10
F
9

Nicephori
Hist. Eccles.

[illegible] Bibliothecae [illegible]
[illegible] et [illegible] in [illegible]
[illegible]

Digitized by Google

NICEPHORI

CALLISTI XANTHO-
PULI, SCRIPTORIS VERE CATHO-
LICI, ECCLESIASTICAE HISTORIAE
LIBRI DECEM ET
OCTO.

SACRATISS. ROM. REGIS FERDINANDI liberalitate, opera verò ac ſtudio doctiſſ. viri Ioannis Langi, Conſiliarii Regii, è Græco in Latinum ſermonem tranſlati, nuncque denuò caſtigatiores, & Scholiis ad marginem permultis ſuperadditis, auctiores in lucem editi.

Quorum eximia vtilitas, præ cæteris Eccleſiaſticorum ſcriptorum hiſtoriis hacte-nus editis, cùm in Ioan. Langi ad S.R. Maieſt. tum ipſius Nicephori, lucubratio-nis huius ſuæ initio ſtatim adiecta Præfatione, ſatis luculenter exponitur.

Acceßit locuples rerum & verborum in his memorabilium Index.

Adiecimus quoque ad Nicephorum, Magni Aurelij Caßiodori Tripartitam, quam vocant, Hiſtoriam, luculenter à mendis propè infinitis cum ſuo indice re-purgatum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PARISIIS,

Apud Sebaſtianum Niuellium, via Iacobæa, ſub Ciconiis.

1573.

10-1·

Sacratiſsimo & lectiſsimo Principi, Domino

FERDINANDO, ROMAN. PANNON. BOEM.

& Slauor. Regi Auguſto, Infanti Hiſpaniarum, Archiduci Auſtriæ, Duci Burgundiæ, Sileſiæ, &c. Comiti Sirolis, Flandriæ, &c.

Principi & Domino ſuo benigniſſimo.

A Deo Opt. Max. Ioannes Langus incolumitatem diuturnam, pacem tranquillam, & felicitatem ſempiternam precatur.

NICEPHORI CALLISTI, ſcriptoris catholici, Eccleſiaſticę hiſtoriæ decem & octo librorũ è Græco tranſlationem, Maieſtatis tuæ, Rex inclyte, iuſſu mihi mãdatam, & Dei tandem Opt. Max. ope ad finem ſuũ perductam, apud Maieſtatem tuam officioſè exhibeo & repræſento. Quo in Opere non tam doctrinam, aut eloquentiam, quæ in me vel nulla, vel ſanè quàm exigua eſt, oſtentandam mihi, quàm curam & fidem, quæ in Eccleſiaſtico interprete ſumma requiritur, præſtandam eſſe duxi. Quam laudem an aſſequutus ſim, affirmare ipſe non auſim: ſtudio certè pietatis eam conſectatus ſum ſedulò & diligenter. Eius rei penes Maieſtatem tuam, & bonos pioſque viros, qui ex animo & ſincerè, non ſcriptis dictiſque modò, verùm etiã rebus & factis ipſis, religionem Chriſtianam profitentur quibus nimirum ſolis liber hic ab autore ipſo eſt editus, iudicium eſto. Enimuerò, niſi me opinio mea fallit, Nicephorianum hunc priſcarum Eccleſię rerum codicẽ, rebus temporibuſque noſtris valdè vtilem, commodum, neceſſariumque adeò fore puto. Nam & cenſuram corruptorum apud nos morum, veluti antiquus diſciplinæ Chriſtianæ magiſter, aget: ordinum omnium hominibus omnibus, ſimul & virtutum, quæ imitemur, & vitiorum, quæ vitemus, exempla illuſtria, & cum pietatis ſempiterna præmia, tũ infidelitatis perpetua ſupplicia proponens: & ad ordinandam conſtituendamque Rempub. Eccleſiaſticam ciuilibus atque inteſtinis diſſidiis admodum conuulſam & labefactatam, viam oſtendet quemadmodum antiquitùs diſſenſiones in Eccleſia multifariam exortę, legitimis quietiſque conſiliis ſopitæ ſint & compoſitæ, Synodorum aliquot œcumenicarum acta exhibens. Quæ omnia ſummos orbis Chriſtiani Principes non noſſe tan-

A tum, ſed identidem ſecum in animo voluere, cõtinueq; ob oculos habere, communis omnium noſtrûm ſalutis, & totius Reipub. magnopere intereſt. Non quòd iſta antehac in libris, monumentíſque literarũ aliis, & in Euſebij Pamphili Eccleſiaſtica, quam Rufinus vertit, & ea quę vocatur Tripartita hiſtoria, tradita atque expoſita non ſint: ſed apud Nicephorum noſtrum omnia ordine meliore, delectúq; & iudicio acriore, dilucidius & copioſius, ab antiquis ſcriptoribus ſumpta, oratione perpetua referuntur. Vt ſi alius

B Operis huius vſus non eſſet, illa ſaltẽ re plurimùm id prodeſſet, quòd editioni veteris hiſtoriæ, quam dixi, Eccleſiaſticæ nimis ſæpè acciſæ & obſcuræ, permultum affert lucis. Qua de re plura mihi facere verba, opus non eſt: quandoquidem Nicephorus ipſe, in initio ſtatim lucubrationis huius ſuæ, vtilitatem eius prę cęteris Eccleſiaſticorum ſcriptorum hiſtoriis, luculenter ſatis ſtilo eſt proſequutus. Ipſe quidem, ſingulari prouidẽtiæ diuinæ beneficio, hoſce Nicephori libros,

C Græco ſermone compoſitos, elegantiſſiméque manu deſcriptos, tẽporibus noſtris reſeruatos, ad nos perueniſſe arbitror. Declarat hoc ſatis rei euentus. Qoum enim ante annos multos, ex Budẽſi regia bibliotheca, quã Matthias Coruinus, Pannonum Rex, pulcherrimam, Græcis & Latinis libris lectiſſimis refertam, inſtituit, ſurreptus, diu in priuati hominis bonis fuiſſet: & poſtea per milites Turcicos, in miſerabili caſu & direptione Pannoniæ, inter reliquam prædam Conſtãtinopolim deportatus, in foro ibi ſcrutario vęniſſet,

D perquam cõmodè accidit, vt à Chriſtiano, eodẽque ſtudioſo homine emptos, poſtliminio in eãdẽ Pannoniã ſit reuerſus. Vbi tandẽ in dominiũ pręclari & eruditi viri, Georgij Logi Iuriſcõſulti, Vratiſlauienſiũ ſanctę Crucis, & diuini Ioãnis, eccleſiarum Prępoſiti & Canonici, Maieſtatis tuæ Conſiliarij, conceſſit: vnde nobis, Maieſt. tua iubẽte eius Latinè vertẽdi poteſtas eſt facta. Accidit pręterea paulo ante id tẽpos, vt Lutetię Pariſ. in Frãcia, regiis typis, Euſeb. ipſius Pãphili & reliquorum Eccleſiaſticorum ſcriptorũ hiſtoriæ,

vnde & Tripartitam ſuam Caſſiodotus Senatot decerpſit, & Nicephorus noſter bona ex parte, pleraqne loca & argumenra, arbitratu ſuo, in opus hoc ſunm congeſſit, in publicum gręcè ederentur. Deo hoc ſic diſponente, vt libris eiuſmodi græcè & latinè vulgatis, plurinm reſtimonio ediiionum magis atque magis vererum in Eccleſia Chriſtiana rerum geſtarum veritas arque certitudo confirmerur: & ea vrilitas, quam pij omnes ſperamus, votiſque omnibus expetimus, ad temporum noſtrorum Eccleſiam, & populum Chriſtianum vniuerſum, ordinnm in eo omniũ moribus pariter caſtigandis, erroribus legitimè tollendis, & doctrinis piè conformandis, perueniat. Ita enim viros religionis noſtræ ſtndioſos mecum arbitraturos eſſe opinor, quum à lectione Oracularinm veteris & noui Teſtamenti literarum ſacroſancta diſceſſerint, vix extare opus aliud, quod cum ampliore certioreque ad veræ pietatis noſtræ myſteria addiſcenda, & vitã moreſque in melius mutandos, vſu atque fructu omnis generis ordinis & ætatis homines poſſint nocturna verſare mann, verſare diurna. Quatenus veluti in auguſtiſſimo ſplẽdidiſſimoque Eccleſiæ amphitheatro, ſic in hiſtoriarum ſacrarum hiſce monumentis præclariſſimis atque ſanctiſſimis, omne vtriuſque ſexus genus, ordo omnis, ſtatus & ætas omnis, pulcherrima in Chriſtiani ſtadij curriculo, ſanctè & fortirer, pro immortalitatis & vitæ cœleſtis ampliſſimis præmiis, decertãdi, arque rectam ſynceramque religionem aduerſis iuxta & ſecundis rebus, per fidem non ſucatam, charitatem operantem, & ſpem inconcuſſam, cnm bona & pura conſcientia, patienter atque conſtanter exercendi documenta propoſita habet. Quid eſt enim Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ volumen aliud, quàm prædictionum, doctrinarumque, & promiſſionum Seruatoris & Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſanctorumque eius Apoſtolorum & Prophetarum, ſancta & admiranda repræſentatio, exequutio, oblatio, cœleſtiſque pietatis veriſſimum gymnaſium? quod omnibus omnium philoſophorum porticibus, Lyceis & Academiis tantum præſtat, quantum mors vitę, cœlo terra, Deo homo cedit. In ſacto Actorum apoſtolicorũ diui Lucæ Euangeliſtę libro, Chriſtianum pectus, gentis profeſſioniſque ſuę incunabula, cum ingenti animi voluptate & admiratione contemplatur. Aoctus porrò & incremẽta eius non alibi, quàm in ſacra Eccleſiæ hiſtoria perſpexerit. Per quàm autem piis hominibns iucundum, eis verò qui magiſtratum, nõ Eccleſiaſticum modò, verùm profanum etiam & ſecularem gerunt, à Deo ſibi mandatum, quàm maximè opus eſt, poſteaquam quibus ſtudiis Eccleſia adoleuerit, & eò maieſtatis amplitudiniſq; diutinis incrementis, vt metuẽdum fortè ſit, ne magnitudine propemodum ſua laborare incipiat, peruenerit, cognitum habeant, vt eiſdem ſtudiis non ſolùm florentem conſeruandam, ſed etiam collabentem religionem inſtanrandam eſſe intelligant. Magnam ab humanitatis & bonarum artium ſectatoribus ineunt gratiam, & multã conſequuntur gloriam, qui ex veterum Græcorũ & Latinorum ſcriptorũ literis, antiqnitatis cognoſcendæ gratia, reconditi quidqnam de nnmiſmatibus, coronis, veſtimentis, conuiuiis, & mori-

E bus, rebuſque priſcorũ Græcorum, Latinorum & Barbarorum etiam populornm, aliis in lucem proferunt, atqne declarãt: quiſve de coloſſo, columna, ſtatua, arcu triumphali, aut inſcriptione vetuſta quapiam, aliquid indicant atque exponunt. Gratũ id eſſe ſolet doctis & ſtudioſis omnibus. itaq; ſcripta eiuſcemodi in manibos ſedulò habent, legunt, admirantur, exoſculantnr in magno precio habent, antiquarios ipſos in cœlũ laudibus vehunt. Quod quum bomines noſtri tanto animi ſtudio & affectione in rebus profanis & terrenis, eiſque nõ admodum neceſſariis, quandoque etiam parum vtilibus, & planè inanibus, faciant: quanta pietate eos cõuenit excipere atque verſare ſacræ hiſtoriæ codicem, in quo ſacroſanctæ antiquitates, primordia & augmenta Eccleſiæ Dei & Reipub. Chriſtianæ oſtendũtur, theſauri cœleſtes & æterni, omnis generis marty-
F riorum & certaminum coronæ, myſticæ menſæ epulationes, ſanctatũ animarum ſempiterna monumenta, virtutum diuinatum, captum humanũ ſuperantium, effigies & ſigna, cum immortalitatis ipſius certiſſimorum præmiorum ſpe indubitata proponnntur, frequentantur, celebrantur? Quæ cum eis, quas diximus, mundanis, fluxis & caducis rebus collata, nihili prorſus illas eſſe arguunt & conuincunt. Quo plus gratiæ veris iſtis antiquariis noſtris debemus, quòd venerandæ Eccleſiaſticæ vetuſtatis memoriam, in literas relatam ad nos tranſmiſerunt. Eã verò propè omnem Nicephoriani iſti libri cõplectuntur. Quod ſi Auguſto Cæſari, principi fortunatiſſimo, ſub cuius auſpicatiſſimo Imperio, aureo ſeculo, & optata pace atque tranquillitate orbi vniuerſo
G conciliata, autor & donator pacis æternę, Dei filius Dominus Ieſus Chriſtus, Saluator noſter, ex virgine homo, ſalutis & immortalitatis noſtræ gratia naſci dignatus eſt: ſumma quoque illa felicitatis pars diuino munere cõtigiſſet, & in ea iſ tẽpora incidiſſet, vt & ipſe Chriſto nomine dato Chriſtianus princeps eſſet, & Chriſtianis populis imperaret, libentiſſimè medius fidius in ſenatu Rom. ipſe bonam Eccleſiaſtici operis partem recitaſſet, & in prouincias ditionis ſuæ deſcriptam, ordinibus omnibus legendã atque cognoſcendam miſiſſet. Nã in euoluendis vtriuſq; linguæ autoribus (quod de eo Suetonius Tranquillus ſcriptum reliquit) nihil ęquè ſectatus eſt, quàm exempla publicè vel priuatim ſalubria, eaque ad verbum excerpta, aut ad domeſticos, aut ad exercitum, prouinciarúmqne rectores, aut ad
H vrbis magiſtratus, prout quique monitione indigerent, miſit. Libros etiam totos & ſenatui recitauit, & populo notos per edictum fecit. Quãto credibilius eſt, Eccleſiaſticis eũ myſteriis initiatum, Chriſtianumq; Imperatorem factum, nõ pauca quædam ex ſacro hoc codice exempla peritis: ſed vel integrum ipſum opus, eũ ciuibus omnis ordinis ſuis, ad publicos eorum ſimul & priuatos vſus, veritatis conteſtandæ, ſempiternæq; incolumitatis conſequẽdæ cauſa, quouis modo communicaturum, vulgaturumque fuiſſe? Non continuiſſet princeps optimus, intra domeſticos aulæ Imperialis parietes libros tales, qui ad vniuerſalem Eccleſiæ & Reipub. Chriſtianę doctrinam & diſciplinam ſunt compoſiti, ſed communis publicique omnino iuris eſſe voluiſſet.

Bonorum

Bonorum eos & piorum virorum calculo, quales à principio ſtatim laudauimus, comprobatũ iri, dubium non eſt. Qoin etiam ſi extra aleã inuidiæ & obttectationis iia ſint poſiti, vt ſibi à genuinis contentioſorũ hominũ, qoi Chriſtianiſmi virtutem & profeſſionem in controuerſis diſputationibus, perpetuiſqne rixis, altercationibus & iurgiis collocant, minimè timendũ eſſe putent: ſub Regiæ tamẽ Maieſtatis tuæ auſpicio latinè verſi publicantur. Cõuenit enim, volumẽ de vera ſynceraque pietatè conſcriptũ, ſub Principis eius nomine potiſſimùm edi, qni pietatem ſtudioſiſſimè colit, eandemq́ue ſaluam & auctã eſſe ſummoperè cupit. Cuius ſtudij Maieſtas tua Regia, immò orbis Cbriſtiaous vniuerſos, per Maieſtatem tuam peramplos diuinitùs percepit fructus. Siquidem qnòd Tnrcica immanitas veluti diluuium quoddam in Germaniam omnem non exundaoit: & quòd nobis à tyrannide ea, patria noſtra ſalua eſt: idipſum, ſecundum diuinam benignitatem & clemẽtiam, ſi ſyocerè rectéque iudicare volumua, virtuti Maieſtatis tuæ ſerimus acceptum. Libet namque, libet, Rex Ferdioande, beneficia ſummi Dei, ope operáqne Maieſtatia tuæ nobia præſtita, gratia animis recognoſcere: quod niſi faciamus, extremæ meritò impietatis crimen committamua. Regnũ enim Maieſtatia tuæ niſi in hæc tempora difficillima & periculoſiſſima, cum moleſtia quidem, labore, & ęrumna Maieſtatis tuæ infinita: commodo autem, emolumento, & vtilitate noſtra maxima, incidiſſet: quorſum oon iam barbaties Scythica excurriſſet? Aſſerenti Maieſtati tuæ Pannoniæ regnnm, optimo & apertiſſimo iure ad eam deuolutum, plurima ſe ab aduerſariis, tyrannidem ibi ſæuam affectaotibus, & crudelitatem exercẽtibus, obtulere impedimenta quibus, iuſto aliqnoties bello obuiam eſt itum. Acceſſere à finitimis principibus & populis, à quibus Maieſtatem tuam adiutam oportnit, parum fidæ ſocietates. Superuenit tandem Rex Turcicus, qui noo ſemel omnibus ſuis copiis & viribus conoixus, ex poſſeſſione Pannoniæ Maieſtatem tuam deturbatam voluit. Verùm ex fuit Maieſtatis tuæ io tuendo iure ſuo fortitudo, & ea in arcendo à Germaniæ & Italiæ ceruicibus ſæuiſſimo hoſte conſtãtia, & tam præſens diuini numinis in Maieſtate tna, popnliſq́ue tutelę eins commiſſis, auxilio deſenſionéque ſua ſeruandis, præſidinm, vt conatna propè Barbari tyranni omnis, prætérquàm quòd ei perfidia regni affectatorum proditione commodauit, fruſtra fuerit. Quater, Maieſtate tua regnãte Scythicus princeps ex Thracia per Maieſtatis tuæ infideles ſubditos euocatus, perinde atque olim Perſarũ reges in Gręciã, omnibus vndiq; cõtractis copiis, exercitibuſq́; ſnis in Pannoniam, & aduerſns Germaniã, maximam ſuſcepit belli expeditionem. Quater itidem oon tam Maieſtatis tuæ marte, quàm potẽti mann Dei, magnificè eſt repulſus. Atque ille ea ſpe aduerſus nos bellum totics mouit, vt oihil ſe in Pannonia & Germania cuncta reliqni factutum putaret, quod ſub ingum dominatioois ſuæ ſuperbiſſimæ non mitteret, ſibiq́ue patẽre cogeret. O immenſum ęrga Maieſtatẽ tuam, Dei amorem: ô tempeſtiuè cœlitùs miſſum præſidiũ: ô ſummã erga ciues ſubditoſq́ue Maieſtatis tuę,

A Diuini numinis pietatem & miſericotdiã: quod nos vnà cum Maieſtate tua, ope ſua à monocerotis huius cornibus liberauit. Prodeat hic aliquis, & regem, principémve aliquem, toto eo tempore, quo non ſolùm Ottomanorom familia io Aſia & Europa rerum potita eſt, ſed etiam Turcicum nomẽ orbi innotuit, proferat, qoem totiea ad hunc modum præſeos Deus præſidio ſuo ſit tutatus. Immù aliquem ſakẽ ex Chriſtianis nominet regem, qni ſe ætate noſtra dominatori iſti Aſiæ opponere ſit auſus. Vſqueadeò tota Tnrcici belli moles in Maieſtans tuæ caput, & ceruices noſtras, populis & principibus vicinis ceſſantibus, periculúmq; noſtrum inſpectantibus, incubuit. Proinde ſempiternas benignitati diuioæ, pro tanto illius in nos fauora &
B beneficio, agere debemus gratias: cuius propitiũ magis nobis, quàm ſeculis aliis fuit numẽ. Quũ primùm in Europam ex Aſia gens Turcica ciuili Græcorum bello perttacta eſſet, & nondum ad tantam vel dimidia ex parte potentiam perueniſſet, bis cum ea primos ex Principibns Chriſtianis Sigiſmundus Boëmus, Pannonum, mox etiam Boëmorum Rex, & poſtea Romanotum quoque Imperator, bello eſt congreſſos, ſed infœliciter. Poſt hunc Vladiſtaus Iagellooius, Pãnoniæ itidem, & præterea Poloniæ Rex, belli fortunam adoerſus Tnrcas præliis aliquot tẽtanit. & fortiter ille primùm, nec minus proſperè aem geſſit: ſed tandẽ dennò cum illis, remiſſo inducis, ad qoas eos petendas coëgerat, nuncio, Martis aleam expertus, copiis hoſtium eorum
C longè maaimis obtutus, cum ingenti ſuorum clade, pulcbram ſubiit per vulnera mortẽ. Græcorum hic Imperatorum & Principum, Scãderbecchio Caſtriota excepto, clades potius quàm expeditiones, & Venetorum item Turcica prælia omitto. Ludouici verò Iagellonij, Pannonũ Boëmornmq́ue regis, Maieſtatis tuæ ſororij, iuuenis fortiſſimi, meminiſſe ſine lachrymis nequeo, quem prima ſtatim Turcicæ expedinonis coitione hoſtis oppreſſit. Cæterùm in Maieſtate tua eiuſdémque populis conſeruandis, gratè & libẽter, ſicut dixi, diuinum agnoſcimus auxiliũ: cui tum demum locum eſſe maximè cõperimus, quum humano præſidio deſtituimur. Id autem nõ in Maieſtatis tuę rebus geſtis tantùm, verùm etiam in optimi & excellẽtiſſimi Principis, Ca-
D roli Quiuti Imperatoris Romani, Maieſtatis tuæ fratris germani, expeditionibus, à piis & prudẽtibus viris animaduerſum eſt, & obſeruatum. Cuius tot & tanta, contra potentiſſimoa & acerrimos hoſtes, neceſſitate quadã ſemper ſuſcepta bella, non tam viribus & copiis, quæ Maieſtati ſuæ Imperatoriæ fuere non pœnitendæ, quàm Dei Zabaoth opitulantis præſidio, quo Princeps is nunquam noo ſuccẽturiatus fuit, proſperè ſunt confecta atque expedita illud ſiquidẽ ſatis de Maieſtate eius, hominibus prudentibus. & cœleſtis numinis indicinm & benignitatem piè obſeruãtibus, conſtat: quum in ſtatum eum Maieſtatis ſuæ res rediguntur, vt pro comploratis & deſperatis habeantur, tum demum Maieſtatem diuinam, vim potentiamq́ue ſuam oſtendere: & ita momentorum viciſſitudinem repentinam atque inopinatam inſtituere in Imperatore ſuo ſolere, vt ia de improuiſo, præter ho-

ſtium & hominum aliorum opinionē. expecta- E tionemq́ue omnem ex victo & contempto, victor & triumphator glorioſus euadat. Teſtatur hoc ad Ticinum bello Mediolanēſi captus Gallorum rex Franciſcus, qui quum ſibi propter opes, copiáſq; ſuas de victoria aduerſus Maieſtatem Imperialem videretur eſſe certus & ſecurus, proindeque Cæſaris res quas acciſas & afflictas eſſe arbitrabatur, contemneret, pro triũphis, quos de Carolo iam ſpirabat & meditabatur, breui temporis conuerſione, captiuitatis iugum ex prælio commiſſo reportauit: Deo nimirum Cæſari ſuo ſuppetias ferente, & Cæſarianorum ducum conſilia gubernante. Idem declarat Gallici exercitus apud Neapolim admirandus profectò caſus. Venerāt in Neapolitanũ regnum, quarto à Ticinenſi clade anno, ſexaginta millium ex equitibus & peditibus Gallorũ con- F ſcriptæ copiæ, Arces, oppida, & loca pleraque omnia, deditione magis quàm vi in ea ditione receperant. Caietena arx, & vrbs Neapolitana, tantũ deditionem facere recuſabant. Itaq; Neapolis obſidione graui premi cœpta eſt. Et ſatagebat rerum ſuarum quàm maximè præſidiũ ei impoſitum, nulláque iam propè ſaluris ſpes videbatur, eſſe reliqua: quum ita Gallicana caſtra morbi contagioſi vis affligere, & Cæſarianorum impreſſio vrgere atque accidere cœpit, vt tandẽ ex iã numeroſo & frequenti exercitu, ægrè quadringenti milites integri & ſalui euaſerint. Sic Deus numine ſuo citra omnem ferè humanarũ virium opem, Cæſari regnum Neapolitanum à Gallia recuperauit & reſtituit. In expeditione nauali Numidica, aduerſa tẽpeſtate in mare interiiſſe Carolus exiſtimatus eſt: ſed eum tutelare G numẽ Dei, Hiſpanis ſuis breui ſaluum reddidit. Poſt varia rurſus tentata cõſilia, & bella Cæſari eidem illata, populóſque eius ad defectionẽ ſollicitatos, quid Frãciſco regi inſuper profuit, copiis ſuis numeroſiſſimis atque inſtructiſſimis, quadripartitò diuiſis, quatuor eodẽ tempore diuerſis Maieſtatis Imperatoriæ ditionibus arma, bello non indicto, eo molimine inferre, quaſi diebus paucis Cæſarẽ regnis prouinciiſque ſuis omnibus euciendi conſilium cepiſſet? Quid ille tum effecit aliud, quàm quòd vindictã in ſe diuinam à Cæſaris partibus prouocauit? Proximo motu Germanico, principes & populi quidã ita arma aduerſus Maieſtatem ſuam ſumpſerãt, ita opprimendi eius conſilus, viribus, opibus, tor- H mentiſq́ue belli omnibus, Gigãtæo more rationem inierant, vt ne fugæ quidem locum & tempus relinquere Maieſtati ſuæ velle viderẽtur. At Deus bone, quanta, Deo Cæſarem bene adiuuãte, conatus tam audaces & nefarios, rerũ eſt cõſequuta mutatio? Quàm contra animi ſententiã, temerariorum hominũ, iuſto iudicio Dei, cœpta ceſſere omnia? Cuiuſmodi belli, ſeu rebellionis potius euentus, in rebus etiam nouis aduerſus Maieſtatem tuam, Rex generoſiſſime, à perditis nonnullis temerè motis, Deo eodem procurãte (ita enim, ſicuti res eſt, ſemper dicẽdum) extitit. Licuiſſet tum vtrique veſtrûm, iure manifeſto, ſecundum Imperiales conſtitutiones, & ſacrarũ literarum exempla, ſeueritatem in perduellionis reos exercere, & lege in eos agi iubere: vt intelligerent homines, quid ſibi illud Solomonis oraculare velit verbum: Sicut rugitus leonis, ita & tremor regis: Qui prouocat eum, peccat in animam ſuam. Et rurſus illud: Timeto regem, & cũ ſeditioſis ne commiſcearis. Sed maluerunt Maieſtates veſtræ, pro religione & pietate ſua excellenti, ad imitationẽ & exemplũ diuinæ benignitatis, omiſſis Iuliis legibus, mitius in reos peractos conſulere, & per paucorum legitimam pœnam & caſtigationẽ, quæſtione grauiſſima paternè defungi: non aliud ea re ſpectantes, quàm vt eiuſmodi pauciſſimorũ capitum coercio hominũ eſſet metus & terror plurimorũ. Et quãdo remunerationis diuinæ, qua cœleſte numen Maieſtatis tuæ pietatem compẽſat, pauca ſaltem ex multis documenta attingere nobis viſum eſt: nõ prætereundũ illud quoque, à Deo Maieſtati tuæ inſigne cõceſſum donum, quòd Maieſtas tua, ex F vnius nobiliſſimæ & pudiciſſimæ fœminæ, reginæ Annæ, Maieſtatis tuæ coniugis chariſſimæ (cuius principis æterna in Deo pace fruẽtis, virtutis & ſanctitatis recordatione, etiamnum Maieſtatis tuæ ſubditi populi omnes recreãtur) matrimonio, fœcundæ prolificationis, non modò apud reges, & magnates viros, ſed etiã apud priuatos homines, exemplo raro & mirifico, tot vtriuſq; ſexus liberos ſuauiſſimos ſuſceperit: de quibus dubium eſt, fœlicius ne prognati, an melius edocti atque educati ſint. Præclariſſimũ mehercule & hoc fœlicitatis ſpecimen, cuius prouentum à ſolo Deo eſſe manifeſtum eſt, vt ſcilicet illuſtriſſima domus Auſtriacæ familia, tum principes bonos & pios orbi Chriſtiano donet, tum reges atque dynaſtas alios coniugiis auſpicatis cohoneſtatos, ſibi conciliet: eóſque ipſos G arcta inter ſe ſanctioris affinitatis neceſſitudine, publicæ pacis atque quietis conſtituendæ, ſtabiliendæq́ue gratia, coniungat. Eſt hoc quodammodo peculiare Auſtriacorum Archiducum, vt per liberos ſuos, in gẽtes & familias alias, quaſi colonis è domo ſua deducẽdis, miſſos, pomeria ditionis ſuæ proferãt, & regnũ, Deo fortunante, propagent. Non hic quidquã Maieſtatis tuæ auribus datur, neque ad aſſentationem verba cõponuntur: ſed reipſa & veritate cogente, benignitatẽ æterni & clemẽtis in Maieſtatẽ tuam, & ſubditos eidẽ populos omnes, Dei ſummã: qui Maieſtatem tuã, eiuſdemq́; germanũ, Carolum Imperatorem, tãtos videlicet & tales Principes, vt tẽporibus noſtris rei Romanæ præeſſent, de- H dit: eorundémque non diſſimiles hæredes atque ſucceſſores filios, viuas parentum ipſorũ & abſolutas imagines, ſpectatæ iam virtutis induſtriæ & pietatis iuuenes, cum pari poteſtate & gratia eſt daturus, curſim ſaltem perſtringimus: vt ne ingratæ mentis horrendo vitio à maieſtate diuina, bonorum omnium conciliatrice, condemnemur. Exigit id à nobis profeſſionis noſtræ & pietatis officium, vt gratiam eius & munificentiam in nos tantam gratè agnoſcamus. Veluti enim in importuoſo & vaſto pelago, vndique ſæua procella & tempeſtate Typhonica ingruẽte, fluitãtibus, rectorẽ nauis peritum: ſic in orbe noſtro vniuerſo, multis difficultatibus infeſto, propter varios grauéſque, caſus periclitantibus, principes prudentes, & omni genere heroicarum virtutum florẽtes, diuina prouidẽtia nobis attribuit. Abhorret profectò ab illa recorda-

tione

tione animus, qui ſtatus Rerumpub. futurus fuerat, ſi in aliorum, quàm in veſtram diuorum fratrum poteſtatem ſceptra Romana incidiſſent: neque enim domi, neque foris illæ conſtitiſſent.

O fortunatos nimium, ſua ſi bona norint,
Agricolas:

rectè Maro exclamat, & ſententię ſuę pulchrè & grauiter explicat rationem. Nos verò ter q; quaterque beatos (vt verbis eiuſdem poëtæ vtar) ſi nobiſcum ipſi fœlicitatis noſtræ cumulum gratis piiſque animis conſideremus, qua nobis ſub Maieſtatum veſtrarum regimine & imperio æquo cum omni omnium vtilitatum commoditatumque copia plurifariam, ſi velimus, perfrui datur. Romani hominis præclara illa ſunt verba: Non eſſe præſtabilius aut pulchrius munus deorum, quàm caſtum & diis ſimillimum principem. Ea verba non rectiùs ſanè in Traianum, de quo dicta ſunt, quàm in maieſtates veſtras, quæ illum cùm virtutibus omnibus aliis æquarunt, tum ſanctitate & verò cultu Dei longiſſimè ſuperarunt, quadrant. Et ſententiam iſtam veram eſſe experientia ipſa, & temporum ſtatus apertè declarat. Nunquam certè res hominum florentiores, quàm ſub bonis: nunquam deteriores, quàm ſub malis principibus fuere. Et quo præſtantiùs eſt Dei donum, rex pius & prudens: hoc rarius ſeculis omnibus hominum generi cótingit. Ex omni populi Dei regum numero (nam Moſen, Ioſuem, Samuëlem, & paucos quoſdam duces & iudices, qui reges ipſos præceſſerunt, recenſere ſuperſedeo) ſi Dauidem, quem Dominus virum iuxta cor ſuum inuenit: ſi Solomonem ſapientem, qui tamen à ſeipſo ſtultè degenerauit: ſi Ezechiam pium, & religioſiſſimum Ioſiam excipiamus, quod iudiciũ de aliis omnibus ſanctorum virorum erit? Idem ſi de Romanis imperatoribus, ab Auguſto Cæſare vſque ad Conſtãtinum Magnum, fecerimus: atq; quum Auguſto ipſi, necnon Tito, orbis terrarum deliciis, & ei quem paulò antè nominauimus Traiano, Marco Philoſopho, Aleſandro Seuero, qui tot in aula & conſilio ſuo habuit egregios Iuriſconſultos, & per paucis aliis, virtutis & bene geſtę Reipu. laudem tribuerimus, num cęteros pleroſque omnes tanquam orbis terrarum faces, & generis humani portenta, non execrabimur? A Conſtantini temporibus nonnulli extitere principes, religionis & beneficentiæ ſtudiis inſignes: quidam hæreſibus nimis addicti, alij ignaui, aut crudeles. Fuere aliqui, inter Græcos præcipuè, qui ne nominari quidem debeant. Germania imperatores plurimùm laudatos protulit. In primis autem Maieſtatis tuæ genti inclytę, vel domi vel militiæ celebres, vel etiam pacis ſimul & belli ſtudiis præſtantes, religionis certè laude præclaros, omnes debemus principes. Nihil ex ea prodiit Sardanapalicum, nihil tyrannicum, nihil Ieſabelicum. Ita nanque Auſtriaci Duces & imperatores regimine poteſtatis ſummæ ſunt vſi, vt recti atque honeſti cuſtodes ſe, & iuſtitiæ miniſtros atque interpretes adminiſtrationiſque ſibi creditæ non dominos, ſed fiduciarios, ſiue depoſitarios eſſe iudicantes, collocatum depoſitúmque apud ſe regnum, Regi regum & Domino dominantium repoſcenti, bona fide reſtituendũ, rationémque de eo reddendam eſſe ſcirent. Neque illis vllo loco & tempore memoria, iuxtà Agathonis præceptum, excidit, hominibus ſe, quum & ipſi homines eſſent, imperare, & ſecundum leges imperare, denique non perpetuò imperare. Et quia primam ſibi curam de religione & cultu Dei propagando ſumpſerant, Academiã vnam Viennæ Auſtriæ, alteram Friburgi Briſgoiæ inſtituerunt, vt ibi iuuentus vnà cum humanitate pietatem verã addiſceret. Ad hæc præmia bonis liberaliter tribuentes, & pœnas malis legitimè irrogantes: ne dum hiſce parcerent, illis nocerent, veriti: atque imperium in ſeipſos maximè exercentes, tum autem cogitationes & actiones omnes ſuas ad laudem, honorem, & gloriam Dei, & ad bonum publicum referẽtes, perpulchrè fauſtis populorum ſuorum acclamationibus, tituliſque ſuis reipſa ſatisfacientes, reſponderunt. Conuenire etiam ſibi optimi principes putauere, vt ne ſubditis ſuis virtute inferiores aut deteriores eſſent: & quod per edicta propoſita fieri à ciuibus vellent, id ipſi primùm factis exequerentur, vt rectè de quolibet eorum Sincerianum illud pronunciari poſſet:

Publica nimirum tum res ſibi conſtat, & æquum
Imperium, quum rex quod iubet, ipſe facit.

Neq; alia magis appellatione ſunt gauiſi, quàm vt teſtificatione certa benignitatis pietatiſque eorum à ciuibus patres appellarentur. Ea animis eorum nihil fuit gratius, acceptius, iucundius. Talem honorem apud Homerum Vlyſſi, comites Græci, & apud Virgilium Aeneæ ſocij Troiani habent. Ille nanque à ſuis πατὴρ ἤπιος, hoc eſt, pater benignus, audit: iſte verò,

Et tu pater optime Teucrûm.

Didicerant pij reges, in Cyri regia inſtitutione apud Xenophontem reperiri, Nihil principem bonum intereſſe bono patri. Patres quippe prouida de liberis ſollicitudine, vt ne quid eis bonorum deſit, procurare: & Cyrum in medium conſulere, vt ciues ſui quàm maximè beati ſint, & felices. Inde adeò factum, vt Archiſtrategorũ Auſtrię familia, per tot ſecula à progenie in progeniem & à generatione in generationem, Deo eam propter mandatorum ſuorum obſeruationem, benedictione & gratia ſua complectẽte & magnificante, durauit, duratur áque, eodem Deo adiuuante, ſit.

In freta dum fluuij current, dum montibus vmbræ
Luſtrabunt, conuexa polus dum ſidera paſcet.

quum magnorum quandoque & potentium regum ſtirpes, ſeculum vnum non exceſſerint: aut certè vix ad tertiam, vel quartam, vt in Moſaicis legitur oraculis, generationem, iuſta Dei vindicta peruenerint. Verùm enimuerò ſicuti in terris nihil poteſt melius eſſe, atque expetibilius, principe bono: ita nihil è diuerſo, prauo dominatore damnoſius eſt, atque deterius. Neque inter cæteras vltionis diuinæ plagas, quibus viſitare & coërcere ingratum, rebellem & impium populum Deus ſolet, minimam affert cladem imperiis princeps malus. Non eſt opus hoc in loco vel veteribus, vel recẽtibus exemplis. Res apertior eſt, quàm vt negari poſſit. Et horrendæ de ea ſunt in diuinis reſponſis ſententiæ. Propter peccata populi regnare facit hypocritã. Propter peccata terrę, multi principes eius. Dabo pueros principes eorum, & effœminati dominabuntur

eis. Sed cum gratiarum actiooe ſumma Deus
Opt. Max meriò laudandus eſt, qui ętatę noſtra
populum ſuum, quantumuis graues commeri-
tum ærumnas, à principibos conſeruauerit (vt
cum Eſaia dicam) infidelibus, ſociis furum, ſe-
quentibus muoera, ſequentibus retribotionem,
pupillo oon iudicaotibus, & cauſam viduæ ad ſe
non admitttentibus: à principibus (quod apud
Ezechielem eſt) quaſi lupis rapientibus prędam,
effundentibus ſanguinem, perdentibus animas,
ſectantibus lucra. Optimè ſanè factum, quòd rei
Romanæ ſumma duobus diuis fratribus, Caro-
lo & Ferdinando, diuinitùs commiſſa eſt, cum
vtriuſque liberorum, corundemque ſucceſſorũ
ſpe optima. Patiatur benignè Maieſtas tua, hoc
ſic nos repetere, & publicitùs ſincero & grato a-
nimo profiteri. Virtutes verò Maieſtatis tuæ a-
liàs hic commemorare, conſilium non eſt: cùm
quòd patum mihi ad opus tantum ſit virium, ſi-
lereque de re magna, quam pro dignitate perſe-
qui nequeas, præſtet: tum quòd eas ipſas virtu-
tes pleraſque Nicephorus in Præfatiooe ſua,
qua lucubrationem hiſtoriæ iſtius Aodrooico
maiori Palæologo Conſtantinopolitano Impe-
ratori conſecrat, luculenter veluti in ſpecolo ex-
preſſit. Aut enim Andronicus Cæſar, ſicuti eum
hiſtoricus noſter otnamentis ſuis depingit, vir-
tute pleraque omni colẽda. Maieſtati tuæ quàm
ſimillimus fuit: aot in perſona illius, talem eum
eſſe, qualem ipſe deſcripſit (qui philoſopborum
de magnis principibos orationes & libros com-
pooeotium, & quorundam etiam hiſtoricorum
mos eſt) debere eſſe oſteodens, Maieſtatis tuæ
tot & tanta decora conſormauit: veluti animo
iam tum præſagiens, ſub eius principis oomioe
opus ſuom Latioè verſom, aliquando volga-
tum iri, quem ipſe Gręcè laudibus ſuis verìſſimè
ornarit. Qua io re oiſi in eandem mecum ſenten-
tiam pedibus ibuot æqui cenſores omnes, qui-
bus vel per trãſennam domeſtica Maieſtatis tuæ

E conſuetudo inſpecta eſt, nihil prorſus reluctot,
quin leuis, vanus, & futilis habeat. Reliquum
porrò eſt, vt publico religionis ooſtræ ſacroſao-
ctæ nomine Maieſtatem tuam orem, quo ea, pro
pietate ſua, liberalium artium, bomanarumque
literarom, atque linguarum potiſſimom ſtudia,
ſine quibos pietatem ipſam ſioceriorem ſrige-
ſcere oportet, præmiis hoootibuſque propoſi-
tis, aucta & honeſta eſſe velit. Perinde nanque
atque homines ooſtri per ingluuiem ſeſe literis
eiuſmodi ingurgitaſſent, incraſſatiſque, impingua
F ti, & dilatati (vt Moſaica locutiooe vtar) eſſent,
ita ab eis per oauſeam abhorrere incipiunt: aut
fortaſſe quòd minos quæſtuoſa ſit, ea deſerunt,
atqoe deſpiciunt. quorum alterum, ingrati erga
Deum, cuius munus literę tales ſunt: alterum, pu-
ſilli per ſeipſum: vtrunque autem improbi ani-
mi eſt, ne dicam impij. Cauſæ huius paucis men-
tiooem apud Maieſtatem tuam feciſſe ſat eſt,
quod & ipſa ſe æquitate ſoa commendat, & Ma-
ieſtas tua ſoa ſponte ad bonas piáſqoe artes or-
G nandas propenſa eſt: & procliuis, vt modò tem-
pora nobis, ſicuti cœpere, pacata currere per-
gant. Sic Maieſtatis tuæ pietatem, promiſſionem
habentem præſentis vitæ & futuræ, in altero e-
tiam ſeculo, & regno cœleſti, inter ſanctos prin-
cipes, immortalitate diuina Deus remonerabi-
tur. Et io hoc ioterim mundo, ſupra eas, quas re-
tulimus, à Maieſtate cœleſti, Maieſtati tuę Regię
tributas dotes, eidem concedet longæuitatem
facilem, conſiliorum & actionum omnium ſuc-
ceſſum proſperum, domi adminiſtrationem re-
H gnorum traoquillam, foris cootra hoſtes omoes
victoriam optatam, & filiis Maieſtatis tuæ regi-
minis ſucceſſionem certam & pacatam: ita vt v-
oà cum paternæ & auitæ virtutis & pietatis hæ-
reditate, Maieſtatis illi tuæ ſceptra obtineant, &
nati natorum, & qui naſcentur ab illis. Id quod
ita fore, benignitate diuioa freti ſperamus, votiſ-
que cunctis optamus & comprecamur.

AD ÆTERNAM SAPIENTIAM PRO NICEphori Calliſti Xanthopuli Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ æditione, G. Logi Sileſii Votum.

Aurea in æterno Sapientia numen Olympo,
Æternæ æterni mens animúſque Dei:
Omnia quæ nutu una regis: quæque una creaſti,
Quæ mare, quæ tellus, quæ vagus æther alit:
Aerios montes, ridentia prata ſolúmque
Frugiferum, fontes lene ſonantis aquæ,
Et fluuios latè irriguos, tum ſtagna, lacúſque,
Siue ſuprà tellus, ſiue ea ſubter habet:
Squamigerũ omne pecus ſalis horrida mõſtra profundi,
Et volucres, pennis qui ſupera alta ſecant:
Sideráque, ingentis mundi quæ machina torquet,
Cælicoláſque domos, cælicolúmque genus:
Et nemora arboribus denſiſſima luſtra ferarum,
Seu iuga celſa illas, ſeu caua vallis habet.
Hinc homines, o artem diuinæ mentis, opuſque
Riſè tuum, effigiem condis & ipſa tui.
Indiga nil noſtri, tantum ex bonitate profunda,
O bonitas nullis æquiparanda bonis.
Queis licet æthereas eadem ex bonitate videre
Diis ſimiles, meritis, te tribuente domos,
Nicephorus cuius virtute & numine plenus,
Nanque tuã huic præſens mentẽ animumque dabas,
Sidereo ad templum quod ſeſe æquabat Olympo,
Et Conſtantini nunc quoque in urbe manet.
At nunc, indignum ô facinus, ſcelera impia, diris
Prædatum à Turcis, impia ſacra gemit.
Virgineo à partu repetens, & origine prima,
Ad ſua perpetuum tempora duxit opus.
Grandiaque æterni verbi myſteria pandens,
Ad ſuperos certa nos docet ire via.
Atque à ſynceris Zizania frugibus arcens,
Nos alit æterno nectare & ambroſia.
Eloquio Graius ſed docti munere Langi,
Auſonio didicit nunc ſimul ore loqui.
LANGI diua potius, quem multo inſignis honore,
Siue ſoluta canat, ſiue ligata pede.
Ille diu ex oculis hominum ſublatus, & aura,
In tenebris iacuit ſqualidus, atque ſitu.
Quem Logus à charo diuinum munus amico
Accepit, hæc cuius carmina nomen habent.
Qui pius antiſtes, Auguſto vbi Vacia templo
Vicina heu nimium eſt regia Buda tibi.
Hac ille Auguſtus, auguſta in templa ſacerdos
Ingrediens, ſupplex te Sophia alma colit.
Atque ait: A ſacris procul hinc, procul eſte prophani:
Ite procul, ſuperis non niſi caſta placent.
Si dea, ſi noſtro affueris veneranda labori,
Aluite quo dextro prodeat iſtud opus:
Magnanimi auſpicio Fernandi regis, & ære,
Aurea cuius honos ſidera laude ferit:
Regis Romani, qui nobis aurea fœlix
Secula nunc condit, aurea reſtituit.
Ille tuum ante alios nam ſanctum numen adorat,
Et nihil huic caſta eſt relligione prius:
Ille tibi hic Pario ſtatuet de marmore templum,
Sacraque reſtituet priſca, decuſque tibi.
Pulchra Odera in ripa, multa qua flauus arena
Amne cito Breſla mœnia amœna lauat.
Latiniis nuſquam quæ conceſſura Mycænis,
Ardua turrigerum tollit in aſtra caput:
Inſula quà Vatis magni de nomine dicta,
Qui ſacro æthereum tinxit in amne Deum.
In medio Pater almus erit, dehinc Filius, & qui
Spiritus æquali numine vtrunque refert.
Vnum ſub triplici numen qui nomine regnant,
Quique tuum Sophia nomine numen habent.
Montis Auentini princeps, Habsburgia proles
Maxima, & à magno ducta Leone domus.
Quos infra vetus Auſtriaca quæ gentis origo,
Romani imperij te duce frena regis.
Cæſaris hinc magni, ſed veſtrum numen adorans,
Accedet poſt hunc Regis & effigies.
Quos circa ſobolis magnæ generoſa propago
Auſtriaca Heroes qui decora alta domus.
Nomen aui Regis referens inſigne Philippus,
Natus qui eſt maior carole magne tibi.
Magdalis hinc coniunx, Romani filia regis,
Augeat vt nymphas candide Bethe tuas.
Alterius dehinc nomine aui, cui regna Bohemi
Clara ſoli parent, Maximus Aemylius.
Heſperia in magna magni cui filia nupſit
Cæſaris, vt veſtrum hinc augeat vſque genus.
Pannoniæ hinc Princeps, frater Fernande, paternum
Nomen habens, ſancta ſtabis in æde dea.
Quales Tyndaridæ gemini, ſeu pectore fide
Quis certet pugnis, ſeu mage certet equis.
Carolus hinc minimus natu, verùm indole magnus:
Nam curſu ad metam fertur & ipſe ſuo.
Dij quantum eſt animi in puero, & virtutis auitæ
Ignis agit iam nunc pectora in alta decus,
Ante diem & raptus Ioannes filius infans,
Scilicet vt vobis prauius aſtra pares.
Hinc nata innumera, magnis quæ Regibus orta.
Nupſerunt magnis Regibus & Ducibus.
Inter quas diuis ſimilis effulget Elyſa,
Bethis quæ aurifero nomen ab amne tulit.
Sarmathiæ regi quæ nupta haud omine dextro,
Ante diem Elyſias vidit Elyſa domos.
Fœlices genitis, qualis Ieſſeia proles
Aeterno in ſolio regia ſceptra gerit.
Veſtibulo in medio, atque adytis, foribuſque ſuperbis,
Calabit docti dein manus artificis,
Res geſtas foris atque domi, veſtra inclyta facta,
Marmore cum Pario ſectile ſtabit ebur.
Gallorum vt Cæſar domuit, Libicque tyrannum,
Tot populos domuit nobilis Italiæ.
Regnatorem Aſiæ, noſtris dum ſæuit in oris.
Compulerit turpi mox dare terga fugæ.
Charo ſubueniens fratri noſtróque labori,
Dum graue perpeſſa eſt Pannonis ora iugum.
Hinc ope iam fratris, ciuilia tractus in arma,
Cúmque ſuis domuit vrbibus vtque duces:

Cum rapidum pedibus tranſmitteret impiger Albim,
Inſolitas fluuio tunc ſibi dante vias.
Regiſ Romani mox his longo ordine pugnas
Adiunget, longum quas numerare foret.
Aerias vt Panoniæ diſiecerit arces,
Déque feris ſibi tot fixa trophæa Getis.
Iniuſtum vt toties ſtrauit pellitque tyrannum,
Tradidit hic diris ſeque ſuóſque Getis.
Impius & ſæuo potuit ſeruire tyranno,
Pax patriæ, & regni ſanguinolenta lues.
Belláque, quæ longum mihi ſit recitare, per orbem
Fœlici amborum geſta ſub imperio.
His tamen adijciet, noſtrum dum Carolus orbem,
Et regit hunc mundum, quòd dedit ipſe nouum
Ignotum antè aliis mundum, ſua ſidera nouit,
Quique ſuos coluit numina falſa deos.
Qui quòd te nouit iam, quòd veneratur, adorat,
Omne tuum, atque pij eſt Cæſaris iſtud opus.
Hinc illi pleno fundis largiſſima cornu,
Aurea inexhauſta munera diua manu.
Hoc præmium, ſocio mox Cæſare & auſpice magno,
Iam tibi prædico Turca ſuperbe malum.
Conſtantini vrbem ſacri, ſuáque inclyta templa.
Auferet è manibus, barbaricóque iugo.
Europa victor ſternens, Aſiáque tyrannum,
Quem terra atque maris exuet imperio.
Tu modò diua faue cœptis tum fortibus, vnà
Et facias: namque hoc munus opusque tuum eſt.
Tunc tibi quot ſacris fumabunt ignibus aræ,
Et cadet ante tuos victima quanta pedes?
Quæque ſacerdotes caſti tibi carmina dicent?
Et tua tam miſero turba ſoluta iugo?
Ipſe ego dona feram, ſacro velatus amictu,
Et tua voce pia numina magna canam:
Et manibus palma, ramóque inſignis oliuæ,
Ingrediar templi limina ſancta tui.
Adſis ô Dea magna, pióque aſſiſte labori,
Aeterna æterni menſque vigorque Dei.

F I N I S.

CVINAM PRINCIPI Nicephorus hanc hiſtoriam Eccleſiaſticam dedicauerit, Annotatio.

Nicephorus Calliſtus ſub Andronico maiore, & Michaele filio eius, Andronicóque minore, Michaelis huius filio, Palæologis, Imppp. Cōſtantinopolitanis, vixit ante annos plus minus trecentos. Et opus hoc hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Andronico maiori, Michaelis maioris qui Latinos ex imperio Conſtantinopolitano eiecit, filio dedicauit. Colligitur id ex ipſiis Nicephori verſiculis, qui in Conſtantinopolitanorum imperatorum catalogo carmine compoſito vltimi reperiuntur:

Στεῤῥὸς μιχαὴλ, παλαιολόγος μέγας
Ὃς λατίνους ἔξωσε τῆς κωνσταντίνου.
Τῆς εὐσεβείας ἀνδρόνικος ὁ στῦλος,
Ἀσύγκριτος νοῦς, ἐξῃρημένη φύσις,
Λαμπρὸς μιχαὴλ παλαιολόγος τρίτος,
Οὕτως βασιλεὺς καὶ λόγοις καὶ πρακτέοις.
Ἀνδρόνικος παῖς συνδρομὴ τῶν χαρίτων·
Οὓσπερ φυλάττοις εἰς χρόνους ἀπείρους.
Λόγος παλαιὲ παντάναξ παντοκράτωρ.

Hoc eſt.

Magnus Palæologos Michael, & potens,
Byzantis vrbe qui Latinos expulit:
Pietatis Andronicus inclitum decus,
Natura lecta mens ſecunda nemini:
Clarus Palæologus Michael tertius,
Dictis & actis imperator optimus.
Flos Andronicus Gratiarum iunior.
Longiſſimis quos ſoſpita temporibus
Omnipotens rex omnium vetus Loge.

RERVM ET VERBORVM IN ECCLESIASTICA HISTORIA NICEPHORI CALLISTI MEMORABILIVM

Index.

ABacuc prophetæ reliquiæ 814 e
Abares à Turcis pulſi, ad Iſtrú nouas ſedes recuperant. 1099. c. ex Oriente in Europam in Iuſtiniano veniſſe. 1119.h
Abarum gentis primordia. 1140. h in Græciá irruptio. 1125.a item in Thraciam. 1137 a
Abaſagi Chriſtiani facti. 1074.a b
Abbas diſcipulus Ephraim. 478. h epiſcopus & martyr. 414 f
Abdas epiſcopus Ignis templum apud Perſas demolitur. 879.f
Abdæ Perſidis epiſcopi miracula. 879.f martyrium. 879.b
Abdechalas martyr. 412 c
Abdelas epiſcopus & martyr. 414.f
Abdelitarum cum Chagano bellum. 1138 e
Abdieſus diaconus, epiſcopus & martyr. 414 f
Abimhar Iudæorum Pontifex. 91 g h
Abibus S. Stephanum ſepulturæ mandat. 865 b
Abilius epiſcopus Alexandrinus 150 d
Abimelech Iudæorum Pontifex 91.g
Abimelech generale & commune regum Palæſtinorum nomen 571.d
Abitua Chalcidis monachus. 718 b
Ablabius ſophiſta 871 h Nouatianorum Nicææ epiſcopus. Ibid.
Aboras fl. 1105.b
Abraham diſcipulus Ephraim. 478 g h Hebræorum progenitor. 34 b c
Abrahæ benedictiones. 20. a fides & iuſtificatio. Ibid.
Abrahę poſteris cur per Moſen lex data. 30. c
Abrahames monachus Antioch. 718.h
Abramius epiſcopus & martyr. 413.f
Abrilis memoria. 476.b
Abundantius ſeditionem Alexandrinã ob epiſcopi electionem ortam mitigat 470 g h
Acacius Amidenus epiſcopus donariis eccleſiæ conflatis, Perſarum captiuos redimit. 886.a
Acacius Berrœus epiſcop⁹. 687.b 741 f 746 h 812.d 821 c
Acacius Berrœus epiſcopus, Flauiani ad Roman legatus. 768.d
Acacius Cæſareæ Paleſtinæ epiſcopus 45..g 473 a b 518 b 527 a
Acacius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 976 g 1008.h 1011.a
Acacius Conſtantinopoli aduerſarios epiſcopos variaa ob cauſas excommunicat 535.e
Acacius orphanotrophus. 1008 .h Felicis nomen in ſacro albo inducit. 1013 h
Acaci⁹ ſymboli Seleuciæ oblati autor. 540 b exauthoratur. 1013.h
Acacij contra ſymbolum Nicænũ diſceptatio. 529 h
Acacij Cæſarieñſis noua fidei formula in ſynodo recitata. 538 .c
Acacij poſt Ipſum pœnitentia. 533 g cõtra ſymbolum Nicænum impius conatus 539. d martyrium 850 d ſepultura. 528 d
Acacij epiſcopi mors. 1013. h
Acacio dignitas à Felice epiſcopo Romano abrogata. 468 d 1031.d
Acaciani exauthorantur & communicant. 533 e 574.b
Acaciani cur à Macedonianis reiecti. 574 575 a
Acaciani per vim epiſcopos qui Conſtantinopoli ſunt, ſententiæ ſuæ aſſentiri cogunt. 575.d
Acacianorum de inæqualitate filij hæreſis. 542 b
Acephali hæretici 1114 e
Acepſimas Cyri monachus. 719.a eius martyrium. 415.g h
Aceſij Nouatianorum epiſcopi de die feſto in ſynodo Nicena decretum. 383.d
Achemenides Chriſtianiſmum apud Vataoem regem libertime detrudit 88.h
Achemenides camelorum in Perſia cuſtos 881 a eius egregia contra Vatanem regem dicta & facta. Ibid.
Achæus Macrini iudex. 270 e
Achæorum cum Troianis bellum. 347.b
Achillas Alexandriæ epiſcopus. 620.d Arij ſectator. 360 d
Achillas presbyter Alexãdrinus. 289 g
Achilleum Conſtantinopolis granarium. 938.a
Achimaas Iudæorum Pontifex. 92 h
Achitob Iudæorum Pontifex. Ibid g
Achrido ciu. 1092.c
Acylis fl. 350 h
Adaarmanis res geſtæ. 1106 a
Adamantius medicus ex Iudæo Chriſtianus factus. 874.d
Adami lapſus. 29 d
Adaoe regio. 484.c
Adaulphus equitũ domeſticorũ præfectus 845.a ſuorum fraude occiſus. 845.e
Addas Vincentij presbyteri conſobrinus. 815.b
Addæi cædes. 1099 b
Addam Manichæus 286 h
Adelphius Arabiæ epiſcopus per ecſtaſim locum Ioannis Chryſoſtomi in cœlo inquirit 832.g
Adelphius hæreticus. 669. g theſiani ſta Ibid g
Adelphianorum hæreſis. 669 h
Adiabenorum regio. 484.a 413 c
Adolius epiſcopus. 650.b
Adoptio filiorum Dei per Chriſtum in baptiſmo. 1040 e
Adorare reges apud Perſas mos eſt. 410 h
Adrazanis cum Areobindo ſingulare certamen. 954 b
Adalterarum apud Romanos pœnæ. 765 g
Aedeſias Tyri presbyter. 409. e. epiſcopus. 659 b
Aedeſius Indorum regis Ganymedes. 408 d
Aedeſius diaconus. 793 e
Aegypti diœceſis. 731.e
Aegypti eccleſiæ ab Arianis infeſtatæ. 689.f
Aegyptius propheta falſus perduellis opprimitur. 119 h
Aegyptij monachi Petri apoſtoli temporibus. 106 d in inſulam ab Arianis deportati. 690.f.g
Aegyptiorum epiſcoporum ad Leonẽ Imper. ſupplicatio. 976.h. apud vulgum exiſtimatio. 689.g
Aegyptiorum ſimulachra diſſoluta. 595 a
Aela vrbs. 484.d
Aelia ci. dicta Hieroſolyma. 174 a
Aelienſis bibliotheca. 142.h
Aelij Hadriani imperium. 175.c.179.g
Aelurus epiſcopatum Alexandrinum violente occupat. 977. a Eutychianorum monachorum ſententia laudatur. 1011.g
Aeluri exilium 1008 h mors. 1016.n vide Timotheum Aelurum
Aemylianus Aegypti præfectus 368. a eius martyrium eodem.
Aemylius Beneuenti epiſcopus 840.h
Aequinoctium verũ ante 9. Calend. April. 781 b
Aeſculapij ad Aegas templum 402. e eiuſdẽ templum à Cõſtantino dirutum. 405.e
Aetherij cædes. 1099 g
Aethius Antiochenus doctor. 482 h Antiochia expulſus. 481.h
Aetius Arij diſcipulus. 369 e eiuſque ſectæ aſſertor & propugnator acerrimus. 663.e
Aetius Galli familiaris 483. a Eunomianæ hæreſis author. 664.b
Aetius Lydæ epiſcopus. 369 g
Aetius presbyter. 613.e
Aetius à ſophiſta domo eiectus. 482.f
Aetius Syrus 458.g Arianus. 742.b
Aetius epiſcopatum ſibi oblatum contempſit. 482. h medicus factus gratuito ægrotos ſanat ibid e hoſtis veritatis iudicator. 472 Bonifacium Libyæ ducem apud Valẽtinianum accuſat. 952.e
Aetius per tranſactionem Comitatus dignitatem accipit. 861 g
Aetius propter penoriã artifex factus 483 e ab exilio reuocatur. 557 d
Aetij pietas in matrem. 471 e. hæreſis. 516. d 548.h
Aetij hæreſis Conſtantinopoli examinatur 553 f damnatur. 718.
Aetij aduerſus Bonifacium dolus 953 e exilium. 485 e
Aetij præfecti Rom cædes. 472 e
Aetio diaconatus adimitur 535 d
Aetio ſuaſore prorſus ſe Ariani à catholicis ſeiungere. 483 g
Aetiani hæretici. 664.b
Affinitatis violatæ memorabile exemplum 38 a
Afflictiones ſanctorum quàm neceſſariæ 711.b 839.h
in Afflictionibus Eccleſiæ ſemper exultandum 834.e
in Afflictionibus tolerandis pij vel pœnas commiſſorum luunt, vel ad patientiam exercentur. 753.e
Agabus propheta. 117.e
Agapæ martyrium. 906 h
Agapetus Macedonianorum epiſcopus. 869.d
Agapias Cæſarienſis epiſcopus. 351 a
Agapius Euſtathij martyris filius 278.a Seleuciæ epiſcopus Antiochiam tranſlatus. 918.b
Agapij eam Marino contentio. 780.a

Agapetus epiſcopus ad orthodoxam fidem cum ſuis conuerſus. 869.d
Agapetus monachus Apameēſis 719. a
Agapetus Pont Max. 1057.
Agarenorum in Meſopotamiam eruptiones. 1007.
Agathangeli martyrium. 306.
Agathon epiſc Rom. 1057 f 1066 d
Agathonice martyr. 186 c
Agelius Nouatianorū epiſcopus. 671.a 791.d proſcribitur 753.e ab exilio reuocatur.ibid & eius ſanctitas.669 e
Agelius vitæ ſanctitate quàm diſputationis contentione clarior. 783.c
Agelo procopij tyrannū prodirut 622.f
Agonetæ hæretici. 779 a
Agonetarum hæreſis. 1159.g. 1181.h
Agnus verus Paſchæ. 70.b
D Agnetis reliquiæ. 868.h
Agonales ludi. 275 h
Agricolaus. 342.b
Agrippa Iudæorum rex. 98 c.152 g
Agrippa iunior Iudæorum rex. ibid.
Agrippæ regis cum Paolo acta. 122.d 181. f eius de hiſtoria Ioſephi Iudæi teſtimonium. 109.h
Agrippinus epiſcopus Alexand. 174 c 211 d
Aiax Buolij epiſcopus ter cum cōiuge concubuit, & tres ex ea filios ſuſcepit. 813 c
Aiax monachus. ibid h
Aiacis ſepulchrum. 347 b
Aithalas Arij ſectator. 360.d
Aithalas presbyter & martyr. 414 f
Alamūdarus Seuerianos ſefellit 1044 e
Alamundarus rex ad fidem Chriſtianā conuerſus 1044 e Romanos prodit. 1115 Saracenorum phylarchus terrā ſanctam depopulatur. 1044 e
Alamundari Scenitarum ducis contra Rom res geſtæ. 1068.f
Alani pop. 952.g
Alapij memoria. 476.a
Alarichus diuinitus ad Romā diripiēdam inſtigatus 844.g prius ſe ducem Romanorum tōſtituit 844 g vrbem Romam expugnat ac diripit. 845.d 819 e
Alarichi Gothorum ducis res geſtæ. 843.f cum Fridigerno bellum. 741.e contra Rumanos res geſtæ. 844 g mors 845.e
Alba cio. 510.b
Albinus Iudææ præfectus. 134 b
Alcibiades. 209 g
Alcibiades Apamæus, eiuſq́ue contra Helceſitarū hæreſes diſputationes. 248 c
Alcibiadis martyris hiſtoria. 208.d
Alcimus Iudæorum Pontifex. 91 e
Alemanni à Gratiano Imp. debellati. 760 g
Alemannorū in Galliam eruptio. 736.
Alexandria condita regis Alexādri 38 c ab inferis ſola oratione Georgij martyris reuocata. 307 b
Alexāder Antiochiæ & Hieroſolymæ epiſcopus 890 a 918.b primus Chryſoſtomi nomen ſacris libris inſcripſit 790 d
Alexander epiſcopus Alexand. 362.e 610 c
Arium à communione fidelium excludit 360 d
Alexandri epiſcopi Alexandrini ad Cōſtantinopolitanum epiſcopum de Arij dogmate epiſtola 362.g nē alia ad omnes epiſcopos, de Arianis. 363.h
Alexander epiſcopus Hieroſol. 371.a 249 g
Alexandrini Hieroſolymitani epiſcopi epiſtolæ 237.b martyrium.238 e 376.d
Alexander Ariſtoboli filius à Scipione ſecuri percuſſus. 40.e
Alexādri Ariſtobuli filij res geſtæ 39 d
Alexander epiſcopus Arium cum ſectatoribus ſuis ab Eccleſia proſcribit.360. d eius cum Ario presbytero de doctrina Chriſtiana contētiones. 360 a contra Arium precatio. 443.a
Alexander Baucalis presbyter, Arianæ hæreſis primus autor. 360.d
Alexāder Cappadocum antiſtes. 916.f 237 c
Alexander epiſcopus Conſtantinopolitanus 362 f 375. a eius contra Arianos diſputatio 377 h mors. 474 e
Alexander hæreticus. 412 a
Alexander Hieroſolymis Narciſſo in epiſcopatu factus ſucceſſor. 235.c
Alexandri martyrium.168. e eius cineres cōtumelioſè à Chagano Hunno tractatæ. 1137.b
Alexander imperator Roman. 244. b in domeſtico ſacello Abrahami & Chriſti ſeruatoris ſtatuas habuit. 245 g
Alexander Macedo in deorum numerum relatus. 6:7 d
Alexandri Mammææ filij imperium. 36 g
Alexandri ad Antiuottas epiſtola.237 f
Alexandri regis crudelitas 38 h ciuile cū Ptolemæo Lathuro bellū ibid. b parricidium. ibid b
Alexander Medicus martyr. 207 h
Alexander Pont. Rom. 174.e
Alexandri Seueri in Chriſtianos beneuolentia. 245.g
Alexandria Aegypti metropolis 369.b
Alexandriæ in epiſcopi electione magna orta ſeditio. 963 d 875.b
Alexandriæ ſolus epiſcopus concionator. 788.
Alexandrina bibliotheca. 202 b 542.e
Alexandrinæ eccleſiæ duo œconomi creati. 808 f
Alexandrinæ eccleſiæ Pontifices. 350 c 519.e quando ſecularia negotia tractare cœperint. 875.e
Alexandrinæ eccleſiæ ſub Athanaſio tranquillitas 687 d 1016. g vnio.
Alexandrinæ mulieres pro conſeruanda pudicitia certamen. 314 b
Alexandrina ſynodus.589. e pro Athanaſio coacta 508. h quid de verbis ſubſtantiæ & ſubſiſtentiæ decreuerit. 369 h
Alexandrinorum diluuium. 603 d
Alexādrinorum tumultus aduerſus Chriſtianos immaniſſimus. 552 b
Alexandrini epiſcopi priuilegia. 906 e
Alexandrini ſupra alios homines ad ſeditiones prompti 875 c 975.e
Alexandrinorum cōtra ſynodū Chalcedonenſem & Proterium tumultus 975.e clades. 873.d
Alexandrinorum ciuiū paucitas.174 e
Alexandrinorum hæretici à Cyrillo omnes vrbe eiecti. 874.e
Alexandrinorum in Dionyſium epiſcopum ſuū pietas 252 a peſtis. 271 h propter Nili inundationem metus. 794 h
Alexādrini Chriſtiani ab Arianis crudeliter inſectati. 688 d
Alexādrinorum Chriſtianorum à fide vera,propter martyrij metum defectio. 252.e
Alexandrinorum epiſcoporū cū Paolo Samoſateno diſputationes. 181.e
Alexādrinorum epiſcoporum ſucceſſio. 174. c 209. h 245 c 288. c 620.d. 1057. h 768. d ἀλεξιφάρμακος herba ex ſtatua Chriſti proueniēs quæ cæcitatem orbis illa è via io profundo ſanguinis à Chriſto ſanata eſt 271.h
Alea: contra mercatis. 476.a
Alexij Cornelium petitum. 918.c
Alpes Cottiæ 859 Iuliæ 510. e f ab Eugenio occupatæ. 707.e
Alpes Suſacenſes. 510.e
Alypius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 362.e
Amalaſuntha Theuderichi ſoror. 1070 d eius imperium. 1073 a h
Amānus epiſcopus Arianus.702 e ſanctiſſimæ trinitatis oppugnator ibid. Imperialium cubiculariorum præfectus 1017 b Theocrito amico imperij coronam imponere conatur. ibid eius cædes.ibid.e
Ambroſius Cæſarienſis presbyter & martyr. 246 d
Ambroſ⁹ Mediolanēſis antiſtes. 782.h hominem ethnicum à Gratiano dānatum liberat 805.inuitus in epiſcopum Mediolanenſem eligitur.704.h Mediolanenſium ſeditionem ſedat. ibid.e Theodoſium Imp. ob tyrannidem excommunicat. 802 e
Ambroſius epiſcopus Mediolanenſis militari manu in tēplo captus 761.f
Ambroſius optimi epiſcopi exemplū. 704 d 804.e
Ambroſius Valentinianorum acerrimus hoſtis.239 a eius ad Valentinianum dictum animoſiſſimum. 761.g
Ambroſij baptiſmus.704 b contra Iuſtinā diſputationes. 761. e cū Theodoſio excommunicato colloquiū. 803 e
Ambroſij in bonis ſtudijs prouehendis ſedulitas ac liberalitas. 241 g
Ammonius. 713 f
Amphilochia Baſilij 678.h
Amphilochius Chalcedonēſis ſynodi conuocator. 979.f 745.h
Amphilochius Cyzicenus epiſcopus Nicæam tranſlatus. 918 a
Amphiloch⁹ Iconij epiſc 678.g 742 h
Amphilochius Maſſalianorum hæreticorum inſectator. 669 a
Amphilochius fidei noſtræ propugnaculum. 723.a
Amphion epiſcopus Nicomediæ. 381.f
Amphilochius monachus. 713.a
Amphion ſincerioris pietatis ſtudioſus. 381.f
Amycorum Argonautis prælia. 149 f
Amon Tabēneſiotes monachus 707.d diuina virtute vlim Lycum foſſam transfertur.421.f eiuſdē in coniugio caſtitas.420 eius anima ab Antonio monacho in cœlum ferri viſa.480.e
Ammonius grammaticus 716 b 770 a Laodiceæ epiſcopus 821 b
Ammonius Lōgus 808.e Iſidori apud Theophilum deprecator.810 d eius cum Epiphanio colloquium. 814.e
Ammonius monachus. 723 f Origenis præceptor. 140.b
Ammonius παρώτης cognominatus. 713 h
Ammoni⁹ crudeliter interficitur.875 g
Ammonius in martyrū numerū à Cyrillo relat⁹.ibid.a poſt mortē Thaumaſius dictus.ibid a poſt mortem à Theophilo inimico laudatus. 817 b
Ammonij cōtra Oreſtem pugna. 875 f
Ammonij epiſcopi martyrium. 301. d faceté dicta.714 e mors. 817.b
Ammonij poetæ de bello Gottico ſcriptum. 811.a
Ammonij ſcripta. 240 b
Anabaptiſmi damnatio. 1067.c
Anabaptiſmus Eunomianorū. 664.a

Anabaptiſmos proſus in eccleſia non ſubſiſtit. 664.a
Anacletus Pontifex. 150 e
Anacletus Pontifex Iudæorum. 92 f
Ananus Caiphæ ſocer, Pōtifex Iudæorum. ibidem.
Ananus ſiue Ananias mortis Iacobi Iuſti autor 151 e
Anano Pontifici abrogatus pontificatus. ibidem.
Ananias epiſcopus Alexand. 150 e
Ananiæ & Saphiræ horrendum fatū. 88 c
Anarad. 479 a
Anaſtaſia ciuitas, olim Daras vocata. 1047 e
Anaſtaſia domus 741 e
S. Anaſtaſiæ hiſtoria 955. g martyrium. 306.h reliquiæ. 869. a eius templum precibus Marciani illæſum Conſtātinop incendio conſeruatum 980.b
Anaſtaſij epiſcopi Antiocheni contra Aphthartodocitarū hæreſim ſcriptū. 1096.e cōmentū. 1095.f exiliū. 1105 e lucubrationes. 1155 a martyriū ibid b
Anaſtaſius epiſcopus Hieroſol.
Anaſtaſi⁹ epiſc eus Sinaita dict⁹. 1155 d
Anaſtaſius Dicorus Zenonis in Imperio ſucceſſor. 1028 g
Anaſtaſius Imperator à Macedonio ad Chriſti tribunal euocatus. 1038 b clauſulā Qui crucifixus, &c. hymno additam voluit. 1034. g
Anaſtaſius Rom. Imp. Manichæorum ſectæ addictiſſimus. 1030. e Aurargentum ſuſtulit. 1048 g
Anaſtaſius Imp viuens. in ſacro codice expunctus. & Hieroſolymis anathemati ſubiectus 1045 a in imperio Rom. ariſtocratiam inſtituit. 1014 b
Anaſtaſij Imperatoris cum Longino caule bellum 1044 f item cum Vitaliano 1047 g
Anaſtaſij imperiū ſenectiſſimū. 1054. a Euphemiū in epiſcopū odium vnde. 1030. b in Ioannē Tabenneſium ingratitudo 1032. f in Macedonium inuidia 1030. d 1033 e. 1034 d magnificentia. 1048 d mors 1055. 1057 b
Anaſtaſij cum Iuſtiniano contra hæreſum Aphthartodocitarum cōtentio. 1056 e 1096 e
Anaſtaſius pacificus & verè Chriſtianus princeps. 1029 a
Anaſtaſius Pontifex Rom. 88 c
Anaſtaſius ſynodum Sidonium contra Flauianum & Heliam cogit 1017 d
Anathema in Arianos. 615 d
Anathemata. 457 e
Anatolius Alexādrinus epiſcopus. 20.f patriarcha. 955 f 974. e dignus iudicatus qui ante omnes ſcholam Ariſtotelicam inſtitueret. 200 f
Anatolij diis gentiliū oblata ſacrificia. 1151 b erudulo aso. f graue ſupplicium. 1153. e lucubrationes. 190. f pot ricus. 930.b
Anazarbus ciuitas terræmotu corruit. 1061. reſtauratur. ibidem e
Ancyræ propter receptum Marcellum magnus cumolrus exoritur. 494 g in delubro quodam ſynaxis. ibid e
Ancyranæ eccleſiæ Baſilius presbyter. 564.g
Ancyrani confeſſoris martyrium. 565.f
Andragathius Maximini tyranni dux, 762 e in fluuio ſe ſubmergit 764 n
Andreæ apoſtoli acta & martyrium. 154. e Euangelium. 147 g eius oſſa Conſtantinopolim tranſlata. 566.f
Andreas Apoſtolus Byzantij Chriſtum prædicauit. 361.h
Andreæ apoſtoli poſt Chriſti aſcenſionem ſedula prædicatio. 379 b
Angeli victoriæ Romanorum nuncij & adiutores 883.h
Angelorum miniſteria. 1160. f in natiuitate Chriſti ſalutaris hymn⁹. 65 a
Angelitarum hæreſis. 1160.f
Anibalinus Dalmatius. 507.h
Anicetus Pont Max. 174 a 191.f
Animarum immortalitas. 721. f ea infetis in paradiſum reductio. 74 d
Animarum Pythagoricæ tranſmigrationes. 603 a
Animarum ſanctarū ante reſurrectionem ſedes & habitatio. 74.d
Aninas martyr Chriſti. 411 c
Anna Mariæ Deiparæ virginis mater ſanctiſſima 41. d eius infœcunditas. ibid d
Annæ pontificatus. 71 f
Annas diuina vltione punitus. 100 g
Anterotes epiſcopus Rom. 250.e
Anthemi⁹ Occidētis Imperator. 970 b Occidētalis imperij adminiſtrator 891 e
Anthemius Trallianus nobilis architectus 1082 h
Anthemij cum Troilo ſophiſta familiaritas 851.c
Anthiæ martyrium 178.c
Anthimius Nicomedienſis epiſc. egregius concertator. 299 d capitis ſupplicio pro fide Chriſtiana affect⁹ 308.b
Anthimus Tropariorum poeta 979 b
Anthimi epiſcopi martyrium. 300 a hæreſis. 1066.a
Anthimo epiſcopatus ab Agapeto abrogatus. 1067.c
Anthropomorphitarum hæreticus. 668. 807 g cum monachis Longis diſſidium. 809 b
Anthropophagi. 157 n
Anthropophagis Matthæus ductu ſpiritus ſancti prædicauit 157 a
Antichriſti aduētus ſub Seuero Imp. expectatus. 224 b à Iuda hiſtorico ex Daniele propheta prædict⁹ ibid.
de Antichriſti nominis calculo Irenæi teſtimonium. 160 h
Antichriſti reuelatio. 200 d
Antiforum Antiochiæ ædificiū 1017 h
Antigonus ab Herode pontificatu deiectus. 91 f
Antigonus regnum Iudææ Parthorū auxilio recuperat 60 h
Antigoni Ariſtobuli filii res geſtæ. ibi. infelix cum Herode & Soſio conflictus, ibidem.
Antinous deus 608. a eius commentationes. 175 g
Antiochena clades diu à Zoſimo prædicta. 1060 g
Antiochena fides in Caria cōfirmatur. 461 g
Antiochenæ fidei ſymbolū. 530. e formula. 412.d
Antiochenæ filiæ, ne ſtupro & idololatria contaminentur, ſe in flumen præcipitant. 304.b
Antiochena ſynodus 429.h 568.d 456 a
Antiochenorū epiſcoporū ſucceſſio. 150 c 411 b 495 a 286. h 620 d
Antiochena ſynodus. in qua Nicænū ſymbolum ſtabilitur. 615.f
Antiochenæ ſynodi ad Iouianum Imperatorem ſcriptum. ibid.
Antiocheni concilij epiſcopi monachi 718. g ab Arianis proſcripti. 696 e
Antiochenus Pœmarches ad eccleſiā magnam primum officium tranſtulit. 918 b
Antiocheni martyres variis ſuppliciis affecti. 303.a
Antiochenī patriarchę diœceſis. 1003.g
Antiochenī Pontifici à Chryſoſtomo reconciliati. 94 b
Antiochenum conciliabulum. 542. h ab Eudoxio congregatum. 516 b
Antiocheni cōciliabuli formula. 456 b
Antiochenarum virginū martyrium. 31 a
Antiochenorum ad Deum pro mitiganda Theodoſij Imperatoris ira ſupplicationes. 808.e
Antiochenorum in Iulianum Imperatorem ſcommata. 588 a item in Maximum philoſophum. 604 a
Antiochia à Chaſroe Perſarum rege capta. 1075 g à Iuliano hæremita ad Chriſtianam religionem conuerſa. 687. c à Theodoſio amplificata. 916 g à Tiberio Cæſare multis ædificiis ampliſſimis exornata. 36.e
Antiochia Mygdoniæ, olim Niſibis dicta. 575. e à Sapore Perſarum rege expugnatur. 513.h
Antiochia peſte crudeliſſima vexata. 1078. d ſæpenumero terræmotibus quaſſata. 980 g 1059. f 113. b 1113. g à Traiano liberata. 172.h
Antiochia Theopolis à Iuſtiniano vocata. 906. d 1059. h
Antiochiæ in Caria formula fidei Antiochenæ confirmatur. 661.g
Antiochiæ monachorum cōtra ſynodū Chalcedonēſem tumultus. 1033.a
Antiochiæ poſt Antonini mortem omnis idololatria à Chriſtianis eſt demolita. 334 h propter electum iniquè Euſtathium orta ſeditio. 430.g alia propter tributum. 811 f
Antiochiæ Pſephium reſtitutū. 930 b
Antiochiæ ſedes apoſtolica 566.g
Antiochiæ templū à Iuliano direptū. 591.b
Antiochiæ tres eodem tempore Chriſtiani epiſcopi. 573 g 716.d
Antiochiæ tergiora Arianorum concilium aduerſus Athanaſium congregatur. 511 d
Antiochus Epiphanes Iudæos debellat. 37.a
Antiochi Epiphanis cum Ptolemæo bellum 36 b cum Iudæis. 37 a
Antioch⁹ presbyter proſcribitur. 681 f
Antiochus Sedetes. 37. d
Antiochus Soter à Triphone occiditur. ibid.
Antiochi mors. 848. f
Antiochi regis fœdiſſima apud Iudæos tyrannis. 37 a luxus & intemperantia ibidem. a mors. ibid b
Antipater Herodis regis pater. 19 e Iudææ procurator. ibid Idumæis prædonibus captus 44 f Romana ciuitate à Cæſare donatus eius. 44 h mors. 40 f
Antiphonarum in eccleſia inſtitutio. 410 b
Antonini Caracallæ imperium. 235.c
Antonini Caracallæ nomē vnde. 244.b
Antoninus Heliogabalus Imperator Roma. 249 f
Antonini Heliogabali imperiū 249.f
Antonini Pij acta 179 g imperiū 176 h leges 179. b pro Chriſtianis ſcriptū. 176 g
Antonini Veri imperium. 189 a
M Antoninus Cæſar. 174. e eius contra Germanos & Sarmatas bellū. 198 g
Antonius Germenſis epiſcopus 900 g inſidiis Macedonianorum interfectus. ibid. g
Antonius Magnus in Aegypto monachus. 418 f eius ſomnium. 617 a
Antonij abbatis ad Didymū præclarè dictum 481 g eius abſtinentia & temperantia. 721. e ſcitè dictum. 418. e cū

Conſtantius Imp. amicitia 420.a caſtitas 420 e verecundia ibid. monaſtica politia 418 b inſignis pietas. 687.e vita. 418 g
Antonij monachi vita ab Athanaſio deſcripta. 420 a
Antonij in Cleopatram amor. 41.a
Anub monach⁹. eiuſq; ſanctitas 475 b
Anylinus proconſul 359 b
Apamea ciu. 213 b diuina ope contra Choſroem Perſarum regem ſeruata 1075.h miſerè vaſtata. 1076 e
Apameenſium monachi. 719. a item zeugmatis. ibid.
Apelles hæreſiarcha. 218.g monachus Aegyptius. 708 b
Apelles ſecta & opinio. 219 a
Aphacis mons. 401 h
Aphraates. 718 h
Aphraatis cum Valente Imperatore contentio pietas miracula. 686 g
Aphrica à Vandalis deuaſtata.
Aphthartodocitarum hæreſis. 1092 a
Apocalypſis Ioannis. 192. d 277.e
Apocalypſis Petri liber. 961.c d
Apollinaris cur ab Eccleſia deſciuerit, ſuámque hæreſim inſtituerit. 666 f
Apollinaris excommunicatur. 666 f poſt pœnitentiam recipitur. ibid.
Apollinaris epiſcopus Alexand. 1087 g
Apollinaris epiſcopus Hierapolitanus 266 e Montaniſtarū reſutator. 214 b eius lucubrationes. 197 b contra Montanum diſputationes 211 b
Apollinaris hæreticus Athanaſio amiciſſimus 666 e
Apollinaris hæreſis 719.b 666 e eiuſ reſutatio 718 h 738 f damnata.
Apollinaris carmina 665 b cum Vitali ſocias. ibidem.
Apollinaris hæretici cum Epiphanio amicitia 665. f vita ibid. hiſtoria. 197.b
Apollinaris impia dogmata 241 e 738.f eius libri per diuerſas inſcriptiones attributi alijs. 1034 e
Apollinaris Syri de Athanaſij in Alexādrina eccleſia ſucceſſione ſcriptam. 427.e
Apollinares Syri duo omnium eloquētiſſimi 483 b 483.e eorum lucubrationes ibidem.
Apollinares ob cōſuetudinē Epiphanij ſophiſtæ excommunicantur. 483 e
Apollinariſtæ ad eccleſiam catholicā à Theodoro reducti 899.g ſinceré ſe ad eccleſiam catholicam cōferunt. 718.h
Apollinariſtarum hæreſis. 481.e
Apollo Daphnæus 587.b
Apollinis Daphnæi templi conflagratio. 591 b
Apollinis Didymæi oraculum. 341.f
Apollo Pythius 404 d
Apollonij in perſequendo martyrio cōſtantia 254 e
Apollophanes philoſophus. 240.e
Apollonius Alexandrinus. 94 d
Apollonios monachus 475 a 70 g b
Apollonius ex mercatore factus monachus. 710 b
Apollonius Tyanæus impoſtor. 162 a eius contra Cataphrygas diſputationes 211 d martyrium. 217 f
Apollos monachus Aegyptius. 709.a
Apoſtoli non ſunt pro dijs habendi, cum Chriſti tantum ſerui fuerint. 318.d
Apoſtoli plerique vxorati. 143 e
Apoſtolorū acta quo conſilio è Luca conſcripta 145.d
Apoſtolorum ad gentiles ad Chriſtum conuerſos epiſtola. 790.f
Apoſtolorum duodecim electio. & catalogus 142 d doctrina. 784. a in docendo atque ſcribendo ſimplicitas. 148.f
Apoſtolorum quiſque in quibus orbis partibus Euangelium prædicarint. 149.b
Apoſtolorum ſucceſſores. ibid.
Appion archidiaconus. 365. f ſcriptor eccleſiaſticus. 224.e
Appionis contra Iudæos pro Cæſare necceßitas. 98 d
Aqua diuinitùs ignem alit & auget. 1077.c Narciſſo in oleum verſa. 235 d
Aquila Aegypti præfectus. 252 a ſponſus. 201 b imperium Martiano prædicit. 958 b
Aquilæ ſcripta. 238. g in Chriſtianos crudelitas. 234.e
Aquileia ab Aſpare capta. 862 d ab Attila expugnata. 954 d
Aquilinus Bibli epiſcopus. 913 b
Ara ignoto Dei. 772 b
Arabia felix & magna. 408 b
Arabiæ felicis deſcriptio. 499.f
Arabum annuæ feriæ 402.f
Arabum hæreſis de animarum immortalitate. 248 a
Arabianus ſcriptor eccleſiaſticus 224 c
Ararat Armeniæ mons ab incolis ſic appellatus. 485 g
Arbogaſtes Valentiniani iunioris interfector 796.a iræ impatiens ibidē f præfectum copiarum confodere auſus eſt. ibidem ſibiipſi infert manus. 770 b
Arca Noæ. 485. e eiuſdē reliquiæ. ibid.
Arcadia Arcadij ex Eudoxia filia. 850 b 796 g
Arcadiæ virtutes. 855.h
Arcadius monachus. 944 e
Arcadius Orientis Imperator. 787 e Theodoſij Magni filius 708. e Auguſtus renunciatus. 755. f filio Theodoſio Iſdigerdem Perſarum regem moriens curatorem deſignat. 813. a virgis caſtigatus præceptori ſtruit inſidias 766 f
Arcadius in ſanctorum numerum relatus. 850.e
Arcadij ad Gainam legatio. 798 c cum Gaina pax. ibid.
Arcadij Imper Rom liberi ex Eudoxia nati 796.g de Gaina victoria. 801 d forum. 871 f mors. 850 a liberi ibidē. 435 a
Arceſilai vxor monocula ſaueur. 1061.b
Archelaus Iudææ princeps cōſtitutus. 53 b patentis ſui in regno Iudææ ſucceſſor. 51.e
Archelai exilium. ibid.
Ardamanes Perſarum exercitum dux. 1004.g
Ardaburius 990. a eius contra Perſas res geſtæ 883 g magnanimitas 862 c cædes. 990.e
Ardaburium ducem cum filio eius Aſpare aduerſus Ioannem Theodoſij tyrannum mittit. 865.e
Ardaburium Ioannes capit. ibid.
Ardaburio ſenio caput amputauit. 990.b
Ardaburius & Aſpar duces Ariani ibi.
Areobindus & Germanus duces claſſis Theodoſij. 953.e
Ardazanes ab Areobindo victus. 654.b
Arelatenſe concilium. 340.e
Arelatenſium ciuitas à Gerontio obſeſſa. 862 g
Areobindus Gothus Theodoſij contra Genſerichū dux. 953. e Ardazanē Perſam monomachia vincit. 954. b
Areobindi Romanorum ducis contra Perſas res geſtæ. 884.g
Areopagitæ 221.
Aretas Cœleſyriæ rex. 38 d eius res geſtæ 39. e cum Antipatre familiaritas ibidem.
Arethas martyr. 1063.f
Arethuſa ciu. 431 b fons. 563 a 1091 h
Argæus mons 778 e
Argentoratum Galliæ opp. 742.e
Argonautæ Græcorum. 349.f
Argonautarum in Græciam reditus. 350 g cum Amyco certamina maritima 349.f latrocinia & prędæ 350 g
Argyropolis ciu 889 c ab Andrea apoſtolo ad Chriſti fidem cōuerſa. 361 h Chryſopoli oppoſita 889. e ſic eam Atticum nominari oportere dixit ibi.
Ariadna 1008 g Romani imperij cum Dioſcoro gubernatrix. 1018 g Patricio Aſparis filio deſponſata. 990. a item Zenoni. ibidem.
Aricmeſius, deinde Zeno dictus. 990 b
Ariminenſis ſynodus 491 e 518. e 521. f 534 e
Ariminenſis ſynodi ad Conſtantium Imper. literæ 185.e & eius ſynodi acta in ſynodo Romana reiecta 703 e
Arius presbyter & ſacrarum literarum doctus Alexādriæ ordinatus. 160 b hæreticus, Meletij ſectator. ibid à Petro Alexandrino epiſcopo excommunicatus ibid. Nicænis decretis apud Conſtantinopolim ſubſcribit. 441 b precationibus Alexandri epiſcopi expugnatur 433 h Achilla Alexandrino epiſcopo in eccleſiam reuerti gratia impetrata, recipitur. 359.e
Arius cum ſectatoribus ſuis excōmunicatur. 20 d .81 h 380 g Athanaſio Alexandria eijcitur. 435 b in ſanctorum communionem ab Alexandro epiſcopo non admittitur 371. e ab exilio reuocatur. 316. e Alexādriam reuerſus contemnitur 423 e à Conſtantino Imp. in aulam reuocatur. 43. h
Arij hæreſis. 360. h 363.e 342. g 614. f 741.g
Arij hæretici pernicioſæ contentiones. 361 e eius confeßio Conſtantino Imperatori oblata. 433. h cum Alexandro epiſcopo contentiones. 360 b cum epiſcopis pernicioſa diſſenſio. 361. f ad Euſebium Nicomedienſem epiſcopum epiſtola 367. a repentina atque horrenda mors. 442.d
de Arij morte variæ opiniones. ibid.
de Ario eiuſque ſectatoribus, Conſtantini conſtitutio. 391.g
Ariani reliquis hæreſibus improbiores 167 d damnantur. 758 e
Ariani ἀμύητοι. 694.e
Ariani hæretici ad arma atque vindictā promptiſſimi. 804. a catholicos in proceſſione vi adoriuntur. ibid. in Nicæna ſynodo dānantur. 718. e 528. g vnam Alexandriæ eccleſiam Conſtantino interceſſore petunt. 495. d ceterum fruſtrà ſatagentes, Eunomianis ſe cōiungunt. 745. a clericos & monachos Antiochenos Neocæſareā proſcribēdos curāt. 696 e ſtatuto cauent ne poſt hac quæſtiones ſeceſſionis & diſſidiorū cauſæ proponantur 780 b Gregorio epiſcopo Alexandrino repudiato, Georgiū ei ſubſtituūt. 460. a Macedonianos iam reſipiſcentes perſequuntur. 669 g itē Alexandrinos catholicos. 687. b cum dogmatibus ſuis à Mace-

doniani damnantur. 670 g in Baſilij abſentia Cappadociam totam nequaquam conantur. 675 c paſſim epiſcoparibus ſuis abeunt. 686 d
Ariani à publicis conuentibus à Theodoſio Imp. prohibiti. 745 g in conuentu prouinciali centū epiſc. excommunicati. 407 a diſſidentes à Pluthra reconciliati 780 b iis quos perſequuti ſunt, inferiores exiſtimati. 697 e cum dogmatibus ſuis à Macedonianis damnati. 670 701 e
Ariani epiſcopi 376 d Porphyriani dicti. 393 g
Arianorū impia dogmata. 366 g 185 g in Aegypto imperium. 689 f mona chomia. 689 e
Arianorum hæreſis maximum in eccleſia turbarum cauſa. 753 e in duas factiones diſſecta 767 a
Ariani vecordi confidentia & impetu Nectarij ædem incendunt. 783 d
Arianorum ſtatutum. 780 b
Arianorum hæreſis patrum conſtantia expugnatur. 385 f
Arianorū diſſidia 779 d in Nicea Thraciæ ciuitate ſynodus. 384 a hymnodiæ 803 g cōtra monachos Aegypti magna impietas 690 f aduerſus Athanaſium criminationes. 436 b cōtra eundē inſidiæ 511 e in Eunomianos cōuicia 745 e in catholicos crudelitas. 672 a in Nouatianos odium. 669 f extra vrbē Antiochenā cōuentus. 769 e poſt Cōſtantini mortē animoſitas 451 a cū Meletianis contra catholicos cōſenſus. 432 e cū catholicis in vrbe Conſtantinop. propter epiſcopi electionē tumultus. 454 h cōtra Athanaſiū atq; Paulū epiſcopos fraudes 465 e doloſum cōſiliū, vt Orientales epiſcopi ſeleuciæ. Occidētales Arimini cōgregētur 500 b
Arianorum canon à Chryſoſtomo refutatus. 821 d
Arianorum contra Nicæna decreta figmentum 432 e fraus in ſuo ipſorū dogmata damnando 384 d in Nicæno concilio condemnatio. 381 f
Arianorum profeſſio fidei in Nicæno concilio lacerata. 382 f libri publico Conſtantini edicto combuſti. 393 b
Arianorum excommunicatio. 660 d proſcriptio. 382 f
Arianorum eccleſia à Neſtorio incēſa. 900 f
in Arianos anathema. 616 b
ab Arianis in Oriente catholici maximè afflicti 731 in exilium acti. 504 d
Arianæ hæreſis ſectatores 368 c
Ariana hæreſis ex tota Libya à Iuſtiniano eiecta. 1071 h eius cōfutatio. 367 a in vrbe Conſtantinopolitana propagatio. 452 b
Arianiſmus cur tantopere in Oriente propagatus. 742 b
Ariſtio. 170 d
Ariſtides orator. 179 h
Ariſtidis viri ſanctiſſimi facta. 171 f
Ariſtobulus hiſtoricus 122 g
Ariſtobulus primus ſibi diadema impoſuit. 92 f
Ariſtobulus Pontifex dolo cæſus. ibid.
Ariſtobulus libertate donatur 19 b
Ariſtobuli regis res geſtæ 38 b cū Hircano bellum ibid & 39 e infelix cōflictus. 44 e
Ariſtobuli Alexandri ex Salina filij res geſtæ 38 d parricidiū. ibid & mors. 39 h ſepultura. ibidem
Ariſtocratia Iudæorum. 36 h
Arma ſpiritualia fidelium. 851 c
Armenia maior Perſis à Philippo Imperatore tradita 1104 f à Scenitarū gente miſerè depopulata. 1044 f
Armeniacum bellum. 321 g
Armenij ad Chriſtum quomodo conuerſi. 405 g
Armeniorum hæreſes 1161 e
Aron primus Iudæorum Pontifex. 91 g
Arſacidarum ordo. 119 g
Arſacius Chalcedonenſis epiſc. 815 f
Arſacius epiſc. Conſtantinop 835 e eius mors 414 g miracula 8.c b ibid.
Arſacius mortuus 846 f defunctus exauthoratur. 842 d
Arſenicus epiſc. 659 e filiorum Theodoſii præceptor 761 b ad pacificationē Alexādriā à Zenone miſſus. 1023 g
Arſenius Tripolitanus epiſc. Antiochiā tranſlatus. 919 e
Arſeus cum Athanaſio cōtentio. 429 c encomium. 766 g
Arſenium viuum exhibens Athanaſius falſum à ſe crimen refellit. 438 b
Arſeſius monachus. 713 g
Artabani regis mors. 36 g
Artemilla baptizatur. 118 a
Artemij ducis & Auguſtalis Antiochiæ martyrum. 546 f
Artemius menſis. 1039 f
Artemius Iuliani imp. percuſſor 602 h
Artemonis hæreſis. 231 a 285 f
Arzaburus Sergij canis 1166 b eius ieiunium. 1156 b
Aſcetes monachus 899 h inter impudicæ mulieris illecebras linguā ſuā mordicus conſcidit. 305 g
Aſcetæ ſeu de monachis dictū. 470 f
Aſcetriarum antiquus ſtatus 106 b
Aſcetriarum puellarum perſecutio & martyria. 300 a
Aſcholius epiſc. Theſſalonicenſis 742 f 746 h veri epiſcopi exemplar. ibid.
Aſclepas Gazæorū epiſc. 400 b 438 e à Gazæis Conſtantio intercedente receptus. 400 c
Aſclepiades epiſc. Antiochenus. 257 g 50 g Arianus. 700 e
Aſclepiades Nouatianorum epiſcopus quinquaginta annorum 889 c
Aſia vndecim præſidibus olim gubernata 794 a
Aſia minor maximis terræmotibus cōcuſſa 36 a
Aſiana diœceſis. 751 a
Aſiani propter paſchæ celebrationem à pontifice damnati. 784 b
Aſianorum epiſcoporum Epheſiæ cōgregatorum de circulatoribus ſcriptum 1011 b
Aſpar angelo Dei duce per lacum itinere facto Rauennam capit. 862 d
Aſparis cædes. 990 a
Aſſentationis pernicioſæ memorabile exemplum. 101 a
Aſſyrij populi 489 e
Aſſyriorum regnum. 36 f
Aſtacenus ſinus. 671 d
Aſtacus. 312 b
Aſterius Cappadox Arij diſcipulus. 447 a Orientis præfectus ex ſophiſta Chriſtianus factus 447 a
Aſterij hæreſis. ibid b in Gregorium epiſcopum Antiochenum tumultus. 1112 d in Chriſti matrē pietas 270 g
Aſterij ſenatoris Romani præclara facta ibidem.
Aſterio magiſtratus abrogatus. 1183 a
Aſtrologorum errores 248 d
Aſtronomiæ Proæleſmaticæ ſtudium epiſcopis olim prohibitum. 458 a
Aſtyages Medorum rex. 36 e
Aſyla Eutropij inſtinctu abrogata. 795 g
Atalarichi mors. 1073 b
Ataxia & ordinis confuſio in eccleſia vitanda. 390 h
Athanaricus Chriſtianos inter populares ſuos crudeliſſimè perſequitur. 745 b
Athanarichi Gotthi cum Fridigerno bellum inteſtinum 778 d
Athanaſius epiſcopus Alexand. 620 d 1023 e notarius & diaconus. 418 b 576 d Alexandri epiſcopi Alexandrini in epiſcopatu ſucceſſor 417 a
Athanaſius Anazarbi epiſcopus. 369 g
Athanaſius Ancyran. epiſc. 539 a 813 f
Athanaſius Magnus fortiſſimus hæreſum expugnator 1162 e à concilio repudiatur. 467 e à Conſtātino tam mortuo, ab exilio reuocatur 448 d Alexandriæ latitat 575 d ab Alexandrino præfecto in exilium mittitur. 433 f Alexandriam reuertens, Arianos eccleſiis eijcit, eiſque orthodoxos ſubſtituit 498 f ab Arianis grauiter accuſatur 418 f multis calumniis ab Arianis afficitur 435 e ab Arianis & Græcis magiæ inſimulatur 514 e ab Arianis illuſtratur, apud imperatorem accuſatur 614 e apud Conſtātium falſo criminatur. 501 e à tribus Orientalibus epiſcopis apud Conſtantem accuſatur. 463 a vt cōtumax damnatur 419 e accenſatus, à Conſtantino imp. abſoluitur. 417 g à Conſtantio in integrum reſtituitur. 496 a cum Euſtathianis cōmunicat. ibidem.
Athanaſius Conſtantij literis ab exilio reuocatur 492 e auerſo Nilo nauigans, perſecutorum manus effugit. 575 e calumniis Euſebianorum circumuentus, ad Treuiros relegatur. 442 cum annis aliquot latuiſſet, ſubitò Alexandriæ apparet. 558 e diuina prouidentia à virgine conſeruatus 558 f eccleſiæ ſuæ à Valente reſtituitur 662 g ex Gallia Alexandriā reuocatus. 453 e falſum ſtupri crimē à ſe amolitur 431 f idolomaniæ alexandrinæ abolitionē, prædicit. 614 e in corrupto iudicio ad Cæſarē Conſtantinū appellat 430 b in ſpecu ſex annis latitat. 413 g Origenis ſcriptis plurimùm adiuuatur 812 f per ludū nondum ephebus, à pueris epiſcopus creatur. 427 d Romam fugit. 418 h ſæpenumero diuinitùs pericula præſentia effugit 513 f vitā Antonij monachi deſcripſit 420 a
Athanaſij ad amicos de formula fidei epiſtolæ. 546 b ad Conſtantinū imperatorem preces. 440 e ad Iouianum de ſinceritate fidei profeſſione ſcriptum. 316 b apud Conſtantem querimoniæ 462 g cum Maximo Hieroſol. epiſcopo colloquiū. 498 g cum Valente & Vrſacio arianis amicitia 499 b de arij periurio & interitu ſcriptum 444 a de arianorum improbitate ſententia. 385 e de Virginitate liber. 420 b liberè ad Theodoſium imp. dictum. 971 h
Athanaſij diaconi Hieroſolymi martyriū. 970 e encomiū 428 e fuga. 462 e 504 b exilium 575 e ſcitè dictū. ibid. in ægyptum glorioſus reditus 499 c in Syriæ antiochiam profectio 495 a
Athanaſij innocentia ab Vrſacio & Valente declarata. 498 h
Athanaſij liber ſynodalis. 575 a ſub Cōſtātio res & ærūnæ 511 e mors 688 a
Athenais Leontij philoſophi filia doctiſſima. 887 e patre exhæredata. 887 f Theodoſio matrimonio copulatur. ibid.

Athenienſium ſeditio & rebellio. 55.h
Athenodorus epiſc. alexandrinus 245 c
Athenodorus epiſc Conſtãtinop. 362 c
Athenodor⁹ Origenis diſcipul⁹. 248 g
Atho mons. 714 g
Attalus ab Honorio ad imperij Rom. ſocietatem inuitatus. 845.b ab Honorio cum ſuis victus ibid a eius contra alarichum bellum. 845. b cædes. 207.a
Attalus martyr. 204.b
Attali exilium. 700.h martyriũ. 207 b
Atticus epiſc. Conſtantinopolitanus 839 c ex Macedoniano orthodoxus factus ibidem e perſecutionem in pleraſque eccleſias concitat 838 g
Atticus ſuperſtitioſorum acerrimus hoſtis. 888 h horam mortis ſuæ prædicit. 890.a
Attici epiſcopi ad Calliopium ſcriptũ. 888.b ad Cyrillum de Chryſoſtomo in epiſcoporum numerum recipiẽdo epiſtola 891. f ad Petrũ & Aedeſium diaconos de Chryſoſt ſcriptũ. 892.g in Ioannitas odiũ. 8 6 g in pauperes liberalitus. 888 g mors 898 a
Atilæ Hunnorũ regis aduerſus Rom. bellum 914.a mors. ibidem
Atys deus 607.d
Adaucti martyrium. 302.h
Audiani hæretici. 668 f
Audus Augari Edeſſenorum principis filios ſanator. 96 f
Augarus Chriſtum ſibi à pictore formari curauit ibid à morbo incurabili liberatur ibid.
Augari toparchæ ad Chriſtũ epiſt 96 g
de Augari rebus libri conſcripti, Edeſſæ ſeruantur. 97.b
Auguſtulus Occidentis imp. 970.c
Auguſti Cæſ in Aegyptum imperatus. 44.h mors. 58.a
Auguſti Cæſ. temporibus Rom. imperium fuit in ſummo flore. 20.h
Auguſto Cæſari de ſucceſſore datũ ab Apolline oraculum. 55 h
Autus imp. Occidentalis. 970.h
Aurelianus eccleſiæ Epiphaniẽſis diaconus. 1018 a
Aurelianus imp 282. 288 a epiſcopis præ cæteris prærogatiuam conceſſit. 281 g
Aureliani imp. contra Chriſtianos impietas. 282. g
Aurelius alexander imp Rom. 246 g eius erga viros doctos amor. ibid. mors crudelis. 282 g
Aurelius Cyrenius martyr. 217. h præfectus ſummi apud Gordianum ordinis. 269 c
Aurum puriſſimum. 489.c
Auſibus epiſcopus. 839.c
Autonomi martyris in ſinu Nicomediæ templum. 1148 h
Autorum prophanorum lectio Theologis neceſſaria. 289 g
Auxentius Addæ filius 815 c Fæſcholaris 980.d Mediolanẽſis epiſc. 477 h Arianus. 471. a 702 g 702. h monachus. 640 c
Auxentij confeſſio 341. g martyrium. 308 h mors. 704.b
Auxumis ciuitas. 485 c
Auxumitæ populi 484 d Græcorũ ſacrorũ cõſectatores 1097 b ad Chriſtianam religionem conuerſi. ibid.
Axiora Iudæorum pontifex. 91 h
Azadanes diaconus & martyr. 414.c
Azadis eunuchi Perſarum regis martyrium 415 c
Azarethi cõtra Rom expeditio. 1070.d
Azarias Iudæorum pontifex 91.h
Azazene prouincia à Romanis vaſtatur. 883.f
Aſymorum dies. 70.b

B

Babylas epiſcopus & martyr antiochenus. 250.h
Babylas martyr Nicomedienſis. 251 a eius martyriũ 288 a 589 g 924 f
Babylæ martyris oſſa in Daphnæum templum trãſlata. 589. g item Antiochiam. ibid c
ob Babylæ cineres oraculũ Daphnæũ obmutuit. ibid.
Babylianus epiſcopus 282.f
Babylonica captiuitas. 36 c eius captiuitatis finis. 36 c
Bacchides Antiochi impietatis miniſter occiditur. 37.a
Bacchus impuritatis deus. 914 c
Bacchi andiogyni ſtatua. 565.d
Bacchi martyrium. 107 a
Baccho hymnos ab Epiphanio decantatus 626 f ibid.
Bacchylus epiſcopus Corinthi. 210 g
Bacurius dux. 789 a
Baptiſmus Ioannis. 37 c
Baptiſmus per ignem. 234 c
Baptiſmus Iudæis poſt fidei inſtitutionem conferendus. 870.c 877 c
Baptiſmus à Iudæo lucri gratia ſæpe reiteratus ibidem
Baptiſmus hæreticis non iterum communicandus 266.g
Baptiſmi cæremoniæ 188 f noua & cęremoniæ. 329 g in Theſſalia rempus & cæremoniæ. 72-. b noua formula ab hæreticis conficta. 189.b
Baptiſmi verba à Dentherico Ariano pra uaricata 1041 b
Baptiſmi ſacramentũ Iudæo cũ haterna. deficiẽte aqua, communicatum. 186 d
Baptiſmi ſacri improba reiectio 689 b
in Baptiſmo adoptamur filij Dei per Chriſtum 1044 c
Baptizati per ludum, non denuò rebaptizandi. 418 a
Baptizatorum myſtica veſtis. 750 f
Baptizatur Iudæus à pueris. 187.f
Baptizandi noua ratio ab Eunomio tradita. 863.b
Barachiæ ſacerdotis filij. 90 d
Barbarij ducis res geſtæ. 760.b
Barbas epiſcopus antiochenus. 871 g
Barbas quidam non abſque miraculo ab epiſcopo ariano baptizat⁹. 1044 a
Barbaſimes epiſc. & martyr. 414 f
Barcaba propheta. 190 c
Barchochebæ Iudæorum ducis res geſtæ. 173 d
Barcoph. propheta. 190 c
Bardas Cæſar. 1171.
Bardeſanes. 479.a
Bardeſanis Cyri ſcripta. 198 c & hæreſis ibid.
Barnabæ apoſtoli oſſa in Cypro ſub arbore inuenta 1047 c
Barnabæ ſerui Ieſu Chriſti prædicatio & actu 109 d epiſtola. 222 h
Barnabæ epiſtolæ fictitiæ. 147.g
Barſaba Ioſtus venenum bibit ſibi nequaquam nociuum. 870 c
Barſæ Edeſſeni epiſcopi exilia. 882 f
Barſanuphius Aegyptius monachus. 1083 e
Barſili populi. 1118.
Bartholomæus Matthæi Euangelium Hebraico ſermone expoſuit. 221 g
Bartholomæi apoſtoli prædicatio. 33 c martyrium. 115.b
S. Bartholomæi oſſa apud Daras repoſita. 1047.a
Baſileus amaſeæ epiſcopus. 375.c
Baſilias hoſpitalis domus. 718 g
Baſilides hæreticus. 190.c 286 c Chriſtianorum carnifex, ad Chriſtũ conuerſus factus eſt martyr. 234 g
Baſilidiani hæretici. 193 g
Baſiliſcus Harotarij filius 1014. b eu Cæſare fit ſacerdos & epiſcopus Cyzicenus ibid eius martyrium 849 d
Baſiliſcus tyrannus propter hæreſim à Daniele Stylite libere obiurgatus. 683 c
Baſiliſcus Leonis imp. contra Vandalos dux 989 b Romanorum claſſem prodit 989. e eius duces Zenoni cõciliantur. 1014.c
Baſiliſci claſſis à Genſericho incenſa. 989 c
Baſiliſci res geſtæ 1018 f tyrannis ibid. hæreſis 119.a circulares literæ aduerſus Chalcedonenſe cõcilium. 1013 a 1009 e eius cædes. 1014 c
Baſilius ancyranus epiſc. 447 c 472. a 516.d 539 a 812. d ancyram Galatiæ reducitur. 532. f exauthoratur. 536.d
Baſilij ancyrani cum Photino diſputatio 513.c martyrium. 585 g
Baſilio ancyrano epiſcopatus abrogatur. 468 c
Baſilius Cilix Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptor. 23 f
Baſilius Creteſis epiſcopus Theſſalonicam tranſlatus. 918 a
Baſilius Macedo. 1173 g
Baſilius Magnus Cappadociæ epiſc. 898 a à Valente proſcriptus 877.f
Baſilij Magni encomium 672.d perſecutiones. 350.h pietas 718. g ſcripta. 677 g Aſcetica Euſtathio Sebaſtenſi epiſcopo aſcripta. 858. f de ſcriptis
Dionyſij Alexandrini iudicium 279 d in profeſſione fidei cõſtantia & miracula. 676 b 677 a
Baſilij Magni cum Gregorio Nazanzeno arctiſſima amicitia. 672 d item cum Chryſoſtomo. 792.b
Baſilius Porphyrogeneta. 918 b
Baſilius presbyter, & poſtea epiſ. 674 b columna veritatis 722. c Iuliani Imp. cõdiſcipulus 551 d Theologorũ eloquentiſſimus 586 b epiſcopo cedens Pontum proficiſcitur. 875 c à Valẽte exilio damnatur. 676 d
Baſilij Amphilochia 678.h in Iuliani edictũ cõtra libros Chriſtianorũ reſpõſum. 584 e cũ Euſebio Cæſarẽſi cõtẽtio reccõciliatio 676 h cõtra Arianos diſputatio 876.b de cognitione diuina atque humana ſentẽtia 722 e
Baſſa fœmina ſanctiſſima. 945.h
Baſſianus epiſcopus Epheſio epiſcopatus abrogatus. 1005 a
Baſſones. 718.a
Baſumas Flauiani epiſc. percuſſor. 1004 c
Baſſus monachus. 718.a
Beatitudinis veræ ſcopos. 542.h
Beliſarij res geſtæ 1088 f & cõtra vãdalos 1069.b de Vãdalis victoria 1071 h triũphus ibi.e alius de Vitige. 1074.a
Benedictio epiſcopalis. 810.c 819.e
Benedictio peregrinãtibus ab epiſcopis data. 749 g
Beneuolus Valentiniani imp. ſcriba. 961.g orthodoxi ſecretarij pulcherrimum exemplum. ibid.
Beniamin diaconus ob cõfeſſionẽ fidei ſincerioris biennio incarceratus⁹. 881.c
Beniamin illuſtre per grauiſſima ſupplicia martyrium. 881 d
Beniamin monachus Aegyptius 710.f & eius miracula. ibidem
Beniamin epiſco Hieroſol. 871.e
Benus monachus Aegyptius. 707.d
Berathaſia locus. 814 e

INDEX.

Berillos Boſtrenſis ſcriptor eccleſiaſticus 242 c
Berœus oppidum. 94.a
Beritus ſtudiorum iuris magiſter. ibid
Beerſabeæ incēdio deformata. 1071.f
Berſabœa eadem quæ Chaleb 916 e
Beryllus hæretic⁹ ab Origene ad verā Euangelij doctrinā reductus. 247.d
Berylli Boſtrenſis epiſc errores. 247 d
Bethania vicus. 400 b
Bethelea vicus. 716.a
Bethlehem ciuitas. 46 a
in Bethleem & in Nazareth Ioſeph & Maria poſſeſſiunculā habuere. 50.a
Bibliadis generoſitas. 205 g
Biblia quando à ſeptuaginta interpretib in Græcum tranſlata 92 g
Bibliorum variæ tranſlationes Origenis tempore. 238 g
de Bibliorum libris canonicis, Origenis iudicium 243 a
Bibliotheca Alexādrina 241 g Elienſis ibid e Hieroſolymitana. ibid. e Ptolemæi 101.c S Sophiæ apud Cōſtantinop inſignis 24 h Theodoſij 856.h
Bigamorum reiectio. 789 f
Bithetebis oppidum 844.h
Bitheta ciuitas munitiſſima. 171 d
Biya oppidum 671 d
Blachernæ ſuburbana Conſtātinopolis regio. 885.b 851.f 1146. e reſtauratur à Conſtantino. 12.h
Blandilla martyr 204. b eius conſtantia.207 d in perferendis cruciatibus tolerantia. 204.e
Blandillæ martyrium. 207 d
Blaſus Perſarum rex. 2045 d
Blaſti hæreſis 211 a
Bochebt iudæorum pontifex. 91.g
Bombycum in Perſica copia. 1140 g
Boitæ deæ ſacra 935.e
Bonifacij Libyæ ducis cū Genſericho bellum.933. a cum Vandalis amicitia. 952 h
Bonifacius presbyter.840.h Rom pōtifex. 899 e
Bononia Galliæ. 819 g
Bonoſus Pont.max. 1101 e
Briſon Auguſtæ eunuchus vulneratur. 804.f
Briſon philipporum epiſc 821. b
Britanius epiſc. Scitharum 659.c contra Valentem Nicenam fidem defendit 697.g in exilium actus & reuocatus. 697 h
Britannio à Conſtantino in gratiam receptus. 529 f
Britannicus tyrannis. 501 g
Britannorum ſeditiones. 459 f
Bitchet locus. 811.f
Bruti mors. 40 f
Bucalis Arianæ hæreſis primus autor. 360 d
Buddæ hæreſis circa principia 286. h
Bulgarorum ad Chriſtianiſmum conuerſio. 1171 f
Burgundiones ab Hunnis infeſtati, Chriſtianam religionem complectuntur. 921 a
Burgundionū de hunnis victoria.921 b
Buſiridis martyrium. 565 f
Bytharia. 1048. e
Byzantium opp liberæ cōditionis, aurea Lygos dictum. 346 h
Byzantij à Conſtātino debellati. 346 b
Byzantij primordia. 357. f. Vide Conſtantinopolim.
Byzantiorum epiſcoporum ſucceſſio. 361.f vide Conſtantinopolim.

C

Caath regio. 1119 f
Cabades Perſarum rex. 1068. g ad fidem Chriſtianam conuerſus.1046.c bellū cōtra Anaſtaſiū ob denegatā ſibi pecuniā renouat. 1046 a vxoris beneficio ex carcere liberatur, & Nephthalitarum regnū recuperat. 1045 b
Cabadis Perſarum regis res geſtæ ibi. b de vxorum cōmunione lex. ibid e cum Romanis pax. 1046 a
Cabad regnū à Perſis abrogatū ibid a
Cabaonis Maurorum ducis res geſtæ. 1069.d
Cænophrorium caſtellum 288 a cæremoniæ myſticæ cur Iudæis à Deo datæ. 30.e
Cæremoniarum in eccleſia diuerſitas vnde. 789.f
Cæremoniarū etiā apoſtolorū tēpore magna fuit in eccleſia diuerſitas. ibi.
Cæremoniarum veteris Teſtamenti vſus. 30 b
Cæſarea Philippi ciuitas. 870 h
Cæſarienſis ſcholæ inſtitutio. 191.b
Cæſarius Gregorij Nazanzeni frater & Theodoſij imp. aulæ magiſter. 508.c ab eius in vxorē pietas. 867.e
C Cæſar Iudæorum templa ſuis ſtatuis exornat. 99 f
C Cæſaris mollicies atque animus effœminatiſſimus. ibidem.
C Cæſaris effigiem in templo Iudæi nolunt erigere. 99.f
Caiphæ palatium. 401 e
Caius ſcriptor eccleſiaſtic⁹ 242.e 198 g 223 d epiſc. Hieroſolymitanus 210.f Arij ſectator. 366 g
Calamitati nullus inſultandum 442 g
Calandion epiſ Antiochen⁹. 991. f eius exilium. 1019.e
Calemerus agricola Eleutheropolis præfectus. 864 g
Caligulæ imperium. 98 b
Callicrates epiſcopus Claudiopolitanus. 612.d 639 b
Callirhoe fluuius. 54 b
Calliſtus 910 a pontifex 210 e
Calliſti apud Conſtantinopolitanos porticus. 630.b
Calapodius. 1031 g
Caluariæ mons. 400 g
in Caluariæ locum noua Hieruſalem à Conſtantino ædificata. 399 d
in Caluariæ loco infideles, in Chriſti contumeliam Veneris templū erexerunt. 396 d
Camelopardalis animalis elegans deſcriptio. 487 d
Cāpania ab Alarico depopulata. 846.a
Candaces Aethiopū reginæ eunuchus ad Chriſtianiſmum conuerſus 94.e
Candidus ſcriptor eccleſiaſticus 824 e
Cādidi in terrā ſanctā profectio 984 b
Canis humana voce loquitur. 180 e
Canis cæci mirabilia vaticinia. 1097 d
Canis apud Armenios feſtum. 1106 b
Canones eccleſiaſtici. 751 e
Canonum non tam verba quàm mens eſt inſpicienda. 915 g
Canonici libri noui Teſtamenti 224 b
de Canonicis ſcriptis noui Teſtamēti Nicephori iudicium. 144 f
Carpargamala ciuitas. 865.b
Capernaum ciuitas. 400.b
Capito epiſc. Hieroſol. 210 f
Capitolij Rom conflagratio. 162 b
Capitolini Thraciæ præfecti crudelitas. 362.h
Cappadocum monaſteria. 718.f
Captiui olim eccleſiaſticis bonis ab hoſtibus redempti. 886 a
Carbunculi morbus. 321.g
Cari interitus. 288.a
Carinus.ibid eius interitus. 288 a
Carmina funeralia. 545 h
Carnis abuſ⁹.166 b mortificatio.709 h
Carnifices martyrū virtute atque cōſtantia ad fidem conuerſi. 303 b
Carpocrates hæreticus impurus, impudens & voluptuarius. 189 a
Carponas Arij ſectator. 360 d 368.e
Carpus martyr. 188 e
Carræ Craſſi clade nobiles. 599.b
Carterij Macedoniani cum Eutropio diſceptatio. 778 e
Carthago à Genſericho capta 970 b expugnata 951 b Romano imperio ſubiecta. 1071 h
Caryophyllum. 487 a
Caſpiæ anguſtiæ. 1032.e
Caſſianus epiſc. Hieroſol. 210.f
Caſſij Syriæ prætoris res geſtæ. 40.c mors. ibidem.
Caſtalius fons oraculatis. 589 g
Caſtratio ſpontanea. 502.e
Caſtor Agrippa. 190.c
Caſtori atque Polluci templum Antiochiæ à Tiberio ædificatum. 56.f
Catecheſis ſiue inſtitutio ante baptiſmum. 877.d 870.c
Catharorum hæreſis. 683.f
Cathegius. 840.h
Catholicus Africæ. 339 a
Cataphrygæ hæretici.197. h 213.f.215 d
Cæſarea ciuitas 593 d Romanis vectigalis à Tiberio facta. 94. c à Iuliano in ordinem redacta. 356.a
Cæſares epiſcoporum poteſtatibus in eccleſiaſticis rebus ſubiecti. 850. a
Cecilianus Carthaginenſis epiſc.339.e
Cecropius Nicomedienſis epiſc. 519.b
Cedron torrens. 400.a
Celadion epiſc. Alex. 174 c
Celer aulæ apud Anaſtaſium imp. præfectus. 1031 f
Celeſtinus pont max. 899 a
Celſus epiſcopus. 659. a
Cēſus vniuerſalis ſub Auguſto in vrbe actus. 46 b
Cerdebæi cōtra Iudæos res geſtæ. 37.d
Ceraboris martyrium. 378 b
Ceraunobuli. 199 b
Cerdo epiſc Alexandrinus. 150. d eius hæreſis. 180.g
Cereris Eleuſinæ ſacra myſtica 437.h
Cerinthus hæreticus. 190 b 211 b
Cerinthi hæreſis. 164 e 177 f
Ceſtij Flori Iudæorum procuratoris auaritia. 151.g
Cete. 487.c
Chaganus Hunnorum dux. 1117. b eius in Macedonia res geſtæ 1147 e item contra Romanos 1137. a cōtra Turcū 1130 e cū Tangaſtanis fœdus. 1140. c in Alexand. martyris cineres impietas. 1117. c de Abdelinis ſiue Ephthalitis in oriente victoris 1118 c
Chagani barbaricus faſtus & inſolentia. 1157.d
Chaleb ciuitas. 916 a
Chalcedon quaſi ſuburbanus Conſtantinopolis vicus. 960 g
Chalcedonis muri à Valente diruti. 667 a reſtaurati 667.d
Chalcedonenſis ſynodus 960 a
Chalcedonēſis ſynodi doctrina. 1039 f 962 b 962 e 1011, e non ab omnibus comprobata. 1019 b 1042 b 1066.a
Chalcedonēſis ſynodi canones. 1005 b 964 e oppugnatio. 1154. d 1057 b dānatio. 1009 a 1010 b 1018.b
Chalcedonēſis ſynod⁹ à Timotheo Aeluro diffamata. 979. g à Iuſtiniano ſemper defenſa.1065 b ab Aeluro & Amphilochio dānata 979 g omniū epiſcoporū calculo cōfirmata 976.f
Chalcedonenſis ſynodi oppugnatores ab Anaſtaſio imp. dignitatibus priuati. 1019 b
contra Chalcedonenſem ſynodum à monachis Antiochiæ grauis mota

ſedicio. 1033 a
Chalcidis ſolitudinis monachi. 717 h
Chapharchou vicus. 716.a
Charchæ 1138.g
Chariſtus epiſcopus. 619 e
Chariteuis confeſſio. 287.d
Chazinzarij hæretici. 1165 d
Chelcias Iudæorum pontifex. 91 h
Cheremonis Stoici libris Origenes plurimum delectatus. 840 c
Chiliaſtarum hæreſis. 270.d
Chioniæ martyrium 307 a
Choſroes Perſa diuinis miraculis ad Chriſtianiſmum conuerſus. 1078 e Mauricij imp. ope in regnum ſuum reducitur.1130 e Sergio crucem auream dedicat. 1131 g
Choſruis contra Rom. bellū 1073.e de bello Romanis nō inferēdo lex. 1111 a
Choſroes Perſæ in Oriente res geſtæ. 1107.g
Chaſrois Aſtrampſij diuinationes 1136.f nocturnæ viſiones. 1136 ad Mauriciū imp fuga. 1130. a clades 1112 g mors. 1113.a
Choſroe diſcus aureus S. Sergio voti cauſa inſcriptus. 1131.h
Chreſtus Nicææ epiſcopus. 381.f
Chriſtus ab initio mundi hominibus cognitus. 19 a verus deus & homo. 69 d ſtatim ab Adamo patribus veteris teſtamenti per figuras fuit cognitus 34.d
Chriſtus cur & quomodo Ioſephi dicatus filius 91.f cur primis hominibus non iā clarè vt nobis innotuerit. 29.e
Chriſtus cur à Ioanne baptizatus. 57. e quare dicatur filius hominis. 30 b
Chriſtus à domino vnctus Moſis teſtimonio 31 d veriſſimus ſeruator noſter. in quo nihil neque imaginariū, neque fucatū. 31.e verus ſacerdos ac pontifex. ibid. quomodo ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech. ibid ſecundum carnem tantum paſſus 1019 h
Chriſtus Dei filius carnifex, & homo deiſer 1.760 h 13. annos natus cum legis doctoribus diſputat. 53 a
Chriſtus intra quod tēpus & ſub quib doctrinæ ſuæ curſum peregerit. 71.f
Chriſtus miraculis fidem diuinitatis ſuæ confirmauit. 56.b
Chriſtus quomodo patri cōſubſtātialis dictus. 387.c Petri erga ſe amorē cur toties explorare voluerit. 81 b ad extremam horam nouerit, diſceptatus 778 h diſcipulorum ſuorū pedes cur lauare voluerit. 70 c
Chriſtus captus, ad diuerſos ludibrij cauſa ductus eſt 72.g
Chriſtus crucifigitur, & inter ſceleratos deputatur. 73. c cur in publico loco crucifixus. 75 e
Chriſtus non tantum vt homo, ſed vt deus etiā iuxta carnē eſt paſſus. 74 a
Chriſtus quānam ratione tertio à morte die reſurrexit. 83 f poſt reſurrectionem cur tam multis ſe manifeſtare voluerit. 75 h
Chriſtus quo myſterio quadrageſimo à reſurrectione die ad cœlos aſcenderit. 83 g
Chriſtus cur die L à reſurrectione ſpiritum ſanctum demum miſerit ibi.
Chriſtus à Cæſ Tiberio contra ſenatus Rom. ſententiam in deorum numerum relatus. 97 b
Chriſtus verus & fidelis martyr. 309 e
Chriſtus ipſe in ſanctis martyribus, vt in membris ſuis patitur. 305.f
Per Chriſtum ſumus filij Dei baptiſmo adoptati. 1040.c
Chriſtus per contemptum Galilæus à Iuliano apoſtata appellatus. 577 c
Chriſti nomen veteribus Hebræis cognitum, & in magno honore habitum. 34.e
Chriſti nomen à Moſe in veteri Teſtamento aperte expreſſum. ibid
Chriſti ſeruatoris aduentu Romanum auctum imperium. 541 e
Chriſti genealogiæ diſſonantia apud Euangeliſtas vnde nata 847.b
Chriſti genealogia ex Africano decerpta. 46.d
Chriſti natalis dies quando primò inſtitutus 1091.h
Chriſti incarnatio. 30 b 48. h 902. h 1000 f. 1052 g
Chriſti duplex natiuitas, diuina & humana. 28 e 907 e circumciſio. 49.d
Chriſtus in domo Ioſephi circumciſus. ibid d
Chriſti pueri exiliū in Aegyptum. 52 e
Chriſti de Ioanne Bab teſtimoniū 58.d
Chriſti in templo oblatio 49 c
Chriſti humanitas ac diuinitatis vera ac certa iudicia 64 b
Chriſti erga parentes obedientia. 53. b doctrina. 82 c
Chriſti doctrina non eſt noua. 33 d
Chriſti doctrinæ finis & ſcopus 64 h miracula varia. 65 d
Chriſti miracula non omnia ab Euangeliſtis ſunt conſcripta. ibid.
Chriſti transfiguratio ibid variæ vnctiones 69.a pontificatus & ſacrificium 605 h œconomia in mūdo. 31 e monarchia. 1031 g ſacerdotium ſempiternum. 31. regnum ſempiternū in vrbem Hieroſolymitanam triumphalis ingreſſus 69. b paſſio. 1000 f mors illuſtris. 73 f ſepultura magnificata. 73.g
Chriſti ſeruatoris ſepulchrum magno miraculo inuentum. 397 f 398.b
Chriſti ſepulchrum à Cōſtantino imp. reſtauratum. 397.e
Chriſto ſepulchro obruto, infideles Veneris ibi templum erexerūt 397 e
Chriſti reſurrectio 26 d 71. e 1000 f
Chriſti reſurrectionis certa iudicia. ibid g
Chriſti poſt reſurrectionem apparitiones & miracula. 79 f
Chriſti reſurrectio ſanctarum mulierum atque diſcipulorum teſtimonijs comprobata. 77 b
Chriſti reſurrectionis feſtum quomodo & quando celebrandum 191 b
Chriſti reſurrectio cur non perinde vt mors eius aperta ac manifeſta fuerit. 75 h
Chriſti in terris poſt reſurrectionem, mille annorum regnum. 170 d
Chriſti corpus poſt reſurrectionem diuinum ibid.
Chriſti deſcenſus ad inferos. 68 g
Chriſti anima apud inferos non retenta. ibid a
Chriſti in cœlum aſcenſio. 84 b
Chriſti mortis iudiciū dubilis. 263. b
de Chriſti imperio oraculum in templo Hieroſolymitano inuentū 158 a
Chriſti in bilationibus conuiuijs inuocatio. 581 g
Chriſti negatores ab Eccleſia reſipiſcētes ſuſcipiendi. 807 a
Chriſti ſaluatoris effigies & ſtatura. 85 b facies ab Augari pictoribus exprimi non potuit. 86 b
Chriſti & matris eius effigies ad Perſarum regem perlata ibid. f 97 a
Chriſti crucifixi imago martyribus oſtenſa. 834.h
in Chriſto reuera duæ naturæ. 881.e 1005 b 1039 e 1156 g 1030.e
Chriſto ab Auguſto ara in Capitolio erecta. 15.h multa templa à Conſtantino ſacrata 148 d
Chriſtiani ab omnibus dignitatibus à Iuliano remoti. 581 g in infamiam & odium publicum cōiecti. 304 e permiſſione diuina afflicti. 316 b
Chriſtiani hominis vita. 133 e
Chriſtiani hominis profeſſio in quibus potiſſimum conſiſtat. 34.e
Chriſtianorum origo ibid. & nomen Antiochiæ primum natum. 95 e
Chriſtianorum nomen ab autore ſanctificatum. 38 e
Chriſtianorum nomen & eccleſia ab ipſa Chriſti apparitione exorta, ſed profeſſio eorum ex exordio mundi celebrata eſt. 33 d
Chriſtianorum nomen veteribus etiam ante Chriſtum compertum. ibid.
Chriſtianorum fides viuidiſſima. 33 e
Chriſtianorum maxima apud Alexandrinos perſecutio 832. a item ſub Nerone. 129 d Diocletiano repentina 309 f Domitiano. 160 f Seuero. 83. f Traiano. 161 e in Perſide. 410 g
Chriſtianorum contra ſatanam arma ſpiritualia. 831 h
Chriſtianorū cum Iudæis de religione vera in vrbe Ro colloquiū. 311 d
Chriſtianorum diſſidia ex ignauia & temporum felicitate orta 896.b
Chriſtianorum oratoria in templa mutata 896 h
Chriſtianorū in rebus proſperis ignauia 894.f
Chriſtianorum Pæanes. 218.g
Chriſtianis infideles mundi caſus aſcribunt 177.b membra mutilātur. ac morte ſupplicij finē aſſequātur 303 a
Chriſtiana religio omnium antiquiſſima 17. h 33 d 35. f non eſt arte dialectica fulſulta. 56 d
Chriſtiana religio homines etiam feros ad humanitatem excolit. 717 b
Chriſtiana libertas 783 b
Chriſtianiſmus nō ab hominibus, ſed à Deo venit. 408 b
Chriſtianiſmi mirifica propagatio. 144.e incrementa 173 e 489 h
Chryſophorus martyr. 851.d
Chryſampelus epiſcopus. 619 e
Chryſanthus Britanniæ vicarius, inuitus epiſcopus à Nouatianis creatus. 874.c Aciam defunctus. Nicæni ſynodi decretis miraculoſa ſubſcripſit. 389 e
Chryſanti Nouatiani epiſ. mors 876.g
Chryſaphius eunuchus. 941.d 959. f relegatur. 955.h
Chryſaphij in Flauianū odium. 938 g mors. 955.h
Chryſogoni ad Anaſtaſium epiſt 916 f
Chryſoſtomus theologorum eloquentiſſimus 586.h
Chryſoſtomi cum Siſinio diſputatio. 791 c eius epiſtolæ à Baſilio & Gregorio commendatæ. 670.a
Chryſoſtomi orationes, quas in Agalmatas inſcripſit. 808 a
Chryſoſtomi ſacri ordines 792.h mors 8.8 Vide Ioan. Chryſoſt.
Chryſopolis ciuitas. 829 e 141 a
Chubdan ciuitas ab Alexādro Magno condita. 1140.f
Ciborū in eccleſia Dei delectus 565 g
Ciborum delectus varius in ieiunijs à diuerſis obſeruatus. 782.b
Cinaron locus. 876 g
Circeoſes iudi 857.b 1078 h
Circeſium oppidum. 1105.b

INDEX.

Circumciſio Chriſti in domo Ioſephi facta. 49 b
Cletus epiſcopus Ptolom. 225 g
Claudianus poeta. 954 c
Claudius imperator Rom. 282 e
Claui Chriſti crucifixi. 399 b
Clauium eccleſiæ poteſtas. 805 g
Clearchus præfectus 867 a
Clemẽs presbyter Alexandrinus. 257 g
Clemens Alexandrinus cõfeſſor. 191 a
Clemens Pantæno in ſchola Alexandrina ſucceſſor. 221 f
Clementis Alexandrini facta & lucubrationes. 222 f
Clementis Ancyrani epiſcopi martyrium. 500 b
Clementis pontificis parentes & genus. 118 b 130 b ſcripta 167. h vita & martyrium. ibidem.
Clementis ad Corinthios epiſt. 502 b & alia in Corinthiaca eccleſia lecta. 195 b
Cleobiani hæretici. 193 g
Cleomedes pugil in deorum numerũ relatus. 608 a
Cleopater epiſcopus Arianus. 84 g
Cleopatra regina. 38. d quibus artibus in Cæſaris manus deuenerit. 44 g
Cleopatræ & Antonij amor. 41 b 44. g
clerici à Iuliano in ſenatũ lecti. 568 c
Cnapheri epiſ. Antiocheni impietas. 990. d exilium. 1009 a
Cœleſtinus pont. max. 917. d eius ad Neſtorium literæ. 905 c
Cœleſyriæ monachi. 717 h
Cœmiteria Chriſtianorum à Gordiano permiſſa. 269 f
Cœna paſchalis. 70 c
Cœnæ Dominicæ prima inſtitutio. ibi. Vide Eucharistiam.
Colluthus. 363 b
Columbæ auſpicio Fabianus factus epiſcopus Rom. 250 f
in Columbæ ſpecie cur ſpiritus ſanctus, dum Chriſtus baptizaretur, ſit viſus. 57 d
Comatius Procopij tyranni proditor. 622 b
Cometa ante mortem Conſtantini imp. viſus. 448. b item ſub Theodoſio. 794 b
Comitatenſes. 691 c
Comitatus. ibid.
Compres monachus Aegyptius 704 a
Commendaticiarum literarum teſſeras Iulianus inſtituit 578 g
Commentioli Rom. ducis contra Chaganum Hunnorum res geſtæ. 1117 c 1118 contra Perſas. 1125 g
Commentioli contra Barbaros res geſtæ. 1145 e
Commodus imperator. 210 e
ad Communionem profugi epiſcopi à Romano epiſcopo admiſſi. 460. b Vide Eucharistiam.
Concilia quatuor vniuerſalia. 971. f ſeptem prima œcumenica 10 b
Conciliorum vtilitas atque neceſſitas. Vide ſynodos.
Conciones ad Populum Rom. in eccleſia non habitæ. 788. b
Concordiæ ſtudium in eccleſia diligenter conſeruandum. 372 b
Concubinus illicitus à Conſtãtino prohibiti. 345 g
Confeſſio peccatorum priuata. 775 e
Confeſſio peccatorum ante Eucharistiam neceſſaria. 708 d
Confeſſionis Chriſtianæ memorabilia exempla. 709 g
in Confeſſione mulier à diacono compreſſa. 776 b
Congiaria quando Romæ dari ſoluta. 58 e
Coniugij neceſſitas. 383 b
Cõiugij atq; cœlibatus collatio. 106 b
Coniugij leges à Cõſtantino latæ 346 c
Coniugalis caſtitatis memorabile exemplum 481 a
Coniugia ſacerdorum. 787 b
Conon abbas 1088 b
Conon Apameus epiſcopus inſignis bellator 1044 h eius aduerſus Philoponum diſputationes. 1157 b
Cononitarum hæreſis. 1164 g
Conſcientiæ carnificina. 206 f
Conſcientiæ bonæ hilaritas. 839 c
Conſtantia Phœnicum ciuitas. 403 f
Cõſtantinopolis primordia 347 b 358. a bonum augurium. 358 f
Conſtantinopolis à Conſtantino denominata. 147 b noua Roma dicta. 346 b 744. d alter paradiſus. 7. a
Conſtantinopolis ciuitas Mariæ virgini ſacrata. 394. g diuina prouidentia à barbarorum inſidiis conſeruata. 800. g Gothis vaſtata. 801 a ab Andronico Palæologo reſtaurata. 10. e 33 b
ad Conſtantinopolis encænia epiſcopi Nicænæ ſynodi à Conſtantino imperatore inuitati. 394 f
Conſtantinopolis vrbs imperialis, à Chriſtianis per Andronicum imperatorem retenta. 16 a
Conſtantinopoli commune imperatorum ſepulchrum 429. g palatiũ imperiale ab Andronico imperatore conſtructum. 13 a
Conſtantinopoli tumultus in Anaſtaſium imperatorem excitatus. 1035 a
Conſtantinopoli propter Eutychetis errores ſynodus prouincialis coacta 921. b templum à Ioannitis incẽſum. 826. c ob receptum Macedonium. 462. g propter epiſcopi electionem. 454 g
Conſtantinopolitanæ vrbis ſitus. 147 f ornamenta. ibid.
Conſtantinopolitanæ in fidei negocio contentiones. 442 g
Conſtantinopolitanæ ſedi iuriſdictio integra in concilio Epheſi reſtituta. 1013 d
Conſtãtinopolitanæ plebis tumultus. 1081 f alius propter lentorem in idololatras iudicum ſententiam. 1114 b item contra Mauritium imperatorẽ ſeditio. 1146 e
Conſtãtinopolitani imperij terminus. 318 f
Conſtantinopolitani epiſcopi primatus. 965. c 750. h. 1005 e
Conſtantinopolitana in epiſcopi electione ſeditio noua. 459 b
Conſtantinopolitana quinta ſynodus vniuerſalis. 1088 f
Conſtantinopolitanum conciliũ. 753 e 1066 d 741. g 744. c eius decreta. 933. b 750. b 1089. a confirmatio. 1010 a
Conſtãtinopolitanum concilium aduerſus Seuerum & Zooram. 1087 f
Conſtãtinopolitanum incendiũ. 921. c 966 1068 h
Conſtantinopolitanorum epiſcoporũ ſucceſſiones. 361. f 1057 a 1065. a
Conſtantia Licinij Cæſaris vxor. 309. b 356 d 552 d
Conſtantiæ Conſtantij vxoris mors. 523 a
Conſtantinianæ thermæ. 812 b
Conſtãtia Palæſtinæ Gazeis à Iuliano ſubiecta. 535 b
Conſtans Romanorum ad Perſas legatus 510. a
Conſtans Chlorus 310. c Imperator ex monacho creatur. 510. f 438 b Italiæ atque Africæ imperiũ recuſans, Britannis & Gallis cõtentus viuit. 311 b
Conſtans à conſtantino patre Imperator declaratur. 309. b
Conſtans Imp. Chriſtianorum fautor. 311. b conſtanter profeſſionem fidei conſubſtantialis retinuit. 490 g
Conſtãtis in Drepano ſomnium. 310. g
ad Conſtantium de reſtitutione Athanaſij & Pauli literæ. 491. b libido 507 a mors 510. f 511. c mores & vita. ibid. d cædes. 510 g 860 g
Conſtantinæ Auguſtæ & filiarum eius cædes. 1130 d epitaphium. ibidem e
Conſtantinus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 362 f
Conſtãtinus Conſtãtis et Helenæ filius. 310. g 310. h Conſtantis ſucceſſor 313 a ſeipſum Chriſti fidelibus exemplar, quod imitentur viuũ proponit 310 d
Conſtantinus in Diocletiani aula educatus 555. b à patre in Romanorum Imperatorem coronatur 311 b
Conſtantinus Imp cœtibus Nicæni præſes 380 e lodæis infenſiſſimus 389 h baptizatur. 356. c 698. b 329. a 343. d 330 f
Conſtantinus concordiæ atque vnitatis inſignis amator. 445. h in vrbe Conſtantinopolitana Sophiæ ſeu ſapientiæ Dei templũ ædificat. 463 f
Conſtantinus iniurias Chriſtianorũ in Maxentio tyranno perſequitur & vlciſcitur 313 a ob amorẽ Chriſtianoſũ Diocletiano ingratus 311. b Græcorũ atq; hæreticorum linguis indignis modis experitur 310 b contumelioſis Zoſimi ſcriptis afficitur 1050. c falſo crudelitatis erga ſuos accuſatur. 310 g
Conſtãtinus num Criſpũ filiũ atq; Fauſtã vxorẽ occiderit, dubitatur 1050. g
Conſtantinus multorũ ſanctorũ tẽpla diuerſis locis ſacrauit. 117. g Romani imperij vexillum in Chriſti ſignum mutauit. 331 c
Conſtantinus imperij ditiones inter filios diuidit 448. a Nicænã ſynodum inſtituit 178. f amplificandæ religioni Chriſtianæ totus incumbit. 395 b viduis virginibuſque ſacris ſumpt⁹ ex publico cõſtituit 194. g ſuam valetudinem innocentium infantium vitæ poſtponit. 328 b idolorũ templa & ſtatuas diruit 404. e Chriſti ſepulchrũ ab infidelibus diruiũ atque contumelia affectum reſtituit 336 d
Conſtãtinus Imp. lepra inficitur 328. b liberatur. 329. f
Conſtantinus à Licinij inſidiis diuinitùs ſeruatus 241. f monitu eius Athanaſiũ ab exilio reuocari iubet 448 b 448. d locum qui Olea dicitur, magnis ædificiis exornat. 361. e
Conſtantinus Pogonatus. 1096 h
Conſtãtini Imp ortus, genus, ac parẽtes 354. f eius vita breuiter deſcripta. 1169 a encomium. 327 b 450 e 748 h
Conſtãtini imperium. 309. h cũ literis 899 h 1171 f
Conſtantini virtutes. 341 b ſtatura & forma 400. f pietas. 328. b erga Chriſtianos inſignis humanitas. 331. b liberalitas & munificẽtia. 1010 d erga Theophilũ Indũ munificẽtia 484 a promouendæ religionis ſtudiũ. 416 b erga Athanaſiũ maleuolentia 445 g
Conſtantini baptiſterium Romæ diu aſſeruatum. 330. e
de Conſtantini baptiſmo diſcrepant autores. 330. f
Conſtãt. Imp de Ario, ſectatorib; ei⁹ popularib⁹, & libris eorundem cõſtitutio. 393. f item alia pro Chriſtianis. 325. h A-

ſtianorum libris comburendis. 393. h item de immunitate clericorũ. 338 g de epiſcoporum conuentibus. 339 e pro Chriſtianis edictum. 336. e aliud de bonis eccleſiæ atque Chriſtianis reſtituendis. 338. e leges atque pro Chriſtianis actiones. 329 f 345. b 356 d
Conſtantini contra Iudæos lex. 490 f item contra hæreſes omnes. 446. e
Cõſtãtini Imp. portatilis eccleſia. 405 h vicennalia 394. e donatio. 345 f
Conſtantini priuilegia Chriſtianis cõceſſa. 338 a
Conſtantini Imp. cum Syluestro Pontifice colloquutum. 328. d ad Ariũ epiſtola. 433. g item alia ad Alexandrinos, de Ario atque Nicænæ ſynodi decretis. 391 d ad Alexandrum epiſcopum Alexandriæ & Arium 372. d ad Aſianos de celebratione Paſchæ. 780 d ad Cecilianum Carthaginenſem epiſcopum 338. h ad Euſebium Pamphili de eccleſiarum ſtructura. 395. d de libris eccleſiaſticis comparandis. 396. b ad Macarium de Chriſti monumento. 397 e ad Perſarum regem Saporẽ pro Chriſtianis 39c b ad Tyri epiſcopos de ſynodo Conſtantinopolitana 440. d ad Vrſum catholicum Africæ. 319 a
Conſtantini Imp. ad vnionem eccleſiaſticam exhortatio 373 e ad epiſcopos in Nicæno cõcilio cõgregatos, de ineũda cõcordia oratio 379 a
Conſtantini imp. ieiunia 328. d pia in vrbe opera 323 b forum. 148 e 443. e 980. a Porphyretica columna 443 e porticus 147 d regia magnificè inſtitata ibid ſtatua ibid. f alia cũ vexillo crucis 323 e thermæ 865. e tyrãnis. 859. g 865 g contra Byzantios bellum. 346. h item cõtra Iulianum. 343 d cum Maximiano 332 e de Byzantiis victoria. 347 b alia de Maxentio. 324. h 336 d de Licinio. 345. e 356 d
Conſtantini & Conſtantij ad Arelatenſes fuga. 860 g
Conſtantini Magni ſtatua Conſtantinopoli reſtauratio. 12 g
Conſtantini Copronymi Imperatoris in Mariam virginẽ cõtumeliæ 1169 a
Conſtantini Cæſaris teſtamentũ. 448 d mors. ibid. 544 a 553 g ſepultura 449. f
Conſtantini Imp. oſſa transferuntur in alium locum. 528. d
Conſtantini iunioris in Occidente imperium. 460. b ad Alexandrinos pro Athanaſio epiſtola. 453 e cædes 459. e 360. b
Conſtantini iunioris corpus in Alſam fluuium deiectum. 454 f
Conſtantini Lardy patricij domus à furioſa plebe incenſa. 1128 f
Conſtantini Porphyretica ſtatua 450. e
Conſtantius Gallus Cæſar in Oriente. 309 g
Conſtantius Iuliani apoſtatæ pater. 309. h imprudenter à Iuliano in Cæſarem creatus. 344. a in ſocietatem imperij ab Honorio aſſumpt⁹. 849. f
Conſtantius patris ſui egregius imitator. 349. f per vnanimem Athanaſij condemnationem, inter Orientales & Occidentales vnionem fidei cõciliare contendit. 512. e
Conſtant. princeps Chriſtianiſſimus. 344. e ab epiſcopis ſeductus. 349 e epiſcopos antea reſtitutos denuò extrudit. 502. f ante bellũ ciuile moritur. 353. f
Conſtantij Imp. in Athanaſium ſimultas. 462. e
Conſtantij laus à Gregorio Nazianzeno decantata. 490. h 491 a
Conſtantij cum Liberio de Athanaſij fide colloquium. 521. e in fide lapſus. 491 a ad eccleſiam Alexandrinã pro Athanaſio literæ. 496 d ad Philippicũ vrbis præfectũ de Paulo epiſcopo eiiciendo epiſt. 461. f alia item ad Auguſtonicæ, Thebaidis & Libyæ præfectos, pro Athanaſio reſtituendo 498 e ad Antiochenos cõtra Eudoxium literæ 517 f ad ſynodũ Arimenienſem reſponſio 521. f cũ Maxentio bellum 321 g item cõtra Magnentium. 510 g cum eodem prælium 510 triũphat 511 b Iunius. 345 g
Conſtantij Galli res geſtæ 511. a
à Conſtantio Gallo horrẽda viſa prodigia. 502 g
Conſubſtantialis verbum magnas excitauit tragœdias. 503. a
Cõſubſtãtialis verbi ſignificatio. 613 g explicatio. 700 a
Conſubſtantialitatis verbum non eſt nouum aut recenter inuentum 389. e
de Conſubſtantialis verbo noua inter epiſcopos contentio. 419 g
Conſuetudinis præſcriptio in eccleſia catholica 24 e
Coniobaditarum hæreſis. 1119 g
Corinthiorum ſeditiones 202. a terræmotus 1059. h
Cornelius epiſcopus Antioch. 174. e
Cornelius epiſcopus Rom 238 e 250 g eius decretum. 670 f cum Nouato de pœnitentibus in eccleſiam recipiendis diſceptatio. 384 a
Cornuti libris Origenes plurimũ eſt delectatus 240 d
Correptio in ſacris literis duo ſignificat. 1091 h
Coſmas ad pacificationẽ inſtituendam Alexãdriam à Zenone miſſus. 1013 g
Coſmæ Epiphanienſis epiſcopi aſtutũ facinus 1036. g
Cotiæ alpes. 1063. h
Creandi verbum quot modis in ſcriptura accipiatur 469 g
Creſcens philoſophus Iuſtino mortis fuit cauſa. 181 a
Creſcentis Cynici philoſophi cum Iuſtino martyre diſputatio. 180. f
Criſpus Heraclii præfectus. 1168 e
Criſpus Conſtantini Imp. filius cũ patre baptizatur. 329 e
Chriſpi pro Chriſtianis leges. 331. a mors. 346 g
Chriſpion monachus. 716. b
Chriſpionis archidiaconi mors. 814. e
Cronion centum & decem annorum monachus. 713. f
Cronius philoſophus. 840 e
Crux Chriſti ab Helena inuenta. 398 f in nummis Conſtantini impreſſa. 341 b Gallo Hieroſolymis in cœlo viſa. 509 g Conſtantino in cœlo viſa 348 d 316. a 347 a
Crucis Ieſu Chriſti exaltatio. 399 a
Crucis exaltationis dies anniuerſari⁹. 440 e
Crucis victricis efficacia 316. a 350. f
Crucis vexillum contra Maximinum à Conſtantino erectum. 332 b
Crucis armatura fretus Theodoſius hoſtes aggreditur. 797 h
in Crucis ligno Apameæ miraculum editum. 1073. b
ad Crucis ſignum multi ægrotantes ſanati. 404 a
Crucis ſignaculo dæmones à Iuliano fugati. 334 f
Crucis ſigna in fronte à Turcis contra peſtem geſtata. 1111 e
Crucis tria trophæa Conſtãtinopoli à Cõſtan. locis celebrib⁹ ſtatuta. 403. e
Crucis atque afflictionis fructus 712 b 756 b
Crucis ſuppliciũ abolitum. 345. h
in Cruce ſemper exultandum. 811 d
Cubitus apud Aegyptios non in Græcorum delubra ſed in Chriſtianorũ tẽpla Conſtãtin. tẽporib. delat⁹. 346. g
Cucuſus locus. 834. e
Culices & muliones diuinitùs Perſis vrbem Niſibim expugnantibus immiſſi. 501 f
Cumi fl. 1139 e
Curatores poſſeſſionum Imperatorũ. 339 e
Cura Scyrarum dux. 1112. f
Curſum opp. 505. d 502. f
Cyri opp. 719 a
Cyriacus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 736. e 1148. h 1153. d
Cyrini Chalcedonenſis epiſcopi in Chryſoſtomũ odiũ. 816 e mors. 848. f
Cypriana tempeſtas. 1071 g
Cypriani dies apud Lybias feſtus. ibid.
Cyprianus magiæ ſtudioſus. 251 b
Cyprianus lectione Tertulliani plurimum eſt delectatus. 233. e
S Cyprianus Vandalorũ cladẽ prædixit. 1072 e martyrio coronatur. 231. b
Cypriani templum à Vandalis demolitum. 1071 g
Cypris Antipatri vxor. 39 g
Cyrenius Syriæ præfectus. 45. d eius dignitas. ibid.
Cyrillia ſcripta. 513. d
Cyrillianus epiſc. Alexand. 873. a 362. f
Cyrillus epiſcopus Antiochenus 289. a
Cyrillus Hieroſolymitanus epiſcopus. 472 a 517. a 621. e 746. h 757. h
Cyrillus in epiſcopatum Hieroſolymitanum reſtituitur. 543 d
Cyrillus per ſeditionem in epiſcopum Alexandrinum creatus 829. b
Cyrill Alexãd in ſynodo Epheſia Romani Pont. locũ tenens 906. e ſuũ de Chryſoſt. errorẽ corrigit 896. h Chryſoſtomi nomẽ epiſcoporũ matricula inſcribit ibid h libros aliquos Chryſoſtomi deleuiſſe falſo credit⁹. ibid.
Cyrillus epiſcopus Iudæis Chriſti veritatem prædicat 197. b propter famem Eccleſiæ aulæ veſtimentis & donariis venditis, egenis ſubuenit. 538 f ab Acacio epiſcopatu orbatur. 538 h cum ſuis proſcribitur. 908. f
Cyrilli cum Oreſte contentio 874. e itẽ cum Iudæis 874 h & cũ Leone Põt. Max 1001 e ad Atticum epiſtola 893 b item ad Neſtorium. 958. b ad eundẽ de duabus in Chriſto naturis. 999 g Leonis Rom. epiſcopi epiſtolam in ſynodo Chalcedonenſi reſponſum. 1001 e ad Ioannem Antiochenũ de Mariæ virginitate epiſtola. 1000. g alia ad Felicem Papam 1022 b itẽ ad Acacium ibid contra Neſtorij hæreſim ſcripta. 904. g aliæ lucubrationes. 873 b
Cyrilli epiſcopi libri à Timotheo Aeluro depraua ti 976. ſcriua mors. 930. e
Cyrilli Romanorum ducis contra Vitalianũ & Hunnos res geſtæ. 1047 h
Cyrilli diaconi Heliopolitani cædes. 581 e
Cyrilli Hieroſolimitani epiſcopi condemnatio 578 e mors. 766. h
Cyrillo Hieroſolymitana eccleſia adempta 543 d 908 f
Cyrus vrbis præfectus. 854. a
Cyrus Panopolites poeta inſignis. 954. e 819. e
Cyrus ex præfecto vrbis Conſtantinop factus epiſcopus. 919. e
Cyrus rex à Medis ad Perſas tranſtulit imperium. 36 f

INDEX.

Cyzicenorum in Chriſtianos odium. 576.b Iulianum propter templorũ reſtaurationem legatio. 576.a
Cyzicenſium templum ab Hadriano conditum. 173 a

D

DAci à Traiano victi. 172 g
Dacora viros. 778.a
Dadaſtana ciu. 617 g
Dadoes hæreticus. 669 e
Dæmoniacus Conſtantinopoli cladẽ Eugenij prædicit. 770.c
Dæmoniaci in Nicomedia inſania. 520 a
Damabius epiſcopus. 659.b
Damaſus eccleſiæ Romanæ præfectus. 725.a
Dalmatia ab Alarico vaſtata. 845 g
Dalmatius Cæſar. 436.c
Dalmatius Antiochiæ adminiſtrator. 456.c
Dalmatij cædes. 500 c 549 g
Dan Pheniciæ ciuitas. 594 c
Daniel Carrarum epiſcopus. 719 b
Daniel Nicopolitanus epiſcopus Ancyram tranſlatus 596 b
Daniel Stylites. 497. a eius miracula. ibidem.
Damaſus Pont.Max.759.b 702.b 688 c 702.f
Damaſi Pontificis ad Paulinũ epiſcopũ catholicæ fidei profeſſio. 759 b ad Orientales eccleſias ſcriptũ.758 f de Romani ſynodi decretis epiſt.702.b
Damaſi orthodoxia. 739 a
Damianiſtarum hæreſis. 1180 f
Daniel columella. 201: a
Daniel monachus 476 b
Daphnes lurus. 1027.h 1075.g 857.c
Daphnæ templum à Gallo imperatore conſtructum. 589.f eius conſtagratio. 591.a
Daphnæus Apollo. 589 a
Daphnæi m oraculum. 589 g
Daphnem cur Ladonis fluuij filiam poetæ finxerint. 587 c
Daras caſtellum. 1100. a Romanis ſitum.m. 1131 a
Daras ciuitas Anaſtaſia Imperatoris nomine vocata. 1047.c
Darius Arſamus Perſarum rex. 36 g
Darij Hiſtapis leges. 1140.f
Daſcutes lacus. 1092.e
Dacinr Iſauricus 620 a
Dauidis regis prophetæ ſepulchrum. 38.a 400 d
Dauidis poſteros Veſpaſianus in Hieroſolymæ expugnatione præcipuè occidi iubet. 160.g
Dauidis poſteri vt interficiantur.à Domitiano inquirunt. 161.a
Dioſas epiſcopus & martyr. 414.f
Decennius Cæſar. 510 g
Decentius Imperator. ibidem.
Decij in Chriſtianos crudelitas 210.h
Defunctorum memoria. 402 g in Defunctos num. anathema iacere liceat. 1089 b
Delphicum oraculum Chriſto nato prorſus conticuit. 35 g
Demetrianus epiſcopus Antiochenus. 285 g 289.e eius mors. 280 c
Demetrius hiſtoricus. 222.g
Demetrius epiſcopus Alexand. 235.d 231.a 150.f eius mors. 245.c
Demetrius Peſſinuntius epiſc. 817. b
Demetrij epiſcopi in Origenem fauor & inuidia. 235 c
Demetrius propter fidem Chriſtianã crudeliſſime mactatur. 505.c
Demophilus epiſcopus Conſtantinopolitanus.671. c Arianorũ apud Cõſtantinopolitanos princeps. 766 h 671.e eccleſiis Conſtantinopoli excedit,& extra vrbem conuentus inſtituit. 744 b
Deſpotes ſeptem gentium & ſeptem orbis climatum dominos. 1139.f
Deus gratiam ſuam etiã indignis largitur. 878 a
Dei gratiæ qui capaces homines. 4.g
Dei longanimitas Iudæos fruſtra ad pœnitentiam vocant. 151.f.159.f
Dei ſubſtantia qualis 200 c d viſionis vbique hæreſeos. 29.a
Deorum gẽtilium turpiſſima flagitia. 914 d
Deorum in numerum qui relati.606 e
Deuterius Arianus baptiſmi verborum præuaricator. 1043.b
Diabolus diſſidiorũ in eccleſia autor. 1017 b
Diabolus materiæ princeps à Manichæis iudicatus. 286.a
Diabolus idololatriæ autor & propagator. 344.d
Diaconorum ordinatio. 89 b
Dianius Cæſareæ Cappadocum epiſcopus. 457.f
Didymus Alexandrinus monachus. 713.e 719 b
Didymus Alexandrinus doctor,& Eccleſiaſticus ſcriptor cæcus, naturæ miraculum. 480 d
Didymus Alexandrinus in viſione Iuliani apoſtatæ cædem vidit 602.f hoſtis veritatis iudicatur. 472 a
Didymi Alexãdrini libri. 481.g cædes. 859 g
Didymi epiſcopi Aegyptij martyrium. 508 d
Didymion epiſcopus. 659.c
Dierum obſeruatio ac feſta. 874.f
Digamia à Valentiniano digamo conceſſa. 706 f
Diluuium Alexandrinum. 604.a
Diocæſarea ciu. 696 h
Diocles epiſcopus. 659.a
Diocletianus Imp 288. a Imperio ſe abdicat 312.c 155 d vno Sorenſiorum die eccleſias Chriſtianorum omnia diruit. 881.h
Diocletiani imperiũ quale.309.g in Nicomediam profectio. 310.g
Diocletiani imperatoris facta. 151. d crudelitas in Chriſtianos 309 a.207. g ergo Conſtantinum odiũ ex illius pietatis amore natum. 309 a
Diocletiani aduerſus Chriſtianos edicta 196 a mors. 312.h
Diodorus Ciliciæ epiſcopus.748.b Manichæorum inſectator. 884.b
Diodorus Tarſenſis epiſcopus. 740 d 746 h. 751 a
Diodorus fortiſſimus pro Chriſti grege athleta. 685 e
Diodori Tarſenſis epiſcopi theologia. 791,e
Diœceſium ordinationes. 751.b
Diogenes epiſcopus Conſtantinopolitanus. 368 e
Diogenes Cyzici epiſcopus 1004 a
Dionyſius Alexandriæ epiſcopus.187 a 245 e 252.a
Dionyſius Alexandrinus pro Chriſtianis apud Aegypti præfectũ cauſam dicit.268.a in Libya relegatur. 268 b
Dionyſii Alexandrini epiſtolæ. 279. b varia ſcripta 275. e 279 d contra Nepotis hæreſim diſputationes. 275 d errores.280. b mors. 281.h
Dionyſium Alexandrinum à martyrio conſeruauit Deus 252.a
Dionyſius Areopagita Apoſtolorum diſcipulus.974.a Pauli cohortatione factus epiſcopus. 194.f
Dionyſii Areopagitæ philoſophi in Chriſtum fides.112.e imperiũ. 262 e martyriũ.111 f & lucubrationes ibid
Dionyſii Corinthii ſcripta. 103 d eius epiſtolæ adhuc viuentis ab æmulis depravatæ. 159 f
Dionyſius Magnus epiſcopus Alexandrinus. 150.h
Dionyſius Mopſueſtienſis epiſc. 929.a
Dionyſius Pompeiopolitanus epiſcopus. ibidem e
Dionyſius Romanus epiſc.285.a 288.c
Dionyſii Paſchales epiſtolę.275.a 285.f
Dionyſio templum Antiochiæ cõſtructum 36 ſ incenſum. 498.h
Dionyſius Oticnus dux. 975 e
Dionyſio muliebri mancipio dedicata ſtatua. 563.d
Diophantus epiſcopus. 650.e
Dioſcorus epiſcopus Alexandrinus. 930 e 1·7.b in concilio Chalcedo. ab Euſebio Dorylæo accuſatus. 992. h in ſynodo Chalcedonenſi ignorantiam ſuam faſſus. 961 d
Dioſcorus Hermopolis epiſc. 808 f
Dioſcorus Longus. 808.e
Dioſcorus monachus 708. b 713. g ei' in Scythopolim profectio. 808.d
Dioſcorus ſynodi Conſtantinopolitanæ præſes. 952. g hæreticus iudicatus.995.f cur in cõcilio Chalcedon. damnatus 962. a 998. a 1004.g
Dioſcori ad principes & ſenatorios viros prouocatio. 996. h cum Theophilo bellum.808 h impietas 930. d in Flauianũ crudelitas. 933. a 959. g exilium.965.d mors 817. a per Dioſcorum epiſcopi in ſynodo Chalced. damnati reſtituuntur. 1003 f
Dioſpolis ciu. 369.f
Diſciplinæ domeſticæ memorabile exemplum. 283.h
Diſputationes de rebus diuinis quomodo inſtituendæ. 2.h
Diſſidia Chriſtianorum ex ignauia & temporum felicitate nata. 294 f
Diſſidia in eccleſia Chriſti obſunt Euãgelio. 340.a
Diſſidiis inteſtinis eccleſiarum Euãgelij hoſtes maximè delectantur. 380.a
Diuinationes atque prognoſticationes legibus damnatæ. 724.a
Dius epiſcopus Hieroſol. 236.d
Dolichianus epiſc. Hieroſol. 210 f
Domentia Phocæ Imperatoris filia Priſco nupta. 1167.e
Domentius epiſcopus Conſtant. 362.f
Dominica Valentis imp. vxor. 677. a eius contra Gotthos res geſtæ. 735.a
Domitianus epiſcopus Hierapolitanus. 1130.e
Domitianus Melitinenſis antiſtes 1130.e
Domitianus agnatos Chriſti propter inopiam contempſit 161. a primus Romanorum imp. ſe dominum Deumque dici voluit. 160 f
Domitiani crudele imperium. ibid.d in Chriſtianos crudelitas. 160 e
Domitiani ducis laus. 1130.b
Domnæ virginis martyrium. 300 a
Domnus epiſcopus Antiochenus.885.f 933.b, 182 g
Domitij monachi martyrium. 365 g
Domninus epiſco. Antiochenus.1087.h
Donatus Euriæ epiſcopus ſerpentem peſtiferum occidit. 810.e
Donati epiſcopi miracula. ibidem.d
Dormientium ſeptem hiſtoria. 926.b
Dorotheus martyr. 298.h
Dorotheus Antiochiæ epiſc. Arianus. 767. a aulicus & Chriſtianus eccleſiæ multũ profuit.295.cxx.annorum epi-

ſcopus 872.g Arianæ religionis præfectus ibid. g Euſebij Pamphili præceptor. 289 g propter ſuam pertinaciā ex Antiochia Cōſtant. tranſlatus. 872 g
Dorotheus presbyter Antioche. 289 f eunuchus natura. ibidem a
Dorotheæ mulieris pro conſeruanda pudicitia certamen. 314 h
Dorothei monachi Aegyptij vita 709 f eius de carnis mortificatione ſcitè dictum ibid e martyrium. 563.d
Doſitheus Hieroſolymitanus epiſcop. Conſtantinop. tranſlatus. 918 d
Doſitheus Seleuciæ & Tarſenſis epiſcopus. 916 f
Doſitheani hæretici. 193 g
Dracones. 487 e
Draconis leges. 272.b
Dracontius epiſcopatu priuatur. 539.b
Dracontij Pergameni epiſcopi exauthoratio. 537.e
Drepanum, ſeu Drepana ciu. Helenopolis dicta. 349.e
Drepani deſcriptio. 310.f
Drinurſi. 1092.f
Ducennarij principes. 303.b
Dunaan 1063.h
Dyrachium terræmotu corruit. 1060. egregiis ædificiis ab Anaſtaſio imp. exornatur. 1029.

E

Ebionis doctrina 361 a hæreſis. 163.g
Ebionitarum hæreſis 219 a 101 b
Eccleſia cur virgo incorrupta à veteribus dicta 193 f
Eccleſia per diſpenſationem ſe quandoque temporibus accommodat. 951 g
Eccleſia vna in toto terrarū orbe cōgregata 392 d
Eccleſiæ magna poſt Maximini mortem tranquillitas. 335.d
Eccleſiæ primitiuæ in cæremoniis magna diuerſitas 788.a b
Eccleſiæ reſtaurandæ difficultas 776 e
Eccleſiæ vnio atque concordia in primis conſectanda. 778 g
in Eccleſia etiam Apoſtolorū tempore obſeruationes fuerunt diuerſę 790.f
in Eccleſia quæ variationum cæremoniarum cauſa. 789 f
Eccleſiarum ante Diocletianum pax. 309 e
Eccleſias ſuas Germani cur Kirchen vocitent. 333.h
Eccleſiaſticæ diſciplinæ neceſſitas. 139.f
Eccleſiaſtica libertas. 346.f immunitas. 346 e 497.e
Eccleſiaſtica pax quæ potiſſimum probanda. 895 g
Eccleſiaſtica poteſtas. 802.g 188.b 150 e
Eccleſiaſticæ poteſtati etiam imperatores olim ſubiecti. 250.e
Eccleſiaſticæ quæſtiones non temerè ſunt promulgandæ. 572.b
Eccleſiaſtici canones. 151 e
Eccleſiaſticorū virorum in primitiua eccleſia catalogus. 191.e
Eccleſiaſticis bonis captiui ab hoſtib. redempti. 886.a
Edeſſa ciuitas à Iuſtino Imperatore reſtaurata 1040 per Taddæū ad Chriſtianiſmum conuerſa. 96 g
Edeſſæ clades ex fluuij inundatione. 1060 e Edeſſenæ vrbis expugnatio. 1078.g
Edeſſenorum eccleſiaſtici extra vrbem cōuentus 682.e fames. 480.a
Educatio ingenua, non eſt negligenda. 766.e
Educationis puerilis memorabile exēplum. 230.g
Egeſippi de Iacobo Iuſto teſtimoniū. 152.h
Egeſippi ſcripta. 193 a
Eguatius Antiochenus vide Ignatius.
Eleazar Iudæorum pontifex 91.g 71 g
Elebecus Theodoſij imp dux. 808.e
Eleemoſyna cū delectu diſtribuenda. 888.h inter pauperes qua ratione diuidenda 829 g
Eleemoſynæ deſtinata pecunia diuini iuris eſt. ibidem.
Eleemoſyna eccleſiis afflictis mittēda. 895 a
Eleemoſyna in viris eccleſiaſticis Chriſtiano populo gratiſſima. 898.a
Elephantes. 487.e
Elephantina ciu. 911.h
Elesbaan Aethiopū dux Pſeudo Moyſen bello inſectatur. 1024.e
Eleuſius Cyzicenus epiſcopus. 327 b 746 g Macedonij ſectator. 574.b
Eleuſis Cyzici epiſcopus. ad Arianiſmū à Valente coactus 698 b Nouatianorū eccleſiā dirutā reſtituit 557.g
Eleuſius epiſc. propter pietatis opera a Iuliano ex Cyzico expellitur. 576.a
Eleuſij Cyziceni epiſc. exauthoratio. 536.a in concilio diſputatio. 532.e pœnitentia 898 e
Eleuſio epiſcopo Cyziceno dura de reſtituēdo Nouatianorū templo propoſita conditio. 576 d
Eleutheropolis. 713.h.814.e
Eleutherius diaconus. 193.f
Eleotherius epiſcopus Conſtant. 362.e
Eleutherius pont. max. 174 e ante ætatem maturam multis honoribus exornatus. 178.b.
Eleutherij martyrium. ibidem e
Eli Iudæorum pontifex. 91 g
Eliaſeph Iudæorum pontifex ibidem e
Eliacim Iudæorum pontifex. ibidem b
Elianus Iudæorum pontifex. ibidem e
Eliſabeth ætate prouecta peperit Ioānem iam in vtero ſanctificatum. 41.e
Eliæ prophetę cineres profanati. 568 a
Eulogius epiſc. Alexand. 1133. g 1135 f
Eulogius Edeſſæ epiſcopus. 741 f
El gyptiorum apud Edeſſam ducis cū Modeſto præfecto colloquiū 686 b
Elpidius epiſcopus. 659 b
Elpidius presbyter occidētaliū epiſcoporū ad orientales internūcius. 700.e
Elpidius Satalenorum epiſcopus 537.f
Elpidius viſione diuina punitus. 595 e
Emanuel Palæologus eccleſiam catholicam turbatam reſtituit. 11.e
Emanuel Palæologus optimi atque abſolutiſſimi principis exemplar 5 a
Emanuel palæologus parentis in imperio ſucceſſor. eius aula morū pietate monaſterio perſimilis. 8 g
Emanuelis Palæologi cum Conſtantino magno collatio. 15 f
Emanuelis Palæologi imperatoris infantia, 5 e pueritia adoleſcentia. ibid. e pietas. 11.e temperantia. 6. b virtutes atque ornamenta animi. 8.f.4.e
Emaus ci. 594.d
Emeſa ciu. 320.a 563.e
Empula. 1120 g
Enni oppidi primordia. 350 h
Encænia Chriſtianorum. 356 d
Encratitarum hæreſis. 190. f 197.h
Enthuſiaſtæ hæretici. 619.e
Eortaſius epiſcopus. 659.b
Eutaſij Sardiani epiſc. exauthoratio. 537.e
Epheſinum contra Neſtorium concilium. 901. d eius acta in concilio Chalcedonēſi prædatorio lecta 993.d
Epheſini concilij confirmatio. 1010.a
in Epheſino concilio multi epiſcopi actis ſubſcribere coacti. 994.a
Epheſini patriarchatus iura per Actiarum reſtituta. 1012.g
Epheſij per temporum impognitatem epiſcopos à Chriſoſtomo ordinatos exigunt. 836.h
Epheſiorum pueroꝝ martyrium. 251.d
Ephratas Abaigus eunuchus. 1074 a
Ephraim famis tempore eleemoſynā pauperib à diuitib. collectā diuidit. 480 a.
Ephraim monachus. 501.f πολύγραφος. 478.h
Ephraim ſimulatione inſaniæ, quo minus epiſcopus conſecraretur effugit. 479.c
Ephraim Syrus. 476 b 472. b 478. a 1146. a eius caſtitas 479. a facetè dictum. 479.e
Ephraimum Baſilius Magnus admiratus eſt. 478 h
Ephrem epiſcopus Hieroſol. 175 g
Ephthalitarum cum Chagano bellū. 1138 d
Epicureorum ſecta. 585.f
Epidamnus terræmotu corruit. 1060.e
Epimenidis Cretenſis oracula à Paulo apoſtolo lecta. 586 f
Epiphanius epiſc. Salaminius. 713. e Theophili ſectator. 814.b Origenis libros in prouinciali ſynodo damnat. 81 .e
Epiphanius ſophiſta Laodicenſis apollinarium amicus. 48, e
Epiphanius ſophiſta Laodiceæ hymnū in Bacchi laudem cantauit. 686 f
Epiphanius Tyri epiſc. 1030 e Ioanni Chryſoſtomo epiſcopatus abrogationem atque exilium prædicit 815.f
Epiphanij Conſtātienſis in Cypro epiſcopi pietas 81 .a
Epiphanij cū Ammonio Longo colloquium. 814.d cum Apollinari hæretico amicitia. 663 f
Epiphanij de abolendis Origenis ſcriptis decretū. ab epiſcopis ſynodi Cōſtantinop approbatum 814 a
Epiphanij erga Ioan. Chryſoſtomum ſimultas. 814.b mōta. 817 b
Epiphanij Panariū, de hæreticis opus. 780 b
Epiſcopalis benedictio. 801.c.818 e
Epiſcopalis hoſpitalitatis memorabile exemplum. 715 o
Epiſcopalis iuriſdictio. 818 e
Epiſcopalis libertatis exemplum 283 b
Epiſcopalis vectio. 726.f
Epiſcopatus ardua & diuina res. 950 a
Epiſcopatum adminiſtrare bonum eſt opus 889.d
Epiſcopatum multi boni viri olim recuſarunt. 704 e
ab Epiſcopatu vno in alterum tranſire liceat. 915 g
Epiſcopatus pecunia redempti. 836 h
Epiſcopus æruſcator 283 b
Epiſcopi à ſuis conſeruati memorabile exemplum. 251 a
Epiſcopi veri officium. 921 e 794 d
in Epiſcopi viuentis locum alius nequaquam ſubſtituendus 840.e
Epiſcopi canonica electio. 791. h 250 e 580 h 375 b 701 e conſectario 757 f
Epiſcopū quatenus integrū ſautinque eſſe conuenit. 71 h
Epiſcopi olim publice vectura in profectionibus eccleſiæ vſi 340 e
Epiſcopi olim vaciui 950. d quibus ritibus olim conſecrati. 837.d
Epiſcoporum ambitio. 517 f
Epiſcoporum delicta propter offendicula ſedulò ſunt tegenda. 579.h

INDEX.

in Epiſcoporū electionibus potiſſimùm ſpectanda. 717. g
Epiſcoporum eſt, doctrinas eccleſiaſtū diligenter obſeruare. 703.a
Epiſcoporūm in imperatores olim magna poteſtas. 830 e
Epiſcoporū in primitiua eccleſia paupertas. 375.a
Epiſcoporum tranſlationes. 916 e Cœleſtino Pontifice comprobatæ. 917.e
Epiſcoporum tranſlationes quæ legitimæ. 919. g de Epiſcopis non tranſferendis canon. 913 b
Epiſcoporum occidentalium cū orientalibus diſſidia 471 a ad Iulium, Ro. antiſtitem literæ. 460 d matrimonia 513 g contra Athanaſium & Paulum epiſcopos technæ atq; inſidiæ. 462.h 464 d 468. d
Epiſcoporum Orientalium cum Occidentalibus inſidiæ. 467.
Eremius epiſcopus Hieroſol. 621 e
Eridanus fl. 330.b
Eros epiſcopus Antioch. 174 e
Eſdras Moſen & alios veteris teſtamēti libros reſtituit. 202 b
Eſther Ioſephi ex Salome filia. 90.d
Ethnicorum autorum lectio Theologis neceſſaria. 289 g 584.h
Ethnicorū idololatriæ dānatio. 914 b
Ethnicorum libri à Paulo apoſtolo diligenter perlecti. 586.e ab Ethnicis interdum de rebus ſacris ſunt quædam manifeſtata. 549 d
Euagrius diſcipulus atque archidiaconus 719. e epiſcopus Conſtantinopolitanus à catholicis contra Arianos electus. 671.e 767.a
Euagr. Macarioſ diſcipul. 719.d 720.
Euagrius monachus ſomnio admonitus, inſidias necis ſibi ſtructas effugit ibidem.
Euagrij Aegyptii monachi vita elegāter deſcripta. ibidem.
Euagrii cū Ammonio ſocietas. ibid. e exilium. 671 d 716 c
Euagrii Epiphanienſis epiſcopi de liberorum ſuorum amiſſione cōqueſtio. 1134. b eius de Seuero ſcriptum. 1036 g ſacetè dicta. 714.e
Euagrii hiſtoria Eccleſiaſtica. 23.f
Euagrii monachi lucubrationes. 570.g 720 a
Euangelica doctrina quibus rebus in orbe propagata. 189.d
Euangelicæ doctrinæ ſynopſis. 62 d
Euāgelicæ prædicationis ſumma. 68.h
Euangeliſtæ non omnia Chriſti miracula ſcriptis ſuis complexi. 61.d
Euangeliſtæ quatuor cur ſuas hiſtorias conſcripſerint. 144 f
Euangeliſtarum concordantia à Tatiano conſcripta. 190.f
Euangeliſtarū in conſcribendo Euangelio ordo. 123 b
Euangeliſtarum in genealogia Chriſti diſſonantia. 147. b
Euangeliū Hebræo & Syriaco ſermone conſcriptum. 193.h
Euangelium, quod ſecundū Hebræos inſcribitur, non eſt canonicū. 147.f
Euangelij prædicatio libera per mundum vniuerſum. 97.d
Euangelii prædicatio atque defenſio nequaquam in verborum ornatu poſita. 379 b
Euāgelica quatuor quibus rationibus conſcripta. 426 g
Euareſti pontificatus. 174 e
Eubula baptizatur. 118.a
Eucarpius epiſcopus. 619.b
Euchanius hæreticus. 1161.a
Eucharistia in manus olim communicantibus data. 803 e 802. g item morientibus. 802 d 432 a b
Eucharistiæ communis participatio, charitatis & vnitatis eccleſiæ certiſſimum ſymbolum. 827.c
Eucharistiæ communionem Maſſaliani inter adiaphora poſuerunt 667 h
Eucharistiæ etiam apud hæreticos cōſeruatio. 1154.a
Eucharistiæ reliquiæ pueris innocuis Conſtantinopoli olim datæ 1087.e
Eucharistiæ ſacræ vtraq; ſpecies in loco ſacratiore tēpli ſeruata 821 e in Eucharistia verum Paſcha exhibetur. 70.c
Eucherii Stiliconis filii mors. 843.h
Euchytæ hæretici. 668 b
Eudocia cum liberis Roma in Africā à Genſericho tranſlata. 970.a Honorio Genſerichi filio nupta ibidem.
Eudocia per Euthymium ad fidem orthodoxam conuerſa. 971. g Pulcheriæ reconciliata. ibidem.
Eudocia rerum in Theodoſii aula potitur. 931.f
Eudocia ſenior ab errore Eutychiano ad orthodoxiam redacta. 971 g
Eudociæ apud Antioch. ſtatua. 936.e
Eudociæ in Palæſtina profectio. 887.f 971.e 936.f
Eudociæ largiſſima eleemoſyna 939 e
Eudociæ pietas. 936. h 938. d mors. 972.g
Eudoxia altera Dalida. 842. b Arcadii Imp Rom. vxor 796. g diaconiſſa. 921 e ad Maximum vleiſcendū. Genſerichum ex Aphrica Romā inuitat. 969.d benedictionem à Longis fratribus accipit 811 h eam filia Iacidia Byzantium miſſa. 971. e Eutropiū cubicularium apud Arcadium accuſat. 796. g Theodoſii laudes carminibus deſcripſit. 886 e
Eudoxia Valētiniani tertii vxor. 887 g vi à Maximo ſtuprata. 969 b
Eudoxiæ in Chryſoſtomum odium. 806 g 821.b e d e mors. 848.e argentea ſtatua. 821 a
Eudoxiæ vrna moueri viſa. 848 f
Eudoxius Aetianus. 516.a Arian' 610.c
Eudoxius epiſcopus Antiochen'. 681 g exauthoratur. 532 d
Eudoxius epiſcopus Conſtantinopolitanus 539.b 621. g epiſcopos multus Conſtantinopoli exauthorat. 545.d
Eudoxii Conſtantinopolitani epiſcopi mors 671.c
Eudoxius Germanicienſis epiſcopus. 417 f 464 a 471 a
Eudoxius Germanicienſis, Antioch. & Conſtantinopolitanus epiſc. 916. a arte aulica epiſcopatū Antiochenū inuadit. 516. a popularū ſectæ cōciliabulum Antiochiæ cogit. ibid e
Eudoxii contra ſymbolum Nicænum impius conatus 539.d impiæ opiniones ibidem e exilium. 481.e
ab Eudoxio orthodoxi epiſcopi Antiochia expulſi. 517 e
Eugenius à ſuis captus ad Theodoſiū ducitur. 78..b
Eugenius ab aſtronomis ad tyrannidē ſtimulatus. 796.c
Eugenius epiſcopus Nicenus Arianus. 511 e alpēs Iulias præſidio impoſito occupat. 797. e primum ludimagiſter, deinde imperialis ἀνιγνωστης, Occidentale inuadit imperiū. 796.d
Eugenii cum Theodoſio Imp. bellum. 796 d de eodem victoria, 798 h martyrium. 706. h mors. 78c.b
Eulalius epiſcopus Antiochenus. 681 e
Eulali' Cæſareæ Cappado. epiſc. 536. d
Eulalii Amaſeni epiſcopi cum Arianis contentio. 740.b
Eulampiæ atque Elſpii martyria 506 h
Eulogius philoſophus 502. e Edeſſæ epiſcopus 748 b
Eulogii monachi ſanctitas. 708.d exilium. 686.d
Eulyſius 840 b
Eumathius epiſcopus. 659 b
Eumenes epiſcopus Alexand. 174 d
Eumolpius epiſcopus. 659.b
Eunomius Aetii ſectator. 481 a ab Eudoxio Cyzici epiſcopus deſignatur. 668. d proſcribitur. 777 g
Eunomius anima & corpore leproſus. 663 a cur Cyzico diſceſſerit. 663 d
Eunomius Halmyride Cæſaream Cappadocum transfertur. 778 .e nouam baptizādi rationem excogitat. 663.b
Eunomii cadauer effoſum. 789.a
Eunomii cōtra Baſilium ſcripta. 778.a cū Eudoxio contentio hæreſis 664.e 758 e humanitas 510. a cōtentiones. 663.e mors. 778.e
Eunomii libri cremati. 789.b
Eunomiani baptiſmo baptizati ſine baptiſmo legitimo obierunt. 664 b
Eunomianorū baptiſmus qualis. 66..d cum Arianis ſimilitatitas vnde. 745.e
Eunomianorum diſſectio. 778.f
Eunomio eutychiani hæretici. 778.g
Eunomiotheophroniani hæretici. ibidem e
Eunuchiſmus à Iuſtiniano interdictus. 1074 b
Euodius Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus. 129.b 150 e
Euolcius diaconus proſcribitur 681 f
Euodius diſcipulorū Ieſu Chriſti ſucceſſor. 89.d
S. Euphemiæ martyrium 1142. d 961.a
S Euphemiæ phanum. 960. e Chalcedone templum. 798 d
S. Euphemiæ ſepulchrum miraculis clarum. 960.h
Euphemiæ templum à Conſtantino epiſcopo Conſtantinopolitano ædificatum. 362. g in Euphemiæ templo ſynodus Chalcedonenſis habita. 961. d
Euphemius epiſcopus Conſtantinopolitanus ab Anaſtaſio Imp proſcriptus. 1029. e poſt mortem in integrum reſtitutus. 1087 f
Euphemii epiſcopi Conſtantinopolitani authoritas. 1085.e canonica electio. 1024 h
Euphraſiæ virginis egregium facinus. 304. b
Euphraſii epiſcopi interitus. 1059.g
Euphrates epiſcopus. 495.b
Euphrates fl. 485. f 558.d eius ort'. 485 g
Euphrates & Tigris fluuii ex Paradiſo profluunt. 486 a
Euphrateſia regio. 486 f
Euphremius Orientis præfectus, in epiſcopum Antiochenū electus 1059.h
Euphremius Antiochiæ epiſc. 1075 . g
Euphronius epiſcopus Antiochenus. 455.b 611. e 495 a
Euphronius Cappadociæ epiſc. 431.b
Eupolemus ſcriptor. 222 g
Eupſichius hæreticus. 546 b ab Eunomio in exilio laudatus. ibidem
Eupſychii Cæſarienſis martyriū. 565 g
Eupſychianorum ſecta. 779 b
Euripidis fabulæ à Paulo Apoſtolo diligenter perlectæ. 586.f
Europa à Scythis direpta. 797 d
Euſebia Conſtantii vxor. 531.e
Euſebia diaconiſſa Macedonia. 862.e
Euſebiæ ſepultura. ibid.f 866.e
Euſebius Alexandrinus Laodiceæ epiſcopus. 189.g

aa

Euſebius Cæſarienſis Arian⁹ 511.e 380.d
Euſebii Cæſarienſis ad Conſtantinum Imp. in concilio Nicæno oratio. 378.h cum Baſilio diſſidium. 672 b reconciliatio. 675.d
Euſebius Chalcidēſis epiſcopus. 742 e
Euſebii Conſtantinopolitani epiſcopi ex vno epiſcopatu in alios tranſlationes. 424 h mors 459 a
Euſebius Conſtantii Imp archieunuchus. 452.b
Euſebius Dorylæus. 931.b 959.f 992.b eius contra Dioſcorum Alexandrinum in ſynodo Chalcedonenſi actiones. 991.h 995.b
Euſebius Dorylæus epiſcopus exauthoratur. 931.a
Euſebius Emeſenus. 455 e 457.g 472.a
Euſebius eunuchus. 510 e
Euſebius eunuchus Arianorum ante ſignanus. 452.b
Euſebii eunuchi cædes 517 g
Euſebii eunuchi inſidiis Gallus Cæſar trucidatus. 511 b
Euſebius Longus 808.f monachus Antiochenus 718 g
Euſebius Nicomediæ epiſcopus. 8 e ab exilio reuocatur. 426.e
Euſebius Nicomedienſis Arii amicus. 365.b 370 e 74n b Athanaſii aduerſarius 418 e Conſtantinopolitanus epiſcopus declaratur 650 b ſubſcriptionem ſuam in Nicæno decreto fraudulenter induxit. 432.e
Euſebii Nicomedienſis epiſcopi ad Paulinum epiſtola.369.b de perſona filii Dei ſententia. ibid d
Euſebio Nicomedienſi propter Arianiſmū epiſcopatus ademptus 382 a
Euſebius Pamphili 369.e 382 f Arianus fuiſſe Nicephoro videtur.292 e 382.a 469 f
Euſebius Pamphili cur in anathema Arianorum decreto ſynodali adiectum conſenſerit. 388.b
Euſebii Pamphili contra Marcellum ſcripta 469 d de Chriſti natiuitate opinio 902 b de Conſtantii Imper. pietate teſtimonium 1051 g ſtudium atque lucubrationes 23 f 242 e 191 b 308 b de ſubſtantia filii Dei ſententia. 425 g de ſynodi Nicææ actis ſcriptum 386.f 375 d mors.453 g
Euſebium Pamphili Cæſarea Antiochiam Ariani traducere volunt 4 0.h
ab Euſebio Pamphili profeſſæ cuius fidei Chriſtianæ formula in ſynodo Nicæna ablata. 386 b
Euſebius Phœnix Manichæorū acerrimus inſectator 187.b
Euſeb Samoſateni⁹ proſcribitur. 679.d eccleſias in ſuo exilio viſitat ibid b ab exilio reuocatur. 748 e eccleſiæ ſacerdotum antiſtites creat ibid martyr pro perſequutrice muliere moriens orat. ibid.d
Euſebii Samoſateni mors. ibid. d
Euſebii Scholaſtici Gaiana. 802.b
Euſebius Vercellenſis epiſcopus. 512.b 560.d
Euſebius Vercellenſis veri epiſcopi exemplar 574.f
Euſebius epiſcopus Conſtantini Imp. literis Byzantium vocatus. 447 e
Euſebius monachus. 713.g
Euſebius ob Arianiſmū à Socrate defenditur 470 g per cauſam Antiocheni templi encæniorum, conciliū epiſcoporum conuocat. 455.a
Euſebii aduerſus Athanaſium calumniæ 4… g martyrium 659 b
Euſebianorum contra Marcellum Ancyranum odium atq; inuidia. 447 e
in vrbe Conſtantinopolitana conuenius. 442.f
Euſtathius Antiochenus epiſc 621 e
Euſtathii Antiocheni epiſcopi encomium 430.h exilium 478.e 672.e de concilio Nicæno ſcriptum 424 a aliud de ſubſtantia Dei 429 g epiſcopatu abrogatur. 430 f per calumniam ſtupri inſimulatur, & condemnatur. 430 e
Euſtathius Perrhææ in Syria antiſtes. 365 g 916 e 1004.
Euſtathius Epiphanienſis Syrus hiſtoricus 954 a
Euſtathius rhetor. 1027.f
Euſtathius Sebaſtiæ epiſc. 509.a 476. e antea monachus. 476 e Macedonii ſectator 574 h in ſynodo Gangienſi eius damnatus 537. g Romam ablegatur 669 h
Euſtathii Sebaſtienſis epiſcopi ſtatuta. 537 g de ſpiritu ſancto opinio. 540 e exauthoratio. 536. d ordo atque ceremoniæ. 476 d
Euſtathius inuitus à prouincialibus epiſcopis & populi conſenſu factus Antiochenus epiſcopus. 175 b
Euſtathii cineres Antiochiam perlati. 1015 g
Euſtathius epiſcopus Cōſtantini iuſſu exilio mulctatus 430 g
Euſtathii epiſcopi ad Conſtantinū in Niceno concilio oratio 378. h conſtantia 177 c pietas. 718 f
Euſtathiani hæretici. 495 e 542 g
Euſtathiani catholicæ Eccleſiæ ab Alexandro Antiocheno epiſcopo coniuncti.890. e ſuos ſibi conuēnit cogentes, Antiochiæ ab eccleſia ſeceſſionem faciunt 431 e
Euſtochius epiſcopus Hieroſolymitanus. 1088 e 619.
Euſtathius Plauiadis epiſcopus 918.b patriarcha Antiochenus. ibid.
Euſtatii hiſtoria.306.f martyriū. 306 f 306 g
Euthalius rerum contra Peroſem regem res geſtæ 1045 b
Euthymius Longus. 808 e
Eutyches abbas. 930 e
Eutyches in ſynodo prouinciali cum ſuo dogmate damnatur 931.g reſtituitur 932. h propter contumaciam in concilio Chalcedonenſi damnatur 965.c.1003 g item in Epheſino. 1013 d
Eutychetis errores 1161.g hæreſis 931 g 964.e 1159 f refellitur. 1039. f
Eutychius Eunomianus. 661 e
Eutychius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 287 e 1088 f
Eutychi⁹ ob rerū innouationes omni dignitate priuatus. 1092 h
Eutychius à Iuſtiniano moriente reſtitutus. 1097 a
Eutychius ab exilio reuocatus 1102 d
Eutychianus epiſcopus Rom 288 a
Eutychiani monachi ſanctitas & miracula. 421.a
Eutychianorū in Aegypto monachorū de Aeluri cœptis ſententia 1012 g
Eutychianiſtarum hæreſis. 1154.a
Euthymius monachus 899 g ei⁹ vita. 945 e miracula ibid. contra Neſtorium conſilia 906.b
Euthymius patriarcha.
Eutropia Maximiani Herculij vxor. 313 g
Eutropius lector veluti incendiarius excarnificatus. 828.g
Eutropius præpoſitus.789.b & Theodoſii cubicularius. 795 g 792 g
Eutropius archieunuchus apud Arſadium fit patricius & conſul in Cyprum relegatur 797 a ab Eudoxia propter conuicia apud Arcadiū accuſatur ibidem e ob immodicū veſtimentorū ornatū capitis ſubit ſupplicū 796 g in carcere capitur 818 g
Eutropii & Caſterii Macedonianī diſceptationes 779.c
Eutropii contra aſyla edictum ibid leges contra aſylorum immunitatem. 797 a
Eutropii nomen ex conſulum Romanorum catalogo eraſum. ibid.d
Eutropii potius. 1149 e
Excōmunicatio monachi etiā illegitima à Theodoſio nō contēpta.817 c
Excommunicationis neceſſitas. 801.g
Expiationes vrbium. 873.b
Ezechias prædonum dux ab Herode interfectus. 40 f
Euagrius Antiochenus epiſcopus 542 f 565 f 573 h 614.e 620 d 742 g
Euzoius Arianæ hæreſis ſectator.360 d damnatur. 692.b
Euzoius Conſtantinopolitanus epiſcopus 362.e
Euzoius diaconus ab Alexandro epiſcopo exauthoratus. 433.h
Euzoii confeſſio Conſtantino Imper. oblata. ibidem.

F

Fabianus epiſcopus Antiochenus. 1 0 f 245 f
Fabianus epiſcopus Rom. 250 f
Fabianus columbæ auſpicio antiſtes Romanus creatur. ibid a
Fabianus martyr. ibid.e & 251 b
Fadus Iudææ præfectus. 101 a
Fames crudelis 321 h 604.a 769 a
Fames ingens ſub mortē Auguſti Cæſaris 36 e
Fames ſub Claudio Imp.dira 101 a
Fames ſumma in Hieroſolymæ obſidione. 156 e.157 b
Fauſta Conſtantini vxor. 313.e 330.h
Fauſtinus epiſcopus. 659.a
Fauſtus diaconus.268 a epiſcopus Arianus.…os eiusmartyrium. 308.d
Felix epiſcopus Conſtantinop 361 h
Felix epiſcopus Ro. 288 e 515.b 1021.e
Felix Romanus epiſcopus Acacio epiſcopo dignitatē literis abrogat.1019 a eius mors. 319 a
Felix Iudææ præfectus 318 b
Felicis in Chriſtum blaſphemia. 592 d & eius obitus. 593 b
Felicis nomen ab Euphemio in epiſcoporum catalogum repoſitū.1025.e
Feſti Romani ſenatoris facta. 1042.d
Feſtorum dierum ratio 874.a
Ficus à Chriſto infructuoſa maledicitur. 99 e
Fides in tētationibus exercetur. 494 a
Fidei arma ſpiritualia 251.b
Fidei Chriſtianæ conſentientis atque concordis commoditates 1017.a
Fidei conſenſus in eccleſia Chriſti per neceſſarius. 572.a
Fidei formula ab epiſcopis Orientalibus conſtanti oblata. 463 b
Fidei formula Seleuciæ propoſita. 498.d Syrmienſi conuentu cōpoſita. 506 h 522 g 509 a
Fidei formularum ſiue ſymbolorum numerus 531 b
Fidei orthodoxæ formula non temerè mutanda 964 h 999 e
Firmianus Cæſareæ Cappadocum antiſtes 281. e eius cum Origene familiaritatis 246. h contra Samoſatenū diſputatio 281 h
Firm⁹ Cæſareæ Cappadociæ epiſc 925 a
Flauia noua ciuitas. 175 g

Flauia Domicilla in inſulam ſub Domitiano relegata. 160.g
Flauiæ Domicillæ in fidei confeſſione conſtantia. ibidem f
Flauianus Antiochenus epiſc. 478 e 737 h 752 b 757 g 767.a 789 d Antiochenorum ad Theodoſium exaſperatum legatus 807.e cum Maſſalianis contentio. 269.f
Flauiani Antiocheni epiſcopi exilium. 1052.f mors. 837.b
Flauianus Antiochenus monachus, primus hymnum. Gloria patri & filio, &c. cecinit. 496 b
Flauianus epiſc. Conſtantinop. 918.g
Flauianus epiſcop⁹ à Paulinianis apud Imperatorē accuſatur. 767.b epiſcopatu ſe abdicat. 767.e exauthoratur. 932 b
Flauianus pro grege Chriſti decertat. 685 e poſt mortem in integrum reſtituitur. 1067.f
Flauiani contra Arianos argumenta. 685 g cum Xenaia contentio. 1014 a exilium ibid. mors. 955.h 935.f 989.f 1004 e
Flauiani corpus Cōſtantinopolim trāſlatum. 956.e
Flauiani præfecti Ro. encomiū. 796.d
Flauitas Conſtantinopolitanus epiſcopus. 1014.f in epiſtolis ſuis ſynodalibus bilinguis. 1025 a
Flauites Gothus rem ſtrenuē gerendo conſulatum meruit. 801.d
Flauitæ ſycophantia. 518. e repentina mors. ibidem e
Flauius Clemens Domitiani Imp. patruelis. 160.g
Fletas vallis.
Florianus Imperator. 287 d
Florini hæreſis. 210.h
Florus vrbis Alexandrinæ præfectus. 966.e
Flori Iudæorum procuratoris auaritia. 151 g
Fœminæ capite raſo. 477.e
Fœminæ Marcionis hæreſim ſequutæ martyrio coronantur. 268 d
Fontis miracula. 971.f
Fortitudinis officium. 781 h
Fortunæ apud Conſtantinopolitanos templum. 577.g in martyrium Igoarij Antiochiæ redactum. 925.h
Fortunæ volubilitatis atque inconſtātiæ memorabile exemplum. 1137 d
Forum cleri. 545 h
Frācorum in Galliam irruptio. 458.g
Fortunæ volubilitatis atque inconſtātiæ memorabile exemplum. 1137.d
Forum cleri 545 h
Francorum in Galliam irruptio. 4589.f
Fraternæ charitatis officium. 948.h
Fridigernes poſt victoriam in Arianā hæreſim prolapſus. 728.d
Fridigerni inteſtinū cum Athanaricho Gotho bellum. ibidem
Frigidus fl. 799.a
Frumentius Indorum apoſt. 408. b Indorum regis quæſtor. ibid b
Fugere in perſecutionibus quatenus liceat. 562.h 571.b 573 a
Fulgor crucifotmis in cœlo viſus 847.e
Fuluianus baptizatur. 137. e conſecratur in epiſcopū ibid. liberatur à ſpiritibus immundis. ibidem.
Fundanus Aſiæ proconſul. 197 e
Funeralia carmina. 545 h
Fures diuinitùs per miraculum vincti, & ad meliorē frugem reducti. 425.b
Furti pœna. 1110.a

G

Gabinij contra Alexandrum Ariſtobuli filium res geſtæ. 39.f
Gadiabes epiſcopus & martyr. 414.f
Gæon. fl. Paradiſi. 487 a
Gagalica ciuitas incenſa. 1106 e
Gainas dux Arianis eccleſiam in vrbe Conſtātinopolitana ab Arcadio petit. 797. b 799. e à Ioanne Chryſoſt. liberè recuſatur. 797. a Cōſtantinopolim diripere conatus. 800 f tranſfuga ad imperiū aſpirat. 800.f. ibid. 798.a
Gainas ab Arcadio vict⁹ & cæſus. 801.d
Gainæ cum Chryſoſt. apud Arcadium colloquiū 759 g res geſtæ. 797.e cōtra Trigibildum expeditio. ibid. b in Cherſoneſum naufragio. 801. a in Romanos bellum. 797 b
Gainæ interfecti caput Conſtantinopolim miſſum. 801 d
Galatarum monaſteria. 718.f
Galbæ imperium. 159.a
Galbij in terrā ſanctā profectio. 884.h
Galla Honorij ſoror ab Alarico rapta. 859 e Valētiniani Imp. filia 706 g
Galeri⁹ 309.f Cæſar creatur. 311 f 712 b
Galerij genus 509.h
Gallia à Vandalis occupata. 952.h
Gallicus morbus. 596.b
Gallienus Imp. Rom. 269.e 287.b Chriſtianorū perſecutionē inhibuit 265.e
Gallieni pro chriſtianis reſcriptū. 269 e
Galilæus per contemptū Chriſtus à Iuliano appellatus. 577.g 175 e
Galilæorum hæreſis. 195 h
Gallinaria inſ. 477.e
Gallus Aegypti præfectus. 1052.b
Gallus Hoſtilianus Imperator. 267.b 287. e templum Daphnæ ædificat. 587 b Iulianū ab idololatria anocat. 485.a
Gallus crucem relucentē in cœlo Hieroſolymis vidit. 513 g
Gamal vetus & ſocer⁹ cōſiliarius. 89.a
Gamaliel & Abibus d. Stephanū ſepeliunt. 865.b
Gamaliel Pauli apoſt. præceptor. ibid b
Gangra ciuitas. 1058 a
Gangrenſis ſynodus. 477.e
Garamantides aues. 489.e
Gaudentius. 840 g
Gaagalias mons 470 b
Gazæorum contra Conſtantienſes res geſtæ. 555.e
Gazæorum nauale. 405 e
Gazæ portus. 555 e
Gelaſius Cæſareæ Cappadocum epiſcopus 748. b 509.g
Gelimer Vandalorum rex. 1070. d
Gelonius epiſcopus. 619 e
Genealogiæ Iudæorū ab Herode rege combuſtæ. 48.e
Genealogiarum apud Iſraelitas ratio. 470 a
Gennadius epiſc Conſtantinop. 860.a 976. f nullū ſacerdotē conſecrauit, qui pſalterium non edidiſſet. 683.b
Gennadij ad Eleutherium martyrem epiſtola 683.b
Gēnadio ſpectrū crudele oblatū. 984.e
Gēſerichus Vandalorū dux 951.f 957.d
Gēſerichus Africæ rex. 953. a Arianus. 989 e
Genſerichi cōtra Theod. bellū. 951. b ad Theodoſiū de pace legatio ibid. f cū Marciano amicitia 958. b de Bonifacio Libyæ duce victoria. 952. h in Aphrica res geſtæ ibid f item cōtra Rom. res 970 a mors 1069.b
Gentium ad Euangelium vocatio atque receptio. 109.d
ex Gentilibus an fideles obſeruādæ legis onere grauandi ſint, grauis diſceptatio ibidem.
à Gentilibus quoque interdum de rebus ſacris manifeſtata. 599.d
Georgius Alexandrinus epiſ. eccleſias Aegyptias malè tractauit. [illegible] h
Georgius Alexandrinus epiſcopus exauthoratur & excōmunicatur. 531 d
Georgij epiſc Alexand crimina 510 e
Georgius Arianus presbyter, Platonicus philoſop 872 g eius in catholicos crudelitas. 514. fœdes. 558 h
Georgius Laodiceæ epiſcopus eiuſ ad conuentum epiſcoporum in Ancyra epiſtola 516 e hæreſis. 543 a
Georgij martyris hiſtoria. 306.b
Gepidarum eruptiones. 952 f
Gerara torrens. 716.e
Geras opp. 280.a
Germa. ciu. terræmotu concuſſa. 667 d
Germanicus iuuenis martyr. 183.e
Germanion epiſcopus Hieroſolymitanus. 236 d 250. g
Germanus epiſcopus Adrianopolitanus Conſtātinopolim trāſlatus. 919. a
Germanus epiſcopus, Dionyſij Alexādrini hoſtis & calumniator. 268 b
Germanus militariū in Libanenſia ordinum ductor. 1128 a contra voluntatem Orientis præfectus factus. 1132.a
Germanus Theodoſij contra Genſerichum dux. 955 à radicibus damnatus, & magnis honorib. à Mauricio perſequutus. 1124 g
Germani Romanorum ducis præclara de Perſis victoria. ibidem
Germanorum rebellio. 765.d
Gerontius Maximum ad Imperialem dignitatem ſuſtulit. 1064.h
Gerontius Nicomedienſibus miſſificē charus. 805.b
Geronti res bello geſtæ. 1064.h
Gerontio epiſcopatus Nicomedienſis abrogatus. 805. a
Getſemani ager Chriſti precationibus deputatus. 71.e
Gildonis tyranni Aphricani hiſtoria. 831.e
Gilo. 1120.f
Ginas Ariana hæreſi maximè infectus. 799 e
Gladiatorum ſpectacula Romæ prohibita. 344.d
Gloriæ vanæ contemptus. 938.b
Glyceriæ martyris in Heraclea templum. 1157.h miracula. 1141.e
Glycerius Occidētis Imperator 970. e
Glycerij impoſtoris fraudes a Georgio martyre ſublatæ. 307.h
Glycerij presbyteri martyrium. 199 d
Gnoſtici hæretici. 189 e
Godoliæ mors. 91.b
Golindoch poſt martyrium ſuperſtes inuenta. 1154.e
Gongidiſelus Alanorum dux bellicoſiſſimus. 962. g
Gōgidiſeli Vandalorū regis res geſtæ. 169.b
Gontaris Vādalorum rex 962.g 1069.b
Gordia Philippici vxor. 1121 a
Gordius epiſc. Hieroſol. 236.d
Gordiani Cæſaris imperium. 249.g
Galieni pro Chriſtianis reſcriptū 169.a
Gordias. 150.g
Gorgonia Gregorij Cæſaris ſoror in ſanctorum numerum relata. 678 f.
Gorgonius aulicus & Chriſtianus eccleſiæ multum profuit. 294.e
Gorgonius martyr. 298.h
Gotoannes Perſarum dux. 858.e
Gorpiæus menſis. 1060.h
Gortæani hæretici. 195.f
Gorthinianorum hæreſis. 779.e
Gothi olim Scythæ dicti. 1115.g
Gothi ab Hunnis pulſi. 728.a Valente Imp. 728.a permittēre in Thracia cōſident. 728.a
Gothorum de Valente Imp. victoria. 733 f diuerſæ eruptiones. 951.a in Ita-

liam irreptio 843. f item in Thracia. 742.e 1074 b 725.a
Gothorum in vrbe Conſtantinopolitana eccleſia. 801 a
Græcæ religionis obſeruationes 580.a
Græcarum artium ſtudia Chriſtianis vtiliſſima. 581.e
Græcarum diſciplinarum magna vtilitas. 585 b
Græcia ab Abarum gente miſerè vaſtata 1128 a item ab Alaricho. 845.f
Græciſmus 429. g 483.e
Græciſmum ad poſteros tranſmittere Iulianus apoſtata conatur. 578.e
Græcorum cum Iudæis bellum. 171.b
Græcorum dies feſti interdicti ab Imp. 344.d
Græcorum ſuperſtitiones. 470 e
Grando miraculoſa 847.e
Gratiani Sereni ad Hadrianum Imp. pro Chriſtianis epiſtola. 192.d
Grata Valentiniani Imp. filia. 706.g
Gratianus Ro.Imp 735 a 706. g 855.f
Gratianus Imp. venationis ſtudioſiſſimus. 801.g
Gratiani cū Alemannis bellū 760 d Alemannis apud Argentariā victoria. 741.g de reſtitutione epiſcoporū reſcriptū.737 g in occidente res geſtæ. 742 e
Gratiani imperatoris literis Orientales epiſcopi in Occidētem vocati.715. e
Gratiani miseranda cædes. 782.a
Gratiani Imperatoris, vt quā quiſque vellet ſequeretur religionem, conſtitutio. 733.b
Gregoras Heraclij legatus. 1167.g
Gregorius Aegypti epiſcopus. 919.e
Gregorius Agrigentinus 1088.f
Gregorius Alexandrinus epiſc. 455.e 457.f hæreticus. 742 b 648.a
Gregori' armata manu in eccleſiæ Alexandrinæ poſſeſſionē perductus 458.f
Gregorio Alexādrino epiſcopatus abrogatur. 468 e
Gregorius Antiochenus epiſc. grauiſſimè apud Imperatorem accuſatus. 1123.e abdicatus reſtituitur. 1123 f
Gregorii epiſc Antiocheni laus.1103 g ad Imperatorem & concilij iudiciū prouocatio. 1123 f
Gregorius hierarcha Antioch. 1110 e
in Gregorium epiſcopū Antiochenū tumultus ab Aſterio cōcitatus.1124.e
Gregorius Armeniæ maioris epiſcopus.375 c d. Gregorius in Armenia crudeliter à Teridate tractat'.409.b
Gregorius Beryti epiſcopus 389.f
Gregor Laodicēn. Arian', Manichæorumque acerrimus inſectator. 287.b
Gregorio Laodicenſi epiſcopatus abrogatur. 488 d
Gregori' Magn' epiſcopatū ſponte depoſuit publicæ pacis gratia. 748.b
Gregorius cognomēto Miraculoſus 272 a Origenis diſcipulus. 248 2 g 409 e
Gregorius Nazianzenus 719.c d 490 b Iuliani condiſcipulus 551 e Conſtātinopoli in æde priuata catholicam fidem docet.745.c in epiſcopū Conſtantinopolitanum eligitur. 874 h. 746.c 747. c eius ad Nectariū epiſt. 667.a cōtra Iulianum ſcriptū 608 e contra Monophyſitarum hæreſim diſputationes. 1158. e cum Baſilio Magno amicitia arctiſſima 673.e de duabus in Chriſto naturis opinio. 1156.f de vtilitate prophanarum literarum ſententia. 583 b
Gregorij Nazianzeni laus. 583. e 673.e 673 f miracula. 745. e ſcripta. 678. e virtutes. 1104.e
Gregorij epiſcopi Neocæſarienſis miracula. 272.a
Gregorius Nyſſenus epiſcopus, Baſilij frater 677.f eius coniugium & ſcripta. ibid.b
Gregorij Piſidis aduerſus Monophyſitarum hæreſim diſputationes.1158.e
Gregorius Saſimorum & Cappadocū epiſcopus 916.f
Gregorius Syracuſanus epiſcopus Nicæam tranſlatus. 917.d
Gregorius theologus. 678. g eius eloquentia. 586.g
Gregorij Theopolitani epiſcopi ad milites ſeditioſos oratio. 1125. e contra Seueri hæreſes diſputatio. 1133. e mors. 1122.e 1135.g
Gregorius Theopolis epiſcopus.1103.e
Gregorij tres in Dei Eccleſia præclari. 678.e

H

HAdrianus epiſcopus Antioch. Eudoxij ſucceſſor.332. d exilio damnatur. ibidem.
Hadrianus Imp. in deorum numerum relatus. 808 a
Hadrianus Imper.curioſitatem exploratur. 199.e
Hadriani Cæſaris res geſtæ. 175. b ſtatua ibid pro Chriſtianis ad Minutiū Fundanum reſcriptum. 176.e
Hadriano Cæſari oraculum ad Caſtalium fontem datum. 589.a
Hadrianopolis ciuitatis primordia. 173.e
Hæreſes ex eccleſia tollendæ. 391.d
Hæreſes ſeptem primæ. 193 b
Hæreſiū abolendarū via ac ratio.191.e
ex Hæreſibus oriuntur multa etiam in eccleſia commoda. 932 d
Hæreticis publicis cōuentibus concedi 688 a cauēdi 368 a fugiēdi.179.e
Hæretici etiā quidā inter orthodoxos viros non temerè enumerari. 489 g
Hæretici in eccleſia primi, etiam manifeſti impoſtores. 190 b
Hæretici inſtrumenta ſunt diaboli ad extinguendam veritatem. ibid.
Hæretici ſunt veluti chamæleontes. 367.d
Hæretici multi fidē ſuæ doctrinæ martyrio confirmarunt. 215.b
Hæretici non ſunt rebaptizandi. 286.f
Hæretici ſtudioſè veterum libros deprauant. 1033 b
Hæreticorū cōuincendorū ratio.281 h
ex Hæreticorum diſſenſione Eccleſia catholica creſcit. 789 e
Hæreticorum extra vrbem Conſtantinopolitanam conuentus. 777.g
Hæreticorum falſas opiniones noſſe iuuat. 266.f
Hæreticorum libri damnati & combuſti. 182 a
Hæreticorum qui in Oriente extiterūt catalogus. 742 g
Hæreticorum reſipiſcentium anabaptiſmus. 268.g
Hæreticorū reuocationes publicè audiendæ. 268.g
Hæreticorū ſub Conſtantino coercio. 559 a
contra Hæreticos quomodo procedēdum. 713.g
Halmyris locus. 778.a
Harmatius Cæſar. 1014 a
Harmatij ducis aduerſus Zenonem in Thraciam profectio.1014.b cum Zenone familiaritas. ibidem.
Harmonius.
Harmonij hæreſis. ibidem.
Hebionitarum hæreſis. 259.g
Hebræum Euangelium. 193.g
Hebræi quomodo ſacra accipiant Biblia. 395 d
Hebræorum laus & dignitas. 34 b
Hecebolius Conſtantinopolitanus ſophiſta.581 h 604.d Iuliani imp præceptor. 549.f
Hecebolij à fide Chriſtiana defectio, atque eius pœnitentia 582.a
Helceſitarum hæreſis. 248.b
Helene Adiabenorum regina inopiæ pauperum in Iudæa ſubuenit 20: e
Helena Conſtātini mater ad Chriſtianam religionem conuerſa. 310 a
Helena crucis Ieſu Chriſti inuentrix. 398 c
Helena in Hieruſalem multa templa excitauit.398 e ſpeluncam vbi Chriſtus natus eſt exornauit. 902.d
Helena Conſtantij vxor. 310.f
Helenæ ad Conſtantinum filium literæ. 331 e
in Helenæ honorem duæ ciuitates à Conſtantino ædificatæ. 402.g
Helenæ Cōſtantini matris pietas 398.a S.Helenæ pietatis opera. 401 e ſtatua in Daphnæ luco à Conſtantino Imp.erecta.589. c item aliæ in ſuburbanis Aeliæ locis. 101 a
Helenopolis ciu. 348 d
Helenopolis Bithyniæ ciu. 448 a
Helenopolitanæ thermæ. 448.e
Helenoponti maris nomē vnde. 402 h
Helenus Ciliciæ epiſcopus. 281 e
Helianus epiſcopus. ibid b
Helias Anaſtaſij mortē præuidit.1042 d
Helias hierarcha Hieroſol. 1014 b 1018 a eius ad imperatorem literæ.
Helias epiſcopus Hieroſolymitanus ex epiſcopatu eiectus. 1040 h
Heliæ Hieroſol epiſc exilium. 1012.f
Helias monachus Aegyptius. 708 a
Heliæ Thesbytæ templum. 598.f
Heliodorus epiſc epiſcopatu ſuo abire, quàm amatorium ſuum poema abolere maluit 787 e
Helio patricius Rom. 863 g
Helion Romanorum ad Perſas legatus. 814.h
Heliopolis ciu. 361 a 604 g
Heliopolitæ in Phœnicia virgines ſuas ante legitimas nuptias proſtituerunt publicè. 383 e
Helladius epiſcopus.748 b Arij ſectator. 366 f 805 b
Helladius grammaticus 769.g
Helladius Ponti epiſcopus. 751 a
Helladij varia homicidia. 771 e
Helladij' Arianæ hæreſis ſectator 160 d
Hellanicus hæreticus. 369 e Tripolitanus epiſcopus. ibid b
Hellas monachus Aegyptius. 708 a
Hemerobaptiſtarum hæreſis. 19..b
Heraclas Origenis ſocius. 238.e
Heraclas epiſ. Alexand. 245. e martyr. 252 a.
Heraclas philoſophus 253. g ſcholæ theologicæ apud Alexādrinos præfectus. 245 c
Heraclas presbyter philoſophico habitu inceſſit. 241.e
Heraclea ciu.incenſa. 1106 b
Heraclides Chronius monach'. 708 a
Heraclides Epheſius abſque Theophili iudicio damnatus. 821 e
Heraclides martyr. 233 h
Heraclides Nicomedienſis epiſc 824 h
Heraclides poſſeſſionum Conſtantini Imp.curator. 339 a
Heraclides quatuor annis in carcere detentus. 836.h
Heraclit' ſcriptor Eccleſiaſticus 224.e
Heracli' epiſ.Hieroſolym.543.d 625. a 659.b

INDEX.

crucem Domini terræmotu cõcuſſam ferreis operibus reſtaurat. 402.f
Heraclius Heraclii filius, claſſis cõtra Phocam præfectus. 1167.e
Heraclius Tyrius Herculis ſacerdos baptizatur. 535 a
Heraclii Imperatoris res geſtæ. 1171.e
Herculis poſt parricidia parata luſtratio. 331.b
Herculius imperium Romanũ fruſtra repetit. 312.e
Herculius magnus Chriſtianorũ hoſtis ac perſequutor 109.e poſt mortẽ magna ignominia affectus. 317 e
Herculij in Demetriũ crudelitas. 307 e
Herenatus epiſcopus Hieroſol. 541.d
Hermes hæreticus 659. e ſcriptor eccleſiaſticus. 448.a
Hermæ liber quem Paſtorem inſcribit, non eſt canonicus. 147 e
Hermippi martyrium. 305.b
Hermo epiſcopus Hieroſol. 621.f
Hermogenes propter blaſphema ſcripta excommunicatus. 871.h
Hermogenes rhetor Syriæ præfectus. 536 b
Hermogenis contra Paulum epiſcopũ Conſtantinopolitanum res geſtæ. 459 h cõtra Perſas facta. 1068 f perpetua cũ Perſis pax 1068. mors. 459 e
Hermocratis martyrium. 306.e
Hermolai epiſcopi martyrium. ibid e
Hermon epiſcopus Hieroſolymitanus. 289.e Manichæus. 586.h
Hermopolis ciu. 595 a
Herodes Antipas 53 b Aſcalonita. 44 f Galilææ princeps 53 b Idumæ⁹. 44 f tetrarcha 182.e Iudæorum proſelytarũ genealogias combuſſit. 47. h Mariamnem vxorẽ & amicos ſuos occidit. 41 a
Herodes à patre dux Galilææ declaratur. 40.e ab Auguſto Iudæorũ rex Romæ conſtituitur 40 h 45. a apud Antonium accuſatur 40 f
Herodes moriturus innocentiſſimos viros poſt mortẽ ſuam interfectos occidi iubet, ne deſit luctus. 54 d
Herodes primus Iudæorum rex aduena 41 e Pontificatum & ſacerdotia Iudæorum venalia habuit. 41 a
Herodis genus 44.f ambitio & regnãdi cupiditas 51.e cum Antigono varia certamina. 40 h 41 a erga ſuos magna crudelitas 41. a in Bethlehemiticos filios immanitas. 52. e item in Iudæos 45 a
Herodis regis natalitiũ. 59.e natura & indoles 40.e inceſtus. 57. b vxores. 40 g
Herodis regnũ in quatuor tetrarchias diuiſum. 53 b
Herodis regis mors omnium crudeliſſima. 51.e 53 d
Herodi ab Auguſto Iudææ regnum confirmatum. 41 e
Herodianus hiſtoricus.
Heron epiſcopus Antiochenus. 174. e martyr. 253.h
Heronis epiſcopi apoſtatæ mors miſeranda. 593 b
Heros epiſcopus Alexandrinus. 130. e
Heruli Chriſtiani facti. 1071.e
Heluzorum hæreſis. 193 g
Heſichas Illarionis diſcipulus. 476 a monachus. 715 d
Heſychii martyrium. 508 d
Hexaplem opus Bibliorum. 238 g
Hierapolis Phrygię ciuitas. 1130 e 135 c
Hieratius epiſcopus. 659 b
Hierax 874 a 281.e Cyrilli ſtudioſiſſimus 874. Oreſtis iuſſo verberib⁹ iractatur. ibidem
Hieremiæ ſonus. 397 e
Hieroglyphicæ literæ crucis formam referentes, in euerſione templi Serapidis inuentæ 771 e
D Hieronymi mors 859.h
Hieroſolyma Aelia dicta 173 b quãdo capta. 37 a Antiocho 159 g item ab Herode & Soſio 40 g Põpeio. 39 e Veſpaſiano. 151 e
Hieruſalem noua in Caluariæ loco à Conſtantino ædificata. 399 d
Hieroſolymæ grauis obſidio. 151. a 156 e excidium. 151 g 173.b
Hieroſolymitanæ vrbis excidium à Chriſto Iudæis prædictum. 159.e
Hieroſolyma vrbs omniũ clariſſima. 599 a munitiſſima. 147.d Chriſtianæ doctrinæ fons Græcorum facta habitatio. 173 e
Hieroſolymitana peregrinationis ergo profectio. 509 h quando incœpta. 720 a 214 g 442 g
Hieroſolymitana ſynodus. 498 g
Hieroſolymitanæ vrbis varia nomina. 599. a.
Hieroſolymitanum templum in Caluariæ loco ædificatum, dedicatum. 440. a à Iudæis ruſtinctũ Iuliani reſtauratum 596.a 597.f
Hieroſolymitani templi gratia epiſcoporum conuentus in Cæſarea Palæſtinæ habitus. 437 g
In Hieroſolymitani templi reſtauratione varia viſa miracula. 599 a
Hieroſolymitani patriarchæ diœceſis. 1003.f
Hieroſolymitanorum poſt Chriſtum epiſcopi. 175.e
Hieroſolymitanorum epiſcoporũ catalogus cur non extet. 174 e
Hieroſolymitanorum epiſcoporũ ſucceſſio 151 e 210. e 250. g 289 e 673. f 890. e 1087 g
Hierotheus apoſtolorũ diſcipul⁹. 973.d
Hierotheι fides ac pietas. 115 e
Hilarion Heſychæ præceptor & amicus 715 d Palæſtinus monach⁹ 475.b
S. Hilarionis monachi hiſtoria diſcipuli. 715 d in Palæſtina memoria. 476. a miracula ibidem d mors & ſepultura. ibid.d
Hilarius epiſcopus Hieroſolymitan⁹. 621 e 545.d
Hilarius Pictauienſis epiſcopus. 532.h ab exilio reuocatur. 574.f
Hilarij Pictauienſis encomium. 478 e in prædicando Euangelio ſtudium ardentiſſimum. 571 b ſcripta ibidem
Hiliſſus caſtellum 1091 e
Himenæus epiſcopus Hieroſol. 249 e
Himerius ſophiſta. 674 f
Hippolytus ſcriptor eccleſiaſtic⁹. 242.e
Hippolitι Portuenſis ſcripta. 211.e
Hiſpania à Vandalis vaſtata. 953.a
Hiſtoriæ conſcribendæ libertas. 81 f
Hiſtoriæ cũm prophanæ tum ſacræ ingens vtilitas 21 a
Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ quo ſtudio & qua fide ab aliis conſcriptæ. 21 a
Homeritæ pop. 408 b 1097. a ad Chriſtianiſmum à Theophilo Indo conuerſi. 484.e
Hominis fragilitas. 1130.a b
Homines monſtroſi. 795. b in feras diuina vindicta conuerſi. 409 g
Honoria Honorij filia. 850 e
Honorichus Vandalorum rex. 1022.b eius in orthodoxos crudelitas 1069 b 706 g Occidentis Imperator. monarchiam Romæ lata lege tollit. 787.g
Honorius Theodoſij magni filius.
Honorij de Attalo victoria. 845.h mors 850 a
Hormiſdas epiſcopus Rom. 1057 a
Hormiſdas Perſarum rex. 1183. e eius res geſtæ. 1178.f
Hormiſdas captus, & in cuſtodiã coniectus excæcatur 1129. e obtruncatur. 1128 h 1129 d.
Hoſius confeſſor. 506.f
Hoſius Cordubẽſis epiſc. 467. d in Aegyptum atque Aſiam ad conciliandã eccleſiæ concordiã à Conſtantino miſſus. 472. b primus de ſubſtantia & ſubſiſtentia mentionem in eccleſia fecit. 570 a
Hoſius Nicænæ ſynodi promulgator. 374. h tormẽtis coactus tribus Arianorũ fidei formulis ſubſcripſit. 506.f
Hoſij Cordubæ epiſcopi pietas atque conſtantia 175 e
Hoſij oratoria facta. ibid.a
Hoſpitalitatis epiſcopalis memorabile exemplum. 715 b
Hoſpitalitatis leges atq; officia. 424 d
Hoſpitij violati exemplum. 37.d
Huldas Hunnorum dux. 843.e
Hulderτeus Honorichi filius. 571.e
Hulderichus Vandalorum rex. 1071 e
Humanæ victimæ. 254 511.h
Hunni populi. 787.d
Hunni Caſpij in Romanorum agros eruptionem faciunt. 1148.e
Hunni ad Chriſtianiſmum à Chryſoſt. cõuerſi 79 1. a inde à Theotimo. 8 0 h
Hunni Sabeιι olim vocati. 1032 e
Hunnorum contra Rom imperiũ bellum. 933 e item cum Burgundis 931 e
Hunnorum in Orientem eruptio. 1031 e 788 e in Thraciã. 843 e 1047 g. 1008 e
Hyginus Pont. Max 174 b
Hymenæus Hieroſolymorum epiſcopus. 281 e 283 e
Hymnodiæ Arianorum. 803.g
Hymnorum canẽdorum ratio ac vtilitas 706 d
Hypatiæ doctiſſimæ fœminæ cædes. 876.
Hypatij contra Vitalianum Thracem res geſtæ. 1045 e cædes. 1061.h
Hypercelius epiſcopus. 659 a
Hyphalis fluuius è paradiſo profluit. 487 a
Hypnaſis vnda ſchiſmus medetur. ibid.
Hyrcanus à Parthis captus. 41 a redimitur. 44 g ab Herode occiditur. ibi.
Hyrcanus obſidionem Hieroſolymæ redimit. 38.e
Hyrcanus Romana ciuitate à Cæſare donatus 40 e
Hyrcanus Saloæ & Alexandri filius ignauus in Pontificem electus. 38 e
Hyrcani res geſtæ. ibid d cum Ariſtobulo bellum. ibid. 39. e cum Herodo amicitia. 44 f mors. 38 a
Hyrcano pontificatus à Cæſare confirmatur. 40.e
Hythirus epiſcopus. 659.a

I

IAcobus apoſtolus Ioſephi fili⁹. 90 e
Iacobus frater Domini, primus epiſcopus Hieroſolymitanu⁹. 91.f 172.h
Iacobus Iuſtus, cur frater Domini nũcupatus. 91 f
Iacobi apoſtoli dno. ibid e
Iacobi apoſtoli cuidens prædicatio. 90 e epiſt. 134 e non canonicè ſcripta 146 b
Iacobi fratris Domini thronus. 271. d laua 132 h
Iacobi filij Alphæi acta & mart. 836 f
Iacobi Iuſti martyrium. 893.f
Iacobi apoſtoli mors. 52 b 93 a 101.e Iſus. 132.g
Iacobus Niſibis epiſcopus. 375 e. 983. e & eius miracula. ibid.
Iacobus Niſibenus monachus. 979.e
Iacobus Perſa ex Chriſtiano ethnicus. 882. a reuerſus ad Chriſtianiſmũ

martyrio coronatur. ibidem.
Iacobi Perſarum presbyteri perſecutiones. 414 e
Iacobus Zanzalus. 1163 e
Iacobi epiſcopi precibus Niſibis ciuitas reſtauratur. 521.f
Iacobitarum ſecta. 1154.a 1163.e
Iadeus Iudæorum pontifex. 91.h
Iannæus Alexander. 92.e
Ibas Edeſſenus epiſcopus eius ſcripta concilio Conſtantinopolitano damnata. 1089 e
Iberia regio. 406.e 735.e
Iberiæ princeps cũ tota familia ad religionẽ Chriſtianã conuerſus. 408.d
Iberus fluuius. 735.e
Iberes Armeniæ populi per mulierẽ captiuã ad Chriſtianiſmũ cõuerſi 405.h
Icari regio & mons. 1159. f
Iconium Lycaoniæ metropolis. 678 g
Icſus Iudæorum Pontifex. 91 h
Idolorum vſus. 271.a
Idololatriæ author & propagator ſathan. 559 a
Idololatriæ ineptiæ. 769. g abolitio. 344 d 471 a
Idololatræ caſuum fatalium cladea Chriſtianis aſcribere ſoliti. 511 e
Iebus ciuitas. 598.h
Iconium Arzibori. 1165 d
Ieiuniũ ante Paſchæ ferias 786. f poſt Pentecoſten 104 a ante baptiſmum. 92: a 877 e quadrageſimæ 424. d diuturnum. 957 a
Ieiunium qua ratione in ciborum delectu apud diuerſos obſeruatũ 786 f
Ieiunij tempore carniũ eſus in piſciũ penuria à Iuſtiniano cõceſſus 1098 a
Ieiunij magnus dies 567. b ſuperſtitio. 108 d
de Ieiunij obſeruatione grauis contẽtio. 327.a
Ieiunij diuerſa apud diuerſos tempora 786.f 786 a
Ieiunia Romanorum. 789.f
Ieſus Gamalielis filius, Iudæorũ pontifex 92.f
Ieſu, ſeu Ioſue, filius Naue. 1072 g
Ieſus Phabi filius Iudæorum põtifex. & item Sec filius. ibidem.
Ieſus Iofedec filius Iudæorum pontifex ibidem e
Ieſu nomen cur in veteri teſtamento Nauæ filio iudituin. 51.d
Ieſu nomine quid intelligendũ. 49. b
Ignatius epiſcopus Antiochenus 152 e 167 e patriarcha. 1168 g 918 a
Ignatius antiphonarum in eccleſia author. 804.f
Ignatij Antiocheni epiſcopi res. 168 f cũ beſtiis pugna. ibidẽ martyriũ. 169 e
Ignatij reliquiæ Roma Antiochiã trãſlatæ. 925.b
Ignauiæ deteſtatio. 855 h
Ignis cœleſtis in terrã prolapſus 8. g
Ignis delubrum apud Perſas ab Abda epiſcopo dirutum. 879.h
Ignis pro Deo à Perſis cult'. 878.d 1112.b
Ignoti Dei ara. 771 d
Illus tyrannus, imperium contra Zenonem affectat. ibidem
Illi ducis contra Zenonem res geſtæ. 1008 h
Illyricæ ſynodi decreta 699. d ad epiſcopos Aſianos de Trinitatis conſubſtantialitate ſcriptum. 700.e
In Illyrico conuentus epiſcoporũ propter Trinitatis conſubſtantialitatem conuocatus. 798.b
Imagines ſanctorum ex eccleſia à Xenaia Hieropol epiſcopo electę. 1033.a
Imaginum ſacrarũ vſus 594 e 271.e abrogatio 1167.g
Immeres gens bellicoſiſſima. 1047. f
Chriſtianiſmum amplectitur. ibid.
Imperatoris ſanctiſſimi deſcriptio. 2.a 4.b 1119 f 1007.f
Imperatoris eſt, ſibi primùm, deinde ſubditis imperare. 8 f
Imperatores quid potiſſimũ ornet. 3 e
Imperatores certa Dei prouidentia generantur hominibus. 2.e
Imperatores epiſcoporũ poteſtati in rebus eccleſiaſticis olim ſubiecti. 250.a
Imperium curarum & ærumnarũ nomen. 509 f
Imperij ſtatus felix ac bonus. 4.h
Imperij cuſtos timor Dei. ibidem
Imperij adminiſtrandi præcepta & leges 1108 e
Imperij adminiſtratio non penes ſubditos, ſed principem. 620 b
Imperia Deus ſuo præſidio conſeruat. 757 e
Imperiale ſceptrum ſplẽdidi cuiuſdam ſeruitii ſignum. 2.a
Imperialis aula Emanuelis Palęologi, morũ pietate monaſterio ſimilis 8 f
Indæ eunuchi martyrium. 317 h
Indi Homeritæ. 408 b
Indi Sabæi. ibid.d
Indi interiores ex inſperato ad Chriſtũ conuerſi. ibidem b
Indorum idololatria. ibid.b
Inſcitiæ nullus inſultandum 444 b
Iuniorum humanarũ recordatio cur altius mortalibus inſideat. 721 e
Innocẽtius Pont. Ro 768.d 838.d 838 b
Innocẽti' apud Alarichũ orator 844 g
Innocentij Pontificis Rom. ad clerum Conſtantinopolitanũ pro Chryſoſt. epiſt 839. f literæ quib' Arcadiũ Imp. Atticũ, &c anathemati ſubiicit. 841 a
Ioas Iudæorum Pontifex. 91.h
Ioachamus Iudæorum Pontifex. ibid.
Ioachim Iudæorum Pontifex. ibid.
Ioachim Mariæ virginis Deiparæ pater ſanctiſſimus. 41.d
Ioachim Iudæorum Pontifex. 91.h
Ioannes Baptiſta Chriſti conſobrinus. 91.e ante natiuitatẽ ſuã Chriſtũ ſaluatorẽ mundi veneratur & adorat. 42.e Chriſti præcurſor, præclare ſuo munere functus 48 a à primis ſtatim annis vitam ſolitariam amauit. 52. b Herodis inceſtum apertè reprehendit vis ſanguinarias Herodis infantes innocentiſſimos ſæuientis manus effugit. 51 h
Ioãnis baptiſmus 57.b doctrina ibid. a prædicatio. 56 f laudes à Chriſto decantatæ. 58. e prope Iordanẽ domicilium 400 b vitæ auſteritas 54. d in prædicatione pœnitentiæ ardẽs ſtudium. 56 g
Ioãnis Bapt. cineres prophanati. 568.a
S. Ioannis Baptiſtæ in Septimio templum. 797.h
Ioannes apoſtoli doo. 146 b
Ioannes apoſtolus hæreditatem à Zebedæo patrẽ ſibi relictam, Caiphæ Pontifici diuendit. 92.g
Ioannis apoſt epiſtolæ in Pathmum relegatio. 139. e 160. f ex Pathmo liberatio. 162.h
Ioannis apoſtoli epiſtolæ & apocalypſis 170 b 146.a 160 b 192 d
de Ioannis Apocalypſi Dionyſij Alexãdrini iudicium. 277 a
de Ioannis Apocalypſi Irenæi iudiciũ. 102.d 103 a
Ioannis apoſtoli miracula 117.f
Ioannes apoſt. Quatuordecimanos in Aſia Paſcha celebrare docuit. 786 h
Ioannis Euangeliſtæ domus. 87. e 90. b 70. a filii. 143. f mors 52 g
Ioannis apoſtoli Euãgelium, epiſtolæ & apocalypſis. 143 e
Ioannes qua ratione ad Euangelium ſuũ ſcribendũ ſit adduct'. 144. f 157 e
Ioannes cur poſtremo loco ſuum Euangelium ſcripſerit 144 f 183 b
Ioannis apoſtoli ex hominum conſortio deceſſus qualis. 81 d
Ioannis Euangeliũ in ſpecu quodã ſub tẽpli Hieroſolymitani fundamẽtis, Iuliani Imp tẽporibus inuentum. 596.f
Ioannes epiſcopus Alexãdrinus 1025.d eius exilium 1032. f
Ioãnes presbyter Antiochenus epiſcopatum iterũ oblatum, 166 g cũ ſuis damnatur. 907.h
Ioannis Antiocheni epiſcopi ad Neſtorium ſcripta 905 b in Epheſo contra Cyrillũ & Memnonem facta. 907.h
Ioannes Apameæ epiſcopus. 740 e
Ioãnes Armeniarũ copiarũ dux. 1135.h
Ioannes Cappadox epiſcopus Conſtãtinopolitanus. 1057.b
Ioãnes Catilinus epiſcopus Ro 710.h
Ioannes Chryſoſt diaconus Antiochenus. 679.b inuitus epiſc. Cõſtãtinopolitanus factus 791. h artis criminum cenſor. 791 g cleri reformator. 795. e liberorum Theodoſij in baptiſmo ſuſceptor & cõpater 888.b 923.h hæreſium plurimarũ expugnator. 802.a Origene multo felicior. 924 d
Ioannes Chryſoſtomus concionibus ſuis efficit vt Eudoxia ademptã Galliropæ vineam reſtitueret. 815.g
Ioannes Chryſoſtomus inuitus epiſcopalibus officiis fungitur. 819.f
Ioãnes Chryſoſtomus exul eccleſiarũ curam gerit. 833. d Cyrino epiſcopo Chalcedonenſi grauiter inſectatur. 816 e ab Eudoxia apud Arcadiũ accuſatur. 815. h Seuerianũ cõuitiis laceratur. 818 a cõcilio ab Eudoxia cõuocato cõdemnatus, 821. c ab exilio reuocatur. 818. b percuſſores ſuos accuſatos à ſupplicio liberat. 826.a Epiphanio mortem prænunciat. 815 f
Ioannes Chryſoſtomus eo quòd vitia acriter taxaret, à multis odio habit'. 805 d indicta cauſa proſcript'. 859. g re & cauſa indicta damnatus. 842 a Cucuſum in exilium miſſus. 825 a
Ioannes Chryſoſt. ꝓpter vitiorũ reprehenſionẽ multorũ cõtra ſe odiũ cõcitauit 799 b Scythas ab Arianiſmo ad orthodoxam fidẽ cõuertit. ibid e idololatriã in Phœnicia tollit 794 a eleemoſynæ dandæ modũ præſcribit. 819. e in exilio etiam Chriſtianiſmum propagauit. 831. g
Ioannis Chryſoſtomi parentes 790.a præceptores. 790. d encomiũ. 793 b 709.a 946.a
Ioãnis Chryſoſtomi nomẽ quãdo primũ in epiſcoporũ matriculã inſcriptũ. 897. f 991 a eius nomẽ in epiſcoporũ Occidẽt albũ relatũ. 827. h
Ioannis Chryſoſtomi in dicendo magna libertas 795 b in Arcadiũ dictũ. 822.a ad Gainam legatio. 801.a cum Baſilio magno amicitia. 792. h in Gainam ducem dicteria. 795.h
Ioannis Chryſoſt. obtrectatorũ gratia ſynodus Cõſtãtinopoli cogitur 815. a
Ioannis Chryſoſt. querela de ſuorum ex eccleſia Cõſtantinopolitana eiectione. 822.d
Ioãnis Chryſoſt eloquẽtia. 990.d 791.e cũ Gaina apud Arcadiũ colloquium. 796 g ſcripta. 792.b 793.h 848. g cum Siſinio diſputatio 793 e cõtra Eudoxiã cõciones. 815.g cõtra faſtũ potentũ homilia. 795 h ad Cõſtantiũ presbyterũ ſcriptũ. 833.a ad Cyriacũ epiſcopũ epiſtolæ 848. e ad Olympiadẽ epiſt. 848. f cõtra Eutropiũ orat. 795.h

INDEX.

Ioannis Chryſoſtomi dictio atticiſmū refert. 946 b
Ioannis Chryſoſtomi phraſis & ſtylus ab Iſidoro laudatus 946.a
Ioannis Chryſoſtomi libri non ſunt à Cyrillo deleti. 897 b
Ioannis Chryſoſtomi opera diuinitùs ſeruata. ibidem.
Ioannis Chryſoſtomi ærumnæ 824 a exilium. 825. f 817.d 814 e de exilij loco querelæ. 824. b in reditu ad populum oratio 818. d
Ioannes Chryſoſtomus in die exaltationis crucis obiit. 849 d
Ioannis Chryſoſtomi tumulus immobilis. 923 g
Ioannis Chryſoſtomi corpus Conſtantinopolim tranſlatum. 923 g
Ioannis Chryſoſtomi cadauer in epiſcopali throno collocatum, pacem populo precatur. 925.a
Ioanni Chryſoſtomo Petrus & Ioannes apoſtoli mortuo apparuerūt. 849 b cum presbyter conſecraretur, columba capiti inſedit. 792.h
Ioanni Chryſoſtomo in ſynodo Conſtantinopolitana epiſcopatus abrogatur 817.e reſtituitur. 818.a
In Ioānem Chryſoſtomum multi perculſores ſubornati. 825.d
Ioannes Calybetes monachus. 983.b
Ioannes Chuzicites monachus. 1060 b eius miracula. 1061.b
Ioannes Gerdi & Proconneſi epiſcopus. 916.f
Ioānes Hieroſolymitanus epiſcopus. 766.f 787.g 174.d 865 d 1041.b
Ioannes epiſcopus Hieroſolymitanus contra Anaſtaſij ducis expectatione orthodoxiam pro concione deprædicat. 1041. b 1041 d
Ioannes Hyrcanus. 92 e
Ioannis Ieiunii archiepiſcopi Cōſtantinopolitani mors 1143. e ſanctimonia ibidem.
Ioannes Laſiſcus epiſcopus Syonadē tranſlatus. 918.a
Ioannes monachus Aegyptius. 707 b 710 e 7 . e eius vaticinia. ibid b
Ioannes Maiumæ epiſcopus Alexandriam tranſlatus 918 a
Ioannes mi'ericors Cyprius, Alexandrinus epiſcopus 1128 g
Ioannes Philoponus Ariſtotelicus inſignis 1166. g Tritheitarum hæreſis præfectus. 1161 b
Ioannis Philoponi cum Canone diſputationes. 1167 b de Monophyſitarum hæreſi nugæ 1157. e contra Græcos & ethnicos ſcripta. 1180. h refutationes. 1158 e
Ioānes presbyter, & eius ſcripta. 201 e
Ioannes Rhetor hiſtoricus 980 h
Ioānes Tabēneſiotes ſe epiſcopatū Alexādrinum nō recepturū iurat. 1016.f
Ioannis Tabēneſiotæ apud Romanos actiones 1021.e exilium. 1032 f
Ioannis Cyri ducis res geſtæ. 1032.f
Ioannis Damaſceni lucubrationes. 78 . .b
Ioannis Eleemoſynarij epiſcopi Conſtantinopolitani ſanctitas. 1143 f
Ioannis Palati epiſcopi exilium. 1035.e
Ioānis Palæologi Imperatoris mors 4.e
Ioānitæ monachi 825 b militari manu in conuentibus ſuis male tractantur 825.e Conſtantinopoli templum incendunt. 826 c
Ioannitarum incrementa. 813. h perſecutio. 826.d
Ioannitus Magnus. 890 d 1171.e
Iodas Iudæorum Pontifex. 91.h
Ionatas Anani filius. Iudæorum Pontifex 92.e in ſeditione cæſus. 319.a
Ionathæ cum Romanis amicitia, & cū Antiocho fœdus. 37.d
Ionicus Clemens Alexandrini præceptor 211 h
Ioras Iudæorum Pontifex. 91 h
Iordanis fontes. 270.h
Ioſedech Iudæorum Pontifex. 91.h
Ioſeph Mariæ ſponſus, vir iuſtus. 43.f eiuſdem cum Maria tribus. 48. h antequam Mariæ virgini deſponderetur, vxorem & liberos habuit. 90 d
Ioſephi ſponſi Mariæ virginis integritas 41 d
Ioſeph epiſc. Hieroſolymitanus. 174.d
Ioſeph Perſa martyr. 414.e
Ioſephus Antipatri filius. 39 g
Ioſephus Camæ filius Pontifex. 91 f
Ioſephus hymnorum ſcriptor. 1172 f
Ioſephus Iudæorum Pontifex. 92. f
Ioſephi hiſtorici in hiſtoria ſcribenda fides & integritas de Chriſto luculentiſſimum teſtimonium 84 h eius libri à Veſpaſiano deſcripti atq; cōſeruati. 162.a
Ioſephi de Hieroſolymorum excidio iudicium 157.a 162.a
Ioſes Ioſephi filius 90.d
Ioſophat vallis. 400.e
Ioſue Chriſti ſeruatoris typus. 32.e
Iouianus Pergeuſis epiſcopus. 681.g
Iouinianus imperator 681.h 610.f concordiæ amantiſſimus 612.e Chriſtianos in integrum reſtituit 611. h propter gracillantes imperium recuſat. 610 g idolorū cultū abrogat 769 g
Iouiani Imp. vita deſcripta 608 g Chriſtianæ virtutes 606 e contra Perſas res geſtæ. 610 h conſtitutio, qua matrimonium Veſtalium prohibet 611.h mors. 917.f
Iouius Illyrici præfectus. 845.e
Iouius Italia præfectus 844 g
Iozarus Iudæorum Pontifex. 94 e
Ira ex voluptatibus naſcitur. 751.f
Irenarchæ officium. 184 e
Irenæ cum Conſtātino imperiū. 918.e 1107 f
Irenæ Spiridonis filiæ miracula. 423.e
Irenæus grammaticus. 570. e de Atticiſmo liber ibidem
Irenæus Tyri epiſcopus. 913 a Polycarpi auditor. 160. a 220. a eiuſdem lucubrationes. ibidem. e f
Irenæus pacis ſtudioſiſſimus. 217 d
Irenæi erga religionem & fidem ardens ſtudium 202.e
Irenæi ad Florū & Blaſtū ſcripta. 219. d cautio, ne ſcripta eius à notarijs deprauarentur. ibid d
Irenæi tempore in Eccleſia Chriſti miracula virtute diuina facta. 200 a
Irenion Gazæ epiſcopus. 613 f
Iſaac epiſc. Hieroſolymitanus. 1163 g
Iſaac Perſarum epiſc. & martyr. 434 f
Iſaacius in vinculis Valentis mortem prædicit. 735 f
Iſaaci monachi Cōſtātinopolitani ad Valētem pro catholicis oratio. 653 f
Iſauri Phœnicen, & Cariam inuadunt. 843 e
Iſauricoſe concilium. 918 e
Iſchyræ & Athanaſij iudicium. 430 b
Iſidorus Cyri epiſcopus. 742.f
Iſidorus Mileſius inſignis architectus. 877 e
Iſidorus Peluſiotes. 944.f 897.a
Iſidorus ſolitarius. 708.b
Iſidori de phraſi & ſtylo Chryſoſtomi iudiciū 946 a pro Chryſoſtomo defenſio ibidem a & b vita 944. e ſcripta. 944 h
Iſdigerdes Perſarum rex, Theodoſii tutor. 854.a
Iſmaelus Phabi filius, Iudæorum Pontifex. 71 f 92 f
Iſmaelitæ Saracenorum nomen ſibi imponunt. 726 g
Iſmaelitarum ceremoniæ cum Iudæis communes. 727 a
Iſtri pons ſacrus. 350.h
Ithyphalli turpiter nudati in publicū prodeunt. 765.b
Iudas Apoſtolus. Ioſephi filius 90 d frater Domini ſecūdum carnē 161 a epiſcopus Hieroſolymitanus 175.e
Iudas Galilæus Iudæos ad defectionē ob tributi exactionē ſollicitat 46. b
Iudas Machabæus Pont. Max. 92.e
Iudæ apoſtoli epiſtola. 134 c
Iudæ cū Romanis pax & fœdus. 37.b erga religionem & cultum diuinū ardens ſtudiū ibid b rebellio contra cēſum & deſcriptionē vindicata. 89 b
Iudæ Gaulanitidis ſeditio. 46 b
Iudæ hiſtorici lucubrationes. 223.d
Iudæ Iſcariotis auaritia & proditio. 72 e
Iudæ Thaddæi acta & martyrium 135.g
Iudæa quādiu ſub aduenis regib9. 151.f
Iudææ tetrarchiæ. 40.f
Iudæus Cōſtantinop. in deſperato caſu paralyticus, per baptiſmum ſanatur. 870. e barenā pro aqua baptizatur. 186 c
Iudæus Homerites pſeudomoyſes. 1053.f
Iudæus inſigni flamma diuinitùs cōſeruatus. 967. f 1087.f
Iudæus per ludum baptizatus. 187.f
Iudæus quidam lucri ſpe captus, ſæpenumero baptiſmum reiterat. 877 e
Iudæi ad reſtitutionem templi Hieroſolymitani extimulati. 596.a
Iudæi C. Cæſaris effigiem in templo ferre nolunt. 99.f
Iudæi Chriſto nato à Romanis ſubiugati 1052. e Chriſtianis ſemper infenſiſſimi 873 d circa natiuitatē Chriſti in ſeruitutē à Rom. redacti. 44.e
Iudæi corporaliū ritū & typorū ſtudioſi ſpiritū & veritatē nō curāt 791.b
Iudæi è Biblijs dicta de Chriſto quædam ſuſtulerunt. 192.d
Iudæi ex Alexādria eiecti 873. e in Babylonicam captiuitatem à Nabuchodonoſore ducti. 36.e
Iudæi in Chriſti contumeliam infantē in cruce excarnificāt 876. h nocturnam ex inſidiis cædem Chriſtianis moliuntur. 874.e
Iudæi Nazarenorum religioni ſemper fuere infenſiſſimi. 31.h
Iudæi Diocæſareæ rebellantes, à Gallo coerciti. 315 h
Iudæi per Sylueſtrū ad Chriſtianiſmū conuerſi 331.b
Iudæi propter Chriſti cædem multas pertulere clades. 99 e
Iudæorum ariſtocratia. 36 h aduerſus Romanos rebellio 152 e bella ciuilia 37 a contra Græcos bellum. 171. h contra Samaritanos ſeditio 118. b cū Chriſtianis de Chriſtiana religione in vrbe Roma colloquium. 331 b cū Hieracha contentio 873 d ex captiuitate Babylonica libertas. 36.g
Iudæorū extrema impietas à Deo vindicata. 157 g
Iudæorum genealogię ab Herode cōbuſtæ. 748.b 48.e
Iudæorum hæreſes 185. g in Chriſtianos magna crudelitas 1086. a 192. e in Chriſtianos apud Conſtantinopolitanos tumultus. 1151. b libertas & prærogatiua. 35 b in Paſchæ feſtis cruenta ſeditio. 118. b nouæ clades ſub Traiano apud Alexādriā Cyrenenſ. & in Aegypto. 171.h

Iudæorum oligarchia. 36. g pertinacia 870 d 874 c
Iudæorum regum adoenatum catalogus 152.f
Iudæorum ſacerdotia & vnctio abolita. 45 b
Iudæorũ ſeditio & bellum inteſtinũ. 151 b ſeditiones 37.a ſub Claudio Imperatore calamitates. 158. b ſub Adriano clades cruentiſſima. 275. b item ſub Nerone. 151 f
Iudæorum veterum Paſcha.785 e vide Paſcha
Iudæis vectigalia à Pompeio impoſita. 59 b
Iudæos longanimitas Dei fruſtra ad pœnitentiam vocauit. 152 f 159 f
Iudaici belli à Tito geſti initia 91.b ſi. g 12.151 a
Iudicis corrupti memorabile exemplum. 417.f
Iudices Iudæorum duodecim. 56 a
Iudicij iniqui contra Euſtathium proceſſus 430 a
Iuliæ alpes 510. ſub Eugenio occupatæ 787 a
Iulianus epiſc Alexandrinus. 210.e
Iulianus Antiochiæ certum rerum venalium precium inſtituit. 127 g
Iulianus Bo ſtreolis epiſcopus 1035 h
Iulianus monachus ad Edeſſam 476.b
Iulianus epiſc.Hieroſolymitan⁹. 510 e
Iulianus Halicarnaſſeus multarum hæreſum author. 154.e
Iulianus Martiani patricius. 9,8 d
Iulianus Sabas monachus, in viſione Iuliani Imperatoris cædẽ vidit .602.f
Iulianus Imper à militibus lect⁹ 552 e
Iulianus apoſtata magnus & necromanticus 204.b 551.a
Iulianus Iudæorum fautor. 591.e
Iulianus diuinationis peritiſſim⁹ 551 b ariolorũ ſacris initiatur ibidẽ e principit ſuſpicionẽ Conſtantij de ſe . ſ. ceptã fit monachus ibid e Fortunæ publicæ Conſtantinopoli ſacrificat. 577 f idololatriam Græcorũ reſtaurat 5 ? e 580 a 555 a Iudæos ad templum Hieroſolymitanũ reſtituendũ extimulat 566.s in ipſa idolomania ſpectris diabolicis cõterritus ſignũ culo crucis ea fugat 114 f Conſtãtij funus curat 555. h apud Cyzicenos pios perſequitur.576 e res eſculẽtas venales ſacrificiorum ſanguine pollui 567 a inductus Chriſtianis libera lib⁹ Græcorũ ſtudijs interdicit 584 e à Chriſtianorum libros proſcribit. 584 e Chriſtianis ſub prætextu Perſici belli ingentem pecuniam extorquet 581. g Valẽtiniano atque alijs Chriſtianis martyrij bonũ emaniuidet 619.e 577 b totus io bac incumbit vt Chriſtianiſmo abrogato,Græciſmum confirmet 580. Chriſtianos ab aula atq; omnibus dignitatibus remouet. 581. e clero annonã ſuam adimit.556. d ſacras Chriſtianorum ædes diripit ibid.e561. e propter odiũ Chriſtianiſmi ius legatorũ violat 564 g Chriſtianiſmum eradicare penitus conatur.577.f clericos in ſenatũ legit 548. b inſtituta Chriſtiana in cultũ idolorũ inuexit.578.e Maximi philoſophi ſtudio à Chriſtiana religione defecit 55 a fidẽ Chriſtianã ariolorũ cõſuetudine adductus abiecit ibid. a in locũ ſtatuæ Chriſti,ſuã reponit 554.ſ ſuã imaginẽ depingi ad deorum ſimulacra curauit. 550 a moriturus Chriſti vindictam agnouit. 609. b diuinitatẽ affectat. 610 e letbaliter vulneratur 601. f Tarſũ tumulatur. 610.f 617.g
Iulianus in deorum numerum à Libanio relatus.606.h cur Chriſto adeò infenſus 606 g
Iuliani Cæſaris imperium. 551 b educatio, præceptores 550.h & ſtudia. 549.g res geſtæ 549. g in Galliã profectio.126 g aduerſus Gallos res geſtæ in Thraciam profectio aduerſus Perſas expeditio. 587 a 591.e.599 b
Iuliani culpa perniciose cum Perſis bellatum. 611.a
Iuliani præclaræ victoriæ. 543 d
Iuliani Imp barba ab Antiochenis deriſa. 587 d
Iuliani à Chriſtiana religione aperta defectio 552 d haruſpicina.611.e leges eccleſia tex impijs ſacerdotib⁹ propoſitæ 578 b ad Arſatiũ Pontificẽ epiſt.ibid f contra Antiochenos oratio 580 e in viua ſimul & mortua ſanctorum corpora crudelitas.566 a de ſacris literis iudicium, 606 f ſuprema in Chriſtũ blaſphemia 603 e 599.e contumelia in Arſacium Armeniorum ducem ibidem b
Iuliani præfecti in Chriſtum & vaſa templi contumeliæ. 561 e
de Iuliani Imperatoris morte oraculum. 617 h
Iuliani cædes. 601.f 603 e 609. f 619 a funus. 541 h 610.f
Iuliano imperatore in terris nihil prodigioſius atque monſtroſius. 609.f
Iuliano ſacrificanti horrenda apparẽt prodigia. 554.f
in Iulianum Imp. ros crucis forma decidit. 555 f
Iulius Aphric & eius ſcripta. ibid b
Iulianus Apameus. 214 g
Iulianus heremita.687. a eius miracula. ibid.f
Iulianus,Iuliani Imperatoris auunculus 519 b
Iulius epiſcopus Romanus 575.b 457.f 459 a 610 d
Iulius Arianæ hæreſis ſectator. 360. d 366 f
Iulij Cæſaris mors. 1053 a
Iulij Maximini in Chriſtianos crudelitas 145.g
Iulij Romani epiſcopi ad Alexandrinos pro Athanaſio epiſtola.403 g ad Antiochenum conciliabulum reſpõſum 462 g mors. 511 e
Iuriſiurandi violati vindicta. 1045.b
Iuſta Valentiniani Imp. filia. 474.g
Iuſtificationis formula in Abrahã 35.e
Iuſtina Valẽtiniani ſenioris vxor. 705.h
Iuſtinæ Arianæ contra Ambroſiũ diſputationes. 760 d
Io annæ virginis pudicitia. 551 b
Iuſtinæ Auguſtæ mors. 761 e
Iuſtiniana. 1095.e
Iuſtiniana ciuitas. 1047.f
Iuſtiniana prima & ſecunda ciuitas. 1108.b
Iuſtinianus à Iuſtino in Imperij ſocietatem acceptus 1064. g Chalcedonẽſis ſynodi acerrimus defenſor. ibid.
Iuſtinianus Ro.Imp. architecturæ peritiſſim⁹. 1085 e in Libya ciuitã & quinquaginta oppida conſtruxit. 1072 g
Iuſtiniani fides & pietas 1096 h immanis auaritia.1079 g prodigalitas.ib e cõtra Perſas res geſtæ 1111 b1113.a de Perſis victoria 1113 a item de Vandalis 1071.e contra Seuerũ conſtitutio. 1067.e ſomnium.1071.e mors 1092.f ſepultura. 1098 a
Iuſtiniani memoria anniuerſaria celebrata. 1096 g
Iuſtiniani iunioris imperium 1098 b
à Iuſtiniano crux aurea S.Sergio dedicata. 1151.h
Iuſtinopolis ciu. 1108.h
Iuſtinus dux, Iuſtini Imperatoris cognatus 1098 d eius cædes. ibidem d
Iuſtini Cæſaris imperiũ 1017 b ignauia & auaritia 1098 b1104.b in eccleſias liberalitas. 1109. a magnificentia in reſtaurandis ædificijs 1060 e de fide Chriſtiana & concordia eiuſdẽ ſcriptum.1100 e mors. 1109 a
Iuſtinus phreneticus. 1107.e
Iuſtinus philoſophus diuina gratia ad Chriſtum conuerſus. 192 d
Iuſtinus philoſophus & martyr,Chriſtianæ religionis verus propugnator 180 e ſuum martyrium prædixit atque prædixit. ibidem e f
Iuſtini philoſophi cum Creſcente Cynico diſputatio 180. e ſcripta. 182 a ſecta 175.ſ pro Chriſtianis ad Adrianũ apologia ibid martyrium. 180 e
Iuſtitiæ officium. 751.h
Iuſtus epiſcopus Alexan. 174.e
Iuſtus epiſc Hieroſolymita.151, e 175 a
Iuſtus conſtantij iuſſu cæſus 706 f
Iuuenalis epiſc Hieroſolymit. 961.d
Iuuenalis Hieroſolymitani epiſcopi laus ac lucubrationes 114.d
Iuuenali epiſcopatus reſtituitur 968 e
Iuuenis puellæ pudicitiam morte ſua redemit. 305.f
Iuuentij martyrium. 567 d
Iuj ucr parricida 914.c
Iouis ſpurciſſima flagitia. ibidem a
Iouis Amici ſimulacrum ac oraculum 319 a Chriſtianis demolitum. 355.a
Iouis tẽplum Antiochiæ ædificatũ. 56.e
L
Labarum Romanorũ vexillũ 843 g
Labarum,præcipuũ Rom ſignum ſeu vexillum in crucis formam mutatum, 351.b
Labdas epiſc Hieroſolymitanus.289 e
Labyrinthus paruus, 211. a falſo Origeni aſcriptus. ibidem b
Lætus Aegyptiorum proconſul. 232. a
Laicis contra Arianos diſputatio.375. f
Lagodius 839 h
Laicis in Nicæna ſynodo loquẽdi etiã data facultas. 371.d
Lampſacenum concilium, eiuſq; decreta. 621.h
Lateranẽſe apud Rom. palatium 149.e
Latinu⁹ Meliniẽſis epiſc.979 b Maſſalianorum Domicilia incendit.669 e
Lattonianus. 540.b
Laurentius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 961.e
Laurentij martyris reliquiæ. 868. g
Lazari mors quatriduana quid deſignet 83 g
Lazari reſuſcitatio. 503 f
Lebes epiſcopus Hieroſol. 174 d
Lectio prophanorum autorum theologis neceſſaria. 189 g
Leo à Zozimo manſuefactus. 1061.d
Leo Pont Max. 935 f
Leo Tribunitꝰ,Romanorũ Imp.974.a
Leonis Armenij res geſtæ. 1172.f
Leonis epiſcopi Ro epiſtola in ſynodo Chalcedonenſi lecta. 1000 g 1002.d
Leonis Romani epiſcopi cum Cyrillo in ſynodo Chalcedonenſi diſceptatio.1001 b ad Martianum & conciliũ Chalcedonenſe ſcriptum. 962 b
Leonis Imperatoris circulares ad epiſcopos litteræ.978.e. in Vandalos expeditio. 989 a
Leonis Iſauri res geſtæ. 1171.f
Leonis minoris imperium. 991.e
Leonis principis erga Antiochenos liberalitas. 980.h
Leonis Sapientis imperium 918. a res geſtæ. 1171.f
Leonis ſenioris Imp mors. 991 g

INDEX.

Leonis tomus cum Chalcedonenſibus decretis damnatus. 1010.a
Leoni cœlitus imperium Romanum promiſſum. 986.c
Leonas ſynodi Seleuciæ celebratæ præſes. 589 a
Leonides Origenis pater martyrio coronatur. 230 g
Leontia Augusta. 1149.b
Leontius Ancyræ minoris Galliæ epiſcopus. 791.d 659 b 819 a
Leontius epiſc. Antiochenus 495 a adhuc presbyter ſeipſum castrauit. 502 f
Leontij epiſcopi Antiocheni diuinatus pulchrè dictum. 496.a
Leontius Comanorum epiſcopus. 612 d
Leontius Laodiceaſis epiſcopus 502 f
Leontius martyr. 1035 c
Leontij martyris in Tripolis regione templum. 1054 d
Leontius Nouatianus Rom epiſc. Symmacho impunitatem impetrat, 764 c
Leontius Pampeperes tyrannus. 1019.c
Leontius presbyter. 482 f
Leontius tyrannidis affectator. 1087 g
Leontij monachi contra Monophyſitarum hæreſim diſputationes 1158 c ſanctitas. 718 g
Lepræ ſanguinarium atque horrendū remedium. 528.b
Leui epiſc Hieroſolymitanus. 174 d
Lex cur diuinitus cōceſſa hominibus. 30 b
Lex Iudæis Abrahæ posteris, per Moſem cur data. 30.b
Lex pædagogus verus. 50.c
Legis obſeruandæ onere an fideles ex gentibus grauandi ſint, grauis diſputatio. 110.a
Leges Antonini Pij. 179. a Constantini contra Iudæos. 410 f
Libanius Syrus ſophiſta. 709 a 550 g Baſilij & Gregorij Nazanzeni præceptor. 674. f Ioannis Chryſoſtomi præco. 709 a
Libanius Iulianū Deum facit, dæmonem appellat. 606 h
Libanij Sophistæ contra pædagogos ſuos oratio 550. h alia in funere Iuliani 601 e 604 b
Libanij ſophiſtæ leuitas & vanitas. 604 d
Libanij ſophiſtæ libri à Iuliano apoſtata diligenter perlecti. 550 g
Libanio ſophiſtæ Iuliani apoſtatæ exdes prædicta. 602.b
Libanus mons. 401.h
Liberius ex Beroea reducitur. 519 a
Liberius epiſcopus. 698 g
Liberius Ro. epiſc. 620. d 511. e exulaturus donum quingentorū aureorū à Cōſtantio ſibi miſſum reiicit 5 5 b
Liberij epiſcopi cōfeſſio fidei. 518 g cū Constantio de Athanaſij fide colloquium. 514 515.a
Liberij & Occidentalium epiſcoporum ad catholicos Orientales epiſt. 619 a
Liberij Romani epiſcopi exiliū. 514 g
Libertas eccleſiaſtica. 346 c
Liberi arbitrij ratio. 29 c
Libya in Romanorum poteſtatem redacta. 1072 g
Libyci hæretici. 580 a
Licini° à Constantino bello vict°. 348.h Maxētio & Cōſtāt. Cæſar fact°. 315.e
Licinius apoſtata oracula de belli euētu conſulit. 341 a
Licinij imperiū 356 c 557. e contra Cōſtantinū res nouæ. 340 d contra idololatras egregia facinora. 335 a
Licinij encomium. 327. b in Auxentiū crudelitas 341 ſi em in Christianos. 340. d fœda tyrannis. 342. a contra Chriſtianos leges ibidem d in Chriſtianos odiū. ibidem e pro Christianis edictum 325 f 336 ,b interitus 343.
Licinij ſtatuæ deiectæ, atq; omnis eius deleta memoria. 343 d
Ligandi poteſtas. 202 h
Lilius Mauritij Imperatoris interfector. 1151 g
Linguæ vſus legitimus. 1146 a
Linguis exciſis martyres apertè loquuti. 1046.c
Linus Pontifex. 150 a
Litarbia regio. 2125.a
Lizicianorum hæreſis. 1172 f
Longinus philoſophus. 240.b
Longinus ab Anaſtaſio imperatore in exiliū miſſus. 1029 a in bello captus, & in triumpho Conſtantinopolim tractus. 1044 g
Longinus Zenonis frater fruſtra ad imperium aſpirat. 1018 g
Longini contra Anaſtaſium Imperatorem bellum 1044 f cædes. ibid.d
Longobardorum eruptiones. 958 f
Longinianes. 715 f
Longurum monachorū cum Anthropomorphitis diſſidium. 809. a cum Theophilo bellum. 809.c
Lucas Euangeliſta pictor præclarus. 172.b 835 f 971 h
Lucas Chriſti & matris eius, Petri item & Pauli apoſtolorum effigies depinxit 148 b
Lucas Euangeliſta apoſtolorum acta quādo & quouſq; deſcripſerit. 128 c
Lucas ſuum Euangelium Pauli iuſſu conſcripſit. 144 f
Lucas quo conſilio ſuum Euāgelium ſcripſerit 145.c ibidem.
Lucas Euangelium à Paulo laudatum. 143 b
Lucæ Euangeliſtæ prædicatio & acta. 142. a eius oſſa Conſtantinopolim trāſlata. 365 g
Lucernæ & carmina ſuneralia. 515 h
Lucernarum in eccleſia geſtatio. 803 h
Luciani Antiocheni epiſcopi martyriū. 328.c
Lucianus Conſtantinopoli in locum Eudoxij ſurrogatus. 789 b
Lucianus martyr 482.f
Luciani ex ſorore nepos ab Eunomianis deficit, & ſuam ſibi inſtituit hæreſim. 789.b
Luciani martyrium 380.e diſcipuli Ariani. 403.a
Luciani martyres corpus Helenopolim tranſlatum. 401.b
Luciani martyris fides 417 f
Lucifer Calaritanus epiſcopus. 568 d
Lucifer epiſcopus ab Euſebio Vercelleſi diſiungitur. 573 h
Lucifer hæreticus. 472 a
Lucifer Sardous epiſcopus. 478.c
Luciferianorum in Oriente hæreſis. 573 h 737.h
Lucius Arianorum Alexandriæ epiſcopus. 614 a
Lucius Alexandrinus epiſcopus Arianus. 736 c Arij ſectator. 368.f
Lucius epiſcopus Rom. 288.c
Lucius epiſcopus à Samoſatenis cōtumelia afficitur. 680 d ab exilio Adrianopolim reuocatus 496.c vinctus in carcere necatus. 502.f
Lucius martyr. 182.a
Lucius Quietus Iudæorū præfectus. 171.c
Lucij cum monachis Aegyptiacis cōtentio. 690.g
Lugdunenſium martyrum commendatoriæ pro Irænco ad Eleutherium epiſcopum Rom literæ. 202.h 203.a
Lunæ promontorium. 487 b
Lupanaria Romæ à Theodoſio abrogata. 7.4.d
Lupus Aegypti præfectus. 171.b
Lyæus pugil diuina virtute à Neſtora victus. 307 d
Lychnedus lacus. 1091.c
Lycus epiſcopus Edeſſenus 682.f
Lycus fl. Gregorij miraculo repreſſus. 272.b
Lygos opp. 346.g
Lyſanias in patrium regnum ſuccedit. 40 g
Lyſanias Ptolemæi Minæi filius. 40 g
Lyſias. 342.h

M

Macarij Aegyptij miracula. 478 c
Macarius Alexādrinus, vinctus Tyrum ducitur. 457.b
Macarius Hieroſolymitanus epiſcopus 361.f 369 f 375 b 611.e 455.b.1087 g Arianæ hæreſis ſectator. 360 d
Macarij monachi Aegyptij duo pietate inſignes. 472. e 711 f 710. g 710.a.
Macarij de ſucceſſore & poſteritate ſolicitudo. 451.d
Macarius hæreticus 567. d Politicus. 472.c presbyter 780 d
Macrontichus Anaſtaſij Imperatoris opus. 1048.f
Macedonius Anachoreta. 808 d
Macedonius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 434.f 6.1.f
Macedonius Cōſtantinopolitanus orthodoxorū acerrimus perſequutor. 527 c ab Anaſtaſio Imp proſcriptus. 129 c Anaſtaſium imp iam mortuum ad Chriſti tribunal euocat. 1032. a Cōſtantinopolitano epiſcopatu priuatur. 539.b malis artibus epiſc. Conſtantinopolitanus factus. 462.e Conſtantij imperatoris ac multorum bonorum virorum odium erga ſe cōcitat 528. b grauiter ab Anaſtaſio imperatore inſectatur. 1025.f
Macedonius cur tantopere ab Anaſtaſio imperatore odio habitus 1030 d
Macedonius epiſcopus poſt mortem in integrum reſtitutus. 1067 f 461 g
Macedonius Mopſueſtiæ Ciliciæ epiſcopus. 464.a
Macedonij Conſtātinopolitani in orthodoxos crudelitas. 504 d
Macedonij miracula 1031. h hæreſis. 757 h 540.b in ſpiritum ſanctū blaſphemiæ. 539. b exauctoratio. 535. d exilium 1031.c vita ſolitaria. 539.b
Macedonij ſectatorum perſequutio. 10 1 g cædes ibidem b c martyrium. 58: a 504.d
à Macedonio epiſc. Conſtātinopolitano fidei formula etiā deſcripta. 1034.c
in Macedoniū criminationes ab Anaſtaſio imperatore ſubornatæ. 1031.a
Macedoniani monachi. 814.c ab Antiochenis ex eccleſia eiecti 900 f Theodoſio epiſcopo Synnade perſequuti 869. b à Liberio ad communionē admiſſi. 659.a
Macedoniani quoque Marathonij dicti. 540.d
Macedoniani cur ſe ab Acacianis & Homoouſianis ſegregarint. 574.b
Macedonianorum diſſidia. 779.b perſecutiones 698. d cum Paphlagonibus bellum. 678.d 528 a
Macedonianorum libellus de profeſſione fidei Liberio oblatus. 670.e
Macedonianorum errores. 625.a 763 b Iouianum ſupplicationes. 612 b
Macedonianorū hæreſis poſt Cōſtātij imperatoris mortē repullulat. 174 g
Macedonianorū cū Liberio epiſcopo

conciliatio 757.e
Macellum locus in Cappadocia. 549 g
Machometi primordia. 1171.e
Macrinus imperator Rom. 249 f per ſeditionem creatus. 269.f
Macrini militis martyrium. 270.e
Macrina Baſilij magni ſoror. 678.f
Magia Iuliani poſt eius mortẽ in publicum producta. 604.b
Magi orientales Chriſti munerãtur 50 a per Perſidem omnem in Chriſtianos ſæuiunt. 415.f
Magorum donis Chriſti regnum ſacerdotium indicatum. 51.f
Magorum in Marutham fraudes. 879.f cum Marutha contentio. 880 f
Magiſtratibus obediẽdum. 169 b 184.g
Magna Quinta. 913.e
Magnetis lapidis vis. 966 h
Magnus largitionũ comes 692 b quæſtor imperatorius Arianorũ fautor maximus. 688.c Beryti eccleſiam incendit 692.b cogit catholicos vt Arianiſmum amplectantur. 693 e
Magnus argentariæ menſæ præfectus. 1106.b
Magnentij in Occidente tyrannis. 451 e in Romanos crudelitas. 284.e interitus. ibid d
Maiorianus occidẽtis Imperator 970 a
Maiuma ciu 555.e 813.e Gazæorum nauale. 405.e
Malchus Aegypti monachus. 718.g
Malchi martyrium. 268 d
Malchion monachus. 281 e 716. a Sophiſticæ ſcholæ, Græcarumque diſciplinarum apud Antiochenos præceptor 282.e è conſpectu fratrum raptus eiſdemque redditus. 716 a
Malchionis presbyteri contra Samoſateonum diſputatio. 282 e
Malichus Antipatri interfector. 44.f ab Herode interfectus. ibidem.
Mamas Dioſcurianus. 1036.e
Mamantis martyris templum. 1150.d
Mambræ vallis. 707.b quercus. 410.e
Mamæ martyris templum. 550.e
Mammææ Alexandri matris pietas. 246 f 249.g
Mammiani præclara apud Antiochiã ædificia. 1018.f
Manaſſes Iudæorum Pontifex. 92.e
Mandatarij epiſcoporum. 375 e
Mandra Simeonis. 942. a
Manetis hæreſis. 285. b 287. b ſectatores. 286.h interitus. 286 h
Manichæorũ hæreſis 285. h eius expugnatores. 287 b
Manna eſurientibus piis de cœlo miſſa. 969.a
Manuum impoſitio in creandis eccleſiæ miniſtris. 290.g 250.g
Manuum impoſitione datus ſpiritus ſanctus. 532.d
Mauiacunes hæreticus. 1164.f
Maran diſcipulus Ephraim. 478 g
Marathonius Nicomedienſis epiſcopus. 524.a 540.e
Marathonij hæreſis. 540.b
Marcellinus epiſcopus Rom. 288.e
Marcellus martyr. 234 e
Marcellus epiſcopus Ancyranus. 460 h eius hæreſes. 447.b eius ſcripta vbiq; à Catholicis lacerata. 447.b
Marcelli Ancyr. epiſc. defenſio. 470.e
Marcelli Apam. epiſc. martyriũ 772. f eius ad martyres epiſtola. ibid.e
Marcello Ancyrano epiſcopo in conuentu epiſcoporum Conſtantinop. dignitas adempta. 448.h
Marcellus hæreticus. 465.g damnatur. 758.e in Ancyranum epiſcopatũ ab Occidentalibus reſtituitur. 469.e
Marcionis hæreſis. 189.e 195. a 218. f 268 d
Marcus Alexandriæ epiſc. 129 a 174.c
Marcus Arethuſæ epiſc. 463. a eius cõfeſſio fidei in Syrmienſi conuentu oblata 506.h martyrium. 563 d
Marcus Britanniæ tyrannus. 859.f
Marcus epiſcopus Conſtantinop 362.e
Marcus euangeliſta Petri interpres. 170 d primus in Aegypto Euangeliũ prædicauit. 104 b qua occaſione ſuũ euangelium conſcripſerit. 183.f 104 g 182.b 170.d
Marci euangeliſtæ prædicatio & acta. 143 d martyrium. ibid.
Marci euangeliũ à Petro dictatũ 243.b
Marcus epiſcopus Hieroſol. 175.e
Marcus monachus Aegyptius. 710.f 944.f
Marcus Scytarum epiſcopus. 922 e
Marcus hæreticus. 189.g
Marci Antonini de inſtitutione imperiali liber. 179 g
Marci monachi lucubrationes. 946.d
Mareotis lacus. 375 a
Mare ardens. 816 a
Maris Chalcedonis epiſc 381.f 534.f hæreticus 741 h mira libertate Iulianũ apoſtatam reprehendit. 577 f
Mardonius eunuchus. 671 a
Mardarij martyrium. 306.g
Marea lacus. 421 h
Mareas epiſcopus & martyr. 414 f
Mareotis lacus. 710.g
Maria & Ioſeph eiuſdem fuere tribus. 48. h ſub ſponſalium nomine Ioſepho commiſſa à ſacerdotibus. 24. b ante natiuitatem eſt conſecrata à Deo, vt ederet mũdo ſuum redemptorem. ibid e
Maria virgo D. Elizabethę cõſobrina. 91. e multis contumelijs à Conſtantino imp. affecta. 1169 a
Mariæ virginis cognatio atque cõſanguinei 91 e parentes. natiuitas, & educatio ſancta 41.d mores. 155.f forma & ſtatura. 155 f ætas & vitæ totius anni 50.a humilitas & vaticinatio de Chriſto 43.f virginitas 1000 g conceptio ab angelo prædicta. 448.a gratias & aſſumptio. 60 f miracula 929 e
Mariæ purificationis dies inſtituitur. 1092 h aſſumptionis. ibid d
Mariæ virginis ex hominum cõſortio deceſſus 973.b exequiæ. 114.a
Mariæ virginis tumulus, & imago à S. Luca depicta. 972.h 855 f
Mariæ virginis corpus in Paradiſum tranſlatum. 114.e
Mariæ virginis zona 936.e 971.f veſtimẽta ad Leonis Magni tempora ſeruata. 974.b
Mariæ virginis rotundum templum à Leone imperatore ædificatur. 985 a aliud ad Fontem ibidem b. 987 f.
Mariæ virginis veſtis à Palæſtina Cõſtantinopolim tranſlata. 984 h
in Mariam virginem blaſphemiæ diuinitùs vindicatæ 1142.e
Mariæ Magdalenæ in Chriſtum beneficia. 69.a
Maria Aegyptiaca. 1062.h
Maria lacus. 710.h
Marciana Arcadij ex Eudoxia filia. 796.
Mariamna Philippi apoſt ſoror. 135. f
Mariamnis Herodis vxor. 40 f
Mariamnus monachus Antioch. 718 g
Marina Arcadij filia. 850 a
Marina monialis Olympiadis cognata. 832.e
Marinæ virtutes. 855 b
Marinus Beryti epiſcopus. 1035.b
Marinus Thrax Conſtantinopolitanus epiſcopus. 766.h
Marini cũ Agapio contentio. 782.f Ieceſſit. 781 h
Marini Syri aduerſus Vitalianũ Thracem res geſtæ. 1047.h
Marofas. 718 a
Mariis adulteria. 955 e
Marcianus Chalcidis monachus. 718 g
Marcianus epiſcopus Conſtantinopolitanus Nouatianus. 792.a
Marcianus Lampſacenus epiſc. 746 g
Marcianus epiſcopus. 746.h
Marcianus imperator à Pulcheria renunciatus. 954.d
Marcianus eccleſiæ œconomus. 983.e
Marcianus vir tribunitius 954.d
Marcianus Nouatianus filiarũ Valentis imperatoris præceptor. 669 e
Marciani Nouatiani epiſcopi de Sabbato facetè dictum. 781 e 505.a
Martiani imp vita eleganter deſcripta. 957.a b
Martiani Ro. imper præclaræ virtutes. 956 e cõtra Vãdalos res geſtæ. 958.h orthodoxa cõfeſſio. 1040.h cũ Giſericho amicitia. 956.b contra Zenonem expeditio 1026. cõtra Perſas res geſtæ. 1104.f
Martianus poſt bellũ à ſuis deſertus. factus eſt presbyter. 1010. e
Martiani mors. 974 d 789.d
Martiano imperium omine prædictũ. 958.b
Martini Sabarienſis ſiue Pannonij hiſtoria. 477 g
Martyrem verum quid faciat. 875.h
Martyres Alexandrini propter tormẽta varia à Chriſto deficiunt. 252 e
Martyres Antiocheni varijs ſupplicijs affecti 302.h
Martyres in Phrygiæ oppido, incẽdio conſumpti. in diuerſis locis crudeliter tractati. 298 h
Martyres feris obiecti nõ ſunt laniati. 300.d
Martyres Catholici coniungi cum hæreticis martyribus noluere. 235.b
Martyres imperatorũ domeſtici. 299.d
Martyrũ varia ſupplicia 301.f ſub Diocletiano varia tormẽta. 297 h 298 h
Martyrum diuina alacritas. 301. conſtantia in confeſſione fidei in maximis tormentis. 252 a
Martyrum conſtantia carnifices etiam ad fidem conuerſi. 303 b
Martyrum cõſtantia Iuſtinus philoſophus ad Chriſtianiſmũ cõuerſus. 191.d
Martyrũ viginti millia in natali Chriſti occiſa. 300 a
Martyrum cadauera inhumaniter tractata. 208 a
Martyrum defunctorum honor 926 d memoria. 208 d
Mart. ſtigmata à piis deoſculata. 394 e
Martyrium viri præclariſſimi, qui edictum imperiale contra Chriſtianos propoſitũ conſcidit. 298.h pro Martyrij obitus Deo agẽdæ gratiæ. 775 a
Martyrius epiſcopus Hieroſol. 659.b 464.a 991. h
Martyrius Marcianopolitanus epiſcopus. 751. a à Coapheo de ſuo epiſcopatu detruſus. 991 f
Martyrij martyrium. 505 a
Martyropolis ciuitas proditione capta. 1127.b reſtituta. 1129 a
Martii Turbonis contra Iudæos res geſtæ. 172.h
Maruthas Meſopotamiæ epiſcopus Romanorũ ad Perſas legatus 878.d Chriſtianiſmi apud Perſas propagator. 879.e
Maruthæ miracula. 878.e

INDEX.

Masbuthei hæretici. 193.f
Maſſalianorum hæreſis. 668 c
Maſſalianorum domicilia à Latoio epiſcopo incenſa. 668 d
Matrinus. 339 d
Mathematicam & Aſtronomiam apotelesmaticam tractare epiſcopis religio olim erat. 4 8 e
Matheo autorum error 148. e prædictiones legibus damnatæ. 784 d
Matrimoniũ ſacerdotũ in Niceno cõcilio à Paphoutio cõprobatũ 281.b
Matrimonij contrahendi leges à Conſtantino latæ 541.h
Matrimonia ſacratarum virginum à Ioviano interdicta. 611 b
Matthæi Euangeliſtæ & apoſtoli acta. 137 a martyrium. ibidem e
Matthæi Euangelium Hebraice ſcriptũ 144.f 145 b 170 d Bartholomæo Hebraico ſermone expoſitũ. 111. g ſub arbore Barnabe apoſtoli eſſoſſum in Cypro inuentum. 1047.f
Matthias in locũ Iudæ proditoris ſurrogatur. 67 g
Matthias Theophili filius pontifex Iudæorum. 92 f
Matthias epiſcopus Hieroſol 174 d
Matthiæ Euangelium. 147 g acta & martyriũ 136. h eius in concupiſcentia præceptum. 165 a
Mathiæ Aſſamanæi filij contra Antiochum res geſtæ. 57 b
Mauri martyrium. 206.h
Mauia Saracenorum regina 713 a
Mauiæ Saracenorum reginæ contra Romanos bellum. 715.g
Mauricius in præfectura orientis Iuſtiniani ſucceſſor 1114 d Imperator Rom 1118 a
Mauricius in maieſtatis violatæ reos ooo ſr octus 1112 b
Mauricij imperatoris electio & renunciatio. 1115.h cum Cõſtantia Auguſta nuptiæ 1118.c mores & inſtituta. 1119 g in Conſtantinopolitanos ſeditioſos leuitas. 1146 d ex vrbe Cõſtantinopo fuga 1148 g liberalitas & opera 1151 h 951 h contra Chaganũ Hunnum expeditio. 1127 b in ſuo pareſgeſtæ 1136 g in vltimo vitæ actu pietas & animi fortitudo. 775.a cædes ibidem e
Mauricij imperatoris mors multis prodigijs præmonſtrata. 1144 e
Mauricij imperatoris militum & cognatorum cædes. 1151 c
Mauricij ducis in oriente præclaræ res geſtæ 1114 d
Mauricio quibuſdam prodigijs imperium prædictum 1118 a
Mauricio imp. nunmiſſatari viſio oblata. 1147 e
Mauri Palæſtinorũ infideliũ coloni. 1071 e
Maxentius Herculii filius Romæ à militibus Auguſtus renunciatur. 318 d
Maxentius magiæ ſtudioſiſſimus. 313.h ſub Chriſtiani nominis prætextu fœdiſſimam exercuit tyrannidẽ 313 g
Maxentij cum Conſtãtino bellũ. 323 a inſignis crudelitas. 11 g libido & idolomania ibid interitus. 309.h 384.b
Maximianus epiſcopus Conſtãtinop. 713 a & eius mors ibid f
Maximianus Herculius imperator. Rom. 203.b
Maximianus imperio ſe abdicat. 312. b 355.b
Maximiani Herculii imperium. 309.f
Maximiani mors. 318.e
Maximilla propheteſſa. 223. g 223. n 246.d mors. 224.h
Maximinus Alexandrinus epiſcopus. 182.a 188 c 185 c 274.e
Maximianus Treuerenſis epiſc. 468. a
Maximinus ad imperãdum plane fuit ineptus. 327 b
Maximinus diuina vindicta morbo grauiſſimo vexatus 326 e per cauſã grauiter punitus. 320. b magorum impoſturis turpiter deceptus. 332.e magos iugulat. 331.e
Maximini Cæſaris imperium. 249 g cum Armenis bellum 321 f odium in Licinium 327. b in Chriſtianos crudelitas 245.g 249 g mors 249 g 317. g. 333 e contra Chriſtianos edictum. 320.d
Maximini filij cum idololatris miſerè trucidantur. 33I.a
Maximini fuga omnium turpiſſima. 333 e horrendus morbus. 334.f
Maximini imperium. 315. d in Chriſtũ atque ſuos fideles contumeliæ 319 d per orientem. 316 c pro Chriſtianis edictum. 317 c per hypocriſim vi extortum. 325.h 314.f
Maximini ſtatuæ poſt eius mortem deiectæ. 334.g
Maximini tyranni memoria vbique damnatur 354 h
Maximini martyrium mors. 317.e 313. 34 f
Maximino tyranno ſublato, Chriſtianiſmus in oriente refloreſcit. 333 b
Maximus Aeliæ epiſcopus. 457.f
Maximus epiſc Alexandrinus 288.e
Maximus epiſcopus Antiochen⁹ 110.e
Maximus Liolpolis & Hieroſolymorum epiſcopus. 515.b
Maximus epiſcopus Hieroſol. 110. g 914 h 451.b
Maximi Hieroſolymitani epiſcopi & confeſſoris cum Athanaſio colloquium. 458 g
Maximus epiſcopus Seleucenus. 791.e
Maximus presbyter. 267.d ſcriptor eccleſiaſticus. 184.e
Maximus epiſcopus exauctoratur. 727.e
Maximus à Gerontio ad imperiũ euectus. 860.g
Maximus Britanniæ tyrannus 760.d
Maximus philoſophus Cynicus 747.d excommunicatur. 748.d 731.e
Maximus philoſophus Epheſin⁹. 418.a magus ibid e
Maximi philoſophi Epheſini ſtudio Iulianus apoſtata à vera religione deſecit 131 a
Maximus Saporis Perſarum regis archimagus 432 a
Maximus tyrãnus à Theodoſio victus ac captus. 763 d
Maximus tyrannus. 742 e eius ad Valentinianum iuniorẽ litteræ 768. g contra Valentinianũ iuniorẽ bellũ. 768 h in Gallia res geſtæ. 762 f mors 969 d miraculum ingens. 1044.e
Mazabenes epiſc Hieroſolymit. 251.a
Mazacaciu. 555.d
Mela epiſcopus. 714 h
Melania fœmina ſanctiſſima. 943.h
Melchitarum hæreſis. 293.h
Meletius Antiochenus antiſtes. 613.e 541 h 746.g
Meletius Antioch. eccleſiæ gubernator à Sapore fact⁹. 739.e proſcript⁹. 679 e
Meletius Sebaſtiæ epiſcop. 175.e 539.b
Meletius Sebaſtiæ & Antiochenus epiſcopus. 742.h
Meletius ab Eudoxio proſcript⁹. 542.e à Conſtantino in exilium actus. 542 f
Meletius epiſcopus. ſimul & manus indicio & voce libera trinitatem ὁμοούσιον deprædicat. 541.h
Meletij cum Paulino contentio atque concordia. 739. b exilia. 685. e 682 g mors. 747.g
Meletij epiſcopi corpus Antiochiam tranſlatum 752 a
Melitius epiſc ex Ariano fit orthodoxus. 541 f ab exilio reuocatur. 375 f
Meletius hæreſiarcha à Petro Alexandrino antiſtite excõmunicatus 144 f in Aegypto nouos motus concitat. 432.b
Meletius Ponticus. 485.f
Meletius perfectiſſimi in artibus hominis exemplar. 485 f
Melitius propagãdæ hæreſis ſuæ cauſa temerè ſibi manus imponendæ authoritatem rapit. 319.d 381.h
Melitiani hæretici. 371 b 432 b
Melitianorum aduerſus Athanaſium apud Conſtantinum criminationes. 436 b cum Arianis cõtra catholicos cõſenſus. 431 b cũ Paulinianis apud Antiochenos diſſidiũ 737.f de eccleſiarum præfectura decertatio. 412 c
Melitinenſis diœceſis 751 a conuentus. 557.e ſynodus. 558 a
Melito Sardianus epiſcopus. 1 5 h
Melitonis de Canonicis veteris teſtamenti libris iudicium. 197 f defenſio pro Chriſtianis ad Antonium imp. 190 b
Melitonis eunuchi mors 216.a
Memnoni epiſcopo dignitas à Ioan. Antiocheno adempta. 908.f
Memnonius 929 d
Menander hæreticus. 190 h
Menander Symonis magi. hæreſiſque eius diſcipulus & ſucceſſor. 183 e
Menãdri Samaritani impoſtoria facta. 163.f
Menas epiſcopus Cõſtantinop 1066.a
Arij ſectator. 360.e 636.f
Mendacij pœna. 1110.e
Menedemi martyrium. 671.a
Menophantus Epheſi epiſcopus. 381 f Arianus. 111.e 741.h
Menophanto Epheſio epiſcopatus abrogatur. 468.d
Mercurius Iuliani imp percuſſor 602.f
Mercurij Sozomeni hiſtoria eccleſiaſtica. 13.e
Mercadis epiſcopi martyrium. 410 f
Meretriculæ contra Euſtathiũ epiſcopum calumniæ & periurium. 430.f
Meroe opp. 594.d
Metropius Tyrius philoſophus 420 b
Melenorum regio. 485.h
Meſopotamia ab Agarenis vaſtata. 1008 e à Scenitarum gẽte. 1044 e
Meſopotamiæ deſcriptio. 486 e
Mediolanenſis ſynodus. 518 a
Mediolanẽſium in epiſcopi electione diſſidium. 704 a
Medorum regni primordia. 183 c apud Medos ſeptem populi ordines 1130 h
Megalopolis. 751 a
Meras primũ ad Rom. allata. 1097 d
Methodij patriarchæ res geſtæ. 1178. a
Meteæ ſenis martyrium. eiuſque in eodem conſtantia. 251 f
Metrani in martyrio perferendo conſtantia. ibid.a
Metrodorus hæret. 184.f martyr. ibid. e
Metrophanes epiſc Conſtãtinop 361 f 6 1 f Probi imperatoris nepos 361 f
Michaelis Amoræi imperium. 1171.a
Michaelis Archangeli variæ apparitiones. 117.g 349.f mors. 1172.f
S. Michaelis templum in Soſthenio ædificatum. 357. g templa à Conſtantino ſacrata 349.
Michaelis Rancabæ mors. 1171.ff
Michææ prophetæ reliquiæ. 814.e

ſepulchrum. ibidem.
Milas ex Perſico milite factus epiſcopus. 414.g
Milas mortuorum excitatur coronatur martyrio. 414 g
Militaris diſciplinæ conſeruatio. 1121 b
Militaris licentiæ exemplũ 835 f 1122.h
Militaris rebellionis & ferocitatis exẽplum. 1123.h
Millenariorum hæreſis. 170 d
Miltiades Romanus epiſcopus. 211.b 339 b 361 f 431.e
Miltiadis apologia pro Chriſtianis. 215.d
Miluius pons. 323.b
Minodorus epiſcopus. 659 c
Minutius Fundanus Aſiæ proconſul. 176.e
Miraculum à Conſtantino viſum. 323.e
Miracula Chriſti potiſſima. 66.d
Miracula in eccleſia liberis temporibus diuina virtute facta. 200.a
Miracula varia ab Apoſtolis edita 89.a
Miraculis editis Chriſtus ſuam diuinitatem declarauit. 65 b
Mirrha à Perſis adorata. 59 b
Miſibii euerſio. 769 h
Moderatus philoſophus. 240.b
Modeſti aduerſus Marcionem hæreticum ſcripta. 195. d magna in catholicos crudelitas. 672 e
Modogiſcli Alanorum ducis in Hiſpaniam eruptio. 952 g
Moggus diuerſorum libellis apud Felicem pontificem accuſatus. 1022.e
Moggi ad Acacium Conſtantinopolitanum litteræ. 1019 h
Momus conuiciorum inuentor & autor. 20.f
Monachus inter impudicæ mulieris illecebras, linguam ſuam mordicus conſcidit. 105.f
Monachi Aegyptii Petri apoſtoli temporibus 105. a ex perſequutionibus orti. 417. b non temerè peculiarem ſibi ſumpſere habitum. 473. e olim ferè omnes longæui 352. e 724.a
Monachi ſolitudinis Chalcidis. 718.g
Monachorum apud Galatas & Cappadoces multitudo. 718.f
Monachorum ex colatoriorũ in Chryſoſtomum odium. 806.a
Monachorum habitus myſticè interpretatus. 473.e
Monachorum in terra ſancta ritus ac cæremoniæ. 957.e
Monachorum omniũ commune conſilium atque inſtitutum. 716.h
Monachorum ſanctitas plurimos ex gentilibus ad Chriſtianiſmum perduxit 718.e
Monaſtica diæta. 417.g
Monaſteria olim fideliũ ſcholæ. 105.d
Monaſtica Antonii politia. 417 h
Monaſtica obedientia 712.d
Monaſtica vita quas ob cauſas inſtituta. 721.f
Monaſticæ vitæ incommoda. 477.a deſcriptio 416.h
Monaſticorum operum omniũ quinque cauſæ. 721 f
Mongi Alexandrini epiſcopi inſolentia & impietas 1023.e eius nomen ex epiſcoporũ cathalogo ab Euphemio eraſum. 1025.e
Monoceros. 487.e
Monophiſitæ hæretici. 1154. h etiam Theopaſchitæ dicti. ibidem. 1163 g
Monophiſitarum hæreſis. 1155.f 1171.e
Monophyſitarũ hæreſis, contraria Neſtorii hæreſi. 1158 d
Monſtra marina. 1144.h
Monſtroſi homines. 795.e
Montanus. 206 g hæreticus. 197.h
Montani hæreſis. 229.g
Montani hæretici diuinationes. 213.g noua ieiunia & coniugiorum ſolutio. ibid. e mors. 214 h
Montaniſta falſo ſe confeſſorẽ Chriſti iactitat. 216.c
Montaniſtæ plures ſe martyres habere iactitant. 215 a
Montaniſtarum Paſcha. 701.f
Mopſi fontes. 545.d 553.g
Mopſocrenæ. 543.d
Mortificatio carnis. 710.b
Mortuus ad fidem reſurrectionis confirmandam reſuſcitatus. 474.c
Mortuorum memoria. 401.g
Mortuorum reſurrectio. 920.b
in Mortuos nõ anathema iacere liceat. 1089 a
Moſes antiquorũ omnium antiquiſſimus. 212 g
Moſes Chriſtũ in veteri teſtamẽto ſuis nominibus apertè expreſſit. 31 h
Moſes veterum omniũ antiquiſſimus. 101 f
Moſis miracula 35.b per Moſen cur lex Abraha poſteris data. 30.e
Moſes Aegypti monachus. 718 g
Moſes Aethiops Aegyptius 710. f ex prędone factus monachus. 711.a
Moyſes falſus ab Eleſbano Aethiope debellatus. 1065 b
Moyſes falſus in Creta emicuit. 540 a
Moſes ab epiſcopis Catholicis exulibus Saracenorũ epiſc. creatus. 726 g ab exilio reuocatus Mauiæ auxilio in epiſcopatum reſtituitur. 726 e
Moſes menſam ad Boream collocare iuſſit. 712 e
Moſi monachi Aegyptii miracula 711.a cum Lucio Alexandrino epiſcopo contentio. 728.f
Moſaici libri lacerati, ab Eſdra ſacerdote reſtituti. 373 f
Muermi pop. 1138 d
Mulæ humana voce loquutæ. 865.e
Mulier Gigantea & miranda magnitudinis. 1060.e
Mulier pœnitentiam agens Conſtantinopoli à diacono compreſſa 776 a
Mulieres egregiæ de pudicitia conſeruanda concertantes. 314 h
Mulieres religionis gratia virilẽ habitum mentitæ. 477.a
Mulierculæ quædam vi adactæ, ſummas Chriſtianis fœditates falſo impingunt. 319.d
Muliones Perſis Niſibim expugnantibus diuinitùs immiſſi. 101.f
Muſani eccleſiaſtici doctoris ſcripta. 197 g
Moſonius epiſcopus defunctus etiam, ſynodi Nicænæ decretis nõ abſque miraculo ſubſcripſit. 389.e
Mutationes in republica vitandæ. 38 f
Mygdonius ſl. 501 a
Myrmecon Anthropophagorũ ciuitas. 137 b

N

NAamanis Scænitarum ducis ad Chriſtianiſmũ conuerſio. 1133.a
Narciſſus epiſc Arianus. 551.c
Narciſſus epiſcopus Hieroſol. 244 e
Narciſſ⁹ Irenopolis Ciliciæ epiſc. 463.a
Narciſſus Neroniadis epiſcopus. 502.f
Narciſſus ex ſuo epiſcopatu fugatus. 236 d
Narciſſi epiſcopi miracula. 235.d
Narciſſo Irenopolitano epiſcopatus abrogatur. 468.h
Narcæ eunuchi in Italia res geſtæ. 1074.
Narcis Perſarum ducis contra Romanos res geſtæ. 881. f Romanorũ ducis de Iberis præclara victoria. 1130 a
Narſis Rom Chosroe ducis cõtra Vararamum res geſtæ. ibidem.
Naſus perdici ſimilis. 795 e
Natalis confeſſoris hiſtoria. 212 e
Naucratius Baſilii magni frater. 678 a
Naor filius Chriſti ſeruatoris typ⁹. 11 e
Nanę filio ſoli eius Ieſu nomen inditũ. ibidem.d
Nazaret ciui. 46.a 400.e
Neamus epiſcopus Hieroſolymitanus 1135 g 1168. f
Nebri populi. 718 a
Nectarius Conſtantinopolitanus epiſcopus 789 d 757. f eius mors. 789 d
Nectarius epiſcopalem functionẽ addiſcit. 751 e
Nectarius Thraciæ epiſcopus. 751 a
Nectarius vir profanus, & nondũ baptizatus, in epiſcopum Conſtantinopolitanum eligitur. 749 f
Nectarii cum Gerontio diſſidiũ 805 b
Nectarii domus Conſtantinopoli incenditur. 761.b
Negra ciu. 1063.f
Neon Seleuciæ epiſcopus. 627 a 557.f
Nephalmecmena. 814 e
Nepthalitarum contra Perozem res geſtæ. 1145 b
Nepos epiſc Hieroſolymitanus 768.d
Nepos occidentis imperator. 970.c
Nepotis hæreſis. 176.a
Neri Iudæorum pontifex. 91.h
Nero prim⁹ inter imperatores Romanos Chriſtianorum perſecutor 151 g
Neronis crudelitas & vita flagitioſiſſima. 150.d 197 e
Neronis impulſu Hieruſalẽ à Veſpaſianis eũcta obſidione. 152.e
Neronis mors. 151 g 154.a
Neruæ imperium. 165.h
Neſtabi martyrium. 561.f
Neſtoris cum Lydæo pugile certamẽ. 307. d martyrium. 559.d
Neſtorius Blemmyarũ captiuus. 910.b
Neſtorius epiſcopus Antiochia tranſlatus Conſtantinopolim. 899 h
Neſtorius hæreticus in Epheſino concilio damnatus. 1015.d
Neſtorius in ſummis ærũnis vt reſipiſceret, animum inducere non potuit. 911 e
Neſtorius in ſynodo Epheſina damnatus 907 g
Neſtorius nũ ad Chalcedonenſem ſynodũ vocatus, ambigitur 959. b nũ in ſamoſateni & Photini hæreſim inciderit, à Socrate dubitatur 903.e
Neſtorius Samoſateni & Photini hæreſim reducere viſus. 901. b quarto condemnationis ſuæ anno Oaſim deportatus. 908 g
Neſtorius ſui erroris à Cyrillo per literas admonitus. 903.h
Neſtorii à vera pietate defectio. 900 h ad Thebeum præfectũ epiſtola 911 e
Neſtorii epiſcopi Antiocheni inſolentia 899 h ex barbarorum ciuitate ad Panos vrbem profectio. 911. g fucata pœnitentia. 909. a hæreſis. 898 d 617 e 1019 e.
Neſtorii in Mariam virginem blaſphemia. 900.h
Neſtorii lingua ante mortem à vermibus corroſa. 911.f
Neſtorii ſuam hæreſim defendentis pertinacia. 905.b poſt condemnationem facta. 910. a varia exilia. mors crudelis. 910 d
Netrita muns. 421 e
Nicæ in Thracia ſynodus ab Arianis coacta. 526.a

Nicæa

Nicæa ciu. terræmotu concuſſa. 667 d reſtaurata. 173.b
Nicæna fidea catholica eſt, & apoſtolica. 659 d 697. f 1017. 1018.a
Nicareta monialis medicinæ perita. 832 e
Nicareta virgo Chriſtianæ vitæ exemplum ibidem.
Nicæna ſynodus 386 f g 384.e 387.388. 425 226 e 456 d 519. b c 570.f
Nicæna ſynodus Paſchæ celebrandi autores mutodosit. 785.a
Nicenæ ſynodi apparatus 378. g h
Nicænæ ſynodi celebratæ tẽpus. 305 e
Nicænæ ſynodi decreto miraculo ingenii duo etiam defuncti epiſcopi ſubſcripſere. 389 a
Nicænæ ſynodi decreta 751. a ab Aſianis damnata. 522. f ſola in Oriẽte & Occidente ſeruata. 705 d
Nicænæ ſynodi de non transferendis epiſcopis conſtitutio. 431 a b
Nicænæ ſynodi encomium 738.g progreſſus. 380 b c
Nicænum ſymbolũ. 616.a 516 a 1017 d
Nicænum ſymbolum ab Occidentalibus eccleſiis retentum. 471. a antiquitus ſemel tantum in anno cantari in eccleſia ſolitũ.1042 d in Antiochena ſynodo ſtabilitum.613 e itẽ in ſynodo Chalcedonenſi. 997 a
Nicæni cõcilij canones legitimi 840 a confirmatio. 511 g h 1009.d
Nicæni ſymboli de ſpiritu ſancto ſupplementum. 751.e
Nicæni concilij ſynodalis ad Alexandrinos & Aegyptios epiſtola. 389 h
Nicephorus Chryſoſt ſtudioſiſſimus. 793. e cur eccleſiaſticam poſt alios hiſtoriam conſcripſerit. 22 b c
Nicephorus Epheſius epiſcopus Conſtantinopolim tranſlatus. 918.d
Nicephorus metropolitanus Gangræ epiſcopus. 918 c d
Nicephorus nondum ſextum & trigeſimum annum egreſſus, præſentem abſoluit hiſtoriam. 27.g h
Nicephori Caliſti ætas. 918 d
Nicephori hiſtoria eccleſiaſtica quæ tempora complectatur 18 d
Nicetas Gothus martyr.741 g h nicetes. 184.e
Nicetæ ducis cõtra Phocam res geſtæ. 1167 g
Nicocles Lacon Iuliani imperatoris præceptor. 550.b
Nicolaus hæreticus. 190 b
Nicolaus Myrorum epiſcopus. 371 e eius miracula. 415 f
Nicolaus patriarcha Conſtantinopolitanus. 1172.col a
Nicolaitarum hæreſis. 164.g
Nicomachus philoſophus. 240 b
Nicomas Iconii epiſcopus. 281.e
Nicomedia ab Hadriano imperatore reſtaurata. 173.b e
Nicomedienſe incendium. 520 a
Nicomedienſis terræmotus. 519.e d
Nicõ epiſcopus Nicænus Hierapolim tranſlatus. 918 a
Nicopoli ciu. 238.h 594 d
Niger fl. 1138.d
Nilammon monachus apud Geraain epiſcopum eligitur 820. e f dum in epiſcopũ cõſecratur, moritur. 820 e
Nilus ex præfecto vrbis monachus factus. 946 d
Nilus fl. ex paradiſo profluit. 487 b exiccatur. 273.g
Nili inundatio. 273 g.794 g
Nili inopinato incremento multi ad Chriſtum conuerſi. 794 g
Nili per cubitus menſuratio,344.d ſacrificia 794.g
Nilus monachus. 944 g
Nili Aegypti epiſcopi martyriũ 380 d
Nili epiſcopi Conſtantinopolitani vita & ſcripta 883 g
Niſibis ciu. 946. d à Martiano obſeſſa. 1105 item à Romanis 886 a à Sapore Perſarum rege expugnata.500.e Iacobi epiſcopi precibus reſtauratur. ibidem a d
Niſibis Mygdoniæ ciuitas poſtea Antiochia dicta. 375.a
Nitria mons.720.a monaſteriũ 714.f g
Nitrenſium monachorum cõtra Oreſtem pugna. 875.f
Noe arca. 485 g h
Nomades. 29 d
Nonnus epiſcopus Edeſſenus. 899 g
Nouatus cur ab eccleſia ſecedens hæreſim ſuam inſtituerit. 670 e
Nouati cum Cornelio epiſcopo Romano de pœnitentib. in eccleſiã recipiendis diſceptatio. 384 a
Nouatiani à Neſtorio pſecuti. 900 f g ab Arianis cur odio habiti. 669.g
Nouatiani apud Conſtantinopolitanos epiſcopi. 791 d
Nouatiani Cõſtantinopoli affliguntur. 669.e
Nouatiani cum orthodoxis ὁμοούσιον pariter profitentur. 528.a
Nouatiani quàm aliæ hęreſes pacatiores 704.e quibus in rebus à Catholicis diſſideant. 890.a
Nouatianorum de Paſchatis feſto canon.781.f diſſidia 383 a 388.e Catholicis contra Macedonium conſenſus. 328.a
Nouatianorum eccleſia. 622.h
Nouatianorũ eccleſia diruta, ab Eleuſio Cyziceno reſtituitur. 557 b
Nouatianorum gratia pœnitentia ſolennis in eccleſia inſtituta. 775.c d
Nouatianorum eccleſia in Conſtantinopolitano incendio illæſa conſeruata. 921 a
Nouatianorum hæreſis. 670. f perſecutiones. 328.b 872. e ſeueræ obſeruationes. 789.f
Nouatianorum ſynodus Sangari celebrata 781 e f
Nouatianorum templa à Macedonio deſtructa. 327.d
Nouatianis Alexandriæ & Romæ eccleſiæ ademptæ. 872.a d
Numenius. 240.b
Numerianus. 288 a
Numeriani mors. 288.b
Numerorum lauacrum. 461 g
Nunychiæ in Gerõnum maritum pietas. 861 a
Nuptiæ ſpirituales. 190. a
Nymphæũ Conſtantinopoli in Theodoſij foro, 667.e

O

Obedientia monaſtica. 712.d
Obediendũ magiſtratibus 184.g
Occaſio rei gerendæ nõ temere eſt negligenda. 1027. a
Occidẽtales eccleſiæ Catholicæ 742.f g
Ocij deteſtatio. 855 h
Odoacer rex. 970.c d
Oeconomia reſtitutionis generis humani. 84 f
Oedipi & Sphingis fabula. 488.c
Olea Conſtantinopolis regio. 362. e 897.d
Olibrius occidẽtis imperator, 970.a b
Oligarchia Iudæorum. 36 h
Oliueti mons. 309 a
Olympias altera Thecla. 830.b a
Olympias apud Optatum tanquam incendiaria cauſam dicit. 830. b c cum Chryſoſtomi perſecutoribus communicare recuſat. 830. c d
S.Olympiadis abbatiſſæ vita eleganter deſcripta 829. a b
Olympiadis exilium 830.c in pauperes liberalitas.831. d in Theophilũ benignitas 830.a mors.831. e monaſterij Mariæ cognatæ relictũ ibid. b ſepultura 831 f reliquiæ Conſtantinop. tranſlatæ. ibid.e
Olympianus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 362.f
Olympius Palæſtinæ dux. 1041 a
Olympi' ſophiſta idololatras ad ſacra ſua defendenda cohortatur. 770.a
Olympio epiſcopo ſtruuntur inſidiæ. 502.f
Olympiu magiſtrat' adẽptus. 1041 a b
Onagri deſcriptio. 488 d
Oneſimus epiſcopus Conſtant. 361.h
Oneſimi martyrium. 362.a
Onias Iudæorum põtifex. 92. e in Heliopolitarum agro templum Hieroſolymitano ſimile ædificauit ibid. d Tobiæ liberis vrbe expulſis ſeditionem concitat. 37.a
Oniæ Pontificis ad Ptolemæum fuga. 37.a
Opilius Macrinus Imp Rom 244 b
Optati præfecti de incendiariis crudeles quæſtiones. 828 a
Oppianus poeta. 179.h
Optimus Agdamæ & Antiochiæ epiſcopus. 679 b 751 a b 916 g
Optimus Piſidiæ monachus.725.a epiſcopus. 748.b
Or monachus Aegyptius. 707.e
Oraculum de belli euento Licinio datum 343. b c de Iuliani Imp. morte, 618 a in ruinis muri Chalcedonẽſis repertum,667.b Ioliano datũ. 591.e
Orãdum pro principibus 686 g 977.b c 326.c d
Oratio Eccleſiæ concors efficaciſſima. 304 b 199.a b 493.g 500 501. e 700.a 743 d 798 g 914.e d 917.b
Oratoria Chriſtianorũ in templa mutata, 296.b e
Oreſtes præfectus Alexãdrinus.874 a b
Oreſtes Occidentis Imperator.970 c à ſaxo ab Ammonio vulneratus.87‹.e
Oreſtis cum Cyrillo epiſcopo contẽtiones ibid. martyrium.306.h
Orgia Græcorum abolita. 344. d
Oribaſius Iuliani apoſtatæ medicus. 603.a
Orientales eccleſiæ à Theophilo Indo ordinatæ. 484 a
Orientales eccleſiæ in religione ſemper diſcordes 742.g
Orientales populi ad Chriſtũ à Theophilo Indo conuerſi. 484.a b
Orientalium antiſtitum ad Occidentales contra Arianos ſcriptum. 755 a
Orientalium eccleſiarum turbæ. 527.a cõtra Athanaſium & Paulum epiſcopos crebræ atq; inſidiæ 461.463. 464.465.e
Orientalium epiſcoporum cum Occidentalibus inſidiæ 465 466.a
Origenes Adamantius multorum ſtylis ac lucubrationibus, confoſſus. 1090.a ab Alexãdro epiſcopo Hieroſolymitano in presbyterũ creat'. 231 g h adoleſcentulos affectat martyrium. 231. a aduerſus Marcellum Galatam & Porphyriũ literas Chriſtianas defendit.606 e Cæſareæ Palæſtinæ cum magna quorũdam inuidia presbyter creatur.244.b commẽtarios in ſacram ſcripturam edidit,Ambro. ei notarios & ſumptus ſuppeditante. 242.f

Origenes conuincendorum hæreticorum gratia in Græciam profectus 244 b eiuſus inſtinctu ſuos libros cõſcripſerit. 221.e
Origenes egregius hæreticorum conſutator. 247.e Hebraici ſermonis ſtudioſiſſimus. 238 f hæreticis propè omnibus materiã erroris præbuiſſe creditus. 1090.d
Origenes libros innumerabiles, qui hodie non extant, conſcripſit. 194.e f
Origenes monachus. 310. b parentem pro fide Chriſtiana captum ad martyrium adhortatur 231 b
Origenes philoſophorum omnium ſcriptis plurimùm delectatus 240.b
Origenes quo conſilio philoſophicas & prophanas literas ſit conſectatus. 241 e 245 e f quod verbis docuit, factis etiam alijs demõſtrauit. 2, 2. e d ſacras literas in Eccleſia docuit, antequam eſſet factus presbyter 241 g
Origenes ſcholæ Chriſtianæ apud Alexandrinos catechiſtes. 232 f ſeipſum propter regnum Dei caſtrauit. 235 a
Origenes vocabulum Dei genitrix quàm probè expoſuerit. 902 b c
Origenis abſurda atque impia dogmata 1090 a ad ſacras literas ſtudiũ. 231 a apud philoſophos autoritas. 239 b contra Arabum hæreticos diſputationes. 248 a cõtra Celſum Epicureum libri. 241. f de canonicis Bibliorum libris iudiciũ 243. a de trinitate traditio. 369.e f
Origenis diſcipuli. 246 g 252. a 233 g
ob Origenis dogmata Conſtantinopolitana ſynodus cõgregata 1088 g
Origenis dogmata potiſſimùm à Macario epiſcopo Hieroſolymitano eulgata ibidem a
Origenis encomium 674 h horrendus lapſus. 247 f in Arabiam profectio. 245 f in Eſaiam & Ezechielem lucubrationes 241. e in tradẽdis diſciplinis facilitas 240 g in vrbem Romanam profectio 242 e
Origenis liber à Baſilio Magno & Gregorio Nazanzeno diligenter lecti. 674 g h ab Epiphanio in ſynodo prouinciali damnati. 812 g ut è à monachis Aegyptiacis. 808.c & à Theophilo 812 b
Origenis lucubrationibus Athanaſius plurimùm adiutus. 812.e f
Origenis patrimoniũ fiſco illatũ. 231.d
Origenis paupertas. 233. e res 230. g ſcripta. 248.f 245 a 470.g
Origenis ſcripta à Theotimo Scythico epiſcopo defenduntur. 813.b e
Origenis vita auſteriſſima. 233. f
in Origenem anathema. 1091 a
Origeniſtæ. 809 b
Origeniſtarum hæreſis. ibid.e
Ormiſdas epiſcopus Rom. 1067 f
Orothei hæreſis. 779.d
Oſtienſis portus. 844 e
Othonis imperium. 154 a
Otreius Melitinenſis epiſcopus. 731 a
Oxyrynchos opp. 682 e
Oai Iudæorum Pontifex. 91 g

P

Pachomij monachi leges & ordo. 473 a ſymbolum atque monumentum. ibidem e
Pacorus Parthus. 40 b
Pæaces Chriſtianorum. 328 f g
Pæſius monachus. 473 e
Palatij Cõſtantinopolitani deſcriptio. 13 a
Palæſtina à Sarracenis & Perſis miſerè depopulata 1044 e
Palæſtinæ monachi. 751 c
Palæſtinorum monachorum ad Alciſonem de ſtatu Syriæ & Palæſtinæ eccleſiarum ſcriptum. 1031 g h
Palæſtinorum monachorum ad Alciſonem de rebus Flauiani & Xenaiæ ſcriptum. 1033 b
Palladius. 840 h
Palladius epiſcopus. Antioch 1025 d
Palladius Aegypti præfectus Theonæ armatus eccleſiam occupat. 691.a
Palladius Helenopolis & Aſpunæ epiſcopus. 916 g
Palladius curſor velociſſimus. 884 h
Palladij epiſcopi mors 1025. d ſcripta. 722.b
Palladij Aegypti præfecti in orthodoxos impietas. 638 e
Palmarum apud Scythopolim copia. 810.a
Palmarum folia in vſum monachorũ cedunt. ibid f
Pambonis hiſtoria. 689 h
Pãphil⁹ presbyter & martyr 246 e 291 h
Pamphili Cæſarienſis martyriũ. 308 d
Pamprepes. 1017 g
Pan deus Arcadiæ. Impuriſſimus 935.e cur deus à gẽtilibus creditus. 448.a b
Pan deus à Pauſania poſt Medicũ bellum dicatus. 405 e
Pancratius Petri apoſt. diſcipulus 167 f
d. Pancratius Siculorũ apoſtolus 129.e
Panemus menſis. 1057 a
Panias mons. 270.h
Panopliæ ſiue armaturæ victricis crucis efficacia 331 d
Panſophius Nicomedienſium epiſcopus 805 c
Pantaleemonis martyrium. 305 b
Pantænus epiſcopus 157 g 245. e 245. e theologicæ ſcholæ Alexãdrinæ præfectus 221 f
Panichium opp. 814 g 797 a
Paphlagones Nouati dogma moribus ſuis conueniens recipiunt. 670 b
Paphlagonum contra Macedonianos prælium 331 a b c
Paphnutius monachus. 475.a
Paphnutius Aegyptius epiſcop. 371. d
Paphnutius Thebaidis epiſc. martyr. 375 e
Paphnutij Thebæi epiſcopi de cœlibatu ſacerdotum in Nicæno concilio ſententia. 583.b
Papias epiſc Hieropolitan⁹. 152.e 167 a eius facta. 169.d
Papylus martyr. 185 a
Papyrij caſtellum. 1027. g
Papyrij epiſcopi mors 126. f
Parabolæ Saluatoris ex quatuor Euãgelijs collectæ. 69 f
Paradiſus ſanctarum animarum ante reſurrectionẽ communẽ. ſedes. 74.e
Paradiſi felicitas. 489 f
Paradiſi locus, & elegans deſcriptio 186 g
Pardalis. 487.d 659 b
Parentum primorum lapſus. 27 g
Paris Parigenus & Rom epiſc. 916.f
Parthenij Helleſpontiaci epiſcopi ſanctitas & miracula. 415 g
Parthorum imperium. 36.g contra Romanos bella 310 e f
Parthorum regibus Arſacidarum nomina impoſita 36 f
Paſcha verum Chriſtus tropheo crucis diabolum deuicit. 787.b
Paſcha verum in eucharistia exhibetur. 70 c
Paſcha Iudæorum. 784 a
Paſcha legale. 70 b
Paſcha Nouatianorum 781. g Montaniſtarum. Samaritanorum. 782 g
Paſcha ab initio moribus magis quàm legibus obſeruatum. 784 d
Paſchæ celebrandi errores in Nicæno ſynodo non introducti. 783.a
de Paſchate vno eodemque tempore celebrando decretum 391 a
Paſchæ celebratio inter adiaphora numeranda 781.f g
Paſchæ feſtum non cum Iudæis, ſed die Dominico habẽdum 211 d 391.b
Paſchæ celebritatẽ apoſtoli Chriſtianis liberam reliquerunt. 783 c
Paſchatis feſtum quo tẽpore celebrandum, à multis diſputatum. 284.225 e. 275 e 29 ? f 781 e f
Paſchatis celebrandi in Occidente tẽpus atque ratio. 670 h 381. g 391 a
Paſchatis celebrandi conſenſus 788 b
ob Paſchatis celebrationem illegitimã Aſiani à Pontifice damnati. 784 b
Paſſalion diaconus. 866 b
Paſſarion. 1057.b
Paſſinicus epiſcopus. 659 b
Paſtoris liber, & Irenæi de eo iudiciũ. 201 a
Paſtoribus renunciata Chriſti natiuitas. 45.a
Paternæ in filios pietatis memorabile exemplum. 801 h
Patientiæ corona 8 9 f g
Patientiæ in afflictionibus conſolatio. ibidem g
Patriarcharum conſtituti. 750 h
Patriarchatuum ſiue diœceſium ordinatio. 751.a
Patricius præfectorum Conſtãtini vicarius. 379 a
Patricij conſulis exilium. 990 c
Patricio conſuli Ariadna in matrimonium data. ibidem b c
Patropaſſianorum hæreſis. 466 a
Patrophilus Seleuciæ epiſcopus. 539 a
Patrophilus Scythopolitanus epiſcopus. 461 g 518. c 171 a 382. g 461. g 511 a 527 a 539. a exauthoratur & excommunicatur. 533.a
Patrophilus Scythopolitanus epiſcopus Arianus 748 g
Paulinæ prædicationis ſumma. 124 a
Paulinus Antiochenus epiſcopus. 241 g 478 e 574. c Arij diſcipulus 369 b
Paulinus Nolæ epiſcopus. 970 c
Paulinus in Cappadociam relegatus, capitali ſupplicio afficitur. 888 a
Paulini hæreſis 730 a 742. h 786 e
Paulini Tyri epiſcopi pietas. 336 a
Paulini cum Meletianis communicare nolunt. 542 g
Paulini cum Meletio diſſidium 719.b
Paulini Antiocheni epiſcopi mors. 767.a b
Paulinani hæretici. 466 a
Paulinianorũ aduerſus catholicos cõuentus 767. a eorũ cum Meletianis apud Antiochenos diſſenſio. 737.f
Paulonas 479. a
Pauli apoſtoli forma, totiuſque corporis habitus 132 f Ilsna ab Origene decantata. 143 e
Paulus omnibus apoſtolis præferendus licet in eorum catalogo nõ numeretur 143 e
Paulus apoſtolus qua ratione omnibus omnia factus. 894 a
Pauli apoſtoli naufragium. 123.b miracula. 111.e 116 g 118.a
Paulus apoſtolus nam fuerit coniugatus, à multis dubitatur. 145 h
Paulus apoſtolus cur vxorem ſuã non circumduxerit in ſuis peregrinationibus. 143 f
Pauli apoſtoli prædicatio & ſcta. 109 d
Pauli actorum liber fictitius 147 e
à Paulo epiſtolæ ad diuerſos quomodo &

INDEX.

do & quo conſilio ſcripta. 127.h
Pauli apoſtoli ad Heb. epiſtola. 168 e 224 a 241 d
Pauli ad Hebræos epiſtola à Luca in linguam Græcam verſa 232 233 a
Pauli epiſt. ad Hebr. num canonicè ſcripta. 142.d
Pauli ad Timotheum epiſtola.127. g & Titum. ibidem
Pauli Apocalypſis. 758 d
Pauli pugna cum feris. 118.a à Iudæis captus cauſam dicit. 121.a accuſatur apud Felicem. 121 d
Pauli apoſtoli vincula 121. c 117. d ad Cæſarem appellatio. 122 e
Paulus priore Neronis iudicio abſolutus 124.d
Pauli apoſtoli martyrium. 127 e 128.g
Paulus Alexandrinus hæreticos. 230.d
Paulus epiſcopus Cõſtantinopolitan. 452 g 460 h 621 f g
Paulus epiſcopus Conſtantinopolitanus à Conſtantio in exilium actus. 461 f proſcribitur. 459 in Cocuſum relegatur 502 f reuocatur. 450.b
Paulus epiſc. Cõſtantinopolitanus Macedonianorũ opera ſtrãgulatus 502 f
Pauli epiſcopi Conſtantinopolitani apud Conſtantium querimonia.462. 461.a exilium & cædes. 454 g
Pauli Conſtantinopolitani martyris oſſa Cõſtãtinopolim trãſlata 752 a b
Pauli Emeſeni epiſcopi pacificandi in eccleſia ſtudium. 909.b
Paulus ex Epheſino epiſcopatu eiect⁹. 1015 g reſtituitur. 1012.g
Paul⁹ Euphraſius epiſc Antioch 1057.e
Paulus monachus Apamēſis 718.719.a
Paulus monachus Cœleſyriæ. 717.h
Paulus Neocæſareæ epiſcopus. 375.c ambarum manuum vſu Licinij improbitate orbatus. ibidem.
Pauli Nigri hæreſis 1160 e
Pauli Nouatiani epiſcopi encomium. 877 h eius cum Iudæo contentio. ibid. c d
Paulus philoſophus ac monachus Zeugmatenſis. 719.a
Paulus Samoſatenus epiſcopus Antiochenus 278.c 289 e excõmunicatur. 280 c ab errore conuerſus, iterum lapſus. 279.b
Pauli Samoſateni doctrina. 364.h mores atque improbitas 181 b hæreſis. 280 d 284.a de regno Chriſti falſa opinio 447. b cum Alexãdrinorum epiſcopo atque aliis presbyteris diſputatio. 281 g
Pauli Samoſateni hæreſis damnatur. 757.h
Paulus cognomento Simplex. Antonij diſcipulus. 410.b
Paulinus Treuirorũ Galliæ epiſc.512.b
Paulinus Tyri epiſcopus. 369.g
Paolus epiſc. à concilio repudiatur. 467 a
Paulus quingentorum Aſcetarum abbas. 711. d
Paupertate cor interdum pij premantur. 888 d
Pauſinicus Zelenus epiſcopus. 612.d
Pax Chriſti quàm efficax. 174.g h
Pacis templum à Pertinace epiſcopo Conſtantinopolitano ad mare ædificatum. 362 f
Pazus vicus. 671 a 780 d
Peccatum ad mortem. 606. h 889 d
Peccati horrenda pœna. 29 30 a
Peccati originalis grauitas. ibidem.
diua Pelagia. 859 g
Pelagius Laodiceæ epiſc. 613.e 748 b 751.b.proſcribitur. 670. d
Pelagius Pontifex Rom. 1105 a
Pelagius ob affectatum imperium à Zenone interfectus. 1028.f
Pelargus vrbis Conſtantinopolitanæ regio. 911. a
Peleι martyrium. 308.d
Pentadia Timaſij coniunx. 795 b
Pentaclas Roſianus archiepiſc. 918 c
Pepuriani hæretici. 214 e
Pepuzitarum Paſcha 782.h
Peréuij in Chriſtianos crudelitas 217 g
Perinthus ciu. 1137.a
Periurij diuinitùs vindicati memorabile exemplum. 236.b a
Perozis regis contra Hunnos res geſtæ. 1041 b e
Perſææ arboris in medicina vſus 595.f
Perſarmenij pop. 1124 g
Perſarmeniorum ad Iuſtinum profectio. ibidem.
Perſecutio Chriſtianorum ſub Aurelio. 282.h ſub Decio. 250. f ſub Maximino. 249 g ſub Diocletiano. 297 f 309.e ſub Maximino. 245.g in Perſide omnium grauiſſima. 410 g ſub Seuero. 230. e ſub Valeriano. 268 a b
Perſecutionum neceſſitas. 882 d
Perſecutionibus Chriſtianorum diuinitùs finis impoſitus. 316 a
Perſecutionibus Eccleſia Chriſti auctior ſemper facta.
Perſæ ad Chriſtum quomodo conuerſi. 878.c
Perſæ ad Daras & Niſibim victi. 1068. e d item à Romanis 885.b 1110.e d
Perſæ à Romanis capti & bonis eccleſiaſticis ab Acacio epiſcopo redempti. 886 a
Perſarum regni primordia. 36.e f
Perſarum regnum ad Parthos tranſlatum. ibid.f
Perſarũ religio crebris Romanorũ legationibus vehemẽter aucta. 878 b
Perſarũ in Chriſtianos crudelitas 883 e
Perſarum martyres. 414.f
Perſarum legati à Iuliano in Chriſtianorum odium violati. 566.f g
Perſarũ aduerſus Hormiſdã rebellio. 1120 a in Romanorum agros excurſio 858 a cum Roman. bella 1046.d 1068 f g 1105.b 1152.g
Perſarũ cum Romanis centum annorũ induciæ.853 b pax.1136.e contra Iulianum Imp res geſtæ. 600.b c d cũ Traiano Imp. bellum. 172. g
in Perſide Chriſtianiſmus à Marutha propagatus. 879 e
Pertinax epiſc. Conſtantinop. 362.f
Pertinacis imperium. 230.a
Peſtis dira 322 f 604.a 968.h 1078 d
Peſtis ingens apud Alexãdrinos. 274 g ſub Veſpaſiano. 162 c
Peſtis tempore charitatis officia exercenda erga ægrotos 274.275.a
Peſtilentiæ infidelibus ſunt pœna, fidelibus pietatis probatio. ibid.
Petri erga Chriſtum amor cur toties explorat⁹. 81. c d
Petri apoſtoli ſtatura & corporis forma 132.prædicatio & res geſtæ. 94 d 128 h
Petrus apoſtolorum anteſignanus & princeps & eius epiſtolæ. 243 c
Petrus apoſtolus Chriſti manibus baptizatus. 89.e
Petri apoſtoli cũ Simone mago colloquium 120.e de S ſuo ſocio cõcio. 88.f
Petri apoſtoli Euãgelium ab hominibus falsò ſparſum. 147 a
Petri & Pauli apoſtolorum memoria & ſolennitas quãdo inſtituta. 1043 a
Petrus apoſtolus Romanus & Alexandrinus epiſcopus. 915 g
Petri apocalypſis. 788 d
Petrus apoſtolus ab Herode incarceratus, liberatur ab angelo 101. d Romæ martyrio coronatur.128 g 130.d eius ſepulchrum. 400 c
Petri in eccleſia Romana ſucceſſores. 150.b
Petrus de Ioãnis obitu ſtudioſè inquirit. 81 c
Petrus primus Pontifex Rom. 150.a
Petri Aegypti præfecti de Mauritij morte vaticinium. 1141 e
Petrus Aegyptius monachus. 718. h
Petrus epiſcopus Alexandrinus 288 d martyr. ibid. 610.d eius cum Theophilo contentio. 810 b c
Petrus Alexandrinus epiſcopus ab Aegypti præfecto in carcerem coniectus 688 a eius contra Meletium & Arium diſputationes 80 a de Lucij in Alexandrinos crudelitate ſcriptũ. 690 h mors 1151. f martyriũ. 308.c d 310 a 360 a
Petrus Baſilij Magni frater. 723.a
Petrus Cnapheus epiſcop⁹ Antiochenus 990.d 1019.h 1032.h
Petrus Cnapheus ex epiſcopatu Antiocheno eiectus. 1015.g
Petri Cnaphei quatuor in eccleſia inuẽta.991 g hereſis 1162 e mors 1025.d
Petrus Damaſcenus. 1036 f
Petrus Galata monachus. 718.g
Petrus Gazæ ſiue Maiumæ epiſc 967.g
Petrus Iberus monachus. 1035.f
Petrus Moggus epiſc. Alexandri.1016.f
Petrus Moggus Chalcedonenſem ſynodum damnat. 1019. f Timothei epiſcopi ſepulchrum violat ibid g
Petrus Mauritij Imperatoris frater. Europæ præfectus. 1149 b c
Petrus Sebaſtienſis epiſcopus, Baſilij Magni frater Athanaſij in eccleſia Alexandrina ſucceſſor. 688 a b
Petrus Diocletiani domeſticus martyrio coronatur. 299 a
Petritarum hæreſis. 1161.h
Peucetius poſt Maximini tyrãni mortem turpiter tractatur. 335.a
Phadæus Iudæorum Pontifex. 91.h
Phalli. 935.a
Phalli turpiter nudati in publicũ producti. 770.a
Pharaſmanis eunuchi pietas. 1151.a
Phariſæorum hæreſis. 193 g h
Pharnabazus Parthus 40.h
Phaſaelus Antipatri filius. 39. g h Hieroſolymæ præfectus. 40 e
ad Pheneſia metalla orthodoxi ab Arianis damnati 695 b
Pherochanis Perſarũ ducis cędes 1129 e
Pheroras Antipatri filius. 39. h
Philagrius epiſcopus 659.c
Philadelphienſis ſynodus 569 f g
Phileas Thmuitarũ epiſcopus. 300 d
Phileæ epiſcopi de Alexãdrinis martyribus ſcriptum 301 f martyriũ. ibid. 309 c
Philetus epiſcopus Antiochenus.250.g
Philippus apoſtolus. 226 c
Philipp⁹ Herodis filius, Ituræ & Trachonitidis regionis princeps conſtitutus. 53 b
Philippus epiſcopus Hieroſol. 174 d
Philippi apoſtoli filiæ propheticũ habuere ſpiritum. 170 e
Philippi apoſt. prædicatio. 135.e martyrium. 135 f g
Philippi apoſtoli vxor & liberi 145 h
Philippi Euãgeliſtæ quatuor filiæ propheteſſæ. 127.c
Philippi diaconi cum Simone mago diſputatio. 94 a b
Philippus Sidites Byzãtium petit epiſ-

copatum. 912. h eius pietas. 898 a
ſcripta. ibid a b
Philippus ex Apames Aſiæ in Eudoxiopolim epiſcopus mittitur. 916 g
Philippus Aſiæ rector. 185 a
Philippi præfecti Cõſtantinopolitani prudentia. 461 f g
Philippus Imp. 150. e poſt confeſſionẽ atque pœnitentiam in eccleſiam ab epiſc admiſſus. ibid. e
Philippus primus ex Imperatoribus Romanis Chriſtianus ibid d
Philippi Rom Imp res geſtæ. 1104 e f
Philippicus militari tumultu inſectatus 1123 a
Philippici res bene geſtæ. 1121. a b 1129. e
Philippus Mioeus 40 g h
Philippion Ptolemæi filius. 40 a
Philippopoli epiſcoporum concilium congregatur 468 b
Philo Iudæus monachorũ quorundã Chriſtianorũ inſtituta deſcripſit. 417. h
Philo de monachis in Aegypto ſcripſit. 105 a
Philogonius ex cauſidico factus epiſcopus Antiochenus. 361 g 365. f g 369 g 621. a
Philogonij epiſcopi mors. 375. b
Philogonius hæreticus. 369. e
Philonis laus 98. e cum Petro apoſtolo colloquium 104. b lucubrationes, earũmque commendatio. 107. f
Philonis & Ioſephi Iudæi collat. 110 d
Philonis de vita cõtẽplatiua liber 105 a
Philopon⁹ Ariſtotelic⁹ inſignis. 1116 b vide de Ioan Philop.
Philoromi martyrium. 300. d
Philoſophia quandoque mendacium admittit. 931 b e
Philoſophi Chriſtiani vita. 231 e
Philoſophiæ vtilitas 856 f g
Philoſophi multi à Valente Imp. occiſi. 723 c d
Philoſophi etiã de Chriſtiana religione diſputãt, ſed improbo cõſilio 377. a
Philoſophorum gentilium contra orthodoxos tumultus 769 770 e
Philoſophicus habitus à multis ſub Valente abiectus. 724. a b
Philoſtorgius ineptus Eunomij laudator. 778 f
Philoſtorgius ſcriptor eccleſiaſticus. 778. e f eius de amne Tigride ſcriptũ. 280 g
Philoxeni contra Heliam & Flauianũ odium 1038 b
Phineas Iudæorum pontifex 91. g 92. h
Phiſon fluui⁹ è Paradiſo profluit. 487 a
Philumena Pythoniſſa Apellis. 819 a
Philumenæ prophetia. ibid. b
Phlacitus Antiochiæ epiſcopus. 431 b 491 a 455 b 621 a
Phocas Rom Imp. 1149 b 1168 e f
Phocæ Imperatoris cõtra Heraclium & Nicetam bellum 1167 g in rebus gerendis infelicitas 1152. g importunitas & crudelitas. 1153. a 1117 a f
in Phocam & genus eiuſdem poſt mortem maxime ſæuitum. 1167. a
Phœnicia vtraque à Scenitarum gente miſerè depopulata. 1144 f
Phœnicium idololatria à Chryſoſtomo abrogata. 794. a
Phœnicum virgines ante legitimas nuptias ad ſtupra proſtitutæ 344. 543. a
Phœnix auis. 480. a
Phoenus epiſcopus. 659. b e
Photini hæretici pertinacia 509. e cum Baſilio Ancyrano diſputatio ibid a
Photini Sirmienſis epiſc hæreſis. 306 a 411 d damnatur 506 f g
Photini exilium 508 509 e in Phocam Imperatorem odium 1168, a
Photius patriarcha 1172. col. 1.
Phrauitas epiſc Conſtant. 1029. f
Phrygiæ oppidum propter Chriſtianã confeſſionem ab infidelibus incẽdio conſumptum. 501 g
Phryges Nouatianorum hæreſim recipiunt. 304. a
Phrygum regio temperatiſſima. 304 a conuenticula 446. f hæreſis 197. b 214. b Paſcha. 782 b
Phyſcon monachus. 716. b 814. d
Piammon monach⁹ Aegyptius. 710 a
Pictori, qui Seruatorem Iouis habitu pinxit manus exaruit. 683 b
Picius presbyter Alexand 289 g
Pietas imperiorũ fundamentũ. 854 b præcipuũ imperij præſidiũ. 884 f virtutum omnium fundamentum. 2 b
Pietatem veram plerunque res ſecundæ ſequuntur. 344 b
à Pilato templi theſaurus in æquæductuũ ædificationẽ cõſumptus 100 e
Pilatus Iudææ poſt Archelaum factus procurator. 55 f
Pinna epiſcopus 269 e
Pinytus epiſcopus Cnoſius. 195. a
Pioniis celeberrimus martyr. 186 e
Pior monachus Aegyptius 712. d eius ſanctitas. 711 e
Pitholaus à Caſſio interfectus. 39 g h
Pityrion monachus. 473 e
Pius Pont Max. 174 b
Piorum in cruce probatio. 839 e f
Placidia Theodoſij magni ex Gallia filia. 706. g Conſtantio duci nupta. 859 f item Olibrio patritio 970. a
Placidiæ pietas, atque in fide conſtantia. 745 f g
Placillæ Auguſtæ pietas ac ſanctitas erga Deum & homines. 806. f
Placillæ ſtatua à plebe furibunda deiecta. 803. a
Placillæ Auguſtæ mors. ibidem
Plato Myrmenẽſium epiſcopus. 157 a b
Platonis de rerũ cauſis ſententia 878. h itẽ de mortuorũ reſurrectione 949. e
Plinius iunior, Chriſtianorum apud Traianum defenſor. 166. c
Plinthas Arianis diſſidentes conciliat. 780. b
Plotini ſchola. 350. b
Plutarchus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 161. h martyr. 232. 233. e
Pluuia ex cinere. 981. a
Pluuia in ſumma ſiccitate à Deo per aſſiduã precationẽ impetrata 198 199 a
Pœnitentia lapſorũ Chriſtianorũ. 318 f
Pœnitentiæ veræ formula. 140 f
Pœnitẽtiæ ceremonia in eccl Ro 771. d
Pœnitentia ſolennis propter Nouatianos in eccleſia inſtituta. 775 c d
Pœnitentiæ veræ exempla. 185. c
Pœnitentiæ libellus. 416. f
per Pœnitentiam homo reuocatur ad vitam. 816 b
de Pœnitentibus in Eccleſiam recipiẽdis Cornelij epiſcopi Rom. cũ Nouato diſceptatio 425. d
Pœnitentiarij in eccleſia Dei presbyteri 775. a Polybius epiſcopus 168 g
Polycarpus Ariapiſtenæ & Niropolis epiſcopus. 169 a 916 g
Polycarpus Conſtantinop epiſc 362. a
Polycarpus Smyrnæus epiſc. 111. e
Polycarpus in ſomnis videt, quo mortis genere eſſet obiturus. 183 f
Polycarpus Irenæi præceptor. 220. b Ioannis apoſtoli diſcipulus. 167. f
Polycarpi laus 178 d cũ Aniceto pontifice colloquiũ. ibid cum eodẽ cõmunio. 784. e ad Philippenſes epiſtola. 179. e ad Deum, dum martyrio coronatur, oratio. 185. b martyrium. 182. d 184. f 226 e 784. e
Polychronius Arianus. 702 a
Polychronius Apamenus epiſc. 899 g
Polychroni⁹ presbyter decrepit⁹ 867 g
Polycrates Epheſiorũ epiſc. 220. g ei⁹ de celebratione Paſchatis ſentẽtia 225. h
Pompeius primus Romanorũ Iudæos domuit 39 e
Pompeius Hieroſolymam depopulatur. ibid & 39 e f
Pompeij bellum contra Tigranem Armeniæ regem. 39. e cædes. 1063. h
Pompeiopolis in Cilicia terræ hiatu abſorpta. 1074. e
Pontianus epiſcopus Rom. 250. e
Pontica diœceſis. Pontici pueri 207. d
Pontici marty. varijs tormentis cruciati. 303. a
Põtificatus Romani exordia & incrementa. 122 d
Pontifices Iudæorum ab ipſo Aaron vſque ad captam vrbem. 91. f g
Põtificũ Ro ſucceſſio. 121. b 150 b 174. d
Pontificum & ſacerdotũ in Hieruſalẽ ſeditio cruentiſſima. 119. a
Pontificum Iudæorum diſſidia & ſeditiones. 131. f
Pontius Pilatus Archelai à regno expulſi in tetrarchia ſucceſſor. 55 f vltione diuina manus ipſe ſibi intulit. 100 f
Pontij Pilatij ambitio. 75. a aduerſus Chriſtum acta quæ olim circumferebantur, fictitia. 55. f
Porphyrius Libanij deus 608 b
Porphyrius ſophiſta. 605 e Chriſtianorum inſectator. 839 e eius furiosa & illegitima in epiſcopum Antiochenum ordinatio. 857. d in Ammoniũ & Origenem calumniæ. 240. e
Porphyrius cur Chriſtũ abnẽgarit, & in Chriſtianiſmũ ſit inuect⁹ 606 g h
Porphyriani hæretici. 391. g
Potamiena martyr. 234. a
Poteſtas omnis à ſolo Deo. 393. g
Pothini Lugdunẽſis martyrium. 205. h
Potini hæreſis. 219. a
Prapidij monachi ſanctitas. 718 g
Paryllius epiſc. Hieroſol 866. a 899 f
Prædictiones atque diuinationes legibus interdictæ. 714. d.
Prædonũ impunè Hieroſolymis graſſantium horrendus tumultus 119 f g
Præſagia futuri imperij à Iuliano 91 la. 511 a b e.
Praſini 1049. a
Praſinorũ Cõſtantinopoli factio ibid. a
Præconum ordines. 1037. d
Precationis vis & efficacia. 198. 199. a 493 g 743 d 863 f 914. d 793 a
Precationum in diuerſis eccleſiis varietas. 789. g
Preces Eccleſiæ vnanimes efficaciſſimæ. 799. a
Presbyteri in eccleſiis catholicis pœnitentiarij. 775. b
Priapus deus omniũ impuriſſim⁹. 935. a
principis Chriſtiani inſtitutio. 854. d
Princip s abſolutiſſimi exemplar. 5 a
Principis eccleſiaſt diſciplinę ſeſe ſubmittẽtis memorabile exemplũ. 250 e
Principis decedentis pulcherrimũ epitaphium. bonus ſucceſſor. 1117. b
pro Principũ ſalute aſſiduè orandum. 977 b
Priſcus Mauritij Imp. in Europa dux. 1137. a
Priſcus Romanorũ dux de manubris Byzantij accuſatus. ibid. b e
in Priſcum militaris tumultus concitatus. 1121. a
Priſci Rom. ducis cũ Domẽtia nuptiæ. 1167. f

INDEX.

1121.e
Priſci Rom. docis cum Domentia nuptiæ 1167 f inſolentia 1121. d contra Barbaros 118 geſtæ.1144 f cum Chagano pacta. 1137 c d 10 1 bceæ monē conſpiratio.1167.f martyrium. 268.d
Priſcianus epiſcopus. 736.a
Priſcilla propheriſſa. 213 g
Proctus epiſcopus. 657 b
Procli Iuſtiniani Imp. quæſtor 1066 f g
Proclus monachus 903 a epiſc. Conſtantinop 281 f 868.g 903.e eo quod relicto Cyzico Conſtantinopolitanū epiſcopatum ſuſceperit, multorum inuidia notatus. 915 f g
Proclus præter opinionē omnium ea Thalaſſio Illyrici præfecto epiſcopū Cæſarienſem facit. 923 e
Proclus Philippi Sidiris in archiepiſcopatu Byzantino competitor.911 g
Proclus placidi epiſcopi memorabile exemplum. 914 a b
Procli epiſcopi Cōſtant res geſtæ ibid.
110 Proconneſia metalla Chriſtiani ob Arianis damnati 695.a 622.h 711.a
Procopius tyrannus captus ad Valentem ductus. 667 a ſub Diocletiano martyrio coronatur 307.b
Procopij Cæſarienſis ſcripta 1068.e cū Valente bellū 667 a ſuppliciū. ibid.
Proculus hæret. Chryſ. diſcip. 897.d
Proculi hæreſis. mors 930.b
Probatius eunuch⁹ Alexād epiſc.614.f
Probiano⁹ medicus podagric⁹ ſanatur
Probus epiſcopus Conſtantinop 362 g
Probus epiſcopus Chalcedon. 1136 g
Probus Imperator Rom. 287.e
Prodigia diuina in Chriſti paſſione exhibita. 74.a
Prodigia dita. 56.e 151.a 323.d 347.a b 795.e 800.f g 847. e 928 g h 958. a 1144.e
de Prodigioſis caſibus theologicū iudicium. 847 g h
Prodigioſæ vitea poſt vindemiā germinant. 553 e f
Proditionis pœna. 667 a 1131.e
Prophanæ literæ theologis neceſſariæ. 289. g
Prophanarum literarum magna vtilitas. 586 b
Prognoſticationes multis legibus damnatæ. 724 d
Prohæreſious ſophiſta. 674 g
Prophetæ in ecſtaſi non diuinant 215.e
Prophetarū ſcripta lacerata, ab Eſdra ſacerdote integritati reſtituta 202.a
Prophetica dona in eccleſia Iuſtini philoſophi temporibus. 192 d
Proſtibula Romæ à Theodoſio abrogata. 765 e
Protoctetus Cæſarienſis presbyter & martyr. 246.e
Proterius Alexandriæ epiſcopus à ſynodo Chalced lectus 965.d in baptiſterio à percuſſoribus obtruncatus 977.e
Proterij epiſcopi Alexandrini martyrium 976 g h
Protogenes epiſc. Sardicēſis 281 f 467.e
Protogenes Carrarum epiſc. 741. e f
Protogenis ſacta. 687. a b miracula. 687 a exilium, ibid a
Prouerb Funem omnē mouere. 1167 e
Prouerb A prima linea. 3 h
Prouidentia diuina in mediis malis opem benignè fert. 1059 g
Prouidentia diuina patern̄e ſimul caſtigamur & erigimur. 322 b
Prudentiæ officium. 712.h
Pſalmodiæ. 813 e f
Pſalmodiæ Arianorū. 802. e d Syrorū. 479 a à Chryſoſtomo inſtitutæ.803.h mulieribus decantatæ. 668. e apud veteres non eædem. 788.d
Pſalmorū Dauidicorū commendatio. 983 b
Pſathyrianorum hæreſis. 779.e d
Pſeudabares pop. 1139.e
Pſeudomoyſes. 1063 f
Pſephium Antiochiæ reſtitutum. 930 a
Pſittaci a is deſcriptio. 489 e
Ptolemæus à matre Cleopatra fugatur 38.e
Ptolemæus martyr. 182 a
Ptolemæi bibliotheca inceſtæ nuptiæ & parricidium 40.a
Ptolemæi Lathuri contra Alexādrum res geſtæ 38.e
Publiæ abbatiſſæ ſanctitas 566.h
Publius epiſcopus Hieroſol. 210.f
Publij epiſcopi martyrium. 194.f
Publius monach⁹ Zeugmatenſis 719 a
Pudicitiæ conſeruatæ memorabile exemplum. 304.e d
Pueri Conſtantinopoli mirificè in aerē ſublatus,& inde remiſſus. 928 g b
Pulcheria Arcadij Imp. Ro ex Eudoxia filia 756 f g 810 a b Marcianum poſt Theodoſij mortem renunciat. 915. f à Septimo in aulam imperialē reducta. 936 e priuatam in Septimo vitam complectitur 631 f
Pulcheriæ principis religioſiſſimæ laudes 851 e f virtutes 814. a pietas & liberalitas 854. e d vaticinia diuinitùs reuelata. 868 g
Pulcheriæ Augoſtæ dos. 972.h
Pulcheriæ ſororum virtutes. 855.h
Pulcheriæ mors. 939. g f 974 a b
Pororum hæreſis. 983 e f
Purpuræ tinctio. 289.f
Puſices Saporis Perſarū regis artificū præfectus martyrio coronatur. 412 e
Putobaltes monachus. 713 f g
Pyrenæi montes 735. e
Pythagorica animarum trāſmigratio. 601 a b
Pythagoricum ſilentium. 190.

Q

Quadrageſimale ieiunium.786.b
Quadrageſimali tēpore in piſcium penuria Iuſtinianus carnibus homines veſci permiſit.1098 a
Quæſtiones eccleſiaſticæ non temerè promulgandæ. 172 d
Quatuordecimani hæretici 118 b 782 g
Quadratus epiſc 103 e prophetia. 131 e
Quadrati viri ſanctiſſimi facta. 171.f
Quintiano Gazæo epiſcopatus abrogatur. 468 e d
Quotæ fœminæ conſtantiſſimæ martyrium 253.g
Quirini Chalcedonenſis epiſcopi in Chryſoſtomum odium. 816 e f

R

Rais catechumena. 234.e
Rebellionis eradicatæ exempla. 65 h 101 b
Reformatio cleri & eccleſiæ. 11 g
Reges ſacerdotali munere funct. 36.b oleo vncti typum geſſerunt veri regis Chriſti 32 f
Reſurrectio mortuorum à Platonicis deriſa. 949 e
Retinus. 339.d
Reuerendus Phœniciæ & Tyri epiſcopus. 916 g
Rhinocurura locus. 715. a
Rhinocurura catholica. 715 e
Rhodus terræmotu quaſſatur 1048.e
Rhodonis aduerſus Marcioniſtas ſcripta. 218. b contra Marcionem certamen. 211,a
Rhutenorum ad Chriſtianiſmum cōuerſio. 1172.
Ritus & cæremoniæ veteris teſtamēti ſymbola noui teſtamenti fuere. 34.d
Rhodiorum coloſſus. 161.e
Roilas Scytha cum copiis ſuis fulmine cœleſti extinctus. 8.8.a 914.e
Romanus monachus. 718 h
Romanus cantor eximius. 920.e
Romanus epiſcopus profugōs epiſcopus ad communionē admittit 460 b
Roma figuratè à Petro Babylon dicta. 104 b ab Alaricho obſeſſa. 844. g fraude & perfidia ab Alaricho capta 859 e ab eodē direpta 845.e Gothis expugnata.1075 b e 844 e f 845.e itē à Gēſericho.970 a à Totila.1075 d
Romæ olim ſeptem tantum diaconi. 788 b duo eodem tempore Pontifices concordes. 519 a
Romæ conciones in eccleſia ad populum non habitæ. 991 h 916.f
Romani epiſc authoritas. 788.e 345 e f prærogatiua 382.g 1027.h 455 b
Romani à Perſis & Varacho duce debellantur. 310. e f Gothorum obſidionem auro redimunt. 844 g
Romanorum Pontifices vnde. 129 e
Romanorum epiſcoporum catalogus. 263 a 210 e 288.e 620.d 899 e
Romanorum in electione epiſcoporū ſeditio.1041 f reſtitutio. 788 a b
Romanorum cōtra Perſas res fortiter geſtæ. 600.b 881.e f 1046.e 1103. a b de Perſis præclara victoria 885. b e 1128.b 1135.b pax 1130. d item cū Cabade pax. 1046.a
Romanorum ſub Iuliano innumeræ calamitates 603 e d fames & peſtis dira 844.f ſynod⁹ prouincialis.1067.f
Romanæ eccleſiæ primi epiſcopi. 129. a b verus priuilegium. 460.b e
Romanum concilium propter Auxentium epiſcopum coactum. 702.h
Romani concilij acta. ibidem
Ros crucis forma in Iulianum decidit. 535 g
Rubri maris duo ſinus. 484.d
Rufinus apud Arcadiū præfectus prætorio 717 g imperiū affectat. eodē.
Rufinus Eccleſiaſticæ hiſtoriæ interpres. 590.b
Rufini cum Theodoſio colloquium 802.h perpetua cū Perſis pax.1068 h cædes. 787.788.e
Rufini caput haſtæ infixum. 787.g
Rufus abbas. 1088 g
Ruga Scytha cum ſuis militibus vltione diuina extinctus. 914 e d

S

Saba Arabiæ metropolis. 408 b
Sabbas philoſophus. 1038 a
Sabbas Aelienſis epiſcopi ad Iuſtinianum legatus. 1086 e
Sabbas monachus 943.h 1038.a orator & deprecator Palæſtinorum apud Iuſtinianum 1086 f
Sabbas hæretic⁹ 669 e ei⁹ mors 1086 g
Sabbati⁹ ex Iudæo Chriſtianus factus. 781.e contra ... religionē illegitimè epiſc ordinatus 871.b Nouatiano⁹ epiſcopatū ambit 870 871 e propter Paſchæ diem Iudaico more celebrandum, à Nouatianorum eccleſia ſecedit.888.b Euangelicam lectionem adulterat. 871 e
Sabbatius Chriſtianus factus,cum Iudæis Paſcha celebrat. 781.d e f
Sabbatij ſepulchrum. 889.a
Sabæi pop. 408.b
Sabellij Libyci hæreſis. 409.g
Sabellij hæreſis.360.e 419.g 280.b damnatur. 506.h 526 g
Sabelliani hæretici. 1160.f
Saberi popoli. 1032.e 1139 a
Saberorū in Orientē eruptiones. 1132.e
Sabinianus Pont. Max. 1168 g
Sabinus epiſc & mart. 419.f Heracleæ Thraciæ Macedonianorū epiſc.467.e

Sabini acta ſynodalia. 575.b c
Saborius Perſarum rex. 313 e
Sacerdotes olim erant reges uncti 32.f
Sacerdotes oleo uncti, figuram geſſerunt Chriſti. 32 f
Sacerdotum unctio à Manuele Palæologo reformata. 12 f g
Sacerdotum coniugia 787.b nundinatio. 1098 d
Sacerdotalis dignitas eorum tantum eſt, qui ad eam ſunt vocati. 891 e
Sacerdotalis functio 977 c d
Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti communicantibus dandum in manus 802.g 803.e f miraculoſe in lapidem verſum. 803. e f
Sacramenti ſanguinis & corporis Chriſti prima inſtitutio. 37 f reliquiæ pueris innocentibus olim datæ 1087 e
Sacramenti altaris utraque ſpecies in loco templi ſacratiore ſeruata. 813.e f
Sacramenta altaris morientibus communicata 849.d
Sadoc Iudæorum Pontifex. 91 g
Saddoci Phariſæi ſeditio. 46.b
Saducæorum hæreſis 193 g
Saeues ſua omnia quàm Chriſtum abnegare maluit 891.b
Salambria monachus. 916 g
Salamines monachus. 716 a 814.e
de Salomonis ſapientia Irenæi iudiciũ. 201 a
de Salomonis prouerbiis Egeſippi & aliorum antiquiſſimorum authorũ iudicia. 193.194 a
Salianus Conſtantis dux. 492.b
Salina Alexandri regis coniunx 38.e d
Salome ager. 48.h
Salome Ioſephi uxor. 91. e obſtetrix in bethleem. ibidem f
Salophaciolus epiſc. Alexand. 1016.e eius mors. 89 h
Saltatorum ſpectaculum ſabbato Alexandriæ exhibitum. 875.d
Salutius epiſc Hieroſol m84. e Iuliani imper præfectus. 509 g mart. 1037 b
Samaritanorum de Paſchate celebrando ſententia. 782 g
Samaritanorum hæreſis 193. g h contra Iudæos ſeditio. 118 b
Samoſatenus excommunicatur. 182.e f damnatur 506.g h
Samoſatenorum in fidei ſynceritatis amatores odia. 680.d vide Paulum Samoſatenum.
Samuel propheta, ſacerdos, & populi iudex. 91.g
Samuelis prophetæ oſſa 869.e prophetieum. ibidem.
Sanctus martyr. 204.a b e 205. 206.a
Sancti Martyrium. 206.h
Sancti non pro diis colendi, cum ſeruitorum fuerint altiſſimi. 328 d
Sanctos ſuos etiã defunctos Deus glorificat. 925. b e
Sanctorum adorationes à Xenaia epiſcopo Hierapolitano prohibitæ. 1033 a
Sanctorum veneratio unde nata. 271. 272 a in quibus conſiſtat. 328.d
Sanctorum imagines unde, atque cur antiquitus erectæ. 271 272.a
Sanctorum monumenta unde culta. 330.e 271 e
Sanctorum reliquiæ olim circumuectæ 1088.f
Sanctorum memoria. 942 d
Sangaris fl. 671 a ſangarum op. 781. e f
Sangarii martyrium. 196.a
Sangaris epiſcopi mors. 226.f
Sangatienſis ſynodi decreta. 781.e f
Saphiræ & Ananiæ horrẽdũ fatũ 88 h
Sapientiæ Dei templum à Cõſtantino excitatum. 462 ſinceroſum. 831.e
Sapores epiſcopus & martyr. 414 f
Sapores Gratiani Imp dux. 737.f
Sapores Gratiani conſtitutionis de religione promulgatæ exequutor 739.a
Sapores Perſarum rex Niſibim expugnat. 500.e eius contra Chriſtianos edictum. 4.1 e
Saraceni olim Iſmaelitæ 716 g h
Saraceni à Moſe ad Chriſtum cõuerſi. 726 927.d
Saraceni metu correpti in Euphrate ſubmerguntur. 884.f
Saracenorũ origo & antiquitas. 726 g contra Romanos res geſtæ. 884 f
Sardicenſe concilium. 468.d 502.e
Sareas Iudæorum Pontifex. 91 h
Sari præfecti militaris contra Alarichũ res bello geſtæ. 845. 846.a
Sarmaras Arianæ hæreſis ſectator. 360. d 366.g
Sarmatæ à Conſtantino victi. 345 e
Sarmatæ ab imperii finibus à Iuliano repulſi 705.f
Saturninus hæreticus. 190.c 193 g 198.e
Saul primus Iudæorum rex. 36 e
Saulus Chriſtianorum maximus perſecutor 93 b conuertitur. 35 f
Sauromatæ gens barbara & informis. 705.f g
Sauromatũ cũ Romanis bellũ. ibid f
Scaurus Cœleſyriæ adminiſtrator 50.e
Scenitæ Perſæ. 1106 a b
Scenitarum in Meſopotamiam eruptiones 1044 e
Scirti amnis periculoſa exundatio. 1060 a
Scortatio à Cõſtãtino probibita 345 g
Scriptura diuina non omnia, ſed receptis vocabulis eſt explicanda. 388.b c
Scythæ Caucaſei & Boreales. 1138 e
Scythæ Pariſtrii à Conſtãtino ſubacti. 348. d
Scythæ ab Arianiſmo ad orthodoxam fidem à Chryſoſtomo cõuerſi. 794 a
Scythæ vnũ tãtũ habẽt epiſcopũ. 788 b
Scytharum cũ Arianis contẽtio 697 f in Romanorũ agros irruptio 797.e
Seas ſummus Cabadis regis amicus. 1045 d
Sebaſtiæ ciuitatis deſcriptio. 342.h
Sebaſtiẽſes quadraginta martyr. ibid b
Sectarum ſectiones. 701 b c
Secundus Apollonii martyris accuſator. 217 g
Secundus Arianus 360 g 381 g 390 f
Secũdus Ptolemaidis epiſc 181 g in cõcilio Nicæno excommunicatur. 386.f
Sedecion epiſcopus Cõſtantinop. 361 h
Seditio Iudæorum atrociſſima 119 e
Seditioſis vindicatæ exẽplũ. 55 h 101.b
Seiani in Iudæos odium. 49.f
Selam Iudæorum Pontifex. 91 b
Seleucenum concilium. 492 a 510 e eius acta 519.e
Seleucenæ ſynodi ad Imperatorem legatio. 511 f
Seleucia ciu 519.b diſcepta. Ibidem
Selinas Gothorum epiſcopus. 779 c d
Seneca epiſcopus Hieroſol. 171.e
Senioribus honor tribuendus. 181 b
Seoſes ſummus Cabadis Perſarũ regis fautor. 1045 c d
Septem dormientium hiſtoria, 926 b
Septuaginta interpretes. 239.a
Septuaginta Chriſti diſcipuli quomodo & à quibus baptizati. 90 a
Septuaginta diſcipulorũ vocatio. 62.b
Septuaginta interpretum elegans hiſtoria 201 c
Septuaginta interpretum tranſlatio qualis. ibidem o
Sepulturæ apud Chriſtianos honos. 322.b
Sepulturæ honos martyribus denegatus. 208.a
Serapidis ſacra. 769.h templum. ibid. h poſt Græcorum fugam à Chriſtianis receptum. 771.a
Serapidis templi deuaſtatio prædicta. 771 a
Serapiõ epiſc. Antioc. 110.f a 17.h 569 b
Serapion à Chryſoſtomo accuſatus, in exilium mittitur. 807.e
Serapion Heracleæ epiſcopus. 810.g
Serapion Magnus. 713.
Serapion monachus 463 e 708 b pater decem millium monachorum. ibid.
Serapion Thmuitanus epiſcopus. 472.e
Serapionis monachi multo ſudore victum ſibi parabant 708 e d
Serapionis archidiaconi ſuperb. 810.g
Serapionis egregia dicta. 722 e
Serenus martyr. 233 h
Sergia monaſterii Olympiadis apud Conſtantinopolim præſes 831.e
S. Sergio crux aurea à Choſroe dedicata 1131 g
Sergiopolis per Sergium martyrem à Perſarum impetu defenſa. 1078 e
Sergius diaconus. 1153 e
Sergius Conſtantinop. epiſc. ibidem
Sergius patriarcha Conſtantinopolitanus 831 g hæreticus. 1166 d
Sergius proconſul à Paulo ad Chriſtũ conuerſus. 109.d
Sergii martyriũ. 307. a templum. 984.g
Seruatoris templum in Lateranenſi à Conſtantino conditum. 306.h 307.e
Seuera Valentiniani Imp uxor. 706 e
Seuerianus Gabalanorum epiſc. 806.e
Seuerianus epiſcopus Scythopolitanus 813.b à Theodoſio occiſus. 967.f
Seueriani Arethuſii epiſcopi aſtutum facinus. 1036 g
Seueriani inſolens atque impiũ dicterium 807.e cum Chryſoſtomo amicitia. 808 h in Ioannem Chryſoſtomum contumelia 818.b mors. 848.a
Seueriani hæretici. 190 g
Seuerus à Nephalio monaſterio pulſus. 1035.f
Seuerus epiſc 659 b eius ſcripta in Cõſtãtinopolitana ſynodo dãnata. 1067.e
Seueri epiſc hæreſis à Gregorio Theæpolitano epiſcopo exterminata 1135.c
Seuerus ἀκέφαλος Antiochenus epiſcopus 1051 e 1059 e in Chalcedonenſem ſynodum inuehitur 1038 b
Seueri Antiocheni epiſc perfidia. 1035.f cum Alamundaro diſputatio. 1044.e
Seuer⁹ Cõſtãtinopolim euocat⁹. 1065.d
Seueri epiſcopi Conſtantinopolitani ſynodales literæ 1035 g ad Iuſtinianum & Theodoram epiſtolæ. 1065.d
Seuerus monachus Aegypti. 718.h
Seuerus Occidentis Imper 970.e b tyrãnis eccleſiaſtica 1040 g mors. 315.a
Seuero epiſ Antioch. lingua, Iuſtino Imp iubẽte, excidi debuit. 1057.c d
Seueritarum hæreſis. 1161 b
Sexteplum Bibliorum opus. 238.g
Sextus ſcriptor eccleſiaſticus 224.c
Sibyllæ Erythrææ de extremo in terris Iudicio vaticinium. 1174 item de Inuentione ſanctæ crucis. 199 c
Sicariorum Hieroſolymis horrendus tumultus. 119.f
Siccitas ingens. 604.a 847.e 968 g h
Sida ciuitas. 1059.f g
Sidena ciu. 958.b
Sigiſmundus ab Heberſtain, baro Auſtriacus. 727.e
Silentiariorum ſchola. 1028.g
Siloæ fons 401.e
Simeon Columella monachus. 899.g
Simeon diſcipulus Ephræm. 478 h
Simeon epiſc. Hieroſol. 151 e. 175.e
Simeon Ioannis Chryſoſt. vitam deſcripſit. 793.a

INDEX.

Simeones Laodiceæ epiſcopus. 918. a
futurum terræmotū prædicit 1085.e
Simeon ex hæreticus 669. e in ſomnis ad Felicem Pontificem miſſus.1051.e
Simeones monachus Antioch. 718.e
Simeones monachus Apameēſis.ibid.
Simeones monachus ſanctiſs. 979 e f
Simeones propter ſtuprum illatū falſò accuſatus. 1084 f g
Simeonis Cleopæ longæuitas. 165 a martyrium ibid f
Simeonis Stylitis ſiue Columellæ hiſtoria 1133.incola ibid d
Simeonis Stylitis cadauer Antiochiæ tranſlatum. 941 e
Simeonis apud Edeſſam noua viuendi ratio 1083.h de Chriſto vaticinium. 1120.f g 49 e pietas 1150.f g
Simeonis Magiſtri de Simeonis Stylitæ vita lucubrationes. 1134. e
Simiæ deæ ſimulacrum ad perpetuam fœditatis idololatriæ memoriam conſeruatum. 771.e
Simiarum variæ ſpecies. 488 a
Simmus epiſcopus Rom. ad Zenonem legatus 1022.h ob legationis præuaricationem damnatus. 1088 1023 a
Simon Boethi filius, Pontifex Iudæorum. 91 e f
Simon Camythi filius Iudæorum Pōtifex. 71.g 91 f g
Simonis Cananæi nuptiæ 400 d
Simon Cleopæ filius, Hieroſolymorū epiſcopus 16 f
Simon hæreticus 190 b 510 b
Simon Herodis ſocer Pontifex. 92.f g
Simon Ioſephi filius. 90.d
Simon leproſus, pater Lazari. 70.a
Simon magus, apoſtolorum apertiſſimus hoſtis 159 d eius artes & ſtudia. 94.b c præſtigiæ. 120 f hæreſes, & c 103 g 1015. 136.a
Simon à genero Ptolemæo in cōuiuio occiditur. 37 d
Simonis contra Cendebæum ducem res geſtæ. ibidem.
Simonis Zelotis res & martyriū. 135 g
Simoniani hæretici. 193 g
Simonium locus. 130.b
Simplicius epiſcopus Rom. 1021.e
Simulachrorum materia precioſior in pauperum vſum expenditur. 771.b
Simultas inter eccleſiarum antiſtites Origenis tempore maxima. 244 c d
Sina mons 7.6.e
Siricius epiſc 789 a Pōt. Rom. ibidem.
Sirmis vicus. 1093. h
Sirmienſe conciliū. 534. e f g propter Photiani hæreſim coactum. 506. f g
in Sirmienſi cōuentu triplex fidei formula ab Arianis compoſita. 736 c d
Sirmienſis conuentus Latina fidei formula, 528 g
Sirmiēſis fidei ſymbolū Arimini lectū. 535 b item Conſtantinopoli 555 b
Sirmienſi ſymbolo Occidentales epiſcopi quatenus & quomodo ſubſcripſerint. 525.526 e
Sirmium à Perſis captum. 1107.h
Sirmius Germinius 536.b
Siſinnius Conſtantinopolitanus epiſcopus Nouatianus 792.a 808.a
Siſinnius Cyzicenus epiſcopus. 905 a
Siſinnij epiſcopi facetiæ 964 ſimul contumax Anticyranum epiſcopū facetè dictum 964. g h de Eutropio ſomnium.818 g h mors. 871 g 899 h
Siſinnius presbyter. 897.e
Siſinnij cum Chryſoſtomo diſputatio. 965.b eruditio. 964. e natura & mores. 994. e f g
Sittas Martyropolis proditur. 1127 g crucifigitur. 1131 e
Slauinorū in Thraciam eruptio. 1137.a
Smyrnæorum eccleſiæ ſcriptum ad eccleſias Ponti. 181 d
Soba 91 e f
Socrates ſcriptor Eccleſiaſticæ hiſtoriæ fuit Nouatianus. 492 a 470. g h ob Græcorum deorum contemptum damnatus. 586 e
Socratis de Ioanne Chryſoſtomo teſtimonium. 925 a b
Socratis Eccleſiaſtici ſcriptoris de Neſtorio iudicium 901. e pro Euſebio Pamphili apologia 470.f
Sodomitarum coercitio. 1098. a
Sogdoane regio. 1139.f
Sogni gens. 1118 d
Sol à Perſis adoratus. 411 a 159.b
Solis defectus ſub Auguſti mortē 56.a
Solomon Antiochiæ presbyter 1055.d
Solon epiſcopus. 715 a ex mercatore factus monachus. 715.c
Solonis leges. 173.b
Somnium Siſinnij de Eutropio 818 g h item Theodoſij Imp. 716 b 798 f g
Sopater philoſophus. 130 h ob illiquitā eum Conſtantino Imp inſtituit.331 a
Sophia Iuſtini imper. iunioris coniux. 1100 g
Sophiæ ad Choſroem literæ. 1107 g
S. Sophiæ in vrbe Cōſtantinopolitana templum 454 h 482 f deformatum. 1068 b Iuſtiniano reſtauratū. 1060 a
S. Sophiæ templi ad Conſtantinopolim ſtructura. 1080 g
S. Sophiæ apud Conſtantinop inſignis bibliotheca. 14 b
Sophroniæ ad conſeruandam pudicitiam inſignis certamen. 315.a
Sophronius Pompeiopolit epiſc.612 d Macedonij ſectator. 574.h
Sophronij Pompeiopol auaritia. 557 e exauthoratio. ibid de mutatione ſymboli fidei præclare dictum.531.b
Sophronius Tyri epiſcopus. 919 e
Soræi. 1148 b
Soſij cōtra Antigonum res geſtæ 40.h
Soſthenium locus 149 f 357 g
Soſthenium à S. Michaele Michaelium dictum. 350.e
Sotas exorciſta. 818 e
Soter Pont Max. 174.b
Soterichus Ceſareæ epiſcopus 1037.d eius contra Fauianum odium 1038 a
Sphingis deſcriptio. 488.b
de Spinge & Oedipo fabula. ibid.e
Spiridion Cyprius epiſcopus martyr. 375 e philoſophū argutū verborum ſimplicitate cōuincit.177 g Tryphillū epiſcopū propter verborum in concinnando nouitatem reprehendit. 424.e
Spiridonis hiſtoria. 423.a hoſpitalitas. 425 e
Spiritus ſanctus cur quinquageſimo demum à reſurrectione de apoſtolis miſſus 83. h in ipſo Pētecoſtes die quomodo apoſtolis datus 88 e cur in columbæ ſpecie ſit viſus, dū baptizaretur Chriſtus 57 e
Spirit⁹ ſancti efficacia atq; officia 81 b an Spiritum ſanctum conſubſtantialē patri & filio profiteri oporteat. 608 e
Stachys Argyropolitanus epiſc 161 h
Statua Chriſto à muliere Cæſarienſi erecta. 371 b
Statuæ Antonini tyranni vbique demolitæ. 141 h
Statuarum ſacrarum vſus. 371 e 594 e
Stauracij mors. 1171 col 1
Staurolatarum hæreſis. 1165.d
Stella à Magis in oriente viſa, qualis fuerit. 50.e
Stella prodigioſa.800 alia ſub Theodoſio Imp.viſa. 794 h
Stellæ in cœlo medio die viſæ 1147 f
Stemerchaganus Hunnus Chagani comita Scythas duo. 1118 c
Stephanus epiſco. ex Amaſena Conſtantinopolim tranſlatus. 918 a
Stephanus epiſcopus Antioch. 611.e 495 a legatis Rom. inſidiatus epiſcopatu priuatur. 495 a b à pueris trucidatur. 951.f
Stephanus Laodicenſis epiſcopus profanarū artiū lōgè doctiſſimus 570.g
Stephanus epiſcopus Rom 588.e
Stephanus Germanicenſis epiſc. 741 e
Stephanus monach⁹ Aegyptius. 712.a
Stephanus patriarcha. 1172 col. a
Stephani Apoſtoli prædicatio & miracula 92 h martyrium ibidem b
D. Stephani reliquiæ è Paleſtina Conſtantinop tranſlatæ. 865 c
D. Stephani apoſtoli ſepultura ibid b
D. Stephano Conſtantinop. templum à Pulcheria ædificatum. 866. c item Hieroſolymæ. 939.f g
Sthenelus epiſcopus. 659.b
Stilico apud Honoriū præfectus prætorio 787 g imperiū affectat ibid.g
Stiliconis res geſtæ. 843 h mors. 788 f 841 h
Strudæ. 1092.e
Strudiarum templum. 1042.a
Studius epiſcopus Cōſtantinop. 981.e
Subſiſtentiæ nomen in ſacris quomodo vſurpandum. 569 570.e
Subſtantiæ variæ definitiones ibid e
Subſtantiæ verbum ab Arianiſantibus ex ſymbolo deletum. 515 a
Subſtantiæ verbum malè intellectum magnas in eccleſiis excitauit tragœdias. 523 c d 534. 535 a
Subſtantiæ nomine in ſacris quid intelligendum. 569 570 e
de Subſtantiæ & ſubſiſtentiæ verbis Alexandrina ſynodus quid decreuerit. 568 569 e
Sudæus Iudæorum Pōtifex.91 h 409 g
in Sues homines diuina vindicta conuerſi 409 g
Supplicatio pro ſerenitate & clementia aeris impetranda. 857.b c
Supplicationes belli temporibus pro victoria inſtituendæ 883 h
Supplicationes ob terræmotum Conſtantinop inſtitutæ.928 g item Romæ ob Conſtantini de Maxentio victoriam 325.f
Sutium op à Choſroe expugnatum. 1075.f
Suſceoſes. 510.f
Suſacis mons. 470 g
Suſannæ hiſtoria à Iulio Africano reiecta. 147 b
Syluanus Ciliciæ epiſcopus Romam legatus. 669 h
Syluanus epiſcopus Conſt cauſarum controuerſarum iudicium non clero, ſed laicis, ne nundinatione vteretur, committit. 917 a
Syluani Emeſenæ eccleſiæ antiſtitis martyrium. 309 c d
Syluanus Philippopolis priū nū, deinde Troadis epiſc. 916 g
Syluanus Scythopoli cōbuſtus. 1086 f
Syluanus Tarſenſis epiſcopus 612. d damnatur 539. b eius contra Acaciū pro ſymbolo Nicæno diſceptatio. 539.h
Syluanus epiſc cum xxxix ſociis apud Gazam Palæſtinæ, propter fidei cōfeſſionem mactatur. 308.d 320 a
Syluanus monachus. 716 c
Syluanus nouem latam monetariā immobilem è littore in mare natiuitate prouoluit. 916. g ſpartea calceis eſt Conſtantinop. viſus. ibid g

*** liij

Syloenus Gallorum occidentaliũ tyrannus 510 g eius interitus. ibid.g
Syluerius epiſc Romanus. 1073.e
Syluester Pont. Max 312 d 361 f 431 e Deum ſolum inuocandum eſſe, non ſanctos docet. 328.e d
Syluestri pontificis ad Cõſtantinum ſã baptizandum oratio. 328. d cum Iudæis de religione diſputatio efficaciſſima. 331.d
Symeon Metaphraſtes. 941 a b
Symeon monachus. 476 e
Symeõ Perſidis epiſcopus calumniosè apud Saporẽ regẽ accuſatus 410 f g
Symeonis apud Perſarũ regem facta. 410 411 a martyrium. 610 h
Simeones Stylites, ſiue Columella, primus in columna vitæ monaſticæ inſtitutum inuenit. 939 b
Symeonis Columellæ ætas longæua. 941 a ad Baſiliũ epiſcopũ de pietate Leonis & chalcedon ſi ſynodi epiſtola. 979.g ad Eudoxiã literæ. 971.e
Symeonis corpus vſque ad Euagrij tẽpora integrum conſeruatum 941.d
Symeonis Mandra. 942 a templũ ibid torques ferreus ibid.
Symeonis monachorũ obedientia 942.e
Symeonis hiſtoria à Theodorito deſcripta. 940.f
Symmachus Bibliorũ interpres 239 a
Symmachus Ebionita. ibid a
Symmachus epiſcopus Hieroſol 210.e
Symmachus ab accuſatione à Leonio epiſcopo liberatus 764 c d
Symmachus vir conſularis ibid b criminis perduellionis atque læſæ maieſtatis reus factus ibidem
Symmachi ſcripta. 238 239 a 764.b
Symmachi pontificis in relegatos in Sardiniam epiſcopos pietas. 1070.e
Symmacho epiſcopatus à Theuderico confirmatus. 764 b 1041 g
Sinerus. 819 a
Synesius vt philoſophus ſtudiis & ludis deditus 950 a
Synesius ex philoſopho epiſcopus factus 948 b cur adeo epiſcopatum reformidarit. 951 e
Synesius vxorem propter epiſcopalem dignitatem dimittere recuſat. 950 d
Syneſij ad Euoptiũ fratrẽ epiſt. 919 g lucubrationes. ibid. b c vita. ibidẽ a b
Synnada ciuit. 869 b
Synodi quatuor vniuerſales. 972 e f
Synodaliũ decretorum executiones. 382.e
Synodorum decreta à Cõſtantino firmata. 346.e
Synodorum frequentia ad eccleſiaſtica diſſidia tollenda. 840 f
Synodorũ legitima cõgregatio 911 b
Synodorũ multitudo eccle obeſt 455 e
Synodorũ ſacrarũ vſus & vtilitas 387 d
Syriæ deſcriptio. 485 g
Syriacum Euangelium. 893.g h
Syrorum pſalmodiæ. 479.a

T

TAbennuinſula. 474 g
Tabennenſiotarum monachorum origo 472.d 475 a leges. 474 e
Tacitus imperator Rom. 288 a b
Taddæi prædicatio & res geſtæ. 96.e
Tarſan Taugaſtanorũ princeps. 1140 a
Tapbarum opp. 484.e
Taprobana inſula. 487 e
Tarbola virgo cum ſtupro vitam redimere poſſet, mori maluit 415 g
Tarbulæ virginis martyrium. 482 a
Tarſenſis conuentus. 661 g
Tatiana fœmina ſanctiſſima. 941.h
Tatianus Encratitarum hæreſis autor. 190.f
Tatianus Martiani patricius. 958.e
Tatiani martyrium. 594.d 383.a ſcripta. 95 a 181 a 190.f
Taugaſt Turcorum ciu 1138. c ab Alexandro Magno condita. 1140 f
Taugaſtanorum cũ Chagano fœdus. 1140.e
Taugaſtanorum ritus & mores. ibid.
Taureſia ciuit. 1108.f g
Taurus in nummis Iuliani imperatoris. 588 a
Tauri forum 981 a
Teiæ ducis contra Ro. res geſtæ. 1074 e
Telemachus Arianus. 702.e
Telemachus monachus dum Romæ dirimere certamen gladiatorum pergit, martyrio efficitur. 787 f
Telemachus in martyrum numerum relatus. ibidem g
Telmiſus vicus. 718 e
Teleſphorus Pont. Max. 174 b
Teleſphorus Rom epiſcopus. 102. e & eius martyrium. ibid d
Temperantiæ officium 781 b
Templa diuerſa à Conſtant. imp. ædificata. 348. 140 e
Templa multa à Conſtantino ædificata 357 g h
Templa Dei vera. 810.e d
Tenteſionis tempore declaratur vera in Chriſtum fides. 494.e
Terbelis Bulgarorum dux. 1110. col a eius leges. ibid.
Terebynthus. 561.e
Terentius Tomitanus epiſcopus 751 a
Terentii in Armenia res egregiè geſtæ. 731. h in Valentem imp liberè dictum. ibidem b
Terdens ergo D Gregorium crudelitas 409 g
Terræmotus Nicomediæ grauiſſ 519 c
Terræmotus ingens 597 e 603 d 667 d 847. g 927 b 980. g 1048. f 1059.b 1074.c 1085.e 1111 b 1123 g
Terræmotu Aſiæ minoris vrbes concuſſæ. 56 e
Tertullianus factus montaniſte 223.d
Tertulliani hæreſes. 208. b c ſcripta. ibidem. 883 e
Tertullus orator. accuſator Pauli. 131.a
Tetraditarum hæreſis 1160. f
Tetrapylum Antioch. ædificiũ. 1018.h
Tetrarchiæ Iudææ. 40 f
Thabor mons. 408.e
Thalaſſius Illyrici præfectus in epiſc. Cæſarienſem electus. 923.e
Thamar Ioſephi ex Salome filia. 91 e
Thaumaſius in martyrum numerum relatus. 875.h
Thebaſa vicus. 471. e
Thebuthes hæreticus. 193 g
Theclæ templum Seleuciæ à Zenone ædificatum. 1014 a
Themiſonis auaritia. 196.b e
Themiſtius philoſophus Agnoetarum hæreticorum dux. idolatrorũ hoſtis. 616.d Iouiniani imperatoris præco. 616 d
Themiſtij philoſophi cõſolatoria ad Iouianum oratio. 616.d 781.e
Theocritus quidam contra Iuſtinum imperator electus. 682.a
Theocriti cædes ibid.f
Theoctiſtus epiſcopus Cæſarienſis. 841 g
Theoctiſtus monachus. 943.b 1018 a
Theoctiſtus presbyter. 780.b
Theodoricus Scythicorum ordinum dux. 1131 g
Theodorichi Oſtrogothorũ regis res geſtæ 1087 g ad Iuſtinum imp pro Arianis legatio. 1067. g
Theodiſtus abbas. 943.h
Theodora cõſtantini vxor. 310. e Herculij filia. 354. h Iuſtini Imp. vxor. 1047.f
Theodora procera. 109 g
Theodora ſub virili habitu in monaſtica vita pœnitentiam agit. 1062 e eius contra ſynodum Chalcedonẽſem odium. 1055 b
Theodorij Byzantij hiſtoria eccleſiaſtica. 83 e
Theodorus Aſcidas Euſtochij aduerſarius. 1088 g
Theodori Cappadocis in Origenem liuor. 1090 b
Theodorus Cœleſyriæ monach. 717. h
Theodorus Comitatenſis. 724.a
Theodori ducis martyrium. 342 g
Theodorus medicus Rom. ad Chaganum Hunnum legatus. 1137 d
Theodorus Mirificus cognominatus. 246 g
Theodorus Mopſueſtienſis epiſcopus. 791 f 899.f Arianorum antagoniſta. 899 f
Theodori Mopſueſtienſis ſcripta damnata 1089.e d
Theodorus Palæſtinus Origenis diſcipulus. 246 g
Theodori Pergenſis martyrium. 342.h
Theodorus Perinthi epiſcopus 463.e 472.a Arianæ hæreſeos propugnator. 742.h
Theodoro Perinthio epiſcopatus abrogatur. 468.d
Theodorus Pſaltes grauiſſimè execrabiliter. 590.g
Theodorus Scribo epiſcopus Alexandrinus. 899.e 1168 f
Theodorus epiſcopus Heracleæ 457.f
Theodori epiſcopi martyriũ 308 309 e
Theodorus Tyri epiſc Arianus 511.d
Theodori tyranni cædes. 1045 a
Theodoſius Tyri martyr. 567. b
Theodoritus Cyri epiſc. 719.e h 933.a b
Theodoritus eccleſiæ vaſorũ custos, & martyr 561.e
Theodorit' eccleſiaſtic' ſcriptor. 899.e
Theodoritus Cyri epiſc. proſcribitur. 908 g
Theodoritus poeta. 944 g
Theodoriti de hæreſibus liber. 780.b e hiſtoriæ eccleſiaſtica. 83 g
Theodoriti Cyri epiſcopi ſcripta in ſynodo Conſtantinop dãnata 1089 d
Theodoriti Syri lucubrationes. 948 g
Theodoſiolus. 859 h
Theodoſius imp ab Ambroſio epiſcopo excommunicatur. 802.g
Theodoſius Rom Imp. ab Aſcholio æger baptiſatus, conualeſcit 742.e
Theodoſius Imp. à barbarorum inſidiis diuinitùs conſeruatus. 808 d à Deo pluſimùm dilectus. 913.d à Gratiano imperij conſors lectus. 908.b à patre ſuſtibus cædi iuſſus. 1148.e
Theodoſius imp. ab equo delapſus moritur. 954.d
Theodoſius Arcadij Imp. Rom. ex Eudoxia filius. 796.g
Theodoſius belli tempore ciuib. extraordinaria tributa imponit. 807.a
Theodoſius fuit calligraphus. philoſophus inſignis. 808.e
Theodo Chriſtianiſſimi principis exẽplũ. 855 b cœnobiorũ princeps 1038.h
Theodoſius Imp concilium ducibus hæreſium euocatis Conſtantinopoli cogit. 753.a
Theodo. crucis armatura fretus cũ barbaris man' cõſerit. 797.h eccleſiaſtic' tyrãnus vix Dorothei man' effugit. 967.h hæreticos ab hominũ frequẽtia in locos priuatos proſcripſit. 667 h
Theodoſius non fuit acer hæreticorũ perſequutor. 777 g
Theodoſius imp. hoſtes ſuos preci. ma-

INDEX.

gis.quàm armis vicit. 914.h c
Theodoſius idololatriæ acerrimus hoſtis. 657 c
Theodoſius illegitimam monachi excommunicationẽ contempſit ibid.d
Theodoſius iunior Chryſoſtomi per baptiſmum filius adoptiuus. 807. f
Theodoſius latrocinia ac fœda lupanaria Romæ ſuſtulit 765.a per iram lapſus, crudeliſſimã patrauit cædẽ. 800 b
Theodoſius imp. quibuſuis literis facilè ſubſcribere ſolitus 888.f
Theodoſius imp.Romanæ vrbi maluſ profuit 764.d
Theodoſius imp. ſucceſſorem ſuũ diuina reuelatione vidit. 955.a
Theodoſius Synnadæ epiſc Macedonianos tyrannicè perſequitur. 869 h
Theodoſij imp ad Chryſoſtomum defunctum literæ. 923 h
Theodoſij ad Seuerum & Antimum epiſtolæ. 1066 a aduerſus Eugeniũ expeditio. 798 g h
Theodoſij Arcadij filius populus.843 h
Theodoſij bibliotheca 856. g cõtra Arianos edictũ.746.f contra Genſerichum bellũ 913. a b cõtra hæreticos conſtitutiones 754 e contra Maximinũ tyrannum in Italia res geſtæ. 763 b de Maximo victoria atq; triũphus 764.a b contra Neſtoriũ edictũ 911.g contra Perſas bellũ 884 a f præclara de Perſis victoria 885. e 954 b eiũ Ambroſio colloquiũ 803.e cum Attila pax auro coempta 954 a cum Rufino colloquiũ 802.h de cõciliorũ authoritate dictũ 1038. d de proceſſu ſynodorũ lex. 912 g de dianensis cõſtitutio.777 e itẽ de euertẽdis idolorũ templis cõſtitutio.769 f
Theodoſij de Eugenio victoria. 799.e de Ioãna tyrãno.63 e de Nicæna,eademque apoſtolica fide conſtitutio. 743 a b de Nili ſacrificiis intermittẽdis ad Aegyptios reſcriptum. 794 g
Theodoſij imp.Rom.educatio 853 c egregia dicta 856.b erga Placillam vxorẽ iam defunctã amor 807 a erga ſuos humanitas atque benignitas. 764 b e
Theodoſij imp excommunicati pœnitentia. 804 e
Theodoſij forum.667 c hęreſis.1064 g
Theodoſij impietas à Romanis Pontificibus accuſatur. 968 a
Theodoſij imp humanitas & manſuetudo. 914 b e in Antioch odiũ 807.h item in Flauianũ 913 f in Oriẽte res geſtæ 742. e item in Thracia. 755 d
Theodoſij in ſummo vitæ diſcrimine preces. 798.f g
Theodoſij iunioris contra adulteras lex.765. h natiuitas. 802.a de filiorũ educatione dictum. 766.e
Theodoſij imp.morituri, quæ filiis reliquit.mandata. 787.f
Theodoſij imp.Rom. mors. 816 a
Theodoſij Mauricij imp. filij cũ Germani filia nuptiæ. 1146.a
Theodoſio Mauricij filio oblatũ imperium. ibidem f
Theodoſij imp pietas.806.f ſomnium. 798.f virtutes. 856 e
Theodoſio viſione diuina in ſomnis imperium nunciatum. 756 b
Theodoſij monachi mors. 1084.e
Theodoſianorum hæreſis. 1159 h
Theodoſiopolis ab Eunomio ab imperatori Perſarum vi conſeruata 858.c
Theodorus.212 b Arij diſcipulus 369 a
Theodoti Byzãtij coriarij hæreſis.212.b
Theodotus Hieropol.epiſcopus.741 a
vita monaſtica celebris fuit. ibid a
Theodotus Laodiceæ epiſc. 742 h
Theodotus epiſcopus corporũ ſimul & animorum medicus. 291.a
Thedoti mors. 214 h
Theodotiani hæretici. 212.e d
Theodotion Epheſius. 201 b
Theodotionis ſcripta. 258 g
Theoduli martyrium. 564.d 583.a
Theodulo epiſcopo ſtruũtur inſidiæ. 502.g
Theognis Nicææ epiſcopus.381 g Arianorum antaſignanus 452.b e Nicænus hæreticos.742.h ab exilio reuocatus in epiſcopatũ reſtituitur 416.e
Theognis ſubſcriptionẽ ſuã in Nicæno decreto fraudulenter inducit. 432.d
Theognidi Nicæno epiſcopo propter Arianiſmũ adẽptus epiſcopat⁹. 382 f
Theologi prophanorum autorũ lectio peroeceſſaria. 587 a
Theon philoſophus. 876 a
Theonas epiſc. Alexandrinus. 288.e Arij ſectator 366 g
Theonas Marmaricæ epiſc.381 g Arianus.390 e f in Nicæno concilio excommunicatur. 386.e
Theonas monachus Aegyptius 707. 708.a
Theopaſchitæ. 991 e
Theopaſchitæ & Monophyſitæ itidem. 186 a
Theopaſchitarũ hæreſis 1161 d origo. 1162.e d
Theophaniorum vnda in ſacrum lauacrum quando primùm infuſa 991 g
Theophilus Alexandrinus epiſc. 767.a b 789 e d
Theophilus epiſcopus Alexand.Chryſoſtomi obtrectator. 797.b inſidus Theodoſij amicus duplici corde. 792.f ad epiſcopatũ Conſtãt. vocatur ibid d Anthropomorphitarũ errores refellit 807 a eoſdẽ aduerſus monachos Longos concitat. 809.a
Theophili Alexandrini epiſcopi auaricia 808 h in Iſidorum odiũ. 810 b cum Petro archipresbytero contentio ibidem a mors 873.a
Theophilus epiſcopus Antioch 174 d
Theophili Antiocheni epiſcopi facta & ſcripta. 195.e
Theophilus Cæſarienſis epiſc. 210.f g
Theophilus Caſtabalenus epiſcopus. 612.e d 669.b
Theophili Caſtabaleni epiſcopi hiſtoria. 537 h
Theophilus Gothorũ epiſcop⁹. 514.g
Theophili epiſcopi cum monachis à Sceti reconciliatio. 768.b
Theophili imperat res geſtæ 1172.col a
Theophilus Indus Arianiſmo addictus. 484. propagãdæ fidei gratia ad Orientales miſſus. 484 a
Theophili Indi exilium. 485. e miracula 484. e res geſtæ 512. d virtutes atque ſtudia. 484 b
Theophilus Iudæorum pontifex. 91 g
Theophilus à Longis fratribus apud Eudoxiam accuſatur. 811. eius acta Conſtantinop deleta. 810.f g
Theophili aduerſus Heraclidẽ Epheſium iudicium. 819.g cum Dioſcoro & fratribus eius bellum. 809 b in Chryſoſtomum inſidiæ. 812.e
Theophil. omnium calculo damnatus. 820.f g
Theophili mors. 848 e
Theophroni⁹ Eunomian⁹. 663.e 778 g
Theophronij hæreſis. 778.g
Theophylactus Sebaſtiæ epiſcop⁹ Roſiam tranſlatus. 918.b e
Theopiſtus Euſtatij martyris fili⁹.178.a
Theopolis ciuitas. 1106 a b antea Antiochia dicta. 906 d 1059 h
Theopõpus Nouatianorũ epiſc. 872.f
Theudæ rebellio atque ſeditio.89 a capitis pœna vindicata. 101 a
Theodatus Occidentis imp. 1073 b
Theuderichus Cõſul & Thraciæ dux. 1027.b
Theuderichi ducis mors. 954.a
Theoderich⁹ Gothorũ princeps.1027.g eius mors. 1036 b
Theuderichus Arianus amaſium ſuũ propter defectionem iugulat.1043.h
Theuderichi cõtra Attilam res geſtæ. 654.a contra Zenonem imperatorẽ bellum.1026. a b in Romanos liberalitas.1043.f g mors. 1073 b
Theotecnus Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopus. 281.f 291.a
Theotecnus impoſtor. 319.a
Theotecnus Logiſta Antiochenus idololatriæ & perſecutionis Maximini adminiſter 319.a eius ad Macrinum vt fortiter martyrium perferat, cohortatio. 270.f
Theotecni apoſtatæ miſeranda mors. 593 c 315 h
Theotimus epiſcopus Hunnis Romanorum Deus appellatus. 810 g
Theotimi Scythici epiſcopi pro Origene defenſio.813.c miracula. 810.g
Thermon epiſcopus Hieroſol. 289 e
Thermopylarum anguſtiæ. 510.f
Theſſalonicenſium in Comitatenſes tumultus. 801.f
Thomas Apamenus epiſcopus. 1075 h
Thomæ Didymi incredulitas.80 f Euãgeliũ.147 g acta & martyrium. 136.f
Thomas epiſcopus Cõſtantinop.1154 a
Thomæ epiſcopi Apam.in Choſroem Perſam libere dictum. 1075.h
Thomas Manichæus. 286 h
Thomas monachus Cœleſyriæ,ſibi ipſi & Anaſtaſiæ mortẽ prædicit. 1085.f
Thomæ monachi Cœleſitãſis honorifica ſepultura eod f feſtus dies apud Antiochenos. ibid.
Thracia à Rhoila vaſtata. 858.a item à Vitaliano.1047.g ab Abarum & Slauinorum gẽte.1137. a ab Hunnis aut Maſſagetis. 1008.e
Thraciæ præfecturæ ſex. 794.a
Thraſæa martyr. 217.e f
Thraſæ Eumeniæ epiſc. mors. 226.f
Thyrſus martyr. 867. f eius reliquiæ. 868.h
Tiberia Thraciæ ciuitas à Tiberio Cæſ. ædificata. 56.a
Tiberias ciuit. 400.b
Tiber Imp.declaratur 56.e.1107 1108 a
Tiberius Cæſar non temerè mutãdos eſſe publicorum munerum adminiſtratores putauit. 56.f
Tiberij imperatoris ſtatura, mores & virtutes. 1111 a
Tiberius Mauritio filiam ſimul & imperium committit 1117.a multa templa ædificat 56 f
Tiberius per Pilatum de rebus Chriſti certior factus,eũ in deos retulit.97 b
Tiberij de Mauricij ſurrogatione oratio.1116 f nocturna viſio 565 d prudẽtia 56 f res geſtæ. 1115 h cõtra Perſas bellum 56 e 1111 g mors. 1118 e
Tigranis Armeniæ regis contra Pompeium bellum. 39 e
Tigris fl 591.e 1105.b à Philoſtorgio eleganter deſcriptus 485.f
Tigris & Euphrates fluuij ex Paradiſo ſcaturiunt. 486.a
Tigrius eunuchus presbyter. 817. b tãquam incẽdiarius crudeliter ab Optato tractatus. 818 a

Til flu. 1138.d
Timæus epiſcopus Antiochenus. 289 a
Timaſij exilium. 795 b
Timocles poeta. 984.e
Timoſtratus ab Alamundaro captus. 1028 g
Timotheus Ælurus Cyrilli librorum depravator iudicatus. 976.f malis artibus Alexandrinũ epiſcopatũ occupat. 975.f g 977.a cum ſuis damnatur. 976 a 977 a
Timothei impoſturæ. 748. a ab exilio revocatio. 1008 h
Timotheus Archidiaconus in epiſcopum Alexandrinum eligitur. 872 g
Timotheus Alexand. epiſcopus. 709.f 786.h eius mors. 766.b
Timotheus Apollinaris diſcipulus cũ dogmate ſuo damnatur. 758.e f
Timotheus Celo & Larobaues epiſcopus. 1038.f
Timotheus Conſtãt. epiſcopus, homo in religionis ſtudio inconſtantiſſimus. 1017. eius ſynodales literæ. 1035 h
Timotheus Pauli diſcipulus. 127 g in funere Mariæ virginis. 974 a
Timothei apoſtoli oſſa Conſtantinop. tranſlata. 566.f g
Timotheus presbyter Arianus, Origenis ſectator. 872 g
Timotheus Salophaciolus Alexandriæ epiſcopus 976.f
Timothei cadaver Conſtantinop. perlatum 54.a b
Timothei epiſcopi ſepulchrũ à Moggo violatum. 1019 f
Titus Boſtrenſis epiſcopus. 472 a 613.f 943. b Manichæorum inſectator. 887. b à Iuliano ex Cyzicenorũ urbe arectus 577 a
Titus epiſcopus Conſtantinop. 362.g
Titus Veſpaſianus amans literas ac viros literatos. 161.182. a Iudæorum cladam ex animo eſt miſeratus. 157 b
Titi Veſpaſiani contra Iudæos res geſtæ. 134.b 161 162.a mors. ibid. a
Tobias epiſcopus Hieroſol. 171 e
Tobiæ liberi urbe ab Onia pontifice eiecti. 57.a
Tomos Scytarum metropolis. 697.f
Totilæ contra Rom res geſtæ. 1073 d
Traianus. 1107 g
Traianus Valentis imp. cõtra Gothos dux. 711.a d
Traiani Cęſ. in Chriſtianos crudelitas. 165 e 166 d 172 h imperium. 162. e iuſtitia & æquitas. 171 g
Traiani Cæſaris res geſtæ. ibidem. ad Traiani uſque tempora eccleſia ab hæreticis incorrupta. 166 a
Traiani via. 1139 e f
Traſamundus orthodoxorum hoſtis acerrimus. 1070 d
Traſamundi Vandalorum ducis in Catholicos crudelitas. 1045.f g ad Theodericum legatio. 1070 1071.e
Tribum alia tribu commiſcere, lege prohibitum. 48 g b
Tributum civibus à Theodoſio imp. extraordinariè impoſitum. 807 a
Trigibildus Gothus Phrygiæ rector. 798 a
Trigibildi nativitas. 805. a cum Gainas bellum. 798 a
Trimmythus inſula. 483.a
Trinitatis conſubſtantialitas. 698.f g
Trinitatis declaratio. 57.58 a
Trinitatis inæqualitas Philippopoli introducta. 468.a b
ob Trinitatis inæqualitatẽ epiſcoporũ diſputationes cõtentioſiſſimæ 468.b
Trinitatis myſteria. 756. 757. e 569. f 1165.b
Trinitatis ſanctiſſimæ ineffabilis Theologia. 28 f g
Tryphon interfecto Antiocho, Syriæ regnum invadit. 57.d
Triphillius Ledrenſis epiſc. iuxta concionãdum à Spiridone obiurgatus. 424.a
Tritheitarum hæreſis. 1156.b 1160 g
Trocundi ducis contra Zenonem res geſtæ. 1008.g b
Troianorum cũ Achæis bellũ. 347 b c
Troilus Sophiſta Anthemij familiaris. 855.a
Turbonis cõtra Iudæos res geſtę 172 e
Tonicæ cruce contra peſtis crudelitatẽ in fronte ſignati. 1131. e f
Turcæ prædones Cõſtantinopoli eiecti. 1 b
Turcorũ civile bellum. 1139 e dij ibid. religio ibid.f
Turunni contra Chaganum res geſtæ. 1139.e
Tyaneum catholicorum epiſcoporum concilium. 661 e
Tyrannionis martyrium. 308.c d
Tyrannus Antiochiæ epiſcopus 189.a
Tyranni divinam vindictam in ſe atque ſubditos ſua impietate provocant. 311.e f
Tyranni propter Chriſtianorum perſecutionem in maximas interdum clades inciderunt. 313.a b e
Tyrannorum interneciuae tranquillitas ad Chriſtianos ſemper peracon. 344.a
Tyrannorum plerumque cruentus exitus. 1013 a
Tyria ſynodus. 459 a
Tzundaer Perſarum civi. 1046 b
V
VAlens epiſcopus Hieroſol. 220 f excommunicatur. 983. d poſt pœnitentiam ab orthodoxia ad Arianiſmum lapſus. 524 a
Valentis Ariani cum Athanaſio amicitia 459. c eius libellus pœnitentiæ Iulio Romano epiſcopo oblatus. ibidem f 313 g h
Valens Rom. imperator. 581.h alter Herodes. 724. b induratiſſimus Pharao 687 b Catholicæ eccleſiæ infenſiſſimus. 687 d idololatra. 760.g eſt caſa ab hoſtibus comburitur. 733 g
Valentis imperatoris contra Gothos bellum 742.g h contra eoſdem pugna. 733. e de monachorum militia lex 690. a crudelitas. 679 e 711.d
Valẽtis Rom. imperatoris in Chriſtianos crudelitas à multis bonis viris aperte accuſatur. 712 a b
Valẽs ab Eudoxio Ariano baptizatur. 620 b
Valens toti orienti propter Arianiſmũ gravis. 697 b
Valentis ad Athanaſium ſcriptũ. 500.b apud Conſtantinopolitanos lavacra 619 e aquæductus. 667 b
Valentis thermæ Antiochiæ à Theodoſio reſtauratæ. 936 g
Valenti Marſiæ epiſcopatus abrogatur. 468.d
Valentinus Emeſenus. 717 h
Valentinianus imp. 581 h 698.e 735 e
Valentinianus iunior in Imp. quadrimulus lectus 706 e
Valentinianus tertius Rom imp in Occidente conſtitutus. 692 b
Valent à Iohann in exilium actus. 619 d à Maximo interfectus. 969 b
Valentinianus Sarmatas à finibus imperij repellit. 705.f
Valẽtiniani iunioris cum Maximo tyranno bellum. 763 b mors. 796.a
Valentiniano iuniori amiſſum imperium reſtituitur. 764 b
Valentiniani ſenioris digamia. 706. e de Digamia lex. 706. a contra Procopium bellum. item cum Sauromatis. 705. e f g conſubſtantialitate trinitatis conſtitutio. 648. h in conſervãda pura religione ſtudiũ. 769.g ſomnium. 706. f vitia 969.b mors. 705 f
Valentiniani hæretici. 189.f
Valentinianæ hæreſis. 819.c 839.a b
Valentius presbyter. 840.6
Valerius Aurelianus imp. 282.e
Valerius Gratus. 71 g
Valerianus imp. 267.h 287. e d à magis ſeductus factus eſt idololatra. 167 e à barbaris captus. & in ſervitutẽ redactus. 269 h
Valerianus imp. primus Chriſtianorũ fautor. 267.e
Valeriani imp. cum Perſis bellum infelix. 287 a d apud Perſas dura ſervitus. 269. h magna in Chriſtianos crudelitas. 267.268.a b e
Vallis fletus. 400.a
Vallis Ioſaphat. 400.a
Vandalorũ cũ Rom. bellũ 1069. h eruptiones. 952. f in Aphricam eruptio. 952 g item in Hiſpaniam & Libyam occidentalem. 1069 b
Vandalorum in orthodoxos, eorumq; templa, nefanda crudelitas. 1070. a b
Varachi Perſarum ducis contra Romanos bella. 310.e
Varadatus monachus. 979.e 983 e
Varanes magnus Chriſtianorum perſecutor. 879 880.e
Varamj contra Narſen res geſtæ 1130 a item contra Rom. 1129 a fuga 1130. d
Vdis fl. 1138 d
Venationes principũ laxamẽta. 805 h
Venus dea impudiciſſima. 934 d
Veneris templum in Calvariæ loco in Chriſti contumeliam à gentilibus eſt ædificatum. 397.e
Veneris templum ad Libanum montẽ à Conſtantino dirutum. 401 b
Verbũ & filius Dei homo factus. 30 d
Verbum & filius Dei ſubinde caliginoſam hominũ malitiã diſcuſſit. 29.a
Verbi Dei incarnatio. 756.757 e
Verborum affectatio in fidei atq; eccleſiæ negocio fugienda. 793 g
Verbis novis ſcripturã divinam explicare, religio eſt. 388.b a
Varina Baſilisci ſoror. 989.d Tarſum in Ciliciam relegatus. 1026 d
Verina Zenonis ſocrus 1027 e eius mors. ibidem.
Veritatis ſimplex oratio. 577.a f
L. Veri imp mors 179 g
Veroniani cædes. 839.g h
Veſalia Germaniæ civ. 244.d
Veſauia civi. 243 b
Veſpaſianus in expugnatione Hieroſolymæ poſteros Davidis ad cædem requiri iubet. 160.e
Veſpaſiani imperium. 154.a
Veſpaſiano contra Iudæos à Nerone cõmiſſa. 132.e
Veſtalium matrimoniis à Ioviano prohibita. 611.e
Veſuvij montis ſub Tito conflagratio. 161 d
Vetius Epagathus, egregius iuvenis. 204.a
Viæ ducum. 855 g
Vicarij præfectorum. 339.a b
Vicelia Germaniæ civit. 214.d
Victor pontifex Romanus. 220. g b Aſianos excommunicat. 226 h eius cõtra hæreticos certamina. 222.a

INDEX.

pro Victoria Deo potiſſimùm gratiæ agendæ 863 c
Viduæ, publicæ Conſtantini imperatoris edicto nutritæ. 394.g
Vienna Galliæ. 796 b
Viennenſium martyrum commendatoriæ pro Irenæo ad Romanum epiſcopum literæ. 202. 203. a Irenæi lucubrationes. 202 e
Vigilius epiſcopus Romanus. 1075. e 1087. g eius in Eutichium inuidia. ibid. g exilium. 1088 e
Viminatium inſula. 1145 d
Vincentius epiſcopus. 495 b presbyter. 815 a
Vindictæ diuinæ memorabilis exempla 1100 e
Virgines ſacræ publico ſumptu iuxta Conſtantini decretum nutritæ 394.g
Virginitatis conſeruatæ memorabilia exempla. 258 c 304 e 305 e
Viridiani cædes. 859 g h
Virtutes omnes quaſi catena coniunctæ. 2 b
Virtutum omnium fundamentū pietas. 2.a
Viſſegothorum eruptiones. 952 f g
Vita proba doctrinæ piæ reſpondens, facillimè ſummum bonum aſſequitur 944.0
Vitæ humanæ fragilitas. 1130 a
Vitaliani Thracis aduerſus Anaſtaſium Imp bellum 1047. cædes. 1017.c
Vitalis Antioch. epiſcopus 361 g Apollinaris hæretici ſocius 666 e Apollinariſtis Antiochiæ præfectus datus. 740.a
Vitalis epiſcopus Rom pontificis ad Zenonem legatus 1022 a b ob legationis præuaricationē damnatus. 1022. 1023 c
Vitalis epiſcopi à Chriſtiana fide defectio 961 g mira ſanctitas 740.a
Vites prodigioſe poſt vindemiam germinant. 55.g
Vitiani Romanorum ducis cōtra Perſas res geſtæ. 882.g
Virgis Choſroem Perſam in Romanos concitat. 1073 e
Vlphilas Gotthorum epiſcopus 741.f eius magna authoritas. ibid.g
Vlpia baſilica. 329 g
Vlpianum op. 1109 col.1.
Vmbra ſitim repellens. 781 f
Vnigurii pop 1119 a
Vnctio epiſcopalis.726. g ſacerdotum & regum. 331 f
Vnctio ſacra à Petro Cnapheo epiſcopo Antiocheno inuenta. 991.g
Vota monaſtica. 711 c d
Vptaros Hunnorum dux crapula crepuit. 921 b
Vranius Tyri epiſcopus.516 b exauthoratur & excommunicatur. 532.d
Vrbanus pontifex. 110 e 110 e
Vrbaſij martyrium. 672.a
Vrbium expiationes 275 c d
Vrias Iudæorum pontifex. 91.b
Vrſicius Arianus 471 a Damaſi in pontificatu competitor.701 ſ poſt pœnitentiam ab orthodoxia ad Arianiſmum lapſus. 524. a excommunicatur. 525 d
Vrſicius & Valens veri Protei. 521 f
Vrſicij & Valentis Arianorū cū Athanaſio amicitia. 499 b ad Athanaſiū ſcriptum 500 a pœnitentiæ liber. 515.a 499 c
Vrſicio Singidonis epiſcopatus abrogatus. 468 d
Vſthazanes Saporis Perſarum regis pædagogus 411. a religionem Chriſtianam abiurat. ibidem.
Vſthazanis publica apud Saporem regem peccati confeſſio. 411 a martyrium 411 c
Vxorum communio Cabadis Perſarū regis lege conceſſa. 1045.b

X

Xens fœmina ſanctiſſima. 945.h
Xenaias Perſa ex ſeipſo natus presbyter. 1032 g
Xenaias ex ſeruo clericus, ex clerico per fucum Hierapolis epiſc factus 1031.h 1037 d imagines Chriſti & ſanctorū eius venerari prohibuit. 1032 1033 a
Xeniæ aduerſus Flauianū inimicitiæ. 1034.a
Xenophon ex ſcortatore monachus. 944 e
Xenophontis laus. 889 b
Xiſtus epiſcopus Rom. 174.b 818.e

Z

Zabdæa regio. 414 f g
Zabdas epiſc. Hieroſol. 289.c
Zachæus epiſcop⁹ Hieroſol 175.e
Zacharias abbas Geraræ. 865 a
Zacharias Cæſareæ epiſcopus. 1041 b
Zacharias epiſcopus Hieroſol. 1168 f
Zacharias Paleſtinus monachus 716.c
Zacharias Rhetor. 959.b
Zachomus Saracenorum tribunus ad Chriſtum conuerſus. 787.c
Zachariæ prophetæ oſſa reperta. 865 a b
Zadeprami contra Choſroē res geſtæ 1131 g
Zadeprami caput ad Choſroem miſſum. ibid g
Zarethas Perſarum dux terram ſanctā depopulatur. 1044 e
Zebenus epiſc. Antiochenus. 814.e
Zelotypiæ vitium.719.c d exemplum. 164 h
Zenobia regina. 280 d
Zenobius diſcipulus Ephraim. 478.b
Zenobius Sydonienſis presbyter & martyr. 508.c d
Zenobii martyrium. 508 d
Zeno Gazæ ſiue Maiumæ epiſc 793.a
Zeno Aegypti monachus 798 h 813.f cēt. in annos natus 813 g prius Artemeſius dictus. 950 b
Zeno Rom imp. 952 g flagitioſiſſim⁹. 1007 e 991 e Verinæ ſocrus ſtruit inſidias.1027 f Theclæ protomartyri Seleuciæ templum ædificat 1014 a
Zenonis imp ad Felicem pont. epiſtola.1021 e contra Martianum expeditio. 1017. d contra Scythas bellum. 1016 b cum Baſiliſco cōtentio.1014.b c drū Harmatio familiaritas 1014 b henotica ad Alexandrinos conſtitutio 1016.h in Thracia mor⁹. 1014.a b martyrium 561. f miſeranda mors. 1018. b
Zenonis tyrannis & nefanda in bonos viros crudelitas. 1028 f
Zephyrinus epiſcopus Rom. 110 e
Zeugma op. 680.b c
Zeugmatius cæcus concionator.719 a
Zeugmatenſium monachi. 719 a
Zeuxippus Conſtantinopolitanus tyrannus.361. b eius lauacrum. 461 f
Zoilus. 910.a
Zoilus epiſc. Alexand 1066.a 1087.h
Zonas monachus Syrus. 1067.a
Zoſimæ leo ſeruus paret 1061 d
Zoſimæ vita à Sophronio epiſcopo deſcripta 1061 b
Zoſimus cladem Antiochenam præuidit. 1060 g
Zoſimi de Conſtantini liberalitate & munificentia teſtimonium. 1050.c in Conſtantinum Cæſarem contumeliæ. ibidem a
Zoticus Oſtrenus exorciſta.217.e presbyter. 214 g
Zoſimus Pont Max. 899 a

FINIS.

10.1-F-9

DEDICATIO OPERIS

LAVDES (ANDRONICI SENIORIS Palæologi) piiſſimi & ſancti Imperatoris complectens.

ECclesiastica Hiſtoria compoſita, multorúmque & admirádorum virorum rebus geſtis à me ſcriptis, nemini profectò Opus id, quàm tibi, rectius conſecrarim, imperator, Principū omnium Chriſti amátiſſimo atque humaniſſimo qui omnes proſſus virtutes complexus, nihil rerum pulcherrimarum & excellentiſſimarum prætermiſiſti. Et quū permulta atque adeò innumerabilia tua ſint præclarè facta, orationē noſtram lōgè ſuperantia, manu diuina cōſilium omne tuum & factum dirigente: tum, vt mihi quidem videtur, & rectè quiſpiam dixerit, omniū maxima & illuſtriſſima eſt pietas, egregiumque in eccleſiā Chriſti ſtudiū & flagrās atque incredibilis in eādem amor, & quas eius nomine reportaſti, victoriæ & tropæa.

Imperator virtutibus omnibus, & ornamētis plurimis clarus.

Idem potiſſimum ſincerā pietatem, opinionibus de ea prauis reiectis reſtituit.

Quæ ſanè pietas, immenſis ſæuientis impietatis fluctibus, immanibúſque conflictantium vérorum procellis huc atque illuc quodāmodo graui iactatione agitata, beneficio tandem tuo, qui rebus omnibus aliis poſt habitis, hoc vnum curæ maximè, tutò ad tranquillum portum tuum annauit atque applicuit. Et nunc integra, veluti recenti ſinu abiecto, & priſtina veterique venuſtate recepta, ſeu potius ſalſugine, quam ex tempeſtate cōceperat, orationis tuæ ſuauiſſimo ſonitu repurgata atque reiecta tibi diuino orbis rectori atque gubernatori, ſacróque (ſic enim dicendum) auſpici & curatori, condignas refert gratias, claram veluti & ingentem emittens vocem, omnes nos per te ſaluam atque inuiolatam retinentes pietatem, conſtanter firmitérque in ſinceræ fidei ſententia, opinione de diuino numine erronea, ita vt conueniebat, longiſſimè repudiata, conſiſtere. Verùm enimuerò, ſi deliberatione habita, res tuas à primo initio ſingillatim proſequi, quáſue radices actionum tuarum, quæ omnia ſapienter cōſtituit diuina prouidentia, egerit, exponere vellem, in immenſum oratio excreſceret: & hiſtoriā potius, quàm operis dedicationē inſtituere viderer. Sed quum aliud ſcribendi conſilium mihi ſit propoſitū, paucas quaſdā res tuas in præſentia attingere, atque oratione perſtringere, eſt viſū: reliquis ſuo loco & tempori, pro eo atque decet, rectè reſeruatis.

Ex plurimis pauca tātum præclaræ imperatoris res in hac Præfatione attingenda.

A præſertim quū id quod nunc quoque dicere inſtitui, propter abundantem atque exuberantē rerum copiā, me ad nouam quandā redigat inopiā ita vt etiam ea quæ cupio, perficere, atque ſtylo exequi nequeā: eo quòd perinde atque in prato vario, innumeriſque amœnitatibus ſcatēti, ad ſe quæque res me pertrahāt, eiſque tractandis retinere conētur. Cæterum orationi meæ modum imponam: quæ non longior futura eſt, quàm vt qualemcūque ſaltē mei erga te amoris & deſiderij ſignificationē exhibeat: & ego egregiā in te volūtatem meam, quæ ad hoc vſque tempus tecta occultáque fuit, cū libertate propalā declarem. Tuæ verò māſuetudinis atque humanitatis fuerit, vt me placidè aſpiciat, atque fiduciā animo meo addat. in primis verò, ſi quid minus rectè in hoc opere à me dictum fuerit, vt mihi ignoſcat: hiſtoriámque meā, pro iudicij ſui acri-B monia, addēdo atque adimendo repurget. Quicquid enim calculus tuus accuratius emēdauerit, id & mihi & omnibus aliis gratū certúmque habebitur: propterea quòd ex omnibus, quicūque fuere, tibi maximè perſpicere talia, & deprehendere, prōptitudine & acrimonia naturæ, Dei dono contigerit: & quòd diſſerere atque diſputare moderatione iuſta, & timore multo adhibito, de rebus diuinis explicatè noris. Præterea quòd mēte concipere, & ore diſerto eloqui, id quod viſum eſt inſuperque idipſum propè diiudicare, ita vt alterū ab altero pernoſcatur, optimè poſſis. Neque quiſquam reperitur eſſe tam audax & temerarius, qui poſt limā, iudiciúmque tuum, digitū adhibere ſcriptis ſuſtineat. itaque rebus multis omiſſis, inde tādem orationem de rebus tuis C ordiar. Quum enim veluti quiſpiam eorum, qui ſingulari Dei dono dati ſunt, optimorū & nobiliſſimorum illorum virorum, naſci, & imperium in homines vniuerſos ſuſcipere deberes, magni conſilij angelus, ac potius rerū vniuerſarum pater atque rector, cōſilium agitauit: & ad eos qui cum illo eiuſdem ſunt naturæ & honoris. Faciamus (inquit) rurſum hominē ad imaginem noſtram & ſimilitudinē primi illius qui dudū diffluxit. Et editus es, diuina quadam vi & natura, ſpiritu vitæ tibi aflato, qui vitalis aliis virtus primitiæque, & quaſi quidam alius generis* princeps in orbe noſtro futurus eras. Qua in re, illa, perin-D de atque inſtrumento & autore vſa eſt patre tuo qui maiorū ſuorum ſplendore, nobilitate, amplitudine gloriæ, arte imperatoria, opibus, ad hæc

Beneuolentiæ captatio.

Opus hoc imperatoris iudicio ſubmittitur.

Quomodo de rebus diuinis diſputādum.

Iudicium acre pincipis.

Imperator prouidentia certa Dei genitus.

*γενάρχης

prudētia, fortitudine, & naturæ vi, antiquiſſimos quoſque ſuique & noſtri tēporis principes obſcurauit. Nec illi, qoum antea res multas pro Romanis egiſſet, aliam ob cauſam Deus imperiale tradidit ſceptrum, quàm vt tu facile & incruentum obtineres imperium, pietate & facinoribus omnibus bonis futurus longè clariſſimus: eis quippe rebus veriſſimè Imperator declaratur.

Quæ res imperatorem maximè decent.

Quandoqnidem verò tibi quoque, qui imperium in vniuerſos è manu Dei fueras ſuſcepturus, ſeu potius ante natiuitatem receperas, Imperialem domum & aulam inſtrui opòrtuit, qnæ ſanè tam ingens & amplum deceret Imperiū: ea quoque, quemadmodum primo illi Adam orbis vniuerſus, & quicunque tādem fuit paradiſus ille, coodigna præparata eſt. Ea verò erat noua Edem, terreſtre cœlum, paradiſi veluti primarium exemplar, patria quidem tua, commune autem Chriſtianorum omnium domicilium, vrbium videlicet omniō regina.

Imperatoris huius patria Conſtantinopolis, Paradiſus alter.

Simulátque enim ipſe ex materno prodiiſti thalamo, prædonum examen, quòd eam longo tempore afflixerat, inde eſt expulſum, terrore quodammodo perculſum atque acciſum: germanúmque plaoè hætedem, Imperatorem, & conditorē eius, veritum: qni ſanè prædones, exitum atque fugā acceleran tes, tanquam coruſcāti enſe tuo eiecti, alius aliò profugit.

Latinos imperatores qui Conſtantinopoli ſexaginta prope annis regnum obtinuere deſignat.

Ad eum modum illa per te nobis omnibus repurgata, & tibi nutricia atque educatrix facta eſt, duabus his rebus in te atque illa diuinitùs benignè præſtitis. neque enim illa, quę nuper admodum liberā lucem videre cœperat, in alio quopiam, qoàm in te vno, debitā gloriam cōſequi potuit: qui maximè quidem ad gloriam Dei propagandam proceſſeris, & ſumma omniū dignitate honoris auctus ſis: neque etiā tibi prę illa cōdignius contingere potuit domiciliū & habitatio. Quapropter, ſicuti Deus ſolitus eſt longius etiam antea magnarum rerū iacere fundamēta, itidem meritò quoque tum id eſt ab eo factum.

Imperatoris Andronici infantia.

Sedenim, vt quum etiamnum faſciis puerilibus intiolueris, & à nutrice curareris, futurā rerum gratiā exultans, atque (vt ſic quiſpiam dicat) ſubſiliēs, graui atque imperiali corporis habitu exhibueris: atque inter quotidianam membrorum fingendorum compoſitionem, ſenilem qnodammodo præ te ferens prudentiā, excelleotem in te pietatē, ſicuti Ioannes, exultās, & eum qui tibi in vndis luſtralibus gratiā conceſſit adorans, oſtēderis.

Pueritia.

Atque alias res tuas, donec ex infantia ad puerilem perueniſti ætatē, quid dicere attinet? præterquàm quod (vt in prouerbio eſt) à prima linea, in primis pietas, amor Dei, & humanitas tibi ſtudio fuit: quum quidē & alia omnia, quę cura & laude digna ſunt, concurrerent: & tu ætate ſimul, ſapientia & gratia procederes, non quidem quòd incrementa hæc in te caperēt, ſed quòd ſimul ſeſe proferrent, atqne exhiberent: firmitatémqne cum ætate, morū grauitate, & cultura aogeſcente, aſſumerent.

Adoleſcentia.

Virtutū omnium fundamentum pietas.

Atque equidem ad pulchrum bonúmque fundamentum, pietatē ipſam, fortitudo primū acceſſit: hác conſecuta eſt prudeotia, deiode temperantia etiam efflornit. Aduenit ad has iuſticia quoque, aurea hęc prorſus, quam multi complicare & connectere nequeunt, catena.

Virtutū aliarum acceſſio.

Virtutum catena.

Eam verò tu omnium pulcherrimè cōcinnans, nouam quandam & admirādam planè perfeciſti virtutum harmoniā & concentum. Nam quæ in iis vel abundant, vel deficiunt, vitiis ſcilicet ipſis reiectis, media es cōplexus, & voam prorſus ex eis tāquam voiuerſalem virtutem confeciſti. Atque, vt quas medio tempore geſſiſti res tuas, in compendium redigam, poſtquam diuinæ ſentētiæ placitum eſt, vnum te Imperij gubernaculis pręſidere, fatali decreto, è vita communis omniū noſtrum propugnator atque Imperator, tuus autem pater ſimul & inſtitutor, emigrauit: quū quidem prius Romanorū Imperium, ſicut à cētro circulum, propagaſſet imperatoriis artibus, reportatis ab hoſtib⁹ victoriis, necnō aliis magnarum rerū adminiſtrationibus ingentē apud omnes qui ſub ſole ſunt homines, gloriā cōſequutus.

Michael Palæologus Imperator mortuus.

Succeſſor eius in imperio Conſtantinopolitano. Andronicus filius.

Tu autem, Princeps pręſtantiſſime, vbi ſolus Imperium es adeptus, confeſtim copias tuas, pro ipſo Deo, primùm in aciem produxiſti: opibus tuis omnibus, quas à Deo acceperas, à primis (vt dicitur) carceribus, pro eo qui te Imperatorem vnxit, vſus.

Huic pietas & religio ab initio imperij in primis curæ fuit.

Imperij præſidium, pietatis cultus.

Itaqne, ſicuti dicere cœpi, quum verá religionem noſtrā, oouis inductis reb⁹, per adulterinas & abſurdas doctrinas, in diſcrimē adductam eſſe cerneres, ſtudioſiſſimè eā & ſapientiſſimè tutatus es.

Diuini numinis erga Andronicum gratia & fauor.

Quod namque perſpectū tibi optimè eſſet, ad Imperij pręſidium ſolam pietatem, & rei diuinę ſedulū cultum ſufficere, reliqua aotem cum his comparata nihil eſſe; diuinam planè & ſapientiſſimam conceptiſti ſententiam.

Ampliſſima pietatis præmia diuinitus conceſſa.

Proinde per eiuſmodi rerum adminiſtrationē, magnam à Deo iniiſti gratiam: & à teipſo illi ſatis præbuiſti cauſæ, vt perfacilè precanti tibi autem ſuam inclinaret, actionibus omnibus tuis pręiret, Imperiúmq; tibi firmaret atque conſtitueret: videlicet vt rectiſſimè atque ordioe optimo adminiſtratio eius procederet, in rebos omnibus te aptiſſimè dirigēs: atque vt aliquis dicat, viuam imaginem, & ſtatuam Imperij pulchram omnino & Imperialem, ad incredibilem & excellentiſſimā venoſtatem expoliens.

Qui homines gratiæ Dei fiunt capaces.

Bonus fœlixque Imperij ſtatus.

Verus imperator.

Timor Dei imperii cuſtos.

Sic enim puto, Dei benignitatē hominibus nō contingere, niſi ſeipſos factis ſuis ea dignos exhibuerint: quæ tu quòd optima præſtitiſti, in primis vt gratioſus apud Deū ſis, conſequutus es.

Tribuuntur Andronico præcipuæ imperatoria virtutes.

Quapropter cernere erat, quicquid eſſet mali, id è medio tolli: bona autem vniuerſa ad manus eſſe, vtilitatem publicam oon morari, & tēpora ipſa ſub te nouo atque commodo Imperatore renouari & repubeſcere. Atq; equidem rerum booarū plerę que ſua ſponte aderant, pleræque mox affuturæ erāt. Acceſſit ſpes rebus præſentibus longè melior.

Quod hic per Nicephorum obſcurius indicatur, id à Baptiſta Egnatio apertiſſimè paucis declaratur. Michael Palæologus (inquit) Lugdunum ad Cōcilium venit quod Gregorius X. Pontifex indixerat, facilèque illis tum Romano Pontifice cōuenit. Ex quo tantam inuidiam Græcanicæ gētis contraxit, vt nec mortuo

Nam ſicuti iubar quoddā è ſublimi relucēs, vbique terrarum, affluentem tibi diuinitùs gratiam abundè demiſiſti, eámq; propter cœleſtium donorum varietatem perinde atque flumen copioſom profudiſti. Et quum gloria abūdares, nequaquam ad deſidiam & vitam molliorem te demiſiſti, ſed rebus honeſtis dedidiſti. Neque purpura ſumpta, Imperiū in teipſum exercere omiſiſti: & ratione tanquam freno vſus, Imperij adminiſtrationē philoſophicis inſtitutis temperaſti, timore Dei illi taoquam cuſtode & opitulatore impoſito. Porrò quū probè tibi cognitum eſſet, principes viros non facilè admoneri ſe pati, neque doctrinam atq; inſtitutioōe admittere: eam tu in primis tibi in conſilium adhibuiſti, & Imperij tui, perinde atque domus cuſtodem, &

magiſtrum

inſta perſoluerint, & loca ſepultura negauerint.

magiſtrum optimum, cóſtituiſti. Quin potius tibi hæc minimè opus fuit. Quid enim apud te eſt quod aliũde didiceris, aut importatum acceperis? qui ingenij naturæque tuæ bonitate omnia producas, & quicquid boni eſt veluti fructum quempiã generoſũ & maturũ, in lucẽ proferas? Sed nec illud Imperio ſuſcepto egiſti, vt te ciues & ſubditi tui metuerent tãtũm, verùm timorem cum charitate tẽperatum eſſe voluiſti. Proinde quum te homines tui cũ admiratione dilexere, quòd minus eſſe terribilis, neque arbitrio tuo viuere, & pleraq; omnia ſtatuere viderere, tũ ipſe eos magis etiã dilexiſti: quibus reuera extitiſti.

veluti pater optimus:

quemadmodum ille dixit. aut, quod magis in te competit

Rex bonus, atque idem fortis bellator, in armis.

Hũc verſum Alexander. Magnus omniũ Homericorum carminũ iudicauit eſſe optimum.

B Nam quod ſceptrum Imperiale, ſplẽdidi cuiuſdam ſeruitij ſignum eſſe, & coronã precioſiſſimã, nihil à lapillis, quæ in littore maris ſunt, differre putares: quamuis hæc, diuinę quędã res, & immenſorum arcanorúmque myſteriorum imagines ſint, purpurã ipſam pro vilibus pannis habens, floremque eius moleſtum & triſtem iudicãs, moderatum nouo quodam modo in rebus ſecũdis animum obtinuiſti: nequaquã eis, ſicuti plerique, exultans atque ſuperbiẽs. Quæ tua moderatio maximè Deo grata fuit: eadẽ quoq; publicæ lętitię, & ſolennibus conuentibus cauſam præbuit, multã animis omniũ voluptatem immittẽs. Quum nãq; optimus, & ſupra alios maximè generoſus eſſes, haudquaquã ad res minus decẽtes declinaſti: verùm conſtãter in factis laudatis perſtitiſti, prudẽtiæ ſcilicet & iudicij rationibus adductus. Inſuper verò circa pulcherrimas quaſque res ambitioſus, ritè omnia atq; ordine peregiſti. Formã ſiquidem atq; habitũ pręte ferẽs tyrãnide dignum, animo mitis admodũ atq; humanus es, cõſpectu ipſo ſtatim omnes, vt ita dicã, benignè excipiens: & nouo quodam more, orationiſque tuæ gratia atque illecebris, fluminis inſtar profluentibus, vniuerſos, perinde atq; magnes lapis ferrum, ſuſpenſos tenens.

Bona corporis in imperatore

Decẽtiſſimum verò quoque tibi corpus, & excellẽtiſſimum, rerum vniuerſarũ architectrix natura conformauit: vt ſanè quiſpiam exiſtimet, non principũ ſolùm, ſed etiam hominum ferè omnium te abſolutæ formæ ideam atq; ſpecimen, iuxta Platonem, & venuſtatis omnis archetypũ atque primarium exemplar eſſe. Robur inſuper & fortitudo corporis, partiúmque omniũ & mẽbrorum proportio, aptáque & tẽperata conſtitutio, ætatis quoque flos & vigor, omnia ſimul cõcurrentia, ſuprà quàm dici poteſt, optimam in te cõficiunt temperaturam & harmoniam: haud aliter quàm ſi in parte qualibet natura tibi præſens inſideat, menſurarúmque & magnitudinum rationibus artificioſiſsimè omnia, & perinde atque lyram coagmentatione compoſitionéque conuenientiſsimè cõformet. adeò vt in te vno, propter tot & tanta, quæ in te ſcatentia protuliſti bona, cõmunis natura iactare ſe & gloriari poſsit, tanquam in excellentiſsimo generis noſtri, vt ita dicam, donario, in quo illa munificentiam ſuam oſtentarit.

Adumbratur in hoc imperatore, virtutibus ornamẽtiſque pleriſque omnibus abſolutũ optimi principis exẽplar.

Itaque conſtanti exercitio rerum honeſtarum & pulcherrimarum, cum generoſa animi alacritate tibi propoſito, ignis planè ar-

A dens, aut ſecuris diſſecans, * aut ſphæra, quod dicitur, ſeu globus quidã per præcipitiũ, fuiſti: omnibus cognoſcendis incumbens, omnia etiam facilè mente concipiens. Et quæ ſemel audita vel lecta diſcis, tam tenaci memoria complecteris, vt in ferreis pugillaribus, quæ in cordis tui tabulis conſcripſiſti, inciſa eſſe videantur: tam ſolida firmáque tibi eſt memoria. Porrò attẽtione, & mentis ſagacitate ſcientiam & eruditionem omnem, breui ſuperaſti, naturæ magnitudine eas virtutes cunctas re ipſa exhibens. Idque melius multo, quàm qui longiſsimo etiã tempore operam illis nauarunt. Vnde illa tua eſt prouidentia, & vſitata mentis conſideratio, nec non ſingularis motuum gratia & affabilitas. Vnde etiam violentorum laborum contra naturæ leges & corporis neceſſitates, tyrannis quædam

*ἢ ως σφαῖρα κατὰ πρανοῦς.

B & dominatio, imperialiſque, quæ tibi præſtatur, obſeruantiæ contemptus, atque alię inſuper primarię virtutes, ſupra naturę humanę captum diuinitus tibi inſitę. Quales ſunt & nocturnæ & diurnæ ſtationes, cùm vel Deum orationibus placas, vel pro repub. defendenda excubas, vel etiam iura ciuibus reddis: ita vt qui te conſpiciunt, non viro te, ſed potius viri ſtatuæ conferant, frigus ex æquo & æſtum toleranti. Víqueadeò te vnum atque eundem in eis omnibus prębes, tanquam inuictum, & ad naturæ momenta immobilem: cum omnibus quidem familiarius viuentẽ, omnibus autem te omnia, & omnigenum ſuauémque admodum & placidũ exhibentem, multámq; atque eam merã atque ſinceram, vt apud Platonem eſt, libertatem ſubditis perinde, atq; vinum temperantem. Ac veluti inter

C curas & labores natus, tanquam habitus eorum in naturam abierit, magis etiam illis delectaris, quàm alij ſocordia, deliciis, atque aliis eiuſmodi quib⁹ aſſueuerũt, minimè laudatis ſtudiis. Quod ſi hæc quoque dicenda ſunt, perſæpe ego te vidi non quotidie cibum ſumentem, verùm & binos & ternos tranſmittere dies, ita vt nonnunquam quidem ſolo pane & oleribus incoctis aliquando verò pomis quibuſdam veſcereris. Et tempore plurimo ſola aqua tibi potus fuit. Quibus omnibus non ad ſufficientiam aut ſatietatem es vſus, ſed celeriter omnino ea deguſtata mox remoueri iuſsiſti, vt ſcilicet mẽs tibi abſq; ſordibus maximè pura permaneret, intellectualibus ſpiritualibúſque & diuinis redundans cogitatio

D nibus: ſimúlque vt facilius vigilantia conſtaret, rectiúſq; negotia pleraq;, ex præſcripto diuino, matutino ſimul & meridiano, nec minus nocturno etiam tempore perageres. In multam namque noctem, ac potius, vt plurimum, ad illuceſcentem vſque diem vigilans: & demum cubitum vadens, ſtatim ruſus excitus ſurrexiſti, haud aliter quàm ſi tibi nocturna veſtimenta grauia atque moleſta eſſent. Sed enim ne tum quidem à laboribus tibi remiſſio fuit, per ſomnum nimirum & inſomnia te exercenti, & nominis gloriæq; noſtræ augmẽta atque incremẽta infatigabilibus momẽtis & imaginationibus animi, viſionibúſque nocturnis meditanti, & quoad eius fieri potuit, complenti atque perficienti: adeò vt admirationis cauſam hominibus præberes, diuiniorem quandam naturam te, ſomni atque fatigationis expertem eſſe, ſuſpi-

cantibus. Et quum quàm longiſſimè, vt aliquis dicat, iuxta diametrum, à voluptatibus & ignauia abſuiſti: tum quotidianæ vitæ diſciplinam & ſeueritatem maximè es cõſectatus. Vnde tibi bona corporis habitudo, & valetudo ſecunda maximè fuit. Et qui hac in re elaborant, nugatores mei viſi ſunt, Aſclepiadæ quidam de Hippocrate præceptore gloriantes, nec minus qui Galeni lucubrationes euoluunt. Qui ſanè quum valetudinis tuæ curatores eſſent, à ſuis ipſi morbis & ægritudinibus magis, ad te accedentes, liberi atque integri diſceſſere: quippe qui ad ſummam accuratiſſimámque valetudinis tuendę rationem perueneris. Et neque Medici tui, neque illi ipſi qui eis artis ſuæ præcepta tanquam magiſtri & duces tradiderũt, prorſus quidquam habuerunt, quod aduerſus præſcriptum degendæ ad ſalubritatem vitæ tuum opponerent. Plutarchus quidem Chæroneus Romanum Imperium laudibus vehẽs, pulchrè dixit, eas quæ antehac dudũm per graues motus & certamina inter ſe diſſenſiſſent, virtutem & fortunam, vix aliquando tandẽ, propter vrbem Romanam ſolã, pactis cõuentis per fœdus initum, in gratiã rediiſſe, vt omnium humanarum rerum longè pulcherrimũ opus abſoluerent atque perficerent. Mihi verò rectè quoque exiſtimare in mentem venit, in te etiam vno, Imperator optime, veram pietatem cultúmque Dei, atque opes felicitatémque humanã, quæ inter ſe ſemper depugnarunt, ſemel ad cõcordiam redactas eſſe: eo quòd pietas felicitatem veluti vi quadam ad ſe pertraxerit, eámque omnino peſſum ire non ſiuerit: ſiue potius, vt equidem puto, quòd Deus tandem neceſſitatẽ eis impoſuerit, vt ſimul coniungerentur atque contemperarentur: & vt ille ab vtraque, eo quod vtriuſque eſſet proprium recepto, hominibus omnibus nouum & verè admirandum perficeret emolumentũ & auxilium, firmamentum nimirum quoddam ſtabile, & elementum, vt ita dicam ſextum & ſempiternũ, in diuinis rebus labaſcentibus, & per naufragiũ peſſum euntibus, tam horrendæ fluctuationis & erroris, ingentem, ſupremam, veréque ſacram anchoram te, ſacris ſimul & prophanis exhibẽs vt in te aliis quoque qui tecum ſunt, ſolidam ſtabilitatem repræſentaret. Et profectò ea quæ huc atq; illuc circumagebantur, & circumferebantur, maximam te tutiſſimámque perfugii ſedem in mundum pacis vnum, & rectioris fidei profeſſionis, ſeu rerum adminiſtrationis, minimè hallucinantem aut labantem orbem habuere. Quin illud etiam ſtuduiſti, vt non corpori modò, verumetiam animo purpuram circumdares. Siquidem tu omnium propè, qui te præceſſerunt, Imperatorum vnus, ipſi tibi imperaſti: & reuera *ſũmæ poteſtatis Imperator, quum *vitioſas tumultuantium atque imperium ſibi vendicantium affectuum perturbationes è domicilio animi tui eieciſti: tum rationi, imperio, eo quod penes paucos optimates eſt, tradito, viuam teipſum virtutis imaginẽ, ad certam ciues tuos imitationem inſtituens, propoſuiſti. Nam animi moderatione in acie contra ignauiam oppoſita, non ſolum hominum, verumetiam perturbationum animi ſimul & corporis omnium Imperator meritò cenſeris. Quamobrem con-

Εὐσέβειαν τε καὶ εὐδαιμονίαν.

Verus Imperator.

* *αὐτοκράτωρ τῷ ὄντι.*

* *τῶν παθῶν ὀχλοκρατείαν.*

* *ἀριστοκρατείαν.*

E ſpicere licet, humanitatem tuam ad ſummũ perueniſſe. Nam bella quoque quæ geris, perhumana ſunt: & placabilitas virilẽ præ ſe fert fortitudinẽ. Porrò benignitas & munificẽtia quam maximè ad vtilitatem publicam ſpectant. Ira autem admodum eſt placabilis. Animus nanque tuus ad iracundiam, vt ita dicam, ſterilis: & ardorem eum qui ex flagranti vehementia prouenit, cælebs & immobilis eſt, quamuis bonorum omnis generis ferax & fœcundus. Legibus verò ferendis, moribúſque corrigendis quàm recta apud te inſtituta eſt ratio? qui improbum impetum legitimis iuſtitiæ præceptis cohibes: & vbique terrarum honeſtum bonúmque, haud aliter quàm decantatus ille Triptolemus in terram ſemina coniecit, ſeris. Quis igitur hominibus im-F probis te eſt formidabilior? aut ærumnoſis placabilior, atque clementior? Quis ſupplicantibus benignior, & ad miſericordiam propenſior: qui etiam, niſi quæpiam obſtet neceſſitas, precantium optata præuenire ſolitus es. Neque verò à me iſta ad gratiam, aut per adulationem prorſus dicta ſunt. Quomodo enim id faciam, quum neque res ipſas, vt ſunt, verè exponere queam, excellenti pulchritudinis earum præſtantia victus? Verùm hæc ita ſe habere, tum diuina quæ tibi obtigere dona, tum actiones, quas in Imperium tuum contuliſti, omnes comprobant. Nec minus id quoque alia ſatis declarant. Quis etenim, quàm tu, religione pura & ſimulationis neſcia, vel Deum magis glorificauit, vel flagrantiorem pro eo ardorem oſtendit? Quis ſinceriorẽ fidem in diſcrimen coniectam, tanta æmulatione & G zelotypia affectatus eſt, aut ſacram menſam repurgauit? Quis etiam, vt eruditio omnis ſumma caperet incrementa, effecit? Quis ita virtutem extulit, aut optimos quoſque honoribus auxit? Quis Dei miniſtris, aliiſq; item qui ei chari ſunt, & omnibus propè, pro cuiuſque dignitate, debitum honorem tribuit? Quis porrò tanta attentione, inſigníque religione, & decenti moderatione, vt Imperialis aula nihil ab aſceterio, pietatíſque exercendæ ſchola differret, procurauit? quis ſic æqua ſtateræ lance rempub. gubernauit? Quis ita velut iuſti dicẽdo inſtitit, vel maleficia coercuit? vſqueadeò, vt multam ſe tibi debere gratiam illi etiam profiterentur, qui è iudicio victi, & calculo tuo damnati abiere. Cuius tanta fuit cum peritia ſimplicitas, & cum clementia prudentia? quibus virtutibus vnà cum humanitate maximè enites, ingentem quandam ſerenitatem H in animo ſimul & vultu præferens, ſenſim quandoque, ceu fluctibus quibuſdam, horreſcentem, nec tamen vllam tẽpeſtatis ſignificationem præbentem. Cęterùm orationis opportunitatem, ſilentii commoditatem, linguæ lepôrem, familiarium colloquiorum inſtar olei prorſus & mellis profluentem ſuauitatem, aut verborum tuorum Muſicum planè concentum, quis rogo eloquatur? Sententiarum autem dẽſitate, præterea verborum perſpicuitate & copia

(*Hybernis voces fluuij de more ruentes*,

Homerus dixiſſet) quis te diuinitùs locupletior fuit? Quapropter euenit, vt te verba faciẽte, omnes prorſus quaſi numine aliquo afflẽtur, moderatáq; inſania percellãtur, & bacchari incipiant, ſimúlque vel inuiti exiliant: & vocibus tuis rapti

ita ducatur

τὸ τῆς ὀργῆς εὐμάλιστα οἰκονομικόν.

Imperialis aula pietat. morum Monaſterio perſimilis.

ita ducatur, vt retrocedere nolint, ſed veluti af- A
fixi tibi videãtur, perinde prorſus atque à Sireni-
bus demulſi. Rectè ſanè quiſpiã te mare dixerit,
quod alios ſuper alios verborũ fluctus densè ex-
citet, aut certè ingentem aliquam aquarum vim:
quæ, ſi in eam alicunde lapillus incidat, ex obſcu
ro cẽtro, ſeu potius circito, eóq; ſi, ita vis, liqui-
do, alium ſuper alium circulũ, ſenſim admodum
intumeſcentẽ, ac deinde propter alium influen-
tem, paulatim donec ad ſummũ perueniat, defi-
cientem atq; euaneſcentem, mirabiliter circon-
ſcribat: potiſsimũ verò, quum tibi de reb. diui-
nis eſt ſermo. Quis nãque alius habet vel men-
tem & ſententiam oratione atque lingua melio-
rẽ, vel orationem que illis ratione meliore ſub-
ſeruiat, vel linguam etiam quæ bene admodũ &
acutè (rotũdè & ſuauiter poeta dixiſſet) verbis in B
orbẽ reductis conceptã animo ſententiam pro-
ferat: atq; vtrumq; iis, ita vt decet, expediat, & id
quod in animo lateat in apertũ trãſmittat? E qui-
dem vnum illud de te dicam, quum concionan-
tẽ audio, alius ex alio, & orationis tuę illecebris,
Deo * plenus efficior, nec hominem me loquen- (* ἔνθους.)
tem, ſed mirificè aliquẽ è cœlo proſpectantem,
& noua quædam atq; diuina, quę cõmunia hæc,
quidem longè excedant, ſublimia autem & ar-
cana myſteria contineant, renunciantem audi-
re puto. Adeò vt Deum orandum duxerim, qui
mihi aurem aliam addat, ſicuti quidẽ Prophetæ
videtur, vt mihi cũ lepôre vrbano verborũ tuo-
rum gratia abũdè influat. Quod quidẽ omnibus
etiam cõtingere arbitror, qui firma & cõſiſten-
ti ſunt mẽte: neque omnino tales, qui demulceri
& flecti verbis huiuſmodi nequaquàm poſsint.
Quos ſanè neque Orpheus ille, decãtata ſua ly- C
ra, frequẽter eam plectro percurrẽs, vt puto ali-
qua ex parte permulſerit: quam quidem lyram
irrationales etiam naturas ſono ſuo trahentem,
ei affingunt Græci. Iam prę ter alia iſtud quale eſt (* τῶν ὑποδίκων τῇ βασιλείᾳ.)
quod nullius ſanguinem, qui * imperio ob maie-
ſtatẽ læſam obnoxius fuerit, effundere volueris?
Quod tu quidem te ita facturum eſſe non iure-
iurando confirmaſti, verùm cœleſti prudentia
optimum eſſe, maximéque Imperio conuenire
iudicaſti, qui nimirum & vitæ * & necis poteſta- (* ζωῆς καὶ θανάτου ταμίαν μόνον θεόν.)
tem penes ſolum Deum eſſe ſcias. Incruentam
enim prorſus, cædiſq; puram ſolã Imperij tui ad
miniſtrationẽ, vniuerſum iactat æuũ, quæ vitam
felicem & bonorũ omniũ prouẽtum producit.
Quod quidẽ cernere licet quũ in aliis exundãti-
bus cõmoditatibus, tũ in eo quòd ætate tua ma-
gna rurſus ingenia & artes nobiliſsimę reuixerũt, D
& per proſperum ſucceſſum ad ſummũ peruene- (ἀμείψαθαι.)
runt, non tua quidem, ſed illarum planè gratia,
vt ſimul & teſtis earum eſſes, & ſpectator: qui
quum iudicare de rectè factis, tuum reponere ea
atq; remunerari maximè poſsis. Neq; ſanè affir-
mare dubitarim, tua gratia primarios qui apud
nos ſunt viros, ſub Imperio tuo editos eſſe. Si
namq; vberem fructuum prouentum, ſicuti dici-
tur, temperata conſtitutio atque tenuitas circun
fuſi aeris efficit: præclarum profectò artium &
præſtantium ingeniorum incrementũ benigni-
tas, honorificentia & humanitas principis elicit.
Qualis nunc eorum eſt copia: quam indicio, li-
beralitate & munificentia tua tantopere, profi-
cere, adaugeri, & ad cœlum vſque tolli conſpi-

A cimus. Quod quidem in eloquentia maximè vi-
dere eſt, vt propè noſtrũ temporũ græci, cum ip-
ſis artis eius inuentoribus certent, proindéque
* primas ex ſecundis ferant, ita vt ſententus om- (* τὰ πρωτεῖα ἐκ τῶν δευτέρων λαμβάνειν.)
nium videtur: quãuis omnes iſti te atq; actioni-
bus tuis laudãdis occupati, inferiores hac in par
te reperiãtur. Lõgè enim orationis & eloquẽtiæ
vim omnẽ ſuperas, in tantũ virtutibus excellere
ſtuduiſti. Demaratus ille Corinthius quũ Alexã-
drum Suſis vidiſſet, prę lętitia illachrymãs ingẽti
dixit voluptate & gaudio, qui ante id tẽpus ob-
iiſſent, orbatos, quòd Alexandrũ in Darij throno
* ſedentẽ non viderint: prę terea, quòd pars aliqua
adhuc terræ obſcura & ſole carens reliqua eſſet,
quę eundem Alexandrum non conſpexerit. Ego
verò dixerim, laudem iſtã, quam alius tẽpore oc-
B cupauit, in te multo magis cõpetere. Atq; ille di-
cto eodem Alexãdrum quidẽ ornauit: ad tuam
autem prę ſtantiſſimã Imperij adminiſtrationem
reſpiciens, laudem tãtam retulit. Quòd ſi & hoc
dicere oportet, quàm inſigni animi lętitia caruiſ
ſe putas, ſeptenarium diuinorũ religionis noſtrę
virorum conuentũ, quòd te ſimul cum eis coru- (*septem primaria œcumenica Concilia.*)
ſcantem, veluti ingentem opum acceſſionem, nõ
viderint? Potiſſimùm verò primum illum, qui tri
nitatis myſterio eſt cohoneſtatus, quòd te aſſeſ-
ſorẽ, ſeu potius throni ſimul & Imperij poſt ſe
ſtatim ſucceſſorẽ germanũ nõ habuerit, profeſ-
ſionis fidei noſtrę ducem, & reuera patiẽ tum
Conſtantinũ, magnum apud Chriſtianos nomẽ?
Nã tãta ſiquidem inimicorũ multitudo irruiſſet
verborum peruerſa verſutia ſinceritatẽ fidei mi- (*Conſtantinus Magnus.*)
ſcens atq; concutiẽs. Enimuerò ſingulari quadã
prouidẽtia Deus te, nulla re illis inferiorẽ, quem
C admodum quoddam põdus æqualis momẽti in
lance opponẽs, conuenientémque magnitudini
Imperij mentem ſimul & morum dignitatem tri
buẽs, eóque experiẽtiæ & bonitatis progreſſum
rerũ adminiſtrationi temporib. noſtris præfecit,
vt eas quã optimè gubernares, nec nos prorſus
peſſũ iremus. Quis enim ſuffeciſſet alius, qui tot
& tantis malis vndequaq; circumfluentibus ob-
uiã iret, quàm tu ipſe, qui fortitudine & pruden-
tia & Dei cultu iuſtus es iudicatus, tẽporibúſque
noſtris alter quidam Noẽ aut Moſes exiſtimatus (*Andronicus, alter Noe & Moſes.*)
ſcapha & ligno, crucẽ adumbrantibus, ex ærum-
narũ fluctibus ſubducens, & populũ tuũ à perſe-
quutoribus eripiẽs, & percutiẽs iis atq; ſubmer
gens perſequẽter, atque per manum Dei tropęa (*Arca Noe & virga Moſæ Crucis fuere figura.*)
vbique excitans, magnificámque mundi nauem
magnificè eincis velo noui orbis ſemina cõſer-
uantem gubernans: aut ignis quoque columna
D prorſus habitus, veluti nouum Iſraelẽ, nos cœ-
leſte videlicet ſemen, ad veram pietatem produ-
cens: aut ſanè liquor ſeu ſuccus ſacer, aut ſal qui-
dam diuinus, vt Euangelicè dicã, ſuo planè tẽpo-
te nobis iã fatiſcẽtibus atq; diffluẽtibus iniectus?
Sed quid ago? Si enim quãplurima dicẽdo vel mi
nimã partẽ rectè factorum tuorũ attingere poſ-
ſem, nihil prorſus difficultatis aut moleſtię ora-
tioni adeſſet. Quãdoquidem verò verba etiamſi
omnium lõgè optima in mediũ proferãtur, cede
re tamen plurimùm rebus ipſis neceſſario opor
teat, ne ea accumulando vltra modũ progredi
videar: vbi pauca quędã addidero, ad argumentũ
hiſtorię propoſitũ deſcendã. Quę enim tibi meua
exuberãti manu bona cõceſſit, & quã munificen-

Origenes conuincendorum hæretico rum gratia in Græciam profectus. 244 b cuius inſtinctu ſuos libros cõ ſcripſerit. 211.e
Origenes egregius hæreticorum confutator. 247.e Hebraici ſermonis ſtudioſiſſimus. 238 f hæreticis penè omnibus materiã erroris præbuiſſe creditur. 1090.d
Origenes libros innumerabiles, qui hodie non extant conſcripſit. 194.e f
Origenes monachus. 350. b parentem pro fide Chriſtiana captum ad martyrium adhortatur 231 b
Origenes philoſophorum omniũ ſcriptis plurimùm delectatus 240.b
Origenes quo conſilio philoſophicas & prophanas literas ſit conſectatus. 241 e 245 a f quod verbis docuit, factis etiam alijs demõſtrauit. 2,3. e d ſacras literas in Eccleſia docuit, antequam eſſet factus presbyter 241 g
Origenes ſcholæ Chriſtianę apud Alexandrinos catechiſtes. 232 ſeipſum propter regnum Dei caſtrauit. 235 a
Origenes vocabulum Dei genitrix quàm probè expoſuerit. 902 b e
Origenis abſurda atq; impia dogmata 1090.a ad ſacras literas ſtudiũ. 231 a apud philoſophos autoritas. 239 b contra Arabum hæreticos diſputationes. 148 a cõtra Celſum Epicureum libri 245.f de canonicis Bibliorum libris iudiciũ 243. a de trinitate traditio. 369.e f
Origenis diſcipuli. 146 g 232. a 233 g
ob Origenis dogmata Conſtantinopolitana ſynodus cõgregata 1088 g
Origenis dogmata potiſſimùm à Macario epiſcopo Hieroſolymitano enulgata ibidem a
Origenis encomium 674 h horrendus lapſus 241 f in Arabiam profectio 244 f in Eſaiam & Ezechielem lucubrationes 245. e in tradẽdis diſciplinis facilitas 240 g in vrbem Romanam profectio 241 e
Origenis libri à Baſilio Magno & Gregorio Nazanzeno diligenter lecti. 674 g h ab Epiphanio in ſynodo prouinciali damnati. 812 g nẽ à monachis Aegyptiacis. 808.c & à Theophilo 812 b
Origenis lucubrationibus Athanaſius plurimùm adiutus. 812.e f
Origenis patrimoniũ fiſco illatũ. 231.d
Origenis paupertas. 233. e res 230. g ſcripta. 242.f 245 e 470.g
Origenis ſcripta à Theotimo Scythico epiſcopo defenduntur. 813 b e
Origenis vita auſteriſſima. 233. f
in Origenem anathema. 1091 e
Origeniſtæ. 809 b
Origeniſtarum hæreſis. ibid.e
Ormiſdas epiſcopus Rom. 1067 f
Orothes hæreſis. 779.d
Oſtienſis portus. 844 e
Othonis imperium. 154 a
Otreius Melitinenſis epiſcopus. 731.a
Oxyrynchon opp. 682 e
Ozi Iudæorum Pontifex. 91 g

P

PAchomij monachi leges & ordo. 473 a ſymbolum atque monumentum. ibidem e
Pacorus Parthus. 40 h
Pæanes Chriſtianorum. 318 f g
Pæſius monachus. 473 e
Palatij Cõſtantinopolitani deſcriptio. 33 a
Palæſtina à Sarracenis & Perſis miſerè depopulata 1044 e
Palæſtinæ monachi. 751 e
Palæſtinorum monachorum ad Alciſonem de ſtatu Syriæ & Palæſtinæ eccleſiarum ſcriptum. 1031 g h
Palæſtinorum monachorum ad Alciſonem de rebus Flauiani & Xenaiæ ſcriptum. 1033 b
Palladius. 840 h
Palladius epiſcopus. Antioch. 1025 d
Palladius Aegypti præfectus Theonæ armatus eccleſiam occupat. 691.a
Palladius Helenoſpolis & Aſpunæ epiſcopus. 916 g
Palladius curſor velociſſimus. 884 h
Palladij epiſcopi mors. 1025. d ſcripta. 722.h
Palladij Aegypti præfecti in orthodoxos impietas. 628 e
Palmarum apud Scythopolim copia. 810.a
Palmarum folia in vſum monachorũ cedunt. ibid f
Pambonis hiſtoria. 689 h
Pamphil⁹ presbyter & martyr 246 e 291 h
Pamphili Cæſarienſis martyriũ. 328 d
Pampicpes. 1017 g
Pan deus Arcadiæ. Impuriſſimus. 933.e cur deus à gẽtilibus creditus. 448.a b
Pan deus à Pauſania poſt Medicũ bellum dicatus. 405 a
Pancratius Petri apoſt. diſcipulus 167.f
d. Pancratius Siculorũ apoſtolus 129.c
Panemus menſis. 1057 a
Panius mons. 170.h
Panopliæ ſiue armaturæ victricis ctiam efficacia 332 d
Panſophius Nicomedienſium epiſcopus 805 c
Pantelemonis martyrium. 305 h
Pantænus epiſcopus 237.g 241. e 245. e theologicæ ſcholæ Alexãdrinæ præfectus. 221 f
Pantichium opp. 814 g 797 a
Paphlagones Nouati dogma moribus ſuis conueniens recipiunt. 670 h
Paphlagonum contra Macedonianos prælium 331.a b e
Paphnutius monachus. 473.a
Paphnutius Aegyptius epiſcop. 375. d
Paphnutius Thebaidis epiſc. martyr. 374 e
Paphnutij Thebæi epiſcopi de cœlibatu ſacerdotum in Nicæno concilio ſententia. 383.b
Papias epiſc Hieropolitan⁹. 151. e 167 a eius facta. 169.d
Papylas martyr. 185 a
Papyrij caſtellum. 1027. g
Papyrii epiſcopi mors. 116. f
Parabolæ Saluatoris ex quatuor Euãgeliſtis collectæ. 69 f
Paradiſus ſanctorum animarum ante reſurrectionẽ communẽ. ſedes. 74.c
Paradiſi felicitas. 489 f
Paradiſi locus, & elegans deſcriptio 186.g
Pardalis. 487.d 659 b
Parentum primorum lapſus. 27.g
Paris Pergenes & Rom epiſc. 916.f
Parthenij Lampſaceni epiſcopi ſanctitas & miracula. 415 g
Parthorum imperium. 36.g contra Romanos bella 310 e f
Parthorum regibus Arſacidarum nomina impoſita 36 f
Paſcha verum Chriſtus tropheo crucis diabolum deuicit. 787.b
Paſcha verum in eucharistia exhibetur. 70 e
Paſcha Iudæorum. 784 a
Paſcha legale. 70 b
Paſcha Nouatianorum 781. g Montaniſtarum, Samoſatenorum. 782 g
Paſcha ab initio moribus magis quàm legibus obſeruatum. 784 d
Paſchæ celebrandi errores in Nicæna ſynodo non introducti. 785.a
de Paſchate vno eodemque tempore celebrando decretum 391 a
Paſchæ celebratio inter adiaphora numeranda 781.f g
Paſchæ feſtum non cum Iudæis, ſed die Dominico habẽdum 211 d 391.b
Paſchæ celebratiõ apoſtoli Chriſtianis liberam reliquerunt. 783 c
Paſchatis feſtum quo tẽpore celebrandum, a multis diſputatum 224.225 e. 275 e 190 f 781 e f
Paſchatis celebrandi in Occidente tẽpus atque ratio. 670 h 381. g 391 a
Paſchatis celebrandi conſenſus 788 b
ob Paſchatis celebrationem illegitimã Aſiani à Pontifice damnati. 784 b
Paſſalion diaconus. 866 b
Paſſarion 1017.h
Paſſinicus epiſcopus. 659.h
Paſtoris liber, & ſeuexi de eo iudiciũ. 201 a
Paſtoribus renunciata Chriſti natiuitas. 45.a
Paternæ in filios pietatis memorabile exemplum. 801 h
Patientiæ corona 8 9 f g
Patientiæ in afflictionibus conſolatio. ibidem g
Patriarchatus conſtituti. 750 h
Patriarchatuum ſiue diœceſium ordinatio. 751.a b
Patricius præfectorum Conſtãtinoi vicarius. 319 a
Patricij conſulis exilium. 990 e
Patricio conſuli Ariadna in matrimonium data. ibidem b e
Patropaſſianorum hæreſis. 466 a
Patrophilus Seleuciæ epiſcopus 539 a
Patrophilus Scythopolitanus epiſcopus 461 g 511.e 171 a 381.g 461. g 511 a 527 a 539. a exauthoratur & excommunicatur. 633.e
Patrophilus Scythopolitanus epiſcopus Arianus 742 g h
Paulinæ prædicationis ſumma 114 e
Paulinus Antiochenus epiſcopus. 541 g 478 e 574.e Arij diſcipulus. 369 h
Paulinus Nolæ epiſcopus. 970 e
Paulinus in Cappadociam relegatus, capitali ſupplicio afficitur. 888 a
Paulini hæreſis 730 a 742. h 786.e
Paulini Tyri epiſcopi pietas. 336. a
Paulinani cum Meletianis communicare nolunt. 543 g
Paulini cum Meletio diſſidium. 739.b
Paulini Antiocheni epiſcopi mors. 767.a b
Paulinianoi hæretici. 465 e
Paulinianorũ aduerſus catholicos cõuentus 767 a eorũ cum Meletianis apud Antiochenos diſſenſio. 737.f
Paulinus 479.a
Pauli apoſtoli forma, totiuſq; corporis habitus 132 flaus ab Origene decantata. 243.e
Paulus omnibus apoſtolis præferendus licet in eorum catalogo nõ numeretur 141.e
Paulus apoſtolus qua ratione omnibus omnia factus. 894.e
Pauli apoſtoli naufragium 125.b miracula. 111.e 116 g 126.a
Paulus apoſtolus num fuerit coniugatus, à multis dubitatur. 144.h
Paulus apoſtolus cur vxorem ſuã non circumduxerit in ſuis peregrinationibus 141 f
Pauli apoſtoli prædicatio & acta. 109 d
Pauli actorum liber fictitius. 147.a
à Paulo epiſtulæ ad diuerſos quomodo &

INDEX.

do & quo conſilio ſcripta 127.h
Pauli apoſtoli ad Heb. epiſtola. 168 e 214 a 241 d
Pauli ad Hebræos epiſtola à Luca in linguam Græcam verſa 232 233 a
Pauli epiſt. ad Hebr. num canonicè ſcripta 146.d
Pauli ad Timotheum epiſtola. 127. g & Titum. ibidem
Pauli Apocalypſis 788 d
Pauli pugna cum feris. 118.a à Iudæis captus cauſam dicit. 121.a accuſatur apud Felicem. 121 d
Pauli apoſtoli vincula 111. a 117. d ad Cæſarem appellatio. 122.e
Paulus priore Neronis iudicio abſolutus 124.d
Pauli apoſtoli martyrium. 117 e 128.g
Paulus Alexandrinus hæreticus. 230.d
Paulus epiſcopus Cõſtantinopolitan. 454 g 460 b 621 f g
Paulus epiſcopus Conſtantinopolitanus à Conſtantio in exilium actus. 461 f proſcribitur. 459 in Cucuſum relegatur 502 f reuocatur. 450.b
Paulus epiſc. Cõſtantinopolitanus Macedonianorũ opera ſtrãgulatur 502 f
Pauli epiſcopi Conſtantinopolitani apud Conſtantinum querimonia. 462. 465.a exilium & cædes. 454 g
Pauli Conſtantinopolitani martyris oſſa Cõſtãtinopolim trãſlata 752 a b
Pauli Emeſeni epiſcopi pacificandi in eccleſia ſtudium. 909.b
Paulus ex Epheſino epiſcopatu eiect'. 1015 g reſtituitur. 1012.g
Paul' Euphraſius epiſc Antioch 1057.e
Paulus monachus Apamẽſis 718.719.a
Paulus monachus Cœleſyriæ. 717.h
Paulus Neocæſareæ epiſcopus. 375.e umbarum manuum vſu Licinij impietate orbatus. ibidem.
Pauli Nigri hæreſis 1160 e
Pauli Nouatiani epiſcopi encomium. 877 b eius cum Iudæo controuerſia. ibid. c d
Paulus philoſophus ac monachus Zeugmateoſis. 719.a
Paulus Samoſatenus epiſcopus Antiochenus 272.e 289 e excõmunicatur. 280 c ab errore conuerſus, iterum lapſus. 279.b
Pauli Samoſateni doctrina. 564.b mores atque improbitas 281 b hæreſis. 280 d 284.a de regno Chriſti falſa opinio 447. b cum Alexãdrinorum epiſcopo atque aliis presbyteris diſputatio. 281 g
Pauli Samoſateni hæreſis damnatur. 717.h
Paulus cognomento Simplex, Antonij diſcipulus. 420.b
Paulinus Treuirorũ Galliæ epiſc. 412.b
Paulinus Tyri epiſcopus. 369 g
Paulus epiſc. à concilio repudiatur. 467.a
Paulus quingentorum Aſcetarum abbas. 712. d
Paupertate cur interdum pij premantur. 888 d
Pauſinicus Zelenus epiſcopus. 612.d
Pax Chriſti quam efficax. 274.g h
Pacis templum à Pertinace epiſcopo Conſtantinopolitano ad mare ædificatum 361 f
Pazus vicus. 678 a 780 d
Peccatum ad mortem. 606. h 889 d
Peccati horrenda pœna. 29.30.a
Peccati originalis grauitas. ibidem.
diua Pelagia. 849 g
Pelagius Laodiceæ epiſc. 613.e 748 b 751.b. proſcribitur. 679. d
Pelagius Pontifex Rom. 1103 a
Pelagius ob affectatum imperium à Zenone interfectus. 1018.f
Pelargus vrbis Conſtantinopolitanæ regio. 912.a
Pelei martyrium. 308.d
Peotadia Timaſij coniunx. 795 h
Pentaclas Roſianos archiepiſc. 918 e
Pepuziani hæretici. 214 e
Pepuzitarum Paſcha 782.h
Perennij in Chriſtianos crudelitas 217 g
Perintibus ciu. 1137 a
Periurij diuinitùs vindicati memorabile exemplum. 236.b e
Peroſis regis contra Hunnos res geſtæ. 1041 b e
Perſeæ arboris in medicina vſus 595.f
Perſarmenij pop. 1104 g
Perſarmeniorum ad Iuſtinum profectio. ibidem.
Perſecutio Chriſtianorum ſub Aureliano. 282.h ſub Decio. 250. f ſub Maximiano. 249 g ſub Diocletiano. 297.f 309.e ſub Maximino. 245.g in Perſide omnium grauiſſima. 410 g ſub Seuero. 150. e ſub Valeriano. 268 a b
Perſecutionum neceſſitas. 882 d
Perſecutionibus Chriſtianorum diuinitùs finis impoſitus. 916.a
Perſecutionibus Eccleſia Chriſti auctior ſemper facta.
Perſæ ad Chriſtum quomodo conuerſi. 878.e
Perſæ ad Daras & Niſibim victi. 1068. e d item à Romanis. 885.h 1110.e d
Perſæ à Romanis capti & bonis eccleſiaſticis ab Acacio epiſcopo redempti. 886 a
Perſarum regni primordia. 36.e f
Perſarum regnum ad Parthos tranſlatum. ibid.f
Perſarũ religio crebris Romanorũ legationibus vehementer aucta 878 b
Perſarũ in Chriſtianos crudelitas 883 e
Perſarum martyres. 414.f
Perſarum legati à Iuliano in Chriſtianorum odium violati. 566 f g
Perſarũ aduerſus Hormiſdã rebellio. 1120 a in Romanorum agros excurſio 858 a cum Roman. bella. 1046.d 1068 f g 1105.b 1152.g
Perſarũ cum Romanis cẽtum annorũ induciæ 853 b pax 1136.e contra Iulianum Imp. res geſtæ 600.b c d cũ Traiano Imp. bellum. 172. g
in Perſide Chriſtianiſmus à Marutha propagatus. 879 e
Pertinax epiſc. Conſtantinop. 362.f
Pertinacis imperium. 230.e
Peſtis dira. 322. f 604.a 968.h 1078 d
Peſtis ingens apud Alexãdrinos. 274 g ſub Veſpaſiano. 161 e
Peſtis tempore charitatis officia exercenda erga ægrotos 274.275.a
Peſtilentiæ infidelibus ſunt pœna, fidelibus pietatis probatio. ibid.
Petri erga Chriſtum amor cur toties explorátus. 81. e d
Petri apoſtoli ſtatura & corporis forma 132. prædicatio & res geſtæ. 94 d 128 h
Petrus apoſtolorum anteſignanus & princeps & eius epiſtolæ. 243 e
Petrus apoſtolus Chriſti manibus baptizatus. 89.e
Petri apoſtoli cũ Simone mago conflictus 120.e de S ſancto cõcio. 88.f
Petri apoſtoli Euãgelium ab hominibus falsò ſparſum. 147 e
Petri & Pauli apoſtolorum memoria & ſolennitas quãdo inſtituta. 1043 e
Petrus apoſtolus Romanus & Alexandrinus epiſcopus. 915 g
Petri apocalypſis. 788 d
Petrus apoſtolus ab Herode incarceratus, liberatur ab angelo 101. d Romæ martyrio coronatur. 128 g 130.d eius ſepulchrum. 400 e
Petri in eccleſia Romana ſucceſſores. 150.b
Petrus de Ioãnis obitu ſtudioſè inquirit. 81 c
Petrus primus Pontifex Rom. 150.a
Petri Aegypti præfecti de Mauritij morte vaticinium. 1141 e
Petrus Aegyptius monachus. 718. h
Petrus epiſcopus Alexandrinus 288.d martyr. ibid. 610 d eius cum Theophilo contentio. 810.b e
Petrus Alexandrinus epiſcopus ab Aegypti præfecto in carcerem coniectus 688 a eius contra Melitium & Arium diſputationes 280. a de Lucij in Alexandrinos crudelitate ſcriptũ. 290.b mors 1151.f martyriũ. 308.c d 310.a 360.a
Petrus Baſilij Magni frater. 723.a
Petrus Cnapheus epiſcop' Antiochenus 990.d 1019.h 1032.h
Petrus Cnapheus ex epiſcopatu Antiocheno eiectus. 1015.g
Petri Cnaphei quatuor in eccleſia inuẽta. 991 g hæreſis. 1162.e mors 1031 d
Petrus Damaſcenus. 1036 f
Petrus Galata monachus. 718.g
Petrus Gazæ ſiue Maiumæ epiſc. 967.g
Petrus Iberus monachus 1035.f
Petrus Moggus epiſc. Alexandri. 1016.f
Petrus Moggus Chalcedonenſem ſynodum damnat. 1019. f Timothei epiſcopi ſepulchrum violat ibid g
Petrus Mauritij Imperatoris frater. Europa præfectus. 1149 b e
Petrus Sebaſtienſis epiſcopus, Baſilij Magni frater Athanaſij in eccleſia Alexandrina ſucceſſor. 688 a b
Petrus Diocletiani domeſticus martyrio coronatur. 299 a
Petritarum hæreſis. 1161.b
Peucẽnus poſt Maximini tyrãni mortem turpiter tractatur. 335.a
Phadæus Iudæorum Pontifex. 91.h
Phalli. 955.e
Phalli turpiter nudati in publicũ producti. 770.e
Pharaſmanis eunuchi pietas. 1151.e
Phariſæorum hæreſis. 193 g h
Pharnabazus Parthus 40.h
Phaſaelus Antipatri filius. 39. g h Hieroſolymæ præfectus. 40 e
ad Phennẽſia metalla orthodoxi ab Arianis damnati 695 b
Pherochanis Perſarũ ducis cædes. 1129 e
Pheroras Antipatri filius. 39. h
Philagrius epiſcopus 659 e
Philadelphienſis ſynodus. 569 f g
Phileas Thmuitarũ epiſcopus. 300 d
Phileæ epiſcopi de Alexãdrinis martyribus ſcriptum 301 f martyriũ. ibid. 309 e
Philetus epiſcopus Antiochenus. 150.g
Philippus apoſtolus. 126.e
Philipp' Herodis filius, Iturææ & Trachonitidis regionis princeps conſtitutus. 53 b
Philippus epiſcopus Hieroſol. 174 d
Philippi apoſtoli filiæ propheticũ habuere ſpiritum. 170 e
Philippi apoſt. prædicatio. 135 e martyrium 135 f g
Philippi apoſtoli vxor & liberi 141 h
Philippi Euãgeliſtæ quatuor filiæ propheriſſæ 127.e
Philippi diaconi cum Simone mago diſputatio. 94 a b
Philippus Sidites Byzãtium petit epiſ-

coparum. 912. b eius pietas. 898. a ſcripta. ibid a b
Philippus ex Apamea Aſiæ in Eudoxiopolim epiſcopus mittitur. 918 g
Philippus Aſiæ rector. 185 a
Philippi præfecti Cóſtantinopolitani prudentia. 461 f g
Philippus Imp. 150. e poſt confeſſioné atque pœnitentiam in eccleſiam ab epiſc. admiſſus. ibid. e
Philippus primus ex Imperatoribus romanis Chriſtianus. ibid d
Philippi Rom Imp res geſtæ. 1104 e f
Philippicus militari tumultu inſectatus 1123 e
Philippici res bene geſtæ. 1121. a b 1129. e
Philippus Mineus. 40. g b
Philippi Ptolemæi filius. 40 e
Philippopoli epiſcoporum concilium congregatur 488 b
Philo Iudæus monachorũ quorundã Chriſtianorũ inſtituta deſcripſit. 417. h
Philo de monachis in Aegypto ſcripſit. 105 a
Philogonius ex cauſidico factus epiſcopus Antiochenus. 361 g 365. f g 369 g 821. e
Philogonij epiſcopi mors. 375. b
Philogonius hæreticus. 389. a
Philonis laus 98. e cum Petro apoſtolo colloquium 104 b lucubrationes, earũmque commendatio. 107. f
Philonis & Ioſephi Iudæi collat 110 d
Philonis de vita cõtẽplatiua liber 105 a
Philopon⁹ Ariſtotelic⁹ inſignis. 1116 b vide de Ioan Philop.
Philoromi martyrium. 300. d
Philoſophia quandoque mendacium admittit. 951 b e
Philoſophi Chriſtiani vita. 235 e
Philoſophiæ vulnus 858 f g
Philoſophi multi à Valente Imp. occiſi. 725 e d
Philoſophi etiã de Chriſtiana religione diſputãt, ſed improbo cõſilio 377. e
Philoſophorum gentilium contra orthodoxos tumultus 769 770 e
Philoſophicus habitus à multis ſub Valente abiectus. 724. a b
Philoſtorgius ineptus Eunomij laudator. 778 f
Philoſtorgius ſcriptor eccleſiaſticus. 778 e f eius de amne Tigride ſcriptũ. 280 g
Philoxeni contra Heliam & Flauianũ odium 1058 b
Phineas Iudæorum pontifex 91. g 92. b
Phiſon fluui⁹ e Paradiſo profluit. 487 a
Philomena Pythoniſſa Apellis. 219. a
Philomenæ prophetia ibid. b
Philactus Antiochiæ epiſcopus. 431 b 491 a 435 b 681 e
Phocas Rom Imp. 1149 b 1168 e f
Phocæ Imperatoris cõtra Heraclium & Nicetam bellum 1167 g in rebus gerendis infelicitas 032. g impotentias & crudelitas. 1155. a 1117 e f
in Phocam & genus eiuſdem poſt mortem maxime ſæuitum. 1167. e
Phœnicia vtraque à Scenitarum gente miſerè depopulata. 1144. f
Phœnicum idololatria à Chryſoſtomo abrogata. 794. a
Phœnicum virgines ante legitimas nuptias ad ſtupra proſtitutæ 344. 345. e
Phœnix auis. 480. e
Photinus epiſcopus. 639. b e
Photini hæretici pertinacia. 509. e cum Baſilio Ancyrano diſputatio ibid e
Photini Sirmienſis epiſc hæreſis. 508 e 451 d damnatur. 306 f g
Photini exilium 508 509 e in Phocam Imperatorem odium. 1168. e
Photius patriarcha 1172. col. 2.
Phrauitas epiſc Conſtant. 1029. f
Phrygiæ oppidum propter Chriſtianã confeſſionem ab infidelibus incẽdio conſumptum. 302 g
Phryges Nouatianorum hæreſim recipiunt. 304. a
Phrygum regio temperatiſſima. 304 a conuenticula 448. f hæreſis. 197. b 214. b Paſcha. 782 h
Phyſcon monachus. 716. b 814. d
Piammon monach⁹ Aegyptius. 710 e
Pictori, qui Saluatorem Iouis habitu pinxit manus exaruit. 683 b
Pierius presbyter Alexand 189 g
Pietas imperiorũ fundamentũ. 854 b præcipuũ imperij præſidiũ. 884 f virtutum omnium fundamentum. 2 b
Pietatem veram pleruunque res ſecundæ ſequuntur 344 b
à Pilato templi theſaurus in æquæductũ ædificationẽ cõſumptus 100 e
Pilatus Iudææ poſt Archelaum factus procurator. 55 f
Pinna epiſcopus. 269 e
Pinytus epiſcopus Coosius. 195. a
Pionius celeberrimus martyr. 186 e
Pior monachus Aegyptius 712. d eius ſanctitas. 713 e
Pitholaus à Caſſio interfectus. 39 g b
Pityrion monachus. 473 e
Pius Pont Max. 174 b
Piorum in cruce probatio. 839 e f
Placidia Theodoſij magni ex Gallia filia. 706. g Conſtantio duci nupta. 859 f item Olibrio patricio. 970 a
Placidiæ pietas, atque in fide conſtantia. 745 f g
Placillæ Auguſtæ pietas ac ſanctitas erga Deum & homines. 806. f
Placillæ ſtatua à plebe furibunda deiecta. 805. e
Placillæ Auguſtæ mors ibidem
Plato Myrmenẽſium epiſcopus. 137 a b
Platonis de rerũ cauſis ſententia 872 b itẽ de mortuorũ reſurrectione 949. e
Plinius iunior. Chriſtianorum apud Traianum defenſor. 136. e
Plinthas Arianos diſſidentes conciliat. 780. b
Plotini ſchola. 330. h
Plutarchus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 381 h martyr. 232. 233. e
Pluuia ex cinere. 981. a
Pluuia in ſumma ſiccitate à Deo per aſſiduã precationẽ impetrata 198 199 a
Pœnitentia lapſorũ Chriſtianorũ. 318 f
Pœnitentiæ veræ formula. 140 f
Pœnitẽtiæ ceremonia in eccl Ro 771. d
Pœnitentia ſolennis propter Nouatianos in eccleſia inſtituta. 771 c d
Pœnitentiæ veræ exempla. 185 e
Pœnitentiæ libellus. 416. f
per Pœnitentiam homo renocatur ad vitam. 858 h
de Pœnitentibus in Eccleſiam recipiẽdis Cornelij epiſcopi Rom. cũ Nouato diſceptatio. 481. d
Pœnitentiarij in eccleſia Dei presbyteri 775 a Polybius epiſcopus. 168 g
Polycarpus Anaptiſtenæ & Nicopolis epiſcopus. 169. a 918 g
Polycarpus Conſtantinop epiſc 362 e
Polycarpus Smyrnæus epiſc. 151. a
Polycarpus in ſomnis videt, quo mortis genere eſſet obiturus. 183 f
Polycarpus Irenæi præceptor. 220. b Ioannis apoſtoli diſcipulus 187. f
Polycarpi laus 178 d cũ Aniceto pontifice colloquiũ ibid cum eodẽ cõmunio. 784. e ad Philippenſes epiſtola. 179 e ad Deum, dum martyrio coronatur, oratio. 185. b martyrium. 182. d 184. f 186 e 784. e
Polychronius Arianus. 702 e
Polychronius Apamenus epiſc. 899 g
Polychron⁹ presbyter decrepit⁹ 867 g
Polycrates Epheſiorũ epiſc. 220. g ei⁹ de celebratione Paſchatis ſentẽtia 225. b
Pompeius primus Romanorũ Iudæam domuit 39 e
Pompeius Hieruſolymam depopulatur. ibid & 39 e f
Pompeij bellum contra Tigranem Armeniæ regem. 39. e cædes. 1068. h
Pompeiopolis in Cilicia terræ hiatu abſorpta. 1074. e
Pontianus epiſcopus Rom. 150. e
Pontica diœceſis. Pontici poeti 207. d
Pontici marty. varia tormenta cruciati. 303. e
Põtificatus Romani exordia & incrementa. 122 d
Pontifices Iudæorum ab ipſo Aaron vſque ad captam vrbem. 91. f g
Põtificũ Ro ſucceſſio. 121. h 150 b 174. d
Pontificum & ſacerdotũ in Hieruſalẽ ſeditio exacerbiſſima. 119. e
Pontificum Iudæorum diſſidia & ſeditiones. 131. f
Pontius Pilatus Archelai à regno expulſi in tetrarchia ſucceſſor. 55 f vltione diuina manus ipſe ſibi intulit. 100 f
Pontij Pilatij ambitio. 73. a aduerſus Chriſtum acta quæ olim circumferebantur, ficticia. 53. f
Porphyrius Libanio deus. 608 b
Porphyrius ſophiſta. 605 e Chriſtianorum inſectator. 239 e eius ſurtiua & illegitima in epiſcopum Antiochenum ordinatio. 837. d in Ammoniũ & Origenem calumniæ. 840. e
Porphyrius cur Chriſtũ abnẽgauit, & in Chriſtianiſmũ ſit inuect⁹ 606 g b
Porphyriani hæretici. 395. g
Potamiena martyr. 234. e
Poteſtas omnis à ſolo Deo. 393. g
Pothini Lugdunẽſis martyrium. 203. h
Potini hæreſis. 889. a
Prapidij monachi ſanctitas. 718 g
Paryllius epiſc. Hieroſol 866. a 899 f
Prædictiones atque diuinationes legibus interdictæ 724. d
Prædonũ impunè Hieroſolymis graſſantium horrendus tumultus 119 f g
Præſagia futuri imperij à Iuliano viſa. 313 a b e.
Praſini 1049. a
Praſinorũ Cõſtantinopoli factio ibid. a
Præſentium ordines. 1057. d
Precationis vis & efficacia. 198. 199. a 491 g 743 d 863 f 914. d 791 e
Precationum in diuerſis eccleſiis varietas. 789. g
Preces Eccleſiæ vnanimes efficaciſſimæ. 99. a
Presbyteri in eccleſiis catholicis pœnitentiarij. 775. b
Priapus deus omniũ impuriſſim⁹. 933. a
principis Chriſtiani inſtitutio. 854. d
Principis abſolutiſſimi exemplar. 5 a
Principis eccleſiaſt diſciplinæ ſeſe ſubmittẽtis memorabile exemplũ. 250 e
Principis decedentis pulcherrimũ epitaphium. bonus ſucceſſor. 1117. b
pro Principũ ſalute aſſiduè orandum. 977 b
Priſcus Mauritij Imp. in Europa dux. 1137. a
Priſcus Romanorũ dux de maiorib⁹ Byzantij accuſatus. ibid. b e
in Priſcum militaris tumultus concitatus. 1121. e
Priſci Rom. ducis cũ Domẽtia nuptiæ. 1167. f

1121.e
Priſci Rom. ducis cum Domentiano pace 1167 f inſolentia 1121. de contra Barbaros res geſtæ 1144 f cum Chagano pacta. 1157 c d in i bc ex morte conſpiratio.1187.f martyrium. 268.d
Priſcianus epiſcopus. 736.a
Priſcilla propheteſſa. 213 g
Proclus epiſcopus. 657 b
Procl Iuſtiniani Imp. queſtor 1068 f g
Proclus monachus 902 a epiſc. Conſtantinop 181 f 868.g 903.e eo quod relicto Cyzico Conſtantinopolitanũ epiſcopatum ſuſceperit, multorum inuidia oneratus. 915 f g
Proclus præter opinionẽ omnium ex Thalaſſio Illyrici præfecto epiſcopũ Cæſarienſem facit. 923.e
Proclus Philippi Sidetis in archiepiſcopatu Byzantino competitor.912 g
Proclus placidi epiſcopi memorabile exemplum. 914.a b
Procli epiſcopi Cõſtant res geſtæ ibid.
ad Proconneſia metalla Chriſtiani ab Arianis damnati 695.a 622.h 711.a
Procopius tyrannus captus ad Valentem ducitur. 667 a ſub Diocletiano martyrio coronatur 307.b
Procopij Cæſarienſis ſcripta 1068.e cũ Valente bellũ 667 a ſupplicium. ibid.
Proculus hæret. Chryſ. diſcip. 897.d
Proculi hæreſis. mors 930.b
Probatius eunuch' Alexãd epiſc.614.f
Probian' medicus podagric' ſanatur
Probus epiſcopus Conſtantinop 362.g
Probus epiſcopus Chalcedon. 1156.g
Probus Imperator Rom. 287.e
Prodigia diuina in Christi paſſione ea hibita. 74.a
Prodigia dira. 56.e 151.a 325.d 347.a b 795.e 800.f g 847.e 928 g h 958.a 1144.e
de Prodigioſis caſibus theologicũ iudicium 847 g h
Prodigioſæ vites poſt vindemiã germinant. 553 e f
Proditionis pœna. 667 a 1131.e
Prophanæ literæ theologis neceſſariæ. 289.g
Prophanarum literarum magna vtilitas. 586 b
Prognoſticationes multis legibus damnatæ. 724 d
Prohæreſius ſophiſta. 674 g
Prophetæ in ecſtaſi non diuinant 215.c
Prophetarũ ſcripta lacerata, ab Eſdra ſacerdote integritati reſtituta 202.a
Prophetica dona in eccleſia Iuſtini philoſophi temporibus. 192 d
Proſtibula Romæ à Theodoſio abrogata. 765.e
Prototectus Cæſarienſis presbyter & martyr. 246.e
Proterius Alexandriæ epiſcopus à ſynodo Chalced lectus 965.d in baptiſterio à percuſſoribus obrutus 977.e
Proterij epiſcopi Alexandrini martyrium 976.g h
Protogenes epiſc. Sardicẽſis 281 f 467.e
Protogenes Carrarum epiſc. 741. e f
Protogenis facta. 687. a b miracula. 687 a exilium. ibid a
Prouerb Funem omnẽ mouere. 1167 e
Prouerb A prima linea 3 h
Prouidentia diuina in mediis malis opem benignè fert. 1059 g
Prouidentia diuina paternè ſimul caſtigamur & erigimur 322 h
Prudentiæ officium. 721.h
Pſalmodiæ. 813 e f
Pſalmodiæ Arianorũ. 802. e d Syrorũ. 479 a à Chryſoſtomo inſtitutæ.803.h mulieribus decantatæ. 668.e apud veteres non eædem. 788.d
Pſalmorũ Dauidicorũ commendatio. 983 h
Pſathyrianorum hæreſis. 779.e d
Pſeudabares pop. 1139.e
Pſeudomoyſes. 1063 f
Pſephium Antiochiæ reſtitutum. 930 a
Pſittaci a is deſcriptio. 489 e
Ptolemæus à matre Cleopatra fugatur. 38.e
Ptolemæus martyr. 182 a
Ptolemæi bibliotheca inceſtæ nuptiæ & parricidium 40 a
Ptolemæi Lathuri contra Alexãdrum res geſtæ 38.e
Publiæ abbatiſſæ ſanctitas 566.h
Publius epiſcopus Hierolol. 210.f
Publij epiſcopi martyrium. 294 f
Publius monach' Zeugmatenſis 719 a
Pudicitiæ conſeruatæ memorabile exemplum. 304 c d
Puer Conſtantinopoli mirificè in aerẽ ſublatus,& inde remiſſus. 928 g h
Pulcheria Arcadij Imp. Ro ex Eudoxia filia 796 f g 810 a b Martianum poſt Theodoſij mortem renunciat. 915. f à Septimo in aulam imperialẽ reducta 916 e priuatam in Septimo vitam complectitur 611 f
Pulcheriæ principis religioſiſſimæ laudes 851 e f virtutes 854. a pietas & liberalitas 854. e d vaticinia diuinitùs reuelata. 868 g
Pulcheriæ Auguſtæ dux. 972 h
Pulcheriæ ſororum virtutes. 835.h
Pulcheriæ mors. 939.g f 974 a b
Putorum hæreſis. 983 e f
Purpuræ tinctio. 289.f
Puſices Saporis Perſarũ regis artificũ præfectus martyrio coronatur. 412 e
Pumbaſtes monachus. 713 f g
Pyrenæi montes 735 e
Pythagorica animarum tranſmigratio. 601 a b
Pythagoricum ſilentium. 190.

Q

QVadrageſimale ieiunium.786.b
Quadrageſimali tẽpore in piſcium penuria Iuſtinianus carnibus homines veſci permiſit.1098 a
Quæſtiones eccleſiaſticæ non temerè promulgandæ. 272 d
Quartodecimani hæretici 128 b 782 g
Quadratus epiſc 103 e propheta. 151 e
Quadrati viri ſanctiſſimi facta. 171.f
Quintiano Gazæo epiſcopatus abrogatur. 468 c d
Quintæ fœminæ conſtantiſſimæ martyrium 255 g
Quirini Chalcedonenſis epiſcopi in Chryſoſtomum odium. 816 e f

R

RAis catechumenus. 234.e
Rebellionis vindicatæ exempla. 15.b 101 b
Reformatio cleri & eccleſiæ. 11 g
Reges ſacerdotali munere functi. 36.h oleo vncti typum geſſerunt veri regis Chriſti 32.f
Reſurrectio mortuorum à Platonicis deriſa. 949 a
Retinus. 339.d
Reuerentius Phœniciæ & Tyri epiſcopus. 916 g
Rhinocurura locus. 715.a
Rhinocurura catholica. 715 e
Rhodus terræmotu quaſſatur 1048.e
Rhodonis aduerſus Marcioniſtas ſcripta. 218. h contra Marcionem certamen. 217.a
Rhuenorum ad Chriſtianiſmum cõuerſio 1172.
Ritus & cæremoniæ veteris teſtamẽti ſymbola noui teſtamenti fuere. 34.d
Rhodiorum coloſſus. 361.e
Roilas Scytha cum copiis ſuis fulmine cœleſti extinctus. 8.8.a 914.c
Romanus monachus. 718 h
Romanus cautor carminis. 920.e
Romanus epiſcopus profugos epiſcopos ad communionẽ admittit.460 b
Roma figuratè à Petro Babylon dicta. 104 h ab Alaricho obſeſſa. 844.g fraude & perfidia ab Alaricho capta 859 e ab eodẽ direpta 843.e Gothis expugnata.1073 b c 844 e f 845.e itẽ à Gẽſericho 970 a à Totila.1073 d
Romæ olim ſeptem tantum diaconi. 788 b duo eodem tempore Pontifices concordes. 319 a
Romæ conciones in eccleſia ad populum non habitæ 992 h 916.f
Romani epiſc authoritas. 788.e 345 e f prærogatiua. 282.g 1027.h 455 b
Romani à Perſis & Varacho duce debellantur. 310. e f Gothorum obſidionem auro redimunt. 844 g
Romanorum Pontifices vide. 319 c
Romanorum epiſcoporum catalogus. 161 a 210 e 288.e 640.d 899 e
Romanorum in electione epiſcoporũ ſeditio.1043 f ieiunia. 788.a b
Romanorum cõtra Perſas res fortiter geſtæ. 600.b 883 e f 1046.e 1103. a b de Perſis præclara victoria. 885. b c 1128 b 1133.b pax 1130. d item cũ Cabade pax. 1046 a
Romanorum ſub Iuliano innumeræ calamitates 603 e d fames & peſtis dira 844 f ſynod' prouincialis.1067.f
Romanæ eccleſiæ primi epiſcopi 229. a b vetus priuilegium. 460.b c
Romanum concilium propter Auxentium epiſcopum coactum. 702.h
Romani concilij acta. ibidem
Ros crucis forma in Iulianum decidit. 553.g
Rubri maris duo ſinus. 484 d
Rufinus apud Arcadiũ præfectus prætorio 787 g imperiũ affectat. eodẽ.
Rufinus Eccleſiaſticæ hiſtoriæ interpres. 590.h
Rufini cum Theodoſio colloquium 802.h perpetua cũ Perſis pax.1068 h cædes. 787.788.e
Rufini caput haſtæ infixum. 787 g
Rufus abbas. 1088 g
Ruga Scytha cum ſuis militibus vltione diuina extinctus. 914.c d

S

SAba Arabiæ metropolis. 408 b
Sabbas philoſophus. 1038.a
Sabbas Achenſis epiſcopi ad Iuſtinianum legatus. 1086 e
Sabbas monachus 943.h 1038.a orator & deprecator Palæſtinorum apud Iuſtinianum 1086 f
Sabbas hæretic' 669 e ei' mors 1086 g
Sabbati' ex Iudæo Chriſtianus factus. 781.e contra iuriſiurãdi religionẽ illegitimè epiſc ordinatus. 871.b Nouatian' epiſcopatũ ambit. 870. 871 e propter Paſchæ diem Iudaico more celebrandum, à Nouatianorum eccleſia ſecedit.883.b Euangelicam lectionem adulterat. 871 e
Sabbatius Chriſtianus factus, cum Iudæis Paſcha celebrat. 781.d e f
Sabbatij ſepulchrum. 889.a
Sabæi pop. 408.b
Sabellij Libyci hæreſis. 409 g
Sabellij hæreſis.360.e 429.g 280.b damnatur. 306.b 326 g
Sabelliani hæretici. 1120.f
Saberi populi. 1032.e 1139 a
Saberorũ in Orientẽ eruptiones. 1132.e
Sabinianus Pont.Max. 1168 g
Sabinus epiſc & mart. 419.f Heracleæ Thraciæ Macedonianorũ epiſc.467.e

Sabini acta ſynodalia. 575.b c
Saborius Perſarum rex. 313 a
Sacerdotes olim erant reges vncti.32.f
Sacerdotes oleo vncti,figurā geſſerunt Chriſti. 32 f
Sacerdotum vnctio à Manuele Palæologo reformata. 11.f g
Sacerdotum coniugia 787.b ordinatio. 1098 d
Sacerdotalia dignitas eorum tantum eſt,qui ad eam ſunt vocati. 893 a
Sacerdotalis ſnoctio 977 c d
Sacramen om corporis & ſanguinis Chriſti communicantibus dandum in manus 802.g 803.e f miraculoſe in lapidem verſum. 803.e f
Sacramēti ſanguinis & corporis Chriſti prima inſtitutio.37.f reliquię pueris innocentibus olim datæ 1087 e
Sacramenti altaris vtraque ſpecies in loco templi ſacratiore ſeruata.823.a f
Sacramenta altaris morientibus communicata. 849.d
Sadoc Iudæorum Pontifex. 91 g
Saddoci Phariſæi ſaditio. 46.b
Saducæorum hæreſis 193 g
Sacoes ſua omnia quàm Chriſtum abnegare maluit 881.b
Salambria monachus. 916 g
Salamines monachus. 716 a 814.c
de Salomonis ſapientia Ireoqi iudiciū. 811 a
de Salomonis prouerbiis Egeſippi & aliorum antiquiſſimorum authorū iudicia. 193 194 a
Salianna Conſtantis dux. 491.b
Salina Alexandri regis coniunx 38 c d
Salome ager. 48.h
Salome Ioſephi vxor.91.a obſtetrix in bethleem. ibidem f
Salophaciolus epiſc. Alexand. 1016.a eius mors. 29 b
Saltatorum ſpectaculum ſabbato Alexandriæ exhibitum. 873.d
Saluſti' epiſc Hieroſol 1084.e Iuliani imper.præfectus.609 g matr. 1037 b
Samaritanorum de Paſchata celebrādo ſententia. 782 g
Samaritanorum hæreſis 193.g b cōtra Iudæos ſeditio. 118 b
Samoſatenus excommunicator.282.a f damnatur 306 g h
Samoſatenorum in fidei ſyncerioris amatores odia.680.d vide Paulum Samoſatenum.
Samuel propheta, ſacerdos, & populi iudex. 91.g
Samuelis prophetæ oſſa 869.a prophaticum. ibidem.
Sanctus martyr. 204.ub c 205. 206.a
Sancti Martyrium. 206.h
Sancti non pro diis colendi,cum ſerui eorum fuerint altiſſimi 318 d
Sanctos ſuos tuā defunctos Deus glorificat. 925. b a
Sanctorum adorationes à Xenaia epiſcopo Hierapolitano ꝓhibitæ.1033 a
Sanctorum veneratio vnde nata. 271. 272 a in quibus conſiſtat. 318.d
Sanctorum imagines vnde, atque cur antiquitùs erectæ. 271 272.a
Sanctorum monumenta vnde culta. 332.e 271 a
Sanctorum reliquiæ olim circumlatæ. 1088.f
Sanctorum memoria. 941 d
Sangaris fl.671.a ſangarum op.781. a f
Sangari martyrium. 196.a
Sangaris epiſcopi mors. 826.f
Sangarienſis ſynodi decreta. 781.e f
Sephiræ & Ananiæ horrēdū fatū 88.b
Sapientiæ Dei templum à Cōſtantino excitatum.462 f incenſum. 831.a
Sapores epiſcopus & martyr. 414 f
Sapores Gratiani Imp.dux. 737.f
Sapores Gratiani conſtitutionis de religione promulgatę exequutor 739.a
Sapores Perſarum rex Niſibim expugnat. 500 c eius contra Chriſtianos edictum. 413 a
Saraceni olim Iſmaelitæ. 716.g h
Saraceni à Moſe ad Chriſtum cōuerſi. 726 727.d
Saraceni metu correpti in Euphrate ſubmerguntur. 884 f
Saracenorū origo & antiquitas. 726 g contra Romanos res geſtæ. 884.f
Sardicenſe concilium. 468.d 502 e
Sareas Iudæorum Pontifex. 91 h
Sari præfecti militaris contra Alarichū res bellu geſtæ. 845. 846 a
Sarmatas Arianæ hæreſis ſectatos 360. d 366.g
Sarmatæ à Conſtantino victi. 345 a
Sarmatæ ab impetu ſiorbus à Iuliano repulſi 705.f
Saturninus hæreticus. 190.e 193 g 198 e
Saul primus Iudæorum rex. 36 a
Saulus Chriſtianorum maximus perſecutor 93 b conuertitur. 55 f
Sauromatæ gens barbara & inſortium 705.f g
Sauromatū cū Romanis bellū. ibid f
Scaurus Cœleſyriæ adminiſtrator.30.e
Scenitæ Perſæ. 1106 a b
Scenitarum in Meſopotamiam eruptiones. 1044 a
Scirti amnis periculoſa exundatio. 1060.e
Scortatio à Cōſtātino prohibita 345 g
Scriptura diuina non nuuis. ſed receptis vocabulis eſt explicanda 388.b e
Scythiæ Caucaſei & Boreales. 1138 c
Scythæ Pariſtrij à Coſtātino ſubacti. 348. d
Scythæ ab Arianiſmo ad orthodoxam fidem à Chryſoſtomo cōuerſi. 794 a
Scythæ vnū tātū habēt epiſcopū.788 b
Scytharum cū Arianis contētio 697 f in Romanorū agros irruptio 797 e
Seas ſummus Cabadis regis amicus. 1045 d
Sebaſtiæ ciuitatis deſcriptio. 341.h
Sebaſtiēſes quadraginta martyr.ibid b
Sectarum ſectiones. 721 b c
Secundus Apollonij martyris accuſator. 117 g
Secundus Arianus 360 g 381 g 390 f
Secūdus Ptolemaidis epiſc.381 g in cōcilio Nicæno excommunicatur 386.f
Sedetion epiſcopus Cōſtantinop 381 h
Seditio Iudæorum cruentiſſima 119 a
Seditionis vindicatæ exēplū. 55 b 101.b
Seiani in Iudæos odium 99 f
Selam Iudæorum Pontifex. 91 h
Seleucenum concilium. 492.a 510 e rios acta. 529 e
Seleucenæ ſynodi ad Imperatorem legatio. 511 f
Seleucia rin 509.b direpta ibidem
Selinas Gotthorum epiſcopus.779 e d
Seneca epiſcopus Hieroſol. 175.e
Senioribus honos tribuendus. 183 b
Senſes ſummus Cabadis Perſarū regis fautor. 1045 c d
Septem dormientium hiſtoria. 926.b
Septuaginta interpretes. 239.a
Septuaginta Chriſti diſcipuli quomodo & à quibus baptizati. 90 a
Septuaginta diſcipulorū voeſtio. 62.b
Septuaginta interpretum elegans hiſtoria 201 a
Septuaginta interpretum tranſlatio qualis. ibidem o
Sepulturæ apud Chriſtianos honos. 322.h
Sepulturæ honos martyribus denegatus. 208 a
Serapidis ſacra 769 h templum.ibid.h poſt Græcorum fugam à Chriſtianis receptum. 771.a
Serapidis templi deuaſtatio prædicta. 771 a
Serapiō epiſc.Antioc 110 f 217.b 369 b
Serapion à Chryſoſtomo accuſatus,in exilium mittitur. 807.e
Serapion Heracleæ epiſcopus. 820.g
Serapion Magnus. 713.
Serapion monachus.463 a 708 b pater decem millium monachorum.ibid.
Serapion Thmuæos apiſcopus. 472.a
Serapionis monachi multo ſudore victum ſibi parabant. 708 c d
Serapionis archidiaconi ſuperb.820.g
Serapionis egregia dicta. 722 a
Serenus martyr. 233 b
Sergia monaſtarij Olympiadis apud Conſtantinopolim præſes 831.e
S. Sergio ecra auten à Choſrue dedicata 1131 g
Sergiopolis per Sergium martyrem à Perſarum impetu defenſa. 1078 a
Sergius diaconus. 1151.e
Sergius Conſtantinop. epiſc. ibidem
Sergius patriarcha Conſtantinopolitanus 831 g hæreticus. 1166 d
Sergius proconſul à Paulo ad Chriſtū conuerſus. 109.d
Sergij martyriū.307. a templum.984.g
Seruatoris templum in Lateranenſi à Conſtantino conditum. 306.h 307.a
Senera Valentiniani Imp vxor. 706.a
Seuerianus Gabalenorum epiſc. 806.c
Seuerianus epiſcopus Scythopolitanus 815.h à Theodoſio occiſus. 967.f
Seueriani Arethuſij epiſcopi aſtutum facinus. 1036 g
Seueriam inſolens atque impiū dictetum 867.e cum Chryſoſtomo amicitia.808 h in Ioānnem Chryſoſtomum conuicia 818.b mors. 848.a
Seueriani hæretici. 190 g
Seuerus à Nephalio monaſterio pulſus. 1035.f
Seuerus epiſc 679 b eius ſcripta in Cōſtātinopolitana ſynodo dānata.1067.e
Seueri epiſc hæreſis à Gregorio Theopolitano epiſcopo exterminata 1133.c
Seuerus ἀκέφαλος Antiochenus epiſcopus 1053 a 1059 e in Chalcedonenſem ſynodum inuehitur 1058 b
Seueri Antiocheni epiſc perfidia.1035.f cum Alamnodato diſputatio.1044.e
Sauer' Cōſtātinupolim euocat'.1065.d
Seueri epiſcopi Conſtantinopolitani ſynodales literæ 1035 g ad Iuſtinianum & Theodoram epiſtolæ.1065.d
Seuerus monachus Aegypti. 718.h
Seuerus Occidentis Imper 970.a b tyrānis eccleſiaſtica 1040 g mora.315.e
Seuero epiſ Antioch. lingua, Iuſtino Imp subēte.excindi debuit. 1057.c d
Seueritanum hæreſis. 1161 b
Sextuplum Bibliorum opus. 238.g
Sextus ſcriptor eccleſiaſticus. 224. a
Sibyllæ Erythrææ de extremo in terris iudicio vaticinium. 1174 item de Ionconone ſtoſtæ crocea. 290 a
Sicariorum Hieroſolymis horrendus tumultus. 119 f
Siccitas ingens. 604.a 847.a 968 g h
Sida ciuitas. 1059 f g
Sidena ciu. 958.b
Sigiſmundus ab Heberſtain, baro Auſtriacus. 727.e
Silentiariorum ſchola. 1028.g
Siloæ fons 402.e
Simeon Columella monachus. 899.g
Simeon diſcipulus Ephræm. 478 h
Simeon epiſc.Hieroſol. 151 e.175.e
Simeon Ioannis Chryſoſt. vitam deſcripſit. 793.a

INDEX.

Simeones Laodiceæ epiſcopus. 918. e futurum terræmotũ prædicit 1085.e
Simeones hæreticus 669. e in ſummis ad Felicem Pontificem miſſus 1012.e
Simeones monachus Antioch. 718.e
Simeones monachus Apameẽſis.ibid.
Simeones monachus ſanctiſs. 919 c f
Simeones propter ſtupram illatũ falſo accuſatus. 1084 f g
Simeonis Cleopæ longæuitas. 165 a martyrium ibid f
Simeonis Stylitis ſiue Columellæ hiſtoria 1133 miracula ibid.d
Simeonis Stylitis cadauer Antiochiæ tranſlatum. 941 c
Simeonis apud Edeſſam noue viuendi ratio 1085.h de Chriſto vaticinium. 1180.f g 49 c pietas 1180.f g
Simeonis Magiſtri de Simeonis Stylitæ vita lucubrationes. 1134.e
Simiæ deæ ſimulacrum ad perpetuam fœditatis idololatriæ memoriam conſeruatum. 772.c
Simiarum variæ ſpecies. 488 a
Simmachus epiſcopus Rom ad Zenonem legatus 1022 b ob legationis præuaricationem damnatus. 1022 1021 e
Simon Boethi filius, Pontifex Iudæorum. 92 c f
Simon Camythi filius Iudæorum Pontifex. 71.g 92 f g
Simonis Cananæi nuptiæ. 400 d
Simon Cleopæ filius, Hieroſolymorũ epiſcopus. 165 f
Simon hæreticus. 190 b 210 h
Simon Herodis ſocer Pontifex. 92.f g
Simon Ioſephi filius. 90.d
Simon leproſus, pater Lazari. 70.e
Simon magus, apoſtolorum aperiſſimus hoſtis 129 d eius artes & ſtudia. 94.b e præſtigiæ. 130.f hæreſes, & 105 g ſeruus. 130.a
Simon à genero Ptolemæo in conuiuio occiſus. 37 d
Simonis contra Cendebæum ducem res geſtæ. ibidem.
Simonis Zelotis res & martyriũ. 135 g
Simoniani hæretici. 191 g
Simonium locus 130.b
Simplicius epiſcopus Rom. 1021.c
Simulachrorum materia precioſior in pauperum vſum expenditur. 771.b
Simultas inter eccleſiarum antiſtites Origenis tempore magna. 244 c d
Sina mons 716.e
Siricius epiſc 789 a Põt. Rom. ibidem.
Sitimis vicus. 1092. b
Sirmienſe concilium. 534. e f g propter Photini hæreſim coactum 506. f g
in Sirmienſi conuentu triplex fidei formulæ ab Arianis compoſita. 736 c d
Sirmienſis conuentus Latina fidei formula. 521 g
Sirmienſis fidei ſymbolũ Arimini lectũ. 535 b item Conſtantinopoli 535 b
Sirmienſi ſymbolo Occidentales epiſcopi quatenus & quomodo ſubſcripſerint. 525.526 e
Sirmium à Perſis captum. 1107.h
Sirmius Germinius. 536.b
Siſinius Conſtantinopolitanus epiſcopus Nouatianus 792.a 808 a
Siſinius Cyzicenus epiſcopus. 905 a
Siſinij epiſcopi facetiæ 964. f in Leontium Ancyranum epiſcopũ iacetè dictum 964 g h de Eutropio ſomnium. 828 g b mors. 871 g 899 b
Siſinius presbyter. 897.c
Siſinij cum Chryſoſtomo diſputatio. 965.b eruditio. 964. e naturæ & mores 994 e f g
Sittas Martyropolis proditor. 1127 g crucifigitur. 1131 e
Slauinorũ in Thraciam eruptio. 1137.a
Smyrnæorum eccleſiæ ſcriptum ad eccleſias Ponti. 182 d
Soba 91 c f
Socrates ſcriptor Eccleſiaſticæ hiſtoriæ fuit Nouatianus. 391 e 470. g h ob Græcorum deorum contemptum damnatus. 586.e
Socratis de Ioanne Chryſoſtomo teſtimonium. 925.a b
Socratis Eccleſiaſtici ſcriptoris de Neſtorio iudicium 901. c pro Euſebio Pamphili apologia 470.f
Sodomitarum exercitio. 1098.e
Sogdoane regio. 1139.f
Sogoi gens. 1138 d
Sol à Perſis adoratus. 411 e 559.b
Solis defectus ſub Auguſti mortẽ 36.e
Solomon Antiochiæ presbyter 1021.d
Solon epiſcopus. 715 a ex mercatore factus monachus. 715.e
Solonis leges. 173.b
Somnium Siſinij de Eutropio 828 g b item Theodoſij Imp. 716 b 798 f g
Sopater philoſophus 130 b colloquiũ cum Conſtantino Imp inſtituit. 131.a
Sophie Iuſtini imper. in mortis cõiunx. 1100 g
Sophiæ ad Chriſroem literæ. 1107 g
S.Sophiæ in vrbe Cõſtantinopolitana templum 454 h 482 f deformatum. 1068 b Iuſtiniano reſtauratũ 1069 e
S.Sophiæ templi ad Conſtantinopolim ſtructura. 1080 g
S.Sophiæ apud Conſtantinop inſignis bibliotheca 24 h
Sophroniæ ad conſeruandam pudicitiam inſignis certamen. 713.a
Sophronius Pompeiopolit epiſc 611 d Macedonij ſectator. 574.b
Sophronij Pompeiopol auaritia. 557 e eiuſdem rhetorica. ibid de materia ſymboli fidei præclare dictum. 531.b
Sophronius Tyri epiſcopus. 919 e
Socæi. 1148 h
Soſij cõtra Antigonum res geſtæ 40.h
Soſthenium locus 349 f 357 g
Soſthenium à S.Michaele Michaelium dictum. 350.e
Sotas euangeliſta. 818 e
Soter Pont Max. 174.b
Soterichus Ceſareæ epiſcopus 1037.d eius contra Fauinum odium 1038 a
Sphingis deſcriptio. 488.b
de Spinge & Oedipo fabula. ibid.e
Spiridion Cyprius epiſcopus martyr. 375 e philoſophũ argutũ verborum ſimplicitate cõuincit. 377 g Tryphiliũ epiſcopũ propter verborum in concionando nouitatem reprehendit. 424 c
Spiridonis hiſtoria. 413. e hoſpitalitas. 425 e
Spiritus ſanctus cur quinquageſimo demum à reſurrectione de apoſtolis miſſus 83. h in ipſo Pentecoſtes die quomodo apoſtolis datus 88 c cur in columbæ ſpecie ſit viſus, dũ baptizaretur Chriſtus 57.e
Spiritꝰ ſancti efficacia atq; officia 81 h an Spiritum ſanctum conſubſtantialẽ patri & filio profiteri oporteat. 608 e
Smchys Argyropolitanus epiſc. 161 h
Statua Chriſto à muliere Cæſareoſi erecta. 171 h
Statuæ Antonini tyranni vbique demolitæ. 141 h
Statuarum ſacrarum vſus. 271 e 594 e
Stauratij mors. 1171 col 2
Staurolatrarum hæreſis. 1165.d
Stella è Magis in oriente viſa, qualis fuerit. 50.e
Stella prodigioſa.800 falſe ſub Theodoſio Imp.viſa. 794.h
Stellæ in cœlo medio die viſæ 1147 f
Siemerichaganus Hunnus Chagani contra Scythas dux. 1118 c
Stephanus epiſco. ex Amaſena Conſtantinopolim tranſlatus 938 a
Stephanus epiſcopus Antioch. 621.e 491 a legatis Rom inſidiatur epiſcopatu priuatur.495 a b a pueris trucidatur. 941 f
Stephanus Laodicenſis epiſcopus profanarũ artiũ lõgè doctiſſimus 290.g
Stephanus epiſcopus Rom. 288.e
Stephanus Germanienſis epiſc. 741 e
Stephanus monachꝰ Aegyptius. 712.a
Stephanus patriarcha 1172.col. a
Stephani Apoſtoli prædicatio & miracula 91 h martyrium ibidem h
D.Stephani reliquiæ è Palæſtina Conſtantinop tranſlatæ 865 c
D. Stephani apoſtoli ſepultura ibid h
D. Stephano Conſtantinop. templum à Pulcheria ædificatum. 866. e item Hieroſolymæ. 939.f g
Stihenclus epiſcopus. 659.b
Stilico apud Honoriũ præfectus prætorio 787 g imperiũ affectat ibid.g
Stiliconis res geſtæ. 843 h mors. 782 f 841 h
Strendæ. 1092.e
Studitarum templum. 1042.a
Studius epiſcopus Cõſtantinop. 984.e
Subſiſtentiæ nomen in ſacris quomodo vſurpandum. 569 570.e
Subſtantiæ variæ definitiones ibid e
Subſtantiæ verbum ab Arianiſantibus ex ſymbolo deletum. 535 e
Subſtantiæ verbum malè intellectum magnas in eccleſiis excitauit tragœdias. 523 c d 534. 535 e
Subſtantiæ nomine in ſacris quid intelligendum. 569.570 e
de Subſtantiæ & ſubſiſtentiæ verbis Alexandrina ſynodus quid decreuerit. 568 569.e
Sudæus Iudæorum Põtifex. 91 h 409 g
in Sues homines diuinæ vindicta conuerſi 409.g
Supplicatio pro ſerenitate & clementia aeris impetranda. 857.b e
Supplicationes belli temporibus pro victoria inſtituendæ 883 b
Supplicationes ob terræmotum Conſtantinop inſtitutæ 928 g item Romæ ob Conſtantini de Maxentio victoriam 325.f
Suram op à Choſroe expugnatum. 1075 f
Suſacenſes. 510.f
Suſacis mons. 470 g
Suſannæ hiſtoria à Iulio Africano reiecta. 247 b
Syluanus Ciliciæ epiſcopus Romam legatus. 669 h
Syluanus epiſcopus Conſt cauſarum controuerſarum iudicium non clero, ſed laicis, ne nundinatione vterentur, committit. 417 a
Syluani Emeſenæ eccleſiæ antiſtitis martyrium. 309 c d
Syluanus Philippopolis primũ, deinde Troadis epiſc. 916 g
Syluanus Scythopoli cõbuſtus. 1086.f
Syluanus Tarſenſis epiſcopus 611. d damnatur 519. h eius contra Acaciũ pro ſymbolo Nicænõ diſceptatio. 319.h
Syluanus epiſc cum xxxix ſociis apud Gazam Palæſtinæ, propter fidei cõfeſſionem mactatus. 308.d 310 a
Syluanus monachus. 716 c
Syluanus nauem latam onerariã immobilem è littore in mare oratione promouit. 916. g ſpartei calcei eſt Conſtantinop. viſa. ibid g

Syluanus Gallorum occidentaliũ tyrannus 510 g eius interitus. ibid.g
Syluerius epiſc Romanus 1073.e
Sylueſter Pont. Max 312 d 361 f 432.e Deum ſolum inuocandum eſſe, non ſanctos docet. 328.e d
Sylueſtri pontificis ad Cõſtantinum iã baptizandum oratio. 328. d cum Iudæis de religione diſputatio efficaciſſima. 331.d
Symeon Metaphraſtes. 941 a b
Symeon monachus 476 c
Symeõ Perſidis epiſcopus calumnioſè apud Saporẽ regẽ accuſatus 410 f g
Symeonis apud Perſarũ regem facta. 410 411 martyrium. 610 h
Simeones Stylites, ſiue Columella, primus in columna vitæ monaſticæ inſtitutum inuenit. 939.h
Symeonis Columellæ ætas longæua. 941 a ad Baſiliũ epiſcopũ de pietate Leonis & chalcedonẽſi ſynodi epiſtola. 979.g ad Eudomã literæ. 971.a
Symeonis corpus vſque ad Euagrij tẽpora integrum conſeruatum 941.d
Symeonis Mandra. 942 a templũ ibid torques ferreus ibid.
Symeonis monachorũ obediẽtia 942.e
Symeonis hiſtoria à Theodorito deſcripta 940.f
Symmachus Bibliorũ interpres 219 a
Symmachus Ebionita ibid a
Symmachus epiſcopus Hieroſol. 210.e
Symmachus ab accuſatione à Leonio epiſcopo liberatus 764 c d
Symmachus vir conſularis. ibid b criminis perduellionis atque læſæ maieſtatis reus factus. ibidem
Symmachi ſcripta. 218 219 a 764.b
Symmachi pontificis in relegatus in Sardiniam epiſcopos pietas 1070.c
Symmacho epiſcopatus à Theoderico confirmatus. 764 b 204. g
Sinerus. 219 a
Syneſius vt philoſophus ſtudiis & ludis deditus 930 a
Syneſius ex philoſopho epiſcopus factus 948 h cur adeo epiſcopatum reformidarit. 951 e
Syneſius vxorem propter epiſcopalem dignitatem dimittere recuſat. 950 d
Syneſi[illegible] ad Eutropiũ fratrẽ epiſt. 949 g lucubrationes. ibid. b e vita. ibidẽ a b
Synnada ciuit. 869 b
Synodi quatuor vniuerſales. 972 e f
Synodaliũ decretorum exequutiones. 382.e
Synodorum decreta à Cõſtantino firmata. 346.e
Synodorum frequentia ad eccleſiaſtica diſſidia tollenda. 840 f
Synodorũ legitima cõgregatio 911 h
Synodorũ multitudo eccle obeſt 455 c
Synodorũ ſacrarũ vſus & vtilitas 387 d
Syriæ deſcriptio. 485 g
Syriacum Euangelium. 193.g h
Syrorum pſalmodiæ. 479 a

T

TAbenna inſula. 474 g
Tabenneſiotarum monachorum origo 472.d 473 a leges. 474 c
Tacitus imperator Rom. 288 a b
Taddæi prædicatio & res geſtæ. 96 c
Taiſan Taugaſtanorũ princeps. 1140 c
Taphazum opp. 284.c
Taprobana inſula. 487 a
Tarbula virgo cum ſtupro vitam redimere poſſet, mori maluit 413 g
Tarbul e virginis martyrium. 412 c
Tarſenſis conuentus. 661 g
Tatiana fœmina ſanctiſſima. 943.h
Tatianus Encratitarum hæreſis autor. 190.f
Tatianus Martiani patricius. 958.c
Tatiani martyrium. 594.d 383.a ſcripta. 95 a 181 a 190.f
Taugaſt Turcorum ciu. 1138. e ab Alexandro Magno condita. 1140 f
Taugaſtanorum cũ Chagano fœdus. 1140.e
Taugaſtanorum ritus & mores. ibid.
Tauroſia ciuit. 1108.f g
Taurus in nummis Iuliani imperatoris. 588 a
Tauri forum 981 a
Teiæ ducis contra Ro. res geſtæ. 1074 c
Telemachus Arianus. 701.e
Telemachius monachus dum Romæ dirimere certamen gladiatorum parat, martyrio afficitur. 787 f
Telemachius in martyrum numerum relatus. ibidem g
Telmiſus vicus. 718 e
Teleſphorus Pont. Max. 174 b
Teleſphorus Rom epiſcopus. 202.a & eius martyrium. ibid d
Temperantiæ officium 721 b
Templa diuerſa à Conſtant. imp. ædificata. 348. 349 a
Templa multa à Conſtantino ædificata 357 g b
Templa Dei vera. 810.e d
Tentationis tempore declaratur vera in Chriſtum fides. 434.a
Terbelis Bulgarorum dux. 1110. col 2 eius leges. ibid.
Terebynthus. 561 a
Terentius Tomianus epiſcopus 751 a
Terentii in Armenia res egregiè geſtæ. 731. b in Valentem imp liberè dictum. ibidem b
Teridatis erga D Gregorium crudelitas 409 g
Terræmotus Nicomediæ grauiſſ 519.e
Terræmotus ingens 597 e 603 d 687.d 847. g 917 h 980 g 1048. f 1039.b 1074.e 1085.e 1101 b 1123 g
Terræmotu Aſiæ minoris vrbes concuſſæ. 56 e
Tertullianus ſactus montaniſta 213.d
Tertulliani hæreſes. 202. b e ſcripta. ibidem. 223 e
Tertullus orator, accuſator Pauli. 121 a
Tetraditarum hæreſis 1160. f
Tetrapylum Antioch. ædificiũ. 1028.h
Tetrarchiæ Iudææ 40.f
Thabor mons. 400.c
Thalaſſius Illyrici præfectus in epiſc. Cæſarienſem electus. 923.a
Thamor Ioſephi ex Salume filia. 91 a
Thaumaſius in martyrum numerum relatus. 875.h
Thebaſa vicus. 471. a
Thebuthes hæreticus. 191 g
Theclæ templum Seleuciæ à Zenone ædificatum. 1014.a
Themiſonis auaritia. 196.b e
Themiſtius philoſophus Agnoetarum hæreticorum dux adulatorũ hoſtis. 616.d Iouiniani imperatoris præco. 616 d
Themiſtij philoſophi cõſularis ad Iouianum oratio. 616.d 721 a
Theocritus quidam contra Iuſtinum imperator electus. 682.a
Theocriti cædes ibid.f
Theoctiſtus epiſcopus Cæſarienſis. 241 g
Theoctiſtus monachus. 943.h 1038 a
Theoctiſtus presbyter. 780.b
Theodoriebus Scythicorum ordinum dux. 1121 g
Theodorichi Oſtrogothorũ regis res geſtæ 1027.g ad Iuſtinum imp pro Arianis legatio. 1067. g
Theodiſtus abbas. 943.h
Theodora cõſtantini vxor. 310. c Herculij filia. 354. h Iuſtini Imp. vxor. 1047.f
Theodora procera. 509 g
Theodora ſub virili habitu in monaſtica vita pœnitentiam agit. 1061 c eius contra ſynodum Chalcedonẽſem odium. 1045 b
Theodorij Byzantij hiſtoria eccleſiaſtica. 23 a
Theodorus Aſcidas Euſtochij aduerſarius. 1088 g
Theodori Cappadocis in Origenem liuor. 1090.b
Theodotus Cœleſyriæ monach. 717. h
Theodorus Comitatenſis. 724.a
Theodori ducis martyrium. 342 g
Theodorus medicus Rom. ad Chaganum Hunnum legatus. 1137 d
Theodorus Marſicus cognominatus. 246.g
Theodorus Mopſueſtienſis epiſcopus. 791 f 899.f Arianorum antagoniſta. 899 f
Theodori Mopſueſtienſis ſcripta damnata 1089 c d
Theodorus Palæſtinus Origenis diſcipulus. 246 g
Theodori Pergenſis martyrium. 342.h
Theodorus Perinthi epiſcopus. 465.a 472.a Arianæ hæreſeos propugnator. 742.b
Theodoro Perinthio epiſcopatus abrogatur. 461.d
Theodorus Pſaltes grauiſſimè excarnificatur. 590.g
Theodorus Scribo epiſcopus Alexandrinus. 899.e 1168.f
Theodorus epiſcopus Heracleot 457.f
Theodori epiſcopi martyriũ 108 109 a
Theodorus Thrax epiſc Arianus 511.d
Theodori tyranni cædes. 1045 a
Theodorus Tyro martyr. 567. b
Theodoritus Cyri epiſc. 719.a b 933 a b
Theodoritus eccleſiæ vaſorũ cuſtos, & martyr 161.e
Theodorit' eccleſiaſtic' ſcriptor. 899.a
Theodoritus Cyri epiſc. proſcribitur. 908 g
Theodoritus poeta. 944 g
Theodoriti de hæreſibus liber. 780 b e hiſtoria eccleſiaſtica. 93 g
Theodoriti Cyri epiſcopi ſcripta in ſynodo Conſtantinop. dãnata. 1089 d
Theodoriti Syri lucubrationes. 948 g
Theodoſiolus. 859 h
Theodoſius imp ab Ambroſio epiſcopo excommunicatur. 802.g
Theodoſius Rom Imp. ab Aſcholio æger baptizatus, conualeſcit 742.e
Theodoſius Imp. à barbarorum inſidiis diuinitùs conſeruatus. 858. d à Deo pluſimùm dilectus. 913.d à Gratiano imperij conſors lectus. 908 h à patre fuſtibus cædi iuſſus 1148.a
Theodoſius imp ab equo delapſus moritur. 954.d
Theodoſius Arcadij Imp. Rom. ex Eodoxia filius. 796 g
Theodoſius belli tempore ciuib. extraordinaria tributa imponit. 807.a
Theodoſius fuit calligraphus philoſophus inſignis. 808.e
Theodo. Chriſtianiſſimi principis exẽplũ. 851 h cœnobiorũ princeps 1038.b
Theodoſius Imp concilium ducibus hæreſium euocatis Conſtantinopoli cogit. 753.e
Theodo crucis armatura fretus cũ barbaris man' cõſerit 797.h eccleſiaſtic' tyrãnus vix Dorothei man' effugit. 967.h hæreticos ab hominũ frequẽtia in locos priuatos proſcripſit. 667 b
Theodoſius non fuit acer hæreticorũ perſequutor. 777 g
Theodoſius imp. hoſtes ſuis preci. mo-

INDEX.

gis quàm armis vicit. 914.b e
Theodoſius idololatriæ acerrimus hoſtis. 657 e
Theodoſius illegitimam monachi excommunicationē contempſit ibid.d
Theodoſius iunior Chryſoſtomi per baptiſmum filius adoptiuus. 807. f
Theodoſius latrocinia ac fœda lupanaria Romæ ſuſtulit 765.e per iram lapſus, crudeliſſimā patrauit cædē. 800 b
Theodoſius imp. quibuſuis literis facile ſubſcribere ſolitus 888.f
Theodoſius imp. Romanæ vrbi multū profuit 764.d
Theodoſius imp. ſucceſſorem ſuū diuina reuelatione vidit. 955.e
Theodoſius Synadæ epiſc. Macedonianos tyrannicè perſequitur 869 b
Theodoſij imp ad Chryſoſtomum defunctum literæ. 923 h
Theodoſij ad Seuerum & Antimum epiſtolæ. 1066 a aduerſus Eugeniū expeditio. 798 g h
Theodoſij Arcadij filius pupillus. 843 b
Theodoſij bibliothecæ 856. g cōtra Arianos edictū. 746. f contra Genſerichum bellū 913. a b cōtra hæreticos conſtitutiones 754 e contra Maximinū tyrannum in Italia res geſtæ. 763 b de Maximo victoria atq; triūphus. 764.a b contra Neſtoriū edictū 912.g contra Perſas bellū 884 e f præclara de Perſis victoria 885. e 954 b eū Ambroſio colloquiū 803.e cum Attila pax auro coempta 954 a cum Rufino colloquiū 802.h de cōciliorū authoritate dictū. 1038. d de proceſſu ſynodorū lex. 911 g de diaconis cōſtitutio 777 e itē de euertēdis idolorū templis cōſtitutio. 769 f
Theodoſij de Eugenio victoria. 799.e de Ioāne tyrāno. 65 e de Nicæna, eademque apoſtolica fide conſtitutio. 743 a b de Nili ſacrificiis intermittēdis ad Aegyptios reſcriptum. 794 g
Theodoſij imp. Rom. educatio 853.e egregia dicta 856.h erga Placillam vxorē iam defunctā amor 807 a erga ſuos humanitas atque benignitas. 764 b e
Theodoſij Imp excommunicatio pœnitentia. 804 e
Theodoſij forum. 667 e hęreſis. 1064 g
Theodoſij impietas à Romanis Pontificibus accuſatur. 968 a
Theodoſij imp humanitas & manſuetudo. 914 b e in Antioch. odiū. 807.h item in Flauianū 913 f in Oriēte res geſtæ 741. e item in Thracia. 715 d
Theodoſij in ſummo vitæ diſcrimine preces. 798.f g
Theodoſij iunioris contra adulteras lex. 765. h natiuitas. 802.a de filiorū educatione dictum. 766.e
Theodoſij imp. morituri, quæ filiis reliquit mandata 787. f
Theodoſij imp. Rom. mors. 816 a
Theodoſij Mauricij imp. filij cū Germani filia nuptiæ. 1146.a
Theodoſio Mauricij filio oblatū imperium. ibidem f
Theodoſij imp pietas. 806.f ſomnium. 798.f virtutes. 856.a
Theodoſio viſione diuina in ſomnia imperium nunciatum. 756 b
Theodoſij monachi mors. 1084.e
Theodoſianorum hæreſis. 1159 h
Theodoſiopolis ab Eunomiu ab immani Perſarum vi conſeruata 858.e
Theodotus.212 b Arij diſcipulus 369 e
Theodoti Byzātij coriarij hæreſis 211.b
Theodotus Hieropol. epiſcopus. 741 e
vita monaſtica celebris fuit. ibid e
Theodorus Laodiceæ epiſc. 742. b
Theodorus epiſcopus corporū ſimul & animorum medicus. 291.a
Thedoti mors. 214 b
Theodotiani hæretici. 212.c d
Theodotion Epheſius. 201 b
Theodotionis ſcripta. 238 g
Theoduli martyrium. 564.d 583.a
Theodulo epiſcopo ſtruūtur inſidiæ. 502.g
Theognis Nicææ epiſcopus. 381 g Arianorum antaſignanus 451.b e Nicænus hæreticos. 741.h ab exilio reuocatus in epiſcopatū reſtituitur 416.e
Theognis ſubſcriptionē ſuā in Nicæno decreto fraudulenter inducit. 432.d
Theognidi Nicæno epiſcopo propter Arianiſmū adēptus epiſcopat°. 382 f
Theologi prophanorum autorū lectio pernecessaria. 587 a
Theon philoſophus. 876 e
Theonas epiſc. Alexandrinus. 288. e Arij ſectator 566 g
Theonas Marmaritæ epiſc. 381.g Arianos. 390.e f in Nicæno concilio excommunicatur 586.e
Theonas monachus Aegyptius. 707. 708.a
Theopaſchitæ. 991 e
Theopaſchitæ & Monophyſitæ iidem. 186 a
Theopaſchitarū hæreſis 1161 d origo. 1162 e d
Theophaniorum vnda in ſacrum lauacrum quando primùm infuſa 991 g
Theophilus Alexandrinus epiſc. 767.a b 789 e d
Theophilus epiſcopus Alexand. Chryſoſtomi obtrectator. 797.b inſidus Theodoſij amicus duplici corde. 792.f ad epiſcopatū Conſtāt. vocatur ibid d Anthropomorphitarū errores refellit 807 a euſdē aduerſus monachos Longos concitat. 809.a
Theophili Alexandrini epiſcopi auaricia 808 h in Iſidorum odiū. 810 b cum Petro archipresbytero contentio ibidem a mors 873.a
Theophilus epiſcopus Antioch 174 d
Theophili Antiocheni epiſcopi facta & ſcripta. 195.e
Theophilus Cæſarienſis epiſc. 210.f g
Theophilus Caſtabalenus epiſcopus. 612.c d 669.h
Theophili Caſtabaleni epiſcopi hiſtoria. 537 h
Theophilus Gotthorū epiſcop°. 514.g
Theophili epiſcopi cum monachis à Scen reconciliatio. 768 b
Theophili imperat. res geſtæ 1172.col 2
Theophilus Indus Arianiſmo addictus. 484. propagādæ fidei gratia ad Orientales miſſus. 484 a
Theophili indi exilium. 485. e miracula 484. c res geſtæ 512. d virtutes atque ſtudia 484 b
Theophilus Iudæorum pontifex. 92 g
Theophilus à Longis fratribus apud Eudoxiam accuſator. 811. eius acta Conſtantinop delera. 820.f g
Theophili aduerſus Heraclidē Epheſium iudicium. 810.g cum Dioſcoro & fratribus eius bellum. 809. b in Chryſoſtomum inſidiæ. 811.e
Theophil. omnium calculo damnatus. 820.f g
Theophili mors. 848 e
Theophroni° Eunomian°. 663.e 778.g
Theophronij hæreſis. 778.g
Theophylactus Sebaſtiæ epiſcop° Roſiam tranſlatus. 918.h e
Theopiſtus Euſtatij martyris fili°. 178.a
Theopolis ciuitas. 1106 a b antea Antiochia dicta 906 d 1019 h
Theopōpus Nouatianorū epiſc. 871.f
Theudæ rebellio atque ſeditio. 89 a captiuus pœna vindicata. 101 a
Theodatus Occidentis imp. 1073 b
Theoderichus Cōſul & Thraciæ dux. 1027.h
Theuderichi ducis mors. 954.a
Theuderich° Gothorū princeps. 1027.g eius mors. 1026 b
Theuderichus Arianus amaſium ſuū propter defectionem iugulat. 1041.b
Theuderichi cōtra Attilam res geſtæ. 654.a contra Zenonem imperatorē bellum 1026. a b in Romanos liberalitas. 1043.f g mors. 1075 b
Theotecnus Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopus 181.f 291.a
Theotecnus impoſtor. 319 a
Theotecnus Logiſta Antiochenus idolomaniæ & perſecutionis Maximini adminiſter 319.a eius ad Martinum vt fortiter martyrium perferat, cohortatio. 270.f
Theotecni apoſtatæ miſeranda mors. 593.e 335 b
Theotimus epiſcopus Hunnis Romanorum Deus appellatus. 810 g
Theotimi Scythici epiſcopi pro Origene defenſio. 813.e miracula. 810.g
Themon epiſcopus Hieroſol. 189 e
Thermopylarum anguſtiæ 510.f
Theſſalonicenſium in Comitatenſes iniuriæ. 801.f
Thomas Apamenus epiſcopus. 1075 h
Thomæ Didymi incredulitas 80.f Euāgeliū 147 g acta & martyrium. 136 f
Thomas epiſcopus Cōſtantinop. 1154 a
Thomæ epiſcopi Apam. in Choſroem Perſam libere dictum. 1075.h
Thomas Manichæus. 286 h
Thomas monachus Cœleſyriæ, ſibi ipſi & Anaſtaſiæ mortē prædicit. 1085.f
Thomæ monachi Cœleſiriēſis honorifica ſepultura eod f feſtus dies apud Antiochenos. ibid.
Thracia à Rhoila vaſtata. 858.a item à Vitaliano. 1047.g ab Abarum & Sclauinorum gēte. 1137. a ab Hunnis aut Maſſagetis. 1008.e
Thraciæ præfectura ſex. 794 a
Thraſæs martyr. 217.e f
Thraſeæ Eumeniæ epiſc. mors. 226.f
Thyrſus martyr. 867. f eius reliquiæ. 868.b
Tiberia Thraciæ ciuitas à Tiberio Cæſ. ædificata. 56.e
Tiberias ciuit. 400.b
Tiber Imp. declaratus 56.e. 1107 1108 a
Tiberius Cæſar non temerè mutādos eſſe publicorum munerum adminiſtratores putauit. 56.f
Tiberij imperatoris ſtatura, mores & virtutes. 1111 e
Tiberius Mauritio filiam ſimul & imperium committit 1117.a multa templa ædificat. 56 f
Tiberius per Pilatum de rebus Chriſti certior factus, eū in deos retulit. 97 b
Tiberij de Mauricij ſurrogatione oratio. 1116 f nocturna viſio 563. d prudētia 56 f res geſtæ. 1113.h cōtra Perſas bellum 56 e 1111.g mors. 1118 e
Tigranis Armeniæ regis contra Pompeium bellum. 39 a
Tigris fl. 591.e 1105.b à Philoſtorgio eleganter deſcriptus 485 f
Tigris & Euphrates fluuij ex Paradiſo ſcaturiunt. 486.a
Tigrius eunuchus presbyter. 817. b tāquam incēdiarius crudeliter ab Optato tractatus. 828.a

INDEX.

Til flu. 1138.d
Timæos epiſcopus Antiochenus.387.e
Timaſij exilium. 795 h
Timocles poem. 984.e
Timoſtratus ab Alamundaro captus. 1068 g
Timotheus Aelurus Cyrilli librorum deprauator iudicatus 976.f malis artibus Alexandrinũ epiſcopatũ occupat 975.f g 977 a cum ſuis damnatur. 976 a 977.a
Timothei impoſturæ. 748. a ab exilio reuocatio. 1008 h
Timotheus Archidiaconus in epiſcopum Alexandrinum eligitur. 871 g
Timotheus Alexand.epiſcopus. 719.f 766.b eius mores. 766.b
Timotheus Apollinaris diſcipulus cũ dogmate ſuo damnatur. 758 e f
Timotheus Celo & Letrabunes epiſcopus. 1038.f
Timotheus Conſtã: epiſcopus, homo in religionis ſtudio inconſtantiſſimus.1017.eius ſynodales literę.1033 h
Timotheus Pauli diſcipulus. 157. g in funere Mariæ virginis. 974 a
Timothei apoſtoli oſſa Conſtantinop. tranſlata. 566.f g
Timotheus presbyter Arianus, Origenis ſectator. 871 g
Timotheus Salophaciolus Alexandrię epiſcopus. 976.f
Timothei cadauer Conſtantinop. peractum 54.a b
Timothei epiſcopi ſepulchrũ à Moggo violatum. 1019.f
Titus Boſtrenſis epiſcopus. 472.a 613.f 941. b Manichæorum inſectator. 287.b à Iuliano ex Cyzicenorũ vrbe eiectus. 577 a
Titus epiſcopus Conſtantinop. 368.g
Titus Veſpaſianus amauit literas ac viros literatus. 161.162. a Iudæorum cladem ex animo eſt miſeratus.157.b
Titi Veſpaſiani contra Iudæos res geſtæ.154.b 161 162.a mors. ibid.a
Tobias epiſcopus Hieroſol. 175 e
Tobiæ liberi vrbe ab Onia pontifice eiecti. 57.a
Tomos Scytarum metropolis. 697 f
Totilæ contra Rom res geſtæ. 1073 d
Traianus. 1107.g
Traianus Valentis imp. cõtra Gotthos dux. 731.e d
Traiani Cęſ. in Chriſtianos crudelitas. 165 e 166 d 178 h imperium. 162. e iuſtitia & æquitas. 178 g
Traiani Cæſaris res geſtæ. ibidem.
ad Traiani vſque tempora eccleſia ab hæreticis incorrupta. 166 a
Traiani via. 1139 e f
Traſamondus orthodoxorum hoſtis acerrimus. 1070 d
Traſamundi Vandalorum ducis in Catholicos crudelitas.1043.f g ad Theuderichum legatio. 1070 1071.a
Tribum alia tribu commiſcere. lege prohibitum. 48 g h
Tributum ciuibus à Theodoſio imp. extraordinariè impoſitum. 807 a
Trigibildus Gotthus Phrygiæ rector. 798 a
Trigibildi natiuitas.805. a cum Gaina bellum. 798 a
Trimmythus inſula. 423 a
Trinitatis conſubſtantialitas. 698.f g
Trinitatis declaratio. 57.58 a
Trinitatis inæqualitas Philippopoli introducta. 468.a b
ob Trinitatis inæqualitatẽ epiſcoporũ diſputationes contentioſiſſimæ.468.b
Trinitatis myſteria. 756. 757.a 369.f 1165.h
Trinitatis ſanctiſſimæ ineffabilis Theologia. 28 f g
Triphon interfecto Antiocho, Syriæ regnum inuadit. 37.d
Triphilius Ledrenſis epiſc. inter concionãdum à Spiridone obiurgatus. 424.e
Tritheitarum hæreſis. 1156.h 1160 g
Trocundi ducis contra Zenonem res geſtæ. 1008.g h
Troianorum cũ Achæis bellũ. 347 b e
Troilus Sophiſta Anthemij familiaris. 853.a
Turbonis cõtra Iudæos res geſtę 172 e
Turci cruce contra peſtis crudelitatẽ in fronte ſignati. 1131. e f
Turcæ prædones Cõſtantinopoli eiecti. 1.b
Turcorũ ciuile bellum.1139 e dij ibid. religio ibid.f
Turunni contra Chaganum res geſtæ. 1159. e
Tyanorum catholicorum epiſcoporum concilium. 621 e
Tyrannionis martyrium. 308.e d
Tyrannus Antiochiæ epiſcopus 289.e
Tyranni diuinam vindictam in ſe atque ſubditos ſua impietate prouocant. 381.e f
Tyranni propter Chriſtianorum perſecutionem in maximas interdum clades inciderunt. 313.a b c
Tyrannorum internecione tranquillitas ad Chriſtianos ſemper peruenit 344.a
Tyrannorum plerumque cruentus exitus. 1013 a
Tyria ſynodus. 459 a
Tzundaces Perſarum ciui. 1046 b

V

VAlens epiſcopus Hieroſol. 210 f ex communicatur. 523. d poſt pœnitentiam ab orthodoxia ad Arianiſmum lapſus. 524 a
Valentis Ariani cum Athanaſio amicitia.499. e eius libellus pœnitentiæ Iulio Romano epiſcopo oblatus. ibidem f 513 g b
Valens Rom. imperator. 581. h alter Herodes.724.b induratiſſimus Pharao 687 b Catholicæ eccleſiæ infenſiſſimus.687 d idololatra. 760 g cũ caſa ab hoſtibus combuſtus. 733 g
Valentis imperatoris contra Gotthos bellum 748.g b contra eoſdem pugna.733. e de monachorum militia les 690. a crudelitas. 679. e 711.d
Valẽtis Rom. imperatoris in Chriſtianos crudelitas à multis bonis viris apertè accuſatur. 732 a b
Valẽs ab Eudoxio Ariano baptizatur. 620 b
Valens toti orienti propter Arianiſmũ grauis. 697 h
Valentis ad Athanaſium ſcriptũ.500.b apud Conſtantinopolitanos lauacra 869 e aquæductus. 667 b
Valentis thermæ Antiochiæ à Theodoſio reſtauratæ. 936 g
Valenti Murſiæ epiſcopatus abrogatur. 468.d
Valentinus Emeſenus. 717 h
Valentinianus imp. 581 h 698.e 755 a
Valentinianus iunior in Imp. quadrimulus lectus 706 e
Valentinianus tertius Rom imp in Occidente conſtitutus. 695 b
Valent. à Iuliano in exilium actus. 619. d à Maximo interfectus. 969 b
Valentinianus Sarmatas à finibus imperij repellit. 785.f
Valẽtiniani iunioris cum Maximo tyranno bellum.763.b mors. 796.a
Valentiniano iuniori amiſſum imperium reſtituitur. 764 b
Valentiniani ſenioris digamia. 706. e de Digamia lex.706. e contra Procopium bellum. item cum Sarmatis. 705. e f g conſubſtantialitate trinitatis conſtitutio. 698. b in conſeruãda pura religione ſtudiũ.769.g ſomnium. 706.f vita 969.b mors. 705 f
Valentiniani hæretici. 189.f
Valentiniana hæreſis. 219.e 239.a b
Valentius presbyter. 840.6
Valerius Aurelianus imp. 282.e
Valerius Gratus. 71.g
Valerianus imp.267.b 287. e d à magis ſeductus factus eſt idololatra. 167 e à barbaris captus. & in ſeruitutẽ redactus. 269 h
Valerianus imp. primus Chriſtianorũ fautor. 267.e
Valeriani imp. cum Perſis bellum infelix.287 e d apud Perſas dura ſeruitus 269.h magna in Chriſtianos crudelitas. 267.268 a b e
Vallis fletus. 400.a
Vallis Ioſaphat. 400.a
Vandalorũ cũ Rom. bellũ.1069. b eruptiones. 958.f in Aphricam eruptio. 952 g item in Hiſpaniam & Libyam occidentalem. 1069 b
Vandalorum in orthodoxos, eorumq; templa. neſanda crudelitas. 1070.a b
Varachi Perſarum ducis contra Romanos bella. 310.a
Varadatus monachus. 979.e 985.e
Varanes magnus Chriſtianorum perſecutor. 879 880.e
Varamj contra Narſen res geſtæ.1130 a item contra Rom. 1129 a fuga 1130.d
Vdit fl. 1138 d
Venationes principũ lauamẽta. 805.h
Venus dea impudiciſſima. 934 d
Veneris templum in Caluariæ loco in Chriſti contumeliam à gentibus eſt ædificatum. 397.e
Veneris templum ad Libanum montẽ à Conſtantino dirutum. 401 b
Verbũ & filius Dei homo factus. 30 d
Verbum & filius Dei ſubinde caliginoſam hominũ mẽtẽ diſcuſſit 29.a
Verbi Dei incarnatio. 756.757 e
Verborum affectatio in fidei atq; eccleſiæ negocio fugienda. 793 g
Verbis nouis ſcripturã diuinam explicare, religio eſt. 388.b e
Verina Baſiliſci ſoror.989.d Tarſum in Ciliciam relegatur. 1016 d
Verina Zenonis ſocrus 1017 e eius mors. ibidem.
Veritatis ſimplex oratio. 377.e f
L. Veri imp mors. 179 g
Veroniani cædes. 859.g h
Veſalia Germaniæ ciu. 844 d
Veſauta ciui. 843 b
Veſpaſianus in expugnatione Hieroſolymæ poſteros Dauidis ad cædem requiri iubet. 160.e
Veſpaſiani imperium. 154.a
Veſpaſiano cura Iudææ à Nerone cõmiſſa. 152.e
Veſtalium matrimonia à Iuuiano prohibita. 611.e
Veſuuij montis ſub Tito conflagratio. 161 d
Vetius Epagathus, egregius iuuenis. 204 a
Viæ ducum. 855 g
Vicarij præfectorum. 339.a b
Vicelia Germaniæ ciuit. 824.d
Victor pontifex Romanus.210. g h Aſianos excommunicat.216 h eius cõtra hæreticos certamina. 211.a

INDEX.

pro Victoria Deo potiſſimùm gratiæ agendæ. 863 e
Viduæ publicæ Conſtantini imperatoris edicto nutritæ. 394.g
Vienna Galliæ. 796.b
Viennenſium martyrum commendatoriæ pro Irenæo ad Romanum epiſcopum literæ. 202. a. 203. a Irenæi lucubrationes. 202 e
Vigilius epiſcopus Romanus. 1073. e 1087. g eius in Eutychium inuidia. Ibid. g exilium. 1088 e
Viminacium inſula. 1145 d
Vincentius epiſcopus 495 b presbyter. 815 a
Vindictæ diuinæ memorabilia exempla 1100 e
Virgines ſacræ publico ſumptu iuxta Conſtantini decretum nutritæ. 394.g
Virginitatis conſeruatæ memorabilia exempla. 258. e 304 e 305 e
Viridiani cædes. 859 g h
Virtutes omnes quaſi catena coniunctæ. a b
Virtutum omnium fundamentũ pietas. 2.a
Viſſegothorum eruptiones. 952 fg
Vita proba doctrinæ piæ reſpondens, facillimè ſummum bonum aſſequitur 944.a
Vitæ humanæ fragilitas. 1130 a
Vitaliani Thracis aduerſus Anaſtaſium Imp bellum 1047. cædes. 1017. e
Vitalis Antioch. epiſcopus 361 g Apollinaris hæretici ſocius. 666 e Apollinariſtis Antiochiæ præfectus datus. 740.a
Vitalis epiſcopus Rom pontificis ad Zenonem legatus 1022 a b ob legationis præuaricationẽ damnatus 1022. 1023 e
Vitalis epiſcopi à Chriſtiana fide defectio 965 g mira ſanctitas. 740.a
Vites prodigioſe poſt vindemiam germinant. 55: g
Vitiani Romanorum ducis cõtra Perſas res geſtæ. 882.g
Vitigis Choſroem Perſam in Romanos concitat. 1073 e
Vlphilas Gotthorum epiſcopus. 741 f eius magna authoritas. ibid.g
Vlpia baſilica. 329 g
Vlpianum op. 1109.col.1.
Vmbra ſuam repellens 721 f
Vnigus pop 1119 e
Vnctio epiſcopalis 726. g ſacerdotum & regum. 311 f
Vnctio ſacra à Petro Gnapheo epiſcopo Antiocheno inuecta. 991.g
Vota monaſtica. 711.c d
Vptares Hunnorum dux crapula crepuit. 921 b
Vranius Tyri epiſcopus 516 b exauthoratur & excommunicatur. 532.d
Vrbanus pontifex. 1110 e 1,0 e
Vrbaſij martyrium. 672.a
Vrbium expugnationes. 475 c d
Vrias Iudæorum pontifex. 91.h
Vrſicius Arianus 471 a Damaſi in pontificatu competitor. 702 f poſt pœnitentiam ab orthodoxia ad Arianiſmum lapſus. 524. a excommunicatur. 523 d
Vrſicius & Valens veri Protei. 521 f
Vrſicij & Valentis Arianorũ cũ Athanaſio amicitia. 499 b ad Athanaſiũ ſcriptum 500 a pœnitentiæ liber. 515 a 499 e
Vrſicio Singidonis epiſcopatus abrogatur. 468 d
Vſthazanes Saporis Perſarum regis pædagogus 411. a religionem Chriſtianam abiurat. ibidem.
Vſthazanis publica apud Saporem regem peccati confeſſio. 411 a martyrium 411 e
Vxorum communio Cabadis Perſarũ regis lege conceſſa. 1045 b

X

XEna fœmina ſanctiſſima. 942.h
Xenaias Perſa ex ſeruo natus presbyter. 1032 g
Xenaias ex ſeruo clericus, ex clerico per fucum Hierapolis epiſc factus 1032 h 1037 d imagines Chriſti & ſanctorũ eius venerari prohibuit. 1032. 1033 a
Xenææ aduerſus Flauianũ inimicitiæ. 1034.a
Xenophon ex ſenatore monachus. 944 e
Xenophontis laus. 889 b
Xiſtus epiſcopus Rom. 174.b 238.e

Z

ZAbdæa regio. 414.fg
Zabdas epiſc. Hieroſol. 289.e
Zacbæus epiſcop. Hieroſol 175.e
Zacharias abbas Geraræ. 865 a
Zacharias Cæſareæ epiſcopus. 1041 b
Zacharias epiſcopus Hieroſol. 1168 f
Zacharias Palæſtinæ monachus 716.e
Zacharias Rhetor. 959.b
Zachomus Saracenorum tribunus ad Chriſtum conuerſus. 727.e
Zachariæ prophetæ oſſa reperta. 865 a b
Zadeprami contra Choſroẽ res geſtæ. 1131 g
Zadeprami caput ad Choſroem miſſum. ibid.g
Zarethas Perſarum dux terram ſanctã depopulatur. 1044 e
Zebenus epiſc. Antiochenus. 814 e
Zelotypiæ vitium. 719. c d exemplum. 164. h
Zenobia regina. 280 d
Zenobius diſcipulus Ephraim. 478 h
Zenobius Sydonienſis presbyter & martyr. 308.c d
Zenobij martyrium. 308 d
Zeno Gazæ ſiue Maiomæ epiſc 791 a
Zeno Aegypti monachus 718 b 815.f centum annos natus 813 g prius Artemeſius dictus. 920 b
Zeno Rom imp. 652 g flagitioſiſſim⁹. 1007 e 992 e Veruæ ſocerus ſtruit inſidias. 1027 f Theclæ protomartyri Seleuciæ templum ædificat 1014 a
Zenonis imp ad Felicem pont. epiſtola. 1021 e contra Martianum expeditio. 1017. d contra Scythas bellum, 1016 b cum Baſiliſco contentio. 1014. b e d cũ Harmatio familiaritas 1014 b henotica ad Alexandrinos conſtitutio 1016 h in Thracia mot⁹. 1014. a b martyrium 561. f miſeranda mors. 1018. h
Zenonis tyrannis & nefanda in bonos viros crudelitas. 1028 f
Zephyrinus epiſcopus Rom. 210 e
Zeugma op. 680 b e
Zeugmatius cæcus concionator. 719 a
Zeugmatenſium monachi. 719 a
Zenaippus Conſtantinopolitanus tyrannus. 361. b eius lauacrum. 461 f
Zoilus. 910.a
Zoilus epiſc. Alexand 1066.a 1087.h
Zooras monachus Syrus. 1067.a
Zoſimæ leo ferus paret 1061 d
Zoſimæ vita à Sophronio epiſcopo deſcripta 1061 b
Zoſimus cladem Antiochenam præuidit. 1060 g
Zoſimi de Conſtantini liberalitate & munificentia teſtimonium. 1050. e in Conſtantium Cæſarem contumeliæ. ibidem e
Zoticus Oſtrenus exorciſta. 217. e presbyter. 214 g
Zoſimus Pont Max. 899 e

FINIS.

10.1-F-9

DEDICATIO OPERIS

LAVDES (ANDRONICI SENIORIS Palæologi) piiſsimi & ſancti Imperatoris complectens.

ECCLESIASTICA Hiſtoria compoſita, multorúmque & admirãdorum virorum rebus geſtis à me ſcriptis, oemini profectò Opus id, quàm tibi, rectius conſecrarim, imperator, Principū omnium Chriſti amātiſſimo atque humaniſſimo qui omnes prorſus virtutes complexus., nihil rerum pulcherrimarum & excellentiſſimarum prætermiſiſti. Et quū permulta atque adeò innumerabilia tua ſint præclarè facta, orationē noſtram lōgè ſuperantia, manu diuina cōſilium omne tuum & factum dirigente: tum, vt mihi quidem videtur, & rectè quiſpiam dixerit, omniū maxima & illuſtriſſima eſt pietas, egregiumque in eccleſiā Chriſti ſtudiū & flagrās atque incredibilis in eādem amor, & quas eius nomine reportaſti, victoriæ & tropæa. Quæ ſanè pietas, immenſis ſæuientis impietatis fluctibus, immanibúſque conflictantium vētorum procellis huc atque illuc quodāmodo graui iactatione agitata, beneficio tandem tuo, qui rebus omnibus aliis poſt habitis, hoc vnum curaris maximè, tutò ad tranquillum portum tuum adduxit atque applicuit. Et nunc integra, veluti recenti ſinu abiecto, & priſtina veterique venuſtate recepta, ſeu potius ſalſugine, quam ex tempeſtate cōceperat, orationis tuæ ſuauiſſimo ſonitu repurgata atque reiecta tibi diuino orbis rectori atque gubernatori, ſacróque (ſic enim dicendum) auſpici & curatori, condignas refert gratias, claram veluti & ingentem emittens vocem, omnes nos per te ſaluam atque inuiolatam retinentes pietatem, conſtanter firmitérque in ſinceræ fidei ſententia, opinione de diuino numine erronea, ita vt conueniebat, longiſſimè repudiata, conſiſtere. Verùm enimuerò, ſi deliberatione habita, res tuas à primo initio ſigillatim proſequi, quáſue radices actionum tuarum, quæ omnia ſapienter cōſtituit diuina prouidentia, egerit, exponere vellem, in immenſum oratio excreſceret: & hiſtoriā potius, quàm operis dedicationē inſtituere viderer. Sed quum aliud ſcribendi conſilium mihi ſit propoſitū, paucas quaſdā res tuas in præſentia attingere, atque oratione perſtringere, eſt viſu: reliquis ſuo loco & tempori, pro eo atque decet, rectè reſeruatis.

Imperator virtutibus omnibus, & ornamētis plurimis clarus.

Idem potiſsimum ſincerā pietatem, opinionibus decea prauis reiectis reſtituit.

Ex plurimis pauca tātum præclare imperatoris res in hac Præfatione attingenda.

A præſertim quū id quod nunc quoque dicere inſtitui, propter abundantem atque exuberantē rerum copiā, me ad oonam quandā redigat inopiā ita vt etiam ea quæ cupio, perficere, atque ſtylo exequi nequeā: eo quòd perinde atque in prato vario, innumeríſque amœnitatibus ſcatēti, ad ſe quæque res me pertrahāt, eiſque tractandis reticere conētur. Cæterum orationi meæ modum imponam: quæ non longior futura eſt, quàm vt qualemcūque ſaltē mei erga te amoris & deſiderij ſignificationē exhibeat: & ego egregiā in te volūtatem meam, quæ ad hoc vſque tempus tecta occultáque fuit, cū libertate propalā declarem. Tuæ verò māſuetudinis atque humanitatis fuerit, vt me placidè aſpiciat, atque fiduciā animo meo addat. in primis verò, ſi quid minus rectè in hoc opere à me dictum fuerit, vt mihi ignoſcat: hiſtoriámque meā, pro iudicij ſui acri-
B monia, addēdo atque adimendo repurget. Quicquid enim calculus tuus accuratius emēdauerit, id & mihi & omnibus aliis gratū certúmque habebitur: propterea quòd ex omnibus, quicūque fuere, tibi maximè perſpicere talia, & deprehendere, prōptitudine & acrimonia naturæ, Dei dono contigerit: & quòd diſſerere atque diſputare moderatione iuſta, & timore multo adhibito, de rebus diuinis explicatè noris. Præterea quòd mēte coocipere, & ore diſerto eloqui, id quod viſum eſt inſupérque idipſum propè diiudicare, ita vt alterū ab altero pernoſcatur, optimè poſſis. Neque quiſquam reperitur eſſe tam audax & temerarius, qui poſt limā, iudiciúmque tuum, digitū adhibere ſcriptis ſuſtineat. itaque rebus multis omiſſis, inde tādem orationem de rebus tuis
C ordiar. Quum enim veluti quiſpiam eorum, qui ſingulari Dei dono dati ſunt, optimorū & nobiliſſimorum illorum virorum, naſci, & imperium in homines vniuerſos ſuſcipere deberes, magni conſilij angelus, ac potius rerū vniuerſarum pater atque rector, cōſilium agitauit: & ad eos qui cum illo eiuſdem ſunt naturæ & honoris. Faciamus (inquit) rurſum hominē ad imaginem noſtram & ſimilitudinē primi illius qui dudū diffluxit. Et editus es, diuina quadam vi & natura, ſpiritu vitæ tibi afflato, qui vitalis alius virtus primitiæque, & quaſi quidam alius generis* princeps
D in orbe noſtro futurus eras. Qua in re, illa, perinde atque inſtrumento & autore vſa eſt patre tuo qui maiorū ſuorum ſplendore, nobilitate, amplitudine gloriæ, arte imperatoria, opibus, ad hæc

Beneuolentiæ captatio.

Opus hoc imperatoris iudicio ſubmittitur.

Quomodo de rebus diuinis diſputādum.

Iudicium acre principis.

Imperator prouidentia certa Dei genitus.

*γενάρχης

iuſta perſolue-rint, & locis ſepultura negauerint.

magiſtrum optimum, cōſtituiſti. Quin potius tibi hac minimè opus fuit. Quid enim apud te eſt quod aliūde didiceris, aut importatum acceperis? qui ingenij natiuæque tuæ bonitate omnia producas, & quicquid boni eſt veluti fructum quempiā generoſū & maturū, in lucē proferas? Sed nec illud Imperio ſuſcepto egiſti, vt te ciues & ſubditi tui metuerent tātùm, verùm timorem cum charitate temperatum eſſe voluiſti. Proinde quum te homines tui cū admiratione dilexere, quòd minus eſſe terribilis, neque arbitrio tuo viuere, & pleraq; omnia ſtatuere videreris, tū ipſe eos magis etiā dilexiſti: quibos teuera extitiſti.

veluti pater optimus

quemadmodum ille dixit. aut, qood magis in te competit

Rex bonus, atque idem fortis bellator, in armis.

Hūc verſum Alexander. Magnus omniū Homericorum carminū indicauit eſſe optimum.

Nam quod ſceptrum Imperiale, ſplēdidi cuiuſdam ſeruitij ſignum eſſe, & coronā precioſiſſimā, nihil à lapillis, quæ in littore maris ſont, differre putares: quamuis hæc, diuinę quedā res, & immenſorum arcanorúmque myſteriorum imagines ſint, purpurā ipſam pro vilibus pannis habens, florémque eius moleſtum & triſtem iudicās, moderatum nouo quodam modo in rebus ſecūdis animum obtinuiſti: nequaquā eis, ſicuti plerique, exultans atque ſuperbiēs. Quæ tua moderatio maximè Deo grata fuit: eadē quoq; publicæ lętitię, & ſolennibus conuentibos cauſam præbuit, multā animis omniū voluptatem immittēs. Quum nāq; optimos, & ſupra alios maximè generoſus eſſes, haudquaquā ad res minus decētes declinaſti: verùm conſtāter in factis laudaris perſtitiſti, prudētiæ ſcilicet & iudicij rationibus adductus. Inſuper verò circa pulcherrimas quaſque res ambitioſus, ritè omnia atq; ordine peregiſti. Formā ſiquidem atq; habitū prę te ferēs tyrānide dignom, animo mitis admodū atq; humanus es, cōſpectu ipſo ſtatim omnes, vt ita dicā, benignè excipiens: & nouo quodam more, orationiſque tuæ gratia atque illecebris, fluminis inſtar profluentibos, vniuerſos, perinde atq; magnes lapis ferrum, ſuſpenſos tenens. Decētiſſimum verò quoque tibi corpus, & excellētiſſimum, rerum vniuerſarū architectrix natura conformauit: vt ſanè quiſpiam exiſtimet, non principū ſolùm, ſed etiam hominum ferè omnium te abſolutæ formæ ideam atq; ſpecimen, iuxta Platonem, & venuſtatis omnis archetypū atque primarium exemplar eſſe. Robor inſuper & fortitudo corporis, partiúmque omniū & mēbrorum proportio, aptáque & tēperata conſtitutio, ætatis quoque flos & vigor, omnia ſimol cōcurrentia, ſuprà quàm dici poteſt, optimam in te eōficiunt temperaturam & harmoniam: haud aliter quàm ſi in parte qualibet natura tibi præſens reſideat, menſurarúmque & magnitudinum rationibus artificioſiſsimè omnia, & perinde atque lyram coagmentatione compoſitionéque conuenientiſsimè cōformet. adeò vt in te vno, propter tot & tanta, quæ in te ſcatentia protuliſti bona, cōmunis natura iactare ſe & gloriari poſsit, tanquam in excellentiſsimo generis noſtri, vt ita dicam, donario, in quo illa munificentiam ſuam oſtentarit. Itaque conſtanti exercitio rerum honeſtarum & pulcherrimarum, cum generoſa animi alacritate tibi propoſito, ignis planè ar-

Bona corporis in imperatore

Adumbratur in hoc imperatore, virtutibus ornamētiſque pleriſque omnibus abſolutū optimi principis exēplar.

A deos, aut ſecuris diſſecans, * aut ſphæra, qood dicitur, ſeu globus quidā per præcipitiū, fuiſti: omnibus cognoſcendis in cumbens, omnia etiam facilè mente concipiens. Et quæ ſemel audita vel lecta diſcis, tam tenaci memoria complecteris, vt in ferreis pugillaribus, quæ in cordis toi tabolis conſcripſiſti, inciſa eſſe videantur: tam ſolida firmáque tibi eſt memoria. Porrò attētione, & mentis ſagacitate ſcientiam & eruditionem omnem, breui ſuperaſti, naturæ magnitudine eas virtutes cunctas re ipſa exhibens. Idque melius multo, quàm qui longiſsimo etiā tempore operam illis nauarunt. Vnde illa tua eſt prouidentia, & vſitata mentis conſideratio, nec non ſingularis morum gratia & affabilitas. Vnde etiam violentorum laborum contra naturæ leges & corporis neceſſitates, tyrannis quædam

ἤ τις σφαῖρα κατὰ πρανοῦς.

B & dominatio, imperialiſque, quæ tibi præſtatur, obſeruantiæ contemptus, atque alię inſuper primarię virtutes, ſupra naturę humanę captum diuinitos tibi inſitę. Quales ſunt & nocturnæ & diurnæ ſtationes, cùm vel Deum orationibus placas, vel pro repub. defendenda excubas, vel etiam iura ciuibus reddis: ita vt qui te conſpiciunt, non viro te, ſed potius viri ſtatuæ conferant, frigus ex æquo & æſtum toleranti. Vſqueadeò te vnom atque eundem in eis omnibus prębes, tanquam inuictom, & ad naturæ momenta immobilem: cum omnibus quidem familiarius viuentē, omnibos autem te omnia, & omnigenium ſuauémque admodum & placidū exhibentem, multámq; atque eam merā atque ſinceram, vt apud Platonem eſt. libertatem ſubditis periode, atq; vinum temperantem. Ac veluti inter

C curas & labores natus, tanquam habitus eorum in naturam abierit, magis etiam illis delectaris, quàm alij ſocordia, delicijs, atque alijs eiuſmodi quib' aſſueuerūt, minimè laudatis ſtudijs. Quod ſi hæc quoque dicenda ſunt, perſæpe ego te vidi non quotidie cibum ſumentem, verùm & binos & ternos tranſmittere dies, ita vt nonnunquam quidem ſolo pane & oleribus incoctis aliquando verò pomis quibuſdam veſcereris. Et tempore plurimo ſola aqua tibi potus fuit. Quibus omnibus non ad ſufficientiam aut ſatietatem es vſus, ſed celeriter omnino ea deguſtata mox remoueri iuſsiſti, vt ſcilicet mēs tibi abſq; ſordibus maximè pura permaneret, intellectualibus ſpiritualibúſque & diuinis redundans cogitatio

D nibus: ſimúlque vt facilius vigilantia conſtaret, rectiúſq; negotia pleraq;, ex præſcripto diuino, matutino ſimul & meridiano, nec minus nocturno etiam tempore perageres. In multam namque noctem, ac potius, vt plurimum, ad illuceſcentem vſque diem vigilans: & demum cubitum vadens, ſtatim rurſus excitus ſurrexiſti, haud aliter quàm ſi tibi nocturna veſtimenta grauia atque moleſta eſſent. Sed enim tibi tum quidem à laboribus tibi remiſſio fuit, per ſomnum nimium & inſomnia te exercenti, & nominis gloriæq; noſtræ augmēta atque incremēta infatigabilibus momētis & imaginationibus animi, viſionibúſque nocturnis meditanti, & quoad eius fieri potuit, complenti atque perficienti: adeò vt admirationis cauſam hominibus præberes, diuiniorem quandam naturam te, ſomni atque fatigationis expertem eſſe, ſuſpi-

cantibus. Et quum quàm longiſſimè, vt aliquis dicat, iuxta diametrum, à voluptatibus & ignauia abſuiſti: tum quotidianæ vitæ diſciplinam & ſeueritatem maximè es cõſectatus. Vnde tibi bona corporis habitudo, & valetudo ſecunda maximè fuit. Et qui hac in re elaborant, nugatores meri viſi ſunt, Aſclepiadæ quidam de Hippocrate præceptore gloriantes, nec minus qui Galeni lucubrationes euoluunt. Qui ſanè quum valetudinis tuæ curatores eſſent, à ſuis ipſi morbis & ægritudinibus magis, ad te accedentes, liberi atque integri diſceſſere: quippe qui ad ſummam accuratiſſimámque valetudinis mendę rationem perueneris. Et neque Medici tui, neque illi ipſi qui eis artis ſuæ præcepta tanquam magiſtri & duces tradiderũt, prorſus quidquam habuerunt, quod aduerſus præſcriptum degendæ ad ſalubritatem vitæ tuum opponerent. Plutarchus quidem Chæroneus Romanum Imperium laudibus vehẽs, pulchrè dixit, eas quæ antehac dudũm per graues motus & certamina inter ſe diſſenſiſſent, virtutem & fortunam, vix aliquando tandẽ, propter vrbem Romanam ſolã, pactis cõuentis per fœdus initum, in gratiã rediſſe, vt omnium humanarum rerum longè pulcherrimũ opus abſoluerent atque perficerent. Mihi verò rectè quoque exiſtimare in mentem venit, in te etiam vno, Imperator optime, veram pietatem cultúmque Dei, atque opes felicitatémque humanã, quæ inter ſe ſemper depugnarunt, ſemel ad cõcordiam redactas eſſe: eo quòd pietas felicitatem veluti vi quadam ad ſe pertraxerit, eámque omnino peſſum ire non ſiuerit: ſiue potius, vt equidem puto, quòd Deus tandem neceſſitatẽ eis impoſuerit, vt ſimul coniungerentur atque contemperarentur: & vt ille ab vtraque, eo quod vtriuſque eſſet proprium recepto, hominibus omnibus nouum & verè admirandum perficeret emolumentũ & auxilium, firmamentum nimirum quoddam ſtabile, & elementum, vt ita dicam ſextum & ſempiternũ, in diuinis rebus labaſcentibus, & per naufragiũ peſſum euntibus, tam horrendæ fluctuationis & erroris, ingentem, ſupremam, veréque ſacram anchoram te, ſacris ſimul & prophanis exhibẽs vt in te aliis quoque qui tecum ſunt, ſolidam ſtabilitatem repręſentaret. Et profectò ea quæ huc atq; illuc circumagebantur, & circumferebantur, maximam te tutiſſimámque perfugii ſedem in mundum pacis vnum, & rectioris fidei profeſſionis, ſeu rerum adminiſtrationis, minimè hallucinantem aut labantem orbem habuere. Quin illud etiam ſtuduiſti, vt non corpori modò, verumetiam animo purpuram circumdares. Siquidem tu omnium propè, qui te præceſſerunt, Imperatorum vnus, ipſi tibi imperaſti: & reuera *ſũmæ poteſtatis Imperator, quum *vitioſas tumultuantium atque imperium ſibi vendicantium affectuum perturbationes è domicilio animi tui eieciſti: tum rationi *imperio, eo quod penes paucos optimates eſt, tradito, viuam teipſum virtutis imaginẽ, ad certam ciues tuos imitationem inſtituens, propoſuiſti. Nam animi moderatione in acie contra ignauiam oppoſita, non ſolum hominum, verumetiam perturbationum animi ſimul & corporis omnium Imperator meritò cenſeris. Quamobrem conſpicere licet, humanitatem tuam ad ſummũ perueniſſe. Nam bella quoque quæ geris, perhumana ſunt: & placabilitas virilẽ præ ſe fert fortitudinẽ. Porrò benignitas & munificẽtia quam maximè ad vtilitatem publicam ſpectant. Ira autem admodum eſt placabilis. Animus nanque tuus ad iracundiam, vt ita dicam, ſterilis: & ardorem eum qui ex flagranti vehementia prouenit, cælebs & immobilis eſt, quamuis bonorum omnis generis ferax & fœcundus. Legibus verò ferendis, moribúſque corrigendis quàm recta apud te inſtituta eſt ratio? qui improbum impetum legitimis iuſtitiæ præceptis cohibes: & vbique terrarum honeſtum bonúmque, haud aliter quàm decantatus ille Triptolemus in terram ſemina coniecit, ſeris. Quis igitur hominibus improbis te eſt formidabilior? aut ærumnoſis placabilior, atque clementior? Quis ſupplicantibus benignior, & ad miſericordiam propenſior: qui etiam, niſi quæpiam obſtet neceſſitas, precantium optata præuenire ſolitus es. Neque verò à me iſta ad gratiam, aut per adulationem prorſus dicta ſunt. Quomodo enim id faciam, quum neque res ipſas, vt ſunt, verè exponere queam, excellentis pulchritudinis earum præſtantia victus? Verùm hæc ita ſe habere, tum diuina quæ tibi obtigere dona, tum actiones, quas in Imperium tuum contuliſti, omnes comprobant. Nec minus id quoque illa ſatis declarant. Quis etenim, quàm tu, religione pura & ſimulationis neſcia, vel Deum magis glorificauit, vel flagrantiorem pro eo ardorem oſtendit? Quis ſinceriorẽ fidem in diſcrimen coniectam, tanta æmulatione & zelotypia affectatus eſt, aut ſacram menſam repurgauit? Quis etiam, vt eruditio omnis ſumma caperet incrementa, effecit? Quis ita virtutem extulit, aut optimos quoſque honoribus auxit? Quis Dei miniſtris, aliiſq; item qui ei chari ſunt, & omnibus propè, pro cuiuſque dignitate, debitum honorem tribuit? Quis porrò tanta attentione, inſigníque religione, & decenti moderatione, vt Imperialis aula nihil ab aſceterio, pietatíſque exercendæ ſchola differret, procurauit? quis ſic æqua ſtaterę lance rempub. gubernauit? Quis ita vel iuri dicẽdo inſtitit, vel maleficia coercuit? vſqueadeò, vt multam ſe tibi debere gratiam illi etiam profiterentur, qui è iudicio victi, & calculo tuo damnati abiere. Cuius tanta fuit cum petitia ſimplicitas, & cum clementia prudentia? quibus virtutibus vnà cum humanitate maximè enites, ingentem quandam ſerenitatem in animo ſimul & vultu præferens, ſenſim quandoque, ceu fluctibus quibuſdam, horreſcentem, nec tamen vllam tẽpeſtatis ſignificationem præbentem. Cęterùm orationis opportunitatem, ſilentij commoditatem, linguæ lepôrem, familiarium colloquiorum inſtar olei prorſus & mellis profluentem ſuauitatem, aut verborum tuorum Muſicum planè concentum, quis rogo eloquatur? Sententiarum autem dẽſitate, præterea verborum perſpicuitate & copia

(*Hybernæ voces fluuij de more ruentes*,

Homerus dixiſſet) quis te diuinitùs locupletior fuit? Quapropter euenit, vt te verba faciẽte, omnes prorſus quaſi numine aliquo afflẽtur, moderatáq; inſania percellãtur, & bacchari incipiant, ſimúlque vel inuiti exiliant: & vocibus tuis rapti

ita ducatur

Margin notes (left): Εὐσέβειάν τε καὶ εὐδαιμονίαν. — *Verus imperator.* — * αὐτοκράτωρ τῷ ὄντι. — * τῶν παθῶν ὀχλοκράτειαν. — * ἀριστοκράτειαν.

Margin notes (right): τὸ τῆς ἱερατείας ὡς μάλιστα οἰκονομεῖν. — *Imperialis aula pietatmorum Monasterio perſimilis.*

ita ducatur, vt retrocedere nolint, ſed veluo aſ- A fixi tibi videátur, perinde prorſus atque à Sirenibus demulſi. Rectè ſanè quiſpiã te mare dixerit, quod alios ſuper alios verborũ fluctus densè excitet, aut certè ingentem aliquam aquarum vim: quæ, ſi in eam alicunde lapillus incidat, ex obſcuro cẽtro, ſeu potius circit.o, eóq; ſi, ita vis, liquido, alium ſuper alium circulũ, ſenſim admodum intumeſcentẽ, ac deinde propter alium influentem, paulatim donec ad ſummũ petueniat, deſicientem atq; euaneſcentem, mirabiliter circonſcribat: potiſsimũ verò, quum tibi de reb. diuinis eſt ſermo. Quis nãque alius habet vel mentem & ſentenoam oratione atque lingua meliorẽ, vel orationem que illis ratione meliore ſubſeruiat, vel linguam etiam quæ bene admodũ & acutè (rotũdè & ſuauiter poeta dixiſſet) verbis io B orbẽ reductis conceptã animo ſententiam proferat: atq; vtrumq; iis, ita vt decet, expediat, & id quod in animo lateat in apertũ trãſmittat? E quidem vnum illud de te dicam, quum concionantẽ audio, alius ex alio, & orationis mę illecebris, Deo * plenus efficior, nec hominem me loquentem, ſed mirificè aliquẽ è cœlo proſpectantem, & noua quædam atq; diuina, quę cẽmuoia hæc, quidem longè excedant, ſublimia autem & arcana myſteria contineant, renunciantem audire puto. Adeò vt Deum orandum duxerim, qui mihi aurem aliam addat, ſicuti quidẽ Prophetæ videtur, vt mihi cũ lepôre vrbano verborũ tuorum gratia abũdè influat. Quod quidẽ omnibus etiam cõtingere arbitror, qui firma & cõſiſtenti ſunt mẽte: neque omnino tales, qui demulceri & flecti verbis huiuſmodi oequaquàm poſsint. Quos ſanè oeque Orpheus ille, decãtara ſua ly- C ra, frequẽter eam plectro percurrẽs, vt puto aliqua ex parte permulſerit: quam quidem lyram irrationales etiam natnras ſono ſuo trahentem, ei affingunt Græci. Iam pręter alia iſtud quale eſt quod nullius ſanguinem, qui * imperio ob maieſtatẽ læſam obnoxius fuerit, effundere volueris? Quod tu quidem te ita facturum eſſe non iureiurando confirmaſti, verùm cœleſti prudentia opomum eſſe, maximéque Imperio conuenire iudicaſti, qui omnium & vitæ * & necis poteſtatem penes ſolum Deum eſſe ſcias. Incruentam enim prorſus, cædiſq; puram ſolã Imperij tui adminiſtrationẽ, vniuerſum iactat æuũ, quæ vitam felicem & bonorũ omniũ prouẽmm producit. Quod quidẽ ceroere licet quũ in aliis exuodãtibus cõmoditatibus, tũ in eo quòd ætate ma magna rurſus ingenia & artes nobiliſsimę reuixerũt, D & per proſperum ſucceſſum ad ſummũ peruenerunt, non tua quidem, ſed illarum planè gratia, vt ſimul & teſtis earum eſſes, & ſpectator: qui quum iudicare de rectè factis, tuum reponere ea atq; remunerari maximè poſsis. Neq; ſanè affirmare dubitarim, tua gratia primarios qui apud nos ſunt viros, ſub Imperio tuo editos eſſe. Si nanq; vberem fructuum prouentum, ſicuti dicitur, temperata conſtitutio atque tenuitas circunfuſi aeris efficit: præclarum profectò artium & præſtantium ingeniorum incrementũ benignitas, honorificentia & humanitas principis elicit. Qualis nunc eorum eſt copia: quam iudicio, liberalitate & munificentia tua tantopere, proficere, adaugeri, & ad cœlum vſque tolli conſpicimus. Quod quidem in eloquentia maximè videre eſt, vt propè noſtrũ temporũ gręci, cum ipſis artis eius inuentoribus certent, proindéque * primas ex ſecundis ferant, ita vt ſeuteotus omnium videtur: quãuis omnes iſti te atq; actionibus tuis laudãdis occupati, inferiores hac in parte reperiãtur. Lõgè enim orationis & eloquẽtiæ vim omnẽ ſuperas, in tantũ virtutibus excellere ſtuduiſti. Demaratus ille Corinthius quũ Alexãdrum Suſis vidiſſet, pręlętitia illachrymãs ingẽti dixit voluptate & gaudio, qui ante id tẽpus obiiſſent, orbatos, quòd Alexandrũ in Darij throno * ſedentẽ non viderint: pręterea, quòd pars aliqua adhuc terræ obſcura & ſole carens reliqua eſſet, quę eundem Alexandrum non conſpexerit. Ego verò dixerim, laudem iſtã, quam alius tẽpore occupauit, in te multo magis cõpetere. Atq; ille dicto eodem Alexãdrum quidẽ ornauit: ad tuam autem pręſtantiſſimã Imperij adminiſtrationem reſpiciens, laudem tãtam retulit. Quòd ſi & hoc dicere oportet, quàm inſigni animi lęticia caruiſſe putas, ſeptenarium diuinorũ religionis noſtrę virorum conuentũ, quòd te ſimul cum eis coruſcantem, veluti ingentem opum acceſſionem, nõ viderint? Potiſſimùm verò primum illum, qui trinitatis myſterio eſt cohoneſtatus, quòd te aſſeſſorẽ, ſeu potius throni ſimul & Imperij poſt ſe ſtatim ſucceſſorẽ germanũ nõ habuerit, profeſſionis fidei noſtrę ducem, & reuera patrẽ tuum Conſtantinũ, magnum apud Chriſtianos nomẽ? Nõ tãta ſiquidem inimicorũ multitudo irruiſſet verborum peruerſa verſutia ſinceritatẽ fidei miſcens atq; concuoẽs. Enimuerò ſingulari quadã prouidẽtia Deus te, nulla re illis inferiorẽ, quem C admodum quoddam põdus æqualis momẽti in lance opponẽs, conuenientémque magnitudini Imperij mentem ſimul & morum dignitatem tribuẽs, eóque experiẽtiæ & bonitatis progreſſum rerũ adminiſtrationi temporib. noſtris præfecit, vt eas quã optimè gubernares, nec nos prorſus peſſũ iremus. Quis enim ſuffeciſſet alius, qui tot & tantis malis vndequaq; circumfluentibus obuiã iret, quàm tu ipſe, qui fortitudine & prudentia & Dei cultu iuſtus es iudicatus, tẽporibúſque noſtris alter quidam Noë aut Moſes exiſtimatus ſcapha & ligno, crucẽ adumbrantibus, ex ærumnarũ fluctibus ſubducens, & populũ tuũ à perſequutoribus eripiẽs, & percutiẽs iis atq; ſubmergens perſequẽtes, atque per manum Dei tropęa vbique excitans, magnificámque mundi nauem magnificè crucis velo noui orbis ſemina cõſer- D uantem gubernans: aut ignis quoque columna prorſus habitus, veluti nouum Iſraelẽ, nos cœleſte videlicet ſemen, ad veram pietatem producens: aut ſanè liquor ſeu ſuccus ſacer, aut ſal quidam diuinus, vt Euangelicè dicã, ſuo planè tẽpore nobis iã ſatiſcẽtibus atq; diluẽtibus iniectus? Sed quid ago? Si enim quãplurima dicẽdo vel minimã partẽ rectè factorum tuorũ attingere poſſem, nihil prorſus difficultatis aut moleſtię orationi adeſſet. Quãdoquidem verò verba etiamſi omnium lõgè optima in mediũ proferãtur, cedere tamen plurimùm rebus ipſis neceſſario oporteat, ne ea accumulando vltra modũ progredi videar: vbi pauca quędã addidero, ad argumentũ hiſtorię propoſitũ deſcendã. Quę enim tibi Deus exuberãti manu bona cõceſſit, & quã munificen-

* ἐνθοῦς.

* τῶν ὑποδίκων τῇ βασιλείᾳ.

* ζωῆς καὶ θανάτου ταμίαν μόνον θεόν.

ἀμείψασθαι.

* τὰ πρωτεῖα ἐκ τῶν δευτέρων λαμβάνειν.

septem primaria œcumenica Concilia.

Conſtantinus Magnus.

Andronicus, alter Noe & Moſes.

Arca Noe & virga Moſæ Crucis fuere figura.

beralitas ipſa ſe non proferat & vēditet. Quum namque tua ipſe opera, ita vt quodlibet illorum excellentiſſimum eſſet, extruere poſſes, maluiſti tamen honeſtū factū tuum, ei qui omnia cernit, intimóſque cordiū receſſus perſpicit, conſecrās, in aliorū operibus reſtaurandis magnificā liberalitatē declarare: ſubnaſcentē inde paulatim faſtum & tumorem, vt equidē puto, ſapientiſſimè ſupprimēs. Etenim ſi quis per partes ſuas ſingillatim quæ in eiuſmodi ſtructuris perfeciſti opera in vnū cumulū congerat, omnes longè poſt te relinquas, qui munificentiā ſuam in eis oſtenderunt. Quòd ſi ſpecimen aliquod magnanimitatis tuæ ſit indicandū, in cóſpectū omnium proferatur (oratione enim præſtantiam & impēſam immenſam explicare non eſt) regia ea, quam pro eo atque fieri maximè potuit, ædificaſti, vt ſcilicet illa & loci ipſius ſitu & ſolida firmitate, nec non exacta pulchritudine, ita vt conuenit, conſpicua ſit, dignum mehercule mente & lingua, dicam quoque manu & prudētia tua, opus. Adhæc & quod quatuor columnis fundaſti, & tanquam fulcris firmaſti ſolarium, inſigne prorſus ſpectaculum, vt ex ſuperiore eo loco, tanquam ſublimioris cuiuſdā naturæ quiſpiā proſpiciens, nos reſpicias: Deū quoq; hac in parte imitatus, pro miſericordia & bonitate ſua hominib. ſe immiſcentem. Nam quid magis cóueniebat, te, qui magnus principū aliorū Princeps es, quàm regiam hanc domū extruere, quā tu quidē nó tibi magis quàm nobis omnibus prorſus excitaſti, opus minimè ſilentio dignum: imò quod ſilentiū potius propter admirationis excellentiā mādauerit, & pulchritudinis fulgore quàm celerrimè loca omnia peruaſerit: magnitudine quidem illud ſupra multa, forma autē & firmitate ferè ſupra omnia eſt, ingenti & multa luce abundantiáque ſplēdoris coruſcās portarúmque & propylæorum ſeu veſtibulorū amœnitate & gratia, quandocunq; accedētibus, obuiās ſimul, & eos benignè excipiēs, & ambulationibus intus atq; xyſtis, quos columnæ quędā Gigantibus ſimiles decenter & pulchrè inter ſe ordine diſtantes, diſtinguunt, longè latéque ſpaciari, atque oculos paſcere permittēs. Porrò marmoris gratiā & fulgorem, quod etiā in villos, vt ita dicā, cóformatum eſt, & zonas ſeu cincturas, quas totū opus præ ſe fert, ei ſimul intextas, quomodo quiſpiā dicat? Præterea verò, quod ſolo inſtratū eſt, & quod pars murorū omnis quaſi quoddā peplū variè diſtinctū cóplectitur. Quod derepentè videns, mare quoddā eſſe dicas, lenib. vbique intumeſcēs fluctibus, & ſenſim quodāmodo horreſcens: vſqueadeò, vt cóteſtim veſtē ſubducas, ne fimbria eius humore inficiatur. Eam porrò ſtructurę partem quæ ſupra caput eſt, cœlo ipſi propter latè & copioſè diffuſum aurū, nec non æthereo alicui tractui, igne multo relucēti atque coruſcāti cópares. Verùm quomodo tantū & tā longi tēporis & multi laboris opus verbis tam breuiter explicetur, quod neq; oratio vlla, neq; oculus, imò neque mens aliqua, quæ quidem in eiuſmodi reb. ſit exercitata, ſatis complectatur? Mihi certè vnū illud dicere ſuffecerit: quamuis multæ & ferè innumerabiles regiæ aulæ ſuperioribus tēporib. ſanè quā ambitioſè & magnificè ſint cóſtructæ, hāc tamē ipſam inter omnes

Palatium imperiale ibidē ab Andronico conſtructum.

ὕπαιθρον ὄροφον.

A temporum omniū, calculis, vt ita dicā, omnibus primas ferre magnitudine, pulchritudine, firmitatéque ædificationis, & cóuenienti rationíque reſpondenti modo: magnifica verò atq; ſuperba coagmētatione, lapillorúmq; incruſtatione, atq; eorundem variis formis, & rebus ferè omnibus quibus ædificiū tantū exornari æquum eſt, naturā quoq; ipſam ſuperare. Sed de operibus tuis hactenus. Et quū tātus princeps ſis, Imperator optime, atq; eò glorię perueneris, cuínā rectè cóferri poſſis? Ego quidē Plutarchū quoq; illū, qui virorū clarorū collationibus magnus fuit, arbitror, ſi adhuc ſuperſtes eſſet, operæ preciū ſe facturū eſſe exiſtimaturum fuiſſe, ſi ſtudio ſuo, in quod per vitā omnē libenter incubuit, ſuperfuiſſet, eo † quod idoneū, quē tecū componeret atq; cóferret, nó inueniret. Verùm Adamo illi & Noæ & Abrahamo, præterea Ioſepho & Iob,
B Moſæ, Ioſuæ, Sāſoni, Samueli, Dauidi, & Solomoni, & qui eius generis fuere alii: inſuper Cyro illi, Dario, Alexādro, aut aliis quibuſdā, Iuliis etiā fortaſſe & Auguſtis & Cæſarib. comparari poſſes. Sed ſatis conſtat, te huius quidē Imperiū in oēs, aliorū autem bonā ſpem, atque in Deum amorē, cæterorū verò moderationē, & in rebus duris conſtantiam: alicuius porrò fortitudinem, æquanimitatē, manſuetudinē & modeſtiam: alicuius itē ſapientiæ vim: prorſus verò omniū, eā quæ Imperatori, Principi, populíq; e & reipub. adminiſtratori competit, virtutem habere: ita vt veluti quadā noua, atq;, vt ita dicā, inimitabilis mixtura Imperiū tuū ſit conſtitutū: quod videlicet hos quidē lógè prætericris, cū his aūt certes: à quib. autē nó multum abſis, dicere nó habeo. Atque, vt breuiter dicam, quidquid in quolibet
C iſtorū præcipuū atque præclarū, vel Dei munere datū, vel præſtātis naturæ beneficio cóparatum ſuit, id tu quaſi quædā bona atq; ſedula apis magno ſtudio collectū atq; cóportatum, admirādo quodā modo miſcuiſti atque tēperaſti: & propterea * Imperatorio cubito oēs es ſupergreſſus, Imperio tuo perinde atq; nō imitabili archetypo, primarióq; quodā exēplari omnib. exhibito. Quapropter & illud faciſe dicere auſim, te quicquid eſt rerū bonorum atq; honeſtarum, partim quidē imitatū per æmulationē eſſe partim verò ingenij & naturę prę̄ſtantia ſuperaſſe: quę autem hucuſque à quopiā inuētæ nō fuiſſent, eas & inueniſſe, & in lucē produxiſſe: & quoad eius fieri potuit, cernere volentib. oſtēdiſſe: proindéque, quòd per virtutes & præclaras res oēs, ad ſummum quoque peruaſeris omnes longè viciſſe.
D Itaq; longiorē etiam tibi vitā, qui bona omnia, pro eo atque decuit, omnino in vnū collegeris, obtigiſſe exiſtimo: vt ex temporis diuturnitate, ad incremētum gloriæ hoc tibi accederet: quòd, quum apud nos certiorem ſtabiliorémque ſedē & ſtationem optimè fixeris, ſedula imitatione laudum virtutúmque tuarum, quæ inimitabiles ferè ſunt, aſſequi eas non potuerimus. Nam veluti quidā arcanorum † ſacrorū princeps es, & magiſter virtutū omnium optimus, perinde atq; eam ob cauſam Deus, natura adminiſtra & duce, ſplendidè atque magnificè te, vt non ſolū publica imperij columna, verumetiam omniū humanorum bonorum diuinitùs exhibita ſtatua & imago eſſes, propoſuerit. Sed enim omnib⁹ eis,

* μὴ τὸν σοὶ παράλληλον κατάλληλον ἔχειν εὑρεῖν.

Summa imperatoris laus qui ſingulas optimorū quorumque principum veterū virtutes, ipſe vniuerſim omnes ſit conſequutus.

* βασιλικῷ πήχει πάντας παρήνεγκας.

Imperator longæuus. Septuagenario enim maior mortuus eſt.

† μυσταγωγός.

Quin & illud, atque audacter quidē, non tamen præter modum dicetur, eiſdem te cum illo gloriæ & ornamētorum, item ſtatus ſimul & ordinis, apoſtolicęque planè vocationis, vnà cū diutino illo, & quod ſucceſſionem neſciat regno & Imperio, præmiis & honoribus ſanè quàm ſplēdidè Deum dignatū eſſe. Sed enim num rectè & dignè ſatis oratio Imperatorē meum depinxit? An etiam, id quod diligentes & laudati pictores faciunt, colores inſuper alios adducere opus eſt? At quænā verba tantā & animi & corporis pulchritudinē deſcribēt? Ego quidem fieri id poſſe non puto, etiamſi ſimul omnes in locū eundem conueniant, Plato ille cum magnifica & mente & lingua, & Demoſthenes cum ea quæ orationi eius ſubſidet vi & grauitate: & Thucidides, & Ariſtides, quorū alter cum pondere verba proferre, alter ea elocutione quam imitari nō ſit, dicere nouit: vtriq; ſanè, & propè ſoli, ad ſummō facta verbis exæquare periti. Sed neque Apelles & Lyſippus, qui optima colorum temperatura artem pingendi magnoperè extulerūt, & prope animatas propoſuerunt tabulas, nec ſanè Phidias aut Myron, & ipſi artifices egregij, qui ære & ſaxis mores & ingenia virorū iudicare, & in ſculpturis operibúſq; ſuis, ſubſidentes ipſis imaginibus eorū quorū formas adumbrarūt, virtutes ſimul ſatis bene exprimere potuerunt. Verùm & iſti omnes, ſiquidem adeſſent, orationib. atque imaginib. & ſtatuis ſuis pulchritudinē & magnificentiā eam rerū omnium, quæ extrà ſaltem in Imperatore meo coruſcāt, deſcribere aut adumbrare omnino, quamuis nouos verborū atque artis & flores & colores adhiberent, non poſſent. Niſi quis in materiā immortalē & viuā, radicéſque ſempiternas & pondus ſtabile atque immotum habētem, pulchrè effigiem corporis tui imprimere norit: & Thracium fortè Atho, aut aliud quiddam, quod à cœleſti ſublimitate ſecundum in terris ſit, Olympum videlicet, aut Caucaſum, aut Parnaſſum, qui conuenientem ac cōgruam latitudinem & ſublimitatem, accommodatā quoque membra & articulos artifici præbere poſſit, in eundētem ſpeciem tuam conformans, ita ſimulachrum verè tuum, quod tam pulchrum & magnificum eſt, exſculpat. Id quod hactenus fieri nullo modo potuit. Aurū porrò & argentum, adhæc æs & ebor, ligna prætereà, tinctuꝛæ & lapilli, vt exiguæ quædam & venales effigies, quæ furtis ſunt obnoxię, & tempore intereunt & corrumpuntur, quonam modo tibi, quod debetur & cōuenit, præſtent? Itaque hoc ipſum, quòd à nemine diuinum & animę & formæ ſpecimen tuum dignè, & pro eo atque decet, depingi aut delineari queat, in ſummam tibi laudē & gloriam cedat: & ſit perinde atq; in tabula inſcriptio, effigies, colomna, atq; adeò Imperij tui ſtatua inimitabilis. Ad omnia hæc vnū illud breuiter addam, quòd ſi tibi nihil rerū aliarū adeſſet, quas quidē benignitate & dono Dei habes innumerabiles, ipſum ſanè veræ pietatis ærariū atque domicilium, quod, quęcunque aliquis mente cōcipere poſſit, bona prorſus cōtinet omnia, nouum hoc tabernaculū, alterā Siō, nouum ſanctuarium Dei, alterā & eam duplicē arcam, pulcherrimū totius orbis oculū, ſeu potius cor eius, rerū omniū opportuniſſimā, atque

Amplificātur rhetoricè Principis iſtius laudes.

Laus vrbis Conſtantinopolitanæ.

A (vt ſimpliciter dicam) quicquid eſt in terris optimū omne, magnā hanc & Imperialem vrbem Conſtantinopolim dico: quòd eam per te habemus, & quòd eò perueneris, vt certò Eccleſiæ decorē ſuum priorēmque reſtitueres, viis omnibus quæ ad errorem ferunt conciſis: ſola ea ſatis tibi eſſe poſſent ad præclarum decus & ingentē gloriam vnà cum æuo ipſo, & quàm quiſpiam vel excogitare vel eloqui poſſit longius duraturam, atque ad immenſam quandā, quæ non pudefiat, ſpei erga Deum ſimul & libertatis fiduciam. Hæc ego de rebus hiſce quæ philoſopher & dicam, habeo: qui ſub te tāto principe & præſide & curatore dego, beatam & felicē Imperatorio modo meditante atque exercente philoſophiam, & res Chriſtianas in proſpero ſtatu & ſucceſſu adminiſtrante, quemadmodum inquit

Eam per Andronicū Græci retinuerūt.

Eccleſia reformatio commendatur.

B Ariſtoous. Cæterùm, Imperatorum omniū humaniſſime, ſuſcipe orationē hanc noſtrā, vnum quiddam ex eis quæ apud te ſunt rebus præclaris: atque id quidem breuiter admodū & tenuiter, veram ſcilicet pietatem proſequentem. Non enim inſtituti noſtri eſt, ſingillatim res omnes tuas commemorare, quæ dudum à multis vel iā celebratæ ſunt, vel adhuc celebrabuntur, & futuris ſeculis commemorabuntur. Et quidē quæ ab aliis prætermiſſa ſunt, alij inuenere: * & omnia ab omnib. & præterita & dicta ſunt. Poſteaquā enim permulti ſe ad res tuas commemorandas, perinde atque in altum mare demiſerunt, hic quidem multa, ille autē plurima, quidā nōnulla, atque alius alia variè recenſuerūt. Nemini quidē omnium tanta inceſſit audacia, vt ad omnia deC ſcribenda ſe cōferret: quod id fieri omnino non poſſe, rectè ab omnibus iudicatū ſit. Quemadmodō & nos partē quandā perhumani Imperij tui, egregium in Eccleſiam Chriſti ſtudium & pietatē tuā, nobis dicendā propoſuimus: quippe qui Eccleſiaſticæ hiſtoriæ librum recēs à nobis conſcriptum, dedicandum tibi ſtatuerimus. Cui enim alij eū cōſecraremus? Quum namq; viſum nobis eſſet, hiſtoriā eam omnē in vnum cōferre codicē, priorémque, & eā ſimul quæ omiſſa eſt, in ordinem vnum diſponere, à multis & variis ſcriptorib. in operibus pluribus ſparſim quodammodo tractatam, calculo & iudicio tuo optimo eam exhibendam duximus. Ac ſiquidem ſententia tua comprobata fuerit, rectè ſe res habebit. Sin minus, perinde atque nunquam extiterit, meo ipſius & omnium ferè iudicio cēſebiD tur. Progreditur autē mihi op⁹ hoc, pro eo atq; fieri potuit, initio ſumpto à deſcēſu è cœlis atq; * intrāſitiuo è paterno ſinu, motu & trāſitu ante ſecularis & Filij & Verbi æterni principiiq; carētis Dei & Patris Dñi & Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, in plures diuiſum tomos. Procedit verò ad eū qui cōueniebat locū, ſatis longè ante noſtra tempora reſiſtēs atque ſuſpēſum facili atq; ęquali maximè ductu, quali ſcilicet elocutione, dictione & cōpoſitione ſcripta eiuſmodi potiſſimū cūponi decet. Quapropter admitte quęſo benignè ad te hiſtoriā hanc: quā, ſicut dictū eſt, ad calculū tuū ꝑducimus, ac poti⁹ venerādo & Imperiali vertici tuo, cū timore, veluti quādā coronā imponim⁹: nō equidē in pratis aliquib⁹ fluxis & quàm celerrimè deflorēſcētib⁹, neq; ex florib⁹ marceſcētibus decerptā ne-

Pietas & religio imperatoris præcipuè inter virtutes eius reliquas effertur laudibus.

** πάντα δὲ καὶ πᾶσι λέλεκται, καὶ λελέκται.*

Opus hoc Imperatori diiudicādum offertur.

Quæ tempora complectatur hæc hiſtoria.

** ἀμεταβάτου κινήσεως.*

Dedicatur Eccleſiaſtica hiſtoria imperatori Andronico, & veluti corona capiti eius imponitur.

que etiam ex pellucidis lapidibus fulgore quo-
dam & auri ſplendore ſuaue quiddã & gratum
relucentibus, cõſertam atque compoſitam: quæ
res celeriter hinc & inde volutæ transferuntur,
& nunc quidem hunc, nunc verò illum perinde
atque in ſomnis ad breue tempus deliniũt atque
demulcent: ſed ex æterno paradiſo quodam &
floribus immortalibus collectam, qui neque tẽ-
pore, neque ſanè ſenio vllo intereant & euaneſ-
cant, verùm diuino quodam modo & ſpirituali
odore picti atque imbuti ſint, & aliquid de ſtil-
lante rore montis Hermon delibauerint. Hanc
coronam, pro eo atque fieri potuit, contextam,
ſummę ſublimitati tuę adaptamus: quã, vt puto,
ingens etiã æuum, maxima tua certamina & la-
bores veritum; conſeruabit immarceſcibilem.
Etiamſi aliquãdo lingua quæpiã impotẽs atque
caſtigatio & mens cõtumelioſa, vt ſcriptura in-
quit, in cælum gloriæ tuæ blaſphemare, atque
tela in aërem mittere, & verba vmbra quadam,
quod in Tragœdia eſt, tollere atque erigere cœ-
perit, quod quidẽ minus aliquẽ vnquã auſurum
eſſe puto: ſed vbi viderit te ea eſſe coronatum &
exornatum, os eius obturabitur, & in iuſticiã in
ſublime loqui ipſe ſtatim redargutus ſuperſede-
bit, captúſque oculis prodibit, vt qui intendere
eos in eiuſmodi ornamentũ tuum, & quæ inde
cum gratia prominet & lucem & vim nequeat.
Varios illa ſanè & omnigenos florũ coruſcãtes
& aureos habet colores, quam aliquis aptiſſimè
agri hortum herbarum omnium feracẽ dixerit.

Flores eius coronæ, & operis præſentis materia: Epiſcopi, Martyres, Monachi.

Potiſſimũ verò illis mirificè abundat, qui pullu-
lantes candeſcunt, & qui purpurea ſpecie florẽt,
quíque nitore ad nigredinem magis vergentes,
quàm maximè relucẽt. Sunt verò ij ex quib. co-
rona tibi quàm pulcherrimè cõtexta atque cõ-
ſerta eſt. Hierarchatũ ſtola, vitæ ſanctitate ſupra
ſolem ipſum coruſcans: & Martyrum vera & ve
nerãda purpura, ſanguine eorum prolixè tincta
atque rigata: inſuper lucis conciliatrix nigreſcẽs
& diuinitùs cõtexta veſtis, illis admodum con-
gruens, qui ad vitam angelicã contẽdunt atque
aſpirant. Ex quibus Chriſti Eccleſia, aureũ pror-
ſus virtutibus circumamicta ornatũ, veluti quę-
dam ſponſa, rẽ omniũ pulcherrimã vniuerſitatis
huius exhibet atq; repræſentat Regi & Impera-
tori. Eorũ labores & certamina liber iſte cõme-
morat: per quem tibi vt illis honore & dignitate
æquali, & hãc ex eis conſertam coronã imponi-
mus, qui reb. omnib. optim⁹ es, & natura ſimul
atque anima regius & imperialis. Hũc tibi nun-
cupamus atque dedicamus, quum quidẽ antea
corona gloriæ magnopere ſis exornatus: quam
hic etiamnum quaſi quendã futuræ illius & ſem
piternæ arrabonem, & veluti prœmium, hanc
inquam precioſiſſimam Imperij coronam, miri-
ficarum virtutum, certaminum, atque laborum
tuorum, perinde atque brauiũ, coronarũ largi-
tor Chriſtus tibi, qui pulcherrima tropęa, &
ſplendidã, tuo ipſius reſpondẽs * nomini, victo-
riæ mercedẽ tuliſti atque ſtatuiſti, donauit. Ergo
age, tu, qui ſolus natura, ſicut ille dixit, omnia,
quæq́ue diuinæ, quæq́ue externę ſunt doctrinæ,
præcipuè verò propter eximium & ſedulũ in res
quaſque pulcherrimas ſtudiũ tuũ, quæ in diſci-
plinis ſunt arcana magis & ſublimiora, noſti,
vtere ingenio tuo, & materiam adhibe igni in-

** Andronici videlicet.*

E comparabilis tuæ eruditionis & iudicij: ſeu po-
tius ad amuſſim tuam accõmoda & explora lu-
cubrationẽ iſtã. Quãuis ſperẽ (nam quod antea
rectè dixi, id nunc quoque à me dicetur) nullum
fore tam præfractum & audacem, vt ſcilicet poſt
cenſuram tuam, vel digitum ſcripto huic adhi-
bere audeat. Improbas verò & inuidas linguas
veneno parricidæ ſerpentis conſumi & interire
permitte. Quis namque, rogo, in te rebus omni-
bus incõparabilem, quod male diceret, habuit?
(O diuina vindicta & tonitrua & fulmina cœli-
tùs cadentia!) De quo, propter diuinã & magni-
ficam mentem, actionúmque magnitudinem &
pondus, neque encomiũ laudémq; condignã &
decentem inuenire licet, quum quidem plurimi
plurima dixerint, multúmq; diu operæ & ſtudij
in rebus tuis poſuerint: qui ſanè omnes inferio-
res eis eſſę ſũnt deprehenſi, cœlum attingere co-
F nantes, aut ſuam ipſorũ vmbram cõprehendere
contendentes: quę quo magis ei impendeant, eo
cedat magis, & diffugiat. Quid ais? Reprehẽde-
rẽne & carpere conſtituiſti eum, qui ex ſeipſo
prorſus natiuam obtinet gloriam & dignitatẽ,
& quem honor & amplitudo maximè ſatellitio
quodam ſtipantes illuſtrant atque exornant: ad
quem neque ille qui apud Græcos pro Deo cul-
tus eſt conuiciorum inuentor atque autor Mo-
mus, non modò nõ propius accedere, ſed ne re-
ſpicere quidẽ prorſus audeat? Quin potius Mõ-
mus deinceps nullus extat, vt qui interierit atq;
diffluxerit, in hoc ſolo ne tantillum quidẽ quod
perſtringeret habẽs. Cæterùm ego quidem iſta.
Tuum autem fuerit Princeps optime, vt conſi-
deres atque perpẽdas ſeorſim omnia, & æquum
conſtantémque iudicij tui calculum mihi adhi-
beas. Dei enim planè tua fuerit ſententia. Qui
G verò me ipſum in certamen maximũ cõiecerim,
nunc demum fugientia me perſequi, & à tergo
fluentium aquarum ire, comperio. Quæ res ve-
niam profectò meretur. In qua nimirũ, vt equi-
dem puto, quilibet fallatur, qui ſcilicet ſe in cer-
tamen tantum demittere conetur: vnde tamen,
propter res propè incomprehẽſibiles atque in-
expugnabiles, euadere non poſſit. Ipſe verò Rex
regum & Dominus dominantium Chriſtus, qui
ſanguine ſuo Eccleſiam ſuã ſacrauit, & firmiter
conſtruxit, & te illi virum iuxta cor ſuum auxi-
liatorem & defenſorem germanũ purpura deco
ratum cõſtituit, piam Imperiũ tuum in infinitos
æui annos cuſtodiat: atq; id in ſtabili & immota
lætitia, inter omnes qui circumcirca ſunt, donec
H prorſus cuncti ſub pedibus poſiti conterantur,
inimicos, in maius exceſcẽs ſeruet, maioremq;
aliam ſuper aliam gloriam ſubminiſtrans cõfir-
met: atq; adeo te, liberos & gen⁹ omne, ipſamq;
hanc vrbem, cuius es tutor & conditor, in per-
petuum florere faciat, vt tãdem bonis omnibus
abũdè accumulati, in decãtatas illas auras * En-
nas Romani conſcẽdamus. Poſt longũ verò tẽ-
pus, prouectúmque demũ & molle, quod ad in-
finitũ propè pertingat, ſenium, ille quoq;, quod
ſucceſſionẽ neſcit, ſempiterno regno & imperio
te dignetur: atq; in illa primogenitorũ Eccleſia
in eundẽ thronũ, & numerum, cum fidei prin-
cipe Imperatore referat, diutinorũ pro Chriſti
Eccleſia & grege ſuſceptorum laborũ, ita vt de-
cet, honores & fructus cõdignos percepturum.

Precatio ad Deum pro Imperatore.

** Nouam & cœleſtẽ Hieruſalem. Eſt apud Ciceron. in actione Verrina 6. Enna oppidũ in vmbilico Siciliæ ſitũ, ſolo fertiliſſimo & ob id Cereri ſacrum. Chriſtiani verò ad aureas Ennas, cœleſtem patriam aſpiramus.*

ECCLESIASTICÆ HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI; TOMVS PRIMVS.

1 Præmium autoris, conſilium quo ad opus præſens conſcribendum animum adiecerit: præterea breuiter totius voluminis argumentum perſtringit.

CAPVT I.

NICEPHORVS Calliſti filius Eccleſiaſticam hiſtoriã cõpoſuit, initio ab ipſa ſtatim Seruatoris noſtri IESV Chriſti apparitione in carne ſumpto: opus id præclarũ & lectoribus gratum fore ratus. Quòd ſi enim nõ in paruis humilibúſque rebus habetur, quin potius ſumma laude & veneratione dignũ ducitur, ſi quis hiſtoriã prophanã pulchro ordine colligens proponat, fructúmque & vtilitatẽ eius ſtudij in mediũ proferat, eã cognoſcere volentibus: multo profectò laudabilius cenſeri debet, res geſtas ſacras in publica monumenta; quę omnibus cognoſcere liceat, referre, doctrinámque facilẽ & ſalubrẽ publicitùs profuturam conſtituere. Equidem maximã deberi gratiã eis exiſtimo, qui hiſtorias & res communes priuato ſuo labore ſibi conſcribẽdas ſumunt. Illi ſiquidem, quod in eis eſt vtile & admirandum, non apud ſe tanquam priuatas opes retinent: ſed publicæ vtilitati, edendis eis, inſeruire malunt, adminiſtros prorſus ſe diuinæ prouidentiæ exhibentes, qui in vno ſcilicet opere varij generis res geſtas, perinde atque in publico ærario reponentes, perſcribant. Facilè quippe cuiuis eſt, ex huiuſmodi publico monumẽto exempla capere, atque ex aliorũ erratis actiones ſuas probè cõſtituere, & ad variã rerum mutationẽ non variare opinionibus: ſed potius, quoad eius fieri queat: eorum qui rebus rectè ſunt vſi, facta imitari, & virtutem. Porrò ſi in cõſultationibus ſeniorum conſilia excellunt, & experientiæ vſum propter temporis diuturnitatẽ præſtare neceſſe eſt: quódque dicitur, quicquid vetuſtate commendetur, venerabile id eſſe oportet: hiſtoriam omnino, vt quæ & diuturnitate tẽporis, & plurimarũ rerũ vſu valet, plurimi faciẽdã eſſe cõſtat: in primis verò ſacrã, ingentẽ nimirum fructum atque vtilitatem omnibus ſimul & Eccleſiis & negociis ſuppeditãtem. Namque, ita vt æquum eſt, omne genus vitiorum ea ipſa traducens &

Vtilitas cùm profana, tum ſacræ hiſtoriæ.

B

C

D

A damnans, quàm longiſſimè reiicit, malóſque & impios iuſtis cõdicus execratur: & magnos laudatóſque viros, qui in rebus religionis noſtræ maximis, excellenti virtute & pietate plurimum ſtudij poſuerũt, verbis ampliſſimis, laudúmque præconiis, quaſi quibuſdam coronis exornans admirandos imitandóſque aliis efficit. Quibus quoque rebus poſteritatem ipſam pulcherrimè excitat, & ſanctiſſimis operibus & factis, decentique & recta de diuino numine opinione, eorũ virorum laudem æmulando cõſectari cohortatur. Quapropter & nos iudicio noſtro eos qui ſacra hiſtoria ſcribenda, ad publicã vtilitatẽ tantum contulerunt ſtudij, comprobantes, æmulatione ad eãdem materiam tractandam prouecti ſumus, non nos quidem egregia virtutis noſtræ facta oſtentantes, neque eloquentiam orationis vi & vbertate freti iactitantes: ſed animũ, quantum quidem fieri potuit, ad eos qui ante nos res Eccleſiaſticas ſcripſerunt conuertentes, inſtitutum quidem & propoſitum eorũ in primis cõplectendum duximus: ſed nõ itidem ſcripta eorundem omnia ad publicam vtilitatẽ facere iudicauimus. Quidam enim ex eis ſanæ doctrinæ non adhærentes, multis in rebus non ſatis idonei dictorum ſuorum teſtes eſſe videntur. vnde factum, quòd quamplurimi etiam ea quę ab illis verè ſunt dicta, propter inſanas eorum opiniones, in dubium vocant. Nonnulli autem, quum ſemel à verbo fidei diſceſſiſſent, & ad aduerſas ei partes defeciſſent, etiamſi poſtea eos æqua & decentia ſapere contigerit, aduerſandi tamen eis, à quibus aliquando diſſenſerant, ſtudio, permulta in ſcriptis ſuis prætermittẽtes, non prorſus conſtantem & ſolidã obtinuere apud lectores fidẽ, quãtumuis viribus eloquẽtiæ & ſcribẽdi acumine excellẽtes, atque egregio erga Chriſtũ deſiderio & ardore, inter noſtri nominis homines, primas ferre cõtendentes. Etenim Euſebius Pamphili ſtatim à Chriſti tẽporibus vſque ad Conſtantini Magni tẽpora, quæ in Eccleſiis acta ſunt, proſequitur, ex Philone, Ioſepho, Clemẽte ϛρωματεῖ, (hoc eſt, cõtextore) Egeſippo, Hippolyto, Papia, & aliis ordine Eccleſiaſticis ſcriptoribus, hiſtoriã mutuatus. In qua hiſtoria

Conſilium, quo ad hiſtoriã Eccleſiaſticã ſcribendam, author eſt adductus.

Iudicium eiuſdẽ de prioribus ſacræ hiſtoriæ ſcriptoribus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

cacoethes hæreſeos eius apparet: quãuis quibuſ- E dã rectè ſentire videatur, ex eo id aſſeuerãtibus, q & ipſe primę Synodo interfuerit, & τῷ ὁμουσίῳ (hoc eſt, cõſubſtantiali) cõſenſerit: quodque cõuicus reprehẽdens inceſſerit eos, qui Filium Dei creaturã eſſe opinãtur. Mercurius porrò Sozomenus, qui & Salaminius dicitur: item qui Cyri epiſcopus fuit ſapiens Theodoritus, quique idẽ tertiã impugnauit Synodũ: itẽ Deo inuiſus Philoſtorgius: præterea cognomine quidem, ſed animo min⁹ καθαρὸς id eſt, putus Socrates, finẽ illius initiũ ſuorũ faciẽtes operum, vſque ad tẽpora Theodoſij iunioris hiſtoriam produxerũt: materia eadẽ, neſcio quo conſilio, oẽs ſibi propoſita. Qui quidem in rebus quibuſdã variè inter ſe diſſentiũt: & Epiſcoporum inter ipſos cõtẽtiones, pro eo atque cuique viſum eſt, cõmemorãt. Omnes etiam iſti varias quaſdam & nouas res, ab aliis minimè dictas, hiſtoriis ſuis in- F ſeruerũt. Deinceps verò, Theodorus lector Byzãtius, & Baſilius Cilix, & qui * prætor prouinciã geſſit Euagrius, ſuperiorũ ante ipſos temporum res prætergreſſi, & tẽpora ſua ſtylo proſequuti, eorum quos modò diximus hiſtoriis, ſuas cõiunxerunt, operis difficultatẽ reformidantes, nonnulli etiã è vita inter ſcribendũ excedentes: inſtitutũ opus minimè compleuerunt. Ipſe quidem Euagrius illuſtri dignitate præditus, hiſtoriã vſque ad Iuſtini ætatem deducit, maxima ex parte res prophanas tractans: quarũ argumenta & materiam ex Euſtathio Syro, Zoſimo Priſco, Ioanne, Procopio Cæſarienſi, Agathia, qui illis temporibus ordine inſignes fuere oratores, & prętérea ex aliis nõ pœnitẽdis hiſtoricis, decerpſit. Cæterùm oẽs iſti multa nõ ſatis idonea & cõmoda importunè recẽſent: nõ pauca verò, quæ neceſſariò ſcribenda erãt, prætermittunt: ſiue id G cõſultò affectibus ducti fecerunt, ſeu quòd non omnia attingere potuerunt, timore quodã & indignitate rerũ perculſi: quódque fortaſſe eis nõ perinde ſtylo indulgere de rebus rectè conſtitutis licuit, atque nũc, quum Eccleſia ampliſſimè dicẽdi & ſcribẽdi libertate vtitur, quam ſanè libertatem in noſtro hoc opere in primis vſurpabimus. Enimuerò Euſebius trecẽtos & aliquot præterea annos eſt complexus. Socrates autẽ & Theodoritus, nec minus Sozomenus, centũ ferè & quadraginta, à primo ſcilicet Cõſtantini Magni anno, quum is Cæſar eſt renunciatus, vſque ad decimũſeptimum Theodoſij iunioris annũ. Deinceps porrò & ipſe Euagrius tempus proſequitur annorũ circiter centũ & quadraginta: vt hiſtoria à Chriſto nato omnis, quã ij quos nominauimus hiſtorici cõſcripſerũt, ſimul & ſeor- H ſim nõ minus tẽporis, quàm ſexingentorum annorũ cõplectatur. Eorũ autẽ quæ poſtea ſubſequuta ſunt temporum res Eccleſiaſticas, ad hãc vſque ætatẽ, quum nec pauciores nec minores quàm illæ eſſent, nemini vni qui hiſtoriã ſcribere potuerũt, in mentẽ venit, vnius operis volumine his cum illis cõiunctis, cõplecti atque cõprehendere: neſcio ſocordiáne & imbecillitate ingenij rem tãtam omittenti, an à magnitudine & difficultate argumẽti abhorrenti. Quippe tẽporũ ſimul rerúmque hiſtoriis carptim & obiter in multos varióſque ſcriptores & volumina coniectis, ardua & difficilis earum eſt cognitio & memoria, aliis ſcilicet alio loco rebus multifariã & ſparſim deſcriptis. Ego verò labore & tempore multo, affectione & ſententia cuiuſque inquiſita, faciendum mihi putaui, vt argumentum & materiam omnem, vnam hiſtoriã Catholicæ Eccleſiæ mihi proponerem, &, Deo bene iuuãte, eam in vnum opus redigerem. Et primùm ea quæ ab iis ſcriptoribus, qui ante nos fuerũt, tradita ſunt, ſtylo, quãtum fieri poterit, noſtro perſequi conabimur, at ſi quid ſuperfluum, & vetuſtate iam præſentibus tẽporibus & ipſi materiæ inutile viſum fuerit, id prætermittemus: quę verò ſentẽtiæ & doctrinæ neceſſariæ ſunt, eas ſuo loco collocabimus. Præterea quæ deeſſe iudicabimus, ſcriptis illorum addemus: & quæcunque cognitione digna eorũ quiſquã, aliis omittentibus, annotauit, operi noſtro intexemus. Dabimus etiã operã, vt diſſentiẽtes illorũ opiniones ad cõſuetudinem Eccleſiæ, quæ temporum pręſcriptione inualuit, dirigamus atque accõmodemus. Quicquid inſincerũ adulterinúmque fuerit, repudiabimus, & ſermone ſimplici & aperto rectã ſanámque fidei doctrinã cum legitima libertate profitebimur. Deinceps & ea quæ cõſequẽtibus pręterita omiſſaque ſunt temporibus, adiicere ſtudebimus, non ita lõgè ante ætatis noſtræ tempus hiſtoriæ finem impoſituri. Ea verò, vt equidem puto, plurimũ lectoribus prodeſſe poterit: minimum certè moleſtiæ verſare eã volentibus afferet. Cuiuis enim ex ea tanquam ex fonte vberiore, ingentem vtilitatem haurire licebit. Satis enim cõſtat, quum plures ſint Eccleſiaſticorum hiſtoricorũ ſparſim ſcripti libri, nõ facile eſſe eos comparare & cõſequi, ei qui ſacrã hiſtoriam omnẽ perlegere & cognoſcere velit. Præterea varietas ſtyli & elocutionis, tum etiam librorum multitudo, efficiunt, vt ardua admodũ & difficilis legentibus, eueniat rerum cognitio. Opus verò perpetuũ, vnóque ſcripturæ cõtextu compoſitum, res certas vndequaque narrationibus dilucidis commemorãs, facilem omnibus & promptã exhibet lectionẽ: & propter eũdem elocutionis tenorẽ conſequentem quoque rerũ ipſarum cognitionẽ, tanquã quãdam catenã omni ex parte ordine ſuo coaptatã, mirabilitérque inter ſe cõtextã, & veluti procurrentẽ. Denique tantum noſtrã hanc hiſtoriã aliis præſtare puto, quantum parti totũ pręſtat, & interpolato continuum opus. Quicquid autem eſt tam vtilis libri, id non ita facile, ſed multo ſanè cum labore, quum adhuc à pueris ad auguſtum * ipſius Dei Verbi Sapientiæ templum eſſemus, & plurima ex eis quæ ibi ſunt, voluminibus & commentariis peteremus, collegimus. Quam verò altã ipſi Æternæ Sapiẽtiæ referremus gratiam, quæ maxima in nos prolixè contulit beneficia, & nos amœnitate deliciíſque ſuis perfrui eſt paſſa, domicilium ibi & mãſionem multo tempore nobis præbens, & pietatem quaſi cuiuſdam obſtetricis & nutricis præſtans, atque ad id nos ætatis & profectus deducẽs: quàm vt res eius, fortaſſe autẽ dicendũ Catholicæ Eccleſiæ, omnes, quantũ fieri poſſit, vno volumine comprehenderemus, & id publicè omnibus in cõmunem vſum vtẽdum collocaremus? elocutionis põdus, verborúmque ornamẽta min⁹ cõſectãtes: ſed oratione pura, res apertas, vt ab initio in Eccleſiis ſunt geſtæ, cuius

Margin notes:

* ὁ ἀπὸ ἐπάρχων Εὐάγριος, fuit is patria Epiphanienſis.

Libertas in hiſtoria ſcribenda.

Quos authores ſequatur & quid tractet in libris hiſce author.

Præſcriptio cõſuetudinis Eccleſiæ Catholicæ.

Commoditas hiſtoriæ iſtius legendæ.

Quantum hoc aliis eiuſdem generis hiſtoriis præſtet.

* τῆς τοῦ θεοῦ λόγου σοφίας. *Volumen iſtud Nicephorus Conſtantinopoli ad templum Sophiæ vbi bibliotheca inſignis, & Monachorum Aſceterium fuit, cõpoſuit.*

ſtæ, cuiuis exponere conantes. Quod vt facere A poſſemus, quantum erudirionis noſtræ tenuitas permiſit, cum cura & fide, quæ de rebus veterũ tẽporũ in monumẽta ſunt relata perquiſiuimus. Verũ enimuerò quũ ea nobis ſit propoſita ſcribendi materia, vt dilucidior res omnis fiat, de toto opere præmittendũ aliquid duximus. Sciendum itaque, totum hoc volumen nobis in decẽ & octo tomos eſſe diuiſum.

Argumentum & materia librorũ iſtorũ.

I Horum primus res geſtas Seruatoris noſtri Chriſti Ieſu cõplectetur, vt ſcilicet ille à proprio throno † intranſitiuè excitus, propter incõparabilis bonitatis affectionẽ & miſericordiam, aſſumpta ex Maria virgine carne, & * terreno vitæ curſu quàm optimè confecto, per ſalutarem paſſionem atque naturam omnem ſuperantem reſurrectionem, ad paternum rurſus aſcenderit B ſolium, reconciliatione noſtra ſuo ipſius patri perfecta atque abſoluta.

† ἀμεταβάτως.
* περίγειον πολιτείαν.

II Secũdus ea quæ ad Spiritum Sanctum pertinent, comprehendet. Quas ille ſcilicet res per ſacros Apoſtolos peregerit: quibúſque illi rebus geſtis, qualem finem vitæ quiſque eorũ ceperit, ſacroſancta nobis ſcripta relinquentes. Quæ ea ſint ſcripta, & quæ in eis vera, ſincera, & ᵃ teſtamentaria.

ᵃ ἐνδιαθήκα.

III Tertius primos Apoſtolorũ ſucceſſores exponet, vbi & quomodo ſalutaris doctrina per orbem vniuerſum peragrarit, quas calamitates & clades Hieroſolyma propter cędem Seruatoris Chriſti Ieſu pertulerint: quos rurſus tanquam hæredes miniſterij ſui, quæ item literarũ monumenta Apoſtolorum ſucceſſores poſt ſe relinquentes, martyrio pro Chriſti nomine ſint coronati. C Et quæ iam tum primùm emerſerint aduerſus ſalutarem doctrinam hæreſes.

IIII Quarti tomi argumentũ erit: Quinã falſæ & adulterinæ doctrinæ extiterint duces, quóſque contra eos Eccleſiaſticos ſcriptores & doctores quæ omnia bene diſponit & dirigit diuina prouidentia excitarit, Apoſtolicis donis excellentes viros, ſimúlque & vita & doctrina illorum euertentes inſanas opiniones. Qui iſti fuerint, & quorum de quæſtione celebrandi Paſchatis ſint diſſidia exorta.

V Quinti materia erit, ſub Seuero & Decio Imperatoribus Eccleſiarum perſequutio præterea qui multum ſapientia valuit ipſe Origenes, quæ eius vita fuerit, quæ ſcripta. Tum qui in oriente & in ocidẽte ſanctiſsimi martyres ſacroſanctum D pro Chriſto certamen fortiter pertulerint. Item de Cypriano Africæ epiſcopo. Itẽ de Dionyſio, qui Alexandrinę prefuit Eccleſię. Item de Chriſtianis, qui in perſequutione ſub Decio pietatem abiurarunt, hiſtoriam texet.

VI Sextus commemorabit hæreſes varias, quarum autores fuere, impius Manes, impurus Nouatus, Apollinaris, & Samoſatenus Paulus. Deſcribet etiã res Dioniſij Alexandriæ epiſcopi. Et qui magnarum vrbium vſque ad Eccleſiarum oppugnationem permanſerint Epiſcopi. Oſtendet quoque, qui tum temporis Eccleſiaſtici ſcriptores, & aliter in diuina ſapientia clari viri floruerint.

VII Septimus contentionẽ & rixas noſtrorũ expediet Epiſcoporum, vnde illi à diuina ad tẽpus excidentes gratia, in magna inciderunt pericula. Deinde de exitialibus tyrãnis, Diocletiano & Maximiano, Maxẽtio & Maximino, & Lycinio, quã crudeliter illi in gregem Chriſtianũ ſæuierint tractabit. Poſtremò, quomodo magnus & Apoſtolis ipſis par Conſtantinus, diuina ope ab us victoriam reportans, pacem Eccleſiis conciliarit: & primus Chriſtianorum Imperator creatus, magnificè cognominem ſibi vrbem conſtruxerit.

Octauum tomũ ſibi vẽdicabit idem ipſe Apoſtolis nõ inferior Cõſtantinus: & res quæ eo imperãte Eccleſiis acciderunt. Res item impij Arij: & primam, quæ Nicææ eſt celebrata, Synodum. Et quemadmodum res Chriſtianæ incrementũ ceperint. Itẽ de angelica Monachorũ vita, vnde initiũ ſumpſerit, & quos habuerit authores. Itẽ quæ Ariani cõtra verę pietatis ſectatores, & maximè aduerſus magnum Athanaſium moliti ſint & fecerint. Præterea de beata Helena, & pijs eiuſdem Deóque gratis operibus: & vt finita vita, vnà cum filio Cõſtantino, in cognomine ei vrbe ſit ſepulta, idem narrabit. VIII

Nonus res filiorum ſacroſancti Conſtantini, & in primis ea quę Eccleſiis ſub Cõſtantio euenerunt, perſequetur. Item qui viri tum & in recta & in peruerſa doctrina florẽtes fuerint. Item qui eo tempore Monaſtica vita per Palęſtinã & Ægyptum excelluerint. Item de diuerſis Synodis, & variis profeſſionis fidei expoſitionibus & formulis tractabit. XI

Decimus porrò complectetur res Deo inuiſi Iuliani, vt ille à recta pietate deſciſcẽs, & ad Gręcorum idololatriã deficiẽs, variis ſubinde modis perſequutionẽ contra nos concitarit: & vt bello Perſis illato, malus malè perierit. Aliqua etiã is tomus ex parte res piiſſimi Imperatoris Iouiniani comprehendet, quo modo ſcilicet magno animo rectã doctrinã propagans, vitã finierit.

Porrò qui hunc conſequetur vndecimus tomus, copiosè teſtabitur, quę Eccleſię ſub Valentiniano & impio Valente pertulẽrint. Itẽ de magnis Eccleſię orthodoxæ luminaribus, & qui ex aduerſo eiſdem extiterint oppugnatores, oſtendet. Præterea vt ordo Monaſticus in immenſum creuerit. Item quæ gentes Chriſtianiſſimum ſuſceperint: poſtremò, vt Valens incẽdio perierit. XI

Duodecimo tomo deſcribentur Gratiani & Valẽtiniani iunioris, & ex Hiſpania oriundi Maximi Theodoſij res. Item ſecundum vniuerſale ſanctum Cõcilium: & vt pietas Chriſtiana in maius ſit prouecta, templis vbique quæ idolis conſecrata fuerant euerſis. Inſuper de eius temporis grauibus hæreſiarchis: & ſanctis etiam piiſque in eccleſia noſtris hominibus. XII

Tredecimus tempora Arcadij & Honorij prolixè exponet. Prætereáq; res aurea lingua præſtãtis viri, Chryſoſtomi ſcilicet. Et quæ inſuper ea ætate Eccleſiæ cõtigerint, accuratè proſequetur. XIII

In quartodecimo tomo argumentum nobis Theodoſius iunior, & omnium admiratione digna fœmina Pulcheria ſuppeditabit. Et acta concilij tertij Epheſi coacti cõmemorabit. Et præterea epiſcoporum ſucceſſionẽ, qui maximis quibuſque Eccleſiis præfuerant. Commemorabitur etiam Eutyches & Dioſcorus hæretici. Item Eudocia & Pulcheria, reginæ ſeu Imperatrices. Denique qui ea tempeſtate in palæſtina, XIIII

& alibi Deo placentem vitam, monaſticem ſcilicet, optimè ſunt profeſſi & ſequuti.

XV Húc qui ſequetur decimusquintus, hæc complectetur. Celeberrimi Imperatoris Martiani & Leonis magni res, & quartæ Synodi acta, omnia ea abundè exponens: & inſuper, quæ Antiochiæ & Alexandriæ in ſeditione euenere. Item quæ circa adiectionem terſancti hymni ſunt facta.

XVI In decimoſexto erũt res Zenonis & Baſiliſci, huiúſque circulares literę. Et quę tempore Anaſtaſij Dicori Eccleſiæ euenerũt. Deiode res quoque Seueri, Petri Gnaphei, Petri Mongi, Timothei Hæluri, & aliorum inſuper hęreticorum. Et item quæ denuo per ſeditiooẽ de quarta ſancta Synodo ſunt acta, accuratè proponet.

Decimusſeptimus ex rebus Iuſtini primi, & ſncceſſoris eius maximi Iuſtiniani, & actis quintæ ſanctę Synodi conſtabit. His adiicientur Beliſarij res geſtæ. item Iuſtini iunioris res. Et qui eodẽ tẽpore vita angelica clari fuere Monachi. E

XVII Decimus & octauus tomus clarè explicabit, quæ ſub Tiberio & Mauritio Imperatoribus in eccleſiis ſunt acta. item res Hormiſdę, Choſroę, & Chagani Perſarum: & vt Mauritius pœnas Deo perſoloens, gladio perierit. Deinde quædã cõmemorabuntur de ſingularib. quibuſdã diſſidiis & hæręſibus, ſcilicet Monophyſitis, Tritheitis, Agnoetis, & Theopaſchitis. item de Iacobitis, & Armeniis, & præterea quæ in iis ipſis hæreſib. fuere diſſidia. Poſtremò quàm turpiter Phocas, qui Mauritio ſuccedens crudeliter tyrannidem geſſit, ſit iugulatus.

XVIII Et hæc quidẽ accuratius clariúſque toti operi præmittere voluimus, eo conſilio, vt animis G lectorum propoſitũ argumentũ eo perſpectius eſſet. Ne cui autem hiſtoriam noſtrã deprauare facile eſſet (cõſueuerũt eoim multi aliena ſcripta ex arbitrio ſuo, prout eis eſt viſnm, digerere atq; diſpooere) primas ſiue capitales literas tomorũ, qoi quidẽ tomi annorũ ſuorũ numerũ quiſque expreſſum contineot, ita poſuimus, vt certioris fidei gratia nomẽ & cognomen noſtrũ referant atque complectantur. Quamobrẽ peto, ſi quæ à nobis per totum hoc opus rectè ſunt expoſita, vt ea extra inuidiam ſiot collocata, quæ optimis quibuſque rebus pręcipuè imminere conſueuit. Sin verò in aliquibus ignorantia lapſi ſumus, ea vt ab aliis, qui & doctrinæ & eloquentiæ, atque etiam experientiæ virtute pollent, corrigãtur. In iuuenili eoim ętate opus hoc cõſcribere aggreſſi ſumus, idémque nondũ ſextũ & trigeſimũ annũ egreſſi perfecimus. Quandoquidẽ autem abũdè omnia ea quæ opus eſſe putauimus, hucuſque præfati ſumus, agendnm diuini numinis ductu rem ipſam, vnde maximè coouenit, ordiamur: in primis hiſtoriæ nobis firmamentum, ipſam ſcilicet veritatem, conſectandam proponentes. H

Prima decem & octo tomorũ iſtorum litera, hoc eſt, ἀκροστιχίδες cõpoſita, nomẽ authoris in Græco exemplari exprimunt, Νικηφόρου κτλ. Scopus hiſtorico propoſitus eſt veritas.

Epiſtola Iulij Africani hiſtorici ad Ariſtidem, de ea quæ apparet eſſe in genealogia Chriſti diſſonantia apud Matthæum & Lucam Euangeliſtas. Cap. II.

Chriſtianiſmus à conditi mundi initiis extitit.

RES Chriſtianorum à prima ſua origine repetere, qui ſint, vnde, & quo modo tanta cæperint incrementa, eóque magnitudinis & gloriæ peruenerint, intempeſtiuom, atqne adeò ſuperuacuum eſſe puto, vt in præſentia de eis perquiratur. Quũ ſacra oracula & acta, innumerabiléſque aliæ ex ordine res, apertè ſatis & accu E ratè declarẽt, lõgiſſimè antè, & ab initio, ſimulq; ipſis conditi mundi principiis, dogma no[...]um vnà eſſe iactũ & fundatum, ſeu potius vltra [...]mpora & ſecula omnia id extitiſſe: ſiquidẽ ad [...]torem & ducẽ profeſſionis & fidei noſtræ D[...] verbum Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum re[...]ſpicere oporteat. Quandoquidem enim duplex conſiderandum venit myſterium, & alterũ quidem tanquam quoddam caput contemplamur, quod ſcilicet ad æternam, principio carentem, ſeculáque omnia præcedentem generationẽ refertur: alterum autem quaſi poſterius quiddam, vt ita dicam, & vltimũ ſpectamus, qnod nimirũ ad inferiorem hanc & poſtremis temporibus ex virgine incarnationẽ factam, terrenámque conuerſationem & vitã pertinet: prius illud exponere, & accuratius oratione perſequi, m[...]nè omnium conuenit. De eo enim ſi quis diſſerere inſtituat, quum oratio talis extra propoſitum opus ſit, tam plus operæ & negotij, quam opus ipſum, & ea de quibus tractare decreuerimus, exhibeat. Siquidẽ, quum neque tempus, neque ſeculũ ei myſterio interceſſerit, & proinde neq; adeſſe illi, neque contemplari & eloqui id quod ſupra intelligentiam noſtram eſt, conceſſum ſit: quicquid id eſt, tuto ſilẽtij pręmio permittemus: ac potius ingeniis noſtris, ne in talib. reb. curioſitatem nimiũ exerceant, imperabimus, vtpote ſenſu, ratione, & acumine mentis noſtræ longè ſuperioribus. Nobis verò ſatis fuerit, ſola è diuinis ſcripturis adducere teſtimonia: vt, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt. Et inſuper ſcire, quòd Deus † ſemper exiſtẽs, principióque carẽs, & ſecula præcedẽs: ita vt ipſi ſoli cognitum eſt, ante ipſa ſecula gignit ſuum ipſius Filiũ, verum Deum verbum, ſupra omnis intelligentiæ & deprehenſionis captum, & ſupra mẽtis ſenſum & cogitatiooem, cognitionémque omnem: ſimúlque ſanctiſſimum ſuum profert Spiritum, non vt genitum illum, ſed vt procedentem, Deum & ipſum perfectũ atque ὁμούσιον, hoc eſt conſubſtantialem illis, & * eiuſdẽ planè virtutis & poteſtatis. Et quòd tres iſti vnũ ſunt, vna natura & eſſentia & poteſtas, cum quibus & per quos ſimul & angelicas poteſtates & mũdum in vniuerſom produxit & condidit, quum is antea non extiterit: & præterea id quod in viſnm cadit cõſpicitúrque omne, quódque anima agitatur, & quod anima caret. Atque hæc qoidẽ de ſuperoo Chriſti, perſuaſionis & fidei noſtræ principis, genere, ipſiúſque ſublimi dignitate & natura, nobis dicta ſufficiant. Quæ enim reb. tantis explicandis idonea ſuppeditet oratio? pro eo atque diuinum id quoque oſtendit oraculũ.

Duplex chriſti natiuitas, diuina & humana.

ὁ λόγος πάρεργον ὢν πλείον ἂν ἐργον ἢ τὸ ἔργον λέγων τοῦ τούτο παρέσχοι.

Ineffabilis ſanctiſſimæ Trinitatis Theologia.

ὁ ὢν ἀεὶ θεὸς ἄναρχος, προαιώνιος.

** παντοδύναμον.*

Totus & lingua & mẽte & cogitatione horreo, quando de Deo verba facio. Dei Deo autem cùm dico, vnum vos circumfulgeat lumen, & tria. Tria quidem, iuxta proprietates ſiue ſubſiſtantias ſeu perſonas: vnum verò, ſecundum rationẽ eſſentiæ ſiue deitatis. Diſtinguitur enim

inſeparabiliter, & coagmentatur ſeparabiliter. Vnum namque in tribus Deitas ipſa, & ipſa tria vnũ, in quibus Deitas, ſeu quæ Deitas ſunt. Gregor Theologus. Vnus Deus, tres perſonæ, vna eſſentia, potẽtia, ſapiẽtia bonitas, vna & indiuiſa Trinitas. Deus, Dominus, Paracletus, Genitor, genitus, regenerãs. Ab vno omnia. A quo, per quẽ, in quo omnia. Vnus à ſe, vnus ab vno, vnus ab ambobus, ὢν à ſe, ὢν ab altero, ὢν ab vtroque. Pater, Filius, Spiritus ſanctus. Vna pater, λόγος παράκλητος καὶ eſſentia, vna virtus, vna beatitudo, à quo, per quẽ, et in quẽ beata ſunt oĩa, quæcunque beata ſunt. Auguſtinus.

generatio-

Generationem verò eius, inquiēs, quis enarrabit? Neque enim quiſquam Patrē, pro eo atque decet, ſatis cognouerit, præterquam Filius: neque rurſum Filium, præterquā qui illū genuit Pater. Ad quem, vt eſt apud veterum Moſen, †loquens Pater in creatione vniuerſi huius: Faciamus, inquit, hominē ad imaginem noſtrā, & ſimilitudinem. Hunc ipſum ſanè, quicunque virtute & in Deum pietate alijs præſtare primis temporibus dicti ſunt, vt Abraham & Moſes, & inſuper quicunque ante & poſt eos iuſti morū mutatione fuerunt Prophetæ, & alij Deo placiti & grati homines, mētis oculis ſincerè & clarè contēplati prolixè cognouerūt, & tāquā germano Dei filio præſtantiſſimū pietatis honorē tribuerunt. Ille porrò perſuaſionem fidémq; eiuſmodi remunerās, & patris & ſui cognitionem perfectiorē abſolutiorémque illis adauxit. Eſt quippe vetus oraculare verbū neminē eorū qui antiquitùs Deo placuerunt, ſine fide in Chriſtum ſinē vitę cōſequutum eſſe. Siquidem per coniecturā id colligere licet, ex multiſariam viſionibus, quas aliàs alijs accumulauit, pro eo atque eas quiſq; ferre potuit. Atq; equidē in hominis ſpecie ipſi Abrahæ frequētius, progenitiſq; ex eo apparuiſſe creditur, quādoq; per ſe ipſum, quandoq; per adminiſtros ſuos angelos, oraculis eos admonens, & docens de rebus optimis. Quod quidē cuiuis vel inde facile eſt exiſtimare & credere. Angelū enim Dominum, vel etiā Deum appellare, cōſuetudo ſcripturæ nō eſt: ſed ita ſimpliciter, nudo ſcilicet nomine, angelum: illum verò ſemper inſignibus & excellentibus extollit & celebrat nominibus, Deúmq; & Dominū apertè & clarè vocat. Itaque Verbum, quod colimus, æternum, & ſeculis tēporibúſq; vniuerſis antiquius fuiſſe, & veteribus olim, etſi non omnibus quibuſdā tamen, in myſterio apparuiſſe, paucis hiſce dictū eſſe ſatis ſit.

† κοινολογούμενος.

Chriſtus filius Dei omnib. ab orbe cōdito pijs hominibus cognitus.

Idē ſanctis patribus apparuit.

Gene 18. Hoc exquiſitè & lucidenter in Tryphone ſuo tractat S. Iuſtinus.

Quam ob cauſam non citius Seruator Chriſtus, ſed in poſtrema temporum ætate, hominem aſſumpſerit: & de perpetuo & ſempiterno eius regno. cap. 3.

Minimè verò mirari oportet, non dudum antea, ita vt nunc, omnibus hominibus & gentibus Chriſtum innotuiſſe. Doctrina enim Chriſti omnium conſummatiſſima atque perfectiſſima, omniq́ue ſapientiæ & virtutis genere abſolutiſſima, non apta, opportuna & congruās omnino veterum hominum vitę & moribus fuit. Quandoquidem à primis ſtatim initijs, qui incorruptibilē lethíque expertem & beatā vitam acceperat, primus videlicet homo, & generis noſtri autor, minimū dati præcepti memor, immortalē fatali commutauit vita. Qui verò ex eo ſunt progeniti, longè deteriores, vno atq; altero excepto, agreſtam quandā, ferā & prope beluinā omnes, appetitionū ſuarum impetu ducti, egerūt vitā. Non itaque illi vrbes condidere, nō artibus aut doctrinis ſcientiſque ingenia excoluere, lōgè etiam à legibus diuiniſq; cultibus & iuſtificationibus abiuere. Virtus porrò & philoſophia ne de nomine quidem apud eos notę fuere: ſed perinde atque quidam Nomades, palantes in ſolis locis vixere, & inſita ſibi à natura rationis ſemina corrumpentes, ac vitioſitatem maliciámque omnē * ex liberi arbitrij ſententia refingētes, quicquid eſſet peſſimum, timore depoſito peregere: vſque adeò, vt quandoq; quidē ad mutuas cædes & homicidia inter ſe armati cōſurgerēt, aliquādo verò Deo bellum inferre inciperēt, ſupérque terrā munitiones & muros conſtruere aduerſus cœlum, & caput ad id illidere, ac in tantum denique inexpugnabilē vim & potentiam in ſe prouocare atq; excitare auderent, vt ad coercendam eorum ſimul & præfractam temeritatem, & inane inutiléque cœptum, tanquam pernicioſam nocentis herbę ſyluam per vniuerſam terram effuſam, nunc immenſis aquarum diluuijs vindicare, nunc horrendis ignis imbribus & immanibus fulminum ictibus compeſcere, & violētum malignitatis eorum impetū opprimere aggrederetur: & præterea fame ſimul & peſte, & varijs bellorum generibus ad indecētem & importunā malorum molitionem tollēdam vteretur: tantámque animorum (vt ita dicam) luem, impunè omnia depaſcētem, grauitérque inualeſcentem, efficacioribus repurgaret remedijs & pœnis. Poſteaquam igitur tanta malignitas, virorúmq; omnium grauedo, perinde atque damnoſa quædam ebrietas, per omnes ferè eſt graſſata, caliginémque eorum animis offudit: ipſum omnium optimum Dei Verbum magnitudine bonitatis proprię coactum, nunc per naturę legem nunc per angelorum aduentum & præſentiam, quandoque etiam per ſe ipſum myſticis quibuſdam & arcanis apparitionibus paucis quibuſdam qui antiquitùs pietate & amore Dei clari extiterunt viris, alicubi ſe exhibuit, hominis forma aſſumpta: quòd aliter id ipſis aſpicere conceſſum non eſſet. Quum porrò ſatis ad eum modum per diuinos illos viros in multos homines pietatis cultúſque Dei conieciſſet ſemina, & gens tali cultui dedita paulatim in dies magis magiſque in vnū coaleſceret corpus, & quaſi germen quoddam radice ſua, Abrahamo nati cognoſceretur, ei genti quæ & antiquitùs, & nō ita pridem vita & morib. ritè exculta eſſet legem per Moſem, perinde atque quendam ducem & manu ductorem, ad præſtantiorem pietatem, Deíque cultū, tradidit: ſymbola & ſigna, figuraſque & imagines ſabbati & circunciſionis, & alia quædam elementa ſeu principia diuinorum conſiliorum & contēplationum, myſticáſque prętera cæremonias, non apertas illas & claras, ſed obſcuras, tenues & vmbratiles illis oſtendens & præbens. At vbi deinceps lege vbique diuulgata, ex dura illa & agreſti vita homines paulatim ad humanitatem ſunt exculti, & ad philoſophādum animū adiecerunt, inuicémque amicitias colere, & cōſuetudinem inter ſe habere cœperunt (pædagogo & doctore lege quaſi regula vtētes, ſéque erudiētes) atque in primis firmior ſtabiliórque Dei patris noticia apud eos radices egit, aptique iam & idonei tanquam ad ſemina maiora Dei cognitionis ſuſcipienda fuerunt: tū idem illud rurſum, quod antea virtutis ſemina ſeuerat, Dei Verbum principij expers, ſeculáque præcedens, quandoquidem aliter fieri non potuit, vt hominum genus tandem prorſus ab in-

Quare primùm hominibus filius Dei Chriſtus Ieſus, non ita clarè, vt nobis, innotuerit.

Parentum noſtrorum primorū lapſus.

Prima ætatis hominum ruditas & malicia.

** ἐξ αὐτοπροαιρέτου γνώμης.*

Verbum & filius Dei ſubinde caliginoſam hominum maliciā diſcuſſit.

Lex Iudæis, Abrahæ poſteris per Moſen data.

Verbum & filius Dei homo factus.

** Homo doctus abundè*
Linguis diſſectis, vndis atque imbribus ignis,
Et legis ſcripta tabulis, & carmine vatum,
Criminis haud potuit primi depellere vincla, &c.
Greg. Nazanz.

fuſa ei liberaretur execratione & pernicie & ad A immortalem illam atq; beatã reduceretur vitam poſtremis temporibus, Romanorũ Imperio orbem obtinenre natura & conditione noſtra accepta, nulla re à noſtra (fatalibus † duntaxat peccati inquinamentis exceptis) diffetente, ea & fecit & preſſum eſt, quæ quum erat Deum facere corpore, in hac vita, peregrè verſantem. In qua ille natiuitatem mirificam, opinionémque omnem excellentem, cõuerſationémque inſolitam, & doctrinam nouam, omníſque naturæ miraculo ſuperiorem mortem & ſepulturam & reſurrectionem rediuiuam exhibuit. Quę omdia ſingillatim vaticiniis prophetarum prędicta fuerãt & promnlgata. Quemadmodum & regnum eius in fine ſeculi diuinus Daniel ſpiritu liberiore & puriore perſpexit, & hiſce verbis humano more viſionem eam deſcripſit: Spectabam, inquiens, donec throni ponerentur, & antiquus dierum B conſedit. Et commemorans res ipſe ſuas, inſert rurſus: Iudicium conſedit, & libri aperti ſunt. Et deinceps: Spectabam, inquit, & ecce cum nubibus cœli tanquam filius homiuis ueniens, & vſque ad antiquum dierum peruenit, & in conſpectum eius adductus eſt, & ipſi traditus eſt principams & robur & regnũ, & omnes populi tribus, & linguæ ſeruient ipſi. Poteſtas eius poteſtas ſempiterna, quæ non præteribit, & regnum eius non corrumpetur. In quem verò alium hæc quadrẽt, quàm prorſus in Seruatorem noſtrum Chriſtum, hominis filium, propter poſtremam ipſius per aſſumptam carnem *a* humanitatem, per oraculum propheticum nominatum?

† πλὴν τῶν ἐπικήρων κηλίδων.
Oeconomia chriſti in mũdo.
Regnũ chriſti ſempiternum.
Tanquã filius hominis
Quare chriſtus dicatur filius hominis.
a Et propter Adam, & propter virginẽ, ex quibus extitit ex illo quidẽ tãquam primo maiorũ parente, ex hac autem tanquã matre: lege & non lege generationis.
Theolog.

** Nominus ergo*
Submittens decus, immutabilis, æthereíſque
Ætherei effigies, hominum ſub lege creatus:
Non hominum de more tamen, caro matris ab aluo
virginis intacta: ſancta (mirabile dictu,
Credere quod nequeant infirmi) prodiit idem
Et deus & mortalis homo, dum cogit in vnum
Naturam geminã, hanc manifeſtam, illámque latentem
Qua Deus vſque fuit, nobis aliam ille recepit,
Viſceribus Deus humanis cùm conciperetur,
Vnus vtrinque, Deus, rex Chriſtus numine mixtus,
Atque Deo mortalis homo ſic ſubſiſtit ipſe.
Gregor. Theologus.

Quod nomina Dei, einſdemque hominis verbi, Chriſtus ſcilicet & Ieſus, longè antea ab ipſo vſque Moſe ſymbolicè, & ſub certis indicus in honore & precio fuerint: propterea & ſacerdotes ipſi, & reges, & prophetæ, Chriſti, per adumbrationẽ quandã ſunt dicti. Ca. 4

Reliquum eſt vt demonſtremus ipſum æternum principióque carentem Deũ verbum D non ſolum antiquitus piis, Deóque charis hominibus cognitum, ſuóque tempore apud nos corporaliter, tanquam * peregrinum, verſatum fuiſſe: verumetiã diuinas eius appellationes, Ieſu ſcilicet, & Chriſti, nõ nobis ſolis, ſed, & veterib. porphetis in maximo habitas eſſe honore. Primũ ſiquidẽ magnus ille Dei ſpectator Moſes, quum imagines & ſymbola ſignáq; quædam arcana & noua, iuxta typũ & figuras quę ei in mõte diuinum oſtenderat oraculũ, inſtitueret, pontificem Dei fratrem ſuum Aaronem promnlganit: excellentémque ei honorẽ, pręeminentiam, & gloriã tribuẽs, Chriſtũ & vnctum Domini pronunciauit: & nomen id illi accommodauit, arcanè per A myſterium celebrans & cohoneſtans appellationem eam, illúdque diuinando adumbrãs, diuinũ quiddam & excellens eſſe, * ducem & principẽ. Porrò Ieſu quoq; cognominationẽ ipſe primus diuino afflatus ſpiritu quum nunquã antea hoc nomen auditum fuiſſet, filio Nauæ ſoli ſapiẽter indidit: veluti pręcipuũ, & regio diademate præſtantiorẽ perfectiorémque honorẽ illi habens, quem per ſymbola cognouerat, poſt obitũ ſuum imperium in omnes ſuſcepturum eſſe. Imaginem enim Ieſus Nauę filius, Seruatoris noſtri ferebat qui vnus poſt Moſen atque conſummationem ſymbolici vmbratiliſque cultus illius, regnum veræ & illuſtris pietatis, manifeſtò ſuſcepit. Moſes itaque, vt dixi, diſtinctis Seruatoris noſtri appellationibus, quas ſummo honore & gloria extulit & condecorauit, pontifici quidem, Chriſti: ſucceſſori verò ſuo duci, Ieſu nomen magnificentiſſimè, non ſine arcano & ingenti myſterio, tribuit. Quin & alij poſt illum prophetæ, apertè & ſignificanter admodum, Seruatorem Chriſtũ nominarũt. Spiritus enim, inquit Hieremias, ante faciem noſtram: Chriſtus Dominus comprehẽſus eſt in corruptionibus eorũ. Et Dauid: Aſtiterunt, ait, reges terræ & principes conuenerunt in vnum, aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtũ eius. Quibus verbis deinceps illa infert: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Hoc ipſum porrò Chriſti veneratione dignum nomen, non ſolum eos qui ſacerdotio cohoneſtati eſsẽt, facticio exornauit oleo, Idq; per ſymbolũ: ſed & reges ipſos. Diuino enim hoſce iungentes ſpiritu, quibus id fuerat commiſſum Chriſtos per imaginem & faciebãt, & vngebãt. Quandoquidẽ & regibus omnino typi quidam C & figurę inerant veri regni & poteſtatis Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti in omnes. Cęterũ & prophetas quoſdam Chriſtos eſſe, diuini ſpiritus inſtinctũ percepimus. Etenim ij omnes, ad vnicum Pontificem omnium, & creaturæ omnis regẽ ſolúmque prophetarum Prophetam, Seruatorem Chriſtum, reſpectũ ſuum habuerunt. Id illud clariſſimè oſtẽdit, quòd nulli omnium Põtificum, Regum, & Prophetarũ, qui ſymbolicè huius nomine vncti honoratíq; ſunt, tanta diuinę virtutis vis fuit & poteſtas, quãtam ſcilicet Dominus noſter Ieſus, & reipſa verè † Chriſtus, natiuam & propriam eam habens, oſtendit atque exhibuit. Sed nulli etiam ex omnibus hoc cõtigit, vt eos qui ſe illis vt ſubditos ſubiecerũt, imaginario & vmbratili nomine Chriſtianos cognominarent: quum illi tamẽ ad ingentẽ gloriam & honorem D proceſſiſſent. Iam nec alij cuipiam tantus etiam poſt obitũ attributus eſt cultus, & venerationis honor, vt pro eius nomine ipſam quoque vitam aliqui nõ grauatè vilem habuerint, admiſerintq́; Inſuper neque circa quenquam à mundo cõdito, tantus motus & concuſſio habitabilis terræ, quãtus circa eum, fuit. Enimuerò fieri neutiquã poſſe, vt vis & virtus typi atque imaginis tãtum perficiat, quantum nimirũ veritatis ipſius repręſentatio & exhibitio, ea quę in Seruatore noſtro eſt perſpecta poteſtas, manifeſtiſſimè cõprobat & declarat. Qui quidem quum nihil eorũ quę magnifica & præſtabilia habẽtur, à quopiam ac-

** ἐπιδημοῦν.*
Chriſti nomen veteribus Hebræis cognitũ, & in magno habitũ honore.
** ἀγιάσματι* [margin, partly legible] *ide nomen Ieſu.*
Ioſue typum Seruatoris noſtri geſſit.
Seruator noſter apertè chriſtus à prophetis dictus.
Sacerdotes olim & reges, chriſti.
Prophetæ etiã quidam.
Seruatoris noſtri chriſti Ieſu ſupra reliquos omnes præſtantia
Soli nos à verò chriſto chriſtiani dicti.
† Saluator noſter chriſtus dicitur, propter Deitatem. Ea ipſa namque vnctio eſt humanitatis non eſt vnctio ſicuti alios chriſtos, ſanctificans, ſed totius vngẽtis præſẽtia. cuius opus eſt, vt homo audiat vngẽtem: & id quod vngitur fiat deus. Theol ſermone 2. de filio.

† τὰ χα. Seruator noſter veriſſimus & aptiſſimus eſt chriſtus, in quo nihil imaginarium aut fucatũ reperitur.

cepiſſet

cepiſſet:ſed neque genus † ſortaſſe ex ſacerdotũ ordine duxiſſet, neque opibus aliquibus ad regnum euectus eſſet:neque proprophetа, vt veteres illi, ſe geſsiſſet, neque dignitate aliqua à Iudęis auctus eſſet, quãuis per ſe ipſum reuera omnia à Patre, & non per ſymbola aut figuras haberet:Chriſtus tñ mẽ prę omnibus illis maximè eſt renũciatus, atque declaratus:& cum orbe habitabili vniuerſo cognomen ſimul ſuum, ſimul & veneranda & ſancta inſtituta moréſque ſuos cõmunicauit:non vmbras, typos, & imagines, vt antea factum fuerat, rerum pulcherrimarum, ſed manifeſtas ipſas & veras virtutes exhibẽs vitámque quandã ſublimem & cœleſtẽ, vnà cum veritatis dogmatibus, eis qui ſacris eius initiari eſſent, relinquẽs, ipſiſſimus ſcilicet & veriſſimus Chriſtus perfectiſſimũ dei verbũ, qui nõ facticio perinde atque reliqui ſed diuino naturaliter vnctus eſſet ſpiritu. Cuius rei certiſſimam fidẽ facit illud Eſaię verbũ:Spiritus Domini ſuper me, propterea quòd vnxit me:& quę ſequũtur. Rurſus illud diuini dauidis:Propterea vnxit te Deus deus tuus, oleo exultationis, prę cõſortibus tuis Vbi id etiã quòd lõgiſſimè eis pręſtet, qui quondam imaginariè vncti fuerant, ſatis ſubindicat & deſcribit. Idem Dauid alibi quoque:Tu es ſacerdos in æternum, ſecundũ ordinẽ Melchiſedech. Qui introducitur, nõ facticio oleo ad ſacrorum miniſterium vnctus, neq; quicquam ad Hebręorum ſacerdotiũ pertinẽs: qui Catologũ & generis concatenatã continuationẽ ſolẽniter perſcribebantur. Quapropter ſecũdum ipſius ordinem non autem iuxta aliorum qui ſymbola, typos & figuras acceperant, ritum, Chriſtus & Pontifex, recepto iureiurãdo, Seruator noſter eſt promulgatus. Vnde illum neque corporaliter vnctum, neque ex ſacerdotali tribunatum, qui attentè & diligenter hiſtorias legendo obſeruarit, inueniet quippe qui ab ipſo Deo & patre, ante ſecula cõdita, ſempiternũ ab æterno & in æternum ſacerdotium, tanquam munus quoddã & honorem præcipuũ obtineat. Illud quoque non minus eſt incorporeæ diuinitúſque aduenientis vnctionis ſignũ & iudicium, quòd hũc ex omnibus vnum, per omnẽ terram, Barbari ſimul & Gręci, Chriſtum nominant. Et qui iam inde à tẽporibus eius ad hunc vſq; diẽ, in eum credunt, vt verũ Deum & regem vnicumque põtificem Dei & Prophetam eum colunt & venerantur:quique († quod orationem & rationem omnem excellit) nomine eius cenſentur, perſuaſum illud habẽt, vt non labiis tantum & verborum ſtrepitu illũ, ſed omni prorſus animi affectione & virtute colant:vſque eò, vt de facili conſilium capiẽt & ſtatuant, & ipſam propter eum ponere animam & vitam.

Chriſtus ſacerdos ſecundum ritum Melchiſedech.

Chriſti ſacerdotium ſempiternum.

Chriſtianorum in Chriſtum fides vinidiſſima.

† περὶ λόγου ἐπέκεινα.

Quod Chriſti doctrina, & vita ex præſcripto Euangelii Chriſtiana, cum ipſo hominum genere extiterit, & quòd ea antiquitus in ſanctis & deo dilectis hominibus efficax fuerit:quod ipſum & Abraham declarauit, fide iuſtificatus ante circuncisionem. cap. 5.

Ex hoc capite diſcipuli omnes diſcere poſſũt quid ſibi velit Paulina illa cõcluſio: Arbitramur fide iuſtificari hominẽ abſque operibus legis. Rom. 3.

SVb hęc, doctrinam Seruatoris noſtri nõ nouam ac recentem, poſterioribúſve temporibus à quopiam, qui minimùm multis præſtet, inſtitutã:ſed potius quantũ dicere poſſum, à prima hominum origine, lege naturæ, antiquitùs à piis Deíque amantibus, & iuſtis viris, rectiſſimè tractatam:diſciplinæq; eius morẽ, vnà cum pietatis & religionis dogmatibus, tempore, generi humano æqualem cognitum, & non nuper admodum inuentum atque excogitatum eſſe, æquum eſt viſum aſtruere. Et quòd nos quidem recentes omnino, nouo nomine, vt Chriſtiani vocemur, heri quodammodo & nudius tertius aucti ſimus, ſatis conſtat. Cæterùm quòd in ipſa Seruatoris apparitione, quæ clara & illuſtris prorſus coaluit gẽs, nõn exigua illa & infimũ locum obtinẽs, neque in vno aliquo orbis angulo collocata, ſed quę ferè vniuerſam peruaſerit terrã:ob eámque cauſã quùm pietate in Deum excellens, tũ in ope diuina inuicta futura eſt & incolumis, ad eius ſpecimẽ, cuius nomine gloriatur, eiuſdémque mores & inſtituta, longè etiã antea cõfirmata ſit, quoad eius fieri poterit, oſtendere conabar. Id quod prophetæ etiã cuidã, vt quod omnino futurum eſſet, diuino ſpiritu illuſtratus videret, & quaſi mente cõſternatus prædiceret, cõtigit:Quis audiuit talia, & quis ſic vidit? Si parturiit terra die vno, & ſi gens progenita eſt nixu vno. Deinde futurã quoque indicat appellationẽ Seruientibus autẽ mihi, inquiens, indetur nomẽ nouũ, quod benedicetur in terra. Genus equidẽ Hebræorum veneratione dignum eſt prorſus, vetuſtate nimirum inſigne & præſtãs. In eo genere raros quidem illos, ſed tamẽ in Deum amore, iuſticia, & cæteris virtutibus excellẽtes viros fuiſſe, publicis ſcriptorũ monumẽtis eſt teſtatũ, & ante & poſt vniuerſale orbis diluuium. Inter eos Seth, & Enos, & alij, ipſe Noë cum liberis nepotibúſque & poſteris ſuis:atq; horum vnus etiam Abraham fuit, quem progenitorẽ ſuum Hebræi gloriabũdi iactant:cumq; iis vnà, qui cognatione genus illius attingunt, & amplum iuſtitiæ, religionis & pietatis in Deum in teſtimoniũ reportarunt. Quod ſi quis ab ipſo Abraham, & poſterioribus ab eo tẽporibus, ratione inita ad primũ vſque hominẽ recurrat, quamuis non nominis ipſius appellatione, ſed tamen re omnes ipſa, de quibus teſtatũ aliquid ſit, Chriſtianos inueniet. Quicquid enim complectitur Chriſtiani nomẽ, vt ſcilicet obtineas fidei & doctrinæ Chriſti cognitionem, vt ſobrietate, temperantia & iuſtitia polleas, vt ſanctiorem vitã virtutémq; virilis & magni animi perpetuo tenore conſtanter contines, interitúſq; & impauidus in profeſsione pietatis in Deũ per omnia perſiſtas: id omne nõ minus atque nos, illi quoque pręſtare ſtuduerũt. Non enim illis admodũ curæ fuit vel circumciſio, vel ſabbatorum feſtorúmque dierum cæremonia, vel etiam alimentorum & ciborum obſeruatio & delectus aliarúmque rerum diſcrimen, quæ Moſes primus vt ſymbola & imagines inſtituẽs, poſteris ſuis per manus tradidit:& ne nobis quidẽ obſeruãdi ea neceſsitas impoſita eſt. Certò autem & liquidò illis conſtitit, ipſum Chriſtũ Deum viſum eſſe ab Abrahamo, eundẽ reſpõſa dediſſe Iſaac colloquutũ eſſe cum Iacob cum Moſe autem, & qui poſt eum fuerunt Prophetis, ſermonem contuliſſe: pro eo atque id ſacræ indicãt ſcripturæ. Quam ob cauſam & illos omnes obſcura quadam & tenui nominis ſui appellatione dignatus eſt. Iuxta illud oraculare verbũ Nolite tangere Chriſtos meos. Et itẽ aliud: Et in prophetis meis ne malignemini vt iam ſummatim dicere & colligere liceat, quã anti-

Chriſtianorum nomen ab ipſa Chriſti apparitione extitit: ſed profeſsio eorũ à mundo condito celebrata eſt.

Chriſtianorũ ortus.

Veteres ſine nomine quidem ſed reipſa Chriſtiani.

In quibus rebus conſiſtat Chriſtiani hominis profeſsio & fides.

Sine operibus legis. Rom. 3.

Ritus & cæremoniæ veteris teſtamenti ſymbola & vmbræ rerum aliarum fuere. Veteres Chriſtũ cognouerunt.

Eadem fuit Abrahæ fides, cum ea quàm Chriſtus ipſe docuit.

quitùs Abrahæ oſtendimus fuiſſe erga Deum E pietatem & religionem, eam non aliam fuiſſe ab ea quam nuper per doctrinam ipſe ſuam Chriſtus in omnes vbique vulgauit gentes. Neque huic rationi quidquam illud obeſt, quòd is lógo pòſt tempore circoncisionem accepetit Ante hanc enun ipſam fide iuſtificatum eum fuiſſe, teſtimonio ſcripturæ comprobatum eſt Quod per illud aſtruitur: Credidit autem. Abraham

Iuſtificatio Abraha.

» Deo, & imputatum eſt ei ad iuſticiã. Porrò eidé » etiámnum incircunciſo, oraculo diuino (fuit auté id ipſum Dei verbum Chriſtus) de eis qui eodem quo ipſe modo in futurũ iuſtificari deberent, talibus eſt renunciatum verbis: Et benedicentur in te omnes tribus terræ. quod ſanè ipſum in nobis conſummatum eſſe, ſatis conſtat. Sicut enim ille fide, quam apparenti ſibi Verbo F Deo habuit, iuſtificatus, priſtina vita patriáque religinne relicta, ac profeſſione pietatis omni, in vnicum rerum nmnium gubernatoré & Dominum Deum collata, non Moſaicę illum legis cęremoniis, ſed virtutis factis coluit: indé & in pręſentia, eundem ipſum pietatis erga Deum ritum, per babitabilem terrã omnem, apud ſolos Chriſtianos in vſu eſſe, manifeſtò ſatis apparet. Vt iá nihil obſtet, quin colligere inde & concludere poſſimus, vnam eandémq; & nunc eſſe, & olim fuiſſe vitam, & nobis Chriſtianis, & qui antiquitùs ex præſcripto Dei vixerunt omnibus: neque nouum aut peregrinum eſſe inſtitutũ noſtrum, ſed (ſiquidem liberius dicẽdum eſt) primum hũc eſſe & ſolum verúmque Dei cultum, qui per Chriſtum eſt: qui cultus olim quidem tenuiter & obſcurè ſit exhibitus, nunc verò tanquam G quædam fax lucidior orbi vniuerſo illuxerit.

Sicuti Abraham, ita & Chriſtiani iuſtificantur.

Fides iuſtificãs Iuſtificationis in Abraham.

Chriſtiana pietas & religio omnium antiquiſſima.

* *Hæc quę eſt in præputio fides, finem coniungens principio, & prima & nouiſſima facta eſt. Et enim & ante circũciſioné erat in Abraam & in reliquis iuſtis, qui placuerunt Deo. Et rurſus in nouiſſimis tẽporibus orta eſt in humano genere per domini aduentũ Iren. li. 4 ca. 42.*

Hiſtoria breuis ſuccinctè res Hebraicas exponens, vſque ad Herodem aduenam, ſeu alienigenam, qui Iudæorum regnum optinuit. qua hiſtoria prophetiam illam declarat: Non dederit princeps ex Iuda, & dux ex fæmore eius, donec veniat cui repoſitum eſt, ipſe erit expectatio gentium.

HÆc quum ita ſe habeant, neceſſarióque ſic ſint præmiſſa, deinceps ab apparitione Seruatoris ſecundum carnem, tanquam auſpicata & felici viæ duce, adiutorem atq; autoré ipſum principio Dei verbum, initio eius quæ de eo ſuſcepta eſt orationis prę̃ficiés, ne ſcilicet à veritate aberremus, hiſtoriã ordiemur. Paulo verò altius res ipſa repetenda. Gẽs Iudæorum, vt dictũ eſt, priuſquã diuina prouidẽtia Moſes dux ei pręfectus eſſet, libera quodammodo & ſui iuris fuit & progenitorem iactãs iuſtum Abraham, tenui cognitione numinis alus antecellint populis. Hęc poſtquã in Ægyptum venit, per Ioſephũ, in ſeruitute ibi fuit annos quadringentos. Inde autem illã eduxit Moſes: qui miraculis & prodigiis edendis, in tantum ſupra ipſius naturę captũ pollebat, vt etiam colloquio Dei frueretur, ab eoq; rerũ agendarum conſilia & rationes peteret. Pręfuit ergo genti ille, ac rex ipſe & idem ſacrorum Antiſtes ius populo dixit Rerum tamẽ ſacrarum

Iudaicarum rerum ſynopſis, & cõmemoratio breuis.

curam Aron ſortitus eſt, cõmunicata ei per Moſen tali functione, qui Aaronis frater fuit. Poſt hũc autem ſucceſſor eius Ieſus Nauę filius, rerũ adminiſtrationem ſuſcepit. Deinde ré Iudaicam principes rexerũt, Iudices dicti: qui numero duodecim fuerunt, per ſucceſſioné ordine in defunctorum locum ſurrogati. Poſtea talem rerũ adminiſtrationem ægrè ferentes Iudæi, regem ſibi creati depopoſcerunt. Et Saul primns eis à propheta Samuele rex Vnctus eſt, idq; Dauidi filius Salomon. Deinde ordine alij reges, viginti quatuor numero, qui quidem rebus Iudaicis annos quadringentos quadraginta octo præfuerũt. poſtea quum Babylonis Nabnchodonoſor bellicam contra eos expeditionem ſumpſiſſet, vnà cum vrbe templũ eſt euerſum, & populus Babilonem Captiuns ductus ad annos ſeptuaginta. Quum equidé Chaldæi ſiue Babilonij antea idé quod Iudæi perpeſsit fuiſſent à Medis, bello illis illato, qui ad trecentos vſque annos ferè regnũ vltimũ, cui Aſtyagis nomen erat Cyaus Perſa bello oppreſsit, imperiúmque à Medis ad perſas tranſtulit, Cętetũ & ij non minus quàm ducétis viginti annis imperio potiti, vſque ad Darium Arſanum, ab Alexandro Macedone eo ſunt exuti. Qui regno in Monarchiæ formam redacto poſt duodecimum rerum ſuarum geſtarum annum, vita excedens, amicis ſuis Macedonibus quorum pars Ptolemæi cognominabantur, regnum reliqui. Ij per ſucceſsionem tredecim numero Perſarũ res obtinnerunt annos ducentos nonaginta tres. Arſaces porrò Parthus Ptolemæo vltimo, qui etiã Dioniſius dicebatur, Cleo G patre patri in qua poſtrema Mcedonum apud Ægyptios defecit regnũ, bellum intulit, Parthiſque Perſarum imperium tradidit. Nec ita multo poſt Macedonũ ditio in Romanorũ peruenit poteſtaté: & inde Parthorũ reges nomen quoq; Arſacidarum habuere. Porrò qui ab Arſace progeniti regnũ optinuere, vſque ad Artabanũ peruenerunt, rerũ adminiſtratione annis ducentis ſeptuaginta retenta. poſt Artabanũ verò, Choſroæ genus Perſis imperauit Artaxerxes enim pater Choſroæ Magnus, dolo Artabanũ aggreſſus occidit: primúſque inter Perſas cidarim ſũpſit. vnde & apud ipſos celebre magnorũ nomé fuit. Alexander autem Mãmęæ filius Romanum adminiſtrauit imperiũ quum Parthus adhuc Perſis rex præeſſet. Enimuerò Iudæi à Dario primo, ſeu (vt alij tradũt) à Cyro, poſt annos ſeptuaginta, captiuitate ſoluta, libertate donati, vrbem ſiH mul ſuã & templũ, quæ Dauid & Solomon conſtruxerãt, reſtaurarũt: & patriis ſacris, ritibus, atque cæremoniis operati ſunt, non regia (vt ante hac) poteſtate & adminiſtratione, ſed paucorũ optimatium gubernatione vtentes. Sacerdotes enim res eorum rexerunt. Et ad aliquod vſq; tẽpus ſatis feliciter atq; ordine res eorũ gerebantur. Poſtea verò inter potentiores Iudæorũ ſeditio incidit. quo tẽpore Antiochus Epiphanes de cuncta Syria aduerſus Ptolemæũ ſextũ bello decertabat. Cauſa verò ſeditionis erat, quòd ne

Captiuitas Iudæorum Babylonica.

Regnũ Aſſyriorum, Medorum, Perſarum

Darium iſtum Arſani filium alij dicunt. Iuſtin. lib. 10.

Macedonum Chronographi Ptolemæos in Ægypto regnaſſe tradunt. an. 296.

Parthorum.

Chronici ſcriptores Medorũ imperium durasse notãt an. 265. vel vt alij volunt, 292 Perſarum an. 231 Choſroæ genus.

Libertas Iudæorum e captiuitate Babylonica.

Oligarchia & Ariſtocratia. 1. Eſra. 6.

Notabilis ſeditionis cauſa, apud Iudæos.

* *Iuſtinus lib. 13. de Perdica loquens: inter principes inquit, prouincias diuidit, ſimul vt remoueret æmulos et munus imperii beneficii ſui faceret. primo Ptolemæo Ægyptus, & Africa, Arabiæque pars ſorte venit & c.*

Fuit is Ptolemæus Euergetes ſecundus.

mo opti-

Bella ciuilia Iudæorum. 1. Mach. 5.

mo optimatium æqoali & eiuſdẽ ſortis homini ſubiici aut parẽre voluerit. Et Onias quidẽ Pontifex, Tobiæ liberis vrbe expulſis, ſuperior erat. Illi verò Antiochum Epiphanem aduerſus vrbẽ duxere, iam pridem ſua ſponte cõſilia eo animo agitantem, & tãquam cupiditatem parturientẽ, vt vrbe eorum potiretur. Ducibúſque illis vrbẽ cepit, prædam multam egit, templo qooq; Dei ſpoliato: & religionem omnem cum victimis & ceremoniis ſuſtulit, ad anoos tres cum dimidio. Prætererant tum annum treceoti quinquaginta quinq;, ex quo populus Babylone redierat. Sed enim Onias ad Ptolemæum profugit, qui tum ab Antiocho diſſidebat, & in Heliopolitarum agro vrbem aliam & templum condit, ſtructura omni ad eã qoę Hieroſolymis erat, conformata.

Idolum etiam templo impoſuit. Ioſeph. lib. 12. cap. 6.

Antiochi fœdiſſima apud Iudæos tyrannis.

Antiochus porrò ex luxuria & iotemperãtia maiorem in modũ arrogãs, Iudæis perſuadet, vt patrios ritus deſpiciant, ſues ad aras pro victimis immoleot, infantes incircumciſos relinquãt, denique vt cultum legis omnem tãquam rẽ nihili deſpuant, mandat. Bacchides autem quidam, impietatis eius adminiſter erat, vir qui ad ſummã inſaniam nihil feciſſet reliqui. Hunc Matthias Aſſamonæi filius (fuit is ex ſacerdotibus vnus, ex vico cui nomen erat Modeim ortus) armatis ſecum quinque filiis occidit: & per metum, loca ſuperiora capit. Vnde poſtea manu armatorum contracta deſcendit, prælióque cõmiſſo Aotiochum vincit, fœdiſſiméq; vrbe expellit. Is popularibus ſuis, vt princeps, non inuitis præeſt: breuíqoe moritur, Iudæ maximo oatu filio rerũ adminiſtratione relicta. Iodas porrò Antiochũ rimẽs (minimè enim illum quieturũ putabat) militẽ ex popularibus conſcribit: & primus legatis Romã miſſis, cum Romanis docibus pacẽ fœdúſque paciſcatur. Idem pro inſigni pietate ſua templum ſimul repurgat, & vaſa noua ad ſacrificiorũ vſum procurat. Interea Anriochos moritur, & filius eius (Antiochi ei quoq; nomẽ fuit) cũ maximo exercitu cootra Iudęos progreditur, prælióque cõmiſſo retrocedit, & patrẽ copiarũ ad obſidionẽ vrbis relinqoit. Ibi Iudæ in præliis omnibus virtus in primis enituit. qui quum fortiter dimicãs, multos ex hoſtibus ferro cecidiſſet: tandem ipſe quoq; cæditur, cumq; eo frater Ioaooes. Eius ſed enim poteſtas ad Ionathã, fratrem quoque eius, peruenit: qui magis etiam cõfirmata cum Romanis amicitia & ſocietate, fœdos iosuper cum Antiochi filio init: apud quem quũ pro hoſpitij atque amicitiæ iure verſaretur, à tutore eius Triphone necatur. Simon porrò frater in locum eius ſuccedit: & rem ſtrenuè gerens, Antiocho ſe belli ſocietate coniungit, contra Triphonem, qui ei bellũ intulerat, docenti. Cæterum quum Antiocho in Triphone opprimendo egregiam nauaſſet operam, poſtea illum mioimè amicũ ſibi eſſe cognouit. Ille enim Cendebæo duce miſſo, & terrã Iudæã vaſtare, & Simonem captũ ad ſe adducere iuſſit. Sed enim Simon Cendebæũ cum exercitu plurimorũ milliũ aduenieotem, prælio & conflicto omni fortiſſimè vincit, popolaréſque ſuos à vi & impetu Macedonum liberat, poſt annos centum ſeptuagiota* & pontifex creatur. Sed breui. Poſtea & ipſe Simon à genero Ptolemæo in conuiuio interimitur. Ptolemæus ſanè vxorẽ quoqoe eius,

Hic Matathias in libro Macha. dicitur.

1 Mach. 8.

Antiochus Eupator.

Antiochus Soter.

Thriphon, interfecto Antiocho, regnũ Syriæ inuaſerat. Iuſti. lib. 36.

Exemplum violati iuris hoſpitij.

Antiochus Sedetes.

Iterũ violata ſocietatis belli.

Ioſeph. lib. 13. cap. 11.

** Ex quo ſcilicet illi apud Aegyptios regnare cœperũt & Syros.*

A & doos filios, in vincula cõiicit: & percuſſores, qui Ioannem tertiũ filiũ (erat huic quoque Hyrcani nomen) necarẽt, diſponit. Sed ille Hieroſolyma profugiẽs, ſtructas ſibi cędis inſidias effugit: & pateroo per ſucceſſionem pontificatu accepto, gratiiſque per ſacrificia Deo actis, quãta poteſt celeritate cõtra Ptolemęum progreditur, auxiliũ matri & fratribus laturus. At illos Ptolemæus, vt Hyrcano ægrè faceret, occidit. Porrò Antiochus iunior indignatione ſimul & recordatione caſuum rerũ quæ à Simone Hyrcani patre perpeſſus fuerat, cõmotus, aduerſus Hieroſolyma exercitũ iterum ducit. Hyrcanus autẽ, Dauidis recluſo ſepulchro, obſidionem vrbis trecẽtis redemit talentis. Poſt hæc, quum proſperis vteretur rebus, & lõgè latẽque ditionẽ ſuã propagaret. Ariſtobulo & Antigono filiis eius cum

B eo rem militarẽ adminiſtrãtibus, inuidia popularium quàm maxima cõtra eum eſt exorta: qui tamẽ apertè cõtra eum ſuſcepto bello, occubuere. Sed enim Hyrcanus, qui & Ioannes dictus, ſatis feliciter peracta vita, quinque relictis filiis, & optimè repub. annis triginta tribus geſta, vitam finit. Eius deinde maximus natu filiis Ariſtobolus, adminiſtrationem rerum confeſtim in regni formam redigit, & primus ſibi diadema impooit, poſt annos quadringentos ſeptuaginta & vnum, & menſes tres, ab eo tempore, quum populus ſeruitute Babylonica liberatus, in patriam ſuam rediit. a Atque hic quidem matrem fame enecat: mox quoq; fratrẽ, quẽ maximè dilexerat, Antigonum. quomodo autem ea cædes peracta

C ſit, Ioſepho eam cõmemorandam relinquimus. Sed enim quom non vltra vnum annum rebus præfuiſſet, moritur. Cuius vxor fratres eius ex cuſtodia & vinculis emittit: & alterũ, qui ætate grandior videbatur, Alexãdrum nomine, regem conſtituit: qui mox alterum regnum affectãtem, trucidat, tertium verò, qui ocioſam ſibi delegerat vitam, priuatum agere patitur. Alexãder iſte, cum Cleopatræ filio Ptolemæo, cognomento Lathurõ, prælio congreſſus fortiter victoriam reportauit: & Ptolemæus à matre Cleopatra pulſus, in Aegyptum profugit. Alexãder autem, quũ populares grauibus affeciſſet iniuriis; adeò vt octingentos in crucem egerit, quartana febri confectus, vitã finiens, cooiugi Salinæ, quæ etiã

D Alexandra dicta eſt, regnũ reliqoit. Eodẽ tẽpore & Damaſceni Aretam Parthum cootra Ptolemæum ducunt, & Cœleſyriæ regem cõſtituunt: qui victoria contra Iodæos potitus, inde ex pactis conuentis retroceſſit. Salinæ duo erant filij, quos Alexandro progenuerat. Ex iis ætate prouectiorem, cui Hyrcani nomen inditum erat, deſidem, & ad res gerendas minimè idoneum, põtificatu cohoneſtat: alterum verò Ariſtobulum, propter animi & corporis vigorem, prioatũ eſſe iubet. Qui deinde, quum mater Alexandra grauiter ægrotaret, occaſione ea arrepta: & eorum manu, quorum ſibi ſtudia conciliauerat, coacta: magnáque pecuniæ vi parata, regem ſeipſum renunciauit. Et Alexandra, priuſquã rẽm pro arbitrio ſuo cõpoſuiſſet, è vita migrauit. Et cõflictu inter fratres cõmiſſo, ab Hyrcano ad Ariſtobulum multitudo defecit. Ita Hyrcanus vel inuitus fratri regno cedit, & priuatam ſibi vitam degendam ſumit. His ita geſtis, quàm multis aliis, tum

Exemplũ crudeliſſimũ hoſpitij & affinitatis violatæ.

In feſto tabernaculorum Antiochus Hyrcano in holocauſtum taurum dono dedit. Ioſ.

Hyrcanus Idumæã ſubegit, & Iudaicis legibus & viuere permiſit. Idẽ Ioſeph.

a Ariſtobulus parricida.

Hic etiam primus apud Hebræos peregrinum militem alere cœpit. Lib. 13. c. 28.

Alexãder iſte propter crudelitatẽ Trucida cognominatus eſt. Ioſeph.

Sub Alexandra Phariſæi rempubl. Iudæorum adminiſtrarunt. Idem.

Antipater Herodis pater.

maximè Antipatro, qui Herodis pater erat, me- E tus inceſſit. Inimicitias enim cōtra Ariſtobulum gerebat, Hyrcano quàm maximè amicus. Et ex Idumæis genus trahēs, opibus & ſplēdore apud eam gētem facilè princeps erat. Is itaque Hyrcano autor fuit, vt ad Aretam Syriæ regē ſe conferret, & auxilia ab eo ad regnum recuperandū peteret. Et Aretas quidem Hyrcano ſubſidiū ferēs, regnum & ipſam vrbem illi reſtituiſſet, niſi Pōpeius aduerſus Tigranem in Armenia bellū gerens, id prohibuiſſet. Ad quē Antipater & Hyrcanus profecti, ei perſuadent, vt Ariſtobulū cōtemnat, & ſe Hyrcano, qui iniuria eſſet affectus, coniungat. Ita Ariſtobulus vnà cum vxore & liberis vincitur, Hyrcanus autem in regnum reſtituitur: quum quidem * Pompeius vrbem ipſam deuaſtaſſet, & res ſacras arcanáſq; in tēplo omnes exploraſſet, vectigaláq; Romanis pēdendum F Iudæis impoſuiſſet. Pompeius verò Ariſtobulū, & Alexandrum filiū eius, Romā ſecum ducens, profectus eſt: Scauro adminiſtratione Cœleſyriæ permiſſa. Eidē Pompeio, idoneus & vtilis viſus eſt Antipater Romanorum exercitui, bellū contra Arabes gerenti, & inopia rerum neceſſariarū laboranti, quòd is per Hyrcanum commeatū in caſtra ſubueheret. Interea Ariſtobuli filius Alexander à Pompeiu profugit: & ſatis magna collecta manu, negocium periculúmq; faceſſit Hyrcano. Sed à Gabinio captus, poſtea quietus fuit. Enimuerò Gabinius Hyrcano cura tēpli demādata, reliquam rerū adminiſtrationē ditioni optimatiū cōmiſit, & gentē vniuerſam in quinq; cōuentus diſtribuit: Iudæíq; vnius tandē dominatione liberati, deinde optimatium gubernatione G ritè regebantur. nec multo poſtea intercedēte tēpore, & Ariſtobulus Roma profugus, exercitu ex eis qui nouādis rebus ſtuderēt collecto, graui pugna cū Hyrcano decertauit: ſed Romanis Hyrcano opem ferentibus, à Gabinio, qui tum pro conſule exercitui præerat, Ariſtobulus & victus & captus, & vnà cum filio † Antigono Romam ruiſus abductus eſt. Hyrcanus autem & Antipater, Gabinio, qui tum † ad Ægyptū quæ ad Euphratē eſt, caſtra habebat, pecunias, frumētum, arma, & auxiliares copias ſummittere nō intermittebant. Deinde Craſſus quidē Gabinio, huic autē ſucceſſit Caſſius. Hic autore & ſuaſore Antipatro, quicunque eſſent factionis Ariſtobuli, atq; inter hos Pitholaum, interficit. Antipater verò ex Arabia vxorē ducit, Cyprium nomine, ex qua quatuor filiorū fuit pater, quorum nomina H erant: Phaſaelus, Herodes rex, Ioſephus, & Pheroras. Sed enim potentiſſimos quoſque muneribus ſibi cōcilians, potiſſimū per cōiugem ſuam, Aretæ Arabum regi ſe familiariter inſinuauit. Et Ariſtobulū timens, liberos ſuos illi, depoſiti inſtar, commiſit. Cæſar porrò, quum Pompeius Roma * ad Ionium profugeret, Ariſtobulum libertate donatū, in Syriā dimiſit. Sed effugere nō potuit, quin veneno necaretur à Pompeianis: cuius cadauer in Melita repoſitum, ab Antonio

Ioſeph Arabum regē dicit, de bell. Iudaic. libro 1. cap. 12. Ioſeph. libro 14 cap 9.

Paul. poſt M. Craſſus eundē ad bellū Parthicum, pecunias, quas Pōpeius nō tetigerat, è tēplo abſtulit. Ioſeph libro 14. cap. 14.

Hanc nōnulli inferiorem Syriam vocāt.

Romanorum primus Gn. Pompeius Iudæos domuit, templúmque iure victoria ingreſſus eſt. inde vulgatū nulla intus Deum effigie vacuam ſedē, & inania arcana. Tacit. lib. 21.

Sed is infeliciter aduerſus Parthos pugnauit. Periit in eo prælio filius eius, & ipſe cum vniuerſo ferè exercitu. Plutarchus in Craſſo, & Pompeio.

πρὸς αἴγυπτον τὴν πρὸς εὐφράτῃ.

Caſſius Syriæ prætor Parthos Syria expulit. Eutrop. lib. 6.

Suſcepit præterea ex ea filiam Salomē.

** πρὸς τὸν Ἰόνιον.*

Egeſip. lib. 1.

** At Cn. Pompeius captis Hieroſolymis victor ex illo fano nihil attigit. In primis hoc, vt multa alia ſapiēter. in tam ſuſpicioſa & maledica ciuitate locum ſermoni obtrectatorum non reliquit. Non enim credo religionē & Iudæorum & hoſtium impedimento præſtantiſſimo Imperatori, ſed pudorem fuiſſe. Cicer. pro L. Flacco.*

poſtea paterno illatū eſt monumēto. Filius quoque eius Alexander à Scipione, Pōpeij iuſſu, ſecuri percuſſus eſt. Huius filiā, filiúmque Antigonū, Philippion Ptolemæi filius ſuſcepit: & puellæ amore captus, matrimonio ſibi eam iunxit, eáq; illi mortis cauſa extitit. Patet nanq; huius Ptolemæus, conſuetudine cōiugali cū Alexādra cōgreſſus, propter illius amorē filiū necauit. Et deinceps, propter cōiugiū eius, fratribus eiuſdē curatoris affectionē & officiū benignè exhibuit. Verùm enimuerò, quū Cæſar Pōpeio deuicto, bellū in Syria & cōtra Mithridatis filiū gereret, Antipater ei auxiliū tulit: in quo bello ille vtraque re eximius, hoc eſt, & cōſilio & manu prōptus viſus eſt. Itaq; & ipſe, & Hyrcanus à Cæſare Romana ciuitate eſt donatus, quin & Pontificatū Cæſar Hyrcano cōfirmauit, & Antipatrū totius Iudeæ procuratorē cōſtituit: eo modo vtrūque, ob auxiliū operámque ſibi nauatam, remunerās. Antipater ſanè Herodem filium, quindecimum agentē annum, ducem Galilææ illicò declarat: Phaſaelum autē vrbi Hieroſolymitanæ † immittit. Herodes ergo, ab initio ſtatim, indolis & naturæ ſuæ induſtriā oſtendens, Ezechiā prædonū ducē interficit. At Iulio Cæſare à Caſſio & Bruto interempto, in Syriā Caſſius venit copias militares, quæ tum ad Apamæam erant, recepturus. Cui tributum in earum regionum vrbibus colligenti, non minima lucri pars Herodes fuit. Et quum Malichus quidā Antipatrum Herodis patrem veneno ſuſtuliſſet, ipſe quoq; ab Herode filio occiſus eſt. Vt verò Caſſius quoq; ab Antonio & Auguſto Cæſare cæſus eſt, & Auguſtus G quidē Italiam obtinuit, Antonius autem Aſiam recepit, venerunt Hieroſolymis ad Antoniū legati, Herodē & fratrē eius accuſantes, quòd ſcilicet nomine tantum regis Hyrcano relicto, ipſi per vim rerū in Iudæa potirentur. Herodes porrò ſibi metuens, pecunia Antoniū aggreſſus, expugnat, adiuuāte Hyrcano: cuius ex filia neptem Mariamnem Ariſtobulo progenitā, poſt obitum vxoris, quam ex Arabia duxerat, Herodes matrimonio ſibi iunctā habebat. Multis itaque Herodē, fratréſque eius accuſantibus, ita querelis eorum animū Antonius attendit, vt in quatuor ditiones vniuerſum paternum regnū diuiſum fratribus traderet. Cæterùm Ariſtobuli filius Antigonus, qui apud Philippionem minæum fuit, poſtquam ille è viuis exceſſit, & Lyſanias in patrū ſucceſſit regnū, perſuadet Pacoro & Phar- H nabazo (Parthi hi fuerūt) ſub mille talētorū ſpōſione, vt ſe in patriā reducāt, Hyrcanū autē perſundēt. Atqui hic quidē, nulla interpoſita mora, in Iudæam irruptionē facit: illi verò breui Hyrcano & Phaſaelo captis, Antigono rerū omniū adminiſtrationē tradunt. Herodes autē fuga ſibi conſulens, & Romā ad Cæſarem profugiēs, ſeruatur: atq; ibi Antonij teſtimonio cōmendatus Senatui & Cæſari, rex Hieroſolymorū à Cæſare deſignatur. Itaque vt Roma reuerſus, exercitum ab Antonio (circa Syriam is erat) accepit, variis certaminibus cū Antigono cōgreſſus, ſæpius repellitur. Poſtea autem Soſio adducto, & multa cæde facta, vi magna Hieroſolyma capit. Et ſacri templi rebus à direptione conſeruatis, Antigonum vinctum Soſio tradit, illúmq; hic ſtatim ad Antoniū ducit. Herodes porrò rurſum ſuſpectā

Ptolemæi inceſtæ nuptiæ et parricidiū.

Antipater Iudæa procurator.

Muros vrbis Hieroſolymitanæ refecit

† Tanquam præfectum.

Antipatri mors.

Alij Mariamnē Alexandri filiam fuiſſe dicunt

Tetrarchia Iudææ.

Antigonus regnū Iudææ Parthorū auxilio recuperat.

Lyſanias Ptolemæi Minæi, qui ad Libanum habitauit filius.

Herodes primus ex aduenis Iudææ rex.

babens

h:bens & metuẽs Antigoni generis nobilitatẽ, A ne ſcilicet ille Romã profectus, iura ſua apud Senatum exponeret, & Romani ſe quidẽ vt priuatum & aduenam reiicerent, illi verò, aut ſaltẽ filiis eius regnum redderẽt: perſuadet, corrumpítque pecunia Aoronium, vt Aotigonum occidat. Sic ille cõfeſt.m ſecori percutitur. Hyrcanus verò & ipſe à Parthis redemptus, ad Herodem cõfugit: & ille quidẽ eũ in precio primùm habuit, ſuſpectum autem poſtea ſibi interemit. Poſtquã verò fratrẽ quoq; Mariamnæ coniugis ſuæ, quẽ Pootificem arte quadam, per ſpeciem tutelæ & curæ, creauerat, æſtatis tempore in ſolio lauantẽ & natantẽ ſuffocauit: vnus ipſe dominus & rex cunctæ Iudææ factus eſt. Primùm equidem Antonius illi regnum autoritate ſua cõfirmauit. Simulátque verò ille Cleopatræ deſiderio & amo B re captus eſt, & Cæſar Auguſtus ad Actiuũ prælio cõmiſſo eũ fortiſſimè deuicit, atqoe is in Syriam peruenit, ac paulo pòſt Antonius & Cleopatra viuere deſierunt: ipſe quoq; Auguſtus Herodi diadema impoſuit, regémq; totius Iudææ promulgãs, quũ plures ei alias adiecit regiones, tum Arabię etiã procurationẽ cõmiſit. Sed enim vt ſerenas ſecuodáſque eius res fortuna indignãs acerbis domi caſibus vindicarit, vtque ab vxore aduerſa pati cœperit, ciuium familiarium, cognatorúmque ſuorum ſanguine pollutus, nũc dicẽdi locus nõ eſt. Atque hæc ſic expoſui, vt prophetiam dilocidam clarámque producerem, quę dicit: Noo deficiet princeps ex Iuda, oec dux ex fœmore eius, donec veniat is cui repoſitum eſt, & C ipſe eſt expectatio gentiũ. Vt nanque, qui à Iuda ,, generis coniunctionẽ traxere Principes defecerint, ,, & vt Herodes ex Idumæis adoeoa Hebræis ,, rex præfuerit, ſatis eſt declaratum, quum ſcilicet finẽ exitúmque ſuũ prophetia eſt conſequuta: ſicuti paulopoſt longius progreſſi, apertioris cognitionis gratia expooemus. Quum eoim Auguſtus Romam reuerſus, Romanorum imperiũ in vnius redegiſſet poteſtatẽ, quadrageſimũ ſecuodum eo Imperij anoum agẽte, & quum per vniuerſum Imperium edictum promulgatum eſſet, vt in ſua quiſque vrbe recenſeretur atque deſcriberetur: tum etiam Saluator noſter Ieſus Chriſtus natus eſt, idque eo qui opinionẽ fidémque omnem ſuperat modo. Quæ verò genitrix, & qui partus ipſius fuerit modus, iode iam, quàm fieri poterit breuiſſimè, dicam.

Antonius hũc ſecuri percuſſit: Ioſeph. Ioſeph. lib. 14. cap. vlt.

Herodi ab Auguſto cæſare regnũ Iudææ confirmatum.

Herodes Mariamnẽ vxorẽ, & amicos neceſſarios ſuos occidit. Ioſeph. lib. 15. cap. 9.

Quam ob cauſam hucuſque res Iudaicæ ſint expoſitæ.

Prophetia de Meſſiæ natiuitate et aduentu impleta.

De ſancto Ioachimo & Anna, & de natiuitate atque educatione ſanctiſſimæ Dei genitricis: in templo, & vt diſponſata Ioſepho fuerit. Caput vij.

POſteaquam eoim perfici atque exhiberi debuit ingens illud, naturámque omnem lõgè ſuperans myſterium, opus fuit prorſus inſtruere & præparare vas, quod eum qui incomprehenſibilis eſt comprehenderet. Inueota itaque eſt beata virgo Maria, digoũ Deúmq; decens Verbi domicilium, etiam aote natiuitatem Deo conſecrata, atque ex membris ſenilibus & longè à naturæ feruore alienis, tanquam quidam diuinitùs datus froctus producta. a Ioachim & Aona parentum erant oomina. Ambo accuratiore, iuxta præſcriptum legis, vita præſtantes & clari, nec non primis quibuſque & ſplendidiſſimis nobiliſſimiſque genere cõnumerati. Vitam autem ad ſenectutem, ſioe prole edita, produxerant. Erat enim ad liberorum procreationem Anna aluo infœcunda. Et quum ob ſterilitatis cauſam non haberet communes cũm matronis & matribus à lege tributos hooores, exẽplo matris Samuelis ipſa quoque fit ſupplex Deo, & in templo ſedulò verſatur: ne ſcilicet à benedictionibos legis excluderetor, ſed vt ei matri eſſe liceret, orãs: ac quod paritura eſſet, ipſi Deo dicaret, oraos: ac quod paritura eſſet, ipſi Deo dicaturam ſe eſſe vouens. Sed enim diuino nutu, ad eam quam petierat gratiam d, Aona confirmata atque roborata, poſtquam puella è maternis prodiit locis, Mariam eam ſtatim nomioauit, ænigmate latenter à Deo acceptam gratiam declarans. Vt verò iofans à lacte materno iam abhorruit, & mammam attiogere noluit, promiſſionem mater adimplet: e & in templom aſcendens, iuxta votum, eam Deo conſecrat, tertium iam tum ætatis agẽtem annum. Et ſacerdotes quidem tum eam tanquam ſanctius quoddam donariũ ſuſcepere, & puellam in ſacrario fouendã eſſe duxere, ad antiqui illius Samuelis ſimilitudinem. Itaque illa, vt res diuina, intacta, & ſacroſancta, in templi ſanctiore loco & adytis ipſis viuebat. Poſtquã autẽ adoleuit, conſilium ſacerdotes agitarũt, quid de ea ſtatuerent, ne in ſactum eius corpus admittere quicquam viderẽtur. Sacrilẽgiũ oanque prorſus ſe cõmiſſuros putabant, ſi viro eam coniungereot: atque in ſeruitutẽ cõiugalis legis redigerent, quæ ſemel Deo dicata eſſet. E diuerſo autẽ puellam eo ætatis flore, in ſacratiore tẽplo ver- C ſari, nec permiſſum lege putabant, oec rem ſatis honeſtam & decoram eſſe videbãt. Sæpe itaque & moltũ re deliberata, diuinitùs eis per inſpirationem oſtenditur, vt eam alicui, qui ad tẽplum ſedulò eſſet, ſponſæ nomine committerẽt. Eum verò talem eſſe debere, cui rectè virginitatis cuſtodia demandaretur. Porrò non alius ipſo Ioſepho viſus eſt eſſe magis idoneus, ad ſolorũ ſpõſalium coniunctionem cootraheodam: quippe qui propinquitate generis eam cõtingeret (eiuſdem enim tribus erant) inſuper verò & ſenio & honeſtate motum iampridem bonæ fidei exiſtimarioo em conſecutus eſſet *.

Mariam virginem matrem ante Chriſtum Ieſum filium eius natum anno xv genitam eſſe, Chronici ſcriptores memorant.

De ſanctificatione virginis [illegible]

in homilia paſchali Chriſtus ſecundũ omnia, præter peccatum, fit homo, è virgine pregnatus, carne ſimul & anima prius per ſpiritum purgata.

Oportuit ortum & natiuitatẽ honorari, & virginitatem præhonorari.

a Parẽtes Dei genitricis virginis Mariæ.

d Maria virgo naſcitur.

e in templum præſentatur.

ſub ſponſaliũ nomine Ioſepho committitur.

** Homo iuſtus, & ad teſtimonium coniugalis ſemper manſuræ virginitatis electus. Auguſtin. Non cõiugij, ſed cuſtodiæ gratia: ad teſtimoniũ rei futuræ, nõ notham ſine illegitimã videlicet acceſſiſſe Chriſti in carne prouinciã D obeundam: ſed veritatis atteſtatione ſine viri ſemine in Spiritu ſancto certò diſpenſatam fuiſſe. Epiphan. contra Antidicomarianitas. Hoc autem exemplo magnificè fidelibus inſinuatur coniugibus, etiam ſeruata pari conſenſu continentia, poſſe permanere vocaríque coniugiũ, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu. Auguſtinus de conſenſu Euangel. lib. 2. cap. 1. Ioſephus ſenex admodum fuit, octuagenta plus minus natus annos, & ſex ex priore coniuge habuit liberos. Epiphan.*

De annunciatione ſanctiſſimæ Dei genitricis: de ſancta Eliſabeth, eiúſque vteri geſtatione: & de conturbatione ſponſi Ioſeph, propter diuinam & ſupernaturalem Ieſu conceptionem. Caput viij.

ITaq; in Nazareth cũ Ioſepho domiciliũ illa habẽs, ab archãgelo Gabriele lætũ accipit nũciũ: Aue, dicente, gratia plena, Dñs tecũ, & ſimul cum ea ipſa voce † intranſibiliter æternum & ante ſeculare Verbum Dei deſcendit, & cõditionẽ naturámqoe ooſtram inenarrabili naturám-

Maria verbũ Dei diuinitus concipit.

† ἀμεταβάτως [illegible]

quæ ſuperante modo ſubit, ſupra meoris intelligentiæque noſtræ captum, maſſæ & fermento humano mixtum atque temperatũ. Et angelus quidem ſalutatione legationeque functus, ab ea diſceſſit. Ipſa verò feſtinabũda ad oram montanam conceſſit, ſimul & fœtum præter opinionẽ ſibi ab angelo denunciatum conſiderans, & id quod de ſe accidiſſet cognoſcere feſtinans: præterea, vt cognatam ſuam Elizabeth ſalutaret & alloqueretur, quæ & ipſa, præter ætatẽ, in ſextũ iam mẽſem, Ioannem in vtero grauida geſtabat. Putabat denique illam, quòd prouectioris eſſet ætatis, noui quicquam ſibi dicturam, annunciaturámq; eſſe, de noua fœtus ſui cõceptione. Adit itaque eã, & ſalutat. Infans autem illius ſextũ iam implens menſem, ſuauiter ſubſilit & exultat: famulúſq; in vtero concluſus Domino, qui & ipſe in vtero geſtabatur, debitũ ad orationis honorẽ ſanctius dicat: & ore materno quaſi mutuo ſumpto, ſupra naturæ captum vaticinatur, matrem eam Domini vocans, ſimúlque inter mulieres benedictã: nec minus ventris fructum, qui ab ea geſtabatur, ad quem ſcilicet nihil virilis ſeminis eſſet collatum, benedictum. Inde porrò & ipſa, id quod propoſuerat quæſiuerátque cõſecuta, diuino ſubſeruiens ſpiritui, inani gloria & arrogantia quàm longiſſimè ſemota, quum ſe ipſam beatam prædicat, tum id quod futurum eſſet, apertiſſimè prænunciat. Quum autem in moribus eſſet, vt virgines, quum partus grauidæ mulieri & iam parturienti immineret, ſecederét: tertium cum ea verſata menſem, quod iã ex immẽſa illa conſternationis atque admirationis addubitatione magis magiſq; aliquid remitteret, domũ ſuam reuertitur. Interim ei venter tumeſcere, & G Ioſeph de ea, quod minus deceret, ſuſpicari, myſterium ignorãs: quin etiam occultam ab ea diſceſſionem meditari, quòd vir iuſtus eſſet, & rem actam eliminare atque vulgare nollet. Sed cõſeſtim talia cogitanti, cõ læto nuncio aſſiſtens Angelus, dubitationem eam ſeni ſoluit. Oportebat enim clariſſimo gratiæ receptaculo & vaſi, nihil reprehenſionis, indignitatis & iniuriæ inferri: quod nimirũ vel ipſius ſolis radiis ſit ſplẽdidius & illuſtrius. Porrò & filiũ Dauid illum Angelus vocat, per inſinuationem declarãs, vnde exoptatus expectatúſque ille proditurus eſſet. Ipſam quoq; ſponſam coniugẽ nominat, quaſi diceret: Caue, ne cogitatio deliberatione vlla cõturbet, vt vereare, ne Deum offendas, tanquã adulterã vxorem domi cohabitantem habẽs. Tantum enim à piaculo & macola omni abeſt, vt etiã longè ſupra naturam ſit iſta in vtero fœtus geſtatio. Ne igitur dubites, aut timeas ipſam recipere, quã tu (quantũ in te eſt) repudiaſti & extruſiſti. Quin gaudio exilire te magis decet, & animũ lætitia & voluptate, quæ naturã excellit, adimplere. Quod enim, inquit, in ea edinũ eſt, ex ſpiritu ſancto eſt.

Eliſabetham cognatam viſitat.

Eliſabethã excipit.

Vaticinatio Mariæ.

Maria domũ reuertitur.

Ioſephum à Maria ſponſa diſcedere meditantem, Angelus in officio retinet.

Quur angelus Mariam Ioſephi coniugẽ dixerit.

De genere Antipatri & Herodis, & de Hyrcano, & Ariſtobulo pontificibus: & vt à Cæſare Auguſto Herodes Iudæorum rex creatus, propterea quòd aduena eſſet, tribus Iudæorum ab Eſdra conſcriptas igni combuſſerit, atque Pontificatum venalem emere volentibus propoſuerit. Cap. 9.

Prophetia de aduẽtu Meſſiæ in Chriſto adimpleta.

NVnc ſanè neceſſarium mihi eſſe videtur, ita vt pollicitus ſum, vt oſtendam, ad finem exitúmque ſuum prophetiam illam perueniſſe: E Non deficiet princeps ex Iuda, nec dux ex fœmore ei⁹, donec veniat cui repoſitũ eſt, & ipſum eſſe expectationẽ gentiũ. Quę prophetia, de Saluatore noſtro hoc liquidiſſimè profert. Tunc enim ille aduenit, quũ Iudæorũ duces in Romanorũ poteſtatẽ redacti defecerunt, & ſceptro imperióque eorũ paruerunt. Sub iugũ enim ſeruitutis ab illis miſſi, tributum illis ſoluerũt, & vnà cum aduentu Chriſti prima illa deſcriptio & cẽſus eſt actus. Oportebat enim in deſcenſu Regis cœlorum in terram, etiam terræ Principes ſuum miniſterium & munus ei præſtare. Verumenimuerò nihil obſtat, quo minus denuò per cõpendium hiſtoriam percurramus: vt & ea quæ præmiſſa ſunt, certius clariúſque intelligantur. A temporibus Moſæ, & quæ illum pręceſſere, vt antea dixi, à ſuis principibus, qui ex tribu Iudæ genus ducerẽt, gens Iudæorum olim regio more rege- F batur, donec Auguſtus vnus ſolúſq; Imperator eſt renunciatus: ſub quo primus Herodes, aduena & alienigena, à Romanis demandatũ ſibi Iudæorum regnũ accepit. Fuit in paterno genere, vt Ioſephus opinatur, Idumæus: materno autem Arabs. Antipater enim, huius pater, ex Arabia vxorẽ Cyprim duxit: quę eum quatuor filiorum patrem fecit, quorum vnus Herodes fuit. Vt aũt Africano videtur, qui & ipſe magnam eſt in ſcribendis hiſtoriis laudem conſequutus: Antipater (ſic ipſe ſcribit) Herodis pater, filius Herodis cuiuſdã Aſcalonitæ fuit, ſacerdotis cuiuſpiam ſerui, cui in tẽplo Apollinis ſacrorum cura demandata fuerat. Huius filium Antipatrum adhuc tenerum, prædones Idumæi captũ apud ſe retinuerunt. Redimere enim pater eum, propter pecuniæ inopiã nõ potuit. Itaque quòd apud eos eſt educatus, pro Idumæo habitus eſt. Poſtea verò in Hyrcani Iudææ Põtificis amicitiã peruenit, & in certaminibus illius aduerſus fratrẽ Ariſtobulum commodus compertus eſt: regnúmque eius admodum à fratre acciſum, in libertatẽ aſſeruit. Deinde autẽ Romanis in rebus omnibus ſe vtilem & induſtrium, quum aduerſus Ægyptios & Arabes bello occupati eſſent, præbuit. Et poſtquã Ariſtobulus quidẽ à Pompeio turpiter victus, Romã miſſus, & Iudæorum natio ſeruitute oppreſſa eſt: beneficio fortunæ huic contigit, vt procurator Palæſtinæ fieret. Et quum deinceps Hyrcanus quoque à Parthis captus, in quo vltima dignitatis Pontificiæ conſtitit ſucceſſio: & Antipater Herodis pater, qui inde magis magiſq; creuerat, Malichi cuidã dolo necatus eſſet: H is ipſe Herodes, magnã vim pecuniæ Romanis ducibus largitus, eorúmq; ſe imperata facturum pollicitus, regnũ ab eis traditum accepit. Quum enim Cæſar Auguſtus, cum ingẽti exercitu, procellę & fulminis inſtar, impetum in Ægyptũ faceret, eo cõſilio, vt Cleopatram, ad quã poſtremam Macedonica Ptolemęorum ab Alexandro poteſtas & ditio pertigit, & ipſum Antoniũ illecebris eius detẽtum debellaret & caperet: Herodes iſte ſe ei cõiunxit, paratus quæcunque illi placerent, præbere & ſuppeditare: frumentũ, arma, & pecuniæ numerum ingentẽm, & quęcunque pręterea poſſet pręſtare auxilia. Ibi Ægyptus & Cleopatra in poteſtatẽ Cæſaris & Romanorum venit, duodecimo anno poſtquã Auguſtus Imperium ſuſcepit. Huic ſanè Herodi, quũ Romam

Repetuntur breuiter Antipatri & Herodis res.

mam veniſſet, & Auguſtus referre ei aliquã pro præſtitis ſibi officiis gratiã vellet, de Romani Senatus cõſilio & voluntate, diadema impoſuit, & regem Iudææ creauit. qui Hieroſolymis potius, quòd ſciret Iudæos generis obſcuritatem, quòd ſcilicet aduena eſſet, & *a* præterea crudelitatem naturæ eius, ingeniúmq; ferox quàm maximè aduerſari & odiſſe: quoſdã ex ciuibus vrbe exegit, quoſdam per iniuriã malè tractauit, nõnullos etiam ferro necauit; tẽplum denique ſpoliauit, & vrbẽ vaſtauit ac diripuit. *b* Ad hæc tanta facinora illud quoque flagitioſiſſimè addidit: Publicas enim tribuum deſcriptiones omnes, quæ ab ipſo vſque Eſdra durauerant, furore percitus flammis conſumpſit. *c* Illud peſſimũ omnino ſecutus conſilium, vt qui eo nomine arrogãter ſuperbirent, de cætero ignorarẽt, vnde quiſq; genus traheret, qui indigenæ, quiue inquilini, (quos γειώρας, hoc eſt, aduenas etiam, & alienigenas vocãt) eſſent. Qui quum ſtultè admodum & ſordidè de rebus huiuſmodi iudicauit, tum Pontificis quoq; magnificentiorẽ veſtẽ ipſe primus arcę incluſit, ſignóq; annuli muniuit: *d* quibuſcumque etiam viliſſimis nundinari volẽtibus, hoc pacto Põtificatum venalem, annuis redditibus & penſionibus, prætetitis ſpretíſque qui generis vetuſtate celebres eſſent, proponens. Idémque & de Põtificia veſte, & de ſacerdotis ipſis, filium quoque eius Archelaum, quique poſt illum à Romanis Iudæorum obtinuerunt Imperiũ, feciſſe Ioſephus tradit. Hęc porrò, ne quiſquam putet tanquã per digreſsionẽ, obiter & extra propoſitum a me dicta eſſe. *e* Sunt enim etiã propter alterius Prophetæ, quę apparitione & aduẽtu Saluatoris impleta eſt, declarationem, & propter verã temporum obſeruationem addicta. Hebdomades enim, quæ apud Danielem ſunt, eo tẽpore Chriſto Imperium obtinente, numerum ſuum cõpleuerunt, in quibus, ſimulátque finitæ eſſent, clariſſimè *f* Iudæorum vnctionem ſublatum iri, ſpectator Dei prædicit propheta: id quod aduentu Chriſti in terram eſt factum, atque completum.

a crudelitas Herodis in ciues ſuos.
b Herodes templũ, poſt captiuitatẽ Babylonicã à Zorobabel & Eſdra ædificatum funditus diruit. Et maximis ſumptibus ſũmáque magnificentia aliud ſecundũ formam primi illius quod Salomon extruxerat, denuo cõdidit Ioſeph. libr. 15. cap. 11. de Bell. Iudaic. lib. 1. c. 27. Idẽ Simonem ſocerum ſuum ſacerdotio priuauit et Mathiã Theophili filiũ Põtificẽ deſignauit idẽ lib. 17. c. 5.
c Idẽ, vt obſcuritatẽ natalium ſuorũ tegeret, deſcriptiones tribuũ & genealogias Iudæorum cõbuſſit.
d Põtificatũ & ſacerdotia Iudæorum venalia habuit.
e Chriſto nato Danielis Hebdomades impleta ſunt.
f Iudæorum vnctio aboliia.

** Si hebdomades Danielis cõputentur à ſecundo anno Artaxerxis Lõgimani, aut circiter, vſque ad mortem & reſurrectionẽ, & quod eam conſequutũ eſt regnũ Chriſti & iuſtitiã ſempiternã, & perpaucos inſuper annos, cõpletæ illa certa ratione inueniãtur. Reſultãt enim ex 70. hebdomadibus an. 490. Aut certè de duobus ſaltẽ aut tribus annis ambiguitas reliqua eſt. Cæterùm certior adhuc cõputatio fuerit, ſi 70. iſta ſeptimanæ exordiũ ſumant à 32. an. Darij Hyſtaſpis filij, quo an. muri Hieruſalem ſunt abſoluti. 2. Eſdr. 4. & 6. Reperiuntur namque vſque ad Chriſtum natum anni 40.*

De ea quæ ab Auguſto Cæſare, Cyrenio præſide, facta eſt deſcriptione: & quæ de Cyrenio Ioſephus ſcribat, item de Iuda Galilæo. Cap. 190.

Agebatur tũ annus à mũdo cõdito quinquies milleſimus quingenteſimus quintus, ab Auguſti Imperio quadrageſimus ſecũdus & à Macedonicæ ditionis ſolutione vigeſimus octauus: quũ Saluator noſter, ſub eo qui tũ agebatur cẽſu *b* Cyrenio Syriæ præſidente, in Bethleem natus eſt, ita vt etiam per prophetiam eſt prædictum. Exiit itaque edictum cenſus & deſcriptionis: inuitóſque etiam, in ſerena illa tranquillitate pacis quę *c* ex vnius imperio obuenerat, patriã quemque ſuam petere, ibíque cenſeri atque deſcribi coëgit. *d* Cum aliis porrò & Ioſeph, vnà cum Maria, admiratione inter mulieres omnes digniſſima, ad ciuitatem ſuam Bethlehem, intra Iudææ fines ſitã (quippe qui ex Dauide genus traheret) eſt profectus: eam quam tum incolebat, Nazareth ſcilicet, relinquens. Erat ea illi aliena, ſed ibi tum domicilium habebat: quod Iudææ regio proximis continuis bellis, nunc in huius, nunc in illius poteſtatem tranſiiſſet. Edictum autẽ Cæſaris, in ſuam ciuitatem ipſum Ioſephũ coëgerat, ne quid de vaticinante prophetia illa intercideret: Et tu Bethlehem, terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda. *e* Cẽſus & deſcriptionis huius, quæ grauis admodum Iudæorum genti fuit, & ipſe veritatis conſectator Ioſephus in decimo octauo hiſtoriarum ſuarũ libro meminit, hiſce verbis: *f* Cyrenius vir Senatorius, geſtis ordine aliis magiſtratibus, quum alia omnis generis dignitate clarus fuit, tum ad cõſulatum etiam peruenit. Is cum paucis in Syria erat, à Cæſare eò miſſus, vt ius diceret, iuſtitiámque populo adminiſtraret, & præterea cenſum ibi ageret. Et poſt pauca deinceps: Iudas Gaulanites, ex oppido Gamala oriundus, Saddoco Phariſæo partibus ſuis adiuncto, ad ſeditionem & defectionem plebem ſolicitabat, cenſúmque nihil aliud quàm meram prorſus ſeruitutem afferre prædicabat, populúmq; ad libertatem aſſerendam cohortabatur. In ſecundo quoque belli Iudaici libro, ita inquit: Vir quidam Galilæus, Iudas nomine, populares ad defectionem ſolicitauit, maledictis probroſè illos inſectans, ſi Romanis tributum pẽdere perſeuerarẽt & ſecundum Deum mortales ferrent dominos. Cui Lucas in ſacris Actis conſona quoq; ſcribit: Poſt hunc, inquiens, extitit Iudas Galilæus, in diebus deſcriptionis, & per defectionem auertit populum multum. Periit autem ipſe, & omnes quicunq; ab eo perſuaſi fuerant, diſperſi ſunt.

a Variã in annotatione anni huius natiuitatis Chriſti Chronographi, et cõputi obſeruatores. Nam quidã etiã Chriſtũ natũ eſſe aſſerũt, anno à mundo condito 3944. nonnulli 3962. Quidã etiam 3979.
b Cyreniũ alii Cyrinum nominãt. Fortaſſe autem Cẽſorinus fuit C. enim Martius Cẽſorius cum C. Aſinio Gallo conſulatũ geſſit, Anno ab vrb. cõdit. 746. Paulo antè verò, an. 742. coſſ. fuere M. Valer. Meſſala & P. Sulpitius Quirinus, quem multi Cyrenium hunc fuiſſe putãt.
c Monarchiæ commoditas.
d Ioſeph, cum ſpõſa ſua Maria in ciuitatẽ Bethlehem, vt ibi cõſeatur & ſcribatur contendit.
e Cenſus vniuerſalis ſub Auguſto, in orbe actus.
f Seditioſi quidam & rebelles cõtra hunc, cõſpirarũt, & malè perierũt.

Epiſtola Iulii Africani hiſtorici ad Ariſtidem, de ea quæ apparet eſſe in genealogia Chriſti diſſonãtia apud Mathæum & Lucam Euangeliſtas. Cap. 11.

Qvandoquidem autem diui *a* euangeliſtæ Matthæus & Lucas, genealogiam Chriſti variè prodiderunt, & non pauci, qui talibus rebus perſequandis magni clarique habiti ſunt, de ea diſſonantia integros libros compoſuerunt: ego prętermiſſis aliis, Africano hiſtorico vtar autore, qui aliorum opiniones, vt pote quæ ad veritatem non pertingant, reprehendens atque refellens, quam ipſe à vetuſtioribus acceptam, in epiſtolis de Euangeliorum diſſonãtia ad Ariſtidem expoſuit, inde traſlatam verbis ipſius in opus hoc inſeram ſententiam. Nomina eiuſdem gentis & familiæ in Iſræl numerabantur, cenſebantúrque vel natura, vel lege. Et natura quidem, legitimis & naturalibus liberis patribus ſuis ſuccedentibus: lege autem, alio ſobolem, ſub nomine fratris ſine liberis defuncti, creante. Quoniam enim nondum ſatis manifeſta data fuerat ſpes reſurrectionis, futuram promiſſionem mortali quadam

a Concordantur Mathæus & Lucas Euangeliſtæ de variante genealogia Chriſti.

menta excipienda conſtructum, cœli & terræ A Regi genito hoſpitium præparatum fuerat. Hūc ibi faſciæ circumuoluunt: & quòd honoratior in diuerſorio locus non eſſet, in præſepi omnium altor reponitur. Neceſſe enim erat, quamplurimis ad cenſum & deſcriptionē confluentibus, multam poſterius aduenientibus locorū relinqui penuriā. Itaq; hoſpitij inopia ad eum modum laborantē opificem rerum omniū Deum verbum, inanimantium præſepe excepit. Ibi paſtores, greges ſuos noctu cuſtodientes præſentia angelica circumfulſit: & quum in timorem eos ſpectaculum id coniecisset, timorem eum rurſum illicò poſuerunt. Angelo propius ad eos accedente, & futuram orbi lætitiam, per eum qui genitus eſſet, indicante. Cuius ſermonem fides ſtatim vera atque diuina eſt conſequuta. Namque vnà cum illo innumerabilis cœleſtium virtutum ac poteſtatum multitudo, circum tu- B guriolum volitans, laudem omnium ſummam Domino concinebant: Gloria, dicentes in excelſis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas. Hoc modò, quum duplex eſſet, Deus † idémque homo Verbum, humilimè ſimul & magnificentiſſimè primordia primi ipſius in terram per natiuitatem deſcenſus exhibuit: atque vt certò ſuam cum Iudæis cognationem confirmaret, hominis more Moſaycæ legi, ità vt decebat, debitum ſuum tribuit ritum. Et die octauo, *e* Dominico ſcilicet, circunciditur in Bethlehem, in domo Ioſephi, & ibi nomen Ieſu accipit (ſalutem porro id ſignificat) pro eo atque, antequā conceptus eſſet, id nomen diuinus per oraculū præſcripſerat Gabiel. Deinde & purificationis expectat tempus. Poſtquam vero ſtatus, decemnario numero quater reuoluto, aderat dies, vt maſculus, & qui primus omnino & C ſolus vuluam adaperuiſſet, *f* in Hieroſolymitanum à parentibus deportatur templum: vt ibi, iuxta receptum morem, ſacrificiū offerret, par turturum, aut pullos duos collumbarū: ſobrietatem ſcilicet, temperantiā, & ſimplicitatem in omnibus ſubindicans: ibi ſanè aderat, qui ſpiritu ferebatur Simeon, & grandęua Anna: eumque, qui curru Cherubin vehitur, ſenilibus Simeon excipit manibus. Ambo verò quum infantem paruulum viderent in materno ſinu ſubſilientē, magnū Iſraelis in eo perſpiciebant Deū. Et poſtquam de eo quæ debebant prædicaſſent, & id quod futurū erat, quamuis ſub inuolucro, apertiſſimè tamen, oſtēdiſſent † ſcilicet in multorū poſitus eſſet ruinā ſimul & reſurrectionē, D & in ſignū cui contradiceretur: denique vt virginalem animam, propter eum doloris gladius olim pertranſiturus eſſet: carnis vinculis deinde ſunt ſoluti. Hunc Simeonē, fama eſt, ex eis fuiſſe vnū, qui virtute, dignitate, vitæque ſanctitate excelluerunt. qui quum aliquando illi prophetę Eſaiæ oraculo legens incūberet, quod ait: Ecce virgo vterū geſtabit, & concipiet filiū: & de diuini eius reſponſi fide ambigeret, *g* Angelum ita fluctuanti ei aſtitiſſe ferunt, cū oraculo eiuſmodi Non illum prius vitæ huius vinculis ſolutū iri, quàm id, de quo credendo addubitaſſet pro foribus primo quoque tempore appropinquans, & oculis ipſe ſuis conſpectū, teſtimonio ſuo cōfirmaret. Quam ob cauſam ad tantū ſenium pro-uectus, quū Chriſtum Domini oculis ſuis conſpexiſſet, eundémq; in vlnis geſtaſſet, carnis mole protinus ſolutus atque liberatus eſt.

d Ea paſtoribus renunciatur.

Angelorum hymnus.

† θεάνθρωπος Cuius hic perſtringitur primum, eſq; humilis in terram aduentus. In ſimilitudine enim hominū factus, & habitu inuentus vt homo. Phil. 2. Et ſic, quia forma Dei accepit formā ſerui, vtrūque Deus, vtrūque homo Atque hoc totū & Deus dicitur propter Deum, & homo propter hominem. Ambr. de myſter. incarnat. libr. 4 cap. 21.

e Circumciſio Chriſti.

f Oblatio eius in templo.

g Oraculo diuino Simeon certior factus eſt, ſe Chriſtū Domino viſurū eſſe.

De ſtella, quæ præter omnem opinionem in Oriente ad natiuitatem Chriſti apparuit: & de muneratoribus Magis, & de Herodis dolo. cap. 13.

DEinde parētes, puero Ieſu recepto, domum in Nazareth ſunt reuerſi. Congruebat enim quum per quadraginta dies *a* Bethlehemitæ ſcilicet munus ſuum, in cenſu & deſcriptione, eo loco ritè obiiſſent, vt ad domicilium ſuum in Nazareth redirent: propter eam quæ tum ibi eis erat, ſubſtantiam & poſſeſſionē. Vtrobiq; enim habitabant, quòd vtroque loco prouentum aliquem, vt coniicere licet, haberent. Porò duobus elapſis annis, poſt ſpontaneā illam ſenuriſque expertem conceptionē, vteriq; geſtationē, quum in domicilio *b* Bethlehemitico virgo Dei mater eſſet, ſeu potius (vt alij tradunt) è duobus ante diuinam natiuitatē annis, patria relicta ſe in viā *c* Magi Perſici dedere: atque itinere peracto, quum etiamnū in præſepi faſciſq; iaceret Chriſtus, & ſimul in caſa illa diuerſorij verſaretur Dei genitrix, in Bethlehē aduenere: quod quidem certum eſt. Sapiētes autem ij, nobilitatéque generis & opibus inſignes fuerant. Stellam quippe in regione ſua conſpexerant, nō ex illis vnam quæ à primordio rerū firmamento cœli affixæ ſunt: neque ea eis, quæ prodigio & quaſi ænigmate regum ſucceſſiones prænunciāt, & dolia barbaræ trabes, iacula, & cometæ, ſeu crinitæ, pro formarum varietate nominātur: quarū ſanè omniū ortus ab exhalationibus, quæ ſupra aerē circum æthereā cœleſtémque amplitudinē effuſæ accēduntur, ſubſtantiam capit, (vt quidē illi, qui eiuſmodi rebus inquirendis laudem ſibi & gloriam cōpararunt, tradūt.) non itaque ſtellam eius generis illi viderant, ſed nouā planè & inſolitam, ad terrā vergentem, & plurimū relucētem perſimilémque adeò reliquis cœli aſtris: neque aliis, quam qui ſideribus cognoſcēdis operā dediſſent conſpicuā & apparentē. Et illa quidē non breui, ſed duos ante annos, quàm Chriſtus natus eſſet, exorta apparuit, ne quis duobus poſt natiuitatem annis editā putet. *f* Sed enim Magi cùm notio iſto apparentis ſtellæ ſpectaculo in ambiguam conſiderationē cōiecti eſſent, & de ea diu multúmque inquirēdo deliberarēt: haberéntque ſimul veterē illum Balaam, qui de ea, quod futurum erat, numine afflatus cecinerat: & fortaſſe etiā ab eis, quos in veneratione atq; admiratione habuere, ſacerdotibus, paulatim per doctrinā, ad myſteria eius quæ rationem omnē excellit, Dei verbi natiuitatis, deducti † eſſent: maximè verò Deus ipſe animos eorū ad hoc excitaret: proindéq; ſummi omniū regis Chriſti nati prouidētia ſtellā perindè atq; animatā quandā intelligētięq; participē vim, ex Perſide Iudęā verſus moueri intelligerēt tanquā vię duce vſi præcedēte eo omnibus poſthabitis rebus ponè ſunt ſequuti. Et iā prope Iudæā, ipſámque adeò Hieruſalem erant, quum viæ dux ſtella, quò (vt equidē puto) natiuitas ea, quę opinionē fidémq; omnē ſuperat, fama increbreſceret, manifeſtáque fieret, derepētè diſparet. Quū ergo ambigui illi dè natiuitate recēs nati regis inquirerēt, (Ab Oriente enim, dicētes

a In Bethlehē ſimul & in Nazareth Ioſephū & Mariam poſſeſſiunculā habuiſſe coniectura eſt.

b Hāc ſententiā ſequitur Epiphanius cōtra Alogos.

c Magi cœleſtes Chriſtum muneranturq.

d Cœtu Perſarū Magi ſunt, in el ſemaſinnt re rū ſublimium impoſturis incātationibus, naturalibúsque cōtrariorū cōſenſionibus vacantes. Huiuſmodi præſtigiis quoque videtur ſtuduiſſe Balaā qui à Balaac euocatus eſt, vt quibuſdā verbis malediceret Iſraeli. Ille verò: Exorietur (inquit) ſtella ex Iacob & exurget homo ex Iſrael, &c. Num. 24. Quapropter locū Iudææ quærentes recordatione veteris hiſtoriæ venerūt vt cognoſcerēt vbi natus eſſet rex Iudæorum Baſilius Serm. natalis Dom.

f Quomodo in cognitionē nati Chriſti, Magi peruenerint.

† Fortaſſe verò, cùm apparitione Domini aduerſaria poteſtas reddita eſſet infirmior Magi etiam efficaciā ſuam abolitam eſſe ſentientes, magnámq; poteſtatē nato regi atteſtantes propterea mu-

neratione ſua puero adorationis honorē præſtiterūt. ibi.

venimus, vt congruẽtem illi cultũ & adoratio- E nẽ piè perſoluamus) cũcta vrbs tumultu implетur: maximè verò, qui tũ regnũ ibi obtinebat, Herodes * conturbatur. Metuebat enim regno & plurimũ, ne id ei abrogaretur, ſolicitus erat. Itaq; Iudæorũ ſacerdotes ad ſe cõuocat, accuratiuſq; ſingula percunctatur: & potiſsimũ, vbinã Chriſtum apud ipſos naſciturũ, prophetæ vaticinati eſſent, inquirit. Hic illi Bethlehem Iudeę indicãt & prophetam Micheam teſtem laudant, vt verbis ſuis fidem aſtruerẽt. Celebrat autem, laudibúſque Bethlehẽ ille efferet, progreſſurũ inde Iſraelis ducẽ diuino inſtinctu prædicẽs. Tunc Herodes ſecretis colloquiis ſolicitè & diligẽter tẽpus perquirit, ex quo noua illa illuxiſſet ſtella: occultéque & latẽter cũ Magis ſermone cõmunicato, ire quidẽ illos, & eũ qui natus eſſet inquirere, quumq; inueniſſent ad ſe reuerti iubet: vt quàm magnifico illos viatico adiutos domũ ſuã remitteret, tũ ipſe quoque profectus iuſtũ recẽs genito regi honorẽ præſtaret. Illi igitur inſidioſis Herodis verbis decepti, Hieroſolymis exeũt, & rurſũ in ſtellã viæ ducẽ incidũt: quæ ab oriẽte eis præcedẽs, in Iudæa euntibus euanuerat. Admodũ ſanè læti, atq; incredibili voluptate repleti, rurſũ ductum illius ſequũtur. Poſtquã autẽ ſtella ſupra domũculam conſtitit, & quaſi loco firmius affixa, immota permanſit, vbi ſcilicet & mater ipſa & diuiniſsimus eius filius erãt: ibi latẽre quod quærebant, rectè exiſtimantes, lõgius progredi ſuperſedent. Vt autem in domum ſunt ingreſsi, matrem & puerũ conſpexerunt, in obſcura, humili, & paupere caſa viuẽtes, & in rebus omnibus ad ſummã parſimoniam & frugalitatem nihil reliqui facientes. At puer ipſe, præter ætatéquaſi exultans, & intelligens exceptionẽ officiũmque, quod per dextrarum porrectionẽ fiebat, adorationéque Magorũ, & munera item eorũ agnoſcendo admittebat, quæ munera Deũ ipſum & regẽ eſſe declarabant. Nam ſiquidem aurum, illum autẽ thus indicabat: myrrha porrò mortem, mea cauſa ſuſceptam, adumbrabat. Sed enim quum eum, pro eo atque æquum fuerat, adoratione proſequuti eſſent, dextréq; admodũ & auſpicatò ſalutaſſent, & vt filiũ Dei & rerum omnium regem honoraſſent: in ipſo diuerſorio ſibi pernoctandũ eſſe ſtatuerunt, tanquàm familiarem cum eo cõſuetudinem ſtudioſè ambientes, & eximiũ quiddam ipſis (ſicuti decebat) conciliare ſtudẽtes. Sed enim ea ipſa nocte Angelus, qui dux viæ eorũ fuerat, illos oraculo admonuit vt Herodis inuidi congreſſũ fugerent. Ita factũ, vt per aliã viã in ſuam reuerterẽtur regionẽ, videlicet, vt quàm celerrimè in Perſarum regionem doctores & idonei tãtæ rei venirẽt: & præterea, vt tyranni inhiberetur furor, ſimúlq; vt ipſe conatũ ſe eſſe, quæ perfici nõ poſſent, intellegeret.

Trigeſimo tertio anno regni Herodis natus eſt Ieſus Trigeſimo quinto aduenerunt ad eum Magi, & trigeſimo ſeptimo mortuum eſt Herodes. Epiph. contra Alogos.

Quid Magorũ munera in Chriſto Seruatore deſignauerint.

> * *Regem Deúmque annunciant*
> *Theſaurus & flagrans odor*
> *Thuris Sabæi, at myrrheus*
> *Puluis ſepulchrum prædocet.*
> *Prudentius.*

De fuga Seruatoris in Ægyptum, & cæde infantum, quã Herodes in Bethlehem fecit: de antecurſore Ioanne, & de doctrina Seruatoris in templo, quum duodecim eſſet annorum. *cap. 14.*

IN ipſa quoque Magorum abitione, a Ioſeph in ſomnis oraculo diuino admonitus eſt, vt citra moram & cunctationem, matre & puero receptis, quò tyranni cædem euitaret, a celeriter in Ægyptum profugeret: ibíque tam diu moraretur, donec qui pueri animæ inſidiaretur, animã exhalaret. Et Ioſeph quidem id facit, b trienniúque apud Ægyptios exiliũ tolerat. Nec multo pòſt, Herodes turpiter vitã finit, & Ioſeph rurſum diuino reſponſo cõmonitus, vnà cum matre, & ſupra naturæ captum genito filio, in ſuam reuertitur c patriam. Enimuero Herodes, quum voto ſuo excidiſſet, cœptúmque ei conſiliũ minus ſucceſſiſſet, e quum vioſentę in Magos cupiditate, à quibus ſibi illuſum eſſe putabat, incenſus, tum periculo regni amittẽdi cõcitatus, contra infantes, qui nihil ei iniuriæ intuliſſent, in- F dignationem irámq; omnẽ euomit, & aduerſus naturã omnẽ inſurgit. d Bethlehemiticos enim pueros vniuerſos, qui bimuli teneriores ve eſſẽt edicto interficiẽdos ſancit: in cõmuni & vniuerſali innocentiũ cæde, ſimul occiſurum ſe eſſe eũ, cui per æmulationem inſidias ſtruebat, exiſtimans: & lugere eiularéque omnes alios (proh hominem ab omni miſericordia humanitatiſque ſenſu alienũ) volens, vt ipſe modò metu omni leuaretur. Obſeruauerat is certò ſtellæ exortũ, quòd eam biennio antè à ſe in Perſide viſam Magi dixiſſent: atque inde coniectura accepta, extra ſenſum affectióoémque omnẽ poſitus, infantes cõtrucidauit. Quod profectò quiſpiam ne aduerſus inanima quidem commiſerit. Quippe tenellos flores conſpiciens, per cõmiſe- G rationem ab eis excidẽdis ſe abſtineret: neq; carpere (vt ita dixerim) pergeret, quæ comprehendi non poſſent. Porrò eam infantiũ cædem, Hieremias etiã multis antea temporibus vidit & prædixit, Rachelẽ inducens deplorantem liberos ſuos miniméque conſolationẽ vllã, propter inhumanitatem facinoris Tragici, admittentẽ. Deus autem, quum inhibere facile poſſet, ineffabili tamen ratione & conſilio, per bonitatem ſuam, id permiſit. Et Seruator quidem, ita vt dictum eſt, in Ægypto exulabat. Filius autẽ Zachariæ Ioãnes, in cuius natiuitate patris vox ſoluta eſt, quum prius ab illo Ioannis nomen in tabula fuiſſet exaratum, alterum cum dimidio annum agebat g & vnà cum matre Elizabetha in H ſpelunca quadam ad regionẽ montanam ſaluus conſeruabatur, fortaſſe Herodis ſanguinariam effugiens manum. Atque inde in ſolis locis libenter verſari ſolitus, angelóſque duce vſus, in remotiores ſyluarũ receſſus ſeceſſit. h Ibi teneris ribus arborum frondiúmque ſummitatibus pro cibo, cameli pilis pro tegumẽto, pelliceáq; inſuper zona vtebatur: quo ad vſq; inde progreſſus, Iſraeli ſe exhibuit, clara efficacíq; voce pœnitentiam prædicans, & per baptiſmũ homines quaſi manu ducens ad Chriſtum. Ieſus autẽ creſcebat ſapientia & gratia, atque ita quidẽ, vt paulatim magis magiſq; virtutes eæ eluceſcerẽt: non tamẽ incrementũ aliquod caperent. Quũ autem duodecimũ iam ageret annũ, aſcendit ſimul cũ matre & Ioſepho Hieroſolyma, feſtũ ibi Paſchæ celebraturus. Quod vbi peractum eſt, illi quidẽ reuerti, Ieſus autem latenter in templo manere: & quòd præceſſiſſe eum in comitatu putarẽt, domũ ipſi ire

a Exilium pueri Chriſti in Ægypto.

b Bienny, Epiphan.

c Ætatis Chriſti anno ſexto ferè completo.

Reditus eiuſdẽ ab exilio.

d Herodis infanticidium.

Herodes Phariſæos, quia fine regno ſui adeſſe prædixerũt, neci dedit omnémque vxoris ſuæ cognationẽ ferro ſuſtulit. Ioſeph lib. 17. capite. 3. Vbi innocentiũ quoque cædẽ perſtingere videtur.

e Herodem fratrẽ eodẽ veneno necauit.

Auguſtus Cæſar, quũ audiſſet, inter pueros, quos in Syria Herodes rex Iudæorum intra bimatũ iuſſit interfici, filium quoque eius occiſũ ait: Melius eſt Herodis eſſe porcũ quã filium. Macrob. libr. 2. Saturn. c. 4.

g Ioannes baptiſta à primo ſtatim annu vita ſolitaria in eremo aſſueuit. Syluestris eiuſdem vita.

h quæ Euãgelio dicũtur quo nomine etiam locuſta appellantur.

Chriſtus 12. annos natus in tẽplo Hieroſolymitano cũ doctoribus legis diſputat.

ipſ. re. Sic eis ille totum triduum inuiſus fuit. Poſtea autem ſe eis, admodum fatigatis & dolentibus, exhibuit in templo ſedens, & cum doctoribus legis diſputans. Quibus ille, quùm propter quæſtiones, quas nouas inueniebat, tum quòd obſcura & abdita loca ſcripturæ declararet, admirationi fuit. Ad eum porrò quum mater ex affectu eo quo vnicè eum proſequebatur, diceret: Cur hoc ſic, fili, feciſti, vt tantum parentibus dolorem conciliares? ſic enim illa ſimul eius qui putabatur eſſe, patris meminit: ille natiuum germanúmq; patrem ſenſim demũſtrans, Oportere ſe (reſpondit) verbis operibúſque patris vacare & incumbere, atq; in illis potius quàm aliis locis verſari, nihil quippe illius in terris templo eſſe præſtantius. Sic ille tum abiit perfectã expectans ætatem: parentibus, quę decebat, tribuens & cópetentem illis ſubiectioné exhibẽs, virtutibúſque diuinis omnibus, operibúſque diuinis omnibúſque mirificè pollens: nihil tamen quæ opinionem fidémque ſuperarent, edens miraculorum, donec trigeſimum expleret annum. Et de his quidem ſatis.

Parentibus debitum honorẽ exhibet.

Vt Herodes primus immiſſa diuinitus plaga violẽter mortuus ſit: hiſtoria ex decimoſeptimo libro Antiquitatum Ioſephi excerpta. Cap. 15.

Herodis regis quatuor filii, eorumque tetrarchiæ. Herodes iſte etiã Antipas dictus.

HErodes verò furoris ſui percipiẽs fructus, in toto corpore diuinitùs prouenientibus plagis affligitur, & malus malè perit. Huius regnũ poſtea in quatuor diuiſum eſt tetrarchias. Quatuor enim reliquit filios. Et Archelaus quidem Iudææ princeps cõſtitutus eſt, Herodi Galilæa attributa. Philippus porrò Ituræã & Trachonitidem regionem conſequutus eſt: quarto verò, Lyſaniæ ſcilicet, Abilene obtigit. Quomodo autem poſt iniuſtiſſimam illã cædem, diuina vindicta Herodem hunc, bellum Deo mouẽtem ſit vlta; quaſi proœmiũ (quod dicitur) futurorũ malorum exhibens, operęprecium eſt cõmemorare. Atque equidẽ domeſticas eius calamitates, & qui et vxore, liberis, eiſque qui genere ei propinqui fuerant, accidère caſus ſanguinarios, cædéſque nefarias, quæ omnes omniũ Tragœdiarum actiones lõgè poſt ſe relinquant, quum eas luculenter veritatis amator Ioſephus in Iudaica temporũ ſuorum hiſtoria cõmemorarit, in præſentia exponere tẽpeſtiuum & cõmodum nõ eſt: Vt verò impius ille ſuſcepto aduerſus Deũ bello diuino mulctatus flagello, ex hominibus exceſſerit, æquum omnino eſt eiuſdẽ hiſtorici cognoſcere verbis: qui in decimoſeptimo Antiquitatũ libro, vltimum vitæ eius actum ita proſequitur. Herodi autem morbus etiã atque etiam adaugebatur, vindictã atque ſuppliciũ pro flagitiis ſceleribúſque eius ab eo ſumente Deo. a Lentus ei intus ignis, non tam magnã contrectãtibus oſtendens inflãmationem, quàm intrinſecus ſæuã efficiens vexationẽ. Ab hoc malo † grauis ſumendi cibi proueniebat cupiditas, quem quidẽ nõ licebat illi non ſubminiſtrare. Accedebat inteſtinorũ exulceratio, potiſſimumq; coli acres & acerbi dolores. Item inflãmatio humida, & quaſi pellucens in pedibus. Nec abſimilis in imo ventre extabat excruciatio. Prętere & pudendorũ putredo, vermes procreans. Itẽ ſpiritus ardua & difficilis intenſio, multũ moleſtiæ acerbitatiſq; afferens, grauitate & dolore reſpirationis, frequentiáque anhelitus. Inſuper rigor & diſtẽſio membrorum omnium, cum vehementia & vi intolerabili. Itaque, qui numine afflantur, diuini, quiq; prædicere talia pro ſapientia habent, Deum pœnam à rege, ob plurima eius impia facta, ſumere renunciabãt. Hæc quidem eo quo diximus loco annotat Ioſephus. Sed enim in ſecundo quoque libro belli Iudaici, perſimilia ad hunc modũ ſcribit. Corpus eius omne morbus cõplexus, variis admodum doloribus diſtendebat. Febris id affligebat non admodum vehemẽs, pruritus extrinſecus obtinebat intolerabilis. Erant coli cõtinui dolores, in pedibus tumores tanquam hydropis extabant: accedebat imi ventriculi incenſio, & membri pudendi putredo vermes generans. Ad hæc & directa arduáque & difficilis grauiſq; ſpiratio: conuulſionéſque membrorum omnium, adeò vt diuini pœnam ſcelerum tot morbos eſſe dicerent. Ille porrò cum tot tantiſque cõflictans malis, nihilominus vitam retinere conabatur: incolumitatémque ſperás, curationém valetudinis meditabatur. Itaque Iordane trãſmiſſo aquis calidis ad Callirhoen, quæ in Aſphaltiten lacum influunt, vtebatur. Ibi quũ medicis viſum eſſet corpus eius calido oleo fouere in labrũ demiſſum oculos loco ſuo ſpõte motos atque ſolutos amiſit. Quum autẽ fruſtra ſoluto corpore inde reuerteretur, tumultúſque à famulis moueretur, plagã huiuſmodi agnouit: & deinceps ſalute deſperata, militibus quinquagenas viritim dragmas numeratis, & ingentem pecuniã ducibus atque amicis dari iuſſit. Ipſe porrò in reditu Hierichuntem peruenit, inſania iã correptus, & tantũ non mortui ipſi quicquam minitans. Hic prioribus ſuis ſceleribus infandum adiicit flagitiũ. Conuocatos enim ex quoq; totius Iudææ vico inſignes præcipuóſque viros, in locũ qui Hippodromus dicitur, recludi iubet. Tũ Salome ſorore & Alexa viro eius accitis: Scio, inquit, Iudæos propter mortem meã feſtos per lætitiã acturos dies. Ego autem per aliorũ luctum cõplorari, & ſplẽdidas habere exequias poſſum, ſi vos iuſſis meis & dictis audientes eſſe voletis. b Viros hoſce qui in cuſtodiã ſunt coniecti, ſimulatque expirauero, circunfuſis militibus, celerrimè contrucidate, vt cuncta Iudæa cũctæq; familiæ in funere meo lachryment. Et poſt pauca verba idem Hiſtoricus ait: Rurſum verò quum † inedia tuſſique cõuulſiua diſtineretur, dolorum impatiens fatalẽ mortem præuenire ſtatuit: c acceptóq; malo, cultrum quoque popoſcit, conſueuerat enim eò per reſectionem purgato, veſci. Deinde circumſpiciens, ne quis, qui eum inhiberet, adeſſet, dextram ſuſtulit, tanquam ſibi ipſi eam illaturus. Inſuper idem Ioſephus memoriæ mãdauit, quum paulo ante mortem natiuum germanúmque filiũ iam tertium, quòd antea duos per cædem ſuſtulerat, necari iuſſiſſet, eum confeſtim vitã tum magno dolore & cruciatu finiiſſe.

Herodes præter vxores alias, Mariannem ex fratre neptim, & alteram neptim filiam Simonis Pontificis Samaritẽ in matrimonium habuit.

Salome Herodis regis ſoror.

Mariannæ filios Alexandrum & Ariſtobulũ parricidii apud fratrẽ accuſauit: quos ille primùm in vincula coniectos, deinde innocẽtes laqueo necari iuſſit.

a Plagæ & morbi diuinitus Herodi immiſſi.

† ἐπιθυμία. ἀπὸ τῆς δὲ ξαρῆς τι.

b Herodes moriturus, plurimos egregios eóſque innocẽtes viros poſt mortem ſuam cædi iubet quaſi inferias.

† ἐνδείᾳ. βηχί.

c idem ſibi manus afferre voluit.

Fuit is Antipater, quem ei adhuc priuato Doſis coniunx genuerat.

De Tetrarchia filiorũ Herodis: & vt Archelao ex Hieroſolymorum tetrarchia à Cæſare deiecto, Pontius Pilatus duodecimo anno imperii Tiberii ſucceſſor in illius tetrarchia factus ſit. Cap. 16.

HIc igitur Herodis obitus fuit, iuſtã pœnam ab eo ſumentibus iis, quas Seruatori tetenderat, inſidiis: per quas & in Bethlehem nouum innocentiũ infantum examen crudeliſſimè

a Archelaus Herodis filius, Iudææ rex. Glaphirā Archelai Cappadocum regis filiam, Alexandri fratris ſui relictam viduā, contra leges vxorē duxit.

b τριτημόρια τὸ ἕκαστον τῆς πατρικῆς ἀρχῆς.

c Archelaus exiliū Viennæ Galliæ, vbi etiam mortuus eſt. Pilatus Iudææ Præſes.

cōcīdit. Hnic autem *a* Archelaus ſucceſſit filius, E quod ipſe etiam Euangeliſta dicit, quum inquit. Audiés autem Ioſeph, quòd Archelaus pro Herode patre ipſius regnaret, &c. Quod enim nuper admodum ille mortem obiiſſet, noodum in plures ditiones regnum ſuerat diuiſum. Cóſentit verò cum his eriam quem antea oominauimus ſcriptor, ex teſtamento Herodis patris, & iudicio Auguſti Cæſaris, inquiens, Iudęorú regnú Archelaum cóſequutum eſſe: fratres autem eius *b* trientem quemque reliqui paterni regni obtinuiſſe. Atque illi ſuas quidem quiſq; adminiſtrarum tetrarchias. *c* Archelaus autem nono ex acto anno, regno pulſus, Pontium Pilatú in tetrarchia ſua ſucceſſorem habuit, duodecimum imperáte Tiberio annum: vt idipſum idem ſcriptor ſubindicat. Duodecimo Tiberij anno inquiens, procurator Iudææ conſtitutus eſt Pi- F latus, Tiberio quàm maximè amicus atque familiaris totóſque annos decem procurationem eam. ad ipſum prope Tiberij obitum, obtinuit. Vt inde facile ſit colligere, figmentum eſſe, quæ de actis monumentiſque Pilati cótra ſeruatoré noſtrum editis ſunt iactata: vt pote quum ea longo tempore poſteriora reperiantur, tempúſque ipſum ante alia præcipuè mendacium redarguat. Siquidem ea ipſa acta & moonumenta ſalutarem paſſionem & necem, quæ temerario auſu Chriſto eſt illata, in ſeptimum imperantis Tiberij annum referunt: quo tempore nódum Pilatus Iudææ præfuit, vt Ioſephus ipſe ſcribit: duodecimo ſcilicet demum anno eum Iudææ præfectum eſſe, apertè aſtruens. Ac de his hæc ſic dicta ſint.

Acta, quæ ſub nomine Pilati aduerſus Chriſtum olim circumferebātur ſictitia.

De obitu Auguſti, Cæſaris & quæ ſub eo acciderint & de Tiberio qui ei ſucceſſit, rerúmque ſub Tiberio actarū ex parte quadam commemoratio. cap. 17.

CÆſar autem Auguſtus quàm plnrimis præclarè feliciterque geſtis rebus clarus, primúſque ipſe Monarcha renunciatus, prouectiore iam ætate ad oraculum Pythij Apollinis venit & ſacrificio omnium maximo quod Hecatombe dicitur, dæmoni oblato, qnæſiuit, quiſnam poſt eum Romanum adminiſtraturus eſſet imperium? At quum nullum ederetur reſponſum, alterum quoque adiecir ſacrificiú, dennóque rogauit: Quid ita oraculú pluribus verbis vti ſolitum, nunc tandé obticuiſſet? Tum illud, parua interpoſita mora, adhuc modum reſpoodit:

Quur oraculū Delphicum, Chriſto nato, prorſus conticuit.

παῖς Ἑβραῖος κέλεταί με θεὸς μακάρεσσιν ἀνάσσων
τῆνδε δόμον προλιπεῖν καὶ αὖθις ἀΐδος ἱκέσθαι.
λοιπὸν ἄπιθι σιγῶν ἐκ βωμῶν ἡμετέρων.

Suidas, in dictione Αὔγουστος.

Me puer Hebræus, diuos Deus ipſe gubernans,
cedere ſede iubet, triſtémque redire ſub Orcum:
Aris ergo dehinc tacitus abſcedito noſtris.

b Ara ab Auguſto, Chriſto in capitolio collocata.

c Exemplū ſeditionis & rebellionis vindicatæ.

d Quinquaginta ſeptē Euſeb. lib. 1. hiſto. eccleſ. cap. 9.

Tali reſponſo accepto, Cæſar Romá eſt reuerſus, *b* atq; ibi in Capitolio aram maximá extruxit, cú euiſmodi latina inſcriptiooe: Ara primogeniti Dei. Hoc imperáte, Athenienſes ſeditioné rebellionémq; primùm ſunt moliti. *c* Cæterùm quum breui pœnas excitati tumulus dediſſent, à cœpto deſtiterunt. Is quoque Romanorum ciuium cenſu acto, numerum inuenitque miriades tredecim, bis mille & triginta ſepté. Sedenim quum quadraginta tres, ſiue, vt alijs placet *d* quadraginta ſepté vnus ipſe Imperator fuiſſet, & ſupra ſeptuaginta quinque annos vitæ totius curſum produxiſſet, *e* morbo tandem oppreſſus inter homines eſſe deſiit. *f* Quo tépore ſolis traditur fuiſſe deliquium: & fames præterea maxima, vt ſcilicet denariis multis vnus frumenti cópararetur medimnus. Vbi porrò ille ita vitam finiit, Tiberius priuignus eius Romanú ſuſcepit Imperium. Sub quo quatuordecim minoris Aſię vrbes terræ motu condidiſſe, memoriæ proditú eſt: quarú nomina ſunt, Epheſus, Magneſia, Sardis, Moſthene, Hierocæſarea, Philadelphia, Tmolus, Timus, Myrina, Cyme, Apollonia, Hyrcania, Dia, Cibyra. Tiberius porrò maximis copiis contra Perſas progreſſus, legationibus eorum ceſsit, bellú ſoluit, tributú eos peodere coëgit. Ac illi quidé imperata fecere. Ipſe auté ab F expeditione ea reuertás, Antiochiá diuertit: quá ſplédidius magnificétiúsq; exornare conſtitués, muro firmo & inexpugnabili cinxit, porticus extruxit, columnis æreis, ſtatuis, aliiſque ædificiis variis exornauit. Tépla quoque Ioui, Dionyſio, Caſtoríque & Polluci ædificauit. Plnrimáque præterea alia illú opera ibi perfeciſſe ferút. Opus quoque eius eſt Iudęę celebris vrbs Tiberias, & quę in Thracia eſt Tiberia. Expulſis autem qui Cæſareæ Cappadocum poſt Archelaum tyrannidem exercebát, vectigalé eam Romanis fecit. Porrò ad vrbiú rectores, ac magiſtratus ſcripſit, ſi quid fortè eum cootra leges mandare contingeret, eos id approbare & exequi, vt pote per inſcitiam cómiſſum, non debere. Morem quoque illú habuit, vt nó facilè aut celeriter magiſtratus & præfecturas mutaret, aut adminiſtrationem eis abrogaret, qui rerumpublicarú gubernationem ſortiti eſſent. Eiúſque rei quibuſdá cauſam G inquirentibus reſpondit: Natura eſſe omnes, qui rerum adminiſtrationi præſint, pecunię cupidos plurimúmque ſtudij ad rem magiſque augédam eos collocare. Cæterùm ſi diutius in magiſtratu verſentur, ſegniores ad quæſtum faciédum fieri itidem vt muſcas, quæ ſi longius Corporú vlceribus inſideant, minus graues aut moleſtæ fiút, quipe ſanie vlcerú ad ſatietaté vſq; refertæ: & cú qui vleeribns ſcateat, durius acceptum afflictúmque iri, ſi ſaturis iam repulſis, famelicas alias ad vulneta admitere velit. Is quoq;, vt dixit Pontium Pilatum, pro Archelao filio Herodis, ducem non regem, Iudæá miſit, duodeſimo Imperij ſui anno.

e Auguſti mors.

f Eclipſis ſolis, & fames ſub Auguſto.

Terræ motus ſub Tiberio. Exiſtimatur is eſſe, qui in paſſione Chriſti accidit Plin. lib. 2. cap. 84. cornel. Tacit. libro. 2. Tiberij cæſaris res.

Notabile Tiberij & prudens conſiliū.

Conſilium ſcitum, nō temerè mutādos eſſe publicorū adminiſtratores.

De præconio & doctrina Ioānis Baptiſtæ, & de baptiſmo Chriſti, inſuper & de teſtificatione Ioānis. ca. 18.

H VErùm enimuerò, quintum decimum annum Tiberio imperante, tertium verò Pilato Iudæę præſidente, tribúſque tetrarchis, videlicet Herode iuniore, Philippo & Lyſania, Archelai quidem fratribus, Herodis autem filiis, ditiones ſuas regentibus necnon Anna & Caipha pontificatum per vices ſuas adminiſtrantibus: iuxta diuinitùs afflatum Euangeliſtam, verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium, qui trigeſimum iam annum, & paulo longius in ſolitudine vixerat, factum, vt in Iudæa baptiſmum pœnitentiæ prædicaret, ei inionxit. Et præſtò erat Ioannes: homo quidem ille aſpectu primo viſus, cæterú méte ipſa & animo diuinus

Ioannis Baptiſtæ prædicatio.

prorſus

proſit atque magnificētiſſimus,& vt quiſpiam A dicat angelus corpore aſſumpto, vni ſincerè omninóque vacās Deo,moribus puris,& ab omni mundana vanitate alieniſſimus. Non poſſeſſio illi,nō alimeota aliqua erant:cæterùm innocentia ſanctitáſque vitę,& mēs nullis obnoxia affectionibus,animúſque ſimplicitate ornatiſſimus. Nec ille hominem quēquam aut comitatum ſecum ducēdo trahebat:at circumcirca omni omnium virtutum genere, perinde atque ſatellitio plurimo conſpicuus rex,circumdatus erat. Stabat itaque ille ad omnes diuinum planè os aperiens,competentem vnicuique,eámque diuinitùs inſpiratam doctrinam proponens,

Melléque depromens dulcem magis ore loquelam.

Doctrina diui Ioannis ſumma.

Siquidem diuitibus & opulētis, eleemoſynā & miſericordiam commendabat:Principibus viris & magiſtratibus,æquas iuſticiæ proponebat leges:publicanis,tributorúmque exactoribus, ne B cuipiā graues eſſent & moleſti, néve quidquam prēter conſtitutum peterent,lenitatem ſubiiciebat,& clementiam:ſtipendia autem faciētes,militiámque ſectantes,ne proximos ſuos concuterent, artéve & dolo malo per ſycophantiam circunuenirent,ſed vt quiſque eorum ſtipēdio ſuo cōtentus eſſet,cohortabatur.Iuuenes porrò moderationem affectionum, & cōtinentiam perturbationū docebat:ſenibus,prudētiam deprędicabat,& ad vberiorē eos Dei cognitionē addocebat.Poſtremò apertè,ne id quēquam latêret,declarans cōfirmabat,ſe præmiſſum eſſe ei qui iam propè adeſſet, Seruatori Chriſto, ad occupandas quamprimum, expediendáſque vias illius, pœnitentiæ diſciplina, & aquæ baptiſmo. Illum autem ipſum iamiā affuturum,qui igne & ſpiritu ſancto baptizaturus,atque triticū, & eōs qui C inutilem & infructuoſam atque adeò palearem vitam egiſſent,diſcreturus eſſet. Ad hunc modum præuia Verbi vox,ad ſe accedentes,Iordani fluuij vndis, præcedente peccatorum cōfeſſione,immittebat,præcidaneiſq; expiationibus per aquam purgabat: & aduenienti illi reponebat,certóq; reſeruabat. Quū & expectatus ipſe Ieſus ex Galilęa progreſſus,tanquā vnus è vulgo aduenit baptiſmū ſubiturus:fortaſſe quidem, vt contactu ſuo vndam ſacraret & benediceret:re-uera autem, ſimul & baptiſtam ipſum diuinum attingentem verticē ſanctificaret, & aquam fide ſubituris ſpiritum ſuum communicaret: ſidémque faceret,mandatū à Deo eſſe baptiſmi Ioannis miniſterium dudū ad iuſticiā, id admittentibus & recipientibus datū. *a* Itaque quum manu eius tingitur & baptizatur,qui terra genitus eſſet D tum vndis abluitur ille, qui natura inuiolatus, ſolúſque mundus & purus eſt,nimirū me à peccato repurgās. Sed enim huius tantæ & tā ſublimis,quęq; naturam ipſam ſuperet,ſummiſſionis & humilitatis,maximum illū naturámque itidem ſupergredientē retulit honorem, quòd ex vndis prodeunti portæ cœli aperiuntur, *b* & ſpiritus ſanctus columbæ ſpecie ſuper ipſum deſcēdit perpetuóque in ipſo corporaliter manet. Factū id, quum propter volucris ipſius puritatem, tum quòd ea olim diluuij finē læto prædixit nuncio. *c* Traxit quippe illa tū quoque ſecum, in eū qui teſtimonio comprobatur è cœlo fulminis ſono patris voce,clarè & diſertè,filiū hunc dilectum

Paleæ ſunt apoſtaſia. Frumentum ij,qui ad deū fide fructificant. Irē. Baptiſmus Ioannis.

Quare Chriſtus à Ioāne baptiſatus.

a Peccata quæ nō detulit nos abluēdo ſuſtulit.

b Spiritus ſāctus in ſpecie colū. tæ ſuper chriſtū baptiſatū deſcendit.

c Exēplum exaltatæ hu militatis, & honorata ſub miſſionis.

& vnigenitum, voluntatémque ſuā in hoc vno, beneplacitúmque omne & benedictionē eſſe, promulgantem. Hic igitur Ioannes,maior omnibus ipſiſsimæ veritatis teſtimonio cōfirmatus baptiſmi miniſterio,ita vti docuerat, quā optimè defunctus, ſpōſo Chriſto ſpōſam Eccleſiam decentiſsimè ampliſsiméque deſpōſauit,agnum Dei Chriſtum voce clariſsima mūdi totius peccatum corpore ſuo,quod affectionibus deterioribus omnibus careret, tollentē:nō tantùm Andræ & Petro, omnibúſq; qui tum cum eo conuerſabatur, ſed & toti mundo, & omnibus deinde generationibus hominum deſignauit: filiū illum Dei,& deum Verbum,cœlitús propter ſalutem omnium demiſum, datorémque ſpiritus, & adoptionis filiorū Dei principium & fontem omnibus illi credentibus,ſpectator ipſe Dei annuncians.Et amicum quidem ſe eius, pro excellenti illius in genus humanum caritate eſt profeſſus:ſed ita tamē, vt œconomię & adminiſtrationis eius rationem ne infimam quidem & minimam propter naturalem tenuitatem, diſquiſitionem inuenire poſſet. Id ille ore claro & diſerto omnibus deprædicauit, & perſuadere eſt conatus.

Vraculæ Ioannes munere ſuo functus.

Vt Ioānes Herodē in faciē arguerit,propter Herodiadem: & vt ii in conuiuio capite truncatus,ad inferos,prędicatuetis tibi, proceſſerit. Cap. 19.

QVandoqnidē verò decebat, quemadmodū iis qui in corporibus verſantes viuunt,corporalē Chriſti præſentiam predicauerat,quo eis opus munúsq; tale omni ex parte perfectū conſtaret:vt ad inferos quoque mearet,& tibi etiā animabus cōcluſis, iamiā per fidē aduenientem ſalutem & liberationem annunciaret:ea ipſa de cauſa Herodem manifeſtè in faciem reprehēdit, qui propria reiecta coniuge (filia hæc erat Arabum regis Aretæ) amoribúſque eius nuncio remiſſo, vanam & effœtam erga Herodiadem affectionem rebus omnibus anteponebat. Hāc ille, quum vxorem eſſe ſciret fratris † Philippi,cōtra legis conſtitutionē (ſemen enim habebat ex fratre) & quidem eo adhuc ſuperſtite, vt Ioſepho videtur,duxerat. Dn illis enim hoc ſolis facere permittitur,qui non procreatis liberis excedunt è vita:idque prouidentia conſilióque eo factum vt fratribus ſemen reſuſcitaretur. Itaque Ioannes delictum id arguere non ceſſabat. Ille verò quanuis antea eum libenter audiuiſſet,quòd admiratione ſimul & veneratione dignum virum eſſe,compertum haberet: tamen vehementioribus Herodiadis amoribus,quibus erat captus, ſermones cohortationéſque eius poſthabens,in cuſtodiam hominem demiſit. Is porrò,quum ſe breui vita exceſſurum videret,duos ex diſcipulis ſuis ad Ieſum mittit,opinionem eorum quam de ſe habebant aboliturus. Maiorem enim multò Chriſto Ioannem eſſe putabant. Chriſtus verò nihil ad interrogata reſpondens:miracula eos, quæ virtute ipſe ſua ederet, Ioanni renunciare iubet. Et quum iam illi in veriore opinione confirmati eſſent, volens Chriſtus & aliis circumſtantibus veritatem indicare,Ioannem laudibus vehit, maximam illi tribuēs dignitatem, & maiorem omnibus qui ex muliere geniti eſſent,

Ioannes incæſtum Herodis adulteriū reprehendit.

Herodis adulterii reprehendit Herodes hic Antipas cognominatus regnauit annis 24.

† Defuncti Tertull. Habentis filiam ex illa,non alia. Id.

Teſtimonium Chriſti de Ioanne.

præſtantioremq; propheta eſſe declarat. Deinde E aſſentationis ſuſpicionem auferens, minorem quidem ſe, iuxta eorum opinionẽ, maiorem verò rurſus illo in regno cœlorum vocat. Poſthæc

Conuiuium in natali die Herodis magnificũ.

conuiuium Herodes natali ſuo die parat. In hoc, cùm largior compotatio, tum omnis generis deliciæ affuere: quibus & inceſtę illius puella eſt ſuperinducta, infractos & indecẽtes corporis motus & ſaltatiooes, quum quidem & viro eſſe exiſtimaretur, & regis filia, in tot virorum conſpectu exhibens: rem modeſtis & pudicis oculis nõ tantum ingratam prorſus, ſed effugio etiam dignam. Sed arbor ex fructu cognoſcitur. Tantæ

Saltatio puellæ meretricia.

autem impudicæ ſaltationis fuere illecebræ, vt quanuis illa non poſceret, Herodes tamẽ (proh regiam illam munificentiam) cum ea regnum diuiſum communicare voluerit, irritandámq; eam F ad id duxerit. At illa, viperę ſoboles, à matre edocta, rem longè maiorẽ, regniſque omnibus præſtantiorem. Ioannis caput, precium omne ſuperans, petiit. Ille autem, quaſi iuriſiurẽdi religione

Indigniſſima Ioannis cædes.

obſtrictus: re autem ipſa acri Herodiadis, cui ſatisfactum volebat, amore diſtẽtus, èveſtigiò ferrò caput Ioannis amputat: & [illegible] etiamnum cruore tabido & puluere reſperſum, & lanci impoſitum, in conuiuium omni luxuriç genere diffluẽs inferri iubet: ſpectaculum cõuiuis quidem ipſis inamœnum & triſte, matri verò puellæ gratum & iucundum. Admodum enim optauerat, quæſiuerátque caput id, quod ei, quas concupierat rebus ex ſententia & libidine ſua vti inhibebat, ita reſectum ſperare: & linguam zelo & æmulatione ſancta velut cote acutiorem redditam, poſtremò mutam deſpicere. Atque ſic ille quidem

En quemodo perit iuſtus, quaſi non eſſet Deo dilectus.

eſt occiſus: capútque eius longè præſtãtiſſimum, mollioris ſaltationis præmium, Mænadi illi & furibundæ, tanquam munus honorificentius datum. At ipſa Ioannis reprehenſionem quodammodo etiam poſt capitis reſectionẽ verita cõniungeréq; id rurſus reliquo corpori timẽs, apud ſe remotis arbitris, in abſtruſiore regiæ loco ſepeliendum duxit: truncum autem ipſum abiicere quopiam iuſſit. Eum porrò ſolũ diſcipuli eius

Sepultura Ioannis.

furtim ſublatum, cum ſolẽni veneratione in celebri quodam ſepeliere loco. Enimuerò Ieſus quum ea quæ Ioanni accidiſſent, audiuiſſet, magnum de eo concepit mœrorem: & nauigio cõnſcẽſo, in locis deſertis verſatus eſt, ſolitariæ vitæ

Chriſtus in ſolitudinem ſecedit.

tranquillitate eum dolorem ſolans. Ioannes igi- H tur præter res alias, quibus pulcherrimis pollebat, martyrio quoque pro Chriſti nomine cohoneſtatus, cœlorum, quibus dignus erat, conſequutus eſt domicilium: triginta & duobus annis, & mẽſibus inſuper ſex, munere in terris ſuo explendo peractis.

De turpiſſima filiæ Herodiadis morte, & Herodis obitu, & quæ de eo Ioſephus commemoret: & vt idẽ Baptiſtam magnis ornet laudibus. Cap. 20.

Herodiadis mors.

FVribunda ſed enim, & adultera, inceſtáque adeò illa quæ quidem Herodis habebatur, reuera autem Philippi erat coniunx, vita lõgius acta, quum prius filiam & ſaltatricem acerbo fato ſublata vidiſſet, deinde ipſa quoque deceſſit: futuri ſeculi iudicio & ſupplicio reſeruata, meras ibi quàm citiſſimè diuinæ iræ feces, intolerabiliſque indignationis Domini calicem hauſtura.

E Filiæ autem eius (dignus enim eſt, qui memoriæ commẽdetur) talis fuit obitus. Eundum ei quopiam brumali tempore erat, & fluuius traiiciendus: qui quum glacie conſtrictus coagmẽtatúſque eſſet, pedes eum tranſibat. Glacie autẽ rupta (idque non ſine Dei numine) demergitur illa ſtatim capite tenus: & inferiorib. corporis partibus laſciuiens, molliúſque ſe mouens ſaltat, non in terra, ſed in vndis: caput verò ſceleſtum frigore & glacie concretum, deinde etiam conuulneratum, & à reliquo corpore, non ferro, ſed glaciei cruſtis reſectũ, in glacie ipſa ſaltationem lethalem exhibet: ſpectaculóque eo omnibus præbito, in memoriam ea quę fecerat, ſpectantibus reuocat. Herodem porrò ipſum nõ multo pòſt, vindicta diuina, quanuis tardior lentiórque vt

Filiæ itidem eius ſaltatricis obitus perquã acerbus.

Quibus rebus peccamus, eiſdem plerũque pœnas damus.

F plurimum eſſe ſolita, itidem proſequitur: tam immanem vt equidem puto, nefarij ſceleris impuritatem præcipuè ægrè ferẽs. Quòd enim Herodes alieno prorſus, propter vehementẽ acrẽmque adulteræ amorem, ab vxore erat animo, domo eam exegit. Hæc verò tantam contumeliam non ferens, ad patrem ſuum ſe contulit, (Aretam autem Arabum regem hunc fuiſſe, ſuprà meminimus) & illi tam proteruom deſpectũ, aliáque omnia ad minimũ vſque recenſens, vindictã tam indignæ mulieríque non ferendæ rei petiit. Ille verò non minus ſuam quam filiæ contumeliam eam eſſe iudicãs, contractis copiis ſuis omnibus bellum Herodi infert: exercitum eius concidit, regionem omnem igni vaſtat, hominũ vim magnam capit & abducit: omnibúſq; rebus ex ſen-

Aretas Arabũ rex cõtumeliã filiæ ſuæ ab Herode perpetratã illatam bello vindicat Ioſeph. li. 18.

G tentia confectis, in regnũ ſuum redit. Atque hæc quidem nõ ſolùm ſacrorum Euangeliorũ liber verumetiam veritatis amans Ioſephus teſtimonio ſuo cõfirmat, Herodiadis mentionẽ faciens: vt ſcilicet Herodes viuo adhuc fratre, cõiugem illius, opera ſua ab eo alienatam, ſibi coniunxerit, in matrimoniúmque & domum duxerit: eam autem quæ ei legibus nupta fuerat, Aretæ regis Arabiæ Petrææ filiam repudiauerit. Et vt propter adulteram Ioanne cæſo, bellum Aretæ, tanquam filia eius armorum cauſam præbuiſſet intulerit: in quo bello vniuerſas Herodis copias cõtrucidatas eſſe commemorat. Atque id ita accidiſſe addit, propter Ioannis temerariam & nefandã cædem. Ioannẽ porrò iuſtiſſimum fuiſſe teſtatur, & baptiſmi mẽtionem facit: de rebus eius

Herodes exilio mulctatus Ioſeph. lib. 16. ca. 7.

H per omnia Euangelia conſona ſcribens. Refert quoque, propter Herodiadem regno Herodem excidiſſe, cum qua exilio quoque ſit mulctatus. Exulaſſe autem eos Viennæ: quæ vrbs Gallis finitima, occidentem verſus eſt ſita. In decimooctauo Antiquitatum ſanè libro, hiſce verbis de Ioanne memorat.

Ioſephi de Ioanne Baptiſta teſtimonium.

" Quibuſdam Iudæis Herodis
" exercitus per iuſtam vindi[illegible] à Deo conciſus
" eſſe viſus eſt, vt pœnas is penderet Ioanni, qui
" Baptiſta cognominatus eſt. Occidit enim hunc
" Herodes vt virum bonũ, qui Iudęos virtute exercenda,
" iuſticia colenda, pietatéque in Deum prę-
" ſtanda, ad baptiſmum conuenire iubebat. Tum
" demum enim gratum acceptúmq; Deo docebat
" eorũ fore baptiſmum, ſi non tantũ peccata quæ-
" dam per confeſſionem deprecarentur verum-
" etiam mũdiciei & puritati corporis anima ſimul
" iuſticiæ cultu repurgata, aliiſque virtutibus om-
" nibus ſtuderent. Valde enim oratione eius per-
mouebantur,

» mouebantur. Herodes ſedenim eloqoētiam vi-
» ri, quòd hominibua perſuadendis efficax eſſet,
» ſuſpectam habens: & rem in defectionem eua-
» ſuram timens (omnia enim de conſilio Ioannis
» Iudæi facturi eſſe videbaotur) multo melius eſſe
» duxit, antequam quicquam ab eo nouatū eſſet,
» homiuem occupare, & è medio tollere, quàm
» vt rerum mutatione facta, tum primom iu ipſo
» tumultu & periculo pœnitentia duceretur. Itaq;
» ille, propter huiuſmodi Herodis ſuſpicioọem,
» in cuſtodiam Macheruntem cōiicitur, atque ibi
cæditur. Hæc Ioſephus.

De tentatione ſeruatoris, & de electione duodecim & item ſeptuaginta diſcipulorum, & de Euangelij prædicatione. Caput 21.

Apud inferos etiam Ioānes aduentū Saluatoris prædicauit.

ITaque Ioannes etiā iis qui apud inferos erāt, præcurſor aduenit, præſeutiam ibi quoque Chriſti annuncians. Ieſus autē diuino ſpiritu ſolus in ſolitudinem agitur: atque ibi ocio pietatis vacans, ieiunus prorſua dies noctéſque quadraginta cōtinuas perſiſtit, oratioue mentiſqne agitatioue atq; cōtemplatione reſocillatus atq; confirmatus. Quum autē naturæ congtuenri affectione afficeretur, faméque percelleretur, ſua ſpoute oppugnādum ſe tentatori permiſit. Qui diuinā aggteſſus mentē & intelligentiam, mētis quoque & intelligentiæ prætextum, experiri tētaréque eam volena, attulit. Atque cum tribus, eiſq; potētiſſimis congreſſus affectibus, primùm quidem, Si filius (inquit) Dei es, ita vt ſuſpicor, iube in panes verti lapides iſtos. Deinde verò in pinnaculū templi ductū, vt ſe deiiciat præcipit, nihilq; periculi ei rei ſubeſſe ſubiicit: confeſtim cōgruentē quoque prophetiā adducēs. Adhæc, inanis quoque gloriæ cupiditate eum capere ſtudet, & cuncta ei regna oſtendit, daturúmque ſe illi ea pollicetur, ſi procidēs ſe adoraret: periculū ſcilicet faciens, exhibendæ declarādæq; diuinitatis. Poſteaquā autē in rebus omnibus tentatori oracula ſcripturæ obiiciens reſtitit, Sathanā à ſe repulit: & nō modò, quas modò diximus, cōcertationum, ſed etiā omnium aliarū incurſionū oppugnationúmque illius victor deſcendit, humana cōditione ſuperior omniū virtutum perfectionúmque diuini ſpiritus applauſu cōprobatus: atque Angelici ſatellitij, pro eo atq; decebat, miniſterio cohoneſtatus, ſolitudinē relinquit, & ad Iudææ atque Galilææ ciuitatis accedit, omnémque Iſraëlis gentem viſitans, ad pœnitentiā & reſipiſcentiam omnes cohortatur: appropinquare iam, atque adeò preſto eſſe regnū cœlorū, læto prædicās nuncio. Atque inde initio Euāgelij facto, & quaſi quibuſdam cōmunis naturæ ſacris primitus primordiiſque iactis, Deus Verbū, non longè ab eius concionis tempore, duodecim ſacros deligit diſcipulos: quos Apoſtolos etiā, præcipuo quodā honore proſequēs, nominat. Horū Andreas primus, vtpote à præcurſore in diſciplinam cooptatus, à quo etiam de rebus Chriſti accuratè edoctus fuerat: & cum hoc Petrus frater, patrem nauigiū, & quicquid preterea habuerant reliquum, abiiciētes, ſe ei cōiungunt. Deinde Iacobus & Ioānes Zebedæo progeniti, quos etiam filios tonitrus cognominauit: itidē vt illi faciētes, patrémq; & nauigiū relinquētes, eum ſequuntur. Philippus quoque à Bethzaida, A vicinam Andreæ & Petro domum habēs, hoſcē conſequutus, diſcipulus eſſe iubetur. Deinceps Thomas, qui & Didymus dictus eſt: ſeptimúſq; Bartholomæus eum comitantur. itē Matthæus, ex publicanis: & Simon Cananæus. His accedit Alphæi filius Iacobus: & Iudas † Iacobi germanus, qui frater Domini cognominatus eſt: vterque autē ſponſi Ioſephi ſcilicet, filij ſoere. Vltimus porrò & duodecimus Iudas fuit, qui & Iſcariotes dictus eſt. Inſuper verò alios quoq; legit ſeptuaginta: quos & ipſos in ciuitatē & regionē omnē binos ante faciē ſuam, quò poſtea ipſe iturus fuerat, dimittit. Hiſce duodecim & ſeptuaginta Dominus in ſocietatem arctiorem accitis atque delectis, fidelibns vtebatur miniſtris, Euāgeliiſque cooperarus: ſenſimque cū eis arcana, ineffabilia, deificáque prorſus cōmunicabat ſa- B cra, magis magiſque eos ad perſectionem prōducens, ac non aliter atque propriis filiis vtens, omnem ciuitatē atque regionem perābulabat. Et primùm quidē ad eam quæ peculiaris ei eſſe videbatur, Iſraëlis acceſſit gētem. Æquū quippe erat, benè atqoe benignè facere incipientē, primùm apud familiares ſuos benignitatis iacere fundamenta: ac ſic deinceps eos quoqoe qui remotiores eſſent, in effuſam atque ſuperfluentem recipere gratiam.

Duodecim Apoſtolorum electio.

† Iacobus iſte alter eſt à Iacobo Alphæi, primus ab Apoſtolis Hieroſolymorum epiſcopus creatus. cuius extat epiſtola canonica.

Septuaginta itē diſcipulorum vocatio. Prædicatio vtrorumque.

Quis finis ſit præceptorū Euangelicæ doctrinæ, quæ parabolarum vis, quòd ſcilicet per opera & cōtemplationem ad diuinam & perfectam ducamur charitatem, Deo ſimiles facti, & cohæredes Chriſti. cap. 22.

Diſciplina Chriſti, qua diſcipulos ſuos erudiit.

C BEneficiētia porrò eius in ſermonibus & factis omnibus egregiè eſt ſpectata. Siquidē ſapientiſſimum Verbum Dei ſermonibus perfectæ ſapientiæ & ſanæ intelligentiæ, necnō naturam ſuperantibus ſpiritus vitæ legibus diſcipulos ſuos certò & accuratè exercebat: vt eos ad contemplationem & cognitionem Dei, præterea ad actiones Deo placitas, imitationémq; diuinam adduceret, paulatim eis virtutis colores adumbrans: factis verò prodigiorum & miraculorum immēſorum magnitudinem cognitionis diuinæ confirmans, vt crederent, fidéque certa aſſentirētur à ſe prædicatæ veritati, perſuadebat. Atque per fidem & ſpem perfectionis conceptā eos producens, ac per vtranque conſeruās atq; protegens, ad præcipuam & ſummam virtutem, D amorem ſcilicet Dei, prouehebat. Enimuerò ad eum modum familiaribus auditoribus ſpectatoribúſque ſuis edoctis, factiſque & doctrinis per fidem, vt par erat, cōfirmatis, corroboratiſque, in orbem eos vniuerſum mittit, animámque rectam omnē per doctrinam eorū erudit, ſibi ipſi familiariter adiungit, &, quoad eius fieri poteſt, deificat, † iuſticiáque dignam efficit. Accuratiorem ſane exactioremque Euangelicæ doctrinæ orationē, & magnificam miraculorum Chriſti, & ſingillatim quæque exponentem commemorationem, quaternio diſcipulorū, eorundémque Euangeliſtarū Chriſti repræſentat. Aequū verò mihi videtur, hæc denuò perſequi: & nō illa quidem, quaſi præſentis ſint inſtituti aut propoſiti, vt fuſius, ſed ſummatim tantum perſtringantur, per opus eſſe duco: itidem vt in arte & diſciplina omni neceſſe eſt, finē & vtilitatē eius cognoſcere, ſiquidē non ocioſè, & quaſi aliud agēs quiſ-

Doctrina fidei, ſpei, charitatis.

† Hoc eſt, iuſtitia id eſt ea.

Synopſis doctrinæ euangelicæ.

piam doctrinæ ei incumbere velit. Sicuti igitur in alijs, ita in hoc quoq; ſtudio, eos qui ex præſcripto Euāgelij vitam ſibi agendā cōſtituerunt, finē eius in primis, videlicet quæ nā vtilitas eos qui per id ad perfectionem conſequendam aſpirant, cōſequatur, ſcire cōuenit. Itaque quemadmodum doctori omni ille finis propoſitus eſt, vt diſcipulum, quoad eius fieri poteſt, diſciplinę cōmunicatione ſibi reddat perſimilem: itidem pręceptori Chriſto Ieſu, qui reuera ſummè bonus eſt, cōſtitutum ſcilicet eſt, quātum humana permittit conditio & fragilitas, vnumquenque per Euāgelium ad ſe accedentem ſibi ipſi cōformare, atque ita conformatos filios ſuo exhibere patri, & hæredes quidem Dei, cohæredes verò per eam adoptionē quæ gratia obtigit, ipſius vnigeniti & primogeniti Ieſu Chriſti cōſtituere. Quapropter ad hunc tā magnū & mirificum Euāgelij finē, & tam inſignis adoptionis honorē ſpectantes, vnumquodque ſeorſum præceptū eius ad animum adducere, & penitius perſpicere debemus.

Finis & ſcopus doctrinæ Chriſti.

Vt nos ſcilicet filios & heredes Dei, & cohæredes Chriſti efficiat.

Præcepta euāgelica conformāt animam noſtræ partim τὸ λογικόν, partim τὸ θυμῶδες.

Horum ſiquidē aliqua rationalē animæ partē repurgāt, longéque ignorantiā inſcitiámq; omnem exigētia, quicquid eſt in rationis noſtræ cogitationibus vanitatis, abijciunt atque repellunt: & pro eis cognitionem Dei amantē Deóq; gratam, prudētiámque cum ratione recta inducunt. Quædā verò ferociores animi affectus ordinant atque conſtituunt: incompoſitos enim, inobedientes & rebelles, quaſi catenis conſtringunt, itémque & vociferationem vehementiorē atque deformiorē omnem, præterea blaſphemiā & maledictionem vel diminuentia, vel prorſus eximentia tollunt: morem verò mitem & māſuetum, animúmque æquum & fortē, ritè atque ordine omnia exequentem, ſubſtituunt. Nonnulla autem, cum cura & diligentia ſeruata, partē animæ cupiditati obnoxiā erudientia, componunt: ſtuprū, omnémq; aliā impuritatem & immundiciem, & (vt vno verbo ſimpliciter dicam) omnē cordis malā affectionē atque perturbationē abolent & extingunnt: puritatē verò, ſobrietatē, tēperantiā, pudorē, omníque appetitu malo carētem cōſtantiam, deniq; innocentiā & mundiciē, atque omni carnis ſimul & ſpiritus contaminatione & inquinamēto vacuam caſtitatem introducunt. Omnia denique, aliud aliū ſenſum, pædagogorū more, erudiunt atq; inſtruunt, & linguā rectè formant, atque frenant. Omnia etiā ea præcepta, per ſpiritū efficaciā ſuā conſequuta ritéque & cū iudicio in animo cōcepta, alacres & viuidos exequutores eorū efficiunt, bonos ſcilicet & iuſtos, placidos ſimul & æquos, item miſericordes & Dei amātes: &, vt ſummatim dicā, iniuſtitiā & iniquitatē quámque nos omnino ex corde eijcere, atq; eas auerſari: iuſticiā verò omnem & virtutem, iuxta proportionem cōformationis & ſimilitudinis ad Doctorē ipſum, exercere & meditari docent: vt deinde quum iam ad diſpoſitionē affectionémq; cordis, atque adeo ad boni habitum pertigerint, & ea quātum fieri poteſt obſeruarint, nō amplius peccare poſſint: quippe ad perfectionem, quāuis humana capit, compoſiti atque deducti, perinde ſcilicet atque ipſe qui eis præiit rerū optimarum magiſter & præceptor. Cæterùm ad eum modum per effectricem cognitionē præceptorum ad perfectionem perductis, procliuis faciliſque fit, per effectricem eam vim, ad contemplatricem ſublimitatem tranſitus.

partim τὸ ἐπιθυμητικόν

Eadem præcepta, pro ſe quodque, ſenſus & partes hominis omnes ſpiritus efficacia ſigillatim erudiunt.

Ad habitum deducta efficiunt, vt homo nō peccet. per virtutem actiuam, ad contemplatiuā eſt trāſitus

Si quis enim pręcepta rectè exequendo, per timorem Domini, implet, eum ille ſimul diuina dulcedine & caritate dignatur. Ita is demum effectricis operum virtutis, tanquam præmium iuxta profectus proportionem, reuelationis diuinorum myſteriorum percipit fructus. Et quas res ne audire quidem poteſt, quum ab effectrice virtute ocioſus abeſt: eos, per opera aditum ſibi faciens, clarè & euidenter cōtemplatur. Et quæ intelligendo nun aſſequitur per interpretationē expoſita, ab operum effectrice remotus, ea effectricem perſequens ipſe quam optimè interpretatur, compóſque fit rerum arcanarum, & ineffabilium omnino per contemplationem: ac diuinarum ſcientiarum altitudinem aggreſſus, eas inquirit, ſapientiæque profundo liberè atque ſine periculo innatat. Itaque is parabolas & ænigmata ad ædificationem diſcentiū eodem proponit ſpiritu, & quaſi gradus & aſcēſus in corde ſibi per mentis acumen conſtruit: res obſcuras, abſtruſas, & abditas ſapientiæ Dei, ſanctè ſimul & myſticè contemplans. Sed enim præcepta & parabolæ Euangeliorum, quatenus eæ breuiter dici poſſunt, in his quæ perſtrinximus ſunt ſitæ. Effectores nanque operum atque contēplatores, veróſque philoſophos, qui Apoſtolicam planè vitam degendam eligant, imò fratres etiam & participes Chriſti, eos qui iuxta ea præcepta ad perfectionem pertingunt, efficiunt. Porrò fieri efficíque nō poteſt, vt hominis natura & tenuitas proprio cōcita motu & vi natiua, vel ad perfectionē effectricis virtutis pertingat, vel ad altitudinem cōtemplationem aſpiret: niſi quis in intimo corde ſuo Saluatorē Dominū, vt Deum perfectum, atque eadem cum patre potentia & virtute, eundémque hominē perfectū, tanquam quoddam firmiſſimum a fundamentū iecerit: atque eo adiutore vtēs, ſedulò oret, vt ei ſimul & operum effectio, & arcanorum cōtemplatio rectè ſuccedat. Quod ſanè tum quidē ipſe per ſeipſum Dominus Ieſus ſuis oſtendit ſectatoribus: deinceps verò & omnes omniū hominum nationes, per ſacra Euāgelia docuit, videlicet, Deū ſe & ſimul hominem perfectū eſſe clarè & diſertè aſtruens. Id nos quoque in primis cōſiderātes, Deum ipſum & Dominnm, eundémq; hominem perfectum profiteri oportet, & per præcepta eins probè inſtructos, ad diuinā illam contendere & anhelare perfectionem.

a Fundamentum vera pietatis actiuæq; ſimul & cōtemplatiuæ virtutis eſt, vt Chriſtum Saluatorem verum Deū, eundémque verū hominē credas & profiteare.

Quænam opera in Euangelio deſcripta, Chriſtum perfectum hominem, quæ item perfectum Deum eſſe declarant. Caput 23.

VErùm enimuerò, quòd perfectus natura homo Dominus ſit, citra tamen naturæ inquinationem & ſordes, apertè aſtruit nouem illa menſium, qua in vtero geſtatus eſt, fœtura, natiuitas eius, educatio, baptiſmus, tentationes, fames, ſitis, labores, fatigationes, lachrymæ, angores, ſomnus, tædium, & quæcunque ſunt hominum naturales & irreprehenſibiles affectiones: adhæc alapæ, colaphi, flagra, contumeliç, iriſiones b, ſputus, ſannę, ludibria, & reliqua eiuſmodi: præterea crux, claui, acetum, fel, lancea:

Indicia certa humanitatis Chriſti.

b ſimperato ore expuent venenatos ſputus. Laſſ.

postrema

poſtrema denique mors, funus, & ſepultura. Atque hæc quidem à diſcipulis, tum ad confirmandam carnis eius fidem, ſunt ſpectata: poſteris autem ex ordine omnibus ea ſacrorum Euāgeliorum ſcripta exhibent atque repræſentant. Itaque omnia, Seruatorem verum eſſe hominē, ſatis indicant. Quòd verò idem perfectus Deus, extra confuſionem & contaminationem omnē, (vt qui ad ſubſiſtentiam ſuam diuinam, humanā inſeparabili modo naturam ſuſceperit, peculiaréſque eius naturę cōditiones ſibi proprias reddiderit, neque dedecere ſe quicunq; illi ſunt naturales & irreprehenſibiles affectus putauerit) manifeſtò declarat: primùm expers ſeminis è virgine natiuitas: & qui circa eam auditi ſunt, cœleſtis & angelicæ militiæ, Gloriam canētis, magnifici hymni: ſtella itineris Magorū dux, horúmq; ſecretò res magnas inſinuās muneratio & adoratio: præterea circa baptiſmum eximia Ioannis teſtificatio: eáque longè ſublimior, quæ cœlis apertis prorupit, paterna vox: & qui inde in columbę ſpecie ſuper ipſum deſcēdit ſpiritus, vocē eam in eū qui baptizabatur peculiariter trahens filium dilectū cœlitùs intonās: & alia multa, quę ſingillatim recenſere præſentis operæ nō eſt. Satis porrò ea quæ dicta ſunt, diuinitatis eius fidē fecerint illis, qui perſpicere eam & intelligere ſolidè poſſint. Cæterùm, vt craſſus quoque iſte & tenebris obſitus mundus illuſtraretur, & homines in caligine verſantes immenſam incredibilis & pluſquam infiniti diuini in genus humanum amoris lucem conſpicerent, diuitiáſque bonitatis eius cognoſcerent, prodigiis & miraculis lōgè maximis edendis, fidem hominum luculentius adaugens & cōfirmans, magis atque magis per ea † Deus idémque homo Verbum diuinitatem ſuam comprobauit.

Indicia aperta diuinitatis in eodem.

Miraculis Chriſtus fidē diuinitatis ſuæ confirmauit.

† ὁ θεάνθρωπος λόγος.

Breuis commemoratio admirandorum & ſupernaturalium miraculorum Domini noſtri Ieſu Chriſti, in quatuor Euangeliis expreſſorū, quæ quidē miracula certiſſimū diuinitatis eius perhibēt teſtimoniū. Cap. 14.

ET ſingula quidem ſeorſim miracula, quibus diuinitas eius eſt declarata, in præſentia oratione cōplecti & explicare, tantū abeſt vt noſtrę, qui & tēporibus & motibus longiſſimè ab eorū abſumus cōtemplatione, ſit facultatis: vt ne ipſi quidem diuini Euangeliſtæ, quęque ſingillatim, quæ viderunt, referre potuerint: perinde atq; radiorū ſolis, & fluctuū ſibi ipſis cōfertim ingruentium, rationem & numerū inire omnino non eſt. Illis ſiquidem celeberrima quæque, vt quæ fidē maximè apud auditores habitura eſſent cōmemorare ſatis fuit: maximam eorum partem, quod non facilè in vulgus probabilia eſſent, mundóve, & qui huius ſtudiis tenentur, craſſioríque mente ſunt, vt crederētur, perſuaderi poſſent, perſequi ſuperſedentibus. Huc enim referri illud arbitror: Si omnia ſingillatim perſcriberentur, ne ipſum quidem mūdum recepturum eſſe, qui ſcribendi eſſent, libros. Proinde & nos eorum quæ ad præſentem narrationem ſunt accōmodata, compendioſè exponendorum delectu habito, ad reliqua inſtituti noſtri ordine perſequenda progredimur. Quęnam igitur ſunt, quę certam plenámque diuinitatis Ieſu faciunt fidē? Aqua in vinū ſolo verbo verſa: febris verbo itidem propulſata, quâ apud Petri ſocrū, quâ apud Regij hominis puerum curatio: leproſorum voluntate ſola purgatio, claudorum item mandato ſolo ſanatio: multorum etiā à natiuitate cœcorū illuminatio: ſurdorū eorundémque vel difficulter vel omnino non loquentiū, linguæ ſimul & auditus articulata & clara expeditio: membra quæ longiore temporis ſpatio ſoluta fuerant, ad officium ſuum redacta, quùm in eo qui à quatuor baiulis ex tecto per tegulas funibus demiſſus fuerat, tum in eo quoque qui ad probaticam Salomonis triginta & octo annos æger decubuerat: aridarum manuum laxata vincula: eorū qui in terrā corporis inclinatione vergerent, directa reſtitutio: plurimorū dæmonum præſidia & caſtra vno impetu in fugam verſa: lunatici morbi expiatio: fluxus ſanguinis occulto fimbriæ veſtis cōtactu cōſiſtens: Centurionis puer exſpectato & iam imminente periculo liberatus: Iairi filia à morte reducta: multifariā variorúmq; malorum ſpirituum propulſatio & eiectio, atq; vnà cum grege porcorum in vndis ſubmerſio. Iam quinq; panibus, duobúſque piſcibus quinquies mille viri ad ſatietatem vſque refecti, horúmque reliquiæ duodecim cophini: ac ſeptem rurſum panibus quater mille paſti alij, & ſportæ ſeptem, quæ inſigni ſuperfuerunt miraculo: in mari non alia quàm in ſolido pauimento deambulatio, nec ipſius ea tantum verumetiam Petri Apoſtolorum * principis, ipſius Ieſu cohortatione ſuſcepta: vehementis increpatio procellæ, quæ mare pacauit, atque ex tempeſtate ſæua ad malaciam & tranquillitatem ſummam reduxit: hydropici venter nutu contractus atque ad ſtatum ſuum reductus: ciuitas quoque Naim, quæ clarum viduæ filium rediuiuum conſpexit: atque, vt ſemel dicam, varij & omnis generis corporum languoris & imbecillitatis auxilium præſens & curatio.

Recēſentur ex plurimis, quędam miracula eius.

** κορυφαίου.*

De diuina transformatione Seruatoris, & de mirifico miraculo in amico Lazaro exhibito. cap. 15.

SEd enim diuinorū miraculorū omniū ad fidē diuinitatis eius faciendā potiſſimū, maximū, & euidentiſſimū eſt, in montē cum diſcipulis aſcenſus ille, & corporis ad diuinæ ſimilem formā mutatio: cuius ſpectatores vt tenuibus admodū veſtigiis fierent, præcipui ex diſcipulis, honore tanto digni reputati, obtinuerunt, Petrus, & Zebedæi filij. Orante enim eo, inſtar, ſolis, multòque etiam clarius, facies eius reluxit, ac veſtes perinde atque lux reſplēduerunt. Ex imo autem inferorum receſſu legis adminiſter Moſes apparens, & ſimul Helias ex occultis latebris exiliēs, præſtò fuere. Vterque porrò cum eo colloquuti ſunt de migratione eius per crucem, quam breui peracturus fuerat in Hieruſalem. Cæterùm qui per tam ſublimis miraculi cōſpectum arcanis illius ſacris initiati eſſent, magnitudine eius cōſternati, tum id quidem ſilētio texēre, ſupra naturæ captum id arbitrantes eſſe. Quum autem poſtea eo maius vidiſſent prodigium, ipſam ſcilicet ex mortuis reſurrectionē eius: tum demum & hoc vnà cum aliis, manifeſtioris certioríſque fidei faciendæ & cōfirmandę gratia, omnibus promulgarunt. Præcellit porrò & illud, quod in amico Lazaro, ex vico Bethania orto, Marthæ & Ma-

Potiſſima ſeruatoris noſtri miracula.

Metamorphoſis & transfiguratio eius.

Reſurrectio ipſius Chriſti à mortuis.

Lazari reſuſcitatio.

riæ, quæ ei inſeruiebam, fratre præſtitit. Eo iam iam morituro, ad Ieſum germanæ nuncium mittunt, qui ei id ſignificet, opémque eius imploret. At ille, gloriæ id ſibi fore ſciens, cum diſcipulis familiarius colloquitur, ac paulo pòſt Lazarum obdormiuiſſe, lætaríque ſe eis dixit eorum cauſa, quòd ibi non affuerit. Vt verò defunctus ille quartum iam diem in ſepulchro clauſus iacuit, præſtò adeſt Seruator: & quum ſorores multa miſerabiliter cum lachrymis proloquutæ eſſent, ad monumentum tandem accedit, & lapidem auferre iubet. Ille autem, neruis in cópage & connexione corporis diffluentibus iam putreſcebat, grauitérque olebat. Seruator porrò, quum orationi incubuiſſet, atque acrius infremuiſſet, innocato cœlitus paterno auxilio, Lazare veni foras, inclamat. Itaque defunctus, perinde atque viuens, & amico ſemper aſſiſtens, cõſequitur: & ſepulcralibus faſciis ligatus, celeberrimum omnibus ſpectaculũ prodit, vinculíſque eis ſolutus domum vadit. Multitudine autẽ tumultuante, ac Pontificibus & ipſius & Lazari occidendi conſilium rationémque quærẽtibus, Hieroſolymis relictis, inde ſecedit: & finitimũ, qui Ephrem dicitur, incolit locũ. Ac noua quidem & ſupra naturam omnem poſita miracula, ſic ſe habent.

Parabolarum omniũ Seruatoris cõmemoratio. Cap. 26.

Parabolæ Saluatoris apud Matthæum.

FOrtaſſe autem non intempeſtiuum fuerit, oratione breui & ea quæ ille per parabolas loquutus eſt, quoad eius fieri poteſt, clarioris intelligẽtiæ cauſa referre. Itaque prima apud Matthæum parabola eſt, ſemen, pro eo atque decebat, in terrã cadens, partim trigecuplum, partim ſexagecuplum, atque etiam cẽtuplum germinãs. Secunda, ager zizania ſuperinſita habens: cui ob id, vt parceretur, dignum viſum eſt. Sequitur ſinapis granum, in altam arborem excreſcens. Et farinæ fermentum, tribus ſatis exceptum. Item magno comparatus ager, propter defoſſum ibi auri theſaurum. Precioſa autem illa margarita, quam lucri cauſa mercator emit. Pręterea omne genus piſcium, ſagenâ piſcatoris cõcluſum. Poſtea centum ille ouium grex: & ouis vna, quę lõgius inde aberrans, bono paſtori ſeruata eſt. † Decem milium debitor talentorum. Operarum mercede conductio, in inæquali æqualitate ad æquitatem deducens quod videbatur iniquum. Duo filij, qui à patre vocati & in vineam ſuam miſſi, * ordine inuerſo opus faciunt. His ſuccedunt peſſimi agricolæ, qui herili filio necẽ crearunt. Inſuper rex magnificas filio nuptias ſtruẽs, & cum conuiuis ex tempore conquiſitis conuiuium celebrans. Item quinæ & prudentium & fatuarum virginum lampades, vel ardentes, vel extinctæ. Paterfamiliâs prudenter ſeruis ſuis talenta diuidens. Et paſtor prudenter oues a dextram & ſiniſtram ſegregans. Et has quidẽ Matthæus habet. Marco verò quatuor tãtum ex his referre, in mentem venit. Inæqualem ſcilicet reditum duplicis ſeminis: & eos qui patrẽfamiliâs ſuadendo orãt, vt zizania euellere permittat: Sinapis arborem, & vineæ hæredem peſſimè à ſeruis cæſum. Lucas porrò plurimas cõgerit: & inter reliquas, has quoque exponit. Primùm, de eo qui domum ſupra petram firmiter conſtruit, & non in arena fundamẽta iacit. De eo qui à domino per grandioris debiti remiſſionem magno affectus eſt beneficio, vnde eo plus atque vehemẽtius eum amare debuerit. Deinde viator, qui in prædones incidit, & à Samaritano curaturam obtinuit. Adhæc, is qui in tempeſta nocte accedit, & importunitate, quod petit, impetrat. Item pater puero cogenti, non res malas, vt lapidem, aut ſcorpionem, tribuens. Præterea ſpiritus malignus domum ſcopis purgatam inueniens, & in eam cum aliis ſeptem immigrans, prioribúſque deteriora faciens. Obſerua mihi & ſeruum, qui ex nuptiis dominum redeuntem expectat. Nec minus & ficum, quæ tertium iam annum ſtercorationem admiſerat: quòd autem fructum non tulerit, ab agricola exciſa ſit. Alteram item ficum ſterilitatis ergò exareſcentem. Inſuper mulierem ſcopis domum purgantem, & ob dragmæ inuẽtionem vicinas vocantem, maiorémque in modum prudentem. Eſt præterea luxu perditus filius commiſerantem patrem cõplexus, adoptionémque paternam præter ſpem & opinionem conſequutus. Diſpenſator item bonæ laudatæq; iniquitatis, qui ſingulari prouidáque ſolertia, aliam gratiam ſibi ex debitis pecuniis parauit. Pauper quoque lazarus, vlceribus ſcatens: immiſericórſque rurſus diues, in media camini flãma atque rorem petens. Inſuper publicanus, pectus ſummiſſo atque humili animo plangens, & cœlum ſuſpiciens: Phariſæus e diuerſo, vano tumore ſublatus, humi decidens. Minarum diſtributio in decem ſeruos facta. Atque in his quidẽ parabolę cõſiſtunt. Cum quibus ille & alia quędam per obſcuram inſinuationem implicuit, vetus & nouum teſtamentum ſignificans, & ſimul futuri regni abſolutam perfectionem, ſimul incrementum doctrinæ & prædicationis optimè per ea adumbrans: tãtiſper dum imperfecti etiãnum, nec dum abſolutioribus ſacris ſatis initiati eſſent diſcipuli.

† μυρίων.

** ἐνηλλαγμένως.*

Apud Marcum.

Apud Lucã.

Vt triginta tribus annis expletis, Seruator Bethaniam venerit: & de muliere meretrice, & de palmarum ramis, item de exareſcente ficu. Capus 27.

Deſcenſus Chriſti ad inferos.

DEinceps, quum triẽnalis temporis filij Dei in terris, doctrina ſua promulganda, cõuerſatio finem ſuum haberet, oporteréique ipſum pro eo atque à mundi conſtitutionem præfinitum conſtitutúmque, atque oraculis ſanctarum ſcripturarum prædictum fuerat, vitam ſuam pro mundi vita & ſalute ponere, necnon per mortẽ ad inferos deſcendere, vt dignos idoneóſque, qui videlicet conſtanter in fide perſeueraſſent, in vitam, ipſumque adeò paradiſum, tanquã princeps & autor vitæ æternæ reduceret: quúmque eius rei gratia ſummum Dei Verbum iam perfeciſſet omnia, ac diſcipulis ſuis læto ſignificaſſet nuncio, appropinquare regnum cœlorum: à Satana quoque captis libertatem, eíſque quorum animi tenebris obfuſcati atque incredulitate deprauati eſſent, ingens lumen affuturum annunciaſſet, ad prædicandum annum Domini acceptum, & diem retributionis, conſolationem verò lugentibus in Sion: receptis ſecum: quos ſacris myſteriíſque ſuis imbuerat, accedit ad Bethaniam vicum, qui Hieroſolymis ad ſtadia maximè quindecim abeſt. Ibi cum Simon leproſus

Summa prædicationis Euangelicæ.

hoſpitio excipit, quem apocryphi libri patrem Lazari fuiſſe apertè tradunt. Apud hunc, quũ cibum caperet, conuiuam ſimul, quem nõ ita pridem in vitam reſtituiſſe, Lazarum habuit. Ibi quoque Lazari ſoror Maria humaniter excepto Ieſu, tanquam Deo, propter rediuiuam reſtitutionem fratris, vnguento precioſo caput eius imbuit. Quemadmodum ſcilicet & alia antehac circiter medium prædicationis tempus: atque iterum alia mulier quæ vitam meretricio quæſtu tolerauerat, paulo ante paſſionem extra Hieroſolyma vnguento ingentis ponderis & precij, pedes Ieſu lauit, ſepulturæ adumbrans & repræſentans myſteriũ. Quæ ſanè mulier, quibus multos in perditionis attraxerat lubricitatem, capillis, tanquam ſpongiis, pedes eius exterſit: vnguentúmque lachrymis miſcens, graui peccatorum eſt catena liberata. Deinde, vt competentem debitúmque finem ſcripturæ de eo proditæ haberent, pullo ſubiugalis iumenti, qui thronis Cherubin vehitur, inſidens, patentibus portis Hieroſolyma ingreditur. Ibi multitudo * honorem eum qui ex itinere aduenientibus debetur, deproperans, quaſi cuidam præſtanti, hominémque ſuperanti, reuerâque Domino & Regi, carmina publicitus canit. Puerorum præterea
„ tenerorum cateruæ circa eum congregantur, di-
„ uinos pæanas & victoriæ carmina accinentes:
atque ex his alij veſtimenta humi ſternunt, alij olearum & palmarum ramos frangẽtes, partim pedibus eius ſubiciunt, partim manibus quatiẽtes, magnificis ei applaudunt apprecationibus, perinde atque triumphatori & victori cuiquã: Oſanna, dicentes, filio Dauid: Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, & apparuit nobis. Atque ita vociferabantur longius eum producentes, donec cum laude & gloria in templum eſt ingreſſus. Vnde ille * rerum ſacrarum nundinatores, ſanctorúmque cæremoniarum & myſteriorum deprauatores, flagello cum libertate plurima ac poteſtate maxima, ad inuidiam vſque, & furibundam illam eorum inſaniam, expellens, ſceleratos & impios euertit. Iræ deinde cedens (iam enim in cædẽ eius ruebant, tanquam mundum ipſum poſt eum euntem conſpicati) Hieroſolymis Seruator precationis ergò egreditur. Poſtea verò, interpoſita aliqua temporis mora, eò reuertens (manè cum erat) quũ fames ei inceſſiſſet, quod ſcilicet proprium humanæ conditionis erat, ad quandam diuertit ficum: cui quum nullus ineſſet fructus, vltima ſtatim ei per execrationem imprecatur, vtpote quæ autor primum & dux tranſgreſſionis fuerit. Atque illa humore protinus omni prorſus exareſcente, arida omnibus exhibetur. Quod ſanè in eo ſpectatiſſimum omnibus modis diuinitatis opus fuit. Etenim, ſicuti naturalis ſimul & hominis & eadem Dei voluntas; ita ſimul & hominis & Dei efficacia atque actio, in ipſo eodem conſpiciebatur. Vtraque nanque natura, quæ propria ei eſſent, ſimul & volebat & efficiebat, cum alterius naturæ ſcilicet communicatione. Neque enim ſeorſim & abſque communicatione, vtraque natura natiua & propria munia faciebat: verùm & diuinitas cum humanitate, & ruſum humanitas cum ipſa diuinitate, quæ cuiuſque eſſent officij, ſupra naturæ

In domo Simonis Leproſi Chriſtus à Maria vnguento inungitur.

Simonis Lazari pater.

A tribus mulieribus Chriſtus vnctus eſt. Vnde nonnulli doctores, tres Marias faciunt.

Triumphalis Chriſti in vrbem Hieroſolymitanam ingreſſus.

* εἰσόδιον τιμὴν χεδιάζοντες.

Eiicit è templo Hieroſolymis ementes & vendentes Chriſtus.

* θεοκαπήλους.

Ficus infructuoſa ad vocem Chriſti areſcens.

De pomo fici primi parẽtes noſtri guſtarunt.

Idem Chriſtus Deus & homo, vtriuſque natura efficacia ſimul & coniunctim, & diuinitatis miracula edidit & humanitatis imbecillitatem exhibuit.

A captum efficiebant. Siquidem quemadmodum propria diuinæ ſublimitatis munera filio hominis † communicata: itidem ruſum naturales hominis imbecillitates Deo Verbo manifeſtè, per quandam quaſi remunerationem redditæ * ſunt, propter eam quæ per ſubſiſtẽtiam eſt vnionem. Fortaſſe autem ficus iſta exareſcens, inuolucro quodam ſynagogæ Iudæorum ſterilitatem, ſerẽdorúmque fructuum inopiam expreſſit. Et profectò omnis anima rationalis incredulitati & diffidentiæ in Chriſtum obnoxia, etiamſi legibus literæ tanquam foliis admodum florere exiſtimetur: tamen ſi lege fidei in Chriſtum qua illa maximè nutritur & fouetur, excidat, longè à benedictione Dei diſſita, exareſcit.

† μεταδίδοται.

* ἀντιδίδοται.

Ficus iſta exareſcens et infructuoſa, Synagogæ florẽtis quidem ſed ſterilis, typus eſt.

De myſtica cœna, de diuino lauatore, & de Chriſti precatione. Caput 28.

B SVb hæc cœna paratur in domo, vt aiunt, Ioãnis Euangeliſtæ: quam ille, poſſeſſione ſua (nõ exigua autem ea fuit) in Galilæa Caiphæ, eius tẽporis Iudeæ Pontifici vendita, (cuius gratia etiã illi notus extitit, ſicuti ipſe alicubi facto ſuo teſtimonio aſtruit) in locis circum Sion montem ſitis comparauerat. Ibi igitur diſcipuli apud hominem certum, priuſquam Azymorum inſtaret dies, ita vt illis mandatum præſcriptúmque fuerat, legis paſcha inſtruunt. Verumenimuerò, quum per opus eſſet, paraſceues die ad veſperã, vt lex præcipit, agnum immolari: nihilominus tamen eo verum agnum qui iamiam pro nobis paſcha immolandus erat in cruce, præueniri, & typum imaginémque legalis paſcharis cõplere, circiter quintæ diei veſperam oportebat. Opi-
C nio ſanè obtinet, quùm multis aliis, tum Chriſoſtomo præcipuè comprobata, irrationalem tum agnum primùm, ita vt par erat, Chriſtum cum diſcipulis omnino ediſſe: Deinde quum ad myſticam arcanámque illam cœnam cõſediſſet, parua interpoſita mora conſurrexiſſe, veſtimenta (vtpote quæ eum fortaſſe grauarent, & in miniſterio obeundo impedirent) ſtatim depoſuiſſe, linteum ſibi circumcinxiſſe; atque ita promptè & alacriter diſcipulorum pedes lauiſſe: vt ſimul & nouã ſummiſſionis atque humanitatis oſtenderet ſublimationem, & per ſymbolum atque ſignum ipſis propriè competere mentis corporiſque expiationem & purgationem declararet. Inſuper verò illud eis innuens, pedes eorum ad profectionem in gentes, aptos atque idoneos eſſe. Adhæc, obſcurè etiam, diuinorum pedum, pacem læta prædicatione annunciantium, pul-
D chritudinem inſinuans. Quum verò ruſum diſcubuiſſet, myſticum tradidiſſe ſacrificium horrendorum ſimul & viuificorum noſtrorum myſteriorum pane † fermentato, & vino ex vite expreſſo. Eáque quum per gratiarum actionem & ſanctificationem benedixiſſet, diſcipulis dediſſe. & quum verè corpus & ſanguinem ſuum eſſe, quaſi fide ſua interpoſita, confirmaſſet: accipere & participare eos illa, quippe * nulla re à diuina carne ſua diſcrepantia, iuſſiſſe: atque id, ad eundem modum, in futurum deinceps fidelibus faciendum, ad ſincerum euidentémque ſui memoriam, per manus tradidiſſe. Itaque quum quibus oportuit cœleſtibus myſticiſque ſermonibus conniuas ſodaléſque ſuos inſtituiſſet, no-

Ioannis Euangeliſtæ domus Hieroſolymis.

Extrema Paſchalis Chriſti cœna.

Verus agnus Paſcha.

In ea cœna primùm legale paſcha editur.

Pedes diſcipulorum lauantur.

Lotionis eius myſterium.

Paſcha verũ in Euchariſtia exhibetur.

† ἐν ζυμωτῷ ἄρτῳ. *hoc ſic vt ab homine Græco dictũ.*

* κατὰ μηδὲν τῆς αὐτοῦ θείας σαρκὸς διαφέροντα.

uiſque & arcanas res proloquutus eſſet, aduen- E túmque Spiritus, qui à Patre (filióque) procedit, ſecretiore ac ſanctiore modo eis ſpopondiſſet, nouum denique poſtremò omnium teſtamentum expoſuiſſet, in Getſemani agrum oraturus vnà cum illis egreditur. Atque ibi humanam imbecillitatem declarans, precatione, ſiquidem Patri ita viſum eſſet, vt ab eo mortis poculũ abiret, deprecatur. Diſcipuli ſanè grauedine ſomni preſſi, ſegnes admodum eſſe, & quomodocũque vbi ſors tulit, concidentes, quiſque obdormire, ipſe verò magiſter eos reprehendens obiurgare, & præcipuè Petrum, alus feruentiorem acriorémque, & qui conſtanter ſe in periculis perſtiturum eſſe fuiſſet pollicitus.

Chriſtus in horto ad Getſemani prædium orat.

De Anna & Caipha pontificibus, & de tempore doctrinæ Seruatoris. caput 29.

SCire autem cõuenit, diuinam ſcripturam innuere, Seruatorem ipſum omnem doctrinæ ſuæ curſum ſub Anna & Caipha pontificibus abſoluiſſe: quandoquidem intra iſtorum Pontificatus rerúmque adminiſtrationis annos, totũ Ieſu doctrinæ tempus ad finem ſuum peruenit. Initium enim docendi Annę pontificatu fecit, & munus id vſque ad Caiphæ adminiſtrationem conſummauit *b*. Tempus autem doctrinæ Seruatoris omne non totum explenit quadriennium. Quum enim conſtitutiones legis paulatim ſolutæ interirent, præter alia etiam is qui ex maiorũ ſucceſſione per ſanctioris vitæ mores excellebat Dei cultus, ſacrúmque miniſterium collapſum intercidit. A ducibus enim & præſidibus, qui tẽporibus quiſque ſuis Roma mittebantur, aliàs alij miniſterium ſacrum pecunia comparantes, non vno lõgius anno in eo perſeuerabãt. Quòd autem id verum ſit, teſte Ioſepho vtar, qui poſt Annam quatuor per ſucceſſionem pontifices vſque ad Caipham fuiſſe, in Antiquitatibus ſuis hiſce verbis prodit: Valerius Gratus Anano põtificatu abrogato, Iſmaëlum pontificem creat, † Phabi filiũ. Sed & huic quum paulo pòſt dignitatem eam ademiſſet, Eleazarum Anani pontificis filium põtificem deſignat. Anno porrò exacto, & iſto quoque à pontificatu reiecto, Simoni Camithi filio ſacram adminiſtrationem tradit. Verùm & huic honorem eum obtinenti, nõ annuo longius tempus fuit: cui Ioſephus, qui & Caiphas dictus eſt, ſucceſſit. Ex his igitur conſe- H quitur, non prorſus quadriennij integri Seruatoris noſtri doctrinæ fuiſſe tempus, quum quatuor annis quatuor pontifices, ab Anna vſque ad Caiphæ ordinem & creationẽ, annuo functi ſint miniſterio. Caipham verò ipſum Põtificem eius anni, in quem ſalutifera incidit paſſio, fuiſſe, ſcripta Euãgelica atteſtãtur. Vnde & hæc illi, de tẽpore Chriſti doctrinæ, quæ modò propoſita eſt, cõſona eſſe obſeruatio, liquido oſtenditur.

Intra quod tẽpus Saluator doctrinæ ſuæ curſum peregerit.

Cæſaris procuratores pro ſua libidine & auaritia ſacerdotium conferebant. Eutrop. lib. 2. cap. 12.

† Alij legunt Fabi fil. Ioſeph. lib. 18. cap. 7.

d De quadriennij iſtius obſeruatione Nicephorus Euſeb. lib. 1. cap. 10. eſt imitatus. Verum ea cum 18. c. huius lib. 3. & cum Luc. non conuenit.

b Valerius Gratus ante annos ferè x. priuſquam Pilatus Roma in Iudæam præſes miſſus eſt prouinciæ eius præfectus fuit. Quid verò eodem tempore Hieroſolymis Gratus faceret, quum ibi eorũ obtineret adminiſtrationem Pilatus. De alio itaque tempore, Ioſephi verba iſta ſunt accipienda. Et autori ipſi in cap. 18. atque præcipuè Luc. c. 3. hac in re fides habenda. Hoc etiam declarat. cap. 4 lib. 2. infra

De proditione Iudæ, de diuinis cruciatibus Chriſti Ieſu, & ſalutari cruce eiuſdem. Cap. 30.

AB hoc ipſo Caipha, & improbo ſcribarum cõſilio corruptus Iudas Iſcariotes, & quaſi morbo auariciæ correptus, qui dicendorum tacendorúmque ac rerum præterea omniũ cum reliquis diſcipulis particeps à Seruatore factus fuerat, quum alienum ſeipſum & expertem diuinæ gratiæ, per excellentem malignitatem ſuam reddidiſſet, poſt lotionẽ ipſam, atque * arcanorum † ſacrorũ initiationem, vitalémque ipſum panẽ, vinus etiamdum in poteſtatem inimici captus F peruenit, cui ſe antea quoq; voluntatis animiq; deſtinatione dediderat *a*. Itaque ab apoſtolorũ choro ſeiunctus, quæ cum ſcribis & phariſeis inierat pacta conuenta adimplet. Cohorte enim cum tribuno & multitudine ea quæ rapinis & latrociniis gaudet, adducta, quibus quidem laternæ & faces accenſæ & fuſtes in manibus erãt, oſculo Dominũ prodit, & abit. At ille captus, vt ouis innocens ad mortẽ fertur. Neque enim cõtentionẽ vllã ſubindicans, neque percuſſorũ impetũ ægreferens, placido quietóque animo trahentes ſequebatur. Nec id ille tantũ pręſtitit, ſed & feruidiorẽ diſcipulis aliis Petrũ, qui gladium ſtrinxerat, obiurgat, ferrũ in loculos ſuos reponere iubet: tum autẽ Pontificis ſerui, cui Malchi nomen erat, reſectã aurẽ reſtituit: nõ inopia aut G imbecillitate hæc ſe pati, quippe cui legiones quamplurimæ auxiliares, ſi vellet, præſto eſſent, ſed arbitrio alterius ea permittere: & ſuperari in præſentia, vt quæ in ſcripturis eſſent conſtituta, legitimũ debitúmque caperent finẽ, teſtatus. Sic itaque abductus ad Annam primùm: deinde ad Caipham, qui eius anni Pontificatũ ſortitus fuerat, ducitur. Atq; ibi iureiurãdo obſtringitur, vt profiteretur an ipſe ſit expectatus ille Chriſtus. Vt autem quod vetũ erat, Pontifex audiuit (non grauatè enim Chriſtus ſe Dei filium eſſe profitebatur) cõfeſtim veſtem diſcindit, impiũ atque blaſphemũ vocat, dignúmq; morte præiudicat. His à Pontifice dictis, in caput ei plagæ impinguntur, facies conſpuitur, atque per noctem totam omni ludibrij genere per vinum & temulẽ- H tiam importunorum hominum, probriſque & cõtumeliis afficitur. Porrò autem quum illuxit, manibus eum vinctis ad Pilatum ducunt. Et iam dies erat, prẹſeſque pro tribunali conſederat. Ibi Iudæi tanquam rabie agitati, eum circumſiſtunt, cõuiciiſque proſcindunt: ille cõtra ſilẽtio & placabilitate eorum obturat & refellit accuſationẽ. Pilatus verò tam acerbũ, ab omniq; humanitate alienũ latratum eorũ audiens, quænã eius cauſa eſſet, rogat. Seruator autem eum reſponſo non dignatur. Interim clamor, ad crucem eum condemnandum eſſe, minaci horribiliſque voce de-

† μετὰ τὴν μύησιν καὶ τὸν ζωτικὸν ἄρτον.

Iudas Iſcariotes Chriſtum prodit.

Chriſtus capitur.

ἀναβαλλέσθαι.

A Caipha damnatur.

παροινούντις.

Apud Pilatũ.

** Auguſtinus apoſtolos reliquos in cœna Dominica panẽ Dominum, Iudam verò panem Domini contra Dominũ ſumpſiſſe, ſcribit. in Ioan. tract. 59. Si Dominus hoc (Euchariſtiam) quod iſti cauendum putant, vellet intelligi non ipſe ſuo traditori dediſſet quod in ſuam ille perniciem, ſine culpa dantis, cum dignis indignus accepit. Id. lib. 1. de adult. coniug. ad Pollent. cap. 27.*

poſcentium,

poſcentiatu,exaudiebatur. Ille auté,quom à cõiuge ſua Procle per internunciom, ne quid aduerſi contra hominem iuſtum decerneret, admonitus, tum ſua ipſe conſcientia perculſus, abſoluere eum cõtendit: nihil enim capitalis aſſerebatur criminis. Sed enim ad Herodẽ, qui tum Hieroſolymis diuerſabatur, eũ mittit: vt ille anquireret, ſi quid capitali ſupplicio dignum commiſiſſet. Vt verò ne ille quidem quicquam inuenit, apud Pilatum rurſus ſiſtitur. Tum illi crimen ei † capitis intendunt, tanquam regem ſeipſum conſtitueṙit: & Pilatum ad abſoluendũ propenſum, contra Cæſaris amicitiam facturum, ſi eum dimitteret, dicunt. Quod vbi Pilatus audiuit, metuens ne malam à Tiberio iniret gratiã, proindéque præfecturæ dignitate excideret: atq; honorem retinendi, hominibúſque placẽdi ſtudio victos, flagellum de collo eius ſuſpendit, & ſanguinariis carnificibus flagellãdum permittit. Et iam rurſus in prętorio Saluator erat: multitudóque & viliſſimi quique ex plebe, impunitatẽ ſibi quodcunque vellẽt aduerſus eũ faciẽdi, ſompſerant. Ibi ex impuris illis quidam veſtimẽta ei detrahunt, atque chlamydem coccineam in morẽ purpuræ circundant *a*. Præterea corona ſpinea caput eius tanquam regis coronant, & arundinem ſceptri loco in manib. reponunt: nonnulli genib. flexis adorationem geſtu ei offerunt. Aue rex Iudæorum, cum riſu cõtumelioſo ingerẽtes. Aliqui arũdine caput pulſantes, plauſum addũt. Erant qui colaphis maxillas eius cedẽtes, irriſionémque naſo per ſannas ſuſpẽſo iongẽtes, quærerẽt, Vaticinare Chriſte, quis eſt qui te percuſſit *b*? Poſtea ſuis ipſum veſtib. rurſum indutum, crucem in humeros tollere iubent, & extra portam producunt *c*. Poſteaquam autem ad Caluariæ locum eſt ventum, ibi crux compingitur, Seruator in eam ſuſtollitur, clauis affigitur, & à prętereuntibus plurimis cõuiciis exagitatur. Vt verò maleficus etiam exiſtimaretur eſſe, duos latrones ad partẽ vtranque eodem ſupplicij genere torquent. Titulus porrò ſupra caput eius poſitus, condemnationis cauſam triplici literarum genere indicabat *d*. Ex prædonib. verò alter, ipſum qui ſic condemnatus eſſet, Deũ profeſſus, paradiſum rapit, eúmque per vim ingreditur: alter autem, vt blaſphemus deſpicitur. Cæterùm quum omnia iam conſummata eſſent, Sitio, inquit. illi porrò ad malitiã celeres *e*, acetum felle mixtum confeſtim afferunt: quibus olim in locis aridis ſiti preſſis, petra fontem prouoluẽs, aquã ſumminiſtrauerat. * Et fel præbẽt, qui mel antiquitus ſuxerant *f*. Poſtremò, quum voce magna cõclamaſſet, & in manus Patris ſpiritum cõmendans depoſuiſſet, vitam finit. Et corpus mortuũ aliquandiu ita pẽdebat: quum ex militibus quidam, Iudæorum genti gratificaturus *g*, latus eius lancea perſorat: ex quo vulnere ſanguis & aqua, præter opinionem omnẽ, profluxit. Quum verò metu homicidarũ omnes profugiſſent, ſola ibi aderat mater, & quẽ diligebat diſcipulus, qui omnia quę vel ante vel poſt mortẽ eius geſta eſſent, oculis ipſi ſuis ſpectarunt: ſanguinémq; & aquã è latere eius, quaſi adhuc viuentis, recens profluentẽ, religioſè ſimul & honorificè admodum vaſculo exceperunt. Deinde & Deipara mater, diſcipuli mater dicitur: cui à ſe multum amato

Ad Herodem mittitur.
χαζοσισώϛως ἐπήγον ἐγκλήματι. *Maieſtatis læſa.*
Damnatur ad flagra.
a Irridetur.
b Ad ſupplicium crucis ducitur.
c Crucifigitur.
d Inter ſcelera tos reputatur.
Ieſus verbum Dei incarnatũ ſuſpenſum eſt ſuper lignum. Iren.
Periculũ verò Deo ſtatus ſui nullum fuit. Tertull.
** Felle et acetu potatur.*
Moritur.
Latus eius perforatur.
Tertullianus in Apologetico, cap. 21. de paſſione & morte Chriſti: Poſtremò, inquit, oblatum Pontio Pilato, Syriam tunc ex parte Romana procurãti, primores Iudæorum violentia ſuffragiorum in crucem Ieſum dedi ſibi extorſerunt.
Prædixerat et ipſe ita facturos. Parũ hoc, ſi non & prophetæ retro etiam.
Tamen ſuffixus, multa mortis illius propria oſtendit inſignia.
Nam ſpiritum

A filiũs eam commendans, vt pietatem quam parentibus debent liberi, ei præſtaret, iniunxerat.

Ex diuinis paſsionibus quanã Chriſto, vt Deo eidémque homini, & quæ vt Deo aſcribere conueniat: & de Chriſti, quoad animam, deſcenſu ad inferos: quando & quomodo eos quoque qui apud inferos vincti fuerant ſolutos liberauerit. Capui 31.

Enimuerò affectiones & perpeſſiones, quas diximus, Chriſto non vt puro homini, ſed vt Deo, eidémque homini carne accidẽre *h*. At quæcunque ſupra humanæ naturæ cõditionem, & ante mortem, & poſt depoſitionem de cruce, ſepulturámq; ipſam magnificẽ, vt Deum decet, in eo euenere, citra controuerſiam, certò & euidenter ipſius declarant diuinitatem. Quænam verò ea ſunt? Tenebræ denſæ, & propè contre- B ctabiles, à ſexta vſque ad horam nonam. Sol *i* nõ ordine aut ratione naturæ, ſed quòd creatori cõpateretur, per deliquium extinctus, & rurſum relucẽs: terræmotus immanis, petræ ruptæ, tẽpli velũ ſciſſum, monumenta aperta, & mortui è ſepulcris exilientes: multíſque ſibi notis, qui ſcilicet digni atque idonei viſi fuerant, manifeſtò apparentes: nec non reſurrectionem eius, qui eos excitauerat, certiſſimè comprobantes. *k* Ipſe enim iuſticiæ ſol Chriſtus, anima ſola per mortẽ à corpore * ſegregata, apud inferos iuſtorum animis præſtò fuit: & dux itineris ad paradiſum ferentis præiit, lucis princeps viæque ductor eis perinde atque latroni factus. Eadẽ nanque die, ac potius eadem hora ab inferis rediit: vt quidẽ quum alij nonnulli, tum is cui aurea lingua no- C men indidit, in primis hæc accuratius certiúſq; expoſuere. Nec enim rationi cõſonum erat, animam eius apud inferos retineri: qui nihil prorſus à primi parentis maledictione & exitio ſecum attuliſſet *a*. Sobitò verò, &, vt ita dicam, fulgetri celeritate, dignos atque idoneos, luce ſummè coruſcantis Deitatis illuſtrans, ac immenſa potentia ex caliginoſis illis, ſoléque carentibus latebris reducẽs: & principibus ibi te-

* *Quid fecit Chriſti paſſio? quid fecit mors? niſi corpus ab anima ſeparauit, animam verò à verbo non ſeparauit. Aug. ſuper 10. tract. 47. Chriſto Domino omnia tradita ſunt, & poteſtas in cœlo & in terra, à Patre videlicet. Tum verò tradita & data, cùm Verbum caro factum eſt. Vt quemadmodum in cœlis primus* (τὰ πρω- D τεῖα) *habuit verbum Dei ſic & in terris primas obtineret vt homo iuſtus, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: primas quoque eorum quæ ſub terra ſunt ferret, Primogenitus ipſe mortuorum factus, vt viderent omnia regem ſuum, & in carnem Domini incurreret paterna lux, & à carne eius ſplendida veniret in nos, ac ſic demum veniret homo in incorruptibilitatem lumine paterno circundatus. Irenæus libro quarto cap. 37. Hic videre eſt cauſam deſcenſus Chriſti ad inferos, & fructum primogenituræ eius ex mortuis.*

* *Propheticum quoque* (προφητεῖον) *adeſt Abraæ. id eſt prophetarum domicilium, & dignam habitationem vnaquaque gens percipit, etiam ante iudicium. Irenæus libro ſecundo, cap. 64. Cur nõ capiat* (ἐνδέχεται) *ſinum Abraæ dici temporale aliquod animarum receptaculum in quo iam delineetur futuri imago ac candida quadam vtriuſque iudicij proſpiciatur. Tertullianus aduerſus Marcionem, lib. 4.*

cum verbo ſponte dimiſit, præuento carnificis officio.
Eodem momẽto dies, mediũ orbem ſignante ſole, ſub ducta eſt.
Deliquium vtique putauerunt, qui id quoque ſuper Chriſto prædicatũ non ſcierunt.
Et tamen eum mundi caſum relatum in archiuis veſtris habetis, &c.
h Diuina prodigia in paſſione Chriſti exhibita.
i Defectus iſte ſolis mirabilis erat & prodigioſus. Auguſti.
k Deſcenſus eius ad inferos piarum animarum in paradiſum reductio.
ἀχρόνως ἀκόπως.
Paradiſus; ſanctarũ animarum ante reſurrectionẽ communem, ſedes.

d

nebrarum, ducibúſque malorũ, diuinæ poteſtatis ſplendore, & angelicarum cohortium militia quaſi obtritis, † nullo tempore, & labore nullo, atque (vt ſemel dicam) eo qui ſolum Deum decet modo, in moměto vno, ad ſacra immenſaq; luce relucentia paradiſi * tabernacula traduxit, eáque tabernacula, perinde atque quoſdam arrabones & primitias earum quæ in cœlis aliquando, poſt communem ſcilicet illam reſurrectionem omnium, condignis atque idoneis paratæ ſunt, manſionum, ſempiternorúmque hæredıorũ ita vt par erat, eis donauit. Et quemadmodum nuda anima nudis apud inferos animabus, eo quo dictum eſt modo, Saluator veſpertina paraſceues diei hora præſens affuit, reſurrectionémque quodãmodo ſubindicauit: ſic rurſum tertia poſt die, quum profundũ etiamnum vna ſabbatorum eſſet diluculum, ac ſol quidem tum circa paradiſum in Edem oriretur, altioráq; & ſublimiora mõtium iuga attingeret: circa noſtrum autem horizontem ſeptima, vt ſic dicam, aut etiam octaua obtineret hora nocturna, † cũ vitę principe, Deo ſimili, animato, & purè intellectuali corpore ex ſepulcro prodiens, ita vt antea prænunciauerat, reſurrexit.

Reſurrectio chriſti.

† μετὰ ζωαρχικῶ αὐτοῦ καὶ θεοειδοῦς ἐμψύχου τε καὶ νοεροῦ σώματος.

Mors chriſti illuſtris.

Demonſtratio clara, ex eis quæ acciderunt ſupernaturalibus miraculis, quòd Dominus ex mortuis reſurrexerit. Caput 32.

ATque equidem Deus ipſe, idémque homo, non in angulo aut occulto quopiã loco, nõ etiam obſcuro vel tẽpore vel modo, eſt defunctus: ſed in ligno ſublimè ſublatus, gentibus ſimul & Iudæis ſpectãtibus, & quidẽ in luco atq; die celebri & inſigni feſti Paſchæ, † vitam finiit. Nec minus ſepulcrum magnificum illi fuit: hominis quippe opulenti, & noui, nupérque adeò in lapide exciſum. Quale & funus, ipſaque ſepultura fuit. Aloë ſiquidẽ & myrrha admodũ commiſtæ, corpus mortuum ſindone & linteis exceptum cõplectebantur: atque arctiſſimè continẽtes vſque adeò conſtringebant, vt omnia ea corpus vnum eſſe exiſtimarentur: quòd quouis glutine ea quæ diximus aromata, cuicunque iungãtur rei, arctius potentiúſque eam conſtringere poſſint. Et quẽadmodũ mors & ſepultura Chriſti irrefragabilem in conſpicuo peractæ loco fidem ſunt conſequutę: itidẽ ſanè cõſequens erat, decebátque reſurrectionẽ eius, ad fidẽ faciendã, certum quiddã abſolutúmque habere, vt omnibus modis firmã indubitatámque dignis & idoneis perſuaſionem credulitatémque aſtrueret. Itaque qui ſubſtantiã noſtram, excepto peccato, ſuſceperat, viuificas & ſalutares perpeſſiones in conſpectu omnium ſuſtinuit, ita vt recẽſuimus. Cæterùm vitalẽ triduanámq; ex mortuis reſurrectionẽ ſuã, nõ omnibus prophanis ſimul & ſacris eodẽ modo perſpiciendã permiſit: quod nec æquum, nec ſublimis, diuini, & iuſti iudicij Dei eſſe creditum ſit, impuris ingratiſque oculis talia cõmittere, & peruerſitati cordis in periculũ & experientiã rurſum ſanctũ Iſraëlis tradere, vt in ancipiti dubiãque cõſiſtentes opinione, quẽadmodũ etiã antea, & in cogitationibus variãtibus nõ rectũ adhibẽtes iudiciũ, eum reprobarẽt atque repudiarẽt. Illis verò qui mentem rectã & eõ quàm maximè purum obtinerent, clarem & ab omni ancipiti dubitatione alienã reſurrectionem ſuã exhibuit, fidéque certa cõprobauit: primùm quidẽ à matre & reliquis conſpectus mulieribus, deinde à delectis diſcipulis, aliás alus, per dies quadraginta viſus, ac verbis nouis atq; inſolitis, ſimúlq; ſignis & prodigiis naturã ſuperãtibus, omnẽ illis (quantũ fieri potuit) ſoluens atque adimẽs reſurrectionis ambiguitatẽ. Non his autẽ ſolis, ſed aliis quoque miraculis ſepulcrũ cõſequutis, fidem reſurrectionis ſuę confirmauit. Quæ verò ea ſint, agedũ dicam*. Primùm, ſigillũ ſepulcro impreſſum, quod intactũ permãſit: & cuſtodia militaris illa, & genere alienigena, quæ in propinquo ſigillũ id obſeruabat. Præterea ingens ille lapis ad os ſepulcri appoſitus, qui inde defluens, ac potius manu & robore angeli deuolutus, (quod ſanè in his omnibus opinionẽ omnẽ excellit) ne ipſe quidẽ vel minimũ ſignum ſuũ corrupit. Traditum enim nobis eſt ab antiquis, Iudæos lapidẽ eũ qui in ſalutiferũ illud ſepulcrũ pro operculo poſitus fuerat, ad ſummũ monumẽti labrũ, petrámq; infernè illi ſe cõiungentẽ, ferramẽtis quibuſdã fabrilı lapicidarũ arte perforaſſe, ferrúmque ingẽs à fabro ex propinquo acceptũ, per vtrunque foramẽ immiſiſſe, & in circi ſiue annuli formam circũegiſſe: atque ita firmiter capitis commiſſis, omni ex parte quaſi vinculũ circũduxiſſe, vt lapis, qualicunq; modo, loco ſuo reuelli, aut ſaltẽ ratione aliqua moueri (niſi arte quapiã & vi adhibita, neceſſariò aut ferrũ cõfringeretur, aut petra perrumperetur) non potuerit. Atque ad hũc modũ cum magna cura, atque etiã ſigno appreſſo, quum ſepulcrũ firmiſſimè cõmuniſſent, cuſtodia inſuper competenti adhibita; eos abiiſſe. Quapropter, quum nihil prorſus de ſignis illis motũ mutatúmve eſſet, & lapis † abſque fragore & ſonitu inde defluxiſſet, (qui quidẽ magnus fuiſſe perhibetur) ita vt vnguẽta afferentibus mulieribus, & diſcipulis ipſis accedẽtibus locũ is, vbi corpus depoſitũ fuerat, magnitudine ſua apertè indicarit: quis nõ euidẽtem hãc & irrefragabilẽ reſurrectionis † probationẽ atq; demõſtrationẽ agnoſcat? Et talia quidẽ ſunt hæc reſurrectionis Seruatoris indicia apertiſſima. Sindonis verò & linteorũ, ipſiúſque adeò, ſi placet, in capite ſudarij, rurſum qualia? Hæc etenim myrrhæ, & aloæ, & itẽ viuifico corpori illi cõpacta, & quaſi vnum corpus, vnguẽtorum vi atque efficacia, facta, haudquaquam corpus furtim auferri permiſere, iuxta Iudæorũ inſanã clementiã. Quomodo enim corpꝰ ipſum nudantes, hæc fures ſic detraxiſſent? quum ſepulcralia lintea intacta, & decenter, perinde atq; ei circundata fuerant, ſuo quæq; loco reperta ſint? Et ſudariũ nõ temerè, ſed in vno capitis ſcilicet loco, ritè circumuolutũ iacuerit? Certum itaque eſt, ac perſuaſum omnibus, qui intelligere cognitionémque aſſequi & rectè ſapere volũt, Dominum nõ ſolùm die tertio cũ corpore ſurrexiſſe, ſed etiam cum corpore tenui ac leui: nec amplius mortali & corruptibili & immortali, atq; (vt ſemel dicam) ſpirituali magis & diuiniore quódq; † ſimul Deus eſſet, (nã ſic dicere auſim, * perfectus Chriſtus eſt, non propter deitatem modò) *qua nihil perfectius, ſed etiã propter carnẽ aſſumptã, quæ deitate vncta, & idẽ quod vnctio facta eſt, adeóque, condens (ὁμόθεος) facta. Greg. Theolo.*

† τῆς τελευτῆς ἐπιτάσατο.

Sepultura itẽ magnifica.

Certum reſurrectionis eius indicium.

Quur reſurrectio ſaluatoris non perinde vt mors eius aperta & manifeſta fuerit omnibus.

εἰς πεῖραν.

Quibus poſt reſurrectionẽ apparuerit.

Signa euidentiſſima Chriſti reſurrectionis.

† ἀψοφητὶ ἐπιδῆξαι.

Corpus chriſti poſt reſurrectionem diuinũ.

** ὁμόθεον.*

** συγκαταβάσεως λόγοις.*

Vt reſurrectio crederetur, talem ſe exhibuit chriſti.

Ex diſpenſatione nõ indebita corporis ſui gloria ſed in prima figura cernebatur Cypr. Sed neque eãdem gloriam quam antea oſtendit Apoſtolis, illis in oſtendit. Sed quod videre conſueuerant, hoc viderunt: & dilata eſt claritatis plenitudo, quæ in ſe erat perfecta. Id.

captum

capitũ ic... as omnis excellẽtie, veſtitúque & ali-A mẽto, quo nõ indigeret, ſuperiore, ita vt & clauſas fores naturaliter pertranſiret: quanuis miriſica * ratione ſummiſſionis atq; cõformationis, eis quos ſibi in arctiorem conſuetudinem acciuerat, conſpectus ſit & latus fiſſuráſque clauorũ contrectari ſinerit, cibúmque cæperit, ac piſces & mel guſtauerit, nõ ille quidem quòd eſuriret, ſed vt fidem reſurrectionis nouę faceret, & phãtaſmatis opinionem aboleret, ineffabili quodã modo præter naturã alimento à diuinitatis igne conſumpto.

De ſanctis mulieribus vnguentum ferentibus, quoties ad viuificum Chriſti ſepulchrum acceſſerint Caput 33.

a Sanctarum mulierum de reſurrectione teſtimonia.

NEque verò minus ad veram certámque reſurrectionem confirmandam faciunt, mulierum vnguenta ferentium teſtimonia. Nam & B hæc fidẽ apud Deum meretur. In Chriſto nãque Ieſu neque maſculus neque fœmina, neq; ſeruus neque liber: ſed vnus, in dignis atque idoneis, atq; adeo in omnibus. Dominus: vna fides, vnus ſanctus ſpiritus, qui efficit atque operatur pro arbitrio & voluntate ſua, omnia. Itaque quẽadmodum recti integríque homines, per quos & mundus vniuerſus euangelica ſagena captus eſt: & ſecũdum hos alij, ſecundas in fide veritatíſq; cognitione ferẽtes, qui præ cæteris propter fidẽ egregiam ſuſciperentur digni viſi ſunt: ſic & mulieres plurimę credẽtes, & neceſſaria ei miniſtrãtes, à Chriſto ſunt admiſſæ. In quibus omnib. *b* celeberrima eſt Maria Magdalis orta, quę quidem antea ſeptẽ ſpiritibus afflata atque detenta, eiſque ab Ieſu liberata, de cætero cõuerſandum viuendúmque ſibi cum curatore ſuo putauerat. Quapropter cum genitrice Dei, & Salome, & C alia Maria ſpõſi Ioſephi filia, ex Cleophæ fratris ei *, qui ſine liberis procreatis deceſſerat, cõiuge procreata, atque cũ aliis familiarẽ conſuetudinẽ habẽs, obſequi & miniſtrare Chriſto & diſcipulis eius non intermiſerat *c*. Magdalenã porrò iſtã Chananeæ illius filiam eſſe quidam prodiderũt. Cum eis autẽ, quas diximus, alia rurſum Maria erat, Iudæ Ioſeph filij, vnius ex duodecim † coniuox: quam etiam minoris Iacobi & Ioſæ matrẽ nonnulli memorant. Itẽ Ioanna filiorũ Zebedęi, Iacobi & Ioannis mater *e*. Has ꝙ matri Ieſu, nec minus ipſimet Seruatori omnib. officiis præſtandis fideles eſſent, aliæ plures ex Galilæa ſequebantur, ad veſtimentorũ vſum reliquúmque miniſteriũ percõmodæ. Hæ igitur deſiderio magiſtri flagrantes, metu autẽ perſequutorum ſeſe cohibẽtes, in ſabbato quietæ eſſe, vt decebat, cogebãtur. *f* Veſpere autẽ ſabbatorũ, hoc eſt, poſt ſabbata omnia, (cõſueuere autẽ Iudæi ipſos dies ſeptẽ ſabbata vocare) poſt totius videlicet hebdomadis peractũ circuitũ, & poſt mediæ noctis horas vnius ſabbatorum, ipſa nimirũ illuceſcẽte Dominica: Maria Magdalena, & alia Maria (Dei verò genitricẽ hanc eſſe, ſacri nobis prodidere libri) vt reliquis feruidiores, vehementioréſque affectæ dolore, vnguẽta quædam ritè præparata habentes adueniebãt. de Iudæorũ conſuetudine Ieſum vncturę, atq; ex matutino tempore cõplo ratura, lachrymíſque adeò animorũ mœrorem exatiaturę. Ecce autẽ lapidẽ conſpiciunt longè à foribus deuolutum, angelúmque ei inſidentẽ, A lucis fulgore oculos perſtringentem: bonóque animo eas eſſe, atque e veſtigio redeuntes, myſtis diſcipuliſque cũ lætitia reſurrectionẽ renunciare mihi iubentẽ *h*. Reuertẽtibus itaque illis obuius fit Chriſtus, ſaluere eos iubens: Petróque & diſcipulis dicere, vt primo quoque tẽpore in Galilæam, deſiderãtũ ipſum viſuri, irent. Atque illæ quidẽ ſtupore multo perculſę, ita abiere. Prima hæc poſt reſurrectionẽ duabus Mariis apparitio atque exhibitio facta, quàm Matthæus & Marcus deprædicant. Illæ igitur, vt dicere cœpi, abiere, timore à ſeipſis diffidentes, neq; quicquã eorũ quę vidiſſent. *i* Magdalena certè quidẽ, ſicuti Ioannes ſcribit, deſiderio tabeſcẽs, ad monumẽtum rediit, iterúmque lapidẽ ſublatum videns (ſomnũ enim ſeu viſionem ſibi vidiſſe viſa fuerat) confeſtim occurrit, Petro & Ioanni, qui B reliquis acriores calidioréſque erant Apoſtolis, ſublatũ quidẽ è monumẽto eſſe Ieſum, ſe autem vbi locorũ eſſet ignorare, annũciatura. Illi porrò ſolicitiatque anxij confeſtim ad ſepulcrũ accurrere, atque intus ritè locóque ſuo ſepulcralia lintea cõpoſita cernere, & verborũ quæ is qui reſurrexerat proloquutus fuerat, meminiſſe, reſurrectioníque fidem habere; cęterùm propter metum rurſum ſeipſos cohibere: Maria autẽ ſtãs ad monumentũ flere, & dubitãs ambigere, vbinam corpus eſſet. Tum ibi humana ſpecie angeli duo, alter quidẽ ad capitis locũ, alter autem inferiore parte, ſedẽtes, quænã luctus fletúſque eius cauſa eſſet eam rogãt. Quibus illa reſpondet: nõ adeſſe eo loco Dominũ, ſéque vbinã poſitus eſſet neſcire. His dictis, à tergo ei prę ſto adeſt Seruator. Angeli autẽ eo viſo, ilicò conſurgunt. Illa porrò angelorũ aſſurgentiũ ſtatu exterrita, cõuertitur, C Ieſúmque aſtantem videt. cæterũm hortulanum eum eſſe exiſtimans, (in horto enim monumentum erat) ad interrogationẽ eius modicæ fidei profert vocem: Si tu, inquiẽs, illũ inde ſublatum quópiam deportaſti, dic ſodes vbi locorũ ſit, & ego illum tollam. Sed eum Dominus amentiam incredulitatémque eius vna appellatione corrigit & emẽdat. Ibi illa ſtatim cõſuetam dulcémq; agnoſcens vocem ex lætitiæ abundantia, magiſtrum eum vocat, & myſterio fidem adhibẽs, vitales pedes ſubitò cõtingere parat. Eámque ille quòd tam craſſa etiamnum mente eſſet, ne ſe tãgeret, donec ad Patrẽ reuerteretur, inhibet. Tũ enim eos, qui ſpiritu adhærere adiuncti que ei poſſent, poteſtate ea frui debere, dixit. Itaq; Magdalena ter ad ſepulcrũ venit[l], & bis Chriſtũ vidit: primũ, cũ ipſa Dei genitrice, vt diuus cõme-D morat Matthæus: ſecundò autẽ & tertiò, ſola, vt quidẽ diuinos ſcribit Ioannes. Iã verò & quartò aduenit. erãt autẽ cũ ipſa, Maria Iacobi, Ioãnna, Salomę, & alię plures quę à Galilęa venerãt ſole recẽs admodũ orto. Quibus, iuxta diuũ Lucã, coruſcãtibus ſtolis præſtãtes humana ſpecie angeli dicũt, Viuentẽ nihil habere cũ mortuis per curioſitatem negocij. Reſurrexiſſe enim, & nõ adeſſe eum in monumento, teſtificantur: verbáque eius in memoriã reuocare, atque diſcipulis abeuntes eadem indicare iubent. Ita demum illę cũ feruidiſſima Magdalena reuerſæ, vndecim illis, prætereáque aliis omnibus, quæ viderant, renũciant. At illi muliercularũ verba pro nugis habẽtes animum ad credendum inducere nõ potue-

Hæc ex hagiographis decerpta.

b Nomenclatura earum.

Maria Magdalena.

c Ea chananææ illius filia habita eſt.

† Maria Iudæ Apoſtoli coniunx.

Malim legere, mater. Simeon & Iudas Iacobi, ac proinde & Domini frater, infra lib. 3. ca. 10. nepotes ex filio. itaque & coniugem, ex qua illum ſuſcepit, habuiſſe ſcribitur. Verũ tã coniugem, ſi Maria nominata fuit, aliã à matre Iacobi & Ioſæ, &c. fuiſſe neceſſe eſt.

e Diſ. repãr iſta a cap. 3 lib. ſequen.

f Veſpere autẽ ſabbati, &c. quõ accipiendum. Duæ Mariæ Chriſtũ vncturæ ad monumentum eunt.

g Ea angelum ibi cõſpiciunt.

h Eidẽ apparet Chriſtus

i Maria Magdalena denuò ad ſepulcrum currit.

Petrus item & Ioannes.

Mariæ Magdalenæ angeli duo apparent.

Apparet & ipſe Dominus

Quoties Maria Magdalena ad ſepulcrum Chriſti venerit

mulieres diſcipulis reſurrectionem Chriſti renũtiant.

Milites ſepulchri cuſtodes pecunia corrupti corpus Chriſti furto ſublatum eſſe mentiuntur.

ruſſit. Et iam fama viribus magis magiſque ſumptis, paſſim, vnà cum die Ieſum ex mortuis reſurrexiſſe, increbreſcebat: quum Pontifices, & qui in Concilio alicuius eſſent nominis & exiſtimationis, conſilium ineunt: & argento dato milites corrumpũt, vt perſuadere omnibus conarentur, quum ipſi ſomno profundiore couſopiti eſſent, diſcipulos corpus defuncti magiſtri rapuiſſe. quod ad hunc vſque diem, apud eos Euangeliſta falsò iactari dicit.

Quoties ex quibus ex Apoſtolis apparuit: vt primum ſcilicet Lucæ & Cleopæ, deinde veſperi vndecim diſcipulis clauſis ianuis videndũ ſe præbuerit: et vt poſt dies octo, ab Apoſtolo Thoma ſit cõtrectatus. Cap. 34.

De apparitione Christi post reſurrectionem, & miraculis eiuſdem.

DEinceps; quoties diſcipulis apparuerit, quibúſque ſignis & miraculis, eis perculſis cognitus ſit, ne ipſis quidẽ, qui ſuis ipſorum oculis ea ſpectarunt, in publica monumenta referri oportere viſum eſt, ſublimi Deúmque decẽte terrore ſimul & admiratione, facilis cõpendiariæq; orationis occaſionẽ illis præbente: quippe quibus illud ſtudio fuerit, vt ea tantum exponerẽt, quæ ad fidem nõn ſatis idoneis parúmque credulis hominibus faciendam ſufficerent, plurima autẽ ſecuritate ſilẽtij cõmitterent. Diebus enim, diuinus inquit Lucas, quadraginta ex interuallis ſe illis exhibens, & quidem nõ ſine miraculis & prodigiis, quæ regni Dei eſſent, læto recenſuit nuncio. Primũ itaque, ſicuti antea dictũ eſt, mulieribus, vtpote fide feruentioribus ac deſiderio cordis magis flagrantibus, cõſpectus eſt. Deinde Simoni Petro, & ipſi ſingularem ardorem erga magiſtrũ obtinenti, in primiſque linguę lubrico lapſo, atque maiorẽ in modũ ſupra alios rerum ſuarum ſatagẽti. Ac eadẽ ipſa, tertia quidem illa, ſed prima reſurrectionis die, à Luca & Cleopa, iter carpẽtibus, quum veſpere ad cœnã cum eis conſediſſet, per panis nimirũ fractionẽ, cognitus eſt: qui, quum è conſpectu eorum euanuiſſet ipſi cœna relicta, nulláque mora interpoſita, eo ipſo tempore cum feſtinatione Hieroſolyma reuerſi ſunt: atque in cœnaculum, vbi & cœna peracta fuerat, & tũ diſcipuli metu percuſſorũ cõfertim conuenerant, quàm primùm aſcenderũt. Ibi eis appariτio Chriſti Simoni Petro exhibita, aliáq; de ipſa Magdalena, de lapide, & de angelis, præſtantiſſimis veſtimentis coruſcãtibus, magna cũ voluptate renunciata ſunt. Et ipſi viciſſim, quod illis in itinere eueniſſet, & vt eum panẽ frangentem cognouiſſent, commemorarũt. Sedenim nõ exigua quoque tum ibi excitata eſt turba ab eis, qui inter ſe ancipites adhuc erant. Cæterùm illis ita ambigentibus, propter earum rerũ quæ dicebãtur nouitatẽ, circa eius ipſius diei ſerũ, veſpera increbreſcente, quum fores firmiter clauſæ manerent, (metuebant enim, ne quis clàm ingrederetur) derepentè in ipſorum addubitãtium medio conſiſtens Dominus, ſerenã tranquillitatem animis eorũ immittit: ac turba ſedata, pacem eis more ſuo apprecatur, manus quoque & pedes prętérea & diuinum latus contrectandũ permittens, fluctuantem eorum de reſurrectione opinionem diſſoluit, & plenã illis certámque facit fidem, vt firmiter conſtantérque crederent, ſe eũ ipſum, qui clauis nuper admodum trãsfixus fuerat, non ſpiritum eſſe. Quomodo enim ſpiritus

Apparuit mulieribus Petro.

Lucæ & Cleopæ.

Non Lucam hunc, ſed Nathanaelẽ fuiſſe, arbitratur Epiphanius.

Ipſis vndecim diſcipulis.

E carne & oſſibus vteretur? ſicuti illi illum videre̋t. aut quomodo attactum admitteret, qui prorſus incõtrectabilis eſſet? Itaque ego, inquit, ſum, nõ prorſus omniq; ex parte mutatus. Atq; equidem primus nunc primitias Paracleti vobis in faciem ſpirans, Accipite, dico, Spiritũ ſanctũ, per quẽ poteſtatem etiam tribuo ſoluendi ligãdíque quicunque peccauerint homines. Conuenit autem vos ſcire, id quod ſæpenumero vobis à me eſt dictũ, ſic omnia oportuiſſe fieri: Chriſtúmque ex præſcripto literæ pati, & ad gloriam ſuam reuerti. Vt autem non oculis modò ipſis, auditúque & tactu, verùm etiã guſtatu fidei confirmationem habeatis, quod ſcilicet nõ ſpectrũ, ſed ego ipſe ſim, qui in ligno quidẽ mortuus, & in ſepulchro clauſus fuerim, inde autem diuina vi & potẽtia euaſerim: ſi quid vobis in promptu

F eſt cibi, proferatur. Atque illi partem piſcis aſſi, & mel fauo ſuo mixtum, ei apponunt. Itaque in conſpectu omniũ, manibus, quæ propoſita erãt, carpens, edit: & præterea potum deguſtat, ex mortuis corporis reſurrectionem confirmans. Et talem quidem Seruatoris apparitionẽ & exhibitionẽ apud diſcipulos, diui Lucas & Ioannes optimè in Euangeliis ſuis promulgarunt. Ea autem quæ porrò ſequuntur, tonitrus filius intonuit. Thomas nanque, cui & Didymi cognomẽ erat, veſpertino ſpectaculo Chriſti non aderat. Quapropter quum reliqui diſcipuli cum gaudio aduenienti ei apparitionẽ annunciaſſent, moleſtè eum ſermonem ferebat atque iniuria ſe affici putans, animo propter fluctuantẽ opinionis ambiguitatem in partes varias diuidebatur: nõ modò vt annunciantibus non crederet, verùm etiã illũ

G reſurrexiſſe negaret: Quî enim id, homo quum eſſet, faceret? Quin & obnixè contra aſſeuerãtes contendebat, ſe non crediturũ, niſi manibus ipſe ſuis clauorum fiſſuras attingens, manúmq; intra latus immittens, rem ipſam per contrectationem certò deprehẽderet. Poſtquam autem deinceps octaua venit dies, foribus modo ſuo iterè occluſis, ſectatoribus Chriſti omnib⁹ ſimul ibi metu congregatis, (aderat autem cum eis & Thomas) rurſum Ieſus ſine ſtrepitu omni adeſt, tacitéque ſpiritali, & vt uno verbo dicam, diuino corpore illo, nullo obſtãte impedimẽto, in medio eorum aſtãs, cõſuetam ſibi vocem profert. Deinde & Thomæ dubiam ambiguitatẽ adimens, & per illum apud alios omnes certa firmáq; iaciens reſurrectionis fundamenta, manus ſimul & pedes ipſúmque latus oſtentat, accuratéq; & diligẽter

H pertractare iubet clauorum veſtigia, & quę ſatis alta erat, lateris fiſſuram. Itaque in tantum illius fides ea contrectatione eſt confirmata, vt voce magna & Dominũ & Deum ipſum profiteretur.

Eiſdem ſpiritũ ſanctũ afflat. Poteſtas ligãdi & ſoluendi.

Chriſtus in cõſpectu diſcipulorum ſuorũ edit.

Thomas Dydymus incredulus.

Denuò Chriſtus Apoſtolis congregatis apparuit.

Thomæ ſe contrectandum præbuit.

Vt poſthac ad mare Tiberiadis Petro, Thomæ, & Nathanaeli apparuerit, in captura piſcium: vbi etiam cibum cum eis capit. Caput 35.

POſtea rurſum Petro, Thomæ, & Nathanaeli, Zebedæi liberis, & duobus præterea aliis, in Tiberiadis mari capiẽdis piſcibus occupatis, cernitur. Nox verò tota illis abierat, quum admodum laboraſſent, nihil autem prorſus eius quod ſperaſſent conſequuti eſſent. Cæterùm vnà cum diluculo Ieſu apparente, & verriculum ad dextram immittere laxaréque iubente,

Apparuit iterũ diſcipulis, quibuſdam piſcantibus.

tanta

Plurimorum & maximorum piſcium captura per miraculum.

tanta vis piſcium extrahitur, vt ſagenam pertrahere non poſſent. Piſcium igitur immenſa opinionémque excedéte captura, quiſnam eſſet, qui in litore aſtabat, cognoſcitur. Et Petrus continuò natat. (circiter enim ducentos cubitos à terra aberant) Ardenti namque deſiderio concitus ille, quum linteolo quod ei tum ſubitò tempus ſuppeditauerat, lumbos circumcirca cinxiſſet, vndis innatans, ſuauiſſiméque ſubinde aquam ſpiritu attrahens atque remittens, ad Chriſtum contendit. Reliqui verò † naui piſcatoria remigantes, ad litus appellũt. E naui itaque digreſſi, deſideratum illum ſuauiter ſalutant, & amplectuntur. Et ecce, in ſolo prunas & piſcem cum pane poſitum cernunt, ſanctorum ſcilicet angelorum, vt puto, manibus ientaculum præparatũ. Iubentur præterea & ex recens captis piſcibus aliquid afferre ad epulas. At illi conſcenſo nauigio, rete pertrahunt piſcibus confertum, & numero & magnitudine præſtantibus. ad centum enim quinquaginta & tres erant. Mirandũ antè erat, quum tot & tanti illi eſſent, verriculum ruptum prorſus nõ eſſe: adeò vt eo ipſo prodigio, certò illis Dominum eum eſſe, conſtaret. Quapropter magna inter ſe affecti ſunt voluptate atque leticia: & ille cum eis ex eo quod propoſitum fuerat, communicauit cibum. Enimuerò, * quum admirandum illud * ientaculum finem ſuum haberet, non ſemel, ſed iterum ac tertiò Dominus Simonẽ interrogauit, an ſe plus aliis diligeret? non ille quidem reſcire hoc volens, (quomodo enim id ei opus eſſet) qui manifeſta compertáque etiam quæ nondum facta eſſent, haberet? ſed vt per triplicem expreſſam profeſſionem triplici mederetur negationi. Vt autem ille celerrimè amorem eſt profeſſus, hactenus audiuit ſe * legitimum verúmque officium præſtiturum eſſe, quatenus re ipſa & opere rationales oues paſceret. Id verò tum demum fore, ſi animam quoque, ſicuti ipſe, pro illis ponere vellet. futurum enim, vt ipſe omnibus præfectus, itidem per crucẽ Deum glorificaret. Id namque innuit verbum illud, iuniorem ipſum quidem, quocumque voluiſſet, iuiſſe: ſenem autẽ alij manus ad vinciendum præbiturum, viámque ad mortẽ ferentem, quam natura, vitam quàm longiſſimè producere cupiens, abhorreret, iturum. Intellexit ille quæ dicta fuerant, & diſcipulum eum † qui ſuper pectus Domini recubuerat, ponè ſequentem vidit. Itaque & de fine obitúque eius quæſiuit. Cæterùm Dominus, eo quòd temerè & fruſtra arcana inſcrutabilis iudicij Dei inquirere & inueſtigare vellet, acrius obiurgato: Si eum, inquit, volo in præſenti vita cum corpore manere, donec veniam, (caſum Hieroſolymorum, aut ſecundum aduentum ſuum ſcilicet innuẽs) quid id ad te? Tu, quẽadmodum tibi cõſtitutũ eſt, itidẽ vt ego, ad crucis mortẽ te para. De Ioanne verò, aut aliquo aliorum, nõ tibi, ſed mihi curæ erit. Atque inde fama increbuit, diſcipulum illum mortem nõ viſurũ. Quam quidem multorum opinionẽ tanquã importunam, minúſque verã ipſo corrigens, Non dixit ei, inquit Ieſus, quòd moriturus non ſit: moriturus eſt enim eo, quo Dei genitrix, modo: cõfeſtim verò reuiuiſcet ac reſurget, incorruptibili ſcilicet corpore alterum magiſtri expectaturus aduentum.

† ἀλιευτικῷ. cibus diuinitus præparatus

τὸ ἄριστον. Chriſtus de amore erga ſe Petri certior fieri vult. Quid ſibi velit triplex interrogatio.

** τὸ γνήσιον.*

Mors ſua Petro tradita.

† ἐπιστήθιον. Petrus de Ioannis quoque obitu curioſè inquirit.

Ioannis apoſtoli, & Mariæ Dei genitricis deceſſus.

A *Vt poſtremò in Galilæa ſit viſus: & quum in montem Oliuetum conſcendiſſet, receptus in cœlum ad dexterã Dei conſederit.* Caput 36.

DEinde iuxta ſublimem Matthæum ab eis cõſpicitur in Galilææ monte, & ibi à patre poteſtatem ſummam cœli & terræ ſibi, iuxta ^a humanitatẽ ſcilicet traditã eſſe confirmat: eóſq; cohortatus, proficiſci ad gentes omnes iubet, arcanis ſacris initiaturos: baptizaturóſque in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti, credentes, præceptáque ſeruaturos omnia: ſe quoque futurum cum eis per dies omnes, ad cõſummationẽ vſque ſeculi præſentis, pollicetur. Poſtea per Bethaniam eos in montem olearum ducit, & promiſſionem ſpiritus promittit, in Hieruſalem videlicet ſedentibus, expectantibúſque, donec cœlitùs diuinorum omnis † generis armorum ſpiB rituali apparatu inſtruerẽtur. Et quum præcipua mandata & munera functionis Apoſtolicæ cõcionans expoſuiſſet, benedictionémque eis, pro eo atque decebat, largitus eſſet, ſpectãtibus eis, luciðiſſima nube circundatus, ^b in cœlos * ſublatus eſt: & cum ea, † quam receperat, acceſſionẽ Deificata, reuerſus ad dextram patris cõſedit. Ne autem ea res mœrorem eis crearet, (quòd non iniquum eſſet eos magiſtro orbatos, immenſo corripi dolore) & hoc ipſum paſtori bono curæ fuit. Angelos enim duos demiſit, qui reditũ eius in cœlum indicarent, admirãdáque & ineffabili eos implerent lætitia, ſic illum cum illuſtri magnificentia rediturum annunciãtes. Itaque adoratione peracta, libẽtes domũ redeunt, & in cœnaculo illo Paracleti expectant aduentum. Precatio autem eorũ erat exercitiũ, vt diuus Lucas C teſtatur. Catalogo namque vndecim diſcipulorum recẽſito, deinceps addit: Et omnes iſti vnanimes conſtanter orationi & precationi incumbebant, vnà cum mulieribus, & ipſa Maria matre Ieſu, cúmque ipſius fratribus, tantiſper dum paracletum decimo ab abſcenſione, quinquageſimo autem à triduana reſurrectione die, ſubſtãtialiter deſcendentem acciperent.

Poſtremum ſe diſcipulis chriſtus exhibuit. a Et exinanitionis formam.

*† τὴν ἄνω πανοπλίαν. b Aſcenſio Chriſti in cœlum. † οἷς μὴ καθελθεῖν συνέχεται. Theolog. * vt corpus non iam in terrenis, ſed in cœleſtibus & in patris dextera collocaret. Rufinus. Hæc in angelus ſacramenti: & h mane ſpei veritas eſt humanam naturam corruptibilemque carnem per huius gloriæ demutationẽ in æternam eſſe transformatã ſubſtantiam. Hilar. pſal. 143 Vnigenitus filius ſiquęritur, in ſinu Patris euãgelico ſpiritu reperitur. Ambro. de incarn. Do. ſacra. cap. 15.*

quam & admirabile & ſtupore plenum eſt, carnem noſtram ſurſum ſedere, & adorari ab angelis & archangelis & Cherubim & Seraphim. hoc ſæpe in mẽte mecũ verſans, exceſſum patior, & maiora de genere humano imaginor. Maiora quippe video & clara exordia, multũ Deo ſatagẽte pro natura noſtra. Chryſoſtomus. Hebr. 2.

D *Qua ratione triduana Domini fuerit reſurrectio, qua itẽ quadrageſimo pòſt die in cælos aſcenderit.* cap. 37.

VErùm enimuerò, fortaſſe quiſpiam eorũ qui diſcendi ſtudio nullum refugiunt laborẽ, & eiuſmodi rebus inquirendis delectãtur, dixerit, quam ob cauſam tertio quidem die Domini reſurrectio, reditus autem in cœlũ quadrageſimo peracta ſit: decimo porrò deinde, à ſancta autẽ reſurrectione quinquageſimo, Spiritus diuinus, ita vt promiſſus fuerat, miſſus in Apoſtolos deſcenderit. Arbitror enim nihil temerè & caſu aliquo, ſine ſingulari quapiam conſideratione, à Seruatore verbo, cum ratione & ordine decenti, vt par eſt, exequenti omnia, factum eſſe:

Reuera magnum

*Vt quidẽ coniectura colligere licet, * ſi dies duos Hieroſolyma ſunt reuerſi in Sabbatho. Huius enim gratia, & Sabbati habebãt viã, vt diuus Lucas dixit. Eſt teſtimonij paſſus bis mille, quantum videlicet caſtra à tabernaculo eius aberant: quemadmodum diuinus conſtituit autem Sabbati iter Moſes. Sancta porrò & diuina aſcenſio die quinto eſt facta. ...i. eph.*

nisi quòd propter cognitionis incomprehensibilis difficultatem, humanæ mentis ea ſupetant captum *b*. Mihi quidem nónihil ſuper intelligẽtiam ipſam & noticiam audenti, Vniuerſitatis huius Dominus reſurrectionẽ ſuam propterea in diem tertium contuliſſe videtur: quum tres præcipui ordines, ſiue ætates hominum vitæ, ex quo patria noſtra eiecti ſumus, numerentur, eorum nimirum qui ante legem datam, deinde qui ſub lege ipſa, poſtremò qui poſt eos extitẽre (qui etiam vitæ, quæ per gratiam eſt, participes ſont) quòd is qui pro ſalute omnium mortem obeundam ſuſceperat, reſtituere triduanam mũdo *c* vaſtitatem & direptionẽ debuerit, vnicuique parti earum ætatum quaſi ſigno impreſſo, libertate à corruptione & pernicie, accommodata coouenientíque proportione deſcenſus ad inferos, ſeu potius corporalis in ſepulcro manſionis mortificationíſq; ſuæ, cõfirmans. Quod ſi cui placeat, generis humani *d* in principia elementáque ſua reſolutionẽ, eiuſdémque *e* reſtitutionem, ad cauſam Dominicę reſurrectioois referre: & propterea quòd ea à perfectrice rerum cunctarũ Trinitate effecta ſit, tribus, à Domino omniũ, diebos mortẽ eſſe abolitã, affirmare: ab eo quoque noſtra non diſſentiet contemplatrix conſideratio. *f* Lazarus ſiquidem, muodanæ corruptionis elementaríſqoe reſolutionis & regenerationis typus & exemplar, in fatalem ac morti, etiamnum obnoxium reſtituitur ordinem, quem in elemẽtaribus eodem numero principiis ipſe Chriſtus conſtituerat. *g* Quadrageſimo autem die ad cœlos paternúmque reuertitur thronũ Dominus: quòd & lex, rerum futurarum exemplar & figura, iis qui ex corruptione progeniti eſſent, per hunc numerum, quaſi ſacrum ductorem, aditũ & ingreſſum ad ſacra adyta permittit. Eam ſcilicet ob cauſam etiã nunc * primogenitus ex mortuis factus Chriſtus, immortalitatémq; creaturę ſuæ per reſtitutionem aſſerens, ad ſupercœleſte nullâque manu factam, nec non † omniũ ſacrorum ſacratiſſimum ipſius ſanctum ſanctorum ſplendidè ac magnificè contendens recipitur.

b θεωρία & contemplatio. quânã ratione tertio à morte die Chriſtus reſurrexerit.
c ἀνάστασιν.
d ἀναστοιχειώσιν.
e ἀνάστασιν.
f Quatriduana Lazari mors quid deſignet.
g Quo myſterio quadrageſimo à reſurrectione die Chriſtus cœlos aſcẽderit.
* Primogenitus mortuorũ & princeps vitæ Dei. Nam Deus trãſiuit in hominem, vt homo trãſeat in Deum. Iren. lib. 4. cap. 59.
† πάντων ἱερῶν ἱερώτερον αὐτοῦ ἅγιον τῶν ἁγίων

Qua ratione quinquageſima quidem poſt reſurrectionem, decima autem poſt aſcenſionem die paracletus, diuinus videlicet Spiritus, ſubſtantialiter apud Apoſtolos fuit verſatus. Caput 38.

CÆterùm quinquageſimam diem reperio, non ſolum quòd ipſa ſacra, è radice ſacra ortum ducat, ex illa ſummum die, ſua ipſius circulari in ſe ipſam reuelatione emergẽs, qoa die, ab omnibus quæcunque voluiſſet operibus, ſeu † in peregrinatione ſua, ſeu in mundi * conſtitutione effectis, creator ipſe cõquieuit: verumetiã, quòd typum & imaginem impleuit perpetuæ illius omniſq; veſperæ expertis remiſſionis diei. Quapropter etiam eis qui iuxta veterem literã viuebant, tanquam per vmbrã exhibita, libertatem rerũ omniũ concedebat, circulari annorum curſu in numero iſto cõſiſtente: eiſq; rebus, quæ tum agebantur indicãtibus, poſt ſeptimanũ hũc fatis ac ſeruituti obnoxiæ vitę noſtrę circuitum, aduenturam eſſe diem illam, qua io antiquũ nos ſtatum recipi, priſtinámq; & cœleſtem libertatẽ reſtitui oporteret. Quum itaque & nũc Spiritus ſancti aduẽtus ita comparatus ſit, vt nouum no-

conſideratio alia, quur quinquageſimo à reſurrectione die, ſpiritum ſanctum Chriſtus Apoſtolis miſerit.
† ἐπιδημίᾳ.
* δημιουργίᾳ.

E bis vitæ modum præſcriberet, & ad illam ipſam diem, ex obſcura & caliginoſa preſentis vitę nocte, nos excitaret: ideo in hac ipſa aduenit ille die. Decima autẽ ea poſt aſcẽſioaem dies, quòd, ſicuti ſeptenaria in ſeipſam per circuitũ reuerſa, quinquageſimã remiſſioois diem profert: itidem & tertia in ſeipſam reuoluta, hanc ipſam nobis ſacram ſubſtantialis Spiritus aduẽtus diẽ creat. Erat quippe hoc ſic cõſequens & conſentaneũ, non tantùm † propter diuinam rerum omnium principis trinitatem, verumetiam quòd ingens hoc reſuſcitationis & reſtitutionis mundi opus * quod tertium in trinitate eſt Verbum: arcana admodũ vt paulò antè memorauimus, ratione peregit. Dictũ præterea à nónullis eſt, decima ab F aſcẽſione die Spiritum, alium quippe paracletũ, propterea veniſſe, quòd reuertente cũ Deificata humanitatis acceſſione Deo Verbo, ex nouenaria principũ angelorũ claſſe, ordo quilibet ſeorſim accedẽs, acceſſioni ei Deificata vnà cum Diuino Verbo, debitam ſacrarit atqoe præſtiterit adorationẽ: qnippe quæ res reconciliationẽ generis noſtri, ſapiẽtiſſimè optiméque adminiſtrarit: & poſtea iuxta promiſſionẽ, diuinũ miſſum eſſe Paracletum. Ad hunc quidẽ modum nobis hæc dicere in meotem venit. nihil enim temere, aut citra ſingularem inſignis conſideratioois cõtemplationem, Verbum fecit atqoe impleuit. Si quid verò eſt alterius arcani myſterij, abditarum ſecretarúmq; rerum Ieſu amplitudine dignũ, id illi viderint, quibus profundã altitudinem rerũ G ineffabilium diuinitúſque peractarũ, acrioribus contẽplationis oculis perſpicere eſt conceſſum.

Quid ita decimo ab aſcẽſione die Spiritus ſanctus aduenerit.
† διὰ τὴν τῆς θεαρχίας τριάδα.
* τριτλαῖος λόγος.
Reſtitutionis generis humani.

** ὡς ὁμοθέως τῷ προσλήμματι γεγενημένῳ συνάμα τῷ θείῳ λόγῳ προσκύνησιν ἀφωσιῶ. Deſcripta ſunt hæc ex veteribus Græcis theologis. Quid verò ad ea dicẽt noſtræ ætatis theologi, qui carne Chriſti glorificatam, &c. in ordinem creaturarum redigunt, & adorationem eius in dubium vocant? Agunt in cœleſtibus paſchalia gaudia ipſi angelici ſpiritus, & reſurgentis Domini gloriam admirantur: lætantur & delectantur in eo, quòd forma ſerui reuerſa ſit in formam Dei, & exinanitio humilitatis ad depoſitæ altitudinis redierit maieſtatem Cypr. Sermon. paſchal. Inde Theologus, Paſcha Domini dicit eſſe τιμὴν τῆς τριάδος hoc eſt, honorem ſiue decus Trinitatis.*

H *Quòd & ipſe Ioſephus Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti in decimooctauo libro Hiſtoriarum ſuarum mentionem fecerit, & quibus de eo verbis ſit vſus. Caput 28.*

ATque equidem quæ de Chriſto, in ſacrorũ Euangeliorũ librum relata ſunt, vt ea quam breuiſſimè exponi potuerũt, ad hunc ſeſe habẽt modũ. Reliquũ nũc eſſe puto, Ioſephũ quoque veritatis amantem apud Hebræos hiſtoricũ, in mediũ prodocere, & quę is in decimooctauo Antiquitatũ libro de Seruatore noſtro Ieſu Chriſto
" ſcripta reliquerit, primo huic hiſtoriarum libro,
" tanquã coronidẽ apponere. Quum enim de pręcurſore Ioanne, ea quæ paulo antè recenſuimus,
" expoſuiſſet, deinde de Chriſto verbis hiſce ita
" ſcribit: Extitit eo tẽpore Ieſus, vir ſapiẽs ſiquidẽ
" virum eum dicere fas eſt. Erat enim operũ, opi-
" oionẽ fidémque omnem excedentium, effector:
" & hominum eorum qui libenter veritatẽ com-
plecterentur, magiſter. Multos enim ſimul &

Luculentiſſimum Ioſephi hiſtorici de Saluatore noſtro teſtimonium.

ex Iudæis,

ex Iudæis, & ex Græcorum ſuperſtitione, in diſciplinam ſuam aſciuit. Chriſtus is fuit. Et quum eum principum apud nos virorum delatione, Pilatus crucis ſupplicio affeciſſet, non tamen, qui ante eum erant complexi, conſectari ſuperſederunt. Apparuit quippe, illis tertio pòſt die ſuperſtes ac rediuiuus. Quandoquidem diuini prophetæ & hoc & alia, de eo admiranda, vaticinati fuerant. Erad hodiernum vſque diem, quæ ab eo eſt cognominata.

De diuina oris corporiſque figura & forma Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti. cap. 40.

PORrò effigies formæ Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſicuti à veteribus accepimus, talis propemodum, quatenus eam craſſius verbis comprehendere licet, fuit. Egregios is viuidóque vultu fuit. Corporis ſtatura ad palmos protſus ſeptem. Cæſariem habuit ſubflauam, ac non admodum dēſam, leniter quodammodo ad criſpos declinantem: ſupercilia nigra, non perinde inflexa. Ex oculis ſubflaueſcentibus mirifica prominebat gratia. † Acres ij erant, & * naſus longior. Barbæ capillus flauus, nec admodū demiſſus. Capitis porrò capillos tulit prolixiores. Nouacula enim in caput eius non aſcendit, neque manus aliqua hominis, pręterquàm matris, in tenera duntaxat ætate eius. Collum fuit ſenſim decline, ita vt non arduo & extēto nimium corporis ſtatu eſſet. Porrò tritici † referens colorē, non rotūdam aut acutam habuit faciem, ſed qualis matris eius erat, paulū deorſum verſum vergentem, ac modicè rubicundam: grauitatem atque prudentiā cum leuitate coniunctam, placabilitatéque iracundiæ expertem, prę ſe ferentem. Perſimilis denique per omnia fuit diuinæ & immaculatę ſuæ genitrici. Ac hæc quidem hactenus. Cōplectitur autē primus hic hiſtoriarū Liber, annos triginta tres: initio ſumpto à quadrageſimo ſecūdo Auguſti Cęſaris iā ſeneſcētis Imperij anno, quo Dominus noſter Ieſus Chriſtus cum carne ex ſancta proceſsit virgine: fine autē in decimum octauum Tiberij Cæſaris imperantis annum deſinente. Qui quidē à mundo condito. Quinquies milleſimus quingenteſimus trigeſimus octauus, à natiuitate autem Domini trigeſimus tertius fuit.

Effigies & ſtatura Chriſti.

† εὐόφθαλμος.

** ἐπίῤῥιν*

σιτόχροος. De colore tritici matureſcētis hoc intelligendū qui cū modica fuſcedine rubeſcit.

Primi huius libri anni.

†† Gen. 49. de Iuda dicitur, χαροποὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπ' οἴνου. Fului oculi eius à vino. Fuerunt & domino Chriſto oculi χαροποὶ: id eſt, fului, ſplendeſcentes, nigroris habentes aliquid. Theodorus Gaza fuluos vertit in Ariſtotele, qui leonem oculos habere ſcripſit χαροπούς.

** Hic mihi ingenuè fatendum eſt, cùm ingentem eſſe viderem inter veteres & nouos Chronologos & temporum obſeruatores diſſenantiam, annis à condito mundo notandis, me in Nicephori noſtro priores editionis libris vbique mille annos detraxiſſe, vt ratio eius & computatio propius ad recentiorum quas è ſacris Biblijs acceperunt rationes, accederet. Sed in poſteriore iſta & accuratiore editione, millenos eos annos vbique reſtitui, ita vt in Græco exemplari poſitos reperi. Feci id ea potiſsimùm adductus ratione quòd & Lactantium & Auguſtinum viderem ſcripſiſſe ætate eorum ſextum mundi millenarium cucurriſſe. Lactantius lib. inſtit, 7, cap. 14. Sciant, inquit, philoſophi qui ab exordio mundi ſeculorum millia enumerant, nondum ſextum milleſimum annum eſſe concluſum, quo numero expleto conſummationem fieri neceſſe eſt, & humanarū rerum ſtatum in melius reformari. Auguſt. de ciuit. lib. 20, cap. 7. de mille annis Apocalypſeos: In vltimis, inquit, annis mille iſta res agitur, id eſt, ſexto annorum miliario, tanquam ſexto die, cuius nunc ſpacia poſteriora voluuntur, ſequuturo deinde ſabbato, quod non habet veſperam. A qua ratione non multum annotatio Nicephori annorum mundi diſcrepat.*

Neoterici chronologi admodum, à veteribus diſcrepāt. Quorumquidam hunc annum mundi conditi cenſet eſſe 3665 Theodorus Bibliander ponit 4011

Nicephorus, atque alij itidem authores, paſſionem Chriſti Ieſu Saluatoris noſtri in decimumoctauum imperantis Tiberij annum referunt: quo anno Conſules fuere Fur. Camill. Aruntius Scribonianus, & Cn. Domitius Ænobarbus. At Lactantius Inſtit. diuinar. lib. 4. Tiberij, inquit, anno quindecimo, id eſt, duobus Geminis Conſulibus, ante diem ſeptimum Cal. Aprilium, Iudæi Chriſtum cruci affixerunt. Eorum conſulum integra nomina fuerunt, C. Rubellius Geminus. Lactantius Tertulliani ſententiam eſt ſecutus: cuius hæc verba ſunt in lib. aduerſus Iudæos: Tiberij quintodecimo anno imperij paſſus eſt Chriſtus, annos habens quaſi 30. quum pateretur, &c. Qua paſsio perfecta eſt ſub Tiberio Cæſare, Conſ. Rubellio Gemino, & Rufino Gemino, menſe Martio temporibus Paſcha, die octauo Cal. April. die prima Azymorum: quo agnum vt occiderent ad veſperam, à Moſe fuerat præceptum.

ECCLESIASTICÆ HISTORICAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS SECVNDVS.

Vt poſt aſcenſionem Domini, Matthias pro Iuda in numerum duodecim Apoſtolorum ſit cooptatus.

CAPVT I.

περὶ θεολογίας.

PRIMO libro, quæ opus fuit de verbi diuinitate, & doctrinæ Chriſtianæ antiquiſſima origine, quòd videlicet inſtitutum ex præſcripto Euangelij viuendi, vnà cum ipſo mundo extitit, à veteribus Deo dilectis hominibus, quaſi per vmbram frequentatum: prætereà quod appellationes Seruatoris noſtri in magnum antiquitùs fuerint honorem, & quomodo Iudæorum regnum iam inde ab initio ad Herodem vſque ſit deductum: tum autem de apparitione & præſentia Seruatoris Chriſti in terris, ſimúlque de vita & inſtitutis eius: inſuper de Apoſtolorum electione, de baptiſmo, diuina paſſione, reſurrectione, & reditu eius in cœlos, denique de reſtitutione mundi expoſuimus. Deinceps ea quæ poſt aſcenſionem Seruatoris acta ſint, breuiter percurremus, rebus Apoſtolorum geſtis ſuauiter immorantes, vbinam & quomodo ſalutiferum Verbum per habitabilem orbem increbuerit, quaſlibet etiã vniuſcuiuſque eorũ per ſpiritum effectiones & opera, & quam quiſque vitæ finem habuerit, quasve ex gentibus cõſtituerit Eccleſias, poſtremò quibus functionis ſuæ illi reliquerint ſucceſsiones. Eáq; partim ex diuinis literis colligemus, partim ex alijs hiſtoricis, vt ſeſe quiſque locus dabit, afferemus. Itaque ſacri & diuini Apoſtoli, quum ex monte C Oliueti in domum Ioãnis Euangeliſtæ ad Sion ſitam, (vbi quoque Dei genitrix à virgine eodémque diſcipulo ſeruata vſque ad vitalem obitum eius, vt antiquitùs fama obtinet, vixit) reuerſi eſſent, orationíque & precationi vacarent, paulo pòſt, quum eò centum & viginti conueniſſent homines, Petrus, concione habita, primus duodenarium Apoſtolicæ electionis numerũ ſupplendum eſſe arbitratur: & ex ſeptuaginta illis, qui & ſermone, & opere illuſtres eſſent, duos producit, vt ex eis alter pro Iuda, qui ſuum ipſe prodiderat Magiſtrũ, locum miniſterij ſortiretur. Iuſtus & Matthias delecti iſti erant. Quum autẽ ſortes miſſæ eſſent, adhibita congruenti oratione, vt, qui idoneus Verbi miniſterio eſſet, D cœleſti ſuffragio & iudicio declararetur, ſors in Matthiã peruenit, Ita ſacratus ille numerus ſuppletur, Matthiáſque impoſitione manuum duodecim Apoſtolis adſcribitur.

Quæ primo libro ſint dicta.

Quæ hoc libro dicenda ſint. B

Matthias in locum Iudæ proditoris ſurrogatur.

De Spiritus ſancti ipſa die Pentecoſtes ſubito aduentu, & de miraculis per Apoſtolos editis.

E ETiam decima, ab aſcenſione: quinquageſima autem, ab reſurrectione aderat dies, omnéſque vnà in cœnaculo congregati erãt. Quum derepentè tertia diei hora ſonitus ingens, tanquam vento ſubito & vehementi flante, exauditur, totámq; is complet domum: & linguæ igneæ pari cum diſcipulis numero diſpertitæ, in vniuſcuiuſque vertice conſidère videtur. Itaq; illi ſanctiſsimo Spiritu pleni, varijs linguis gloriã Dei loquuntur, diuinitatémque Ieſu eis qui confluebant, deprædicãt. Accurrebat enim, inquit, multitudo ad fulminis ſonitum, & circum domum eam currebat, varietatem audiens linguarum. Aderãt quippe tum ibi propter diei celebritatem, ex omni propè orbe, Parthi, Medi, & Elamitę, Syri ſimul & Arabes, Romani & Iudęi Phryges & Cappadoces, &c. Et illi vſqueadeò B miraculo eo ſunt conſternati, quòdquidam loquentes intelligerent, quidam verò minus, vt ebrietatem quoque eis probroſè obiicerent, & vario multiplicíque percunctantium colloquio conuiciarentur. Ad quos diuus Petrus, diuinò aperto ôre cauſam varietatis linguarum indicãs, non vinum id, ſed Spiritum ſanctum eſſe dicebat, qui † per ſpectatorem Dei Iohel promiſſus eſſet: Extremis videlicet diebus, eum à Deo ſuper carnem omnem effuſum iri. Oraculúmque id allegans, firmiſſimis ſermonibus Seruatoris res geſtas cõfirmabat: omnéſque cohortabatur, vt per pœnitentiam reſiſpiſcerent, in ſalutifero Ieſu nomine baptizarentur, & ſpiritum acciperent. C Ipſis enim, liberíſque eorum, & quos præterea Dominus vocaſſet, promiſſionem peculiarem eſſe, confirmabat. Et confeſtim ad tria millia hominum ad diuinum accedunt baptiſmum, qui etiam inde per communionem in doctrina ſimul & oratione, atque etiam menſæ participatione cum Apoſtolis perſeuerabant. Et quum multa miracula per diuos apoſtolos ederentur, timor animum omnẽ occupabat. Multi porrò facultates ſuas vendẽtes, ad Apoſtolorum pedes ponunt: & quę ad neceſſarium vſum eſſent, duntaxat capiunt. Communia quippe omnia erant omnium, & vno viuebant in loco: neque cuiquam dicere licebat, ſe quicquã habere proprij. Quod ſanè quum Ananias & Saphira D audendum ſibi putarent, vt qui diuino mentiti eſſent Spiritui, repentina morte tollũtur. In templo quoque conueniebãt, laudibus Deum vehentes, & cibum cordis ſimplicitate communem habentes. Quamplurimi autem ad diuinũ admittebantur lauacrum, & diuina vis atque virtus Apoſtolos cõſequebatur, nihil prorſus erat malorum, quod non præſentia & attactu illorum celerrimè diffugeret. Itaque pro foribus & ſub dio

Ipſa die Pentecoſtes Apoſtoli Spiritũ ſanctũ accipiunt.

Concio Petri ad multitudinem.

† θεάθεατε

Ea concione tria millia hominum ad Chriſtum conuerſa.

Cœnobium chriſtianorũ.

Anania & Saphira horrẽdum fatum

Miracula per Apoſtolos edita.

& ſub [illegible] in plateis deponebantur, qui diuturnis confecti erant morbis: vt ſaltem vmbræ Petri participes facti, ab ea qua premebantur ægritudine liberarentur. In quibus ille quoque fuit, qui à natiuitate ſua claudus, ad tēplū decūbebat: attactu enim Apoſtolicarū manuum artubus recuperatis exilire eſt viſus. Inde verò contra eos inuidia exoritur, quæ nomē Ieſu profūdo ſilētio premendū hortabatur. Illis autē id haud quaquā tolerandum fuit. Quū ergo multa cum libertate Verbum publicitus prædicarent, in publicam coniiciuntur cuſtodiam. Cæterùm per angelos inde educti, & templum ingreſſi, idē quod antea facere pergunt.

Chriſtianorum perſequutio.

Deinde ab Anna & Caipha concilium cogitur, & qui facilè apud eos princeps erat Gamaliel, non prohibendū Apoſtolorum opus eſſe ſuadebat: hortabatúrque, coaleſcere & obtinere id neceſſariò oportere, ſi ita Deo viſum B eſſet: etiámque atque etiam videndū eis eſſe dicens,* ne bellum contra Deū ſuſciperent. Theudam quoque quendam, & Iudam Gallilæum in medium afferebat, qui cenſui & deſcriptioni primæ, multitudinis manu coacta, reſtitiſſet: &, quòd contra voluntatē Dei conatu ſuo veniſſet periiſſet. Tum illi Apoſtolos plagis mulctandos curant: & abſolutis, nequid poſthac in nomine Ieſu vel dicerent, vel facerent, præcipiūt.

Gamaliel verum & ſincerum cōſiliarius.

μὴ θεομαχεῖν.

Rebellio cōtra cenſum & deſcriptionem vindicata.

Sed enim quum ingens magis magiſque ad fidem cōflueret multitudo, indignatio in ea & murmur Græcorum exoritur, quòd viduæ eorum deſpicerentur. Ita Stephanus, & cum eo ſex viri, diuini participes ſpiritus, precatione & manuū impoſitione ad miniſterium publicum delecti ordinantur. Ipſi verò Apoſtoli ſoli ſibi verbo vacan- C dum eſſe ſtatuuntur.

Septem diaconorū ordinatio.

De electione Iacobi fratris Domini. Et expoſitio de genere Ioſephi, ſponſi Mariæ, & Ioannis Baptiſtæ, nec non ſanctiſſimæ Dei genitricis: ex ſcriptis Clemētis collecta, Euodij & Hippolyti, qui Apoſtolorū ſucceſſores fuerūt, decerpta.

SAnè quidem & a Iacobum, qui frater Domini dicebatur, quod ſponſi Ioſephi b filius ſit, & mater Ieſu ſponſa Ioſephi eſſet, propter excellentem eius virtutem & præcipua alia ornamenta, Iuſtum ab omnibus cognominatum, primum Hieroſolymitanæ eccleſiæ epiſcopum creāt. Teſtatur hoc Clemens contextor in ſexto Diſpoſitionum libro, ad hunc modū ſcribens: Petrus & Iacobus & Ioānes, quos Dominus præcipuo dignatus fuerat honore poſt aſcenſionem eius gloriam non affectarunt: ſed Iacobum Iuſtum epiſcopum Hieroſolymorū legerūt. In ſeptimo autem eiuſdē argumenti libro hæc quoque de eo commemorat: Iacobo Iuſto, & Ioanni, & Petro poſt reſurrectionem Dominus cognitionem & ſcientiam tradidit. Hanc illi reliquis Apoſtolis, atque ij rurſum aliis ſeptuaginta, quorum vnus quoque Barnabas fuit tradiderunt. c Duo autē fuêre Iacobi: alter Iuſtus, qui ex tēpli pinnaculo deiectus & à fullone fuſte ad necem vſque cæſus eſt: alter autem, qui capite eſt ab Herode plexus. Iuſti porrò iſtius & Paulus mentionē facit, ſcribens: Alium autem ex Apoſtolis quenquā non vidi, præter Iacobum fratrē Domini. Porrò diuinus Euodius, qui & ipſe Apoſtolorum ſucceſſor fuit, in commentariis ſuis, præcipuè antē in Epiſtola quā d Lumē inſcripſit, hæc quoque poſuit

a Iacobus frater Domini, primus Hieroſolimus Epiſcopus eligitur.

b Epiphanius aduerſus Nazaræos ſcribit Iacobum hunc primogenitū filium Ioſephi, non ex Maria virgine matre, ſed ex coniuge alia ſuſceptū et ſanctificatū fuiſſe: & dig. fratres addit Ioſem, Iudā & Symeonem. Itidem vt Hippolytus.

Hoc ipſum quoque Epiphanius ſcribit aduerſus Antidicomarianitas.

c Iacobi duo.

d φῶς [illegible]

A Chriſtus, inquiens, manibus ipſe ſuis Petrū tantummodo baptizauit. Petrus porrò Andream, & filios Zebedæi. Ij deinceps reliquos Apoſtolos. Septuaginta autem illos Petrus & Ioānes Theologus dictus, baptizarunt. Adiicit is præterea illa. A baptiſmo vſque ad paſſionem Chriſti interceſſiſſe annos tres: à paſſione verò reſurrectione, & aſcenſione eius in cœlos, vſque ad lapidationem Stephani, annos ſeptem: à Stephani deinde martyrio, vſque dum Paulū lux circūfudit, menſes ſex. Inde vſque ad ſanctæ Dei genitricis deceſſum, annos tres. Cæterùm tēpus omne à natiuitate Chriſti, vſque ad Dei genitricis migrationem, annos fuiſſe dicit quadragintaquatuor. Totius autem vitæ eius, annos quinquaginta nouem. Siquidem trimula quum eſſet, in templum eſt præſentata, & ibi in ſanctis ſanctorum tradu- B xit annos vndecim. Deinde verò ſacerdotū manibus Ioſepho ad cuſtodiā eſt tradita: apud quē quum menſes peregiſſet quatuor, ab angelo Gabriele lætum illum accepit nuncium. Peperit autem Mundi ipſius Lucem, annū agens quindecimum, xxv. die menſis Decēbris. Deinceps annos peregit triginta tres, quos etiā æternū & ante ſeculare Verbū, & filius eius in terris exegit.

dio quadā, ad hiſtoriam Euangelicam illuſtrandam pertinentia.

Virginis matris ætas, & vita totius anni.

Poſt crucis autem ſupplicium illud, in domo Ioannis annos impleuit vndecim: vt ætatis eius āni ſimul collecti, ſint quinquaginta & nouem. In ea ipſa Ioannis domo primum Paſcha myſticum conuiuiū Dominus cum diſcipulis inſtituit. Inde hymno dicto in montem Oliuarum exierunt, ad villam Getſemani. Ibidem propter metum Iudæorum diſcipuli claudebantur. Ibidem etiam C foribus clauſis, quum reſurrexiſſet, ab ipſis eſt viſus: quum in faciem quoque eorum inſpirauit, & Spiritū eis ſanctum dedit. Ibi octauo poſt die Thomæ fides eſt cōfirmata: eò Spiritus ſanctus ſpecie linguarum, ipſa Pentecoſte aduenit. Ibidem Iacobū Iuſtum primum Hieroſolymorum epiſcopum Apoſtoli ſuffragiis ſuis deſignarunt, & Stephanum cum reliquis ſex Diaconis legerunt. Hanc porrò domum Ioannes fertur comparaſſe poſt mortem patris ſui Zebedæi, qui quidem propriæ nauis rector fuiſſe perhibetur, celebris inter Gallilææ incolas vir. Decedens autem in Gallilæa, filiis ambobus Iacobo & Ioanni hæreditatem reliquit. Ioanni hæreditatem reliquit. Ioannes igitur partem ſuam quæ ex hereditate ei ceſſerat, Caiphæ eius anni Pontifici vendiderat. Quapropter per venditionis eius additionem, notus quoque ei erat: ſicuti ipſe in D Euangelio ſuo dicit. Alienata antē ad eū modū quæ ei obuenerat in Gallilæa, poſſeſſione, aliā domū Hieroſolimis ad ſanctam (ita enim dicta erat) Sion, ſibi comparauit, in qua deinde puriſſima mater Chriſti, ad extremum vſque diē ſuū vitam peregit. Conſimiliter verò & frater Iacobus ſeditinā & is bonis ſuis in Gallilæa alienatis, Hieroſolimis fuit atque ibi ſalutare Verbū duodecim tribus Iſraël prædicauit. Nō importunū equidē, vt puto fuerit, præſēti inſerere hiſtoriæ quæ diuinus Hippolytus Portuenſis epiſcopus, de Iacobo fratre domini memoriæ mandata reliquit: Ioſeph, inquiens, faber ex vxore ſua Salome, quæ quidē filia fuit Aggæi, fratris Zachariæ prophetæ, eiuſdémque Ioannis baptiſtæ patris: Zacharias verò & Aggæus filij erant Barachiæ

Domus Ioannis Euangeliſtæ Hieroſolymis ad montē Sion ſita.

[illegible]

[illegible] πρεσβυτέρας ῥώμης ἐπισκόπου ex Hippolyto Portuenſi epiſcopo, de Ioſephi ſpōſi Mariæ ex priore coniuge ſua Salome liberis.

nibus Seruatoris & Domini cultum ſuadés, ſu- A rore Iudæi accenduntur. *a* A quibus ingenti vi lapidum obrutus, primus ipſe pro Chriſto mortuus, στεφανον, hoc eſt coronã accepit. Cæterùm quum adhuc ſpiraret, diuina illuſtratus gloria, cœlos apertus, & Seruatorem ad dextram Dei ſtantem, ſéque confirmantem vidit. Itaque ipſe anima tota ad deſideratum illum anhelans, pro percuſſoribus ſuis, ne eorum peccata Deus in rationem aliquam computaret, orans, ita ad Deũ migrauit. Maxima verò inde & prima à Iudæis Eccleſiæ Hieroſolymitanæ coorta eſt perſequutio. Porrò diſcipuli omnes, extra duodecim illos, per Iudæam & Samariam diſperſi ſunt. Quidam etiam eorum ad Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam vſque peruenere, nondum illi gentibus ipſis fidei Verbum communicare auſi, ſo- B líſque tantum Iudæis id annunciantes. Tũ Paulus quoque Tarſo ciuitate ortus, quum in lege patria, phariſæus enim erat, accuratè & diligenter à præceptore Gamaliele eruditus eſſet, æmulatione legis flagrans, eámque Apoſtolico marte admodum concuti vidẽs, multum detrimenti Eccleſiis. Ac primùm quidem cædis Stephani ſuaſor fuerat, eorúmque veſtes, qui lapides in illum iecerant, ſeruauerat. Deinde in domos fidelium impetu, tanquam agreſtis quæpiam & immanis fera, faciens, viros ſimul & fœminas vinctas trahebat, & in carcerem conciebat. Sed is poſtea, ſerius aliquanto, ingentes admodum minas ſpirans, epiſtoláſque à ſacerdotibus, impunè ei fore quidquid aduerſi, arbitrio ſuo, in C Eccleſiam Damaſcenam córuliſſet, petens: Electionis vas, non ex hominibus, neque per hominẽs, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti & Dei patris, qui illum ex mortuis ſuſcitauit, maximúſq; Apoſtolus deſignatur. Quum quidẽ cœleſti lumine oculi eius perſtricti atque extincti, & voce cœlitùs ab inſtituto ſuo retractus eſſet, Saul, Saul, dicente, quid me perſequeris? Hic, quum ei Ananias per Arcanam reuelationem manus impoſuiſſet, viſum recipit, & in animo ſuo longè etiam magis illuſtratus, confeſtim, quam antea contra nos ferociter ſpirabat, tam acriter pro nobis ſtare incipit, ita vt celerrimè omnibus qui cum eo ſermonem ſererent, aſtrueret, atque ex ſcripturis probaret, Chriſtum verum eſſe Deũ. In tantam autẽ apud populares ſuos, qui in perplexibili oratione ſummam & ineuitabilem de- D fenſionem collocabant, peruenit inuidiã, vt per dolum occultè cædẽ ei ſtruerent, eaque de cauſa ad portas ciuitatis Damaſci in inſidiis excubarẽt. Sed enim diſcipuli techna ea cognita, è muro eum in ſporta demiſerunt. Qui quum Hieroſolyma perueniſſet, periculúmque, vt ei cum diſcipulis conuenire liceret, feciſſet, fraudulenter eum illi agere credentes, auerſabantur, neque perſuaderi poterant, eadem eum cum ipſis ſentire. Certò quippe ſciebant, quàm aduerſus illis fuerit, qui veluti ignem prorſus cõtra Eccleſias ſpirauit. Ac niſi Barnabas, clarus in ſeptuaginta illorum aſcripto ordine vir, oratione ſua, vera eſſe, quæ ille præ ſe ferret, confirmaſſet, & quæ illum facientem vidiſſet teſtificatus eſſet re infecta abiiſſet. Itaque Barnabæ ſuaſu admittitur: qui deinde, eadem quæ alij faceres, Hieroſolymis diſputabat, argumentíſque Chriſtum verum Dei

Perſecutio eccleſia Hieroſolymitana.

Saulus Chriſtianorũ perſequutor primarius.

Idem vas electionis.

Cõuerſio Pauli.

Inſidiæ Iudæorum Damaſcenorum aduerſus Paulum.

Fas Paulus è muro demiſſus effugit.

Idem ab eccleſia Hieroſolymitana ſuſcipitur.

A filium eſſe confirmabat. Cæterùm quum Græci ei aduerſarentur, cædémque homini molirentur discipulorum prouidentia Cæſarem deducitur. Inde porrò Tarſum mittitur, Chriſti Eccleſiam adaugens, & aliquos illi credentes ſemper adiiciens. Sed de his poſtea

De Philippo vno ex ſeptem diaconis, & de Simone Mago. Item de Eunucho Candaces reginæ Æthiopum. Item de miraculis diui Petri. Præterea de Cornelio Centurione, & eis qui ex Ethnicis animum applicuerint Chriſto Et vt Antiochiæ Barnabas & Paulus primi fideles ipſos Chriſtianos cognominauerint. Cap. 6

PErſequutione in primis cõtra Stephanũ excitata Philippus ex his vnus, qui cũ Stephano da diaconatũ erant electi, per diſperſionẽ eam in Samaria erat edendorũ miraculorum vi oppido B quàm pollens. Siquidem tantum ab ea virtute valuit, *a* vt & Simoni, arti ſuæ nocuium remittere perſuaſerit, qui magicis præſtigijs longo tempore populum ſeduxerat. Vſque adeò enim impoſturis & incantamentis homines ceperat, & tam celebrem ea ætate magica arte famam conſequutus fuerat, vt Simonem illi magnam virtutem Dei eſſe arbitrarentur. Is igitur Simon talis quum eſſet, mirificis tamen Philippi rebus, quas ſupra opinionem fidémque hominum edebat conſternatus, *b* baptiſmum vnà cum reliqua Samaria ſubit, & verbotenus profeſſionem & fidem in Chriſtum egregiè ſimulat: *c* id quod & alii, qui abominandam eius ſectam * erant complexi, faciebant, fraude & dolo autoris ſui vene- C num peſtiferum in ipſis occultatum, quo ad poſſent, eis qui id ſuſcipiebant, communicantes qui tamen poſtea, quum malitia peruerſitáſque eorum deprehẽſa eſſet, merito ſunt reiecti. Quemadmodum & Simon iſte à Diuo Petro, qui impoſitione manuum Spiritum contribuebat, manifeſto deprehenſus eſt, gratiam eam venalem eſſe arbitrari: eóque nomine, vt nulli rei homo reprobatus atque repulſus eſt. Itaque ille æmulatione percitus, contra Apoſtolos eorúmque doctrinam ſe armauit. Porro, quum diuina prędicatio inſtar incendij per omnem iam ſerperet terram, *e* Candaces Æthiopũ reginæ (patrio quippe more gens ea à muliere regebatur) Satrappa, diuina diſpoſitione, primitię ex gentibus in Chriſtum credentibus fit. Quum enim in Philippum iter ex viſione facientem incidiſſet, & D per vnicum Eſaiæ prophetę oraculum, arcanis ſacrorum noſtrorum myſteriis ab eo initiatus & baptizatus fuiſſet, in patriam ipſe ſuam reuerſus, primus in Æthiopia hominibus Dei Seruatoriſque noſtri cognitionem læto attulit nuncio. Per quem prophetia illa reipſa eſt adimpleta: *f* Æthiopia prior porriget manus Deo. Atque in iis quidem res Pauli, quas paulò antè perſtrinximus, conſiſtebant. Petrus autem Lyddam & Aſſaronem veniẽs, Æneam triginta octo annos lecto affixum, verbo ſolo ſanat ac reſtituit. Ioppæ autem quum eſſet, cúmque inopes & viduæ circunſtãtes, pro defuncta Tabitha, veſtes aliáſque res, quas eis Dorcas, pro eo atque debebat, oſtendentes ſupplicarent: dicto citius illam quidem reſoſcitat, multitudinem autem eam omnẽ ſacro initiat lauacro. Deinde Cæſareæ centurioni Cornelio officiuum ſuum præſtat, quum linteũ illud à quatuor partibus ſupernè demiſſum

a Philippus diaconus Simonem Magum conuertit in Samaria.

b Simon baptizatur, & fidem Chriſtianam ſe colere egregiè fingit.

c Simonis iſtius hæreſis quam hypocritæ omnes & ſimulatores conſectãtur.

d Omnes qui quoque modo adulterant veritatem, & præconium eccleſiæ lædũt Simonis Samaritani magi diſcipuli & ſucceſſores ſunt.

† Simonis hypocriſis à Petro deprehenſa.

e Candaces Æthiopũ reginæ Eunuchus à Philippo ad chriſtianiſmum perducitur.

f Æthiopia preueniet manus eius Deo. hoc eſt filij Æthiopiæ currẽt expãdendum manus ſuas in oratione corã Deo Pſal. 67.

Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ θεῷ.

uini Petri res

centes quoque ad communionẽ Euangelij & pœnitentiam recepta.

vidiſſet. Ita Cornelio,& qui cum eo erant, per doctrinã initiatis omnibus, gratia Spiritus ſancti ſuperuenit, & linguarum varietate gratia ea manifeſtò apparet. quibus ad eum modum mirificè peractis, diuinum deinde illi per aquã conſequuntur lauacrum. Enimuerò Petro reuertenti,qui Hieroſolymis ex circũciſione erant, gratiam ipſam non ſatis intelligentes, maximopere ſuccenſebant, quòd ſalem diuinum arcanáque myſteria viris præputio obductis cõmunicaſſet. Qui ſanè rem eam edocti ſtatim conquieuere, animis eorum admiratione conſternatis, quòd Deus etiam gentibus pœnitentiam conceſſerit ad vitam. Qui verò paſsim diſperſi erant in Phœnicia,& Cypro, & Antiochia,fidem ſolis Iudæis prædicabant. Cyprij tamen quidam,& Cyrenij, Antiochiæ, diuina eis opitulante manu, multitudinem ingentem numeróque ſuperiorem, ad fidem adduxerant. Quod quum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ innotuiſſet,

Fideles primùm Antiochiæ chriſtiani nominari cœpit Prædictio famis futuræ.

Barnabam Antiochiam mittere properat qui ſanè diuina refertus gratia,Tarſenſi conquiſito Paulo, cum eo Antiochiam proficiſcitur. Atque ibi anno toto docentes,innumerabilem ad Chriſtum pertrahunt multitudinem. ibíque primùm diſcipulos Chriſtianos vocari debere ſanciunt. Sedenim Agabus, vnus ex his qui cum eis erant prophetis, famem futuram prædicit. Paulus porrò & Barnabas fratrum miniſterio ſubſeruituri, propter famem ingruentem, paſsim in loca omnia mittuntur.

Ea quæ ab Augaro, in ciuitate Edeſſa, per Apoſtolũ Thaddæũ ſunt acta:& de imagine Seruatoris Chriſti, nullamanu interueniente, picta. cap. 7.

Agiographũ hoc. Euſeb. lib. 1. cap. 13.

NEceſſarium quoque, vt ſciatur, illud eſt quòd Seruatoris noſtri diuinitas,& operũ ſupra fidem & opinionẽ omniũ effectrix virtus, per terram vniuerſam decantata: multos quoque ex longinquiſſimis regionibus, ſanationis incurabilium morborum ſpe permouerit Vnde Toparcha Augarus ditionẽ ſuam vltra Euphratem cum laude adminiſtrans,eo quòd incurabili torqueretur morbo, quum nomen Ieſu celebre per terram increbreſcens audiſſet (teſtificabatur nimirum fama & res ipſa) ſupplex ei per epiſtolam fit, liberationem à morbo eo rogans. Ille verò ad eum quidem venire ſupercedit, per epiſtolam tamen manibus ſuis ſcriptam ei reſpondit: Oportere ſe commemorans,quum quæ ei à Patre imperata eſſent perfeciſſet, ad eum reuerti. Profectione vero ea confecta,ex ſectatoribus ſuis vnum Taddæũ nomine,ad illum miſſurum, qui quum morbum illum ſanaturus,tũ vitæ ſibi ſuíſque melioris adminiſter futurus eſſet. Itaque poſt reſurrectionem à mortuis, & aſcenſionem in cœlos, Thomas ex duodecim vnus, diuino quodam motu, Taddæũ, qui ex ſeptuaginta illis eſſe, cognitus eſt, ad Edeſſam, præconẽ & Euangeliſtam mittit, vt per eum quæ Chriſtus promiſerat, omnia exitum ſuum conſequerentur. Atque ibi Taddæus quum eſſet, Tobiæ cuiuſdam hoſpitio exceptus, omnẽ curabat valetudinem. Quod vbi audiſſet Augarus quę ei à Ieſu per epiſtolam ſcripta fuerant, in memoriam reuocans, ſtatim illum acceſſit: cuius quum faciem cõſpexiſſet, & ad ſplendorem inde emicantis lucis obſtupuiſſet, in conſpectu primariorum circa ſe viſ-

Augarus Edeſſenorũ princeps, morbo incurabili detẽtus chriſtum ſcripſit.

Chriſti ad eũ reſponſum.

Taddæus vnus è ſeptuaginta iuxta chriſti promiſſũ, à Thoma ad ſſam mittitur, vbique Augarum & filium eius Audũ ſanat, & ſacris Chriſtianorũ initiat.

torum procidens, adorationis reuerentiam Taddæo præſtat, diligentérque, an eius qui epiſtolam ad ſe miſiſſet Ieſu, diſcipulus eſſet, inquirit. Tum ille, eius ſe eſſe dicit: propereáque venite, vt † fidei ſide digna præſtaret. Quod ſi in priore perſeueraret ſententia & fide, maiora eum viſurum & optata cordis eius ad debitum finem ſuũ peruentura. Angarus vero: Ea eſt, inquit, fides & perſuaſio mea, vt etiam non dubitarem, exercitu coacto, contra eos qui illum in crucem egerunt bellum ſuſcipere: niſi à Romanis,* quibus colla ipſi ſubmittimus, metus & periculum imminêret. Taddæus verò: Dominus noſter Ieſus, inquit, manu & auxilio humano non indiget, qui voluntate Patris ſui cõpleta, ad ipſum eſt reuerſus. Augarus rurſum: Sed ego, ait, ipſi patríque eius, quæ fidei ſunt rependerem. Si hoc ita eſt, infert Taddæus: En tibi in nomine Ieſu Chriſti manum meam impono. Simúlque cum attactu, & morbus profugiens euaneſcit: & ipſe breui momento, qualis ante morbum fuerat, agnoſcitur. Ac non ipſe modò, verùmetiam Audus filius eius pedum morbo laborans, multíq; prætérea alij ciuitatis eius, variis conflictantes morbis, oratione ſimul & attactu, celeriter grauamine omni liberantur. Poſt hæc conuocata ad cõcionem ciuitate omni, Apoſtolus ob tam ſalutis noſtræ Seruatori Chriſto † functionem omnem exponit, perfectioribus eos ſacris imbuit, ad ſacrum admittit lauacrum, ſacerdotes, quos opus erat, creat: alia omnia ritè & ordine conſtituit, vrbémque omnem Deo conſecrat. Quum verò ab Augaro ad Apoſtolum deinde pecuniæ mitterentur, accipere eas renuit. Si enim, inquiens, noſtra reliquimus, quomodo accipiemus aliena? Porrò Angari epiſtola ad Chriſtũ, quã per Ananiam expeditum & celerem curſorem miſit, * quoad craſsiore modo cõcipi potuit, verbis ſuis hanc complexa eſt ſententiam: Quum de te curationibúſque tuis audirem, te ſine remediis & herbis, ſolo verbo, cęcis viſum, claudis pedes ſuos, leproſis corpus mundũ, & qui diuturnis premuntur morbis congruentem valetudinem, & quidem gratuitò præbere, aliaq; multa viribus noſtris maiora efficere opera, in mẽtem mihi venit, alterum te duorum iſtorum eſſe arbitrari: vel Deum, qui cœlis relictis ad nos ſeceſſeris: vel ſaltem Dei filium, tantas ſupra fidem & opinionem omnem gerentem. Itaque te hoc ſcripto oro, vt ne moleſtum tibi ſit, ad me venire, méque, qui iam dudum affligit, inueterato morbo liberare. Perſuaſum porrò habeo, quum Iudęi iniquo erga te ſint animo, non optima eos de te capere conſilia. Mihi verò oppidum eſt modicum quidẽ illud, nec admodum celebre vtrique tamen noſtrûm percommodum. Poſtquàm autem Augarus ſcripto ſuo perſuadere ei quod voluiſſet non potuit, deſperato Ieſu, propter reſponſum acceptum, aduentu, quid caperet conſilij incertus, eo tamen quo in Chriſtum tenebatur deſiderio perculſus, pictorẽ eximium ad eum miſit, eíque vt diligenter & accuratè faciem eius in pictura effingeret, imaginémque pro deſiderato illo ſibi afferret, imperauit. Et ille quidem venit, atque in loco ſublimiore ſtans, pingere Chriſti vultũ, vt decebat, conabatur. Quũ verò cœptum opus non ſucccederet (diuinus quippe ſplendor

† τὴν πίστιν πίστει (?)

** ἐχθροῖς τὸν αὐχένα κλίνοντες.*

Eſt hoc ſummi ſtudij Orientaliũ populorũ Græcorum & Ruthenorum.

† οἰκονομίαν.

Ciuitas Edeſſenorum per Taddæum chriſtianiſsimum ſit ſcripit.

** ὡς ἐν τύπῳ παχυμερῶς* (?)

Epiſtola Augari toparchæ ad Chriſtum.

Augarus pictorem ad Chriſtum, qui eius formã depingat, mittit.

ſplendor & gratia in vultu eius coruſcans impedimẽto erat; re ea cognita Saluator textum linteum petit, in eóque prius loto faciem ſuã exprimit, & ad Augarum mittit. Dicitur quoque Perſarũ rex, manu ingenióque promptum pictoré miſiſſe, & per hũc, feruenti fidei deſiderio, ſimul & ipſius Chriſti, & quæ eum diuino modo genuit, matris, quàm celerrimè imaginem depictã accepiſſe. Atque hæc quidem ex tabulariis & archiuis ciuitatis Edeſſæ, quæ tum regia adminiſtrabatur poteſtate, ſunt deſumpta. Fuerant enim in publica librorum monumenta relata. Et libri de Augari rebus conſcripti, hæc quoque complectebantur, ex Syrorum lingua tranſlata. Quæ à me etiam rectè hoc loco opinor eſſe expoſita.

Chriſtus imaginem ſuam in linteũ textũ impreſſam, picturam ſcilicet αὐτόματον ad illum remittit.

Ad perſarũ quoque regem chriſti & matris eius effigies perlata.

Vt Tiberius Cæſar, rebus Seruatoris Chriſti ex literis Pilati cognitis, ſit permotus: & quæ de eo Tertullianus memoriæ commendarit. Cap. 8.

ET iam vbique terrarum mirifico Verbo diſſeminato, ſermonibus omnium reſurrectio aſcenſio, & alia diuinam potẽtiam teſtantia miracula publicè ferebantur. Conſuetudo autem iam inde à plurimis annis obtinebat, vt qui præfecturas aut prouincias ſortiti eſſent, res nouas, quæ ſub eis accidiſſent ſingulas, ſummum Imperium habenti Cæſari ſignificarent, vt illum nihil prorſus rerum omnium lateret. Itaque de reſurrectione ex mortuis, aliiſque prodigiis Ieſu Chriſti, Tiberio Cæſari ſcribens Pilatus; quum res eius pleraſque, tum, quòd ex mortuis rediuiuus, ſibíque ipſi ſuperſtes, Deus iam à multis, & quidem præcipuus inter alios Deus eſſe crederetur, renunciauit. Quam rem Tiberius ad Senatum Romanum retulit. Senatus autem, non eſſe deliberandum de ea cenſuit, ſub illo quidem prætexto, quòd ille nõ priùs, veteri more, ipſius Senatus ſententia, in Deos eſſet relatus: re autem ipſa, quòd diuinæ doctrinæ diſciplina humano prorſus non indigeret auxilio. Sed enim etiamſi ſenatus ad eum modum verbum de Seruatore reieciſſet, Cæſar tamen in ſententia ſua perſiſtit, ſalutaríque prædicationi impedimento non fuit. Scriptum hoc nobis reliquit Tertullianus, vir inſignis, accuratáque legum & actorum Romanorum peritia clarus, in ea quæ ab ipſo latina quidem lingua ſcripta, in græcam verò trãſlata eſt, pro Chriſtianis Apollogia. in qua hæc quoque commemorat, ita ſcribens. Vt de origine aliquid retractemus eiuſmodi legum, vetus erat decretum, ne quis Deus ab Imperatore cõſecraretur, niſi à Senatu comprobaretur. Tiberius ergo, cuius tempore nomẽ Chriſtianum in ſeculum introiuit, annunciatam ſibi ex Palæſtina veritatẽ dogmatis illius (ibi enim prima initia ſumpſerat) ad Senatum retulit, cum prærogatiua ſuffragii ſui. Senatus, quia ipſe non probauerat, reſpuit. Cæſar in ſententia manſit, comminatus mortem Chriſtianorum accuſatoribus. Cœleſti nimirum prouidentia, per ordinationem atque diſpoſitionem competentem, hoc illi ſuppeditante, vt nullo obſtante impedimento, Euangelii Verbum per terras paſſim omnes curſum ſuũ teneret. Sic ſcilicet vi & efficacia cœleſti ſalutare Verbum, quaſi quoddam ſolis lumen, vniuerſum habitabilem orbem prorſus illuſtrauit. Confeſtim nanque, iuxta diuinarum ſcripturarum præſcriptum, in omnem terrã exiuit ſonus diuinorum Euangeliſtarum, & Apoſtolorum eius, & in fines orbis verba eorum. Proinde per vrbes & vicos omnes, copioſiſſimæ meſſis inſtar, frequentiſſimæ numeroſiſſimæque paſſim Eccleſiæ ſunt conſtitutæ: & qui maiorum ſuorũ ſucceſſione, veteriſque erroris & idolorum ſuperſtitionis contagione, animis ſuis erant infecti, diuina Chriſti vi atque virtute intercedente per ſectatorum diſcipulorúmque eius doctrinã, ſimul & miracula; tanquam à grauibus moleſtiſque dominis liberati, vinculíſque duriſſimis ſoluti, omnem illam diabolicorum deorum multitudinem conſpuerũt, vnúmque & ſolum Deũ eſſe confitentes, quia omnia condidiſſet, eũm ipſum veræ pietatis legibus, diuinóq; & ſobrio cultu, per Seruatorem noſtrum generi humano illato, coluerunt.

Tiberius Cæſar per Põt. Pilatũ de rebus Ieſu Chriſti certior factus cum etiã contra ſenatus Rom. ſententiã in deo retulit.

Tertulliani teſtimonium.

Promulgatio Euangelij vbique per vniuerſum orbem.

Vt Caius Tiberio ſucceſſerit, & de Philonis ad eum legatione, & quæ de Caio Philon & Ioſephus memorent, & vt inde Romanorum in Iudæos furor & rabies exorta ſit. Cap. 9

TIberius autem annis viginti duobus cũ dimidio, Imperio adminiſtrato, Caio moriẽs id reliquit. a Hic confeſtim Agrippæ diademate impoſito, regem eum Iudeæ creat. Philippi quoque & Lyſaniæ tetrarchias eidem tum attribuit. neque ita multò poſt Herodis quoque regnum, qui Ioannem occiderat, addit: Herode ipſo vnà cũ Herodiade vxore, plurimis de cauſis, b vt & Ioſepho videtur, perpetuo in occidẽte exilio mulctato. Ea ætate & Philo floruit, vir non tantum apud noſtros, verũetiam apud profanos philoſophos celebris. Genere is Iudæus fuit, inter ciues & magiſtratus Alexãdrinos clarus. Quantus ille quidem in patriis diſciplinis fuerit, quantóue in eas labore incubuerit, ipſa res declarat. Quantus verò etiam in liberalibus externæ philoſophiæ artibus, quid attinet dicere? Platonis nanque & Pythagoræ inſtitutum ſummoperè æmulatus, omnes ſui tẽporis philoſophos longè ſuperaſſe dicitur. Hic res Iudaicas ſub Caio quinque libris eſt complexus, in quibus etiam veſaniam eius dementiam, & quæ ille contumelioſiſſimè improbiſſiméque in Imperio ſuo egerit, & quas ſub eo Iudæi pertulerint calamitates, perſequitur. Illorum nimirum gratia orator quoque Romam venit, quum apud c Caium pro Iudæis patriiſque eorum legibus & moribus orationem haberet, riſum inde, & præterea nihil retulit. Parum verò abfuit etiã, quin de vita quoque ibi periclitaretur, quemadmodum eius in decimooctauo hiſtoriarum libro circa finem d Ioſephus meminit. Seditione, inquit, Alexandriæ inter Iudæos ibi incolentes & Græcos orta, terni ab vtraque factione oratores lecti, apud Caium aderant. Vnus horum Appion fuit. e Is quum multa acerbè in Iudæos dixiſſet, tum illud quoque adiecit, quòd Cæſaris negligerent atque deſpicerent honores. Quum enim alii populi omnes, qui ſub Romano eſſent Imperio, aras & templa Caio conſtruerẽt, rebúſq; aliis omnibus, vt Deum, vene-

c Caligulæ imperium.

a Agrippam Caius Cæſar è vinculis liberatum, regem tetrarchiæ Philippi & Lyſaniæ fecit. Ioſeph lib. 18. cap. 15. de bell. Iuda. li. 2. cap. 5.

b Lib. 9. cap. 7.

c Fuit is Romæ apud Caium pro Iudæis Alexandrinis orator: ſed parum ab eo eſt humaniter acceptus.

c Initio Caligula ſe popularem oſtendit, animóſque & ſtudia hominũ in ſe incendit. Deinde verò luxu, incontinentia, atrocitate, & vitiis omnibus, monſtrũ exhibuit.

d Ioſephi ea de re teſtimoniũ.

e Iudæi iuſſus à C. Cæſare effigiem eius in templo collocare, arma potius ſumpſere. quem motum, Cæſaris mors diremit. Tacit. lib. 21.

neraretur:ſolis Iudæis abſurdũ videri,ſtatuis,eũ honorare,aut per nomen eius iurare.Hæc aliáque multa quum Appió dixiſſet,quibus Caiũ, progenio eius vt par erat,elatum iri ſperebat, Philo princeps legationis Iudæorum, magna gloria vir,& philoſophiæ nõ imperitus,Alexandri Alabarchi frater,per defenſionem obiectam diſertè refelli. Explo ſit autem eum Caius, abire à ſe ſtatim iubens. Atque ille ita peritus videbatur graue quiddam in eos decreturus eſſe. Philo porrò contumelioſe reiectus, exiit, & ad eos qui ſecum erant Iudæos, *f* Fidendum eſſe,inquit animúmque ſumendum. Caium enim iratum quidem eis eſſe,reipſa autem Deum aduerſus illum iam auditorem adeſſe, & liberatorem. Hæc quidem Ioſephus. Sed & ipſe Philo ſingillatim quæ in legatione illa acciderunt, commemorat: ex quibus equidem alia prætermittã, & illa tantum oratione perſequar, per quæ perſpicuum fiat quæcunque non multo pòſt Iudæis accidere, *g* propter piacularem temeritatem, quam in Christo necando exhibuerunt,accidiſſe. Itaque ille primum refert, *h* Seianum quendã, qui plurimũm apud Imperatorem Tiberium autoritate valuit, illud in primis ſtuduiſſe, vt funditùs tota gens Iudæorum deleretur. Deinde Iudææ præſidem Pilatum, ſub quo piaculum illud in Chriſtum eſt commiſſum, ſtante adhuc Hieroſolymis templo, nouum quiddam atque inſolens contra leges,ſanctiones, moréſque eorum feciſſe, eóſque per id in magnã conturbationem & morum conieciſſe. Poſt Tiberiũ autem idem memorat, Caium Imperio ſuſcepto, quum plurimis Iudæorum gentem cõtumeliis iniuriiſque affeciſſe, tum maximis etiam detrimentis atque cladibus afflixiſſe. Quæ vt omnes ex ipſius oratione intelligerent, commodius eſſe duxi, eam hic referre. Verba eius hęc ſunt: Tanta morum Caij erga omnes, præcipuè verò in Iudæorum gentẽ, quibus grauiſſimè erat infenſus, fuit peruerſitas, vt in pleriſque vrbibus, ab Alexandria exorſus,oratoria eorum ſignis & ſtatuis imaginis formæque ſuę complens, ſibi ipſi arrogaret atque dicaret. Quæ enim ab aliis ſacrata erant, concupiſcens ipſe vi occupabat. †Templum autem ſanctæ ciuitatis,quod ſacroſanctum,inuiolatum,† & à direptione omni liberum permanſerat,in proprium mutaret & transformaret delubrum, Iouis id illuſtris, noui Dei, Caij nominari iubens.

ἀλλ᾽ ἢ δὲ ἐρρεῖν ... μὲν αὐτοῖς ἐργίο μενὲ ἐργασ᾽ ἤδη τοῦ θεοῦ αὐτίπαρεξάγοντος.

g propter innocentiſſimam Chriſti cædem maximas quaſque Iudęi pertulere clades.

h Seianus in agis infenſus.

Perſtringũtur calamitates Iudæorum quas ſub Tiberio & Caio pertulerunt,extremi excidij vrbis Hieroſolimitanæ proœmia.

Tumultus Iudęorum ingens propter Cęſaris ſtatuas in templum à Pilato inductas Ioſeph. de bello Iud. lib. 2. cap. 3. Egeſip. li. 2. capi. 5. De hoc capi. ſeq. Caius templa Iudeorum ſtatuis ſuis impleuit.

ἄβατον, ἀσυλίας ἠξιωμένον.

Quæ mala Iudæis conciliauerit atque intulerit Pilatus: & vt is illata ſibi ipſi manu interierit. cap. 10.

INnumerabiles inſuper alias calamitates orationem omnem ſuperantes Iudęis Alexãdrinis accidiſſe,idem Philo, ſub eo quem diximus Caio,in ſecundo libro, cuius titulus eſt De virtutibus,* ſermone aſſimulato cõmemorat, cui & Ioſephus conſentit: itidem à Pilati, & in Seruatorem cõmiſſi piaculi tẽporibus,calamitates Iudęorum initiũ ſumpſiſſe memorans. Qualia igitur & is in ſecũdo Iudaici belli libro ſcribat, audire eſt operæpreciũ: Pilatus, inquit, à Tiberio procurator in Iudæam miſſus, noctu velatas tectáſque Hieroſolymã infert Cæſaris ſtatuas: ſigna eæ vocãtur. Qua rei nouitate interdiu maxima à Iudęis turba eſt excitata. Qui enim propius aſſiſtebant, ad conſpectum earum conſternati ſunt, tanquam apertè legibus eorum proculcatis: quippe ſimulachrum aliquod in ciuitate habere, illis religio erat. Hęc ſi quis Euangelicis addat verbis, veritatem ipſam inueniet, celeriter enim eos vindicta eſt conſequuta, propter eam, quam apud Pilatum inſolenter, edidere vocem: non alium ſe, clamantes, habere regem, præterquàm Cęſarẽ. Paulò poſt alia quoque calamitate preſſos, idẽ Ioſeph⁹ ſcribit: Poſt hæc,dicens,aliam quoque turbam conciuit Pilatus, ſacro theſauro (cui nomen Corbona) in aquæ ductus conſtructionem conſumpto, qui quidem ad trecẽta dirigebantur ſtadia. Aegrè ſerebat eam indignitatem multitudo,& præſente Hieroſolymis Pilato,tribunal circumſiſtentes vociferabatur. Ille porrò,quòd Iudęorũ pręuidiſſet tumultum, turbæ eorum milites armatos, qui militaribus operti eſſent veſtibus, immiſcẽs ferro quidẽ petere quenquam prohibuit, fuſtibus autem vociferentes pulſare præcepit: eiúſq; rei cauſa ſignũ,vti conuenerat, eis pro tribunali dedit. Quapropter Iudęi ad eum modũ verberibus cęſi, multi plagis ſunt interempti, multi etiam à ſuis inter tumultũ protriti interierunt. Multitudo porrò ipſa ad cladem eam exanimata conquieuit. Alias item innumerabiles, nouendis rebus,excitatas calamitates, idẽ Hiſtoricus perſequitur, per quas aſtruit atque probat, quod à perpetrato in Saluatorem piaculo, nunquam & in vrbe ipſa, & in Iudæa omni, eſſe deſierint ſeditiones, tumultus, pugnæ, aliorúmque intolerabilium cladium alię ſuper alias incurſiones, donec poſtrema omnium vrbis ſub Veſpaſiano obſidio eos inuaſit, ac prorſus extinxit. Atque eorum quæ Iudæi in Chriſtum cõmiſerunt, talem illi diuinitus ſunt experti vindictam, ſenſim eos carpentem. Verùm enimuerò & ipſe Seruatoris iudex Pilatus quũ ſub Tiberio (quòd Maria Magdalena Romam adierat, & Seruatoris res ibi retulerat) maximis affectus eſſe dicitur contumeliis, tum Caij temporibus poſtea extrema calamitate oppreſſus eſſe fertur: quemadmodũ id tradunt, qui Græcorũ Olympiadas, quæque in eis acta ſunt, compoſuere. ad eas enim neceſſitas anguſtias variis aduerſiſque caſibus eſt redactus *b* vt manus ipſe ſibi attulerit, & ſui ipſius vindex ipſe factus ſit: vltione diuina (ita enim conicere oportet) breui eum conſequente. Id quod & de Anna, & de Caipha, aliiſque item ſcribis & Phariſæis dicitur: qui & ipſi dignitas variáſque dederunt pœnas, eius, quam Chriſto intulerunt, iniquæ & iniuſtæ necis.

• ἐν εἰρωνικῷ λόγῳ.

Sacer templi theſaurus à Pilato in aquę ductum ædificationem conſumptus.

Seditiones populares, diuinæ vindictæ ſunt.

b Pilatus vltione diuina manus ipſe ſibi attulit.

L. Vitellius Syriæ præfectus, Pilatũ propter Iudæorum accuſationem Romam ire iuſſit & Marcellum Iudæis præfecit. Ioſeph. lib. 18. ca. 11. Reliqui etiam Chriſti Saluatoris perſequutores malè diſperierũt.

De imperio Claudij Cæſaris, qui Caio ſucceſſit: & de fame, quæ ſub ipſo inualuit, & de Theuda impoſtore. Cap. 11.

DEinde nondũ quatuor prorſus exactis annis Caius,qui tũ Imperiũ tenebat furore correptus, & vſque adeò eſt effœminatus, vt veſtimẽtis, plicaturis, aliiſq; ornamẽtis mulieribus vteretur. †quapropter in balnęis cęſus, Claudio ſucceſſori Imperium reliquit. ſub quo ingẽs illa fames fuiſſe ſcribitur, quam etiam Agabus prophetiæ dono clarus futurã prædixerat. Eáque de cauſa Barnabas quoque & Paulus ex Antiochia fratribus per

Caij cædes De ea hiſtoriæ variant.

ὅθεν ἐν βαλανείοις ἀναιρεθεὶς.

bus per miniſteriū ſuum victum ſummittebant. A Quo tempore etiam Adiabenorum gentis regina, Helena nomine, Ioſepho teſte, ingenti pecunia frumento in Ægypto comparato, indigentibus id tranſmittebat. Huius ſanè Helenæ, cuius, quem modò diximus, hiſtoricus meminit, ſtatuæ illuſtres in ſuburbanis Æliæ non longo poſt tēpore ſunt viſę. Itidē Ioſephus & Theudę impoſtoris & malefici, de quo in Actis quoque Apoſtolorum mentio fit, meminit hiſce verbis: Quum Fadus Iudææ præeſſet, impoſtor quidā Theudas nomine, perſuadet ingenti hominum multitudinis, vt facultatibus ſuis ſecum receptis, ad Iordanē fluuium ſe conſequerētur: dicebatur enim propheta eſſe. Is, quòd ſe iuſſu ſuo fluuium eum diuiſurū, facilèque eis tranſitum prębiturū eſſe pollicetetur, multos ſeduxit. B Cęterùm Fadus eos ea veſania non diu frui paſſus eſt. Turmā enim equitum in eos immiſit qui illos ex improuiſo oppreſſos, partim trucidant partim captiuos abducunt. Ipſe quidem Theudas viuus in eorum peruenit poteſtatem, eiúſque necati caput Hieroſolyma perlatum eſt.

Fames in Iudaea: & c ſub Claudio.

Helena Adiabenorum regina inopia pauperum in Iudaea, ſubuenit.

De Theuda impoſtore ſeditioſo, ex Ioſepho.

Exemplum vindicatæ ſeditionis & rebellionis.

Martyrium Iacobi apoſtoli, filij Zibedai: eiuſdémque fratris Ioannis Theologi. *Cap. 12.*

HVic deinceps hiſtoriæ idem Ioſephus magnam illam famem addit, ſicuti & Lucas in Actis, ea ipſa fame, Apoſtolorúmque miniſterio expoſito, illud deinde infert: Eo autem tempore ſub Claudio videlicet, Herodes rex (quem Agrippā Ioſephus nomina, Lucas autem Herodem vocat, quòd fortaſſe binominis fuerit) manus in nonnullos ex eccleſia, vt eos affligeret iniecit. Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis, gladio. De quo Clemens quoque ςρωματεὺς, ſeu contextor, memoria quiddam dignum in ſeptimo Diſpoſitionum libro, ex maiorum commemoratione acceptū ſcripſit: Quod is, qui illum ad martyrium ducebat, quū eum generosè admodum, & magna cum conſtantia ad ſupplicium ire videret, ſe quoque Chriſtianum eſſe profeſſus ſit. Vterque igitur, inquit, ſimul abducti ſunt. Atque inter eundem, noxam ſibi ille à Iacobo remitti rogauit. Iacobum porrò paululū deliberaſſe: moxque ad illum, Pax tibi, dixiſſe: oſculúmque ad vocem eam addidiſſe, & ſic vtrunque capite truncatum eſſe. Herodes autem vt ſacra inquit Scriptura, quum gratam eſſe Iudæis D Iacobi cædem videret, Petrum itidem comprehenſum, grauíque catena vinctum, in cuſtodiam coniecit, eidémque ſupplicium itidem capitale molitus eſt. Et perfeciſſe ille impiam illam cædem, niſi angelus noctu adueniens, vinculis illum liberaſſet, & in priſtinum prædicandi verbi miniſterium reduxiſſet. Atque equidem res diuinæ diſpoſitionis de Petro, ſic ſe tum habuere. Cæterùm vindicta conatum Herodis in Apoſtolos nefarium perſequutura, minimè ceſſabat ſed quæ aliàs vt plurimum tardior eſſe conſueuit, tum præſtò ſtatim affuit.

Iacobi Apoſtoli martyriū.

Spiculator qui Iacobū ad ſupplicium duxit, chriſtianus factus, cum eodē decolatus eſt.

Petrus per angelum è carcere liberatus.

Vt Agrippa, qui & Herodes dictus eſt, perſequutione in Apoſtolos cœpta, diuinam ſtatim vindictam ſit expertus. *cap. 13.*

QVum & enim poſt eum, qui dictus eſt, in Apoſtolos ſuſceptum conatū, Cæſaræam veniſſet, celebri quodam die, ſplendida ornatus veſte, magna vocis contentione vehementius copioſiúſque pro tribunali ad populum verba fecit. Ad cuius orationē quum plebs adclamaſſet; Dei vox, non hominis: confeſtim, vt ſacræ literæ inquiunt, Angelus occulta plaga eum mulctauit: a vnde etiam à vermibus corroſus atque conſumptus, animam egit. Enimverò præter alia, illud quoque mirari mihi in mentem venit, quòd Hebræorum hiſtoricus b Ioſephus, in vniuerſum diuinæ ſcripturæ conſona ſcribere videtur. Qualia nanque de Herodis obitu in decimonono antiquitatum libro c memoret, verbis ipſius referre libet. Tertius, inquit annus, ex quo totam Iudæam regebat, peractus fuerat, quum is Cæſareæ, quæ antea Stratonis turris vocata fuerat eſſet, edebat ibi in honorē Cæſaris, pro cuius ſalute, feſtos quoſdam inſtitu erat dies, ſpectacula. Confluebat tum ex ea prouincia, eorum qui magiſtratus & honores gerebant, ad eum multitudo. Porrò ſecundo ſpectaculorum die, veſtem ex argento miro artificio contextam induit, & in theatrum cum prima luce venit. Ibi primis ſolarium radiorum ictibus argentum illuſtratum, mirandū in modum coruſcabat, metuendum atque horrendū quiddam inſpicientium oculis ſplendore ſuo inferens. d Itaque aſſentatores hinc & inde, vocibus ne ipſi quidem bono futuris, acclamabāt: Deum enim appellabant, & vt beneuolus propitiúſque eis eſſet, rogabant: Si hucuſque eum vt homi- C nem veriti eſſent, de cæterò humana natura ſuperiorem præſtantiorémque profeſſuros eſſe, pollicentes. Non increpuit eos rex, neque tam impiam aſſentationem eſt amolitus. Sed paulo pòſt inflatum caput ſuum ſuſtulit, f & angelum funiculo cuidam inſidentem conſpexit. * Statim hunc ex malis illis eſſe, qui aliquando boni fuiſſent, cognouit. Itaque immenſus illius pectus dolor, ventrémque cruciatus, cum vehementia ſumma inuaſit, & ad amicos conuerſus: En ego, inquit, Deus veſter, vitam relinquere cogor, Parcis ipſis derepentè ementitas in me voces veſtras coarguentibus: & qui modò à vobis immortalis ſum dictus, nunc ad mortem abducor. Sed accipiendum venit, quod Deo eſt viſum; fatum. Non obſcuram tamen nos, ſed felicioris ſplendidioriſque ſortis exegimus vitam. Hæc vbi dixiſſet, dolores eum intenſiores cruciabant. Quapropter magna celeritate in regiam eſt deportatus. Et fama apud omnes paſſim increbuit, paulo pòſt eum omnino moriturum eſſe. Tum multitudo omnis vnà cum coniugibus & liberis, ſumptis patrio more ſaccis, locíſque omnibus fletu & luctu repletis, Deo pro ſalute regis ſupplicarunt. Et quum in ſublimiore cubiculo is decumberet, & inde homines ſupinos procumbentes proſpiceret, ne ipſe quidem lachrymas continere potuit. ac quinque continuos dies ventris doloribus confectus, vitam finiuit: ætatis quinquageſimum quartum, regni ſeptimū agens annū Quatuor quidem ille ſub g Caio regnauit annos, tetrarchia Philippi trib. annis adminiſtrata, Hero-

Claudius Agrippę regnum confirmauit, omne Herodis imperiū & Lyſaniæ addens.

Herodem Agrippa fratrē Chalcidis regē conſtituit, Ioſeph lib 19. cap. 4. de bel. Iudai. lib. 2. ca. 4 Idem Herodes ſacerdotum & templi adminiſtrationem à Claudio impetrauit. Ioſeph. libro. 20 cap. 4.

Herodē mortuo, regnum eius Agrippę iunioris Claudius tradidit. quod id vſque ad vaſtationē Hieroſolimorum obtinuit. Ibid. cap. 9.

a Horrenda miſerandáque Herodis mors.

b Ioſephi teſtimonium.

c Cap. 7. de bell. Iud. lib. 2. cap. 4.

d Illuſtre exēplum pernicioſa impudentiū adulatorum aſſentationis.

e Sub Herodis nomine Lucas Agrippa ſenioris necē in Actis deſcribere videtur. Act. 12.

f Herodes angelum videt.

** τοῦτον εὐθὺς ἐνόησε τῶν κακῶν εἶναι, τὸν καὶ ποτὲ τῶν ἀγαθῶν γενόμενον.*

g Claudius poſtea Agrippa iunioris Philippi tetrarchiam Traconitidem conceſſit.

dis aotem quarto anno recepta. Tres porrò reli- E quos annos ſub Claudij imperio conſumpſit. Dignus certè quidem eſt Ioſephus iſte admiratione, qui ſic diuinis conſona literis ſcribat.

De Simone Mago, eiuſque hæreſi, & vt ei reſtiterit in primis Romæ diuus Apoſtolus Petrus. Cap. 14.

QVum ad eum modum perſuaſio & fides in Seruatorem per omnem propagaretur terram, anuquus ille generis ſalutis que noſtrę hoſtis, arte quadam vrbem eam, in qua tum ſummum eſſet imperium, præripere atque occupare contendens, Simonem vico Gitthon ortom, qui antea Orientem peragrans, incantamentis eum atque impuſturis compleuerat, eò mittit, ibíque ille breui ciues (paucis exceptis) magica ſua arte ſeducit. F Eò autem impietatis peruenit, vt quum Deus eſſe crederetur, tũ ſtatua magnifica in flumine Tiberi inter duos põtes honoraretur, cum inſcriptione tali: Simoni Deo ſancto. Atque ita Deus non tantùm apud Samaritanos, verùm in aliis qnoque nationibus* princeps Deus colitur. Quin & Helena quędam comes eius, quæ Tyri Phœnicum, ante hac in lupanari corpore proſtituto quæſtum fecerat, parem cum eo honorem conſequuta,* principis intelligentiæ nomen obtinet. Hæc ſic in defenſione profeſſionis noſtræ ad Antonium, philoſophus idemque martyr Iuſtinus commemorat. Quibus ſimilia quoquo ſcribit io primo ſuo cõtra hæreſes libro, Irenęus Lugdunenſis epiſcopus. Vterque autem nó longè poſt Apoſtolorũ tẽpora vixit: de quibus ſuo loco, quæ par eſt exponemus. Hæreſum porrò omniũ dux & princeps Simon iſte habetur. G Vnde in hodiernũ vſque diem, qui eius ſunt ſectæ & opinionis, ſobriũ & ſincerum Chriſtianæ philoſophię inſtitutum egregiè aſſimulantes renunciaſſe quidẽ idolorum errori videntur: nihilominus tamen eam retinere contendont, ſimulachra & imagines Simonis & Helenæ illios erigẽtes, libationibúſque & ceremoniis eos colere ſtudentes. Horum res turpiſſimæ, ſtupotem & conſternationẽ mentis hominibus afferunt. Quippe quę tales ſint, vt tantũ abſit vt ſtylo ſcriptis rectè mandari poſſint, vt propter obſcœnæ fœditatis exuberantiam, nullum eas modeſtũ & pudicum os eloquatur. Qucquid enim exacte aut cogitatione concipi poteſt, quod turpitudine quauis ſit impurius, id omne hæreſis iſta omnium ſceleſtiſſima atque nefandiſſima longè ſuperauit, hominibus miſeris, peccatiſque onera- H tis mulierculis imponens. Tantum parentẽ, autorem, & ducem, aduerſariũ magnis Chriſti diſcipulis, tam inde ab initio humanæ ſalutis inſidiatrix veriuta illa vis obiecit. At diuina è diuerſo gratia & inexpugnabilis virtus, miniſtris ipſa ſuis ſedulò aſſiſtens, tantorũ malorũ facẽ vbiq; incendium ſpargentem, quàm celerrimè extinxit, ſublimitatem omnem quæ ſe adoerſus cognitionem Dei efferret, diſiciens atque pelſuodans. Quapropter nihil eorum quæ tum temporis ſuccreſcere cœperunt malorum, ad ſtatũ & vigorem ſuum peruenit. Veritatis enim ipſius lux mirificè reſplendens, coruſcabat, & recens cœlitus elucens ineluctabile vigebat verbum, Apoſtolorum coocionibus & inſtitutis magiſque inualeſcens. Proinde & magus iſte, gratiam miſer venalem eſſe exiſtimans, primùm in Iudæa à diuo Petro, tanquam luce clariore, mentis oculos perſtrictus, maxima eáque maritima profectione ſuſcepta, ex Oriẽte Occidentem verſus migrat, Romanámque vrbem præoccupat. Atque ibi quum cœptis ſuis maximè ſuprema inſeruiret poteſtas, breui admodũ tempore vſque adeò res ex ſententia ſuccedunt, vt quum ſibi incantationibus & præſtigiis totam conciliaret vrbem: tum ſtatua poſita, vt dictum eſt diuini ei tanquã Deo exhiberentur cultus & honores. Sed enim non diu illi fraude ea vti conceſſum eſt, nam ſub eodẽ Claudij Imperio quæ omnia ſapienter propter ſummũ io genus humanũ amorem dirigit Prouidentia, quaſi anteſignatum & inſuperabilem atque inuictũ fidei propugnatorem,* qui virtutis ardoríſque gratia primas inter Apoſtolos diuinitùs eſt conſequutus, Petrũ, perinde atque contra feram agreſtem & pernicioſam, excitauit. Is non ſecus atque fortis & generoſus Dei dux, diuinis inſtructus armis occidentalibus ex Oriente ſupercœleſte perfert lumen, arcanum ſcilicet de Chriſto myſteriũ & regnum cœlorum læto promulgat nuncio. Atque ad hunc modum quum in Occidente Euãgelica reluceret lucerna, ilicet Simon ipſe vnà cum fraude & ſeductione ſua, cõfeſtim extinctus euanuit.

Simon Magnus Romam venit omnes ei honores et illi attributi.

** πρῶτος θεός.*

Helena comes eius Nonnulli hanc selen vocant.

** πρώτη ἔννοια.*

Simon iſte hæreſum omniũ autor.

Hæreſis eius ſpurciſſima & fœdiſſima quæ Chriſti nomine tanquã obtẽtu et prætextu quodam ad flagitia & probra omnia tegenda abutitur.

Omnes Simonis iſti magnos Apoſtolos oppoſuit, & Petrum præcipue.

Petrus Apoſtolorũ princeps.

τὸν ἀρετῆς ἀρχῆ καὶ θερμότητος τὰ πρωτεῖα κατὰ πάντων ἀποστόλων ἐσχηκὼς μαθητὴν Πέτρον.

De Euangelio Marci, & vt in Ægypto & Alexandria ab eo primum Monachorum vita ſit inſtituta. Ca. 15.

TAntum aotem in auditorum animis pietatis reliquit lumen Petrus, vt auditis contenti eſſe, & in iis quæ ſine ſcripto, de dioino verbo addidiciſſent, permanere non poſſent. Quam ob cauſam Marcom, qui tum Apoſtolum conſectabatur, magna animorum cõtentione obteſtantur, vt monumentum aliquod traditæ ſine ſcripto diſciplinæ, in literas relatum, eis relinqueret: neque prius inde diſcederet, quàm id quod rogatus eſſet, perfeciſſet. Quo cognito Apoſtolus, diuini inſtincto ſpiritus, perquàm eſt tam eximia eorum virorum delectatus voluntate & cupiditate: proindéque ſcriptum id iudicio ſuo comprobauit, & vt in Eccleſiis legeretur, conſtituit. Hanc quippe caoſam ſcripti à Marco Eoangelij extitiſſe, Clemens in ſexto Diſpoſitionum tradit. Atqoe his conſona Hierapolitanus commemorat Papias. Proptereáque Petri, quod ſecundum Marcum eſt dicitur Euangelium. Meminit porrò Marci in priore epiſtola ſua Petrus, quam Romæ agens compoſuiſſe fertur, in qua etiam figuratè Romam Babylonem nominat, ita inqoieus: Salutat vos ea quæ in Babylone eſt, coelecta, Marcus filius meus. Quem Lucas quoque in Actis Ioannem vocat. Dicunt præterea diuinum hunc Marcum, primùm in Ægyptum & Alexandriam miſſum, Euangelium quod conſcipſit prædicaſſe, Eccleſias ordinaſſe, atq; ei quę ibi eſt Chriſtianorum monachorũ ſolitariæ vitæ leges dediſſe. Tanta autem virorum & mulierum à primo ſtatim initio confluxit multitudo, vt exercitij ſtudiíſque eorum philoſóphiam, inſtitutum, mores, vitam, rationémque conuerſationis omnem, inſcriptum retulerit, in vtróque

Rogatu auditorum Petri, Marcus ſectator eius Euangelium ſcripſit, à Petro deinde comprobatum.

Roma figuratè à Petro Babylon dicta.

Marcus idem in Actis Ioannes.

Marcus primum in Ægypto Euangeliũ prędicauit, & monaſticam ibi inſtituit.

Philo cum Petro Romæ collocutus.

philoſophiæ

philoſophiæ genere celeberrimus Philo: quem A
ad colloquium Petri, Romæ diuinum Verbum
concionantis, fama eſt peruenisſe.

Philo de monachis Chriſtiani: in Ægypto ſcripſit.

Qualia ſapientiſsimus Philon memoriæ prodiderit, de eis qui primum in Ægypto Chriſti philoſophiam profeſsi ſint & exercuerint. cap. 16

NOn tantum verò is quaſi numine afflatus,
proſequitur inſtitutum eius temporis Apo-
ſtolicorum ex Iudæis, vt videtur, progenito-
rum virorum: ſed id quoque iudicio ſuo cõpro-
bat, quamuis etiam tum plurimæ veterum Iu-
dæorum conſuetudines obtinerent. Aſſeuerat
quoque verbis diſertis, nihil ſe veritate ducere
prius aut antiquius, neque quidquam ex ſeipſo
rei ipſi addere conſtituiſſe. Quapropter ſcriptũ B
id, canones & regulas, quæ etiamnum in Eccle-
ſia ſeruantur, liquidò continet. Inſcriptio autem
libri eſt, & titulus * De vita contẽplatrice, ſiue
de † ſupplicibus. Eos autem qui vitam eiuſce-
modi complexi eſſent, θεραπευτὰς, hoc eſt, culto-
res ſeu curatores vocat, vel quòd nam m appella
rentur, nondum Chriſtianorũ nomine late dif-
fuſo: vel propter purum ſincerúmque Dei cul-
tum: vel quòd tanquam medici, exercerent, cura-
rent, atque colerent eorum qui ad eos veniſſent,
animos, omni eos, vitiorum perturbatione libe-
rantes: vel aliam quamcunque ob cauſam. neque
enim de eo contendere neceſſarium eſt. c Hos à
principio, quum Chriſtiana philoſophia initia-
rentur, dicit, rem familiarem facultatésq; ſuas
relinquere ſolitos eſſe: ac deinde nuncio omni- C
bus vitæ huius curis & ſolicitudinibus remiſſo,
extra muros in ſemotis aliquibus agris & hortis
aut etiam montibus, verſari atque viuere: diſſi-
miliúmque omnium conſuetudinem tanquam
pernicioſam auerſantes, vitam propheticam fla-
granti atque feruenti fide meditari atque æmula-
ri. Non ſolum autem eo in loco, verùm etiã alibi
in orbe hoc genus fuiſſe ſcribit. Decebat quippe
ſũmi boni & Græciam & Barbariam participes
fieri, in Ægypto tamen & maximè circa Alexan-
driam in ſtitutum hoc frequentari. In vna quaque
autem ſolitaria, inquit manſione ſacram domũ
reperias, quam σεμνεῖον hoc eſt honeſtatis graui
tatiſque locum & monaſterium vocant: in quo
ſcilicet ab aliis ſeiuncti & ſolitarij, † honeſtæ
ſanctæque vitæ miſteriis imbuuntur. Eò nihil in
fertur vel frumenti, vel potus, vel etiam alterius D
rei ad neceſſarium corporis vſum pertinentis.
Sermones tantum & leges, dictáque prophetarũ
atque hymnos diuinitùs inſpiratos ibi medi-
tantur, atque etiam alia quibus doctrina & pie-
tas augeſcens, ſummum conſequitur bonum.
Interuallum porrò temporis ab ipſo diluculo ad
veſperam vſque, in exercitio eos continet. Sa-
cris enim incumbentes literis, in patria ſedulò de
ſudant philoſophia. Ac quaſi fundamentum pri-
mum iacientes ipſam continentiam, reliquas ei
ſuperſtruunt virtutes, neque ante ſolis occaſum,
alicui ex eis panem aut potum ſumere licet. Vir-
tutis enim ſtudium luce dignum, ita vt par eſt:
contrà autem ad tenebras pertinere eas, quæ ad
neceſſarium corporis vſum ſumuntur, curas iu-
dicant c. Sunt autem qui poſt tres aut plures dies
demum cibi reminiſcuntur, quibus videlicet

** περὶ βίου θεωρητικοῦ. † περὶ ἱκετῶν. Ieſus hebraico ſermone curator dicitur ſiue medicus & ſaluator. & ab hoc fortaſſe nomine Ieſſæi primùm dicti ſunt quàm Chriſtianorum cognomen fideles obtinuerunt. Ab Antiochia namque ſicuti veritatis argumentum habet, diſcipuli & eccleſia Dei vniuerſa, chriſtiani dici cœperunt. Reperies eius rei argumentũ ſi Philonis commentarios legeris in libro eius quẽ de Ieſſæis inſcripſit. Qui horũ vitæ cõſuetudinẽ & laudes exponẽs et monaſteria quæ in regione circa Mariæ lacum habuere cõmemorans, nõ de aliis quã Chriſtianis primis, hiſtoriã texuit eis peragratis.*

Epipha. 9. De Nazaræis.

c Chriſtianorum nõ ſolum Monachorum hominũ, inſtituta & mores.

d σεμνεῖα. nõ ſolum Monachorũ, ſed hominum chriſtianorum omnium oratoria

maior doctrinæ ineſt cupiditas. Nonnulli e-
tiam ita lætantur, deliciiſque affluunt circa ſa-
pientiæ epulas, plurimas ſuppeditantes doctri-
nas, vt duplicatum etiam id tempus ſe abſti-
neant, & ſextò vix die de neceſſariò alimen-
to participare conſueuerint. Expoſitiones por-
rò ſacrorum oraculorum per allegorias arcanas
occultáſque ſententias, & anagogas ſiue contem
platrices & myſticas intelligentias inſtituũt. Stu-
diũ ſiquidem, & quaſi lex philoſophorum iſto-
rũ animanti perſimile eſt, cuius corpus dictũ lite
ræ anima autẽ ſit abſtruſa in ea atque inuiſibilis
mẽs & intelligẽtia. Sunt quoq; apud eos & mu-
lieres ſolitariæ, θεραπευτίδες hoc eſt cultrices
dictæ quæ ſacrã hanc vitã & inſtitutum ſectãtur:
quarum pleræque modeſta & ſobria ſenectute
ornatæ puritatẽ & virginitatẽ nõn neceſsitate,
ſed ſpontanea animi deſtinatione colunt, nullã-
que corporis voluptatum curam aut rationem
habentes, non mortalium, ſed immortalium libe
rorum gignendorum cupiditatem optinẽr, qua-
les liberos ſola ex ſeipſa Dei amans anima pro-
creare poteſt. Verùm enimuerò quum duo ſint
hominum vitæ inſtituti genera: vnius nimirum,
eiús que inferioris coniugalis conſuetudinis: al-
terius autem ſupermundanæ & angelicæ, Deo vi
delicet dilectæ virginitatis, ac ſolitariæ prioriſ-
que conuerſationis: ſi quis legitimũ ac impolutũ
ſequatur matrimonium, longè ille quidem à re-
prehenſione abeſt, ſed pauciora ei cõtingunt cha
riſmata & dona. Sobriè enim pudicéque & is vi-
uere dicitur, & trigecuplum virtutis fert fructũ,
C difficulter certè quidem ſexagecuplum. Cui verò
ſincerè Angelicam vitam degere ſit datum, etiã
ſi ea aſpera ſit & ardua, facilè tamen ei fuerit ſexa
gecuplũ, atque etiam centuplum ferre fructum,
certò ſcilicet ad perfectionẽ & ſummum bonum
collimanti. Scripta autem iis eſſe dicit veterum,
qui autores & duces profeſsionis eorũ extitere,
& multa monumenta ideæ & formæ eius quæ al
legoriis delectatur poſt ſe reliquerunt, virorum:
iis illi quaſi archetypis, primiſque exemplaribus
vtentes morem modúmque eum imitãtur. Ea
porrò monumenta, diuina Apoſtolorum Euan-
gelia, & Pauli Epiſtolas eſſe puto, interpretatio-
nem antiquarum ſcripturarum rectam cõtinen-
tẽs. Non ſolùm autem, inquit, contemplationi
vacant, ſed nouos etiam hymnos, carmina, &
laudes in Deum omni genere grauiorum nume-
D rorum atque rhythmorum componunt. Vide-
bitur fortaſſe cuipiam, Philonem non hæc de
Euangelicæ vitæ inſtitutis dixiſſe, vt quæ aliis
quoque accommodari queant: ſed is certum
indubitatúmque eſſe ſibi perſuadeat, noſtram il-
lum depinxiſſe viuendi conſuetudinem. Quum
ad hodiernum vſque diem, nõ apud alios quàm
apud noſtros homines regulas tales viuendíque
mores conſeruari compertum ſit: conuentus ſci
licet in vnum, & ſeorſum quidem mulierum, ſe-
orſim etiam virorum, frequentatas conuerſatio
nes, ſolitáque & ſtata exercitia, quæ etiam nunc
nos ſoli, & maximè vnà cum inedia cibique ab-
ſtinentia, cum precibus, & cum diuinorum ora-
culorum meditatione, & peruigiliis & orationi
bus, ſalutiferæ Paſsionis feriis, atque etiam ante
eas ferias celebrare conſueuimus. Addit inſuper
Philo & illud: Solere apud nos ita cãtari hym-

† τῶν τῷ σεμνῷ βίῳ μυστήρια μυεῖσθαι.

** τέλος ἄριστον.*

e Ieiunium. Sacrarum literarum ſtudium.

Antiquus Aſcetarũ ſtatus.

Collatio coniugalis & cœlibis vitæ.

Libri chriſtianorum & monachorum ſanctorum.

Nouum teſtamentum, veteris eſt expoſitio.

Non de aliis quàm chriſtianis hominibus canones hos Philo ſcripſit.

priuilegium Chriſtianorum in paſsionis Chriſti &c. feriis.

nos, vt quum vnus certis conſeruatis numeris, ritè atque decenter præeat, reliqui tacitè illum audientes, hymnorum tandem extremas partes concinant. Præterea temporibus ſuis illos humi in herba ſtipadio iacere ſolitos, vinum prorſus, vt ipſius verbis vtar, non attigiſſe, neque quidquam ſanguinei guſtaſſe refert. Potum quippe illis fuiſſe aquam tantum, cibum autẽ cum pane ſalem & hyſopum. Adhæc morẽ quoque Eccleſiis præſidentium magiſtratuum deſcribit: atque in iis, quum cæterorũ miniſtrorum munia, tum ſummæ omnium Epiſcopalis dignitatis ſublimitatem. Quod verò hæc Philo de primis pietatis præconibus & traditis ab eis antiquitùs moribus ſcripſerit, ſatis ei perſuaſum fuerit, qui diligenter & accuratè quam diximus, hiſtoriam eius, viri legere voluerit.

De Philonis ſcriptis, & de moribus eiuſdem *cap. 17.*

θεραπευταί

Philo porrò ipſe & verbis eſt copioſus, & ſententiis diffuſus: exponendis autem per arcanam & myſticam interpretationẽ diuinis ſcripturis altus & ſublimis, plurifariam ſacrorũ oraculorum texens enarrationem. Oſtendit id partim in cõmentariis ſuis in Geneſim, quibus titulum indidit. Sacrarũ legum allegoriæ: partim in diſtinctionibus, ambiguitatibus, & ſolutionibus earum ſcripturarum, quæ in quæſtionẽ trahuntur, ſummatim & per capita relatis. Sunt præterea aliæ quoq; eius ſeorſim editę lucubrationes. De agricultura duæ. De ebrietate totidem. Alia item variorum titulorũ ſcripta: quale eſt. Quas res mens ſobria per orationem vel precetur, vel deprecetur. Item de linguarum confuſione * De rebus expetendis & fugiendis. De natura & inuentione. De his quæ in diſciplinis ſimul conuenire debeant, ſiue de Encyclopædia & diſciplinarũ orbe. Alius prętereà liber, ſit rerum diuinarũ hæres, vel de ea quę fit in ęqualia aut inęqualia ſectione. Item de tribus virtutibus. Item de iis quorũ mutãtur nomina, & quibus ex cauſis mutantur: in quo ſe quoque ſcripſiſſe de teſtamento priore & poſteriore teſtatur. Compoſuit etiã librum de ſeceſſu & vita ſapientis. Aliũ quoque de Gigantibus, de rebus Moſę: & quod ſomnia diuinitùs accidant, libros quinque. Atq; hæc equidem ſunt, quę in Geneſim ab eo ſcripta ad nos peruenerunt. In Exodum verò, quęſtionũ ſolutionúmque quinque libros eius eſſe cognouimus. Vnum de tabernaculo, vnum de Decalogo. De iis quę ſub ſpecie legũ lata ad Decalogum referuntur, libros quatuor. De ſacrificiis animaliũ, & quę ſint ſacrificiorum genera, librũ vnum. Itẽ de propoſitis in lege pręmiis, honoribus ſcilicet & pœnis. Inueniuntur etiam ſinguli eius libri: vt de prouidentia, Contra Iudęos, * de Republica: Alexander, ſiue de animantibus irrationalibus rationem habentibus. Item, ſeruos eſſe malos omnes: Et qui hunc conſequitur, Omnibus modis bonos liberos eſſe. Secundũ hos † de vita contẽplatrice, ſeu de ſupplicibus eſt cõpoſitus: vnde ea tranſtulimus, quę de Apoſtolis & primis Chriſtianorum inſtitutis & moribus ſuprà diximus. Hebraicorum quoque nominum in lege & prophetis interpretationes eius, eſſe perhibentur. Itaque Philo iſte, Caio imperante, quũ Romam veniſſet, libros de Caij amentia & ve-

Philonis lucubrationes.

* περὶ ευχῆς καὶ αἱρέσεως.

* ἀπολιτικός

† Suidas, Philonis recenſens lucubrationes, huic libro titulum dat, περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν χριστιανῶν.

cordia cõpoſuit, quos per † vrbanitatẽ & ironiã, De virtutibus inſcripſit. Eos deinde Claudij temporibus quum in Senatu ibidem recitaſſet, tanta fuerunt in admiratione, vt digni iudicati ſint, qui in bibliothecam Palatinam referrentur.

† μετὰ ἤθους εἰρωνείας

De Ioſephi veritatis conſectatoris libris, & quales eius quoque mores fuerint. *Cap. 18.*

Eodem porrò ſeculo, paulo poſt & Ioſephus floruit, & ipſe vir Iudęus genere, & ex ſacerdotibus ortus. Tantum autem diſciplinarũ doctrina excelluit, vt ſummam & patrię & Gręcę linguę peritiam ſit conſequutus. Multa is quoque volumina reliquit. Machabęorum certè libros eius eſſe ferunt: potiſſimúmque eũ qui inſcriptus eſt, † Animum rationémque eſſe, quę ſummũ in homine obtineat imperiũ. Antiquitates Iudaicas viginti libris eſt cõplexus. Septẽ autẽ de bello Iudaico Hieroſolymorúmq; euerſione cõpoſuit, quos fama fert, Titũ * Cæſarem manuum ſuarum deſcriptiones cõprobatos publicari vbique, atque etiã in Romana bibliotheca reponi iuſsiſſe. Edidit etiã alios duos de Antiquitate libros, in quibus Hebręos primos hominum omnium extitiſſe, ſcriptáque eorum cæteris vetuſtiora eſſe ait. Præterea cõtra Appionẽ grammaticum, qui tum orationes aduerſus Iudęos inuectiuas ſcripſerat: & contra alios itidẽ, qui patria Iudęorum gentis inſtitũta & mores calumniari auſi fuerant, refutationes. In quarum refutationũ oratione prima numerũ teſtamentariorum ſeu canonicorũ veteris, quod dicitur, inſtrumenti librorum iniens, * qui apud Hebręos maiorum traditione recepti ſint, & citra ambiguitatem atque controuerſiã omnem pro legitimis veríſque habeantur, hiſce verbis docet: a Non multa voluminũ nobis ſunt millia, diſſonantium inter ſe atque pugnantium. Sed viginti tantum & duo libri, acta tẽporũ omnium complectentes, qui quidẽ iuſtis de cauſis, diuino afflatu ſcripta eſſe creduntur. Horum quinque ſunt Moſę, legéſque ipſas atque humani generis propagationem atque ſucceſſionem ad illius obitum vſque cõtinent, quod tempus non ita multum à ter mille annis abeſt ò. Deinceps verò à Moſę morte vſque ad Artaxerxis, qui apud Perſas Xerxi ſucceſſit, regnum, qui poſt Moſen fuerunt, Prophetę, res temporibus eis geſtas, ſunt perſequuti libris tredecim. Qui verò ſunt reliqui quatuor, hymnos & laudes in Deum compoſitas, & pręcepta hominum vitæ habent. Ab Artaxerxe autem ad noſtram vſque ætatem perſcriptę quidem ſunt res vniuerſę: ſed non eam libri tales, quam illorum qui eos pręceſſerunt apud nos meruerunt fidem: propterea quod non tam certa atque explorata prophetarum poſteriorum ſit ſucceſſio, Satis porrò res ipſa declarat, qua religione nos libros noſtros adire atque verſare ſoleamus. e Quum enim tot iam ſecula pręterierint, nemo vnquam inuentus eſt, qui vel addere quidquam, vel detrahere, vel mutare denique in ſacroſanctis oraculis auſus fuerit. Omnibus quippe, ab ipſo ortu, Iudæis ingenitum eſt, diuinitus proditam editam eam eſſe doctrinã credere, in eáque conſtanter perſeuerare, atque adeo, ſi

Ioſephi lucubrationes.

† τὸν περὶ τοῦ αὐτοκράτορος λογισμοῦ

* ἰδίαις γεγραφὼς χερσί.

Infrà lib. 3. cap. 11.

Veſpaſianus iotapata oppido ſubacto Ioſephũ cepit eũ Romã ad Neronem mittere ſtatuit. At ille imperiũ Rom. ipſi Veſpaſiano & Tito deberi poſt Neronem diuinans, eis perſuaſit, vt ea priuũ ſe in caſtra ſecum retinerent.

Apud quos deinde Romæ in magno fuit honore Statua erectã ei, propter hiſtorici ſtyli nitorẽ, ibi publicitus eſt poſita Suid.

a Ioſephus de canonicis veteris teſtamẽti libris

b Euſe. lib. 3. cap. 10.

opus

opus ſit, pro ea etiam nó grauatè ipſam adire & A perſerre mortem. Ad finem autem vigeſimi Antiquitatum libri indicat, quatuor ſe compoſiturū in libros de Deo: quæ Iudæorū de eo ſint patria opiniones, De ſubſtantia eius, Et de legibus: Quapropter apud eos quædam permiſſa ſit facere quædam verò ſint prohibita. Alia inſuper à ſe edita eſſe idem ipſe in operibus ſuis aſſeuerat. Verùm in finem Antiquitatū, in Iuſtinum quendam ex Tiberiade, qui de eiſdem, quibus ipſe tēporibus & rebus, minus vera ſcripſit, ſtylo inuehens, quum alia permulta ei vitio dat, tū hiſce vtitur verbis: Non equidem, inquit, itidem atq; tu, de mea ſolicitus ſum hiſtoria. Sed imperatoribus ipſis ſcripta mea obtuli, quum res ipſæ geſtæ propemodum adhuc cernerentur. Conſcius enim ipſe ſum mihi me veritatis conſectandæ præcepta conſeruaſſe. Cuius quum me teſtimo- B nium conſequuturum ſperarem, non me fefellit opinio. Quum multis nanque aliis hiſtoriā meā legendam exhibui, ex quibus nónulli in bellum ipſum etiam inciderunt, quemadmodū Agrippa rex, & quidā cognati eius: tum Imperator Titus, adeò per ſcriptorum meorum monumenta tantummodo rerum geſtarum cognitionem in homines vulgari voluit, vt manus ſuæ annotatione hiſtoriam conſignatā publicari præceperit. Rex præterea Agrippa ſexaginta & duas ſcripſit epiſtolas, quibus fidei atque veritatis hiſtoriæ meæ perhibet teſtimonium. Ex quibus duas quoque apponit. Tantopere autem hiſtorico, rebus geſtis ad imitationem Thucydidis ſcribendis, ſtilo enitet, vt neminem in ea laude primas ferre patiatur, Siquidem nouis ſubinde gaudēs argumētis, cum facilitate multa, nihil de artis vigore remittens, ſuauis admodum & lænis incedit: & C quum mirifica eius eſt eloquutio, tum in concionibus gloriam & laudem meruit ſingularem. Philo certè quidem philoſophię plurimū operę nauaſſe, ac Ioſephus oratorum ſacra magis coluiſſe videtur. Et ille ad Platonem, hic ad Thucydidem reſpexit. Sed de Philone & Ioſepho ſatis. Ad ordinem enim & contextum actorum Apoſtolicorū redire nos conuenit, vt per compendium ſummatim ea percurramus.

Theodorus Bibliander a mūdo condito ad Moſa obitum, numerat annos. 2483.

Librorum eius ſinceritas.

Ioſephus veritate in primis eſt in hiſtoria ſcribenda conſiliatus.

Hic Agrippa vſque ad Hieroſolymorum excidiū durauit Herodis Agrippa (de quo Lucas Act. circa fi. ſcribit) filius.

Ioſephi ſtylus.

Collatio Philonis et Ioſephi.

Vt Paulus gentes ad profeſsionem fidei Chriſtianæ perduxerit: & de quæſtione mota de lege Moſaica à Gentibus ſeruanda, & quid Hieroſolymis cōgregati Apoſtoli de ea per epiſtolam decreuerint. caput 19.

POſteaquam Paulus & Barnabas miniſteriū fratrum compleuēre, & Hieroſolyma reuertēre, à Spiritu ſancto ambo deſignantur atq; deliguntur, ad quod vocati fuerant opus. Ac per Seleuciam, in inſulam Cyprum, ipſamque Salaminem veniunt, Iudæis Diuini Verbi Euangelium annunciantes: Ioanne, cui & Marci nomen fuit, eis inſeruiente: qui deinde à Perga reuerſus eſt Hieroſolyma. Paphi autem Helymas magus, qui idem Barieſus eſt, increpatione acriore Pauli oculos ad cæcitatem vſque perſtringitur. Et proconſul Sergius concionibus Pauli credit. Iudæ porrò Antiochiā Piſidiæ peruenit, & in Synagoga ſalutiferum verbum prædicat. Et iam ex gentibus ad fidei profeſſioné accedunt non pauci. Opportuno autem tempore oblato, Paulus rurſum concionatur. Ad quem A quum infinita confluerer turba, æmulatione maligna Iudæi accenduntur, & Paulo aduerſantes reſiſtūt. Ille verò ardoris & zeli melioris plenus, auerſari quidem ipſos, & ſe ad gentes conuertere dicit. Itaque ingens coorta eſt lætitia, quæ ita recipiebantur, gentium. Iudæi autē techna quadam, multitudinē eorum qui honores gerebāt, primariorū virorū cócitent, lapidibúſque Apoſtolos petere atque perſequi perſuadent. Quare Apoſtoli inde Iconiū, deinde Lyſtrā, mox Derben profugiunt: Poſtea reuertuntur Lyſtram, & Iconium, & Antiochiā. Peragrant inde Piſidiā & Pamphiliam. & ex Perga deinceps Antiochiā maiorem perueniūt, atque ibi fratribus gentium fidem exponunt. Poſtmodum Iudæi quidam exoriūtur, ex præſcripto legis Moſaicæ eos ex gētibus ad fidei profeſsioné accederant, primū circū- B cidi, atque ita demum in Chriſtū credere, totámque Moſæ legem ſeruare debere, contendētes. Barnabas igitur & Paulus Hieroſolima petūt quæſtionē eam ad maiorem gentium Apoſtolos relaturi. Atque ibi in conuentu multorum, Petrus legis iugū deprecatur: & Iacobus cócionans edicit, non eſſe faceſſendā moleſtiam eis qui ex gentibus fidem ſuſceperant: ſed per epiſtolam illis ſignificandum, vt ſe à contaminatione earum quæ idolis eſſent ſacrificata, à fornicatione, & à ſuffocatis abſtineāt. Ita cum Paulo & Barnaba, Iudas Antiochenos legatur: eiſdémque, quæ Apoſtoli Hieroſolimis decreuiſſent, per epiſtolam inſinuant. Neque ita multa pòſt Antiochia illi rurſum diſcedunt. Porrò Paulus & Barnabas † offenſa & exacerbatione intercedente ſeiunguntur. & Barnabas quidem Marco aſſumpto in Cyprum traiicit, Paulus autem Sila ſibi adiū- C cto Syriam petit: Lyſtrámque & Derben peragrans, Timotheum quoque ſuſcepit, Græci quidem patris, fidelis autem Iudææ matris filium. Quem ſanè propter Iudęos, conſilium pro tempore capiens, & illorum ſe ingeniis accommodans, quum ipſe circuncifionem abrogaret, nihilominus tamen circuncidit. Omnes nanque ex Iudæis fideles, patrem eius Gręcum hominē eſſe ſciebant. Itaque illi ciuitates paſſim adeunt, & Apoſtolica decreta promulgant. In Phrygia autem & Galatia, atque etiam in † Myſia, quum verbum prædicaſſent, in animo habent prouinciam quoque Bithyniam adire: ſed quo minus id faciant Spiritus eis obſiſtit. Cæterùm Troade quum eſſent in ſomnis Paulo admonito, Macedoniam inde petunt. Et naui egreſſi per Samo- D thracem & Neapolim, & in primam Macedonicæ oræ ciuitatem Philippenſium coloniā perueniunt. Inde porrò Theſſalonicam, & finitimā ei Berrhœam, mox quoque Athenas adeunt: ac deinceps occidentem verſus, Euāgelium annunciantes, proficiſcuntur. Enimuerò epiſtola illa quæ Hieroſolymis ad eos qui Antiochiæ in Syria & Cilicia, locíſque aliis omnibus ad fidē ſe ex gentibus contuliſſent, per Silam miſſa eſt, in hæc verba eſt concepta: Quandoquidem audiuimus, quòd quidam venientes vos turbarint, dicentes, oportere vos circuncidi, legémq; ſeruare, quibus id non mandauimus: viſum eſt Spiritui ſancto & nobis vnanimiter cógregatis, nihil vobis vltra imponere oneris, præterquā hęc neceſſaria, vt vos abſtineatis ab immolaticus, ſi-

Acta Pauli et Barnabæ.

Serg. Paulus proconſul à Paulo ad Chriſtum cōuerſus.

Gentium ad fidem Euangelicā receptio.

Diſceptatio an fideles ex gentibus obſeruandæ legis onere grauādi eſſent.

Deciſio eius.

παροξυσμοῦ γενομένου. Offenſa inter Paulum & Barnabam.

οἰκονομία χρώμενος.

Exemplū apoſtolicæ diſpenſationis.

† καὶ τὴν μυσίαν εἰσω τῶν λόγων θέμενοι.

Epiſtola apoſtolorum et preſbyterorum Hieroſolymis Antiochiam ad fideles ex Gẽtibus data. Act.15.

mulacrorũ,& ſanguine, & fornicatione, & ſuffocato. A quibus vos cuſtodientes, bene agetis: Valete. Miſimus autem Iudam & Silam, primarios ex fratribus viros, cum Barnaba & Paulo, dilectis nobis fratribus, hominibus qui animas ſuas pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti deuouerunt, vt verbis huſce vos conſolarentur.

De ſacroſancti praconis Pauli in Macedonia rebus geſtis: & de Dionyſio Areopagita, libriſque eiuſdem. Caput XII.

PORrò quum Philippis eſſent, purpuræ vẽditrix è ciuitate Thyatirorum fœmina ad diuinum accedit lauacrum. Et ſpiritus Pythonis, iuſſu ex puella profugit. Cuius dominis, quum ſpes quęſtus eius, quem ex ea capiebant, eſſet præciſa, ilicet plagæ & vincula Apoſtolos arripiunt, & cataſtæ pedes eorum admodum conſtringunt.

Pythonis ſpiritus à Paulo ex puella pellitur Philippis. Paulus in carcerẽ cõiicitur.

Sed enim intempeſta nocte preces ab eis fiunt, quas qui in eodẽ carcere vincti erãt, exaudiunt. Ac Deus quidem terram mouet & concutit: fores autem, clauſtra, & vincula omnia ſoluuntur. Cuſtos porrò carceris fores omnes apertas conſpiciẽs, ipſe ſibi attuliſſet manus, niſi enim voce ſua Paulus cohibuiſſet, omnes adhuc intus eſſe dicens. Ita cuſtos lucerna arrepta, carcerem ingreditur, & quid ſibi faciendum ſit, rogat. Tum illi ei Verbum deprædicant, & ipſe recentes eorũ vibices ſub calida lauat aqua: pro qua ab illis diuinum ſimul lauacrum. Itaque is cum ſuis omnibus lætus Chriſto ſeſe dicat.

Cuſtos carceris cum ſuis baptizatur, & in Chriſtũ credit.

Deinde illi bene manè magiſtratus primariorúmque virorũ iuſſu carcere emiſſi, per Amphipolim & Apolloniam, Theſſalonicam perueniunt. Ibi Iudæi infideles tumultum in vrbe mouent, & Iaſoni, qui eos benignè hoſpitio exceperat, negocium faceſſunt. Nec minus & Berrhœæ ſimilia eis accidunt.

Acta Pauli Athenis.

Sed Paulus à fratribus ad mare deductus, Athenas venit. Eam vrbem ſimulacrorum cultui deditam cernens, ſermones & cum eis qui ex ſynagoga erant Iudæis & cum philoſophis Epicuræis ſimul & Stoicis confert. A quibus tanquam † nugigerulus, inaniúmque verborum ſator, & peregrinorum deorum annunciator, conuiciis grauiter exagitatur: & comprehenſus, in ſupremum ibi iudicium, Areopagum, ſeu Martis vicum nominant, producitur, atque ad iudicum ſubellia ſiſtitur.

† σπερμολόγος.

Nouem ij erant, ſapientia, virtute, genere & opibus omnibus aliis præſtantiores habiti, & ad iudicium munus obeundum, prout quiſque eorũ viſus eſt optimus, ad tribunal lecti. In medio horum conſiſtens, ſuperſtitionẽ eorũ, aræq́; eius quæ apud eos Ignoto Deo conſecrata erat, annunciat: ſéque eius apoſtolum & legatum eſſe aſſerit, quem & Dominum & creatorem cœli & terræ, quòd ſcilicet per eum conſiſtant omnia, ipſeque nullius rei indigens, & nulli omnium materiæ ſimilis ſit, laudat.

Areopagita.

Summa cõcionis Pauli apud Areopagitas Athenis.

Illi inſuper addẽs, nulla eum alia re quàm piis bonorũ operibus, & veritatis cognitione coli: & peccata quidem, per ignorantiam huc vſque à nobis commiſſa eum diſſimulare atque remittere, de cætero autem reſipiſcendum, & verbis fidei cedendum eſſe. Ac iudicandi quoque eum poteſtatem propterea receptiſſe dicit, ipſum ſcilicet Ieſum Chriſtum, qui diuinis prorſus factis & operibus Deus perfectus, & idem perfectus (citra tamen peccatum) E homo declaratus, pro omnibus crucifixus ſit, & à mortuis reſurrexit, omnibúſque ſpectantibus ad ſuum in cœlum redierit patrem, rerum nimirum vniuerſarũ Deum. Quibuſdam itaq́;, quòd reſurrectionem ab eo audirẽt, res tota ludibriũ & fabula videtur. quidam autem verbis eius credentes eum ſectantur. In quibus & Dionyſius Areopagita ille fuit, vnus ex ſapientibus illis & delectis viris.

Dionyſius Areopagita.

Tanta autem fuit in Chriſtũ fides, vt non modò dignus diuino lauacro eſſet, ſed etiam ipſius Pauli manibus Athenienſium deſignaretur epiſcopus, mirificis prorſus atque diuinis chariſmatibus & donis pollẽs: Vixit is etiã familiaris cum diuino viro Hierotheo: quorũ vtrique res ſummas Paulus, vt eis, in tertiũ vſq; cœlum & paradiſum ipſum raptus, initiatus fuerat, de Theologia, Deique Verbi ratione ſcilicet, necnon cœleſti hierarchia, rerúmque omniũ F abſolutiſſima diſpoſitione atque ordinatione, communicans tradidit, quas res Dionyſius poſtea etiam in ſcripta retulit.

Hierotheus.

Dionyſii martyrium, et in eodem martyrio miraculum inſigne.

Qui porrò, verbo pietatis veríque cultus magnificè prædicando, magna vſus eſt libertate, multóſq; annos in partibus occidentalibus Chriſtum glorificans, ad multam peruenit ſenectutem, & pro ipſo martyrij corona eſt cohoneſtatus. Ferunt autẽ eum, caput ſuum, quod gladio reſectum fuerat, in manibus gerentem, ad duo millia paſſuum tuliſſe, ibíque id, in quam inciderat, mulieri tanquã depoſitum tradidiſſe.

Dionyſii Areopagita ſcripta.

† Quã hierarchiam nominat, vno verbo ſummatim rerum ſacrarũ omniũ diſpoſitionẽ ordinatã abſolutámque dicit. Et quã hierarchiã vocat, numine afflatum, diuinúmque virum, ſacra cognitionis peritum ſignificat.

Quæ autem ille ſcripta, ſublimi rerum diuinarũ contemplatione, ſententiis, & eloquutione admiranda prorſus & excellentia, longéque ab iis quę pro hominũ captu edita ſunt diſſita compoſuerit, ſic ſe habent. Primum G quidem opus de Diuinis nominibus cõſcripſit, tredecim capitibus: in quo ad centum quoque alia capita ſunt adiecta diuinæ ſapientiæ plena. Secundus ab eo liber ſcriptus eſt cui titulum fecit, De cœleſti † hierarchia, capita habens quindecim. Tertius de Eccleſiaſtica hierarchia, capitũ ſeptem. Quartus de arcana ſeu myſtica Theologia, quinque capitũ. Reliquit etiam epiſtolas decem, quarum poſtrema Euangeliſtæ Ioanni, qui ſupra pectus Domini recubuit, eſt ſcripta. Atque hæc quidem eius ſcripta hodie quoque circunferuntur. Ipſam autem aliarũ quoque lucubrationũ ſuarũ mentionem facit, quales ſunt, quæ ab eo Theologicæ diſpoſitiones ſunt nominatæ. Item ſymbolica Theologica. prætereà de Angelicis proprietatibus & ordinibus. Commentarius de Anima. De iuſto & diuino iudicio. H De diuinis hymnis. Item de iis quæ vel intelligentia vel ſenſu deprehenduntur. Commentarij autem iſti omnino viſi non ſunt, neq; nobis, neq; iis qui ante nos fuerunt, cogniti. Sed de Dionyſio operibúſque eius hæc ſatis ſint.

Diony. Areop. a Αγιογραφῶν. Vt ἐξ ἀποσχῶν.

b Migratio & aſſumptio Dei genitricis in cœlum.

b Hier. 9.

Paulum & Eutochium. Ne ſi veneritis, vel ei in manibus illud apocryphum de tranſitu Mariæ beatæ gloriosæ ſemper virginis, dubia pro certis recipiatis.

Vt ipſa Dei genitrix naturæ lege mortua, ad cœleſtia tabernacula corporaliter ſit tranſlata. Caput 21.

EO tempore, a quum Claudius quintum imperaret annum, & immaculatam Dei Verbi matrem mortem obire oporteret (quandoquidem & filius eius, verum ſe hominem eſſe probans atque confirmans, † ad grãdiorem exoleſcenti ætatem non peruenit) vnde ſexageſimum illa agens annũ, nuncium à filio, per Angelum b, de migratione & aduentu ad ſe eius, ita vt antea

quod multi ignorũ pietatis amore ſtudio legẽdi charius amplectuntur præſerti verum ex his nihil exp. imi poteſt procerto, niſi quod hodierna die migrauit a corpore.

vt antea quum ipſe ad eam venturus fuerat, accipit. Itaque migratione ſua ad * hunc modum cognita, immenſa repletur lætitia, (quid enim dulcius ei, quàm vt cum filio & rege ſuo eſſet, contingeret?) lumen ad eam infertur, domus purgatur, genere propinqui, vt tranſitionem eā pertinent, præparantur: nuncium etiam illa, quē acceperat, iis qui cum ea erāt, exponit, & præterea victoriæ mortis trophæum (erat autem palmæ ramus) monſtrat. Etiam tempus inſtabat, quum in Sion ſuper humiliore lecto reponitur. & aderat Ioannes, qui eam domi ſuæ fouerat: & præterea quidquid Hieroſolymis erat fœminarum celebriorum, quæ vel amoris neceſſitudine, vel generis propinquitate ei coniunctæ eſſent. Tū virgini diſcipulo & itidem aliis ipſa virgo præcipit, vt duas eius tunicas vicinis viduis, quæ præter cæteras propēſiore erga eam amore atque pietate fuiſſent, donent. Sub hæc vis lachrymarum ingens ex oculis omnium profluit, orbitaté ſuā migratione illius complorantium. Deinde cœlitùs filius eius, cum innumerabili angelorū exercitu deſcendit, animam illius ſanctā prorſus & diuinam aſſumpturus: & tonitrus atque nymbi ſonitu confeſtim ex finibus omnibus ſuos congregat diſcipulos. Hæc quum immaculata prorſus virgo ſciret, vniruique quæ optaret, precatur, benedictione omnes dignatur, † & extremis illos vocibus compellat, Vale dicens: migrationémque ſuam non luctu eos, ſed gaudio potius proſequi iubet: & quæ ad exequias ſepulturámque eius pertinerent, ſuauiter & læte exponit. Deinde Petrum ad ſe venire iubet, mox reliquos etiam Apoſtolos vocat, ardentes habentes faces: & mirificè exultans, labiáque aperieos, gratias filio agit: atque intellectum rurſum repoſita, manus reuerenter & grauiter, ita vt illa decebat, eleuat & venerandum prorſus ſoléq; ipſo purius corpus pulchrè cōponens atque conformans (videbat enim illum angelorum gloria circumcirca tanquam ſatellitio ſtipatum) cum voluptate & miraculo: Fiat mihi rurſum ſecundum verbum tuum, inquit, atque ita in charis illius manibus, perinde atque obdormiens, beatá deponit animam.

Morti & funeri virginis matris Apoſtoli Chriſti affuerunt.

τὰ ἐξιτήρια τελευταίοις ὑιοῖς προσεφθέγγετο.

Ex Dionyſio Areopagita. vt diui Apoſtoli, cū ipſius filio, ad producendum Dei genitricis funus, ex vltimis terræ finibus vniuerſi conuenerint & de Iudæo, cui manus exareſcens decidit, quòd loculū ſeu pheretrū Dinæ Virginis impiè & irreuerenter contrectarit. Cap. 22.

CÆterùm ne temerè videar cōuentus Apoſtolorū in dormitione Dei genitricis meminiſſe, neceſſarium eſſe duxi, a proferre ea quæ Dionyſius Areopagita, in tertio capite ad Timotheum Epheſiorum epiſcopū ſcribit, quod caput tales habet inſcriptiones: Quæ precationis ſit vis, de beato Hierotheo, & de religione atque Theologica hiſtoria. Verba eius hæc ſunt de Hierotheo: Cōgreſſus etiam eſt enim hierarchis diuino numine afflatis, quū & ego & ipſe, aliíq; multi ex ſanctis fratribus noſtris, ad ſpectaculū b diuini illius & ſalutiferi corporis conueniſſemus. Aderat ibi Iacobus quoq; frater Domini, & item c Petrus theologorū coryphæus & princeps. Deinde poſt id ſpectaculum, viſum eſt, vt hierarchæ omnes, pro ſe quiſq; vt poſſet, hymno cātato, infiniti potentē diuinæ virtutis bonitaté cōcelebraret. Meminiſti tu ſatis, vt ibi ſecūdū theologos ipſos, oēs alios ſacros myſtas lōgé ſuperarit, totus à ſeipſo ſecedens, totus mēte extra ſeipſum degēs, & prorſus cōueniētia eis quæ canebat patiens, d ita vt à quibus audiebatur & conſpiciebatur, ſimul & non cognoſceretur: numine afflatus, & diuinus hymnorum cantor iudicatus. Sed quid tibi de iis, quæ tum ſancti illi viri theologati ſint, dicā? Quum, niſi mei quoq; ipſius ſim oblitus, meminerim, me multos hymnos & partes quaſdam diuinitūs inſpiratarū illarum laudum, te canente audire? Hæc Dionyſius. Apoſtoli autem, & qui præterea ibi aderant, viri egregij, lectum corona circundantes, reuerenter illam exoſculantur. Ad quam deinde quàm pluríma fiunt miracula. cœci nanque, præter ſpē expectationémque omnem, oculis ſuis ſolem cernunt, ſurdis auditus ſuus datur, claudi greſſus recipiunt: & vt ſemel dicam, omne morbi genus attactu ſolo prorſus cedit & profugit. Deinde cereis ardentibus prælatis, & vnguentis floribúſque ſparſis, atque Angelis cœlitus e pheretrū vel præuntibus, vel ſtipantibus, vel etiam conſequentibus, diuinis patribus & Apoſtolis mirifica quædam carmina f concinētibus, intellectualis illa atq; ſpiritualis arca, ex Sion in Getſemani, Apoſtolicis eam geſtantibus manibus fertur. Etenim in hanc tantam lætitiam, moleſtū & durum quiddam incidit, quod ſilentio prætereundum non ſit. Quum enim diuinum illud tabernaculum, ita vt dictum eſt, ad Getſemani portaretur, vbi Dei genitrix ſepeliri ſe mādauerat: Iudæi inuidia tabeſcentes, quum occultare non poſſent, eum qui in mētibus eorum ſouebatur, liuoris affectum prodūt. Inter quos aliis quidā confidentior, furibundúſque magis, (erant autē ex ſacerdotum ordine) quum ſacrum tabernaculum portaretur, impetu quodā præter rationem percitus, in id ferebatur, humi proſternere, ſacram illam arcam, atque peſſundare in animo habens. Sed enim vincta nequaquam moratur. g. Namque ab vlnis manus illius reciſæ, ex pheretro dependēt. At quæ diuina natiuitate ſua, lætitia habitabilem orbem omnem repleuerat, ne in obitu quidem cuipiam moleſtiæ aut ærumnæ alicuius cauſa futura erat. h Porrò is cui hoc cōtigerat, quum malus quidem, ſed tamen nō prorſus deſperatus & incurabilis eſſet, pœnitentiæ ritè prætendit remediū: & quoniā manus quas non habebat, proiēdere nequid, lachrymas profert, & ſimul cū ea reſipiſcentiæ diſciplina, cura quoq; adeſt. Pheretrū enim conſiſtit, & manus ad reſectionem, vnde deciderāt, accommodatæ (Petri id iuſſu factum) confeſtim priſtinum ſtatum ſuum recuperant. Vbi autem ad Getſemani peruentum eſt, ſepulturæ quidem illa, filiū imitata, traditur: i per illum autem ad diuina tabernacula, ad ipſum ſcilicet Paradiſum, vbi & vitæ arbor conſita eſt, ratione ea, quam qui hęc fecit, Deus nouit, transfertur.

a Teſtimonium Dionyſii Areopagitæ.

b θεοδόχου καὶ ζωαρχικοῦ σώματος.

c καὶ πέτρος ἡ κορυφαία καὶ πρεσβυτάτη τῶν θεολόγων ἀκρότης.

Monſtratur ſepulcrum eius cernentibus nobis vſque ad præſens in valle Ioſaphat medio, quæ vallis eſt inter montem Sion & montem Oliueti poſita, in qua ſepulta fuiſſe prædicatur.

Sed nunc vacuum eſſe mauſoleum cernentibus oſtenditur. Hac id circo dixerim, quia multi noſtrorum dubitant verum aſſumpta fuerit ſimul cum corpore, an abierit relicto corpore.

Hierony. e Epiphan. aduerſus Antidicomarianitas, non ſe poſſe affirmare & dicere ſcribit. de genitrice Dei, vel quod immortalis permanſerit, vel quod vitam morte commutarit.

f Ex Iudæis ſacerdotis cuidam pheretrū Dei genitricis impetuoſe inuidētis, manus decidunt, & ex pheretro dependent.

g Manus eidē mox, per pœnitentiam reſipiſcenti, reſtituuntur.

h Corpus diuæ virginis diuinitus in paradiſum tranſlatum.

Qualia etiam Iuuenalis Hieroſolymitanus de ſacroſancta aſſumptione puriſſimæ Dei genitricis memoret & de eiuſdem forma, moribúſque. Cap. 23.

POrrò vitalis & ſalutiferi tabernaculi huius tranſlationē, quum multi alij diſertis verbis

Quod quia Deo nihil eſt impoſſibile, nec nos de beata Maria factū abnuimus.

Confirmatur id autoritate Iuuenalis epiſcopi Hieroſolymitani.

Quanquam propter cautelam ſalua fide pio magis deſiderio opinari oporteat, quam in conſulè definire quod ſine periculo neſciamus. Hieroni.

Quòd Maria ſancta vnà cũ carne regnum cælorum non cernat, quia neque laſciuierit, neque fornicata fuerit. neque adulteriũ commiſerit, ſed neque aliquod inſandũ carnis opus patrauerit ſed impolluta permanſerit? Epiphanius aduerſus Marcion.

† τελετὴν. poteſt hic etiã legi τελευτὴν i finem obitũ, aſſumptionem.

Diua Dei genitricis mores. ſtatura & forma.

clarè deprædicant, tum omnium maximè Iuuenalis Hieroſolymorum epiſcopus: magnus ſanè diuinóque afflatus numine vir, ex vetuſta traditione, rem hanc ſic geſtam, ſcriptis ſuis cum fide confirmat. Dicit enim, totum triduum Apoſtolos ad monumentum id, diuinorum hymnorum carmina audiẽtes, perſeueraſſe. Accidit autẽ rurſum, vt Thomas ab eis abeſſet: videlicet vt nota perſpectáque diuæ genitricis fieret aſſumptio, itidem vt antea filij eius, pro eo atque decebat, poſt diem tertium reſurrectio ingẽti afficiebatur dolore, neque quieto animo eſſe poterat Thomas, quippe qui tanti boni non fuiſſet particeps. Sacer autem ille chorus, iniquum eſſe iudicans, ſi ille quoque diuinum virginis matris corpus nõ ſpectaret atque complecteretur, aperiri monumentum iubet. Quod quidem vbi ita F eſt factum, deſideratum illud corpus non cõparuit. Sepulcralia tantum lintea ritè compoſita loco ſuo manebant: itidem vt filij quoque eius in ſepulcro relicta. Quæ & ipſe, & qui cum eo aderant, cum veneratione exoſculati, incredibilíque voluptate, odoríſq; ſuauitate repleti, ſepulchrũ quidem ad priſtinum conformat modum: miraculum autẽ ipſum quaſi per manus ſubinde poſteris traditum, ad nos quoque tranſmiſerunt. Quod verò diuinum hoc Dei genitricis tabernaculum reſurrecturum fuerat, propheta quoque Dauid prędixit: Exurge, inquiens, Domine, tu & arca ſanctificationis tuæ. Inde fama eſt, non ita pridem ſanctiſſimæ virginis quoque ſacra primùm celebrari cœpta eſſe. Mores autem, formæ que & ſtaturæ eius modus, talis, vt inquit Epiphanius, fuit. Erat in rebus omnibus honeſta G & grauis, pauca admodum eáque neceſſaria loquens, ad audiendum facilis, & per quàm affabilis, honorem ſuum & venerationem omnibus exhibens. ſtatura mediocri: quamuis ſint, qui eã aliquantulum mediocrem longitudinem exceſſiſſe dicant. Decenti dicendi libertate aduerſus homines omnes vſa eſt, ſine riſu, ſine perturbatione, & ſine iracundia maximè. Colore fuit triticum referente, capillo flauo, oculis acribus, ſubflauas, & tãquam oleæ colore pupillas in eis habens. Supercilia ei erant inflexa, & decenter nigra: naſus longior, labia florida, & verborum ſuauitate plena: facies non rotunda & acuta, ſed aliquanto longior, manus ſimul & digiti lõgiores. Erat denique factus omnis expers, ſimplex, H miniméque vultum fingens, nihil mollicieі ſecũ trahens, ſed humilitatem præcellentem colens. veſtimentis, quæ ipſa geſtauit coloris natiui cõtenta fuit: id quod etiamnum ſanctum * capitis eius velamen oſtendit. Et, vt paucis dicam, in rebus eius omnibus multa diuinitus inerat gratia. Aetas autẽ eius ſic ſe, vt antea dixi, habuit. Nunc ad Apoſtolica acta reuertamur.

** μαφόριον.*

Vt diuus Paulus ex Oriente in Occidentem tranſierit: & inde rurſus in Orientem migrarit, diuinum & Angelicum annuncians ſermonem. & vt Epheſo mari in Syriam vadens, Hieroſolyma peruenerit. Cap. 24.

Acta Pauli Aquila Priſcilla.

PAulus Athenis diſcedens, Corinthum venit. Ibi in Aquilam aulæorum textorem, & Priſcillam cõiugem eius, qui nuper admodũ Roma venerat, incidit. Edicto enim Claudij, omnes ex Italia Iudæi eiecti erãt. Cum iis Paulus diphthe- E ras faciebat. Iudæi autem Pauli doctrina audita, ei reſiſtunt. Quapropter is ira percitus: Sanguis, inquit, veſter ſuper vos: à quo ipſe purus, ad gẽtes proficiſcar. Ibi quoque ſynagogæ princeps Criſpus, vnà cum coniuge & liberis, diuinũ ſuſcipiunt baptiſmum. Annum porrò integrũ cum dimidio Corinthi Paulus fuit, & Gallio Achaia proconſul à tribunali Iudæos repellit. idemque, quum Soſthenes verberaretur, pro nihilo eam rem habuit. Paulus verò inde profectus, in Syriã nauigat. Epheſum autem cum veniſſet, manere quidem ibi tempore aliquo cogebatur: feſtum autem diem proximum Hieroſolymis peragere cupiens, inde abiit, & mari Cæſaream Paleſtinæ peruenit. Inde Hieroſolyma profectus mox Antiochiã Syriæ rurſum tendit. Vnde deinde egreſſus, Galatiam & Phrygiam, eccleſias viſitãs, peragrat. Apollos verò quidã, patria Alexandrinus, *Apollos.* eloquentię vi pollens argumentis demõſtrationibúſque certis atque firmis omnibus demõſtrabat, Chriſtũ eum eſſe qui ab ipſis expectaretur. Hic Epheſo profectus, Corinthum appulit, atq; ibi magna cum libertate fidei verbum deprædicauit. interea Paulus ex terra Syria Epheſum venit: & qui ibi adhuc Spiritum ſanctũ eſſe neſciebant, eum manuum illius impoſitione abundè ſuſcipiunt, peregrinı́ſque ſermonibus & linguis loquuntur. Bienuium totum in Aſia Paulus peregit in cuiuſdam ſchola, cui nomẽ Tyrãno erat. Ibi omnes & Iudæos & Græcos ad Verbum audiẽdum pertraxit. Fama porrò inauditorum antea miraculorum eius increſcebat, adeò vt ſuda- *Miracula Pauli.* G ria quædam & ſemicinctia (textiles videlicet faſciæ) quæ corpus eius attigiſſent, quum morbos curarent, tum dæmonibus formidoloſæ eſſent. Erant præterea Sceuæ cuiuſdam ſacerdotis filij ſeptem, qui nomine Pauli dæmones adiurare & expellere audebãt: qui ita fugari, Paulum ſe quidem ſcire, illos autem minimè noſſe, dicunt: atq; cum impetu in illos inſiliẽtes, eos conuulnerãt. Quapropter res ea audita, omnibus timorẽ incutit. Mox etiam qui * ex curioſis artibus viuebant, libros ſuos vendentes, precium eorum ad quinque † myriades denariorum redigunt. His porrò ita actis, in animo habebat Paulus per Macedoniam petere Achaiam, & inde reuerti Hieroſolyma, deinde Romã etiã videre. Quum autem adhuc in Aſia eſſet, Timotheum & Eraſtũ H in occidentem miſit. Ibi tum Demetrius faber argẽtarius, quòd autem, quos faciebat, dij, Paulo illos deſpicere perſuadente, negligerentur, tumultum nõ paruum Epheſi excitat: Actum eſſe de Diis, periclitaríque etiam templũ, quæ apud ipſos colebatur, Dianæ, quiritãs. Vulgus itaque furore & indignatione percitum, Magna, Epheſiorum Diana: & impetu beluino quoſdam ex Pauli ſectatoribus cõprehendit. Ac niſi Alexander ſcriba conſiſtens, ſublata in altum manu, ſuauibus multitudinem demulſiſſet verbis, fortaſſe Paulum ipſum etiam interemiſſent. Qui Epheſo diſcedens, in Macedoniam proficiſcitur, Eccleſias confirmans. Atque inde in Græciã venit. Cæterùm quum ibi à Iudæis ei ſtruerentur inſidiæ, rurſum per Macedoniam reuertitur. Sequebantur eum Sopater, Ariſtarchus, & Timotheus. Tychicus autẽ & Trophimus Aſiani, qui præceſſerant, Troade eos expectabant. Paulus porrò

** ἐν περιεργίᾳ ζῶντες.*

† Quinquaginta millia argenti.

Eutychum mortuum Troade, Paulus in vitã reſtituit.

porrò vna cum Luca (erant tum Azymorũ dies) A Philippis Troadem & ipſe venit. Ibi die Sabbatorum vna, quum Paulus concionem longã haberet, & oratio in mediam noctem produceretur, adoleſcens quidam Eutychus, qui in feneſtra quadam ſedebat, verborum ſuauitate delibutus, & in ſomnum profundiorem delapſus, ex tertia contignatione decidit, & moritur. Ei verò Paulus incumbens, bono animo eſſe, miniméq; eos tumultuari iubet, eſſe adhuc in homine animam dictitans. Ita iuuenis incolumis & ſaluus, multum eis qui congregati fuerant, præbuit lætitiæ & iucunditatis. Et colloquio ad auroram vſque producto, inde abit, atque Mitylenem, mox Samum venit: & Trogyllij quum manſiſſet, inde Miletum adit, Hieroſolymitanum iter vrgens. Miletum porrò ſacerdotes Epheſiorũ eccleſiarúmque epiſcopos accerſit, morémque & vitam eis ſuam commemorat, vt videlicet nihil B eis earum rerum quæ profutura fuerant, indicare intermiſerit, pœnitentiámque & fidẽ in Chriſtum priuatim & publicè teſtificatus docuerit. Proinde eis hortatur, vt & ſe & greges, in quibus eos Spiritus ſanctus Epiſcopos conſtituiſſent, attentè curarent, vt vigilarent, ſedulóq; cohortationũ præceptorúmque ſuorum, quæ eis triẽnio toto docuiſſet, meminiſſent, & vt lupos eccleſiis graues iamiam aduenturos cauerent. Multíſque præterea commodis atque vtilibus rebus expoſitis, cum multo planctu, vix tandem ab eis auellitur: & cum ingenti deſiderio, ipſe ſimul & † præbens & excipiens oſcula, in nauem deducitur. Itaque in inſulam Coo defertur. Deinde Rhodum, atque inde per Patara in Phœnicem ſecundis ventis prouehitur. Relictáque ad ſiniſtram Cypro, rectam in Syriam nauigat. Tyrum porrò quum applicuiſſet, rurſum naui Ptolemaidem, ac inde Cæſaream Palæſtinæ venit. Hic hoſpitio Euangeliſtæ Philippi, qui vnus ex ſeptem diaconis erat, excipitur. ei quatuor filiæ fuêre, quas Deus oraculari & prophetico dono dignatus erat. Apud hunc quum plures dies maneret Paulus, eò etiam Agabus propheta ex Iudæa venit, corrigiíſque zonæ Pauli, manus pedéſque vinciens ſuos, numine afflatus: Hæc inquit, Spiritus ſanctus prędicit: Ad hunc modum virum hunc Iudæi in Hieruſalem ligabunt, & in manus gentium tradẽt. Quapropter quum Paulum multi à profectione Hieroſolymitana dehortantes diſtinerent, tantum abfuit vt ille perſuaderetur, vt non modò vinciri vellet, verùm etiam mortẽ obire pro nomine Ieſu Chriſti pa- D ratum ſe eſſe contenderet. Eis autem qui cum eo erant, vt voluntas Domini fieret, inferentibus, dimiſſus ille Hieroſolymam venit.

Concio Pauli quam Mileti ad Epiſcopos Epheſios habuit.

† φιλῶν καὶ φιλούμενος.

Philippi euangeliſtæ quatuor filiæ propheteſſæ.

Agabus propheta.

Vt idem Paulus Epheſi ſub præſide Hieronymo, ad beluas damnatus, cum eiſdem depugnauerit, & diuino auxilio victor euaſerit. Cap. 25.

Paulus Epheſi in carcerem conijcitur.

VEtùm enimuerò qui profectiones Pauli deſcripſerunt, quum quamplurima alia eum ſimul & feciſſe, & paſſum eſſe, tum hoc quoque quum Epheſi eſſet, de eo memoriæ mandarunt. Quum enim ibi principem locum Hieronymus obtineret, multa cum libertate Paulus eſt concionatus. Quare Hieronymus ille bene quidem & disertè dicere, ſed orationem eius nõ eſſe eorum temporũ, teſtatus eſt. Plebs quidem certè, per inſolentiam & furorem, Paulo compedibus iniectis, carceri eum includit, vt leonibus vorãdus obiiceretur. Ibi tum Eubula & Artemilla, clarorum Epheſi virorum coniuges, fidem edoctæ à Paulo (noctu enim ad eum veniebat) diuini lauacri gratiam ab eo petunt. Itaque virtute diuina atque angelici ſatellitij miniſterio, caliginem noctis, exuberantia ſplendoris illuſtrante, Paulus ferreis compedibus liberatus, illas diuino baptiſmo ad littus maris initiat: & quum id nemo omnium, quibus cuſtodiæ cura mandata fuerat, ſenſiſſet, ad vincula rurſus ſua, in quibus leonibus eſca aſſeruabatur, redit. Sed enim ingẽti magnitudine & robore intolerando, leo, contra ipſum immiſſus, in arenam quidem ille procurrit: ſed mox ad pedes Pauli cõſedit. Et quum itidem aliæ immanes feræ immitterentur, ne tangere quidem vlla ſacrum corpus ad orationem erectum atque compoſitum, ſuſtinuit. His ita actis, de repentè fragore multo vehemens quædam ſupra † naturæ ordinem grando decidens, multorum ſimul & virorum & ferorum animalium comminuit capita, ipſiúſque etiam Hieronymi aurem amputat: qui deinde cum ſuis per Paulum Deo conciliatus, ſalutiferum ſuſcepit lauacrum. Leo autem ille profugus, in mõtes proximos euadit: & Paulus inde in Macedoniam & Græciam tranſmittit. mox rurſum per Macedoniam vadens, Troadem & Miletum contendit. Atque inde tandem Hieroſolyma proficiſcitur. Mirandum verò non eſt, Lucam hãc Pauli cum beluis pugnam reliquis eius actis nõ inſeruiſſe. Nam etiam ſi ex Euangeliſtis ſolus Ioannes Lazari reſuſcitationem commemorat, minus tamẽ C de fide veritatéque eius ambigendum. Scimus enim, non omnes omnia ſcribere, credere, & noſſe. Sed vti vnicuique largitus eſt Dominus, & vt cuilibet diuidit & diſpenſat Spiritus, ita etiam intelligit, credit, & ſcribit ſpiritualiter ea quæ ſunt Spiritus.

Eubulam ibidẽ & Artemillã cum miraculo baptizat.

θηριομαχίαι hoc eſt pugna cum feris, Pauli. de qua 1. Corint. 15.

† παρὰ φύσιν.

Lucas hanc Pauli cum beſtiis pugnam, reliquis actis eius non inſeruit.

De ſeditione Hieroſolymis ſub Claudio orta, & de impudenti audacia ſacerdotum ſub Nerone & Felice: et de prædonibus ſicariis, nec non pſeudopropheta Aegyptio. Caput 26.

QVum ad eum modum Paulus ab Hieroſolymis omnem circumcirca regionem ad Illyricum vſque peragraret *a*, Claudius Iudæos Roma exigit. Qui quum adhuc ſceptra Romani imperij gereret, ipſis Paſchæ feriis Hieroſolymis D tãta ſeditio & tumultus in plebe extitit, vt eorũ tantum Iudæorum, qui vi ex templo exire volẽtes, circa fores eius ſe inuicem premebãt & collidebant, myriades tres proculcatæ inter ſe & enectę ſint *b*. Quapropter feſtũ id populo omni in ingentem eſt cõuerſum luctum, & ferè ad domos omnes dolor is & planctus peruenit. Multa quoque præterea Iudæi eo tempore experti perpeſsíque ſunt mala. Hiſce porrò de rebus Ioſephus quoque, ſcribens, ad hunc modum refert: Claudius autem Agrippam Agrippæ filium, Iudæorum regem creat, & Felicem regioni omni Samariæ & Galilææ, & eius inſuper quæ extrema ſeu trans Iordanem dicitur, procuratorẽ cõſtituit. Qui Claudius imperio tredecim annis & menſibus octo adminiſtrato, decedit, & Nero-

a Clades & calamitates Iudæorum graues & variæ ſub Claudio.

b Seditio inter Iudæos & Samaritas exorta: vnde latrocinia prouenerunt.

Quadratus ſeditionis principes in crucem egit. Ioſeph. lib. 20. c. 11. & 12. Tacit. lib. 12.

c Hoc ſic itidẽ reperitur apud Euſeb. lib. 2. cap. 19.

Initium tantũ tumultus eius allegatur. ſeditio autẽ ipſa ſicuti à Ioſepho commemoratur non adducitur.

d Felix Iudææ præfectus Druſillam Agrip. ſororem, Azizi Amaſeni regis coniugẽ, vxorem duxit, Ioſeph. eodem cap. 14.

Antonius Felix Claudij libertus, in Iudæa per omnẽ ſæuitiam ac libidinem ius regium ſeruili ingenio exercuit:

Druſilla Cleopatra & Antonij nepte in matrimonium accepta. Tacit. lib 12.

e Seditio Hieroſolymitana inter Pontifices & ſacerdotes ſub Nerone.

Alius Hieroſolymis ſicariorum publicè & impunè graſſantium horrendus tumultus.

† διαφόρους, plurimos, varios.

Ionathas pontifex cæſus.

Aegyptius pſeudopropheta per dolles opprimitur.

† οἷος τε ἦν poterat.

nem filium ſucceſſorem relinquit. Neronis porrò temporibus *d*, Fœlice Iudææ præſidente, idẽ Ioſephus in xx. Antiquitatum libro, de ciuili inter ſe ſacerdotum factione atque ſeditione, propemodum hiſce verbis cõmemorat *e*: Exoritur autem & Pontificum ſeditio contra ſacerdotes & primores plebis Hieroſolymitanæ. Atq; quilibet temerariorum nouandorúmque rerũ ſtudioſorum hominũ coacta mano, dux erat. Itaq; congreſſi inter ſe, quum conuiciis atque maledictis alij alios proſcindebant, tum lapidibus quoque ſe inuicem petebant. Neqne qui hæc prohiberet, quiſquã aderat. ſed hæc omnia quaſi in vrbe, rutore magiſtratúſqoe omni carẽtc, per vim impunè fiebant. Tanta porrò Pontificibus inceſſit impudentia & audacia, vt non vererẽtur ſeruos ſuus ex vrbe in prædia & villas, decimas eas quæ ſacerdotibus debebantur, direptũ mittere. Quapropter euenit, vt ex ſacerdotibus nõnullis, ad eam penuriam redigerentur, vt inedia in conſpectu multorum morerentur: vſque adeò factiuſorum vis & iniuria iuri & æquitati omni præualuerat. Idem ipſe hiſtoricus, rurſum eiſdẽ temporibus exortum prædonnm quoddam genus refert, qui (vt ipſe inquit) interdiu atque in media vrbe obuios interimebant. Potiſſimum enim diebus feſtis ſe mediæ plebi immiſcentes, & ſicas ſub veſtibus tectas habentes, † aduerſarios confodiebant. Deinde eos quoque qui ad cædem eam illos ſubornarant, per ſpeciem ægrè eam indignitatem ferentium, aggrediebantur. Itaque factum, vt eo pretextu bonæ fidei habiti, deprehendi non poſſent. Primùm equidem illi Ionathan pontificem trucidauere, & poſt eum quotidie complures: & periculo ipſe periculi timor grauior erat, quum pro ſe quiſque, ſicuti in bello, in horas mortem expectaret. Deinde illa quoq; infert: Maiore inſuper calamitate Iudæos affecit propheta Ægyptius. Adueniens enim in regionem eorũ homo præſtigiator, & qui prophetię ſibi fidẽ arrogaret, ad triginta milliũ, quos ſeduxerat, hominum multitudinẽ cogit. Eos ex ſolitudine in montem qui Oliuarum eſt dictus, ducit. Ex eo loco † in animo habeat Hieroſolyma vi capere: ſuperatóque Romanorũ præſidio, tyrannidem ſibi in populo, ſatellitio eo, quod ſecum impetum in vrbem facturum eſſet, fretus vendicare. Sedenim conatum eius præuenit Felix, nam is Romanorum copias vnà cum Hieroſolymitanæ plebis auxilus, contra eum ducit: & pugna commiſſa, Ægyptius ſtatim in fugam vertitur, & quam plurimi in exercitu eius vel cædũtur, vel capiuntur. Hæc Ioſephus in ſecundo de captiuitate Iudaica hiſtoriarum libro refert. Huius autem Aegyptij & acta Apoſtolorum mentionem faciunt, vbi Iudæorum multitudo ſeditionem contra Paulum excitat. Dicit enim ad eũ tribunus: Non tu Aegyptius ille es, qui paucis ante diebus tumultu per ſeditionem concitato, in ſolitudinem ad quatuor millia hominum ſicariorum eduxit?

De Petri apoſtoli miraculis, & irẽ Simonis Magi præſtigiis: & vt vtrunque Nero Roma expulerit. cap. 27.

Simon Magus Romæ præſtigiis homines ſeducit.

NEroue autem imperãte, Simon magus Romæ miracula per impoſturas & præſtigia edebat. Canem autem maximum pro foribus ea tenis vinctum habebat, per quẽ ad ſe venire volentes, ſi ei minus placuiſſent, arcebat. Aduenit porrò magnus ille Petrus ad Simonem viſendũ: qui canem eum efferatum & horrendũ in ſe ferri videns, quum autorem eundem ante aduentũ ſuum, mortis permultis fuiſſe, qui ingredi voluiſſent, intellexiſſet, vinculis eum ſoluit, atque humana voce annunciare hero ſuo, Petrũ Chriſti ſeruum adeſſe, iubet. Canis porrò quo iuſſus fuerat modo, nuncium perfert. Ad eam rem, qui tum cum Simone erant, conſternati obſtupuerunt. Quibus ille: nihil noui eſſe, ſe quoque eadẽ facere poſſe dixit. Itaque canem exire, & Apoſtolum ad ſe vocare iubet. Petrus accitus ingreditur. Ibi in colloquio mutuo multa inter ſe verba faciunt. Miraculis equidem & variis prodigiorum operibus Simon longè ſuperatur. Quapropter multi ex illis ad Chriſtum accedũt, atq; baptiſmum ſubeunt. Enimverò & Simon ipſe, dæmonum ei inſeruientium opera, multa admiranda faciebat. Nam vt ſtatuę moouerentur curabat, & in ædibus vaſa atque inſtrumenta domeſtica ſe ſponte propria hinc inde transferebant, & ipſe flammis circundatus non vrebatur. Ferebatur quoque volans in aëre. Ex lapidibus, fuco hominibus obiecto, panes faciebat. Draconis quoque formam induebat, & in varias animantiũ ſpecies mutabatur: duplici facie indutus conſpiciebatur, in aurum ſeſe totum trãsformabat, fores vectibus & clauſtris probè communitas & occluſas dicto aperiebat, vincula ferrea diſrũpebat, in conuiuiis omnifariàm formularum ſimulacra exhibebat, vt plurimæ ante eum pręcederent vmbræ efficiebat, quas defunctorum dudum eſſe animas nugabatur. Nec ipſe modò, ad quam vellet, transformabatur ſpeciem: verùm etiam alios quos voluiſſet, in variarum animantium formas mutabat. Quoſdam autem, quum planum eum & ſcurram eſſe coarguere & cõuincere tentarent, amicitiæ pretextu ſimolato, bouẽ ſacrificans ad epulas inuitabat, & inde multiformibus eiſque incurabilibus morbis & immanibus dæmonibus ſubiiciebat. Hæc atque his ſimilia, quum diuus quidẽ Petrus verè ac reipſa, Simon autem falſo & impoſturarum fuco facerent, Nero vtrunque euocat: & quum, quod melius eſſet diſpicere poſſet, tum quidem, vt inſolentium prodigiorum nõ effectores, ambos, tanquam errones & ſcurras, Roma expellit. Poſtea autem animum ad impoſtorẽ & impurũ Simonem, quippe & ipſe impius, maximè confert.

Canis pro foribus eius excubans humana voce loquitur.

Colloquium Petro cum Simone. Itidem inter ſe miraculis edendis certant.

Impoſturæ & præſtigia Simonis Magi, perinde atque Proteicum ſidã.

Nero vtrũque Roma exigit.

Vt Paulus Hieroſolymis quum eſſet, ſeſe tempori & loco prudenter accommodarit, in eo quòd ibi iuxta veterẽ legis ritum vixit. & vt grauis catena vinctus à tribuno concionabundus, quæ ei acciderint, diſſeruerit. Item vt Cæſaream ad præſidem Felicem ſit deductus, in cuſtodiámque coniectus. cap. 28.

Paulus Hieroſolyma venit.

EIſdem temporibus, Paulus vnà cũ diſcipulis ſuis, clitellis iumentis impoſitis, Cæſarea aſcendit Hieroſolyma: & die ſequenti ad diuum Iacobum hierarcham & presbyteros veniens, eos ſalutat. & quæ Deus per ipſum apud Gentes effeciſſet, exponit. Illi porrò gloriã primùm Deo ferebant: deinde Paulum admonebant, quàm plurima eſſe Iudęorum fidelium millia, qui legis zelo & æmulatione perciti, de eo certiores facti eſſent.

A eſſent, quaſi omnes doceret à lege deficere, circunciſionem abolere, & patrios mores negligere. proindeque autores ſuaſoréſque ei erant. vt conſilio † ad tempus accommodato, purificaretur, & ex legis præſcripto caput traderet, ne ſcilicet legem abrogare videretur. Atque ille quidẽ ita purificatus, templum ingreditur: Iudæi autẽ Aſiani eo conſpecto, ita vehementiore ducti, manus ei inferunt. & alius alium cohortati, tanquam eum qui templũ prophanaret, inde extrahunt, & occidere moliuntur. Cæterùm cohortis Tribunus, tumultu eo ciuitatis audito, magna cum celeritate accurrit, & Paulum ex percuſſorum manibus raptum, grauibus duabus catenis vinctum, in caſtra ducit, & quod eum Ægyptiũ illũ eſſe, de quo paulò antè diximus, opinaretur, idipſum inquirit. Ille autẽ Tarſenſem ſe ex Cilicia eſſe dicit. Deinde quum eũ in gradus ſtatuiſ-

† οἰκονομία χρόνιμος. Diſpenſatio apoſtolica.

A Iudæis Aſianis ibi in templo per tumultum capitur.

B ſet causam dicere iubet. Ibi Paulus ſtãs, de rebus ſuis commemorat, quod ſpectatum ſcilicet ſatis eſſet, zelo ſe & æmulatione patriæ legis flagrantem, apud Gamalielem cæremonias eius accuratè & diligenter didiciſſe: acceptíſq; à ſenioribus epiſtolis, Damaſcum, vt in vincula, qui Chriſtũ prædicaſſet, coniiceret, contendiſſe. Immenſam verò tum cœlitùs lucem circũ ſe coruſcaſſe, vocẽmque inauditam antea ad ſe delatam eſſe: excœcatũ inde circuiſſe, viſum poſtea rurſus ab Anania recepiſſe, denique baptiſmo cõſignatum, Ieſu Chriſto nomẽ dediſſe. Hæc omnia quũ referret, magis etiam magíſque tumultuari multitudo incipit: tollendũ eum eſſe neque talem hominẽ viuere debere, clamitãs. Tũ tribunus Paulum flagris cædit. At ille, quum Romanũ ſe ciuẽ

Cauſam apud Iudæos dicit.

C eſſe diceret, plagis liberatur. Deinde, cum prima luce Tribunus, rẽ omnẽ certiùs cognoſcere volens, Põtifices & conſiliũ euocat: atque ibi, quũ Paul' rurſus cõcionaretur, ab Anania in os verberatur. Quẽ Paulus Pontificẽ eſſe neſciẽs, quũ parietẽ eum dealbatũ vocat, tum illegitimũ iniquúmq; ei iudiciũ obiicit. deinde † cõſilio quódã pro tempore capto, Phariſæũ ſe nominat: & quod mortuorum reſurrectionẽ prædicet, propterea ſe in ius trahi dicit. Hoc modo. Phariſæorum ſibi, nihil enim criminis admiſiſſe credentiã, cõciliat ſtudia: & Tribunus veritus, ne quid multitudo, quod minus deceret, faceret, eũ abducit. Noctu verò Chriſtus Paulo aſſiſtẽs, forti animo eſſe iubet: eúmq; ſicuti Hieroſolymis, ita Romæ quoque de ſe teſtificaturũ eſſe dicit. Erãt

† μεθόδῳ τινι.

D autem quidã qui iuramento cõfirmauerant, perſuaſuros ſe quidẽ ſacerdotibus, vt Paulum è ciuitate producerent, ipſos verò ad eam necãdum paratos fore. Quod quum Paulus cognouiſſet, (nã id ad eum ſororis eius filius detulerat) Tribuno ſignificat. Ille porrò, Claudius ſcilicet Lyſias (ita enim vocabatur) duobus cẽturionibus, ducentíſq; haſtariis, & ſeptuaginta equitibus diuinũ cõmittit Apoſtolũ, vt noctu iumẽtis vehẽtem, Cæſaream cũ epiſtola ad Felicem ducerent. Et ille, quũ eos qui Hieroſolymis veniſſent, exceptiſſet, expectaturúmque ſe, qui cũ accuſarent, dixiſſet, in Herodis prætorio aſſeruari illũ iubet.

Conſpiratio quorundã Iudæorum in necem Pauli.

Paulus Cæſareã ad Felicẽ ducitur.

Vt Paulus cum eis qui Hieroſolymis venerant, ſe defendens diſputarit. De Felice & Druſilla: item de Feſto, qui Felici ſucceſsit, apud quem liberè cauſa dicta, appellauit Cæſarem. Cap. 29.

A QVinque dies interceſſere, quum ſeniores Hieroſolymis eò veniunt, Ananias põtifex & orator quidam Tertullus nomine: qui quum alia multa Paulo accuſans, nugis ſuis & loquentiæ conuenientia obiicit: tum vt peſtiferum & ſeditioſum hominem cõuinciis proſcindit, prophanantem ſanctum ſanctorum, & templum ipſum. Inſuper etiam, magni & grauis criminis loco adducit, anteſignanum hunc eſſe Nazarenorum ſectæ. Paulus verò facilè criminibus aliis oratione ſuaui confutatis, colere ſe Deum, iuxta eam quam illi dixiſſent ſectam: neque ſe iis quæ in lege prophetis ſint, dictis refragari: neq; aliter quàm accuſatores conuiciatoréſque ſuos credere conſtituiſſe. anounciare etiam mortuorum qui vel piè, vel impiè vixiſſent, reſurrectionem, qua de ſe potiſſimùm in præſenti cauſa iudicium

Accuſatur apud Felicem Paulus.

Paulus ſe defendit.

B ſit, profitetur. Quibus auditis, Felix iudicium ad Lyſiæ tribuni aduentum comperendinat. Qui tribunus quamprimùm veniſſet, cauſam ſe iterũ auditurum dicit. Paulum autem in cuſtodiã mittit, neque quenquam ad eum audire, quæque ei vſui eſſent, ſubminiſtrare volentem, prohibet. Cæterùm paulo pòſt Felix vnà cum Druſilla vxore accerſitum Paulum, de ſalutifero Verbo concionantem audit. Itaque metu ex concione eius concepto, Felix paulatim eum abſoluebat. Profeſſionem verò fidei ſuſcipere volens, pecunias ſe ab eo accepturum ſperabat: eámque ob cauſam frequenter cum eo accito, familiariùs libentiúſq; ſermones conſerebat. Enimuerò biẽnio exacto, Portius Feſtus à Nerone ſucceſſor Felici mittitur: qui quum Cæſarea Hieroſolyma

Felix pecuniã apud Paulum captat.

C aſcenderet, Ananias pontifex, Paulum vt eò vocaret rogat, eo nimirum conſilio, vt in itinere clàm ferro ille à cõiuratis trucidaretur. Feſtus petitionem eam reiiciens, eos Cæſareã, vbi controuerſia decideretur, venire iubet. Eò quũ Feſtus & presbyteri veniſſent; Paulus pro tribunali crimina ſibi ab eis obiecta, tãquam aranearum telam ſoluit, nihil ſe vel in legẽ, vel in templum admiſiſſe pulcherrimè demonſtrans. Ac Feſtus quidem, vt Iudæis gratificaretur, Hieroſolyma Paulũ venturũ eſſe dicit. Id verò ille deprecatur, ad Cæſaris tribunal ſe ſtaturũ atteſtãs. Nemini quippe fas eſſe, hominẽ ad Cæſarẽ prouocantẽ, Iudæis per gratiã donare. Adhũc modũ quũ Paulus techna quadam Feſtũ conſtrinxiſſet, ille re in cõſilium relata atque deliberata, tandẽ: Cæſarem, inquit, appellaſti, ad Cæſarem ibis.

Portius Feſtus cauſam Pauli audit.

Paulus ſuſpectũ Feſto iudicium habens, Cæſarem appellat.

D *De Agrippa & Bernice: & de concione, quam apud eos Paulus habuit. Cap. 30.*

INterea Agrippa rex, vnà cum Bernice coniuge Cæſaream ad Feſtum venit. Atq; ibi quũ plures dies moraretur, Feſtus cauſam Pauli regi exponit, vt ſcilicet is vinctus à Felice relictus fuerit, & vt presbyteri & põtifices, officium iudicis aduerſus eum implorarint: vt denique pro tribunali hominem accuſatoribus præſentibus ſtatuerit, atque ibi nihil criminis in reo, quantùm ſuſpicari licuerit, compertum ſit, prærerquam quod quæſtiones quędam de religione ipſorũ, & de quodam Ieſu defuncto, quem Paulus viuere aſſereret, & ab accuſatoribus ei obiicerentur. Et quum ipſe dubius ancépſque de iudicio hoc fuerit, Paulum ad cognitionẽ Cæſaris

Agrippa rex cum vxore Bernice Cæſaream ad Feſtũ venit.

prouocaſſe. Hic Agrippa: Pernelim, inquit, & ipſe virum audire. & Feſtus: Cras audies, ait. Itaque maximo cum † apparatu prima luce Agrippa cum Bernice frequens conuocat auditorium. Et aderant ibi etiam Feſti iuſſu, quicunque in ea vrbe fuere viri clari. Itaque Paulus vinctus adducitur. Tum ibi Feſtus ſermonem exorſus: Agrippa rex, & quicunque in conuětu hoc adeſtis, inquit, hic ille eſt, quem Iudæorum multitudo, tumultu ingenti concitato, ad me veniens è viuis tollendum eſſe omnibus modis contendit. Ego verò, quum nihil eum morte dignum commiſiſſe animaduerterim, & ipſe iudicium Auguſti appellauerit, eò mittendum eſſe duxi. Quum verò nihil certi, quod de eo ſcribam, habeam, ad iudicium tuum produxi, rex Agrippa: vt cauſa cognita, tandem habeã, quid de eo Cæſari ſignificem. Admodum enim abſurdum mihi videtur, vinctum quenquã mittere, & nõ ſimul F cauſam vinculorũ indicare velle. Tum Agrippa ad Paulum: Permittitur tibi, inquit, de te ipſo quod viſum eſt, dicere. Ibi Paulus conſuetudine fortaſſe quadam, manu extenta, verba fecit. Et primùm arte quadam prudenter Agrippam, vt virum iuſtum, conſuetudinúmque & quæſtionũ Iudaicarum egregiè peritum, laudare nõ omiſit. Deinde fœlicẽ ſe eo nomine, quòd in talem auditorem cauſæ ſuæ incidiſſet, iudicauit. atq; huiuſmodi præfatione præmiſſa, res ſuas exponẽs: Ab ineunte ætate, inquit, accuratè & diligenter in patria Phariſæorum ſecta educatus & doctus ſum. Ac ne nunc quidem alia de cauſa ad tribunal ſto, quàm quòd mortuorum reſurrectionẽ futuram eſſe doceo, quam Deus olim patribus promiſit. Quod quidem ad nomen Ieſu Nazareni pertinet, zelum & defenſionem patriarum legum ſpirans, multa quæ non decuerunt admiſi, eáque omnia apertè facere ſum viſus. Teſtatur id vniuerſa Hieruſalem: permulti enim à me, qui poteſtatem eam à ſacerdotibus acceperam, in cuſtodias ſunt coniecti. Tantum autem in me furoris exuberauerat, vt etiam in lõginquiores vrbes ſim profectus, perſequens, omníq; (quod dicitur) fune motu, euertere ſectam hanc contẽdens. Itaque Damaſcum quum iter facerem, meridie ipſo lux ſole illuſtrior cœlitùs me circunfulſit. Cuius ſplẽdoris magnitudine oculos perſtrictus, & proinde caligine obſitus, in terrã decidi. Ad hæc vox de cœlo audita, quæ Chriſtum perſequi vetabat, & mox vt exurgerem iubebat: eam ob cauſam viſionem mihi talem oblatã eſſe indicans, vt me teſtem produceret, earum, quas ſciret, quáſque paulò pòſt indicaturus eſſet, rerum: vt ſcilicet cæcorum aperirem oculos, & homines à tenebris ad lucẽ, & à poteſtate atque imperio Satanæ ad Chriſtum conuerterem, remiſſionem peccatorum, hæreditatémque inter ſanctificatos, per eam quæ in ipſum eſt, fidem & perſuaſionẽ recepturos. Viſioni porrò tali, quæ naturam omnem longè ſupergrederetur, non morem gerere, religio erat. Itaque Iudæi ſimul & Gentibus, vt per reſipiſcentiam & pœnitentiam ad Deum conuertantur, dignáque pœnitentiæ opera perficiant, annuncio, nihil prorſus extra prophetas & ipſum Moſen docens, nimirum quòd Chriſtus, qui paſſus ſit, & primus ex mortuis reſurrexerit, lucem Gentibus, vitámque & E ſalutem æternam proprio ſuo denũciet populo. Hęc quum Paulus cum diſerta facilitate diceret, Feſtus, vtpotè animalis quidam homo, qui non ſatis ea quæ ſpiritus ſunt aſſequeretur, ſtultitiámque adeò & inſaniam eſſe ſuſpicaretur, tanquam per multas literas mente captum, neque ſatis quæ diceret intelligentem, cum conuicio Paulum ridebat. Cui ille, non inſanire ſe, ſed veritatis & ſobrietatis verba loqui aſſeuerat. Quẽadmodũ id regi ipſi, ad quem hæc liberè diceret, probè cognitum eſſet: quem nihil eatũ rerũ laterêt, omnibus quæ prophetæ annunciarũt credentem. Ibi ad eum Agrippa perhumaniter: Modica ex parte, inquit, mihi, vt Chriſtianus fiam perſuades. At ille: Mihi verò in primis apud Deum in optatis eſt, nõ ſolùm modica, verumetiam maxima ex parte, non te ſolùm, verumetiã qui orationem meam hodie audierunt omnes, tales fieri, qualis ego ſum: extra vincula duntaxat iſta, quibus & obſtrictus ſum catenarum.

† φαντασία.

Paulus apud Agrippam de rebus ſuis verba facit.

Nero Agrippæ, Galilææ partem donauit, ciuitatem quoque iuliadem cũ vicis XIIII. conceſsit. Ariſtobulo Herodis chalcidis regis filio Armeniã minorem permiſit. Ioſeph. lib. 20 Cap. 25.

Summa prædicationis Paulinæ.

De traiectione Pauli in Italiam, & de naufragio eiuſdem. Capuт 31.

AGrippa autem, & qui cum eo erant ex conſeſſu ſtatim conſurgentes, & ſeorſim conſiſtentes, Nihil (inquiunt) homo iſte, quod vinculis aut morte dignũ ſit, facit. Ad quod Agrippa adiicit, abſoluendum eum fuiſſe, niſi Cæſareã appellaſſet. Ea porrò de cauſa in Italiam ei nauigandum eſſe, decernitur. Ita Iulio cuidam ex cohorte Auguſta committitur. Nacti autem nauẽ adramyttinam, in eam conſcendunt. Porrò cum Paulo & Lucas, erat Ariſtarchus ex Macedonia Theſſalonicẽſis. Inde Sidonem ſunt delati, mox G progredientes, iuxta Cyprum nauigant: & deinceps Ciliciæ & Pamphiliæ matri tranſmiſſo, ad Myra Lyciæ appellunt. Ibi Alexandrina naui in Italiam tendente, inuenta, Iulius vinctos in eam imponit. Et ad Gnidum quum propiùs acceſſiſſet, præter Cretam, iuxta Salmonam vehitur. Dehinc ad oram, cui Boni portus nomen eſt, deferuntur, à quo non longè oppidum erat, Laſæa dictum. Et quum periculoſa eſſet nauigatio, Paulus nauem tempeſtate ad iacturam vſq; vectoréſque de vita ipſa ſummè periclitaturos præmonens, non tranſmittendum inde ſuadet. Sed Centurio in eo gubernatorem nauis, magis quàm Paulũ audiebat. Quapropter inde, quod portus ad hyemandũ non ſatis idoneus eſſet, diſcedunt: & Noto ſpirãte, Aſſo ſuperata, Cretam præteruehuntur. Mox ventus exoritur typhonicus & turbulentus, quem procelloſum Eurum, H ſeu Euro aquilonem vocant. Itaque naui ab eo rapta, quum contra niti non poſſent, tempeſtati aliquantum cedentes, feruntur. Et ad inſulã quandam paruam, quę Clauda dicitur, curſu directo, vix ſcapham cõſequuntur. Eáque in nauim ſublata, nauim ipſam quàm poſſunt firmiſſimè, cõtra incurſiones & procellas fluctuum cingẽtes, inſtruunt & communiunt. Deinde ne in Syrtes, quæ dicuntur, inciderent veriti, velo laxato vehuntur. Et turbulentiſſima coorta hyeme & tẽpeſtate, tertio demùm die iacturam faciunt, & manibus ipſi ſuis omnia nauis armamẽta in pelagus proiiciunt. Quum autem diebus pluribus neque ſol neque aſtra in cœlo conſpicerentur, immanſque præterea immineret tẽpeſtas, omnis ſpes

Paulus Romã nauigat.

nis ſpes ſalutis præciditur. Eáque de cauſa ve- A ctores cibi abſtinentia & inedia longiore macerantur. Atque ibi Paulus i Decebat, inquit, vos mihi morem gerere, & è Creta non ſoluere. Sic enim tempeſtatis huius iniuria & iactura careretis. Sed nunc quoque quieto vos bonóq; eſſe iubeo animo. Præter nauium enim nulla vectorum intercidet anima. Hac enim ipſa nocte Angelus Dei, quem colo, mihi aſſiſtens, timorē me abiicere iuſſit. Oportet enim, dicēs, apud Cæſarem te ſiſti. Et quod † gratioſus apud Deum es, vectores ſimul omnes tibi ille donat. in inſulam autē vos quandā eiici neceſſe eſt. Quartadecima deinde ſuperuenit nox, & illi in Adriatico afflictātur mari: atque altitudinē inquirentes vndæ, ad viginti paſſus inueniunt. Et ne in aſpera inciderent loca metuentes, quatuor è puppi anchoris proiectis, diem * à Deo precibus optāt. Tum B demū nautæ ſcapham è naui in mare proiiciunt, & fugæ conſilium capiunt. Centurio autē Pauli ſuaſu, funes ſcaphæ incidi iubet, eámque ventis auferendam committit. Et priuſquàm illuceſceret, Paulus omnes, vt cibum capiant, hortatur, ne capillum quidem vnicum è capite eorū omnium deciſurum pollicens. Ipſéque primus Deo quas decebat gratiis ſacratis, cibum ſumit: quòd itidem vectores reliqui, qui ducenti & ſeptuaginta ſex erant, faciunt. Vt autem dies illuxit, terram quidē dinoſcere nequeunt: ſinum verò cōſpiciunt littus habentem. Subductis itaque ancoris, gubernaculorúmque remiſſis iuncturis, & artemone aliquantulum ſublato, ſpirantis vēti vi ad littus tendunt. Et prora quidem integra permaēt, puppis autem fluctuum violentia ſoluitur. Milites porrò illud cōſilij capiunt, vt vin- C ctos omnes interimant, ne ex eis quiſquam natando euadat. Cēturio autem, propter Paulūm, cædem eā inhibet: & pro ſe quēmque, vt poſſet, conſulere ſibi iubet.

† χάριτι σοι πλοτὴν εἰδαὶς.

* ἡμέραν γενέσθαι ἐπεύχλοντοιν.

Naufragium.

Vt in inſula Melita manuum Pauli vipera morſu violarit de Publio, aliiſque Pauli miraculis. cap. 32.

ET conſeſtim omnes a in littus euadunt. Inſulæ nomen b Melita erat: cuius incolæ barbari quidem illi, non parum tamen curæ & benignitatis naufragis exhibēt. Itaque propter imbrem copioſiorem, & frigus vehementius, pyrā illi ingentem accendunt, & circūcirca cōſident. Ibi quum Paulus multa ſarmenta congeſta pyræ imponeret, & c vipera, quæ in dumis eis latebat, calore eo excitata proreperet, manum eius illa mordicus arripit. Quod vbi Barbari, ita ſcilicet D feră eam ex manu illius dependere, conſpiciunt, non bonum eum eſſe virum, ſed homicidam, & immanem quempiam, qui etiam ſi ſæuæ tempeſtatis vim euaſiſſet, præſentē tamen à venenoſo ſerpēte ictus, ne diutiùs viueret, vindictam ſentiret, ſuſpicantur. Sed enim nihil inde periculi Paulo accidit. nam ſerpentem excuſſum in flammam coniicit. Illi verò exiſtimātes eum è veſtigio vel ex incenſione arſurum, vel exanimatum peſſum iturum, improba venenati morſus contagione: vt aliter rem euenire viderunt d, puppi, quod dicitur, ad inhibendum citatiorem curſum impulſa, longè diuerſa de eo loqui incipiunt, diuiniſque eum proſequuntur honoribus. Agri & prædia inſulæ eius, Publij, primum

a πρύμναν ἀνακρούεσθαι, hoc eſt, puppim impellere, eſt ſenſim retrocedere, nauigio non inuerſo. Quo enim ſe ita eodem recipit, puppem remigādo impellit. id quod propterea facit, ne propalam fugere, dum ſe paulatim ſubducit, videatur: & ne tergum hoſtibus obuertat. Prouerbialiter autem eſt ſententiā priſtinā ſenſim mutare. Suid.

b Paulus cum reliquis ve-

ibi tenentis locum erant: qui per triduum ad ſummam hoſpitalitatem nihil faciens reliqui, benignè eis facit. Cæterùm copioſam is humanitatis eiuſmodi reportat gratiam. vehementes enim febres, & dyſenteria, quæ mala Publij patrem dudum vexauerant e, attactu Pauli pelluntur. Alij præter quàm plurimis afflicti morbis, dolore & cruciatu ſtatim omni, priſtinę reſtituti valetudini, leuantur. Vnde magnus Paulo honor prouenit, vectoribúſque quæ ad nauigandi vſum pertinerent, abundè ſūt miniſtrantur.

ctoribus in Melitem inſulam enatat.

c Vipera venenoſa ictu ſuo Paulo non nocet.

d πρύμναν κρούσαμενοι τἀναντία λέγοντες ἦσαν.

Vt inde Paulus naui Alexandrina, per Syracuſas Romam venerit: & cum primarus ibi iudæis ſermones diſputando contulerit. Et vt apud Neronem ſe ſtiterit, & tum quidem abſolutus fuerit: bienniúmque Romæ permanens, regnum Chriſti, citra impedimētum, cum multa libertate prædicarit. Cap. 33.

e Miracula à Paulo in Melitā edita.

IBi verò etiam aliud nauigium Alexandrinum, Caſtoribus, diis falſis, quorum imagines præ ſe ferebat, cōſertatum hyemabat. Quēadmodum enim Chriſtianam pietatēm colentes nauigium gubernatores, naues ſuas ſanctis quibuſdam dedicant, inſcriptionéque id teſtantūr: itidem olim; pro eo atque volebant, falsò creditis diis, picturis eas inſcribēbant. Hac igitur naui, tertio pòſt menſe, diuus Paulus conſcenſa, Syracuſas, deinde Rhegium, atque inde perendino die Puteolos perfertur. At poſtremò ſaluus Romam peruenit. Verumenimuerò fratres quidam, Pauli aduentu cognito, vſque ad Appij forum & Tres tabernas (quæ loca extra vrbem Romam ſunt ſita) obuiam ei proceſſe- C rant. Romæ porrò Centurio cæteros quidem vinctos, quibus oportuit, tradit: Paulum verò ſecum ipſe retinet. Triduo pòſt Paulus primoribus Iudæorum ad ſe vocatis, oratione cōfirmat, nulla in re patriam legem ſe præuaricatum eſſe: cæterùm quum vinctus in Romanorum manus eſſet traditus, illíque cauſa cognita, ſe abſoluendum iudicaſſent, populares autem ſui vehementiùs eū perſequuti eſſent, neceſſariò ſe eò deſcēdiſſe, vt Cæſarem appellaret: Nòn equidem, inquit, quòd gentem meam in quopiam accuſem: ſed potiùs, vt vos viderem atque alloquerer. Quam enim circundatam mihi cernitis, propter ipſam Iſraëlis ſpem gero catenam. Qui ipſi quoque ſuſpicionem amouentes, nihil ſe quidquam mali vel ſermonibus vel literis de eo accepiſſe: paratóſque eſſe, res, de quibus dicturus D eſſet, audire, teſtantur: ſcire ſe, vbique ſectæ Chriſtianæ contradici, allegantes. Deſignatur ergo dies, & illi omnes adſunt. Tum ibi die integro Paulus de Chriſto, atque eius regno orationem habet: atque ex lege & prophetis, ad locum quémque congruentem afferens teſtificationem, probationes adducit. Illi porrò partim quidem obſequuntur, paulatímque ſermones eius complectuntur: partim verò, vt dictis eius fidem haberent, non adducuntur, & ſic in diuerſas opiniones ſciſſi diſcedunt. Deinde Feſti literis Neroni redditis, Paulus ad tribunal eius ſiſtitur: & defenſionibus diſertis, admodúmque prudenter ad perſuadendum accommodatis, variam illam & verſutam feram, non ille quidem populares ſuos perſtringens, ſed ca-

Paulus Romā peruenit.

Idem ibi apud Iudæos de doctrina Euangelica diſſerit.

Idem priore Neronis iudicio abſolutus.

Euangelium toto biennio Romæ prædicat.

mina tantum ſibi obiecta refellés, effugit. Ex eo tempore biennium Paulus Romæ permanſit, mercede operis ſui viuens: omneſque, ad ſe venientes perhumaniter exceptos, duplici, in primis tamen diuina & cœleſti alimonia fouens. Atque ad hunc modum cum magna ſimul & animi & linguæ libertate regnum Dei, & Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, nullo interueniente impedimento, prædicans, Euangelium omnibus annunciauit.

Vt poſtea Roma excedens, curſus ad prædicandi munus iteráſſet denuò Romã venerit, martyriúmque ſubierit. & de diuinis eius epiſtolis. Caput 34.

a Secundo imperantis Neronis anno primùm Paulus Romam venit.

A quo etiam tum eſt abſolutus, intra quinquenniũ illud, quo tolerabilis Tyrannus is fuiſſe dicitur.

b Tredecimo imperij Neronis anno.

c Romam Paulus iterum venit, & martyriũ ibi ſubiit.

d Epiſtola prior ad Timotheũ.

e E Laodicæa Phrygia Pacatianæ metropoli.

† ἐν τύπῳ.

f Alia einſdẽ epiſtola.

HActenus ſacer & diuinus Apoſtolus & Euangeliſta Lucas hiſtoriam actorum Apoſtolicorũ ſcripſit. *a* Deinceps porrò eccleſiaſticorum aperta veſtigia ſequentes, reliquas hiſtoriæ noſtræ res, Deo confiſi, exponemus: & Spiritus ſancti inſtinctu, quæ ſuperſunt, adiiciemus. *b* Ac tum quidem abſolutus à Nerone Apoſtolus, ad concionum miniſteriũ rurſum eſt profectus. Quum autem iterũ in vrbem Romanã veniſſet, *c* martyrio ibi vitam finiſſe creditur. Nõ mirum quippe erat, Neronem, quòd ab initio humanitate quadam præditus eſſet, facilè Pauli pro doctrina inſtitutæ defenſioni acquieſcere: poſtquam autem idẽ in impia atque nefaria flagitia tanquam in ſcopulos impegiſſet, ad alias aliorum cædes quoque Apoſtolorum adiicere. Itaque tum primùm, ſicuti dictum eſt, dimiſſus, *d* priorem ad Timotheum ſcripſit epiſtolã *e* quẽ epiſcopum antea Epheſi conſtituerat. In hac tanquam † in forma adumbrata, rationẽ & vitã Hierarchiam copioſè exprimit, qualibus moribus eſſe conueniat eos, qui Chriſtianis ſacris præeſſe volunt, ſpiritus afflatu ſcribẽs. Non ſolũ autem Timotheo, & per illum Eccleſiis Chriſti omnibus, ſed etiam ſacro Tito aliam epiſtolã ſcripſit quem ante hac inſulæ Cretæ epiſcopum ordinatum, ibi reliquerat, vt ſi quid in Euangelica prædicatione ſua adhuc deeſſet, ille adimpleret. Ad Corinthios etiam, Epheſios, Galatas, Coloſſenſes, Philippenſes, Theſſalonicenſes, præterea ad Iudæos, & Romanos, & pleróſque alios quos eum adire Spiritus ſancti vis & gratia iuſſerat, quóſque per fidem in Chriſtum Euangelicã magnificè regenuerat, quę præſens oratione ſua dilucidè docuerat, eadem per compẽdium abſens in memoriã reuocãs, epiſtolas dedit. Ita verò ea quoque quæ ſecretioris myſterij, magíſque abſtruſa antea ſilentio præterierat, poſtea per ſacra ſcripta ſua, aut grandioris ſapientiæ verbis accuratè & dilucidè declarauit: aut ſaltẽ (vt ita dicã) parabolarum more & ſpecie, tãquam per ænigmata adũbrauit: neque propter eos qui ad res diuinas audiẽdas idonei futuri erant, ea occultãs: neque propter ineptos atque indignos, dilucidè prorſus & apertè, ad contemptũ euitandum, exponens. Quum autem denuò, vt dictum eſt, poſt longam variámque profectionẽ & curſum, Romã venit, morte ibi pro Chriſto eſt mulctatus: quo tempore quum adhuc vinctus eſſet, poſteriorem ad Timotheum cõpoſuit Epiſtolam: in qua, quum priorem defenſionẽ ſuam oſtendit, tum eam quæ iam ſibi imminebat martyrij conſummationem declarat. In prima enim, inquit, defenſione mea nemo mihi affuit, ſed omnes me deſtituerunt, ne id illis imputeretur. Dominus autem mihi prę́ſtò fuit, & confortauit me, vt per me prædicatio impleta perficeretur, eámq; omnes gentes audirent: & liberatus ſum ex ore leonis. Neronem ita, propter ſæuum & ferocẽ eius animum deſignans. Et quum in ſpiritu ſciret, iã iam ipſius pro Chriſto adeſſe mortem, ſimile quiddam inſert: Et liberabit me Dominus ab omni opere malo, & conſeruabit in regnũ ſuum cœleſte: martyrium impendens ſignificans. Id quod ſignificantius in eadem ipſa, diuino inſtinctu, prædicit Epiſtola. Ego enim iam, inquiens, delibor & offeror, tempúſque reſolutionis meę inſtat. Indicat porrò in hac poſteriore vltimáq; ad Timotheum epiſtola, Lucam ſibi affuiſſe: in priore autem defenſione, ne eum quidẽ ipſum. Vnde colligi rectè poteſt, Apoſtolorum acta diuum Lucã vſq; ad id ipſum tẽpus perſcripſiſſe, hiſtoriámque omnem & acta eorum magnificè, tantiſper dum Paulo prius adfuit, proſequutum eſſe. Atque hæc quidem recenſui, illud oſtendere volens, Paulum teſtimoniũ ſuum, quod Lucę perhibet, non ad id quod ille de aduentu Pauli Romam in actis ſuis ſcripſit, ſed in poſterius * tempus referre. Toto enim ferè orbe peragrato atque triginta & quinque annis Euangelico pro Chriſto certamine peracto, quum poſtremò iterum Romæ eſſet, & in coryphæũ præcipuúmq; Apoſtolorum Petrum incideret, vnà cum illo ſibi immortalitatis coronam accepit.

Cõſilium Pauli in epiſtolis ſcribendis.

Epiſtola ad Timotheum poſterior.

Lucas acta ſua Apoſtolica ad priorem Pauli in vrbem Romã aduentum cõtinuauit.

** Quo ſcilicet tempore poſteriorem ad Timotheum dedit epiſtolam, & vinculis à Nerone cõſtrictus fuit.*

E F G H

De peregrinationibus Petri apoſtoli. & de ſacro Clemente, & genere eius: & vt ipſe quoque poſtea Romam venerit. Caput 35.

NOn minus etenim Petrus quoq; orbe peragrato, & iis qui ex circũciſione erant, omnibus, in Palæſtinæ & Syria & vbique ferè terrarum prædicatione promulgata, quum ſub Neronis imperio Romam, propter deteſtandũ illũ Simonem, qui publicis inſcriptionibus Deum ſe vocare, prædicationémque Chriſti euertere eſt auſus, veniſſet, factíſque illum ſimul & ſermonum vi coarguiſſet: atque Romanorum Eccleſiæ, primùm quidem Lino, deinde Anacleto, & poſt hos tertiò, ad mortem vadens, ſapientiſſimo Clemẽti claues commiſiſſet, ad Deum migrauit. Is porrò vnà cum Simone, tanquã prodigiorum effector, à Nerone Roma pulſus, Hieroſolyma rurſum & Orientales ciuitates petiit: & orbem miraculis illuſtrans, in Fauſtinum, & Fauſtinianum, ſiue Nicetam & Aquilam incidit, qui filij quidem clariſſimi viri Fauſti Romani, Cæſarem genere attingentes, fratres autem Clementis erant. Hos quum ab Simonis præſtigiis prodigioſis abduxiſſet, ciuitates viſebat, Simonis ſemina vbiq; radicitùs euellẽs. Deinde verò etiam ſacrum Clementem ad ſe pertraxit, eúmq; ſibi ad arcanas obſcuráſque illius de anima & reſtitutione hominis, aliíſque rebus ingentibus quæſtiones, per appoſitas ſolutiones ritè & pręſenti animo reſpondens, atque inſuper miraculis multis, & ſecretioris ſapientiæ vi familiariùs coniunxit. Multis verò deinceps annis & Mathidiam, nobilem matrem eorum, quam in inſula quadam ex naufragio ærumnoſè viuentem reperit: quippe quæ Roma Athenas liberorum ſuorum

Petrus & Paulus Romæ martyrio coronati.

Primi Rom. Eccleſiæ Epiſcopi.

Diui Petri acta. Clemens Rom. epiſcopus. Pater eius, & fratres.

Mater eiuſdẽ.

Diuus Clemẽs cũ duobus fratribus, & deinde parente vtroque, comes & ſocius Petri, prædicandi in orbe Euãgelij fuit.

ſuorum doctrinæ gratia vnà cum illis nauigans, naufragium paſſa fuerit: quum illi quidem alius aliò diuina prouidentia incolumes euaſere, ipſa verò in inſulam eiecta, in ſeruitute vitam egit. Hanc diuus Petrus ibi inuentam, quum ad ſpectandas vitiferas columnas diuertiſſet, cúmque (quos diximus) liberi illius tres ſequerentur matrémque ſuam pręter ſpem & expectationẽ omnem cognoſcerẽt, diuino regenerauit baptiſmo. Vt autem & pater eorũ Fauſtus Roma ad vxorẽ & liberos quærendos profectus, Ægyptúmque, Syriam & Phœnicen peragrans, diuinò quoque nutu in Petrum ſuóſque incidit, & itidem vt illi, ſacrum ſuſcepit lauacrum, vnà cum illis Apoſtolum per orbem comitatus eſt. Ita illi longo tempore veri certíque rerũ eius geſtarum præcones fuere, ſimúlque cum eo Chriſtum prædicarunt. B Petrus porrò ad eũ modum per orbem habitabilem paſſim vadens, eccleſias vbique cõſtituit.

Primus epiſcopi eccleſiæ Rom.

Et Romanũ, quos ſuprà diximus, ſucceſſoribus cõmiſit: Lino videlicet, Anacleto, & tertio ſacto Clementi. Ipſe quidem Clemens ſe à Petro in obitu eius lectum dicere, & à Petro ſecundum numerare videtur. Alij autẽ quartũ eum à Petro eſſe referũt, in quibus etiã eſt Euſebius Pãphili.

Alexandrinæ.

Alexandrinæ autẽ Marcũm præfecit: in cuius ſacro miniſterio, Nerone octauum imperante annum, Anianus ſucceſſit. Porrò Antiochenã primùm Euodio, deinde reuera * numine afflato Deúmque ferente Ignatio regendã tradidit: quẽ Ignatium tenellum etiamnum, tanquã ſimplicẽ & integrũ, manibus ſuis ſublatum Chriſtus exhibuit: atque ſimplicitatẽ integritatẽmque diſcipulis oſtendere & commendare volens, Niſi ei C ipſi ſimiles fierent, nequaquam illos in regnum, quod tum prædicabatur, peruenturos eſſe dixit.

Antiochene. *θεολήπτῳ καὶ θεοφόρῳ.*

Siculorum verò eccleſiæ Pancratiũ: aliíſque regionibus, inſulis, & vrbibus Epiſcopos alios, qui ab eo ſacram Chriſti diſciplinã accepiſſent, præpoſuit. Ad hunc modum ipſe in Paleſtina, Syria, Phœnice, Ponto, Galatia, Cappadocia, Bithynia, breuiter in totius Aſiæ & Europæ ni..., omnibúſq; adeò qui in diſperſione erant Iudæis & Græcis Euangelio Chriſti virtute & vi verbi (ſignis & miraculis accedentibus) promulgato, extremis Neronis temporibus Romam, vrbium omniũ reginam, quũ ibi quoque Paulus eſſet peruenit.

Siculæ.

Poſtremis Neronis temporibus Petrus Romam peruenit.

De miraculis Apoſtolorum Romæ editis. De interitu Antichriſti Simonis: & vt Petrus & Paulus Romæ martyrij certamen abſoluerint. Caput 36. D

SEd enim quum ibi mirificis amborum miraculis tanta ad Chriſtianiſmũ conflueret multitudo, vt numerus eius iniri non poſſet: Nero penes quẽ ſumma rerũ erat, ad improba impiáq; delapſus flagitia, ea re cognita, contra ipſam diuini cultus armatur pietatẽ: & percuſſoribus diſpoſitis, tot fideles ferro necat Romanus, vt etiã Senatus admodum iam propter paucitatem ſui ordinis hominũ imbecillis, alias ſuper alias accumulatas cædes ægrè ferret. Inde Simoni admodum Apoſtolos perſequenti, aditus liber ad Senatũ & Neronẽ datus. Atque is omnẽ (vt in prouerbio eſt) mouet funem, vt illorũ etiam nomina è medio tolleret, tanquã qui cædis tãtæ multitudinis autores fuiſſent. Itaque Nero Apoſto-

Perſequutio chriſtianorum ſub Nerone.

Simon Magus Romæ modis omnibus agit, vt Apoſtoli è medio tollãtur.

lis infenſus, planum Simonem ipſe quoque planus eſt complexus. Quum igitur Petrus Simoni reſiſtens, cum eo ſæpe cõflictatus eſſet, tum...q; impietatis in maleficũ illo ſupra modum excreuiſſet, poſtremò quam licentioſiſſimè in cõſpectu omnium Romæ ad Petrum, Tu verò quid ais? inquit: proptereáne Chriſtus tuus magnus eſt, quod à terra cœlos conſcendit? quin & mihi id facere procliue eſt. Et confeſtim manibus extenſis, ſurſum verſum, dæmonibus eum, quibus ſe permiſerat, ducentibus, ferebatur. e Petrus autem admodũ anxius eſſe, cum Deo in corde per precationẽ colloqui: & tandẽ ſpiritu plenus poteſtates illas quæ nefariũ hominẽ in ſublime attollebant, increpare, & vt ab eo diſcederent iubere. At ille ſtatim præceps deorſum verſum fertur, & dum alliſus, mortuúſque rumpitur. Ibi ex populo qui antea Simonẽ diuinos vſurpantẽ honores laudibus celebrauerant, ſubitò ita proſtratum videntes, laudéſque priſtinas per palinodiam recantantes, ingenti claráque voce, Vnus eſt magnus Deus, acclamant, quem Petrus & Paulus apertè & clarè pręedicãt. Locus ſanè ipſe, in quem luctuoſum hoc ſpectaculum incidit, ad hodiernũ vſque diem, Simoniũ vocatur etiamnum Simonis Antichriſti perniciem & interitũ declarans. d Et erant ibi nonnulli, qui eum reuicturum eſſe opinarentur, & ob id diutius in publico iacuit. Cęterùm vbi iam cadauer diffluere, maléque olere cœpit, re deſperata, in occultis illum ſepelire locis. Nero autem certior factus à Petro & Paulo Simonem peremptum eſſe, Petrum quidem pedibus * ſurſum verſum ſublatis (nam id ita petierat: ſimul quòd ſe indignum reputaret, qui itidem vt Magiſter ſuus, recto corporis ſtatu pateretur: ſimul vt leuior expeditiórque ei in cœlum eſſet curſus) e in crucẽ egit. Paulum verò gladio feriens occidit, eodem tempore, eodémque die. Sepulti autẽ ſunt in Oſtienſi, quæ dicitur, via, trigeſimo & ſeptimo poſt ſalutiferam Chriſti paſſionem anno. Ferunt autem Paulum Neroni antea teſtatum eſſe, ſe illi tertio à cæde ſua die viuum repræſentaturũ. Quod vbi eſt factum, in conſternationem illum coniecit. Et quum poſt mortem Paulus, ita vt prędixerat, f certò & verè illi aſſiſtens, liberè Chriſtum verum eſſe Deum profiteretur, neque veram ſalutem in alio quàm Ieſu nomine eſſe, oſtenderet: illum quidem dicunt conatum eſſe, minimè autem (quòd viſio ea repentè euanuerit) comprehendere Paulum potuiſſe.

e Petri oratione Simon dæmonum ope in cælos euocans, humi ſternitur & moritur.

** χάμᾳζε ? d Dicat Simõ qui ſe magnã virtutem Dei, & meretriculã ſuam ſpiritum ſanctum appellauit, quomodo tempore certo nome debitũ naturæ per ſucceſſionem ad ſe delatũ perſoluerit, quãdo in media ipſa vrbe concidẽs extinctus eſt? Epiphan. aduerſus Simonian. hære.*

†† *ſim. cùm Simon ſe Chriſtum diceret, & tanquam filium ad patrem ſe volando aſſereret poſſe conſcendere, atque elatus ſubito magicis artibus volare cœpiſſet, tunc Petrus fixis genibus precatus eſt Dominũ, & precatione ſancta vicit magicam leuitatem, & velut vinctũ illũ de ſublimi aere depoſuit, & præcipitio in ſaxo elidens crura eius confregit, &c. Auguſtinus in ſermonibus de ſanctis. Idem Aug. epiſt. 86. de ieiunio diei Sabbati agens. Eſt quidem, inquit, & hæc opinio plurimorũ, quãuis tam plerique falſam perhibeant, quòd Apoſtolus Petrus Roma cum Simone mago die Dominico certaturus, propter ipſum magnæ tentationis periculum pridie cum eiuſdem Vrbis eccleſia ieiunauerit, & conſequuto tam proſpero glorioſóque ſucceſſu, eundem morem tenuerit, eúmque imitatæ ſint nonnullæ occidentales Eccleſiæ.*

††. e Martyrium Petri et Pauli. f Paulus tertio à morte ſua die Neroni apparuit.

De crudelitate & turpitudine Neronis: qualia quidã ex Eccleſiaſticis ſcriptoribus noſtris de eo, déque ſacro obitu ſanctorum Apoſtolorum memoriæ prodiderint: & de diuina eorum vultus facieique figura. Cap. 37.

E

ET diui quidẽ Apoſtoli ita martyrij curſum perfecere. Nero autem quo magis Imperij eius creuere vires, eo deterior factus, ad nefandiſſima quæque ſcelera eſt prolapſus, armis etiã contra eam quæ Deo præſtatur pietatẽ ſumptis.

Perſtringitur paucis flagitioſiſſima et probroſiſſima Neronis vita.

Illius verò improbitatem, morúmque importunitatem percurrere, nequaquam præſentis videtur eſſe operæ. Quicunque autem hominis peruerſitatem, apertúmque furorem perſpicere velit, is monumẽta hiſtoriarum, quæ multa à multis de rebus eius cum fide & cura ſunt cõpoſita, conſulere poterit. Quũ enim permultorum interitus autor extitiſſet, adeò ſe cædium piaculis contaminauit, nihil rerum omniũ cum ratione & modo faciẽs, vt poſtremò ne chariſſimis quidem capitibus parceret: & citharę muſicíſq; carminibus operã nauans, atque incedẽtibus prorſus, infamibus & meretricus moribus ludens, ridiculéq; prorſus in theatro publicè ſaltans, neq; quidquam omnium quæ Deo ingratæ inuiſæq; ſunt rerum intentatum relinquens, primus ipſe acerbiſſimus Verbi veræ pietatis hoſtis extaret: & denunciatis ei quæ contra illum ſtructæ erant inſidiis, matrẽ ipſe ſuã, fratrem & coniugẽ ferro ſuſtulerit: & innumerabiles præterea ex clariſſimis Romanæ vrbis ciuibus, qui etiã genere ſibi propinqui eſſent, variis ſuppliciorũ generibus perquàm crudeliter interemerit. Ad quæ omnia illud etiam addidit, vt primus ipſe Imperatorum omnium, impietatis eius quæ aduerſus Deũ ſuſcepta eſt, primitias tulerit.

Obitus Neronis.

Itaque ad ſummã eius inſaniã hoc fuit reliquum, vt mente per intẽperies captus, manus tãdem ipſe ſibi afferret: quatuordecim annis, præter paucos admodum mẽſes. Imperio cum ignominia & probro ſummo adminiſtrato.

Primus is inter Rom. imper. tores Chriſtianorum fuit perſequutor.

Cuius etiam Tertullianus, Romanus ſcriptor, mentionem facit hiſce verbis: Cõſulite commentarios veſtros: illic reperietis primum Neronẽ in hanc ſectã tum maximè Romę orientem, Cæſariano gladio ferociiſſe. Sed tali dedicatore damnationis noſtræ etiã gloriamur. Qui enim illum ſcit, intelligere poteſt, non niſi aliquod bonum à Nerone damnatum. Ad hunc modum primus iſte Dei oppugnator renunciatus, ad cædem Apoſtolorum eſt actus. Et Paulus quidem Romæ capite plexus, Petrus autem crucifixus eſſe, eodem tempore traduntur.

Eodem tempore Romæ Petrus & Paulus martyriũ conſummarũt.

Rẽ hanc confirmat Petri & Pauli hucuſque etiã obtinẽs in eodẽ ibi cœmiterio monumentũ. Atque hæc quidem, quem paulo antè allegauimus, Tertullianus. Sed non minus & alius ſcriptor Eccleſiaſticus, Caius nomine, qui Zephyrini Romani epiſcopi tempore viuens, contra Proclum Cataphrygas hæreſis ducem ſcripſit, de locis vbi ſacra tabernacula eorum Apoſtolorum repoſita ſunt, hæc refert. Ego verò Apoſtolorum tropæa demonſtrare poſſum. Si enim in Vaticanum aut Oſtienſem viam ire velis, Apoſtolorum qui eccleſiam hanc fundarũt, trophæa inuenies.

Feſtus, apoſtolici nobis reddit hic dies triũphi. Pauli atque Petri nobilis cruore.

Quod autem eodem tempore ambo martyrium ſubiere, dudum Dionyſius Corinthiorum epiſcopus ad Romanos ſcribens, ita aſtruit: Sed & vos per talem doctrinam & cobortationem, plantationem Romanæ & Corinthiæ Eccleſiæ à Petro & Paulo conſitam, cõtemperaſtis, Ambo enim & Corinthi apud nos verbum ſerentes, eadem docuerunt: & iſthic in Italia apud vos, quum eadem ſimul promulgaſſent † eodem tempore martyrio ſunt perfuncti.

Vnus vtrunque dies pleno tamẽ innouatus anno Vidit ſuperba morte laureatum. Prudentius

† ἐμαρτύρησαν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν

Cæterùm hæc propterea ſunt adducta, vt certiore fide res Apoſtolicæ hiſtoriæ confirmarentur. Non enim ignoro, eſſe quoſdam qui dicũt, vno exacto anno, die eodẽ, martyrio Paulũ quoque finem vitæ cepiſſe. Staturam autem & corporis formã diui Apoſtoli, quantum per deſcriptionẽ ſimpliciorem aſſequi licet, talem habuere.

Statura et forma diui Petri.

Petrus equidem non craſſa corporis ſtatura fuit, ſed quæ aliquãto eſſet erectior. facie ſubpallida & alba admodum: capilli & capitis & barbæ criſpi & denſi, ſed non admo

F

dum prominẽtes fuere: oculi quaſi ſanguine reſperſi & nigri. ſupercilia prope euulſa: naſus autẽ longior ille quidẽ, nõ tamen in acumen deſinẽs, ſed preſſus, ſimúſque magis.

Item diui Pauli.

Paulus autem corpore erat paruo & contracto, & quaſi incuruo, atque paululum inflexo, facie candida, annóſque plures præ ſe ferente, & capite modico: oculis multa inerat gratia, ſupercilia deorſum verſum vergebant: naſus pulchrè inflexus, idémque longior: barba denſior, & ſatis promiſſa, eáque non minus quàm capitis coma, canis etiam reſperſa erat. Ambo autem Chriſti diſcipuli, quum inſpicerentur, diuinum quiddam prę ſe ferebant: Spiritu ſancto & diuina gratia ita referti, vt qui eos viderent fideles, ex aſpectu ſolo arcanam quandam & latentem cõciperent gratiam, moréſque & vitam vnà cum fide ritè conformarent, & in

G

melius conuerterent.

Quomodo frater Domini Iacobus certamen pro Chriſto peregerit. Caput 38.

Propoſitio dicendorum.

SEd hæc, de primoribus Chriſti diſcipulis ſint ſatis, quorum martyriis expoſitis, quum ad hunc locum peruenerimus, conſequens eſſe videtur, & reliquorum decem, vitæ finẽ in ſecũdo hoc Tomo perſtringere: non quòd eodem tempore beatũ felicémque exitum omnes ſint cõſequuti, ſed id fieri oportere duximus, vt & * cõpendioſa & dilucida nobis conſtet hiſtoria.

** εὐσύνοπτον σύγγραμμα*

Deinde qui eorum coniugium ſint complexi, quíq; ſincera eccleſiæ ſcripta reliquerint, memoraturi,

H

finémque ita ſecundo huic ſacræ Hiſtoriæ volumini impoſituri: vt ſcilicet poſt primum, qui Chriſti res omnes continet, ſecundum hunc de duodecim Apoſtolorũ actis abſoluamus librũ: quanuis longius nobis inſtituta excreſcat hiſtoria. Sed enim poſt Petri & Pauli obitum, Iacobi, qui frater Domini eſt nominatus, & Eccleſiam Hieroſolymitanam primus ab ipſo Seruatore Chriſto, ſeu (vt quidam volunt) ab ipſis poſtea Apoſtolis ſibi cõmiſſam adminiſtrandam ſuſcepit, Obliáſque, † hoc eſt Iuſtus appellatus eſt, mortem exponã.

Martirium Iacobi fratris Domini.

† Dictus etiam Oblias hoc eſt munimentum populi & iuſtitia.

Quod enim diuus Paulus Iudæorum dolũ, per Feſtum, & prouocationẽ ad Cæſarem, effugiſſet: illi quæ in Paulum ſtructæ nõ proceſſerãt eas in Iacobũ cõuertunt inſidias. Qualẽ autẽ is habuerit finẽ, Hegeſippus, qui primæ ſucceſſionis Apoſtolorũ tẽporibus vixit, in quinto Commentariorũ ſuorum libro ad hunc

modum

modum recenſet. Suſcipit autem eccleſiam vnà A cum Apoſtolis adminiſtrandam, frater Domini Iacobus, qui ab omnibus Iuſtus cognominatus eſt, ab ipſius Domini ad noſtra vſque tempora. Plures equidem hoc nomine fuere Iacobi: ſed iſte ex ipſo matris ſuæ vtero ſanctus fuit, vinum & ſiceram non bibit, neque de animante quopiam comedit, nouacula ſuper caput eius nó aſcendit, oleo vnctus non eſt, balneo quoque minimè vſus. Huic vni in ſancta ſanctorum ingredi fas erat: neque veſtem laneam vllam, ſed lineã tantum geſtabat. Solus quandoque in templum ibat, ibíque in genua procumbere, & pro remiſſione peccatorum populi orare comperiebatur. Genua quidem eius cameli inſtar per callum induruerant, propterea quòd ſemper ea inflecteret, orans ad Deum. Quum itaque multi etiã ex B principibus fidem amplecterentur, tumultus concitatus eſt à Iudæis, ſcribis & phariſæis: qui eò periculi rem deueniſſe dicebant, vt populus omnis Ieſus pro expectato illo Chriſto haberet. Quare ad Iacobum conuenientes, inquiunt: Cohortamur te, vt cohibeas populum, qui de Ieſu ipſo ſeductus eſt. Chriſtum eum eſſe exiſtimans. Diſſuade, quæſumus, iis qui ad diem Paſchæ huc venêre, opinioné & fidem de Ieſu, Tibi enim paremus omnes, & cum populo vniuerſo teſtificamur te iuſtum eſſe, neque perſonarum rationem habere. Perſuade ergo multitudini, ne de Ieſu erret. Cunctus enim populus & omnes nos tibi obtemperamus. Conſiſte in templi pinnaculo, vt quum ex ſuperiore loco omnibus ſis conſpicuus, tum verba tua ab omni exaudiantur multitudine. Propter feſtum enim Paſchæ con- C uenerunt tribus omnes, vnà cum gentibus. Statuerunt igitur, qui dicti ſunt ſcribæ & phariſei, Iacobum in pinnaculum tẽpli, & vociferati ſunt dicentes: O Iuſte, tibi omnes obtemperare debemus: & quandoquidem populus fide ſua de Ieſu crucifixo ſeductus errat, annuncia nobis, * quod ſit Ieſu oſtium. Ille verò voce magna reſpondit: Quid me de Ieſu filio hominis interrogatis? Ipſe ſedet in cœlis, ad dextram magnæ virtutis & poteſtatis, venturúſque eſt in nubibus cœli. Ibi, quum multis de certa indubitatáque fide ſatisfactum eſſet, gloriabantur læti de Iacobi teſtimonio, & dicebant, Oſanna filio Dauid. Scribæ autem ipſi & Phariſæi inter ſe dicebant: Malè fecimus, qui tãtum Ieſu procurauimus teſtimonium. Verum age aſcendamus, & deiicia- D mus eum, vt populus conterritus, non credat ei. Et ſimul exclamarunt dicentes: O, ô, & Iuſtus ipſe per errorem ſeductus eſt. Itaque pinnaculum aſcendentes, Iuſtum ipſum pellumdederunt, & alius ad alium dixit, Obruamus eum lapidibus: & inceperunt eum lapidare. Quum autem lapidibus ictus nondum mortuus eſſet, ſed conuerſus genua poſuiſſet, dicens: Obſecro te Domine Deus pater, remitte ipſis, neſciunt enim quid faciunt: ſic, inquam, quum lapides in eum iacere pergerent, vnus ex ſacerdotibus, filiis Rechab, de quibus teſtificatus eſt propheta Hieremias, exclamans: Deſiſte (inquit) quid facitis? Iuſtus ipſe pro vobis orat. Et fullonum quidam, ligno quo veſtes complanabat arrepto, caput Iuſti comminuit. atque ille ita martyrio eſt defunctus, anno ſeptimo Imperij Neronis: & ſepultus eſt in loco quodam iuxta templum, monumentúmque eius adhuc ibi manet. Verus is teſtis Iudæis ſimul & Græcis fuit, Ieſũ eſſe Chriſtum. Poſtea ſtatim Iudæorum oppugnatio, vrbíſque Hieroſolymitanæ obſidio cœpit. Tã mirificus autem iuſtitiáque clarus fuit Iacobus, vt etiam prudentiores apud Iudæos viri, in piaculum aduerſus eum perpetratum, cauſam Iudaici belli ex profeſſo referant. Quemadmodum id ipſe quoque Ioſephus ſcriptis ſuis teſtatur, alicubi ita dicens: Iudęis autem hæc acciderunt, propter Iacobum Iuſtum, qui frater erat Ieſu, qui dictus fuit Chriſtus, vltione diuina vindicãdum. Eum, quum iuſtiſſimus eſſet, Iudęi interemerũt. Sed in vigeſimo Antiquitatum, mortem eius hiſce verbis exponit: Cæſar Feſti morte au- B dita, Albinum in Iudæam præfectũ mittit. Ananus autem iunior, quem Pontificatum iniſſe diximus, moribus confidens, & audax admodum, ex ſecta Saducæorum erat, qui in iudicijs ſupra omnes alios Iudęos ſęui ſunt, & crudeles. Talis itaque quum eſſet Ananus, oportunum idoneúmque tempus ſe, Feſto defuncto, quum adhuc Albinus in itinere eſſet, nactum eſſe exiſtimans, Iudicum conſilium cogit: & fratre Ieſu, qui dicebatur Chriſtus, Iacobo ei nomen erat, quibuſdámque aliis in iudicium productis, & actione legum præuaricatarum inſtituta, vt lapidarentur effecit. Quicunque autem in vrbe æquiores legúmque peritiores videbantur eſſe, grauiter id tulere. Et ad Imperatorem clàm legatos miſere oratum, vt ille ad Ananum, ne talia faceret, ſcriberet: eum quippe nec antea rectè feciſſe aſſe- C uerantes. Nonnulli etiam Albino obuiam proceſſere, Alexandria iter facienti: eúmque docuere, non licuiſſe Anano, citra eius ſententiam & voluntatem, conſilium iudicij faciendi gratia cogere. Albinus porrò verbis eius perſuaſus, ad Ananum animo commoto ſcripſit, pœnáſque ſe ab eo ſumpturum minatus eſt. Quin & Agrippa rex, eam ob cauſam pontificatum ei, quem tres adminiſtrauerat menſes, ademiſſe. eúmque Ieſu Damnæi filio dediſſe videtur. Et Iacobi quidem res ſic ſe habuere. Huius eſſe creditur prima inter Catholicas epiſtola, ad omnes Eccleſias: vt ipſius quoque Iudæ, magnificè cum libertate multa ſcripta. quamuis veterúſq; vetuſtiores mẽtionem nullam faciant.

** τίς ἡ θύρα τοῦ ἰησοῦ.*

Quidam cadẽ Iacobi in ter… Neronis Imperij annum referunt: ſecundum ſcilicet, poſtquam Paulus vinctus Romã eſt abductus.

Fuere, qui eadem eam cauſam Hieroſolymitanæ expugnationis fuiſſe dixerint.

Albinus Iudæã præfectus.

Ananus, ſiue Ananias, mortis Iacobi author.

Anano Pontificatus abrogatur. Ieſum hũc filium Gamalielis fuiſſe, dixit ſuprà eodẽ cap. 4.

D *De Andrea & Bartholomæo ſacroſanctis Apoſtolis, quomodo martyrio pro Chriſto ſint coherenſi… Cap. 39.*

POſt hunc & Andreas, coryphęi Petri frater, qui primùm Dominum Ioannis iudicio cognouit germanúmque ſuum ad eũdem adduxit: titè verò, & vt decebat prorſus, à prima vocatione vſque ad Chriſti in cœlum aſcenſionem, veſtigiis eius inſiſtens, officio ſuo functus eſt. Et cœlitùs in ſpecie ignearum linguarum Spiritus ſancti gratia accepta, ſorte quoque ei prouincia ea obtigit, vt ad Gentes mitteretur: in Cappadociam ſcilicet, Galatiam & Bithyniam: Quibus ille peragratis, ad eam quoque acceſſit quæ Anthropophagorum dicitur, & ad Scytharum ſolitudines, ad vtrunque Pontum Euxinũ oráſque ſeptentrionales & auſtrales, ad ipſum quoque Byzantis ſolum. Vbi eccleſiæ à ſe primùm inſtitutæ, primum epiſcopum diuum Stachym pręfecit…

Andrea Apoſtoli acta, & martyrium.

fecit. Deinceps Tbraciam, Macedoniam, Theſſaliā, & Achaiam peragrauit. In quibus prouincus omnibus, longo tempore, ſermonibus diuinis, ſigniſque, & prodigiis mirificis Chriſtum glorificans, tandem à proconſule Ægæato in crucem quoque eſt actus: illo ei crimine obiecto, quod coniugem eius Maximillam, fratrémque Stratoclem, impietatem eius deteſtari docuiſſet, & ad Chriſti fidem adduxiſſet. Philippus autem, & Bartholomæus, Syriam & Aſiam ſuperiorem ſortiti ſunt. Atque in eorum locorum ciuitatibus omnibus, fidei fundamentis iactis, templa conſtruxerunt, ſacerdotéſque & epiſcopos eis præfecerunt, Philippus etiam Aſiæ vrbibus peragratis, Hierapolim Phrygiæ peruenit, ciuitatem opulentem atque celebrem, † nominíque ipſa ſuo reſpondentem. Adeò autē idolis addicta erat, vt etiam viperam, impuram venenoſámque feram, ſacrario incluſam, tanquam Deum magnifico præcipuóque cultu veneraretur, ſacrificiiſque quibusdam foueret, & tota illi mirificè addicta eſſet. Sedenim quum eò Apoſtolus perueniſſet, vnà cum ſorore ſua Mariamna, quæ eum, quum dudum vitam per virginitatem ſibi exigendam ſtatuiſſet, comitabatur: ſtatim idolorū cultus in ea regione extinctus, & inſolentia incolentium ibi dæmonum eſt labefacta. Siquidem viperinus ille Deus, quem diximus, ex domicilio ſuo erupit: & quaſi ab ardente igne profugit. Ilicet, qui illū tanto ſtudio coluerāt, pudore affecti ſeſe occultant. Cæterùm quum quamplurima à Philippo & Mariamna miracula ederentur, ſeditio in multitudine exoritur. Partim enim Bartholomæi & Philippi Deo adhærebant (ex propinquo enim Bartholomęus Philip. à Domino auxilio miſſus fuerat) partim verò dæmonicæ, per anticipationem conceptæ præſumptioni intenti Permanebant: qui etiam coniuratione & coitione facta cum impetu prorſus in Apoſtolos irruunt, eiſq; arreptis, Philippum quidem tanquam victimā quādam in columna capite ſuſpendunt, Bartholomæum autem directum in lignum ſub crucis forma agunt. Atque illi talibus affecti ſuppliciis, ad preces conuertuntur. Cedebat autem ſtatim locus, in multam altitudinem ſubſidens, ſimulq; multitudo demergebatur, atque ita in ſummum tota vrbs decidit periculū. Ibi, qui reliqui erant ſentientes perniciem & cladem, eam vindictam eſſe eius, quæ in ſacros Chriſti miniſtros contumelioſè partata fuerat iniuria, confeſtim omnes fidem Chriſti ſuſpiciunt: & Bartholomæus ab eis vinculis ſoluitur, qui Philippo ſāctè fortitérque tum martyrio defuncto, ſepulturę honore pręſtito, & vrbe tota illuſtrata, Chriſtóque dicata aliquanto pòſt tempore Vrbanopoli prouinciæ Ciliciæ in crucem rurſus actus, ad vnicè deſideratum Chriſtum migrauit.

Philippi & Bartholomæi.

† τῶν ἀμοιρῶ-σαν. ſolēne hoc ætate noſtra etiam fuit in Liuonia & Samogitia. Mariamna Philippi.

Martyrium eorum Apoſtolorum.

De Thoma, Iacobo Alphæi, Simone Zelote, Iuda, qui & Lebbæus eſt dictus: & de Matthia, qui in locum proditoris eſt ſubrogatur. Cap. 40.

Diui Thomæ acta.

QVomodo autem Thomæ, qui & Didymus dictus eſt vehementiſſimum in Chriſtum amorem prætereamus? qui Æthiopes & Indos ſortitus, à profectione ea abhorrens, ſeſe ſubducebat: nigróſque & deformes earum gen-

A

tium vultus, pręteréaque caliginoſas atque intractabiles earum mentes auerſans, iter ad eos ſuum differebat. Aperte igitur & clarè ei, is qui pulchritudine & forma præſtat, aſsiſtit, eúmque ad miniſterium ſuum capeſſendum cohortatur. Et vt certum ſecurumque redderet, cùm eo ſemper vitam omnem futurum, auxiliúmque in certaminibus laturum pollicetur. Quin etiam ex Æthiopibus, quib. ex mercatura lucris inſeruiēs eſt vita, vt vendatur efficit, atque ita ei aditum ad Æthiopes facit. Inde in notitiam Smindæi, regionis eius principis, regnum illi cœlorum ſtudioſiſsimè pareus, peruenit: & miraculis prodigiiſque maximis Parthos, Medos, Indos ipſóſq; Æthiopes in admirationem adducit. Adhæc, quicunq; extrema Orientis ora, & ad vltimū Oceanum colūt: inſulam quoq; quam Taprobanem vocant, gentémque Brachmanum, prędicatione

B

verbi illuſtrat. Templiſque vbiq; maximis, aliiſque pro eo atq; decebat rebus omnibus ſanctè ordinatis, poſtremò lanceis latus confoſſus, ad eum cuius ipſe pertrectauerat latus, peruenit. Porrò Iacobus etiā Alphæi filius, & ipſe ex duodecim illis vnus, iuxta eius qui eum regebat ſpiritus ſancti voluntatem & ductum, ab Apoſtolorum corpore ſeiunctus, Gazæ primùm deinde Eleutheropoli, & in vicinis ibi eorumdem populorū ciuitatibus verſans maxima quæque miracula edit: & cœleſtibus ſpiritus ſancti ſermonibus ab eo pacata quadam & inermi vi ad gentes delatis, teſtimoniū regni Chriſti maxima incremēta capit. Poſt hęc ad Ægyptos extremámque eorum regionem perueniens, & Chriſtum Seruatorem & deum eſſe annuncians, ad vrbem tandem cui Oſtracinę nomen eſt, adit. Atque ibi

C

quum ſatis longo tempore vixiſſet, periculiſque & certaminibus plurimis conflictatus eſſet, tandem ad confirmandam eorum quos docuerat ſalutem, cruci ipſe quoque à quibuſdam, qui Verbo fidei aduerſabatur, affigitur: vt & in ipſo non ita multum imitatio mortis Magiſtri ſui abeſſet. Operępretium etiam fuerit Simonē Cana Galilęę ortum, qui propter flagrantem in Magiſtrū ſuum ardorē, ſummámque Euangelicæ rei per omnia curam, Zelotes cognominatus eſt hic referre. Accepto enim is cœlitus aduenićte ſancto ſpiritu Ægyptū, Cyrenem, & Aphricam, deinde Mauritaniam, & Libyam omnem, Euangelium deprędicans percurrit eandémque doctrinā etiā ad occidentalē Oceanum, inſuláque Britanicas præfert. Permultis verò ſignorū & prodigiorū

D

miraculis, diuinaque doctrina Chriſtum, ita vt debuit celebrando, innumerabilibuſque inſuper erumnis & afflictionibus obuiam eundo, poſtremo & ipſe incredibili quadam lętitia mortē per crucem ſubiens, ad Magiſtrum ſuū tranſiit. Non minus & diuus Iudas, nō Iſcariotes ille, ſed alter, cui duplex cognomē fuit Thaddęi ſcilicet & Lebbęi, filius quidem Ioſephi, frater autem Iacobi, qui è pinnaculo templi deiectus fuerat, Iudęam primum & Galilęam, Samariam & Idumæam, deinde Arabię ciuitates, nec non Syriæ & Meſopotamiæ regiones, ſagena Euāgelij cepit. Poſtremò Edeſſam peruenit, Augari ciuitatem, vbi antea alter quoque Thaddęus ex ſeptuaginta illis vnus Chriſtum docuerat. Atque quum ibi, ſi quid adhuc ex alterius illius miniſterio

Martyriū eius.

Iacobi Alphæi res.

Cædes eiuſdē. Simonis Zelotæ res.

Martyrium eiuſdem.

Iudæ Thaddei acta.

ſterio deeſſet, pulcherrimè expleuiſſet, Chriſtúq; ſimul & diuinis concionibus & operibus admirandis glorificaſſet, morte pacifica & quieta ad illum cómigrauit. Matthias porrò, qui iacturam duodenarij Apoſtolorũ numeri ſarcerat, primũ Æthiopiam adijt atq; ibi à feris, infeſtis, immanibuſque gentibus multa pertulit. Quum verò, quę oportuit, & verbis & factis diuino Euãgelio anunciando pręſtitiſſet, & Chriſto magnam hominũ multitudinem accumulaſſet animo intrepido & forti martyrii coronam † ſuſcepit.

Mors einſdem non violenta.
Matthiæ res.
Martyriũ eiuſdem.
† Lapidibus penè obrutus ad poſtremum ſecuri percuſſus.

De ſancto apoſtolo & Euangeliſta Matthæo. Cap. 41.

MAtthęus autem, ex publicanis aſſumptus ignea linguanó minorẽ quàm primarij Apoſtoli gratiã cóſequutus, ſacrorũ Euangeliorũ hiſtoriã primus Hebręis ſcripſit. Is quóque ſanctus Apoſtolus, profectionibus multis ex alia regione atque gente in aliã ſubinde migrans, Euãgelio prędicando perfectis, ad poſtremum Spiritus ſancti ductu ad Antropophagorũ terram, in ciuitatem cui nomen eſt Myrmenæ, peruenit: in qua Platone, ſectatore ſuo, Epiſcopo declarato, ipſe in quendã ciuitati proximũ collem conſcendens, vt ſibi gentis eius ſalus reuelaretur, orat. Hoc ita agenti Apoſtolo, Dominus Ieſus formoſi pueri ſpecie aſsiſtens, quum pacem illi precatur tum virgam in manus ei dat. Eam quũ deſcendiſſet, in vrbe ad ęccleſiã, quam ipſe & Andreas cóſtruxiſſet, portam plantare iubet in arborem magnam & excelſam ilico euaſuram, fructúmq; plurimum magnitudine ſimul & ſapore aliis longè ſuperiorem laturã: fontem pręterea copioſum & pellucidum, cũ leni ſuſurro, ex radice eius erupturum eſſe pollicitus. in quo quicunque Antropophagi lauiſſent, eorum ſimul & vultus ad formam decentiorem compoſitũ, & corda agreſti feritate poſita, ad placabilitatem & lenitatem conuerſum prorſúſq; eos in melius mutatum iri. Deſcendenti igitur, ciuitatis eius Princeps vnà cum coniunge & Filio (Fuluianorũ patri & filio, Fuluianæ àutem matri nomina erant) obuius fit. Malignis autẽ illi excruciabantur ſpiritibus Quibus quum manus ſtarim impoſuiſſet, dęmones illi turbatores profugerunt. Pangit verò & virgam illam, & confeſtim ea in arborem excreſcit: ſimúlque à radice vndam; quum aſpectu amœnam, tum potioni commodam, ſcatentem profert. Hoc tam inſigni miraculo multitudo conſternata, quum eò conflueret: ille è ſuperiore loco, patria eius gentis lingua, ſalutiferum eis annunciat Euangeliũ. Et ſtatim ex intimo animi affectu, in eo ipſo fonte, ſacro lauantur baptiſmo: fructúque itidem arboris illius guſtato, omnium pulcherrima illa mutatione perfruuntur. Fuluianus verò ſtatim pœnitentia ductus, & quòd multitudinẽ ad Apoſtolum confluere videret ęmulatione ſiniſtra accenſus, grauiter id ferre, manúmque militarem ad eum comprehendendũ mittere. Quæ quũ re infecta rediret, ipſemet quamplurimis ſecũ ductis contra Apoſtolum it: atque inter eundum plaga inuiſibili ictus, viſum amittit. Ibi multis precibus Apoſtolo exorato, oculorum quidem vim priſtinam recipit, cor autẽ eius induratum cæcúmq; permanet. Nulla enim interpoſita mora, Apoſtolum clauis longis terræ affigi iubet, picíque & bitumini miniſtri eius multa ſupera- cumulantes ſarmenta, materiámque aliam facile ignẽ corripientem inijcientes, ab inferiore parte eam accendunt. Verùm ea res pręter ſpem & expectationem in roris euadit refrigeriũ. Quod vbi multitudo vidit, Matthæi Deo aggregatur: Princeps autem ediuerſò præſtigias eſſe, quæ Apoſtolo accidebant, credens, & ira exardeſcens quos ex argento & auro habebat facticios Deos (duodecim autem erant) efferri iubet: eiſque circum Matthæi pyram diſpoſitis, vt videlicet eorum ope ignis officium ſuum faceret, incendere illam pręcipit. Ita ſarmenta quidem flammam corripiunt, incendium autem aduerſus Deos conuertitur, eóſque comminuit diffluentes. Vnde ſimulacrum tanquam ſerpentis ardentis proſilit: & à tergo Principis prorepens, cũ ingenti ſibilo eũ perſequitur, ita vt non facilè illi eſſet in regiam ſuam confugere. Quapropter deſperatis rebus omnibus, ille denuò ad Apoſtolũ cóuertitur eúmq;, vt ab impetu conſequentis eum ſerpentis liberetur, obſecrat. Apoſtolus autem, quòd hora iam inſtaret qua ad deſideratum ſibi Chriſtum tranſiret, rebus omnibus poſtpoſitis, ignem increpat. atque is repentè extinguitur, & ſerpẽs ille euaneſcit: Principi autem extremis, quę oportuit, mãdatis expoſitis, omnibúſque precatione confirmatis, in pace emittit ſpiritum, & ad Chriſtum tranſit. Cuius quidem ſacrũ tabernaculum in aureo repoſitum lecto, ſplẽdidiſque inuolutum veſtibus, palatio Fuluianus infert. Idque arcæ ferreæ, plumbo inſuper probè communitæ incluſum, demittere in mare iubet, hoc ſic cogitans: Si is, qui illud ab igne conſeruatũ tutum eſſet, ab vndis quoque vt in ferrea vrna poſitũ ſupernataret, vindicaret ſe diis ſuis omnibus repudiatis, vni quẽ ille prædicaſſet Deo, per pietatis cultum ſeruitutum. Quum ergo ita in mare proijceretur, ſtarimque diuina id cœlitùs gubernante manu in littore rurſum exponeretur: populus vniuerſus vrbe effuſus, Platone epiſcopo prætereũte, hymnis laudibusq; à Matthæo prædicatum concelebrat Deum. Fuluianus verò rebus omnibus poſthabitis, ſacrum ſuſcipit baptiſmũ, & Matthæi ſibi nomen arrogat, occulto quodam arcanóque Apoſtoli ductu. Simulque, qui eius imperio ſubditi erãt, omnes patriam ſuperſtitionẽ reijcientes, diuinum complectuntur lauactum. Deinde poſt annos tres, Epiſcopus quoque Plato ad ſempiterna cóſcendit tabernacula. Porrò Fuluianus adhuc viuente epiſcopo, alij regnũ conceſſit: & ipſe ſummiſſæ humilitatis habitu aſſumpto, quũ ſecretioribus Chriſtianorũ initiatus eſt ſacris, tũ presbyteri dignitatẽ à diuo ſuſcepit platone. Poſt cuius ex hac vita deceſſum, ab ſancto Apoſtolo per nocturnam viſionẽ admonitus atque cóſecratus, Epiſcopalẽ quoq; aſſumpſit honorẽ. Et quum ritè ſacro miniſtraſſet Euãgelio, multóſq; per fidẽ lucrifeciſſet Deo vitam quoque hanc meliore alia commutauit.

Matthæi acta.
Antropophagi.
Miraculum in corpore eius defuncti.
Martyrium Matthæi.

De ſancto Apoſtolo & Euangeliſta Ioanne, & de diuina eius aſſumptione. Cap. 42.

SVpereſt nobis Ioannes dilectus ille, quique ſupra * pectus Magiſtri recubuit, diſcipulus: cuius profectiones, in eiſque miracula diuináq; opera edita, mirificóſque & arcanos de Deo ſermones, ſicuti & aliorum diſcipulorum & Apo-

** ἐπιστήθιος*
Acta diui Ioãnis Apoſtoli & Euangeliſtæ.

ſtolorum res geſtas, ſingillatim exponere preter E quam quod viriũ noſtrarũ non eſt, ab inſtituto quod iu manibus habemus opere alienum etiá eſſe arbitror. Sed enim hiſtoriarũ monumenta produnt, diuiniſsimũ hunc Euangeliſtam, poſt Ieſum in cœlũ aſcenſum, cũ matre Dei in ea quã ad Sion fuiſſe ſcripſimus, domo ſua vixiſſe, vſq; ad illius ad Dominum migrationẽ. Poſtea autẽ in Aſia Chriſtum per Euangelium promulgaſſe, ibique templum Dianæ ſolo æquaſſe. Cęterùm perſequutionis ſub Domitiano tempore exilio damnatum, & in inſulam Patmum relegatum: decimoquarto Imperij illius anno, Spiritu ſancto plenum, Euangelium ibi ſuum ſublimem iu modum intonuiſſe ſacrámq; & diuinitùs inſpiratã Apocalypſim protuliſſe. Quid deinde poſt Domitiani obitum Epheſũ in Aſiam reuerſus, quæ ibi fuêre eccleſias rexit, templa conſtrueus, F clerum omnem docens, eccleſiarúmque ſacros miniſtros inſtinctu Spiritus ſancti ad perfectionem inſtituens. Et quum aliquando in ciuitate quadam eſſet, adoleſcentémque vultu quidem liberali & honeſto animo tameu & ingenio ſeruido conſpexiſſet, Epiſcopũ loci eius intuitus, Huuc (inquit) tanquam depoſitum tibi cura & diligentia ſumma, ſub Chriſto atque Eccleſia eius teſte, commendo. Atque ille quidem illum, nihil ſe io eo excolendo rerum omnium pretermiſſurũ pollicitus, ſuſcepit. Ioannes autẽ Epheſum redut. Epiſcopus porrò ille adoleſcentem domi ſuæ fouebat, & ad coguitionis & doctrinæ lucẽ ducebat. Procedente autẽ deinceps tẽpore, attentiorẽ illam diligentiam & curam remittit, perinde atque ſupremum & perfectum Chriſti ſignaculum ei iam impreſſiſſet. Ille autẽ quum G ante tempus poteſtati ſuæ permiſſus eſſet, atque inſuper ab æqualibus ſuis ocio corruptis, maliſque artib. imbutis, & diſciplinę omnis impatientibus corrumpetur, primùm propter illicita intẽpeſtiuáque conuiuia prędatum ab eis dicitur, ac mox iterũ ac tertio ad perpetranda maleficia mutatur. Deinde verò quo longiùs, eo quoque magis ſceleribus atque flagitiis aſſuefactus, perinde atque equus robuſtus frenis ruptis in baratrum fertur. Et quẽ iam ſpe omni meliore exciđiſſet, ſalutémque ipſe ſuam cõploraſſet, latronũ prædonúmque complectitur vitã, ipſéque adeò maleficarum manipulo tanquam dux præeſt: & alios feritate, cædiúmque immanitate longè ſuperans, inpetũ ſubinde in viatores ex improuiſo factitat. Intercedunt auni aliquot, & Apoſtolus H rurſũ ibi adeſt. Qui ad Epiſcopum: Age, inquit, quod tibi, Chriſto teſte aduocato, credidit, mihi depoſitũ redde. Ibi ille obſtupeſcit pecuuiámque à ſe, quam non accepiſſet, per ſycophantiam exigi putat. Fidem certè quidem Ioanni dicenti non habere, prorſus non licebat: ueque rurſus ad ea credenda, quorũ ſibi conſcius non eſſet, induci poterat. Vt autem adoleſcentem ille, animáque eius flagitabat, altè admodum ſuſpirio ducto illacrymans: Iamdudũ, inquit, ille mortuus eſt. perditus enim, & modis omnib. perniciosus bomo erat: & vt caput tibi malorũ eius indicẽ, prædo. nã Eccleſia relicta, & monte quodam occupato, predonum ducit manum. Tum Apoſtolus veſte ſciſſa, & capite ſuo cum eiulatu & plãctu multo pulſato: Egregiũ ſanè cuſtodẽ,

Quindecim iu imperauit annis.

Exemplũ notabile, quantum vel ad impietatem intermiſſa, vel ad religionem ſincerã obſeruata diſciplina eccleſia valeat.

Ioannes epiſcopo certo iuuenem liberalis ingenij inſtituendum cõmendauit.

Iuuenis iſ à ſeipſo per Epiſcopi negligẽtiã degenerat, & dux tandẽ prædonum fit.

inquit, animæ fratris conſtituit. Sed equus mihi detur, & dux itineris aliquis adſit. Cõteſtim itaque ex eo loco ab eccleſia ire pergit: & quum ad regionem deſignatã perueniſſet, ab exploratoribus illius conprehenditur: neque fugere cupiens, neque quicquam deprecans. Quinimò ea de cauſa veniſſe ſe dicit, ſéque ad ducem eorum deduci petit. Ille porrò tum ita fortè, vt armatus erat, in via ſtabat. Vt autem Ioannem paulatim ad ſe venientẽ cognouit, quàm celerimè poteſt retrocedit. Ioannes autem ſenectæ ſuæ rerúmq; aliarum omnium oblitus, illum conſequitur, ingenti voce clarè inclamans: Quid me fugis, iũuenis ſenem, patrem tuum fili, nudũ atque inermẽ armatus? faceſſat metus: adhuc tibi vitę ſpes eſt reliqua. Ego pro te Chriſto rationẽ reddam: ac ſi opus fuerit, ipſe pro tua animã meã ſtatim F proiiciam. Conſiſte, méque à Chriſto miſſũ tibi crede. Tũ ille, his auditis, primùm cõſiſtit, oculis in terram demiſsis: deinde arma deponit, ac tremore multo correptus acerbiſsimè lamentatur: accedentémq; complectitur Apoſtolum, & lachrimis, quod potuit, noxam deprecatur, genibúſque flexis dextrã ad ſinum Apoſtoli extendit. Tum Ioannes, iureiurando addito, ſalutẽ. noxæque remiſsionẽ illi à Seruatore pollicetur: dextram eius per pœnitentiam iam expiatã deoſculatur, eúmque in eccleſiam reducit. Ibi frequentibus orationibus, ieiuniiſque continuis cum eo vacans, ſuauíſque verborum Syrene mmorẽ animæ illius tanquã incantatioue curans, nõ priùs ex eo loco abut, quàm valentem illũ & firmum prorſus Eccleſię reſtituit. Magnum medius fidius ille hoc Eccleſiis pœnitentię ſpecimen, pul- G cherrimúmque regenerationis exẽplum, atque adeò tropbęũ reſuſcitationis atque reſtitutionis ante communem illam reſorectionẽ couſtituit. Quod ſic Clemens ὀςρωματεύς ſeu courextor, in commentario eo qui ſcriptus eſt, Qui diues ſaluus fiat, ad memoriã poſteritatis ſcriptum reliquit. Verũ enimuerò, quum duxit, ſacrã quoq; tranſlatiouẽ diui iſtius Apoſtoli perſequi, Quũ enim dudum tranſitiouem ſuam ad Deũ, diémq; & horã eius præuidiſſet, presbyteris miniſteriſque eccleſiæ, & pręterea quicunque flagranti eſſent fide fratrib. aſſumptis, extra Epbeſiorũ vrbẽ progreditur: & cum eis in vicium quendã tumulum, quò frequenter ire precationi operam daturus ſolebat, cõſcendit ibi vehementiùs orans, Eccleſias Deo cõmendat, mox ſarculis quibuſ- H dam & ligonib. celeriter ſepulchrum ſibi ſodi præcipit: deinde eos qui tum aderant, arcanis de Deo verbis & præceptis optimis de fide, ſpe, & potiſſimum dilectione (quippe dilectus ipſe) erudit. Et corda eorum confirmans, Seruatori Verbo cõmendat. Poſtremóque illis in Domino ſaluere & valere iuſſis, vbi ſe crucis ſigno communiſſet, in monumentum deſcẽdit: operculúmque ei imponere, & id firmiùs communire, denique reuerti eos poſtea, ſepulchrũ aperire, diligẽtérque perſpicere mandat. Hoc modo quũ ille, vt veſtibus ſepulchralibus amictus erat in foſſam deſcendiſſet, ſéque ad obitum compoſuiſſet, ſtatim eo qui iuſtis debetur, ſopitur ſomno: quum quidem ad multam ſenectutem poſt paſſionẽ Seruatoris Chriſti ſexageſimo octauo anuo perueniſſet. Oportet enim uos ipſi, ac potiùs

Reuocatur atque reducitur ad frugem bonam iuuenis perditus.

Eximium reſipiſcentiæ exẽplum.

pœnitentiæ verę formula.

De migratione Ioãnis euãgeliſtae ex hac vita.

potius Chriſto, & ſapienti credere Chryſoſtomo, ad teſtificandam mortem eius illud adducenti: Et non dixit ei Ieſus, illum moriturum nō eſſe: ſed, Si illum volo manere donec veniā (Hieroſolyma videlicet euerſurus: vixit enim ad id vſque tempus, atque etiā aliquanto, ad Traiani ſcilicet ætatē, longius) quid ad te? Et Ioānes quidem ita diem ſuum obijt. Dei autem ineffabilis atque inueſtigabilis gloria, ea quā ipſe ſolus nouit, hora illuceſcēs, corpus eius terreuū & corruptile in immortale & in incorruptibile (ô miraculū ingens) tranſmutauit, & in diuinū paradiſū, itidem vt omnib. laudib. celebrandā Dei genitricē, quæ per gratiam mater eius fuit, recepit. Decebat quippe & ipſū, qui matris loco incoruptam, ſemperque virginē habuiſſet, & dilectus in primis mirificè Chriſto fuiſſet, fraterque adeò immortalitatis promptuarij extitiſſet, paulatim quodammodo immortalitatis participem fieri. Porrò die ſequenti, quibus id cōmiſſū fuerat, ita vt præceptū acceperant, ad monumentū venerunt: operculóque eius auulſo, nihil ibi aliud quàm ſepulcralia lintea repererūt. Atq; hæc quidem de Ioanne.

Exponitur locus ille, Si volo eum manere donec veniā: Ioan. vlt.

De diuerum Apoſtolorū Petri, Pauli, Ioānis martyrijs, Tertull. de præſcriptionibus hæreticorum: Felix, inquit, eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt: vbi Petrus paſſioni Dominicæ adæquatur, vbi Paulus Ioānis exitu coronatus: vbi apoſtolus Ioānes, poſteaquam in oleū igneum demerſus, nihilque ibi paſſus, in inſulam relegatur. Loquitur autē de eccleſia Romana.

Nōnulli aſtruere volunt, virginē Mariam iam reſuſcitatam beata cum Chriſto immortalitate in cœleſtibus veſtri. Quod & de beato Ioanne euangeliſta eius miniſtro, cui virgini à Chriſto virgo commiſſa eſt plurimi aſſuenerant, quia in ſepulchro eius (vt ſcitur) non niſi manna inuenitur, quod & ſcaturire cernitur. Verumtamē quid horum verius cenſeatur, ambigimus. Melius tamen Deo totū, cui nihil impoſſibile eſt, committimus, quàm aliquid temerè definire velimus autoritate noſtra, quod non probamus. Hieronymus.

De ſanctis Apoſtolis & euangeliſtis Marco & Luca, qui ex numero ſeptuaginta diſcipulorū fuerunt cap. 43

Acta ſancti Marci euangeliſtæ.

CÆterùm Marcum quoque & Lucam, etiāſi inter Septuaginta illos numerentur, adiungere tamen iſtis viſū eſt, quòd alter quidē Petri, alter autē Pauli fuerit diſcipulos eóſque vt Euāgeliſtas, maximis duobus Euangeliſtis connumerare conuenit. Sed enim de Marco, eiúſque in Ægypto prędicatione, in hoc ipſo libro antea à nobis ſatis eſt dictum. Is enim Petri * ex ſorore nepos, imperante Tiberio, Ægypto & Libiæ Barbariæque vniuerſæ, Chriſti verbum euangelizans annunciauit. Euangelium ſuum dictante atque comprobante Petro ſcripſit, apud Cyrenæos & Pentapolitanos quàm plurima admiranda fecit, eccleſias conſtruxit: clerum & epiſcopos, atque alia inſuper quę opus erāt, ritè & ordine conſtituit. Ei tandem Alexandriam eſt reuerſus: vbi cum quibuſdam fratribus, in loco cui Buceli nomen erat, habitauit, liberè Chriſtum deprædicās. Atque tum ibi cultores idolorum repentè impetum in eum faciunt, funibus pedes conſtringunt, atque ita crudelem in modum per vrbē raptant. Itaque corpus eius ſaxis

ἀδελφιδοῦς

Martyrium eiuſdem.

A allisūm, admodū conſcinditur, & ſanguis ex eo abūdè profluit. Deinde carceri virum ſanctū includunt. Ibi ei apparet Dominus, futurā illi gloriam renuncians. Denuò autem ex carcere extractum, per plateas immaniſſimè trahunt. Atque ad hunc modum raptatus, tandē ſpiritum Deo commendat: corporis ingentibus gratiis animę virtutibus mirificè collucentibus atque correſpondentibus. Fuit autem is ſtaturæ & * ætatis ſtatę, atque ſemicanus. Lucas autem Antiochię, quę in Cœleſyria eſt, ortus, medicus ſimul & pictor egregius, Thebis, quę vrbs ſeptem habuit portas, ad Paulum venit: atque ibi nuncio errori patrio remiſſo, ad Chriſtum acceſſit, pro corporum curatore animarū medicus factus. Euan-B gelium is ſuum Paulo præeunte ſcripſit, atque itidem Apoſtolorum acta. Cum Paulo autē Romæ quum fuiſſet, in Græciam eſt reuerſus, plurimóſq; ibi diuinæ doctrinæ & cognitionis luce illuſtrauit, & tandem à diuini verbi contemptoribus * ex fructifera oleæ arbore ſuſpēſus, quòd aridi ligni vnde crux fieret copia non eſſet, Deo ſpiritum cōmendauit: quum octuaginta, vt dicitur, annos natus eſſet. Vbi autem corpus eius inter alia cōplura monumenta ſepultū eſſet, fidelium oratione eſt indicatum. Salubria enim Deus collyria cœlitùs in monumentum eius demiſit: ad indicium, vt opinor, curæ ſanationíſque eius. Vnde etiam ſepulchrum eius à fidelibus omnibus omnibus eſt cognitum. Fertur is quoque primus, Chriſti, & quæ eum ita vt Deū decebat genuit matris atque item principū Apoſtolorum effigiē pingendi arte adumbraſſe, vnde C in omnem deinde habitabilē orbem tam venerandum & precioſum opus eſt illatū. Reliquias quidem certè eius, honore quóuis dignas, Conſtantius, Conſtantini magni filius, per Artemiū, maximum illum martyrem, Thebis, ſicuti etiam qui primus ad Apoſtolatū eſt vocatus, Andreæ, Patris ex Achaia & itidem Timothei apoſtoli ex Aſię Epheſo, in cognomen patri ſuo vrbem tranſlatas, templo ſanctis Apoſtolis ſacro intulit. Verùm de diuinis Chriſti diſcipulis hęc dicta ſufficiāt. In tertio enim deinde libro, de reliquis Apoſtolis, eorúmque ſucceſſoribus, & quę quiſque eorum reliquerit ſcripta, hiſtoriā texemus. In præſentia illa perſequenda veniunt, quinam fuerint Chriſti Apoſtoli: qui ex iis coniuges fuerint, qui rerum à Chriſto geſtarum monumenta D ediderint, qui etiam epiſtolas: quæ item ſcripta, vt irrefragabilia & teſtamentaria, Eccleſia recepit: quæ etiam vt ſpuria & adulterina eiecerit.

μεσῆλυξ, καὶ μεσαιπόλιος.

Diui euangeliſtę Lucæ res.

Martyrium eiuſdem.

** ἐπικαρποφόρου ἐλαίας ἀναρτηθεὶς*

Lucas Chriſti, & matris eius. Petri quoque et Pauli Apoſtolorum effigies depinxit.

Diuorū Lucæ, Andreæ & Timothei corpora, Conſtantinopolim perlata.

Qui ſint duodecim Chriſti diſcipuli & Apoſtoli, & qui ex eis matrimonium contraxerint Cap. 44.

ATque equidem duodecim fuerunt Apoſtoli, ſeptuaginta autem diſcipuli. Et præter hos, innumerabiles alij. Quandoquidem verò multi, qui fuerint Apoſtoli ignorant, faciendū putaui, vt ſacra eorum nomina ſcripto huic infererem. Coryphæus itaque & princeps chori eius, eſt Petrus. Secūndus, frater eius Andreas. Tertius, Iacobus, qui Zebedæi eſt dictus. Quartus, Ioannes frater eius, dilectus ille, & virgo, qui ſupra pectus Magiſtri recubuit. Quintus, Philippus. Sextus, Bartholomęus. Thomas, ſeptimus euangeliſt. Matth. octauus. Nonus poſt hos, Iacobus

Apoſtoli. 12.

Alphęi filius:non alter ille frater Domini. Decimus Iudas, qui itē Taddæus, atq; etiam Lebbæus eſt dictus: is filius quidē fuit Ioſephi ſpōſi, frater autē Iacobi quē fratrē Dei dixere. Vndecimus horū, Simō Zelotes. Duodecimus, proditor Iudas: qui quū inexplebili auaritiæ cupiditate crepuiſſet, Mathias duodenariū expleuit numerū. Et ij quidē ſunt reuera Chriſti diſcipuli. Paulus verò, electionis vas, neque inter duodecim, neq; inter ſeptuaginta recenſetur: ſed in omnibus is eſt, & ante omnes, & cū omnib. quippe qui cœlitùs vocatus ſit, & ſupra omnes præcipuè diuino Euāgelio propagando laborauerit. Ex his coniugium ſunt amplexi, vt quidem Clemens contextor, in tertio libro eorum commētariorum quos στρωματεῖς inſcripſit, tradit: in oppugnatores namque coniugij acriùs inuehens, ſic verbis hiſce vtitur. An iſti tandem Apoſtolos quoque reiiciēt? Petrus ſiquidem & Philippus liberis creādis operam dederunt. Philippus porrò filias etiam ſuas viris in matrimonium locauit. Paulus quoque non veretur in epiſtola quadam * comparem ſuam ſalutatione compellare: quā quidē illi propterea ſecum non circumduxit, vt faciliùs ei expeditiúſque eſſet Verbi miniſteriū. De diuo ſanè Petro, in ſeptimo quóque eorum quos diximus, libro: Beatus Petrus, inquit, quū vxorē ſuā ad mortē abduci videret, ſimul & ingenti eſt voluptate affectus, * propter vocationē eam, reditúmque in patriam eius. & pulchrè admodum eam alloquutus atque cohortatus eſt ac de nomine quoque ita compellauit: Memineris, ô mea, Domini obſecro. Et talis quidem beatorum hominum coniugij fuit ſtatus: tam perfecta eorum qui ſibi eſſent chariſsimi inter ſe, animorum affectio. Sed & Polycrates eccleſiæ Ephesiorum epiſcopus, ad Victorem Romanum epiſcopum ſcribēs, Philippi, filiarūque eius, atque Ioannis Euangeliſtę meminit, hiſce quodāmodo verbis: Etenim in Aſia magna profeſsionis noſtræ conquieſcunt & dormiunt * initia, quę reſtituentur atque reſuſcitabuntur die extremo aduentus Chriſti, in quo cum gloria è cœlo veniet, & ſanctos omnes reſuſcitabit: Philippus videlicet, ex duodecim Apoſtolis vnus, qui Hierapoli dormit: & duę itē filiæ eius, quæ virgines conſueuerant. Et alia præterea filia eius, quæ in ſpiritu ſancto vitæ curſum peregit, Epheſi quieſcit. itidēque Ioannes qui ſupra pectus Domini recubuit: quique, quòd ſacrorum antiſtes eſſet, * inſigne Epiſcopale geſtauit, teſtis & doctor egregius, Epheſi † dormit. Quin & Caius, cuius paulò ante meminimus, his ſimilia ad Proclum quēdam ita ſcribit: Poſt hunc, propheteiſſæ quatuor, Philippi filię, Hieropoli in Aſia fuere: vbi earum, patriſque etiā eſt ſepulchrū. Mentionem itidem in actis Apoſtolicis diuus Lucas facit alterius Philippi, nō Apoſtoli, filiarum, vt prophetici illę ſpiritus gratia fuerint cōdecoratæ, quum Cęſareæ Palæſtinæ adhuc cum patre ſuo eſſent, in hæc verba ſcribēs: Venimus Cæſaream, & ingreſsi in domum Philippi euangeliſtæ, vnus ex ſeptem, apud eum manſimus. ei erant filiæ quatuor prophetantes. Multis autē, eiſque magnis apud nos viris, non videtur Paulus coniugē habuiſſe: idque ex verbis eius, quibus virginitatem & cœlibatum commendat,

Quinam ex Apoſtolis cōiuges fuerint.

τὴν αὐτοῦ σύζυγον.

τῆς κλήσεως χάριν καὶ τῆς εἰς οἶκον ἀνακομιδῆς

στοιχεῖα.

πέταλον.

† ſupra dictū eſt, tranſlatū eum eſſe in cæleſtia.

An diuus Paulus coniunx fuerit.

E colligunt, quum dicit: Peruellem equidem omnes eſſe, vt ego ſum. Illud verò, Salue mihi & tu compar: non mulieri, ſed viro cuipiā, ita fortaſſe nominato, dictum putant.

Qui ex Apoſtolis teſtamētarios ſiue Canonicos reliquerint libros & de ſacroſanctis quatuor Euangeliis, ex quibus cauſis ſint ſcripta, atque de eorū ordine. item de apoſtolorum actis, catholicisque & aliis ſanctorū Apoſtolorum epiſtolis. cap. 45.

HVcuſque de duodecim Apoſtolorum nominibus, & qui inter eos mariti fuere, diximus. De iis verò qui ſcripta poſt ſe reliquerunt, * quæ legitima & teſtamētaria habentur, & de ſacris quatuor Euangeliis, ac diuinis Apoſtolorum actis, tum autē de epiſtolis catholicis, ſimul F & aliis. inſuper & de ordine earum, atque etiam quæ Eccleſia vt notha & illegitima repudiauerit, reliquum eſt vt ſcribamus. Ac primùm quidem de diuinis Euangeliis eſt dicendum. Itaque de rebus Seruatoris & Domini noſtri, duos ex duodecim Apoſtolis tantum, hiſtoriam ſcripſiſſe ſcimus, Matthæum & Ioannē. Et ex ſeptuaginta illis itidem duos, Marcum & Lucam. Omnes autem iſti neceſsitate quadam ad ſcribendum adducti eſſe videntur. Statim enim primus Matthęus publicanus, Hebræis ſalutifero Verbo prædicato, quandoquidē aliò ad gentes ire maturabat, ſermone patrio euangelium ſuū quindecimo poſt Chriſti aſcenſionē anno ſcripſit: atque id eis relinquēs, abſentiā ſuā profectus ſcripto præſenti compenſauit. Longo deinde intercedente tempore, Marcus & Lucas euangelia ſua, iuſſu Petri Pauli compoſuerunt. G Ioannes autem, qui prius ſine ſcripto verbum deprædicaſſet, poſt triginta ſex à Chriſti aſcēſione annos, poſtremus omnium creditur ad ſcribendūm deſcendiſſe, tali ei prębita cauſa & occaſione. Triū priorū Euangeliſtarū libri paſſim iam publicati erāt. Qui quum in Ioannis quoque manus perueniſſent, recipiēdos eos eſſe cenſuit, fidē illis veritatis atteſtatus: deſiderari tamē in eis quędā dixit, quę Seruator initio prędicationis geſsiſſet. Etenim tres illi res tātummodo Chriſti vnius anni, à vinculis Ioannis exorſi, proſequuntur: id quod in principiis ſcriptorum ſuorum indicant. Siquidem Matthæus poſt expoſitum quadrageſimale ieiunium, & quæ id cōſequuta eſt tentationem, ab eo tempore ſcriptum ſuū texit. Audiēs enim, inquit, Ieſus quòd H Ioannes traditus eſſet, reuerſus eſt ex Iudæa in Galilæā. Conſimiliter & Marcus ſcripſit: Poſtquàm autē traditus eſſet Ioannes, venit Ieſus in Galilæam. Itidē porrò & Lucas, priuſquam res Chriſti narrare incipit, de Ioāne & Herode, quomodo is illū in carcerē coniecerit, cōmemorat: ac deinceps Chriſti acta exponit. Proinde apoſtolus Ioānes, rogatus, tēpus quod Ioannis vincula pręceſsit. & res in eo à Seruatore actas, in euangelium ſuum retulit. Atq; id ipſe diſcere & variè oſtendit. aliquando quidem dicens: Hoc initium miraculorum ſuorū fecit Ieſus. Nōnunquam autem inter medias Ieſ res, Baptiſtę tantum faciens mentionem, pluribúſque eas perſequens, vt ibi, Quū ille adhuc baptizaret in Ænō ciuitate prope Salim: & alibi itē, quum illud infert, Nondum enim Ioannes coniectus erat in carcerem?

De legitimis canonicis Apoſtolorū ſcriptis.

Euangelium Matthæi hebraicè ſcriptū.

Qua ratione Ioannes ad euangeliū ſuū ſcribendū ſit adductus.

Epiphanius contra Ebionitas ſcripſit euangeliū Ioannis etiā ex Græco in Hebræū ſermonem trāſlatū in Gazophylacio Iudæorū aſſeruatū eſſe apud Tiberiadem.

carcerem: hoc apertè confirmat. Satis igitur conſtat, Ioãnem quidem res Chriſti ante Baptiſtæ vincula vt plurimùm proſequutum eſſe: reliqoos autem tres, quę poſt id tempus ab eo ſunt actæ, ſcripſiſſe. Quapropter quibus iſta accurata ratione ohſeruabuntur, minimè diſsidere inter ſe Euangeliſtę videbuntur: ſi hic quidem priores Chriſti res, quas illi prætererant, complectitur, illi autem poſteriores commemorant. Oſtendit id ſatis, quòd Ioãnes quidem Seruatoris genealogiam carnalem præteriit, à Matthæo & Luca antehac expreſſam. Theologiam autem & diuinam generationem eius, tanquam illa lógè pręſtantiorem, & ſibi à Spiritu ſancto reſeruatam, ab initio Euangelij ſui explicat. Fortaſſe autem & alias quaſdam cauſas afferre quis poſſit, quare Ioannes Euangelium ſuum ſcribendi conſilium cœperit. Quod enim illi præcipuũ illud reſuſcitati Lazari miraculum, maximum futuræ reſurrectionis ſpecimen omiſerunt, neque veram illam Theologiam pricipióque carẽtem generationem, tum autem neque ſuprema morituri Saluatoris mãdata, teſtamenti inſtar obtinentiá attigerunt, ſatis cauſæ habuiſſe videtur, quur ad illa tria euangelium ſuum adderet. Marcus autẽ, qua adductus cauſa ſuum quoque ſcripſerit, paulo aotè in quindecimo lihri huius capire retulimus.

Qua occaſione Marcus euangelium ſuum ſcripſerit.

Quum enim Petrus aduerſus Simonem fortiter rem gereret, vaſtitatique illius obuiam iret, ac ſimul occidentali oræ lucẽ inferret, tantum concionum ſuarum in animos auditorum immiſit deſiderium vt viua voce contenti eſſe non poſſent. Quamobrẽ illi Marcum, qui tum Apoſtolum comitabatur, rogarunt, vt conciones à Petro babitas, in monumentum ſcriptis relatas, ipſis relinquerer. Delectatus eſt Apoſtolus tam propenſo illorum deſiderio, & Marco euangelium dictauit, atque vt id in Eccleſiis deinceps legeretur ſanxit. Talem cauſam euangelij ſecundum Marcum recenſet Clemens, in ſexto Diſpoſitionum libro atque itidem Hierapolitanus epiſcopus Papias. Lucas porrò in initio ſtatim ſcripti ſui conſilium, quo ad ſcribendum peruenerit, exponit.

Quo conſilio ſuum quoque Lucas ediderit.

Dicit enim: Plures quidem de quibus ipſe certò edoctus eſſet rebus, temerè ſcribere auſos fuiſſe. ſe autẽ dubis ancipitibúſq; libris reiectis, & ſermonũ veritatis certitudine percepta, quippe qui cum Paulo & cæteris Apoſtolis vixerit illorúmque hiſce de rebus colloquiis, conuictu, & familiari conſuetudine ſit adiutus, neceſſariò ad conſcribendum euangelium adductũ eſſe. Hęc germana ſunt & natiua Apoſtolorum euangelia iam inde ab initio promulgata, & quæ indubitatę certæque fidei in Eccleſia habentur. Lucas verò & actorum Apoſtolicorum compoſuit librum, Pauli (vt aiunt) iuſſu.

Acta apoſtolorum à Luca etiam compoſita.

Atque equidem duo ex duodecim, & duo item ex ſeptuaginta diſcipulis & Apoſtolis quatuor euangeliorum ſcripturam abſoluerunt.

De epiſtolis catholicis.

Porrò diuus Iacobus, frater Domini, duodecim tribubus vnam Catholicam cõnſcripſit epiſtolam: duas itidem Petrus, & tres diuinus Ioannes: vnã autem Iudas, Iacobi. fortaſſe autem & Domini dicẽdus, frater. quos oumero ſeptem vniuerſas, vt germanas atque natiuas, dudum Eccleſia recepit, & in numerum Noui teſtamenti vernaculorũ librorum quàm maximè retulit: ſicuti etiã quatuordecim diui Pauli epiſtolas, qui ſimul & verborũ & ſententiarum apparatu inſtructiſsimus, nihil ſibi præterea ſcribendum eſſe duxit, quum quidem innumeros de rebus arcanis & ineffabilibus potuiſſet cõponere libros, quippe qui in tertium vſque cœlum raptus, & in paradiſum diuinis voluptatibus affluentem ſublatus maximas ibi, quę dicere non eſt, res audiuerit.

Item Paulinis.

Deinde & Ioannis Apocalypſim nouimus Eccleſiæ poſtremùm traditam. Alia autem, præter hæc omnia illegitima ſunt, & adulterina. Ordo autem librorum ſimul, quum cauſam editionis auctoréſque eorum exponerem, à me recenſitos eſt.

Apocalypſis Ioannis.

De Teſtamentarijs libris quibuſdam in dubium vocatis, vt poſtea robur & autoritatem obtinuerint. Item de ſpurijs & adulterinis, omninoque reprobandis ſcriptis. cap. 46.

QVandòquidem verò apud antiquos quidam, ex eis libris quos retulimus, Eccleſię certò traditos, obeliſco quoſdam cõfoderunt: de ea quoque re vbi pauca diximus. & quæ Euſebius Pãphili tradiderit adduxerimus, ſecundo huic tomo finẽ imponemus. Ac de quatuor quidem quæ dicta ſunt Euangelis, nemo adhuc adhunc vſque diẽ controuerſiam mouit, omnéſq; ea germana & natiua eſſe ſunt profeſsi. Idem quoque de Actorum libro dicendum.

De ſcriptis canonicis noui teſtamẽti, quorum authoritas in dubium eſt vocata.

De quibus autem addubitatum ſit, hæc ſunt. Prima inter Catholicas Iacobi, fratris Domini: & ſeptima Iudæ, fratris eius: item poſterior Petri epiſtolã. De his enim anceps apud antiquos fuit opinio. Præterea ex tribus quæ dicuntur eſſe Ioannis, extra primam, reliquis duabus aliquandiu non integra data eſt autoritas. nam alterius Ioannis presbyteri eſſe creditę ſunt, qui Epheſi poſt Ioannem Eccleſiæ præfuerit: vt Papias Hierapolita dicit, duo monumenta Epheſi eſſe memorans, vnius atque alterius Ioannis: quorum vnius, Preſbyteri dicti, diſcipulum ſeipſum nominat.

Duo Ioannes.

Recenſens enim Apoſtolorum ſeniores, & duorum iſtorum meminit, ita inquiens: Quod ſi quando quiſpiam, qui ſeniorum Apoſtolorum ſectator fuiſſet, aduenisſet, illorum requirebam verba & ſentẽtias, quid ſcilicet Andreas dixiſſet, aut Petrus, aut Philippus, aut Iacobus: aut quid Ioannes, Matthæus, aut alius quiſquam Domini diſcipulorum: quæ item Ariſtion, aut Ioannes preſbyter. Non enim libris tantum me, quantum viua voce adiuuari credebam. Eius igitur preſbyteri eccleſiæ Epheſiorum ſecundam & tertiam epiſtolam, & Apocalypſim inſuper, nonnulli eſſe * ſomniarunt, Pauli autem epiſtolarum, pręterquam quæ ad Hebræos eſt, omnes indubię, certæque permanſere autoritatis.

ἐφαντάσησαν.

Et Clemens Romanus, quum mentionem eius ipſius epiſtolæ facit, tum authoritatibus etiam locorum quorundã qui in ea ſunt, decenter vtitur. Vnde ſatis apparet, non nouam eius eſſe editionem, rectéque inter reliqoa Pauli ſcripta cenſeri.

De epiſtola ad Hebræos.

Cauſa quidem, quod de eius autoritate ſit addubitatum, illa eſſe videtur: quòd non itidem, vt in aliis ſuis epiſtolis fecit, diuus Paulus nomen ei ſuum pręfixerit. Id verò factum, ne in ipſo ſtatim procemio, tanquam ab eis deſciuiſ-

g

ſet, eos perturbaret. Quapropter rectè nomẽ ſuũ omiſit, præſertim quũ ſermone patrio ad Hebræos eam Apoſtolus ſcriberet. Quã deinde alij quidẽ à Luca Euãgeliſta, alij vero à Clemẽte, quod veriſimilius eſt, verſam eſſe aſſerunt. Perſimilis enim eſt epiſtolæ ad Hebræos ſtylus, per omnia, Clementis epiſtolæ. Sententiæ præterea vtrique non admodum inter ſe differunt. Sed enim libri ij, tametſi cõtrouerſi ab antiquis ſint habiti, poſtea tamẽ in omnibus quæ ſub cœlo ſunt Eccleſiis, autoritatem ſacroſanctam & irrefragabilem obtinuerunt, & tanquam principia atque elementa pietatis noſtræ ſempiterna permanſerunt. Cæterùm illegitima & adulterina omnino ſcripta eſſe, ſcire debemus: Prædicationem, quæ dicitur, Petri, & quod ſecundum eum eſt Euangelium: Actorum item eius librum & quæ ſub nomine eius circunfertur Apocalypſim. Accepimus verò inter ambiguæ quoque autoritatis ſcripta eſſe, actorum Pauli librum: & eum qui Paſtoris habet titulum, quem Hermæ quidam aſcribunt ei, cui in epiſtola ad Romanos Paulus ſalutem nunciari iubet. Nonnullis autem is admodum videtur eſſe neceſſarius, eis præcipuè qui prima pietatis diſcunt rudimenta, multum afferens maturi fructus & vtilitatis. Non pauci quidẽ certè apud antiquos eo ſunt vſi. Inter adſciticia etiam eſt Barnabæ, quæ circunfertur, epiſtola: & quę dicuntur Apoſtolorum doctrinæ. Eodẽ quoque loco habẽdum, ſecũdum Hebræos Euangelium: quo in primis, qui in Chriſtum ex Hebræis crediderũt, ſunt delectati. Verùm enimuerò neceſsitas quædã nobis impoſita erat, vt mentionem inferremus librorum eorum, qui vel ex profeſſo per verã cõſtantẽmque traditionẽ ab Eccleſia accepti, vel controuerſæ quidem fuere autoritatis: plurimorum tamen temporum vſu & præſcriptione cõprobati, in teſtamentariorum atque canonicorũ ſcriptorum numerum relati ſunt: vt ſcilicet norimus, quæ legitimæ & propriæ ſit Eccleſiæ ſcripturæ, & quæ item ab ea quæ falſo nominatur ſcientia, in primariorum referuntur Apoſtolorũ nomina, Petri puta, & Thomæ, & Matthiæ & fortaſſe aliorum etiam quempiam, Euangelia & acta Apoſtolorum complectentes. quales ſunt, quæ Andreæ & Ioannis præferunt nomina: quarum nullus Apoſtolicorum ſucceſſorum, aut Eccleſiaſticorum deinceps ſcriptorum mentionẽ

Illegitima & adulterina ſcripta.

E facit. Stylus quoque earum longè ab eloquutione & more apoſtolico abeſt. Et inſtitutum etiã atq; ſentẽtia earum, expectationi ei quã titulus promittit minimè reſpondet, & à recta ipſius veritatis doctrina longiſsimè excidit. Vnde aſtruere licet, ſcripta talia à viris dęmonũ malorum intẽperiis agitatis eſſe conficta. Quam ob cauſam ea vt adſciticia & adulterina, attingenda non ſunt, ſeu omnino potius deteſtãda, & modis omnibus quàm maximè fugienda: atq; aliis illis tantũ, vt diuinitùs inſpiratis incũbendum, atque ſimpliciter ita vt etiã ſcripta ſunt credendum. Diuini ſiquidem Apoſtoli, ſanctitate vitæ ſupra naturæ captum cõſpicui, & omni genere virtutis in aniF mis ſuis exornati, quamuis alioqui ore rudi ſermonéque in compto, fiduciã tamen ex concella eis cœlitùs vi & gratia ſpirantes, Magiſtri ſui doctrinam oratione ad perſuadendum compoſita promulgare neque ſciuerunt, neque adeò tentarunt: Sed Spiritus ſancti rẽs longe maximas efficiente virtute, & miraculorũ operibus demonſtrationem & probationũ loco vtentes, & artificioſę vel locutionis vel ſcriptionis rationem nullam habentes, cœleſtem diſciplinam annunciarent. Idque ita fecerunt, quòd ſe maiori cuidã quẽm quod hominũ aſſequerentur captus, miniſterio inſeruire ſcirent. Cęterùm de Clemẽte & Deifero Ignatio, Policarpo, & Iuſtino, aliiſq; Apoſtolorũ ſucceſſoribus, & quę ſcripta ij EccleG ſiæ reliquerint, in ſequenti cõmemorabimus hiſtoria. Atq; equidem acta Apoſtolorum & obitus, quo ex duodecim illis quiſque ad Deũ tranſierit, ſcriptáque eorum germana & canonica, ſic ſe vt diximus habent. Finem verò iam ſecundo quoque tomo huic, qui neceſſariò in tantã à decimonono Tiberij, vſque ad quartumdecimum Neronis annum, quo Apoſtolorũ principes Petrus & Paulus martyrij receperunt coronã, euaſit magnitudinem, impono. Continet autem annos triginta ſeptem: quum quidẽ à mundo condito quinquies milleſimus quingẽteſimus ſeptuageſimus * quintus, à Chriſti autẽ natiuitate lxx. omnino peractus eſſet annus.

Simplicì & rudi ſermone atque ſtylo in doctrinis & ſcriptis ſuis vſi ſunt Apoſtoli.

Quot annos liber hic complectatur.

** Secundum recentiores Chronicos 4048.*

H *Annus à natiuitate Chriſti Saluatoris 70, incidit in tempus imperij Cæſarum Ser. Sulpit. Galbę meſium 7. M. Syluij Othonis menſ. 3. dier. 5. & A. Vitellij menſ. 8. dier. 10.*

ECCLE

ECCLESIASTICÆ HISTORICAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS TERTIVS.

Qui primi ſanctorum Apoſtolorum fuerint ſucceſſores.

CAPVT I.

** ἐκ δευτέρου τὸ τῶν ἄλλων πρώτειον κτησάμενος.*

REctè equidem, vt puto, nobis ſecũdus tomus eſt abſolurus, qui Apoſtolica acta & ſcripta, ita vt decuit cõplexus, * ſecũdo loco primas præ reliquis tulit. In tertio auté, qui nunc nobis in manibus eſt primam illorum ſucceſſioné exponemus: quomodo ſcilicet diuini Verbi prædicatio per vniuerſum orbẽ increbuerit: & qui viri maximis quibúſq; eccleſiis præfuerint. Cótinebit is quoque eam, quæ totam vbique Iudęorum gentem, metropolímque eorũ Hieroſolymaſuſtulit, inter necionem: oec non eccleſiaſticos ſcriptores atq; doctores, qui poſt occidionem eam floruerunt, & qui ex illis certamine fortiter & generoſè peracto martirij tulerunt cotonam, quíve rurſus falſo nominatę ſcientiæ præierunt duces.

Dicendorum propoſitio.

In quibus orbis terrarum partibus ex Apoſtolis quiſque Euangeliũ prędicauerit.

Itaque diui Apoſtoli, ſicuti diximus, per omnem diſperſi terrã, prouincias orbis ad Euangeliũ prædicandũ ſorte partiri ſunt. Petrus quidẽ Hieroſolymis primùm deinde Galatiæ & Bithynię, nec nou Aſię ſuperiori, Cappadociæ & Italiæ cunctæ verbum prędicauit. Ioannes autem in Aſia annis pluribus quũ docuiſſet, diem tandẽ ſuum obiit. Andreę porrò quæ ſont ad Euxinũ orę, Scithia vniuerſa, Byzantiũ, Macedonia, & Græcię cõtineos, prouincię fuere. Thomas verò Parthis, Indis, & inſulæ Taprobanę Euangeliũ promolgauit. Ægiptum & Lybiam alius, alius item extremas Oceani regiones & inſulas Britanicas ſortitus eſt. Quas prouincias propè omnes tanquam cęleſtis quædam volucris, Paulus orbem habitabilem circũcirca peragrans, peruolauit: & ab Hieroſolyma exorſus, vſque ad Illyricum ſumma cura & fide veræ pietatis doctrinã diſſemioauit, firmiſsimáque eccleſiæ fundamenta iecit. Horum aotem * eum latores adeò multi fuere, vt eos numerare facile non ſit, qui nimirũ abundè ſatis & de Verbo & de Spiritu quũ perecepiſſent, vt fundatas ab illis ipſi conſtruerẽt eccleſias, idonei iudicari ſũt qui Domini paſcerent gregem, atque in Apoſtolorũ D ſuccederent locũ, accuratè probéque ab allis ipſis Apoſtolis eruditi.

ſucceſſores Apoſtolorum
** ἐκλεκταί.*

Quapropter ij quoq; magno animo ſaluriſera regni cœlorum ſemina paſſim ſeuerunt. Acti enim vehementiq; verę philoſophię amore petciti, primũ iuxta ſalurare pręceptũ egenis ſubſtantiam ſacultatéſque ſuas diſtribuêre: ac deinde pia quadã ambitiooe ducti, aliis quoq; inobediẽtibus adhuc fidei verbo gẽA tibus, diuinorum oraculorũ prodidere doctrinam. Atque vbi in recens iactis fundamentis, eccleſiiſq; inſtitutis, paſtores ordinaſſent, aliò ipſi ſe cõtulere. Ergratia Dei miraculis vberrimè diffuſa, † nationes ſimul totas ad fidem pertrahebar.

† αὐτανδρος ἐπελάμβανε.

Loogum aurẽ eſſet omnes, quicumque primæ Apoſtolorũ ſucceſsiouis tempore, per habitabilem orbẽ paſtures eccleſiarõ Apoſtolicam & Euãgelicsm ſuſcepêre functionẽ, ſingillatim recenſere. Saris aurẽ fuerit ex multis paucos referre, quos etiam monumẽta Apoſtolicæ eccleſiæ indicauere. Primus equidẽ diuus Paulus cõpluriũ in Epiſtolis ſuis meminit, quos & cooperarios & cõmilitones vocat. Sed & Lucas non paucos oominarim laudat: qualis Timotheus ille eſt, qui primus Epheſi ſortitus eſt eccleſiã ſicuti & Tirus Cretæ. qualis etiã Barnabas, & Lucas ipſe, Marcus & Creſcens, qui in Gallis eccleſiã B rexit. Prætetea ex Areopagitis ſapiẽtiſsimus Diouyſius, qui etiam Athenis metropolitanę pręfuit eccleſię Linus itẽ, & ſacer Clemẽs, diuinus Ignatius, admirandus Apolos. Item ſeptuaginta illi omnes, atque etiã alij, quos oratioue recenſere facile non eſt.

De iis qui poſt Apoſtolos Romæ, Alexandriæ, Antiochiæ, & Hieroſolymis præfuerint eccleſię: aliiſque item viris Apoſtolicis pollentibus donis. cap. 2.

QVi verò magnarum eccleſiarum pręſides fuêre, ij ſunt. Poſt Petrum Romæ primus èpiſcopatum ſuſcepit Linus: cuius Paulus in ea quam Roma ad Timoteũ ſcripſit epiſtola, mentionẽ ſacit. Hic quũ annis duodecim Epiſcopale adminiſtraſſet mioiſterium, Veſpaſiano filióque C eius Tito imperantibus, Anacleto id relinquẽs, vita exceſsit. Secundo porrò imperij Titi anno, Anaclero, qui totidem annis magnificè Eccleſiã ibi gubernaoerat, ſocceſsit ſapiens ille Clemẽs, illuſtri genere clarus, & ad Cæſarum gentem ortum ſuũ referens de quo paulò poſt plura. Hunc cooperatium ſuũ ſuiſſe, ad Philipenſes ſcribens teſtatur Paulus: Cum Clemente, inquiens, & reliquis cooperatiis meis, quorum nomina in libro vitæ conſcripta ſunt.

Petri ſucceſſores in Eccleſia Romana.

In Alexandrina aurem eccleſia, poſt diuum Marcum euangeliſtam, Epiſcopatum primus obtinuit Anianus. Quarto autem imperij Domitiani anno, quũ viginti duos annos eccleſia prefuiſſet, vita eſt defũctus. Poſt D hunc Ablius ſedẽ eam tredecim ritè gubernans ãnis obtinuiſſet, Cerdoni eã ſucceſſori reliquit.

ſucceſſ. Marci in Eccleſia Alexandrina.

Antiocheam autem, poſt Petrum & Lucam, primus Euudius gubernauit. Ab hoc ſecundus fuit Ignatius. is quum annos nouẽ Epiſcopatum decenter omnino ibi adminiſtraſſet, Romæ tertio Traiani anno beſtiarum dentibus eſt commolitus. Huius ſucceſſoris, numero ab Apoſtolis tertij, uomen erat Heros. In Hieroſolymitano ve-

Petri & Lucę in Antiochena

rò epiſcopatu, quem frater Domini Iacob triginta annos renuerat, poſt Hieroſolymorũ euerſionem, Simeon Cleopæ filius. qui * patruelis Seruatoris fuiſſe dicitur, illi ſucceſsit. Tertius ibi ex ordine Iuſtus, eorum qui ex Iudæis tum crediderant vnus, epiſcopus fuit. qui quidem Epiſcopi ad Traiani vſque tempora functionem ſuam perduxerunt, quum adhuc in viuis eſſe dilectus ille diſcipulus. Quo tempore & Polycarpus Smyrnæ in Aſia floruit, ab eo ipſo Ioanne epiſcopus creatus. Papias quoque tum Hierapolita, in ſua ipſe patria Epiſcopatus magiſtratu eſt functus: vir quum eloquentia clarus, tum ſacrarum literarum quàm maximè peritus. Sed & Quadratus ea ætate prophetico dono, vnà cũ Philippi filiabus enituit: & alij præterea plures, Apoſtólica gratia illuſtres atque conſpicui, Apoſtolorúmque ſucceſsionẽ ſortiti. Verùm de Clemente, Ignatio, Polycarpo & Papia, quę parerit, deinceps in hoc ipſo libro narrabimus. In præſentia enim ea tantũ, quæ ad primam Apoſtolorũ ſucceſsionẽ pertinẽt, oſtendere inſtituimus.

Iacobi fratris Domini in Hieroſolymitana ſede ſucceſſor. * *ἀνεψιός.* *Cleopam fratrẽ fuiſſe Ioſephi ſponſi virginis matris, Egeſippus teſtatus eſt infrà cap. 9.* *Polycarpus Smyrna epiſcopus.* *Papias Hierapolitanus. Quadratus propheta.*

Quæ cauſa Romanis fuerit, Iudæis belli inferẽdi. Quanto tẽpore Iudæi poſt Chriſtũ bello impetiti non ſint. Et vt fideles homines per reuelationẽ admoniti Hieroſolyma reliquerint, & Pellã migrarint. Et quãto tẽpore alienigenæ ex Herode progeniti, apud Iudæos regnum obtinuerint. cap. 3.

NVnc verò operæprecium eſt referre, quo modo Iudæorum aduerſus Romanos motum ſit bellum: quæ cauſę ſimul & prodigia Hieroſolymorum pręceſſerint euerſionem: & quo modo tandem ea vrbs perpetratę in Chriſtum impietatis, inſanæque vecordiæ pœnas luens, ſit euerſa. Atque equidem quę ſub imperio Neronis, & ante id Fęlice poſt Pilatum Iudæam prouinciã obtinente, Iudæis acciderint clades, quum Pontifices ciuilibus armis contra ſe inuicem & aduerſus primores ciuitatis armarentur, & vnuſquiſque eorũ ad res nouas ſpectãs, ducẽ ſe ipſum conſtitueret, nemine id prorſus prohibente: quúmque ſumma eſſe & Antiſtitum impudentia, & rebellium ſicariorum licentia: tum autem quum Pontifex Ionathas & multi inſuper alij præclari viri clàm occiderentur, denique quum pſeudo propheta Ægyptius quamplurimis ſeductis triginta millia hominum perderet, & reliqua in perturbato ciuitatis ſtatu, nemine vel imperandi vel parendi officium præſtante committerentur, in proximo expoſuimus libro Decimo ſanè imperij Neronis anno a maximũ exortum eſſe bellum, magnámque vniuerſę Iudæorum genti b acciſſe calamitatẽ, Ioſephus commemorat: & pręter plurima alia detrimẽta, circiter decem millia eorum qui honores magiſtratúſque apud Iudæos geſſerunt, flagris conciſos Hieroſolymis, & tandẽ in crucẽ actos à Floro: grauẽ præterea tumultũ contra Iudæos per omnem Syriam motum eſſe tradit, quum ex vniuerſa gente plerique à ciuitatum incolis nõ aliter atque ab hoſtibus tam crudeliter cæderentur, vt paſsim in ciuitatibus loca omnia cõſpicerentur iacentium inſepultorum cadauerum plena, puerorum ſimul & ſenum, mulierum quoq; quarum ne pudendæ quidem partes conectæ fuiſſent. Et quamuis tota ea prouincia innumeris

Clades Iudæorum ſub Nerone. impendentis eorum excidij quaſi præambula.

a Lib. 20. cap. 7. lib. de bel. Iudaic. lib. 2. cap. 13.

b Seditio et inteſtinum bellũ obortum in ſingulis ciuitatibus, loca omnia in Iudæa ſanguine & cadaueribus impleuit. Ioſeph. de bello Iud. lib. 4. cap. 9. Egeſip. lib. 4. cap. 6. Tacit. lib. 21. de auaritia & crudelitate Ceſtij Flori Iudææ procuratoris.

c μείζονα δὲ τῶν ἑκάστῳ τετολμημένων τὴν ἐπὶ τοῖς ἀπειλουμένοις ἀνασκάπτουσι.

d Veſpaſiano Iudææ cura à Nerone commiſſa.

E eſſer referta cladibus, omnium tamem caſum atque calamitatem e longè ſuperabat quę propter perpetrata cuique ſcelera, per minas denunciata fuerat euerſio. Hæc quidem bellum præceſsiſſe, Ioſephus ſcribit. Sed enim quũ Iudæi apertè Romanis rebellarent, Nero cõtra eos ira exarſit d: & Veſpaſianum filiũ que eius Titũ ex Achaia & Italia cum exercitu valido & inſolenti aduerſus Hieroſolyma, vrbis eius obſidione illis mandata, miſit. Veſpaſianus porrò ex pleriſque, quas à Iudęis retulit victoriis, gloria parta, bellũ id magis magiſq; proſequutus eſt e & Iudęi nõ tantum contra Romanos, verumetiã contra Chriſtum ipſum arma ſumpſerant. Et quum innumeras Romanis tetenderunt inſidias, tũ Chriſtianorũ cędibus ſunt lętati. Id quod ſatis indicauit Stephanus ipſe, Zebedęi filius Iacobus, eíque cognominis ipſius Domini frater, atq; alij quãplurimi. Si qui verò adhuc erãt reliqui, perſe

F quutione eorũ Iudęa ſunt expulſi f. Quinimò plebs Hieroſolymitanę eccleſię vniuerſa, arcanis quibuſdã & diuinis reſponſis, quę probatis quibuſdam ibi viris per ſecretã reuelationem reddita ſunt, admonita, ante ipſũ bellũ ciuitate exceſsit: & in oppidum quoddam cui Pella nomẽ erat, ita vt iuſſa fuerat, commigrauit: vt ſcilicet à piis diu iiſque viris omnibus derelicta ipſa Hieroſolymorum ciuitas, tanquã cathedra & primaria metropolis, finitimáque ei Iudęa, quod cõtra Chriſtum, diuinóſque eius Apoſtolo mala quãplurima perpetraſſent g, diuinam exciperent vindictam, vniuerſáque eorũ natio ex hominũ numero tolleretur *. Annis ſed enim quadraginta poſt aſcenſionẽ Seruatoris in cœlos, Iudæi aperto bello oppugnati non ſunt h. quòd Deus illis pœnitentiæ tẽpus pręberet, eóſque ad reſipiſcẽdum vita doctrina, admirandíſque operibus diG uorum Apoſtolorum inuitaret. Quũ autem minimè vt conuerterentur curarent, tanquã clauſtro quopiam & obice ſublato, diuinitùs ingruẽtem ſibi internecionem, iuſto iudicio Dei in ſeipſos pertraxerunt i. Enimuerò annos centũ ſub aduenis fuerũt regibus k. Herodes enim primus annis triginta ſeptem eorũ regnum tenuit, poſt hunc Archelaus filius eius annos nouẽ: cui frater eius * Herodes ſuccedens, is qui Baptiſtam gladio ſuſtulerat, viginti quatuor annos regnauit. Deinde Agrippa, qui & Herodes * nominatus eſt, & Iacobum interemit, annos ſeptẽ: atque huius ſucceſſor filius eius fuit Agrippa & ipſe, iunior ſcilicet, appellatus: apud quẽ liberè pro ſe Paulus cauſam dixit. Viginti autẽ & tres annos is regnum adminiſtrauit, quo ad vſque occidione Hieroſolyma prorſus interiere.

H *Vt ante bellum Iudaicum maxima ſeptem prodigia diuinitus cladem Hieroſolymitanam portenderint. cap. 4.*

CÆterùm ſigna mirifica apertis quibuſdã indicis cladẽ iamiam aduenientẽ pręedicebãt, vt etiã Ioſephus in ſexto Hiſtoriarũ libro oſtendit. Miſerandã igitur plebem inquit ſeductores illi à Deo longè aberrantes, tum ſuadendo decipiebant, certíſque & claris indiciis deſolationẽ & vaſtitiam futuram apertè indicantibus, nec animum adhibebant, nec fidem habebant: ſed tanquã fulmine afflati atque conſternati, qui neque oculos, neque mentem haberẽt, prædictiones

e Rebellio Iudæorũ aduerſus Romanos, et Deum ipſũ. *f Chriſtiani diuinitus admoniti Hieroſolymis, ante eius excidium Pellam cõmigrarunt.* *Regnum ab Antonio Herodi datũ, victor Auguſtus auxit: & gentem Iudæorum exercitam liberi Herodis quadripartitũ rexere.* *Sub Tiberio quios, C. Cæſaris mors mitũ Iudaicum diremit. Claudius defunctis regibus, aut ad medicum redactis, Iudæam prouinciã equitibus Rom. aut libertis permiſit. Durauit tamen patientia Iudæis, vſque ad Ceſtiũ Florum procuratorem: ſub eo bellum ortũ. Tacit. lib. 21.* *g Diuina vltio in Iudæos.* *h Longanimitas Dei fruſtrà Iudæos ad pœnitentiam inuitauit.* *i Quã diu ſub aduenis regibus Iudæa fuerit.* *k Regũ eorum catalogus.* * *Antipas.* * *Priſcus.* *De bel. Iud. Hieroſolymitanum excidium Petrus quoque et Paulus apoſtoli in ſermonibus ſuis prædixerunt. Lact. lib. 4. cap. 21.*

nes Dei contemnebaut. Sed quænam tandem ea A fuere ſigna? Stella equidem crinita gladio perſimillis, anno toto ſupra vrbẽ lucere viſa eſt Die Azymorum quodam, aprilis menſis nono, hora quoq; noctis nona, lucis ſplendor aram & templum ipſum ita illuſtrauit, vt dies clara eſſe videretur: atque is ſplendor ad dimidiã durauit horam Porta vrbis ad Orientẽ ſpectans, ex ſolido ære facta quę propter ponderis magnitudinẽ vix circa crepuſculum à viginti clauſa erat viris, ferreis ſuffulta vectib⁹, altiſsimíſq; in ſolo firmata palis circiter horã noctis ſextã ſua ſponte viſa eſt aperiri. Ante ſolis quoque occaſũ in nubibus ſublimes currus & acies emicantes, vrbéſque obſidentes apparuere. Die etiam quodã apud illos feſto, Scenopegia vocant quum ſacerdotes noctu more ſuo ad ſacrum miniſterium ſuum B obeundum irent, fragorem & motum quendam ſenſiſſe, ac deinceps vocem ingentã audiſſe tradunt, quæ migrandum inde eſſe denunciaret. Quarto ante bellum anno vir quidam nomine Ieſus, agreſtis admodũ, & infimæ ſortis homine (cui Anani nomen erat) prognatus, quũ ingens pax & tranquillitas in vrbe eſſet, derepentè in templum ingreſſus: Vox, inquit, ab Oriente, vox ab Occidẽte, vox à quatuor vẽtis, vox ſuper Hieroſolyma & ipſum tẽplum, vox ſuper ſpõnſos, & ſponſas, vox ſuper populum omnem. Die autem noctúqoe hæc vociferãs circuibat. Quapropter nõnulli iram ingrato ſermone eius commoti, comprehenſum eum plagis mactarunt. Ille verò minimè monebatur, neque quicquam de ſeipſo verebatur, & verba ea iã ſibi cõſueta in- C clamare pergebat. Quinetiam ad Romanum prę ſidem adductus, quum itidem ibi verberaretur, nõ aliud proloquums eſt verbum, neque etiam lachrymas emiſit: ſed miſerandum tantum in modum lamẽtans, ad plagam vnamquámque, Væ væ Hieroſolymis, exclamauit, Bos quoque Azymorum die feſto ad ſacrificium in medium adducta templum, ſpectantibus omnibus agnum edidit. Idem ipſe Ioſephus aliud quiddam magis admirandum refert. Oraculum videlicet quoddam in ſacris tẽpli monumentis inuẽtum eſſe, eo ipſo tempore * ex popularibus eorum quẽdam vniuerſo orbi imperaturum. Et Ioſephus quidem reſponſum id ad Veſpaſianum imperatorem retulit, Sed ille Romanæ tantum vrbis, non vniuerſi terrarum omnium orbis imperium obtinuit. Rectiùs itaque oraculum tale D Seruatori & Domino noſtro accõmodetur, ad quem & illud Pſalmi reſponſum à Patre refertur: Poſtula à me, dicente, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ. Cuius etiam diſcipulorum vox in omnem exiuit terram, & ad terminos orbis verba eorum. Atque his ita præmiſsis, ad hiſtoriam ipſam deueniamus.

Portenta & prodigia excidium Hieroſolymitanum deſignantia.

Euenerant prodigia, quæ neque hoſtijs neque votis piare fas habet gens ſuperſtitioni obnoxia, religionib aduerſa. viſa per cœlum cõcurrere acies, rutilantia arma & ſubito nubium igne colluſcere templum. Expaſſæ repentè delubri fores. Et audita maior humana vox: Excedere deos. Simul ingens motus excedentium, quæ panes in metũ trahebant. Tacit. vt ſuprà.

* ἐγχώριός τις.

Oraculum in templo Hieroſolymitano de Chriſti imperio repertum.

Percrebuerat Oriente toto vetus et conſtans opinio, eſſe in fatis, vt eo tempore Iudæa profecti rerũ potirentur. Id de imperatore Romano, quantum euentu poſtea patuit, prędictum, Iudæi ad ſe trahẽtes, rebellarunt: caſoque præpoſito, legatũ inſuper Syriæ cõſularẽ ſuppetias ferentẽ rapta aquila fugauerunt. Suet in Veſpaſ.

Pluribus perſuaſio inerat, antiquis ſacerdotum literã contineri, eo ipſo tempore fore vt valeſceret Oriens, profectique Iudæa rerum potirentur. Quæ ambages Veſpaſianum ac Titum prædixerant. Tacitus.

Vt poſt Neronem Galba & Otho & Vitellius, & deinde Veſpaſianus Romanis imperarit: & particularis cõmemoratio calamitatum, quæ ſub Veſpaſiano Hieroſolymis acciderunt. Cap. 5.

NEro quũ quatuordecim annos imperaſſet, Galbę, Ottoni & Vitellio turpiter Imperio relicto, vitam finiuit. atq; ij etiam vnius anni & menſiũ ſex tempore, cæſi diſperierunt & Veſpaſiano, qui tum contra Hieroſolyma magna gloria victor bellum gerebat, imperium reliquere. Vbi à militaribus copiis imperator renũciatus, filio Tito bellum Iudaicum mandauit: ipſe autẽ, quanta potuit celeritate, Romã cõtendit. Porrò quãta in omnes Iudęę partes mala peruenerint, quibúſue cladibus vbiq; gens Iudęorũ ſit cõflictata, quàm varia etiã mortis ſpecie, in primis verò fame & ferro, multa millia omnis ætatis hominũ interierint, & quę ſeorſim oppida obſeſſa fuerint: poſtremóque quum vndequaque omnes ipſa Hieroſolyma tanquam in propugnaculum inexpugnabile confugiſſent, ** quæ auditu quoque tolerabilia non ſunt, pertulerint. Item † qui belli totius fuerit apparatus, aut quæ ſeorſim cuique tum dura atque acerba acciderint: deniq; vt deſolationis abominatio, prò eo atque dudum à prophetis prædictum fuerat, in celeberrimo illo templo, quod quidem incendio fœdè vaſtatum eſt, ſteterit: ea omnia ex Ioſephi hiſtoria peti poſſunt. Illud certè, quidem modis omnibus indicare conuenit. eundem ipſum hiſtoricum alicubi referre, ad ter centenas myriades hominum multitudinis ex vniuerſa Iudæa, ipſis Paſchę feriis Hieroſolyma confluxiſſe atque eam ibi perinde atque in cuſtodia & carcere circumcluſam & obſeſſam eſſe a. Æquum enim erat, eis ipſis diebus, quibus tanto ſtudio ad Chriſti Seruatoris benefactoriſque omnium cædem furibundè acti fuerãt, virúmque ſanguinarium & homicidam ſummis illius beneficiis præpoſuerant, regnum quoque eius (Cæſari addicti) proteruè reiecerant, propter eum quem in Seruatorem euomuerant rabidum furorẽ, diuinam experiri vindictam, extremúmque ſubire exitium, atque ita condignam factis ſuis reportare gratiam & compenſationem. Atque equidem prętereundum etiam eſſe duxi, quas illi vel à ferro; vel ab aliis belli tormentis acceperint clades: & eas tantũ perſequar calamitates, quas rerum omnium inopia & fame ſunt perpeſſi. Sic enim abundè ſatis, qui hiſtoriam hanc aliquando legent, omnibus oſtendam, non ita diu * patratæ † in Seruatorem veſanæ & proteruæ procacitatis, condignam cunctatam eſſe vindictam Porrò calamitatem eam planè Tragicam, nobis in quinto libro Hiſtoriarum ſuarũ Ioſephus clarè exponit, hiſce propemodum verbis.

Galbæ, Ottonis & Vitellij imperium. Veſpaſiani imperium.

Obſeſſorum in Iudæa, vñ Hieroſolymis numerus.

† ἀμφιτριακοσίας μυριάδας.

a Multitudinẽ obſeſſorum omnis ætatis virilis ac muliebris ſexus, ſexcentena millia fuiſſe accepimus Tac. vt ſuprà.

* τῆς εἰς σωτῆρα παροινίας.

† Eo quod exultauerint ſuper amãtiſsimum & probatiſsimũ Dei filium. Lactan.

*** Hieroſolymorum vrbem muntiſsimam fuiſſe, teſtatur Tacitus lib. 21. Sed vrbẽ arduam ſitu opera moleſque firmauerant, &c. Alia intus mœnia regia circumiecta, conſpicuóque faſtigio turris, Antonia in honorem M. Antonij ab Herode appellata. Tẽplum in modum arcis, propriíſque muris, labore & opere ante alios. Ipſi porticus, quîs templũ ambiebatur, egregiũ propugnaculũ. Fons perennis aqua, & c Prauiderent conditores ex diuerſitate morũ crebra bella: inde cuncta, quãuis aduerſus longum obſidium. Et à Pompeio expugnatis metus atque vſus pleráque monſtrauerat. Atque per auaritiã claudiorum temporum empto iure muniendi, ſtruxere muros in pace tanquam ad bellum magna colluuie & cæterarum vrbium clade aucti. Tac. vt ſuprà.*

Extrema Iudæorũ impietas à Deo vindicata. Ioſephi iudicium de Iudæorũ exitu.

peſſi, tulit gẽtem deteriorem, & impiam magis, propter cuius væcordiã populus ſimul vniuerſus interiit. Rurſus in ſexto libro ad hunc modũ ſcribit: Innumerabilis prorſus eorum multitudo fuit, qui fame in vrbe perierant, quibus incredibiles dictu acciderunt erumnę. In qualibet enim domo, vbi vmbra ſaltem aliqua ciborum appareret, bellum gerebatur: & qui arctiſſima inter ſe amoris neceſſitudine erant cõiuncti, manus cõſerebant, ſibi inuicem calamitoſas miſeræ vitæ reliquias eripientes. Cæterùm ne morientibus quidem, quòd nihil eſcarum haberent, fides habebatur. Nam prædones, animas quoque iam agentes excutiebant, ne quis eorum, cibi quicquam in ſinu habens, mortem aſſimularet. Illi porrò † præ inopia inſaniẽtes, ſicuti rabidi hiãteſque canes, in ædes inſiliebant, & huc atque illuc currentes ferebantur. Et fores, ebriorũ hominum more, identidem impellentes, * propter impotentiam animi, vna eadémque hora bis, quandoque ter, in eaſdem irrumpebant ædes. Atque quum iam neceſſitas eos fruges omnes conſumere coegiſſet, collectis etiam rebus eis quæ impuriſſimis quibuſque animantibus ad cibum accommodæ non ſunt, veſci ſuſtinuerũt. Siquidem ad poſtremum ne à cingulis quidem & calciamentis abſtinuere, & pelles ſcutis detractas macerarunt & comederunt. Nonnullis etiam veteris fœni reiectamenta eſcæ fuere. Et fuere qui collectas quiſquilias parui ponderis quatuor Atticis vendiderint.

† ὑπ' ἐνδείας λυσσῶντες.

** ὑπ' ἀμηχανίας.*

Fames ſæuiſſima impuriſſimis rebus Iudæos veſci coegit.

De muliere Iudæa, quæ ſuum ſibi puerum deuorauit in obſidione Hieroſolymitana. cap. 7.

Hiſtoria horrẽda de muliere Iudæa, quæ ſuum ipſa filiũ in ea famis anguſtia aſſum comedens conſumpſit.

SEd quid ego famis inuerecundam impotentiam in rebus inanimis perſequor: ac nõ potiùs factum tale commemoro, quale neq; apud Græcos, neque apud Barbaros vnquam eſt animaduerſum, horrendum quidem dictu, horrendum verò & auditu? Atque equidem, ne prodigia quædam hominibus aliis recenſere viderer, libens profectò tam calamitoſum facinus præteriſſem, niſi innumeros eius apud populares quoque meos haberem teſtes. Et tenuem ſanè frigidámque à patria mea inirem gratiã, ſi verbis non proſequerer, quod illa reipſa perpeſſa eſt, malum. Mulier quædam erat, quæ trans Iordanẽ habitauerat, Maria nomine, Eleazaro patre nata, in vico cui nomen Bathechzor (ſignificat id hyſopi domum) & genere & opibus clara. Hæc, quum Hieroſolyma cum reliqua multitudine cõfugiſſet, ibidẽ eſt obſeſſa. Facultates eius alias tyranni rapuerant, quas * vaſis collectis patria excedẽs, ſecum in vrbem tulerat. Si quid autem ex rebus repoſitis precioſioribus ei fuerat reliqui, & ſi quam præterea habuerat annonam, id omne ſanguinarij illi ſatellites, qui quotidie in domicilium eius impetum faciebant, abſtulerãt. Itaque grauis indignatio mulierculæ inceſſit: & quum perſæpe raptores conuiciis proſcidiſſet, dirîſque deuouiſſet, poſtremò in ſeipſam acerbiùs eſt commota. Quúmque non eſſet qui eam vel per iracundiam, vel per commiſerationẽ interimeret, difficultiórque ei aliquid frumẽti aliis conquirendi labor fieret, (ægrè enim id iam ex omni parte inueniebatur) & fames per viſcera & medullas omnes magis graſſaretur, faméque ipſa grauius etiam ira excandeſceret animi indignatione vnà cum vrgẽte neceſſitate in conſiliũ aſſumpta, † contra ipſam naturam infeſta fertur. Nam filio, qui adhuc lactens erat, arrepto, O te infantẽ, inquit, bello, fame & ſeditione inteſtina miſerum, ad quam te ſpem reſeruabo? Siquidem apud Romanos, ſi ſub eis ſit viuendum, ſeruitus te manet: ſeruitutem autem ipſam præuenit fames. Quibus calamitatibus duriores etiam ſunt ſeditioſi iſti prędones. Itaque age, mihi matri tuę eſca, prędonibus vindex Erinnys, & * vitę mortalium fabularum ſermonúmque materia eſto: quæ vna ad hoc Iudæis reſtat calamitas. Vix hæc fuerat eloquuta, & filium necat, eiúſque ad ignẽ aſſi partem dimidiam edidit: partem alteram occultatam ſeruat. Nulla intercedit mora, & latrones illi adſunt, & nidorem infandum ſentiunt. Quapropter ei, niſi quamprimũ quod paraſſet cibi proferret, cędem minantur. Illa autẽ partem ſe eis bonam reſeruaſſe dicit: & reliquias ſimul filij affert. Illi porrò * horrore confeſtim & mẽtis conſternatione occupati, ad conſpectum talem obſtupeſcunt. Atq; illa: Meus hic eſt, inquit natiuus germanúſque filius: meum hoc opus: manducate. nam & ipſa iam manducaui: neque vel molliores fœmina, vel * miſericordes magis matre ipſa ſitis. Quod ſi vobis pietas obſtat, meámque propterea auerſamini victimam, maneant apud me cibi eius, quo iam paſta ſum, reliquiæ. Sic illi trementes abeunt, ad hoc vnũ facinus timidi: & ægrè de epulis eiuſmodi matri ipſi cedunt. Repleta ilico tota eo piaculo vrbs: & ob oculos quiſque eo ſcelere ſibi poſito, tanquam à ſeipſo patratum eſſet, exhorreſcebat. Proinde ad mortẽ eò procliuiùs, qui fame premebantur, properabant: beatóſque eos vocabant, qui priùs deceſſiſſent, quam tantum audiuiſſent & vidiſſent malum. Deinde Ioſephus numerum multitudinis eius quæ vel fame vel ferro occubuit, colligens, *a* centum myriadas hominum interiiſſe: factioſos autem & prædones, qui ex clade fuerunt reliqui, à ſeipſis inter ſe poſt vrbem euerſam interemptos: quicunque autem ex iuuentute proceritate & forma corporis præſtitiſſent, ad triumphum reſeruatos: reliquam turbam eorum qui decimumſeptimum exceſſiſſent annum vinctam ad Ægypti opera miſſam: plurimos quoque in prouincias, vt in theatris & ſpectaculis vel ferro necarentur, vel beſtiis obiicerentur, diſtributos: qui verò intra decimũ ſeptimum annum fuiſſent, captos, & ſub corona vẽditos eſſe. Iſtorúmque tantum numerum, præter eos quos diximus, * ad nouem myriadas perueniſſe dicit. Atque hæc ita acta ſunt, ſecundo imperatoris Veſpaſiani anno.

† ἐπὶ τὴν φύσιν ἐχώρει.

De pertinacia obſeſſorũ Hieroſolymis Iudæorum Tacitus: Arma, inquit, cuncti qui ferre poſſent, & plus quam pro numero audebãt. Obſtinatio viris fœminisq; par. Ac ſi transferre ſedes cogerentur, maior vita metus quàm mortis.

** τῷ βίῳ μῦθος.*

** φρίκῃ καὶ φρενῶν ἐκστάσει ἥρει.*

** συμπαθέστεροι.*

a Euſebi lib. 3. cap. 8 μυριάδας ἑκατὸν καὶ δέκα. hoc eſt, vndecies centena millia alij tantũ centum myriades, hoc eſt, decies centena millia habent vt Ioſeph. ipſe lib. 7. cap. 26. & hic Nicephorus, qui Ioſephũ ex primario exemplari allegat.

** Hoc eſt, ad nonaginta millia.*

De verbis Chriſti, quibus Hieroſolymis exitium prædixit: & de hiſtoria Ioſephi. Cap. 8.

HÆc iniuriarum atque contumeliarum Seruatori illatarum præmia fuere, & autoramenta. Quod ſi quis hiſtorici eius narrationi, oracula Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti adiecerit, admiranda ei res videbitur. Veram enim clarámque fuiſſe prædictionem, diuinámque præcognitionem, eorum quæ virtute diuina prænũciata fuerant, reperiet. Quæ enim futura erant, ea tanquam præſentia præuidit atque prædixit.

ſiquidem illachrymans aliquando, ſicuti ſacrorũ Euangeliorum ſcripta teſtantur, ad Hieroſolyma conuerſus, hæc dixit: Si cognouiſſes & tu, in die hac, ea quæ ad pacem tuam ſunt: nunc autem abſcõdita ſunt ab oculis tuis. Quoniam veniens dies in te, & circunducent tibi inimici tui, vallum, & circundabunt te, & comprimentte vndiquáque, & ſolo æquabunt te, & liberos tuos. Et alibi rurſus, de populo: Erit enim, inquit, neceſſitas ingens in terra, & ira aduerſus populum hunc: & cadẽt in ore gladij, & captiui ducentur ad gentes omnes, & Hieruſalem conculcabitur à gentibus, donec impleantur tempora gentium. Et rurſum: Quum videritis circumdatam ab exercitu Hieruſalem, tum ſcitote quòd appropinquauerit vaſtities & deſolatio eius. Et iterum: Væ autem geſtantibus vterum, & lactãtibus, in diebus illis. Orate verò, ne fuga veſtra incidat in hyemem, neque in Sabbatum. Erit enim tum afflictio magna, qualis antea à mundo condito huc uſque non fuit, neque poſtea futura eſt. Verùm enimuerò, quanuis hæc Seruator noſter ita prædixerit, plurifariámque medio tempore amoris erga genus humanum ſui bonitatem exhibuerit, & non breue pœnitẽtiæ tempus concesſerit, vt meliora conſilia & rationem rectiorem ſequuti, per reſipiſcentiam vindictam procacis, qua illum affecere, contumeliæ effugerent: atque inſuper Apoſtolicam viuẽdi rationem & doctrinam magnificam cum admirandorum prodigiorum ſignis dederit, eámque bonitatem ad quadraginta extenderit annos: internecionẽ denique eam populo antè, eis quæ diximus oſtentis, portenderit: illi tamẽ longè etiam peiores facti, non tantum Seruatorem cognoſcere per contemptum noluerunt, verumetiam de prima lege ipſa minùs rectè ſenſerunt, nihil prorſus ex iniquitate & peccato omni relinquentes, quin id nudo (quod dicitur) capite patrarent. Quapropter longanimite Dei repudiata, † internecione omnes in profundũ maliciæ & perditionis demiſſi ſunt barathrum. Hęc omnia qui volet, facilè cognoſcere poterit, ſi diligenter animum ad res quaſque à Ioſepho hiſtorico cum multa gratia & venuſtate ſcriptas attenderit. Ego verò in primis, omnia rectè diſponentis atque adminiſtrantis * Dei magnitudinem admiror, qui hominem ex infidelibus Iudæum ita excitauerit, eidémque diſertam ſuauémque linguam conceſſerit, vt ille, ita vt oportuit, Iudaicam hiſtoriam quàm rectiſſimè memoriæ mandaret: videlicet, vt ne quis contra teſtimonium eius venire poſſet: & præterea, quod quidem eſt maximum, vt ex hoſtibus etiam extaret aliquis, qui conſona Chriſti prædictionibus atteſtaretur. Quis autem Ioſephus iſte fuerit, quos libros ſcripſerit, quo genere, quáve inſtitutione fuerit, in proximo ſatis expoſuimus libro. Et Iudæorum quidem res hunc habuere exitum. Nobis autem, vt ad reliquas quæ ſuperſunt propoſitæ hiſtoriæ res reuertamur, tempus eſſe videtur.

Longanimitas Dei Iudaei plurimis annis variè ad reſipiſcentiam alliciens, nihil apud eos egit.

Iudæorum internecio, & panoletbria. πανώλεις τῷ ἀφανεῖ τῆς κακίας βυθῷ παρεπέμφθησαν.

** Deus ipſe Ioſephum hiſtoricum, Iudæũ infidelem, tanquam locupletẽ claſſicũque teſtem ad veritatem Euangelicam cõfirmandam produxit.*

Vt poſt Hieroſolyma capta, Simeon Cleopæ filius Epiſcopus ibi creatus ſit. De Domitiani crudelitate: & de cognatis Seruatoris noſtri ſecundum carnem. cap. 9.

IAcobus frater Domini, ita vt antea eſt dictũ, martyrio pro ipſo eſt functus *a*. Quum E verò Hieroſolyma ſunt euerſa, à mundo condito quinquies milleſimus quingẽteſimus ſeptuageſimus nonus, ab abſcenſione Domini autem quadrageſimus agebatur annus. Tum diſcipuli & Apoſtoli, qui adhuc in vita erant, idẽ ſequuti conſilium, ex locis omnibus vnà cum iis qui genere iuxta carnem, Chriſti propinqui eſſent (multi autem adhuc ſupererant) conuenerunt, & quémnam Iacobo ſucceſſorem apertè ſurrogarent, cum cura deliberarunt. Atque equidem omnes in *b* Simeonem filium Cleopę, cuius etiã ſacrum meminit Euangelium, oculos coniiciũt, eíque epiſcopalem ſedem committunt, quẽ Simeonem Egeſippus *c* patruelem Ieſu fuiſſe memorat *d*: Cleopas enim ſponſi Ioſephi frater fuit. Enimuero *e* Veſpaſianus Hieroſolymis captis, ne quis ex tribu regia clàm profugeret, quicunque à Dauide genus F deducerent, diligenter inquiri iuſſit. Vnde rurſum non exigua perſequutio aduerſus Iudæos eſt coorta. Et ea calamitas longiùs proceſſit. Nam & *f* Domitianus Veſpaſiani filius, qui poſt Titum Romanis imperauit, multos ex illuſtribus ſummóque loco natis Romanis ciuibus, præter rationem omnẽ occidere, & bonis omnibus mulctare, & exilio damnare eſt aggreſſus. Atque *g* is poſt Neronem ſecũdus Deo bellum mouit, perſequutionémq; grauem aduerſus Chriſti fideles, quum quidem Veſpaſianus pater eius nihil acerbiùs in nos ſtatuiſſet, excitauit. Quo tempore & *h* apoſtolus Ioannes adhuc in terris verſans, propter pietatẽ cultúmque Chriſti, ab eo in inſulam Patmum circunſcriptus eſſe memoratur, vbi ille ſacram illam Euangelij ſui detonuit vocem, & ſimul ipſam ſcripſit Apocalypſim. De qua Apocalypſi G Irenæus Lugdunenſis epiſcopus in quinto aduerſus hæreſes libro, eo loco vbi de calculo nominis Antichriſti, qui ibi fertur, tractat, hęc ſcribit: Si temporibus iis palàm nomen illius promulgari deberet, per hunc profectò qui Apocalypſim ipſam & reuelationẽ vidit, dictum eſſet. Nõ enim ante multa tempora, ſed noſtra propè ætate, circiter Domitiani imperij finem, reuelata eſt. Non modò autem profeſſionis fideíque noſtræ homines, ſed multò etiam magis, qui alieno à nobis ſunt animo, acerrimam illam ſub Domitiano perſequutionẽ, & eos qui tum maximè floruerũt homines, teſtificationémque & martyrium eorum conſcripſerunt, ſatíſque certò & tempus ipſum indicarũt. Nam poſt plures alios, * quintodecimo imperatoris eius anno *k*, Flauiã H etiam Domicillam, † Flauij Clementis Romanorum conſulum vnius ex ſorore neptim, propter eius de Chriſto teſtificationem, in inſulam quãdam Pontiam relegatam eſſe commemorarunt.

a Capta excuſſa, & ſolo æquata eſt Hieroſolymorũ vrbs, anno Domini 73. Septẽbris menſis die 8. Ioſeph. li. 7. cap. 26.

Titus, ad perdomandã Iudæam deſtinatus, nouiſſima Hieroſolymorũ oppugnatione ſeptem propugnatores totidẽ ſagittarũ confecit ictibus, cæpitque cam natali filiæ ſuæ, &c. Trãquil. in Tito.

Secundũ recentiores Chronographos, Hieroſolyma capta eſt anno mũdi 4050. à natali Saluatoris 72.

b Simeõ Cleopæ filius Hieroſolymorũ Epiſcopus eligitur.

c ἀνεψιόν.

d Hic ſupra lib 1. cap. 33. Cleophas dictus. Et alius hic Simeõ fuerit ab eo qui ſuprà eſt nominatus Ioſephi filius Iacobi Iuda & Ioſa frater.

e Veſpaſianus ad cædem poſteros Dauidis requiri iubet.

f Perſequutio Chriſtianorũ ſub Domitiano

g Primus Domitianus, Dominum & Deũ appellari iuſſit: Dominus et Deus noſter ſic fieri iubet. Tranquil.

Vxorem item ſuam, Auguſtam. Eutrop.

h Ioannes euãgeliſta ab eo in inſulam Patmũ relegatus.

Irenæus de Apocalypſi Ioannis, et calculo nominis Antichriſti.

† Flauij Clemẽtis, qui patruelis Domitiani fuit, Tranquillus in Domitiano meminit: ſicuti & perſequutionis Chriſtianorum, ſub Iudaici fiſci nomine: Præter cæteros, inquit, Iudaicus fiſcus acerbiſſimè actus eſt, ad quem deferebantur, qui veluti profeſſi Iudaicã intra Vrbem viuerent vitam: vel diſſimulata origine, impoſita genti tributa non pependiſſent, &c.

k Flauia Domicilla propter Chriſtũ in inſulã ſub Domitiano deportata. li. 9. in fin. ** Qui & vltimus fuit*

Ex Egeſippo, quòd ad id vſque tempus, qui familia & generis Dauid fuere, inquiſiti ſint, & occiſi. Cap. 10.

Vt autem

VT † autem eos quoque *a* qui ex Dauidis ge- A nere ortum habebant, interficere decreuit: traditum memoriæ eſt, ex hæreticis quoſdã nepotes Iudæ, eo oomine quòd genus ex Dauide ducerent, in ius traxiſſe. Fuerat autem Iudas frater Domini, ſecundum carnem: Ioſephi quippe » filius. Qua de re Egeſippus ita ſcribit: Supererãt » adhuc generis & familiæ Domini † nepotes ex filio Iudæ, qui frater Domini iuxta carnẽ dictus eſt. Eos, quòd gentis Dauidis eſſe delati fuiſſent, » Euocatus ad Domitianum adduxit. Metuebat » enim, ita vt antehac Herodes, aduẽtum Christi. Itaque eos ille, eſſéntne familiæ Dauidis, *b* rogat. Quod quum eſſent profeſſi, rurſus ab eis, quæ eorum eſſent opes & diuitiæ, quærit. Atque ei illi reſpondẽt, non amplius eis eſſe quàm nouem millium denariorum patrimonium commune, quod diuiſum ex parte dimidia ad quemque eorum pertineret: neque id in pecunia nu- B merata, ſed in æſtimatione & precio vnde quadraginta agri iugerũ coοſiſtere. Vnde quum tributum penderent, tum ipſi † manibus ſuis opus facientes, ſumptus tolerarẽt. Deinde manus ſuas oſtendunt, vt corporis duritia & callis cõtinuò labore ductis, operas * ſuas comprobarent. De regno autem Christi, quale id eſſet, vbi & quando habiturum eſſet initium, interrogati: Non mundanum id, neque terrenum, ſed cœleſte & angelicum fore teſtantur, in ſeculi conſummatione: quum adueniens ille cum gloria viuos & mortuos iudicaturus, & cuique iuxta ſtudia & facta ſua præmium redditurus eſſet. Sed enim re ita comperta, Domitianus ipſe illos non condẽnat: ſed tenuitate illorum contempta, ſimul & liberos eos dimittit, & edicto propoſito perſequutionem eccleſiarum inhibet. Ita illi abſoluti, C eccleſiis, vt teſtes ſimul & agnati Domini, præfuerunt: & pace reddita, vſque ad Traiani tẽpora peruenerunt. Hæc Egeſippus. Sed & Tertullianus Domitiani mentiooem facit: Tentauerat, inquiens, & Domitianus, portio Neroois de crudelitate, eadem quæ ille facere. Sed, vt opinor, aliquid habens rationis & prudentiæ, maturè deſtitit, reuocatis etiam iis quos in exiliũ egerat.

a Poſteri Dauidis vt interficiantur à Domitiano inquiruntur.

† υἱωνοὶ Ἰούδα.

b Domitianus agnatos Seruatoris repertos, propter ineptam contemptis & abſoluit.

inter Iudæos quoque acerbitate tormentorum & crudeliſſima quæſtione exquirebatur genus David, atque interfici præceptum eſt quaſi adhuc futurus eſſet ex ſemine David, dum prophetis ſanctis & innidetur & creditur, qui regnum poſſet adipiſci. Eutrop.

† αὐτουργοῦντες. αὐτουργίας.

Obitus Veſpaſiani, Titi, Domitiani, & Neruæ: & de imperatore Traiano. cap. 11.

IMperante autem Veſpaſiaoo, *a* ingentem peſtilentiam Romæ graſſatam eſſe dicunt, ita vt diebus plurimis quotidie ſupra decem hominum millia extinguerentur. Quo tempore fama etiam fert, Rhodios coloſſum æréum centum & viginti ſeptem pedum Ioui in vrbe ſua dedicaſſe. Romæ capitolium, quod conflagrauerat, D Veſpaſianus reſtituit: qui imperio annis decem adminiſtrato, moriens filio Titi id reliquit. Sub hoc *b* mons Veſuuius ruptus, tantum euomuit incendij, vt regionem proximam ciuitatéſque vicinas prorſus ſuſtulerit. Maſimopere is contẽdebat Romam breui tempore beatã reddere, & felicem. ſtudium enim ſapientiæ, liberaliúmq; artium diſciplinam plurimùm amauit. Ioſephũ, vt virum egregium & præclarum, in ſummũ habuit honorem. Cuius etiam liberos † manibus ſuis deſcriptos *c*, in Romanam bibliothecã repoſuit. Sed enim quum annos duos imperiũ tenuiſſet, & æſtiuo tempore interdiu iter faciens, plurimum è naribus ſanguinem emiſiſſet, atque inde animo defectus fuiſſet, Domitianus frater eius imperandi cupiditate victus, *d* veneno eum ſuſtulit, atque adhuc ſpirantem in loculos funeri paratos impoſuit. Hic porrò impiè, &, vt paucis dicam, *e* improbè prorſus imperium adminiſtrans, & ſeipſum ſecundum à Nerone veræ pietatis ſtudioſorum hominum perſequutorem conſtituens, non paucos necauit: vt paulo antè diximus. Sub huius enim imperio *f* & Timotheus, & Oneſimus, & Diooyſius Areopagita, curſum ſuum pro Christo in martyrij ſtadio abſoluerunt *g*. Eius ætate * Apollonius quoque Tyaneus vixit, quem hiſtoriæ produnt Roma Byzantium veniſſe, atque ibi dæmoniacis quibuſdam præſtigiis atque incantationibus magnã vim ſerpentum & ſcorpionum fugaſſe, & præterea ferociſſimos quoſq; equos frenaſſe, aliáq; B multa prodigioſa feciſſe. Hunc, quòd Neruæ charus eſſet, Domitianus, quum prius totondiſſet, mox coniecit in cuſtodiã. Sed quum Domitianus per quindecim annos imperiũ geſſiſſet, à cõiuratis occiſus *h*, Neruæ id inuitus reliquit. Itaque Senatus actis eius abolitis, exules reuocauit, eiſque bona ſua reſtituit. *i* Tum quoque Ioannem Apoſtolum ex Patmo, quò relegatus fuerat, Epheſum reduſſe, atque ibi eccleſias rexiſſe ferunt. Sed enim & Nerua quum anno vno & paulo diutius imperaſſet, defunctus *k* Traianum habuit ſucceſſorem: ſub quo adhuc diſcipulus ille, qui ſupra pectus Domini recubuit, in Aſia vixit. Teſtantur hoc Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus, & Alexandrinus Clemens cõtextor, qui ambo fidei verbum admodum promulgarunt. Horum alter in ſecundo aduerſus hæreſes C libro, hæc verba facit: Et omnes presbyteri, quę cum Ioanne diſcipulo Domini in Aſia ſermones contulerunt, teſtes ſunt, hæc à Ioanne tradita eſſe. Manſit enim cum eis vſque ad Traiani tempora, & verus eſt certúſque teſtis earũ quæ ab Apoſtolis tradita ſunt rerum. Clemens verò, in capite eo cuius titulus eſt, Qui diues ſaluus fiat, tempore hoc disertè indicato, & hiſtoria, quam antea narrauimus de prædone per reſipiſcentiam ſeruato. expoſita, hæc quoque inſert ita ſcribẽs: Audi fabulam, non fabulam, ſed orationem veram de Ioanoe Apoſtolo nobis proditam, & memoria conſeruatam. Poſteaquam enim tyranno (Domitianum autem prorſus dicit) defuncto, ex inſula Patmo Epheſum redit: & quæ ſequuntur.

a Peſtilentia ſæuiſſima ſub Veſpaſiano.

b Montis Veſuuij in Campania conflagratio, ſub Tito.

† ἰδίαις γράψαι ταῖς χερσίν.

c Tranquillus ſcribit, Titum velociſſimè notis excipere ſolitum cum amanuenſibus ſuis per iocum ludumque certantem, imitarique chirographa quæcunque vidiſſet: ac profiteri ſæpe, ſe maximum falſarium eſſe potuiſſe. Non mirum itaque fuerit ſi libros ipſe ſeptẽ Ioſephi de bel. Iudaico manu ſua deſcripſerit.

d Titi Veſpaſiani mors.

e Crudele Domitiani imperium.

f Cædes chriſtianorum.

g Apollonius Tyaneus impoſtor.

h Neruæ imperium.

i Ioannes Apoſtolus ab exilio reuocatus.

k Imperium Traiani.

** Hunc cùm Domitianus punire vellet, repentè is in iudicio diſparuit. Lactan libro quinto cap. 3.*

*** Nerua omnes qui impietatis in Deos rei fuerant, christianos ſcilicet, abſolui voluit. Et edicto venit, ne ſerui deinde dominos criminarentur, né ve liceret aut impietatis (christianiſſimi) aut iudaicæ ſecta quempiam dehinc inſimulare. Dionyſius.*

Nerua pueros & puellas egenis parentibus natos, ſumptu publico per Italiam ali iuſſit: Eutrop.

De Menandro, ſecundo à Simone Mago hæreſiarcha.
Caput 12.

SVb eodem imperio, poſt Simonem illũ Magum, inſignem diabolicæ operationis & effi-

Menander Simonis Magi, hæreſisq; eius diſcipulus, & ſucceſſor.

caciæ armaturam exhibuit Menãder, diſcipulus E eius, Samaritanus itidem vt ille, impoſturis certè & carminum præſtigiis longè magiſtrum poſt ſe relinquens. Sibi ipſi enim Seruatoris noſtri vẽdicabat honorem, ſeque è cœlo ſalutis hominũ ergo demiſſum eſſe nugabatur. Illud enim docens: neminem vnquam aliter ex certamine cum mundi architectis angelis cõgreſſum, victorem abiturum, quàm ſi diſciplinam magicarũ præſtigiarum ſuam omnem probè teneret, & quem ipſe tradidiſſet baptiſmum ſubiret.

Baptiſmus Menandri.

Quo baptiſmo ſi quem dignatus eſſet, eum expertem ſenectutis, ſempiternam & immortalem vitam victurum eſſe dicebat. Meminit huius, quẽ modò nominauimus Irenæus, & item ex philoſophis martyr & teſtis optimus Iuſtinus, Simonis illius atque Menandri huius mentionem faciens, atq; ita dicens: Menander quidam, & ipſe Samaritanus, in vico Caparatenſi ortus, Simonis diſci- F pulus, non minus quàm ille dæmoniorum furore afflatus, permultos Antiochiæ viuens magica arte ſeduxit, qui etiam ſectatoribus ſuis nunquã eos morituros eſſe perſuaſit. Extãt etiamnum illius diſcipuli nonnulli, qui hoc idem profitẽtur.

Diabolus per Simonis et Menandri hæreſim vehementiſſimè chriſtianiſmũ oppugnauit.

Verùm enimuerò diabolicæ planè hoc erat ſolertiæ, per tales Magos, qui Chriſtianorum ſibi, prætextus gratia, nomen ſumpſiſſent, ingenti diuinæ pietatis myſterio magicarum præſtigiarũ inurere calumniam, atque Eccleſiaſtica de animarum immortalitate & mortuorum reſurrectione dogmata traducere atque euertere.

De hæreſi Ebionitarum. *Caput 13.*

Ebionis hæreſis.

ATque illi quidem ita homines ſeducebant. Alij porrò, quum homines à profeſſione & fide in Chriſtum filium Dei omnino abſtrahere G non poſſent, tenuiorem de eo opinionem induxerunt. Hebionæos hos, maiores nominarunt: dignos prorſus qui appellationem eam obtinerent, directè & citò mentis eorum inopiam & mendicitatem declarantem. ita enim apud Hebræos mendicus vocatur. Siquidem purũ amãtem hominem Chriſtum eſſe docuerunt, morũ proficiente acceſſione iuſtificatum: qui ex Maria genitus primùm extiterit, & ex cõgreſſu Ioſephi initium ſumpſerit: & præterea, quòd non facilè quiſquam per ſolam fidem in Chriſtum ſaluus fieret, niſi etiam legis cæremonias ſeruaret, & eã viuẽdi rationem ſequeretur.

per ſolam fidẽ hoc eſt, ſine cæremoniis legis iuſtificatio eſt, per cõtrariam rationem.

Duplex Ebionitarũ ſecta.

Hæreſi hac & ſecta in duas partes diſſecta, alteri quidem, quę modò diximus, ſenſerunt: alteri autem admiſerunt quidẽ illi, ex Spiritu ſancto & Maria virgine Chriſtum natum eſſe: eundem autem quòd anteá ab H æterno fuerit, Verbum & ſapientiam principio carentis & æterni Dei eſſe pernegarunt. Proindéque & ij in eadem cum alteris illis verſati ſunt impietate. Itidem enim vt illi, legis cultũ & obſeruationem plurimum complectebantur. Ilicet & Apoſtoli epiſtolas omnes, apoſtatam & deſertorem Paulum appellantes, reiiciebãt: & ſoli quod ſecundum Hebræos erat, Euangelio adhærere perſeuerabant. Et quum Sabbatũ aliámque eorum obſeruationem omnem ex æquo cũ illis ſeruarent, nihilominus & nobiſcum Dominicos dies ad Chriſti reſurrectionis memoriam colebant.

De Cerintho hæreſiarcha. *Caput 14.*

Hæreſis Cerinthi.

EAdem ætate & Cerinthum quendam alterius hæreſis ducem fuiſſe, ſcriptor eccleſiaſticus Caius commemorat, ita dicẽs: Sed & Cerinthus per reuelationes velut à magno Apoſtolo ſcriptas, verborum portẽta nobis tanquã per angelos ei tradita mentitus inducit, poſt reſurrectionem aſtruens terrenum futurũ Chriſti regnum: & carnem tum primas obtinentem, denuò cupiditatibus in Hieruſalem inſeruituram. Atque quum ſacrarum Dei ſcripturarum ſit hoſtis, ſeducere homines volens, mille tamen annorum nuptiarum celebritatibus deſtinatum refert.

Regnum Chriſti in terris, mille annorũ poſt reſurrectionem. Chiliaſtarum ſiue Millenariorum origo.

Eius etiam Dionyſius Alexandrinus in 2. Promiſſionum de Ioãnis Apocalypſi libro meminit: Cerinthum, dicẽs, qui & à ſe nominatam Cerinthianam hæreſim inſtituit, condignũ idoneúmque figmento ſuo nomen ſibi vulgo arrogare voluiſſe. Diſciplinæ quippe eius illam fuiſſe doctrinam: Terrenum Dei regnum fore: & quarum rerum ipſe, qui corporis ſui amans & ad mundum carnalis eſſet, cupiditate teneretur, ventris videlicet, & earum quæ ſub ventre ſunt partium voluptatis & exuberantiæ, in eis tanquam in ſomnis vitam peractum iri: hoc eſt, in epulis, compotationibus, cõiugiis, & quibus hæc plauſibiliora gratioſioráque fore largiúſque prouẽtura putauit, diebus feſtis, ſacrificiis, & victimarum mactationibus. Hæc Dionyſius. Irenæus autem, quum alia etiam plura vertiginis plena deliramenta eius in primo contra hæreſes libro propoſuit, tum in tertio eiuſdem operis de eo memoria dignam hiſtoriam recenſet, quam per traditionem Polycarpi Smyrnæi epiſcopi ſe accepiſſe dicit. Quum nanque aliquãdo Ioannem Apoſtolum balneo vti oporteret, atque is futurum cognoſceret eò quoq; Cerinthum ingreſſurum, quanta potuit celeritate inde refugit, ne ſub eodem quidem tecto vnà cum illo manere iuſtum eſſe opinatus. quod etiam iis qui cum eo erant perſuaſit: Fugiamus, inquiens, ne balneum concidat, in quo veritatis inimicus Cerinthus lauat.

Ioannes apoſtolus præſentiam & conſpectum Cerinthi maximè fugit.

De hæreſi Nicolaitarum, vt ea à Nicolao vno ex ſeptem Diaconis orta extiterit. *Cap. 15.*

Nicolaitarum hæreſis.

PRæter has, quarta quoque à Simone breui tempore, quæ Nicolaitarum dicitur hęreſis, viguit: cuius & Ioannes in Apocalypſi meminit. Autor eius fuit Nicolaus, eorum vnus qui vnà cum Stephano ad pauperum curam & miniſterium in Actis Apoſtolicis ſunt delecti. Is, vt Alexandrinus Clemens in 3. Contextio. lib. ait, H quum formoſam haberet vxorem, eíque poſt Seruatoris aſſumptionem, ab Apoſtolis zelotypiæ crimen obiectum eſſet, in medium productam, quicunque vellet, ducere eam iuſſit: eíque facto cõgruens quoque adiecit dictum, * Abutendum eſſe carne, inquiens. Quo quidem ille verbo, vt ego puto, non aliud, quam carne ad illegitimas voluptates non vtendum, neque appetitui libidinum eius indulgendum eſſe inſinuauit. Qui autem hæreſim eius complexi ſunt, factum ſimul dictúmque eius † ſine iudicio ſequuti, impudenter fornicatione vtuntur. Sed enim Nicolaus, cum nulla alia muliere quam coniuge ſua conſueuit: & ex liberis quos genuit, * fœminæ quidem in virginitate conſenuerunt,

** ὅτι παραχρᾶσθαι δεῖ τῇ σαρκί. ne vero abuſu carnis egregia doctrina & exemplum.*

† χωρὶς [illegible] βασάνου.

** ἐν ἀφθορίᾳ.*

filium

ἀποβολὴν πάθους.

τοῦ παραχρῆσθαι etc.

Matthia Apoſtoli præceptũ optimum.

filium autem in * incorrupto cœlibatu quoque A permãſiſſe ſcimus. Quæ quum citra controuerſiam ita ſe habeant, ſatis apparet, quod ille vxorem, propter quam zelorypus viſus eſſet, io medium Apoſtolorum produxit, id velut * repudiationem affectionis carnalis ſuiſſe: eúmque * per ahuſum carnis, continentiam, & accuratam voluptatũ compreſſionẽ docuiſſe. Quippe qui inxta Seruatoris præceptum, duobus heris, voluptati ſcilicet & Domino, inſeruire noluerit. Ferunt autem & Matthiam docentem ita tradidiſſe: Expugnandam quidem eſſe carnem, aliterque ea quam ipſa fert vtẽdum, neque ei quicquam ad voluptatem indulgẽdum: animam autem per fidem & cognitionem veram alendam atque augendam. Hæc de illis, qui à principio veram & ſinceram fidei doctrinam adulterare quum conati eſſent, ſtatim tamen diffluxerunt, B compendioſè diximus: ſuo loco etiam de reliquis dicturi.

*** De carnis huiuſmodi abuſu illuſtris eſt etiam ſententia apud Cice. lib. 1. de Leg. Quum animus cognitis perceptiſque virtutibus à corporis obſequio indulgentiáque diſceſſerit, voluptatémque ſicut labem aliquam dedecoris oppreſſerit, omnémque mortis doloríſque timorem effugerit, ſocietatémque caritatis coierit, cum omnibus ſe naturæ coniunctum duxerit, cultúmque Dei & purã religionem ſuſceperit, & exacuerit illam vt oculorum ſic ingenij aciem ad bona deligenda, & reiicienda contraria, quæ virtus ex prouidendo eſt appellata prudentia, quid eo dici aut cogitari poterit beatius?*

Vt Simeon Cleopæ martyrium ſubierit: & vnde hæreſes à principio in Eccleſiam Chriſti irrupſerint. Cap. 16.

Perſequutio chriſtianorũ ſub Traiano.

** σύνευνον.*

Martyrium Simeonis epiſcopi Hieroſolymitani.

Simeon iſte annos 120. vixit.

NEro quidẽ primus perſequi Chriſtum eſt exorſus, Domitianus ſecũdus, tertius Traianus: ſub quo & priuatim & publicè per vrbes vniuerſis inſurgentibus populis, antiquitùs traditum eſt, ingentem contra nos concitatã fuiſſe perſequutionẽ. Quo tempore Simeonẽ quoq; patruo Ieſu Cleopa, & Maria coniuge eius, quã & ſororem (quippe veluti * conſponſam, atque adeò filiam) Dei genitricis fuiſſe dicunt, non ex Anna & Ioachimo, ſed ex Salome & Ioſepho editam, vt dictum eſt, progenitum martyrij curſum abſoluiſſe conſtat: cui etiam poſt Iacobum Hieroſolymitanæ eccleſiæ ſedes commiſſa fuerat. Simeon iſte à quibuſdã hæreticis, velut vnus poſterorum Dauidis (nam ad id vſque tempus inquirebantur) & regalis tribus Iudæ, ipſiúſque D adeò Chriſti agnatus, delatus eſt: & propter eũ, quòd liberè pulchram profeſſionem profiteretur, grauis æmulatio & inuidia Principibus inceſſit. Hic quum diebus pluribus dura verbera, quæ ei Atticus per tormenta inferebat, fortiter pertuliſſet, pari cum Chriſto ſupplicio eſt affectus. Nanque in crucem ſublatus, ad illum moriens tranſiit: quum quidem centum & viginti peregiſſet annos. Scribit ſanè Egeſippus, quum eo tempore Iudæi regiæ ſtirpis & tribus inquirerentur, ipſius quoque Simeonis accuſatores, quod videlicet ex eis eſſent, captos eſſe. Quòd ſi quis veræ rationi atque obſeruationi inſiſtat rectè profectò Simeonem hũc ex illis fuiſſe dicat, qui Dominum ſuis ipſorum oculis viderint, & auribus audierint. Apertum nimirum indicium A eſt, longæuitas ipſius: & quod diuinorum Euangeliorum ſcriptura, Maria Cleopæ, ex quo hunc prognatum eſſe ſuprà diximus, mẽtionem facit. Idem hiſtoricus & aliorum quorundam, qui ab agnato Seruatoris fratre ſuo, cui Iudæ nomen fuerit, progeniti ſunt, meminit, quos ad eam quoque ætatem vixiſſe dicit: poſt id, quod antè expoſuit, quorundam ſub Domitiano pro fide in Chriſtum peractum martyrium. Scribit autẽ ad huoc modum: Venerunt igitur & præfuerunt eccleſiæ omni, velut martyres & teſtes, † gentiles quoque Domini: & pace eccleſiis reddita, vſque ad Traianum Cæſarem manſerunt: donec etiam, quẽ diximus, Simeon Cleopæ filius, Domini patruelis frater, per calumniam ab hæreticis eodem modo apud Atticum conſularem delatus eſt. Qui dies multos tortus, ita martyrium B obiit, vt omnes, atque ipſe etiam Atticus, mirarentur, hominem centum & viginti annos natũ, tantum perferre tormenti. Et is tandem in crucem agi eſt iuſſus. Paululum autem hiſtoricus digreſſus, vbi ea quæ commemorata ſunt dixit, deinde & illa addit: quòd ad ea vſque tempora, Eccleſia pura & incorrupta permanſerit virgo, in locis obſcuris & caliginoſis adhuc, ſi qui tum extiterunt qui ſanam doctrinam ſalutiferæ prædicationis corrumpere ſunt conati, deliteſcentibus. Poſtquam autem ſacer Apoſtolorum chorus diuerſo mortis genere vitam finiit, generatióque eorum præteriit, qui auribus ipſi ſuis diuinam ſapientiã audierant: tum primùm impiorum ſeductorũ, per * peregrinorum doctorũ deceptionem, coitio & conſpiratio initiũ cepit. Qui deinde nullo iam ex Apoſtolis reliquo, nu- C do (vt dicitur) capite contra veritatis prædicationem, falsò nominatam cognitionem promulgare ſunt auſi. Et hæc quidem Egeſippus. Nos porrò reliquum Traiani imperium hiſtoriæ huic ſubiungamus.

† οἱ ἀπὸ γένους κυρίου.

Eccleſia vſque ad tẽpora Traiani, perinde atque virgo, ab hæreticis incorrupta fuit.

** ἑτεροδιδασκάλων.*

Hæreticorum origo.

De perſequutione ſub Traiano, & quale edictum is contra Chriſtianos promulgauerit. Cap. 17.

Plinius Iunior de chriſtianorũ perſequutione.

Reſcriptum Traiani de eiſdem.

** προφανῶς καθολικῶς.*

PErſequutio igitùr tum ad ſummum peruenerat: adeò vt etiam Plinius Secundus, inter prouinciæ rectores præcipuus, quod tantã martyrum eſſe videret multitudinem, ad imperatorem ſcribendum, & turbam tantam eorum qui pro fide cæſi eſſent, ei ſignificãdam duxerit. Illo etiam addito non quicquam ſceleris contra leges Chriſtianos committere, præterquã quòd D cum primo diluculo conſurgentes, Chriſtũ tanquam Deum laudibus celebrẽt, à ſceleratis omnibus flagitiis alieniſſimi. Quibus verbis Traianus flexus, ei reſcripſit: Chriſtianorum quidem gentem non inquirẽdam eſſe, oblatos verò puniri debere. Proinde vis & perſequutio ea aliquatenus quidem cohibita eſt: non tamen res Chriſtianorum, ab inſidiis eorum qui illos affligere conſtituiſſent, tutæ prorſus fuere. Alicubi enim populus ipſe, alicubi verò & præſides locorum contra nos inſurgebãt. Et quanuis * publicè in vniuerſum perſequutio mãdata & promulgata non eſſet, ſeorſim tamẽ per prouincias ea exercebatur, vt ſic quoque quamplurimi fierent martyres. Hæc Tertullianus in defenſione ſua, quam Romana conſcripſit lingua, commemorat hiſce propè verbis: Atqui inuenimus, in-

quiſitionem quoque in nos prohibitam. Plinius enim Secūdus, quum prouinciam regeret, damnatis quibuſdam Chriſtianis quibuſdā gradu pulſis, ipſa tandem multitudine perturbatus, & quid de cætero ageret neſcius, conſuluit tunc Traianum imperatorem, allegans, præter obſtinationem non ſacrificandi, nihil ſe ſcelerati de eis comperiſſe. Inſinuans quoque & illud: Surgere atque cōuenire ſummo mane Chriſtianos, & Chriſtum tanquā Deum carminibus laudare: & ad conſeruandam eorum diſciplinam, homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam, & cætera ſcelera prohibere. Ad quæ Traianus reſcripſit, Chriſtianos inquirendos non eſſe, oblatos autem puniendos.

Martyrium ſancti Clementis Romani & de libris eius. Caput 18.

EO tempore adhuc Romæ Clemens enituit, & Ignatius eccleſiam Antiochenam rexit. Papias autem Hierapoli ſcriptis edēdis operam dedit. Vixit etiam Pancratius, & Smyrnenſium antiſtes Polycarpus. quorum illi quidem Petri diſcipuli: Polycarpus autem, eius qui ſupra pectus Domini recubuit, ſectator fuit. Clemens porrò Romę illuſtri loco natus, genúſque ſuum ad imperatores Romanos referens, † Fauſti cuiuſdam & Matthidię filius, variis Gręcorū diſciplinis eruditus, atque in omni genere ſcientiarū ſummè exercitatus, Apoſtolorum principis familiaris fuit, ſicuti antea à me dictum eſt: à quo arcana Chriſti ſacra edoctos, Euangelium promulgauit. Quum autem imperata Traiani nō faceret, in ciuitatē quandam obſcuram & deſolatam * Cherſoni vicinam eſt relegatus. Multíſq; caſibus propter Chriſti confeſſionem cōflictatus, tandem ancora ferrea è collo eius ſuſpenſa, in altum mare proiicitur. De quo, ſupra opinionem præſentis memoriæ quiddā accidit. Siquidē mari diebus ſeptē ad tria millia paſſuum diuiſo, multi eò eunt, & martyris corpus exoſculantur, templo diuina virtute excitato. Et quum aliquādo mare, vt aſſolet, diuiſum eſſet, populúſque ſtatā ibi ſacra peregiſſet, atque inde rurſus reuerteretur: euenit, vt per parentum obliuionē illic puer quidam relinqueretur. Atque vbi mare in ſeſe rediit, puer tenellus etiamnum vndis eſt obrutus. Deinde quum rurſum fluctus receſſiſſent, parentes eò acceſſere, & puellō ſaluum & validū loculis ſancti martyris aſſidentē repererūt. Quare cognita, intellexerunt, eum per inhabitantem ibi gratiam fotum, & citra nocumentum à feris marinis conſeruatum eſſe. Quapropter Apoſtolo, quem decuit atque oportuit, honore habito, H cum puero ſuo domū ſunt reuerſi. De Clemente hoc antea quoque diximus. Epiſtolā huius nomine editam, magnam & admirādam, Euſebius Pamphili attingit: quam Romanæ eccleſiæ nomine, Corinthiis, quum apud eos tum ſeditio eſſet, ſcripſit. eam & antiquitùs & ſuo tempore publicè in eccleſia lectam dicit, in qua multis ſententiis epiſtolæ Pauli ad Hebræos vtitur. Fuit & alia ſub huius nomine epiſtola, priori illi lon-E gè impar: quam veteres ignoraſſe, idē Euſebius ſcribit. qui porrò & exigua eius ſcripta, quæ Petri & Appionis eſſe ait dialogum reprobat: quæ nimirum ſinceram certámque Apoſtolicæ orthodoxiæ formam retinere negat. Ego verò illi, ſi de eis quæ nunc apud nos Clementina dicuntur, ſentit, non aſſentior: ea enim Eccleſiæ recepta ſunt. Si verò præterea aliqua ſint alia, nihil refragor. Hunc autem & Apoſtolicarum conſtitutionum, & ſacrorum quoque canonum, antorum eſſe credimus. Cæterùm de epiſtola ad Hebræos anceps eſt opinio, hiccine an Lucas Euangeliſta eam tranſtulerit à Paulo, cuius natiua & propria eſt, primùm dictatam.

Clementis Romani martyrium.

† Alij habēt Fauſtini.

Τῇ χερσῶνι παρακείμενον. Cherſonenſem alij vocant. Miraculum ingens de corpore Clementis defuncti.

Clementis Romani ſcripta.

Canones apoſtolici Clementis.

De Epiſtola ad Hebræos.

** *Clemens iuſſu Traiani in inſulam eſt deportatus: in qua duo millia Chriſtianorum ad ſecanda marmora dānatorum inuenit.*

Vt diuinus Ignatius ex Antiochia Romam delatus, propter Chriſtum beſtiis deuorandus obiectus ſit: & de Epiſtolis eius. Cap. 19.

F DIui Clementis res ſic ſe habuere. Ab omnibus autem celebratus Ignatius, ſecundus in Antiochena eccleſia Petri ſucceſſor, quum Traiani, qui tum Antiochiæ erat, non deſineret reprehendere ſuperſtitionem, vinctus Romam vt ibi leonibus eſca obiiceretur, ſi fidem Chriſti non abiuraret, miſſus eſt: & Aſiam cū firma militū cuſtodia vinctus peragrās, eccleſiáſque oppidatim adiens, ſermonibus familiaribus & cohortationibus confirmabat. Et quoniā tum primum hæreſes paulatim liberius ſe proferre auderent, vt ſibi ab eis cauerent, doctrinæq; Apoſtolicarum traditionum conſtanter inſiſterent, admonebat. Quod vt illis certius perſuaderet, in literas cohortationes ſuas referendas eſſe duxit. Itaque Smyrnæ quum eſſet, vbi Polycarpus eccleſiam regebat, epiſtolam vnam ad Epheſiorū G eccleſiam dedit, Oneſimi paſtoris mentionē faciens. Aliam autem Magneſiæ ad Mæandrū ſitæ ſcripſit, in qua Epiſcopi cuiuſdam Damæ meminit. Aliam item ad eccleſiam quæ Trallis fuit, miſit, cui tum Polybius pręfuit. Quartam porrò ad Romanam ſcripſit eccleſiam, cum ampla exhortatione, ne quod martyrio eius obiicerent impedimentum: néve propter animorum imbecillitatem quicquam agerent, vt ipſe concepta optatáque ſpe ſua excideret. Operæpreciū verò eſt, verba aliqua linguæ illius, ad fortitudinis & fidei eius magnitudinem declarandam, hiſtoriæ huic apponere. Scribit enim ad hunc modum: A b ipſa Syria Romam vſque, terra maríque, diu noctúque cum beſtiis mihi depugnandum eſt, cum decem videlicet leopardis: hoc eſt, militari manipulo, qui beneficiis affecti longè etiam deteriores fiunt. Verùm iniuriis eorum magis etiā magíſque erudior. Veruntamen ea de cauſa iuſtificatus nō ſum. Quàm velim mihi iam adeſſe, quæ in me deſtinaræ paratæque ſunt beſtię, quas etiam vt quamprimum reperiam opto. Eas per aſſentationem & palpationem demulcebo, vt me quàm celerrimè deuorent. Atque etiam ſi id facere nolent, ego eas vim illis inferēs incitabo. Date mihi quęſo hanc veniam. Quid mihi expediat, noui. Nunc enim demùm diſcere incipio, nihil optare aut deſiderare rerum omniū & inuiſibilium & viſibilium, niſi vt ad Ieſum Chriſtum veniam. Ignes, cruces, beſtiarum cohortes, diſſipationes oſſium, membrorum conciones, totius corporis commolitiones, & diaboli tormenta &

Ignatij Antiocheni epiſcopi res.

Epiſtolæ eius.

Pectus martyrij cupidiſſimum.

menta & ſupplicia in me progrediantur, vt modò ad Ieſum Chriſtum perueniam. Atque hæc Smyrnæ ſcripſit. Quum autem Troade eſſet, per literas cum Philadelphiæ eccleſia colloquutus eſt. Epiſtolam quoque ad Smyrnæos dedit, & aliam item ſeorſim ad epiſcopum eorum Polycarpum, ſimul & vt virum diuinum honorans, & velut Apoſtolico paſtori (quippe & ipſe paſtor bonus) gregem commendans: additis quoque precibus, vt curam illius habere, & quę optima eſſent, eum docere vellet. In epiſtola ad Smyrnæos, verbis quibuſdam inſignibus de Chriſto vtitur: quæ vnde dſumpſerit, non ſatis ſcio. Ego verò etiam poſt reſurrectionem in carne, inquit, eum vidi, credóque eum eſſe. Et quum ad Petrum & eos qui cum eo erant venit, eiſque dixit, Accipite, contrectate, & videte me non eſſe dæmonium incorporeum: ſtatim eum tetigerunt, & crediderunt. Sed & ipſe Irenæus martyriũ eius nouit, & epiſtolarum eius Polycarpus mentionem facit. Irenæus de eo ſic ſcribit: Quemadmodum noſtrorum quidam dixit, propter profeſſionem atque teſtificationem de Deo ad beſtias condemnatus: Frumentum ſum Dei, & per beſtiarum dentes commolor, vt purus ſincerúſque inueniar panis. Polycarpus autem in epiſtola ſua ad philippẽſes, hiſce verbis, eius meminit: Obſecro igitur vos omnes, vt magiſtratibus obediatis, & omnem patientiam exerceatis, quam ad oculum vidiſtis, non ſolùm in beatis viris Ignatio & Ruſo & Zoſimo, ſed etiam in aliis noſtræ profeſſionis hominibus, atque adeò in ipſo Paulo, & reliquis Apoſtolis: illud perſuaſum habentes, quòd illi omnes non in vanum cucurrerint, ſed in fide & iuſticia: & quòd in debito deſtinatóque eis loco ſint apud Dominum, cui etiam compaſſi ſunt. Non enim præſens complexi amauerunt ſeculum, ſed eum qui pro nobis mortuus eſt, & qui propter nos à Deo eſt reſuſcitatus. De epiſtolis eius ita ſcribit: Scripſiſtis mihi & vos, & Ignatius, & quũ quis in Syriã ierit, literas ad vos perferat. quod quidem curabo, opportunum nactus tempus. Et rurſum: Epiſtulas Ignatij ab eo ad nos miſſas, & alias item, quas nobiſcum habuimus, ita vt iuſſiſtis, ad vos miſimus. Quæ quidem literis hiſce noſtris ſunt adiunctæ, quibus multum adiuuari poteritis. Cnmplectuntur enim fidem, & patiẽtiam, & ædificationem omnem, quæ ad Chriſtum noſtrũ refertur. Romæ porrò quum priùs varia tormenta pertuliſſet, neque quicquam de conſtanti decentíque ſua ſentẽtia remiſiſſet, poſtremò in medio theatro duobus leonibus obiectus, martyrio eſt deſunctus, & carnes quidem eius atque oſſa teneriora beſtiæ deuorarũt: quæcunque autem firmiora reliqua ſuere, multo deinceps tempore Roma Antiochiam ab ſodalibus ſectatoribúſque eius ſunt perlata. Hæc de ipſo diuino Ignatio.

præclarũ exẽplum τῆς πειθαρχίας, hoc eſt, obedientiæ quæ magiſtratibus debetur.

Locus ſanctorũ poſt obitum.

Ignatij martyrium.

De Papia Hierapolita: & quæ ab eo, præter communem opinionem, memoria ſint prodita. Cap. 20.

Papiæ Hierapolitani antiſtitis res.

De verbis Domini libri eius.

Papias verò Hieropolitanus, & ipſe vita Apoſtolica clarus fuit, multaque Eccleſię ſcripta reliquit: quorum quinque tantum, quæ Dominicorum ſermonum expoſitionem inſcripſit, circunſeruntur. Eorum Irenæus quoque men-

A tionem facit, ita inquiens: De iis Papias, Ioannis quidem auditor, Polycarpi autem ſodalis, vir priſcus, ſcripto teſtatur, in quarto voluminis ſui libro. Quinque enim compoſuit. Papias porrò ipſe, in proœmio ſcriptorum ſuorum, ſe oculis ſuis Apoſtolos non vidiſſe, ſed fidei profeſſionẽ ab eis qui illis noti atque familiares fuerint, addidiſſe, hiſce verbis innuit: Non grauabor enim, inquit, quæcunque à presbyteris rectè didici, ac rectè memini, veritatem eorum interpretatione confirmãs, tibi exponere. Minimè enim iis ſum, vt multi, delectatus, qui multa dicerent, ſed qui vera docerent: neque qui aliena, ſed qui à Domino, & ab eis quibus cum ipſa veritate conſuetudo fuit, de fide tradita præcepta commemorarent. Quod ſi quando aliquis presbyterorum ſectator adueniret, eorum ipſorum

B requirebam ſermones quid ſcilicet Andreas, quid Petrus dixiſſet: quid Thomas, aut Philippus, aut Simon, aut Iacobus: aut quid Ioannes, aut Matthæus, aut quid aliut quiſquam Domini diſcipulorum: aut quid etiam Ariſtion, & Ioannes presbyter, & ipſi diſcipuli Domini dicant. Non enim tantum me libris adiuuari, quantum viua & præſenti voce, arbitratus ſum. Notandũ porrò eſt, bis eum in ſcripto hoc Ioannis nomine vti: primò quidem vbi Apoſtolorum nomenclaturam inſtituit, vt dilectum illum intelligere liceat: ſecundo autem loco, Ariſtionem & Ioannem adiicit: & presbyterum vocat. Cuius quidã ignorantes † commune cum Apoſtolo nomen, poſteriores duas Ioannis epiſtolas, & Apocalypſim, Apoſtolo ipſi adſcripſerunt. Epheſi nãque presbyter quoq; iſte vixit, vbi etiam nunc

C duo extare dicuntur monumenta, quæ eodẽ nomine Ioannis feruntur. Quandoquidem autem idem Papias quoque admiranda quædam in libris ſuis refert, à deceſſoribus ſuis per manus ſibi tradita, agedũ de eis quoq; pauca dicam. Statim enim Philippũ, eũ qui Hierapoli fuit, & filias propheriſſas, vt antea dictũ eſt, habuit, vnũ ex duodecim Apoſtolis, non ex ſeptẽ illis diaconis, quos in Actis recenſet Lucas, fuiſſe memorat: & ſe cum filiabus eius colloquutum eſſe ait, vnde intellexerit ætate ea mortuũ quendã reſurrexiſſe. De Barſaba ſanè quidẽ, qui Iuſtus cognominatus in Actis dicitur, illud refert: quod veneno peſtiſero hauſto, nihil ſenſerit per Domini gratiã detrimẽti. Sed & aliã plurima ex maiorum ſine ſcripto traditione accepta, vt parabolas & doctrinas Seruatoris quaſdã, & item alia fabu-

D loſè quodã modo commemorat. Mille quoque annorum poſt mortuorũ reſurrectionẽ fore dicit Chriſti regnũ corporaliter in hac terra producendum. quod illum ignorantẽ promiſſiones arcano quodam myſterio eſſe editas, ita craſſius accepiſſe credo: quippe qui mente acri non fuerit, id quod ex oratione eius cõiicere licet. multos tamẽ in eandẽ æmulationẽ, vetuſtatẽ viri admiratos, pertraxit: ſicuti Irenæus, & ſi quis præterea alius eiuſdẽ cũ illo eſt ſententiæ & opinionis, oſtendit. Quin alias etiam ſe, ab eis qui dicti ſunt, Ariſtione & presbytero Ioãne, traditiones habere dicit: ad quas ſtudioſos reiiciens, quæ de Marco & Matthæo euãgeliſtis tradit, neceſſario hic perſequẽda eſſe putaui. Ita enim ſcribit: Hoc quoque Ioannes presbyter dixit: Marcus, quòd

† τὴν ὁμωνυμίαν.

Philippus Apoſtolus filias prophetantes quoq; habuit.

Mille annorũ Chriſti in terris poſt reſurrectionem regnum.

Qui opinionis & hæreſis eius ſunt, χιλιασταί. hoc eſt, millenarij dicũtur.

Petri eſſet interpres, quæ memoriæ commen- E
dauerat, certò & diligenter conſcripſit, nõ tamẽ ſeruato dictorum factorúmque Chriſti ordine. Non enim audiuit, neque conſectatus eſt Dominum: ſed poſteriùs: vt dixi, Petri diſcipulus fuit: qui quidem ex vſu auditorum doctrinã ſuã promulgauit, non ordine ſermones & oracula Domini commemorauit. Quapropter minimè hallucinatus eſt Marcus, ſic pleráque ſcribens, vt ea memoria fuerat conſequutus. Vnum enim hoc ſibi in ſcribendo propoſuerat, ne quid eorũ quæ audiſſet, omitteret, néve à veritate aberraret. Matthæus verò ſermone Hebraico librum ſuum compoſuit: quẽ deinde, vt quiſq; potuit, eſt interpretatus. Vtitur idẽ Papias teſtimoniis & autoritatibus ex priore Ioannis, & itidem ex priore Petri epiſtolis. Addit præterea * hiſtoriã aliam de muliere, quæ multis criminibus apud Dominum per calumniam ſit delata. Et Papiæ quidem ſcripta ad hunc ſe habent modum.

Eam Euangelium ſecundũ Hebræos continet. Euſeb. lib 3. cap. vlt.

F

De Quadrato & Ariſtide, Apoſtolicis planè viris, qui pro defenſione fidei noſtræ Apologias ſcripſerunt.
Caput 21.

Quadratus & Ariſtides, viri Eccleſiaſtici.

FLoruit autem eo tempore diuinus quoque Quadratus: cui nihil eorum donorum, quæ Apoſtolicos decent ſucceſſores, defuit. Eidem verò & Ariſtides, vir ætate ea ingenti fidei noſtri æmulatione & ardore flagrans. Ambo doctrina, feruore, & vitæ Chriſtianæ moribus pares: ambo etiam orationes ad Ælium Hadrianũ, qui Traiano in imperio ſucceſſit, quibus Chriſtianum dogma defendunt, cõpoſuerunt, quum improbi quidam homines eccleſias vrgere atq; perſequi aggrederentur. In quibus orationibus videre eſt, non exigua eorum virorum ſplẽdidæ mentis Apoſtolicæque & rectæ doctrinæ indicia. Quadratus quidem certè priſcam ſinceritatem & fidem ſuam ſatis declarat iis ipſis quæ ſequuntur verbis: Seruatoris autem noſtri opera
» ſemper præſto fuere. Ingens eſt enim eorũ qui
» ab eo ſanati ſunt, multitudo. Multi qui à mor-
» tuis reſuſcitati ſunt, non ſolùm quum curarẽtur
» & exuſcitarentur, ſed poſtea etiam viuentes cõtinuè apparuerunt: & non tantùm quum Saluator in terris verſaretur, verùm poſt diſceſſum quoque eius longo vixerunt tempore, adeò vt nonnulli etiam ad noſtram durauerint ætatem.

Quæ etiam ſub Traiano Iudæis acciderint clades.
Caput 22.

Chriſtianiſmus florens.

AC res quidem noſtræ ita florebant, quotidianúmque incrementum capiebant, radicibus Apoſtolicorum virorum, qui tum multi in vita erant, doctrinæ altè actis, & ſanctorum martyrum ſanguine vbertim rigatis. Iudæorum H
autem natio frequentibus, aliiſque ſuper alias accumulatis cladibus admodum accidebatur. Decimuſoctauus imperij Traiani agebatur annus, quum Iudæorũ rurſus excitatus eſt motus: qui quod reliquum eius populi fuit, ſuſtulit. Quum etenim grauis & ſeditioſus eos afflaſſet ſpiritus, qui iram vindictámque vehementiùs commouit, tumultum aduerſus ciues ſuos Græcos in ciuitate Alexãdrina, in Ægypto, & vicina ei Cyrene conciuerunt. Quo deinde paulatim gliſcente, qui proximè conſequutus eſt, anno maximum conflarunt bellum * Tenebat tum cum imperio prouinciam Aegyptum Lupus. Et primùm quidem Iudæi ſuperiores eſſe: Græci autem ex turpi & fœda fuga congregati, ex improuiſo Iudæos, Alexandriæ adoriri, & partim ferro cædere, partim captiuos abducere. Itaque qui Cyrenæ erant, ſubſidio tali amiſſo, cunctam percurrunt Ægyptum, quam Lupus adhuc adminiſtrabat: & quam poſſunt, impunè inferunt cladem. Ea re permotus Traianus, Martiũ Turbonem eò cum valido mittit exercitu, qui cùm Iudæis cominus congrederetur: & claſſem maritimam, peditum equitúmque conſequuntur auxilia. Martius porrò breui multis variiſq; certaminibus commiſſis, bellóque ſortiter confecto, plurimas myriadas Iudæorum, non Cyrenaicorum ſolùm, verùm Aegyptiorum quoque, qui regi ſuo Lucæ (ita enim dicebatur) auxiliaria tulerunt arma, contrucidat. Veritus autem Traianus, ne illi quoque qui in Meſopotamia erant, F
pari modo popularibus ſuis bellum inferrent: Lucio Quinto mandat, vt prouinciam ſuam Iudæis oppreſſis repurget. Quapropter ille occultè copiis militaribus cõparatis, illos aggreſſus, tantam eorum ferro concidit multitudinẽ quãta non facile ſub numerum cadere poſſit. Eámq; ob cauſam Lucium prouinciæ Iudææ præfecit imperator: ſicuti id quoq; probati Annalium ſcriptores memoriæ prodidere.

Nouæ Iudæorum clades ſub Traiano apud Alexandriam & Cyrenem, atque in Aegypto.

Iudæi hic duci habuerunt Andream.

Lupus Aegypto præfectus.

Martius Turbo.

Item in Meſopotamia.

Lucius Quintus Iudææ præfectus.

* *In motu iſto Iudæi cædibus contenti non fuerunt, ſed humanis carnibus veſci cœperunt. Cyprij etiam ab eis ingenti clade, duce Iudæorum Artemione, ſunt affecti. Iudæi conſpiratione facta, paſſim ducentena & quadraginta millia hominum contrucidarunt. Dion. Oroſ.*

De Traiani moribus & operibus, ſtructuriſque eius, quas Antiochiæ fieri curauit: & de quinque martyribus fœminis. cap. 23. G

TAm ſtudioſus autem fuiſſe fertur a Traianus iuris & iuſtitiæ, & tam ab improbitate alienus, vt aliquando enſem ſtrictum præfecto vrbi in conſpectu omnium dederit, atque dixerit b: Cape ferrum hoc, & ſiquidem rectè imperium geſſero, pro me: ſin aliter, contra me hoc vtere. Idem Dacos vicit, & de eis triumphauit. c. Sub eo quoque Perſæ ad Antiochiam vſque excurrerant: eique vrbi per pacis conditiones captæ, tributum ſimul & præſidiũ impoſuerant. Cõtinuò ſuis auxilium fert imperator: & quum ad fines eorum veniſſet, † per notas illis ſcribens, clàm ſignificat, vt præſidium quod ibi Perſarum rex reliquiſſet, necarent ſe ad auxilium eis ferendum, Perſicúmque metum tollendum, præſtò adeſſe. Illi, quod iuſſi fuerant, faciunt d. Et ipſe cum Perſis prælio congreſſus, rege eorum cæſo, clariſſimáque reportata victoria, quem voluit eis regem dat. Et inde in eam vrbem victor ingreſſus, multis eam ædificiis exornat, multos etiam Chriſtianos interimit. In quibus, e & quinque virgines fidẽ palàm profitentes comburit, & oſſibus earum ad ſummum combuſtis, cineribúſque æri commiſtis, ahena quædam & alia vaſa fieri curat, eáque publico lauacro, quod ipſe magnificentiſſimè conſtruxerat, dicat. f Verùm enimuerò quicunq; eò lauacrũ ingrediebantur, quamprimùm calidas attigiſſent

a Traiani principis æquitas.

b Ego quid in me, ſi omnium vtilitas ita poſceret. etiam præfecti manũ armaui. Traianus apud Plin. iuniorem in panegyrico.

Traianus quoque ad amicos dixit: Talem ſe eſſe imperatorem priuatis & ciuibus, qualem ſibi ipſe imperatorem priuatus optaſſet.

Idem fiſcum lienem vocauit: quod eo creſcente, reliqui artus tabeſcerent.

c Occabalo eorum duci pacẽ dedit.

† ἐν ἀπορρήτοις [illegible]

d Traianus Antiochiam à Perſis captã recuperauit.

e Martyrium quinque virginum Antiochiæ.

f Miraculum de earum cineribus.

tigiſſent aquas, caligine ſimul & vertigine correpti, cum impetu inde procurebant & concidebant. Cauſa verò eius mali cognita, Traianus vt alia ex ære puro vaſa balneo parentur, mandat: priora autem illa in fornacibus conflata, in quinque transformat ſtatuas, eáſque virginum combuſtarum forma & habitu pro balneo collocat.

De Imperio Aelij Adriani, & de ſuprema ſub eo Iudæorum internecione. Cap. 24.

*Aelij Hadriani imperium. b nepiis ex ſorore ſua. Dion. * Hoc eſt, quinquies centena & octuaginta millia c Extremum Hieroſolymorum excidiū, & gentis Iudæorum internecio ſub Hadriano. d Iul. Seuerus in Iudæam miſſus ab Hadriano, arces 50. diruit, & vicos 980. ferro & igni vaſtauit: Dion. Oroſ. lib. 7. cap. 13. Ariſton Pellæus hiſtoriarum ſcriptor. e Recidiua Hieroſolyma Aelia dicta. f Hadrianopolis condita.*

VNdeuiginti annis, & menſibus ſex, Traianus imperium adminiſtrauit: & moriens, id Hadriano b ſororis ſuæ viro reliquit. Publica is ſtatim ciuitatibus remittit debita, & vectigalia multa Romanis donat, vnde ei in vrbe diuini decreti ſunt honores. Nicæam & Nicomediam, B quæ motu terræ multum detrimenti cœperant, firmo circundat muro. Leges quoque ad Draconis & Sulonis Athenienſium legiſlatorū imitationem promulgat. Rebellaſſe etiam ſub ipſo Iudæos, & templum Hieroſolymis reſtituere voluiſſe, dicūt. Qua de cauſa Hadrianus c quinquaginta & octo myriadas eorum vno die interfecit: & quæcunque ex vetuſtis ædificiis reliqua adhuc fuerant, diruit prorſus, d & ſolo ita æquauit, vt ne lapis quidem ſuper lapidem permaneret, & oraculum Seruatoris ad exitū ſuum perductum, verborum eius certitudinem corroboraret. ciuitatiſque totius pomeriis plurimùm contractis, denuò eam ſuo ſub nomine excitauit: & appellatione ſua ei impoſita, e Æliā vocauit, atque in ipſo templi adyto ſtatuam ipſe ſuam collocauit. Quam ſi quis non ineptè abominationem deſolationis nominet, in loco ſancto, iuxta Seruatoris dictum, ſtantem, minimè is iudicio meo errarit. Solis autem Græcis incolēdam eam dedit. Idem Hadrianus templum etiam Cyzici extruxit, maximum & celeberrimum: & item vrbem eam quæ hodie quoque nomē eius obtinet, f Hadrianopolim. Quę verò & Ariſton Pellæus de poſtrema Iudæorum obſidione literis prodiderit, commodum fuerit ex verbis eius cognoſcere. Porrò rebellione atque defectione Iudæorum longiùs rurſum progreſſa, Rufus Iudææ præfectus, acceptis ab Imperatore militaribus copiis, & vecordia eorum, pro occaſione bene gerendæ rei, ſubinde vſus, infeſtis contra eos ſignis eſt progreſſus: & plurima paſſim millia virorum ſimul & fœminarum, atque etiam puerorum concîdit, bellique iure loca eorum direpta in poteſtatem ſuam redegit. Dux Iudæorum tum Barchochebas erat, quod nomen ſtellam ſignificat: cæterà vir ſanguinarius & prædator: ex nomine autem ſuo perditis mācipiis prodigioſè perſuaſerat, cœlitùs ſe lucem demiſſum eſſe, quæ afflictos atque oppreſſos illuſtraret. Quam maximè autem bello flagrante, decimo octauo imperij Hadriani anno, ad Bitheram ciuitatem munitiſſimam, nec ita longè à Hieroſolymis ſitam, quum diuturnior obſidio inſtitura, rebelléſque & rerum nouarum ſtudioſi, fame ac ſiti ad extremum exitium redacti eſſent, & qui eis tantæ vecordiæ autor fuiſſet, dignas per vindictam dediſſet pœnas, gens tota ex eo tempore, vicinam in circuitu Hieroſolymis regionē prorſus attingere prohibita eſt. idque ſic conſtitu-

Barchochebas perduellis iſte, Iuſtino philoſopho & martyre teſte, apud Euſeb. libr. 4. cap. 8. chriſtianos ſolos, niſi Chriſtum abnegaſſent, atque blaſphemus inceſſerēt, ad grauiſſima ſupplicia trahi iuſſit. Habuit

A tione & ſanctione Hadriani factum: qui hoc ſic iuſſit, vt illi ne aſpicere quidem ex loco quopiā editiore patrium ſolum poſſent. Ad hunc modū vrbs Hieroſolymorum Iudaicum populum, antiquiſſimos ſuos colonos, internecione ſumma amiſit, & poſtea ab aduenis culta atque inhabitata, vt Romana planè ciuitas, in Imperatoris Ælij Hadriani honorem Ælia eſt appellata. Ac ſic quidem etiam ſub hoc Iudæi extremum cōtra Chriſtum per furorem perpetrati piaculi luêre ſupplicium. Nos autem rurſum ad diuinorum virorum deſcendamus ſucceſſionem.

ætas quoque noſtra in Germania ſuum Barchochebā, ſtellæ inſignibus ſuperbum.

Qui ea ætate maximis quibuſque eccleſiis Epiſcopali miniſterio præfuerint. Cap. 25.

Romani pontifices.

DVodecimo imperātis Traiani anno, quum Euareſtus pōtificatum Romæ octo annos B geſſiſſet, Alexander quintus à Paulo & Petro ſucceſſor eccleſiam regendam ſuſcepit. Qui tertio Hadriani imperij anno, decennio in Epiſcopali functione expleto, Xyſto eam conceſſit. Duodecimo porrò Hadriani anno, quū Xyſtus decēnium itidem eccleſiæ præfuiſſet, Teleſphorus ei ſucceſſit. Verùm & hoc vndecimo pontificalis miniſterij ſui anno, vita per martyrium defuncto, vt Irenæus inquit, Hyginus prouinciam eius eſt ſortitus: primo imperij Antonini, qui Pius eſt dictus, anno. Hygino porò poſt quartum annum mortuo, Pius ſucceſſit. Atque huic rurſum Anicetus, vigeſimo imperantis Pij anno. Anicetus autem vndecim annis eccleſia Romana adminiſtrata, Soteri eam reliquit. Cui C poſt annos octo Eleutherus eſt ſuffectus, duodecimus à Petro ſucceſſor, quum decimumſeptimum annum M. Antonius cum filio Romanum regeret imperium. † In Alexandrina eccleſia Primus, quartus ab Apoſtolis epiſcopus fuit. Ei, quum duodecim annos pontificale obiſſet munus, Hadriano tertium imperāte annum, Iuſtus eſt ſurrogatus. Circiter duodecimum autē eiuſdem imperij annum, anno præterea vno & menſibus aliquot intercedentibus, eccleſiæ eius adminiſtrationem Eumenes eſt ſortitus, quum quidem Iuſtus vndecim ei præfuiſſet annis. Eumenes verò tredecim annis epiſcopatum tenuit. Cui Marcus ſuccedens, decem annis curam paſtoralem geſſit. Marco Celadion ſuffectus, qui quatuordecim annis epiſcopatu functus, ſucceſſorem habuit Agrippinum, nonum eccleſiæ D eius ab Apoſtolis epiſcopum. * Apud Antiochenos poſt Heronem, eccleſiam rexit Cornelius. Huic quinto Apoſtolicæ ſucceſſionis gradu Eros ſucceſſit, deinde ſextus Theophilus, & poſt hunc ſeptimus Maximinus. Hieroſolymitanorum autem epiſcoporum tempora literis mandata non ſunt, quos breuis admodum æui fuiſſe cōſtat, quindecim ex ordine, vt quidē memoria ſine ſcripto eſt proditum, Hebraici generis omnes, rectéque officio ſuò functos, quòd Chriſti doctrinam & profeſſionē probè tenuerint. Quæ res effecit, vt ad epiſcopatum eum ab eccleſia Hieroſolymitana, quę ab Apoſtolorum tempore ex fidelibus Iudęis ferè tota conſtabat, & vſque ad extremam obſidionem perdurabat, ſint delecti. Eorum itaq; epiſcoporū qui ex circuncisione Chriſtianam profeſſionem ritè ſunt cōplexi, & mutuis Iudæorum ſeditionibus atq;

Pius annis 15. cathedram obtinuit.

† Alexandrinæ eccleſia epiſcopi.

M. Aelius Antoninus philoſophus, & L. Aelius Commodus Verus, Diui fratres æquo iure imperium adminiſtrarūt annis 11. M. Antoninus ſolus annis 4. cum Commodo filio itidē annis

** Antiocheni epiſcopi.*

Hieroſolymitani.

veſaniæ fuerunt reliqui, catalogum à primordio E exponere conuenit. Primus itaque fuit Iacobus, frater Domini dictus: ſecundus, Simeon: tertius: Iuſtus: quartus, † Zachæus: quintus, Thobias: ſextus, Beniamin: ſeptimus, Ioannes: octauus, Mathias: nonus, Philippus: decimus, Seneca: vndecimus, Iuſtus: * Lebes, duodecimus: Ephrem, tredecimus: quartuſdecimus, Ioſeph: & quindecimus, Iudas. Quibus poſt euerſionem vrbis, ex gentibus ſucceſſit Marcus. Tot Hieroſolymis ab ipſis vſque Apoſtolicis, ad eũ quem diximus Iudam, ex circunciſione fuerunt epiſcopi. Totidem, vt expoſuimus, aliarum maximarum eccleſiarum guberoatores.

† Alij Zachariam nominant.

** Alij Leui vocant.*

De Iuſtino philoſopho, eodémque martyre: & de Apologetico eiuſdem Antonino exhibito. præterea de Egeſippo & Melitone. cap. 26.

HAc ipſa ætate Hadriani, Iuſtinus etiam ex philoſophis martyr, inter præcipuos eſt F habitus, germanus & ſincerus veræ philoſophiæ amator, & in Græcorum diſciplinis egregiè exercitatus. Sedenim quis qualíſve fuerit, & quemadmodum à Græcorum erroribus ad germanam philoſophiam tranſierit, commodiſſimũ fuerit ex ipſius verbis recognoſcere. Quùm enim aduerſus Græcos & gentiles pro Chriſtianis orationes ſcripſit, quibus repugnare atque refragari illi non poterunt: tum Romæ, vbi vitam degebat, Antonino Pio Imperatori & Senatui Romano pro nobis Apologiam exhibuit, ita eam inſcribens: Imperatori Tito Ælio Hadriano Antonino Pio Auguſto, & Veriſſimo filio Philoſopho Cæſari, & Lucio Philoſophi Cæſaris, & Pij adoptione filio, amatoribus doctrinæ, ſacróque Senatui & populo Romano vniuerſo, pro eis qui ex omni hominum genere G iniquiſſimè inuidia laborant & affliguntur: Iuſtinus † Priſcus Bacchij filius, Flauia noua ciuitate Syriæ Palæſtinæ oriundus, orationem atq; deprecationem hanc obtuli. Et in eadem oratione ſe non temerè, ſed iudicio ad Chriſtianam profeſſionem perueniſſe, ita refert: Ego quidem, qui Platonicis delectarer diſciplinis, quum Chriſtianos calumnioſè deferri audirem, viderémque eos impauidos interritóſque eſſe ad mortem, & quæcunque horrenda mortalibus videntur: conſiderabam ipſe mecum, fieri omnino non poſſe, vt illi in flagitiis deliciíſque viuerent. Quotus enim quiſque voluptatis conſectator & libidinoſus, quíque humanarũ carnium dapibus delectetur, bono ſibi mortem eſſe putet? vt per eam cupiditatibus deliciíſque ſuis priuetur: H & non potius illud agat, vt ſemper hanc vitam viuat, magiſtratúſque & leges fallat, necdum ſeipſum ad cædem offerat? In Apologia ea illud quoque ſcribit: Non abſurdum verò fuerit, Antinoi quoque hic meminiſſe, qui non ita pridem deceſſit, quem omnes velut Deum per timorem colere ſuſtinuerunt: quum quidem omnes probè ſciuerint, & quis fuerit, & vnde prouenerit. Antinoi eius & Egeſippus mentionem inſert, qui & ipſe eiſdem temporibus florens, permultas Apoſtolicas traditiones in hiſtoriis ſuis, quarum quinque reliquit libros, recenſet, ſimplici dicendi genere clarè doctrinam Apoſtolicam exponens. In quibus, quùm tempora quib. enituit oſtendit, tum de iis qui primùm idola & ſimulacra ſtatuerint memorat. ac deinceps ad hunc modum infert: Quibus cenotaphia, ſepulchrotúmque ſimulacra, & templa, ad hoc vſque tempus conſtruxerunt. Quorum vnus etiam eſt Antinous, Hadriani Cæſaris ſeruus. Huius ſunt ludi agonales, Antinoij dicti, & ætate noſtra acti. Vrbem quippe cognominem ei Hadrianus condidit. Temporibus quoque eis, pari cum iis quos diximus vitæ inſtituto, pariq; in eccleſiam ardore, Sardianus epiſcopus Meliton fuit: quem ſatis patet, ea quoque ætate floruiſſe. Indicat id defenſio eius, quam pro Chriſtiano dogmate ad Verum ſcripſit, luculentam admodum & vtilem, orationis vrbanitate & perſuadendi virtute auditorem maximè mouẽs atque efficiens.

Iuſtini Philoſophi & martyris res.

Apologia eius pro Chriſtianis titulus.

** Alij legunt, Priſci Bacchij filius.*

Martyrum cõſtantia et fortitudine ad Chriſtianiſmũ adductus eſt Iuſtinus.

Antinous eximia formæ puer Hadriano in deliciis fuit. Et in Aegypto mortuo, princeps in vrbem Antinoiam condidit. Templum quoque, ſtatuas, & ſacerdotes inſtituit, ſtellam ſe eius vidiſſe aſſeuerans: titan.

Agones Antinoij.

Antinoum iſtum, ſecundũ quoſdam autores, Hadrianus in magicis ſacris Diis ſuis ſacrauit.

Melito epiſcopus Sardianus, Apologiam quoque pro Chriſtianiſmo ſcripſit.

Vt Adrianus edicto pro Chriſtianis publicè propoſito vetuerit, ne in nos indicta & non iudicata cauſa ſæuiretur. cap. 27.

MEmoriæ mandauit ſapiẽtiſſimus Iuſtinus, Hadrianum pro Chriſtianis literas à Graniano Sereniu ad ſe ſcriptas accepiſſe: periniquum eſſe, quòd illi vociferationi populi donarentur, nullóque iuſto prætextu indicta cauſa necarentur. Quapropter reſcriptum is ad Minutium Fundanum Aſiæ proconſulem miſerit, neminem de cætero occidi iubens, niſi legitima iuſtáque præceſſiſſet accuſatio. Reſcriptúmque id in librum ſuum de verbo ad verbum retulit, hæc præfatus: Poſſumus hoc à vobis ex reſcripto maximi & illuſtriſſimi Cęſaris Hadriani patris veſtri, qui ita vt per ſupplicem libellum rogauimus, iudicia exerceri iuſſit, petere: idque nõ tam quòd ab Hadriano mandatum ſit, quàm quòd iuſtam eſſe petitionem noſtram ſciamus. Subiecimus autem epiſtolæ Hadriani exemplũ, vt hac quoque parte, veritati nos niti cognoſcatis. Quæ epiſtola ex Romana in Græcam linguam tranſlata, hanc complectitur ſententiam. Hadrianus Cæſar Minutio Fundano: Literas à Serenio Graniano, viro clariſſimo, cui tu in prouincia ſucceſſiſti, accepimus. Inquirẽda nobis res prorſus eſſe videtur, ne homines innocentes opprimantur, néue calumniatoribus occaſio graſſandi præbeatur. Quòd ſi prouinciales tui, perſequutiones aduerſus Chriſtianos ſuas, proceſſu legitimo pro tribunali probare poſſunt, vnam eam ſequantur viam, neque ſolis petitionibus atque vociferationibus vtantur. In primis enim conuenit, ſi qui ad accuſandum accedere velint, te cauſam legitimè cognoſcere. Itaque ſi quis eos detulerit, atque probauerit contra leges quicquam commiſiſſe, tu pro delicti qualitate in ſententiam aduerſus eos feres, vt mehercules, qui calumniæ cauſa crimen cuiquã intendiſſe cõpertus fuerit, pro maleficij grauitate, in eum modis omnibus animaduertas. Reſcriptũ Hadriani pro nobis editum, tale fuit.

Reſcriptum Hadriani imperatoris pro Chriſtianis.

De ſucceſſore Adriani Antonino, vt & ipſe præfectis in Aſia ſuis ſcripſerit, & perſequutionem Chriſtianorum prohibuerit. cap. 28.

POſtquam verò is vno & viginti annis imperio adminiſtrato, naturæ debitum perſoluit, Antoninus Pius ei ſucceſſit: ad quem

& ad

& ad Senatum Romanum Iuſtinus apologiam ſuam Chriſtianos defendens conſcripſit. A quo ille, & ſimul ab aliis quamplurimis fratribus, qui à prouincialibus in Aſia conuiciis & iniuriis grauibus contumelioſiſſimè exagitabantur, permotus, literas publicè ad Aſiæ populos dedit, quas itidem inſerere hiſtoriæ noſtræ eſt viſum.

Reſcriptum Antonini Pij Imperat. pro iiſdem.

Imperator Cæſar Marcus Aurelius Antonius Auguſtus, Armenicus, Pontifex maximus, Trib. poteſt. xv. Coſ. iij. Aſiæ populis ſalutem. Equidē ſcio, diis quoque ipſis curæ eſſe, ne tales homines lateant. Multò enim magis illi vindicauerint eos qui ſacrificare illis noliur, quàm vos, qui contra eos tumultum commouetis: opinionem qnoque eorum quam de vobis conceperunt, vt atheos vos, nullorúmque prorſus deorum criminentur, confirmantes. Quibus præſtabilius etiam eſt, dum accuſari arguíque videntur, pro Deo ſuo mori potius, quàm in vita manere. Proindéque victores euadunt, animas ipſi ſuas citius proiicientes, quàm vt à vobis perſuaſi, quod vos vultis, faciant. De terræ motib. autem, qui vel fuere, vel adhuc fiunt, non importunum fuerit, vos, qui ea de cauſa animos deſpondiſtis, admonere, vt ſcilicet res veſtras cum rebus illorum conferatis. Atque illi quidem liberioribus maioribúſque erga Deum ſunt animis: vos autem toto hoc tēpore, qno cauſas eorū ignorare videmini, Deos & res alias negligitis, & Chriſtianos à cultu immortalis Dei quem illi venerantur arcetis, & ad mortem vſque perſequimini. Cæterùm de iis antea quoque multi prouinciarum rectores diuo Patri noſtro ſcripſerunt. Quibus ille reſcripſit, nihil moleſtiæ faceſſendū eſſe illis, præterquàm ſi quid contra Imperium Romanum moliti eſſe deprehenderetur. Quin & ad me multi de eis literas dederunt: quibus de Patris mei, quem mihi imitandum eſſe duxi, ſententia reſcripſi. Si verò quiſpiam perſeuerauerit cuiquam Chriſtianorum, quòd talis ſit, negociū exhibere, delatus quidem crimine abſoluetur, quamuis talis eſſe compertus ſit: delator autem ipſe pœnas dabit. Propoſita eſt hæc epiſtola Epheſi, in conuentu publico Aſiæ. Hæc ſic & Antoninus pro Chriſtianis reſcripſit.

Infideles caſus mundo fatales Chriſtianis adſcribere ſolebant.

De ſancto Euſtathio, qui & Placidas dictus fuit. Item de ſancto Eleutherio Illirici epiſcopo. Cap. 29.

Diui Euſtathij martyrium.

ANtequam autem eiuſmodi ederentur literæ, permulti dicūtur egregiè certamen pro Chriſto pertuliſſe: quorum vnus etiam fuit victoria clarus martyr Euſtathius. Is ſub Traiano prætoriam gerens dignitatem, Placidas dicebatur, & genere & opibus illuſtris. Quum verò plurimis eniteret ornamentis, poſtremò cœleſti quoque vocatione eſt cohoneſtatus. Etenim io ſolitudine quadam venanti Chriſtus cerui cornibus inſidens apparuit, eúmque arcanæ ſapientiæ conſilio ad ſe pertraxit, & ſimol quæ ei euentura eſſent prædixit. Itaque baptizatus cum tota domo ſua, Chriſto ſe dedidit. Verùm enimuerò occulta & arcana exploratione atque excuſſione, rebus omnibus ſtatim eſt nudatus. Nam opibus honoribúſque omnibus proiectis, vxore etiam & liberis longo tempore caruit. Atque ita erumnis ferendis, veluti alter quidam Iob factus: poſtea, quemadmodum & A ille, Seruatoris diſpoſitione, vnà cum vxore & filus Agapio & Theopiſto, ad priſtinam reſtitutus eſt felicitatem & gloriam. Multis deinde victoriis ab hoſtibus reportatis, quibus magno terrori erat, quum Romæ eſſet apud Hadrianū, qui de rebus multis cum eſt percontatus, quòd dæmonibus ſacrificare recuſaret, in æreum taurum igne candentem vnà cum coniuge & liberis coniectus, vitam ibi morte commutauit: quum quidem illis ſic martyrio defunctis, ne pilum quidem ignis conſumpſerit, nec detrimentum aliud attulerit. Ea ipſa ætate præſtanti virtute iuuenis Elautherius, in Illyrico erat. Romæ is quoque ortus, matre Anthia, quam magnus ille Paulus ad profeſſionem Chriſtianam perduxiſſe fertur. Illa verò filium quoque religionis eius hæredem fecit, & Aniceto Romano epi- B ſcopo tradidit: à quo ſacras literas edoctus, ſacro cleri numero inſeritur, & quintodecimo ætatis anno diaconi gradum conſequitur: mox triennio pòſt presbyter creatur. & deinde viginti natus annos Illyrici epiſcopus deligitur, vita priore ſignis miraculiſque ingentibus edendis tranſacta. Vbi verò quam plurimis ad Chriſtum perductis, ab Hadriano accerſitus, fidem Chriſti conſtantiſſimè defendit, primum in lectum ferreum ignitum reponitur, deinde in ahenum oleo & aruina feruenti plenum cōiicitur, atque mox in foco igne conferto collocatur. Quum autem his tormentis omnibus ſuperior eſſet, in fornacem igne ad ſummum calefactum, qui † primum Ceraborem opificem eius, quòd Chriſti complexus eſſet fidem, exceperat, protruditur. Porrò Eleutherius ex cuſtodia deinceps extractus, indomitiſque equis alligatus, huc atque C illuc trahitur: & vi diuina vinculis eius ſolutis, montem quendam conſcendit, atque ibi aliquādiu verſatur, cum feris quas cicures reddebat habitans. Atque qnum Dei præcepta promulgaſſet, & quingentos ad diuinum perduxiſſet lauacrum, rurſum in cōſpectum Imperatoris pertractus, beſtiis obiicitur: & quum ab iis quoque ſaluus conſeruaretur, ex militibus duo impetum in eum faciunt, atque occidunt. Mater etiam filio vitam finienti circumfuſa, itidem vt ille, martyrij coronam excipit.

Sancti Eleutherij martyrium.

Is ante iuſtam ætatem clericus, diaconus, presbyter, & epiſcopus propter inſignem virtutem & pietatē creatur.

† πρῶτον κεράβορα τὸν κατασκευάσαντα ὑποδεξάμενον. Alij Coreborū vocant.

Matris eius Anthia martyrium.

Quædam de Polycarpo Apoſtolico ſucceſſore memoriæ commendata. Cap. 30

Polycarpus Romæ apud Anicetū fuit.

ADhuc Anicetus Romæ eccleſiam gubernabat, quum Polycarpus, Irenæo referente, D propter quandam qnæ de Paſchate inciderat quæſtionem, Romā venit, atq; ibi cum Aniceto familiariter eſt colloquutus. Sed & alia Irenæus de Polycarpo cōmemorat: quæ præſenti operi adiūgere piū eſſe iudico. In tertio enim cōtra hæreſes libro, hęc ita de eo refert. Polycarpus verò nō modò ab Apoſtolis inſtitutus, cū multis eorum vixit, qui Dominū ipſi viderunt: ſed etiā per Apoſtolos, Smyrnēſi eccleſiæ in Aſia epiſcopus ordinatus eſt. Quem & nos in prima noſtra ætate vidimus. diutius enim vixit, & in multa ſenectute cū magna gloria magnificētiſſimè martyrio obito, è vita exceſſit, ea ſemper docēs quę ab Apoſtolis didicerat, & quæ Eccleſia tradit, quæ videlicet ſola ſunt vera. Teſtātur hoc eccleſię Aſianæ omnes, & qui ad hūc vſq; diē in Polycar-

Egregium de Polycarpo Irenæi teſtimoniū.

pi ſucceſſere locũ, quod fidei maioris certiórq; E
veritatis teſtis fuerit, quàm Valentinus & Marcion, & item alij inſanarum opinionũ autores. qui quum Romã ſub Aniceto perueniſſet, multis ex eis qui dicti ſunt hæreticis perſuaſit, vt ad eccleſiam Dei redirent, vnam & ſolam hanc veritatem, quam eccleſia tradiderit, ſe ab Apoſtolis accepiſſe prædicans. Extant adhuc qui ex eo audiuerint, Ioannem Domini diſcipulum Epheſi lauatum aliquando iuiſſe. Cæterùm quum in balneis Cerinthum vidiſſet, illorum inde profugiſſe, atque dixiſſe: Fugiamus obſecro, ne balneum, in quo Cerinthus veritatis inimicus eſt, concidat. Ipſe quoque Polycarpus, quum ei Marcion in conſpectũ veniret, & diceret, Noſce nos: reſpondit, Noſco, inquiens, noſco primogenitum Sathanæ. Tanta apoſtoli & diſcipuli eorum religione fuerũt, vt ne verba quidẽ communicarent cum quopiam eorum, qui verita- F
tem adulterant atque deprauãt. vt Paulus etiam dixit: Hæreticum hominem poſt vnam atque alteram admonitionem deuita, ſciens quòd ſubuerſus eſt qui eiuſmodi eſt, & delinquit, proprio iudicio ſuo cõdemnatus. Eſt autem & epiſtola Polycarpi longiſſima ad Philippenſes ſcripta, ex qua, qui voluerint, quiſque ſalutis ſuæ curam geſſerint, ſimul & ſpecimen fidei illius, & doctrinam veritatis diſcere poterunt. Hęc de eo Irenæus. Multis autem teſtimoniis prioris epiſtolæ Petri Polycarpus, in ea ipſa quam modò diximus, epiſtola ſua vtitur.

Piis Chriſtianis cum hæreticis nihil eſt commercij.

De ſucceſſione eius temporis imperatorum, rebúſque eorum geſtis. caput 31.

ANtoninus Pius viginti tres imperauit annos: G
& imperium Romanum decedens Marco Ælio filio, & ipſi Antonino dicto, & Lucio fratri eius reliquit. Pius porrò iſte Alexandriæ, Antiochiæ, & in multis aliis celebribus vrbibus lauacra, aliáque plurima publicitùs ædificia, Romæ quoque magnum aquæ ductum conſtruxit. a Atque abrogata veteri C. Iulij Cæſaris lege, qua Senatorio viſo de bonis ſuis teſtari nõ permiſerat, niſi dimidiam eorum partem, qui pro tempore futurus eſſet, Principi relinqueret, omnibus, per conſtitutionem, liberam dedit poteſtatem de facultatib. ſuis, ita vt vellent, diſponẽdi. Marcus autem filius eius iuſtam illam legem tulit, qua parentibus liberi ab inteſtato ſuccedunt. Idémque ſanxit, vt filio, qui in teſtamento prætetirus, à parentibus * debitam gratiam non retuliſſet, quadrans paternæ † hæreditatis detur. Non diutius autem quàm vndecim annis. b Lu- H
cius in imperio vixit. Antoninóque philoſopho id reliquit, qui & ipſe octo propè annis imperauit: & quum vnum & ſexaginta circiter ætatis annos expleuiſſet, c ad Vẽdobonam deceſſit. Iis imperantibus, multi & apud Græcos præclari extiterunt poëtæ: oratores quoque & Medici, omnis denique Philoſophiæ periti viri. in quibus Hermogenes rhetor, & Ariſtides orator nobilis, Galenus, Oppianus poëta, Alexandrinus Apollonius, eiúſq; filius Herodianus, Grãmaticæ artis autores, atque item alij fuere, quos longum eſſet in præſentia enumerare. Illud ſcire conuenit, d Marcum Antonium filio ſuo inſtitutionis Imperialis librum à ſe compoſitum reliquiſſe, omnis generis profanorum exemplorum & diſciplinæ plenum. Non apud Græcos verò tantum inſignes tum, verumetiam in profeſſione noſtra plurimi maximíque, de quibus in ſequenti agemus hiſtoria, floruere viri.

Antonini Pij acta quadam.

T. Aurel. Antoninus Pius, Hadriani gener, ab eodẽ in filium adoptatus fuit: ſicut: & ab hoc M. Antoninus gener. L. autẽ Annius Antoninus nepos Antonini Pij fuit. M. Antoninus, qui & philoſophus dictus.

L. Annium Antoninum Verum imperij ſocium ſibi adſciuit. Et tũ primùm Rom. reſp. duobus æquo iure imperantibus paruit, quum antea ſingulos ſemper habuiſſet Auguſtos.

Vtrúmque Hadriani iuſſu Antoninus pius adoptauit.

** ἀχαριςῦμενος.*

† hodie legitima dicitur.

a Lex de Senatoriorum teſtamentis. b L. Verus apoplexia interijt inter Altinum & Concordiam, cum fratre in vehiculo ſedens.

c M. philoſophus in Pannoniis obiit ad Vendobonam, quam nonnulli Viennam eſſe volunt.

d Magna hunc diligentia curáque educauit, accitis vndique viris doctrina claris, maximáque propoſita mercede, uti mores pro ſe quiſque filij ingeniúmque excollerent. Herodianus.

Vt Iuſtinus philoſophus religione Chriſtiana, & ſcripto, & ſine ſcripto, egregiè defenſa, martyrio pro Chriſti nomine ſit exornatus. caput 32.

EO tẽpore adhuc Iuſtinus, cuius paulo antè fecimus mentionem, enituit. & quum, quos diximus, Principibus aliam etiam pro dogmate noſtro defenſionem obtuliſſet, & contra oppugnatores Græcos & Iudæos, in faciem eorum Chriſtiani profeſſioni patrocinatus eſſet, atque etiam hæreticorum vanam linguæ loquacitatẽ, nocentémque mentis inſaniam luculentis orationibus retudiſſet, fidem noſtram firmis adamantiníſque propugnãs, rationibus, abundéq; veritatem certitudinémque eius demonſtrans, corona martyrij ſeipſum exornauit. Cui Creſcẽs quidam philoſophus, vita morúmque æmulationibus Creſcentem, quòd pleráque perperam faceret, falſóque in profeſſionem noſtram criminans inueheretur, Iuſtinus conuiciſſet, cum improbis quibuſdam qui magiſtratus gerebant, atque itidem cum aliis, ille conſpiratione contra Iuſtinum facta, tormẽtis quamplurimis eum affecit, & poſtremò gladiis etiam confecit, veræ prorſus ſapientiæ ſectatorem. Ita ille ad deſideratum ſibi Chriſtum tranſiit. Quæ autem paſſurus fuerat, ea antea quoque in ea, quam diximus, poſteriore defenſione diuinans prædixit, ad hunc modum ſcribens: Ego quidem inſidias & † fuſtuarium expecto à quopiam, qui alicuius ſit nominis, vel ab ipſo etiam Creſcente inſipiẽte, * arrogantiæ quippe magis quàm ſapientiæ amante. Indignus namque eſt, qui philoſophus & ſapientię amator dicatur: propterea quòd publicè de rebus quas ignorat, videlicet quòd Chriſtiani athei prorſúſque ſine Deo & impij ſint, aſſeuerat, ad gratiam & libidinẽ eorum qui ab eo ſunt in errorem ſeducti, id faciens. Si enim doctrinam Chriſti, quam non attigit, reprehendẽdo proſcindit, improbiſſimus eſt: idiotis atq; indoctis hominibus multò deterior, qui ſępe de rebus quas ignorãt, loqui, & falſò teſtificari ſuperſedent. Sin Chriſtianam profeſſionem didicit, aut amplitudinẽ eius nõ intellexit: aut certè intellexit, & ne Chriſtianus eſſe ſuſpectus fiat, nos criminatur. itaque lõgè adhuc eſt importunior, nihil ingenui & liberalis ingenij habens, vtpote inepta & abſurda opinione vir, timoríq; ſordido obnoxius. Hęc Iuſtinus. Quod autẽ iuxta ſuam ipſius prædictionẽ à Creſcente qui autor initæ cõtra eũ cõiurationis fuit, ſublatus ſit,

Iuſtini philoſophi martyrium.

Idem martyrium ſuũ prænidit, & prædixit.

** ἀφιλοσόφου καὶ φιλοκόμπου.*

† ξυλῳ ἐντιναγῆναι.

Vtinam hoc de idiotis ſeculi noſtri dicere liceret.

Creſcens philoſophus Cynicus Iuſtino mortis cauſa fuit.

Tantum

Tatianus ſatis teſtatur, vir egregius, qui primam ætatem Græcorũ diſciplinis docendis conſumpſit, magnámque in eis laudem eſt conſequutus, quique nõ pauca memoria digna nobis etiã ſcripta reliquit. Is itaque in oratione ſua ad Græcos ſic ſcribit: Et Iuſtinus admiratione omniũ digniſsimus, rectè eos de quibus diximus, perſimiles eſſe prædonibus exclamauit. Deinde aliis quibuſdam, de philoſophis, rebus expoſitis, infert: Itaque Creſcens ab ineunte ætate in magna verſatus vrbe, † laſciuia quidem in pueros, omnes exuperabat. Auaritiæ autem valde deditus erat. Qui verò aliis mortis contemptum ſuadebat, ita eam ipſe metuebat, vt Iuſtino mortem, veluti magnum aliquod malum, conciliauerit: propterea quod ille veritatem prædicans, philoſophos helluones atque impoſtores eſſe coarguit. Atque hæc quidem Iuſtino martyrij cauſa fuit.

παιδεραστίᾳ.

De aliis martyribus, quorum ipſe Iuſtinus in ſingulari quodam libello meminit. Cap. 33.

IDem verò in Apologia ſua, aliorum quoque ante ſe martyrum meminit, & argumento propoſito percommodè ſubſeruiens, illud etiam addit. Mulierculam rerum malarum vſu temerariam, viro itidem luxurioſo iũctam fuiſſe. Vt autem ea myſticam Chriſti profeſsionem alicunde perdidicit, quùm ipſam moderatam continentémque vitam complexam eſſe, tum idem quoque marito ſuaſiſſe: propterea quod illi æternũ illum ignem, quæ impudicis & voluptuariis paratus ſit, indicaret, & ſubinde promiſſiones quoque æternorum bonorũ proponeret. Sed enim quũ multa ſæpe dicendo, nihil apud eum efficeret, & ille in procaci petulantia ſua permaneret, mulierem improbis moribus ſuis à ſe alienauit. Illa enim impium eſſe iudicans, cum tali deinceps viro conſueuiſſe, qui præter naturæ leges modis omnibus per libidines varias voluptatem conſectaretur, ſecedere ab eo conſtituit. Vt verò eam propinqui, pro autoritate ſua, ab eo conſilio ſunt dehortati, ſpémque ei fecerunt, virum in melius mutatum aliquando iri, manere cum eo eſt coacta. Poſtquam verò maritus Alexandriam profectus, longè etiam deterior factus eſſe dictus eſt: mulier verita, ſi de cætero eodem cum illo lecto eadémque menſa vteretur, ne impietatis quoque eius fieret particeps, miſſo illi repudij libello, ab eo ſeiuncta eſt. Ille porrò quum coniugis ſuæ cauſa lætari debuiſſet, quæ ſcilicet priori ſuæ vitæ nuncium remiſiſſet, ſimúlque ebrietatem, laſciuiam, & (vt vno verbo dicam) improbitatem omnẽ, vt amplius cum ſeruis aliiſque turpis quæſtus gratia impudicis non congrederetur, nec in libidinum cœno volutaretur, valere iuſsiſſet, ipſi quoque vt meliora ſequeretur ſuaſiſſet: tantũ abeſt vt id fecerit, vt ab ipſa ſtatim diſceſsione, accuſationis libellũ, Chriſtianã eũ eſſe, Imperatori obmiſerit. Mulier porrò citata, ſupplici quoq; libello Principi dato, petiit ſibi permitti, vt rẽ familiarẽ ſuam primùm conſtituere, ac deinde accuſationi ei reſpondere poſſet. Quod quũ illa impetraſſet maritus accuſatione abolita, illã quidem dimiſit ad Ptolemæum autẽ quendam, qui illam pietatis profeſsionẽ docuiſſet, eſt conuerſus. Eum dolo aggreſſus, vt in vincula cõiiceretur, effecit. Centurioni enim cuidã ſibi amico perſuaſit, vt Ptolemæũ arreptum, hoc tantum interrogaret, an Chriſtianus eſſet. Illum quippe veritatis amantẽ miniméque fraudulatum aut mendacẽ, ſtatim ſe Chriſtianum eſſe profeſſurum. Itaque in vincula ille coniectus, longo tẽpore à Cẽturione eſt tortus. Poſtremò, vbi ad Vrbiciũ præfectum adductus, & ab eo interrogatus eſt, propterea quòd Chriſti doctrinam conſectatus, ſibi eſſet conſcius, diuinæ virtutis doctrinã eſt pro feſſus. Qui enim neget, vel quia profeſſionem damnet, id faciat: vel quia indignum ſe & alienum à re tanta eſſe ſciat, non profiteatur. Neutrũ autem veri Chriſtiani eſt. Vrbicius igitur propter eam profeſſionem duci Ptolemæum iuſſit, Lucius autem quidam, ipſe Chriſtianus, tum ibi aſtabat: qui improbato atque damnato iniquo Vrbicij iudicio, Quæ malùm ratio hæc eſt, inquit. Numquid infamis maleficij vir hic admiſiſſe conuictus eſt? An quòd Chriſtiani nomine tantum is gaudet & gloriatur, propterea ad puniendum eum commotus es? Non hoc decet Imperatorem Pium, non Imperatoris filiũ Philoſophum. Non ita, vt ſacro Senatui conuenit, iudicas Vrbici. Et ille non aliud ad Lucium dixit, quàm eum quoque talem ſibi, qui hactenus latuiſſet, videri. Idque ille quum maximè aſſeueraſſet, abduci eum ſimul præcepit. Cui ſe gratiam quoque ille debere profeſſus eſt: à malis quippe dominis ſe liberari, & ad Deũ patrem & ad regem optimum tranſire. Ad quos tertius alius itidem acceſſit, in quem ſupplicio quoque eſt animaduerſum. His ita commemoratis, Iuſtinus ea quæ ſuprà expoſuimus, ſubiicit verba: ego quidem inſidias & fuſtuarium expecto, &c. Multa verò is quoque diuina probè inſtructus doctrina, edidit ſcripta, cœleſti ſapientia ſupremáque ſcientia referta. De quibus in eo qui ſequitur Tomo, commodè dicemus,

Mulier impudica marito nequam coniuncta, ſimul atque chriſtiana eſt facta & maritus ad frugem bonam perduci non potuit, improbitati iuncta & marito ipſi nuncium remiſit.

Ptolemæus mulieris eius cate chiſtes deferente marito martyrio afficitur.

Chriſtianus homo veritatẽ loquitur & chriſtianiſmũ non tegit.

Ptolemæo martyri Lucius martyr adiungitur. ſpectatũ ingenua & Chriſtiana libertatis dicẽdi exemplum.

Tertius quoque ſuperioribus duobus additur martyr.

De aliis, qui in Aſia martyrio fortiter ſunt perfuncti Cap. 34.

MVltos verò & alios martyres in Aſia fuiſſe conſtat, priuſquam M. Aurelius Antoninus Iuſtini aliorúmque Chriſtianorum libellis permotus, epiſtola, quam paulo antè retulimus, ad Aſiæ populos miſſa, perſequutionem cohibuit: quo tempore in maximis Aſiæ motibus & ingenti tumultu, Apoſtolorum ſectator Polycarpus martyrio eſt defunctus: qui poſt Bucolum admirandorum operum effectorem, Smyrnæorum eccleſiæ præfuit. Martyrium verò eius, in ſcripto hodie quoque circũfertur, quod in perſona eius quam in Aſia rexit eccleſię, ad eccleſias Ponti editum. extremum eius vitæ actum clarè exponit. Vnde aliqua noſtro quoque operi inſerere placuit. Verba eius hæc ſunt. Eccleſia Dei quę Smyrnę eſt, eccleſiæ Dei apud Philomelium, omnibúſque vbique ſanctæ Catholicæ eccleſię parœciis, miſericordia, pax, & charitas Dei patris, & Domini noſtri Ieſu Chriſti multiplicetur. Scripſimus vobis fratres de martyrib. & beato Polycarpo: qui veluti ſigno ſuo fidei profeſsioni impreſſo, per martyriũ ſuum perſequutionem cohibuit. Et initiũ ſcribendi faciũt ante Polycarpum, de martyribus aliis, quorũ egregia

Martyriũ ſancti Policarpi.

Scriptũ eccleſia Smyrnæorum ad eccleſias Ponti.

admiratur certamina, quibus illi ſpectatores ad- E admirationem extitere. Quidam totú ita flagris ad interiores vſq; venas & arterias ſunt cæſi, vt in abditis ſinubus ſecreta corporis mébra & ipſa viſcera conſpicerentur. Quidam humi teſtis marinis aliíſque acutis ſpiculis conſtratis, ſuper ea collocati, atq; huc & inde raptati ſunt. Et mox plurimis omnis generis pœnis, torméris & cruciatibus afflicti, poſtremò beſtiis ſunt obiecti. In primis verò martyrio enituiſſe dicunt Germanicum qui diuina adiutus gratia, inſitum corpori mortis metú ſuperauit. Quum enim proconſul ſubducere eum ex reliquorum martyrum numero vellet, parcendum eſſe ætati florenti & formę excellenti prę ſe ferens, nihil id moratus eſt adoleſcens, ſed magna animi cupiditate beſtiam in ſe ipſum pertraxit, eam tantú non per vim irritans atque concitans, vt ſcilicet quàm celerrimè ab improbis impiorum hominum liberaretur moribus. Tam fortiter certè & pulchrè per mortem F propter Chriſtum martyrium ſuum abſoluit, vt eum multitudo demiraretur, & ad virtutem totius Chriſtianorum gentis cum ſtupore conſternaretur. Requirebatur autem Polycarpus.

Supplicia aliorum martyrú.

Germanicus iuuenis & martyr generoſiſſimus.

De martyrio Polycarpi epiſcopi Smyrnæi. Cap. 35.

QVod quum ille cognouiſſet, conſtantiam robúrque animi retinens, manere in ciuitate ſua & expectare eos qui illum abducturi erát, conſtituit. Sed enim presbiterorum eccleſiæ, quas multas pretendebant, precibus victus, in agrum quendam non longè ab vrbe ſitum conceſſit: atque in eo cum paucis habitans, continuè ieiuniis & orationibus incumbebat, pacem omnibus per orbem eccleſiis optans: id quod ei aliàs quoque ſemper diu noctúque facere in more erat. Ibi triduo antè quàm comprehéderetur, noctu ſomnium, ſeu potius viſionem vidit: G oráte ſcilicet eo, culcitram, quam capiti ſupponere ſolebat, igné derepentè concipere, omnémque conflagrare. Quo viſo conſternatus, è lecto ſurrexit, & rem eis qui ſecum erant expoſuit: debere ſe certò per ignem, vita poſita, ad Chriſtú migrare, dicens. Magno autem ſtudio inquirebatur: & qui cum eo erant, intima animi amoríſque erga eum actione expugnati, in alium eum abducunt agrum. Confeſtim verò etiam qui eú perſequebátur, ad manſionis eius locum adſunt. Et iam veſpera erat, & ipſum ſuperior ædium locus habebat: vnde facile in domum aliam tranſire, & inſidias perſequutorú effugere poterat. Sed id facere noluit, verbum illud vſurpans: Fiat voluntas domini. Itaque læto hilaríq; prorſus vultu deſcédit, ſuauíſque ſermone, ac cópoſito bládóque more & geſtu, liberaliter illos ad cœnam inuitat. Illi porrò haud aliter quá ſi amici eſſent, H cibo copioſo, ſomno deinde & quiete laxiore, ex itineris labore feſſi, ſe recreant. Ipſe auté ſine timore omni, Chriſti gratia plenus, orationi intentus erat: ita vt multi ex illis qui eum audiebant ſtudentes mirarentur, pœnitentiáque afficerentur, ſi autores ipſi fierent, vt tam venerandus & pius ſenex occideretur. De quo, id quod diximus ſcriptú hæc ſic infert. Poſt quam tandé precationem finiit, in qua omnium qui aliquando ſecum vixiſſent, humiliú & magnorum, clarorum & obſcurorum hominum, omniúmque

Polycarpus in ſomnis videt, quo ſupplicij genere martyrium ſit obiturus.

adeò in orbe toto Catolicarum eccleſiarum fecit mentiooem: quum iam proficiſcendi adeſſet hora, aſino eum impoſitum, in ciuitatem duxerunt, quum quidem magnum eſſet Sabbatum. Proceſſerrunt autem ei ſtatim obuiam, † Irenarcha Herodes, & pater huius Niceres, qui in vehiculum ſuum ei tranſlato aſſidentes, ita ſuadebant: Quid rogo mali eſt, ſic dicas, Domine Cæſar: & ſi ſacrifices, ſaluúſque ita manes? Ille auté primùm eis non reſpondit. Inſiſtentibus autem amplius: Non ſum inquit, facturus qood ſuadetis. Tum illi, quòd ei quę vellent nó perſuaſiſſent, grauibus virum increparunt verbis & cum impetu ex vehiculo deturbarunt, quo caſu, in crure eſt grauiter læſus. Nihil autem rebus omnibus commotus, aut commutatus, in ſtadium ſuum eſt progreſſus, & progredienti è cœlo vox innotuiſſe fertur: Fortis eſto, & viriliter age Polycarpe. Atque qui hanc edidit vocem, inuiſibilis quidem ille fuit: ſed plures ex hominibus noſtris, qui tum ibi aderant, eam exaudierunt. Vt autem eò peruenit, ao ipſe Polycarpus eſſet, primùm à Proconſule eſt interrogatus. Qui eum etiam, quaſi cum eo paciſcens, cohortatus eſt, vt ætatis ſuæ haberet rationem, per Cæſaris fortunas iuraret: ea quæ antea feciſſet, per pœnitentiam aboleret: ac ingenti voce exclamaret, Tolle atheos Deorúmque contemptores. Quum autem ad ea verba non permoueretur, neceſſitatem ei imponere Proconſul perrexit, vt fortunam & honorem Cæſaris, quem diminuiſſet, reſtitueret, & Chriſtú conuiciis inceſſeret. Quod ſi feciſſet, ſtatim eum liberatum iri promiſit. Tum ad ea Polycarpus dixit: Octuaginta & ſex annos ei inſeruio, neque vlla ab eo ſum affectus iniuria. Quomodo ergo animum inducere poſſim, vt per blaſphemiam ei maledicam, qui me ſaluum fecit, Regem meum? Quod ſi diſſimulas, me quis ſim, noſſe, Chriſtianum me eſſe ſcito: atque ſi ſtudio habes profeſſiooem noſtram cognoſcere, da locum & tempus opportunum, eámque addiſce. Hic Procóſul: Plebi hoc, inquit, perſuade Et rurſus Polycarpus: Te equidé, ait, ægrè veneratione aliqua dignor. Præceptum enim habemus, magiſtratui & poteſtatibus debitum exhibendi honorem, ſiquidem diuinæ pietatis cultui noo aduerſetur. Cum plebe autem, qoæ nulla ratione ducitur, quæ mihi eſt communio? Deinde Proconſul: niſi reſipiſcere vellet, beſtiarum ei furentem impetum minatus eſt. Ad quem ille: Accerſe, inquit, eas: nunquam enim reſipiſcentiam eſſe mihi ſatis probabitur, è melioribus ad deteriora tranſitum: ſed eam quæ à pernicioſis ad iuſta & ſancta opera fit, mutationem. Ibi rurſum iudex igne eum terruit. Et ille: qui mihi (inquit) ignem, qui hora vna extinguitur, minabundus inſers, prorſus ignorare videris, eum qui in geheona impietatis ſectatoribus præparatus eſt ignem ſempiternum. His atque aliis quàmplurimis hinc atque inde prolatis dictis, fiducia ſtatim vir ſanctus repletur vſqueadeò vt iudex ipſe ſtupeſcens, lætum illius vultum atque impauidum animum admiraretur. Atque ille præconem ter ad populum proclamare iuſſit, Polycarpum magna cum libertate ſe Chriſtianum profiteri.

εἰρηνάρχης. Irenarcha huius officiú eſt, tranquillitatem publicam ſeruare, & viatoribus ſecuritatem præſtare. L. munerum. ff. de muner. & honor. Hi etiam delicta notoria, quæ vbique fieret, præſidibus denunciabant, Tales in principum curis Curioſi dicuntur c. de curioſ. & ſtationar.

Præceptum πειθαρχίας & obedientia magiſtratibus debitæ.

Vera pœnitentia.

profiteri. Tum cuncta multitudo Græcorum, & A Iudæorum maximè, qui Smirnam incolentes, in eiuſmodi turbis admodũ tumultuantibus ſubſeruire conſueuerant, vociſerationibns confuſis & obſcuris acclamarunt: Pater Chriſtianorum, qui Deos noſtros abolet, quíque nec ſacrificia nec adorandi atque colendi honorem eis preſtare iubet, ad ignem comdemnetur. Eamque ſententiam Philippum † Aſię rectorem, vt ferre maturaret, rogarunt. Oportebat namque virũ prophetici ſpiritus, viſione ſua non excidere. Ac quum id ille annuẽs permiſiſſet, dicto citius res ad exitũ ſuũ eſt perducta. E veſtigiò enim ex populo ocioſa & inutilis turba, tumultuariis actionibus gaudens, & præterea Iudæorum Smirnẽſium gens, Chriſtianorum inimicis quàm promptiſſimè extrema etiam queque ſubminiſtrans, ex propinquis officinis & balneis, ligna, ſarmenta, aliamque omnem quę incendio ido- B nea atque accommodata eſt materiam, rapientes, congerunt atque accedendum. Poſtquam flamma multum iam excreuiſſet, veſtibus poſitis Polycarpus, calceamenta quoque detrahere ſibi tentat: non fecerat, præpeditus ſcilicet atque præuentus ſemper à ſuis. Optimo enim viuendi inſtituto atque diſciplina, etiam ante caniciem à familiaribus cohoneſtatus atque cultus fuerat. Ne verò corpus eius tũ attingerent, quicumque ſuperfuere fidelium, corporis ea parte quã oportuit à ſe ipſo velata ac tecta, in ignem eſt progreſſus: inſignis alicuius arietis inſtar, ſicuti victima & holocauſtum quoddam è magno grege Deo productus, talia ferè ad verbum prius precatus: ô Deus & Domine omnipotens, dilecti & benedicti filij tui Ieſu Chriſti pater, per quem cognitionem tui accepimus: Deo angelorum atque poteſtatum, vniuerſæque creaturæ, C ac totius generis iuſtorum, qui in conſpectu tuo viuunt: Benedico te, qui dignatus me ſis die hac & hora, vt reciperem partem in numero martyrum de calice Chriſti, in reſurrectionem vitæ eternę cum anima & corpore, in immortalitate & in coruptione Spiritus ſancti. In quibus martyribus ſuſcipi me optarim in conſpectu tuo hodie, velut hoſtiam pinguem & acceptam: quemadmodum pręmanifeſtans atque adimplens preparaſti, Deus verax, & fallere neſcius. Quapropter te de omnibus laudo & benedico, & glorifico per ſempiternum pontificem Ieſum Chriſtum, dilectum filium tuum, per quem tibi ſit cum ipſo in ſpiritu ſancto gloria, honor & laus in ſecula: Amen. Deinceps ea que ſequuntur, epiſtola illa, quam diximus, inſert: Vt ignem homines accenderunt, & ingens illuxit flamma, D miraculum viſum eſt ab eis quibus id quidem videre datum eſt: ex quibus aliqui ſeruati ſunt, qui ea quę accidiſſet, reliquis annunciarent. etenim ignis fornicis ſeu cameræ ſpeciem præbuit, qui quaſi velum nauigij vento inflatum corpus omne circumdedit martyris. Preterea verò & odor ſuauis, ceu thuris, alteriúſve preſioſi aromatis fragrantis ad nos eſt perlatus. Ad extremũ, quum homines viderent ignem nullam habere vim in martyris carnem, præceperunt cuidam, vt ab exteriore parte cuſpide virum ſanctum confodere. quo facto, tanta vis ſanguinis effluxit, vt ignis violentiã omnem extingueret, Per-

τὸν ἀσιάρχην. Rufinus vertit munerarium.

Exemplum domeſticæ diſciplinæ & honoris eius, qui ſenioribus debetur, &c.

Oratio Polycarpi extrema, regum cõſcenſuri.

multos ſanè ſtupor admirãtes inuaſit, tantum intereſſe inter prophanos & ſanctos viros: quorũ vnus hic fuerit, admiratione dignus, Apoſtolicus planè & propheticus vir. Ille porrò qui bonis ſemper inſidiatur, quum tam celebre martyrium eſſe, & virum eum ab ineunte ætate irreprehenſibili viuendi ratione vitam tranſegiſſe, & poſtremò victoriæ coronam & brabium retuliſſe cerneret, quam potuit maximo ſtudio laborauit, vt ſacro illius corpore nos excideremus. Quidam enim Niceten Herodis patrem, fratrem autem * Darcæ subornarunt, vt præſidi perſuaderet, ne ita martyris cadauer integrum relinqueret: periculum eſſe dicentes, ne crucifixo. illo relicto, iſti hunc tandem colere inciperent. Ita ſuggeſtione Iudæorum corpus igni traditur. Sectatores autem illius, collectis oſſium reliquis, auro quóuis precioſioribus, ſibi eas, quo decuit atque oportuit loco, velut theſaurum conſeruarunt. Et ab eo tempore, cum exultatione memoria eius eſt celebrata. Et res quidẽ celeberrimi Polycarpi talem habuere finem, vnà cum duodecim illis ex vrbe Philadelphia martyribus, qui factum itidem ſtrenuè compleuere certamen.

al. Dalca.

XII. Martyres Philadelpheni.

De aliis martyribus, qui eodem ipſo tempore vnà cum Polycarpo, martyrio vitam finerunt. Cap. 36.

EAdem hac ętate apud Smyrneos & alia diuerſa martyria fuiſſe, epiſtola ſæpius allegata declarat: in quibus & Metrodorus quidam Marcionis errorem ſequutus, presbyter autem eſſe iudicatus, viuus combuſtus eſt. Præterea inſignis ille martyr Pionius, cuius quidem vel priuatam profeſſionem, vel publicam in mediis populis dicendi libertatem, & fidei defenſionem, præterea tempore perſequutionum hoſpitalem benignámque eorum qui ad ſe confugerent exceptionem, & quum in carcere eſſet, pauidorum plenas conſolationis cohortationes, tormenta etiam, clauorum fixuras, ignis cruciatus, omníſque generis pœnas & excarnificationes, denique ſempiterna memoria dignam mortem, qui cognoſcere velint eos ad eam quæ ſæpe dicta eſt teſtificationem remittimus. Non enim nobis vacat, cyatho vno certaminum ſanctorum martyrum mare metiri. Eodem ipſo anno & Pergami Carpum epiſcopum, & Papylum diaconum, & mulierem Agathonicen, morte pulchra cum aliis quàm plurimis martyrio perfunctos eſſe, memoriæ proditum eſt.

Metrodorus Marcionis ſecta martyr.

Pionius celeberrimus martyr.

Martyres Carpus, Papylus Agathonice.

De duobus Iudæis, altero qui per arenam, altero qui à pueris miſticè eſt baptizatus. cap. 37.

ADhuc autem M. Aurelio Antonino imperium adminiſtrante, quod tum accidit, non prętereundum eſt ſilentio. Iudæus enim quidam in ſolis aridíſque locis iter faciens, communiter cum viatoribus Chriſtianis pſalmos canebat. Quum verò morbo repentino ita affligeretur, vt crederetur moriturus, atque ibi in locis illis permanſurus eſſe, magna contentione viatoribus ſuis obſecrando inſtitit, ne eum ita præſidio omni deſtitutum relinquerent, ſed vt diuini lauacri participem facerent, ac deinde abirent. Vt autem illi, neque qui præſtare hoc poſ-

Iudæus in locis aridis cum Chriſtianis iter faciens, propter extremam valetudinis neceſſitatem, harena pro aqua baptiſatus.

ſet, (ſacerdote enim opus erat) neque aquæ E copiam adeſſe, quæ in baptiſmo perficiendo, & conſuetudine antiqua, & lege certa & inuiolata requirerentur, cauſati ſunt, & propterea in tanta rum rerũ penuria petitioni eius non annuerunt: Iudęus porrò in ſententia ſua permanſit, & iureiurãdo eos, vt ſibi ſatisfacerent, adegit. Illi itaque detractis homini veſtibus, arena quę ibi erat pro aqua vſi, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, tertiùm arena in eum coniecta, baptizarunt. Per hanc tam inſolitam & admirandam ſacrorum myſteriorum initiationem, imbecillitate omni tanquam vinculo quodam is ſolutus, longè melius quàm illi validus iam prorſus iter fecit. Poſt quam autem domum ſunt reuerſi, rẽ eam ad Dionyſium Alexandrię epiſcopum retulerunt. Ille verò admiratione ſtupens, eccleſiam de ea conſuluit. Cui viſum eſt, aqua inſuper ad eum modum initiatum, iuxta eccleſię traditionẽ abluendum eſſe: vt ita, quod ſacro ei deeſſet, F ſarciretur. Simile quidẽ accidiſſe etiam ſub Athanaſio Magno, hiſtoriæ tradunt. Verùm æuo etiam noſtro idem factum eſſe nouimus. Chriſtianorũ pueris Hębreus puer familiaris erat: & quùm eis ad mare colentibus natandi inceſſiſſet cupiditas, conſequutus eſt eos Iudæus. Hunc per ludum pueri nudum ad mare ſtantẽ baptizarunt, principiò ſtatim non inuitum: poſteaquam verò & tertiã diuini numinis appellationem nominarunt, & ſimul tertiam merſionem

Idem poſt talẽ baptiſmum conualuit.

In Iudæo eo aqua baptiſmum additus.

Nicephori ipſius ætate puer Iudæus per ludum à pueris Chriſtianis cũ cæremoniarũ omnium obſeruatione baptizatus.

peregerunt, extrema lineæ veſtis textura diſciſſa, & qui circa hæc frequentatur, imaginario amictu facto, in capite eius arcanam myſticámque galeã adumbrarunt: deinde pro cereo dextram ligno tenui armantes, quæ eius ſacri & ritus ſunt, myſteria omnia abſoluerunt: poſtremò & circum vicinum templum pſallentes obambularunt. Vt verò etiam templum ingreſſi ſunt, diuinam receperunt † remunerationem. Idem porrò ex æquo, qui ita baptiſmo initiatus erat, fecit. Quam rem per diligentem inquiſitionem cognitam, qui ibi ſacris præfuit, ad eccleſiam Conſtantinopolitanam renũciauit. Eò puer etiam accitus: quumquidem Iudæi, ne id fieret, multa molirentur. Atque ibi quoque decretum, vt etiam in illo quod deeſſet, iuxta myſterij exequutionem compleretur. atque id eſt factum. Qui puer, vbi ad iuſtam ætatem peruenit, in ſacerdotij ordinem eſt allectus: & * æditus ſeu cuſtos maximi templi factus, etiamnum ibi vnit. Hoc loco finem quoque tertio huic hiſtoriarũ libro impono, qui annos continet centum & duos: initium quippe ſumpſit à Galbæ & Othonis & Vitellij imperio: exitum autem ad Marci Veri, filij Antonini primi, imperij finem habet: quum à mundo condito, quinquies mille† ſexingenti & ſeptuaginta ſeptem: à diuina autem Domini incarnatione & natiuitate, centum & ſeptuaginta duo anni præteriiſſent.

Cæremoniæ circa baptiſmum obſeruari ſolitæ.

Puer is denuò baptiſatus.

† iuxta recentiores cronicos 4149.

ECCLESIASTICÆ HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPULI, TOMUS QUARTUS.

Præfatio: de quibus rebus & antea dixerit, & deinceps in quarto hoc libro ſit dicturus.

CAPUT I.

PRIMA quidẽ A Apoſtolorum ſucceſſio in diuino Polycarpo, vſque ad Antonini poſterioris tẽpora, qui & Philoſophus nominatus eſt, & Lucij Veri frater & in Imperio conſors fuit, durauit. Ac diui Apoſtoli ſimplici in docendo oratione vſi, ſtupeſcendis miraculorum factis orbem terræ, ita vt decuit, ſibi ſubdidere, cœleſti vi atque virtute & ſpiritus demonſtrationibus omnia efficientes. Qui verò B eis ſucceſſere, aliquanto illis inferiores, virtutẽ eorum aſſequuti non ſunt: propè tamen vitæ ſplendore ad eos acceſſere, non ita ſimplicem, vt magiſtri eorum, orationem conſectantes. Et primus ſanè Hiſtoriæ huius liber, ſicuti par fuit, Chriſti res omnes expoſuit. Secundus, Apoſtolorum & diſcipulorum eius, quantũ licuit, geſta proſequutus eſt. Tertius, primam illorum ſucceſſionẽ compendioſè recenſuit. In quarto hoc, qui nobis eſt in manibus, commemorabimus, qui poſt illos improbi & impoſtores, noſtra abuſi doctrina, gregi Chriſtiano plurimùm attulere detrimenti. Eis nimirum veluti pernicioſis animarum inſtrumentis & perditionis adminiſtris honeſti pietatíſque inimicus ille, quum ſe contra eccleſiam, aliud eius impugnandæ ſtratagema aggreſſus armaret, eſt vſus. Et quos e- C diuerſò Dei prouidentia illis oppoſuerit viros, qui contra impias illorum hæreſes fortiter rem gerentes, verbiſque veritatis pugnantes, facilè cœpta eorum compreſſere: nomináque eorum doctorum, & ſcripta, & cum qua quiſque hereſi ſit congreſſus, quæue præterea memoratu digna Eccleſiæ reliquerint monumenta, apponam. Deinde illuſtria ſanctorum Martyrium certamina exequar. Et quem finem, quæſtio antiquitùs de feſto Paſchæ orta acceperit: præterea de alijs quibuſdam viris, Apoſtolicis dotibus claris, cõmemorabo. Et ſic, Deo adiuuante, extremam quoque huic libro imponam manum. Initium porrò inde ſumendum.

Verus et Antoninus hi, & præterea Diui fratres in Imperatoris dicuntur.

Antea dictorum breuis repetitio.

Dicendorum in hoc libro propoſitio.

A doctrina & vita, & quę inde profluxerunt miraculis: tum autem ex Apoſtolorum ſucceſſorum ſermonibus & libris, qui propter veritatem eorum inexpugnabilem refelli non potuere: inſuper verò ex generoſorum etiã martyrum certaminibus, & luctis. † Perſequutiones enim lætiorem quoque & florentiorem reddere eccleſiam. Communis autem pietatis & religionis noſtræ aduerſarius & hoſtis, quietus eſſe non potuit: Quum enim cerneret, per omnes paſſim regiones Eccleſias luminarium inſtar clarè atque ſplẽdidè, per eam quæ eſt in Seruatorem & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fidem, relucẽtes admodum florere atque vigere, ſaluti hominum *a* inimiciſſimus, quum iandudum omnes expertus artes, exteritus perſequutionibus funditùs B eas eſſet extirpare conatus, vbi cœptum ſuum fortiter repulſus & martyrum ſanguine propè ſuffocatus, fruſtrà eſſe vidit, alia rem via tentandam eſſe exiſtimans, dolum talem excogitauit, vt viri ſeductores & impoſtores, Chriſtianum ſibi vſurpantes nomen, ſimul & quos cepiſſent fideles in foueam perditionis impellerent: & qui technas illorum ignorarent, eis ſani & ſalutaris verbi diſcendi ſtudium & deſideriũ corrumperent & deprauarent. *b* Primùm igitur cõtra nos excitauit Simonem: deinde Menandrum, Cerinthum, & Nicolaum, de quibus in ſuperioribus diximus libris. Paruo deinde interuallo, temporibus eis quæ iam commemorauimus, monſtra alia exhibuit. A Menandro namque, ambiguæ bicipitíſque contagionis viperina vis C exorta, duarũ hæreſum progenuit duces, *c* Saturninum & baſilidem. quorũ hunc Alexandria, illum Anthiochia produxit: & alter in Ægypto, alter autẽ in Syria exoſas Deo aperuere ſcholas. Irenæus Saturninum, eadem quę Manandrũ ementitum eſſe dicit: Baſilidem autẽ portentoſas confinxiſſe fabulas, & arcanarum ineffabiliúmque rerum præ ſe ferentur ſcientiam, latentẽ earum ſenſum & inuentionem in infinitum extendiſſe. Et quum eo tempore quamplurimi Eccleſiaſtici viri obuiam illis, à recta ratione petitis argumentis, euntes, Apoſtolica obtinerent decreta: fuere quoque inter eos qui in libris ſuis contra inſidias talium hereſum † præſeruatiua præcepta reliquerint. In quibus & caſtor Agrippa, reprehenſionem Baſilidis importunitatis edidit: pręſtigiáſque eius & arcana profe- D rens, in Euangelium viginti & quatuor libros eum compoſuiſſe ait: Barcámque & Barcoph prophetas, * qui in rerum natura nunquam fuerint, ad barbarorum hominum terrorem ſibi conſtituiſſe, Pythagoricum ſilentium induxiſſe, & res † nullo in diſcrimine ponere docuiſſe: perinde atque tempore exigente, abſque exceptio-

Euangelica doctrina.

οἱ γὰρ διωγμοὶ καὶ φαιδροτέραν μᾶλλον τὴν ἐκκλησίαν ἐργάζονται.

a Diabolus, quum tyrannorum crudelium perſequutione Euangelium opprimere non poſſet, fraude & verſutia hæreticorum euertere id eſt aggreſſus.

b primi in eccleſia hæretici, craſſi, ac potius Epicuri & impoſtores manifeſti.

c Saturninus & Baſilides hæretici.

Saturninus etiam Chriſtum phantaſmate paſſum eſſe docuit, & reſurrectionem negauit. Tertull. de hære. Caſtor Agrippa aduerſus Baſilidẽ ſcripſit.

† προφυλακτικὰς ἐφόδους.

* ἀνυπάρκτους.

† ἀδιαφορεῖν.

De hæreſiarchis: qui eo tempore ſe in eccleſiam Chriſti intulerunt, Saturnino & Baſilide. Cap. 2.

IAm verbum ſalutis per omnem peragrabat terram, orbémque ipſum quod ab eis fieri potuit, occupabat. Et fidei doctrina altiùs in piorum hominum cordibus radicibus actis, firmũ habebat fundamentum, ex Apoſtolica videlicet

Quibus rebus in orbe propagata ſit.

ne omni præciſè fidem abiurare, & guſtare quæ idolis ſint mactata, liceret: Atque equidem de Baſilide Irenæus mentionem agens, pudendum errorem eius pulchrè in apertum produxit. Æqualem cuius idem fuiſſe refert e Carpocratem, eorum qui Gnoſtici appellantur f, autorem & ducem: quem non puduit propalàm artem magicam exercere, quam pater eius Simon clàm & ſubdolè profeſſus fuerat. g Gloriam is aucupabatur, & ſeſe efferebat artibus curioſis, per eos quos ipſe conficiebat amores, per ſomniorum viſiones, & per aſſiſtores dæmones. Docebat quoque, omnem eos oportere perpetrare turpitudinem, qui ad perfectionem arcanorum ſacrorum ſuorum peruenire vellent: neque fieri poſſe, vt quiſpiam eos effugeret, qui mundi principes apud eos appellarentur, niſi infandis fœditatibus omnibus ſatisfeciſſet.

g Idem, Carpocrates, vnā dixit eſſe in ſuperioribus virtutem principalē, ex hac prolatos angelos: chriſtum non ex virgine, ſed ex ſemine Ioſeph hominem genitū, virtute & iuſtitia aliis præſtantiorem: & ſolam eius animam in cælum receptam. Tertullianus.

d Baſilides, inter cætera deliramenta, chriſtum non à Deo, qui creauit omnia ſed ad Abraxas, in phātaſmate, non in ſubſtantia carnis miſſum: nec à Iudæis cruci affixū, ſed Simonem eius vicem paſſum, & proinde crucifixū non adorandū eſſe, blaterauit. Tertullianus.

e Carpocrates hæreticus, impurus, impudens, & voluptuarius.

De Valentino, Cerdone, Marcione Pontico, & Marco. Cap. 3.

ATque ij ſub Hadriani imperio extitere. Sub Pio autem Antonino, eccleſiæ Romanæ Hygino præſidente, idem Irenæus a Valentinum & Cerdonem hæreſum ſuarum autores fuiſſe ſcribit. qui Marcionis quoque erroris duces extiterint, & Romæ vterque domicilium inuiſi Deo dogmatis conſtituerint. Scribit autem ad hunc modum. b Valentinus enim venit Romā ſub Hygino, inualuit autem temporibus Pij, durauitque vſque ad Anicetum, c Cerdon verò, qui ante Marcionem fuit, & ipſe ſub Hygino, qui in vrbe Roma nouus erat epiſcopus, in eccleſiam venit, & pietatem profitens atque reſipiſcens, ita ibi manſit, vt aliquando * occultè doceret, aliquando autem rurſus ſe pœnitere confiteretur: nōnunquam etiam coargueretur de his quæ perperā doceret, atque etiam à fratrum cœtu excluderetur. Hęc in tertio aduerſus hæreſes libro. In primo autem, de Cerdone etiā ita refert: Cerdon verò quidā, à ſectatoribus Simonis impietatis ſuę occaſionibus ſumptis Romam venit ſub Hygino, nonum locum epiſcopalis ſucceſsionis ab Apoſtolis ſortito: ibíque docuit, eum qui à lege & prophetis prædicatus eſt Deum, non eſſe patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. hunc quippe noſci, illum eſſe ignotum: & alterum quidem iuſtum, alterum autem bonū eſſe. Cui Marcion ſuccedens, doctrinam eam adauxit, ſine pudore verecundia omni blaſphemans. Valentini autem immenſum & profundū pelagus Irenæus facilè emenſus, intimis obſcuræ & erroneę populíque ſeductricis ſyluæ ſpeluncis incubantem impoſturarum ſerpentē vbi dudum abſtruſus latuerat, extraxit, & nudū in apricum produxit locum. Quo tempore Marcum etiam fuiſſe dicit, nequitię magicę peritiſsimum. Quorum deteſtanda ſacra talibus oſtendit verbis: Etenim quidam eorum thalamum nuptialem conſtruunt, & arcanum quoddam initiandi genus celebrant, adiectis nonnullis ſuper eis qui initiantur votis & precationibus: & ſpirituales nuptias, quas faciunt, eſſe dicunt, ad ſimilitudinem ſuperiorum coniugiorum. Alij ad aquam eos ducunt. & baptizantes hæc verba addūt: In nomine ignoti patris omniū, in veritate matre omniū, & in eo qui deſcendit Ieſu. Sunt etiam qui Hebraica inſuper efferunt nomina, ad eorū qui initiantur terrorē, & conſternationē maiorem.

b Valentinus, vſque ad triginta aeonum ſatus, tanquam Aeonia ſcrofa ex nomen diuinitatis effudit: & chriſtum in ſubſtantia corporis noſtri fuiſſe negauit. Tertull. Cerdon duo introduxit initia, id eſt, duos deos: vnum bonū, & alterum ſæuum, &c. Chriſtum item verum hominem, & verè paſſum eſſe negauit. Idem.

f De Gnoſticis Irenæus libro 1 cap 24 aduerſus hæreſes. Alii ex ipſis ſignant cauteriantes ſuos diſcipulos in ſuperioribus partibus extantiis dextræ auris, &c. Gnoſticos ſe autem vocant &c.

a Valentinus hæreticus.

c Item Cerdō.

* λαθροδιδασκαλεῖ.

Item Marcion Cerdonis diſcipulus.

Item Marcus.

Spirituales eius nuptiæ. Einſdem baptiſmus.

De Tatiano & Seuero, & de hæreſi Encratitarum. Cap. 4.

POſt Saturnini & Marcionis, Encratitarum hæreſim conflatam eſſe tradunt: cuius principem fuiſſe fertur Tatianus, qui diſcipulus Iuſti martyris fuiſſe perhibetur. Sed tantiſper dum cum illo erat, nihil rerum huiuſmodi protulit. Poſtquam verò ille martyrio eſt defunctus, tumore diſciplinæ inflatus, tanquam alijs ſcientia ſuperior, peculiarem cœpit promulgare doctrinam: itidem vt Valentinus ſecula inuiſibilia pro ducens: & eadē quæ Saturninus & Marcion de nuptiis, corruptione, & fornicatione, nugando effutiēs: à ſeipſo quoq; cauſā nouā ſalutis Adæ eſt commentus. Cuius ſucceſſor Seuerus, hæreſim illius magis etiam adaugens, cauſam arripuit quur ſectatoribus illius ad ſe pertractis, à ſuo ipſe nomine Seuerianos eos vocaret. Legem quidem, prophetas, & ipſa Euangelia ij quoque recipiunt: proprijs quibuſdam interpretationibus, prout eis eſt viſum, ſacras ſcripturas accōmodantes. Apoſtolum autem Paulum maledictis & conuicijs proſcindentes, Epiſtolarum eius librum, & item Apoſtolorum acta prorſus reijciunt. Tatianus porrò iſte quatuor Euangeliorum conciliationem & concordantiam fecit, eiq; libro nomē Διὰ τεσσάρων impoſuit, qui lōgo etiam durauit tempore. Ferunt eum quoque quædam Apoſtoli tranſtuliſſe atque immutaſſe loca, vt ſcilicet inelaboratam eloquutionis expoliret ſimplicitatem. Magnam præterea librorum vim is reliquit: in quibus maximè celebratur, quæ ad Græcos ſiue gentes ſcripta ab eo eſt oratio. In ea, veterum temporum memoriam ac priſcos perſequens, omnium antiquiſsimum fuiſſe Moſen oſtendit: ſicuti & me legere memini. Hæc de ſecta Tatiani, ſeu mauis Seueri, dicta ſufficiant.

Tatianus, Encratitarum hæreſis autor. Encratitæ autem dicuntur, quaſi continentes. Exemplum ſententiæ ſtantis. αἰῶνες Valentini. primi hominis ſalus. ij poſtea à Seuero Seueriani dicti. Alius eiuſdem ſcripta. concordantia quatuor Euangeliorū Tatiani. Quaternionē dicere Latinè poſſes. Verum omniū antiquiſsimus Moſes.

Vt gratia Dei hæreticorum conatus diſcuſſerit: quum multa alia eis impedimenta obiiciens, tum viros doctos eloquentes & pios in eccleſia excitans. Item Catalogus Eccleſiaſticorū eius temporis ſcriptorū. Cap. 5.

AD hunc modum tēporibus illis hęreſes ſuppullularunt: & per eas vetus generis noſtri hoſtis, hæreticos quidē miſerabiliter in ius ſuū & perditionem pertraxit. Apud gentes autem, ſuis ipſe portentoſis turpibúſque fœditatibus, maximam contra Chriſtianum nomen, & ſalutiferi Verbi doctrinā, grauiſſimæ infamiæ calūniam induxit: vt qui nondū ad fidei noſtrę profeſsionem eſſent pertracti, impiam admodum

Diabolus per impuras impudentes & impias hæreſes, Chriſtianiſmum admodum apud infideles traduxit.

de nobis

prouidentia diuina hæreſes per ſeipſas vna cum infamia chriſtiano nomini iniuſta, extincta.

de nobis conciperant ſuſpicionem, quaſi neſandis libidinibus, matribus ſororibúſque noſtris commiſceremur, impuróque prorſus ſceleratæ vitæ genere contaminaremur. Sed non diu hæreticos tulit, qui ſalutis noſtræ curā gerit Deus. Nam adulterina eccleſiæ dogmata, quæ paulatim emicuerent, breui ſunt extincta, & à ſeipſis inter ſe abolita, quum alij ſuper alios nouis rebus ſtuderent, atque inter ſe conflictarentur: nō aliter quàm fluctuum commotiones inſurgentes ſubinde, atque decidentes, in varias multiplicéſque abeunt formas, & poſtremò vt nihil eorum appareat euaneſcunt. Contrà, veritatis ipſius cauſa tum incremēta ſua capiebat, magíſque indies augebatur, acceſsionem quandam & robur certum ex hæreticorum inſultu ſumēs. Semper enim ſibi conſtabat Eccleſiæ catholicæ ſplendor & ſtatus: & grauitas eius, modeſtia, libertas, diuinus vitæ morúmque diſciplinæ ordo, doctrinæque ſinceritas, apud Græcoa ſimul & barbaros mirificè relucere cernebatur. Atq; illis vt † inobſequentibus tempore diffluentibus, ſimul etiam coorta in doctrinam noſtram inuidioſa calūnia diffluxit: ſoláque quā nos profitemur fides & doctrina ſincerorúmq; dogmatū philoſophia, in graui ſimul & moderato ſtatu ſuo pulchrè atque decenter perſtitit vt deinceps nemo facilè per calumniā contra eā infame quicquā & indecorū proferre auderet. Quā rem veteres, ſi qui aliquādo aduerſus eccleſiæ Catholicæ doctrinā inſurgerent, in primis ſtudio habuerunt, propter impurorum & prophanorum hominum * vaniloquentiam. Et hoc quidem ſic ipſa gratia & prouidentia Dei multis, ita vt decuit modis, efficiebat: nihilominus tamen illa alios quoque, qui eiuſmódi deliramenta oppugnarent, in medium produxit, cum pernicioſis illis & conſceleratis pedem collaturos, & non tantum editis libris, verumetiam ſine ſcripto firmiſsimis demonſtrationum atque rationum probationibus, impiarum hæreſum mēdacia debellaturos. In quibus poſt Clementē, Ignatium & Polycarpum, primus Iuſtinus ex philoſophis martyr fuit. de quo in proximo, qui hunc præceſsit, libro diximus, Poſt eum Egeſippus laudem multā obtinuit. Ab hoc tertius Dioniſius, Corinthiorum epiſcopus. Quartus, Antiochenus Teophilus. Deinde Philippus, & Modeſtus, Meliton, Apollinaris, & Muſanus. Secundum hos duodecimū locum conſequutus eſt Bardeſanes Syrus. Qui ſanè omnes plurima variáq; reliquerunt ſcriptorū monumenta: de quibus, quantū poterimus, in præſenti dicemus tomo. Sicuti in reliquis quoq; faciemus: nec memoriā illorum qui hoſce ſunt ſubſequuti, intercidere patiemur Faciemus etiam deinceps mentionem Pantæni, & Alexandrini Clementis, qui à volumine ſuó cognominatus eſt ςρωματευς ſeu cōtextor: preterea Rhodonis & Miltiadæ, Apollonij & Serapionis, Irenæi & Hippolyti, & cæterorum vſq; ad ipſum doctiſsimum Origenem: qui orationis virtute, doctrina, monumentíſque librorum plurimùm profeſsioni Chriſtianæ contulerunt momenti. De Papia quidē, Quadrato, Ariſtide & Caſtore antea diximus. Nunc de Iuſtini libris agamus.

Eccleſia florēt.

optima abolendarum hæreſum ratio, quam noſtra etiam ætas vtinam ſeruaret.

ἀνυποτάκτοις.

Veteres eam ſedulò retinuerunt.

κενοφωνίαν.

Deus etiā hæreſum oppugnatores excitauit.

catalogus primorum Eccleſiaſticorū, virorum qui monumenta ſcriptorū poſt ſe reliquerūt.

De libris, quos Iuſtinus inter martyres philoſophus compoſuit. Cap. 6.

PErmulta is quidem edidit ſcripta: quæ autem ad nos peruenerunt, hęc ſunt. Ad Antoninum Piū & liberos eius, Romanúmque Senatū, pro fide noſtra, oratio. Altera quoque eiuſdem argumenti, ad Marcum Verum Antonini ſucceſſorem defenſio Oratio item alia ad Græcos ſcripta, in qua multa de natura dæmonum facit verba: quæ ſanè diu multúmque, & apud Græcos ſapientes, & apud noſtros agitata eſt quæſtio. Liber rurſus alius ad Græcos editus, cuius titulus eſt, * Confutatio. Item liber de monarchia Dei, cuius argumenta & locos non ſolum ex noſtrorum, verumetiam profanorum autorum libris decerpſit. Præterea liber qui inſcribitur Pſaltes. Scholium de anima, in quo queſtionibus variis Philoſophorum Græcorum expoſitis, opiniones quaſdam apponit, aduerſus quas rationes ſuas ſe aliquando producturum, ſententiámque ſuam alio commētario expoſiturum pollicetur. Liber contra Marcionem Ponticum compoſitus, inquo, ſicuti & in oratione ad Antoninum Imperatorem, hæc quoque ſcribit: Marciō Ponticus hodie quoque ſectatores ſuos docet alium quendam maiorem eo qui creauit omnia, eſſe Deum qui etiam per omne genus hominum, dęmonum fretus auxilio, permultis perſuaſit, vt blaſphema dicerent, & pernegarent factorē totius huius vniuerſi patrem eſſe Chriſti, ſed aliū quendem iſto maiorem hunc creaſſe profiterentur. Atque omnes qui ab iis prouenerūt, quemadmodum diximus, Chriſtiani vocantur: haud aliter quàm, quum philoſophis non ſicuti communia dogmata, quod tamen Philoſophię dicitur, cōmune omnibus eſt nomen. Quibus verbis poſtea illud addit: Eſt autem nobis contra omnes hæreſes volumen compoſitum, quod vobis, ſi voletis, legendum dabimus. Edidit quoque ad Iudęos dialogum quem Epheſi quum eſſet, Tryphoni, celebri apud Hebræos viro, quē etiā in eo ſecum differentem introducit, dicauit. In eo clarè profitetur, diuina gratia ſe ac fidei noſtræ profeſſionem eſſe pertractum: proindéq; quum multum ſtudij in philoſophorum diſciplinis conſumpſiſſet, animo ſepercupido ad veritatis inquiſitionem decurriſſe. Dicit quoque multa Iudæos contra Chriſti doctrinā inſidioſe molitos eſſe, huiuſmodi ad Tryphonem verbis vtens: Non modò autem non egiſtis, ſuper his quæ malè feciſtis, pœnitentiam: ſed viros eximios delectos Hieroſolymis in omnes orbis partes miſiſtis, qui Chriſtianam ſectam vt atheam & deos abolentem, impietatíſque manifeſtę compertam eſſe dicerent: eáque omnia de nobis, quæ qui nos ignorant, loquuntur, recenſerent. Quapropter non vobis tantùm ipſis, verùm aliis etiam prorſus omnibus hominibus iniquitatis eſtis auctores. Scribit pręterea, ætate ſua dona prophetica in eccleſia Dei enituiſſe. Aſſerit etiam, Apocalypſim ex profeſſo Ioannis eſſe. Redarguit denique Tryphonem acriter, quòd Iudæi multa prophetarū dicta, manifeſtè de Chriſto vaticinantia, ſuſtulerint. Aliæ quoq; plures eius extiterunt lucubrationes: Adeò autem ſcripta eius veteribus in precio fuere, vt Irenęus in quarto aduerſus hæreſes libro dicta

Iuſtini philoſophi & martyris ſcripta.

ἔλεγχος.

Iuſtinus de Marcione hæretico.

Marcionis hæreſis.

per diuinam gratiam Iuſtinus à philoſophia ad Chriſtianiſmū perductus.

Teſte Iuſtino, iudæi plurima cōtra Chriſtianos ſunt machinati.

prophetica dona in eccleſia, Iuſtini tēpore.

Apocalipſis Ioannis apoſtoli eſt.

iudæi è Bibliis dicta de Chriſto quædam ſuſtulerunt.

preclarè dicta Iuſtini.

quiſitionem quoque in nos prohibitam. Plinius enim Secũdus, quum prouinciam regeret, damnatis quibuſdam Chriſtianis quibuſdã gradu pulſis, ipſa tandem multitudine perturbatus, & quid de cætero ageret neſcius, conſuluit tunc Traianum imperatorem, allegans, præter obſtinationem non ſacrificandi, nihil ſe ſcelerati de eis comperiſſe. Inſinuans quoque & illud: Surgere atque cõuenire ſummo mane Chriſtianos, & Chriſtum tanquã Deum carminibus laudare: & ad conſeruandam eorum diſciplinam, homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam, & cætera ſcelera prohibere. Ad quæ Traianus reſcripſit, Chriſtianos inquirendos non eſſe, oblatos autem puniendos.

Martyrium ſancti Clementis Romani & de libris eius. Caput 18.

Clementis Romani martyrium.

† Alij habẽt Fauſtini.

*** τῇ χερσῶνι παρακείμενον. Cherſonenſem alij vocant. Miraculum ingens de corpore Clementis defuncti.*

EO tempore adhuc Romæ Clemens enituit, & Ignatius eccleſiam Antiochenam rexit. Papias autem Hierapoli ſcriptis edẽdis operam dedit. Vixit etiam Pancratius, & Smyrnenſium antiſtes Polycarpus. quorum illi quidem Petri diſcipuli: Polycarpus autem, eius qui ſupra pectus Domini recubuit, ſectator fuit. Clemens porrò Romę illuſtri loco natus, genúſque ſuum ad imperatores Romanos referens, † Fauſti cuiuſdam & Matthidię filius, variis Grecorũ diſciplinis eruditus, atque in omni genere ſcientiarũ ſummè exercitatus, Apoſtolorum principis familiaris fuit, ſicuti antea à me dictum eſt: à quo arcana Chriſti ſacra edoctus, Euangelium promulgauit. Quum autem imperata Traiani nõ faceret, in ciuitatẽ quandam obſcuram & deſolatam * Cherſoni vicinam eſt relegatus. Multíſq; caſibus propter Chriſti confeſſionem cõflictatus, tandem ancora ferrea è collo eius ſuſpenſa, in altum mare proiicitur. De quo, ſupra opinionem præſentis memoriæ quiddã accidit. Siquidẽ mari diebus ſeptẽ ad tria millia paſſuum diuiſo, multi eò eunt, & martyris corpus exoſculantur, templo diuina virtute excitato. Et quum aliquãdo mare, vt aſſolet, diuiſum eſſet, populúſque ſtata ibi ſacra peregiſſet, atque inde rurſus reuerteretur: euenit, vt per parentum obliuionẽ illic puer quidam relinqueretur. Atque vbi mare in ſeſe rediit, puer tenellus etiamnum vndis eſt obrutus. Deinde quum rurſum fluctus receſſiſſent, parentes eò acceſſere, & puellũ ſaluum & validũ loculis ſancti martyris aſſidentẽ repererũt. Qua re cognita, intellexerunt, eum per inhabitantem ibi gratiam ſotum, & citra nocumentum à feris marinis conſeruatum eſſe. Quapropter Apoſtolo, quem decuit atque oportuit, honore habito, cum puero ſuo domũ ſunt reuerſi. De Clemente hoc antea quoque diximus. Epiſtolã huius nomine editam, magnam & admirãdam, Euſebius Pamphili attingit: quam Romanæ eccleſiæ nomine, Corinthiis, quum apud eos tum ſeditio eſſet, ſcripſit. eam & antiquitùs & ſuo tempore publicè in eccleſia lectam dicit, in qua multis ſentẽtiis epiſtolæ Pauli ad Hebræos vtitur. Fuit & alia ſub huius nomine epiſtola, priori illi longè impar: quam veteres ignoraſſe, idẽ Euſebius ſcribit. qui porrò & exigua eius ſcripta, quæ Petri & Appionis eſſe ait dialogum reprobat: quæ nimirum ſinceram certámque Apoſtolicæ orthodoxiæ formam retinere negat. Ego verò illi, ſi de eis quæ nunc apud nos Clementina dicuntur, ſentit, non aſſentior: ea enim Eccleſiæ recepta ſunt. Si verò præterea aliqua ſint alia, nihil refragor. Hunc autem & Apoſtolicarum conſtitutionum, & ſacrorum quoque canonum, autorum eſſe credimus. Cæterùm de epiſtola ad Hebræos anceps eſt opinio, hiccine an Lucas Euangeliſta eam tranſtulerit à Paulo, cuius natiua & propria eſt, primùm dictatam.

Clementis Romani ſcripta.

Canones Apoſtolici Clementis.

De Epiſtola ad Hebræos.

*** Clemens iuſſu Traiani in inſulam eſt deportatus: in qua duo millia Chriſtianorum ad ſecanda marmora damnatorum inuenit.*

Vt diuinus Ignatius ex Antiochia Romam delatus, propter Chriſtum beſtiis deuorandus obiectus ſit: & de Epiſtolis eius. Cap. 19.

Ignatij Antiocheni epiſcopi res.

DIui Clementis res ſic ſe habuere. Ab omnibus autem celebratus Ignatius, ſecundus in Antiochena eccleſia Petri ſucceſſor, quum Traiani, qui tum Antiochiæ erat, non deſineret reprehendere ſuperſtitionem, vinctus Romam vt ibi leonibus eſca obiiceretur, ſi fidem Chriſti non abiuraret, miſſus eſt: & Aſiam cũ firma militũ cuſtodia vinctus peragrãs, eccleſiáſque oppidatim adiens, ſermonibus familiaribus & cohortationibus confirmabat. Et quoniã tum primum hæreſes paulatim liberius ſe proferre auderent, vt ſibi ab eis cauerent, doctrinæq; Apoſtolicarum traditionum conſtanter inſiſterent, admonebat. Quod vt illis certius perſuaderet, in literas cohortationes ſuas referendas eſſe duxit. Itaque Smyrnæ quum eſſet, vbi Polycarpus eccleſiam regebat, epiſtolam vnam ad Epheſiorũ eccleſiam dedit, Oneſimi paſtoris mentionẽ faciens. Aliam autem Magneſiæ ad Mæandrũ ſitæ ſcripſit, in qua Epiſcopi cuiuſdam Damæ meminit. Aliam item ad eccleſiam quæ Trallis fuit, miſit, cui tum Polybius pręfuit. Quartam porrò ad Romanam ſcripſit eccleſiam, cum ampla exhortatione, ne quod martyrio eius obiicerent impedimentum: néve propter animorum imbecillitatem quicquam agerent, vt ipſe concepta optatáque ſpe ſua excideret. Operæpreciũ verò eſt, verba aliqua linguæ illius, ad fortitudinis & fidei eius magnitudinem declarandam, hiſtoriæ huic apponere. Scribit enim ad hunc modum: A Syria Romam vſque, terra maríque, diu noctúque cum beſtiis mihi depugnandum eſt, cum decem videlicet leopardis: hoc eſt, militari manipulo, qui beneficiis affecti longè etiam deteriores fiunt. Verùm iniuriis eorum magis etiã magíſque erudior. Veruntamen ea de cauſa iuſtificatus nõ ſum. Quàm velim mihi iam adeſſe, quæ in me deſtinatæ paratæque ſunt beſtię, quas etiam vt quamprimum reperiam opto. Eas per aſſentationem & palpationem demulcebo, vt me quàm celerrimè deuorent. Atque etiam ſi id facere nolent, ego eas vim illis inferẽs incitabo. Date mihi quęſo hanc veniam. Quid mihi expediat, noui. Nunc enim demùm diſcere incipio, nihil optare aut deſiderare rerum omniũ & inuiſibilium & viſibilium, niſi vt ad Ieſum Chriſtum veniam. Ignes, cruces, beſtiarum cohortes, diſſipationes oſſium, membrorum conciſiones, totius corporis commolitiones, & diaboli tormenta &

Epiſtolæ eius.

Pectus martyrij cupidiſſimum.

menta & ſupplicia in me progrediantur, vt modò ad Ieſum Chriſtum peruenıam. Atque hæc Smyrnæ ſcripſit. Quum autem Troade eſſet, per literas cum Philadelphiæ eccleſia colloquutus eſt. Epiſtolam quoque ad Smyrnæos dedit, & aliam item ſeorſim ad epiſcopum eorum Polycarpum, ſimul & vt virum diuinum honorans, & velut Apoſtolico paſtori (qnippe & ipſe paſtor bonus) gregem commendans: additis quoque precibus, vt curam illius habere, & quę optima eſſent, eum docere vellet. In epiſtola ad Smyrnæos, verbis quibuſdam inſignibus de Chriſto vtitur: quæ vnde deſumpſerit, non ſatis ſcio. Ego verò etiam poſt reſurrectionem in carne, inquit, eum vidi, credóque eum eſſe. Et quum ad Petrum & eos qui cum eo erant venit, eiſque dixit, Accipite, contrectate, & videte me non eſſe dæmonium incorporeum: ſtatim eum tetigerunt, & crediderunt. Sed & ipſe Irenæus martyriũ eius nouit, & epiſtolarum eius Polycarpus mentionem facit. Irenæus de eo ſic ſcribit: Quemadmodum noſtrorum quidam dixit, propter profeſſionem atque teſtificationem de Deo ad beſtias condemnatus: Frumentum ſum Dei, & per beſtiarum dentes commolor, vt purus ſincerúſque inueniar panis. Polycarpus autem in epiſtola ſua ad philippẽſes, hiſce verbis, eius meminit: Obſecro igitur vos omnes, vt magiſtratibus obediatis, & omnem patientiam exerceatis, quam ad oculum vidiſtis, non ſolùm in beatis viris Ignatio & Ruſo & Zoſimo, ſed etiam in aliis noſtræ profeſſionis hominibus, atque adeò in ipſo Paulo, & reliquis Apoſtolis: illud perſuaſum habentes, quòd illi omnes non in vanum cucurrerint, ſed in fide & iuſticia: & quòd in debito deſtinatóque eis loco ſint apud Dominum, cui etiam compaſſi ſunt. Non enim præſens complexi amauerunt ſeculum, ſed eum qui pro nobis mortuus eſt, & qui propter nos à Deo eſt reſuſcitatus. De epiſtolis eius ita ſcribit: Scripſiſtis mihi & vos, & Ignatius, & quũ quis in Syriã ierit, literas ad vos perferat. quod quidem curabo, opportunum nactus tempus. Et rurſum: Epiſtulas Ignatij ab eo ad nos miſſas, & alias item, quas nobiſcum habuimus, ita vt iuſſiſtis, ad vos miſimus. Quæ quidem literis hiſce noſtris ſunt adiunctæ, quibus multum adiuuari poteritis. Complectuntur enim fidem, & patiẽtiam, & ædificationem omnem, quæ ad Chriſtum noſtrũ refertur. Romæ porrò quum priùs varia tormenta pertuliſſet, neque quicqnam de conſtanti decentique ſua ſentẽtia remiſiſſet, poſtremò in medio theatro duobus leonibus obiectus, martyrio eſt defunctus, & carnes quidem eius atque oſſa teneriora beſtiæ deuorarũt: quæcunque autem firmiora reliqua fuere, multo deinceps tempore Roma Antiochiam ab ſodalibus ſectatoribúſque eius ſunt perlata. Hæc de ipſo diuino Ignatio.

præclarũ exẽplum τῆς πειθαρχίας, hoc eſt, obedientia quæ magiſtratibus debetur.

Locus ſanctorũ poſt obitum.

Ignatij martyrium.

De papia Hierapolita: & quæ ab eo, præter communem opinionem, memoriæ ſint prodita. Cap. 20.

Papia Hierapolitani antiſtites res.

De verbis Domini libri eius.

PApias verò Hieropolitanus, & ipſe vita Apoſtolica clarus fuit, multaque Eccleſię ſcripta reliquit: quorum quinque tantum, quæ Dominicorum ſermonum expoſitionem inſcripſit, circunferuntur. Eorum Irenæus quoque mentionem facit, ita inquiens: De iis Papias, Ioannis quidem auditor, Polycarpi autem ſodalis, vir priſcus, ſcripto teſtatur, in quarto voluminis ſui libro. Quinque enim compoſuit. Papias porrò ipſe, in procemio ſcriptorum ſuorum, ſe oculis ſuis Apoſtolos non vidiſſe, ſed fidei profeſſionẽ ab eis qui illis noti atque familiares fuerint, addidiſſe, hiſce verbis innuit: Non grauabor enim, inquit, quæcunque à presbyteris rectè didici, ac rectè memini, veritatem eorum interpretatione confirmãs, tibi exponere. Minimè enim iis ſum, vt multi, delectatus, qui multa dicerent, ſed qui vera docerent: neque qui aliena, ſed qui à Domino, & ab eis quibus cum ipſa veritate conſuetudo fuit, de fide tradita præcepta commemorarent. Quod ſi quando aliquis presbyterorum ſectator adueniret, eorum ipſorum requirebam ſermones quid ſcilicet Andreas, quid Petrus dixiſſet: quid Thomas, aut Philippus, aut Simon, aut Iacobus: aut quid Ioannes, aut Matthæus, aut quid alius quiſquam Domini diſcipulorum: aut quid etiam Ariſtion, & Ioannes presbyter, & ipſi diſcipuli Domini dicant. Non enim tantum me libris adiuuari, quantum viua & præſenti voce, arbitratus ſum. Notandũ porrò eſt, bis eum in ſcripto hoc Ioannis nomine vti: primò quidem vbi Apoſtolorum nomenclaturam inſtituit, vt dilectum illum intelligere liceat: ſecundo autem loco, Ariſtionem & Ioannem adiicit: & presbyterum vocat. Cuius quidã ignorantes † commune cum Apoſtolo nomen, poſteriores duas Ioannis epiſtolas, & Apocalypſim, Apoſtolo ipſi adſcripſerunt. Epheſi nãque presbyter quoq; iſte vixit, vbi etiam nunc duo extare dicuntur monumenta, quæ eodẽ nomine Ioannis feruntur. Quandoquidem autem idem Papias quoque admiranda quædam in libris ſuis refert, à deceſſoribus ſuis per manus ſibi tradita, agedũ de eis quoq; pauca dicam. Statim enim Philippũ, eũ qui Hierapoli fuit, & filias prophetiſſas, vt antea dictũ eſt, habuit, vnũ ex duodecim Apoſtolis, non ex ſeptẽ illis diaconis, qnos in Actis recenſet Lucas, fuiſſe memorat: & ſe cum filiabus eius colloquutum eſſe ait, vnde intellexerit ætate ea mortuũ quendã reſurrexiſſe. De Barſaba ſanè quidẽ, qui Iuſtus cognominatus in Actis dicitur, illud refert: quod veneno peſtifero hauſto, nihil ſenſerit per Domini gratiã detrimẽti. Sed & aliã plurima ex maiorum ſine ſcripto traditione accepta, vt parabolas & doctrinas Seruatoris quaſdã, & item alia fabuloſè quodã modo commemorat. Mille quoque annorum poſt mortuorũ reſurrectionẽ fore dicit Chriſti regnũ corporaliter in hac terra producendum. quod illum ignorantẽ promiſſiones arcano quodam myſterio eſſe editas, ita craſſius accepiſſe credo: quippe qui mente acri non fuerit, id quod ex oratione eius cõiicere licet. multos tamẽ in eandẽ æmulationẽ, vetuſtatẽ viri admiratos, pertraxit: ſicuti Irenæus, & ſi quis præterea alius eiuſdẽ cũ illo eſt ſententiæ & opinionis, oſtendit. Quin alias etiam ſe, ab eis qni dicti ſunt, Ariſtione & presbytero Ioãne, traditiones habere dicit: ad quas ſtudioſos reiiciens, quæ de Marco & Matthæo euãgeliſtis tradit, neceſſario hic perſequẽda eſſe putaui. Ita enim ſcribit: Hoc quoque Ioannes presbyter dixit: Marcus, quòd

† τὴν ὁμωνυμίαν.

Philippus Apoſtolus filias prophetantes quoq; habuit.

Mille annorũ Chriſti in terris poſt reſurrectionem regnum.

Qui opinionis & hæreſis eius ſunt, χιλιασταί. hoc eſt, millenarij dicũtur.

Petri eſſet interpres, quæ memoriæ commendauerat, certò & diligenter conſcripſit, nō tamẽ ſeruato dictorum factorúmque Chriſti ordine. Non enim audiuit, neque conſectatos eſt Dominum: ſed poſteriùs: vt dixi, Petri diſcipulus fuit: qui quidem ex vſu auditorum doctrinã ſuã promulgauit, non ordine ſermones & oracula Domini commemorauit. Quapropter minimè hallucinatus eſt Marcus, ſic pleráque ſcribens, vt ea memoria fuerat conſequutus. Vnum enim hoc ſibi in ſcribendo propoſuerat, ne quid eorũ quæ audiſſet, omitteret, néve à veritate aberraret. Matthæus verò ſermone Hebraico librum ſuum compoſuit: quẽ deinde, vt quiſq; potuit, eſt interpretatus. Vtitur idẽ Papias teſtimoniis & autoritatibus ex priore Ioannis, & itidem ex priore Petri epiſtolis. Addit prætereà * hiſtoriã aliam de muliere, quæ multis criminibus apud Dominum per calumniam ſit delata. Et Papiæ quidem ſcripta ad hunc ſe habent modum.

Eam Euangelium ſecundũ Hebræos continet. Euſeb. lib 3. cap. vlt.

De Quadrato & Ariſtide, Apoſtolicis planè viris, qui pro defenſione fidei noſtræ Apologias ſcripſerunt.
Caput 21.

Quadratus & Ariſtides, viri Eccleſiaſtici.

FLoruit autem eo tempore diuinus quoque Quadratus: cui nihil eorum donorum, quæ Apoſtolicos decent ſucceſſores, defuit. Eodem verò & Ariſtides, vir ætate ea ingenti fidei noſtri æmulatione & ardore flagrans. Ambo doctrina, feruore, & vitæ Chriſtianæ moribus pares: ambo etiam orationes ad Ælium Hadrianũ, qui Traiano in imperio ſucceſſit, quibus Chriſtianum dogma defendunt, cõpoſuerunt, quum improbi quidam homines eccleſias vrgere atq; perſequi aggrederentur. In quibus orationibus videre eſt, non exigua eorum virorum ſplẽdidæ mentis Apoſtolicæque & rectæ doctrinæ indicia. Quadratus quidem certè priſcam ſinceritatem & fidem ſuam ſatis declarat iis ipſis quæ ſequuntur verbis: Seruatoris autem noſtri opera
» ſemper præſto fuere. Ingens eſt enim eorum qui
» ab eo ſanati ſunt, multitudo. Multi qui à mor-
» tuis reſuſcitati ſunt, non ſolùm quum curarẽtur
» & exuſcitarentur, ſed poſtea etiam viuentes cõtinuè apparuerunt: & non tantùm quum Saluator in terris verſaretur, verùm poſt diſceſſum quoque eius longo vixerunt tempore, adeò vt nonnulli etiam ad noſtram durauerint ætatem.

Quæ etiam ſub Traiano Iudæis acciderint clades.
Caput 22.

Chriſtianiſmus florens.

AC res quidem noſtræ ita florebant, quotidianúmque incrementum capiebant, radicibus Apoſtolicorum virorum, qui tum multi in vita erant, doctrinæ altè actis, & ſanctorum martyrum ſanguine vbertim rigatis. Iudæorum autem natio frequentibus, aliiſque ſuper alias accumulatis cladibus admodum accidebatur. Decimusoctauus imperij Traiani agebatur annus, quum Iudæorũ rurſus excitatus eſt motus: qui quod reliquum eius populi fuit, ſuſtulit. Quum etenim grauis & ſeditioſus eos afflaſſet ſpiritus, qui iram vindictámque vehementiùs commouit, tumultum aduerſus ciues ſuos Græcos in ciuitate Alexãdrina, in Ægypto, & vicina ei Cyrene conciuerunt. Quo deinde paulatim gliſcente, qui proximè conſequutus eſt, anno

Noue Iudæorum clades ſub Traiano apud Alexandriam & Cyrenem, atque in Ægypto.

Iudæi hic duce habuerunt Andream.

E maximum conflatunt bellum * Tenebat tum cum imperio prouinciam Aegyptum Lupus. Et primùm quidem Iudæi ſuperiores eſſe: Græci autem ex turpi & fœda fuga congregati, ex improuiſo Iudæos, Alexandriæ adoriri, & partim ferro cædere, partim captiuos abducere. Itaque qui Cyrenæ erant, ſubſidio tali amiſſo, cunctam percurrunt Ægyptum, quam Lupus adhuc adminiſtrabat: & quam poſſunt, impunè inferunt cladem. Ea re permotus Traianus, Martiũ Turbonem eò cum valido mittit exercitu, qui cum Iudæis cominus congrederetur: & claſſem maritimam, peditum equitúmque conſequuntur auxilia. Martius porrò breui multis variiſq; certaminibus commiſſis, bellóque fortiter confecto, plurimas myriadas Iudæorum, non Cyrenaicorum ſolùm, verùm Aegyptiorum quoque, qui regi ſuo Lucæ (ita enim dicebatur) auxiliaria tulerunt arma, contrucidat. Veritus autem Traianus, ne illi quoque qui in Meſopotamia erant,
F pari modo popularibus ſuis bellum inferrent: Lucio Quinto mandat, vt prouinciam ſuam Iudæis oppreſſis repurget. Quapropter ille occultè copiis militaribus cõparatis, illos aggreſſus, tantam eorum ferro concidit multitudinẽ quãta non facile ſub numerum cadere poſſit. Eámq; ob cauſam Lucium prouinciæ Iudææ præfecit imperator: ſicuti id quoq; probati Annalium ſcriptores memoriæ prodidere.

Lupus Aegypti præfectus.

Martius Turbo.

Item in Meſopotamia.

Lucius Quintus Iudææ præfectus.

* *In motu iſto Iudæi cædibus contenti non fuerunt, ſed humanis carnibus veſci cœperunt. Cyprij etiam ab eis ingenti clade, duce Iudæorum Artemione, ſunt affecti Iudæi conſpiratione facta, paſſim ducentena & quadraginta millia hominum contrucidarunt Dion. Oroſ.*

De Traiani moribus & operibus, ſtructuriſque eius, quas Antiochiæ fieri curauit: & de quinque martyribus fœminis. cap. 23.
G

TAm ſtudioſus autem fuiſſe fertur a Traianus iuris & iuſtitiæ, & tam ab improbitate alienus, vt aliquando enſem ſtrictum præfecto vrbi in conſpectu omnium dederit, atque dixerit b: Cape ferrum hoc, & ſiquidem rectè imperium geſſero, pro me: ſin aliter, contra me hoc vtere. Idem Dacos vicit, & de eis triumphauit c. Sub eo quoque Perſæ ad Antiochiam vſque excurrerant: eique vrbi per pacis conditiones captæ, tributum ſimul & præſidiũ impoſuerant. Cõtinuò ſuis auxilium fert imperator: & quum ad fines eorum veniſſet, † per notas illis ſcribens, clàm ſignificat, vt præſidium quod ibi Perſarum rex reliquiſſet, necarent ſe ad auxilium eis ferendum, Perſicúmque metum tollendum, præſtò adeſſe. Illi, quod iuſſi fuerant,
H faciunt d. Et ipſe cum Perſis prælio congreſſus, rege eorum cæſo, clariſſimáque reportata victoria, quem voluit eis regem dat. Et inde in eam vrbem victor ingreſſus, multis eam ædificiis exornat, multos etiam Chriſtianos interimit. In quibus, e & quinque virgines fidẽ palàm profitentes comburit, & oſſibus earum ad ſummum combuſtis, cineribúſque æri commiſtis, ahena quædam & alia vaſa fieri curat, eáque publico lauacro, quod ipſe magnificentiſſimè conſtruxerat, dicat. f Verùm enimuerò quicunq; eò lauatũ ingrediebantur, quamprimùm calidas attigiſſent

a Traiani principis æquitas.

b Ego quid. in me, ſi omnium vtilitas ita poſceret. etiam præfecti manũ armaui Traianus apud Plin. iuniorem in Panegyrico.

Traianus quoque ad amicos dixit: Talem ſe eſſe imperatorem priuatis & ciuibus, qualem ſibi ipſe imperatorem priuatus optaſſet.

Idem fiſcum lienem vocauit: quod eo creſcente, reliqui artus tabeſcerent.

c Decebalo eorum duci pacẽ dedit.

† ἐν ἀπορρήτοις ἐμηνυε.

d Traianus Antiochiam à Perſis captã recuperauit.

e Martyrium quinque virginum Antiochiæ.

f Miraculum de earum cineribus.

tigiſſent aquas, caligine ſimul & vertigine correpti, cum impetu inde procurebant & coocidebant. Cauſa verò eius mali cognita, Traianus vt alia ex ære puro vaſa balneo parentur, mandat: priora autem illa in fornacibus conflata, in quinque transformat ſtatuas, eaſque virginum combuſtarum forma & habitu pro balneo collocat.

De Imperio Aelij Adriani, & de ſuprema ſub eo Iudæorum internecione. Cap. 24.

*Aelij Hadriani imperium. b neptis ex ſorore ſua. Dion. * Hoc eſt, quinquies centena & octuaginta millia. c Extremum Hieroſolymorum excidiũ, & gentis Iudaeorum internecio ſub Hadriano. d Iul. Seuerus in Iudaam miſſus ab Hadriano, arces 50. diruit, & vicos 980. ferro & igni vaſtauit: Dion. Oroſ. lib. 7. cap. 13. Ariſton vellens hiſtoriarum ſcriptor. e Recidiua Hieroſolyma Aelia dicta. f Hadriano polis condita.*

VNdeuiginti annis, & menſibus ſex, Traianus imperium adminiſtrauit: & moriens, id Hadriano *b* ſororis ſuæ viro reliquit. Publica is ſtatim ciuitatibus remittit debita, & vectigalia multa Romanis donat, vnde ei in vrbe diuini decreti ſunt honores. Nicæam & Nicomediam, B quæ motu terræ multum detrimenti cœperant, firmo circundat muro. Leges quoque ad Draconis & Solonis Athenienſium legiſlatorũ imitationem promulgat. Rebellaſſe etiam ſub ipſo Iudæos, & templum Hieroſolymis reſtituere voluiſſe, dicũt. Qua de cauſa Hadrianus *c* quinquaginta & octo myriadas eorum vno die interfecit: & quæcunque ex vetuſtis ædificiis reliqua adhuc fuerant, diruit prorſus, *d* & ſolo ita æquauit, vt ne lapis quidem ſuper lapidem permaneret, & oraculum Seruatoris ad exitũ ſuum perductum, verborum eius certitudinem corroboraret. ciuitatiſque totius pomeriis plurimùm contractis, denuò eam ſuo ſub nomine excitauit: & appellatione ſua ei impoſita, *e* Æliã vocauit, atque in ipſo templi adyto ſtatuam ipſe ſuam collocauit. Quam ſi quis non ineptè abominationem deſolationis nominet, in loco ſancto, iuxta Seruatoris dictum, ſtantem, minimè is iudicio meo errarit. Solis autem Græcis incolẽdam eam dedit. Idem Hadrianus templum etiam Cyzici extruxit, maximum & celebertimum: & item vrbem eam quæ hodie quoque nomẽ eius obtinet, *f* Hadrianopolim. Quę verò & Ariſton Pellæus de poſtrema Iudæorum obſidione literis prodiderit, commodum fuerit ex verbis eius cognoſcere. Porrò rebellione atque defectione Iudæorum longiùs rurſum progreſſa, Rufus Iudææ præfectus, acceptis ab Imperatore militaribus copiis, & vecordia eorum, pro occaſione bene gerendæ rei, ſubinde vſus, infeſtis contra eos ſignis eſt progreſſus: & plurima paſſim millia virorum ſimul & fœminarum, atque etiam D puerorum concidit, belliſque iure loca eorum direpta in poteſtatem ſuam redegit. Dux Iudæorum tum Barcochebas erat, quod nomen ſtellam ſignificat: cæterà vir ſanguinarius & prædator: ex nomine autem ſuo perditis mãcipiis prodigioſè perſuaſerat, cœlitùs ſe lucem demiſſum eſſe, quæ afflictos atque oppreſſos illuſtraret. Quam maximè autem bello flagrante, decimo octauo imperij Hadriani anno, ad Bitheram ciuitatem munitiſſimam, nec ita longè à Hieroſolymis ſitam, quum diuturnior obſidio inſtituta, rebelléſque & rerum nouarum ſtudioſi, fame ac ſiti ad extremum exitium tedacti eſſent, & qui eis tantæ vecordiæ autor fuiſſet, dignas per vindictam dediſſet pœnas, gens tota ex eo tempore, vicinam in circuitu Hieroſolymis regionẽ prorſus attingere prohibita eſt. idque ſic conſtitu- A tione & ſanctione Hadriani factum: qui hoc ſic iuſſit, vt illi ne aſpicere quidem ex loco quopiã editiore patrium ſolum poſſent. Ad hunc modũ vrbs Hieroſolymorum Iudæorum populum, antiquiſſimos ſuos colonos, internecione ſumma amiſit, & poſtea ab aduenis culta atque inhabitata, vt Romana planè ciuitas; in Imperatoris Ælij Hadriani honorem Ælia eſt appellata. Ac ſic quidem etiam ſub hoc Iudæi extremum cõtra Chriſtum per furorem perpetrari piaculi luère ſupplicium. Nos autem rurſum ad diuinorum virorum deſcendamus ſucceſſionem.

Barchochebas perduellis iſte, Iuſtino philoſopho & martyre teſte, apud Euſeb. libr. 4. cap. 8. chriſtianos ſolos, niſi Chriſtum abnegaſſent, atque blaſphemus in eũ effent, ad grauiſſima ſupplicia trahi iuſſit. Haduit

ætas quoque noſtra in Germania ſuum Barchochebã, ſtella inſignibus ſuperbum.

Qui ea ætate maximis quibuſque eccleſiis Epiſcopali miniſterio præfuerint. Cap. 25.

Romani pontifices.

DVodecimo imperãtis Traiani anno, quum Fuareſtus põtificatum Romæ octo annos geſſiſſet, Alexander quintus à Paulo & Petro ſucceſſor eccleſiam tegendam ſuſcepit. Qui tertio Hadriani imperij anno, decennio in Epiſcopali functione expleto, Xyſto eam conceſſit. Duodecimo porrò Hadriani anno, quũ Xyſtus decẽnium itidem eccleſiæ præfuiſſet, Teleſphorus ei ſucceſſit. Verùm & hoc vndecimo pontificalis miniſterij ſui anno, vita per martyrium defuncto, vt Irenæus inquit, Hyginus prouinciam eius eſt ſortitus: primo imperij Antonini, qui Pius eſt dictus, anno. Hygino porrò poſt quartum annum mortuo, Pius ſucceſſit. Atque huic rurſum Anicetus, vigeſimo imperantis Pij anno. Anicetus autem vndecim annis eccleſia Romana adminiſtrata, Soteri eam reliquit. Cui C poſt annos octo Eleutherus eſt ſuffectus, duodecimus à Petro ſucceſſor, quum decimumſeptimum annum M. Antonius cum filio Romanum regeret imperium. † In Alexandrina eccleſia Primus, quartus ab Apoſtolis epiſcopus fuit. Ei, quum duodecim annos pontificale obiſſet munus, Hadriano tertium imperãte annum, Iuſtus eſt ſurrogatus. Circiter duodecimum autẽ eiuſdem imperij annum, anno præterea vno & menſibus aliquot intercedentibus, ecçleſiæ eius adminiſtrationem Eumenes eſt ſortitus, quum quidem Iuſtus vndecim ei præfuiſſet annis. Eumenes verò tredecim annis epiſcopatum tenuit. Cui Marcus ſuccedens, decem annis curam paſtoralem geſſit. Marco Celadion ſuffectus, qui quatuordecim annis epiſcopatu functus, ſucceſſorem habuit Agrippinum, nonum eccleſiæ eius ab Apoſtolis epiſcopum. * Apud Antiochenos poſt Heronem, eccleſiam rexit Cornelius. Huic quinto Apoſtolicæ ſucceſſionis gradu Eros ſucceſſit, deinde ſextus Theophilus, & poſt hunc ſeptimus Maximinus. Hieroſolymitanorum autem epiſcoporum tempora literis mandata non ſunt, quos breuis admodum æui fuiſſe cõſtat, quindecim ex ordine, vt quidẽ memoria ſine ſcripto eſt proditum, Hebraici generis omnes, rectéque officio ſuo functos, quòd Chriſti doctrinam & profeſſionẽ probè tenuerint. Quæ res effecit, vt ad epiſcopatum eum ab eccleſia Hieroſolymitana, quę ab Apoſtolorum tempore ex fidelibus Iudęis ferè tota conſtabat, & vſque ad extremam obſidionem perdurabat, ſint delecti. Eorum itaq; epiſcoporũ qui ex circuncifione Chriſtianam profeſſionem ritè ſunt cõplexi, & mutuis Iudæorum ſeditionibus atq;

Pius annis 15. cathedram obtinuit.

† Alexandrinæ eccleſia epiſcopi.

M. Aelius philoſophus, & L. Aelius commodus Verus, Diui fratres aeque iure imperium adminiſtrarũt annis 11. M. Antoninus ſolus annis 4. cum Commodo filio itidẽ annis

Antiochenũ epiſcopi.

Hieroſolymitani.

veſaniæ ſuerunt reliqui, catalogum à primordio E expunere conuenit. Primus itaque fuit Iacobus, frater Domini dictus: ſecundus, Simeon: tertius: Iuſtus: quartus, † Zachæus: quintus, Thobias: ſextus, Beniamin: ſeptimus, Ioannes: octauus, Mathias: nonus, Philippus: decimus, Seneca: vndecimus, Iuſtus: * Lebes, duodecimus: Ephrem, tredecimus: quartuſdecimus, Ioſeph: & quindecimus, Iudas. Quibus poſt euerſionem vrbis, ex gentibus ſucceſſit Marcus. Tot Hieroſolymis ab ipſis vſque Apoſtolicis, ad eũ quem diximus Iudam, ex circuncisione fuerunt epiſcopi. Totidem, vt expoſuimus, aliarum maximarum eccleſiarum gubernatores.

† Alij Zachariam nominant.

** Alij Leuis vocant.*

De Iuſtino philoſopho, eodémque martyre: & de Apologetico eiuſdem Antonino exhibito. Præterea de Egeſippo & Melitone. Cap. 26.

HAc ipſa ætate Hadriani, Iuſtinus etiam ex philoſophis martyr, inter præcipuos eſt F habitus, germanus & ſincerus veræ philoſophiæ amator, & in Græcorum diſciplinis egregiè exercitatus. Sed enim quis qualiſve fuerit, & quemadmodum à Græcorum erroribus ad germanam philoſophiam tranſierit, commodiſſimũ fuerit ex ipſius verbis recognoſcere. Quùm enim aduerſus Græcos & gentiles pro Chriſtianis orationes ſcripſit, quibus repugnare atque refragari illi non poterunt: tum Romæ, vbi vitam degebat, Antonino Pio Imperatori & Senatui Romano pro nobis Apologiam exhibuit, ita eam inſcribens: Imperatori Tito Ælio Hadriano Antonino Pio Auguſto, & Veriſſimo filio Philoſopho Cæſari, & Lucio Philoſophi Cæſaris, & Pij adoptione filio, amatoribus doctrinæ, ſacróque Senatui & populo Romano vniuerſo, pro eis qui ex omni hominum genere G iniquiſſimè inuidia laborant & affliguntur: Iuſtinus † Priſcus Bacchij filius, Flauia noua ciuitate Syriæ Palæſtinæ oriundus, orationem atq; deprecationem hanc obtuli. Et in eadem oratione ſe non temerè, ſed iudicio ad Chriſtianam profeſſionem perueniſſe, ita refert: Ego quidem, qui Platonicis delectarer diſciplinis, quum Chriſtianos calumnioſè deferri audirem, viderémque eos impauidos interritóſque eſſe ad mortem, & quæcunque horrenda mortalibus videntur: conſideraui ipſe mecum, fieri omnino non poſſe, vt illi in flagitiis delicíſque viuerent. Quotus enim quiſque voluptatis cónſectator & libidinoſus, quíque humanarũ carnium dapibus delectetur, bono ſibi mortem eſſe putet? vt per eam cupiditatibus deliciíſque ſuis priuetur: H & non potius illud agat, vt ſemper hanc vitam viuat, magiſtratúſque & leges fallat, necdum ſeipſum ad cædem offerat? In Apologia ea illud quoque ſcribit: Non abſurdum verò fuerit, Antinoi quoque hic meminiſſe, qui non ita pridem deceſſit, quem omnes veluti Deum per timorem colere ſuſtinuerunt: quum quidem omnes probè ſciuerint, & quis fuerit, & vnde prouenerit. Antinoi eius & Egeſippus mentionem infert, qui & ipſe eiſdem temporibus florens, permultas Apoſtolicas traditiones in hiſtoriis ſuis, quarum quinque reliquit libros, recenſet, ſimplici dicendi genere clarè doctrinam Apoſtolicam exponens. In quibus, quùm tempora quib. enituit oſtendit, cum de iis qui primùm idola & ſimulacra ſtatuerint memorat, ac deinceps ad hunc modum infert: Quibus cenotaphia, ſepulchrorúmque ſimulacra, & templa, ad hoc vſque tempus conſtruxerunt. Quorum vnus etiam eſt Antinous, Hadriani Cæſaris ſeruus. Huius ſunt ludi agonales, Antinoij dicti, & ætate noſtra acti. Vrbem quippe cognominem ei Hadrianus condidit. Temporibus quoque eis, pari cum iis quos diximus vitæ inſtituto, paríq; in eccleſiam ardore, Sardianus epiſcopus Meliton fuit: quem ſatis patet, ea quoque ætate floruiſſe. Indicat id defenſio eius, quam pro Chriſtiano dogmate ad Verum ſcripſit, luculentam admodum & vtilem, orationis vrbanitate & perſuadendi virtute auditorem maximè mouẽs atque efficiens.

Iuſtini philoſophi & martyris res.

Apologia eius pro Chriſtianis titulus.

** Alij legunt, Priſci Bacchij filius.*

Martyrum cõſtantia et fortitudine ad Chriſtianiſmũ adductus eſt Iuſtinus.

Antinous eximia formæ puer Hadriano in deliciis fuit. Et in Aegypto mortuo, princeps in vrbem Antinoiam condidit. Templum quoque, ſtatuas, & ſacerdotes inſtituit, ſtellam ſe eius vidiſſe aſſeuerans: Dion.

Agones Antinoeij.

Antinoum iſtum, ſecundũ quoſdam autores, Hadrianus in magicis ſacris Diis ſuis ſacrauit.

Melito epiſcopus Sardianus, Apologiam quoque pro Chriſtianiſmo ſcripſit.

Vt Adrianus edicto pro Chriſtianis publicè propoſito vetuerit, ne in nos indicta & non iudicata cauſa ſæuiretur. Cap. 27.

MEmoriæ mandauit ſapientiſſimus Iuſtinus, Hadrianum pro Chriſtianis literas à Graniano Serenio ad ſe ſcriptas accepiſſe: periniquum eſſe, quòd illi vociferationi populi donarentur, nullóque iuſto prætextu indicta cauſa necarentur. Quapropter reſcriptum is ad Minutium Fundanum Aſiæ proconſulem miſerit, neminem de cætero occidi iubens, niſi legitima iuſtáque præceſſiſſet accuſatio. Reſcriptúmque id in librum ſuum de verbo ad verbum retulit, hæc præfatus: Poſſumus hoc à vobis ex reſcripto maximi & illuſtriſſimi Cæſaris Hadriani patris veſtri, qui ita vt per ſupplicem libellum rogauimus, iudicia exerceri iuſſit, petere: idque nõ tam quòd ab Hadriano mandatum ſit, quàm quòd iuſtam eſſe petitionem noſtram ſciamus. Subiecimus autem epiſtolæ Hadriani exemplũ, vt hac quoque parte, veritati nos niti cognoſcatis. Quæ epiſtola ex Romana in Græcam linguam tranſlata, hanc complectitur ſententiam. Hadrianus Cæſar Minutio Fundano: Literas à Serenio Graniano, viro clariſſimo, cui tu in prouincia ſucceſſiſti, accepimus. Inquirẽda nobis res prorſus eſſe videtur, ne homines innocentes opprimantur, néue calumniatoribus occaſio graſſandi præbeatur. Quòd ſi prouinciales tui, perſequutiones aduerſus Chriſtianos ſuas, proceſſu legitimo pro tribunali probare poſſunt, vnam eam ſequantur viam, neque ſolis petitionibus atque vociferationibus vtantur. In primis enim conuenit, ſi qui ad accuſandum accedere velint, te cauſam legitimè cognoſcere. Itaque ſi quis eos detulerit, atque probauerit contra leges quicquam commiſiſſe, tu pro delicti qualitate in ſententiam aduerſus eos feres, vt mehercules, qui calumniæ cauſa crimen cuiquã intendiſſe cõpertus fuerit, pro maleficij grauitate, in eum modis omnibus animaduertas. Reſcriptũ Hadriani pro nobis editum, tale fuit.

Reſcriptum Hadriani imperatoris pro Chriſtianis.

De ſucceſſore Adriani Antonino, vt & ipſe præfectis in Aſia ſuis ſcripſerit, & perſequutionem Chriſtianorum prohibuerit. Cap. 28.

POſtquam verò is duo & viginti annis imperio adminiſtrato, naturæ debitum perſoluit, Antoninus Pius ei ſucceſſit: ad quem

& ad Senatum Romanum Iuſtinns apologiam ſuam Chriſtianos defendens conſcripſit. A quo ille, & ſimul ab alijs quamplurimis fratribus, qui à prouincialibus in Aſia conuiciis & iniuriis grauibus contumelioſiſſimè exagitabantur, permotus, literas publicè ad Aſiæ populos dedit, quas itidem inferere hiſtoriæ noſtræ eſt viſom.

Reſcriptum Antonini Pij Imperat. pro eiſdem.

Imperator Cæſat Marcus Aurelius Aotonius Auguſtus, Armenicus, Pontifex maximus, Trib. poteſt. xv. Coſ. iij. Aſiæ populis ſalutem. Equidē ſcio, dijs quoque ipſis curæ eſſe, ne tales homines lateant. Multò enim magis illi vindicauerint eos qui ſacrificare illis oolint, quàm vos, qui cootra eos tumultum commouetis: opinionem quoque eorum qoam de vobis conceperunt, vt atheos vos, nullorúmque prorſus deorum criminentor, confirmantes. Quibus præſtabilius etiam eſt, dum accuſari arguíque videntur, pro Deo ſuo mori potius, quàm in vita manere. Proindéque victores euadunt, aoimas ipſi ſuas citius proücientes, quàm vt à vobis perſuaſi, quod vos vultis, faciant. De terrę motib. autem, qui vel fuere, vel adhuc fiunt, non impottuoum fuerit, vos, qui ea de cauſa animos deſpondiſtis, admonere, vt ſcilicet res veſtras cum rebus illorum conferatis. Atque illi quidem liberioribus maioribúſque erga Deum ſunt animis: vos autem toto hoc tēpore, quo cauſas eorū ignorare videmini, Deos & res alias oegligitis, & Chriſtianos à coltu immortalis Dei quem illi venerantur arcetis, & ad mortem vſque perſequimini.

Infideles caſus mundi fatales Chriſtianis adſcribere ſolebant.

Cæterùm de ijs antea quoque multi prouinciarum rectores diuo Patri noſtro ſcripſerunt. Quibus ille reſcripſit, nihil moleſtiæ faceſſendū eſſe illis, præterquàm ſi quid contra Imperium Romanum moliti eſſe deprehenderetur. Quin & ad me multi de eis literas dedetuot: quibus de Patris mei, quem mihi imitandum eſſe duxi, ſententia reſcripſi. Si verò quiſpiam perſeuerauerit cuiquam Chriſtianotum, quòd talis ſit, negociū exhibere, delatus quidem crimine abſoluetur, quamuis talis eſſe compertus ſit: delaror autem ipſe pœnas dabit. Propoſita eſt hæc epiſtola Epheſi, in conuentu publico Aſiæ. Hæc ſic & Antoninos pro Chriſtianis reſcripſit.

De ſancto Euſtathio, qui & Placidas dictus fuit. Item de ſancto Eleutherio Illirici epiſcopo. Cap. 29.

Diui Euſtathij martyrium.

ANtequam autem eiuſmodi ederentur literæ, permulti dicūtur egregiè certamen pro Chriſto pertuliſſe: quorum vnus eriam fuit victoria clarus martyr Euſtathius. Is ſub Traiano D prætoriam gerens dignitatem, Placidas dicebatur, & genere & opibus illuſtris. Quum verò plurimis eniteret ornamentis, poſtremò cœleſti quoque vocatione eſt cohoneſtatus. Etenim in ſolitudine quadam venanti Chriſtus cerui cornibus inſidens apparuit, eúmque arcanæ ſapientiæ conſilio ad ſe pertraxit, & ſimol quæ ei euentura eſſent prædixit. Itaque baptizatus cum tota domo ſua, Chriſto ſe dedidit. Verùm enimuerò occulta & arcana exploratione atque excuſſione, rebus omnibus ſtatim eſt nodatus. Nam opibus honoribúſque omoibus proiectis, vxore etiam & liberis longo tempore caruit. Atque ita ęrumnis ferendis, veluti alter quidam Iob factus: poſtea, quemadmodum & A ille, Seruatoris diſpoſitione, vnà cum vxore & filiis Agapio & Theopiſto, ad priſtinam reſtiturus eſt felicitatem & gloriam. Multis deinde victoriis ab hoſtibus reportatis, quibns magno terrori erat, quum Romæ eſſet apnd Hadrianū, qui de rebus multis eum eſt percōctatus, quòd dæmonibus ſacrificare recuſaret, in æreum taurum igne candentem vnà cum coniuge & liberis coniectus, vitam ibi morte commutauit: quum quidem illis ſic martyrio defunctis, ne pilum quidem ignis conſumpſerit, nec detrimentum aliud attulerit.

Sancti Eleutherij martyrium.

Ea ipſa ætate præſtanti virtute iuuenis Elautherius, in Illyricu erat. Romæ is quoque ortus, matre Anthia, quam magnus ille Paulus ad profeſſionem Chriſtianam perdoxiſſe fertur. Illa verò filium quoque religionis eius hæredem fecit, & Aniceto Romano epi- B ſcopo tradidit: à quo ſacras literas edoctus, ſacro cleri numero inſeritur, & quintodecimo ætatis anno diacuni gradum conſequitur: mox trienmo pòſt presbyter creatur. & deinde viginti natus annos Illyrici epiſcopus deligitur, vita priore ſignis miraculiſque ingentibus edendis tranſacta.

Is ante iuſtam ætatem clericus, diaconus, presbyter, & epiſcopus propter inſignem virtutem & pietatē creatus.

Vbi verò quam plurimis ad Chriſtum perductis, ab Hadriano accerſitus, fidem Chriſti cōnſtantiſſimè defendit, primùm in lectum ferreum ignitum reponitur, deinde in ahenum oleo & aruina feruenti plenum cōiicitur, atque mox in ſoco igne conferto collocatur. Quum autem his tormentis omnibus ſuperior eſſet, in fornacem igne ad ſummum calefactum, qui † primum Ceraborem opificem eius, quòd Chriſti complexus eſſet fidem, exceperat, protruditur. Porrò Eleutherios ex cuſtodia deineeps extractus, indomitiſque equis alligatus, huc atque C illuc trahitur: & vi diuina vinculis eius ſolutis, montem quendam cooſcendit, atque ibi aliquádiu verſatur, cum feris quas cicures reddebat habitans.

† πρῶτον κεράβορα τὸν κατασκευάσαντα ὑποδεξάμενον. Alij Corebonū vocant.

Atque qoum Dei præcepta promulgaſſet, & quingeotos ad diuinum perduxiſſet lauactum, rurſum in cōſpectum Imperatoris pertractus, beſtiis obiicitur: & quum ab iis quoque ſaluus conſeruaretur, ex militibus duo impetum in eum faciunt, atque occidunt. Mater etiam filio vitam finienti circumfuſa, itidem vt ille, martyrij coronam excipit.

Matris eius Anthiæ martyrium.

Quædam de Polycarpo Apoſtolico ſucceſſore memoriæ commendata. Cap. 30

Polycarpus Romæ apud Anicetū fuit.

ADhuc Anicetus Romæ eccleſiam gubernabat, quum Polycatpus, Irenæo referente, propter quandam quæ de Paſchate inciderat quæſtionem, Romá venit, atq; ibi cum Aniceto familiariter eſt colloquotus. Sed & alia Irenæus de Polycarpo cōmemorat: quæ præſenti operi adiūgere piū eſſe iudico. In tertio enim cōtra hęreſes bbro, hęc ita de eo refert.

Egregium de Polycarpo Irenæi teſtimoniū.

Polycarpus verò nō modò ab Apoſtolis inſtitutus, cū multis eorum vixit, qui Dominū ipſi viderunt: ſed etiā per Apoſtolos, Smyrnēſi eccleſiæ in Aſia epiſcopus ordinatus eſt. Quem & nos in prima noſtra ætate vidimus. diutius enim vixit, & in multa ſenectute cū magna gloria magnificētiſſimè martyrio obito, è vita exceſſit, ea ſemper docēs quę ab Apoſtolis didicerat, & quæ Eccleſia tradit, quæ videlicet ſola ſunt vera. Teſtātur hoc eccleſię Aſianæ omnes, & qui ad hūc vſq; diē in Polycar-

pi ſucceſſere locũ, quod fidei maioris certiórq; veritatis teſtis fuerit, quàm Valentinus & Marcion, & item alij inſanatum opinionũ autores. qui quum Romã ſub Anicero perueniſſet, multis ex eis qui dicti ſont hæreticis perſuaſit, vt ad eccleſiam Dei redirent, vnam & ſolam hanc veritatem, quam eccleſia tradiderit. ſe ab Apoſtolis accepiſſe prædicans. Extant adhuc qui ex eo audiueriot, Ioanoem Domini diſcipulum Epheſi lauatum aliquando ioiſſe. Cæterùm quum io balneis Cerinthum vidiſſet, illorum inde profugiſſe, atqoe dixiſſe: Fugiamos obſecro, ne balneum, in qoo Cerinthus veritatis inimicus eſt, concidat. Ipſe quoque Polycarpus, quum ei Marcion in conſpectũ veniret, & diceret, Noſce oos: reſpondit, Noſco, inquiens, noſco primogenitum Sathanæ. Tanta apoſtoli & diſcipuli eorum religione fuerũt, vt oe verba qoidẽ communicarent cum quopiam eorum, qui veritatem adulterant atque deprauãt. vt Paulus etiam dixit: Hæreticum hominem poſt voam atque alteram admonitionem deuita, ſciens quòd ſubuerſus eſt qui eiuſmodi eſt, & delinquit, proprio iudicio ſuo cõdemnatus. Eſt autem & epiſtola Polycarpi longiſſima ad Philippenſes ſcripta, ex qua, qui voluerint, quíque ſalutis ſuæ curam geſſerint, ſimul & ſpecimeo fidei illius, & doctrinam veritatis diſcere poterunt. Hęc de eo Irenæus. Multis autem teſtimoniis prioris epiſtolæ Petri Polycarpus, in ea ipſa quam modò diximus, epiſtola ſua vtitur.

Piis Chriſtianis cum hæreticis nihil eſt commercij.

E F

De ſucceſſione eius temporis imperatorum, rebúſque eorum geſtis. Caput 31.

ANtonius Pios viginti tres imperaoit annos: & imperiom Romanum decedeos Marco Ælio filio, & ipſi Antonino dicto, & Lucio fratri eius reliquit. Pius porrò iſte Alexandriæ, Antiochiæ, & in multis aliis celebribus vrbibus lauacra, aliáque plurima publicitùs ædificia, Romæ quoque magnum aquæ ductum conſtruxit. a Atque abrogata veteri C. Iulij Cæſaris lege, qua Senatorio viſo de bonis ſuis teſtari nõ permiſerat, niſi dimidiam eorum partem, qui pro tempore ſoturus eſſet, Principi relinqueret, omnibus, per cooſtitutionem, liberam dedit poteſtatem de facultatib. ſuis, ita vt vellent, diſponẽdi. Marcus autem filius eius iuſtam illam legem tulit, qua parentibus liberi ab inteſtato ſuccedunt. Idémque ſanxit, vt filio, qui in teſtamento præteritus, à parentibus * debitam gratiam non retuliſſet, quadrans paternæ † hæreditatis detur. Noo diutius autem quàm vndecim annis. b Lucius in imperio vixit. Antooinóque philoſopho id reliquit, qui & ipſe octo propè annis imperauit: & quum vnum & ſexaginta circiter ætatis annos expleuiſſet, c ad Vẽdobonam deceſſit. Iis imperantibus, multi & apud Græcos præclari extiterunt poëtæ: oratores quoque & Medici, omnis denique Philoſophiæ periti viri. in quibus Hermogenes rhetor, & Ariſtides orator nobilis, Galenus, Oppianus poëta, Alexandrinus Apollonius, eiúſq; filius Herodianos, Grãmaticæ artis aotores, atque item alij fuere, qoos longum eſſet in præſentia enumerare. Illud ſcire conuenit, d Marcum Antonium filio ſuo inſtitutionis Imperialis librum à ſe compoſitum reliquiſſe, omnis generis profanorum exemplorum & diſciplinæ plenum. Non apud Græcos verò tantum inſignes tum, verumetiam in profeſſione noſtra plurimi maximíque, de quibus in ſequeoti agemus hiſtoria, floruere viri.

G

Antonini pij acta quædam. T. Aurel. Antonius Pius, Hadriani gener, ab eodẽ in filium adoptatus fuit: ſicuti & ab hoc M. Antonius gener, L. autẽ Annius Antonius nepos Antonini pij fuit. M. Antoninus, qui & philoſophus dictus.

L. Annium Antoninum Verum imperij ſocium ſibi adſciuit. Et tũ primùm Rom. reſpub. duobus æquo iure imperantibus paruit, quum antea ſingulos ſemper habuiſſet Auguſtos.

Vtrúmque Hadriani iuſſu Antoninus pius adoptauit.

* ἀχαριςοῦμενος.

† hodie legitima dicitur.

a Lex de ſenatoriorum teſtamentis. b L. Verus apoplexia interijt inter Altinum & Concordiam, cum fratre in vehiculo ſedens.

c M. philoſophus in pannoniis obiit ad Vendobonam, quam nonnulli Viennam eſſe volunt.

d Magna hunc diligentia curáque educauit, accitis vndique viris doctrina claris, maximáque propoſita mercede, uti mores pro ſe quiſque filij ingeniúmque excollerent. Herodianus.

VI Iuſtinus philoſophus religione Chriſtiana, & ſcripto, & ſine ſcripto, egregiè defenſa, martyrio pro Chriſti nomine ſit exornatus. Caput 32.

EO tẽpore adhuc Ioſtinus, cuios paulo antè fecimus mentiooem, enituit. & quum, qoos diximus, Principibus aliam etiam pro dogmate noſtro defenſionem obtuliſſet, & contra oppugnatores Græcos & Iudæos, in faciem eorum Chriſtiani profeſſioni patrocinatus eſſet, atqoe etiam hæreticorum vanam linguæ loquacitatẽ, oocentémque mentis inſaoiam luculentis orationibus retudiſſet, fidem ooſtram firmis adamantiníſque propugnãs, rationibos, abundéq; veritatem certitudinémque eius demooſtrans, corona martyrij ſeipſum exornauit. Cui Creſcẽs quidam philoſophus, vita morúmqoe æmulationibus Creſcentem, quòd pleráque perperam faceret, falſóqoe io profeſſionem noſtram criminans inneheretur, Ioſtinus conuiciſſet, cum improbis quiboſdam qui magiſtratus gerebant, atque itidem cum aliis, ille conſpiratione contra Iuſtinom facta, tormẽtis quamplurimis eum affecit, & poſtremò gladiis etiam confecit, veræ prorſus ſapientiæ ſectatorem. Ita ille ad deſideratum ſibi Chriſtum tranſiit. Quæ autem paſſurus fuerat, ea antea quoque in ea, quam diximus, poſteriore defeoſione diuinans prædixit, ad hunc modum ſcribens: Ego quidem inſidias & † fuſtuarium expecto à qoopiam, qui alicuius ſit nominis, vel ab ipſo etiam Creſcente inſipiẽte, * arrogantiæ quippe magis quàm ſapientiæ amante. Indignos namque eſt, qui philoſophus & ſapientię amator dicatur: propterea qoòd publicè de rebus quas ignorat, videlicet quòd Chriſtiani athei prorſúſque ſine Deo & impij ſint, aſſeuerat, ad gratiam & libidinẽ eorum qui ab eo ſunt in errorem ſeducti, id faciens. Si enim doctrinam Chriſti, quam non attigit, reprehendẽdo proſcindit, improbiſſimos eſt: idiotis atq; indoctis hominibus multò deterior, qui ſępe de rebus quas ignorãt, loqui, & falſò teſtificari ſuperſedent. Sio Chriſtianam profeſſiooem didicit, aut amplitudinẽ eius nõ intellexit: aot certè intellexit, & ne Chriſtianus eſſe ſuſpectus fiat, nos criminatur. itaqoe lõgè adhuc eſt importunior, nihil ingenui & liberalis ingenij habens, vtpote inepta & abſurda opinione vir, timoríq; ſordido obnoxius. Hęc Iuſtinus. Quod autẽ iuxta ſuam ipſius prædictionẽ à Creſcente qui autor initæ cõtra eũ cõiurationis fuit, ſublatus ſit,

H

Iuſtini philoſophi martyrium.

Idem martyrium ſuũ prauidit, & prædixit.

ἀφιλοσόφου καὶ φιλοκόμπου.

† ξυλῳ ἐντιναγῆναι.

Vtinam hoc de idiotis ſeculi noſtri dicere liceret.

Creſcens philoſophus Cynicus Iuſtino mortis cauſa fuit.

Tatianus

Tarianus ſaȝis teſtatur, vir egregius, qui primam ætarem Græcorũ diſciplinis doceudis conſutupſit, magnámque in eis laudem eſt conſequntus, quique nõ pauca memoria digna nobis etiã ſcripta reliquit. Is itaque in oratione ſua ad Grẹcos ita ſcribir: Et Iuſtinus admirarione omniũ digniſsimus, rectè eos de quibus diximus, perſimiles eſſe prædonibus exclamauit. Deinde aliis quibuſdam, de philoſophis, rebus expoſitis, infert Itaque Creſcens ab ineunte ætate in magna verſatus vrbe, † laſciuia quidem in pueros, omnes exuperabat. Auaritiæ autem valde deditus erat. Qui verò aliis mortis contemptum ſuadebat, ita eam ipſe metuebat. vt Iuſtino mortem, veluti magnum aliquod malum, concinauerit: propterea quod ille veritatem prædicans, philoſophos helluónes atque impoſtores eſſe coarguir. Atque hæc quidem Iuſtino martyrij cauſa fuit.

παιδεραστίᾳ.

De aliis martyribus, quorum ipſe Iuſtinus in ſingulari quodam libello meminit. Cap. 33.

IDem verò in Apologia ſua, aliorum quoque ante ſe martyrum meminit. & argumento propoſito percommodè ſubſeruiens, illud etiam addit. Mulierculam rerum malarum vſu temerariam, viro itidem luxurioſo iũctam fuiſſe. Vt autem ea myſticam Chriſti profeſsionem alicunde perdidicit, quùm ipſam moderatam continentémque vitam complexam eſſe, tum idem quoque marito ſuaſiſſe: propterea quod illi æternũ illum ignem, quæ impudicis & voluptuariis paratus ſit, indicaret, & ſubinde promiſſiones quoque æternorum bonorũ proponeret. Sed enim quũ multa ſæpe dicendo, nihil apud eum efficeret, & ille in procaci petulantia ſua permaneret, mulierem improbis moribus ſuis à ſe alienauit. Illa enim impium eſſe iudicans, cum tali deinceps viro conſueuiſſe, qui præter naturæ leges modis omnibus per libidines varias voluptatem conſectaretur, ſecedere ab eo conſtituit, Vt verò eam propinqui, pro autoritate ſua, ab eo conſilio ſunt dehortati, ſpémque ei fecerunt, virum in melius mutatum aliquando iri, manere cum eo eſt coacta. Poſtquam verò maritus Alexandriam profectus, longè etiam deterior factus eſſe dictus eſt: mulier verita, ſi de cætero eodem cum illo lecto eadémque menſa vteretur, ne impietatis quoque eius fieret particeps, miſſo illi repudij libello, ab eo ſeiuncta eſt. Ille porrò quum coniugis ſuæ cauſa lætari debuiſſet, quæ ſcilicet priori ſuæ vitæ nuncium remiſiſſet, ſimúlque ebrietatem, laſciuiam, & (vt vno verbo dicam) improbitatem omnẽ, vt amplius cum ſeruis aliiſque turpis quæſtus gratia impudicis non congrederetur, nec in libidinum cœno volutaretur, valere iuſsiſſet, ipſi quoque vt meliora ſequeretur ſuaſiſſet: tantũ abeſt vt id fecerit, vt ab ipſa ſtatim diſceſsione, accuſationis libellũ, Chriſtianã eũ eſſe, Imperatori obtulerit. Mulier porrò citata, ſupplici quoq; libello Principi dato, petiit ſibi permitti, vt rẽ familiarẽ ſuam primùm conſtituere, ac deinde accuſationi ei reſpondere poſſet. Quod quũ illa impetraſſet maritus accuſatione abolita, illã quidem dimiſit ad Ptolemẹum autẽ quendam, qui illam pietatis profeſsionẽ docuiſſet, eſt conuerſus. Eum dolo A aggreſſus, vt in vincula cõiiceretur, effecit. Centurioni enim cuidã ſibi amico perſuaſit, vt Ptolemæũ arreptum, hoc tantum interrogaret, an Chriſtianus eſſet. Illum quippe veritaris amantẽ miniméque fraudulatum aut mendacẽ, ſtatim ſe Chriſtianum eſſe profeſſurum. Itaque in vincula ille coniectus, longo tẽpore à Cẽturione eſt tortus Poſtremò, vbi ad Vrbiciũ præfectum adductus, & ab eo interrogatus eſt, propterea quòd Chriſti doctrinam conſectatus, ſibi eſſet conſcius, diuinæ virtutis doctrinã eſt profeſſus. Qui enim neget, vel quia profeſſionem damnet, id faciat: vel quia indignum ſe & alienum à re tanta eſſe ſciat, non profiteatur. Neutrũ autem veri Chriſtiani eſt. Vrbicius igitur propter eam profeſſionem duci Ptolemæum iuſſit, Lucius autem B quidam, ipſe Chriſtianus, tum ibi aſtabat: qui improbato atque damnato iniquo Vrbicij iudicio, Quæ malùm ratio hæc eſt, inquit. Numquid infamis maleficij vir hic admiſiſſe conuictus eſt? An quòd Chriſtiani nomine tantum is gaudet & gloriatur, propterea ad puniendum eum commotus es? Non hoc decet Imperatorem Pium, non Imperatoris filiũ Philoſophum. Non ita, vt ſacro Senatui conuenit, iudicas Vrbici. Et ille non aliud ad Lucium dixit, quàm eum quoque talem ſibi, qui hactenus latuiſſet, videri. Idque ille quum maximè aſſeueraſſet, abduci eum ſimul præcepit. Cui ſe gratiam quoque ille debere profeſſus eſt: à malis quippe dominis ſe liberari, & ad Deũ patrem & ad regem optimum tranſire. Ad quos tertius alius itidem acceſſit, in quem ſupplicio quoque eſt animad- C uerſum. His ita commemoratis. Iuſtinus ea quæ ſuprà expoſuimus, ſubiicit verba: ego quidem inſidias & ſuſtuarium expecto, &c. Multa verò is quoque diuina probè inſtructus doctrina, edidit ſcripta, cœleſti ſapientia ſupremáque ſcientia referta. De quibus in eo qui ſequitur Tomo, commodè dicemus,

Mulier impudica marito nequam conuncta, ſimul atque chriſtiana eſt facta & maritus ad frugem bonam perduci non potuit, improbitati iuncta & marito ipſi nuncium remiſit.

Ptolemæus mulieris eius caſte chriſtes deferente marito martyrio aſſicitur.

Chriſtianus homo veritatẽ loquitur & chriſtianiſmũ non negit.

Ptolemæo martyri Lucius martyr adiungitur. Spectatũ ingenua & Chriſtiana libertatis dicẽdi exemplum.

Tertius quoque ſuperioribus duobus additur martyr.

De aliis, qui in Aſia martyrio fortiter ſunt perfuncti Cap. 34.

MVltos verò & alios martyres in Aſia fuiſſe conſtat, priuſquam M. Aurelius Antoninus Iuſtini aliorúmque Chriſtianorum libellis permotus, epiſtola, quam paulo antè retulimus, ad Aſiæ populos miſſa, perſequutionem cohibuit: quo tempore in maximis Aſiæ moribus & ingenti tumultu, Apoſtolorum ſectator D Polycarpus martyrio eſt defunctus: qui poſt Bucolum admirandorum operum effectorem, Smyrnæorum eccleſiæ præfuit. Martyrium verò eius, in ſcripto hodie quoque circũfertur, quod in perſona eius quam in Aſia rexit eccleſiẹ, ad eccleſias Ponti editum. extremum eius vitæ actum clarè exponit. Vnde aliqua noſtro quoque operi inſerere placuit. Verba eius hæc ſunt. Eccleſia Dei quẹ Smyrnẹ eſt, eccleſiæ Dei apud Philomelium, omnibúſque vbique ſanctæ Catholicæ eccleſiẹ parœciis, miſericordia, pax, & charitas Dei patris, & Domini noſtri Ieſu Chriſti multiplicetur. Scripſimus vobis fratres de martyrib. & beato Polycarpo: qui veluti ſigno ſuo fidei profeſsioni impreſſo, per martyriũ ſuum perſequutionem cohibuit. Et initiũ ſcribendi faciũt ante Polycarpum, de martyribus aliis, quorũ egregia

Martyriũ ſancti Policarpi.

Scriptũ eccleſia Smyrnæorum ad eccleſias Ponti.

admirâtur certamina, quibus illi ſpectatores ad- E admirationem extitere. Quidam corũ ita flagris xd interiores vſq; venas & arterias ſunt cæſi, vt in abditis ſinubus ſecreta corporis mẽbra & ipſa viſcera conſpicerentur. Quidam humi teſtis marinis aliiſque acutis ſpiculis conſtratis, ſuper ea collocati, atq; huc & inde raptati ſunt. Et mox plurimis omnis generis pœnis, tormẽtis & cruciatibus afflicti, poſtremò beſtiis ſunt obiecti. In primis verò martyrio enituiſſet dicunt Germanicum qui diuina adiutus gratia, inſitum corpori mortis metũ ſuperauit. Quum enim proconſul ſubducere eum ex reliquorum martyrum numero vellet, parcendum eſſe ætati florenti & formę excellenti prę ſe ferens, nihil id moratus eſt adoleſcens, ſed magna animi cupiditate beſtiam in ſe ipſum pertraxit, eam tantũ non per vim irritans atque concitans, vt ſcilicet quàm celerrimè ab improbis impiorum hominum liberaretur moribus. Tam fortiter certè & pulchrè per mortem F propter Chriſtum martyrium ſuum abſoluit, vt eum multitudo demiraretur, & ad virtutem totius Chriſtianorum gentis cum ſtupore conſternaretur. Requirebatur autem Polycarpus.

Supplicia aliorum martyrũ.

Germanicus iuuenis & martyr generoſiſſimus.

De martyrio Polycarpi epiſcopi Smyrnæi. Cap. 35.

QVod quum ille cognouiſſet, conſtantiam robúrque animi retinens, manere in ciuitate ſua & expectare eos qui illum abducturi erãt, conſtituit. Sed enim presbiterorum eccleſiæ, quas multas prętendebant, precibus victus, in agrum quendam non longè ab vrbe ſitum conceſſit: atque in eo cum paucis habitans, continuè ieiuniis & orationibus incumbebat, pacem omnibus per orbem eccleſiis optans: id quod ei aliàs quoque ſemper diu noctúque facere in more erat. Ibi triduo antè quàm comprehẽderetur, noctu ſomnium, ſeu potius viſionem vidit: G oráte ſcilicet eo, culcitram, quam capiti ſupponere ſolebat, ignẽ derepentè concipere, omnémque conflagrare. Quo viſo conſternatus, è lecto ſurrexit, & rem eis qui ſecum erant expoſuit: debere ſe certò per ignem, vita poſita, ad Chriſtũ migrare, dicens. Magno autem ſtudio inquirebatur: & qui cum eo erant, intima animi amoríſque erga eum actione expugnati, in alium eum abducunt agrum. Confeſtim verò etiam qui eũ perſequebãtur, ad manſionis eius locum adſunt. Et iam veſpera erat, & ipſum ſuperior ædium locus habebat: vnde facile in domum aliam tranſire, & inſidias perſequutorũ effugere poterat. Sed id facere noluit, verbum illud vſurpans: Fiat voluntas domini. Itaque læto hilaríq; prorſus vultu deſcẽdit, ſuauíque ſermone, ac cõpoſito blãdóque more & geſtu, liberaliter illos ad cœnam inuitat. Illi porrò haud aliter quã ſi amici eſſent, H cibo copioſo, ſomno deinde & quiete laxiore, ex itineris labore feſſi, ſe recreant. Ipſe autẽ ſine timore omni, Chriſti gratia plenus, orationi intentus erat: ita vt multi ex illis qui eum audiebant ſtudentes mirarentur, pœnitentiáque afficerentur, ſi autores ipſi fierent, vt tam venerandus & pius ſenex occideretur. De quo, id quod diximus ſcriptũ hæc ſic infert. Poſt quam tandẽ precationem finiit, in qua omnium qui aliquando ſecum vixiſſent, humiliũ & magnorum, clarorum & obſcurorum hominum, omniúmque

Polycarpus in ſomnis videt, quo ſupplicij genere martyrium ſit obiturus.

adeò in orbe toto Catolicarum eccleſiarum fecit mentionem: qui m iam proficiſcendi adeſſet hora, aſino eum impoſitum, in ciuitatem duxerunt, quum quidem magnum eſſet Sabbatum. Proceſſerunt autem ei ſtatim obuiam, † Irenarcha Herodes, & pater huius Niceres, qui in vehiculum ſuum ei tranſlato aſſidentes, ita ſuadebant: Quid rogo mali eſt, ſic dicas, Domine Cæſar: & ſi ſacrifices, ſaluúſque ita maneſ? Ille autẽ primùm eis non reſpondit. Inſiſtentibus autem amplius: Non ſum inquit, facturus quod ſuadetis. Tum illi, quòd ei quę vellent nõ perſuaſiſſent, grauibus virum increparunt verbis & cum impetu ex vehiculo deturbarunt, quo caſu, in crure eſt grauiter læſus. Nihil autem rebus omnibus commotus, aut commoratus, in ſtadium ſuum eſt progreſſus, & progredienti è cœlo vox innotuiſſe fertur: Fortis eſto, & viriliter age Polycarpe. Atque qui hanc edidit vocem, inuiſibilis quidem ille fuit: ſed plures ex hominibus noſtris, qui tum ibi aderant, eam exandierunt. Vt autem eò peruenit, an ipſe Polycarpus eſſet, primùm à Proconſule eſt interrogatus. Qui eum etiam, quaſi cum eo paciſcens, cohortatus eſt, vt ætatis ſuæ haberet rationem, per Cæſaris fortunas iuraret: ea quæ antea feciſſet, per pœnitentiam aboleret: ac ingenti voce exclamaret, Tolle atheos Deorúmque contemptores. Quum autem ad ea verba non permoueretur, neceſſitatem ei imponere Proconſul perrexit, vt fortunam & honorem Cæſaris, quem diminuiſſet, reſtitueret, & Chriſtũ conuiciis inceſſeret. Quod ſi feciſſet, ſtatim eum liberatum iri promiſit. Tum ad ea Polycarpus dixit: Octuaginta & ſex annos ei inſeruio, neque vlla ab eo ſum affectus iniuria. Quomodo ergo animum inducere poſſim, vt per blaſphemiam ei maledicam, qui me ſaluum fecit, Regem meum? Quod ſi diſſimulas, me quis ſim, noſſe, Chriſtianum me eſſe ſcito: atque ſi ſtudio habes profeſſionem noſtram cognoſcere, da locum & tempus opportunum, eámque addiſce. Hic Procõſul: Plebi hoc, inquit, perſuade. Et rurſus Polycarpus: Te equidẽ, ait, ægrè veneratione aliqua dignor. Præceptum enim habemus, magiſtratui & poteſtatibus debitum exhibendi honorem, ſiquidem diuinæ pietatis cultui non aduerſetur. Cum plebe autem, quæ nulla ratione ducitur, quæ mihi eſt communio? Deinde Proconſul: niſi reſipiſcere vellet, beſtiarum ei furentem impetum minatus eſt. Ad quem ille: Acceſſe, inquit, eas: nunquam enim reſipiſcentiam eſſe mihi ſatis probabitur, è melioribus xd deteriora tranſitum: ſed eam quæ à pernicioſis ad iuſta & ſancta opera fit, mutationem. Ibi rurſum iudex igne eum terruit. Et ille: qui mihi (inquit) ignem, qui hora vna extinguitur, minabundus infers, prorſus ignorare videris, eum qui in gehenna impietatis ſectatoribus præparatus eſt ignem ſempiternum. His atque aliis quàmplurimis hinc atque inde prolatis dictis, fiducia ſtatim vir ſanctus repletur vſqueadeò vt iudex ipſe ſtupeſcens, lætum illius vultum atque impauidum animum admiraretur. Atque ille præconem ter ad populum proclamare iuſſit, Polycarpum magna cum libertate ſe Chriſtianum profiteri.

εἰρηνάρχης. Irenarcha huius officiũ eſt, tranquillitatem publicam ſeruare, & viatoribus ſecuritatem præſtare. L. munerum. ff. de muner. & honor. ii etiam delicta notoria, quæ vbique fierẽt, præſidibus denunciabant, Tales in principum curis Curioſi dicuntur c. de curioſ. & ſtationar.

Præceptum πειθαρχίας & obedientiæ magiſtratibus debitæ.

Vera pœnitentia.

profiteri. Tum cuncta multitudo Græcorum, & Iudæorum maximè, qui Smirnam incolentes, in eiuſmodi turbis admodũ tumultuantibus ſubſeruire conſueuerant, vociferationibus confuſis & obſcuris acclamarunt: Pater Chriſtianorum, qui Deos noſtros abolet, quíque nec ſacrificia nec adorandi atque colendi honorem eis præſtare iubet, ad ignem comdemnetur. Eamque ſententiam Philippum † Aſię rectorem, vt ferre maturaret, rogarunt. Oportebat namque virũ prophetici ſpiritus, viſione ſua non excidere. Ac quum id ille annuẽs permiſiſſet, dicto citius res ad exitũ ſuũ eſt perducta. E veſtigiò enim ex populo ocioſa & inutilis turba, tumultuariis actionibus gaudens, & prætere a Iudæorum Smirnẽſium gens, Chriſtianorum inimicis quàm promptiſſimè extrema etiam quęque ſubminiſtrans, ex propinquis officinis & balneis, lingua, ſarmenta, aliamque omnem quę incendio idonea atque accommodata eſt materiam, rapientes, congerunt atque accedendum. Poſtquam flamma multum iam excreuiſſet, veſtibus poſitis Polycarpus, calceamenta quoque detrahere ſibi tentat: non fecerat, præpeditus ſcilicet atque præuentus ſemper à ſuis. Optimo enim viuendi inſtituto atque diſciplina, etiam ante caniciem à familiaribus cohoneſtatus atque cultus fuerat, Ne verò corpus eius tũ attingerent, qui cumque ſuperfuere fidelium, corporis ea parte quã oportuit à ſe ipſo velata ac tecta, in ignem eſt progreſſus: inſignis alicuius arietis inſtar, ſicuti victima & holocauſtum quoddam è magno grege Deo productus, talia ferè ad verbum prius precatus: ô Deus & Domine omnipotens, dilecti & benedicti filij tui Ieſu Chriſti pater, per quem cognitionem tui accepimus: Deo angelorum atque poteſtatum, vniuerſæque creaturæ, ac totius generis iuſtorum, qui in conſpectu tuo viuunt: Benedico te, qui dignatus me ſis die hac & hora, vt reciperem partem in numero martyrum de calice Chriſti, in reſurectionem vitæ eternę cum anima & corpore, in immortalitate & in corruptione Spiritus ſancti. In quibus martyribus ſuſcipi me optarim in conſpectu tuo hodie, velut hoſtiam pinguem & acceptam: quemadmodum pręmanifeſtans atque adimplens preparaſti, Deus verax, & fallere neſcius. Quapropter te de omnibus laudo & benedico. & glorifico per ſempiternum pontificem Ieſum Chriſtum, dilectum filium tuum, per quem tibi ſit cum ipſo in ſpiritu ſancto gloria, honor & laus in ſecula: Amen. Deinceps ea quæ ſequuntur, epiſtola illa, quam diximus, infert: Vt ignem homines accenderunt, & ingens illuxit flamma, miraculum viſum eſt ab eis quibus id quidem videre datum eſt: ex quibus aliqui ſeruati ſunt, qui ea quę accidiſſet, reliquis annunciarent. etenim ignis fornicis ſeu cameræ ſpeciem præbuit, qui quaſi velum nauigij vento inflatum corpus omne circumdedit martyris. Pręterea verò & odor ſuauis, ceu thuris, alteriúſve preſioſi aromatis fragrantis ad nos eſt perlatus. Ad extremũ, quum homines viderent ignem nullam habere vim in martyris carnem, præceperunt cuidam, vt ab exteriore parte cuſpide virum ſanctum confodere. quo facto, tanta vis ſanguinis effluxit, vt ignis violentiã omnem extingueret, Per-multos ſanè ſtupor admirãtes innaſit, tantum intereſſe inter prophanos & ſanctos viros: quorũ vnus hic fuerit, admiratione dignus, Apoſtolicus planè & propheticus vir. Ille porrò qui bonis ſemper inſidiatur, quum tam celebre martyrium eſſe, & virum eum ab ineunte ætate irreprehenſibili viuendi ratione vitam tranſegiſſe, & poſtremò victoriæ coronam & brabium retuliſſe cerneret, quam potuit maximo ſtudio laborauit, vt ſacro illius corpore nos excideremus. Quidam enim Niceten Herodis patrem, fratrem autem * Darcæ ſubornarunt, vt præſidi perſuaderet, ne ita martyris cadauer integrum relinqueret: periculum eſſe dicentes, ne crucifixo illo relicto, iſti hunc tandem colere inciperent. Ita ſuggeſtione Iudæorum corpus igni traditur. Sectatores autem illius, collectis oſſium reliquis, auro quóuis precioſioribus, ſibi eas, quo decuit atque oportuit loco, velut theſaurum conſeruarunt. Et ab eo tempore, cum exultatione memoria eius eſt celebrata. Et res quidẽ celeberrimi Polycarpi talem habuere finem, vnà cum duodecim illis ex vrbe Philadelphia martyribus, qui ſacrum itidem ſtrenuè compleuere certamen.

τὸν ἀσιάρχην. Rufinus vertit munerarium.

exemplum domeſticæ diſciplinæ & honoris eius, qui ſenioribus debetur, &c.

Oratio Polycarpi extrema, rerum cõſcenſuri.

al. Dalca.

XII. Martyres Philadelphini.

De aliis martyribus, qui eodem ipſo tempore vnà cum Polycarpo, martyrio vitam finierunt. Cap. 36.

EAdem hac ętate apud Smyrneos & alia diuerſa martyria fuiſſe, epiſtola ſæpius allegata declarat: in quibus & Metrodorus quidam Marcionis errorem ſequutus, presbyter autem eſſe iudicatus, viuus combuſtus eſt. Præterea inſignis ille martyr Pionius, cuius quidem vel priuatam profeſſionem, vel publicam in mediis populis dicendi libertatem, & fidei defenſionem, præterea tempore perſequutionum hoſpitalem benignámque eorum qui ad ſe confugerent exceptionem, & quum in carcere eſſet, pauidorum plenas conſolationis cohortationes, tormenta etiam, clauorum fixuras, ignis cruciatus, omníſque generis pœnas & excarnificationes, denique ſempiterna memoria dignam mortem, qui cognoſcere velint eos ad eam quæ ſæpe dicta eſt teſtificationem remittimus. Non enim nobis vacat, cyatho vno certaminum ſanctorum martyrum mare metiri. Eodem ipſo anno & Pergami Carpum epiſcopum, & Papylum diaconum, & mulierem Agathonicen, morte pulchra cum aliis quàm plurimis martyrio perfunctos eſſe, memoriæ proditum eſt.

Metrodorus Marcionis ſectæ martyr.

Pionius celeberrimus martyr.

Martyres Carpus, Papylus Agathonice.

De duobus Iudæis, altero qui per arenam, altero qui à pueris mirificè eſt baptizatus. cap. 37.

ADhuc autem M. Aurelio Antonino imperium adminiſtrante, quod tum accidit, non prętereundum eſt ſilentio. Iudæus enim quidam in ſolis aridíſque locis iter faciens, communiter cum viatoribus Chriſtianis pſalmos canebat. Quum verò morbo repentino ita affligeretur, vt crederetur moriturus, atque ibi in locis illis permanſurus eſſe, magna contentione viatoribus ſuis obſecrando inſtitit, ne eum ita præſidio omni deſtitutum relinquerent, ſed vt diuini lauacri participem facerent, ac deinde abirent. Vt autem illi, neque qui præſtare hoc poſ-

Iudæus in locis aridis cum Chriſtianis iter faciens, propter extremam valetudinis neceſſitatem, harena pro aqua baptiſatus.

ſet, (ſacerdote enim opus erat) neque aquæ E copiam adeſſe, quæ in baptiſmo perficiendo, & conſuetudine antiqua, & lege certa & inuiolata requirerentur, cauſati ſunt, & propterea in tanta rum rerũ penuria petitioni eius non annuerunt: Iudęus porrò in ſententia ſua permanſit, & iureiurãdo eos, vt ſibi ſatiſfacerent, adegit. Illi itaque detractis homini veſtibus, arena quę ibi erat pro aqua vſi, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, tertiùm arena in eum coniecta, baptizarunt. Per hanc tam inſolitam & admirandam ſacrorum myſteriorum initiationem, imbecillitate omni tanquam vinculo quodam is ſolutus, longè melius quàm illi validus iam prorſus iter fecit. Poſt quam autem domum ſunt reuerſi, rẽ eam ad Dionyſium Alexandrię epiſcopum retulerunt. Ille verò admiratione ſtupens, eccleſiam de ea conſuluit. Cui viſum eſt, aqua inſuper ad eum modum initiatum, iuxta eccleſię traditionẽ abluendum eſſe: vt ita, quod ſacro ei deeſſet, F ſarciretur. Simile quidẽ accidiſſe etiam ſub Athanaſio Magno, hiſtoriæ tradunt. Verùm æuo etiam noſtro idem factum eſſe nouimus. Chriſtianorũ pueris Hębreus puer familiaris erat: & quùm eis ad mare colentibus natandi inceſſiſſet cupiditas, conſequutus eſt eos Iudæus. Hunc per ludum pueri nudum ad mare ſtantẽ baptizarunt, principiò ſtatim non inuitum: poſteaquam verò & tertiò diuini numinis appellationem nominarunt, & ſimul tertiam merſionem

Idem poſt talẽ baptiſmum conualuit.

In Iudæo eo aqua baptiſmum additus.

Nicephori ipſius ætate puer Iudæus per ludum à pueris Chriſtianis cũ cæremoniarũ omnium obſeruatione baptizatus.

peregerunt, extrema lineæ veſtis textura diſciſſa, & qui circa hæc frequentatur, imaginario amictu facto, in capite eius arcanam myſticámque galeã adumbrarunt: deinde pro cereo dextram ligno tenui armantes, quæ eius ſacri & ritus ſunt, myſteria omnia abſoluerunt: poſtremò & circum vicinum templum pſallentes obambularunt. Vt verò etiam templum ingreſſi ſunt, diuinam receperunt † remunerationem. Idem porrò ex æquo, qui ita baptiſmo initiatus erat, fecit. Quam rem per diligentem inquiſitionem cognitam, qui ibi ſacris præfuit, ad eccleſiam Conſtantinopolitanam renũciauit. Eò puer etiam accitus: quumquidem Iudæi, ne id fieret, multa molirentur. Atque ibi quoque decretum, vt etiam in illo quod deeſſet, iuxta myſterij exequutionem compleretur. atque id eſt factum. Qui puer, vbi ad iuſtam ætatem peruenit, in ſacerdotij ordinem eſt allectus: & * æditus ſeu cuſtos maximi templi factus, etiamnum ibi viuit. Hoc loco finem quoque tertio huic hiſtoriarũ libro impono, qui annos continet centum & duos: initium quippe ſumpſit à Galbæ & Othonis & Vitellij imperio: exitum autem ad Marci Veri, filij Antonini primi, imperij finem habet: quum à mundo condito, quinquies mille† ſexingenti & ſeptuaginta ſeptem: à diuina autem Domini incarnatione & natiuitate, centum & ſeptuaginta duo anni præteriiſſent.

Cæremoniæ circa baptiſmum obſeruari ſolitæ.

Puer is denuò baptiſatus.

† iuxta recentiores cronicos 4149.

ECCLE

ECCLESIASTICÆ HI-
STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS QVARTVS.

Præfatio : de quibus rebus & antea dixerit, & deinceps in quarto hoc libro ſit dicturus.

CAPVT I.

Verus et Antoninus hi, & præterea Diui fratres in Imperio cinsli dicuntur.

PRIMA quidē Apoſtolorum ſucceſſio in diuino Polycarpo, vſque ad Antonini poſterioris tēpora, qui & Philoſophus nominatus eſt, & Lucij Veri frater & in Imperio conſors fuit, durauit. Ac diui Apoſtoli ſimplici in docendo oratione vſi, ſtupeſcendis miraculorum factis orbem terræ, ita vt decuit, ſibi ſubdidere, cœleſti vi atque virtute. & ſpiritus demonſtrationibus omnia efficientes. Qui verò B eis ſucceſſere, aliquanto illis inferiores, virtutē eorum aſſequuri non ſunt : propè tamen vitæ ſplendore ad eos acceſſere, non ita ſimplicem, vt magiſtri eorum, orationem conſectantes. Et primus ſanè Hiſtoriæ huius liber, ſicuti par fuit, Chriſti res omnes expoſuit. Secundus, Apoſtolorum & diſcipulorum eius, quantū licuit, geſta proſequutus eſt. Tertius, primam illorum ſucceſſionē compendioſè recenſuit. In quarto hoc, qui nobis eſt in manibus, commemorabimus, qui poſt illos improbi & impoſtores, noſtra abuſi doctrina, gregi Chriſtiano plurimùm attulere detrimenti. Eis nimirum veluti pernicioſis animatum inſtrumentis & perditionis adminiſtris honeſti pietatiſque inimicus ille, quum ſe contra eccleſiam, aliud eius impugnandæ ſtratagema aggreſſus armaret, eſt vſus. Et quos e- C diuerſò Dei prouidentia illis oppoſuerit viros, qui contra impias illorum hæreſes fortiter rem gerentes, verbiſque veritatis pugnantes, facilè cœpta eorum compreſſere: nomináque eorum doctorum, & ſcripta, & cum qua quiſque hereſi ſit congreſſus, quæue præterea memoratu digna Eccleſiæ reliquerint monumenta, apponam Deinde illuſtria ſanctorum Martyrium certamina exequar. Et quem finem, quæſtio antiquitùs de feſto Paſchæ orta acceperit: præterea de alijs quibuſdam viris, Apoſtolicis dotibus claris, cōmemorabo. Et ſic, Deo adiuuante, extremam quoque huic libro imponam manum. Initium porrò inde ſumendum.

Antea dictorum breuis repetitio.

Dicenderam in hoc libro propoſitio.

De hæreſiarchis : qui eo tempore ſe in eccleſiam Chriſti intulerunt, Saturnino & Baſilide. D *Cap. 2.*

Quibus rebus in orbe propagata ſit.

IAm verbum ſalutis per omnem peragrabat terram, orbémque ipſum quod ab eis fieri potuit, occupabat. Et fidei doctrina altiùs in piorum hominum cordibus radicibus actis, firmū habebat fundamentum, ex Apoſtolica videlicet

A doctrina & vita, & quę inde profluxerunt miraculis: tum autem ex Apoſtolorum ſucceſſorum ſermonibus & libris, qui propter veritatem eorum inexpugnabilem refelli non potuere: inſuper verò ex generoſorum etiā martyrum certaminibus, & luctis.† Perſequutiones enim lætiorem quoque & florentiorem reddere eccleſiam. Communis autem pietatis & religionis noſtræ aduerſarius & hoſtis, quietus eſſe non potuit: Quum enim cerneret, per omnes paſſim regiones Eccleſias luminarium inſtar clarè atque ſplēdidè, per eam quæ eſt in Seruatorem & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fidem, relucētes admodum florere atque vigere, ſaluti hominum ª inimiciſſimus, quum iandudum omnes expertus artes, exteritus perſequutionibus funditùs eas eſſet extirpare conatus, vbi cœptum ſuum fortiter repulſus & martyrum ſanguine propè ſuffocatus, fruſtrà eſſe vidit, alia rem via tentandam eſſe exiſtimans, dolum talem excogitauit, vt viri ſeductores & impoſtores, Chriſtianum ſibi vſurpantes nomen, ſimul & quos cepiſſent fideles in foueam perditionis impellerent: & qui technas illorum ignorarent, eis ſani & ſalutaris verbi diſcendi ſtudium & deſideriū corrumperent & deprauarent. ᵇ Primùm igitur cōtra nos excitauit Simonem: deinde Menandrum, Cerinthum, & Nicolaum, de quibus in ſuperioribus diximus libris. Paruo deinde interuallo, temporibus eis quæ iam commemorauimus, monſtra alia exhibuit. A Menandro namque, ambiguæ bicipitiſque contagionis viperina vis exorta, durarū hæreſum progenuit duces, ᶜ Saturinum & baſilidem. quorū hunc Alexandria, illum Anthiochia produxit: & alter in Ægypto, alter autē in Syria exoſas Deo aperuere ſcholas. Irenæus Saturninum, eadem quę Manandrū ementitum eſſe dicit: Baſilidem autē portentoſas confinxiſſe fabulas, & arcanarum ineffabiliúmque rerum præ ſe ferentur ſcientiam, latentē earum ſenſum & inuentionem in infinitum extendiſſe. Et quum eo tempore quamplurimi Eccleſiaſtici viri obuiam illis, à recta ratione petitis argumentis, euntes, Apoſtolica obtinerent decreta: fuere quoque inter eos qui in libris ſuis contra inſidias talium hereſum † præſeruatiua præcepta reliquerint. In quibus & caſtor Agrippa, reprehenſionem Baſilidis importunitatis edidit: preſtigiáſque eius & arcana proferens, in Euangelium viginti & quatuor libros eum compoſuiſſe ait: Barcámque & Barcoph prophetas,* qui in rerum natura nunquam fuerint, ad barbarorum hominum terrorem ſibi conſtituiſſe, Pythagoricum ſilentium induxiſſe, & res † nullo in diſcrimine ponere docuiſſe: perinde atque tempore exigente, abſque exceptio-

Euangelica doctrina.

οἱ γὰρ διωγμοὶ χαὶ φαιδροτέραν μᾶλλον τὴν ἐκκλησίαν εἰργάζοντο.

ª Diabolus, quum tyrannorum crudelium perſequutione Euangeliū opprimere non poſſet, fraude & verſutia hæreticorum euertere id eſt aggreſſus.

ᵇ primi in eccleſia hæretici, craſſi, ac potius Epicurei & impoſtores manifeſti.

ᶜ Saturninus & Baſilides hæretici.

Saturninus etiam Chriſtum phantaſmate paſſum eſſe docuit, & reſurrectionem negauit. Tertull. de hære. Caſtor Agrippa aduerſus Baſilidē ſcripſit.

† *προφυλακτικὰς ἐφόδους.*

* *ἀνυπάρκτους.*

† *ἀδιαφορεῖν.*

prouidentia diuina hæreſes,per ſeipſas vna cum infamia chriſtiani nominis inuſta, extincta.

de nobis conciperant ſuſpicionem,quaſi nefan- A dis libidinibus, matribus ſororibúſque noſtris commiſceremur, impuróque prorſus ſceleratæ vitæ genere contaminaremur. Sed non diu hæreticos tulit,qui ſalutis noſtræ curā gerit Deus. Nam adulterina eccleſiæ dogmata,quæ paulatim emicuerent, breui ſunt extincta,& à ſeipſis inter ſe abolita, quum alij ſuper alios nouis rebus ſtuderent,atque inter ſe conflictarentur: nō aliter quàm fluctuum commotiones inſurgentes ſubinde,atque decidentes,in varias multiplicéſque abeunt formas, & poſtremò vt nihil eorum appareat euaneſcunt. Contrà, veritatis ipſius cauſa tum incremēta ſua capiebat, magiſque indies augebatur , acceſſionem quandam & robur certum ex hæreticorum inſultu ſumēs.

Eccleſia florēs.

optima abolendarum hæreſum ratio, quam noſtra etiam ætas vtinam ſeruaret.

ἀνυποτάκτων.

Semper enim ſibi conſtabat Eccleſiæ catholicæ B ſplendor & ſtatus: & grauitas eius,modeſtia,libertas, diuinus vitæ morúmque diſciplinæ ordo,doctrinæque ſinceritas,apud Græcos ſimul & barbaros mirificè relucere cernebatur. Atq; illis vt † inobſequentibus tempore diffluentibus, ſimul etiam coorta in doctrinam noſtram inuidioſa calūnia diffluxit:ſoláque quā nos profitemur fides & doctrina ſincerorúmq; dogmatū philoſophia,in graui ſimul & moderato ſtatu ſuo pulchrè atque decenter perſtitit vt deinceps nemo facilè per calumniā contra eā infame quicquā & indecorū proferre auderet. Quā rem veteres,ſi qui aliquādo aduerſus eccleſiæ Catholicæ doctrinā inſurgerent, in primis ſtudio habuerunt,propter impurorum & prophanorum hominum * vaniloquentiam. Et hoc quidem ſic ipſa gratia & prouidentia Dei multis,ita vt de- C cuit modis , efficiebat: nihilominus tamen illa alios quoque, qui eiuſmōdi deliramenta oppugnarent,in medium produxit, cum pernicioſis illis & conſceleratis pedem collaturos,& non tantum editis libris, verumetiam ſine ſcripto firmiſsimis demonſtrationum atque rationum probationibus,impiarum hæreſum mēdacia debellaturos. In quibus poſt Clementē,Ignatium & Polycarpum,primus Iuſtinus ex philoſophis martyr fuit. de quo in proximo,qui hunc præceſsit,libro diximus, Poſt eum Egeſippus laudem multā obtinuit. Ab hoc tertius Dioniſius , Corinthiorum epiſcopus. Quartus, Antiochenus Teophilus. Deinde Philippus,& Modeſtus, Melıton, Apollinaris, & Muſanus. Secundum hos duodecimū locum conſequutus eſt Bardeſanes Syrus. Qui ſanè omnes plurima variáq; reliquerunt ſcriptorū monumenta: de quibus,quantū poterimus,in præſenti dicemus tomo. Sicuti in reliquis quoq; faciemus: nec memoriā illorum qui hoſce ſunt ſubſequuti,intercidere patiemur. Faciemus etiam deinceps mentionem Pantæni, & Alexandrini Clementis, qui à volumine ſuó cognominatus eſt ςρωματευς ſeu cōtextor: prę terea Rhodonis & Miltiadæ, Apollonij & Serapionis, Irenæi & Hippolyti,& cæterorum vſq; ad ipſum doctiſsimum Origenem: qui orationis virtute,doctrina,monumentiſque librorum plurimùm profeſsioni Chriſtianæ contulerunt momenti. De Papia quidē, Quadtato, Ariſtide & Caſtore antea diximus. Nunc de Iuſtini libris agamus.

Veteres enim ſedulò retinuerunt.

κενοφωνίας.

Deus etiā hæreſum oppugnatores excitauit.

catalogus primorum Eccleſiaſticorū, virorum qui monumenta ſcriptorū poſt ſe reliquerūt.

De libris, quos Iuſtinus inter martyres philoſophus compoſuit. Cap. 6.

Iuſtini philoſophi & martyris ſcripta.

PErmulta is quidem edidit ſcripta: quæ autem ad nos peruenerunt, hęc ſunt. Ad Antoninum Piū & liberos eius , Romanúmque Senatū, pro fide noſtra , oratio. Altera quoq; eiuſdem argumenti, ad Marcum Verum Antonini ſucceſſorem defenſio. Oratio item alia ad Græcos ſcripta,in qua multa de natura dæmonum facit verba: quæ ſanè diu multúmque,& apud Græcos ſapientes, & apud noſtros agitata eſt quæſtio. Libet rurſus alius ad Græcos editus, cuius titulus eſt, * Confutatio. Item liber de monarchia Dei, cuius argumenta & locos non ſolum ex noſtrorum, verumetiam profanorum autorum literis decerpſit. Præterea liber qui inſcribitur Pſaltes. B Scholium de anima, in quo quæſtionibus variis Philoſophorum Græcorum expoſitis, opiniones quaſdam apponit, aduerſus quas rationes ſuas ſe aliquando producturum, ſententiámque ſuam alio commētario expoſiturum pollicetur.

ἔλεγχος.

Iuſtinus de Marcione hæretico.

Marcionis hæreſis.

Liber contra Marcionem Ponticum compoſitus,in quo, ſicuti & in oratione ad Antoninum Imperatorem, hæc quoque ſcribit: Marciō Ponticus hodie quoque ſectatores ſuos docet alium quendam maiorem eo qui creauit omnia, eſſe Deum qui etiam per omne genus hominum,dæmonum fretus auxilio, permultis perſuaſit, vt blaſphema dicerent, & pernegarent factorē totius huius vniuerſi patrem eſſe Chriſti, ſed aliū quendem iſto maiorem hunc creaſſe profiterentur. Atque omnes qui ab iis prouenerūt,quemadmodum diximus, Chriſtiani vocantur: haud C aliter quàm,quum philoſophis non ſicuti communia dogmata,quod tamen Philoſophię dicitur , cōmune omnibus eſt nomen. Quibus verbis poſtea illud addit: Eſt autem nobis contra omnes hæreſes volumen compoſitum, quod vobis,ſi voletis,legendum dabimus. Edidit quoque ad Iudęos dialogum quem Epheſi quum eſſet, Tryphoni, celebri apud Hebræos viro, quē etiā in eo ſecum diſſerentem introducit, dicauit. In eo clarè profitetur, diuina gratia ſe ac fidei noſtræ profeſſionem eſſe pertractum: proindéq; quum multum ſtudij in philoſophorum diſciplinis conſumpſiſſet ,animo ſepercupido ad veritatis inquiſitionem decurriſſe. Dicit quoque multa Iudæos contra Chriſti doctrinā inſidioſe molitos eſſe, huiuſmodi ad Tryphonem verbis vtens: Non modò autem non egiſtis, ſuper D eis quæ malè feciſtis,pœnitentiam: ſed viros eximios delectos Hieroſolymis in omnes orbis partes miſiſtis, qui Chriſtianam ſectam vt atheam & deos abolentem, impietatiſque manifeſtę compertam eſſe dicerent: eáque omnia de nobis,quæ qui nos ignorant, loquuntur, recenſerent. Quapropter non vobis tantùm ipſis, verùm aliis etiam prorſus omnibus hominibus iniquitatis eſtis auctores. Scribit pręterea, ætate ſua dona prophetica in eccleſia Dei enituiſſe. Aſſerit etiam, Apocalypſim ex profeſſo Ioannis eſſe. Redarguit denique Tryphonem acriter, quòd Iudæi multa prophetarū dicta, manifeſtē de Chriſto vaticinantia,ſuſtulerint. Aliæ quoq; plures eius extiterunt lucubrationes. Adeò autem ſcripta eius veteribus in precio fuere , vt Irenęus in quarto aduerſus hæreſos libro dicta

per diuinam gratiam Iuſtinus à philoſophia ad Chriſtianiſmū perductus.

Teſte Iuſtino, Iudæi plurima cōtra Chriſtianos ſunt machinati.

prophetica dona in eccleſia, Iuſtini tēpore.

Apocalipſis Ioannis apoſtoli eſt.

Iudæi è Biblijs dicta de Chriſto quædam ſuſtulerunt.

preclarè dicta Iuſtini.

» quædam eius referat, dicẽs: Rectè verò Iuſtinus E
» in libro aduerſus Marcionem inquit: Quin Domino
» ipſi fidem non haberem, ſi alium quàm
» rerum conditorem Deum promulgaret, Rurſus
» in quinto eiuſdem operis: Rectè Iuſtinus dixit,
» Quòd ante Domini aduentum non auſus fuerit
» Satanas blaſphemare Deum, quippe qui nõdum
» condemnationem ſuam ſciret. Iuſtini ſcripta ſic
» ſe habent.

De Egeſippo, & ſcriptis eius. Cap. 7.

Egeſippi ſcripta.

EAdem ætate & Egeſippus viguit Quinque is libris integram & ſimplicem Euangelicæ profeſſionis reliquit doctrinam: in quibus ſatis indicat, multos ſe cõuenisſe, quum Romam proficiſceretur, epiſcopos, à quibus vnam eandémque doctrinam acceperit. Mentionẽ etiam facit Clementis ad Corinthios epiſtolę, cuius loca quędam recenſet. Cõmemorat quoque, vt F in epiſcopi eorum Primi colloquium peruenerit: atque inde Romam traiecerit, quum epiſcopatũ ibi Anicetus teneret. Cuius diaconum Eleutherũ memorat, qui Soteri ſucceſſit, ſicuti is Aniceto. In vrbibus porrò omnibus ſanam ſe teſtatur inueniſſe prædicationẽ quemadmodum ſcilicet lex, prophetę, & Dominus ipſe docuerit. Meminit itidem ortiorum hæreſum quarundam, ita inquiens: Poſteaquã Iacobus Iuſtus martyrio eſt defunctus, ſicuti & Dominus, idem ob verbum: in locum eius, patrui eius Cleopę filius Simeon eſt ſuffectus, quem omnes Domini fratrem † patruelem ſecundum eſſe retulerunt. Propterea autem Eccleſiam vocauerunt virginem, quòd nõdum eſſet inanibus & vanis corrupta doctrinis. Primus eam deprauare cœpit, quòd in petitione epiſcopatûs re- G pulſam tuliſſet, * Thebutes, vnus è ſeptem hæreticis, & † plebeius: quibus & Simon eſt, vnde Simoniani dicti: & Cleobius, vnde Cleobiani: & Doſitheus, vnde Doſitheani: & Gorthęani: & Maſbotheus, vnde Maſbotheni. Ab iis autem & Menandrini, & Marcioniſtæ & Carpocratiani,

*Egeſippus de quibuſdã primis hæreſibus. † ἀνεψιὸν δεύτερον. Eccleſia adhuc incorrupta & virgo * al. Thebulis. † ἐν τῷ λαῷ ὤν. Septem primæ hæreſes.*

» & Valentiniani, & Baſilidiani, & Saturniani. Hi
» pro ſe quiſque, proprias ſeorſim induxerunt o-
» piniones. Ab iis Pſeudochriſti, pſeudoprophetę
» pſeudapoſtoli, qui vnitatem Eccleſiæ diuiſerũt,
» pernicioſis ſermonibus aduerſus Deum & ad-
» uerſus Chriſtum eius. Scribit verò de Iudæorum quoque hæreſibus, dicens: Fuerunt autem variæ quoque in circumciſione inter filios Iſrael aduerſus tribum Iuda & Chriſtum ipſum, ſententiæ & ſectæ: videlicet Heſſæorum, Gallilęorum, Hemerobaptiſtarum, Maſbotheorum, Samaritanorum, Saducæorum, Phariſæorum. Scribit inſuper alia plurima, quorum partem H antea ſuo quæque loco adducentes retulimus. Atque in iis quędam ex Hebræo & Syriaco Euangelio, & de Hebraica lingua affert. Tum autem ſatis indicat, à Iudæis ſe ad Chriſtianiſmum perueniſſe. Mentionem quoque aliarum rerum facit, ex Iudaica ſine ſcripto traditione. Et virtute omni refertam ſapientiam Prouerbia Solomonis vocat: non ipſe verò tantum, ſed & Irenæus, & plerique omnes qui vetuſtate ſunt inſignes. De iis autem libris qui Apocryphi dicuntur, dicit, ætate ſua ab hereticis quibuſdam ea quę ſunt conficta, illis eſſe clàm inſerta.

Hæreſes Iudaicæ. Euangelium Hebræum. Egeſippi & antiquorũ de prouerbiis Solomonis iudiciũ. Item de libris Apocryphis.

De Dionyſio Corinthiorũ epiſcopo, & epiſtolis eius cap. 8.

Dionyſij Corinthij ſcripta.

AB hoc Dionyſium Corinthium oratio conuertenda; qui eccleſiæ eius loci præfuit: & non ſolùm pio & ſancto labore eis, qui curę eius fuerant commiſſi, ſed etiam qui in longinquis eſſent regionibus, plurimùm profuit, omnibus ſeipſum facilem præbens, & epiſtolas Catholicas ad eos ſcribens: quarum vna ad Lacedęmonios eſt, catecheſim & inſtitutionem orthodoxæ rectioriſque doctrinæ continens: cuius titulus eſt, De pace & vnitate. Secundã ad Athenienſes dedit, qua eos ad ſinceram fidem complectendam excitat, cum legitima obiurgatione: quòd parum eſſent ad accuratum Euangelicæ doctrinæ & vitę inſtitutum intenti, quippe qui prorſus ferè à profeſſione Chriſtiana deſciuerint, ex quo in eorum temporum perſecutione Publius epiſcopus eorum è vita Martyrio conſignata exceſſit, cui Quadratum ſucceſſiſſe, eccleſia gubernanda, commemorans, ſtudio diligentiáque eius conuentus fidelium denuò agi cœpiſſe, & fidei igniculos rurſus excitatos eſſe, dicit. In ea epiſtola quoque indicat, Pauli cohortatione Dionyſium Areopagitam epiſcopatum eccleſiæ Athenienſium ſuſcepiſſe. Scripſit aliam quoque ad Nicomediæ ecleſiam, in qua Marcionis hereſim vehementer impugnans, eccleſiaſtico canoni ſuſiſtit atque innititur. Ad Gortinios etiam, & reliquas per Cretam eccleſias alia circunfertur, in qua, quùm epiſcopum eorum Philippum, quòd eccleſiam ſuam fortitudinis & virtutis omnis laude florentẽ ritè gubernauit, commendat: tum in fine eos hortatur, vt ſibi à fraude & peruerſitate hereticorum caueant. Amaſtridi porrò & Põticis eccleſiis ſcribens, Bacchilidæ, & Elpiſti, qui eum ad ſcribendum ſint cohortati, & Palmæ epiſcopi mentionẽ infert. In ea epiſtola, multas ſcripturarũ ſolutiones & declarationes exponit: multa de caſtitate & cõiugio refert. Iubet etiã omnes qui à quacunque hæreſi, delicto, & peccato, per pœnitentiam conuertantur, ad eccleſiam benignè recipi. Has conſequitur, quæ ad Gnoſios, eſt data epiſtola: in qua epiſcopum Pinytum admonet, * ne cœlibatus onus tanquam neceſſarium fratribus imponat, ſed infirmitatis multorum rationem habeat. Ad quam ille reſcribens, quùm virum eum admiratur, laudat, & complectitur: tum ab eo maturiores firmioréſque petit literas, quibus illis meliorem ſolidioréinque cibũ impertiat, ne puerilibus innutriti alimẽtis, in lactis nutricatione conſeneſcant. Per quam epiſtolam

Peccatores omnes pœnitentiã agentes in eccleſiam recipiendi. De cœlibatu locus notandus.

* μὴ τὸ βαρὺ φορτίον τῆς ἁγνείας ὡς ἐπαναγκὲς ἐπιτιθέναι τοῖς ἀδελφοῖς, τοῖς δὲ τῶν πολλῶν ἀσθενείας καταστοχάζεσθαι.

De onere cœlibatus diui Ignatij extant ſententiæ. Si quis poteſt in caſtitate manere, ob carnis Dominicæ honorem, citra gloriationẽ maneat. Decet autem & nubẽtes & nuptas de ſententia Epiſcopi coniugium inſtituere, vt nuptiæ iuxta Deum contrahantur, non ſecundum fœdã libidinẽ. Cœlibatus iugum nemini impoſueris. Eſt enim res periculoſa, & cuſtoditu, cùm obtinetur, difficilis, quando ex neceſſitate ſeruatur. Iuuenibus nuptias permitte, priuſquã meretricis amoribus corrumpantur. In Gnomologico Græco, libro primo, cap. 14.

non

Pinytus epiſcopus Gnoſius.

non modò Pinytus orthodoxam tectamque fidem, ſed & eloquentiá, diuinamque prudentiá & curá ſuam, quam de gregis ſui profectu & vtilitate geſſit, ſatis declarat. Sed ad Soterē quoque Romanæ vrbis epiſcopum epiſtolā dedit, ex qua per pauca hic inſerere placuit, de cõſuetudine eccleſiarum, quæ vſque ad perſequutionē durauit. Eá quum ipſe quoque approbet, ita refert: Iam inde ab initio hæc vobis eſt conſuetudo, vt fratres omnes vario beneficiorũ genere afficiatis: & eccleſiis, multis, quæ paſsim ſunt in vrbibus, ſubſidium mittatis: per quod iamdudũ & egenorum penuriá recreatis, & fratres in metallis opus facientes alleuatis, moremq; Romanũ à maioribus acceptũ Romani retinetis. Quē non modò cõſeruauit, ſed adauxit etiam, beatus epiſcopus veſter Soter, quũ liberaliter munera ſanctis ſummittēdo, tum fratres ad nos redeuntes, vt filios ſuos pater amãtiſſimus, ſermonibus beatis cohortando. In ea ipſa epiſtola, & Clementis ad Corinthios epiſtolæ meminit, ſuperioribus temporibus more antiquo in Eccleſia eam legi ſolitã ſignificans, inquit enim: Hodiernum tranſegimus Dominicum diem, quo epiſtolam veſtram legimus, quam etiam deinceps ſemper cohortationis inſtitutioniſque noſtræ gratia legemus: itidem vt alteram illam à Clemente ad nos ſcriptã. Inſuper & de epiſtolis ipſe ſuis, tanquam callidè deprauatis, ita ſcripſit: Epiſtolas enim fratrum rogatu ſcripſi, ſed eas diaboli apoſtoli zizaniis compleuerunt, quædam quidem expungentes, quædam autem inſerentes. Quibus Væ illud eſt repoſitum. Non mirandum certè, ſi etiam Dominica ſcripta nonnulli corrumpere ſunt auſi, quando noſtris etiam illis longè diſſimilibus, inſidias ſtruxerunt. Eſt etiam epiſtola eius ad Chryſophoram, fidelem ſororem: cui ille conuenientia ſcribens rationali eam exatiauit alimento. Hæc Dionyſio.

Vetus Romanæ Eccleſiæ cõſuetudo, Eccleſiis & afflictis Chriſtianis eleemoſynam mittendi.

Epiſtola Clementis Romani Corinthi in eccleſia lecta.

Epiſtola Dionyſii Corinthij adhuc viuentis ab æmulis deprauata.

De Theophilo Antiochiæ epiſcopo, & de Modeſto, eorúmque ſcriptis. Cap. 9

Theophili Antiocheni ſcripta.

† Alij habēt Anatolium.

THeophili autē Antiochiæ epiſcopi ad † Autolycum tres feruntur Inſtitutionum libri. Et aduerſus Hermogenis hæreſim liber, in quo multis vtitur teſtimoniis ex Ioannis Apocalypſi. Extant eius quoque ſcripta alia, diuinis referta doctrinis. Ceterùm ea tempeſtate, quum hæretici zizaniorum more, in ſincera & pura ſemente Eccleſiæ, valde ſuccreſcerent, eccleſiarum per orbem Epiſcopi illos perinde atque ſylueſtres feras propellendo arcebãt, aliquando quidem ſcriptis ad fratres exhortationibus & præceptis, nonnunquam verò etiam ſola verborum vi in faciem hoſtibus ad eos euertendos congreſſi: quandoque libris editis, denſis atque certis confutationibus eos perſequentes, Ex quibus etiam vnus eſt, de quo nunc agimus, Theophilus, fortis ſanè propugnator: quē contra Marcionem ſtrenuè rem geſſiſſe, errorémque eius & fraudem in publicũ produxiſſe, ex libris eius qui adhuc circunferuntur, ſatis apparet. Sed non is modò contra Ponticum Marcionem depugnauit: ſed & Philippus, quem paulo antè ex Dionyſij verbis, epiſcopũ Gortyne fuiſſe didicimus, luculentum aduerſus eundē edidit librum.

Libri eius aduerſus Marcionēm.

Item Philippi Gortynæ epiſcopi.

ſicuti & Iræneus: & Modeſtus, qui pre ceteris maximè impoſturas eius & deprehēdit, & redarguit. Qui & plures alij certamen contra eum ſuſceperunt: quorũ monumēta ad hoc vſque tempus à ſtudioſis ſunt conſeruata.

Irenæi Modeſti

De Melitone Sardenſi epiſcopo, & opuſculis eius. Cap. 10.

EIſdem temporibus Melito quoque Sardēſis, & Apollinaris Hierapolitanæ eccleſiarum epiſcopi, eloquentia ſimul Apoſtolicáque doctrina in primis floruere: qui ambo ſeorſim apud Marcum Antoninum iuniorē, Chriſtianā defendentes religionem, orationem habuere. Melito ſanè duos de Paſchate cõpoſuit libros, in quorum principio, quo tempore eos conſcripſerit, oſtendit hiſce verbis: Sub Seruilio Paulo Aſiæ Proconſule, quo tēpore Sangaris martyriũ obiit, quæſtio magna Laodiceę, de Paſchate, quod tempeſtiuè in eos, incidit dies, eſt exorta, hæc quoque à me ſunt perſcripta. Iſtorum librorum Clemens quoque Alexandrinus meminit, in ſuo Paſchate opere, quod ſe propter Melitonem compoſuiſſe teſtatur. Preterea Melitonis liber circumfertur, de Politia & prophetis, item de Eccleſia, alius de die Dominico, alius de Natura & figmento hominis inſcriptus. Itē de Obedientia fidei: de Senſibus, eorúmque ſedibus. Alius præterea, de Anima & corpore. Rurſus, de Lauacro & veritate. Dei fide, & de natiuitate Chriſti. Inſuper de prophetia, & de Hoſpitalitate. Itē is qui dicitur Clauis. de Diabolo. de Apocalypſi Ioannis. de Incorporato Deo. Ad hos accedit liber Antonino oblatus, in quo de rebus noſtris talia quædã memorat. Quod antea nunquam eſt factum, id nunc tandem fit, vt cultores dei affligantur, & edictis propoſitis per Aſiam proſcribantur. Impudentiſſimi enim ſycophantæ, & qui alienis bonis animum per cupiditatem & auariciam adiecere, occaſione ex principum conſtitutionibus arrepta, diu noctúque propalàm excutiunt & rapiunt eos qui nihil admiſere mali. Ac ſiquidem hæc iuſſu tuo fierent, probarentur ſanè. Iuſtus enim princeps nihil iniuſti ſtatuerit vnquam: & nos æquo libentique animo cædiũ eiuſmodi ferremus honorē. Et te illud modò rogaremus, vt ipſe priùs rem diſpiceres, autoréſque tantæ pertinaciæ inquireres, atque ex æquo & bono decerneres ſuppliciône & morte, an ſalute & quiete ſint digni. Sin autem te quoque ſciente conſtitutio & ſanctio hæc eſt promulgata, vt nouo prorſus more, igne & laceratione in corpora ciuium ſæuiatur, quod antea ne aduerſus barbaros quidem hoſtes facere decuit: multo magis obſecrandus nobis es, ne nos in tam aperta & publica violentia & direptione deſpicias. Poſt hæc etiam illa refert: Philoſophia noſtra antea quidem inter barbaros viguit. Et quum in Romani imperij prouinciis, ex maioribus tuis, Auguſto Cæſare rerum potiente, effloreſceret, admodum imperio tuo commodauit. Ex eo nanque tempore in immenſum res Romana creuit: cuius tu ſucceſſor optatus factus, diutiſſimè imperium adminiſtrabis, ſi vnà cum filio tuo, philoſophiam iſtam, quę cum imperio quaſi ſimul nutrita, & cum Augu-

Scripta Melitonis & Apollinaris.

Defenſio Melitonis pro Chriſtianis ad Antoninũ imperatorem.

Chriſtiana religione promulgata Romanũ imperium ad ſummum florē ſub Auguſto principe peruenit.

ſto incrementa ſua cepit, cõſeruaueris. Ea quippe & à maioribus tuis, præ cæteris religionibus, adeſt habita in precio. Profeſſionem porò noſtram Reipublicæ bono eſſe, illud in primis indicat, quod vigorem ſuum habere cœperit vigente maximè imperio: & quòd in Auguſti rerum adminiſtrationem nihil aduerſi inciderit, ſed è diuerſo proſpera omnia & præclara ex arbitrio & voto omnium ſucceſſerint. Soli reperti

Nero & Domitianus chriſtianorum perſequutores.

ſunt Nero & Domitianus, qui ab inuidis & malè conciliatis quibuſdam hominibus perſuaſi, profeſſionem noſtram calumniæ expoſitam eſſe voluerunt. A quibus, more iniquiſſimo, per illos impudentis ſycophantiæ profluxit mendacium. Sed enim pij parentes tui, imperitiam illorum corruxerunt, multis ſæpe reſcriptis eos obiurgantes, qui de nobis præter leges & æquitatem, quicquã ſtatuere aut tentãre fuiſſent auſi. Inter quos auus tuus Hadrianus, quum ad alios plures, tum ad Fundanum Aſiæ proconſulem, ea de re ſcripſit. Pater quoque tuus, tecum imperij res adminiſtrãs, in edicto eo quod ad ciuitates, nominatim verò ad Lariſſæos, & Theſſalonicenſes, & Græcos omnes, ne quid rerũ nouarum fieret, dedit, de nobis ſcripſit. Te verò ampliùs etiam, qui de religione noſtra eadem quam illi, immo verò humanitati & philoſophiæ accommodatiorem obtines ſententiam, facturũ eſſe perſuaſum habemus, quæ petimus, omnia. Hęc ille in oratione ad Antoninum. In eis autem, quas ſcripſit, Eclogis & ſcripturarum compendiis, ſtatim à principio, Oneſiphoro cuidam eo opere inſcripto, veteris inſtrumenti extra controuerſiam poſitos libros recenſet. Eum autem virum laudibus vehit, quòd & fide probata fuerit, multum ſtudij in ſcripturis addiſcendis poſuit. Hieroſolyma autem ſe ea gratia profectum eſſe aſſerit, vt certa ibi de libris eis comperiret. Itaque numerũ & nomenclaturam eorum proferens: Quinque, inquit, ſunt

Melito de canonicis veteris teſtamenti libris.

Moſæ libri, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Ieſus Nauæ, Iudicũ, Ruth. Regum quatuor, Paralipomenon duo, Pſalmorum Dauidis liber: Solomonis prouerbia, ſiue Sapientia: Eccleſiaſtes, Canticum canticorum, Iob: Prophetarum, Eſaiæ, Hieremiæ, & duodecim prophetarum liber: Daniel, Ezechiel, Eſdras. Deinde infert: Ex quibus Eclogas ſelectáſque ſententias & doctrinas collegi, in ſex libros digeſtas. Hęc de Melitone.

De Apollinare Hierapolita: item de Muſano & Bardeſane Syro, & reſcriptis eorum. Cap. 11.

Apollinaris libri.

APollinaris autẽ, quum multa alia tum hæc quoque feruntur. Ad Antoninum pro fide oratio. Quinque libelli, in quibus cum Gręcis ſeu Gentilibus agit. De veritate liber vnus & alter. Ad Iudęos item libri duo, & quæ prętera contra Phrygum hęreſim compoſuit: quæ non longè póſt res nouas in eccleſiam induxit, tum primùm autem pullulare cœpit, ex quo Montanus cum pſeudoprophetiſſis ſuis à vera fidei via declinauit. De Apollinari Hierapolitano tãtum. Muſani autem, cuius antea meminimus, pulcherrimus extat Dehortatorius liber ad quoſdam fratres ab eo compoſitus, qui præter rationẽ ad ſectam Encratitarum deflexerãt: quæ eis quoq; temporibus exorta, nouam pernicioſámque hæreſim & opinionem in orbẽ intulit. Ducem eius & autorẽ fuiſſe, hiſtoria noſtra antea Tatianum, Iuſtini Martyris auditorem, propagatorem autem Seuerum, indicauit. De Encratitis Irenæus quoque ita ſcribit: A Saturnino & Marcione Encratitæ nominati, cœlibatũ docuerunt, ſimul & primam Dei creationem reiiciẽtes & tacitè eum qui ad hominum propagationem maſculum & fœminam creaſſet, accuſantes. Idẽ quoque abſtinendũ eſſe ab eis quę ipſi animata dicunt, inſtituerunt: * malam referẽtes gratiam, qui cuncta creauit, Deo. Pernegant etiam primi hominis ſalutẽ. Hæc quoq; de Muſano. Ea ipſa tempeſtate, quum Phrygum aliorúmque etiam hæreſes in Moſopotamia exundarent, Bardeſanes Syrus, quum linguarũ aliarum, tum Syri ſermonis peritiſſimus, prętera verò hæreticis refellendis exercitatiſſimus, aduerſus Marcionem & alios quoſdam, quinque variantiũ inter ſe dogmatum autores, ſtrenuè cum eis congreſſus Dialogos, & inſuper alia plurima ſcripta, ſermone ſuo vernaculo edidit: quę quòd fortiter fidei verbum propagarent, plures eius auditores in Græcam tranſtulere linguam. In iis liber eſt quem ad Antoninum de fato cõſcripſit, ſatis in eo Patrẽ Verbi exprimens. Sed & alia opuſcula eum occaſione ex perſequutione accepta, edidiſſe ferunt. Atque hic quidem Valentini primùm ſectator fuit: quem quum improbaſſet, fabuloſáſque eius doctrinas & opiniones ſatis refelliſſet, ipſe quidem ſibi ad perfectionem & finem rectę fidei perueniſſe eſt viſus: non omnino tamen veteris opinionis ſuę, quæ in habitum abierat, ſordes abſterſit.

Heræſis Cataphrygas.

Montanus hæreticus.

Muſani eccleſiaſtici doctoris ſcripta.

Encratitæ ii hoc eſt, continentium hæreſis prohibentiũ nubere, iubentium abſtinere à cibis & c. 1. Timo. 4.

** ἀχαριςοῦντες θεῷ.*

Primi hominis ſalus.

Bardeſanis Syri ſcripta eccleſiaſtica.

Hic ex Valentinis, cuius diſcipulus fuit errore, per contagionem nonnihil ægritudinis contraxit.

De Caio, & Tertulliano qui ſcripſit, quum diui Marci tempore in Germania exercitus ſiti laboraret, Deum precibus noſtrum militum exoratum pluiſſe, hoſtéſque fulmine conciidiſſe. Cap. 12.

SEd & alij plures Chriſtiano planè animo pro fide noſtra decertarunt, & aduerſus hæreſes depugnarunt: eccleſięque ſtatu & moribus receptis, aliíſque quę vel ſcriptis, vel ſine ſcriptis à maioribus accepiſſent, in literas relatis, libros plurimos poſteritati reliquerunt. Quibus a Caius & Tertullianus meritò ſunt annumerandi, qui plurima certè & pulcherrima ediderunt ſcripta: quæ ſingilatim recencere, pręſentis inſtituti non eſt. b Tertullianus porrò iſte presbyter fuit, patre centurione natus: cuius lectione Cyprianus plurimùm eſt delectatus c. Et quòd eloquentia admodum polleret, multos ſub Seuero imperatore compoſuit libros. Sed poſtea propter cleri Romani inuidiam, ad Montani eſt delapſus dogma. Et libros aliquot aduerſus eccleſiã, Mõtani opinionẽ defendẽs, edidit. Scripſit etiam de cõtinentia perſequutione, de ieiunio; de monogamia, de ectaſi libros ſex: contra Apolloniũ ſeptem, & plures alios. Quibus Apologiã pro fide ad Senatum Romanum addidit, in qua commemorat: d Quũ Marcus Antoninus bellum cõtra

a Caius ſcriptor eccleſiaſticus.

b Tertullianus.

c Magiſtrum eum appellare ſolitus.

d Milites chriſtiani ſub M. Antonino merentes, pluuiam in ſumma ſiccitate, & victoriam in vltima propè deſperatione, à Deo precatione ſua impetrarunt, ea victoria Antoninus Marcomannicum bellum confecit, & Pannonias Marcomãnis, Sarmatis, Vãdalis ſimul & Quadis extinctis, liberauit. Oroſ. lib. 7. c. 15. sub capitolo Entr.

Germanos & Sarmatas gereret, aciémque aduer A ſus hoſtes ſtrueret, excercitũ eius omnem, propter ſitim grauem & diuturnam, ad rerum omnium inopiam & deſperationem perueniſſe, ac legionem noſtram in genua more noſtro procubuiſſe, precantem, atque Dei opem implorantẽ: eámque rem vt oouam & inſolitam, hoſtibus terrorem ingentem incuſſiſſe. Atque illis ad eum modum orantibus, aliud in ſuper maius, præter opinionem & expectationem, accidiſſe Quum enim frequentibus fulminum ictibus hoſtes pulſos:rum qui ea ſunt ſubſequuti, multa denſnrũ imbrium vi, exercitum iamiam ſiti & aquę penuria interiturum, recreatum & reſtitutum eſſe. Tam efficaces ſcilicet noſtrorum fuiſſe precest Hanc rem † profani etiam hiſtorici tradidere, qui de Romanis imperatoribus ſcripſerunt: nõ illi quidem precibus noſtrorum miracula tanta adſcribentes, (qunmodo enim id facerent, qui alienis prorſus à nobis ſunt animis?) ſed qui par B rim noſtrarum ſunt, aut nobis fauent, nulla deprauati affectione, † ſimpliciter & verè hominibus id factum noſtris tribuunt. Ex quibus Apollinaris memorię mandauit, Imperatorẽ ſtatuiſſe, vt legio ea quę ex Chriſtianis conſtaret militibus, * prærogatiua quadam principem in exercitu obtineret locum, aliiſque ſemper præiret copiis. cui idem etiam imperator nomen † Ceraunoboli, hoc eſt fulminatricis impoſuit. Sed & Tertullianus ſatis idoneus & locuples eius rei fuerit teſtis, qui ſcribit: Marci prudentiſſimi imperatoris etiam tum literas extitiſſe, quibus illã Germanicam ſitim, quum iamiam aquarum penuria excercitus periturus eſſe, Chriſtianorum militũ precationibus impetrato imbri diſcuſſã conteſtatur. Eundémque imperatorem capios quoque pœnam, & quidem tetriorẽ conſtituiſſe C dicit Chriſtianorum accuſatoribus. Ac deinceps ſubiungit: Quàm igitur ſunt iniqui iudices iſti, qui in nos ſolos inquirunt, impii; iniuſti, crudeles? quos Veſpaſianus * ſeruari ooo iuſſerit, quanuis Iudeorum victor? Ob quos Traianus ex parte leges fruſtratus ſit, vetando inquirit Chriſtianos? Quos neque Hadrianus, quamquam curioſitatum omnium explorator, neque qui appelatus eſt Pius, proſequendos ſanxerit? Caius autem ſ. b zephyrino, aduerſus Proculũ Montani ſtudioſum, dialogo conpoſitò, in quo temerariam eius audaciam taxat, quòd nouam induxerit propheciam, maximam eſt conſequutus laudem & gloriam.

† ἁπλῶ καὶ ἀληθεῖ τρόπῳ.

Vnam legionẽ chriſtiani nominis id impetraſſe, Diony. autor eſt. Suidas rem omnem in Iulianum quendã myſtem connie ciſſe videtur.

† κεραυνοβόλο.

ὑπεξούλαξε ſeruari hic dictum, ſicut apud Teren. Me inſenſum ſeruat.

caij ſcriptum.

**Flumen de cœlo precibus ſuis contra hoſtium machinamentum extorſit, ſiue pluuia impetrata, cùm ſiti laborarent. Iul. capitolinus in marco philoſ.* D

**Diui fratres tanti chriſtianæ legionis beneficij memores, per ſcriptum etiam chriſtianam religionem confirmarũt, Chriſtianos accuſari vetuerunt, & eiuſdem conditionis cum cæteris eſſe in honoribus adipiſcendis conſtituerunt conſtitutio eorum perſtringitur. l. generaliter. § fin. ff. de decuri. Eis, qui Iudaicam ſuperſtitionem (chriſtianam profeſsionem intellige) ſequũtur, diui Verus & Antoninus, honores adipiſci permiſerunt: ſed & neceſſitatẽ eis impo, uerunt, qui ſuperſtitionẽ eorũ non læderent. Vlpianus*

De Irenæo Lugdunenſi epiſcopo, vt eius quoque ætate prædictiones & vaticinia diuinitus, quæ propè fidem excellent, ſint edita. cap. 13.

CÆterùm Irenæus Lugdunenſis ciuitatis, quam Rhodanus præterſluit, epiſcopus, Pothini, qui nonaginta annos natus cum reliquis in Gallia martyribus, de quibus paulo pòſt agemus, vitam finiit, ſucceſſor: in tenera ſua ætate Polycarpi auditor fuit, & multa variáque memoria digna reliquit monumẽta. Sed quinq; eius extant libri, quibus titulũ fecit, Confutatio & euerſio falſo oominatæ, † ſcientiæ. In ſecundo porrò libro diſertè aſtruit adhuc ſuo tempore in eccleſiis plurima extitiſſe diuinæ & admirandæ virtutis indicia. Ita enim inquit: Tantũ abeſt vt exuſcitandorũ mortuorũ dono, per orationem, quemadmodum ipſe Dominus & Apoſtoli fecerunt, careant, vt perſæpe, neceſsitate inter- B ueniẽte inter fratres, eccleſia eius loci omni orãte, et ieiunio accedẽte vberiore ſpiritus in corpus defuncti reuerſus, homóque precibus ſanctorum donatus ſit. Et rurſum: Quod ſi per phantaſiam tantũ, & quaſi fuco obiecto, hæc Dominum feciſſe dicẽt ad prophetica illis ſcripta deductis, oſtendemus, omnia iſta ita de eo prædicta, proindéque etiam certò facta eſſe, ipſúmq; ſolum Filium eſſe Dei. Quapropter in eius quoque nomine veri germaníque eius diſcipuli, accepta ab eo gratia, aliis hominibus benignè facere, ſicuti ab eo quiſque donũ eſt conſequutus, perſeuerant. Nam quidam dæmones profligant: aliqui futura prænunciant, viſionéſque & reſponſa habent prophetica. Nõnulli ægrotis ſubueniunt, & manuũ impoſitione eos reſtituunt. Iam verò, ſicuti diximus, mortui etiam reſuſci- C tati ſunt, qui ſatis diu inter nos fuerunt ſuperſtites. Quid enim dicam? quum numerum donorum Dei inire noo ſit, quæ per orbem terrarum omnem Eccleſia à Deo accepta, in nomine Ieſu Chriſti, ſub Pontio Pilato crucifixi, quoódie populis beneſaciendo exhibet & preſtat? neq; quempiam defraudans, neque argentum emungens. Sicuti enim gratuito à Deo accepit ita, etiam gratuitò ea diſpenſat. Similia quoque alio loco profert: Sicuti multos audimus fratres in Eccleſia prophetica dona habentes, variis per Spiritũ linguis loqui, hominúmque occulta in lucem, vtilitatis eorum gratia, proferre, & myſteria arcanáque Dei conſilia declarare. Hæc hactenus.

Irenæus Polycarpi diſcipulus.

Eiuſdẽ libri.

** Gnoſticorum.*

Huc virtutes diuinæ & miracula viguere.

Vt Irenæo ſcripturarum diuinitùs inſpiratarum meminerit: & de apocalypſi Ioannis, & de ſeptuaginta interpetrum tranſlatione. cap. 14. D

FAcit is etiam ſacræ ſcripturæ mentionem, & teſtamentariorum eius librorum, primo loco qoatuor Euangelia recenſens, ita ferè ſicuti nos in fine ſecundi Tomi expoſuimus In quinto autẽ argumẽo eius quod dictũ eſt libro, Ioãnis quoque Apocalypſis, epiſtolęq; eius, & item Petri epiſtolæ meminit. De Apocalypſi verò & hæc ſcribit: Hęc ſic habẽt, atq; in omnibus emẽdatis & antiquis exẽplaribus numerus iſte inuenitur. Teſtificãtur hoc etiã illi qui Ioannẽ de facie viderunt: verbáque in ſoper ipſa declarant oumerum nominis beſtiæ iuxta Græcorum cal-

Canonici noui teſtamẽti libri

De Apocalypſi Ioannis.

De reuelatione Antichriſti.

culũ, per eas quæ io ea ſunt literas eſſe expreſsũ. Et rurſum: Nos equidem noo periclitabimot de nomine Antichriſti quicquam certò aſſeuerare & confirmare. Quod ſi enim hac ætate nomen eius propalàm prædicatum oporteret, per eum id indicatum fuiſſet, qui Apocalypſim & reuelationem ipſam vidit. Non ita dudum nanque is viſus eſt, noſtra propè ætate, circiter Domitiani imperij finem. Mentionem etiám Irenæus facit Sapientiæ Solomonis. Recipit quoque eum qui dicitur Paſtoris librum, cuius illo vtitur teſtimonio & autoritate: Rectè igitur ſcriptura dicit: Crede in primis vnum eſſe Deuum, omnia creauit & perfecit. Meminit item Presbiteri cuiuſdã Apoſtolicæ vitæ viri, cuius nomẽ ooo exprimit. Ego autem Ioanẽ alterum eſſe puto, qui Ephesi fuit, Presbiter ita cognominatus: cuios etiam enarrationes & dicta memorabilia molta ſcriptis ſuis inſerit, Meminit præterea Clementis, & Iuſtini, eorúmque loca quędam allegat. Quæ is

Sapientia Solomonis.
Autoritas ex Paſtore,

B

autem de Septuagiuta interpretum tranſlatione diuinitùs inſpiratarũ ſcripturarum ſcribat, ęquũ viſum eſt ipſius verbis referre. Itaque Deus homo factus eſt, & ipſe Dominus ſaluauit nos, virginis ſigno exhibito. & non ſicuti quidam dicũt perperam transferre ſcripturã auſi: *a* Ecce adoleſcentula vterum geſtabit, & pariet filium: ita vt Theodoſium Epheſius, & Aquilas Ponticus, Iudæi proſelyti ambo verterunt: quos conſectati Ebionitę, ex Ioſepho eum progoatum eſſe dicunt. Et paulo pòſt inquit: Priuſqoam Romani imperium in Iudęos haberent, & Macedones adhuc Aſiam obtinerent, *b* Ptolemęus Lagi bibliothecam, qoam Alexandrię magnificè inſtruxerat, ingenti ſtudio omnis generis bonorũ librorum copia exornare contendens, à Hieroſolymitanis petiit, vt ſibi habere liceretn Gręcã linguã eorũ ſcripturas trãſlatas. Tum illi, quòd Macedonibus adhuc ſubiecti eſſent, ex ſenioribus ſuis, ſcripturarũ ſacrarum & vtriúſque ſermonibus peritiſſimos ſeptuaginta viros ad eum miſerunt, Deo hoc ſic diſponente. Ptolemæus autem, de quolibet eorum *c* ſeorſim periculum facere volens: ſimúlque timens oe ex conuentione, per verſionem ſuam, ſcripturarum veritatẽ celarent & ſopprimerent, ſeiunctos eos eundẽ librum omnes vertere iuſſit. Idque in omnibus voluminibos fecit. Deinde qoum illi apud Ptolemęum conuenirent, & verſiones ſuas inter ſe conferrent; ſimul & Deus eſt glorificatus, & ſcripturę eo modo ad ooticiam & cognitionẽ hominum peruenerũt. Euenit enim, vt omnes omnium tranſlationes à principio ad finem vſque, eiſdem loquutionibus & verbis ſint conceptæ: adeò, vt hodie quoque gentes omnes perſuaſũ habeant, de conſilio Dei ipſius verſas eſſe ſcripturas. Neque mirandum eſt, Deum hóc ita ordinaſſe, qui etiã ſcripturis in populi captiuitate ſub Nabucodonoſor amiſſis, quum poſt annos ſeptuaginta Iudæi in terrã ſuam, Artaxerxis Perſarum regis tẽporibus, reuerſi eſſent, Eſdrę ſacerdoti è tribu Leui inſpirauit, vt omnes qui in-

Alma.
a *in loco illo Eſaiæ, ecce virgo cõcipiet, & pariet filium. Eſa. 7.*

b De ſeptuaginta interpretibus hiſtoria
c Hieron. in præfat. in pentateuchum, vna baſilica interpr. tet. ſeptuaginta congregatos conuluiſſe ſcribit, non prophetaſſ: Ariſtea & Ioſephi ſequutus autoritatem.

C

D

Eſdras Moſe & aliorum libros ſacros reſtituit.

** In Irenæo, de inquiſitione numeri et nominis Antichriſti timidè ſimul & ſolicitè agente, circa finẽ libri quinti, illud maximè obſeruandum, quòd fatidico Spiritu excipis grattatria iſta nomina numerum 666 repreſentantia lectori proponit, Λατεῖνος, τειτὰν, ἀρνοῦμε. Non enim hæc inſigni carent myſterio.*

A terciderant prophetarum libros dẽnuò componeret, & leges Moſaicas populo reſtitueret. Atque hæc quidem de diuinis ſcripturis dixit.

Quæ idem de Catalogo Romanorum epiſcoporum ſcripſerit, & vt Deo dilecti Viennenſes martyres Irenæũ Eleuthero Romano epiſcopo cõmendarint. Cap. 15.

IN tertio autẽ aduerſus hæreſes libro, per catalogum epiſcopos Romanos recenſet, vſque ad Eleutherũ, qui Soteri ſucceſsit. Eleutherũ porrò duodecimum per ſucceſsionem ab Apoſtolis facit. Enumerat autẽ eos, ſicuti nos quoq; priùs in nomẽclatura eorũ recenſuimus. Vbi verò de Clemente pluribus agit, ſeditionis etiam Corinthiæ, & epiſtolæ Clementis meminit. Perlongam enim, inquit, eccleſiæ Corinthi epiſtolam eccleſia Romana ſcriſit, ad pacem & concordiam diſsidentes reducens, fidémque eorum, & quam ab initio ab Apoſtolis accepiſſet traditionem renouans. Vnum porrò, poſt Clementem, ex Romanis epiſcopis Teleſphorum, magna gloria martyrium ſubiiſſe inquit. & poſtremò infert: Nunc autem duodecimo loco ab Apoſtolis epiſcopatus ſortem ordine & doctrina ſua obtinet Eleutherus, & Apoſtolorũ io eccleſia traditio & veritatis prædicatio ad nos quoque peruenit. Quo autem ardore erga fidẽ diuinámque profeſsionẽ fuerit Irenæus, abundè teſtatur epiſtola, quam Viẽnenſes & Lugdunenſes martyres, quum adhuc in carcere incluſi affligerentur, ad Eleutherum Romæ epiſcopũ & Irenæum, qui tum presbyteri dignitate ſolgebat, commendantes dederunt. Commendatio ea ſic habet. Saluere te, rebúſque omnibus ſemper lætari optamus, pater Eleuthere. Literas haſce noſtras vt ad te perferret, fratri & participi noſtro Irenæo perſuaſimus. Quem rogamus, vt tibi commendatum habeas, egregium ſcilicet teſtamenti Chriſti æmulatorem. Quod ſi ſciremus, ex loco & honore aliquo iuſticiæ laudem cuiquam parari, vt presbyterum eccleſiæ, qui ipſe eſt, eum in primis tibi commendaremus. Fit & aliorum Irenęi pulchrorũ operũ mẽtio, vt ſũt quædam ad Blaſtum, & Florinum, & Marcianum ſcripta: & diſputationum liber. Et item qui ab eo inſcriptus eſt De ſciẽtia, ad Gręcos, admodum neceſſarios liber. Et ea quę de Paſchate ab eo ſunt dicta: de quibus poſteà loco ſuo dicemus. Hęc diuino Irenæo.

Clemens & Teleſphorus Ro. epiſcopi martyres.

Cõmendatoria literæ viennenſium martyrum ad Ro. epiſcopum pro Irenæo.

De ſanctorum martyrum in Gallia literis: & de maxima, qua ibi afflicti ſunt, perſequutione. Cap. 16.

QVandoquidem autem Irenæi & Viẽnenſiũ *a* Gallicanorúmque martyrum fecimus mentionem, æquum viſum eſt, de conſtantia fortitudinéque eorum pauca referre. Decimus ſeptimus agebatur imperij Antoni Pij annus, quũ in omnibus terræ partibus turbulẽto perſequutionis Chriſtiani ſpirante vento, populique per vniuerſum orbem præcipiti audacia aduerſus nos inſurgentibus, plurima martyrum millia propter Chriſtum mortem obiêre: ſicuti hoc facilè eſt ex iis quæ apud certas gentes ſunt facta, coniectura eſſequi. Teſtãtur id quoq; ſcriptura, in quę tam egregia illorũ æternáq; memoria digna certamina ſunt relata. Verũ enimuerò alius quiſquã, hiſtoria ſcribẽda, ad memoriã poſteritatis, ſtylo indulgẽs, trãſmittat victorias & triũphos ab hoſtib. deuictis reportatos, imperato-

a De martyribus ſanctis, qui in Gallia fortiſsimè pro Chriſto mortẽ cruciatibus magnis obiere. Alij hæc martyria in tẽpora d uerũ fratrũ vertet Antonini, eiũ bello Marco mãnico ad quod ſe ambo imperatores parabant, referunt.

rias ducum artes, cóſilióque ſimul & manu res prudenter & fortiter geſtas, ac ſtrenuorum militum pro coniugibus liberis & patria ipſa certamina obita, ſanguinémque pro ſalute eorum multis prælijs abundè profuſum. Oratio autem noſtra de moribus & inſtitutis vitę & religionis Chriſtianæ ſuſcepta, impreſſiones aduerſus veritatem factas, & pacatiſſima egregiarũ animarũ prælia, admirandámq; & omnem naturæ captũ ſuperantem fortitudinem & virtutẽ eorum qui magis pro pietate veróque Dei cultu, quàm pro chariſſimis ſibi capitibus rem ſtrenuè geſſerunt, tropæáque & victorias aduerſus inuiſibiles hoſtes partas, coronáſque triumphales perſequetur: atque ea omnia veluti in columna, nõ ærea illa, aut marmorea, ſed adamantina prorſus inſculpet, ad memoriam poſteritatis omnis ſempiternam. Eximium porrò ea tempeſtate martyrij tanquam ſtadium Gallia prouincia erat: in qua præter cæteras duæ ſunt metropolitanę vrbes, Lugduoum & Vienna, quas reliqua eorum locorum regione emẽſa, fluuius Rhodanus perſtringit. Martyriorũ autem eorum commentariũ, vrbium earũ eccleſiæ illuſtres, eccleſiis quæ in Aſia & Phrygia fuere, miſerè, tali præfatione vſæ. Qui Viennæ & Lugduni in Galliis habitãt, ſerui Chriſti in Aſia & Phrygia eandẽ nobiſcum redemptionis fidem & ſpem habentibus fratribus, Pax, & gratia, & gloria à Deo Patre & Domino Ieſu Chriſto, Domino noſtro. Deinde præfationi eiuſmodi, aliis quibuſdam verbis additis, tale ſcribendi ioitium faciunt. Afflictionũ erumnarúmque noſtrarum magnitudinem, & tantam gentium aduerſus ſanctos iram, atq; eas quas beati martyres ſuſtinuerũt calamitates, ad plenum perſcribere, neque noſtræ eſt facultatis, neque id à quóquam fieri poſſe putamus. Omnibus enim ſuis copiis in nos irruit aduerſarius: & in initio ſtatim ipſo apparuit, nihil fore terroti nobis † pręſentiam eius. Expertus eſt genus omne perſequutionis & afflictionis, aſſuefaciẽs atque exercens ſuos aduerſus Dei miniſtros. ſiquidem non ædibus tãtum, balneis, & foro nobis, ſed publico quoque prorſus, necubi noſtrûm quiſquam appareat, interdixerunt. Verùm contra eos pro nobis gratia Dei depugnans, infirmos quidem confirmauit, ſtabiles autem eis oppoſuit columnas: eos videlicet homines, qui per tolerantiam omnem, mali illius impetum in ſeipſos pertraherent: quiq; conferre pedẽ, omne contumeliæ & ſupplicij genus ſuſtinere, & quæ plurima eſſent, perpauca & exigua eſſe ducere poſſent, & ita ad Chriſtum venire feſtinarent: rebus ipſis oſtendentes, indignas eſſe paſſiones temporis huius, ad futuram gloriam. Primùm quippe confertim vniuerſi, quæ eis à multitudine inferrentur, pertulere, contumelioſas inclamationes, verbera, voluptationes, rapinas, lapidationes, & carceres: omnia denique alia, quæ ferocienti multitudini contra inimicos & hoſtes facere in mentem venire ſolent.

Scriptum eccleſiarum Gallicanarum ad eccleſias Aſiæ & Phrygiæ, de earũ martyrus.

Diabolus perſequutionis piorum hominum autor.

† παρουσίας.

De Vetio, Sancto, Pothino, Alexandro, Biblide, Blandilla, & aliis: vt ſcilicet certamen pro Chriſto ſuſtinuerint, & deinceps in fluuium fuit abiecti. Cap. 17.

Deinde ſcriptũ id exequitur, ſanctos ad tribunum abductos, atque ibi interrogatos, A in carcerem coniectos eſſe. Atque inter eos Vetium quendam Epagathum, quum ætatis flore vigẽtem, tum fide omniſque honorum operum genere pollentem, tantam multitudinem abduci ægrè tuliſſe, & ſe ad defenſionem eorum obtuliſſe, atque ob tam pulchram profeſſionem cum aliis ſimul abreptum eſſe. Decem verò periculi magnitudine victos, martyrio renũciaſſe: & ſanctis timorem ingentem reliquiſſe, admodũ metuentibus propter dubium futuri caſus exitum, ne ſcilicet de eo quoque periclitarẽtur, vt Chriſto exciderent. Eorum tamen numerum alios paulatim expleuiſſe. Optimos quóſq; ex vtráq; eccleſia delectos, & cum martyribus ipſis ex gẽtibus ſeruos vnà comprehenſos, eóſque flagrorum vi & neceſſitate coactos, contra nos ementitos eſſe Thyeſtis cœnas & Oedipi cõcubitus, B aliáque item plurima vulgaſſe, quæ neque auditu neque dictu credibilia eſſent: neque etiã vnquam poſt homines natos, quòd facta eſſent, fidem obtinuiſſent. Quarum rerũ infamia vulgò iactata, omnes (inquit) contra nos ſunt efferati. Et qui hactenus propter familiarem conſuetudinem & humanitatem moderatiores fuerant, grauem in nos fremebundi acceperũt animum. Quapropter cruciatus orationis vim omnẽ ſuperantes ſancti martyres pertulerunt, ſatana ſummo ſtudiò cótẽdente, vt ab eis quoq; blaſphemiæ quicquam proferretur. Precipuè autem multitudinis ipſius & militum & Præſidiis furor incubuit in Sanctum, eccleſiæ Viennenſis diaconum: in Maturum, recens quidem illũ illuminatum, ſed generoſum & fortem decertatorẽ: in Attalum Pergamenum genere, columẽ & firmamentum Gallicorum Chriſti fidelium: & in C Blandillam, quæ ſtatu quidem ſerua fuerat, ingenium autem & animum habuit perquàm liberalem. In ea nimirum exhibuit atque repræſentauit Chriſtus, quæ apud homines vilia ingrata, nulliúſque adeò precij habeantur, ea apud ſe in maximum eſſe honorem, propter egregiam in ſe piorum animorum affectionẽ & amorẽ. Quum enim omnes metuerẽt, heráque etiam eius carnalis * maximopere de ea eſſet anxia & ſollicita, (aderat nanque & ipſa, fortiter certamini pro Chriſto incumbẽs) ne illa naturæ imbecillitate, vel ſolam liberiorem profeſſionem non perferret, tanto eam animi robore confortatam eſſe tradunt, vt tortores, qui ſibi inter ſe ſuccedẽtes à matutino tempore ad veſperam vſq; virginis & fuſtibus eam ceciderant, animos deſponderent, victóſque ſe profiterẽtur, quid rerum deinceps de ea agerent dubij. Obſtupeſcẽtes etenim, D mirabãtur ſpiritum prorſus in ea remanere, cuius corpus circunquaque conſciſſum & apertũ eſſet. At illa, perinde atque ab ineũnte ætate certaminibus eſſet exercitata, perdurabat: laxamentúmque ei, & (vt ita dicam) † indolentia plagarũ & cruciatuum erat, quòd ſubinde a Chriſtianã ſe eſſe proclamaret b. Sanctus verò & ipſe tanta animi præſentia, & tam generoſè & fortiter ſe carnificibus oppoſuit, pluimámque eorũ ſæuitiam & pœnis incutiendis feritatem adeò ſuperauit, vt ab illis interrogatus, non gentem ſuam, non patriam, non nomen, non aliud quicquam, ſed vnicum hoc in certamine & lucta tormentorum omni, Chriſtianum ſe eſſe diceret: quum

Vetius Epagathus egregius iuuenis.

Decem chriſtiani à martyrio abhorruerunt.

Eorum vicem ſancti martyres doluerunt.

Serui infideles, vt a chriſtianis fœdiſſima quæque flagitia conſiterentur, torti. Eo modo chriſtiani in infamiam & odiũ publicum coniecti.

Primarij martyres: Sanctus Diaconus, Maturus, Attalus, Blandilla.

** ἀγωνιώσης*

Admiranda Blandilla in perferendis omnis generis tormentis tolerantia.

† ἀναλγησία

a Maximopere pij ſanctique homines chriſtiani nomine ſunt gloriati, & delectati.

b Mirifica etiã ipſius Sancti patientia.

quidem illi ſe ex eo, propter tam graues ac intolerabiles cruciatus, degenerem aliquem oobíſque infauſtam atque ominoſam vocem audituros ſperarent. Itaque contentione illa cruciatuum ſummorum inferendorum fracti, ad poſtremum æreas ſquamas candentes molliſſimis & tenerrimis quibúſque martyris membris aſperſerunt, & agglutinarunt. Atque ita ex illis quidem ſic aduſtis, nidor & aruina profluebat: ipſe verò conſtans & immotus permanebat, fidéque ſtabilis, & aqua vitæ ex cœleſti fonte promananti conſperſus atque recreatus, magis magíſque confortabatur. * Ac corpus totum inter ſe membris congruens, martyr erat: vnũ totum volnus, vna totum cruenta vibex, contractum prorſus, & ab humana ſpecie, exteriore ſua parte, alieniſſimum. In quo ipſemet CHRISTVS patiens gloriam & laudem ingentẽ perficiebat, & aduerſarium proculcabat. Apertum quippe reliquis omnibus exhibuit exemplum, nihil ibi eſſe terribile & metuendum, vbi adſit Dei patris dilectio: nihil ærumnoſum atque dolendum vbi CHRISTI gloria. Aduerſarij ſanè quidem incredibili animorum tumore & incenſione laborãtes, ita demum ſe ſuperiores fore ſunt opinati, ſi ex interuallo deinceps eadem inferrent tormenta. Martyres enim ipſos vel cruciatibus tantis victos in impietatem eorum cõceſſuros: vel ſupplicijs immanibus immortuos, grauem reliquis allaturos eſſe timorem & terrorẽ exiſtimarũt. Quod vbi facere ſunt aggreſſi, adeò ſunt ſpe ſua fruſtrati, vt ille corpore tormentis doloribúſque omnibus releuato, cõfeſtim reſtitutus, vſum membrorum formámque integram ita receperit, vt quæ ei iterum ſunt illatæ pœnæ, non excruciatio, ſed ſanatio atque reſtitutio eſſe viderentur cœlitùs videlicet ei allato auxilio. Cæterùm Bibliadem etiam quandam produxerũt, eámque flagris crudelem in modum conſcindẽtes, perſuadere illi conabantur, vt ſacra noſtra deteſtandum piaculum eſſe diceret. Illa autẽ veluti é ſumno excitata, longè aliud, diuerſúmque magis quam ipſi expectantes volebant, profeſſa eſt, illud inſuper adiciens: Quomodo verò homines iſti infantes vorent, qui etiam ab animantium ratione carentium ſanguine abſtineant? Ac talia quum & pateretur & diceret generoſo admodum animo, ordini martyrum eſt allecta. Enimuerò poſtquam quæſitores iſti & carnifices, virtute Chriſti ad hunc modum infirmiores eſſe comperti, atque martyrum impreſſione & tolerantia proſtrati ſunt, vt in carcere eos affligerent, conſilium ceperunt. Ita illi terra horrentium tenebrarum caligine & pedore excruciantur, & pedum diſtractio ad quintum vſque fidicularum foramen extenditur. Quapropter multi in vinculis ſunt ſuffocati: multi ægrè viuentes, ſpiritum cum dolore traxerunt, omni prorſus humano deſtituti auxilio. Fuerunt etiam, qui ſimul atque in carcerẽ ſunt cõiecti, quod grauem eius ſquallorẽ non ferrẽt, deceſſere, CHRISTO IESV varijs Martyres modis glorificante. Pothinus autem † Lugdunẽſis Eccleſię epiſcopus, vir imbecillus, vt qui nonaginta ſupergreſſus eſſet annos, & naturali quidem infirmitate ægrè corpori vitalem auram ſuppeditaret, ſpiritu autem propter obeundi martyrij deſiderium eſſet

** τὸ Νεωμάτιον μάρτυς ἦν τῶν συμβεβηκότων: quod etiã ſic verti poteſt: Ac corpuſculum ipſum crudelitatẽ tãtam teſtabatur: vel, Earum rerum quæ acciderant, teſtis erat.*

Chriſtus ipſe in ſanctis martyribus, vt membris ſuis, patitur.

Corpus Sancti à tortoribus fœdiſſimè excarnificatum, forma ſua diuinitus reſtitutum.

Biblidis generoſitas.

Martyres in carcere ſqualore & pedore excruciati.

Pothini epiſcopi martyrium.

† ὁ τὴν διακονίαν τῆς ἐπισκοπῆς ἐν Λουγδούνῳ πεπιστευμένος. Euſeb lib. 5. cap. 1.

Nonagenarius martyr.

E validiſſimus, ad tribunal eſt pertractus, corpore tenui & ſoluto, perinde atque vaſculo quopiam animam vix retinens. Atque ibi cõſiſtens, quum pulchram profeſſus eſſet profeſſionẽ, à tribuno, quiſnam eſſet Chriſtianorum Deus, interrogatus: Quũ Chriſtianus, inquit, fueris, ſcies. Quapropter violentiùs quoq; ſtatim acceptus, plagas tulit. Qui enim propiùs ei aſtabant, manibus pedibúſque in eum inſilientes, ſumma cõtumelia canos eius affecerunt: qui verò lõgiùs remoti fuerant, quæcũque locus ſubminiſtrabat tela, in eum coniecerunt. Omnes quidem certè flagitium ſe & piaculum committere exiſtimarũt, ſi quid inſolentiæ peruicacis & petulantiæ protervæ in eũ intermitterent: eóque modo ſe deos ſuos vindicare putauerunt. Deinde, quum ægrè iam ſpiraret, in carcerem eſt demiſſus. vbi biduo F pòſt, ſpiritum Deo decedens commendauit. † Porrò qui CHRISTVM abnegauerant, vt malefici in martyrum cuſtodiam coniecti, quòd viderẽt illos quidem iucundiùs relucere ac lætiùs florere, hilaréſque gloria & gratia abundantes, nec non ſuauitatem odoris CHRISTI redolentes, vnguento ſcilicet quodam, ſicuti nonnullis viſum eſt, ita delibutos. vt vincula eorum quaſi comptorum ſponſorum ornatum decentem præ ſe ferrent: ſeipſos autem deformes ac malè olentes probríſque obſitos, vindicémque iorta ſe & carnificem cõſcientiam in animis gerentes. qui videlicet vt illiberales parúmque viriles homicidij ſibi ipſis crimen impingerent, omnium præſtantiſſimum nomen reiecisſent: ex martyrum conſpectu confirmabantur, ſéque ab G eis recipi rogabant. Atque illi eos nõn grauatè, nullam prorſus ſuſpicionem reliquam faciẽtes, ſuſceperunt. Ex eo tempore martyria variè ſunt diuiſa, atque diſtincta. Ex multiformibus namq; & verſicoloribus floribus coronam illi texẽtes, Chriſto eam obtulerunt, & maximum illud immortalitatis præmium receperũt. Maturus quidem, & Sanctus, Blandilla & Attallus, in publicũ producti, & in amphitheatro beſtiis obiecti, eoſdem ſunt angores experti: plurimíſque tormentis ſuperatis, tandem in ſeduli ferreo, cui ignis eſſet ſuppoſitus, ſunt collati, vbi ex corporibus eorum aduſtis nidor ingens redditus, carnifices compleuit. Qui tantũ ex conſtantia martyrum concepere dolorem, vt patientiam illorũ tanquam furiis agitati exuperare contenderet. H Ac Sanctus quidem & Maturus certamine tãto obito, eo die curſum ſuum abſoluerunt, & gladio cæſi, veluti victimæ DEO ſunt oblati. Blandilla autem in ſtipite diſtẽta, beſtiis eſca eſt propoſita: faciémque ſupplicij eius qui pro ea eſt crucifixus referens, magnum concertatoribus ſuis præbuit deſiderium, in ſorore ſua habitum & formam exoptati illius inſpicientibus. Quare illud quoque exhibebat, ac veluti perſuadebat, qui pro CHRISTI gloria patiatur, eum paſſionibus participem eſſe viuentis Dei. Sed enim quum beſtiæ eam non attingerent, ad alium reſeruata eſt agonem, vt ſimul & multis variíſque colluctationibus deuicto perplexo illo ſerpẽte, certum conſtantis fortitudinis exemplum fratribus fieret, vilis ipſa & imbecillis, & inuictum habens propugnatorem Chriſtum diuerſiſque aduerſarium certaminibus debellans, immorta-

litatis co-

† Chriſti negatores fide chriſtiana abiurata, tanquã malefici in carcerem coniecti, quum martyrũ optatam ſortem admirantur, tum vicẽ ipſi ſuam miſerantur.

Conſcientia carnifex.

Non grauati iſti à Martyribus in gratiã & conſortium recepti.

Sanctus & Maturus in Domino obdormiunt.

Blandilla agõ.

Attali certamen.

ronam reportaret. Secundum hanc, Attalus in A theatrum ducebatur, cui tabella præſerebatur, cum inſcriptione huiuſinodi: Hic eſt Attalus Chriſtianus. Erat autem is ex clarorum virorum ordine, firmam ſanámque obtinẽs conſcientiã, atque in certaminibus pro CHRISTO ſuſcepiis probè exercitatus, & conſtans veritatis teſtis. Quo producto, quum petulantiùs plebs tumultuaretur, Præſes eum, vt ciues Romanũ, in cuſtodia aſſeruari iuſſit, donec Cæſaris de eo atque aliis exploraſſet ſententiam. Interea qui antea negatione mortui ſuerant, ſpiritum vitæ reſipiſcentia receperunt: & quos extinctos eiecerat, eos reuiuiſcentes mater eſt complexa. Ij dulciore doctrina accepta, ab eo qui non vult mortem peccatoris, virtutem & robur ad perpetiendum aſſumpſerunt. Nam allato à Cæſare reſcripto, quicunque ex Chriſtianis Romani B eſſent, gladio ſunt cæſi: cæteri beſtiis ſunt obiecti, aut aliis grauibus ſuppliciis affecti. Primi autem omnium, qui antea pœnitentia vſi fuerant, inquirebantur. Spes quippe quæſitoribus erat, eos denuò capturiri. Verùm illi partim martyrum aggregati ſunt ordini, partim perditionem ſequuti: illi nimirum, qui indigni parúmq; firmi fuerant, & de religione noſtra minus rectè ſenſerant. Martyrum catalogo aſcriptus etiam eſt Alexander, artis medicæ peritus, & in Galliis omnibus notus. erat enim multa dicendi libertate præditus, & Apoſtolicæ gratiæ non expers. Et tribunali aſſiſtens, ac nutu martyres cohortans, deprehenſus & ipſe eſt veluti certamina parturire. Itaque iudici delatus, & capitis damnatus, vnà cum Attalo beſtiarum feritati eſt obiectus. Sed quum nihil aduerſi ab eis ſenſiſſent, pluribus defuncti certaminibus, poſtremò & ipſi vt victimæ ſunt cæſi: Alexander quidem, nihil proloquutus: Attalus autem, quum in ferreo ſedili vreretur, nidórque ab eo prodiret, illud tãtum Romana lingua præfatus, En hoc ipſum eſt humana veſci carne, quod vos facitis: nos verò neque homines voramus, neque præterea mali quidquã facimus. Interrogatus etiã, quod Dei eſſet nomen? reſpondit, Deus nomen non habet, vt homo. Poſt hos omnes, vltimo † gladiatorum die, cum Pontico puero quindecim prope annos nato, generoſa Blandilla eſt producta. Ij per ſimulachra deorum iurare iuſſi, nõ paruêre. Quapropter multitudinis animis aduerſus eos efferatis, permultis ſunt excruciati tormentis. Et puer quidem ſupplicus tantis cedens, reddidit ſpiritum. Blãdilla verò poſtrema, veluti mater generoſa, excita, quæ liberos victores ad regem ſuum præmiſiſſet, feſtinabat & ipſa per mortem exultans, veluti ad nuptiale cõuiuium: & non ad beſtiarum, quibus obiicienda erat, lacerationẽ. Itaque poſt flagra, poſt beſtias, poſt ahenum, ad vltimum reticulo incluſa, tauro agreſti & feroci eſt obiecta: & quum diu multùmque à belua ea eſſet iactata, tandem & ipſa eſt magnificentiſſimè iugulata. Cuius tantã demirati fortitudinem immaniſſimi illi perſequutores, haud vnquam apud eos viſam eſſe mulierem tot & tanta ſupplicia perpeſſ, teſtati ſunt. His ita peractis, denuò contumelioſa iniquiſſimorum hominum iniuria ſæuire in martyrum corpora cœpit. Quòd nanque ab illis eſſent ſuA perati, id in maiorem euaſit irã. Proinde & eos qui in carcere mortem obierant, & eos qui vatus & exquiſitis ſuppliciis excruciati fuerant, ne quis eorum ſepulturæ honorem ſortiretur, canium nocturnis ſimul & diurnis tradiderunt cuſtodiis. Præterea quæ à beſtiarũ feritate & ignis violentia ſuperfuerant reliquias, comminutas illas & in carbones redactas, capita quoque & reſectamenta eorum per dies plures aſſeruanda diligentius militaris manus excubiis mandarũt. Ac impij milites partim dentibus in eos ſtridebant, vt per furorem defunctorum quoque reliquiis inſultarẽt: partim in ludibrium cadauera vertebãt. Si qui verò viderẽtur eſſe aliis æquiores, proboſè, vbi Deus eorum eſſet, quidve illis religio eorum, cui animas ipſi ſuas poſthabuiſſent, prodeſſet, requirebant. Grex autem fideliũ B in magno fuit mœrore & luctu, quòd humare martyrum cadauera non liceret. Neque enim ad hoc eis nox profuit, neque auro ea redimere potuerunt: nedum precibus vllus locus eſſet apud eos, quibus id maximum lucrũ eſt viſum, ſi illa ſepultura carerẽt. Sub hæc ſcriptum, quod diximus, infert. Itaque corpora ſanctorum illorum omni genere ludibrij & probri traducta, & ſex diebus ſub dio iactata, poſtea autem combuſta atque in cineres redacta, ab iniquis hominibus in Rhodanum fluuium ibi prætetlabentẽ ſunt ſparſa, vt nihil prorſus eorum in terris amplius eſſet reliquum. Et hoc ſic fecerunt, perinde atque Deum deuincere, aut regenerationem eorum præpedire poſſent: vt nequam (ſic illi dicebant) reſurrectionis ſpem habeant, qua ipſi adC ducti, peregrinam nobis & nouam inducunt religionem, & dura, acerbáque omnia deſpiciunt, prompti prorſus & parati cũ gaudio adire mortem. Videamus nunc, an ſint reſurrecturi, & ſi poteſt eis opem ferre Deus eorũ, & è manibus noſtris eos eripere? Atque hæc quidem commẽtarius ille refert. Facili autem coniectura & ratione conueniẽti colligere licet, quæ in reliquis etiam prouinciis ſint acta, quantáve tum martyrum extiterit vbique multitudo.

Cadauera ſanctorũ martyrum inhumaniter tractata.

Sepulturæ honor martyribus denegatur.

Corpora eorũ in cineres redacta, & in amnem Rhodanum disiecta.

Ea crudelitate tyranni Chriſtianos a ſpe reſurrectionis abſterrere ſunt conati.

Negatores Chriſti ab Eccleſia matre reſipiſcentes ſuſcipiuntur.

Ex Martyribus Ro. ciues gladio iugulati, alij beſtiis obiecti.

Nonnulli denuò Chriſtum abiurarunt.

Alexander medicus Martyr.

Attali cædes.

† τῶν μονομαχιῶν.

Item Pontici pueri.

Item Blandillæ.

Tortores ipſi à martyribus victi.

Qualis viſio Attalo martyri apparuerit, propter aliũ martyrem, qui duram nimis & ſordidam vitam degebat: & vt Chriſti martyres facilè lapſis gratiam fecerint, veniámque conceſſerint. Cap. 18.

D IN commentario eo aliud quiddam memoratu dignum traditur, quod ad multorũ vtilitatem, ſi hiſtoriæ huic inſeruiſſem, minimè id inuidioſum mihi fore duxi. Alcibiades quidã martyrum choro adſcriptus, ſqualidam planè & duram agebat vitam, & ſolo pane & aqua victitans, à cæteris cibis omnibus abſtinebat. Quẽ morem quum in carcere quoque ſeruare pergeret, Attalo, qui & ipſe poſt primum obitum certamen eò coniectus fuerat, res ea eſt reuelata. Is porrò illum admonuit, nõ rectè facere, qui creaturis Dei non vteretur, & multis exemplũ ſcandali atque offendiculi fieret. Proinde Alcibiades poſthac nullo diſcrimine, omne genus cibi, citra ſatietatem tamen cœpit: & gratias Deo egit, qui quod ei defuiſſet, ita expleuiſſet. Minimè nanq; ab eis aberat gratia Dei, ſed Spiritus ſanctus erat cum eis, omnia conſulens atque dirigens in melius. De eorundem martyrum æquitate atq;

Alcibiades martyr duriorem conſectã vitam, ab Attalo martyre in carcere admonitus, de ſeueritate ea remittens, ciborum delectum reiecit. Exemplum memorabile.

Admiranda ſanctorum martyrũ ſummiſsio & humilitas, nomen

martyrum repudiantium. Chriſtus verus & fidelis martyr. Memoria defunctorum Martyrum. 1. Petri. 5. Abſoluta & perfecta Chriſtiana profeſſionis exoſculanda exēpla: quæ vtinam præſtarent noſtri aui euangelici homines. O ſanctiſsima & Chriſtianiſma præſtātiſsimarū animarū pectora.

humanitate, ſcriptura ea quam diximus, talia E memorat: In tantum videlicet æmulatores fuiſſe Ieſu Chriſti, vt quum in tanta eſſent gloria, ſæpiúſque martyrij agonem obirent, Chriſtíque adeò ſtigmata circunferrent, neque ſeipſi martyres vocarent, neque nobis permitterent vt eos nomine eo compellaremus. Quòd ſi quis noſtrûm vel in epiſtolis, vel in ſermonibus martyres eos nominaſſet, acriùs id reprehendebant: perlibenter martyrij appellationem cedentes Chriſto, vero & fideli martyri atque teſti, eidémque primogenito ex mortuis, & duci autoríque vitæ Deo. Addit præterea illud, quod etiá defunctorum memoriam celebrarint: illos ſcilicet eſſe martyres, quos Chriſtus ad ſe traxiſſet: ſe autem viles eſſe, & nullios rei homines, dicétes. Orationes quoque pro ſe fieri petierunt, vt & ipſis certamine cum laude defungi liceret. Qui quum libertate multa freti, rebus ipſis martyrij virtutem præſtarét, nomen tamen ſunt de- F precati: timore Dei ſub potéti manu eius humiliati, à qua ſatis deinde ſunt exaltati. Et ipſi quidem defenderunt omnes, accuſarunt autem neminem. Soluerunt itidem omnes, ligarunt neminem: atque pro eis qui ſe ſummis affeciſſet malis, ſunt precati, ita vt id antea fecerat Stephanus. Deinceps ſcriptū id hiſce de eis vtitur verbis. Maximum illis bellum contra aduerſarium fuit, per charitatis ſinceritaté, vt belua illa ſtrangulata, quos priùs ſibi deuoraſſe videbatur, viuos redderet. Non enim gloriati ſunt ſuper delinquentium caſu: ſed quibus ipſi abundarunt gratiis & donis, de eiſdem indigétibus communicarunt. Et materna prorſus habentes viſcera, multas pro eis ad patrem profuderunt lachrymas. Vitam petierunt, & dedit eis, quam proximis ſuis impertierunt. Et omnes victores ad Deum tranſierunt. Pacem ſemper cóplectentes, G & pacem nobis commendantes, in pace ad Deú permenerunt. Non laborem aut dolorem matri, neque ſeditionem aut bellum fratribus: ſed gaudium, pacem, cócordiam & charitaté relinquétes. Hæc addidi, tum propter ſinceram piámque ſanctorum illorum virorū erga lapſos affectionē: tum propter inhumanū immiſericordémq; eorum animum, qui poſtea ſuperbè & crudeliter membris Chriſti inſultarunt, nullámque eorum per compaſſionis virtutem habuerunt rationem. Qui ſanè etiamſi tum quidquam aut officioſè fecerunt, aut rectè ſtatuerunt, non continuò tamen ſibi placeant, vel ſupercilia erigant.

Aduerſus eos qui ſanctitatis ſibi gloriā arrogantes ſuperbè lapſos auerſantur, & ab eccleſia arcent. Gallicani martyres ex ipſo carcere iudicium de Montano & prophetia eius ſuum in Aſiā & Phrygiam perſcripſerūt.

Cæterùm quum iā tum primùm apud Phryges Montanus, & Alcibiades, & Theodotus, prophetarum opinionem paſſim fama obtinuiſſent H (quòd enim ea quoque tempeſtate varia dona Dei in multis florerent Eccleſiis, multis illi viſi ſunt chariſmatum eorum participes eſſe, proindéque prophetiæ fidem meruere) & ſententiæ plurimorum de eis variarent, qui in Gallia fuere fratres, pium rectúmque de eis iudicium ſuum, in ſcriptum, quod ſæpe diximus, retulerunt, eidémque quaſdam eorum qui cómemorati ſunt martyrum epiſtolas inſeruerunt, quas illi ex vinculis & carcere ad fratres in Aſia & Phrygia de nonnollis Eccleſiaſticis quæſtionibus dederúr. Atque hæc quidem hactenus.

Qui tum temporis in excelſis epiſcopalis dignitatis ſedibus eminuerint. cap. 19.

M. Antoninum 19 annis imperaſſe, ſcribit. Euſeb. lib. 5. cap. 9. Epiſcopi Romani. Euſeb. lib. 5. cap. vlti. Alexandrini. Antiocheni. Hieroſolymitani ab vrbe itorum euerſa ex gentibus lecti. Euſeb. lib. 5. cap. 12.

ANtoninus autem Veri frater, ſeptem annis & quatuor menſibus Romano adminiſtrato imperio, Cómodo id reliquit. Cuius decimo anno, Eleutherus Soteris ſucceſſor Romę epiſcopatū tenuit. Cui deinde, quum tredecim præfuiſſet annos, Victor eſt ſurrogatus. Hic eccleſiam ibi decem gubernauit annis: & ſucceſſoré Zephyrinum habuit, nono imperij Seueri anno. Zephyrino, qui decem & octo annis eccleſiam Romanam rexit, Calliſtus eſt ſuffectus: qui eam quinque annis adminiſtratā, Vrbano ſucceſſori reliquit. In Alexādrina eccleſia Agrippinus duodecim annos epiſcopatū geſſit. Ei Iulianus ſucceſſit: qui decem annis munere ſacro obeundo expletis, Demetrium ſucceſſorem recepit. Apud Antiochenos poſt Maximinum, qui vndecim annis eccleſię gubernator fuit, Serapion epiſcopus creatus eſt, octauus ab Apoſtolis ſucceſſor. Qui ſatis diu cum laude eccleſiæ præfuit, & eam Aſclepiadi tegendam reliquit. Eiſdem temporibus Hieroſolymis, in ſancta Sion * adhuc admirandus ille Narciſſus ſacroſancto fungebatur munere, quindecimum obtinens ſucceſſionis locum, à ſecunda, quæ ſub Hadriano facta eſt, eius vrbis euerſione: ex quo, poſt eos qui ex circunciſione ibi fuerunt, epiſcopos, Marcum primum ex gentibus regendæ eccleſiæ præfectū eſſe, antea diximus. Cui Caſſianus, ſicuti ſucceſſiones eius eccleſiæ tradunt, eſt ſuffectus. Huic autem Publius, Publio Maximus, Maximo † Iulianus. cui ordine ſucceſſerunt: Caius, Symmachus, Caius alter, Iulianus item alter, Capito, Valēs, Dolichianus, & ab Apoſtolorum ſucceſſione trigeſimus Narciſſus. Cæſareæ porrò Palæſtinæ epiſcopale munus tum habuit Theophilus. In Græcia autem, Corynthi Bacchylus epiſcopus fuit, Epheſi verò Policrates, & alibi alij, vt par erat, quamplurimi, Commodo, ac deinde Seuero Romanum imperium adminiſtrantibus. De iis nunc ſatis.

† Alij Iulium habent. Epiſcopus Corinth. Item Epheſin.

** In perſequutione ſub Seuero, Narciſſus epiſcopus Hieroſolymitanus annos aliquot in ſolis locis latuit. Quo tempore interim ei ordine ſubſtituti ſunt, Dius, Germanion, Gordius, vt infrà libro quinto, capite decimo ſcribitur, vbi alia huius ſeceſſus affertur cauſa. Alij autores in hoc catalogo Symmachum & Caium alterum non recenſent. Eáque ratione Narciſſus, quum è ſolitudine reuerſus Epiſcopatum recepit, à Marco quindecimus, ab Apoſtolis trigeſimus fuerit Hieroſolymis epiſcopus.*

Catalogus autorum & ducum falsò nominatæ ſcientiæ, qui poſtea extiterunt: & qui eccleſiaſtici viri illis reſtiterint. Cap. 20.

HÆreſibus autem, quas diximus, diuinorū, quos retulimus, virorū virtute & doctrina prorſus euulſis, zizaniorum ſator alias inſuper ſemitiare non ceſſauit. Sed & priorum illarum multi adhuc reſtabant ſurculi, puræ agrorum Chriſti ſationi officientes, multæ etiam derepentè tum primùm initium ſumentes producebantur a. Omnes tamen à Simone & Saturnino, atque ab abſurda & importuna ſciētia Cerinthi ortum traxerunt. Artemon & Montanus tum

a primi hæreſum autores.

primum

primum pullulabant, & tanquam ſerpentes rubetæ interitum ſpirantes, venatorum reptilium more, per Phrygiam in Aſia prouoluebantur. Marcionis autem ſecta diſſecta atq; diuiſa erat. Quidam etiam Romæ vigebant, vt Florinus & Blaſtus, qui & ipſi nouas opiniones de vero veritatis Verbo induxerunt. Et Florinus quidem, quod in petitione presbyterij repulſam tulerat: Blaſtus autem, non vt diſſimilem quoq; cauſam. Quilibet verò eorum officina ſeorſim cótra veram pietatem inſtituta, per multos ex eccleſia in errorem ſuum pertraxit. Sed enim contra Artemonem, eiúſque ſucceſſorem Theodotum Byzantium coriarium, qui illius errorem multum prouexit, beatus *b* Victor depugnauit. Redarguit quoque importunitatem eorum liber, qui paruus Labyrinthus dicitur, quem nonnulli ab Origine compoſitum eſſe autumant: ſed eos ſtylus & eloquutionis forma refellit. *c* Montano porrò tãquam inexpugnabile propugnaculum Deus obiecit Hierapolitanæ eccleſiæ antiſtitem Apollinarem, virum eximiũ, qui ad diuinæ doctrinæ cognitionem profanas etiam diſciplinas adiecerat. Aduerſus hunc quod ſcripſerunt Miltiades, Apollonius, Serapion Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus, & alij complures: ſicuti & contra *d* Proclum, eiuſdẽ hæreſeos anteſignanum, Caius, quem antea quoque nominauimus *e*. Marcionis autem opinioni, eiúſque diuiſioni, ſapiẽtiſſimus reſtitit Rhodon. Ad Florinum autem, & Blaſtum, qui Romæ ſchiſmatis & diſſidij duces fuere, ſæpe nobis nominatus Irenæus cohortationes ſcripſit: vt nuncio vanis atque inanibus ſermonibus & cócertationibus remiſſo, Apoſtolicis inhærerẽt traditionibus. Enimuerò rectè me facturum eſſe puto, ſi pernicioſorũ eorum hominum illegitima & adulterina dogmata expoſuero, & quantum licebit eis præclaros illos viros oppoſuero, qui validis atque inuictis diuinorum oraculorum argumentis, ſuperfluas & inutiles illorum nugas & deliramenta fortiter confutarunt.

Artemon & Montanus heretici in Phrygia. Marcion. Florinus, & Blaſtus.

b Victor Rom. epiſcopus, Artemonem & Theodotum refutauit.

paruus Labyrinthus.

c Montanum Apollinaris impugnauit, & alij.

d Proclum Caius.

e Marcionis ſectã Rhodon. Florinum & Blaſtum Irenæus.

De Artemone & Theodoto ſutore, qui docuerunt Chriſtum purum fuiſſe hominem, & vt ij primi ſcripturas corrumpere cæperint. & de Anatolio cõfeſſore.

Caput 21.

Hæreſis & deliramentum Artemonis.

ARtemon igitur, qui & Artemas dictus eſt, eadem quæ nos, de Deo vniuerſitatis huius ſenſit, conditorem eum eſſe rerum omnium dicens. Dominum autem noſtrum Ieſum Chriſtũ aſſeruit merum eſſe hominem, ex virgine natũ, & virtute prophetis præſtantiorem. Atque eadẽ hæc Apoſtolos quoque prædicaſſe aſſeuerauit, perperàm exponens atque deprauãs diuinarum literarum ſenſum. Succeſſores autem eorum diuinitatem tribuiſſe Chriſto, quum antea Deus non fuerit, dixit. Coriarius verò quidam Byzantius Theodotus nomine, diſcipulus eius, alterius ſectæ princeps extitit, & multo adhuc peiora eſt commẽtus. Præclaram autem rem ſe facere exiſtimauit, quòd autoritatem diuinitùs inſpiratis literis abrogauit, & eas quas ipſemet receperit, corrupit. His Victor epiſcopus Romanus, veluti doctrinam fidei adulterantibus generoſè reſtitit, coriariúmque ab Eccleſiã proſcripſit. Qui paruum Labyrinthum compoſuit ſcriptor, hos redarguit, aſſerentes ſe eiuſmodi doctrinam ab Apoſtolis & ſucceſſoribus eorũ accepiſſe, veritatémque vſque ad Victoris tempora, qui decimus tertius à Petro Romanæ vrbis epiſcopus fuit, obtinuiſſe, & à ſucceſſore eius Zephyrino corruptam fuiſſe. Verba eius ſic habent. Et fortaſſe id quod illi docebant, veriſimile fuiſſet, niſi eis refragarentur primùm diuinæ ſcripturæ, deinde fratrum quorundam Victoris tempore presbyterorum libri, quos illi & ad gẽtes & aduerſus hæreſes pro veritate ſcripſerunt: Iuſtini inquam & Miltiadis, Tatiani, Clementis, & aliorum complurium, in quibus omnibus diuinitas Chriſto tribuitur. Iã Irenæi, Melitonis, & reliquorum, quis ignorat ſcripta Chriſtum Deum eundémque hominem deprædicare? Pſalmi etiam & carmina quæcunque iã inde à principio à fidelibus ſunt cõpoſita, Verbum dei Chriſtum laudibus celebrantia deitatẽ ei tribuunt. Quomodo igitur eccleſiaſtico dogmate à tot annis deprædicato defendi poteſt, vſque ad Victoris tempora doctrinam hanc, vt ipſi dicunt, in eccleſiis obtinuiſſe? Quomodo etiam non erubeſcunt, hæc contra Victorẽ cmẽtientes? quum certò ſciant, Theodotum coriarium, qui poſt Artemonem, pater & princeps huius diuinitatem negantis defectionis fuit, & Chriſtum primus purũ hominem eſſe dixit, à Victore eſſe à communione repulſum? Si enim Victor eadem quæ illi ſenſiſſet, (ſicuti illorũ docet blaſphemia) quomodo is Theodotum hæreſis eius inuentorẽ reiecisset? Ad hæc, illa adijcit: Scripturas quidem ſacras abſque timore & pudore omni adulterarunt, antiquos fidei canones abrogarunt, Chriſtum ignorarunt. Nec illi quid diuinæ literæ dicant quærunt, ſed Euclidẽ fortaſſe & Galenum adorãt. Et paulo pòſt: Propter eam cauſam ſcilicet diuinis literis manus iniecerunt, emendare ſe & caſtigare eas dicẽtes: & ſubdola improbitatẽ ſimplicem ſacrarũ ſcripturarum vim & ſententiam deprauarunt, ſapiẽtiores ſeipſo ſpiritu ſancto iactantes. Memoriæ etiam prodidit, non vno conſenſu hoc eos feciſſe. Aliter enim Theodotum, aliter Aſclepiodotum, aliter quoque Hermophilum, Apollonidem rurſum aliter ſcripſiſſe. Quemlibet etiam illorum caſtigationem propriorum ſcriptorum edidiſſe: idque variantium & diſſidentium inter ſe exemplarium diſcordãtiam indicare. Quoſdã etiam iſtorum refert, non deprauaſſe ſcripturas: ſed lege & prophetis prorſus abnegatis & abolitis, per iniquam & impiam planè doctrinã ſub † gratiæ obtentu, ad extremum perditionis delapſos. Idem ſcriptor, qui librum eum aduerſus illos edidit, de eis quiddam etiam commemorat, quod huic operi inſerere eſt viſum. Natalem enim quendam ex generoſis & intrepidis confeſſoribus vnũ, dicit ab Aſclepiodoto, & Theodoto alio quodam argentario, qui Theodoti illius poſt Artemonem ſectæ eius ducis, diſcipuli fuere, deceptum perſuaſúmque eſſe, vt mercede condicta, (factum id propter confeſſionis eius laudem & celebritatem) ſolitari eorum præeſſet, eóſque illi centum & quinquaginta † denarios diurnos daturos pollicitos eſſe. Itaque quum in eorum hæreſi eſſet, in ſomnis ei aliquoties Chriſtus, verus animarum medicus aſſiſtens, vt ſe à

Theodoti Byzantij ſutoris.

Aduerſus hos ex paruo Labyrintho refutatio.

Heretici iſti ſucceſſores Apoſtolorum primùm Chriſto diuinitatẽ tribuiſſe, & ſcripturas Apoſtolicas deprauaſſe, nugati ſunt.

† προφάσει χάριτος.

Theodotiani iſti Natali, egregio, Chriſti confeſſori, pecunia expugnato perſuaſerunt, vt eorum hæreſi præeſſet.

† καὶ ἐκάστου μηνὸς δηνάρια, hoc eſt, menſtruos. Niceph. Euſeb. lib. 5. cap. vlti.

tali errore & ſeductione alienaret, hominem eſt cohortatus. Minimè enim illum, quod paſſionũ ſuarum teſtis & martyr fuiſſet, ab eccleſia ſegregatum perire voluij, Illo quoque adiecto, non illum pro iſtorum opinionibus, ſed pro Euãgelicis dogmatibus, ſtrenuè decertaſſe. Minus rameo ille viſioni obſequutus eſt, honore eo, quẽ ſe, quod deceptis atq; ſeductis hominibus præiret, habere credidit, captus: & fortaſſe lucri quoque ſplendore, vt homo, ineſcatus. Itaque noctu rurſus ei Saluator inſiſtẽs, graues per Angelos flagris intulit plagas. Tum demum ille experientia edoctus, quãtum malum ſit, † ſe Deo oppoonere: ſacco ſumpto, & cinere conſperſus, quàm celerrimè cum ipſo diluculo ad eccleſiam cõfugit, & ad Zephyrini eccleſiæ Romanæ præſidis pedes prouolutus, orationem atque deprecationem pro ſe ad Deum generis humani amatorem fieri rogauit: publicè in media plebe vibices, quas acceperat, plagarum oſtentans. *Eum verò ita eiulantem & quiritantem miſeratus ille, manu porrecta ad pœnitentiam facilè quidẽ recepit, ægrè tamen ad communionem admiſit.

Natalis in ſomnis ea de cauſa vapulat, et à Chriſto ſemel atque iterum ad pœnitentiam inuitatur.

† τὸ ἀντιλέγειν τῷ θεῷ. inſigne reſipiſcentia eius exemplum. θριαμβίζων.

De hæreſi Montani, quæ quidem hæreſis cataphrygas, hoc eſt, Phrygum, ſeu ſecundum Phryges, nominatur. Caput 22.

Hæreſis Montani Cataphrygas.

MOntanus autem, vico quodam cui nomẽ eſt Ardaba ortus, hęreſim quę dicitur Cataphrygas inuenit: & ambitione honoris atque dignitatis percitus, & arrogantia cupiditatéque primatus tranſuerſim actus (ô abſurdam & importunam blaſphemiam) Paracletum ſe & diuinum ſpiritum nominauit. Mulierculas duas, cõiuges ſuas, Priſcillam & Maximillam, prophetiſſas ſuas vocauit, earúmque ſcripta propheticos libros eſſe dixit. Maligno autẽ ſpiritu plenus, ſicuti & duæ illæ mulieres, noua quædam & inſolentia dicere cœpit: inſania apertè & dæmonũ intemperiis actus. Cæterùm vt adulterinus ille ſpiritus fidem ſibi pararet, quædam per illos, * coniecturis ductus, prædicebat & diuinabat, ſeduceos pleróſque, & à recta via auertens promiſſionũmque tumenti magnitudine ioflans: beatóſque eos pronuncians, qui de ſe quamuis abſurdè, magnificè tamen ſentirent. Non admodum tamẽ multi ex Phrygibus fuere, qui ab eo erant ſeducti. Vniuerſalẽ porrò & quæ ſub cœlo eſt eccleſiam omnem, omni pudore abiecto, impudentiſſimos ille dæmon calumniis proſcindere non ceſſauit. Ea hæreſi paſſim vulgata, qui in Aſia fuere fideles, ſæpe multis in locis regionis eius conuentus egere, regens exortam peregrinámque inquirentes doctrinã: & tãdem ſectam eam, vt impiam & execrandam damnatam, è Catholica eccleſia eiecerunt, atque à communione propulerunt. Idem Montanus nouorum quoq; ieiuniorum, præter eccleſiæ conſuetudinem autor fuit: & de ſoluẽdis dirimendíſque coniugiis legem tulit. De diuina autem Trinitate, & mũdi creatione eadem nobiſcum docuit. Nõnulli tamen ex ſectatoribus eius poſtea, tres diuinitatis ſubſiſtentias vnum eſſe ſunt opinati: eundẽ eſſe patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, dicentes. vnde etiam Sabellium ex Libya, principia hæreſis ſuæ ſumpſiſſe ferunt. Porrò qui Montani diſciplinam ſecuti ſunt, Montaniſtæ ab eo dicuntur.

Priſcilla & Maximilla propheteſſæ.

** στοχαστικῶς. Montani diuinatio.*

Hæreſis eius excõmunicata.

Montani noua ieiunia. coniugiorum ſolutio.

Sabellij Libyci hæreſis ortus.

Vocatur quoque Cataphrygas, ſeu ſecundũ Phryges hæreſis, ab ipſa gente ſcilicet. Appellãtur etiam Pepuziani, à vico quodam, quem ille Hieruſalem vocare ſolitus erat. Priſcillæ verò & Maximillæ prophetiam, fide & veneratione ſacroſancto præferunt Euangelio. De quibuſdam ſanè eorum myſteriis nonnulli non pauca vulgarunt, quæ illi non agnoſcunt, ſycophanticè ea aduerſus ſe excogitata eſſe affirmantes.

De Apollinari Hierapolita, quæ is cõtra eam ſcripſerit. Caput 23.

LVculẽter ſanè, id quod antea retulimus, cõtra hanc ſectam ſcripſit Apollinaris Hierapolita, qui ſtatim in principio ſcripturæ ſuæ, ſe aduerſus eam argumentis quoque & confutationibus ſine ſcripto depugnaſſe oſtendit. Librũ autem eum ad Abericum quendam ſcripſit, talẽ exorſus præfationem: Chariſſime Aberci Marcelle, Mãdato à te, vt aliquid aduerſus Alcibiadis, fortaſſe autem dicẽdum, Montani hæreſim, componerem, aliquandiu deliberabũdus & hæſitans me continui: non equidem, quod minus mendacium redarguere, veritatíque patrocinari poſſem: ſed quod veritus ſim & cauerim, ne cui viderer ſcripto & lucubratione mea aliquid ad Euangelij & noui teſtamenti libros addere: quibus certè, qui ſibi ex pręſcripto Euangelij vitam degendam conſtituit, neq; adiicit, neque adimit quicquam. Quum autem nuper Ancyrani Galatiæ, & in eccleſiam eius loci, quæ nouæ iſtius, nõ vt ipſi dicunt, Prophetiæ, ſed potius, vti oſtẽdetur, pſeudoprophetiæ nomine eſt decantata, veniſſem, pro virili mea, Domini gratia ſuppeditãte, de eis ipſis, & quæ ab eis obiicebantur omnibus, diebus pluribus eccleſiæ, omnia diſputans diſſerui. Quod quidem, aduerſariis repugnantibus, eccleſiæ pergratum accidit. Oſtendit præterea, quod rogatu quorundam dialogũ & diſputationem tum ibi habitam in ſcriptum retulerit. Zotici cuiuſdam Oſtreni presbyteri mẽtionem faciens. Deinde poſt breuem digreſſionem, res Montani, qui fuerit, vnde prodierit, & quæ delirans nugatus ſit, exponit; ad eum ferè modum, ſicuti nos de eo paulo antè ſcripſimus. Atque hæc quidem, fraudem ſeductionémque eius arguẽs, in primo libro diſſerit. In ſecundo autem, de obitu eius ita refert. Quandoquidem verò † prophetæcidas nos vocant, quòd immenſas prophetiarum eorum ambages non recipimus (eos ſe nanque iactãt eſſe, quos populo miſſurum ſe Dominus promiſit) reſpondeant nobis, per immortalem Deum: Eſtne quiſpiam, ô viri boni, » ex omnibus iis qui à Montano, eiúſque vxori- » bus prouenientes docere cœperunt, qui perſe- » quutionem à Iudæis paſſus, & à legis tranſgreſ- » ſoribus occiſus ſit? Sed neque quiſquam eorum » comprehenſus, aut pro lege ipſa crucifixus, neq; » in Iudæorum ſynagogis flagellis cæſus eſt. Aliã autem mortem obiiſſe Montanus & Maximilla dicuntur. A ſpiritu nanque veſano vterque agitatus, ſeipſum ſeorſim ſuſpendit, eóque modo ad inſtar Iudæ proditoris vitam finiit. Sicuti etiã » primus prophetiarum eorum defenſor, admirã- » dus ille Theodotus, quum ſe ſeductionis ſpiri- » tui commẽdaſſet, poteſtatíque eius permiſiſſet, » iactatus, atque ſublatus in cœlum, ac rurſum de- » lapſus

Apollinaris Montaniſtarũ refutator.

Veteres timidè, verecundè, et piè de rebus diuinis ſcripſerunt.

Zoticus Oſtrenus presbyter & Iulianus Apamenus, ſpiritum Maximillæ cohibere ſunt aggreſſi. Euſeb. lib. 5. cap. 16.

† προφητοφόντας.

Interitus Mõtani, Maximillæ, & Theodoti.

lapſus peſſimè periit. In eodem libro aſtruit, diuinos quoſdam viros periculum feciſſe, vt Maximillæ ſpiritum malignum redarguerent, vanitatiſque conuincerẽt: ſed ab aliis impeditos eſſe, qui dæmoni ei ſubſeruierunt. Progrediẽs deinceps, ex ipſo tempore prophetias eiuſdem falſas fuiſſe oſtendit. Tredecimum, dicens, præteriiſſe annum, nihilque earum rerum quæ ipſa diuinauerat accidiſſe. Neq; enim vel in vniuerſo orbe, vel in regione aliqua bellum fuit: ſed & Chriſtianis ex miſericordia & gratia Dei, pax & tranquillitas data. In tertio porrò libro, gloriantes eos, quòd plures apud ſe ſint martyres, idque certum eſſe indicium prophetici, ſicuti ab eis dicitur, ſpiritus refellit. Hoc verò ipſum lõgè omnium, inquit, eſt falſiſſimum. Siquidem & aliarũ hæreſũm nonnullæ quamplurimos habẽt martyres, non ideò tamen pedibus in illorum imus ſententiam. Ac primi ſtatim à Marcionis ſecta Marcioniſtę dicti, plurimos habere martyres feruntur: veruntamen Chriſtum ipſum, iuxta veritatem non profitentur. Et paulo pòſt: Proinde quum Chriſtiani ex eccleſia, ad martyrium & profeſſionem veræ fidei & pietatis, vnà cum eis martyribus qui Phrygum hæreſis dicti ſunt, vocantur, ſeorſim, nec aſſentientes eis, neque cum eis communicantes, moriũtur, propterea quòd nolint in Montani mulierculámque eius ſpiritus ſententiam concedere. Id autem verum eſſe, quod noſtro quoque æuo Apameæ, quæ ad Mæandrum fluuium ſita eſt, accidit, exemplum declarat, in Caio & Alexãdro ab Eumenia martyribus, qui de recta fidei ſententia & opinione decertarunt.

Maximillæ prophetia falſa.

Montaniſtæ plures ſe martyres habere iactitarunt.

Catholici martyres coniungi cum hæreticis martyribus noluere.

* *περὶ ἐυμαρτύας μαρτυρήσασι. Niceph. ἀπὸ ευμενείας, Euſeb. lib. 5. cap. 16.*

pſeudopropheta, qui neque timore neque tremore ducitur in conſternatione animi ſiniſtra, à non voluntaria incipit inſcitia, & in voluntariam deſinit animæ inſaniã. Euſeb. lib. 5. cap. 17.

Quæ etiam Miltiades, vir Eccleſiaſticus, aduerſus hanc ſcripſerit. *caput 24.*

Euſeb. lib. 5. cap. 17.

Propheta in ecſtaſi non diuinant, iuxta Miltiadem propheta noui teſtamenti.

IDem ſcriptum Miltiadis ſcriptoris quoque meminit, qui & ipſe contra eandem hæreſim doctè ſcripſerit, dicta quædam eius ad hunc propè modum citans. Hæc quum in commentario quodam Miltiadis fratris, in quo aſſerit & probat, prophetas non in ecſtaſi & conſternatione loqui oportere, inueniſſem, in epitomen & compendium redegi. Progrediẽs deinde oratione ſua, noui teſtamenti prophetas enumerat, in quibus etiam Ammiam quẽdam, & Quadratum recenſet. Talem autem prophetam ex omnibus eis qui vel in veteri, vel in nouo teſtamẽto, † ſpiritu ſunt acti, nullum indicare poterunt: neque vel Agabum, vel Iudam, vel Silam, neque etiam Philippi filias, aut * Philadelphẽſem Ammiam, aut Quadratum, aut quoſdam alios quicquam ad ſe pertinere gloriabuntur. Paulò pòſt deinde: Ac ſiquidem poſt Quadratum & Ammiam, ſicuti iactitant, Mõtani mulieres donum propheticum acceperunt, quínam alij poſt Mõtanum & eius vxores per ſucceſſionem id acceperint, oſtendãt. Oportere enim chariſma propheticum in omni eccleſia eſſe, vſque ad ſupremum Chriſti aduentum, Apoſtolus arbitratus eſt. Sed quem nobis indicent, non habent. De-

† τῶν πνευματοφορηθέντων.

** τὴν ἐν φιλαδελφίᾳ ἀμμίαν.*

cimusquartus namque iam agitur annus ex quo Maximilla mortua eſt. Hæc quidem is ſcriptor. Miltiades autem iſte, alia etiam nobis ſtudij diligentiæq; ſuæ de rebus ſacris reliquit monumẽta. Vnum ſiquidẽ librum ad Græcos, alterũ verò ad Iudæos perquàm eruditè compoſuit: ſed & tertium ſcripſit ad principes, defenſionem pro ea quam complexus eſt philoſophia inſtituens.

Miltiadis ſcripta.

Apologia eiuſdem pro Chriſtianis.

Quòd & Apollonius Romanus, contra eam ipſam hæreſim pugnauerit. *cap. 25.*

VErùm enimuerò & Apollonius, ſcriptor eccleſiaſticus, orationibus editis hęreſim Cataphrygas tum vigentem oppugnauit, quũ falſas eorum prophetias ad verbum refellens, tum vitam & mores autorũ eius erroris traducens his, quæ ſequuntur, verbis. Hic ille eſt, qui matrimonia dirimere docuit: hic, qui ieiunia legibus latis ſanxit: hic, qui Pepuzam & Tymiũ, parua Phrygiæ oppida, vbi quos vndequaque ad ſe pertraxiſſet homines contrahere & cõgregare voluit, Hieruſalem nominauit: hic, qui æruſcatores & pecuniarum exactores inſtituit: qui ſub prętextu & nomine oblationis, auaritiæ ſordes & munerum emunctiones, arte quadam inuenit: qui ſalaria verbum eius prædicantibus numerauit, vt per vẽtris curam doctrina eius inualeſceret atq; cõfirmaretur. Atque hęc de Montano. deinceps, quæ etiam de propheriſſis eius dicat, audi. Oſtẽdimus igitur has ipſas primarias prophetiſſas, ex quo ſpiritu ſunt repletæ, à viris ſuis profugiſſe. qui ergo fit, vt tam impudenter Priſcam virginem appellantes, mentiantur? Deinde hæc quoque addit. Non tibi videtur ſcriptura omnis prohibere, ne prophetæ munera & pecunias accipiant? Quum itaque egregiam iſtam prophetiſſam aurum, argentum, & veſtem pretioſam accipere viderim, quomodo eam non deteſter & abominer? Et paulo pòſt, de quibuſdam confeſſoribus eorum hæc dicit. Præterea Themiſon inexplebilis auariciæ vir, qui quod * profeſſionis ſigillum perferre non potuit, magna pecuniæ vi vincula ſua redemit: quo ille nomine, quum ſummiſſius ſe gerere deberet, glorioſius pro martyre vẽditauit. Auſus is etiam eſt ad imitationem Apoſtoli, Catholicã ad vniuerſos conſcribere epiſtolam: in qua, ſi diis placet, eos docet qui melius quã ipſe de fide ſunt perſuaſi: & vaniloquentię verba defendit, ſimúlque blaſphema & impia in Dominum & Apoſtolos ſanctámq; eccleſiam verba effundit. Sub hęc quendam apud eos martyrem Alexãdrum redarguit, qui vt prædo captus, & * domini appellatione ſolutus atque dimiſſus, familiariter eiſdem in ædibus cùm prophetiſſa vixit, eíque pecuniam ingentem quæſiuit. Cuius, inquit, prædas & latrocinia, aliáque audacia facinora, propter quæ eſt excruciatus, non opus eſt nos commemorare, quum ea in acta publica relata *, Curia habeat. Itaque iſtorum quis cui noxam remittet? verùm prophetiſſa martyri latrocinia, an martyr prophetiſſæ auariciæ lucra? Rurſum de prophetis, quorũ nomine ipſi ſibi gloriantes placent, hæc inſert. Quòd ſi negant prophetas ſuos munera capere, illud cõfiteantur, ſi cõuicti fuerint eos dona recepiſſe, non eſſe prophetas & innumerabilibus id exemplis probabimus.

Apollonius contra Montanum.

Ornãtur virtutibus ſuis propheriſſæ Montani.

Themiſon Montaniſta falsò ſe confeſſorem Chriſti iactitauit.

** ὁμολογίας συμβολον, hoc eſt, martyriũ. Similiter & Alexander.*

** τοῦ κυρίου ἐπικλήσει.*

** ὀπισθόδομος.*

Pernecessarium autẽ eſt, omnes prophetæ fru- ctus explurare & excutere. Dic rogo mihi, num propheta ceruſſa fucatur? propheta ſtibio linitur? propheta formam excolit? propheta tabulis & talis ludit? propheta fœnerat, & lucro ſtudet? Ad hæc idem Apollonius in opere ſuo illud indicat, quòd quadrageſimo pòſt anno ſcriptũ id condiderit, ex quo Montanus aſſimulatã & dæmoniacam prophetiã inſtituit. Memoriæ quoq; tradidit, Zoticum Oſtrenum, cuius antea quoq; mentionem fecimus, quum iam Maximilla prophetare apud Pepuzam cœpiſſet, dæmonium id conuincere inſtituiſſe: prohibitum tamen ab eis eſſe, qui ſectæ illius addicti fuere. Meminit quoque Thraſeæ cuiuſdam martyris. Præterea ex veterum traditione ſe accepiſſe ſcripſit, Christum Apoſtolis præcepiſſe, vt ne ante duodecimum annum Hieroſolymis diſcederent. Vtitur quoque in multis locis teſtimoniis ex Apocalypſi Ioannis petitis, quem etiam mortuum exuſcitaſſe propheti dicit. Scribit inſuper alia quędam, fraudem & errorem eiuſmodi hæreſis explanans.

Zoticus Oſtrenus exorciſta.

Traſea martyr.

Apoſtoli poſt Aſcenſionem Chriſti, 12. annis Hieroſolymis manſere.

Ioannes apoſtolus mortuũ reſuſcitauit.

Hunc ipſum Apollonium Romæ martyrium pertuliſſe.
Caput 26.

IDem hic Apollonius, in omni genere doctrinæ & ſapientiæ clarus, Romæ martyrij perfecit curſum. Nam ſub Commodo per vniuerſum orbem pax & trãquillitas religioni noſtræ data eſt, & ſaluiferum verbum omnẽ animam ex omni genere hominum ad verum Dei cultum perduxit: & Romæ totæ domus & familiæ ſimul ad fidem ſincerã peruenerunt. Quomodo autem id ferret is, qui pulchris ſanctiſq; rebus ſemper inſidiatur? Quapropter quum multa alia contra nos fraudulenter excogitauit, virum ſceleſtum quendam, a ad ſuam ipſius fraudem propenſum inſtigauit, vt Apollonium ad tribunal protraheret, accuſationemque contra eum inſtitueret. Is portò delator, quòd non legitimè actionem intendiſſet, Perennio ſententiã ferente, cruribus eius fractis, debitas luit pœnas: ex conſuetudine quadam, quæ cõtra eos Romæ inualuit, qui res tales ad iudices deferrent. b Ipſe autem martyr, quum in Senatu Romano iudice ita ſtatuẽte, rationem profeſſionis fidei ſuæ oratione luculenta reddidiſſet, de ſententia Senatus * capitali affectus ſupplicio, è vita migrauit. Qui verò certius accuratiúſq; res eius cognoſcere velit, eum ad martyrium eius, quod in literas relatum eſt, reiicimus.

Apollonius Romæ martyrio defunctus ſub Commodo.

a Secundi huic nomen fuit: Hieronym. de viris illuſt. qui Apolloniũ Senatorem vrbis Rom. fuiſſe ſcribit.

Perennius præfectus multos nobiliũ interfecit. Lamprid. Herodian.

b Supplicium delatoriũ quod vtinam apud noſtros etiam principes ſeruaretur.

† *Eo quòd lex Romæ eſſet, non debere abſolui hominem Chriſtianum, qui pro tribunali cauſam dixiſſet, niſi propoſitum mutaret. Euſebius lib. 5. cap. 21.*

Vt Serapion Antiochiæ epiſcopus Montanum refellerit, & de libris eius. Caput 27.

SCriptorum verò quæ Apollinaris contra hęreſim Cataphrygas compoſuit, etiam Serapion, quem Antiochiæ ad Orontem Maximini in epiſcopatu ſucceſſorem fuiſſe indicauimus, meminit in epiſtola quadam † ad Caricum & Pontium ita ſcribens: Vt verò intelligatis, quæ in toto orbe eſt fraternitatem, deteſtari efficaciã ordinis & ſectæ eius, quæ nouæ prophetiæ di- E citur, literas beatiſſimi Claudij Apollinaris Hierapolitani in Aſia epiſcopi ad vos miſi. In eadem Serapionis epiſtola & annotationes, ſiue ſubſcriptiones plurium epiſcoporum recẽſentur, quorum quidam ita ferè manu ſua ei ſubſcripſit: Aurelius Cyrenius martyr, opto vos valere. Quidam hoc modo: Ælius Publius Iulius, Debelti coloniæ Thraciæ epiſcopus: Viuit Deus, qui in cœlis eſt, quòd beatus Sotas, qui eſt Anchiali, dæmonium Priſcillæ eiicere voluit: ſed hypocritæ id non permiſere. Et alij complures Epiſcopi calculo & ſentẽtia ſua literas eas comprobantes, ſuis ipſorum manibus eis ſubſcripſerunt. Et Montani quidem atque Cataphrygas hæreſis, ſic ſe habuit.

Serapion Antiochenus.

† Euſeb. c r cum habet, lib 5 cap. 19. item Ponticũ. Alij etiam Carinum habent.

Sotas exorciſta.

Vt Marcionis hæreſis & ſecta in multas ſit diſſecta partes, & quàm monſtruoſas opiniones ea protulerit. F
Caput 28.

MArcion autem Ponticus, cuius antea quoque meminimus, Cerdonis impietatem adauxit & quatuor ſubſtãtias ingenitas verborum portentis confinxit. Ex quib. vnum quidem bonum, eundémque incognitum appellat, & Patrem Chriſti dicit: ſecundum veru iuſtum & conditorem, prauum tamen nominat. Præterea materiam malam dicit: & ab alio malo perfectã atque abſolutam. Et conditorem malo ſuperiorem, materiam accepiſſe, & condidiſſe omnia: & quidem ex puriſſimo quoque cœlum & alia excolantem feciſſe refert, ex craſſiore autem parte paradiſum, atq; ex gleba eius Adam: cui ex propria ſubſtantia animam indiderit, vnde † perpetua illa pugna inter corpus & animam extet. G Meliorem verò etiam ſerpentem creatore ipſo fingit, ipſumque adeò ſerpentem honore etiam proſequitur. Blaſphemiis & impiis verbis inuehitur in Patriarchas & Prophetas. Ex Euãgeliis ſolum id quod ſecundum Lucam eſt, reiecta tamen Genealogia, recipit. Nouem tantum Apoſtoli epiſtolas probat, atque in iis reſecat loca quàm plurima. Vetus Teſtamẽtum & Prophetas abiicit omnino, veluti ab alieno editos Deo. Chriſtum phantaſia tantum & ſpecie hominem fuiſſe nugatur. Tollit etiam è vita reſurrectionem. Idem, Caim, & Sodomitas ſalutem conſequutos eſſe ſcribit, quòd ad Chriſtum apud inferos acceſſerint. Abel autem, Enoch, Noë, Patriarchas, Prophetas, & reliquos iuſtos, quòd ad illum non venerint, apud inferos manere. Sed & alia quamplurima, contra Deum, per inſaniam mentis elatrauit: quæ ſilentio commendãda duximus. H Sectatores autem eius in multas diuiſi ſunt ſectas. * Apelles enim quidam, illius quatuor ingenitis, alium addidit igneum: & libro à ſe compoſito, Philumenæ prophetia, nomen indidit. Chriſto autem corpus tribuit non humanum, ſed † ex eius qui apud ipſos eſt mundi ſubſtãntia.

Marcionis hæreſis.

† διαμάχην

** legitur de calcaria, quod dici ſolet, in carbonariam; à Marcione ad Apellem: hoc eſt, à malo præceptore ad peius diſcipulum. Tertullianus.*

Apelles Marcioniſta.

† ἐκ τῆς τοῦ παντὸς κόσμου οὐσίας.

De Rhodone, quæ contra Marcionem conſcripſerit: & de aliis eiuſdem opuſculis. Cap. 29.

COntra hos, eorúmque varias ſectas, Rhodon Aſianus genere, Tatiani, de quo antea dictum eſt auditor, librum compoſuit: quùm impietatem eorum refellens, tum au-
tores

Rhodon aduerſus Marcioniſtas.

tores eorum diſſectionis accuratè recenſens. Propterea, inquit, diſcordes inter ſe ſunt, quòd ſententiam † quæ conſiſtere atque extare nequaquam poteſt, tuentur atque defendunt. Ex cohorte enim eorũ progreſſus Apelles vita ipſa & ſenio venerationẽ quandam conſecutus, vnũ principium profitetur: Prophetias autem ab aduerſario prouenire ſpiritu dicit, dictis atque reſponſis virginis à dæmonio agitatæ, cui nomen Philumena fuit, perſuaſus. Alij autem, ſicut & ipſe Marcion, duo principia inducũt: ex quibus ſunt Potitus & Baſiliſcus: Ponticum illum Lupum ſecuti, qui nudis verbis, ac ſine omni demonſtratione atque probatione, duo principia conſtituit: Syncrus verò tria poſuit. Scribit itidẽ Rhodon, ſe cum Apelle congreſſum atque colloquutum eſſe. Apellem namque prouecta iam ætate, quũ ſe Catholicis Chriſtianis immiſcuiſſet, multa perperam dixiſſe. Atque etiam aſſeruiſſe, omnes homines in crucifixũ † credentes ſaluos fieri, ſi modò bonis operibus explorati probatique ſint. Deinde omnem eius opinionẽ receſens ita infert. Quum autem ei dicerẽ, Vnde hanc habes demonſtrationem ſeu finitionẽ? aut quomodo vnum principiũ eſſe aſſerere potes? Dic nobis. Tum ille: Prophetiæ, inquit, quæ nihil prorſus verè dicant, ſeipſas refellunt: quippe diſſidentes inter ſe, falſæ, & ſibi ipſis aduerſæ. Quomodo autem vnum ſit principium, neſcire ſe, ac tantummodo ſic moueri & adduci, dixit. Deinceps iuramento eum, vt verum diceret, adegi. Et ille iuratus, vera ſe dicere, inquit: ignorare autem, quomodo ſit vnus ingenitus Deus: ſed tamẽ ſe ita credere. Itaque eum riſi, & reieci, quòd pro doctore ſe gereret, & doctrinã ſuam confirmare & defendere non poſſet. Rhodon iſte, in libro quem ad Calliſtionem ſcripſit, Romę Tatiani ſe diſcipulum fuiſſe ſignificat. A quo opus editum eſſe commemorat, in quo tectos & obſcuros diuinarum literarum locos ſe illuſtraturum expoſiturúmque pollicitus ſit. Ipſéq; Rhodon, proprio quodã ſcripto, ſe problematum & propoſitionum illius ſolutiones explanaturum promittit. Feruntur etiam varij eius libri in Hexaemeron. Apelles autem, quem diximus, multa etiam cõtra Moſaicam legem compoſuit, plurimum ſtudij ad eam euertẽdam collocãs. Hæc Rhodon aduerſus diuiſionem Marcionis opinionis conſcripſit.

ἀσυστάτου γνώμης ἀντιποιούμενοι.

Philumena pythoniſſa Apellis.

Apellis ſecta & opinio.

† Euſeb. lib. 5. cap. 13 ἠλπικότας, hoc eſt, ſperantes.

Idem Apelles dixit, prorſus opus non eſſe rationem fidei inquirere, ſed in ſua quemque perſuaſione perſeuerare debere. Idē ibidē.

De ſchiſmate & diſſidio Romæ propter Blaſtum & Florinum exorto, & quæ ad eos Irenæus ſcripſerit, & de aliis eiuſdem libris. Caput 30.

CÆterum aduerſus Florinum & Blaſtum, Romæ rei eccleſiaſticæ hoſtes iudicatos, qui caſu quodam à petitione presbyterij excidentes, zelotypia quadam & æmulandi ſtudio, Marcionis errori inuoluti, & eccleſiaſticas ſanctiones deprauare conati ſunt, Irenæus adhuc ſuperſtes duas ſcripſit epiſtolas: & alteram ad Blaſtum, de ſchiſmate & diſſidio: alterã ad Florinum, de Monarchia, ſiue Deum non eſſe autorẽ malorum, inſcripſit, quòd is propugnator eius erroris fuiſſe ſit viſus. Qui deinde propter variãtem ſententiæ inſtabilitatem, etiam in Valentini hæreſim protractus, cauſam Irenæo præbuit, vt is aliud componeret opus, cuius titulus eſt, de Ogdoade ſeu octonario: in quo opere ſe primã apoſtolorum ſucceſſionem attigiſſe oſtendit. Ad finem verò eius libri, annotationem ſanè quàm ſcitã adiecit, quam hoc loco referre non intempeſtiuum eſſe iudicaui. Verba eius hæc ſunt. Adiuro te, qui hunc librum deſcripſiſti, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, & per glorioſum aduentum eius, quo venturus eſt iudicare viuos & mortuos, vt conferas quod trãſcripſiſti, & caſtiges ad exemplar vnde deſcripſiſti, accuratè: & iuramentum hoc, vt itidẽ deſcribas, & exemplo tuo apponas. Nõ ocioſè ſanè hoc ſic adiecimus, vt ſcilicet exemplũ propoſitum habeamus, quã cura & prouidẽtia ſacri illi & boni viri cauerint, ne veterũ ſcripta deprauarẽtur. In epiſtola verò ad Florinum cõuerſationis ſuæ cum Polycarpo meminit, ad hunc ſcribẽs modũ. Hæc dogmata, Florine, vt parcè & modeſtè dicã, non ſunt ſanæ ſententiæ. Hæc dogmata diſſona & diuerſa ſunt ab eccleſia, quæ eis obſequẽtes in maximã cõiiciunt impietatem. Hæc dogmata, ne illi quidem, qui ab eccleſia ſunt excluſi hæretici, vnquã promulgare ſunt auſi. Hæc dogmata, qui ante nos fuere, quique cum Apoſtolis conuerſati ſunt presbyteri, tibi non tradidere. Vidi enim te, quũ puer adhuc in inferiore Aſia apud Polycarpum eſſem, ſplẽdidum habere locũ in Imperiali aula, & famam laudémq; apud eũ aucupantẽ. Melius namque eas res, quàm quæ proximè acciderũt, memoria teneo: † quòd res quas à pueris didicimus, cũ anima coaleſcẽtes, eidẽ prorſus vniũtur. Itaque dicere poſſum locũ in quo conſidens beatus Polycarpus diſſeruit: progreſſus quoque & ingreſſus eius, vitæ modũ, & corporis formã: orationes etiam quas ad multitudinem habuit: præterea familiarẽ conſuetudinẽ, ſicuti ipſe narrauit, quæ ei cum Ioanne & reliquis qui Dominũ oculis ſuis videre, interceſſit: quomodo etiã dicta eorum, & item Domini ipſius, quæ illi ex eo audierant, recitarit: item, quæ de virtutibus & doctrinis eius dixerit: vt denique Polycarpus omnia à ſpectatoribus ipſis vitæ Verbi accepta, & ſcripturis cõſonantia memoriter referre ſolitus ſit. Hæc tum per eã quæ mihi cõceſſa eſt Dei miſericordiam, diligẽter & ſtudioſè audiui, memoriæ mandãs, non in charta, ſed in corde meo: quæ etiamnum ſemper per gratiã Dei ſincerè in intimo verſo atq; reuoluo animo. Et profectò affirmare & teſtari poſſum in conſpectu Dei, quòd ſi quid tale audiuiſſet beatus ille & Apoſtolicus presbyter, exclamãs, & aures obturans, frequẽtiúſque vſurpatũ illud ſibi verbũ vociferans, dixiſſet: O bone Deus, in quæ tempora me cõſeruaſti, vt hæc ſuſtineã: ex eo etiã profugiſſet loco, vbi vel ſedens, vel ſtans huiuſmodi audiuiſſet ſermonẽ. Sed & ex epiſtolis eius quas vel ad vicinas eccleſias, eas cõfirmans, vel ad fratres quoſdam, eos inſtruens & docens, dedit puritas doctrinæ eius colligi poteſt. Hæc de iis qui Romæ eccleſiam oppugnarunt, ab ea ſegregati.

Irenæi ad Florinũ & Blaſtum ſcripta.

Cautio Irenæi ne ſcripta eius à notariis deprauarentur.

Irenæus auditor Polycarpi.

αἱ γὰρ ἐκ παίδων μαθήσεις συναύξουσαι τῇ ψυχῇ, ἑνοῦνται αὐτῇ.

Antiquitùs ſancti viri hæreticorum impias voces audire non ſuſtinuerunt.

De Hippolyto Portuenſi epiſcopo, & de ſcriptis eiuſdem. Caput 31.

TEmporibus Seueri Hippolytus etiam † Portuenſis epiſcopus, floruit. qui quùm alia plurima ſcripta prudenter & doctè edidit, tum de Paſchate librum compoſuit in

† ὁ πόρτου τῆς ῥώμης ἐπίσκοπος.

Hippolyti portuenſis epiſ. opiſcripta.

quo deſcriptione tempotum & veluti Faſtorum inita, & Canone annotum ſedecim de Paſchate propoſito, rationem tempotum vſque ad ptimum annum Alexandri deducit. Catalogus librorum eius ſic habet. Liber in Hexaemeron: & alter poſt Hexaemeron, refutatorius contra Marcionem: io Canticum canticorum, in partes Ezechielis, de Paſchate, Opus cootra hæreſes omnes loogiſſimè vtiliſſimum, de aduentu Antichriſti, de reſurrectione, & alia plurima: in Zachariam, de Pſalmis, in Eſaiam, in Danielem, de Apocalypſi, de Ptonerbiis, de Saul & Pythone: de laudibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, in quibus cum Origene colloquitur. Quædam porrò ſcripra eius quum † reprebenſiooe non careāt, martyrio pnſtea pro Chriſti nomine abſoluto, ignorātiæ eius maculam detriuit atqoe deterſit. F Vnde Origenem aiunt initium commentariorū in ſacras ſcripturas ſcribēdorum ſumpſiſſe. Hæc de* Hippolyto.

Hippolytus in viſiones Danielis commētariū ſcripſit, & in prouerbia ſolomonis, Suid.

† ἐπιλήψιμα.

** Huius paſſionē hymno prolixiore proſequutus eſt prudentius.*

De pantæno Alexandrino philoſopho, viro Apoſtolico, & de diuino prorſus ſacrarum literarum ſtudio eius. Caput 32.

Pantænus Theologicæ ſchola alexandrinæ præfectus.

PAntænus etiam ſapientia clarus, ſub Commodo, diuinæ apud Alexandriam præfuit ſcholæ, iam inde ab antiquo ſacrarum ibi literatum ſtudio florenti: quod ſanè ad multa etiā durauit tēpora, multis inter ſe in omni genere diſciplinarum æmulatione concertantibus. Inter veteres illos Pantænum hunc in primis celebrē fuiſſe ferunt, qui ſcilicet ex Stoicorum philoſophorum familia ad noſtram tranſierit profeſſionem. Tam ſtudioſus autem propagandi diuini verbi fuit, vt Chriſtū etiam Orientalib. populis prædicauerit, & ad Indos vſque peruenerit. Permulti ſanè eo tempore extiterunt viri generoſis prorſus animis, qui cum magna laude diuino & Euangelico ſemini vbique terrarum ſerendo & amplificando incubuerunt. In quibus & hic ooſter fuit, qui tam longam atque difficilem profectionem non detrectauit. Refert is, apud quoſdā fideles Matthæi Euangelium ibi inuentum eſſe, à Bartholomæo Hebraico ſermone expnſitum: quod in multa tempora ſotmas literarum eius, qui id primùm ſcripſit, illæſas conſeruarit. Hic multis præclarè ad finem vſque vitæ actis illuſtris, ſacræ Alexandrinæ ſcholæ præiit, ſimúlq; & viua voce & doctis commētariis diuinorum dogmatum ſcripturas explicnit.

De clemente contextore, & operibus eius: & quæ de diuinis ſcripturis ille dixerit. Caput 33.

Clemens Alexandrinus presbyter, eiuſdem ſtudij conſectator.

EOdem temporum curriculo & Clemens presbyter, qui στρωματεὺς ſeu Cootextor cognominatus eſt, Alexandriæ eidem ſtudio cū Pantæno incubuit, eundémque curſum & viuendi inſtituto & docendi conſuetudine tenuit. Patrem certè librorum ſuorum, in Diſpoſitionibus quas vocat, ſuis, Pantænum memorat. Et in primo libro στρωματέων, ſeu contextorū, obſcurè hunc mihi deſignare videtur, quum præclaros Apoſtolorum ſucceſſores enumerat, ſic ſcribēs: Libri porrò qui à me ſcribūtur, nō ſont ad oſtentationem inſtituti, ſed mooomenta memoriæ gratia ad ſenectutem cōpoſita, vt ſint obliuionis remedium, ſimulacrúmque euidēs, & adumbratio dilucidæ & vidnæ illius doctrinæ, E quam dignarione Dei andiui & didici à beatis illis & præſtantibus viris: quorum quidem alius in Græcia Ionicus fuit, alius autē in magna Græcia, alius rurſum in Cœleſyria, tu verò in Ægypto, alius alij porrò in Orieote. Ibíque alius in Aſſyria, alius in Palæſtina Iudæus à maioribus ſuis. In vltimum deinde incidi, qui reliquorum omniū vi atq; virtute princeps fuit in Ægypto: atque ibi, quæ antea latuerant repertis, alia inquirere deſii. Illi ſiquidem veritatē diuiox doctrinæ conſeruaruot, & traditionē ſtatim à Petro & Iacobo & Ioanne & Pauln, ſanctis illis Apoſtolis,* velut filij à patribus ſucceſſione per manus acceperuot. eandémque † Deo dncente, ad oos quoq; tranſmiſerunt, apud nos itidē maiorum ſuorū ipſorúmque Apoſtolorum ſemina deponentes. Pantæoo Clemēs ſuccedens ſcholā F rexit, quā etiā eo tempore Origenes adhuc puer frequētauit. In volumine Contextorū, primum librum vſque ad Commodi obitum deducit, tāquam annales cōſcribens. Cōtextorum verò octo ſunt libri: toridem, quos Diſpoſitionum, ſeu informationū vocat, vbi magiſtri ſui, ſicuti dictū eſt, Pantæni mentionē facit, dictata quædā eius & traditiones recenſens. Scripſit quoq; ad Græcos ſiue gētes librū exhortatorium, & tres alios libros, quos Pædagogos nominat. Alium item lectu digonm, & doctè cōpoſitum, cuius titulus eſt: Qui diues ſaluus fiat. Præterea ſcriptū aliud, in quo de Paſchate diſſerit. Itē homilias de ieiunio, de obtrectatione. Rurſum cohortationē ad patientiā. Alium quoque ad recens illuminatos. Inſuper eū qui Eccleſiaſticus canō ab eo eſt inſcriptus: & quem cōtra iudaizantes ad Alexan- G drum epiſcopum edidit. In Contextorum libris non ſolū pleraque ex diuinis literis ſternit atque contexit, verumetiam ſi quid apud Græcos eſt ſcitu dignum, affert. Et ſimul Græcorū atq; barbarorum dogmata, nec nō falſo oominatæ ſciētiæ hæreſiarcharum & philoſophorum opiniones explicās, multiiugam omnis generis doctrinæ exhibet inſtitutionem. Quapropter ex varietate materię, meritò illi talem ſortiti ſunt inſcriptionē. Vtitur in eis teſtimoniis Eccleſiaſtici Sirach, nec non Barnabæ, & Clemeotis epiſtolæ. Mētionem etiam facit libti Tatiani ad Græcos, & Caſſiani, qui & ipſe annales temporúmq; tationes ſcripſit: ſicuti etiā Philonis, & Ariſtoboli, & Ioſephi, & Demetrij, & Eupolemi, Iudaicorū ſcriptorū. Ex quibus aſtruit & probat, Mo- H ſen antiquiſſimis quibuſq; Græcorū vetuſtiorē eſſe. Omnes certè libri viri eius, eruditione & doctrina vtili ſunt referti. Indicat quoq; in libro primo, ſe proximè ad Apoſtolorū ſucceſſionem acceſſiſſe, & ſimul commentarios ſe in Geneſim relicturum pollicetur In libro de Paſchate, coactū ſe eſſe à quibuſdā dicit, vt quas à ſenioribus presbyteris acceperat hiſtorias & traditiones, ibi expooeret: Melitonē nominās, Irenæum, & alios quoſdā, quibus etiā quędā dicta ſua adſcribit. In libris verò Diſpoſitionū, totius ſcripturæ teſtamentariorum ſioe Canonicorum librorū, vt breuiter dicam, compendioſam inſtituit enumerationem: non prætermittens etiam, quibus cōtradicitur, ſcripturas: vt Petri Apocalypſim, & Barnabæ epiſtolā, Epiſtolā ſanè ad Hebræos Pauli eſſe cenſet, Hebræis Hebraico ſermone ſcriptam:

Præceptores clementis.

* παράδοσιν παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεξάμενος.

† σὺν θεῷ.

Clemens Pantæni in ſchola Alexandrina ſucceſſor. Scripta eius.

Libri στρωματεῖς, hoc eſt variè contexti lacinioſa & varia diuerſitate compoſiti.

Moſes antiquorum omnium antiquiſſimus.

Canonici libri noui teſtamēti iuxta Clementem.

Euſeb. addit. inde & Catholicas epiſtolas.

De epiſtola ad Hebræos.

ſcriptam : à Luca autem ambitioſa ſplêdidè verſam lingua, Græcis eſſe expoſitam. Ac rectè quidem illum dicit, qui mos ei io aliis fuerat, Pauli nomen epiſtolæ ei non præfixiſſe. Quòd enim Iudæl tum præſumptione quadam ſuſpectũ eum haberent, ne ſtatim in ipſa præfatione illorum à lectione abſterrerer aoimos, prudentet feciſſe, qui nomen ſuum prætermiſerit. Qoapropter eũdem eſſe inquit otationis ductum in epiſtola ad Hebræos, & in Apoſtolorum actis. Alibi quoq; ſcribit: Porrò ſicuti beatus dixit presbyter, qoãdoquidem Dominus apoſtolus Omnipotentis, ad Hebræos eſt miſſus, humilioris ſummiſſionis gratia Paulus, vt qui ad gentes legatus eſſet, non ſcribit ſe Hebræorum apoſtolũ, honore eo Domino cedens : ſuperfluum prætetea eſſe ducens, quum gentium præco & apoſtolos eſſet, etiã ad Hebræos epiſtolam dare. De Eoangeliorum ordine autẽ, ſicuti à vetuſtioribus accepit, primùm ea edita eſſe dicit, quæ genealogias perſequũtur. Marci aotem Euangelium, eiuſmodi † diſpoſitione atque oecaſione ſcriptum. Quum Petrus Euangelium viua voce prædicaſſet, ſectatores eius & familiares, qui plures fuere, Marcum, comitem eius ſednlum, dictorúmque eius vim & virtutẽ tenérem, hortatos, eſſe, vt conciones illius in ſcriptum referret : id eum ita feciſſe, librúmqoe eum illis dediſſe. Petrum porrò qoum id reſciuiſſet, oeque impediiſſe vt is vulgaretur, neque admodum præcepiſſe. Ioannem autẽ poſtremum, quum animaduertiſſet, quòd ab aliis quibuſdam in Euangeliis corporalia ſatis eſſent expoſita, diuino ſpiritu vehementius agitatũ, vt ſpiritualia, & quæ Theologiæ atque diuinitatis propria ſunt, accuratè proferret, ſuum compoſuiſſe Euangelium. Hæc de Clemente.

Ordo quatuor Euangeliorũ.

οἰκονομία.

B

C

De Tertulliano & Caio, Eccleſiaſticis ſcriptoribus. Caput 34.

Tertullianus & eius ſcripta.

EAdem tempeſtate & Tertullianus, quẽ antea diximus, presbyter poſt Victorem & Apollonium Romanis accenſetur: Carthagine in Africa ortus, patre centurione Proconſulari. Hic acris & ingenioſus admodum, ſub Seueto maximè floruit, & multos condidit libros. De quo & Paulus à Concordia, Italus, memoriæ mandauit, vidiſſe ſe etiámnum iuuenum, Romæ beatiſſimi Cypriani notarium ſupetſtitem, iam grandæuum : atque ex eo audiuiſſe, nullam ferè diem præterire paſſum eſſe Cyprianũ, ſine Tertulliani lectione : identidem verba iſta vſurpantẽ, Cedo magiſtrum, Tertullianum videlicet deſignando. Is ad ſtatam mediámque ætatem, in eccleſia catholica presbyter, plura aduerſus Montani dogma cõſcripſit. Poſtea verò io illius delapſus errorem, plures rurſum libros pro illo cõpoſuit. In quibus nouæ etiam propheriæ mẽtionem facit, eámqoe ob cauſam & peculiarem contra eccleſiam Catholicã librum edidit. Scripſit alium quoque † de pudicitia. alium de Monogamia. Item de perſequutione. alium de ieiunio. præterea de Ecſtaſi ſeu cõſternatione libros ſex: ſeptimom aduerſus Apollonium, & plures alios. Vixit autem ad ætatem decrepitã. Floruit quoque ſub Zephyrino Romę epiſcopo Caius, Antonino Seueri filio imperante. Is aduerſus Proclum, Montani ſtudioſum, diſſertationẽ compoſuit]Apioſiſſimam compoſuit, temerariæ audaciæ & nouæ propheriæ nomine eum arguens : in quo volumine tredecim tantum diui Pauli epiſtolas numerat. Quæ enim ad Hebræos eſt, decimam quartam, negat eſſe Pauli germanã: illud addens, eam etiam à Romanis vſque ad præſens nũ eſſe pro Paulina habitam. Hæc quoque de his dicta ſufficiant.

Tuius lectione Cyprianus eſt delectatus.

Montaniſta factus Tertullianus.

† De exhortatione caſtitatis

Caij ſcripta.

D

Epiſtolam ad Hebræos non eſſe Pauli.

De aliis multis eccleſiaſticis ſcriptoribus, ſcilicet Iuda, Heraclito, Maximo, Candido, Appione, Sexto, Arabiano, & aliis. Cap. 35.

MVltorum prǽterea Eccleſiaſticorum virorum commentarij, qui vetuſtate facilè primas obtinuerũt, egregium de fide & vita Chriſtiana ſpecimen & ſtudium complectentes, ſunt celebrati, quàm aliorum quorundam, tom eius qui eo tempore cum reliquis enituit, Iudæ hiſtorici, qui in hebdomadas Danielis plurimum operæ collocauit, & optimum de eis opus à ſe compoſitum reliquit. Siquidem veluti hiſtoriã inſtituens, ſcripturam eam vſque ad decimũ Seueri annum producit. In eo libro apertè præ ſe ferr, in ea ſe fuiſſe ſententia, vt decantatum Antichriſti aduentum, temporibos eis in expectatione eſſe, & appropinquare crederet. Auxit verò eam opinionem, multorúmque mentes vt rem tantam expectarent conturbauit, acertima quæ tum mota eſt perſequutio. Non pauca etiã Heraclitus vir diuinus cõpoſuit, qui primus enarrátiones ſibi in Apoſtolũ ſcribendas duxit. Maximus autem, ſuper quæſtione illa, quæ hæreticis io ore eſt, Vnde ſit malicia & vicio ſiras: & item de eo quòd materia creata ſit, ſoluriones atq; deciſiones irrefragabiles edidit. Sed & Cãdidus, quàm plurima alia elaborauit, tum in Hexaemeron commentarios ſcripſit: in quo argumento itidem Appioo magno ſtudio eſt verſatus. Sextus quoq; reſurrectionem ſcriptis ſuis cum magna laude comprobaoit: & Arabianus inſuper in aliis quibuſdã ſacris argumentis multum laboris & operis poſuit. Multorum prætérea aliotum ſcriptorum plurima & maxima literarum monumenta ſunt vulgata, quorum neq; tempora, neque argumenta ſingillatim (nam id inſtituto præſenti, hiſtoriæque noſtræ non admodum conuenit) commemoranda duximus. Atque ij quidem ante Origenem ſcriptores eccleſiaſtici, qnum ſacram hiſtoriam doctrinámq; ordine per ſucceſſionem continuarunt, tum in eos qui nugis ac deliramentis deprâuare rectam fidei doctrinam in animum induxerant, cominus atque in faciem illis congreſſi, quaſi diuina tela cõiecerunt: ita rerum omnium Deo id prouidentia ſua diſponente, vt poſt Apoſtolos eorundémque ſucceſſores, rurſum martyrum ſanguine & doctrina, necnon ſanctioris vitæ ſplendore, res Chriſtianæ confirmarentur: & ad ſommum, vt immotæ & inexpugnabiles eſſent, ſtabilirentur. De iis ſatis.

Iuda hiſtorici in hebdomadas Danielis lucubrates.

Aduentus Antichriſti ſub Seuero expectatus.

Eccleſiaſtici ſcriptores, Heraclitus, Maximus, Cãdidus.

Appion. Sextus. Arabianus.

De diſſenſione, quæ tum de paſchate eſt exorta. De Synodis propterea coactis, & vt omnes ad concordiam ſint redacti. Caput 36.

Quæſtio de tẽpore celebrandi paſchatis, inter Aſiaticas & Occidentales eccleſias.

ENimuerò circa finem Imperij Commodi inter Orientales & Occidentales eccleſias non parua incidit quæſtio. Eccleſiæ namque

Aſianæ ex traditione vetuſta, quæ ad eas vſq; ad id tempus trãſmiſſa erat, quartum decimũ diem lunæ obſeruandum eſſe neceſſariò duxerunt: quando & Iudæi ex præſcripto legis agnum mactare, & Paſcha ſoum mãducare ſoliti ſunt. Perinde atque neceſſitas prorſus quædam impoſita eis eſſet, in quencunque diem hebdomadis incidiſſet, eo ipſo die ſtata conſuetáque ſoluerentur ieiunia, & (vt ſemel dicam) vnà cum Iudęis, apud ipſos quoque, ſacrum noſtri Paſchatis myſteriũ celebraretur. Reliquæ verò per Orientem, & itẽ per Occidentem eccleſiæ, non licere id ita facere aſſueuerabant: ſed potius obtinente tum, quam antiquitùs ex Apoſtolorum traditionib. continuatam accepiſſent, conſuetudine ſtandum eſſe.

τὴν νηστείαν ἀπολυμένους. Tum enim ieiunare Christiani deſinũt.

Nõ enim decere alio, quàm reſurrectionis Dominico die, † ieiunio reiecto, Paſcha celebrare. Hoc verò modo controuerſia & diſſidio multò maximo in eccleſiis vſque adeò exorto, vt inter F ſe ſibi, aduerſariorũ partes, vtrinque antiquitùs traditam conſuetudinem obtinere debere contendentibus, ſumerent, conuentus Epiſcoporũ variis in locis ſunt acti. Vbi quum in eandẽ conceſſiſſent ſententiam, poſtea omnib. vbique eccleſiis decretum ſiue edictum ſcriptũ promulgarunt & propoſuerunt, vt de cætero, non alio quàm Dominico die, tremendum reſurrectionis & Paſchatis myſterium, ieiunio, tum ſoluẽdo, celebraretur.

Decisio eius quæſtionis, vt ipſo reſurrectionis Christi die, Paſcha Christiani celebrent.

Circumferuntur etiamnum celebratarum eo tempore Synodorum literæ, quę variatum hinc & inde eccleſiarum epiſcopos deſignant: Romanæ ſcilicet Victorem, Hieroſolymitanæ Narciſſum, Cæſareæ Palæſtinæ Theophilum, Tyriæ Caſſium, Ptolemaidis Clarum. Eædem literæ, Ponti eccleſiis tum præfuiſſe indicant antiquiſſimum Palmam: Galliæ autem & G regionum quæ ad Rhenum flumen ſunt, Irenæum: Corinthi autem, Bacchylum: & prouinciarum aliarum alios, qui vno ſuffragio & ſententia omnes, Dominico die Paſcha celebrandum ſanxerunt, Narciſſus ſanè, & Caſſius, Palæſtini: & Clarus à Ptolemaide, & qui præterea in eandem conuenere Synodum, quum primùm quamplurima de traditione, quã initiò ab Apoſtolis ſumptam vſque ad tempora ſua conſeruarant, expoſuiſſent, circa finẽ Synodalis decreti, hæc quoque addidere. Epiſtolæ huius noſtræ, facite vt ad eccleſias omnes exempla mittantur: ne ſcilicet rei atque participes ſimus eorum, qui facilè animas ſuas decipiunt atque ſeducũt. Certiores autẽ vos facimus, eodem prorſus die Alexandriæ, quo apud vos, Paſcha celebrari. literas namque ea de re ad illos dedimus, atque illi iridem ad nos ſcripſere, ita vt vno conſenſu ſimul ſanctũ hunc peragamus diem. Ad omnes igitur vnum hoc præſcriptum & regula eſt diuulgata.

De diſſentione Aſianorum propter paſcha: & quæ ea de re Polycrates Epheſius epiſcopus Victori Romano ſcripſerit. Cap. 37.

Aſiani recepto more paſcha 14. Martij mẽſis ſibi celebrãdum eſſe putant.

Aſiani autem ſententiam, adhuc ſuam retinebant, & ſe ad finem vſque traditiones Apoſtolicas defendere oportere opinabantur. Sententiæ eorum primarius potiſſimùm propugnator erat Polycrates, eccleſiæ Epheſiorũ antiſtes. Hic magnus & apoſtolicus vir habitus, traditionem & autoritatẽ Apoſtolicam ad tempora ſua durantem, Victori epiſcopo & eccleſię vrbis Romanę declarans, ad hunc modum ſcripſit. Nos profectò diem hunc intemeratũ atque inuiolatum, neque addentes neque auferentes quicquam, peragimus. In Aſia namque † ingẽtia primordia dormiunt ac conquieſcunt, quæ quidem reſurgent in aduentus Domini noſtri die: quo die cum gloria è cælis veniet, & exuſcitabit omnes ſanctos: Philippus videlicet ex duodecim Apoſtolis vnus, qui Hierapoli obdormiuit: duæque filiæ eius, ad decrepitam vſque ætatem virgines: & alia pręterea filia eius, in Spiritu ſancto curſu vitæ abſoluto, Epheſi quieſcit. Itidem & Ioannes, qui ſupra pectus Domini recubuit, quíque ſacerdos creatus Pontificiũ inſigne, petalum ſcilicet, ſiue auream in frõte laminã, martyr ſimul & doctor geſtauit, Epheſi obiit.

† μεγάλα στοιχεῖα. Polycratis Epheſij antiſtitis verba ad Victorem Ro. epiſcopum. Sancti homines in Aſia ſepulti.

Pręterea Polycarpus Smyrnenſis epiſcopus & martyr, item Thraſeas Eumeniæ epiſcopus, idémq; martyr, Smyrnæ morte ſopiti ſunt. Quid Sagarim epiſcopum & martyrem dicã, qui Laodiceæ mortuus eſt. Præterea beatus Papyrius, & Meliton eunuchus, qui per Spiritũ ſanctum vita peracta Sardis humatus eſt, viſitationẽ è cœlis expectans, in qua à mortuis reſurget. Iſti omnes retinuerunt & ſeruarunt decimumquartum diem Paſchatis, iuxta Euangelium, nihil tranſgredientes, ſed præſcripto canonum fidei inſiſtẽtes. Ego quidem veſtrûm atq; adeò omniũ minimus Polycrates, iuxta * cognatorum meorũ, ex quibus quoſdam ſum conſectatus (ſeptẽ namq; cognati mei Epiſcopi fuere, ego octauus ſum) traditionẽ ambulo. Et cognati mei ſemper diem hunc † quando Iudæorum populus azyma condit, celebrarunt. G Ego, inquã fratres, ſexaginta & quinque annos natus in Domino, qui cũ totius orbis fratribus hac de re contuli, & ſcripturam ſanctam omnem perlegi, nihil moueor aut perturbor minacibus denunciationibus & terroribus. Nam qui me lõgè maiores fuere, plus obediendum eſſe Deo quàm hominibus edixere. In fine porrò, epiſcoporum omnium qui ſentẽtiæ ſuæ conſentientes affuerunt, meminit, ſic ſcribens. Poſſem quidem epiſcoporũ, qui mihi affuere, edere nomina, quos ita vt voluiſtis, accerſens euocaui: ſed eorum nomina ſi aſcriberem, multitudo eorum in immenſum excreſceret. Illi autem tenuitatis meæ probè conſcij epiſtolam ſententia ſua comprobarunt: non ignorãtes me non fruſtra canos circumferre: tum autem vitam me ſemper in Ieſu Chriſto egiſſe ſciunt.

** συγγενῶν. † Euſeb. lib. 5. c. 24. ὅταν ὁ λαὸς ἤρτυε τὴν ζύμην. Niceph. addit, ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων. Legendum tamen ἄζυμα, pro τὴν ζύμην puto. et apud vtrunque autorem notarios τὴν ζύμην pro ἄζυμα ſcripſiſſe credo, ad ... ſententiam ... dam, qui in euchariſtia pane fermentato vtuntur.*

H *Vt Victor permotus fuerit, ciuitates Aſiaticas, propter feſtum paſcha, ab vnitate eccleſiaſtica ſegregare. Caput 38.*

Victor Rom. epiſcopus Aſianos excommunicare ſtatuit.

Victor verò literis eiuſmodi acceptis, extemplò Aſiæ, eíque finitimas eccleſias, veluti alienum atque diuerſum dogma propugnantes, reiicere, & ab vnitate Catholica arcere, in animo habebat. Quam ob cauſam & ſubitò literas cõſcripſit, quib* illos publicè notabat, omnéſq; ſimul à cõmunione prohibebat. Atq; ille quidẽ eiuſcemodi ſumpſerat conſiliũ. Verùm id aliis, qui cũ eo erãt, Epiſcopis minus placuit. Itaq; illũ ſunt adhortati, vt benignius per conſilia pacata de eis qui idẽ fidei prædicarẽt dogma, ſtatueret: neq; tã facile, * re intẽtata, proximorũ abiiceret & poſt-

*Victorem ab ea ſententia, epiſcopi alij occidentales abduxerunt, inter quos fuit Irenæus. * ἀπραγματεύτως.*

& poſthabere vtilitatẽ. Senſim id & doctrina & A tempore aliquaodo corrigi ac perfici poſſe. Et acriùs ſeueriuſque cum illo, qui gloria eos anteirer, egerunt : inter quos & Irenæus erat, vt quidem ex eo ſcripto, quod Gallicarum eccleſiarum, quas regebar, nomine ad Victorem dedit, apparet. Aſtruit quippe & ipſe, debere quidem omnino Dominico die Paſcha peragi: nequaquam tamen Victori permittit, vt tantam eccleſiarum multitudinem ab eccleſiaſtica vnitate ſegreget: idque, quum vetuſtæ & Apoſtolicæ conſuetudinis obſeruent traditionem. Multa ſanè præclarè, & vt par fuit, Irenæus de pace & vnitate ad Victorem ſcribens, hęc quoque refert. Operęprecium enim eſt, ſicuti modò de Polycrate fecimus, verba ęius perutilia & neceſſaria eccleſię futura, adducere.

Irenæi animaduertendum.

præclara Irenæi ad Victorem verba.

Vt pacis ſtudioſiſsimus Irenæus eccleſiis tranquillitatẽ & concordiã reſtituerit, exempla ſucceſſorum ſanctorum Apoſtolorum commemorans. Cap. 39. B

IRenęus ita ſcribit: Non modò enim de die, verumetiam de ieiunij ſpecie controuerſia & quæſtio eſt. Quidam namque exiſtimant, vnum ipſos oportere diem ieiunare, quidã duos, alij etiam plures. Nonnulli autem quadraginta horis diurnis & nocturnis diem metiuntur. Atqui varietas hæc obſeruationum non ætate noſtra exorta eſt, ſed longè antea apud maiores noſtros extitit: qui ita vt debuit, accuratè conſeruatam per ſimplicem ſinceritatem conſuetudinem, ad poſteros tranſmiſere. Nihilominus tamen iſti omnes pacem tenuere, atque etiamnum pacem inter nos retinemus,* & ieiunij diſſenſio fidei conſenſum cõfirmat. His verbis hiſtoriam annectit, dignam profectò quę hic quoque inſeratur. Enimuerò qui Soterem præ- C ceſſerunt presbyteri, & eccleſiam quàm tu nunc gubernas adminiſtrarunt, Anicetum dico, Pium, Hyginum, Teleſphorum, & Xyſtum: neque eos qui cum illis fuere, obſeruare permiſerunt. Sed nihilominus ipſi non obſeruantes, pacem tenuerũt aduerſus eos qui ad ſe ex eccleſiis, quę ita obſeruarent, venerunt. Atque equidem maximopere inter ſe iſta, obſeruare, ſcilicet, & non obſeruare, diſſidebant. Nunquam tamen eam ob rem aliqui ſunt reiecti. Quin ipſi nõ obſeruantes, qui ante te fuerunt presbyteri, aduenientibus ex eccleſiis obſeruantibus Euchariſtiam miſerunt. Ac quom beatus Polycarpos peregrè Romam ſub Aniceto venißet, & aliquantulum illi inter ſe de rebus non magnis diſſiderẽt, eis ſtatim cõpoſitis, deinceps nihil quicquam controuerſiæ inter ſe de hoc capite mouerunt. Neque enim Anicetus Polycarpo per- D ſuadere potuit, vt non ita obſeruaret, quippe qui id poſt Ioannem Domini noſtri diſcipulum, & reliquos Apoſtolos cum quibus vixerat, ſemper obſeruaſſet: neque Polycarpus Anicetum, vt obſeruaret, induxit, conſuetudinem eorũ qui nos præceſſerunt presbyterorum retinendã eſſe allegantem. Quę quum ita ſe haberent, communionem inter ſe celebrarunt. Et in ipſa eccleſia Anicetus Euchariſtiæ miniſterium Polycarpo honoris ergò permiſit. Atque ita in pace per diſceſſum ſunt ſeiuncti: pacem quoque eccleſiis, ſiue obſeruarent, ſiue non obſeruarent, retinentibus. Quapropter egregius, vt aptiſſimo nomini ſuo reſponderet, pacificator Irenæus fuit, qui ſic interceſſione ſua pacem eccleſiæ conciliarit, & non modò cum Victore, ſed etiam cum aliis permultis eccleſiarũ antiſtitibus, congruentia conuenientiáque eis quæ diximus, de propoſita quæſtione afferendo, egerit. * Quod verò ratio non perſuaſit, id dies poſtea perfecit. Nam hac in re Aſia vix tandem ceſſit: & vbique terrarum in orbe decretum eſt, vt non cum Iudæis, ſed ipſo Dominico die myſteriũ Paſchę peragatur. Quamuis adhuc in Aſia reliquię quædam maneant, conſuetudinem eam in paucis prorſus inuiolatam retinẽtes. Vnde etiam Quatuordecimani cognominati ſunt, conſuetudinẽ eam & alia quædam ex illegitimis & ab eccleſia reiectis libris decerpta ſeruãtes, & nominibus quorundam magnorum Apoſtolorum ea in re abutentes. Porrò dę Paſchate quæſtio ita eſt deciſa, cum qua & nos finem quarto huic libro afferimus: ex quo Commodus quidem poſt tredecimum imperij annum vitam finiit, Seuerus verò poſt Pertinacem nondum prorſus menſes ſex in adminiſtratione eius tranſegit. Continet verò hic liber annorum non integrorum viginti quatuor tempus: initiúmque habuit * ab Antonino Veri fratre, finem autem cum ipſo Cõmodi & Pertinacis imperio: quum à mundo condito quinquies milleſimus ſeptingenteſimus & primus, à diuina autem natiuitate centeſimus nonageſimus † ſextus expletus eſſet annus.

ἡ διαφωνία τῆς νηστείας τὴν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως συνίστησι.

Eucharistia cõmunis participatio, communionis.

charitatis & vnitatis Eccleſię certiſſimum ſymbolum.

ὁ λόγος οὐκ ἔπεισε τοῦτο χρόνος ἐισώσατο ἴδρωσε.

Quatuordecimanorum in Aſia hæreſis.

Libri huius anni.

** Hoc eſt ab eo tẽpore, quo de functo L. Vero M. Antoninus philoſophus ſolus imperare cœpit.*

† Quintus potius.

Secundum neotericos chronologos. 4173.

C ** *concedere Roma Debuit, aiebat, potius quàm rumpere pacem, Humani quæ iuris erant, modò ſalua maneret Lex diuina, fides chriſti, doctrina, Senatus Quã primus tulit ore ſuo, quia tradita ab ipſo chriſto erat humana doctore & lumine vita. Nec curandus erat morem conſenſus in vnũ Vſque adeò, dixit, &c. Baptiſta Mantuan. lib. 1. Faſtor. de S. Hilario. Et hæc certiſsima eſt de Adiaphoris omnibus regula. Ob quæ ætate noſtra multi mortales cœlum terra miſcere intendunt.*

Iſti autẽ Diui fratres æqua ſimul poteſtate imperiũ adminiſtrarunt annis 11. L. Vero mortuo, M. Antoninus ſolus 4. cum filio Commodo 5. ita vt imperij M. Antonini tempus 19. propè annos complectatur. Nicephorus autem in ea fuit ſententia, vt crediderit, L. Verum tantum 6. annis cum Marco imperaſſe, & poſtea Marcum annis 10. & aliquot inſuper menſibus. Sed nos aliorum D *ſcriptorum autoritatem verſione noſtra ſequuti ſumus. Sed enim poſt cædem Commodi, Pertinax imperij menſe 2. die 25. Didius autem Iulianus menſe 2. die 5. ſunt interempti. Et L. Septimius Seuerus aduerſus Peſcennium Nigrum ab exercitu Syriaco Antiochiæ Imperatorem creatum, copias ſuas duxit. Hoc ſic propterea annotatum eſt, vt Nicephoro numerus & ratio annorum conſtet.*

ECCLESIASTICÆ HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS QVINTVS.

Succincta eorum quæ antè dicta ſunt repetitio, & dicendorum iſto tomo expoſitio.

CAPVT I.

AGedũ quę reliqua ſunt, his adiungere pergamus, vt ſerie ſua oratio noſtra progrediatur, integrúmque ſacræ hiſtoriæ corpus cõtextatur. Ac primũ quidẽ librum voluminis huius rectè ſanè, & vt par fuit, capiti omniũ Chriſto dedicauimus. Secũdũ ſectatoribus eius, ſacris autoribus ducibúſq; noſtris, itidem meritò cõſecrauimus. Tertiũ primi eorum ſucceſſores ſortiti ſunt. In quarto autẽ eos cõmemorauimus, qui vel certaminibus egregiis martyres, vel eruditis ſcriptis doctores, erroris munitiones atq; falſò nominatã ſcientiã expugnarunt: qui etiã eccleſiaſtici fuerint ſcriptores, quibúſue illi poſt ſe relictis commẽtariis deceſſerint, tum autẽ, quænam dę quæſtione Paſcatis acta atq; decreta ſint. Quintus porrò liber iſte, res eruditiſſimi Origenis, qui & Adamãtius dictus eſt, pleniſſimè expediet: quos ille pro vera pietate adierit labores: vnde, & qui fuerit: & vt quàm plurimum ſtudij ad res diuinas cõferens, permultos ad certamẽ pro Chriſto obeundũ excitauerit: quàm itẽ multos amatores atque ſectatores ſtudioſos duplicis philoſophię ſuę habuerit: quæ in ſeipſo auſus ſit, cœlibatũ atque virginitatem conſeruare volens. vt denique ad poſtremũ ſeductori dęmoni obſequutus, & à recta via aberrarit, & à ſana doctrina exciderit. Cõplectetur pręterea alia quoque: graueẽ videlicet illam ſub Decio perſequutionẽ, eccleſiarũque ſacrarũ antiſtites, & quę in eis acciderint res inopinatę & admirandę. Initium autem inde ſumendum.

Dictorũ breuis repetitio.

Dicendorum propoſitio.

De perſequutione ſub Seuero, in qua Leonides pater Origenis, propter Chriſtum mortem ſubiit. Cap. 2.

COmmodo imperiũ adminiſtrante, res Chriſtianorũ pacatæ † tranquillęque fuere. Poſtquàm autẽ ille ex inſidiis cęſus eſt, & Pertinax breui admodũ tempore imperauit, atque huic (ſicuti diximus) Seuerus ſucceſſit: tum quoque ſatis bono loco res noſtrę fuêre, in diéſque fidei profeſſio augmenta ſua cæpit, eorum quos recẽſuimus eccleſiaſticorũ doctorum ſcriptis atque doctrinis illã proouehentibus, ídque in maximis quibuſque potiſſimùm vrbibus, nimirũ Alexandrię, Antiochię, Aſiæ, & per Palæſtinam omnẽ, Epheſi, Cæſareę, & occidentẽ verſus Theſſalonicæ, Athenis, Corinthi, in Galliis, & Romæ maximè. * Vniuerſæ enim multitudines & domus totæ ad finem accedebant, quidúis facere & pati paratę, quàm vt quidẽ contra religionẽ noſtrã agerent, aut nouarent. Quod vbi Seuero minimè tolerendum eſt viſum, inſignem ſtatim contra eccleſiã omnẽ mouit perſequutionem. Et ſubitò per omnem terrarũ orbem eximia inſtituta ſunt martyria, maximè verò in Ægypto & Libya atque Thebaide. Alexandrię porrò veluti ſtadium veræ pietatis conſtitutũ, vbi fortiſſimi quique & optimi delecti martyres, variis atque exquiſitis tormentorũ generibus mirificiſque impreſſionibus excepti, à Deo, cui chari fuere, præmia & coronas acceperunt. Quo tempore & Leonidem, Origenis patrem, obito pro Chriſti nomine martyrio è vita exceſſiſſe tradũt, gladio videlicet cæſum, quum filiũ admodũ adhuc puerum relinqueret. Quãtus autẽ Origenes fuerit, & quo ſtudio animique deſtinatione in ſacras literas incubuerit, citra inuidiam exponi poſſe puto: non ſolũ quòd celebris is vir apud nos ſit, verũ etiam quòd ingentẽ, vita ſua, quamuis ad finem non integra prorſus, famam & gloriã poſt ſe reliquerit. Verumenimuero ſingulari ocio opus eſſet, ad vitam eius omnẽ literis memoriæ mãdandã. Sed nos è multis quę de eo ſunt tradita, plurima reſecantes, aliqua tantũ hiſtorię huic inſeremus. vt res tanti viri ſtudioſis incognitæ non ſint: quæ ſanè iudicio multorũ dignæ viſę ſunt, vt vel ab ipſis incunabulis repetitæ, memóriæ traderentur.

† Propter Diuorum ſcilicet fratrum reſcriptum.

Eccleſia chriſtiana florens.

ἅπαντα δὲ ϖλήθη.

Perſequutio ſub Seuero imperatore.

In Ægypto potiſſimum.

Leonides Origenis pater martyr.

Origenis res.

De Origenis à puero ſtudiis atque exercitiis, & vt etiamnum adoleſcens ſermone veritatis nihil habuerit antiquius, & vt ſeſe ad certamen pro Chriſto ſubeundum præparauerit. cap. 3.

STatim namque ab initio, tenera exacta ętate à patre diuinis imbutus eſt literis. Cui illa prima cura fuit, vt filius * non ſucciſiua, ſed iuſta opera, vnà cũ Cyclicis diſcipulis eas addiſceret. Quapropter ante earum diſciplinarum exercitiũ quotidie ab eo, ex ſacris ſcripturis promiſſiones & certa loca, quæ memoriter didicerat, requirebat: quę res minimè præter iudicium & voluntatẽ pueri fuit. Mirifica enim cupiditate magis in hęc ſtudia, quàm in Gręcorum artes ferebatur: vſque adeò, vt non contẽtus eſſet ex ſacris oraculis, quę ſimplicia & non ita difficilia ſunt, diſcere: * ſed curioſitate vteretur, & abditos eorũ ſenſus ſcrutari conaretur, ſubindéque quidã arcani ſenſus in litera lateret, percũctando patri negociũ faceſſeret. Is porrò apud ſeipſum ea de cauſa cũ admiratione ſtupebat, & valde gaudebat, quòd Deus ſe patrẽ tali dignatus eſſet filio. Et quãdoque priuatim ſimulabat ſe eum acrius obiurgare

οὐ παρέργως.

Exemplũ puerilis inſtitutionis pulcherrimum.

πολυπραγμονεῖν αὐτῷ ἐδόκει.

o biurgare, ne quid ſupra ætatem ſuam & ſimplicem ſenſum ſcrutaretur admonens. Tantopere verò admiratione eius eſt cõſternatus maximas ſe datori bonorũ Deo gratias debere profeſſus, vt ſępenumero dormiẽti aſſiſteret puero, pectúſque eius nudatũ * cum veneratione multa deoſcularetur, perinde atque in eo diuinus Spiritus domiciliũ ſuum haberet. Beatúmque protſus ſe tam † felici prolificatione iudicabat. Quæ res magnam præbuit cauſam & occaſionem, vt puer fidem ſacráſque literas ab ineunte ætate aſſequeretur, & rectè admodum educaretur, eundem & patrem & præceptorem habens, magnámque de ſe præbens expectationem. Hæc atque nẽ alia his ſimila de puerili ætate Origenis ſunt prodita.

Poſtquam verò decimo Seueri imperãtis anno, Lætus Aegypto præfectus eſt, & Demetrius Alexãdriæ Iuliano in Epiſcopatu ſucceſsit, eccleſiarúmque perſequutio admodum inualuit, ac multi certaminibus magno animo obuiam euntes, coronas reportarunt: tantã dicunt martyrij cupiditatem Origeni inceſsiſſe, quum in iuuenili admodum adhuc ætate eſſet, vt exultans iã ardore quodam incredibili, pericula pro Chriſto toleranda adiret. Et finiuiſſet ille iam tũ martyrio vitam, niſi alia diuinę prouidentię ratione vtilitatis multorũ gratia, mater eius interceſsiſſet. Illa enim in cubiculum eius ingreſſa, ſupplex ei fuit, vt ne, materno ſuo erga eũ animo & amori parcens, ęgrã ſe ita relinqueret, & intolerabili luctui & mœrori obicere perſeueraret. Vbi verò pater eius captus & in vincula cõiectus eſt, maior eum etiã amor, actiúſque martyrij deſideriũ inuaſit, indies id (vt ita dicam) ardore & igne nouo excitante atque accendente. Quapropter quum ita animatum Origenem eſſe mater videret, omnem eius veſtem recondidit, neceſſitatẽque ei domi manendi impoſuit. Hic quùm aliud facere non poſſet, alipten & vnctorem certaminis ſe patri præbuit, & frequenter cohortatorias ad illum literas ſcripſit, inter alia verba iſta vſurpans: Suſtine, & ne quid alterius ſententię aut conſilij noſtra cauſa capias vide. Atque hoc primum ſit euidentiſſimũ à primis (quod dicitur) carceribus, germanę fidei ſincerſque eius erga Deum animi, ſpecimen atque indicium.

De inſtitutione & educatione eius, qui eius conſuetudine & doctrina vſi ſint. Et vt decem & octo natus annos, Alexandriæ fidelium præfuerit ſcholæ, clari prorſus nominis adoleſcens. Cap. 4.

PAtre eius, ſicuti diximus, vita per martyrium pro Chriſto defuncto, nõdum prorſus ſedecim annos natus, quum apud matrem cum aliis ſex natu minoribus liberis eſſet, & a quod patrimonium eius omne imperiali fiſco illatũ fuerat vnà cum ſuis ærumnoſè in magna rerum neceſſariarũ anguſtia & penuria viueret, b diuino ei ſuccurrente numine, incredibile conſequutus eſt auxilium. Siquidem mulier quędam ingentibus diuitiis & clara, & aliter quoque Alexandrię celebris, magni nominis virum Antiochenum genere, & inter hæreticos Alexandrinos primarium, cõſectans, atque complectens, adoptato ſibi filij loco Origene, quùm maximi eum fecit, tum ei ſuiſque omnibus ad quotidianum vſum

** σεβασμίως*

† εὐτεκνία.

Eundem habuit puer Origenes & educatorẽ & præceptorẽ patrẽ.

Lætus Ægypti proconſul.

Origenes adoleſcentulus martyriũ affectãs.

Curſũ ad martyriũ eius mater inhibuit.

Patrem in carcerẽ Origenes ad martyrium animauit.

a Patrimoniũ eius fiſco illatũ.

b Paupertati eius diuinitùs ſubſidium venit. Origenes à fœmina locuplete Alexandriæ adoptatus.

A liberaliter & copioſè omnia ſuppeditauit. Familiariter ergo cum c Paulo (hoc enim nomẽ mariti eius mulieris erat) viuens, nunquã à conſueta ſibi deflexit precatione, communicare preces cũ Paulo hæretico nolẽs: eccleſiaſticáſque ſanctiones accuratiſſimè ſeruans, quum quidẽ ad Paulum permulti frequentarent, non ſolum qui ex Grçcorum eſſent ſuperſtitione, ſed etiam noſtri homines. Græcorum porrò diſciplinis iampridẽ à patre imbutus, magis etiã in Pauli ſchola proficiebat. e Proinde poſtea ex earum doctrinarum diſciplina, cui præibat, abundè res familiaris ei ſuppetebat. Poſteaquam autem perſequutionis timore omnibus expulſis, nullus Alexandrię ſacrorum oraculorũ enarrator fuit, multi ex gentibus ad Origenem accedentes, Verbũ Dei ſunt profeſſi: multíque illorum patria ſacra deteſtati,
B partim vt familiariter cum eo viuerent, partim vt ſemper ei adeſſent, prę rebus omnibus ſtudio habuerũt. Ex iis primus eſſe perhibetur f Plutarchus, quùm vitæ ſanctitate, tũ martyrij corona clarus. Alter ab hoc Heraclas recenſetur Plutarchi ipſius frater: qui tantũ de ſe verioris philoſophiæ ſtudij ſpecimen prębuit, vt poſtea in eccleſia Alexandrina Demetrio ſucceſſor ſit ſurrogatus. g Porrò decimumoctauum agens annũ Origenes, ſcholę Catechiſtes in vrbe Alexãdrina eſt pręfectus. Et quum ibidem ſub h Aquila præfecto perſequutio maximè exundans incrudeſceret, magnũ conſequutus eſt nomen apud eos qui Chriſti nomine cenſentur: quòd & notos ſibi & ignotos familiariter excipiens complecteretur: & qui in vinculis erant, ſedulò viſitaret, alacritatem eorũ excitans & adaugens: tum autem, eos qui ad mortem raperẽtur, cum mul-
C ta fiducia & libertate produceret atque exoſcularetur. i Quapropter ſæpe eſt factum, vt ex gentibus plebes furore correpta, lapidibus eum obruere contẽderit. Sed illum præter expectationem, cœlitùs dextra Dei præſenti ope eſt tutata, quemadmodum etiam ſæpe aliàs, propter ſummam alacritatem libertatémque diuini verbi docendi, inſidus expetitum conſeruauit. Tantus porrò aduerſus hominem extitit motus, vt plebe ethnica procurante, non contemnenda militum manus, in ea vbi habitabat domo verſaretur, & turbam eorum qui ab illo in ſacris diſciplinis inſtituerẽtur, ſeruaret. Denique vſque eò perſequutio aduerſus eum inualuit, vt per vrbẽ omnẽ, domũ domo mutãs, clàm circuiret, multitudinis eius gratia, quę doctrina ejus adducta ad diuinam acceſſerat profeſſionẽ. k Siqui-
D dem non verba ſolùm, ſed facta etiam eius certiſſimum grauiſſimæ philoſophiæ eius fuere indiciũ. l Prorſus namque, orationi vita congruẽs reſpondebat. Quam ob cauſam etiam vi & ope diuina auxiliante, multos ad ſe pertraxit, innumeróſque habuit imitatores.

Vt vitam attigerit philoſopho perfectiorem, & præſcripta euangelica accuratiſſimè ſeruarit. Cap. 5.

ENimuerò vbi quamplurimos ad ſe diſcipulos confluere, munere Catechiſtæ vnà cum ſchola ea à Demetrio ſibi cõmiſſa, vidit, abſurdum (ita vt par erat) arbitratus, a prophanarum literarum eruditionem ſacrę commiſcere doctrinæ, illicò externarum artium ſtudiũ poſt-

c Apud Euſebium lib. 6 cap. 3. eſt Paulum iſtum à fœmina adoptatum, & Origenem cum eo apud illam verſatũ fuiſſe.

d Idem cum hæretico habitans, eccleſiaſtica inſtituta ſeruat.

e Idem mercede doctrinæ ſumptus tolerat.

f Familiares & diſcipuli eius.

Plutarchus martyr.

Heraclas frater eius.

g Origenes ſcholæ chriſtianæ catechiſtes, 18. agens annum.

h Aquila Ægypti præfectus.

i Perſequutionem grauem Alexandriæ ſuſtinet Origenes.

k οἷον γοῦν τὸν λόγον τοιόνδε φασὶ τὸν τρόπον· καὶ οἷον τὸν τρόπον, τοιόνδε καὶ τὸν λόγον ἐπεδείκνυτο, itaque ille qualem orationem talem quoque vitã: & qualẽ vitam, talem etiam orationẽ exhibuiſſe dicitur. Euſeb lib. 6. cap. 3.

l Vita doctrinæ in Origene reſpondens.

a Idem profanas literas repudiat.

habuit: quippe quæ tantopere vtiles eſſe non poſſent, & diuerſa ſacris oraculis afferre ſolerẽt. Deinde generoſo & virili, planéque (vt amplius quiddam dicam) philoſopho animo, ne externo quopiã ſubſidio indigere videretur, quæcunque ei erant, Græcorum librorum ſumma elegantia & venuſtate concinnata volumina, venalia propoſuit, & quatuor obolorum in diem quemuis precium ſibi ab emptore pendendorũ eſt ſtipulatus. Vnde plurimo tempore ad eum modum philoſophari perſeuerabat: cauſam & materiam omnẽ, quæ allicere eum ad res nouas & illicitas poſſet, atque concupiſcentiam indecentem longè à ſe propellens. Et die ſudoribus vt plurimum peracto, noctu etiã multo incumbebat labori, maximam eius temporis partem meditatione diuinarum ſcripturarum conſumens. Si quando etiam ſomnus obiter deguſtandus eſſet, non in ſtrato aliquo, ſed in nuda humo iacens, eo parciſſimè vtebatur, ieiuniis plurimùm aliíſque philoſophicis exercitiis conſtantiſſimè ſemper intentus. Ex Seruatoris præceptis illa maximè ſeruanda eſſe iudicabat, quæ prohiberẽt duas habere tunicas, aut calceamentis vti, aut animum futurarum rerũ cura & ſollicitudine macerare vetarent. Eáque ipſa ſeruauit accuratè, in frigore & nuditate, etiã præter ætatem, vitam exigens. Illis quoque rebus animi ſui promptitudinem & ardorẽ ſatis declarauit, quòd regiones multas tẽporibus multis peragrans, nullis vſus ſit calceis: vinóque prorſus, aliíſque rebus, extra neceſſarium alimentum, abſtinuerit: vſque adeò, vt periculum & perniciem corpori ſuo conciliarit. Atque hoc modo viuens, exemplóque ſuo optimum viuendi inſtitutum oſtendens, in admirationem quidẽ ſui extulit omnes. Eos autem qui dare aut communicare quicquam cum eo volebant, familiares ſuos, auerſatus eſt.

Et libros Græcarum artium vendit.

Christiani philoſophi vita.

Præceptorum christi ſimplex iuxta literam obſeruatio.

Qui ab eo docti & edocti, martyrij coronis ſint exornati. Cap. 6.

COmplures ſanè ex ſectatoribus ſuis, atque etiam ex iis qui adulterinæ erant doctrinæ, ad eundem philoſophandi amorem excitauit. In quorum intimis animis ita diuinũ fidei verbum inſeuit, vt maturum vberémque deinceps caperet fructum: in tantum, vt ex eis quidam, perſequutionum tẽporibus martyrij coronis ſint illuſtrati. Primus quidem, quem diximus, Plutarchus fuit: qui quum ad ſupplicium duceretur, parum abfuit quin Origenes quoque ab illius occideretur ciuibus vt qui autor necis illius dictus eſſet. Idque factum profectò eſſet, niſi eum rurſum (quæ res eius omnes dirigebat) diuina Prouidentia cuſtodiuiſſet. Secũdus ab hoc martyr fuit Serenus, qui ex ſchola illius profectus, ſpectatam fidei conſtantiam in igne apertè exhibuit. Heraclides porrò tertium obtinuit locum, quum adhuc in ſacra inſtitueretur doctrina, vt pote catechumenus. Quartus Heró,* ſymboli adhoc & ſigna diuinæ lucis circumferens vterque ij gladio ſunt percuſſi. Quintus ordine ſcholæ illius alumnus, priori illi cognominis, Serenus alter, poſt quamplurima tormentorum diſcrimina, per capitis reſectionem, pro veræ pietatis premio, diuinam gloriæ ſuſcepit coronam. Sextus deinde Baſilides, qui decantatam illam Potamiænam, ex commiſeratione ab impudicorum multorum petulanti iniuria vindicauit.

Ex ſectatoribus Origenis martyres.

Plutarchus.

Serenus.

Heraclides.

Heron.

** in ſacro baptiſmo ſuſcepta a Neophitus videlicet.*

Serenus alter.

Baſilides.

De diſcipula eius Potamiæna martyre. (nati. Cap. 7.

EX fœminis autẽ ſeptima eſt Rais, quę adhuc de fide & ſacris noſtris inſtituebatur, & baptiſmo (ſicuti alicubi ipſe dicit) per ignem ſuſcepto, martyrium compleuit. Octaua porrò Potamiæna, cuius adhuc celebris eſt apud populares ſuos fama: vt ſcilicet plurima, contra amatores pro pudicitia & virginitate ſua tuẽda, ſubierit certamina (accedebat enim in ea ad florentis animæ pulchritudinem, etiã forma, & vigor vultus ingenui & liberalis ſummus) & conſtanti generoſitate ſua, poſt intolerabilia tormenta ſatis oſtenſa, ad poſtremùm vnà cum matre Marcella, in ignem coniecta mortem obierit. Fertur equidem, Aquilam iudicem, quum corpus eius primùm grauiter flagris fuſtibúſque cecidiſſet, minatum ei eſſe, iuuenibus petulantibus ſe eam ad contumeliam daturum: eámque, quidnã ex propoſitis conditionibus per optionẽ eligeret, interrogatam, paululũ ſecum tacitam deliberaſſe, & per quàm generoſum animo præſenti reſpõſum dediſſe:* per quod, moribus eorum, impium quiddam proloquuta viſa eſt. Itaque, quũ illico ſententia damnationis contra eam lata, à Baſilide ad locum ſupplicij abduceretur, & multitudo conuicia atque impudica verba per iniuriam in eam conijceret, Baſilides per commiſerationem humanius erga eam affectus, turbam iniurioſorum hominum arcens, ab ea remouit ac propulit. Ibi illa curam officiúmque tale gratum habens, Baſilidem confidere, & bono animo eſſe iuſſit: ſibi enim ſe ad Dominum ſuum euntem, condignam ei relaturam gratiam. Hæc quũ ita dixiſſet, pix ignita per totum eius corpus diffuſa, vitam ei ademit. Non multum deinde interceſſit temporis, & à Baſilide iuramentũ non vili de cauſa inter commilitones ſuos exigebatur. Ille verò, non licere ſibi prorſus iurare, aſſeuerauit. Chriſtianũ enim eſſe, & id ſe propalàm omnibus profiteri. Commilitones porrò primùm eum ludere, & ad contumeliam noſtram ea verba proferre ſunt opinati. Vt autẽ id perſeueranter cõfirmauit, ad Aquilam eſt productus: apud quem vbi idem diſertis verbis eſt profeſſus, ilicet in vincula eſt coniectus. Ad quẽ quũ fratres quidã viſendum iiſſẽt, & cum ſtupore tã repentinam eius mirarentur mutationem: ille eis retulit, vt Potamiæna, tertio antè die, læto planè & liberali animi corporiſque ſtatu ſibi inſiſtens, & capiti ſuo coronam imponens, dixerit: deprecatã ſe eſſe pro eo Deũ, neq; preces eas fruſtra fore, breuique ſe eum ſecum habituram. Itaque fratres * ſigillum ei Chriſti circumfuderũt: poſtridieque eius diei gladio percuſſus, martyriũ pro Chriſto abſoluit. Non ipſe verò tantum, ſed & multi alij conſertim Alexandriæ, in ea quæ dicta eſt perſequutione, ad Chriſtum tranſiiſſe memoriæ ſunt proditi: quum quidem eodẽ quo Baſilidi modo, Potamiæna eis in ſomnis apparens, ad meliora eos eſſet cohortata. Et ij quidẽ ab Origene catechiſta eo tempore de fide inſtituti, diuinum ſic conſecuti ſunt immortalitatis prẽmiũ.

Rais catechumena.

Baptiſmus per ignem.

Potamiæna.

Marcella mater eius.

ὡς καὶ νενομισμένον δόξαν τῷ δικαστῇ, Niceph. δι' ἧς ἔδοξεν νενομισμένον τι αὐτοῖς ἀσεβὲς ἐπιφθέγξασθαι

Euſeb. lib. 6. cap. 5.

Baſilidi carnifici ſuo martyrium prædicit moritura Potamiæna.

Chriſtiani olim non iurarunt.

Eiuſdem Baſilidis martyriũ.

Potamiæna ei apparuit.

** Græci Chriſtiani baptiſmum σφραγῖδα, ſignaculum dixere.*

Aliis itidem martyribus.

τὴν ἐν Χριστῷ σφραγῖδα.

Signaculum crucis, aut baptiſmũ potius intellige.

Quum

Origenē ſuſtinuiſſe, vt ſeipſum caſtraret, vt ſcilicet cœlibem peragere poſſet vitam. cap. 8.

QVum ad hunc modū Origenes Adamantius Alexandrinæ fidelium ſcholæ præiret, rem quendā aggredi auſus eſt, imperfectæ quidem illam & iuuenilis mentis, ſed fidei caſtitatiſque, firmitatem & ſtabilitatem ſatis declarantem. Quoniam enim adhuc iuuenis, non ſolum viris, ſed & mulieribus docēdo ſalutare prędicabat verbum, volens calumniam omnem fœdæ ſuſpicionis præcidere, & ſimplicius dicto illo Saluatoris intellecto, Sunt eunuchi quidem, qui ſeipſos caſtrarūt propter regnum cœlorum, adimplere id reipſa in animo habens, ſeipſum caſtrauit: ſumma cura & diligentia familiares ſuos id factum celare ſtudens, quod tamen difficile factu erat. Permultis enim ea res innotuit. Quam vbi etiam loci eius epiſcopus Demetrius reſciuit quùm facinus tale eſt admiratus, tum feruorem tantę fidei non improbandum eſſe ducens, bono eum eſſe animo, nihilque eam ob rē metuere iuſſit. Atq; tum quidem tali erga eum animo fuit epiſcopus. Procedente verò deinceps tempore, quùm hominem vbique celebrari laudarique videret, humano quodam affectu ſeductus, ad epiſcopos ſcribens, premere atque obſcurare famam eius eſt conatus, cœptúmq; huiuſmodi abſurdum in literis ſuis expoſuit. Cæterùm quum in Palæſtina, Hieroſolymorum & Cæſareæ epiſcopi, gloria & dignitate cæteris præſtabiliores, Origenē maiore dignum duxiſſent honore, eáq; de cauſa per manuum impoſitionem in presbiterorum ordinem cooptaſſent, ex eo tempore gloria eius creſcente, nominéque & laude virtutis atque ſapientię apud omnes ferè homines maximè inualeſcente: Demetrius, quia non haberet quod in tanto viro reprehenderet, id quod ille aliquando per iuuenilem imperitiam fecerat, ad grauem traxit calumniam: & aliquantum etiam eos qui illum dignitate presbyter ornauerāt, notauit. Verùm ſerius hæc Demetrius eſt exorſus. ille enim impigrè cum omnibus qui ad ſe venirent, doctrinam communicabat, tempus omne & ſtudium diſcipulis ſuis impertiens. Interea Seuerus decē & octo annis imperio flagitioſè adminiſtrato, Antoninum Caracallam filium ſuum ſucceſſorem habuit.

Origenes ſeipſum propter regnum Dei caſtrauit.

Id factum Demetrius Alexandrinus epiſcopus primū non agrè tulit.

Poſtea autem gloria Origenis inuidens, quumuis in Palæſtina presbyter creatus eſſet, ſcriptis traduxit.

Antoninus Caracalla Seueri in imperio ſucceſſor.

De admirandis Narciſſi Hieroſolymorum epiſcopi miraculis. Cap. 9.

EA tempeſtate Alexander, ex illis vnus qui plurima in perſequutione ſub Seuero pro vera pietate ſuſtinuerant, à Deo ſeruatus, adminiſtrationem eccleſiæ Hieroſolymitanæ ſuſcepit: Narciſſo, qui ibi munus id geſſerat, adhuc ſuperſtite. De quo Narciſſo eius loci homines quum multa alia admirāda opera memorant, tum hoc etiā in literas relatū tradunt. Dicūt enim, ad veſperam Paſcæ oleum ad vſum lucernarum defeciſſe: quod quum populus ægrè ferret, Narciſſum mandaſſe, vt eius rei miniſtri ex propinquo puteo aquam haurirent, atque ad ſe afferrent. Hoc ſic facto, illum precatum eſſe, aquæ benedixiſſe, & germana certaq; fide, vt in lucernas infunderetur, iuſſiſſe. Qua re vt iuſſerat perfacta, diuina vi & efficaciā aqua derepente in

Alexander Hieroſolymis Narciſſo in epiſcopatu coniungebatur.

Narciſſus epiſcopus aquam in oleum vertit.

A oleinaturam colore & qualitate verſa, igni nouam quandam clariorémque lucem prębuit. Ex quo tempore id oleum à multis miraculi gratia diutiſſimè eſt ſeruatum. Plura præterea de vitæ eius inſtituto memoratu digna referunt, in quibus & illud pręclarū eſt. Homines quidam mali qui per flagitia omnia & ſcelera innumera vitā exegerant, conſtantiā & ſeueritatem viri nouerant. Itaque iudicium eius timentes, ne in fœdo deprehenſi facinore, quas meriti eſſent, luerent pœnas, fallaciam quandam anteuertentes comminiſcuntur, & grauem ei impingunt calumniam. Atque vt opinionem ſe vera dicere apud homines conſequerentur, ſycophantiam periurio confirmant: diris quoque ſeſe, ſi fallerent, deuouentes: primus quidem, vt igni conflagraret: ſecundus, vt ſontico deteſtabilique morbo periret: tertius verò, vt oculis priuaretur. Et quanuis

Eidem flagitioſi quidam homines calūniam intendunt, eamque certo ſui malo, iuramento confirmant.

B illi calumniam iuramēti & execrationis obtentu contexiſſent, nemo tamen eis fidem habebat: quippe omnibus Narciſſi caſtitas & virtus ſpectata erat. Ille autem, quum improbitatem tantam hominum eorum ferre nequiret, altérque à negociis ſemotam, quietam, philoſophicámque vitam perſequeretur multitudine, arte quadam decepta, profugit, atque annis multis non comparuit. Et ille quidem ita vitam, ac deinde diſceſſionem inſtituerat. Cæterum magnus ille vindictæ oculus nequaquam cunctabatur, ſed quàm celerimè peſtiferos & pernicioſos illos homines comprehenſos, malis eis quibus ſeipſos iuramento interpoſito obſtrinxerant, maximè deuinxit. Primus igitur nulla propè de cauſa, ſcintilla vnica à lucerna proſiliente domo ſuccenſa, vnà cum omnibus genere ſibi propinquis, atque etiam cum ſubſtantia omni, miſerabiliter præter opinionem omnem comburitur. Secundus morbo grauiſſimo, qui

Narciſſus Hieroſolymis profugiens, annis pluribus latitat.

Exemplum periurij diuinitùs vindicati, in Narciſſi calumniatoribus.

C totum eius corpus inuaſit, corripitur. Tertius porrò, quum tam grauem & durum in illis exitum rei videret, & celeritatem omnia ſpeculantis diuinæ vindictæ conſideraret, quæ communiter inter ſe, per dolum & maliciam, contra virum optimum confinxiſſent, ſtatim eſt profeſſus: neque luctus lacrymarúmque prius modum fecit, quàm vnà cum illis oculorum vim & aciem diffluere ſentit. Sic illi dignum periurij tulere precium.

Vt Alexander Cæſareæ epiſcopus, oraculo diuino ad Hieroſolymorum epiſcopatum ſit traductus, viuente adhuc deceſſore eius Narciſſo: vtque duo ſimul epiſcopi eccleſiam ibi rexerint & de Alexandri ſcriptis. cap. 10.

D QVum verò Narciſſus profugus longo tempore non appareret, eccleſiarū antiſtitibus viſum eſt, alium ſuffragiis creare epiſcopum. Ita illi Dium quendem Hieroſolymorum pręficiūt eccleſiæ: qui quòd non multo pòſt deceſſit, Germanion ſucceſſor ſufficitur. Atque huic rurſum tertius ſuccedit Gordius. Sub quo Hieroſolymis ſubitò, veluti ex quadam reuiuiſcentia præſtò adeſt a Narciſſus, epiſcopatúmque eccleſiæ ibi fratribus plurimùm cogentibus, recipit. Multū porrò venerationis ei acceſſerat ex Philoſophico illo receſſu: & præter alia plurima bona, etiā ex vindicta illa nefariorū hominum, qua cū

Abſente Narciſſo Epiſcopi Hieroſolymis creati. Dius, Germanion, Gordius.

a Narciſſus rurſum epiſcopatum ſuum reuerſus accipit.

etiam abſentem Deus fuerat dignatus. Quãdo- E quidem autẽ propter ætatem decrepitam (iam enim centum & ſex annos vixerat) miniſterium ſuum nbire nequibat. b Alexandrum, quem diximus, alterius eccleſiæ epiſcopũ, vnà cum Narciſſo, prouidentia & diſpoſitio diuina Hieroſolymitanæ eccleſiæ præficit, noctu per viſionem ei deſignans omnia. Qua etiam ille, veluti diuinum aliquod oraculũ perficiens, ex ipſa Cappadocia, vbi epiſcopatũ gerebat, excitus, c Hieroſolymitanam profectionẽ d precationis ergò, atque vt res ibi peractas cognoſceret, ſuſcepit. Itaque fratres Hieroſolymis affectione amica & pia, Alexandrum domũ redire paſſi non ſunt: ex alia videlicet, quæ eis noctu fuerat oblata & idem bonis ibi omnibus denunciauerat, reuelatione. Acceperant etiam, quũ extra portas obuiam ei honoris ergò progreſſi fuiſſent, cœlitùs vocem, dicentem: e Quẽ vobis gratia diuina miſit, eum vltro ſuſcipite epiſcopũ. Hoc vbi ſic factum eſt, finitimis epiſcopis etiam, qui circumcirca eccleſias regebant, deſignationi ei acquiſcendum eſſe viſum eſt. Quamobrẽ cogentes, vt ibi maneret, ei neceſſitatẽ impoſuerunt, annuente etiam ipſo Narciſſo. Eiuſmodi cõmunis cum Narciſſo epiſcopatus adminiſtrationis, Alexander quoque ipſe in epiſtola ad f Antinoitas ab ipſo ſcripta, circa finẽ hiſce verbis meminit. Salutat vos Narciſſus, qui ante me locũ epiſcopatus huius tenuit: & nunc ad centũ & ſex annos vita extracta, orationibus mecum incumbit, cohortans vos mecum vt conſentientes idẽ ſapiatis. Mentionẽ etiã g Alexander Aſclepiadæ facit, qui Antiochiæ Serapioni ſucceſſit, cuius paulo antè quoq; in hęreſi ſecundũ Phryges meminimus. Verba eius ſic habẽt: Alexander ſeruus & vinctus Ieſu G Chriſti, beatę Antiochenorum eccleſiæ in Domino ſalutẽ. Facilia mihi & leuia Dominus cuſtodiæ meę tẽpore, vincula effecit, quũ intellexiſſem, ſanctæ veſtræ Antiochię eccleſię Epiſcopatũ, diuina prouidẽtia, Aſclepiadæ propter eximiam fidẽ maximè idoneo, demandatũ eſſe. Eam epiſtolã per Clementẽ quem etiam cõmendat, ſe ad eos mittere, hiſce verbis indicat. Literas haſce, domini fratréſque mei, ad vos miſi, cum h Clemente preſbitero beatiſſimo, inſigni, ſpectatáque virtute prædito viro, quẽ vos nouiſtis, atque etiam amplius cognoſcetis. Is quũ hic eſſet, per prouidentiã & * viſitationẽ Domini, confirmauit atque auxit eccleſiam Dei. Idẽ Clementis quoque & Pantęni, vt familiariũ ſibi virorũ in epiſtola ad Origenẽ meminit, ita ſcribens: H Hæc enim voluntas Dei, vt ſcis, fuit, vt quæ à maioribus noſtris ad nos peruenit amicitia, ſarta † tecta, ſeu potius feruentior firmiórque eſſet. Patres ſiquidẽ agnoſcimus beatos illos, qui nos præceſſerunt, viros: cum quibus nos breui fore peruelim, Pantęnum dico, illũ verè beatum & dominum: & ſacrũ Clementem dominũ meum, & benè de me meritum: & ſi quis præterea fuit eiuſcemodi, per quos omnibus modis optimũ Dominum & fratrẽ meũ cognoui. Scripſit quoque aliã ad Antiochenos epiſtolã, aliam itidem ad Origenẽ, & rurſum aliã contra Demetrium pro Origene: quòd videlicet Origenem, Demetrio bonũ ei perhibente teſtimonium, preſbiterum crearit. Sed & aliæ eius ad alios circunferun- E tur epiſtolæ. In perſecutione autem ſub Decio, Alexander rurſum ad Pręfecti productus tribunal, cauſam dicendo iudicij periculum ſubijt, graui & propè decrepita ſenectute venerandus: Cæſaréamque ductus, atque ibi aliquandiu in carcere ſeruatus, coronam martyrij reportauit.

b Alexander ei coepiſcopus & collega adiungitur.

c Profectio hieroſolymitana precationis ergo ſuſcepta ab Alexandro Cappadocum Antiſtite.

d εὐχῆς χάριν καὶ ἱστορίας τῶν ἐκεῖσε ἱερῶς πεπραγμένων.

e Hieroſolymis inuitus retinetur, & epiſcopus diuina ordinatione creatur.

f Antinous, ἀντίνοος. Ægypti vrbs in honorẽ Antinoi, vt ſuprà dictũ eſt, ab Hadriano Imper. condita. Vocatur etiam Antinoa, & Hadrianopolis.

g Aſclepiades epiſcopus Antiochiæ.

h Clemens presbyter Alexandrinus.

** ἐπισκοπὴν.*

Pantænus.

† ἄσυλος.

Alexandri Hieroſolymitani epiſcopi epiſtolæ.

Eiuſdem martyrium.

De Origenis in ſacris literis profectu, & de ſextupla ab eo dicta ſcripturarum tranſlatione. Chap. 11.

ORigeni autem Romanæ vrbis viſendæ, quum ibi Zephyrinus eccleſiam regeret, cupido inceſſit. Vbi quum non ita diu manſiſſet, & inde Alexandriam rediſſet, doctrinę atque inſtitutioni, vt catechiſtes, ibi præfuit: Demetrij rogatu adductus, vt eo maiore ſtudio operi ei incumberet. Quum verò animaduerteret, abſtruſiori ſe ſcripturæ ſenſui ſcrutãdo atq; eruendu, ita vt volebat, vacare non poſſe, quòd ne reſpirare quidem liberius ei liceret per eos qui quotidie à ſole orto ad veſperã vſque ſcholam F eius frequentabant: faciendum ſibi putauit, vt tantam multitudinem diuideret: & Heraclam, ex ſectatoribus ſuis præcipuũ, virum doctiſſimum, qui in diſciplinis philoſophicis & ſacrarum literarum eruditione plurimum collocauerat ſtudij, ſibi in inſtituendo ſocium & adiutorẽ aſciſceret. Ita factum, vt primum laborem eorum docendorũ, qui fidei elementa nuper aſſequuti eſſent, illi demandaret: ſibi ipſi verò prouinciam eos inſtituẽdi qui perfectiores eſſent, diuinárumque doctrinam veluti in habitum deduxiſſent, reſeruaret. Vſque eò autem accuratam ſacrorũ oraculorum inquiſitionem & ſtudiũ produxit, vt Hebraicam etiam addiſceret linguam, & Hebraicos libros ad prima exemplaria deſcriptos conquireret: inſuper etiã omnes tranſlationes G eorum qui ſacras ſcripturas verterunt, & à vulgata interpretatione diſceſſeront, inueſtigaret: Aquilæ denique, Symmachi, & Theodotionis editiones, ex occultis abſtruſiſque terrę receſſibus, vbi longiſſimo latuerãt tempore, in lucem proferret. Ex quibus omnibus opus quòd ab eo Hexaplum ſiue Sextuplum inſcriptum eſt, compoſuit: Cuius operis quæ vis & ratio ſit, ex ſequentibus intelligitur verbis. Tranſlationes ſacræ ſcripturæ, quæcunque extarẽt, collegit. Primam quidem ſeptuaginta interpretum, deinde eorum qui poſt Chriſtum natum fuere, Aquilæ Iudæi cuiuſdã, qui eam Græcè vertit, poſt hunc Symmachi, aliam rurſus Theodotionis, & aliam deinceps innominati atque incerti cuiuſpiam autoris: qui ſanè omnes Hebraici & Græci ſermonis egregiè periti fuère. Quarum tranſlatio- H num quandam ſe a Nicopoli, quę ſeptẽtrionem verſus ſita eſt, atque aliam alio loco inueniſſe ſcribit. In Pſalmorum autẽ Hexaplis, poſt quatuor celebriores editiones non quintam ſolum, ſed & ſextam, atque adeò ſeptimã tranſlationẽ ſe appoſuiſſe oſtẽdit, Hierichunte in dolio, temporibus Antonini Seueri filij, repertas. Haſce igitur interpretationes atque editiones veterum inter ſe compoſitas, atque in vnaquaque pagina vnà cũ Hebraici exemplaris annotatione digeſtas, propoſuit. Vnde certus ſcripturæ ſenſus vel diſſenſus certò intellegi queat. Et ſic ille nobis hexapla, ſiue ſextupla reliquit exemplaria: quum quidẽ antea ſeorſim Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, & Septuaginta interpretum tranſlationem

Origenes Romæ etiã fuit.

Idem ſocium ſibi & cooperatrium doctrinæ in ſchola Alexandrina aſſumit Heraclam.

Origenes Hebraicè adiſcit.

Tranſlationes ſacræ ſcripturæ inquiſiuit.

Opus Bibliorũ Hexaplum.

a τῇ πρὸς ἀκτίῳ νικοπόλει. Nice. τῇ πρὸς ἀκτίῳ νικοπόλει. Euſeb. li. 6. ca. 17. Eſt enim ad Actiũ promontoriũ ab Auguſto Cæſare extructa Nicopolis. Eſt itẽ non longè ab Euxino ſita eiuſdem nominis ciuitas.

** ἐν τοῖς τετραπλοῖς.*

De Sy mmacho interprete, & diſcipulis Origenis, cap. 12.

Symmachus interpres Ebionita fuit.

SCiendum porrò, Symmachi m interpretem Ebionirarum ſectę fuiſſe, quæ (ſicoti in ſuperioribus expoſnimos) inopes quaſdam & mendicas opiniones de Chriſto induxit: illum ſcilicet purum eſſe hominem, & ex Ioſeph & Maria priocipium & ortum ſumpſiſſe, legémqne Iudaico more obſeruari oportere confirmans. Edidit quoque Symmachus in ſacrum Matthæi Euangelium conmmentaria, ex quo hæreſim ſuam aſtruere & ſtabilire videtur. Ea verò commentaria Symmachi vnà cum eiuſdem ſcripturarum verſione, Origenes ſcripſit ſe à quadam fœmina Iuliana recepiſſe: quæ quidem fœmina eos libros ab ipſo autore acceptos, apud ſe reſeruauerit. Interea & Ambroſius qoidam hæreſi Valeotini admodum infectos, ab Origene conuictus, veritatíque luce mentem illuſtratus, ad ſinceram fidei doctrinam traſiit.

Ambroſium quendam à Valentini errore Origenes ad orthodoxiam perduxit.

Et alij verò permulti, quorú aures oratione doctrináque ſua Origenes permulſerat, vodiquaque ad eum conueniebant, periculũ de perfecta eius doctrina facturi. Atqoe in iis oon pauci quoque ex hæreticis, plerique verò etiã ex viris præclaris & illuſtribus, qui vtramque philoſophiam purè addidiſſent, magno ſtudio ad eum confluebant. Et quos ille idoneos eſſe ad mathematicas diſciplinas percipiendas videbat, eos ad Geometriã, Arithmeticam, aliáſque liberales artes producebat. Inſuper autem & ad philoſophorũ ſectas cognoſcendas inſtruebat, & dogmata eorum illis exponens, & commentarios in res quaſuis edens: ita vt apud philoſophos quoque magnus haberetur. Quod ſi qui eſſent paulo rudiores, eos artes Cyclicas docebat, magnam inde vtilitatem comparari ad ſacram diſciplinarum doctrioam perhibens. Proindéque & ſeipſum oeceſſitate quadam ad pròphanas literas diſcendas deſcendiſſe teſtatus eſt. Confirmant hoc qui eo tempore cũ eo coituere philoſophi, in quorum libris multa eius inuenitur meotio. Quandoque etiã illi libros ei ſuos dedicarunt, nõnunquam autem eos iudicio eius ſummiſerunt.

Plurimi eius ſectatores & diſcipuli.

Eos pro captu cuiuſque in liberalibus etiã artibus exercuit.

Artes eiuſmodi ad Theologicam doctrinam vtiles.

Origenes apud philoſophos etiam magnus habitus

Quæ Porphyrius pe ſingulari Origenis in eloquentia & omnis generis artium doctrina ſtudio ſcribat: quæ ipſe quoque Origenes de philoſophicis ſtudiis ſuis commemoret. Cap. 13.

Porphyrius chriſtianorũ inſectator.

** ἐν σικελίᾳ χαλαςάς. Eu. li. 6. c. 19.*

ET quid opus eſt aliis? quando & Porphyrius* Siculus, qui plurimum ſtudij ad id cõtulit, vt in Chriſti angos inueheretur, & literas diuinas perinde atque nihil eſſent, reprehẽderet & aboleret, mentionem inferens eorum qui in eis elaborarunt, earúmque ſecretio rem ſenſũ expoſuerunt, quum nihil argumenti & verborũ inopia haberet, quòd contra noſtra dogmata criminando afferret, ad conuicia ſe coouertens, & enarratores eorum carpens, inter eos Origenem, quem in teoera ætate viderat, proſcindere conatur. Qua tamen in re commendationem illius legitimam vel ingratis affert, ounc quidem vera memorando, quum ſcilicer aliud quidem dicere non poſſet: ounc verò mendacia coofiogendo, vbi ſe latẽre & fallere poſſe ſperaret. Siquidem eum vt Chriſtianũ criminatur: ruſom verò quum philiſophicè viuentem deſcribit, admiratur. Verũ quę de eo commemoret, rectius ex ipſis verbis intelligentur.

Verba eius de Origene.

" Flagitioſæ improbitatis Iudaicarum literarũ oon abrogationem, ſed ſoluoonem quidem ſe inuehenturos ſperantes, magna animorum alacritate ad expoſitiones & enarratiooes ſe contulerunt, abſurdas illas ineptas, & ſcripturis ipſis minimè congruentes, & oon tam defenſionẽ peregrinæ diſciplinę, quã quæſtum & laudem autoribus ipſis afferentes. Magno eoim faſto, apud Moſem, pleraque obſcurè dicta, atque ænigmata prorſus eſſe, præ ſe ferentes: & diuinorum oraculorum. quæ arcaoorum ſenſuum & myſteriorum ſint plena, autoritatem eis tribuentes, iudicio eorũ arrogantiæ præſtigiis faſcinato, enarrationes eiuſcemodi inſtituunt. Et paulo pòſt. Huius verò abſurditatis autor eſt Origenes, io quẽ ego adoleſcentulus admodũ incidi, magna tum gloria virum: ſicuti etiamnum magnũ eius eſt propter ea qoæ poſt ſe reliquit librorum monumeota, apud eos pręcipuè qui talia docent homines, nomẽ. Quũ enim Ammonij, qui ætate noſtra in maximo fuit precio, auditor eſſet, plurimùm in eloqueotia & diſciplinis omnibus apud eum magiſtrum eſt progreſſus: viuendi autem inſtituto, cõtrariam illi ſequotus eſt viam. Ammonius nanque Chriſtianos, & à Chriſtianis parentibos educatus, poſtquam ſapere cœpit, philoſophiámque attigit, illico ad legitimam viuendi rationem ſe contulit. Origenes autem Græcus & Græcis eruditus diſciplinis, animum ad barbaram appulit temeritatẽ, in qua ſeipſum * doctrinámq; ſuam ad qoæſtum expoſuit: Chriſtianè quidem ille & legitimè ex inſtituto profeſſioois eius viuens; in perſuaſione autem religionis atque in ſtudiis lucubrationibúſque ſuis Græcos conſectans, & Græcorum dogmata peregrinis ſubiciens fabulis. Semper enim verſatus eſt in Platone, Nomenio, Cronio, Apollophane, Lõgino, Moderato, Nicomacho. Plurimum etiam operæ in eorum libris poſuit, qui inter Pythagoricos excellunt. Vſus quoque eſt Chæremonis Stoici & Corouti libris, ex quibus allegoricum eorũ qoæ apod Græcos ſunt myſteriorum enarrandi morẽ didicit, & ſcripturis Iudaicis accommodauit. Hęc Porphyrius, in tertio eorum quos contra Chriſtianos ſcripſit librorum, refert.

Ammonius Origenis præceptor.

** τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἕξιν ἐξεπήλευσε*

In quibus ea qoidem quæ de multiioga viri eruditione commemorauit, vera ſont: aliã verò apertiſſimè mentitur. Quid enim ille, more ſycophãtę, non cõminiſceretur, qui cõtra Chriſtianos ita eſt debacchatus? Auſus quippe eſt, Origenem affirmare à Græcorum ſuperſtitione transfugiſſe: Ammonium verò contra à veræ pietatis inſtituto ad peregrinã religionem tranſiiſſe: quum Origeni Chriſtiana profeſſio patria prorſus fuerit, ſicut de eo ſtatim à principio retulimos: Ammooios autem ad extremum vſque ſpiritum conſtanter perſuaſionem fidei in Chriſtum retinuerit. Quemadmodum id locobrationes eius quibus magnam laudem & gloriam eſt cooſequutus, manifeſtò teſtantur, pręcipuè verò commentarius eios, qui de Moſæ & Ieſu conſonantia ioſcriptus eſt: ac deinde alij, qui eiuſdẽ generis apud ſtudioſos aſſeruantur. Atque hæc propterea adduxi, vt ſimul & ſycophantiam calumniatoris refellerem, & quanus in exterois diſciplinis Origenes fuerit oſtende-

Exiguntur ad veritatis examen verba impij.

Ammonij ſcripta.

tem. Quo nomine, quod ſcilicet nimium in eas E operæ & ſtudij collocaret, quum à nonulhs reprehenſus eſſet, talibus ad eos in quadam epiſtola vſus eſt verbis. Poſteaquam totus diuinarum literarum doctrinę incubui, famáque de iudicio ac ſtudio meo iocrebuit, proindéque frequenter ad me aduenerunt, nunc quidē hæretici, nūc autē Græcarum literarū ſtudioſi, & philoſophi in primis viſum mihi eſt, & hæreticorū dogmata & philoſophorū, quæ ſe de veritate afferre polliccentur, placita perſcrutari. Qua in re imitati ſumus, qui nos præcedens multis plurimum attulit vtilitatis, Pantænum, oon parum artibus profanis inſtructum: qui nunc io ordine eſt Alexaodrinorū presbyterorū, Heraclam, qnem ego operam talibus literis nauentem apud philoſophiæ magiſtrum reperi: quū quidem quinque annis ille prius ſectator philoſophi eius fuiſſet, quàm ego diſciplinis talibus vacare inciperem. Quam ob cauſam quū antea communi veſtitu vſus fuiſſe, eo depoſitio, poſtea philoſohi habitum ſumpſit, quē etiā ad hunc vſque diem gerit. Hæc de ſtudio Gręcarum artium ſuo Origenes refert.

Quo conſilio Origenes philoſophicas & prophanas literas magno ſtudio ſit conſectatus.

Heraclas presbyter philoſophicum habitum geſſit.

F

Quòd in Arabiam Origenes quoque venerit, & quòd Cæſareæ nondum presbyter ſacras literas publicè in eccleſia exponendo tractarit. Cap. 14.

IOrtò quū ex Arabia literę venirent, vt verbi doctrinam cum principe regionis eius communicaret, profectus eſt eò ea ipſa de cauſa. Sed non diu ibi moratns, Alexandriam rediit. Atque inde rurſus propter motus bellicos ſecedeos, Ægyptúmque itidem propter amorū diſcrimen ſuſpectam habens, in Pelęſtinam ſe recepit. Ibi quum Cæſareę degeret, epiſcopi Palæſtini legatione quoque ad eū miſſa, ei permiſere, vt de ſacris literis differeret, & publicè eas in eccleſia io terpretaretur, qoaouis nondū presbyteri honorem eſſet conſequutus. Id quod cōprobarur ex G ſcriptis eis, quæ Demetrius malè erga Origenē affectus, vt paulo antè meminimus, epiſcopis Palęſtinis miſit. In quibus ſcriptis, pręter alia, illud erat: Nunquā antè auditum, nunquam factum eſſe, vt præſentibus Epiſcopis laici cōcionarentur. Quapropter illi, & potiſſimū Alexāder Hieroſolymitanus & Theoctiſtus Cęſarienſis antiſtites defentionē eins rei ad eū ſcripſerunt, non vera illū dicere aſſeuerātens. Vbi enim, inquiūt, reperiuntur idonei homines, qui doctrina ſua prodeſſe fratribns poſſint, ſi illi ſanctorū epiſcoporū iuſſu & permiſſione per cohortationes ad popnlum verba faciant, id offendiculo nō eſt: ſicuti apud Larādos Euelpis à Neone, Iconij Paulinus à Celſo, Synadę Theodorus ab Attico, omnibus illis beatis fratribus inuitati fecerūt. Veriſi mile autem eſt in alus quoq; locis, qnod nos ignoramus, itidem eſſe factū. Tanto io honore Origenes non ſolum apud ciues & prouinciales ſuos, ſed etiam apud externos epiſcopos H fuit. Cæterùm quum ei aliquando Demetrins ſcripſiſſet, Alexandriam reuerſus, docendi ibi munus labotémqne ſolitum obiuit. Sed enim ad ea vſque tempora quamplurimi alii eloquentia & doctrioa viri clari floruere, quorum, ſcripta & epiſtolas in bibliotheca apud Æliam, ad ætatem ſuam conſeruatas eſſe, Eoſebius Pāphili memoriæ prodidit: vnde ſibi argumentum & materiam eccleſiaſticæ hiſtoriæ componendæ ſuppeditatam eſſe ait. Eam bibliothecam idem refert inſtructam eſſe ab Alexandro, qui ibi vnà cum Narciſſo, ex diuino reſponſo, epiſcopalem adminiſtrauit prouinciam.

Origenes in Arabia verſatur.

Item in Palæſtina.

Ibi ab epiſcopis rogatus nōdum presbyter ſacras literas in eccleſia docuit.

Defenſio eius rei.

Origenes Alexandriam ad munus ſuū obeundum reuerſus.

Multi eo tempore docti & eloquētes viri

Bibliotheca inſignis Hieroſolymis ab Alexandro inſtituta.

De Beryllo Boſtrēſi. De Ambroſio: & quę Origenes ſcripta ſacrarū literarum Alexandria expoſuerit. Cap. 15.

VErùm enimuerò quum permulti libris edendis eniterent, plurimáque eccleſiæ cōponerent monnmenta, in quibus contra hæreſes maximè decertarunt: inter quos etiam Beryllus Boſtrenſis Arabs qui elegantia vtiliáque ſcripta poſt ſe reliquit, & * Hippolitus Portuenſis epiſcopus, & Caius, ſcriptores eccleſiaſtici fuere, quorum antea quoqoe nobis facta eſt mentio: Origenes etiā ipſe ad enarrationes ſcripturę cōponendas animū contulit, Ambroſio quodam eum ad id ſtudij & laboris excitāte. qui ſanè non admonitionibus verbotum & cohortationibus F tantum eſt vſus, ſed liberaliter etiam ſumptus congruentéſque impenſas ei ſuppeditauit. Septem etenim ei attribuit * celeres notarios, qui certis deſignatis hotis, in ſcribendi opera ſibi inuicem ſuccedebant. Ad hos totidem addidit alios, qui dictata illius * formis pulchrioribus in libris accuratè deſcribereot. Aderant etiā puellæ in ſcribendo probè exercitatæ, quibus omnibus Ambroſins ex facultatibus ſuis quotidie abundè ſumptus præbuit. Quinetiam aliis pluribus modis ille alacritatem viri, in tali diuinarū literarū ſtudio, ſedulò auxit, vt libeotius prolixiúſque, ſic inuitatus, in editionem cōmeotariorum ſuotū incumberet. Æquum autem eſſe puto, quæ ſtudiorum ſuorum monumenta reliquerit, in præſentia receoſere. Alexandriæ quidem conſcripſiſſe dicitur in Euangeliū Ioannis libros ſex. † In totum Euangelium, libros viginti duos. In nono aotem eorū quos in Geneſim G ſcripſitt libro (duodecim antem edidit) eos qui oouum præceſſerunt, Alexandriæ etiam commentatum ſe eſſe dicit, ſicuti & expoſitiones in viginriquinqne primos Pſalmos. Præterea in Threnos tomos oouem: in quibus duorum librorum de reſotrectiooe mentionē facit Libros itidem de principiis, & quos inſcripſit στρωματεῦς, ſeu contexta (ſunt autē decem) Alexandrię quoque compoſuit. In enarratione aurem primi Pſalmi, numerum ſacrorum librorū veteris teſtamenti hiſce verbis recenſet.

Beryllus Boſtrēſis ſcriptor eccleſiaſticus.

* ἱππόλυτος ἑτέρας τινὸς καὶ αὐτὸς ἐπίσκοπος παροικίας. *Euſe. lib. 9. ca. 21.*

Origenes commentarios in Sacram ſcripturam edit, Ambroſio ei notarios et ſumptus ſuppeditante.

* ταχυγράφοι, καλλιγράφοι.

Eiuſdem ſcripta.

† εἰς ὅλον τὸ εὐαγγέλιον Niceph. εἰς τὸ πᾶν εὐαγγέλιον, Suid. εἰς τὸ πᾶν εὐαγγέλιον αὐτὸ δὴ τοῦτο, Euſeb. lib. 9. cap. 24. Vbi in ſexto in Ioannē commentario, quinque Alexandriæ eum edidiſſe, qui ſextum præceſſerunt, & in totum Ioannis Euangelium tantummodo 22. tomos in manus hominum peruenisse dicitur.

Quomodo ipſe Teſtamentariarū ſiue Canonicarū Veteris & Noui teſtamenti ſcripturarū meminerit. Cap. 16

H

SCite peropus eſt, teſtamentarios libros, vt Hebræi tradiderunt, eſſe viginri duos, ita vt is numerus cum elementis literarum eorum conueniat. Deinde infert. Sunt autem apud Hebręos viginri duo libri iſti. Qui apud nos inſcriptus eſt Geneſis, apud eos à principio titulū hahet, Bereſith, quod eſt, in principio. Exodus, Velle ſemotb: hoc eſt, Hæc nomina. Leuiticus,

Vaicra

Vaicra:hoc eſt, Vocauit autē. Numeri, Vaieda- A ber:hoc eſt, Locutus eſt. Deutéronomium, Ellehaddebarim:hoc eſt, Hæc ſunt verba. Ieſus filius Naue, Iehoſua Bē Nun:hoc eſt, Ieſus filius Nun. Iudicū, Sophtim. Ruth, apud ipſos Ioſaphatim. Regum. Melachim primus & Secūdus, ſiue Samuel:hoc eſt, à Deo vocatus. Regū, Melachim tertius & quartus, ſeu regnum Dauid. Paralipoménωn primus & ſecundus, Dibræ haiamin:hoc eſt, ſermones dierum. Eſdrę primus & ſecundus, Eſdras: hoc eſt, auxiliator. Liber Pſalmorum, Sphartbelim. Prouerbia Salomonis, Misle. Eccleſiaſtes, Coheleth. Canticū canticorum, non autem (vt quidā putant) Cantica canticorum, Siraſirim. Eſaias, Hieremias cū Threnis & epiſtola, Daniel, Exechiel. Duodecim prophetarū liber, Thereaſar, Iob, Eſther. Præter hos ſunt libri Macchabæorum, qui apud eos inſcribuntur, Sarbeth Sabanaiel. Atque hæc in eo quem diximus commentário exponit. In primo autem in B Euangelium ſecundū Matthæum libro, eccleſiaſticum ſeruans canonem, quatuor tantummodò Euangelia ſe noſſe, ſic quodámodo teſtatur: Vt quidē ex traditione dedici de quatuor Euangeliis, ſola ea ſunt certæ autoritatis, & irrefragabilia in eccleſia Dei quæ eſt ſub cœlo. Primū ſcriptum eſt ab olim publicano, poſtea verò Apoſtolo Ieſu Chriſti, Matthæo, & fidelibus Iudæis ſermone Iudaico traditum. Secundū à Marco, ſicuti à Petro illi eſt dictatū, quem is in Catholica epiſtola ſua eam ob cauſam filium agnoſcit, inquiēs: Salutat vos in Babylone electa, & Marcus filius meus. Tertium ſecundum Lucā à Paulo laudatum eſt Euangelium, quod is gentibus ſcribi curauit. His acceſſit, id quod ſecundū Ioannem eſt. In quinto porrò in Euangeliū Ioannis Enarrationum libro hæc etiam de epiſtolis C Apoſtolicis refert: Qui verò dignus iudicatus eſt miniſter fieri noui teſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus, Paulus, qui curſus Euangelij ab Hieruſalem & circumcirca vſq; ad Illyricum abſoluit, nō ad omnes quas docuit, etiā ſcripſit eccleſias. Ad quas autē ſcripſit, perpaucis vſus eſt verſib. At Petrus, †ſuper quo ædificatur Chriſti eccleſia, aduerſus quam neque inferorum portę prçualent, vnam citra controuerſiam reliquit epiſtolam. Verùm ſit eius etiam altera, quæ tamen in dubiū vocatur. Quid verò de eo dicendum, qui ſupra pectus Ieſu recubuit, Ioāne? qui Euangelium vnū ad poſteros tranſmiſit, tot ſe edere poſſe profeſſus, quot vniuerſus nō caperet mundus. Scripſit quoque Apocalypſim, iuſſus tacere & non ſcribere ſeptem tonitruū voces. Reliquit idem admodū paucorum verſuū epiſtolam: ſed ſit eius & ſecunda, atque etiam tertia, quas non omnes germanas eſſe putant, & vtraque centū D verſus non excedit. Ad hæc de epiſtola ad Hebręos, in eiuſdem homiliis hæc refert: Stylus & eloquutio epiſtolę ad Hebræos inſcriptæ, non redolet genuinum & rudiorē Apoſtoli ductum: qui ſeipſum rudē eſſe profeſſus eſt ſermone, hoc eſt, eloquutione. At epiſtola ea verborum compoſitione maiorē habet Græci ſermonis venuſtatem. Id ſanè, quicunque de eloquutionum differentiis iudicare poteſt, profitebitur. Rurſum, quòd ſententiæ eiuſdē epiſtolæ admirandæ prorſus ſint, & à ſcriptis eis quæ ex profeſſo

Noui Teſtamenti libri.

† ἐφ' ᾧ οἰκοδομεῖται ἡ χριστοῦ ἐκκλησία. Euſeb. lib. 6. ca. 25.

De epiſtola ad Hebræos.

A Apoſtolica habētur, minimè ſecundæ, & id qui attentè in Apoſtolica lectione eſt verſatus, non negabit. Deinde illa ſubiungit. Ego quidē iudicium meū declarans dixerim, ſententias prorſus Apoſtoli eſſe: eloquutionē autem & contextum alicuius qui Apoſtolica dicta memoriæ gratia in ſcriptū retulerit, & verba magiſtri in cōmentariū annotans redegerit. Itaque ſi quæ eccleſia epiſtolam eam pro Paulina habet, meritò ea iſto nomine benè audiat. Non fruſtrà enim veteres eam Paulo adſcripſere. Qui verò autor eius ſcripti ſit, ſolus id certè nouit Deus. At enim quę ad nos peruenit memoria rerū, partim à Clemente Romano epiſcopo, partim à Luca qui Euangelium & apoſtolorū acta ſcripſit, editam eſſe traditur. Atque hęc quidē Origenes Alexandriæ compoſuit. Quæ verò in Palęſtina aut alibi verſatus, lucubrans ediderit, paulo pòſt recenſebimus.

De Mammæa imperatoris Alexandri matre. Cap. 17.

B POſt Antoninum, *a* qui annos ſex & menſes ſex Romanæ rei præfuit, Macrinus *b* eam adminiſtrauit: qui nondum integro exacto anno extinctus, alteri Antonino imperij ſummā, quatuor tantùm annos retinendam reliquit. Cuius ſucceſſor imperator Alexander fuit. Huius Alexandri mater Māmæa nomine, celebritate famæ Origenis permota, explorare atque cognoſcere in diuinis rebus ab omnibus laudatā cognitionem & prudentiā eius (piè enim diuina colebat, moribúſque, ſi quę alia, & ipſa maximè caſtis & modeſtis erat) cupiens, quū Antiochię eſſet, virum eò ad ſe honeſto militaris manus ſatellitio & comitatu accerſiuit. Ille ſatis diu māſit. Quūque eam doctrina ſua, ita vt par erat, ad diuini verbi Chriſtianæque diſciplinę amorē excitaſſet, eidémque Dei in rebus omnibus ſibi conC ceſſam gratiam exhibuiſſet, ad conſuetū ſibi inde ſcholæ ſuæ laborem eſt reuerſus.

Vt in Palæſtina Origenes ad presbyteri honorem ſit euectus, & qui ſucceſſores eius in ſchola Alexandrina fuerint. Cap. 18.

HVius imperatoris temporibus, eccleſiaſticis quibuſdam laboribus flagitantibus, *a* in Græciam tranſmiſſurus Origenes Palæſtinam adiit: eccleſiaſticóque ibi presbyterij honóre, per impoſitionem manuum eius loci epiſcoporum, Alexandro autore, Cæſaręę Philippi ornatur *b*. Verùm quę ſimultas ea de cauſa inter eccleſiarū antiſtites ſit exorta, & quantum operę atq; laboris ipſe viuida adhuc ętate in ſacras literas collocauerit, quòd alterius ſint hiſtoriæ atq; lucubrationis, ex aliis ſcriptoribus cognoſcere volētibus petere permittimus. Quū autē Alexandria diſcēdens, in Paleſtinā ſe cōferret Origenes, D duodecimo imperij *c* Alexandri anno *d* Hera-

a Antoninus Caracalla à veſte talari Gallica, quā militi et populo dedit, ſic dictus, fratrem Getam Cæſarem in ſinu matris occidit, & nouercam Iuliā vxorē duxit.

b Opilius Macrinus, Antoninus Heliogabalus, Aurel. Alexander ſeuerus, imperatores Romani.

c Origenes Antiochiæ cum Mammaa fuit.

a conuincendorum hæreticorum gratia: Rufin.

b Idē Cæſareæ Palæſtinæ, cū magna quorūdam inuidia presbiter ordinatus.

c imperator iſte Aurelius Alexander seuerus doctiſſimos integerrimoſque viros, Papiniani viri ſanctiſſimi diſcipulos à conſiliis habuit, eóſque plurimos, Lāprid. Eorum reſponſis libri Pandectarū iuris ciuilis referti ſunt. Tutorem habuit Domitium Vlpianum iuriſconſultum. Bello autē Germanico in tumultu militari vnà cū matre Mammæa, non longè à Maguntia, ad oppidū Vicelium, ſiue Veſauiā (Veſalia hodie dicitur) cæſus eſt: vbi quoq; mater eius iacet ſepulta. d Heraclas Alexandria in ſchola Theologica Origenis ſucceſſor.

clam ſcholę ſuæ, in qua diuinū docuerat verbū, E
ſucceſſorē reliquit. Qui non diu ſacrę ibi doctrinæ præfuit. Breui enim Demetrius epiſcopus Alexandrinus, quum quadraginta tribus annis munus eccleſiaſticū rite adminiſtraſſet, deceſſit: cuius locū in epiſcopatu eo Heraclas recepit. Dionyſius autē, qui poſtea Heraclę in epiſcopali dignitate ſucceſſit, tū quoque pro eo ſcholæ ſacræ Catechiſtes eſt creatus, quinto ab ipſo Pantęno ſucceſſionis ordine, loco. Pantænus enim primus fuerat: poſt eū Clemēs presbyter, contextor ille, ſecundus: Origenes, tertius: Heraclas, quartus: quintus, Dionyſius: & poſt eum ſextus Athenodorus. de quo paulo pòſt dicemus.

Heraclas epiſcopus Alexandrinus.

Dionyſius Heracle in ſchola adminiſtranda ſucceſſor.

Quos ſacræ ſcripturæ libros in Palæſtina ſit interpretatus & de aliis eiuſdem libris. Cap. 19.

a Opera Origenis in Palæſtina edita.

PORrò a in Palæſtina quum Origenes eſſet, lucubrationes in Eſaiam & in Ezechielem F compoſuit. Quas in partem tertiā Eſaiæ, vſque ad viſionē quadrupedū in ſolitudine, ſcripſit, triginta tomis abſoluit. In Ezechielem autem, quinque & viginti. Porrò in Canticum canticorum ad quintū vſque tum progreſſus eſt commentariū: qui quidē omnes decē ſunt numero. Profeſſione autem fidei noſtræ magis ac magis, ita vt conueniebat, incrementa ſua capiente b, quum iam ſexageſimū Origenes egreſſus eſſet annum, maximámque ſibi & expeditiſſimam ex diutina meditatione & aſſuetudine comparaſſet eruditionē, docendi atque diſſerendi virtute ad ſummū progreſſa, quæ in medium proferebat præcepta & documenta, quod antea non permiſerat, celeribus notariis excipienda dictauit. G Quo tempore etiam contra Celſum Epicureū, qui maximo ſtudio in diuinā doctrinam inuectus fuerat, præclaros illos conſcripſit libros. Quinque verò alios in Euangelium ſecundum Matthæum, alios itē plures in duodecim Prophetas. Eſt etiam in manibus hominū ad imperatorem Philippum epiſtola: & præterea ad Seueram coniugē eius data altera: & ad alios quoſdam aliæ. Scripſit etiam ad Fabianum eccleſiæ Romanę epiſcopum, & ad multos alios aliarum eccleſiarum Antiſtites: quæ omnia rectam fidei profeſſionem docent. c In perſequutione autem ſub Maximino Cæſare: maximum enim is, odio eius qui eū præceſſerat, Alexandri imperatoris, qui magna fuit in Chriſtianos beneuolētia, om-

b Eadem dictare primum tachygraphis cœpit ſexageſimū egreſſus annū. Supra cap. 15. eod.

c Per ſequutio chriſtianorum ſub illo Maximino.

Alexander in Larario, hoc eſt domeſtico ſacello Abrahami & Chriſti Seruatoris ſtatuas habuit.

Alexāder Seuerus Chriſtianos eſſe paſſus eſt. chriſto tēplum facere voluit, eúmque inter deos recipere. Quod & Adrianus cogitaſſe fertur, qui templa in omnibus ciuitatibus ſine ſimulachris iuſſerat fieri: quæ hodie idcirco, quia non habent numina, dicuntur Adriani, quæ ille adparaſſe dicebatur. Sed prohibitus eſt ab his, qui conſulentes ſacra, repererant omnes chriſtianos futuros, ſi id optato eueniſſet, & tēpla reliqua deſerenda. Alexād. Seuerus ſententiam illam chriſtianā, Quod tibi non vis, altero ne feceris: vſqueadeò dilexit, vt & in palatio, & in publico perſcribi iuberet. Nomina eorum quos publicis præficiebat muniis, proponebat, hortans populum: vt ſi quis quid haberet criminis, probaret manifeſtis verbis: ſi non probaſſet, pœnam capitis ſubiret. Dicebátque graue eſſe, cùm id chriſtiani facerent in prædicandis ſacerdotibus qui ordinandi ſunt, non fieri in prouinciarum rectoribus, quibus & fortuna hominum committerentur, & capita. Ael. Lamprid.

néſque ferè in aula ſua noſtræ profeſſionis familiares & miniſtros habuit, contra nos excitauit tumultū: potiſſimúmque in eccleſiarum rectores, veluti doctrinæ Euangelicæ autores, in quos ſolos capitalibus ſuppliciis ſæuire iuſsit, eſt debacchatus. Eo itaque tempore præclaram illam orationem, qua ad martyrium cohortatur, compoſuit, eámque d Ambroſio & Protocteto Cæſarienſibus presbyteris inſcripſit. magna enim eis ſolicitudo & anxietas propter perſequutionis eius vehementiam inceſſerat. In qua oratione ambo illi rationes explicatas habuerunt, vt fortiter in martyrii ſtadio certamen pro Chriſto ſuſtinerent atque perferrent. Sed quid opus eſt certum ſcriptorum eius viri numerum inire, quum ea res peculiari indiget otio & labore? Atqui Euſebius Pamphili, Pam- F philum ipſum martyrem dignis proſequens laudibus, ſummúmque eius in rebus diuinis ſtudiū celebrans, e nomenclaturam & tabellas eum Origenis aliorúmque eccleſiaſticorum ſcriptorum monumentorum in bibliotheca ſua repoſitorum, ſex libellis explicuiſſe ſcribit, in quo ſcripto de epiſtolis quoque eius Euſebius hæc refert: Quarum, inquit, quaſcunque apud plures variis in locis ſparſim ſeruatas conquirere potui, ſingillatim in tomos ſuos digeſtas, vt ne intercciderent, ſupra centū collegi. Reperias quoque librorum eius catalogū in ſexto libro eius, quam pro viro eo ſcripſimus, Apologiæ.

d Ambroſius & Protoctetus Cæſarienſes presbyteri, martyres.

Pamphilus martyr.

e apud Suid. ſcriptum eſt, Origenem propterea quòd tam multos compoſuerit libros, σύνταξιν vocatum eſſe, quaſi dicas compoſitorem: quæ etiam cauſa hallucinandi, vt magnopere, erraret fuit.

Quòm de aliis eius diſcipulis, tū de Gregorio miraculis edendis claro: & quanto in precio Origenes apud magnos ea tempeſtate epiſcopos fuerit. Cap. 20.

Diſcipuli Origenis in Palæſtina: Theodorus Palæſtinus, Athenodorus, & frater eius Gregorius Miraculorum Theodorus Palæſtinus apud Euſeb. nō recenſetur. Πλεονεκτής γὰς

G MVltos verò etiam Cæſareæ Peleſtinę docens a Origenes habuit diſcipulos, nō incolarum modò, ſed aduenarum quoque, qui patriæ dulcedinem, doctrinæ conſuetudiníque eius viri poſthabuere. Inter quos præclariores fuere Theodorus, qui in Palæſtina cum magna gloria ſacerdotio eſt functus: & Athenodorus atque huius frater Theodorus, qui etiam Gregorius, atque inſuper † mirificus eſt cognominatus. De quo, loco ſuo dicemus: nā poſtea epiſcopatū Neocæſareæ in Ponto geſſit. His Græcarum & Latinarum diſciplinarum maximè ſtudioſis, omnémque in eis operam ponentibus, quum Origenes verioris philoſophiæ venuſtatem ac pulchritudinē oſtēdiſſet, facilè perſuaſit, vt cum ingenti deſiderio priora ſtudia ſua meliore doctrina cōmutarent. ii quinquennio ſolo opera in ſacris literis apud eū nauata, tantū pro- H fecerunt, vt eis ambobus adhuc iuuenibus regendarū in Ponto eccleſiarū cura rectè demandaretur. Vnà cū his etiā Dionyſius fuit, qui Alexādriæ non ſolùm diuinā ſcholā Catechiſtes, ſed etiā eccleſiā Epiſcopus rexit. Tanta ſcilicet Origeni diſciplinis tradendis inerat facilitas & elegātia, tantúmq; celebris eius fama pleroſque ad ſpectandā doctrinam & ſapientiā eius pertrahebat. Nec tantùm qui ſtudioſi eſſent dicendi, aliarúmque artium, verumetiam qui præclarum iam in eis nomen erant cōſequi, ad eum veniebant. Firmilianus quoque Cæſareæ Cappadociæ epiſcopus, tanti hominem fecit, vt aliquando internunciū ad eum miſerit, per quem eum ad ſe, eccleſiarum ſuarum emolumenti cauſa inuitaret. Cęterùm quum ille morarum ſubinde cauſas

Dionyſius Alexādrinus.

Firmilianus Cappadox

as necteret, ipſe in Iudęam profectus, atque ibi aliquandiu cũ illo verſatus: tandẽ multo quàm antea fuerat, ſacrarum literarũ peritior ad ſuos redijt. Sed & Alexander Hieroſolymorum & Theoctiſtus Cæſareæ Palæſtinę epiſcopi, ſemper ferè ibi cum eo vt magiſtro, qui in ſacris doctrinis maior quàm humana natura fert, eſſet, fuere, operam ei nauantes: & propalàm, quę vel ad eccleſiaſticam doctrinam, vel ſacrarum literarũ interpretationẽ pertinerent, ei cõcedentes.

Alexander Hieroſolymitanus. Theoctiſtus Cæſarienſis.

De ſcriptore Iulio Africano; librísque eiuſdem.
Cap. 21.

EOdem tempore cum Origene etiã a Iulium Aphricanum vixiſſe, hiſtoriæ tradunt: qui & illius fuerit ſectator, & diligens annalium ſcriptor, quos libris quinque eſt complexus. In eis porrò ſcribit, ſe præclara fama b Heraclæ excitum: profectionem Alexandrinam ſuſcepiſſe. Aphricanus iſte librorum eorum qui inſcribuntur Ceſti, autor perhibetur. Dedit is quoque ad Origenem epiſtolam, in, c qua hiſtoriam Suſannæ, veloti adulterinum ſcriptũ, ex Danielẽ reijcit. Ad quem reſcribens Origenes, eam non illegitimam, ſed germanam potius eſſe ſcripturam, quę ſcilicet plurimùm afferat vtilitatis, oſtendit. Circunfertur & alia Aphricani ad Ariſtidẽ epiſtola, de ea quæ videtur eſſe; quum non ſit, d diſſonãtia genealogiæ Chriſti apud Matthęum & Lucam: in qua, ex hiſtoria quadam, quam à veteribus acceperat, Euangeliſtas magis inter ſe conſentire, quàm diſſonantiam aliquam apud eos eſſe, probat. Eam volumini huic noſtro, loco ſuo, in primo Tomo inſeruimus. e Atque hęc quidem Origenis gloria apud omnes fuit, hoc ipſius in ſacris diſciplinis ſtudium in hac quoque Epiſcoporũ fuit admiratione, quibus eiſdem etiam vſus eſt diſcipulis. Quantus autem eidem fuerit ardor, contra eos qui peruerſa & peregrina induxerũt dogmata, deinceps oſtendere pergemus.

a Iulius Aphricanus.
b Fortè hic pro Heracla legendum Origenis.
De ceſtorum libris Suidas in dictione. Ἀφρικανὸς Scripta Aphricani.
c De hiſtoria Suſanna.
d Concordantia genealogia Chriſti apud Matthæum & Lucam.
e Origenes egregius hæreticorum confutator.

De Berylli errore, & reſipiſcentia.
Cap. 22.

BEryllus, quem paulo antè Boſtrenſem in Arabia diximus fuiſſe epiſcopum, nouas quaſdam, & ab eccleſiaſtico Canone alienas protulit opiniones. Aſſeruit nanque Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum non prius † propriam eſſentiæ ſubſiſtẽtiam habuiſſe, quàm ad nos venerit: neque propriam obtinuiſſe diuinitatem, ſolam autem paternam ſubſiſtentiam & Deitatem in eo apud nos verſante extitiſſe. De nouo hoc & maligno dogmate, multi cum homine eccleſiarum antiſtites per diſputationes congreſſi, auertere ab eo tam impiam ſententiam ſunt conati. Verùm ille quã ſemel concepiſſet pertinaciter retinuit opinionem. Poſteaquàm autẽ à multis excitatus, ad eum clariſſimus peruenit Origenes, primùm ſermone cum eo collato, quænã haberet, quæve doceret dogmatã; ab eo quæſiuit. Vt verò rem omnẽ ſatis cognouit, firmis atque irrefragabilibus argumẽtis eum nõ rectè ſentire conuicit: & via tandẽ demonſtrationibus certis perſuaſum, ſenſim & humaniter cum eo agens, ad ſincerã veritatis reduxit doctrinã, priſtinúmque ei ſanæ ſententiæ reſtituit habitum. Monumenta Synodi epiſcoporũ propter Beryllum coactę, longo tẽpore ſunt aſſeruata, quę ipſius atq; Origenis quęſtiones ſimul & ſolutiones ordine continent. Hæc de Berylli reſipiſcentia.

Erroneum Berylli Boſtrenſis epiſcopi de ſubſiſtentia & diuinitate Chriſti dogma.
† ἰδίας οὐσίας ὑπόστασιν
Per Origenẽ is ad veram doctrinam reductus.

De hæreſi in Arabia exorta, eorum qui animas mortales eſſe aſſeuerant.
Cap. 23.

QVa tẽpeſtate alij quoque in Arabia extiterunt, qui adulterinis opinionibus eccleſiã turbarunt: animã hominis ipſam vnã cum corpore in præſentia mori atque interire, & aliquãdo tandẽ in reſurrectionẽ futura, vnã cum corpore ſuo reuicturã eſſe, ac de cętero ad immortalitatem conſeruatum iri arbitrantes. Hęc quũ illi ſic per inaniloquentiam iactarent, conuentus epiſcoporum ſunt acti: in quibus quum efficere nihil poſſent, Origenes eſt euocatus. Atq; ille nulla interpoſita mora affuit. Et verbis hinc & inde factis, quęſtionéque in medium propoſita, ita ibi vir ille diſſeruit, eáq; ex ſcripturis in conſeſſu illo attulit argumenta, vt aduerſarij deinde quod contrà proferrent, non haberent. Itaque ſtatim ita ſunt conuerſi, vt ſe ipſos erroris condemnarent, pœnáſque à ſe ipſi exigerent.

Arabum hæreſis de animarum mortalitate. Eam quoque Origenes redarguit.

De hæreſi Helceſaitarum.
Cap. 24.

POſt has alia illis longè pernicioſior, Helceſae quodam autore, exorta eſt hæreſis: quæ prius eſt extincta, Origene aquis eam repentè ex ſcripturarum torrentibus hauſtis obruente, quàm in apertum maligni ſpiritus auris exuſcitata prodiret. Helceſaitæ nanque iſti vndecunque fabulis collectis, portentoſum ſibi quendam compoſuêre errorem. Et quidem de rerum omnium principio nobiſcũ conſentiunt. vnum ſiquidem & ipſi rerum omnium conditorem aſſerunt: non vnum autem Chriſtum, ſed plures & diuerſos. Ac vnum quidem ſurſum eſſe, alium autem deorſum: quem in multis antea inhabitaſſe, deinde verò etiam in Mariæ filio Ieſu incoluiſſe dicunt. Ieſum verò aliquando ex Deo eſſe, aliquãdo matrẽ habuiſſe virginem referunt: nõnonquam autẽ ne hoc quidẽ aiunt. Spiritum porrò ipſum quoq; trãſcorporari, atq; in diuerſa ingredi corpora, & vnoquoque tẽpore variè exhiberi ſentiunt. Vtuntur inuocationibus atq; incantamentis dęmonũ, atque item baptiſmis * in elementorũ profeſſione. Aſtrologiã & Mathematicum errorem complectuntur, prognoſticos & ariolos ſe nominantes. Diuum Apoſtolum, eiúſque ſcripta, inducunt prorſus & abolent. a Librum quendem, quem ipſi compoſuere, de cœlo delapſum eſſe prodigioſè iactitant. Quod ſi quis dignus inuẽtus ſit vt eum audiat, eum aliam quam Chriſtus dederit, peccatorum conſequi remiſſionem. Aduerſus hanc & b Alcibiades Apamænus Syrus plurimũ depugnauit: Origenes verò in ea conuincenda primas tulit. Eius hæreſis, ad populum pro concione verba faciẽs, in octuageſimo ſecũdo Pſalmo hiſce verbis meminit. Aduenit qoidã hoc tempore vir arrogans & elatus, qui ſententiam flagitioſam

Helceſaitarum hæreſis.
** ἐπὶ στοιχείων ὁμολογίᾳ.*
Mathematicus error, qui tanquam maleficus prohibitus eſt. c. de malefic. et mathemat.
a Fraudem hanc deinde imitatus eſt Mahumetes
b Eam hæreſim refellit Alcibiades Apamænus, & Origenes

« prorſus & impiam, quæ dicitur Helceſaitatum, promulgat, nuper admodum in eccleſias inductam. Ea quàm pernicioſa profiteatur, exponendum vobis putaui, ne quos ad quædã fidei noſtræ dogmata abroganda, traſuerſos abripiat. Vtitur vniuerſæ ſcripturæ veteris & Euangelicę autoritatibus. Apoſtolum in ordinem redigit, atque adeò prorſus abolet. Docet quoque *libe-rum permiſſúmque eſſe fidem abnegare: quòd qui fidem ſtabilem in aoimo conceptã habeat, ore quidem neceſsitate adductus abiuret, corde verò minimè. Et librum circumferunt, quem è cœlo decidiſſe aiunt: audiétémque & credentem ei, noxarum remiſsionem, aliam ab ea quã Christus Ieſus inſtituerit; accipere affirmant.

E

** ἀδιάφορον*

Hæc hactenus. Innumera pręterea alia memoria digna de Origene commemorantur, quæ perinde atque non eſſent præſeotis operis, breuitatis etiam cauſa prætermittere eſt viſum. Ac quę neceſſaria eſſe vt huic hiſtoriæ inſererentur putaui rectè (opinor) & ordine collegi atque cootexui.

F

Horrendus Origenis tanta doctrina & ſanctitate viri lapſus

Supereſt vnom de Origene dicendum, inuidia eius qui malorũ omnium eſt autor, virum tantum, qui ſimul & verbis & factis eò magnitudinis, cootiouis ſtudiis ſuis, in certiore atque abſolutiore philoſophia proceſsit, à recta quoque via per errorem eſſe digreſſum, peruerſiſque inuolutum dogmatibus, præſentem ſimul & futuram contaminaſſe gloriam. Sed non in præſentia. Vbi enim, tum eorum qui imperio, tum eorum quoque qui maximis quibuſque eccleſiis præfuerunt, catalogum prius texuero: deinde inſana quoque dogmata, & mortem eius impiã perſequar: & ſic finem quoque Quinto huic libro, vt potero, faciam. Nunc ergo de imperiis dicam.

Catalogus Imperatorum Romanorum, vt alius alij ordine ſucceſſerit: & vt primus Imperatorum Philippus Christianus ſit factus. Cap. 25.

G

Imperatorum Rom. ſucceſſiones.

SEuero, qui decem & octo imperauit annis, Antoninus filius ſucceſsit. Huic, ſeptem annis & menſibus ſex rerum potito, Macrinus. Macrino autem, ante integrum annum in imperio exactũ, defuncto, Antoninus ad alter, Heliogabalus cognominatus*, obtinuit: quod is quatuor annis ad Alexãdrum Mãmeæ filium tranſmiſit. quam fœminã religionis diuinæque pietatis perquam ſtudioſam fuiſſe, antea diximus. Alexander autem tredecim annos in imperio exegit, atque in eius locum Maximinus Cæſar ſucceſsit. Quem Alexandri odio, quòd io eius domo plurimi fuerint fideles. eccleſiarum antiſtites ſolos ſedere iuſsiſſe ſcripſimus. Poſt Maximioũ, qui tribus annis imperiũ geſsit, Gordianus imper factus: cui non totis ſex annis repub. ab eo adminiſtrata, Philippus vnà cũ Philippo filio eſt ſurrogatus. Hunc primum aiunt ex imperatoribus ad Christi fidem acceſsiſſe: cúmque vltimo Paſchatis peruigilio, de reliquiis orationum in eccleſia participare voluiſſe. non prius tamen in cooοentum fidelium accedere, interceſsione & impedimento eius qui tum eccleſiæ pręfuit epiſcopi, permiſſum eſſe, *a* qoàm confiteretur, & pœnitentium numero, qui ordine & loco ſuo ſegregati, diſciplina certa explorabantur, aggregaretur: quòd non aliter licere ille diceret, niſi hoc feciſſet, propter multas eius oo-

H

Perſequutio ſub Maximino.

Maximinus cũ filio apud Aquileiam occiſus. Mox quoque Maximus Pupienus & Balbinus imp lecti, militari tumultu iugulati. & Gordianus iunior ſolus imperauit.

Philippus primus ex imperatorib. Ro. christianus.

a Epiſcopalis libertatis exemplum. Fa-bianus Rom. Antiſtes.

xas, cum eccleſię moltitudine conuentus eius feſti participem fieri. Eum verò rebus ipſis timorẽ diuini oùminis religionémque debitam sitè atque ſincerè declarentẽ *b* obſequorum illi eſſe ferunt. Philippi, qui *ſeptem imperauit annis, Decius Christi perſequutor ſucceſſor fuit. Atque is biennio in imperij culmine tranſacto, Gallo rerum ſummam, anoum vnum & menſes octo obtinendam reliquit.

b Exemplum principis ecclesiaſtica diſciplina ſeſe ſubmittentis, Philippus imperator.

** Eutropius quinque annos habet.*

Qui tum magnarum vrbium epiſcopi floruerint. cap. 26.

QVi verò ſob his imperatoribus eccleſiis pręfuerũt, ij ſunt, Romę Alexandro imperante, Vrbano, qui octo annis eccleſiæ miniſterium ibi geſſit, Pontianus ſucceſſit. Hic annis ſex ſub Gordiano epiſcopatu ritè functus, Anteroteo ſucceſſorem habuit. Quo poſt menſem vnum in epiſcopali munere mortuo, diuinitùs ſacra adminiſtratio ad Fabianum eſt delata. quem dicunt poſt Anterotis mortem ex agro Romã veniſſe, atque ibi cum aliis verſatum eſſe. Quum verò Romæ epiſcopi & fratres omnes io eccleſia ad epiſcopum creandũ conueniſſent, atque ſuffragia deligentium, de multis pręclaris & illuſtribus viris, quibus eam dignitatem collatum iri hominum opioio erat variarent, affuit etiam Fabianus: & quamuis de eo nulli epiſcoporum in mentem veniret, derepentè tamẽ alicunde aduolans columba, ac capiti eius ioſidens, eum deſignauit; & ſpiritum in eo acquieſcere ſignificauit, in columbæ ſpecie apparere ſolitum: quemadmodũ olim certum Seruatori perhibuit teſtimonium, vocem cœleſtem ſuper ipſum verbũ pertrahens. Qua re tam admirãda vniuerſus populus delectatus, eadem alacritate, atque eodem ſimul ore omnes dignum eum eſſe & idoneũ acclamauerunt, & continuò in epiſcopali throno collocarunt. Atque is in perſequutione ſub Decio ſpiritualem verticem martyrij corooa exornatus, epiſcopatum ad Cornelium ſucceſſorem tranſmiſit. Alexandriæ autem, Alexandro Mammęę filio imperante, poſt Iulianum Demetrius, qui quadraginta tribus annis ſacrarum eccleſiarum regeodarum munus obierat, Heraclam Philoſophũ, primariúmque Origeois diſcipulum, ſucceſſorem habuit. Sed & huic, quũ poſt annum tredecimum epiſcopatus ſui deceſſiſſet, magnus Dionyſius ſucceſſit, Gordiano tum imperante. Rurſum Antiochiæ ſub Alexandri imperio, in epiſcopali functione Aſclepiadæ ſuffectus eſt Philetus. cuius deinde Zebenus ſucceſſor fuit. Cæterùm eo quoqne ſub Gordiano defuocto, Babylas ſacer martyr eccleſiæ gubernacula ibi ſuſcepit: qui ſub Decio poſt confeſſionem ſortiter obitam, in vinculis deceſſit, eccleſiámque *Fabio regeodam reliquit. Porrò Hieroſolymis poſt decantatum illum Narciſſum, ſeu potius cum Narciſſo (Dio Germanione, & Gordio ioteruenientibus) paſtorali munere io eccleſia functus eſt Alexander: de qoo in ſuperioribus multa fecimos verba. Is Origenem per impoſitionem manoum in preſbyterorum ordinem legit. Et quum aotea in prioribus perſequutiooibus confeſſiooem pro Christo cum laude ſortiter pertuliſſet, poſt epiſcopalem dignitatem, qua Hieroſolymis eſt fuoctus, multa iam & propè decrepita ſenectute venerandus, rurſus Cæſa-

Pontifices Romani.

Canonica epiſcopi Rom. lelectio.

Fabianus columbæ auſpicio Antiſtes creatur.

Euſ b. libro. 9. cap. 9

Fabianus martyr annis 12. cathedrã Ro. rexit, Cornelius annis 3.

Epiſcopi Alexandrini.

Antiocheni.

Babylas martyr Antiochenus.

** Alij hunc Fabianum vocant.*

Hieroſolymitani.

Alexander martyr.

reæ Decio plurimum aduerſus fideles ſæuiente, A ad iudicum ſubſellia pro Chriſto tractus, egregiè martyrium obiit, atque in carcere deceſſit. Quo tempore & * Babylas apud Nicomediam pro Chriſto fortiter decertauit. Alius hic Babylas eſt ab eo qui Antiochię ſub Numeriano pulchram profeſſus eſt profeſſionē. Hieroſolymis poſt Alexādrum epiſcopus fuit Mazabenes, cui poſtea Hymenæus grandæuus admodum ſucceſſit. Hæc de eorum temporum profanæ ſimul & ſacrę ditionis ſucceſſionibus. Nunc denuò ad hiſtoriam noſtram reuertendum.

** Babylas martyr apud Nicomedienſes.*

De perſequutione ſub Decio: & vt Cyprianus epiſcopus Carthaginenſis martyrio ſit affectus. Cap. 27.

DEcius ad imperialem euectus dignitatem, propter Philippi odium, qui Chriſtianiſmum fuerat cōplexus, grauiſſimam cōtra Chriſtianos perſequutionem excitauit. In qua multi B quidem ſocium pro Chriſto obiere certamen: in primis tamen eccleſiarum præſides, & quicunque alios apud nos eloquentia & ſapientia antecellerent, infanda crudeliáque tormēta tolerantes, vitam reliquerunt. Sicuti Romę Fabianus, in Palæſtina Hieroſolymis Alexander, Antiochiæ autem Babylas (cuius in epiſcopatu Fabius ſucceſſor fuit) bonum certamen decertantes epiſcopalem ſtolam ſanguine multo imbuerūt. Acceſſit ad hos Carthagine in ſapiētia clarus Cyprianus, qui olim magicis libris incubuerat. Quum verò animum per amorem ad Iuſtinam, eximia formæ pulchritudine præſtantem puellā adiecisset, cupidinémque ſuam dæmoni cuidam * carnali & libidinoſo & ad amores illicitos cōciliandos induſtrio credidiſſet, neque tamen optatis amoribus perfrui poſſet, quòd puella vir- C ginitatem ſuam antè Deo conſecraſſet, & tum (ita vt par erat) ieiuniis, precationibus atq; aliis fidei armis caſtitatem tueretur: errorem ſuum agnouit & propalauit, fraudémque & ſeductionem diutinam, libris magicis in ignem cōiectis, Vulcano dicauit: & per eam virginem Chriſto pulcherrimè deſponſatus, ſacráque Chriſtianorum complexus, mox in presbyterorum ordinē templi cuſtos cooptatus, ac tandem toti Aphricæ ſacrorum Antiſtes præfectus eſt. In qua functione ſermonibus ſcriptíſque ſuis cohortatoriis permultos ad certamen pro Chriſto fortiter perferendum confirmauit: atque ad poſtremum ipſe quoque, vnà cum admiranda illa Iuſtina, in Deciana perſequutione, multis prius exploratus cruciatibus, dignitatem epiſcopalem capitali ſupplicio cohoneſtauit. Quo tempore D etiam Chriſtophorus martyr, & Epheſij pueri, & alij propè innumerabiles, certaminibus pro Chriſto peractis, cum magna laude innotuere.

Sub Philippo, Milleſimus Rom. vrbis annus, ingenti ludorum apparatu celebratus eſt. Perſequutio Deciana.

Cyprianus martyr.

** φιλοσαρκῳ*

Exemplū virginitatis & caſtitatis conſeruandæ.

Fidei arma.

Chriſtophorus martyr. Epheſij pueri.

** Sæpe etiam magicum cantamen inire per ſepultura, Quo geniale toti ius ſolueret æſtuante nupta. Luxuria rabiem tanta cohibet repentè Chriſtus. Diſcutit & tenebras de pectore, pellit & furorem, Complet amore ſui, dat credere, dat pudere factis. Prudentius in hymno de ſancto Cypriano, quem ipſe ſub Valeriano & Galieno paſſum ſcribit*

Quæ Dionyſio Alexandriæ epiſcopo in ea perſequutione ſub Decio acciderint. Cap. 28.

A EIuſdem perſequutionis tempeſtate, quum Alexandriæ etiam in Chriſtianos maximè ſæuiretur, martyrium ibi quoque obibat eccleſiæ Antiſtes Dionyſius, quem poſt Heraclam ad munus Epiſcopale prouectum eſſe diximus. Verùm illum, diuino nutu & prouidentia, multorum vtilitatis & ædificationis gratia, cœptis conatibúſque perſequutorum ſuperiorē oſtendit Deus. Primùm namque, qui ad eum inquirendum miſſi fuerant, cæcitate afflicti, quamuis domi is eſſet, aduentúmque eorum expectaret, ſtudio tamen & conatu ſuo potiti non ſunt. Deinde autem, quum ſua ſponte ſe illius, rebus omnibus domi ſuæ per eos direptis, vt ſe abducerent obtuliſſet, & quidem id factum fratribus * in nuptiis noctu peruigilantibus renunciaſſet, illico confertim vno impetu omnes conſurgentes, celeri curſu cum iubilo & vociferatione cōtinua ad locum eum contenderunt. B Atque ibi cuſtodibus in fugam verſis, Dionyſium craſſiore linea veſte indutum, & in lecto non ſtrato repoſitum, exurgere, & ſe quāprimum ſequi coegerunt. At ille ad pedes eorum prouolutus, obſecrat, vt vel abirent, ſéque ibi relinquerent: vel caput eius milites, qui eum captum abduxiſſent, auferre paterentur. Quem illi quamuis multa orantem atque obteſtantem, ne audire quidem ſuſtinuerunt: ſed manibus pedibúſque protractum, & clitellarum inſtar aſino nudo impoſitum, in epiſcopalem domunculam reduxerunt. Ac de Dionyſio quidem hęc ſic ſunt acta. poſtea autem impij milites in domos, qui rem eam denunciauerant, Chriſtianorum propalàm audaciſſimè magno impetu irruentes, † res eorum precioſas atque ſepoſitas diripuerunt: eis verò C quæ viliores eſſent, nec facile comprendi aut ferri poſſent, fractis, abierunt. Quę ſanè militum licentia & impunitas, faciem vrbis ab hoſtibus captæ præbuit. Vbique luctus erat, vbique direptiones, militibus de ſpoliorum & rapinarū immanitate inter ſe concertantibus. Non iter, non via, non angiportus exitum & fugam admittebat: diu noctúque clades ea durabat. Præcones per vrbem totam ibant, & magnis clamoribus vociferabantur: vt ſi quis Chriſtum infauſtiſſimis impuriſſimíſque quibuſque verbis nō proſcinderet, is paſſim raptaretur: atque ita fœdiſſimè raptatus, tandem igni combureretur.

Dionyſium Alexandrinū à martyrio cōſeruauit Deus.

** γάμοις διαπαννυχίζουσι.*

Exemplum inſigne ouium in paſtorem ſuum amoris.

† κειμήλια.

Tumultus Alexandrinus aduerſus Chriſtianos immaniſſimus.

De iis qui tormentis victi ſub Decio, Chriſti religionem abiurarunt. Cap. 29.

ITaque permultos tum videre erat pallidos, D timoréque perculſos, & prorſus conſternatos, neque ſui compotes, ad impura ſacra & impia ſacrificia accedere, non illos tanquam ſacrificaturos, ſed veluti idolis ipſis ſacrificandos: adeò vt impij illi homines, ſannis & ludibriis, eos qui ita animos deſpondiſſent, proſequerentur. Quidam promptius citiúſque quàm iuberentur, ad aras accurrebant, & magnis animis, ſe ignorare, quidnam Chriſtianus eſſet, aſſeuerabant. Atque ij quidem raptores ſequebantur, alij fugiebant, alij capiebantur, nonnulli etiam vſque ad carcerem & vincula progreſſi, prius fidem abiurarunt, quàm ad tribunalia protraherentur: nonnulli autem aliquantum cruciatibus & tormentis toleratis, ſuppliciis, quę ſubſequu-

Miſeranda facies Alexandria Chriſtianorum quorūdam, martyrij metu Chriſtū abiurantium.

Egregia martyrum conſtãtia.

tura erant, renunciabant. Qui verò firmi ſtabi- E léſque erant, totúmque Chriſtum in pectoribus ſuis gerebant, ab eo confirmati, & condignum inexpugnabilis fidei & conſtantiæ ſuæ robur conſequuti, præclaros atque illuſtres ſe regni eius exhibuerunt teſtes & martyres. Sed enim in præſentia omnes eos, qui tum pro Chriſto martyrio vitam finierunt, recenſere, ac tempus, locum, & modum tam inſignium certaminum exponere, tam id fieri non poteſt, quàm arenam maris numerare non eſt. Itaque perpaucas tantum memoriæ gratia, quas à maioribus nobis traditas accepimus, martyrum luctas hoc loco rectè exequemur: quę fortaſſe non eam fidem & opinionem in eccleſia, quàm traditio tulit, ſunt conſequutæ. Et faciemus id breuiter, & compendioſè. Quæ autem memoriam noſtram ſubterfugêre, eas ſecreto diuinæ ſcientiæ & opinionis relinquemus. Et ſic agonibus huiuſcemodi F paucis cómemoratis, ad ea quæ ſuperſunt progrediemur.

De iis qui tum martyriũ pertulerunt, Metra ſene, Quinta fœmina, Apollonia virgine, Serapione, Iuliano, Beſa, Macario, & aliis. Cap. 30.

Metra. Alij hunc martyrem Metranum nominant.

SEd primus omnium admirandus ille, ſenex deprædicetur Metras, quem beluæ illæ crudeliſſimè raptum, ea dicere cogebant, quæ ad ſummam iniuriam, contumeliam, & blaſphemiam in Chriſtum nihil facerent reliqui. Vt autem ille minus eis eſt obſequutus, totum corpus eius ſæuiſſimè fuſtibus diuerberarunt, faciem arundine acuta conſciderunt; oculos confoderunt, interiora quoque & latentia corporis loca laniarunt: atque ad vltimum, immanitati ſuæ quaſi renunciantes, ingenti vi lapidum eum ob- G ruerunt. Quintam verò, fœminam quandam, ad ſimulacrum adductam, adorare illud iuſſerunt.

Quinta.

Quod quia illa facere detrectabat, alligatis atq; ſuſpenſis ex pedibus eius funibus, per mediam eam diſtraxere Alexandriam. Deinde durioribus atque accliuibus locis raptatam, tandem in eundem, quo paulo antè Metram, locum perductã, itidem vt illum, lapidum corona oppreſſerunt.

Apollonia.

Poſt hanc admirãda adducitur Apollonia, virgo ſenectute iam venerabilis, eſca beſtiis aſſeruata: quæ quum lapidum ictibus ſimul & maxillas & dentes omnes amiſiſſet, quòd ad aram ſacrificare prorſus nollet, in pyram, quæ idolis parata fuerat maxima, accẽſam ingenti alacritate proſiliuit: longè præſtantiſſimum eſſe ducens, vt ſic ipſa Deo victima offerretur.

Serapionis.

His acceſſit Serapion, patria Epheſius: cuius quum mẽbra om- H nia magna flagrorum vi cõcidiſſent, articulóſq; corporis locis ſedibúſque ſuis dimouiſſent, poſtea præcipitem eum ex ſuperiore loco deiectũ enecarunt.

Iuliani podagrici.

Tum quoque Iulianus, ita pedibus æger, vt neque ambulare neq; mouere ſe poſſet, cum duobus aliis, qui eum ſublimem ſuſtinebant adducitur. Quorum alter ſtatim ad tantam malorum immanitatem animum deſpondit, fidem abiurauit, & liber dimiſſus eſt: alter autem, cui Iſchyrionis nomen * Euni autem cognomen fuit, reipſa ſatis eas appellationes comprobrãs, & perſequutoribus fortiter repugnans: quippe * ſexcenties potius mori, quàm quicquam de bona profeſſione remittere paratus: ipſéque Iulianus, qui in eadem cauſa erat: camelis ſublimes impoſiti, atque ita per mediam vrbem vecti, flagris cæſi ſunt, donec à plebe ferocius inſultante in ignem coniecti conflagrarunt.

** εὔνȣ. Iſchyrionis Euni.*

** μυριάκις.*

Beſa.

Sed & Beſas ibi hoplomachus, ſeu armatus miles, * victor ope CHRISTI egregius, quòd ſe in veræ pietatis profeſſione optimatem ſpectatum præbuerit, capitis reſectionem ſuſtinuit.

** καλλίνικος*

Macarij.

Macarius quoque, † verum hoc obtinens nomen, in Libya ortus, quum plurimis eſſet ad negationem allectus modis, ipſe autem immotus permaneret, viuus eſt combuſtus.

† φερώνυμος.

Epimachi. Alexandri.

Præterea Epimachus & Alexander, poſteaquam carcerem, vincula, & ſuper alia nouaculas ferro acuminatas pertuliſſent, poſtremò in calcem ardentem proiecti, grauiſſimè ſunt exuſti.

De aliis martyribus, qui certamen ſuum obierunt Alexandria, & in Palæſtina. Cap. 31.

MVlieres quoque à tam pulchro certamine non aberant, quæ virilem habentes animum, ſanè quàm fortiter depugnarũt. Quarum prima fuit Ammonaria. abducta enim eſt promiſſionem ſuam conſtanter conſeruans: qua ſe nihil facturam receperat, quod iudex variis tormentorũ generibus cum ea cótendens, eámque expugnare ſtudens, iuſſiſſet.

Ammonariæ.

Mercuria.

Poſt hanc & admiranda illa Mercuria: nec non multorum liberorum mater, & quod maius eſt Dei amans Dionyſia, quum quidem quæſitorem ipſum iam puderet, quòd in immenſis carnificinis ſuis à mulierum conſtantia vinceretur, ferro ſunt necatæ.

Dionyſia. Heronis. Aſteris. Iſidori. Dioſcori pueri.

Deinde Heron, & Aſter, & Iſidorus, & Dioſcorus, qui nondum decimum quintum expleuerat annum, Aegyptij omnes, producti: & cęteri quidem igni ſunt combuſti, adoleſcentulum autem iudex dimiſit, abſurda quadam de eo concepta opinione, quòd illum nondum ſatis firmum, necdum virum, fraudi & ſeductioni idoneũ eſſe putaret: morámque & tempus in eo completurum diceret, quod ætati deeſſet.

Euſebius, Dioſcorum à tyranno primum verbis ad Chriſtum abiurandum illectum, deinde verberibus coercitum, illi minimè ceſſiſſe, lib. 16. cap. 41. ſcribit.

Nemeſionis.

Hos conſequutus eſt Nemeſion, Ægyptius & ipſe, atque inter prædones educatus, quo nomine in iudiciũ fuerat pertractus, poſtquam autem cauſa dicta, crimen id à ſe eſt amolitus, deinceps vt Chriſtianus in vinculis eſt detentus. Quæſitor porrò iniquiſſimus, magis etiam in hunc quàm in illos ſæuiens, martyrem inter prædones medium igni exuſſit.

Amonis, Zenonis, Ptolemæi, Ingenui, Theophili, militum.

Turma deinde ſuccedit militum: Amon videlicet, Zeno, Ptolemæus, Ingenuus, & quidã affecta ætate Theophilus, pro tribunali apparẽtes: qui agonem decertantium martyrum ſpectantes, ſi quem viderẽt ad abnegationem propenſum, indignationem præ ſe ferentes, ringebantur, & aliquando quidem illis innuebant: quandoque verò manus ſuas extendentes, corpora illorum ad decentem habitum pulchrè cõponebant. Quod cum ita facere in flagrãti facto deprehenſi eſſent, ilicet ad quæſitoris tribunal ſunt abrepti: vbi tanta fiducia Chriſtianiſmum ſunt profeſſi, vt Præfectus ipſe & aſſeſſores eius vehementer conturbarentur, & incredibili timore corriperentur: quum illi cõtrà fortitudine animi magis implerentur, maioréque quàm quę verbis explicari poſſit exultarent lætitia, & tam magnifico triumpho victoriæ ſuſciperent coronas. Nec minus interea in pagis & villis plurimi ab

Iſchyrioni, quem heros ſuus necauit.

rimi ab infidelibus ſunt malè accepti. In quibus & Iſchyrion ille fuit, cui à claro quodam eius loci viro, villæ procuratio mandata fuerat. Eum dominus ſacrificare ad aram deorum iuſſit. Et quum id ille recuſaret, contumeliis primùm, deinde etiam conuiciis in eum eſt inuectus. Sed enim quum adhuc in ſententia Iſchyrion perſiſteret, ſcipione maximo comprehenſo, per interiora eum ille viſcera transfoſſum occidit. Sed quid opus eſt turbam eorum recenſere, qui in ſolis locis & montibus oberrantes, partim fame, partim ſiti, quidam acriore frigore aut morbo, nonnulli etiam à prædonibus oppreſſi, aut à beſtiis diſcerpti interiere? Quorum omnium, qui ex eis ſuperſtites fuere, idonei extitere teſtes. De iis, ex pluribus vnum ſaltem exemplum referre neceſſarium eſſe duxi. Chæremon erat, eius quæ Nilopolis dicitur epiſcopus, vir multa ſenectute admodum venerandus, is vnà cum * coniuge ſua, quum in mõtem, qui Arabicus dicitur, profugiſſet, nunquam inde eſt reuerſus, neque cuiquam eorum poſtea apparuit: ſed neq; quò iam corpora eorum peruenerint, cuiquam eſt deinceps cognitum. Quin multi quoque alij in Arabico eo monte, ab eis qui illum incolunt barbaris capti, vel pecunia ab eis ſunt redempti, vel propter æris inopiam miſerè ibi perierunt. Atq; hæc quidem Alexandriæ & in Ægypto acciderunt aduerſa. Cæterùm non minores luctæ & certamina in Palæſtina fuere. Sic paſſim plurimi martyres cohortatoriis Origenis orationibus viriliter agones pertulerunt.

Fuga & diſperſio chriſtianorum in ſolitudine.

Chæremon epiſcopus Nilopolitanus.

** συμβίῳ. Epiſcopus coniunx.*

Vt Origenes ad tribunal martyrij conſiſtẽs, pietate Chriſtiana abiurata, à ſeipſo degenerarit. Cap. 32.

Origenes martyrium nõ pertulit.

ET ille quidem permultos fecit martyres, ſed quum omnibus ſuis copiis hoſtiliter Satanas bellum ei moueret, omniſque vi & conatu aduerſus eũ duceret & acrius ei tum quàm aliorum alicubi, infeſtiúſque immineret, perfecta & abſoluta virtute eſt deſtitutus: nimirùm qui virtutum omnium parente ſummiſſione & humilitate, & quæ per illam prouenit immobili & recta animi conſtitutione atque * indolentia excidiſſet. Aiunt enim, Deciana perſequutione & ipſum comprehenſum eſſe, & vinculis conſtrictum. Primùm itaque tormentis grauibus corpore toto afflictus, mox deinde in acerbiſſimũ demiſſus eſt carcerem. Ibi ingentis ponderis ferramentum eum diſtringebat, & inſuper ſupplicium ignis ei intendebatur: aliáque mala partim iam tum inferebantur, partim paulo pòſt imminebant, ac diebus pluribus * quatuor vinculorũ cataſta pedes eius diſtinebantur. Quæ omnia generoſo & forti animo pertulit. Et ille quidem mortem obire paratus erat. Quæſitori autẽ contentioſa quadam crudelitate aliter viſum eſt, hominem à ſententia deſiderióque ſuo abducere. Ac gladio quidem in ipſum animaduertere noluit: aliis verò ærumnis paulatim vita eum priuare conſtituit. Ad poſtremum, quum ſe tormẽtis victũ ab illo intelligeret, ad diabolicũ prorſus conſilium animum adiecit. Quòd enim philoſophicum planè animum caſtitatémque viri noſſet, ea parte oppugnare eum decreuit. Itaque è vinculis quidẽ eum dimiſit, ſed ad aram, apud quam obſcœnum impudicúmque Aethiopem

virtutum omnium parens humilitas, ταπεινοφροσύνη.

** ἀπαθείας.*

ἐπὶ τέσσαρσι ξύλου τοῦ κολαστηρίου διατεινομένους. vide lib. 6. cap. 26.

Q. pacto Origenes, vt per impuriſſimum impudicum Aethiopem contaminatus eſt.

collocarat, ſacrificare, & thura adolere iuſſit: quod niſi, vt faceret, animũ induceret, fore minatus eſt, vt * re deteſtanda diiſque omnibus execranda, corpus eius ab impudico illo contaminaretur. Et ille quidem hæc ei intẽtauit. Origenes verò optione atque electione rei deterioris, abiurare fidem maluit, † animo præter voluntatem omnem cõſpurcato, quàm ſordes aliquas corpore excipere. Atque inde à diuina ſententia & gratia delapſus, alienas opiniones, Satana inſtigante, induxit: per quas multis à ſaniore ſententia ſeductis longo pòſt tempore ab eccleſia Chriſti per excommunicationẽ eſt proſcriptus. Quales autem (Euſebius inquit) poſtea reliquerit voces, eáſq; plures, ad eos qui auxilio & vtilitate indigerent receptionis in gratiam, quàm plurimæ eius teſtantur epiſtolę, veritatem ipſam certò ſatis complectentes. Ego verò non grauatè faciam, & verba eius apponam, per quæ manifeſtè arguitur, eum finibus & conſtitutionibus apoſtolicis non perſtitiſſe. Atque vt alias eius abſurdas opiniones & blaſphemias omittam, harum tantum verbis ipſius meminero. Sic enim ſcribit.

Eadẽ de Origene. Suid. Origenes ſ. dẽ alitur at.

** μυσαρᾶς ὁμιλίαις.*

† τὸν νοῦν ἀκουσίως καταλιπὼν ἀνεῖς.

Errores abominandos inducit.

Excõicatur.

Euſebius Pãphili, ſicuti et alij multi patres, benignius de Origene ſenſerunt.

*** Origenis nonnulla opuſcula, quæ vir beatus Hieronymus non repudiat, legenda ſuſcipimus. Reliqua autem omnia cum autore ſuo dicimus eſſe renuenda. Diſt 15. Sancta Rom. eccleſia.*

De Origenis erroribus & blaſphemiis, & vt ſub Gallo vitam finierit. Cap. 33.

Abſurda & impiæ Origenis opiniones.

MEntes, inquit, à principio erant, abſque omni numero & nomine, ex vnitate principium ducentibus, & rationalibus exiſtentibus omnibus, ſubſtantia, efficacia & virtute eadem. „ Vt autem eas ſatietas cœpit diuinæ charitatis & „ contemplationis, iuxta proportionem cuiuſque „ propenſionis in deterius, vel tenuiora vel craſ- „ ſiora ſumpſere corpora & nomina. Vnde cœleſtes etiam & * miniſtrantes ſubſtitere virtutes: ipſe quoq; Sol & Luna & ſtellæ omnes ab vni- „ tate illa rationalium, ex propẽſione in deterius, „ ſunt factæ. Ea verò rationalia, quæ magis à diui- „ na charitate refrixerant, animæ ſunt appellatæ, „ & in craſſiora corpora noſtra coniectæ. Quæ „ verò ad ſummam maliciæ & vitioſitatis fuerant „ progreſſa, frigidis & caliginoſis incluſa corpori- „ bus, dæmones & facti & nominati ſunt. Ad hæc „ illa quoque nugatur: Quòd ex angelica quidem „ conſtitutione animata facta eſt conſtitutio, ex „ animata autem, dæmoniaca & humana. Vnam „ porrò mentem ex vniuerſa rationalium vnitate, „ inconcuſſam & immotam à charitate & cõtem- „ platione diuina permanere. quæ mens & Chri- „ ſtus & rex & homo ſit facta. Item, quod † perfectus futurus ſit corporum interitus: quum ipſe Dominus, primùm proprium depoſuerit corpus, & reliqui item omnes. Præterea, quòd vniuerſi reuerſuri ad eandem illam vnitatem, mentéſque futuri ſint, quales antea in *a* præexiſtentia fuerint: ipſo videlicet diabolo quoque & reliquis dæmonibus, atque etiam nefariis & impiis hominibus ad eandem vnitatem reſtituendis, cum diuinis piiſque viris, & cum cœleſtibus virtutibus eandem vnionem ad Deum habituris, „ quam & Chriſtus habet, quemadmodũ & antea „

** λειτουργικαί.*

† παντελὴς ἀναίρεσις.

a προϋπάρξει. Nun ſemel in hoc opere Nicephorus Gotthos pro Scythis habet, ſicuti & hoc loco.

Decius bello aduerſus Gothos in Thraciæ palude ſubmerſus, & filius eius occiſus eſt. Eutrop.

Vitius Gallus chriſtianos quoque afflixit.

eam habẽtes extiterint: vt Chriſtus nihil prorſus ſit habiturus præ rationalibus præcipuum, neq; ſubſtantia neque intelligentia neq; virtute. Hæc ille. Decius autem poſt duos imperij ſui annos, aduerſus Scythas, qui Iſtrum tranſierant, & ditionem Romanam vaſtabant, progreſſus, ſupra triginta millia ex eis primùm victor concidit. Secunda autem pugna cum illis congreſſus, victus vnà cum filio ab eis eſt interfectus. Sic imperium ad Gallum & Voluſianũ peruenit. Gallus porrò, quod non animaduerteret qua de cauſa Decius in tantam cladem inciderit, ad eũdem impegit lapidem. Quum enim imperium pulchrè ſtaret, & res omnes ei ex ſententia ſuccederẽt, viros ſanctos, qui preces ad Deum pro pacata tranquillitate & valetudine eius ſecunda fundebant, afflixit. Quapropter in eis viris ſimul etiam vota, & quæ pro eo fiebant orationes eſt perſequutus. Sic duo iſti ſtatim, anno vno & menſibus quatuor imperio adminiſtrato, deceſſerunt. Quibus ſuccedens Æmylianus, quatuor imperauit menſes, & rerum ſummam ad Valerianum & Gallienum moriens tranſmiſit. Gallo ſedenim poſt Deciũ imperãte, Origenes vndeſeptuaginta annis peractis, miſerabiliter infelix obiit. In quo & nos conuenit finem ſuum libro huic imponere: cui quidem bonũ initium Origenes præbuit, quamuis finis eius principio non reſpõderit. Habet autem hic tomus annos ſexaginta & duos, cuius exordium à primo Seueri anno incœpit, finis autẽ in Valeriani & Gallieni imperium incidit: anno à mundo condito quinquies milleſimo ſeptingenteſimo ſexageſimo tertio, à natiuitate verò Chriſti ducenteſimo quinquageſimo octauo.

Chriſtiani pro principibus et republica orãt.

Succeſſiones Rom. imperatorum.

Origenis mors.

Anni libri iſtius.

Secundum chronicos noſtros 4236.

Origenis induſtria & curioſitas cauſa vt fœdè laberetur, & multis præterea offendiculum exitiique occaſio fuit. Quum enim nihil non in ſacris literis exponere vellet, ſeipſum in errorem coniecit. Vnde multa nefanda & exitioſa protulit verba. Ex quibus Arius, ſectatorés; eius inæqualem patri filium eſſe aſſerentes: & reliqui impij hæretici dogmatum ſuorum materiam ſumpſerũt. Profiteri enim eſt auſus, vnigenitum filium cernere patrem non poſſe, neque ſpiritum ſanctum ipſum filium: ſicuti neque angelos ſpiritum, neque homines angelos. Et filium non eſſe ex ſubſtantia patris, ſed creaturam: eũ neque gratia tantum filium dici, & animas hominum præexiſtere. Atque alia item abſurda, blaſphema, & impia. Non ille Salomonem audiit dicentem: Fili, caue multos componas libros & ore tuo properes. Cor tuum non ſit velox ad proferẽdam ſermonem coram Deo. Deus namque in cælo ſurſum, & tu in terra deorſum. Proinde verba tua pauca ſint. Multa enim verba multiplicant vanitatem. Noli eſſe iuſtus multũ, nec plus ſapias quàm neceſſe eſt. iuſtus enim diſperit in iuſtificatione ſua. Ab eccleſia porro proſcriptus, contumeliam eam non ferens, Alexandria relicta in Iudæam eſt profectus. Et Hieroſolyma quum veniſſet, ab ordine ſacerdotali, vt verba in eccleſia faceret (erat enim presbyter) rogatus primùm, deinde etiam coactus, ſurrexit, & verba illa tantum recitauit: Peccatori verò dixit Deus, Quidnam tu annuncias iuſtificationes meas, & vſurpas teſtamentum meum in ore tuo? Libróque complicato, cum lachrymis & eiulatu multis conſedit, omnibus vnà cum eo plorantibus. Sepultus eſt autem Tyri. Suid.

ECCLE-

ECCLESIASTICÆ HI-
STORIAE NICEPHORI CALLISTI
XANTHOPVLI, TOMVS SEXTVS.

Præfatio Tomi dicenda exponens.

CAPVT I.

Dicendorum propoſitio.

QVINTVS liber res Origenis, & alias præterea quæ ætate eius accidere, cóplexus, vnà cum morte eius finem quoqne ſuum accepit. Sextus autem, qui nobis eſt in manibus argumẽrum habebit, magnnm Alexaodriæ epiſcopũ Dionyſium: ſcriptis eius quæ poſt ſe reliquit, per proprias eius voces, materiæ ſatis ſuppeditantibus. Exponemus quoque in eo, quæ poſt Seueri, Maximini & Decij perſequutiones, in eccleſia ſint acta. Vnde etiam Nouatus progreſſus, ſeipſum nouæ hæreſis * Catharorum ſiue purorum ducem promulgarit. Præterea quomodo is reiectus ſit: & illi qui io perſequutione lapſi fuerãt, in eccleſiam recepti. Item de diuino lauacro, quod nónulli poſt perſequutionem inducebant: & de aliis hæreſibus. Item de tyrannorum Ægypti & Paleſtinæ actis. Meotiooem quoque faciemus quorundã prodigiorum: item Dionyſij epiſtolarum: adhæc, Nepotis, Pauli Samoſateni, & peruerſæ Maoichæorum opinionis. Poſtremò diuinos recenſebimns viros, qui ea tempeſtate vſque ad Diocletianum & Maximianum, qui quidem acerbiſſimè eccleſias oppugnarũt, coituere. Initium autem inde ſumendum.

** καθαρῶν.*

Vt epiſcopi, qui tum eccleſiis præfuerunt, eos qui ſub Decio in perſequutione lapſi fuerant, poſt iuſtam pœnitẽtiam in eccleſiam receperint. Cap. 2.

IN perſequutiooibus, quas recẽſuimus, multi Chriſtianorum fortiter per martyria cũ hoſtibus congreſſi, debitum victoriæ præmiũ reportarunt. Plurimi etiam propter animorũ imbecillitatem, obuiam quidem illi periculis ſunt progreſſi: ſed quum ea perferre oon poſſent, ſimul & idolis ſacrificarunt, & veræ pietatis cultum abiurarunt. Ij verò, perſequutionis motu & ærumna conquieſcente, quum in animis ſecum ipſi ſuis quónam miſeriæ calamitatis perueniſſent, perpenderent, grauiter afflictis vehemens inceſſit dolor & pœnitentia. Itaqne ad eccleſiarum eius temporis Antiſtites ſe contulerunt, pœnitere ſe atque reſipiſcere, paratóſque eſſe quidquid illis imperatum eſſet facere, profitentes. Porrò diuini illi viri, humanitatem & clementiam Dei imitati, non grauatè eos ſuſceperuot, & complexi ſunt: & quum legitima atqne competenti pœnitentia inuitatos in eccleſiam

Chriſtiani, qui fidem in perſequutionibus abiurauerant, ad pœnitentiã confugiunt.

Pœnitentes in eccleſiam recepti.

A produxerunt, tum tempore * quoque ſuo ſtationem & locum eis inter fideles, interueniente ſolummodo oratione, vnà cum manuum impoſitione, dederunt: id quod ita ex conſuetudine longa in Eccleſia obſeruabatur. Quam conſuetudinem primus Cyprianus Carthaginenſis paſtor mutandã eſſe ** cenſuit: nõ aliter & lapſos, quàm per lauacrum expiandos, & quoſcunque ex qualicuoque hęreſi reſipiſcentes, admittẽdos eſſe arbitratus. Atque eccleſiarũ quidem epiſcopi ita ſe gerebant, & quotidie propalàm perlibenter quoſcunque reuertentes ſuſpiciebant.

** Exomologeſi peracta ſcilicet.*

Pœnitẽtiæ formula.

Cyprianus lapſos & ab hæreſi reuerſos denuò eſſe bapriſandos cenſuit.

*** Placuit hoc etiam pleriſque omnibus Africæ, Numidiæ, Mauritaniæque epiſcopis. Ipſum etiam beatum Hilarium aliquando huius ſententiæ fuiſſe, vt ab Arianis baptizatos non reciperet, niſi rurſus ab orthodoxis baptizarentur, palàm ſcribit Hieronymus. Ab hoc dogmate hodie diſſentit Eccleſia, & iterationem baptiſmi prohibent imperiales conſtitutiones. Nec ſatis eſſet tutum eam aperire de ſacris cæremoniis feneſtram, vt ſacerdos impius nihil agere credatur. Quam opinionem obtinuere Donatiſtæ. Sed enim in Polonia nunc quoque Epiſcopi, homines ab Orientalibus ſacerdotibus, quales ſunt in Moſcouia & Ruſſia omni, baptizatos denuò tingunt, illis adiectis verbis, Si non es baptizatus. Aſſus ipſe ablutioni huiuſmodi ſuſceptor.*

De impuro Nouato, rebúſque eius narratio, & quæ eius fuerit doctrina. Cap. 3.

ROmæ autem eis temporibus preſbiter erat Nouatus nomine. Is faſtu & iactantia inani ſublatus, omnem (vt in pronerbio eſt) mouerat lapidem, vt Romanæ eccleſiæ gubernationem conſequeretur. Vbi autem omnia expertus, nihil egit (erat enim tumore, ambitiooe, & gloriæ cupiditate immenſa correptus) in deſperationẽ incidit: & tãdem aliud quod faceret nõ habens, ab eccleſia ſeipſum ſegregaos, proprios cœtus cogere, & nouam quandam hæreſim per defectionem inſtituere cœpit: ſeceſſionis ſuæ obtentum illum prætexẽs, quòd epiſcopi eos qui Deciana perſequutione diis ſacrificaſſent, per condignam pœnitentiam in gratiã recepiſſent. Breui ſanè tempore permultis ſeductis, ſuum ſibi conſtituit cooneoticulũ: & eorum qui propter ſordes † Cathari ſiue puri nominantur, ducem ſe fecit. Quum autem eum epiſcopali dignitate, quam tantopere dudũ adamauerat, potiri oporteret, per duos quoſdam ſectæ ſuæ homines, qui ſalutem ſuam prorſus iam deſperarant, tres ad ſe Romam obſcuri nominis ex Italia epiſcopos, eóſque ſimplicibus atq; adeò ruſticis moribus, ad ſimulandum & diſſimulandũ ſcilicet minimè idoneos, pertrahit: illo ſplendido prętextu vſus, vt ipſi partibus ſuis interpoſitis, mediatores inter ſe & epiſcopos, veteres ſimultates & inimi-

De Nouato & eius hæreſi.

† per antiphraſin videlicet.

Nouatus fraudulẽter epiſcopus creatus.

habuit: quippe quæ tantopere vtiles eſſe non poſſent, & diuerſa ſacris oraculis afferre ſolerẽt. Deinde generoſo & virili, planéque (vt amplius quiddam dicam) philoſopho animo, ne externo quopiã ſubſidio indigere videretur, quæcunque ei erant, Græcorum librorum ſumma elegantia & venuſtate concinnata volumina, venalia propoſuit, & quatuor obulorum in diem quemuis precium ſibi ab emptore pendendorũ eſt ſtipulatus. Vnde plurimo tempore ad eum modum philoſophari perſeuerabat: cauſam & materiam omnẽ, quæ allicere eum ad res nouas & illicitas poſſet, atque concupiſcentiam indecentem longè à ſe propellens. Et die ſudoribus vt plurimum peracto, noctu etiã multo incumbebat labori, maximam eius temporis partem meditatione diuinarum ſcripturarum conſumens. Si quando etiam ſomnus obiter deguſtandus eſſet, non in ſtrato aliquo, ſed in nuda humo iacens, eo parciſſimè vtebatur, ieiuniis plurimùm aliíſque philoſophicis exercitiis conſtantiſſimè ſemper intentus. Ex Seruatoris præceptis illa maximè ſeruanda eſſe iudicabat, quæ prohiberẽt duas habere tunicas, aut calceamentis vti, aut animum futurarum rerũ cura & ſollicitudine macerare vetarent. Eáque ipſa ſeruauit accuratè, in frigore & nuditate, etiã præter ætatem, vitam exigens. Illis quoque rebus animi ſui prõptitudinem & ardorẽ ſatis declarauit, quòd regiones multas tẽporibus multis peragrans, nullis vſus ſit calceis: vinóque prorſus, aliíſque rebus, extra neceſſarium alimentum, abſtinuerit: vſque adeò, vt periculum & perniciem corpori ſuo conciliarit. Atque hoc modo viuens, exemplóque ſuo optimum viuendi inſtitutum oſtendens, in admirationem quidẽ ſui extulit omnes. Eos autem qui dare aut communicare quicquam cum eo volebant, familiares ſuos, auerſatus eſt.

Et libros Græcarum artium vendit.

Chriſtiani philoſophi vita.

F

Præceptorum chriſti ſimplex iuxta literam obſeruatio.

Qui ab eo docti & edocti, martyrij coronis ſint exornati. Cap 6.

COmplures ſanè ex ſectatoribus ſuis, atque etiam ex eis qui adulterinæ erant doctrinæ, ad eundem philoſophandi amorem excitauit. In quorum intimis animis ita diuinũ fidei verbum inſeuit, vt maturum vberémque deinceps caperet fructum: in tantum, vt ex eis quidam, perſequutionum tẽporibus martyrij coronis ſint illuſtrati. Primus quidem, quem diximus, Plutarchus fuit: qui quum ad ſupplicium duceretur, parum abfuit quin Origenes quoque ab illius occideretur ciuibus vt qui autor necis illius dictus eſſet. Idque factum profectò eſſet, niſi eum rurſum (quæ res eius omnes dirigebat) diuina Prouidentia cuſtodiuiſſet. Secũdus ab hoc martyr fuit Serenus, qui ex ſchola illius profectus, ſpectatam fidei conſtantiam in igne apertè exhibuit. Heraclides porrò tertium obtinuit locum, quum adhuc in ſacra inſtitueretur doctrina, vt pote catechumenus. Quartus Herõ,* ſymboli adhuc & ſigna diuinæ lucis a circumferens vterique ij gladio ſunt percuſſi. Quintus ordine ſcholæ illius alumnus, priori illi cognominis, Serenus alter, poſt quamplurima tormentorum diſcrimina, per capitis reſectionem, pro veræ pietatis pręmio, diuinam gloriæ ſuſcepit coro-

Ex ſectatoribus Origenis martyres.

Plutarchus.

H

Serenus.

Heraclides.

Hero.

** in ſacro baptiſmo ſuſcepta*

a Neophitus videlicet.

Serenus alter.

E

nam. Sextus deinde Baſilides, qui decantatam illam Potamiænam, ex commiſeratione ab impudicorum multorum petulanti iniuria vindicauit.

Baſilides.

De diſcipula eius Potamiana martyre. (nati. Cap. 7.

EX fœminis autẽ ſeptima eſt Rais, quę adhuc de fide & ſacris noſtris inſtituebatur, & baptiſmo (ſicuti alicubi ipſe dicit) per ignem ſuſcepto, martyrium compleuit. Octaua porrò Potamiæna, cuius adhuc celebris eſt apud populares ſuos fama: vt ſcilicet plurima, contra amatores pro pudicitia & virginitate ſua tuẽda, ſubierit certamina (accedebat enim in ea ad florentis animæ pulchritudinem, etiã forma, & vigor vultus ingenui & liberalis ſummus) & conſtanti generoſitate ſua, poſt intolerabilia tormenta ſatis oſtenſa, ad poſtremùm vnà cum matre Marcella, in ignem coniecta mortem obierit. Fertur equidem, Aquilam iudicem, quum corpus eius primùm grauiter flagris fuſtibúſque cecidiſſet, minatum ei eſſe, iuuenibus petulantibus ſe eam ad contumeliam daturum: eámque, quidnã ex propoſitis conditionibus per optionẽ eligeret, interrogatam, paululũ ſecum tacitam deliberaſſe, & per quàm generoſum animo præſenti reſpõſum dediſſe:* per quod, moribus eorum, impium quiddam proloquuta viſa eſt. Itaque, quũ illico ſententia damnationis contra eam lata, à Baſilide ad locum ſupplicij abduceretur, & multitudo conuicia atque impudica verba per iniuriam in eam conjiceret, Baſilides per commiſerationem humanius erga eam affectus, turbam iniurioſorum hominum arcens, ab ea remouit ac propulit. Ibi illa curam officiúmque tale gratum habens, Baſilidem confidere, & bono animo eſſe iuſſit: breui ſe ad Dominum ſuum euntem, condignam ei relaturam gratiam. Hæc quũ ita dixiſſet, pix ignita per totum eius corpus diffuſa, vitam ei ademit. Non multum deinde interceſſit temporis, & à Baſilide iuramentũ non vili de cauſa inter commilitones ſuos exigebatur. Ille verò, non licere ſibi prorſus iurare, aſſeuerauit. Chriſtianũ enim eſſe, & id ſe propalàm omnibus profiteri. Commilitones porrò primùm eum ludere, & ad contumeliam noſtram ea verba proferre ſunt opinati. Vt autẽ id perſeueranter cõfirmauit, ad Aquilam eſt productus: apud quem vbi idem diſertis verbis eſt profeſſus, ilicet in vincula eſt coniectus. Ad quẽ quũ fratres quidã viſendum irẽt, & cum ſtupore tã repentinam eius mirarentur mutationem: ille eis retulit, vt Potamiæna, tertio antè die, lęto planè & & liberali animi corporiſque ſtatu ſibi inſiſtens, & capiti ſuo coronam imponens, dixerit: deprecatã ſe eſſe pro eo Deũ, neq; preces eas fruſtra fore, breuique ſe eum ſecum habituram. Itaque fratres * ſigillum ei Chriſti circumfuderũt: poſtridiéque eius diei gladio percuſſus, martyriũ pro Chriſto abſoluit. Non ipſe verò tantum, ſed & multi alij confertim Alexandriæ, in ea quæ dicta eſt perſequutione, ad Chriſtum tranſiiſſe memoriæ ſunt proditi: quum quidem eodẽ quo Baſilidi modo, Potamiæna eis in ſomnis apparens, ad meliora eos eſſet cohortata. Et ij quidẽ ab Origene catechiſta eo tempore de fide inſtituti, diuinum ſic conſecuti ſunt immortalitatis pręmiũ.

Rais catechumena.

Baptiſmus per ignem.

Potamiana.

Marcella mater eius.

ὡς ζῇ νενομισμένην δύξαν τῷ δικαστῇ, Niceph.

δι᾽ ἧς ἔδοξας νενομισμένον τι αὐτοῖς ἀσεβὲς ἐπιφθέγξασθαι

G

Euſeb. lib. 6. cap. 5.

Baſilidi carnifici ſuo martyrium prædicit moritura Potamiana.

Chriſtiani olim non iurarunt.

Eiuſdem Baſilidis martyriũ.

Potamiana ei apparuit.

** Græci Chriſtiani baptiſmum σφραγίδα, ſignaculum dixere.*

Aliis itidem martyribus.

τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα.

Signaculum crucis, aut baptiſmũ potius intellige.

Quum

Origenē ſuſtinuiſſe, vt ſeipſum caſtraret, vt ſcilicet cælibem peragere poſſet vitam. cap. 8.

QVum ad hunc modū Origenes Adamantius Alexandrinæ fidelium ſcholæ præeſſet, rem quendā aggredi auſus eſt, imperfectæ quidem illam & iuuenilis mentis, ſed fidei caſtitatiſque, firmitatem & ſtabilitatem ſatis declarātem. Quoniam enim adhuc iuuenis, non ſolum viris, ſed & mulieribus docēdo ſalutare prędicabat verbum, volens calumniam omnem fœdæ ſuſpicionis præcidere, & ſimpliciùs dicto illo Saluatoris intellecto, Sunt eunuchi quidem, qui ſeipſos caſtrarūt propter regnum cœlorum, adimplere id reipſa in animo habens, ſeipſum caſtrauit: ſumma cura & diligentia familiares ſuos id factum celare ſtudens, quod tamen difficile factu erat. Permultis enim ea res innotuit. Quam vbi etiam loci eius epiſcopus Demetrius reſciuit quùm facinus tale eſt admiratus, tum feruorem tantę fidei non improbandum eſſe ducens, bono eum eſſe animo, nihilque eam ob rē metuere iuſſit. Atq; tum quidem tali erga eum animo fuit epiſcopus. Procedente verò deinceps tempore, quum hominem vbique celebrari laudarique videret, humano quodam affectu ſeductus, ad epiſcopos ſcribens, premere atque obſcurare famam eius eſt conatus, cœptúmq; huiuſmodi abſurdum in literis ſuis expoſuit. Cæterùm quum in Palæſtina, Hieroſolymorum & Cæſareæ epiſcopi, gloria & dignitate cæteris præſtabiliores, Origenē maiore dignum duxiſſent honore, eáq; de cauſa per manuum impoſitionem in preſbiterorum ordinem cooptaſſent, ex eo tempore gloria eius creſcente, nominéque & laude virtutis atque ſapientię apud omnes ferè homines maximè inualeſcente: Demetrius, quia non haberet quod in tanto viro reprehenderet, id quod ille aliquando per iuuenilem imperitiam fecerat, ad grauem traxit calumniam: & aliquantum etiam eos qui illum dignitate presbyter ornauerāt, notauit. Verùm ſerius hæc Demetrius eſt exorſus. ille enim impigrè cum omnibus qui ad ſe venirent, doctrinam communicabat, tempus omne & ſtudium diſcipulis ſuis impertiens. Interea Seuerus decē & octo annis imperio flagitioſe adminiſtrato, Antoninum Caracallam filium ſuum ſucceſſorem habuit.

Origenes ſeipſum propter regnum Dei caſtrauit.

Id factum Demetrius Alexandrinus epiſcopus primū non agrè tulit.

Poſtea autem gloria Origenis inuidens, quumis in Palæſtina preſbyter creatus eſſet, ſcriptis traduxit.

Antoninus Caracalla Seueri in imperio ſucceſſor.

De admirandis Narciſſi Hieroſolymorum epiſcopi miraculis. Cap. 9.

EA tempeſtate Alexander, ex illis vnus qui plurima in perſequutione ſub Seuero pro vera pietate ſuſtinuerant, à Deo ſeruatus, adminiſtrationem eccleſiæ Hieroſolymitanæ ſuſcepit: Narciſſo, qui ibi munus id geſſerat, adhuc ſuperſtite. De quo Narciſſo eius loci homines quum multa alia admirāda opera memorant, tum hoc etiā in literas relatū tradunt. Dicūt enim, ad veſperam Paſcæ oleum ad vſum lucernarum defeciſſe: quod quum populus ægrè ferret, Narciſſum mandaſſe, vt eius rei miniſtri ex propinquo puteo aquam haurirent, atque ad ſe afferrent. Hoc ſic facto, illum precatum eſſe, aquæ benedixiſſe, & germana certáq; fide, vt in lucernas infunderetur, iuſſiſſe. Qua re vt iuſſerat perfecta, diuina vi & efficaciā aqua derepente in A olei naturam colore & qualitate verſa, igni nouam quandam clarioremque lucem prębuit. Ex quo tempore id oleum à multis miraculi gratia diutiſſimè eſt ſeruatum. Plura præterea de vitæ eius inſtituto memoratu digna referunt, in quibus & illud pręclarū eſt. Homines quidam mali qui per flagitia omnia & ſcelera innumera vitā exegerant, conſtantiā & ſeueritatem viri nouerant. Itaque iudicium eius timentes, ne in fœdo deprehenſi facinore, quas meriti eſſent, luerent pœnas, fallaciam quandam anteuertentes comminiſcuntur, & grauem ei impingunt calumniam. Atque vt opinionem ſe vera dicere apud homines conſequerentur, ſycophantiam periurio confirmant: diris quoque ſeſe, ſi fallerent, deuouentes: primus quidem, vt igni conflagraret: ſecundus, vt ſontico deteſtabilique morbo periret: tertius verò, vt oculis priuaretur. Et quanuis B illi calumniam iuramēti & execrationis obtentu contexiſſent, nemo tamen eis fidem habebat: quippe omnibus Narciſſi caſtitas & virtus ſpectata erat. Ille autem, quum improbitatem tantam hominum eorum ferre nequiret, alitérque à negociis ſemotam, quietam, philoſophicámque vitam perſequeretur multitudine, arte quadam decepta, profugit, atque annis multis non comparuit. Et ille quidem ita vitam, ac deinde diſceſſionem inſtituerat. Cæterum magnus ille vindictæ oculus nequaquam cunctabatur, ſed quàm celerimè peſtiferos & pernicioſos illos homines comprehenſos, malis eis quibus ſeipſos iuramento interpoſito obſtrinxerant, maximè deuinxit. Primus igitur nulla propè de cauſa, ſcintilla vnica à lucerna proſiliente domo ſuccenſa, vnà cum omnibus genere ſibi propinquis, atque etiam cum ſubſtantia omni, miſerabiliter præter opinionem omnem com- C buritur. Secundus morbo grauiſſimo, qui totum eius corpus inuaſit, corripitur. Tertius porrò, quum tam grauem & durum in illis exitum rei videret, & celeritatem omnia ſpeculantis diuinæ vindictæ conſideraret, quæ communiter inter ſe, per dolum & maliciam, contra virum optimum conſinxiſſent, ſtatim eſt profeſſus: neque luctus lacrymarúmque prius modum fecit, quàm vnà cum illis oculorum vim & aciem diffluere ſentir. Sic illi dignum periurij tulere precium.

Alexander Hieroſolymis Narciſſo in epiſcopatu coadiutor datur.

Narciſſus epiſcopus aquam in oleum vertit.

Eidem flagitioſi quidam homines calūniam intendunt, eamque certo ſuo malo, iuramento confirmant.

Narciſſus Hieroſolymis profugiens, annis pluribus latitat.

Exemplum periurij diuinitùs vindicati, in Narciſſi calumniatoribus.

Vt Alexander cæſareæ epiſcopus, oraculo diuino ad Hieroſolymorum epiſcopatum ſit traductus, viuente adhuc deceſſore eius Narciſſo: vtque duo ſimul epiſcopi eccleſiam ibi rexerint & de Alexandri ſcriptis. cap. 10.

D QVum verò Narciſſus profugus longo tempore non appareret, eccleſiarū antiſtitibus viſum eſt, alium ſuffragiis creare epiſcopum. Ita illi Dium quendem Hieroſolymorum pręficiūt eccleſiæ: qui quòd non multo pòſt deceſſit, Germanion ſucceſſor ſufficitur. Atque huic rurſum tertius ſuccedit Gordius. Sub quo Hieroſolymis ſubitò, veluti ex quadam reuiuiſcentia, præſtò adeſt a Narciſſus, epiſcopatúmque eccleſiæ ibi fratribus plurimùm cogentibus, recipit. Multū porrò venerationis ei acceſſerat ex Philoſophico illo receſſu: & præter alia plurima bona, etiā ex vindicta illa nefariorū hominum, qua eū

Abſente Narciſſo Epiſcopi Hieroſolymis creati. Dius, Germanion, Gordius.

a Narciſſus rurſum epiſcopatum ſuum reuerſus accipit.

b Alexander ei coepiſcopus & collega ad iungitur.

c Profectio hierosolymitana precationis ergò ſuſcepta ab Alexandro Cappadocum Antiſtite.

d εὐχῆς χάριν καὶ ἱστορίας [τῶν] τόπων ἐπιδημίαν ποιησάμενος (?)

e Hieroſolymis inuitus, retinetur, & epiſcopus diuina ordinatione creatur,

f Antinous, Ἀντινόεως, Ægypti urbs in honorē Antinoi, vt ſuprà dictū eſt, ab Hadriano Imper. condita. Vocatur etiam Antinoia, & Hadrianopolis.

g Aſclepiades epiſcopus Antiochiæ.

h Clemens presbyter Alexandrinus.

** ἐπισκοπὴν*

Pantænum.

† ἄσυλος.

Alexandri Hieroſolymitani epiſcopi epiſtolæ.

etiam abſentem Deus fuerat dignatus. Quādoquidem autē propter ætatem decrepitam (iam enim centum & ſex annos vixerat) miniſterium ſuum obire nequibat. *b* Alexandrum, quem diximus, alterius eccleſiæ epiſcopū, vnà cum Narciſſo, prouidentia & diſpoſitio diuina Hieroſolymitanæ eccleſiæ præficit, noctu per viſionem ei deſignans omnia. Qua etiam ille, veluti diuinum aliquod oraculū perficiens, ex ipſa Cappadocia, vbi epiſcopatū gerebat, excitus, *c* Hieroſolymitanam profectionē *d* precationis ergò, atque vt res ibi peractas cognoſceret, ſuſcepit. Itaque fratres Hieroſolymis affectione amica & pia, Alexandrum domū redire paſſi non ſunt: ex alia videlicet, quæ eis noctu fuerat oblata & idem bonis ibi omnibus denunciauerat, reuelatione. Acceperant etiam, quū extra portas obuiam ei honoris ergò progreſſi fuiſſent, cœlitùs vocem, dicentem: *e* Quē vobis gratia diuina miſit, eum vltro ſuſcipite epiſcopū. Hoc vbi ſic factum eſt, finitimis epiſcopis etiam, qui circumcirca eccleſias regebant, deſignationi ei acquieſcendum eſſe viſum eſt. Quamobrē cogentes, vt ibi maneret, ei neceſſitatē impoſuerunt, annuente etiam ipſo Narciſſo. Eiuſmodi cōmunis cum Narciſſo epiſcopatus adminiſtrationis, Alexander quoque ipſe in epiſtola ad *f* Antinoitas ab ipſo ſcripta, circa finē hiſce verbis meminit. Salutat vos Narciſſus, qui ante me locū epiſcopatus huius tenuit: & nunc ad centū & ſex annos vita extracta, orationibus mecum incumbit, cohortans vos mecum vt conſentientes idē ſapiatis. Mentionē etiā *g* Alexander Aſclepiadæ facit, qui Antiochiæ Serapioni ſucceſſit, cuius paulo antè quoq; in hæreſi ſecundū Phryges meminimus. Verba eius ſic habēt: Alexander ſeruus & vinctus Ieſu G Chriſti, beatę Antiochenorum eccleſiæ in Domino ſalutē. Facilia mihi & leuia Dominus cuſtodiæ meę tēpore, vincula effecit, quū intellexiſſem, ſanctæ veſtræ Antiochię eccleſię Epiſcopatū, diuina prouidētia, Aſclepiadæ propter eximiam fidē maximè idoneo, demandatū eſſe. Eam epiſtolā per Clementē quem etiam cōmendat, ſe ad eos mittere, hiſce verbis indicat. Literas haſce, domini fratréſque mei, ad vos miſi, cum *h* Clemente presbitero beatiſſimo, inſigni, ſpectatáque virtute prædito viro, quē vos nouiſtis, atque etiam amplius cognoſcetis. Is quū hic eſſet, per prouidentiā & * viſitationē Domini, confirmauit atque auxit eccleſiam Dei. Idē Clementis quoque & Pantęni, vt familiariū ſibi virorū in epiſtola ad Origenē meminit, ita ſcribens: H Hæc enim voluntas Dei, vt ſcis, fuit, vt quæ à maioribus noſtris ad nos peruenit amicitia, ſarta † tecta, ſeu potius feruentior firmiórque eſſet. Patres ſiquidē agnoſcimus beatos illos, qui nos præceſſerunt, viros: cum quibus nos breui fore peruelim, Pantęnum dico, illū verè beatum & dominum: & ſacrū Clementem dominū meum, & benè de me meritum: & ſi quis præterea fuit eiuſcemodi, per quos omnibus modis optimū Dominum & fratrē meū cognoui. Scripſit quoquę aliā ad Antiochenos epiſtolā, aliam itidem ad Origenē, & rurſum aliā contra Demetrium pro Origene: quòd videlicet Origenem, Demetrio bonū ei perhibente teſtimonium, presbiterum crearit. Sed & aliæ eius ad alios circunferun- E tur epiſtolæ. In perſecutione autem ſub Decio, Alexander rurſum ad Pręfecti productus tribunal, cauſam dicendo iudicij periculum ſubiit, graui & propè decrepita ſenectute venerandus: Cæſaréamque ductus, atque ibi aliquandiu in carcere ſeruatus, coronam martyrij reportauit.

Eiuſdem martyrium.

De Origenis in ſacris literis profectu, & de ſextupla ab eo dicta ſcripturarum tranſlatione. Chap. 11.

Origenes Romæ etiā fuit.

ORigenes autem Romanæ vrbis viſendæ, quum ibi Zephyrinus eccleſiam regeret, cupido inceſſit. Vbi quum non ita diu manſiſſet, & inde Alexandriam rediſſet, doctrinę atque inſtitutioni, vt catechiſtes, ibi præfuit: Demetrij rogatu adductus, vt eo maiore ſtudio operi ei incumberet. Quum verò animaduerteret, abſtruſiori ſe ſcripturæ ſenſui ſcrutādo atq; eruendo, ita vt volebat, vacare non poſſe, quòd ne reſpirare quidem liberius ei liceret per eos qui F quotidie à ſole orto ad veſperā vſque ſcholam eius frequentabant: faciendum ſibi putauit, vt tantam multitudinem diuideret: & Heraclam, ex ſectatoribus ſuis præcipuū, virum doctiſſimum, qui in diſciplinis philoſophicis & ſacrarum literarum eruditione plurimum collocauerat ſtudij, ſibi in inſtituendo ſocium & adiutorē aſciſceret. Ita factum, vt primum laborem eorum docendorū, qui fidei elementa nuper aſſequuti eſſent, illi demandaret: ſibi ipſi verò prouinciam eos inſtituēdi qui perfectiores eſſent, diuinárumque doctrinam veluti in habitum deduxiſſent, reſeruaret. Vſque eò autem accuratam ſacrorū oraculorum inquiſitionem & ſtudiū produxit, vt Hebraicam etiam addiſceret linguam, & Hebraicos libros ad prima exemplaria deſcriptos conquireret: inſuper etiā omnes tranſlationes eorum qui ſacras ſcripturas verterunt, & à vulgara interpretatione diſceſſerunt, inueſtigaret: Aquilæ denique, Symmachi, & Theodotionis editiones, ex occultis abſtruſiſque terrę receſſibus, vbi longiſſimo latuerāt tempore, in lucem proferret. Ex quibus omnibus opus quòd ab eo Hexaplum ſiue Sextuplum inſcriptum eſt, compoſuit: Cuius operis quæ vis & ratio ſit, ex ſequentibus intelligitur verbis. Tranſlationes ſacræ ſcripturæ, quæcunque extarēt, collegit. Primam quidem ſeptuaginta interpretum, deinde eorum qui poſt Chriſtum natum fuere, Aquilæ Iudæi cuiuſdā, qui eam Græcè vertit, poſt hunc Symmachi, aliam rurſus Theodotionis, & aliam deinceps innominati atque incerti cuiuſpiam autoris: qui ſanè omnes Hebraici & Græci ſermonis egregiè periti fuēre. Quarum tranſlatio- H num quandam ſe * Nicopoli, quę ſeptētrionem verſus ſita eſt, atque aliam alio loco inueniſſe ſcribit. In Pſalmorum autē Hexaplis, poſt quatuor celebriores editiones non quintam ſolum, ſed & ſextam, atque adeò ſeptimā tranſlationē ſe appoſuiſſe oſtēdit, Hierichunte in dolio, temporibus Antonini Seueri filij, repertas. Haſce igitur interpretationes atque editiones veterum inter ſe compoſitas, atque in vnaquaque pagina vnà cū Hebraici exemplaris annotatione digeſtas, propoſuit. Vnde certus ſcripturæ ſenſus vel diſſenſus certò intellegi queat. Et ſic ille nobis hexapla, ſiue ſextupla reliquit exemplaria: quum quidē antea ſeorſim Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, & Septuaginta interpretum tranſlationem

Idem ſocium ſibi & cooperarium doctrinæ in ſchola Alexandrina aſſumit Heraclam.

Origenes Hebraicè adiſcit.

Tranſlationes ſacrę ſcripturę inquiſiuit.

Opus Bibliorū Hexaplum.

** τῇ πρὸς ἀκτίῳ νικοπόλει. Nice. τῇ πρὸς ἀκτίῳ νικοπόλει. Euſeb. li. 6. ca. 17. Eſt enim ad Actiū promontoriū ab Auguſto Cæſare extructa Nicopolis, aſt etē non longè ab Euxino ſita eiuſdem nominis ciuitas.*

** ἐν τοῖς τετραπλοῖς (?) τετρασσοῖς.*

De Symmacho interprete, & diſcipulis Origenis, cap. 12.

Symmachus interpres Ebionita fuit.

SCiendum porrò, Symmachum interpretem Ebionitarum ſectæ fuiſſe, quæ (ſicuti in ſuperioribus expoſuimus) inopes quaſdam & mendicas opiniones de Chriſto induxit: illum ſcilicet purum eſſe hominem, & ex Ioſeph & Maria principium & ortum ſumpſiſſe, legémque Iudaico more obſeruari oportere confirmans. Edidit quoque Symmachus in ſacrum Matthæi Euangelium commentaria, ex quo hæreſim ſuam aſtruere & ſtabilire videtur. Ea verò commentaria Symmachi vnà cum eiuſdem ſcripturarum verſione, Origenes ſcripſit ſe à quadam fœmina Iuliana recepiſſe: quæ quidem fœmina eos libros ab ipſo autore acceptos, apud ſe reſeruauerit. Interea & Ambroſius quidam hæreſi Valentini admodum infectus, ab Origene conuictus, veritatíque luce mentem illuſtratus, ad ſinceram fidei doctrinam tranſiit. Et B alij verò permulti, quorũ aures oratione doctrináque ſua Origenes permulſerat, vndiquaque ad eum conueniebant, periculũ de perfecta eius doctrina facturi. Atque in iis non pauci quoque ex hæreticis, plerique verò etiã ex viris præclaris & illuſtribus, qui vtramque philoſophiam purè addidiſſent, magno ſtudio ad eum confluebant. Et quos ille idoneos eſſe ad mathematicas diſciplinas percipiendas videbat, eos ad Geometriã, Arithmeticam, aliáſque liberales artes producebat. Inſuper autem & ad philoſophorũ ſectas cognoſcendas inſtruebat, & dogmata eorum illis exponens, & commentarios in res quaſuis edens: ita vt apud philoſophos quoque magnus haberetur. Quod ſi qui eſſent paulo rudiores, eos artes Cyclicas docebat, magnam inde vtilitatem comparari ad ſacram diſciplinarum doctrinam perhibens. Proindéque & ſeipſum ne-C ceſſitate quadam ad prophanas literas diſcendas deſcendiſſe teſtatus eſt. Confirmant hoc qui eo tempore cũ eo claruere philoſophi, in quorum libris multa eius inuenitur mentio. Quandoque etiã illi libros ei ſuos dedicarunt, nõnunquam autem eos iudicio eius ſummiſerunt.

Ambroſium quendam à Valentini errore Origenes ad orthodoxiam perduxit.

plurimi eius ſectatores & diſcipuli.

Eos pro captu cuiuſque in liberalibus etiã artibus exercuit.

Artes eiuſmodi ad Theologicam doctrinam vtiles.

Origenes apud philoſophos etiam magnus habitus

Quæ Porphyrius de ſingulari Origenis in eloquentia & omnis generis artium doctrina ſtudio ſcribat: quæ ipſe quoque Origenes de philoſophicis ſtudiis ſuis commemoret. Cap. 13.

Porphyrius Chriſtianorũ inſectator.

** ἐν σικελίᾳ χαλαστάς. an. li. 6. c. 19.*

ET quid opus eſt aliis? quando & Porphyrius* Siculus, qui plurimum ſtudij ad id contulit, vt in Chriſtianos inueheretur, & literas diuinas perinde atque nihil eſſent, reprehẽderet & aboleret, mentionem infert eorum qui in eis elaborarunt, earúmque ſecretiorem ſenſũ expoſuerunt, quum nihil argumenti & verborũ inopia haberet, quod contra noſtra dogmata D criminando afferret, ad conuicia ſe conuertens, & enarratores eorum carpens, inter eos Origenem, quem in tenera ætate viderat, proſcindere conatur. Qua tamen in re commendationem illius legitimam vel ingratis affert, nunc quidem vera memorando, quum ſcilicet aliud quidem dicere non poſſet: nunc verò mendacia confingendo, vbi ſe latêre & fallere poſſe ſperaret. Siquidem eum vt Chriſtianũ criminatur: rurſum verò quum philoſophicè viuentem deſcribit, admiratur. Verũ quæ de eo commemoret, rectius A ex ipſis verbis intelligentur. Flagitioſæ improbitatis Iudaicarum literarũ non abrogationem, ſed ſolutionem quidem ſe inuenturos ſperantes, magna animorum alacritate ad expoſitiones & enarrationes ſe contulerunt, abſurdas illas ineptas, & ſcripturis ipſis minimè congruentes, & non tam defenſionẽ peregrinæ diſciplinæ, quã quæſtum & laudem autoribus ipſis afferentes. Magno enim faſtu, apud Moſem, pleraque obſcurè dicta, atque ænigmata prorſus eſſe, præ ſe ferentes: & diuinorum oraculorum, quæ arcanorum ſenſuum & myſteriorum ſint plena, autoritatem eis tribuentes, iudicio eorũ arrogantiæ præſtigiis faſcinato, enarrationes eiuſcemodi inſtituunt. Et paulo pòſt. Huius verò abſurditatis autor eſt Origenes, in quẽ ego adoleſcentulus admodũ incidi, magna tum gloria virum: ſicuti etiamnum magnũ eius eſt propter ea quæ poſt ſe reliquit librorum monumenta, apud eos B præcipuè qui talia docent homines, nomẽ. Quũ enim Ammonij, qui ætate noſtra in maximo fuit precio, auditor eſſet, plurimùm in eloquentia & diſciplinis omnibus apud eum magiſtrum eſt progreſſus: viuendi autem inſtituto, contrariam illi ſecutus eſt viam. Ammonius namque Chriſtianus, & à Chriſtianis parentibus educatus, poſtquam ſapere cœpit, philoſophiámque attigit, illico ad legitimam viuendi rationem ſe contulit. Origenes autem Græcus & Græcis eruditus diſciplinis, animum ad barbaram appulit temeritatẽ, in qua ſeipſum * doctrinámq; ſuam ad quæſtum expoſuit: Chriſtianè quidem ille & legitimè ex inſtituto profeſſionis eius viuens; in perſuaſione autem religionis atque in ſtudiis lucubrationibúſque ſuis Græcos conſectans, & Græcorum dogmata peregrinis ſubiiciens fabulis. Semper enim verſatus eſt C in Platone, Numenio, Cronio, Apollophane, Lõgino, Moderato, Nicomacho. Plurimum etiam operæ in eorum libris poſuit, qui inter Pythagoricos excellunt. Vſus quoque eſt Chæremonis Stoici & Cornuti libris, ex quibus allegoricum eorũ quæ apud Græcos ſunt myſteriorum enarrandi morẽ didicit, & ſcripturis Iudaicis accommodauit. Hæc Porphyrius, in tertio eorum quos contra Chriſtianos ſcripſit librorum, refert. In quibus ea quidem quæ de multiiuga viri eruditione commemorauit, vera ſunt: alià verò apertiſſimè mentitur. Quid enim ille, more ſycophãtæ, non comminiſceretur, qui cõtra Chriſtianos ita eſt debacchatus? Auſus quippe eſt, Origenem affirmare à Græcorum ſuperſtitione transfugiſſe: Ammonium verò contra à veræ pietatis inſtituto ad peregrinã religionem tranſiiſſe: quum Origeni Chriſtiana profeſſio D patria prorſus fuerit, ſicut de eo ſtatim à principio retulimus: Ammonius autem ad extremum vſque ſpiritum conſtanter perſuaſionem fidei in Chriſtum retinuerit. Quemadmodum id lucubrationes eius quibus magnam laudem & gloriam eſt conſequutus, manifeſtò teſtantur, præcipuè verò commentarius eius, qui de Moſe & Ieſu conſonantia inſcriptus eſt: ac deinde alij, qui eiuſdẽ generis apud ſtudioſos aſſeruantur. Atque hæc propterea adduxi, vt ſimul & ſycophantiam calumniatoris refellerem, & quantus in externis diſciplinis Origenes fuerit oſtende-

Verba eius de Origene.

Ammonius Origenis præceptor.

** τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἕξιν ἐκκαπηλεύων*

Exiguntur ad veritatis examen verba impij.

Ammonij ſcripta.

rem. Quo nomine, qood ſcilicet nimium in eas operæ & ſtudij collocatet, quum à nonullis reprehenſos eſſet, talibus ad eos in quadam epiſtola vſus eſt verbis. Poſteaquam totus diuinarum literarum doctrinę incubui, famáqne de iudicio ac ſtudio meo increbuit, proindéque frequenter ad me aduenerunt, nunc quidẽ hæretici, oũc autẽ Græcarum litetarũ ſtudioſi, & philoſophi in primis viſum mihi eſt, & hæreticorũ dogmata & philoſophorũ, quæ ſe de veritare afferre poſſe centur, placita perſcrutari. Qua in re imitati ſumus, qui nos præcedens multis plurimum attulit vtilitatis, Pantænum, noo parum artibus profanis inſtructum: qui nunc io ordine eſt Alexandrinorũ presbyrerorũ, Heraclam, qoem ego operam talibus literis nauentem apud philoſophiæ magiſtrum teperi: quũ quidem quinque annis ille prius ſectarot philoſophi eius fuiſſet, quàm ego diſciplinis talibus vacare inciperem. Quam ob cauſam quũ antea communi veſtitu vſus fuiſſe, eo depoſitio, poſtea philoſohi habitum ſumpſit, quẽ etiã ad hunc vſque diem gerit. Hæc de ſtudio Gręcarum artium ſuo Origenes refert.

Quo conſilio Origenes philoſophicas & prophanas literas magno ſtudio ſit conſectatus.

Heraclas presbyter philoſophicum habitum geſſit.

Quòd in Arabiam Origenes quoque venerit, & quòd Cæſareæ nondum presbyter ſacras literas publicè in eccleſia exponendo tractarit. Cap. 14.

POrrò qoũ ex Arabia litęte venirent, vt verbi doctrinam cum principe regionis eius communicaret, profectus eſt eò ea ipſa de caoſa. Sed non diu ibi morarus, Alexandriam rediit. Atqoe inde rurſus propter motus bellicos ſecedeos, Ægyptúmque indem propter amorũ diſcrimeo ſuſpectam habens, in Pelęſtinam ſe recepit. Ibi quum Cæſareę degeret, epiſcopi Palæſtini legatione quoque ad eũ miſſa, ei permiſere, vt de ſacris literis diſſereret, & publicè eas in eccleſia io terpretaretur, quanuis oondũ presbyreri honorem eſſet conſequotus. Id quod cõprobatur ex ſcriptis eis, quæ Demetrius malè erga Origenẽ affectus, vt paulo antè meminimos, epiſcopis Palęſtinis miſit. in quibus ſcriptis, prętet alia, illud erat: Nuoquã antè auditum, nonqoam factum eſſe, vt præſentibus Epiſcopis laici cõcionarentur. Quaproptet illi, & potiſſimũ Alexãder Hieroſolymitanus & Theoctiſtus Cęſarienſis antiſtites defentionẽ eius rei ad eũ ſcripſetunt, non vera illũ dicere aſſeuerãtens. Vbi enim, inquiũt, reperiuntur idonei homines, qui doctrina ſua prodeſſe frattibus poſſior, ſi illi ſanctorũ epiſcoporũ iuſſu & permiſſione per cobortationes ad populum verba faciant, id offendiculo nõ eſt: ſicuti apud Larãdos Euelpis à Neone, Iconij Paulinus à Celſo, Syoadę Theodorus ab Attico, omnibus illis beatis frartibus inuitati fecerũt. Veriſi mile autem eſt in aliis quoq; locis, quod nos ignotamus, itidem eſſe factũ. Tanto in honore Origenes oon ſolum apud ciues & prouinciales ſuos, ſed etiam apud externos epiſcopos fuit. Cæterùm qnum ei aliquando Demetrius ſcripſiſſet, Alexandriam reuerſus, docendi ibi munus labotémque ſolitum obiuit. Sed enim ad ea vſqoe tempora quamplurimi alii eloqueotia & doctrina viri clari flotuere, quorum, ſcripta & epiſtolas in bibliotheca apud Æliam, ad ætatem ſuam conſeruatas eſſe, Eoſebius Pãphili memoriæ prodidit: vode ſibi argumentum & materiam eccleſiaſticæ hiſtoriæ componendæ ſuppeditatam eſſe ait. Eam bibliothecam idem refert inſtructam eſſe ab Alexandro, qui ibi vnà cum Narciſſo, ex diuino reſponſo, epiſcopalem adminiſtrauit prouinciam.

Origenes in Arabia verſatur.

Item in Palæſtina.

Ibi ab epiſcopis rogatus nõdum presbyter ſacras literas in eccleſia docuit.

Defenſio eius rei.

Origenes Alexandriam ad munus ſuũ obeundum reuerſus.

Multi eo tempore docti & eloquẽtes viri

Bibliotheca inſignis Hieroſolymis ab Alexandro inſtituta.

De Beryllo Boſtrẽſi. De Ambroſio: & quę Origenes ſcripta ſacrarũ literarum Alexandria expoſuerit. Cap. 15.

VEtùm enimuerò qoum permulti libris edendis eniterent, plurimáque eccleſiæ cõponerent monumenta, in quibus contra hæreſes maximè decertarunt: inter quos etiam Beryllus Boſtrenſis Arabs qui elegantia vtiliáque ſcripta poſt ſe reliquit, & * Hippolitus Portuenſis epiſcopus, & Caius, ſcriptores eccleſiaſtici fuere, quorum antea qooque nobis facta eſt mentio: Origenes etiã ipſe ad enarrationes ſcripturę cõponendas animũ contulit, Ambroſio quodam eum ad id ſtudij & laboris excitãte. qui ſanè non admonitionibus verborum & cohortationibus tantum eſt vſus, ſed liberaliter etiam ſumptus congruentéſque impenſas ei ſuppeditauit. Septem etenim ei attribuit * celeres notarios, qui certis deſignatis horis, io ſcribendi opera ſibi inuicem ſuccedebant. Ad hos totidem addidit alios, qui dictata illius * formis pulchrioribus in libris accuratè deſcriberent. Aderant etiã puellæ in ſcribendo probè exercitatæ, quibus omnibus Ambroſius ex facultatibus ſuis quotidie abundè ſumptus præbuit. Quinetiam aliis pluribus modis ille alacritatem viri, in tali diuinarũ literarũ ſtudio, ſedulò auxit, vt libentius proli xiúſque, ſic inuitatus, in editionem cõmentariorum ſuorũ incumberet. Æqoum autem eſſe puto, quæ ſtudiorum ſuorum monumenta reliquerit, in præſentia recenſere. Alexandriæ quidem conſcripſiſſe dicitur io Euangeliũ Ioannis libtos ſex. † In totom Eoangelium, libros viginti duos. In nono autem eorũ quos in Geneſim ſcripſitt libro (duodecim autem edidit) eos qui nooum præceſſerunt, Alexandriæ etiam commentatum ſe eſſe dicit, ſicuti & expoſitiones in vigintiquinque primos Pſalmos. Præterea in Threnos romos nouem: in quibus duorum librorum de reſurrectione mentionẽ facit Libros itidem de principiis, & quos inſcripſit ςρωματεῖς, ſeu contexta (ſunt autẽ decem) Alexandrię quoque compoſuit. In enarratione autem primi Pſalmi, numerum ſacrorum librorũ veteris teſtamenti hiſce verbis recenſet.

Beryllus Boſtrẽſis ſcriptor eccleſiaſticus.

* ἱππόυλος ἑτέρας τινὸς ἐκκλησίας, αὐτὸς ἐπίσκοπος παροικίας. *Euſe. lib. 9. ca. 21.*

Origenes commentarios in Sacram ſcripturam edit, Ambroſio ei notarios et ſumptus ſuppeditante.

* ταχύγραφοι, καλλίγραφοι.

Eiuſdem ſcripta.

† εἰς ὅλον τὸ εὐαγγέλιον *Niceph.* εἰς τὸ πᾶν εὐαγγέλιον, *Suid.* εἰς τὸ πᾶν εὐαγγέλιον αὐτὸ δὴ τοῦτο, *Euſeb. lib. 9. cap. 24. Vbi in ſexto in Ioannẽ commentario, quinque Alexandriæ eum edidiſſe, qui ſextum præceſſerunt, & in totum Ioannis Euangelium tantummodo 22. tomos in manus hominum perueniſſe dicitur.*

Quomodo ipſe Teſtamentariarũ ſiue Canonicarũ Veteris & Noui teſtamenti ſcripturarũ meminerit. Cap. 16

SCire peropos eſt, teſtamentarios libros, vt Hebræi tradideruot, eſſe viginti duos, ita vt is numerus cum elemeotis literarum eorum conueniat. Deinde infert. Sunt autem apud Hebręos viginti duo libri iſti. Qui apud nos ioſcriptus eſt Geneſis, apud eos à priocipio titulũ habet, Bereſith, quod eſt, in principio. Exodus, Velle ſemoth: boc eſt, Hæc nomina. Leuiticus,

Vaicra

Vaicra: hoc eſt, Vocauit autẽ. Numeri, Vaiedaber: hoc eſt, Locutus eſt. Deuteronomium, Ellehaddebarim: hoc eſt, Hæc ſunt verba. Ieſus filius Naue, Iehoſua Bẽ Nun: hoc eſt, Ieſus filius Nun. Iudicũ, Sophtim. Ruth, apud ipſos Ioſaphatim. Regum. Melachim primus & Secũdus, ſiue Samuel: hoc eſt, à Deo vocatus. Regũ, Melachim tertius & quartus, ſeu regnum Dauid. Paralipoménωn primus & ſecundus, Dibræ haiamin: hoc eſt, ſermones dierum. Eſdrę primus & ſecundus, Eſdras: hoc eſt, auxiliator. Liber Pſalmorum, Sphartbelim. Prouerbia Salomonis, Misle. Eccleſiaſtes, Coheleth. Canticũ canticorum, non autem (vt quidã putant) Cantica canticorum, Siraſitim. Eſaias, Hieremias cũ Threnis & epiſtola, Daniel, Ezechiel. Duodecim prophetarũ liber, Thereaſar, Iob, Eſther. Præter hos ſunt libri Macchabæorum, qui apud eos inſcribuntur, Sarbeth Sabanaiel. Atque hæc in eo quem diximus commentário expouit. In primo autem in Euangelium ſecundũ Matthæum libro, eccleſiaſticum ſeruans canonem, quatuor tantummodò Euangelia ſe noſſe, ſic quodámodo teſtatur: Vt quidẽ ex traditione dedici de quatuor Euangelijs, ſola ea ſunt certæ autoritatis, & irrefragabilia in eccleſia Dei quæ eſt ſub cœlo. Primũ ſcriptum eſt ab olim publicano, poſtea verò Apoſtolo Ieſu Christi, Matthæo, & fidelibus Iudæis ſermone Iudaico traditum. Secundũ à Marco, ſicuti à Petro illi eſt dictatũ, quem is in Catholica epiſtola ſua eam ob cauſam filium agnoſcit, inquiẽs: Salutat vos in Babylone electa, & Marcus filius meus. Tertium ſecundum Lucã à Paulo laudatum eſt Euangelium, quod is gentibus ſcribi curauit. His acceſſit, id quod ſecundũ Ioannem eſt. In quinto porrò in Euangeliũ Ioannis Enarrationum libro hæc etiam de epiſtolis Apoſtolicis refert: Qui verò dignus iudicatus eſt miniſter fieri noui teſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus, Paulus, qui curſus Euangelij ab Hieruſalem & circumcirca vſq; ad Illyricum abſoluit, nõ ad omnes quas docuit, etiã ſcripſit eccleſias. Ad quas autẽ ſcripſit, perpaucis vſus eſt verſib. At Petrus, †ſuper quo ædificatur Chriſti eccleſia, aduerſus quam neque inferorum portę pręualent, vnam citra controuerſiam reliquit epiſtolam. Verùm ſit eius etiam altera, quæ tamen in dubiũ vocatur. Quid verò de eo dicendum, qui ſupra pect..s Ieſu recubuit, Ioãne? qui Euangelium vnũ ad poſteros tranſmiſit, tot ſe edere poſſe profeſſus, quot vniuerſus nõ caperet mundus. Scripſit quoque Apocalypſim, iuſſus tacere & non ſcribere ſeptem tonitruũ voces. Reliquit idem admodũ paucorum verſuũ epiſtolam: ſed ſit eius & ſecunda, atque etiam tertia, quas non omnes germanas eſſe putant, & vtraque centũ verſus non excedit. Ad hæc de epiſtola ad Hebręos, in eiuſdem homiliis hæc refert: Stylus & eloquutio epiſtolę ad Hebræos inſcriptæ, non redolet genuinum & rudiorẽ Apoſtoli ductum: qui ſeipſum rudẽ eſſe profeſſus eſt ſermone, hoc eſt, eloquutione. At epiſtola ea verborum compoſitione maiorẽ habet Gręci ſermonis venuſtatem. Id ſanè, quicunque de eloquutionum differentiis iudicare poteſt, profitebitur. Rurſum, quòd ſententiæ eiuſdẽ epiſtolæ admirandæ prorſus ſint, & à ſcriptis eis quæ ex profeſſo

Noui Teſtamenti libri.

† ἐφ' ᾧ οἰκοδομεῖται ἡ Χριστοῦ ἐκκλησία. *Euſeb. lib. 6. ca. 25.*

De epiſtola ad Hebræos.

A Apoſtolica habẽtur, minimè ſecundæ, & id qui attentè in Apoſtolica lectione eſt verſatus, non negabit. Deinde illa ſubiungit. Ego quidẽ iudicium meũ declarans dixerim, ſententias prorſus Apoſtoli eſſe: eloquutionẽ autem & contextum alicuius qui Apoſtolica dicta memoriæ gratia in ſcriptũ retulerit, & verba magiſtri in cõmentariũ annotans redegerit. Itaque ſi quæ eccleſia epiſtolam eam pro Paulina habet, meritò ea iſto nomine benè audiat. Non fruſtrà enim veteres eam Paulo adſcripſere. Qui verò autor eius ſcripti ſit, ſolus id certè nouit Deus. At enim quę ad nos peruenit memoria rerũ, partim à Clemente Romano epiſcopo, partim à Luca qui Euangelium & apoſtolorũ acta ſcripſit, editam eſſe tradit. Atque hęc quidẽ Origenes Alexandriæ compoſuit. Quæ verò in Palęſtina aut alibi verſatus, lucubrans ediderit, paulo pòſt recenſebimus.

De Mammæa imperatoris Alexandri matre. Cap. 17.

B POſt Antoninum, *a* qui annos ſex & menſes ſex Romanæ rei præfuit, Macrinus *b* eam adminiſtrauit: qui nondum integro exacto anno extinctus, alteri Antonino imperij ſummã, quatuor tantùm annos retinendam reliquit. Cuius ſucceſſor imperator Alexander fuit. Huius Alexandri mater Mãmæa nomine, celebritate famæ Origenis permota, explorare atque cognoſcere in diuinis rebus ab omnibus laudatã cognitionem & prudentiã eius (piè enim diuina colebat, moribúſque, ſi quę alia, & ipſa maximè caſtis & modeſtis erat) cupiens, quũ Antiochię eſſet, virum eò ad ſe honeſto militaris manus ſatellitio & comitatu accerſiuit. Ille ſatis diu mãſit *c*. Quũque eam doctrina ſua, ita vt par erat, ad diuini verbi Chriſtianæque diſciplinę amorẽ excitaſſet, eidémque Dei in rebus omnibus ſibi conceſſam gratiam exhibuiſſet, ad conſuetũ ſibi inde C ſcholæ ſuæ laborem eſt reuerſus.

a Antoninus Caracalla à veſte talari Gallica, quã militi et populo dedit, ſic dictus, fratrem Getam Cæſarem in ſinu matris occidit, & nouercam Iuliã vxorẽ duxit.

b Opilius Macrinus, Antoninus Heliogabalus, Aurel. Alexander ſeuerus, imperatores Romani.

c Origenes Antiochiæ cum Mammæa fuit.

Vt in Palæſtina Origenes ad presbyteri honorem ſit euectus, & qui ſucceſſores eius in ſchola Alexandrina fuerint. Cap. 18.

HVius imperatoris temporibus, eccleſiaſticis quibuſdam laboribus flagitantibus, *a* in Græciam tranſmiſſurus Origenes Palæſtinam adiit: eccleſiaſticóque ibi presbyterij honore, per impoſitionem manuum eius loci epiſcoporum, Alexandro autore, Cæſareę Philippi ornatur *b*. Verùm quę ſimultas ea de cauſa inter eccleſiarũ antiſtites ſit exorta, & quantum operę atq; laboris ipſe viuida adhuc ętate in ſacras literas collocauerit, quòd alterius ſint hiſtoriæ atq; lucubrationis, ex aliis ſcriptoribus cognoſcere volẽtibus petere permittimus. Quũ autẽ Alexandria diſcẽdens, in Palęſtinã ſe cõferret Origenes, D duodecimo imperij *c* Alexandri anno *d* Hera-

a Conuincendorum hæreticorum gratia: Rufin.

b Idẽ Cæſarea Palæſtinæ, cũ magna quorũdam inuidia presbiter ordinatus.

c Imperator iſte Aurelius Alexander ſeuerus doctiſſimos integerrimoſque viros, Papinianũ virũ ſanctiſſimũ diſcipulos à conſiliis habuit, eóſque plurimos, Lãprid. Eorum reſponſis libri pandectarũ iuris ciuilis referti ſunt. Tutorem habuit Domitium Vlpianum iuriſconſultum. Bello autẽ Germanico in tumultu militari vnà cũ matre Mammæa, non longè à Maguntia, ad oppidũ Vicelium, ſiue Veſaniã (Veſalia hodie dicitur) cæſus eſt: vbi quoq; mater eius iacet ſepulta. d Heraclas Alexandriæ in ſchola Theologica Origenis ſucceſſor.

clam ſcholę ſuæ, in qua diuinũ docuerat verbũ, ſucceſſorẽ reliquit. Qui non diu ſacrę ibi doctrinæ præfuit. Breui enim Demetrius epiſcopus Alexandrinus, quum quadraginta tribus annis munus eccleſiaſticũ ritè adminiſtraſſet, deceſſit: cuius locũ in epiſcopatu eo Heraclas recepit. Dionyſius autẽ, qui poſtea Heraclę in epiſcopali dignitate ſucceſſit, tũ quoque pro eo ſcholæ ſacræ Catechiſtes eſt creatus, quinto ab ipſo Pantęno ſucceſſionis ordine, loco. Pantænus enim primus fuerat: poſt eũ Clemẽs presbyter, contextor ille, ſecundus: Origenes, tertius: Heraclas, quartus: quintus, Dionyſius: & poſt eum ſextus Athenodorus. de quo paulo pòſt dicemus.

Heraclas epiſcopus Alexandrinus.

Dionyſius Heracla in ſcholæ adminiſtranda ſucceſſor.

Quot ſacræ ſcripturæ libros in Palæſtina ſit interpretatus & de aliis eiuſdem libris. Cap. .19.

a Opera Origenis in Palæſtina edita.

PORrò a in Palæſtina quum Origenes eſſet, lucubrationes in Eſaiam & in Ezechielem F compoſuit. Quas in partem tertiã Eſaiæ, vſque ad viſionẽ quadrupedũ in ſolitudine, ſcripſit, triginta tomis abſoluit. In Ezechielem autem, quinque & viginti. Porrò in Canticum canticorum ad quintũ vſque tum progreſſus eſt commentariũ: qui quidẽ omnes decẽ ſunt numero. Profeſſione autem fidei noſtræ magis ac magis, ita vt conueniebat, incrementa ſua capiente b, quum iam ſexageſimũ Origenes egreſſus eſſet annum, maximámque ſibi & expeditiſſimam ex diutina meditatione & aſſuetudine comparaſſet eruditionẽ, docendi atque diſſerendi virtute ad ſummũ progreſſi, quæ in medium proferebat præcepta & documenta, quod antea non permiſerat, celeribus notariis excipienda dictauit. Quo tempore etiam contra Celſum Epicureũ, G qui maximo ſtudio in diuinã doctrinam inuectus fuerat, præclarus illos conſcripſit libros. Quinque verò alios in Euangelium ſecundum Matthæum, alios itẽ plures in duodecim Prophetas. Eſt etiam in manibus hominũ ad imperatorem Philippum epiſtola: & præterea ad Seueram coniugẽ eius data altera: & ad alios quoſdam aliæ. Scripſit etiam ad Fabianum eccleſiæ Romanę epiſcopum, & ad multos alios aliarum eccleſiarum Antiſtites: quæ omnia rectam fidei profeſſionem docent. c In perſequutione autem ſub Maximino Cæſare: maximum enim is, odio eius qui eũ præceſſerat, Alexandri imperatoris, qui magna fuit in Chriſtianos beneuolẽtia, om-

b Idem dictare primum tachygraphis cœpit ſexageſimũ egreſſus annũ. Supra cap. 15. eod.

c Per ſequutio chriſtianorum ſub illo Maximino.

Alexander in Larario, hoc eſt domeſtico ſacello Abrahami & Chriſti Seruatoris ſtatuas habuit.

Alexãder Seuerus Chriſtianos eſſe paſſus eſt. Chriſto templum facere voluit, cúmque inter deos recipere. Quod & Adrianus cogitaſſe fertur, qui templa in omnibus ciuitatibus ſine ſimulachris iuſſerat fieri: quæ hodie idcirco, quia non habent numina, dicuntur Adriani, quæ ille adparaſſe dicebatur. Sed prohibitus eſt ab his, qui conſulentes ſacra, repererant omnes chriſtianos futuros, ſi id optato eueniſſet, & tẽpla reliqua deſerenda. Alexãd. Seuerus ſententiam illam chriſtianã, Quod tibi non vis, alteri ne feceris: vſque adeò dilexit, vt & in palatio, & in publicis perſcribi iuberet. Nomina eorum quos publicis præficiebat muniis, proponebat, hortans populum: vt ſi quis quid haberet criminis, probaret manifeſtis verbis: ſi non probaſſet, pœnam capitis ſubiret. Dicebátque graue eſſe, cùm id chriſtiani facerent in prædicandis ſacerdotibus qui ordinandi ſunt, non fieri in prouinciarum rectoribus, quibus & fortunæ hominum committerentur, & capita. Ael. Lamprid.

E néſque ferè in aula ſua noſtræ profeſſionis familiares & miniſtros habuit, contra nos excitauit tumultũ: potiſſimúmque in eccleſiarum rectores, veluti doctrinæ Euangelicæ autores, in quos ſolos capitalibus ſuppliciis ſæuire iuſsit, eſt debacchatus. Eo itaque tempore præclaram illam orationem, qua ad martyrium cohortatur, compoſuit, eámque d Ambroſio & Protocteto Cæſarienſibus presbyteris inſcripſit. magna enim eis ſolicitudo & anxietas propter perſequutionis eius vehementiam inceſſerat. In qua oratione ambo illi rationes explicatas habuerunt, vt fortiter in martyrij ſtadio certamen pro Chriſto ſuſtinerent atque perferrent. Sed quid opus eſt certum ſcriptorum eius viri numerum inire, quum ea res peculiari indiget ocio & labore? Atqui Euſebius Pamphili, Pamphilum ipſum martyrem dignis proſequens laudibus, ſummúmque eius in rebus diuinis ſtudiũ celebrans, e nomenclaturam & tabellas eum Origenis aliorúmque eccleſiaſticorum ſcriptorum monumentorum in bibliotheca ſua repoſitorum, ſex libellis explicuiſſe ſcribit, in quo ſcripto de epiſtolis quoque eius Euſebius hæc refert: Quarum, inquit, quaſcunque apud plures variis in locis ſparſim ſeruatas conquirere potui, ſingillatim in tomos ſuos digeſtas, vt ne interciderent, ſupra centũ collegi. Reperiaſ quoque librorum eius catalogũ in ſexto libro eius, quam pro viro eo ſcripſimus, Apologiæ.

d Ambroſius & Protoctetus Cæſarienſes presbyteri, martyres.

Pamphilus martyr.

e apud Suid. ſcriptum eſt, Origenem propterea quòd tam multos compoſuerit libros, σύντακτην vocatum eſſe, quaſi dicas compoſitorem: quæ ei rei cauſa hallucinandi, vt mihi videtur, erraret fuit.

Quinam de aliis eius diſcipulis, tũ de Gregorio in miraculis edendis claro: & quanto in precio Origenes apud magnos ea tempeſtate epiſcopos fuerit. Cap. .20.

G MVltos verò etiam Cæſareæ Peleſtinę docens a Origenes habuit diſcipulos, nõ incolarum modò, ſed aduenarum quoque, qui patriæ dulcedinem, doctrinę conſuetudiníque eius viri poſthabuere. Inter quos pręclariores fuere Theodorus, qui in Palæſtina cum magna gloria ſacerdotio eſt functus: & Athenodorus atque huius frater Theodorus, qui etiam Gregorius, atque inſuper † mirificus eſt cognominatus. De quo, loco ſuo dicemus: nã poſtea epiſcopatũ Neocæſareæ in Ponto geſſit. His Grę carum & Latinarum diſciplinarum maximè ſtudioſis, omnémque in eis operam ponentibus, quum Origenes verioris philoſophiæ venuſtatem ac pulchritudinẽ oſtẽdiſſet, facilè perſuaſit, vt cum ingenti deſiderio priora ſtudia ſua meliore doctrina cõmutarent. ij quinquennio ſolo opera in ſacris literis apud eũ nauata, tantũ pro- H fecerunt, vt eis ambobus adhuc iuuenibus regendarũ in Ponto eccleſiarũ cura rectè demandaretur. Vnà cũ his etiã Dionyſius fuit, qui Alexãdrię non ſolùm diuinã ſcholã Catechiſtes, ſed etiã eccleſiã Epiſcopus rexit. Tanta ſcilicet Origeni diſciplinis tradendis inerat facilitas & elegãtia, tantúmq; celebris eius fama pleroſque ad ſpectandã doctrinam & ſapientiã eius pertrahebat. Nec tantùm qui ſtudioſi eſſent dicendi, aliarúmque artium, verum etiam qui pręclarum iam in eis nomen erant cõſequi, ad eum veniebant. Firmilianus quoque Cæſareæ Cappadocum epiſcopus, tanti hominem fecit, vt aliquando internunciũ ad eum miſerit, per quem eum ad ſe, eccleſiarum ſuarum emolumenti cauſa inuitaret. Cęterùm quum ille morarum ſubinde cauſas

Diſcipuli Origenis in Palæſtina: Theodorus Palæſtinus, Athenodorus, & frater eius Gregorius Miraculus Theodorus Peleſtinus apud Euſeb. nõ recenſetur. † Θαυματουργός

Dionyſius Alexãdrinus.

Firmilianus Cappadox

as ue&cteret, ipſe in Iudęam profectus, atque ibi aliquandiu cũ illo verſatus: tandẽ multo quàm antea fuerat, ſacrarum literarũ peritior ad ſuos redut. Sed & Alexander Hieroſolymorum & Theoctiſtus Cæſareæ Palæſtinę epiſcopi, ſemper ſerè ibi cum eu vt magiſtro, qui in ſacris doctrinis maior quàm humana natura fert, eſſet, fuere, operam ei nauantes: & propalàm, quę vel ad eccleſiaſticam doctrinam, vel ſacrarum literarũ interpretationẽ pertinerent, ei cõcedeutes.

Alexander Hieroſolymitanus. Theoctiſtus Cæſarienſis.

De ſcriptore Iulio Africano, librîſque eiuſdem.

Cap. 21.

EOdem tempore cum Origene etiã *a* Iulium Aphricanum vixiſſe, hiſtoriæ tradunt: qui & illins fuerit ſectator, & diligens annalium ſcriptor, quos libris quinque eſt complexus. In eis porrò ſcribit, ſe præclara fama *b* Heraclæ excitum profectionem Alexandrinam ſuſcepiſſe. B Aphricanus iſte librorum eorum qui inſcribuntur Ceſti, autor perhibetur. Dedit is quoque ad Origenem epiſtolam, in, *c* qua hiſtoriam Suſannæ, veluti adulteriuum ſcriptũ, ex Danielẽ reiicit. Ad quem reſcribens Origenes, eam nou illegitimam, ſed germanam potius eſſe ſcripturam, quę ſcilicet plurimùm afferat vtilitatis, oſtendit. Circunfertur & alia Aphricani ad Ariſtidẽ epiſtola, de ea quæ videtur eſſe, quum uon ſit, *d* diſſonãria genealogiæ Chriſti apud Matthęum & Lucam: iu qua, ex hiſtoria quadam, quam à veteribus acceperat, Euangeliſtas magis inter ſe conſentire, quàm diſſonantiam aliquam apud eos eſſe, probat. Eam volumini huic noſtro, loco ſuo, in primo Tomo inſeruimus. *e* Atque hęc quidem Origenis gloria apud omnes fuit, hoc ipſius in ſacris diſciplinis ſtudium in hac quoque Epiſcoporum fuit admiratione, quibus eiſdem etiam vſus eſt diſcipulis. Quantus autem eidem fuerit ardor, contra eos qui peruerſa & peregrina induxerũt dogmata, deinceps oſtendere pergemus.

a Iulius Aphricanus. b Forte hic pro Heracla legendum Origenis. De Ceſtorum libris Suidas in dictione. Κεστοὶ ſcripta Aphricani. c De hiſtoria Suſanna. d Concordantia genealogia Chriſti apud Matthæum & Lucam. e Origenes egregius hæreticorum confutator.

De Berylli errore, & reſipiſcentia.

Cap. 22.

BEryllus, quem paulo antè Boſtrenſem in Arabia diximus fuiſſe epiſcopum, nouas quaſdam, & ab eccleſiaſtico Canone alienas protulit opiniones. Aſſeruit nanque Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum uon prius † propriam eſſentiæ ſubſiſtẽtiam habuiſſe, quàm ad nos venerit: ueque propriam obtiuuiſſe diuiuitatem, ſolam autem paternam ſubſiſtentiam & Deita- D tem in eo apud nos verſante extitiſſe. De nouo hoc & maligno dogmate, multi cum homine eccleſiarum antiſtites per diſputationes congreſſi, auertere ab eo tam impiam ſententiam ſunt conati. Verùm ille quã ſemel concepiſſet pertinaciter retinuit opinionem. Poſteaquàm autẽ à multis excitatus, ad eum clariſſimus peruenit Origenes, primùm ſermone cum eo collato, quænã haberet, quæve doceret dogmatá; ab eo quæſiuit. Vt verò rem omnẽ ſatis cognouit, firmis atque irrefragabilibus argumẽtis eum nõ rectè ſentire conuicit: & vix tandẽ demonſtrationibus certis perſuaſum, ſenſim & humaniter A cum eo agens, ad ſincera veritatis reduxit doctriná, priſtinúmque ei ſanæ ſententiæ reſtituit habitum. Monumenta Synodi epiſcoporũ propter Beryllum coactę, longo tẽpore ſunt aſſeruata, quę ipſius atq; Origenis quęſtiones ſimul & ſoluuones ordine continent. Hæc de Berylli reſipiſcentia.

Erroneum Berylli Boſtrenſis epiſcopi de ſubſiſtentia & diuinitate Chriſti dogma. † ἰδίας ὑποστάσεως [marginal Greek as printed: ἰπόςασιν ἰδίας] *Per Origenẽ is ad veram doctrinam reductus.*

De hæreſi in Arabia exorta, eorum qui animas mortales eſſe aſſeuerant.

Cap. 23.

QVa tẽpeſtate alij quoque in Arabia extiterunt, qui adulterinis opinionibus eccleſiã turbarunt: animã hominis ipſam vnà cum corpore in præſentia mori atque interire, & aliquãdo tandẽ in reſurrectionẽ futura, vnà cum corpore ſuo reuicturã eſſe, ac de cętero ad immortalitatem conſeruatum iri arbitrantes. Hęc quũ B illi ſic per inaniloquentiam iactarent, conuentus epiſcoporum ſunt acti: in quibus quum efficere nihil poſſeut, Origeues eſt euocatus. Atq; ille nulla interpoſita mora affuit. Et verbis hinc & inde factis, quęſtionéque in medium propoſita, ita ibi vir ille diſſeruit, eáq; ex ſcripturis in conſeſſu illo attulit argumenta, vt aduerſarij deinde quod contrà proferrent, non haberent. Itaque ſtatim ita ſunt conuerſi, vt ſe ipſos erroris condemnarent, pœnáſque à ſe ipſi exigerent.

Arabum hæreſis de animarum mortalitate. Eam quoque Origenes redarguit.

De hæreſi Helceſaitarum.

Cap. 24.

POſt has alia illis longè pernicioſior, Helceſae quodam autore, exorta eſt hæreſis: quæ prius eſt extincta, Origene aquis eam repeurè ex ſcripturarum torrentibus hauſtis obruente, C quàm in apertum maligni ſpiritus auris exuſcitata prodiret. Helceſaitæ nanque iſti vndecunque fabulis collectis, portentoſum ſibi quendam compoſuêre errorem. Et quidem de rerum omnium principio nobiſcũ conſentiunt. vnum ſiquidem & ipſi rerum omnium conditorem aſſerunt: non vnum autem Chriſtum, ſed plures & diuerſos. Ac vnum quidem ſurſum eſſe, alium autem deorſum: quem in multis antea inhabitaſſe, deinde verò etiam in Mariæ filio Ieſu incoluiſſe dicunt. Ieſum verò aliquando ex Deo eſſe, aliquãdo matrẽ habuiſſe virginem referunt: nõnunquam autẽ ne hoc quidẽ aiunt. Spiritum porrò ipſum quoq; trãſcorporari, atq; in diuerſa ingredi corpora, & vnoquoque tẽpore variè exhiberi ſentiunt. Vtuntur inuocationibus atq; incantamentis dęmonũ, atque item baptiſmis * in elementorũ profeſſione. Aſtrologiã & Ma- D thematicum errorem complectuntur, prognoſticos & ariolos ſe nominates. Diuum Apoſtolum, eiúſque ſcripta, inducunt prorſus & abolent. *a* Librum quendem, quem ipſi compoſuere, de cœlo delapſum eſſe prodigioſè iactitant. Quod ſi quis dignus inuẽtus ſit vt eum audiat, eum aliam quam Chriſtus dederit, peccatorum conſequi remiſſionem. Aduerſus hanc & *b* Alcibiades Apamænus Syrus plurimũ depugnauit: Origenes verò in ea conuincenda primas tulit. Eius hæreſis, ad populum pro concione verba faciẽs, in octuageſimo ſecũdo Pſalmo hiſce verbis meminit. Aduenit quidã hoc tempore vir arrogans & elatus, qui ſententiam flagitioſam

*Helceſaitarum hæreſis. * ἐπὶ στοιχείων ὁμολογίᾳ. Mathematicus error, qui tanquam maleficus prohibitus eſt. c. de malefic. et mathemat. a Fraudem hanc deinde imitatus eſt Mahometes. b Eam hæreſim refellit Alcibiades Apamænus, & Origenes.*

prorſus & impiam, quæ dicitur Helceſaitarum, promulgat, nuper admodum in eccleſias inductam. Ea quàm pernicioſa profiteatur, exponendum vobis putaui, ne quos ad quædā fidei noſtræ dogmata abroganda, traſuerſos abripiat. Vtitur vniuerſæ ſcripturæ veteris & Euangelicę autoritatibus. Apoſtolum in ordinem redigit, atque adeò prorſus abolet. Docet quoque * liberum permiſſúmque eſſe fidem abnegare: quòd qui fidem ſtabilem in animo conceptā habeat, ore quidem neceſsitate adductus abiuret, corde verò minimè. Et librum circumferunt, quem è cœlo decidiſſe aiunt: audiétémque & credentem ei, noxarum remiſsionem, aliam ab ea quā Christus Ieſus inſtituerit, accipere affirmant. Hæc hactenus. Innumera pręterea alia memoria digna de Origene commemorantur, quæ perinde atque non eſſent præſentis operis, breuitatis etiam cauſa prætermittere eſt viſum. Ac quę neceſſaria eſſe vt huic hiſtoriæ insererentur putaui rectè (opinor) & ordine collegi atque contexui.

** ἀδιάφορον*

F

Horrendus Origenis tanta doctrina & ſanctitate viri, lapſus

Supereſt vnum de Origene dicendum, inuidia eius qui malorū omnium eſt autor, virum tantum, qui ſimul & verbis & factis eò magnitudinis, continuis ſtudiis ſuis, in certiore atque abſolutiore philoſophia proceſsit, à recta quoque via per errorem eſſe digreſſum, peruerſisque inuolutum dogmatibus, præſentem ſimul & futuram contaminaſſe gloriam. Sed non in præſentia. Vbi enim, tum eorum qui imperio, tum eorum quoque qui maximis quibuſque eccleſiis præfuerunt, catalogum prius texuero: deinde inſana quoque dogmata, & mortem eius impiā perſequar: & ſic finem quoque Quinto huic libro, vt potero, faciam. Nunc ergo de imperiis dicam.

G

Catalogus Imperatorum Romanorum, vt alius alij ordine ſucceſſerit: & vt primus Imperatorum Philippus Chriſtianus ſit factus. Cap. 25.

Imperatorum Rom. ſucceſſiones.

SEuero, qui decem & octo imperauit annis, Antoninus filius ſucceſsit. Huic, ſeptem annis & menſibus ſex rerum potito, Macrinus. Macrino autem, ante integrum annum in imperio exactū, defuncto, Antoninus id alter, Heliogabalus cognominatus, obtinuit: quod is quatuor annis ad Alexādrum Māmeæ filium tranſmiſit. quam fœminā religionis diuinæque pietatis perquam ſtudioſam fuiſſe, antea diximus. Alexander autem tredecim annos in imperio exegit, atque in eius locum Maximinus Cæſar ſucceſsit. Quem Alexandri odio, quòd in eius domo plurimi fuerint fideles, eccleſiarum antiſtites ſolos ſedere iuſsiſſe ſcripſimus. Poſt Maximinū, qui tribus annis imperiū geſsit, Gordianus imper factus: cui non totis ſex annis repub. ab eo adminiſtrata, Philippus vnà cū Philippo filio eſt ſurrogatus. Hunc primum aiunt ex imperatoribus ad Chriſti fidem acceſsiſſe: cúmque vltimo Paſchatis peruigilio, de reliquiis orationum in eccleſia participare voluiſſe. non prius tamen in conuentum fidelium accedere, interceſsione & impedimento eius qui tum eccleſiæ pręſuit epiſcopi, permiſſum eſſe, *a* quàm confiteretur, & pœnitentium numero, qui ordine & loco ſuo ſegregati, diſciplina certa explorabantur, aggregaretur: quòd non aliter licere ille diceret, niſi hoc feciſſet, propter multas eius noxas, cum eccleſię multitudine conuentus eius feſti participem fieri. Eum verò rebus ipſis timore diuini numinis religionémque debitam ritè atque ſincerè declarentē *b* obſequutum illi eſſe ferunt. Philippi, qui * ſeptem imperauit annis, Decius Chriſti perſequutor ſucceſſor fuit. Atque is biennio in imperij culmine tranſacto, Gallo rerum ſummam, annum vnum & menſes octo obtinendam reliquit.

Perſequutio ſub Maximino.

Maximinus cū filio apud Aquileiam occiſus. Mox quoque Maximus Pupienus & Balbinus imp lecti, militari tumultu iugulati. & Gordianus iunior ſolus imperauit.

H

Philippus primus ex imperatorib. Ro. chriſtianus.

a Epiſcopalis libertatis exemplum. Fabianum Rom. Antiſtes.

E

b Exemplum principis eccleſiaſtica diſciplina ſeſe ſubmittentis, Philippus imperator.

** Eutropius quinque annos habet.*

Qui tum magnarum vrbiū epiſcopi floruerint. cap. 26.

Pontifices Romani.

QVi verò ſub his imperatoribus eccleſiis pręfuerūt, ij ſunt, Romę Alexandro imperante, Vrbano, qui octo annis eccleſiæ miniſterium ibi geſſit, Pontianus ſucceſſit. Hic annis ſex ſub Gordiano epiſcopatu ritè functus, Anteroten ſucceſſorem habuit. Quo poſt menſem vnum in epiſcopali munere mortuo, diuinitùs ſacra adminiſtratio ad Fabianum eſt delata. quem dicunt poſt Anterotis mortem ex agro Romā veniſſe, atque ibi cum aliis verſatum eſſe. Quum verò Romæ epiſcopi & fratres omnes in eccleſia ad epiſcopum creandū conueniſſent, atque ſuffragia deligentium, de multis pręclaris & illuſtribus viris, quibus eam dignitatem collatum iri hominum opinio erat variarent, affuit etiam Fabianus: & quamuis de eo nulli epiſcoporum in mentem veniret, derepentè tamē alicunde aduolans columba, ac capiti eius inſidens, eum deſignauit; & ſpiritum in eo acquieſcere ſignificauit, in columbæ ſpecie apparere ſolitum: quemadmodū olim certum Seruatori perhibuit teſtimonium, vocem cœleſtem ſuper ipſum verbū pertrahens. Qua re tam admiranda vniuerſus populus delectatus, eadem alacritate, atque eodem ſimul ore omnes dignum eum eſſe & idoneū acclamauerunt, & continuò in epiſcopali throno collocarunt. Atque is in perſequutione ſub Decio ſpiritualem verticem martyrij corona exornatus, epiſcopatum ad Cornelium ſucceſſorem tranſmiſit. Alexandriæ autem, Alexandro Mammęę filio imperante, poſt Iulianum Demetrius, qui quadraginta tribus annis ſacrarum eccleſiarum regendarum munus obierat, Heraclam Philoſophū, primariúmque Origenis diſcipulum, ſucceſſorem habuit. Sed & huic, quū poſt annum tredecimum epiſcopatus ſui deceſſiſſet, magnus Dionyſius ſucceſſit, Gordiano tum imperante. Rurſum Antiochiæ ſub Alexandri imperio, in epiſcopali functione Aſclepiadæ ſuffectus eſt Philetus. cuius deinde Zebenus ſucceſſor fuit. Cæterùm eo quoque ſub Gordiano defuncto, Babylas ſacer martyr eccleſiæ gubernacula ibi ſuſcepit: qui ſub Decio poſt confeſſionem fortiter obitam, in vinculis deceſſit, eccleſiámque * Fabio regendam reliquit. Porrò Hieroſolymis poſt decantatum illum Narciſſum, ſeu potius cum Narciſſo (Dio Germanione, & Gordio interuenientibus) paſtorali munere in eccleſia functus eſt Alexander: de quo in ſuperioribus multa fecimus verba. Is Origenem per impoſitionem manuum in preſbyterorum ordinem legit. Et quum antea in prioribus perſequutionibus confeſſionem pro Chriſto cum laude fortiter pertuliſſet, poſt epiſcopalem dignitatem, qua Hieroſolymis eſt functus, multa iam & propè decrepita ſenectute venerandus, rurſus Cæſareæ

Canonica epiſcopi Rom. delectio.

Fabianus columbæ auſpicio Antiſtes creatur. Euſ b. libro. 9 cap. 29

Fabianus martyr annis 12. cathedrā Ro. ſeruit, Cornelius annis 3.

Epiſcopi Alexandrini.

Antiocheni.

Babylas martyr Antiochenus.

** Alij hunc Fabianum vocant.*

Hieroſolymitani.

Alexander martyr.

reæ Decio plurimum aduerſus fideles ſæuiente, ad iudicum ſubſellia pro Chriſto tractus, egregiè martyrium obiit, atque in carcere deceſſit. Quo tempore & * Babylas apud Nicomediam pro Chriſto fortiter decertauit. Alius hic Babylas eſt ab eo qui Antiochię ſub Numeriano pulchram profeſſus eſt profeſſionē. Hieroſolymis poſt Alexādrum epiſcopus fuit Mazabenes, cui poſtea Hymenæus grandæuus admodum ſucceſſit. Hæc de eorum temporum profanæ ſimul & ſacrę ditionis ſucceſſionibus. Nunc denuò ad hiſtoriam noſtram reuertendum.

Babylas martyr apud Nicomedienſes.

De perſequutione ſub Decio: & vt Cyprianus epiſcopus Carthaginenſis martyrio ſit affectus. Cap. 27.

DEcius ad imperialem euectus dignitatem, propter Philippi odium, qui Chriſtianiſmum fuerat cōplexos, grauiſſimam cōtra Chriſtianos perſequutionem excitauit. In qua multi quidem ſacrum pro Chriſto obiere certamen: in primis tamen eccleſiarum præſides, & quicunque alios apud nos eloquentia & ſapientia antecellerent, infanda crudeliáque tormēta tolerantes, vitam reliquerunt. Sicuti Romę Fabianus, in Palæſtina Hieroſolymis Alexander, Antiochiæ autem Babylas (cuius in epiſcopatu Fabius ſucceſſor fuit) bonum certamen decertantes epiſcopalem ſtolam ſanguine multo imbuerūt. Acceſſit ad hos Carthagine in ſapiētia clarus Cyprianus, qui olim magicis libris incubuerat. Quum verò animum per amorem ad Iuſtinam, eximia formæ pulchritudine præſtantem puellā adieciſſet, cupidinémque ſuam dæmoni cuidam * carnali & libidinoſo & ad amores illicitos cōciliandos induſtrio credidiſſet, neque tamen optatis amoribus perfrui poſſet, quòd puella virginitatem ſuam antè Deo conſecraſſet, & tum (ita vt par erat) ieiuniis, precationibus atq; aliis fidei armis caſtitatem tueretur: errorem ſuum agnouit & propalauit, fraudémque & ſeductionem diutioam, libris magicis in ignem cōiectis, Vulcano dicauit: & per eam virginem Chriſto pulcherrimè deſponſatus, ſacráque Chriſtianorum complexus, mox in preſbyterorum ordinē templi cuſtos cooptatus, ac tandem toti Aphricæ ſacrorum Antiſtes præfectus eſt. In qua functione ſermonibus ſcriptiſque ſuis cohortatoriis permultos ad certamen pro Chriſto fortiter perferendum confirmauit: atque ad poſtremum ipſe quoque, vnà cum admiranda illa Iuſtina, in Deciana perſequutione, multis prius exploratus cruciatibus, dignitatem epiſcopalem capitali ſupplicio cohoneſtauit. Quo tempore etiam Chriſtophorus martyr, & Epheſij pueri, & alij propè innumerabiles, certaminibus pro Chriſto peractis, cum magna laude innotuere.

Sub Philippo, Milleſimus Rom. vrbis annus, ingenti ludorum apparatu celebratus eſt. Perſequutio Deciana.

Cyprianus martyr.

**φιλοσαρκῳ*

Exemplū virginitatis & caſtitatis conſeruandæ.

Fidei arma.

Chriſtophorus martyr. Epheſij pueri.

** Sæpe etiam magicum cantamen inire per ſepulcra, Quæ geniale toris ius ſolueret æſtuante nupta. Luxuriæ rabiem tanta cohibet repentè Chriſtus. Diſcutit & tenebras de pectore, pellit & furorem, implet amore ſui, dat credere, dat pudere facti. Prudentius in hymno de ſancto Cypriano, quem ipſe ſub Valeriano & Galieno paſſum ſcribit*

Quæ Dionyſio Alexandriæ epiſcopo in ea perſequutione ſub Decio acciderint. Cap. 28.

EIuſdem perſequutionis tempeſtate, quum Alexandriæ etiam in Chriſtianos maximè ſæuiretur, martyrium ibi quoque obibat eccleſiæ Antiſtes Dionyſius, quem poſt Heraclam ad munus Epiſcopale prouectum eſſe diximus. Verùm illum, diuino nutu & prouidentia, multorum vtilitatis & ædificationis gratia, cœptis conatibúſque perſequutorum ſuperiorē oſtendit Deus. Primùm namque, qui ad eum inquirendum miſſi fuerant, cæcitate afflicti, quamuis domi is eſſet, aduentúmque eorum expectaret, ſtudio tamen & conatu ſuo potiti non ſunt. Deinde autem, quum ſua ſponte ſe illis, rebus omnibus domi ſuæ per eos direptis, vt ſe abducerent obtuliſſet, & quidem id factum fratribus * in nuptiis noctu peruigilantibus renunciaſſet, illico confertim vno impetu omnes conſurgentes, celeri curſu cum iubilo & vociferatione cōtinua ad locum eum contenderunt. Atque ibi cuſtodibus in fugam verſis, Dionyſium craſſiore linea veſte indutum, & in lecto non ſtrato repoſitum, exurgere, & ſe quāprimum ſequi coegerunt. At ille ad pedes eorum pronolutus, obſecrat, vt vel abirent, ſéque ibi relinquerent: vel caput eius milites, qui eum captum abduxiſſent, auferre pateretur. Quem illi quanuis multa orantem atque obteſtantem, ne audire quidem ſuſtinuerunt: ſed manibus pedibúſque protractum, & clitellarum inſtar aſino nudo impoſitum, in epiſcopalem domunculam reduxerunt. Ac de Dionyſio quidem hęc ſic ſunt acta. poſtea autem impij milites in domos, qui rem eam denunciauerant, Chriſtianorum propalàm audaciſſimè magno impetu irruentes, † res eorum precioſas atque repoſitas diripuerunt: eis verò quæ viliores eſſent, nec facile comprendi aut ferri poſſent, fractis, abierunt. Quę ſanè militum licentia & impunitas, faciem vrbis ab hoſtibus captæ præbuit. Vbique luctus erat, vbique direptiones, militibus de ſpoliorum & rapinarū immanitate inter ſe concertantibus. Non iter, non via, non angiportus exitum & fugam admittebat: diu noctúque clades ea durabat. Præcones per vrbem totam ibant, & magnis clamoribus vociferabantur: vt ſi quis Chriſtum infauſtiſſimis impuriſſimíſque quibuſque verbis nō proſcinderet, is paſſim raptaretur: atque ita fœdiſſimè raptatus, tandem igni combureretur.

Dionyſium Alexandrinū à martyrio cōſeruauit Deus.

** γάμῳ διαπαννυχίζουσι.*

Exemplum inſignis ouium in paſtorem ſuum amoris.

† κειμήλια.

Tumultus Alexandrinus aduerſus Chriſtianos immaniſſimus.

De iis qui tormentis victi ſub Decio, Chriſti religionem abiurarunt. Cap. 29.

ITaque permultos tum videre erat pallidos, timoréque perculſos, & prorſus conſternatos, neque ſui compotes, ad impura ſacra & impia ſacrificia accedere, non illos tanquam ſacrificaturos, ſed veluti idolis ipſis ſacrificandos: adeò vt impij illi homines, ſannis & ludibriis, eos qui ita animos deſpondiſſent, proſequerentur. Quidam promptius citiúſque quàm iuberentur, ad aras accurrebant, & magnis animis, ſe ignorare, quidnam Chriſtianus eſſet, aſſeuerabant. Atque ij quidem raptores ſequebantur, alij fugiebant, alij capiebantur, nonnulli etiam vſque ad carcerem & vincula progreſſi, prius fidem abiurarunt, quàm ad tribunalia protraherentur: nonnulli autem aliquantum cruciatibus & tormentis toleratis, ſuppliciis, quę ſubſequu-

Miſeranda facies Alexandria Chriſtianorum quorūdam, martyrij metu Chriſtū abiurantium.

Egregia martyrum conſtātia.

tura erant, renunciabant. Qui verò firmi ſtabiléſque erant, totúmque Chriſtum in pectoribus ſuis gerebant, ab eo coofirmati, & condignum inexpugnabilis fidei & cooſtantiæ ſuæ robur conſequuti, præclaros atque illuſtres ſe regni eius exhibuerunt teſtes & martyres. Sed enim in præſeotia omnes eos, qui tum pro Chriſto martyrio vitam finierunt, recenſere, ac tempus, locum, & modum tam inſignium certaminum exponere, tam id fieri non poteſt, quàm arenam maris numerare noo eſt. Itaque perpaucas tantum memoriæ gratia, quas à maioribus nobis traditas accepimus, martyrum luctas hoc loco rectè exequemur: quę fortaſſe non eam fidem & opinionem in eccleſia, quàm traditio tulit, ſunt conſequuturæ. Et faciemus id breuiter, & compendioſè. Quæ autem memoriam noſtram ſubterfugêre, eas ſecreto diuinæ ſcientiæ & opinionis relinquemus. Et ſic agonibus huiuſcemodi F paocis cōmemoratis, ad ea quæ ſuperſunt progrediemur.

De iis qui tum martyriū pertulerunt; Metra ſene, Quinta fœmina, Apollonia virgine, Serapione, Iuliano, Beſa, Macario, & aliis. Cap. 30.

Metra.
Alij hunc martyrem Metranum nominant.

SEd primus omnium admirandus ille, ſenex deprædicetur Metras, quem beluæ illæ crudeliſſimè raptum, ea dicere cōgebant, quæ ad ſummam iniuriam, contumeliam, & blaſphemiam in Chriſtum nihil facerent reliqui. Vt autem ille minus eis eſt obſequutus, totum corpus eius ſæuiſſimè fuſtibus diuerberarunt, faciem arundine acuta conſciderunt, oculos confoderunt, interiora quoque & latentia corporis loca laniarunt: atqoe ad vltimum, immanitati ſuæ quaſi renunciantes, ingenti vi lapidum eum ob- G tuerunt.

Quinta.

Quintam verò, fœminam quandam, ad ſimulacrum adductam, adorare illud iuſſerunt. Quod quia illa facere detrectabat, alligatis atq; ſuſpenſis ex pedibus eius funibus, per mediam eam diſtraxere Alexandriam. Deinde durioribus atque acclíuibus locis raptatam, tandem in eundem, quo paulo antè Metram, locum perductā, itidem vt illum, lapidum corona oppreſſerunt.

Apollonia.

Poſt hanc admirāda adducitur Apollonia, virgo ſenectute iam venerabilis, eſca beſtiis aſſeruata: quæ quum lapidum ictibus ſimul & maxillas & dentes omnes amiſiſſet, quòd ad aram ſacrificare prorſus nollet, in pyram, quæ idolis parata fuerat maxima, accēſam ingenti alacritate proſiliuit: longè præſtantiſſimum eſſe ducens, vt ſic ipſa Deo victima offerretur.

Serapionis.

His acceſſit Serapion, patria Epheſius: cuius quum mēbra omnia magna flagrorum vi cōcidiſſent, articulóſq; corporis locis ſedibúſque ſuis dimouiſſent, poſtea præcipitem eum ea ſuperiore loco deiectū enecarunt.

Iuliani podagrici.

Tum quoque Iulianus, ita pedibus æger, vt neqoe ambulare neq; mouere ſe poſſet, cum duobus aliis, qui eum ſublimem ſuſtinebant adducitur. Quorum alter ſtatim ad tantam malorum immanitatem animum deſpondit, fidem abiurauit, & liber dimiſſus eſt: alter autem, cui Iſchyrionis nomen * Euni autem coguomen fuit, reipſa ſatis eas appellationes comprobrās, & perſeqoutoribus fortiter repugnans: quippe * ſexcenties potius mori, qoàm quicquam de bona profeſſiooe remittere paratus: ipſéqoe Iu- E lianus, qui in eadem cauſa erat: camelis ſublimes impoſiti, atque ita per mediam vrbem vecti, flagris cæſi ſunt, donec à plebe ferocius inſultante in ignem coniecti conflagrarunt.

** εὔνε. Iſchyrionis Euni.*
** μυριάκις.*

Beſæ.

Sed & Beſas ibi hoplomachus, ſeu armatus miles, * victor ope CHRISTI egregius, quòd ſe in veræ pietatis profeſſione optimatem ſpectatum præbuerit, capitis reſectionem ſuſtinuit.

** καλλίνικος*

Macarij.

Macarius quoque, † verum hoc obtinens nomen, in Libya ortus, quum plurimis eſſet ad negationem allectus modis, ipſe autem immotus permaneret, viuus eſt combuſtus.

† φερώνυμος.

Epimachi.
Alexandri.

Præterea Epimachus & Alexander, poſteaquam carcerem, vincula, & ſuper alia nouacolas ferro acuminatas pertuliſſent, poſtremò in calcem ardentem proiecti, grauiſſimè ſunt exuſti.

De aliis martyribus, qui certamen ſuum obierunt Alexandriæ, & in Palæſtina. Cap. 31.

Ammonariæ.

MVlieres quoque à tam pulchro certamine non aberant, quæ virilem habentes animum, ſaoè quàm fortiter depugnarūt. Quarum prima fuit Ammonaria. abducta enim eſt promiſſionem ſuam conſtanter conſecutura: qua ſe nihil facturam receperat, quod iudex variis tormentorū generibus cum ea cōtendens, eámque expugnare ſtudens, iuſſiſſet.

Mercuriæ.
Dionyſiæ.

Poſt hanc & admiranda illa Mercuria: nec non multorum liberorum mater, & quod maius eſt Dei amans Dionyſia, quum quidem quæſitorem ipſum iam puderet, quòd in immenſis carnificinis ſuis à mulierum conſtantia vinceretur, ferro ſunt necatæ.

Heronis.
Aſteris.
Iſidori.
Dioſcori pueri.
Euſebius, Dioſcorum à tyranno primum verbis ad Chriſtum abiurandum illectum, deinde verberibus coercitum, illis minimè ceſſiſſe, lib. 56. cap. 41. ſcribit.

Deinde Heron, & Aſter, & Iſidorus, & Dioſcorus, qui nondum decimum quintum expleuerat annum, Aegyptij omnes, producti: & cęteri qui- G dem igni ſunt combuſti, adoleſcentulum autem iudex dimiſit, abſurda quadam de eo concepta opinione, quòd illum nondum ſatis firmum, necdum virum, fraudi & ſeductioni idoneū eſſe putaret: morámque & tempus in eo completurum diceret, quòd ætati deeſſet.

Nemeſionis.

Hos conſequutus eſt Nemeſion, Ægyptius & ipſe, atque inter prædones educatus, quo nomine in iudicio fuerat pertractus, poſtquam autem cauſa dicta, crimen id à ſe eſt amolitus; deinceps vt Chriſtianus in vinculis eſt detentus. Quæſitor porrò iniquiſſimus, magis etiam in hunc quàm in illos ſæuiens, martyrem inter prædones medium igni exuſſit.

Amonis, Zenonis, Ptolemæi, Ingenui, Theophili, militum.

Turma deinde ſuccedit militum: Amon videlicet, Zeno, Ptolemæus, Ingenuus, & quidā affecta ætate Theophilus, pro tribunali apparētes: qui agonem decertantium martyrum ſpe- H ctantes, ſi quem viderēt ad abnegationem propenſum, indignationem præ ſe ferentes, ringebantur, & aliquando quidem illis innuebant: quandoque verò manus ſuas extendentes, corpora illorum ad decentem habitum pulchrè cōponebant. Quod cum ita facere in flagrāti facto deprehenſi eſſent, ilicet ad quæſitoris tribunal ſunt abrepti: vbi tanta fiducia Chriſtianiſmum ſunt profeſſi, vt Præfectus ipſe & aſſeſſores eius vehementer conturbarentur, & incredibili timore corriperentur: quum illi cōtrà fortitudine animi magis implerentur, maioréque qoàm quę verbis explicari poſſit exultarent lætitia, & tam magnifico triumpho victoriæ ſuſciperent coronas. Nec minus interea in pagis & villis plu-

rimi ab

Iſchyrionis, quem herus ſuus necauit.

rimi ab infidelibus ſunt malè accepti. In quibus & Iſchyrion ille fuit, cui à claro quodam eius loci viro, villæ procuratio mandata uerat. Eum dominus ſacrificare ad aram deorum iuſſit. Et quum id ille recuſaret, contumelijs primùm, deinde etiam conuicijs in eum eſt inuectus. Sed enim quum adhuc in ſententia Iſchyrion perſiſteret, ſcipione maximo comprehenſo, per interiora eum ille viſcera transfoſſum occidit. Sed quid opus eſt turbam eorum recenſere, qui in ſolis locis & montibus oberrãtes, partim fame, partim ſiti, quidam acriore frigore aut morbo, nonnulli etiam à prædonibus oppreſſi, aut à beſtijs diſcerpti interiere? Quorum omnium, qui ex eis ſuperſtites fuere, idonei extitere teſtes. De ijs, ex pluribus vnum ſaltem exemplum referre neceſſarium eſſe duxi. Chæremon erat, eius quæ Nilopolis dicitur epiſcopus, vir multa ſenectute admodum venerandus, is vnà cum * coniuge ſua, quum in mõtem, qui Arabicus dicitur, profugiſſet, nunquam inde eſt reuerſus, neque cuiquam eorum poſtea apparuit: ſed neq; quò iam corpora eorum peruenerint, cuiquam eſt deinceps cognitum. Quin multi quoque alij in Arabico eo monte, ab eis qui illum incolunt barbaris capti, vel pecunia ab eis ſunt redempti, vel propter æris inopiam miſerè ibi perierunt. Atq; hæc quidem Alexandriæ & in Ægypto acciderunt aduerſa. Cæterùm non minores luctæ & certamina in Palæſtina fuere. Sic paſſim plurimi martyres cohortatorijs Origenis orationibus viriliter agones pertulerunt.

Fuga & diſperſio chriſtianorum in ſolitudine.

Chæremon epiſcopus Nilopolitanus.

** συμβίῳ. Epiſcopus coniux.*

Vt Origenes ad tribunal martyrij conſiſtẽs, pietate Chriſtiana abiurata, à ſeipſo degenerarit. Cap. 32.

Origenes martyrium nõ pertulit.

ET ille quidem permultos fecit martyres, ſed quum omnibus ſuis copijs hoſtiliter Satanas bellum ei moueret, omniq́ue vi & conatu aduerſus eũ duceret & acrius ei tum quàm aliorum alicubi, infeſtiúſque immineret, perfecta & abſoluta virtute eſt deſtitutus: nimirum qui virtutum omnium parente ſummiſſione & humilitate, & quæ per illam prouenit immobili & recta animi conſtitutione atque * indolentia excidiſſet. Aiunt enim, Deciana perſequutione & ipſum comprehenſum eſſe, & vinculis conſtrictum. Primùm itaque tormentis grauibus corpore toto afflictus, mox deinde in acerbiſſimũ demiſſus eſt carcerem. Ibi ingentis ponderis ferramentum eum diſtringebat, & inſuper ſupplicium ignis ei intendebatur: aliáque mala partim iam tum inferebantur, partim paulo pòſt imminebant, ac diebus pluribus * quatuor vinculorũ catasta pedes eius diſtinebantur. Quæ omnia generoſo & forti animo pertulit. Et ille quidem mortem obire paratus erat. Quæſitori autẽ contentioſa quadam crudelitate aliter viſum eſt, hominem à ſententia deſiderióque ſuo abducere. Ac gladio quidem in ipſum animaduertere noluit alius verò ærumnis paulatim vita eum priuare conſtituit. Ad poſtremum, quum ſe tormẽtis victũ ab illo intelligeret, ad diabolicũ prorſus conſilium animum adiecit. Quòd enim philoſophicum planè animum caſtitatémque viri noſſet, ea parte oppugnare eum decreuit. Itaque è vinculis quidẽ eum dimiſit, ſed ad aram, apud quam obſcœnum impudicúmque Aethiopem

Virtutum omnium parens Humilitas, ταπεινοφροσύνη.

** ἀπαθείας.*

** ἐπὶ τέσσαρσι ξύλου διαστήμασι, τοῦ ποδὰς ἐκτεινόμενος. Euſeb. lib. 6. cap. 26.*

Quæſtor Origenis opprobrium per impudicũ et impudicum Aethiopem cõminatus eſt.

A collocarat, ſacrificare, & thura adolere iuſſit: quod niſi, vt faceret, animũ induceret, fore minatus eſt, vt * re deteſtanda dijſque omnibus execranda, corpus eius ab impudico illo contaminaretur. Et ille quidem hæc ei inĩtauit. Origenes verò opinione atque electione rei deterioris, abiurare fidem maluit, † animo præter vtilitatem omnem cõſpurcato, quàm ſordes aliquas corpore excipere. Atque inde à diuina ſententia & gratia delapſus, alienas opiniones, Satana inſtigante, induxit: per quas multis à ſaniore ſententia ſeductis longo pòſt tempore ab eccleſia Chriſti per excommunicationẽ eſt proſcriptus. Quales autem (Euſebius inquit) poſtea relique rit voces, eáſq; plures, ad eos qui auxilio & vtilitate indigerent receptionis in gratiam, quàm plurimæ eius teſtantur epiſtolę, veritatem ipſam certò ſatis complectentes. Ego verò non grauatè B faciam, & verba eius apponam, per quæ manifeſtè arguitur, eum finibus & conſtitutionibus apoſtolicis non perſtitiſſe. Atque vt alias eius abſurdas opiniones & blaſphemias omittam, harum tantum verbis ipſius meminero. Sic enim ſcribit.

Vade de Origene. Suid.

Origenes fidẽ abiurat.

** μυσαρᾶς ὁμιλίας.*

† τὸν νοῦν ἀχρείως παλιδωθείς.

*** Errores abominandos inducit.*

Excõicatur.

Euſebius Pãphili, ſicuti et alij multi patres, benignius de Origene ſenſerunt.

*** Origenis nonnulla opuſcula, quæ vir beatus Hieronymus non repudiat, legenda ſuſcipimus. Reliqua autem omnia cum autore ſuo dicimus eſſe renuenda. Diſt 15. Sancta Rom. eccleſia.*

De Origenis erroribus & blaſphemiis, & vt ſub Gallo vitam finierit. Cap. 33.

Abſurda & impia Origenis opiniones.

MEntes, inquit, à principio erant, abſque omni numero & nomine, ex vnitate principium ducentibus, & rationalibus exiſtentibus omnibus, ſubſtantia, efficacia & virtute eadem. C Vt autem eas ſatietas cœpit diuinæ charitatis & contemplationis, iuxta proportionem cuiuſque propenſionis in deterius, vel tenuiora vel craſſiora ſumpſere corpora & nomina. Vnde cœleſtes etiam & * miniſtrantes ſubſtitere virtutes: ipſe quoq; Sol & Luna & ſtellæ omnes ab vnitate illa rationalium, ex propẽſione in deterius, ſunt factæ. Ea verò rationalia, quæ magis à diuina charitate refrixerant, animæ ſunt appellatæ, & in craſſiora corpora noſtra coniectæ. Quæ verò ad ſummam maliciæ & vitioſitatis fuerant progreſſa, frigidis & caliginoſis incluſa corporibus, dæmones & facti & nominati ſunt. Ad hæc illa quoque nugatur: Quòd ex angelica quidem conſtitutione animata facta eſt conſtitutio, ex animata autem, dæmoniaca & humana. Vnam porrò mentem ex vniuerſa rationalium vnitate, inconcuſſam & immotam à charitate & cõtem- D platione diuina permanere. quæ mens & Chriſtus & rex & homo ſit facta. Item, quod † perfectus futurus ſit corporum interitus: quum ipſe Dominus, primùm proprium depoſuerit corpus, & reliqui item omnes. Præterea, quòd vniuerſi reuerſuri ad eandem illam vnitatem, mentéſque futuri ſint, quales antea in a præexiſtentia fuerint: ipſo videlicet diabolo quoque & reliquis dæmonibus, atque etiam nefarijs & impijs hominibus ad eandem vnitatem reſtituendis, cum diuinis pijſque viris, & cum cœleſtibus virtutibus eandem vnionem ad Deum habituris, quam & Chriſtus habet, quemadmodũ & antea

** λειτουργικαί.*

† παντελὴς ἀναίρεσις.

a προϋπάρξει

Non ſemel in hoc opere Nicephorus Gothos pro Scythis habet, ſicuti & hoc loco.

Decius bello aduerſus Gothos in Thraciæ palude ſubmerſus, & filius eius occiſus eſt. Eutrop.

Vietus Gallus chriſtianos quoque affligit.

eam habẽtes extiterint: vt Chriſtus nihil prorſus E ſit habiturus præ rationalibus præcipuum, neqꝫ ſubſtantia neque intelligentia neq; virtute. Hæc ille. Decius autem poſt duos imperij ſui annos, aduerſus Scythas, qui Iſtrum tranſierant, & ditionem Romanam vaſtabant, progreſſus, ſupra triginta millia ex eis primùm victor concîdit. Secunda autem pugna cum illis congreſſus, victus vnà cum filio ab eis eſt interfectus. Sic imperium ad Gallum & Voluſianũ peruenit. Gallus porrò, quod oon animaduerteret qua de cauſa Decius in tantam cladem inciderit, ad eũdem impegit lapidem. Quom enim imperium pulchrè ſtaret, & res omnes ei ex ſententia ſuccederẽt, viros ſanctos, qui preces ad Deum pro pacata tranquillitate & valetudine eius ſecunda fundebant, afflixit. Quapropter in eis viris ſimul etiam vota, & quæ pro eo fiebant orationes eſt F perſequutus. Sic duo iſti ſtatim, anno vno & menſibus quatuor imperio adminiſtrato, deceſſerunt. Qoibus ſuccedens Æmylianus, quatoor imperauit menſes, & rerum ſummam ad Valerianum & Gallienum moriens tranſmiſit. Gallo ſedenim poſt Deciũ imperãte, Origeoes vndeſeptuaginta annis peractis, miſerabiliter infelix obiit. In quo & nos conueoit finem ſuum libro huic impooere: cui quidem bonũ initium Origeoes præbuit, quanuis finis eius principio noo reſpõderit. Habet autem hic tomus annos ſexaginta & duos, cuius exordium à primo Seueri anno incœpit, finis autẽ in Valeriani & Gallieni imperium incidit: anno à mundo condito quinquies milleſimo ſeptingeoteſimo ſexageſimo tertio, à natiuitate verò Chriſti ducenteſimo quinquageſimo octauo.

Chriſtiani pro principibus et republica orãt.

Succeßiones Rom. imperatorum.

Origenis mors.

Anni libri iſtius.

Secundum chronicos noſtros 4236.

Origenis induſtria & curioſitas cauſa vt fœdè laberetur, & multis præterea offendiculum exitiique occaſio fuit. Quum enim nihil non in ſacris literis exponere vellet, ſeipſum in errorem coniecit. Vnde multa nefanda & exitioſa protulit verba. Ex quibus Arius, ſectatoréſque eius inæqualem patri filium eſſe aſſerentes: & reliqui impij hæreticis dogmatum ſuorum initium ſumpſerũt. Profiteri enim eſt auſus, vnigenitum filium cernere patrem non poſſe, neque ſpiritum ſanctum ipſum filium: ſicuti neque angelos ſpiritum, neque homines angelos. Et filium non eſſe ex ſubſtantia patris, ſed creaturam: eũ neque gratia tantum filium dici, & animas hominum præexiſtere. Atque alia item abſurda, blaſphema, & impia. Non ille Salomonem audiit dicentem: Fili, caue multos componas libros & ore tuo properes. Cor tuum non ſit velox ad proferẽdum ſermonem coram Deo. Deus nanque in cœlo ſurſum, & tu in terra deorſum. Proinde verba tua pauca ſint. Multa enim verba multiplicant vanitatem. Noli eſſe iuſtus multũ, nec plus ſapias quàm neceſſe eſt. Iuſtus enim diſperit in iuſtificatione ſua. Ab eccleſia porrò proſcriptus, contumeliam eam non ferens, Alexandria egreſſus in Iudæam eſt profectus. Et Hieroſolyma quum veniſſet, ab ordine ſacerdotali, vt verba in eccleſia faceret (erat enim presbyter) rogatus primùm, deinde etiam coactus, ſurrexit, & verba illa tantum recitauit: Peccatori verò dixit Deus, Quidnam tu annuncias iuſtificationes meas, & vſurpas teſtamentum meum in ore tuo? Libróque complicato, cum lachrymis & eiulatu multo conſedit, omnibus vnà cum eo plorantibus. G Sepultus eſt autem Tyri. Suid.

ECCLE-

ECCLESIASTICÆ HI-
STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS SEXTVS.

Præfatio Tomi dicenda exponens.

CAPVT I.

Dicendorum propoſitio.

QVINTVS liber res Origenis, & alias præterea quæ ætate eius accidere, cõplexus, vnà cum morte eius finem quoque ſuum accepit. Sextus autem, qui nobis eſt in manibus argumẽtum habebit, magnum Alexandriæ epiſcopũ Dionyſium: ſcriptis eius quæ poſt ſe reliquit, per proprias eius voces, materiæ ſatis ſuppeditantibus. Exponemus quoque in eo, quæ poſt Seueri, Maximini & Decij perſequutiones, in eccleſia ſint acta. Vnde etiam Nouatus progreſſus, ſeipſum nouæ hæreſis * Catharorum ſiue purorum ducem promulgarit. Præterea quomodo is reiectus ſit: & illi qui in perſequutione lapſi fuerãt, in eccleſiam recepti. Item de diuino lauacro, quod nõnulli poſt perſequutionem inducebant: & de aliis hæreſibus. Item de tyrannorum Ægypti & Palęſtinæ actis. Mentionem quoque faciemus quorundã prodigiorum: item Dionyſij epiſtolarum: adhæc, Nepotis, Pauli Samoſateni, & peruerſæ Manichæorum opinionis. Poſtremò diuinos recenſebimus viros, qui ea tempeſtate vſque ad Diocletianum & Maximianum, qui quidem acerbiſſimè eccleſias oppugnarũt, enituere. Initium autem inde ſumendum.

** καθαρῶν.*

Vt epiſcopi, qui tum eccleſiis præfuerunt, eos qui ſub Decio in perſequutione lapſi fuerant, poſt iuſtam pœnitẽtiam in eccleſiam receperint. Cap. 2.

IN perſequutionibus, quas recẽſuimus, multi Chriſtianorum fortiter per martyria cũ hoſtibus congreſſi, debitum victoriæ præmiũ reportarunt. Plurimi etiam propter animorũ imbecillitatem, obuiam quidem illi periculis ſunt progreſſi: ſed quum ea perferre non poſſent, ſimul & idolis ſacrificarunt, & veræ pietatis cultum abiurarunt. Ij verò, perſequutionis motu & ærumna conquieſcente, quum in animis ſecum ipſi ſuis quónam miſeriæ calamitatis perueniſſent, perpenderent, grauiter afflictis vehemens inceſſit dolor & pœnitentia. Itaque ad eccleſiarum eius temporis Antiſtites ſe contulerunt, pœnitere ſe atque reſipiſcere, paratóſque eſſe quidquid illis imperatum eſſet facere, profitentes. Portò diuini illi viri, humanitatem & clementiam Dei imitati, non grauatè eos ſuſceperunt, & complexi ſunt: & quum legitima atque competenti pœnitentia initiatos in eccleſiam

Chriſtiani, qui fidem in perſequutionibus abiurauerant, ad pœnitentiã confugiunt.

Pœnitentes in eccleſiam recepti.

A produxerunt, tum tempore * quoque ſuo ſtationem & locum eis inter fideles, interueniente ſolummodo oratione, vnà cum manuum impoſitione, dederunt: id quod ita ex conſuetudine longa in Eccleſia obſeruabatur. Quam conſuetudinem primus Cyprianus Carthaginenſis paſtor mutandã eſſe ** cenſuit: nõ aliter & lapſos, quàm per lauacrum expiandos, & quoſcunque ex qualicunque hęreſi reſipiſcentes, admittẽdos eſſe arbitratus. Atque eccleſiarũ quidem epiſcopi ita ſe gerebant, & quotidie propalàm perlibenter quoſcunque reuertentes ſuſpiciebant.

** Exomologeſi peracta ſcilicet.*

Pœnitẽtia formula.

Cyprianus lapſos & ab hæreſi reuerſos denuò eſſe baptiſandos cenſuit.

B ** *Placuit hoc etiam pleriſque omnibus Africæ, Numidia, Mauritaniǽque epiſcopis. Ipſum etiam beatum Hilarium aliquando huius ſententia fuiſſe, vt ab Arianis baptiʒatos non reciperet, niſi rurſus ab orthodoxis baptizarentur, palàm ſcribit Hieronymus. Ab hoc dogmate hodie diſſentit Eccleſia, & iterationem baptiſmi prohibent imperiales conſtitutiones. Nec ſatis eſſet tutum eam aperire de ſacris ceremoniis feneſtram, vt ſacerdos impius nihil agere credatur. Quam opinionem obtinuere Donatiſta. Sed enim in Polonia nunc quoque Epiſcopi homines ab Orientalibus ſacerdotibus, quales ſunt in Moſcouia & Ruſſia omni, baptizatos denuò tingunt, illis adiectis verbis, Si non es baptizatus. Aſſui ipſe ablutioni huiuſmodi ſuſceptor.*

De impuro Nouato, rebúſque eius narratio, & quæ eius fuerit doctrina. Cap. 3.

ROmæ autem eis temporibus preſbiter erat Nouatus nomine. Is faſtu & iactantia inani C ſublatus, omnem (vt in prouerbio eſt) mouerat lapidem, vt Romanæ eccleſiæ gubernationem conſequeretur. Vbi autem omnia expertus, nihil egit (erat enim tumore, ambitione, & gloriæ cupiditate immenſa correptus) in deſperationẽ incidit: & tãdem aliud quod faceret nõ habens, ab eccleſia ſeipſum ſegregans, proprios cœtus cogere, & nouam quandam hæreſim per defectionem inſtituere cœpit: ſeceſſionis ſuæ obtentum illum prætexẽs, quòd epiſcopi eos qui Deciana perſequutione diis ſacrificaſſent, per condignam pœnitentiam in gratiã recepiſſent. Breui ſanè tempore permultis ſeductis, ſuum ſibi conſtituit conuenticulũ: & eorum qui propter ſordes † Cathari ſiue puri nominantur, ducem ſe fecit. D Quum autem eum epiſcopali dignitate, quam tantopere dudũ adamauerat, potiri oporteret, per duos quoſdam ſectæ ſuæ homines, qui ſalutem ſuam prorſus iam deſperarant, tres ad ſe Romam obſcuri nominis ex Italia epiſcopos, eóſque ſimplicibus atq; adeò ruſticis moribus, ad ſimulandum & diſſimulandũ ſcilicet minimè idoneos, pertrahit: illo ſplendido prętextu vſus, vt ipſi partibus ſuis interpoſitis, mediatores inter ſe & epiſcopos, veteres ſimultates & inimi-

De Nouato & eius hæreſi.

† per antiphraſin videlicet.

Nouatus fraudulẽter epiſcopus creatus.

habuit: quippe quæ tantopere vtiles eſſe non E poſſent, & diuerſa factis oraculis afferre ſolerēt. Deinde generoſo & virili, planéque (vt amplius quiddam dicam) philoſopho animo, ne externo quopiā ſubſidio indigere videretur, quæcunque ei erant, Græcorum librorum ſumma elegantia & venuſtate concinnata volumina, venalia propoſuit, & quatuor obolorum in diem quemuis precium ſibi ab emptore pendendorū eſt ſtipulatus. Vnde plurimo tempore ad eum modum philoſophari perſeuerabat: cauſam & materiam omnē, quæ allicere eum ad res nouas & illicitas poſſet, atque concupiſcentiam indecentem longè à ſe propellens. Et die ſudoribus vt plurimum peracto, noctu etiā multo incumbebat labori, maximam eius temporis partem meditatione diuinarum ſcripturarum conſumens. Si quando etiam ſomnus obiter deguſtandus eſſet, non in ſtrato aliquo, ſed in nuda humo iacens, eo parciſſimè vtebatur, ieiuniis F plurimùm aliíſque philoſophicis exercitiis conſtantiſſimè ſemper intentus. Ex Seruatoris præceptis illa maximè ſeruanda eſſe iudicabat, quæ prohiberēt duas habere tunicas, aut calceamentis vti, aut animum futurarum rerū cura & ſollicitudine macerare vetarent. Eáque ipſa ſeruauit accuratè, in frigore & nuditate, etiā præter ætatem, vitam exigens. Illis quoque rebus animi ſui prōptitudinem & ardorē ſatis declarauit, quòd regiones multas tēporibus multis peragrans, nullis vſus ſit calceis: vinóque prorſus, aliíſque rebus, extra neceſſarium alimentum, abſtinuerit: vſque adeò, vt periculum & perniciem corpori ſuo conciliarit. Atque hoc modo viuens, exemplóque ſuo optimum viuendi inſtitutum oſtendens, in admirationem quidē ſui extulit omnes. Eos autem qui dare aut communicare quicquam cum eo volebant, familiares ſuos, auerſatus eſt.

Et libros Græcarum artium vendit.

Chriſtiani philoſophi vita.

Præceptorum Chriſti ſimplex iuxta literam obſeruatio.

Qui ab eo ducti & edocti, martyrij coronis ſint exornati. *Cap. 6.*

Ex ſectatoribus Origenis martyres.

COmplures ſanè ex ſectatoribus ſuis, atque etiam ex eis qui adulterinæ erant doctrinæ, ad eundem philoſophandi amorem excitauit. In quorum intimis animis ita diuinū fidei verbum inſeuit, vt maturum vberémque deinceps caperet fructum: in tantum, vt ex eis quidam, perſequutionum tēporibus martyrij coronis ſint illuſtrati. Primus quidem, quem diximus, Plutarchus fuit: qui quum ad ſupplicium duceretur, parum abfuit quin Origenes quoque ab illius occideretur ciuibus vt qui autor necis illius dictus eſſet. Idque factum profectò eſſet, niſi H eum rurſum (quæ res eius omnes dirigebat) diuina Prouidentia cuſtodiuiſſet. Secūdus ab hoc martyr fuit Serenus, qui ex ſchola illius profectus, ſpectatam fidei conſtantiam in igne apertè exhibuit. Heraclides porrò tertium obtinuit locum, quum adhuc in ſacra inſtitueretur doctrina, vt pote catechumenus. Quartus Herō, * ſymboli adhuc & ſigna diuinæ lucis a circumferens vterque ij gladio ſunt percuſſi. Quintus ordine ſcholæ illius alumnus, priori illi cognominis, Serenus alter, poſt quamplurima tormentorum diſcrimina, per capitis reſectionem, pro veræ pietatis premio, diuinam gloriæ ſuſcepit coronam. Sextus deinde Baſilides, qui decantatam illam Potamiænam, ex commiſeratione ab impudicorum multorum petulanti iniuria vindicauit.

Plutarchus.

Serenus.

Heraclides.

Heron.

** in ſacro baptiſmo ſuſcepta a Neophitus videlicet.*

Serenus alter.

Baſilides.

De diſcipula eius Potamiæna martyre. *Cap. 7.*

EX fœminis autē ſeptima eſt Rais, quę adhuc de fide & ſacris noſtris inſtituebatur, & baptiſmo (ſicuti alicubi ipſe dicit) per ignem ſuſcepto, martyrium compleuit. Octaua porrò Potamiæna, cuius adhuc celebris eſt apud populares ſuos fama: vt ſcilicet plurima, contra amatores pro pudicitia & virginitate ſua tuēda, ſubierit certamina (accedebat enim in ea ad florentis animæ pulchritudinem, etiā forma, & vigor vultus ingenui & liberalis ſummus) & conſtanti generoſitate ſua, poſt intolerabilia tormenta ſatis oſtenſa, ad poſtremùm vnà cum matre Marcella, in ignem coniecta mortem obierit. Fertur equidem, Aquilam iudicem, quum corpus eius primùm grauiter flagris fuſtibúſque cecidiſſet, minatum ei eſſe, iuuenibus petulantibus ſe eam ad contumeliam daturum: eámque, quidnā ex propoſitis conditionibus per optionē eligeret, interrogatam, paululū ſecum tacitam deliberaſſe, & per quàm generoſum animo præſenti reſpōſum dediſſe: * per quod, moribus eorum, impium quiddam proloquuta viſa eſt. Itaque, quū illico ſententia damnationis contra eam lata, à Baſilide ad locum ſupplicij abduceretur, & multitudo conuicia atque impudica verba per iniuriam in eam conijceret, Baſilides per commiſerationem humanius erga eam affectus, turbam iniurioſorum hominum arcens, ab ea remouit ac propulit. Ibi illa curam officiúmque tale gratum habens, Baſilidem confidere, & bono animo eſſe iuſſit: breui ſe ad Dominum ſuum euntem, condignam ei relaturam gratiam. Hæc quū ita dixiſſet, pix ignita per totum eius corpus diffuſa, vitam ei ademit. Non multum deinde interceſſit temporis, & à Baſilide iuramentū non vili de cauſa inter commilitones ſuos exigebatur. Ille verò, non licere ſibi prorſus iurare, aſſeuerauit. Chriſtianū enim eſſe, & id ſe propalàm omnibus profiteri. Commilitones porrò primùm eum ludere, & ad contumeliam noſtram ea verba proferre ſunt opinati. Vt autē id perſeueranter cōfirmauit, ad Aquilam eſt productus: apud quem vbi idem diſertis verbis eſt profeſſus, ilicet in vincula eſt coniectus. Ad quē quū fratres quidā viſendum irēt, & cum ſtupore tā repentinam eius mirarentur mutationem: ille eis retulit, vt Potamiæna, tertio antè die, lęto planè & & liberali animi corporiſque ſtatu ſibi inſiſtens, & capiti ſuo coronam imponens, dixerit: deprecatā ſe eſſe pro eo Deū, neq; preces eas fruſtra fore, breuique ſe eum ſecum habituram. Itaque fratres * ſigillum ei Chriſti circumfuderūt: poſtridiéque eius diei gladio percuſſus, martyriū pro Chriſto abſoluit. Non ipſe verò tantum, ſed & multi alij confertim Alexandriæ, in ea quæ dicta eſt perſequutione, ad Chriſtum tranſiiſſe memoriæ ſunt proditi: quum quidem eodē quo Baſilidi modo, Potamiæna eis in ſomnis apparens, ad meliora eos eſſet cohortata. Et ij quidē ab Origene catechiſta eo tempore de fide inſtituti, diuinum ſic conſecuti ſunt immortalitatis premiū.

Rais catechumena.

Baptiſmus per ignem.

Potamiæna.

Marcella mater eius.

ὡς ἄν τι νενομισμένον δόξαν τῶ δικαστῇ, Niceph. δι᾽ ἧς ἔδοξας νενομισμένον τι αὐτοῖς ἀσεβὲς ἐπιφθέγξασθαι

Euſeb. lib. 6. cap. 5.

Baſilidi carnifici ſuo martyrium prædicit moritura Potamiæna.

Chriſtiani olim non iurarunt.

Eiuſdem Baſilidis martyriū.

Potamiæna ei apparuit.

** Græci Chriſtiani baptiſmum σφραγίδα, ſignaculum dixere.*

Alijs itidem martyribus.

τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα.

Signaculum crucis, aut baptiſmū potius intellige.

Quum

Origenē ſuſtinuiſſe, vt ſeipſum caſtraret, vt ſcilicet cælibem peragere poſſet vitam. cap. 8.

QVum ad hunc modū Origenes Adamantius Alexandrinæ fidelium ſcholæ præiret, rem quendā aggredi auſus eſt, imperfectæ quidem illam & iuuenilis mentis, ſed fidei caſtitatiſque, firmitatem & ſtabilitatem ſatis declarātem. Quoniam enim adhuc iuuenis, non ſolum viris, ſed & mulieribus docēdo ſalutare prędicabat verbum, volens calumniam omnem fœdæ ſuſpicionis præcidere, & ſimpliciùs dicto illo Saluatoris intellecto, Sunt eunuchi quidem, qui ſeipſos caſtrarūt propter regnum cœlorum, adimplere id reipſa in animo habens, ſeipſum caſtrauit: ſumma cura & diligentia familiares ſuos id factum celare ſtudens, quod tamen difficile factu erat. Permultis enim ea res innotuit. Quam vbi etiam loci eius epiſcopus Demetrius reſciuit quùm facinus tale eſt admiratus, tum feruorem tantę fidei non improbandum eſſe ducens, bono eum eſſe animo, nihílque eam ob rē metuere iuſſit. Atq; tum quidem tali erga eum animo fuit epiſcopus. Procedente verò deinceps tempore, quum hominem vbique celebrari laudarique videret, humano quodam affectu ſeductus, ad epiſcopos ſcribens, premere atque obſcurare famam eius eſt conatus, cœptúmq; huiuſmodi abſurdum in literis ſuis expoſuit. Cæterùm quum in Palæſtina, Hieroſolymorum & Cæſareæ epiſcopi, gloria & dignitate cæteris præſtabiliores, Origenē maiore dignum duxiſſent honore, eâq; de cauſa per manuum impoſitionem in preſbiterorum ordinem cooptaſſent, ex eo tempore gloria eius creſcente, nominéque & laude virtutis atque ſapientię apud omnes ferè homines maximè inualeſcente: Demetrius, quia non haberet quod in tanto viro reprehenderet, id quod ille aliquando per iuuenilem imperitiam fecerat, ad grauem traxit calumniam: & aliquantum etiam eos qui illum dignitate presbyter ornauerāt, notauit. Verùm ſerius hæc Demetrius eſt exorſus. ille enim impigrè cum omnibus qui ad ſe venirent, doctrinam communicabat, tempus omne & ſtudium diſcipulis ſuis imperriens. Interea Seuerus decē & octo annis imperio flagitioſè adminiſtrato, Antoninum Caracallam filium ſuum ſucceſſorem habuit.

Origenes ſeipſum propter regnum Dei caſtrauit.

Id factum Demetrius Alexandrinus epiſcopus primū non ægrè tulit.

Poſtea autem gloria Origenis inuidens, quum is in Palæſtina preſbyter creatus eſſet, ſcriptis traduxit.

Antoninus Caracalla Seueri in imperio ſucceſſor.

De admirandis Narciſſi Hieroſolymorum epiſcopi miraculis. Cap. 9.

EA tempeſtate Alexander, ex illis vnus qui plūrima in perſequutione ſub Seuero pro vera pietate ſuſtinuerant, à Deo ſeruatus, adminiſtrationem eccleſiæ Hieroſolymitanæ ſuſcepit: Narciſſo, qui ibi munus id geſſerat, adhuc ſuperſtite. De quo Narciſſo eius loci homines quum multa alia admirāda opera memorant, tum hoc etiā in literas relatū tradunt. Dicūt enim, ad veſperam Paſcæ oleum ad vſum lucernarum defeciſſe: quod quum populus ægrè ferret, Narciſſum mandaſſe, vt eius rei miniſtri ex propinquo puteo aquam haurirent, atque ad ſe afferrent. Hoc ſic facto, illum precatum eſſe, aquæ benedixiſſe, & germana certaq; fide, vt in lucernas infunderetur, iuſſiſſe. Qua re vt iuſſerat perfecta, diuina vi & efficaciā aqua derepente in A olei naturam colore & qualitate verſa, igni nouam quandam clariorémque lucem prębuit. Ex quo tempore id oleum à multis miraculi gratia diutiſſimè eſt ſeruatum. Plura præterea de vitæ eius inſtituto memoratu digna referunt, in quibus & illud pręclarū eſt. Homines quidam mali qui per flagitia omnia & ſcelera innumera vitā exegerant, conſtantiā & ſeueritatem viri nouerant. Itaque iudicium eius timentes, ne in fœdo deprehenſi facinore, quas meriti eſſent, luerent pœnas, fallaciam quandam anteuertentes comminiſcuntur, & grauem ei impingunt calumniam. Atque vt opinionem ſe vera dicere apud homines conſequerentur, ſycophantiam periurio confirmant: diris quoque ſeſe, ſi fallerent, deuouentes: primus quidem, vt igni conflagraret: ſecundus, vt ſontico deteſtabilíque morbo periret: tertius verò, vt oculis priuaretur. Et quanuis B illi calumniam iuramēti & execrationis obtentu contexiſſent, nemo tamen eis fidem habebat: quippe omnibus Narciſſi caſtitas & virtus ſpectata erat. Ille autem, quum improbitatem tantam hominum eorum ferre nequiret, aliterque à negociis ſemotam, quietam, philoſophicámque vitam perſequeretur multitudine, arte quadam decepta, profugit, atque annis multis non comparuit. Et ille quidem ita vitam, ac deinde diſceſſionem inſtituerat. Cæterum magnus ille vindictæ oculus nequaquam cunctabatur, ſed quàm celerrimè peſtiferos & pernicioſos illos homines comprehenſos, malis eis quibus ſeipſos iuramento interpoſito obſtrinxerant, maximè deuinxit. Primus igitur nulla propè de cauſa, ſcintilla vnica à lucerna proſiliente domo ſuccenſa, vnà cum omnibus genere ſibi propinquis, atque etiam cum ſubſtantia omni, miſerabiliter præter opinionem omnem com- C buritur. Secundus morbo grauiſſimo, qui totum eius corpus inuaſit, corripitur. Tertius porrò, quum tam grauem & durum in illis exitum rei videret, & celeritatem omnia ſpeculantis diuinæ vindictæ conſideraret, quæ communiter inter ſe, per dolum & maliciam, contra virum optimum confinxiſſent, ſtatim eſt profeſſus: neque luctus lacrymarúmque prius modum fecit, quàm vnà cum illis oculorum vim & aciem diffluere ſentit. Sic illi dignum periurij tulere precium.

Alexander Hieroſolymis Narciſſo in epiſcopatu coadiutor datur.

Narciſſus epiſcopus aquam in oleū vertit.

Eidem flagitioſi quidem homines calūniam intendunt, eamque certo ſuo malo, iuramento confirmant.

Narciſſus Hieroſolymis profugiens, annis pluribus latitat.

Exemplum periurij diuinitùs vindicati, in Narciſſi calumniatoribus.

Vt Alexander Cæſareæ epiſcopus, oraculo diuino ad Hieroſolymorum epiſcopatum ſit traductus, viuente adhuc deceſſore eius Narciſſo: vtque duo ſimul epiſcopi eccleſiam ibi rexerint & de Alexandri ſcriptis. cap. 10.

D QVum verò Narciſſus profugus longō tempore non appareret, eccleſiarū antiſtitibus viſum eſt, alium ſuffragiis creare epiſcopum. Ita illi Dium quendem Hieroſolymorum pręficiūt eccleſiæ: qui quòd non multo pòſt deceſſit, Germanio ſucceſſor ſufficitur. Atque huic rurſum tertius ſuccedit Gordius. Sub quo Hieroſolymis ſubitò, veluti ex quadam reuiuiſcentia præſtò adeſt Narciſſus, epiſcopatúmque eccleſiæ ibi fratribus plurimùm cogentibus, recipit. Multū porrò venerationis ei acceſſerat ex Philoſophico illo receſſu: & præter alia plurima bona, etiā ex Vindicta illa nefariorū hominum, qua eū

Abſente Narciſſo Epiſcopi Hieroſolymis creati. Dius, Germanius, Gordius.

Narciſſus rurſum epiſcopatum ſuum reuerſus accipit.

etiam abſentem Deus fuerat digoarus. Quādo- E quidem autē propter ætatem decrepitam (iam enim centum & ſex annos viaerat) miniſterium ſuum obire nequibat. b Alexandrum, quem diximus, alterius eccleſiæ epiſcopū, vnà cum Narciſſo, prouidentia & diſpoſitio diuina Hieroſolymitanæ eccleſiæ præficit, noctu per viſionem ei deſignans omnia. Qua etiam ille, veluti diuinum aliquod oraculū perficiens, ex ipſa Cappadocia, vbi epiſcoparū gerebat, excitus, c Hieroſolymitanam profectionē d precationis ergò, atque vt res ibi peractas cognoſceret, ſuſcepit. Itaque fratres Hieroſolymis affectione amica & pia, Alexandrum domū redire paſſi non ſunt: ex alia videlicet, que eis noctu fuerat oblata & idem bonis ibi omnibus denunciauerat, reuelatione. Acceperant etiam, quū extra portas obuiam ei honoris ergò progreſſi fuiſſent, cœlitùs vocem, dicentem: e Quē vobis graria diuina miſit, eum F vltro ſuſcipite epiſcopū. Hoc vbi ſic factum eſt, finitimis epiſcopis etiam, qui circumcirca eccleſias regebant, deſignationi ei acquiſceodum eſſe viſum eſt Quamobrē cogentes, vt ibi maneret, ei oeceſſitatē impoſuerunt, annuente etiam ipſo Narciſſo. Eiuſmodi cōmunis cum Narciſſo epiſcoparus adminiſtrationis, Alexander quoque ipſe in epiſtola ad f Antiooitas ab ipſo ſcripta, circa finē hiſce verbis meminit. Salutat vos Narciſſus, qui ante me locū epiſcopams huius tenuit: & nunc ad centū & ſex annos vita extracta, orationibus mecum incumbit, cohortans vos mecum vt conſentientes idē ſapiatis. Meotionē etiā g Alexander Aſclepiadæ facit, qui Antiochiæ Serapioni ſucceſſit, cuius paulo antè quoq; in hęreſi ſecundū Phryges meminimus. Verba eius ſic habēt: Alexander ſeruus & vinctus Ieſu G Chriſti, beatę Antioehenorum eccleſiæ in Domino ſalutē. Facilia mihi & leuia Dominus cuſtodiæ meę tēpore, vincula effecit, quū intellexiſſem, ſanctæ veſtræ Antiochię eccleſię Epiſcopatū, diuina prouidētia, Aſclepiadæ propter eximiam fidē maximè idoneo, demandatū eſſe Eam epiſtolā per Clementē quem etiam cōmendat, ſe ad eos mittere, hiſce verbis indicat. Literas haſce, domini fratréſque mei, ad vos miſi, cum h Clemente preſbitero beatiſſimo, inſigni, ſpectatáque virtute prædito viro, quē vos nouiſtis, atque etiam amplius cognoſcetis. Is quū hic eſſet, per prouidentiā & * viſitationē Domini, confirmauit atque auxit eccleſiam Dei Idē Clementis quoque & Pantęni, vt familiariū ſibi virorū in epiſtola ad Origenē meminit, ita ſcribens: H Hæc enim voluotas Dei, vt ſcis, fuit, vt quæ à maioribus noſtris ad nos peruenit amicitia, ſarta †tecta, ſeu potius feruentior firmiórque eſſet. Patres ſiquidē agnoſcimus beatos illos, qui nos præceſſerunt, viros: cum quibus nos breui fore peruelim, Pantęnum dico, illū verè beatum & dominum: & ſacrū Clemeurem dominū meum, & benè de me merirum: & ſi quis præterea fuit eiuſcemodi, per quos omnibus modis optimū Dominum & fratrē meū cognoui. Scripſit quoquę aliā ad Antiochenos epiſtolā, aliam itidem ad Origenē, & rurſum aliā contra Demetrium pro Origeoe: quòd videlicet Origenem, Demetrio bonū ei perhibente teſtimonium, preſbiterum crearit. Sed & aliæ eius ad alios circunferun- E tur epiſtolæ. In perſecutione autem ſub Decio, Alexander rurſum ad Pręfecti productus tribunal, cauſam dicendo iudicij periculum ſubiit, graui & propè decrepita ſenectute veoeraodus: Cæſareámque ductus, atque ibi aliquandiu in carcere ſeruatus, coronam martyrij reportauit.

b Alexander ei coepiſcopus & collega adiungitur.

c Profectio hieroſolymitana precationis ergo ſuſcepta ab Alexandro Cappadocum Antiſtite.

d εὐχῆς χάριν καὶ ἱστορίας [τ]ῶν ἐκεῖσε τόπων πεπραγμένων

e Hieroſolymis inuitus retinetur, & epiſcopus diuina ordinatione creatur.

f Antinous, ἀντινοεῖς. Ægypti vrbs in honorē Antinoi, vt ſuprà dictū eſt, ab Hadriano Imper. condita. Vocatur etiam Antinoa, & Hadrianopolis.

g Aſclepiades epiſcopus Antiochiæ.

h Clemens presbyter Alexandrinus.

** ἐπισκοπὴν pantanus.*

† ἄσυλος.

Alexandri Hieroſolymitani epiſcopi epiſtolæ.

Eiuſdem martyrium.

De Origenis in ſacris literis profectu, & de ſextupla ab eo dicta ſcripturarum tranſlatione. chap. II.

ORigeni autem Romanæ vrbis viſendæ, quum ibi Zephyrinus eccleſiam regeret, cupido inceſſit. Vbi quum noo ita diu māſiſſet, & inde Alexandriam rediſſet, doctrinę atque inſtitutioni, vt catechiſtes, ibi præfuit: Demetrij rogatu adductus, vt eo maiore ſtudio operi ei incumberet. Quum verò animaduerteret, abſtruſiori ſe ſcripturæ ſenſui ſcrutādo atq; eruendo, ita vt volebat, vacare non poſſe, quòd ne reſpirare quidem liberius ei liceret per eos qui F quotidie à ſole orto ad veſperā vſque ſcholam eius frequentabant: faciendum ſibi putauit, vt tantam multitudinem diuideret: & Heraclam, ex ſectatoribus ſuis præcipuū, virum doctiſſimum, qui in diſciplinis philoſophicis & ſacrarum literarum eruditioue plurimum collocauerat ſtudij, ſibi in inſtituendo ſocium & adiutorē aſciſceret. Ita factum, vt primum laborem eorum docendorū, qui fidei elementa nuper aſſeqnuti eſſent, illi demandaret: ſibi ipſi verò prouinciam eos inſtituēdi qui perfectiores eſſent, diuinárumque doctrinam veluti in habitum dednxiſſent, reſeruaret. Vſque eò autem accuratam ſacrorū oraculorum inquiſitionem & ſtudiū produxit, vt Hebraicam etiam addiſceret linguam, & Hebraicos libros ad prima exemplaria deſcriptos conquireret: inſuper etiā omnes tranſlationes G eorum qui ſacras ſcripturas verterunt, & à vulgata interpretatione diſceſſerunt, inueſtigaret: Aquilæ denique, Symmachi, & Theodotionis editiones, ex occultis abſtruſiſque terrę receſſibus, vbi longiſſimo latuerāt tempore, in lucem proferret. Ex quibus omnibus opus quòd ab eo Hexaplum ſiue Sextuplum inſcriptum eſt, compoſuit: Cuius operis quæ vis & ratio ſit, ex ſequentibus intelligitur verbis. Tranſlationes ſacræ ſcripturæ, quæcunque extarēt, collegit. Primam quidem ſeptuaginta interpretum, deinde eorum qui poſt Chriſtum natum fuere, Aquilæ Iudæi cuiuſdā, qui eam Græcè vertit, poſt hunc Symmachi, aliam rurſus Theodotionis, & aliam deinceps innominati atque incerti cuiuſpiam autoris: qui ſanè omnes Hebraici & Græci ſer- H monis egregiè periti fuēre. Quarum tranſlationum quandam ſe * Nicopoli, quę ſeptētrionem verſus ſita eſt, atque aliam alio loco inueniſſe ſcribit. In Pſalmorum autē Hexaplis, poſt quatuor celebriores editiooes noo quintam ſolum, ſed & ſextam, atque adeò ſeptimā tranſlationē ſe appoſuiſſe oſtēdit, Hierichunte in dolio, temporibus Antonini Seueri filij, repertas. Haſce igitur interpretationes atque editiooes veterum inter ſe compoſitas, atque in vnaquaque pagina vnà cū Hebraici exemplaris annotatione digeſtas, propoſuit. Vnde certus ſcripturæ ſenſus vel diſſenſus certò intellegi queat. Et ſic ille oobis hexapla, ſiue ſextupla reliquit exemplaria: quum quidē antea ſeorſim Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, & Septuaginta interpretum tranſlationem

Origenes Romā etiā fuit.

Idem ſocium ſibi & cooperarium doctrīna in ſchola Alexandrina aſſumit Heraclam.

Origenes Hebraicè addiſcit.

Tranſlationes ſacræ ſcripturæ inquiſiuit. Opus Bibliorū Hexaplum.

** τῇ πρὸς ἀκτίῳ νικοπόλει. Nice. τῇ πρὸς ἀκτίῳ νικοπόλει. Euſeb. li. 6. ca. 17. Eſt enim ad Actiū promontoriū ab Auguſto Cæſare extructa Nicopolis. Eſt itē non longè ab Euxino ſita eiuſdem nominis ciuitas. * ἐν τοῖς τετραπτοῖς.*

De Symmacha interprete, & diſcipulis Origenis, cap. 12.

Symmachus interpres Ebionitarum fuit.

SCiendum porrò, Symmachi in interpretem Ebionitarum ſectę fuiſſe, quæ (ſicuti in ſuperioribus expoſuimus) inopes quaſdam & mendicas opiniones de Chriſto induxit: illum ſcilicet purum eſſe hominem, & ex Ioſeph & Maria principium & ortum ſumpſiſſe, legémque Iudaico more obſeruari oportere confirmans. Edidit quoque Symmachus in ſacrum Matthæi Euangelium commentaria, ex quo hæreſim ſuam aſtruere & ſtabilire videtur. Ea verò commentaria Symmachi vnà cum eiuſdem ſcripturarum verſione, Origenes ſcripſit ſe à quadam fœmina Iuliana recepiſſe: quæ quidem fœmina eos libros ab ipſo autore acceptos, apud ſe reſeruauerit. Interea & Ambroſius quidam hæreſi Valentini admodum infectus, ab Origene conuictus, veritatíque luce mentem illuſtratus, ad ſinceram fidei doctrinam tranſiit. Et

Ambroſium quendam à Valentini errore Origenes ad orthodoxiam perduxit.

B alij verò permulti, quorũ aures oratione doctrináque ſua Origenes permulſerat, vndiquaque ad eum conueniebant, periculũ de perfecta eius doctrina facturi. Atque in iis non pauci quoque ex hæreticis, plerique verò etiã ex viris præclaris & illuſtribus, qui vtramque philoſophiam purè addidiſſent, magno ſtudio ad eum confluebant. Et quos ille idoneos eſſe ad mathematicas diſciplinas percipiendas videbat, eos ad Geometriã, Arithmeticam, aliáſque liberales artes producebat. Inſuper autem & ad philoſophorũ ſectas cognoſcendas inſtruebat, & dogmata eorum illis exponens, & commentarios in res quaſuis edens: ita vt apud philoſophos quoque magnus haberetur. Quod ſi qui eſſent paulo rudiores, eos artes Cyclicas docebat, magnam inde vtilitatem comparari ad ſacram diſciplinarum doctrinam perhibens. Proindéque & ſeipſum ne-

plurimi eius ſectatores & diſcipuli.

Eos pro captu cuiuſque in liberalibus etiã artibus exercuit.

Artes eiuſmodi ad Theologicam doctrinam vtiles.

Origenes apud philoſophos etiam magnus habitus

C ceſſitate quadam ad prophanas literas diſcendas deſcendiſſe teſtatus eſt. Confirmant hoc qui eo tempore cũ eo euixere philoſophi, in quorum libris multa eius inuenitur mentio. Quandoque etiã illi libros ei ſuos dedicarunt, nõnunquam autem eos iudicio eius ſummiſerunt.

Quæ Porphyrius de ſingulari Origenis in eloquentia & omnis generis artium doctrina ſtudio ſcribat: quæ ipſe quoque Origenes de philoſophicis ſtudiis ſuis commemoret. Cap. 13.

Porphyrius chriſtianorũ inſectator.

** ἐν Σικελίᾳ καθ᾽ ἡμᾶς. In. li. 6. c. 19.*

ET quid opus eſt aliis? quando & Porphyrius* Siculus, qui plurimum ſtudij ad id cõtulit, vt in Chriſti annos inueheretur, & literas diuinas perinde atque nihil eſſent, reprehẽderet & aboleret, mentionem inferens eorum qui in eis elaborarunt, earúmque ſecretiorem ſenſũ expoſuerunt, quum nihil argumenti & verborũ inopia haberet, quod contra noſtra dogmata

D criminando afferret, ad conuicia ſe conuertens, & enarratores eorum carpens, inter eos Origenem, quem in tenera ætate viderat, proſcindere conatur. Qua tamen in re commendationem illius legitimam vel ingratis affert, nunc quidem vera memorando, quum ſcilicet aliud quidem dicere non poſſet: nunc verò mendacia confingendo, vbi ſe latêre & fallere poſſe ſperaret. Siquidem eum vt Chriſtianũ criminatur: rurſum verò quum philoſophicè viuentem deſcribit, admiratur. Verũ quę de eo commemoret, rectius

A ex ipſis verbis intelligentur. Flagitioſæ improbitatis Iudaicarum literarũ non abrogationem, ſed ſolutionem quidem ſe inuenturos ſperantes, magna animorum alacritate ad expoſitiones & enarrationes ſe contulerunt, abſurdas illas ineptas, & ſcripturis ipſis minimè congruentes, & non tam defenſionẽ peregrinæ diſciplinę, quã quæſtum & laudem autoribus ipſis afferentes. Magno enim faſtu, apud Moſem, pleraque obſcurè dicta, atque ęnigmata prorſus eſſe, præ ſe ferentes: & diuinorum oraculorum, quæ arcanorum ſenſuum & myſteriorum ſint plena, autoritatem eis tribuentes, iudicio eorũ arrogantiæ præſtigiis faſcinato, enarrationes eiuſcemodi inſtituunt. Et paulo pòſt. Huius verò abſurditatis autor eſt Origenes, in quẽ ego adoleſcentulus admodũ incidi, magna tum gloria virum: ſicuti etiamnum magnũ eius eſt propter ea quæ poſt ſe reliquit librorum monumenta, apud eos

Verba eius de Origene.

B pręcipuè qui talia docent homines, nomẽ. Quũ enim Ammonij, qui ætate noſtra in maximo fuit precio, auditor eſſet, plurimùm in eloquentia & diſciplinis omnibus apud eum magiſtrum eſt progreſſus: viuendi autem inſtituto, contrariam illi ſequutus eſt viam. Ammonius nanque Chriſtianus, & à Chriſtianis parentibus educatus, poſtquam ſapere cœpit, philoſophiámque attigit, illico ad legitimam viuendi rationem ſe contulit. Origenes autem Græcus & Græcis eruditus diſciplinis, animum ad barbaram appulit temeritatẽ, in qua ſeipſum * doctrinámq; ſuam ad quæſtum expoſuit: Chriſtianè quidem ille & legitimè ex inſtituto profeſſionis eius viuens, in perſuaſione autem religionis atque in ſtudiis lucubrationibúſque ſuis Græcos conſectans, & Græcorum dogmata peregrinis ſubiiciens fabulis. Semper enim verſatus eſt

Ammonius Origenis præceptor.

** τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἕξιν ἐξεπήλευσε*

C in Platone, Numenio, Cronio, Apollophane, Lõgino, Moderato, Nicomacho. Plurimum etiam operæ in eorum libris poſuit, qui inter Pythagoricos excellunt. Vſus quoque eſt Chæremonis Stoici & Cornuti libris, ex quibus allegoricum eorũ quæ apud Græcos ſunt myſteriorum enarrandi morẽ didicit, & ſcripturis Iudaicis accommodauit. Hęc Porphyrius, in tertio eorum quos contra Chriſtianos ſcripſit librorum, refert. In quibus ea quidem quæ de multiiuga viri eruditione commemorauit, vera ſunt aliã verò apertiſſimè mentitur. Quid enim ille, more ſycophãtę, non cõminiſceretur, qui cõtra Chriſtianos ita eſt debacchatus? Auſus quippe eſt, Origenem affirmare à Græcorum ſuperſtitione transfugiſſe: Ammonium verò contra à veræ pietatis inſtituto ad peregrinã religionem tranſiiſſe: quum Origeni Chriſtiana profeſſio

Exiguntur ad veritatis examen verba impij.

D patria prorſus fuerit, ſicut de eo ſtatim à principio retulimus: Ammonius autem ad extremum vſque ſpiritum conſtanter perſuaſionem fidei in Chriſtum retinuerit. Quemadmodum id lucubrationes eius quibus magnam laudem & gloriam eſt conſequutus, manifeſtò teſtantur, pręcipuè verò commentarius eius, qui de Moſæ & Ieſu conſonantia inſcriptus eſt: ac deinde alij, qui eiuſdẽ generis apud ſtudioſos aſſeruantur. Atque hæc propterea adduxi, vt ſimul & ſycophantiam calumniatoris refellerem, & quantus in externis diſciplinis Origenes fuerit oſtende-

Ammonij ſcripta.

I

rem. Quo nomine, quod ſcilicet nimium in eas E operæ & ſtudij collocaret, quum à nonullis reprehenſus eſſet, talibus ad eos in quadam epiſtola vſus eſt verbis. Poſteaquam totus diuinarum literarum doctrinę incubui, famáque de iudicio ac ſtudio meo increbuit, proindéque frequenter ad me aduenerunt, nunc quidé hæretici, núc autẽ Græcarum literarũ ſtudioſi, & philoſophi in primis vſum mihi eſt, & hæreticorũ dogmata & philoſophorũ, quæ ſe de veritate afferre polli centur, placita perſcrutari. Qua in re imitati ſumus, qui nos præcedens multis plurimum attulit vtilitatis, Pantænum, non parum artibus profanis inſtructum: qui nunc in ordine eſt Alexandrinorũ presbyterorũ, Heraclam, quem ego operam talibus literis nauantem apud philoſophiæ magiſtrum reperi: quũ quidem quinque annis ille prius ſectator philoſophi eius fuiſſet, quàm ego diſciplinis talibus vacare inciperem. Quam ob cauſam quũ antea communi veſtitu F vſus fuiſſe, eo depoſito, poſtea philoſophi habitum ſumpſit, quẽ etiã ad hunc vſque diem gerit. Hæc de ſtudio Grecarum artium ſuo Origenes refert.

Quo conſilio Origenes philoſophicas & prophanas literas magno ſtudio ſit conſectatus.

Heraclas presbyter philoſophicum habitum geſsit.

Quòd in Arabiam Origenes quoque venerit, & quòd Cæſareæ nondum presbyter ſacras literas publicè in eccleſia exponendo tractarit. Cap. 14.

POrrò quũ ex Arabia literę venirent, vt verbi doctrinam cum principe regionis eius communicaret, profectus eſt eò ea ipſa de cauſa. Sed non diu ibi moratus, Alexandriam rediit. Atque inde rurſus propter motus bellicos ſecedens, Ægyptúmque itidem propter amorũ diſcrimen ſuſpectam habens, in Peleſtinam ſe recepit. Ibi quum Cæſareę degeret, epiſcopi Palæſtini legatione quoque ad eũ miſſa, ei permiſere, vt de ſacris literis diſſereret, & publicè eas in eccleſia interpretaretur, quamuis nondũ presbyteri honorem eſſet conſequutus. Id quod cóprobatur ex G ſcriptis eis, quæ Demetrius malè erga Origenẽ affectus, vt paulo antè meminimus, epiſcopis Paleſtinis miſit. in quibus ſcriptis, pręter alia, illud erat: Nunquã antè auditum, nunquam factum eſſe, vt præſentibus Epiſcopis laici cócionarentur. Quapropter illi, & potiſſimũ Alexãder Hieroſolymitanus & Theoctiſtus Ceſarienſis antiſtites defentionẽ eius rei ad eũ ſcripſerunt, non vera illũ dicere aſſeuerãtens. Vbi enim, inquiũt, reperiuntur idonei homines, qui doctrina ſua prodeſſe fratribus poſſint, ſi illi ſanctorũ epiſcoporũ iuſſu & permiſſione per cohortationes ad populum verba faciant, id offendiculo nó eſt: ſicuti apud Larãdos Euelpis à Neone, Iconij Paulinus à Celſo, Synadę Theodorus ab Attico, omnibus illis beatis fratribus inuitati fecerũt. Veriſi mile autem eſt in alijs quoq; locis, quod nos ignoramus, itidem eſſe factũ. Tanto in honore Origenes non ſolum apud ciues & prouinciales ſuos, ſed etiam apud externos epiſcopos H fuit. Cæterùm quum ei aliquando Demetrius ſcripſiſſet, Alexandriam reuerſus, docendi ibi munus laborémque ſolitum obiuit. Sed enim ad ea vſque tempora quamplurimi alii eloquentia & doctrina viri clari floruere, quorum, ſcripta & epiſtolas in bibliotheca apud Æliam, ad ætatem ſuam conſeruatas eſſe, Euſebius Pãphili memoriæ prodidit: vnde ſibi argumentum & materiam eccleſiaſticæ hiſtoriæ componendæ ſuppeditatam eſſe ait. Eam bibliothecam idem refert inſtructam eſſe ab Alexandro, qui ibi vnà cum Narciſſo, ex diuino reſponſo, epiſcopalem adminiſtrauit prouinciam.

Origenes in Arabia verſatur.

Item in Palæſtina.

Ibi ab epiſcopis rogatus nõdum presbyter ſacras literas in eccleſia docuit.

Defenſio tim rei.

Origenes Alexandriam ad munus ſuũ obeundum reuerſus.

Multi eo tempore docti & eloquẽtes viri

Bibliotheca inſignis Hieroſolymis ab Alexandro inſtituta.

De Beryllo Boſtrẽſi. De Ambroſio: & quę Origenes ſcripta ſacrarũ literarum Alexandriæ expoſuerit. Cap. 15.

VErùm enimuerò quum permulti libris edendis eniterent, plurimáque eccleſiæ cóponerent monumenta, in quibus contra hæreſes maximè decertarunt: inter quos etiam Beryllus Boſtrenſis Arabs qui elegantia vtiliáque ſcripta poſt ſe reliquit, & * Hippolitus Portuenſis epiſcopus, & Caius, ſcriptores eccleſiaſtici fuere, quorum antea quoque nobis facta eſt mentio: Origenes etiã ipſe ad enarrationes ſcripturę cóponendas animũ contulit, Ambroſio quodam eum ad id ſtudij & laboris excitãte. qui ſanè non admonitionibus verborum & cohortationibus F tantum eſt vſus, ſed liberaliter etiam ſumptus congruentéſque impenſas ei ſuppeditauit. Septem etenim ei attribuit * celeres notarios, qui certis deſignatis horis, in ſcribendi opera ſibi inuicem ſuccedebant. Ad hos totidem addidit alios, qui dictata illius * formis pulchrioribus in libris accuratè deſcriberent. Aderant etiã puellæ in ſcribendo probè exercitatæ, quibus omnibus Ambroſius ex facultatibus ſuis quotidie abundè ſumptus præbuit. Quinetiam aliis pluribus modis ille alacritatem viri, in tali diuinarũ literarũ ſtudio, ſedulò auxit, vt libentius proli-xiúſque, ſic inuitatus, in editionem cómentariorum ſuorũ incumberet. Æquum autem eſſe puto, quæ ſtudiorum ſuorum monumenta reliquerit, in præſentia recenſere. Alexandriæ quidem conſcripſiſſe dicitur in Euangeliũ Ioannis libros ſex. † In totum Euangelium, libros viginti duos. In nono autem eorũ quos in Geneſim G ſcripſit libro (duodecim autem edidit) eos qui nonum præceſſerunt, Alexandriæ etiam commentarum ſe eſſe dicit, ſicuti & expoſitiones in vigintiquinque primos Pſalmos. Præterea in Threnos tomos nouem: in quibus duorum librorum de reſurrectione mentionẽ facit Libros itidem de principiis, & quos inſcripſit στρωματεῦς, ſeu contexta (ſunt autẽ decem) Alexandrię quoque compoſuit. In enarratione autem primi Pſalmi, numerum ſacrorum librorũ veteris teſtamenti hiſce verbis recenſet.

Beryllus Boſtrẽſis ſcriptor eccleſiaſticus.

* ἱππόυλος ἕτερας τῶν καὶ αὐτὸς ἐπίσκοπος παροικίας. *Euſe. lib. 9. ca. 22.*

Origenes commentarios in Sacram ſcripturam edit, Ambroſio ei notarios et ſumptus ſuppeditante.

* ταχύγραφοι, καλλίγραφοι.

Eiuſdem ſcripta.

† εἰς ὅλον τὸ ἐυαγγέλιον *Niceph.* εἰς τὸ πᾶν ἐυαγγέλιον, *Suid.* εἰς τὸ πᾶν ἐυαγγέλιον αὐτὸ δὴ τῦτο, *Euſeb. lib. 9. cap. 24. Vbi in ſexto in Ioannẽ commentario, quinque Alexandriæ eum edidiſſe, qui ſextum præceſſerunt, & in totum Ioannis Euangelium tantummodo 22. tomos in manus hominum perueniſſe dicitur.*

Quomodo ipſe Teſtamentariarũ ſiue Canonicarũ Veteris & Noui teſtamenti ſcripturarũ meminerit. Cap. 16

SCire peropus eſt, teſtamentarios libros, vt Hebræi tradiderunt, eſſe viginti duos, ita vt is numerus cum elementis literarum eorum conueniat. Deinde infert. Sunt autem apud Hebręos viginti duo libri iſti. Qui apud nos inſcriptus eſt Geneſis, apud eos à principio titulũ habet, Bereſith, quod eſt, in principio. Exodus, Velle ſemoth: hoc eſt, Hæc nomina. Leuiticus,

Vaicra

Vaicta:hoc eſt, Vocauit autẽ. Numeri, Vaiedaber:hoc eſt, Locutus eſt. Deuteronomium, Ellehaddebarim:hoc eſt, Hæc ſunt verba. Ieſus filius Naue, Iehoſua Bẽ Nun:hoc eſt, Ieſus filius Nun. Iudicũ, Sophtim. Ruth, apud ipſos Ioſaphatim. Regum, Melachim primus & Secũdus, ſiue Samuel:hoc eſt, à Deo vocatus. Regũ, Melachim tertius & quartus, ſeu regnum Dauid. Paralipoménon primus & ſecundus, Dibræ haiamin:hoc eſt, ſermones dierum. Eſdrę primus & ſecundus, Eſdras: hoc eſt, auxiliator. Liber Pſalmorum, Spharthelim. Prouerbia Salomonis, Misle. Eccleſiaſtes, Coheleth. Canticũ canticorum, non autem (vt quidã putant) Cantica canticorum, Siraſirim. Eſaias, Hieremias cũ Threnis & epiſtola, Daniel, Ezechiel. Duodecim prophetarũ liber, Thereaſar, Iob, Eſther. Præter hos ſunt libri Macchabæorum, qui apud eos inſcribuntur, Sarbeth Sabanaiel. Atque hæc in eo quem diximus commentario exponit. In primo autem in Euangelium ſecundũ Matthæum libro, eccleſiaſticum ſeruans canonem, quatuor tantummodò Euangelia ſe noſſe, ſic quodãmodo teſtatur: Vt quidẽ ex traditione dedici de quatuor Euangelijs, ſola ea ſunt certæ autoritatis & irrefragabilia in eccleſia Dei quæ eſt ſub cœlo. Primũ ſcriptum eſt ab olim publicano, poſtea verò Apoſtolo Ieſu Chriſti, Matthæo, & fidelibus Iudæis ſermone Iudaico traditum. Secundũ à Marco, ſicuti à Petro illi eſt dictatũ, quem is in Catholica epiſtola ſua eam ob cauſam filium agnoſcit, inquiẽs: Salutat vos in Babylone electa, & Marcus filius meus. Tertium ſecundum Lucã à Paulo laudatum eſt Euangelium, quod is gentibus ſcribi curauit. His acceſſit, id quod ſecundũ Ioannem eſt. In quinto porrò in Euangeliũ Ioannis Enarrationum libro hæc etiam de epiſtolis Apoſtolicis refert: Qui verò dignus iudicatus eſt miniſter fieri noui teſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus, Paulus, qui curſus Euangelij ab Hieruſalem & circumcirca vſq; ad Illyricum abſoluit, nõ ad omnes quas docuit, etiã ſcripſit eccleſias. Ad quas autẽ ſcripſit, perpaucis vſus eſt verſib. At Petrus, †ſuper quo ædificatur Chriſti eccleſia, aduerſus quam neque inferorum portę pręualent, vnam citra controuerſiam reliquit epiſtolam. Verùm ſit eius etiam altera, quæ tamen in dubiũ vocatur. Quid verò de eo dicendum, qui ſupra pectus Ieſu recubuit, Ioãne? qui Euangelium vnũ ad poſteros tranſmiſit, tot ſe edere poſſe profeſſus, quot vniuerſus nõ caperet mundus. Scripſit quoque Apocalypſim, iuſſus tacere & non ſcribere ſeptem tonitruũ voces. Reliquit idem admodũ paucorum verſuũ epiſtolam: ſed ſit eius & ſecunda, atque etiam tertia, quas non omnes germanas eſſe putant, & vtraque centũ D verſus non excedit. Ad hæc de epiſtola ad Hebręos, in eiuſdem homilijs hæc refert: Stylus & eloquutio epiſtolę ad Hebræos inſcriptæ, non redolet genuinum & rudiorẽ Apoſtoli ductum: qui ſeipſum rudẽ eſſe profeſſus eſt ſermone, hoc eſt, eloquutione. At epiſtola ea verborum compoſitione maiorẽ habet Gręci ſermonis venuſtatem. Id ſanè, quicunque de eloquutionum differentijs iudicare poteſt, profitebitur. Rurſum, quòd ſententiæ eiuſdẽ epiſtolæ admirandæ prorſus ſint, & à ſcriptis eis quæ ex profeſſo

A Apoſtolica habẽtur, minimẽ ſecundæ, & id qui attentè in Apoſtolica lectione eſt verſatus, non negabit. Deinde illa ſubiungit. Ego quidẽ iudicium meũ declarans dixerim, ſententias prorſus Apoſtoli eſſe: eloquutionẽ autem & contextum alicuius qui Apoſtolica dicta memoriæ gratia in ſcriptũ retulerit, & verba magiſtri in cõmentariũ annotans redegerit. Itaque ſi quæ eccleſia epiſtolam eam pro Paulina habet, meritò ea iſto nomine benè audiat. Non fruſtrà enim veteres eam Paulo adſcripſere. Qui verò autor eius ſcripti ſit, ſolus id certè nouit Deus. At enim quę ad nos peruenit memoria rerũ, partim à Clemente Romano epiſcopo, partim à Luca qui Euangelium & apoſtolorũ acta ſcripſit, editam eſſe traditur. Atque hęc quidẽ Origenes Alexandriæ compoſuit. Quæ verò in Palęſtina, aut alibi verſatus, lucubrans ediderit, paulo pòſt recenſebimus.

De Mammea imperatoris Alexandri matre. Cap. 17.

B POſt Antoninum, a qui annos ſex & menſes ſex Romanæ rei præfuit, Macrinus b eam adminiſtrauit: qui nondum integro exacto anno extinctus, alteri Antonino imperij ſummã, quatuor tantùm annos retinendam reliquit. Cuius ſucceſſor imperator Alexander fuit. Huius Alexandri mater Mãmæa nomine, celebritate famæ Origenis permota, explorare atque cognoſcere in diuinis rebus ab omnibus laudatã cognitionem & prudentiã eius (piè enim diuina colebat, moribúſque, ſi quę alia, & ipſa maximè caſtis & modeſtis erat) cupiens, quũ Antiochię eſſet, virum eò ad ſe honeſto militaris manus ſatellitio & comitatu accerſiuit. Ille ſatis diu mãſit c. Quũque eam doctrina ſua, ita vt par erat, ad diuini verbi Chriſtianæque diſciplinę amorẽ excitaſſet, eidémque Dei in rebus omnibus ſibi conC ceſſam gratiam exhibuiſſet, ad conſuetũ ſibi inde ſcholæ ſuæ laborem eſt reuerſus.

Vt in Palæſtina Origenes ad presbyteri honorem ſit euectus, & qui ſucceſſores eius in ſchola Alexandrina fuerint. Cap. 18.

HVius imperatoris temporibus, eccleſiaſticis quibuſdam laboribus flagitantibus, a in Græciam tranſmiſſurus Origenes Palæſtinam adiit: eccleſiaſticóque ibi presbyterij honore, per impoſitionem manuum eius loci epiſcoporum, Alexandro autore, Cæſareę Philippi ornatur b. Verùm quę ſimultas ea de cauſa inter eccleſiarũ antiſtites ſit exorta, & quantum operę atq; laboris ipſe viuida adhuc ętate in ſacras literas collocauerit, quòd alterius ſint hiſtoriæ atq; lucubrationis, ex alijs ſcriptoribus cognoſcere volẽtibus petere permittimus. Quũ autẽ Alexandria diſcẽdens, in Paleſtinã ſe cõferret Origenes, D duodecimo imperij c Alexandri anno d Hera-

Noui Teſtamenti libri.

† ἐφ' ᾧ οἰκοδομεῖται ἡ Χριστοῦ ἐκκλησία. Euſeb. lib. 6. ca. 25.

De epiſtola ad Hebræos.

a Antoninus Caracalla à veſte talari Gallica, quã militi et populo dedit, ſic dictus, fratrem Getam Cæſarem in ſinu matris occidit, & nouercam Iuliã vxorẽ duxit.

b Opilius Macrinus, Antoninus Heliogabalus, Aurel. Alexander ſeuerus, imperatores Romani.

c Origenes Antiochiæ cum Mammæa fuit.

a Conuincendarum hæreticorum gratia: Rufin.

b Idẽ Cæſarea Palæſtinæ, cũ magna quorũdam inuidia presbiter ordinatus.

c Imperator iſte Aurelius Alexander ſeuerus doctiſſimos integerrimoſque viros, Papinani viri ſanctiſſimi diſcipulos à conſilijs habuit, eóſque plurimos, Lãprid. Eorum reſponſis libri Pandectarũ iuris ciuilis referti ſunt. Tutorem habuit Domitium Vlpianum iuriſconſultum. Bello autẽ Germanico in tumultu militari vnà cũ matre Mammæa, non longè à Maguntia, ad oppidũ Vicelium, ſiue Veſaniã (Veſalia hodie dicitur) cæſus eſt: vbi quoq; mater eius iacet ſepulta. d Heraclas Alexandriæ in ſchola Theologica Origenis ſucceſſor.

clam ſchulę ſuæ, in qua diuinũ docuerat verbũ, E ſucceſſorẽ reliquit. Qui non diu ſacrę ibi doctrinæ præſuit. Breui enim Demetrius epiſcopus Alexandrinus, quum quadraginta tribus annis munus eccleſiaſticũ ritè adminiſtraſſet, deceſſit: cui⁹ locũ in epiſcopatu eo Heraclas recepit. Dionyſius autẽ, qui poſtea Heraclę in epiſcopali dignitate ſucceſſit, tũ quoque pro eo ſcholæ ſacræ Catechiſtes eſt creatus, quinto ab ipſo Pantęno ſucceſſionis ordine, loco. Pantæous enim primus fuerat: poſt eũ Clemẽs presbyter, contextor ille, ſecundus: Origenes, tertius: Heraclas, quartus: quintus, Dionyſius: & poſt eum ſextus Athenodorus. de quo paulo pòſt dicemus.

Heraclas epiſcopus Alexandrinus.

Dionyſius Heraclæ in ſchola adminiſtranda ſucceſſor.

Quos ſacra ſcripturæ libros in Palæſtina ſit interpretatus & de alijs eiuſdem libris. Cap. 19.

PORrò *a* in Palæſtina quum Origenes eſſet, lucubrationes in Eſaiam & in Ezechielem F compoſuit. Quas in partem tertiã Eſaiæ, vſque ad viſionẽ quadrupedũ in ſolitudine, ſcripſit, triginta tomis abſoluit. In Ezechielem autem, quinque & viginti. Porrò in Canticum canticorum ad quintũ vſque tum progreſſus eſt commentariũ: qui quidẽ omnes decẽ ſunt numero. Profeſſione autem fidei noſtræ magis ac magis, ita vt conueniebat, incrementa ſua capiente *b*, quum iam ſexageſimũ Origenes egreſſus eſſet annum, maximãmque ſibi & expeditiſſimam ex diutina meditatione & aſſuetudine comparaſſet eruditionẽ, docendi atque diſſerendi virtute ad ſummũ progreſſa, quæ in medium proferebat præcepta & documenta, quod antea non permiſerat, celeribus notariis excipienda dictauit. Quo tempore etiam contra Celſum Epicureũ, G qui maximo ſtudio in diuinã doctrinam inuectus fuerat, præclaros illos conſcripſit libros. Quinque verò alios in Euangelium ſecundum Matthæum, alios itẽ plures in duodecim Prophetas. Eſt etiam in manibus hominũ ad imperatorem Philippum epiſtola: & præterea ad Seueram coniugẽ eius data altera: & ad alios quoſdam aliæ. Scripſit etiam ad Fabianum eccleſiæ Romanę epiſcopum, & ad multos alios aliarum eccleſiarum Antiſtites: quæ omnia rectam fidei profeſſionem docent. *c* In perſequutione autem ſub Maximino Cæſare: maximum enim is, odio eius qui eũ præceſſerat, Alexandri imperatoris, qui magna fuit in Chriſtianos beneuolẽtia, omnéſque ferè in aula ſua noſtræ profeſſionis familiares & miniſtros habuit, contra nos excitauit tumultũ: potiſſimúmque in eccleſiarum rectores, veluti doctrinæ Euangelicæ autores, in quos ſolos capitalibus ſuppliciis ſæuire iuſſit, eſt debacchatus. Eo itaque tempore præclaram illam orationem, qua ad martyrium cohortatur, compoſuit, eámque *d* Ambroſio & Protocteto Cæſarienſibus presbyteris inſcripſit. magna enim eis ſolicitudo & anxietas propter perſequutionis eius vehementiam inceſſerat. In qua oratione ambo illi rationes explicatas habuerunt, vt fortiter in martyrij ſtadio certamen pro Chriſto ſuſtinerent atque perferrent. Sed quid opus eſt certum ſcriptorum eius viri numerum inire, quum ea res peculiari indiget ocio & labore? Atqui Euſebius Pamphili, Pamphilum ipſum martyrem dignis proſequens laudibus, ſummúmque eius in rebus diuinis ſtudiũ celebrans, *e* nomenclaturam & tabellas etiam Origenis aliorúmque eccleſiaſticorum ſcriptorum monumentorum in bibliotheca ſua repoſitorum, ſex libellis explicuiſſe ſcribit, in quo ſcripto de epiſtolis quoque eius Euſebius hæc refert: Quarum, inquit, quaſcunque apud plures variis in locis ſparſim ſeruatas conquirere potui, ſingillatim in tomos ſuos digeſtas, vt ne interciderent, ſupra centũ collegi. Reperias quoque librorum eius catalogũ in ſexto libro eius, quam pro viro eo ſcripſimus, Apologiæ.

a Opera Origenis in Palæſtina edita.

b Idem dictare primum tachygraphis cœpit ſexageſimũ egreſſus annũ. Supra cap. 5. eod.

c Per ſequutio chriſtianorum ſub illo Maximino. Alexander in Larario, hoc eſt domeſtico ſacello, Abrahami & Chriſti Seruatoris ſtatuas habuit.

d Ambroſius & Protoctetus Cæſarienſes presbyteri, martyres.

Pamphilus martyr.

e Apud Suid. ſcriptum eſt, Origenem propterea quòd tam multos compoſuerit libros, σύνταχτικὸν vocatum eſſe, quaſi dicas compoſitorem: quæ ei res cauſa hallucinandi, vt magnopere, erraret fuit.

Alexãder Seuerus Chriſtianos eſſe paſſus eſt. Chriſto tẽplum facere voluit, eúmque inter deos recipere. Quod & Adrianus cogitaſſe fertur, qui templa in omnibus ciuitatibus ſine ſimulachris iuſſerat fieri: quæ hodie idcirco, quia non habent numina, dicuntur Adriani, quæ ille adparaſſe dicebatur. Sed prohibitus eſt ab his, qui conſulentes ſacra, repererant omnes chriſtianos futuros, ſi id optato eueniſſet, & tẽpla reliqua deſerenda. Alexãd. Seuerus ſententiam illam chriſtianã, Quod tibi non vis, alteri ne feceris: vſque adeò dilexit, vt & in palatio, & in publicis perſcribi iuberet. Nomina eorum quos publicis præficiebat muneris, proponebat, hortans populum: vt ſi quis quid haberet criminis, probaret manifeſtis verbis: ſi non probaſſet, pœnam capitis ſubiret. Dicebátque graue eſſe, cùm id chriſtiani facerent in prædicandis ſacerdotibus qui ordinandi ſunt, non fieri in prouinciarum rectoribus, quibus & fortuna hominum committerentur, & capita. Ael. Lamprid.

Quàm de aliis eius diſcipulis, tũ de Gregorio miraculis edendis claro: & quanto in precio Origenes apud magnos ea tempeſtate epiſcopos fuerit. Cap. 20.

MVltos verò etiam Cæſareæ Palæſtinę docens *a* Origenes habuit diſcipulos, nõ incolarum modò, ſed aduenarum quoque, qui patrię dulcedinem, doctrinę conſuetudiníque eius viri poſthabuere. Inter quos prę clariores fuere Theodorus, qui in Palæſtina cum magna gloria ſacerdotio eſt functus: & Athenodorus atque huius frater Theodorus, qui etiam Gregorius, atque inſuper † mirificus eſt cognominatus. De quo, loco ſuo dicemus: nã poſtea epiſcopatũ Neocæſareæ in Ponto geſſit. His Grę carum & Latinarum diſciplinarum maximè ſtudioſis, omnémque in eis operam ponentibus, quum Origenes verioris philoſophiæ venuſtatem ac pulchritudinẽ oſtẽdiſſet, facilè perſuaſit, vt cum ingenti deſiderio priora ſtudia ſua meliore doctrina cõmutarent. ij quinquennio ſolo opera in ſacris literis apud eũ nauata, tantũ profecerunt, vt eis ambobus adhuc iuuenibus re- H gendarũ in Ponto eccleſiarũ cura rectè demandaretur. Vnà cũ his etiã Dionyſius fuit, qui Alexãdrię non ſolùm diuinã ſcholã Catechiſtes, ſed etiã eccleſiã Epiſcopus rexit. Tanta ſcilicet Origeni diſciplinis tradendis inerat facilitas & elegãtia, tantúmq; celebris eius fama pleroſque ad ſpectandã doctrinam & ſapientiã eius pertrahebat. Nec tantùm qui ſtudioſi eſſent dicendi, aliarúmque artium, verumetiam qui pręclarum iam in eis nomen erant cõſequi, ad eum veniebant. Firmilianus quoque Cæſareæ Cappadociæ epiſcopus, tanti hominem fecit, vt aliquando internunciũ ad eum miſerit, per quem eum ad ſe, eccleſiarum ſuarum emolumenti cauſa inuitaret. Cęterùm quum ille morarum ſubinde cauſas

a Diſcipuli Origenis in Palæſtina: Theodorus Palæſtinus, Athenodorus, & frater eius Gregorius Mirificus. Theodorus Palæſtinus apud Euſeb. nõ recenſetur. † θαυματουργός

Dionyſius Alexandrinus.

Firmilianus Cappadox.

as nectêret, ipſe in Iudęam profectus, atque ibi A aliquandiu cũ illo verſatus: tandẽ multo quàm antea fuerat, ſacrarum literarũ peritior ad ſuos rediit. Sed & Alexander Hieroſolymorum & Theoctiſtus Cæſareæ Palæſtinę epiſcopi, ſemper ferè ibi cum eo vt magiſtro, qui in ſacris doctrinis maior quàm humana natura fert, eſſet, ſuere, operam ei nauantes: & propalàm, quę vel ad eccleſiaſticam doctrinam, vel ſacrarum literarũ interpretatiouẽ pertinerent, ei cõcedentes.

Alexander Hieroſolymitanus. Theoctiſtus Cæſarienſis.

De ſcriptore Iulio Africano; librîſque eiuſdem. Cap. 21.

EOdem tempore cum Origene etiã a Iulinm Aphricanum vixiſſe, hiſtoriæ tradunt: qui & illius fuerit ſectator, & diligens annalium ſcriptor, quos libris quinque eſt complexns. In eis porrò ſcribit, ſe præclara fama b Heraclæ excitum: B profectionem Alexandrinam ſuſcepiſſe. Aphricanus iſte librorum eorum qui inſcribuntur Ceſti, autor perhibetur. Dedit is quoque ad Origenem epiſtulam, in, c qua hiſtoriam Suſannæ, veluti adulterinum ſcriptũ, ex Daniele reiicit. Ad quem reſcribens Origenes, eam non illegitimam, ſed germanam potius eſſe ſcripturam, quę ſcilicet plurimùm afferat vtilitatis, oſtendit. Circunfertur & alia Aphricani ad Ariſtidẽ epiſtola, de ea quæ videtur eſſe; quum non ſit, d diſſonãria genealogiæ Chriſti apud Matthęum & Lucam: in qua, ex hiſtoria quadam, quam à veteribus acceperat, Euangeliſtas magis inter ſe conſentire, quàm diſſonanriam aliquam apud eos eſſe, probat. Eam volumini huic noſtro, loco ſuo, in primo Tomo inſeruimus. e Atque hęc quidem Origenis gloria apud om- C nes fuit, hoc ipſius in ſacris diſciplinis ſtudium in hac quoque Epiſcoporum fuit admiratione, quibus eiſdem etiam vſus eſt diſcipulis. Quantus autem eidem fuerit ardor, contra eos qui peruerſa & peregrina induxerũt dogmata, deinceps oſtendere pergemus.

a Iulius Aphricanus. b Fortè hic pro Heracla legendum Origenis. De Ceſtorum libris Suidas in dictione. Ἀφρικανὸς Scripta Aphricani. c De hiſtoria Suſanna. d Concordantia genealogia Chriſti apud Matthaum & Lucam. e Origenes egregius hæreticorum confutator.

De Berylli errore, & reſipiſcentia. cap. 22.

BEryllus, quem paulo antè Boſtrenſem in Arabia diximus fuiſſe epiſcopum, nouas quaſdam, & ab eccleſiaſtico Canone alienas protulit opiniones. Aſſeruit nanque Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum non prius † propriam eſſentiæ ſubſiſtẽtiam habuiſſe, quàm ad nos venerit: neque propriam obtinuiſſe diuinitatem, ſolam autem paternam ſubſiſtentiam & Deita- D tem in eo apud nos verſante extitiſſe. De nouo hoc & maligno dogmate, multi cum homine eccleſiarum antiſtites per diſputationes congreſſi, auertere ab eo tam impiam ſententiam ſunt conati. Verùm ille quã ſemel concepiſſet pertinaciter retinuit opinionem. Poſteaquàm autẽ à multis excitatus, ad eum clariſſimus peruenit Origenes, primùm ſermone cum eo collato, quænã haberet, quæve doceret dogmata; ab eo quæſiuit. Vt verò rem omnẽ ſatis cognouit, firmis atque irrefragabilibus argumẽtis eum nõ rectè ſentire conuicit: & vix tandẽ demonſtrationibus certis perſuaſum, ſenſim & humaniter cum eo agens, ad ſincerã veritatis reduxit doctrinã, priſtinũmque ei ſanæ ſententiæ reſtituit habitum. Monumenta Synodi epiſcoporũ propter Beryllum coactę, longo tẽpore ſunt aſſeruata, quę ipſius atq; Origenis quęſtiones ſimul & ſolutiones ordine continent. Hæc de Berylli reſipiſcentia.

Erroneum Berylli Boſtrenſis epiſcopi de ſubſiſtentia & diuinitate Chriſti dogma. † ἰπόϛασιν ὀσίας ἰδίας. Per Origenẽ is ad veram doctrinam reductus.

De hæreſi in Arabia exorta, eorum qui animas mortales eſſe aſſeuerant. cap. 23.

QVa tẽpeſtate alij quoque in Arabia extiterunt, qui adulterinis opinionibus eccleſiã turbarunt: animã hominis ipſam vnà cum corpore in præſentia mori atque interire, & aliquãdo tandẽ in reſurrectionẽ futura, vnà cum corpore ſuo reuicturã eſſe, ac de cętero ad immortalitatem conſeruatum iri arbitrantes. Hęc quũ illi ſic per inaniloquentiam iactarent, conuentus epiſcoporum ſunt acti: in quibus, quum efficere nihil poſſent, Origenes eſt euocatus. Atq; ille nulla interpoſita mora affuit. Et verbis hinc & inde factis, quęſtionéque in medium propoſita, ita ibi vir ille diſſeruit, eáq; ex ſcripturis in conſeſſu illo attulit argumenta, vt aduerſarij deinde quod contrà proferrent, non haberent. Itaque ſtatim ira ſunt conuerſi, vt ſe ipſos erroris condemnarent, pœnáſque à ſe ipſi exigerent.

Arabum hæreſis de animarum mortalitate. Eam quoque Origenes redarguit.

De hæreſi Helceſaitarum. cap. 24.

POſt has alia illis longè pernicioſior, Helceſae quodam autore, exorta eſt hæreſis: quæ prius eſt extincta, Origene aquis eam repentè ex ſcripturarum torrentibus hauſtis obruente, C quàm in apertum maligni ſpiritus auris exuſcitata prodiret. Helceſaitæ nanque iſti vndecunque fabulis collectis, portentoſum ſibi quendam compoſuêre errorem. Et quidem de rerum omnium principio nobiſcũ conſentiunt. vnum ſiquidem & ipſi rerum omnium conditorem aſſerunt: non vnum autem Chriſtum, ſed plures & diuerſos. Ac vnum quidem ſurſum eſſe, alium autem deorſum: quem in multis antea inhabitaſſe, deinde verò etiam in Mariæ filio Ieſu incoluiſſe dicunt. Ieſum verò aliquando ex Deo eſſe, aliquãdo matrẽ habuiſſe virginem referunt: nõnunquam autẽ ne hoc quidẽ aiunt. Spiritum porrò ipſum quoq; trãſcorporari, atq; in diuerſa ingredi corpora, & vnoquoque tẽpore variè exhiberi ſentiunt. Vtuntur inuocationibus atq; incantamentis dęmonũ, atque item baptiſmis * in elementorũ profeſſione. Aſtrologiã & Ma- D thematicum errorem complectuntur, prognoſticos & ariolos ſe nominantes. Diuum Apoſtolum, eiúſque ſcripta, inducunt prorſus & abolent. a Librum quendem, quem ipſi compoſuere, de cœlo delapſum eſſe prodigioſè iactitant. Quod ſi quis dignus inuẽtus ſit vt eum audiat, eum aliam quam Chriſtus dederit, peccatorum conſequi remiſſionem. Aduerſus hanc & b Alcibiades Apamænus Syrus plurimũ depugnauit: Origenes verò in ea conuincenda primas tulit. Eius hæreſis, ad populum pro concione verba faciẽs, in octuageſimo ſecũdo Pſalmo hiſce verbis meminit. Aduenit quidã hoc tempore vir arrogans & elatus, qui ſententiam flagitioſam

*Helceſaitarum hæreſis. * ἐπὶ ϛοιχεῖ ἀνομαλογία. Mathematicus error, qui tanquam maleficus prohibitus eſt. i. e. de malefic. et mathemat. a Fraudem hanc deinde imitatus eſt Mahometes. b Eam hæreſim refellit Alcibiades Apamænus, & Origenes.*

" prorſus & impiam, quæ dicitur Helceſaitarum,
" promulgat, ouper admodum in eccleſias indo-
" ctam. Ea quàm pernicioſa profiteatur, exponen-
" dum vobis putaui, ne quos ad quædã fidei no-
" ſtræ dogmata abroganda, traſuerſos abripiat.
" Vtitur vniuerſæ ſcripturæ veteris & Euangelicę
" autoritatibus. Apoſtolum in ordinem redigit,
atque adeò prorſus abolet. Docet quoque * libe-
" rum permiſſúmque eſſe fidem abnegare: quòd
" qui fidem ſtabilem in animo cooceptã habeat,
" ore quidem neceſsitate adductus abiuret, corde
" verò minimè. Et librum circumferunt, quem
" è cœlo decidiſſe aiunt: audiétémque & creden-
" tem ei, noxarum remiſsionem, aliam ab ea quã
" Chriſtus Ieſus inſtituerit, accipere affirmant.

ἀδιάφορον

Hæc hactenus. Innumera prętereá alia memoria digna de Origene commemoraotur, quæ perinde atque non eſſent præſentis operis, breuitatis etiam cauſa pętermittere eſt viſum. Ac quę neceſſaria eſſe vt huic hiſtoriæ insererentur putaui F rectè (opinor) & ordine collegi atque contexui.

Horrendus Origenis tanta doctrina & ſanctitate viri lapſus

Supereſt vnum de Origene dicendum, inuidia eius qui malorũ omnium eſt autor, virum tantum, qni ſimul & verbis & factis eò magnitudinis, continuis ſtudiis ſuis, in certiore atque abſolutiore philoſophia proceſsit, à recta quoque via per errorem eſſe digreſſum, peruerſisque inuolutum dogmatibus, præſentem ſimul & futuram cootaminaſſe gloriam. Sed non in præſentia. Vbi enim, tum eorum qui imperio, tum eorum quoque qui maximis quibuſque eccleſiis præfuerunt, catalogum prius texuero: deinde inſana quoque dogmata, & mortem eius impiã perſequar: & ſic finem quoque Quinto huic libro, vt potero, faciam. Nunc ergo de imperiis dicam.

Catalogus Imperatorum Romanorum, vt alius alij ordine ſucceſſerit: & vt primus Imperatorum Philippus Chriſtianus ſit factus. Cap. 25.

Imperatorum Rom. ſucceſſiones.

SEnero, qui decem & octo imperauit annis, Antoninus filius ſucceſsit. Huic, ſeptem annis & menſibus ſex rerum potito, Macrinus. Macrino autem, ante integrum annum in imperio exactũ, defuncto, Antoninus id alter, Heliogabalus cognominatus, obtinuit: quod is quatuor annis ad Alexãdrum Mãmeæ filium tranſmiſit. quam fœminã religionis diuinæque pietatis perquam ſtudioſam fuiſſe, antea diximus. Alexander autem tredecim annos in imperio exegit, atque in eius locum Maximinus Cæſar ſucceſsit. Quem Alexandri odio, quòd in eius domo plurimi fuerint fideles, eccleſiarum antiſtites ſolos ſedere iuſsiſſe ſcripſimos. Poſt Maximinũ, qoi tribus annis imperiũ geſsit, Gordia- H nus imper factus: cui non totis ſex annis reſpub. ab eo adminiſtrata, Philippus vnà cũ Philippo filio eſt ſurrogatus. Hunc primum aiunt ex imperatoribns ad Chriſti fidem acceſsiſſe: eúmque vltimo Paſchatis peruigilio, de reliquiis orationum in eccleſia participare voluiſſe. non prius tamen in conoentum fidelium accedere, interceſsione & impedimento eius qui tum eccleſiæ pręfuit epiſcopi, permiſſum eſſe, *a* quàm confiteretur, & pœnitentium numero, qui ordine & loco ſuo ſegregati, diſciplina certa explorabantur, aggregaretur: quòd non aliter licere ille diceret, niſi hoc feciſſet, propter multas eius noxas, cum eccleſię multitudine conueotus eius feſti participem fieri. Eum verò rebus ipſis timore diuini numinis religionémque debitam rite atque ſincerè declarentẽ *b* obſequutum illi eſſe ferunt. Philippi, qui * ſeptem imperauit annis, Decius Chriſti perſequutor ſucceſſor fuit. Atque is biennio in imperij culmine tranſacto, Gallo rerum ſummam, annum vnum & menſes octo obtinendam reliquit.

Perſequutio ſub Maximino.

Maximinus cũ filio apud Aquileiam occiſus. Mox quoque Maximus Pupienus & Balbinus imp lecti, militari tumultu iugulati.

Gordianus iunior ſolus imperauit.

Philippus primus ex imperatorib. Ro. chriſtianus.

a Epiſcopalis libertatis exemplum. Fabianus Rom. Antiſtes.

b Exemplum principis ecclesiaſtica diſciplina ſeſe ſubmittentis, Philippus imperator.

** Eutropius quinque annos habet.*

Qui tum magnarum vrbiũ epiſcopi floruerint. cap. 26.

Pontifices Romani.

QVi verò ſub his imperatoribus eccleſiis pręfuerũt, ij ſunt, Romę Alexandro imperante, Vrbano, qui octo annis eccleſiæ miniſterium ibi geſſit, Pontianus ſucceſſit. Hic annis ſex ſub Gordiano epiſcopatu ritè functus, Anteroten ſucceſſorem habuit. Quo poſt menſem vnum in epiſcopali munere mortuo, diuinitùs ſacra adminiſtratio ad Fabianum eſt delata. quem dicunt poſt Anterotis mortem ex agro F Romã veniſſe, atque ibi cum aliis verſatum eſſe. Quum verò Romæ epiſcopi & fratres omnes in eccleſia ad epiſcopum creandũ conueniſſent, atque ſuffragia deligentium, de multis pręclaris & illuſtribus viris, quibus eam dignitatem collatum iri hominum opinio erat variarent, affuit etiam Fabianus: & qnamuis de eo nulli epiſcoporum in mentem veniret, derepentè tamẽ alicunde aduolans columba. ac capiti eius inſidens, eum deſignauit; & ſpiritum in eo acquieſcere ſignificauit, in columbæ ſpecie apparere ſolitum: quemadmodũ olim certum Seruatori perhibuit teſtimonium, vocem cœleſtem ſuper ipſum verbũ pertrahens. Qua re tam admiranda vniuerſus populus delectatus, eadem alacritate, atque eodem ſimul ore omnes dignum eum eſſe & idoneũ acclamauerunt, & conti- G nuò in epiſcopali throno collocarunt. Atque is in perſequutione ſub Decio ſpiritualem verticem martyrij corona exornatus, epiſcopatum ad Cornelium ſucceſſorem tranſmiſit. Alexandriæ autem, Alexandro Mammęę filio imperante, poſt Iulianum Demetrius, qui quadraginta tribus annis ſacrarnm eccleſiarum regendarum munus obierat, Heraclam Philoſophũ, primariúmque Origenis diſcipulum, ſucceſſorem habuit. Sed & huic, quũ poſt annum tredecimum epiſcopatus ſui deceſſiſſet, magnus Dionyſius ſucceſſit, Gordiano tum imperante. Rurſum Antiochiæ ſub Alexandri imperio, in epiſcopali functione Aſclepiadæ ſuffectus eſt Philetus. cuius deinde Zebenns ſucceſſor fuit. Cæterùm eo quoque ſub Gordiano defuncto, Babylas ſacer martyr eccleſiæ gubernacula ibi ſuſcepit: H qni ſub Decio poſt confeſſionem fortiter obitam, in vinculis deceſſit, eccleſiámque * Fabio regendam reliquit. Porrò Hieroſolymis poſt decantatum illum Narciſſum, ſeu potius cum Narciſſo (Dio Germanione, & Gordio interueniẽtibus) paſtorali munere in eccleſia functus eſt Alexander: de quo in ſuperioribus multa fecimus verba. Is Origenem per impoſitionem manuum in preſbyterorum ordinem legit. Et quum antea in prioribus perſequutionibus confeſſionem pro Chriſto cum laude fortiter pertuliſſet, poſt epiſcopalem dignitatem, qua Hieroſolymis eſt inoctus, multa iam & propè decrepita ſenectute venerandus, ruſus Cæſareæ

Canonica epiſcopi Rom. lectio.

Fabianus columbæ auſpicio Antiſtes creatur. Euſ. 6. libro. 9 cap. 29

Fabianus martyr annis 12. cathedrã poſſedit, Cornelius annis 3.

Epiſcopi Alexandrini.

Antiocheni.

Babylas martyr Antiochenus.

** Alij hunc Fabianum vocant.*

Hieroſolymitani.

Alexander martyr.

A rex Decio plurimum aduerſus fideles ſæuiente, ad iudicum ſubſellia pro Chriſto tractus, egregiè martyrium obiit, atque in carcere deceſſit. Quo tempore & * Babylas apud Nicomediam pro Chriſto fortiter decertauit. Alius hic Babylas eſt ab eo qui Antiochię ſub Numeriano pulchram profeſſus eſt profeſſionē. Hieroſolymis poſt Alexādrum epiſcopus fuit Mazabenes, cui poſtea Hymenæus grandæuus admodum ſucceſſit. Hæc de eorum temporum profanæ ſimul & ſacrę ditionis ſucceſſionibus. Nunc denuò ad hiſtoriam noſtram reuerteodum.

** Babylas martyr apud Nicomedięſis.*

De perſequutione ſub Decio: & vt Cyprianus epiſcopus Carthaginenſis martyrio ſit affectus. Cap. 27.

Sub Philippo, Milleſimus Rom. vrbis annus, ingenti ludorum apparatu celebratus eſt. Perſequutio Deciana.

DEcius ad imperialem euectus dignitatem, propter Philippi odium, qui Chriſtianiſmum fuerat cóplexos, grauiſſimam cōtra Chriſtianos perſequutionem excitauit. In qua multi B quidem ſacrum pro Chriſto obiere certamen: in primis tamen eccleſiarum præſides, & quicuoque alios apud nos eloquentia & ſapientia antecellerent, infanda crudeliáque tormēta toleraotes, vitam reliquerunt. Sicuti Romę Fabianus, io Palæſtina Hieroſolymis Alexander, Antiochiæ autem Babylas (cuius in epiſcopatu Fabius ſucceſſor fuit) bonum certamen decertaotes epiſcopalem ſtolam ſanguine multo imbuerūt. Acceſſit ad hos Carthagine in ſapiētia clarus Cyprianus, qui olim magicis libris incubuerat. Quum verò animum per amorem ad Iuſtinam, eximia formæ pulchritudine præſtantem puellā adiecisſet, cupidinémque ſuam dæmoni cuidam * carnali & libidinoſo & ad amores illicitos cōciliandos induſtrio crediſſet, neque tamen optatis amoribus perfrui poſſet, quòd puella vir- C ginitatem ſuam antè Deo conſecraſſet, & tum (ita vt par erat) ieiuniis, precationibus atq; aliis fidei armis caſtitatem tueretur: errorem ſuum agnouit & propalauit, fraudémque & ſeductionem diutinam, libris magicis io ignem cōiectis, Vulcano dicauit: & per eam virginem Chriſto pulcherrimè deſponſatus, ſacráque Chriſtianorum complexus, mox in preſbyterorum ordinē templi cuſtos cooptatus, ac tandem toti Aphricæ ſacrorum Antiſtes præfectus eſt. In qua functione ſermonibus ſcriptiſque ſuis cohortatoriis permultos ad certamen pro Chriſto fortiter perferendum confirmauit: atque ad poſtremum ipſe quoque, vnà cum admiranda illa Iuſtina, in Deciana perſequutione, multis prius exploratus cruciatibus, dignitatem epiſcopalem capitali ſupplicio cohoneſtauit. Quo tempore D etiam Chriſtophorus martyr, & Epheſij pueri, & alij propè innumerabiles, certaminibus pro Chriſto peractis, cum magna laude innotuere.

Cyprianus martyr.

** φιλοσαρκῳ*

Exemplū virginitatis & caſtitatis conſeruandæ.

Fidei arma.

Chriſtophorus martyr. Epheſij pueri.

** Sæpe etiam magicum cantamen inire per ſepulchra, Quo geniale toti ius ſolueret æſtuante nupta. Luxuriæ rabiem tanta cohibet repentè Chriſtus. Diſcutit & tenebras de pectore, pellit & furorem, Oplet amore ſui, dat credere, dat pudere facti. Prudentius in hymno de ſancto Cypriano, quem ipſe ſub Valeriano & Galieno paſſum ſcib it*

Quæ Dionyſio Alexandriæ epiſcopo in ea perſequutione ſub Decio acciderint. Cap. 28.

A EIuſdem perſequutionis tempeſtate, quum Alexandriæ etiam in Chriſtianos maximè ſæuiretur, martyrium ibi quoque obibat eccleſiæ Antiſtes Dionyſius, quem poſt Heraclam ad munus Epiſcopale prouectum eſſe diximus. Verùm illum, diuino nutu & prouidentia, multorum vtilitatis & ædificationis gratia, cœptis conatibúſque perſequutorum ſuperiorē oſtendit Deus. Primùm namque, qui ad eum inquireodum miſſi fuerant, cæcitate afflicti, quamuis domi is eſſet, aduentúmque eorum expectaret, ſtudio tamen & conatu ſuo potiti noo ſunt. Deinde autem, quum ſua ſponte ſe illius, rebus omnibus domi ſuæ per eos direptis, vt ſe abducerent obtuliſſet, & quidem id factum fratribus * in nuptiis noctu peruigilaotibus renunciaſſet, illico confertim vno impetu omnes conſurgentes, celeri curſu cum iubilo & vociferatione cōtinua ad locum eum cootenderunt. Atque ibi B cuſtodibus in fugam verſis, Diooyſium craſſiore linea veſte indutum, & in lecto non ſtrato repoſitum, exurgere, & ſe quāprimum ſequi coegerunt. At ille ad pedes eorum prouolutus, obſecrat, vt vel abirent, ſéque ibi relinquerent: vel caput eius milites, qui eum captum abduxiſſent, auferre paterentur. Quem illi quauis multa orantem atque obteſtantem, ne audire quidem ſuſtinueruot: ſed manibus pedibúſque protractum, & clitellarum inſtar aſino nudo impoſitum, in epiſcopalem domunculam redoxerunt. Ac de Dionyſio quidem hęc ſic ſunt acta. Poſtea autem impij milites in domos, qui rem eam denunciauerant, Chriſtianorum propalàm audaciſſimè magno impetu irruentes, † res eorum precioſas atque ſepoſitas diripuerunt: eis verò C quæ viliores eſſent, nec facile comprendi aut ferri poſſent, fractis, abierunt. Quę ſanè militum licentia & impunitas, faciem vrbis ab hoſtibus captæ præbuit. Vbique luctus erat, vbique direptiones, militibus de ſpoliorum & rapinarū immanitate inter ſe concertantibus. Non iter, non via, non angiportus exitum & fugam admittebat: diu noctúque clades ea durabat. Præcones per vrbem totam ibant, & magnis clamoribus vociferabantur: vt ſi quis Chriſtum infauſtiſſimis impuriſſimiſque quibuſque verbis nō proſcinderet, is paſſim raptaretur: atque ita fœdiſſimè raptatus, tandem igni combureretur.

Dionyſium Alexandrinū à martyrio cōſeruauit Deus.

** γάμῳ διαπαννυχίζουσι.*

Exemplum inſignis omnium in paſtorem ſuum amoris.

† κειμήλια.

Tumultus Alexandrinus aduerſus Chriſtianos immaniſſimus.

De iis qui tormentis victi ſub Decio, Chriſti religionem abiurarunt. Cap. 29.

ITaque permultos tum videre erat pallidos, timotéque perculſos, & prorſus conſterna- D tos, neque ſui compotes, ad impura ſacra & impia ſacrificia accedere, non illos tanquam ſacrificaturos, ſed veluti idolis ipſis ſacrificandos: adeò vt impij illi homines, ſannis & ludibriis, eos qui ita animos deſpondiſſent, proſequerentur. Quidam promptius citiúſque quàm iuberentur, ad aras accurrebant, & magnis animis, ſe ignorare, quidoam Chriſtianus eſſet, aſſeuerabant. Atque ij quidem raptores ſequebantur, alij fugiebant, alij capiebantur, nonnulli etiam vſque ad carcerem & vincula progreſſi, prius fidem abiurarunt, quàm ad tribunalia protraherentur: nonnulli autem aliquantum cruciatibus & tormentis toleratis, ſuppliciis, quę ſubſequu-

Miſeranda facies Alexandria Chriſtianorum quorūdam, martyrij metu Chriſtū abiurantium.

Egregia martyrum conſtãtia.

tura erant, renunciabant. Qui verò firmi ſtabi- E léſque erant, totúmque Chriſtum in pectoribus ſuis gerebant, ab eo confirmati, & condignom inexpugnabilis fidei & conſtantiæ ſuæ robur conſequuti, præclaros atque illuſtres ſe regni eius exhiboerunt teſtes & martyres. Sed enim in præſentia omnes eos, qui tum pro Chriſto martyrio vitam finierunt, recenſere, ac tempus, locum, & modum tam inſignium certaminum exponere, tam id fieri non poteſt, quàm arenam maris numerare noo eſt. Itaque perpaucas tantum memoriæ gratia, quas à maioribus nobis traditas accepimus, martyrum luctas hoc loco rectè exequemur: quę fortaſſe non eam fidem & opinionem in eccleſia, quàm traditio tulit, ſone couſequorurę. Et faciemus id breuiter, & compendioſè. Quę autem memoriam noſtram ſubterfugêre, eas ſecreto diuinæ ſcientiæ & opinionis relioquemos. Et ſic agonibus huiuſcemodi F paucis cómemoratis, ad ea quæ ſuperſunt progrediemur.

De iis qui tum martyriũ pertulerunt, Metra ſene, Quinta fœmina, Apollonia virgine, Serapione, Iuliano, Beſa, Macario, & aliis. Cap. 30.

Metra.

Alij hunc martyrem Metranum nominant.

SEd primus omnium admirandus ille, ſenex deprædicetur Metras, qoem beluæ illæ crudeliſſimè raptum, ea dicere cogebant, quæ ad ſummam iniuriam, contumeliam, & blaſphemiam in Chriſtum nihil facerent reliqui. Vt autem ille minus eis eſt obſequutus, totum corpus eius ſæuiſſimè fuſtibus diuerberârunt, faciem arundine acuta cónſciderunt; oculos confoderunt, interiora quoque & latentia corporis loca laniarunt: atque ad vltimum, immanitati ſuæ quaſi renunciantes, ingenti vi lapidum eum ob- G ruerunt.

Quinta.

Quiotam verò, fœminam quandam, ad ſimulacrum adductam, adorare illud iuſſerunt. Quod quia illa facere dertectabat, alligatis atq; ſuſpenſis ex pedibus eius funibus, per mediam eam diſtraxere Alexandriam. Deinde durioribus atque accliuibus locis raptatam, taodem in eundem, quo paulo aotè Metram, locum perductã, itidem vt illum, lapidum corona oppreſſerunt.

Apollonia.

Poſt hanc admirãda adducitur Apollonia, virgo ſenectute iam venerabilis, eſca beſtiis aſſeruata: quæ quum lapidum ictibus ſimul & maxillas & dentes omnes amiſiſſet, quòd ad aram ſacrificare prorſus noller, in pyram, quæ idolis parata fuerat maxima, accẽſam ingenti alacritate proſiliuit: longè præſtantiſſimom eſſe ducens, vt ſic ipſa Deo victima offerretur.

Serapionis.

His acceſſit Serapioo, patria Epheſius: cuius quum mẽbra om- H nia magna flagrorum vi cõcidiſſent, articulóſq; corporis locis ſedibúſque ſuis dimouiſſent, poſtea præcipitem eum ex ſuperiore loco deiectũ enecarunt.

Iuliani podagrici.

Tum quoque Iulianus, ita pedibus æger, vt neque ambulare oeq; mouere ſe poſſet, cum duobus aliis, qui eum ſublimem ſuſtinebaot adducitur. Quorum alter ſtatim ad tantam malorum immanitatem animum deſpondit, fidem abiurauit, & liber dimiſſus eſt: alter autem, cui Iſchyrionis nomen * Euni autem cogoomen fuit, reipſa ſatis eas appellationes comprobrãs, & perſequutoribus fortiter repognans: quippe * ſexcenties potius mori, quàm quicquam de bona profeſſiooe remittere paratus: ipſéqoe Iulianos, qui in eadem cauſa erat: camelis ſublimes impoſiti, atque ita per mediam vrbem vecti, flagris cæſi ſunt, donec à plebe ferocius inſultante in ignem coniecti conflagraruot.

** εὔνυ.*

Iſchyrionis Euni.

** μυριάκις.*

Beſa.

Sed & Beſas ibi hoplomachus, ſeu armatus miles, * victor ope CHRISTI egregius, quòd ſe io veræ pietatis profeſſione optimatem ſpectatum præbuerit, capitis reſectionem ſuſtinuit.

** καλλίνικος*

Macarij.

† φερώνυμος.

Macarius quoque, † verum hoc obtinens nomen, in Libya ortus, quum plorimis eſſet ad negatiooem allectus modis, ipſe autem immotus permaneret, viuus eſt combuſtus.

Epimachi.

Alexandri.

Præterea Epimachus & Alexander, poſteaquam carcerem, vincula, & ſuper alia nouaculas ferro acuminatas pertuliſſent, poſtremò in calcem ardentem proiecti, grauiſſimè ſunt eauſti.

De aliis martyribus, qui certamen ſuum obierunt Alexandriæ, & in Palæſtina. Cap. 31.

MVlieres quoque à tam pulchro certamine non aberant, quæ virilem habentes aoimum, ſanè quàm fortiter depugnarũt. Quarum prima fuit Ammonaria. abducta enim eſt promiſſionem ſuam conſtanter conſeruans: qua ſe nihil facturam receperat, quod iudex variis tormentorũ generibus cum ea cõtendens, eámque expugnare ſtudens, iuſſiſſet.

Ammonariæ.

Mercuria.

Dionyſia.

Poſt hanc & admiranda illa Mercoria: nec oon multorum liberorum mater, & quod maius eſt Dei amans Dionyſia, quum quidem quæſitorem ipſum iam puderet, quòd in iiomenſis carnificinis ſuis à mulierum conſtaotia vinceretur, ferro ſunt necatæ.

Heronis.

Aſteris.

Iſidori.

Dioſcori pueri.

Euſebius, Dioſcorum à tyranno primum verbis ad Chriſtum abiurandum illectum, deinde verberibus coercitum, illis minimè ceſsiſſe, lib. 16. cap. 41. ſcribit.

Deiode Heron, & Aſter, & Iſidorus, & Dioſcorus, qui oondum decimum quintum expleuerat annum, Aegyptij omnes, producti: & cęteri quidem igni ſunt combuſti, adoleſcentulum autem iudex dimiſit, abſurda quadam de eo concepta opinione, quòd illum nondum ſatis firmum, necdum virum, fraudi & ſeductioni idoneũ eſſe putaret: morámque & tempus io eo completurum diceret, quod ætati deeſſet.

Nemeſionis.

Hos cooſequutus eſt Nemeſion, Ægyptius & ipſe, atque inter prædones educarus, quo nomine in iudiciũ fuerat pertractus, poſtquam autem cauſa dicta, crimen id à ſe eſt amolitus; deinceps vt Chriſtianus in vinculis eſt detentus. Quæſitor porrò iniquiſſimus, magis etiam in huoc quàm in illos ſæuiens, martyrem inter prædones medium igni exuſſit.

Amonis, Zenonis, Ptolemæi, Ingenui, Theophili, militum.

Turma deinde ſuccedit militum: Amon videlicet, Zeno, Ptolemæus, Ingenuus, & quidã affecta ætate Theophilus, pro tribunali apparẽtes: qui agonem decertantium martyrum ſpectantes, ſi quem viderét ad aboegationem propenſom, indignationem præ ſe ferentes, ringebantur, & aliquando quidem illis inouebant: quandoque verò manus ſuas extendeotes, corpora illorum ad decentem habitum pulchrè cõponebant. Quod cum ita facere in flagrãti facto deprehenſi eſſent, ilicet ad quæſitoris tribunal ſunt abrepti: vbi tanta fiducia Chriſtianiſmum ſunt profeſſi, vt Præfectus ipſe & aſſeſſores eius vehementer conturbarentur, & incredibili timore corriperentur: quum illi cõtrà fortitudine animi magis implerentur, maioréque qoàm quę verbis explicari poſſit exultarent lęticia, & tam magnifico triumpho victoriæ ſuſciperent coronas. Nec minus interea in pagis & villis plurimi ab

rimi ab

Iſchyrionis, quem herus ſuus necauit.

timi ab infidelibus ſunt malè accepti. In quibus & Iſchyrion ille fuit, cui à claro quodam eius loci viro, villæ procuratio mandata erat. Eum dominus ſacrificare ad aram deorum iuſſit. Et quum id ille recuſaret, contumelijs primùm, deinde etiam conuicijs in eum eſt inuectus. Sed enim quum adhuc in ſententia Iſchyrion perſiſteret, ſcipione maximo comprehenſo, per interiora eum ille viſcera transfoſſum occidit. Sed quid opus eſt turbam eorum recenſere, qui in ſolis locis & montibus oberrātes, partim fame, partim ſiti, quidam acriore frigore aut morbo, nonnulli etiam à prædonibus oppreſſi, aut à beſtiis diſcerpti interiere? Quorum omnium, qui ex eis ſuperſtites foere, idonei extitere teſtes. De iis, ex pluribus vnum ſaltem exemplum referre neceſſarium eſſe duxi. Chæremon erat, eius quæ Nilopolis dicitur epiſcopus, vir multa ſenectute admodum venerandus, is vnà cum * coniuge ſua, quum in mōtem, qui Arabicus dicitur, profugiſſet, nunquam inde eſt reuerſus, neque cuiquam eorum poſtea apparuit: ſed neq; quò iam corpora eorum peruenerint, cuiquam eſt deinceps cognitum. Quin multi quoque alij in Arabico eo monte, ab eis qui illum incolunt barbaris capti, vel pecunia ab eis ſunt redempti, vel propter æris inopiam miſerè ibi perierunt. Atq; hæc quidem Alexandriæ & in Ægypto acciderunt aduerſa. Cæterùm non minores luctæ & certamina in Palæſtina fuere. Sic paſſim plurimi martyres cohortatoriis Origenis orationibus viriliter agones pertulerunt.

Fuga & diſperſio chriſtianorum in ſolitudine.

Chæremon epiſcopus Nilopolitanus.

* *συμβίῳ. Epiſcopus coniunx.*

Vt Origenes ad tribunal martyrij conſiſtēs, pietate Chriſtiana abiurata, à ſeipſo degenerarit. Cap 32.

Origenes martyrium nō pertulit.

ET ille quidem permultos fecit martyres, ſed quum omnibus ſuis copiis hoſtiliter Satanas bellum ei moueret, omniſque vi & conatu aduerſus eū duceret & acrius ei tum quàm aliorum alicubi, infeſtiúſque immineret, perfecta & abſoluta virtute eſt deſtitutus: nimirum qui virtutum omnium parente ſummiſſione & humilitate, & quæ per illam prouenit immobili & recta animi conſtitutione atque * indolentia excidiſſet. Aiunt enim, Deciana perſequutione & ipſum comprehenſum eſſe, & vinculis conſtrictum. Primùm itaque tormentis grauibus corpore toto afflictus, mox deinde in acerbiſſimū demiſſus eſt carcerem. Ibi ingentis ponderis ferramentum eum diſtringebat, & inſuper ſupplicium ignis ei intendebatur: aliáque mala partim iam tum inferebantur, partim paulo pòſt imminebant, ac diebus pluribus * quatuor vinculorū cataſtis pedes eius diſtinebantur. Quæ omnia generoſo & forti animo pertulit. Et ille quidem mortem obire paratus erat. Quæſitori autē contēntiſa quadam crudelitate aliter viſum eſt, hominem à ſententia deſiderióque ſuo abducere. Ac gladio quidem in ipſum animaduertere noluit alius verò ærumnis paulatim vita eum priuare conſtituit. Ad poſtremum, quum ſe tormētis victū ab illo intelligeret, ad diabolicū prorſus conſilium animum adiecit. Quòd enim philoſophicum planè animum caſtitatémque viri noſſet, ea parte oppugnare eum decreuit. Itaque è vinculis quidē eum dimiſit, ſed ad aram, apud quam obſcœnum impudicúmque Aethiopem

virtutum omnium parens Humilitas, ταπεινοφροσύνη.

* *ἀπαθείας.*

* *ὑπὸ τέσσαρσι ξύλου τοῦ κολαστηρίου διαστάσεσι. Euſeb. lib. 6. cap. 26.*

Q[ua]liter Origenes per impurum et turpissimum Aethiopem contaminatus eſt.

A collocarat, ſacrificare, & thura adolere iuſſit: quod niſi, vt iaceret, animū induceret, fore minatus eſt, vt * re deteſtanda diiſque omnibus execranda, corpus eius ab impudico illo contaminaretur. Et ille quidem hæc ei interminauit. Origenes verò optione atque electione rei deterioris, abiurata e fidem maluit, † animo præter vtilitatem omnem cōſputeato, quàm ſordes aliquas corpore excipere. Atque inde à diuina ſententia & gratia delapſus, alienas opiniones, Satana inſtigante, induxit: per quas multis à ſaniore ſententia ſeductis longo pòſt tempore ab eccleſia Chriſti per excommunicationē eſt proſcriptus. Quales autem (Euſebius inquit) poſtea reliquerit voces, eáſq; plures, ad eos qui auxilio & vtilitate indigerent receptionis in gratiam, quàm plurimæ eius teſtantur epiſtolę, veritatem ipſam certè ſatis complectentes. Ego verò non grauatè faciam, & verba eius apponam, per quæ maB nifeſtè arguitur, eum finibus & conſtitutionibus apoſtolicis non perſtitiſſe. Atque vt alias eius abſurdas opiniones & blaſphemias omittam, harum tantum verbis ipſius meminero. Sic enim ſcribit.

Eadē de Origene. Suid. Origenes fidē abiurat.

* *μυσαρᾶς ὁμιλίας.*

† *τὸν νοῦν ἀπὸ [...] ἀξίως [...] λιδ ωθεὶς.*

Errores abominandos inducit.

Excōicatur.

Euſebius Pāphili, ſicuti et alij multi patres, benignius de Origene ſenſerunt.

** *Origenis nonnulla opuſcula, quæ vir beatus Hieronymus non repudiat, legenda ſuſcipimus. Reliqua autem omnia cum autore ſuo dicimus eſſe renuenda. Diſt 15. Sancta Rom. eccleſia.*

De Origenis erroribus & blaſphemiis, & vt ſub Gallo vitam finierit. Cap. 33.

Abſurda & impia Origenis opiniones.

MEntes, inquit, à principio erant, abſque omni numero & nomine, ex vnitate principium ducentibus, & rationalibus exiſtentibus omnibus, ſubſtantia, efficacia & virtute eadem. C Vt autem eas ſatietas cœpit diuinæ charitatis & contemplationis, iuxta proportionem cuiuſque propenſionis in deterius, vel tenuiora vel craſſiora ſumpſere corpora & nomina. Vnde cœleſtes etiam & * miniſtrantes ſubſtitere virtutes: ipſe quoq; Sol & Luna & ſtellæ omnes ab vnitate illa rationalium, ex propēſione in deterius, ſunt factæ Ea verò rationalia, quæ magis à diuina charitate refrixerant, animæ ſunt appellatæ, & in craſſiora corpora noſtra coniectæ. Quæ verò ad ſummam maliciæ & vitioſitatis fuerant progreſſa, frigidis & caliginoſis incluſa corporibus, dæmones & facti & nominati ſunt. Ad hæc illa quoque nugatur: Quòd ex angelica quidem conſtitutione animata facta eſt conſtitutio, ex animata autem, dæmoniaca & humana. Vnam portò mentem ex vniuerſa rationalium vnitate, inconcuſſam & immotam à charitate & cōtemD platione diuina permanere. quæ mens & Chriſtus & rex & homo ſit facta. Item, quod † perfectus futurus ſit corporum interitus: quum ipſe Dominus, primùm proprium depoſuerit corpus, & reliqui item omnes. Præterea, quòd vniuerſi reuerſuri ad eandem illam vnitatem, menteſque futuri ſint, quales antea in a præexiſtentia fuerint: ipſo videlicet diabolo quoque & reliquis dæmonibus, atque etiam neſariis & impiis hominibus ad eandem vnitatem reſtituendis, cum diuinis piiſque viris, & cum cœleſtibus virtutibus eandem vnionem ad Deum habituris, quam & Chriſtus habet, quemadmodū & antea

* *λειτουργικαί.*

† *παντελὴς ἀναίρεσις.*

a προϋπάρξει

Non ſemel in hoc opere Nicephorus Gothos pro Scythis habet, ſicuti & hoc loco.

ECCLESIASTICÆ HI-STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS SEXTVS.

Præfatio Tomi dicenda exponens.

CAPVT I.

Dicendorum propoſitio.

QVINTVS liber res Origenis, & alias præterea quæ ætate eius accidere, cóplexus, vnà cum morte eius finem quoque ſuum accepit. Sextus autem, qui nobis eſt in manibus argumētum habebit, magnnm Alexaodriæ epiſcopū Dionyſium: ſcriptis eius quæ poſt ſe reliquit, per proprias eius voces, materiæ ſatis ſuppeditantibus. Exponemus quoque in eo, quæ poſt Seueri, Maximini & Decij perſequutiónes, in eccleſia ſint acta. Vnde eriam Nouarus progreſſus, ſeipſum nouæ hæreſis * Catharorum ſiue pnrorum ducem promulgarit. Præterea quomodo is reiectus ſir: & illi qui io perſequutiooe lapſi fnerāt, in eccleſiam recepti. Item de diuino lauacro, quod oónolli poſt perſequutionem ioducebant: & de aliis hæreſibus. Item de tyrannorum Ægypti & Palęſtinæ actis. Mentionem quoque faciemus quorundā prodigiorum: item Dionyſij epiſtolarum: adhæc, Nepotis, Pauli Samoſateni, & peruerſæ Manichæorum opinioois. Poſtremò diuinós recenſebimus viros, qui ea tempeſtate vſque ad Diocletianum & Maximianum, qui quidem acerbiſſimè eccleſias oppugnarūt, enituere. Initium autem inde ſumendum.

* καθαρῶν.

Vt epiſcopi, qui tum eccleſiis præfuerunt, eos qui ſub Decio in perſequutione lapſi fuerant, poſt iuſtam pœnitētiam in eccleſiam receperint. Cap. 2.

IN perſequutiotiibus, quas recēſnimus, multi Chriſtianotum fortiter per martyria cū hoſtibus congreſſi, debitum victoriæ præmiū reportaruot. Plurimi etiam propter animorū imbecillitatem, nbuiam quidem illi periculis ſunt progreſſi: ſed quum ea perferre non poſſent, ſimul & idolis ſacrificarunt, & veræ pietatis cultom abiurarunt. Ij verò, perſequutiotiis motu & ærumna conquieſcente, quum in animis ſecum ipſi ſuis quónam miſeriæ calamiratis perueniſſent, perpenderent, grauiter afflictis vehemens inceſſit dolor & pœnitentia. Itaque ad eccleſiarum eius temporis Antiſtites ſe contulerunt, pœnitere ſe atque reſipiſcere, paratóſque eſſe quidquid illis imperatum eſſet facere, profitentes. Porrò diuini illi viri, humanitatem & clementiam Dei imitati, non grauatè eos ſuſceperunt, & complexi ſunt: & quum legitima atque competenti pœnitentia inuitatos in eccleſiam produxerunt, tum tempore * quoque ſuo ſtationem & locum eis inter fideles, interueniente ſolummodo oratione, vnà cum manuum impoſitione, dederunt: id quod ita ex conſuerudine longa in Eccleſia obſeruabatur. Qnam conſuetudinem primus Cyprianus Carthaginenſis paſtor mntandā eſſe ** cenſuit: nō aliter & lapſos, quàm per lauacrum expiandos, & quoſcunqne ex qualicunque hęreſi reſipiſcentes, admittēdos eſſe arbitratus. Atque eccleſiarū quidem epiſcopi ita ſe gerebant, & quotidie propalàm perlibeoter qunſcunque reuertentes ſuſpiciebant.

Chriſtiani, qui fidem in perſequutionibus abiurauerant, ad pœnitentiā confugiunt.

Pœnitentes in eccleſiam recepti.

* *Exomologeſi peracta ſcilicet.*

Pœnitētiæ formula.

Cyprianus lapſos & ab hæreſi reuerſos dennò eſſe baptiſandos cenſuit.

** *Placuit hoc etiam pleriſque omnibus Africæ, Numidiæ, Mauritaniæque epiſcopis. Ipſum etiam beatum Hilarium aliquando huius ſententiæ fuiſſe, vt ab Arianis baptizatos non reciperet, niſi rurſus ab orthodoxis baptizarentur, palàm ſcribit Hieronymus. Ab hoc dogmate hodie diſſentit Eccleſia, & iterationem baptiſmo prohibent imperiales conſtitutiones. Nec ſatis eſſet tutum eam aperire de ſacris ceremoniis feneſtram, vt ſacerdos impius nihil agere credatur. Quam opinionem obtinuere Donatiſtæ. Sed enim in Polonia nunc quoque Epiſcopi, homines ab Orientalibus ſacerdotibus, quales ſunt in Moſcouia & Ruſſia omni, baptizatos dennò tingunt, illis adiectis verbis, Si non es baptizatus. Aſſui ipſe ablutioni huiuſmodi ſuſceptor.*

De impuro Nouato, rebúſque eius narratio, & quæ eius fuerit doctrina. Cap. 3.

ROmæ autem eis temporibus preſbiter erat Nouatus nomine. Is faſtu & iactantia inani ſublatus, omnem (vt in prouerbio eſt) moueтat lapidem, vt Romanæ eccleſiæ gubernationem conſequeretur. Vbi autem omnia expertus, nihil egit (erat enim rumore, ambitione, & gloriæ cupiditate immenſa correptus) in deſperationē incidit: & tādem aliud qund faceret nō habens, ab eccleſia ſeipſum ſegregans, proprios cœtua cogere, & nouam quandam hæreſim per defectionem inſtituere cœpit: ſeceſſionis ſuæ obtentum illum prætexēs, quòd epiſcopi eos qui Deciana perſequutione diis ſacrificaſſent, per condignam pœnitentiam in gratiā recepiſſent. Breui ſanè tempore permultis ſeductis, ſuum ſibi conſtituit conuenticulū: & eorum qui propter ſordes † Cathari ſiue puri nominantur, ducem ſe fecit. Quum autem enm epiſcopali dignitate, quam tantopere dudū adamauerat, potiri oporteret, per doos quoſdam ſectæ ſuæ homines, qui ſalutem ſuam prorſus iam deſperarant, tres ad ſe Romam obſcuri nomiois ex Italia epiſcopos, eóſque ſimplicibus atq; adeò ruſticis motibus, ad ſimulandnm & diſſimulandū ſcilicet minimè idoneos, pertrahit: illo ſplendido prętexru vſus, vt ipſi partibus ſuis interpoſitis, mediatores inter ſe & epiſcopos, veteres ſimultates & inimi-

De Nouato & eius hæreſi.

† *Per antiphraſin videlicet.*

Nouatus fraudulēter epiſcopus creatus.

citias componerent. Illi porrò, propter animo- E rum ſimplicitatem nihil tale veriti, ad eum venere. Ibi eis in conclaui concluſis, quidã ex eius ſodalitate, per animorum crapulæ & ebrietatis grauedinem, vim afferunt, & * imaginaria manuum impoſitione epiſcopalem dignitatem homini conferre cogunt. Quod ſanè illi, vel inuiti, vi atque neceſſitate adducti, fecere. Et Nouatus honorem eum, quem tam ſceleratè, vt videbatur, conſequutus fuerat, vſurpabat, eundémque cõtra obtrectatores defendere parabat: homo, in quo Satanas domicilium habẽs * Chriſti nomen & fidem ad prætextum ſaltem vtetetur. Quum enim ab exorciſtis de fide inſtitueretur, morbo eſt correptus graui: c quúmque iam in expectatione mortis eſſet, aquam petiit, qua in ipſo lecto, ita vt decumbebat, perfuſus, d baptizatus ſcilicet eſt: ſiquidem tinctionẽ huiuſmodi F baptiſmum vocare licet. Sedenim ille poſtea reliquis eccleſiæ e ſymbolis atque cæremoniis, quibus ad eum modum tincti iuxta eccleſiæ ſanctiones vti ſolent, minimè dignus eſt habitus: † neque quum conualuiſſet, ſignaculum ab epiſcopo deinde recepit. * Porrò quum myſtica huiuſmodi ſymbola non ſit ſortitus, quomodo ſpiritum ſanctum eſt aſſequutus? Sed & perſequutionis temporibus, per timiditatem preſbyteri honorem abiurauit. Poſtquam enim à diaconis rogatus eſt, vt periclitantibus fratribus, in tormentorum diſcrimine maximè auxilio indigentibus, ita vt ſacerdotem deceret, præſtò adeſſet: tantum abeſt vt illis ſit obſequutus, vt cum indignatione magna ſe ſubduxerit, & de cætero preſbyter eſſe noluerit, aliud ſcilicet philoſophiæ genus ſequutus. Aliam quoquam ab- G ſurdam admodum rem in ſe admiſit. Quũ enim * oblationes offerret, qui mos ſacerdotibus eſt, & iam ad diſtributionem panis perueniſſet, data cuilibet parte ſua, pro eo quòd cum gratiarum eam actione percipere debebant, f iurate miſeros coegit g: vtranque enim percipientium manum comprimens, non prius eas remiſit, quàm iuratum ab eis eſſet: (vtar autem verbis eius cõceptis) Adiura mihi per ſanguinẽ & corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, nunquam te à me diſceſſurum, & ad Cornelium (Romanus hic fuit epiſcopus) rediturum eſſe. Miſeri autem illi non prius quòd acceperant, deguſtarunt, quàm ſe illi deuouerunt: & pro eo quod Amen, reuerſuros ſcilicet ſe ad Cornelium profitentes, dicere debebant, minimè ſe redituros dixerunt. Huius H fraudem, malignitatem, & cacoëthes hæreſis, Maximus presbyter, & Vrbanus, qui bis libertimè pro Chriſto decertarunt, & ingentem ex confeſſione fructum meruẽt, præterea Sidonius & Celerinus, qui in eodem ſtadio decurrerunt, primi deprehenderunt: primíque cum eo congreſſi, de eo triumphum in eccleſia egerunt. Ex eis autem qui ſuffragio & cõſecratione ſua Nouatum epiſcopum ordinarant, vnus non longè pòſt ad eccleſiam reuerſus, crimine per pœnitẽtiam & luctum abolito, receptus quidem, ſed laici tantum ei conceſſa ſors eſt, ac in epiſcoporum eorum locum alij ſunt ſuffecti.

b Nouatus dęmoniacus. τὸ εἰς χειρῶν ἐπιθέσεως σχῆμα... πρόφασιςῶν. *c Tales olim Clinici dicti.* *d Nouatus æger in lecto baptiſatus.* † οὔτε ὑπὸ ἐπισκόπου ἐσφραγίσθη ἐσύστερον. *confirmationẽ hoc nunc vocamus.* *e Symbola & cæremoniæ baptiſmi. Euſeb. lib. 6. cap. 43.* * τούτων δὲ τῶν μυστικῶν μὴ τυχὼν πῶς ἂν ἁγίου πνεύματος ἔτυχεν. *Niceph.* τούτου δὲ μὴ τυχὼν πῶς ἂν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔτυχεν. *Euſebius.* * ποιῶν προσφοράς. *f Nouatus factionis ſuæ populares iuramento, vt ſibi adhærerent in perceptione eucharistiæ obſtrinxit.* *g Ea tẽpeſtate laicis etiã eucharistia in manus dabatur: quod poſtea in eccleſia eſt mutatum.* *h Epiſcopis, qui Nouatum epiſcopũ crearũt, dignitas adẽpta. Eorũ autẽ vnus, vbi pœnitẽtiam egit, ab eccleſia in ordinem laicorũ eſt receptus.*

Quomodo Dionyſius lapſorum ſuaſerit receptum, & epiſtola eius ad Nouatum. Cap 4.

HÆreſi ea longè latéque vulgata, ingens erat tumultus: & multi orationibus ſcriptis, multi etiam aliis modis aggreſſi ſunt fundamenta eius erroris euertere. Quæ verò in epiſtola quadam Alexandrinus Dionyſius ſcripſerit, audiamus. Diui ipſi apud nos martyres, Chriſti " nunc aſſeſſores, regníque eius participes, parti- " cipes etiam iudicij, & pro tribunali cum eo ſe- " dentes, lapſos quoſdam fratres ſacrificiorúmq; " crimen ſuſtinentes receperunt: conuerſionémq; " & pœnitentiam eorum videntes: atque acceptã " gratámque fore ei exiſtimantes, qui non vult " mortem peccatoris, explorata ea atque cũproba- " ta in eccleſiam admiſerũt, & ad eum modum " receptis locum ſuum dederunt, orationémque " ſimul & cibum cum eis cõmunicarunt. Quódnã igitur, fratres, nobis de eis conſilium datis? quid F faciendum putatis? ſuffragatoréſne & ſubſcriptores illorum ſententiæ erimus, iudiciúmq; & gratiam eorũ ſeruantes, benignos nos erga eos, quorum illi miſerti ſunt, exhibebimus? an iudicium eorum veluti iniquum reprobabimus, atque in ſententiam eorum inquiremus, benignitatémque contriſtabimus, & quod bene eſt cõſtitutum & ordinatum tetractabimus, Deúmq; ipſum exacerbabimus? Hæc Dionyſius, de eis qui per infirmitatem perſequutionum temporibus lapſi fuerant, ſcripſit. Qualia verò & ad ipſum Nouatum eccleſiam Romæ perturbantẽ ſcripſerit, æquum eſt vt hic proferatur. Quum enim ille ſub obtentu quodã, in nonnullos fratres ſchiſmatis & diſſidij cauſam, perinde atque ab illis ad conſilia cœptáque eiuſmodi, per vim deſcendere coactus eſſet, conferret, vide quæſo G quibus ad eum vtatur verbis. Dionyſius Nouato fratri ſalutem. Si inuitus, vt inquis, hoc conſilij cepiſti, idipſum, ſi voluntate & ſponte tua in viam redieris, declarabis. Et nõ minoris martyrij laudis & gloriæ fuerat, imò meo iudicio etiã maioris Eccleſiam nõ ſcindere, quàm idolis nõ ſacrificare. Hac enim parte alicubi de vna, eáque ſua ipſius anima, ſuſcipitur certamen: in illa autem, de eccleſia vniuerſa martyrij ſubeundus eſt agon. Proinde ſi vel perſuaſeris, vel coegeris fratres ad concordiã redire, * illuſtrior tibi ipſo lapſu fuerit reſipiſcentia: & quum erratum tibi vino minimè vertetur, tum caſtigatio maximè laudi erit. Quod ſi illos parùm tibi obſequẽtes, in poteſtate tua non habes, tuam ſaltem ipſius animam ſeruans ſeruato, Valere te, quatenus, H pacem conſectaris, in Domino opto.

De lapſis ſi pœnitentiã agant in eccleſiam recipiendis. *Pœnitentes in eccleſia ad cõmunionẽ cibi & precationis ſunt loco ſuo admiſſi, ad Eucharistiæ autem perceptionem non ſtatim, &c.* *Dionyſius Alexandrinus fraternè Nouatum ab errore in viam reuocat, & ad reſipiſcentiã inuitat.* * μεῖζον ἔσται τοῦ σφάλματος τὸ κατόρθωμα.

De Synodis Romæ & in Africa coactis, quæ hæreſim Nouati damnarunt. Caput 5.

NOuatus autem animi arrogantia tranſuerſim actus, propalàm & impudẽter magna libertate prædicans docebat, nullam eſſe ſalutis ſpem reliquam eis qui perſequutionum temporibus lapſi eſſent, quamuis omnia quæ ad legitimam & veram pertinent conuerſionem & cõfeſſionem perfecerint. Nec contemnendam ad ſe perrexerat atque collegerat multitudinem, & plures ex viris celebribus eius ſequebantur errorem: per inflatas eorum mentes, Catharos & puros ſeipſos vocabant, à duce & imperatore diabolici examinis Nouato * turpiter & impurè ducti. Talem autem eccleſiæ cladem latius ſerpentem,

* ῥυπαρῶς στρατηγούμενοι.

pentem, quum eccleſiarum antiſtites, in primis verò Romanæ Cornelius, & Carthaginenſis † Cyprianus, (nondum enim ſacro martyrio coronatus fuerat) epiſcopi viderent, ille quidem Romæ, hic autem Carthagine Synodos & conuētus maximos egerent: in quibus * ſexaginta fuere epiſcopi, presbyteri autem & diaconi longè plures. Celebrata quoque alia ſeorſim in multis locis & regionibus concilia: quorum omnium calculo vno decretum eſt, Nouatum quidē, adhæreſque ei epiſcopos, & quicunque prætereà inhumaniore ſententia opinionem illorum comprobarent, ab Eccleſia proſcribēdos prorſus: lapſos autem fratres admittendos, humanitérque tractandos eſſe, condignos pœnitentia exhibentes fructus. Satis hoc oſtendunt Romanæ Synodi, atque etiam eorum qui ante eam in Italia & Aphrica (in qua ſacrorum antiſtes, vt diximus, Cyprianus fuit) coacti ſunt conuentuū acta & decreta: nec non Cornelij Romani epiſcopi, atque etiam Cypriani, aliorúmque qui cū eo fuere epiſcoporum latinè compoſita ſcripta: certò confirmantia, omnibus tum viſum eſſe, vt & lapſis in perſequutione ſubueniretur, debitúmque auxilium impertiretur: & autor hæreſis, ita vt par erat, vnà cum omnibus ſectatoribus ſuis per excommunicationem proſcriberetur. Extat aliud quoque ſcriptū Cornelij, in quo copioſè cōuentus cōſulta exponuntur. Aliud item, quod ad Fabianum Antiochenum epiſcopū eſt datum, in quo res Nouati vnà cū ipſo deſcribūtur. Vnde etiā pleraque de ineptiis & deteſtationibus eius in noſtrā hanc tranſtulimus hiſtoriā.

† Aliæ ergo Prudentius Cyprianum ſub Valeriano & Galieno paſſum ſcripſit.

** Hoc tantum de Rom. concilio refert Euſeb. lib. 6. cap. 43.*

Nouati hæreſis in pluribus prouincialibus Synodis damnata.

Nouatianus excommunicatus. Cuius epiſtolæ meminit Euſeb. vt ſup.

*** Hippolytus Portuenſis epiſcopus & martyr cum ad ſupplicium raperetur, vt eſt apud Prudentium, reſpondiſſe fugite ô miſeri execranda Nouati Schiſmata, Catholicis reddite vos populis. Vna fides vigeat, priſco quæ condita templo eſt, Quam Paulus retinet, quámque cathedra Petri. Quæ docui, docuiſſe piget: venerabile Martyr cerno quòd à cultu rebar abeſſe Dei. Inſigne retractationis ſeu reuocationis exemplum.*

De Dionyſij epiſtolis de pœnitentia: & noua narratiō de quodam Serapione, qui in pœnitētia, ſacroſancta myſteria extremum ſpiritum agens percepit. cap. 6.

AD * Fabium eum, in Nouati ſectam aliquātulum inclinantem, quem modò diximus, diuinus vir Dionyſius ſcribens, plurima de pœnitentia diſſerit: & martyrum certamina iā inde ab initio diſcernens, ſicuti & nos expoſuimus, atque alia multa afferens, admiratione quiddam dignum memorat, quod hoc quoque loco tēpeſtiuè referēdum duxi. Vnum tibi, inquit, exēplum quod apud nos euenit, exponā. Serapion quidam nobiſcum fuit ſenex fidelis, & qui ſine crimine ad multum vixiſſet tēpus, perſequutionis autem tempeſtate lapſus eſſet. Is ſæpe quidē vt reciperetur obteſtatus fuerat, ſed nemo illi aduertit animum. Idolis enim ſacrificauerat. Morbo verò deinde oppreſſus, tres continuos dies ſine voce & ſenſu iacuit: paululum verò viribus recuperatis, quarto die nepotem ex filia ad ſe vocauit: &, Quandiu me tandem, inquit, ô fili, diſtineris? accelerare quæſo, & me quamprimùm abſoluite, presbyterorúmque aliquem tu ad me voca. His dictis, rurſum obmutuit. Puer curſu ad presbyterum cōtendit: erat autem nox, & ille æger decumbebat. Quapropter quum ad ſeorſem venire non poſſet, mandatúmque à me haberet, vt è vita deceſſuri, ſi opus eſſet, & maximè ſi antehac ſupplicitèr precibus id flagitaſſent, vt ſcilicet eo meliore ſpe fatis concederēt, a abſoluerentur: paululum puero † Euchariſtiæ dedit, infundere atque inſtillare id in os ſeni iubens. Puer rediit: quū nō longè abeſſet, priuſquā ad illū ingrederetur, erigēs ſe rurſum Serapion, Veniſti, inquit, fili? Presbyter quidem venire ad me non potuit: at tu celeriter, quod iuſſus es perfice, & me dimitte. Inſtillauit ei puer Euchariſtiam, & ſimulárque ori eius infudit, atque ille paululum id glutiendo demiſit, confeſtim reddidit ſpiritum. An non apertè conſeruatus eò vſq; in vita permanſit, donec abſolueretur, * peccatíſque per multa quæ egit bona opera extinctis, confiteri poſſet? Hæc de Serapione. Idem porrò Dionyſius epiſtolam aliam de pœnitentia ad Ægyptios ſcripſit, in qua iudiciū ſuum de lapſis, ordines eorum & diſcrimina perſequens, expoſuit. Aliam rurſum, eādem inſcriptionem de pœnitentia habentem, ad Cononem epiſcopum Hermopolitam. Aliam præterea cohortatoriam ad eccleſiam Alexandrinam. Eſt item eius alia epiſtola ad Origenem, de martyrio, alia ad Laodicenſes, quorum epiſcopus fuit Thelymidris: ſicuti alia etiam de pœnitentia, ad Armenios, quorum eccleſiæ præfuit Merozanes. Scripſit quoque ad Cornelium Romæ epiſcopū, quum ab eo aduerſus Nouatum accepiſſet epiſtolam. Cui etiam ſignificat, rogatum ſe eſſe ab Heleno Tarſi Ciliciæ, & à Firmiliano Cappadocum, nec non à Theoctiſto Palæſtinorum epiſcopis, vt Antiochenam Synodum adiret, vbi nōnulli obtinere atque confirmare Nouati hæreſim conabantur. Indicat eidem illud quoq;, Fabium quidem obdormiuiſſe, Demetrianum verò pro eo eccleſiæ Antiochenæ præfectum eſſe. De Hieroſolymitano autem epiſcopo, ad eum hiſce verbis ſcribit: Admirandus ille Alexander in carcere feliciter eſt defunctus. Deinde & alias duas ad Romanos ſcripſit epiſtolas, alteram de pace, alteram de pœnitentia. Aliam item ad eos qui ibi fidem ſuot confeſſi, Nouati opinioni adhuc adhærentes: & ad eoſdem rurſum, quum ad eccleſiam eſſent reuerſi, alias duas. Ad alios quoque plures literis datis, plurimùm omnibus attulit vtilitatis.

** Alij Fabianū nominant.*

Serapion, qui in perſequutione diis ſacrificauerat, pœnitentiam egit: & quum in eccleſiam plenè receptus non eſſet, mori ſine euchariſtiæ cōmunione non potuit.

a ἀφίεσθαι.

Olim morituris quoque Euchariſtia communio permiſſa.

** καὶ τῆς ἁμαρτίας ἐξαλειφθείσης ἐπὶ πολλοῖς οἷς ἔπραξε καλοῖς.*

Dionyſij Alexandrini ſcripta.

† Audio quod dicant, myſticam benedictionem, ſi ex ea remanſerint in ſequentem diem reliquiæ, ad ſanctificationem inutilem eſſe. Sed inſaniunt hæc dicentes. Non enim alius fit Chriſtus, neque ſanctum eius corpus immutabitur, ſed benedictionis virtus & viuifica gratia perpetua manet in illo. Cyrillus ad Caloſyrim Epiſcopū.

De quæſtione tum temporis de diuino baptiſmate coorta, & vt tum Sabellius ſit exortus. Caput 7.

POſt verò quā Cornelius Romæ poſt tertiū annū Epiſcopatus ſui deceſſiſſet, Lucius ei eſt ſoffectus: qui nō integris ſeptē mēſibus eccleſia adminiſtrata, Stephanū habuit ſucceſſorem ad quē Dionyſius primā de baptiſmo ſcripſit epiſtolā. Cyprianus quippe Apher primus opinat' eſt,

Cyprianus ab hæreſi reſipiſcētes, rebaptizandos cēſuit.

† μὴ παρὰ τὸ κρατῆσαν ἔθος νεωτερίζειν.

oportere eos qui ab hæreſi conuerterentur, lauacro expiari & recipi. Stephanus contrà, † nihil ea in re præter receptam conſuetudinem nouandum eſſe duxit: ſufficere ſcilicet in eis veteri more orationẽ ſolam, cum manuum impoſitione. Itaque ad eum ęgrè diſſenſionem eam ferentem, Dionyſius pluri b. ſcripſit: & poſtremò certiorem eum facit, perſequutione ſopita, eccleſias omnes nouis rebus Nouati repudiatis, pacem inter ſe habere. Verba eius hæc ſunt. Scito nunc, frater, Orientales, atque etiam vlteriores eccleſias, quæ antea diſſidebãt, ad vnitatem eſſe redactas, omnéſque vbique earũ Antiſtites vnanimes & cooſentieotes ſupra modum de pace & concordia, quæ præter expectationem accidit, lætari. Demetrianum in primis Antiochenũ, Theoctiſtum Cæſarienſem, Mazabanem Aeliẽſem Alexandri defuncti ſucceſſorem, Marinum Tyrium, Heliodorum Laodicenſem, qui io locum Thelymidris ſurrogatus eſt, Helenum Tarſenſem, & eccleſias Ciliciæ omnes, Firmilianũ, & Cappadociam omnẽ: præcipuos enim Epiſcoporum nominaui, ne epiſtola longior ſit, néve multis verbis ſim moleſtior. Sed & vniuerſæ Syriæ & Arabiæ: quibus ſemper aliquid ſuppeditatis doctrinæ, & nunc etiam ſcripſiſtis. Meſopotamia ipſa, Pontus, Bithynia, & (vt ſemel dicam) exultant vbique omnes, concordia & fraterna charitate glorificantes Deum. Hæc Dionyſius ad Stephanum. Ad Xyſtum autẽ, qui illi ſucceſſit, ſecũdam de baptiſmo epiſtolã idem dedit, Stephani & reliquorũ iudiciũ in ea oſtendẽs. Scripſerat namque Stephanus prius de Heleno & Firmiliano, omnibúſque finitimis populis, ſe cum illis non cõmunicaturum, eã ipſam ob cauſam, quòd hæreticos rebaptiſarẽt. Et cõſidera ioquit, magnitudinem rei. Certum enim eſt, de ea in maximis Epiſcoporum cõuentibus, vt audio, decreta eſſe facta, videlicet: vt qui ea hæreticis per pœnitentiã cõuertuntur, primùm de recta fide per catecheſin inſtituantur, deinde abluantur, veteris & impuri fermenti deponẽtes ſordes. Et paulo pòſt: Quin & dilectis noſtris cõpreſbyteris Dionyſio & Philemoni, qui ante hac ſuffragatores Stephani fuere, quum ad me de hiſce rebus ſcripſiſſent, prius quidem paucis, nunc autem pluribus reſpondi. Et de baptiſmo nunc hactenus. De hæreſi autem Sabellij, quæ tum emergebat, meutionẽ faciens, De dogmate, inquit, quod Ptolemaide, quæ vna ex quinque ciuitatibus eſt, recẽs orto, impio prorſus, quippe quòd multam blaſphemiam in omnipotentẽ Deum, patrẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti, multã infidelitatẽ in vnigenitum eius filium, primogenitum omnis creaturæ, inhumanatum Verbum, inſenſibilitatẽ autẽ Spiritus ſancti continet, quũ * vtrinque ad me peruenniſſent, & decreta, & fratres diſputaturi, quædam ſcripſi pro virili mea, Deo ſuppeditante, explanatius exponẽs omnia.

Nunc reſtitit Stephanus Ro. pontifex.

Dionyſius Alexandrinus ad Stephanũ epiſcopum Rom. de concordia Eccleſiarum.

Idem ad Xyſtum Rom. Epiſcopum, de hæreticorum reſipiſcentium baptiſmo.

Idem de Sabellij hæreſi. Negauit is Chriſtum filiũ Dei, & primogenitum omnis creaturæ eſſe ſimúlque Spiritus ſancti intellectum ademit.

** ἐλθόντων ἑκατέρωθεν πρὸς ἐμὲ καὶ προγραμμάτων καὶ τῶν διαλεξομένων ἀδελφῶν.*

De viſione quæ Dionyſio apparuit. caput 8.

In tertia epiſtola de baptiſmo, quam ad Philemonem presbyterum Romanum ſcripſit, hæc refert. Ego verò etiam in ſcriptis & traditionibus hæreticorũ lectione verſatus ſum opinionibus eorum impuriſſimis aliquantum animum meum polluens: vtilitatem autem illam ab E eis capiens, vt facilius eos apud me ipſum refellam atque repudiem, magíſque etiam exeerer ac deteſter. Atque equidem frater quidam presbyter, ab eis legendis me arcebat, quòd vereretur, ne in cœno maliciæ vnà cum illis inuoluerer, néue anima mea noxam & perniciem contraheret. Eúmque quum vera dicere ſentirem, viſio quædam diuinitùs exhibita, & vox me confirmauit. Diſertè namque & clarè mandauit, dicẽs: Omnes verſato, quos in manus acceperis, libros. diſquirere enim, caſtigare, & explorare omnia potes, quę tibi etiam ab initio fidei complectẽdæ cauſa fuit. Viſionem eam accepi Apoſtolicæ voci congruentem, quæ firmioribus dicit: † Eſtote ſpectati atque probati trapezitæ. Deinde quum quædam de hæreſibus omnibus dixiſſet, talia infert.

Dionyſius etiã in hæreticorũ libris verſatus.

Ea in re viſione eſt confirmatus.

† γίνεσθε δόκιμοι τραπεζῖται. Euſeb. lib. 7. cap. 7.

Omnia legite, quæ bona ſunt tenete.

F *De improbo hæreticorum errore & ſeductione. item de impio eorum baptiſmo, & quas epiſtolas ea de re Dionyſius ſcripſerit. Cap. 9.*

Rufin.

Vtile eſt hæreticorum noſſe opiniones.

Hanc ego regulam & formã à beato noſtro Papa Heracla accepi. Ille ſiquidem quoſdã ab hæreſibus reuertentes, quòd ab Eccleſia defeciſſent, ſeu potius non defeciſſent, ſed quòd conuenire & communicare quidem nobiſcum viderentur, indicati autem fuerant * quendam aliena docentem conſectari, qua de cauſa ab eccleſia erant repudiati, obteſtantes eos non prius admiſit, quàm publicè quæ ab aduerſariis audiuiſſent, omnia expoſuiſſent. a Et tum primùm ad eccleſiam eos perduxit, nihil prorſus in eis opus eſſe baptiſmo alio iudicans: ſacrum enim G id lauacrũ antehac ab eo obtinuerãt. b Ac quæſtione hac pluribus tractata, ita infert. Didici illud quoque, non ſolum nunc Aphricanos hoc perperàm induxiſſe, ſed & ab eis qui dudũ ante nos epiſcopi in frequentiſſimis eccleſiis fuere, in conuentibus fratrũ Iconij & Synadæ, & præterea apud multos ita decretum fuiſſe. Quorũ cõſilium reiiciens, in conteotionem, & rixandi ſtudium eos coniicere ſuperſedeo. Non enim mouebis, inquit, terminos proximi tui, quos cõſtituerunt patres tui. Quartam autem quã ad Dionyſium Romanum de baptiſmo dedit epiſtolã, quum adhuc is in preſbyterorum ordine eſſet, ſcripſit: quem Dionyſium Romanũ eximium & admirandum quoque fuiſſe, ſatis ea noſtri iſtius Dionyſij ſcriptis colligitur. Porrò in epiſtola quã ad eũ dedit, ſic etiam Nouati meminit: Nouatum iuſtis profectò de cauſis odimus, qui Eccleſiam diſcidit, fratréſq; quoſdã ad impietatẽ & blaſphemias pertraxit, & impuriſſimas de Deo doctrinas inuexit. Nam benigniſſimum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt immiſericordem, more ſycophantæ traducit. Ad hęc, ſacrum abolet lauacrum, fidem Chriſtianam & confeſſionem euertit: & Spiritum ſanctum ea hominũ cordibus, ſi qua ſpes eſſet vt vel in eis maneret, vel ad eos reuerteretur, prorſus propellit. In quinta verò epiſtola ad Xyſtũ Romanũ data, dũ multa cõtra hæreticos ſcribit, eiuſcemodi quiddam ſibi accidiſſe, hiſce verbis refert: Sed enim, frater, cõſilio indigeo, & ſententiam iudiciúmq; tuũ requiro, poſteaquã huiuſmodi quædã apud nos res accidit: vereor enim, ne hallucinoer. Fratribus quippe congregatis, fidelis quidã iamdudum ante

ἑτεροδιδασκαλοῦντι.

a Inde eſt quòd hucuſque reſipiſcentes ab hæreſi propalàm in eccleſia per recantationem, ſiue renocationem, errorem ſuum confitẽtes exponunt.

b Improbat Dionyſius reſipiſcẽtium hæreticorũ anabaptiſmum.

Nouatus Chriſtum Ieſum immiſericordẽ facit.

Frater quidã non ritè ab hæreticis baptizatus, vt rebaptiſaretur à Dionyſio petiit: ſed id non obtinuit.

dum ante meam etiam, imò quoque (vt opinor) ante beati Heraclæ electionem habitus, quum in cœtum noſtrum veniſſet, & eos qui tum baptizarentur videret, interrogationéſque & reſpõſiones eorum audiret, acceſſit ad me flens, ſeipſúmque complorans, atque ad pedes meos prouolutus: confitens quidem & abiurans baptiſmum, quem ab hæreticis ſuſceperat, non talem eum eſſe prorſus, neque quidquã cum hoc habere communionis dixit, quin etiam blaſphemiis illum refertum eſſe aſſeuerauit. Animã verò ſuam admodum compunctam eſſe, ſéque nõ audere oculos ſuos ad Deum, propter nefariã impuritatem ſcilicet dictorum factorúmque illorum quib. initiatus eſſet, tollere dicens, obteſtabatur vt reciperetur, & ad puriſſimum baptiſmi noſtri lauacrum gratiámq; admitteretur. Quod ſanè ego facere non auſus, dixi ſufficere ei tam

B diuturnam nobiſcum communionem, qui gratiarum actione exaudita, ſimul nobiſcum Amen accinuerit: quíque menſæ aſſiſtens manus ad exceptionem ſancti alimẽti porrexerit, & id ſuſceperit, corporíſque & ſanguinis Domini noſtri Ieſu ſatis longo tempore particeps fuerit. Proindéque minimè faciendum putaui, vt hæc denuò à principio retexerem atque renouarem. Bono autem animo eum eſſe iuſſi, & confidere, firmáque fide & conſcientia bona ad communionem ſanctorum myſteriorum accedere. Ille autem neque luctui modum fecit, neque præ timore & tremore ad menſam acceſſit. Atq; ægrè tandem eò eſt cohortationibus perductus, vt orationibus aſſiſtere ſuſtineat. Alia quoque extat ad Xyſtum epiſtola, in qua multa de hac quæſtione verba facit. Itidem & alia de Luciano, &

In manum olim communicantibus Eucharistia data.

C de quæſtione: eadem ad Dionyſium Romanum episcopum data. De Dionyſij epiſtolis in cauſa baptiſmi ſatis.

De perſequutione Valeriani: & qua tum Dionyſius Alexandrinus epiſcopus paſſus ſit. Caput 16.

Licin. Valerianus Galli hostilani successor, christianorum primùm fautor eximius.

VAlerianus poſt Gallum imperio ſuſcepto, primùm clemens & bonus viſus eſt, atque erga homines Dei beneuolus atque benignus. Neque enim alius quiſquam, qui ante eum fuerant Imperatorum, in illos propenſior humaniórque fuit, ne illi quidem qui manifeſtò Chriſtianiſmum erant complexi. Adeò ſe ab initio mitem & placidum nobis præbuit. Tota namq; domus eius, diuini numinis cultoribus plena erat: eáque prorſus nihil aliud quàm Dei eccleſia eſſe videbatur. Sed enim magorũ Aegyptiorum ſectæ princeps & doctor, impoſturas & præſtigias magicas docens, ei perſuadet, vt ſanctos viros non tantũ domo ſua exigat, & quàm longiſſimè repellat, ſed ferro quoque tollat, vt qui artibus incantationibúſque illorum obſtarent & reſiſterent. Reſtabant enim adhuc, qui pernicioſorũ peſtiferorúmque dæmonũ actiones viſas tantùm aut auditas reprimerent. Talibus igitur conſultoribus viſus, Chriſtum confitentes crudeliſſimè perſequutus eſt: & ad ſceleratiſſima ſacra animum adiiciens, impias obtulit victimas, pueros miſeros occidẽs, infelicium parentum liberos inhumaniſſimè ſacrificans, recens edita viſcera diuidens, & creaturas Dei in minutiſſimas partes concîdens. Atque his rebus

Seductus deinde à magis Aegyptiis, ad nefanda eſt delapſus ſacra.

Humana victimæ.

A felicem ſe & beatum fore eſt opinatus. Quapropter & Eccleſiæ hoſtis factus eſt, & indignum ſe benignitate Dei effecit. Ita ſcilicet magnam is quoque concitauit perſequutionem. Et qui temporibus eis, certaminibus obeundis ſunt cõſtictati, ſi ad plenum omnes referri deberẽt, peculiari illi indigerent hiſtoria. Tum ſanè & Dionyſius, quem diximus, malo eo inualeſcente, quum Æmilianus præfectus Aegyptũ prouinciam teneret, pro tribunali cauſam dixit: & cum eo Maximus preſbyter: præterea duo diaconi, Fauſtus & Euſebius: & cum Chæremone alter quidam. Et quum ij vnà cum Hierarcha ſuo ſacrificare iuſſi eſſent, renuerunt id primùm, deinde Chriſtianos ſe eſſe, fieri q; omnino non poſſe vt Deum alium vel timerent vel colerent, profeſſi ſunt. Hunc namque eſſe qui cœlum & terrã

Idem acerrimus Christianiſmi hostis et perſequutor.

Aemilianus Aegypti præfectus.

Fuit is ex vrbe Rom. frater. Euſeb. lib. 7. cap. 11.

Dionyſius cum quibuſdã fratribus apud eũ præfectum cauſam dicit.

B condiderit: & qui Principibus, deſignatis certíſque temporibus, in terris poteſtatem & imperiũ concedat. Hæc atque alia quum ab eis afferrentur plurima, Æmilianus in ſententia perſtitit: & quum ſe hoc illis perſuadere non poſſe videret, nulla interpoſita mora, Dionyſiũ, quantumuis morbo correptum, in ſolos quoſdã & à frequẽtia hominum longè diſſitos locos in Libyam relegauit. Ad quem permulti ex vrbe, non pauciſſimi verò etiam ex Ægypto conuenerunt, atque ibi cum eo doctrinã fidei eius addiſcentes manſerunt. Deinde verò ad lõgè duriorem grauiorémque ærumnam, in regionẽ cui nomen eſt Cephro, & locum Colythium dictum, exul eſt deportatus. Porrò beatus Dionyſius aduerſa omnia magno fortíque pertulit animo. Nec minus & fratres quidã continua conſuetudine ſua

Idem ſemel atque iterum relegatur.

Fratres, exilij eius comites & ſocij.

C loci aſperitatem lenierunt, cõſolationíſque pietatem ei præſtiterunt. Qui verò accuratius cognoſcere volunt, quæ ea perſequutionis tempeſtate, non ipſe tantum Dionyſius, ſed alij etiã innumeri fratres aduerſa pertulerint, ij legere poterunt, quæ ipſe ad temporis ſui epiſcopũ quendam, nomine Germanum, obtrectatorem eius, ſcripſit, ita exorſus. Stultus ſanè atque inſanus fuerim, ſi neceſſitatem eam mihi imponã, vt admirãdam de me Dei curam atque diſpoſitionẽ ſcriptis perſequar. Sed enim quum (ſicuti ſcriptum ait) arcanũ regis celare pulchrum ſit, opera autem Dei deprædicare glorioſum, ad narrationem rerum propius accedam: & cætera.

Reperitur hoc ſcriptum apud Euſeb. lib. 7. cap. 11.

De martyribus Cæſareæ Palæſtinæ. cap. 17.

D VAleriana autẽ perſequutione plurimi quidẽ alij martyrij coronam tulerũt. Cæſareæ autem Palæſtinæ, tres fortiter cum laude magna confeſſionem Chriſti perferentes, in diuino decurrẽre ſtadio, ad beſtias damnati. nomina eorũ ſunt: Priſcus, Malchus, & Alexander. Ij dicuntur in agro habitantes, ſeipſos vt ſegnes & ignauos, in re omnium pulcherrima accuſaſſe: quòd ſcilicet diuinis propoſitis præmiis, per ſocordiam ea arripere negligerent: martyrij coronã deſignantes. Itaque re ſic pulchrè deliberata, confeſtim feſtinabundi Cæſaream contendẽrunt, & apud iudicem de profeſſione Chriſti, quæ opus erant, dixerunt: ac mox beſtiis obiecti, felicem ſunt conſequuti finem. In eadem vrbe fœmina etiam quædam Marcionis ſequuta hæreſim, vt fertur, eodem eſt certamine defuncta.

Martyrium Priſci, Malchi, Alexandri.

Fœmina item Marcionis hæreſim ſequuta.

De pace ſub Galieno: & epiſtola eius quam pro Chriſtianis edidit, & qualis fuerit. Cap. 12.

Valerianus in Rhetia à militibus, Galienus eius filius Romæ a Senatu Auguſti creati, æqua potreſtate imperiũ obtinuerunt.

Galieni pro Chriſtianis reſcriptum.

VAlerianus autem ad eum modum tranſuerſiſra raptus, non diu perſequutionem côtinuauit. A barbaris enim captus, & in ſeruitutem redactus, imperium ad filium Galienum tráſmiſit. Qui pro humanitate ſua ſtatim edictis promulgatis, Chriſtianorum perſequutionem inhibuit, liberiúſque Verbi antiſtitibus ſua ſolitáq; officia ſua peragere permiſit. Literæ eius in hæc ferè verba ſunt conceptæ. Imperator Cæſar, Publius Licinius Galienus, Felix, Pius, Auguſtus: Dionyſio, Pinnæ, & Demetrio epiſcopis. Officium & benignitatem liberalitatis meæ per terrarum orbem omnem produci imperaui, vt ex locis omnibus, in quib. piè diuina coluntur, decedatur. Quapropter & vos reſcripti mei exemplo vti poteſtis, vt ne quiſquã vobis ſit grauis & moleſtus: & id quoad eius fieri poteſt, à vobis adimpleatur, quod à me dudum eſt permiſſum. Itaque Aurelius Cyrenius ſummi † ordinis præfectus, conſtitutionem à me promulgatã ſeruabit. Circumfertur etiam alia eius conſtitutio ad Epiſcopos alios data, per quã, vt Chriſtiani loca cœmiteriorum ſuorum reciperent, permiſit. Talis quidem Galienus fuit. De quo Dionyſius hæc quoque refert. Atque ille a eorũ qui ante ſe fuerunt Imperatorũ, b hunc quidem deſerens atque deſtituẽs, c illum verò cum impetu inuadẽs, cum omni genere ſuo funditùs ſtatim diſperiit. Declaratus autẽ, communibúſque ſuffragiis ab omnibus renunciatus eſt Galienus, vetus ſimul & nouus Imperator. Quũ enim ante eos fuiſſet, poſt eos quoq; exiſtit. Iuxta id quod ad prophetã Eſaiam eſt dictũ: Quæ à principio fuere, ecce veniunt, & noua ſunt quę nunc exoriũtur. Quẽadmodum enim nubes radios ſolis ſubiẽs, & ad breue tempus eum vmbra obiecta obſcurat, & præ eo prominet: deinde vel prætereunte vel euaneſcente nube, ſol ſiue ſubortus ſeu prærortus reſplendet: ita Macrinus imperium Galieni, cui præfectus fuerat, per tyrannidẽ inuaſit. Atq; ille quidem nunc nõ extat, quandoquidem nihil erat: hic autem indẽ, vt antea fuit, conſtat: & imperiũ eius, perinde atque ſenium depoſuiſſet. & adhærens ſibi vitium repurgaſſet, floridius etiã nunc viget, lõgiúſque multo vbique ſpectatur, auditur, frequentatur. Hæc de illo Dionyſius.

τάγματος, Niceph.

πράγματος Euſeb. lib. 7. cap. 13

cæmiteria chriſtianorũ.

a Macrinum ſiue Macrianũ deſignat.

b Galienum.

c Aureolum.

* *Valerianus in Meſopotamia à Perſarum rege ſuperatus, mox etiam captus, apud Parthos in ſeruitute conſenuit. et quam diu vixit, rex eius prouinciæ, ceruici eius inſiſtens, equum conſcendere ſolitus eſt. Eutrop. Idem Tammerlanes Scythes in Baiazeth: Turca fecit.*

Galienus imperauit annos ſex cum patre Valeriano, nouem ſolus. Eo tempore multi in diuerſis prouinciis per ſeditionem creati imperatores, in quibus Magrinus fuit, qui in Illyrico vnà cum filio eſt interfectus. Odenatum autem ipſe Galienus conſortem imperij fecit, &c.

† *Macrianus, Galieno negligentius rempub. adminiſtrãte, imperiũ in Oriente arripuit: deinde in Illyrico cũ Aureolo, qui & ipſe cõtra Galienũ imperiũ ſumpſerat, duce Domitiano manũ cõſeruit. Sed victus cum filio Macriano eſt, & exercitus omnis Aureolo deditus. Vterque etiam et pater et filius caſus, ſicuti et alter filiorũ eius ab Odenato in Oriẽte eſt interẽptus. Iul. Capitol. in Galieno.*

De Marino Cæſarienſi martyre. Cap. 13.

Martyrium Marini militis.

Spartianus in vita Adriano vitem pro centurionatu accepit.

EO tempore, quum pax vbique eſſet, Cæſareæ Palæſtinæ Marinus quidam opibus, genere & dignitate clarus, pro Chriſto capite plexus eſt, per talẽ cauſam. Vocabat enim diſciplinæ militaris ordo ad honorem, Romanorũ more, maiorẽ, gradúmque dignitatis altiorẽ. † (vitem vocabant: & eam qui conſequebantur, Centuriones fiebant). Et iam honorem talem receptu rus erat, quum alius æmulationis ſtudio ad tribunal procedit, minimẽque cõuenire criminando aſſerit, vt is Romanã dignitatẽ conſequatur, qui Chriſtianus ſit, & Imperatoribus non ſacrificet: proindéque ordinem eũ ſibi potius deberi contendit. Ibi Achæus iudex id iniquè tulit, Marinúmque an in ſentẽtia perſeuerare pergeret, interrogauit. Atque vbi conſtantem eius in Chriſtum animum, firmámque affectionẽ vidit, tres ei ad deliberandum extra iudiciũ cõceſſit horas. Atque eum ſic exeuntem, Theotecnus eius loci epiſcopus manu apprehenſum, in eccleſiam deducit, ſermonéſque cum eo quos opus erat, cõfert. mox etiam in ſacratiorem templi locum admittit, tunicáq; eius deducta. enſem quo accinctus erat, ei demonſtrat, ſimúlque ſacrũ Euãgelij librum productum in medio proponit: optionémque ei vt vtrum vellet, acciperet, permittit. Porro, poſtquam ille ſtatim dextram ad librum ipſum accipiendum extendit, precatione martyrem armatum producit, cumque vt magis Deo obtemperãdo quàm hominibus adhæreret, cohortatur. Facile enim eum ab illo confortatum, quæ maximè deſideraret, conſequuturum eſſe. Illúmque ſic cum pace dimittit. Atque vbi conſtitutum vocaret tẽpus, & præco martyrem rurſum citaret, aſſiſtens ille, maiorémque quàm antea pro Chriſto alacritatem oſtendens, extemplò inde ad mortem eſt abductus, & truncatus.

κλῆμα τῦ ἐκάλουν. Niceph. τιμή τις ἐςὶ παρὰ ῥωμαίοις τὸ κλῆμα, οὗ τοὺς τυχόντας φασὶν ἑκατοντάρχους γίνεσθαι τοῦτο σχολάζοντος. Euſebius lib. 7. cap. 19.

Theotecnus epiſcopus Marinũ ad martyriũ pulcherrimè ſiue oratione, libro Euangelico exhibito, cohortatur.

De Aſterio, & admiranda fidémque omnem excellente res per eum geſta hiſtoria. Cap. 14.

Aſterius ſenator Rom. corpus martyris magnificè ſepelit.

VErumenimuerò Aſterius, vir apprimè Dei amans, Senator Romanus, claro loco natus, copioſus, & magno ab Imperatoribus in precio habitus, proindéque propter nobilitatẽ & opes nemini ignotus, morti martyris affuit: & mox precioſis allatis veſtibus, ſacrum illud tabernaculum in humeros ſublatum, & (ſicuti decebat) inuolutum, ſanè quàm ſplẽndida & magnifica dignatus eſt ſepultura. Huius viri alia quoque plura ſunt memoratu digna facinora. Quod verò is Cæſareæ Philippi, quam Phœnices Paneadem vocant, fecit, referre in hiſtoriam noſtram non intempeſtiuum eſt viſum. Propinquum ei vrbi montem eſſe ferunt, qui Panius dicitur. ad radices eius fontes ſunt vberiores, vnde etiam Iordanem profluere dicunt. In eos fontes, patrio quodam more accolæ celebri feſtóque die congregati, victimã dæmoni neſcio cui proiicere ſolebant. quæ quòd mirificè derepentè vi & opera efficacis illius dæmonis diſparebat, pro miraculo ingẽti vbiq; ea res eſt celebrata. Et quum aliquando ibi adeſſet Aſterius, ſimúlq; id quod fiebat videret, hominéſque eo cõſternari animaduerteret, miſeratus primùm errorẽ eorũ: deinde ſublatis in cœlum manibus,

Idem Aſterius Cæſareæ portẽtoſum dæmonis miraculũ cohibet & abolet.

Iordanis fontes.

manibus, terum omnium Deum inuocat, vt A quum ſeductorem populi dæmoné illum aquis ionatantem diſpelleret, tum fraude & errore tāto miſeros illos liberaret. Et ille quidem ſic orabat: confeſtim verò hoſtia illa ſubnatās emerſit. Ita miraculum id, hominúmque de eo portentoſa opinio, adeò eſt ſublata, vt deinceps nihil quicquam eiuſmudi in eo loco ſit factum.

De ſtatua Domini noſtri Ieſu Chriſti in Paneade, & ea qua ad hanc ſtatuam creuit herba. Cap. 15.

Mulier ſanguinis profluuio laborans in Euangelio, Cæſarienſis fuit Ea monumentū & ſtatuam Chriſto Cæſarea pro adium ſuarū foribus erexit.

QVandoquidem autem Paneadis meminimus, nec aliam quandā hiſtoriam prætermittendam eſſe duximus. dignam illā quæ ſit in ore omnibus. Ex hac enim vrbe fama fert ortam fuiſſe mulierem illam, quā ſanguinis profluuio laborantem, fimbriæ Chriſti adtactu ſanationem rapuiſſe, diuinorum Euangeliorum teſtator ſcriptura. Ibi domos quoq; eius magni- B fica adhuc viſa eſt, ſimúlq; admirandū tropæum & monumentum collan in eam beneficij Seruatotis permāſit Pro foribus namqoe domus eius in columna quadā æreæ duæ ſtatuæ ſtabant ſublimes: quarum altera, genibus fleats, manibúſq; protenſis, fœminæ habitu, ſupplicantis faciē præ ſe tulit: altera autē ex aduerſo collocata, directo viri ſtatu, diploide cum decenti quadā grauitate amicti, manum inclinatæ fœminę porrigere viſa eſt. Ad huius pedes in ſtatuæ ipſius baſi herba excreſcere, quę quum ad fimbriā æreæ diploidis pertigiſſet, non altius progrediebatur: eámque veluti ſacram fimbriam tangens illa, præſens aduerſus omne genus morborū auxilium habuiſſe dicta eſt. Statuam porrò iſtam à muliere illa ſan- guinis profluuio laborante, ad Chriſti formā & habitū cōflatam eſſe, vera certáque, quæ ad nos peruenit, hiſtoria tradidit. Atque ea ad Iuliani vſque tempora perdurauit. Neque adeò mirum videri debet, qui aliquid beneficij olim à Seruatore noſtro accepere, eos per eiuſmodi monomēta grati ergo eum animi memoriā reliquiſſe.

Sub ea ſtatua herba ἀλεξιφάρμακος excreuit. Euſeb. lib. 7. cap. 14.

De figura & forma ſanctorum Apoſtolorum, & de throno Iacobi fratris Domini. Cap. 16.

Vſus ſacrarum imaginum.

QVum etiam ſanctorum Apoſtolorū Petri & Pauli, ipſiúſque adeò Chriſti, & quæ eū ſupra naturæ captū mirificè genuit Virginis matris, coloribus adumbratas imagines plurimas ad hunc vſq; diem cooſeruatas eſſe norimus. Ac Lucas quidem Apoſtolus primus ipſas accuratè, opus id eaorſus, manib⁹ ſuis depinxit: deinde verò ex veteribus alij quoque viri, pro eo atque par erat veluti ſeruatores ſuos in ſignis & picturis ſeruantes, idem fecere: ethnica quidē illi fortaſſe conſuetudine ducti, & morem eum colere ſoliti, abſque tamen neceſſaria * obſeruatione obtinere id tradiderunt. Sed eccleſia inde acceptum magis ac magis adauxit, (prouidentia Dei curāte atque diſponēte) non modò effigies & ſtatuas, verùmetiam veſtes, baculos, & lectos ſanctorum illorum virorum cōſeruans, ad memoriam eorum ſempiternam. Sicuti & Iacobi thronum ad multa tempora ſeruatū eſſe ſcimus, qoem fratrē ipſum Domini, primum Hieroſolymorum epiſcopum, ab ipſo Chriſto & Apoſtolis creatum eſſe, ſacra monumēta tradidere. Venerati ſunt enim huuc ſucceſſores eius, aſſeruatum: ſatis apertè declarātes, quo cultu & ſtudio Deo dilectos viros ſint proſequuti. Quemadmodum id ad oos quoque eſt tranſmiſſum, apud quos multa etiam memoriæ gratia aſſeruātur. Verùm de his hæc dicta ſofficiant.

Lucas eas primus pinxit.

Lucas eas primus pinxit.

** ἀπαρ(α)φυλάκτως οἱα σωτῆρες. Niceph. ἀπαραλλάκτως Euſebius vt ſuprà.*

Vſus defunctorum ſanctorum monumētorum.

Thronus Iacobi fratris Domini.

De diuo Gregorio miraculis claro, vt ea ætate floruerit. Caput 17.

Gregorius epiſcopus Neocæſarienſis Mirificus.

GAlieni tēporibus ſimul & doctrina & miraculis iogentibus floruit Gregorius, cum fratre Athenodoro eccleſias in Ponto gubernans. Ipſi autem Neocæſarienſis obtigerat epiſcopatus, & ab efficacia miraculorū edendorum cognomen * Mirifici. Græco autem patre genitus, in fide maximè profecit: & Alexandriæ Origeni operam dans, ſacras atque profanas literas ſummè addidicit. Vbi meretricula, quæ calum- B niæ cauſa ad eum venerat, à dæmone correpta, per orationē eius ſanationē eſt cōſequuta. ** eccleſiæ autē præfectus, quum Phædimus ei Amaſænus epiſcopus manus impoſuiſſet, *a* rupē ingentem collis inſtar, quum ad eam eſſet perductus, oratione ſola mouit, & in aliū tranſtulit locum. Deinde ſacerdotem profanum templi cuſtodem, † eiecto atque recepto dæmooe, ad Chriſti fidem pertraxit. Et lacum quendam, de quo fratres duo ingēti contentione decertabāt, ſiccum aridúmque reddidit. Præterea Lyci fluminis vndas pernicioſas repreſſit, ſcipione ſuo defiao, qui hucuſque in ingentem excreuit arborem, & à viatoribus ibi cernitur. Iudæum quendā, qui mortuum ſe eſſe ſimulauerat, reuera mortuum effecit. Et quum eum aliquando qui- C dam perſequerētur, in arborem transformatus, ita orationi intendens conſtitit, vt à nemine videretur. Peſtilentiam infidelibus conciliauit: & fœminam quandam, quæ ad fidem acceſſerat, à morte liberauit. Huic Dei mater apparens, per Ioannem Euangeliſtam, profeſſionem fidei noſtræ, *b* quaotum ad Theologiam & diuinitatis rationem pertinet, ſcriptam exhibuit. Ad multam autem peruenit ſenectutem, & ad Diocletiani vſque *c* tempora durauit, gratiarum actionis voces edere ſolitus, quòd vrbem frequentiſſimam, & infidelitatis pleniſſimā, ad contrariū profeſſionis fidei redegiſſet ſtatum. Quantum enim ibi eorum adueniens reperetat, qui ante ſe fidem receperant, tantum eorum qui in infidelitate perſeuerarent, morieos oumerum reliquit. D Hæc breuiter & compendiuſè de admirando Gregorio ſint dicta.

** θαυματουργοῦ. Mirifica eiuſdem facta.*

*** ἐπὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας λαθεὶς Φαιδίμου αὐτῷ τὰς χεῖρας ἐπιβαλόντος, &c. ἐπεὶ πρὸς αὐτὸν ἦγετο λίθον, &c. Niceph.*

† τῇ τῶν δαιμονίων ἐκβολῇ τε καὶ εἰσβολῇ. Euſeb. Lib. 7. cap. 25. Ruffi. interprete.

a Quum eccleſia in quodā loco artiſſimo inter montem & fluuiū poſito conſtrui deberet, & ſpacium ſufficiens non eſſet, ipſo ſancto in orationibus pernoctāte, mane facto, inuenta eſt rupes tanto ſpacio loco ceſſiſſe, quantum erat competens pro ipſa Eccleſia fabricāda.

Hier. de viris illuſtr.

b Theologia hæc reperitur apud Ruffinum, Eccleſ. Hiſ. Euſeb. a. lib 7. cap. 25. c Imò etiam eius miracula ſub Conſtantino Magno referuntur infra lib. 8. cap. 15.

De Dionyſij feſtis epiſtolis. Caput 18.

Dionyſij Paſchales epiſt.

DIonyſius autem Alexandrinus, nondum pace eccleſiis à Galieno reddita, ad eas quas diximus de pœnitentia & baptiſmo, alias quoque de Paſchate † feſtas cōpoſuit epiſtolas. Quarū vnā quidem ad * Flauianum dedit: aliā ad Didymū & Domitiū, in qua etiā octo annorū canonē exponit, nō aliàs quàm ęquinoctio veroo Paſcha celebrari oportere aſtruēs. Aliā rurſus ad

† ἑορταστικάς.

** Euſeb. Flauium habet. libro 7. cap. 20.*

Idē, poſt æquinoctiū vernū, μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν. Ibid. Idem ab exilio Alexādriam reuerſus.

Presbyteros Alexandrinos, atque diuerſas alias A ad alios ſcripſit. Pace porrò exorta, ab exilio Alexandriam redut. Ibi ſeditione & tumultu ciuili excitato, quoniā Epiſcopali munere ſuo fungi non potuit, fratribus ſcilicet in alterutram partē factionis inclinatis, ipſis Paſchæ feriis ex ipſa Alexandria veluti exul per literas cum eis eſt collocutus. Dedit quoque ad Hieracem Aegyptiū epiſcopum feſtas ſiue Paſchales literas, in quibus ſeditionis Alexandrinę meotiooem faciens, ad hunc modum ſcribit.

De ſeditione populi Alexandrini. caput 19.

Paſchalis Dionyſij ad Hieracē epiſcopum Aegyptium epiſtola, de calamitatibus Alexandrinæ vrbis, propter ſeditionem ciuilem.

QVid ego admiret difficile eſſe, cum eis qui magna locorū intercapedine à oobis ſunt diſſiti, per epiſtolas agere? qoum in dubium venerim, quomodo ipſe mecum colloquar, & ipſe animæ meæ cōſulam? Ad ipſa enim viſcera mea, B hoc eſt, ad fratres qui eiuſdem ſunt cōtubernij, eiuſdem animi, eiuſdem vitæ inſtituti, & eiuſdē eccleſiæ, epiſtolis opus eſt: eáſq; quomodo perferri curem, durum & propè impoſſibile eſt. Facilius namq; aliquis nō dico in longinquū exilij locum, ſed ab Oriente ad Occidentem trāſierit, quàm Alexandriam ex ipſa Alexandria peragret. Loogè quippe ſolitudine illa deſerta atq; inuia, quam duabus ætatibus ſeu generationibus filij Iſrael pertranſierunt, periculoſior & impeditior eſt mediæ ciuitatis via: & mari item illo, quod illi diuiſum, & in parietum formam redactū, latè habuerunt peruium, io quorum etiam quaſi publica via Aegyptij ſunt ſubmerſi, quieti & tranquilli portus noſtri facti ſunt procelloſiores: ita vt frequēter propter eas quæ in illis fiunt cædes, rubri maris ſpeciem præbeant.

Cædes in vrbe & portubus. Nilus exiccatus.

Qui verò per vrbem ipſam profluit amnis, aliquando quidem ſolis illis & inaquoſis locis, per quos Iſrael incedens vſque adeò ſiti eſt preſſus, vt ad clamorē & vociferationē Moſæ, ab eo qui ſolus admirāda facit, ex altiſſima & duriſſima rupe vnda proflueret, viſus eſt multo aridior ſicciórq;.

Idem diluuio exundans.

Aliquādo autem in tantū exoodauit, vt vicinam regionē vniuerſam, viáſque & agros omnes diluuio obruerit, eámq; quæ ſub Noe fuit, ſe aquæ inūdationē adductură eſſe minatus ſit. Sēper eoidē cruore, cædibus, ciuiúmq; ſubmerſorū ſuffocationibus infectus fluit, & contaminatus: qualis ille Pharaonis per Moſen in ſanguinē cōuerſus, & ſanguinem olens fuit.

Idem ſanguinolentus.

Quæ verò fluminis eius quod repurgat omnia, reperietur expiatrix vnda? Quomodo etiā immenſus & hominibus impermeabilis Oceanus, huic ſuperfuſus, amarū D hoc deteret atque abolebit pelagus? Aut quomodo ingēs ille fluuius ex Edem, in quatuor ad quæ eſt deſignatus regna profluēs, ſi io vnā terram Gæon traducatur, cruentam abluet ſaniem?

Aeris infectio.

Quomodo deniq; aer, à cladium vbiq; tantarū impuriſſimis exhalatiooibus infectus atq; pollutus, purgabitur? Tanti à terra vapores, à mari vēti, à fluuiis auræ, à portubus craſſiores nebulę feruotur, vt tabeſcētibos ac diffluētibus, in omnibus ſubiectis elementis, cadaueribus, cruore roret. Et admirantur adhuc & dubitāt, vnde cōtinuæ proueniant peſtilētię, vode graues morbi,

peſtilentiæ.

vnde omnis generis calamitates, vnde tot & tā varij hominū interitus? Quid ita tā ampla ciuitas, noo tam frequentes iā habeat incolas, ſi cos ab infantibus ipſis vſq; ad ſenes decrepitos recenſeas omnes: quàm antea eorū tantum, quos a crudæ ſenectutis vocabat, fouit? Aliorū porrò à quadragenariis vſque ad ſeptuagenarios tanta antehac fuit multitudo, vt illorū numerū nunc non ſuppleāt qnum eæ accēſeantur & attribuātur, ad publicā percipiendā annonam, qui quatuordecim annorū ſunt, vſq; ad octogenarios. Sic qoi olim erant decrepiti, eorū nonc quaſi b æquales ſunt facti, qui c vultu maximè ſunt iuuenili. d Et quū in terris ſemper diminui atq; cōſumi genus hominū cōſpiciāt, interoecione omniū iodies gliſcēte atq; graſſantē nō cōtremiſcūt.

a ὠμογέροντας. Hominum Alexandriæ mira paucitas. b ἡλικιῶται οἱ ὠμογεροντότατοι. d καὶ οὕτω μειούμενον ἀεὶ καὶ δαπανώμενον ὁρῶντες τὸ ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων γένος οὐ τρέμουσι, αὐξομένης καὶ προχωροῦσης τῆς παντελοῦς αὐτῶν ἀφανισμοῦ.

De peſtilentia ſæuiſſima, qua Alexandriæ eſt graſſata. caput 20.

POſt ſeditionem autem peſtilētia admodum in vrbe ſæuiit. Et quum Paſchalis dies pro foribus eſſet, ad fratres ſcripto verba facieos, contagioſi morbi ærumnas huiuſmodi ornauit verbis. Aliis equidē hominibus, vt nunc ſe res habent, non videatur eſſe feſti diei celebrandi tempus. Neq; adcò illis eſt vel tale, vel aliud quodpiam, non † luctuoſum dico, ſed quod & ſit & videatur maximè lætum.

Infidelibus nullū eſt diem feſtorum celebrandorum tempus. † ἐπίλυπον.

Nunc ſanè lugent omnia, mœrent omnes, & reſonant per vrbem eiulatus, propter tantam mortuorum & quotidie morientium multitudinē. Sicuti enim de primogenitis Aegyptiorum ſcriptū eſt, ſic nunc quoq; ingens eſt clamor. Non enim eſt domus, in qua non reperiatur mortuus. Atque vtinam non reperiretur. nam & eis quæ hæc præceſſerunt temporibos, permultas & graues perpeſſi ſumus calamitates.

Chriſtiani in perſequutionibus & ærumnis ſuis quoniam etiam loco ſtatos dies feſtos celebrarūt.

Et quum ſoli nos ab omnibus affligeC remur & necaremur, nihilominus tameo tum quoque feſtos egimus dies: & omnis cuiuſlibet cladis locus, coouentus agendi oobis præbuit commoditatem: ager, ſolitudo, nauigium, publicum diuerſoriū, carcer. Omnium autē lætiſſimū Paſcha egerunt, perfecti, qui in cœlo conuiuaotur, martyres.

Perfecti martyres. Iidem cladiū quas ſibi infideles ipſi crearunt per ſeditionem, participes.

Poſt eas clades bellum & peſtilētia irruit, quæ vnà cū gentibos pertulimos mala. Et ſoli nos qoidem, quæ oobis ſunt illata detrimenta ſuſtinuimus: voà cum illis autem, quę iouicem ipſi inter ſe vel fecernot, vel perpeſſi ſunt, per tumultum ſcilicet, tolerauimus diſpēdia. ſed Chriſti rurſum exhilarati ſumus pace, quā ſolis nobis conceſſit.

Pax Chriſti.

Quum verò paululum admodū & oobis & ipſis datū eſſet, vt reſpiraremus, contagioſa hæc lues vrbem inuaſit: res metu omni illis horribilior, & ærumna quauis calamitoſior: D & , vt quidam eorum dixit hiſtoricus, a clades voa opiniooe & ſpe omnium ** maior:

a πρᾶγμα μόνον δὴ τῆς πάντων ἐλπίδος κρεῖττον γενόμενον.

** *peſtis iſta & lues, quæ horribilis & feralis videtur, explorat iuſtitias ſingulorum, & mentes humani generis examinat, an infirmis ſeruiant ſani, an propinqui cognatos piè diligant, an miſereantur ſeruorum languentium domini, an deprecantes ægros non deſerant medici: an feroces violentiam ſuam comprimant, an rapaces auaricia furentis inſatiabilem ſemper ardorem vel metum mortis extinguāt, an ceruicem flectant ſuperbi, an audaciam leniant improbi, an pereuntibus charis vel ſic aliquid diuites largiantur & donent ſine hærede morituri? Exercitia ſunt nobis iſta, non funera, dant animo fortitudinis gloriam, contemptu mortis præparant ad coronam. Cypri. in Ser. de mortalit.*

nobis

a Peſtilentiæ & erumnæ aliæ infidelibus pro extremis malo ſunt: chriſtianis autem, patientiæ exercitium, & pietatis probatio.

b Quales ſe omnes Chriſtiani peſtilentiæ tempore inter ſe inuicē geſſerint.

† φιλοφροσύνης.

** ἁπλοῦν, τῆς αὐτῶν πάντων περίψημα.*

nobis verò illud quaquam talis, ſed non minus atque alia, exercitium atque exploratio. Non illa quidem à nobis abſtinuit, verùm multa maximè in gentes eſt graſſata. Deinceps hęc infert. Plurimi itaque fratres, pro excellenti ſuo amore & fraterna charitate, ſibi ipſis non parcētes, & alius ab alio inuicem animis dependentes, ſine metu omni ægrotos viſitarunt: & magno ſtudio & curaillis in Chriſto inſeruientes, vnà cum illis mortui ſunt, perquàm libēter aliorum dolore ſeipſos implentes, morbúmque proximorum in ſe pertrahentes, ac non grauatè cruciatus deuorantes. Multi curātes atque confirmātes alios, ipſi deceſſerunt, mortem illorum in ſeipſos transferentes. Ita vulgatum illud verbum, quod † comitatis ſolius & beneuolentiæ ſemper viſum eſt. factis tum ad impleturt, dum ad eum modum decedentes, ſe * peripſema omnium eſſe declararent. Hoc pacto optimi apud nos fratres, preſbyteri etiam quidam & diaconi, & ex plebe laudatiſſimi quique, ex hac vita emigrarunt: vt iam id genus mortis pietate multa & fide roboratum, non multum videretur abeſſe à martyrio. Et ſanctorum cadauera illi ſupinis manibus, & ſinu excipere, oculos repurgare, ora claudere, in humeros tollere, componere, ad ſe applicare, cōplecti lauare, veſtibus funeralibus exornare, & paulo pòſt æquali ſorte potiri, ſuperſtitéſque eos qui præceſſerant ſtatim ſubſequi.

c Quales quoque infideles.

Gentes porrò omnia fecerūt, eos qui ægrotare cœpiſſent propellētes, & chariſſimos quoſque refugientes, ſemimortuos in vias ſternentes mortúos inſepultos proiicientes, ſucceſſionémque & communionem mortis auerſantes, quam tamen quantumuis multa molientibus euitare facile non erat. Deinde quum iam ea in vrbe pacatiores eſſent res, Dionyſius ad fratres in Ægypto Paſchalem epiſtolā, & rurſus aliis alias ſcripſit.

Dionyſij ſcripta.

Circunfertur etiā eius de Sabbato ſcriptum & aliud de exercitio: & ad Hermanionem fratréſque Ægyptios literas ſcribens, inter alia de Decio & Gallo, prauíſque eorū moribus pleraque commemorat: & tranquillitatis quæ ſub Galieno fuit, mentionem facit.

** Veteres vrbium expiationes anniuerſarias facientes, homines ſacros, hoc eſt, qui peſte alióve morbo expiādo diis immolabātur, & Catharmi atque Pharmaci vocabantur, in victimarum morem redimitos, è loco præcipiti in mare deiiciebant, Neptuno immolantes, cum ſolēnibus hiſce verbis, περίψημα ἡμῶν γένου, ἤτοι σωτηρία καὶ ἀπολύτρωσις: ſis pro nobis peripſema, hoc eſt, piaculum, luſtio, redemptio noſtra, & ſeruatrix vrbis victima. Suidas, & Nicolaus Leonicus de Varia hiſtoria li. 3. cap. vlt. Tanquā purgamenta huius mūdi facti ſumus omnium peripſema: hoc eſt, Nos tanquam piacula mundi facti ſumus, & ſuccidaneæ pro populo victima. 1. Cor. 4.*

De Nepote & hæreſi eius. Cap. 21.

Dionyſi, de hæreſi Nepotis.

Error & Iudaica fabula Chiliaſtarum.

AD hęc duos libros de promiſſionibus compoſuit, quibus argumentū prębuit Nepos: qui Aegypti epiſcopus, Iudaica opinione, quę in ſcripturis ſanctis Chriſti promiſſa ſunt, ſenſu corporali craſſius intelligens, ea ad pręſens ſeculum, & deſignatam quandā mille annorum vitam referebat. Et quòd is ex Apocalypſi Ioannis opinionem ſuam ſe confirmaturum eſſe opinaretur, librum compoſuit, cui titulū Confutationis indidit. Cui Dionyſius in eis quos diximus libris reſpondens, in priore quidem ſententiam ſuam de illius dogmate exponit, in poſteriore autē de Apocalypſi Ioannis agit pluribus. Quādoquidem, inquit, ſcriptum quoddā proferunt Nepotis, quo valde nituntur, veluti certò & irrefragabiliter oſtendente atque probente, regnum Chriſti in terris futurum: in aliis quidem multis Nepotem recipio & complector, propter fidem, tollerentiam laboris, ſcripturarū lectionē, & frequentes pſalmodias, quibus huc vſque multi delectantur fratres, hominémque ipſum obſeruo. Deinde progreſſus inſert. Sed enim ſi quid rectè dictum ſit, laudare id conuenit. Rurſum, verò ſi quid ſecundum ſanā doctrinam non ſit ſcriptum, id caſtigare oportet. Ac ſi quidem ipſe adeſſet, ſatis eſſet rationū in colloquio, per interrogationem & reſponſionem, ad perſuaſionem & conciliationē eorum quę interſe opponuntur. Quum autē ſcriptum eius ſatis ad perſuadendum compoſitum in hominum ſit manibus, quo ſcripto legi & prophetis conuiciatur, Euangelia nihil eſſe dicit, & Apoſtolicos libros tanquam nullius precij eleuat: ipſum autē perinde atque occultum & arcanum myſterium celebratur, ſimpliciorum fratrum animos nihil permittens magnum & ſublime de certa, vera & glorioſa apparitione Chriſti, aut de noſtra à mortuis reſurectione, atque ad ipſum ággregatione & aſſimilatione, ſed humilia quædam & caduca, qualia pręſentis vitæ ſunt, ſapere & ſentire: perquam eſt neceſſarium, vt veluti cum pręſente fratre noſtro Nepote diſſerentes agamus. Deinde commemorat, ſe † in Arcenoite fuiſſe, vbi huiuſmodi emerſit hæreſis: ibíque omnib. Eccleſiaſticis atque aliis item viris præſentibus, tribus continuis diebus de Nepotis doctrina, libro eius propoſito, diſſeruiſſe. * Fratrúmque ſtabilem ac decentem morē admiratur, qui ritè atque ordine reſponſionibus aſſenſiones approbationéſque ſuas accommodarint: neque contentioſè defendere preſeuerarint, quæ ſemel apud ſe conſtituiſſent: neque obiectiones legitimas intermiſerint, veritatē illi cognitam (quod pudore quodam aliqui, quum conuincuntur, non faciunt) profitentes: bonáque conſcientia, quæ autoritate diuinarum literarum probata eſſent, citra ſimulationem & diſſimulationē, cordibus ad Deum ſimpliciter compoſitis, ſuſcipientes. Addit præterea, vt etiam eius loci doctor Coration dictus, vocibus eis quæ contra illius opinionem prolatæ fuerāt perſuaſus, præſentibus omnibus receperit, veritate iam abundè ſatis perſpecta, ſibi de cætero nihil futurum cum Nepote negotij, neque mentionem ſe eius facturum neque doctrinam promulgaturū. Alios quoque fratres dicit lætatos delectatóſque eſſe diſſertationibus eis; atque cōmuni omniū conciliatione & conſenſu.

ἐν Ἀρσινοΐτῃ

Dioniſius apud Arſinoen oppidum de Nepotis dogmate diſſeruit, hæreſimque cū aſſelit.

Optimus de rebus ſacris, in conuentu publico diſputandi proceſſus. Euſeb. lib. 7. ca. 14.

ἔνθα καὶ τὸ εὐσταθὲς καὶ φιλαλήθες καὶ τὸ εὐπαρακολούθητον γὰ σοι καὶ συνετὸν ὑπερηγάσθην τῶν ἀδελφῶν.

† Autore Plin. lib. 5. cap. 9. inter reliquas multas Aegypti præfecturas, quas nomos vocant, Arſenoites numeratur: ab Arſinoe oppido ſic dictus, quod Ptolemæus Philadelphus ſub numine ſororis ſuæ, quæ ita nominabatur, condidit. Idem, amnē qui Arſinoen præterfluit, Ptolemæum appellauit. Plin. lib. 6. cap. 29.

Quid Dionyſius Alexandrinus de Apocalypſi Ioannis ſcriptum reliquerit. Cap. 22.

Dionyſius de Apocalypſi Ioannis.

DEinde de Apocalypſi Ioãnis ſententiã ſuam profert, quæ omnia quamuis ſint longiora, tamen neceſſariò verbis ipſius commemoranda putaui. Nonnulli eorum, inquit, qui eos præceſſerunt, aboleuerunt, & reſtituerunt rurſum librum ipſum, atque eum redegerunt, vt cognoſci non poſſet, & nulla ratione compoſitus eſſe videretur. Falſam quoque inſcriptionem habere dixerunt: neque enim Ioannis eſſe, neque reuelationem vllam habere, qui tam magno & craſſo obſcuritatis velo coopertus eſſet: & non modò non ab Apoſtolo quopiam, ſed ne à ſancto quidem aut Eccleſiaſtico viro editum eſſe. Cerinthum autẽ, qui eius quæ ab eo Cerinthiana dicitur hæreſis autor eſt, voluiſſe celebri nomine fide dignam autoritatem figmento ſuo parare. Hoc enim eſſe profeſſionis ſuæ dogmà, regnum Chriſti terrenum futurum: & quas ipſe corporalis admodum & carnalis concupiuerat res, in eis ſpem eſſe, vitã veluti in ſomnis traductum iri, in ventris ſcilicet & eorum quæ ſub libidine & vbertate: hoc eſt, cibo, potu, conubio, & (vt abſurditatem tantã ſpecioſis ornaret verbis) diebus feſtis, ſacrificiis, & victimarum mactationibus. Ego verò abrogare librum eum, quem fratres multi ſtudioſe legunt, non auſim: maiorem autem quàm pro tenuitate mea decet, de eo concepi opinionem. Nam etſi non intelligo, ſuſpicor tamen altiorem ſecretioremque in verbis eius latêre ſenſum, eúmque longè ſublimiorem, quàm vt à me percipi queat. Id quod nõ arbitrio meo indico, ſed fidei magis tribuo. Non reiicio quidem quæ non perſpicio, magis autẽ admiror quod non intelligo. Poſt hęc ſcriptura reuelationis omni diligentius & exquiſitius perpenſa, fieri non poſſe demonſtrat, vt facile quis ſententiam eius aſſequatur, ac deinde refert: Abſoluta verò, vt ita dicã, prophetia vniuerſa, beatos propheta renunciat, qui eam ſeruauerint, ſéque adeò ipſum. Beatus enim inquit, qui ſeruat verba prophetiæ libri huius: & ego Ioannes, qui hæc & vidi & audiui. Vocari quidem Ioannem eum & Ioannis eſſe ſcriptum id, non repugno. Et ſancti alicuius ac diuinitùs aſflati viri eſſe aſſentior: non facile tamẽ Apoſtoli eſſe cõceſſerim, filij Zebedęi, fratris Iacobi, cuius Euangelium eſt quod ſecundum Ioannem inſcriptum eſt, & epiſtola Catholica. Coniecturam autem facio, ex vtrorumque ſcriptorũ more & indole, ex verborum forma, & ex ipſius libri ductu, illius non eſſe. Ac Euangeliſta quidem nuſquam nomen ſuum aſcribit: neque ſeipſum vel in Euangelio, vel in epiſtola deprædicat. Et paululum progreſſus, rurſum inquit: Ioannes quidem nuſquam, neque tanquam de alio, neque tanquam de ſeipſo, qui verò Apocalypſim ſcripſit, ſtatim à principio ſeipſum præponit: Apocalypſis Ieſu Chriſti quã dedit illi Deus, palàm facere ſeruis ſuis celeriter, & ſignificauit mittẽs per angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanni, qui teſtimonium perhibuit Verbo Dei, & teſtimonium eius quæcunque vidit. Deinde etiam epiſtolam ſcribit: Ioannes ſeptem eccleſiis in Aſia, Gratia vobis & pax. Euangeliſta autem, neque in Catholica epiſtola nomen ſuum præmiſit, verùm † ineffabili quodam modo ab ipſo ſtatim arcano myſterio diuinę reuelationis eſt exorſus: Quod fuit ab initio, quod vidimus oculis noſtris. Cuius reuelationis nomine etiam Dominus beatum deprædicauit Petrum, inquiens: Beatus es tu Simon Bariona, quoniam caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus cœleſtis. Quin neque in ſecũda, quæ fertur, neque in tertia Ioannis, quantumuis breuibus epiſtolis, Ioannes nominatim præponitur: ſed ſine adiectione nominis, preſbyter ſcribitur. Iſte porrò non ſatis habuit, vt ſemel nomine ſuo edito, conſequentia exponeret: ſed id repetit itidem. Ego Ioannes qui vidi & audiui iſta. Deinceps indicat, Ioannis quidem eſſe ſcripturam eam, illi cognominis ſed non dilecti illius: & per coniecturam eſſe arbitratur Aſiatici Ioannis, qui cognominatus eſt preſbyter, de quo prius diximus, videlicet quòd duo monumenta, idem Ioannis nomen habentia, Epheſi monſtrentur. Multi enim, inquit, propter ſuam in apoſtolos † propenſionem & affectionẽ, nomina eorum libris ſuis imponebant.

Cerinthus φιλοσώματος & φιλόσαρκος.

Cerinthi hæreſis.

Verum ſinceri Theologi iudicium. Hoc ætate noſtra etiã Laici non faciunt.

† ἀπορρήτως.

† σχέσιν.

Quibus rationibus idem aſſerat, Apocalypſim non Ioannis Euangeliſtæ, ſed alterius cuiuſdam Ioannis eſſe. Cap. 23.

Apocalypſim Ioannis Euangeliſtæ nõ eſſe.

OStendit quoque ex compoſitione dictionis ſententiæ, & verbis ipſis, alium eſſe, quàm Ioannem Euangeliſtam, eius libri autorem, ita ſcribens. Conſona enim ſibiipſis ſunt Euangelium & Epiſtola, & ſimile habent initium. Illud enim dicit, In principio erat Verbum. hæc autem eadem † pauxillum mutata: Quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, & manus noſtræ cõtrectarunt de Verbo vitæ, & vita maniſeſta eſt. Hæc enim verba veluti * præludens pręmittit, contra eos contendens, ſicuti in ſequentibus oſtendit, qui dicebant, Dominum in carne non veniſſe. Quapropter accuratè & appoſitè connexuit, Et quod vidimus & annunciamus vobis: ex ſeipſo nimirum continuè dependens, & à propoſito non digrediens. Et ſic per eadem rerum capita & nomina, omnia perſequitur: quorum aliqua nos compendioſè commemorabimus. Qui verò attentè ea leget, in vtriuſque inueniet, multam vitam, multam lucem, deteſtationem tenebrarum, perpetuam veritatem, gratiam, gaudium, carnem & ſanguinem Domini, iudicium, remiſſionem peccatorum, Dei in nos dilectionem, fraternæ inter nos charitatis mandatum, præceptorum omnium obſeruationem redargutionem mundi, diaboli, Antichriſti, promiſſionem ſpiritus ſancti, adoptionem filiorum Dei, fidem quæ per omnia à nobis exigitur. Et quòd pater & filius vbique deſignentur, quódque omnino per omnia eos vnum atque eundem ſpectandum cognoſcendúmque literis ſuis proponunt & adumbrant. Euangelij quidem & epiſtolæ formæ & ideæ propoſitæ ſunt. Peregrina autem & aliena prorſus ab his eſt Apocalypſis, neque illis cohęrens, neque proximè ad ea accedens, ex aliqua parte, quippe quæ, vt ita dicam, ne ſyllabam quidem communem cum eis habeat. Sed neque mentionem vllam, neque ſententiã,

vel epiſtola

† παρηλλαγμένα.

† προαναχρῶνται.

Conſonantia Euangelij & epiſtolæ catholicæ Ioannis.

Eorundem materia & argumentum.

Apocalypſis nihil cum eis commune.

vel epiſtola Apocalypſis(omitto enim Euangelium) vel Apocalypſis epiſtolæ habet: quū quidem Paulus, aliquid etiā in epiſtolis ſuis de reuelationibus ſuis oſtēdat, quas tamē ipſas in ſcriptū peculiare non retulit. Præterea diſſormē eloquutionis Euāgelij & epiſtolæ ad ipſius Apocalypſis dictū colligere & notare licet. Hæc enim non ſolum non vicioſis, iuxta Græcorum ſermonem, ſed etiā exquiſitis & egregiis verbis, ſyllogiſmis, cōpoſitionibus, & interpretatio-
" nibus ſcripta ſunt. Tantum ſcilicet abeſt, vt bar-
" baram in eis vocem aliquam, aut ſolœciſmum,
" aut omnino ruſticitatē reperias. vtruoque enim
" vt videtur, habuit donum, & ſermonis & intel-
" ligentiæ: vtraque ei à Domino & ſapientię &
" cognitio oīs conceſſa gratia. Hunc autem reuela-
" tiones quidem vidiſſe, ſcientiámque & prophe-
" tiam accepiſſe, non eo inficias: cæterùm in ora-
" tione ſua eum ſermonē Græcum accuratè ſer-
" uare non video. Nam & ruſticis barbariſmis, &
" ſolœciſmis alicubi vtitur. Quę quidem ego, ne
" quis id exiſtimet, non conuiciandi & reprehen-
" dendi animo, neque adeò neceſſario, ſed vt diſſi-
" militudinem tantum ſcripturarum iſtarum iudi-
" carem atque expedirem, dixi. Atque hæc in po-
" ſteriore libro Promiſſionū, cū Nepote congreſ-
" ſus, de Ioannis Apocalypſi, Dionyſius ſcripſit.

De aliis Dionyſij epiſtolis, ſcriptiſque eiuſdem. Cap. 24

Alia Dionyſij ſcripta.

SVnt & aliæ plurimę diuini eius viri epiſtolæ: vt contra Sabellium, ad Ammonem Beronicenſem epiſcopum, item quæ ad Teleſphorum & ad Euphranorem, & rurſum quę ad Ammonē & Euporum eſt ſcripta. Compoſuit præterea in eodem argumento libros quatuor, ad cognominem ſibi Romanum epiſcopū. Inſuper aliæ plures ſunt epiſtolę, & orationes prolixę inter epiſtolas conuerſatæ: ſicuti quas Timotheo puero conſcripſit, inſcriptionem habentes, De natura. Sicuti etiam eſt ea quam ad Euphranorem compoſuit, De tentationibus. Ad Baſilidē autē eccleſiarum Pentapolitanarum epiſcopum ſcribens, ab initio commentarios ſe compoſuiſſe indicat, in Eccleſiaſtem. Diuerſę etiam ad ipſum datæ epiſtolæ. Scripſit itidem contra Paulū Samoſatenum, & Manetem, qui eo tēpore claruerunt. De eis autem poſtea dicemus. Quum autē ad multam perueniſſet ſenectutem, duodecimo imperij Galieni anno mortuus eſt, quo tempore contra Paulum Samoſatenī Antiochiæ Synodus eſt coacta. Quæ verò de Dionyſij libris Baſilius Magnus ad Maximum philoſophum ſcribat, addendum hiſce putaui.

Quæ de Dionyſio Alexandrino in quadā epiſtola ſcribat magnus Baſilius. Cap. 25.

Iudicium Baſilij magni de Dionyſij Alexandrini ſcriptis.

QVę inquiris, inquit, Dionyſij ſcripta, plurima ad nos peruenere. Quòd autē librorū eorum copia nobis non eſt, propterea ad te non miſimus. De quibus ſic noſtra eſt ſententia. Nō omnia eius viri admiramur opera. Sunt etiam nonnulla quæ prorſus abrogamus. Ferè enim impietatis illius, quæ tātopere nunc celebratur, eam dico quæ κατὰ τὸ ἀνόμοιον, ſiue de inæqualitate eſt, quantum ego ſcio, ipſe primus ſeminarium præbuit: nō ille quidem improbitate mentis & ſententiæ, ſed quòd vehementius a-

A erúſque oppugnare Sabelliū voluerit. Quē ego comparare ſolitus ſum inſitori, qui quum incuruum tenellæ arboris ſtatū ſedulò corrigere ſtudeat, deinde immodica attractione peccet, & modò excidat, plantámque ipſam in contrariam diuerſamque dedūcat formam. Simile quiddam enim & in hoc viro factū eſſe deprehendimus. Ille enim acrius impietati Libyci hæretici congreſſus, non ſenſit, nimio contentionis ſtudio, ſe in contrarium ferri malū. Cui ſatis fuerat oſtendere, non idem eſſe † ſubiecto ipſo patrem & filium, & per hoc * victorię laudem à blaſphemo illo reportare. Ipſe autem vt apertè admodū & prolixè illum conuinceret, nō tantùm diuerſitatem ſubſiſtentiarum, verumetiā ſubſtantiæ differentiam, & poteſtatis veluti † remiſſionem & glorię * mutationem afferret. Ita vt eum per hoc contigerit malum ipſum malo alio cōmutare, & à recta doctrina aberrare. Itaq; in ſcriptis ſuis B varius eſt. Nonnunquam enim τὸ ὁμοούσιον ſiue conſubſtantiale tollit per eum, quo ad ſubſtantias abrogandas malè vtitur, librum. Aliquando autē id admittit, in eis ſcilicet, quæ pro defenſione eius ad ſibi cognominē compoſuit ſcriptis. Tum autem de ſpiritu etiā ſancto voces emiſit, ſpirituali viro minimè congruentes, ab ea quæ adoratur, eum diuinitate proſcribens, & veluti in infimum ordinem creatæ & miniſtræ naturæ redigens. Ac talis hic quidem vir fuit.

† τῷ ὑποκειμένῳ
* τὰ νικητήρια.
ἐναντίοι οὐσίαι.
† ὕφεσιν
* παραλλαγήν.

Sabellij hæretica opinio.

De Sabellio, & eius hæreſi, & quod ea ætate extiterit. cap. 26.

ſupra cap. 7.

SAbellij autem paulo antè meminimus. Nunc verò & quis fuerit, & quę eius fuerint blaſphemiæ clarè exponam. Et ille quidem Libycus genere fuit, Pentapoli eius regionis ortus. Docuit autem, vnam ſubſiſtētiam eſſe patrem & filium & ſpiritum ſanctum, vnamque trinominē C perſonam. Et in veteri quidem Teſtamento, veluti patrem legem dediſſe: in nouo autem, quaſi filium hominem factum eſſe: vt Spiritum ſanctū verò, ad Apoſtolos adueniſſe. Huic Dionyſius, ſicuti à magno illo patre Baſilio dictum eſt, reſiſtens, in contrarium delapſus eſt malum. Hæc de Sabellio pauca.

De hæreſi Pauli Samoſateni: & de prima contra eam coacta Synodo. cap. 27

EO tempore, Demetriano epiſcopo a Antiochiæ defuncto, Paul⁹ Samoſatenus thronū eius accepit, quum Zenobia * eius loci tetragnum obtineret. Perſæ enim Romanis victis, adminiſtrationem ei Syriæ & Phœniciæ tradiderant. Paulus porrò iſte, curare eam in religione Iudaizantem volens, plurimúmque operæ & D curę in ea rectè inſtituenda atque conuertenda ponens, b in Artemoni hęreſim impegit. Nimis enim humilia atque humi ſerpentia de Chriſto docuit. Communem quippe hominem natura fuiſſe, neque quicquam præcipuum prę nobis habuiſſe, & diuinę ſubſtantię expertem extitiſſe, atque in eo perinde atque in prophetis filium Dei inhabitaſſe, & rurſum ab eo diſceſſiſſe, nōnulláque hiſce ſimilia contra Eccleſiaſticam doctrinā cenſuit. Quod vbi tum eccleſiarum paſtores cognouerunt, non deſpiciendā ſerpentem iam tantam contagionem iudicarunt: pręcipuè quum

eodem
* τοπαρχούσης
a in Oriente Odenatus Perſas vicit, Syriā deſeruit, Meſopotamiā recipit, vſque ad Cteſiphontem eruenit. Deinde verò cū filio Herode Sapore victo (fuit ante Palmirenorum principes Odenatus, & à Galieno in ſocietatē imperij adſcitus) inſidiis conſobrini ſui occiſus eſt. Cuius vxor Zenobia cum Herenniano et Timolao filiis regnū obtinuit.
b Paul. Samoſateni hæreſis.

c Dionyſium eā oppugnauit.

Zenobiā Aurelianus non lōge ab Antiochia, magis prælij terrore, quàm prelio, cœpit: qua cur rum eius triũphantis Ro. præceſſit. Eutrop.

d Epiſcopi Antiochiæ aduerſus Paulum Samoſatenum congregati.

piaculum id domicilium & tanquam adintricē, tam magnam nactum eſſet vrbem. *c* Atque Dionyſius quidem Alexandrinus, vir celebris propter ætatem affectam, & grauem imbecillitatem, proficiſci eò diſtulit. Literis autem & ipſum ad officiũ eſt cohortatus, & eos qui ad eum confluebant, ad ardorem & æmulationem veręe pietatis exacuit, iudiciúmque ſuum & ſententiã de propoſita quęſtione ad eos miſit. Reliqui verò eccleſiarum antiſtites, veluti ad vaſtantē & pernicioſam feram conficiendam, *d* Anthiochiã vndiquaque alius poſt aliũ congregabantur, reſplendentes enſes & cuſpides, vera eccleſię dogmata, pręſeferentes. Eorũ primi nominis & maximè celebres, ſicuti ſtellę radiantes pręfulgebant: Gregorius magnus ille, miraculis edendis decantatus: & Athenodorus, ſententiis, verbis & factis, fraternè illi coniunctus: Ponticatũ eccleſiarum epiſcopi, Firmilianus Cęſareæ Cappadocum antiſtes, vir præclarus, & vtriuſq; generis literarum ſummè doctus: Helenus metropolis Tarſi Cilicũ epiſcopus: præterea Nicomas Iconij, Hymenæus Hyeroſolimorum, & Cęſareę Palæſtinæ Theotecnus, epiſcopi. Maximus inſuper, qui fratrib. Boſtræ præfuit: Theophilus, Proclus, Helianus, Paulus, * Babylianus, Protogenes, Hierax, Eutychius, Theodorus, Malchion, & Lucius, diuerſarum eccleſiarum præfecti. Hi omnes, & alij quã plurimi, vnà cum presbyteris & diaconis, in eam quam diximus ciuitatē conuenerunt. Quum igitur in vnum congregati eſſent, ſæpe multúmq; ſermones conferebantur, & in quolibet conceſſu quæſtiones plures proponebantur. Ibi Paulus obumbrare, & quantum poſſet, hæreſim ſuã tegere & occultare laborabat. Illis autem illud maximè ſtudio fuit, vt illa proferretur, & tãta in Chriſtum blaſphemia omnibus propalã nota fieret. Quapropter ſuadendo primùm & conſulendo, conati ſunt Paulum à concepta opinione abducere, & in cõtrariam ſententiam pertrahere. At quum ille, iuramento interpoſito, apertè errori ei renunciaret, neque ſe quidnam eiuſmodi ſentire, ſed Apoſtolicis finibus & doctrinis adhærere, eiſque inſiſtere confirmaret: tum quidē illi, communē Seruatorē Deum de eccleſiarũ cõſenſu & cõcordia quũ laudibus concelebraſſent, Synodũ ſoluerũt & pro ſe quiſque ad greges ſuos redierunt.

** Alij Bolanus*

Samoſatenus orthodoxum ſe eſſe iurat. Conuentus epiſcoporũ ſoluitur.

Vt in ſecundo conuentu confutatus Paulus à Malchione ſophiſta ex Synodo ſit eiectus. Cap. 28.

Samoſatenus in errorem relapſus.

Proceſſus cõtra hæreticum leuiſsimus.

Aliquoties Epiſcopi propter Samoſateni hæreſim cõuenere.

SEdenim tēporis proceſſu, quum rurſum vbique fama ſpargeretur de Paulo, qui ita à verę fidei profeſſione degenerãs deſciuiſſet, celeberrimi illi viri ne tum quidem ſtatim ad illũ deturbandũ ſunt progreſſi, ſed literis ſcriptis, vulnus eius curare ſunt conati, lethalē ſe eo modo doctrinã oppreſſuros eſſe opinati. Dionyſius equidem epiſtolã dedit, autorē erroris eius ne alloquutione quidē dignãs, ſed populũ eccleſiæ Antiochenæ inſtruens tantum & confirmans. Firmilianus autem Cappadox Antiochiã venit: ſed ſtatim dolo ab eo repulſus, reſipiſcentiã & conuerſionē denuò pollicente, inde deceſſit. Poſtea verò quum rurſus cum eo congredi deberet, vt qui toties Deũ negantis audacię eius periculum feciſſet, è vita exceſſit, quo tēpore etiam Dionyſius Alexandrinus eſt mortuus, duodecimo, vt

E dictum eſt, Galieni imperãtis anno, quũ quidem decem & ſeptē annis rem Eccleſiaſticã adminiſtraſſet. Atque huius ſucceſſor Alexandriæ Maximinus fuit. Cæterùm quum Galienus quindecim iam annis rerum potius eſſet, Claudius ei ſucceſſit, qui biennium tantũ imperio adminiſtrato, Aureliano id reliquit: ſub quo vltimus eſt contra Samoſatenum, quamplurimis epiſcopis confluentibus, conuentus peractus. Poſtquam enim illi multa admonendo, cohortationes adhibendo, priorum promiſſionum atque cõuentorum pacta in memoriam reuocando, in inſitiatione eum perſiſtere viderunt, & accuſatores eum confutaturi inſtiterunt, concilium eſt coactum. Hic Malchion quidã, qui prius Antiochię Sophiſticæ ſcholæ græcarum diſciplinarũ præerat, & poſtea propter egregiam eius in Chriſtum fidem, ſingularémque virtutem, ad dignitatem F presbyterij euectus fuerat, cum eo in publico colloquio congreſſus, celeribus notariis, qui verba omnia chartis exciperēt, diſpoſitus, illũm conuicit: & tectum latentémque eius ſenſum fraudulenta ſeductione plenum, ita in lucē protulit, vt eum alij quoque manifeſtò deprehēderent. Itaque aliena opinari atque docere conuictus, & vt hæreſis dux & autor; à catholica & vniuerſali, quæ ſub cœlo eſt, Eccleſia proſcriptus, non ſolum fideli cleri ordine motus, ſed etiã eccleſia eſt eiectus: & Domnus pro eo eccleſiæ Antiochenæ gubernacula ſuſcepit.

El. Claudius Galieni in imperio ſucceſſor. Claudij, Valerius Aurelianus. Vltimus epiſcoporum aduerſus Paulum Samoſatenum conuentus.

Malchion preſbiter Paulum redarguit.

Paulus excommunicatus.

Domnus epiſcopus Antiochenus.

Quæ imperator Aurelianus de ſuffragio & ſentētia Synodali dixerit: & vt idē quoque contra Chriſtianos perſequutionē moliēs, cœlitus ſit præpeditus. Cap. 29.

SEdenim quũ Paulus contrà niteretur, eccleſięque adminiſtrationem retinere conaretur, G & in Synodi decreto acquieſcere nollet, audacia eius ad Aurelianum tum imperantem eſt delata. Is ſanctiſſimè de ea re conſtituit, eis ſcilicet Epiſcopatũ mandari iubens, quos Italici & Romani epiſcopi literis ſuis comprobaſſent. Etiãſi enim dęmonum cultui deditus eſſet, tum tamen quod iuſtũ eſſet iudicauit, vt qui in fidei profeſſione conſentientibus reſponſaret, decretúmq; eorum contemneret, ab illorũ ſodalitate & collegio reſecaretur. Ita Paulus ab eccleſia, nõ tantum à ſacra & eccleſiaſtica, verumetiã à profana & mundana poteſtate turpiter eſt pulſus. Aurelianus autem, tum quidem tam æquum ſe erga nos prębuit. Procedente verò, vnà cum tēpore, imperio eius, vt alio in nos eſſet animo, à quibuſdã perſuadebatur: paulatímque vt ipſe perſequutionē aduerſus Chriſtianos moueret incitabatur. Et iã nõ minus rumor de ea paſſim incre-H breſcebat. Quúmq; vix tandē ſuadentibus cederet & ſcribere literis eis, quę cõtra verã pietatem editę fuerãt, deberet, derepentè diuina affuit vindicta, quę vnà cum ipſo cubito improbi ſcribę manus inhibuit: † omnib. ſatis declarãs, nõ ſem-

Romani epiſcopi prærogatiua. Euſeb. libro 7. cap. 30.

Pauli proſcriptionem Aurelianus imper. idolatra, ſententia ſua cõprobat.

Aurelianus & ipſe perſequutionem contra Chriſtianos molitur. Primus hic apud Romanos diadema capiti innexuit, gēmiſque & omni aurata veſte, quod ad id tēpus Romanis moribus incognitum fuit, vſus eſt. Eutro. Aureliani cœptum Deus inhibuit, qui tempore ſuo caſtigari ſuos permittit.

† *Aurelianus quum perſequutionem aduerſus Chriſtianos, nouus à Nerone decerneret, fulmē ante eum magno circonſtantium pauore ruit. Ac nõ multo pòſt inter Conſtantinopolim et Heracleam, Mneſtei notarij ſui fraude, qui ad quoſdam militares amicos eius, nomina eorũ annotata pertulit, falſò manuũ illius imitatus, perinde atque Aurelianus eos interficere conſtituiſſet, occiſus eſt. Eutrop. Fl. Vopiſcus.*

pet eis

per eis qui in nos cómouentur, facile eſſe aduerſus eccleſias eius quod cóſtituerint perficere: niſi illa arcano occultóque iudicio, quo ei viſum eſt tempore, explorationis, caſtigationis, & conuerſionis noſtræ gratia, id permiſerit. Porrò Samoſateno ad eum modum reiecto, Eccleſiarum paſtores conuenientes, ad Dionyſium Romanum & Maximinum Alexandrinum epiſcopos, communem conſcripſerunt epiſtolam, eámque ad omnia terræ loca miſerunt: in qua pleniſsimè Synodi acta, videlicet eximiũ ſtudiũ ſuũ & Pauli morum improbitatem, diſputationéſque & confutationes publicas, atque impuram impudicámque hominis vitam expoſuerunt. Vnde pauca quædam huc afferre placuit.

Epiſtola Synodi Antiochenæ, immoderatã & luxurioſam Samoſateni vitam exponens. Cap. 30.

De improbis Pauli Samoſateni moribus.

ET alia quidem prætermittam: quæ verò mores eius, veluti in columnam inciſa, declarant, percurram. Ea ſic habent. Poſtquam à canone & regula ſinceræ doctrinæ digreſſus ad illegitima & adulterina dogmata deſciuit, nihil opus eſt actiones eius extra Eccleſiam recenſere: neque, quum prius pauper fuerit & mendicus, quippe qui neque à parẽtibus patrimonium aliquod creuiſſet, neque arte aut ſtudio quopiam quicquam parasset, quod ad immenſas opes, per fraudes iniquiſsimas & ſacrilegia peruenerit: neque etiam quæ fratres excutiens exegerit, præmia ab eis quos iniuria affecit capiens, & mercede ſe eis opẽ laturum pollicens, quos tamẽ ipſos feſellit: fruſtráque vberes fructus percipiens, ex propenſione & promptitudine eorũ qui negociis impliciti eo nomine illi dederunt, vt moleſtia litium defungerentur, † prouẽtum atque vectigal Dei cultum eſſe ducens: neque vt ille ſuperbierit, ſublatúſque fuerit mundanis dignitatibus, * ducenarius potius quàm epiſcopus vocari volens: neque vt per forum ſuperbè inceſſerit, ſimúlque & epiſtolas legerit & dictauerit, cum ſatellitio publicitùs ingrediens, magno numero his præcedẽtibus, illis ſequẽtibus: vel vt propter faſtum & arrogantiam cordis eius, fidem odio habuerit & execratus ſit. Non etiam in Eccleſiaſticis conuentibus monſtroſam eius ſuperbiam, quam aucupatione famæ & gloriæ, & oculorũ præſtigiis, fucorúmque meditatione eſt molitus, quibus rebus ſimpliciorum animas conterruit, & conſternatione impleuit, gradũ quidem & thronum altiorem ſibi conſtruens, non vt Chriſti diſcipulus, ª ſecretũ verò ſicuti mũdi Principes & habens & nominans: ſubindéq; femur manu pulſans, & ſuggeſtum pedibus quatiens. Quod ſi qui hæc non laudarent, & quod in theatris fieri ſolet, faſciarum tenuium iactatione & cócuſsione non applauderent, quíve non acclamarẽt atque itidẽ vt qui circa ipſum ſtabãt factionis eius exilirẽt, ab eis ſibi iniuriam fieri putabat. Sic enim & viri & mulieres concionantẽ indecorè admodum audiebant. Atque in eos qui vt in domo Dei, ſtatu corporis ad grauem decentémque habitum compoſito ſederent, acerbius cum contumelia inuehebatur. Doctores etiam & enarratores verbi, qui ex hac vita migraſſent, petulanter proſcindebat. Grauis & moleſtus in publico, & magnifica de ſeipſo prædicans, non vt epiſcopus, ſed ſophiſta & impoſtor. Pſalmis porrò de Domino noſtro Ieſu abrogatis, tanquam recentib* & à recentioribus compoſitis, in media eccleſia, magno die Paſchæ de ſeipſo mulierculas laudes cantare inſtituebat, quas nemo ſine horrore audiuerit. Quemadmodum etiam, vt de ſe pro concione ad populum dicerent, ex finitimis agris & oppidis, per aſſentationem ſibi adulantes epiſcopos & preſbyteros ſummiſit atque diſpoſuit. Filium quidem Dei, non vult nobiſcum profiteri, è cœlo deſcendiſſe: vt aliquid earum rerum quæ poſtea ſcribentur, præoccupãtes afferamus: ídque non nudis à nobis dicetur verbis, ſed ex commẽtariis, quos ad vos miſimus, omnino probabitur. Nõ minus verò etiam alicubi dicit, Ieſum Chriſtũ è terra ortum habuiſſe. Qui autẽ in populo pſalmis & laudib. impiũ hunc hominẽ celebrãt, angelũ enim & magiſtrũ ad ſe è cœlo deſcẽdiſſe canunt. Et hæc ille ſuperbiſsimus non prohibet, ſed ea canentibus adeſt. Quid autẽ mulieres eius* ſubintroductas? vt Antiocheni nominãt: quid eius presbyteros & diaconos? quibus & hoc delictum & alia imme-

† πορισμὸν ἡγούμενος τὴν θεοσέβειαν. Vtinam hoc probe perpendant Antiſtites noſtri.

Senſibus hæc imus, res eſt nõ parua, repone. Deſcribitur epiſcopus ſuperbus auarus vanus & plane ſecularis.

ª σηκρῆτον. Vnde ſecretarii, & à ſecretis dicuntur.

Hæreſis Samoſateni impia.

** Ca. 3. Niceni concilij: interdixit per omnia ſancta ſynodus, non epiſcopo, non presbytero non diacono, non ſubdiacono non alicui omnino qui in clero eſt, licere ſubintroductã habere mulierem, niſi fortè aut matrem, aut ſororem, aut amitam aut etiam eas idoneas perſonas quæ fugiant ſuſpiciones. Diſt. 32. Nullus miſſam audiat presbyteri quẽ ſcit cõcubinam indubitanter habere, aut ſubintroductam mulierem.*

** Ducenarius princeps officij fuit, apud Præfectum Auguſtalem, vel apud Comitem Orientis, vel etiã apud alios prouinciarum præfectos, adſcitus ex ſchola agentium in rebus, qui adorata clementia principali cum inſignibus exibat. Is ſub ſe habebat Cornicularium, Adiutorem, Commentarienſem, Ab actis, Numerarios, Exceptores, &c. Scotus de inſignibus magiſtratuum. Ducenariorum mẽtio fit in L. Matriculã, de agent. in rebus. 12. lib. cod. Temporibus noſtris, Ducenariis pares eſſe videntur apud Reges & principes, cancellarij.*

** συνείσακτοι, hoc eſt, ſubintroductæ, neq; vxores, neque concubinæ, ſed tertij cuiuſdã generis mulieres ſunt quas ſecum presbyteri, &c. non creandæ ſobolis, neque libidinis gratia, ſed pietatis ſtudio, aut certè pietatis prætextu fouebãt. De quibus præclara extat Chryſoſtomi homilia. Ruffinus in Canonibus Nicænæ Synodi in Eccleſ. hiſtor. lib. 10. cap. 6 extraneas mulieres vertit. ſicut etiam extraneæ dicuntur in L. eum qui C. de epiſc. & cler. Gregorius theologus ad virgines Deo dicatas, contra ſubintroductos:*

Ζωὴ καὶ θάνατος οὐδὲν ἔχουσι μέσον.
Τοὺς δὲ συνεισάκτους, ὡς δὴ φάσκουσιν ἅπαντες,
Οὐκ οἶδ' εἴτε γάμῳ δώσομεν, εἴτ' ἀγάμους
Θήσομεν, εἴτε μέσον τι φυλάξομεν, &c.
Ἄρσενα πάντ' ἀλέεινε, συνείσακτον τι μάλιστα,
Μύρρας πικρὸν ὕδωρ, παρθένε πείθεό μοι.
Item.
Παρθένε παρθένος ἴσθι καὶ ὄμμασι καὶ κρυφίοισι,
Μηδὲ συνεισαγάγῃς ἄρσενα κηδεμόνα,
Χριστὸν ἔχεις ἀγαπητόν, &c. *Hæc eſt.*

Non medij quidquam vitáque morſque ferat?
Nempe ſubinductos, quos dicunt, an ne maritis
Iungemus lecto cælibibúſue magis?
An medium quiddam ponemus, &c.
Quiſque vir, in primiſque ſubinductus, fugiendus.
Marra, crede mihi, potus amarus aqua. *Item:*
Pectore ſis virgo, non tantum lumine, virgo:
Marem conducas ſub tua tecta caue.
Eſt tibi dilectus chriſtus, tibi chriſtus amator, &c.

dicabilia peccata permittit, eáque cum illis ce-
lat, conſcius ſibi cotum, & ſimul illos de eis ar-
guens, vt ſibi obnoxios habeat, dicamus? Quib.
in rebus, verbis ſimul & factis eis eſt iniurius,
quòd accuſare eum, ſibiipſis timẽtes, non aude-
ant. Sed eos ille quoque collocupletauit. Qua-
propter ab eis qui talia conſectantur, amatur, &
in admiratione habetur. Quid hæc inquam ſcri-
bamus? ſcimus autem, dilecti, epiſcopum & ſa-
cerdotalẽ ordinem omnem, multitudini exem-
plo eſſe debere bonorum operum omnium. Ne
illud quidem ignoramus, perquam multos, qui
ſibi mulieres ſubintroduxiſſent, grauiter lapſos
eſſe. Multos in fœdam ſuſpicionem perueniſſe.
Atque vt concedamus, vnum aliquem in tali re
nihil turpe atque impudicum committere: ſuſpi-
cionem tamen, quę ex eiuſmodi cõuictu naſci- F
tur, vitare oportet, ne quem offendat, aut ad imi-
tationẽ malę conſuetudinis incitet. Quomodo
namq; alium obiurgabit, vel inſtituet, vt videat
ne frequenter cum muliere conueniens labatur,
ſicuti ſcriptum eſt: qui vnam quidem iam repu-
diarit, duas autem ætate florentes & forma præ-
ſtantes apud ſe foueat, atque etiam, ſi quópiam
eat, ſecum ducat, laſciuiens, atque deliciis diffiu-
ens? Cuius rei gratia pij omnes ſecum grauiter
ſuſpirant, & lugent. Adeò autem impotentẽ eius
tyrãnidem reformidarunt, vt nullus accuſare eũ
auderet. Atq; hæc quidem ſicuti diximus, quiſ-
quã emendauerit in viro qui catholicæ eſſet ſen-
tentiæ, & ordini noſtro connumeraretur. In eo
verò qui tacenda enunciauerit, myſteriúmque
prodiderit, & deteſtãdã hęreſim Artemonis (cur
enim tandem parentem eius nõ oſtẽdimus?) pro G
ducendo iactarit, non oportet rationem talium
delictorum requirere. Deinde in fine epiſtolæ,
epilogi loco adiiciunt. Quapropter quũ is tan-
topere Deo repugnaret, nec cedere vellet: ea no
bis eſt impoſita neceſſitas, vt homine iſto excõ-
municato, aliũ pro eo, non ſine Dei, ſicuti per-
ſuaſum habemus, prouidentia, eccleſię Catholi-
cæ præficeremus: beati Demetriani, qui eccleſiã
eam ante hũc præclarè adminiſtrauit, filiũ Dom-
num, omnibus epiſcopalibus donis ornatũ. Hoc
ideò vobis ſcripſimus, vt ad eum communionis
literas detis, & rurſum ab eo accipiatis. Samoſa-
tenus autem ad Artemonem epiſtolas ſcribat: &
cum eo etiam, qui Artemonis ſententiã probãt,
cõmunicent. Res Samoſateni ſic ſe habuerunt. H

Artemonis qui ab Euſeb. Artemas dicitur, lib. 7 capite 30. hereſim Samoſatenus renouauit.

Domnus epiſcopus Antiochenus, epiſcopi filius. Epiſcopus coniunx.

De Manete hæreſiarcha, à quo Manichæi cognomẽ acceperunt: & de hæreſi eius. Cap. 31

NOndum ea procella ſatis ſedata fuerat, quũ
rurſus alia, priore multo ſæuior, coorta ir-
ruit, ingentes fluctus ſecũ trahens, atque acrius
inſultans. Is Manes erat, mente prorſus captus,
& inſaniens: qui pro deprauatę mentis peruerſi-
tate, lingua etiam armata, verbis diabolicæ hæ-
reſis venenatis, ſe in multorum animos ad eorũ
perniciem inſinuauit. Fuit autem Perſa genere,
iugúmque ſeruituris longo traxit tempore. Ac
quum derepentè herę ſuę ex teſtamento hęredi-
tatẽ adiiſſet, non contẽtus fuit molliore & affiu-
entiore, quę ei præter ſpẽ obtigerat, vita: & gra-
tiam eam largitori taliũ ſe debere ſciens, inſtru-
mentũ ſe, quantus quãtus eſſet, veritatis inimico
pręben, ad impias fabulas diuertit. Et duo inge-
nita eſſe dixit, Deum & Materiam: quorum illũ

Manetis, eiúſque ſectatorũ Manichæorum hæreſis.

Manetẽ hunc quidam etiam Manichæu dixere, vnde Manichæi dicti, quod verbum Græcu quodammodo ſignificat inſaniam fundẽtes. Id verò ipſi Manichæi nomẽ fugientes, Manichæos ſe ſe vocitarunt, quaſi manna fundentes, vt verbi lenocinio traditores ad ſe homines pertraherent.

E Lucem, hanc Tenebras appellauit. & Lucẽ qui-
dem bonam, Tenebras malas: vtrunque autem
arbores nominauit, congruẽtes ferẽtes fructus.
Deum longè abeſſe à Materia, & Materiã rur-
ſus longius à Deo. Deum etiam orientalem, ſep-
tentrionalem, & occidentalẽ obtinere plagam:
Materiã, auſtralem. Et multis poſtea ſeculis Ma-
teriam ſeditionẽ mouiſſe aduerſus fructus ſuos:
commiſſóque prælio, hos quidem fugaſſe, illos
fugiſſe: eamque contentionem & perſequutio-
nem vſque ad Lucem perueniſſe. Et Materiam
cum dęmonibus & igne & aqua impetum feciſ-
ſe in Lucem dicit: Deum autem tam repentina
exercitus eius impreſſione conterritũ, non ha-
buiſſe quo tantam vim vindicaret. Itaque illum
partem Lucis arrepiam, veluti quandam ineſca-
F rionem, contra Materiam miſiſſe. Hanc verò vul
neratam, partéque ea lucis abſorpta grauidam
eſſe factam. Quare adactum Deum mundũ con-
didiſſe, vt concertationem talem ſolueret, & ad
pacem, ea quæ inter ſe pugnarent, reduceret, Lu-
cemque Materiæ mixtam paulatim in libertatẽ
redigeret. Hominẽ porrò nõ à Deo, ſed à † prin-
cipe materia Seucla fictum eſſe: & Enam ſimili-
ter, ſed inanimatã creatam, & immobilem. Adã
verò † forma feræ, aliáque hiſce ſimilia nugatus
eſt. Solem & lunam diuinum quiddam eſſe puta-
uit, ac de eis multa ſilentio digna portentoſè cõ-
finxit. Diabolum nunc materiam, nunc materiæ
principem vocauit. Coniugium diaboli legẽ &
conſtitutionem eſſe dixit. Dominum autẽ neque
animam neque corpus recepiſſe, ſed hominem
tantum viſum eſſe nihil humani habentẽ, aſſe-
G uerauit: perpeſſiones verò ei † per ſpeciẽ tantũ
& fucum accidiſſe. Reſurrectionem corporum
veluti fabulam repudiauit: nullam enim materię
particulam dignam ſalute iudicauit. Animatum
autem † tranſitiones è corpore in corpus & qui
dem etiam in volucrum & pecorum & ferarum
corpora, docuit. Cuius ſectatores etiã elementa
omnia animata eſſe arbitrantur. Vtuntur variis
impoſturis, * neſariáque & execranda peragunt
myſteria. Quapropter doctrina eorũ indiſſolubilis
habetur: dæmonum incantationib᷒ animas ho-
minũ, qui ea ſunt initiati, obſtrictas tenentibus.

ὑπὸ τῷ ὕλης ἄρχῳ Σευκλᾳ.

† θηριόμορφον.

Sic & Baſilides ab Alexandria Chriſtũ in phantaſmate carnis miſſum eſſe blaterauit. Tertull. itaenim ſibi heretici monſtroſa confingunt vocabula.

† φαντασίᾳ.

† μετενσωματώσεις.

** ἀναγνῶς καὶ νυκτερινὰς καὶ ἀθέσμους μίξεις καὶ ἀρρητοποιίας, hoc eſt, execrãdas, nocturnas & illegitimos concubitus, & flagitia infanda. Suidas.*

** * Manes, qui & Scythianus dictus eſt, Brachmã fuit genere, & præceptorem habuit Buddam, antea Terebinthum nominatum. Buddas in Græcis diſciplinis Empedoclis hæreſim eſt ſequutus, qui duo principia inter ſe cõtraria eſſe dixit, contentionem & Amicitiam. In Perſide Buddas è virgine ſe genitum, & in montibus educatum mentitus eſt. Quatuórque compoſuit libros, quibus nomina indidit. Myſteriorum, Euangelij, Theſauri, capitulorum. A dæmone autem tortus interiit. Eius libros cum reliqua hæreditate Vobicus, qui ſe Manetem poſtea nominauit, ab ea fœmina conſequutus eſt, & pro ſuis venditauit: quæ fœmina Buddam fouerat, & Vrbicum ſeptem annos natũ ære & libra emit, libertatéque deinde donatum hæredem inſtituerat. Suidas.*

Vt Manes detracta totius corporis pelle, canibus obiectus ſit. Cap. 22.

MAnes autẽ quum tres haberet ſectatores,
Addam, Thomam, & Hermã: ex iis Addã,
ad Syros, ad Indos autem Thomam miſit, præ-
cones. Qui reuerſi, quum ſe dicerent multa dura
paſſos eſſe, neque quẽquam doctrinam eius re-
cipere

a Manetis interitus.

a Perſarũ rex eum vicũ vtrum exceriari iuſſit, vt filij ſui necis autorem.

Ægrũ namq; illum citra omnem omnium medicorum opẽ & operã ſe ſanaturum curaturũmque eſſe pollicitus eſt: quum itaque medici, in quorum cura ægrius puer erat, dimiſſi fuiſſent, breui ille mortuus eſt.

cipere voluiſſe, aoſus eſt omnium hominũ impoꝛtuniſſimus, ſeipſum Chriſtum nominare, & Spiritum ſaoctum, aliúmqoe Paracletum miſſũ eſſe dicere. Et duodecim ſecũ ducens diſcipulos, in Meſopotamiam peruenit, Perſarúmque regnum peragrauit, ac temerario impotentiſque animo regis ibi filium ſe curaturum eſt pollicitus: qua re maioribus ſe obiecit malis. Poſteaquã enim inde eſt, vt manifeſtus Dei contempor, repulſus, quum eò rediſſet, à rege comprehenſus *a* Perſicum ſuſtinuit ſupplicium. Detracta enim cute, ita nudus canib⁹ eſca eſt obiectos. At qoe talem impius ille conſecutus eſt finẽ. Quod ſi quis nugamenta eius perſequi velit, cõpluribus is opus habeat libris. Et falſa hæc & impia dogmata, ex innumeris iamdudum extinctis hęſibus congeſſit atq; accumulauit, eáque ex Perſide in orbem noſtrum veluti quoddã mortiferum venenum euomuit. Tales doctrinas hominum animis verſutiſſimus inſpiraoit ſerpens, talibúſque anteſignanis ordinûmque doctoribus aciem coutra veritatem ſtruens vſus eſt. Verùm enimuerò facile Dominus mendacium coarguit & cohortem patronorũ eius, ſicuti araneę telã, ſoluit. † Aduerſus hãc hæreſim ſtrenuè libris cõpoſitis depugnarunt, Titus Boſtræ & Diodorus metropolis Ciliciæ, epiſcopi. Scripſit etiam contra eam Gregorius Laodicenſis, vir qui hæreſim quidem Arianam defenderit, ſed Philoſophicis diſciplinis ab ineũte ætate apprimè eruditus fuerit. Præterea Phænix Euſebius. Hæc de hæreſi *b* Manenis, à quo multis adhuc nomen Manichæorũ adhæret. Egò porrò ad reliqua iſtius hiſtoriæ deſcendam. Imperatorũ enim magnarúmque eccleſiatum antiſtitum ſucceſſionibus recenſitis, mox etiam quę monumenta tum eccleſiaſtici ſcriptores ediderint, & qui ex eis vſque ad impiorum tyranuorõ perſequutionem ecclẽſiarúmque oppugoatiooem vitam produxeriut, exponam.

Vetus teſtamẽtum, perinde atque non boni Dei eſſet. Manes quoque reiecit & nouum, tãquam boni approbauit. Chriſtum autem opinione tantum & phantaſia apparuiſſe, omniáque per fucum geſſiſſe, aſſeruit. Idem. Suidas.

† Qui contra hæreſim eam ſcripſerint eccleſiaſtici viri.

b τοῦ μανέντος. μάνης, *Manes, genitiuum facit Manetis. ſed quia in proxſim inſaniæ affinitate vocis Nicepho. luſit.* μανεὶς *enim inſaniens,* μάνεντος *genitiuũ habet: &* μανέντα, *Manentẽ, hoc eſt, inſanientẽ dixit.*

De ſucceſſione Romanorum imperatorum.
Cap. 33.

POſt *a* Decium Gallus duobus imperauit annis. Ab hoc ad Valeriauum & Galienum imperium peruenit. Valerianus autem bello cõtra Perſas moto, quũ ad Edeſſã exercitus eius fame magis quàm ferro occideretur, Perſæ aciẽ cõtra eũ ſtruxerũt. Cuios ille gẽtis impetũ quòd ſe ſuſtinere non poſſe vereretur, conflicturũ ſe cum hoſtibus aſſimulans, ad eos transfugit, pacem cũ eis pacturus, exercitúmque ſuum proditurus. *b* Quod Romani quia animadoerterunt, fuga ſibi non paucis amicis, conſuluerunt. Ibi ergo apud barbaros & Saporem regem ſeruitutem ſeruiit, & tandem iugulatus imperiũ ad Galienum filiũ tranſmiſit. Ij quindecim annos imperatores fuere, & Claudiũ ſucceſſorem habuere *c* Et hic annum vnum & menſes decem rerũ ſumma adminiſtrata, poteſtatẽ eam Aureliaoo reliquit. Quũ autem is per inſidias in nouo quodam* caſtello fraudulenter cæſos fuiſſet, imperiúmque anuos ſex tenuiſſet, Tacitus ei ſucceſſit: qui ſex tantum menſes iu imperiali ſublimitate trãſegit. Sub eo magnum illum Charitonem, confeſſionem ſuã peregiſſe ferunt. Poſt Tacitum Florianus imperator factus, menſes tres rem Romanam adminiſtrauit. *d* Vtrique ij ferro trucidati ſunt, & cęde eorũ imperium ad Probum tranſlatum eſt. Hic annis ſex & mẽſibus quatuor eo potius, atque in Sirmio occiſus: *e* Caro, eiuſdémque filiis Carino & Numeriano, poteſtatem ſummam reliquit. Sed & ij, nõ totis tribus annis imperiũ tenuerunt, & ab eis rerum ſumma ad Diocletianũ peruenit. Enimuerò quũ Cari filius Numeriaous Antiochiam, quæ ad Orontem eſt veniſſet, in eccleſiam Chriſtianorũ ingreſſus eſſe dicitur: & quum ibi liberè quaſi per trãſennã inſpicere arcana eorũ myſteria vellet, Babylas epiſcop⁹ magno animo in faciem ei conſiſtens id prohibuit: non licere dicens, eum cruore ex idolorũ ſacrificiis pollutũ, in domũ Dei tam præcipitanter ingredi, & diuina myſteria coot aminatis oculis ſpectare. *f* Quare Numerianus offenſus, excruciatũ illũ necauit. Et Carus quidẽ quum tentoriũ eius fulmine ictum eſſet, vnà cum eo conflagrauit: Numerarianus autem à ſocero ipſe ſuo * interẽptus eſt. Carinus etiã, quòd turpiter ſe in imperio gereret à populo eſt * cæſus. His ita ſublatis, Diocletianus genere Dalmata, iamdudum Seoator, & coosulatu geſto clarus, quique plorima mano egregia fecerat facinora, & bello ſtrenuus & conſilio promptus, ab exercitu imperator Romanorum eſt renunciatus.

a Succeſſiones in Romano imperio.

b Alii hiſtorici non caſum eſſe, ſed in fœda ſeruitute conſenuiſſe Valerianũ ſcribũt.

c Poſt Fl. Claudij mortem, Quintilius frater eius à militibus imperator lectus, & 17. imperij die iugulatus eſt. Eutr.

** Caſtelli nomen eſt Cænophrurium.*

d Sic Vopiſ. Oroſ. Sed Eutr. Tacitum intra ducẽteſimum imperij diẽ, apud Tarſum febre interiiſſe: Florianum inciſis à ſemetipſo venis obiiſſe, dicit.

e Charito confeſſor.

f Martyrium Babilæ apud Antiochiam. Exemplum epiſcopalis libertatis.

** Apro ſcilicet.*

** Tribuni eius dextra, cuius coniugem polluerat. Eutrop.*

Qui maximis quibuſque vrbibus Epiſcopi præfuerint, & vſque ad eccleſiarum oppugnationem manſerint.
Cap. 34.

HÆc de mundano imperio. Nunc etiam nomina eorõ qui maximas quaſque eccleſias ſacra adminiſtratione gubernaruot recẽſeamus. Et Romę quidem poſt Cornelium, qui Nouatũ ſuis ſatis ornauit laudibus, & tribus annis eccleſiam rexit. Lucius epiſcopus creatus eſt. Lucius non integris octo menſibus miniſterio eccleſiaſtico obito, ſortem locúmque ſuum Stephano reliquit. Et hic duobus anois epiſcopatu geſto, Xyſtum habuit ſucceſſorem. Atque ij ſub Valeriano fuere. Galieno autem imperante, Xyſtus epiſcopale munus vndecim annis tenuit: eique Dionyſius ſucceſſit: qui epiſcopatu annis octo eſt functus. Felix autẽ ſucceſſor eius annis quinque eccleſię Romanæ præfuit, eámque Eutychieno gubernandã reliquit. Is vix octo menſibus epiſcopali munere functus, Caium ſucceſſorem habuit. Et hic annis quindecim ſacrã poteſtatem tenoit, & Marcellino eam reliquit, in quem eccleſiarum perſequutio incidit. Alexandriæ porro, Dionyſio illi magno, qui poſt Heraclam decem & ſeptem annis eccleſiã gubernauit, duodecimo Galieni anno,* Maximiuus ſucceſſit. Poſt hunc quum decem & octo annos eccleſię præfuiſſet, Theonas eam regendã ſuſcepit. Hic decẽ & nouẽ annis epiſcopus fuit, & Petrũ ſucceſſorem habuit. Qui quidem duodecim annis optimè munere ſuo eſt functus. Nam tribus, ante perſequutionem, faciliorem, reliquis autem duriorem vitam per grauia certamina exegit, cõmunem eccleſiarum vtilitatem quàm maximè procurans. Et nono tandem perſequutionis anno capite plexus, magnificè martyrij coronam

Epiſcopi Romani.

Alexandrini.

** Alij Maximum vocãt.*

Antiocheni

eſt conſequutus. Verùm in Eccleſia Antioche-
na.epiſcopatu gerendo, Fabio Demetrianus, at-
que huic Paulus Samoſatenus ſucceſſit. Poſt eũ
loco ſuo pulſum, Domnus Demetriani filius mi
niſterio eo eſt functus. Hic Timæũ, atque is rur-
ſum Cyrillũ, Cyrillus Tyrannũ ſucceſſorem ha-
buit. quo tẽpore maximus ille aduerſus eccleſias
exortus eſt motus, Hieroſolymis antẽ in eccle-
ſia ſacram functionem poſt Hymenæũ † Zabdas
obiit: qui quidem poſt annos plures, ſomno eo
qui iuſtos decet obdormiuit, & eccleſię clauum
gubernandũ ad † Hermonem tranſmiſit: atque
hic eccleſiã eam, vita in annos multos produ-
cta, egregiè Apoſtolicã ſedem tutatus, vſque ad
perſecutionem adminiſtrauit. Ij ſunt, qui vſque
ad maximã illam Diocletiani & Maximiani per-
ſequutionẽ, primi nominis eccleſias, ordine per
ſucceſſiones gubernarunt.

† Alij Zabdas.
Hieroſolymitani.
† Alij Thermonẽ legunt.

De aliis eius ætatis eccleſiaſticis viris eloquentia & doctrina præſtantibus. F *Cap. 35.*

Aliarum quoque eccleſiarũ illuſtres epiſcopi. Dorotheus presbyter Antiochenus.

QVum verò in aliis quoque parœciis ſapien
tes & magnanimi viri fuerint, de eis etiam
qua fieri poteſt breuiſſimè dicamus. Ac de Gre-
gorio illo miraculis claro, & de Athenodoro e-
ius fratre, præterea de Firmiliano qui Cappado-
cum eccleſiis præfuit, atque etiã de Theotecno
Cęſareæ Palæſtinæ epiſcopo, quæ opus fuit, an-
tea retulimus. Dorotheus autem eo tẽpore An-
tiochiæ,* Tyranno ibi epiſcopatũ gerente, preſ-
byter, in omni genere artiũ liberalium apprimè
erudit*, floruit. Qui adeò ſtudioſus pietatis fuit,
vt diuinarum literarũ gratia Hebraicam linguã
egregiè perdidicerit. Fuit is natura ex ipſa nati-
uitate eunuchus. Quam ob rem illum etiã impe
rator, vt nouum & inſolitum quiddã habẽtem,
familiarius complexus, honorem ei detulit, vt
Tyri tingendæ purpuræ præeſſet. Docuit autem
populum res ſacras pro cócione, eiúſque audi-
torem ſe fuiſſe dicit Euſebius Pamphili. Alexã-
driæ verò clarus fuit & celebris Pierius presby- G
ter dignitate, & quum diuitiarum contemptu,
philoſophiæq́ue & Gręcarũ diſciplinarũ ſcien-
tia, tum ſacrarum literarum ſtudio & peritia, pu-
bliciſq; ſcripturæ enarrationibus & diſputatio-
nibus admirationem omnium meritus. Epiſco-
patum ibi tum adminiſtrauit Theonas. Et vnà
cum Pierio, Achillas quoque in presbyterorũ
cathedra laudem magnam eſt conſequutus. ſa-
crarum ſcripturarum doctrinæ præpoſitus: qua
prouincia rectè obeunda multũ ei profuit phi-
loſophiæ ſtudium, quæ ſincera Euangelij dog-
mata & inſtituta clariſſimè in apertum protulit.
In Ponti autem regionibus Melitius magni no-
minis fuit: quem, qui Gręcam conſectantur ſa-
pientiam, mel Atticæ cognominarunt. De eo il-
lud nobis neceſſariò dicendum eſt, vt ſi quis in
omnibus præclaris ſtudiis perfectiſſimum ali-
quem hominẽ deſcribere velit, ei tanquã abſo-
lutum exẽplar Melitius ſufficiat. Ars enim ora- H
toria natiua in eo eſt viſa. Ac ſi eum eo tantũ no
mine admiraremur, minus ei quàm meritus ſit,
tribueremus. In aliis autẽ omnis generis ſtudiis
atque doctrinis amplius quicquam, quàm ille
aſſequutus ſit, nemini in mentẽ venire poteſt.
Quod ſi enim in diſciplina quaque abſolutiſſi-
mus quiſquã cũ illo de ea verba cõtuliſſet, in ea
ſola eum eruditũ atque exercitatum fuiſſe dixiſ-

** Euſeb. Cyrillo lib. 7. cap. 32.*
Idẽ eunuchus natus.
Idem purpurę tingendæ Tyri præfectus.
Pierius & Achillas preſbyteri Alexandrini.
Profana literæ Theologis vtiles.
Melitius Ponticus.
Mel Atticæ. Vir abſolutiſſima in omni diſciplina genere eruditionis, & virtutis ſumma.

E ſes. Et rurſus de alia arte ſi quis cum eo egiſſet,
in ea quoque eum longius excellẽre, præ eo ſtu-
dio in quo prius primas habere viſus eſſet, indi-
caſſes. Virtutes porrò non ſolũ cum tam varia
eruditione in eo certabant, verumetiam ſi nihil
prorſus doctrinarũ habuiſſet, hæc ſatis illi ſuiſ-
ſent. Adeò in eis ad ſummam laudẽ & gloriam
nihil fecerat reliqui. Hic in ipſa graui perſequu-
tione, ſeptem annos in Paleſtinę partibus man-
ſiſſe dicitur.

De Laodicenſibus epiſcopis, ſapientia illuſtribus viris. Cap. 36.

LAodicenſis eccleſiæ ſacrum munus geſſit
poſt Socratem Euſebius. Is Alexandria pro-
fectus, propter Paulum Samoſatenum, in quem
tum inquirebatur, in Syriam venit. Vnde ab iis
qui ibi diuinarum rerum ſtudioſi erant, in patriã
F redire eſt impeditus: quòd fides eius in Deum
temporibus illis ſumma, ſatis perſpecta fuiſſet.
Eius deinde locũ Anatolius obtinuit, † optimi
deceſſoris bonus ſucceſſor. Huic Alexandria pa
tria fuit. Præcipua certè laus ei in profana ſimul
& ſacra philoſophia, omnibus omnium præcla-
rorũ virorũ calculis eſt tributa: vt ei, qui ad ſum
mam peritiã Geometrię, proportionis numero-
rum, Aſtronomię, Dialecticę, Phyſicę, ipſiúſque
adeò Theologicæ ſapientiæ, artiúmque dicendi
omnium peruenerit, neminẽmque ſibi parẽ eſſe
paſſus ſit. Quẽ ſama etiã eſt dignũ eſſe iudicatũ,
qui primus Ariſtotelicã inſtitueret ſcholã. Mul-
tàque is Alexãdriæ * Pyruchij obſidionis tem-
pore in ciuili diſſenſione & famis diſcrimine,
propter annonę anguſtiam, optimè feciſſe, ciui-
búſque conſuluiſſe traditur. Et rationes finéſq;
certos, Paſchã æquinoctiali tempore celebran-
dum eſſe, oſtendit: Arithmeticas inſtitutiones
decem libellis compoſuit, aliáque plurima lite-
rarum monumenta, quæ eximij eius in honeſtis
G & liberalibus artibus ſtudij ſatis magno ſunt do
cumento. Primus ei Cæſáreę Palęſtinæ epiſco-
pus Theotecnus manus impoſuit, epiſcopũque
creauit, eccleſię ſuę ſucceſſorẽ eum deſignans at-
que deſtinans. Sed ambo non ita diu eccleſiæ ei
pręfuerunt. Nã quum & hunc Synodus contra
Paulũ coacta euocaſſet, & ipſe per Laodiceam
iter faceret, nupérque admodũ ibi pietatis nomẽ
referens epiſcopus Euſebius è vita migraſſet, à
fratribus detentus eccleſię ei eſt præfectus. Ana-
tolio huic, quũ poſt annos complures deceſſiſ-
ſet, poſtremus ibi fidelium epiſcopus, ante perſe-
quutionis tempora, ſuffectus eſt * Stephanus:
ſatis ille quidem profanis artibus inſtructus, ſed
non itidem vt deceſſores eius, in diuinis literis
inſtitutus. Declarauit id perſequutionis tempus,
quòd virum hunc † meticuloſum, ad ſimulatió-
némque & diſſimulationem compoſitũ, alienũ
eſſe etiam à philoſophia indicauit. Quod ſi talis
H ille fuit, quid mirum eſt eccleſiam quoque eius
poſtea à recta fidei profeſſione deceſſiſſe? Sed-
enim, Deo opitulante, ſe illa erexit atque confir
mauit. Theodotus nanque poſt illum epiſcopale
munus ſortitus, nomini ſuo factis ipſis reſpon-
dit: & operibus, qualem eſſe oporteat epiſco-
pum oſtendit, animabus ſimul & corporibus
rectè curandis nemini ſecundus, humanitatẽ-
que ſingulari, ſi quiſquam alius, & ipſe preditus.

Euſeb. Alexandrinus.
Laodicea epiſcopus.
b Huius ibi ſucceſſor Anatolius, Alexãdrinus itidem.
Anatolius vir doctiſſimus, & de repub. Alexandrina optimè meritus
c † ἀγαθὸς ἀρίςȣ διάδοχος.
*d * πυρȣχίων, publicæ annona & tritici, quod πυρὸς græcè dicitur receptaculum atque granariũ. Refertur hoc ab Euſeb. lib. 7. cap. 32.*
** ἐν τῇ τȣ̃ βρȣχίȣ πολιορκίᾳ, Niceph. ἐν τῇ κατ᾽ Ἀλεξάνδρειαν τȣ̃ πυρȣχίȣ πολιορκίᾳ, Euſeb. vt ſuprà.*
** Stephanus Laodicenſis epiſcopus profanarum artium quàm ſacrarum literarum doctior.*
† δειλίας χρῆ εἰρωνείας ἀνάπλεων.
ſucceſſor eius Theodotus, corporum ſimul & animarũ medicus.

συμπαθείᾳ.

Sic ille affectionum accommodatione & * condolétia, ſtudium officiúmque paſtorale temperauit: atque vtilitatem eorum quiſe conſuluere, in hac vel in illa medicatione diligenter & fideliter procurauit.

Agapius Cæſarienſium epiſcopus.

De epiſcopis Cæſareæ Paleſtinæ, & de Euſebio Pamphili. Cap. 37.

IN Eccleſia Cæſarienſi Palæſtinę poſt Theotecnũ, Agapius magnopere eſt laudatus, quẽ bonũ fidelémq; epiſcopũ fuiſſe, doctrina ſimul & vita ipſa declarauit. Rectè enim piéque populo ſuo præit, & munifica liberalíque manu benignè egentibus facultates ſuas impertiit. Eodẽ B tempore, eruditione iuxta & vitæ inſtituto philoſophũ Chriſtianũ, & presbyteri dignitate auctum, diuinum Pamphilum floruiſſe ſcimus. Cuius vitã & actiones omnes, celebrem etiã quam ſibi inſtituit profanæ diuinæque philoſophiæ ſcholam, pręterea conſtantẽ in variis perſequutionibus, confeſsionẽ, & certamina, egregiúmq; pro Chriſti nomine martyrium, Euſebius ſororis eius filius, eidémque adeò charus vt nomen illi ſuum impoſuerit, copioſè peculiari ſcripto eſt perſequutus. ad quem eos qui accuratius hęc cognoſcere voluerint, reiicio. Euſebius iſte diſciplinis omnibus perceptis, ſacrarũ maximè literarum, in quibus conquieuit, ſcientia enituit, C & ad Conſtantij vſque tempora vixit. Et quum Chriſtianæ profeſſionis ſtudioſiſſimus eſſet, egregiámque pro Chriſti honore æmulationem ſpiraret, vndecim tomis Euangelicam pręparationem, & decem aliis Euangelicam demonſtrationem eſt complexus. Et primus ipſe manũ pręſenti argumento admouit, primúſque libros eos

Pamphilus presbyter martyr.

Schola Cæſarienſis inſtitutio

Euſebius Pamphili, & eius ſcripta.

A Eccleſiaſticam hiſtoriam appellauit, decémque eam tomis abſoluit. Eſt & aliud eius volumen, in quo temporum certam accuratámque rationem digeſſit, Chronicorum ſeu Annalium. Scripſit quoque de Conſtantini vita libros quinq;. Edidit & alium ad eundem, quem † Tricennalẽ inſcripſit. Ad Stephanum item alium de iis quæ in Euãgeliis in dubium ſeu diſputationem vocantur. Sed & alia varia reliquit ſcripta, quę multũ eccleſiæ afferunt vtilitatis. Verumenimuerò etiamſi talis fuerit, in multis tamen eum apparet Arij ſententiam comprobaſſe, vt qui filiũ (ſicuti id ex eius ſcriptis colligere licet) creaturam vocet. Quamuis Socrates, qui & ipſe ex Nouatianis res eccleſiaſticas ſcripſit, in ſecundo tomo B maximopere perſuadere contendit, rectè eum virum ſentire, eundémque ſycophanticè eo nomine à nonnullis impeti. Atq; vt id magno animo certius comprobet, in defenſione ſua, dicta illius quædam, ambiguitatem tamen cõplectentia, contexit: eundémque primæ Synodi affuiſſe, atque vnà cum aliis ſuffragio ſuo & calculo εἰς τὸ ὁμοούσιον, ſiue in conſubſtãtiale conſenſiſſe refert. Ego verò, ſi ille quidem ſine ſcripto rectam complexus eſt opinionem, Socrati nõ refragor: ſin autẽ ex ſcriptis illius, quę legi, res ſit diiudicanda, multum abeſt vt ſanam ſinceramque eius de fide ſententiam fuiſſe putem. verùm de hoc C etiam hæc ſatis ſint. Et continet hic quoque huius hiſtoriæ liber annorum triginta duorum tẽpus: qui initium ſumpſit à primo Valeriani anno, finem autem accipit ineunte Diocletiani imperio: à Mundo cõdito quinquies milleſimo † ſeptingenteſimo nonageſimoquinto, à diuina autem Domini noſtri Ieſu Chriſti natiuitate * ducenteſimo nonageſimo anno.

† τριακονταετηρικόν.

Euſebius iſte Nicephoro Arianiſmum redolere videtur.

† Secundum Neotericos Cronologos 4165.

** Al. 287.*

ECCLESIASTICÆ HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS SEPTIMVS.

Expoſitio dicendorum.

CAPVT I.

FAcilis hucuſque nobis fuit labor, leuiſque & plana via ſacta decurrit hiſtoria. Quamuis enim antea quoq; grauiter aduerſus nos malignus ſpirauerit ſpiritus ſimplex tamen & vniformis ea fuit calamitas. Deinceps verò horret progredi ſtylus. Interrumpitur namque, & quodámodo ingenti & violento variarũ cladiũ impetu inhibetur: atque ei inundatione ſanguinis martyrũ, pelagi prorſus inſtar fluentis curſum tenere non permittitur. Sed enim qui ſemel operi huic manus admouerimus, procedendum nobis eſt neceſſariò. Itaq; qui, vt potuimus, priora expoſuimus, in hoc libro etiam res ſub Diocletiano, eiſq; quos ille ſibi in imperio adoptione adſciuit geſtas perſequemur. Sub iis enim maxima omniũ perſequutio eſt excitata. Et non ita multis, quæ certis in locis accidêre clamitates, attingemus. Quaſdam etiã ſingillatim memorabimus. Tum antè, quomodo tyranni ſæuiſſimi, qui ſupra modũ crudelitatẽ in nos exercuerunt, ad palinodiam & tyrannidis ſuæ recantationem ſint redacti, poſtremóque internecione interierint. Præterea, vt maximus ille Conſtantinus, Deo annuẽte, ſalutari inſtructus armatura inuictęque Crucis ſigno armatus, regiones & terras omnes à prædonibus repurgarit tyrannis ſuperſtitionémque Græcorum nefandam extirparit, & res noſtras oppidò quàm inclinatas, ruinámque iam minantes, auxiliari adhibita manu reſtituerit, atque in perpetuũ diuini numinis nutu permanſuras confirmarit, referemus. Et res ſic habet.

Dicendorum propoſitio.

E ipſi Romani, & maximi quique magiſtratus, qui res aulicas & domeſticas ſuas noſtris curandas cómiſerunt. Eos quippe propter egregiam ſpectatámque fidẽ pręeſſe alijs, atque honore dignitatéque præcellere oportere iudicarunt. Satis id declarauit Dorotheus ille, qui neminẽ honore ex magiſtratibus & præfectis omnibus, propter bonæ mentis integritatẽ & fidẽ, habuit parẽ: & pręclarus Gorgonius, atque alij ei pares: qui etiam ad ſupremũ cœleſtis regni honorem ſunt aſſumpti, propter fidei ſinceritatem. Ac per eiuſcemodi viros in locis paſſim quibuſq; eccleſiarum Antiſtibus non parũ accidit opis & conſolationis. Oſtendunt id quoque plurimorũ milliũ hominũ in oratoriis domibus cœtus & conuentus habiti, quę oratoria, quũ propter anguſtiã, confluentẽ tantã multitudinẽ non caperent, cernere erat, ea paruis initiis & fundamentis, in anguſta, amplitudine & magnitudine admiranF da, in locis omnibus, excitari atque conſtrui tẽpla. Quæ ipſa tẽporis proceſſu deinde incremẽta quoque ampliora cepere, quũ qui ea ædificari atque augeri prohiberet, aut per faſcinantẽ inuidiã aboleret, nemo eſſet. Sic ea cœleſtis manus cuſtodiuit, atque extra inſidiarũ omniũ aleam poſita eſſe voluit. Poſteaquã autem per multã libertatem noſtram, in mollitiẽ & languorem profeſſionẽ fidei conuertimus: atque inuidia ſtimulati, armari ipſi contra nos cœpimus: orationibúſque & ſcriptis pro haſtis & ſpiculis vſi, turpiter fœdas ſeditiones excitauimus, proindéque * ſimulatio quædã & diſſimulatio quàm potuit maximè in eccleſiam inuolauit, & malitia vires maiores accepit, oculus Dei more ſuo benignè G nos caſtigando viſitauit, & paternè coercuit. Ac primum quidem ærumnæ à fratribus caſtra & militiam ſectantibus incœpere. A quarum ſenſu quum adhuc longius abeſſemus, tantũ abeſt vt de placanda iuſta Dei in nos ira cogitaremus, vt etiã inſuper omne genus malitiæ & peccatorum aliorũ ad priſtina delicta accumularem*: perinde atq; nõ eſſet qui hęc cõſideraret atq; ſpecularetur, quíve rationẽ iſtorũ omniũ flagitaret. Cęterùm qui ſibi religionis noſtræ colũnę eſſe videbãtur, & munus paſtorale gerebant, diuinis ſanctionibus & legibus abiectis, ad cõtentionis ſtudiũ prolapſi, & vehemẽtius inter ſe ardore quodã cõcitati, diſſidiũ ex diſſidio ſerẽre, ac mutua H odia magis ac magis adauxere, ambitionẽ & cupiditatẽ dominandi vindicantes, & tyrãnorum more contentioſè ad ſe pertrahentes. Tum ſcilicet euenire ea, quę ſcriptura refert, vidim*: Obſcurauit in ira ſua Dominus filiã Sion, & diſiecit è cœlo in terram gloriã Iſrael. Deſtruxit omnes

Dorotheus & Gorgonius aulici, & idẽ chriſtiani, eccleſiæ multum profuerunt.

ἐυκτήρια. parua in templa ingentia mutata.

Rebus ſecundis ſe Chriſtiani ad ignauiam dedere. Diſſidia eorũdem inteſtina.

ὑπόκρισις καὶ εἰρωνεία.

Vt res chriſtianorũ, quæ antea pulchrè ſteterant, inteſtina diſſenſione atque contentione à diuinæ pietatis cura exciderint. Quæ quidem ad tempus permiſſione diuina ſic accidere. cap. 2.

ERat aliquando tempus, quũ Chriſtiana profeſſio pulchrè ſtaret, gloriáque ſua & libertate clara haberetur: Græcis iuxtà & barbaris, quòd diuini verbi prędicatio vbique terrarũ vigeret, grata & accepta. Huius rei certa documẽta ſunt, quum magnorũ Principum erga homines noſtros egregia beneuolentia & humanitas, ac gentes quędam, quarum prouincię Chriſtianis adminiſtrandæ datæ ſunt: tum imperatores

Florens rei Chriſtianę ſtatus.

nes macerias eius & euertit teſtamentũ ſerui ſui. Et profanando proſtrauit in terrã, per eccleſiarum vaſtationem, ſanctificationem eius: & quæ ſequuntur. Templa nanq; ex ipſis reuulſa fundamentis, ſolo æquata ſunt. Et ſacroſancta ſcripta in medio foro conflagrarunt. Qui verò honore inter nos excellebant, hinc & inde curſitantes, fuga ſaluti ſuæ conſuluerunt. Alij porrò in fuga excepti, ludibrium fuere eorum qui nobis inſultant. Quum etiam, iuxta alium Prophetam, effuſus eſt contemptus in principes: & errare fecit eos in inuio, & non via. Verùm hæc perſequi oratione, noſtrum non eſt: præterquam vt diuinum iudicium indicemus, eique iuſticiæ laudem tribuamos, quòd videlicet certa & æqua ratione procedit in omnes. Sed his nunc omiſſis, ad ſacra martyrum certamina, breuiter ea expoſituri procedemus. Primùm autem, quomodo ſe Romani imperij res habuerint, dicemus.

Vt Diocletianus Maximianum Herculium ſocium ſibi imperij allegerit, & vt is perſequutionẽ cõtra nos inſtituerit. cap. 3.

Diocletianus conſortem ſibi imperij legit Maximianum Herculium.

DIocletianus, vti dictũ eſt, imperio accepto, quum contra Chriſtũ quantum antea nunquam fuiſſet, bellũ mouere conſtituiſſet, martyrũ Chriſti magnitudinẽ animi, robor & fortitudinẽ ſatis perſpectã habens, quòd cum tam eximiis bellatorib. ſibi certamẽ fore videret in primis curandũ ſibi putauit, vt ſeipſum confirmaret, atque ita demũ confidẽtius prælium iniret: homine pari ſecũ ingenio & crudelitate * Maximiano Herculio reperto, eum ſibi vt æqua poteſtate imperiũ adminiſtraret, adſciuit. Quo tam eximio tyrannorũ pari accomodato ſibi prorſus & proprio, maximè vſus fidei noſtræ hoſtis, tanquam volucris ſupra eam quæ ſub cœlo eſt terram volitauit, omnes in poteſtatẽ ſuam redigere, & Chriſti nomen ex ipſis quod dicitur fundamẽtis euertere ſatagens. Atque equidẽ primùm non vno ſtatim impetu perſequutionẽ contra nos, ſed inſidioſè, atque vt ita dicã, clandeſtinè eſt aggreſſus. A principio igitur Chriſtianis affligẽdis, conſilij ſui in exercitu & caſtris periculũ fecit. Facilè enim ex ſentẽtia cœptũ ſibi ſucceſſurum putauit, ſi illos ſenſim quodãmodo & arte circumuẽtos viciſſet. Et multi ſanè ea ordine militari, propter inſignẽ erga diuinũ numẽ pietatẽ, vitã priuatã honoribus quibuſcunque prætulerunt. Poſtquã enim luſtrator & repurgator exercitus, idémque perſecutionis autor, optionem militibus Chriſtianis illam obtulit, vt vel ipſi obſequentes ordinibus ducendis honoribúſque gerendis cum aliis participes fierent, vel conſtitutionũ imperialiũ autoritate contempta militiã relinquerẽt: quamplurimi tũ Chriſti milites eã quę videbatur eſſe felicitatẽ abiecerunt, parati nõ dignitatẽ & honorẽ tãtùm deponere, ſed etiã mortẽ, ſi aduerſarius illis acrius inſtaret, obire. Id quod à principio in vno atq; in altero eſt perſpectũ. Rarius enim id inſidioſi cœpti autor eſt auſus. Certamen nãque cœptũ vſque ad ſanguinis fideliũ effuſionem producere, ſimúlque bellum contra omnes excitare, adhuc quadam quaſi deſidia diſtulit. Vt autem ſeipſum nudauit, totúſque in perſequutionem incubuit, oratione

** Al. Maximianum vocant.*

Chriſtianorũ perſequutio à caſtris imperatoris graſſari incipit.

A nulla explicari poteſt, quanta vbique per omnia ferè loca & oppida fortiſſimorum Chriſti martyrum multitudo ſit exhibita. Primum quidem vbique circumferebantur & proponebantur imperialia edicta, vt templa ſolo æquarentur, diuinæ ſcripturæ comburerẽtur, magiſtratus & honores gerentes cum ignominia in ordinem redigerentur, ſerui Chriſtianiſmũ abiurantes libertate donarentur. Deinde verò paruo interuallo alia ſunt edicta propoſita, quib. imperabatur, vt eccleſiarum præſides, vbicunque locorũ eſſent, vincirentur: vtque eiſdem, quibuſcunque fieri poſſet modis, neceſſitas diis ſacrificandi imponeretur.

Edicta imperialia aduerſus chriſtianos.

Vt hoc eodem tempore ferias paſchalib. vbi que fieret, inſtitutũ mandatúmque fuerat.*

De moribus ſanctorum qui in ea perſequutione fortiter decertarunt.

cap. 4.

B IBi tum videre erat, multos ex eo numero incredibiles tormentorum cruciatus conſtantiſſimè perferre. Erant etiam qui animorum torpedine infirmiores, ad primum cederent terrorem. Et varia ſanè pœnarum proponebantur genera. Hic enim flagella corpore toto perferebat, ille autem conſtrictus torquebatur, & vngulas altè penetrantes tolerabat. Cui ſupplicio quidem etiam immoriebantur, & alij aliter cum cruciatibus luctabantur. Quidã etiam per violentiam protracti, & ad impura ſacrificia adducti, quum non ſacrificaſſent, ſed tamen veluti ſacrificaſſent, liberi dimittebantũr. Inueniebantur quoq;, qui execranda ſacra ne conſpexiſſent quidem: ſed quod ab aliis ſacrificaſſe iam dicerẽtur, ſilentio fraudem eam & ſycophantiam tegentes abibant. Aliquis adhuc ſpirans & decedens, tanquàm iam mortuus omnino proiiciebatur, atque eum ipſum alij pedibus tractum, perinde atque cum aliis ſacrificaturum corripiebant. Aliquis rurſum ingenti clamore vociferãs, dolúmC que & ſycophantiã à ſe amoliens, minimè ſe ſacrificaſſe, affirmare perſeuerabat. Nonnulli ornamento erat, quod Chriſtianum ſe eſſe, acclamare pergebat. Alius ſe neq; ſacrificaſſe, neque vnquam ſacrificaturum eſſe, conſtanter contendebat. Verùm ne illi quidem malorum expertes erant. milites enim pugnis os, maxillas & facies eorũ diuerberantes pulſabant, atque eos ſilere iuſſos repellabãt. Adeò non ſolum ſi quod volebant perfeciſſent, ſed etiam ſi id perfeciſſe viderentur † peſtes illæ plurimi ducebant. Sed hęc aduerſus veros & germanos pietatis propugnatores atque decertatores locũ non habebãt: quorum conſtantię & fortitudinis accuratã plenámque commemorationẽ, nulla profectò poteſt exequi oratio.

Varij eorundẽ cruciatus.

pulcherrimus ſanctorũ martyrum ſacrificare diis nolentium agon.

† τἀλάστορες.

D *De eo chriſtiano, qui Nicomediæ impium imperatoris edictum concerpſit: & de eis qui ex ipſius imperatoris aula martyrio ſunt perfuncti. Cap. 5.*

EX celebrioribus viris quidẽ, magnis defunctus honoribus, vbi Nicomediæ edictũ cõtra pietatẽ legi audiſſet, ardore diuino confirmatus, atq; æmulatione vehemẽti in animo ſuo incẽſus, ſcriptũ id vt dirum & execrandũ, ſicuti pu-

Martyriũ viri præclariſſimi, qui edictũ imperiale contra Chriſtianos propoſitũ conſcidit.

** οἷα τῷ εἰκὸς παθὼν, Niceph. τοιαῦτα οἷα χρὴ εἰκὸς τὸν ὑπομείνας. Euseb. lib. 8. cap. 5. Martyres imperatorum domestici: Petrus Dorotheus, Mygdonius, Gorgonius. † βασιλικοὶ παῖδες. Id. Illustrissimum Petri martyrium.*

blicè propè finem erat, arripuit, atque in minutissimas partes conscidit, quum quidem ea in vrbe vterque imperator adesset. Quo commisso facinore, perinde atque in audacissimo atque maximo crimine, grauissimas * vt par erat, pœnas pendens, ad extremũ vsque spiritum, propalàm in summis exquisitissimísque cruciatuũ tormentis, liberum illum quem prius habuerat, generosúmque & constantẽ animũ magnificè ostendit. Secundum hunc imperatorum domestici & familiares, Petrus, Dorotheus, Mygdonius & Gorgonius, omniũ qui vnquã apud Græcos & barbaros celebrati sunt, quum abundè gratia & existimatione apud heros suos ita pollerent, vt illis non minus quam † germani filij chari essent, pro nihilo tamen ea omnia reliquámque vitæ huius vmbram duxere, præ eo vt pro Christo paterentur, & ad nouos carnificũ cruciatus nouã etiam animorum afferrent promptitudinem & alacritatẽ. Petrus nanque cõprehensus, per mediam Nicomediã est tractus: atque vbi simulachris sacra offerre renuit, denudatus, atque in sublimè suspensus, crudelissimè est diuerberatus, vt vel inuitus & tantis tormentis adactus, quod recusauerat, facere cogeretur. Sedenim quum etiã tum fortiter in sententia persisteret, & iam ossa flagrorũ fustiúmque ictibus nudata apparerent, salẽ aceto mistum tortores in membra diffluentia infuderunt atque intriuerunt. Sed & hoc tormentũ quum ille superasset, ignis est constratus & craticula posita: super hãc ille collocatus, sic carnes ipsius, aliarum edulium carnium instar, paulatim igni tostæ atque frixæ sunt. Et carnifices non prius se remissuros quicquam de tantis supplicijs, quàm ille imperata fecisset, confirmabant. Ille autem quum totus in eo esset, vt fortiter illis resisteret, in ipsis tantis cruciatibus * victoriæ corona ornatus decessit. Ac ille quidẽ martyrio ita est defunctus. Reliqui autem non minus fortiter tormentorũ pertulere, quæ breuitatis causa prætermittimus: & illud duntaxat adijcimus, eos post multos insustentabilésque cruciatus postremò laqueo vitam finiisse. Qui omnes exequiarum quidẽ & sepulturæ iusta consequuti, deinde verò effossi, in mare sunt coniecti: vt ne, sicuti dicebant, in sepulcris positi, dij esse iudicarentur.

** στεφανίτης ἀνὴρ γεγονὼς. Martyrium reliquorum. Martyrium Domnæ virginis, & Indæ eunuchi.*

De beato obitu viginti millium in Nicomedia martyrũ & de Inde eunucho, & Domna, martyribus. Cap. 6.

POst hoc Domna virgo, & Indes eunuchorũ fidelissimus in iudicium sunt producti. Postquam enim Anthimi Nicomediæ episcopi institutione & opera diuinam cõsequuti fuerant gratiam, quicquid habuerãt in imperiali aula fauoris, id omne fouendis curandísque pauperibus insumpserant. Et quum Diocletianus expeditionem bellicam aduersus † Æthiopes suscepisset, * præfectus eunuchorum, cui ciuitatis cura mandata fuerat cognita in Christum fidei professione Indæ, & Domnæ, quæ in aula Principum sacerdos idolorum fuerat, in carcerem eos demisit. Ibi Domna vultu in speciẽ distorto, à dæmonio se correptã esse assimulauit: & ob eam causam a Anthimo episcopo, cuius eximia erat ingentis aduersus dæmones potestatis fama, tradita est. Reuersus eò imperator, vbi eam rem cognouit, eunuchum statim securi percuti iussit: furorémque suum omnẽ contra asceteria emisit & persequutionẽ ab omni humanitate alienissimam in nos concitauit. Quo tempore puellæ multæ, quæ ibi pijs studijs * virginitatem conseruare studebant: in Martyrij stadio constantissimè decurrerunt. Cum quibus & Glycerius, inter presbyteros primas tenens, quum varia tormenta egregiè vicisset, totóque corpore neruis bubulis concisus fuisset, igni tandẽ est exustus. Permulti quoque Senatores, & qui ordines in exercitu ducebãt præclari viri, sunt iugulati: quibus omnibus non aliud quàm veræ pietatis crimen est obiectũ. Verumenimuerò quum natalis Christi festus adesset dies, & multitudo ætatis omnis, quæ Christi nomine censetur, in tẽplo natalem eius celebratura conuenisset, tyrannus veluti opportunũ tẽpus & lucrosam occasionẽ nactus, per quam væsaniam & furorem suũ adimpleret, misit eò qui templũ clauderent, & ignẽ circuncirca accenderẽt. Aderat ibi præco, qui voce clariore promulgabat, vt qui viuere vellet, ex templo exiret, & in proxima Iouis ara thura adoleret: alioqui nisi hoc fecisset, vnà cum domo ipsa conflagraturus. Tum verò in templo ipso quidam pro multitudine ea omni, cum libertate insigni propalàm respondit, & pulcherrimam illam edidit vocem: Omnes nos Christiani sumus, vnum vnúmque solũ Deum & regem credimus esse Christum: & ipsi, Patríque eius, & Spiritui sancto sacrificare, atque nos omnes vnà offerre facilè parati sumus. Vix hęc ille dixerat, & ignis est accensus, qui in temporis veluti momento ecclesiam omnem complexus, illos omnes viginti milliũ numerum explentes, in cinerem redegit. Deinde etiam beatæ Domnæ, post supplicia multa fortiter tolerata, gladio caput resecatur. Diuinus autem Anthimus primùm quidem crudelissimè cęditur, subulis igne cãdentibus talos perforatur, super fractis testis reponitur, baculis conuerberatur, crepidas æreas ignitas induitur, fidiculis alijsque tormentorum instrumentis excruciatur, facibus adurĭtur, & ad postremum securi percutitur.

*† vel legendũ Aegyptios. Aegyptum enim inuasit Diocletianus, & Achilleum incubatorem imperij Alexãdriæ vicit. * ἀρχιευνοῦχος. a Anthimus Nicomediensis episcopus, egregius exorcista. * παρθενίας ἢ γυμνάσιον ἀσκοῦσαι. Persequutio Ascetriarum puellarum, earundémque martyria. Item Senatoriorũ virorũ. Viginti millia martyrum in ecclesia Natalem Christi celebrantium holocaustum Deo offeruntur. Domna capite plectitur. Anthimi episcopi martyrium.*

De Melitenis, Aegyptijs, Tyrijs, & Phœnicibus martyribus. Cap. 7.

HÆc sic apud Nicomediam in initio persequutionis gerebantur. Non minus autem in Melitina * vrbe tyrannis grassabatur. Idem in Syria fiebat. Circunferebãtur enim imperialia scripta, quæ ecclesiarum pastores carcere includi iubebant. Et erat vbique miseranda & grauis rerum facies, quòd plurima millia passim traherentur atque raptarentur. Et quæ antea percussoribus, homicidis, & sepulcrorum violatoribus erant præparatæ custodiæ, hæ presbyterorum, diaconorum, aliorúmque eius ordinis sanctorum virorum choro replebantur: vt iam maleficis, prædonibus, alijsque cõdemnatis hominibus locus in carcere non esset. Nec lõgè pòst, aliæ superueniũt literæ: vt qui in custodijs dijs sacrificarent, liberi abirẽt: qui id facere recusarẽt, omni malorũ genere affligerẽtur. Sedenim quis tandem, qui talia legat, tantam martyrũ turbam dinumeret? qui per prouincias omnes strenuè decertarũt: maximè autem in Aphrica

*Generalis martyriorum plurimorũ multis in locis exhibitorum descriptio. * χώρᾳ, regione. Euseb.*

ca, & Mauritania: item Thebaide, & in Ægypto, vnde nonnulli etiam in alias diuertentes vrbes, ibi fortitudinem ſuam pro Chriſto, & conſtantiam exhibuerunt. Quorum quis non, ſi videat, cum ſtupore admiretur alacritatem, ſuppliciáque numero longè ſuperiora? potiſſimum autem, poſt hæc omnia, cum agreſtibus feris colluctationem? Pardi nanque, vrſi, apri, & tauri ſylueſtres, ferro & igni ad feritatem excitati, grauiſſimè in eos immittebantur. In quibus omnibus, admirandum ſpectaculum erat, tanta generoſorum & nobilium martyrum cōſtātia & fortitudo. Verùm & illud maximo fuerit miraculo, quòd feræ illæ carnibus humanis veſci ſolitæ, & longa fame efferatæ, ab illis abſtinuerunt, neque martyrum corpora attingere auſæ fuerunt: ſed in alios, eos videlicet qui extra arenam ſtantes, illas contra pios Deóque charos homines prouocabant & concitabant, ſtridore & impetu multo ierunt, ſacroſanctos athletas, nudis conſiſtentes corporibus, táſque manibus in ſe attrahentes, minimè lædentes. Quod ſi aliquæ etiam incurrere in eos cœperāt, quum quàm proximè ad eos acceſſiſſent, derepentè ibi tanquam vi quadam repulſi, retrocedebant. Quod ſanè factum, conſternatione homines impleuit. Quippe quum in vnum martyrem ſæpius multę immitterentur heluæ, inſectis tamen ab eis rebus ferarum ductores abirent. Non minorem admirationem mouit ſtrenuorum illorum martyrum animus infractus, & quorundam in imperfecta adhuc ætate ſenilis conſtantia. Vidiſſes enim ibi iuuenem nondum viginti totis expletis annis, vinculis liberū, manibus recto ſtatu in crucis ſpeciem extentis, intrepido immotóque corde tacitè precibus ad Deum vacantem, neque vel ſe mouentem, vel genua inclinantem: quum quidem circa eum feræ crudelitatem ſpirarent, grauitérque rugirent, & iam penè diuinas illius carnes inuaderēt & laniarent: cœleſtibus autem frænis ora eorum obturarentur, & veluti catenis in eos qui poſt illos ſtabant retraherentur. Vidiſſes alium tauro obiectum, qui aliis quidem ex ſpectatoribus infidelibus cornibus in ſublimè iactatis, quum plurimam vitæ partem ictibus diſieciſſet, minacius autem & ferocius martyri appropinquans, ne ſtringere quidem eum poſſet, ſed ſenſim tantummodo cornu peteret, linguáque pedes lamberet, & religioſè quodammodo diſcederet. Et quum ad eum modum multæ beſtiæ in martyres immiſſæ eſſent, idémque omnibus accidiſſet, poſtremò carnifices ipſi animos deſpondētes, poſt plurima ſupplicia, aliámque grauiorem tormentorum vim illis illatam, ferro crudeliter omnes iugulabant, & in profundū mare deiiciebant. Atque hæc quidem ſunt nobiliſſimorum Ægyptiorum athletarum, quæ Tyri decertarūt, certamina.

Quædam iſtorum martyriorum in Palæſtina et Tyri in phœnice vidit ipſe Euſeb. lib. 8. cap 7.

veri martyres, quibus obiecti erant, non laniarunt.

De martyriis in Thebaide toleratis, & variis variorū ſuppliciorum modis. Cap. 8.

Martyria Ægyptiaca.

QVi verò in patria ſua martyrium obiere, quis vel eorum numerum inire, vel tot & tam varia tormētorum genera explicare queat? Quandoquidem quamplurimi vnà cum coniugibus & liberis propter Chriſtum vitam ipſam A prodidere, variáſq; mortis ſpecies adiere. Quorum aliqui poſt vngulas, flagella, & fidiculas, alióſque cruciatus, ad quorum mentionem ſolam animus exhorreſcit, fortiter præſenti robore toleratos, tandem igni ſunt conſumpti. Alij, & quidem innumerabiles, ſcaphis impoſiti, in alto ſubmerſi pelago. Nonnulli etiam reſecare volentibus caput magno animo, iugulum præbuerunt. Multi fame enecti ſunt, plures in crucē acti: & alij quidem eodem quo malefici modo, ſupplicio affecti: alij autem † inuerſi, pedibus videlicet in ſublime ſublatis, vitam diu grauitérq; traxerunt, donec in cruce ipſa ita ſoffixi fame perierunt. Thebaide porrò quæ ſancti martyres pertulerint, oratione perſequi facile non eſt. Corpora enim eorum teſtis vngularum vice tātiſper dum vita illis ſupereſſet, tortores dilaniabāt. Et machinis quibuſdam mulierculas in ſub- B lime pede vno, capite dependente tractas, victimarum more ſuſpendebant, * neque ea quæ natiuus pudor occulta eſſe voluit contegentes, & omnibus ſummæ inhumanitatis & crudelitatis præbentes ſpectacula. Quidam arborum frondibus alligati, miſerabiliter excarnificabantur. Rami enim robuſtiores vi & arte quadam contracti martyrum crura diducta vinculis diſtringebant: ac deinde illis in naturalem ſtatum ſuum redire permiſſis, ſubitò membra, vi cuiq; erant alligata ſæuiſſimè diſcerpebant. Atq; hæc omnia non breui tempore ſunt patrata, ſed annis pluribus malū hoc durauit. Ad decē namq;, & triginta, & bis totidem, atque etiam quandoque ad centum quotidie viri, iuuenéſque admodum & mulieres ſuppliciis variis occidebātur, confertim veluti vna plaga internecionem C ſuſtinentes: ita vt ferri quoque acies continua ſanguinis tinctura hebetior fieret, & ſcindere amplius non valeret: carnificéſque defatigati, infirmioréſque facti, ſucceſſores alios acciperent. Animaduertere verò erat in hominibus noſtris alacritatem, & fidei in Chriſtum ardorem viuidum! quum enim vix contra priores ſententia condemnationis à iudice prolata eſſet, alij aliunde confluentes, Chriſtianos ſe eſſe confitebantur, pro tribunali ipſo exultātes, neque tormentorum acerbitatem reſpicientes. Sed interrita prorſus libertate pro Chriſto decertantes, cum magna animorum lætitia libentiſſimè ſupremam excipiebant ſententiam: vſque adeò, vt cum gratiarum actione ad finem vſque perquàm † decenter hymnos laudéſque Deo canerent.

† πεύμπαλιν χύμβαχοι προσηλωθέντες.

Martyria Thebaidis crudeliſsima.

** μήτε τῆς ἐν αἰδῶ σχήσεως μεθέλαγ χάροντα.*

Diuina martyrum alacritas.

† ἐυρύθμως

D *De Philoromo & Philea illuſtribus martyribus: & quæ Alexandriæ impij contra chriſtianos perpetrauerint, caput 9.*

ET omnes quidem eximij veræ pietatis propugnatores digni ſunt admiratione: multo tamen excellentiores, qui diuitiis, genere, gloria & ſapientiæ ſtudiis, præclaram cōſequuti famam, omnia ea Chriſti deſiderio poſthabuere. Qualis Philoromus ille fuit, qui primariam dignitatem ab imperatore apud Alexandrinos conſequutus, cum ſplendido militum ſatellitio, pro dignitate ſua, Romano more quotidie tribunali, cauſam dicens, aſtabat. Et Philæas Thmuitarum eccleſiæ Epiſcopus, qui quum

Martyrium Philoromi & Philea.

muneribus ciuilibus ritè & decenter obeundis clarus fuit, tum maximè philoſophicis artibus excelluit. Quum igitur propinqui, amici, & familiares, & alij magnas gerentes dignitates, ipſe quoque iudex eos obteſtarentur, vt ſibi ipſis parcerent, coniugúmque & liberorum per miſericordiam rationem haberent, nullo modo adduci potuêre, vt vitæ ſuæ conſulerent, & cultum Chriſti abiurarent. Itaque illi, conſtanti ſapientiæ, ſeu potius Dei amantis animæ robore iniurias tormentáque à iudice eis illata, & poſtremò generoſè admodum & fortiter etiam capitale ſupplicium ſuſtinuere. Quandoquidem autem Philæam paulo antè diximus eloquentiæ vi longè alios antecelluiſſe, ipſemet prodeat, ſimúlque & Alexandrina martyria exponat, & ipſe ſibi verbis ſuis certum præbeat teſtimoniũ, quæ verba ipſe ex vincolis prius ad eccleſiæ ſuæ plebem ſcripſit, quàm extrema in eum eſt & capitalis lata ſententia. Quum enim prolixè martyres, de egregia eorum in Deum æmolatione & Chriſti imitatione laudaſſet, hæc deinceps infert. Itaque æmulantes maiora illa dona Chriſtiani martyres, labores omnes & omnigenas pœnarum ſpecies non ſemel, ſed aliqui etiam bis pertulerũt. Et omne genus minarum, quum quidem militares ſatellites cum illis ambitioſa ferocitate contendentes, eas non verbis modò, ſed etiam factis intentarent, de cõcepta eos ſententia minimè deterruit, propterea quòd charitas perfecta timorem eiiceret. Quorum virtutem, & in cruciatibus omnibus conſtantiã, quęnam valeat commemorare oratio? Siquidẽ omnibus qui eos conuiciis iniuriiſque afficere vellent, poteſtate permiſſa, quidam fuſtibus verberabantur, aliqui virgis, nonnulli flagellis, alij loris, alij rurſum funibus. Et tormẽtorum varium ſpectaculum plurimum laboris & ærumnæ habuit. Hi nanque manibus poſt terga ligatis è ligno ſuſpendebantur, & machinis quibuſdam membra eorum omnia diſtrahebantur: deinde in corpora ad hunc modum diſtenta carnifices ex iudicis præſcripto atque mandato, nõ quemadmodum aduerſus homicidas fieri ſolet, in latera ſolum, ſed etiam in ventrem ipſum, in ſuras, & maxillas tormenta variè & crudeliter ingerebant. Illi verò ex fornice manu vna alligati pendebant, quibus cruciatu omni grauior erat articulorum membrorúmque omnium diſtenſio. Alij porrò ad columnas, vultu ad eas verſo, ita alligati erant, vt pedibus non inſiſterẽt. Vnde fiebat, vt corporum mole deorſum vergẽte, vincula quoque ipſa magis conſtringerentur, grauiorémque illis afferrent dolorem. Atque hæc non tantum, quum verba cum eis conferrẽtur, aut præſes ipſis inſtaret, ſed tantum non diebus integris ſuſtinebant. Quum enim ille ad alios progrederetur, apud priores cum poteſtate ſua alios relinquebat, qui eis vicem ſuam adeſſent, ſicubi aliquis tormentis victus de ſententia decedere videretur. Iubebat ille quoque vinculis eos acriter conſtringere, ac deinde anima defectos, atque in terram repoſitos, hinc & inde trahere. Ita autem erant in nobis diſcrutiandis in partem omnem ſolliciti, eáque tormenta excogitarunt & adhibuerunt, vt nequaquam hæc ſecundas ferrent partes, præ eis quæ aliquando quidam crudeliſſima aduerſus hoſtes inueniſſent. Fuerunt qui poſt cruciatus in cataſta ſupra quatuor foramina pedibus vtriſque diſtenderẽtur, & neceſſariò ſupini iacere in cataſtæ ligno cogerentur: quum toto corpore à tot plagis recentia adhuc haberent & intima vulnera, nec ſubſtratas ſibi teſtas ferre poſſent. Alij verò in ſolum ab omnis generis tormentorum vi proiecti, iacebant, grauiorémque etiam cruciatibus ipſis ſpectantibus ſpeciẽ præbebant: varia quippe & multiplicia pœnarum genera corporibus præ ſe ferentes. Et quum crudelitas ipſa ad hunc modum ſæuiret, quidam inter ipſa tormenta decedebant, conſtantia ſua aduerſariis pudorẽ incutientes: quidam ſemineces in carcere incluſi, poſt dies paucos doloribus conſtricti emoriebantur. Nonnulli verò à tormentis medicorum cura reſtituti, diutiúſque in cuſtodiis detẽti, animoſiores etiam fiebant. Itaque quum imperatum eſſet, optione propoſita, vt vel contactis diris illis ſacrificiis moleſtia omni carerent, libertatémque quam à ſeipſis habebant, ab illis conſequerentur: vel ſi non ſacrificarent, capitalem ſententiam exciperẽt: illi nihil morati, perlibentes ad ſupplicium ibant. Sciebant etenim, quæ nobis in diuinis literis ſunt propoſita atq; præſcripta oracula: Nam qui, inquit, diis aliis ſacrificat, exterminabitur. Et rurſum: Non erunt tibi dij alij, præter me. Hæc Philæas, † non minus Dei quàm ſapientię amator, ſic recenſet: eccleſiam ſuam, vt veram pietatem * tenaciſſimè retineret, cohortans.

Philea Thmuitæ epiſcopi de Alexandrinis martyribus ſcriptum.

Contra idololatriam.

† οὐχ ἧττον φιλόθεος ἢ φιλόσοφος.

* ἀπρὶξ ἔχεσθαι.

De ciuitate quadam Phrygia, quæ tota martyrium ſubiit: & de Adaucto martyre. cap. 10.

Sed quid opus eſt ſingillatim Deo dilectorum martyrum fortiter facta & noua certamina, quæ per orbem omnem obiere, referre? Quum alia afferre liceat, per quæ facilius quum ipſorũ tyrannorum efferatam crudelitatem, tum egregiorum victorum incredibilem erga Chriſtum affectionem & pietatem probare poſſimus. Nõ enim vnum & alterum, aut etiam plures caeteruatim, ſed oppidum † totum Phrygiæ quoddã, ciues ſcilicet vnà cum cõiugibus & liberis vniuerſos, milites armati circumuallantes, igne iniecto exuſſerunt. Crimen erat, quòd & præfectus magiſtratúſq; & populus eius omnis Chriſtum inuocarent, eíſque qui idola colere eos iuſſiſſent, minus obſequentes eſſent. Vir etiam quidam Adauctus nomine, omnibus honoribus functus, illuſtríque apud Italos loco natus, quíque per magiſtratus & dignitates, quas plurimas geſſerat, ad ſublimitatem Magiſtri officiorum peruenerat, pietate autem & confeſſione Dei facilè omnes antecellebat, in eo ipſo munere martyrij coronam accepit.

Oppidũ quoddam Phrygia totum propter Seruatoris Chriſti confeſſionem incendio conſumptum.

Adauctus martyr.

Magiſter officiorum Catholicus.

De aliis quamplurimis martyribus, plurifariam martyrio affectis. Cap. 11.

Sed quid attinet ſingillatim martyres ipſos recenſere, aut etiam numerum eorum inquirere, ſuppliciorum denique tam varias ſpecies ſtilo perſequi? Quum eorum plerique ſecuri percuſſi, quod eis in Arabia accidit: nonnullis crura fracta, ſicuti in Cappadocia factum: aliqui pede altero ad caput alligato, in ſublime ſublati, molliore igne

Varia martyrum ſupplicia.

liore igne ſuppoſito, fumo ex mareria viridiore prouenicnte ſunt ſuffocati, quod in Meſopotamia eueniſſe legimus. Quibuſdam narcs, labla, aures, manus etiam & pedes amputati, & ipſi veluti quædam victimæ in carnes diſſecti: quod Alexandria vidit. Quis verò Antiochena ſupplicia memoret? vbi ignes & craticulæ fiebant, nō confeſtim mortem accelerātes, ſed ſenſim martyrum copora torrentes, ſuppliciáque & pœnas in longum extrahentes. Fuerunt ibi etiam, qui dextras citius igni ardenti comburendas immitterent, quàm execranda ſacra & ſacrificia attingerent. Reperti quoque ſunt, qui prius ſe ex locis ſuperioribus præcipites darent, quàm periculum rormentorum adirent: mortem potius citam obire, quàm vt impiorum laqueis caperentur, properātes. Horrēda verò prorſus ſunt, & auditu intolerabilia, quæ in Ponto martyres ſunt paſſi. Quibuſdam enim in ſumnis digitis præacutis calamis vngues perfodiebantur. Alij verò plumbum igne liquefactum, picémq; bullientem ſcapulis & dorſo excipiebant. Nonnulli partibus eis quæ honeſtè non nominantur, cruciatus fœdos ſilentióque tegendos perferebant: quos nobiles illi & fortes viri philoſopho planè animo & pia quadam ambitione ſibi contra recens inuenta turmenta, exuberantē abundantiam conſtantiæ eſſe oſtēderunt, generoſam quandam contentionem nouis præmiis aduerſus ſpurca & inhoneſta ſupplicia inſtituentes.

Martyria Antiochena.

Pontica.

Virtute & cōſtantia martyrum carnifices victi.

Poſtquam verò victi immanium rormentorum noui artiſices, cædibúſque fatigati ſunt, adimpleti iam ad ſarietatem vſque rorrentium iuſtar prolluente martyrum ſanguine, tandem ad adumbraram & fucatam bonitatem ſunt conuerſi, vt ſcilicet amplius tam inhumaniter atque crudeliter nobiſcum agere non viderentur. Non enim popularium cruore ciuitas contaminari, neque inhumanitate imperatorum benignitaté calumniis obuci debere, ſed potius imperialis poteſtatis beneuolentiam atque clementiam in vniuerſos extendendam eſſe dicebant. Quapropter edicto cautum eſt, ne Chriſtiani neci dederentur: quòd perinde id eſſet, atque ſi pœnis ſuppliciiſque modus finiſque imponeretur. Imperatum verò, vt oculi hominibus noſtris effoderentur, & pedum alter abſcinderetur. Ita enim fore, vt inhumanitas ipſa humaninr, & ad vindictam lenior eſſe videretur. Factum ſanè per eiuſcemodi † humanam inhumanitatem impiorum hominum, vt iam verbis complecti non ſit, quanta multitudo eorum quibus dextri primùm oculi ferro exciſi ſunt, deinde ignis in vulnus ipſum iniectus, veluti errabunda hinc inde circumierit: aut quanta vis fuerit eorum qui ſiniſtros pedes ignito ferro violentius aduſti, eos poſt ſe trahebant, quaſi telluris inutile pondus facti: præterea eorum, qui inhumaniſſimè per prouincias ad metalla, non illi quidem neceſſitatis aut vſus alicuius gratia, ſed vt ibi ſummis ærumnis vexarentur, ſunt damnati. Alij porrò aliter afflicti perdurarunt: quos referre, quia luctæ certationéſque eorum omnem ſuperāt orationem, perquam eſt difficile.

Cædes Chriſtianorum prohibetur, mutilatio membrorum in eiſdem præcipitur.

† ἀπανθρωπον το φιλάνθρωπον.

De virginibus Antiochenis forma excellentibus, quomodo martyrij ſtadium pudicè decurrerint. Cap. 12.

NEc viri tātum, ſed multo etiam magis mulieres virilibus animis præclarè ſe geſſerūt. Qualis Antiochena illa fuit, propter virtutem aliáque eximia ornamenta apud omnes admodum celebris. Quæ filias duas forma & ætatis flore excellentes habens, quum ád euitandam inuidiam clam in longinqua terra latens aliquādiu manſiſſet, & in patriam reuocata eſſet, à militum manu, vnà cum illis capta eſt. Atque vt de ſeipſa & puellis itidem ſpem omnem abiecit, quæque expectandæ eſſent ærumnæ atque calamitates ſecum ipſa in animo conſiderauit, & ab improbis illis violentiſque hominibus, de fornicationis periculo ea quæ nec ſummis auribus ferenda eſſe viderentur audiuit, quum filias ad virginitatem vſque ad vitæ finem inuiolatā conſeruandam eſt adhortata, tum verò idolorū cultum quauis pernicie, ipſáque adeo morte deteriorem eſſe illis perſuaſit: vnum eſſe vtriuſque mali effugium ſapienter aſſerens, ſi ad Dominū perfugerent. Puellæ porrò, quum ambæ in matris ſententiam diſcederent corporibus ſuis ritè atque decenter eo habitu quem tum tēpus ſuppeditabat amictis; quia in medio erant itinere, paululum à via digreſſæ cuſtodibus deceptis in fluuium qui ibi præterfluebat ſe cōiecere. Aliud quoque in eadem vrbe ſororum par, nō minus quàm illæ virginitatis dote, vnanimi conſenſu, pulchritudine vultus, animorum generoſitate claræ, diuitiis quoque & præclari nominis fama illis non inferiores, ſtudio etiam & æmulatione pares, eodem decurrentes ſtadio, vt tamen non ſola terra eiuſcemodi obtineret ornamenta, in ſinum maris ſeipſas præcipitarunt. Hoc enim ita eas facere, quorum incomparabilis eſſet improbitas, perſequutores ſimul & impudici homines cogebant. Addam quoque aliud grauis & pudicæ virginis, ſanctum quidem illud, ſed feſtiuū etiam atque facetum factum.

Honeſtæ Antiochenæ viduæ filiæ, ne ſe ſtupro & idololatria cōtaminarent, matris ſuaſu ſe in amnem præcipitant.

Euſeb. lib. 8. cap. 12.

Aliæ quoque duæ Antiochenę virgines ſorores eadē de cauſa in mare ſe coniecere.

De aliis virginibus & monachis, pudicitia ſimul & martyrio claris. Cap. 13.

ALia quædam puella, perpulchrum & inuiolatum teſtimonio omnium virginitatis ornamentum, quia comprehenſa deorum cultum vt ſummum malum auerſata fuerat, impotentibus & impudicis viris ad ludibrium & turpem libidinem tradita eſt. Et illa iam ita abducebatur: quum ei caſu quodam, inter eundum Antiſtes eccleſiæ Nicomedienſis Anthimus obuius fit. Ibíque ab illa interrogatus, vtrum ſibi è duobus æqualibus malis magis eligendum videretur? reſpondens ille: Filia, inquit, Euphraſia, pulcherrimum quidem & caſtæ virginitatis donū, ſed maius præſtantiúſque fidei præceptū. Quandoquidem enim, ſi caſus aliquis aut neceſſitas ita ferret, multo magis pallam ipſam præſtaret quàm corpus diripientibus dare: in præſentibus quoque malis & tentationibus eodem modo rem diſpicere conuenit. Et ſi permiſſum non eſt vt vtrunque retineas, vt ſaltem animam incontaminatam conſerues, faciendum tibi eſſe duco: vt ſcilicet mente ipſa per fidem confirmata, carnem iniuriis & contumeliis improborum permittas. Conſilio viri eius cognito, animo etiamnum in vtranque partem fluctuante, tandémque ſe vt vtrunque ſaluum retineret, confirmante,

Puella Nicomedienſis, quod diis ſacrificare nollet, ad proſtibulum damnata, arte quadam pudicitiam conſeruat, & martyrium ſubit.

Nam & proximè ad lenonem damnando Christianã potius quàm ad Leonẽ confeſſi eſtis labẽ pudicitię apud nos atrociorem omni pœna & omni morte reputari: nec quicquam tamen profuit. Tertull. 9.

quò adducebatur ſequitur. Atque vbi iam in eodem eſt conclaui cum improbo iuuene clauſa, techna quadam illum circumuenit, veneficam ſe eſſe profitetur, mercedémque ingentem conſeruatæ pudicitiæ pollicetur, quæ eum à morte conſeruet: pharmacum ſcilicet, quo ille perunctus, in bellorum certaminibus & prælus nullo prorſus telo aut ferro violari aut confici poſſet. Quod ſi de tali remedio, inquit, periculum facere vis, illico id tibi manifeſtò exhibebo. Ille id ſtatim parari permittit. Tum illa verè ſapiẽs, ceram oleo liquefactam, manibúſque ſubactam collo ſuo circumcirca inungẽs illinit: quod vbi perfecit, petere eum iugulum ſuum enſe quibus poſſet viribus adacto, remediíque eius vim & efficaciam experiri iubet. Atque ille, quàm potuit validiſſimè enſem in eam demiſit, capútque eius ictu vno reſecuit.

† Puella alia caſtitatẽ quoque ſuam pia techna, quum impudicis hominibus ad cõtumeliã data eſſet, conſeruauit.

† Conſimiliter huic virgo alia libidinoſis ad turpem concubitum data, F ad eam venientibus, putridum contagioſúmq; vlcus ſe in tectis membris occultíſque locis habere dixit: eoſdémque, vt ſibi ipſis parcerent, ne ſcilicet conſuetudine Venerea ſe quoq; eo malo contaminarent, rogauit: dilato fœdi congreſſus tempore, quàmprimum integram valetudinem recuperaſſet, ſe in poteſtate eorum futuram pollicita. Ad hunc modum inſanis amatoribus deceptis, Deus pudicitiam eius tali arte conſeruauit, & ſe illa ab illis abſoluit.

** Iuuenis pius puellæ eius pudicitiam morte ſua redimit.*

* Alius enim iuuenis quidam, ſub libidinis & petulantiæ prętextu meretricularum curatorem lenonem accedens, noctem puellæ eius quinque numis aureis mercatus, & ad eam ingreſſus, tunicam quidem ipſe ſuam ei iniecit, eámque vt agnoſci non poſſet, probè contectam exire iuſſit: ipſe autem veſti- G bus illius amictus, & deprehenſus, capitis pœnã dedit.

Monachus inter impudicæ mulieris illecebras, linguã ſuam mordicus conſcindit.

Eodem tempore Aſcetes quidam, caſtitatem & virtutes alias piis ſtudiis ſedulò meditãs, æquali decertauit agone. Is quum expugnari omnino non potuiſſet, nullámque aduerſarius vincendi ſpem reliquiſſet, poſt innumera tormẽta in lecto vinculis ligatus reponitur: & mulier impudica ad eum immittitur, quæ illum cõplectens, exoſculans, manúſque petulanter ad membra ſecreta adhibens, procaciſſimè ad rem illicitam, nihil prorſus laſciuiæ & illecebrarum prætermittens, concitat. Ille aliud quod faceret non habens, linguam ipſe ſuam morſu conciſam, dentibúſque comminutam, in faciem meretricis expuit. Quare ſibi ipſe quidem pro voluptate acres dolores, impudicæ autem illi probrum atque ſtuporem cum acerbitate, tam ve- H hementibus illis illecebrarum inſultationibus ſuperior, conciliauit. Et ſicuti in certamine pudicitiæ aduerſus eam victor fuit, ita paulo pòſt vitam martyrij ſigillo confirmauit.

De ſancto Pantaleemone, & ſancto Euſtratio, comitatúſque eiuſdem, & de aliis magnis martyribus.

Caput 14.

Martyrium Pantaleemonis.

EAdẽ tẽpeſtate & Pantaleon, qui & Pantaleemon dictus eſt, enituit, verbíſque & factis miraculorúmque prodigiis Chriſtum exaltans magnificauit. Factis quidem, quibus ille inſuſtentabilibus cruciatibus fortiter reſtitit: depugnauit enim cum ferro ſecante, plumbo feruente, & rota membra comminuente: atque in E æquore maris innatans, lapidem molarem perinde atque leuem volucrem ſecum traxit, in mediis vndis non aliter atque in ſicco pauimento ſubſiliens: beſtiis quoque & gladiis, vnà cum Hermolao epiſcopo, Hermippo & Hermocrate ſuperior fuit: & ita corpore ſolutus, ſpiritu coniunctus, compactus atque vnitus eſt.

Hermolai epiſcopi, Hermippi, Hermocratis.

Verbis autem, quibus Dei myſteria & virtutem deprædicans, aduerſarium ipſum pudefecit. Hoc ipſo anno & clemens Ancyranus epiſcopus, cũ Agathangelo excellentiſſimum martyrium ſuum eſt exorſus.

Item Clementis Ancyrani epiſcopi, & Agathãgeli.

Viginti octo nanque annis pro Chriſto ſplẽdidiſſimum abſoluit curſum. Siquidem poſt mundum cõditum quicunque pro Chriſto certamen igne, ferro, lapidibus, lignis obierunt, quíve cum beſtiis depugnarũt, & diuturnis vinculis afflicti ſunt: præterea qui diuerſis modis in terra, in aëre, in aquis, cum ſuppliciis ſunt col- F luctati: cum autem qui vel frigore, vel calore nimio ſunt conſumpti, aut qui aliis quibuſcunque pœnis & tormentis vitam amiſerunt, eos omnes meo quidem iudicio ſanctus ille Clemens, & cum ipſo Agathangelus longè ſuperauit: primum quidẽ Romæ, deinde Nicomediæ, quum feritate & crudelitate aliis præſtantes tortores, eis excruciandis, vices per ſucceſſionem mutantes, ab omni iam tormentorum ſpecie deſtituerentur: ad poſtremum autem gladio percuſſi, vitam hanc immortali illa commutarunt.

Euſtratii. † συνοδίαν.

Quomodo verò Euſtratium, † comitéſque eius prętermittam? qui ex Arabracis regione Armeniis finitima ortus, in Græcarum quidem diſciplinarum ſcientia nemini erat ſecundus, profeſſionem autem noſtram occultè diſcens, propalàm Lyſiæ G Orientis præfecto inſeruiuit: qui ibi impiorum imperatorum iuſſu, cædes piorum hominũ patrabat. Enimuerò Euſtratius ſcriniarius, ſiue Ducalis ordinis ſcriba factus, quum mirificam nobilium martyrum conſtantiam vidiſſet, ęmulationémque eorum in animo concepiſſet, non alios expectat accuſatores, ſed ſeipſum ipſe defert. Nam impiorum amẽtiam & vanitatẽ coarguens, in ſublimè extenſus, acriter verberatur, igne viſcera eius aduruntur, ſale & aceto perfunditur: ad hæc fragmentis teſtarum ita obteritur, vt totus ipſe vnum videretur eſſe vulnus. Vt autem diuino nutu, corpus fortiſſimi martyris veluti ſquamis ab eo delapſis, ad priſtinum formæ ſtatum eſt reuerſum: idem ſtadium eiuſdem cum eo animi Eugenius ingreditur, & item Auxentius.

Eugenij, Auxentij, Mardarij.

Lyſia autem Nicopolim proficiſcente H martyres crudelem in modũ tracti atque raptati ſunt. Ibi etiam Mardarius eſt productus. Et Auxentius quidem capite eſt plexus: Mardarius autem per talos in ſublime ſuſpenſus, ſubuliſque ignitis perforatus atque diſpunctus, & facibus inſuper exuſtus, vitã finiit. Cæterùm Eugenius, quod in impietatẽ inuectus eſſet lingua abſciſſa, deinde manibus atque pedibus eius fractis, deceſſit. Sapiens verò Euſtratius, cum Oreſte, ad Agricolaum Sebaſtiam abductus, per ignẽ vterque holocauſtum Domino ſunt oblati.

Oreſtis. Eulampij. Eulampiæ. Anaſtaſia. Anaſtaſia alterius. Agapæ. Irenæ.

Multiplices quoque & variæ torturæ Eulampij & Eulampiæ in vrbe Nicomedienſi: Anaſtaſiæ etiam, quæ Romæ membris eſt mutilata: alteriúſque ei cognominis, quam poſt ſupplicia alia tolerata ignis tandem cõſumpſit. Inſuper Agapæ, Irenæ,

& Chio-

Chioniæ. Sergij. Bacchi. & Chioniæ, nobiliſſima martyria ſilentio prætereunda non ſunt. Sic orineque Sergij & Bacchij, egregiorum ſanè victorum, ad finem vſque conſeruata fortitudo: quorum alter fuſtium lethalibus verberibus, alter gladio interemptus eſt. Aliorum verò innumerabilium, quis vel ſaltem ipſa nomina, vel martyriorum genera recenſere queat?

De celeberrimis martyribus, Georgio, Procopio, & Demetrio vnguento ſcaturiente. Cap. 15.

Georgij. EIſdem quoque temporibus, Georgius ille, magni inter certatores iſtos nominis & agminis martyrum coryphęus, laborũ pro Chriſto toleratorum veros percepit fructus. Hic in Cappadocia adhuc adoleſcens forma pręſtanti, & qui nondum primam produxiſſet lanuginẽ, fortiſſimè certaminibus pro Chriſto perferẽdis B martyrium obiit. Captus enim, quòd in dæmones acriter inuectus eſſet, Imperatorúmque impietatem deriſiſſet, ſupra naturæ captũ perquàm acerbos ſuſtinuit cruciatus. Namque poſt carcerem & vincula, vngulæ acutæ eum excepere: mox calce ardenti eſt aduſtus, fidiculíſque ſurſum diſtractus, mucronibus membratim diſſectus, plurimíſque aliis pœnarũ tormentorúmq; machinis attritus, generoſam animi ſui conſtantiam, firmúmque mentis ſuæ robur ſatis declarauit. Adhæc Glycerij impoſtoris † bouẽ euertit ac ſuſtulit, & Alexandrámq; reginã iamdudũ defunctam oratione ſola ab inferis reuocauit: tandémque vt virum decet, gladio percuſſus, ex hac vita migrauit. *† Bouũ auriga.* Nobilis quoque ille Procopius Cæſareæ Palæſtinæ natus, inter martyres C eodem tempore illuſtris maximè fuit, cui Diocletianus Ducalem quidem in Oriente ſublimitatem dedit, Chriſtus autem eum è cœlo ad ſe veluti Paulum vocauit. Et is quidẽ illa accepta, inexpugnabili verò crucis armatura perinde atque generoſus & fortis miles armatus, primùm aduerſus eos qui ſenſu percipiuntur, deinde etiam in eos qui mente ſola perſpiciũtur hoſtes depugnauit. *Procopij.* Aureis namque & argenteis, quos ſibi fieri curauerat, diis comminutis, eorúmque precio in pauperes expenſo, mox etiam cum eis qui friuolos adulterinóſque deos propugnabant, bello congreſſus, illorúmque infirmitate per infamiam notata, ipſius verò Ieſu Chriſti immenſa naturámque ſupergreſſa potẽtia magnificè laudata, quas non ille pœnas fortiter tolerauit? quæ illum fidiculæ & torturæ D præteriere? quibus vngulis cutis eius conciſa non eſt? quos ignes quáſve faces membra eius experta non ſunt? quorum ferramentorum mucronúmque corpori eius inflictorum acies hebetatæ non ſunt? Per quæ atque his ſimilia tormenta, quamplurimis ex primis intimíſque imperatorum conſiliariis ad Deum præmiſſis, poſtremò & ipſe gladio percuſſus, cum incredibili lætitia ad dudum ſibi deſideratum Chriſtũ conceſſit. Herculius autem, quum Theſſalonicam veniſſet, Demetrium quidem Chriſti martyrem primarium eius loci virum, ciuitatiſque adeò ipſius præfectum, quod ei Chriſtum profiteri delatus eſſet, cuſtodiri iubet. *Demetrij.* Ciuitati autem certamina & ludos equeſtres exhibet. Atque in iis luctatorem & pugilem nobilem atq; inuictum, A roboréque & viribus corporis inſuſtẽtabilem, artis militaris & bellicæ peritum, cuius fortitudine Maximianus gloriari etiam ſolitus fuerat, nomen illi erat Lyæo, in harenam producit. *Lyæus pugil.* Quum itaque is in medium proceſſiſſet, neque quiſquam eſſet qui cum illo congredi auderet: iuuenis quidam Theſſalonicenſis ciuis, aſpectu pulcher, moribus autem humanus & gratioſus, ac martyri Demetrio maximè charus, Neſtor nomine, celeriter ad Demetrium currit, ab eóq; petit, vt quum ei cum pugile illo congredi permittat, tum oratione ſua robor viréſque augeat. *Neſtoris.* Demetrius ei benedicit, &, Lyæũ (inquit) vincẽs, ſimúlq; pro Chriſto martyrium ſuſtinebis. Ille in certamen progreſſus, Lyæum in mucrones, qui in terra ſurſum verſum defixi fuerant, proſtratum occidit. Sed & ipſe illico, imperatoris iuſſu, qui ira contra eum exarſerat, occiditur. Deinde quoque Demetrius, quod illum precatione confirmaſſet, haſtis per latera pluribus confoſſus, è vita exceſſit: & in proximum coniectus puteum, ad hunc vſque diem iugem vnguentorum profert fontem. Hæc de celebribus illuſtribúſque martyribus. Qui verò reliquorũ multitudinem cognoſcere vult, is diligenter Euſebij Pamphili volumen legat, quod de cœtu martyrum compoſuit, in quo ineffabilis Chriſti virtutis & poteſtatis clariſſima iudicia atque teſtimonia oſtenduntur. *Euſebij Pamphili de martyribus liber.*

De eccleſiarum epiſcopis, qui variis in locis curriculum Chriſti ſtrenuè percurrerunt, & vt res Chriſtiana in melius ſit commutata. Cap 16.

C NAm vnumquenque eorum nominatim recenſere, non modò difficile mihi eſſe, ſed neque omnino fieri poſſe videtur. Vt autẽ ſimplicius præclariſſimos quoſque referamus, primus veluti in publica veræ pietatis columna illuſtríque loco proponatur Nicomediæ epiſcopus Anthimus, capitis ſupplicio defunctus. *Anthimus epiſcopus.* Secũdus ſit, qui vitam omnem ſanctiſſimè peregit Antiochenus Lucianus, eccleſiæ vrbis eius preſbiter: qui verbis iuxta & factis Nicomediæ in præſentia imperatoris bonam profeſſionem cõſummauit. *Lucianus presbyter.* Tulit quoque Phœnicia ſpectatos martyres, rationaliſque gregis Chriſti pręclaros paſtores, eccleſiæ Tyri epiſcopum Tyrannionẽ, & Sydonis preſbyterum Zenobium. *Tyrãnio martyr. Zenobius.* Syluanus autem, Emeſenæ eccleſiæ antiſtes optimus, cum quibuſdam aliis, beſtiis obiectus, inter martyres D cœleſtibus perfruitur gaudiis. *Syluanus. Martyr ἀνώνυμος. Zenobius.* Antiochiæ porrò duo præcipui, fortiſſimè mortẽ perferẽtes, Deo victimam ſeipſos obtulerunt, alter in vndas maris proiectus, alter (erat is Zenobius, medicorũ optimus) laterum tormentis immortuus. In Palæſtina apud Gazam Syluanus epiſcopus, cum aliis vndequadraginta, ad * Phænæ æris metalla gladio eſt confectus. *Syluanus cum 39. ſociis. * ἐν Φαινοῖ.* Peleus autem & Nilus, Ægyptij epiſcopi, cum quibuſdam aliis nõ paucis, igne ſunt combuſti. His accenſeatur magnus ille & admirandus Cæſarienſis Pamphilus, cuius filius (ſicuti fertur, vt autem alij putant, ſororis eius filius) fuit Euſebius, eccleſiaſticus hiſtoricus. *Euſeb. Peleus. Nilus. Pamphilus.* Alexandriæ verò & in Ægypto omni, atque etiam Thebaide, primas fert epiſcopus Alexandrinus Petrus, certiſſimus epiſcopalis functionis canon & regula. *Petrus Alexandrinus epiſcopus. Epiſcopi Aegyptij.* Cum quo eodem

ſtadio decurrerunt, Fauſtus, Didymus, & Am- E monius. Præterea autem Phileas, Heſychius, Pachomius, & Theodorus, Ægyptij epiſcopi: & innumerabiles inſuper alij ſatis celebres, qui in literarum monumenta non relati, ab eis apud quos martyrió ſunt defuncti hominib⁹ magnis ornantur laudibus. Eorum veró labores & certamina hiſtoriæ huic inſerere, quod præter inſtitutum noſtrum ſit, viſum non eſt. Reſtat nũc, vt palinodiam & recantationem perpetratæ in nos crudelitatis adtexamus. Fuere quidem antea nobis à Romanis imperatoribus res quietæ & tranquillæ, quo tempore profeſſio Chriſtiana omnibus mudis quàm maximè floruit: ita vt totis decem atque etiam viginti annis ſplendida pacatáque ſerenitate plurimum fulgente, frequentiſſimos ageremus conuentus, iucunditatibúſq; ac delicijs frueremur, & pace ſecura quaſi difflueremus, libertate noſtra magis ac magis gliſcente, atque incrementa ſua indies capiente. F

Pax eccleſiarũ ante Diocletianum.

ᵃ Ecce autem de improuiſo imperatores ſentẽtia mutata, citra clarigationem atrox illud & irreconciliable contra nos bellum mouent, quod propè perpetuum durauit biennium. Quum veró nouum inſolitúmq; quiddam autori & duci importunitatis eius & malitię accidiſſet, rurſum id mutauit omnia. & ad ſtatum inopinatum adduxit, rebus imperij in duas partes diuiſis: quod ante id tempus ad eum modum factum eſſe non legitur. Ego veró mutationẽ eam altius ab ipſo initio repetens, quantum potero exponam.

a Repentina ſub Diocletiano Chriſtianorum perſequutio.

Vt Diocletianus generum ſibi Maximinum Gallerium, Maximinus Herculius autem Conſtantem Chlorum imperatorij ſanguinis generum delegerit, qui Cõſtans pater magni Conſtantini fuit. Cap. 17 G

Diocletianus ipſe viginti duobus omnino annis imperium tenuit: & quarto imperij ſui anno, cum æqua poteſtate, Maximianũ Herculium ſibi adſciuit. Horum Diocletianus generum ſibi in filia Galleria legit * Maximinum, qui etiam Gallerius eſt cognominatus. Maximianus Herculius autem Theodoram priuignã Conſtanti, cui etiam Proceri & Chlori cognomen fuit, Claudij, qui ante Aurelium imperauit. † Amitiano tribuniciam tum obtinenti dignitatem, in matrimonium locauit. Generi porró iſti, ambo vxores antea habebãt, ſed eas in imperatorum gratiam repudiarunt. Theodoræ porró frater erat Maxentius, qui, ſicuti deinceps dicemus, in Miluio ponte interiit. Ex ea Conſtans duos ſuſcepit filios: Conſtantium, qui impij Iuliani & Galli pater fuit: & Anibalinum, qui Dalmatios quoque dictus eſt, iunioris Dalmatij patrem: & filiam Conſtantiam, quæ Licinio poſtea Cæſari renunciato nupſit. Gallerius Maximinus Diocletiani gener, duos quoque habuit filios: Maximinum, qui Orientale tenuit imperiũ, ſub quo Baſilij magni paterni parentes, propter eius ſæuiſſimam perſequutionem, in ſolis habitarunt montibus: & Seuerum, Romæ Cæſarem declaratum, cuius in locum deinde Romani ſuf- E fecerunt Licinium, Conſtantino gratificati, cõiugis illius fratri; qui tum in Gallia & Britannia cum imperio fuit. Conſtans enim Chlorus, aliũ quoque ex beata Helena ſuſtulit filium Conſtãtinum: cui etiam imperium, quòd Chriſtianam ritè ſuſcepiſſet fidem, reliquit: reliquis, quos ei Theodora genuit, filijs (propter ſegnitiem) abdicatis. Conſtantini eius ortus ſic habet. **

Diocletianus & Herculius biennio toto continenter Chriſtianos afflixerunt. Perſequutionem autẽ reliquam eſto tyranni ſucceſſores. ſunt exequuti. infrà cap. 22.

** Nonnulli Maximianum vocant.*

De Diocletiano et Maximiano, eorúmque liberis & generis.

Conſtantem alij Conſtantium vocant.

† Per filiam nepoti. Eutr.

De natiuitate, educatione & inſtitutione magni & apoſtolici Conſtantini. Cap. 18.

Tyranni, quos diximus, quum irreconciliabilem prorſus furorem in Chriſtum ſuum ſatis oſtendiſſent, continuò variæ grauéſque diuina vindicta plagæ imperium Romanum obruerunt. Nam Perſæ, Parthi, Sarmatæ quoque, & plerique alij finitimi populi, Varacho duce, Romanã ditionẽ vaſtarunt. Ad quem per fœdeF ta pacta placandum, qui tum rerum potiebantur imperatores, Conſtantem Roma legatum miſere, vt quum pacem cum eo componeret, tũ annua ei dona, redimẽdi ſcilicet belli gratia, polliceretur. Is ab occidente orientem verſus nauigans, ad locum qui † Drepanum dicitur, applicat. Situm autem eſt Drepanum ad Nicomediæ ſinum, in altum mare longius prominens. Ibi Conſtanti deſiderium cõcubitus inceſſit. Quod vbi cognouit hoſpes eius, magnificentia & ſplẽdore cohortis eius regio permotus, filiã ei ſuã, venuſta forma ætatiſque flore iam nubilẽ puellam conciliat. Ille cum ea rem habet, concubitúſque mercedem peplum ei porpura intextum donat. Nocte ea Conſtanti mirifica viſio eſt oblata, quæ eum timore quodam perculit. Qua- G propter & puellæ patrem eſt cohortatus, vt filiam, quæ inſigne quoddam * donarium gereret, impollutam diligentius aſſeruaret: & quod ex ea natum eſſet, accuratius educaret. Vidiſſe quippe ſe ea qua dictum eſt nocte aiebat, in tabernaculo ſuo, præter naturam ab occidentali oceano orientem † ſolem. Cæterum legatione rectè obita, Conſtans alio itinere Romam reuerſus, vnà cum Gallerio Maximino Cæſar eſt creatus: nec ita longè pòſt, vterque Auguſtus factus. Et Diocletianus Herculio imperatore Romæ relicto, ipſe Nicomediam ſe recepit. Accidit deinceps, vt Oratores alij ad Parthos mitterentur, qui & ipſi Drepanum diuerterunt. Et qui Conſtanti ex hoſpitis filia Helena progenitus erat infantulus, puerilem ludens ludum, à quo- H dam ex Oratorum comitum numero offenſus, admodum ei ſuccenſuit, & obiurgationes illius indigniſſimè tulit. Ibi tum mater, Conſtantis eum poetum eſſe indicauit: eámque rẽm, peplũ illud purpura exornatum proferens, confirmauit, & facies ipſa indoléſque generoſa filium illius eſſe ſatis teſtabatur. Ea re Conſtans ex legatorum ſermone cognita, poſtea comitatu regio puerum vnà cum matre Romam adduci curauit: Veritus autem, ne illis abſurdi quidquam à

Conſtans ad Perſas legatur.

Ab aliis Drepana nominatur.

Drepani Conſtans filium Conſtantinum creat.

** χειμήλιον.*

** φωσφόρον.*

Conſtãs Chlorus, Maximinus, Gallerius, Cæſares iidem AA.

De Helena Conſtantini matre hiſtoria varians.

Græci eam nationis ſuæ arrogant. Latini Britonũ regis filiam fuiſſe ſcribunt.

Pater quippe Conſtantini Conſtans Gallia & Britãnia imperauit.

Diocletiani / *Maximiani* } *gener* { *Maximinus Gallerius* / *Conſtans Chlorus* } *ex* { *Galleria* / *Theodora. huius frater fuit Maxentius.* } *ſuſcepit* { *Maximinum* / *Seuerum.* } { *Conſtantiũ patrẽ* { *Galli* / *Iuliani*; *Dalmatiũ, patrem Dalmatij iunioris, Conſtantiam, Licinij vxorem*

Idem conſtant ex Helena, vxore priore, ſuſtulit Conſtantinum.

Theodora

† Poſteriore potius.
Conſtantinus manſit Diocletiani educatus.
Domeſtici ſcholarum, quales etiamnum in Principum aulis aluntur regij pueri.

Theodora † legitima vxore ſua per zelotypiam & coniogaleræ æmulationem accideret, Conſtantinum filium Nicomediam ad Diocletianũ, qui ibi cũ Gallerio Maximino genero erat, miſit. Atque ibi ille benignè ſuſceptus, in palatió apud Imperatorem vixit: & inter domeſticos ſcholarũ adſcitus, Græcas diſciplinas addidicit, ſimúlque Chriſtianiſmum eſt complexus.

*Vt magnus Conſtantinus diuinitùs paternum adeptus * ſit imperium, & qualis fuerit. Cap. 19.*

a Achilles incubator imperij Alexãdriæ per menſes aliquot obſeſſus, & in poteſtatẽ reductus, feris à Diocletiano obiectus. Achilleum alij hũc vocãt.
Conſtantinus parta ex Sarmatis egregia victoria, veritus ex ea laude gliſcentem inuidiã, ad patrẽ transfugit. Bapt. Ignatius.
b Inſidias ſibi ſtructas Conſtantinus deuitat.
c Conſtãtinus à patre Conſtãte ſucceſſor Imperij inſtituitur.
d Conſtans Chriſtianis ſemper fauit.
Conſtãs naturam mitiſsimus, Italia & Africa imperiũ ſuſcipere recuſauit, Britannia & Gallia contentus. Pomp. Lætus.
e Apud alios reperitur Olympias 272. & hoc rectius.
f Conſtantius obiit.
Eutrop. Erocũ Almanorum...

QVum autem videret illos Chriſtiano gaudere ſanguine, abhorrere ab eorum cõſuetudine & contubernió cœpit. Illi porrò Deorũ ſuperſtitioni, vt nulli alij, quam maximè dediti, auguribus auſpicibúſque conſultis, occultè cognouerunt, Conſtãtinum non modò toto Romanorum imperio potiturum, verùm etiã Græcorum idololatriæ euerſoré, ac Chriſti & Chriſtianorũ eximium amatoré futurum. Itaq; Diocletianus illum Alexándriæ in Ægyptia *a* Achillis rebellione, quamuis egregia manu edentem facinora, interficere eſt conatus: & Gallerius in Palæſtina ei inſidias ſtruxit. *b* Quibus ille compertis, nutu Dei, qui omnia rectè & ſapiẽter dirigit, Nicomedia ſoluens, ad patrem in Gallias traiecit: qui illum etiam, Chriſtianorũ ſacra piè colens, & propediem teſtamento iam condito moriturus, ad ſe commodùm euocauerat: quo maiore etiam animi voluptate & lætitia aduenientem eum excepit. Aſſurgens igitur in lecto, aliis abdicatis, quum ei ipſi liberi, Senatus, populúſque vniuerſus, & aduenę quoque permulti adeſſent, *c* inſignia Imperatoria & coronam auream Conſtãntino impoſuit, præconis munus ipſe pater in filio adimplens. Hæc enim ad Senatum & filium ipſum eſt loquutus: Nunc mihi mors vita ipſa dulcior eſt futura: nunc optatus adeſt obitus. Teneo ſiquidem maximum Epitaphium, ſepulchraléque monumentum, meum filium. Et quod in terris Imperatoré relinquo, qui Deo benè iuuãte, Chriſtianórum lacrymas abſterſurus & patratam ab impiis tyrannis crudelitaté vindicaturus eſt, id ego ſummæ mihi felicitatis loco eſſe duco. *d* Deinde ad multitudinem conuerſus, bono animo eſſe omnes iuſſit, qui à vera in Chriſtum pietaté non deſciuiſſent, quem deinceps cum Conſtantino in armis fore dicebat. Conſtans namque in crapula illa impietatis ſobrietaté cõſeruauerat, & Chriſti religionem obtinere plurimùm ſtuduerat, atque in ingenii illa iniquitatis eluuione igniculus inextinctus permãſerat. Quum enim plurimum eſſet vbique piaculorũ, & cædes ciuiles per orbem vniuerſum graſſarentur, quæcunque ſub eius ditione erant vrbes, immunes ab ea contaminatione & clade erant. Et imperium eius veluti tutiſſimus portus erat pietatis Chriſtianæ, in quẽ, quicunque propter Chriſtum affligerentur, rectiſſimè perfugiebant, ibíque conſeruabantur. Conſtans, Conſtantino Imperatore facto, *e* primo anno ducenteſimæ primæ Olympiadis feliciter *f* deceſſit, ætatis quinquageſimo ſexto, Imperij autẽ vigeſimo tertio: quod ita cum magna gloria adminiſtrauit, vt à Romanis quodãmodo in Deorum numerum referretur. Natura namque fuit maximè leni & clemẽti, nec vnquã quidquam contra nos egit: imò nos ille ſemper fouit & ſeruauit, ſicuti eſt dictum. Quapropter dignam etiam tali vita eſt cõſequutus mortem, tã moderato & pio filio ſucceſſore & imitatore abſolutiſſimo ſibi conſtituto, defunctus. Hęc de Conſtantino, qui ita diuini numinis prouidẽtia ad Imperatoriam ſublimitatem eſt euectus, ſatis ſint. Nam hac de re deinceps quoque dicemus.

regis præcipuè ope & opera Conſtantinus imperium arripuit.

*** De Conſtante iſto Euſebius lib. 1 de vita Conſtantini memorat, percharum eum ciuibus & ſubditis ſuis fuiſſe, quos nullis exactionibus grauarit. Et cùm aliquãdo ſiue Diocletianus ſiue Maximianus per legatos pecunia ei penuriam obiiceret, illum opulentiſſimos quoſque, vt ſe pecunia ad neceſſarios vſus præbenda adiuuarent, euocaſſe: Hi verò magna animi alacritate ingentẽ vim auri & argenti, de occaſione principi ſuo gratificãdi ſibi gratulantes, ad illum eis qui dicti ſunt legatis præſentibus attulerunt. Tum Conſtans ad legatos conuerſus, nunc demum ſibi dixit repræſentatum theſaurum eſſe, qui dudum apud ciues ſuos ſeruatus fuiſſet. Legatis renunciare hoc Auguſto iuſſit, cum admiratione diſceſſere. Et Conſtans ciuibus ſuis pecuniam eam mutuò reſtituit.*

De Diocletiano & Maximiano, vt imperio depoſito interierint, & qui eorum fuerint ſucceſſores. Cap. 20.

a Diocletianus Nicomediæ, Maximianus Mediolani purpurã eodẽ die poſuere. Eius rei cauſa excutiuntur.
Diocletianus poſt triumphum de Perſis actũ, adorari voluit. Et fratrẽ ſe ſolis et lunæ vocari pedéſque ſibi oſculari, auro & gemmis calceamenta exornans, præcepit. Pomp.
b Mors Maximiani & Diocletiani.
De morte Diocletiani Egnatius ſcribit: obiit duodeoctoginta natus anno vel alienatione mentis, vel veneno hauſto, veritus Licinium ac Conſtantinum qui illum tanquã Maxentij fautorem grauiter increpuerant.

NOn multum interceſſit temporis, & Diocletianus vnà cum imperij ſui conſorte Herculio Maximiano, ex conſtituto Salonæ cõuẽnêre: ibíque inter ſe conſtituêre, vt die vno ambo Imperiali poteſtate depoſita, priuatorum veſtem ſumerent: vt quidem Euſebius Palæſtinus ait, quod mente capti, deſipere cœperint: vt reliqui verò ſcriptores referunt, quod Græcorum philoſophorum vitam ſibi degendam legerint. Quum etenim ſatis diu imperio gerendo ſumma poteſtate vſi, & deliciis affluxiſſent, & gloriam magnam ſibi comparaſſe viſi eſſent, generos etiam ſuos in locum ſuum ſurrogaſſent, ad philoſophandum ſe etiam per excellentem & ſuperbam ambitionem contulerunt: vt ſcilicet quod ſe imperium optimè adminiſtraſſe exiſtimarent, ex philoſophica quoque vita gloriam aliquam apud poſteros conſequerentur. Atque Herculius quidem fune ſuffocatus, vitam finiit. Diocletianus cùm ad extremam propè perueniſſet ſenectam, miſerè quoque periit. Galler. *b* Maximinus autem diuinis expertus plagis, toto primum corpore tumorem ingentem cõcepit: quo deinde variè diſrupto, lentè ita emarcuit, vt blaſphema eius & impia lingua, quæ iniquitatem in altum euomuerat, intra fauces ipſas vermium vim proferret, qui ex ore illius prorũpẽtes fœtore peſſimo locum habitationis omnẽ replebant. Poſtremò autem more † canis quã maximè latrans, ſceleratã & nefariã cũ quadã violẽtia exhalauit animã. Gelaſius porrò Cęſareę Cappadocũ epiſcopus, literis memoriæ mãdauit, eos imperio depoſito poſtea pœnitentia ductos, id recuperare voluiſſe: ſed ſenatuſcõſulto necatos eſſe. Sunt qui dicũt, per ſororé & inſaniã aduerſus Chriſtũ eos imperium abiecíſſe: quòd propter viriles nobilium & generoſorum martyrũ & cõſtantes animos, illius nomẽ exſtirpare, & tollere nõ potuiſſent. Verùm enimuerò illis ad eũ modũ extinctis, & Cõſtante Cõſtãtini patre in Domino defuncto, *c* in Orientalibus

Conſtantinus in Gallia. ** al. Sapores. Saborius rex Perſarum. d Maxentius Auguſtus. e Maximini et Seueri obitus. Licinius Cæſar. e Seuerus à Maxentis fuſus Rauenna captus & caſus eſt. Oroſ. Ad tres tabernas extinctus eſt. Eutrop. † A factione Maxentij Romæ intra Tabernas oppreſſus. Egnat. f Maximinus à Licinio ſuperatus, Tarſi viſcerũ morbo perijt. Euſib. g Herculius imperium repetit, ſed fruſtra. h in Illyrico vlcere inguinibus innato, & vermibus vndique erũpētibus. Egna. i Memoria eiuſdē abolita.*

partibus Nicomediæ Gallerius Maximinus im- E perium tenuit, in Occidente autem in Gallus Conſtantinus ſummam rerum adminiſtrauit. Apud Perſas tum * Saborius regnauit, & Romæ poſt Miltiadem Syluester eccleſiæ præfuit. Eo tempore Romæ à militibus *d* Maxentius Herculij filius, Auguſtus renunciatus eſt. Gallerius autem duos filios ſuos, Maximinum & Seuerũ, Cæſares dixerat: atque illi Orientis, huic Italiæ imperium deſtinauerat. Vterque verò eodẽ periit tempore: *e* Seuerus morbo † extinctus: Maximinus in Cilicia, quum paternã ad ſe ditionẽ pertrahere conat* eſſet, turpiter vita defunctus. Quare Licinius Conſtantiæ ſororis Conſtantini maritus, à Maxentio & ſacro diuinóque Cõſtantino Cæſar eſt factus. Id verò peſſimè *g* * Herculium Maximianũ habuit, qui tum adhuc F tantum Cæſar dicebatur. quod namque natura tyrannicus eſſet, dignitate Imperatoria arrepta, ſeipſum poſtea Auguſtum creauit: & poteſtatem quam antea depoſuerat, vendicare ſibi rurſum volens, inſidias quas filio Maxentio ſtruxerat, perficere, militibus qui Romæ erant impedientibus, non potuit. Quare deſperata, ad Conſtãtinum generum inſidijs & ipſum circunueniendum atque tollendum ſe conuertit. Sed conſilio eius à filia Fauſta Conſtantini coniunge deprehenſo, ex Romani Senatus decreto eſt interemptus. Mortem eius *h* fœdam mox ignominia alia eſt ſubſequuta. *i* Imagines enim eius & ſtatuæ in locis omnibus omnes, tanquam impiæ & piaculares, euerſæ atque abolitæ ſunt. Atque vt eò vnde digreſſus ſum redeã, tyrannis illis ſublatis, Conſtantinus ditionem paternam in Gallia & G Britannia tenuit. Gallerio Maximino Nicomedia & Oriens paruit. Maxentius Herculij filius Romam atque Italiam ipſam cum Imperio habuit: & cum eo Cæſar Licinius.

** † Maximiani Herculij coniunx Eutropia fuit, vnde Maxentium & Fauſtam ſuſcepit. Eutrop.*

De fœdiſſimis factis Maxentij Romæ, & Maximini Nicomediæ. Cap. 21.

a Maxentius ſub prætextu Chriſtiani nominis ſummã fœdiſſimámq; exercet tyrannidem. Oderunt, quẽ metuunt.

M*a* Axentius vt ſe primùm populo Romano arte quadam per aſſentationem inſinuaret, pietatẽ adſimulauit: & apud eos qui eius imperio erant ſubiecti, Chriſtianorum perſequutionem edictis propoſitis inhibuit: fidémque & religionem præ ſe ideo tulit, vt ſub eo obtentu deceſſores ſuos multis modis flagitiis ſuperaret. Nequaquam enim talem ſe rebus ipſis exhibuit, qualem eſſe finxit. Et ad impura atque H impia ſcelera delapſus, ad ſummam turpitudinẽ & fœditatem nihil reliqui fecit. Nam poteſtate ſua abutens, vxores à maritis ſuis per diuortium ſegregatas corrupit, & corruptas illis remiſit: talibúſque iniurijs viros primæ dignitatis, qui in conſilio eius erant, affecit. Quã ob cauſam omnium bonorum vniuerſique populi, vnà cum metu, ingens in eum eſt concitatum odium. Grauiſſimè enim crudeliſſima tyrannide vexabãtur, neque ſpes vllapiam, vt finem aliquando ſæuitia tanta caperet, reliqua erat. Per quamuis ſiquidẽ occaſionem ſatellites ſuos immittẽs, maximam vim hominum iugulabat. Et iam cæſorũ ea erat multitudo, vt numerus eorum iniri non poſſet.

E In ijs nõ pauci fuere Senatorij, quorũ bonis inſidiæ ſtruebantur. Malorum verò taliũ coronis tandem in magicas impoſturas & incantationes euaſit. Aliquando nãque mulieres grauidæ ſunt diſciſſæ. Nonnunquam tenellorum infantiũ viſcera perquiſita. Leónes inſuper mactati. In bellis quædam euocationes & expiationes dæmonum peractæ, quibus ille victoriã ſibi conciliari eſt arbitratus. Et Maxẽtius quidem talis fuit, tyrannorum crudelitatem longè ſupergreſſus. Sub quo Romæ tanta rerum neceſſariarũ fuit penuria, quanta nunquã antea fuiſſe memoriæ proditum eſt. Maximinus autem Tyrãnus Oriẽtis, eadem faciens, contentione quadam illius fœdiſſima ſcelera vincere, primáſq; in flagitijs ferre ſtuduit. apud quẽ magi, & id genus præſtigiatores, F præcipuos tulere honores. Et quum ſuperſtitionis eſſet quàm maximè ſtudioſus, atq; in idolorũ cultu & errore prorſus immerſus, nullã rem vnquam vel minimam facere eſt aggreſſus, quin vates & auſpices conſuleret. Ita ſcilicet eſt factũ, vt perſequutionẽ aduerſus nos ſuſceperit multo acerrimã, ac templa Deorum paſſim cõſtruxerit, ſacerdotéſque per oppida & loca omnia cõſtituerit, & per prouinciã quamlibet Pontificem eis præpoſuerit, celebrẽ quempiã & præclarum viſũ, qui ſe ſatellitio militari vẽditaret atq; circumferret. Præſtigiatoribus alijſque ne minibus impijs hominibus, veluti Deorũ amicis, idẽ maximas quaſq; cõcreſſit dignitates. Exactiones pecuniarum innumerabilium inſtituit. Populos ſubiectos grauiſſimis oppreſſit & antea inauditis oneribus. Locupletũ domos vel minima de G cauſa & prætextu vndecunque petito cõpilauit, bonáq; eorũ adulatoribus & mimis ſuis eſt largitus. Vino autẽ multo deditus, ad ſummã contumeliam, petulantiam & crudelitatem, quæ ea ebrietate proueniũt, nihil fecit reliqui. Quapropter per ſobrietatis tẽpus, graui de flagitiis per vinolentiam admiſſis, ſæpe pœnitentia eſt actus: & quòd prolixiſſimè crapula ſe ingurgitaret, nihil ſceleris intentatũ reliquit, familiaribúſq; ſuis omnibus turpitudinis magiſter fuit. Diſciplina militari ſoluta, autor fuit, vt exercitus ad deliciarum & rapinarũ ſtudia delaberetur. Ordinũ militarium duces, & prouinciarũ rectores, perinde atq; tyrãnidis eius ſocij, auaritiæ artibus ſe collocupletarũt. Fœditates porrò quas libidine incitatus perpetrauit, ſtupráque & adulteria eius, quis quæſo exponere poſſit? Ciuitatẽ præterire potuit nullã, quin pleræque mulieres vitiarẽtur atque raperẽtur. Nec in nos ſolos, ſed in omnes H etiã ſubditos ſuos res tã graues exercuit. Apud nos quidem in Oriente iuxtà & Occidente, nõ viri tantum propter veram in Deum pietatẽ, aduerſus ignẽ, ferrum, gladios, maris vndas, famẽ, æſtum & algorẽ, & cõtra beſtias, membrorúmque conciſiones depugnarunt: ſed & mulierculæ diuino conſortatæ verbo, eadẽ hæc perferre ſuſtinuerunt. quæ, quum * ad corruptionẽ, ſtuprũ, & pudicitiæ contaminationem ducerentur, vitã citius quàm corpus prodiderũt. Id quod egregiè oſtendit Alexãdrina illa mulier, opibus, vitæ inſtituto, virtute, & in primis caſtitatis gloria celebris, quæ libidinoſum eius animum fortiſſimè ſuperauit. Quum namq; eũ illa obteſtaretur, vt vitã ſibi potius quàm pudicitiã adimeret, quòd cupidi-

Maximini in Oriente tyrannis. *Idolomania eiuſdem, & Chriſtianorũ perſecutio.* ** ſic φθορὰς. Fœmina egregiè de pudicitia conſeruanda decertãtes. Alexandrina mulier, bona omnia amittere & exulare, quam caſtitatem perdere, maluit. Ruffinus eam Dorotheam nominat.*

cupiditate magis, quæ eum in magnam ſpé voto ſuo potiẽdi ſuſtulerat, quàm ita graſſaretur: precibus eius non acquieuit, ſed eius in perpetuum actæ exilium ſubſtãtiam omnẽ inuolauit, ſibiq́; vendicauit. Multæ prætetea aliæ in pleriſque locis, ne ſummis quidem auribus de ſtupro ſe cõpellari patientes, duriſſima quæque ad mortem vſque pertulere mala. Quæ quidem admirandæ ſunt omnes, illa tamen præclara maximè nobiliſſima in vrbe Romana anima. Maxentius namque, qui libidine Maximinum æmulari in animũ induxerat, eadem in rebus omnibus quæ ille veluti propinquus atque frater, & ſentiens & faciens, in ædes eius fœminæ adminiſtros ſtupri miſerat: maritúſque eius præfecturam vrbis gerens, timore perculſus, abduci eam iuſſerat. Ipſa autem domo egreſſa, quum paululum admodũ proceſſiſſet, doloſis blanditiis à productoribus ſuis impetrauit, vt ſibi in ædes ad habitum veſtitúmque cultiorẽ ſumendum redire liceret. Atq; ibi quum ſola eſſet, cultro ſeipſam confodit. Sic illa cadauer eis ſuum reliquit: facto autẽ tali ſatis declarauit, * rerum omnium maximè inuictam atque inexpugnabilem Chriſtianorum virtutẽ, nihilque eſſe animo firmo & conſtanti violentius. Tantus vitiorum flagitiorúmque omnium vno eodémque tempore per Orientem Occidentémque ſimul. ſub duobus hiſce tyrannis, fraternos in ſceleribus omnibus animos obtinentibus, prouectus fuit. Affirmare medius fidius certè poſſum, quòd illi breui poſtea in tantum ſunt coniecti diſcrimen, nihil aliud in cauſa fuiſſe, quàm eam quæ contra nos excitata eſt perſequutionem. Ea verò vigorem ſtatúmque ſuum firmiorem eſt conſequuta, quum nos cõſuetam libertatem & conſtantiam noſtram recepimus.

Mulier Romana eandem ob cauſam ſibi ipſi manus attulit.

Sophroniam Rufinus vocat.

Μόνον χρημάτων ἀπαύτων ἀνώλεθρον καὶ ἀήττητον τὴν παρὰ χριστιανοῖς πέφυκεν ἀρετή. καὶ οὐδὲν ἐρρωμένου λογισμοῦ βιαιότερον.

Propter Chriſtianorum perſequutionem in maximas clades tyranni inciderunt.

** De Sophronia huius caſu Prudẽtius ſcripſiſſe videtur:*
Aut ſi nupta torum regis conſcendere iuſſa,
Cœperat impurum demens oblectare furorem,
Morte maritalis dabat indignatio pœnas.

De cladibus quæ perſequutionem hanc ſunt ſubſequutæ, & de imperatorum palinodia, ſeu recantatione & pœnitentia. Cap. 22.

Bellum ciuile inter duos iſtos tyrannos.

QVum iam decimus perſequutionis ageretur annus, nihil illi quoque quod vel ad occultas inſidias, vel ad apertum inter ſe bellum pertineret omiſerunt. Bellum enim inter duos iſtos tyrannos geſtum eſt, & mare infeſtũ atque innauigable fuit. Quod ſi id à quopiam nauigaretur, eum quòd vtrinque alios alij captos abducerent, fidiculæ, flagra, tormẽta varia, cruces, & poſtremò ignis ſupplicium manebant. Apparabantur vbique thoraces, cuſpides & haſtæ: præterea triremes, claſſes, & inſtrumenta belli omnia in promptu erant, temporéque eo toto in locis & prouinciis omnibus nihil aliud vel audiebatur vel expectabatur, quàm hoſtiles incurſiones, cædes, rapinæ. Quibus cum malis fames quoq; irrupit & peſtilẽtia, de qua ſuo loco dicemus. Hæ tot & tantę clades circiter decimũ perſequutionis annum, Deo opitulante, prorſus conquieuerunt, finémque ſuum habuerunt, quum quidem poſt octauum ceſſare cœpiſſent. Quod namque diuina viſitatio pro clemẽtia & benignitate ſua nos viſeret atque reſpiceret, ſeu

Calamitates publicæ.

Perſequutio conquieſcit.

A potius reſpicere inciperet, qui tum rerũ ſummã obtinebant, ſententia ſua mutata, palinodiam & recantationem cecinerunt, & perquàm humanis literis excitatum quàm maximè contra nos incendium perſequutionis extinxerunt. Quę res profectò ſic non humano conſilio euenit. Quî enim ab hominibus prouenire potuit? quî, quũ quotidie crudeli quadã ambitione ducti, noua aduerſus nos tormenta inuenirent, ſibi ipſis tamen non ſatisfaciebant? Manifeſtum porrò eſt, opẽ eam à diuina bonitate nobis accidiſſe, quæ populum ipſa ſuum clementer reſpexit, autorémque malorum perculit, ac vehementiorem, &, vt ita dicam, meraciorẽ iram ſuam duci perſequutionis grauiſſimæ exhibuit. Quòd ſi hoc etiam vt tantopere in nos ſæuiretur, iudicio & B diſpoſitione atque adeò permiſſione diuina factum eſſe concedamus diuinum tamen oraculũ: Væ, inquit, ei per quem ſcandalũ & offendiculũ venit. Cõfeſtim ſiquidem in eum Dei irruit vindicta, à carne quidem illa incipiens, ſed quæ dæmonum inſéperiis agitatam animam eius quoque pertingeret. Qualis autem ea vindicta fuerit, Euſebium commemorantẽ audiamus: Circa media enim tectorum occultorúmque mẽbrorum loca, corporis abſceſſus, & ſuppuratio repentè extitit, quæ mox deinde in fiſtuloſum altè radicibus actis hulcus euaſit. Id incurabili & proſerpẽte cõtagione, interiora etiã viſcera depaſcebatur. Inde incredibilis vermiũ vis ſcaturiens, lethalem fœtorẽ à tota corporis mole excitauit: quæ moles ex nimia edacitate illius, etiã C ante ipſum morbum, ad ſummum vſque multa aruina obducta fuerat: eáque tum marceſcendo diffluens, horrendum maximè & intolerandum accedentibus præbuit ſpectaculum. Et medici partim ne ſuſtinere quidem ſummam tam fœdi odoris grauitatem potuerunt: partim quòd tam corpulẽta moles magis etiam intumeſceret, ſpe ſalutis omni abiecta, nihil auxilij, exploratis reb. omnibus, tulerunt. Itaque crudelem in modum ſunt interfecti. Ille porrò cum tantis conflictans malis, aliquando tandem nefariam ſuam ergo pios homines temeritatem atque ſæuitiã agnoſcit, ac re ſecum ipſe deliberata, primùm rerum omnium Deo flagitia ſua cõfitetur: mox præfectos familiaréſq; ſuos ad ſe vocat. quibus celeriter aduenientibus ſuadet vt Chriſtianorũ perſequutione tandem ſuperſedeant, conſtitutioD néque & edicto Imperiali nobis permittatur, eccleſias conſtituere. Addit præterea mãdatum, vt ſtatas ſolitáſque pro Imperatore preces ad Deũ funderemus. Talibus iuſſis illico ad rẽ collatis, per vrbes paſſim omnes Imperialia mãdata propoſita ſunt, quæ palinodiã patratæ in nos perſequutionis eiuſcemodi verbis continebãt.

Palinodia tyrannorum.

Diuinitus finis perſecutioni impoſitus.

Permiſſione diuina chriſtiani afflicti.

Vindicta diuina in grauiſſimum morbum Maximinus incidit.

Euſebij de eo morbo verba.

Agnoſcit & confitetur impietatem ſuã ſera pœnitẽtia Maximinus.

Perſequutionẽ chriſtianorum inhibet. chriſtianorũ ſemper olim fuit, ſedulò pro principum ſalute orare.

De eorundem edictis in ſcripto pro Chriſtianis editis. Caput 23.

IMperator Cæſar Gallerius Maximinus, Inuictus, Auguſtus, Pontifex Maximus, Thebaicus Maximus, Sarmaticus Maximus, Germanicus Maximus, Aegyptiacus Maximus, † quinquies Perſarum Maximus, bis Carporum Maximus, ſexies Armeniorum Maximus, Medorum Maximus, Adiabenorũ Maximus, Trib. pot. xx. Imperat. xix. Coſ. viij. Pater patriæ, Procõſul: &

† πεντάκις περσῶν μέγιστος.

** Aliter has reperiuntur apud Euſeb. lib.8.cap. 17. vbi Licinius*

Imperator Cæſ. Flauius Valerius Conſtantius, Pius, Felix, Trib. pot. v. & * Imperator Cæſ. Valerius Licinius Trib.po.iiij.Imper.iij.Coſ.Pater patriæ, proconſul, prouincialibus ſuis ſalutem. Inter alia quæ ex vſu & vtilitate reipu. promulgauimus, conſilium quoque illud antea cæpimus. vt ſecũdum veteres leges & publicã Romanorum diſciplinã ritè omnes viuerent. Prouidere præterea & efficere voluimus, vt Chriſtiani qui à maiorum ſuorum inſtitutis deſciuiſſent, mentem meliorem reciperent. Tanta namque cõſilio neſcio quo eos cupiditas inuaſerat, & tanta dementia cæperat, vt ea quæ dudum à maioribus promulgata, & fortaſſe prius etiam à patribus eorum inſtituta ſunt, reiicerent: & ex ſententia ſua, prout cuiq; viſum eſſet, leges ipſi ſibi conderent, eaſdem ſeruarent, & variis in locis varios cogerent conuentus. Et quum edictũ eiuſmodi à nobis eſſet propoſitũ, vt ad inſtituta maiorum colenda ſe accõmodarent, quamplurimi eorum extremo adito periculo, erumniſque & cruciatibus toleratis, omnis generis ſupplicia pertulere. Nos verò, quòd multos videamus in concepta dementia perſiſtentes, neque cœleſtibus diis debitum præſtare honorẽ, neque etiã ipſa Chriſtianorum ſacra colere, humanitatẽ nobis perpetuámque conſuetudinem noſtrã conſeruandam eſſe duximus, per quã ignoſcere, veniámq; concedere omnibus hominibus libentiſſimè ſolemus. Itaque gratiam eam noſtram ad id genus hominũ quoque extendere eſt viſum, vt ſcilicet rurſum Chriſtiani ſint, & in domibus ſuis conuentus ſolitos ita agant, vt nihil contra diſciplinam publicam committant. Per alias autem literas iudicibus. Quapropter quum hoc illis permittam*, meritò illi Deo ſuo ſupplicare debent, pro noſtra, reipublicę, & ſua ipſorũ ſalute, vt modis omnibus & publicæ res incolumes ſint, & ipſi in domibus ſuis citra ſolicitam curam & anxietatem viuere poſſint.

Edicto hoc promulgato, Galler. Maximinus miſerè diẽ clauſit extremum. Eutr. Oroſ. pomp.

De ſimulata & fucata Maximini pro Chriſtianis ſine ſcripto promulgatione. Cap.24.

ET palinodia quidem ſic ſe habuit. literæque Imperatoriæ per Aſiam vulgabantur, & paſſim in prouinciis & vrbibus legebantur. Maximinus verò Orientis tyrannus, qui præ aliis ſuperſtitioni deorúmque cultui deditus, bellum cum rerum omnium Deo perpetuũ gerere conſtituerat, ſcriptum eiuſmodi approbauit. Itaque præfectos familiaréſque ſuos verbis tantummodò reprimere iuſſit ſuſceptum contra nos bellũ. Et quod ſententiæ eorum, qui poteſtate & opibus eum antecellerent, repugnare non poſſet, in ditione ſua literas eas ne lectione quidem & recitatione dignatus, edicto ſine ſcripto promulgato. doloſè perſecutionem inhibuit. Sabinus verò ſummum apud eum præfecturæ magiſtratum, gerens, populorum præfectis Principis ſui voluntatem publicè per literas inſinuauit: Iamdudum conſtitutum decretúmque eſſe vt qui peregrinas conſuetudines conſectari viderentur, diis cultum ſuum præſtarent: & pertinaciam quorumdam multum excitaſſe diſcriminis. Quamobrem Principibus viſum eſſe, ſi quis Chriſtianorum gentis ſuæ ſacra colere comperiretur, vt is extra periculum eſſet, eámque ob

Maximini ſcriptum hoc in ditione ſua publicè non proponit. Sed ſine ſcripto per adictum perſequutionem Chriſtianorum inhibet.

Sabinus P.P. nomine eius literis ſuis, magiſtratibus reliquis eam rem inſinuat. Euſeb.lib.9. cap.1.

E cauſam, tormentis non ſubiiceretur. Longo iam eos tempore ea de ſe documenta præbuiſſe, vt à deſtinata ſua conſtantia non declinent. Scriptũ id Sabini aliis quoque magiſtratibus demandabat ſignificari, nõ debere amplius eos de Chriſtianis eſſe ſolicitos: qui ſanè iuſſa ea veritate niti arbitrati, per epiſtolas publicè Principis ſententiã omnibus declararunt. Et non verbis tantum literiſque hæc ita acta, verumetiam ipſi ſtatim quos in cuſtodiis propter diuinum verbum clauſos habebant, in publicum productos liberos dimiſerunt, & ad metalla dãnatos abſoluerunt. Quod quum ita facerent, gratificari ſe Imperatori ſuo exiſtimarunt. Sed ea in re admodũ ſunt falſi. Hæc rerũ facies quũ ſic exhibita eſſet, ſtatim ex altiſſimis tenebris ingentẽ lucẽ exortã eſſe homines viderunt. Eccleſiæ frequentaban-

F tur, cõuentus numeroſiſſimi cogebantur, & ex gentibus hæc quiſq; cernẽs obſtupeſcebat, mirificámq; rerũ mutationem admirabatur, ſolum Chriſtianorũ Deum magnũ eſſe acclamãs. Noſtrorũ autẽ hominũ quicunq; generoſè & fortiter agonem pertuliſſent, publicè cum ingenti libertate in veneratione erãt. At qui per animorum imbecillitatem infirmiores in malorũ colluctatione fuiſſent, lapſus ſuos per pœnitẽtiam ſarcire & curare feſtinabant, dextras eorũ qui fidem ſaluam cõſeruaſſent precantes, eoſdémq; ſummiſſo & ſordidato habitu & ſpiritu contrito, vt Deum precibus ſuis propitium ſibi redderent, orantes. Ad metallum damnati liberabãtur: lætiq; atque hilares cum libertate multa,

G incredibili atque ineffabili gaudio pleni, in patriã ſuam redibãt. Itinera publicęq; vię triũphalibus hymnis & carminibus, viatoribus Deum de inopinata libertate glorificãtibus, reſonabant. Et qui paulo antè violenter patria ſua exacti erant, eos vultu iucundo ad focos penatéſq; ſuos reuerti vidiſſes: & qui antehac contra nos rugierant, inſperatam rerum mutationem cernentes, nobiſcum congratulantes exultabant.

Edictum exequutioni mandatur.

Chriſtiani reddita ſibi quiete exultant.

Pœnitentia lapſorũ Chriſtianorum.

Chriſtianorum pæanes.

De ſtatua noua Antiochiæ, quam Theotecnus recens erexit. Cap.25.

IN hac porrò ſententia Maximinus Orientis tyrannus non bene ſex menſes perdurauit. Quomodo enim ille qui honeſtatis omnis inimicus, ſæuus, & aduerſarius Chriſti eſſet, tantopere augeri lætarique Chriſti gregem pateretur?

H Ilicet quæ tum eſſe videbatur pacem diſſoluturus, primùm quidem conuentus noſtros in cœmiteriis prohibuit: deinde verò techna quadam, ipſe ad ſeipſum Antiochenorũ nomine per ciues eorum legationẽ miſit, id agens, vt ne cui Chriſtianorum eam vrbẽ incolere permitteretur: maximámque illos à ſe gratiam inituros illis ſignificauit, ſi hoc ipſi aduerſus Chriſtianos † per aſſimulationem facere viderentur. Sed aliis quoq; idẽ vt facerẽt, ſuggeſſit. Quorũ præcipu* Theotecnus erat, vir impoſtor, & ingenio deprauatiſſimo præditus, nominéq; ſuo indigniſſimus, Logiſtæ ſiue curatoris & rationalis mun* ea in regione gerẽs. Multa autẽ veluti dux quidã cõtra nos molitus, ſycophantiiſque plurimũ vſus, id ſtudio habuit, vt nos tanquã fures & prædones abigeret. Quapropter quum multis autor & miniſter cædis fuiſſet, poſtremò ſimulacrum

Poſt patrem ſuum Maximinus perſequutionem Chriſtianorũ renouat.

Techmam per aſſimulatam legationẽ inſtituit, vt Chriſtiani Antiochia exigantur.

† σφᾶς τῷ τ' οἴεσθαι † δράσαντας

L.Curator. C.de mod. mulct.

Theotecnus Logiſta Antiochenus idolomaniæ & perſequutionis Maximini adminiſter.

quoddam

Ζεὺς φίλιος. Simulacrum & oraculum Iouis Amici erigitur. Iupiter amicus, Christianorum è suis finibus Antiochia eos exire iubet.

quoddam * Iouis amici incãtationum & impoſturarum ergo erexit, & ſacrificia, initiationes, aliáque deteſtanda, & impuras impiáſque expiationes & purificationes inſtituit. Quæ res vnà cum eius idoli reſpõſis ad Principem etiã ipſum peruenit. Theotecnus porrò per illiberalem fœdámque aſſentationem veluti ſpeculatorem Imperatoris conſtituere volens, ſimulacrum ipſum aduerſus Chriſtianos concitauit. Dixit enim, eũ Deum iratum, Chriſtianos perinde atque perpetuos & irreconciliabiles hoſtes ex vrbe & agris circumiacentibus quàm longiſſimè expelli iubere. Poſteaquam hęc Imperatori perplacêre, aliarum quoque vrbium duces & præfecti gratificari illi ſtudentes, eadem contra nos conſtituerunt, populíſque & ciuibus ſuis denunciarunt. Nec ita multum temporis interceſſit, & tyrannus ipſe calculum & ſententiam quoque ſuã ad decretum huiuſmodi adiecit. Itaque acris aduerſus nos excitata eſt perſequutio. Et ſacerdotes aliis hominibus celebriores per vrbes paſſim, Pontifices præterea, qui exiſtimationem & gloriam ſummam cõſequuti fuerant, deorúmq; cultui maximè ſtudebant, Maximinus cõſtituit: atque inſuper ſumma ipſius ſuperſtitio ſubditos ſuos populos omnes, qui gratificari illi contẽdebant, ita contra nos commouit, vt ſæuitiam eorum quam in nos exercuerunt, verbis perſequi non liceat. Maximas quippe ſe ab eo vtilitates conſequuturos arbitrabantur, ſi nouarum contra nos rerum inſolentiúmque iniuriam inuentores extitiſſent & adminiſtri. Quo maiore diligentia in id ſtudium, vt nobis incommodarent, incubuere.

De conſictis & falſis de Chriſto cõmentariis. Cap. 26.

Libellus actorum Chriſti & Pilati commentitiorum.

Compoſitis ſanè quidem & confictis, qui rerum talium architecto & autori non diſplicerent, blaſphemiam & maledicentiam omnem exſuperantibus commentariis, interrogationes ſcilicet Pilati & Seruatoris noſtri continentibus, in ditiones eos ſuas miſerunt: epiſtola quadam, vt ſcriptum id omnibus publicaretur, præfixa. mandatum etiam additum, vt literatores librum talẽ pueris omnibus, in quo primis rudimentis ſe exercerent, tenerámque memoriã veneno tali imbuerent, legendum proponerent. Hæc quum ita fierent alius quidam, quem Romani ducem vocare ſolẽt, circa Damaſcũ Phœniciæ, mulierculis quibuſdam circunforaneis & flagitioſis comprehenſis vim afferẽs, plagas minitatus eſt, niſi teſtimonio ſcripto confiterẽtur, ſe aliquando Chriſtianorum ſacris initiatas, cõſuetudinem ſtupri cum eis qui primæ apud nos fuiſſent dignitatis habuiſſe, nefariáque † flagitia in ſacris ædibus noſtris fieri ſolita. Atque item alia plura hiſce ſimilia, quib. doctrinam profeſſionémque noſtram calumniarentur, excogitarunt. Voces etiam eiuſcemodi in ſcriptum relatas ille ad Principem miſit, quæ deinde de conſilio eius in ciuitatibus & locis omnibus publicè ſunt propoſitæ. At non multo interueniente tempore, calũmniarum talium artifex dux ille, digna iniuriarum Chriſto contumelioſè illatarũ, ſibi ipſi manus afferendo, præmia tulit. Nobis verò ſub eo paratæ perſequutiones, fugæ, populorúmque inſultationes, & alia prioribus

Pueri in hoc prima in ſcholis rudimenta addidicerunt. Muliercula quaedam viadaſtę, ſummas Chriſtianis fœditates falſo impingunt. † ἀθέμιτα ἐν τοῖς κυριακοῖς ἐνεργεῖν.

Noua Maximini aduerſus chriſtianos perſequutio.

A illis conſentanea, adeò vt nonnulli claro loco geniti magni viri capti, citra recuſationem non grauatè vltima mortis pertulerint ſupplicia.

De eius temporis martyribus, & edictis in æreis ſtatuis contra nos promulgatis. Cap. 27.

Celebria ſanctorum multorum martyria. Supra cap. 16. eodem.

Tum quidem Emeſæ, quæ Phœniciæ ciuitas eſt, tres Chriſtum profitentes beſtiis ſunt obiecti: quorum vnus Syluanus epiſcopus fuit, iam decrepitus, vt qui quadraginta annos paſtorale munus obiiſſet. Eodem tempore & Petrus Alexandrinus antiſtes, diuinum prorſus epiſcopalis functionis exemplar, virtutis cauſa, & quòd ab ineunte ætate in diuinorum oraculorum literis exercitatus fuerat, correptus, nulla ei iuſta obiecta cauſa (nam id Maximinus B ita ſtatuerat) capitis ſupplicium ſubiit & cum eo alij præterea Aegyptij epiſcopi multi. Lucianus quoque preſbyter, qui propter vitæ continentiam, & ſacrarum literarum peritiam, Nicomediam ductus fuerat. Ibi ille, quod in præſentia Imperatoris fidem, pro qua decertabat, mira cum libertate defendit, in carcerem coniectus, atque necatus eſt. Tam grauia in nos impius Maximinus facinora edidit. Viſus certè quidem eſt maiorem etiam priore perſequutionem contra nos concitaſſe motum. Cuius etiam tanta fuit mentis vecordia, quanta nunquam antea extitiſſe memoriæ prodita eſt. Decreta enim vrbium, & Imperialium conſtitutionum reſcripta æreis inſculpta columnis, terrẽdorum Chriſtianorum cauſa in mediis vrbibus publi- C cata: & pueris in ludum literarium ad magiſtros euntibus, nihil aliud toto die in ore erat, quàm Pilatus & Ieſus, aliáque eius generis ad contumeliam noſtram tum primùm conficta & excogitata: per quæ omnia ſummum Maximini in Deum odium, arrogantiſſimúmque ſceleroſæ eius animæ ſupercilium perſpicere licuit. Quam ob cauſam † diuina etiam vindicta eſt obſtupefacta, quæ excubare cõtinua quadam vigilia ſuper impiorum malitia, eoſdémque in veſtigio conſequi ſolet. Ab hac ille percuſſus, non multo pòſt lege ſcripta, priori pacificationi contrariũ prorſus de nobis ſtatuit. Vt autem impietas eius manifeſtò probetur, partem quandam conſtitutionis eius, quam in columnam incidi curauit, hiſtorię huic inſerere eſt viſum. Res ſic ſe habet.

Vindicta diuina Maximinum perſequitur. † τὴν ἱερὰν ἐκπλαγῆναι δίκην, ἀγρυπνοῦσαν ταῖς τῶν ἀσεβῶν πονηρίαις, καὶ κατὰ πόδας ἐπεξιοῦσαν.

Edictum Maximini contra chriſtianos.

D Iam tandem imbecilla humanæ mentis audacia ,,
ſeductionis errorísque obſcuritatem atque cali ,,
ginem depulit & diſcuſſit: qui quidem antehac ,,
pernicioſis ignorãtiæ tenebris, ita non tam im-
piorum quàm miſerandorum hominum ſenſus
inuoluit, vt rem veritatémque ipſam cognoſce-
re nõ potuerint. Sed ſingulari benignáq; Deorũ ,,
immortalium prouidentia, infidum atque ini- ,,
quum (vt ita dicam) libræ momentũ, ad iuſtã re- ,,
ctámque ſtateram eſt reductũ, vt res omnes vo- ,,
bis gratæ, ſuaues & iucundæ eueniant, & vt iam ,,
maximum certiſſimúmque noſtræ de Diis ipſis ,,
opinionis ac pietatis extet indicium. Sed neque ,,
antehac cuiquã ignotũ fuit, quibus ceremoniis ,,
& ſacris dij immortales à vobis ſint culti, quos ,,
non nudis atque inanibus fidei verbis, verùm ,,
admirãdis præclaríſque operibus perpetuò ve- ,,
nerari & magnificare conuenit. Rectè profectò ,,
ciuitas veſtra deorũ immortaliũ, propter cultũ ,,

„ timorémque eorum, ſacrarium & domicilium E
„ vocari queat: & multis indicijs ſatis conſtat, eá
„ cœleſtium Deorum præſentia florere. Itaq; vrbs
„ veſtra quùm rebus omnibus illi peculiariter cō-
„ ducibilibus poſthabitis, tum etiam prioribus
„ quæ cepit detrimentis cōtemptis, quamprimùm
„ rurſus homines execrandæ vanitati deditos latè ſerpere & propagari, ac veluti neglectam atque ſopitam auram facibus vim ignémque ſuum per eam recipientibus, vaſtum incendium differre ac dilatare ſenſit, nulla interpoſita mora confeſtim ad pietatem noſtram perinde atq; ad ſacrorum cultúſque Deorum omnis metropolim vrbémque principem confugit, opem & auxilium implorans. Et cætera quæ ſequuntur, conſimilis impietatis plena, profeſſionémque noſtram perſtringentia: tanquam diuinum numen propter nos iratum, quidquid eſt in aëre, in terra & in aquis mali, hominibus immittat.

Idololatræ caſuum fatalium clades Chriſtianis adſcribere ſoliti. Euſebius lib. 9. cap 7. qui ſcriptum hoc Tyri propoſitũ vidit. Perſequutionem iſtam plurimæ publicæ conſequuntur calamitates.

De fame, quæ eo tempore graſſata eſt, fame & peſtilentia. Caput 28.

Eiuſcemodi literis cōtra nos publicatis, ſpes rerum meliorum omnis quantum in nobis ſitum eſt, præcludebatur: & electi quoque inter nos, vt eſt in ſacro oraculo, non in mediocre delabebantur ſcandalum & offendiculum. Verumenimuerò omnibus tam inexpectata rerum mutatione cōſternatis, quum adhuc paſſim in itineribus decreta ea eſſent, & ad multas vrbes nondum perlata fuiſſent, qui omnia ſolo nutu & voluntate ſua facit & mutat Dominus, glorioſam tyranni ſuperbiam veluti ſtrangulãs, derepentè auxilium cœlitùs tulit. Statim enim ſolitæ pluuiæ hyberno etiam tempore in nubibus ipſis vinctæ ſunt & retentæ: fames mox cōſequuta, & deinde peſtilentia. Acceſſit ad eas clades, qui propter colorem igneum carbunculus vocatur, hulcus odoris peſſimi, mēbra corporis admodum contrahens, & quod latius ſerpens ingens crearet periculũ, occupatiſq; oculorum angulis viros ſimul & mulieres quas occupaſſet luminibus orbaret. Bellũ inſuper Maximino ab Armenijs illatum, qui antea ſocij Romanorum fuerant. Belli cauſa erat, Chriſtiana fides & religio. Quòd enim homines inducere atque perſuadere illis voluit, vt quem Chriſto præſtabant, idolis offerrent cultum, ex amicis hoſtes eos habuit. Quæ mala omnia eodem tēpore coaceruata, tyranni audaciam furorémque contra diuinum numen conceptum, ſatis coarguerunt. Et quum per iactantiam glorioſè eo quòd Chriſtianos perſequeretur, atque idolorũ cultum propagare ſtuderet, ſibi polliceretur, nō famem, non peſtem, non bellum imperij ſui ditionem inuaſorum eſſe: clades eæ confertim cumulatæ, quùm ineptam iactantiã & audaciã eius repreſſerunt, tum * euerſionem interitúmq; eius iamiam affuturum, certò ſatis indicarunt. Et ipſe quidem expeditione bellica cum copijs ſuis cōtra hoſtes ſuſcepta, quotidie viribus amiſſis inferior abibat. In vrbibus autem & locis Imperij ſui reliquis, peſtis fami implicata ſæuiſſimè graſſabatur. Tanta porrò annonæ erat & rerum neceſſariarũ penuria, vt medimnus vnus tritici bis mille & quingentis Atticis compararetur. Permulti ſanè etiam in vrbibus cadebant, Ruſticorum autem, qui in agris mortui ſunt, multitudo numerari non poterat. Et ferè eos omnes ſæua conſumpſerat peſtis. Nonnulli res ſibi chariſſimas locupletioribus paruo panis fruſto diuendebant. Alij poſſeſſionibus ſuis apud creditores depoſitis, ad ſummã inopiã redigebantur. Erant qui fœni reiectamenta ruminantes, & pernicioſas herbas adijcientes, emoriebantur. Mulieres honeſto loco natæ, inopia rerũ omnium ad inuerecundam redactæ neceſſitatē, in foro obambulantes ſtipem mendicabant, pudore quodam & veſtitu mundiore priſtinã deliciarum affluentiam & libertatē tacitè quodãmodo præ ſe ferētes. Quidam pallidi & ſummè macilēti, perinde atque ſimulacra quædã, rerum omnium egeni, hinc & inde oberrantes atque lapſantes, proni in triuijs ipſis concidebãt, ſubſidij omnis expertes: & ad hoc vnum ægrè firmi, vt fame ſe premi F teſtarentur miſerãdáque voce à prætereuntibus cibi fruſtum ſibi præberi ſuppliciter peterent. Locupletiores porrò propter mēdicantiũ multitudinem deſperantes, quum multa eis largiti eſſent, tandē & ipſi in ſæuã famis indigentiã perueniebant: & quum eadē quæ indigentes paterentur, non ſatis humaniter eam ſortem ferebãt. Plurimis ergo diebus nuda cadauera paſſim iacentia, miſerrimum adhuc viuentibus præbuere ſpectaculũ. Iam nonnulli etiã canibus eſca erãt: cuius rei gratia frequēs canũ cædes fiebat, quòd metus eſſet ne illi in rabiem acti, humanæ carnis cibo aſſuefierent. Peſtilentia verò domos ipſas peragrans, omnes carpebat, atque in primis ditiores cōficiebat. Et quos fames nō enecauerat, G eos cōtagioſa peſtis lues tollebat. Itaq; ſuſpirijs omnia plena eſſe, domus, plateæ, fora, luctus vbique, & væh, cum ſolitis doloris vociferationibus & plãctibus, exaudiebatur. Et duab' hiſce quaſi armaturis, fame & peſte, mors ipſa depugnans, generationē & populũ eius tēporis ferè omnē ſuſtulit. Eadémque die quamplurima efferebantur cadauera, & innumera quotidie fiebãt ſepulchra. Hæc autoramenta & præmia, edicta contra nos propoſita glorioſi & arrogãtis Maximini ſunt cōſequuta. Qua tēpeſtate multi noſtrorũ hominũm egregia veræ pietatis ſuæ edidere documenta. Humanitatē enim ſuam declarantes, cadauera quæ paſſim inſepulta iacebant (erant ea quamplurima) cum cura ſepeliebant: quos vero fames vexaſſet, eis congregatis panes alimentáq; alia præbebãt, pro facultatũ ſcilicet H copia. Vnde longè latéque fama celebris de nobis vulgata, quæ ex omnibus alijs hominibus veræ pietatis cultúſq; diuini laudē nobis tribuit, & Chriſtianorũ inſpectorē curatorémq; Chriſtum magnificè laudauit. Cladibus iſtis peractis, ſalutis Deus, tutor & propugnator noſter, oſtēſa ſatis & exhibita ira & indignatione ſua, per eas quas cumulatè immiſerat calamitates, propter petulantem temerariámque ei illatam iniuriam, ſuſceptáſq; aduerſus nos inimicitias, prouidentia ſua lætiora nobis affulgere tēpora fecit, & poſt denſas tenebras lucem ineffabilē pacatæ tranquillitatis præbuit. Eo profectò tempore certò declaratum eſt, Deum ipſum ſpectatorem & moderatorem eſſe rerum noſtrarũ, qui quidem flagello in afflictionibus conuerſionis caſtigationiſque ſuorum gratia, vtitur: coercio-

Siccitas. Fames. Peſtilentia. Carbunculus.

Bellum Armenium.

† κατασροφήν.

Fames ſæua.

Miſerrima famis ærũna.

Peſtilentia lues.

Omnes propè homines cladibus hiſce extincti.

Chriſtiani peſtis & famis tempore mortuis pié ſepeliunt, & eſurientibus cibũ præbent. Eam ob cauſam apud gentes Chriſtiani bene audiunt.

Poſt tteratam afflictionem, Chriſtianis læta diuinitùs aduenit conſolatio.

Diuina prouidentia paternè ſimul caſtigamur, & erigimur.

ne autem

ne autem & quaſi diſciplina, pro eo atque decet A & expedit, perfectá, per humaniter & paternè eos reſpicit, qui ſpem ſalutis firmam in eo collocatam habent. Quemadmodum autem id ſapiẽter prorſus diſpoſuerit & fecerit, dicere cõſtitui.

Vt magnus Conſtantinus de Maxentio, qui Romæ tyrannidem exercuit, triumpharit, quũ etiam ſignum ſanctæ Crucis ſtellis coruſcum in cælo vidiſſet. Cap. 29.

Conſtantinus miſerias Chriſtianorum in Maxentio tyranno perſequitur & vlciſcitur.

ROmæ ciues ſuos fœdiſſimis, quæ diximus, factionibus atterebat Maxẽtius, Herculij filius. Quod Conſtantinus (frequentes nãque ad eum Roma veniebant oratores, ne vrbẽ eam Imperatorum deſpiceret, néue ita à ſæuiſſima fera vaſtari pateretur, orantes) cognouit, admodum eſt ira cõmotus, grauitérque tantæ indignitatis famã tulit. Nam qui ex præſcripto & voluntate Dei viuũt, aliis illatam, ſuam eſſe reputant iniuriam. Ac primũ per literas admonere & perſua- B dere Maxentio, vt à tam nefariis ſceleribus ſe abſtineret, cæpit. Vt autẽ ea re nihil egit, arma ſibi ſumenda eſſe, & iniuriam afflictorũ quo ad poſſet vindicandã iudicauit. Itaque exercitu parato, in Italiam contendit: non tam apparatu belli quã omnigena Dei armatura inſtructus. Id vbi Maxentius intellexit, nefandis magicarũ artium impoſturis magis quàm ciuiũ beneuolentia cõfiſus, ne extra vrbem quidem progredi primùm eſt auſus. Inſidiis autẽ collocatis, locíſque Imperij ſui pleriſque circumcirca armatorũ hominũ præſidio impoſito; copias alias aduerſus Conſtantiũ miſit. Ille porrò vno atque altero prælio contra tyranni exercitũ victor, in Italiã longiſſimè progreſſus, ad vrbẽ Rõmam propriùs acceſſit. Ne autẽ vnius Maxentij cauſa cum Romanis omnibus bellum gerere neceſſe haberet, inenarrabili quadam potentia Deus tyrannũ longius extra vrbis portas produxit. Ille nãque ponte ex nauibus ſuper eo flumine quod vrbẽ præterfluit, in quo etiã alius pons qui Miluius dicitur conſtructus eſt arte quadam & fallacia cõfecto, exercitũ eduxit, & cum magno impetu aduerſus Conſtantium eſt progreſſus. Conſtantinus porrò de euentu belli ſolicitè cogitabat, & quémnã ſibi auditorẽ aduocaret, conſiderabat. Hæc illi meditanti, in mentem venit, Diocletianũ quidẽ qui Græcorũ ſuperſtitione diis plurimis fretus fuerit, nihil adiutũ eſſe: patrem verò ſuum Conſtantẽ longè felicius vitã egiſſe, qui maturè Græcorũ religioni nuncium remiſerit. Quapropter paternũ Deũ, vt ſe reſpiceret, dextrámque ſibi in periculis imminentibus porrigeret, ex intimo animi affectu humilimè inuocauit: id quod ad rem ſtatim eſt collatũ. Meridiano enim tẽpore iter ei cum exercitu ſuo facienti, ſole iam occidentẽ verſus vrgente, miraculum maius quàm dici poſſit, oblatũ eſt: ignea ſcilicet colũna, & lucis fulgor in aëre crucis formam referens, quæ ſtellis æqualibus in Latinarum literarũ figuram expreſſis, Conſtantino clarè † in hoc vince, oſtendebat. Quare conſternatus, quòd de viſione ea ſecũ ipſe ambigeret, amicos qui ſecum erant, an ipſi quoque idem viderent, percõctatus eſt, quod illi quũ affirmaſſent, nocte proxima Chriſtus ei vnà cũ ferendo illo ſigno apparens, tale quiddã eum facere, atque in bellis præferre iuſſit: fore enim, vt

Bellum inter Maxentium & Conſtantinum.

Pons Miluius.

Crucem victricem medio die in cælo Conſtantinus videt.

† ἐν τούτῳ νίκα.

Labarum ſeu vexillum crucis exercitum Conſtantini præit. Euſeb. lib. 1. de vita Conſt.

per id omnes vinceret hoſtes. Et quamprimum dies eſt exorta, viſioni ei obſequens, ex auro ſignũ tale fieri curauit: quod ad hunc vſque diẽ in Imperatorio & aulico inſtrumento à tot ſeculis aſſeruatur. Id paucis deſcribere, non fuerit intẽpeſtiuũ. Haſta longa ex auro elaborata, cornu obliquum habet, in crucis formã cõpacta: in cuius ſummitate corona mediam Græcam literam P. * decuſſatam contrahens, primariis literis Chriſti nomẽ obſcurè refert. Ex obliquo autem cornu, quod per haſtam eſt impactum, velum aureũ ſublime dependet; in quo imago aurea pectore tenus pij Imperatoris liberorúmque eius pulchrè eſt expreſſa. Huiuſcemodi quiddã pro tempore tum repentè factũ ſanxit vt in bello præferretur. Quo etiam fretus, alacriter ad conflictũ proceſſit. Cæterùm prælio commiſſo, Maxentius magna vi eſt deuictus; & ex hoſtibus quamplurimi per crucis armaturã ferro cæſi. Maxentius verò, quem Conſtantinus Imperator fugientẽ perſequebatur, ſuo ipſius (quod dicitur) laqueo eſt captus. Ponte enim diuina virtute rupto, nauibúſque quibus flumen conſtratum fuerat ſolutis, tranſitus ipſe peſſum iit, & ſcaphæ ſubitò cum hominibus omnibus in vndis ſubſedere. Ipſéque miſer primus cum propugnatoribus ſuis in flumine merſus & ſuffocatus eſt; ſicuti olim cum vniuerſo exercitu Pharao: vt fluuius ille, ad eum qui Miluius dicitur pontẽ, equis & aſcenſoribus refertus viſus ſit. Tum verò ea quæ olim cantata fuerant, ad oculum repræſentata videre licuit: Currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare: electos aſcenſores ſatellitéſque ſubmerſit in mari rubro. Deſcenderunt in profundum quaſi plumbũ, cum aquis vehementibus. Æquũ C ſanè fuerit, ad exẽplum magni illius ſerui Dei Moſæ, qui victoriã Deo acceptam tulit, itidem vt ille fecit, nos quoque lætos contra impium iſtum tyrannum hymnũ concinere: Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt. Equũ & aſcenſorẽ coniecit in mare: auxiliator & protector factus eſt mihi in ſalutẽ. Iſte Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris mei, & exaltabo eum. Quis ſimilis tibi in diis Domine? quis ſimilis tibi? Glorificatus in ſanctis, admirandus in gloria, faciens mirabilia?

Maxentii tyranni, Pharaonis alterius interitus.

ἐπινίκιον, carmen in victoria Conſtantini.

Victoria Conſtantini.

Prudentius.

Teſtis Chriſticolæ ducis aduentantis ad vrbem
Miluius, exceptum Tiberina in ſtagna tyrannum
Præcipitans, quãnam victricia viderit arma
D *Maieſtate regi, quod ſignum dextera vindex*
Prætulerit, quali radiarint ſtemmate pila.
Chriſtus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum, clypeorum inſignia Chriſtus
Scripſerat, ardebat ſummis crux addita criſtis.

Vt Conſtantinus Roma recepta, Deo grata facinora fecerit. Cap. 30.

HÆc porrò, atque his ſimilia, Conſtantinus tam mirificã conſequutus victoriã, Deum celebrando canens, & voce clariore triumphando iubilans, vrbẽ Rõmanam eſt ingreſſus: ciuibus omnibus hilaritate & lætitia ſumma animis eorũ exultantibus, cum plauſu feliciq;

Conſtantinus victor vrbem Romam ingreditur.

**γεϕάνοις πρότερον τὴν πόλιν πᾶσαν διειλημμένων.*

omine & acclamatione eum tanquã ſeruatorem E & liberatorẽ ſuum, victorię tropæũ ferentem, quum quidẽ * prius vrbem totã coronis obſediſſent, producentibus atq; excipientibus. Conſtantinus autẽ veram ergą Deum pietatem à natura ſibi quodãmodo inſitam habens, nequaquã applauſu tali commotus, vt qui à Deo ſecundũ rerum ſuarũ ſucceſſum proueniſſe ſcriret, ſtatim crucis ſignũ in ſublimi loco ſtatui iuſſit. Nec mora vlla interpoſita eſt, & ſtatua ad formã ſimilitudinẽque eius ex ære fabreſacta eſt quę dextra manu ex eadẽ materia crucis ſignũ el. boratũ teneret. Eam ſtatuã, crucem ita magnifico lætóque habitu tenentẽ, Romæ in loco maximè celebri firmis innixã fundamentis collocari pręcepit, cum huiuſmodi Latina inſcriptione. Hoc ſalutifero ſigno, & vero fortitudinis documẽto, vrbem veſtram iugo tyranni ſolutam liberaui. Senatũque & populũ Romanũ antiquo ſplẽdori & amplitudini reſtitui. Romana vrbe in poteſtatem ſuam redacta primùm omniũ vt ſanctorum reliquiæ collectæ, iuſtæ ſepulturæ mandarentur, cõſtituit. Deinde illud curauit, vt ab exilio proſcripti reuocarentur. Edictum denique propoſuit, vt ne quis Chriſtianos perſequeretur, vt captiui & vincti ſoluerentur, vt bona publicata legitimis poſſeſſoribus ſuis reſtituerẽtur. Ad hæc in primis maturauit eccleſias Dei reſtaurare, eáſq; donariis exornare: ſimulacrorũ verò aras ex ipſis prorſus eruere fundamentis, atque igni conburere: ac ſi quos illæ habuiſſent prouẽtus, eos diuinis conſecrare templis. Quę omnia mira celeritate ſunt confecta. Totis autem ſeptẽ diebus ciuitas Romana celebrẽ ob victoriam eam egit conuentum: ſimul & autorẽ illius Deũ, triumphalémque crucis armaturam, & victorem ipſum Conſtantinũ laudans, honoribúſque dignis proſequens. Septimus tum à morte patris imperij Conſtantini agebatur annus. Et quũ ille vnà cum Licinio, qui nondum inſanire atque furere contra Deum cœperat, debitũ Deo præſtitiſſet cultũ, ambo cõſentientibus ſentẽtiis cõſtitutionẽ optimã pro Chriſtianis edidere. Pręterea quæ à Deo is præter ſpem & opinionem omnium accidiſſent res mirificas, & vt Maxentius deuictus eſſet, tum autem & conſtitutionẽ eam ad Maximinũ Orientis tyrannũ, amicitiam adhuc erga eos pręſeferentẽ, verbis ampliſſimis perſcripſerunt. Ille porrò factũ id grauiter ferens vt atque quapiã, ne illis obnoxius eſſe videretur, effugeret, (nã edictũ ad ſe miſſum reiicere, quòd vt potentiores & maiores metueret, nõ facile ei erat) quidnám excogitauit? Simulauit ſcilicet & finxit, ſe cõſilio proprio motum, de Chriſtianis benignius ſtatuiſſe, & ad populos ſibi ſubditos pro eis literas, res nonnullas cõmemorans quas nunquam fecerat, dedit. Itaque conſultò ſeipſum fallens atque decipiens, mentitus eſt. Quę autem ſcripſit, erant huiuſmodi.

Statua Conſtantini imperatoris cũ vexillo crucis Romæ collocata.

Statuę eius inſcriptio.

Pia Conſtantini in vrbe Ro. opera.

Supplicationes propter victoriam Romæ peraguntur.

Edictum Conſtantini & Licinij pro Chriſtianis.

De edicto Maximini Galerij, quod inſcriptũ pro Chriſtianis volens nolens propoſuit. Cap. 31.

Edictum Maximini pro Chriſtianis per hypocriſim emiſſum, & tandem extortum.

IOuius Maximinus Auguſtus Sabino. Et fortitudini tuę, & hominibus omnibus notũ eſſe perſuaſum habeo, Dominos noſtros & parẽtes Diocletianum & Maximinum, quum viderent mortales penè omnes eorum relicto cultu, ſe F Chriſtianorum genti adiungere, rectè conſtituiſſe, vt omnes qui à Deorum immortaliũ religione deſciuiſſent, coercione & vindicta publica ad eorumdem Deorum cæremonias redire cogerentur. Poſteaquam verò ego primũ feliciter & auſpicatò in Orientẽ perueni, atq; cognoui, in quæ loca quamplurimi homines, qui reipub. cõmodi & vtiles eſſe potuiſſent, à iudicibus & pręfectis, ob eam quã dixi cauſam, in exilium acti fuiſſent: iudicibus eis omnibus mandauit, nè quiſquã eorum poſthac crudelius quicquam de prouincialibus ſtatueret, ſed potius blãdiore cohortatione eos ad Deorũ ſacra reuocaret. Quapropter quũ ita iudices, vt par erat iuſſis meis obſequerentur, euenit, vt nemo prorſus in Orientalibus partibus vel † in exilium mitteretur, vel iniuria atque contumelia afficeretur. Et plerique, quod nihil grauius duriúſque in eos conſtitueretur, ad Deorum religionem rediere. Poſtea verò quum anno proximo Nicomediã feliciter ingreſſus eſſem, ibique manerem, venerunt ad me eius vrbis ciues cum Deorũ ſimulacris: & me magnoperè rogarunt, vt modis omnibus curarem, ne genti ei in patria eorum domicilium habere permitteretur. Quibus reſpõdi, me quidem eorũ petitioni perlibenter gratificari velle, ſed non ab omnibus ex æquo preces eas apud me fieri. Quod ſi qui in ſuperſtitione eorũ perſeuerarent, liberum id eis, pro vniuſcuiuſque arbitrio & voluntate eſſe: neque tamen eos, ſi ad Deorum religionem agnoſcendã redire vellẽt, prohiberi. Sed enim & Nicomedienſibus & aliarum vrbium ciuibus, quæ & ipſæ eandem petitionem, videlicet vt ne quis Chriſtianorũ ciuitates incoleret, magno ſtudio & contẽtione apud G me interpoſuẽre, neceſſitate quadã benignè reſpondi: me quoque, quoniam id ipſum etiam antiqui Imperatores omnes ſeruaſſent, & diis ipſis, per quos omnes homines cum ipſa rerum publicarũ gubernatione conſiſtunt, placuiſſet, petitionem eiuſmodi, quę de diuinorum numinũ cultu cauſam ad me referret, confirmare. Proinde etiamſi antehac deuotioni tuæ potiſſimũ per literas ſignificatum, & per iuſſiones itidem mandatum eſt, vt ne quid cum prouincialibus præfecti, quibus tot tantorũmque populorũ cura eſt iniuncta, durius ſeueriúſue agant, ſed clemẽter, moderatè & patienter eos ferant: nunc tamẽ viſum quoque eſt ſcripto iſto fortitudinẽ tuã admonere, vt illi neq; à beneficialib⁹, neq; ab aliis quibuſcunque iniuriis afficiantur, vexentur, excutiantur: ſed potius vt humanis benigniſq; H exhortationibus Deorũ curam & cultũ agnoſcere perſuadeantur. Itaque ſiquis iudicio ipſe ſuo Deorum religionẽ ſuſcipiendam duxit, eum complecti decet: ſi qui verò cæremonias ſuas ſeiunctim ſequi malunt, arbitrio poteſtatique ſuæ relinquendi ſunt. Dabit ergo deuotio tua operã, vt quod mandatum ei eſt, ſeruetur & vt nemini poſthac prouincialium noſtrorũ à religione ſua reuocandorum facultas permittatur. Porrò vt iuſſa hæc noſtra ad notitiam ſubditorũ noſtrorum perueniant, conſtitutione à te publicitus propoſita curare debebis.

† μήτε ἐξορίσον μήτε ἐξυβρισθὸν γενέσθαι.

De præcipiti peruerſitate & motu Maximini contra Conſtantinum magnum.

De præcipiti peruerſitate & motu Maximini contra Conſtantinum magnum. Cap. 32.

HÆc quum ita non ex ſententia, ſed neceſſitate adductus mandaſſet, minimè viſus eſt vera dicere, eis qui in animis ſuis conſiderabant, paulò cum antè per iudicij ſui inconſtãtiam, longè alia ac diuerſa cooſtituiſſe. Quapropter nemo publicè conuentus cogere, nemo liberè quę legitimi cultus noſtri ſunt peragere audebat. Neque id reſcriptũ ipſum volebat, quòd ſecuritatem rantum nobis ab iniuriis & contumeliis coocedebat: minimè autem conuentus agere, diuinas domos extruere, & alia quę ſolita conſuetáque nobis ſunt facere permittebat: quũ quidem ea omnia veræ pietatis pacíſque noſtræ dux & autnr Imperator Conſtantinus, vna cum Licinio, lireris ſuis ad cum omnéſque ditioni & imperio eorũ ſubiectos populos datis, permiſiſſet. Cęterùm impio illi hæc diſplicuere: quauuis poſtea diuina vindicta coactus, vel ingtatis eadem quæ illi conſtituerant, ſancire neceſſe habuerit. Præcipua antẽ eius vecordiæ cauſa erar, qnòd magnitudinem Imperij quod ei obngerar ferre atque ſuſtinere non poſſet: quamobrẽ cogitationibus & conſiliis ſtultis actus, ineptè & perperam res gerebat. Iam & inani in animo ſuo inflatus arrogantia, per temeritatem & confidẽtiam opponere ſe auſus eſt Imperatoribus, qui eum multis atque incomparabilibus modis longè antecellebanr, genere, educatione, inſtitutione, ptudentia, dignitare, vera erga Deũ pietate, atque in rebns omnib. officioſa, decenti & moderata animi conſtitutione: quæ virtutes in eis vt præcipnæ & maximè illuſtres, præ aliis mirificè elucebant. Ac primùm quidẽ io ſolitis quæ publicè fiebanr, acclamationibus & votis, primo loco ſe renunciari curauit: deinde autem amentiã in inſaniã vertens, fœdera cũ Licinio antea pacta rupit. Et quũ in animo ſecũ ipſe reputaret, quæ per vim & efficaciã crucis Maxenno acciderant, oon ſolum contra Imperatores, verũ etiã aduerſus crucifixũ Chriſtũ arma ſũpſit. Et terrore correptus, paulatim rurſus perſequutionẽ in Chriſtianos permiſit. Quo tempore multi ſanè admirãdi & fortes viri in martyrij ſtadio ſtrenuè curſum peregere.

rarum edictũ hoc chriſtianiſmo profuit.

Maximinus aduerſus Licinium res nouas molitur.

chriſtianos denuò perſequitur.

Magnum Conſtantinum Romæ à Syluestro ſacroſancto baptiſmo initiatum eſſe. Cap. 33.

HÆc quũ diuus Imperator Conſtantinus audiuiſſet, atque in ptimis cognouiſſet, vt ille apertã aduerſus Chriſtianos perſequutionẽ renouarit, quod à puero malitiã & flagitia omnia odiſſet, animum deſpondit, ſéque ipſum curis macerauir, ſedulò cogitans quomodo hunc qnoque è medio tollete poſſet. Atque cum talia meditantem, quum nondũ ſacro tinctus fuiſſet lauacro, ex improuiſo grauiſſimè ægritudo quædam occupat, plaga certè ingens & prodigioſa, quæ per corpus rorum ſerpẽs, atqne idipſum exulcerãs, ac veluti vnum vulnus efficiens, anhelitum eius quẽ acerbè & grauiter ducebat, frequenter atque adeò continuè rumpebar, & paulo pòſt in lepram radicibus altè actis corpore toto euadit. *a* quam curandã multi magi & incantatores, multi etiam ex Perſide aderãt impoſtores. Hi tantùm abeſt vt quicquã ei pro-

Conſtantinus de bello Maximino inferẽdo cogitat.

Actus beati Syluestri apoſtolicæ ſedis præſulis, licet eius qui ſcripſit nomen ignoremus, à multis tamen in vrbe Ro. catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vſu multæ hoc imitantur Eccleſiæ. Sed cum

A fuerint, vt morbum etiã ipſum adauxerint. His etiam ſuperueniunt *b* Græci, qui Imperatoris in religione mutationem ægeſerentes, per morbũ eum, tanquã opportunũ quoddã auxiliũ oblatum, illum impoſturis ſuis ad partes ſuas pertrahere cooantur: & mooſtroſè oſtendũt, in Capitolio lacum ſiue piſcinam fieri oportere, io qua innocentium puerorum ſanguine, eóque recenti adhuc & vaporante repleta, ſi Imperator lauaret, facile eum curatum, corpúſque eius purgatũ iri. Aliter verò, vt à tali lepra munderur, fieri nõ poſſe. Ea re tam noua quum illi homines decepiſſent, derepẽtè infantes plurimi congregãtur. Et iam tempus adeſt, carnificéſque ſe ad illorũ cædem expediunt. Adeſt iam & imperator ipſe.

B Ecce autem matres puerorũ aduenıunt, capillis paſſis, mammillas decenter quodammodo ſub-oſtendentes, lactis copia anguſtiã & dnlorem illis pariẽtes. *c* Hę vlulatu & planctu cœlũ complent. Porro Imperator cauſa tãti luctus cognita, miſericordia commotus mulietculis condoler, & pro humanitate ſua ſumma ſententiã mutat: potiúſque ęger eſſe vult, quam per tã abominandũ ſcelus connaleſcere. Itaq; prolixè illacrymans: Romani, inquit, Imperij dignitas & amplitudo ſontem atque radicem verã habet pietatẽ, vt igitur ex ea me prouenıſſe omnibns liquidò oſtendam, valetudinẽ meam innocentiũ puerorũ vitę poſthabeo. His verbis dictis ſolida protſus beneficentia acerbiſſimũ mattum dolorem ſolatur & aufert: ſimúlque domnm reuertitur.

C Enimuero oocte proxima bonitatis eius fructũ percipit ampliſſimũ. Petrus enim & Paulus Apoſtolorum principes, ei apparent & dicunt: Conſtantine, oos ſumus Petrus & Paulus à Domino Deo ad te miſſi, vt ſignum tibi & iudiciũ ſalutis exhibeamus. Deiode eum hortantur, vt Antiſtitem ſacrorũ eius vrbis Syluestrẽ inquirat, apud quem piſcina ſit, in qua ſi lauaret, celeriter morbum omnem ceſſurum: id que ea gratia, quòd innocentibus & incorruptis infantibus vitam donaſſet. Porrò vt eum ſomnus reliquit, medicum adſtantem longiſſimè à ſe repellit, non iam arte aut ope humana ſe indigere dicens, auxiliũ deinceps & ſalutẽ ab altiſſimi manu aduenturam. Itaque medicus ab eo diſcedit. Vt autẽ Syluestet accitus affuit, & ea qua decuit obſeruantia & venetatione conſidere iuſſus eſt, haberẽt ne deos Petri & Pauli appellatione, diligenter eũ Con-

D ſtantinus eſt percunctatus. Ibi Siluester: Nobis, inqui, ô Imperator, dij multi oon ſunt, ſed vnus, cuius opus eſt vniuerſum hoc. Pettus verò & Paulus, quos dixiſti, dij prorſus non ſunt, verùm ſetui & Apoſtoli Dei: qui quòd pręcipuè propter egregiam fidem, charitatíſque ardorem & deſiderium Deo chari gratique fuere, ſanctitatis arcem occuparũt, primum inter ſanctos locũ obtinentes. Primi quippe ipſi gentibus omnibns diuinitatem Domini noſtri Ieſu Chriſti annunciarunt, atque ab ipſis eccleſię omnes initia ſua ſumpſerũt. Atque illi opere & curſu ſuo completo, per martyrium ex hac vita migrarunt, & nunc amici ſunt Omnipotentis. Vbi verò ſacras qnoque illorum effigies requiſiuit, & Hierarcha eas illi exhibuit: tum re certius cognita, eos ipſos eſſe quos vidiſſet, confirmauit. Itaq; propura ſaccum ſumit, & diebus ſeptem ieiu-

huiuſmodi ſcripta ad Catholicorum manus peruenerint, beati pauli apoſtoli ſententia præcedat: omnia probate, quod bonũ eſt tenete. Gelaſius papa diſt. 15. Sancta Ro. eccleſia.

a In lepram incidit.

b Sanguinarium remedium Græci contra lepram imperatoris inſtituunt.

c Id propter pietatem conſtantinus reiicit.

Imperatoria eiuſdem vox Conſtantinus à Deo pietatis mercedẽ capit.

Petrus & Paulus ei apparent, & remedium morbi indicant.

Colloquium Conſtantini & Syluestri Ro. Pontificis.

Pia Conſtantini ante baptiſmum opera.

nio & orationi vacat, idolorũ tẽpla claudit, carceres aperit, per miſericordiam multam liberaliter omnes muneratur, & tandẽ ad ſacras vndas procedit. Vehemens autẽ & intenſa ab eccleſia omni, ita vt Syluester iuſſerat, oratio fiebat. Antiſtes porrò ad aquã baptiſmi reſpiciens: Hęc (inquit) Imperator, aqua diuina virtute per inuocationẽ † viuicæ Trinitatis cõcepta, ſicuti extrà corpus hominis abluit, ita eriã animam intrà à ſorde & inquinatiooe omni mũdificans, ſplẽdidiorẽ radiis ſolaribus efficit. Etiam oleo vnctos lauacrũ ille ingreditur, atque more recepto ſanctiſſimę Trinitatis fit inuocatio. Et ecce lucis inenarrabilis ſpleodor alicunde emicãs, locũ eum illuſtrat, & ſonus quidã admirandus veluti pſalterij & lyrę abſoluta harmonia & concentu redditus exauditur. Egreditur deinde Imperator optimus è lauacro, totus ſaluus & incolumis, perinde atque carne receoti inductus, quibuſdã quaſi piſcium ſqamis in vnda relictis. Atque ibi beato quoque Syluestri dixit, ſe quum adhuc in ſacris eſſet vndis, manos cuiuſdã veloti è cœlo miſſæ attactum ſenſiſſe. Vnà cum ipſo autẽ Criſpus etiam filius eius diuinum participauit lauacrum, & ambo caodidam veſtem induerunt.

Eccleſiæ oratio pro eo.

† ζωαρχι-κης. vel aquæ baptiſmi.

Baptiſmi caremonia.

Conſtantinus in baptiſmo leprã abiicit.

Quæ poſt baptiſmum Conſtantinus magnus rectè conſtituerit. cap 34.

MOx deinceps legem primùm fert, vt qui poſthac per blaſphemiã Chriſtu maledicere, aut quẽquam qui eius cenſentur nomine, iniuria afficere auderet, dimidiam bonorũ ſuorum partem amitteret. Et manibus ipſe ſuis ligone accepta, in palatio ſuo, quod Lateranenſe dicitur, primus terram fodere, & eccleſiæ formã in nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti deſcribere. Deinde promulgauit, quicunque egerent, & Chriſtianorũ ſacra colenda ſuſciperent, eis ſumptus & veſtitum ex Imperiali ærario præbitum iri. Et multi, quibus hoc pij & religioſi viri teſtarentur, gratiã eam & munus cõſequebantur. Anoo eo ſupra duodecim millia, qui baptizati ſunt, virorum, extra mulieres & pueros, in rationem regenerationis ſunt relata. Et grex quidẽ Chriſti quotidie incrementa ſua capiebat, ſimulacrorum autem cultus paulatim diffluxit ac diſparuit. Porrò Senatu in baſilicam quæ Vlpia dicitur conuocato, ſincera mente ſanxit, ne de cæterò dij eſſe vel dicerentur, vel crederentur: non deos hominum eſſe, ſed potius homines deos illorum eſſe dictitans. Et quũ ſe ipſum ea in re apertũ manifeſtúmque haberent exemplũ, vt Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ vt Deum verũ certúmque in cœlis regnantẽ adorarent & colerẽt. Et ne quis aliquid veteris erroris apud ſe hęrere ſuſpicari poſſet, ſinceritatis ſuæ indicium, templũ in Palatio ſuum oſtendit. Populus porrò huiuſmodi Imperatoris dictis applaudens, quadrageſies Chriſtianorũ Deum verum Deum eſſe exclamauit. Conſtituit præterea, voluntarium & non coactum baptiſmum eſſe: neque metu humano ad Chriſtianorum cultum quenquam accedere, verùm volentem caſto maturóque coosilio, ſacro illorum numero aggregari debere. Itaque incredibilis in populo fuit lętitia, lege ea publicata: quòd nemo contra animi ſui ſententiam, ad aliam religiooem pertraheretur.

Conſtantini leges et actiones pro chriſtianis.

Templum Saluatoris in Lateranenſi palatio à Conſtantino conditum.

Idem ſeipſum chriſti fidelibus exemplar, quod imitentur, viuum proponit.

Voluntaria chriſtianorũ religio.

Cum eccleſiis ipſis monumenta ſanctorum exornabantur, gratáque & accepta in exiliũ actis præmia conſtituebantur: & quicunque Chriſtũ profiteretur, is amicus Imperatoris eſſe promulgabatur.

Monumenta ſanctorum.

Refutatio eorum qui dixerunt, poſtea Conſtantium Nicomediæ ab Arianis eſſe baptiſatũ & quòd propter filij Criſpi cædem chriſtianiſmũ aſſumpſerit. Cap. 35.

QVòd autem Romæ à Syluestre ſacratus & diuus Conſtantinus baptizatus ſit, poſt Maxentij oppreſſionẽ, qui fortiſſimè ſub ſigno crucis eſt deuictus, ſatis oſtendit baptiſterium, quod ad hoc vſque tempus, eius rei gratia in teſtimonium certiſſimum Romæ aſſeruatur: ſicuti hoc de viris natu grandioribus, qui veritatem maximi faciunt, auditur. Nemini verò mirũ videri debet, quòd ante baptiſmum laudatiſſimus Princeps tanta gratia dignus iudicatus ſit, vt diuinam vocem ad ſe delatam audiret, vt venerandam crucis formam in cœlo videret, vtque honorandas diuorum & ſacrorum apoſtolorum Petri & Pauli imagines ſpectaret. Dudum enim antea moribus Chriſtianus fuerat, & nomen eius in cœlis ſcriptum erat. Et non infidelibus tantũ ſed & credentibus ſigna exhibentur. Qui in Oriente olim Arianę ſectæ fuere, Conſtantiũ Nicomediæ ab Euſebio eius vrbi epiſcopo iam moriturum baptiſmum ſuſcepiſſe, prodiderunt: propterea eum ſactum lauacrum diſtuliſſe dicentes, quod id in Iordane fluuio perficere voluerit. Id verò ex eo facilè refellitur, quòd Eccleſia à Syluestre eum Romæ baptizatum eſſe certò prædicat. Quapropter teſtatum omnibus eſſe volo, vt hoc ſic etiam ipſi tutò & opinentur & credant. Ariani enim malè ſentientes, animo & conſilio diabolico hoc confinxerunt, non Romæ baptizatum eum eſſe aſſerentes, aut fortaſſe eadem cum illis ſenſiſſe aſtruentes, perinde atq; ab ipſis propterea baptiſmi gratiam ſuſceperit: quod abſurditatis & mendacij plenũ eſt. Quod ſi enim nondum ſacri lauacri particeps fuit, conſequitur eum neque in Nicęna Synodo cum patribus congreſſum eſſe, & cum eis diuina myſteria non participaſſe. Quomodo verò aliter benedictione eorum dignus reputatus eſſet, & cõmunis menſæ particeps fuiſſet? ſicuti hiſtoria tradit. Verùm Ariani quidem hęc ſic lodant, nos verò ad hiſtoriã reuertamur. Neque ſanè ignoro, quę etiam Gręci per ſycophantiam & calumniam crimina Conſtantino impingant. Dicunt enim illi Cõſtantinum, qoòd quoſdam ſibi propinquitate & ſanguine iunctos interemiſſet, & Criſpum filium ſuum manu ſua occidiſſet, quem Fauſta nouerca, quaſi illam de inceſto ſtupro compellaſſet, apud patrem detulerit, pœnitentia doctum, cũ Sopatro philoſopho, qui tum Plotini ſcholę præerat, de luſtralibus purgationibus contuliſſe, illúmque reſpondiſſe, neminem prorſus tantarũ inquinationũ reliquiſſe expiationẽ. Quúmque ea de cauſa in maxima eſſet ſolicitudine & anxietate, in Chriſtianorum epiſcopos eum incidiſſe qui illi polliciti ſint, per baptiſmũ ſe non ea tantũ, ſed multo etiam grandiora piacula purgare poſſe. Itaqoe quòd voti ſui compos factus eſſet, vehementer eum lætatum, Chriſtianorúmque ſacra admiratũ eſſe: datoque Chriſto

Conſtantinus Romæ baptizatus.

Decius baptiſmate vti varïant autores, ſic conſtanti fide, qua de imperij donatione circumferuntur, vti minus ſimilia veri, non probant. Rognat.

Refutatio calumniæ qua Græci idololatra Conſtantino non expetiere.

Sopater philoſophus.

Plotini ſchola.

nomine

nomine, ſubditis ſuis eam neceſſitatẽ impoſuiſſe, vt Græcorum religionem abiurarent. Verùm hæc manifeſta figmenta, quibus Chriſtianorum fidem & pietatem veluti per comœdiam traducere ſtuduerunt. Criſpus enim vigeſimo imperij eius anno deceſſit, propter quem illi expiatione eũ opus habuiſſe dicunt. Is quoque multas pro Chriſtianis ſuperſtes adhuc cum patre leges tulit, vt qui ſecundum in imperio locum haberet, & Cæſar eſſet: ſicuti hoc hodie quoque tempora legibus ipſis ſubiecta ſatis indicant. Vbi verò Sopater in Conſtantini colloquium venit, qui ſoli ei oræ quæ ad Oceanum & ad Rhenum eſt, præfuit. Quum autem aduerſus Maxentium bellum gereret, & in Italia ageret, rebus Romanorum tum diſſidentibus, non facile erat ſe Gallis & Britanis immiſcere, apud quos conſtat Conſtantinum Chriſtianorum religionem ſuſcepiſſe, prius etiam quàm contra Maxentium pugnauit, & Romam atque in ipſam Italiam venerit: id quod etiam & tempora & leges quas pro nobis ſanxit, certò teſtificãtur. Et vt concedamus, Sopatrum facile cum illo colloqui, aut per epiſtolam agere potuiſſe: non tamen credibile videatur, philoſophum tantum ignoraſſe, quod Hercules poſt liberorũ ſuorum necem, & Iphiti amici & hoſpitis cædẽ, Athenis myſteriis Cereris expiatus atq; purgatus ſit. Satis porrò fuerit oſtendiſſe. Græcos etiam ipſos fœdorum flagitiorum luſtrales expiationes promittere ſolitos: eóſque qui iſta confinxere, Sopatri magis accuſatores eſſe. Non enim perſuaderi poſſum, tam clarum in ſapientia virum talia ignoraſſe. De his ſatis.

Criſpus Conſtantini filius, & Licinius minor Conſtãtini ex Conſtãtia ſorore nepos, Licinij ſenioris filius, plurimique nobiles et præclari viri, 20. Conſtantini imperij anno, Fauſtæ Conſtãtini coniugis dolo interfecti ſunt. Pomp. Oroſ. Conſtantinus imperij ſui 22. anno Fauſtam interfecit in balneas ardentes coniectam. Eutrop.

Herculis poſt parricidia patrata luſtratio. Myſteria Cereris.

De ſancta Helena, vt ea Romã venerit: & de colloquio Iudæorum cum Syluestro. Cap. 36.

IMperatoris mater Helena in prouincia tum Bithynia agebat. Ibi Iudæi Imperatoris mutationem ſecum ipſi reputantes, matri eius ſuadent, vt ad filiũ ſcribat, eúmque admoneat: Rectè quidem feciſſe, quod ab idolorum cultu diſceſſerit: non rectè autem, quod nouam Nazarenorum religionẽ ſit complexus. Quod illa ita fecit. Cõſtantinus verò acceptis à matre literis, ei id quod decebat reſcripſit: & ex Iudæis quoſdam Romã euocauit, vt cum presbyteris Chriſtianorum ſermones per colloquiũ conferrent, & quę pars meliora afferre reputaretur, vt ea neceſſariò pars altera ſequeretur. Et iam quartùm, curante ac præeunte Conſtantino, conuentus in Romana vrbe cogebatur, in quo Romanorum quidem epiſcoporum viginti quatuor erant: Iudæorum verò ſacerdotes centum & viginti, in quibus duodecim reliquis præibant. In conuentu & colloquio eo, Syluester princeps erat. Aderat in eo & Imperator ipſe, & mater eius Helena, attentè & diligenter vtroſque audientes. Quum autem ſacratiſſimus Syluester eloquentiæ vi multis modis illos ita ſuperaret, vt eũ admiratione delecti illi Iudæi hianti ore ſtupentes audirent, efficaci reſponſionum eius perſuaſione conſternati: quúmque poſtremò taurum ille veneno enecatum, inuocato Chriſti nomine reſtitueret, omnes ad pedes eius ſunt prouoluti: cultuque ſuo proiecto, idem de religione cum Syluestre ſenſerunt, ita vt qui eo animo venerant
A
vt alios caperent, ipſimet ſint capti. Hoc factum etiam beatæ Helenæ, vt de filio melius iam ſentiret, perſuaſit. Quin & ipſa patriæ religionis cultu relicto, ad Syluestris procidit pedes: ab eóque ſacra fidei noſtræ myſteria edocta, vera tandem tot tantíſque virtutibus præditi filij mater eſſe apparuit, eodem cum illo ardore & fide in Chriſtum concepto.

Iudæorum & chriſtianorum epiſcoporũ de religione in vrbe Rom. colloquium.

Iudæi per Syluestrem ad chriſtianiſmũ adducuntur. Helena Conſtãtini mater chriſtiana fit.

De conflictu Conſtantini & Maximini, & de eis qui ſignũ crucis in exercitu tulerunt vexilliferis. Cap. 37.

HÆc quum cognouiſſet Maximinus Orientis tyrannus, non potuit non impatienter ferre. Quamobrem bellum irreconciliabili odio * maximum mouit, breuíſque rès omnes miſcuit & turbauit, exercitum collegit, ingentes innumeræ
B
multitudinis copias contraxit, ſpe & fiducia dæmonum, nec non armatorũ plurima turba ſeductus. Itaque etiam Imperator celeberrimus, vnà cum Licinio Cæſare, Roma terra maríque Orientem verſus eſt profectus, cum exercitu forti & robuſto: quò tamen ille nõ tantum, quantum ipſius crucis armatura, confidebat. Et poſteaquam in Bithyniam ad locum qui Aſtacus dicitur, ventum eſt, contra ſceleratum hoſtẽ ſigna infeſta iam inferentẽ, maxima cum fiducia acie inſtructa progreditur. Iuſſerat autem Conſtantinus magnus crucis ſignum præferri, quod à Romanis antea Labarũ dicebatur, ſignis militaribus aliis longè præſtantius, quod id à militibus † præferri & adorari lege cautum fuerit. Quam ob cauſam etiam Conſtantinum puto,
C
celeberrimum Romani imperij vexillũ in Chriſti ſignum mutaſſe, vt frequenti eius ſpectaculo & cultu ſubditi in deſuetudinem priſtinæ ſuperſtitionis venirent, eumque ſolum Deum eſſe arbitrarentur, quem Imperator & duces eius colentes, propugnatore aduerſus hoſtes vterentur. Hoc igitur ſignũ præferri, & laborantibus periclitantibuſque cohortibus adeſſe, atque à ſatellib. per vices in humeris geſtari, ordinéſque cum eo circuire iuſſerat. Salutifera hæc armatura quũ ſic Conſtantini aciem præiret, Maximinus ſuis præcipit, vt quicunque collimare certóque iaculari poſſent, in ſignum id tela coniicerent, atque in ipſum confertim cum impetu ferrentur. Quapropter is qui id ferebat (dicitur autem Græcę ſuperſtitionis fuiſſe) metu perculſus, alij portandum tradere feſtinauit. Atque ibi alter
D
quidem patre martyre prognatus alacriter admodum proſiluit, thoracem & galeam longè à ſe abiecit ſoláque tunica tectus ſignum Crucis arripuit. Porrò ille qui ſibi à telorum ictibus cauerat, lethali vulnere accepto concidit. Qui verò ſacratum crucis ſignum ferebat, quantis denſæ niuis inſtar tela in eum coniicerentur, à nullo tamen eſt vulneratus. Nam præter opinionem omnem diuina quadam virtute tela ab hoſtibus emiſſa, haſtæ ſigni illiſa atque impacta, ab eo qui id ferebat in medio armorum diſcrimine verſante auolabãt. Dicitur præterea, atque à Dei amantibus viris creditur, nec alio vnquam tempore qui ſignum id tulerit, in ſiniſtrum aliquem deciſſe caſum, aut vulneratum captúmve eſſe. Sedenim prælio commiſſo, tyrannus, qui deteſtandis magorum impoſturis fretus fuerat, interiore quoque tunica abiecta militarique

Bellum aduerſus Maximinum geſtum.

** pactis violatis quæ cum Licinio inierat, Euſeb.*

Labarũ præcipuum Rom. ſignorum vexillũ, in crucis formam mutatum.

† χαθηγῦσθαι κỳ προσκυνῦσθαι

Panoplia ſiue armatura victricis crucis efficacia.

Maximinus victus profugit.

habitu ſumpto, cum paocis admodum qui ei bene volebant euadens, quàm celerrimè quò cũ pedes ferebant profugit, & vicum alium alio mutans, vix ſe ex hoſtium manibus ſubduxit: re-ipſa verum eſſe oſtendens diuinum illud oraculum, quod dicit: Nõ ſaluatur rex per multas copias ſuas, & Gigas non ſaluabitur in multitudine fortitudinis ſuæ. & quæ in Pſalmo ſequuntur. Poſtquã verò ex ea fuga in ditionẽ ſuam peruenit, irã furoréinque omnem in ſacerdotes & vates ſuos emiſit, quorum magicis incantationibus & impoſturis adductus, tantum ſuſceperat bellum: collectóſque ex iis clariſſimos quoſque, veluti præſtigiatores ac ſeductores iugulauit. Chriſtianorum autem tutelari Deo, non qualem antea, ſed perfectam iam integrámque pro eis conſtitutionem propoſuit: nec ita longo pòſt tempore, præter fatum fœda morte vitam finiit. Conſtitutionem eam his annectendam cenſui.

Idem magos, qui eum ſeduxerãt, iugulat.

Maximini mors.

De edictis que Maximinus periculo euitato rectè propoſuit. cap. 38.

IMperator Cæſar Caius † Valerius Maximinus, Germanicus, Sarmaticus, Felix, Pius, Inuictus, Auguſtus. Omnibus nos modis continuę prouincialium noſtrorum commoditati prouidere, eaque eis præſtare velle, quæ omnium maximè fructuoſa ſint, & quæ ad vſum vtilitatémq; omnium communem faciant, reique publicæ conueniãt, atque animis omnium chara gratáq; accidant, neminem ignorare: ſed vnumquemque hominum, ad rem ipſam recurrentem, noſſe, perſuaſúmque habere credimus. Quandoquidem autem manifeſtum antea vobis eſt, propterea quòd à diuis parentibus noſtris Diocletiano & Maximino pręceptum fuerat, conuentus Chriſtianorum tollendos eſſe, per multos à beneficialib. excuſſos ſpoliatóſque eſſe bonis ſuos, id quod in futurum quoque ſic contra ſubditos, noſtros, quorum nos, quod ita facultates eorũ & poſſeſſiones diriperentur, curam maximè gerere decuit, procedere debuerat: datis proximo anno ad cuiuſque prouinciæ præfectos literis conſtituimus, ſiquis conſuetudini tali aut obſeruationi cultus eiuſmodi adhærere vellet, vt is nullò interpoſito impedimento propoſitum ſuum teneret: neque à quopiam, quo minus facile abſque timore & ſuperſtitione omni quod cuique placuiſſet faceret, prohiberetur. Cæterũ ne nunc quidem latêre vos poteſt, iudices quoſdã iuſſiones noſtras non rectè † accepiſſe: quapropter factum, vt de eis homines noſtri * diſſentire cœperint, lentiúſque ad religiones eas quas ipſi probaſſent, acceſſerint. Sed enim vt deinceps omnis metus ſuſpicio & dubitatio pręcidatur, conſtitutionem præſentẽ proponere voluimus, vt omnibus ſit notum ac manifeſtum, quicunque ſectam religionémque iſtam complecti volunt licere id eis, vt ad numinis cultum hunc quem ſibi moribus ſequendum ſumpſerunt, ſe conferãt, ex liberalitate & gratia legis huius facere. Quin & κυριακὰ atque templa ſua eis extruere conceditur. Vt autem maior ſit liberalitas hęc noſtra, illud quoque ſanciendum eſſe duximus: Si quæ ſunt domus & prędia, quę antea iuris Chriſtianorũ fuerint, & parentum noſtrorum iuſſionibus in ius fiſci ceſſerint, aut à ciuitate aliqua teneantur, ſiue venditio ſeu donatio aliqua interceſſerit, vt ea omnia in antiquum Chriſtianorum ius reuertantur, vt in eo quoque pietatis & prouidẽtiæ noſtræ percipiant fructũ. Hæc ille poſtea ſcripſit, fortaſſe etiam vt Conſtantinum mitiorem ſibi redderet. Edictũ porrò iſtud propoſitum eſt nondũ integro exacto anno, ex quo iuſſiones eius aduerſus nos columnis inciſæ fuerant. Et quibus ante hac apud eum non dico regionem aliquam, ſed ne ſolitudinem quidem incolere permiſſum fuerat, verùm vt impij Deóque prorſus carentes, ex locis omnibus eiecti, omnibúſque malis expoſiti, atque ferro, igni, beſtiis, & innumeris ſuppliciorum, mortiſque generibus obiecti, tormenta & cruciatus omnes ſuſtinuerant: ij tandem religionem ſuam habere, & ædes ſacras conſtruere iubentur, iuribúſque ſuis illis vti ſtrui permittitur.

Ruſinus habet Galerius. idem ſuprà ſemius nominatur.

Maximini ſeuerũ pro chriſtianis edictũ.

† παρεσιδυμουμενο.

** διςάζειν, ambigere.*

Hinc credibile certúmque adeò eſt, Germanos eccleſias kirchen appellare.

Diuerſum hoc prorſus ab priore eſt edictum.

De interitu Maximini, qui vindicta diuina accidit: & de extrema internecione veritatis inimicorum.

cap. 39.

ATque hæc poſt fugam, quaſi inſigni quopiam beneficio in ea affectus, & aliquid noſtra cauſa, quamuis non ita vt cõmeruerat, paſſus, perinde atque id propalam confiteretur, ſcripſit. Quum autem ſecundo nobiſcum conflictu congrederetur, vitam amiſit: ſed non ita vt decuerat decertãs, neque cum laude & gloria fortiter cadens. Namque acies quidem eius in loco plano ſtructa conſiſtit. Ipſe autem domi ſe cõtinens, & tela effugiens, veluti qui manus aduerſus Deũ ſuſtolleret, diuino in toto corpore ſuo affligitur flagello. Confeſtim ſiquidem dolore ex anxietate ſumma correptus, in lecto voluebatur, & inedia tabeſcebat. Incendio autem intra viſcera exorta, habitum & formam omnem corrumpebat: extrinſecus etiam ſpecimen eius deformabat, ita vt breui nihil in eo eſſet reliqui, quàm os aridũ, ſimulacro perſimile, quod horrorem timorémque ſpectantibus incuteret, & vt corpus eius tanquam animæ ſepulchrum, aut culeus quidam altius eam in ſe defoſſam continẽs, eſſe videretur. Et quum cerebrũ omne exuſtum eſſet, oculorum orbes loco ſuo moti exciderunt, eúmque excæcarunt. Ipſe porrò doloribus maximis excruciatus, Deóque confeſſus, mortẽ ſibi accelerari orauit: poſtremóque omnium condignas ſe pœnas pro flagitiis ac contumeliis, quibus proteruè & petulanter Chriſtũ eſſet perſequutus, dare teſtatus, execrandam tãdem illam egit animam. Verùm enim verò hoc quoque ad hũc modum, qui tyrannorum omnium acerbiſſimus fuerat, è medio ſublato, eccleſiæ ſtatim ex ipſis fundamẽtis excitãtur, fidei verbum liberius quàm antea prædicatur idolorum furor potius quàm cultus ignominioſè intercidit. Et ipſe Maximinus primùm vt Deo inuiſus & tyrannus, literis vbique propoſitis, publicíſque inuectiuis declaratur. Statuæ eius & imagines, quęcunque in vrbibus in illius honorem erectæ fuerant, illæ quidem ex locis editioribus deiectę comminuuntur: hę autem in facię fuligine coloréque atro oblinuntur, ludúſque & ludicrum illudere ei volentibus proponuntur. Et honores alij veritatis inimicorum abolentur.

Euſeb. lib. 9. cap. 10.

Maximini morbus horrẽdus.

Mors einſdem. Hic Cæſar quadriennio, Auguſtus triennio per Orientem fuit.

Diac. Tyranno hoc ſublato, Chriſtianiſmus in Oriente refloreſcit.

Statuæ Maximini deiiciũtur, et memoria eius damnatur.

Amici eiuſdẽ malè accipiũtur

Lucianus: Euſeb. Calchianum, Rufin. Quintianum habet.

Deinde

Peucentius.

† catholicus rationũ omnium præfectus ab eo conſtitutus.

Theotecnus rationalis.

Sacerdotes Iouis Amici.

Deiode etiã qui eadem cum illo ſenſerant, parteſque eius ſequuti fuerant, & ſuperbius ſacris noſtris illuſerant, amici & familiares eius, iuſtas feruot pœnas. Qualis Peucentius ille fuit, in magna apud illum veneratione habitus, & amicorũ omniũ intimus, tertiùm ab eo conſul creatus, aliiſque etiam † honoribus geſtis clarus. Lucianus quoque, omni itidem dignitate ac poteſtate præcipuè ab eo exornatus, qui ſanguine Ægyptiorum, Chriſtianorũ hooores ſibi & magiſtratus parauerat. Plorimi præterea alij, per quos poteſtatem Maximinus ſommam, vt omnibus terribilis videretur, conſequutus fuerat. Comprehendit quoque Theotecnũ vindicta non diu morata, propter ſcelera ea quæ aduerſus Chriſtianos cõmentus fuerat. Quòd enim propter nouũ illud ſimulacrum & figmenta cootra oos excitata, hooore auctus fuerat, ad B dignitates quoq; primarias eſt euectus. Et poſtquam Licinius Antiochiam peruenit, & magorũ atque impoſtorum turbam ad interitum adegit, affuere ibi recentis illius ſimolacri ſacerdotes, tormentiſque affecti cauſam impoſturæ ſuæ edere ſunt coacti. Atqne illi vbi Theotecni fraudẽ prodidere, primùm Licinius Theotecnũ occidit, deinde impoſtoribus illis dignam inflixit pœnã. Ad hoc Maximini liberi, & qoi vel genere vel amicitia ei coniuncti erant, adiecti, paſque contumelia & pœna affecti, cæſi ſunt. Quoniam nõ ſuſceperunt diſciplinã, neque intellexerunt vt non conſiderent in Principibus, in filijs hominũ in qnibus non eſt ſalus: In die ergo illa perierunt omnes cogitationes illorum.

Liberi Maximini.

De pace beneficio Dei chriſtianis parta & conciliata, & celebratis paſſim encæniis. cap. 40.

Eccleſia Chriſtiana florens.

TYrannis Deo inuiſis ita ſublatis, res imperij tòtius firmæ atque inconcuſſæ ad Conſtantinnm & Licioium peruenêre: qui peſſimis illis oppreſſis, ſatis certò vim diuini auxilij experti, fidéi ſuę generoſitatem, & ad virtutẽ omoem propenſionẽ, pro Chriſtianis omnia mooendo atqoe agendo, & leges pro eorum ſalute & ſecoritate promulgãdo, abundè oſteoderunt. Itaque læta admodum & ſerena prorſus nulla interueniente nube, vbique illuxit dies, & diuious quidam mirificúſque eccleſias per orbem omnes ſplendor illuminauit, & res noſtræ tutæ atqne extra inoidiam omoem poſitæ fuerunt. Abundè quilibet eius quæ à Deo immiſſa factáq; fuerat, pacis particeps factus eſt: & D dominatione iniuſta depulſa liberalẽ vnuſquiſq; cóſpexit ſolem, ſolũ verũ Deũ piorũ propugnatorem laudibus vehens. Omnibúſque ingens inceſſit læticia, res omnes quaſi reuiuiſceotes cernentibus, quæ dudum peſtifera clade & calamitate interierant. Itaque magnifica templa amplitudine & ſublimitate ingenti, & longè quàm antea venuſtate & ſplendore maiore conſtructa: & quód omnium nobis eſt optatiſſimũ, feſti dies encæniorum nouarúmque dedicationum ſplendidè acti, ſacræ ædes recens fundatę, Epiſcoporũ vndique conuenientiũ conuentus celebrati: & Chriſti membra amanter aliud aliunde confluentia. rurſus ad vnam harmoniam corporiſque conſtitutionem decenter compacta: atque, vt cum Propheta dicam, os ad os, &

Pulcherrimus eccleſiæ Chriſtianæ tranquillus ſecundiſque rebus ſtatus.

A harmonia ad harmoniam contracta: & quę prętetea per oraculom diuinum prædixit verbum, impleta ea ſunt. Vna dioini ſpiritus vis per omnes peragrare cognita eſt, omnium vna anima, & idem ſtudium: omnibus in ore fuit & ab omnibus exauditus eſt hymnus vnus, diuinitatẽ verbi Dei conſentu pulcherrimo celabrans, cultúſque nominis purus, & ſincerum ſacrificium, ſanctiones & conſtitutiones eccleſiarum, pſalmorũ cantus, frequantati. Ad hęc dioini verbi prędicatio, atque arcana myſticáque miniſteria piè ſanctéque peracta, & ſalutifera paſſionis † inenarrabilia ſymbola & ſigna ſumpta. Ætas quoq; omnis, & omnis generis homines, orationi & gratiarum actioni incumbentes, conſiliatorem tam ſubitorum bonorũ laudarunt. Conciones orationéſque ad populom, pro eo atque tempus B derepentè argumentum ſuppeditabat, in conuentibus habita. Atque aliquis in tam freqoenti eccleſiæ coocione humaoos atq; modeſtus piúſque vir, io plurimorum hominom & aliquorũ epiſcoporum præſentia, decenter & placidè aures præbentium, orationem domi compoſitam in medium prodoxit. Qualis illa fuit, quam ad Paulinom Tyri epiſcopum quidã optimè conſcripſit & recitauit. Paulinus porrò iſte apod Phœnices clarus, multa magnificè Tyri templa conſtruxit. Atque hæc quidem ſic tum agebantur. Mihi verò minus moleſtum erit, conſtitutiones eas quas Deo charus imperator pro nobis publicauit, in opus hoc referre. Primo autem loco eam ponam, quam is communiter cũ Licinio, qui nondum in rabiem actus fuerat, C pro rebus Chriſtianorum cooſcripſit: quæ ſic habet.

† σωτηρίου πάθους ἀπόῤῥητα σύμβολα.

Extat hæc oratio apud Euſ. lib. 10. cap. 4.

Conſtitutio ſcripta Conſtantini Magni imperatoris, vt Chriſtianis loca & res ſua reſtituantur. cap. 41.

Conſtãtini & Licinij pro chriſtianis edictum.

QVum rẽ probè deliberata, libertatem religionis non denegandam, ſed vniuſcuioſque arbitrio & voluntati, vt pro ſno quiſque iudicio ſacra coleret, permittendam eſſe exiſtimaremus: Chriſtianos quoque profeſſionis ſuæ ſectam, cultúmque diuinum ſeruare iuſſimus. Quandoquidem autem multæ ac † diuerſæ opiniones, in eo ipſo reſcripto, in quo eis talis eſt permiſſa poteſtas, verbis diſertis additæ eſſe videbantur, factum fortaſſe eſt, vt quidam paulo pòſt ab huiuſcemodi obſeruatiooe religionis complectenda reſilirent. Qoum igitur ego D Cooſtantinus, & ego Licinius, Auguſti ambo, feliciter Mediolanom veniſſemus, atque ibi in coofilio quæ ad vſum & vtilitatem reipublicæ præcipuè pertinerẽt, inquireremus: inter alia plura, quæ commoda eſſe omnibus, ſeu prima porios viſa ſuot, cooſtituenda atqoe ordinanda eſſe duximus, ea videlicet, quibus honor & cultus diuini nominis continetur: hoc eſt, vt etiam Chriſtianis liberum prorſus coocedamus arbitrium, religiooem quam velint conſectandi. Vt quidqnid tandem eſt diuini & cœleſtis ouminis, id nobis & qui ſub poteſtate & ditione noſtra degunt, omnibus propitiũ benignúmque eſſe poſſet. Itaque ſenteotiam hãc noſtram ſana atque recta deliberatiooe in edictũ retulimus, vt nemini prorſus poteſtas præcideretur, quouis tempore Chriſtianorum ob-

† αἱρέσεις, ſectæ.

ſeruationem & religionem complectendi : & E quem animo ſuo commodum congruentémq; eſſe crederet cultum ſequendi, vt diuinum numen in rebus omnibus propenſum atque benignum nobis eſſet. Aequum ſanè eſt, vt hoc ſic nobis placere, reſcripto iſto noſtro nunc ſignificemus: vt hæreſibus omnino ſublatis, quæ in prioribus ad * deuotionem tuam datis literis noſtris de Chriſtianis cõtinebantur, ſi quæ ſunt inſuper ſiniſtra prorſus & à clementia noſtra aliena, ea educantur. Proinde quilibet liberè & apertè, qui Chriſtianas cęremonias obſeruãdas ſibi eſſe duxerit, eas ſine perturbatione & periculo omni tutò obſeruet. Quod ita ſolertiæ tuæ pleniſſimè indicatum volumus, vt ſcias nos liberam abſolutámque poteſtatẽ Chriſtianis religionis ſuæ colendæ decreuiſſe. Et quum deuotio tua animaduertat, tam abſolutam ipſis eſſe F datam facultatem, aliis quoque ad ſacra ea & cæremonias tranſire volentibus id facere ſciat eſſe permiſſum. Id quod tranquillitati temporũ noſtrorum conuenire manifeſtum eſt, vt poteſtas vnicuique ſit, pro eo atque velit, diuinũ colendi numen. Factum id à nobis, ne cui diuino honori aut cultui quiquam per nos diminutũ eſſe videatur. Itaque & hoc perſonam Chriſtianorũ decernentes ſtatuimus, vt loca eorum in quibus antea conuenire ſoliti fuerant, (de quibus, prioribus etiam literis noſtris alio tempore ad deuotionem tuam datis formam & modum alium conſtitueramus) ſi ea aliqui vel à fiſco noſtro vel à quopiã alio, emptione interueniente cõparauerint, ipſis Chriſtianis abſque pecunia & abſque repetitione vlla pretij dari, citra omnẽ cunctationẽ & deliberationem reſtituãt. Quod ſi qui talia loca dono à quopiã acceperint, aut etiã ex liberalitate & munificentia noſtra conſequuti fuerint, ij ad præfectũ cuiuſque loci iudicis locum obtinentẽ adeant, vt ipſorum per benignitatem noſtrã ratiu habeatur. Atque ea loca omnia, nulla interpoſita mora, corpori Chriſtianorũ omnino reddi curabis. Et quoniã Chriſtianos ipſos non ſolùm ea in quibus conuentus agere ſoliti ſunt, ſed & alia loca habuiſſe conſtat, non priuatim ad quenquam illorum ſed ad ius corporis eorũ, hoc eſt, Chriſtianorũ pertinentia, ea quoque omnia qua diximus lege citra ambiguitatẽ omnem Chriſtianis ipſis hoc eſt corpori ipſorum, & quilibet eorũ conuentui reſtituenda iubebis: eo quem diximus ſeruato modo, vt videlicet qui ea abſque reſtitutione pretij, ſicuti dictum eſt, reddiderint, in- H demnitati eorum à benignitate noſtra prouideatur. Quibus in rebus omnibus Chriſtianorum, quod diximus, corpori operã ſtudiúmque tuum, quoad poteris, præſtare debebis, vt iuſſa noſtra primo quoque tempore impleantur: & vt per bonitatẽ liberalitatémque noſtrã, communi & publicæ quieti conſulatur. Ita enim futurum eſt, quemadmodum prædiximus, vt diuina erga nos gratia & benignitas, quam multis iam in rebus ſumus experti, perpetua nobis firmáque maneat. Cæterùm vt eiuſcemodi liberalitatis & conſtitutionis noſtræ ſententia ad notinam omniũ perferri queat, conſequens eſt, vt literis tuis præfixis, decretum hoc noſtrum paſſim in locis omnibus proponas, & in noticiam omniũ deducas, ne quempiã mu[illegible]ficentiæ noſtræ latêre poſſit.

Marginal notes: * καθοσίωσιν — *Reſtitui iubentur loca & bona ſua Chriſtianis.*

Aliæ duæ conſtitutiones, pecunias, dona & immunitatem eccleſiis concedentes. Cap. 42.

SEcundam verò hanc quæ ſequitur conſtitutionem promulgarunt, in ſolam catholicam eccleſiam liberalitatem talẽ collatam eſſe ſignificantes. Salue Anyline, plurimùm nobis honorãde. Liberalitatis benignitatiſque noſtræ modus hic eſt, vt quæ alieni iuris ſunt, non ſolùm non violenter inuolari, verumetiã reſtitui velimus, Anyline reuerendiſſime. Quapropter præcipimus, quam primùm literæ hæ noſtræ ad te perlatæ fuerint, vt quæcunque bona ad eccleſiam catholicã Chriſtianorum, vel in vrbibus vel in locis aliis pertinentia, ſiue à ciuibus, ſeu à quopiã alio occupata detineantur, conſeſtim eccleſiis ipſis reſtituantur. Prorſus enim conſtitutum nobis eſt, vt quas antea eccleſiæ habuerunt poſſeſſiones, in ius earũ redeant. Quum itaque deuotio tua mandati huius noſtri iuſſionem clariorem perſpiciat, operã dare debes ſiue horti, ſiue ædes, ſeu quidlibet aliud ad ius eccleſiarum pertinuit, vt hæc omnia eis quamprimùm reddãtur, vt videlicet te iuſſionibus hiſce noſtris cum cura & fide paruiſſe intelligamus. Vale Anyline, nobis admodũ honorande. Aliã quoque conſtitutionẽ ad eundẽ ſcripſerunt, in qua eccleſiarum miniſtros & præſides, à ciuilibus muneribus liberos & immunes eſſe iubent, in hunc modum: Salue Anyline reuerendiſſime. Poſteaquã rebus multis conſtat, neglectã contemptámque religionem, per quam ſumma ſanctiſſimi cœleſtis numinis obſeruãtia & reuerentia conſeruatur, ingentia rebus publicis intuliſ- G ſe pericula: eandémque ipſam legitimè atque ſanctè receptam & cultã, maximam Romano nomini felicitatem, plurimáque omnibus hominibus beneficia, diuina benignitate ſuppeditante, conciliaſſe: placitum nobis eſt, viros eos qui debita ſanctitate & præcipua talium ſacrorum cura miniſteriis ſuis per egregium ſacræ religionis cultum funguntur, laborum ſuorum digna referre præmia. Quam ob cauſam qui intra prouinciam tibi creditam in eccleſia catholica ſunt, cui Cecilianus præeſt, functionémque & operã ſuam ſanctiſſimæ religioni præſtant, quos Clericos nominare ſolent, eos ab omnibus prorſus muneribus immunes conſeruari volumus, vt ne errore aliquo aut lapſu ſacrilego, à cultu qui ſummo numini debetur, abſtrahantur: ſed potius citra omnem perturbationem, religioni ſacriſque ſuis inſeruiant. Qui ſanè ſi cultum ſuum, qui longè maximus eſt, Deo ritè exhibeant, plurimum rebus publicis videntur afferre commodi & emolumenti. Vale Anyline, plurimum nobis & honorate & deſiderate. Edidit præterea Conſtantinus quartam quoque conſtitutionem, in qua eccleſiis pecunias donat, ad Cecilianum epiſcopũ Carthaginenſem ita ſcribens: Conſtantinus Auguſtus Ceciliano epiſcopo Carthaginis. Quandoquidem viſum nobis eſt, per prouincias omnes Africæ, Numidiæ, & Mauritanię, certis quibuſdã miniſtris legitimæ & ſacroſanctæ catholicæ religionis, aliquid ad ſumptus tolerandos

largiri,

Marginal notes: *Eorundem cõſtitutio de bonis eccleſiæ catholicæ chriſtianorũ reſtituendis.* — *Hæretici non gaudent catholicorum priuilegiis conſtantini. L. priuilegia. C. de hæret. & man.* — *Conſtitutio de immunitate clericorum. L. Iuxta ſanctionem, C. de epiſcop. & cleric.*

Catholicus Africæ. De pholli Alciat. de præscrib. & honor. prætur. lib. C. 12. imperatoris poſſeſſionum curator. Coertio hæreticorum. Vicarius præfectorum.

largiri, literas ad Vrſum Catholicum Africæ dedi, eíque ſignificaui, vt ter mille pholles dinumerandos tibi curaret. Quapropter vbi qoam diximus pecuniç ſummam recipiendam mandaueris, omnibus eis qui in breui ad te ab Hoſio miſſo deſignati ſunt, distribui eam iubeto. Ac ſi quidem deeſſe quidquam cóperetis ei ſummæ, quo minus liberalitas quã erga omnes eos præſtãdam ſtatuimos, impleatur: ab Heraclide poſſeſſionum noſtrarũ curatore, nulla interueniẽte dubitatiooe, quod opux eſſe videris, perere debebis. Ei enim, quum mecũ eſſet, iniuoxi, ſi quid pecuniæ ab eo exigeres, vt id abſque ambiguitate omni tibi expenſum ferret. Et quooiam audiui, quoſdã non ſatis compoſitæ aut ſanæ mentis homines populum ſanctiſſimç catholicç Eccleſiæ, praua quadã & ſubadulterina fraude peruertere velle: ſcito me Aoylino proconſuli, atq; etiam Patricio Vicario præfectorum, quũ vterque præſens adeſſet, eiuſcemodi mandata dediſſe, vt ioter alia omnia, ad hanc quoq; rẽ, quã par eſt maximè, cooferant curã: oeque ſi tale quidquã accidat, negligendũ ſibi puteut. Itaque ſi aliquos eiuſcemodi homines io ea ipſa væſania perſeuerare videris, ſine omni procraſtinatione ad eos qui dicti ſunt iudices accedes, & rẽ ipſam eis propones, vt illos quemadmodum pręſentibus eis præcepi, caſtigent & coerceant. Diuinitas magni Dei te in multos conſeruet annos.

Duæ inſuper conſtitutiones; Synodos de eccleſiis concordandis haberi ſancientes. Cap. 43.

INſuper quintam etiam compoſuit conſtitutionem, conuentum epiſcoporum agi præcipiens, vt concordia fieret, conſenſúſque vnus eccleſiarum ad hunc modum ſcribens. Conſtãtinus Auguſtus Miltiadi epiſcopo Romanorũ, & Marco, &c. Quaodoquidem plures libelli à clariſſimo viro Aoylino procouſule Africæ ad me ſuut miſſi, in quibus refertur, Cecilianum Carthaginenſis vrbis epiſcopum à quibuſdam eius collegis, qui in Africa ſunt, de rebus multis argui & accuſari: mihíque id graue & moleſtum accidit, in prouinciis ſcilicet iſtis, quas deuotioni meæ diuina prouidentia ſuo ipſius arbitrio ſuáque ſponte mandauit, & in quibus frequens eſt populi multitudo, turbam aliquam & motũ deteriorem ad ſeditionẽ coociliandã reliquum eſſe, diſſidiúmq; inter epiſcopos extare: placuit mihi, ipſum Cecilianũ vnà cum decem epiſcopis, qui eum reum agere videntur, & alios præterea decem, quos ipſe ad cauſam ſuam neceſſarios eſſe arbitratur, Romã in nauim impoſitos mittere, vt ibi vobis, & item Reticio, Materoo, & Marino, collegis veſtris præſentibus, quos eius rei gratia Romam properare iuſſi, audiatur. Vt verò cauſam totam ad auguſtiſſimam legem accommodare, atque pleniſſimè de re hac omni certiores fieri poſſitis, exempla ſcriptorũ Aoylini ad me datorum literis meis adiuncta, ad eos quos dixi collegas veſtros miſi: quibus firmitas veſtra perlectis cognoſcet, quomodo ea quç dicta eſt cauſa ritè atque ordine ſit decidenda, atque ex æquo & bono finienda. Neque enim ſedulitatem diligentiámque veſtrã later, ea me veneratione ſanctam catholicam Eccleſiam proſequi, vt nullum prorſus diſſidium aut ſeditiooem loco aliquo relictũ velim. Diuinitas magni Dei vos plures annos cõſeruet, reuerẽdiſſimi.

Conſtantinus cauſam Ceciliani epiſcopi Carthaginenſ. antiſtiti Rom. aliis quibuſdã epiſcopis decidendam committit.

Non vult imperator pius, aliquod eſſe inter epiſcopos catholicos diſſidium.

Aliam itidem cõſtitutionem vulgauit, vt alter quoque conuentus cogeretur, in quo diſſidiũ omne ex ſacro presbyterorũ ordine tolleretur. Eius verba hęc ſunt. Cõſtantinus Auguſtus Chreſto epiſcopo Syracuſano. Iam pridẽ aotea quum oonnulli prauè & peruerſè à ſancta religione virtutéque cœleſti & catholica ſecta ſeceſſionẽ facerent, præcidere volentes eiuſcemodi eorũ coontentiooẽ & rixandi ſtudium, cooſtitueramus, vt accitis quibuſdã ex Gallia epiſcopis, euocatiſq; ex Africa iis qui inter ſe hoſtilẽ in modũ peruicaciter & obſtinatè cõtenderent atque certarẽt, præſente quoque Romano epiſcopo, id quod in cõtrouerſiam & congertationem veniſſet, in præſentia eorum diligenti cura & iudicio decidi cõponíque poſſet. Quandoquidem verò, ſicuti fieri ſolet, quidam ſalutis ſuæ cultúſque & obſeruantiæ, quç ſanctiſſimæ ſectæ debetur, obliti, odia atque inimicitias amplius exercere nõ deſinunt, neque rei iudicatæ acquieſcere voluot, per exceptionẽ obiiciẽtes, perpaucos quoſdã ſententiam tuliſſe, qui etiam prius ad deciſionẽ celeriter & cupidè ferendam accelerarint, quàm omnia quæ inquiri opus fuit, diligenter & accuratè excuſſiſſent. Quibus ex rebus omnib[us] illud euenit, vt ſimul & illi quos fraternã concordiam & vnanimitatẽ obtinere decuit, turpi quodam, ſeu potius deteſtando more, per ſeceſſionẽ inter ſe diſſideant: & hominibus qui à ſanctiſſima religione alieno ſunt animo, occaſio ridendi atque obtrectandi ſit præbita. Itaque prouidendum mihi eſt, quod dudũ poſt ſententiã latã ſpoutanea trãſactione cõpoſitum oportuit, vt id nunc tandem multis præſentibus finem debitum cõſequatur. Poſteaquam igitur ex diuerſis pluri-miſque locis epiſcopos in Arelatenſem ciuitatẽ intra Calendas Auguſti conuenire iuſſimus, tibi quoque ſcribendum eſſe cẽſuimus, vt accepta à viro clariſſimo, Latroniano † Agitatore Siciliæ, publicæ vecturæ teſſera: duobúſque aliis ex ſecundo ordine, quos ipſe eligendos putaueris, tibi adiuncti, & pueris tribus qui in itinere vobis inſeruiant aſſumptis, intra eã diẽ in eum quẽ diximus locũ peruenias. Vt per firmitatẽ tuã, reliquorúmque qui ibi conuenient, vnanimem & conſentientẽ prudentiã, controuerſia quæ huc-uſque non rectè per fœdã inteſtini diſſidij cõtentionem durauit, omnibus quæ hinc & inde ab iis dicentur, qui inter ſe diſſident, quos adeſſe ibi etiam præcepimus, auditis, vel nunc tandem ad debitum cultum, profeſſionem, cõcordiámque fraternam reduci queat. Incolumem te Deus omnipotens multos conſeruet in annos.

Commiſſio imperialis de cõponendis inter diſſidentes epiſcopos contentionibus.

Propter diſſidia Chriſtianorum apud infideles profeſſio noſtra malè audit.

** κεντίχθ-ρος. Publica vectura principe permittente olim epiſcopi in profectionibus eccleſiæ cauſa ſuſceptis vſi ſunt. Tanta illorum ſcilicet fuere opes & copia.*

De impij Licinij peruerſitate, & qui ſub eo paſſi ſunt, martyribus. Cap. 44.

HViuſcemodi ille tũ leges conſtitutionéſq; ferebat, quum vberrimè nobis Deus pacẽ, cœleſtíſque gratia libertatem prolixiſſimè dediſſet. Cæterùm id ferre non potuit antiquus ille generis noſtri hoſtis. Continuò enim Licinium occupauit, eúmque à recta ſentẽtia abductum, ad inimicitias aduerſus Conſtantinum ſuſcipiẽdas permouit: quem ille, quòd magnam in bello contra Maximinum geſto gloriã conſe-

Licinij contra Conſtãtinum res noua.

quutus fuerat, quum imperatoris nomine decorauit, tũ ei Nicomediæ, * Heracleæ quæ ad Thraciam eſt, atque Orientis ditionem permiſit. Licinins aotem qnum ea quæ prioribus tyrannis acciderant, noſſet. (quæ quidem eum vt ſaniora ſequeretur conſilia, abunde ſatis admonere potrant) & qunm ſororis Conſtantini maritus eſſet, dignitatéque & gloria ab illo ſecundas obtineret, imitatione eius abiecta, tyrannos, quorũ euerſionem atque interitum, ſi quis alius, & ipſe maximè viderat, æmulari maluit. Quapropter quum alia omoia paruipendit, tum affinitatem etiam & fœdera iureiurando confirmata contempſit, varios aduerſus Conſtantinum dolos ſtruens, & benefacta mala gratia compenſare ſtudens. Ac primùm quidem inſidias occultans. & amicitiam ſimulans, ſæpe fraudibus illom aggreſſus, nihil tamen egit. Inexpugnabili enim vi, vtpote Deo charus, munitus erat: & quæ hoſtis ipſe in cordis latebtis alia ſuper alia ſtruebat, facilimè ipſe in lncem producta coarguebat. Tam præſens illi diuini cultus & pietatis armatura auxilium ad ſalutem attulit. Atque ipſe quidem, qui in tanta apud Deum eſſet gratia, occultos illius conatus ad bunc modum effugit. Ille autem quòd inſidiæ clandeſtinæ ei minus ex ſententia ſuccederent, Deo illas in apertum pertrahente, citra diſſimulationẽ propalàm ſe aduerſns Conſtantinum, fortaſſe autem dicere licet etiam aduerſus rerum omnium Deum, quem ab eo coli ſciebat, armauit. Primùm igitur paulatim Chriſtianos, qui ſnb ditione eius erant, ptemere atq; oppugnate eſt aggreſſus. deinde mente ab inſita ſibi inſania captus, manifeſtam contra eccleſias commouit perſequutionem: futurum ratus, vt Conſtantinus, religione periclitante, ſummo afficeretur mœrore. Neque eum latebat, eccleſias pro illo orate, atque ſtudere vt ſub illius eſſent imperio. In primis verò delectu inſtituto, † Chriſtianos omnes è domo familiáq; ſua exegit: militéſque qui dęmonibus ſacrificare nolleot, honore dignitatéque ſpoliatos exautorauit. Mox leges illegitimas & iniquas tulit, in cuſtodiis concluſis miſericordiam omnem claudens: & Chriſtianis deptehenſis, eáſdem quas maleficis pœnas decernens. Quid ergo nunc dicam quæ ille prius inaudita de [...]ungiis ſtatuerit? quæ nouo quodammodo in defunctos admiſerit? quantam auri & argenti vim à ciuibus exegerit? vt nouas agrorum menſiones inſtituerit? aliáſque adinuentiones excogitarit? & delationes illuſtri loco natorum & magna glotia virorum receperit? quorum vxores per repediũ ab eis ſeparatas, impotentibus atque impudicis ad ludibrium dedit. Quid etiam dicam quibus ipſemet in extrema etiam ſenecta vel virginibus vel cõiugibus quotidie libidinoſiſſimè illudens, exſatiare tamen impotentem ſuam petulantiam non potuerit? Sed enim quæ ſequuntur flagitia eius; parua hæc & nihili quæ diximus eſſe coarguunt. Poſtremò namque fui ori ſuo longè maximo quaſi victus cedẽs, vim omoem io epiſcopos conuertit, quos miniſtros Dei eſſe ſciebat. Horum pręclatiſſimos quoſque clàm fraudulẽter enecauit, cædíſque nonus planè & inſolitus modus fuit. Ac quæ in Ponto & in vrbibus circum Amaſeam is peregit, ſæuitiam atque crudelitatem omnem longè ſuperant. Eccleſiæ namq; partim à radicibus ipſis euulſæ & ſolo æquatæ, partim clauſæ protſum ſunt. Sacerdotes autem magno cum contemptu petinde atque malefici quidam, grauiora etiam quàm homicidæ, propter innumeros eis illatos cruciatus paſſi, tandem ferro in minuras partes diſſecti, in mare vt piſcibus eſca fierent, proiecti ſunt. Nam aliorũ piorum cædes quis enumerare queat? Solitudines etiam tum & montes inculti pro vrbibus, frequentabantur. Atque ad eum modnm qunm animatus eſſet, quocunqne ſe conferret, diripiebat omnia, & vaſtabat. Quo tempore etiã exercitus dux Theodorus martyrio eſt defunctus, ſpectara fortitudine vir, qui Heracleæ in Ponto habitans, Mariandynorũ genti præetat: & quòd euocatus ad Licinium oon veniſſet, hoſpitem ipſum habuit, eiúſque Deos comminutos egentibus dedit. Hunc Licinius etiamſi egregiè charum habuerit, multis tamen affecit cruciatibus. Nam & in crucẽ eum egit, & ſubulas in meatus ſecretiores corporis eius immiſit, poſtremóque capite trũcauit. Cuius corpus poſtea in patriam eius Euchaitem magnificè depottatum, & ibi inſigni templo cohoneſtatum eſt. Alius hic eſt à tyrone illo, qui in Amaſea ciuitate ſub Binge Maximiani profecto holocauſtum factus, ſopplicium ignis fortiter pertulit. Sicuti & ille, qui Pergæ in Pamphilia crucifixus, vitã banc finiit. Quanuis omnes ij corpus vnũ & ſpiritus vnus in Chriſto fuerint. Poſt Theodorum & Baſileus Amaſen* epiſcopus, quũ ptius intolerabilia tormẽta eſſet perpeſſus, capitale ſubiit ſupplicium. Sebaſtia quoque vrbs in ſtagno ſuo quadraginta illos egregios & diuinos viros per frigus & vndam mirificè Deo totos holocauſti inſtar oblatos vidit, quum Lyſias adhuc & Agricolaus ſatellites propugnatoréſqoe eius ſuperſtites eſſent, inueniendíſque aduerſus martyres nouis cruciatibus apprimè pollerent. Illorum porrò cõiuges, quę & ipſę quadraginta numero fuere, Heracleam Thraciæ abductæ eſſe ferũtur: atque ibi cum Amone quodam diacono tormentis, quæ quiſquam exprimere poſſit maximis, generoſè & fortiter toleratis, cum pulchra profeſſione, per gladium victimæ Deo ſunt oblatæ.

Vt impiu

† *confeſſio Auxentij ex Suida. Erat hic in palatio Licinij inter ſubſcribas, quos Latini notarios vocant, illuſtri loco. In imperiali autem quadam domo fons aqua fuit, & ſuper eo fonte Bacchi ſimulacrum: tum autem vitis ampla, quæ locum cum omnem tegens, multa cum amœnitate obumbrabat. Huc quum Licinius veluti deambulans, Auxentio, & multis præterea aliis eum officij gratia comitantibus, veniſſet, & botrum ingentem & maturum è palmite pendentem conſpexiſſet, Auxẽtio vt eum decerperet, mandauit. Auxentius nihil prorſus ſubeſſe doli ſuſpicatus, pugione quem ex femore ſuſpenſum geſtabat ſtricto, botrum reſecuit. Tum Licinius ad eum. Ad pedes Dionyſij vuas depone, dixit. Auxentius verò: Minimè gentium, inquit, imperator. Chriſtianus enim ſum. Licinius rurſum: itaque ex aula, ait confeſtim abibis, dignitate poſita. Alterum tibi duorum iſtorum neceſſariò faciendum. Enimuerò Auxentius, nulla interpoſita mora, cingulum perquàm libenter ſolutum poſuit, & aula diſcedens valedixit. Hunc aliquãto pòſt, epiſcopi Mopſueſtia antiſtitem legerunt.*

Margin notes: * *hæc antea Perinthus dicta.* — *Licinius Chriſtianos perſequitur.* — *præda eiuſdem tyrannis.* — *Licinij in epiſcopos ſæuitia.* — *Theodori ducis martyrium.* — *Theodorus tyro martyr.* — *Item Theodorus Pergenſis.* — *Baſileus Amaſenus epiſc.* — *Sebaſtienſes 40. martyres.* — *Coniuges eorundem itidẽ 40. martyres.* — *Amon martyr.*

Vt impius Licinius captus, ... ſiniuit. A

Caput 23.

Licinius Apoſtata oracula de belli euentu conſulit.

ADeſtinatam ergo dementiam ſuam, ita, vt compertas, defectionem ſuam à fide in apertum proferre perrexit: & ad manifeſtam idololatriam conuerſus, ſacrificiis & victimis mactatis, ſe ſacrificis ſectiſque bellum eo modo expediturum arbitratus, dæmones euocauit. Dicunt quoque ſeductum eum à quibuſdam qui victoriam ei pollicebantur, Mileti oraculum Apollinis Didymici ſiue gemelli conſuluiſſe: eique de belli euentu percontanti, à dæmonio reſponſum eſſe verſibus hiſce:

Te grandæue pater iuuenilis pugna fatigat,
Et tua fracta iacet ſenio grauiore poteſtas.

Vim placidi Conſtantini animus.

Conſtantinus porrò imperator Deo chariſſimus, verecundia quadam ſingularíque humanitate & modeſtia præditus, talia quum de eo audiret ſeipſum primùm continuit, vicémque eius qui indignus erat cui quiſpiam condoleret, admodum eſt miſeratus. Poſtquam verò ad conatus illius hoſtiles nihil ſupereſſet, rabiéſque contra Chriſtum ſuſcepta magis magíſque procederet, moderatam pro conſuetudine ſua aliquantum contrahens mentem, & humanitatem iuſticia temperans, ſubueniendum eis eſſe qui ab illo tam crudeliter vexarentur, ſtatuit: illud certum compertúmque habens, fructum pietati ſuo, victoriam, cœlitùs contra hoſtes ſuos propoſitum eſſe. Quam ob cauſam honeſtatis virtutiſque amori malitiæ vitiorúmque odio miſto, vna cum pio filio Criſpo, contra Licinium ſalutari armatura duce & auxiliatrice proceſſit. Et tandem ambo acie ſtructa, ad Chryſopolim Bithyniæ vrbem cum illo præliũ commiſere: omnibúſque rebus eis ritè atque feliciter cedentibus, victoriam ab hoſte fortiſſimè retulere, peditatu illius omni naualíque ſubſidio in fugam verſo. Ille porrò quum quid faceret nõ videret, ſeipſum victoribus dedidit: ille inquã, qui paulo antè minas ferociter ſpirauerat, atque omnia poteſtati ſuæ ſubiicere contenderat. Imperator ſanè more ſuo ſolito vſus, vitam quidem illi donauit, cúmque ſub cuſtodia eſſe Theſſalonicæ mandauit. Vbi verò ille à moribus ſuis conſuetis non diſceſſit, & fraudulenter inſidioſa conſilia captans, barbarorúmque multitudinem mercede conducens, vt bello reſtaurato cladem acceptam ſarciret, ad res nouas rurſum ſpectare deprehenſus eſt: Imperatoris iuſſu vitam ferro cæſus amiſit, idem ſcilicet quod priores tyranni paſſus. Quandoquidem enim illorum malis & aduerſis rebus edoctus ad frugem & officium non rediit, eandémque quam illi impietatẽ ſequutus eſt, non immeritò in eaſdẽ quoque fœdas calamitates decidit. Statuę quoque & quæcunque imagines eius in muris poſitę atque inſertę fuerant, euerſæ, erutæ, atque abolitæ ſunt. Atque ille quidem ita victus occubuit.

Victoria coeleſtium aduerſus Licinium. Licinius ſe Conſtantino dedit.

Licinij cædes.

Memoria eiuſdem damnata.

* ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί, ἣ δὲ σὴ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ἱκάνει.

Licinius literis adeò infeſtus fuit, vt virus ac peſtem publicam appellaret, illarũ tã expers vt ne decretis quidẽ ſubſcribere poſſet. Illud in eo nõ reprehendendum, quod ſpadonũ aulicorúmque inſolentiã mirè cõpeſcuit. Egnat.

De legibus & conſtitutionibus Conſtantini, & quã benignè Chriſtianorum reipub. fuerit.

Caput 24.

TOtus autẽ Oriẽs ſimul & Occidẽs ſub Conſtantini imperium peruenit: quas ille regiones, omnéſque circumcirca prouincias, necnon ſeptentrionales atque auſtrales oras, tranquilla pace, metu omni depulſo, repleuit. Itaque magnifici vbique cõuentus celebrari, lætis alijs alium oculis reſpicere, ſeruentiúſque ſubridere, mœrore priſtino triſtitiaque eiecta, nouã luce loca omnia reluxere: in vrbibus & vicis omnibus pæanes & hymni, primùm quidẽ in rerum omnium Deum, deinde etiam in tantæ proſperitatis ſubminiſtratorem cani; memoria malorũ aboleri, obliuio impietatis induci, omnes præſentibus bonis vbertim vti frui, maior etiã meliórque rerum futurarum ſpes eſſe, legum videlicet & conſtitutionum humanitatis pleniſſimarum, bonorúmque aliorum quæ tum liberè & propalàm iactabantur, donationum quoque amplitudinem pietatis declarantium: quarum multitudinem quoniam oratio enumerare quit? Siquidem publicitùs omnes imperator ipſe cohortatus eſt, vt in primis diuinum nomen piè colerẽt. Ita enim fore, vt omnia eis abundè prorſus ſuppetant, omniáque cœpta cum ſpe optima feliciter cedant: ſin à pietate tali & veri dei religione aberrarent, nihil eos & pace & bello quàm res aduerſas expectare debere cõfirmãs. Atque hæc quidem nõ per iactantiam gloriabundus, ſed gratiam Dei agnoſcens & profitens C protulit. Ita ille commodum ſe Deo miniſtrum præbens, terras omnes ditioni ſuæ ſubiecit, vt Chriſtianorum religio quàm maximè augeretur & qui in ea colenda conſtanter perſeuerarent, illuſtres maximè dignitatibus & honoribus fierent. Talibus igitur conſiliis fretus, quæcunque iam inde ab initio contra nos decreta fuerant, abrogauit, exules reuocauit, honores illis & bona ſua, ſiue militaris dignitas, ſeu poſſeſſio fortè cuiquam adempta fuerat, reſtituens. Eccleſias ampliores publica pecunia conſtruxit, immunitatem miniſtris Dei conceſſit, conuentus fieri permiſit, aliáque peragere iuſſit, quęcunq; ad Chriſtianum pertinent cultum. Poſtquam ad hunc modum omnes in priſtinam reuocauit libertatem, eiuſque honores ſolitos bonáque ſua reſtituit, ſi qui ſententia capitali damnati vi-D tam finiuiſſent, genere proximos, ſi qui eſſent, adire illorum hæreditates iuſſit: ſi non eſſent, loci eius eccleſiam in bona eorũ ſiue priuata ſeu publica eſſent, ſuccedere lege lata præcepit. Atque hæc quidem ſic imperator rectè conſtituit, legitiméque cõfirmauit: præterea verò Chriſtianis omnes profanos magiſtratus gerere permiſit. Feſtos autẽ Græcorum dies, ſimulacrorum victimas, & orgia, incãtationes, & ſacra dæmonũ prorſus prohibuit & interdixit. Multa etiam ex priſca conſuetudine in melius ab eo mutata. Apud Ægyptios enim cubit* nõ amplius in Gręcorũ delubra, ſed in ſacras noſtras ędes deportatus, atq; ibi dedicatus eſt, quo incrementũ exundãtis Nili menſum dignoſcebatur. Spectaculũ ſingulari certamine cõcertantiũ gladiatorũ Romæ frequẽtari ſolitum, ex eo tempore prohibitum.

Tyrannorum internecione, ſumma tranquillitas & felicitas ad Chriſtianos peruenit.

Per pietatem veram res ſecundæ conſiſtunt.

Chriſtianiſmi mirifica propagatio.

Idolomaniæ abolitio.

** πῆχυς, cubitus Nili. Plin. lib. 5. ca. 9*

L. vnic. c. de glad. lib. 11.

Proſtitutio virginum apud Heliopolim ſublata.

Phœnices, qui Libanum montem ad Heliopolim incolebat, virgines ſuas ante legitimas nuptias ad ſtrupum proſtituere deſierunt, quod lege antea apud eos fieri receptum erat. Templa altitudine & latitudine ampla extructa. Quæ verò antehac iam ædificata fuerant, inſtrumento Eccleſiaſtico & donarijs exornata. Nonnulla etiam ex ipſis fundamentis excitata ſunt. Ad quæ omnia imperator liberaliter impenſas contulit, Epiſcopis eam rem curantibus, magiſtratibúsq; iuſſu illius pecuniam ex publico præbentibus.

Sarmatę à Cõſtantino victi.

Sauromatæ quoque & nationes Iſtrũ accolentes, imperio eius ſubditæ, quæ gentium aliarum victrices, ſolos Romanos qui eis reſiſterẽt, habuerunt. Eas Conſtantinus miraculorũ nocturnorumque inſomniorum denunciationibus deuicit. Quoſcunque autem populos bello ſuperauit, perinde atque cum Chriſto de gloria contenderet, gratiam in ſe collatam, propagandę religionis ſtudio rependit.

Donatio Conſtantini.

Omnes namque homines ad hanc ſolam colendã excitauit, & in omnibus prouincijs partem aliquam publicorum vectigalium eccleſijs tribuit, donationémque eam ratam eſſe temporibus ſeculíſque omnibus ſanxit. Atque vt memoria cótinua milites Chriſtum colere aſſueſacerent, arma eorum ſigno crucis exornauit. Et quum ſicuti dictum eſt, in imperiali palatio ſuo templum conſtruxit: tum † portatilẽ eccleſiam aliam fieri ſibi curauit, quæ vbicunque locorum eſſet, & maximè in bello circumferri poſſet, vt & in ſolitudine quidem agens, vbi opus eſſet, Deúmque colere & diuina myſteria participare deberet, ædibus ſacris careret: ad quam veluti ad tabernaculum ſemper G præſto † fuere ſacerdotes & diaconi, ſine intermiſſione miniſteria diuina, iuxta ſtatas eccleſiæ cæremonias, obeuntes. Diem eum, quem Iudæi primũ numerarunt, & Græci ſoli dicarunt, * Dominicum appellauit, cúmque feſtum & feriatum eſſe omnibus lege lata ſtatuit: ſimiliter & eum qui Sabbatum præcedit, vt in iis precationibus vacaremus, ſupplicationibúſque Deũ exoraremus: alterum quidẽ, quòd in eo Chriſtus reſurrexit: alterum autem propter crucem, à qua plurimum ſibi bonorum prouenisſe varijs modis expertus fuerat. Quam etiã ob cauſam eam ſummopere in veneratione habens, in numis ſuis & imaginibus omnibus inſculpi inſcribíque fecit. Teſtantur hoc imagines eius, habitu eo & forma propoſitæ. Supplicium crucis quod Romanis ex lege frequens maximè & vſitatum fuit, ex H iudicijs ſuſtulit. Et quum diuini cultus augendi ſtudioſus fuit, tum ferendis etiam legibus laudẽ & gloriam eſt conſequutus. Nam impudicos illicitóſque concubitus, quos ante eum nemo inhibuerat, ipſe coercuit: ſicuti hoc ex conſtitutionibus eius legibúſque latis patet. Abſurdas etiam illas apud Romanos leges, ne cœlibes in adeunda hæreditate cóiugibus æquarentur, néve præterquam genere propinqui quicquam ex teſtamento lucrarentur: præterea vt qui liberos non procreaſſent, dimidia bonorum parte mulctarentur, abrogauit: ne ſcilicet qui cœlibatum complecterentur, quòd deteriore maritis eſſent conditione, minus eam ſectarentur vitam, quæ ſe in ſtudijs Deo placitis ſedulò exercet. Quin vt ij qui per continentiam cœlibato vitam degunt,

† μεταφορητὴ.
Portatilis eccleſia.
L. Omnes iudices. C. de feri.
** κυριακὴν.*
Nec illud omiſerim, mutata deorũ iſtorum nomina in quę nunc à chriſtianis vſurpantur, autore conſtantino principe ſicut in illius Graeca laudatione meminit Nicephorus. Angel. politian. Miſcel. cap. 8.
crux in numis conſtantini impreſſa.
crucis ſupplicium abolitum
illicitis cõcubitus prohibiti.
cœlibatus honoratus.

E præcipuum quiddam præ illis haberent, ſanxit vt cœlibes ſcilicet omnes, etiam impuberes, pro eo atque eis viſum eſſet, teſtari poſſent contra conſuetudinem quæ olim apud Romanos obtinuerat, qui leges tales tulerant, vt vrbem ſeditionibus belliſque ciuilibus ante eiuſmodi ſanctionem exhauſtam, ciuibúſque orbatam, matrimoniis liberorúmq; procreatione frequentiorem redderent. Qua verò imperator Conſtantinus obſeruantia erga profeſſionem fidei noſtræ fuerit, abundè illud quoque teſtatur, quòd clericos omnes conſtitutione lata immunes liberóſque eſſe permiſit: iudiciúmque & iuriſdictionẽ in eos epiſcopis, ſiquidẽ ciuilium iudicum cognitionem declinare vellent, mandauit: & quod epiſcopi iudicaſſent, id robur & autoritatẽ ſententiæ omnem habere debere decreuit. F Firma quoque & immutabilia eſſe voluit quæ in Synodis conſtituta eſſent. Et quę ab epiſcopis iudicata forent, vt ea à magiſtratibus reſpublicas adminiſtrantibus, militarique quæ ſub eis eſſet manu exequutioni mandarentur, atque ad rem collata perficerentur, conſtituit. Libertatẽ quoque eccleſiæ lege lata conceſſit, & vt libertate ſacerdotibus teſtibus donati ciuium Romanorum numero aſcriberentur. Quę omnia tempus quoque ipſum ad hũc vſque diem, conſuetudine probata plurimorum annorum præualente, confirmat. Atque ille quidẽ magno ſtudio leges eiuſmodi condidit, rebus autem ipſis cultum diuinum ſedulò propagauit. Sed & ipſa religio per ſeipſam admodum viguit, propter eorum qui eam colebant virtutem: quod multi adhuc perſequutione ſopita ſupereſſent confeſſores. Et præter eos alij quoque tum extitere magna gloria boni Apoſtolicíque viri, operibus ſimul & doctrinis fidem maximè exornantes, de quibus loco ſuo dicetur.

Veteres leges de cõtrahẽdis matrimoniis.
Immunitas eccleſiaſtica.
Forum clericorum.
Decreta Synodorum.
Libertas eccleſia.
L. 1. & 2. C. de his qui in eccleſ. manũ.
confeſſores chriſtiani.

Vt Conſtantinus Byzantio bello capto, Byzantios occidione occiderit. Cap. 47.

POſtquam verò & belli & religionis res ei feliciter ſucceſſerunt, Orientis ſimul & Occidentis regiones in ditionem eius peruenerũt, & ipſe ſolus Romanorũ imperator factus eſt, Chriſtianiſmus indies magis ac magis propagatus eſt, & pax tranquilla per omne Romanum imperium fuit. Et tum quidem Criſpus maximus natu filius eius, diem ſuum obiit. Ipſe verò reliquis H filiis Cæſaribus dictis & Conſtantino natu tum maiore Romam miſſo, contra Byzantios eſt profectus. Bryzas nanque quidem genere Græcus, temporibus Manaſſæ Iudæorum regis, vrbem paruam ſub nomine ſuo cõſtruxit, quam antiquitùs homines barbari incolentes, propterea quòd ſuis liberè vterentur legibus, & agreſtiores eſſent, Romanorum imperio ſubijcere ſe prorſus renuerunt. Itaque poſt bellum in Bithynia contra Licinium geſtum, Nicomedia ſoluens Conſtantinus, bellum eis intulit. Byzãtij porrò quum ceruicem ei ſubmittere, & tributũ pendere nollent, pertinacitérque Romanę ſeruitutis iugum excuterent, res ad manus peruenit: ac prælio commiſſo, ſex millia primò in Conſtantini exercitu, deinde conflictu altero tria rurſum millia hominum ſunt cæſa. Quo fortunæ ſucceſſu Byzantij ſublati, vt copias Romanorum

Criſpi mors.
Oppidum Byzantium liberæ conditionis, antea Zygos dictũ plin. lib. 4. cap. 11.
Bellum conſtãtini contra Byzantios.

norum omnes conciderent, diſpiciebant. Pauci namque eo tempore cum imperatore milites extant, omnibus ferè, exiguo excepto numero, ad præſidium Romanæ ditionis, quòd de Perſarũ expeditione & incurſione renunciatum eſſet, miſſis. Veſpera diei erat, & imperator lãguid⁹ & mœſtus inopia conſilij continuè oculos in cœlum intendit: atque ibi rurſum, ſicidem vt Romæ, quum contra Maxentium bellum gereret, ſcripturam ſtellarum ordine atque diſtinctione cõformatam vidit, hoc ſic ſignificantem: „Inuoca me in die tribulationis tuæ, & liberabo te, & glorificabis me." Stupore igitur percitus, rurſum oculos in cœlum ſuſtulit, atque iterum Crucẽ ſtellis ſicuti antea effigiatam in cœlo, & inſcriptionem circum eam conſpexit, cuius hæc verba erant: In hoc ipſo ſigno hoſtes omnes vinces. Et confeſtim in memoriam ei quæ antea acciderant, venêre. Poſtridie ergo claſſicum canere iuſſit, prælíumque rurſus cum Byzantiis cõmiſit: & quòd tropæum & ſignũ Crucis præferri in acie mandaſſet, fortiter illos vicit, ſimúlque vrbem ipſam cæpit. Victoriæ autem eius tropæum & ſignum eo loco ſtatuit, vbi nunc Porphyretica eius columna in magnam altitudinẽ appliciter excurrit.

Videt iterum ſignum crucis in cœlo Conſtantinus.

Conſtantini victoria.

Vt cognominem ſibi vrbem, Conſtantinopolim ſcilicet, magnificentiſſimè conſtruxerit. Cap. 48.

AD tantam ſublimitatem quum imperium eius maximum pertigiſſet, vrbem aliã Romanæ honore & magnitudine æqualem conſtruere, ſuúmque ei nomen imponere ſtatuit. Erat tum iuxta Helleſpontum planicies ſub Iliõ, ad Aiacis ſepulcrũ, vbi olim Achæi bellum cum Troianis gerentes, ſtationem naualem habuiſſe dicuntur: ibi vrbis forma, quæ ei videbatur deſcripta, quibus locis portas extrueret, circumſpiciebat. Hoc ſic eum in animo agitantem, noctu apparens Deus oraculo admonuit, exaduerſum Chalcedoni circum Byzantium quod conſtituiſſet opus eum perficere debere. Ille porrò iuſſis obſecundans, locum eum omnem circũiens occupat, ſyluam repurgat, ciuibus benignitatem gratiámque ſolitam atque decentem exhibet: naturáque regionis & cœli temperata clementia & ſitu loci ſublimioris maximoperè delectatus, maximis eum mœnibus circumdat, & de nomine ſuo Conſtantinopolim vocat. Regiã magnificè ad mare, variis omnigeníſque ornamentis ex oriente omni decoratam, conſtruit. Iuxta hanc *ἱππόδρομον* ſeu circum equeſtrem inſtituit: & † porticus duas coctili in vſum viatorũ, vt ſub eis ambularent, proiicit: aliáque inſuper multa ædificia animo ſimul & manu liberali ambitioſè circumcirca excitat. Addit lauacra, & fontes copioſarum & pellucidarum aquarum. Et quum † originarios loci eius, magnitudini tantæ vrbis minus ſufficere videret, ædes maxi-

Conſtantinus vrbẽ Conſtantinopolitanam condit.

† δύο ἐμβόλους ἐις σκεπάζεσθαι τῶν ὁδοιπόρων.

† αὐτόχθονας.

*** Ad reliquam felicitatem accedit, quòd mare Conſtantinopolim pulchriorem ſitu reddit, circa eam ſe inſinuans quàm maximè, & in pelagus vaſtum exundãs, admodum eam exornat, & tranquillos portus nautis præſtat. Duo nanque maria, Ægæum & Euxinum, ea parte qua ad Orientem vrbs ſpectat, confluunt, fluctuúmque mutua colliſione commoditatem & amœnitatem plurimam ex parte omni illi afferunt. Procip.*

A mas per plateas paſſim extruit, viríſque & opibus & fama celebribus incolẽdas attribuit, quos vel ex veteri Roma, vel aliis ex gentibus eò pertraxerat. Tributáque & ad ſtructuram ciuibus, & in alimenta colonis, vt copiis omnibus vrbs ea abundaret atque creſceret, deſignat. Amplam quoque curiam Senatui ædificat; vrbémque ipſam nouam Romam, & † imperialem, nulla re ab altera illa differentem, nominat. Et maxima profectò illa cepit incrementa, tum cõditoris pietate atque inſigni erga Deum amore, tum ciuium ipſorum religione, ſingularique ad benignitatem & commiſerationem propenſione. Tanta certè quidem ei ineſt ad perſuadendum, & ad Chriſti fidem pertrahendum, vis & illecebra, vt omnes ferè & Iudæos & Græcos ad cõplectendum Chriſtianæ vitæ inſtitutum alliciat. Et ex quo veram pietatem ſemel colere cœpit, nunquam aras, ſacrificia & cultum ſimulacrorum B eſt experta, præterquam ſub impio Iuliano: qui tamen macula pauxillulum progreſſa, ſtatim reſtincta diffluxit.

† βασιλεύουσαν.

Laus vrbis Conſtantinopolitanæ, propter ſincerum veræ religionis cultum.

Sed eam, proh dolor, à Turcis anno Domini 1453. captã amiſit.

De operibus, templis, ſtructuris, ſtatuis, et ædificiis aliis, quæ intra vrbem extruxit. Cap. 49.

VRbem porrò recens conditam, quum multis aliis decorauit ornamentis, tum præcipuè varij generis ſimulacris & ſtatuis: quas ex Græcorum templis, ideo ſolo æquatis, vt obliuionem erroris illis induceret, huc tranſtulit. His adiecit lapides luculẽtos, tectorum faſtigia, porticus, columnas, aliáque quæcunque ſpectaculo digna eſſent. Multa præterea opera arte naturam ipſam æmulantia, ad ea quæ ibi fiebant, aliunde eò miſit. Multæ etiam vrbes religione mutata templíſque deorum direptis, ſimulacra, C vt imperatori gratificarentur, Conſtantinopolim perferenda curarunt. In foro autem, quod nunc quoque Conſtantini dicitur, Porphyreticam & maximam illam columnam Roma aduectam ſtatuit, in qua ſtatuam ſuam ex ære factã collocauit, quæ dextra manu ingens a aureum malum continet: atque ipſi malo venerãda crux ab eo infixa, cũ tali inſcriptione: TIBI CHRISTE DEVS VRBEM HANC COMMENDO. Quatuor autem ſolidis firmíſque abſidis pulchrè circumcirca baſi columnæ fundata, ſub ea ipſa baſi duodecim cophinos & ſeptẽ ſportas, necnon reliquias ſeptem panum, quibus benedictione conſecratis Chriſtus multitudinẽ pauit: præterea dolabram Noæ, qua ille arcam conſtruxit, manibus ipſe ſuis imperator, ſigillo D ſuo ea omnia obſignata, repoſuit. Quæ ad noſtra vſque tempora etiamnum vrbi ipſi intactus inuiolatúſque theſaurus permanent. Iſtrum fluuium, qui Danubius quoque dicitur, ponte ſaxeo iunxit: eóque trãſito, Scythicam gentẽ, quæ vltra id flumen coluit, ſibi ſubiugauit. Quo tẽpore ei denuò in cœlo ſalutifera illa armatura apparuit, victoriámque eam, ſicuti & antea cõciliauit. Templa porrò, quæ vbique terrarũ ædificauit, quid attinet enumerare? Primum quidẽ manibus ipſe ſuis, quemadmodũ diximus, Romæ in Lateranenſi palatio deſcribendo conformauit. Quod ſanè palatium ipſe quoque ingentibus impẽſis magnificè cõſtruxit, & CHRISTO ſacrauit. In vrbe Nicomedienſi, loco illuſtri, cui

Ornamenta vrbis Conſtantinopolitanæ.

a Sunt autores, qui propter malum iſtud aureum à Turcis Conſtantinopolitanam vrbem Aureum malũ dici putant.

Statua Conſtantini.

In futuro Chriſti iudicio nos, abſida gradata, nec cathedræ velatæ adhibebiũtur. Auguſt.

Pons ſaxeus in flumine Iſtro.

Tertio crucem in cœlo Conſtãtinus videt.

Lateranenſe palatiũ Romæ.

Scytha variſtri ſubacti.

Templa à Cõſtantino condita.

Brachiæ nomen fuit, templum viginti millium E martyrum ſplendidum excitauit. Sicuti etiã Antiochiæ κυριακὸν ſeu Dominicum octogonum. Drepani item, vbi genitus eſt, in honorem Luciani martyris delubrum aliud extruxit: eámque vrbem, matri honorem deferens, Helenopolim cognominauit. Tria quoque Conſtantinopoli maxima templa, Seruatori Chriſto conſtructa dedicauit: ſanctæ Sophiæ ſiue ſapientiæ, ſanctæ Pacis, & ſanctæ Virtutis. Inſuper celeberrimis Apoſtolis templũ quoque ſuum condidit. Eáque omnia deinceps etiam à ſucceſſoribus imperatoribus magnificè ſunt inſtructa atque ornata. Diuo itidem Mocio, & Acacio, & Agathopico, & Menæ, martyribus, ſplendida martyria ſeu delubra ædificauit.

Drepanum ſeu Drepana, Helenopolis dicta.

Eccleſiæ ἁγίας σοφίας, εἰρήνης, δυνάμεως.

De ſtructuris in traiectu ab eo conſtructis: & de eo loco qui Soſthenium dicitur, hiſtoria. Cap. 50.

SEd & † traiectu, & in loco eo qui Soſthenium vocatur, eccleſias duas archangelo Michaeli extruxit: ** in quibus ſplendidè exornandis, ad Imperialem magnificentiam nihil omiſit. Mihi verò moleſtum non fuerit, hiſtoriæ huic inſerere earum ſtructurarum cauſam, & vnde loco ei Soſthenij nomen ſit impoſitum. Memoriæ namque proditum eſt, Argonautas Græcorũ quum ad eum quoque locum perueniſſent, prædari atque diripere regionem eam cœpiſſe: & ab Amyco, qui ibi rerum tum potiebatur, in fugam verſos, palantes in quendam nemoroſum & incultum, propter denſitatem arborum, locum profugiſſe: ibique eis latitantibus, virtutem cœlitus aduenisse, viri ſpecie, alas veluti aquilę in humeris habentis, victoriámque aduerſus Amycum oraculo denunciaſſe. Illos porrò ad ſequutos, cũ illo conflixiſſe, victoriam reportaſſe, ipſum vnà cum copiis ſuis conciſiſſe. Atque vt gratiam viſioni ei referrent, fanum eos & ſtatuam, ea quæ eis apparuerat forma in loco eo excitaſſe: nomenque regioni Soſthenium indidiſſe, quòd ſcilicet robore ibi accepto ſalui euaſiſſent. Eam ſtatuam laudatiſſimus princeps Conſtantinus, quũ in eam oram neceſſaria de cauſa diuerteos vidiſſet, familiaribus comitibúſque ſuis rem talem expoſuit: regionémque eam cum ſtupore admiratus, ibi manſit. Somni porrò capiendi tempore aſſiſtens illi viſio ſtatuæ eius ſimilitudine: Ego, inquit, ſic † ſum Michael archidux Domini Sabaoth virtutum, Chriſtianorum fidei tutor: qui tibi contra impios tyrannos belligeranti, fideli & germano illius miniſtro, auxiliaria arma contuli. Itaque è ſomno excitatus, regionem

† ἐν τῷ ἀνάπλῳ.

Soſthenium locus traiectui Conſtantinopolitano, qui dicitur, è regione oppoſitus.

Diuus archangelus Michael Argonautis apparuit.

† οὕτως.

Diuus Michael Conſtantino quoque apparet.

*** De duobus hiſce ſancti Michaelis templis, Procopius Cæſarienſis ſic ſcribit: Littus vtrunque ad Conſtantinopolim ſingulari pulchritudine exornauit Iuſtinianus. Templa duo archangelo Michaeli, alterum ex aduerſo alteri, ad fretum conſtructa fuere. Alterum in regione quæ dicitur ἀνάπλους, hoc eſt tranſitus, ſiue traiectus, in parte dextra Euxinum pontum nauigare incipienti. Alterum autem in littore huic oppoſito, quem locum veteres προόχθους, hoc eſt promontorium, propterea opinor quòd longius à littore in fretum procurrit, appellarunt. Hæc ipſa templa imperator Iuſtinianus vi temporis deformata denuò ex ipſis fundamentis reſtituit, ſtructura admiranda.*

eam pulcherrimè excoluit, & ara imperiali, magnificáque manu & liberalitate in parte Orientali conſtructa, celeberrimum id templum ciuibus ſtatim & aduenis reddidit. Maximè tamen ſacraſſe eam ædem apparitionibus ſuis illuſtrauit Archangelus. Nuſquam enim graui quopiam caſu, aut ineluctabili periculo, aut ęgritudine incognita, morbo denique incurabili circumuentus, † qui ibi Deum orans implorauerit, non facilè opem & auxilium inuenit. Et certè ſatis creditur, diuum Michaelem Archangelum apparere ibi ſolitum, ſaluiferum eum efficere locum, cuius rei gratia, ab antiquis etiam Michaelium eſt vocatum. Scio etiam quod antiquitus eo loco Probianum acciſſe, qui medicus in imperatoria cohorte militauit, audiui, dicam: Graui is correptus erat morbo, ex pedibus admodum laborans, iuncturis connexionibúſque eorũ longo tempore diſtortis. Cæterum ęgritudine tali, viſione diuina in eo templo prorſus eſt liberatus. Hic porrò, quòd Græca ſuperſtitione imbutus, ad Chriſtianam pietatem tranſierat, alia quidem religionis noſtrę quodammodo credibilia atque probabilia eſſe dicebat: Crucem autem diuinã ſalutis cauſam eſſe omnino non admittebat. Atque in hac illi ſententia periculoſè ſatis perſeueranti, Archangeli viſio aſſiſtẽs, Crucis ſignum quod in ſacro Eccleſiæ eius altari collocatum fuerat, exhibuit: diſertíſque verbis oſtendit, ex quo tempore CHRISTVS ſit crucifixus, nullam eſſe rem quę opitulari generi humano priuatim & publicè, finémque debitũ & effectũ conſequi, abſque auguſti huius ligni virtute poſſit, neque apud Angelos, neque apud pios ſanctóſque, quicunque veri in Deum amoris teſtimonium obtinerent, homines. Qua perſuaſione ſaniorem ille mentem recepit. Hæc hactenus. Ora autem hæc, ad dextram partem, ex Ponto Conſtantinopolim nauiganti, conſiſtit, circiter ſtadia triginta quinque ab ea, maritimo itinere: ſeptuaginta verò inſuper pedibus freti, quod in medio, eſt circumeunti diſtans. Eadem vim & gratiam quoque habet Archangeli delubrum, quod in ipſo, quẽ diximus, traiectu eſt. Verum enimuerò Argonautę, vt in Pontum Euxinum peruenere, Æetem propter † vellus aureum direptum fugientes, non eadem qua prius vſi erant nauigatione, in Græciam rediêre: ſed mari quod ſupra Scythas eſt tranſmiſſo, per flumina quæ ibi ſunt, ac Italiæ fines appulere: atque ibi hybernantes, * Emum oppidum condiderunt. Æſtate deinde proxima, adiuuantibus eius regionibus incolis, machinis quibuſdam Argo nauem ad quadringenta ſtadia terra trahentes, ad fluuium cui Acylis nomen erat, Eridanum influentem, perduxerunt. Eridanus verò ipſe in mare quod Italiam alluit, prouoluitur. De his autem ſatis. Quam plurima ſanè alia quoque templa vbique Conſtantinus conſtruxit, aliáque omnis generis veræ pietatis opera perfecit: illud maximè ſtudio habens, vt Chriſtianæ religionis profeſſio per terras omnes quas ſol illuſtrat, propagaretur. Id quod ei ex ſententia ſuccedere perſpectũ eſt. Pax certè optata Chriſtianorum rebus, ſcandalis impedimentíſque omnibus celerrimè ſublatis, affulſit. Sed iam tempus eſt vt ſuus quoque ſeptimo huic libro hiſtoriarum

Apparitiones ſancti archangeli.

† ἐνταῦθα τὰ ξάμενος θεῷ.

Soſthenium etiã Michaelium dictum.

Probianus medicus imperialis podagricus ibi ſanatus.

Signi ſanctæ crucis virtus, ſeu crucifixi Chriſti potiſſi.

χρυσόμαλλον δέρας.

Argonautarum in Græciam reditus.

Optimus Chriſtianorum ſtatus ſub Conſtantino.

Anni huius libri.

ſecundum alios viginti duos.

ſtoriarum imponitur finis, viginti & ſex complectenti annos: quorum ſanè viginti Diocletianus & Maximianus Herculius in imperio per egerunt, reliquis ſex Gallerius Maximiuus, Maxentins, & Licinius tyrannidem exercuerunt. Quibus etiam magnus Conſtantinus in Galliis oundum Auguſtus ſalutatos, & in vrbe Roma rerum ſummæ præfuit. Quos annos nó- A nulli Diocletiano tyranno cootribuuot: alij verò potios diuo Conſtantino, ſicuti & nos, adſcribont. Atque iis ſubtractis, reliqui fiunt viginti ſex anni eius, quibus poſt tyrãnorum euerſionem ſolus ipſe & vnus Princeps ſincerè ac ritè imperium adminiſtrauit. Et Occidente relicto, in Orientis, quod Nicomediæ fuit, imperiale palatium eſt profectus, & deinceps magno etiam ſtudio vrbem ſibi cognominem coudidit. Quo tempore à condito orbe fuit aonus quinquies milleſimus octingenteſimus, vigeſimosprimus: à Chriſti natiuitate trecenteſimus, ſedecimus.

Anni imperij Conſtantini Magni.

ſecundum neotericos 4294.

* *Plinius libro tertio, cap. 18. Argo nauis flumine in mare Adriaticum deſcendit, nec procul Tergeſte. Nec iam conſtat quo flumine. Humeris traiectam Alpes, diligentiores tradunt. Subiiſſe autem Iſtro, dein Sao, dein Nauporto, cui nomen ex ea cauſa eſt, inter Aemonam Alpéſque exorienti.* B

** *Vtcunque Conſtantinus optimus princeps & chriſtianiſſimus fuerit, de eo tamen à quibuſdam ſic memoria proditum, vt decem primos annos praſtantiſſimus diceretur, duodecim ſequentibus latro, decem nouiſſimus pupillus, ob immodicas largitiones. Egnat.*

Licinio poſtremum oppreſſo, Conſtantinus ſolus imperauit annis 26. Cum Licinio & Maximino (Maxentium omitto) circiter annos 6. Ante hos Conſtans Chlorus, Conſtantini pater, & Gallerius Maximinus, poſtquam Diocletianus & Maximianus purpuram poſuere, annos fere 4. Duo iſti ſimul 6. Diocletianus ſolus quatuor annos.

ECCLESIASTICÆ HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS OCTAVVS.

Repetitio rerum quæ dicta ſunt, & dicendorum propoſitio.

CAPVT I.

ἰσαποςόλυ

Res geſtæ † Apoſtolis ipſis cōparandi Cōſtātini, poſtquā hoſtiliter cum impio Licinio bello eſt congreſſus, vſq; ad côditum atque in ampliorē vrbem redactum Byzantium, ſic ſe habent. Quandoquidē verò admodū abſurdū mihi eſſe videtur, tam illoſtrem imperij adminiſtrationem, veræque in Deum pietatis, vt ita dicam, fundamētum ſimul & faſtigiū, impiiſſimorum tyrannorum catalogo & hiſtoriæ ita inſertam (qood quidem neceſſariò prorſus factū eſt) relinquere: facere oon poſſum, quio eam, quoad eius fieri poteſt, ab illis ſeiunctam, proprio perſequar libro: quum ſcilicet tā ampla ſit, & rebus omnibus excellens. Quapropter quæ antea Tyrannorum tēporibus coniuncta expoſui, qoàm potero breoiſſimè oratione perſtringam, de patre oimirum eius, de natiuitate, de educatiooe, quomodo ad rerum adminiſtrationem peruenerit: mox etiam veteris Romę imperium conſequutus ſit, vt triumphalē victoriæ ſignum in cœlo conſpexerit, per quod etiam exitiales & execrandos illos tyrannos deuicit: deinde quomodo diuino Romæ lauacro ſit ablutus, quæ pro Chriſtianis & Eccleſiis peregerit, quibus conſtitutiooibus pro religione noſtra promulgatis effecerit, vt res noſtræ breui magna acceperint incrementa: vt poſtremùm Licinium attriuerit: deniqoe Byzaotio capto, prędonibúſque inde pulſis, cognomiocem ſibi vrbem magnificè excitarit, eandémque ſacris & profanis ædibus, † proiectis, ſtatuis, aqois, aliiſque publicis intra & extra mœnia ædificiis exornarit. Hiſce omnibus, quæ antehac latius ſunt explicata, breuiter repetitis, qoæ ſequuntur fuſius commemorabimus: res ſcilicet impiiſſimi Arij, primámque Oecumenicam & vniuerſalem Nicænam Synodum: & viros, qui tum floruerunt, diuinorum virorum prooemmm, quæ gentes, & quomodo profeſſiooem fidei noſtræ ſuſceperint, Arianorum poſt Synodum improbitate reiecta: quæ Antiochiæ, Tyri, Æliæ, Alexandriæ, & Conſtantinopoli contra Euſtathium & Athanaſium veræ pietatis illuſtrarorem acta ſiot. Deinceps de rebus beatæ Helenæ, quomodo ea Hieroſolymis precioſam veoerandámque Domini crucem inoenerit, quibus rebus ibi pulcherrimè ſacroſancta excoluerit loca, & quomodo tandem diem ſuum obierit. Multa præterea alicubi inſerentur, videlicet de Aſterio & Marcello Melitiaois, de Nouatianis: & quomodo Arius crepuerit, libello prius verioris pietatis exhibito. Poſt hæc omnia feliciſſimam Conſtantini mortem, magnificáſque & tali principe dignas exequias, qui ionumera deinde miracula & prodigia ediderit, referemus. Sed enim manum operi admoueotes, commodè id tali initio ordiemur.

Dicendorum propoſitio.

† ἐμβόλοις.

Breuis commemoratio rerum apoſtolici Conſtantini, à natiuitate eius vſque ad imperij initium. cap. 2.

Diuo Conſtantio pater fuit Conſtans, cui * Proceri, ab aliquibus etiam Chlori ſeu virentis cogoomen impoſitum. Illuſtri is admodū loco oatus, genus ad imperatorum familiam retulit. Claudij enim, qui ante Diocletiahum & Aurelianum ipſum Romæ imperauit, † ex filia nepotem fuiſſe conſtat. Poſteaquàm autem Perſæ, Sarmatæ, & inſuper Parthi, Varacho concitante, aduerſus Romanos bellum mouere: Diocletianus, qoi tum imperium obtinebat, Conſtantem oratorē ad barbaros componendę pacis gratia miſit. Hic ex Heſperiis in Orientem profectus, ad locum cui Drepani nomen erat, appulit. Ibi hoſpes, comitatus eius & cohortis regiæ ſplendore captus, filiam ei ſuam viuida & nubili iam ætate puellam ſubiicit. Conſtans amoris concubitúſque mercedem, pallium muliebri, regia purpura intexrum atque exornatum, donat: & puellæ patrem, quod illa procreatura eſſet, tollere atque educare iobet: nouum & id admiraodum quiddam fore arbitratus, ex eo quòd cum puella dormieos, in Occidente, circum ipſum lectum, ſolem illucēſcētem ſe vidiſſe in cubiculo, dixit. Cæterùm legatione ſua ritè defunctus, domum rediit: ibique egit. Iorerea Diocletianus, poſtquam ad imperium peruenerat, quarto adminiſtratioois eius anno Maximianum Herculium ſocium ſibi imperij adſciuerat. Conſtans verò & Maximinus Galerios, Cæſarum † inſignibus decorati ſunt. Quorum hic * Galleriam Diocletiani, ille verò Theodoram Herculij filiam vxorem duxit: quum quidem vterqoe quam antea habuerat coniugem, propter eam quam erga imperatores gerebant animi affectionē & propenſionē repudiaſſet. Conſtanti Britannia, Alpes & Gallia ſuperior prouincia obuenit, † inacceſſæ & noo ita multorum vectigalium regiones. Annis aliquot intercedētibus, quò ipſe aotea legatus miſſus fuerat, oratores quoque ire iubet, viros genere claros. Cæterùm & illi quum Deptanum delati eſſent, hoſpitio matris Cōſtantini excipiuntur. Vbi puer ludēs, ab vno oratorum ad animi acerbitatem per obiurgationem eſt commotus. Cuius verba ille ægrè tu-

** παχύπτερ-τος.*

Parentes & ortus Conſtantini.

† θυγατριδοῦς

Alij ex filia Criſpi, qui fuit frater Claudij, patre Eutropio genitum tradunt.

Conſtās dicere ſolitus fuit, Opes publicas melius à priuatis pluribus haberi, quàm intrà vnum principis claustrū reſeruari. Eutrop.

** ταινίαις.*

† δυσέμβολα χὶ δυσπρόσοδα χωρία

grè impatienterque ferens, lachrymis profuſis ad matrem querelam deferr. Tum illa rem omnem de puero in medium producit, Regij aſſeuerans ſanguinis eſſe. Et verba ea facile confirmabant, quum pueri facies, quę Conſtantia vultum apprimè referebat, tum purpura illa inſecta veſtis, quam ex arca mulier protulit. Atque ij quoque legatione ea Conſtantis ſententia confecta, in patriam reuerſi, quum alias muneris ſui res illi expoſuere, tum de puero etiam Conſtantino retulere, formoſum eum ingenioſúmque adoleſcentulum geſtus edere regios, & vultum cõſtitutionémque eius ferè omnem egregiè referre. Quam ob cauſam Conſtans filium ſtatim vnà cum matre ad ſe adducendũ curauit. Quum verò metueret, ne quid vel puero vel matri ab vxore ſua, per zelotypiam & coniugalem æmulationem accideret, Helenæ ipſi, ſicuti decebat, proſpexit, puerum autem aliquanto pòſt Nicomediam ad Diocletianum miſit. Ibi ille in imperatorio palatio, perinde atque pignus quoddã degebat, inter domeſticos ſcholarũ cooptatus. Et fortia manu peragens facinora, Chriſtianorũ ſacra ſenſim & occultè eſt complexus: & imperatores, qui tantopere vanæ ſuperſtitioni dediti eſſent, & plurima martyrum cęde oblectarẽtur, deteſtatus. Porrò vt incantationibus diuinationibúſque quibuſdam Diocletianus cognouit, ipſum Conſtantinum ſolum ſumma rerũ & imperio potiturum, idolorúmque cultum ſublaturum, odio erga eum eſt accenſus, cõſiliúmque occidẽdi eius cepit. Qua re comperta, Conſtantinus ad patrem ſe contulit: quem iam ſupremũ propè trahentem ſpiritum, & circa teſtamẽtum cõdendum occupatum reperit: in quo illi Chriſtianorum religionem cunſectanti, imperiũ poteſtatémque ſuam reliquit: reliquis, quos ex Theodora ſuſceperat liberis, prætetitis: ipſe quoque manibus ſuis, in Britania coronam imperialẽ ei impoſuit, quinquaginta & ſex ætatis, tribus a verò & viginti imperij, exactis annis: quum quidem omnibus, qui veram pietatẽ colendam ſtatuiſſent, tutus & tranquillus fuiſſet portus & perfugium. Eo modo Conſtantinus paternum eſt conſecutus imperium, ducẽteſima ſeptuageſima quinta ineunte Olympiade: qui annus eſt à mundo condito, quinquies milleſimus octingenteſimus quintus decimus.

Conſtantinus in aula Diocletiani educatus.

Conſtantinus Conſtantis ſucceſſor. 319. vt cæſar, 4. vt Auguſtus. Apud alios chronicos ſcriptores inuenio olympiadem 272. Annum mundi conditi 4271. Annũ Domini 310. Bibliander ponit annũ mũdi conditi 4189. et annum Domi. 311.

Vt Conſtantinus tyrannos vicerit, & Chriſtianam amplexus ſit religionem. Cap. 3.

Diocletianus autem & Maximianus, viginti annis in imperio adminiſtrãdo completis, propter certas cauſas, & quòd dura quædã perpeſſi eſſent, poteſtatem eam ſua ſponte ſibi ipſis abrogarunt. Qualia autem vel contra nos, vel etiam pro nobis propoſuerint edicta, & quot martyrum millibus ſtrenuè pro Chriſti nomine decertantibus, ipſi ſimul & Maximinus ſucceſſor eorum necis cauſa extiterint, pleniſſimè à nobis paulo antè eſt explicatum. Maxẽtius porrò Romæ, & Maximinus Nicomedię, hic in Oriente, ille in Occidente, tyrannidem exercẽtes, eiſdem detinebãtur ſtudiis, ciuium ſubditorum bona diripientes, matrimonia aliena violantes, & cædes innumeras quolibet propè die ſubornantes. Aduerſus hos, oppreſſorum legationibus pluribus excitus è Galliis Cõſtantinus, primùm Maxentio ad vrbem Romam bellum intulit. Quo tempore aleam Martis prælio aduerſus eum experturus, paternũ inuocauit Deum. Et derepentè in cælo ſalutiferum Crucis ſignũ longius diſtentum, Orientem verſus meridiano tempore, ſplendore ſolem ipſum ſuperante, apparuit: circum quod, in orbem, ſtellis iridem, vt in cruce literarum latinarum formam referentibus, inſcriptio hiſce verbis eſt viſa, In hoc vince. quod ſignũm confeſtim ex auro & lapillis precioſis, ad militaris vexilli inſtar fieri curauit: & ſimul Maxentium fortiſſimè deuicit, in ponte ſubmerſum, & Romam in poteſtatẽ ſuam recepit. Deinde deorum ſimulacra comminoẽs, in cinerem redegit, eorundémque delubra ſolo æquauit. Mox, manibus ipſe ſuis; Seruatori in Palatio Romæ templum ſarculo deſcripſit & excitauit. Leges pro Chriſtianis tulit, aliáque magno ſtudio pro eiſdem egit, quæ paulo antè recenſuimus. Et quum eum morbus inuaſiſſet, & medici infantium ſanguine id malum diſcuti purgaríque poſſe renunciarent; abhorruit reſiluitque ab eo facinore Deo chariſſimus imperator, luctu & eiulatu matrum permotus. Intercedit nox, & principes Apoſtolorum ſe ei ſpẽctandos exhibent, Romanæque vrbis Antiſtitẽ accerſere iubent, piſcinam apud eum eſſe oſtendentes, cuius lauacro ablutum illum ſaluum ſubitò & incolumem fore dicũt. Aduenit ille, quæ opus ſunt refert, imperatorem baptizat: & morbus ipſe aquis innatat, ſquamarum in morẽ, nõ ab oculis, verùm à carne ipſa decidentium. Itaq; ille melius habet, vſque adeò vt miraretur ipſe, is ne eſſet, qui antea fuerat Conſtantinus. Poſtea Iudæorum turba exiſtit, qui imperatoris matrẽ adeuntes, Conſtantini quidem ab idolorũ cultu defectionem laudant & admirantur, ſed tranſitionem eius ad Chriſtum valde arguunt & criminantur. Et literæ ea de re ab Helena ad filium datæ.

Bellum Conſtantini aduerſus Maxentium.

Signum Crucis ei in cælo apparet.

Conſtantinus Romæ baptiſatur.

At ille firmis nixus fundamentis efficit, vt illi ipſi Iudęi cum Sylueſtre Romanę vrbis Epiſcopo congrediantur, ſermonéſque conferant. Atque is magna eloquentiæ vi cum illis agens, facilè eos conuincit. Mox cum Maximino prælio congreſſus, tropæum Crucis inferri in hoſtẽ iubet, aduerſus quod quum ille iacula emittere iuberet, victus ſuccumbit. Quo è medio ſublato, magis etiam res Chriſtianorũ ſunt auctæ. Itaq; encænia, innouatarúmque rerum feriæ, trãquillitate vbique à Deo conceſſa, celebratæ: aliáque omnia peracta, quæ in eiuſcemodi mutationibus & Dei diſpoſitionibus, moribus fieri receptum eſt. Sub hæc conſtitutiones in ſcripto & ſine ſcripto, quę pro eo atque deceret, res Chriſtianorum ordinarent, editæ. Templa quædam de integro conſtructa, quædam in ampliorẽ decentiorémque formam mutata. Leges latæ, immunitatem miniſtris Dei conferentes, libertatémque & magnificas donationes templis ſacríſque ædibus largientes. Aliæ præterea synodos & conuentus fidelium in vnum cogentes: atque item aliæ concordiam eccleſiarum cõciliantes. Atque hęc quidem tum ad eum modum ſe habebant. Licinius autem, qui Conſtantiam Conſtantini ſororem in matrimonio habebat,

Maximinum opprimit.

Chriſtiani Encænia vbique celebant.

Licinium imperij ſocium Conſtantinus

Orientémque ad Nicomediã cum imperio adminiſtrare iuſſus erat, quòd magnitudinem Imperij moderatè perferre nõ poſſet, rebellionem exitiúmque aduerſus eum, à quo ſumma acceperat beneficia, molitur: conatúmq; ſuum, occultè Chriſtianos, quorum ille magnus amator erat, occidẽs, ac multos ex eis in rationem martyriorum referens, declarat. Apud quem quum Conſtantinus neque cohortando, neque ſuadendo, neque adeò territando, vt à cœpto deſiſteret, aliquid efficeret, poſtremò bello eum aggreſſus, ad Chryſopolim Bithyniæ prælium cum eo cõmittit. In quo ſuperatus ille, in poteſtatem quidem Conſtantini peruenit: vitam, victore donante, recipit, & Theſſalonicæ ſub cuſtodia ſeruatur: vbi verò tum quoque ad nouas res reſpe- F ctare deprehenſus eſt, ipſe in ſeipſum ferrũ pertraxit. Quamobrem ſecuri percuſſus, ſibi ipſi quidem vitæ finem, tyrannidi verò & idololatriæ bellicum motum creauit.

primùm in Pannonia, deinde in Macedonia, rurſum in Thracia, poſtremò in Aſia vicit, fugauit, & per deditionẽ capit diterarũ acerrimum hoſtem, Dacia oriundum, parentibus armentariis. Vnde ei etiam Armẽtarij cognomen inditum.

Cauit Conſtantinus Licinio cedendo, ne idẽ is tẽtaret, quod Maximianus Herculius imperio, quod depoſuerat, repetendo fecerat.

De conditione vrbis Conſtantinopolitanæ, ædificiiſque eius: & vt res Chriſtianorum aucta fint: & de pietate, virtute, ac conſtitutionibus ſancti Conſtantini.

Caput 4.

Rebus contra Licinium proſperè geſtis, vrbem quoque vt ſub nomine ſuo condat, circumſpicit. Byzantij quidam erant ſæui admodum, armíſque ſibi barbaro more plurimùm arrogantes. Hos armis adortus, belli iure vincit: eorúmque vetuſto caſtello diruto, ingentibúſq; & magnificis tributis comportatis, magnã conſtruit vrbem, nihil prorſus rerum omnium, quæ ad eam illuſtrandam ſpectarent, omittens, ædes G præclaras ſtruens, ea ipſa Roma aliíſque populis incolas eò alliciẽs: † circum equeſtrem, porticus, proiecta, aquæductus, fontes, ſtatuas, imagines, & quæcunq; eſſent præcipuæ artis opera, fieri, eóque comportari, vt ſplendida ornatáque redderet omnia, curans. Ad hæc, templa Deo, Apoſtolis & martyribus, & maximã illam * Porphyretici marmoris columnam conſtruens, in qua ſtatuam quoque ſuam collocauit, in polo ſeu vertice mundi crucem infixam manu tenentem. Quo ille ſymbolo indicauit, virtute inuicti eius trophæi & ſigni, terram omnem & mare ipſum à ſe eſſe ſubactũ. In regione etiam ea quæ Soſthenium dicitur, & * in traiectu, ex apparitione archangeli Michaelis, templa condidit, aliáque plura opera perfecit, quæ illius diuina mente & prudentia, atque etiam in rebus omni- H bus magnificentia digna erant. De cognomine ei vrbe dicitur, non longè ab Ilio, circa Græcorum naualem ſtationem, eam illum excitare cœpiſſe. quòd autem noctu oraculo diuino admonitus, circum Byzãtium, è regione Chalcedoni extruere iuſſus eſſet, reſponſo ei morem gerentem, amplis ita mœnibus ibi circumdediſſe, rebúſque omnibus & ornamentis atque honoribus præcipuis Romæ parem extruxiſſe, curiam atque Senatum, ſumptus, * teſſeras frumẽtarias, dignitatíſque genus omne, Imperatoria prorſus munificentia ciuibus largitũ eſſe. Atque ita omnibus rebus ritè atque ordine diſpoſitis, Conſtantinopolim & nouam Romam appellaſſe, eadémque cum illa poteſtate, eiſdẽ moribus atque inſtitutis, eiſdémque legibus eſſe iuſſiſſe, & inſu- E per † Imperatricem vrbem declaraſſe, populorũ omnium qui Romanum imperium agnoſcẽtes, Septentrionem, Auſtrum, & ſolem Orientem verſus, & quod in medio eſt mare colunt ab eis quæ ad Iſtrum extructæ ſunt vrbibus, & ab Epidamno, quæ nõ longè ab Ionio ſinu eſt ſita, vſq; ad Cyrenem & proximam Libyam, per totum, quod dicitur, Boreale clima & regionem Arctoam. Et vrbem eam condi cœpiſſe, à mundo creato quinquies milleſimo octingenteſimo vigeſimoquinto, Imperij eius decimo: abſolutam autem prorſus eſſe, a eiuſdem Imperij vigeſimooctauo anno, qui incidit in cõditi Mundi annũ quinquies milleſimum octingenteſimum quadrageſimum tertium. ſiue, vt alij tradunt, trigeſimum octauum. a De ea illud quoque memoriæ F eſt proditum: vt Imperator ipſe pedibus, haſtam manu tenens, ambitum mœniáque eius definiẽs circumiit: quòd comitibus eius vlterius quàm conueniret, pomeria vrbis proferre videretur, quendam ex eis ad eum acceſſiſſe atque rogaſſe, Quò vſque tandem here? illúmque disertè reſpondiſſe: Eò vſque, dum qui me præcedit ductor, conſtiterit. Vnde ſatis conſtabat, cœleſtem quampiam ei præiiſſe virtutem, quæ eum, quòd fieri deberet, inſtrueret. Eam tam magnificè fundatam, almam quoque Romam vocauit, quod verbum Romanis † gloria pręclaram ſignificat. Conſtantinus ſanè nunquam non pro Chriſtiana pietate aliquid agens, non Byzantij tantũ, ſed & vbique terrarum, pulcherrima ædificauit tẽpla, potiſſimúmque in metropolitanis ſedibus, ſicuti Nicomediæ in Bithynia prouincia, Antio- G chiæ ad Orontem, in veteri Roma, & Hieroſolymis ipſis. De quibus, quæ ibi opera perfecerit, poſtea dicemus. Quum verò res omnes ei ex ſententia cederent, etiam extra cæteras nationes, finitimas ſimul & longinquiores, vel iure belli, vel fœderibus pactis pacatas: altiſſima annis pluribus pax & tranquillitas in orbe Romano floruit, & profeſſio fidei Chriſtianæ vbique terrarum eſt propagata. Multę quoque feræ nationes ſacra noſtra ſunt complexæ: & mirificum vitæ inſtitutum in eccleſiis, & apud multitudinem ipſam, denique in montibus etiam & ſolis locis reſplenduit, quòd nuper admodum Monachi pullulare cœpiſſent, & quòd martyres adhuc & confeſſores ſuperſtites eſſent, ſacerdotéſque inſuper Apoſtolis donis & miraculis, vitæq; ſimplicitate vigerẽt. Per quos cœleſtem prorſus vi- H tam in terris cernere erat, religione ipſa indies ſemper & in rebus omnibus augmenta ſua capiente: & Conſtantino ſtudio omni in hoc incumbente, vt apud omnes ea vbique confirmata ſtabiliretur, & ad ampliorem magnitudinem excreſceret: vtque per ipſum, adiuuante Deo Chriſtianiſmus in ſerena certáque tranquillitate & altiſſima pace conſiſteret. Atque vt ſimpliciter dicam, ea tempeſtate res noſtræ lætiſſimæ, iucundiſſimæ, & florentiſſimæ fuere: aduerſarij autem contrà, in triſticia, ſummiſſione, & mœrore ſummo vixere.

Conſtantinopolis conſtruitur & exornatur.

ἱππόδρομον τε καὶ ἐμβόλους

πορφυρητικοῦ κίονα.

Conſtantini ſtatua equeſtris.

ἐν τῷ ἀνάπλῳ.

Apparitio ſancti Michaelis.

σιτηρέσια.

βασιλίδα.

Noua Roma & vrbs Imperatrix.

Terminus Orientalis & Cõſtantinopolitani imperij.

Tempus conditæ vrbis Conſtantinopolitanæ.

a Si ſcilicet aut intra tredecimum annum perfecta; aut quinto imperij eius anno ædificari cœpta eſſet.

Augurium auſpicatiſſimum conditæ vrbis Conſtantinopolitanæ.

Alma Roma.

εὔδοξον.

Iuſtinian. Conſtantinopolim nouam Romam Deo propitio, melioribus quàm veterem conditam eſſe auguriis cenſet, li. De authore c de veter. iure enucl.

Chriſtianiſmus vbique florentiſſimus.

De Arij cum Alexandro contentione: de † Melitio: vnde & quomodo, & per quas cauſas & occaſiones ea contentio extiterit. cap 5.

Religio noſtra quum in tanta eſſet gloria & flore, pacem & quietem tãtam inteſtinum turbauit

λίσχαι.

Tranquillum florentémque rei eccleſiaſticæ ſtatum importunitate ſua hæretici perturbarunt.

ἀλλά, ὥσπερ ... κἀὶ ...λαμπάδες.

turbauit bellum. †Nugæ namque & diſputationes contentioſæ, veram pietatem perfectámque diuini numinis cognitionem prætexẽtes, de quibos antea inquiſitum non fuerat, ea in quæſtiooem deduxerũt, eáque re Ingenres turbas in eccleſus concitarunt. Siqoidem generis ooſtri* peſtis, improbúſque prorſus & exitioſus hoſtis, nauim eccleſiaſticam tam placidè ſecundis vẽtis ferri, & ab voiuerſitatis huius Deo gubernari videns, ferre id oõ potuit: & graue moleſtúmq; ſibi eſſe putauit, oiſi ſubmergendam eam curaret, quæ tam ſecurum citra prauorom dogmatũ floctus & procellas teneret curſum. Vt enim Græcæ ſuperſtitionis præſtigias proculcari, doloſóſque laqueos eius io apertum protrahi, & manifeſtò argui atque coouinci, & creaturam quidem (vt antehac) amplius nõ coli, crearorem verò eius, ſicuti conuenit, laodibos vehi & adorari animaduertit: apertum rurſum cootra Deũ B mouere bellum poſthabuit, & dolorem clandeſtinè admodum & frauduléter aggreſſus eſt. Repertis namque quibuſdam, qui Chriſtianã quidem profiterenrer fidem, arrogantia aotem ináníſque vanæ gloriæ ambitione & dominandi cupiditate quaſi intemperiis quibuſdam agerẽtur, eis ipſis veloti inſtrumentis adinuentionis frauduſque ſuæ vtens, alio quodã modo rem in priorem reduxit errorem & ſeductionem, vt conditor ſcilicet rerum omnium Deus, creaturis ipſis exæquatus & conoumeratus, creatura rurſus quemadmodum antea adoraretur, cultúſque diuinus adorationi † illius ſimilis fieret. Verùm vnde, qoóue modo, & per quem zizania hæc ſata ſint, re altius repetita, vt porero, exponam.

Diabolus idololatriæ autor et propagator.

† ἐκ ἴσον εἶναι τῇ ἐκείνε προσκυνήσει.

Tumultus eccleſiaſtici initium.

Alexandriæ, quæ primaria & præcipua inter Ægypti, Thebaidis & Libyæ vrbes, ciuitas eſt amplisſima ſanè & populoſiſſima, poſt Theonem, vt antea diximus, Petrus eximius veræ pietatis propugnator, eccleſiam gubérnauit: qui certaminis ſacri curſu ſplendidè ſub impiis tyrannois peracto, Achillam breui babuit ſucceſſorẽ. Atq; huic, eccleſiæ clauo dirigendo Alexander ſuffectus eſt, Apoſtolicæ doctrinæ generoſus defeoſor: qui in ea, quam diximus, tranquillitate & pace, diuinis ioſtitutionibus quotidie eccleſiam exhilarauit. Ea tempeſtate Arius quidem erat, in rationem quidẽ ille ſacri ordinis relatus, ſed qui iam inde ab initio ſtudium ſuum ſuper dogmate ſoo ſatis declarauerat. Melitio namque nouas res molieoti primùm adhæſit: atque eo relicto, ſe poſtea ad diuinum, quem diximus, Petrũ contulit, à quo etiam Diaconus eſt factus. ſed ab D eodem rurſum eccleſia exactos, eo quòd Petrus Melitiũ ſectatoréſque eius excommunicauit, & baptiſmum eius non* recepit, propter noonnullas quidem caoſas, potiſſimum autem quòd ille perſequutionis perculó non perlato, cũ illum diuioum abiurarit, & dæmonibus ſacrificarit. Eius quippe rei gratia in ordinem redactus, neqoe aliam quampiam ob cauſam, quæ probari aut defendi poſſet, ab eccleſia proſcriptus Melitius, iniuria ſe affectum eſſe dictitaos, conuiciis & maledictis Petrũ proſcidit. Et quum ſectatores multos haberet, hæreſiarcham ſe & ducẽ eorũ cooſtituit: & a Epiſcopali dignitate ſibi arrogata, in oppido † Lyco, quod ad Ægyptũ eſt, quæcunq; ſunt Epiſcopalis mu- A neris, citra pudorem timorémque omnem peregit, Petro prorſus præ ſe contempto. Itaque vnà cũ aliis Melitio fauẽtibus, Arius quoq; quieſcere oolens, in Petrũ eſt inuectus. Vbi verò Petrus accepta martyrij corona, vitæ curſum finiit, b ab Achilla ſucceſſore eius Arius veniã impetrauit: & rurſum Diaconi miniſterio fungi permiſſus, c poſtea in Presbyterorum quoq; ordinẽ eſt allectus. Apud Alexandrũ quoque, proximom ab Achilla epiſcopũ, honeſto loco fuit: & quòd cauillationum dialecticarũ nõ imperitus, atque in eiuſmodi diſciplinis probè exercitatus eſſet, ſcripturarũ interpretatio credita ei fuerat. Enimuerò quum nõ benè ferret Alexandrũ Epiſcopi dignitatẽ obtinere, † quòd non ritè is quoq; neq; ordioe lectus eſſet, diſſidia aduerſus eum latẽter & contentiones mouit. Qúumque non haberet quod in vita moribúſque Alexandi carperet, né- B que per ſycophantiam facilè quicquam confingere poſſet, ea quidẽ in parte quietus fuit. d quæ verò ille in eccleſia pro concione rectè piéque doceret, in eis repugnare illi inſtituit. Epiſcopus namque, filiũ cum patre ὁμότιμον, boc eſt, eiuſdem honoris, atque eiuſdem ſubſtantiæ, æqualémque per omnia eidẽ qui eum genuit, eſſe, ex diuioarum ſcripturarum ſententia & traditione docuit. Arius autẽ inter presbyteros primas tenẽs, verbóque veritatis prorſus repugnãs, creaturam facturámque patris filium vocauit, io abſurdas opiniones prouolutus. Ex non exiſtenti* bus ſiquidem genitum eſſe: & fuiſſe aliquando tempus quum non fuerit, meráque ſententiæ & † arbitrij libertate vitij & virtutis capacem eſſe: aliáque eiuſcemodi cenſuit, quæ opinari eũ par C erat, qui ſibi de huius geoeris rebus diſſerẽdum atque inquirendum eſſe conſtituiſſet. Et quum exiſtimaret epiſcopum Libyci Sabellij dogma aſſerere, cootendendi & aduerſandi ſtudio io errorem ex diametro illi cootrarium decidit. Sanè quidem permultos ad nouas eius dogmatis res pertraxit, & ex parui igniculi ſcĩotilla ingens eſt & altum exortum incendium. Ab Alexandria enim doctrina hęc progreſſa, Aegyptũ, Libyam, & ſuperiorẽm Thebaidem percurrit, mox etiam ad alias prouincias & vrbes peruenit. Quæſtione tali iam in controuerſiam vocata, Alexander diſſuadere eam eſt conatus. Sed iam non pauci Epiſcopi, & plorimi ex clero rectè dicere Arium affirmabaot, ſentenoámque eius complectentes comprobabant. Poſtquam autem inter ſe oon cõſenſerunt, ſeu potius Arius * furiis correptus D propalàm impietatem docuit: Alexaoder illum, & cum eo qui partes eius ſequerentur, clericos omoes excommunicauit, & ſacro ordine mouit. Sentiebant porrò cum eo io Alexãdrina parœcia, Aithalas, Achillas, Carponas, Sarmates, & alter Arios, presbyreri: & Euzoius, Macarius, Iulius, Menas, & Helladius diaconi, multã etiam popoli partem ſecum trahentes. In quo, alij idẽ ſibi de Deo ſeotiendum atque credendum eſſe quod Epiſcopus arbitraretur, putabãt: alij verò, ſicuti multis euenire conſueuit, iſtos miſerabantur, veluti iniuria affectos, & indicta cauſa ab eccleſia proſcriptos. Sunt qui dicũt, contentionis huius aliũ, ante Arium, autorẽ fuiſſe Alexandrũ, ſecundo ab Ario loco presbyterum, Baucalim cognomine qui nomẽ id adeptus fuerat, ex

Alexandrini epiſcopi.

Arius Melitij ſectator Melitius hæreſiarcha a Petro antiſtite Alexandrino excommunicatus, & cum eo Arius.

** μὴ προσεμένε, non admiſit: hoc eſt, non paſſus eſt eum ſacramentum baptiſmi adminiſtrare a Melitius ſibi ipſi epiſcopalem dignitatem ſumpſit.*

† Deinde Ptolemais, & Panopolis, ac Veneris oppidum iterũ: & in Libyco Lycon, vbi montes finiũt Thebaidem. Plin. lib. 5. cap. 9.

b Arius ab Achilla epiſcopo Alexandrino in eccleſiã erroris gratia impetrata receptus.

c Arius presbyter & ſacrarum literarum doctor Alexandriæ ordinatus.

ὑπέληφε γὰρ, καὶ οὗτος ἐτύγχανεν.

d Contentio Alexandri epiſcopi, & Arij presbyteri, de doctrina chriſtianæ profeſſionis.

Arij hæreſis.

** ἀνδεξουσιότητι γνώμης*

Ea longè latéque graſſata.

** χορυβαντιῶν.*

Alexander epiſcopus Arium cum popularibus ſuis ab eccleſia proſcribit.

Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

Alexander Baucalis, presbyter & ipſe Alexandrinus diſſenſionis huius autor à quiſdam habitus.

ſupercreſcentis carnis pódere in dorſo eius collecto, teſtacei vaſis forma, quod Alexandrini vernaculo ſermone baucalam nominare ſolét, hunc inquam, ſecundas in miniſterio ſacro ferétem, diſſenſionis cauſam extitiſſe putát. vnde poſtea inter Alexandrum & Arium cótentio commota, & τῦ ὁμοϋσίου, hoc eſt, cooſubſtantialis promulgatio exorta ſit. Quod namque Baucalis prælatum ſibi honore Arium ægreferret, nouationé dogmatis iſtius illi adſcripſit. Alexander verò epiſcopus, vtrumque à contentione abducere volés, ad diſputationes ſermonúmq; collationes eos inuitauit: perſuaſione potius quàm violéta iuſſione cótrouerſiam ſopire, códucibilius eſſe ducens. Et quum multories diſputando congreſſi eſſent, ſicun fieri aſſueuit, contentione inter quoſpiã mota: Epiſcopus nunc huic, nunc illi beneuolè & cómodè adhæſit: poſtremò ve- F rò tandem & ipſe coæternum & conſubſtantialem patri filium, ita vti antea ſemper ſenſerat, diſertis verbis pronunciauit, Ariúmque idem ſentire iuſſit. Quod vbi ille, vt faceret, in animũ inducere nó potuit, ſacris ędibus eſt ab eo eiectus.

Qui ea tempeſtate magnarum vrbium fuerint epiſcopi: & de Epiſcopis qui ab initio Byzantij eccleſiam rexerunt. Cap. 6.

Primariarum in orbe chriſtiano eccleſiarum epiſcopi.

EO tépore Romanæ eccleſiæ Sylueſter præfuit, Miltiadis ſucceſſor, qui poſt Marcellinum egregiè in perſequutione ipſa certamine defunctum, ſacri muneris ſuſcepit adminiſtrationem. Alexandriæ autem poſt Theonem & Petrum, Achillas, ac deinde qué dixi Alexander, eccleſiaſticam tenuit præfecturam. Antiochiæ, Tyrãno in eccleſiaſtico miniſterio Vitalis ſuffe- G ctus, pace primùm eccleſiis reddita. Is à tyrannis eccleſiam dirutam denuò excitauit: cuius ſtructuram reliquam Philogonius perfecit, qui ex cauſidico epiſcopus factus illi ſucceſſit, Liciniique temporibus, vti virum fortem decet, ardorem æmulationémque ſuam pro vera pietate oſtendit. Porrò Hieroſolymis poſt Hermonem Macario ſactum munus creditum, digno tali nomine viro, vt qui omnibus bonis & ornamétis floruerit. Conſtãtinopoli verò, poſt Metrophanem, Probi Imperatoris ex fratre nepotem, Alexandro ſacrorum cura ſorte ceſſerat. Verùm enimuerò hoc loco faciẽdum mihi omnino videtur, vt altius ab ipſis Apoſtolis repetitos Byzantios epiſcopos recenſeam, & veluti ſacram quandam inſcriptionem hiſtoriæ huic adiiciam.

catalogus epiſcoporum Byzantiorum ab ipſo apoſtolo Andrea vſque ad alexandrũ, cuius precibus Arius eſt peſſum datus.

Andreas Domini apoſtolus, Thraciam, Mace- H doniam, & Euxinum, prouincias ſortitus, Byzãtij Chriſtum prædicauit. Et quum à Zeuxippo, tyrannidem tum ibidem tenente, ad cædẽ quæreretur, Argyropolim tranſiit, atque ibi bienniũ conuentus agens, permultos ad Chriſti fidem pertraxit. Cæterùm ſacra eo loco fundata ęde, & Stachy apoſtolo epiſcopo creato, Sinopen cóceſſit. Stachys ſacro eo munere annis ſedecim adminiſtrato, ibidem ſepultus, Oneſimum habuit ſucceſſorem. Oneſimus quatuordecim annos eccleſiam eam gubernauit, eique Polycarpus ſurrogatus: qui decem & octo annis munere ſuo cum laude functus, Plutarcho id reliquit. Hic ſedenim annis eccleſiæ præfuit, eamque moriens Sedecioni conceſſit: quo poſt annos E nouem defuncto, Diogenes quindecim annis eã rexit. Illi Eleutherius ſuffectus: qui ſeptem annis epiſcopali munere obito, Felicé habuit ſucceſſorem. Felix quinque annis ſedem Epiſcopalem tenuit, eámque ad Polycarpum tranſmiſit. Qui ſanè omnes, propter infidelium incurſiones, in eo quod memorauimus Apoſtoli oratorio ſynaxes & conuentus celebrarũt. Deinceps Athenodorus functione eccleſiaſtica ſuſcepta, quatuor eam annis obtinuit: eccleſiámque aliam, in loco cui nomen erat † Olea conſtruxit, ibique ſynaxim peregit. Eam ædem poſtea Conſtantinus Magnus ſplendidiſſimè auxit & ornauit. Athenodori ſucceſſor Euzoius, ſex annis Epiſcopatũ geſſit, cui Laurentius ſuccedens, vndecim annis eccleſiæ præfuit. Poſt hunc Alypius tredecim annis ſacrum magiſtratum adminiſtrauit. Iſtius F ſucceſſor Pertinax, vir Conſularis, nouem annis Epiſcopalem dignitaté obtinuit: qui quum locupletior eſſet, eccleſiam aliam ad mare, in loco quem * ficos nominabant, excitauit, eamq; Pacem appellauit. Eum locum Chriſtiani perpulchris & continuis ædificiis in oppidi formã redegerunt. Quapropter eum etiam mœnibus eximiis, magna virtutis gloria pollens Conſtantinus eſt dignatus, quod in eo ſcilicet Pacis eſſet templum. Poſt Pertinacem, Olympianus vndecim annis ſacrorum antiſtex fuit: rurſum poſt hunc Marcus, annis tredecim. Poſt Marcũ Cyrillianus ſedecim. Poſt Cyrillianum Conſtantinus, ſeptem. Hic primo epiſcopatus ſui anno, intra Byzantium in parte ſeptentrionali templũ ædificauit, atque id Euphemiæ martyri, quæ tũ ſacrum peregerat certamen, conſecrauit. Ad G quod templum reliquo vitę tempore tranſacto, epiſcopale munus Tito reliquit: qui id ſupra triginta & quinque annos adminiſtratum, ad Dometium Probi imperatoris fratrem tranſmiſit. Atque huic Probus filius ſucceſſit. Et Dometius antiſtitis honorem viginti quatuor, Probus duodecim annos geſſit, cuius Metrophanes frater ſucceſſor fuit. Hic annis decem cum ingenti laude Epiſcopale miniſteriũ cohoneſtauit. Sub quo etiam Conſtantinus ſemper Auguſtus, cognominem ſibi vrbem magnificè condidit. Metrophanis porrò ſucceſſor fuit Alexander, Apoſtolicis donis pręclarus. Hæc de Epiſcopis. Sed enim Alexandriæ epiſcopus Alexander, quum Arium videret † dominandi furore flagrantem, priuatim illegitimos cóuentus agere, & turbam motúmque ingentem concitare: non modò ad H ſacros eccleſiarum præfectos, verùm etiam ad fideles paſſim in vrbibus omnes, de blaſphemia eius publicitùs literas dedit. Ex quibus partes certas operi huic intexam, vt mihi verior narratio rerum conſtet, & nemini confingere quidquam videar. Adiiciam præterea alia, quæ veritati ſunt conſona, hiſtoriámque omnem dilucidiorem reddere poſſunt.

† ἐλαία. Olea conſtantinopolis regio.

*Item, Pici. Pacis tẽplum. * συκαῖ. Chriſtiani ad hoc templum oppidum conſtruxerunt.*

Probi imperatoris frater, et ex fratre nepotes duo, Byzantij epiſcopi.

† φιλαρχίας οἰςρῳ πυρούμενον.

Epiſtola Alexandri Alexandrini epiſcopi ad Alexãdrum Conſtantinopolitanum epiſcopum de Arianis. caput 7.

Alexandri Alexandrini epiſcopi ad Alexãdrum conſtãtinopolitanũ epiſcopum, de rebus in doctrina eccleſia motis Arij ſcriptũ.

ALexãder itaque iſte Alexãdrinus, ad cognominem ſibi Alexandrum Cóſtantinopolitanũ hęc ſcripſit. Reuerédiſſimo & vnanimi fratri Alexando, Alexander in Domino ſalutem.

Prauorum

Prauorum hominum, qui dnminaodi libidine & pecuniæ cupiditate ducũtur, inſtitutum, ſemper quæ ampliores eis eſſe videntur, inſidiatur eccleſiis: qui vario ſanè prætextu pietatẽ eccleſiaſticam inuadere ſolent. Siquidem tanquã ſtimulis quibuſdam, ab eo qui in illis efficax eſt, diabolo, ad propoſitam ſibi voluptatem incitati, religione omoi proiecta, iudicij Dei timorem proculcant. De quibus neceſſitas mihi impoſita eſt, multa ab eis paſſo, vt ad pietatem veſtram ſcribã, vt eiuſmodi hominea caueatis, & ne quis eorum ſe in parœcias & eccleſias veſtras ſubinſiouare audeat, prouideatis. Inſtructi enim ſunt per ſimulationem & diſſimulationem, ad fraudẽ & ſeductionem, impoſtores iſti, vt ſiue per ſeipſos, ſeu per literas, per aſſeorationem & vẽditatiooem falſam arte quadam compoſitas, trãſuerſos agant ſimplicem atque ſincerã fidem cõſectantes homines. Quandoquidem Arius & Achillas, coniuratiooe nuper facta, Colluthi † dominãdi cupiditatẽ, longè etiã deterius quàm ipſe ille, ſunt æmulati. Ille namque accuſatione aduerſus hos ipſos inſtituta, maligni conſilij ſui aliquem reperit prætextum. Iſti verò, * æruſcationem illius ſub Chriſti nomioe ſuſcepram videntes, eccleſiæ amplius ſubiecti eſſe non ſuſtinuerunt: ſed extructis ſibi ipſis latronũ ſpelũcis, cõtinuos ibi peragentes cõuentus, diu noctúq; ſe in calumniis aduerſum Chriſtum & nos excogitatis, meditando exercent, atque omnes pias & Apoſtolicas ſententias reptehendentes, Iudaico prorſus more, Chriſti perſequutricẽ inſtituunt officinam, diuinitatem Saluatoris ooſtri pernegãtes, omnibúſque eum parem eſſe docẽtes, & voces ſalutiferę eius œconomiæ & adminiſtratioois ooſtráque cauſa ſummiſſionis colligentes, congerere ea illis impietatis ſuæ dngma cõtendunt, verbáque diuinitatis initióq; ſimul & fine carentis Paternæ gloriæ eins auerſantor. Quapropter impiam Græcorum & Iudæorũ de Chriſto npinionẽ corrobantes, laudem ab illis, quàm maximè poſſunt, venantur: omnia ea quibus illis ludibrio ſumus, ſubornãtes atque procurantes, ſeditionéſq; & perſequutiones quotidie cõtra nos excitantes: & quùm iudicia aduerſus nos, impudicis mulierculis, quas ipſi doloſè ſeduxerũt, interuenięntibus inſtituentes: tũ Chriſtianiſmum ad obtrectationẽ traducentes, ex eo quòd per plateas & vicos omnes, nouæ eorũ, adulterata pietate, res temerè vulgãtur. Quinetiã indiſſolubilem Chriſti tunicam, quam ne carnifices quidẽ illi diuidere voluerunt, ſcindere ipſi auſi ſunt. Itaq; nos ea quæ moribus improbiſq; & apertis conatibus illorũ congruunt, adhibentes remedia, cõmunibus ſuffragiis ooſtris, illos ab ea quę diuinitatẽ Chriſti adorat eccleſia proſcripſimus. Conſilium illi quoque cœperunt, vt nos frauduléter circũueniant, & ad cnnſentientes nobis collegas furtim trãſire, ſub obtẽtu pacis atque vnionis, deprecationem quidẽ præ ſe ferẽtes, re ipſa verò aliquos ex illis in contagionẽ morbi ſui pertrahere per † blandiloquẽtiam ſatagentes, & vt captioſis argutiiſq; ab eis acceptis literis, habeant, quas à ſe in fraudẽ abductis perperam legant: eóſque impietati iam aſſuefactos, prorſus à pœnitẽtia & fuga errorũ, quibus ſunt ſeducti, abſtrahant, perinde atque ſuffragãtes ſibi & conſentieotes haberent Epiſcopos. Non illi ſanè, quæ apud nos malè & docuerunt & egerũt, (quam ob rem etiam excommunicati ſunt) confitentur, ſed aut ſilentio ea committũt, aut confictis atque compoſitis verbis & ſcriptis adumbrantes tegunt, hominéſque decipiũt, atq; † ad perſuadendum cõparatis inſidioſiſque ſermooibus peſtiferam ſuam occultãtes doctrinã, ſeductioni & fraudi expoſitos abripiunt. Sed & pietatem quoque noſtram, paſſim apud omnes ſycophanticè carpere oon omittunt. Quapropter illud euenit, quum nonnulli literis eorum ſubſcribant, vt in eccleſiam illi recipiaotur: & * collegæ, qui id permittere audent, vt equidem puto, graui calumoiæ crimine noo careant: qui ſcilicet oon ſolum id faciunt, quod Apoſtolicus canon eis non permittit, verùm etiam diabolicam, quæ in illis eſt, cõtra Chriſtum efficaciam ſuccẽdunt & augent. Eam ob cauſam nihil cunctatus, dilecti, meipſum excitaoi, vt talium hominum vobis oſtenderem infidelitatem.

Colluthus. — *† φιλαρχίας* — ** χριστεμπορίας.* — *Et Colluthus quædam perverſa docebat, ſed non durauit eius hæreſis nam ſtatim diſparuit. Epiphan. contra Arriomanitas.* — *Ariana hæreſis.* — *Hæreticorum ferè cæpta apud plebẽ & infideles homines plauſibilia.* — *Indiſſolubilis Chriſti tunica.* — *Arianorum proſcriptio & excõmunicatio.* — *† χρηστολογίας.* — *Hæreticorum conſilia & cæpta fraudulenta.*

† πιθανευτικαῖς καὶ ἐπιμελοχικαῖς ὁμιλίαις. — ** συλλειτουργοί.*

Deinde blaſphemias illorũ ſingillatim exponit, eiſque copioſè ex diuinis ſcripturis refutationes obiicit, impietatem ipſorum redarguens: & longius ſtilo progreſſus, infert. Multa, dilecti, quũ dicere poſſem, prætereo: moleſtæ arrogãtiæ eſſe ducẽs, eadem ſentientes doctores, pluribus admonere. Nã vos ipſi † à Deo docti eſtis minimè ignorantes, doctrinã hanc Ebionis ipſios, & Artemæ, & Pauli Samoſateni eſſe, quorũ iſti impietatis fecibus hauſtis, nobis nũc, ex oõ exiſtẽtibus, illorũ clam * viuiradicea producũt: Arius nimirũ ipſe, & Achillas, & quod cum eis eſt malignantiũ conciliabulum: & tres præterea illi io Syria neſcio quo modo creati epiſcopi, de quibus iudiciũ arbitrio veſtro permittimus. Deinceps declaratis ſummiſſionibus ſcripturæ vocibus, quas Saluator † adſciticias noſtra cauſa per exinanitionẽ ſalutarémque paſſionẽ ſuſcepit, itidémque eis locis relatis atque expoſitis, quibus extra initiũ omne principiũ ac Deitas naturaliſq; gloria & diuinitas eius exprimitur, hæc proſequitur. Quis verò quod ſcripturus ſum mirabitur, dilecti: ſi cõtra me, & piiſſimã plebẽ noſtrã, emeotitas eorũ calũnias expoſuero? Qui etenim aduerſus diuinitatem filij Dei aciem ſtruere auſi ſunt, cõtra nos quoq; * cum nulla prorſus gratia, probra & cõuicia dicere nõ verẽtur. Qui etiã ea veteribus nullos eſſe dignos putãt, qui cũ eis conferantur: neq; eis æquari ſe patiũtur, quibus nos à pueris præceptoribus vſi ſumus: ſed ne ex omnibus quidẽ qui paſſim ſunt, collegis & preſbyteris, quenquã ipſis cõparari voluot, ſolos ſe ſapiẽtes, poſſeſſionũ cootemptores, & dogmatũ repertores eſſe iactãtes: vt quibus vois reuelatũ ſit, quod nemini omniũ qui ſub ſole ſunt hominnm in mẽtem venerit. O tumorem impium, & furorẽ immenſum: ô opinionem inſanam, & Satanicum planè ſenſum. Sub hęc aliis quibuſdam memoratis, & dogmate fidei eorũ fuſius expoſito, circa finẽ epiſtolæ hæc adiicit. Hoſce igitur anathematis fulmioe, de fidelium fratrũ conſenſu, ictos, nemo veſtrûm recipiat, neque vel dicta vel ſcripta eorũ ſuſtineat. Qui enim mẽtiri omnia cõſueuere, impoſtores, veritatem certè non proloquẽtur. Vrbes illi circumeuot, nihil aliud agẽtes quàm vt amicitiæ obtentu, per hypocri-

† θεοδίδακτοι. — *Hic etiam Artemon ſupra dictus.* — ** μοσχεύματα.* — *† ἐπικτήτους* — *Hæreticorum arrogantia.* — ** ἀχαρίστως παρρησίας.*

ſim & adulationem, literas dent & accipiant, E quibus ſeducant, ab ipſis iam deceptas paucas mulierculas peccatis oneratas: Et quę ſequũtur. Hoſce itaque talia cõtra Chriſtum auſos, & qui Chriſtianiſmum quùm publicè ad populũ traducunt, tum in iudiciis magno ſtudio & contẽtione probris manifeſtis exagitãt: qui perſequutionem temporibus pacatis, quantum in eis ſitum eſt aduerſus nos concitant: qui ineffabile Chriſti natiuitatis myſterium eneruãt: hoſce, dilecti, auerſantes, vnanimi nobiſcum cõſenſu & ſuffragio, calculis quoque veſtris furibundam eorum audaciam iugulate: exemplo collegarum noſtrorũ, qui in illorum excõmmunicatione acquieſcunt, literis contra eos ad me datis, libelloque damnationis ſubſcripto, quem per filium meum Appionem Archidiaconũ miſi per Ægyptum omnẽ, Thebaidem, Libyam, Pentapolim, Syriam, Lyciam, Pamphyliam, Aſiam, Cappadociam, & alias circumcircà regiones. Ad horũ ſanè exemplum, à vobis etiam eum cõfirmatum iri, perſuaſum habeo. Multum quidẽ certè opis à me in eos qui ab illis ſunt detrimento affecti, eſt collatum: ſed illud maximũ fuerit depellẽdorũ à ſeducta plebe malorũ auxiliũ, ſi collegarum noſtrorũ concordi cõſenſu illa perſuaſa, ad pœnitẽtiam decurrere ſtuduerit. Salutate vos inuicẽ, eius quę apud nos eſt cõſentientis fraternitatis nomine. Valere vos in Domino opto, dilecti. Vtinã fructũ aliquẽ veſtrorum tantopere Chriſti amantium animorũ percipiã. Deinde anathemate excõmunicatos, in epiſtola recenſet, quos & nos ſuprà retulimus. In eandẽ ſententiã, Philogonio Antiochiæ, Euſtathio Berrœę in Syria, atque aliis etiam aliarum eccleſiarũ antiſtitibus ſcripſit, quos Apoſtolicã doctrinam cõprobare ſciebat. Arius porrò neque ipſe ſibi ceſſandũ eſſe putauit. Quapropter neceſſitate quadam ductus, occupare Epiſcoporũ beneuolentiam voluit: & culpã deprecãs, de fide ſua ad eos ſcripſit: ſimúlq; petiit, ſi rectè quidẽ crederet, vt & ipſi autoritate ſua id cõfirmarent: & Alexãdro, ne ſibi ſuiſq; moleſtiã exhiberet, ſignificarẽt: Sin minus, vt quemadmodũ credendũ eſſet, ritè doceretur. Nec parum ea res Arij partibus profuit. Opinione namq; tali vbiq; ferè apud Epiſcopos vulgata, cõmunis omniũ de ea quæſtio fuit. Itaque alij ad Alexãdrũ ſcripſerũt, nequaquã prius Arium recipiendũ eſſe, quàm ſolẽniter blaſphemiæ ſuæ nuncium remiſiſſet: alij cõtrà, illum vt pium, & nihil in fidei doctrina nouantẽ potius, defenderũt. Alexander porrò, quũ cerneret multos tum, per ſpeciem ſanctimoniæ & grauitatis Arianos ad ſe admittere: multos etiam inſtigare, vt ipſe ad recipiendum in gratiã Arium perſuaderetur: maximè verò Euſebiũ Nicomediẽſem, virũ præclarũ, atque in vtraque diſciplina ſummè verſatum, & in Imperiali palatio plurimùm honoratum (Diocletianus enim Nicomediæ, & qui ante eũ fuere principes, Imperatorũ domicilium conſtituerant) ſeipſum excitat, atque illis reſcribit, Arianos ſe ad communionem non recepturum. Admodum autẽ literis ſuis Nicomedienſem Euſebium perſtrinxit, quæ ſic habent.

Scriptum hoc integrum reperitur apud Theodoritum eccle. ſuæ hiſtoria lib. 1. cap. 4.

Cap 5 eod. Arius quoque cauſam ſuam per literas apud Epiſcopos agit.

Epiſcoporum variantes de Ario ſententiæ.

Euſebius Nicomedienſis epiſcopus Arij fautor.

Alia eiuſdem epiſtola publicè vniuerſis ſcripta, in qua Arius excommunicatur: in qua etiam Euſebius Nicomediæ epiſcopus perſtringitur. cap. 8.

CHariſſimis & reuerendiſſimis, qui vbique ſunt, per catholicam Eccleſiam, collegis, Alexander in Domino ſalutem. Quum corpus vnum ſit ipſa catholica eccleſia, præceptúmque extet in diuinis literis, vt vinculum concordiæ & pacis retineamus, peræquum eſt, vt alij aliis inuicem, quæ apud quoſque acciduot, perſcribamus: vt ſiue doleat ſeu lætetur membrum vnum, ipſi inter nos vel condoleamus, vel congratulemur. In eccleſia ſanè noſtra exurrexerũt nunc viri iniqui & † Chriſti inimici, defectionẽ docentes, quam rectè quiſquam percurſorẽ Antichriſti exiſtimauerit atque dixerit. Conſtitueram equidem id ſilentio committere, vt fortè inter ſolos deſertores malum hoc conſumeretur: neque in loca alia progreſſum, ſimplicium quorũdam aures contaminaret. F Quandoquidem verò Euſebius, qui nunc Nicomediæ eſt, in ſe eccleſię res ſitas eſſe exiſtimans, (quoniam in eum, quòd Beryto relicta, oculis cupiditatis in Nicomediẽſem eccleſiam adiectis, eam affectatus eſt, legitimè vindicatum non eſt) præire deſertoribus iſtis, & ad loca quęuis ſcribere, eos cõmendans, cœpit, ne fortè ignorãtes aliquos in extremã & Chriſti inimicã hæreſim pertrahat, neceſſe habeo, id quod in lege ſcriptũ eſt memoria tenens amplius nõ ſilere, ſed vobis rem eam omnibus annunciare, vt & defectores ipſos atque inauſpicata eorũ verba cognoſcatis: & quum Euſebius ſcripſerit, animum ad literas eius non attendatis. Dudum namque maleuolentiam ſuam tempore occultatam, nunc tandem per hos renouare volens, præ ſe fert ille quidem tanquam G pro his ſcribat, reuera autem pro ſeipſo id ſe ſtudioſè facere declarat. Et deſertores quidem ſunt, Arius, Achillas, Aithales, Carponas, alter Arius, Sarmates, Euzoius, Lucius, * Iulius, Menas, Helladius, Caius, & cum eis Secundus, & Theonas aliquando Epiſcopi dicti, quę verò contra ſcripturas adinuenta docent, hæc ſunt. * Non ſemper Deus pater erat, ſed erat quum Deus pater non erat: non ſemper igitur Dei verbum erat, ſed ex non exiſtentibus factum eſt. Qui enim erat Deus, eum qui non erat, ex non exiſtente fecit. Itaque aliquando erat, quum non erat: ſiquidem creatura & factura eſt filius. Neque verò æqualis ſubſtantia eſt patri, neque verum & naturale verbum patris eſt, neque etiã vera ſapientia eius: ſed vnus quidem ex creatis & genitis eſt, * abuſiuè autem verbum & ſapientia factus. Et ipſe * in proprio ſeu natiuo H Dei verbo. & in Dei ſapientia eſt, in qua & omnia, & ipſum quoque fecit Deus. Propterea etiam mutationi & alterationi natura obnoxius eſt, ſicuti omnia quoque rationalia. Peregrinum quoque & alienum ſegregatúmque eſt verbum à ſubſtantia Dei. Et inenarrabilis eſt pater filio: neque enim perfectè cernere poteſt verbum patrem, neque perfectè & certò eum cognoſcere. Etenim ſuam ipſius quoque ſubſtantiam, vti eſt, filius non nouit: propter nos namque factus eſt, vt nos per eum, veluti inſtrumentum, crearet Deus: neque is ſubſtitiſſet, niſi nos Deus creare voluiſſet. Rogauit igitur eos quidam, poſſet ne verbũ Dei mutari, ſicuti diabolus mutatus eſt: atque illi reſpõdere nõ reformidarunt, poſſe. mutabilis enim naturę eſſe, generationi & mutationi

Socrates 1. hiſto. lib. 1. cap. 6. eiuſdem Alexandri Alexandrini antiſtitis ad omnes Epiſcopos catholicos de Arianis epiſtola.

† χριστομάχοι.

Euſebius Arianus.

Alij Iulianus.

Arianorum impiũ dogma.

* οὐκ ἀεὶ ὁ θεὸς πατὴρ ἦν, ἀλλ᾽ ἦν ὅτε ὁ θεὸς πατὴρ οὐκ ἦν, οὐκ ἀεὶ ἦν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, &c.

† καταχρηστικῶς.

* ἐν τῷ ἰδίῳ τοῦ θεοῦ λόγῳ.

Ariani in cõuentu prouinciali centum epiſcoporum excõmunicati.

mutationi obnoxium. Hæc dicentes, atque his impudenter ſeſe venditantes Arianos, ſectatoréſque eorum, nos quidẽ cum Aegyptiis & vicinis Libycis centum numero epiſcopis, cõuentu acto anathemate iugulauimus. Euſebius verò receptos complexus eſt, qui mendacium veritati & impietatem pietati commiſcere ſtudet. Sed nihil ager. vincit enim veritas. Nulla enim eſt cõmunio luci cum tenebris, nulla concordia Chriſto cum Belial. Quis enim vnquam audiuit talia? quis ad rem tam peregrinam & inſolentẽ, eam audiens, non obſtupeſcit? auréſque obturat, ne verborum iſtorum ſordes auditum pertingant? Quis Ioannem audiens dicentem, in principio erat verbum: non damnat hoſce aſſerentes, Erat aliquando quum non erat? Aut quis audiens in Euangelio, vnigenitus filius: &, per ipſum facta ſunt omnia: non auerſabitur ſonantes, vnũ eſſe creaturarum filium? Quomodo verò par eſſe eis poteſt, quæ per ipſum facta ſunt? aut quomodo vnigenitus, qui, iuxta eorum ſententiam, omnibus connumeratur? Quomodo porrò ex non exiſtẽtibus ſit, quum pater dicat, Eructauit cor meum verbum bonum: &, Ex ventre ante luciferum genui te? Quomodo inæqualis ſit ſubſtãtiæ patris, qui eſt imago perfecta, & ſplẽdor patris: quíque dicit, Qui me videt, videt patrem? Quomodo, ſi verbum & ſapiẽtia eſt, filius Dei, erat aliquando quum nõ erat? Perinde enim eſt, atque ſi dicant, irrationalem & inſipientem aliquando Deum. Quomodo mutationi aut alterationi ſubiectus eſt, qui de ſeipſo dicit, Ego in patre, & pater in me: &, Ego & pater vnum ſumus? Per Prophetã verò: Videte me, quòd ego ſum, & non mutor. Etiamſi enim in patrem dictum hoc referri queat, commodius tamen rectiúſque in præſentia de Verbo dicatur: quòd etiamſi homo factum, non tamen eſt mutatũ: ſed ſicuti Apoſtolus inquit, Ieſus Chriſtus heri & hodie, idem & in ſecula. Quid verò eis, vt dicerent, ſuaſit, propter nos factum eſſe, quum Paulus ſcribat: Per quem omnia, & propter quem omnia? De blaſphemia quidẽ eorum illa, quòd filius non nouerit patrẽ, non eſt quod miremur. Quum enim ſemel Chriſtum oppugnare hoſtiliter conſtituerint, fraudulenter & calumnioſẽ etiam voces eius deprauant, dicentis: Sicut cognoſcit me pater & ego cognoſco patrẽ. Si igitur ex parte Pater cognoſcit filium, videlicet & filius ex parte cognoſcit patrem. Sin hoc dicere nefas eſt, & pater perfectè nouit filium: certũ eſt & manifeſtum, quemadmodũ pater nouit verbum ſuum, ita etiam verbum nouit patrẽ ſuum, cuius etiam eſt verbum.

Erroris Ariani confutatio.

Hæretici ſunt veluti chamæleontes.

Atque equidẽ nos hæc differentes, & diuinas ſcripturas explicantes, ſæpenumero eos cõuicimus: ſed rurſus veluti chamæleontes mutati ſunt, certamine quodam in ſe pertrahere contẽdentes illud quod ſcriptum eſt: Impius quum venerit in profundum malorum, contemnit. Verum enimuerò, multæ ante eos extitere hæreſes, quæ longè plura quàm decerẽt aut oporteret tẽntare auſæ, in ſtultitiã decidere. Iſti verò omnibus verbis ſuis abolere verbi diuinitatem aggreſſi, * iuſticiæ illas laude, præut ipſi ſunt, ornauere, quippe Antichriſto propinquiores. Quapropter etiam ab eccleſia proſcripti, & anathemati ſubiecti ſunt.

Ariani reliquis hæreſibus impiores.

ἐδικαίωσαν ἐξ ἑαυτῶν ἐκείνας.

Dolemus quidẽ nos perditionem & interitum eorũ: & maximè, quod & ipſi aliquando ſacra myſteria eccleſiæ didicerint, & nũc ab eis deſciuerint. Nõ miramur tamen, qui nihil noui accidere eis ſcimus. Idem enim etiam Hymenæo & Phileto euenit, & ante eos Iudæ Seruatoris primùm ſectatori, poſtea verò proditori & deſertori. Et de iis nobis nõ deſunt documenta & præcepta, ſed ipſemet Dominus prædixit: Videte ne quis vos ſeducat. multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego ſum, & tempus propè eſt, & multos ſeducent, ne ſequamini eos. Et Paulus eadem à Seruatore edoctus ſcripſit, quod in extremis tẽporibus deficient quidã à fide ſaniore, intendẽtes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorũ, auerſantiũ veritatem.

Hæretici cauendi.

Itaque quum & Seruator atque Dominus noſter Ieſus Chriſtus per ſe nobis præceperit, & per Apoſtolũ de iſtis ſignificauerit, ritè ſanè & ordine nos, qui auribus ipſi noſtris impietatẽ illorum audiuimus, eos, ſicuti antea diximus, anathemati ſubiecimus, & alienos prorſus ab eccleſia & fide Catholica declarauimus. Idque propterea pietati veſtræ, chariſſimi atq; reuerẽdiſſimi collegæ, ſignificauimus, vt neq; ex eis quenquã, ſi per temeritatẽ ad vos accedere auſi fuerint, ſuſcipiatis: neq; Euſebio, aut alij cuipiã de eis ſcribẽti, credatis. Conuenit enim vobis, vt Chriſtianis, omnes qui contra Chriſtum vel dicũt vel ſentiunt, veluti Dei hoſtes, & animarũ peſtes, auerſari, & ne ſalutatione quidẽ dignari, ne quãdo ſcilicet participes peccatorũ eorum fiamus: ſicuti beatus annunciauit Ioãnes. Salutem dicite, qui apud vos ſunt fratribus. Vos, qui mecum ſunt, ſaluere iubent.

Hæ literæ ad loca omnia perlatæ, maiorem etiam cõtentionẽ pepperẽre, malumque propter diſſidẽdi ſtudium adauxẽre. Qui enim Alexãdro ſunt ſuffragati, eis ſubſcripſere: alij autem, contra eas venẽre. in primis verò Euſebius Nicomedienſis in contrariam ſententiam eſt raptus, quòd admodum ſe in eis perſtrictum eſſe intellexerat. Permulti autem partes eius ſequebantur. Atque is crebras ad Alexãdrum dedit literas, vt Arianos, quæſtione poſthabita, reciperet: quẽ ad hoc maximè literis ſuis excitans, induxit Arius. Ex quibus aliqua adducam, vt ſimul & participes eius impietatis manifeſti fiant: & Alexandri fides qui nihil perperàm contra eos ſtatuerit, oſtendatur. Scribit igitur ad Euſebium Nicomedienſem Arius in hæc verba.

Diſſidium eccleſiarum per Alexandri literas auctũ.

Quibus de rebus Arius ad Euſebium Nicomediæ epiſcopum ſcripſerit. Cap. 9.

DEſideratiſſimo domino, viro Dei, fideli, orthodoxo, Euſebio: Arius, qui iniuſtè perſequutionem ab Alexandro Papa, propter omnia vincentẽ veritatẽ, quã & tu propugnas, patitur, in Domino ſalutẽ. Proficiſcente Nicomediã patre meo Ammonio, rectè me facturũ eſſe putaui, ſi per ipſum te cõpellarem, ſimúlque inſitam tibi charitatẽ, & quã ergo fratres propter Deum & Chriſtum eius geris affectionem admonerẽ, magnopere perſequi me & oppugnare, omnémque aduerſum nos ſunẽ mouere Epiſcopum: vt nos perinde atq; ſine Deo homines vrbe eiiciat, propterea quòd nõ comprobamus voces eius, publicitùs dicentis: Semper Deus, ſemper filius:

Arij ad Euſebium Nicomedienſem epiſcopum litera.

Queritur ſe iniuſtè ab Alexandro oppugnari.

ſimul pater:ſimnl filius: coexiſtit * ingenito Dei filius,† ſemper genitus eſt,* ab ingenito genitus eſt, neque nutu neque momento aliquo præcedit Deus filium,ſemper Deus,ſemper filius,ſemper Chriſtus,ex ipſo Deo eſt filius. Et propterea quòd Euſebius frater tuus Cæſarieñſis, & Theodotus,& Paulinus & Athanaſius,& Gregorius, & Aetius,& Orientales omnes dicunt,† Deum qui ſine principio eſt, præexiſtere filio , anathema facti ſunt: excepto ſolo Philogonio & Hellanico & Macario hæreticis , nulliúſqne doctrinæ hominibus. Ex quibus, filium quidam eructatiooem, aliqui germen, nonnulli coingenitũ dicunt. Quorum impietatem ne audire quidem poſſimus, etiamſi decies mille mortis cruciatns nobis minentut atque intenteot hæretici. Nos verò quid dicimus & ſentimus? docuimns & docemus? Quòd filius non eſt ingenitus, neque pars ingeniti vllo prorſus modo, oeq; † ex ſubiecto quopiam: ſed quòd voluntate & conſilio ſubſtiterit ante tempora & ſæcula,plenus Dens, vnigenitus,immutabilis:& priuſquam gigneretur,aut crearetur,aut deſigoaretur, aut fundaretur:non fuetit:ingenitus eoim non erat. Affligimur autem, quòd diximus, principiũ habere filiũ, Deum autem eſſe abſque principio: propteteа inquã perſequutionem patimur. & quòd diximus,ex non exiſtẽtibus eum eſſe. Idque ita diximus, quòd neque pars Dei, neque ex ſubiecto quopiá eſt:hác ob cauſam affligimur. Reliquum ipſe noſti. Valere te in Domino, memoremque tribulationum noſtrarũ eſſe opto,* Collucianiſta, verè pie Euſebie. Porrò qui hic enumerantur, ſunt: Euſebius Pamphili dictus, Cæſareę Palæſtinæ epiſcopns: Theodotus Laodiceæ, Paulinus Tyri, Athanaſius Anazarbi, Gregorius Beryti, Aetius Lydæ, quæ nunc Dioſpolis vocatur. hi Arianarum partium fuere. Aduerſarum autẽ nominat Philogoninm Antiochenum, Hellanicum Tripnlitanum,& Macarium Hieroſolymitanũ, quos ſycophanticè hæreticos vocat, quòd coæternum & anteſæcularem, * eiuſdémque honoris & eiuſdem ſubſtantiæ cum patre filium eſſe docuerũt. Hoc ſcripto permotus Euſebius, quùm plures alios venenum hæreſis euomens incitauit, tum ad Paulinnm Tyriæ eccleſiæ antiſtitem literas dedit, quas audire conuenit.

* *ingenito filium neo.*
† ἀειγεννής.
* ἀγεννητογενής.
Arianorum quorundam nomina.
† ὅτι προϋπάρχει ὁ θεὸς τοῦ υἱοῦ ἀνάρχως.
Deum præexiſtere filio ſine principio.
† ἐξ ὑποκειμένου τινός
* συλλουκιανιστά.
* ὁμότιμον, ὁμοούσιον.

* *Collucianiſtam Euſebium vocat, quaſi cõdiſcipulum, qui ſecum Lucianum presbyterum Antiochenum martyrem, ſacras literas Antiochia docentem, audierit.*

Quæ Euſebius idem Paulino Tyrio epiſcopo ſcripſerit. Cap. 10.

Deum præexiſtere filio ſine principio.
Euſebij Nicomedienſis ad Paulinum Tyri epiſcopum epiſtola.
a Euſebium Pamphili Cæſarienſem antiſtitem intelligit.

DOmino meo Paulioo Euſebius in Domino ſalutẽ. Neque egreginm Domini mei a Euſebij pro verbo veritatis, de quo ad nos eſt renunciatũ, ſtudiũ: neque tuum eadẽ de re ſilentiũ, Domine, tacitũ apud nos eſt. Itaq; pro eo atque cõuenit, de domino quidem meo Euſebio lætamur: de te autem dolemus. tanti viri ſilẽtio cauſam noſtram damnati exiſtimantes. Quapropter te, qui noſti prudenti viro minimè omnium cõuenire, vt aliena & abſurda ſentiat, veritatémq; obticeat, hortor, vt ſpiritu mẽtem tuam ad ſcribendum tedintegrante ſcribere tãdem de rebus iis incipias, quæ & tibi & auditorib⁹ futurę ſunt vtiles: pręcipuè, ſi cõſentanea ſcripturę, veſtigiis verborum & ſententiarum eius inſiſtens, ſcribere animnm induxeris. Neque enim duo ingenita audiuimus, neque vnum io duo diuiſum, ſed neque * corpoteum quid perpeſſioni obnoxium didicimus aut credidimus, domine: verùm vnũ quidem ingenitum vnum verò ab ipſo verè, nõ autem ex ſubſtantia eius * factum, prorſus naturæ ingeniti non particeps: oeque quod ex ſubſtantia eius ſit, ſed factum planè ſit, aliud natura atque virtute, ad perfectam ſimilitudinẽ diſpoſitionis & virtutis factoris ipſius factum. Cuius principium non verbo tantum inenatrabile, ſed neque mente, oon dico hominum, ſed eorũ quę ſupra hnmines ſnnt, omnium, comprehenſibile eſſe credimus. Proindéque non noſtris ipſorum rationibus freti, ſed ſacræ ſcripturæ autoritatibus edocti, dicimns, conditum eſſe & fundatum & genitũ ſubſtãtia, & immutabili atque inenarrabili natura & ſimilitudine ad factorẽ ipſum, ſicuti ipſe dicit Dominus: Deus creauit me in initio viarum eius, ante omnes colles genoit me. Si verò ex ipſo, hoc eſt, ab ipſo erat, ceo pars eius, aut ex deſluxu ſubſtaotiæ, ooo iam ctcatus, neq; fundatus eſſe diceretor: id quod ipſe quoque, dnmine, profectò non ignoras. Quòd enim ex ingenito exiſtat, conditum iam ab alio, vel à ſeipſo, fundatúmne non ſit, vtpote ab initio ingenitum exiſtens. Si verò genitum id eſſe dicatur, † indicium qnoddam de ſe præbeat, velnti ex paterna ſubſtantia genitum, & ex natura eius * æqualitatem habens. Scimus autem, quod non de eo ſolo genitum eſſe, ſcriptura, verum etiam de aliis, illi per omnia natura diſſimilibus, loquitur. Nam & de hominibns dicit: Filios genui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerũt me. Et, Deum qui genuit te, dereliquiſti. Et in aliis quid dicit? Qui genuit guttas roris: non naturam ex uatura, ſed cuiuſlibet tei quæ generatur, ex volnntate eius, generationem deducens. Nihil enim eſt ex ſubſtantia eius: verùm omnia volnntate eius, prò ſe quodque, genita ſunt, ſicuti genita ſunt. Atque ille quidem Deus, hæc vetò ad ſimilitudioem eius † ratione ſna ſimilia futura, & tamen omnia ex Deo. Quę tu accepta & elaborata, pro ea quę tibi diuinitùs adeſt gratia, ad dominum meum Alexandrum perſcribe. Perſuaſum enim habeo, ſi ad hominem ſcripſeris, te eum permoturum eſſe. Saluta omnes in Domino. Valentem te, & pro nobis orantem, diuina gratia cõſeruet, Domine.

* σωματικόν.
Niceph. Al. σωματικόν τι πεπονθός.
Sententia Euſebij de perſona filij Dei Arianiſans.
* γέγονος.
† ὑπόφασίν τινα παρέχει.
Alij habent ὑπόβασιν, *hoc eſt, diminutionem, decrementum.*
* ἀυτότητα, *identitatem.*
† λόγῳ.

De Synodis pro Ario coactis, & de turba & confuſione quæ per orbem Arium inuaſit. Cap. 11.

Alexander Alexãdrinus vt Arium ad communionem admittat, perſuaderi non poteſt.

TAlia & iſti ſcripſerunt, adnerſus veritatem bellum inſtituentes. Poſtquam autem diu multúmqoe ſcribentes, perſnadere Alexandro quod volebant non potuere, perinde atque iniuria affecti eſſent, ægrè id ferentes, magno ſtudio in hoc incuboere, vt Arij dogma obtineret. Et in Bithyniæ primaria vrbe, impietatis inſtituta officina, Euſebius ad pleroſque orbis Chriſtiani Epiſcopos literas dedit, vt Arium ſectatoréſqoe eius ad communionem admitterẽt. Sic enim futurum, vt ingentem de dogmate conſequerentut gloriam: & Alexandro, vt idem faceret,

faceret, autores fierent. Vt verò nihilo magis A cœptum eorũ ex ſententia proceſſit, quod Alexander in eis quę ſemel decreuiſſet, conſtanter perſeueraret: deſperata ea re Arius, internuncios ad Paulinum, & Euſebium Pamphili, & Patrophilum Sytopolitanum, & ad illorum collegiũ miſit, vt ſibi ſectatoribúſque ſuis populi ſui in eccleſia cogendi, ſicuti antea feciſſent, poteſtas fieret, petens: quippe qui longo ipſe iam tempore ordinem locúmque ſuum inter presbyteros haberet, & ex conſuetudine antiqua vnus quidã omnibus præeſſet epiſcopus: presbyteri autem ſuas ipſi regerent eccleſias, atque in eis populũ congregatum pro concione ducerent. Illi legationem hominis ſuſcipiunt, & cum aliis in Palęſtina conuenientes, petitionémque eius adimplentes, decretum in ſcriptum referunt: Arium quidem, vt antea, conuentus cogere poſſe: Alexandro autem ſubditũ eſſe, deprecaríque & ſup- B plicare ei, quo in gratiam vnionemque eius peruenire poſſet, debere. Sed & alia quoq; in Ægypto Synodus hac de re acta. Ario Melitius etiam ſectatoréſque eiuſdẽ fauerunt, eúmque maximè iuuerunt: qui & ipſi non ita pridem ab eccleſia deſciuerant, & malè erga Alexandrũ animati erant. Quis autem Melitius iſte fuerit, iam antea diximus. Cæterùm hæreſi hac per Ægyptum, & alibi paſſim in eccleſiis vulgata, diſſidiũ vbique implacabile excitatum eſt. Et vulgus iudiciũ earum rerum ſibi ſumebat. Agebatur de his publicè in foro, aliis ad hanc, aliis ad illam partẽ animi affectione inclinantibus. Eâque rerum facies riſum prorſus, tragicúmque præbebat ſpectaculum. Siquidem non peregrini & aduenæ eccleſias oppugnabant. ſed ciues ac tribules quotidiana conſuetudine inter ſe coniuncti, bellum C inteſtinũ gerebant, linguis pro haſtis vtentes, & ſeipſos inuicem mordentes. In eam ſanè indignitatem res euaſit, vt publicè Chriſtianiſmus, ad iocum & ludibrium omnibus expoſitus eſſet. Iuueniliter namque inter ſe decertantes, legationes circummittebant, vtra pars maiorem ad ſe pertraheret hominũ frequentiam. Et quamplurimæ epiſtolæ, inter ſe contrariæ, paſſim mittebantur ab eis qui vel Alexandrum vel Arium opinionibus ſuis aſſentiri cupiebant. Vnde deinceps, quæ ſequutę ſunt hæréſes Arianorum, Eunomianorum, & ſi quæ ſunt aliæ, diſſidij & conflictationis occaſionem ſumpſere.

Arius vt presbyter, conuentus in eccleſia ſua cogendi poteſtatem petit. permiſſum id Ario quatenus Alexãdro epiſcopo morigerus eſſet, Palæſtinis epiſcopis ſtatuentibus.

Melitiani Arij fautores. Vulgus etiam ſibi iudiciũ eccleſiaſticarum cõtrouerſiarũ ſumit, id quoque ætate noſtra vſitatum eſt.

Harreſum plurium ex cõtentione eiuſmodi ortus.

Vt Conſtantinus audita Eccleſiæ contentione, Hoſium Hiſpanum in Orientem miſerit, ad concordiam inter diſſidentes conciliandam. Cap. 12.

QVæ contentio quum ad imperatoris quoque aulam perueniſſet, non mediocriter, ea audita, laudatiſſimus permotus eſt atque in- D doluit Princeps. Et graui in animo concepto mœrore, propriã eam reputauit eſſe calamitatem. Confeſtim ergo flãmam accenſam extinguere, & quam celerrimè malorum fontem obturare ſtuduit. Verebatur enim, quòd nuper admodum religio vigere cœpiſſet, multos eiuſmodi opinionũ diſſenſione adductos, fidem auerſaturos eſſe. Itaque literis ſcriptis, & Arium & Alexandrum obiurgans, vicio eis vertit, quòd quæ latêre potuerit, quæſtionem in medium attulerint: & nimia ad contendendum inclinatione, ea perperàm vulgarint, que neque prorſus in

Conſtantinus per literas Alexandrum & Arium ad cõcordiam eſt cohortatus.

A animũ admittere, aut certè, ſi admiſiſſent, ſilentio tegere, neque ita inter ſeſe diſſidere, quanuis illis tum de dogmate non conueniret, debuiſſent. Omnium quippe maximè neceſſarium vnũ eſſe putauit, vt de diuina prouidentia conſentiamus & omnes eandem fidem ſeruemus. Exquiſitè verò de eiuſmodi rebus inquirere, * ſecundarum eſſe partium. Quod ſi ambiguæ emergerent ſententiæ, rectius eas in receſſibus mentis, tanquam in vmbra, tegi. Quapropter vt à talibus contentionis nugis alieniſſimi, idem ſentirent, eos eſt cohortatus. Ægrè ſibi eſſe quàm maximè teſtatus, homines tales & vrbes Orientales, quamuis vſu publico id flagitante, ipſámque adeò Alexandriam, tanto ſibi eius diſſidij impedimento obiecto, viſere. Talia quædam obiurgatione & ſuaſione temperata, Alexandro & Ario ſapientiſſimus ſcripſit Imperator. Gra- B uiter etiam admodũ tulit, quòd audiſſet, quoſdam in Oriente feſtum Paſchæ diem nõ eodem tẽpore, quo reliquos omnes Chriſtianos, celebrare: eóſque quum ſingulare quiddã ſibi vſurpare, atque à deſtinato receptæ ab aliis conſuetudinis inſtituto recedere, tũ ferias eas Iudaico quodam more peragere. Quapropter fieret, vt tam lætus & feſtus Chriſtianorum conuentus obſcuraretur, & diſſenſione deprauaretur. Itaque conſentientem ſtatum eccleſiis conciliare volens, vtraque in re inhibere mali currentem impetum, priuſquã latius ad plures perueniret, & ſeditionem ad concordiam reducere ſtuduit. Eius rei gratia, virum & vita & doctrina inſigni prędítum, qui quùm aliis in rebus præclarus eſſet, tum in tuenda fidei profeſſione paulò antea magnam ſibi gloriam comparaſſet, quíque in C maxima apud Imperatorem veneratione & honore præcipuo eſſet, nomine Hoſium, ciuitatis Cordubæ in Hiſpania epiſcopum, ex omnibus familiaribus ſuis delectum, cum literis ad eos qui in Ægypto inter ſe diſſidebant conciliandos, & ad concordiam reducendos: & item ad eos qui in Oriente, eccleſiis aliis ſe Paſchali die celebrando non accommodabant, ad conſentientes nobiſcum ceremonias pertrahendos, miſit. Literarum earum partem aliquam non incommodum fuerit hoc loco inſerere. Epiſtolam enim totam, Euſebius libro ſecundo eorum quos de Conſtantino ſcripſit, de verbo ad verbum retulit. Cuius capita quædam ſic habent.

In fidei profeſſione omnes conſentire debemus.

** ἐν δευτέρῳ τίθεσθαι.*

Quæſtiones eccleſiaſticæ non temerè promulgandæ.

Cõtrouerſia de tẽpore Paſchatis celebrandi.

Ad diſſenſiones eiuſmodi componendas Conſtantinus Hoſium Cordubenſem epiſcopum in Aegyptum & Aſiã miſit.

Euſeb. lib. 2.

Epiſtola Deum diligentis imperatoris, ad Alexandrum & Arium miſſa. Cap. 13.

VIctor Conſtantinus, Maximus, Auguſtus, Alexandro & Ario. Quæſtionis præſentis D exordium à vobis iſthinc extitiſſe intelligo. Quũ enim tu Alexander à presbiteris requireres, quid quiſque eorum ſentiret de quodam loco ſcripturæ, ſeu potius de cuiuſdam partis inani quæſtione interrogares: & tu Ari, quod vel prorſus in animum non admiſſum, vel certè admiſſum ſilentio mandatũ oportuit, improuidè reſpondendo exponeres, excitata inter vos diſſentione conuentus quidẽ ſolennis quibuſdam denegatus, ſanctiſſimus autẽ populus in partes ſciſſus, communis corporis apta & conſentiente vnione excidit. Itaque vterque veſtrûm ex æquo ſen-

Epiſtola Conſtãtini ad Alexandrum & Arium particula.

Dolet Eccleſiaſticam vnionẽ diuiſam eſſe.

tentiā animúmque animaduertēs, ad quod vos conſeruus & collega veſter legitimè ac iuſtè cohortatus fuerit, id ſuſcipiat. Quid verò hoc ipſum eſt? Neque interrogare de eiuſmodi rebus à principio, neque interrogatū reſpondere, ęquū erat. Eiuſcemodi enim quæſtiones, quas non aliqua legis & religionis noſtrę neceſſitas iniungit, ſed inanes inutilis * ocij nugæ proferunt; etiamſi naturalis alicuius exercitationis gratia proponantur, tamen intra abdita mentis noſtrę continere, neque vel facilè in publicos cōuentus producere, vel incautè omnium auribus credere debemus. Quotus enim quiſque eſt, qui res ita magnas & difficiles admodum, aut certò perſpicere, aut ritè exponere queat? Quod ſi quis id ſibi facere procliue eſſe ducat, cui parti plebis id perſuadebit? aut quis tandem erit qui contra tales tantarum rerum argutias & ſubtilitates, ſine periculoſo lapſu conſiſtet? Quā ob rem inhibenda eſt in talibus * diſputatio longior, ne quo modo, ſi vel naturæ noſtræ imbecillitas, quod propoſitum ſit, exponere non valeat: vel diſcentium auditorum hebetius ingenium, id quod exquiſitè dictum ſit, aſſequi non poſſit: in alterius iſtorum, blaſphemiæ ſcilicet, aut ſchiſmatis atq; diſſidij neceſſitatem populus incidat. Itaque & interrogatio incauta, & reſponſio improuida, æquam ſibi inuicem in vtroque veniam concedant. Neque enim de præcipuo aliquo legis noſtræ præcepto occaſionem concertandi ſumpſiſtis, neque nouum aliquod à vobis de cultu Dei inſtitutum eſt inductum, ſed vnam eandémque habetis propoſitam rationem, ſicuti communionis etiam teſſeram. Et quum de rebus minimis inter vos contentioſè decertetis, minimè omnium decet, per diſſenſionem, vos tantā populi Dei multitudinem pro arbitrio veſtro ducere. Quod neque decorum, neque prorſus fas eſſe creditur. Sedenim, vt prudentiam veſtram paruo exemplo commonefaciam, non ignoratis ſanè, philoſophis etiam ipſis de vno omnib' conuenire dogmate, & perſæpe eoſdem de parte aliqua ſententiarum aut breuium dictorum diſſentire: ſedenim etiam ſi ſcientiæ virtute diſcordent, corporis tamē vnione inter ſe conſpirant. Quod ſi hoc ſic habet, quomodo non multo iuſtius fuerit, vos, qui magni Dei miniſtri, in tantæ religionis inſtituto collocati eſtis, vnanimes inter vos eſſe? Verùm age, deliberatione maiore conſideremus, & cogitatione prolixiore quod dictum eſt animaduertamus, an rectè propter paucas & vanas verborum inter vos rixas, fratres fratribus aduerſentur, & ſolennes conuentus impia diſſenſione per vos ſegregentur, qui de paruis admodum & minimè neceſſariis rebus mutua contētione decertatis. Vulgaria hæc ſunt & puerilibus mentibus magis conuenientia, quā ſacrorum & prudentium virorum ſapientiæ cōgruentia. Decedamus noſtra ſponte à diabolicis tentationibus. Magnus ipſe Deus & Saluator omnium noſtrûm, commune omnibus protulit lumen: per cuius prouidentiam, cœptum hoc mihi illius longè † potentioris famulo, ad finem debitum perducere permittite, vt * per vos, illius populos, mea admonitione, miniſterio, & cohortationis contentione ad conuentus communionem reducam. Eſt enim, quemadmodum

** ἀργοσχολία.*

Quæſtiones de religione non neceſſaria non facilè proferenda.

** πολυλογία.*

Exhortatio ad concordiam.

Petit Conſtantinus, vt ſibi permittatur, excommunicatione Arianorum ablata Chriſtianorum populum ad vnanimes in eccleſia conuētus reducere.

† τοῦ χριστοῦ. Deo ſcilicet.

** id eſt, veſtra pace.*

E dixi, vna quædā in vobis fides, vna inſtituti veſtri ſententia, & legis ipſius præceptum omnibus ſuis partibus in vnum animæ propoſitū & voluntatem omnia concludit. Hoc ipſum quod vobis inter vos contentionē peperit, quandoquidem non ad totius legis vim refertur, nequaquam apud vos ſeditionem aliquā & ſeceſſionem faciat. Atque hæc dico, non vt omnino neceſſitatem vobis iſtam valde puerilem atque incautam, aut qualemcunque tandem quæſtionem ſopiendi imponā. Poteſt enim à vobis ſincerè ſolennitas conuentus retineri, & communio omnium ſeruari, quamuis maximè in parte quapiam inter vos aliqua ſit de re minima diſſenſio. Siquidem non omnibus nobis, in rebus quibuſuis, eadem voluntas eſt, neque vna apud nos natura aut ſententia obtinet. Itaque de pro- F uidentia Diuina, vna in vobis ſit fides, vna ſententia, vnus de Deo conſenſus. Et verò quæ de minimis iſtis quæſtionibus inter vos exquiſitè inquiritis, tametſi ad eandem ſententiam non deducantur, conuenit intra cogitationem retinere, atque in animi penetralibus conſeruare. Itaque facite, vt ineffabile illud & præcipuum communis amicitiæ & charitatis ſacramentū, & veritatis fides, Deíque cultus, & religionis atque legis noſtræ honor & reuerentia, conſtans & firma apud vos permaneant. Redite ad mutuam charitatem & gratiam, reddite vniuerſo populo ſuos amplexus: & vos ipſi veluti animas veſtras expiantes, rurſus alter alterum agnoſcite. Iucundior namque perſæpe, poſt depoſitas inimicitias, reconciliatione interueniente, fit amicitia. Reddite mihi quoque ſerenos dies & no- G ctes ſecuras, vt mihi ſuauitas aliqua puræ lucis, & tranquilla vitę lætitia deinceps ſeruetur. Quod ſi non fit, illa mihi neceſſitas incumbit, vt ſuſpiriis & lachrymis totus extenuer, & neque vitæ huius tempus placidè ſuſtineam. Si enim tot Dei populi, hoc eſt conſerui mei, tam iniqua & detrimentoſa inter ſe decertatione diſſideant, quomodo fieri poteſt, vt ipſe deinceps animo conſiſtam? Cœterùm vt ſummum meum hac de re mœrorem amplius intelligatis, illud ſe habete: Nuper adeò, quum Nicomediæ eſſem derepentè neſcio quo vrgente, in Orientem cogitaui. Et properantem me ad vos, quum maiore iam ex parte nobiſcum eſſem, nuncius huius rei perculit, & conſilium cœptúmque meum diſturbauit, méque retrocedere coegit, vt ne oculis conſpicere cogerer, quę auribus quoque intoleranH da eſſe iudicaui. Aperite mihi deinceps, per cōcordiam veſtram Orientale iter, quod mutuis veſtris cōtentionibus clauſiſtis. Date mihi hoc, vt celeriter vos omnéſque alios populos lætus videre, & pro communi omnium concordia & libertate, orationibus auſpicatiſſimis ſanctiſſimíſque verbis, debitā gratiā Deo agere poſſim.

Propter quæſtiones non ita magni momēti vnio & communio eccleſiaſtica nō ſcindenda.

Conſtantinus inſuauem ſibi vitam fore putat, niſi res eccleſiaſtica ad pacē & tranquillitatem reducatur.

In Orientem, Nicomedia proficiſcens Conſtantinus, in itinere de diſſidio eccleſiarum certior factus, retroceſſit.

De prima vniuerſali ſancta Nicæna Synodo, quæ de ea Euſebius ſcribat. Cap. 14.

ET Imperator quidem prudenter hęc ita ſcripſit. Diſſidium autē magis inualeſcebat: res omnis pręter ſpem in deterius vergebat, & contentio impotens reconciliationi locum non relinquebat. Neque enim tam pium Imperatoris ſtudium, neque excellens oratoris virtus, quid-

Hoſius orator infectis rebus ad Conſtantinum redijt.

quam

Conſtantinus Arianã indicit Synodum.

quam effecit. Et tantum abeſt, vt ad gratiam te-dintegrandam homines perſuaderentur, vt amplius etiam ad vindictam ſint excitati. Quapropter infectis rebus ad Imperatorem redut, qui ad pacem componendam miſſus fuerat, Hoſius. Itaque Imperator, malum id ad ſummum excreſcere cernens, decantatiſſimam illam in Bithynia Nicænam Synodum promulgat: & literis locorum omnium Epiſcopos ad conſtitutam diem eò euocat. Illos publica vehebant vehicula & iumẽta, publici equi & muli: nec ipſos tantum, ſed etiam qui eos miniſterij gratia comitabantur. Conuenere eò ferè ex omnibus prouinciis & vrbibus patres: quorum nomina vnà cũ vrbibus, quibus Epiſcopali adminiſtratione prę fuerunt, magnus Athanaſius in Synodali ſuo libro recenſuit. Epiſcopi fuere circiter trecenti decem & octo: nec pauciores ſacerdotes & diaconi, eorum comites. Apoſtolicas ſedes tum tenuere Alexandrię ad lacum Maræoticum ſitæ, Alexander: Antiochiæ ad Orontem, eccleſia iam tũ Euſtachio commiſſa fuerat, Philogonio non ita pridem ad Deum recepto, & ad meliorem vitam tranſlato. Hunc Euſtathium inuitum admodũ & reluctantem, vi plurima allata prouinciales epiſcopi, ſacerdotes, communiſque Domini populus, ex Berrhœa ad eum thronum pertraxerunt. Hieroſolymis epiſcopatum geſſit ſuo reſpondens nomini, Macarius: Romæ Iulius, Conſtantinopoli Alexander. Et Romanus antiſtes, propter ætatem decrepitám: Cónſtantinopolitanus verò, propter multam imbecillitatem, in ſedibus ſuis remanſere: ſed eorum nomine bini presbyteri miſſi ſunt, à Iulio quidem Vitus & Vincentius, ab Alexandro autem duo alij & vita & eruditione plurimũ excellentes. Habebant ij ab illis mandatum & cautionem, vt in conuentu locum illorum obtinerent, & quod ibi ritè atque ordine actum decretúmque eſſet, comprobarent. In Synodo ea, multi Apoſtolicis donis pollebant: non pauci etiã propter Chriſtianam conſtanter obitam confeſſionem, ſtigmata & notas in carne circumferebant: præſertim ex epiſcopis, Paphnutius ſuperioris Thebaidis, & Spyridó Cyprius Trimythuntis, & Hoſius Cordubæ, & Iacobus Niſibis, (ſic enim Antiochia Migdoniæ antea vocata eſt) qui etiam mortuos reſuſcitans in vitã reduxit, & innumera alia miracula edidit: Meletius Sebaſtiæ, Baſileus Amaſeæ, Nicolaus Myrorũ, Gregorius maioris Armeniæ, Paulus Neocæſareæ in Euphratis ripa conditæ: qui ambarum manuum vſu, Licinij improbitate, ignito ferro venis atque neruis, quibus vis mouendi ineſt, peruſtis, orbatus fuerat. Et alij, quibus partim alter oculus ſtridenti ferro ademptus erat, partim poplites dextri cauterio mutilati, pedes ad gradiendum inutiles reddiderant. Inter quos & Paphnutius Ægyptius fuit: de quo ſicut & de Spyridone, poſtea dicemus. Atque, vt ſimpliciter dicam, martyrum planè populus in vnum conuenit locum. Affuere ibi etiam plurimi alij, ex præſtantibus & laicis, docti & eloquentes, in primíſque ſacrarum literarum, nec non prophanarum quoque diſciplinarum peritia præclari viri, alterutri parti momentum afferre alacriter parati. De eis porrò qui ibi cõuenere, Euſebius Palæſtinus in tertio ad Conſtantinum libro hæc refert: Ex eccleſiis omnib9, quæ per Europam, Lybiam, & Aſiam omnem ſunt, miniſtrorum Dei columnæ conuenerunt in vna oratoria æde, perinde átque à Deo amplificata: Syri & Cilices, Phœnices & Arabes, Palęſtini, eiſq; vicini Ægyptij, Thebæi, Libyes, & qui à Meſopotamia venerãt: quin & ex Perſide Epiſcopus aderat. Neque Scytha in eo choro deſiderabatur. Pontus quoque, Aſia Phrygia, & Pamphylia, delectos ſuos & præcipuos viros eò miſerãt. Aderant quoque Thraces, Macedones, Achæi, & Epirotæ. Quin & qui iis longinquiores remotioréſque ſunt aduenerãt. Ab ipſis quoque Hiſpanis, * celeberrimus ille vnà cum aliis, ibi conſidebat. Imperatoriæ ſanè vrbis Antiſtes propter ætatem ſenilẽ aberat, ſed presbyteri eius præſentes vicem eius implebant. Solus profectò & vnus Imperator Cõſtantinus poſt ſæcula condita, Chriſto ſeruatori ſuo, corona pacis vinculo cõtexta, de victoria contra hoſtes parta, eiuſcemodi diuinum * gratiarum actionis conſecrauit donarium, & præclarũ hoc Apoſtolici chori apud nos exhibuit ſpecimen. Quandoquidem ad exemplum illius, conuentus coactus eſt ex gentis omnis quæ ſub cœlo eſt, viris religioſis: in quibus erant Parthi, & Medi, & Elamitæ, & Meſopotamiã incolentes, Iudęam quoque & Cappadociam, Pontum & Aſiam, Phrygiam & Pamphyliam, Aegyptum, & partes Libyæ quæ eſt ad Cyrenẽ, aduenę Rom. Iudæi & proſelyti, Cretes & Arabes. Præterquàm quòd illic non omnes ex Dei miniſtris conuenerant: in præſenti verò choro, Epiſcoporum turba trecentorum numerum exceſſit. Qui verò eos comitati ſunt, presbyterorum, diaconorum acoluthorum, aliorũque plurimorum, neque numerum inire erat. Inter eos autem Dei miniſtros, alij quidem ſapientiæ ſermone, alij autem vitæ morúmque firmitate, & patientiæ conſtantia enitebant: alij rurſum mediocribus dotibus ornati erãt. Nonnulli porrò ætate prouectiore venerationem merebantur, nonnulli iuuenilibus annis animorũque vigore florebant. Quidam etiam non ita dudum functionis ſuæ ſuſceperant munus. Atque his omnibus quotidie Imperator ſumptus liberaliter præberi curauerat. Hæc Euſebius.

Paupertas Epiſcoporũ veterum.

Numerus epiſcoporum qui ad Synodum eã conuenerũt.

Primariarum eccleſiarum antiſtites.

Legitima antiquitus Epiſcopi electio ſeu poſtulatio.

Mandatarij Romani & Conſtantinopolitani epiſcoporum.

Epiſcopi ſanctitate vitæ, miraculis, & confeſſione chriſti ſpectati.

Laici etiam docti & pij ad conuentum Nicænum venere.

Euſebius Pamphili de Nicæno Epiſcoporũ conuentu.

Hoſius videlicet.

χαριϛήρια.

Apoſtolicus Epiſcoporum chorus.

Liberalitas Imperatoris in Epiſcopis alendis.

Epiſcoporum ſanctorũ paupertas.

Quæ ante Synodum ſint acta: & de duobus philoſophis, qui præter omnium opinionem in Chriſtum crediderunt.

Cap. 15.

Plurimi ſanè Arij partibus addicti erant, maximéque opinionẽ eius comprobabant: Euſebius olim Beryti, poſtea vero Nicomediæ antiſtes: Theognis Nicææ ipſius, & Maris Chalcedonis Bithynię, epiſcopi. Quibus cum fortiter cõgrediebatur Athanaſius, inter diaconos Alexandriæ primarius, ipſiſque epiſcopo Alexandro percharus: quippe præclara doctrina & virtute prędítus, & diſputator grauis & acutus, nõ minima ſanè conſilij Synodi eius pars, Imperatori ipſi & familiaribus eius egregiè notus. Quãobrem, magnum contra ſe Arianorum conciliauit odium: ſicuti hiſtoria procedente poſtea indicabimus. Prius autem quàm omnes epiſcopi in publicum coirent conuentũ, pro eo atque fieri conſueuit, qui artium diſſerendi periti erant homines, quaſi præludentes certamina, de ſentẽtiis

Epiſcopi Arianiſantes.

Athanaſius archidiaconus Alexãdrinus.

Præludiũ diſputationis Nicænæ.

Chriſtiana doctrina non eſt dialectica arte ſuffulta.

quas ſequebantur, & contentiooes inibant. Et E quum quidam diſputationis voluptate loogius producerentur, ex confeſſoribus Laicis aliquis, ſimplici prudentia ornatus, qui ibi aderat: Doctrinam, inquit noſtram non verborum fraude, aut diſſerendi aliqua arte, † primi eius autores atque adeò ſpectatores prodidere, ſenteotia & fide ouda boniſq; operibus ſimpliciter & apertè fundatam. Arianis idem ſuaſit, oe quid de fide ab initio tradita nouarent, ſed inexploratò ſenteotiam de numinis diuini cultu complecterentur. At illi non oportere, dixerunt, antiquorum, niſi inquiſita re, recipere ſententias. Verùm oóoulli quidem conſilium confeſſoris minimè cótemnendum eſſe iudicarūt: oonnulli autē, quòd vera eum dicere ſcireot, ſermones cum eo tum non conſeruerunt. Sed & multi ex Græcorum philoſophis, diſputationibus ſe immiſcuerunt: F alij quidem, vt quænám eſſet religio noſtra diſcerent: alij verò, quod indignarentur, per Chriſtianiſmum nuper admodum ortum, Græcę ſuperſtitionis impoſturas ſupprimi & perire. Atq; ij profeſſionem noſtram in contentioſam controuerſiam trahebant, vt propter inteſtina diſſidia peſſum iret, minúſque multis grata eſſet. Horum quidam arte dicendi ſeſe ambitioſè venditans, ſacerdotibus noſtris inſultabat, & nugas ac deliramenta dicta eorum eſſe, cum reprehenſione obiiciebat. Eius tam agnoratam ſuperbiam, ſimplex quidam ſeoex non ſereos (creditur autem celebris ille & magous Spiridon fuiſſe) cū eo diſputatione eſt cógreſſus. Et temerariis quidem ea res riſui fuit: qui verò æquiores humanioréſque erant, verebantur, oe ab homioe arte multa inſtructo, vir Græcarū diſciplinarū prorſus expers, ludos fieret, & tamen dignitate tanta ſpectatum inhibere reformidabant. Itaque quum id ei permiſsū eſſet: In nomine Ieſu Chriſti, Philoſophe, inquit, audi. Vnus eſt Deus cœli & terræ, viſibiliúmque & inuiſibiliū omnium conditor, qui vniuerſa hæc virtute Verbi produxit & ſuſtinet, & ſanctitate ſpiritus eius ſtabilit & confirmat, Id Verbum, quod à nobis filius Dei oominatur, errorem & ſeductiooem humani generis miſeratum, natum eſt ex muliere, & humanum ſubſtantialiter recepit corpus: mortuum etiam eſt pro nobis, & reſurrexit. Et veniet primo quoque tempore, factorum cuiuſque quæſitor & iudex. Hæc ſic ſe habere, citra curioſam inquiſitionem credimus. Nec tu, quomodo hæc ſint, quære: neque rationem eorū arguere aut explorare aude. Superāt enim hæc ra- H tionem, & cognitionem omnem longè præcellunt. Et paululū conticeſcens: Credíſne, inquit, hæc? reſponde. Ad hæc primùm hianti ore conſternatus Philoſophus: deinde, Credere ſe dixit: victúmque eſſe ſtatim profeſſus eadem quæ diuinus ille ſenex ſentiret, ſe quoque ſentire cóſtituit: atque vt & alij eundem reciperent animū, operam dedit, iureiurando cóſirmaos omnibus, non ſine diuino numine religionem complexū ſed arcana quadam vi ad ſacra Chriſtianorum ſe traductum eſſe. Idem poſtea Alexandro epiſcopo Conſtantinopolitano accidiſſe dicunt. Vix dum poſt Synodum Conſtantious Byzaotium venerat, quum quidam Græcorum philoſophi accedentes, eum reprehenderunt, quòd ſe illegi timo religionis cultui dedidiſſet, ac res diuinas nouaſſet, ſacra alia quā maiores eius coluiſſent, & tot ſeculorum tempora tuliſſent, ſectatus. Et vt periculum eis de noua opinione facere, atque cum Epiſcopo ſermooes cooſerre liceret, rogarunt. Atque ille, tametſi inexercitatus & artium diſſerendi imperitus, vitæque tantum integritate fretus, (erat enim, vt vix alius quiſquam, honeſtus & bonus) tamē Imperatore iubente, colloquij congreſſum oon detrectauit. Et quū permulti Philoſophorū conueniſſent, vt ea omnibus aliis præſtantiſſimus vnus ad diſputandum deligeretur, aliſque taciti & quieti ſedentes auſcultarent, petiit. Ita vni ad certamen progreſſo: In nomine Ieſu Chriſti, Alexander inquit, tibi, vt ne loquare, impero. Atque ille vnà cum hoc verbo lingua eius impedita obmutuit, eo, quod ſibi acciderat, facto, reliquos per nutū admonens atque exterrens. Et quum ſignis manuúmque geſtu, credere ſe ſignificaſſet, cum lingua ſoluta ſimul vocem recuperauit. Sic ſcilicet ille experientia ipſa vim & documentū myſterij cepit. Etque hæc ſic geſta.

I chriſtus videlicet, & Apoſtoli eius.

Laici confeſſoris ſcitum dictum, eiuſdémque conſilium prium arianis datum. Philoſophi etiā infideles de profeſſione Chriſtiana diſputant, ſed conſilio improbo.

Spiridon ſimplex & grādaeuus Epiſcopus Philoſophum argutū pauciſſimis verbis ad religionem Chriſtianam adducit.

Idem in alio philoſopho Alexander conſtantinopolitanus antiſtes fecit.

Vt imperator Synodum ipſam ingreſſus ſit: & oratio eius quam ad ſacrum Epiſcoporum ordinem habuit.
Cap. 16.

IMperator ipſe quoque, vbi ſeſto die propter victoriā à Licinio reportatam peracto, Nicæam venit, maximū in Imperiali palatio ædificium exoroauit, & ſubſellia ſediliáque ſatis multa, qui conuenerant ſacris viris, parietibus quoque productis, fieri curauit: & vnicuique congruenti habito honore, ordine eos G omnes ingredi iuſſit. Quum verò ei videretur, vt & ipſe in conſilium prodiret, poſtremus omniū cum paucis ingreſſus eſt, digna prorſus admiratione corporis proceritate, vultúque læto conſpicuus, & nouam quandam gratam atque decentem, quæ in facie eius inſidebat præferens venerationem. Et ſummiſſiore, quàm Amplitudo eius ferret, throno, qui ei paratus fuerat, poſito: non prius ſibi conſidendū putauit, quàm id ei ab Epiſcopis permitteretur. Tanta in Imperatore humaoitas cum reuerentia, qua viros illos proſequebatur, coniuncta inerat. Et tandem primus ipſe in conuentu admonitus conſedit, & cum eo ſimul ſacer ille chorus. Ibi, quū altum eſſet ſilentium, primus Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus Euſtathius, orationis laudibus perindeatque recens decerptis floribus, Imperiale illius caput exornauit, ſpectatúque diuiois rebus curandis ſtudium eius legitimo honore & fauſtis ominibns compenſauit. Itidem & Pāphili Euſebius aſſurgens egit. verba enim ad eū, quibns virtutes eius laudibus vehebat, fecit, & per eum gratiarum actiones & hymnos Deo ſacrauit. His finitis, ſilentio rurſus facto, Imperator ex ipſa cathedra exhortatione vſus eſt, qua illos ad concordiam excitauit: & quem quiſque priuatim haberet dolorem, eum in præſentia poſtponere iuſſit. Permulti nanque alius alium accuſauerant: ac tēpus datū eſſe putantes, quo, quod cuique ægrè eſſet, auerti curatíque poſſet, de quibns rebus inter ſe conflictabantur, de eis libellos Imperatori obtulerant. Quos quum non grauatè recepiſſet, ad certum diem poſtea de eis ſe deli-

Sanctorum in ſacro Nicæno concilio patrū ſeſſio.

Sanctis patribus Conſtantinus aſſidet.

Conſtantinum meritis vrnāt laudibus Euſtathius Antiochenus, & Euſebius Cæſarienſis epiſcopi.

Conſtantinus epiſcopis concordiā ſuadet. Supplices criminationum libelli à multis Epiſcopis imperatori offeruntur.

Eas conſtantinus recipit, & criminationibus ad inuicem chriſti re latu, in cōſpectu epiſcoporū combuſſit.

ſe deliberaturum dixit: atque in præſens, ad id quod de fide propoſitum eſſet, agendum, procedere iuſſit. Multi ſiquidem qui libenter diutinas & acres etiam inimicitias gererent, Epiſcopos quoſdam criminabantur, & querelas ſuas ſcriptas Imperatori dabant. Quibus ille omnibus colligatis, ſigillum annuli ſui impreſſit, eóſque diligenter ſeruari præcepit. Poſt conuentionem eam, dies conſtitutus quum veniſſet, libellos eos omnes in manibus tenens: Hæ, inquit, querelæ & accuſationes magno illi Iudici decidendæ remittuntur, ſtatumque tempus extremi iudicij ſit dies: cui iudici occulta etiam manifeſta ſunt. Mihi quidem homini, errori obnoxio, nefas eſſe videtur, eccleſiaſticorū virorum accuſationes recipere & audire. Neque etiā omnino cōuenire puto, Dei miniſtros tales ſe præſtare debere, vt vel à me vel ab alio iudicentur. Si nanque ſacerdotum delicta plurimis innoteſcant, maxima præbetur eis offendiculi occaſio, qui impunè nullo timore peccare conſtituere, Quapropter agite. Chriſtum æmulati per mutuam veniam alius alij cōmiſſa remittamus. Oportere ſiquidem remitti ab eo debita, ille dicit, qui ipſe gratiā delicti petat. His verbis dictis libellos in conſpectu eorum combuſſit: iuratus nihil ſe prorſus, quę in eis ſcripta eſſent, legiſſe. Addidit & illud: Si in Epiſcopum incideret, alienum coniugium violantem, ſe purpura ſua piaculum id obtecturum eſſe, ne tam fœdum facinus ſpectatoribus occaſionē mali crearet. Atque hæc quidem ſic ante communem conuentum acta. In conceſſu autem patrum, oratione ad concordiam eos cohortans, de dogmatibus fidei conſultare, & ſententias per ſuffragia dicere iuſſit. Quæ verò tum ad eos dixit, in ſumma hæc ſunt: Gratias quidem, inquit, rerū omnium cauſa, ſed huius potiſſimum conuentus nomine, ago Deo, Patres & fratres chariſſimi. Rectè enim ſic vos appello, quando hanc mihi communis Seruator omnium noſtrûm conceſſit gratiam, vt felicius etiam mihi quàm votis optare ſim auſus, res ceciderit. Tantam nanque ſacerdotum Dei, in concilio & conuentu vno frequentiam, illo concedente intueri, an non ingentis felicitatis loco habendum? Sed peruelim vos omnes, eadem cogitantes, & animorū conſenſu in eadem ſententia conſiſtentes, videre. Rebus enim maliſque adeò, quæ quis eloqui poſſit omnibus, longè deterius mihi eſſe duco, quòd eccleſiam Dei ſeditionibus inter ſe diſſidentem, & contrariis hoſtiliter ſententiis conflictantem cerno. Quandoquidem autem (quod ſanè factum nollem) quæ ad me relata ſunt, omnibus iam innotuere: quo dolore animū meum perculſum eſſe putatis, quū ſeditionibus inuolutos eſſe vos audirem? Quod minimè omnium à vobis factū oportuit, qui Dei miniſtri & pacis præcones deſignati eſtis. Quis iam aliis quieta conſilia ſequi perſuadebit, quando vos tā hoſtiliter arma ſumitis, & inter vos depugnatis? Quam ob cauſam, hanc ſacram coëgi Synodum qui Imperator & conſeruus veſter ſum. Et hanc à vobis vnam peto gratiam, quam quum me à vobis recipere, tum vos mihi dare eſt æquum, vt rebus quæ ſeditionem hanc peperere in medium prolatis, controuerſiiſque quietis conſiliis deciſis, ad pacē, pro ea quæ vobis ineſt gratia, cunctos redigatis, & doctrinæ concordiam reducatis. Sic enim futurum eſt, vt ego cum tam frequenti & ſacro cœtu veſtro, contra inuidum dęmonē, commune ſtatuam tropæum. Qui peſtiferis illis tyrannis, quorū opera in rebus omnibus eſt ex ſententia vſus, quàm celerrimè è medio ſublatis, rerum ſuarum ſatagens, inteſtinum hoc cōmouit bellum, inuidens ſemper, & rebus noſtris proſperis imminens. Quod ego vos tanquam Deo præſente, oro, vt pro ſe quiſque, ea quæ animū eius angit moleſtia abiecta, ſe ad cōmunis concordiæ commodū adiungat. Neque enim quiſquam veſtrûm putet rempublicā ritè adminiſtrari poſſe, ſi vos ita ſeditionibus & diſſidiis digladiabimini. Et profectò graue admodū & abſurdum fuerit, hoſtibus iam victis, quum nemo contrà niti audeat, vos armis inter vos contendere, cauſámque inimicis ea re præbere voluptatis, & ironici ſubdoliſque riſus: idque de rebus diuinis diſſerentes. Quas doctrina ſpiritus apertè, quid ſit faciendum, docet: Sacrorum namque Euangeliorum ſcriptura, & Apoſtolorū diuinitùs inſpirata verba, adhæc priſca quoque Prophetarum oracula, manifeſtè nos, quæ de Deo & dicere & ſentire oporteat, erudiunt. Itaque, quæ ſacrum hoc bellum excitauit, contentione quàm longiſſimè miſſa facta, diuinis doctrinis controuerſiarum inquiramus deciſionē. Quod ſanè commodum nobis, & inuentu facile erit, ſi voluerimus.

Epiſcopos vt alius alij noxam remittat fraternè admonet.

Epiſcoporū delicta propter offendiculum ſedulò tegenda.

Summa orationis Conſtantini, quam in primo patrum cōſeſſu ad eos habuit.

Exhortatio ad cōcordiam & vnionem.

Inteſtinis Eccleſiarum diſſidijs hoſtes Euangelij delectantur.

De quibus rebus Synodus decreta fecerit, & de ſancto fidei noſtræ ſymbolo. cap. 17.

Proceſſus Concilij Niceni.

HÆc ille, aut certè hiſce ſimilia, veluti pius filius, ad Epiſcopos, tanquam patres, dixit. Alia quoque addidit, quibus diſputationem de doctrina moueri permiſit, Apoſtolicā cōcordiā inducere ſtudēs. Et productus eſt in mediū Arius atq; de eis quę ab ipſo in quæſtionē deducta fuerant, diligens & accurata diſquiſitio facta. In primis verò cauebatur, ne temerè atque præcipitāter in alterutram partem ſententiæ proferrentur. Quę porrò hiſce de rebus in tertio ad Conſtantinum libro Euſebius memoret, referenda cenſui. Plurimis ſanè argumentis à parte altera prolatis, ac multa primùm diſputatione hinc & inde inſtituta patienter admodū omnia audiuit imperator, & intenta diligentia propoſitas quęſtiones ſuſtinuit: ſeorſimq; deinde quæ ab vtraque afferebantur parte excipiens, paulatim eos qui ardore contentionis acrius ferebantur, conciliauit, & placidè cum vnoquoque agens, atq; Græco ſermone vtens, quòd & huius imperitus non eſſet, ſuauem & iucundum ſe exhibuit. Et his quidem perſuadēs, illis verò ſermone ſilentium imponens, nec nō recta dicentes laudans, omnes autem ad concordiam excitans, in eandem opinionem & ſententiam de rebus in controuerſiam deductis omnibus omnes perduxit, ita vt in profeſſione eadem fidei conſentirent, & eodem tempore omnes ſe ſalutiferum feſtū celebraturos profiterentur. Decreta quoque communia in ſcriptū relata: & vniuſcuiuſq; ſubſcriptione roborata. Hæc propterea hic inſerui, vt profeſſionis fidei teſtimonium etiam ab hoſtiū confeſſione momentum & pondus aliquod ha-

Imperator Synodo præſidet.

Euſeb. quoque Cæſarienſis ſubarianiſans, vt

Nicephoro videtur decretū Synodi Nicænæ laudat.

beat. Ne quis obiicere aut cauillari queat, idiotas & indoctos prorſus fuiſſe: qui eam in ſcriptum retulere. Eorū enim, inquit Euſebius, qui Nicææ conuenerunt, ſeruorum Dei, alij quidē præcelluerūt ſapientiæ ſermone, alij vitæ grauitate. Et imperator ipſe præſens, omnes ita ad concordiam producens, conſentientes effecit. Sed enim profeſſio fidei à trecentis & decem & octo Epiſcopis in ſcriptum relata, atque ab eiſdem, & ſimul à ſapientiſſimo Conſtantino annotationibus confirmata, quæ etiam nunc eccleſiis olim tradita obtinet, de verbo ad verbū ſic habebat. Credimus, in vnum Deum, patrem omnipotentem, viſibilium & inuiſibilium omnium factorem. Et in vnum Dominum IESVM CHRISTVM, filium Dei genitū ex patre, vnigenitum: hoc eſt, ex ſubſtantia patris Deum de Deo, lumen de lumine: Deum verū de Deo vero: genitum, non factum, conſubſtātialem patri, per quem omnia facta ſunt. Qui propter homines & propter noſtram ſalutem, deſcendit, & incarnatus eſt, homo factus & paſſus. Et reſurrexit tertia die. Aſcendit in cœlos, & venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctū. Qui autem dicunt, fuiſſe aliquando quū non eſſet, aut fuiſſe priuſquam genitus ſit, aut ex non exiſtentibus factum eſſe, aut ex alia ſubſiſtentia vel ſubſtantia fuiſſe, aut creatum, aut mutationi alterationiue obnoxium: eos anathemate ferit catholica & apoſtolica eccleſia Dei. Ad hūc modum omnibus inter ſe conueniat, vt conſubſtātialem patri filium eſſe decernerent, & ſanam fidem complecterentur.

Decretum ſeu ſymbolū fidei christianæ Nicænum.

Arianorū condemnatio.

De epiſcopis qui per diſſidium contra decretum Synodi pugnarunt: & quæ contra eos, ipſúmque Arium, Synodus & ipſe imperator conſtituerit. cap. 18.

Epiſcopi Ariani, qui vocem & ſententiam τοῦ ὁμοουσίου reprehenderunt.

AT pauci admodum Arij laudarunt opinionem. Paulò pòſt tamen & ipſi fidē eam approbarunt: (excepto Secundo & Theona) qui etiam ὁμοούσιον & conſubſtantialis vocem reprehenderunt. Erant autem hi, Euſebius Nicomediæ, Theognis Nicææ, Maris Chalcedonis, Theonas Marmaricę, Secundus Ptolemaidis, Menophantus Epheſi, Patrophilus Scythopolis, Narciſſus Neroniadis (quę ſecundę Ciliciæ ciuitas eſt nūc Irenopolis vocata) Epiſcopi. Dicebant namque ὁμοούσιον conſubſtantiale eſſe, quod ex aliquo ſit * per partitionē, aut per germinationem, aut per fluxum. Ac per fluxum quidem, vt paterni liberi: per germinationem, vt ex radicibus ſurculus: per partitionem aurē vt ex maſſa aurea ramenta duo vel tria. At quia iuxta nullam talium modorum rationem ex patre filius eſſet, propterea editam fidei profeſſionem reiicere inſtituerunt. Et quū ὁμοουσίου conſubſtantialis vocem prorſus non receperunt, tum ſubſcribere decreto ei quo dignitas ſacerdotalis Ario eſt abrogata, voluerunt. Quæ res Synodo cauſam prebuit, vt Arium atque vnà omnes qui eius adhærerent ſententiæ, excōmunicatos anathemati ſubiiceret, ac ne quis eorum Alexandriā ingredi auderet, ſanciret. Eadē anathema in voces quoque hęreſis eius & librū quem ille contra pietatem compoſitum * Thaleiam inſcripſerat, quaſi floridum & viridantem, cuius ſtylus & eloquutio, ſicuti ex ſcripto ipſo cognoui, ſimplex & diſſoluta, Sotadiſque poëtæ cantilenis perſimilis fuit. Ac præterea, ſi quod aliud eius aut ſectatorum eius inuenirent ſcriptum, vt id igni mandaretur. Quin capite quoque Conſtantinus ſanxit, ſi quis quidquam eorū preſſum occultaſſe, nec ſtatim exuſſiſſe cōpertus eſſet. Multas inſuper epiſtolas per vrbes paſſim contra Arium, & qui ſectæ eius erant, miſit. Euſebium & Theognidem ſedibus ſuis exegit. Et Nicomedienſes ad complectendam à trecentis proditam rectam fidem, aliósque Epiſcopos qui rectè ſentirent legendos, * Euſebiúmque obliuioni mandandū, eſt hortatus. Qui verò cum Ario ſenſuri, aut opinionem eius laudaturi eſſent, in eo grauiter animaduerſurum eſſe, eſt minitatus. Quibus literis etiam ſignificauit, aliā ob cauſam inuiſum ſibi Euſebium eſſe, vt qui antea Licinij partes ſecutus fuerit. Itaque non ſolùm illi ſunt proſcripti, ſed alij quoque in eorum locum lecti. Pro Euſebio enim Nicomedię Amphiō, pro Theognide autē Nicæę Chreſtus, epiſcopi facti, ambo ſincerioris pietatis quàm maximè ſtudioſi. Illud ſcire oportet, Euſebium & Theognidem, quiq; præterea factionis eius erant alios fidei ſuæ doctrinā in ſcriptū relatā ſeorſim Synodo obtuliſſe, eámq; vt adulterinā & impietatis plenam diſcerptā eſſe. Quā ob cauſam, quòd ingens turba excitata, atque omnes propter manifeſtā impietatem aduerſus eos commoti eſſent, ipſi quoque, præter Secundum & Theonam, Arium quidem * anathemati ſubiicere: exautorationiſque illius ſubſcribere nolentes, fidei profeſſioni ſubſcripſerunt: quod tamen * ſimulanter & inſincere fecerunt, ab exilio reuerſi, ſicut poſtea oſtēdemus. Teſtificabuntur id quoque res eorū aduerſus pietatis defenſores actæ, & quæ ipſi de rebus his reliquerunt ſcripta, quæ itidem recenſebo. Euſebius ſanè alter, cui Pamphili cognomen inditum, affuit & ipſe concilio, dubiúſque etiam atque etiam ſecum conſiderauit, an promulgatæ fidei profeſſioni aſſentiri deberet: atq; aliquantulum aſſenſione retenta, eam tandē approbauit, & ſubſcriptione ſua confirmauit. eccleſiæ quoque ſuæ quærenti, profeſſionē & definitionem eam miſit, in qua vocem quoque τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis declarat: ne cui ſuſpectus fieret, tanquam tardius aut neglectim, nulla adhibita cura, illi ſubſcripſiſſet.

* *μερισμὸν, προβολὴν, ῥύσιν.*

Ariani iſti formulam fidei Nicenam reijciunt, & Arij exauthorationē improbant.

Arius & ſectatores eius vnà cū libris ſuis anathemate iugulati.

* *Θάλειαν.*

Hæreticorū libri ad ignem damnantur.

Euſebio Nicomedienſi & Theognidi Nicæno epiſcopatus ademptus.

Exequutio ſynodalium decretorum.

Alij Nicomediæ et Nicææ epiſcopi.

Arianorū profeſſio fidei in Concilio publicè diſcerpta.

Euſeb. Nicomedienſ. Theognis Nicænus, et quidam alij Ariani, Nicæni decretis contra Arij abrogationem dignitatis, ſubſcribunt, metu adducti, &c.

* *ὕπουλος.*

* *καθαιρέσει. abrogationi, abdicationi, degradationi.*

Euſeb. Pāphili tardiuſculè eadem approbauit.

* *Euſebius Nicomedienſis ad Conſtantinum imperatorem, manu veſtem ſuam quam geſtabat demonſtrans, dicere eſt auſus: Etiamſi hac me inſpiciente rupta diuidatur, nō tamē eiuſdem ſubſtantiæ eſſe dixerim vtramque. εἰ τοῦτο τὸ ἱμάτιον ἐμοῦ θεωμένου διασχισθείη, οὐκ ἂν φαίην τῆς αὐτῆς οὐσίας ἑκάτερον. Qua blaſphemia permotus Conſtantinus, eo procliuius in proſcriptionem eius conſenſit. Sozom. lib. x. cap. 21.*

Quæ de paſchate & hæreſiarcha Melitio Synodus decreuerit, & de ſacris diuiniſque canonibus. cap. 19

Nicænæ Synodi de Paſchate diffinitio ſtatus celebrādi ad conſenſionē redacta.

FIdei dogmate ritè atque ordine confirmato, rurſum conuenere, ac de ſacris Paſchæ feriis diſceptarunt. Placuitque omnibus, vt eodem tempore ab omnibus feſtus is dies celebraretur. Tertio porrò congreſſu, de eo quem antea diximus Melitio hæreſiarcha, eiúſque ſectatoribus,

Decretum ſynodale de Melitio & popularibus eius ſatis benignum.

atque rebus per eum in Ægypto nouatis, inqui- A ſitum atque decretum, vt omnes illi Lyci eſſent, nudumEpiſcopatus nomen retinentes, & necni eorum poſtea imponendæ manns poteſtas eſſet. Quos autem antea manuũ impoſitione dignati eſſent, vt illi in miniſterio ſuo, qnod ſortiti fuerant, permanerent quidem, & abſque metu omni communicarent, dignitare antem & honore ab aliis cuiuſcunque eccleſię epiſcopis ſecundas ferrent: atque vt in defunctorum locũ deinceps recens apud eos cooptati ſurrogarentur, ſiquidem ſuffragio digni viderentur, epiſcopo Alexãdrino legente: ipſi verò legendi arbitrio ſuo poteſtatem non haberẽt. Ac rectè ſanè & commodè hoc ſic Synodus conſtituir, vt Melitij ſectatorúmque eius temeriras atque celeritas manuũ imponendarum compeſceretur. Tam præfracta nanque audacia fuit Melitius, vt perſequutionis temporibns quum ſugeret atque latitaret, man* B imponendæ poteſtatem, ad celeberrimum illum Petrum Martyrem pertinentem, ſibi raperet atque venditaret. Quare illud euenit, vt tantopere ſchiſma & factio eius per Ægyptũ inualeſceret.

Melitius propagandę hareſis ſua cauſa, temerè & illegitimè ſibi manus imponendę authoritatem rapuit.

His ita peractis, moribus conformandis Concilium leges poſtremò tulit viginti: Canones nominare ſolent. De quibus quum conſularetur. * reliquis quidem cõſtituendnm eſſe viſum eſt, vt quicunque ſacrum aliquod ſortiti eſſent miniſterium, prærerquam Lectores, dè cæterò cum vxoribus ſuis nõ concumberent quas ante initum ſacrum magiſtratũ dnxiſſent. Solus autẽ Paphnutius, ſuperiorum Thebarũ epiſcopus, de quo antea nobis facta oſt mentio, intercessione ſua rem eam impediuir: veneratione dignum eſſe matrimoninm, neqne caſtitate & pudicitia ſua id carere dicens, legitimúmque inſuper ius eius ſubiicens, Synodum rogauir, vt legem eam non perferret: grauem enim vtriſque, ſacerdotibus C ſcilicet & cõiugibus eorum, atque etiam ſortaſſe vitæ parum pudicæ cauſam fore. Quapropter inqnit, pro eo atque antiquitùs ſeruari ſolitum eſt, deinceps quoq; obtinere oportet, vt qui ſacerdotalem ſuſcepetint dignitatem cœlibes, poſtea quoqne à coniugio abſtineãt: qui verò vxore ducta in ordinem ſacrum cooptati ſint, vt à coniugibus ſuis non ſeparentur. Hæc Paphnutio, qui vxorem nunquam duxiſſet, ſuadente, Synodus comprobauit: atque de hac re, quam arbitrio cuiuſlibet reliquit, nihil ſanxit. De aliis autem, vt ei eſt viſum, ritè atque ordine leges rulit, ad quarum præſcriptum conuenit res eccleſiaſticas geri. Quæ ſanè leges propoſitæ omnibus ſũt & à quouis, ſi velit, facilè legi poſſunt.

Canones Nicænæ Synodi de conformatione morum cleri.

** 22. reperiuntur apud Ruffi. Eccleſiaſt. hiſtoriæ lib. 10. cap. 6.*

Paphnutij Thebæi epiſcopi de cœlibatu ſacerdotum in concilio Nicęno ſententia.

Socrat. lib. 1. cap. 11. hiſto. Eccleſiaſt.

In ſententiam Paphnutij iſtã Honorij & Theodoſij AA. lex eſt ſcripta. l. enim qui. C. de epiſ. & cleri. quæ hodie quoque in Orientalibus eccleſiis ſeruatur.

Quod etiam Aceſium Nouatianorum Epiſcopum imperator in Synodum acciuerit. Cap. 20. D

CÆterùm Imperator Dei amantiſſimus, de communi concordia ſolicitè cogitans, Aceſium quoque Nouatianorum epiſcopũ ad concilium euocauir, eiqne & de fidei dogmate, & de die feſto decretum Synodi oſtẽdir: interrogauitque adeò eum, an ea rectè ſic ab Epiſcopia eſſet conſtituta. Qui quum ea laudaſſet, neque noui quidquã definitum eſſe dixiſſet, ſe enim & idem dogma fidei à moribus accepiſſe, & nunquam aliter Paſchæ feſtum celebraſſe: Imperator, Quî igitur, inquit, quum in eadem ſis nobiſcum ſententia, à communione noſtra tantopere abhorres? Ibi ille diſſidij, quod inter Nouatum & Cornelium Romanæ vrbis epiſcopum ſub Decio imperatore fuit, meminit: Nouatum videlicet, eos qui poſt baptiſmum peccatũ ad mortem patraſſent, ac diis ſacrificaſſent, à communione diuinorum myſteriorum reieciſſe: ſolius Dei, & non ſacerdorum poteſtatem eam eſſe dictitans, talibus hominibus remiſſionem delicti cõcedere. Ad qnem ex tempore imperator: Scalas, inquit, admoue Aceſi, & ſolus in cœlos aſcende. Qno dicto, nõ Aceſium ille laudauit, ſed potius, quòd immunẽ à peccatis ſe ſortè exiſtimauit eſſe, perſtrinxit. Ac res quidem Concilij, ſicuti breuiſſimè expoſuimus, ſunt geſtæ. Mihi verò graue aut moleſtum non fuerit, ad fidem dictorũ certius confirmandã, quę de dolo furentiũ Arianorum Euſtathius & Athanaſius veræ pietatis pro B pugnacula ſcripſerũt, allegare: quæ itẽ Euſebius Pamphili, de Synodi cõſtitutionibus ſuæ ſignificauit eccleſiæ: præterea quę à patribus vniuerſis ſunt cõmuniter decreta: denique quæ Deo charus Conſtantinus ad quoſcunque abſentes epiſcopos, de fidei dogmare, de Paſchate, de Ario eiúſq; ſectarotibus, & de ipſo Euſebio Nicomedienſi ſcripſir. Ex iis enim maxime Synodi acta cognoſcentur. Et primùm Euſtathij Antiocheni epiſcopi verba exponã, quibus Arianorum blaſphemiã redarguit, & rem geſtã docet atque inſuper dictum illud, Dominus creauit me ab initio viarum ſuarum, interpretatur. Qui ſic ſcribit:

De Synodi Nicæna decretis Conſtantinus Aceſij quoque Nouatiani epiſcopi ſententiã audit.

Diſſidiũ inter Cornelium Ro. epiſcopum; & Nouatum preſbyterum de pœnitẽtibus in eccleſiam recipiendis.

Dicendorũ propoſitio.

Qualia Euſtachius Antiochenus, & Athanaſius Alexãdrinus, Epiſcopi, veræ pietatis propugnatores, de Synodi actis memoriæ mandarint. Cap. 21.

AD rem ipſam, vt geſta eſt, progredior. Quid igitur eſt? Poſtquam eas ob cauſas Nicææ C Synodus coacta eſt maxima (conuenerunt enim eò ducenti, & ſeptuaginta ferè præterea epiſcopi: certum enim numerũ, propter tantam multitudinis turbam, referre nequeo, neqne id adeò » magno ſtudio ſum ſcrutatus) vbi de fidei ratione » eſt quæſitum, perinde atque manifeſtum argu- » mentum atque indiciũ blaſphemiæ, Euſebij ſcriptum eſt productum, quod in præſentia omniũ lectum, quum varium auditoribus motũ, propter peruerſam deprauationẽ, tum auctori ipſi probrum attulit maximum. Poſteaquam autem conatus fraudulentus Euſebij manifeſtò eſt de- » prehenſus, & ſcriptum iniquiſſimum in conſpe- » ctu omnium diſcerptum, ex compoſito nõnulli » pacificationis nomen præ ſe ferẽtes, effecerunt » vt qui optimè ſententias dicere ſoliti fuerant, ſi- » lerẽt. Ariani verò metuentes, ne tam frequentis » D Concilij decreto damnati relegarentur, priores ipſi ſententia ſua abrogatũ dogma anathemate iugularunt, & conſentientibus annotationibus profeſſioni fidei manibus ipſi ſuis ſubſcripſerũt & epiſcopatibus ſuis per ambitionem & circum » curſationem maximã manus plerorúmque pren » ſantes, quòd excidere dignitatibus debuerint, re » rentis: poſtea, nunc quidẽ clandeſtinè, nũc autẽ » propalàm dãnatas docuere opiniones, & variis » ea in re vſi ſunt argumẽtis & inſidiis. Et quũ pãgere vellent zizaniorum plantas, ab hominibus » peritis ſibi metuentes, Epiſcopos ipſos deuita- » rũt, & alios veræ pietatis pręcones atq; profeſ- »

Euſtathius Antiochenus de Synodi Nicænæ actis.

Euſeb. Nicomedienſis cum formula fidei ſua non pulchrè in Synodo ſtetit.

Fraus Arianorum in ſuo ipſorum dogmate damnando.

r

ſores ſraudulenter expugnarnnt. Non credimus E autem, impios atq; ſine Deo homines diuino numine vnquam ſore ſuperiores. Etiamſi enim rurſus inualeſcant, rurſum tamen vincentur, iuxta grādiloquum & grauem prophetam Eſaiam, &c. Hæc magnus ille Euſtathi*. Qui verò eo vel virtute vel pietatis æmulatione inferior non eſt, celebratiſſimus Athanaſius, ad Aphros ſcribens, hæc inſert: Epiſcopi qui conuenerant, quum abolere ab Arianis excogitatas impietatis voces illas (ex non exiſtentibus creaturam eſſe, & factu ram filium, & erat aliquando quum non erat, & quòd mutabilis ſit naturæ) atque eas quæ ex profeſſo in ſcripturis ſunt promulgare vellēt, quòd ſcilicet ex Deo filius natura vnigenitus eſt verbum, virtus, ſapientia ſola patris. Deus verus, vt Ioannes dixit: & vt Paulus ſcripſit, reſplendeſcētia gloriæ, & expreſſa imago ſubſiſtentiæ patris: F Euſebiani à propria inſanæ opinionis perſuaſione trāſuerſim acti, inter ſe ſunt colloquuti: † Pactum feriamus, nam & nos ex Deo ſumus. Vnus enim eſt Deus, ex quo omnia: & vetera præterierunt, ecce noua facta ſunt omnia, ex Deo autem omnia. In mentem quoque eis venit, quod in paſtore ſcriptum eſt: Primùm omnium crede, vnū eſſe Deum, qui omnia creauerit & perfecerit, atque è nihilo in ſubſtantiam deduxerit. At epiſcopi, vbi verſutiam illorum atque impietatis malignam fraudem animaduerterunt, dilucidandum eſſe, quod ex Deo dicitur, rati, † ex ſubſtantia Dei eſſe filium ſcripſerūt: vt creaturæ quidem, quod à ſeipſis abſque autore ſubſtantiam non capiāt, ſed principium creationis ſuæ ex Deo habeāt, ſic ex Deo eſſe perhibeantur: filius autē ſolus æternus, ſubſtantiæ patris eſſe dicatur. Hoc etenim peculiare & ꝓprium vnigeniti & veri verbi patris. Ac ſcriptionis quidē eius quæ eſt, ex ſubſtantia patris, occaſio & cauſa hæc fuit. Epiſcopis G porrò rurſus paucos, vt tum videbantur, illos interrogantibus, an filium dicerent non creaturā, ſed virtutem ſapientiámque ſolam patris, atque imaginem ſempiternam, non variantem, neque differentem per omnia à patre, & Deum verum: deprehenſi ſunt Euſebiani ſibi inuicem innuere atque dicere, hæc in nos quoq; cadere, quod & nos imago & gloria Dei dicamur. Ac de nobis illud dictū eſſe, Semper enim nos qui viuim*: &, Virtutes multæ ſunt: &, Exiuit omnis virtus Dei ex Ægypto: &, Erucam atque locuſtam dici virtutem magnam: &, Dominus virtutum nobiſcum, ſuſceptor noſter Deus Iacob. Sed & peculiares nos Dei eſſe, non ſimpliciter dici, verùm fratres etiam vocari. Quod ſi verum quoque Deum filium nos dicamus, nihil eos id perturbare: qui quum factus ſit, verus ſit. Hæc ſanè eſt Arianorum peruerſa ſententia. Quapropter H epiſcopi etiam, dolo eo perſpecto, ex ſcripturis collegerunt, præter ſubſiſtentiam, reſplendeſcētiam, fontem, fluuium, expreſſam imaginem, &, In lumine tuo videbimus lumen: &, Ego & pater vnum ſumus. luculentiúſque deinceps & cōpendioſius ſcripſerūt, ὁμοούσιον cōſubſtantialem patri. Quæ verba † ſcripturæ nō eſſe, Euſebius Cæſarienſis epiſcopus nouit: ſed ab eis ſtultè reprehēduntur. * Præter ſcripturam enim & ipſi impietatis autores erant. Minimè namque ſcripturæ verba ſunt, Ex non exiſtentibus: &, Fuit aliquando quū non eſſet. Itaque illi verbis non ex ſcriptura quidē petitis, ſed piè tamen inuentis, conuicti ſunt & dānati. Ipſi ſiquidē veluti è ſtercore erutis vocibus, planè è terra loquuti ſunt. Epiſcopi autem non ipſi ſibi verba confingentes, ſed patrum de eis teſtimoniū habentes, ea in ſcripto ſuo vſurparunt. Veteres enim epiſcopi ante annos propè centū & triginta & in magna Roma, & in noſtra vrbe, eos reprehenderūt, qui filiū creaturā, & non conſubſtantialē patri eſſe dixerūt. Id quod cognitū eſt Euſebio Cæſareæ epiſcopo, qui prius * quidē Arianæ fuit ſectator hæreſis: poſtea verò ipſi Nicænæ ſubſcribens Synodo, ad ſuos literas dedit, & cōprobauit, ex priſcis quoque doctos quoſdā & præclarus Epiſcopos & ſcriptores in patris & filij diuinitate numine τοῦ ὁμοουσίου cōſubſtantialis eſſe vſos. Iſti igitur morbo ſuo ſuppreſſo, quòd tantā epiſcoporū multitudinē metuerēt in ea quæ decreta ſunt, pedibus ierūt. propheticā in ſe reprehēſionē pertrahētes. Nā & ad eos huius vniuerſi Deus exclamat: Populus iſte labiis me honorat, corde autē longè abeſt à me. Theonas porrò & Secundus, quòd idē facere nollent, ab omnibus ſuffragiis conſentientibus, ſunt excommunicati, vt qui Arij blaſphemiam veritati Euāgelicæ anteferrent. Hæc Athanaſius.

Athanaſius de eorundem improbitate.

† ϲυνθώμεθα

Fraudulentis cauillationibus Arianorū pulchre obuiā iūt patres.

Filius ex ſubſtantia patris.

† ἐκ τῆς οὐσίας ſubſtātia ſiuè eſſentia dicitur & hoc illo ſignificantius eſt verbū. Ego verò in vertendo pro eſſentia ſubſtātiæ verbo vti malui, propter conſubſtantialis verbum ac ὁμοούσιον etiamnū vſitatiſſimum.

† ὁμοούσιος, hoc eſt, τὸ ſubſtantialis patri

** ἄγραφοι λέξεις.*

Euſebij mentio bie non ſit a…

pud Theodoritum, cap. 8. li. 1. hiſtoria ſua eccleſ.

Etiam veteribus Theologis τὸ ὁμοούσιον quātumuis ἄγραφος vſurpata.

** πρότερον μὲν συνηγόρων τῇ ἀρειανῇ αἱρέσει.*

Aſſimulata plerorumque Arianorum in decretū Nicænum aſſenſio.

Theonas & Secundus excommunicati.

* *Stultè Ariani verba Catholicorum, Ex ſubſtantia patris, & conſubſtantialis, quòd in ſcripturis non inueniantur, reprehendunt: quum Arianarum præſtigiarum nec voces, nec ſententiæ, in eiſdem reperiantur.*

Epiſtola Euſebij Pamphili ad eccleſiam ſuam, Acta Synodi exponens. cap. 22.

G Sed enim quæ etiam Euſebius Pamphili, ex ipſā Nicæa ad quoſdam Arianos, qui proditionem non iniuria ei obiecerant, ſcripſerit, audire conuenit. Ea ſanè rabiem quoque eorum manifeſtò arguunt. Rectius autem conſilium intētionémque eius epiſtola ipſa indicabit, quæ ſic habet: Quæ de eccleſiaſtica fidei profeſſione, in frequenti Synodo Nicææ celebrata, ſiut acta, aliunde etiam credibile eſt vos cognouiſſe: quòd fama plerunque certam accuratámq; rerum geſtarū commemorationē præcurrere ſolita ſit. Ceterùm ne rumoribus huiuſmodi rei veritas aliter ad vos quā eſt acta, perferatur, neceſſariò vobis miſimus, primùm à nobis propoſitā de fide ſcripturā: deinde etiā alteram, quā ad voces noſtras acceſſionibus quibuſdā adiectis ediderunt. Scriptum ſanè noſtrum in præſentia Deo dilecti Imperatoris noſtri recitatum, ac rectè probéque conceptū eſſe iudicatum, ad hūc ſe habet modū: H Profeſſio fidei à nobis expoſita, ſicuti eam à deceſſoribus noſtris epiſcopis, atque in prima * rerum ſacrarū inſtitutione, & quum ſacrum ſubiimus lauacrū, accepimus, & ſicuti ex diuinis diſcimus ſcripturis, atq; ſimul & in presbyterio & in ipſo epiſcopatu profeſſi ſumus & docuimus, ea eſt talis. Credimus in vnū Deum, patrē omnipotentē, rerū omnium viſibiliū & inuiſibiliū factorē. Et in vnū Dominum Ieſum chriſtum, Dei verbū, Deum de Deo, lumē de lumine, vitā de vita, filiū vnigenitū, primogenitū omnis creaturæ, ante omnia ſecula ex patre genitū, ꝑ quē & omnia

Theodorit. lib. 1. ca. 11. & 12

Euſeb. Pamphili de Synodi Nicæna actis.

Profeſſionis fidei chriſtianæ formula ab Euſebio Pamphili ſynodo oblata.

** ἐν τῇ πρώτῃ κατηχήσει.*

facta

facta ſunt: qui propter noſtram ſalutem incarnatus, & inter homines verſatus, & paſſus eſt: & reſurrexit tertia die, & aſcendit ad patrem, venturus rurſum in gloria ad iudicandum viuos & mortuos. Credimus etiam in Spiritum Sanctum: horum quemque eſſe & ſubſiſtere credentes, patrem verè filium, & ſpiritum Sanctum: quemadmodum & Dominus noſter diſcipulos ſuos ad prædicandi munus mittens, inquit: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & Spiritus ſancti. Quæ ſic ſe habere, & nos ſic ſentire, ſic etiam olim obtinuiſſe, nóſque adeo de tali fidei profeſsione vſq; ad mortem decertaturos eſſe, etiã atque etiam cõfirmamus: anathemate ferientes omnẽ impiã, † Deóq; carentẽ hęreſim.

† ἄθεον.

Hæc nos ſic ex corde & animo, iam inde ab eo tempore, quo nos ipſos nouimus, ſenſiſſe, atque etiã nunc ſentire & profiteri verè, omnipotentẽ Deum & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ teſtamur. Declarare quoque certa & fideli probatione, & perſuadere vobis poſſumus, prioribus etiã tẽporibus nos ſic & credidiſſe, & prædicaſſe.

Formula hæc à Conſtantino laudata.

Hæc à nobis expoſita fidei profeſsione, nullus erat cõtradicẽdi locus. Et ipſe Dei amãtiſsimus imperator, noſter Princeps, quum rectiſsimè eã conceptã eſſe teſtatus, tũ ita ſeipſum ſentire profeſſus eſt: atque vt omnes ei aſſentirẽtur, ſubſcriberẽt, & voce vna ſuffragarẽtur, admonuit: vno dũtaxat adiecto τοῦ ὁμοουσίου cõſubſtantialis verbo, quod verbũ etiã interpretatus eſt dicens, nõ iuxta corporũ perpeſsiones ὁμοούσιον cõſubſtantialẽ dici, neque iuxta diuiſionẽ, neq; iuxta reſectionẽ ex parte ſubſiſtere, quòd materię prorſus expers intellectualis & incorporea natura corporalẽ quãpiam perpeſsionẽ ſuſtinere nequeat: diuina verò & ineffabili ratione debere talia in animo cõſiderari. Atque ſapientiſsimus quidẽ & piiſsimus noſter imperator ad hũc modũ eſt philoſophatus.

[A]ci verbum ὁμοούσιος adiectum. Expoſitio eius vocis per Conſtantinũ, &c.

Illi verò per occaſionẽ & prætextũ adiectionis τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis, aliam fidei profeſsionẽ compoſuerũt (quam paulo antea hiſtorię adieci.) Ea porrò recitata, quomodo ab eis, & Ex ſubſtãtia patris, & Conſubſtantialis patri, eſſet dictũ, minimè indiſcuſſum atq; inexploratum reliquimus. Interrogationes nanq; & reſpõſiones interpoſitæ, ratióq; & ſententia dictorum inquiſita. Atque equidẽ illud, Ex ſubſtantia, illi profeſsi ſunt ſignificare, ex patre quidem eſſe, ſed non vt patrem exiſtere patris. Cui ſententiæ, quum recta eſſe videretur, aſſenſimus: pia quippe doctrina dictante, ex patre eſſe filiũ, non patrem ſubſtantiæ eius eſſe. Quapropter quum ſententiam eam approbauimus, tum vocem quoque ipſam non repudiauimus, quòd * pacis ſignum nobis ob oculos poſitum haberemus: & prętere a, ne à recta ſententia excideremus. Eadem ratione &, Genitum, non factũ admiſimus.

Cap. 17. eod. Expoſitio verbi ex ſubſtantia patris.

* εἰρήνης σκοπὸν.

Quandoquidem verbum Factum, communem appellationem eſſe dixerunt reliquarũ creaturarũ, quę per filium ſunt conditæ. Earum quippe nihil habere ſimile filium: proptereáque non eſſe eum facturam, eis quæ per ipſum factæ ſunt, ſimilem: præſtantiorem autem quàm creaturam omnem obtinere ſubſtantiam, quam ex patre genitam eſſe diuina docent oracula: quum quidem modus

Item Genitum non factum.

A ipſe generationis omni genitæ naturæ ineffabilis ſit, & inconſiderabilis. Similiter verò ratio probè diſquiſita, Conſubſtantialem patris eſſe filium aſtruit, non quidem corporum more, neque animantium morti obnoxiorum inſtar: neque etiam iuxta diuiſionem ſubſtantiæ, neque iuxta reſectionem: ſed neque iuxta perpeſſionẽ quampiam, aut verſionem, aut mutationem patris virtutis: quod aliena prorſus ab his omnib^9 ſit ingenita patris natura. Sed quòd conſubſtantialis patri dicatur, illud ſignificat, atque infert, nullam omnino ſimilitudinẽ ad creaturas conditas filium Dei ferre: ſed qui eum genuit, patri tantum modis omnibus eſſe ſimilem, & nõ eſſe ex alia quapiam ſubſiſtentia vel ſubſtantia quàm patris. Cui verbo, eo pacto per interpretationem expoſito, rectè nobis viſum eſt aſſentiri: B pręcipuè quum ſciremus, ex veteribus eruditos quoſdam & ſpectatos epiſcopos & ſcriptores, in exponenda patris & filij diuinitatis ratione, τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis nomine vſos eſſe.

Idem conſubſtantialẽ patri.

In his eſt Iuſtinus martyr.

Hęc de profeſſione fidei publicitùs edita, ſunt dicta. Cui vniuerſi aſſenſimus. & quidẽ non citra diſquiſitionem, ſed iuxta ſententias in præſentia Deo dilecti Imperatoris inueſtigatas, nobiſque expoſitas, & rationibus quas diximus ex profeſſo conſentaneas. Porrò anathema quod profeſſioni fidei ab eis eſt adiectum, comprobandum eſſe duximus, vt homines vocibus quæ in ſcripturis non inueniantur, vti prohiberentur, quæ ferè cauſam omnem confuſioni & ſeditioni eccleſiæ præbuerunt. Nullus ſanè diuinitùs inſpiratæ, & quæ ritè ordineq; dictis vtitur ſcripturæ, ſunt illa, Ex non exiſtentibus: & C Fuit aliquando quum non eſſet. Quare rationi minus conſentaneum viſum eſt, ea & dicere & docere, quo facilius calculo etiã noſtro ritè decretũ anathema cõprobauimus: quandoquidẽ neq; antè actis tẽporibus eiuſcemodi verbis vti ſoliti ſumus.

Cur Euſeb. Pamphili etiã in anathema Arianorũ decreto Synodali adiectũ, conſenſerit.

Quin & illud, Eum antequã gigneretur non fuiſſe, anathemate iugulare nõ abſurdũ putauimus: propterea quod omnes profiteãtur, eum eſſe filiũ Dei etiã ante natiuitatem ſecũdum carnẽ. Iam verò & dei amantiſſimus imperator profeſſioni inſeri curauit, Iuxta diuinam illius natiuitatem, ante omnia illum exiſtere ſecula. Quum etiã priuſquàm * actu gigneretur, potentia fuerit in patre ingenitó, patre ſemper exiſtente patre, ſicuti quoq; rege ſemper & ſaluatore potentia omnia exiſtente, ſemperque * ſecũdum eadem & ſimiliter ſe habente. Hæc nobis, D chariſſimi, neceſſariò perſcribẽda putauimus, vt

De rebus ſacris & diuinis, verbis vti, quæ in ſcripturis non reperiuntur religio eſt.

Expoſitio verbi, Natum ante omnia ſecula.

† ἐνεργείᾳ, δυνάμει.

* κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως.

Ambroſius de fide, contra Arianos: Quomodo dicis Ariane, in ſcripturis diuinis non inueniri ὁμοούσιον: Quaſi ὁμοούσιον aliud ſit, quàm quod dicit Dominus: Ego & pater vnum ſumus: Ego de patre exiui, & veni in mundum: Ego in patre, & pater in me eſt: Qui quum eſſet in forma Dei, non rapinam arbitratus eſt vt eſſet æqualis Deo. Hæc eſt tamen nominis ratio, vt in patre & in filio vnitatem ſubſtantiæ credas: licet rem ipſam, quæ eſt inenarrabilis, definire non poſſis. Vt ſiue lumen de lumine dicas, ſiue verbum de verbo, ſiue ſpiritũ de Spiritu, ſiue Dominũ de Domino, quodcunque de eo dixeris, vnius tamẽ eſſentiæ patrẽ & filiũ credas. ὁμοούσιον enim Græci dicunt, quod nos cum vno aliud ipſum. Cap. 5.

quæ diſquiſitionem & aſſenſioné noſtram ſubſequuta ſint decreta declararem, & pulchrè primum quidem ad vltimam vſque horam ſtetiſſe nos intelligeretis, quum nos ab aliis aliter ſcripta offenderent: deinde verò contentionis ſtudio abiecto, ea quæ nos nihil perturbarét complexos eſſe, quum nobis benignè verborum ſententiam inquirentibus, manifeſtum habere conſenſum viderentur cum eis, quæ in fide à nobis prius propoſita profeſſi fueramus. Verùm enimuerò Conſubſtantialis vocem non nouam, aut ab epiſcopis Nicææ tum congregatis primùm proditam, ſed à multis antea annis à ſapientibus inuentam, vſurpatámque patribus eſſe apertè oſtendit Euſebius. Tum auté τὸ ὁμοούσιον Conſubſtantiale, cómuni conſenſu concordíque calculo ab omnibus cóprobatum, paulò antè ipſe expoſui: id quod Euſebius quoque in vita Conſtantini luculenter aſtruit.

Verbum conſubſtātialem, non nouū, aut tum primùm inuentum.

Vt duo etiam mortui epiſcopi & patres decretis ſynodi ſubſcripſerint, Chryſanthus & Muſonius. Cap. 23.

Synodi Nicæna decreto, miraculo ingēti, duo etiam defuncti epiſcopi ſubſcripſere.

CÆterùm quod in ſubſcriptione ſancti ſymboli inſigne accidit miraculum, id non intempeſtiuum fuerit cómemorare. Priuſquā acta Synodi perficerentur, euenit, vt duo epiſcopi è vita antè diſceſſerint, quàm profeſſionis fidei ſcripto annotationem ſubſcriptionémque ſuam appoſuiſſent. At reliqua patrum turba ad cómunem ſepulturę & dormitionis locum venere, & monumento illorum aſſiſtentes, ſcriptúmque in manibus habentes, tanquam ad viuentes & audientes: Bonū certamen, dixerunt, diu patres nobiſcū decertaſtis, curſum peregiſtis, fidē ſeruaſtis. Si igitur obtinere debere id cenſetis, quod à nobis eſt actum: quoniā nunc, nullo interpoſito obſtaculo, Trinitatis ſplendore illuſtrati, clarius id perſpicitis, peropus eſt vos nobiſcum libello ſubſcribere. Hæc illi dixêre, & libellum obſignatum ad tumulū depoſuere, noctémque totam inſomné egere. Poſtridie verò ad locum eum rediere, ſigna inuiolata inuenere, & libello explicato ſubſcriptiones illorū reliquis inſertas cognouere, recentes adhuc in hæc verba conceptas: Chryſanthus & Muſonius, qui cum patribus omnibus, in ſancta prima œcumenica Nicæna Synodo conſenſimus, quanuis corpore tranſlati, manu tamen propria nos quoque libello ſubſcripſimus.

ἀμέσως.

Quæ ipſa ſancta Synodus Alexandrina ſcripſerit eccleſia, de rebus in Synodo geſtis. cap. 24.

Synodalis concilij Nicæni ad Alexādrinos Ægyptios epiſtola.

SYnodus auté acta ſua Alexandrię Ægypto, Libyæ, & Pentapoli, literis ad hunc modum perſcripſit: Sanctę & magnæ Dei gratia Alexandrinorū Eccleſiæ & qui in Ægypto, Libya, & Pentapoli ſunt, dilectis fratribus, qui Nicæę cógregati, magnā & ſanctam celebrarunt Synodú in Domino ſalutem. Quandoquidė diuina gratia & Deo dilectiſſimo imperatore Conſtantino ſuffragante, omnino neceſſariū viſum eſt, ſacram Synodū ad vos dare literas, vt intelligere poſſitis, quū quæ ibi in quæſtionē & diſquiſitionem venere, tum quę decreta ſancitáque ſunt. Itaque ſcitote, primò omniū inquiſitum eſſe in impietaté & prævaricationé Arij, ſectatorúmque eius & in præſentia Dei amantiſſimi imperatoris Cóſtantini, conſentientibus omniū ſententiis placitum, vt anathemate impia eius opinio & voces atque verba blaſphema condénarentur, quibus ille filiū Dei blaſphemans vſus eſt, ex non exiſtentibus illum eſſe dicens, & fuiſſe aliquando quum non fuerit, & arbitrij libertate vicij virtutiſque capacé eſſe filium Dei, creaturam eundem & facturā nominās. Quæ omnia ſancta Synodus anathemati ſubiecit, ne audire quidé impiam opinioné, mentis væcordiam, blaſphemáque eius verba ſuſtinens. Atque equidé res eius quem conſequutæ ſint exitum, aut iam audiuiſtis, aut certè audietis: ne inſultare nos homini videamur, qui peccati ſui cōdigna tulit pręmia. Tantoperè auté inualuit eius impietas, vt ſimul cum eo peſſum ierint Theonas Marmaricæ, & Secundus Ptolemaidis, epiſcopi, nam & hi factionis eius ſunt. Sedenim quum per gratiā Dei peruerſa illa opinione, impietate, & blaſphemia, nec non hominibus eis qui ſeditionem atque diſceſſionem auſi ſunt concitare in populo antea pacato, Ægyptus ſit liberata: & temeritas Melitij, atque eorum qui ab eo ſunt in ſacrum ordinem cooptati, adhuc reliqua fuerit: quæ etiā ſuper hac re Synodus decreuerit, vobis, fratres dilecti, ſignificamus. Conſtituit nanque vt Melitius (in quem illa quidem humanius affecta fuit, * ſummo enim iure nullam prorſus merebatur veniam) in ciuitate ſua maneat, poteſtatem autē nullā habeat vel eligendi, vel manus imponendi: & vt neque in regione, neque in vrbe alia, huius ſaltem rei gratia appareat, nudúmque dignitatis nomen retineat: & qui ab eo in ſacrum ordinem lecti fuerant, vt arcanioribus ſacratioribúſque ſuffragiis confirmati, ad cómunionem admittantur. Præterea vt liceat eis quidem honorem ſimul & functionem miniſterij obtinere: ſecundum autem prorſus locum, ab omnibus cuiuſcunque parœcię & eccleſiæ exploratis, ac per reuerendiſſimum fratrem & collegam noſtrum Alexandrum lectis atque deſignatis epiſcopis, ſerant. Cæterùm vt nulla eis ſit facultas, quos viſum ſit deſignandi, aut nomina eorum ſubiiciendi, aut omnino faciendi quidquā, præter Catholicæ Eccleſiæ epiſcoporum, qui ſub Alexandro ſunt, ſententiam. Qui verò per gratiā Dei & precationes veſtras, in nulla diſsidij factione reperiātur, ſed integri atq; impolluti in Catholica eccleſia conſiſtant, eis poteſtas permiſſa eſt & deſignādi, & nomina dictandi, eorū ſaltem, qui clero digni ſint: & omnia prorſus faciēdi legibus conſtitutionibúſque eccleſiaſticis. Quod ſi quē eorū qui eccleſiæ præſunt, decedere cótingat, iū in defuncti locū & honoré prouehi quiſquā ex recēs cooptatis debet, vt modò idoneus ſit, & à populo eligatur: ita tamé, vt ad electioné eiuſmodi calculus, ſuffragiū, & cóſirmatio epiſcopi Alexádrini accedat. Atque hoc quidé omnibus aliis cóceſſum eſt: in perſona autem Melitij non idē conſtitutum, propter priorem inordinatum eius morem, celeritatémque & pręcipitantiā ſentēntiæ & conſilij, vt ne qua ſit ipſi vel poteſtas vel auctoritas, homini ſcilicet, qui rurſum temeritaté ordinis negligentié inducere poſſit. Hæc ſunt quę præcipuè ad Ægyptū & eccleſiā Alexádrinā pertinét. Si quid verò pręterea vel

Arius cū doctrina ſua dānatus.

Veterum patrum pia modeſtia.

Itidem Theonas & Secundus dānatus.

Melitius coercitus.

* *κατ' ἀκριβῆ λόγον.*

Epiſcopalis electio.

ἀταξίαν ordinis confuſio cauenda.

canonibus

canonibus vel decretis eſt conſtitutum, reuerendiſſimus dominus frater, & collega noſter Alexander, certius ad vos reuerſus perferet, quippe & autor & particeps actorum omnium. Lætum inſuper vobis afferimus nuncium, de ſanctiſſimi Paſchatis celebrandi conſenſu.

Decretum, vt vbique eodem tẽpore Paſcha agatur.

Nam & hæc res, precibus veſtris rectè conſtituta atque ordinata eſt: fratréſque Orientales omnes qui antea cum Iudæis fecerunt, ex hoc ipſo tempore cum Romanis & nobiſcum, omnibúſque adeò alijs, qui antiquitùs nobiſcum Paſcha celebrarunt, id ſe concorditer acturos conſenſerunt. Gaudete igitur de rebus eccleſiaſticis ordinatis, de pacis cõſenſu & cõcordia reſtituta, & de hæreſibus omnibus exciſis: atque maiore cum honore prolixioréque charitate ſuſcipite, collegam quidem noſtrum, Epiſcopũ autem veſtrum Alexandrũ, qui nos profectò præſentia ſua exhilarauit, plurimúmque in hac ætate ſua, vt pax quoque apud vos eſſet, laboris ſuſtinuit. Orate pro omnibus nobis, vt quæ à nobis rectè ſunt cõſtituta, firma ſtabiliáque maneant, per Deum omnipotentem & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, cum ſancto Spiritu: cui ſit gloria in ſæcula, Amen.

Commẽdatio epiſcopi Alexandrini.

B

Non ipſa verò Synodus tantum, ſed & celeberrimus Conſtantinus, ad populum Alexandrinum eius generis dedit literas: quibus oſtendit, non ſimpliciter, temerè, aut neglectim finitionẽ profeſſionis fidei editã, ſed exploratione multa atque diſquiſitione accurata adhibita, quæcũque dogmati conſentaneæ eſſent, in mediũ producta: primúque inueſtigatione diligenti obſeruata, quæcunque occaſionem diſſidij & ſeditionis creare poſſent: & ſic deinde * finitionẽ ipſam promulgatam eſſe, & poſtremò, Dei ſententiã concordẽ epiſcoporum Synodi ſententiam vocat, atque Spiritui ſancto tot patrũ conſenſum acceptum refert, per quẽ illi à vera & certa ſententia non exciderint.

Conſtantinus quoque ipſe ad Alexãdrinos de eiſdem rebus ſcripſit.

** ὅρον.*

C

Epiſtola magni imperatoris Conſtantini ad omnes vbique Eccleſias, de ſanctæ ſynodi actis, & de Arianis.

Cap. 25.

IDem & ad Epiſcopos qui ad conuentũ venire non potuerunt, & ad omnes vbique eccleſias, quæ acta ibi eſſent declarans, ad hunc modum ſcripſit: Experientia edoctus, per rerum publicarum proſperitatem, quanta ſit diuinæ poteſtatis gratia, illum mihi propoſitũ eſſe debere finem iudicaui, vt à beatiſſimis catholicæ eccleſiæ populis fides vna, & ſincera charitas conſentiénſque in Deum pietas ſeruetur. Sedenim quũ aliter omnino fieri non poſſet, vt † ordo ſtabilis & firmus conſtitueretur, niſi ſimul omnes, aut certè plures epiſcopi conuenirent, & de re qualibet ad ſanctiſſimam religionem pertinente diiudicarent: eius rei gratia, quàm fieri potuit plurimis coactis, me quoque perinde atque vno aliquo ex vobis (nũ enim negauerim, quo maximè lętor, conſeruum veſtrum me eſſe) pręſente, vſque adeò omnia in debitam ſunt diſquiſitionem vocata, quouſque * rerũ omnium inſpectori Deo placita ſententia, ad conſentientis vnitatis concordiam ſtabiliendã, in lucem eſt protracta, ita vt nihil iam quod ad diſſentionem aut profeſſionis fidei ambiguitatem facere poſſet, ſit relictum. Vbi quum de ſanctiſſimo

Conſtãtini imperatoris de rebus Synodi Nicena ad eccleſias quaſque litera.

† τάξις.

Sacrarum Synodorum vtilitas.

D

Imperialis humilitas & ſummiſſio.

** τῶν πάντων ἐφόρῳ.*

Hæreſes ſublata.

A

etiam Paſchæ die quæſtio eſſet exorta, ſententiis omnium decretum eſt, conuenire, vt id eodem tempore ab omnibus vbique peragatur. Quid enim nobis eſſe poteſt vel pulchrius, vel grauius, quàm ſi is dies feſtus, vnde ſpem immortalitatis percepimus, vno ordine & celebri ritu ab omnibus certò & inuiolabiliter peragatur? Ac primùm quidem indigna res fuit, ſanctiſſimum eum diem imitatione atque conſuetudine Iudæorum celebrare, qui manibus ſuis nefario flagitio contaminatis, non iniuria quoque animis ſunt excæcati, homines ſcelerati.

Celebrandi Paſchatis conſenſus.

Quidni enim liceat, gente ea reiecta, rectiore verioréque ordine: quẽ à primo paſſionis die hucuſque ſeruauimus ad futura quoque ſęcula obſeruationis huius ritũ tranſmittere? Itaque nihil vobis commune ſit cum infeſtiſſima Iudæorũ turba. Aliam ſiquidẽ à Seruatore accepimus viam. Propoſitus eſt ſacratiſſimæ religioni noſtræ ſuus curſus, & legitima quæ illam deceat regula: quã vnanimi conſenſu cõplectentes, nos ipſos à fœda illa conſciẽtia & ſocietate retrahamus, fratres reuerendiſſimi.

Infenſus Iudæis Conſtantini animus.

Et profectò omnium abſurdiſſimum eſt, illos gloriando iactare hiſce obſeruãdis nos ſufficere non poſſe, abſque illorũ doctrina & præſcripto. Quidnã verò illi rectè ſentire & ſapere poſſunt, qui poſt illam Domini cædẽ mentibus capti, non ratione aliqua, ſed impotenti impetu, quocunque eos inſitus impellit furor, ducuntur? Quam ob cauſam, quum in hac quoque parte verum non perſpiciant, ſed, vti ſemper, affectu vicioſo tranſuerſi rapiantur, potius quàm errorem corrigant, eodem anno bis Paſcha peragũt. Qua igitur de cauſa eos ſequemur, qui graui errore ſe implicatos eſſe confitentur? Bis equidem eodẽ anno Paſcha celebrare haud vnquam ſuſtinuerimus.

De Iudæorum cæcitate.

Paſcha ferias minimè cum Iudæis celebrandas eſſe ſuadet.

Atque etiamſi hæc vobis non exponerentur, conueniret tamen, vos pro mentis veſtræ ſagacitate, ſemper & ſtudere & optare, ne cuiuſpiam ſimilitudine & exemplo puritatem animarum veſtrarum pollueretis, néve hominum modis omnibus malorũ conſuetudinem imitari videremini. Ad hæc illud quoque conſiderandũ venit, in re tanta, & tam ſolennibus religionis noſtræ ferijs, diſſenſionẽ extare aliquam, longè eſſe impiiſſimum. Vnũ nanque nobis libertatis atque redemptionis noſtræ diem, ſanctiſſimæ ſcilicet paſſionis ſuæ, Saluator noſter dedit. Vnã eſſe catholicam ſuam Eccleſiã voluit: cuius tametſi partes in multis variíſque ſunt diſperſæ locis, vno tamẽ ſpiritu, hoc eſt, diuino arbitrio fouetur.

Idem viuificæ paſſionis & reſurrectionis Seruatoris noſtri dies.

Conſideret porrò ſanctitatis veſtræ ſolertia, quàm graue ſit & indecorum per eoſdem dies, alios quidem ieiunijs intẽtos eſſe, alios verò conuiuijs vacare: & poſt Paſchę dies, hos quidẽ feriari & conquieſcere illos autẽ ſtatis ieiunijs macerari. Quapropter hanc rẽ, pro eo atque decet corrigi, atque ad vnum inſtitutũ formámque perduci, diuina vult Prouidentia: quantum equidem * extra omnem affectum poſitus perſpicio. Itaque quum hoc ſic corrigere conueniat, ne quid nobis cum Domini percuſſoribus ſit cõmune, & decens exter ordo, quem omnes Occidentaliũ, & Meridionalium, Septentrionaliúmque habitabilis orbis partium Eccleſiæ, & quibuſdam quoq; in locis Orientales obſeruant, ea de cauſa in præſentia

Vna in toto orbe catholica eccleſia.

** ἀπαθῶς ευωρῶ.*

omnibus conoenire viſum eſt, ipſéque adeo id ſolertiæ veſtræ placiturum eſſe recepi, vt quod per vrbem Romanam, Italiã, Aphricam omnẽ, Ægyptum, Hiſpanias, Gallias, Britanias, Libyã, cunctam Græciam, Aſianam atque Ponticã ditiooem, & Ciliciam, vno atque conſentienti ſeruatur conſilio, id libenter. quoque prudentia veſtra ſuſeipiat: ſecũ ipſa perpendens, non modò ampliorem eſſe eccleſiarum in eis quę diximus locis numerum, verùm etiam idem cõmuniter omnes ſentite & velle, eſſe quàm ſanctiſſimum. Quin & ſtrictior ipſa atque exactior ratio flagitare videtur, ne qua oobis ſit cum Iudæorũ periurio communio. Et tandem ſummam rei breuiter dicã. Communi omnium iudicio placuit ſanctiſſimas Paſchæ ſetias, vno eodémque die peragi. Minimè nanque decet in re tam ſancta aliquam extare diſſenſionem. Et pulchrius eſt eam ſequi ſententiam, in qua nulla ſit alieni erroris & peccati cootagio. Ac quom ita ſe res habeat, libentibus animis cœleſte hoc & verè diuinum ſuſcipite præceptum.* Quidquid enim in ſanctis Epiſcoporum agitur conuẽtibus, id ad diuinã refertur voluntatem. Itaque eis quæ ſcripſimus omnibus dilectis fratribus noſtris ſignificatis, iam rationem hanc & obſeruationẽ ſanctiſſimi diei ſuſcipere atque inſtituere debetis, vt quum in pietatis veſtræ (quod duduin mihi fuit in votis) conſpectum venero, voo eodemque diei ſanctas vobiſcũ ſerias celebrare valeam, & rebus omnibus vnà vobiſcũ ex animo delecter, feritatem diabolicam per vim diuinam operib⁹ noſtris ſublatam, veſtramque vbique fidem pacem & concordiam vigentem cernens. Deus vos ſeruet, fratres dilecti. Æquum etiam eſt quæ contra Arium & ſectatores eius omnibos paſſim Epiſcopis & populis ſcripſit, cognoſcere. Quũ malignos & impios Arius ſibi imitandos duxerit, par eſt, vt eandem cum illis ferat ignominiã. Quemadmodum igitur Porphyrius diuinæ pietatis hoſtis, iniquis de religione cõpoſitis libris, condignam reperit mercedem, per quam omnium futuris ſæculis probris obnoxius erit, pluriṁáque obruetur infamia. atque inſuper impia eius abolita ſunt ſcripta: ita & nunc placitũ nobis eſt, Arium & Arij ſuffragatores, Porphyrianos quidem nominari, vt quorum imitati ſunt mores, eorũ quoque obtineant appellationes. ſi quod autem ſcriptum ab Ario compoſitum reperiatur, vt igni id tradatur volumus, vt non modò improba eius doctrina abrogetur, verùm etiam ne mnnumeomm quidem aliquod eius relinquatur. Illud equidem prædictum volo, ſi quis libellum aliquem ab Ario conſcriptum celare, nec continuò igni comburere, deprehenſus fuerit, ſupplicium ei mortis eſſe conſtitutum. Illico nanque in crimine tali comprehenſus pœnam ſuſtinebit capitalem. Plures etiam alias aduerſus eoſdem ad loca omnia miſit epiſtolas, † verbis per ironiam ad ſimulationem compoſitis, eis illudens. Nicomedienſibus itidem, contra Euſebium & Theognidem ſcripſit: Euſebiom perſtringens, veluti Licinio aliquando fauentem, ſibíque inſidiantem, atque alium Epiſcopum legere iubeos: quod & factum eſt. Eas epiſtolas hoc loco apponere, ne longior eſſe videar, minos conuenire putaui. Ac de his quidem hactenus.

** πᾶν γὰρ ὅ, τι ἂν ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν ἐπισκόπων συνεδρίοις πράττηται, τοῦτο πρὸς τὴν θείαν βούλησιν ἔχει τὴν ἀναφοράν.*

Constantini de Ario, ſectáque eius populoribus, & libris eorundem constitutio.

Arianos vult porphyrianos vocari.

Arianos libros comburendos eſſe, capitali ſupplicio conſtituto, ſancit.

† εἴρωνι τῷ λόγῳ.

Socrat. lib. 1. hiſt. eccleſ. ſcripſit alias quoque cõtra Arianos literas.

Quòd Conſtantinae liberalitatis & munificentiæ cauſa a charitatis affecta profecta, Conſtantinopolim Synodo tranſlata, publicum ei præbuit epulum: & muneribus omnes honoris gratia proſequutus, domum quemque dimiſerit. Cap. 26.

CÆterùm rebos ad hunc modum euntibos, commodum euenit, vt viceſimus Conſtantini imperij annus tum compleretur Et Români more recepto, decimo quoque Principis ſui imperij anno, communem & publicum agebant, conuentum diémque feſtum. Itaque & ipſe decere id arbitratus, ad epulas Synodum inuitat: & toris plurimis ordine ſuo collocatis, eodem ioloco excipit: multíſque & ſermonibus & donis honorificentiam & liberalitatem erga illos declarans, præclariſſimos quoſque eorum menſæ ſuæ adhibet. Quorum quidem, quum ille mutilata propter CHRISTVM cerneret membra, atque fidei eorum conſtantiam inde colligeret, labiis ipſe ſuis cicatrices eorum exoſculari & venerati dedignatus non eſt, gratiam ſe oſculo eiuſmodi & benedictione eorum percipere confiſus. Poſteaquam autem finem ſuum conuiuium id habuit, loco ſuo exurgens, ſimplicis more conoentum rogauit, vt qoi tantum pertuliſſent laboris, perpaucos ſibi dies dare, & recens fundatam vrbẽ, iam tum perfectam, adire non grauarentur, vt precationibus ſuis muniriones & muros eius firmarent. Atq; illi ſtatim, quod petierat faciunt, Conſtantinopolim veniunt, Encænia & conſecrationis feſtum diem celebrant,* incruento ſacrificio operantur, precibus votíſqoe vrbem abundè proſequũtur & firmant, eãdémque Dei * genitrici dedicant, nouam Romam, imperatorémque Conſtantinopolim cognominãtes, Alexandro tum Byzantij eccleſiam regente.

Hic denuò illis epulo exceptis, alia dona obtulit: & literas ad prouinciarum præfectos dedit, vt in vrbe quaque diuino cultui addictis atque ſacratis viduis virginibúſque, ad ſanctiora diuinorum templorum ſacraria excubantibus, annoæ annuæ tribuerentur, quæ ad liberalitatem ſplendidam magis quàm ad vſum neceſſarium pertinerent.

Has Iulianus quidem poſtea † accidit, ſucceſſor autem eius * ex triente præberi curauit. Vbi

Vicennalia ſua Conſtantinus agit, & Synodum conuiuio excipit.

Stigmata epiſcoporum martyrum exoſculatur. inuitat Patres Byzantium ad Encænia ibi celebranda, & ciuitatem nouam conſecrãdam.

** τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελοῦντες.*

Conſtantinopolis Virgini matri dedicatur.

Viduis virginibúſque ſacris ſumptus annuos Conſtantinus ex publico abũdè conſtituit.

† περιεῖλεν.

** τὸ τριτημόριον.*

** Θεοτόκος Græcis Dei genitrix dicitur, quod verbum in ſolam virginem matrem Mariam cadit. Θεότοκος autem accentu mutato, Deo genitus, qui vnus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus. cui vrbem Conſtantinopolitanam recens extructam Conſtantinus dicauit atque commendauit. ſupra libro ſeptimo, cap. 49. Vtranque nomen eiſdem compoſitum literis, ſed accentu diuerſo prolatum, & ſcriptum datiuum caſum habet θεοτόκῳ. Quapropter hic pro, Dei genitrici etiam verti poſſet, Dei nato Chriſto, vt hic locus cum ſuperiore illo concordet. Sed librarius in Græco exemplari τῇ θεοτόκῳ ſcripſit, cum fortaſſe τῷ θεοτόκῳ ſcribere deberet. poteſt etiã eſſe autoris memoriæ lapſus. Qui tamen infra Chriſto ſimul & matri eius vrbem eam dedicatam memorat.*

vero

Patres dimittit cum pijs mandatis.

verò iam pro ſe quiſque domum redire pararet, cohortatus eos eſt, vt eandem omnes colerent fidem, mutuámque pacem & charitatem maximè conſectarentur: atque vt abſque ſeditione omni, pacati atque tranquilli, rerum vniuerſarũ placerent Deo. Et quum multa, oratione longius producta, de cõmuni concordia fecit verba: tum poſtremò vehementer eos admonuit, vt & pro ſe, pro liberis ſuis, & pro imperio Romano orarent, perpetuóque propitium ſibi diuinum numen facerent, Synodíque decretis ſtabilem firmitatem conciliarent. Abſentibus porrò ea quæ commemorauimus ſcribens, vt profeſſionem fidei, diligenti atque accurata explotatione tot virorum diſquiſitam, & de ſententia totius vniuerſi Dei conſtitutam, ſuffragiiſque tantæ Synodi patrum comprobatam, ſuſciperẽt atque complecterentur, mandauit. Et illorum quiſque tanto affectus honore, domum ad gregem ſuum rediit. Imperator autem ſupra modũ lætatus, quòd vnam per vniuerſum orbem Eccleſiam, eámque in dogmate cõſentientem cerneret, Deo, de omnium vbique Epiſcoporum vnanimi concordia † ſolenniter gratiarum obtulit actiones. E re ſtudioſorum eſſet, Epiſcoporum ipſorum nomina, præfecturas vrbium, earúmque appellationes noſſe: eáque omnia in Synodali Athanaſij libro reperta appoſuiſſem, niſi tædium prolixioris orationis vitarem. proinde ea inquirere volentibus permitto. Tempus porrò Synodi, ſicuti inuenimus, in menſis Maij vndecimam diem † indictionem vigeſimã tertiam, & conſulatum Paulini & Iuliani incidit: qui annus ſexcenteſimus trigeſimus ſextus ab Alexandri Macedonis regno fuit, vigeſimus verò imperij Conſtantini, ex quo rerum in Britannia potiri cœpit: tertius decimus porrò, ex quo ad Byzantium venit. Synodus verò ipſa Nicææ annis tribus & paulo longius eſt acta. Et res Nicænæ talem habuere finem. Cõſtantinus autem ex eo tempore prolixius etiam quàm antea religionis acceſus ardore, ad vrbes & populos Romani imperij omnes, epiſtolas dedit, vt priori quidem errori nuncium remitterent, Chriſtianam autem doctrinam & religionem amplecterentur. Epiſcopis porrò ſanè quàm liberaliter pecunias mittens, eos ad eccleſiarum ædificationes excitauit, ſumptúſque ad id abundè præbuit. Libros itidem eccleſiaſticos manibus proprijs deſcribere & cõcinnare iuſſit. Sed conſiliũ animúmque ſcribentis certius indicabit epiſtola eius, ad Euſebium data, quæ ſic habet.

Abſentibus epiſcopis ſcribit.

Deo ſolennibus ſacris gratias agit.

* ἀντιδίδει τὰ χαριστήρια.

Tempus Nicæni Concilij celebrati.

Anitius Paulinus, Ceionius Iulian. camœnius coſſ.

† τρίτης ἐπινεμήσεως λ.

Conſtantinus amplificandæ religioni chriſtianæ totus incumbit ecclefiis conſtruẽdis & libris ſacris parandis.

17. imperij eius anno Synodus celebrari cœpit 20. autem finita eſt. Initium eius in annũ Domini 326. finis in 329. incidit.

Literæ Conſtãtini ad Euſeb. Pamphili de ſtructura eccleſiarum.

Epiſtolæ magni Conſtantini de eccleſiarum reſtauratione, & ſacrorum librorum comparatione. Cap. 27.

VIctor Conſtantinus Maximus Auguſtus, Euſebio. Tantiſper dum ad hoc vſque tẽpus impietas & tyrannis, pro arbitrio ſuo, miniſtros Seruatoris Dei perſequuta eſt, credo atq; adeò certò perſuaſum habeo eccleſiarum omnium opera vel per incuriã peſſum iiſſe, vel imminẽtis perſequutionis metu minus eſſe quàm dignitas earum poſtularet perfecta, frater chariſſime. Nunc verò libertate reddita, & ſerpente illo, Dei optimi maximi prouidentia, atque opera noſtra, à rerum publicarum adminiſtratione depulſo, ſatis in apertum productam eſſe arbitror apud omnes diuinam potentiam, eóſque qui vel metu vel incredulitate vel etiam peccato oppreſſi fuerant, eo qui † veriſſimè conſtat cognito Deo, ad verum rectúmque vitæ ſtatum tãdem perueniſſe. Itaque quibuſcunque vel ipſe præes eccleſiis, vel alios paſſim epiſcopos, presbyteros, aut diaconos præeſſe noſti, eos admone, vt diligenter incumbant in opera Eccleſiarũ quæ ſuperſunt, vel reſtaurandarum, vel amplificandarum, vel vbi hoc neceſſitas poſtulauerit, recens extruendarum. Petes autem & ipſe, & alij per te ſumptus neceſſarios à præfectis & prouincialibus magiſtratibus. Diligenter nanq; eis per literas eſt mandatum, vt quæ à ſanctitate tua dicta fuerint, ipſi exequãtur. Deus te ſeruet, frater dilecte. Hæc de eccleſiarum ſtructuris, nõ ad hunc modò, ſed & ad reliquos Epiſcopos ſcripſit. Quæ autẽ Euſebio Pamphili de librorum cõparatione ſignificarit, hiſce ſubiungam.

† τὸν ὄντως ὄντα.

In eandẽ ſententiam ad alios quoque epiſcopos ſcripſit.

Victor Cõſtantinus Maximus Auguſtus, Euſebio. In cognomine nobis vrbe, Seruatoris Dei opitulante prouidentia, maxima hominum multitudo ſanctiſſimæ Eccleſiæ nomen dedit, ſéque ipſam illi dicauit: vt omnibus illis plurimum capientibus incrementi, faciendum omnino videatur, vt plures quoque ibi conſtruantur Eccleſiæ. Quapropter, quod iudicio noſtro placuit (prudentiæ enim tuæ ſignificandum duximus) id libentiſſimè accipe, vt cõparatis quinquaginta membranarum codicibus, qui & ad euoluendum, & ad portandum commodi ſint, à notariis pulchrè ſcribendi peritis, qui ſcilicet probè eam artem didicerint, deſcribi cures diuinarum ſcripturarum libros, quorum * inſtaurationem & vſum eccleſiis maximè neceſſariũ eſſe iudicaueris. Datæ enim ſunt à mãſuetudine noſtra * ad Catholicum & diſpenſatorem generalem prouinciæ literæ, vt omnia quæ ad eam rem portandam cõmoda ſunt, præbenda curet. Porrò vt quàm celerrimè codices deſcribantur & concinnentur, procurationis tuæ id fuerit opus. Duorum autem publicorum vehiculorum accipiendorum poteſtatem, ad librorum deportationem, autoritas harum noſtrarum literarum tibi meritò præbebit. Ita enim pulchrè deſcripti codices, quàm facillimè ad nos perferri poterũt, ex Diaconis eccleſiæ vno miniſterium id adimplente: qui quum in conſpectum peruenerit noſtrum, benignitatem noſtram experietur. Deus te ſeruet, frater dilecte.

Conſtãtinus ad eundem Euſebium de libris eccleſiaſticis comparandis epiſtola.

* τὴν ἐπισκευήν.

* πρὸς τὸν τῆς διοικήσεως καθολικόν.

Quæ magnus Conſtãtinus Macario Hieroſolymorũ epiſcopo, de viuifico Chriſti ſepulchro ſcripſerit. Cap. 28

SEd enim quum facilè quis ex iis liquidò cognoſcere Imperatoris erga res ſacras ſtudiũ poſſit, tum id non minus ea etiam quæ de viuifico Chriſti ſepulchro Hieroſolymis egit indicabunt. Quũ nanq; cognouiſſet eos olim, * qui idolorum errore tanquam furoris intemperiis acti fuerant, ſalutiferum monumentũ defodiſſe, aggere multo molem altiſſimã excitaſſe, Caluariæ & reſurrectionis vicinum circumcirca locũ occupaſſe, & lapidibus ingentibus ſolum eius conſtrauiſſe, (vt obliuioni monumenta memoriæ ſempiternæ mandarent) & templũ præterea impudicæ deæ Veneris, ſtatuámque eiuſdem ibi collocaſſe, virgineo partui illudentes: vt qui eo

† τὴν τῶν εἰδώλων πλάνην βεβακχευμένοι.

Infideles in Caluariæ loco, ſepulchro chriſti obruto, Veneris templum extruxere.

Eo templo diruto, eccleſiam ſacrã Conſtantinus condidit & ſepulchrũ Chriſti reſtitutum ibi collocauit.

Socrat. lib. 1. cap. 17.

Conſtantini ea de re ad Macariũ Hieroſolymitanũ epiſcopũ literæ.

loco debitum Chriſto honorem ſibi præſtandũ E ſtatuiſſent, ſimulachro eo exhibere viderentur, proceſſúque temporis obliuio veram premeret atque occultaret cauſam: quòd nemini liberè eò cómeare, aut aliis rem indicare fas futurũ eſſet, funditùs templum ipſum eruere, aggerémque egeſtum quàm longiſſimè à ciuitate proiicere, vt qui ſceleratis ſacrificiis contaminatus eſſet, iuſſit: ac templum aliud pulchritudine præcipua ampliſſimum magnificentiſſimúmque extruere præcepit. Quod templum luculenter epiſtola oſtendet, Macario Hieroſolymitanó epiſcopo, qui & ipſe cum reliquis patribus Arij opinionẽ labefactauit, hiſce prope verbis ſcripta: Victor Cóſtantinus Maximus Auguſtus, Macario. Tãta eſt Seruatoris noſtri gratia, vt nulla orationis vis præſenti miraculo digna ſuppetere cuiquam poſſit. Quod etenim monumentum ſanctiſſimæ illius paſſionis terra iamdudum opertum, tot annorum curriculis latuerit, donec per cómunis & publici omnium noſtrûm hoſtis oppreſſionem, miniſtris eius in libertatem vindicatis, erutum reluceret, omnem profectò ſtuporem & admirationem excellit. Nam etiamſi qui vbique terrarum eſſe videntur ſapientes homines, in vnum eundémque conuenientes locum, dignum aliquid re tanta dicere velint, ne minimã quidem partem tamen eius eloquentiæ concertatione attigerint. Tantum enim miraculi huius fides naturam, quam humana ratio & cogitatio conſequitur, omnem excellit, quanto rebus hominum cœleſtia ſunt efficaciora & potentiora. Eam ob cauſam ille mihi ſemper vnicus & præcipuus conſiliorum actorúmque omnium propoſitus eſt ſcopus, vt quemadmodum ſeipſam nouis miraculis veritatis fides exhibet, ſic etiã animi omnium noſtrûm caſtitate & conſentienti promptitudine * alacriores reddantur. Quod quum omnibus manifeſtum puto, tum hoc maximè tibi perſuaſum eſſe volo, rerum omnium illud mihi ſummopere eſſe curæ, vt ſacratum locum, quem iuſſu Dei, acceſſione fœdiſſimorum ſimulacrorum, veluti quodam imminenti grauique põdere leuaui, ſanctum quidem iam tum ab initio illum iudicio Dei factum: ſed ſanctiorẽ etiam declaratum, ex quo ſalutiferæ paſſionis fidem in lucem protulit, ædificiorum pulchris ſtucturis exornem. Conuenit igitur ſolertiæ tuæ, omnia ſic diſponere, & res quaſque neceſſarias procurare, vt non modò baſilica aliis quæ vbique ſunt præſtantior, ſed & reliqua omnia ita conſtruantur atque parentur, vt quæcunque in quibuſcunq; vrbibus pulchritudine ſunt † excellentia opera, à ſtructura iſta longè ſuperentur. Atque equidem de parietum opere atque artificio, Dracilliano amico noſtro, clariſſimorum præfectorum munere fungenti, & prouinciæ rectori, à nobis mandatam eſſe curam ſcito. Præceptum enim à pietate noſtra eſt, vt artifices, operæ, & quæcunque præterea ſunt ad ædificationem neceſſaria, quum id ex ſolertia tua cognouerint, confeſtim per prouidentiam illorum mittantur. De columniis autem & marmore, quæ præſtantiſſima & commodiſſima operis ipſius † forma ſummatim perſpecta, exiſtimaueris eſſe, ad nos fac ſcribas, vt quot & qualibus opus fuerit, quum ex literis tuis intellexerimus,

Miraculo magno monumẽtum Seruatoris in lucem prolatum.

** Erga ſanctã legem.*

Inſtitutionem ædificationis eius templi Macario antiſtiti cõmittit.

† καλλιϛεύοντα.

** αὐτῆς συνόψεως γενομένης.*

E ea vndequaque comportari poſſint. Æquum enim eſt, locum totius mundi maximè admirandum, pro dignitate ſua exornari. Baſilicæ porrò camera, lacunaribúſne an alio quopiã opere tibi fieri debere videatur, cognoſcere ex te cupio. Si enim lacunaribus extruenda erit, auro quoque illuſtrari poterit. Quod ſupereſt, ſanctitas tua quibus diximus magiſtratibus primo quoque tempore ſignificet, quot operariis artificibúſq;, & quantis impenſis ſit opus. Quin & ad nos quoque vt celeriter referatur, da operam, non modò de marmore & columniis, verùm etiam de lacunariis, ſiquidem hæc pulchriora commodioráque eſſe iudicaueris. Deus te conſeruet, frater dilecte.

F *Vt imperatoris mater Helena Hieroſolymis fuerit, & ibi crucem ſanctam inuenerit, & quæ circa eam inuentionem ſint acta. Cap. 29.*

Literis porrò eis conficiendis, mater ipſa imperatoris beata Helena, quæ illum talem genuit, adminiſtra fuit. ipſo nanque Synodi coactæ anno, in ſomnis oraculo admonita, precationis ergò, locorúmque ſacrorum cognoſcendorum gratia, Hieroſolyma petierat: neque ſe ea in re vel itineris laborem, vel ſenectutis moleſtiam remorari eſt paſſa. Ad extremum enim iam vitæ peruenerat, & de rebus atque religione Chriſtianorũ piè admodum ſentiebat. Plurimi porrò faciebat, vt crucis lignum & viuificum Chriſti monumentum inueniret. Et quantumuis difficulter, attamen ea tãdem inuenit, vt quidem nonnulli dixere: Iudæo homine ex paterna quadam annotatione regionẽ indicante: re vera autem, vt equidem puto, Deo ſignis quibuſdam G & viſionibus nocturnis oſtẽdente. Quum enim Deo viſum eſſet, res diuinas & occultas in lucẽ proferre, minimè opus fuit humanis indiciis. Enimuerò imperatoris iuſſu, contaminato illo templo diruto, aggeréque exportato, ex eo loco ſacrum illud reſurrectionis antrum extitit, & tres ſparſim diſiectæ cruces: & tabula præterea alba inuenta, in qua diuerſis literis Pilatus regẽ Iudæorum ſcripſerat, eáque ſupra caput Chriſti collocata * in morem columnæ, crucifixum illũ Iudæorum regem eſſe promulgarat. Cæterùm quòd literæ diffluxerant, & tabula temerè iacta iacebat, difficilis adhuc diuini ligni inuentio erat, quòd ordine confuſo cruces diſiectæ fuerant. Quid nanque curarent, qui ita illas temerè diſiecerant, vt loco ſuo quanque relinquerent? præcipuè quum milites mortem propter ſabba- H tum deproperarent: iidémque præterea inauſpicatum eſſe crederẽt, ad cruces morari virorum, qui per vim illatam mortui eſſent, quapropter alia alio proiecta. Quum ergo incerta inquiſitio eſſet, dubia animi imperatoris mater Deum obſecrauit, vt ei indicium fieret. Atque ille ambiguitatem quodam diſſoluit modo, lignum demonſtrans, ad quod Dominicum affixum corpus fuerat, & quod diuini ſanguinis ſtillam defluentem exceperat. Mulier quædam honeſto loco nata, graui oppreſſa morbo, extremo laborabat periculo. ad hanc Macarius vnà cum Helena comitibúſque eius venit: & ſignum ille dedit, quæ ea crucibus iſtis fœminæ ægrotæ impoſita periculum omnino diſcuteret, eam Chriſti

Helena mater Conſtantino filio literis in cauſa pietatis chriſtianæ edendis à ſecretis fuit.

Eadem religionis ergò Hieroſolyma profecta.

Inuentio ſepulchri et crucis Domini.

** ἐν εἴδει ϛήλης.*

Miraculum quod veram chriſti crucẽ indicauit.

Ruffinus in Eccleſ. ſua hiſto. c. 7. & 8.

crucem

erucem eſſe. Atque precatione facta, crucē quālibet ſeorſim ille adhibuit. Et duabus admotis, in eodem nihilominus mulier diſcrimine manſit, vitæ iam deſperatæ. Vt autem verum ei impoſuit lignum, ſubitò illa reſpexit: viribúſq; firmiter collectis, lecto ſtatim exiluit. Dicunt quoque, poſtea mortuo prorſus crucem impoſitā, in vitam illum derepentè reuocaſſe. Hoc ſanè modo memoriæ proditum eſt, ſacrum in apertū productum eſſe lignum. Cuius partem maximā diuina Helena argenteæ ciſtæ incluſam, Epiſcopo ad memoriam poſteratū generationum reliquit: vbi etiam ſacram Exaltationem quotannis peragendam ſanxit. Partem verò ad filium imperatorem tranſmiſit. Quam illum quo animo quis ſuſcepiſſe dicat? quam fide ſecum ipſe reputauerit, vrbem eam ſeruatum iri, in qua tam ſacrum conſeruaretur † donarium. Quapropter eam partem ſtatuæ ſuæ incluſit, quàm in vrbe à ſe magnificè condita, ſuper Porphyretica collocauit columna, in eo quod dicitur Conſtantini foro. Miſit illa etiam ad eum ea ſacris clauis quoſdam, quos tum ad monumētum repererat: illis porrò corpus Chriſti transfixum fuerat. Quorū altero ille ſibi ſertor galeam inſtruaiſſe, alterum equi frenis inſeruiſſe, vt in certaminibus tutus à vulneribus illæſúſque maneret, & ſic tempore ſuo prophetia Zachariæ impleretur: Erit, dicentis, in freno equi ſanctum Domino omnipotenti. Quæ prophetæ quidem ſancti olim cognouerunt, poſtea verò tēporibus ſuis, quum Deo viſum eſt, euentum certum ſunt cōſequuta. Atque id nō admodum eſt mirandum, quandoquidem & Græci diuinarum rerū quædam prænunciarunt. Quemadmodum quidem certè & illud Sibyllæ vel ea aduerſariis quiſque confitebitur, de ſancta Cruce antiquitùs dictū:

Sacer Exaltationis ſanctæ Crucis dies.

† κειμήλιον. Hæc ſe Socrat. hiſtoric. ex aliorum relatione audita ſcribere, ait. lib 1. cap. 17.

Claui, quibus Saluator cruci eſt affixus

Sibylla oraculum de ſancta cruce.

O lignum felix, in quo Deus ipſe pependit.

Plurimi nanque apud Græcos, qui cæteris præſtare ſunt viſi, multas nouerāt prophetias, quas verſibus grauioribúſque ad populū verbis veluti quædam oracula incluſerunt. Et erat poteſtatis diuinæ, vt equidem iudico, ad futurarum rerum certiorem conſenſum, non ſolùm per peculiares miniſtros futura prædicere, verùm ſenſim quoque aduenis & alienis ad id vti: perinde atque muſicus quiſpiam, gratum & iucundū decantans carmen, ſuperuacaneas quoque percutit plectro chordas: aut ornatus gratia, ſupra eas quæ ex vſu ſunt, alias etiam adiicit. Hæc etiamſi per digreſſionem, commodè tamen dicta eſſe puto: quod à doctrina noſtra alieni, † præſtantiore quadam Dei ordinatione, futura de Chriſto prædicarunt.

ὦ ξύλον μακαριστόν, ἐν ᾧ θεὸς ἐξετανύσθη.

Apud ethnicos quoque non nullis futura de rebus ſacris manifeſtata.

† οἰκονομίᾳ κρειττόνι.

De eccleſiis quas Helena & Conſtantinus Hieroſolymis & circa ea loca conſtruxerit. Cap. 30.

Templum in Caluaria loco conditū, noua Hieruſalem dictum.

Templa plura Hieroſolymis à diua Helena extructa.

Plura in aliis quoque Iudææ regionibus.

IMperatoris mater Helena, ampliſſimo templo in reſurrectionis & Caluariæ monumēto ita conſtructo, vt nulli prorſus, quæcunque vel pulchritudine vel magnitudine eximia ſunt, cederet, nouæ Hieruſalem nomē indidit, † exēplari ſcilicet veteris illius & iam ſoluti tabernaculi. Ipſa verò domeſticis propriiſque impenſis alias duas magnificè ſacras conſtruxit ædes. alteram in Bethlehem, ad eam in qua Chriſtus natus eſt ſpeluncam, ſex ies mille paſſibus ab vrbe diſtantem: in cuius ſanctiore ſacrario humi, & præſepe, & ſpeluncam ſacram eſt complexa. alteram verò in oliuarum monte, ad verticem ipſum, vbi relictis diſcipulis Chriſtus in cœlos eſt aſſumptus. Excitauit quoque mirificum aliud templum in Gethſemani prædio genitrici Dei; atque in ſacrario ipſo viuificum eius ſepulchrū firmiter incluſit. Quum verò decliuis is ſit locus, gradus marmoreos fieri curauit, viatores ex ſancta vrbe Orientalem plagam verſus ferentes. Multorum quoque ſermonibus circumfertur, decliuiorē eum locum, Vallem fletus, & torrentem Cedron, atque etiam vallem Ioſaphat dici. In propinquo etiam eſſe hortum illum, in quo proditus eſt Chriſtus, & in quo orare ſolitus fuerat. Sanctis itidem infantibus, & vbi Angelus paſtoribus lętum attulit nuncium, in eis ipſis locis * ſacras extruxit ædes: infantibus videlicet ipſis, & * Verbi puerperæ, nec nō aliam quoque * ſpōſo Ioſepho ædē. Inde Bethaniam progreſſa, Lazaro Chriſti amico inſigne ædificauit delubrum: abeſt id Hieroſolymis paſſuum millibus duobus. Deinde ad ſacrum Iordanem conuerſa, circa ſpeluncam vbi olim domicilium Baptiſta habuit, perpulchrā ædem illi erexit. Aliámq; † ad accliuitatem montis, Heliæ Thesbitæ. Atq; inde quatuor dierum itinere emenſo, Tiberiadē venit, vbi τὸ δωδεκάθρονον, hoc eſt, duodecim thronorum templum ſtatuit, quo locu Chriſtus quinque hominum millia pauit. In ea regione eſt Capernaum, vbi miraculum illud in Centurione editum, & in paralytico, qui per tectū demiſſus, ſtatim ſalutem inuenit: deinde vbi mulier ſanguinis fluxu laborās teſtitura eſt. Siſtitur etiam in loco qui dicitur ἑπτάπηγος, hoc eſt, ad ſeptem fontes: vbi ingēs illud miraculum de ſeptē panibus & paucis piſcibus Dominus fecit. Acceſſit quoq; ad Tiberiadis piſcarū, & in locū vbi Magdalena ſanata eſt. Et quouis loco diuerſa Apoſtolis conſtruxit templa. Intra vrbem Tiberiadem, ſocrus Petri domo reperta, diuo Petro pulchrum conſtituit delubrum. Itidem porrò in monte Thabor fecit: in quo Melchiſedech Abrahamum dicitur benedictione proſequutus eſſe. In ipſo autem transformationis loco, qui ſplendorem illum mirificum conſpexere, Apoſtolis tribus pulcherrimam extruxit eccleſiam. Quo loco multam etiam reliquit pecuniam, in ſubſidium eis qui ibi manerēt, locúmque ipſum excolerent. Inde Orientem verſus deſcendens, Nazareth peruenit: & * ſalutationis Angelicæ domo reperta, Dei genitrici peramœnum excitauit templum. Et in Cana Galilææ, vbi Simonis Cananæi nuptiæ celebratæ, & * ex occultis incertíſque botris vinum factum, aliam quoq; ſacram ædem ædificauit. Cæterùm in vrbem ſanctam reuerſa, in Sion ampliſſimum longè lateq; conſtruxit templum, in cuius poſtico domū circumcluſit, in qua, foribus clauſis, propter metū Iudæorum, diſcipuli fuerant congregati: in qua etiam ſacra cœna peracta, ſacráque pedū lotio, nec non Spiritus ſancti in cœnaculo aduentus, in qua primus quoque Hierarcha & epiſcopus Iacobus renunciatus eſt. In eo templo marmorea quoq; fuit columna, ad quam quum flagellis cæderetur, alligatus eſt Seruator. In cuius parte ſiniſtra, diui prophetæ Dauidis ſepulchrū

Vallis Ioſaphat.

** ἱερὰ φροντιστήρια.*

** τοῦ λόγου λοχευτρίᾳ.*

** πρὸς τὸ ἀναστῆς.*

Eccleſia δωδεκάθρονος.

ἑπτάπηγος regio.

Mons Thabor.

** χαιρετισμοῦ.*

Simonis Cananæi nuptiæ.

** ἐξ ἀδήλων*

Sepulchrum Dauidis.

† ἰδρυμένη τῷ προκειμένῳ τῆς ἀναφορᾶς.

magnificè in ſublimi collocatum. Sion ipſa ad Auſtralem vrbis eſt ſita partem, † ſuperioré eius ſortita regionem, paſſibúſque mille à Chriſti reſurrectionis loco diſtat. Et in palatio Caiphæ, Petro Apoſtolorum principi templũ aliud conſtituit. Atque in ſouea Hieremiæ, & ad ſontem qui Siloë dicitur, mirifica conſtruxit opera. Poſtremò & agrum figuli apparari curauit, in aduenarum ſcilicet & peregrinorum ſepulturam. Sed & filij Conſtantini inſtinctu, ad arborẽ Mãbre, quæ nunc terebinthus dicitur, quindecim ſtadiis meridiem verſus vicinã habens Hebron, Hieroſolymis autem circiter ducenta & quinquaginta ſtadia abeſt: vbi vera certáq; fama eſt,

Quercus Mambre.
In locis pleriſque idolorũ ſacra & cultum tollẽdum, & ſacras Chriſtianorum † plus magnificè extruẽdis cæremonias inſtituendas Conſtantinus curat.
Sicuti in valle Mambre.

vnà cum Angelis contra Sodomam euntibus, & filium Dei hoſpitaliter acceptũ eſſe ab Abraham, ab eóque Iſaaci procreationem annunciatam, maximum ornatiſſimúmque templũ erexit. Intellexerat enim Conſtantinus ſub ea arbore, veteres Græcæ ſuperſtitionis aras conſtruxiſſe, Gręcis ſacrificiis iſtic operatos eſſe, vinũ libaſſe, thura adoleuiſſe, bouem, hircum, & gallum ſacrificaſſe, lucernas accenſas oleo infuſo appoſuiſſe, placentas obtuliſſe: quoſdã etiam numos & varij generis vnguenta, in vicinum puteũ cõieciſſe, ita vt rerum coniectarum ingenti copia, aqua inutilis ſit reddita. Quod ſanè Conſtantini vxoris mater, quum fortè iſtac tranſiret, viſum, genero ipſi renunciauit. Animaduerterat enim æſtiuo tempore, loci incolas, longinquiores etiã Palæſtinos, Phœnices, & Arabes, annuas ferias in ea regione peragere. Et cõuentus celebritáſq; ea grata fuerat omnibus: Iudæis quidem, quod Patriarcham generíſque ſui principem iactarent Abrahamum: Græcis verò, propter Angelorum in eum locum aduentũ: Chriſtianis porrò, quòd Deo dilecto illi, id prędictum fuerat, quod multis poſtea ſæculis de Virgine futurũ fuerat. Qua re Conſtantinus cognita, epiſcopis Palæſtinis vitio vertebat, in primíſque Euſebium Pamphili perſtringebat, quòd ſic tam ſanctum locũ deſpexiſſent. Itaque epiſcopis Phœnicis mandauit, vt ex ipſis fundamentis aræ euerterentur, ſimulachra igne comburerentur, ac templum ibi tantæ antiquitatis nomini conueniens extrueretur, in quo diuinum numen eccleſiæ recepto ritu coleretur, locúſque de cætero à cõtaminatione omni liber eſſet. Quòd ſi quis deinceps eiuſmodi quidquam facere deprehenſus eſſet, eum graui mulctatum iri pœna, conſtituit. Atq; imperata hæc ad rem collata, legitimum conſequuta ſunt exitũ.

Sozomenus eccleſ. hiſt. lib. 2. cap. 4. & 5.

Item Heliopoli Phœniciæ, vbi vxores cõmunes erant, & virgines nuptura proſternebantur.
Item in Aphacis ad montem Libanum.
** Tripart. li. 2. cap. 10. Niceph. ἐν Φαιάχοις.*
Aeſinlapq ad Aegas oppidum.

Nec minus Heliopoli in Phœnicia aliam ſacram ædem Conſtantinus ædificari pręcepit, eíque Epiſcopum ſuum, & ſacrũ clerum dedit: veteri ſublata lege, quæ cõmunes eſſe vxores, & aduenientibus hoſpitibus virgines ſuas proſtituere iubebat, vt dubia & anceps apud eos ſoboles, nullúmq; eius diſcrimẽ eſſet. Hoc tam abominandum ſcelus abolens, vt gentes familiæque dignoſcerentur, effecit. Simile quiddam etiam in * Aphacis fecit.

Templum namque Veneris iſthic ad Libanũ montem demolitus, vnà quoque fœdos & indecentes, qui mixtim fiebant, concubitus prorſus ſuſtulit. In Cilicia porrò Pythonicum euertit fanum, atque incubantem ibi dæmonem eiecit. Non tantum autem eccleſias è fundamẽtis terrę extruxit, verumetiam pro ſua erga Chriſtũ flagranti deſiderio & amore, vt in ſolitudine quoque ſancta haberet ſymbola, ædem ſacram è variis linteis fieri curauit, eámque veluti priſcus Moſes, ſicuti à me antea eſt dictum, ſecum circumtulit. Quin & plures eccleſias alias, in ſanctis illis locis, ſupra triginta, amantiſſima Dei fœmina imperatoris mater condidit: & ad chariſſimum ſibi filium, in Occidentalibus poſt Synodum agentem partibus, eſt reuerſa.

Portatilis Cõſtantini eccleſia.

De Deo gratis operibus beatæ Helenæ, eiuſdémque obitu. Item de cognomine ei vrbe: præterea hiſtoria fidem propè excedens de ſancto martyre Luciano. Cap. 31.

Diuæ Helenæ pietatis opera.

PErmulta quidem ſunt, quæ illius in Deum amorem & pietatem teſtantur: nõ minus tamen eam virtutẽ, quod nunc dicturus ſum, declarabit. Dicitur ſiquidem Hieroſolymis, ſacris virginibus ad epulas vocatis, famulæ præſtitiſſe officium. Manibus enim ipſa ſuis eſcas illis appoſuit, malluuium & aquam præbuit, aliáq; omnia miniſteria obiuit, quæ conuiuis inuitatis exhibere moris eſt. Munera verò plurima & preciosa donaria. Orientalibus attribuit eccleſiis. Indigentibus res neceſſarias affatim largita eſt. Et multos in priorem reduxit ſtatum, qui temporum difficultate euerſi fuerant. Sic illa captiuorum vincula diuturniora ſoluit, ad metallum damnatos liberauit, & exules reuocauit. Quam ob cauſam condigna etiam à Deo accepit præmia. Etenim in præſenti hac vita, ea eſt conſequuta, vt præſtantius quidquam nemo ei accidere potuiſſe putarit. Nam Auguſta renunciata eſt, & numos aureos ſub effigie ſua procudit, imperialibúſque theſauris in poteſtatem ſuã redactis, pro arbitrio ſuo eſt vſa. Quum autem ei finis vitæ inſtaret, cum celeberrima memoria Romæ deceſſit, vndeoctuageſimum agens annum: quum quidem in extrema illa alloquutione & valedictione, moritura, de piæ Chriſtianęque vitæ inſtituto, permulta mandata filio dediſſet. Ingentes quoque ei poſt obitũ tribuit honores: quales ſcilicet eam decebant, quę tam piè ſanctéque vixiſſet. Extra vrbem Romanam ſepulta, in templo rotundo marmorea vrna depoſita, atque biennio poſt vnà cum vrna Conſtãtinopolim deportata: eſt princeps ipſe in imperialia monumenta ædis ſanctorum Apoſtolorũ illata, lęiſque poſthac atque etiam † nocturnis memoriis, vt par erat, eſt celebrata. Hieroſolymis autem venerandæ illæ virgines, quibus veluti quædam ancilla inſeruierat, præcipuis eam ſunt memoriis ſolenniter proſequutæ. Quod ſi quis mundana hæc in aliquam bonarum vtilitũque rerum rationem referre velit, in eo quoque omnem longè ſuperat obliuionẽ. Perinde enim atque pignus quoddam futura ſecula habent, ad memoriam eius ſempiternam, in Bythinia vnam * & in Palæſtina alterã vrbẽ: quibus imperator filius conditis, memoriã illi tribuit immortalẽ. Admodũ verò beatam Hælenam regione & ſitu alterius delectatã eſſe ferunt, quæ antehac Drepanũ nominata fuerat: quũ quòd ibi orta eſſet, tum quòd * Lucianum martyrem poſt martyrium obitum eò à delphine deportari contigerit. De quo martyre illud eſt decantatum: moriturum eum, quum vis tyrannica neque templi

Exemplũ hoc imitãtur magni Principes ipſis Euchariſteriis.
Præmia pietatis eius in præſenti & futura vita.
† τοῖς ἐξιτηρίοις.
Helena mors.
Memoria defunctorum.
† μνείαις παννυχίοις.
** Conſtãtinus duabus ciuitatibus matris ſuæ Helenæ nomẽ impoſuit idem Pente quoque nomẽ, vt Helenepontus diceretur, impoſuit. Iuſtin. de modcrat. Helenoponti. Nouel. 28.*
** Luciani martyris corpus à delphine Helenopolim Bythinia eſt delatum.*

neque

neque ſacratij copiam faceret, & vincula quoq; atque plagæ motum prorſus denegarēt, † in ſuo ipſius pectore diſcumbentem, hortendo illo operatum eſſe myſterio, ad eúmque modum & ipſum participaſſe de immacularo ſacrificio, & aliis vt itidem communicarent, ſuaſorem fuiſſe. Sacrum id in carcere perficiebatur, & eccleſiæ ſpecimen ſacer ille chorus, qui eum iam † morientem ſtipabat, repræſentabat. Aliam quoque ob cauſam ita ſacris operabantur, vt ſcilicet quę à piis peragebātur, ab iis qui alterius eſſent opinionis, non conſpicerentur. Huius diſcipulos eſſe dicunt, Euſebium Nicomedienſem, Marin Calcedonēſem, Theognidem Nicænum, Leontium, qui deinde Antiochiæ epiſcopus fuit, Antonium Tarſi Ciliciæ antiſtitem, Numenium, Eudoxiū, item Alexandrū, & Aſterium Cappadocem, quos ad Græcorum ſuperſtitionem deflexiſſe fama eſt, tyrannorum crudelitati ceden- B tes: poſtea autem lapſui atque errori, opem ferente eis ad pœnitentiam præceptore, renunciaſſe. quanuis iterum non idem ſibi cum magiſtro ſentiendum eſſe delegerint, Arij opinionem ex profeſſo cōplexi. De beata Helena hactenus.

† ἐν τῷ οἰκείῳ τῷ ἱερῷ ἀνακείμενον, τὴν φρικτὴν ἐπιτελέσαι μυσταγωγίαν, καὶ οὕτως μεταςχεῖν τῆς ἀχράντου θυσίας.

Exemplum imaginaria perceptionis Eucharistia.

† ἀποβιοῦντα.

Luciani martyris catholici plures diſcipuli Ariani.

** Socrates lib. 1. cap. 28. ſcribit, Conſtantinum vicos multos amplificatos in formam vrbium extuliſſe, atque in primis Drepanam, ſeu Drepanum, à matris ſuæ nomine Helenopolim vocaſſe: & ciuitati cuidam ab eo auctæ in Palæſtina, à ſororis ſuæ appellatione nomen Conſtantia indidiſſe.*

De tribus magnificis crucibus, quas in magnis columnis Conſtantinopoli Conſtantinus collocauit: & mirifica, de vna earum narratio. Cap. 32.

VErùm enimuerò Conſtantinus, quū vbique terrarum in illuſtribus vrbibus delubra, tū maximè in cognomine ſibi ciuitate, ea extruxit: quam ſtatuis & aliis admirandis operibus exornauit, ſicuti in fine proximi expoſuimus tomi. Quòd verò re ipſa ſanctæ Crucis vim & efficaciam expertus fuerat, ſummopere eam ſemper venerabatur atque admirabatur. Ac poſt Helenę reditum tres immenſa magnitudine cruces fabrefieri fecit, ad exemplum earum quas ter in cœlo viderat: primùm Romæ, contra Maxentiū depugnans: ſecundò, quum commiſſo cū Byzātiis prælio tropæum de eis ſtatuit: tertiò autem, quum Iſtro ponte iuncto, Scythas vltra id flumē ſubegit. Ad imitationem igitur triplicis iſtius viſionis, tres ex ære fieri curauit cruces, eiſque ſacra hæc impoſuit nomina, ἰησοῦς, χριςὸς, νικᾷ: Ieſus Chriſtus vincit. Ex his, cui nomen Ieſus inditum, auro per omnes partes diffuſo ornata collocata eſt ſuper fornicem ſeu arcum triumphalem in foro, vt obſcuriore ſignificatione ardorem pietatis ipſius indicaret. Potētia namque roboris eius Græcam ſuperſtitionē debellauit. Alteram verò venerandam ſacrámque crucem, Chriſti nomen pręferentē, in Porphyretica Romana ſtatuit colūna, in loco qui φιλαδέλφιον, hoc eſt fraternus amor dicitur. Tertiam, quam Conſtantinus quidem νίκη, id eſt victoriam vocauit, Heraclius autem ἀνίκητον, hoc eſt inuictā nominauit, in alta marmorea columna poſuit, in loco cui nomen eſt ἀρτοπώλιον, id eſt forum

Ter ſignum crucis in cœlo Conſtantino apparuit.

Tria crucis tropęa Cōſtantinopoli à Cōſtantino locis celebribus ſtatuta.

Apanarium ad quam multæ etiam ſupra opinionē hominum virtutes ſunt editæ: atque in primis, ſi qui * rigore inflammationis vexarentur, & oculorum doloribus & ſuffuſionibus premerētur, ſanati ſunt. De qua factum quoddam, quod admodum in admiratione fuit, exponam. Ne verò quiſquam narrāti mihi fidem non habeat: nihil enim tam pręter opinionem & pręter fidem eſt, quod Deus non perficiat: neque etiam quidquā quod Deus velit, impoſſibile eſt. Dicitur nanq;, & verè dicitur, quum ad eam Angelus Domini ter quotannis per altiſſimum intempeſtæ noctis ſilentium, perinde atque emicans quoddam cœlitùs fulgur, cum ſplendore inſuſtentabili venit, crucem eum circumire ſuffitum facientem: ſuaulque voce quaſi cuiuſdam tenuis indicis, præſentiam ſuam illis qui puritate vitæ à vitiis abhorrentes, talia & videre & audire idonei ſunt, inſinuare: atque vbi cantu ineffabili diuinū carmen ter ſancti hymni pſallens concinuerit, rurſum illum veluti ſtellam magnificè emicantem * ad munia redire ſua. Hanc ſanè venerandā Domini crucem, longo pòſt tempore, decimū octauum annum Mauricio imperante, quòd immēſo terræ motu corruerat, ferreis quibuſdā operibus Heraclius firmauit, & in baſi eius huiuſmodi incidit inſcriptionem: * Opus Deo acceptum imperatoris magni Heraclius firmauit. Quæ inſcriptio ad mea vſque tempora durauit. Hęc de tribus crucibus à Cōſtantino cōſtructis.

** ῥίγει φλογώσεως.*

Sanationes ad crucis ſignum mirificæ.

Miraculū ad eandem crucē deſcendentis è cœlo Angeli.

** πρὸς τὰ οἰκεῖα ἤθη.*

** ἔργον θεάρεςον βασιλέως μεγάλου ἡράκλειος ἀνώρθωσεν.*

Vt Conſtantinus Chriſtianiſmum vbique terrarum propagari curauerit. Cap. 33.

QVi rerum omniū illud quàm maximè ſtuduit, vt religio ampliora caperet incremē- C ta. Neque ſe continere ea in re potuit. Vniuerſos namque homines, quantum in manu eius id fuit, ad Chriſtum adductos atq; pertractos voluit, Apoſtolicam prorſus declarans mentem & ſtudium. Quandoquidem autem homines Romano ſubditi imperio, præter rationem omnē, metum atque ſuperſtitionē, propter conceptam de ſimulacris opinionem retinebant, ritus patrios complectebantur, & ex antiquitatis autoritate pendebant, inducendam eſſe cultus eius apud ipſos obliuionem putauit. Id verò nec aliter nec prius fieri potuit, quàm illi templa, & quæ in eis ſunt ſtatuas negligerent atque contemnerēt. Conſiliúmque id ad exitum perduxit. Edictis enim Imperatoriis paſſim publicatis, populi metuentes ne de rebus ſibi chariſſimis in periculum venirent, in officio fuere. Et templorum cuſtodes ſacerdotéſque, quum quod age- D rent non haberent, res quæ antea apud eos in honōrem fuerant, deſpexere: & quæ dudum in abſtruſo latentia à nemine conſpecta fuerant, ex adytis arcāníſque locis pertraxere: quæque ſolis ipſis cognita erant, omnium oculis expoſuere. Simulacrorum materia, quæ quidem ingentis eſſet precij, igni adiudicata, & in minuta fruſta cōciſa: quæ verò ex ære artificioſo opere fabrefacta eſſet, propter pulchritudinem & præſtantiam, in nouam Imperatoris vrbem comportata eſt: atque ibi per regiones certas, atque in Hippodromo ſeu circo equeſtri, & alibi paſſim collocata. Abductus igitur eſt ex Pythij oraculi ſede Apollo, ex Helicone Muſæ, & Delphis ſacer

Propagandi Chriſtianiſmi gratia edictis propoſitis, Idolorum templa negliguntur, & ſtatuæ diruuntur, comminuuntur, conflantur, profanantur.

Sacerdotes ſimulacrorum, ſuperſtitione eorum contempta, ſua ipſi ſacra prodidere. Quod verò non imperi & diuerſa pr... vſus cauſa, ætate noſtra factum etiam non eſſet.

Dij ethnici turpiter ſtant.

tripos: atque celebris ille Pan, quem Panſanias poſt Medicum bellum dicauerat. Templa porrò neglecta, prorſus ad ruinas ſunt redacta. Omnino etiam tum & apud Ægas Aeſculapij * in Syria, & apud * Aphacos ad Libanum montem Veneris delubrum ſublatum. Vtrunque autẽ veteribus & celebre & venerãdum habitum. Quæ quum ita fierent, ex ſententia Imperatoris res procedebat. Et qui templa deorum, quæ prius coluerant, iacere, ſtipuláque & ſtorea complexa eſſe videbant, in contemptum eorum veniebãt, maiorúmque errorem reprehẽdebant. Quidam nos ſunt æmulati. Alij Imperatoris ipſius gratia, oportere ſe Principis mores & inſtituta colere exiſtimabant. Nonnulli porrò ab epiſcopis & Monachis, in quos diuinis quibuſdam indiciis inciderant, edocti, ſatius eſſe Chriſtianam ſuſcipere religionem cenſerũt. Proinde populi multi & vrbes totæ ad Chriſtianiſmum ſe conferebãt. Quemadmodum Gazæorũ † nauale, quod Maiuma dictum erat, maximéque antehac dæmonũ cultui addictum fuerat, totum ſe ad nos cõtulit. Cuius vt communem & vniuerſam tranſitionẽ remuneraretur, magnum illi habuit honorẽ. Vrbem enim eſſe promulgauit, Conſtantiámque cognominauit, propter religionem, locum eum vnius ex filiis nomine cohoneſtans. Idem conſequuta eſt quæ apud Phœnices Conſtantina eſt vocata: nã eandẽ ob cauſam Imperatoris ipſius ei inditum eſt nomen. Multæ quoque & aliæ vrbes ſua ſponte ad ſacra noſtra colenda ſunt adductæ, quæ & ſimulacra ſua libentes euerterũt, & templa in eccleſias Dei commutarunt. Talibus incrementis quum Eccleſia augeretur, profeſſio fidai etiã per barbaras nationes peragrãs, omnem occupauit orbem. Non tantum enim
» qui ad amnem Rhenum ſunt populi, Chriſtia-
» nam religionem ſuſceperunt, ſed etiam Galli & Celtæ, qui vltimi ad Oceanum habitant: Gotthi quoque & finitimę eis nationes, ad Iſtrum colẽtes, non ita pridẽ fidem in Chriſtum complexæ, ex vita agreſti ad humanitatem & manſuetudinẽ ſe compoſuerunt. Atque vt verum dicam, barbaris omnibus, vt Chriſtianiſmum complecterentur, vna occaſio fuit: inter Romanos & exteros populos bellum ſubinda geſtum, ſub Galieni imperio, & deinceps. Multitudo ſiquidẽ varia permiſta in Orientem tranſiens, eam orbis partem pręda bunda peragrauit: atque alij abunde barbari idem facientes, in finitimos excurrerunt Romanos: atque ibi plurimam prædã agẽ-
» tes multos quoq; ex ſacerdotibus captiuos ab-
» duxerunt. Qui apud eas nationes, quum mor-
» bos curarent, dæmonéſque ſola Chriſti inuoca-
» tione exigerent, & integros prorſus atque irra-
» prehenſibiles vitæ mores exhiberent, barbari
» paſſim viros eos propter virtutem & admirãda
» opera venaratione proſequentes, quid eos face-

Idololatria in contemptum venit.

C. lib. 11. tit. 45.

† ἐπίνειον ἃ μαιουμᾶς κέκληται.

Tota oppida idolorũ cultu proculcato, ad Chriſtianiſmũ ſe contulere.

Gazæorũ nauale ad Conſtantiæ nomen accepit.

Conſtantina Phœnicia.

Barbaræ quoque nationes Chriſtianam paſſim ſuſcipiunt religionem.

Religio noſtra ſecum humanitatem & manſuetudinem affert.

Bella a Romanis cum Barbaris geſta, cauſam propagandæ apud illos religionis noſtræ præbuere.

* * *Rectius ſuprà cap. 30 eod. in Cilicia. Sicuti etiam apud Sozomen. lib. 2. cap. 5. legitur. Lucan. Et extrema reſonans naualibus Ægæ.*

† *Hic die certo ad inuocationem & preces quaſdã ex ſummo Libani montis iugo emicans ignis, perinde atque ſtella in vicino flumine, qui Adonis vocatur, ſubmergebatur: Venerem cæleſtem ciues eſſe dixere. Sozom. lib. 1. cap. 5.*

E re deceret, ab eis cognouerunt: Deóque per illos cõciliato, cultum numinis meliorẽ ſequuti, ſincerámque doctrinam complexi ſunt, ac poſtremò eccleſias quoque conſtruxerunt.

Socrat. lib. 1. cap. 20.

De Iberis, vt ij ad piam Chriſtianæ fidei profeſſionem ſint adducti. cap. 34.

SIcuti & Iberi, gẽs barbara & bellicoſa, Chriſtiani facti ſunt, Conſtantino Romanum imperium adminiſtrante. Habitat autem hæc natio in interiore Armeniæ parte, ad Septentrionem & Euxinum verſus. Sunt autem Iberorum in Hiſpania coloni. Præiit eis in religione colenda captiua quædam mulier: quę quùm aliàs ſemper pudicè caſtéque vixerat, tum captiua quoq; nihil de pietate ſanctioréque inſtituto remiſit. Nã diu noctúque pietatis exercitia exhibebat, ieiuniis plurimùm vacabat, continuéque precatio-
F nibus inſiſtebat. Itaque barbari nouo vitæ inſtituto viſo, eam admirari, & quãnã de cauſa hoc ſic faceret, percontari. Illa porrò candidè & ſimpliciter, ſic Chriſtum filium Dei coli oportere, dicebat. Tum barbari & nomine & religione eius qui ſic coleretur audito, obſtupuerunt. Interea accidit, vt regis filius etiamnũ infans, grauiter ægrotaret, & mater patrio quodam more ad alias eum mitteret mulieres, quo facilius remedium mali reperiri poſſet. Vt autem puer à nutrice circũlatus eſt, neque meliuſculè habuit, tandem etiam ad captiuam illam eſt deportatus. Quæ in multorum præſentia, nihil ſanè ex materia aliqua compoſiti remedij admouit, neque enim ſe quidquam eiuſmodi ſcire affirmauit: ſed puero in linteolo, quod ei è pilis contextũ erat, iam lacerum, repoſito, ſimplicem ei fecit medi-
G cinã, nomine Chriſti ſuper eo inuocato. Et ecce qui in ea erat expectatione vt protinus moreretur, quamprimùm precatio eſt facta, liber à periculo fuit. Ex eo tempore præclara eius mulieris fuit fama, matríque pueri & aliis fœminis innotuit. Nec ita multo pòſt, & eam ipſam pueri matrem incurabili oppreſſam morbo, eodem reſtituit modo: eámque eſt hortata, vt deinceps ei diuinum præſtaret cultum, gratiámque haberet, qui bonorum conciliator, veræque ſalutis, vitę, & regni ſit dator. Eum eſſe Chriſtum, vatũ verbum. Et poſtea quotidie ad eam frequẽtãs, ſalutaria ei veræ pietatis exhibuit medicamenta. Quapropter regina re ipſa dictorum veritate in ſe ipſa cognita, hominem in magno habuit bonore. Sed enim rex quum è coniuge & celeritatẽ
H & rationem remedij intellexiſſet, donis mulierẽ munerati voluit. At illa nihil ſibi opus pecuniis eſſe dixit, cui abundè in Chriſto ſuppeterẽt opes omnes: ſibíque ingentis muneris loco fore, ſi & ipſi eundem numinis cultum complecterentur. His illa dictis, munus ſatis grande ad regem remiſit. Quem deinde ſenſim quodammodo vxor perſuadebat, pulchrum errorem ei ſuadens, diuerſo prorſus quàm olim Eua fuerit, animara modo. Colendum enim eſſe admonebat eum, quem mulier illa annunciaret Deum: magnum quippe illum, qui facilimè quæ vellet facere, regna in placido atque quieto ſtatu conſeruare, obſcuros illuſtrare ac locupletare, humiles ſubitò magnificare, & quoſuis in rebus aduerſis ſaluare poſſet. Hæc quum ſic vxor commemo-

Iberes Armeniæ populi, per mulierem captiuam ad Chriſtianiſmũ perducti.

De Iberibus. Pli. lib. 6. cap. 4. & 10.

Sozom. lib. 2. cap. 6. & ſequent.

Fœmina ea regis Iberorum filium iã conploratum, reſtituit, per inuocationẽ nominis Ieſu Chriſti.

Reginam quoque ipſam ægram ſanat. Hãc ad Chriſtianam religionem complectendam exhortatur.

Donum ſibi à rege oblatum non recipit. Sibi Chriſtus, ibi opes.

Regina regem ſuum ad Chriſtianiſmum inuitat.

Rex ea de re ambigit.

taret, Iberiæ Princeps flectebatur ille quidem verbis, ambigua tamen erat. Suſpectas enim habebat res nouas, & præterea immutare verebatur patria inſtituta. Porrò venatum aliquãdo cum familiaribus ſuis eſt profectus, & ecce nebulæ denſæ è montibus diffuſæ, tenebras ingentes adduxere: opacitatémque ſyluę cõdenſantes, diem cõuertêre in noctem. Perangusta venario erat, & iter impeditum & imperuiũ. Metuebant ſibi omnes, & quò quemque ſors tulit, ſunt diſperſi. Nec minus & rex ipſe ſolus pererrans, patrios inuocabat Deos. Vt autem nihil de ea calamitate eſt remiſſum, pro eo atque fieri ſolet, quũ homines inopinatis opprimuntur caſibus, captiuæ illius Dei in mentem ei venit: conſtituítque adeò ipſe ſecum, culturum ſe eum de cætero, ſi malum tam ſubitum ſibíque præter expectationem oblatũ diſcuſſiſſet. Hoc ſic decreto, caligo ſtatim ſoluitur, & ſerenitas ampla radiis in ſyluã coniectis ſuccedit. Itaque lætus domum redit: vxori, quod acciderat, ſuauiter recenſet: mulierculam illã acciri ſtatim iuber, ſéque ab ea de cultus eius ratione doceri ardentius petit. Atq; illa, quum quæ par opúsque fuerat dixiſſet, cõteſtim ipſe ſuos conuocat: & orationem pro concione ad eos habens, beneficia quæ captiua illa in domum eius contuliſſet, commemorat: & quãuis † nõdum dogmate noſtro initiatus, populis tamen ſuis voluntatẽ ſuam exponit. Et illi vniuerſi ſimul cultũ Chriſti ambitioſa alacritate complectuntur.* Ac primo quoque tempore deſcriptione à muliere facta, eccleſiam ſanè quàm celebrẽ erigunt. Atque ipſe quidem viros, coniunx verò vnà cũ captiua mulieres magno ſtudio ad religionẽ adducebant. Et iam parietes circũcircà exſtruxerant. Poſtquam autem columnas quoq; funibus quibuſdam ſurſum trahentes, locis ſuis collocabant, vna quidem, & altera columna facile ſedẽ ſuam obtinuere. In tertia verò difficilis admodũ & laborioſa fuit collocatio, neq; enim ars conatui ſufficiebat, neque robur trahentium quidquam proficiebat: & permulo erant, qui illam machinis attraherẽt. Superuenit nox, & alij omnes domũ quiſque petiere. ſola autẽ captiua mulier in eo loco permanſit, precibus Deũ implorans, vt facilis columnæ in baſi ſua redderetur repoſitio. Nam illa ad mediũ vſque erecta, obliqua conſiſtebar parte altera ſublata, immobili prorſus permanẽte altera. Factum id, vt Iberibus priora incepta firmiora, & quæ deinceps de numinis cultu ſtatuerẽt, certiora eſſent. Diluculo namq; proximo ad eccleſiam venientes, veluti miraculũ & ſomnio prorſus ſimile quiddã viderunt. Quæ etenim prius immobilis fuit columna, directa paruo interuallo ſupra baſim ſuã ſuſpenſa perſiſtebat. Et illa conſternatis omnibus, & Chriſtum ſolum verum Deum profitẽtibus, in conſpectu omnium paulatim ſua ſpõte ſe demittẽs, melius quàm ars vlla efficere queat, loco ſuo eſt adaptata. Poſtea verò & reliquæ columnæ facilè collocatæ atque firmatæ ſunt. Atq; Iberes deinde ſtudio omni opus id abſoluerunt: cohortante etiam ea ipſa captiua, legatos ad Conſtantinum miſere, qui fœdus cum eo paciſcerentur, ſocietatémque belli cum Romanis facerent, ac pro eis rebus genti ei ſacerdotes atque Dei miniſtros dari orarẽt. Qui quum publicè quæ apud eos acta fuerant, & quàm paratus eſſet populus is vniuerſus ad Chriſtum colendum exponerent, mirandum in modum ea legatione delectatus eſt Imperator. Et quàm potuit celerrimè, rebus quas petierant omnibus ex eorũ voluntate confectis, oratores ipſos domum remiſit. Hoc modo, Iberes prædicationem Chriſti ſuſceperunt, & tot annorum lapſu nunc etiam magis in religionis cultu acquieſcunt.

Ambigenti in venatione tenebrarum denſarũ plaga offertur.

Ibi ad Chriſtianiſmũ animum appellit.

Mox ciues ſuos ad eundẽ complectendum cohortatur.

μήπω μεμυημένος τὰ τοῦ δόγματος.

Ciues principis ſui conſiliũ ſequuntur.

Eccleſiam conſtruunt.

Vides eorũ inchoata per miraculum ingẽs in ſtructura eccleſiæ diuinitùs exhibitũ perficitur atque confirmatur.

ἐγκαθίδρυνται. ἐγχαθσοιοι.

Idem ſocietate belli & pacis cum Conſtantino per legatos inita, preſbyteros & fidei doctores ab eo impetrant.

* *Regis ad exemplum totus componitur orbis. Claudian. Vita principis cenſura eſt, eáque perpetua. Ad hãc dirigimur, ad hanc conuertimur. Plin. iun.*

Vt etiam interioris Indiæ populi Chriſtianiſmum ſint amplexi, & natio itidem Armeniorum. Cap. 35.

SVb eiuſdem imperio, & interiorum quàm qui ad nos vergunt, Indorum gens, quæ Bartholomæi doctrinæ expers permanſerat, à ſacro quodam Frumentio inſtituta, ſacri dogmatis particeps eſt facta. Ne quis autem putet, Chriſtianiſmum ab hominibus prouenire: id vel ex eis qui apud Indos fuere Chriſtianis, facile eſt cognoſcere. Indi autem Sabæi primùm, deinde etiam Homeritæ ſunt appellati. Nationem eam ex Abraham & Cetura prognatam, regionémq; eam quam Græci magnam & felicem Arabiam nominant, eſſe, extremúmque Oceanum fines eius pertingere dicunt: cuius metropolis & primaria vrbs eſt Sabba. vnde ad Solomonẽ, fama obtinet, aduenisſe reginam illam Auſtri. Gens ipſa circunciditur, ac Soli, Lunę, aliiſque eius regionis incolis dæmonibus ſacrificat. Immixta ei quoque eſt non exigua Iudæorum multitudo. Hanc regionẽ philoſophus quidam Meropius Tyrius, cognoſcere & perſpicere volens, veteres ſapiẽtes Platonem, Empedoclem, & Democritum, qui viſendorum locorum gratia, longinqua vſi ſunt nauigatione, maximéque propinquiorem Metrodorum, qui Indos perluſtrãuit, imitatus, aſſumptis adoleſcentibus duobus genere ſibi propinquis, & Græcæ linguæ non imperitis, (liberalibus enim artibus eos erudierat) eò eſt profectus. Atque ibi quibus opus erat rebus perſpectis, iam in reditu erat, Ægyptia vectus naue. Propter penuriam autem ſiue aquæ, ſeu alterius neceſſariæ rei, ad portum quendam appulere. Euenerat tum vt fœdus & pax inter Romanos & Indos pacta, ſolueretur. Atq; Indi alicũde incurſione in eos facta, quũm alios pleroſque, tum ipſum philoſophum interemêre: adoleſcentulos autem captos regi ſuo dono abduxere. Et ille iuniorem quidã, Ædeſij ei nomen erat, miniſterio vini miſcendi, Frumentiũ autem arcano regiarum literarum & pecuniarum curandarũ muneri (ingenioſum nanque, & ad huiuſmodi munia obeũda idoneum eſſe cognouerat) præfecit. Et quum annis pluribus egregiã ei fidem præſtitiſſent, moriens rex, vxore & tenero filio relicto, diuturnam illorũ beneuolẽtiam libertate data compenſauit, & quocunque loco eſſe vellent, migrandis eis poteſtatem permiſit. Itaque illi Tyrum, quę patria eis erat, redire properabãt. At Indorum regina, quòd tener admodum filius eius eſſet, eos, vt aliquot adhuc ad tẽpus, pueri regníque curatores conſtituti, donec

Indi quoque interiores inopinato modo ad Chriſtianã fidem ſunt cõuerſi.

Chriſtianiſmus nõ ab hominibus, ſed à Deo venit.

Indi, Sabæi, Homeritæ.

Magna & felix Arabia. Plin. lib. 6. cap. 23.

Idololatria Indorum.

Meropius Tyrius philoſophus ad Indiã viſendã profectus cũ duobus adoleſcẽtibus. Socrat. lib. 1. cap. 19.

Meropius in reditu captus interficitur.

Adoleſcentes Ædeſius & Frumentius in regis Indorum miniſterium aſſumuntur.

Ii libertate donantur.

Mox pupilli Regis curatores cõſtituuntur.

ſ

Per Frumentium interior India Chriſtiana ſacra colere primùm didicit.

ille maior fieret, ibi manerent, rogauit. Obſe- E quuntur illi. verebantur enim heræ optata reiceiicere: & Indorũ regnũ, quoad potuere, adminiſtrãt. Et magis penes Fruměnium ſnmma rerũ erat: qui, vt equidem puto, inſtigante Deo, ſi qui apud Indos Chriſtiani, aut qui nauib' eò frequẽtarent Romani eſſent, diligẽter perſcrutabamr. Eos inuentos perhumaniter accepit, locíſque, Chriſtianorũ more, ſuis cum eis orauit. Atque ea progreſſus via, orationis domum conſtruxit: & quoſdam ex Indis ſacris noſtris inſtitués, precationibus operari docuit, & religionem profiteri hortatus eſt. Et filius regis iã ephebus erat. Atque illi quamuis, vt manerent, plurimùm cogerentur, attamen & cum regis & cum matris eius bona venia in patriã ſuam rediere. Et Aedeſius quidem Tyri, propter propinquos ſuos, poſtea presbyterij aſſumpſit dignitatem. Frumẽtius verò Phœnicia relicta, Alexandriam ſe contulit: atque ad Athanaſium quum veniſſet, qui nuper admodum ad ſacra eccleſiæ gubernacula peruenerat, res Indorum ei expoſuit, & vt procliues paratíq; ad Chriſtianiſmum ſuſcipiendũ eſſent, » oſtendit. Et inſuper, non deſpiciendam eſſe tam « opportunè oblatam venationem, ſed epiſcopũ « eò & clerum illis quamprimum mittendum eſſe « ſupplicauit. Athanaſius porrò verbis eis in ani« mo ſuo perpenſis, Epiſcopis, qui tum Alexãdriæ « aderant, aduocatis, non alium aptiorẽ magíſque « idoneum ad cultum diuinum ibi adaugendũ iudicauit eſſe, quàm eum ipſum, qui primus ſemina Chriſtianorum communionis apud eos ieciſſet. Atque ille perſuaſus, epiſcopatum ſuſcepit: & in regione Indorum reuerſus, præco Euãgelij iſtic omnibus factus eſt. Tantopere verò eum laudarum eſſe ſerunt, vt parẽ cum Apoſtolis laudem & honorem tulerit. Clariſſimũ enim eum Deus reddidit, prodigiis & miraculis inſignibus exornãs. Et locupletem nactus gratiam, plurima Deo conſtituit templa. Medicúſq; animarum iuxtà & corporum incurabilium diuturna ſanauit vulnera. Hæc Rufinus memoriæ prodidit, qui ſe Ædeſium Tyri cõueniſſe refert. Et ad hunc quidem modum † ſacerdotalis dignitas & adminiſtratio apud Indos eſt inſtituta: vnde deinceps diuinum dogma finitimas quoq; regiones peruaſit. Eiſdem ferè temporibus, Armenios itidem Chriſtianam religionem cõplexos eſſe audiui. Quum enim Gregorius ille, qui miraculis edendis clarus fuit, multa à Teridate propter Chriſtũ paſſus, & poſt multas variáſque malorum ſpecies ad quatuordecim annos ſoueæ cœnoſæ & caliginoſæ incluſus eſſet, Teridates H ipſe eius gentis princeps, cum domo ſua tota, & cum optimatibus, diuinæ iræ vindictam eſt expertus. Ad vitam enim ſimul & formam porcorum redacti, ſeipſos deuorabant. Sed enim ex ſouea illa extractus diuus Gregorius, vno ſigno omnibus Chriſtum colere perſuaſit: & ſuilla forma atque vita liberatos, inſtitutum noſtrum complecti coegit, delubra eis conſtruxit, ſacra arcani & myſtici ſacrificij celebrauit, & nouis miraculis incolas dæmones ex ea regione exturbauit. Sunt qui Gregorium vnà cum Teridate ad Imperatorem magnum Cõſtantinum veniſſe tradunt, cúmque tam miranda & inopinata audientem magnopere lætatum eſſe, & Gregoriũ

Aedeſius & Frumentius in patriam ex India reuertuntur.

Aedeſius presbyter Tyri fuit.

Frumentius, ſuaſore Athanaſio epiſcopo Alexandrino, epiſcopus ab eodem factus, in Indiam pro paganda fidei chriſtiana cauſa redit.

Epiſcopus corporum ſimul & animorum medicus.

ἱερωσύνη.

Armenij etiã chriſtum cognoſcunt per magnum & mirificum Gregorium.

Homines in ſues vindicta diuina cõuerſi. ...idẽ per Gregorium priſtinum ſtatũ recipiunt, & Chriſtiani fiunt.

E ipſum totius eius regionis epiſcopum ordinatũ, eò miſiſſe. Gregorius igitur Teridatis ſuffragio comprobatus, quùm idolorum fana ibi euertit, tum Chriſto ſacra templa erexit, & miraculis præcipuis vniuerſam gentem ad fidem noſtram redactam baptizauit, atque ad Seruatorẽ Chriſtum adduxit.

* *Alium hunc Gregorium Mirificum fuiſſe aliquis putet, ab eo quem ſuprà Origenis diſcipulum, & epiſcopum Neocæſarienſem in Ponto extitiſſe legimus. Sed vnus et idẽ eſt. Sicuti colligere eſt infra ex lib. 11. cap. 29.*

Quid Sapori regi Perſarum acciderit: de epiſcopo Simeone, déque iis qui cum eo martyrio ſunt affecti. cap. 36.

Origo & propagatio Chriſtianiſmi apud Perſas.

NOn longè pòſt, per finitimos populos ad plurimos dogma noſtrum peruenit: à quiF bus & ad Perſas doctrinam tum pertigiſſe exiſtimo. Nonnulli etenim ex Perſis, cum Oſroenis & Armeniis familiarius agentes, & cum ſanctis quibuſdam viris verba conferentes, paulatim virtutem illorum experti, ad vitæ eorũ æmulationem tacitè ferri, & Chriſtianiſmum amplecti cœpere. Vbi autem cum tempore numerus eorum eſt auctus, eccleſiæ constructæ, ſacerdotum ordo inſtitutus, aliáque quæ noſtrorũ ſunt ſacrorum peracta, non mediocrem ea res Magis attulit plagam. Ij enim antiquitùs, veluti familia quædam ad quam ſacerdotium pertineat, rem diuinam apud eos procurant. Quin & Iudæis qui ibi ſunt, ægrè fuit, iamdudum odio atque inuidia aduerſus religionẽ noſtrã, nobis infenſis. Ij Saporem, qui tum regnum in ea regione obtinebat, adeunt: & Symeonem Seleuciæ Cteſiphontis, primariarum in Perſide vrbiũ, epiſcoG pum, per calumniam deferunt, veluti Romanorum Imperatori amicum, rebúſque Perſarũ infeſtum. Et rex fide illis habita, primùm Chriſtianos vehemẽter vexauit, præfectos illis viros ſæuos conſtituens, & tributa grauia imponens, vt ſcilicet egeſtate & exactorum crudeliter expugnati, religionem repudiarent: id quod ei magnopere ſtudio fuit. Deinde ſacerdotes atque epiſcopos, tanquam eorum præfectos iugulare, eccleſias demoliri, ſacra donaria publicare, & Simeonem perinde atque religioni ſimul & regno Perſarum inſidiantem corripi iuſſit. Itaque Magi Iudæis adiuuantibus, eccleſias ſtatim ſolo æquant: & Symeones ferreis compedibus vinctus, apud regem ſiſtitur. Vbi ſanè virum ſe honeſtum & bonum præſtitit. Poſt multa namque verbera introductus, non amplius, vti conſueH tudo eius fuerat, adorare illum ſuſtinuit. Quapropter ira percitus tyrãnus, qui id tandẽ eſſet, quod nunc demum præter morem faceret, interrogat. Atque ille: Quòd nunquam antea, inquit ſicuti nunc, productus ſum, vi mihi illata, vt verum Deum prodã. Quum quidẽ nulla inter nos eſſet diſſentio, quæ moris Perſici ſunt feci: nunc autẽ nefas id eſſe duco. De veritate nãque & fide nobis eſt certamẽ. Porrò Sapores illi, vt Solẽ adoraret, neceſſitatẽ imponit: quod niſi faceret, non ipſum modò, verùm etiam omnẽ quæ ibi eſſet Chriſtianorum gentẽ, interituram eſſe minatur. Sed enim quũ neque minis illũ territãs, neque promiſſis demulcens, quidquam proficeret, ac nulla ſpes eſſet reliqua, illum vel ſacra ſua proditu-

Magis ibi & Iudæis, Chriſtũ coli, dolet.

Ii Symeonem epiſcopũ Perſidis calumnioſe apud Saporem regem deferunt.

Grauis perſequutio Chriſtianorum in Perſide.

Symeones cõprehenditur.

Ad regẽ vinctus adducitur.

Regem legitima de cauſa non adorat, ſolita reuerẽtia obſeruantia omiſſa, Symeones.

Idem Soli ſacrificare iubetur.

Reducitur in carcerem.

Vſthazanes eunuchus qui fidem abnurarat, ab eo deſpicitur.

βιαϑείς.

Adorare eſt, ſummiſſionis gratia ſe inclinare, aut incuruare.

Vſthazanis pœnitentis luctus.

† ἀβιάςως.

proditurum, vel Solem adoraturum, vinctũ remittit in cuſtodiã. Quẽ, dum abducitur, Vſthazanes vetulus eunuchus, Saporis olim pedagogus, primam in aula regia obtinens dignitatem, aſſurgens, vt martyrem adorat: tum enim fortè pro aulæ palatio conſidebat. Symeones verò ne verbo quidem eum dignatus, quaſi iniuria affectus præteriit: illud in eo deteſtans, quod nõ ita pridem † coactus Solem adorandum duxerit. Tum eunuchus oculos lachrymis ſuffuſus ingemiſcit, veſtem ſplendidã ponit, pullã ſumit atq; pro ædibus cõſidens luctum gemitu & lachrymis miſtum continuat, talia ſubinde verba referens: O me miſerum, qualem erga me futurum ſperem, qui à me † nulla adhibita vi pernegatus eſt Chriſtum? quando Symeones iſte veteri cõſuetudine mihi coniunctus, ea de cauſa ne aſpectu quidem me dignatus, præteriit? Hæc Saporem latêre non potuerunt. Itaque accito eunucho, num quid domi ſuæ ei aduerſi acciderit, rogat. Ille, nihil infortunij domi eſſe dicit: felicitatis quippe id eſſet, ſi quid domi eſſet mali. faciliꝰ namque id futurum fuerat, quàm tanta opprimi calamitate. Lugeo autem, inquit, quod & viuo, & ſolem aſpicio, iamdudum qui morerer meritus: propterea quòd non ex animi ſentẽtia, tua gratia, diuinum Soli exhibui honorẽ. Itaque vtroque nomine me mori debere iudico, tum quòd tantopere deſideratũ, rerũ longè pulcherrimarum proditor factus, negauerim Chriſtum: tum quòd te quoque ipſum decepi. Atq; his dictis, adiurat, haudquaquã ſe poſthac mutaturũ ſententiam. Sapores ad tantã eunuchi mutationem cõſternatus, Chriſtianis quàm maximè ſuccenſet, impoſturis atque incãtationibus talia ab eis agi exiſtãs. Et propter familiarem conſuetudinem gratiámque qua nutritium ſuum proſequebatur, modis omnibus à propoſito illũ deducere tentat, crudelitatem manſuetudine tẽperans. Vt autẽ perficere, quod voluit, non potuit, Vſthazane non tam ſe eſſe ſimplicẽ aut ſtupidũ dicente, vt pro factore & creatore creaturã colendam eſſe ſtatuat: ita victus Sapores, caput ei amputari iubet. Enimuerò quum iam ille abduceretur, fideliſſimum quendã ex eunuchis ad regem mittẽs, hæc renunciari ei iubet. Qua ab ineunte ætate, ô rex, beneuolentia in te, patrẽ tuũ, & familiã omnem fuerim, alacriter vobis inſeruiens, nihil mihi teſtibus opus eſſe credo: ſcire enim te omnia noui. Sedenim pro eo quòd ſemper gratificati vobis ſtudui, vnã hanc pero gratiã: quam te quidem, qui multas acceperis, reddere eſt æquum. Grauiter enim moriturus fero, quòd perinde atque infidus, maléque de familia veſtra meritus, pœnas pendã. Quapropter præconem publicè omnibus promulgare iubeto, Vſthazanem morte mulctari, nõ qui in regiã aut regnum quidquã admiſerit, ſed qui ſacra Chriſtianorũ profeſſus, minimè regi parere voluerit, vt quem ardenter coluerit Deo negato, pro illo Soli diuinũ ferret honorẽ, propterea ſuppliciũ ſuſtinere. Atque internuncius hæc ita ſignificat. Sapores autẽ petitionem implet. Rectè namque promulgationẽ eiuſcemodi caſurã putabat. Etenim ſi Chriſtiani cũ animis ſuis reputarẽt, nulli de cœterò parſum iri, quando nutricius, & tam charus regi vir necaretur, celerrimè eos Chriſtũ

Vſthazanis publica apud regem peccati confeſſio.

Reſipiſcentia conſtans.

Vſthazanes à rege condemnatus, ad ſupplicium capitale ducitur.

Extremæ Vſthazanis ad regem ſuum preces.

Non vult is vt maleficus ſed vt chriſtianus mori.

Quod ſatis ad ſupplicium capitis fuit cauſſ. impetrat hoc à rege, cui contra Chriſtianos id commodum viſum eſt.

Commodius verò Vſthazani ad chriſtianos, quos negatione ſua offenderat, cõfirmãdos fuit.

A colere deſituros. Præterea verò factum id Vſthazani quoque commodũ accidit. Quemadmodũ enim, quum timore adductus Solem adorauit, multos ex Chriſtianis tranſuerſos egit: ita imitatores eius rurſum futuri fuerant illi, quum pro veritate religionis cæſum eſſe cognoſcerent. Atque Vſthazanes quidem ita præclarè vitam ſuã finiit. Poſtera autem die Symeonem quoque rex trucidari præcepit. Erat autem ea dies, quæ venerandam Dominicam reſurrectionẽ Chriſti præcedit. Quin & alios itidem centum vinctos, qui ex epiſcopis & alio ſacro ordine erant, tũ iugulari iuſſit. Symeones igitur productus, neque ipſi regi, neque Soli adorationis cultũ exhibere volens, perquàm liberè & fortiter de dogmate ſuo decertauit. Maximus porrò Archimagus, ſiue magorum princeps, quum illos abductos, an viB uere, & rem diuinã de regis ſui more facere vellent, interrogaſſet, atque id illi cuncti detrectaſſent, ad ſupplicium omnes condemnati ſunt. Symeones verò præſenti animo eſſe, & confidere, eos iuſſit: atque in memoriam eis reuocauit mortem ſimul & vitam ſempiternam, reſurrectionẽ quoque, & veram pietatem. Et teſtimonia quædam ſacrarũ literarũ adducens, facile fidem faciebat orationi ſuæ: Mortem ſcilicet affirmans eſſe vitam. At ſi quis per timiditatẽ cultũ Dei deſerat id demũ verã mortẽ. Neque ita multũ abeſſe tẽpus, etiamſi nemo occidat, quin ſua ipſa ſponte mors preſtò ſit: quippe quã nemini, qui genitus ſit effugere liceat. Quę autem futura ſint ęterna, & æuum ipſum teſtem habẽtia, nõ omnes ex æquo prorſus conſequutura: ſed vnicuique certã quandã & exactam adhibitum iri, quę vitam hic C actã examinet, amuſſim: accepturũmque quẽlibet pro operibus ſuis bonis præmia immortalia, atque iridẽ rurſum ſupplicia pro malis perpetraris ſempiterna. Maximum eſſe, prorſus vitã pro nomine Dei proiicere, atque apud nos bonorum omnium ſummum & feliciſſimum. Eiuſmodi verbis Symeones, veluti quidã bonus pędotriba, ad certamina diſcipulos inungens, ingẽti fiducia illos ad cædem progredi eſt cohortatus. Cœterùm poſtquam centum illi iugulati ſunt, poſtremò & ipſe Symeones gladio eſt percuſſus. Inter hos etiam fuere Abdechalas & Aninas, ſenes iam, & * ſeniores ſeu preſbyteri eccleſiæ eius. Tremẽti verò Aninæ, dum ad cædẽ præparatur, Puſices regiorum artificum præfectus: Conniue, inquit, paululũ ô ſenex, & oculos claude, & fidenti animo enſem excipe: ſtatim enim vi D debis magnũ lumen Dei. Hæc cùm dixiſſet, correptus, & ad regem tractus eſt. Vbi quum Chriſtianũ ſe profeſſus eſſet, quòd liberioribus verbis doctrinã defendiſſet, & pro martyribus cõtra regem ſteriſſet, quaſi non opportunè aut decẽter dicẽdi libertate vſus eſſet, nouo quodam modo ad mortẽ eſt condẽnatus. Ceruice namque perfoſſa, lingua inde eius eſt extracta. Præterea verò ex calumnia quorundam, filia quoque eius ſacra virgo interfecta eſt.

Vſthazanis martyrium.

Symeonis & centum eccleſiaſticorũ virorum ſplẽdidiſſimum pridie Reſurrectionis Dominica martyrium.

Quibus verbis Symeones commartyres ſuos in extremo ſupplicio capitis ad cõſtantiam & fortitudinem ſit exhortatus.

Martyres Abdechalas & Aninas.

Al. Ananias.

πρεσβῦται δὴ καὶ πρεσβύτεροι.

Martyres Puſices.

Aulicus ad animoſitatem cohortãs martyrio quoque ipſe coronatur.

Filia item eius virgo ſacrata.

De Tarbula Symeonis ſorore: de Acepſima, & Mile, epiſcopis: aliiſque in Perſide ſedecim millibus martyrum.

Caput 37.

ANno proximo, ipſo * luculento Reſurrectionis die, edictum Saporis Chriſtiano

Martyrium Azadis eunuchi.

Multitudine martyrũ permotus rex, in anteſignanos tantũ & primarios chriſtianorum animaduertendũ eſſe ſtatuit.

morte mulctans, paſſim eſt propoſitum. Ibi tum inumerabilis eorum multitudo dicitur martyrio eſſe ſublata, quod multi etiam ex regia aula ſuſtinuere. Inter quos & Azades, apud Saporem maximè gratioſus, certamen pertulit: propter quem in magnum cóiectus mœrorem rex, multitudinem ipſam poſtea iugulari non ſuſtinuit, ſolos autem religionis anteſignanos gladio feriendos cenſuit. Simul quoque rum comprehéſa eſt ſacra quædam virgo cum famula, eiuſdem vitę inſtituti ſectatrice. Cui ſoror etiam fuit, quę poſt mariti obitum nuptiis ſecundis renunciauerat. Tarbula porrò ea, quam eomprebenſam eſſe diximus, erat epiſcopi Symeonæ ſoror. Erat autem per calumniam in vincula cóiecta, quòd* Iudæi eam detulerant, propter fratrem Symeonem iratam cædis eius gratia veneficio inſidiatam eſſe reginæ. Ægrotabat enim ea cum extremo periculo, & calumniam perinde atque vera eſſet, approbabat. Facilimè ſiquidem fidem habuit rebus deteſtandis, quæ ſic ærumna oppreſſa iaceret: præcipuè quum † ex genere Iudæorum eſſet, inſtitutiſq; eorum viueret, eóſque ſibi ſincerè & ex animo bene velle putaret. Quæ res illis ſatis præbuit occaſionis, ad odium explendum. Itaque ſacras illas virgines, in partes duas ſerra diſcuſſas, in crucem egerunt: reginámque ægrotam, vt per medias illas iret, † permouerút, vt ſcilicet piaculum abominandum in ipſas immitteret. Tarbulá hanc forma atque vultu valde venuſtam, quidam ex magis, amore eius ea conſpectu antea captus, clàm ad ſe acceitam, de concubitu compellauit: atque ſi ſe poteſtati eius cómitteret, mercedem ei calumniæ eius abolitioné eſt pollicitus. Tantum verò abeſt vt illius cupiditati puella aſſentiretur, vt contumelia impudicam eius petitionem proſequuta ſit, moriq; potius decreuerit quàm virginitatis pudicitiá prodere. Saporis edicto paſſim promulgato vt cæteris quidé, ſicuti ſupra dictum eſt, parceretur, in duces auté religionis ſolos capitaliter animaduerteretur: magi, eorúmque principes ea re exultantes, incredibilé dictu eſt quanta cú improbitate Perſidem peragrátes, epiſcopos & ſacerdotes occiderint. Potiſſimum autem in regione Adiabenorum crudelitatem omnem exhibuere. Eſt porrò ea Perſica regio, Chriſtum tota profitens. Eadem tempeſtate & Acepſimas epiſcopus ductus eſt, & cum eo ex eius clero permulti. Atque alios quidem facultatibus eorum direptis dimiſerút: Acepſimam autem magi flagris multis verberatum, ingenti vi ad Solem adorandum adigere ſunt conati. Verùm vbi nihil egere, carceri eum incluſerunt. Quem Iacobus quidá di- E gnitate presbyter, ſua ſponte ſequutus, magos orauit, vt in eundem cum illo carcerem protruderetur. Ibi epiſcopo grádæuo ſubſeruiit, ærumnáſque eius ſedulitate miniſterij ſui alleuauit. In eiſdem vinculis fuere, Aithalas presbyter, † Ioſeph, Azadanes, & Abdieſus, diaconi, plurima flagella propter doctrinam perpeſſi. Poſtea verò vbi Archimagus, re cum Sapore communicata, poteſtatem ab eo in illos, pro arbitrio ſuo, niſi Soli diuinos offerrent honores, animaduertédi obtinuit, regíſque ſententiá vinctis declarauit, atque illi in cótinenti Chriſtum abnegare, multóque magis Soli diuinam rem facere reclamarunt, multos crudeliter eis intulit cruciatus. Et rum quidé Acepſimas cóſtantis fortitudinis ſpecimine edito, in flagranti certamine vitam finiit. cuius cadauer Armenij quidam, clàm ſublatum, ſepelière. Reliqui verò, & quidem plures, loris F corpora cóſciſſi, pietate tamen nihilominus integri & ſalui, denuò in vincula ſunt coniecti. In iis, Aithalæ, dum tortus neruis extenditur, adeo ſunt brachia luxata, humeríſque diuulſa, vt deinceps emortua, vſu nullo dependerent, neque ei ad cibum ori admonendum ſufficerét. Quapropter aliorum ea in re eú miniſterio vti oportuit. Sed & cóplures alios ſacerdotes, diaconos, monachos, ſacras virgines, alióſq; pręterea ſingulari in doctriná Chriſtianam ardore præditos, magnóq; labore in ſacris eccleſiaſticis verſatos excruciauit. Horum numerú inire non fuit. In quibus fuere epiſcopi, Barbaſymes, Paulus, Gadiabes, Sabinus, Mareas, Mocius, Ioánes, Hormiſdas, Papas, Iacob*, Romas, Maaras, Agas, * Bocchoris, Abdas, Abdieſus, Ioannes alter, Abramius, Abdelas, Sapores, Iſaac, & Dauſas, in regione Zabdæa (hoc enim illi nomé erat) à Perſis G bello captus. Ea tempeſtate, vnà cum * loci eius epiſcopo Mareade, etiá mortuorú excitator Milas, cú clericis ducentis quinquaginta numero, qui à Perſis itidé captiui abducti fuerant, innotuit. Milas ſanè Perſicus miles fuerat, mutatóq; viuédi more, Apoſtolicú ſequutus eſt inſtitutú. Et oppidi cuiuſdá in Perſide epiſcopus factus, quum ſæpe multas grauéſq; ſuſtinuiſſet plagas, vbi neminé Chriſtianá religioné amplecti velle animaduertit, † dira incolis imprecatus, inde diſceſſit. Nó longè verò pòſt, quum primarium ibi magiſtratum gerentes † maieſtatem regiam læſiſſent, adducto eò exercitu longè maximo, Perſa oppidú diruit, locúmq; eius bobus aratro iunctis proſcidit, & tanquá agrum conſeuit. Milas autem ex eo oppido, ſicuti dixi, diſcedés, ſola pera in qua ſacrú Euangeliorú librú ſeruabat, accepta, Hieroſolyma precationis ergò venit. H Deinde Ægyptum, ad viſendos ibi Monachos, petiit. Quátus anté vir is imméſis miraculis edédis, mortuíſque adeò reſtituédis fuerit, Syri ipſi, qui vitá & res eius geſtas in literarú memoriam retulerút, libris ſuis teſtabútur. Mihi ſatis fuerit, hæc tantú de eo dixiſſe, eorúmque duntaxat meminiſſe, qui apud Perſas ſub Sapore diuinú ſuſtinuere agonem. Ægrè enim quiſquam numerú inierit, & qui ná, & vnde fuerint, aut quomodo, quæúe ſubierint ſupplicia. Varij namq;, multorumque generú cruciatuú apud Perſas ſunt modi: qui in eis etiam cum ambitione quadam, laudem & gloriam maximè oſtentát. Quantum autem ra-

Veneficium his obiectum.

παρὰ ἰȣδαίων γεγενημένη.

Martyrium Tarbulæ virginis, Symeonę martyris & epiſcopi ſororis. Item puellæ, & vidua ſacræ.

† ὡς ἀπὸ τρόπαιον νόσου. Iudæi maleficium piaculo non abſimili amoliri inſtituunt.

Tarbula quũ ſtupro vitam redimere poſſet, mori cælebs maluit.

Magi per Perſidem omnem edicto regis adducti, in epiſcopus & clerũ ſæuiunt.

Acepſimæ martyrium.

Iacobus presbyter cum Acepſima epiſcopo in eũdem carcerem includi rogat.

† pro Ioſepho Sozomen. habet Iacobum.

Aithalas, Ioſeph, Azadanes, Abdieſus martyres.

Aithala brachia in tormẽtis loco ſuo mota, & inutilia reddita.

Epiſcoporum martyrum in Perſide catalogus.

† Sozom. habet Bochras.

Χωρεπισκόπῳ. Mareades epiſcopus.

Milas, alij Mileſiũ vocãt. Et 250. clerici martyres.

ἐπηρεάσαι τῇ πόλει. Inſultauit oppido. Sozomenus.

† ἐξαμαρτόντων εἰς βασιλέα.

Profectio Hieroſolymitana religionis ergô.

Oppidũ quoddam apud Perſas contempto verbo Dei in crimen læſæ maieſtatis apud regẽ ſuũ, & deinde in perniciem eſt collapſum.

De numero martyrum Perſarum.

κατὰ τὴν ἐπιλύχνιον ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως, Nic. κατὰ τὴν ἡμέραν ᾗ τῦ μὲν πάθȣς τȣ̃ χριστȣ̃ ἡ ἀνάστασις ἐπετελεῖτο, τῆς δὲ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἡ πανήγυρις προσεδοκᾶτο. Sozom. Quibus verbis eleganter paraſceues & paſſionis Chriſti dies ſignificatur.

Ante conſtitutionem iſtam, alio Saporis edicto, innumeri Chriſtiani in Perſide gladio ſunt cæſi, qui ſeipſos Magis quæſtiones oppidatim agentibus obtulerunt, ne ſilentio Chriſtũ negarent, veriti. Sozom. lib. 2. cap. 11. Vno paſſionis Chriſti die ibi ſedecim millia martyrum varijs ſuppliciis ſublata eſſe paſſim in locis multis ſcribit Hier.

tem tatione complecti licet, eorum qui tum ibi martyrium abſoluerunt, & alicuius fuere nominis viri & mulieres, extra multitudinem eã quæ numerum excedit, ad millia ſedecim fuiſſe dicũtur. Quorum nomina recenſere operoſum iudicantes, qui Edeſſæ ſunt, Perſæ & Syri Chriſtiani, hoc tantummodo memoriæ commẽdarunt.

Quæ Conſtantinus Sapori Perſarum regi pro Chriſtianis ſcripſerit. Cap.38.

POſteaquam autem laudatiſſimus Imperator, Chriſticolas ibi ita affligi intellexit, ægrè id ferens, magnopere eſt perturbatus. Et paratus quidem ad opem illis ferendam erat: ſed quod faceret vt illi eo quoque loco quietam ducerent vitam, non habebat. Sedenim accidit vt legati tum ex Perſide ei adeſſent: quorũ optatis quum ſatisfeciſſet, rectè ſe facturum putauit, ſi Sapori B de Chriſtianis qui ſub eius regno eſſent, quidquam etiam ſignificaret. Itaque epiſtolam ad eũ, dignam profectò illam quæ maximè celebretur, dedit: maximam ſe illi debiturum eſſe gratiam oſtendens, ſi quietem eis qui ſacra Chriſti colerent, permitteret. Neque eſſe quòd religionis eius cæremonias criminaretur: quippe illos non victimis mactatis, quemadmodum ipſos, ſed incruentis gaudere ſacrificiis: & preces ad Deum fundere, cui non effuſus ſanguis gratus eſſet, ſed anima virtutem ſincerè exhibens, & dogmata veræ pietati maximè conuenientia. Proinde laudandos eos eſſe magis, qui ſibi ita credendum, Deúmque colendum ſtatuerent. Ad hæc Deum illum propitium habiturũ eſſe recepit, ſi Chriſtianorum pietati conſulendum putaret. Atque ad id indicandum, Galienum illum & Valerianum, præterea verò ea quæ ſub ipſo accidiſſent, C produxit. Illos enim, tantiſper dum Chriſtianos quieſcere paſſi eſſent, facilè imperij curſum tenuiſſe: eoſdem autem, potiſſimum verò Valerianum, poſteaquam, ſicuti reliqui Imperatores Romani, perſequutionẽ aduerſus Chriſtianos excitaſſet, ab ipſis Perſis victum, in diſcrimen diuinæ vindictæ incidiſſe, & apud eos captiuum miſerè vitam finiuiſſe. Sedenim ſibi ipſi, propter fidem in Chriſtum, Deum opitulatorem fuiſſe, omnémque inde Romani imperij ditionem ab ipſo vſque occidẽtali Oceano, cũ bona Orientis parte, in poteſtatem ſuam perueniſſe: multa à ſe bella confecta, & de grauibus tyrannis diuino nutu tropæa eſſe ſtatuta. Ad quas res nihil ſibi opus fuiſſe vel hoſtiarum mactatione, vel vatũ ariolorúmque prædictione: ſed ad victoriã omnem ſatis fuiſſe, ſolam Crucis, quæ copiis ſuis D præierit, armaturam, & orationem præterea ſanguinis prorſus expertẽ. Ad finem porrò epiſtolæ hæc etiam verba affert. Hoc hominum genere, Chriſtianorum dico (de his enim mihi eſt ſermo omnis) quomodo me elatum iri lætitia putes, ſi audiam, Perſarum quoque res florentiſſimas, pro eo atque cupio, plurimùm exornari: vt res ſimul & tibi pulcherrimè, & illis itidẽ optimè, atque ita vtriſque ex æquo feliciter eãt. Sic namque vniuerſitatis huius Deum clementem habiturus eſſes, & benignum. Hos igitur, quando ea amplitudine es, tibi commẽdo. Hos ipſos, quoniam pietate quoq; præclarus es, tibi trado. Hos congruenti tibi humanitate & bene-

Conſtantini ad Saporem Perſarũ regem pro Chriſtianis epiſtola.

Exempla. Chriſti perſequutoribus principibus res eſſe aduerſas, defenſoribus autem Chriſtianorum ſecundas.

A uolẽtia complectere, à te ipſo ſimul, & à nobis, per fidem, immenſam inituros gratiam. Tanta diuino huic viro, de omnibus qui vbiuis locorũ in cognitionem Chriſti veniſſent, inerat ſolicitudo. Quapropter talis quum fuerit, abunde quoque diuina cura fretus, Europa, Libya, & plurimis Aſiæ prouinciis ditioni ſuæ ſubiectis, ſubditis ſuis, qui perlibenter ei paruere, beneuolis vſus eſt. Iam verò & ex barbaris plurimi, partim ſua ſponte, partim bello ſubacti, nõ grauatè eum coluere. Vbique denique tropæa excitata, victorem Imperatorem eum promulgarũt.

Ampliſſimus pietatis Conſtantini fructus.

Subditorum beneuolentia.

Barbarorũ nationum obſeruantia.

Victoriæ inſignes.

De vita monaſtica, vnde ea initium ſumpſerit, quid ea profiteatur, & quos habuerit autores. Cap.39.

ATque ipſe quidem eiuſcemodi actionibus ſuis effilictim religionem noſtram auctam honeſtatámque voluit. Sed & ipſa per ſe ipſam in magna fuit gloria, per eos qui tum ad virtutẽ aſpirabant, homines. Multi enim adhuc ex Cõfeſſoribus ſuperſtites erant, in eccleſiis enitẽtes. Quinetiam celebrem eam reddidere, fidémque ampliore gloria auxere, morum ſplendore, qui eo tempore monaſticã ſolitariámque conſectabantur vitam. Nam veluti arcana & diuina quædã res, cœlitùs ad homines delapſa eſt hæc Philoſophia: quippe quæ & diſciplinarum artes, & diſputationum nugas, vt quæ ſuperuacaneæ ſint, ociúmque quod in ſtudiis melioribus poni queat, ſibi vendicent, impedimentóque adeò ad puritatem vitæ ſint, prorſus negligat: ſoláque natiua vtens virtute, ea quæ ad illam perficiendam, & ad vitia tollenda faciunt, doceat & excolat: quæ verò inter hæc habentur media, eorum nullam docat rationẽ, prorſus autem circa res verſetur honeſtas: atque eos qui à vitiis lõgè abſint, virtutẽ autem minus cõſectentur, prauos atque improbos cenſeat. Non enim oſtentationem, ſed actionem virtutis admittit: nihil prorſus eam, quæ ab hominibus prouenit, gloriã faciens. Et quùm generoſè fortitérque animæ perturbationes expugnat, tum neceſſarias naturæ res parum admodum curat, vilipendens, etiam quaſcunq; corporis imbecillitates. Viribus autem à diuina mente acceptis, ad immortalem illam mentẽ ſublimis tollitur, nocte diéque illam cogitans atque intuens: mirificis etiã modis colens, continuíſque precibus concilians. Puritatẽ verò animi, bonorúmque operũ factis, ad ſinceritatẽ religionis graſſans: externas expiationes, & quæcunque eius generis ſunt, luſtrationes deſpuit, & vnum piaculũ eſſe peccatum ipſum putat. Atq; ita rebus externis ſuperior facta, imperiúmq; (vt ita dicã) in eas obtinens neque ab inordinata vita, neq; ab vlla neceſſitate, ab honeſto debitóque propoſito ſuo tranſuerſa agitur, neque cõtumeliis affecta perturbatur. Sed neq; indignũ quidquã patiens, vindictam meditatur. Tantũ etiã abeſt, vt vel moribus, vel rerũ neceſſariarũ inopia, eam adurgens, de ſtatu ſuo deturbet, vt talibus quoq; ærumnis magis lætetur, generoſitatẽ & manſuetudinẽ ſuam declarans. Per vitam itidẽ omnẽ illud ſtudet, vt quàm minimo indigeat, atque quantũ humanæ naturæ captus permittit, proximè ad Deum accedere nititur. † Tranſitum autem, ſiue diuerticulum præſentem exiſtimans eſſe vitã, neque occupationibus

Religio Chriſtiana ſub Cõſtantino per ſeipſam quoque florens.

propter Confeſſores adhuc ſuperſtites, & propter Monachos.

Deſcribitur vera vita Monaſtica, qualis omnino etiam eſſe debet chriſtiana.

οὐ γὰρ ἐπίδειξιν ἐθέλει ποιεῖν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ πράττειν μᾶλλον αὐτήν

† πάροδον

negotiorum irretitur, neque prouidentia rerum E præſentium tenetur. Et habitum hominis * ſuccinctum expeditúmque, quí nullis ſit ſuperflois rebus oneratus, laudãs, ad ſumram reſpicir beatitudiuem, felicémque illam quietem expectar: omui quoque erga Deum pietate, in animo ſuo, veluti in domicilio excepta, verborum fœditarem, vr rem ingratam, repudiat. Quas enim illa actiones à moribus ſuis longè proſcripſit, earũ neque mentionem verbis facere ſuſtinet. Namræ verò oeçeſſitates paulatim conſtringens, & carnem moderatione domãs, laſcioiam caſtitate comprimit, iuiuſticiam equitatia amuſſi propellit, mendacium exigit veritate, compoſito viuẽdi more omnem accídit inæqualitatem. † Familiarius etiam pro ſocietate humana ſe homiuum oıotibus accommodãdo: & proximorũ animis conformando, bene viuendi inſtitutum confirmat: extraneorum ſimul & amicorũ, vt eis prouideat, curam haber: egentium res ſuas, & opes ducit eſſe commones, & quæ cuique debentur tribuit. Gaudet illa cum gaudentibus, mœrentibus nihil non adhibet conſolationis. In ſumma, ad id † quod reuera ſummom bonũ eſt, ſtudium omue conuertens, ſermonibus caſtis & cogitationibus ſpiritualibus ſe ipſam erudit, cultũ formæ ſuperfluum prorſus negligit, maledicta magnopere auerſatur: colloquia cum veneratione & honotis prefatione ingreditur, audit orẽ prius veluti medicamento curans. Longè ab ea abeſt iracundia, cóuicium, iurgium. Quòd enim vera ratione prædita eſt, irrationalem omnem declinat motum: & vt ſemel dicam, perturbationũ, quæ vel in anima, vel in corpore ſunt, omnium domina exiſtit. Verùm enimuerò aurorẽ diuínæ iſtius Philoſophiæ quidam laudanr Heliam illũ * æmulatorem, quidam verò Ioannem Baptiſtã. Philon autem ille, genere Hebræus, ſecta autem Pythagoreus, tempotibus ſuis Iudæos quoſdã viros graues & venerandos, dicit in regione quadam frequentes habente tumulos, circa lacum Marzoticum ad Alexandriam pertinẽtem, nouum philoſophandi morem complexos eſſe: quotum domicilia, vitæ conſuemdinem, aliáq; inſtitota omnia, talia aliquis eſſe ex deſcriptione eius colligat, qualia priſci apud Ægyptios Monachi ſunt conſectati. Nam vitæ id genus ingreſſi, poſſeſſiones ſuas própinquis relinquebant: ac rebus omnibus nuncio remiſſo, extra oppida viuebant, atque in hortis quibuſdam & agris ſolis habitabant. Erant autem eis & manſiones, quæ monaſteria rectè dicantur, vbi ſolitarij cum grauitate & ſanctitate ſacris initiabantur, carminibúſque diuinis, hymnis & pſalmis Deum laudabaut atque colebant. Nullus horum prius cibum, quàm ſol occidiſſet, capiebat. Fuere etiam, qui tribus aut pluribus quoq; diebus ſinc alimento perſeuerarent: vino autem & ſanguinolentis prorſus abſtinerent, certíſque diebus conſultò humi decumberent. Cibus eis erat panis, ſal, & hyſopum: potus, aqua. Prope eos mulieres etiam vetulas fuiſſe ſcribit, quæ philoſophiæ eius amore, eundem vitæ curſum delegerint. Quapropter & * cõſilio voluntario cœlibamm conſectatæ, vitam ita tranſigebant. Philoo ſanè in libro qoem de Vita contemplatiua, ſiue ſupplicum, inſcripſit, memoriæ hæc

τὸ εὔζωνον καὶ ἀπερίττον.

τῶν κοινωνικῶν τῶν ἠθῶν καὶ τῶν τοῖς πέλας ὁμονοεῖν

τὸ ὄντως ὂν ἀγαθόν.

ζηλωτήν.

Philo Iudaeus ſub Iudaeorum quorundã nomine, primorũ ad Alexandriam, & in Aegypto, Chriſtianorũ monacho um inſtitutum deſcripſit.

Diaeta monaſtica.

Aſcetria.

γνώμη ἑκουσίῳ τὴν ἀγαμίαν ἀσκήσασαι.

mandauit. Videtur autem eos ſignificare, qui ex Hebreis tum nuper admodum Chriſtianiſmum ſuſceperunt. Iudaicis adbuc opinionibus præditos, moréſque eorum ſeruanres. In nulla enim gente alia, præterquam apud nos, tale vitæ inſtitutum inueniatur. Equidem ab illis Ægyptiis tantopere hoc viuendi genus inualuiſſe cóucio. Sunt verò qui dicunt, perſequutionum tempora huic inſtituto derepẽtè primùm cauſam præbuiſſe. Quum enim à tyrannis religio exagitaretur: qui ſibi fuga conſulebant, in montibus intonſis & ſaltibus quibuſdam verſabantur, in quibus ne deprehenſi caperentur, de induſtria errabundi ſedes mutabant. Et quum ei vitæ aſſueuiſſent, paulatim deinceps inſtitutum id ad mortem vſque producebant: & ad magna incrementa, multis per æmulationem, conuerſationem F talem & vitã ſubeuntibus, tranſmittebant.

Perſequutionũ tempora plurimos Monachos fecerunt.

De vita & inſtituto clariſſimi inter Monachos Antonij magni, & ſectatoribus eius: et de Paulo Symplici.

Caput 40.

SEdenim ſiue Ægyptij, ſeu priores illi, qoos diximus, aut etiam alij quicunque inſtituti huius autores fuere, & eiuſmodi philoſophia aliis præiere, illud quidem certè nemo non coofitetur, ad ſummum, & moribus ipſia, & accurata viuendi ratione, inſtitumm hoc, ita vr opinio obtinet, exercuiſſe celebrem illum & magnom Antonium: quem tum in Ægypti montibus viuentem, propter virtutis præſtantiam, germanum ſibi amicum fecit clariſſimus Impe-Gratot Conſtantinus, frequentibos ad eum datis literis hòminem honorans, & vt † de inſtitutis ſuis ſe certiorem faceret, rogans. Fuir autem is genere Ægyptius, a primas in patria ſua partes ferens, in vico cui nomen erar Conia ortus, qui b finitimus eſt Arcadũ, quæ apud Ægyptios eſt Heracleæ. In iuuenili autem ætate, relictus à parentibus orphanus, quidquid ei fuit agri, loci eius incolis donauit, reliquam ſubſtantiam egentibos diſtribuir. Ita enim decere exiſtimauit, vt qui philoſophari cõſtituiſſet, non, ſolum pecunias relinqueret, ſed etiam pro eo atq; deceret, inopibus eas expenderet. Sanè quidem qui tum rebus pulchris vacarent, eis ſe coniungens, quæ in vnoquoque eorum præſtantiſſima eſſent, ea eſt æmulatus. Quòd nanque ſciret optimam quanque vitam conſuetu-Hdine dulcem gratámque fieri, quãuis grauis primúm ſit & moleſta, in † compendioſis perfectiſque ſe magis exercuir virtutibus. Et quotidie quaſi principio iacto, magis ac magis in vniuerſa animi moderatione proficiebat, nouã quandã & vigentem indies præ ſe ferens alacritatem. Et corporis quidem voluptates erũmnis eius ingibus ſuppreſſit, animæ autem inordinatos impetus pertinacia propoſiti ſui conſtrinxit. Semel autem interdiu poſt occaſum ſolẽ cibum ſumpſit. Perſæpe verò biduum totim, quandoque etiam triduum, eſcas non attigit. Cibus ei erat panis, obſoniom ſimplex ſal, potum præterfluẽs torrens præbuit. Per totam autem ſemper, vt ſic dicam, vigilans noctem, aliquam etiam diei partem precationibus dabar. Quod ſicubi ſomnus ei obrepſiſſet, breuis is admodũ fuir: humi

Antonius magnus Monachus.

† περὶ ὧν ᾑρεῖτο. Niceph. καὶ ὧν ἐδεῖτο. Sozo. hoc eſt, de rebus quibus indigeret.

a τὰ πρῶτα τῆς πατρίδος φερόμενος. Niceph. τῶν γένει τῶν συμπατριδῶν Sozo. lib. 1. cap. 13. hoc eſt, claro loco natus.

b ὅμορος δὲ αὕτη ἡρακλέᾳ τῶν παρ' αἰγυπτίοις ἀρκάδων. Niceph. τοῖς παρ' αἰγυπτίοις ἀρκάσι. Sozo. hoc eſt,

Aegyptiorum montibus.

Monaſtica Antonij politia.

Heſiod. ſententia.

† συντόμους.

Fomenta molliciei.

verò

verò in nudo ſolo plurimùm cubabat. Et omnino olei ſimul vnguini, & lauationis vſui renunciauerat: quòd illum non latêret, robuſtũ quoque & firmum corporis habitum humidis ſenſim ad mollitiem & luxũ conuerti. Haud vnquã eum à quopiam nudum eſſe viſum tradunt. Et quum literas ipſe non didicit, tum neque earum peritos admiratus eſt. Mentem verò bonam, vt literis ipſis antiquiorẽ, taliúmque adeò artium inuentricẽ, valde laudauit. Quin neque iis quidquã opus eſſe dixit, ſi mens per ſeipſam valida ſit. Mitis porrò atque humanus, vt non magis alius quiſquã, & in colloquiis gratioſus maximè atque item acutus † inuictúſque fuit. In diſputationibus præcipuè, etiam ſi qui interdum contentioſè eum eo conflictarentur, ne perturbaretur, ſeruabat. Præſtantiori ſiquidem ſapientia B quadã, & nouo more, vnà cum diuina prudentia temerè illatum contentionis ſtudium facilè cõtrahere, & ad moderationem conformare nouerat. Vehementiam autem colloquutorum temperans, mores eorum ſimul reddebat meliores. Diuinam inde cognitionem atque etiam præcognitionem conſequutus nihil admodum eſſe iudicat futura præuidere: vanúmque etiam, quod in ea re collocaretur, ſtudium eſſe dicebat. Neque virtutem vllam eſſe docuit diuinare: quòd è diuerſo, neque in vitio, cuius gratia pœnam quis metuat, ſit, futurũ non noſſe. Cœterum vnũ illud beatitudinis eſſe exiſtimabat, ritè Deũ colere, legéſque eius & mandata inuiolata ſeruare. Si cui autem amor futura cognoſcendi inceſſat, puram modò, inquit, habeat animam, & futuri perſpectio eum conſequetur, Deo veluti C per ſpeculum aliquod cognitionem futuri exhibente. Socordiam autẽ deteſtans, omnes qui rectè viuere vellent, admonuit, vt opus facerent: & vt ſeipſum quiſque in iudiciũ & rationem dictorum factorúmque factorũ abduceret, atque ſi quid contra decorum feciſſet, vt id literis annotaret. Sic enim fore, vt ſeipſum vereatur homo, & deinceps ab abſurdis animi motibus, ne multa annotata reperiat, abhorreat: fore etiam vt metuat, ne ſcriptura tali à quopiã deprehenſa, improbus ipſe manifeſtò inueniatur. Acriter quoque, ſi qui iniuriam accepiſſent, defendebat, eáque cauſa frequenter vrbes adibat. Multi namque eum accedentes, calamitatéſque ſuas deplorantes, cogebant vt vrbes ingrederetur, & pro eis precator atque interceſſor apud magiſtratus fieret. Illi porrò plurimi faciebant, ſi ipſum viderent, & Sirenem verborum eius audirent, quũ populum D principibus magiſtratibúſque obedire iuberet. Ipſi enim ſtudio in primis fuit, latêre, & in ſolis locis verſari. Et quod eò eſſet animo, ſi quando in publicũ prodiret, confecto quanta potuit celeritate, cuius gratia in vrbem venerat, negocio rurſum ſe in ſolitudinem recipiebat. Siquidem dicere ſolitus erat, lethalem eſſe piſcibus extra vndas conuerſationem: neque minus Monachum in periculum cœleſtis vitæ & profeſſionis ſanctioris amittẽdæ venire, ſi moras in vrbibus traheret. Et quum iucundum ſe omnibus præbuit tum ne ſummiſſus nimiũ & adulator eſſe viderετur: præterea ne ex eo quòd ab omnibus honore afficeretur, quódque ei quos iuſſiſſet, morem gererent, faſtu & arrogantia efferretur: Sciben aliquando Conſtantino ad ſe vt veniret, A mirificè enim hominem amabat, detrectauit id primùm dicens: Siquidem ad Imperatorem venero, Antonius ero: ſin minus, abbas Antonius, atque eo tandem modo ad illum adire ſuſtinuit. Verùm hæc tanquam guſtus quidam & exigua imago Antonij vitæ & inſtituti, ſint expoſita: vt ex his vniuerſam eius, qualis fuerit philoſophiã colligamus. Quã rebus omnibus optimus Athanaſius, cui etiam fuit chariſſimus, copioſè memoriæ poſteritatis literis mandauit: certaminibus eius contra dæmones, & artibus quas aduerſus illos adinuenit, aliíſque vitæ prodigiis & rebus quibuſuis conſcriptis, vt liber is monaſtici inſtituti ceu † finis quidam eſſet. Itidem vt idem Athanaſius * in vita Syncletices fecit, vt ſicuti in hoc mulieres, ita in illo ſcripto viri, quod ſequerentur inſtitutum, tanquam in cõmentario expreſſum, haberent. Habuit autem diſcipulos multos, probatos admodum, & qui magiſtrum vitæ inſtitutione, ſapientiæ ſtudio, & virtute reliqua ſatis feliciter retulerunt. Qui partim in Ægypto & Libya, partim in Palæſtina, Syria & Arabia ſunt philoſophati. Præſtantiſſimi ſanè ij ſunt, atque itidem ſucceſſores eorum. Et profectò ingentis eſſet laboris, vel omnes qui Deo vitam ſuam dicarint inquirere, vel facienda ab eis addiſcere: præſertim quum illi magna cura, vt & ipſi, & eorũ facta latêrent, ſtuduerint: non perinde ſcilicet, atque noſtrum temporum Monachi, facientes, qui * faſtu & ambitione inani inſolenter per forum ſeſe inſerentes venditant. Multi ſanè ſpectati fuere ſectatores eius: & in primis Paulus ille, qui ex virtute Simplex eſt cognominatus. Quem ferunt ruſticam vitam agentem, & cum formoſa coniuge habitantem, & poſteaquam eam † in flagranti crimine cum mœcho concumbentem vidiſſet, grauiter ſubridentem, adhibito iureiurando, coniunctioni eius renunciaſſe: eáque ſtatim dimiſſa, ad Antonium perueniſſe. Mitis verò admodum fuiſſe, & obedientiam præcipuè coluiſſe dicitur. Monaſticis quoque ſtudiis & certaminibus cum magiſtro contendit, omnem adhibente curam atque diligentiam, ne quid quod ab illo decentaret, in imitatione eius deprehẽderetur. Qui ſanè teſtimoniũ ei perfectionis in optimo inſtituto, monaſticáq; philoſophia perhibens, nihil ei deinceps præceptore opus eſſe dixit. Ipſum quippe per ſeipſum philoſophari egregiè admodum, iam ſenem: qui ſcilicet ſtudiũ id non à puero eſſet meditatus, ſed non ita pridẽ ad certamen tale deſcendiſſet. Sed & Deus cœlitùs, quæ de eo Antonius pronunciauerat, autoritate ſua confirmauit: breuíque ita clarũ reddidit virum, vt meliore etiam præceptore ad dæmones luctâ ſupplantãdos atque propellẽdos, eſſet.

Mẽti bonæ nil opus eſt literis. — † ἀκαταγώνιστος. — *Antonius nõ magnũ eſſe putauit, futura præuidere & prædicere.* — *Vera beatitudo.* — *Optimũ Chriſtiana, atque etiã honeſta vita præceptum, Virgiliano viro bono conſonum.* — *Oppreſſorum defenſio.* — πεδαρχία. — *Quod piſcibus arido, hoc Monachus in oppido.* — *Moderatio animi.*

Scitè Antonij dictum. — *Athanaſius vitam Antonij Monachi conſcripſit.* — † ὅρος. — * ἐν τῷ βίῳ συγκλητικῆς. — *In vitis patrũ Syncletice inter ſacras abbatiſſas allegatur.* — *Hieronym.* — *Athanaſium librum de virginitate conſcripſiſſe teſtatur.* — *Diſcipuli & ſectatores Antonij. Paulus Simplex.* — † τύφῳ καὶ διακένῳ φιλοτιμίᾳ σοβοῦντες καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐμπομπεύοντες. — † ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένην.

De ſancto Amone: & Eutychiano, qui in Olympo Bithyniæ monte verſatus eſt, Cap. 41.

EOdem tempore & Amon ille Ægyptius itidem viguit, qui à propinquis & familiarib⁹ coactus, vxorem quidem duxit: cum ea tamen coniugij more, vti viri conſueuere, congreſſus non eſt. Quum nanque nuptiarum dies adueniſſet, & ſponſa, ſicuti fieri aſſolet, in thalamũ eius

Amõ Ægyptius.

negotiorum itretitur, neque prouidentia rerum præſentium renetur. Er habitum hominis * ſuccinctum expeditúmque, qui nullis ſit ſuperfluis rebos oneratus, laudãs, ad futuram reſpicit beatitudinem, felicémque illam quietem expectat: omni quoque erga Deum pietate, in animo ſuo, veluti in domicilio excepra, verborum fœditatem, vt rem ingratam, repudiat. Quas enim illa actinnes à moribus ſnis longè proſcripſit, earũ neque mentionem verbis facere ſnſtinet. Naturæ verò neceſſitates paulatim conſtringens, & carnem moderatione domãs, laſciuiam caſtitate comprimit, iniuſticiam æquitatis amuſſi propellit, mendacium exigit veritate, compoſito viuẽdi more omnem accidit inæqualitatem. † Familiarius etiam pro ſocietate humana ſe hominum moribus accommodãdo: & proximotũ animis conformando, bene viuendi inſtitutum confirmat: extranenrum ſimul & amicorũ, vt eis prouideat, curam habet: egentium res ſuas, & opes ducit eſſe communes, & quæ cuique debentur tribuit. Gaudet illa cum gaudentibus, mœrentibus nihil non adhibet conſolatioois. In ſumma, ad id † quod reuera ſummum bonũ eſt, ſtudium omne conuertens, ſermonibus caſtis & cogitationibus ſpiritualibus ſe ipſam erudit, cultũ formæ ſuperfluum prorſus negligit, maledicta magnopere auerſatur: colloquia cum veneratione & honoris præfatione ingreditur, auditorẽ prius veluti medicamento curans. Longè ab ea abeſt iracundia, cõuicium, iurgium. Quòd enim vera ratione prædita eſt, irrationalem omnem declinat morum: & vt ſemel dicam, perturbationũ, quæ vel in anima, vel in corpore ſunt, omnium domina exiſtit. Verùm enimuerò autorẽ diuinæ iſtius Philoſophiæ quidam laudant Heliam illũ * æmulatorem, quidam verò Ioannem Baptiſtã. Philon autem ille, genere Hebræus, ſectã autem Pythagoreus, temporibus ſuis Iudæos quoſdã, viros graues & venerandos, dicit in regione quadam frequentes habente tumulos, circa lacum Maræoticum ad Alexandriam pertinẽtem, nouum philoſophandi morem complexos eſſe: quorum domicilia, vitæ conſuetudinem, aliáq; inſtituta omnia, talia aliquis eſſe ex deſcriptione eius colligat, qualia priſci apud Ægyptios Monachi ſunt conſectati. Nam vitæ id genus ingreſſi, poſſeſſiones ſuas propinquis relinquebant: ac rebus omnibus nuncio remiſſo, extra oppida viuebant, atque in hortis quibuſdam & agris ſolis habitabant. Erant autem eis & manſiones, quæ monaſteria rectè dicantur, vbi ſolitarij cum grauitate & ſanctitate ſacris initiabantur, carminibúſque diuinis, hymnis & pſalmis Deum laudabant atque colebant. Nullus horum prius cibum, quàm ſol occidiſſet, capiebat. Fuere etiam, qui tribus aut pluribus quoq; diebus ſine alimento perſeuerarent: vino autem & ſanguinolentis prorſus abſtinerent, certíſque diebus conſultò humi decomberent. Cibus eis erat panis, ſal, & hyſopum: potus, aqua. Propeterea mulieres etiam vetulas fuiſſe ſcribit, quæ philoſophiæ eius amore, eundem vitæ curſum delegerint. Quapropter & * cõſilio voluntario cœlibatum conſectatæ, vitam ita tranſigebant. Philon ſanè in libro quem de Vita contemplatiua, ſiue ſupplicum, inſcripſit, memoriæ hæc E mandauit. Videtur autem eos ſignificare, qui ex Hebræis tum nuper admodum Chriſtianiſmum ſuſceperant, Iudaicis adhuc opinionibus præditos, moréſque eorum ſeruantes. In nulla enim gente alia, præterquam apud nos, tale vitæ inſtitutum inueniatur. Equidem ab illis Ægyptus tantopere hoc viuendi genus inualuiſſe côucio. Sunt verò qui dicunt, perſequutionum tempora huic inſtituto derepẽtè primùm cauſam præbuiſſe. Quum enim à tyrannis religio exagitaretur: qui ſibi fuga conſulebant, in montibus incolis & ſaltibus quibuſdam verſabantur, in quibus ne deprehenſi caperentur, de induſtria errabundi ſedes mutabant. Et quum ei vitæ aſſueuiſſent, paulatim deinceps inſtitutum id ad mortem vſque producebant: & ad magna incrementa, multis per æmulationem, conuerſatio-
F nem talem & vitã ſubeuntibus, tranſmittebant.

τὸ εὔζωνον καὶ ἀπερίεργον.

τῶν κοινωνικῶν ἠθῶν καὶ τῶν τοῖς πέλας ὁμονοεῖν

τὸ ὄντως ὂν ἀγαθόν.

ζηλωτήν.

Philo Iudaeus ſub Iudaeorum quorundã nomine, primorũ ad Alexandriam, & in Aegypto, Chriſtianorũ monacho um inſtitutum deſcripſit.

Diata monaſtica.

Aſcetria.

γνώμῃ ἑκουσίῳ τὴν ἀγαμίαν ἀσκήσασαι.

Perſequutionũ tempora plurimos Monachos fecerunt.

De vita & inſtituto clariſſimi inter Monachos Antonij magni, & ſectatoribus eius: et de Paulo Symplici.
Caput 40.

SEd enim ſiue Ægyptij, ſeu priores illi, quos diximus, aut etiam alij quicunque inſtituti huius autores fuere, & eiuſmodi philoſophia aliis præiere, illud quidem certè nemo non confitetur, ad ſummum, & moribus ipſis, & accurata viuendi ratione, inſtitutum hoc, ita vt opinio obtinet, exercuiſſe celebrem illum & magnum Antonium: quem tum in Ægypti montibus viuentem, propter virtutis præſtantiam, germanum ſibi amicum fecit clariſſimus Impe-
G rator Conſtantinus, frequentibus ad eum datis literis hominem honorans, & vt † de inſtitutis ſuis ſe certiorem faceret, rogans. Fuit autem is genere Ægyptius, *a* primas in patria ſua partes ferens; in vico cui nomen erat Conia ortus, qui *b* finitimus eſt Arcadũ, quæ apud Ægyptios eſt Heracleæ. In iuuenili autem ætate, relictus à parentibus orphanus, quidquid ei fuit agri, loci eius incolis donauit, reliquam ſubſtantiam egentibus diſtribuit. Ita enim decere exiſtimauit, vt qui philoſophari cõſtituiſſet, non ſolum pecunias relinqueret, ſed etiam pro eo atq; deceret, inopibus eas expenderet. Sanè quidem qui tum rebus pulchris vacarent, eis ſe coniungens, quæ in vnoquoque eorum præſtantiſſima eſſent, ea eſt æmulatus. Quòd namque ſciret optimam quanque vitam conſuetu-
H dine dulcem gratámque fieri, quãuis grauis primùm ſit & moleſta, in † compendioſis perfectíſque ſe magis exercuit virtutibus. Et quotidie quaſi principio iacto, magis ac magis in vniuerſa animi moderatione proficiebat, nouã quandã & vigentem indies præ ſe ferens alacritatem. Et corporis quidem voluptates ærumnis eius ingibus ſuppreſſit, animæ autem inordinatos impetus pertinacia propoſiti ſui conſtrinxit. Semel autem interdiu poſt occaſum ſolẽ cibum ſumpſit. Perſæpe verò biduum totum, quandoque etiam triduum, eſcas non attigit. Cibus ei erat panis, obſonium ſimplex ſal, potum præterfluẽs torrens præbuit. Per totam autem ſemper, vt ſic dicam, vigilans noctem, aliquam etiam diei partem precationibus dabat. Quod ſicubi ſomnus ei obrepſiſſet, breuis is admodũ fuit: humi

verò

Antonius magnus Monachus.

† περὶ ὧν ἐδεῖτο. Niceph. καὶ ὧν ἐδεῖτο. Sozo. hoc eſt, de rebus quibus indigeret.

a τὰ πρῶτα τῆς πατρίδος φερόμενος. Niceph. τοῦ γένους τῶν εὐπατριδῶν Sozo. lib. 1. cap. 13. hoc eſt, claro loco natus.

b ὅμορος δ' αὕτη ἡρακλεία τῶν παρ' αἰγυπτίοις ἀρκάδων. Niceph. τοῖς παρ' αἰγυπτίοις ἄκροις. Sozo. hoc eſt, Aegyptiorum montibus.

Monaſtica Antonij politia.

Heſiod. ſententia.

† συντόμους.

Fomenta molliciei.

verò in nudo ſolo plurimùm cubabar. Et omnino olei ſimul vnguini,& lauationis vſui rennnciauerat : quòd illum non latêret, robuſtũ quoque & firmum corporis habitum humidis ſenſim ad mollitiem & luxũ conuerti. Haud vnquã eum à quopiam nndnm eſſe viſum tradunt. Et qnum literas ipſe non didicir,tum neque earum peritos admiratus eſt. Mentem verò bonam, vt literis ipſis antiqnioré, taliúmque adeò artium inuentricé,valde landauir. Quin neque iis qnidquã opus eſſe dixit, ſi mens per ſeipſam valida ſit. Militis porrò atque humanus, vt non magis alios quiſquã,& in colloquiis gratioſus maximè atque item acutus † inuictúſque fuit. In diſputationibus præcipuè, etiam ſi qui interdum contentioſè cum eo conflictarentur, ne perturbaretur, ſeruabar. Præſtantiori ſiquidem ſapientia quadã,& nouo more, vnà cum diuina prudenria temerè illatum contentionis ſtudium facilè cõtrahere,& ad moderationem conformare nouerat. Vehemenriam autem colloquutorum temperans, mores eorum ſimul reddebat meliores. Diuinam inde cognirionem atque etiam præcognitionem conſequutus nihil admodum eſſe iudicat futura præuidere: vanúmque etiam, quod in ea re collocaretur,ſtudium eſſe dicebat. Neque virtutem vllam eſſe docuit diuinare : quòd è diuerſo, neque in vitio, cuius gratia pœnam quis metuat,ſit,futurũ non noſſe. Cœterum vnũ illud beatitudinis eſſe exiſtimabar,ritè Deũ colere, legéſque eius & mandata inuiolata ſeruare. Si cui autem amor futura cognoſcendi inceſſat,puram modò, inquir, habear animam, & futuri perſpectio eum conſequetur, Deo veluti per ſpeculum aliquod cognitionem futuri exbibenre. Socordiam antè deteſtans,omnes qui rectè vinere vellenr,admonuir, vt opus facerenr: & vt ſeipſum quiſque in indiciũ & rationem dio noctúque factorũ abduceret,atque ſi quid contra decorum feciſſet, vt id lireris annotaret. Sic enim fore, vt ſeipſum vereatur bomo, & deinceps ab abſurdis animi motibus,ne multa annotata reperiat, abhorreat: fore eriam vt metuat, ne ſcriptura tali à quopiã deprehenſa,improbus ipſe manifeſtò inueniatur. Acriter qnoque,ſi qui iniuriam accepiſſent, defendebat, eáque canſa freqnenter vrbes adibat. Multi namque eum accedentes, calamitatéſque ſuas deplorantes, cogebant vt vrbes ingrederetur,& pro eis precator atque interceſſor apud magiſtratus fieret. Illi porrò plurimi faciebant, ſi ipſum viderent, & Sirenem verborum eius audirent, quũ populum principibus magiſtratibúſque obedire iuberet. Ipſi enim ſtudio in primis fuit, latêre,& in ſolis locis verſari. Et quod eò eſſet animo, ſi quando in publicũ prodiret, confecto quanta potuit celeritate, cuius gratia in vrbem venerar, negocio ruſum ſe in ſolitudinem recipiebat. Siquidem dicere ſolitus erat, lethalem eſſe piſcibus extra vndas conuerſationem: neque minus Monachum in periculum cœleſtis vitę & profeſſionis ſanctioris amittẽdæ venire, ſi moras in vrbibus trahat. Et qunm iucundum ſe omnibus præbuit tum ne ſummiſſus nimiũ & adulatos eſſe vidêretur: præterea ne exeo quòd ab omnibus honore afficeretur, quódque ei quoa ſuffiſet, morem gererent, faſtu & arrogantia efferretur: Scribenti aliquando Conſtantino ad ſe vt veniret, mirificè enim hominem amabat, detrectauit id primùm dicens: Siquidem ad Imperatorem venero, Antonius ero: ſin minus, abbas Antonius, atque eo tandem modo ad illum adire ſuſtinuit, Verùm hæc tanqoam guſtus quidam & exigua imago Antonij vitæ & inſtituti, ſint expoſita: vt ex his vniuerſam eius, qualis fuerit philoſophiã colligamus. Quã rebus omnibus optimus Athanaſius, cui etiam fuit chariſſimus, copioſè memoriæ poſteritatis literis mandauit: certaminibus eius contra dæmones, & artibus quas aduerſus illos adinuenit, aliíſque vitæ prodigiis & rebus quibuſuis conſcriptis, vt liber is monaſtici inſtituti ceu † finis quidam eſſet. Itidem vt idem Athanaſius * in vita Syncletęs fecit, vt ſicuti in hoc mulieres, ita in illo ſcripto viri, quod ſeqnerentur inſtitutum, tanquam in cõmentario expreſſum, haberent. Habuit autem diſcipulos multos, probatos admodum, & qui magiſtrum vitæ inſtitutione, ſapientiæ ſtudio,& virtute reliqua ſatis feliciter retulerunt. Qui partim in Ægypto & Libya, partim in Palæſtina, Syria & Arabia ſunt philoſophati. Præſtantiſſimi ſanè ij ſunt, atque itidem ſucceſſores eorum. Et profectò ingentis eſſet laboris, vel omnes qui Deo vitam ſuam dicarint inquirere, vel facienda ab eis addiſcere: præſertim quum illi magna cura, vt & ipſi,& eorũ facta latêrent, ſtuduerint: non perinde ſcilicet, atque noſtrum temporum Monachi, facientes, qui * faſtu & ambitione inani inſolenter per forum ſeſe inferentes venditant. Multi ſanè ſpectati fuere ſectatores eius: & in primis Paulus ille, qui ex virtute Simplex eſt cognominatus. Quem ferunt ruſticam vitam agentem, & cum formoſa coniuge habitantem, & poſteaquam eam † in flagranti crimine cum mœcho concumbentem vidiſſet, grauiter ſubridentem, adhibito iureiurando, coniunctioni eius renunciaſſe: eáque ſtatim dimiſſa, ad Antonium perueniſſe. Mitis verò admodum fuiſſe, & obedientiam præcipuè coluiſſe dicitur. Monaſticis quoque ſtudiis & certaminibus cum magiſtro contendit, omnem adhibente curam atque diligentiam, ne quid quod ab illo degeneraret, in imitatione eius deprehẽderetur. Qui ſanè teſtimonium ei perfectionis in optimo inſtituto, monaſticáq; philoſophia perhibens, nihil ei deinceps præceptore opus eſſe dixit. Ipſum quippe per ſeipſum philoſophari egregiè admodum, iam ſenem: qui ſcilicet ſtudiũ id non à puero eſſet meditatus, ſed non ita pridẽ ad certamen tale deſcendiſſet. Sed & Deus cœlitus, quæ de eo Antonius pronunciauerat, autoritate ſua confirmauit: breuíque ita clarũ reddidit virum, vt meliore etiam præceptore ad dęmones lucta ſupplantãdos atque propellẽdos, eſſet.

Mête bonæ nil opus eſt literis. — *† ἀκαταγώνιστος.* — *Antonius nõ magnũ eſſe putauit, futura præuidere & prædicere.* — *Vera beatitudo.* — *Optimũ Christianæ, atque etiã honeſtæ vitæ præceptum, Virgiliano viro bono conſonum.* — *Oppreſſorum defenſio.* — *πολιταρχίαν.* — *Quod piſcis in arido, hoc Monachus in oppido.* — *Moderatio animi.* — *Scitè Antonij dictum.* — *Athanaſius vitam Antonij Monachi conſcripſit.* — *† ὅρος.* — ** ἐν τῷ βίῳ συγκλητικῆς.* — *In vitis patrũ Syncletice inter ſacras Abbatiſſas allegatur.* — *Hieronym. Athanaſium librum de virginitate conſcripſiſſe teſtatur.* — *Diſcipuli & ſectatores Antonij. Paulus ſimplex.* — *† τύφῳ καὶ διακένῳ φιλοτιμίᾳ σοβοῦντες καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐμπομπεύουσι.* — *ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένην.*

De ſancto Amone: & Eutychiano, qui in Olympo Bithiniæ monte verſatus eſt. Cap. 41.

Amõ Ægyptius.

EOdem tempore & Amon ille Ægyptius itidem viguit, qui à propinquis & familiarib⁹ coactus, vxorem quidem duxit: cum ea tamen coniugij more, vti viri conſueuere, congreſſus non eſt. Quum nanque nuptiarum dies aduenisſet, & ſponſa, ſicuti fieri aſſolet, in thalamũ eius

deducta eſſet. ſolus cum ſola colloquutus, finem iam ſuum nuptias habere dixit: & magnum quiddam fore, ſi virgines vitam exigerent, docuit: præmiáque cœlibatus commemorans, perſuadere ei conatus eſt, vt ſolitariam pro ſe vterque ſectaretur vitam. Et puella quidē verba eius laudibus extulit, ſegregari tamen ab eo prorſus noluit. Itaque Amoo decē & octo annos cum ea vixit ſeorſim cubans, & quod ſecundum Deum eſt vitæ inſtitutū colens. Mehercula vero ęmulatione illius, & ipſa ſpe animóque erecta, iniquum eſſe exiſtimauit, ſua cauſa tantum * virum in obſcuro latēre: & vtrunque potius ab altero ſegregatum, pietatem exercere debere cenſens, ſeparari à viro petiit. Atque ille relicta mulieri domo, ipſe meridiem verſus ad lacum Maream in ſolitudine, circum Scetin & Metriæ moutem dnos & viginti annos Monaſticam eſt philoſophatus, bis quotannis adire & viſere mulierem ſolitus. Multos & hic veluti dux habuit ſectatores, & mulra diuina edidit opera. Multa dicta eius memorantur, quę ab Ægyptiis monachis, accuratè talia & ſtudioſè inquitere, vererúmque monachorum facinoribus, ſiue in ſcriptum ſint relata, ſiue minus, delectari ſolitis, per temporū ſucceſſionem pręcepta, hodie quoque feruntur, audiroribus per quàm iucunda. Quorum vt guſtum aliquē proponamus, hęc ſubiungere libet.

Sponſus & ſponſa 18. annos cœlibes vnà viuunt.

Seiunguntur tandem ij, vt rectius monaſticam philoſophiam colere poſſint.

τηλικοῦτοι ὄντα ὅσιοι χρόνῳ ... δι αὐτῶν.

Verecundia conſeruata exemplum.

Petebat magnus iſte vir ſolitudinem quandam, cum diſcipulo ſuo Theodoro: quúmque foſſam quandam vndis ſcilicet repletam traiicere opus haberent, ne veſtes altius attollentes, alter alterius nuditatem conſpiceret, retroducere paululum Theodorum iubet. Quū verò ſeipſum quoque nudum videre vereretur, diuino momento in ſublime ſublatus, in vlteriotem peruenit ripam. Vt autem Theodorus quoque ſatis madēs tranſgreſſus, vltra Lycū (ſic enim incolæ foſſam eam uominabant) venit, veſtémque & pedes Amon ſic eos vidit, precibus ſenē fatigans, cauſam eius rei vt ſibi diceret petiit. Ille tectum id, quidquid eſſet tacitúmq; eſſe voluit. Vt vero magis magiſq; Theodotus cōtendit, nihil ſe de petitione ea remiſſurū profeſſus: Amō tandē pacto prius interpoſito, ſe viuo nemini id prolaturū, rē actā exponit. Quapropter is poſtea præſtātioris cuiuſdam naturę virum eum eſſe credit. Porrò quòd etiam præcognitioois diuiuæ plenus fuerit, id qnod nuoc dicemus, ſatis indicabit.

Amon diuina virtute vltra Lycum foſſam transfertur.

Aliud Amonis miraculū.

Puer quidam parentum iniuſtorum à rabido cane morſus, in ea expectatione, vt quamprimùm moreretur, erat. Ille: Nō ego, inquit, ſed vòs, ſiquidem voletis, eum curabitis. ſi enim, quem ſurripuiſtis bouem, dominis ſuis reſtituere volueritis, ſtatim malo omni puer liberabitur. Bos redditus eſt, & periculum omne confeſtim profugiens, vacuum ęrumnæ omnis puerum reliquit. Quum autem aliquo pòſt tempore Amon decederet, animam eius Antonius dicitur in cœlum deduci vidiſſe, diuiſis virtutibus eam comitantibus, venerationéque & ſtipatione multa, atque etiam ineffabili quodam hymniorum carmine proſequentibus. Et quum, qui tum cum Aotonio erant, per conſternatiouem in aerem ſuſpiciente, & rei tantæ faciem admirante, cauſam ab eo requirerent: ille viſū id haud quaquam occultum habuit. Et verba eius re ipſa ſunt confirmata. Poſtquā enim à Sceti multi venere, & tempus obitus Amon indicauere, illud ipſum tempus eſſe cognitum eſt, quum Antonius ſtupore correptus in cœlos ſuſpexit. Vterque ſanè meritò beatus habendus: Amoo quidem, quòd ſic è vita pręſenti ſit ſubductus: Antonius verò, quòd eum Deus viſione ea ſit dignatus: quum quidem inter vtriuſque habitationis locum, magnum interuallum atque dierū aliquod intercederet iter. Atque hęc quidem de Antonio & Amon memoriæ ſunt prodita.

Antonius Amonis moriētis longè ab eo diſſitus animā in cœlum ferri vidit.

Eodē verò tēpore, & in Olympo Bithynię Eutichianus ille verſatus, monaſticæ Philoſophiæ nauauit. Tantopere ſiquidem per virtutē diuinæ gratiæ particeps eſt factus, vt miracula & prodigia plurima ediderit, morbóſque incurabiles ſanauerit. Quapropter Conſtantinus quoque Imperator magno ſtudio amicitiā conſuetudinémque eius ambiuit. Accidit tum, vt ex Imperatoris ſatellitio quidam, tyrannidis affectatę ſuſpectus, & circa Olympum occultatus, captúſque in vincula ſit coniectus. Et quū perquàm acerbè in carcere cruciaretur, propinqui & cognati eius Eutychianum conuenientes, vt legationem precationémque pro eo apud Imperatorem ſuſciperet, atque aliquo modo prouideret, vt interea vinculis liberaretur, ne ſcilicet ante legationem obitam acerbitate tormentorum interiret, rogarunt. Atque ille ad carceris cuſtodes, vt hominem vinculis leuarent, oratum miſit. Vt verò illi petitiooi eius non acquieuere, ipſemet ad carcerem venit. Et ecce cuſtodię portæ ſua ſponte clauſtris fractis, ad viri pręſentiā ſtatim patuere, & compedes ferreæ, numellæ, vinculáque ceruicis vinctum relinquentia, cum ſtrepitu delapſa ſunt, & huc atque illuc diſperſa. Deinde ad Imperatorem, qui tum Byzantij erat, profectus, illicò reum condemnatum ſupplicio liberauit. Nihil enim Conſtantino difficile aut moleſtum fuit, quod vir ille peteret, quem vehemēter amabat, & magno in honore hebebat. Fama autem fert, Eutychianum poſtea * ad Nouati hæreſim deſciuiſſe, & ea quæ ei inerat gratia excidiſſe. Et hæc quidem, aliqua ex parte, nobis de Monachorum inſtituto & philoſophia ſunt dicta. Qui autem talia ſcrutari volet, multos inueniet libros, io quibus plurimi, qui ea ætate atque deinceps integritate vitæ enituere, cōmemorantur. Potiſſimùm verò, quæ de iis Lauſus Præpoſitus cooſcripſit. Multam quoque & vtilem de eis hiſtoriam Sophronius Hieroſolymitanus nobis reliquit, Prati & noui Paradiſi titulo, ſcripto ei indito.

Euthychianus monachus.

Socr. lib. 1. cap. 13.

Is vinctum & ad mortē cōdamnatum liberat.

Lauſus præpoſitus, & Sophronius Hieroſolymitanus de Monachis ſanctis ſcripſerunt.

αἱρέσει δὲ τῶν Ναυατιανῶν προσθέμενος θείας χάριτος μετέσχε &c. Soz. libro 1. cap. 14 hoc eſt, Nouatianorū hæreſis quum eſſet, gratia diuinæ particeps fuit.

De ſanctis magnorum miraculorum editoribus, Spiridone, Nicolao, & Parthenio, cap. 42.

QVandoquidem verò & Spiridonis, & Nicolai mentionē me facturū eſſe recepi, hoc loco fidem mihi liberandam eſſe duxi. De aliis nanque Confeſſoribus & Hierarchis, qui innumerabilia & mirifica paſſi ſunt & fecerunt, & quorum multi, quæ in eis fuit, gratiæ robore mortuos quoque excitarunt, ſuprà expoſuimus. Ipſi quidem diuo Spiridoni tanta diuini ſpiritus ioceſsit gratia, vt quæ de eo celebratur fama hoc quoque tempore, virtutem eius aſtruere poſſit. Ruſticus enim cum eſſet coniugémque in ma-

Hæc verba apud Sozomenum in principio narrationis de Eutychiano poſita ſunt. Nicephorus autē in toto hoc opere Nouatianis eſt iniquior.

De ſpiridone oniū ſimul & hominum paſtore ruſtico videlicet, & Trimmythuntium Cypre epiſcopo, eiuſque miraculis.

trimonio, & liberos ex ea ſuſcepros haberet, nõ propterea in rebus diuinis deterior aliquo ſuit. Tanta nanque is ſanctitate erar, vt à paſtorali vita non abhoreret (Trimmythus autem, quę vna in Cypro inſula vrbiũ * eſt ſorte ei obuenerar) à faſtu tam alienus, vt eodem in loco & oues pabulo, & homines doctrina atque vitæ exemplo paſceret optimè. Quum autẽ multa ſint, quę de eo liber in ipſius vitam compoſirus recenſet, ne ſocordiæ ſuſtineam crimen, néue rurſus extra propoſitum longius digredi videar, duorũ aut trium egregiorum eius factorũ meminero. Fnres aliquando noctu irruiſſe dicuntur in ſancti viri onile, inſidias gregi eius tẽdentes, & clàm oues aliquot rapere conantes. Et quum nemo eis cõpedes iniiceret, derepentè diuitùs vincti ſunt. Aurora illuceſcente, magnus ille vir adeſt, manus eorũ poſt terga redactas inuenit, ſubridet: vincula illa, quæ ſub oculos non caderent, ſoluit: docens eos admonet, licuiſſe illis ſi qnid B petiiſſent, accipere: neque opus ſuiſſe, cnr noctu "ſe erũnoſè fatigarent: mores eorum ad melio"rem vitã, vt iuſto quæſtu vitã rolerarent, trans"format: & poſtremò erumnæ eorum miſertus, "Abite, inquit, & arietẽ hunc accipite, ne noctẽ "hanc fruſtra peruigilaſſe videamini: reprehen"ſionémque mihi, propter roleratos domi meæ "labores, veluti qui vacui abieriris, impingatis. "Vnum hoc eſt quod à Spiridone, non ſine admiratione facetè eſt factũ.

Fures diuinis per miraculũ vinctis, ad meliorem frugẽ redacti.

Nec illud quidem non admiratione dignũ. Erat beato illi filia Irene germana tanti patris puella. Apud hanc ex notis quidã magni precij geſtamen atque * ornamentum depoſuit. Illa vt rem certam turámque ſeqnetetur, domi quidquid id erat deſoſſum, rerræ ſeruandũ credidir: nec ita multo poſt, nullo eius rei indicio poſt ſe relicto, è vita migrauir. Venir C breui qui id depoſuerat & nunc incuſando, nũc orando, moleſtus erat Spiridoni. Vr verò geſtamine tali diu mulrumque domi quæſito, id non inuenir, ſuam ipſius ſenex putauir eſſe calamitatem: boſpitis, qui tantopere lugeret, capillũ conſcinderet, ac ſeſe prorſus conficerer, iacturã. Ita"que, Agedum (inquir) ad filiæ ſepulchrum ea"mus, eámque inrerrogemus. Vbi eò ventũ, nominatim filiã vocans Spiridon interrogat, qnónam loco geſtamen depoſuerir? Ibi illa ſubitò apparens, beato illi rem omnẽ exactè exponit, & rurſum ſepulchrũ ſubit. Spiridon porrò ornamentũ, quo illa loco indicauerat, inuenmm, homini reddir, eúmque dimittit.

** χόσμιον.*

Filia ſpiridonis Irene è ſepulchro iam mortua patri, quo loco ornamentum apud ſe ab hoſpite depoſitum recondiderit, oſtendit.

Miraculũ huic propè ſimile de diuo Staniſlau cracouienſi apud Polonos epiſcopo fertur.

Alteri quoque indigenti bomini, & inopia magna circumuento, ſerpentem ad ſepem & maceriam ſe voluen"rem, in aurum conuerrit, eúmque illi dedit, vt "eo mutuã pecuniã ſumens vreretur, penuriám- D "que ſuam ſolaretur. Cæterùm, quum ſe ille inopia depulſa aliquantum locupletaſſet, Spiridon ſerpentẽ ita vt tum erar, ad locum ſuum circa ſepem repoſuit Qui viri ſancti precatione, priſtina recepta natura, rurſum reptans, ac ſeſe cir- A cumuoluens, latebras ſuas intranit. Verum enimuerò illud quoque factum eius vt memorẽ, conuenire mihi viſum eſt.

Serpens in aurum verſus.

Mos beato illi erat, ſementem & ſructus qui ei proueniſſent, vendenti, partim pauperibus largiri, partim ſine fœnore vtendos dare. Siue igitur daret, ſeu acciperet quidqnam, non id per manns eins gerebatur: ſed quæ ei erat repoſitoria cella, ad ſe venientibns commonſtrata, vel accipere eos, vel vſui acceptum reponere iubebat. Quidam ſanè qni mutuum ab eo acceperat, vt debitum redderet, ad eum venir, quum aurem is more ſoliro, cellæ rurſus inferre quod acceperat, iuſſus eſſet, reponens id, ſuſtulit potius. Non enim tantùm debitum non reddidit, ſed inſuper aliquid quoque barpagatum ſecum ferens abiit: ita tamen, quaſi mutuum diſſoluiſſet. Sedenim celare factũ non potuir. Aliquanto nanqne rempore pòſt rurſns illum, mutuum accipere volens, conne- B nit. Et ille ex conſuetudine ſua hominem ad loculos granarios mirtens, metiri quantum vellet, iuſſit. Vt autem is nihil ibi frumenti inuenit, id patri ſignificauit. Ibi ille: Mirum profectò, inquir, ſi vni tibi cella vacua videtur. Quapropter conſiderare connenit, an qunm prius nihil repoſueris, recipere nunc quidquam conere. Sciens enim eſto, niſi fallaciæ quidquã ſubſit, voti te compotem ſore. Vade ergo denuò cum certa, te inuenturum eſſe, fidncia. Atqne ita ille demum deprehenſus, veniam fraudis petiuit.

Infidus cõmodatarius miraculo in officio eſſe docetur.

Infidus itidem emptor.

Tale quiddam alij quoque, qni ones à viro ſancto mercabatur, euenit. Centum erant, quas emerat. At ille capram vnam inſuper annumeranerat: quæ qnum ab illo vi traheretur, ipſa minimè ſequebatur, quodammodo enim reſiſtens, balatu hominis iniquitatem C traducebat. Et ille, quum nihil non ageret, in humeros randem eam ſuſtulit. Cappella autem & calcibus & cornibus ceruicẽ eius acrius petens, delapſa eſt, & in ſtabulum ſuum recurrit. Quod vbi Spiridon cognouit, illi vt rirè metiretur & numeraret, ſuaſit. Atque vbi ille factum ſtatim confeſſus eſt, hic noxam remiſit, capramque ſequi illum iuſſit: quod alacrirer ſanè illa faciens, ſua ſponte emptorem eſt ſequuta, inrerdum etiã eundem properans præceſſit. Pulchra quidem ſunt hæc. Conſtantiam verò eius viri, eccleſiaſtico ritu ſeruando, ſimplicitatémque diuinis traditionibus colendis, quomodo ſilentio prætercam? Conuentus aliquando agebatur, in quo Triphyllius ille quoque erat, † Ledrenſis epiſcopus literarum artibus probè eruditus, & legibns diſcendis diu Beryti verſatus. Hic epiſcoporum iuſſu populum docens, Spiridone præſente, qnũ D dictum quoddam referre deberet: quo Chriſtus ad paralyricum eſt vſus, illnd ſcilicet, Tolle grabatum ruũ & ambula: * pro grabato, lectum dixit: Quod moleſtè ferens Spiridon: Non tu quidem, inquit, pręſtantior es eo qni grabatum dixit: qui igitur, malùm, pudor iſte eſt, verbis illius eum decoro non velle vti? Atqne his dictis, in conſpectu omnium epiſcopali ſede exurgens, factum & ſupercilium eorum qui oratione affectata ſeſe efferrent, contrahere eſt conatus. Rectè enim id facere potuit quamuis apertus omnino & ſimplex eſſet. Magna quippe dignitate gloriaqne veneradus, propter mirifica quæ ede-

† τῶν λεδρῶν ἐπίσκοπος.

Beryti olim præclara docendarum legũ ſchola fuit

** σκίμποδι αὐτὶ χραβάτȣ ἐχρήσατο.*

* *Spiridonem iſtum, cùm epiſcopus eſſet, oues paſcere non puduiſſe, per ſummam humilitatem & ſimplicitatem, Suid. ſcribit. Quod in veterum epiſcoporũ paupertate, non adeò mirum fuit. Eidem Deus ante tempus, promiſſam mortuorum reſurrectionem, per filiam eius redmiuam, exhibuit. Socrat. lib. 1. cap 12.*

bat opera, atque ætate prouectiore, ſincere & grauiter epiſcopali munere gerendo clarus erat. Sed & quàm fuerit in amicis accipiendis dexter & humanus, oſtendam. Magnum quadrageſimæ ieiunium agebatur, & ex amicis quidam ad eum ex itinere longinquo venit, & quidẽ eo quo ipſe ieiunaret tempore. Certis enim quibuſdam diebus à cibo omni abſtinẽs, poſtea veſcebatur. Illũ igitur ſacratis eis diebus venientem, quũ de itinere feſſum videret, filiæ ſuæ vt pedes illius lauaret, menſámque proponeret, pręcepit. Atque illa vbi neque panem neque farinã domi eſſe, propter præſentẽ abſtinentiam & ieiuniũ, dixit: precatione ipſe facta, † ſuccidiam ad focũ pendentem recipere eam, & quamprimùm ad ignẽ torrere iuſſit. Et vt aſſa ſatis fuit, hoſpiti & ipſe aſſidens, cibóque manus admouens, comedit, & amicum vt itidem faceret eſt hortatus. Atque ille quum detrectaret, Chriſtianum ſe eſſe dicens, neque tali tẽpore eiuſcemodi eſca indigere confirmans: Spiridon illũ, ne quidquid id eſſet cibi, pro ea rerũ inopia aſpernaretur, admonuit, diuinũ enim oraculũ extare, quod mũdis omnia mũda eſſe declaret. Multa porrò alia hiſce ſimilia ab illo acta, inſtitutũ noſtrum commemorare non permittit, quæ Rufinus primũ Romano expoſuit ſermone, aliáque præterea plurima ad rem Eccleſiaſticam pertinentia. Et de Spiridone hactenus. Floruit etiam tum Nicolaus, apud Myra Lyciæ epiſcopus, Spiridoni, vita morum ſimplicitate, naturęque conuenientia par: nec non miraculis, & accurata certaque doctrinę obſeruantia perquã celebris. Huic ea fuiſſe dicitur gratia, vt qui eum complecteretur, familiariúſq; ſecum ex animo colloqueretur, diuini quiddam doni hauriret, momentumq́ue inde aliquod reciperet, vitę ad optima quæque opera conformandæ. Eius actiones veluti omnibus notas, prætermitto. Pär iſtis etiã fuit Parthenius, vrbis vnius in Helleſponto epiſcopus, vitæ ſplendore, humanitate, & prodigiis ingentibus clarus, adeo vt accepta à Deo poteſtate, mortuos excitarit, dæmonibus imperarit, & variorum morborum curator gratuitus ac promptus fuerit. Ac de his hactenus. Ad hunc ſcilicet modũ doctrina fidei in nationibus, ſolitudinib*, & vrbibus omnibus magno conſenſu frequentata eſt: atque in eccleſia Dei indies incrementis ſuis eluxit, in cœlum vſque ſublata. Cæterùm hiſce dimiſſis, orationẽ ad ea quæ in eccleſia geſta ſunt, rurſũ conuertã.

Spiridon in accipiẽdo hoſpite benignus & officioſus.

Magnum quadrageſimę ieiunium. Officia hoſpitalia.

τῶν ἀπηωρημένων ταῖς χερσὶν κρεῶν τῇ ἑστίᾳ νείμων.

Succidiam ei hoſpiti edendã proponit.

Nicolaus Myrorum in Lycia epiſcopus, alterius Nicolai Myriſici auunculus & deceſſor.

Parthenius Helleſpontiacus epiſcopus.

* *Non tulit Spiridon, in conuentu publico epiſcopũ Triphyllium verba Euangelica per affectionẽ mutata allegantẽ. Quid hic Deus bone, hodie noſtris faceret Theologis?*

† *penuria, charitas, & bona conſcientia, de ciborũ delectu diſpenſat.*

Quemadmodum Euſebius & Theognis Ariani, libello pœnitentiæ exhibito, ſuas receperint eccleſias: eóſque qui in eorum locum ſurrogati erant, eiecerint. Cap. 43.

LAudatiſſimus quidem ipſe imperator, omnẽ mouebat funem, vt religio noſtra magis ac magis augeretur, & incremẽta ſua caperet, quippe qui Apoſtolico cœleſtique prorſus eſſet animo. Inter eccleſiarum præſides, rerúmque ſacrarum magiſtratus tum erant, qui non ſolum cum

Acta Sinodi Nicænæ in cõtrouerſiam retracta.

E illo ędificandũ, verùm etiá deſtruendum ſibi, & eccleſiæ fundamenta funditùs euertendum ſtatuerant: ſicuti ſtilo progreſſi oſtendemus. Arius enim Synodi ipſius atque Imperatoris calculo condamnatus, & exilio mactatus fuerat: atque itidem Euſebius Nicomedienſis, ſectatoréſque eius, qui profeſſioni quidẽ fidei ſubſcripſerant, Arij autem exautorationẽ ſententiis ſuis comprobare noluerant. Et Arius non longè poſt Nicænam Synodum ab exilio quidẽ eſt reuocatus, Alexandriam autem ire prohibitus. Cæterùm poſtea quoque ei ab Euſebio, poſt palinodiam & recantationem, reditus in eam vrbem impetratus eſt: id quod ſuo loco dicetur. Breui quoq; & Euſebius & Theognis eccleſias ſuas receperunt: eis qui in eorum locum ſurrogati fuerant, Amphione Nicomedia, & Chreſto Nicæa eiectis. Quum nanque pœnitentiæ libellum primariis F epiſcopis miſiſſent, Imperatoris iuſſu ſunt reuocati. Libellus autem is de verbo ad verbum talis fuit: Quum quidem calculis* veſtris ante iudicium factum, à pietate veſtra damnati ſumus, ſilere debuiſſemus de pietatis veſtræ decretis. Quandoquidem verò abſurdum fuerit, ſilentio ipſo ſycophantiæ opinionem & iudicium cõtra nos ipſos præbere: eam ipſam ob cauſam ad vos referimus, nos profeſſioni fidei conſenſiſſe, ſententiáque τοῦ ὁμοουσίου & conſubſtantialis explorata pacatos prorſus fuiſſe, neque vlla ex parte hæreſi adhæſiſſe. Certitudinis autem eccleſiarũ cauſa, quę nobis in mentem venerant, in mediũ protulimus. Atque ipſi tandem certò * perſuaſi, aliíſque etiã quos oportebat itidẽ à nobis perſuaſis, fidei ſubſcripſimus. Anathemati verò ſubſcribendum non duximus, non quidem quòd fi- G dem ipſam carperemus: verùm quòd eum qui accuſatus fuerat, talem eſſe non crederemus. Ex epiſtolis enim eius ad nos datis, ſermonibúſque in faciem collatis, certiores facti ſumus, talẽ non eſſe. Quod ſi ſancta veſtra Synodus de eo ſic perſuaſa eſt, nos nihil repugnamus. Cæterũ ſuffragium noſtrum ad decreta veſtra accõmodantes, per haſce literas, † plena fide conſenſum noſtrũ confirmamus: non nos quidẽ grauiter exilium ferentes, ſed ſuſpicionẽ hęreſis amoliẽtes. Quod ſi dignabimini nos in conſpectum veſtrum admittere, vnanimes in omnibus habebitis, rebúſque veſtris iudicatis ſtantes. Et quum pietati veſtræ placuerit, eũ qui * criminis huius nomine eſt delatus humiliter reuocare: abſurdum eſſe duximus, † poſteaquam reus ipſe reuocatus, de intenta ſibi calũnia cauſam dixit vt nos prorſus taceremus, contra nos ipſos reprehenſionis oc- H caſionem exhibentes. Facite igitur, ſicuti pietati veſtrę Chriſtianæ conuenit: vt Dei amantiſſimũ Imperatorem admoneatis, preces noſtras eidem offeratis, & quamprimum quæ vos facere decet, de nobis ſtatuatis. Poſt hanc palinodiam & recantationem, reuocati Euſebius & Theognis, eccleſias ſuas receperũt, eis qui illis ſuffecti fuerant repulſis: ſicuti dictũ eſt. Sic illi ſub prætextu ouium pellibus amicti, lupos egerunt. Nam Imperatoris humanitate ad ſeductionis commoditatem abuſi, & continuo Imperatoriæ aulæ aditu priſtinam dominationem conſequuti, quemadmodum deinceps dicemus, res peſſimas admiſerunt.

Arius ab exilio reuocatus.

Euſebius & Theognis eccleſias ſuas recipiunt.

pœnitentiæ eorum libellus.

* *καταψηφισθέντες πρὸ κρίσεως.*

Fidei formulæ Nicænæ ij ſubſcripſerunt.

* *πληροφορηθέντες.*

Arij condẽnationi non itidẽ.

† *πληροφοροῦμεν τὴν συγκατάθεσιν.*

* *αὐτὸν ἐπὶ τούτοις ἀγομένων.*

† *τοῦ δοκοῦντος εἶναι ὑπευθύνου ἀπολογησαμένου ἐφ᾽ οἷς διεβάλλετο.*

Euſebius & Theognis Imperatoris Conſtantini bonitate abuſi ſunt: quem Synodo peracta, Socrates in Occidẽtales partes profectum eſſe ſcribit, lib. 2. cap. 13.

Vt Conſtantinus christianiſmum vbique terrarum propagari curauerit. cap. 44.

TVm temporis poſt quintum Synodi menſem, Alexander Alexandriæ antiſtes moriturus, ſedis ſuę ſucceſſorem, diuini iudicij (ſicuti coniicere licet) calculo, celebrē reliquit Athanaſium. Quum nanque Athanaſius refugeret atque reluctaretur, Alexandrum ferunt vim illi inferentem, vix tandem vt thronum ſuſciperet, perſuadere potuiſſe: ſicuti id quoq; Apollinaris Syrus ad hunc modum ſcriptum reliquit: Non deſijt verò poſtea quoque belligerari impietas. Sed primùm quidem aduerſus beatum viri huius magiſtrum, cui hic perinde atque patri filius, patronus affuit, arma ſumpſit. deinde verò in hunc quoque ipſum, poſtquam ad epiſcopatus peruenit ſucceſſionem, multa quidem ille vſus tergiuerſatione, ſed tamen conſilio Dei productus. Sicuti beato quoque illi viro, qui ei epiſcopatum quaſi in manus tradidit, diuinis indiciis, non alium videlicet quàm hunc ſucceſſorē fore, eſt ſignificatum. Euocabatur namque è vita, iámque adeo prope obitū erat Alexander, quū nominatim Athanaſium vocauit abſentem: atq; ibi, quum qui tum aderat eiuſdem nominis, vocationi audiens eſſet, ad eum, veluti quē non vocaſſet, conticuit, denuóque vocatione eſt vſus. Et quum id ab eo ſæpius fieret, conſiluit tandē Athanaſius præſens, declaratus eſt autem alter abſens. Et prophetico demum ſpiritu beatus Alexander: Athanaſi, inquit, effugiturum te credis, ſed non effugies. Quo verbo ad certamen eum euocari oſtendit. Hęc Apollinaris.† Arij autem tribules iactant, poſt Alexandri mortē communicaſſe conſilia inter ſe, qui Melitiū, quíque Alexandrum ſequuti fuerant: conueniſſéque in eundem locū, ab vtraque parte, ex Thebaide & reliqua Ægypto epiſcopos quinquaginta quatuor, & decretum ab eis eſſe vt cōmunibus ſuffragiis ab eis legeretur, qui Alexandrinæ pręeſſet eccleſiæ antiſtes. Septem verò epiſcopos quoſdam, iureiurando proculcato, præter ſentētiam & voluntatem omnium reliquorum, electionē Athanaſij, ad id ab eo coactos, in ea quæ nominatur Dionyſij eccleſia, furtim peregiſſe. Mihi verò magnus iſte vir, non abſque diuino numine ad epiſcopatū perueniſſe videtur: qui ſanè talis fuit, qualem ea flagitarunt tēpora, ad intelligendum, dicendum, atque etiam ſcribendum idoneus maximè: & qui quod telo peteret, tangere atque aſſequi poſſet, quíque ad reſiſtēdum inſidiis ſtructis eſſet firmiſſimus. Erat præterea vir admodum eccleſiaſticus & ad ſacra peragenda aptiſsimus, atque (vt ſic dicam) in rebus eiuſmodi αὐτοδίδακτος, & à ſeipſo doctus. Ferunt nanque, * quum necdum ad ephebos acceſſiſſet, à Deo eiuſmodi quiddam in eo adumbratum & ſimulacro quodam repræſentatū eſſe. Alexandrini in vrbe ſua feſtum quendā diem inſignem agunt, quo die Petrus, qui apud eos eccleſiam texit, martyrio eſt defunctus. Haſce ferias, vt moris erat, Alexander quoque, pręfectus tum eccleſiæ, celebrabat, & ſacris myſticíſque cæremoniis operatus ſedebat, eos qui cū eo aſſurrecturi fuerant, præſtolans. Quum verò ſederet ſublimior, oculos ad mare coniecit, &

Athanaſius Alexādri epiſcopi Alexandrinus in epiſcopatu ſucceſſor.

Apollinaris de Athanaſii in Alexandrina eccleſia ſucceſſione.

Vel inuitus ab Alexandro Athanaſius epiſcopus ſubſtituitur.

† τοῖς τῆς αἱρέσεως συμμορίας.

Ariani illegitimè electum eſſe cauillati ſunt.

Diuino nutu Athanaſius epiſcopus eſt lectus. Sozomenus indicio & Niceph.

Athanaſius epiſcopus αὐτοδίδακτος.

† οὔπω ἐφήβῳ γενομένῳ.

Athanaſius per ludum, nōdum ephebus à pueris epiſcopus lectus, epiſcopalia

A pueros quoſdā arena ludentes vidit. Ludus erat rerū quæ in eccleſiis peraguntur imitatio, & epiſcopi tandem electio. Atque aliquatenus quidē id nihil habebat periculi. Vt autem arcaniora myſteria, ſacráque non tangenda, pueri attigere, grauiter factum id tulit: accitíſque cleri primoribus, pueros oſtēdit, eóſque ad ſe adduci iuſſit. Illi vbi ſunt adducti, de ludicro eos interrogauit: mox etiam quæ egerint, dixit. Pueri pudore ſimul & timore correpti, primùm quidē rem negarunt: deinde verò, vt verbera eis Alexander minatus eſt, actum omnem expoſuerunt, vt ſcilicet Athanaſius epiſcopi munus ſortitus, multos baptizarit, & impoſitione manuum in ordinem eccleſiaſticū ſacerdotes & diaconos cooptauerit. Inquiſiuit etiam rem quanque Epiſcopus, quum quid vmbratilis † epiſcopus per ludū B ritus ſacros peragens dixerit, tum quid reſponderint, qui ſacris ab eo initiati eſſent. Atque vbi rem quamlibet iuxta eccleſiaſticā traditionem ſeruatam reperit, cum epiſcopis qui ei tum aderant, re deliberata, non denuò baptizandos eſſe cēſuit, qui ſemel per ſimplicitatem diuina gratia digni effecti eſſent. Et tantūmodo ea quæ ſacerdotibus facere fas eſt, in myſterio adimplere iuſſit. Pueros autem eo quem in ludo cœperant ordine, ipſum Deum teſtem faciens, in eccleſiam induxit: & propinquis ſuis traditos, vt ab eis cuſtodierentur, atque in imitatione ad progreſſus faciendos inſtruerentur, qui ſic abundè inſtitutionem puerilem aſſecuti eſſent, rogauit. Maximè verò id de Athanaſio egit: quo deinde notario & familiari vſus, non ita longo pòſt tempore eum in diaconorum ordinē euexit. Atque hic in grāmaticis literis excitatus, & apud Rhetores verſatus, preterea verò etiam in ſapientiæ C ſtudiis inſtitutus, quum ex eis artibus tantū percepiſſet, quantum ad hoc ſatis eſſet, ne ab eis qui in illis eximij ſunt & clari percelleretur, Nicęam eſt perductus, vbi maximè decertauit: quippe qui propter firmitatē ſermonū veritatis nō minima ibi actionum omnium pars fuerit. Specimen verò ille quoque in ętate iuuenili, ſapientis, ſpectati, & † ſenilis viri præbuit. Poſtquam autem Alexander mortuus, & ipſe ſucceſſor eius factus eſt, tum magis gloria eius enituit, virtute ipſius in rebus omnibus ſeipſam confirmante atque laudante. Quam ingentem quoque teddidit magnus Antonius, quum optima quæque de eo teſtificans, tum etiam iuſſis eius morem gerens. Nam & eius cauſa ex montibus in vrbes frequentius venit, & in eccleſia cum eo eſt verſatus. Tum autem, ſententiæ eius, quam de Deo habuit, calculum ſuum addidit: eis qui inimi- D citias contra eum ſuſcepiſſent aduerſus, ipſius antē Athanaſij amicus intim⁹ & ſummus. Quin & Ariani Athanaſium illuſtriorē reddidere, qui vnà cum Melitio Aegyptum motibus cōpleuerant. Inſidias enim ſine intermiſſione ei molientes, capere eū legitimè non potuerunt. Et nuper admodū Euſebius ab imperatore ab exilio reductus, non mediocrem ſibi vſurpabat libertatem, ab illo in magno honore habitus, perinde atque à praua opinione ad rectæ pietatis ſententiam tranſiiſſet. Quocirca libertate ea abuſus, maiorē etiam in eccleſia turbam excitauit, per eam quæ ei inerat falſam opinionem, eáſque quas aduer-

munera obiit. Sozom. lib. 2, cap. 17.

† ὁ τῆς παιδιᾶς ἱερεύς.

Etiam per ludum baptiſati, denuò baptiſandi non ſunt, ſed cæremoniæ tantū ſolennes in eis implenda.

Athanaſius Alexādri notarius. Idem diaconus ordinatus.

Magnus eius in Nicæna Synodo vſus fuit.

Præclara Athanaſii gloria.

† διαβεβηκότος.

Ariani Athanaſium illuſtrarunt.

Euſeb. Nicomedienſis Athanaſii aduerſarius.

Euſebius modis omnibus apud Athanaſium, vt Arius Alexandriam reducatur, agit.

ſuis Athanaſium ſuſceperat inimicitias; ex quo E in Synodo in illum, veluti veræ pietatis propugnaculum impegit. Et primùm quidem electionem eius Euſebiani reprehendebant, tanquam neque legitimè, neque ab idoneis, quæ fidē mererentur, perſonis factam. Vbi verò inſimulationem eam refellit, magno animo pro fide Nicęna decertans, aliam illi texuere telam, eo conſilio, vt Athanaſio exilium ſtruerent; atque Ario reditū in vrbem Alexandrinam pararent. Ita enim faciſſimū ipſis fore putabant, vt ὁμοουσίου conſubſtantialis fidem eiicerent, & pedetentim impietatem ſuam pro ea inducerent. Tentauítq; adeò, ad Athanaſium ſcribens Euſebius, vt ab illo ſuſciperetur Arius. Sin minus, ſine ſcripto per internuntium, magnum illi minatus eſt malum. Poſtquam autem omnem mouens lapidem, perſuadere id illi non potuit: eos qui in doctrina res nouas induxiſſent, nouámque hæreſim instituiſſent; & eam ob cauſam à tam frequenti Synodo proſcripti eſſent, minimè recipiendos eſſe contendenti: alio modo conatus eſt, vt Arius reciperetur, Alexādriámque reduceretur, Imperatori perſuadere. Id quod tandē ſicuti ſuo loco dicā, ægre effecit.

Sed id ei perſuadere nequit.

† διαβεβηκότες dicuntur, apprimè ſpectati, probati, perfecti, ſublimes, & extra iudicij aleam conſtituti qualem o'ego. Theologus eſſe dixit Baſilium Magnum. Homo Dei, inquit, & fidelis ſerue, & vir deſideriorū: ſed ſpiritualium. Ita enim vocat ſcriptura τοὺς διαβεβηκότας: hoc eſt eos qui ad ſummum euaſere locum, & ſublimes viſibiliáque hæc ſupergreſſos.

De Synodo Antiochiæ congregata, quæ Epiſcopatum Euſtathio magno abrogauit: & de Epiſcopis, qui ei ſucceſſerunt. Cap. 45.

Contentio noua inter epiſcopos conuictos de conſubſtantialis verbo.

ἀκριβολογούμενοι ὡς μηδ' ἐν τῷ νυκτομαχεῖν διαφέρειν.

Ardor altercandi facit, vt contendētes ſe non intelligant.

** Nicomediēſem.*

TVm verò alia etiam turba inter coniunctos epiſcopos exorta, eccleſiam excepit, quid de verbo ὁμοουσίου conſubſtantialis † nimirū ſubtiliter inquirētes, eóque ſeſe exercentes, inteſtinū inter ſe ita commouere bellum, * vt concertatio eorum nihil à nocturna pugna differret. Neque enim alius alium intelligebat in eis verbis vnde ſeſe inuicē blaſphemiis appeti putabant. Siquidem qui conſubſtantiale non probabant, opinabantur eos qui id reciperent Montani & Sabellij ſententiam ſequi: blaſphemóſque vocabant, velut qui filij Dei exiſtentiā euerterent. Qui verò conſubſtantiale complectebantur, illos auerſabantur, ac ſi Græciſmum pluréſque deos aſſerent. Potiſſimum verò de is Euſtathius Antiochenus, & Euſebius Pamphili, congreſſi decertarunt: atque vterque in ſubſiſtentia filium Dei, atque vnum Deum in tribus ſubſiſtentiis profitebantur. Et Euſtathius Euſebium * accuſabat, quòd profeſſionem fidei Nicænam nouaret. Atque hic rurſum acquieſcere ſe in decretis Nicænis dicebat, illi autē Sabellij errorem criminando obiiciebat. Enimuerò ea de re Synodo Antiochiæ coacta, epiſcopatus Euſtathio abrogatur, re quidem vera, quòd Nicęnā fidem propugnās, Euſebiū, patrophilum Scytopolitanum, & Paulinum Tyrium, quorum ſententiæ Orientales epiſcopi aſtipulabārut, vt Arianos auerſaretur: ſicuti autem illi ipſi Ariani præ ſe ferebant, tanquā is qui cum Sabellio faceret, aliáſque item non optimas ob cauſas: quemadmodum de omnib⁹ epiſcopis, qui exautorantur, multa dici moribus eſt receptum. At res tota ſycophantia erat, cum calumnia coniuncta. Veluti enim Epiſcopalem dignitatē impudicæ mulierculæ concubitu, fœdæque voluptatis vſu turpiter cōtaminaſſet, ſancto viro eam ademerunt. Nam meretriculā vultu venuſto, formę ætatiſque florem cuiuis mercede proſtituentem, conductam, vt linguam illis daret, verbiſque ſubſeruiret, permouere. Et conuentu coacto, in quo duceuti & quinquaginta erant, alios quidem omnes exire, mulierculam autem illam rerum vſu proteruam ingredi iuſſere. Progreditur illa lactentem infantem in vlnis gerens, eúmque impudenter ex Euſtathij cōſuetudine ſe concepiſſe & peperiſſe clamat. Euſtathius, ſi quem alium facinoris eius teſtē conſciū, F aut qui tale quidquā noſſet, haberet, rogat. Quæ quum id negaret, iuſiurandū ab ea iudices acerbi poſtulant, quum quidem diſertis verbis lex vociferetur, quę de quopiam ſiniſtrè vulgentur, ea duobus aut tribus teſtibus firmitatem obtinere: & Apoſtolus rurſum, aduerſus presbyterū actionem recipi abſque duobus aut tribus teſtibus, prohibeat. At illi nulla legis ratione habita & nullis teſtibus, aduerſus tantum virum iudicium inſtituere. Poſteaquam enim illa verba ſua iuramento confirmauit, infantem videlicet Euſtathij improbę libidinis opus eſſe, ilicet illi velut contra mœchū calculos produxerunt: Epiſcopis aliis, qui inſidias ſtructas ignorabāt, fruſtra contrà nitentibus, & non legitimè virum damnatum eſſe contendētibus. Porro qui fabu- G lam hanc cōcinnauerant, nulla interpoſita mora imperatorem adeuntes, eíque legitimè per ſententiam Euſtathium damnatum eſſe perſuadentes, Epiſcopatu hominem mouere atque exigere ſunt conati: tantum nimirum verę pietatis & caſtitatis defenſorem, & quaſi margaritum. Grauis autem propter illius abrogationem, Antiochię coorta eſt ſeditio: vt parum admodum abfuerit quin eam prorſus euerti atque aboleri cō tigerit: quippe quę in duas diſceſſerit partes, alteríque factioni manus militaris opem ferret. quæ res plurimum Euſtathio nocuit. Vbi enim imperator cognouit eccleſiæ ſeditionem, vehemēter indignatus, Euſtathium tanquam hominem factioſum eo nomine ſuſpectum habuit: & quēdam * honoraria militię illuſtris dignitate prædi- H tum eò miſit, qui quum tumultum ibi ſedaret, tum Euſtathium occultè inde abduceret. Itaque ille per Thraciam in Illyricū eſt deportatus, perplacidè calumniā ferens, quod hoc ſic * præſtare iudicaret, vir rebus omnibus honeſtus, bonúſque, & orationibus componendis facundia iucunda & copioſa, ſicuti id opera eius teſtantur: eloquutioniſque priſcę pondere, ſententiarum caſtitate, verborum eleganti gratia, & pronunciationis vehemētia præcipuè pollens. Deinceps verò infelix illa muliercula graui circumuenta morbo, ſycophantię eius actum confeſſa, tragœdiam omnem, vt edita fuerat, expoſuit. Dixit etenim ſacerdotes plurimos, qui eam pecunia corrupiſſent, flagitium id facere auſos: ſeipſam autē non omnino mendacē eſſe, quod ſcilicet ex Euſtathio quodam * illiberalis artis opifice, puerū concœpiſſet. Quum Arianorum phalanx Antiochiæ

Cogitur ea de cauſa Antiochia Synodus. Sozom. lib. 2. cap. 19. Euſtathius Antiochenus epiſco.

Qui ibi exauteratur iniquiſſimè.

Idem per calumniā ſtupri inſimulatur, & condemnatur.

Meretricula ſubornata per iurium iniquum iudicij corrupti profeſſus.

Obtinet id nunc quoque in quibuſdam conſiſtoriis. vt puellis vitiatis iuramētum à iudicibus deferatur.

Seditio pro Euſtathiū Antiochia orta.

† τῶν ἐν περιφανείᾳ στρατευομένων.

Eam ob cauſam Euſtathius iuſſu imperatoris in exilium abducitur.

** ἄμεινον εἶναι.*

Euſtathij egregia laus.

Meretricula ea tandem fraudem iudicij detegit.

† βαναύσου μετιόντος τέχνην.

Ex opiſice quadam ea pueriũ conceperat.

chiæ contra ſanctum virum hæc admittere auſa fuiſſet, ita inſuper ipſi ſecum rationem dnxerunt, & conſtitueruntſi imperatori norum quempiam atque eloquentia præclarnm virum in Antiocheno throno collocarent, facilimè eos vninerſos in opinionem ſuam pertracturos. Proindéque Euſebium Pamphili, aliis prælatũ traducere in eum locum ſtudere. Quo decreto imperatori ſignificato, aliud prætetea addidere, virum eum plurimi à populo Antiocheno fieri, gratioſúmque ibi eſſe. Hoc ſic præcipue ſcripſerunt, qui hoſtili erga Euſtathium animo erant. Ipſe verò Euſebius decreto ei reluctatus, literas ad imperatorem, quibus Antiochenam ſedem deprecabatur, dedit. Imperator verò conſilium eius qui ſic eccleſiaſticum canonem ſeruaret, ab eccleſiáque quæ ſemel ei adminiſtranda credita eſſet, ad epiſcoparum alium transferri renueret, admiratus: & populo, & ipſi Euſebio reſcripſit, ſententiam eius gratam habens, beatúmque eo nomine vocans: quippe qui non tantũ Antiochię, ſed vniuerſi etiam orbis epiſcoparum recipere dignus eſſet. Ad eundem modum Synodo quoque ſcripſit. Et quòd ſincera fide eſſe opinaretur presbyterum Cappadociæ Euphroniũ, & Arethuſę Georgium, alterum iſtorum, aut alium certè quenquam, quem magis idoneum iudicarẽt deſignare, & ſedi Antiochenæ præficere præcepit. Atque illi ante Euſebij electionem, Eulalium epiſcopum creanerant: qui quũ paulo pòſt vitam finiſſet, tum demnm Euſebium tranſferre properauerant. Quod quia ille refugit, imperatórque tranſlationem eam inhibuit, vacuam ſedem eam fuiſſe annis ordine octo ferunt: deinde Enphronium electum. Quo poſt annum & mẽſes aliquot defuncto, Phlacito eius eccleſiæ pręfecturam commiſſam. Omnes autem Ariana cõtagione magnopere erant infecti: quamuis clandeſtinè eã fouere viderentur. Cuius ſanè rei gratia multi ex clero & ſacerdotum ordine, alij pręterea qui nihilominus rectè ſibi pietatem colẽdam ſtatuiſſent, conuentibus in eccleſiis relictis ipſi ſeorſum congregabantur. Habebant ij Euſtathianorum nomen, quòd ei poſt illius etiam diſcenſum maximè fauerent. Ac quæ Antiochiæ de Euſtachio accidere, hæc ſunt.

Arianiſantes epiſcopi Euſebium Pamphili Cæſarea Antiochiam traductũ volunt.

Euſebius id detrectat, imperatore conſiliũ eius approbãte. Nicæna Synodi canon eſt de non transferẽdis ex vna eccleſia in aliam epiſcopis.

Socrat. lib 1. cap. 24.

Arethuſa Syria oppidum.

Sedes Antiochena octo annis vacat.

Euphronius, Phlacitus, epiſcopi Antiocheni Ariani.

Euſtathiani ſuos ſibi cõuentus cogentes, Antiochia ab eccleſia ſeceßionem faciunt.

De Romano & Hieroſolymitano patriarchis. Item de Arianorum & Melitianorum coniunctione atque vnione. Cap. 46.

Epiſcopi Romani.

SYlneſtri autem in eccleſia Romana, ante quẽ prius eam Marcellinus, deinde Miltiades, nõ ita diu gubernauerant, Iulius ſucceſſit. Poſt Macarinm verò ſedẽ Hieroſolymitanã obtinnit Maximus, qui antea in Dioſpolitana eccleſia, à Macario epiſcopatu accepto, tandem à Hieroſolymitanis eſt retentus. Quòd etenim ſuperioribus temporibns cõfeſſor extitiſſet, alitérque vir bonus eſſet, populi ſuffragiis deſignatus fuerat, qui Macario vita functo, epiſcopatũ eius reciperet. Vbi verò Dioſpolitani viro eo orbati id ferre non poſſent, & certamen propterea moueretur, alium antiſtitem Dioſpolitanis legendum: Maximum autem apud Macarium, cum quo vnà epiſcopalem gereret curam & functionem, retinendum: atque vbi ille deceſſiſſet, vt hic in locũ illius ſurrogaretur cenſuerunt. Illud porrò ſcire oportet, qnod qui hæc diligentius inquiſiuere, de ſententia Macarij multitudinẽ, qnod de Maximo ingenti ſtudio egerat, feciſſe confirmant. Macarium namque poſt illã Maximi electionẽ, hand quaquam pœnitentia dnctum eſſe: atque cnm animo ſuo conſiderantẽ, & quòd vir is rectè de Deo ſentiret, & quòd multitudini propter ſtrenuè obitũ confeſſionis certamen, valde charus eſſet, neceſſariò eum qni ſibi ſuccederet, retinendum eſſe cenſuiſſe. Non paruus enim ille animum eius ſubiit metus, ne ipſo morte ſublato, Euſebius & Patrophilus opportunitate temporis arrepta, alicui ex Arianis epiſcoparum ſuum concederent: quãdoquidem, ſe adhuc ſuperſtite, nouas res moliri cœpiſſent: & à ſe * excommunicati, nugas tandem ſuas repudiaſſent. Nondũ verò, qui in Ægypto quoq; coortns fuerat motus ſopitus erat. Arii nanque hæreſis à Nicæna Synodo proſcripta. Melitius verò eis quas ſuprà expoſuimus conditionibus receptus erat. Et Alexandro in Ægyptum reuerſo, Melitius quas extra ordinem non rectè tenuerat eccleſias, reſtituerat. Ipſe Lyci agebat. Et priuſquam Melitius deceſſit, Ionnem quendam, † qni eadem cũ eo de Synodi Nicænæ dogmate ſentiebat, in locũ ſuum ſubſtituit: qui noui rurſus motus in eccleſiis autor fuit. Quod vbi Ariani videre, neque ipſi rerum ſuarum negligentes fuere. Et quod apnd factioſos eiuſmodi homines fieri aſſolet, hi quidem Arii opinionem laudibus ferebant: illis verò magis cõuenire videbatur, vt eccleſiis Melitiani præeſſent, quibns etiã pleriqne magis erãt addicti. Atque antea quidem vtriqne ab alteris diſſidebant. Vbi verò animaduerrêre, multitudinem epiſcopos catholicæ eccleſiæ ſequi conuẽtu coacto, fœdus inter ſe pepigere, communéq; aduerſus pium Alexandriæ vrbis clerum ſuſcepere bellum. Et adeò criminationes ſimul & defenſiones ex æqno cõmuniter decertantes protulere. vt tempore procedente, Ariani vocarentur Melitiani, & Melitiani Ariani. Atqui Melitiani de eccleſiarum prefectnris tantum decertabant, Ariani autem malè ſentiebant de Deo. Veruntamen qnòd ſibi communiter inimicitias contra nos ſumpſetant, conſenſũ atque cõcordiam aſſimulabant, vtrique arbitrati facilius ſibi eo modo res ex ſeutentia ſucceſſuras. Cæterùm temporis proceſſu propter perpetuos de rebus eiuſmodi ſermones & colloqnia, ad eum peruenete habitũm, vt idem vtrique de Deo ſentirent. Sedenim deinde Melitiani, iuxta priſtinam ſeceſſionem, ab Arianis ſunt diſiuncti. Simul tanqne vtrorumque clerus & populus alij ab aliorum abhorrebant cõmunione. Multáſque vrbeis id peruaſit malum, maximè verò Arianiſmus viguit in Bithynia & Helleponto, necnon in ipſa Conſtantinopoli. Inde adeò, quòd Euſebius Nicomedienſis & Theognis Nicęnus, arte quadam eum cui decretum Nicænæ Synodi aſſeruãdum commiſſum fuerat, dicuntur circumueniſſe, ſubſcriptionéſque ſuas deleuiſſe: atque liberè & propalam docuiſſe, non oportere filinm patri conſubſtantialem dicere. Ii quoqne primi Athanaſio autores fuere, earum qnas pertulit ærumnarum. Multa nanque ab imperatore conſequuti poteſtatem & libertatem, Arium quidem qui cõſentiens & amicus illis eſſet, Ale-

Hieroſolimitani.

Duo eodẽ tempore Hieroſolymis conſentientes epiſcopi, ſicuti apud nos quoque Coadiutores aſſumi ſolent.

Sozom. lib. 2. cap. 20.

Cura Macarij de ſucceſſore et & poſteritate ſolicitudo.

Melitius noui motus moriẽs in Aegypto cauſa eſt.

** ἀφοριστίντες.*

† τῶν ὁμόφρων περὶ τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. Nicepho. τῶν αὐτῷ συνήθων φρονεῖν τὸ δόγματης &c. Sozom. lib. 2. cap. 21. hoc eſt, familiarem ſuum contra Nicenæ Synodi decretũ et rectius.

Melitiani & Ariani inter ſe diſſidentes, cõtra catholicos coniunguntur: & cõmunes inuicem actiones & defenſiones, ipſaque etiã nomina faciunt.

Eidem rurſus diſiunguntur.

Euſeb. Nicomedienſis, & Theognis Nicænus ſubſcriptiones ſuas in Niceno decreto fraudulenter inducũt atque delent.

xandrinam reducere:illum verò veluti ex diametro eis repugnantem, abigere inde contenderũt. Et ſanè vix tandẽ conſilium id ad exitum ſuum perduxere. Quomodo autem id cõficere potuerint, & qoo pacto imperator vt Arium reciperet, adductus ſit quàm poteto breuiſſimè dicã.

Vt Arius ſit reuocatus ab exilio rectam deinde doctrinam & religionem ſe ſectaturum pollicitus.

cap. 47.

Qua fraude Ariani effecerint, vt Cõſtãtinus Ariũ Alexandriã reducendum cenſuerit.

Presbyter Arianus Conſtantia Conſtantini ſorori, iniuriam Ario factum eſſe perſuadet.

Idem Conſtãtino quoque à Conſtãtia moritura ei commẽdatus perſuadet.

PResbyter quidam ægritudine Ariana, quanuis ea occultior eſſet, occuparus, Conſtantiæ imperatoris ſorori, quam Licinius io matrimonio habuerat, ſamiliaris erat, & amicus. Is ex familiaribus colloquiis, quum multa apud eam vteretur ſermooum libertate, illata aliquando Euſebij mentione, de Atio quoque verba aſperſit, minus rectè de eo ſtatutum rſſe dicens: per inuidiam quippe & æmulationẽ Alexandri dãnatum, ſimul & à patria exulem, & ab eccleſia F extorrem, io miſeria viuete, ſéque indigna pati, neque ea rſſe, quaplerique credẽt opinione. Hęc vera eſſe Conſtantia arbitrata, apud ſripſam celauit. Nihil enim nouare audebat, confirmatum eſſe ſciens, ſtabilémque in Synodi decretis imperatorem. Et quandiu ſuperſtes ſuit tectam tacitámque opinionem eam habuit. At vbi graui eſt oppreſſa morbo, à ſratre freqoenter eam viſente, ſuperemã hanc petiit gratiam, vt presbyterum, de cuius eximia pietate teſtificabatur, familiarem haberet: rectè eum ſentire, ſincerámque ei beneuolentiam conſeruaturum eſſe. Se quidẽ iam decedere. Ei verò, ne quid pateretur, admodum metuere affirmans, quòd à nonnullis perſuaſus, viros graues perpetuo mulctaſſet exilio. Atque illa his dictis, fatis cooceſſit. Presbyter verò libertate inde ſumpra, paulatim euſdẽ apud G imperatorẽ mouebat de Ario ſermones quos ad ſororem quoque eius dudom retulerat: nihil ſcilicet contra Synodi decreta Arium ſentire. venientem eum, ſi ipſe iubeat, vera hæc eſſe: & quòd præter rationem ſycophantia circumuentus ſit, in faciem oſtenſurum. Imperator, ſiue ſorori gratificãs, ſeu presbyteri dictis credens: Si Atius, inquit,* recipit, fidémque facit, ſe cum Synodo ſentire, accipio hominem, cum honore omni Alexandriam eum remiſſurus. Ad hæc verba, literas quoque eiuſmodi ad illum addidit. Victor Conſtantinus Maximoa Auguſtus, Ario. Iampridẽ firmitati tuę, vt in* aulam noſtrã venires, & cõſpectu noſtro fruerere, ſigoificatũ eſt. Quod te illico non feciſſe, valde miratur. Itaque publico vehiculo conſcenſo, ad nos venire propera, vt beneuolentia curáque noſtra adiutus, in patriã redire queas. Deus te ſeruet, dilecte. Datæ ante H Quint. Cal. Deceb. Hæc imperatoris eſt epiſtola. Mihi autem admirari in mentem venit ipſius de vera pietate ardorem & æmulationem. Apparet enim ea iis quę ſcribit, ſępius illũ ab eo ad pœnitẽtiam excitatũ eſſe. Quapropter eum reprehẽdit, qui multoties literis admonitus, ad veritatẽ non redierit. Ille igitur literis eis acceptis, cũ Euzoio Conſtãtinopolim venit. Erat autẽ Euzoius diaconus, & ipſe ab Alexandro exautoratus, quum Ario presbyteri dignitas adempta eſt. Imperator in conſpectum ſuum admiſſos, an fidei promulgatę aſſentirentur, rogauit: atque illis

** ϲυνϯίθεται.*
Euocatur in aulam imperialẽ Conſtantini literis Arius.

ϛρατόπεδον.

Socrat. lib. 1. cap. 25.

Benigna literarum earum interpretatio.

Arius & Euzoius ad imperatorem veniunt.

E id aſſeuerantibus, libellum eos offerre iuſſit, qui eorum de Deo ſententiam cõplecteretur. Tum illi declinata priore via, quam ſententiis quibuſdam inueniendis inierant, ſimplicibus aliis notíſque diuinitùs inſpiratæ ſcripturæ verbis, nouam formulam & expoſitionem texuere: iureiurando confirmantes, ita ſe ex animo credere & ſentire, neque aliter vnquam ſenſiſſe. Scriptum id hiſce verbis conceptum fuerat. Piiſſimo Deóque amantiſſimo domino noſtro Imperatori Conſtantino, Arius & Euzoius. Sicuti Deo grata pietas tua Imperator domine præcepit, ita in ſcripto expoſuimus fidei noſtræ profeſſionem. Et coram Deo teſtamur, ſic nos, omnéſque qui nobiſcum ſunt, quemadmodum ſubiecimus, credere. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem. Et in Dominum Ieſum Chriſtum filium eius, ex eo ante omnia ſecula genitum, Deum verbum, per quem omnia facta ſunt, quę F vel in cœlo, vel in terra ſunt, qui venit, & carnem aſſumpſit: qui paſſus eſt, & reſurrexit: qui reuerſus eſt in cœlos, & rurſum veniet iudicaturus viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum, & carnis reſurrectionem, & vitam venturi ſeculi, & regnum cœlorum: & vnam eccleſiam Catholicam Dei, quæ à finibus ad fines mundi eſt. Hanc verò fidei perſuaſionẽ ex ſanctis Euangelijs accepimus, dicente Domino diſcipulis ſuis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Quod ſi non ita credimus & verè recipimus patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, ſicuti cuncta Catholica eccleſia, & ſanctę ſcripturæ docent, pro eo atque omnino perſuaſum habemus, iudex noſter erit Deus, & nunc & in venturo illo die. Itaque pietatem tuam, Deo dilectiſſime Imperator noſter, cohortamur, vt nos, qui G eccleſiaſtici ſumus, fidémque & ſententiã eccleſiæ & ſacrarum ſcripturarum obtinemus, per pacificam & diuinam pietatem tuam, matri, videlicet Eccleſiæ, vnias atque coniungas, quæſtionibus, & quæ ex quæſtionibus oriuntur ſuperfluis, & ad rem non pertinentibus verbis acciſis: vt & nos & Eccleſia per pacificationem inter nos conciliati, ſolitas preces pro pacifico & pio imperio, totáque familia tua communiter omnes peragamus. Hoc ſcriptum nonnulli inſidioſè compoſitum dicebant. Illos namque verbis quidem eccleſiæ conciliari, nihilominus tamen prioribus opinionibus ſuis inhærere, verborum ipſorum ſignificatione id ſatis declarante, ambiguè in vtramque partem inclinantium, & ad ancipitem ſeorſum vergentium. Imperator autem exiſtimans eos Nicænis H decretis aſſentire, ſupra modum lætitia efferebatur. Veruntamen ante legitimam, pro recepto more, explorationem atque inquiſitionem eorum qui ſummã* rei eccleſiaſticæ tenebant, ſibi hoc non ſumpſit, vt illos ad communionem admitteret: ſed ipſos ad eos qui tum Hieroſolymis conuenerãt, epiſcopos miſit, quibus ſignificauit, vt nouam illorum formulã expenderent: humaniter perſpicere iubens, ſiue illi rectè ſentientes per inuidiam circumuẽti inſidias pertulerint, ſeu malè opinantes per pœnitentiam in rebus iudicatis tandẽ acquieſcerent. Euſebiani porrò* commodũ nacti tempus, imperialium

Libellus profeſſionis fidei, Arij & Euzoij Conſtantino oblatus.

Imperator Cõſtantinus per credulitatis errorem formulam hanc fidei eccleſiaſticæ cõcordiæ cauſa laudat: támque conuentui epiſcoporum Hieroſolymitano perpendendam mittit.

** τῶν κυρίων τῆς ἐκκλησίας.*

Euſebiani ibi Ariũ & Euzoiũ recipiũt & aliis recipiendos commendant.

† ἐρμαιον χωρεῖν· μὴ πω τῆς σωόδου γεγενημένης.

perialium literarum prætextu,† Synodo nondũ A actu,ad communionẽ eos admiſere. Atque hoc quũ feciſſent, imperatori rem eam inſinuarunt: & eccleſiæ Alexandrinæ, Ægypti,& Libyę omni,epiſcopiſque & clericis eatũ ſuſcripſerunt,vt non grauatè eos reciperent: quorum & imperator ipſe,piam fidem eſſe teſtaretur, cuius etiã fidei formulã epiſtolæ ſuæ adiunxerunt, imperiali iudicio Synodi calculum addentes.

Arius Alexãdriam venit. Ab Athanaſio nõ ſuſcipitur.

Vt Athanaſius; quòd Arium non ſuſceperit, accuſationem ſuſtinuerit ab Arianis & Melitianis: & de decantata Arſenij manu,

cap. 48.

ἀλλ' ἡ τῶ ψευδῶς κατασκευασθεῖσα τῆς ἀληθείας ἡττήθη: Nicephor. ὑ μέντοι γε χρείαν ἡ κατασκευὴ τῆς σεσοφισμένης ἀληθείας ἐγίνετο: Socrat. lib. 1. cap. 27.

HOc modo Arius Alexandriã venit. At *enim mendacij molitio veritati ſuccubuit. Tantũ nanque abeſt vt eum ſacer admiſerit Athanaſius B vt etiam perinde atque piaculũ aliquod ſit auerſatus. Arius ibi manens, hæreſim rurſus commouebat. Et Euſebiani Athanaſio ſcripſerũt, & imperatori quoque vt ſcriberet perſuaſerunt, vt ita ille rem, quo Arius reciperetur, moderans adminiſtraret. Id verò Athanaſius facere omnino recuſauit, ad ipſum imperatorem literas dedit fieri nullis modis poſſe, vt ij ad communionẽ admitterentur, quos tam frequens Synodus, propter veræ pietatis fidem proculcatã, anathemate notaſſet: præcipuè quum non legitimè pœnitentia ac cõuerſione interueniente, reſipuiſſent. Id imperator grauiter tulit: maximo enim ſtudio ad ſarciendam eccleſiæ concordiam incumbebat. Itaque Athanaſio reſcripſit, ne quem ab eccleſia arceret. Ac ſi contẽptim iuſſa ſua acciperet, miſſurum ſe eò qui illũ inde exigerent, eſt minatus. Qua de re particulam epiſtolæ Conſtantini annectere ſcripturæ huic libet, quę ſic habet: Quũ C igitur voluntatẽ meã perſpectã habeas, omnibus qnicunque intrare in eccleſiam volent, liberum præbe ingreſſum. Si enim cognouero quenquã à te ab eccleſia repulſũ, aut ab introitu eius prohibitum eſſe, præſto ibi confeſtim erit, qui à me miſſus, iuſſione mea exautoratum te ex eis locis deportandum curet. In hanc ſententiam Conſtantinus ſcripſit, vtilitatem publicam in conſilio habens, & eccleſiam ſciſſam videre nolens. Athanaſius autem quum imperatori denuò ſcripſiſſet, non eſſe participandam cum Arianis cõmunionem: rurſum Ario imminens, Alexandria eum expulit. Tũ demum Euſebiani animaduertentes, ſe voti ſui impotes fore, niſi epiſcopatu Athanaſius detruſus eſſet: exacerbatum imperatoris aduerſus illum animum, in occaſionẽ conſilij deſideriſque ſui perficiẽdi arripuerunt. Erãt autem qui contra ſanctum virũ conſpirauerant: D Euſebius Nicomediæ, Theognis Nicææ, Maris Chalcedonis, Vrſicius Singidonis, & Valens Murſorũ, Pannonię epiſcopi. Quum verò non ſatis occaſionis haberent ad tantam calumniã ex Melitianis quoſdam accuſatores eius pecunia clàm conductos ſubornarunt. Ac primam apud imperatorẽ a Eſſione, Eudæmone, & Callinico, Melitianis epiſcopis calumniantibus, illã accuſationem ſuſtinuit, quòd Ægypto lineam veſtẽ Alexandrinæ eccleſiæ pendendam imperaſſet, & tributum exegiſſet. Quam ſanè calumniam apud imperatorem, quum eum † fortè fortuna aliã ob cauſam Nicomediæ conueniſſent, Alypius & Macarius presbyteri falſam eſſe coarguerunt. Imperator ergo delatores literis perſtrinxit, Athanaſium autem ad ſe euocauit. Nondum autem ad Conſtantinum venerat, quum ei Euſebiani aliud crimen intendêre: inſidias eum clàm Principi tendentem, Philumeno cuidem arcam auro refertam miſiſſe. Quam rem vbi imperator meram itidem eſſe ſycophantiam manifeſtò deprehendit, in Pſamathia, quod ex ſuburbiis Nicomedię vnum eſt, tum agens, cum ingenti honore Athanaſium Alexandriam remiſit: literis datis, quibus omnia quæ in hominem dicta fuerant, ementita eſſe oſtendebat: & inſuper teſtificabatur, perhumanum eum ac rectè credentem pia néque diuinum eſſe virum, qui propter inuidiam crimen ſuſtinuerit, & ſuperior tamen accuſatoribus euaſerit. Cohortabatur quoque multitudinem, ne diſſideret, ſed modis omnibus concordiam conſectaretur, & Deum ſuſpiceret. Atque ille quidem talia ſcribendo pacem conciliare ſtudebat. Melitiani autem & Ariani crimina alia aduerſus Athanaſium inſtituerunt. Quorum vnum erat, myſticum eum comminuiſſe poculum, ſacram menſam euertiſſe, & diuinos quoſdam libros combuſſiſſe. Alterum verò, Arſenij cuiuſdam Melitianorum hęreſis epiſcopi, quam ei amputauerit, manuum ſecum habere, † per quam prodigia ederet. Arſenium porrò apud presbyterum quendam Patrinẽ nomine in monaſterio quodam cum cura & diligentia occultantes, humanitate benignitatéque nimia fouebant, vt tectus ibi maneret, & neutiquam in publicum prodiret. *Res ** Arſenij huius Ioannes etiam monachus criminator adornauit. Et autores rei iſtius technis inſidiiſque talibus ſtructis, vbique obambulabant, ſermones ferentes, & Athanaſium traducentes. Vehementius verò in eum inimici eius inuehebantur: & Iſchyras ille maximè, qui in Mareote colebat, quæ regio Alexandriæ eſt plures frequentéſque habens vicos, in quibus multæ & magnæ ſunt eccleſiæ epiſcopo Alexandriæ ſubiectę, cuius vrbis cenſentur eſſe parœcię ſeu viciniæ. Ibi agens Iſchyras,* ſua ſponte & ex ſeſe natus domo prodierat ſacerdos: quod quidem facinus pœnam omnem longè ſupergreditur. Qua in re Athanaſio deprehenſus, quum in eum inquireretur, fuga ſibi conſulẽs, Euſebianis Nicomedię eſt iunctus. Atque illi, pro eo quo aduerſus Athanaſium ardebant odio, veluti presbyterũ ſuſceperunt, epiſcopali ſe eũ dignitate ornaturos polliciti, ſi accuſationẽ Athanaſio intenderet. Ille ſanè * ea quę dicta erãt, facile inſtituit. Imperator porrò bis verbis auditis, * Cenſori Dalmatio fratris filio res Antiochenas in Syria adminiſtranti ſcribit, vt de eis rebus iudicet, iuſtáſque exigat pœnas. Mit-

Imperator indignatur.

Exiliũ Athanaſio minatur.

Benigna verborum conſtãtini interpretatio. Arius ab Athanaſio Alexãdria exigitur. Euſebianorum conſilium, vt Athanaſio epiſcopatus abrogetur, capiunt.

Calumniatores aduerſus eum apud imperatorem ſubornant.

Prima calumnia non procedit.

a Al. Eiſionẽ habent.

† ἐκ τῶ ταὐτομάτου. Nicephor. τὰ πλησίως ἐντυχάνοντες. Socrat. vt ſupra.

Neq; itẽ ſecunda, crimẽ maieſtatis læſæ Athanaſio intentans.

Imperator honeſtè cum prolixa commendatione Athanaſium à ſe Alexandriam remittit.

Noua aduerſus Athanaſiũ Arianorũ & Melitianorum criminatione ſacrorum prophanatorum cædis & magicarũ artiũ.

Iſchyras ſibi ipſi ſacerdotalem arrogans dignitate, Athanaſij accuſator.

† πρὸς μαγείας τινάς. Socrat. hoc eſt Magiæ gratia.

† οἴχοθεν αὐτόματος ἱερεὺς ἀναδείκνυται.

Tales multos noſtra tulere tempora.

† τὰ εἰρημένα εὐχερῶς ἐσκευώρησε.

Cõſtãtinus nonarũ aduerſus Athanaſium inſtitutarum calumniarũ Dalmatium iudicem delegat, eidémque Euſebium & Theognidem aſſeſſores attribuit.

** Legendum puto Cæſari,*

**παρεσκεύαστο δὲ πρὸς τοιαύτην κατηγορίαν καὶ ἰωάννης μόναχος τις ὁ γραφόμενος. Sozom. lib. 2. cap. 23. hoc eſt, inſtitutus verò ad eiuſcemodi quoque criminationem eſt Ioannes monachus quidem accuſator.*

*** Arſenium hunc Euſebius lib. 10. dicit aliquando Athanaſij lectorem fuiſſe, & ob noxam quandam caſtigationem veritum profugiſſe, & latuiſſe. cap. 17.*

ex Eutropio qui de Conſtantino ſcribit: Triceanalibus ſuis Dalmatium fratris ſui filium caſarem legit.

In catalogo Conſulũ Romanorũ, 25. imperij Conſtantini conſul reperitur Dalmatius caeſar.

Athanaſius aduerſariorũ ſuorũ aſſeſſorum forum declinat: & ſe prudenter ad dicendã in legitimo iudicio cauſam parat, & probationes quaerit.

tit quoque ad eum Euſebium & Theognidem, vt eis aſſeſſoribus iudiciũ de Athanaſio perageretur. Quod vbi Athanaſius ex Cenſore, qui eum euocauerat, cognouit, ſecum ipſe perpendẽs quàm arduum ſit cauſam dicere apud minus beneuolos & ęquos iudices: illorum artibus aduerſus eos cõcertat, & modis omnibus veritatẽ minimè oppreſſũ iri ſperat. Et quia difficile ei videbatur, rem omnibus probare, Arſenio non comparante: & ipſe ſecum reputabat, non aliter ſe innocentiam ſuam declaraturum eſſe, niſi viuere eum oſtenderet, quem ipſi mortuum eſſe aſſerebant, ex familiaribus quendam diaconum in Ægyptum mittit, qui Arſenium quaerat. Ille poſtquam Thebaidem peruenit, vbi ageret cognouit: apud Patrinem ſcilicet, qui eum occultabat. Atque ipſum quidem ibi non inuenit: aduentu enim diaconi cognito, in inferiorẽ tran- F ſierat Ægyptum: Patrinem autem, & ſimul Eliã, qui illũ aliò traduxerat, aſſumptum, Alexãdriam adduxit. Qui ambo apud praeſidem, viuere Arſenium confeſſi ſunt, qui ab ipſis antea occultatus, eo tempore in Ægypto eſſet. Haec ad imperatorẽ quoque ſunt relata. Is Athanaſio ſcribit, ſuadens, vt cum cura epiſcopatum retineret atque adminiſtraret, Meletianorum delationes non metueret. Et praeterea dignas poenas legibus perſoluturos eſſe recepit, qui tã grauia anderent, & quieſcere quidem nollent, tumultus verò in eccleſia concitarent: eos ſcilicet homines, qui non modò bonis atque innocentibus per inuidiam inſidias ſtruerent, verùm etiam ordini † veraeque pietati detrimento eſſent. Hęc quum ad Athanaſium ſcripſiſſet, publicè is epiſtolam recitari iuſſit. Melitiani in metũ coniecti, G deinceps † minas imperatoris verentes, conquieuerunt. Et eccleſia in Ægypto pacata eſt, quae à tanto Pontifice adminiſtraretur. In dies quoque ea augebatur, frequentiórque fiebat: quod multi ex ſuperſtitione etiam Graecorũ ad fidem accederent, & populi toti ad Chriſtianiſmum aggregarentur.

Conſtantinus literis ſuis Athanaſiũ abſoluit.

† εὐταξία εὐσέβεια.

† τὰς λοιπὰς Niceph.

Sozom. vt ſuprà hoc eſt, tum.

Cogitur caeſareae Paleſtinae epiſcoporũ conuentus, Athanaſij cauſa: ſed is eò nõ venit. conuentus eorũ aliàs dedicandi templi Hieroſolymitani gratia.

† Θείας χάριν

De Synodo Tyri contra Athanaſium coacta, & vt accuſationes contra ipſum inſtitutas falſas eſſe Athanaſius arguerit. cap. 49.

NOn longè deinde pòſt aduerſariorum technae rurſum Athanaſio negotium exhibuere, odiúmque apud imperatorẽ creauere. Nam accuſatorum turba coiit. A quibus vix tandem imperator permotus, Synodum Caeſareae Palaeſtinae cogi iuſſit. Quò euocatus Athanaſius, ad menſes triginta aduentũ ſuum diſtulit, eius qui ibi ſacris pręſidebat Euſebij Pãphili, & cognominis ei Nicomedienſis, factioniſque eorũ dolum ſuſpectum habens. Atque eo quidem veni- H re ſuperſedit: poſtea verò acriore ei adhibita vi, Tyrũ venit. Imperator nanque ad dedicandum Hieroſolymis templum, quod ipſe cõſtruxerat, Synodũ congregari iuſſerat: quò, vt † ſpectaculo eſſent, Euſebius, & qui factionis eius erant, cũ multo & regio apparatu ibant. Eam Synodum imperator ex itinere Tyrum diuertentem, prius Athanaſij cauſam diſcutere iuſſit. vt iurgiis nugiſque omnibus è medio ſublatis, pacatioribus animis tẽplo Deo conſecrando, † myſtica ſacra perficerent. Tum autem trigeſimus imperij Cõſtantini agebatur annus. Et aderant ex epiſcopis E Orientalibus ſexaginta numero, quos Dionyſius Conſularis coegerat. Eò * ferreis catenis vinctus ex Alexandria Macarius presbyter, militari eum ducente manu, venit. Athanaſius autẽ citatus, primùm quidem moras nectebat, non tã criminationes timens quàm ne quid de fide aliter quàm in Nicaena Synodo decretum fuerat, nouaretur cauens. Veritus tamen imperatoris literas, quae, niſi ſua ſponte veniret, inuitum eum vi eò abductum iri minabantur, Tyrum venit. Dei autem prouidentia quaedam, qui mortuus dicebatur, virũ Arſenium eò quoque ire impulit. Non enim rationem habuit vel acceptae à ſycophantis pecunię, vel eorundem de occultatione mandati, quin Tyrum ipſe quoque clam veniret quẽadmodum tandem finẽ res habiturae eſſent, cogniturus. Porrò Archelai conſularis miniſtri in F caupona quadã vino & ebrietati vacantes, quũ ex quodam, eum qui interfectus eſſe dictus fuerat, Arſenium adeſſe, & in quadam domo latitare audiſſet, rem hero renunciarunt: qui eam ſtatim inquiſitam atque compertã preſſit, certámque reddidit: & Athanaſium ſecretò per internunciũ fidelem, bono animo eſſe iuſſit, quod viuens ſcilicet Arſenius adeſſet. Atque ille praeſens, † quũ iam in poteſtate eorum eſſet, eum ſe eſſe pernegabat. Paulinus autem Tyri epiſcopus, qui hominem iandudum nouerat, ipſiſſimum eum eſſe profitebatur. Et prouidentia quidem rem eam diſponens, ſic eſt moderata. Athanaſius verò poſtquam citatus apud Synodum conſtitit, crimina ſibi obiecta partim diluit: partim vt de eis amplius diſpiceret, dilationẽ petiit, (valde nanque difficilis & impedita ei res erat, qui accuſa- G tores apud iudices gratioſos eſſe teſtes multos ex Arianis & Melitianis, ſententias illorũ comprobantes, diſpoſitos: & delatores in eis criminibus, de quibus ipſe eos conuicerat, venia dignos iudicatos eſſe videret:) potiſſimum verò in accuſatione de Arſenio: & rurſum de muliercula quadam, quam muneribus datis inuitam noctu vitiaſſe arguebatur. Quas ſanè ambas deinde ridiculas eſſe oſtendit. Siquidem deinde quum mulier in medio cõſilio aſſiſtens Athanaſium incuſaret, presbyter quidam Alexandrinus Timotheus, qui ibi aderat, ſicuti ei cum Athanaſio clàm conuenerat, cauſam ſcilicet perinde atque propriã in ſe recipiens, Itáne tandem, inquit, mulier à me tibi oblatũ eſſe vitiũ dicis? atque illa, An verò non à te? (ipſum digito demonſtrans) dixit: tempore quoque & modo, vt vis ei illata eſſet, adiecto. Et hoc quidẽ crimen, vt ridiculũ, ſic facilè eſt refutatũ. Deinde manus Arſenij producta: & accuſatio non iam verbis, ſed factis H inſtituebatur. Ille verò dextrè admodum & prudenter criminationi obuiã iit. Interrogauit nanque, an ex praeſentibus quiſquam Arſeniũ noſſet? Atque nonnullis, noſſe ſe eum dicentibus: Arſenium in concilium adduxit, ſub veſte manum vtranque tegentem. Et tandem: En vobis, inquit, mortuus praeſto adeſt, atq; vna illius, mox quoque altera producta manu: En, ait, Arſenium habetis, manus duas habentẽ: tertiae autem locum vbi quis inueniat, accuſatores mihi oſtendant. Deus ſiquidem conditor in principio hominem prorſus * trimanum non creauit. Calumniis his apertè ad eum modum confutatis, doli archi-

tecti

Tyrũ iuſſu imperatoris, vt ibi Athanaſij cauſam diſcutiat, diuertit.

† ἐπιβατήρια.

Certa etiam Cereris Eleuſina ſacra myſtica dicta ſunt.

** σιδηροδέσμιος.*

Macarius Alexandrinus presbyter vinctus Tyrũ adducitur. Venit eò Athanaſius. Itẽ Arſenius.

Athanaſius Arſenium Tyri adeſſe, certior fit.

† ἀυχειρί γενόμενος συλληφθείς.

Socrat. lib. 1. ca. 28. hoc eſt, captus.

Accuſationũ capita plura, quae Athanaſio ſunt intentata, apud Sozom. inueniantur, lib. 2. cap. 25. Suſpectis omnis ex parte Athanaſij iudiciis.

Calumniã ſupra pulchrè & ſapienter Athanaſius à ſe amolitur.

Arſeniũ quoque viuũ exhibens, cadis crimẽ refellit.

tecti rerum ſuarũ ſatagẽtes, turbæ ſe immiſcuere,& fuga ſibi conſuluere. Et crimẽ quidem hoc à ſe Athanaſius, Arſenij vita remouit. Deinde Iſchyram * exceptione repulit, in primis quod presbyter non eſſet. Inſuper etiam, non debere quenquam ab inimicis iudicari, allegans, Euſebianos ſubmouit. Et quum alia quoque accuſationis capita in mediũ proferrentur, viſum concilio eſt, Mareoten ire: vt * in re præſenti, quæ in controuerſiam erant deducta, inquirerentur. Vt verò ad rem inueſtigandã electi ſunt quos Athanaſius per exceptionem iudices reiecerat (mittebãtur enim eò, Theognis, Maris, Theodorus, Macedonius, Valens, & Vrſicius) ipſe reluctabatur,& apud vniuerſum concilium, rem * eam inſidioſam eſſe in molitionem, vociferabatur: ac ſi accuſator vnà cum ſuſpectis & inimicis iudicibus adeſſet, iniquum id * vniuſque tantum partis iudicium eſſe proteſtabatur. Hæc quũ ille diceret, neque quiſquam, ac ne Dionyſius quidẽ conſularis rationem eius haberet, atque inſuper metueret, ne manus ſibi per vim & cædem afferrent, ex conſenſu eo ad imperatorem profugit. Poſt quam qui Mareoten miſſi fuerant, redière, atq; * ad teſtationes vniformes, ſub vna ſcilicet perſona, vera eſſe quę aduerſus Athanaſium accuſator dixiſſet, confecere: Synodus primùm eũ nullo defendente † veluti contumacem condẽnauit: deinde etiam ſententiam, qua ei dignitas Epiſcopalis abrogata eſt, tulit, in qua ſententia virum conuiciis multis vt ſeditioſum, & Ægyptũ moribus turbulentis impleuerit proſciderunt: ſimul & de muliercula illa, & de Arſenij cęde probrum prætermittentes. Ad omnes quoque locorũ omnium epiſcopos literas dedere, ne vel ſermone vel vſu & commercio aliquo cum eo communicarent, néve ei Alexandriæ eſſe permitteretur. Verum quoque eſſe aſſeruerunt, myſtici poculi comminuti crimen: & accuſationum capita queque attingentes, ſingulari quadã arte calumniam perſeuerauerunt, ſycophantas conuictos ſilentio tegentes, & accuſatores eius omnes laudantes. Ioanni quoque illi qui Melitio ſucceſſerat, ſectatoribúſque eius, aut quicũque ea clero eius erant, honorem dignitatémque tribuêre. Ipſum etiam Arſenium, qui cæſus eſſe dictus fuerat, receperunt: qui tum quoque Melitianorum ſectator, & tanquam Hypſelopolitarum epiſcopus, iniquæ illi Athanaſij abrogationi ſubſcripſit. Qua in re illud nouũ mirũmque viſum eſt, quod qui ab Athanaſio iugulatus eſſe dicebatur, is viuens, quantum in eo ſitum erat, Athanaſium exautorãndo iugulauit. Hoc tam iniu-

** παραγραφῇ.*
Iudiciũ Iſchyræ & Athanaſij.
** τοπικῶς.*
Mittuntur ab epiſcopis Mareoten quidã, qui in re præſenti cauſſã ſtatũ inquirant.
** σκευωρίαν*
** ἐκ μονομεροῦς ἡ δίκη.*
Athanaſius omnia in iudicio ſiniſtrè agi cernens, ad imperatorem confugit.
** ὑπομνήματα μονοπρόσωπα.*
† ἐρήμην τὴν κατεδίκην.
Teſtificatio ſuſpecta.
Athanaſius vt contumax damnatur.
Dignitas eidẽ abrogatur.
Iudicum corruptorũ fraus & peruerſitas.
Arſenius quoque ipſe Athanaſium ſententia ſua iugulat.

* *Iſchyræ, ſeu Iſchyrionis (ita enim eum Soz. omnino nominat) cauſa in eo ſtatu fuit. Arrogabat is ſibi & vſurpabat ſacerdotis dignitatem, & quæ presbyteri ſunt munia obibat. Eum verò quum Athanaſius in facto flagrãti myſticis ſacris operantem deprehendiſſet, menſam ſacram euertit, calicem confregit, & impiam temeritatẽ hominis audaciam inhibuit. Quã de re accuſante Iſchyra, Athanaſius cauſam apud iniquos iudices dixit. Aſtat noſtra multos vidit Iſchyras, Athanaſium nullum. Porrò Athanaſius ea quæ modò dicta ſunt per Macarium presbyterum Iſchyra exautorando egit, qui & ipſe è vinculis cauſam dixit.*

A ſtum inſanũmque iudicium, multi etiam qui ibi affuere epiſcoporum deprehendere. Nam Paphnutium confeſſorem tum præſentem, dicunt, apprehẽſa Maximi Hieroſolymitanæ eccleſiæ antiſtitis manu conſurrexiſſe, atque vtrique minus conuenire arbitratum eſſe, qui confeſſores extitiſſent, oculóſque propter ſermonem veritatis effoſſos & articulorum iuncturas mutilatas circumferrent, vt commune quicquam cum prauis improbiſque hominibus haberent, & aduerſus veræ pietatis propugnatores ſententiam ferrent.

Paphnutius Thebæus & Maximus Hieroſolymitanus epiſcopi peruerſum hoc iudicium dãnant.

De conſecratione ſeu dedicatione templi Hieroſolymitani, Epiſtola imperatoris ad Synodum Tyri Phœnicia congregatam: & vt Athanaſius exul ſit factus. cap. 50.

B EO tempore, quo & trigeſimus imperij Conſtantini annus complebatur, & templũ Hieroſolymis in Caluariæ loco magnificentiſſimè abſolutum fuerat, quod magnum martyriũ dicitur: Marianus quidam ampla dignitate vir, ab imperatore cum literis ad Synodum venit, quibus quàm celerrimè Hieroſolymã adire, propter ſacri eius templi dedicationem iubebantur. Atque illi protinus vt potuere, Hieroſolyma contenderunt, diſſidio atque diſcordia omni ſepoſita, templũmque ipſum dedicarunt, donaria ſimul & ornamenta ab imperatore miſſa maximi prorſus precij conſecrantes: quæ longo ſanè pòſt tempore ibi fuere, ſtuporem & conſternationem planẽ ſpectantibus conciliantes: tanta illorum erat magnitudo, tantum precium. Erat is decimuſquartus menſis Septembris dies, qui ab eo tempore in eccleſia Hieroſolymitana C quotannis publicè ab omnibus feſtus & celebris agitatus eſt, octo ea ordine diebus côuentibus celebrandis. Quibus diebus ex omni terrarum orbe homines eò conueniunt, & ad feſtos conuentus concurrunt, arcana ſacra peragũturi, & loca ſancta cogniturj. Deinceps verò & decantatam illam ibi egere Synodum, in qua Arium & Euzoium ſuſcepere: Imperatoris videlicet literis adducti quibus ille rectè eos de fide ſentire ſignificabat. Scripſerunt illi quoque ad eccleſiam Alexandrinam: multam eſſe, odijs diſcuſſis, eccleſiis pacem conciliatam: Arium reſipuiſſe: eúmque accepto ab homine pœnitentię libello, ritè ſuſceptum, prorſus in eccleſiæ poteſtate eſſe. Acta ea ad imperatorem etiam retulere. Atque illi quidem hæc ſic * egere. Athanaſius autẽ Conſtantinopolim contendens, de iniuriis, D quas acceperat, apud imperatorem eſt quiritatus. Et quum ibi nonnulli qui eum ſentẽtiis ſuis damnauerant adeſſent, illud ab imperatore ſupplex petiit, vt rerum Tyri de ſe actarum in eius præſentia inquiſitio & iudiciũ fieret. Porrò imperator Athanaſium æquum petere cenſens, ad epiſcopos qui Tyri conuenerant, eos ad ſe venire iubẽs, in hæc verba ſcripſit. Ego quidẽ quæ ſint res à Synodo veſtra per tumultũ, & quaſi procellã quandã iudicatę ignoro videtur tamẽ quodãmodo tumultuenter per inordinatam côſultationẽ veritas eſſe deprauata, quòd ſcilicet vos propter nugãdi aduerſus proximos ſtudiũ, quòd quidem inuictum eſſe vultis, ea quę Deo placita

Epiſcopi Tyro Hieroſolyma ire iubentur, ad templum nouæ Hieruſalim dedicandum.
Anniuerſaria exaltationis ſanctæ Crucis dies.
Profectio Hieroſolimitana religionis ergò.
Suprà ca. 47. eodem.
** proſcriptum eſſe Athanaſiũ obſcurè ſignificantes.*
Socrat. lib. 1. cap. 33.
Athanaſii ad imperatorem Conſtantinũ preces.
Conſtantinus conuentũ Tyrium epiſcoporum Conſtãtinopolim ad ſe vocat.
Mens rixandi cupida per diuturnas perſpicere nequit.

ſiut, peruidere non poſitis. Enimuerò diuinæ prouidentię fuerit, vt quum contentioſi ardoris vitium manifeſtò deprehenſum diſcutiatur: tum apertè nobis declaretur, num in conuentu iſthic veſtro curæ vobis veritas fuerit, & res abſque odio & gratia ſint iudicatæ. Quam ob cauſam vt propetè ad pietatem noſtrā veniatis volo, vt & rerum à vobis actarum exactam rationē nobia exhibearis, & de vobis ipſis ſatisfaciatis. Quare autem vt hæc ad vos ſcriberē, & vos per literas ad me euocarē, adductus fuerim, ex verbis ſequētibus intelligetis. Ingredienti mihi iam cognominem nobis & modis omnibus ſelicem vrbem Couſtantinopolim, (accidit autem vt equo tum veherer) derepentè Athanaſius epiſcopus, cum aliis quibuſdam quos ſecum habebat, in media publica via, ita pręter expectationem obuius eſt factus, vt conſternationis etiam præberet cauſam. Teſtem autem facio * inſpectotem rerum omnium Deū, me illum primùm qui fuerit nou nouiſſe, donec noſtrorū quidam quis eſſet, indicaruut. Atque quibuſdam de iniuriis quas ſoſtiuuit eum percunctantibus, quæ æquum erat renuuciauit. Ego quidem eo tēpore cum eo verba oon feci, neque colloquutus ſum. Vbi verò ille id poſtulauit, ego autem denegaui, parū admodum abſuit quin eum reiici iuberem: ille tamen cum multa libertate nihil peteret à nobis aliud, quàm vt vos præſtò eſſetis, quò neceſſitate vrgente, in præſentia veſtra, quæ paſſus eſſet, ſatis deplorare poſſet, & ego id ratiom & tempori conuenire duxi, perlibenter hæç ad vos ſcribi præcepi, vt omues quicunque conuentui Tyrio iurerfuiſtis, citra procraſtinationem, in * aulam manſuetudinis noſtræ venire acceleretis, & rebus ipſis iudicationis veſtræ ſinceritatem & veritatem, me cognoſceute, declaretis: quem ſanè germanū Dei ſamulum eſſe non negaueritis. Per meam certè quidem erga Deum religionem, pacata ſunt vbique omnia. Quin ipſi etiam barbari nomini Dei ritè laudibus benedicunt, qui hactenus veritatem ignorarūt. Manifeſtum autem eſt, * qui veritatem uon norit, eum neque Deū noſſe. Veruntamen, quemadmodum modò dixi, & barbari per me germanum Dei miniſtrum Deum cognouerunt, & metuere didicerunt. Ipſúmque me vbique tutari, & rebus ipſis mihi proſpicere ſenſerunt. Vnde maximè Deum norunt, quem illi quidem propterea quòd nos meruunt, colunt: vos autem, qui arcana ſacra benignitatis eius * præferre (quid enim dicam * ſeruare?) videmini, vos inquam nihil agitis aliud, quàm quod ad diſcordiā & odium facit, & quod (vt ſimpliciter dicam) ad generis humani exitiū refertur. Verùm properate, ſicuti dictum eſt, & ad nos quamprimùm omnes venire maturate: illud perſuaſum habentes, omnibus neruis conaruros nos eſſet, vt iis quæ corrigēda ſunt emendatis, in lege Dei omnia ritè ſeruētur, vtque eis neque probrum neque praua aliqua opinio & ſuſpicio inhęrere poſſit: diſſipatis nimirum, prorſúmque attritis, atq; adeò ſublatis omnino legis inimicis, qui quidē ſub pretextu ſpecioſi nominis, varias atque omnigenas prębent blaſphemias, & obtrectandi occaſiones. Talia imperator quum ſuſcipiſſet, alij quidē epiſcopi maximo terrori metu, pro ſe quiſque domū redibant. Euſebiani autem ſe in oculos imperatoris ingerentes, iuſtam eſſe Synodi ſententiam aſſeuerarunt. Et mulris in Athanaſiū conuiciis cōiectis, non iam de poculo fracto, aut mēſa, aut viui homiois brachio, quòd vera ea eſſent, inſtabant: ſed ad nouā aliaoi confugēre calumniā. Minatum enim eſſe Athanaſium dixerunt, inhibituros ſua ſuaſione Ægyptios eſſe, ne frumentū pro eo atque Conſtaotious ſanxiſſet, quotannis Alexandria Conſtantinopolim ſubueheretur: eáque verba audiuiſſe Adamantium, Annubionē, Arbathionem, & Petrum, epiſcopos. Hæc allegantes cauſam calumniis obtinuere. * Sepenumero nanque mandacium vincit, quum is qui calumniam ſtruit, bonæ fidei opinionem conſequitur. Confeſtim igitur imperator iracūdia correptus, in Galliam ad Treuiros virum proſcribit. Idque ita feciſſe Conſtantinum opinio eſt, non tam quòd vera eſſe, quæ in eum dicta fuerant, crediderit, quàm vt eccleſiam ad vnitatem, & epiſcopos ad concordiā perduceret. Quod quidem aliter fieri oou potuit, niſi Athanaſius relegaretur. Commuuionē enim Arianorum omnino auerſabatur. Atque ille ad eum quidem modum ad Treuiros in Galliam eſt abductua

* ἔφορον.

* στρατόπεδον.

Grauis & imperatoria cōtentioſorum epiſcoporum obiurgatio.

* ὁ τὴν ἀλήθειαν ἀγνοῶν οὐδὲ τὸν θεὸν ἐπιγινώσκει

Deum ſibi in rebus omnibus affuiſſe gloriatur Conſtantinus.

* προβάλλεσθαι.

* φυλάττειν.

Euſebiani tātum epiſcopi Conſtantinopolim veniūt.

* ἰσχύει γὰρ πολλάκις τὸ ψεῦδος, ὅταν ὁ διαβάλλων τὸ ἀξιόπιστον ἔχῃ.

Athanaſius calumniis nominis Euſebianorum circūuentus Conſtantino cenſente, ad Treuiros relegatur.

Vt Arius ex Alexandria Conſtantinopolim adueniens, negotium faceſſerit Alexandro Conſtantinopolitano epiſcopo: & vt Alexandri precibus Arius ſit ruptus, & quomodo Athanaſium obitum eius memoria commendarit. Cap. 51.

ARius autem Hieroſolymis Alexandriam rediit. Quum verò eccleſia Ægypti nihil ſibi communionis cum eo eſſe vellet, ille cum ſectatoribus ſuis denuò turbas ciere, & hæreſim ſuā fraudulenter ſerere cœpit. Plebs quum ipſius reditum, tum paſtoris ſui exilium grauiter tulit. Ac imperator vbi Arij ſententiam prauam eſſe cognouit, Couſtantinopolim hominem vocauit, peruerſæ opinionis cœptorúmque ſuorum rationem redditurum. Conſtantinopoli populus in duas partes diſceſſerat. Atque ij quidem nihil prorſus de Nicænis decretis mutandum eſſe dicebant, alij autem Arium rectè profiteri contēdebant. Et maximo in vrbe motu excitato, homines pleriquc vt conuentus cogeretur, conabantur. Alexander portò Conſtantinopolitanæ eccleſiæ antiſtes, qui dudum Metrophani ſucceſſerat, vir præter cæteros Dei maxime amans, vt motum eum ſedaret, nihil non experiabatur. Quod vbi ei minus ſucceſſit, in maximum ſe demiſit certamen. Et quum quod faceret aliud nō haberet, pacem & communionem cum Ario tū deprecatus eſt. Nefas enim eſſe, minimèque cōſuetudini eccleſiaſticæ conuenire dixit, quæ ab ipſis, atq; eis etiā qui ex terris omnibus quę ſub ſole ſunt, Nicæam cōcurrerant, decreta eſſent abrogare. Euſebius autē poſt cōuicia multa aperte minabūdus grauia ei deuūciauit, niſi ad certū diē Ariū in cōmunionem admitteret. Abſque eo enim ſi eſſet, ipſum quidem extorrē ab eccleſia futurum, ſucceſſorem autē eius cum Ario communicarurum. Hæc vbi ſuut dicta, tum quidem colloquio ſoluto diſceſſere: Euſebius quidem

etiam

Arius Alexādriam reuerſus contemnitur.

Idem Conſtantinopolim ab imperatore euocatur.

Conſtantinopolis quoque in religione diſſidetur.

Contētio Alexandri Conſtantinopolitani epiſcopi & Euſebij Nicomedienſis, de Ario.

Conſtituitur Alexādro dies quo Arium in communionē admittat.

etiam atque etiã, vt quæ minatus fuerat, ad exitũ perducerentur moliens: Alexander verò, ne ad tem conferrentur, quæ fremens ille denunciauerat, precationibus incumbens. Quem, non tãtum vt ipſe exautoraretur mouebat, quantũ ne quid de doctrina mutaretur ſolicitabat. Pertimidũ eum maximè imperator faciebat, qui quodammodo in aduerſariorum verbis acquieſcere videbatur. Itaque in ea ſolicitudine & anxietate trepidans diuinus ſenex, rebus omnibus poſthabitis, & arti diſſerendi nuncio remiſſo, feſtinabundus † ad ſanctius cõfugit ſacrarium, ieiunio & orationi ſeſe dedens: neque quidquam rerum earum remitteus, quæ ad placandum exorandúmque Deum facerent. Et in ea eccleſia quæ Pacis cognomen obtinet, ſe clauſit: & ore in ſacram ſanctioris ſacrarij menſam procumbẽs & lachrymans, continuè dies noctéſque orauit. *a* Cuius illa fuit oratio, vt ſiquidem opinio Arij vera eſſet, ne ipſe conſtitutum conuentui & cõmunioni videret diem: ſin quã ipſe coleret, ſententia maximè veritate niteretur, vt Arius dignas lueret pœnas, veluti malorum in profeſſione fidei omnium autor. Sic epiſcopus Alexãder precabatur. Sed & imperator periculũ de Ario facere volens, in regiam ſuam eum accitũ, num & ipſe Nicænis decretis aſſentiretur, rogauit. Atq; ille, citra moram & deliberationem omnem, in conſpectu Principis *b*, decreto Synodi callida ſimulatione ſubſcripſit. Factũ id admiratus Cõſtantinus, iureiurando quæ ſcripſerat cõfirmare eum iuſſit. Quod & ipſum cõfeſtim † doloſa adhibita fallacia, ſicuti eos qui de hac re memorãt, dicere audiuimus, fecit. Quòd nanque ſuã de diuino numine opinionem Arius in charta deſcriptam ſub axillis in ſinu ferebat, ita ſe verè ſentire, quemadmodum ſcripſiſſet, iurauit. Quare imperator perſuaſus, Alexandro, vt Arium reciperet, ſeuerius mandauit. Sabbathum erat, & poſtridie vt ad cõmunionem admitteretur Arius, expectabat. Verùm vindicta nequaquã morata eſt, quæ veſtigia eius qui tam † abſurdis cauillationibus vſus eſſet, in pedibus ipſis eſt inſecuta. Ex imperatoris palatio à quibuſdam Euſebij ſatellitibus Arius deductus, per forum inſolenter gradiebatur, & per mediam vrbem venditãs ſeſe inferebat. Poſtquam ad Conſtantini forũ ventũ eſt vbi ingẽs illa Porphyretica Conſtãtini ipſius columna magnificè in altum excurrit (ſerũ autẽ diei erat) timor derepentè ex conſcientiæ vulnere Ario inceſſit, eúmque alui laxitas cõſequitur. Et vrgebatur eo caſu maximè: proindéq; ſeceſſum publicum, qui in propinquo erat, petit. Ibi animo ei defecto, ſua ſponte incremẽta effluunt: & † vi naturæ conſtringente ſoluta, ſedes ipſa procidit, & multus ſanguis effunditur, conſtitutio quoq; interna corporis omnis vnà cùm inteſtinis epate & ſplene diffluit. Atque ita ille perit. Quum autem inde non exiret, ingreſſi quidã propter diuturniorem eius morã, mortuum in fœdo ſubſellio reclinatum inuenere. Seceſſus is longo pòſt tempore eſt oſtenſus retro forum & macelli porticũ: perpetuáque loci eius & mortis Arij eſt memoria, quippe quem prætereuntes omnes digito ſemper deſignare ſoliti fuerint. Diu verò poſtea, fama eſt neminem ſubſellio eo vſum eſſe. Omnes enim locũ eum fugerunt, pro

Alexander ad preces confugit.

† τῷ θυσιαστηρίῳ προσφεύγει.

Alexandri precatio contra Arium.

a precatus eſt Deum, vt vel animam ſuam ſuſciperet, ne communione Arij contaminaretur: vel inopinatum quidquam faceret, quod & factum eſt. Epiph.

b Arius Nicænis decretis apud Conſtantinopolim ſubſcribit.

† σοφιστικῶς

Subſcriptione dolo malo per iuſiurandum confirmat. Socrat. lib. 1. cap. 38.

Vindicta diuina eum conſequitur.

* τοῖς σοφιστικοῖς ἀποπτύμασι.

Conſtantini forum.

† φύσεως σφιγκτῆρος.

Repentina & horrenda Arij mors.

In loco eo vbi Arius interijt, ad abolendam mortis eius infamiã, magnifica ædes ab Ariano conſtructa.

(A) deteſtando habentes, in quo videlicet Arius impietatis pœnas perſoluiſſet. Poſtea autem Arianus quidam, vir perquàm opulentus, locũ emit: & forma eius priore abolita, domum magnificã in eo conſtruxit, vt obliuioni res ibi acta mãdaretur, neque amplius mors Arij ſempiterna memoriæ ſucceſſione, * veluti per Comicum ludũ poſteritati exhiberetur. Obitu verò eius publicato, variæ de eo hominum fuere opiniones. Quibuſdam enim videbatur repentina ægritudine correptus, & per animi liberiorem relaxationem, vt cui res ex ſententia cecidiſſet, ex immenſa, quę cor eius affatim offuderit, lætitia, ſubitò extinctus eſſe. Alij, impietatis dignum luiſſe ſupplicium putabant. Familiares eius, ab obtrectatoribus ex inſidiis per incantationem & veneficiũ necatum dicebant. Non mediocris verò B animi ſolicitudo Nicomediẽſem cepit Euſebiũ: Factum nanque iſtud nõ vrbem modò, ſed vniuerſum propè orbem percurrit, fama de eo velociore paſſim increbreſcẽte. Imperator ſanè re ea maiorem in modũ eſt delectatus, & propterea profeſſionem fidei Nicęnam perinde atque à Deo ipſo dictatam, magis etiam defendit, Chriſtianæ religioni mirificum in modum addictus.

Locus ipſe poſtulare videtur, vt quæ magnus Athanaſius de Arij rebus ſcripta reliquit referamus. Quæ ſic habent. Nam & ipſe Arius hæreſis quidem princeps & anteſignanus, Euſebij verò particeps & ſocius, ſtudio & opera Euſebij & amicorum eius, vocatus à beato Conſtantino Auguſto, & ab eodẽ vt in ſcriptu perſuaſionem fidei ſuæ exponeret flagitatus, in libellũ eam dolo malo, impudentibus de impietate ſua dictis C ſuppreſſis, retulit: verbáque ſcripturarũ ſimplicia, ſicuti in eis expreſſa reperiuntur, itidẽ vt diabolus aſſimulauit. Deinde quum beatus Conſtãtinus dixiſſet, Siquidem nihil præterea tectũ in mente habes, veritatem teſtimonio iuriſiurãdi confirma. Vlciſcetur enim te, ſi falſò iuraueris, Dominus ipſe Iurauit miſer, neque habere ſe, neque aliud quàm tum ſcripſerit, quãuis dictum aliquando ab eo ſit, ſentire. ſed ilicò egreſſus, tanquam pœnas pendens concidit, & ſuſpẽſus crepuit medius. Atque omnibus quidẽ hominibus cõmunis vitæ finis cõſtitutus eſt mors ipſa: neque cuipiam, etiam ſi is inimicus fuerit, qui vita defunctus ſit, * inſultare cõuenit: quòd incertum ſit, an nõ idem ſibi ante veſperam accidat. Sed Arij obitus quando quidem nõ ſimplex fuit, dignus propterea eſt qui commemore-D tur. Quum enim Euſebius ſe eum in eccleſiã introducturum minaretur, epiſcopus quidẽ Conſtantinopolitanus Alexander id futurum negauit: Arius autem vi & minis Euſebij confiſus eſt. Sabbathum quippe erat, & poſtridie ſperabat ſe eccleſiæ conuentui aggregatum iri. Certamen erat acre: his quidem minitantibus, Alexandro autem orãte. Sed enim Dominus iudicio ſuo interpoſito, aduerſus homines iniquos iudicauit. Nondum enim ſol occiderat, & neceſſitate eum in locum ſuum pertrahente, ibi peſſum ijt, vtroque ſimul, & communione & vita cõfeſtim orbatus. Beatus certè quidem Conſtantinus re audita, admiratus eam eſt, periurium eius vindicatum eſſe perſpectum habens. Omnibus autẽ tũ manifeſtum fuit, quum Euſebij minacẽ denun-

* κωμῳδία.

Variæ de morte Arij opiniones.

Athanaſius de Arij periurio & obitu.

† ὑβρίζειν τινος ἐπεμβαίνειν.

Nullius calamitatis inſultandum. Neſcis quid ſerus veſper vehat.

" ciationem, rum Arij ſpem & expectatioerm ſru- E
" ſtra fuiſſe. Declaratum quoque rurſum, Arianū
" furorem ab ipſo Seruatore excluſum eſſe à com
" munione, & hic, & in primogenitorum eccleſia.
" Quis igitur non miretur, homines iſtos magno
" cootentionis ſtudio videos ioſticiæ laudem ei
" tribuere, quem cōdemnauit Dominus? eoſdém-
" que cernens hæreſim defendere eorom, quos
" excommunicatos eſſe coouicit Dominus, du-
" cem eius Eccleſiam ingredi non paſſus? Hæc de
" Ario Athanaſius.

De ijs quæ poſtea Alexandriæ acciderint, & de conſtitutione quam imperator contra omnes tulit hæreſes.

Caput 52.

Non perſuadetur Conſtantinus, vt Athanaſium ab exilio reuocet.

EO tam fœda morte ſublato, finem tamē nogamenta eius non habuere. Neque qui factionis eius erant, vel ad breue tempus deſierūt F inſidias eis ſtruere, qui in diuerſa eraot ſentētia. Popolus ſanè Alexandrinus freqoēter ad Imperatorem, qui ei de reſtitutione Athanaſij miſerabiliter ſupplicarunt, miſit. Et ad eundē ſcripſit multa virtute pollēs Aotonius, ne omnino Melitianis fidem haberet, ſed potius vt ſycophantiá omnino eſſe, inteotatam Athaoaſio accuſarionē, crederet, orans. Imperator autem nequaquā perſuaderi potuit: ſed populo Alexandrioo reſcribeos, dementiam atque * inordinatam cōfuſionem obiecit. Sacerdotibos autem, & cœlibabatum colentibus Monachis ſcilicet, vt quieti eſſent, mandauit. Neqoe enim vnquam ſe mutaturum de Athanaſio ſententiam, neque eum reuocaturum eſſe aſſeruit, tanquam virū ſeditioſum, & malorum patratorem, præſertim quum eccleſiaſtico iudicio condemnatus eſſet. Clàm qooque Antonio ſignificauit, ſe Synodi decreta G nō facilè irrita facere poſſe. Nam etiamſi paoci, inqnit, fuerint, qui hoſtili animo ſentētia ſua illū iugularint, tamen reliquam cōuentus eius multitudinem bonorum & probatorum virorū, nō ita ſimpliciter & temerè prorſus illorum calculos fuiſſe ſeqouturam. Addidit inſoper, effreni eſſe lingua, & contumelioſum virum Athanaſiom, atque ad ſeditiones & diſcordias concitandas idoneum. Ita nanqoe qui hoſtili in eum erant animo, apud Imperatorem de talibus criminibus eum detulerant: quum imperatorē ſcirent vicia eiuſmodi ſupra modū grauiter ferre. Porrò qoum multitudinē in duas eſſe ſciret factiones diuiſam, & aliam Athanaſio, aliam autē Ioanni faoere, qui Melitij ſucceſſor, in Synodo Tyria communione vti, honorémqoe ſuum in H clero ſuo, ſicuti & ſectatores eius, habere iuſſus fuerat: valde ea re commotus ipſum quoqoe ab eccleſia proſcripſit. Quod quidem præter opinionem Athanaſij inimicorum accidit: accidit tamen. Neque Ioanni profuere quicquam, qoæ Tyri à Synodo acta decretáqoe fueraot. Imperator nanque nulla ſupplicatione aut deprecatione flecti potuit, ſi quādo ſuſpicionē in quenquam, ad ſeditionē eum & diſceſſionem Chriſtianum clerum concitare, coocepiſſet. Seire aotem oportet, Arij dogma, quamuis à moltis magno ſtudio in ſermonibus & diſputationibus freqoentaretur, ſine nomine tamen etiam tum fuiſſe, neque in corpus proprium coaluiſſe. Nam præter Nouatianos, Phryges, Valeotinianos, E Marcioniſtas, & Paulianos, omnes alij ſimul cōmunicabant, & in voa conueoiebaot eccleſia. Quippe contra quos lege lata, Imperator precatoria eorum aboleri, eóſque in Catholicis eccleſiis cum aliis congregari iuſſerat. Alibi verò illis neque priuatim neque publicè conuentus agere licere, ſed in vno cōmuniter omnes loco conuenire voloit. Per quam legem, quārum ego colligo, multæ hæreſes, memoria earum ſublata, diffluxere. Superioribus enim tēporibos, quicunque Chriſti appellatione cenſerentur, quanois diuerſarum eſſent opinionum, eodem tamen loco apud eos qui Græcam ſuſceperant ſuperſtitionem, erant: & quum ab illis affligereorur, de diſcrimine ſi qood inter eos eſſet, curioſè ipſi inquirere ſuperſederunt, commuoibos quippe calamitatibus expoſiti. Quapropter facillimè F per partes conueoientes conciones habebant: frequētioríque cōſuetudine, quum pauci eſſent, in factiones multas non diſcedebant. Conſtitutione autem iſta promulgata, difficile eis fuit publicè ſeorſim conueoire, multo verò minus clādeſtinos cœtus cogere, epiſcopis loci cuiuſq; id obſeruantibus. Proinde metu eo coerciti, Catholicæ eccleſiæ ſoot voiti. Quod ſi fortè aliqui io ſua ſententia perſtitere, decedentes oullos reliquere ſucceſſores, qoum neque conoentus eis agere permitteretur, oeque liberè hæreſim docere poſſeot. At hæreſes aliæ vel propter autorū improbitatem, vel propter dogmatū † ineptias, noo ita multis ſunt frequentatæ. Nouatiani autem, vt qoi eadem cum vniuerſali Eccleſia de Chriſto ſeotireot, diuoſſimè ſtatum ſuum retinuere, neque illis conſtitutio ea obfuit. Videtur verò & Imperator ipſe non libenter aliquid de G rigore & ſeueritate remiſiſſe, & terrere potius quàm perdere ſubditos maluiſſe. Et Acceſios, qui tum Nooatiaoorum epiſcopus fuit, maximè Eccleſiæ ſuæ profuit, apod Imperatorē propter ſanctiorem vitam gratioſus. Phryges verò, præterquàm io Phrygia & locis finitimis, eadem io aliis Imperij partibos, quæ aliæ hæreſes, ſunt paſſi. In locis autem ſuis, ex quo Montaous extitit, ſectæ ſuæ exordio ſumpto, longò permāſerunt tempore. Eo autē anno Euſebius & Theognis, nouas res de dogmate Nicęnæ ſynodi, ſcriptis moliri cœperunt: & nudo quidem capite, quod dicitur, τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale reiicere auſi non ſunt. ſatis enim ſciebāt Imperatorē ipſum ita ſeotire, & mirificè formulā eā complecti. Aliam aotem componentes ſcripturā, ſeu formulam fidei, interpretationibus qoibuſdam H cōplecti eā, ea quæ Nicæ decreta eſſent, Orietalibus epiſcopis ſignificarunt. Atq; ex eius verbis, eorúmq; ſenſu, in diſputationem prior quęſtio eſt deducta Quę tametſi finē ſuū cōſequuta eſſe videbatur, tamen eo pacto in cōtrouerſiam eſt reoocata. Et res quidē de Ario ſic ſunt actæ.

ἀταξίας. (margin note to * inordinatam)

plurimū Conſtantinus iudicio conuentus Eccleſiaſtici, qui Athanaſiū damnauerat, tribuit.

Eidem perſuaſum erat, Athanaſium ſeditioſum virum eſſe.

Ioannem quoque Melitianū epiſcopū Conſtantinus exautorat.

Seditioſorum hominum inimicus Conſtantinus.

Ariani nondum collegiū & eccleſiam ſuam habuere.

Lex Conſtantini, vt certis exceptis hæreſibus, cuiuſcūque opinionis Chriſtiani in vna conuenirent eccleſia, neque ſuos ſibi cogerēt cœtus.

Nouatianorū eccleſia.

Phrygum conuenticula.

Euſebius & Theognis noua fidei formula compoſita, Nicæna decreta retexuere.

** ὁ γὰρ βασιλεὺς ἠρνεῖτο ἱκεσίας πᾶν καὶ παντοδαπῆς παραιτήσεως, ἐπειδὴ ἐν ὑπονοίαις ἔσχε τινὰ εἰς στάσιν καὶ μερισμὸν τὸν χριστώνυμον κλῆρον διερεθίζοντα. *Imperator preces & deprecationes omnes eorum repudiabat, qui ſuſpecti ei erant, quòd ad diſsidium & factiones Chriſti nomen vſurpantem Clerum concitarent. Euſebius de vita Conſtantini.*

De Mar-

De Marcellio, qui Ancyræ minoris Galatiæ epiſcopus fuit, & de Aſterio ſophiſta. cap. 53.

SVb idem tempus epiſcopi Conſtantinopoli congregati, Marcello quoque Ancyrę minoris Galliæ epiſcopo dignitatem, veluti qui noua inuexiſſet dogmata, abrogarũt. Aſterius nanque quidam ex Cappadocia ſophiſta, qui oſtẽtationis & quæſtus cauſa philoſopharetur & doceret, eo ſtudio poſthabito, Chriſtianam religionem ſe culturum profeſſus fuerat. Et libris aliquot compoſitis, Arij opinionem aſtruere contenderat. Cum quo itidem Chriſtum Dei virtutem eſſe ſcripſerat, vti Moſes erucam & locuſtã magnam virturem Dei eſſe dixit. Aliáque hiſce ſimilia cauillãs, Arianis adhærebat: atque in ſynodis eis aſſiſtens, plurimùm eos adiuuabat. Illud autem in conſilio habebat, vt præclaræ alicuius vrbis epiſcopatum cõſequeretur. Verùm id quod conſtituerat, parum ei ſucceſſit. Perſequutione enim non tolerata, diis ſacrificauerat: eámque ob rem, ſacrorum adminiſtratio ei eſt denegata. Porrò quos compoſuerat libros, in Syria vulgauit. Aduerſus quos Marcellus ſcribens, ſiue ſciens, ſeu imprudens, in errorem ex diametro illi cõtrarium eſt delapſus, & cũ Paulo Samoſateno Chriſtum merum eſſe hominem dixit.* Quod vbi intellexerunt qui Tyri & Ælię coacti fuerant epiſcopi; Aſterio quidem ipſi nihil obiecerunt, quòd ſcilicet ſacris eccleſiaſtici miniſterij initiatus non eſſet: Marcello autẽ epiſcopali dignitate prædito, quum plurima vitio verterunt, tum quòd perperam ſcripſiſſet, dicã impegerunt: aboleréque eum libros, qui nihil à Samoſateni ſcriptis differrent, iuſſerunt. Atque ille facturum ſe id pollicitus, minimè tamen fecit. Cæterùm vbi Euſebius inde literis Conſtantini vocatus Byzantium venit, rurſum Marcelli cauſa in diſceptationem eſt deducta. Poſtquam autẽ minimè illi viſum eſt; vt impietatis libros, ſicuti receperat, igni conſumeret: epiſcopatũ ei Euſebiani adẽmere, & Baſilio cuidam eloquentia & varia doctrina præclaro viro, Galatiæ eccleſiam regendam tradidere. Scripſerunt ij quoque, vt Marcelli ſcriptum, vbicunque reperiretur, prorſus aboleretur: capitibus quibuſdam ex eo ſcripto, vt diſſonantibus, epiſtolæ inſertis. Quod ſanè ſcriptum libris tribus, quemadmodũ audiui, pulcherrimè refutauit Euſebius Pamphili: Marcellus autem in Synodo Sardicẽſi poſtea epiſcopatum ſuum recuperauit, quòd non ita ſentire exiſtimatus eſſet. Non enim ſatis perpẽſa & intellecta à multis eius ſcripta: ob eámq; cauſam, in Pauli eum opinionem incidiſſe, calumniam homini obiectam eſſe, ſicuti ſuo loco à me referetur, creditum eſt. Simúlque dictum,* per modum quæſtionum à Marcello ſcripta ea eſſe inſtituta. Et imperator ipſe, manifeſtam eſſe Euſebianorum contra eum calumniam deprehendit. Admodum enim infeſti illi erant, quòd neque in Phœnicia quæ aduerſus Athanaſium ipſi conſtituerant, neque rurſus Hieroſolymis quæ pro Ario decreuerant, comprobaſſet. Sed neque in dedicando Caluariæ tẽplo, quod magnum martyrium eſt cognominatum, à communione eorum ſe ſubducẽs, eis aſſuiſſet. Quapropter ad imperatorem ſcribentes, præter alia viro obiecerant * in imperatorem ipſum contumeliam, eo quòd eccleſiam ſplendidiſſimè cõditam, cum reliquis epiſcopis conſecrare ſuperſediſſet. Hæc de Marcello.

Marcello Ancyrano epiſcopo in conuentu epiſcoporum Conſtantinopolitano dignitas adempta.

Aſterius Cappadox ex ſophiſta chriſtianus factus, ſed Arianus.

Is martyrio repudiato, dijs ſacrificauit.

Itaque in preſbyterorum ordinem non eſt receptus;

** Filium enim Dei ex Maria initium ſumpſiſſe, & regnum eius finem habiturũ eſſe, dixit. Sozome. lib. 2. cap. 33.*

Marcelli Ancyrani hæreſis.

Libros is ſuos abolere ab epiſcopis iuſſus; dicto audiens non fuit. Baſilius epiſcopus Ancyranus.

Marcellus poſtea epiſcopatum ſuum recuperauit.

Scripta eius nõ ſatis à pleriſque intellecta.

* ὡς ἐν ζητήσει.

Euſebiani Marcello infenſi.

* εἰς βασιλέα ὑβρίσαι.

De obitu & teſtamento Magni Conſtantini. cap. 54.

IMperator imperio filiis iam diuiſo, Conſtãtino quidem & Conſtanti partem Occidentalem deſignauerat; Conſtantio autem Orientem dederat. Quorum primo imperij ſui decennio Conſtantinum, ſecundo Conſtantium, tertio minimum natu Conſtantem Cæſarem dixit. Deinde anno vno & mẽſibus aliquot peractis, † ſexaginta & quinque annos natus, corpore male affecto, Helenopolim Bithyniæ tranſiit, vt ibi quæ in propinquo ſunt, ſua ſponte profluentibus & naturalibus lauacris vteretur. Quum verò grauiorem ſentiret imbecillitatẽ, lauatione poſthabita Nicomediam venit: atque ibi in ſuburbano agens, quemadmodum Hermes, Socrates, & Theodoritus eccleſiaſtici ſcriptores dicunt, diuinum percepit baptiſmum. Quorũ verba hic apponere viſum eſt. Hermes enim Sozomenus ſic inquit. Ibi ſanè quum in ſuburbano ageret, ſacro initiatus eſt baptiſmo: qua de re vehementer lætatus, Deo egit gratias. Socrates autem: Helenopoli Nicomediam eſt profectus, ibíque in ſuburbano agens, Chriſtianum ſuſcepit baptiſmum. Itidem & Theodoritus: Trigeſimus imperij eius præterierat annus, atque anno inſuper & menſibus paucis exactis, Nicomediæ in Bithynia agens, ægrotare cœpit. Quum verò quàm incerta ſit hominis vita cognitum haberet, diuinum baptiſmi donum ſuſcepit: quem ad id vſq; tempus ideo diſtulerat, quòd in flumine Iordane percipere concupiuiſſet. Hæc illi quidẽ neſcio quomodo dicunt: nos verò Eccleſię vniuerſali conſentientes, Romæ eum ſacro lauacro tinctum eſſe, Sylueſtre adminiſtrã ei imponente manum, dicimus. Ac de his quidem ſatis. Porrò teſtamento cõdito, Imperium tribus filiis, ſicuti antea diſtribuerat, reliquit. Et multis veteri Romæ, & cognomini ei vrbi honoribus & pręmiis conceſſis, vita eſt defunctus, ſexageſimoquinto ætatis anno: quum quidem imperaſſet annis triginta duobus, menſibus aliquot decollantibus, vigeſimioprimo mẽſis Maij die, Feliciani & Tatiani conſulatu, qui * ducenteſimæ octuageſimę ſeptimę Olympiadis ſecundus annus fuit. Moriturus reuocari Alexandriam Athanaſium iuſſit, Euſebio aliiſque qui ei aduerſabantur, præſentibus. Nemo verò miretur, quòd tãtos viros deceptus exilio mulctauerit. Nam qui id ei perſuaſere, Antiſtites ſacrorum fuere, intra ſe quidem fraudem illi & dolum occultantes, extrà verò ſplendorem magnificum præ ſe ferentes: quãdo etiam diuinum & magnum illum prophetã Dauidem nõ pontifex aliquis, ſed domeſticus verbero ſeruus decipit. Sibam enim illum, ſatis ſcio quòd legeritis: qui confictis mendaciis regẽ cõtra Miphiboſet, vt agros illi auferret, cõcitauit. Quod quidem non ideo, vt Prophetam accuſem, dixi. ſed vt imperatorem defendã, & naturæ humanæ imbecillitatem declarem: ſimúlque illud admoneã, ne ſtatim prorſus accuſatoribus, etiam ſi ſint vel præclari, vel * exacta ætate viri, fides habeatur, ſed vt auris altera ſemper aduerſario reſeruetur. Teſtamentum apud preſbyterũ

Conſtantinus imperij ditiones inter filios diuidit.

† Sexaginta ſex, Eutrop.

Thermæ ad Helenopolim.

Idem ad Nicomediam baptiſatus ab Euſeb. Nicomedienſi epiſcopo.

In eadem ſententia eſt Ruffin. Oroſ. Caſſio. & Pomp. Latus.

Conſtantini mors. Et biennio antè pot inuſitatæ magnitudinis cometam denũciata eſt.

** Quidam ponunt Olympiadem. 279.*

Hæc temporis obſeruatio cum aliorum Chronographorum ratione non prorſus concordat.

Conſtantinus moriturus, ab exilio reuocari Athanaſium iuſſit, quem ab Epiſcopis deceptus proſcripſerat.

Theodor. lib. 1. cap. 33.

* διαβεβηκότες.

Teſtamentum Conſtantini.

depoſuit, quem Arij laudatorem Conſtantia ſoror eius, eadémque Licinij coniuox, moriens ei vt virum bonum commeodauerat. Id iuramento interpoſito, Conſtantio, quum ex Orieote veoiret, dandum præcepit. Ex filus enim decedenti oullus affuit.

Conſtantinus ſpadonum & aulicorum omnium vehemens domitor fuit, quos tineas & ſorices palatij appellare ſolitus erat.

De ſepulturaeius, item quibus moribus, qua ſtatura & forma corporis fuerit. Cap. 55.

ET ille quidem ſic ad meliorem regni felicitatem migrauit. Duces autem & præfecti, ſatellitiúmque eius omne, arcæ aureæ corpus eius impoſitum, io cognominem ei vrbẽ duxere: & in ſuggeſtu quodam ei collocato, quicuoque viuo honor præſtitus, idem quoque defuncto tum à comitatu aulico eſt exhibitus. Vniuerſi etiam perinde atque patre, cuius benignitatem omnes experti fueraot, orbati, perquàm amarè luxere. Sed quid dicere attinet, qua eum ſint illi proſequuti bonorificentia & cultu, donec aliquis liberorum eum humaturus adueniret? Atque vbi Cõſtantius certior de morte eius factus ex Oriente affuit, magnificentiſſimè patrem funere elatum, in eccleſia quæ Apoſtolorũ dicitur ſepeliuit, vbi ſuperſtes adhuc illa ſepulchrum ſibi ipſi extrueodum curauerat, quod Græcorum † ara aotea ſub duodecim deorum nomine fuerat, admirandum ſanè ſpectaculom. Ibi in vrna marmorea, vnà cum matre Helena repoſitus eſt. Vnde mos poſtea ſequutus, vt deinceps ibi quoque Chriſtiani imperatores ſepelirentur. Quin & Conſtantinopolitaoi, aliíque item virtute inſignes epiſcopi in Apoſtolorum delubro ſunt tumulati, perinde atque imperatoriæ dignitati par honore eſſet ſincerè obitus Epiſcopatus. Idque factũ, vt non longè ab Apoſtolorum reliquiis abeſſet. Magna enim gloria poſtea bonorum conciliator Deus virum eum, veluti fidelem miniſtrum accumulauit, ſanationum & miraculorum gratia & vrnæ & ſtatuæ ipſius, quæ in Porphyretici marmoris columoa poſita eſt, immiſſa, vt deinceps nulla ægritudo contrectatis eis non cederet, & fides verbi illius Chriſti adimpleretur, dicentis: Ego glorificátes E me, glorificabo. Maximus autem hic vir Chriſtianæ religionis laudator fuit. Et quum primus imperatorum omnium curam eccleſiaſticarum rerum ſuſcepit, tum ita eas auxit, vt ad ſummam amplitudinem nihil eſſet reliqui. Et neſcio an quiſquam alius, vt ipſe, quaſcunq; aggreſſus eſt res, perſecerit. Nã & ſine Dei numine nihil prorſus egit. Foris in bello fortiſſimus extitit victor: domi autem tam facilè rempublicam admiciſtrauit, atque vt ei viſum fuit cõpoſuit, vt celeriter conſilium aliud & ſenatum & vrbem imperantem conſtituerit. Græcorum religionem quæ diutiſſimè magno ſtudio frequentata, ad ſummam ſuperſtitionẽ peruenerat, plurimúmq; vigebat, facillimè, quamprimum eſt aggreſſus, ſuſtulit. Moribus bonus, mitis, & manſuetus admodum, animi ſortitudine magnificẽtiam exhibuit. Mentis acumine, bonarum artium diſcipli- F na, recto iuſticiæ cultu, & munificentiæ alacritate, omnes ſuperauit. In prælus vir, formæ decore nemini ſecundus: & quum gratioſus maximè fuit, tum decentiæ ipſi magnificentiam coniunxit. Statura quoque corporis ſpectãdus. nam neque oimium procerus eſſe habitus, & exiguã breuitatem looge ſupergreſſus eſt. Humeris latis, ſenſim ceruicem craſſiorem prætulit. Colore corporis rubicundus, minus denſum habuit capillum, eúmqoe flaoeſcentem. Barba mediocriter tenuis & rara, neque admodum demiſſa erat, ita vt in pleraque faciei parte ſuccreſcere nõ videretur. Oculi, quales virum decent, & placidi: ex quibus mirifica quædã eminebat gratia, acutioréſque illi & grandiores. Naſus ſubaduncus, cui carnoſum quiddam inſidebat Facies ipſa latior, & magnanima admodum. Denique ſupra alios Dei maximè amans fuit. Totius eius vitæ G tempus ſexaginta & quinque anni fuere, quorum triginta & duos in imperio egit, menſibus aliquot deficientibus ſicuti ſuprà diximus. Imperium cum ſumma poteſtate ſolus viginti ſex anois obtinuit. Complectitur porrò octauus iſte hiſtoriarum liber, à primo Cooſtantini imperij anoo, ad obitum vſque eius, annos triginta duos. Quum conditi mundi anous fuit, a quinquies milleſimus octingenteſimus quadrageſimus ſeptimus. A natiuitate autem Domini tum agebatur anous trecenteſimus b quadrageſimus ſecundus.

corpus eius Conſtantinopolim perlatam.

Luctus publicus.

Sepultura Cõſtantini.

† δωδεκάθεος βωμός. commune imperatorum ſepulchrum Cõſtantinopoli. Ibidẽ quoque epiſcopi ſepulti.

Ingentia miracula ad monumentum Conſtantini edita.

Conſtantini laus.

Statura & forma eius.

a Secundum recentiores circiter 4318.

b Al. 340.

ECCLE-

ECCLESIASTICÆ HI-STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS NONVS.

Proœmium, totius libri argumentum exponens.

CAPVT I.

Dicendorum propoſitio.

QVÆ catholicæ eccleſię ſuperſtite adhuc Cóſtátino acciderint, abúdè à nobis dicta eſſe videntur. Supereſt, vt quæ conſequuta, & à ſacro epiſcoporũ ordine ſub filiis eius acta ſunt, perſequamur. Atque equidẽ in hoc libro commemorabo, quemadmudum Athanaſius ex Galliis reuerſus, Euſebio reſtiterit. Et vt imperium ad Conſtantem ſimul & Cóſtantium, deinde autem ad ſolum Conſtantium peruenerit. Dicam prætereа de Paulo, Euſebio, & Macedonio, Conſtantinopolitanis antiſtitibus, & quæ ſub his acta. Et quas res Antiochiæ & Alexandriæ geſſerint, qui ibi minus dignè ſacro ſunt magiſtratu functi. Et vt Ruma cũ Conſtantis & Iulij literis reuertétes Paulus & Athanaſius, ſedes ſuas receperint, & mox ex eis rurſum ſint expulſi. Item de variis & in Occidente & in Oriente conciliis: in Sardica, Sirmio, Mediolano, Palęſtina, & Seleucia coactis. Dicemus quoque de Gallo Cæſare, & de quibuſdam hæreſiarchis, Photino, Aetio, Macedonio, Eudoxio, & duobus Apollinaribus. Faciemus etiam mentiooem clarorum quorundam propter virtutem virorum. Præterea Euſtathij & Melitij, Antiochiæ & Sebaſtiæ epiſcuporum. In fioe, quomodo minus laudabili morte vitam finierit Conſtantius, expooemus. Initium autem inde ſumemus.

Vt Euſebius Nicomediæ epiſcopus, eiúſque ſectatores, Arij dogma confirmare volentes, per quendam Arianum presbyterum turbas in eccleſia concitarint.

Caput 2.

Ariani Conſtátino defuncto animos ſumũt.

VIuenti adhoc Cóſtantino, nemo apertè cótra Nicænam fidei profeſſionem niti audebat: quanuis nonoulli clàm eam nó receperint. Poſtquam auté is deceſſit, qui in cordis receſſu hæreſis venenum occulrum antea habuerant, & ob id tum quoque ſuſpecti fuerant, confeſtim alicunde progreſſi, clandeſtinis colloquiis poſthabitis, nudo (vt dicitur) capite cum omnibus congrediebantur, vt Arij maximè opinio obtineret laborantes. Quorum duces erant epiſcopi Bithyni, Euſebius & Theognis. Facilius autem conſilium ſuum ad optatum exirum peruenturũ putabant, ſi Athanaſij in vrbem Alexandrinam reditum impedirent. Et quum eis ſic eſſet inſti-

A mta ratio, tum veluti manu quadã in rebus omnibus vſi ſunt adminiſtro presbytero, qui autor etiã vt Arius reuocaretur extitit, non apud Conſtantinum tantum, ſed etiam apud Conſtantium maximè gratioſus, quòd per eum res pleraſque ex voluntate ſua peragebat. Dudum enim Oriẽtis imperio potiri voluerat: quod ei tum ex teſtamento patris, à presbytero eo illi in manus tradito, permiſſum erat. Quam ob rem huminẽ in honure habuit: & libertatem ei multã, ſimúlque apertum ad Imperialem aulam aditũ dedit. Quæ res noticiam ei apud omnes conciliarunt, & gratum veréque charum Imperatoris cóiugi, & qui Imperatorio cubiculo pręerant eunuchis effecerunt: quorum princeps tum fuit Euſebius B nomine, maximam quoque in tota Imperatoris domo poteſtatem obtinens. Hic ex presbyteris eius de rebus ſacris inſtitutione, Arij rabie imbutus, acerrimus ſectatorum eius laudator fuit, pluréſque in aula Imperiali celeriter in ſententiã ipſe ſuam adduxit. Quin ipſam quoque Imperatoris coniugem, per mulierculas quæ in Gynæceo erant, & per presbyterum ipſum in impiam opinionem pertraxit. Et malum hoc paulatim per omnem ſerpens aulam, ad ipſum quoque tranſiit Imperatorem. Et breui per aulæ interiora vagatum, extra quoque aulam apertè progreſſum, omnem vbique percurrit vrbem. Ibi tum † bellum quoddam dialecticum atq; diſputatorium eſt exortum. Et in vicis, congregationibus, cauponis, conuentibúſque adeò omni- C bus, mulieres quoque & pueri non aliud ſtudio habuere, quàm de dogmatibus blaterare: his videlicet Arij opinioni veluti honeſtę & bonę addictis, his autem decreta magis Nicęna complectentibus, vnde rixæ, æmulationes, & inimicitiæ excitatæ.

Presbyter Arianus efficit, vt Arius ab exilio reuocaretur.

Presbyter is in aula imperiali gratioſus.

Euſebius Archieunuchus Arianus.

Arianiſmi propagatio in vrbe Conſtantinopolitana.

† διαλεκτικός τις πόλεμος.

Diſputationes de religione populares.

Vt Athanaſius ex Galliis redierit cum literis Conſtantini Cæſaris, de obitu eiuſdem Conſtantini. Item de Acacio, qui ſucceſſor Euſebij Pamphili fuit. Cap. 3.

HIc rerum ſtatus in vrbibus Orientis erat. Occidentales enim Nicænum decretũ inuiolatum retinuere. Porrò Euſebio & Theognidi res, quæ incrementa ſua in deterius capiebat, & quotidie, vt ita dicam, magis magíſque excitabantur, ex ſententia procedebant. Qui in D primis ſtudebant, id quod conſtituiſſent, ad exitum perducere. Id verò erat, vt vnum aliquem qui opinionis eorum eſſet, Alexandriæ eccleſiæ Hierarcham præficerent. Sed conſilium eorum ab Occidente reuerſus impediuit Athanaſius, vnius Auguſtorum, iunioris videlicet Conſtantini, qui Occidentalibus Galliis imperabat, literis fretus. Is nanque vbi cognouit, patrem co-

Euſebius & Theognis Arianorum antesignani.

Athanaſius ex Gallia Alexandriam reuerſus
Conſtantini iunioris ad Alexandrinos pro Athanaſio epiſtola.

gnominémque ſuum, Athanaſij exilium teſta- E
mento abrogaſſe:reditu conceſſo,vt Alexandriã
is reuerteretur,cũrauit. Literæ quas ſecum attu-
lit, hiſce verbis ſcriptæ erant.Conſtantinus Cę-
ſar populo catholicæ eccleſię Alexandrinorum.
Non puto ſacris animis veſtris excidiſſe,quã ob
cauſam Athanaſius adorandæ legis ſacerdos, ad
tẽpus in Gallias miſſus fuerit. Quum enim ſan-
guinariorum infeſtorúmque inimicorum ſeri-
« tas capiti eius ad periculum creandum immine-
« ret,ne per improborum peruerſitatem extremũ
« diſcrimẽ adiret, ſed vt immanitas ea eluderetur,
« è faucibus ingruentium ei virorum ereptus, in
« ditione mea viuere iuſſus eſt,ita vt in ea qua ver
« ſatus eſt vrbe, res ei neceſſariæ omnes abundè
« ſuppeditarent. Quamuis pręclara eius virtus,di-
« uino confiſa auxilio, durioris fortunæ graues
« ærumnas maximè ſubleuet, atque adeò contem-
« nat. Sedem tametſi Dominus noſter beatæ F
« memoriæ Conſtantinus Auguſtus, pater meus,
« epiſcopum hunc in locum ſuum apud grauiſſi-
« mam pietatem veſtram reſtituere cõſtituerit:ta-
« men poſteaquam humana ſorte præuẽtus prius
« obdormiuit,quàm votum ſuum impleuerit:cõ-
« uenire mihi viſum eſt, conſilium diuinæ recor-
« dationis Imperatoris, per ſucceſſionem ad me
« tranſmiſſum,perficere.Qui vir vbi in conſpectũ
« veſtrum venerit, qua apud me acceptus fuerit
« veneratione,cognoſcetis.Neque adeò mirandũ
« eſt, ſi quid à me pro eo eſt factum. Animum
« namque meum ad id, quùm deſiderij veſtri fa-
« cies,tum tanti viri ſpecies mouit & excitauit.Di-
« uina prouidẽtia vos cõſeruet,fratres dilecti. Se-
« cundum haſce literas, ſuauiter ab Alexandrinis
ſuſceptus Athanaſius,Ægypti eccleſias admini-
ſtrauit. Euſebius verò tanquam telo quopiam, G
ſic reditu illius ictus, ſycophantiis oppugnare
eum rurſus, & rem ad ſeditionem perducere eſt
aggreſſus, negociúmque adeò ei nouis calum-
nijs exhibuit Citra moram enim omnem Impe-
ratore adito, illum vt virum ſeditioſum, & qui
eccleſiaſticas conſtitutiones ordinémque tur-
barit,ac citra epiſcopum ſententiam ſibi ipſi in-
greſſum in eccleſiam vſurparit, detulit. Tanto-
pere certè Imperatorem permonit,vt illum rur-
ſus ſede epiſcopali deturbarit, ſicuti poſtea di-
cemus.Eo tempore Euſebius quoque,qui Pam-
phili cognomen ſortitus fuerat,ſimul & epiſco-
pali functione Cæſareæ Palæſtinæ, & vita ipſa
relicta, † Acaciũ habuit ſucceſſorẽ. Qui quum
magiſtro illo ſacras leges didiciſſet, ardorémq;
& æmulationem illius referret,facundia venuſta
& faceta celebris admodum fuit. Et cùm libros
multos non pœnitẽdos reliquit,tum præcepto-
ris ſui vitam pulchrè deſcripſit. Nec multo pòſt
Conſtantinus Cæſar fratri Conſtanti aduerſus
(nam in ditionem illius impetum fecerat, vnde
graue bellum inter eos motum) à ducibus illius
non longè ab Aquileia cæſus eſt. Sic Romanum
imperium quod in Occidentem vergit, Con-
ſtanti: Orientale autem Conſtantio ceſſit.

Noua aduerſus Athanaſiũ Euſebij calumnia.

Euſebij Pamphili mors.
Hic Agapius dicitur, Tripart.li.3. ca.3.
Acacius eius ſucceſſor.

Conſtantini iunioris cædes. Corpus eius in fluu. Alſam eſt proiectum.

Vt Alexandro Conſtantinopolitano epiſcopo defuncto, Paulus & Macedonius piorum & Arianorum electione locum eius obtinuerint: & vt Paulo in exilium acto, Euſebius Nicomedienſis in eius locũ ſit ſuffectus.
Caput 4.

Alexandri epiſcopi Conſtantinopol. mors.
Succeſſor eius Paulus.

CONſtãtinopoli verò tumultus alius eccle-
ſiam inuaſit. Alexãdro enim epiſcopo,qui
precationib. Arium expugnauerat, epiſcopatus
quidem ſui vigeſimotertio, ætatis autem nona-
geſimooctauo anno, vita defuncto, Paulus in
locum eius eſt ſurrogatus: vt quidem Ariani ca-
lumniantur,ſibi ipſi dignitate ea præter Euſebij
Nicomediæ & Theodori Perinthi, quæ nunc
Heraclea dicitur, epiſcoporum ſententiam (ad
quos dudum, vtpote vicinos maximè,Byzantij
epiſcopi electio pertinuerit) vendicata:vt autem
veritas ipſa fert, Alexãdri iudicio & deſignatio-
ne,epiſcoporúmque qui tum ibi aderant,ſuffra-
gio accepta. Siquidẽ in extrema ſenectute Ale-
xãder iam moriturus, familiaribus eius eum ro-
gantibus,cuínam ſedes ea committenda eſſet: è
duobus alterum eligendum ſuaſit. Ac ſiquidem
epiſcopus creandus eſt rebus diuinis probatus,
F & ad docendum idoneus, Paulum habetis, in-
quit,presbyterum,qui ętate quidem iuuenis eſt,
animum verò ſenilem obtinet. Sin deligendus,
qui rebus agendis aptus ſit, & ad cõſuetudinem
magnorum virorũ, qui cum poteſtate rempub.
gerunt,accommodatus: ea re, & præterea reli-
gionis ſpecioſo obtentu multis modis præſtan-
tior fuerit Macedonius. Et ambos, Macedonij
laudatores teſtimonium ab Alexãdro tuliſſe di-
xerunt: Paulum quidem vt doctrina & eloquẽ-
tia clarum, Macedonium autem velut vita me-
liorem.Iidem Paulum ob delicias & vitam libe-
riorem reprehendère. Videtur ſanè Paulus eru-
ditione ſingulari fuiſſe, & ad docẽdum in eccle-
ſia valde commodus. Tractandis autem profa-
nis negocijs, & in hominum conuictu, poſte-
riores partes tulit. Sicuti pericula, quæ ei acci-
G dêre,oſtendunt: quorum ille nullum,ſicuti harũ
rerum periti faciunt, diſcuſſit. Et quamuis mul-
titudini vehementer charus eſſet, malè tamen
ab eis eſt acceptus, qui Nicæna decreta oppu-
gnarunt.Ac prima ſtatim accuſatione,quaſi non
ſecundum leges viueret, ſede deiectus, & exilio
damnatus eſt. In quo etiã, inimicis eius id pro-
curantibus,ſtrangulatus,mortem oppetiit. Sed
hæc poſtea accidere. Tum verò de epiſcopi ele-
ctione ingẽs motus eſt exortus. Superſtite nam-
que Alexandro,non multa Ariani vſi ſunt liber-
tate, ſuperioréſque eis fuere qui ὁμοούσιον con-
ſubſtãtiale profiteri docuere: quòd ſcilicet Ariũ
fœdiſſima morte,per diuinã prorſus vindictam,
abſumptum vidiſſent. Vt verò Alexander mor-
tuus eſt, plebs in duas partes ſciſſa, ad apertas
progreſſa eſt inimicitias,& cõtentio dubia mul-
titudinem occupauit. Nicænæ enim fidei ſecta-
tores Paulum epiſcopum deſignabant: Ariani
autem Macedonio ſacrã adminiſtrationẽ com-
mittere contendebant. In ea ſanè eccleſia quæ
Pacis nomen obtinet, quæque Dei Sapientiæ
templo vicina eſt, cũ prærogatiua defuncti epi-
ſcopi ſententiæ, Paulus epiſcopus eſt renuncia-
tus.Quam electionem Imperator grauiter tulit:
peregrè enim tum aduenerat,& cõſilio veterum
Pauli inimicorum coacto, illum quidẽ vt ſacro
munere indignum deiecit, thronúmque Euſe-
bio Nicomedienſi conceſſit: quum quidem id
Canon eccleſiaſticus interdiceret, epiſcopos ex
vna vrbe in aliam tranſire vetans. Nihil autem
mirandum eſt, qui ſic contra Vnigeniti diuinita-
tem rabie

Alexander moriturus, duos per optionem ſibi deſignat ſucceſſores: Paulũ, vel Macedonium.

Pauli exilium & cædes.

Diſſenſio Conſtantinopoli inter catholicos & Arianos de electione epiſcopali.
Conſtantius Euſebium Nicomedienſem, epiſcopum Cõſtantinopolis facit. Tranſlationes Euſebij ex vno epiſcopatu in alium.

tem rabie furentes ferantur, ſi abſque timore omni leges quoque eius tranſgrediãtur. Sed hoc ille non tum primùm auſus eſt. Antea namque quum Beryti epiſcopatum gereret. Nicomediã quoque inde tranſiluit. His actis, Constantius Antiochiam venit.

Vt Euſebius coacta Antiochia Synodo, aliam fidei promulgarit expoſitionem. Et vt epiſcopatum abrogarit magno Athanaſio. item de Euſebio Emeſeno. Cap. 5.

Per cauſam Antiochenis templi encæniorum, Euſebius concilium epiſcoporum cogit.

EVſebius autem, ampliore eo modò auctus poteſtate, nõ moderatè ſe geſſit: ſed omnẽ, vt in prouerbio eſt, mouit funẽ, vt quod ſemel ſtatuiſſet, efficeret. Et commodum eccleſia Antiochena decimo tum pòſt iacta eius fundaméta anno abſoluta erat: quam, Conſtantio filio adminiſtro vſus magnificè ex ipſis fundamẽtis magnitudine ſimol & pulchritudine nulli ſecundã Conſtantinus extruxit. Itaque prætextu & occaſione encæniorum, & dedicationis templi eius, peropportunum Euſebio viſum eſt, concilium cogere, ad profeſſionem τῦ ὁμ.ȣσίȣ conſubſtantialis apertè abolendam, & decreta Nicæna immutanda. Et conuenere vndequaque Antiochiam epiſcopi nonagintaſeptem numero: vbi tum poſt Euphrooium, eccleſiæ Phlacitus præfuit: Hieroſolymis autem, poſt Macarium, Maximus: qui conſultò ad Synudum eam venire renuit, ſecom ipſe † conſiderans, ne quid rurſus præter animi ſententiã faceret: ſicuti antea, quũ inuitus etiam Athanaſij exautorationi ſubſcripſit. Sed neque Romanus epiſcopus Iulius Sylueſtris ſucceſſor, vel per ſeipſum, vel per quempiam qui locũ eius obtineret, Synodo ei interfuit: quum quidem eccleſiaſtico Canone ſancitum ſit, † non oportere eccleſias citra Romani epiſcopi ſententiam in Synodis quidquam ſtatuere. Ex Italia quoque ipſa & prouinciis vlterioribus nemo eò venit. Quintus tum à Conſtantini obitu annus erat, & Synodus Imperatore præſente agebatur. Euſebiani Athanaſium accuſarunt, quòd ſanctiones eccleſiaſticas trãſgreſſus eſſet, prius ſcilicet thronum eum recepiſſe, quàm ei à Synodali epiſcoporum cõuentù ad permiſſum eſſet, aſſeuerantes. Et quòd multis præterea mortis cauſa extitiſſet, ſeditionẽ in ingreſſu eius coorta: in qua nonnulli cæſi, nonnulli iudicum quæſtioni traditi, pecunia mulctati eſſent. Multis inſuper aliis calumniis in Athanaſium textis, primùm Euſebium, qui Emeſenus cognominatus eſt, Alexandriæ antiſtitẽ deſignarunt, de quo poſtea dicemus. Eo verò Alexandriam adire metuente, Gregorium ſuffragiis ſuis delegere. Deinde quæſtione de doctrina mota, nihil illi quidem, quod in Nicænis actis reprehenderent, habuere: opportunitatem tamen crebras Synodos cogendi, aliáſque fidei formulas promulgandi præbuere, vt alia atque alia ſubinde mutatione pudetentim in gurgitem Arianorum homines delaberentur. Hæc quẽadmodum proceſſerint, apertius hiſtoria ipſa indicabit. Quæ autem ad vrbium epiſcopos paſſim ſcripſere, hæc fuere. Nos neque Arij ſectatores fuimus: quomodo enim epiſcopi preſbyterum conſectaremur? neque aliam quamplam fidem, præterquàm quæ ab initio promulgata eſt, recepimus. Sed excuſſa exploratáque eius fide, il-

ἐπιλογισάμενος ὡς εἰν ἁρπαγεὶς. καὶ τῇ καθαιρέσει ἀθανασίου ὑπογράψας. Socrat. lib. 2. cap. 8.

prærogatiua Rom. Eccleſiæ in Conciliis.

† μὴ δεῖν εἶναι γνώμης ἄνευ τῦ ῥωμαίων ἡγȣμένου, τὰς ἐκκλησίας συνοδικῶς κανονίζεσθαι.

Actiones Synodi contra Athanaſium.

Euſebius Emeſenus.

Gregorius Athanaſio ſucceſſor à conciliabulo Antiocheno deſignatur.

crebræ Synodi Eccleſiis obſunt.

A lum potius recepimus, quàm ſequuti ſumus. Id quod ex verbis noſtris cognoſcetis. Didicimus namque ab initio, credere in vnum rerum vniuerſarum Deum, omnium intelligibilium ſimul & ſenſibilium conditorem & * prouiſorem. Et in vnum filium Dei vnigenitum, qui ante omnia ſæcula extat, & ſimul exiſtit cum eo qui eum genuit patre: per quem omnia facta ſunt, viſibilia iuxtà & inuiſibilia. Qui extremis dieb[us], iuxta beneplacitum patris deſcendit, & carnẽ ex virgine ſancta recepit, & omnem paternã eius voluntatem ſimul expleuit. Qui & paſſus eſt, & reſuſcitatus: & reuerſus in cœlos, ſedet in dextra patris. Qui venturus eſt ad iodicandum viuos & mortuos, & manſurus rex & Deus in ſæcula. Credimus etiam in Spiritum ſanctum. Si verò B addere oportet; Credimus quoque de carnis reſurrectione, & vita æterna. Hæc primùm ſcripta ad epiſcopos miſerunt, ſilentio, vtrum coæternus ſit, aut conſubſtantialis patri filius, an contrà, prætereuntes. Porrò Antiochiæ morati, perinde atque priorem formulam damnaſſent, profeſſionem aliam fidei edidere, in omnibus Nicænæ conſonam: neſcio tamen an nõ occulta verbis eius ſententia quæpiam inſit. Ea ſic habet. Credimus, pro eo atque Euangelica & Apoſtolica traditio docet, in vnum Deum patrem omnipotentem, rerum vniuerſarum conditorem atque factorem. Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum, filium eius vnigenitum Deum, per quem omnia facta ſunt, genitum ante omnia ſæcula ex patre, Deum de Deo, totũ ex toto, ſolum ex ſolo, perfectũ ex perfecto, regem ex rege, Dominum à Domino, Verbum viuẽs, ſapientiam, C vitam, lumen verum, viam veritatis, reſurrectionem, paſtorem, oſtium, immutabilẽ atque inalterabilem * diuinitatis ipſius, ſubſtantiæ, & poteſtatis, & conſilij, & gloriæ patris ipſiſſimã atq; per omnia ſimilem imaginẽ, primogenitũ omnis creaturæ, in principio exiſtentem apud Deũ, verbum Deum: pro eo atque in Euangelio eſt dictũ, Et Deus erat verbum: per quem omnia facta ſunt, & in quo omnia cõſiſtunt. Qui diebus extremis deſcendit de cœlo, & natus ex Maria virgine, ſecundũ ſcripturas: & homo factus, mediator Dei & hominum, & Apoſtolus fidei noſtræ, & dux vitæ (quemadmodum dixit, Deſcẽdi de cœlo non vt faciam voluntatem meam, Sed voluntatem eius qui miſit me.) Qui paſſus eſt pro nobis, & reſurrexit pro nobis tertia die: & aſcendit in cœlos, & conſedit in dextra patris. Et iterum venturus eſt cum gloria & virtute, ad iu- D dicandos viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctũ, qui conſolationis & ſanctificationis & perfectionis gratia credentibus datus eſt. Sicuti & Dominus noſter Ieſus Chriſtus diſcipulis mandauit, dicẽs: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen patris & filij & ſpiritusſancti. Manifeſtũ porrò eſt, Patrem verè eſſe patrẽ, & filium verè eſſe filium, & ſpiritum ſanctũ verè eſſe ſpiritum ſanctum: nominibus hiſce non ſimpliciter neque ocioſè poſitis, ſed cuiuſq; eorum qui nominantur propriam certò ſignificãtibus ſubſiſtentiam, ordinem & claritatem. Ita vt ſubſiſtentia quidem tria ſint, † conſenſione autem vnum. Ad finem porrò hæc adiecere. Hãc igitur obtinẽtes fidei perſuaſionem, coram Deo

Formula fidei Antiochena.

** προνοητὴν.*

Formula einſdem conciliabuli prolixior.

** τῆς θεότητος.*

† συμφωνίᾳ.

anathema ἐν.

** κακοδοξίας.*

E & Chriſto ipſo, omoem hæreticam prauámqoe anathemate iugulamus * opinionem. Et ſi quis contra ſanam rectámque ſcripturarum fidẽ docet, dicens aut tempus aut ſæculũ eſſe, vel fuiſſe, antequã filius Dei fuerit, anathema ſit. Et ſi quis dicit filium creaturam, perinde atque vnam aliquam creaturarum: aut geoimen, perinde atque voum aliquod geniminom, & non ſicuti diuinæ ſcripturæ de prædictis omnib. prodidere ſentit: aut ſi quis aliud docet vel annunciat, præterquã quod accepimus, anathema ſit. Nos enim omnia quæ ex ſacris literis à Prophetis & Apoſtolis tradita ſunt, verè atque apertè & credimus & ſequimur. In hac formula quum immutabilem & inalterabilem filij diuioitatem, imaginémque noo differeotem à diuina ſubſtaotia & conſilio & poteſtate & gloria, atque primogenitum omnis creaturæ clarè dixerint: neſcio quomodo F etiã cooſubſtantialẽ ipſum patri dicere detrectarunt.

Conſultò in hac formula nomen τοῦ ὁμοουσίου omiſſum.

Vulgaruot ſanè quidã, fidem talem ſic ſe inueniſſe ſcriptam, & à Luciano cõceptam, qui Nicomediç martyrio decertauit, viro diuino, & in ſacris literis ſupra cæteros apprimè erudito: amplitudine, vt equidẽ puto, martyris, celebritatem potius ſcripto ſuo vendicantes, quàm vera dicentes.

Formula hæc Luciano martyri callidè adſcripta.

Interfuit autem concilio huic, Euſebius, qui ex Nicomedienſi ad Conſtantioopolitanam ſedem eſt tranſlatus: Aeacius Euſebij Pamphili throni iuxtà & eruditionis ſucceſſor: Partophilus Scythopolitanus: Theodorus Heracleotes ſeu Perinthius, vir prçclarus, qui Euãgeliorum expoſitiones edidit: Eudoxius Germanicienſis, qui poſt Macedonium Cooſtantinopolitanã eccleſiam gubernauit: Gregorius, quẽ eccleſiæ Alexaodrinæ epiſcopum deſignauerãt, qui omnes eadem ſentiebãt: ſed & Dianius Cæſareæ Cappadocum, & Georgius Laodiceæ Syrorum epiſcopi, aliíque plures inſignium thronorum Metropolitana dignitate prædiri Antiſtites: præter Iulium Romæ & Maximum Æliæ epiſcopos, qui ob eas quas paulo antè recenſuimus cauſas non affuere.

Primarij epiſcopi, qui concilio Antiocheno interfuere.

Ad illos etiam Euſebius Emeſenus acceſſit. De eo, qui fuerit, nonc dicã. Hic Edeſſæ Oſroenorũ claris parentibus genitus, ſacras primùm literas, poſtea etiã Grçcas diſciplinas, ab eius loci magiſtris didicit. Deinde cum Euſebio Pamphili familiarius agens, atque etiam cum Parrophilo Scythopolita, accuratius in ſacris eſt eruditus literis. Aotiochiam venit, quum ibi † Euſtathius propter crimen ei intentatũ ex autoritate Synodi condemnatus eſt: atq; cum ſucceſſore eius Eupbronio eiſdẽ io ædibus H egit. Sacerdotalem autem dignitatem deprecatus, ſcholas Alexãdrinas frequẽtauit. Ibíq; quãtum opus erat exercitatus, Aotiochiam rediit: & cũ Phlacito, qoi in epiſcopatu Euphronio ſucceſſit, fuit. Hic, Euſebius Cooſtantinopolitanus quom Synodum celebraret, Alexandrinæ ſedi hunc deſtinauit. Quòd enim & eloquentia polleret, & bene honeſtéque viueret, breui in Ægyptios ab amore & deſiderio, quo in Athanaſiũ ferebantur, abducturus eſſe exiſtimabatur. Eam functionẽ vbi repudiauit, id qnod res erat ſecũ reputans, iuſtam nimirũ erga ſe odij cauſam facilè Alexandrinos reperturos, qui alium neminẽ pro Athaoaſio cernere ſuſtinerent epiſcopum, Emeſam eſt miſſus: Gregorius autẽ Alexãdriam E deductus. Ille calumnia Emeſæ expetitus, quaſi eius parris Aſtronomiç quæ Apoteleſmatica dicitur, reſponſis ſcilicet dandis occupata, ſtudioſus eſſet, Laodiceam ad Georgiũ epiſcopi iſtbic munere fungentem, veterem amicum profugit: & cum eodem Antiochiã ad Phlacitum & Narciſſum profectus, inde apud Emeſenos in epiſcopatum ſuum reſtitutus eſt.

De Euſebio Emeſeno.

† Apud Socratem eſt lib. 2. cap. 9. συνεῖδεν εὐςάθιον ὑπὸ κύρον χατηγορηθέντα τοῦ ἀρειανῶς χαθαιρεθῆναι ὡς σαβελλίζοντα. Eumne vt Euſtathius à Cyro accuſatus tanquam Sabellizans, in ordinem dãnatus redigeretur.

Olim epiſcopis Mathematicã & Aſtronomiam Apoteleſmaticã tractare religio erat.

Fuit autem & Cõſtãtio Imperatori pergratus, qui eum ſecum aduerſus * Perſas bellum geſturus duxit. Multa namque diuinũ numen prodigia per ipſum ediſſe, Laodicẽſis refert Georgius, qui vitam eius conſcripſit. Et quamuis tãtus vir fuerit, nõ tamẽ inuidorum, qui honeſtis imminere ſoliti ſunt, laqueos effugit. Obiectũ enim ei eſt, qnòd in eadem eſſet cũ Sabellio ſentẽtia. Tom ſanè quidẽ, vti dixi, Antiochiæ decretis faciendis cum aliis F ſuffragator interſuit. Hæc de Eoſebio. Et Syoodus Antiochena rebus ita geſtis, ſolota eſt.

** Socrates habet, aduerſus Barbares. Ex Eutropio videtur eſſe legendum Parthos.*

Vt Athanaſio eiecto, Gregorius militari manu ſtipatus eccleſiam occuparit. De Iulio Romano epiſcopo, quomodo is Athanaſii caſum ægrè tulerit. Cap. 6.

EA verò tempeſtate res etiam publicæ infeliciter adminiſtratæ. Franci enim, gens bellicoſa, Galliam occidentalem percurrentes, maximè vaſtarunt. In Oriente autem loca pleráque ſæpius terræmotibus ſuot coocuſſa: Aotiochia verò maximè. integro namque anno id pertulit malum. Quo tempore cum magna militũ mano (quinque hominum millia erant, quos Syrianus ducebat) Gregorius Antiochia Alexandriam eſt profectus. Milites propterea eũ ſequuti, vt tutò & abſque ſeditione omni ingredi eam vrbem G poſſet. Incredibili enim erga Athanaſium deſiderio multitudo tenebatur. Nõ parũ tamen Ariani quoque, qoi Alexãdriæ erãt, quomodo Athanaſius exigeretur diſpicientes, hac in parte profuerunt. Metuebãt enim illi, ne tumulm in plebe excitato, malè ab ea acciperẽtur. Quod & ipſum Athanaſius veritus, ſenſim fugiebat. Serum iam diei erat, & ipſe in eccleſia, quòd Synaxis & cõoentus in expectatiooe eſſet, rebus ſacris intendebat. Et manus iam militaris eccleſiam per manipulos ordine ſuo occupauerat: qonm ille precatione peracta, pſalmodiam contiouare iubet. Milites quieti tum erant, qoòd intempeſtiuum, impetum in eum facere, exiſtimarent, quum concentu vno carmina reſonarent. Atque interea, quòd omnes vna porta egrederen-H tur, Athanaſius in media pſalmos canentium turba tectus, incolomis euadit, atque Romam recurrit. Gregorius porrò, illo profugiente, thronum recipit. Propter quod factum multitudo malè animata, eccleſiam quæ apud ipſos ſub Dionyſij epiſcopi nomine erat, igni combuſſit. Euſebius cum ſuis ea re ad voluntatem ſnam peracta, magnóque ſtudio epiſcopis in Oriente catbolicis reiectis, & aliis qui eadem ſecum ſentirent ioſignioribus ſedibus, Alexandriæ, Antiochiæ ad Orontem, præfectis, & in ipſa ad Helleſpontum imperante vrbe per ſeipſum ſede occupata, admodum morigeros omnium eorum locorum habuit epiſcopos. Iulius autem Romanus pontiſex, & totius Occidentis epiſcopi, cõſtantes Nicænæ Synodi ſuffragatores & laudatores, rebus quæ in Oriente præter

Clades reip. Franci Galliã vaſtant. Terræ motus diuturnus. Gregorius militari manu in poſſeſſionem Eccleſiæ Alexandrinæ perducitur.

Athanaſius Romã refugit. plebs tumultuãs eccleſiam Dionyſij incẽdit.

Euſebius Arianus regnat. Occidentales epiſcopi diſſidiis orientalibus perturbãtur.

ſpem

ſpem acciderant, grauiter affligebantur. Ipſum quoque Athanaſium ad ſe venientem perbenignè ſuſceperunt: & virum tantum, eadémque cum eis ſentientem, honore ſunt proſequuti, cauſámque eius ad iudicium cognitionémque ſuam transferendā duxerunt, & ſcriptis eam ob rem literis Synodum ad ſe euocarunt. Quibus literis Euſebius exacerbatus, miſſis ad Iulium legatis, indicium ei rerum in Tyria Synodo aduerſus Athanaſium decretarum permiſit.

Fidem Synodū Antiochenā & Tyriam in occidentem euocant.

Vt poſt Euſebium Paulus rurſum ſedem receperit, Ariani autem Macedonium contra eum fouerint. & de cæde Hermogenis ducis: & vt denuò Paulus ſit eiectus. Caput 7.

Euſebij mors.

PRiuſquam autem reſponſum Roma accepiſſet, Euſebius diem ſuum obiit, non diu à Synodo Antiochena ſuperſtes. Porrò belua ea ſublata, Conſtantinopoli cœtus piorum ſtudio & ardore, quo erga Nicæna decreta ferebantur, Paulum in eccleſiam reduxere. Tum quoque Arianorum factio, & Theognidis atque Theodori Perinthij (Heracleotem eum nominant) ſectatores, in ea quæ Pauli dicitur eccleſia, conuentu acto, Macedonium Conſtantinopolitanū elegerunt epiſcopum. In quibus quùm alij multi, tum Vrſacius & Valens, alter quidem Singidonis ſuperioris Myſiæ, alter autem Murſorum ſuperioris Pannoniæ epiſcopi fuere. qui poſtea reſipuere, & libello pœnitentiæ Iulio Romæ epiſcopo oblato, ὁμοουσίῳ conſubſtātiali aſſenſere, & ad communionem admiſſi ſunt. Tum téporis autem acres Arianæ opinionis æmulatores, non paruos eccleſiæ motus excitarūt. quorum vnus etiam Macedonius fuit. Ciuili namq; ex ea cauſa bello exorto, plebs quotidie ferè ſeditionem concitabat: & multitudine vtrinque concurrente, plurimi atterebantur atque peribant. Qua re Imperator cognita, quum adhuc Antiochiæ moraretur, ira percitus, Hermogeni duci, qui tum in Thraciam miſſus fuerat, mandauit, vt ex itinere cum equeſtri manu in vrbem imperatricem diuerteret, & Paulum eccleſia eiiceret. Qui vbi affuit, & Imperata facturus militarem manum adhibuit, plebs ei reſtitit. Eā verò, ad vim vindicandam paratam videns Hermogenes, amplius etiam militari robore inſtitit. Ibi multitudo ad ſeditionem & tumultū paulatim cócitata, præter rationem ad imperū proſiluit: & deinde vna ſimul omnes ruentes, Hermogenis domum incédêre, ipſúmque occidêre: fune quoq; ad pedes eius alligato, per vrbis vias traxere. Hęc vbi ad Conſtantiū ſunt relata, equo vehens Conſtantinopolim venit. Et quum grauiter in multitudinem animaduertere ſtatuiſſet, noxam eis, quòd lachrymantes ei obuiam ierāt, remiſit. Dimidiam tamen circiter frumenti partem ademit, quod Conſtantinus quotannis ex Aleſandriæ & Ægypti tributis, ciuibus ſuis largitus fuerat. Melius fortaſſe Conſtantius eſſe ratus, ſic ſeditionum, quàm aliter, accidere cauſas, quæ ex luxu plurimùm & ſecundarum rerum licentia emergere ſolēt. Octo enim myriades medimnorum frumenti quotannis à Conſtantino plebi datæ fuerant, cuius dimidiam partem tum Conſtantius diminuit: ira omni in Paulum conuerſa, quem non ſolum throno, ſed vrbe etiam A eiecit. Macedonio quoque ſuccenſens, vt ſeditionum, tumultuum, atque adeò cædis Hermogenis autori: qui iniuſſu ſuo epiſcopatum recepiſſet, atque electione eius neque comprobata neque abrogata, in ea qua conuentus agebat eccleſia, eum ſic manere paſſus Antiochiā reuertit. Interea Ariani Gregorium perinde atque in religione ſegnem, & Alexandrinis minus gratū; & propter eccleſiæ, quæ Alexandriæ Dionyſij epiſcopi fuerat, in introitu eius conflagrationē, epiſcopatu mouent: & Georgium quendā Cappadocem genere, qui circa panem viliorem & furfur ætatem egerat, ſuccidiæque adeò ſuillæ promus condus fuerat, quòd in religione tuēda induſtrius eſſet, pro eo in Alexandrina ſede collocarunt.

Noua Byzātij de electione epiſcopi ſeditio.

Paulus in Eccleſiam Conſtantinopolitanam reductus.

Macedonius iterum eius competitor.

Conſtantius ad eiiciendum eccleſia Paulū, Hermogenē ducem Cōſtantinopolim mittit.

Hermogenes à plebe furente interficitur.

Conſtantius dimidiā partem annonæ publicæ plebi, mulctæ loco ademit.

Paulum proſcribit.

Alexandriæ Ariani Gregorio repudiato Georgium ei ſubſtituunt.

* *Acta ſunt hæc Conſtantio III. & Conſtante II. Coſſ. quo tempore Conſtans Francorum gentem bello victam* B *fœdere ſibi coniunxit. Socr. lib. 2. cap. 13.*

Vt Athanaſius & Paulus literis Iulij freti, ſedes ſuas receperint. Cap. 8.

ATHanaſius autem Romæ agebat, Conſtāte Conſtantini minimo natu filio toti Occidenti imperante. Venit eò Cōſtantinopolitanus quoq; Paulus, & Marcellus Ancyranus, propter eā quā diximus cauſam, Aſclepas etiā Gazæorū epiſcopus, qui & ipſe quòd fortiter Arianis reſiſteret, accuſationē iudiciúmque, quaſi ſacrificij aram euertiſſet, ſuſtinuit: & ob id epiſcopatū deponere coactus fuit, quē epiſcopatum Quintianus eſt conſequutus. Lucius præterea Adrianopolitanus eodē crimine delatus, & dignitate iridē ſpoliatus, Romam cōfugit. Horū cauſa Iulius antiſtes Romanus cognita, quòd conſentientes ſibi de Nicænis decretis inuenit, communione C eos eſt dignatus. Pro amplitudine autē ſedis ſuę, ex veteri priuilegio & prærogatiua, perſuaſum habens, omniū vbique epiſcoporū curam & iudicium ad ſe pertinere, datis cuique liberrimè ſcriptis literis, ſuas eis eccleſias reddidit, eóſque in Oriētem remiſit: eos qui temerè illos exanthoraſſent, perſtringens, vt qui nó recta ſequerētur cōſilia, motúſque & turbas eccleſiis crearēt, neque ſemel Nicææ factis fidei decretis ſtarēt. Ad hæc præcepit, vt quidā ex eis ad diē conſtitutum Romæ præſtò eſſent, qui rectè ſententiā in condemnatos latam eſſe probarēt. Sin minus, minas addidit, niſi à rebus nouandis deſiſterent, ſe ab eis ſacras exacturū pœnas. Athanaſius, & qui cū eo erant, miſſis ad Orientales epiſcopos literis, eccleſias ſuas receperūt. Illi contumeliā eſſe rati Iulij obiurgationem, Antiochiæ congregati, de D ſententia omniū epiſtolā ad eū miſere, luculenter quidē illam ſcriptam, ironiis autem aculeatíſque verbis refertam, forenſémque & iudicialem in modū compoſitam, & quę ſtyli vi & grauitate minarū expers nó eſſet. Scripſerant enim, Romanæ quidem vrbi ab omnibus obſeruantiā exhiberi & honorē: quippe quę antiquitus Apoſtolorū domiciliū & ſchola, veræque pietatis, vt aliquis dicat, Metropolis & primaria vrbs fuerit: quāuis ex Oriēte præcones eius eò venerint, ſe tamē nó ideo ſecundas ferre debere, quòd Eccleſiæ magnitudine ſuperiores nó eſſent, quum virtute & rebus aliis priores ſe eſſe exiſtimarent. Illud etiam criminis loco obiecere. cómunicare

Catholici epiſcopi ex Oriēte Romam profugiunt.

Epiſcopus Romanus profugos epiſcopos ad communionē admittit.

Eccleſia Romana vetus priuilegium.

Socr. lib. 2 ca. 15. Sozo. lib 3. cap. 8.

Profugi epiſcopi in integrum reſtituuntur.

Orientalium epiſcoporum ad Iuliū Romanum antiſtitē acres literæ.

Sententia eius ſcripti.

eum cũ Athanaſio animum induaiſſe: idque indignè tulere, veluti cõtumelia Synodi earũ ſententiæ irrogata eſſet. Et factum ipſum, vt quod cõtra ſanctiones Eccleſiæ proceſſiſſet, iniquum eſſe, ſunt calumniati. Atque ægrè id eis eſſe, rectéque ſe eum reprehẽdere, quum dixiſſent: poſtremò, ſiquidem quùm ſententiam ipſorũ qua illos condemnaſſent, tum electionem eorum, quos pro illis eccleſiis præfeciſſent, comprobaret, pacatos etiam ſe fore, & ſecum communicaturos. Sin aduerſari eis pergeret, & ipſos cõiuoctos aduerſus eum ituros eſſe, intulere: quum neque maiores eorum cõtra Cornelium Romæ epiſcopum conati aliquid fuerint, quum ille Nouatum presbyterum eccleſia ſummouiſſet. De rebus verò Nicænis nihil reſcripſere, ſuperfluũ id eſſe arbitrati, etiamſi plurima quæ ſcriberent haberet: quæ tamen vt omitterent, res præſeo-F tes neceſſariò efflagitarent. In eam ſenteotiã Orientales epiſcopi ad Iulium literas dedere.

Vt imperator Paulum per Philippum praefectum in exilium agi curauerit, Macedonius autem in Epiſcopatum ſit reſtitutus: & vt Athanaſius fuga ſibi conſuluerit. Cap 9.

CONſtantio verò Imperatori Antiochiæ ageoti ſcribentes, illos vt ſeditioſos homines à ſe expulſos eſſe, ſunt calumniati. Ille vbi Paulum recuperaſſe locum ſuũ audiuit, admodum ferociit: & ad Philippum vrbis * pręfectũ, ſecundam ab imperiali poteſtate dignitatẽ tum obtinentem, ſcripſit, vt Paulo vrbe eiecto, Macedonio eccleſiam traderet. Philippus ea Hermogenis caſu cautior factus, quòd multitudinis furorẽ metueret, arte quadã rem eſt agreſſus. G Priuſquam enim ea vulgaretur, perinde quaſi de publicis quibuſdam rebus cõſilium habiturus, Paulum ad ſe in Zeuxippum (quod publicum & celebre ampliſſimúmque eſt lauactum, poſtea † Numerorum cognominatum) vocauit eíq; deceenter cum honore aduenienti, Imperatoris literas exhibuit. Ac hominem per palatiũ Imperiale, lauacro quod diximus vicioum, ad mare deductum, nauigióque impoſitum, Theſſalonicã miſit: quam etiam patriã habere, & à maioribus ſuis inde oriũdus eſſe dicebatur. Eidémque Oriẽte toto interdicens, in Illyrico & vlterioribus terris viuendi liberam permiſit poteſtatem. Pręfectus ea eo loco, vnà cum impio Macedonio, incitato curſu in eccleſiam ire cõtendit: & multitudo ex omni hominum ordine miſta, ea re audita, pro ſe quiſque locum antecapere feſtioans, ad eã eccleſiam cucurrit. Innumeri prorſus, qui eò coofluebant, erant. Et militaris manus armata ad terrorem plebis conſequebatur. Atque ea vbi proximè ad eccleſiam venit, nec ei acceſſus propter vndique cõcurrentem turbam pateret, milites vi homines reiicere per audaciam cœperunt. Quum verò illi propter multitudinem oppidò in anguſtum redactã, cedere & * conſidere non poſſent, reſiſtere eos, milites, neque ſponte tranſitum dare velle opinati, ſtrictis vſi gladiis, veluti reluctantes cecidere, multóſque (vt fieri ſolet) neci dedere. Non pauci etiam ioter ſe coonculcati atque attriti ioteriiſſe dicũtur, ita vt occiſorum turba trium milliũ centum & quinquaginta oumerum ſuperauit. Porro Macedonius,

** ὕπαρχον.*

Conſtãtij iuſſu Paulus epiſcopus Conſtantinopolitanus in exilium mittitur.

† νουμέρων.

Macedonius in poſſeſſionem epiſcopatus deducitur.

** συνιζάνειν.*

Cædes hominũ multa in ingreſſu Macedonij in eccleſiam.

E perinde atque noui nihil factũ eſſet, tanquã innocens & purus, in † Epibateriorũ introitúſq; arcanioribus ſacris, quaſi ex aliqua præſtigiarũ ſcena aliquis, aut Deus (quod dicitur) ex machina, de improuiſo Hierarcha apparẽs, à præfecto magis, quàm ex eccleſiæ cõſuetudine, ab epiſcoporum ordine in throoũ eſt deductus. Ad hunc modum, & per has cędes Macedonius & Ariani eccleſiam occupauere. Ita etiã Paulus ſolũ iniqui exilij gratia vertere eſt coactus. Athanaſius autẽ Conſtantij minas veritus, fuga ſibi conſulens diſparuit. Nam ille capite in eum ſe animaduerſurum denunciauerat, quòd obtrectatores eius & inſidiatores eum vt ſeditioſum detulerãt, reditu eius ea vrbe Romana in eccleſiã, multitudinem iogentem conculcatam ioteriiſſe allegãtes. Maximè verò Conſtãtium in eum incitauerat calumnia ab Arianis ei intẽtata, veluti annonam pauperum, quam Imperatoris pater Conſtantinus Aleaandriæ in egenorum alimenta diſtribuendam ſanxerat, Athanaſius vendidiſſet, atque in pecuniã redegiſſet. Obſeruãdum illud, eo tempore quo Macedonius epiſcopatum recepit, Conſtantium magoam eccleſiam abſoluiſſe, quæ σοφία, Sapientia nominata eſt: proximè ad cognominem Paci eccleſiam, quã Conſtantinus Conſtantij pater, quum prius exigua fuiſſet, ad eam etiam quæ nuoc cernitur amplitudinem perduxit: ita vt duorum iſtorum templorum oræ contiguæ, voúſq; ambitus & muri eſſe videantur.

† inueſtiturã nunc vocant.

Macedonius vir ſanguinarius ſubitò epiſcopus apparet.

Athanaſij fuga.

Per grauẽ calumniam in inuidiam Athanaſius apud Conſtantium adducitur.

ſapientia Dei templũ, quod Conſtantinus non perfecit. ſupr. lib. 7. cap. 49.

Quomodo Iulius Romanus pontifex epiſcopis orientalibus pro Athanaſio ſcripſerit: item Conſtantio fratri occidentis imperator Conſtans. & quomodo, qui ex oriente in Italiam venerant, aliam fidei vulgauerint expoſitionem. Cap. 10.

IVlius Romanæ vrbis epiſcopus literis, quas Euſebius ante obitum ſuum contra Athanaſium ſcripſerat, aliíſque qnas ij, qui Antiochiæ conuenerant dedere, atque aliis rurſus quorundam Ægyptiorum epiſcoporum, ementita eſſe aduerſus Athanaſium omnia declarãtibus, eíſq; ſic inter ſe pugnantibus, acceptis, Aotiochenis illis reſcribẽs, epiſtolæ eorum arrogantẽ & pręfractam ſeotentiam coarguit: & quòd latenter aggreſſi eſſent, cõtra decreta Nicæna, fidem nouare & adulterare. Præterea, quòd præter eccleſiaſticam conſuetudinem, ſe quoque in Synodũ vocare intermiſiſſent. Extare enim eccleſiaſticũ Caoonem, authoritatem omnem eis abrogans, H quæ præter Romani antiſtitis ſententiã peracta eſſent. Rurſum, quòd in rebus quas in Tyro vrbe & Mareote decreuiſſeot, oon legitimè proceſſiſſent, inquiſitione videlicet vna tantũ præſente parte facta. Arſenij autem manum liquidò apparentem, apertam ſycophantiã eſſe, eis obiecit. Et ſecũdum ea omnia, æquum eſſe vt Athanaſio & Paulo ſubueniretur, intulit. Breui oamque poſt, Paulus quoque Corinthum ſe ire aſſimulãs, in Italiam venit, & caſum ſuũ miſerandũ in modũ deplorauit. Verumenimuerò vbi Iulius ſcriptis ſuis apud Oriẽtales epiſcopos nihil effecit, Occidentis Imperatorẽ Conſtantem, de rebus Athanaſij & Pauli certiorẽ fecit. Qui ei etiã adito, Arianæ factionis ſubdolas fraudes expoſuere: patris mẽtiooe illata: vt ille œcumenicã & vniuer-

Iulij ad Antiochenum cõciliabulum reſponſum.

Autoritas Ro. epiſcopi. μὴ δεῖν παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ῥώμης κανονίζειν τὰς ἐκκλησίας. Socr. lib. 2. cap. 17.

Athanaſius & Paulus apud Conſtantem impe. queritantur.

vninerſalem Synodũ cõegerit, conſtitutiunéque A decreta illius ſtabilierit, referẽtes, & eum ad paternam æmnlationem conſectandam cobortátes. Conſtans rebns eis cognitis, caſum eorũ virorum calamitatẽ ſuam prorſus eſſe putauit: & ad fratrẽ ſcribens, eum admonuit, vt paternę religionis incoruuptam integrámq; ſeruaret normã. Ille enim, inquit, vera pietate imperio ſtabilito, tum tyrãnos Romanos omnino ſuſtulit, tũ barbaros hoſtes circũcircà deuicit. Significauit eidem etiam, vt tres ex Oriente in Occidentem mitterentur epiſcopi, qui rationem de Athanaſij & Pauli exautoratione eaponerẽt. Ad id delecti ſunt, Narciſſus Irenopolis Ciliciæ, Theodorus Perinthi, & Marcus Arethuſæ Syriæ epiſcopi. Qui in Italiam quum veniſſent, Imperatori Cõſtanti iuſtam eſſe, quæ cõtra illos lata fuerat, ſententiam perſuadere voluerũt. In Athanaſij verò B colloquiũ venire non ſuſtinuerũt. Porrò vbi de fidei eorum ratione quæſitũ eſt, aliã eius, quàm quæ Antiochiæ cõpoſita erat, Conſtanti ſormulam obrulere, hiſce verbis expreſſam. Credimus in vnũ Deum patrem omnipotentem, ereatorẽ & factorem vniuerſorum: ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominamr. Et in vnigenitum eius filium Dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtum, ante omnia ſecula ex patre genitũ, Deum de Deo, lumen de lumine, per quem facta ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia ſimul & inuiſibilia: verbũ exiſtentẽ, & ſapientiã, & virtutem, & vitam, & lumen verum. Qui in extremo dierũ propter nos bomo factus, & genitus eſt ea virgine ſancta. Qui crucifixus, & mortuns, & ſepultus eſt: & reſurrexit ex mortuis tertia die, & aſcẽdit in cœlos, & conſedit in dextra patris, venturus in conſummatione ſeculorum ad iudicandũ viuos & mortuos, & reddendũ vnicuiq; ſecundum opera ſua. Cuius regnũ interminatũ in infinita permanet ſecula. Sedet nanque in dextra patris, nõ ſolũ in ſeculo pręſenti, ſed etiam in futuro. Et in ſpiritum ſanctũ, hoc eſt paracletũ: quem quum Apoſtobs promiſiſſet, poſt aſcenſionem ſuã in cœlos, miſit, vt doceret & ſuggereret eis omnia. Per quem etiã ſanctificabuntur, quę ſincerè in eum credidere, animæ. Eos autem qui ex non exiſtẽtibus dicũt eſſe filinm, aut ex alia ſubſtantia, & non ex Deo, & fuiſſe quandu que tempus quum non fuerit, alienos eſſe nouit Eccleſia catholica. Hanc exhibuere formulam.

Conſtantis ad Conſtantium pro orthodoxis litteræ.

Tres Orientales epiſcopi in Occidentem legati.

Formula fidei, quam legati iſti Impe. Conſtãti obtulere.

Conſtans autem perſpectum habens, eos iniquè contra diuinos viros conſpiraſſe, neq; criminum aliquorum gratia, neque propter vitæ prauitatem, ſicuti atteſtationes declarabant, cõmunionẽ illorũ auerſatos, ſed dogmatis diſſonãtiam prorſus cauſam diſſidij eſſe: infecta cuius cauſa venerant re, eos dimiſit. Et Orientalibus atque Occidentalibus veluti chaſma ſeu hiatus fuit, quæ eis intercesſerat, diſſenſio. Qua tempeſtate & in Sirmio, quæ Illyrici vrbs eſt, Photini hæreſis emerſit: qui in minore Gallia ortus, & à Marcello, de quo diximus, loci eius epiſcopo eruditus, eccleſiis ibi præfuit, merũ eſſe hominẽ Dominũ docẽs. De quo, ſuo tempore dicemus.

Conſtans Arianorum fraudẽ & calumniã cognoſcit.

Diſſidium inter Orientales & occidentales.

Photini hæreſis.

Vt Occidentalibus & Orientalibus partibus de doctrina fidei triennium diſſidentibus, epiſcopi Orientales expoſitionẽ fidei compoſuerint, quam longiorẽ nominarunt, & Occidentalibus miſerunt. Cap. 11.

TRiennio deinde elapſo, Oriẽtales epiſcopi ſcripto alio compoſito, ad Occidentales id miſere: quòd μακρόστιχον, hoc eſt, longiorẽ vocarunt formulam, ſeu expoſitionem, quòd ſcilicet verba & ſententias plures complecteretur. Verùm ne in eo quidem ſubſtantiæ Dei nominatim mentionem fecere. Eos verò qui filium ex non exiſtentibus, aut ex alia ſubſiſtentia quã ex Deo eſſe: & fuiſſe quandoque tempus ant ſeculum, quum ille non fuerit, dicerẽt, proſcripſere. Scriptum id pertulit Eudoxius Germaniciæ antiſtes, qui etiam poſt Macedonium Conſtantinopolitanæ præfuit eccleſiæ: & Martyrius, & Macedonius Mopſueſtiæ Cilicię epiſcopus. Occidentales epiſcopi ſcriptum non receperunt: ſufficere ſibi Nicænam fidei profeſſionẽ, neque ſe vlteriùs anxiè nimis & curioſe inquirere de ea velle, dicentes: atque illud etiam prætexẽtes, aliena lingua libellum ſcriptum eſſe, & ſe verborum ſententiam non intelligere. Longior autem illa expoſitio ad verbum hæc eſt cumplexa. Credimus in vnum Deum, patrem omnipotentem, creatorẽ & factorem vniuerſorum: ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur. Et in vnigenitum filium eius Ieſum Chriſtũ, Dominum noſtrum ante omnia genitum ex patre, Deum de Deo, lumen de lumine, per quem facta ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia: Verbum eaiſtentem, & ſapientiam, & virtutem, & vitam, & lumen verum. Qui extremis diebus propter nos homo factus, & ea virgine ſancta nams, crucifixus & mortuus & ſepultus, tertia die reſurrexit: & receptus in cœlos, ſedet ad dextram patris, venturus in cõſummatione ſeculorum ad iudicandũ viuos & mortuos, & reddendnm cuique ſecundum opera eius. Cuius regnum interminatum, & in infinita ſecula permanet. Sedet enim in dextra patris non tantum in ſeculo iſto, ſed & in futuro. Credimus verò & in Spiritum ſanctum, hoc eſt, in Paracletum, quem Apoſtolis promiſſum, poſt aſcenſionem ſuam in cœlos, miſit, vt doceret & ſuggereret eis omnia: per quem etiam ſanctificantur, quæ ſincere in ipſum credũt animæ. Qui verò dicunt, ex non exiſtentibus eſſe filium, aut ea alia ſubſiſtentia, & non ex Deo: & quòd fuerit aliquando tempus, quum non fuerit: eos alienos nonit eſſe ſancta Catholica Eccleſia. Nõ minus & eos, qui dicunt tres eſſe Deos, aut Chriſtum nõ eſſe Deum ante ſecula, neq; Chriſtum, neque filium Dei ipſum eſſe: aut eundem eſſe & patrem & filium & ſpiritum ſanctum, aut ingenitum filium: ant quòd non ex propoſito neque voluntate pater filium genuerit: anathemate ferit ſancta & catholica Eccleſia. Non enim, ex non exiſtentibus eſſe filium, dicere tutum eſt: quandoquidem nullibi hoc in diuinitùs inſpiratis ſcripturis de eo fertur. Neque ſanè * ex alia ſubſiſtentia, præter patrem prægredientе: ſed ex ſolo Deo germanè ſeu natiuè ipſum genitum eſſe, docemus. Vnum namque ingenitũ & principij expertem Chriſti patrem, diuinum docet verbum. Sed neque illud, fuit aliquando quum non fuit, quod præter autoritatem ſcripturæ periculoſè dicunt, tãquam temporale interuallum præconſiderandum: ſed ſolus, qui eum ſine tempore genuit, Deus contemplandus

Orientales per epiſcopos alios μακρόστιχον hoc eſt, longiorem fidei formulam ad occidentales miſerunt.

Epiſcopi legati. Occidẽtales eã non recipiunt. Μακρόστιχος, hoc eſt, prolixior fidei formula.

** ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως παρὰ τὸν πατέρα προυπαρχούσης.*

† συνάναρχος.
* συναγένητος.

Nam & tempora & ſecula per ipſum facta ſunt. Neque verò † ſimul principij expers, neque * ſimul ingenitus cum patre filius eſſe putandus eſt. Etenim ſimul principij expertis & ſimul ingeniti, nullus propriè pater aut filius dicetur. Sed patrem quidem ſolum principij expertem exiſtentem & incomprehéſibilem genuiſſe incomprehenſibili, & quem omnes conſequi non poſſint, modo ſcimus, filium autem genitum eſſe ante ſecula. Et neque itidem vt patrem ipſum quoq; ingenitum eſſe: ſed principium habere, qui eum genuit, patrem ipſum. Caput namque Chriſti Deus. Enimuerò tres confitentes res, & tres perſonas patris & filij & ſpiritus ſancti, ſecundum ſcripturas, non tres propterea facimus deos. Quandoquidem * per ſeipſum perfectum & ingenitum, principióque carentem, & inuiſibilem Deum, vnum tantum nouimus, Deum & patrē vnigeniti, ſolum ex ſeipſo eſſentiam habentem, ſolum alijs omnibus abundè † exiſtentiam largientem. Neque ſanè dum vnum Deum eſſe dicimus, domini Ieſu Chriſti patrem ſolum ingenitum, propterea Chriſtum Deum eſſe anteſecularem negamus: quales ſunt Pauli Samoſateni ſectatores, poſt inhumanationem eum * ex profectu deificatum eſſe dicentes, eo quod natura merus homo factus ſit. Scimus enim ipſum etiá ſi ſubiectus eſt patri & Deo, tamen genitum ex Deo, Deum natura eſſe perfectum & verum, & non ex homine poſtea Deum, ſed ex Deo hominem factum propter nos eſſe, neque vnquā deſiſſe eſſe Deū. Execramur verò inſuper, & anathemati ſubiicimus, eos qui verbū quidē ipſum Dei, ſed tantum nudum & * ſine ſubſiſtentia ficticiè vocant: in alio verò eſſentiam habēs, aliquando ſanè vt vocale ſeu * enunciatiuum, aliquando vèro vt * internum ſeu mentale à quibuſdam dictum. Chriſtum autem ipſum & Dominum & Deū, & mediatorem, & imaginē Dei eſſe ante ſecula nolunt: ſed eum ex eo tempore Chriſtum eſſe factū & filium Dei dicunt, ex quo noſtram ex virgine carnem aſſumpſit, ante trecentos quinquaginta annos. Ex eo enim tempore initium regni Chriſtū habuiſſe, & finem id habiturum eſſe poſt conſummationem & iudiciū, volūt. Tales autem ſunt Marcellus & Photinus Ancyrani in Galatia, qui anteſecularē ſubſiſtentiam & diuinitatem Chriſti, & ſimiliter interminatum eius regnum abolent, eo modo, vt ipſis videtur, monarchiam ſeu vnius imperium conſtituentes. Nos enim ſcimus, eſſe non ſimpliciter verbum enunciatiuum, aut internū: ſed viuētem Deum verbum, per ſeipſum ſubſiſtentem, & filium Dei & Chriſtum, & ita * præſciēter ſimul exiſtentem & ſimul agentem ante ſecula cū ſuo patre, & ad omnem eius adminiſtrantē creationem, ſiue inuiſibilium ſeu viſibilium, vt qui * ſubſiſtentiale verbū ſit patris, & Deus ex Deo. Hic enim eſt ad quem pater dixit, Faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram & ſimilitudinem, qui & à patribus viſus eſt quum legē ferret, & loquutus eſt per Prophetas: & qui poſtremò homo factus eſt, & patrem ſuum omnibus hominib. manifeſtauit, quíque regnat in ſecula ſeculorum. Siquidem nihil nouæ dignitatis Chriſtus aſſumpſit, ſed eum antea perfectum, & patri per omnia ſimilem eſſe credimus. Atque

* αὐτοτελῆ.
† τὸ εἶναι.
Pauliani hæretici.
* ἐκ προκοπῆς θεοποιῆσθαι.
* ἀνύπαρκτον.
† προφορικόν.
* ἐνδιάθετον.
Marcellus, Photinus, hæretici.
* προγνωστικῶς.
* ἐνυπόστατος λόγος.

E itidem, eundem eſſe patrem & filium & ſpiritū ſanctū, & vnius eiuſdémque rei & perſonæ tria hæc nomina impiè accipiētes, meritò ab Eccleſia proſcribimus: quoniam patrem qui comprehendi nequeat, atque perpeſſioni obnoxius non ſit, & comprehenſibilem, & perpeſſioni obſtrictum per inhumanationē conſtituunt. Tales ſunt, qui Patropaſſiani apud Romanos, Sabelliani apud nos dicuntur. Siquidē nouimus patrem quidem, qui miſerit, in ſuo immutabilis diuinitatis ſtatu permanſiſſe: qui verò miſſus eſt Chriſtum, inhumanationis œconomiā & munus obiiſſe. Conſimiliter autem eos qui impiè, non cōſultò neque voluntate genitū eſſe Chriſtum dicunt, neceſſitatem videlicet quandā imponentes, & ſubſtantiam voluntate & delectu carentem Deo tribuentes, ita vt inuitus filiū genuerit, impiiſſimos & à veritate alieniſſimos cognoſcimus. F Quoniam aduerſus communes de Deo * noticias, atque etiam aduerſus diuinitùs inſpiratæ ſcripturæ ſententiam, talia de eo ſtatuere audent. Nos etenim * abſolutiſſimæ poteſtatis eum eſſe, perfectiſſimíque * iuris ſui Deum ſcientes, ſponte & voluntate ſua filium genuiſſe, piè exiſtimamus. Et cum timore illud de eo dictum eſſe credentes, Dominus creauit me in initio viarum ſuarum ad opera ſua: nō itidem eum vt creaturas facturáſque eius genitum eſſe arbitramur. Impium enim eſt, & ab eccleſiaſtica fide alienum, cōditorem cum creaturis per eum conditis comparare, eundémque etiam generationis modum cum eis quæ ab eo ſunt aliena habere putare. Solum namque, & ſolo ſeu vnico modo vnigenitū filium germanè ſeu natiuè atque verè genitum eſſe, nos diuinæ literæ G docēt. Quin neque dum filium per ſeipſum eſſe, viuere, & exiſtere cōſimiliter patri dicimus, propterea eum à patre ſegregamus, loca & interualla quædam inter eorum coniunctionem corporaliter imaginātes. Credimus enim * ſine medio, & * ſine ſpacio vllo, ipſos coniunctos eſſe, & inſeparabiliter à ſeipſis exiſtere, patre quidem complectente, & * pectori applicante filiū totum: filio verò toto prorſus * deuincto & * applicato patri, eóque ſolo perpetuo in ſinu paterno conquieſcente. Itaque in modis omnib. perfectam & ſanctiſſimam trinitatem credētes, patrémque Deum dicētes, & filiū, non ipſos duos deos, ſed vnum cōfitemur, iuxta diuinitatis amplitudinem, & vnam certam abſolutámq; regni coniunctionem. * Vniuerſarum quidem rerum per omnia cum ſumma poteſtate * imperiū obtinente Patre omnium, & ipſius filij: filio autem patri quidē ſubiecto, extra verò eū vniuerſa poſt H eum quæ per ipſum facta ſunt regente, & ſpiritus ſancti prolixè ex voluntate patris gratiā ſanctis donāte. Ad hunc enim modū, ordinē & rationē monarchiæ vniúſque imperij in Chriſto conſtare, nobis ſacra prodidere oracula. Hæc vt poſt breuiorem fidei formulam fuſius exponeremus, neceſſitas nobis impoſita eſt, non per ſuperfluā ambitionē, ſiue venditationē: ſed vt omnem alienam ſuſpicionem contra ſententiā noſtram cōceptam, apud eos qui res noſtras ignorant, abſtergeremus: & vt Occidentales omnes quàm calumniæ aduerſariorum impudentiam, rum eccleſiaſticam Orientalium opinionem cognoſ-

Patropaſſiani.
Sabelliani.
† ἐννοίας.
* αὐτοκράτορα.
* κύριον αὐτὸν ἑαυτοῦ.
* ἀμεσιτεύτως.
† ἀδιαστάτως.
* ἐστερνισμένου.
* ἐξηρτημένου.
* προσπεφυκότος.
* Παντοκρατοῦντος μὲν καθόλου τοῦ πατρὸς πάντων καὶ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ, &c.
Quid etiam aliter, & fortaſſe rectius ita vertipoteſt patre quidem verè vniuerſarum per omnia cū ſumma poteſtate imperiū etiam in filium obtinente, &c.
* πανταρχίας.
Socrat. lib. 2. cap. 19.

cognoſcant, cui opinioni diuinitus inſpiratę ſcripturæ, quæ apud eos inuiolatę conſeruantur, per nullam coactam aut violentá interpretationem, perhibent teſtimonium. Hoc quidẽ modo prolixior illa expoſitio fuerat inſtituta.

De Sardicenſi Synodo. cap. 12.

VT autẽm ab Occidentalibus eſt repudiata, Conſtans Cęſar vnum illud à fratre ſibi dari poſtulauit, vt Paulus & Athanaſius ſedes ſuas reciperent. At quum literis ſuis nihil effeciſſet, propterea quòd aduerſarij contra niterentur: & quum populus ea de cauſa ſeditionem moueret, Paulus & Athanaſius rurſum Conſtantem adiere, & vt vniuerſalis Synodus cogeretur petiere, vt de profeſſione fidei & de eorum cauſis accuratius res explorari poſſet. Exautorationis enim ignominiam ſe propter fidei ſinceritatem ſuſtinere affirmarunt. Quapropter de duorum Imperatorum iſtorum ſentẽtia ſtatutum, vt vtriuſque imperij epiſcopi ad diem certum Sardicam, quæ Illyrica ciuitas eſt, conuenirent. Id quod Conſtans ſic petierat, Conſtantinus autẽ aſſenſerat vt videlicet ſeditio ſolueretur. Atque ex Occidentis partibus circiter trecenti conuenere epiſcopi, ſicuti alicubi ſacer dicit Athanaſius: ex Oriente verò, Sabino Macedoniano referente, ſex & ſeptuaginta Quibus accenſus eſt & Iſchyras ille, ea ſeſe ortus presbyter. Ob quá cauſam, quum negocium ei cum Athanaſio eſſet, in aduerſariorum partes cõceſſit, apud quos propter mendacia conficta epiſcopus apud Mareoten eſt creatus. Reliqui autẽ anguſtias conſtituti tẽporis prætexentes, atque alius aliá cauſam allegantes, nó comparuere. Potiſſimùm verò in Iulium culpam eius rei conferebant, quum quidẽ menſibus viginti ante epiſcoporum aduẽtum dies eſſet conſtituta. Decimus is erat annus, ex quo Conſtantinus, Imperatoris vtriuſque pater, ad meliorem migrauerat vitam. Et Orientales, qui * Philippopolim in Thracia venerát, Occidentalibus, qui Sardicę iam præſtò erant, ſcripſere, vt Athanaſium, eiúſque ſtudioſos, vt quibus ſacris miniſterijs interdictum eſſet, à cõcilio remouerent: aliter enim fieri nõ poſſe, vt in vnú conuenirent. Quod quidem poſtea quoque, quum Sardicæ eſſent, obtinere contendebant. Occidentales autem, atque in primis Hoſius Cordubenſis Hiſpanus, & Protogenes Sardienſis, reſpondêre, nunquam ſe communionem illorum deuitaſſe, neque porrò etiam vitaturos eſſe: quum Iulius epiſcopus Romanus cauſa eorum perſpecta iniquè eos inſidijs circumuentos D eſſe indicarit. Adeſſe ipſos quoq; & redarguere iniquum illud iudicium velle. Plura quoque alia vltro citróque & ſcripſere, & per internuncios alteri alteris ſignificauere. vnde maior etiam inter eos eſt excitata ſimultas, maius odium, dies quoque conſtituta præterijt. Et confeſtim diſceſſione facta ſeorſimque vtriſque conſilia agitantibus, contrarias alteri aduerſus alteros ſententias tulere. Orientales namque Philippopoli conuẽtum egere, atque ibi decretis ſuis in Athanaſium, Paulũ, Aſclepam, & Marcellum magis etiam confirmatis, Iulio inſuper Romæ antiſtiti magiſtratum eccleſiaſticum abrogauere, quod primus ipſe cum illis communicaſſet. Confeſſo-

Inſtituitur cõcilium Sardicenſe de Conſtantij & Cõſtantis voluntate.

300. epiſcopi Occidentales Oriẽtales epiſcopi 76.

Sabinus Heracleæ Thraciæ Macedonianorum epiſcopus. Iſchyras αὐτομαθής.

ἐν τῇ Φιλίππου πόλει. *Orientales Athanaſium & Paulum à concilio exclusos eſſe volunt.*

Occidentales iniquũ id eſſe cenſent.

Diſsidium inter Orientales & Occidentales.

A rem etiam Hoſiũ ea de cauſa, & prætereà quod amicus Euſtathij & Paulini Antiochenæ eccleſiæ epiſcoporum fuerit, exautorarunt. Deinde & Maximinum Treuirorum antiſtitẽ, qui primus ad communionem Paulum admiſerat reditúmque eius in vrbem Conſtantinopolitanam procurauerat: inſuper quòd Orientales epiſcopos in Occidentem venientes proſcripſerat. Nec iis tantum ſacram ademere dignitatem, ſed & Protogeni Sardicenſi: quoniam Marcellũ Ancyranum, quem antea calculo ſuo damnauerat, ope ſua ſublauaret: atque itẽ Gaudentiũ, quia quos illi per abrogationem ignominia affecerant, multo proſequeretur honore: & quod aliter de rebus diuinis quá Cyriacus ſentiret, cuius ipſe ſucceſſor erat. Porrò in cauſa fidei ὁμοούσιον conſubſtantiale quidẽ repudiarunt, τὸ ἀνο- B μοίου inęqualitatis verò opinionẽ literis in partes omnes ſcriptis diuulgarunt, in quibus locorum plerorúmque epiſcopis quoque ſignificarunt, ne eos quos proximè ſententia ſua notaſſent, vel in communionem reciperent, vel literis etiam dignarentur, Alij autem dicunt, eos de fide, iuxta prolixiorem quam præmiſimus formulam, credere iuſſiſſe: in qua ὁμοουσίου conſubſtantialis, verbo nullo meminere: ſed eorum tantum qui tres Deos eſſe, aut Chriſtum non eſſe Deũ, aut eundẽ eſſe patrem & filium & ſpiritum ſanctum, aut filiũ ingenitum, aut fuiſſe aliquando tempus aut ſeculum quum ipſe non fuerit, dicunt. Hæc quidẽ epiſcopi Oriẽtales Philippopoli in Thracia agebát. Hoſius autem, & qui cum eo Sardicæ erant, primùm quidem illos indicta & deſerta cauſa, C propter contumaciam damnarunt: Athanaſium receperunt: & quæ aduerſus eum Tyri acta fuerant, anathemare ſunt perſequuti. Marcello epiſcopatum ſuum reddiderunt, quòd ſe diceret nunquam ea ſenſiſſe, de quibus per calumniam accuſatus eſſet. Aſclepæ epiſcopatum Gazæorum autoritate ſua confirmarunt, qui antea etiam multorum antiſtitum, & maximè Euſebij Pamphili ſuffragio Epiſcopalem ſuſceperat dignitatem, cuius rei certitudinem acta iudicij declarabant. Lucium etiam Adrianopolitam, quòd accuſatores eius profugerant, reſtituerũt. Horúmque parœcijs & eccleſiis ſcripſerunt, ne alios quàm hos ipſos haberent epiſcopos, eorúmque quamprimũ expectarẽt aduentũ. Abrogarunt quoq; epiſcopatum * Gregorio Alexandrino, Baſilio Ancyrano, & Quintiano Gazęo: & vt non modò epiſcoporum, ſed ne Chriſtianorum quidem appellatione honorarentur, ſtatuêre. Idem fecerunt Theodoro Perinthio, Narciſſo Irenopolitano, Acacio Cæſarienſi Euſebij Pamphili ſucceſſori, Menophanto Epheſio, Vrſacio † Singidonis, & Valenti Murſię Pannoniorum epiſcopis & Laodicenſi Georgio, quamuis Synodo Orientaliũ is non intereſſet. His omnibus dignitate adempta, communione interdixerunt quòd filium Dei à paterna ſubſtãtia ſepararent: & quòd, qui dudum propter arianã hæreſim reiecti fuerant, eos recepiſſent, & ad ampliorem miniſterij Dei euexiſſent dignitatẽ. Eis damnatis, ad omnes vbique epiſcopos miſerũt, vt decreta ea rata haberent & confirmarent, nec non Nicænis placitis conſentirent. Quibus robora-

Mutua inter eos exautorationes. Maximini Treuirenſis epiſcopus

Oriẽtales Philippopoli conciliũ ἀνόμοιον hoc eſt inæqualitatem in Trinitate inducũt.

Occidẽtaliũ epiſcoporum Sardicæ acta.

** Legendum fortè Georgio ſuprà cap. 7. eod.*

† Singidon hodie Segedinũ dicitur.

Occidentales τὸ ἀνόμοιον in Trinitate damnant.

Occidentales in Trinitate τὸ ἀνόμοιον *damnant.*

tis, τὸ ἀνόμοιον, inæqualitaté repudiarũt, τὸ ὁμούσιον consubſtantiale apertè promulgarũt. Et ſcripto quodam compoſito, quod diffuſius quidé quàm Nicænum eſſet, finitioné autem eius ſeruaret, verbíſque non admodum ab illo differret, id paſſim ad loca omnia miſerunt. Ne verò nouare quidquam contra Nicæna decreta viderentur, Hoſius & Protegenes, qui tum Synodo pręierant, cum certa atteſtatione ad Iulium literas dederunt, autoritatem ſuam ſe Nicęnæ fidei profeſſioni integram relinquere: perſpicuitatis autem gratia, quæ Nicææ conſtituta eſſent, non ita multis latius extendiſſe, ne ſcilicet Ariani compendio profeſſionis fidei ad abſurdas opiniones eos abducerẽt, qui dialecticæ ſunt imperiti. His peractis, domum reuertêre. Et vtrique in ea erãt opinione, rectè ab eis quę ſentẽtijs proſcriptionis ferendis egiſſent, eſſe facta. Orientales quidé F quòd Occidentales, quos ipſi ſacro ordine mouiſſent & reieciſſent, eos ad communionem admiſiſſent. Occidentales auté quòd illi qui Athanaſium & alios damnatiorũs ſentẽtia notaſſent, ante publicam cognitioné profugiſſent. Et quòd ij Nicæna decreta complectebantur: illi verò ea deprauare & adulterare audebant. In Sardicẽſi concilio Marcello quoque, de quo ſuprà diximus, Ancyræ Galatiæ epiſcopatum, ſicuti commemorauimus, rurſum mandarunt. Nam is Synodo expoſuit, à multis libri ſui ſcripta intellecta non eſſe. vnde illi ſuſpicionem conceperint, eadem ſe cum Samoſateno, Paulo & Sabellio ſentire.

Magno cum metu & religione veteres de fide noui aliquid edidere.

Marcellus in Ancyranũ epiſcopatũ ab Occidẽtalibus reſtitutus.

Eius ſcripta à multis nõ ſatis intellecta, & proinde pro hæreticis habita. Euſebius Pamphili cõtra Marcellũ ſcripſit. Socr. lib. 2. cap. 20.

Quæ Socrates ſcriptor Eccleſiaſticus de opinione Euſebij Pamphili memoria prodiderit, & quæ Occidẽtis Orientiſque de fide Nicæna fuerit ſententia. G *Cap. 13.*

SCiendum ſanè, Euſebium Pamphili tribus libris ſuſpectum illum Marcelli commentariũ refelliſſe. Scripto nanque eo in partes ſuas diuiſo, deinde confutationem infert: idque in toto opere facit. Ex quib. libris Socrates ſcriptor eccleſiaſticus plurima allegat, quapropter Euſebius quaſi Arianus taxatus ſit. Ac deinceps refert primæ Synodo eum interfuiſſe, aliíſque epiſcopis decretis faciendis conſenſiſſe: ſicuti Euſebius ipſe in tertio ad Conſtantinũ libro memoret. Profert verò idé & piam eius in illud, Dominus creauit me in initio viarum ſuarum, interpretationé, in qua hæc ſic ſcribit. Quòd Dominus ſeipſum creatum eſſe ait non hoc ſanè ita dicit, tanquam qui antea non fuerit, ac tum primum eſſe cœpetit: vt quemadmodũ reliquæ creaturę, itidem & ipſe ex non exiſtente extiterit, quod nonnulli H non rectè acceperunt: ſed vt conſtans quidem & viuens & præexiſtens atque ſubſiſtẽs ante totius mundi conſtitutionem, ad * regendum autem & adminiſtrandũ vniuerſa à Domino ſuo, ipſios patre, ordinatus: vt eo loco hoc verbum Creauit, pro verbo ordinauit ſeu conſtituit, ſit dictum. Aperte certè quidem hominũ principes & duces creaturá nominauit Apoſtolus dicens. Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ, propter Dominum, ſiue regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis. Et propheta: ex perſona Dei dicens, Ecce ego firmans tonitrum, & creãs ſpiritum, & anuncians ad homines Chriſtum eius: hoc verbum Creans, non ea ſententia, quod antea non fuerit, accepit, non enim tum Deus creauit Spiritũ, quum Chriſtum ſuum per eũ omnibus hominibus annunciauit, neque recens ſub ſole fuit. Sed fuerat quidé ille, & præextiterat: miſſus autem tum eſt, quo tempore Apoſtoli congregati erant, quum inſtar tonitrus è cælo ſonitus prouenit, tanquam aduenientis flatus vehemẽns: hoc verbo Creãs, pro eo quod eſt demittens, aut ordinans ſeu ſtatuẽs, poſito: tonitru verò ipſo, alio quodã modo Euangelicam prædicationé ſignificante. Tale eſt & illud, Cor mundum crea in me Deus: vbi non ille quidem tanquam cor non habens, ſed vt tandem habenti & purificaretur & perficeretur, precatus eſt. Et illud, Vt crearet duos in vnũ nouum hominem: pro * cogeret ſeu congregaret. Vide porro an non tale ſit & illud, Induite nouum hominem, ſecundum Deum creatum. Item illud, Si quis in Chriſto noua creatura: & quæcunque ſunt eiuſmodi. Vt ne mireris, ſi metaphoricè & per tranſlationem in verbis iſtis, Dominus creauit me in initio viarum ſuarum: Creauit, pro conſtituit, aut ordinauit dictum ſit. Hæc in tertio ad Marcellum libro Euſebius. Socrates autem hæc quoque hiſce verbis pro Euſebio refert: Quum itaque Euſebius Nicænæ Synodi mentionem faciens, ſoluta eſſe & conſtituta, quæ tum in controuerſiam deducta fuerant, atque omnes conſenſu vnó eadem ſenſiſſe atque dixiſſe referat, quomodo quidam illum Arianiſare ſuſpicantur: Falluntur verò Ariani etiam, qui illum cum eis ſenſiſſe exiſtimant. Sed dicet aliquis, in ſcriptis eius Arianum eſſe eum videri, propterea quod frequenter dicat, * per Chriſtum. Cui reſpondemus, hac loquotione ſæpenumero eccleſiaſticos viros vſos eſſe, aliíſque, quibus œconomia ſeu munus humanitatis Seruatoris noſtri ſignificatur. Et ante omnes iſtos Apoſtolus ipſe verba hæc vſurpauit: & nũquam tamen veluti prauæ opinionis habitus eſt doctor. Ac rurſum hæc infert: Non enim oſtendere habebunt, Euſebium principium exiſtentię tribuere filio Dei, quanuis in libris eius œconomię ſiue diſpenſationis humanæ verbis aboriginem inueniant. Maximę verò, quod admirator & æmulator Origenis librorum fuit, in quibus vbique filium ex patre genitum eſſe reperiũt, qui Origenis librorum acumé aſſequi poſſunt. Hęc & alia Socrates afferẽns, ſinceritatem doctrinæ Euſebio adſcribere contendit. Ego quidé talem potius virum eum fuiſſe velim: Eccleſia autem Catholica non talem fortaſſe iudicat, quam potius ſequi par eſt. An verò ille certò in pietatis ſinceritate ſit, ſicuti iſte qui quidem Nouatianus eſt, dicit, id accuratè certóque occulta omnia perſpicienti Deo relinquendum. Et de his quidẽ ſatis. Sardienſi verò conuentu ita peracto, domum ſe quiſque recepit. Ac deinceps Occidens ab Oriente per ſeceſſionem diuiſus eſt. Non amplius enim Occidentales cum Orientalibus, haud eadem ſecum ſentientibus, negocij ſibi quidquam & coniunctionis eſſe voluere. Et communionis finis Occidentalibus fuit inter Illyricũ & Thraciam, circa montem qui Suſacia dictus eſt. Vltra eum autem locũ propter variantem fidem minimè inter ſe inuicem communicare

Euſebij Pamphili verborũ Dominus creauit me, &c. expoſitio.

* ἄρχειν.

Verbum creare in ſcripturis quomodo accipiatur.

* ὑπαγάγῃ.

Socratis pro Euſebio Pamphili Apologia, cum Arianis eum non ſenſiſſe.

* διὰ Χριστοῦ.

Offendiculo olim fuit piis ſi Chriſtus ſimpliciter ſine præfatione honoris, & illatione diuinitatis nominaretur.

Socrates Nouatianus.

Diſſidium apertum inter Occidentales, & Orientales.

Suſacis mons.

care

care voluerunt. Vt verò fieri ſolet, In eccleſiis, calumniç & diſſenſiones erant. Et ingens turba & confuſio Eccleſiam catholicã inuaſit.

Diſſidij eius magnitudo.

Antea ſiquidem, etiãſi diſſiderent, conſuetudine tamẽ inter ſe iungebantur, nec adeò grauem eam rem putabant. & conſuetudinem eiuſmodi, eundem de Chriſto ſenſum eſſe exiſtimabãt.

Occidentales conſtantiſſimè Nicænũ ſymbolũ retinuerunt.

Et vt paucis dicam eccleſia Occidentalis omnis patriç inſiſtens religioni, contentionis expers, & à ſtudio de dogmatibus nugandi aliena fuit, ſincerè profeſſionem fidei Nicænam ſonans atque profitẽs.

Vrſicius & Auxentius Ariani.

Quamuis etiã tum Vrſicius Pannonius & Auxentius Mediolaneuſis conati ſunt eccleſias diſtrahere, & ad Arianam opinionẽ traducere: efficere tamen id nequiuere, ſede Romana & aliis Occidentalibus epiſcopis vigilantibus, & hæreſis eius ſurculos illico extirpantibus. Oriens autem poſt Antiochenum concilium ſeditiones concitauit, & propalàm aduerſus Nicænam fidem diſceptans iudicio contendit: reuera tamen, ſicuti colligere eſt, plures ſententiã Nicęni dogmatis cõprobabant, filiũ ex ſubſtantia patris eſſe confitentes:

Orientales verbum ὁμοουσίου exagitarunt.

contentionis verò cupiditate deuincti aduerſus verbũ τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis, impotentibus animis pugnabant. Nonnulli quidem, ſicuti quidã tradidere, quòd iam inde ab initio contra id verbũ ſteriſſent: & quemadmodũ eiuſmodi homines facere ſolent ne victi eſſe, ſi cederẽt, viderentur, in ſententia propterea perſiſtebant, & vocabulum id abolere ſtudebant: probro ſibi fore, ſi opinionẽ mutarẽt, arbitrati.

Nominũ pertinacia contentionis πάτρος.

Nonnulli autẽ quòd frequenter de his nugari eſſent, ira opinari ex animi ſententia malebant. Et quum ſemel ab eo quod decebat excidiſſent, opinionem ſuam firmiter retinebant. Erant qui indecorum contendenti ſtu- C dium ſecum ipſi perpendentes, ad gratioſiorem declinarent ſententiam, vel propter gloriam aut timorem, vel propter vim aut familiaritatẽ, plerunque etiam propter amicitiã, & fortaſſe alias ob cauſas, quibus homines adducti, vt ſeſe res tulit, etiam in his quę parum decent, gratificantes aliis obſequuntur: denique quòd nonnulli liberẽ & palàm, quæ ab aduerſariis obiicerẽtur, redarguere atque refellere non poſſent.

Hominum à contentione abhorrẽtiũ ἦθος.

Nõ pauci verò eius temporis homines, ineptias prorſus & ſuperfluas nugas eſſe exiſtimantes de rebus eiuſmodi conflictari, ab illorũ conſuetudine ſeiuncti, taciti ſecum Nicæna decreta complectebantur & colebant.

De Aegyptijs monachis, Scetiotis ſcilicet & Tabennenſiotis. Atque inibi de duobus ſanctis Macariis. Item de Pambo & Pachomio Item de Apollmo & de Anub. D

cap. 14.

SVpra omnes autem qui in Oriente magna cũ libertate ſaniorem doctrinam defenderũt, tenaciſſimè Nicęna decreta retinuere, Paulus Cõſtantinopolitanus, & Athanaſius Alexandrinus, epiſcopi, atque cum iis vniuerſus Ægyptiorum monachorum cœtus:

Catholici in Oriente.

quibus præiit Antonius adhuc ſoperſtes, quiſque cum eo erant (plurimi autem erant) in Ægypto & aliis Romani imperij locis aſcetæ: quorum multi vſque ad Conſtãtij imperium & poſteriora etiam tempora durauere:

Præclari eius temporis & orthodoxi viri.

quales fuere (Amouem enim, & Thebæũ A Paulum omitto) eodem veróque nomine dicti Macarij, hoc eſt beati: Ægyptius ſcilicet ille, & cui * Vrbani cognomen inditũ fuit. quales etiã circa Illyricum & Thraciam Martinus Sabariç ortus Pannonius, & Hilarius Pictauienſis, homines admirandi: de quibus paulo pòſt ſuo loco referemus.

† πολιτικοῦ.

Multi denique alij aliter ſpectati viri eiſdem annis viguere, atque in Eccleſiis Dei enituere: Inter quos pręcipuè eruditione & eloquentia floruit Euſebius Emeſcenus epiſcopus, Titus Boſtrenſis, Serapion Thmuętis, Baſilius Anchiranus, Eudoxius Germanicienſis, Acacius Cæſarienſis Euſebij ſucceſſor, Cyrillus, qui poſt Maximum Hieroſolymitanã adminiſtrabat eccleſiam, & Theodorus Perinthius: qui omnes doctrinç ſuç fœtus haud pœnitẽdos eccleſiis reliquere. Videtur autẽ omnes hac in parte gloria B pręcellere, atque eccleſiam vniuerſalẽ exornare Ephraim Syrus. Tum quoque extitere, Lucifer Didimus, & Ærius, admodum quidem illi eximij viri, ſed aduerſus veritatem plurimũ etiam pugnarunt. Atque vt ſummatim dicam, præfecti ea tempeſtate eccleſiarum exactiſſimis vitæ inſtitutis dediti erãt, à quibus plebes rite gubernata, Chriſti religionem conſtanter coluit, & indies fides eſt adaucta, atque eccleſia ſenſim pro inſita ei virtute atque bonorum operum ſplendore, & quòd à ſacris aliíſque eccleſiaſticis viris prodigia diuináque miracula fiebant, ad ingentẽ gloriam peruenit: Græcorum autem ſuperſtitio peſſum iit, & ab improbis nugis ad veram fidẽ tranſiit.

Chriſtianiſmus ſummè floret.

Idolomania interit.

Et quoniam ſanctorũ iſtorum virorũ facta eſt mentio, faciendum eſſe duxi, vt breuiter eos, & ſi qui inſuper eo tempore illuſtres homines cum laude floruere, oratione perſequar. Ac primo loco percelebres illi commemorentur viri, qui Sceris montiúmque eius duces fuere.

De ſanctis eius ætatis Monachis.

Vtriq; nomen erat Macario: quorũ alter Aegypto ortus erat, alter Alexandriam patriã habuit, & cognomen Vrbani: ambo certè diuini prorſus viri atque in Monaſtica philoſophia admirandi, diuinarum prædictionum non expertes, dæmonũ induſtrij expulſores, & prodigiorum ſanationũque prompti & expediti autores.

Duo Macarij: Ægyptius & politicus, ſeu ciuilis. Mortuus ad fidem reſurrectionis confirmandã excitatus.

Horum alter, Aegyptius, ſcilicet, mortuum quoque excitauit: vt quendam alieni dogmatis ſectatorem, ad credendũ mortuos reſurgere, perſuaſione ea adduceret. Hic vltra nonaginta annos vixiſſe perhibetur, quorum plus quàm dimidiam partẽ in vita ſolitaria trãſegit. Et adoleſcens admodũ ſapiẽtiæ ſtudiis excelluit: & ob id παιδαριογέρων, quaſi puerum ſenilẽ dicas, cognomen obtinuit. Presbyteri dignitatem quadragenarius ſuſcepit. Vrbanus verò breuiore tẽpore ad eandem peruenit dignitatem. Exercitia pietatis omnia ad ſummũ excoluit, quæ partim ipſe inuenit, partim ex aliis audita modis omnibus abſoluere eſt conatus. Adeò autem extenuatus & macie confectus fuit, vt non eſſet vnde pili barbæ excreſcerent. Et Ægyptius, cum reuerentia quadam auſterus: Alexandrinus autem quum in aliis omnibus par Ægyptio eſſet, in hoc tantum ab illo variauit, quod in colloquiis hilaris & iucundus, vrbanis ſalibus vtens, iuuenes ad ſtudiũ & exercitationem pietatis adduceret. Horũ diſcipulus fuit Euagrius, apud quos Philoſophię ſactioris * pręcepta factis exprimere didicit, quum antea

Euagrius Macariorum diſcipulus. Catalogus ſanctorũ Monachorum.

verbis ſolis ſapientiæ ſtudium profeſſus fuiſſet. Eodem verò tempore, & eiſdem in locis, cum illis philoſophati ſunt, decantatus ille ** Pambo: atque qui angelicam prorſus, ſi quis alius, & ipſe exercuit vitam * Paëſius: item Heraclides Cronius, Paphnutius, Putubaſtes, Arſeſius, & magnus Serapion. Præterea Pityrion ille, qui tamen alibi, apud Athenas videlicet, aſceterium, ſeu exercendæ pietatis domicilium habuit. Inſuper ingens quoque ille Pachomius, qui dux & autor vitæ Tabenneſiotarum fuiſſe dicitur. Noua autem quædam illis eſt vitæ ratio, in quibuſdam rebus à reliquis Monachis euarians. Animum enim aſſuefacit ad virtutē aſpirare, & terrena proculcare, & ſurſum reſpicere ſemper: vt facilè deinceps ſit puluerem hunc deponentibus, in cœleſtem peruenire regionem. Siquidem indumentū illis erat melota ſeu pellis ouilla: ſymbolum atque monumentum, vt opinor generoſę & fortis illius Heliæ Thesbitæ, rei Venereæ & concupiſcentiæ macerationis atque mortificationis, vt æmulatione & ardore eiuſdē cum illo ſpei, ad continentiam & caſtitatem ſtrenuè graſſarentur. Cęterùm reliquorum quoque Aegyptiorum monachorum amictus, vt opinio fert, ad exemplum aliquod & ſpecimen arcanioris philoſophiæ ſpectat. Non enim illi temerè à communi habitu veſtitū ſuum mutauere. Amiculum namque manicis carens, indicium atque inſtitutionem eſſe arbitror, ne manus ad iniuriā inferendam faciles ſint & prōptæ. Capitis verò tegmen acuminatū, vt ſimplices ſint, & iniurias non vindicent, puréque & innocenter viuant: lactentium puerorum inſtar, quorū capita eiuſmodi lineis mitris operiri ſolent, quę partē rationis principatum imperiúmque obtinentē tegunt atque fouēt. Zona porrò, & quæ humeros & brachia cōprimit cinctura, promptā alacritatē in miniſterio Dei ſub obſutè indicat: vtquę ad implere iuſſi ſunt, ſuccincti perficiāt. Fortaſſe autē alij alias reddiderint rationes monaſticæ philoſophiæ appoſitas: mihi hæc dixiſſe ſat eſt. De

** Hūc Sozomenus habet lib. 3. cap. 14.*

Inſtitutū vitæ Monachorum Tabenneſiorū, quorum dux Pachomius fuit.

Non temerè Monachi peculiarē ſibi ſumpſere habitū. Quid ſibi velit myſticè Monachorum habitus.

* τὴν δ'ὶ ἔργων φιλοσοφίαν ἐκτήσατο, πρότερον λόγῳ μόνῳ φιλοσοφῶν.

** *Pambo quum illiteratus eſſet, doctorem pſalmos exponentem adiit, & quum primum verſum pſal. 38. (Dixi, cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea) audiſſet, diſceſſit, ſufficere ſibi inquiens verſum iſtum, vt illum factis exprimere addiſceret. Doctor cum eo expoſtulauit, quòd eum ab eo tēpore totis ſex menſibus non vidiſſet. At Pambo reſpondens, Quòd nondum re ipſa verſum primum aſſequutus eſſet, ſe excuſauit. Multi interceſſere anni & amico cuidam roganti, num verſum eum addidiciſſet? Vix tandem, ait, decem & nouem annis, factis ipſis eum addidici. Eidem auri certum numerum quidam in pauperum alimenta dedit, & Numera quod datum eſt, inquit. Tum ille: Numero hac in re opus non eſt, ſed animi affectione pia & benigna. Socrat. lib. 4. cap. 23. Idem Pambo ab Athanaſio epiſcopo euocatus, ex eremo Alexandriam venit. Ibi ſcenica geſticulatrice viſa, prolixè illacrymauit, & amicis fletus cauſam inquirentibus, duplicem eſſe reſpondit: alteram, mulierculæ ipſius exitium: alteram, quòd ipſe non tantum ſtudij in hoc impenderet vt Deo placeret, quantum illa vt hominibus fœdis placeret. Idem ibid.*

E Pacomio verò dicitur, quum primùm in antro quodam conſtanter philoſophiæ huic incūberet, ei angelum cœlitùs aſſiſtantem mandaſſe, vt nouum Monachorum cœtum cogeret. Oportere namque eum qui ritè veriorem irreprehenſibili vita repræſentaret philoſophiam, ducem multorum, quibus prodeſſe poſſet, fieri, eóſque certis inſtituere legibus. His ille dictis, tabulam ei dedit, & ſeipſum vt ſtola indutus fuerat, exhibuit. Quæ ſanè tabula ad hodiernum vſque diem ſeruatur. In eo ſcripto, leges pręſcribentis more, expoſitum erat permitti debere vnicuique, vt quantum poſſet & vellet, ederet, biberet, operaretur: atque itidem vt pro arbitrio ſuo ieiunaret, aut non ieiunaret. Et vt validius cibum capientibus, duriores labores: qui verò parcius alimētis vterētur, & ad pietatis exercitium incitatiores F eſſent, leues atque faciles operæ mandarentur. Domicilia autem religioſa circumcirca eis extrui iuſsit, in quorum vnoquoque tres manerent. Cibum porrò in vnis amplioribus ædibus vt caperent conſtituit, idque cum alto ſilentio conſidentes: facie ita operta, vt neque alius aliū, neque prætera aliud quidquam, quàm menſam & cibum propoſitum cernere poſſet: Cum iis ne alius quiſquam habitu alio in eadem menſa cibum ſumeret, præterquam ſi hoſpes eò diuertens acciperetur. Signis autem quibuſdam, manuum impulſione, vel nutibus rem neceſſariam ab eis quibus ſorte, vt menſę pręeſſent, obueniſſet, inſinuando peterent. Quod ſi quis cum illis viuere vellet, vt tribus prius annis mutato paulùm habitu, duriores perferret labores: atque ita tandem arcanis eorum ſacris inſtitutus, eodem G cum illis loco eſſet. Veſtimentum autem vt eſſet ſagum pelliceum, & capitis tegmen mitra lanea: quæ mitra quibuſdam purpureis diſtincta filis, puncta ſua haberet, crucis formam referentia. Tunicæ autem & zonæ itidem vt lineæ eſſent: in quibus ſimul & in ſagis conſidentes, ſuper extructis toris mediocrem caperent ſomnum. Domicilium porrò vt ita ſepimento circumuallaretur, vt id lectum cuiuſque concluderet. Primaria autem & Dominica die vt ad communionem & perceptionē diuinorum myſteriorum accedentes, ſolutas zonas & ſagula pellicea deponerent. Atque vt duodecies interdiu ſemper orarent: itidem verò ad veſperam, noctu ſimiliter, & item hora nona tertiò. Et quum cibus eſſet capiendus, vt orationem quamque pſalmus pręcederet. Præterea vt ad numerum Græcarum literarum cœtum monachorum cohabitantium in viginti quatuor ordines diuideret, & cuique or-H dini congruentem, ſicuti animus, vita & mores cuiuſque ferrent, imponeret appellationē: ſcilicet vt ſimpliciores, ι & ο: qui verò praui eſſent & minus recti, ζ & ξ vocarentur: atque aliter alij iuxta cuiuſque inſtitutum, & literæ ipſius habitum, aptum accommodando cognomen. Eiuſmodi ſanè legibus Pacomius monachos ſuos rexit. Quiquidē humanus maximè & Dei amans fuit, eò amplitudinis progreſſus, vt res quoq; futuras nō ignoraret: quippe quas pręcipuè ex cōtinuo angelorū colluquio cognoſcebat. In Thebaide autem philoſophię ſuę officinam habuit, in quadam inſula quæ Tabenna nominata eſt: à qua hucuſque Tabenneſiatæ dicuntur. Qui cum

Monachorum Tabenneſiorū leges.

Aſceta cuiuſdam ſeitè dictum eſt, Monachum, niſi opus facit, auaro homini eſſe perſimilem.

Anni δοκιμασίας, hoc eſt probationis.

Perceptio ſacroſanctæ Eucharistiæ.

Tabenna inſula.

tempore

Septies illius eiuſdem inſtituti monachi.

tempore magna cæpere inctementa, adeò vt ſe- A ptìes mille, & quidē admodum celebres, vitam eis quas diximus legibus ad exactā prorſus rationem agentes extiterint. Iuxta Tabennā nanque cum quibus etiā Pacomius erat circiter mille & trecenti fuiſſe dicuntur. alij autem per Thebaidem, & reliquam Ægyptū coluere. Enrū omnium vnum erat inſtitutū, vnus viuendi modus communia omnia inter ſe habentiū. Inſulam ipſam quaſi metropolim qnandā eſſe putabant: & qui ibi rebus præerant, patres. Ex quibns quoq; qui inſtiuiti eius æmulatores erant, cœtui cuique & dnmicilio præfectos ſuos accerſentes accipiebant. Hæc de Pachomio. Eadē verò ætate

Apollonius monachus.

& Appollonius ingenti erga diuinam philnſnphiā amore flagrans pollebat: qui quindecimo ætatis anno ſolitariæ philnſophiæ initiatus ſacris, quadragenarius diuinæ obſequēs viſinni in B publicū ad loca hominibus habitata rurſus prodiit, atque in Thebaide tuguriolū ſibi condidit. Et quum in primis Dei eſſet amantiſſimus, admiranda edidit opera: nihilque rerū omiſit omniū quin in eis pręcipuè excelleret, quęcunque ad id genus philnſophiæ pertinēt. Moribus fuit optimis & in pietate prnlixè docenda magna gratia. In precatinnibus adeò habuit benignum & propitium Deū, vt ab eo orans nihil non exoraret. Et prn ſapientia ſua ea prorſus petebat, quæ facilè Deus tribuere ſolet. Flnruit tū quoque Anub

Anub.

ille, quē poſt cnnfeſſinnē prn Chriſto in perſequutione obitā, ferunt nunquā poſtea mendaciū dixiſſe: neque quidquā terrenæ rei concupiuiſſe: quæ verò à Den oraſſet, omnia obtinuiſſe: angeloque adeò inſtitutore vſum, pietatis virtute exercenda ad ſummum vſque perueniſſe.

De Paleſtina & Syria monachis. cap. 15.

† Άγγηθῶνα Hilarion Paleſtinus monachus.
† Thabatha, Soz.

SEdenim de Ægyptiis monachis hęc ſatis eſt dixiſſe. Inde verò etiā Paleſtina ✱ peragrata, eandem philoſophandi rationē complecti cœpit. in qua primus floruit Hilariō: cui patria fuit vicus nomine † Thebaſa, quæ non minus quàm quindecim ſtadiis à Gaza abeſt, auſtrū verſus ad torrentem ſita, qui mare influens vernaculum à vico ipſo accepit nomen. Quū autē Alexandrinas frequētaret ſcholas, Antonij fama quę tū increbuerat audita, videndi eius gratia ſolitudinē petiit & aliquaotulū cum eo moratus, idem vitæ inſtitutū ſequi conſtituit. Quòd verò ad Antonium quotidie multi ventitarent, voti cōpos fieri non pntuit. Itaque in patriam reuerſus, quū parētes eius è vita hac migraſſent, ſubſtantia ſua omni fratribus & egenis diſtributa, nihil ſibi ex ea reliquū fecit. Ex mox deinde in loco quondam maritimn, viginti ſtadiis à vico diſtante, tuguriū D è latere ſibi extruxit, cnngerie fractarū teſtarum tectum. Cuius tanta fuit latitudo, longitudo, & altitudo, vt ſtantē eum caput inclinare, recūbere autem valentem pedes ad ſeipſum † contrahere neceſſariò oporteret. Hic rebus omnibus per aſſuetudinem, promptā ſibi & facilem faciebat ærumnā. in Atque moderatione & temperantia egregiè elaborans, nullum prorſus ex factis ſuis concepit faſtum, quum quidem ea in re ſuperiorem haberet neminem. Corporis autem voluptates & animæ blanditias ednmans, cū inedia ſiti, frigore, & æſtu ſtrenuè conflictabatur. Mo-

† συνέλκειν

ribus integris præditus fuit, ſermone humanus & placidus: & quęcunque ſacrorum oraculorū didiciſſet, accuratè memoria tenebat. Tātopere porrò pietatis virtute charus Deo factus eſt vt hodie quoque pro data ſibi gratia, multi à morbis incurabilibns liberentur: & dęmones ab eis prnfugiant, qui ad monumentum eius accedunt, non tantū apud quos prius ſepultus fuerat Cyprios, verumetiam apud Palęſtinos, ad quos poſtea peruenit. Quum nanque in Cypro degens vitam finiſſet, traditus ſepulturæ, magno ibi cultus eſt honore. Poſtea Helychas, ex diſcipulis eius celeberrimus, corpus eius arte quadam ſublatum, ad domicilium eius in Palæſtinam detulit. Ab eo tempore, more eius regionis ſic obtinente, publicitùs memoria eius celebratur. Ita nanque Palæſtini pręclaros apud ſe viros cohoneſtare ſnlent. Sicuti etiam in Abrillo Antedomn faciunt, & in Alexione Beragathonin, & in Alaphio Aſalienſi: qui eadem ipſa ætate piè vitā exegere, virtutum abundantia maximopere verę pietatis religionem adauxere, in vrbibus maximè quę Gręcę eſſent ſuperſtitionis, ſub Conſtantij imperin decertantes: Tū etiā apud Edeſſā accuratinre & angelico viuendi mnre magnus ille Iulianus eſt philoſophatus: cuius tanta fuit continentia, vt oſſa carnibus carentia cuti conſtricta habere videretur. Vitam eius Ephraim etiam Syrus cnnſcribendam ſibi eſſe duxit. Porrò Deus ipſe hominum opinionē de eo cœlitùs autoritate ſua confirmauit. nam & variatū ęgritudinum ſanationes homini præbuit, & pellendorum dæmonum poteſtatem exhibuit: in quibus nmnibus vnum erat promptum & expeditum remedium, precatio. Multi verò & alij per eam Edeſſeni omni regionem & apud Amidam, & ad mnntem Gaugalium, qui dicitur, Chriſtia- C nam philoſophiam ſunt complexi: quorum pręfecti erant Daniel & Symeon. De monachis Syris hæc in præſentia ſint dicta. Deo autem volēte, fuſius etiam poſtea & de eis, & de eorum ſucceſſoribus dicemus.

Miracula ingentia ad diui Hilarionis monumentū.

Memoria diui eiuſdem.

Item Abrilli Alexionis, Alaphij.

Iulianus monachus ad Edeſſam.

Daniel. Simeon.

De monachis Ponti, Europæ, & Italiæ. & inibi de Euſtathio Sebaſtiæ epiſcopo, qui autor & anteſignanus eorum fuit item de ſancto Ephraim. cap. 16.

APud Armenios verò & Paphlagones, atque in Ponti montibus, Monaſticam philoſnphiam colere primū cœpiſſe Euſtathius fertur, qui Sebaſtiæ Armeniorū ſacris Eccleſiæ rebus præfuit. Tanto autem ſtudio conſectatus eſſe dicitur inſtitutum, vitam veſtitum (quo ſcilicet vtendum eſſet, & quo non) morúmque exactum mndū, vt etiam qui Baſilio magno adſcribitur liber, & Aſceticus dicitur, opus iſtius eſſe à multis feratur. Vulgatum porrò de eo eſt nimis eum exacta cura & diligentia in abſurdas quoque impegiſſe obſeruationes, Eccleſiaſtico canoni minimè accommodatas. Sunt tamen qui eum reprehenſioni eximunt, & quoſdam ex ſectatoribus eius eo nnmine incuſant. Nam illi precationibus, in domibus virorum qui in matrimonio viuerent, etiāſi presbyteri eſſent, operari recuſarūt, eóſque nec alloquio dignati ſunt. Diebus quoque Dominicis ieiunia ſeruarunt, & conuentus eccleſiaſticos plurimùm domi ege-

Euſtathius Sebaſtienſis Armenia epiſcopus, antea monachus.

Abſurda ſectatorum eius obſeruationes.

runt, Locupletes extorres prorſus regno cœlorũ E
eſſe duxerunt. Qui vel ſemel carnes ediſſent, eos
repudiarunt. Veſtitum monachorum aliorũ con-
ſuetum reiicientes, nouo atque inſolito amictu
ſunt vſi. Sed & alia multa nouarunt. Ab iis multę
non obſcuro loco natæ fœminæ ſeductæ, ſub
continentiæ prętexm, maritos ſuos quibus adn-
leſcentulæ nupſerant, reliquere. Poſtea autem
Fœmina capite raſo. quum continere ſe non poſſent, in libidinis lu-
bricum ſunt coniectæ. Fuere ex eis quæ capillo
Gangrenſis synodus horũ inſtitutum damnauit. cęſo, quod mulieribus fas non eſt, virilem habi-
tum ſumpſere. Horum gratia ab epiſcopis finiti-
mis Gangrẽſis apud Paphlagones Synodus coa-
cta eſt: in qua decretum, vt ab eccleſia catholica
illi excluderentur, niſi ea quæ diximus omnia
anathemate confodere animũ induxiſſent. Qua-
propter Euſtathius, vt oſtenderet, non impor-
tuni aut præfracti moris cauſa, ſed pietatis erga F
Deum exercendæ gratia, ſe eiuſmodi leges tuliſ-
ſe, veſtem inſolitam mutauit, & habitu eodẽ quo
reliqui ſacerdotes deinceps vſus, itidem vt illi
in publicum eſt progreſſus. Et quum vita talis
eſſet ſermonem quoque congruentẽ ei habuit,
non ille quidem eloquentia pollens, quam exa-
ctiore cura & diligentia non didicerat, moribus
autem admirandis vtens, facilè multos perſua-
ſione ſua, quò volebat duxit: adeò vt viros quoſ-
dam & mulieres in fornicatione dęgẽtes, caſtio-
rem exactiorẽmque viuendi rationẽ ſequi per-
Par fornicatorũ cœlibatum & monachatum præ ſe ferens. ſuaſerit. Ferunt ſanè, virum quendem & mulierẽ
per prętextum Eccleſiaſtico more cœlibatũ co-
lere aſſimulaſſe, eoſdẽmque in clandeſtinę cõſue-
tudinis infamiam decidiſſe. Euſtathium porrò
magnopere perſuadere eis anniſum eſſe vt con-
greſſu eiuſmodi ſuperſederent. Quum autem ni- G
hil efficeret, altius ſuſpirio ducto, dixiſſe, pleraſ-
que mulieres quæ cum viris ſuis ſecundum ma-
trimonij leges, vt fas eſt vixiſſent, ab eorũ viro-
rum conuictu oratione ſua adductas deſciuiſſe,
caſtitatẽmque complexas eſſe. apud hos autem
qui inter ſe contra leges conſueſſent, inefficacẽ
orationis ſuę ſuadelam eſſe. atque hic quidem in
eis orbis partibus ſummi inſtituti abſolutæque
philoſophiæ dux & autor fuit. In Europa autem
per Thraciã & Illyricum, etiamſi homines mo-
naſticam conſuetudinem ad id vſque tẽpus igno
rarent, non omnino tamẽ viris Chriſtianæ phi-
Diuus Martinus Pannonius. loſophiæ peritis regiones iſtæ caruere. Floruit
apud hos Martinus ille, qui Sabariã Pannoniæ
patriam habens, quum generis, tũ militiæ ſplẽ-
dore adeò clarus fuit vt honores etiam ſit meri-
tus & ordines duxerit. Sed ille Cęſarianam di-
uinæ militiæ poſthabuit. In Illyrico primũ phi-
loſophatus: atque inde variis perſequutionibus H
& inſidiis expetitus, ſecedere eſt coactus. Mul-
tos nanque ex epiſcopis, qui Arij contaginem
conceperant, manifeſtò deprehenſos coarguit.
Ac deinde Mediolani ſecum ipſe vixit. Vnde Au-
xentij, eius vrbis epiſcopi non rectè de Nicænis
decretis ſentientis, inſidias veritus, diſceſſit: &
** In Mari Tuſco contra mõtes Lyguſticos ſita. Mortuorũ reſuſcitatio, et alia eius miracula.* ſe in inſulam quandã, quæ vernaculo nomine
* Gallinaria dicebatur, abdidit. In hac alimento
radicum barbarum vixit. Inſula autem ipſa exi-
gua admodum eſt, & edificiis carens, Tyrrhenũ
reſpiciẽs mare. Atque inde abductus, adminiſtra
tionẽ eccleſiæ Turonenſis ſuſcepit. In tantũ ve-
rò diuinis reſplendit donis, vt & mortuos in vi-

tam reſtituerit, prodigiaq; & miracula plurima,
quæ non multũ ab Apoſtolicis abeſſent ſignis, *Hilarius Pictauienſis.*
ediderit. Eodem & tempore & loco ſimul quo-
que Hilarius ille viguit, vir diuinus, qui quũ Mar
tinus profugeret, eandẽ ſuſtinuit fortunã: quip-
pe qui eodem cum illo ardore in fidem ferretur,
Hic † Pictanienſem gubernauit eccleſiã, atque
de fide, & aduerſus quoſdam qui alienas à ſana *Euſeb. Vercellenſis epiſcopis*
doctrina afferrent opiniones, libros ad perſua-
dendũ valde appoſitos cõdidit. Apud Italos ſanè
& in locis vlterioribus enituere Euſebius & Lu-
cifer, patriæ eloquentiæ vi alios omnes antecel-
lentes. Euſebius etiam eccleſiæ Vercellenſi præ-
fuit: Lucifer verò, ſicuti mox dicemus, nominis **Quæ & Homonymianorum dicta.*
ſui * hæreſi præiit. Præterea Flauianus & Pau-
linus clari tũ fuere, qui poſtea Antiochenæ ec-
cleſiæ res adminiſtrauere: quib. etiam Leontius,
quod ſententiis ab eo diſcordarent, epiſcopatũ *Lucifer Sardous.*
abrogauit. Ii ſunt, qui Euſtathio in exilium de-
portato comites fuere: qui ſanè nihil prorſus tẽ- *Flauianus.*
poribus illis, de ſacris Antiochenæ Eccleſiæ cu- *Paulinus.*
ris, ac potius de tota ſinceriore pietate* vitiari *Euſtathius Antiochenus.*
ſuſtinuit. Eadẽ hac ætate Ephraim Syrus pręcla-
rus fuit, qui quidẽ longo interuallo omnes prę- *Ephraim Syrus.*
ceſſit. Hic Niſibin patriam habuit, & in mona-
chorum philoſophia exercitatus, breui tantũ in **ſυγκαταλείπεσθαι.*
lingua Syrorum, quum quidẽ eam prius ab aliis
nõ didiciſſet, neque ſpecimen aliquod ant ſpem,
talem eum fore, præbuiſſet, profecit, vt quũ pie-
tatis exercitio ad ſummũ contẽplationis peruer-
nerit, tum ſplendore, facilitate & ſuauitate ver-
borum, necnon denſitate & grauitate ſententia-
rum, etiam præclariſſimos quoſque Græcorũ,
qui eloquentia antiquitus excelluiſſent, ſupera-
uerit. Etenim ſi quis illorum Græca ſcripta in
Syrorum fortè aut aliorum peregrinã linguam
transferret, & florentem illam Græcorum orna-
mentorum gratia, decentẽmque nitorem & fu-
cum verborum detraheret, illico quoque adſci-
titiis coloribus deficientibus, ſententiarum ob-
ſcuritas ſeſe prodebat. At Ephraim longè alia e-
rat oratio. Nam quum eo adhuc ſuperſtite, at-
que etiã defuncto, poſtea libri eius in Græcam
linguam conuerterentur, non longè admodum
à propria & natiua decedebant virtute. Mirum
quidem auditu eſt, eundem & Græcè & Syriacè
legi. Quã ob cauſam magnus ille & oratione &
virtute Baſilius, qui Cappadocũ metropolim epi *Ephraimum Baſilius magnus admiratus eſt.*
ſcopatu ſuo exornauit, ſummopere virũ eſt ad-
miratus, eundẽmq; eruditionis nomine beatum
cenſuit. Vt tanti viri tam certò teſtimonio mani-
feſtũ ſit cõmuniter quoque à Græcis, qui tũ cla-
rum in eloquentia obtinuere nomen, præſtan-
tiſſimum omniũ Ephraim iudicatũ eſſe. Vox ſanè
Baſilij talis, non temerè prolata eſſe exiſtimanda *Ephraim πολύγραφος.*
eſt. Dicitur autem diuinus Ephraim trecentas
verſuum myriades cõſcripſiſſe. Multi quoque ei
fuere diſcipuli, qui inſtitutionẽ & Philoſophiã
eius ſunt æmulati: in quibus celebriores ſunt, *Diſcipuli eiuſdem.*
Abbas, Zenobius, Abraham, Maran, & Simeon,
apud Syros ingẽti gloria viri: & alij quibus cum
præterea hunc vitę modũ illi cõmunicauere. In

† *Diuus Hilarius coniunx fuit. Nõ nocuit tibi progenies, non obſtitit vxor, Legitimo coniuncta toro, nõ horruit illa tempeſtate Deus thalamos, cunabula, tædas: Sola erat in precio, quæ nunc incognita virtus Sordet, & attrito viuit cum plebe cucullo. Bapt. Mantuanus.*

locis

In locis verò eiſdem, facundia maximè præſtantes, Paulonas & Anarad extitere: qui deinde lapſi ſana excidere fidei doctrina. Alij inſuper apud Oſroenos fuere, eodem præclari modo Bardeſanes, & filius eius Harmonius. Et pater quidem nominis ſui hæreſim inſtituit: filius autem Græcis diſciplinis ſatis eruditus patris vocibus legitimis modis muſicíſque numeris incluſis, * ordine circulari eas cani inſtituit, quos ex eo tépore hucuſque Syri pſallentes vſurpant: nó illi quidẽ carminibus ipſis, ſicuti ab illo ſunt prodita, ſed ſonis tantum eorũ vtentes. Nam ille ad paternam delapſus hæreſim, eadémque cum Græcis de animæ generatione & corporis interitu, necnon de futura regeneratione opinatus, lyricis modulis doctrinas eiuſmodi aſperſit. Quibus multi ex Syris propter verborũ venuſtatẽ & ſonorum numeros demulſi, paulatim opinionibus talibus recipiendis ſunt aſſuefacti. B Cæterùm diuus Ephraim ea re cognita, quanuis Græcarũ artium expers, Harmonij numeros moderatus eſt: atque eiuſdem modulis, carminibus Eccleſiaſticæ ſententiæ cóſonis, adiectis, Syris ad hoc vſque tempus ea canenda dedit. Nam diuinos hymnos plurimos, quibus Deum in primis celebrat, & laudes præterea virorũ qui inſtituto Deo placuere canit, ad Harmonij carminũ leges compoſuit: à quibus, vt equidẽ puto, per æmulationis ardorem, poſteriores eccleſiæ cantores modulorum formulas mutuati, magis etiam atque magis augere atque propagare eas ſunt aggreſſi. Qualis igitur is ſermone fuerit, vel ex hoc ipſo conijcere licet. Vita verò ei valde exacta, & bonis operibus ſpectata fuit. Quietam etiam multo ſtudio eſt ſectatus. Et propter morum caſtitatem tantopere calumnias deuitauit, vt ferè à conſpectu mulieris prorſus abhorruerit. Fertur ſanè, C quum mulier quædam nulla prorſus vitæ diſciplina, & pudore nullo, in anguſto admodum loco ei obuia facta, ſiue conſultò veluti virum tentatura, ſeu ab aliis vt hoc faceret mercede códucta, oculos ſine intermiſſione in eum cóijceret, increpans in terram eam proſpicere iuſſiſſe, illámque reſpondiſſe: Sed quomodo tandem terram ego intuear? quum æquius ſit te eam reſpicere, qui ex ea conditus ſis, quàm me ortum ex te habentem, proindéque rectè te reſpectantem. Quod mulieris verbũ ille admiratus, deinde ſcripto mãdauit. Atque id Syri in primis memoratu dignũ ex illius rebus eſſe cẽſent. Et primùm quidẽ is ſæpe ira victus eſt: poſteaquã autẽ monaſticæ philoſophiæ incumbere cœpit, nunquam cómotus eſſe viſus eſt. Atque aliquando, quum dies multos pro conſuetudine ſua ieiunio trãſegiſſet, & miniſter tempore cibum ei afferret, accidit vt is ollam frãgeret. Ephraim verò pudore iuatã & timore correptum illum videns: Bono, inquit, eſto animo. Quandoquidem enim obſonium ad nos venire renuit, nos age ad id accedamus, & ad ollæ fragmenta conſedens comedit. Enimuerò vt vana etiam gloria ſuperior fuerit, inde liquidò patebit. Deſignabatur vrbi cuidam epiſcopus, & iam qui ſe ad electionẽ abducturi erant, adueniebant. Ac ipſe ſtatim eo cognito, in forum progreſſus, veluti mente captus indecorè gradiebatur, non ſatis honeſtè veſtem poſt ſe trahens, & quæ venalia erant ſurri- A piens, propalámque comedens. Sic ille mentis impos exiſtimatus, electionem effugit. Et tantiſper dum alius epiſcopatum reciperet, occultans ſeſe latuit. Plurima ſanè & alia memoratu digna, & qui de eo cóſcriptus eſt liber, & prouinciales eius Romani ſimul & Syri de eo referunt, quæ cuiuis cognoſcere eſt procliue. Vnum illud ſanè quod memorabile, hiſtoriæ huic inſerere viſum eſt, quod ab eo ante obitum eſt geſtum. Fames ingens Edeſſenorum vrbem premebat: atque ipſe, qui multos annos nó fuerat domo progreſſus, tum philoſophandi ſtudio aliquantum intermiſſo, prodiit: & in homines locupletes, qui ſic turpiter rerum neceſſariarũ inopia ciues ſuos pereuntes deſpicerent, acriter eſt inuectus, arguens eos, quòd animarum cura neglecta, ſtudium omne in corpore ſouendo collocarent. Illi autem integritatem & paupertatem viri obſeruanter veriti, minimè id ſic eſſe affirmarunt: facile enim & promptum eis eſſe, indigentibus facultates diſtribuere: deeſſe ſaltẽ, qui in eo miniſterio, pro eo atque deceret, fidelem ſe præberet, omnéſque lucro inhiare, & talia fœdè in quæſtũ ſuum vertere, dixere. Tum Ephraim: Ego verò, inquit, qualis vobis eſſe videor? & illi, Honeſtus atq; bonus, reſpondere: & talis prorſus, qui opinioni quæ de eo fertur, vita ipſa reſpondeat. Itaque, ille ait, paratus ſum omnibus hac in re inſeruire. Et multo ab eis ſumpto argento, trecentas parauit menſas: & * in publicis porticibus eos qui fame affecti erant, acceptos, diligenter & benignè fouit: aduenas quoque, & alios qui inopia affligerẽtur, humaniter curauit. Idque tantiſper fecit, dum fames ibi eſt graſſata. Ea verò depulſa, ipſe ad philoſophiæ ſuæ officinam reuerſus, ibi paucos poſt dies vita eſt defunctus. In eccleſia, clerici miniſterium ſumpſit. Vita autem monaſtica percelebris, ex æquo cum iis qui epiſcopatu, doctrina, & vitæ ſanctitate clari ſunt, laudatur. Hæc pauca ea multis, quæ ab Ephraim rectè piéque facta ſunt diximus. Res nãque eius omnes ſi pro dignitate earum exponere nos oporteret, aut etiam aliorum qui tum in eodem philoſophandi genere elaborarunt, quomodo ſcilicet eorũ quiſq; vixerit, & quali morũ inſtituto vſus ſit, qualis ipſe fuit, ſcripto re eſſet opus. A nobis certè quidẽ id præſtari omnino nó poteſt cùm propter orationis & ſtyli tenuitatẽ, tum quod res eorum rectiſſimè geſtas ignoramus. Nam illorũ multi in ſolis degentes locis, vt plurimùm latuere. Quòd ſi nonnulli in vrbib. domicilia ſua habuere, quòd viles eſſe apparerẽt, & nihil ab aliis differre viderẽtur, cóſultò actiones ſuas celarũt. Nã humana laude repudiata, ſolòque Deo actorũ ſuorũ teſte aduocato, minimè ab hominib⁹ gloriã ſunt aucupati. Atq; D equidẽ de viris qui imperij eius tépore monaſticã philoſophiã ſunt ſectati, & ſecundũ eccleſiæ leges perfectè & exactè in pleriſq; Romani imperij locis tum vitã exegere, hæc mihi cóperta ſunt.

Bardeſanes, Harmonius.

Syrorũ muſica.

* κατὰ κύκλον ἄδειν χορῷ παρέδωκε.

Bardeſanis hæreſis.

Acutè meretriculæ cuiuſdem ad Ephraimũ dictum, quod ipſe verſib. Syris incluſit.

Ephraim iram in poteſtate ſua habere didicit.

Eiuſdem facetè dictum & factum.

Simulatione inſaniæ, quo minus epiſcopus cóſeruatus ſit Ephraim effugit.

Ephraim famis tempore pauperibus eleemoſyna, quam à locupletibus acceperat, diſtribuenda inſeruiit.

* ἐν τοῖς δημοσίοις ἐμβόλοις.

Sancti monachi τὸ λάθε βιώσας, conſectati ſunt.

De Didymo. itẽ de Aetio & Appollinari, hæreticis Cap. 17

TEmporibus autem eis clarus etiam fuit eccleſiaſticus ſcriptor Didymus, ſcolæ ſacrarũ diſciplinarũ Alexandriæ præfectus. Neque verò laudẽ in ea eruditione tantũ meritus fuerat, verũ etiã omne genus alterius ſapiẽtiæ ſũmo ea colue rat ſtudio. Poëticã nanq; & Oratoriã perfectiſ-

Didymus Alexandrinus doctor, & eccleſiaſticus ſcriptor cæcus, naturæ miraculum.

ſimè didicerat, de aſtronomia autẽ & geometria E numerorúmq; proportionibus & cõuenientiis nihil eum latebat. In diuerſas philoſophorũ opiniones tãta incubuerat, vt eas exactè perdiſceret cura, vt prætera aliud nihil ſcite videretus, quæ ſanè omnia acumine mentis & auditionis perceperat. In pueritia nanque viſum prorſus amiſit, quum elementa prima diſcenda ei eſſent. Ephebus verò artium liberaliũ eruditionẽ adamauit, atque in ſcholis præceptores audiebat tantum. E ò verò ſapientię breui peruenit, amplitudine & celeritate ingenij, vt mathematicarum artiũ obſcura, & theorematũ ſpeculationúmque arcana exactiſſimè addidicerit. Et quum cæcus eſſet, literatum noticiam manuũ contrectatione aſſequutus eſſe dicitur: nam earum formas in tabula altius exſculpas, ſæpius tangendo cognouit. Alia porrò, vt ſyllabas, literarúmque cõnexiones, & F quæ ordine conſequuntur cætera, propter naturæ acumen, animo & auditu peruestigata percepit. Præcipuúmque ipſe miraculum fuit, quũ audiretus & conſpiceretur. Multi quidem vel vt virum eum tantũ viderent, vel vt ſuauẽ gratámque eius orationem audirent, Alexandriam venere. Pro Nicænis verò decretis pugnans, Arianis teſtitit, eóſque orationis ſuæ ſuadela, quã vi nulla adhibere videbatur, preſſit. Et ad eos qui ſecum diſputabant, verba faciens, rerũ controuerſarum iudiciũ detulit. Et quum ad morẽ gerendũ & cedendũ facilis, tum orthodoxis eo nomine charus maximè fuit. Nec ab his tantũ, ſed etiã à monachis Ægyptiis magno honore cultus eſt. Pręcipuè verò eũ clariſſimus ille pietatis exercitio Antonius admiratus eſt. Quem dicunt, quũ Alexandriam veniſſet, vt Athanaſio firmæ certę G que fidei perhiberet teſtimonium, hæc ad Didymum proloquutum eſſe verba: Non eſt Didyme, quod teipſum mœrore conficias, propterea quod oculis careas, quos mures, lacertæ, & vilia animalcula habent. Voluptate potius & lætitia efferri te conuenit, qui itidem vt angeli internis maximè vigeas oculis: quibus clarè immortalem & diuinam cognitionem percipis, veritatémque ipſam exactè perſpicis. Hic hoſce reliquit libros In totum Pſalmorum librum varios cõmentarios, in Oſeam & Zachariam libros quinque, in Eſaiam libros duodeviginti, in Euangelium ſecundum Matthæũ & ſecundum Ioannem non paruos commentarios ſcripſit. Inſuper contra Arianos, & de Spiritu ſancto, aliáq; ſcripta plurima compoſuit. Floruit eadẽ ætate Syrus quoque Ætius, qui ab eis diſputator admirandus habitus eſt, qui diuerſa à nobis docẽt. In altercationibus quippe, verborúmq; contentionibus, ra- H tiocinationibus, & fallaciis ludificantibus, valde cõmotus, vt qui ex profeſſo in rebus eiuſmodi ſtudium omne conſumpſiſſet. Et proinde quod talis eſſet, quódque facilè quidquid ſoſs tuliſſet, malè feriatus de Deo theologaretur ſeu blateraſset potius, ἄθεος & contẽptor deûm appellatus eſt. Patria ei fuit Cœloſyria. Cuius pater quũ in militia aduerſis rebus cõflictatus tandẽ interiiſſet, bona eius qui tum rerũ potiebatur Princeps publicauit. Qua re vnà cum matre Ætius ad extremã redactus pauperiem, ad aurificũ artem diſcendam ſe contulit, vt quocũque poſſet modo victũ ſibi pararet. Ea arte vbi ſatis eſt vſus, propter ingenij vim ad dicendi diſciplinã eſt cõuerſus: Paulinúmque audiuit, qui ex eccleſia Tyra Antiochiã fuerat tranſlatus. Porrò mortua matre, cuius gratia aurũ conſormanti arti operã nauauerat, totus ſtatim in dicendi ſtudiũ incubuit. Breuíque certamen ſubiens, multos diſputando conuicit. Poſtquã autem Eulalius poſt Paulinũ in Antiochena ſede eſt collocatus, multitudo ingens motu aduerſus Aetiũ concitato, vrbe eũ expulit. Quo tẽpore Anabarzũ Ciliciæ conceſſit, atque ibi artem rurſus ſuã ita parandi victus gratia exercuit, vt non prorſus dicendi certamẽ omitteret. Accidit tum, vt Sophiſta quidã Aetij ingeniũ admiratus, artẽ ſuam cum eo cõmunicandam duceret. Atque ille in Sophiſtæ domum receptus, homini inſeruiẽs, omne (vt fieri ſolet) famuli miniſterium præſtitit. Sophiſta grammaticen & logicẽ ei tradidit. Ipſe verò quum herũ ob minus rectã de diuinis oraculis opinionẽ argueret, mercedẽ bene de ſe meritæ domus * abdicationem tulit. Atque inde eiectus, cum Athanaſio Anabarzi antiſtite vixit, apud quẽ Euãgeliſtas exactè excutiens legit. Deinde Tarſum ad Antonium, Luciano martyri notũ, venit. A quo Apoſtolum diſcens, ſatis diu cum eo, quum adhuc in presbyterorum ordine eſſet, manſit. Vbi verò Antonius epiſcopi functionẽ ſuſcepit, neque iam doctrinę, qua Aetium erudiebat, vacare poſſet, ille Antiochiam eſt reuerſus. Et ibi quum à Leontio adhuc presbytero Luciani martyris & hic habitus ſectator) prophetas, atque imprimis Ezechielem doceretur, propter linguæ intemperantiam, & ſententiæ impietatem, inde rurſus eſt expulſus. Itaque Sophiſticam exercens, G & certamine cum eis qui clari eo ſtudio erant congrediens, loca multa circumiit. Poſtea verò & medicam artem accuratè didicit. Sopolis in tali diſciplina doctor eius fuit, vir in eo ſtudio nemini ſecundus. Ipſe etiam Ætius optimus in eo habitus, gratuito pauperes curauit. Quod ſi aliquando egeret, noctu ad quempiam artis ſuæ peritum, ne interdiu à ſtudiis potioribus abduceretur, adibat: & aurum, quod accuratiore arte elaborandum eſſet, petebat: atque opere celeriter perfecto, & à conductore operæ ſuæ mercede accepta, vitam tolerauit. Leontio verò ad epiſcopatum Anthiochenum euecto, Ætius ab eo diaconus deſignatus, & ad munus in eccleſia docendi delectus eſt. At ipſe diaconum ſuſpicere veritus, docendi functionem non reiecit. Atque ibi ſatis diu verſatus, Alexandriam venit, Athanaſium oppugnaturus. Vehementer nãque de conſubſtantiali propugnando Athanaſius egit. Et quum à quibuſdam ad epiſcopatum Ætius recipiendum delectus eſſet, dignitatem eam contempſit. Sanè antequam Ætius ad Arianos deſeciſſet, tametſi illi ab ὁμοούσιον conſubſtantiale profitentibus diſſidebant, nihilominus tamen preces, hymnos, conſilia & res propè omnes cum eis communicabant, myſtico duntaxat ſacrificio excepto. Ex quo autem ille primus ſeceſſionem facere cœpit, omnibus conſentientis conuentus amicitiæ, & conſuetudinis vinculis ruptis, in aduerſas eis qui in alia eſſent opinione maximè partes per factionẽ tranſiere. Tum verò & Eunomius Ætij ſapientiæ fama adductus, ex Cap-

Præclarum Antonij Abbatis ad Didymum dictum.

Didymi libri.

Ætius.

ἐπιφάσεις.

ἄθεος is dictus.

Idem propter penuriam aurifex factus

Idem in matrẽ pius.

Aetius Antiochia expulſus Anabarzi Sophiſtæ operam dat.

Sophiſta eum domo exigit.

** ἀποκήρυξιν.*

Sacras literas Tarſi diſcit.

Anthiochia rurſum exigitur.

Idem medicus factus.

Gratuitò egenos curauit.

Sozo. lib 3. cap. 15. Aetiũ primùm medicũ fuiſſe dicit.

Aetius Antiochenus doctor.

Idem epiſcopatũ contempſit.

Aetio ſuaſore prorſus ſe Ariani à catholicis ſeiunxere.

πλὴν τῆς μυστικῆς θυσίας.

ex Cappadocia Anriochiã profectus eſt, & Secundo ſe ibi cõiunxit:qui illum Ætio Alexãdriæ adhuc degenti,cõmendauit. Atque hic alter alteri obſtrictus, ille quidem docens, hic autẽ diſcens, in ſacris vterque deſudabat doctrinis. Ætius Gallo quoque Cęſari notus fuit:cui quũ religio magnopere curæ, tũ viri qui ſacris literis & eccleſiis nauarent, chari fuere. Quapropter talium diſſertationum cauſa, in hoc quoque genere diſputationũ vt illi gratior eſſet, ſe exercuit. Dictus enim eſt Ariſtotelica quoque opera perlegiſſe, & ad eos qui talia Alexandriæ docerent frequentaſſe. Cæterùm quod in Galli odiũ, propter peruerſam ſuam opinionem inciderat, iuſſu illius alterum ei crus perfractũ fuiſſet, niſi Leontius Antiochenus diſſuaſione ſua cundamnationis calculũ amuuiſſet. Verùm enimuerò Gallus in conſpectum ſuũ eum primum admiſſum B charum maximè habuit: & ad Iulianum crebiò miſit quum illũ ad Græciſmum & idolorũ cultum deficere intellexiſſet, vt ſcilicet hominẽ ex impietatis barathro extraheret. Quin & diuinarum literarũ doctorẽ illum Gallus inſtituit. Hęc de Ætio. Quomodo autem ad epiſcopatũ euectus, non exigua pars eorum fuerit, qui τὰ ἀνόμοιον καὶ ἑτερούσιον, hoc eſt, inæquale & altero ſubſtantiale docuerunt atque etiam exautoratus ſolum exilij cauſa verterit: Eunomius autẽ multo eo deterior, factione eius ſycophãtia circumuenta, in locum eius ſuffectus ſit, & de ipſo etiã Eunomio, poſtea dicemus.

Eunomius Aetij ſectator.

Aetius Galli familiaris. Galli in eundẽ odium.

Gallus Iulianum fratrem ab idololatria auertere per Aetiũ ſtudet.

Eodem tẽpore Laodiceæ in Syria viri etiam duo floruere cognomines, pater videlicet & filius: vtrique enim Apollinaris nomen erat. Et pater presbyteri, filius lectoris ordinem obtinebat. Ambo Græcarum diſciplinarum, Grammaticæ pater, Rhetoricæ C filius, magiſtri erant. Senex Alexandriæ ortus, Beryti docuit: & ducta Laodiceæ cõiuge, Apollinarim filiũ progenuit. Et cum Epiphanio Sophiſticam profitente, illi ſimul florentes, eum vt veri amici ſunt cõplexi. At Theodotus Laodicenſis tum epiſcopus, quòd metueret ne continua illius conſuetudine ad Græcã impietatem declinarent, familiaritate illius eis interdixit. Sed illis Epiphanij amicitia, epiſcopi edictis potior fuit. Proinde & Theodoti ſucceſſor Georgius, quum multa tentaſſet, vt illorum dirimeret coniunctionem, poſtquam operã ſuam fruſtra eſſe vidit, Eccleſiaſtica eos prohibuit communione. Quo facto pro inſigni cõtumelia accepto, filius Sophiſticis fretus * capturis & argutiis, nouam quandam hæreſim inſtituit, nomẽ autoris ipſius referentem. Eſt & alia opinio, non ob eam quam ſcilicet diximus cauſam, illũ à Georgio deſciuiſſe D ſed quòd Georgius aliena prorſus & abſurda opinione nũc Arij defendẽs ſententiã, nunc æqualem patri filiũ profitens, cõuentui Seleuciæ acto aſſeuſiſſet: ea illum arrepta occaſione, diſceſſionem ab eo feciſſe: & quum id nemo curaret, opinionem nouam inducere conatũ fuiſſe. Docuere autẽ Apollinares, Dominũ carnis œconomiã & functionem factis ipſis obeuntem, animam non recepiſſe. Ac rurſum veluti abſurditate ea per pœnitentiam correcta, animã quidem recepiſſe addidere, eam autem humanam non habere mentẽ. Satis nanque ei pro anima diuinitatem fuiſſe, quę hominẽ aſſumpſerit. Atque ea re vna

Duo Apollinares.

Epiphanius ſophiſta Laodicenſis, Apollinarij amicus.

Apollinare propter conſuetudinem quæ illis cum Epiphanio fuit, excõicati. Hæreſis Apollinariſtarum.

** πλατάναις.*

Socrat. lib. 2. cap. vlt.

A ab Orthodoxis diſſidentes, in aliis eadem quæ Nicænorũ decretorum ſtudioſi, ſentiebant. Verùm de his poſtea quoque loco ſuo dicetur.

De Theophilo Indo. cap. 18.

Theophilus Indus.

FVit tum etiam propter virtutem & doctrinã magnopere laudatus Theophilus ille, qui cognominatus eſt Indus: non ille quidem hæreſis alicuius autor, ſed Arianiſmo plurimũ addictus. Qui ſub Cõſtantino ab Adiabenis admodũ adhuc iuuenis, † obſes, in Romanorum ditionem fuerat miſſus. Adiabene verò regio eſt Indica, ampla & celebris. Ac Theophilus conſuetudine diuturna adeò mores ad Romanorum inſtituta conformauit, vt & monaſticam delegerit vitam, & diaconi ſuſceperit dignitatẽ, Euſebeo Nicomedienſi manus ei imponente. Quum autem legatio à Cõſtantio propagandæ veræ pietatis & B confirmandæ fidei gratia, ad Oriẽtales nationes mittenda eſſet, ambitioſa munificentia eam inſtituit: & princeps eius quẽ modò dixi, Theophilus deſignatus eſt. Cõſtantius ſanè perquàm magnificè, vt quàm maximè poſſet gratioſum eũ redderet, ad ducentos generoſos è Cappadocia equos nauibus impoſitos, aliáque inſuper dona ad illos perferenda Theophilo dedit, vt ſcilicet illi ſimul & liberalitatis eius amplitudinẽ & animi magnitudinẽ admirarentur. Et Theophilus legationem obiit, eámque ad finem debitũ perduxit. Nã qui in regionibus eis regnum obtinebat, à Græca ſuperſtitione ad veræ pietatis religionẽ deflexit. Et eccleſias tres in diuerſis locis erexit, non tantum quæ ab imperatore miſſa acceperat donis, ſed maximè etiam quos ipſe addiderat ſumptibus, per animi alacritatem cum illo C concertans. Eccleſiarum iſtarum vna in metropoli & principe vrbe totius gentis, Thapharum eam nominant: ſecunda in loco vbi Romanum emporium erat, extrorſum ad Oceanum verſum regio Adane vocatur: tertia in alia terræ eius parte, vbi eſt quod Perſicum emporium dicitur, in Perſici maris õte conſtructa. Theophilus porrò reb' apud Homeritas appliter diſpoſitis, tẽpliſque eis cõſecratis, atq; etiã pro rerũ copia exornatis, in Adiabenẽ quam patriã eius eſſe diximus traiecit: ac deinceps in reliquam quoq; Indiam trãſiit, multáq; quę apud eos non ritè agebãtur, correxit. Et enim ſedentes Euangelicũ audiebant oraculum, aliáque multa faciebãt, quæ ſanctiones Eccleſiaſticæ non iubebant. † Ea omnia pulchrè immutans, ad Eccleſiæ placitũ morem compoſuit. Vna ſaltem, & quidẽ maxima re incõmodans quod τὸ ἑτεροούσιον altero ſubſtãtiale colere docuit. Porrò ex India & Arabia magna, D ad Auxumitas Æthiopes eſt progreſſus, qui in primis rubri maris littorib. habitabãt, quod Oceanus ſeſe illi inſinuãs efficit, quod ſanè rubrũ mare, in maximã longitudinem protenſum, in duos diuiditur ſinus. Horũ alter quidem ad Ægyptũ exundans procedit, vbi etiã numen ſibi ſuũ ferre deſinit: quem antiquitùs filij Iſraël Ægyptios fugientes, ſiccis pedibus trãſiere. alter ad Paleſtinã excurrit, prope vrbem cui vetus nomen eſt Aela.

† χαὶ ὁμηρίαν.

Adiabene. Apud Plin. Adiabene Aſſyriorum eſt initium, lib. 6. cap. 13.

Theophilus ad Orientales populos legatus à Conſtantio miſſus, Chriſtianiſmi propagandi gratia.

Thapharum.

Adane regio. Homeritæ Arabici populi ſunt. Plin. lib. 6. cap. 28.

Res eccleſiaſticas in Oriẽte Theophilus ordinat.

Auxumitæ populi. Rubri maris duo ſinus.

Aela vrbs.

† *Apud Suid. eſt, Theophilũ hunc veluti quandã Apoſtolicã imaginem fuiſſe, qui etiã tudae cuiuſdã mortuum reſuſcitaſſe dictus ſit. Teſtatúrque id de eo eſſe Thalaſſiũ familiarem eius virũ, in quem mendacij ſuſpicio non caderet: multáſque præterea alios, qui ætate ea vixere.*

In rubri iſtius maris partibus exterioribus, ad ſi- E niſtram Auxumitę ſunt, quorum metropolis eſt Auxumis. Ante hos verò ad extimum pertingentes Oceanũ, Orientem verſus, Aſſyrij: apud quos etiam hanc appellationem habent, quos Alexander Macedo ex Syria pulſos, colonos eò deduxit. Ij ad huc vſque tempus patria vtuntur lingua. Omnes autem nigerrimi ſunt, acutis ſolis radiis eos adurentibus. Apud quos maxime prouenit xylocaſia, & caſia, & caſamum, & cinamomum: necnon innumerabilis elephantorũ multitudo. Et Theophilus rectè conſtitutis Auxumitarum rebus, in Romanorũ reuerſus eſt ditionẽ. Atque poſt reditum in magno habitus honore, ſuã quidem ille vrbem, aut eccleſiã, cui epiſcopus preeſſet, ſortitus non eſt. Vbique tamen locorum propter hominis reuerentiam, in eum vt miraculum quoddam, omnium coniecti oculi erant: F donec Aetio & Eudoxio in exilium, quod conſilia cum Gallo communicaſſent, eiúſque rebus fauiſſent actis, & ipſe Heracleam in Pontum eſt deportatus, Gallo in intimis habitus.

Auxumis. Aſſyrij.

Exiliũ Aetij Eudoxij, Theophili.

De Philoſtorgio, & quæ is ſcripta reliquerit: de felici Arabia, de quatuor magnis fluminibus, & de paradiſo. Cap. 19.

SEdenim quæ Deo inuiſus Philoſtorgius de ſententia Theophili, quem diximus memorię literis mandauit, ex nunc paucis perſtringemus. Dicit enim in ſinũ Perſici maris, quod ex in parte Oceanus ſeſe effundens, vaſtum & circumcirca multas gentes complectẽs efficit, quum alios maximos fluuios, tum Tigrim ſe vndis ſuis inferre. Qui cum Apeliotem verſus ſub Hyrcano mari in Cordyæis manifeſtò ſibi ipſi redditus emerſit, iuxta Syriam profluens, ſimulátque Su- G ſidem terram pertingit, Euphrate ibi ſe ei commiſcente, magnus iam & aquarũ vi rapidus, ingenti & fragoſo ſonitu prouoluitur. Vnde illum Tigridis feræ cognomen accepiſſe ferunt. Priuſquam autem in mare delabitur, in duo ingentia flumina ſciſſus, oſtiis duobus lungè inter ſe diſſitis, in Perſicum ſe mare coniicit, multum terræ in medio concludens: eámque fluuialem ſimul & maritimam inſulam efficiens, quam gens Meſenorum incolit. Euphrates autem fluuius ex Armeniis manifeſtò apparẽs exoritur, vbi mons eſt Ararat, ab incolis ita appellatus: ad quem arcam Noæ conſtitiſſe, ſacræ produnt literæ, cuius etiam nunc ibi lignorũ & clauorũ non paucæ ſeruantur reliquię. Inde primum exiguus profluens Euphrates, quo longius fertur, eo maior exiſtit, plurima alia flumina in alueum ſimul & nomen ſuum excipiens. Maiore autem & minore Armenia emenſa: vltrà progreditur, eam quæ peculia- H ri nomine Euphrateſia dicta eſt, deinde etiã reliquam ſecans Syriã. Hac porrò & illa poſt ſe relicta, omniq; * generis qua fluxit, helice diuulſa, vbi Arabiæ propinquaturus eſt, refringitur: ac obliquè in circulum contra mare rubrũ prolabens, & regionem non paruam ſinuoſè claudẽs, ad Cæciam ventum curſum conuertit. Inde vbi inter Boreã & Apeliotem medius conſtitit, & ad Tigridem flumen procurrit, non totum ſe ei immiſcet, ſed portionibus tantum quibuſdã medio interuallo amiſſis, parte reliqua, eáque maxima & nauigabili, in Tigrim eundem apud Suſas omnis incidit, ac nomine ſuo amiſſo, cum illo

Ex Philoſtorgio, de amne Trigride.

Meſene regio.
Mons Ararat in Armenia.

Reliquia arca Noa.
De Euphrate.
Euphrateſia Syria.

ἕλικι διασπῶν ἐπ' ἰδίου τόπου λεπτήν.

in Perſicum deuoluitur ſinum. Id porrò quod intra duo ita flumina protẽditur terrę, Meſopotamię nomen obtinet. Enimuerò Tygris & Euphrates, quibus in locis emergentes appareant, dictum eſt: ſacrę autem literæ noſtræ è Paradiſo eos profluere, veriſſimè commemorant. Ex eo nanque fontes & primordia lympharum ſuarum recipiẽtes, fortaſſe ad certum vſque locum ſuper terram profluunt. Deinceps verò à vaſta & harenoſa ſolitudine excepti, atque ibi in profundum per cuniculos abſorpti, nõ prius deorſum verſum currere deſinunt, quàm ad anguſta & lapidoſa eius terrę loca pertigerint, progreſſúmque eorum ad inferiora præcipitem ſolum durius & ſolidius prępedierit. Vbi vndæ eorum continuè & confertim confluentes, vi & magnitudine ſua directum eos deinde curſum tenere cogunt. Qui deinde ſubterraneo meatu fluentea partem aquarũ eorum non minimã quę in medio eſt terra carpente, minores & tenuiores iã ad ea loca perueniunt, vbi ex cuniculis in apertũ erumpunt. Quòd illi autẽ occulti ſubterraneo curſu longiſſimè voluantur, id non debet videri incredibile. Sunt enim & alia paſſim flumina & maxima & rapidiſſima, quę ſub terra feruntur. Apparet id ex eo ſonitu, qui ad aures noſtras ab eis cũ ſtrepitu & fragore ruentibus perfertur. Et nonnulli, quod quũ ſupra eos fluuios puteos effodiſſent, & quod ſe eis infernè obrulit ſolũ lapidoſum paululũ rupiſſent, vnda perſtrepẽs curſum ſurſum verſum cum vi quadã moliretur, vix ab eis qui ad ſummũ putei os conſtiterant, ſunt retracti & recepti. Atque illa ſubſequuta in riuũ euaſit, quem nulla cœli ſiccitas propter vim & fluxum perpetuum turbarit. Ineffabilis nanque Dei ſapiẽtia, tanquã venas quæ opus eſſent ſuppeditantes, ſic aquarũ procurſus tum occultos tum manifeſtos perfecit. Vnde quoq; propheta Dauid illud cecinit: Ipſe ſuper maria fundauit eã, & ſuper flumina prępparauit eam. Maria ſcilicet quàm maximis terrę ſinubus theſauri inſtar accumulans, ſolo eorũ robuſtius conſolidato, ad tantã vim & molẽ, quę in ea inferuntur, aquarũ ſuſtinendã. Flumina autem, cõmoda & mirifica conſtitutione tranſitũ eis liberũ præbens, regionibus ſemper ex alto ſe ſummittentibus atque recedentibus, & ex ſublimioribus ad humiliores oras aquarũ ruentium momentis locũ concedentibus. Idem ipſe coniectura ductus, Paradiſum ad Orientẽ ſub æquinoctiali ſitũ eſſe ait circulo. Primùm ex eo, quòd ad meridiem manifeſtum eſt loca ferè omnia eſſe habitabilia, ad extremum vſque duntaxat mare, quod * iam ſol adurit, anno toto radios ſuos in id emittẽs. Hęc

Meſopotamia.

Tigris & Euphrates è paradiſo profluũt.

Fluuij iſti ſub terra aliquãdiu fluunt.

Sciunt & experiuntur hoc homines metallarij.

Paradiſus vbi ſit.

* *Hæc quidem veterum prope omnium fuit opinio. Sed patrũ noſtrorum memoria inceptore Colũbo Liguri noua Hiſpanorum nauigatio magnam Africa partem priſcis hominibus ignotam: & plurimas in oceano meridionali, & c. inſulas habitabiles inuenit. Vt ſatis iam conſtet Oceanũ non eſſe inertis magnitudinis. Sed inſulis atque terris immẽſæ etiam magnitudinis (nouum orbem vocãt) abũdare: quas homines colant. Et vniuerſum orbem qui vbique ſit vitalis auræ particeps, non eſſe inhabitabilem: id quod antiquitus etiam primũ Poſsidonium philoſophum Panætij diſcipulum, deinde quoque Auicennam Arabem medicũ obſeruaſſe, quorundã eſt opinio.*

quippe

quippe eſt illa quæ media zona dicitur. Deinde, A quod is qoi nunc a Hyphaſis dicitur fluuius, in ſcripturis ſacris Phiſon oominatus, & ipſe è Paradiſo ortum ducens, ex Arctoris magis Orientis partibos meridiem verſus profluere videtur, & in eius ipſius orę Oceanũ aquas ſuas coniicere ex aduerſo Tabrobanę inſulę. Ad cuius fluminis ripas inuenitur quod caryophyllũ vocatur, ſiue id fructus, ſeo flos eſt. Et perſuaſum habent qui ibi habitanr homines, arborem eius, ex eis quæ in Paradiſo ſunr, vnã eſſe. Etenim ea quę ſupra eos eſt terra, admodũ deſerta eſt rora & ſterilis. Quod autẽ is flouius florem eum adfert, ſatis conſtar illum ſuper rerrã totũ fieri, neque vſpiã ſub terrã in cuniculos demitti. aliter enim, quod ibi natum eſſet, perſerre non poſſet. Habet & aliam flumen hoe ootã terrenę cum Paradiſo cõmiſtionis. Fertur enim, ſi quis febri laboret ardẽti, & in flumine eo mergatur, derepẽtè eũ mor- B bo liberari. Tigrisverò & Euphrates, qood terrã ſubeant, & rurſus emergant, non aliquid inde, vt Hyphaſis, efferre poſſunt. Sed ne Nilus quidem. nã & hunc ipſum inde profluere, inſpiratæ Moſæ literæ teſtantur. Gæon ab ipſo, à Græcis autẽ Ægyptius appellams. His nanque, qoantũ coniicere licet, è Paradiſo prorueos, priuſquã habitabilẽ orbis partem attigit, ſub terrã cuniculis immiſſus, inde Indicum mare ſubit, ſub quo in orbem circumuolutus (vt cõiectura eſt, quis enim hominum hæc certò aſſeueret & demooſtret:) & prætetea ſub omni ea quæ in medio protenditur rerra, ad mare rubrũ procurrens, ac ſub eo quoque prolapſus, in alterũ eius deſertur littus, ſub id quod dicitur Lunæ promontorium, (vbi doos ſertur efficere fontes, non parum inter ſe diſtantes, & ſurſom verſum magna vi & fragore prorumpentes) & inde per Æthiopiam prouo- C lutus, in Ægyptũ procurrit, per altiſſimas rupes ſtrepitu immenſo pręcipitaos. Addit inſuper & illod, tractum illum orbis ad Orientem & meridiem omnem, qoantumuis in immenſo ardore, maxima tamen & rab uſtiſſima ferre omnia, quæ vel rerra vel aqua gignũtur. In eo enim mari admirandæ magnitudinis immania cete reperiuntur, quę ſæpenumero Oceanum eum oauigantibus pelago innatantia & emergentia apparuerunt, & terra ipſa elephantos habet longè maximos & vaſtiſsimos: prætetea eos qui † ſporij elephanti dicuntur, quorum genus cętera quidem boues ſunr maximi, pelle autem & colore, ipſáq; adeò magnitudine elephanti. Sunr ibi quoq; dracones ſiue ſerpentes craſſitudine trabibos non minores, longimdine ad quindecim protenſi orgyas ſeu paſſus, quarum exuuiæ etiam Romã viſæ ſuot perſerti. Et apud eas gentes Monoceros, ſeu vnicornis animans, caput dracouis habens: & cornu noo magnum quidem illud, ſed tormoſom. Mentum illi omne barba obſitum, D collum loogum in altum protẽſum, & ſerpentis tractui quàm ſimillimum. Reliqoum corpus ceruo ſimilius: pedes aotem ſunt leonis, cuius effigiem coloribus expreſſam à pictoribus conſpicere licet. Camelopardalis etiam regionis eius eſt ſoboles, quæ quidem aliis partibus cerui magnitudinem refert, proceritate autem cameli corpus imitatur. Collum longiſſimum, & reliquæ corporis proportiooi & conuenientiæ minimè reſpoodens, in altum erectum geſtat: ac pelle rota à ſummo capite ad imos pedes verſicolore, quàm proximè ad pardalim accedit, pedéſque priores poſteriobus altiores habet. Eſt item apud eos qui dicitur Ægopithecus, ſimia quędam. Plurima enim ſunt ſimiarum geoera: arctopitheci ſcilicet, leõtopitheci, & cynocephali, & alię aliis multarum animantium ſpeciebus ſimiarum ſorma permiſta. Quarum permultę etiam ad nos perlatæ, hoc maniſeſtò declarant. Ex quibus etiam eſt is qui dicitur Pan, capite, vultu & cornibus capram referens, & ab ilibus item deorſum verſum caprinis pedibus iuſiſtens, ventre autem pectore, & maoibus mera ſimia: quem tum quoque Indorũ Rex Cooſtantio miſit. Quod ſanè animal ad tẽpus aliqood, quum ferretur in cauea propter B ſerocitatem incluſum vixit. Vbi verò mortuum eſt, aromatibus condierunt exenteratum, qui ſerebant, & inſolitæ formę oſtendẽdæ gratia Cooſtantinopolim ſeruatum pertulerunt. Videntur autem mihi animal hoc olim vidiſſe Græci, eóſque inſolentia aſpectus extertitos, Deum ſibi conſtituiſſe: quum ſolẽne hoc illis eſſet, vt quę fidẽ excellerent, ea in deos reſerrent. Id quod in Satyro quoque ab eis eſt factũ, qui & ipſe ſimia eſt, facie rubra, ad motum facilis, & caudam habens. Quin & Sphinx ex genere ſimiarum eſt: cuius reliquom corpus, vt aliarum ſimiarum, hirſutum eſt, pectus autem ad collum vſque glabrum. Mammas porrò mulieris habet: totúque corpus, quà nundũ eſt, rubra quędam & tenuis, milij ſpecie, eminentia in orbem circundat, & multom decoris atque gratię colori, qui in medio humanus eſt, conciliat: facies pluſculum ro- C tunda & acuta eſt, & ad muliebrem inclinans formam. Vox itidem prorſus humana, ſed non articulata, celeriter cum quadam quaſi indignatione & dolore obſcurum quiddam vociſerenti ſimilis: grauior autem eſt & moleſtior, ſi ea acuetur. Ipſum porrò animal ſerum admodum eſt, aſtutum & maleuolum, neque adeò facilè domatur. Hoc antiquitus mihi videtur Thebas Bœotiæ eſſe apportatum: & quum fortè in quoſdã, qui ad ſpectaculũ eius confluxerant, inſiluiſſet, & vultus eorũ vnguibus deformaſſet, nõ ferentem Oepidum ciuium ſuorum contumeliã, feram interemiſſe, & nomen inde illuſtre retuliſſe. Cæterùm fabulę Oedipo fortitudinis laodem adornantes, alas beluæ iſti affinguot, quod celeriter in obuios inuolaret. Eædẽ illi pectus mulieris & corpus leonis accõmodant: illod propter noditatis commoditatem & muliebris formæ ſimilitudinem, hoc propter ferocitatem & quod plurimum quatuor inſiſtat pedibos. Sermonem quoque ei figmentum rribuit, quòd D vox eius humanę conformis eſſet: rribuit & ænigmata, quod obſcura & non intellecta vociferaretur. Neque hoc mirum eſt. nam & multa alia Græci fabulis fiogendis mutare conſueuerunt. Hæc eadem regio & aſinos feros magnitudine ingentes fert, pelle mirificè pręter morem verſicolores: albo ſcilicet & nigro colore admodum ioter ſe variatis, & zonæ quædam à ſumma dorſi ſpina ad latera &

Marginal notes (left): *Hyphaſis, ſeu Phiſon fluuius, idem è paradiſo profluit.* — *Caryophillum* — *Hyphaſis vnda febribus medetur.* — *Gæon quoque, Nilus è Paradiſo fluit.* — *Lunæ promontorium.* — *In oriente & meridie terra ſimul & mari magna creãtur omnia.* — *Cete.* — *Elephantes.* — *Dracones.* — *Monoceros.* — *Camelopardalis.* — *Diuerſarum cõfuſa genus pãthera, camelo. Horat.*

Marginal notes (right): *Angel. Politiani cap. 3. Miſcell.* — *Simiarum varia ſpecies.* — *Pan.* — *Quomodo Græci Panẽ ſimiã deũ fecerunt, item Satyrum* — *Sphinx.* — *Fabula de Sphinge & Oedipo vnde originẽ ceperit* — *Onagri.*

ventrem demiſſę atque ibi diuiſæ, & conuerſionibus quibuſdam inter ſe implicatæ, mirificam & nouam efficiunt plicaturam & varietatem. Sedenim & phœnix, decantatiſſima illa volucris, apud eos eſt: & pſitacum inde ad nos apportari ſcimus, auium loquaciſſimam, & ad æmulationẽ humanæ vocis accommodatiſſimã. Et item varias punctiſque diſtinctas aues, quas quidã Garamantidas vocant nomine à gente, vnde plurimæ afferuntur, eis impoſito. Plurima porrò alia apertè eximia & præſtantia ibi gignuntur, quorũ multitudinem præſens commemoratio reformidat. Nam & aurum hic naſcitur puriſſimũ, quaſi quibuſdã aureis capillamentis ſponte ſua è terra exiſtentibus, quæ ſibi inuicem impoſita iacent, & manifeſtum prouentum præbent. Sunt etiam ibi fructus tũ pulcherrimi, tũ maximi: ex quibus nota ſunt carya. Verum enimuerò, & tractus earum gentium, quę ſupra Homeritas ſunt, vſque ad mare rubrum, bis anno fructus edit, vnde & regionem eam Arabiã felicem cognominarunt. Et omninò cuncta quæ ad Orientem ſolem eſt, ora, longè reliquam terram rebus omnibus excellit. Paradiſum autem (quem extremum mare Orientale alluit, quum totius Orientis pulcherrimus & puriſſimus ſit, cœlum lætiſſimũ amœniſſimúmque habens, & aquis pellucidiſſimis rigetur, ſatis conſtat incomparabili præſtãtia, quã terram quæ ſub ſole eſt omnem, omnia gignere & ferre meliora. Atque hæc tametſi per digreſſionem ſunt extra inſtitutum argumẽtum dicta, tamen neceſſaria vt puto, eſſe videbuntur doctrinę pię & liberalis ſtudioſis. Pręter hoſce verò & alij plures extitere viri, qui ſacras literas probè intellexerunt, & de eis copioſè diſſeruerunt. Eos autem omnes recenſere, prreterquàm quod præſentis operæ non eſt, difficile fuerit. Sedenim nemo me rectè reprehẽderit, quòd nõ nullos hæreticarum ſectarum autores aut ſectatores, inter eos viros qui optimè de ſacris religionis profeſſioniſque noſtrę ſenſerunt atque ſcripſerunt: cõmemorarim. Non enim nunc de fide nobis & opinionibus eorũ, iudicium ſumpſimus: ſed propterea tantũ mentionem talium virorum, quod ab eloquentia graui & faſtiua multum valuerint, iniulimus. Minimè nanque ſicuti diximus, conſtitutũ nobis eſt de dogmatibus ſententiam ferre: ſed ſimpliciter ita, vt quæque res ſuo tempore ſeſe dedere, exponere, decreuimus, nihil ex arbitrio noſtro temerè adiicientes. De opinionibus ſanè quidẽ aliiſque eiuſmodi rebus manifeſta propalàm extat veritas. Atque de eis, quibus hoc per leges conceſſum eſt iudicium facere poſſunt. Porrò qui tempeſtate ea virtute inſigni & eruditione præclara excelluere, ij ſunt. Deinceps verò poſteros quoque loco ſuo recenſebimus.

phœnix.
pſitaci.
Caramentides aues.
Aurum puriſſimum.
Bis pomis vilis arbor.
Arabia felix.
paradiſi felicitas.
Hæretici etiã quidam inter orthodoxos viros non temerè recenſiti.

De egregio in chriſtianã religionem filiorum Conſtantini magni ſtudio, & de opinionibus eorum: & vt aliquantulum Conſtantinus tranſuerſim actus fuerit, & de diſsidio ſeu contentione ſuper conſubſtantiali & æquiſubſtantiali: & de figmento Arianorum.

cap. 20.

Propagatio chriſtianiſmi ſub Conſtantini magni liberis.

NVnc autem hiſtoriam inſtitutam proſequamur. Non ſolùm quos diximus Dei amantes viri, vita & ſapientiæ ſtudio pollentes, religionem nouis exercitiis adaugentes cohoneſtarunt: ſed etiam imperatores ipſi ęmulatione paterna res Eccleſiaſticas & diuinum cultum in deliciis habuere. Clerum enim Dei eiúſque liberos & propinquos in ſignibus honoribus & immunitatibus decorarunt, boníſque & honeſtis patriis legibus alios & ipſi pro ſuo in Deum amore, ad religionem adduxerũt. Qui ſanè omnes idolorum cultum ſimulacrorũque curam ſuſtulerunt: & vbique locorũ claustra Græcorum templis impoſita ſunt, quædam etiam in materiæ * rationem à noſtris reuocata, & funditus ſtatim diruta. Nec paruo illis ſtudio fuit, ſacra eccleſiarum delubra temporis diuturnitate penè collapſa, reſtituere, quædam etiam ex ipſis fondamentis conſtruere, quędam etiam ex ipſis fundamentis conſtruere. Quorum vnum præſtantius, quod apud Emeſam Conſtantius cõdidit. Ad hæc lege ſanxerunt, ne quis Iudæus mancipium Chriſtianum, cuiuſcunque tandem ſectę, ære & libra emptum haberet. Si quis aliter feciſſe compertus eſſet, ſeruum eum publicum fore. Quod ſi eum circũcidiſſe deprehẽſus eſſet, capitis ſupplicium eum ſubiturum, bonis eius publicandis. Quum enim conſtitutum in animis ſuis haberent, Chriſtianum cultum propagare, hoc etiam maximè prouiderunt, vt ne temere à Iudæis aliqui in religionem ſuam pertraherentur: ſed potius veræ Eccleſiæ omnes, de quibus aliqua ſpes eſſet, conſeruarentur, & Chriſtiani fierent. Chriſtiana enim pietas ex Græcis & gentilibus magis incrementa ſua capiebat. Verùm enimuerò primùm Conſtantini filij paternam opinionem integram certámque ſeruarunt: & vterque acer Nicęnæ fidei laudator fuit. Conſtans quidem ad finem vſque in ea perſtitit: Conſtantius verò aliquandiu eam ſequutus, poſtea τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis verbo paſſim iactato, aliquantulum de ſententia ſua ceſſit: non ille quidem ita prorſus ab ea deſciſcens, vt non filium æqualẽ ſubſtantia patri apertè profiteretur. Sed Euſebius Nicomedienſis, & alij eius temporis Orientales epiſcopi, virtute & doctrina magnam gloriam conſequuti, differre loquutiones has aſſeuerabant, τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale, & † ſubſtantia æquale, id quod etiam ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale dicebant. Subiiciebant nanque ὁμοούσιον cõſubſtantiale propriè de corporibus dici, vt puta de hominibus & aliis animantibus, item de arboribus & plantis, quibus omnibus cõmunicatio & generatio ex æquali eſt, ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale autẽ, de rebus materia carentibus vſurpari debere dicebant, veluti de Deo & angelis: horum quodlibet, ſi per ſeipſum mente & intelligentia quis contempletur, * pro ſe ſeorſum ſubſiſtat. Quibus verbis, vt videtur, Cõſtantius ſeductus, & aliter quàm antea perſuaſus, aliquantũ tranſuerſim eſt actus. Atque equidem, quantum conicio, animo & ſententia idem is cum patre & fratre ſenſit: verbo autem mutato, minimè ſe in pietatis cultu labi putauit, videlicet ſi pro ὁμοουσίῳ conſubſtantiali, ὁμοιουσίῳ æquiſubſtãtiale diceret. Quod ſanè eis qui id afferebant rectius certiúſque eſſe viſum eſt. Affirmabant namque, niſi quis hoc ſic diceret, periculum deinde

† ὅλης λόγον ἐπεῖχον τοῖς ἡμετέροις.
Tẽplum apud Emeſam à Conſtantino cõditum.
Conſtantius l. vnica eſt. C. ne chriſtian. mancip. l. Deo nobis paragr. bis ita diſpoſitis C. de epiſc. & cler.
Conſtans conſtanter profeſſionem fidei cõſubſtãtialis retinuit.
Conſtãtius epiſcoporum quorundam ſuaſu à verbo eo receſſit.
† κατ' οὐσίαν ὅμοιον.
Differentia inter. ὁμοούσιον & ὁμοιούσιον.
* ἐχετέρου τοῦ μὲν κατ' ἰδίαν οὐσίαν.
Sozom. vtrique iuxta propriam eſſentiã cogitatione inſpexit.

inde eſſe, ne corpus eſſe quod incorporeum eſt A & diceret & ſentiret. Id ſanè vt ſtupiditatis plenum, multis ridiculum viſum eſt. Cæterùm illud eos ſcire oportebat, quòd rerum, quas mente & intelligentia cõtemplamur, nomina à rebus apparentibus † per tranſumptionem neceſſariò accipiuntur. Quod verò poteſt eſſe in nominibus periculũ, quum in ipſa intelligentia & mẽte nullus ſit lapſus & error? Inde etiam conijcere eſt, magnum illum in Theologia Gregorium, in ſuis in Iulianum inuectiuis orationibus, dum in laudando Conſtantio totus eſt, non iniuria mirificis eum ornare præconiis, pietatẽmque eius ita deprædicare. vt illum, à morte ſcilicet, productum angelicæ etiam virtutes ſtipantes, nouiſque & admirandis honorantes carminibus, ſint proſequutę: ſicuti in fine Tomi huius exponemus. Neque mirum videri debet, imperatorẽ rerum adminiſtratione occupatum, magnorum B hominũ ſuaſu verbum hoc approbaſſe: quando multi tum ex ſacris viris animo & ſententia Nicæno dogmati aſſentientes, citra contentionem omnem ſimpliciter id quoque recepere. Aliqui autem nihil prorſus de vtraque dictione ſuſpicantes ſiniſtri, vno eodẽmque ſenſu piæ ſententiæ alterutrum vſurparunt. Vnde illud ſatis conſtat, tumorẽ merum & faſtum eſſe, quod Ariani ſuo videlicet commodo cõfinxere. Aiunt enim, poſt trecẽtorum decem & octo ſanctorum patrum conuentum, epiſcopos multos, in quibus etiã Euſebius & Theognis Bithyni fuerint, noluiſſe filium ὁμοούσιον conſubſtantialem patri dicere, quum quidẽ formulæ fidei ſubſcripſiſſent. Qua etiam re commotus Conſtantinus, exilio eos mactarit. In ſomnis autem imperatoris ſorori diuinitùs oraculo oſtẽſum eſſe, iniquè illos in exilium actos, qui rectè de Deo opinarentur. C Atque deinde reuocatos eos imperatorem interrogaſſe, cúrnam ita aliter quam Synodus ſtatuiſſet, ſentirent, qui ſuffragatores & participes ſcripturæ rerúmque aliarum in ea fuiſſent. Atq; illos reſpondiſſe, non ex animi ſententia ſe decretis eis aſſenſiſſe. Timorẽ enim eos inuaſiſſe, ne contentione ea de re orta, imperator ipſe à Chriſtiano dogmate velut inutili & cõtrouerſo deficeret, & ad priſtinã relaberetur ſuperſtitionem: qui heri & nudiuſtertius, vt dicitur, Chriſtianus eſſe cœpiſſet, † & non ita pridem baptiſmo initiatus fuiſſet, proindéque conſilio mutato perſequutor Chriſtianorum fieret. Quibus verbis auditis, Conſtãtinum exilium quidẽ illis remiſiſſe, rationẽmque conſilij & facti eorum comprobaſſe: meditatum verò eſſe, vt Synodũ aliam cogeret. Atque id facere volentem mortẽ D impediiſſe. Conſtantio autem, vt filiorum natu maximo, * vt conſilium id exequeretur, mandaſſe: † quod regni adminiſtrationem ſibi nihil profuturam eſſe, niſi omnes concordes eſſent, dixerit. Proinde hunc patris iuſſa tranſgredi nolentem, Ariminenſe indixiſſe concilium. Sed figmenti iſtius mendacium, prudenti facile eſt deprehendere a. Vigeſimus primus imperij Conſtantij annus erat, quum Synodus Arimini coacta eſt: multis aliis conuentibus ante id tempus celebratis, in quibus maximè quæſtio τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis, & τοῦ ὁμοιουσίου æquiſubſtantialis, eſt diſputata. Subſtantia autem b æqualem patri filium docere, omnes omnino tenuerunt, donec Aetius Syrus hac de re perperã ſenſit: propter quem, quod malè opinans, non melius doceret, eodem tempore Arimini & Seleuciæ Conſtantius omnes vndequaque epiſcopos conuenire iuſſit, opinionẽ eiuſmodi abolituros. Vt iam omnibus liquidò pateat, Conſtantium non ob eam quam Ariani commentiti ſunt cauſam, Ariminenſem inſtituiſſe Synodum: ſed propter opinionem, quam Aetius perperam vulgauerat. Atque hæc vera eſſe, hiſtoria procedens declarabit. Porrò iſta quamuis per digreſſionem, argumento tamen inſtituto conſentanea, neceſſariò à me ſunt expoſita. Sed eò, vnde diuertimus, redeamus.

† κατὰ μετάληψιν.

Greg. Nazanzenus prolixè Conſtantium laudauit.

Defenditur conſtantij lapſus.

Arianorum figmentũ contra Nicæna decreta.

Apud Sozom. eſt, καὶ ἔτι ἀβάπτιστος ὤν, hoc eſt, & nondum baptizatus eſſet. lib. 3. cap. 19.

Ariminenſis ſynodus.

** Si quis illum cum Conſtante conferat. nam Conſtantium conſtantinus ætate præceſſit.*

commenti Arianorum refutatio.

a Sozom. vigeſimus ſecundus.

b Videtur eſſe legendum inæqualem: infrà c. 36. eod.

** ὡς οὐδὲν ὄφελος αὐτῷ βασιλείας, εἰ μὴ συμφώναν πρὸς πάνθως τὸ θεῖον θρησκεύοιντο.*

Ariminenſe & Seleucenſe concilium.

Vt poſt Sardicenſem Synodum minis Conſtantis cæſaris adductus Conſtantius, ab exilio reuocauerit Paulum & Athanaſium: & quæ Conſtantius Athanaſio ſcripſerit. Cap. 21.

Conſtãs Athanaſiũ & Paulum in integrum vult reſtitui.

CONſtans Occidentis imperator, actis Sardicenſibus cognitis, duobus Epiſcopis & Saliano duce quodam, pietate & iuſtitia claro viro, ad fratrem miſſis, per literas etiam quę Sardicæ geſta eſſent, ei declarauit. Et Paulo atque Athanaſio, qui iniuria affecti fuerant, eccleſias ſuas reddere iuſſit. Quum autem Conſtantius fruſtra tempus extraheret, alia epiſtola ei Conſtans inſtitit, vt aut Paulum & Athanaſium reciperet, eiſque thronos ſuos reddendos curaret: aut niſi hoc faceret, ad bellum ſe præpararet. Atque ille re cum quibuſdã epiſcopis deliberata, de eorum ſententia, ſatius eſſe ſtatuit, Athanaſio de eccleſia decedere, quàm ciuili decertare bello. Conſtantis literæ Laconicè his verbis ſcriptę erant: Venit ad nos Athanaſius, & ad ſe epiſcopatum Alexandrię pertinere probauit. Quapropter illum ope tua fac conſequatur. Alioqui nãque armis eum meis recuperabit. Hiſce literis adactus Cõſtantius, Athanaſium publica diſpoſita vectura ad ſe vocauit. Atque illo, quod aduerſariorum dolos ſuſpectos haberet, reditum differente, iterum ſæpiúſque Conſtantius literis eum ad ſe inuitauit: quas ad fidem dictis faciendam, hiſtoriæ inſerere libet. Conſtantius victor Auguſtus Athanaſio epiſcopo. Diutius tanquã ſæuis pelagi fluctibus te differri & affligi nõ patitur manſuetudinis noſtræ humanitas: neq; patriis expulſum laribus, boniſque ſpoliatũ, atque in inacceſſis ferarum locis oberrantem, deſpicit indefeſſa pietas noſtra. Equidẽ diutius ad te animi mei ſentẽtiam perſcribere diſtuli, ſponte tua te ad nos venturum, atque laborum remedium petiturum eſſe opinatus. Verùm quum fortaſſe cõſilium propoſitúmque tuum timor impedierit, literas haſce munificentiæ plenas, ad firmitatem tuam dandas exiſtimauimus: quo citra metum omnem in conſpectum noſtrũ quàm celerrimè venire properes, vt quum integrũ ſtatum tuum recipias, tum humanitatem noſtrã expertus, in ea quæ iuris tui ſunt reſtituaris. Hac enim de cauſa & dominum atque fratrem meũ Conſtãtem Victorem Auguſtum pro te rogauimus, vt redeundi tibi facultatem permitteret, quo ad eum modum, vtriſque nobis annuentibus, in patriam reducaris, & hoc noſtræ in te gratiæ pi-

Litera Conſtãtis ea de re ad Conſtantium.

Conſtantius literis ſuis Athanaſium reuocat.

Literæ aliæ. conſtãtiæ eiuſdem ſententiæ.

gnus habeas. Conſtantinus Victor Auguſtus Athanaſio epiſcopo. Etiamſi prioribus literis noſtris tibi ſignificauimus, vt abſque ſolicitudine omni in comitatum noſtrum venires, quòd te maximè in ius tuum reſtituere cupiamus: tamen nũc quoque haſce ad firmitatem tuam dedimus. Quapropter te hortamur, vt diffidentia metúque omni ſepoſito, publica cũſcendas vehicula, & ad nos venire contendas, vt quarũ rerum recuperandarum deſiderio teneris, eiſdem potiri queas.

Alia item eiuſdem litera.

Cõſtantius Victor Auguſtus Athanaſio presbytero: Quum Edeſſæ ageremus, & presbyteri tui ibi præ ſto eſſent, placuit nobis, vt miſſo ad te presbytero, in comitatum noſtrum venire properares: quo in conſpectũ noſtrũ admiſſus, confeſtim Alexandriam proficiſcerere. Quandoquidem verò plurimum iam præteriit temporis, ex quo literis noſtris acceptis non veniſti: nunc quoque commonere te voluimus, vt aduentũ ad nos tuum matures, & ſic patriæ tuæ reſtitui, & voto tuo potiri poſſis. Miſimus autẽ ad te Achetam diaconum, vt plenius hæc ad te referret: ex quo animi noſtri voluntatem, te ſcilicet quod optas conſequuturũ eſſe, cognoſcere poteris. Athanaſius epiſtolis Aquileiæ (ibi enim degebat) acceptis, Romam ad Iulium, vt de rebus ſuis cum eo conſtitueret, profectus eſt. Cui quidem Iulio & Romanæ eccleſiæ, ille plurimũ attulit lætitiæ, quum literas eis exhibuiſſet. Credebant enim Orientis quoque imperatorẽ cum eis profeſſioni fidei aſſentire, qui tam humaniter ad ſe Athanaſium inuitaret. Et Iulius rebus quibus oportuit illum inſtruxit, viaticóque donauit: & literas inſuper ei ad clerum & populum Alexandrinum dedit, quibus ſe lætari & gratulari eis indicat de tanti præſulis reſtitutione. Ad verbum epiſtola hoc modo ſcripta erat.

Epiſtola Iulij Romani, pro ſancto Athanaſio Alexandriam miſſa. cap 22.

Iulij Romani epiſcopi ad Alexandrinos pro Athanaſio epiſtola.

IVlius epiſcopis & presbyteris & diaconis & populo Alexandriam incolenti, dilectis fratribus, in Domino ſalutem: Congratulor & ego vobis, fratres dilecti vos fidei veſtrę fructũ oculis veſtris percipere. Id enim verè quiſpiam fieri dicat, in fratre & coepiſcopo noſtro Athanaſio: quem & propter vitę eius puritatem, & propter veſtras preces, Deus vobis reſtituit. Ex hoc ſanè perſpicere eſt, puras veſtras charitatiſque plenas orationes ſemper ad Deum eſſe delatas. Cœleſtium enim promiſſionũ charitatiſque in Deũ memores, quam ex doctrina eiuſdem fratris, quẽ diximus noſtri addidiciſtis, illud certò cognouiſtis, & pro inſita vobis recta fide percepiſtis, nõ ad finem vſque à vobis ſegregatum eum iri, quẽ in piis veſtris animis veluti præſentem ſemper habuiſtis. Itaque nõ multis mihi opus eſt verbis, ad vos ſcribẽti.

Precum eccleſia concordis vis.

Quæcunque enim à me dici vobis poſſunt, ea fides prius veſtra anticipauit. Et profectò implerę ſunt per gratiam Chriſti communes omnium veſtrûm precationes. Gratulor igitur vobis, iterum enim id dico, inuictas vos in fide animas veſtras conſeruaſſe. Nec minus fratri meo Athanaſio gratulor, quòd tametſi luctuoſa multa eſt perpeſſus, nulla tamẽ hora charitatis veſtræ & deſiderij in obliuionem venit. Quamuis nanque corpore ad tẽpus à vobis di-
E ſtractus eſſe viſus eſt, ſpiritu tamen continuè veluti pręſens vobiſcum fuit. Atque equidem dilecti, tentationem & erumnam eius omnem, non puto gloria ſua carere.

Fides in tentationibus perſpicitur.

Nam ſimul & veſtra & illius fides multis eſt perſpecta & explorata. Niſi enim hæc interceſſiſſent, quis tandem credidiſſet, aut vos tantum iudicium, tantúmque erga talem epiſcopum obtinere amorem? aut illum tãtis eſſe accumulatum virtutibus? per quas cœleſti etiam ſpe non excidet.

Explorant aduerſa viros.

Conſequutus nanq; eſt variis modis, & in præſentia, & in futuro glorioſum confeſſionis martyriũ teſtimoniúmque: quòd multis terra ſimul & mari variè procellis iactatus, inſidias & fraudes Arianæ hæreſis omnes conculcauit, & ſæpius per inuidiam in periculum inſidioſè coniectus, mortem cõtempſit: præſidio ſcilicet omnipotentis Dei & Domini
F noſtri Ieſu Chriſti tectus, ille ſperauit ſimul & inſidias aduerſariorum ſe euaſurũ, & ad vos cõſolationis veſtræ gratia rediturum. Et ſimul vobis ex conſcientia veſtra, præclara tulit tropæa, per quæ ad orbis vſque terminos explorata vitę ſanctitate præclarus cognitus eſt: multa ille quidem libertate propalàm animi inſtituto & cœleſti doctrina vſus, abundè autem perpetuò & conſtanti ſe à vobis iudicio eſſe amatum teſtatus. Redit igitur ad vos multo etiam ſplẽdidior, quàm à vobis diſceſſit. Si etenim precioſiorem materiam, aurum dico & argentum ad puritatẽ ignis explorat: quidnam quiſquã pro rei dignitate de viro iſto dixerit? qui tot & tãtis erumnarum incendiis & periculis deuictis, vobis redditur purus & inſons, non à vobis tantum, ſed à cuncta etiã Synodo receptus. Suſcipite ergo, di-
G lecti fratres, cũ omni quæ Deo accepta eſt gloria & lætitia, epiſcopum veſtrum Athanaſium, vnàcum eis qui aduerſarum rerum eius participes fuere. Et gaudete, quòd optatis veſtris fruimini: & quod paſtorem veſtrum, vt ita dicã, deſiderantem & ſitientem pietatem veſtram, ſalutaribus ſcriptis aluiſtis & potaſtis. Siquidem ei peregrè quoque verſanti, vos ſolatio fuiſtis, eúmque in mediis perſequutionibus, procellis, atque inimicorum inſidiis, fideliſſimis animis & mẽtibus veſtris fouiſtis. Me verò iam exhilarat, quod mecum in animo conſidero & præuideo vniuſcuiuſque veſtrûm in reditu illius gaudiũ, & multitudinis ſanctiſſimæ occurſationes, necnon præclaros & feſtos concurrentium hominum conuentus. Et quæ tandem & qualis ea futura eſt dies? quum frater quidem meus reſtitue-
H tur: qui verò ante eum fuere, deſtituẽtur, & honoratiſſimus optatiſſimúſque reditus in lætitiã gaudio pleniſſimam vos efferet omnes? Quod ſanè gaudium maxima ex parte ad nos etiã pertingit, quibus à Deo & hoc conceſſum eſt, vt in tanti viri notitiam peruenire potuerimus. Sed enim pulchrum fuerit, epiſtolã precatione claudere. Omnipotens Deus, atque huius filius Dominus & Saluator noſter Ieſus Chriſtus, gratiã hanc vobis perpetuam eſſe velit, qui præmium admirandæ fidei veſtræ dedit, quam in epiſcopo veſtro præclaro teſtimonio exhibuiſtis: & vt vobis & poſteris veſtris, & hic & in futuro, bona ea maneant, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis conſcendêre, quæ ſcilicet præparauit Deus diligentibus ſe, per Dominum

minum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quē omnipotenti Deo gloria ſit in ſecula ſeculorum: Amen. Valere vos opto, fratres dilecti.

De Antiochenis epiſcopis, & de maleuolentia Stephani, cui Leontius ſucceßit. cap. 23.

Epiſcopi Antiocheni.

Stephanus epiſcopus Antiochenus Legatis Romanis inſidiatus, & propterea epiſcopatu priuatus eſt.

Euphrates & Vincentius epiſcopi.

** Theod. lib. 2. cap. 9.*

Hiſce inſtructus literis Athanaſius, in Orientem Antiochiam Syriæ, vbi tum Conſtantius agebat, profectus eſt. Eccleſiam autem ibi regebat eo tempore Leontius. Ex quo enim Euſtathius exulare iuſſus fuerat, ſicuti ſuprà diximus, primus ſedem eam obtinuit Euphronius, cui ſucceſſit Phlacitus: atque huic rurſum Stephanus. Hic verò propter dolum & inſidias, quas per propinquum quendā ſuum animo ſimul & moribus ferociſſimum, Onagrum nomine, Roma venientibus Conſtantis, qui eaſdē quas Conſtantius malorum hominum dirimebat * calūnias & cœpta ſiniſtra, legatis, Euphratæ & Vincētio epiſcopis pro Athanaſio miſſis, tetenderat: à Conſtantio iudice, vt ea dignitate indignus, reiectus eſt. Veritati enim aduerſus omnis generis ærumnis eos qui pro vera doctrina ſtabant, affligit. Et forum perambulans, domóſque ingrediens, non viros tantum, ſed & mulieres pudore & ſanctitate vitę ſpectatas pulſauit, cōuiciiſque proſcidit. Vel ex eo ſolo quod in legatis admiſit, qualis vir fuerit, ſatis cōiicere licet. Metuens nanque ne Athanaſius, cuius gratia maximè legatio iſta miſſa fuerat, eccleſias reciperet, ancillam per Onagrum ſuum è proſtibulo mercede conductam, in epiſcoporū hoſpitio collocat: deinde non longè ab eo loco improbiſſimè inſidias per homines ſeditioſos diſponit, vt cum impetu in ſanctorum virorum irruerent ædes. Quorum alter quum impudicæ illius aduenientis ſtrepitum ſenſit, dæmonē eſſe ratus pſalmum † ſuccinuit. Huius fabulæ & ſycophantiæ, vnde & quomodo inſtituta eſſet, quæſitum e ipſo imperatore, autor repertus Stephanus, vt nepharij ſceleris artifex exautoratus eſt, & Leontius Antiochiæ epiſcopus delectus. Quem Athanaſius propter dogma deprauatum deuitans, cum Euſtathianis, qui in priuatis ædibus eccleſias & conuentus agebant, communicauit.

† Seruatoris Chriſti opem implorans Theodorus.

Athanaſius Antiochia cū Euſtathianis communicat.

Vt Athanaſius ſit receptus, vtque ſectatores eius ſedes ſuas receperint. cap. 24.

Conſtātius eccleſiam vnam Alexandriæ Arianis petit ab Athanaſio.

Athanaſius itidem Conſtātium, vt Antiochiæ catholicis eccleſia vna detur, rogat.

Conſtantius petitioni non annuit.

ET Conſtantius quidem non illibenter eum ſuſcepit, nihilominus tamen beneuolentiā humanitatémque eius tentauit. Captioſo enim ſermone eum, aduerſariorum ſuggeſtione, fallere volens, ſic ad eum loquutus eſt: Ego quidem de cōmuni Synodi, fratríſque & mea, tibi quod optas perficio, & thronū tibi tuū trado. Æquum verò eſt, te quoque mihi hanc reddere gratiam, vt vnam Alexandrię eccleſiam eis permittas, qui à te diſſidentes, à communione tua abhorrent. Atque Athanaſius: Aequiſſimum ſanè eſt, ô imperator, inquit, vt mos tibi geratur. Sed eandem rurſum te gratiam peto, quandoquidem & Antiochiæ quidam ſunt, qui eorum communionē, qui aliter quàm nos ſentiūt hic auerſantur, iube eos quoque eccleſiam ſuam habere, in qua liberè placitas ſibi & ſtatas peragāt cæremonias. Ad hæc quum imperator quod diceret non haberet, ſatius eſſe duxit, aduerſarios quietos eſſe, petitionéque ſua vt parum cómoda ſuperſedere: itaq; nihil amplius mouere. Atque illi rectè profectò eam rem putarunt, nihilo ſcilicet minus Alexandriæ res catholicorum incrementū ſuum habituras, quum Athanaſius non ſolùm ſuos à periculo tueri, ſed alienos etiam ad ſe allicere, pro induſtria ſua poſſet. Si verò Antiochiæ, quod ille petebat, fieret, non exigua augmenta Euſtathianis, qui non pauci eſſent, acceſſura. Et fortaſſe eos ad res nouas aſpiraturos eſſe, quum ſine periculo quæ conſueuiſſent, agere poſſent. Ille quoque non minor metus animos eorū ſubiit, quod etiamſi penes eos eccleſiarum eius loci poteſtas ſumma eſſet, non omnem tamen clerum & populum obedientem haberent. Sententiam enim quam quiſque de Deo obtineret, in choro ſtantes, ad finem pſalmodiæ declarabant. Quidam enim patrem & filium eodē honore celebrantes, nonnulli patrem in filio (præpoſitione interiecta obſcurius ſecundas partes filio tribuētes) alij, gloria patri per filium in ſpiritu ſancto: quidam etiam, gloria patri & filio in ſpiritu ſancto, canebant. Primū omnium ferunt Antiochenum Flauianum, monachorū coacta caterua clarè accinuiſſe, Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto. Quod quidem, vt nihil habens ſuſpicionis, in eccleſiis Dei obtinuit. Id verò Leontius vidēs, inhibere eos, qui iuxta Nicænæ fidei traditionem Deum laudibus proſequebātur, non audebat, ſeditionem timens. Atque aliquando caput canis floreſcens manu demulcēs, dixiſſe fertur, niuem eam ſolutam lutum multū ſubſequuturum eſſe: ænigmate obſcurius ſubindicans, diſſonantium celebrādi Dei apud populum aliquando in ſeditionem euaſuram, neque eos qui factionis ſuæ eſſent, cum reliqua multitudine conſenſuros. Conſtantius Athanaſio & aliis, ſcripto quoque edito, eccleſias ſuas reddendas curauit: cum quo ſcripto (iubebat enim eos non gratè recipere) illi in vacuam ſediū ſuarum poſſeſſionem rediere. Et Aſclepam Gazæi facilè admiſere. Itidem & Adrianopolitæ Luciū. Ancyræ verò, Marcello reuertente, propter Baſilium pulſum non paruus cōcitatus eſt motus: qui motus aduerſariis ad coniiciandū præbuit occaſionem. Non inuitus quoque Paulo Macedonius thronum conceſſit, & non ita diu ſeorſim in delubro quodam intra vrbem Synaxim & conuentus egit. Ne ipſi quidem Athanaſio difficilis in Ægyptum reditus fuit. Conſtantius enim per epiſtolam Georgium acciuerat; qui in patriam indignabundus profectus, ibi vitā egit, ſuas ſibi res gerens. Athanaſio verò alias etiam literas Conſtantius dedit, quibus ei reditū permiſit: & ea quæ variis modis in iudiciis contra eum geſta fuerant, aboleri atque obliuioni tradi iuſſit. Literas eas, atque itidem alteras, hic ſubiiciendas eſſe duxi, quæ ſic habent.

Quur hoc ſit ab eo Arianis ſuadentibus factum.

Antiochia variantes de fide, opiniones ſe in hymno diis exhibuere.

Hymnus, Gloria patri &c.

Leontij epiſcopi Antiocheni diuinitatis pulchrè dictū.

Athanaſius & alij catholici epiſcopi in integrum reſtituuntur.

Epiſtola Conſtantij ad Alexandrinos, pro Athanaſio. Caput 25.

Conſtantij ad eccleſiam Alexandrinam, pro Athanaſio litera.

VIctor Conſtantinus Maximus Auguſtus, Epiſcopis & presbyteris catholicæ eccleſiæ Alexandrinæ. Nō deſtitutus eſt diuina benignitate reuerendiſſimus epiſcopus veſter Athanaſius. Sed quanuis ad breue tempus humanę ob-

† τῶ κρείττονος.

iectus eſt explorationi, tamen debitum ab ea E quæ omnia reſpicit Prouidentia tulit calculum, voluntate Dei & iudicio noſtro patria ſimul & eccleſia, cuius præfectura diuino ei nutu contigit recepta. Quem æquum fuit, vt ſententia conſentanea noſtra quoque imitaretur manſuetudo:

Chriſti gratia Socr.

videlicet vt omnia quæ antehac contra eos qui cum ipſo communione vſi eſſent, decreta ſunt, nunc obliuione obliterentur, ſuſpicióq; aduerſus eum omnis deinceps intercidat: & immunitas, quam dudũ qui cum eo fuere clerici habuere, pro eo atque decet, literis hiſce confirmetur.

ἀμνηστία iniuriarum.

Quin & illud noſtræ erga eum benignitati merito adiiciendum eſſe iudicauimus, vt vniuerſi, qui in ſacri ordinis albo ſunt, cognoſcant ſecuritatem adauctam eſſe omnibus, qui ei fuere cõiuncti, epiſcopis ſimul & clericis. Certum verò vniuſcuiuſque rectæ ſententiæ iudicium erit, ſi cũ hoc vnitus coniunctúſque fuerit. Quicunq; enim præſtantiore ſorte & iudicio communionem ipſius ſequendam ſibi delegerint, eos omnes ad ſimilitudinem, quæ nos præuenit, prouidentię, hac noſtra, Dei voluntate exhibita gratia & benignitate perfrui iuſſimus. Victor Cõſtantius Maximus, populo catholicæ eccleſię Alexãdrinæ. Quum in rebus omnibus propoſita nobis ſit veſtra, quæ ex recta iuris legúmque conſtitutione prouenit, felicitas: & non ignoremus, ſatis diu epiſcopi vos caruiſſe prouidẽtia: Athanaſium antiſtitem, virum propter inſitam ſibi fidei ſinceritatem morúmque natiuam probitatem hominibus omnibus ſpectatũ, æquum eſſe duximus, vt ad vos remitteremus. Eũ ita vt conſuetudo fert & decet, ſuſcipientes, precúmq; ad Deum veſtratum adiutorem conſtituentes, quæ G & vobis congruit, & nobis accepta eſt, concordiam & pacem, iuxta eccleſiæ ſanctionem, prolixè ſeruare ſtudete. Minimè enim omnium conuenit, diſcordiam aliquam aut ſeditionem inter vos concitari in iſta temporum noſtrorum trãquillitate. Atque eam quidem incommoditatẽ abeſſe à vobis omnino volumus. In precationibus verò, vt eo quem diximus autore & adiutore ſedulò vtentes, diuinis rebus more recepto inſiſtatis, vos admonemus: vt tali animorũ veſtrorum propoſito ad vniuerſorum vota tranſeunte, ex gentibus etiam qui adhuc idolorũ errori ſunt implicati, ad † ſacroſancti ſacrificij cognitionẽ peruenire, Alexandrini chariſſimi, maturent. Quare vos iterum admonemus, vt in iis quæ diximus perſiſtatis. Epiſcopum verò Dei ipſius nutu & ſententia noſtra ad vos miſſum, H libẽter recipiatis, atque eum ex animo complectendũ vobis eſſe exiſtimetis. Id quod & vos decet, & manſuetudini noſtræ conuenit. Vt enim tumultus & ſeditionis occaſionem omnẽ eorũ † qui conſultò deteriora cœpta conſectantur, præcideremus, iudicibus qui apud vos ſunt, literis noſtris mandauimus, vt omnes quos ſeditioſos eſſe cognoſcerent, legum ſubiiciãt vindictæ. Itaque quum vtrunque perſpiciatis, ſimul ſcilicet & diuinam noſtrámque ſententiam, curã etiã quam de vobis atque cõcordia veſtra gerimus, & legitimam aduerſus improbos pœnã, ea quæ ſacræ religionis ſanctionibus conueniunt, ritè ſeruantes, & quem diximus epiſcopũ omni honore & reuerentia proſequentes, preces quum pro vobis ipſis, tum pro vitæ totius & reipublicæ proſperitate, ad rerum vniuerſarum Deũ patrem fundere ſedulò ſtudete. Eodem exẽplo præfectis Auguſtonicę, Thebaidis, & Libyę ſcripſit, in quibus & illa fuere. Quod ſi quando antehac cum ignominia & detrimento eorum qui cum Athanaſio epiſcopo communicarunt, quidquã actum reperitur, abolitum id nũc volumus. Immunitatem namque quam clerici prius habuerunt, eandem eos recipere ſtatuimus, & conſtitutionem hanc noſtram ſeruari præcipimus vt reddito eccleſiæ Athanaſio epiſcopo, participes quoque eius quam antea habuere, immunitatẽ retineant: eam ſcilicet, quam reliqui habent clerici, vt & ipſi ea vtentes gaudeant.

Immunitas eccleſiaſtica.

Inuitat rectè ſentientes ad Athanaſij cõmunionem.

Conſtãtius ad populum Alexandrinum.

† ἱερᾶς θυσίας. Niceph. ἱερᾶς θρησκείας. Socrat. lib 2. cap. 23. Sacræ religionis.

† τῶν ἐθελοκακία χρωμένων.

Conſtantius ad Auguſtonicæ, Thebaidis, & Libyæ præfectos.

Immunitas eccleſiaſtica.

F *Vt ciuitates Athanaſium exceperint, & de Synodo Hieroſolymis propter eum coacta, et quæ ea Synodus Alexandrinis pro Athanaſio ſcripſerit. Cap. 26.*

Eiuſcemodi literis munitus Athanaſius, per Syriam in Ægyptum contendit, & inde per Peluſium Alexandriam profectus eſt. Peragrans autẽ vrbes in Ægypto, quos ibi Ariano dogmati addictos reperit, illis exauctoratis, quorũ doctrinam exploratam probaſſet, eccleſiarum eis adminiſtrationem committebat. Idq́ue itidem, quum per nationes alias iret, feciſſe dicitur: ſiquidem ibi quoque eccleſię Arianis gubernãdę mandatæ fuiſſent. Quæ res poſtea ei aliarum criminationum initium & cauſa fuit, quòd nimirũ in parœciis, quæ ad iuriſdictionem eius nõ pertinerẽt, electionem Eccleſiaſticã vſurpare auſus eſſet. Et quum reditu ſuo non ex aduerſariorum ſententia inſtituto, propter Conſtãtis amicitiã, G maiore eſſet animo: eo minus contemnẽdus viſus eſt, quo in maiorem illuſtrioremq́ue honorẽ & gloriam ita euectus fuerat, vt ex aduerſariis multi animos deſponderint: & quod in eũ gerebant odio depoſito, cõmunioni eius ſe aggregarint. Quemadmodum quidam Paleſtini fecere, & Maximus Hieroſolymorũ epiſcopus, qui in Licinij perſequutione egregium ſe oſtendit martyrem, quum ei ex oculis alter propter verã pietatem effoſſus eſt. Expoſitis nanq; apud hos Sardicenſibus actis, & literis imperatoris quæ idem decernebant exhibitis, in ſententiã eos ſuã Athanaſius pertraxit. Atque illi, Synodo ex Syria, Palæſtina & regione finitima coacta, ad cõmunionem eum receperunt, debitúmque dignitati eius honorem exhibuerunt. Vnde non minima ab eis qui Athanaſio malè volebant, Maximo H prouenit inuidia & reprehenſio, quod qui antea Tyri ſuffragator Athanaſium condemnãtium fuiſſet, nunc ſeorſim ſententiam pro eo talem tuliſſet, autoritate ſua dignitatem illius cõfirmaſſet, & alacritate ſumma cum eo communicaſſet. Quæ verò pro eo Synodus Hieroſolymitana in Aegyptum, Libyam, & ipſam Alexandriam ad preſbyteros & diaconos & plebem reliquam ſcripſit, talia fuere. Sancta Synodus Hieroſolymis congregata, eis qui in Ægypto, & Libya, & in ipſa Alexandria ſunt, preſbyteris, diaconis, & populo, dilectis deſideratiſſ; fratribus in Chriſto ſalutẽ. Vniuerſarum rerum Deo, dilecti, pro rei dignitate debitas agere gratias, propterea quæ ſemper fecit admiranda, non poſſumus. Fecit autem nunc quoque cum eccleſia

** Peluſium vnum ex oſtiis Nili & ciuitas in Auguſtonica Aegypti parte.*

Athanaſius Alexandriam reuertens, Arianos eccleſiis exigit, eiſque orthodoxos ſubſtituit.

Vnde nouę aduerſus eũ criminationes ſunt exorta.

Maximus cõfeſſor.

Athanaſius Maximum Hieroſolymitanum & alios epiſcopos in ſententiã ſuã adducit.

Synodus prouincialis Hieroſolymitana, ad cõmunionẽ Athanaſium recipit.

Synodi eius ad Alexandrinos pro Athanaſio ſcriptum.

veſtra

† τοῦ συλλειτουργοῦ.

veſtra, paſtore veſtro & domino † collegáqoe noſtro Athanaſio, vobis reddito. Quis etenim ſe oculis ſuis viſurum ſperauit, que nunc vos rebus ipſis percipitis? Sedenim verè proſectò orationes veſtræ exauditæ ſunt ab vniuerſitatis huius Deo, qui eccleſię ſuæ curam gerit: qoíque lacrymas veſtras & luctum reſpexit, & propterea preces veſtras exaudiuit. Eratis namque ſicuti oues iactatæ & diſperſæ, nō habentes paſtorem. Et verus io cœlo paſtor, oues ſuas curans, reddidit vobis qoem deſideraſtis. Ecce eoim & oos, qui nihil pro Eccleſiaſtica pace non agimus, & com veſtra conſpiramus charitate, illū prius receptum complexi ſumus. Et per eum in communionem vos recipiētes, hoc ſcriptum & gratiarum actionem noſtram ad vos dedimus, vt dilectionis vinculo nos & illi & vobis vnitos atque coniunctos eſſe intelligatis. Debetis verò etiam pro pietate Dei amantiſſimorum imperatorum orare. Qui ſanè & ipſi, tum deſiderio in illum veſtro, tum ſiocetitate eius cognita, reſtituere eum vobis cum omoi honore ſunt dignati. Itaque obuiis eū excipite vlnis, & debitas pro eo gratiarum actiones, à quo hanc tantam recepiſtis gratiam Deo reddere ſtudete, vt perpetuò cum Deo lætari, & Dominum celebrare valeatis, in Chriſto Ieſu Domino ooſtro: per quē patri ſit gloria, in ſecula ſeculorum. Hęc Maximus & Palæſtina Synodus pro Athaoaſio ſcripſit.

communes eccleſiæ preces efficaciſsimæ.

pro principibus orandum.

Vt Vrſicius & Valens Ariani, libellum reſipiſcentiæ Iulio Romano pontifici obtulerint: & vt Nicænam fidem amploxi, cum Athanaſio in gratiam redierint. Caput 27.

Vrſicius & Valens Ariani Athanaſio ſe coniungunt. Vrſicium alij Vrſacium vocant, connomiētes Vngarorum lingua nomine, quaſi Orſacum dicerent: Orſacus autem apud eos nobilis & generoſus dicitur, ſiue nobilitas ipſa.

Coeterùm alij quoque, tametſi ingenti erga Arianam religionem ardore eſſent, io illius tameo coocellere ſeotentiam. id quod & Vrſicius & Valens fecere, qui cū Theognide & aliis apud Mareoten fuere, ea quæ Iſchyras dixerat, de confracto myſtico poculo, & aliis rebus inquirentes. Ij priore opinione mutata, Romam profecti ſunt: atque ibi Iulio epiſcopo libello pœnitentiæ oblato, victos ſe ab Athanaſio eſſe ſunt cōfeſſi, ſimúlque in poſterū ſe τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantiali aſſenſuros eſſe receperuot. Ad ipſum etiam Athanaſium ſcribentes, benignè ſe cum eo communicaturos eſſe ſignificarūt. Quæ ſanè res publicitùs io maximū euaſit veluti triūphum & documētum certum, iniquas eſſe Tyri dictas latáſque in Athanaſium ſententias. Ad Iulium epiſcopum Romanum qoæ ſcripſerāt, hæc fuere: Beatiſſimo domino Papæ Iulio, Vrſicius & Valens. Quandoquidē aotehac multa & grauia de Athanaſio epiſcopo ſcriptis noſtris ſuggeſſimus, bonitatis tuæ literis in ſententiam aliā traducti, negotio eo de quo ad te ſcripſimus impediti, ratiooem eorum reddere oon potuimus. Sedenim præſeotibus nūc fratribus noſtris preſbyteris omnibus apud humanitatem tuā profitemur, omnia quæcunque antea de nomine, quē diximus, Athanaſij ad aures noſtras peruenere, falſa & coofictа, modíſque omnibus aliena ab eo eſſe. Quapropter communionē eius cupidè affectamus præcipuè quum pietas tua, pro inſita ſibi iotegritate, gratiam nobis erroris facere eſt dignata. Profitemur & illud, ſi quādo Orientales malignè, aut ipſe etiam Athanaſius, nos de rebus his in ius vocare voluerint, nos præter animi tui ſentētiam eò noo ituros. Arium autem hæreticum, eiúſque defenſores, qui dicunt, fuit aliquando quum non fuit filius: &, Chriſtum ex non exiſtēte eſſe: &, qoi Chriſtum Deum eſſe & filium Dei ante ſecula negāt, ſicuti & in priore libello noſtro Mediolani oblato, ita nunc quoque anathemate mactamus. Hęc aotem manuum ooſtrarum ſubſcriptione annotantes, iterum iterúmque profitemur, nos, quemadmodū modo diximus, Arianā hæreſim & autores eius damnare in ſeculum. Ego Vrſicius profeſſioni huic meæ præſens ſubſcripſi. itidem verò & Valeos. Hæ quidem ad Iulium. Quæ verò ad Athanaſium ſcripſere, ſic habebant. Domino fratri Athanaſio epiſcopo, Vrſicius & Valēs epiſcopi. Occaſionem per fratrem & compreſbyterū ooſtrum Muſæum, qui ad dilectionem tuam proficiſcitur, frater dilecte, nacti, compellandum te ex ipſa Aquileia duximus: optantes, vt ſaluus literas ooſtras legas. Addes autem nobis fiduciā, ſi tu quoque ſcribendo nobis reſpōderis. Scito nanque pacatos nos eſſe, & eccleſiaſticam tecū communicare coniunctiooem. Indicium earum rerum eſt, literarum noſtrarum iſthæc compellatio. Res Athanaſij ita ſe habuere. Et ſic ille ex Occidente in Orientales partes reuerſus, eccleſias in Ægypto rurſus gubernauit. Itidem verò & Paulus, & Marcellus, & Aſclepas, & Lucius, ſedes ſuas recepere.

Vrſicij & Valentis pœnitētia libellus Iulio epiſcopo Rom. oblatus.

Pro Athanaſij innocentia teſtimonium.

Vrſicij & Valētis ad Athanaſiū ſcriptū.

Vt eo tempore rés quoque publica malè habuerit. & de Saporis Perſarum regis cōtra Niſibim expeditione, & de occidentalibus tyrannis Magnetio, Britanione, aliíſque qui poſt mortem Conſtantis Cæſaris extitere. Caput 28.

De Conſtātini tribus filiis, ita ſcribit. Eutrop. lib. 21.

Conſtātini iunioris cædes.

° Ad Aquileiam.

Dalmatij iunioris cædes.

Conſtantinum primum filiū decennali ſua tranſalpinis gentibus præfecit.

Conſtantiū ſecundum, vicēnali in orientalē miſit. Cōſtātē natu minimo tricēnalibus Illyricū Italiā et Africam prouincias dedit.

Ea tempeſtate & reſpub. laborarunt. Ex trib. enim Conſtantini filiis, qui natu maximus, patri cognominis erat, à ducib. Conſtanris fratris ° trucidatus fuerat, non iubēte illo quidem, ſed nec prohibente etiam: ſicuti à nobis ſuprà eſt dictum. Illud quoque non omittēdum videtur, vnà cum Conſtantini, poſt mortem eius, filiis, imperaſſe patri ſuo cognominem Dalmatiū Cæſarein, proſperrima indole patris perſimilem iuuenem. Sed eum breui iogulatum eſſe à militibus, Conſtantio ſiocore potius quàm iubente. Deinde minus quoque feliciter Conſtantio res in Oriēte ſucceſſere. ° maxima nanque à Perſis expeditione ſuſcepta, perinde atque nox quædā cōfertim Romanis offuſa eſſet, victoria verè ad Perſas inclinauit, quum Athanaſius etiam variis caſibus iactatus, & de conſubſtantiali aduerſus eum bellum eſt excitatum. Niſibim, quæ etiam Antiochia Mygdoniæ à quibuſdā dicitur, a Sapores ad dies ſeptuaginta oppugnauit, tormētis per circuitum diſpoſitis, vallo in magnam altitudioem excitato, omni genere armorum bellicarúmque ad expugnandas vrbes comparatarū machinarum emiſſo, foſsíſque & aggeribus ductis. Vt autem res omnes expertus nihil egit, fluuium Mygdonium (ita eoim dicitur, qui mediā ſecat vrbem) longius à muro aggeribus ex vtraque parte prælatis, qui vodas cohiberent, conſtructis inhibuit, & derepentè quaſi tormētum quoddā mœnibus immiſit. Atque illa qood vim & impetum vndarum noo ſuſtineret, in parte

a Sapores Perſarū rex Niſibim oppugnat.

° Nocturna ſiquidē pugna inter Roma-

naſij verbis, qui eis rebus interfuit, eáſque pertulit, rectius intelligentur. Nam in Apoſtolico libro, quem de Fuga inſcripſit, defenſionem aduerſus eos qui eum carpſerant inſtituens, mentionem quoque eorum quæ tum ibi acta eſſent facit, & hiſce vtitur verbis: *b* In Alexandriã rurſus irruerunt, qui nos vt occiderent inquirebãt. Et facta ſunt poſteriora, deteriora prioribus. Subitò enim milites eccleſiam circumuallarũt, & pro precatione bellum inſtitutum. Deinde quadrageſima ipſa, qui ab eis è Cappadocia miſſus fuerat Georgius ingreſſus, clades quas ab illis cognouerat, adauxit etiam. Poſt Paſchæ hebdomadam virgines in vincula coniiciebantur, epiſcopi à militibus vincti ducebantur: pupillorum & viduarum domus & panes diripiebãtur, impetus fiebant. Noctu Chriſtiani ſubmergebantur, domus reſignabantur: clericorum fratres pro fratribus periclitabantur. Et dura quidem iſta: quæ verò ſubſequuta ſunt, duriora. Hebdomada enim poſt ſanctam Pentecoſten, ieiunio abſoluto, populus ad cœmiterium oratum, propterea quod tumultuationem cum Georgio omnes auerſarentur, egreſſus erat. Atque eo cognito; improbiſſimus ille ducem Sebaſtianũ Manichæum excitauit. Et ipſe adeò cum ingenti militum arma, ſtrictos enſes, arcus & ſagittas ferentium manu, ipſo die Dominico contra populum proceſſit. & paucis qui precabantur (plurimi nanque iam propter diei horam domum ſe receperant) repertis, talia ibi fecere, qualia ab eis fieri decebat. Rogo enim accenſo, & virginibus ad ignem admotis, vt ſe Arianæ fidei eſſe dicerent; cogebat. Atque vbi eas ſuperiores eſſe, ignémque nihil curare vidit, denudatis eis ita faciem verberibus cõtudit, vt ad tempus aliquod vix cognoſcerentur. Et viris quadraginta comprehenſis, nouo eos diuerberauit modo. Virgis nanque è palmarum arboribus repẽtè deſectis, quibus adhuc acumina ſua ineſſent, terga eorum tam crudeliter conſcidit, vt quidam ex eis ſępius à chirurgis propter acumina infixa curati: quidam verò quòd curam eam ferre nequirẽt, mortui ſint. Reliquos verò ſimul omnes, atque vnà virgines in magnã Oaſim in exilium egit. Mortuorum porrò corpora primùm reddi ſuis non permiſerunt, ſed ea inſepulta vt voluere celarũt: quòd exiſtimarent crudelitatem tantam ſe occultaturos eſſe. Et fecerunt illi hoc, opinione ſua ſeducti, homines dementes. Dum enim defunctorum familiares lætarentur quidem propter confeſſionem obitam, lugerent autem propter corpora denegata, magis ac magis impietatis ſimul & crudelitatis contra eos increbuit crimen. Confeſtim etiam ex Ægypto & Lybia exilio mulctarunt epiſcopos, Ammonium, Thmuim, Caium, Philonem, Hermem, Plinium, Pſenoſirim, Nilammonem, Agathonem, Anagamphũ, Ammonium alterum, Marcum, Dracontium Adelphium, Athenodorum: & preſbyteros, Hieracem & Dioſcorum. Eóſque tam acerbè exegere, vt nonnulli quidem in itinere ipſo, quidam autẽ in exilio deceſſerint. * Expulere verò epiſcopos plures quàm triginta. Studio enim eis erat, iuxta Achab, ſi fieri poſſet, tollere veritatem. Et quæ Alexandriæ à Georgio ſint acta, talia fuere.

b Athanaſius de calamitatibus eccleſiæ Alexandrinæ, quas illa in fuga eius pertulit.

Ieiunium poſt Pentecoſten.

Horrenda Ariani in catholicos admittunt.

Epiſcopi Catholici ab Arianis in exilium acti.

** ἐφυγάδευσαν. Sic Theodor. * ἐφόνευσαν iugularunt.*

A *Vt quid Macedonius Conſtãtinopoli, circũmq; ea loca fecerit: et vt martyrio perfuncti ſint Marcianus Martyrius, et Paulus Cõſtantinopolitanus epiſcopus. Cap. 30.*

NOn ſecius verò & Macedonius Conſtãtinopoli poſt Paulũ eccleſia ibi occupata ſęuiebat. Accepta enim plurima ab Imperatore poteſtate bellũ cõtra eccleſiam ſuſcepit, nihilq; ad tyrannicã crudelitatẽ reliqui fecit. Et Imperatore arte circumuẽto, cõſtitutione eius. rapinas & direptiones ſuas; quas in eccleſiis peragere decreuerat, cõfirmauit. Circũferebantur per vrbes Imperatoris literæ. Militaris man⁹ ſanctionibus ſubſeruiebat: & nõ ſolum eccleſiis, verumetiam vrbibus ipſis pellebantur, qui Paulo fauebãt, & τὸ ὁμοούσιον cõſubſtantiale profitebãtur. Ac primùm quidem perſequutionem tantum vrgebãt: deinde verò neceſſitatẽ quoque eiuſcemodi, vt cum illis communicarẽt, eis imponebant, cui ad ſæuitiã eã nihil deeſſet, quæ olim eis qui ad idolorũ ſacrificia adacti ſunt, illata fuerãt. B Nõ enim proſcriptione tãtum res agebatur, ſed & publicatione atque direptione bonorũ; præterea flagris, verberibus, varijſq; generis cruciatibus, & exibis. Multi plagis cõfecti interiere: Alijs ius ciuitatis ademptum. Quidam in frõte notis compuncti, vt dignoſci tanquam ſtigmatici poſſent. Clades ea ad cædes etiã proceſſit. Nanque cum multis alijs. & Marcianus & Martyrius, cũ magna fortitudinis laude ſunt mortui, qui familiares & ſcribæ Pauli fuerãt. Eos Macedonius pręfecto tradidit, crimen illud obiectans, quòd ſeditioſi eſſent, & plurimum opis ad Hermogenis cædẽ cõtuliſſent. Horũ Marcianus ſubdiaconus fuit: Martyrius autem pſaltes ſeu cantor, diuinarúmque ſcripturarũ lector. Sepulchrũ eorũ extra vrbis murum eſt celebri ſano clauſum, quod C fanum martyrũ monumentum eſſet. Id Ioannes Chryſoſtomus primus conſtruere cœpit, Siſinius deinde abſoluit: qui poſtea ambo eccleſiæ Conſtantinopolitanæ pręfuere. Rectè enim putarunt, dignos eſſe honore martyrũ, qui gloriã à Deo conſequuti eſſent, quum dæmonũ eiiciendorum, tum variorũ aliorũ morborum cõtactu monumenti ſanandorũ. Itaque locus is damnatus antea, apparitionibúſque ſimulacrorũ horrendus, expiatus ab eis eſt, & purgatus. Et Macedonius quidẽ hæc ſic in Orientis vrbibus gerebat. Vrbes verò Occidẽtis & Gręcię ad Illyricum vſq;, nihil eiuſmodi pertulere: quòd cõcordes eſſent, & iam inde ab initio Nicænæ Synodi decreta cõſtanter retinerent. Cæterùm Paulus, ſicuti antea quoque dictum eſt, Cucuſi exulans, impiorũ hominũ crudelitate * per ſtrangulatio- D nem vitã finiit. Obitus eius Athanaſius quoque in defenſione fugæ ſuæ meminit, hiſce verbis: Cõſtantinopolis enim epiſcopum Paulũ, quum proſequuti eſſent & inueniſſent, propalàm ſuffocãdum curarunt in oppido Cucuſo, carnifice ad cædem eam vſi Philippo pręfecto: erat nanq; hæreſis eorum anteſignanus, & prauorum conſiliorum adminiſter. Hæc ſic ferebantur.

Macedonij Conſtantinopolitani ſæuitia tyrannica in Orthodoxos.

Marciani & Martyrij martyrium.

Miracula ad monumẽtum eorum edita.

Sozom. addit, capite dãnatos ibi morte mulctari ſolitos.

Occidentales in orthodoxia colenda conſtantes.

Paulus Conſtãtinopolitanus epiſcopus Cucuſi ſtrangulatus.

* *De cæde Pauli lib. 4. cap. 2. Sozom. Paulus ad exilium perpetuum cõdemnatus, & Cucuſum Armeniæ deportatus eſt. vbi etiam vitam finiit, morbóne dicam, an vi ei adhibita, non ſatis ſcio. Fama certè hodie quoque obtinet, à Macedonianis laqueo ſtrangulatum eſſe.*

De hæreſiarcha Photino, & de tribus fidei formulis in Sirmio editis, & maximè de Marci Arethuſij epiſcopi fidei expoſitione. cap. 31.

Photini Sirmienſis epiſcopi hæreſis.

CONſtantius autem ex Oriente in Illyricum aduerſus tyrannos exercitum ducebat. Et quæ cótra eos geſſerit, paulo pòſt referam. Quũ autem Sirmij eſſet, Photini dogma in diſquiſitionem adduxit. Qui eloquens quidem, & ad perſuadendum idoneus, eccleſiæque Sirmienſis Antiſtes fuit: noua autem hæreſi inſtituta, multos in ſententiam ſuam pertraxerat. quam etiam in Imperatoris præſentia propalàm & liberè promulgabat. Dogma eius erat, vnum eſſe Deũ omnipotentem, qui verbo ſuo vniuerſitaté hãc conſtituerit. Anteſecularem verò verbi generationem & exiſtentiam prorſus negabat. Ex Maria autem Chriſtum initium ſumpſiſſe docebat. F Eo dogmate vbique locorum diuulgato, vniuerſi tam in Oriente quàm in Occidente epiſcopi, ſiue Nicænam ſequerétur fidem, ſeu Arianam complecterétur ſententiam, grauiter id tulere: quòd ex æquo contra omnes, nouas res inducere exiſtimaretur. Ne ipſe quidem Imperator mediocriter diſſidio eo eſt commotus. Quapropter etiam concilium ibi coegit. Conuenere eò ex Oriente epiſcopi, Marcus Arethuſius, Georgius Alexandrinus, quem Ariani miſerant: Baſilius Ancyranus, Pãcratius Peluſius, & Hypatianus Heracleotes. Ex Occidente, Valens Murſorum, & propter virtuté magnus Hoſius Cordubæ Hiſpaniæ vrbis epiſcopus, confeſſor & Nicænæ Synodi particeps, qui quidem perinuitus tum Sirmij affuit. Arianorum enim dolo non dudum antea in exilium pulſus, annitentibus eis qui Sirmium conuenerãt, Imperiali edicto reductus fuerat. Sperauerant enim illi, ſi is ſuffragator eorum ſiue perſuaſione ſeu vi fieret, multum eum ad conſtituendum ſtabiliendúmque dogma eorum momenti allaturum eſſe: vt qui ſpectata fide teſtis, & veluti miraculum quoddam eius ætatis hominibus haberetur. Verùm vbi aſſentiri eis renuit, varios rurſum contracto iam extenuatóque grauiore ætate corpore ſuſtinuit cruciatus, adeò vt ad fidiculas & verbera peruenerit. Quibus ille coactus, tribus eorum formulis aſſenſit & ſubſcripſit. Sed enim Synodus, quum Photinum cum Sabellio Libyco & Paulo Samoſateno facere, eadémque docere manifeſtò deprehendiſſet, ſtatim ei epiſcopalem abrogauit dignitatem. Quod ſanè vt ritè atque ordine factum, & tum & poſtea omnes complexi ſunt, & comprobatione debita dignũ iudicarunt. Cæterùm illi diutius ibi manentes, perinde atque priores fidei formulas damnaſſét, tres alias promulgarunt. Atque vnam quidem Græca lingua Marcus Arethuſius compoſuit, reliquæ Latino ſermone fuerant cóſcriptæ: quæ ſimul & verbis & eorum ſtructura atque compoſitione ab Arethuſij expoſitione prorſus diſ- E ſidebant. Quin neque eadem quæ priores formulæ, complectebantur. Græca namque neque ὁμοούσιον conſubſtantialé neque ὁμοιούσιον æquiſubſtantialem patri filium dicebat. Et eos qui docerent filium principij expertem eſſe, aut qui filium † dilatatam Dei ſubſtantiam facerent, aut qui etiam coniunctum, non autem ſubiectum patri dicerent, excommunicabat. Itidem verò & altera Latina de ſubſtantia agens, ὁμοούσιον cõſubſtantialem iuxta & ὁμοιούσιον æquiſubſtantialem omnino dicendum eſſe inhibebat: vt quę verba neque in ſcripturis ſacris vſpiam inuenirentur, neque † notitiis primis aut cognitione hominum perciperentur. Conſtituit ſanè, patrem maiorem dicendum eſſe quum honore & dignitate & diuinitate, tum ipſo paternitatis nomine. Decernit etiam cum omnibus filium ſubiectum eſſe patri. Et principij quidem expertem eſſe patrem, omnibus verò (patre excepto) filij generationem eſſe incognitam. Quam formulam vt minus rectè compoſitam, poſteaquã multis promulgata traditáque fuerat, epiſcopi retractare contenderunt. Et imperator ipſe id ſeriò, coërcionem eis & pœnam qui eam in lucé prolatam non reddidiſſent minatus, mandauit. Verùm ea quòd in multorum manus peruenerat, non prorſus eſt abolita. Alteram quidem ex Latinis, ei quæ ab Arethuſio Marco edita eſt † connexam, in præſentia referam. Alteram autem quæ poſtea lecta eſt, loco ſuo reponam, quum res Arimini actas commemorabo. Quam Marcus dictauit, ſic ſe habet: Credimus in vnũ Deum patrem omnipotentem, creatorem & factorem vniuerſorum: ex quo omnis paterni- G tas & in cœlo & in terra nominatur. Et in vnigenitum eius filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ante omnia ſecula ex patre genitum, Deum de Deo, lumen de lumine: per quem facta ſunt omnia, in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia. Qui eſt verbum, & lumen verum, & vita. Qui extremis diebus, propter nos humo factus, & natus è virgine ſancta, & crucifixus & mortuus & ſepultus eſt. Et reſurrexit à mortuis tertia die, & receptus eſt in cœlum, & conſedit ad dexteram patris: venturus in cóſummatione ſeculi, iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuique ſecundum opera ſua. Cuius regnum interminatum in infinita ſecula permanet. Sedet nanque in dextra patris non ſolum in ſeculo iſto, ſed & in futuro. Et in H ſpiritum ſanctum, hoc eſt, paracletum, quem quum ſe Apoſtolis poſt aſcenſionem in cœlos miſſurum promiſiſſet, vt eos doceret & admoneret omnia, miſit: per quem etiam ſanctificantur, quæ in eum ſincerè credunt, animæ omnium. Eos verò qui dicunt, ex non exiſtentibus eſſe filium, aut ex alia ſubſiſtentia quàm ex Deo: & quòd fuerit tempus aut ſeculum, quum non fuerit, alienos eſſe ſcit ſancta Catholica Eccleſia. Ac rurſum dicimus, ſi quis patré & filiũ duos profiteatur deos, anathema ſit. Et ſi quis Deum dicens Chriſtũ anteſecularem filium Dei adminiſtraſſe patri in rerum vniuerſarũ creatione nõ profiteatur, anathema ſit. Si quis * ingenitum, aut partem eius ex Maria progenitam eſſe dicere audeat, anathema ſit. Si quis iuxta præſcientiã, cum qui ex Maria genitus eſt, filiũ eſſe dicat,

& non

Cõcilium Sirmienſe propter Photini hæreſim coactum.

Hoſius confeſſor.

Hoſius tormẽtis coactus, tribus Arianorum fidei formulis ſubſcripſit.

Photinus, Sabellius, Samoſatenus, Sirmij damnati.

Sozom. lib. 4. cap. 6. Socr. lib. 2. cap. 30.

Triplex fidei formula Sirmij ab Arianiſantibus cõpoſita.

Prima formula ſumma.

† πλατυνόμενον.

Secunda.

† ἐννοίαις.

† συνοῦσαν vel ἑνωθεῖσαν.

Formula fidei Sirmij a Marco Arethuſio compoſita.

** τὸν ἀγέννητον. patrem ſcilicet.*

†† *Sirmienſem conuentum coactum tradunt poſt Sergij & Nigriani conſulatum: quo anno, neque ex Oriẽte, neque ex Occidente quiſpiam conſul creatus fuerit, propter tyrannorum motus, & reipub. perturbationem. Socr. lib. 2. cap. 29. Sozo. lib. 4. cap. 6. Chronici tamen obſeruatores, coſſ. annotant, Conſtantium Aug. V. Conſtantium Gallum Cæſarem.*

A & non ante ſecula ex patre natum apud Deum eſſe, & per eum facta eſſe omnia, anathema ſit. Si quis dilatatam ſubſtantiam Dei filium facere dicat, aut dilatationem ſubſtantiæ eius filiũ nominet, anathema ſit. Si quis ſubſtantiã Dei vel dilatari vel contrahi dicat, anathema ſit. Si quis vel † mente cõceptum, vel ore * prolatum verbum dicat filium Dei, anathema ſit. Si quis hominem ſolum dicat, filium ex Maria prognatũ, anathema ſit. Si quis Deum & hominẽ ex Maria genitum profitens, Deum ingenitum ipſum intelligat, anathema ſit. Si quis illud, Ego Deus primum, & ego * poſtea, & præter me nõ eſt Deus: quod de abolitione idolorum, & eorum qui dij non ſunt, dictum eſt: ad abrogationem vnigeniti anteſecularis filij Dei Iudaicè accipiat, anathema ſit. Si quis illud, Verbum caro factũ eſt, audiens, Verbum in carnem mutatum, aut conuerſionem ſubiiſſe, & ſic carnẽ aſſumpſiſſe exiſtimet, anathema ſit. B Si quis vnigenitum filium Dei crucifixum audiens, corruptionem, vel perpeſſionem, vel mutationem, vel diminutionem, vel * abolitionem ſecundum diuinitatem ſuſtinuiſſe dicat, anathema ſit. Si quis illud, Faciamus hominem, non patrem ad filium, ſed ipſum ad ſe ipſum Deum dixiſſe profiteatur, anathema ſit. Si quis cum Iacob, non filium vt hominem, ſed ingenitum Deum aut patrem eius colluctatum eſſe dicat anathema ſit. Si quis illud, † Pluit Dominus à Domino, non de patre & filio accipiat, ſed * ſeipſum à ſeipſo pluiſſe dicat, anathema ſit. pluit enim Dominus filius à Domino patre. Si quis audiẽs Dominum patrem, Dominũ filium, Dominum & Dominum patrem & filium dicat, & Dominus ex Domino dicẽs duos ſtatuat C Deos anathema ſit. non enim componimus filium patri, ſed patri ſubiectum eſſe dicimus. neque deſcendit in corpus abſque conſilio patris: neque pluit à ſeipſo, ſed à Domino, autore patre. neque ſedet à dextris à ſeipſo: ſed audit patrem, Sede à dextris meis. Si quis patrem & filiũ & ſpiritum ſanctum vnam perſonam dicat, anathema ſit. Si quis ſpiritum ſanctum paracletum profitẽs, ingenitum Deum intelligat, anathema ſit. Si quis, ſicuti Scriptura nos docuit, nõ alium à filio dicat paracletum: dixit enim, Et alium paracletum mittet vobis pater, quem ego rogabo, anathema ſit. Si quis ſpiritum patrem dicat patris, † aut filij, anathema ſit. Si quis patrem & filium & ſpiritum ſanctum tres dicat deos, anathema ſit. Si quis * propoſito Dei filium Dei vt vnam creaturarum factum eſſe dicat, anathema D ſit. Si quis non volente patre genitum filium dicat, anathema ſit. non etenim inuito patre, naturali neceſſitate coactus ille, nolẽs genuit filium: verùm vnà cum ipſa voluntate, & abſque tempore, & abſque perpeſſione, ex ſe genitũ ipſum exhibuit. Si quis ingenitum & principij expertẽ dicat filium, tanquam duo ingenita & duo principio carentia dicens, & duos deos ſtatués anathema ſit. caput namque eſt & principiũ omnium filius, caput autem Chriſti Deus. Ita enim ad vnum initio carens rerũ omnium principiũ, per filium piè omnia referimus. Ac denuò Chriſtianiſmi certius accuratiúſque ſententiã inquirentes, dicimus: Si quis Chriſtum Ieſum filium Dei anteſecularem adminiſtraſſe patri in rerum

A vniuerſarũ creatione non dicat, ſed ex quo Maria genitus eſt, tum filium & Chriſtum vocatum eſſe, & principiũ * vt Deus eſſet cœpiſſe aſſerat, eum anathema eſſe: ſicuti Samoſatenum Paulũ. Fidei formula aliter apud Sirmium Latinè edita, & Græcè verſa. Quandoquidem placitum eſt, vt de fide conſideraretur, omnia certò exquiſita & expoſita ſunt Sirmij in præſentia Valentis, Vrſicij, Germinij, & reliquorum: conſtitit itaque vnum eſſe Deum patrem omnipotentem, quẽadmodum & in vniuerſo orbe annunciatur. Et vnum vnigenitum eius filium Ieſum Chriſtum, Dominum & Deum & Seruatorem noſtrum, ex eo ante ſecula genitum. Non autem duos oportere dicere deos: ſiquidem & ipſe Seruator dixit, Vado ad patrem meum & patrem veſtrum, & Deum meum & Deum veſtrum. Propter quod B & omnium Deus eſt, ſicuti Apoſtolus quoque docuit: An Iudæorum Deus tantùm? non autem & gentium? profectò gentium quoque. Siquidẽ vnus Deus, qui iuſtificabit circumciſionem ex fide. Et reliqua quidem omnia conſona ſunt, & nihil habent dubij. Quoniam verò permultos mouet ſubſtantiæ verbum, hoc eſt (vt certius intelligatur τὸ ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale, ſiue τὸ ὁμοούσιον, conſubſtantiale, neminem prorſus mentionem dictionum earum facere, neque eas in Eccleſia docere oportet, propter hãc cauſam & rationem, quod illæ in diuinis ſcripturis non reperiantur, & captum humanæ mẽtis & cognitionis excedãt: quódque nemo generationẽ filij explicare poſſit, quemadmodum ſcriptum eſt, Generationem eius quis enarrabit? Soli autẽ patri manifeſtum eſt, quomodo filium genuit: & C item filio, quomodo ipſe genitus ſit à patre. Nemini etiam dubium eſt, maiorem eſſe patrẽ honore, dignitate & diuinitate, & ipſo adeò nomine paterno maiorem eſſe: ipſo etiam teſtificãte filio, Qui me miſit pater * maior me eſt. Illud quoq; catholicum eſſe nemo ignorat, duas eſſe perſonas patris & filij: & patrem quidem maiorem, filium autem ſubiectum cum omnibus quę ei pater ſubiecit. Et patrem principium non habere, & eſſe inuiſibilem & immortalẽ, & paſſionis expertem: filium verò genitum ex patre, Deũ de Deo, lumẽ de lumine: eiúſque generationem neminem noſſe, ſicuti dictum eſt, niſi ſolum patrẽ. Ipſum porrò filiũ Dominum & Deũ noſtrũ, carnem ſiue corpus, hoc eſt hominem aſſumpſiſſe, quemadmodum & Angelus renũciauerat, & D ſcripturæ omnes docẽt: atque in primis Apoſtolus ipſe gentium doctor, Hominem Chriſtus ex Maria virgine aſſumpſit, per quem & paſſus eſt. Caput autem fidei totius & firmamentũ eſt, vt Trinitas ſemper ſeruetur, ita vt in Euãgelio legimus, Eũtes docete omnes gẽtes, baptizãtes eos in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti. Integer autem & perfectus eſt trinitatis numerus. Paracletus autẽ ſpiritus ſanctus per filiũ miſſus, iuxta promiſſionem venit, vt Apoſtolos & credentes omnes ſanctificet & * deſignet. Hæc ea formula eſt, cui vt Photinus etiã poſt epiſcopatus abrogationem aſſentiretur, & ſubſcriberet, hominẽ ſunt hortati: dignitatẽ ſe ei epiſcopalẽ vnà cum throno reddituros polliciti, ſiquidẽ per pœnitẽtiam quęcũque perperam docuiſſet, anathemate iugularet. Ille ne audire quidẽ hoc ſuſtinuit, ſed

Margin notes (left):

† ἐνδιάθετον.
* προφορικόν.
* μετὰ ταῦτα.
* ἀναίρεσιν.
† ἔβρεξε.
Hæc paulo aliter referuntur apud Socratem lib. 2. cap. 30.
* *Hodie quoque Rabini Iudæorũ, quibus cum mihi hac de re res fuit, & Iudaizantes Christiani, hoc dictũ ita accipiunt & exponunt.*
† *al. &*
* βουλήσει, *voluntate.*

Margin notes (right):

* τὸ θεὸν εἶναι, *vt Dei eſſet. Socrat. ſecunda fidei formula Sirmij ſcripta, quam autores eius magnopere, ſuppreſſam voluere.*
Repudiantur omnino verba hæc: ὁμοούσιον, & ὁμοιούσιον.
* *Verbum hoc eſt temporaneę ſubmiſſionis & exinanitionis, iuxta illud Minuiſti eum, & inferiorem feciſti paulò per angelis. Pſalm. 8. Hebr. 2.*
* ἀναδείξῃ. *Nã qui ſpiritũ Chriſti nõ habet, nõ eſt eius. Rom. 8.*
Hæretica pertinacia in Photino.

Diſputatio Photini cum Baſilio Ancyrano.

Huic diſputationi multos adhibuiſſe Cõſtãtium Senatorios viros, dicit Socrates lib. 2. cap. 30.

Photinus exulat.

eos ad diſputationẽ prouocauit. Et iuſſu Imperatoris die dicta in locum vnum, quicunque doctrina, eluquentia & bonore antecellere alios videbatur, conuenientibus, conditionem diſputandi accepit Baſilius, qui tum Ancyranam curabat eccleſiam. Concertatio ea longius producta, & notarij celeres vtriuſque dictata exceperunt: quibus longè ſuperior fuiſſe exiſtimatus eſt Baſilius. Porrò Photinus ad exilium eſt damnatus. In quo ille degens, opinionem ſuã Græcè & Latinè (multa enim ei in vtroque ſermone erat gratia) ſcriptis mandauit. Quod verò in eis maximè elaborabat, illud erat, quòd præter opinionem ſuam, alias aliorum omnes nihil eſſe, parum decorè probare eſt conatus. Photini quidem, eiúſque ſententiæ res, ad hunc ſe habuere modum.

Vt tyranni Occidentales ſint deuicti, Britanio ſcilicet & Magnentius. De Iudæis Diocæſarienſibus, & vt Gallus ſit interfectus. Cap. 32.

IMperator autem aduerſus tyrannos exercitũ duxit, & conditionibus pactíſque certis bellum cum Britanione decîdit, militibus illius vt animos mutarent, & ſe vnum Imperatorem acclamationibus renunciarẽt, perſuaſis. Nam inſidiis eis cognitis, Britanio ad pedes Imperatoris ſupplicis habitu miſerabiliter eſt prouolutus.

Britanio à Cõſtantio in gratiam receptus.

Et Conſtãtius ei Imperij inſignia purpuram & coronam detraxit, quietúmque & priuatum eſſe iuſſit: Seni magis conuenire dicens, vt in ocio viueret, quàm nomen tumultuum plenum obtineret. Sumptus autem ex publicis vectigalibus ei, vt ſeni, ad Pruſam circa Olympum amplos attribuit: vbi ille degens, poſtea ad Imperatorem ſcripſit, gratiáſque ei egit, qui ſe tantis & tam multis curis & erumnis, quæ in Imperio eſſent, liberaſſet.

Imperiũ curarum et erumnarum nomen eſt.

Rebus de Britanione proſperè confectis, maximam copiarum ſuarum, quas ſecũ habebat, partem, in Italiam aduerſus Magnentium miſit. Patruelem autem fratrem ſuum Gallum, Conſtantij (frater autem hic Conſtantini magni patris fuerat) filium, in Orientem & Syriam ire iuſſit, vt prouinciis iſthic aduerſus Perſarũ excurſiones præſidio eſſet, eundémque cum nominis ſui adiectione Cæſarem fecit, Cæſarem Cõſtantium renuncians.

Conſtantius Gallus Cæſar in Oriente.

Quo ſanè tẽpore, illo Antiochiam proficiſcente, rurſum crucis ſignum in cœlo ad Hieroſolyma apparuit, ſolem radiis ſuis præcellens, arcu quem irim vocant ingenti ad inſtar coronæ circumfuſum, hora diei tertia, Pentecoſtes feriis incuntibus: Cyrillo tum Hieroſolymis poſt Maximum res eccleſiaſticas gubernante.

Gallus crucem relucẽtem ferè medio die in cœlo Hieroſolymis cernit.

Cæterùm crucis illa lux ſparſim non diffluebat, quod in cometa fieri ſolet: ſed multo magnóque fulgore denſa & perſpicua conſiſtebat. Occupauerat autem cœlo incumbens circiter quindecim ſtadia. Longitudo eius, quantum colligere licuit, à Caluariæ monte ad eum qui dicitur Oliueti pertingebat: latitudo autem, quę longitudine ei proportione conueniret. Ad miraculum timor etiam, in re tam inſolita & inexpectata, omnibus inceſſit. Itaque omnes cum coniugibus & liberis ad templum maius Deum laudibus ferentes, relicto à quoque quod tum fortè faceret, opere cõfugerunt.

Hieroſolymitana precationis ergò profectio.

Et ea res in terras omnes promulgata, homines conſternauit, E quòd eam ex prouinciis cunctis, qui peregrè precationis ergò Hieroſolyma venerãt, vbique vulgarent. Multos ſanè & ex Iudæis, & ex Græcis, ad Chriſtianiſmum perduxit. Factus etiam de ea certior eſt Imperator, familiarium ſuorũ & ipſius Cyrilli literis. Et diuinitùs ea quaſi prodigiũ exhibita eſſe dicebatur à peritis, vt quæ antiquitùs in ſacris expreſſa eſſet literis. Splendidũ hoc & venerandum ſpectaculum, ipſi quoque exercitui non fuit inuiſum. Apparuit namque *a* ſignum id, quum Imperator ad Occidentẽ Britanionem & Magnentium tyrannos deuinceret: vbi exercitus vario labore fatigatus, miraculo tanto viſo, immenſa eius luce afflatus & luſtratus eſt.

a Signum hoc crucis, itidem Conſtantij exercitus in occidente apparuit.

Nam Magnẽtius veteri Roma capta, grauiter ibi ſæuiebat, & multos ex Senatu atque ipſa etiam plebe crudeliter necabat. Vbi autem Conſtantij exercitum adeſſe cognouit, cedens iſtinc, Galliam per Alpes Iulias petijt. Ita enim F perangustus trãſitus dicitur, altiſſimis ex vtraq; parte montibus in locum vnum, vt propè complicentur, coeuntibus. *b* anguſtiis quæ in Thermophylis ſunt perquàm ſimiles. Et Alpes quidem Iuliæ Gallias ab Italia diuidunt. Quæ verò vocantur *c* Suſacenſes Alpes, inter Daciam & Thraciam ſunt.

Magnentij tyrãnis et exitus.

b Alpes Iuliæ.

c Anguſtia Thermopylarum.

ſuprà cap. 13. eod. facta mẽtio montis huius.

d Alpes Suſacenſes.

Porrò vbi aliquoties acies inter ſe concurrẽre, & nunc hi nunc illi prælio ſuperiores fuere: poſtremò victus Magnentius ad † Murſam Galliæ caſtellum profugit. Quo loco copias ſuas caſu eo perculſas animare, & ad fortitudinem atque fiduciam excitare conatus eſt. *d* Quum autem & ipſæ militari more acclamatione ſua illi vt Imperatori fauſta ominari deberent, vel inuitæ pro *e* Magnentio Conſtantium Auguſtum promulgarunt. Vnde ille imperium ſibi non eſſe à Deo delatum intellexit: & caſtel- G lo eo derelicto, vlterius eſt profectus.

Prælio iſtis vires Romanæ ferè cõſumptæ ſunt.

Bellatorũ enim quinquaginta quatuor millia periere. Oro. Eutrop.

† Ad Murtham, Egnat.

Verùm quum eum Conſtantij exercitus magna celeritate perſequeretur, ſolus profugiẽs in vrbẽ Lugdunẽſem peruenit. Atque ibi fratrem Deſideriũ, per beneuolentiæ cauſam ſcilicet, vt eum hoſtiũ manibus & iniuriis eriperet, deinde matrẽ, poſtea etiã ſi quis ex propinquis ſuis alius adeſſet, iugulauit. Et tandem in gladium ſibi ipſi intẽtatum incumbens, dorſo etiam ipſo perfoſſo, vitã finiit, quum non totos quatuor annos tyrãnide potitus eſſet.

f Magnentius chariſſimos ſibi quoſque primùm, deinde etiam ſe ipſum necat.

Paulo deinde pòſt, qui ei alter erat frater, *f* Decẽnius Cæſar ab ipſo dictus, laqueo etiam ſeipſũ interemit. Sedenim ne ſic quidem reſpub. pacatæ fuere. Statim tyrãnus enim alius, nomine Syluanus, apud Occidẽtales Gallos extitit: quem non ita diu res turbantẽ Conſtantij duces interemere.

Syluani tyrãni interitus.

g Decennius frater Magnẽtij αὐτόχειρ. Alii Decentiũ vocant.

Enimuerò Iudæi quoq; Diocæſareæ Romanis rebellantes, & ſeruitutis iugũ excutiẽres arma ſumpſere, & Palæſtinã vicináſq; H in circuitu regiones percurrentes vaſtarũt. Cõtra quos ex Antiochia, vbi agebat, profectus eſt Conſtantius Gallus, eíſque ſuperatis tropæũ ingens ſtatuit, & vrbẽ eorum ex ipſis fundamentis

Iudæi Diocæſarea rebellantes à Gallo coerciti.

Britanionem magiſtrum militum in Pannonia ad Murſam milites imperatorem renunciauerant, grandæuum iam, & omnibus charum virum: quippe probum, & priſcorum morum, iucundaque ciuilitate: ſed omnium liberalium artium expertem, adeò vt ne primarum quidem literarũ elemẽta, niſi in extrema ætate, addidicerit. Eutrop.

diruit.

Gallus res nouas molitur.

† Magnum Socrat. & Sozom.

Eſt hoc crimen læſæ Maieſtatis.

dıtuit. Sedenim rebus feliciter geſtiſ fortunam blandientem proſperitatémque eã non bene tulit: nam & ıpſe ad res nouas aſpirare, & tyrannidem meditari cœpit. Sed breui conatua eius manifeſtò comperit Conſtantius Siquidem ille per effrenem audaciam Orientis præfectum Domitianum, & quæſtorem † Montium ſuapte poteſtate necauit, cædis eius cauſa Imperatori non ſignificata. Quæ res aliæque inſuper ad eam accedentes effecere, vt Imperator eum, vt ſibi iniurium, ſublatum vellet. Et ira incitatus, ad ſe eũ euocauit. Atque ille in deteriorem partem eã vocationẽ fieri ſuſpicatus, ſiblque propterea metuens, etiam inuitus profectus eſt, vxore ſua Cõſtantia, quæ pro eo precaretur, præmiſſa. Ea in itinere mortua eſt. In comitatu Galli Theophilus etiam Indus fuit, de quo ſuprà diximos. Nã is medium ſe inter Gallum & Conſtantium gerebat, coniuoctionem eorum & concordıá cõfirmãs, quum Cæſar Gallus deſignaretur, & pacta fierent. At Gallus, adempta ei primùm purpura, circa * Phlanonem inſulam in Occidentalibus partibus, ex inſidiis Euſebij euouchi † trucidatus eſt. Quod qoidem ita tum fieri iuſſit Conſtantius: poſtea autem eum facti pœnituit. Breui pòſt fratrem eius Iulianum ex Ionia accitum, quòd Imperij grauitatem ſecum perpenderet, Cæſarem creauit: & aduerſus barbaros in Galliam miſit, qui res ibi turbulentas pacaret & conſtitueret. Sed de Iuliani rebus ıo hiſtoria ſequentia accuratius omnia exponemus.

** περὶ Φλάνονα τῶν νήσων. Socra. lib. 2. cap. 34. plan. in Illyrici ſcriptione meminit vrbis Flanonæ, & Abſyrtij inſulę libro 3. cap 21.*

† Galli cædes.

Iulianus Cæſar dicitur.

Iulianus in Galliã miſſus.

Vt denuò Ariani Synodos Antiochiæ & Mediolani celebrantes, Athanaſium oppugnarint: & quæ conſilia de peruerſione fidei Conſtantius ceperit. Cap. 33.

Conſtantius Romæ triumphat.

CONſtantius cura & periculo tyrannorum liberatus, venit Romã: vbi de tyrãnis triũphum ſibi agendum eſſe duxit. Eodem tempore ad concordiam dogmatis Orientales ſimul & Occidentales epiſcopos, ſicuti putabat, adducturus, Synodum cogi in Italia præcepit. Iulius, tum viginti quinque annis Romana eccleſia adminiſtrata, deceſſit, prouinciámque eius Liberius ſortitus eſt. Tũ verò opportunitatẽ ſibi oblatam eſſe exiſtimantes, qui profeſſionem fidei Nicænam abrogauerant, calumnias rurſum cõtexuerunt, vt τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis profeſſores, quos antea vt ſententiæ alienus ſectatores exautorauerant, eccleſiis prorſus exigerẽt. Conſtante namque adhuc ſuperſtite, non auſi fuerant fraudulenta temeritate imperia inter ſe committere. Quippe bellum fratri Conſtãs denunciauerat, niſi Athanaſium, ſicuti dictum eſt, reciperet. Potiſſimùm verò Athanaſium illi expellere ſtudio omni contendebant: qui ſanè etiã Conſtante nondum cæſo, Conſtantio autem propter illum, Athanaſium ſe complecti aſſimulante, (tantum illorum erat odium) conquieſcere non potuerunt. Sedenim triginta ex maligna eorum multitudine Antiochiæ cõgregatis. Narciſſo videlicet Cilice, Theodoro Thrace, Eogenio Nicæno, Patrophilo Scythupolitano, Meophanto Epheſio, atque aliis, reditum Athanaſij illi tanquam illegitimum culpabant: & omoibus vbique epiſcupis ſcribebãt, ne cum illo cõmunicarent, néve ad illum ſcriberent: ſed Georgium honore proſequerentur, quem ipſi epiſ-

Liberius Iulij Romæ ſucceſſor.

Ineũt rurſum Ariani fraudulenta aduerſus Athanaſium & orthodoxos conſilia.

Conciliabulũ 30. Arianorũ epiſcoporũ Antiochiæ aduerſus Athanaſiũ congregatum.

A copum conſtituerant. Athanaſius autem nihil prorſus hæc curabat. Id ita factum, donec Conſtantius tyrannis ſublatis, vnus ipſe Orientis ſimul & Occidentis imperio eſt potitus. Et Conſtantius quum in Occidente eſſet, cum epiſcopis τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei aſſentientibus ſe coniunctum eſſe, & cum eis ſibi conuenire ſimulauit: & fortaſſe in partibus eorum eſſe omnino cõſtituit. Arte certè vſus eſt, quum vim nullam eis primùm adhiberet, ſed tantum perſuaderet, vt eandem contra Athanaſium, quam Orientales epiſcopi tuliſſent, ipſi etiam ſententiam ferrent. Sic etenim quodammodo putauit, ſi omnium Orientalium iuxtà & Occidẽtalium calculis Athanaſius damnaretur, facillimum ſibi fore, vt religionem pro arbitrio ſuo cõſtitueret atque ordinaret. Itaque in Italia Mediolani con-

Conſtantius per vnanimem Athanaſij cõdemnationem inter Orientales & Occidentales vnionem fidei conciliare contendit.

Synodus Mediolanenſis.

B uentus coactus eſt. Et ex Oriente quidem pauci admodum ibi preſtò fuere. Itineris enim magnitudo, & morbus, & ætas grandior, multorum impediit aduentum. Occidentales autem plures quàm trecenti conuenẽre. Enimuerò Orientalium conſilium fuit, vt Athanaſius damnaretur, eiſque Alexandrina vrbe interdiceretur. Et reliqua Synodus ſiue errore aut metu, ſeu etiam ignorãtia pedibus in eam ibat. Soli verò ex omnibus Dionyſius Albæ, quæ vna ex metropolitanis in Italia vrbs eſt, & Euſebius Vercellarum Ligurię, & Paulinus Treuirorum in Gallia, epiſcopi, & præterea Rhodanus & Lucifer, dolo deprehenſo, Orientales euertendi Nicæni dogmatis gratia condemnationem Athanaſij vrgere, aſſurgentes, vociferati ſunt: Fraude Chriſtianiſmũ circumueniri, neque verbis eiuſmo-

Orientales per damnationem Athanaſij callidè Nicæna decreta ſuppreſſa volunt.

Lucifer Sardiniæ inſulæ metropolitanus dicitur apud Theod. lib. 2. cap. 15. vbi iſta fuſius referuntur.

C di de Athanaſio agi: ſed inſidias decretis ritè atque ordine de Deo olim factis, Imperatorem & Arianos tendere. Hæc vbi dicta, conuentus rebus infectis ſolutus eſt. Qui autem liberius ſententiam dixerant, condemnati, ſolum exilij cauſa verterunt. Inter quos Hilarius etiam Pictauienſium epiſcopus fuit. Porrò verum fuiſſe, quòd ſub obtentu nominis Athanaſij aduerſum fidem Nicęnam Mediolanenſis Synodus ſit cõgregata, ea quæ ſequuntur confirmabunt. Nam quæ paulo pòſt eodem tempore & Arimini in Italia, & Seleuciæ in Iſauria, acta ſunt concilia, res nouas contra Nicænas conſtitutiones molita ſunt: quemadmodum mox declarabimus. Imperator ſtomachabundus vniuerſale concilium cogere, & epiſcopos Orientales omnes in Occidentem pertrahere volebat, omnem mo-

Dolum orthodoxi pauci ſentiunt.

Mediolani nihil agitur.

Hilarius victa miſſi & quidam alij catholici in exilium aguntur.

D uens funẽ, ſi quo modo facere poſſet, vt ad concordiam omnes adduceret. At vbi re deliberata, difficile id viſum eſt, quod ei itineris longinquitas obſtaret, vnam quidem, ſed duobus in locis congregandam eſſe Synodum ſtatuit. Et Occidentales Arimini, Orientales verò Nicomediæ conuenire, literis ſuis iuſſit. Imperator ſanè quidem hoc ſic concordiam omnium ſpectans inſtituit: ſed conſilium eius aliter ceſſit. vtrinque enim diſſenſio inter eos interceſſit. Neque enim Arimini qui conuenerant, concordes erãt: maius autem inter eos qui Nicomediæ quidem per terræ motum coire impediti, Seleuciæ verò deinde congregati fuerant, diſſidium eſt ortum. Cæterùm quæ vtrobique ſunt acta, hiſtoria ipſa deinceps oſtendet. In præſentia autem, quæ

Conſtantius eccleſiaſticæ concordiæ gratia Occidentales Arimini, Orientales Seleuciæ in Iſauria conuẽtum eodem tẽpore agere iubet. conſilium eius fruſtrà fuit.

Athanaſio per omne Conſtãtij Imperium acciderunt, breuiter referemus, vt ordine ſuo nobis procedat oratio.

Quas calamitates ſub imperio Conſtantij magnus pertulerit Athanaſius, & vt Deus ſæpe eum ex maximis liberarit periculis, & vt ei multa diuinitus prauiderit. cap. 34.

Res & ærumna Athanaſij ſub Conſtãtio. Sozom. habet Thebaus lib. 4. cap. 9. & 10.

ILle ſiquidem auditis quæ aduerſus eũ in Imperatoria aula factæ fuerant comminationibus, ad tempus profugit. Deinde quinque qui ſub eo erant epiſcopis delectis, in quibus Serapion etiam † Thmuęus, vir Dei in primis amãs, atque in dicendo & ſcribẽdo grauis, fuit, ad Imperatorem in Occidente degentem eos miſit, tribus ex eccleſia ſua presbyteris additis: qui, ſi id Imperator iuſſiſſet, aduerſariorum calumnias confutarent. Dum illi proficiſcuntur, Imperatoris interea literæ, quibus ad eum euocabatur, afferuntur. Itaque ipſe cum ſuis in graui erat cura & ſolicitudine. Neque enim tutum ſatis eſſe putabat, dicto Imperatoris audientem eſſe, qui in profeſſione fidei hallucinaretur. Neque verò illi morẽ non gerere, periculo carebat. Manſit ſanè. Et qui literas attulerat, vacuus ad Imperatorem rediit. Porrò æſtate ineunte, alter venit, cũ quodam Alexãdrinæ vrbis illuſtri ciue: atq; is Athanaſium vrbe expellere, & clerum malè accipere incœpit. Sedenim quum plebs rebellãs vim pararet, & ipſe nihil efficeret, retroceſſit. Poſtea intempeſta nocte ordinum ibi militarium dux, & qui ab Imperatore miſſus fuerat, atq; hæc curabat, Hilarius, vbi Athanaſium in eccleſia occultari intellexit, quæ Theonæ dicitur, cum delecta Aegyptiorum fortique manu ei inſtitit: & poſtibus effractis in templum quidẽ irruit, ſed Athanaſium quęſitum non comprehendit. Diuinitùs enim ei irruptionis huiuſmodi conſilio manifeſtato, paulo antè inde exiuerat. Milites autem tardius ad cõprehendendum eum venerant.

Athanaſius è manibus militum euadit.

Dicitur ſanè hic vir multa & diuerſa diuino iudicio euaſiſſe pericula. Quod namque Deo eſſet perquàm charus, quæ futura erant, ridẽ vt præſentia, per gratiam Dei prouidebat. Multa certè admiranda futurorum cognitionem viro ei cõteſtantur.

Sæpenumero Athanaſius diuinitus pericula præſentia effugit.

Primũ namque Conſtante adhuc viuente, & Conſtantio inſidias ei ſtruente, quum fuga ſibi conſuluiſſet, apud notũ quendã hominem in ſubterraneo & caliginoſo ſpecu, atque olim ciſterna, latuit, nemine præter ancillã conſcio: quæ quòd fidelis eſſe videretur, ad vſus neceſſarios ei inſeruiebat. Poſtquam autem in hoc magno ſtudio aduerſarij incubuẽre, vt virũ viuũ caperent: & ancilla ea, pecunia ab illis corrupta, mercede eum proditura erat: præueniens Deus, inſidias ei indicauit. Ita ipſe aliò conceſſit. at illa, vt quæ cõtra heros ſuos falſa dixiſſet, plagas reportauit. Grauis ſiquidem eis conſtituta fuerat pœna, qui Athanaſium celare cõperti fuiſſent, vt qui contra Imperatoria iuſſa niterẽtur, & rectã reipub. adminiſtrationem tollerẽt. Multi ſanè eo nomine res duras ſunt experti.

Idem in ſpecu latitauit ſex, vt quidã ſcribunt, annis. Ancilla infida perfidia mercedem recipit.

Perſimile quiddã alio quoque ei tẽpore euenit. Eandem namque ob cauſam in Aegyptum profugiẽs, aduerſo nauigabat Nilo. Quum autem fuga eius indicata, quidam eum perſequerentur, cœlitùs id cognouit, & nautas atque vectores Alexãdriam redire

In Nilo nauigãs, perſequutionem inimicorum eludit.

E ſecundo flumine iuſſit: & in deſcenſu perſequutoribus ſuis præteritis, populi deinde turbæ in vrbe frequẽtiſſima mixtus, latuit, incolumiſque permanſit. Quapropter non ſolùm Ariani, ſed & Græci atque Gentiles eum vt magum & præſtigiatorem, tales ob res criminati ſunt.

Athanaſius ab Arianis & Græcis Magia inſimulatus.

Aliquando namque vrbem eo ingrediẽte, cornix in aere volans crocitabat: & Græcorum quę illic ſtabat turba, ſcommate eum veluti impoſtorem perſequens, quidnam cornix diceret, interrogauit. Et ille perquàm vrbanè & ſuauiter ridẽs: Cras, inquit. Portẽdit namque, craſtinum diem vobis non benè ceſſurum. Mandatum enim ab Imperatore veniens, feſtum diem veſtrum inhibebit, & magnificentia veſtra iniucunda vobis erit. Porrò id Athanaſij dictum exitum ſuũ habuit.

Abolitionem Idolomaniæ Alexandriæ is Græcis prædixit. Eiuſdem ſcitè dictum.

F Ab imperatore enim literæ venere, quibus magiſtratus iubebantur, de cætero Græcos prohibere, ne ad templa accęderent, & more ſuperſtitionis ſuæ dies feſtos peragerẽt. Et celebritas ea quæ iam aderat, & ab illis plurimi fiebat, venerationéque maxima colebatur, tum ſoluta eſt, neq; poſtea peracta. Declarare hęc ſatis poſſunt, diuinum eum virum, & prophetici doni nó expertem fuiſſe. Ipſo autẽ, vt dictum eſt, profugo, clerus eius eccleſias tenuit: donec adueniẽs dux cum armatis, Georgium expectantibus eas tradidit, & ipſe poſtea Georgius adueniens occupauit. Is quòd non apparatu aut more epiſcopi adminiſtrationem ſuam inſtitueret, terribilẽ ſe exhibuit. In Athanaſij autem laudatores ſęuus admodum fuit: ac viros ſimul & mulieres arripiens, tanquam ſæuus tyrannus, in vincula coniecit. Quamobrem publicum populi odium in

Georgij Ariani epiſcopi Alexandrini in Catholicos crudelitas.

G ſe concitauit. Periiſſet certè quidem, niſi periculo vitato ad Imperatorem procurriſſet. Ibi tum ſectatores Athanaſij eccleſiis prȩfuẽre, quamuis ad breue tempus. Præfectus namque Ægypti illis eiectis, eas factioni Georgij reſtituit. Nec longè pòſt & ipſe rediit, terribilior quidẽ quàm antea, non minus autẽ omnibus inuiſus: quippe qui Imperatorem ad iram contra eos commouiſſet. Infidelis verò, & faſtu plenus à pleriſque increpitus eſt: & ab Aegyptiis monachis maximè, quos hominum multitudo in primis, quùm quòd vera dicere exiſtimati ſunt, tum quòd philoſophicè planè virtutem & pietatem exercere perſeuerarunt, ſequebatur. Res Athanaſij, ſicuti ſub Conſtantio vario euentu fuere, breuiter & ordine expoſitæ, ſic ſe habuere.

Plebs fidem monachorum orthodoxorũ eſt æmulata.

H *Vt Liberius Iulij Romæ ſucceſſor, quòd ſe Conſtantino oppoſuerit, in exilium ſit actus, & Felix locum eius occupauerit. Cap. 35.*

IMperator verò priuſquam Romam iret, & ſolitum ob victoriã triumphum ageret, accito Liberio Romanorum epiſcopo, Iulij ſucceſſore, perſuadere ei conatus eſt, vt in ſententiã quos ſecum habebat epiſcoporum iret: quorũ vnus Eudoxius erat. Quod vbi ille ei reſiſtens ſe facturum negauit, ad exilium eſt damnatus. Berrœa autem Thraciæ, quò deportaretur, deſignata fuerat.

Liberius exulare iubetur.

Sed & alia condemnationis eius cauſa fuiſſe dicta eſt: videlicet quòd renunciare Athanaſij communioni noluerit, eundémque apud Imperatorem defenderit, qui Athanaſium accuſabat, quòd & eccleſias iniuria affeciſſet

Cauſa exilij eius.

& cauſa

colloquium Constantij & Liberij.

& cauſa necis duobus fratribus ſuis fuiſſet. Idem A comprobanda eſſe quæ Tyri aduerſus Athanaſium, per inuidiam alienæ ſententiæ ſectatorum acta conſtitutáque fuerant, dicebat. At Liberius pœnitentiæ libellū Vrſicij & Valentis Iulio deceſſori ſuo oblatū, Imperatori exhibuit: in quo falſa eſſe & ementita, quæ apud Mareoten acta erant, ſignificantes, noaę gratiam petierunt. Rogauit inſuper, ne ita indicta cauſa Athanaſium damnaret, néve quæ perperam decreta & manifeſtæ calumniæ eſſent, comprobaret. De fratribus autem ne prorſus epiſcopali manu vindicatam iniuriam vellet, dixit: quam manū Deus non ad eiuſmodi facta ſed ad ſanctificationē & omne aliud bonū opus conſtituerit. Sedenim Conſtantius nihil omnino illum de ſententia ſua decedentem videns, biduò ad deliberandū ei permiſſo, niſi animum mutaret, in Thraciam deportari iuſſit. Atque ibi Liberius: Mihi verò, inquit, dudum hæc deliberata atque conſtituta ſunt, & paratus adeò ſum in exilium ire. Porrò quum iá abduceretur, Conſtantius ei quingentos aureos miſit. quos ille reiecit, & ei qui illos attulerat, Imperatori renūciare iuſſit: Non indigere ſe eis: daret eos quos ſecum in aula haberet adulatoribus, & ad ſimulandum diſſimulandúmque cōpoſitis hominibus, quorum inſatiabilis cupiditatis inopia animis eorum ſemper inſidens, eóſque excrucians, nunquam expleri poſſet. Mihi namque Chriſtus, inquit, patri æqualis, largitor ſemper alimentorum atque conciliator, & promus condus bonorum omniū erit. Hæ Liberio cauſæ, vt in Thracia exularet, extitere. Felix autem Romanæ eccleſiæ diaconus, adminiſtrationem eius ſortitus eſt. Qui Nicænam quidem fidei profeſſionē retinebat, & in religione reprehenſione carebat: vnum tamen illud vicio ei vertebatur, quòd priuſquā epiſcopus creatus eſſet, cum diuerſæ opinionis ſtudioſis communicare ſuſtinuerit. Vbi verò Conſtantius Romá venit, populi & nobilitatis illuſtriores fœminæ, pro Liberio deprecantes, vt illum reſtitueret, ei inſtitere. Et Imperator cum epiſcopis ſuis re cōmunicata redditurū ſe eis hominem pollicitus eſt, ſi in eandem cum epiſcopis ſuis concederet ſententiam.

Ne per epiſcoporum manus inimicitias exerceueris aut vindicaris Imperator. Eccleſiaſticorū namque hominum manus ſanctificatione operari debent. Theodor. lib. 2. cap. 16. Liberius eiulaturus donum quingentorū aureorum à Conſtantio ſibi miſſū reiicit.

Felix Romę Liberio ſubſtituitur.

Romani eſtitus ſibi Liberiū à Conſtātio petunt.

De blaſphemia Aetij Syri, & item Eudoxij Antiocheni. Item de Synodo Ancyra coacta. Et quæ Georgius Laodicenſis epiſcopus & Conſtantius imperator contra Ætium & Eudoxium ad eam Synodum ſcripſerit. Cap. 36.

PEr idem tempus, quem ſuprà diximus, Ætius Syrus manifeſtò & liberè ſuam de Deo opinionem diuulgabat. Diaconus tum adhuc erat, ſicuti à Leontio Antiochiæ epiſcopo caſtrato illo creatus fuerat. Opinabatur autem itidem vt Arius, conditum, & ex non exiſtentibus, atque inæqualem patri filium eſſe. At quod ingenti contentione acriúſque de Deo diſſerere auderet variíſque vteretur ratiocinationibus, factionis ſuæ popularibus diuerſus eſſe, atque ab eis diſſidere viſus eſt. Quam ob cauſam eccleſia eorum pulſus, arte quadam per diſſimulationem eos vitabat, cōmunionémque eorum deteſtabatur, veluti qui ſe Ario poſt periurium coniunxiſſent quum ille pœnitentia ductus, Conſtantino Imperatori conſentanea ſe cum Nicęna fide ſentire adiurauit. Sed de his ſatis. Quū Imperator adhuc in Occidente eſſet, nuncij venêre, Leontiū Antiochenum epiſcopum diem ſuum obiiſſe. Et Eudoxius Germaniciæ antiſtes, qui in Imperatoris comitatu erat, per cubicularios eunuchos vacantem eam ſedē ambit & vendicat. Aſſimulans enim locum eum conſolatione & cuſtodia indigere, vt ſibi in Syriam ire liceret, ab Imperatore petiit. Quod vbi ei eſt permiſſum, ingenti celeritate eò venit: ac throno recepto, repentè perinde atque * ex ſe ipſo ortus epiſcopus Antiochiæ extitit, ſe cum celebrioribus Syriæ epiſcopis, vt pote cum Marco Arethuſio, Georgio Laodicenſi, qui eandem ſententiam ſequebantur, atque aliis ad quos more quodā patrio electio pertinebat, non cōmunicata. Dictū etiam B eſt, de voluntate Imperatoris, & eorum qui in aula † rerum potiebantur, id factum eſſe: qui vnà cum Eudoxio Aetij ſententiam ſequebantur, inæqualem patri filium eſſe docentis. Poſtquā verò Antiochiā ita obtinuit, ampliorémq; adeptus eſt poteſtatē, propalàm iam Aetij opinionem propugnabat, & adiuuare illum maximè conabatur. Et contendebat ille quidem epiſcoporum cogere concilium, atque illi diaconatus honorem reſtituere: ſed id efficere minimè potuit, quòd apud omnes Eudoxij dignitas & ſtudium poſt Aetij odium eſſet. Congregauit tamen tum conſentientium ei epiſcoporum conuentum Antiochiæ: in quibus erant, Acacius Cæſareæ Palæſtinæ Euſebij ſucceſſor, & Vranius Tyri epiſcopus: qui vnà cum æquiſubſtantiali & conſubſtantiale reiiciebat, ſub obtentu C Occidentalium epiſcoporū autoritatis, qui hoc ſic Sirmij ſtatuerint. Admirandus namq; ille Hoſius, atq; vnà cum eo qui ibi conuenerant, quū propter contentionem qua aduerſus Vrſicium, Valentem, & Germinium vſi fuerant, vim multam, vt diximus, paſſi fuiſſent, vt neque conſubſtantialis neque æquiſubſtātialis filius diceretur, conceſſerant, tanquam ea verba tam expreſſè in diuinis ſcriptis non apparerent: prætereáque ſupra humanę mētis captum eſſet, de eſſentia Dei ſubtiliter nimiū & anxiè inquirere. Et quòd eis tū viſum eſſet, cœptis ſuis Hoſij literas multum allaturas eſſe momenti, epiſtolā tum Hoſij aliorúmque Occidentaliū nomine, Sirmio ad Oriētales dederant, ingentes Vrſicio, Valenti & Germinio agentes gratias: & quod Occidentales rectè tandem ſentirent, eius beneficij cauſam illis D aſſcribentes. Sedenim Eudoxio ita res nouante, multi Antiochia qui rectum dogma defendebāt, & ei aduerſabātur, ab illo pulſi, Georgium Laodicenſem adiere, eíque quę Antiochię agerentur expoſuêre. Atque ab eo literis acceptis, Ancyrā Galatiæ ſunt profecti. Baſilius enim, qui ibi poſt Marcellum epiſcopatum gerebat: plures ex vicinis epiſcopis ad ſe dedicandæ quam recēs conſtruxerat eccleſiæ gratia conuocauerat. Ibi illi per querelam re omni expoſita, literas reddidere hiſce verbis conſcriptas. Reuerendiſſimis dominis, Macedonio, Baſilio, Cecropio, Eugenio „
Georgius in Domino ſalutem. Aetij naufragium „
penè omnem occupauit Antiochiā. Quos enim „
vos ignominia notaſtis, execrandi Arij diſcipu- „
los, eos omnes Eudoxius receptos in clericorū „

Aetii hæreſis.

Idem ab Arianis reiectus.

Eudoxius Germanicienſis arte aulica epiſcopatum Antiochenū inuadit

** αὐτόματος.*

† Eunuchorū præcipuè. Eudoxius Aetianus.

Eudoxius popularium ſectæ ſuæ conciliabulum Antiochia cogit. Vranius Tyrius ὁμοιούσιον ſimul & ὁμοούσιον reiicit, Sirmienſis Synodi prætextu.

Ariani Hoſij & aliorum catholicorū nomine ementitas literas Sirmio ad Oriētales dederūt.

Ortodoxi epiſcopi Antiochia ab Eudoxio pulſi.

Pro his Georgius Laodicēſis ad conuentum epiſcoporū Ancyram ſcribit.

ordinem cooptat, & Aetium hereticum maximo E honore proſequitur. Subuenire igitur tantę vrbi, ne in illius naufragium orbis totus pertrahatur. Et conſilio eorum coacto, quicunque adeſſe poſſunt, ab reliquis epiſcopis ſubſcriptione decretorum veſtrorum accepta, poſtulare: vt quũ Aetium Eudoxius ex Antiochia eiiciat, tum ſectatores eius ex ſacro clericorũ albo tollat. Aut certę ſi perrexerit cum Aetio inæqualem dicere, atque eos qui hoc dicere audent, illis qui id non faciunt, honore præferre ſicuti modò diai, Antiochia vobis perierit. Hæc Georgius. At qui Ancyræ congregati erant, quum compertum haberent, eo quòd ſibi ipſi Antiochenę ſedis dignitatem arrogaſſet, Eudoxium res nouas incœptare, Imperatori ſtatim rem eam ſignificarunt eundẽque obſecrarunt, vt ope ſua interpoſita videret, ne ea quæ Sardicæ, Sirmij, & in aliis conuenti- F bus conſtituta eſſent, conuellerentur: in quibus omnibus filiũ patri ſubſtantia æqualem eſſe decretum ſit. Legationem etiam ad Imperatorem miſere, ipſum Baſilium Ancyranum, Euſtachiũ Sebaſtienſem, Eleuſium Cyzicænum, & Leontium ea Imperialibus cubicularijs presbyterum. Hi vbi ad Conſtantinum venere, presbyterum quendam Antiochenũ Aſphalium, qui Aetij ſtudioſus maximè quaſcunque voluiſſet res ex ſententia conſecerat, compererunt iamiam cum literis Imperatoriis abiturum eſſe. Imperator autẽ Ancyranorum oratorũ poſtulatis cognitis, epiſtolam quam Aſphalius profecturus ſecum laturus fuerat, retractauit, alióque ſcripto Eudoxium condẽnauit. Cuius ſcripti hæc fuere verba. Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus, ſanctæ eccleſiæ Antiochenæ. Eudoxius non à G nobis ad vos miſſus venit: ne quis hoc putet. Lõgè alia nobis mens eſt quàm vt eiuſmodi hominibus faueamus. Quod quùm alia, tum hoc ſic aſtutè mẽtiuntur, ſatis manifeſti ſunt, erga * Deũ eos arrogantes & verſutos eſſe. A quibus enim rebus illi ſe libenter abſtineant? qui potentiam aucupantes, vrbes ingreſſi, ex vna in aliam tranſiliunt: & perinde atque coloni quidam ſolum ſubinde mutantes, angulos omnes rerum ampliorũ cupiditate curioſe perſcrutantur, circulatores meri & fraudatores, quos ne nominare quidem fas ſit. Officinę prauæ & impiæ prorſus factionẽ eos eſſe, vos quoque intelligitis. Et ſatis ex verbis ſuis autorem ipſum, ſectatoréſque hæreſis huius cognoſcitis. Quorum hoc vnũ eſt ſtudium, vt populum deprauent. At verſuti iſti, & ad omnem audaciam prõpti, temerè iam apud quoſdam vulgare non dubitarunt, nos electione quam ſibi ipſis ſubornarunt, lætari. Quæ quidẽ H ita ab eis dicuntur, qui talia in vulgus efferre cõſueuerunt, prorſus verò facta nõ ſunt. Atque ipſi mihi in animum reuocate doctrinam illam primam quũ de fidei ſententia deliberantes inquiſiuimus, in qua Saluator noſter & filius Dei ſubſtantia patri æqualis declaratus eſt. Verùm boni iſti viri, qui facile quæcunque eis in mentẽ venere, de Deo dicunt, eò proceſſere impietatis, vt etiam alia quædam quàm res ferat arbitrentur: alióſque ea docere cõtendant. Atque ea in capita ipſorũ redundatura eſſe valde perſuaſum habemus. Sed nunc ſatis erit, à Synodis eos & cõuentibus arcere. Nam fere eò productus ſcribẽdo fueram, vt in præſentia dicerem, quæ illi breui paſſuri ſunt, niſi à rabie iſta diſceſſerint. Iſti verò (quid enim non inferant mali?) improbiſſimos quóſque perinde atque mandatum haberent, aggregantes: hos inquam hęreſiũ anteſignanos in cleri album referunt, ordinem venerandum tam turpiter dehoneſtantes, non aliter atque eis conceſſum ſit * agere & ferre omnia. Enimuerò quis † mortalium omnium iſtos perferat? qui vrbes quidem impietate implent, exilium autem piaculis obtegunt? Vnum illud ſtudio habentes, vt omnibus bonis perperuò ſint infeſti. Paceſſat importuna factio & ſanctis inſidere thronis deſinat. Nunc tempus eſt, vt veritatis alumni in lucem prodeant, quique * medij tales hominum mores fugientes dudũ metu ſeſe continuere. Iſtorum namque ſapienter inſtituta conſilia in medium producta iam apparent. Sed nihil nõ quod aggreſſus fuerit perficiet, qui hoſce ab impietate eximet. * Bonorum virorũ fuerit maiorum fide viuere, eámque vnam, vt dictũ eſt, aſſerere, neque vlterius quidquam anxiè nimis & curioſe inueſtigare. Quin & illos admonuerim, vt aliquando tãdem ex barathro prorũpentes, animis mutatis, ad ſententiam iſtam accedant, quam diuina prędíti ſapientia de Deo ritè atque ordine epiſcopi tulere. Tantum ſcilicet paruo momento periculum fuit, vt inęqualitatẽ aſſerentiũ opinio obtineret, niſi Imperator ipſe epiſcoporum opera & diligentia interceſſiſſet.

Sacrum clericorum album.

Legatio ab eo conuentu ad imperatorem ea de re mittitur.

Ariani iam res ſuas in aula confecerunt. ſed hæ à Conſtantio retractantur.

Conſtantij ad Antiochenos literæ contra Eudoxium.

* εἰς τὸ χρεῖ-
ζειν κομψευό-
μενοι.

Deſcribuntur ambitioſi & rerum nouarũ ſtudioſi epiſcop.

* ἄγειν καὶ φέρειν.

† εἰς ξαντας τιλᾶν.

* μέσοι ὅσοι τὰς ἤθων ἐκφυγόντες φόβω κατείχοντο πάλαι.

* ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργον τῇ πίστει τῶν προγόνων ςοιχεῖν.

De rebus in Sirmio actis: & vt Liberius Romam reuerſus, cum Felice ſucceſſore ſuo epiſcopatum adminiſtrauit, donec paulo poſt viuis Felix exceſſit. Cap. 37.

BReui deinde quum Roma in Sirmium Conſtantinus rediſſet, Occidentalibus epiſcopis precantibus, Liberius ex Berrœa reductus eſt. Atque ibi in pręſentia eorum quos diximus, aliorúmque plurimorũ Orientalium epiſcoporum, Imperator ſuadere Liberio vt filiũ non eſſe patri conſubſtantialem opinaretur, tentauit. Egit id quoque Baſilius, & qui cum eo erant: eámque rẽ illi Imperatori, apud quẽ in magno erant precio, ſuggeſſere. Et aſſerẽtes, quę vel de Paulo Samoſateno, vel de Photino apud Sirmiũ conſtituta fuerant omnia: & præterea formulam fidei Antiochiæ Encæniis in eccleſiæ conſecratione, ob ὁμοούσιον cõſubſtantialis cauſam editam allegantes, veluti contenderent quidam hæreſim propriam per prætextum & occaſionem conſubſtãtialis inſtituere, in ſententiã ſuam adducere ſtuduère Liberium, & Athanaſiũ, & Alexandrum, & Seuerianum, & Creſcẽtem, Africanos epiſcopos. Non minus id quoque conabãtur Vrſicius & Valens, & Germinius Sirmenſis epiſcopus, & qui præterea ex Oriente ibi aderãt. Liberius autem aliam quoque ſeorſim fidei conſcripſit profeſſionem, quæ omnes ab eccleſiæ communione arcebat, qui filium patri non ſecundum ſubſtantiam & per omnia æqualem dicerent. Id propterea fecit, quòd Eudoxius, & qui factionis eius fuere non ita pridem Antiochiæ propter Aetij hæreſiũ congregati, quum Hoſij epiſtolã in manibus haberent, plurimùm verborum fecerant, quibus Liberium per calumniã traduxerant: perinde atque τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale repudiaſſet, & patri filium omnino inæqualem dixiſſet. Oc-

Conſtantius & Arianiſantes epiſcopi Liberium à profeſſione τοῦ ὁμοουσίου abducere conantur.

Formula profeſſionis fidei Liberij.

ſet. Occidentales legati rebus ita bene geſtis aſ- ſumpto ſecū Liberio Romam reuerterūt, literas ab epiſcopis Sirmij congregatis ad Felicem Romanę tum eccleſiæ præfectum, & ad clerum populúmque eccleſię eiuſdem afferentes: quibus, vt paſtorem ſuum libēter ſuſciperent, admonebātur.

Liberius Romā redit.

Ambobus porrò & Felici & Liberio permiſſum eſt communiter ſacra curare, & munus Apoſtolicum adminiſtrare. Qui quidem cócordes fuere, & quidquid medio tempore acciderat rerum aduerſarum & triſtium, per amneſtiā & obliuionē aboleuere.

Duo eodem tēpore Romæ epiſcopi concordes.

Quòd namque admodum bonus vir eſſet Liberius, quódque pro recta eccleſiæ doctrina Imperatori conſtanter reſtitiſſet multa pietate & benignitate populus Romanus in eum fuit: vſque adeò certè vt in eius eiectione per ſeditionem eius cauſa motam res ad cædem proceſſerit. Sed paulo pòſt Felix mortuus eſt, & ſolus Liberius epiſcopatū adminiſtrauit. Quod, ſic Deus rectè prouidit, eccleſiæ, ita vt, decebat, rebus conſulens: ne primaria Apoſtolorum ſedes fœdam illam & incommodam à duobus gubernata ducibus contraheret notam: quæ res ab eccleſiæ conſtitutionibus perquàm eſt aliena, diſcordiámque. vt plurimum conciliare ſolet. Hæc in Sirmio acta.

Felix moritur. Liberius ſolus eccleſiā regit.

Vt inſtitutam Nicomediæ propter Eudoxiū & Ætium Synodum, motus terræ coortus ſoluerit: & vt tum Synodum in Oriente & Occidente ſcindi atque diuidi placuerit. Cap. 38.

ET pulcrè conuenire tum Orientalibus cum Occidentalibus eſt viſum. Res verò aliter ſe habebat. Imperatoris enim metus id faciebat: cui propter Aetij & Eudoxij in vrbe Antiochena excitatas res nouas, rurſum Nicęę Synodum cogere placuit.

Conſtantius synodū aliam indicit.

Quum autem Baſilius Ancyranus contrà niteretur, quòd primùm ibi de fide diſquiſitum eſſet, magis conuenire, vt id Nicomediæ fieret, eſt viſum. Et ex nationib. iam omnibus, qui vel à prudentia, vel ab eloquentia aliud valerent, epiſcopi eò contendebant. Quum terræ motus ingens exortus vrbē & ſimul templū nuper admodū conſtructū, ex fundamentis ipſis cōcuſſit atq; deiecit, multóſque pro eo atq; hoc vel illo quéque loco deprehendit, vel ſeruauit, vel interemit: Cecrops quidē Nicomediēſis, & † alius quidam epiſcopus, paruo momento periculū euaſere.

Terræmotus Nicomediæ.

† Poſſphoranū hunc Antiſtitem fuiſſe, Sozo. ait.

Quę res fama vbique vulgata, epiſcoporum aduentum prohibuit. Atque illa Nicæam quoque, & Conſtantinopolim, & Perinthum, aliáſque Thracię ciuitates tali caſu euerſas eſſe promulgauerat. Dictū tum eſt, Arſatio cuidam, qui ſub Licinio confeſſionem fidei obierat, miléſque antea & leonum ferarúmque aliarum domitor & cuſtos in Imperiali comitatu fuerat, tum autem Nicomedię in turri pręalta pietati ſtudens philoſophabatur, cladem eam diuina viſione reuelatam: eáque ab eo, ex turri digreſſo, clero populóque pręd ictam eſſe.

Arſacius cladē hanc Nicomedienſem prædixit.

Sed tantum abeſt vt fides ei habita ſit, vt deriſus etiam fuerit. qui caſum tam inexpectatum promulgaret. Illum autem rurſum in locum ſuum conſcēdiſſe, ſupinúmque in ſolo iacentem, Deum deprecatum fuiſſe. Vbi etiā in ipſo cladis eius impetu, turri ipſa immota & ſtabili permanente, orantis habitu martyr mortuus eſt repertus à multis, qui eò concurrerant, vt terræmotum ex loco ſuperiore ſpectarent. a Oraſſe autem eum precatúmque Deo eſſe ferunt, vt vitam priua finiret, quā eam vrbis calamitatem videret, in qua Chriſtū cognouiſſet, & eccleſiaſtica philoſophia initiatus eſſet.

Mors Arſacij iſtius.

Precatio eiuſdem ante mortem.

a Ad hunc itē modum ante excidiū Hipponis oraſſe diuus Auguſtinus fertur

b Multa is etiam ſupra vim & captum hominum fecit. dæmones namque eiecit, aliis quoque caſibus afflictos homines reſtituit, & ad ſaniorem mentem multos reduxit. Et draconem ſiue alterius reptilium generis venenoſam feram vitæ publicæ incubantem, & afflatu ſolo viatores necantem oratione, ex latibulo vt ſponte ſua prodiret, & per ſeipſam caput ſemel atq; iterum terræ illideret, & ſic tandem rumperetur protraxit.

b Miracula eiuſdem.

c Dæmoniacus quidam enſe ſtricto Nicomediæ per forum currebat, & homines ad conſpectum eius diffugiebant. Ibi ei Arſacius occurrit, & Ieſum Chriſtū nominauit. Ita confeſtim dæmonium pulſum eſt atque miſer ille purgatus, & ad frugem bonā reductus. Sozo. lib. 4. cap. 16.

Multi ſanè mortales Nicomediæ ruinis ædificiorū interierunt, multi ſibi fuga in ſolitudinē & agros conſuluerūt. d Etenim incendij flamma è furnis & balneis officiniſque artificū qui ad ignem opus faciunt coorta, & ruderibus decidentium culminum circumcluſa, materiáq; proxima & ſarmentis, vt fieri ſolet, ei admiſtis, tabulariſque reſinam exſudantibus, & ad concipiendum propagandúmque ignem commodis aucta, tanta alimenti copia in partes omnes proſerpens, & ad ſeipſam reuertens, veluti vnum (vt ita dicam) ardentem rogum vrbem ipſam effecerat. Quo incendio, quòd ea ædibus tranſitus non pateret, multi ſunt conſumpti.

d Terræmotū incendium fædum Nicomediæ conſequutum.

Et quoniam Nicomedienſis caſus epiſcoporum conuentum interturbauit, primùm quidē Imperatori, vt Nicææ rurſum congregaretur, placuit. Baſilius autē de eo loco diu multúmque deliberauit. e Et ſic in vrbe Nicæna, populo ibi omni terræmotu conturbato, deliberatio hærebat. Porrò Marco Arethuſio, Georgio Alexādrino, & Baſilio Ancyrano q tūSirmij cū Imperatore in negotio quiſq; ſuo agebāt, Tarſus Ciliciæ cōmoda viſa. Vt verò & hæc aliis minus conuenire exiſtimata eſt, tandem vt Seleuciæ in Iſauria Synodus ageretur cōſtitutum.

e Deliberatio de loco Synodi celebranda.

Conſiliū Seleuciæ Iſaurorum coactum.

Atque hoc ſic decreto, quia ibi aderāt Valens Vrſicius, & Eudoxius, qui potiſſimū inęqualitatis opinioni præibant, effecerunt illi, vt epiſcopi eo loco congregati, formulæ fidei ex tempore compoſitę ſubſcriberent. In qua formula ſubſtantiæ nomen incertum non erat. Ad hæc in animis ipſi ſecum perpendēre, epiſcopos Seleuciæ coactos partim Nicænam fidē, partim Antiochiæ in tēpli dedicatione profeſſionem editam complexuros, & per æmulationem ardentius defenſuros.

Formula fidei compoſita.

Vtraque verò formulam ſubſtātiæ nomen habere, & filium patri per omnia ſimilem diſertè promulgare. Ac ſi in locum vnum epiſcopi conuenirent omnino eos Aetij opinionem, quam ipſi laudantes ſtudio omni ſtabilire conabantur, repudiaturos eſſe, illis minimè dubium fuit. Quid ergo faciunt? Dolum inſtituūt. vt Occidentales quidē Arimini, Orientales verò Seleucię congregarentur, vt eo facilius quod agebant perficeretur.

Doloſum Arianiſantium cōſilium, vt Oriētales epiſcopi Seleuciæ, Occidentales Arimini congregentur.

Procliuius namque putabant, paucis quā multis, quod vellent, perſuadere & patribus ita ſegregatis, ſiquidem poſſent, vtrâque etiam Synodum, diſſidio in vtraque inſtituto: ſin minus alterā ſaltem in ſententiā ſuam ſe pertracturos eſſe confidebant, illo prouiſo, vt ne calculis omnium hęreſis eorum damnaretur.

Eius doli cauſa.

Hęc agebant per eunuchum Euſebium, Imperatoriş tum aulę præfectum, Eudoxio quàm ma-

Euſebium eunuchus aulæ imperatoriæ pręfectus.

xituè aſſentientem: & alios quoſdam, qui magiſtratus & honores gerentes, & gratia pollentes, ex ſententia omnia perficiebant. A quibus perſuaſus Conſtantinus, perinde atque incommodum ſimul & reipu. propter graues impenſas, & ipſis epiſcopis propter itineris magnitudinem eſſet, ſi in eodem loco conuenirent, Synodũ diuiſit, eámque Arimini & Seleuciæ celebrari iuſſit. Atque in literis ſuis conſtituit, vt primũ controuerſia de fide profeſſione decideretur, deinde de aliis eccleſiaſticis ſanctionibus deliberatio fieret. Tum autem de eis qui per iniuriam exautorati, & in exiliũ acti viſi eſſent, in quibus etiã Cyrillus Hieroſolymorum epiſcopus fuit consultaretur: poſtea de eis quoq; epiſcopis, qui rei agerentur, inquireretur. Permulti enim accuſabantur, & ab Ægyptiis maximè Georgius: quòd ſcilicet alienorũ bonorum rapinis gauderet, & contumelioſis quibuſdam hominibus delectaretur. Poſtremò, vt per decem delectos legatos ſe de actis ſuis certiorem facerent.

Conſtantius proceſſum Synodis præſcribit.

Crimina Georgij Alexandrini epiſcopi.

De Ariminenſi Synodo, in qua occidentales ab orientalibus diſſenſerunt. Cap. 39.

EPiſcopi, ſicuti Imperator iuſſerat, conuenẽre: & primùm quidẽ Arimini Occidentales quadringenti, & aliquot præterea numero. Et qui grauiter in Athanaſiũ animati erant, minimè omnium de eo quidquam monendũ eſſe duxere, quòd hoc ſic cõmodius eſſe putarent. Cæterùm poſtquam de fide quomodo eam profiteri conueniret, quęſtio propoſita eſt ibi Valens & Vrſicius, qui primùm Arij opinionem defenderant, medio autem tẽpore libello ſupplici Iulio Romano antiſtiti dato, τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantiali aſſenſerant, quemadmodũ diximus temporib⁹ ſeſe & rebus obtinentibus ſemper accõmodantes, aliis alia ſicuti fieri ſolet cenſentibus, dixere, priores fidei formulas abolendas eſſe, vnámque eam obtinere oportere, quę non ita pridẽ Sirmij lingua Romana compoſita, ab ipſo etiam Imperatore plurimi fieret. Debere quippe Synodum quoque de ſententia illius profeſſionem eam approbare, neque vlterius quidquam curioſius indagare: vt eo modo omnis diſcordię occaſio, verbis nihil ambigui habentibus, quæ ſubtili & accurata exploratione perpenſa eſſent, in formulis inſertis, pręcideretur. * Longè præſtantius eſſe aſſerentes, cum ruſticitate quadam rectam de Deo tenere opinionẽ, quàm ex Græcorũ nugamentis nouis petitis verbis, quæ non intelligerentur inducere vocabula. Quibus illi dictis obſcurè innuebant, ſeu potius propalam τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis verbũ per calumniam reprehenderunt, veluti in ſacris literis non expreſſum. Sub hæc verba charta prolata, legi eam poſtularunt, in qua æqualem patri filiũ ſecundum ſcripturas dicebant: mentionem verò ſubſtantiæ in Deo omnino fieri interdicebãt, & pro eo æqualem per omnia filium patri reponi volebãt. Hæc porrò formula illa erat, quàm antea quidẽ preſſam ſeruauerant, tum verò in lucẽ proferebant. Eam maximè probabant Geminius, & Auxentius & Caius, & Demophilus. Ea lecta, plurimi nihil opus eſſe noua fidei formula eo tempore affirmabant, contentos ſe eſſe profeſſione Nicæna. In præſentia propterea in locum vnum conueniſſe, ſi quid nouatum eſſet, vt id inhiberetur. Et vtcunque ea quę tum lecta eſſent, nihil haberent nouarum rerum: vt dicerent tamen eos qui ſcriptum id compoſuiſſent, atq; vt illi ipſi Arij dogma, quippe quod turbas vbique in eccleſiis concitarit anathemati primũ ſubiicerent, petebant. Vbi Valens & Germinius petitionem eam repudiarunt, illi formulas hæreticorũ, & itẽ Nicænã in mediũ proferre iuſſere vt illę quidẽ dãnatæ reiicerẽtur, hæc verò autoritate denuò & ſuffragiis Synodi cõfirmaretur. Et vt de cætero neq; diſputatio de fide moueretur, neq; Synodus peteretur ſanxerũt. Sufficere enim quę à maioribus dudũ cõſtituta eſſent ea cõplecti poſteros debere: & perquàm abſurdum eſſe nũc demũ fidẽ conſcribere eos qui nuper admodum credere cœpiſſent: & veterum traditionem abolere, per quam & ipſi & patres eorũ eccleſias gubernaſſent, ex quibus plures martyriis & obitæ confeſſionis coronis cõdecorati fuiſſent. Et ij quidẽ ſic dicta ſentẽtia, antiquitùs decretis ſtare, nihilque nouum inducere conſtituerunt: illi autem, Valens ſcilicet, & reliqui, quos paulo antè nominauimus, contrà niſi ſunt. Sũmoperè namque contenderunt, vt Synodus recẽs compoſitam Syrmij fidei formulam comprobaret. Tantum autem abeſt, vt patres id facerent, vt etiam Vrſicium, Valentem, eorúmque complices damnationis ſententia exautorarint. Et Synodus profeſſionem Nicænam amplius etiam confirmauit. Illi autem damnationem ægrè ferentes, ad Imperatorẽ confugêre. Porrò Synodus ea non ſolum formulæ illorũ præfationem, ſed ipſam quoque formulam reprehendit. cuius verba erant. Compoſita eſt fides catholica in pręſentia Domini noſtri Cõſtantij perpetui Auguſti, conſulatu clariſſimorum virorum, Flauij Euſebij & Hypatij, Syrmij, ante xi. calen. Iun. Ac deinde. Credimus in vnum ſolum & verum Deum, patrem omnipotentem, creatorẽ & conditorem omnium, & in vnum vnigenitum filiũ Dei ante omnia ſecula, & ante principium omne & ante omne quod mente concipi intelligíque poteſt tempus, & ante cõſiderationẽ & cogitationem omnẽ, † ſine perpeſſione ſiue affectione genitum ex Deo: per quẽ ſecula condita & omnia facta ſunt. Genitum verò vnigenitum, ſolum ex ſolo patre, Deum ex Deo, æqualem qui ipſum genuit patri, ſecundum ſcripturas: cuius generationem nemo nouit, pręterquam ſolus qui eum genuit pater. Hunc ipſum vnigenitum filium eius ſcimus nutu paterno aduenisse cœlitùs, ad abolitionem peccati. Et natum ex Maria virgine & conuerſatum cum diſcipulis, & omnẽ œconomiam ſiue adminiſtrationem exequutum, ſecundum paternam voluntatem: crucifixum, & paſſum, & mortuum. Qui deſcendit ad inferos, atque res ibi conſtituit: ad cuius conſpectum infernalium portarum ianitores exhorruerunt. Qui etiam reſurrexit tertia die, & cum diſcipulis conuerſatus eſt. Et diebus quadraginta expletis, receptus eſt in cœlũ, & conſedit ad dextram patris: venturus extrema die cum paterna gloria, & redditurus vnicuique ſecundum opera ſua. Et in ſpiritum ſanctum, quem ipſe vnigenitus filius Dei Ieſus Chriſtus ſe miſſurum pollicitus

Ariminenſis Synodus.

Vrſicius & Valens veri protei.

Latinam iſ fidei formulam Sirmij cõpoſitam defendũt.

* κρεῖττον εἶναι ἐτίθεντο μετὰ τῆς ἀγροικίας ὀρθὴν ἔχειν δόξαν περὶ θεοῦ, ἢ ξενιζολόγοις ἑλληνικῆς τερθρείας ἀπενεγκόντας ἐπεισάγειν λέξεις.

Sanior & maior pars epiſcoporum in Nicęno ſymbolo acquieſcit.

Patrum decretorũ defenſio.

Nicęnam formulam propugnantes, Arianiſantes exautorant.

Condemnationis eius cauſam præcipuã fuiſſe Socrat. ſcribit, quòd Arianũ dogma Arianiſantes dãnare noluerint. lib. 2. cap. 37.

† ἀπαθῶς. *Latina firmienſis conuentus fidei formula.*

τὰ ἐκεῖσε οἰκονομήσασθαι.

citus eſt generi hominũ, paracletũ ſiue conſolatorem pro eo atque ſcriptum eſt: Vado ad patrẽ meum, & Rogabo patrẽ meum, & alium paracletum mittet vobis ſpiritũ veritatis: ille de meo accipiet, & docebit atq; admonebit vos omnia. Et circa finẽ hoc etiam addidêre. Nomen aſſentiæ per ſimplicitatem à patribus poſitũ, non intellectũ verò à populis, ſcandalo & offendiculo eſt. Et quoniã ſcripturę id quoque non habent, placitum eſt id tollere, & deinceps nullã omnino eſſentiæ in Deo facere mentionẽ, propterea quod diuinæ ſcripturę patris & filij ſubſtantiæ prorſus non meminere. Aequalem autem filium patri per omnia dicimus, ſicuti ſacræ ſcripturę & dicunt & docent. Ridiculum porrò epiſcopis viſum eſt, Imperatorẽ quidem perpetuũ ſeu æternum nominare, filium autẽ Dei ſempiternũ vocare nolle: certúmque tẽpus editæ fidei formulę præfigere, manifeſta quoque calũnia ea indicata eſt aduerſus maiorũ fidẽ. Maximè verò eã Athanaſius criminatus eſt vtalicubi ad ſuos ſcribens oſtendit. Et inſeruiſſem huc confutatoriã † eius epiſtolam, niſi orationis prolixitatem fugiẽs, ſtudioſis eam inquirendam, atque ex ea rem omnẽ cognoſcendã, relinquerem. Damnati illi, ſicuti dixi, formulam ſecum ferentes, ad Imperatorem confugêre. Concilium verò, decem ad eũ legatis epiſcopis, literis quoque rem actam declarauit, quæ in hanc formam ſcriptæ fuerant.

Οὐσία Subſtãtia & eſſentia dicitur.

Arianiſantes verbum ſubſtãtiæ ex Symbolo tollunt.

Quomodo formulam iſtam Sirmienſem patres catholici acceperint.

† Epiſtola iſtius pars ad finẽ Tomi huius eſt adiecta.

Epiſtola Ariminenſis concilij, Conſtantio imperatori miſſa. Cap. 40.

ET Dei iuſſu, & pietatis tuæ mandato, quæ antiquitùs conſtituta ſunt, credimus. Ariminum namque ex omnibus Occidentis vrbibus epiſcopi omnes in locum eundẽ conuenimus, vt ſimul & fides Eccleſiæ catholicę cognoſceretur, & qui aliter ſentiunt manifeſti fierẽt. Atque vbi rem omnẽ diu multúmque conſiderauimus, faciendũ eſſe comperimus, vt quę fides antiquitùs obtinet, & quam Prophetę & Euangelia & Apoſtoli per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum imperij tui cuſtodẽ, valetudiniſque etiam tutorẽ, promulgarunt, eam à maioribus acceptã ſeruemus, & ſeruatã ad finẽ vſque cuſtodiamus. Et abſurdum nefariúmque eſſe putauimus, quæ rectè & legitimè à patribus conſtituta, & Nicęę cõmuniter vnà cum glorioſiſſimo parente tuo imperatore Conſtantino deliberata ſunt, ex eis mutare quidquã: quorum doctrina & ſententia ad omnes omniũ hominũ aures & animos vulgata peruenit, quæ vnà Arij hæreſim expugnauit atque extinxit: per quam non ſolùm ea ipſa, ſed & reliquæ hæreſes ſunt euerſæ: cui omnino vel addere quidquam non tutũ, vel admittere etiam periculoſum eſt. Atque ſi alterutrum in ea fiat, licentia aduerſariis detur, vt quod libeat, facere eis liceat. Proinde Vrſicius atque Valens, quòd iamdudũ ſuffragatores & participes Ariani dogmatis fuerint, à cõmunione noſtra excluſi ſunt. Ad quam tamen admiſſi ſunt, poſteaquã ſe erraſſe cognouerunt: atque vt ad pœnitentiã admitterentur, & noãę gratiam conſequerentur, orauerunt: id quod ſcriptum eorum atteſtatur. Qua propter vt in gratiã reciperentur, & venia eis delictorum daretur, obtinuerunt. Factum id eo tempore, quum Mediolani Synodus eſt coacta, presbyteris quoque Romanæ eccleſię præſentibus. Norunt illi, eum qui etiam poſt obitũ memoria dignus eſt Conſtantinum, omni adhibita exquiſitiore cura & diligentiore inueſtigatione, fidei profeſſionẽ, quæ edita eſt, publicaſſe. Poſtquã autẽ baptizatus ille, inter homines eſſe deſiit, & ad debitam ſibi quietem tranſlatus eſt, ineptum eſſe ſciunt, nouæ quidquam rei inuehere, & tot ſanctos patres cõfeſſores & martyres dogmatis ipſius autores atque inuentores deſpicere: qui quidem patres, iuxta veterem eccleſiæ catholicæ ſanctionem, omnes in eadem ſententia perſeuerarunt: eorúmque etiam fidem Deus ad imperij tui tempora tranſmiſit, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: cuius beneficio imperium obtines, terúmque in orbe etiam noſtro potitis. At rurſus miſerandi & erumnoſi illi impia mente nefarióque auſu, præcones ſeipſos impiæ opinionis renũciarunt, & veritatis conſtitutionem euertere conati ſunt. Poſtquam enim iuxta mãdatum tuum Synodi conciliũ coactum eſt, ſeductionis fraudiſque ſuæ illi conſilium detexerunt. Contenderunt namque verſutia quadam tumultuoſè ſeſe ingerentes, nouare quiddam, vbi ſodalitatis impietatiſque eiuſdem ſuæ compertos homines inueniſſent, Germiniũ, Auxentium, & Caium, diſſidij & ſeditionis autores: quorum incõſtans doctrina blaſphemiarum omnium aceruũ impietate ſua longè excedit. Vbi verò animaduertere nos non eiuſdem hæreſis eſſe, neque prauis opinionibus eorũ aſſentiri, in conſilium ſe noſtrorũ inſinuarunt perinde atque aliud quidquam decreturi. Perbreue autem interceſsit tempus, quod eorũ ſententias in lucem coarguens protulit. Verùm enimuerò ne res eccleſię ſemper eodem affligeretur caſu, turbáque & tumultus prouolutus omnes comprehenderet, tutiſſimũ viſum eſt, vt quæ antiquitus decreta ſunt, integra atque inuiolata ſeruarentur: atque illi quos diximus, à cõmercio communionéque noſtra ſegregarẽtur. Quã ob cauſã Oratores noſtros ad humanitatem tuam miſimus, qui eidem conſilij noſtri ſententiã per ſcriptum quoque indicent atque declarent: Quibus illud quoque præcipuè mãdauimus, vt ex antiquis legitimiſque decretis, veritatis fidẽ faciant, eámque confirment. Declarabunt illi etiã ſanctitati tuæ, minimè futuram, ſicuti Vrſicius & Valens dixere, pacem, ſi quid in legitimis conſtitutionibus immutatũ fuerit. Quomodo nanque pacẽ ſeruent, qui pacẽ ipſam tollunt? Quin contentio potius & turba per cœpta eiuſmodi quũ alibi, tũ in Romana eccleſia exorietur. Itaque humanitati tuæ ſupplicamus, vt ſereno vultu reſpicias, benigniſque auribus oratores noſtros audias, neque cum defunctorũ iniuria nouare quidquã & mutare permittas: ſed nos in iis quæ à maioribus noſtris definita legitiméque conſtituta ſunt conquieſcere ſinas: quos profectò ſolerter & prudenter omnia ſpiritus ſancti afflatu egiſſe dixerimus. Quæ verò nunc ab iſtis nouantur, fidelibus quidem incredulitatem, infidelibus autem ferocitatem afferunt. Supplicamus præterea, vt epiſcopos qui in longinquis alieniſque regionibus degũt, & vel ætatis grandioris imbecillitate, vel paupertatis grauioris difficultate premuntur, cum bona venia redire

Literę ſynodi Ariminenſis catholicæ ad Imperatorem Conſtantium.

Fides Nicæna prophetica, euangelica, & apoſtolica eſt.

Excõmunicatio Vrſicij & Valentis.

Vrſicius & Valẽs poſt pœnitentiam ab Orthodoxia ad Arianiſmum relapſi.

Commendatio legatorum ſynodi, vt eis fides habeatur.

Supplicatio pro epiſcopis exulibus reſtituendis.

« ad ſuos iubeas, ne eccleſiæ, epiſcopis eorum ab
« eis diſiunctis, diutius in tali ſolitudine perma-
« neant. Ad hęc inſuper omnia, illud quoque te
« oramus, vt ne quid adimatur, néue addatur ad ea
« quæ prius extant, quidquam: ſed vt omnia in
« tacta integráque permaneant, ſicuti à patris tui
« pietate ad hoc vſque tẽpus ſunt conſeruata. Ac
« ne deinceps nos itineris labore affligi, atque alie
« nos longéque diſſitos à parœciis noſtris eſſe per
« mittas: ſed vt epiſcopi potius cum populo ſuo
« in pace ſacris epulis & rebus diuinis vacare poſ-
« ſint, pro tua ſalute, imperio, & pace orantes,
« quam tibi diuinũ numen largiri dignetur proli-
« xam. Legati verò noſtri, & ſubſcriptiones &
« nomina epiſcoporum ſecũ ferunt: qui quidem
« etiam ex ipſis ſacris literis, de ſententia noſtra
« certiorem facient tuã pietatẽ. Hęc epiſcopi Ari-
mini congregati, ad imperatorem ſcripſere.

De epiſcoporum Arimini congregatorũ cum imperatore diſſentione: & de ſynodo dolo malo Nicææ quæ Thraciæ ciuitas eſt coacta. cap. 41.

Oratores Synodi Vrſicius & Valẽs præuenerunt, Conſtantius erga oratores eos parum benignus.

SEd Valens & Vrſicius legatos pręuenerunt, & imperatori rem omnẽ arbitratu ſuo expoſuerunt: ſcriptóque quod legerant oſtenſo, Synodum apud eum calũnioſè proſciderunt, vt quæ formulã non receperit, cui conſcribendæ ipſe affuiſſet. Atque ille Synodo ſuccenſus, oratores, quibus diuturna mora in aula moleſta erat, diem de die diffundans, differebat: contrà autẽ, quos illi damnauerant, in precio habebat. Et vix tandẽ excuſans ſe, ſcripſit, quòd neceſsitate vrgente, vt contra hoſtes iret, per expeditionẽ eam legatos facile videre non potuerit: Adrianopoli autẽ redeuntem ſe expectare illos iuſſerit, vt ibi ab extremis tumultibus liber per ocium & legationẽ G audiret, & quę opus eſſent conſtitueret. Addidit & illud, de rebus diuinis deliberare volentem, negotiis aliis vacuum, animúmque ſincerũ atque quietum obtinere debere. Ad quę Synodus reſcripſit, nihil ſe aliud omnino quàm decretũ eſſet, etiamſi quidquã præterea ſtatueretur, facturã. Et non modo ſcripſit, ſed id quoque dicere legatos iuſſit. Inſuper eidem ſupplicauit, vt placidè oratoribus receptis, & quę dicturi eſſent benignè acciperet, & quę ipſi ſcripſiſſent diligenter cognoſceret. Durum etiã quodãmodo eſſe ſignificarunt, ipſo imperãte tot eccleſias tanto tẽpore viuis adhuc epiſcopis orbari. Opúſque eſſe, ſi ipſi quoque videretur, prius eos ad eccleſiam quémque ſuam redire, quàm hyems eos opprimeret. Hæc atque alia hiſce ſimilia, ita vti ſupplices epiſcopos decebat quum oratione ad perſuadendũ appoſita per epiſtolã grauẽ & terſam ad eum ſcripſiſſent, atque ipſe celeriter eis nihil reſpondiſſet, ſatis diu adhuc ibi morati, H deinde ad ſedes ſuas ſunt reuerſi. Atque quod epiſcopi quidem Arimini congregati, Nicænam confirmauerint fidem, ſatis iam conſtat. Quòd verò poſtea multi formulæ ab Vrſicio & Valente ex Sirmio allatæ ſubſcripſerint, id quoque declarabimus. Qua de re duplex fertur opinio. Harum altera eſt imperatorem occaſione arrepta à Synodo, quaſi non ſua voluntate ſoluta Valẽti eiúſq; ſectatoribus facultatẽ permiſiſſe, vt quas vellent in Occidente eccleſias adminiſtrarent,

Sũma reſponſi Cõſtantij ad Synodũ ſcripti.

Aliarum literarum Synodi ad Conſtantinum ſentẽtia

Arimineñſis Synodus ſoluitur.

E omnibúſque lectam ab eis fidẽ traderent: & quicunque ſubſcribere illi nolent, ſedibus ſuis deiicerent, atque alios factionis ſuæ illis ſurrogarẽt. Qua poteſtate accepta, illos vi omnes, vt quã diximus formulam comprobarent, adortos eſſe: & qui id facere noluiſſent, quamprimum eccleſiis expuliſſe. Primúmque Liberium, quòd dicto audiens non fuiſſet, vi exactum eſſe. Quidã ſane ſecundam hanc proſcriptionem eius fuiſſe dicunt alij autem primã, quum ea etiã quę ſuprà de Felice diximus, acta ſunt. Atque illos rebus ita per Italiam geſtis, eadem per Orientem quoque facere conſtituiſſe. Et per Thraciã euntes, vbi in oppidum quoddam regionis eius nomine Nica perueniſſent, conuentũ coegiſſe: fidémque Arimini à ſe lectam, ex Latina in Græcam linguam conuerſam ſtabilire conatos eſſe: atque publicè F ſermonibus ſparſiſſe, formulã eam Nicę à Synodo vniuerſali ritè atque ordine æditam confirmatámque eſſe: vt videlicet nominum vicinitate per fraudem ſimpliciores ſcriptum, id perinde atque Nicææ in Bithynia compoſitũ eſſet, accipientes, decipere poſſent. Verùm calliditatem * cauillationémque eam deprehenſam, in riſum atque ludibrium abiiſſe. Atque hoc ſic nõnulli tradidere. Altera autem opinio fuit. Quum epiſcopi Arimini congregati, quòd imperator reſponſum differre, quódque illis redire ad ſua non liceret, macerarentur: qui alteri ſententiæ addicti erant, ſubornarunt quoſdam qui dicerẽt, non conuenire, quod quidã vnum ſubſtantię verbum tantopere propugnarent, vt propterea omnes vbique epiſcopi per ſeditionẽ diſſideant. Licere æqualem patri filium dicere, & vniuerſalẽ orbis contentionẽ ſopire. Epiſcopos Orientales, niſi ſubſtantię nomen tolleretur, conquietos non eſſe. Hæc quum ab eius ſententię ſtudioſis cum verſuta quadam grauitate & vi dicta eſſent, ægrè tandem Synodum adductam eſſe, vt Vrſicij & Valentis formulę ſubſcribendũ putaret. Veritos quippe artifices doli iſtius eſſe, ne legati apud imperatorem Occidentaliũ epiſcoporum conſtantem quam inde ab initio pręſtitiſſent alacritatẽ, & τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis tollendi cauſam exponerent. Quare illud eos inueniſſe conſiliũ, vt Oratores in Oppido Thracię quod dictũ eſt Nica diſtinerentur: per cauſæ eiuſmodi obtentum, propter hyemis aſperitatẽ & itinerum difficultatẽ, iumenta progredi & viæ laborẽ ferre nõ poſſe. Atque in ea interim mora conſtituiſſe, fidem ab ipſis compoſitam ex Latino in Græcum ſermonem tranſlatam ad Orientales mittere epiſcopos. Sic nanque fore quũ illi ad ſententiam eorũ inclinati eſſent, vt quod agetetur perficerent. Fallaciam verò talẽ non deprehenſum iri ab eis, qui rem hanc cõſideraturi eſſent, conuentum videlicet Ariminenſem inuitũ ab ὁμοουσίῳ conſubſtantialis verbo receſſiſſe: vt pote ab Orientalibus epiſcopis, qui dictionem eam prorſus reieciſſent, coactum. Quod quidẽ reipſa falſum erat. Ferè enim omnes in Oriente, paucis exceptis, ſubſtantia patri æqualem filium ſunt opinati. Et controuerſia in eo tantum erat, quòd partim quidem ὁμοούσιον conſubſtantialem, partim autẽ ὁμοιούσιον æquiſubſtantialem filium dicerent. Et hæc quidem in Occidentis partibus acta.

Quomodo legendeplures Occidẽtales epiſcopi vi eis illata ſymbolo ſirmienſi ſubſcripſerint, opinio duplex.

Synodus Nicæ in Thracia ab Arianis coacta.

** ſóφιςμα.*

Qua

Quæ mala Ariani intulerint conſubſtantiale colentibus: de Macedonij crudelitate. Quæ etiã mala Nouatianis propter conſubſtantiale acciderint. Vt Macedonius tranſlatis in alium locum Conſtantini reliquijs, tumultum populi conciturit: quam ob cauſam Conſtãtius eſt indignatus. Cap. 42.

IN Oriente verò priuſquã Synodus Seleuciæ coiret, nõ minores erant turbę. Arianę enim hæreſis propugnatores ingenti confidentia ex imperiali inclinatione concepta, effrenato atque impotenti erant animo, ſempérque nouis ſtudebant rebus. Proinde Acacius Cęſarienſis, & Patrophilus Scitopolitanus, Maximo exautorato Cyrillo Hieroſolymitanæ eccleſiæ curam commiſere. Et Macedonius Conſtantinopolim, viciníſque ei præfecturas & vrbes miſcens turbabat epiſcopos eis quos rebus ſuis idoneos eſſe ſciebat, deſignãs. nam Eleuſio Cyzicenã attribuit eccleſiam, qui antehac loco ſplendido in imperiali aula ſtipendia fecerat. Marathonium autem B Nicomediæ ſacrorum antiſtitem creauit, qui eccleſię ipſius diaconus quum fuiſſet, egregium ſe præſtitiſſe virum dicitur, indigentium hominũ domiciliis virorúmque & mulierum ſcholis extruendis atque curandis. Et quum amborũ iſtorum vita probaretur, affligendis tamen eis qui ὁμοούσιον conſubſtantialem patri filium profiterentur, nimium erant induſtrij: veruntamen ea in re Macedonio diſſimiles. Is etenim non modò crudeliter eos perſequebatur, qui communionẽ eius vitarent, ſed in vincula quoque coniiciebat inuitos & iudicibus tradebat. A cõmunione eius abhorrẽtes, ad eã vi intentata cogebat, multóſque religione præclaros pulſabat, & fuſte ora eorum diducens, vel inuitis ſacra myſteria ingerebat. Qui quidem ingens viſus eſt eſſe cruciatus tormenta alia longè ſuperans. Ad eundem modũ & mulieres atque pueros, qui de rebus ſacris C nondum inſtituti eſſent aut baptiſati, arripiens, ad percipiẽdas ſictiores epulas adigebat. Quod ſi quis renueret, aut reſponſaret, eum plagæ, flagra, vincula, carcer, & quæ iis conuenientia ſunt, conſequebantur. Cæterùm vnius atque alterius exempli eius mentione facta, ſatis omnino erit, quanta Macedonij feritas, eorúmque qui cum eo viguere crudelitas fuerit & inhumanitas, oſtendere. Quarundam enim fœminarum quæ eis auerſabantur communionem, mammas arcis & ciſtis compreſſas auulſit. Erant quibus eaſdem corporis partes nunc ouis ad ſummum igne toſtis, nunc ferro candenti adureret. Inſolitum ſanè id, exoticúmque ſupplicium, ab eis qui Chriſtum profeſſi ſunt inuentum, quod ea quæ olim Græcorum tyranni magno ſtudio & ambitione excogitarunt, longè poſt ſe relinquit. Quin multas quoque eccleſias ſolo æquauit, Imperatoris literas præ ferens, quæ domos precatorias τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale profitentium ſtatim euertere iubebant. Ex qua cauſa etiam Nouatianorum eccleſiam, quę in vico τῶν πελαργῶν, hoc eſt ciconię erat, eſt demolitus, quòd eos quoque τῷ ὁμοουσίῳ cõſubſtantiali aſſentiri ſciret. Quo tempore illi egregiũ ſtrenuæ manus opus edidere, forſitan eos vt eiuſdem ſententiæ aſſertores adiuuantibus τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis profeſſoribus. Eccleſia enim illa ab eis quibus hoc commiſſum fuerat, euerſa: illi coacta manu vniA uerſi cum coniugibus & liberis, quod opus erat & conueniebat, pro ſe quiſque afferentes, ſupra modum laborarunt: & breui temporis momento, in loco cui nomen eſt συκαῖ, hoc eſt † fici, e regione vrbi eueſtigiò aliam condidere eccleſiã, eámque ἀναστασίαν, id eſt vaſtitiem ſiue reſurrectionem vocauere, ex euentu ipſo nomen id ei imponentes. Quam deinceps rurſum Iuliano imperante atque permittente, in priorem locum materia ex ficis deportata tranſtulerunt, opere vtroque incredibili celeritate perfecto. Hęc quũ à Macedonio ita gererentur. Nouatiani ferè & catholicæ Eccleſiæ τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale profitentes, coniuncti atque vniti ſunt, eandem obtinẽtes ſententiã, atq; eiſdẽ exagitati malis. Pacem nanq; inter ſe agebant, cõueniebant, orationéſque & alia communicabant, nullo ab Arianis qui eccleſias omnes occupauerant, catholicis relicto templo. Ita conſuetudinis aſſiduitate. & B rerum aduerſarum æquabilitate, fruſtra illi eſſe ſi inter ſe diſſiderent exiſtimantes, ad mutuam cõmunionem erant propẽſi. Et perfecta res fuiſſet, niſi multitudinis alacritatẽ parua quædã inuidia intercedens impediuiſſet: multis morem rurſum vetuſtũ retinendum, atque communionem imperfectam auerſandam eſſe dicentibus. Eiſdem porrò modis Cyzici Eleuſius Nouatianos affligebat: templum enim eorum ibi prorſus ſuſtulit. Idem qui Mantinij habitabant, & alij quoque in Paphlagonia Nouatiani patiebantur. Quos eiicere Macedoniani quum non poſſent, Imperatoris opem implorarunt. qui eis † quatuor millia armatorum attribui iuſſit: fore ratus, vt illi inſolito armorum metu cederẽt atque vincerentur. Verùm res aliter cecidit. Populus enim falcibus & clauis & ſecuribus, aliíſque armis vt ſors ferebat correptis, cum militari manu pro ſe quiſque C congreſſi ſunt. Et prælio vtrinque cõmiſſo multi quidem etiam ex Paphlagonibus, milites autẽ ferè omnes ceciderunt. Quamobrem à multis, popularibus etiam ſuis, Macedonius eſt reprehenſus. Alienauit quoque ab eo beneuolentię ardorem imperator, neque adeo bene poſthac erga eum animatus fuit vt porè qui tot fuiſſet cędium autor. Et quum aliud etiam quiddam accidiſſet, Imperatoris erga eum odiũ magis eſt auctum. Templum in quo vrna & corpus Conſtãtini ſitum erat, ruinã minabatur. Atque vbi cuſtodibus eius & ſacerdotibus ea de cauſa nõ minimus inceſſiſſet metus, [a] Macedonius imperatoris oſſa in alium transferre locum volebat. Ea re cognita, multitudo tumultuari cœpit, nefas eſſe vociferans, a magnum imperatorẽ ita tranſferre: quòd ea res nihil à ſepulchri violatione D differret. Cum quibus verbis etiam concordabant dogmatis Nicęni profeſſores, contumeliã imperatoris tranſlationem eam eſſe putantes. Ad id acceſſit quòd de induſtria Macedonio aduerſarentur. Ille autem verbis eiuſmodi contemptis, corpus in templum transfert, vbi etiam cadauer b Acacij martyris eſt ſepultum. Quod quum fieret, ingens eſt populi inter ſe diſſidentis facta concurſatio. Atque his factum laudantibus, illis autem reprehendentibus, primùm quidem iniuriam arcentes ſe tuebantur: deinde verò alteri in alteros conuerſi, eò væcordiæ proceſſerũt, vt & eam ipſam ędem ſacrã,

Turbæ eccleſiarum Orientalium.

Cyrillus epiſcopus Hieroſolymitanus.

Eleuſius Cyzicenus.

Marathonius Nicomedienſis.

Macedonius conſtantinopolitanus orthodoxorum acer perſequutor.

Horrenda ſæuitia eius exempla in orthodoxos edita.

Nouatiani cũ orthodoxis, τὸ ὁμοούσιον pariter profitentur.

Horum etiam templa ſicuti & catholicorum, Macedonius eſt demolitus. ἀνάστασις, & ἀναστασία, vaſtitatem, & per contrariã ſignificationẽ reſtitutionẽ atque reſurrectionẽ deſignat in vtrãque ſanè partẽ templo ei appellatio iſta conuenit.

† Socrat. Ficos tredecimã vrbis Conſtantinopolitanæ regionem eſſe ſcribit.

Catholicorum & Nouatianorum temporanea coniunctio.

Nouatianorũ perſequutio.

† τετρακισχιλίους ξιφήρεις, Niceph. τέσσαρας ἀριθμοὺς, Socrat. τέσσαρα τάγματα. Sozo. τετρακισχιλίους στρατιώτας. Suidas.

In ea perſequutione Nouatiani Paphlagones vim vi repellentes Macedonianã manum male accipiunt.

a Macedonius multorum bonorum vitorũ atque etiã imperatoris Conſtantij odium erga ſe concitauit.

a Idem è loco ſuo diui Conſtantini oſſa in tẽplum aliud transfert.

b Acacius martyr.

Populi tumultus in tranſlatione ea exortus.

& proximum in circuitu locum ſanguine & cædibus compleuerint. Imperator autẽ in Occidẽte adhuc degens, vbi quid de paterno ſepulchro actũ eſſet intellexit, grauiter id tulit animo. & Macedonio, inuitia ab eo affectũ eſſe patrem, qui illum præter voluntatẽ ſuam transferre auſus fuerit: ipſum quoque cędis tantæ multitudinis cauſam eſſe, denunciauit. Et poſtea ex Occidente ad partes Orientales tranſiit. Et Iulianum patruelẽ fratrem tum Cæſarem factũ, vt prouinciis Occidentalibus præſidio eſſet, in Galliam miſit.

Iulianus Cæſar in Galliã miſſus.

De ſynodo Seleuciæ congregata, & alia fidei formula quam Acacius promulgauit. Cap. 43.

Acta Synodi Seleuciæ celebrata.

CÆterùm vt Macedonius throno ſuo ſit deturbatus, multorúmque malorum exiguam eam luerit pœnã paulo pòſt dicam. Nunc ad Synodum Seleuciæ celebrandam tranſeo, quã Cõſtantinus propter viæ difficultatem Arimineniſis æmulã in Oriente agi præcepit. Seleuciæ apud Iſauros centũ & ſexaginta epiſcopi conuenere. Cum quibus Leonas fuit qui dudũ apud imperatorem præclarum in aula obtinebat locũ. Sub eo fidei diſquiſitionem literis Conſtantius fieri iuſſerat. Affuit ibi quoq; Lauricius generis eius dux mãdato ab imperatore accepto, vt ſi qua in re opus eſſet, & illi & epiſcopis adeſſet. Vbi in vnum locũ conuenere, celeréſque notarij affuere, quæcunque ibi dicerentur ſcripturi: in primo conſeſſu multi abeſſe comperti ſunt, in primis Cõſtãtinopolitanus Macedonius, Baſilius Ancyranus, & Scythopolitanus Patrophilus. Hic quidem ęgrũ ſe eſſe, ille autem ex oculis laborare, atque alius aliud quidquã prætexens: re ipſa verò quòd accuſatorum metuerent ora cõuentum vitantes. Poſtquam autem propter iſtorum abſentiam, Synodus rerum controuerſarũ G diſpoſitionem inſtituere detrectauit: Leonas ſic quoque vnumquemque, quod ſibi viſum eſſet, in quęſtionem producere iuſſit. Ita alij primùm doctrinam conſtituendam, alij in eorum vitam qui inter ipſos rei agebantur inquirendum eſſe cenſuerunt: atque id propter Cyrillũ Hieroſolymitanum, & Euſtathium Sebaſtienſem, atque alios protulerunt. Cui rei cauſam etiam imperatoris literæ, nunc de fide primùm, nunc de moribus inquirere iubẽtes, præbuere. Proinde in verborum contentionẽ delapſi, alteri alteros malè accepere: & rixandi ſtudio in duas diſceſſere partes. quarum alteri Acacius Cęſarienſis præiit, & Georgius Alexãdrinus, & Vranius Tyrius, & Eudoxius Antiochenus, habentes ſecũ alios triginta & duos: alteri autem Georgius Laodiceæ in Syria, Sophronius Pompeiopolis in Paphlagonia, & Eleuſios Cyzici epiſcopus, quos reliquus Synodi cœtus ſequutus eſt. Vicit tamẽ eorum ſententia, qui primùm de fide diſputandum cenſuerunt. H Huc vbi ventum, Acacius formulam fidei Nicęę editam abrogandam, aliámque nouã promulgandã eſſe cenſuit. Altera autem factio, quæ etiam numero ſuperior erat Nicænam formulam complectendam comprobandãque eſſe dixit, vt modo vnum τὸ ὁμοούσιος cõſubſtantialis verbum induceretur. Contentio hęc ad veſperã vſque extracta eſt, donec Syluanus Tarſenſis eccleſię antiſtes, voce magna, non opus eſſe exclamauit, aliam fidei ſcripturam componere: ſuf-

Leonas ſynodi præſidens.

Lauricius Iſauriæ dux

Primus conſeſſus.

Diſceptatio de proceſſu ſynodi.

Duæ Synodi factiones.

Contentio de fidei formula.

E ficere enim quę Antiochiæ prius accuratè & ſubtiliter dictata eſſet, eam ipſam retinendã eſſe. Quibus verbis commotus Acacius, cum factionis ſuæ popularibus ex conuentu abiit. Qui verò ibi remanſere, Antiochenam fidei profeſſionem tum in conſilio recitari iuſſerunt. Et ſic conſeſſus ſolutus eſt. Poſtridie autem templum diuæ Theclæ ingreſſi, foribus clauſis, ſententiis ſuis quæ lecta fuerant comprobarunt, ſeorſimque ſubſcriptionibus confirmarunt. Quidam etiam mandatum ab aliis abſentibus habentes, lectores & diaconi, autorum ſuorum nomine eis ſubſcripſerunt. Quod factum Acacius reprehendit: quæ* occultò gererentur, minus laudanda eſſe, atque à ſeniſtra ſuſpicione non abeſſe, dicens. Conabatur autem nouam inſerre fidem: quam etiam, ſicuti ipſi viſum fuerat, à ſe compoſitam, F priuatim principibus viris Leonę & Lauricio legit, & obtinere maximè contendit. Hæc in ſecũdo congreſſu acta. Tertio porrò die, iam etiam qui abfuerant præſtò erant, Macedonius Conſtantinopolitanus, & Baſilius Ancyranus. Cæterùm Acacius cum factione ſua in conuentum ſe venturũ negauit, niſi qui ab ipſis & antea exauctorati, & tum accuſati eſſent, conſeſſu exigerentur. Et multa inde coorta rixa, placitum eſt tandem, vt illi ſecederent, quod etiam eſt factum. Illi enim ceſſere. Statuerunt hoc ſic patres, Acacium cauſam Synodi ſoluendæ fingere rati, vt ſimul & Ætij hęreſis pręſenti diſquiſitioni eximeretur, & qui rei agebantur iudicium effugerent: ipſique adeò Acaciani, de quibus arguebantur criminibus, cauſam non dicerent. Atque vbi illis digreſſis, Acacius cum ſuis introiit, Leonas libellum, quem ſibi ab Acacio & popularibus eius datum, non fidei † formulam continere dicebat, exhibuit. Simul enim is & clàm & palam eos qui in Synodo aderãt oppugnabat, nec minus libellus apertè & clandeſtinè lectores infeſtabat. Illis igitur tacentibus, & conſidentibus quòd minimè fidei formulam eſſe in ſcripto eo putarent: Acacij tum fidei profeſſio eſt publicata, cum præfatione ad hunc concepta modum. Nos qui Seleucię Iſaurorum imperatoris iuſſu heſterno die (qui dies erat ante V. Cal. Octob.) conuenimus, omni ſtudio, in hoc incubuimus, debitam moderationẽ omnẽ adhibentes, vt pacem Eccleſiæ conſeruaremus, & de fide grauiter & conſtanter, ſicuti Dei amantiſſimus imperator noſter Conſtantius præcepit, iuxta propheticas & Euangelicas voces tractaremus, & nihil præter ſcripturam in Eccleſiaſticam fidei profeſſionem inſereremus. Quoniam verò in Synodo nonnulli quoſdam ex noſtris iniuria affecere, quibuſdam ora, non permittentes eos ſententiam dicere, obſtruxere, alios excluſere inuitos: atque eos, quibus dignitas adempta eſt ex variis prouinciis, vel qui contra canones in ordinem eccleſiaſticum cooptati ſunt, ſecum adduxere, ita vt ex omni parte conuentus turpis repletus ſit: quemadmodum id clariſſimi viri, Leonas Comes, & Lauricius prouinciæ huius præfectus, oculis ipſi ſuis conſpexere, propterea profitemur, nos non defugere autoritatem fidei, quæ Antiochiæ encæniis ipſis publicata eſt, quam etiam proferimus. Et quanuis patres noſtri tum quæſtionis in præſentia propoſitæ gratia

Antiochenum fidei Symbolũ.

Secundus conſeſſus.

** τὰ ἐν ἀποκρύφῳ λέγων γινόμενα πόῤῥω μὲν εἶναι τοῦ καλοῦ, κακίας δ' ὑποψίας οὐδ' ἐν ἐλλείπει.*

Tertius conſeſſus.

† Cõſulto enim id celabat, Acacij partibus fauens. Sozom. lib. 4. cap. 21. Surreptitię in c... lio noua fidei formula Acacij Cæſarienſis recitatur.

τὸ ὁμοούσιον & τὸ ὁμοιούσιον. repudiantur. ἀνόμοιον condemnatur.

gratia conuenerint, quando quidem multos τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale, & τὸ ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale præteritis temporibus atque adeò nunc quoque perturbauit, & nuper admodum quidam per res nouas inæqualem eſſe patri filiũ promulgarunt: ea ipſa de cauſa & τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale, & τὸ ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale, vt, voces à ſcripturis alienas, reiicimus. ἀνόμοιον, hoc eſt inæquale autem anathemati ſubiĳcimus, & omnes qui hoc opinantur alienos ab eccleſia eſſe cenſemus. Æqualitatem verò filij ad patrem diſertè profitemur, de Apoſtoli ſententia, qui de filio dicit: Qui eſt imago Dei inuiſibilis. Profitemur porrò & credimus in vnum Deũ patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium & inuiſibilium. Credimus verò etiam in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium eius, ex eo genitum citra perpeſſionem omnem ante omnia ſecula, Deum verbũ ex Deo, vnigenitum, lumen, vitam, veritatem, ſapientiam: per quem omnia facta ſunt, quæque in cœlis, quæq; in terra, ſiue viſibilia ſiue inuiſibilia. Hunc credimus in cõſummatione ſeculorũ, ad abolitionem peccati carnẽ ſumpſiſſe ex ſancta virgine Maria, & hominem factũ paſſum pro peccatis noſtris. Qui & reſurrexit, & receptus eſt in cœlos, vt ſedeat in dextra patris venturus rurſum in gloria ad iudicandũ viuos & mortuos. Credimus autẽ & in ſpiritum ſanctum quem Paracletum nominauit, & miſſurum ſe poſt abitionẽ ſuam Apoſtolis promiſit, ſicuti & miſit Saluator & Dominus noſter: per quem & ſanctificat in Eccleſia credẽtes, & baptiſatos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Qui verò pręter hanc fidẽ aliud quidquam prædicant, eos ab Eccleſia catholica eſſe alienos. Hæc eſt Acacij formula. Cui etiam populares eius triginta duo illi ſubſcripſere. Ad quã Sophronius Paphlago Põpeiopolitanus epiſcopus apertè hæc verba dixiſſe fertur. † Si quotidie voluntatẽ ſuam exponere, fidei formulam edere eſt, deſtruet nos veritatis ipſius certitudo. Sophronius quidẽ hoc tum ſic voce magna dixit. Ego vero cenſuerim, ſi & qui ante eos fuere, & qui eos ſunt ſequuti, itidem de Nicęna fidei profeſſione cogitaſſent atque egiſſent, ſincerum Eccleſię dogma conſeruaturos, & deliramẽta omnia longè à ſacris mœnibus abſutura fuiſſe. Ac tum quidẽ quum alteri alteros accuſantes, plurima & dixiſſent & audiſſent, conſeſſus eſt ſolutus. Quarto cõgreſſu multa futiliter nugati ſunt. Et Acacius nihil obſtare, quin alia fides ederetur, contendedat, quandoquidem ſemel Nicæna formula mutata eſſet. Semel autem? imò ſæpius etiam. Ad quę Eleuſius Cyzicenus: Hæc Synodus, dixit, coacta eſt, non vt addiſcat quæ prius nouit, neque vt probatiorẽ inueniat fidẽ, quàm ea eſt quę à patribus Antiochiæ eſt promulgata. Nam in eius finibus aſſenſu cõquieſcens, quàmuis aliud quidquã ab ea edatur, non tamen vnquam illã relinquet. Cui ego obuians dixerim: Quomodo tandẽ, Eleuſi peſſime, qui Antiochiæ congregati fuere, patres vocas? Multo enim magis patres te nominare eos cõueniebat, qui Nicææ cõuenientes, vna voce τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale promulgarunt: quum quod tẽpore ſunt vetuſtiores, tũ quod qui Antiochiæ coacti ſunt, ab illis ſacrorum munerum functionem acceperunt. Quod ſi iſti patres ſuos reprobarunt, parricidas potius quàm patres eos dicas. Quis itaq; tales viros ſequatur? Et illorum fides ſi reproba eſt, nec electio ſiue ordinatio eorum prorſus nõ poteſt in dubium vocari. Nanque ſi ante iſtos illi ſpiritum ſanctum non habuere, qui per impoſitionem manuum maximè venit, neque iſti omnino inter epiſcopos & ſacerdotes cenſendi. † Quomodo enim dignitatẽ talem ab eis accipere potuerunt, qui illam nunquã habuerunt? Hiſce verbis quiſquã contra Eleuſium venire potuiſſet. Porrò diſputatione progrediẽte, ad quęſtionem aliam peruenere. Et quoniã in formula æqualem dixerant, patri filium, Acacij factio interrogata eſt, quãnam re æqualẽ patri filiũ profiterentur? Atque illa, voluntate ſola, non autem ſubſtantia æqualem dicente: alij omnes, etiam ſubſtantia æqualem dicendũ eſſe confirmabant. Qua de re toto eo die maxima fuit contentio. Conuicerunt quoque ipſum Acaciũ, quòd ſibi ipſi propter variã ſcriptionẽ in libris ſuis quos edidiſſet, non conſtaret, in quibus prius æqualem per omnia patri filiũ dixerit, idémque cum ipſis ſenſerit: nunc verò tandẽ ſubſtantia æqualem eſſe negaret. Ad quæ ille, neque ex recentioribus, neque ex antiquis quenquam ad ſcriptorum ſuorum rationem reddendã obſtrictum eſſe, reſpondit. Contentione inde maximè gliſcente, poſtremò Eleuſius Cyzicenus: Siquidẽ Baſilius, inquit, aut Marcus, per ſe aliquid agant, vel ipſi mutò ſeſe de quopiam criminentur, nihil id ad Synodũ pertineat. Sed neque quæ ipſi de fide ſiue rectè ſeu perperàm perſcripſere neceſſe habemus curioſius de eis inquirere. Porro plus autem eſſe iudico, in profeſſione Antiochena à nonaginta & ſeptem patribus prodita acquieſcere. Si quis autẽ aliã ſubiicere velit fidei formulã, eum æquũ eſſe vt omnes à vera pietate & eccleſia alienũ eſſe cenſeant. Hiſce verbis conuentus rurſum ſolutus. Poſtero autem die Acacius & Georgius cũ ſectatoribus ſuis in cõuentũ venire noluerunt. Atque ipſe Leonas, vocatus quoq; non venit. Apertè nanque cũ illis ſentiebat, illã præ ſe ferens cauſam, ab imperatore ſe ad Synodi concordiã conciliandã miſſum eſſe. Quandoquidẽ verò ita nullo ſeruato ordine inter ſe diſſiderẽt, non facile ei eſſe ad eos accedere. Si verò ipſi vellẽt, abirẽt, atque in eccleſia ſedentes nugas agerent. Ita tẽpus extrahebatur. Et vocabatur quidem cum ſuis in conuentũ Acacius. Illi autẽ certos epiſcopos in Leonæ domũ, vbi frequentes ipſi eſſe ſolebant, venire voluerũt atque inſuper aſſeuerarunt, mandatũ ſe ab imperatore habere, vt alios iudicarẽt. Sed neque eandem cum aliis fidem profiteri, neque ad obiecta crimina reſpondere ſuſtinuere. Quin etiã ad Cyrilli Hieroſolymitani cauſam audiendã inuitati, quem ipſi epiſcopatu abire iuſſerant, nõ affuere. Neq; enim qui eos cogeret, aderat quiſquam. At alteri illi non modò liberè hæc egerunt, ſed Acacium etiã, & quicunque ad eum confugiſſent, quippe qui intẽtata eis crimina diluere timuiſſẽt dignitate priuarunt: Georgiũ ſcilicet Alexandrinum, Vranium Tyrium, Patrophilũ Scythopolitanum, & Eudoxium Antiochenũ: alios autem excommunicationis canoni ſubiecere, donec de criminibus eis obiectis per cauſæ dictionẽ ſatiſ-

Sophronij Pompeiopolitani pulchrè dictũ.

Socrat. lib. 2. cap. 40.

† αὐτὸ ἰδίαν ἑκάστης ἡμέρας ἐκτίθεσθαι βούλησιν πίστεως ἐστιν ἔκθεσις, ἐπιλείψει ἡμᾶς ἡ τῆς ἀληθείας ἀκρίβεια.

Quarta ſeſſio.

Refutatio eorũ acuta, qui cornicum oculos configunt, & patrum decreta abolent.

impoſitio manuum.

† πῶς γὰρ ἂν καὶ λαβεῖν εἶχον παρὰ τῶν χειροτονίαν μὴ λαβόντων

Inepta Acacij Cæſarienſis vox.

Quinta ſeſſio.

Acaciani in conſeſſum venire nolunt. Leonas itidem.

Cyrillus à Synodo ad imperatorem prouocauit, & imperator prouocatione approbauit, factum hoc contra Eccleſiaſtici canonis conſuetudinem. Socrat.

Hadrienus deſignatus epiſcopus Antiochenus, idem in exilium pulſus.

Acaciani partim exautorātur, partim excōmunicantur

† Socrat, habet Anianum.

ſacerēt. Atque id quod de eis actum eſſet, patœciæ cuilibet perſcripſere. Et in Eudoxij locum Antiochię †Hadrianū ſurrogauere, eccleſiæ Antiochenæ presbyterum: quē coofeſtim Acacius comprehenſum, Leonæ & Lauricio tradidit, qui ſub militari cuſtodia eum tenuere, & poſtea exilio coodānauere. Et res quidem Seleuciæ in Synodo actæ, ſicuti eas compendioſè exponere potui, hunc habuere finē. Qui verò accuratè omnia cognoſcere velit, ex monumentis ea petāt, quæ diſpoſiti notarij diligentia ſumma confecere. Rebus ita geſtis, Acacius celeriter ad imperatorem eſt profectus. Alij verò domum quiſque ſuam ſe receperunt.

De rebus Conſtantinopoli poſt Seleucia ſynodum actis. Vt Aetio epiſcopatus abrogatus ſit: & vt qui Seleuciæ congregati fuerant, & ſimul Occidētales Ariminenſi ſubſcripſerint fidei: ac deinceps Conſtantinopoli quinquaginta in Synodo congregati epiſcopi, Ariminenſem fidē comprobarint, quibuſdam illi verbis ab Acacio additis. Catalogus variarum fidei expoſitionum. Cap. 44.

Decē legati Synodi Seleucenę ad imperatorem miſsi Acacius hos præuenit.

** ὑείας.*

IMperator tum ex Occidentis partibus Conſtantinopolim venit, quū proconſolari abolita dignitate, Honoratum primum vrbi prefectum cooſtituit. Synodus de communi ſentēoa, decem ad imperatorem miſerat epiſcopos. qui Conſtantinopolim venientes, decem quoque alios ex Arimino legatos ibi receperunt, atque etiam Acacium cum ſuis quæ vellet conficientē beneoolentia principis ſibi per aulæ purpuratos conciliata. erant enim nonnulli eiuſdem cum eo ſententię: quidam ſacris eccleſiæ * donis corrupti, alij illecebris Acacij blanditiarum deliniti. Non enim vel in conſultando, vel in dicendo, G contemnendus vir fuit Acacius, & ad res quas inſtituiſſet conficiendas non iu commodus Eccleſiam quoque celebrem adminiſtrabat, &. Euſebium Pamphili præceptorem habuerat, cuius etiam epiſcopatum ſortitus fuerat: & quum plurima addiſcere contendiſſet, exiſtimatione ſimul & librorū, copia quos à Pamphilo relictos habebat, alios antecellere iudicatus eſt. Et quòd talis erat non difficile ei fuit, ex ſentētia res pleraſque conficere.

Cōſtantinopoli de Aetij hæreſi agitur.

Sedenim quū ab vtraque Synodo iſthic adeſſent viginti epiſcopi legati, & alij item qui eò ob negocium fortè venerent, de Aetio ij primùm concilium habere atque iudicare ſunt iuſſi, multis etiam maiorum gentium ſectatoribus pręſentibus, quibus Honoratus quem dixi præiit.

Error eius deprehenditur.

Poſtea verò in præſentia quoque imperatoris, quom diſquiſitio denuò fieret, deprehenſus eſt Aetius admodū in fide haullucinari. Proinde & imperator, & honores apud eum gerentes malè in eum fuere animati, propter manifeſtatū blaſphemiam. Acacius autem cum popularibus ſuis per pœnitentiam reſipuit, ſimulans ſe hæreſim eā primùm ignoraſſe. Ac ille in primis contendens operam dederat, vt princeps obiter & extra ordinem, cauſam eius iudicandam præciperet, inexpugnabilem eſſe argumentis Aetiū putans, ſatiſque idoneum ad eos qui ſecum diſputando congrederentur, vel verborum perſuaſione, vel rationum vi conuincendos, atque ad opinionem ſuam inuitis omnibus confirmandā.

Acacius reſipiſcit, & Aetij opinionē reiicit.

E Vbi verò cœptum ei non ſucceſſit, ſcriptū Arimino allatum in medium prodoxit, atque id decem illos qui Seleucia venerant epiſcopos recipere iuſſit. Eiſque, quod vehementer reſiſterent, fieriq; omnino nō poſſe dicerēt, vt ſubſtātiæ nomen prętermitterent, iuramēti per Dei nomē ſacramento interpoſito, ſe filium ſubſtantia inæqualem non profiteri, paratūque eſſe, qui aliter ſentirent, eos ab Eccleſia proſcribere, vt Ariminēſi formulę ſubſcriberent, ſuaſit. Quū verò præter omnem opinionem Occidentales ex Arimino præſtò eſſent epiſcopi, & ſubſtantiæ verbum omitterent, quàm plurimi apud eos eſſe eiuſmodi fidei profeſſionem Acaciani dixere. Exiſtimabant nanq;, ſi ea formula reciperetur, ſubſtātiæ nomine prorſus tacito, τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale quoq; in alto futurū ſilētio: quod ſanè epiſcopi Occidentales ob Nicęnæ Synodi reuerē- F tiam magnifaciebant. Sedenim ipſe etiam imperator eam formulam apprimè laudauit, Reputabat nanque ſecum, quum tot Antiſtites viri Arimini fuerint, non tantopere lapſuros eos fuiſſe, vt temerè ὅμοιον, hoc eſt æqualem profiterētur, antea ὁμοούσιον cooſubſtantialem profeſſi. Nihil quidē apud ſe, quo ad ſenſum, referre, ſi verbis quę ſacræ ſcripturę ignota eſſent, nō vſus, nomine eiuſdē efficaciæ, & quod nihil haberet controuerſiæ τῷ ὁμοίῳ æquali ſcilicet, ſententiā ſuā profiteretur. Hæc quū eius eſſet ratio, ſuadere epiſcopis Seleucia miſſis nō deſiit, donec & ipſi Ariminenſem formulā cōprobarent. Acacius verò, atque eius ſtudioſi, Conſtantinopoli diutius morantes, Bithynos etiam acciuere epiſcopos in quibus erāt, Maris Chalcedonis, atque Vlphilas Gotthorū epiſcopus qui prius Nicænam cōprobauerat fidem, deceſſorem ſuum ſequutus G Theophilum, qui Synodo Nicænæ interfuerat, & calculo ſuo ſententiam confirmauerat. Et quū quinquaginta Antiſtites conueniſſent, Arimini lectam fidei profeſſionē autoritate ſua ſtabiliuerunt: illo inſuper addito, ſe deinceps in Deo nequaquam ſubſtantiam aut ſubſiſtantiam nominaturos: & præter eam ipſam, aliam fidei formulam vel antea editam, vel poſtea edendam, non recepturos. Et quamuis hanc prius retulimus, faciendum tamen eſſe duxi, quum id locus poſcere videatur, vt hic quoque quantū fieri poſſet infererē. Ea cum appendice ſua de verbo ad verbum ſic ſe habet. Credimus in vnū ſolum Deū, patrem omnipotentem. Et in vnigenitū filium Dei, ante omnia ſecula, & ante principiū omne genitum ex Deo, per quem omnia ſacta ſunt, „ viſibilia & inuiſibilia: genitum autem vnigenitum ſolum ex ſolo patre, Deum ex Deo, æqualem qui eum genuit patri, ſecundum ſcripturas: cuius generationem nemo nouit, niſi ſolus qui eum genuit pater. H Hunc ſcimus vnigenitum Dei filium, mittente patre, è cœlis aduenisse, ſicut ſcriptum eſt, ad abolendum peccatum & mortem: & natum eſſe de ſpiritu ſancto, ex Maria virgine, ſecundum carnem, ſicut ſcriptum eſt. Et verſatum cum diſcipulis: & œconomia ſeu functione omni ſecundum paternā voluntatem completa, crucifixum eſſe, & mortuum, & ſepultum. Et deſcendiſſe ad inferos, ipſūmque Orcum eū exhorruiſſe. Qui & reſurrexit à mortuis tertia die, & verſatus eſt cum diſcipulis. Et diebus

Efficit idē, vt Orientales & Ariminenſes legati formulę fidei Sirmienſi Arimini lectæ ſubſcribant.

Eandē formulam laudat imperator.

Theophilus Gotthorum epiſcopus, qui Nicænæ Synodo interfuit.

Formula fidei Sirmienſis Arimini lectæ. ſupr. eod. cap. 39.

bus quadraginta expletis, receptus eſt in cœlos, & ſedet in dextra patris, venturus die extremo reſurrectionis in gloria paterna, vt reddat vnicuique ſecundũ opera ſua. Et in ſpiritũ ſanctum, quẽ ipſe vnigenitus Dei filius Dominus & Deus noſter ſe miſſurum promiſit generi hominũ paracletum ſeu conſolatorem, quemadmodu ſcriptum eſt, Spiritum veritatis, quẽ eis miſit quum receptus eſt in cœlos. Subſtantiæ autem nomen quod ſimplicius à patribus poſitũ eſt, & populis non intellectum, ſcandalũ ſeu offendiculum attulit: propterea quòd & ſcripturæ id non habent, placitum eſt tollere, & eius decætero nullam omnino fieri mentionem: quandoquidẽ diuinæ quoque ſcripturæ, neutiquam ſubſtantiæ patris & filij meminere. Neque enim ſubſiſtentia de patre & filio & ſpiritu ſancto nominari debet. Æqualem autem profitemur filium patri, ſicuti diuinæ ſcripturæ dicunt & docent. Omnes autem hæreſes, & quę iam antea ſunt damnatę, & ſi quæ nouæ ſunt ortę, ſcripto huic promulgato aduerſæ, anathema ſint. Hæc eſt fidei formula primùm quidem Arimini, tum verò etiam Conſtantinopoli lecta. quandoquidẽ verò nos vix tandem ex formularum fidei labyrintho expediuimus, breuiter iam numerum etiã earum inire viſum eſt. Ac primùm quidem profeſſio fidei Nicęę rectè eſt dictata. Secunda formula Antiochiæ in dedicatione tẽpli dupliciter eſt prolata. Tertia à Narciſſo ſectatoribúſq; eius imperatori Conſtantino iuniori in Gallias eſt exhibita. Ad has quarta Eudoxij acceſſit, quæ in Italiam eſt miſſa. Sirmij tres iæ editæ, quarum vna Arimini quoque eſt recitata. Octauam Seleucię Acacius compoſuit. Noua & vltima Cõſtantinopolitana eſt, cui etiam Ariminenſis appendix addita, ne in Deo vel ſubſtantia nominaretur. De his ſatis.

Socrat. lib. 2. cap. 41.

Numerus ſymbolorum, ſeu formularum fidei Chriſtianæ.

Vt Acacius & Eudoxius epiſcopatibus priuarint Macedonium, Eleuſium, Baſilium, & Sophronium, non doctrinæ cauſa, ſed propter priuata quadam crimina. cap. 45.

VErùm enimuero Acacius & Eudoxius cum factionis ſuæ popularibus ſtudio quoque habuere, quum Byzantij eſſent aduerſæ partis epiſcopis dignitatem adimere: non religionis quidem, ſed aliarum rerum cauſa. Communiter quidem, quod eccleſias perturbaſſent, & ſanctiones earum commiſiſſent: ſeorſim autem, vnicuique alij alia crimina intendebãt. Atque illi de fidei profeſſione inter ſe diſſentientes in ſententiis exautorationis fidei crimen non inferebant. Et primùm Ætium diaconatu priuant, vt qui turbæ & ſeditionis in eccleſia autor extiterit, diſputationibúſque contentioſè Sophiſtarum more ad oſtentationẽ cum mala fama, contra Eccleſię conſuetudinem & inſtitutum, abuſus fuerit, & eundem in ſcribendo modum ſeruauerit. Hunc quidem ita, non ea animi ſententia, ſed vt opinionem multorũ abolerent, quod ferè omnibus eadem quæ ille ſentire viderentur exautorarunt. Imperatoris autem ira quaſi quodam ſubſidio vſi, qua ille quum aduerſus alios pleroſque, tum maximè in Macedonium commotus fuerat, propter eas quas diximus ſeditiodes & cædes nec non ob vrnæ cinerum Cõſtantini patris tranſlationem: & quòd inſuper diaconum in fornicatione deprehenſum ad communionem admiſiſſet, ei quoque dignitatem abrogant. Eleuſio prętereа Cyziceno, crimine illo abiecto, quod Heraclium quendam Tyrum, ſacerdotem Herculis Gręci dei in vrbe Tyro, manifeſtum impoſtorem, inconſideratè ad baptiſmum admiſſum, in diaconorum quoque ordinem legiſſet, quum quidem is Chriſtianiſmum tantum ſimularet, & propter impoſturas Tyro: tum autem, quòd quum poſtea talem eum eſſe cognouiſſet, nihilo tamẽ magis ſacro ordine mouiſſet. Prætereа quod viros quoſdam à Mari, qui tum Conſtantinopoli conuentui iſti affuit, Chalcedone damnatos atque proſcriptos, contra canones ſacerdotali dignitate ornaſſet. Baſilium quoque, qui & Baſilas, vt binominis, dictus eſt. & pro Marcello Ancyranam eccleſiam obtinuit, exautorant, quòd hominem quendam pręter rationem omnem ad tormenta tradidiſſet, & catenis vinctos longo tempore in cuſtodia habuiſſet. Et quòd graues calumnias clericis quibuſdam Antiochenis, Cilicibus, Galatis & Aſianis texuiſſet, quibus indicta cauſa prouinciarum rectoribus traditis mulctæ exiliíque cauſa extitit. Idem quòd Diogeni presbytero Alexandria Ancyram eunti, chartas quas ſecum ferebat abſtuliſſet, eundémque verberibus affeciſſet. Aliam quoque ei impegere dicam, quod imperialibus ſcilicet mandatis reſiſtere auſus fuiſſet, quibus præcipiebatur, vt Ætius & alij quidam, ad Cecropium, cauſam de criminibus quę eis obiiciebantur apud eum dicturi, ducerentur. Et quod Hermogeni duci atque etiam Syriæ rectori ſcripſiſſet, quos & quònam locorum deportandos curaret: pro quibus quũ imperator, in patriam eos reducere iubens, ſcripſiſſet, ipſe tamen arte quadam vt aliud fieret effeciſſet, magiſtratibus ſimul & epiſcopis aduerſus. Inſuper quòd Sirmij, Germinij clerum, ne cum eo cõmunicaret ad rebellionẽ concitaſſet: quódque in periurio deprehenſus fuiſſet: quod Illyricis, Romanis & Aphris per literas diſcordiæ & ſeditionis cauſã prębuiſſet: quòd ad Africanos ſcribens epiſcopos, Vrſicium & Valentem calumnioſè criminatus eſſet: quòd ancillam vinctam falſum contra herã ſuam teſtimonium dicere cõpuliſſet: quòd virum cum muliere fœda conſuetudine viuentẽ baptiſaſſet, eidémque diaconi dignitatẽ contuliſſet: quòd exploratorem quendã itinerum, qui multis necis cauſam attulerat, eccleſia non excluſiſſet: quòd ad myſticã menſam cõiurationes feciſſet, clerúmque ibi iuriſiurandi ſacramento, ne alius aliũ accuſaret, obſtrinxiſſet id quod dolo ab eo factũ, vt ſcilicet ipſe primam in clero dignitatẽ obtinens, iudicia eo modo effugeret, atq; vt Baſilio Ancyrano epiſcopatus adimeretur, cauſę hæ fuere. Euſtathio autem Sebaſtię Armeniorum antiſtiti, primùm quidem quũ presbyter crearetur, quòd eum pater eius *Eulalius præiudicio ſuo damnauerit, & eccleſia eiecerit, propterea quòd habitu qui ſacerdotẽ non deceret, vteretur. Fuit autẽ Eulalius Cæſareę Cappadocum epiſcopus. Deinde quòd Neocæſareę in Põto à Synodo iſthic coacta excõmunicatus fuerit, propterea ꝙ minus fideli-

Acacius & Eudoxius Conſtantinopoli aduerſarios epiſcopos non propter fidem ſed alias varias ob cauſas exautorant.

Ætio diaconatus adimitur.

Exautoratio Macedonij.

Eleuſii Cyziceni.

Baſilij Ancyrani.

Euſtathij Sebaſtienſis.

*Socrat. habet *Eulalium lib. 2. cap. 43.*

ter res quaſdã ſibi commiſſas geſſiſſet: quã notã ei intulit Euſebius primùm Beryti, deinde Nicomediæ, poſtea verò etiã Cõſtantinopolis, poſt Paulũ, epiſcopus. Adhęc, quòd ei in Synodo Gãgrenſi, propterea quòd aliter quàm conuenit, & ſenſiſſet, & in eccleſia docuiſſet, epiſcopali dignitas ſit abrogata. Et quòd in Antiochena Synodo periurij fuerit cõuictus: quódque conatus ſit ea quæ rectè in Melitinenſi cõuentu cõſtituta fuerant abolere. Et quum tot criminibus reus ageretur, iudicis ſibi tamẽ partes ſumpſerit, alienos à fide alios vocans.

Eortaſij Sardiani.

Eortaſiũ verò Sardis epiſcopatum gerentẽ damnarunt, quod epiſcopi Lydij electionẽ eius non approbaſſent.

Draconij Pergameni. Sophronij Pompeiopolitani.

Draconnum autem Pergamenũ, quòd in Galatia prius eccleſiæ epiſcopus præfuiſſet: & adempto illi epiſcopatu poſteriore, ad priorem quoque eum redire non permiſere. Sophroniũ porrò Paphlagonem quòd auariciæ ſtudio in eccleſiæ pecunia quæſtum fecerit: & quod ſemel atque iterum citatus, vix tandem venerit: & quòd reſponſo Synodum dignatus non ſit, profanum iudicem per prouocationẽ appellans.

Elpidij Sataleni. Satala vrbs Armeniæ.

Pręter hos Satalenorum epiſcopum Elpidium, vt Baſilij ſociũ, & ordine ſtabilito confuſionis & turbæ autorem, qui etiam Euſebium quendã, cui Melitinenſis Synodus ſacerdotalem ademerat dignitatẽ, temerè citra inquiſitionem in presbyterorũ ordinem reſtituerit: & Nectariæ cuidam, cui propter iuſiurandũ violatum, communione interdictum fuerat diaconatum contulerit: & ad honorem eccleſiaſticum eam, cùm nõdum iuxta Eccleſiaſticæ diſciplinę morẽ pœnitentiã egiſſet, admiſerit.

Neonis Seleuceni.

Neoo autem Seleuciæ pontifex propterea ad epiſcopatum deponendum eſt damnatus, quòd ex cõpoſito in Eccleſia ſua Hadrianum Antiochiæ epiſcopum creari permiſerit: prætetea quòd nonnullos ſacrarum litearũ imperitos, & eccleſiaſticarum conſtitutionum ignaros, maléque inſuper viuentes, re non deliberata, epiſcopos fecerit: qui deinde pecunias Epiſcopali dignitati præferentes, literis ſuis atteſtati ſunt, † malle ſe opes habentes res ſacras curare, quàm ſine illis epiſcopatum gerere.

† ἐγγράφως εἵλοντο τὰς οὐσίας ἔχοντες λειτουργεῖν ἢ δίχα τούτων ἐπισκοπεῖν.

Syluani Tarſenſis.

Syluanus autem, quòd aliis & Seleuciæ & Conſtantinopoli vecordię cauſa, fuerit.

Theophili Caſtabaleni. Caſtabala Ciliciæ oppidũ.

Porrò Theophilus Caſtabalenorum eccleſiæ antiſtes, quòd antea ab epiſcopus Palęſtinę Eleutheropolis epiſcopis lectus, non ea animi ſententia iurauerit, ſe aliam eccleſiam nõ eſſe ſuſcepturum.

Cauſa quur Euſtathius Sebaſtienſis in Synodo Gangrẽſi ſit damnatus.

Obſeruandum autem illud, quòd Gangrenſis Synodus Euſtachio Sebaſtiẽſi, antea quoque in Cæſarienſi conuentu exautoraro, propterea epiſcopatum ademerit, quòd multa præter eccleſiæ conſuetudinem fecerit atque ſtatuerit. Coniugium enim prohibuit, & à carnium cibo abſtinendum eſſe docuit. vnde factum, vt multi coniugalem coniunctionẽ diſſolue e it. Et qui communionem in eccleſia vitarent eis in priuatis ædibus vt communicarent ſuaſit. Seruos, qui Deum colere cum prætextu pietatis conſtituiſſent, etiã præter dominorum voluntatem libertate donauit. Et quum ipſe ſingularem ſibi & inſolitum philoſophorum more habitum ſumpſit, tum nouas quoque ſectatoribus ſuis veſtes dedit. Mulieres ne comam haberent, conſtituit. Stata ieiunia aduerſatus, Dominicis diebus potius ieiunandum eſſe docuit. In coniugum domibus præcationes fieri prohibuit. Ac ſi laicus quiſquam coniugem in matrimonio legitimo habẽs, presbyter lectus eſſet, eius benedictionem & communionem perinde atque piaculum abominandũ, deuitare iuſſit. Hęc ille, atque alia hiſce ſimilia & docuit & egit quapropter Gangrẽſis in Paphalagonia Synodus eum exautoratum, cũ inſtitutis ſuis, anathemate quoque iugulauit.

Vt etiam Cyrillus Hieroſolymitanus epiſcopus epiſcopatu deiectus ſit, & qui in locum abrogatorum ſuffecti. De improbo & importuno ſophiſmate Eudoxij Conſtantinopolitani, & de perſequutione tum ab Acacio profecta. Cap. 46.

Condemnatio Cyrilli Hieroſolymitani. Cyrillia.

POſt hos tredecimũ damnarunt Cyrillũ Hieroſolymitanum, ingenti virtute, & ad populum docendum egregium virum: cuius ſcripta ſunt, quæ eccleſia Cyrillia nominat. Vt autẽ dãnaretur, cauſæ illæ fuere: primùm quòd cum Euſtachio & Elpidio cõmunicauerit, qui Melitinẽſi Synodo, cuius & ipſe potiſſima pars fuerat, aduerſati ſunt. Et quòd itidem Baſilium & Georgium Laodicenſem, poſteaquã in Palæſtina epiſcoporum ordine moti fuerant, in communionẽ receperit. Inſuper quũ Hieroſolymorum epiſcopus creatus Apoſtolicum thronũ conſcendiſſet, quòd de iuriſdictionis eccleſiaſticæ finib⁹ & iure Metropolitano cum Acacio Palæſtino diſceptarit. Qua ex cauſa in mutuũ adducti odium, alter alterum quod non rectè de Deo ſentiret, eſt criminatus. Acacius enim Arianæ erat ſentẽtiæ, Cyrillus autem τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale laudantes probabat. Eam ob rem malè in eum animatus Acacius, epiſcopis Palæſtinis qui ſecum faciebant congregatis, adminiſtratione ſacrorũ ei interdixit talẽ: inſuper maximè præferens cauſam.

Cyrillus in ſumma plebis propter famẽ penuria eccleſiæ aulæis veſtimentis & donariis venditis, egenis ſubuenit.

Fames Palęſtinam affligebat, & plebs in rerum neceſſariarum inopia ad epiſcopum reſpectabat. Et quum ille neque pecunias neque frumentum haberet, donaria templi & ſacra aulæa vendidit, & quoad potuit penuriam populi eſt ſulatus. Et quidam vir honeſtus donarium ſuum agnouiſſe dicitur, † * veſtẽ videlicet, qua fœmina ex ſcenicis atque thymelicis quędam amicta erat. Vbi res inquiſita eſt, à mercatore quodam comparatam eſſe, qui ab epiſcopo eam prius emerit compertũ eſt. Huius prætextu rei Acacius Cyrillum epiſcopatu abire coegit. Talem quidẽ condemnationis eius cauſam fuiſſe audiui, ſed non ſatis certè tum, vt mihi videretur, conuenientem: quoniam fames & penuria venditionis cauſa fuere.

Acaciani per vim epiſcopos, qui Conſtantinopoli fuere, ſententiæ ſuæ aſſentiri coegerunt.

Quibuſcunque autẽ Acacius factioníſque eius populares dignitatẽ abrogauerant, eos etiam omnes Conſtantinopoli expulerunt. Erant autem in ea factione decẽ, qui ſententias talium abrogationum calculis ſuis comprobare noluerunt. Eos in loco certo aſſeruari iuſſere, vt ibi priuati agerent, neque rem diuinam attingẽtes neque eorum quidquam quæ epiſcopalis muneris

*† * Apud Teodoritum lib. 2. cap. 27 ſcriptum eſt: Veſtẽ iſtam auro contextam, à laudatiſſimo imperatore Conſtantino magno Macario, epiſcopo Hieroſolymitano, vt ea indutus epiſcopus ſacroſancti baptiſmi peragerer ceremonias, donatam eſſe. Eam quum Cyrillus vendidiſſet, & deinceps à mercatore Thymelicus ſaltator emiſſet atque induiſſet, in ipſa ſaltatione eũ exanimatũ cõcidiſſ.*

muneris ſunt, agẽrẽa, donec condemnationũ ſen-
tentiis ſubſcriberent. Et niſi intra menſes ſex per
pœnitentiã reſipiſcerent, & rebus omnibus quę
Synodus conſtituerat aſſentirentur, ipſis quoq;
ademptum eccleſias, aliiſque cõmiſſum iri, qui
cum eis cõſentirent, ſicut fieri ſolet, minabãtur.

ſententiã ſuã epiſcopis abſentibus: inſinuant.

Hoc vbi conſtituerunt, conſiliúmque ſuum ad
exitum perduxerunt, ad epiſcopos vbique om-
nes literas dederunt, vt Ariminenſem fidei pro-
feſſionem vnà cum adiectione ſua ſeruarent,
eámque ſubſcriptionibus ſuis confirmarẽt. Ali-
ter ſi facerent, ſolum exilij cauſa verterent.

Eam Conſtantius confirmat.

Ad
quæ imperatoris quoque, cœpta eorum cõpro-
bãs, acceſſit ſanctio.

ſucceſſores dãnatorum epiſcoporum.

Certiorem quoque de hia
Patrophilum Scythopolitã ſecere, qui ſe ſtatim
Seleucia ad ſuam contulerat eccleſiam. Et paulo
pòſt, Eudoxius cum ſectatoribus ſuis, alios aliis
in ſedibus epiſcopalibus ſubſtituit. Ipſe quidem
Eudoxius primus Macedonio ſurrogatus eſt:
Baſilio autẽ Ancyrano Athanaſius. Porrò Eleu-
ſio ſucceſſit Eunomius, qui etiam hęreſis nomi-
nis ſui princeps extitit. Et pro Euſtathio Seba-
ſtiæ, diuus Meletius eccleſiæ præfectus.

Macedonius in Clauſtris priuatus habitans.

πύλαι.

Mace-
donius Conſtantinopolitano epiſcopatu priua-
tus, e regionè vrbi Orientem verſus in loco cui
nomen † Clauſtra, diuiua degens, ibi aduerſus
Spiritum ſanctũ blaſphemiã ore minimè clauſo
euomuit, & malè vitã tranſegit. Porrò Acacius,
& ſectatores eius, Eudoxium in poſſeſſionẽ va-
cuam eccleſiæ Conſtantinopolitanę deduxerũt,
lõgè ab eis quæ paulò antè iudicauerant diuerſa
ſtatuentes.

iniquum iudicium.

Qui enim non ita pridem Dracontio
epiſcopatum, quod ex Galatia Pergamum tran-
ſiſſet, ademerant, non animaduerterunt, ſe dum
Eudoxium non in vnam, ſed iam in alteram ec-
cleſiam transferrent, contraria ſibi ipſis decer-
nere & facere. Porrò quum is eccleſiam recepit,

Inepta & impia Eudoxii Conſtantinopolitani vox, in ingreſſu eccleſia primo, acumen & ſalẽ affectãtis.

tum & magna eccleſia quæ σοφία, hoc eſt, Sa-
pientia dicitur, Encęnia celebrauit, quindecimo
Februarij menſis die. Hic ille in throno ſuo cõ-
ſidens, primùm diuulgatam illam in eccleſia edi-
dit vocem: Pater, inquiens, ἀσεβής, hoc eſt, ſim-
pliciter accipiatur, impius: aliter, non colens. Fi-
lius autem εὐσεβής, hoc eſt, verè pius, & rectè co-
lens. Et tumultu ad talia verba, ſicuti par erat, à
populo & ſeditione mota, ne turbam cierent,
hortatus eſt. Pater enim, inquit, neminẽ colit, &
ſic ἀσεβής eſt: Filius verò εὐσεβής meritò enim
& rectè patrem colit. His dictis tumultus ſopi-
tus eſt, & magnus ſubſequutus riſus. Atque ho-
die quoque dictum id ridiculum babetur.

Eudoxius & Acacius Nicænum ſymbolum abolere contendunt.

Tali-
bus impij illi rebus occupati, & cauillationibus
eiuſcemodi vſi, eccleſiam ad abſurdas opinio-
nes diſtraxerunt. Omníque prorſus cura & ſtu-
dio & ipſe Eudoxius & Acacius ſummopere in
huc incubuere, vt in obliuionẽ Nicęna decreta
adducerent. Proinde Ariminenſem formulam

τὸ δὴ δόξαν τὴν παράλογον ἀπόνως διανύσαι σπουδήν.

cum appendice ſua ad loca omnia miſerunt: &
qui eam non reciperent, ſicut dictum eſt, exilio
eos perpetuo mulctarunt. Quod † ſanè quum
facile rem præter rationem ſuſceptam perfectu-
rum eſſe videretur, aliarum calamitatũ initium
præbuit: & non modò eccleſiia, ſed & vrbibus

Eam vero perſequutio grauis catholicorum eſt ſubſequuta.

omnibus magnum conciuit motum. Perſequu-
tio namque, quæ nulla in re Græcorum tyrãnidi
& crudelitati cæderet, Romanum peruaſit im-
perium. Quamuis enim, quantum ad corporum
A ſupplicia pertinet, minor fuerit: probrum tamen
ipſum, maiorem grauiorémque eam apud eos
qui rem rectè putarunt, fecit. Nam & qui perſe-

ἦθος hominũ rebus in eccleſia nouis per licentiam ſtudentium.

querentur, & qui perſequutionem exciperent,
eiuſdem erant eccleſiæ & religionis. Tanto verò
id malum propter fœditatem maius fuit, quanto
turpius ciuibus quàm aliis infertur bellũ: quum
quidem id etiam erga exteros facere, epiſcopalis
functionis prohiberent ſanctiones. Et res nouæ
tum laudabantur, paulatímque incrementa ſua
capiebant, atque ad mutationem inſolitã ſpecta-
bant: eóque demum præfractæ temeritatis per-
uenerunt, vt homines veteres & patrias leges
contemnerẽt, & nouas ſibi pro ſe quiſque con-
deret. Atque equidem eadem de Deo pleriq; cũ
turbulentis illis ſentire nolebant, ſed noua iden-
tidem quædam dogmata comminiſcebãtur, ne-
B que ſe ab aliis ſuper alias nouis rebus inueniẽdis
continere poterant. Talis tum fuit rerum ſtatus.

De hæreſi Macedonij, & Marathonij Nicomediæ, & Euſtathij Sebaſtiæ epiſcoporum, qui primi contra Spiritum ſanctũ blaſphema proferre verba cœperũt, & propterea Pneumatomachi appellati ſunt. Cap. 47.

MAcedonius nanque, etiamſi antè idẽ cum
Eudoxio & Acacio ſenſiſſet, nihilominus
tamẽ ex eccleſia ſua deturbatus nõ eandẽ porrò
quam illi ſequebatur opinionem, ſed fidei pro-
feſſionẽ Antiochiæ primùm, poſtea etiã Seleu-
ciæ confirmatã, quam ipſe ſeu potius Maratho-
nius, quem Nicomediæ epiſcopum fecerat, vt
quidam putãt, ὁμοιούσιον, hoc eſt, æquiſubſtan-

Macedonii hæreſis.

tialem appellabat, obtinere debere cenſuit. Ve-
rùm non id modò egit, ſed etiam in Theologia
ſeu diuinitatis ratione exponẽda, Spiritum ſan-
C ctum perſonam vnam Trinitatis dicendam eſſe
negauit. Ac filium quidem Deum perfectum, &
ſubſtantia patri æqualem eſſe dixit: Spiritum ſan-
ctum autem expertẽ honoris & dignitatis eiuſ-
modi statuębat, famulum eum & adminiſtrum,
Angelicíſque ordinibus paulo præſtantiorẽ eſſe
docens.

Eiuſdem adſtipulatores.

Et in eadem cum eo ſententia erãt Eleu-
ſius Cizicenus, & Sophronius Paphlago & a
Euſtathius Sebaſtienſis. qui tamen aliis æquior,

a Euſtathii Sebaſtienſis de Spiritu ſancto opinio.

neque Deum neque creaturam Spiritum ſanctũ
dicere maluit. Suffragantur eis & alij multi, &
ferè omnes quibus à parte aduerſa dignitas ab-
rogata fuerat. Nec minimam ſecum partem po-

Hæreticorum vita ſanctitas.

puli in vrbe Conſtantinopolitana, atque in Bi-
thynia, Thracia, Helleſponto, & aliis vicinis in
circuim populis trahebant. Vita nanque & mo-

b Euſtathii Sebaſtienſis verbum: Ego, inquit, neque Deum ſpiritũ ſanctũ nominare conſueuerim, neque creaturam vocare auſus fuerim.

ribus (quos potiſſimum multitudo ſpectare ſo-
D let) probatis erant. In publicum cum grauitate
quadam veneranda prodibant. Inſtituta eorum
non multum à monaſticis aberant. Et ſermo aſ-
ſectata quadam ſanctimonia miſtus, vim ad per-
ſuadẽdum ſatis accommodatã præferebat. Qua-
lis ſanè & Marathonius fuit. qui publico tũ ve-
ctigalium inter milites ſub ducibus ſtipendia fa-
cientes † rationalis, loculis probè refertis. poſt-
quam eum quæſtum poſthabuit, egenorum pu-
blicis domibua curator præfuit, & ægrotis in-

Socrat. lib. 2. cap. 45.

ſeruiit. Deinde aſceticam ſiue monaſticã quoq;
vitam, Euſtathio Sebaſtiẽſi autore, ſequutus eſt.

† ψηφιστής.

Marathonius Nicomedienſis.

Inſigne is etiam monaſterium Conſtantinopoli
conſtruxit, quod ad longum durauit tẽpus. Tam
ſtudioſua verò Macedonij bæreſis fuit, vt pecu-

Macedoniani quoque Marathonij dicti.

nia ſua expenſa,propagandã eam curauerit:Marathonia nóſq; populares eius appellãdos eſſe, illis perſuaſerit. Et vnus ipſe ne prorſus ſecta ea Cõſtantinopoli interiret,obſtitiſſe viſus eſt. Macedoniani nanque, ex quo tempore epiſcopatu Macedonius eſt deiectus, neq; eccleſiam neque epiſcopum poſtea, eis quos exautoratos paulo antè nominauimns exceptis,donec Arcadius ad imperiũ peruenit,habuere. Siquidẽ Ariani,omnes qui alterius eſſent quàm ſuæ ſectæ, eccleſiis exactos,plurimis etiam aliis malis afflixere. Cæterùm iſti non tãtum Macedoniani & Marathoniani, verumetiam πνευματομάχοι, hoc eſt, oppugnatores ſpiritus, ſunt nominati. Ac qui eo tẽpore epiſcopi ſedibus ſuis ſint eiecti, operoſum eſſet omnes recenſere:vt autem breuiter dicam, nulla ferè fuit in Romano imperio gens, quæ calamitatem eam experta non ſit.

uel πνευματομάχοι.

F

Vt Eudoxio Conſtantinopolim traducto, Meletius ex Sebaſtia Antiochiam ſit translatus: & vt eo eiecto, Euzoius locum ibi obtinuerit. Cap.48.

QVum Eudoxius ad Conſtantinopolitani epiſcopatus opes reſpiceret, & iam poſſeſſionem eius obtineret,nõ parua per ambitionẽ de Antiochena ſede orta eſt contẽtio. Quod nanque,vt ita dicam,vnuſquiſque epiſcopatum eum ad ſe pertinere putaret, ſeditiones in clero ſimul & populo,vt fieri ſolet,ſunt motæ. Et cuiuſque opinionis ſectatores, in ea epiſcopatus conſequendi expectatione, ex popularibus ſuis quenquam deligi ſtuduerunt. Ingens namque adhuc in multitudine de dogmate erat diſſidiũ.

G

Vnde in pſalmodus quoque non concordabãt: ſed vnuſquiſque pro ea quã obtinebat opinione,carmina conſormabat. Et quum talis eſſet Antiochię ſtatus,Eudoxio ſectatoribúſque eius placitum eſt,in eam vrbem transferre, qui dicẽdo atque perſuadendo egregius, ſimúlque vitæ cõſuetudine laudatus maximè, eiuſdémque antea cum eis ſententiæ ſuffragator fuiſſet, Meletium. Magnam enim conceperant ſpem,fore vt multis eius viri primariis dotibus nõ ſolùm Antiochenos in ſententiam ſuam pertraherent, ſed etiam vicinas circumcirca vrbes,& eos maximè qui à diuo Euſtathio Euſtathiani vocabãtur,& fidem Nicænam integram ſeruabãt,ſuas ipſi ſibi ſynaxes & conuentus ſeorſim agentes. At enim magnopere opinione ſua ſunt falſi. Et ad Melitium, vbi Antiochiã peruenit, permulti Ariani, permulti etiam alterius partis, quæ Paulinũ ſequuta fuerat, acceſſere. Et alij quidem propter tanti viri gloriam (celebris enim aduentum eius præceſſerat fama) alij autem videndi eius gratia. Quibus quoque ſtudio fuit, ad quam partẽ inclinaturus eſſet, reſciſcere. Vulgatum quippe rumoribus erat, plurimi eum Nicæna decreta facere: ſicuti etiam exitus comprobauit. Ac primùm ille quidem vt de dogmate verba faceret, ſecundo loco habuit, † doctrinam autem morũ publicè coluit. Deinde verò progreſſus,Nicænã etiam fidem intulit,& τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale prædicauit. Fertur ſanè quidem, clericum Archidiaconum ad illum quum doceret acceſſiſſe,cauámque ei manum iniecíſſe,atque os obſtruxiſſe. Illum autem manu magis quàm voce fidei ſententiam indicaſſe,tres apertè digitos ex-

Meletius epiſcopus Antiochenus deſignatur, antea quidem Arianiſtus, deinde autem orthodoxus.

H

† ἠθικὴν διδασκαλίαν.

Meletius ſimul & manus indicio et voce libera trinitatẽ ὁμοούσιον publicè deprædicat.

E

tendẽrem, eíſque rurſum leniter contractis,vnũ tantum directè erigentem. Qua ille re omnibus per imaginem quandam exhibuit, quæ ſentiens dicere non potuit. Vbi verò diaconus ore relicto,manum eius compreſſit: tum illũ ore libero & voce graui diſertè ſententiam de Deo ſuam promulgaſſe, & omnibus Nicænam fidẽ commendaſſe: apertè,qui alter ſentirent, eos à recta opinione aberrare teſtatum. Quum autem non ceſſaret vel verba faciens, vel manu geſticulans, animi ſui ſententiam viciſſim,vt ſe res dabat,aduerſus Archidiaconi inhibitionẽ atque contentionem aſtruere, & concertatio ea inter epiſcopos,perinde atque pancratio, hoc eſt,omni certaminum genere & viribus opibúſque omnibus decertantes,diutius duraret, Euſtathianos lætitia plenos exultaſſe & vociferatos eſſe,Arianos verò pudore atque ignominia affectos ceſſiſſe. Et eam ob cauſam Endoxinm cum ſuis indignabundum,ab eccleſia Meletiũ proſcripſiſſe: eundémque deinde vt ſententiæ ſuæ ſuffragaturum, (ita enim exiſtimabat) & priora dicta correcturum,reſtituiſſe. Nam Meletius Arianorũ ſuffragiis Sebaſtiæ epiſcopus creatus, atque inde rurſum per eoſdem Berrhœam Syriæ trãſlatus fuerat,& Seleuciæ in concilio Acacij fidei formulæ ſubſcripſerat In Conſtantinopolitana præterea Synodo affuerat:& cũ illis quę eis placita erant, egerat & ſanxerat, atque ab eiſdẽ ad Antiochenam ſedem euectus fuerat. Sed illi, vt diximus, eum reſtituêre. Vt autem à recta ſententia deduci minimè potuit, Imperator ea re intellecta, exilio eum mulctauit: & Euzoio Arij familiari, cum quo etiam antea damnatus fuerat, eccleſiam Antiochenam commiſit. Porrò qui Melitium conſectari, doctrinam eius laudabant, ab Arianis ſeiuncti, ſuas ipſi ſibi eccleſias & conuentus agebant. Paulini ſiquidem ſectatores, & τῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis aſſertores, qui Euſtathiani vocabantur,Meletium eiúſque ſtudioſus auerſati ſunt,neque cõmunionem ſibi cũ eis eſſe voluerunt: propterea quod Meletius Arianorum electione epiſcopus factus, ſectatoréſq; eius eorundem baptiſmo initiati eſſent. Atque ij ſanè quamuis ſententiis eſſent coniuncti,tamen propter ſolam electionis cauſam à ſeipſis ſunt disiuncti. Ita factum, vt in eccleſia Antiochena diſſidium, duabus quæ idem ſentirent partibus intercederet. Eodem tempore Conſtantius Perſas res nouas moliri cognouit, & ſe Antiochiã contulit.

παγκράτιον ἀγωνιζόμενοι.

Meletius ab Eudoxio proſcriptus. Mox idem reſtitutus.

Idem à Conſtãtio in exilium actus.

Euzoius Antiochenus epiſcopus.

Pauliniani orthodoxi cum Melitianis catholicis Antiochiæ propter Arianam Meletis electionẽ, non communicarunt.

Vt Acacius Antiochenus etiam verbum æquale ex Ariminenſium fide eximere contenderit: & vt idẽ, quum præſtare id non poſſet, conquieuerit. & de Alexandrino Georgio, vt is Alexandrinis grauis moleſtúſque fuerit. Cap.49.

ACacius, & populares ſui quieſcere,rurſum nõ potuerunt: & quum eos rerum ſuarum pœniteret, priora decreta ſua mutare ſunt aggreſſi. Quam ob rem cum paucis Antiochiã venere, atque ibi Euzoio eccleſia gubernante, & imperatore præſente, in fidei formula primùm Arimini, deinde Conſtãtinopoli edita τῦ ὁμοίου, hoc eſt,æqualitatis nomen inducere atque obolere conſtituerunt. Iam enim non occultè, ſed propalàm, citra pudorem, per omnia ſubſtantia

Acaciani apertè τὸ ἀνόμοιον, hoc eſt inæquale, in formulã fidei inſerere conãtur, in conciliabulo Antiocheno.

ſimul

ſimul & volnntate inæqualem patri filium, & ex
non exiſtentibus genitum eſſe docebant & præ-
dicabant: ſicuri & Arius à principio opinatus
eſt. His autẽ maximè ſuffragabantur, quicunqne
Aetij ſententiam comprobarũt: qui primus poſt
Atium eiuſcemodi oomina in publicum produ-
xit, & liberè cum magna coofidentia promulga-
uit. Vnde ipſe quidem ἄθεος, hoc eſt, cótemptor
Deûm: ſectatores autem eius ἀνόμοιοι, hoc eſt,
inæquales & † non exiſtentiales, Antiochiæ ab
Hnmouſianis ſeu cóſubſtantialis profeſſoribus
cognominati ſunt. Qui quidẽ tum propter Me-
letium ſegregati erant, vt à me paolo antè dictũ
eſt. Sedenim Ariani à noſtris interrogati, cúrnã,
quum antea in profeſſione fidei ſuæ, filiũ Deum
ex Deo dixerint, inæqualem ounc, atque ex non
exiſtentibus, profiteri auderent? Propterea, reſ-
ponderunt, quòd & Apoſtolus Paulus: omnia
autem ex Deo, inquit. Proindéque vnum etiam
eſſe rerum omnium filium: & ob eam cauſam,
in fidei formulis addi illud Secũdum ſcripturas.
Huiuſmodi illi cauillationibus reſponſiones &
refutariores ſuas inſtituêre. Quarũ autor Geor-
gius Laodicẽſis fuit, qui non bene loquntiones
eiuſcemodi aſſequutus, ſuperioribus tẽporibus,
hæc Origenem inueſtigaſſe, & Apoſtolicas ver-
borum proprietas fuſius interpretatũ eſſe igoo-
rauit. Cæterùm tametſi arroganter iſta io reſpõ-
ſionibus ſuis iactarent, conuicia tamen multorũ
tum perferre, & per interrogationes eos vrgen-
tibus ſatisfacere noo potuerunt. Et quum quod
in aduerſarins crimen regererent, oon haberẽt,
confirmata denuò quam Conſtantinopoli edi-
derant formula, cócihabulum ſuum ſoluerunt,
& ſe domum receperũt. Eadem hac tempeſtate
Athanaſio adhuc latente, Georgius Alexandriæ
non eos modò qui diuerſum ab opinione ſua
ſentirent, malè accipiebat, ſed Græcis quoque
ipſis grauis erat. Nam eos etiã, ſicuti ipſi viſum
eſſet, opinari atque ſentire volebat, & facere id
nolentes perſequebatur: quin vniuerſæ quoque
vrbis eius plebi moleſtum ſe exhibebat: princi-
pum maximè vitorũ obiurgator, & doctis atq;
claris, quòd eos contemnebat, nec non multitu-
dini ipſi inuiſus, veluti tyrannicus, & qui domi-
nationé ſibi quaſi iure ſuo vendicaret. In primia
verò Græcæ ſuperſtitionis cultores exacerbauit,
quod eos patriis ſuis ſacris operari, diéſque fe-
ſtos peragere prohibuit. Et militari ex Ægypto
adducta manu, deorum imagines atqoe alia do-
naria, & quicquid præterea in templis eorum
eſſet ornamenti, diripiés abſtulit. Quæ ſanè om-
nia, vt necaretur, cauſam præbuere: ſicuti libro
proximo oſtendemus. Cyrillo eccleſia Hieroſo-
lymitaoa, eo quo ſuprà dictũ eſt modo, adẽpta
eſt, & Herennio mandata. Cui Heraclius, atque
huic rurſum ſucceſſit Hilarius. iſti nanqoe vſque
ad Theodoſij imperium eccleſiam eam admini-
ſtraſſe traditi ſunt, poſt quos Cyrillus ipſe ſedẽ
ſuam recuperauit.

Aetij ſententia & Arij eadem.

† ἐξουκόντιοι.

Quòd Ariani τὸ ἀνόμοιον autore Georgii Laodicenſi defenderint.

Ariani hæc in parte ab Origene refutati.

Georgius Alexandriæ hominibus omnibus, præter quam Arianis ſuis, grauis et moleſtus.

Hieroſolymitani ep̃ſcopi.

De imperatoris Conſtantij obitu, & quæ Gregorius Theologus de ea ſcripta reliquerit. Cap. 50.

IVlianus ſanè Cæſar bello barbaros † ad Rhe-
num vicit. pleriſque cæſis, quibuſdam etiam
captis. Et quòd militibus tum propter modera-
tionis animi & æquitatis obtentum præclarus

Iuliani præclaræ victoriæ.

† prope Argentoratum, Eutrop.

A eſſe videretur, Imperator Romanorũ ab eis eſt
declaratus. Quæ res vbi Conſtentio eſt renun-
ciata, anxia eum cæpit ſolicitudo. Et Aotiochiæ
ab Euzoio ſacro tinctus lauacro, exercitũ inde
aduerſus Iulianum duxit. Atque vbi ad Mopſo-
crenas, hoc eſt, Mopſi fontes, qni inter Cappa-
dociam & Ciliciam ſunt, venit, curis cooſectus,
per apoplexiam vitam finiit. Qualis autẽ & mo-
ribus & religione Cooſtantius fuerit in præſen-
tia commemorarem, niſi vehementiſſimus ora-
tor Gregorius Theologus virtutes eius pul-
cherrimè oſtendiſſet. Er quom verbis illins qua-
lis is fuerit declarare liceat, ſuperuacaneum eſſe
duxi, aliter res eius referre velle. In prima igitur
in Iulianum Inuectina, veluti reprehendens Cæ-
ſarem eum creatum eſſe, hæc ad verbũ pro Con-
ſtantio refert. Quid hoc fuit imperatorum ſan-
ctiſſime, & Chriſti amantiſſime (prouehor enim
oratione, vt te veluti præſentem & hæc audien-
B tem incuſem: quamuis te longè ſuperiorem re-
prehenſiooe noſtra eſſe ſciam, qui ad Deum trã-
ſlatus ſis gloriæ cœleſtis hæres: & tantò longius
à oobis ſeceſſeris, quanto imperiom illud quod
cum hoc commutaſti, eſt auguſtius (qnódnam
hoc cepiſti conſilium? qui prudentia & animi ſo-
lertia omnes, non modò qui ætate tua, ſed antea
quoque fuere principes, longè ſuperaſti: qui fo-
ris finitimas circumcirca regiones à barbaris re-
purgaſti, & domi tyrannos compeſcuiſti: atque
alios quidem verbis flexiſti, alios autem armis
viciſti: & en ſanè vtrunque modo peregiſti, vt
alterum in altero nihil tibi afferret difficultatis.
Et quum multa ſint bello & armis parta, maiora
tamen & illuſtriora, quæ nullo effuſo ſanguine
conſtituiſti tropæa. Ad quem vndequaque lega-
ti & ſupplices ex gentibus variis veniebãt, qua-
C rum nonnullæ iam imperata faciebant, nõnullæ
autem facturæ erant. Qui quicquid ſperaſſes, cõ-
fectum tibi iam propè fuit. Adeò manu Dei ad
conſilia & actiones omnes es productus. Cuius
prudentia quidem magis quàm fortitudo, ma-
gis verò etiam ſortitudo quàm prudentia admi-
rationi fuit: amplius autem, quàm vtræque iſtæ,
laudata pietas.
Et paulò pòſt: Qnis enim eorum etiam qui
aliqua ſaltem ex parte eum nouere, neſcit, illum
propter veram pietatem, ſummúmque in nos a-
morem, & quòd nobis omnia voluerit cóciliare
bona, non tantum contempturum vel omnem
generis ſui honorem, vel imperij partẽ verum
etiam incolumitatem ſalutémque noſtram im-
perio ipſo rebúſque ſuis omnibus, atqoe adeò
anima ipſa, qua nihil eſt omnibus hominibus
D charius & præſtabilins, commutaturum fuiſſe?
Nemini ſiquidem vnquam tantus rei alicuius,
qnantus illi, ardor & amor inceſſit, vt Chriſtiani
aucti honeſtique eſſent, & ad ſummam gloriam
& potentiam peruenirent. Non enim tot gentes
imperio eius ſubactæ, non reſpublica ab eo ritè
gubernata, non ingens pecuniæ vis, non gloriæ
amplitudo, non quòd regum princeps atqne im-
perator & eſſet & nominaretur: non aliæ deni-
que res, quæcunqoe ad hominum felicitatem fa-
cere videntur, tantùm eum exhilararunt, qnan-
tùm vt nos qnidẽ per ipſum, per oos autẽ ipſe,
& apud Deum, & apud homines laudem conſe-
queretur, & conſtans nobis perpetuáque per-

Apud Pariſios, Ammian.

Conſtãtij mors.

De Conſtantio imperatore ex Greg. Nazanzeno.

Non ſatis prudenter Cõſtantius Iulianum Cæſarem creauit.

Conſtantius princeps chriſtianiſſimus.

In Chriſti ſeruatoris aduētu Romanū auctum imperiū.

manetet poteſtas. Etenim quum alia multa,tum illud præcipuè ſublimius, Impetatoriéque magis quàm alij multi conſiderans, optimè nouetat, cum Chriſtianorum rebus vnà Romanum auctum eſſe impetium: atque aduenienite Chriſto,terum adminiſtrationem ad vnius principis, quod antea ex omni parte factum nunquā fuerat,ſummam poteſtatem peruenuiſſe. Quam ob cauſam meritò ille mihi viſus eſt res Chriſtianorum tātopere ornare,& fouere. Qui etiamſi dolorem aliquem nobis attulit, non id tamen vel per contemptum,vel cum cōtumelia,vel vt aliis' ptæ nobis gratificaretur: ſed vt omnes vnum eſſemus,& idem ſentiremus,nec ita ſecta atque diſſidiis diſſecti atque diſiuncti eſſemus. ſecit.

Perfecta Romana Monarchia.

Excuſatur Conſtantius, quod Arrianis ſit viſus. † ἐπιϑυμεῖ (?).

Deinde eum aduerſus obtrectatores, qui illi † ignauiam rerúmq; imperitiam defuncto criminando obiiciebant,defendens,hæc addit:Pudēdum profectò eſſet,ſi tanto ab eo honore aucti, & tantum vera pietate excelluiſſe eū certò perſuaſi,merito ſuo eum non defenderemus: quod præſtare etiam de nobis nihil meritis debemus, qui verbi & veritatis miniſtri ſumus: poſt obitū præcipuè eius,quum iam aſſentationis probrum effugimus, & oratio omni ſuſpicione ſuperior eſt.Quis enim nō ſperauit, Iulianum,ſi aliud nihil,honore ſaltem accepto, māſuetiorem? Quis verò non ex fide earum rerum quæ ei creditæ ſunt, etiam, præterquam quòd conſentaneum eſſet, æquiorem fore? Et ſimul maiorem Conſtantius Iuliani arrogatione obtinuit animum, non tam quòd fidem illius magni fecerit, quàm quòd potentiæ ſuæ confiſus ſit. Sed cur hoc ſic vrgeo? quum cedens atque victus vincere,& argumentis ſuperior eſſe poſſim? Si nanque qui alij credidit malus eſt, quis tandem is fuerit cui creditum eſt? Et ſi mores prauos nō præuidiſſe, culpa non vacat,quo loco prauitatem ipſam ponemus? Verùm enimuerò ea res eſt malicia, vt ratione nulla regi & flecti queat:neque fieri poteſt, vt homines improbos meliores quiſquam efficiat. Quando & ille, ex quibus rebus meritò beneuolentior eſſe, & ſi quam malignitatis habuiſſet ſcintillam, eam extinguere debuiſſet, ex eis rebus ad maius excitatus eſt odium: & quo pacto egregia merita atque beneficia, per malā gratiam,in autore ſuo vlciſceretur, circūſpexit.

De eo, quòd Conſtantius Iulianum Cæſarem fecerit.

Hæc quidem in priore Inuectiua illa refert. In poſteriore autem hæc ſcribit: Quandoquidem verò etiam nobis funus eius eſt, qui ante Iulianum è vita exceſſit, inſpiciamus hic quantū duo iſti imperatores inter ſe differant. Siquidem hoc quoque aliquid in defunctis vel ad felicitatem, vel ad infelicitatem confert. Ac noſtri quidem funus producitur publico apparatu,auſpicatíſq; ominibus & acclamationibus: noſtris dico,& ſanctioribus iſtis carminibus, item nocturnis hymnis & lucernarum ignibus, quibus Chriſtiani obitum pium cohoneſtandum cenſemus. Et corpus ipſum celebri lugentium cōuentu efferetur. Quod ſi verba iſta fidem merentur, ad multorum certè hoc quibuſdam referentibus peruenit aures: quum defuncti cadauer Taurum mōtem ſuperaret, vt ad patriam vrbem, cognominem eis iſtam & præclaram dico, duceretur, auditam eſſe à quibuſdam ex ſuperioribus locis vocem veluti pſallentium ac producentiū, Angelicarum opinor poteſtatū,vt honor iſte pietati illius & quaſi funebre munus datū ſit. Si etenim rectam fidei opinionem loco ſuo mouere viſus eſt, importunitatis errorîſque purpuratorum eius id fuerit crimen, qui acceptum in poteſtatem ſuam, ſimplicem eius, facilem & procliuem ad pietatem,& minus barathrum & perniciem prouidentem animum, quò vellent, duxere: & certioris inquiſitionis prætextu, zelum & ardorem in prauitatem conuertêre: Sed enim nos communem magis, pietatis ſcilicet & fidei opinionem, & patrem ob oculos & animū, qui fundamenta Chriſtianitati imperialis poteſtatis & fidei iecit, ſortémque quæ in illum dogmatis noſtri conſtituendi incidit, ponentes, ita vt decuit,tabernaculum corpúſque eius,qui iuſtè imperaſſet,& vitam ſancta morte finiiſſet, nobiſq; ſummam poteſtatem reliquiſſet, honore iuſto proſequuti ſumus. Vbi autem ad magnam & imperatricem vrbem appropinquauit,quid dicere attinet,vniuerſi exercitus ſatellitiū, & armatorū ordines, qui tanquam viuo adhuc imperatore affuere: aut ſplendidæ vrbis effuſionem, & omnium qui vel fuere vel futuri ſunt, celeberrimū occurſum? At ſtrenuus ille & generoſus noua purpura ſeſe venditans,atque eo nomine,vt cōſentaneum eſt ſuperbiēs, fuit & ipſe pars aliqua honorificæ iſtius pompæ,eandem & dans & recipiens gratiam: & illam quidem inuitus, hanc autem libens, ſicuti dicunt. Copiæ nanque militares omnes,tametſi præſentis eius potētia vincerentur, plus tamen honoris defuncto habentes,(quandoquidē natura beneuolentiæ affectu recentes ærumnas proſequimur) & amoris miſericordiæque inclinatione mortuo condolentes, eámque ob cauſam minimè ſe continentes, quin illum velut imperatorem honorificè exciperent. apoſtatæ & deſertori perſuadent, atque eum ſimul ferè cogunt,vt defuncto habitu conuenienti obuiam procederet. Erat autem habitus is, vt diadema de capite deponeret, & demiſſo vultu imperatori extremum præſtaret officium, eúmque ad ſepulchrū, cum reliquo comitatu in præclarum diuorum apoſtolorū templum,qui ſacrum hoc genus & ſuſcepere,& cōſeruant,eoſdem propè cum illis honores percipiens,deduceret. Theologus quidem hæc,& alia plura,in Inuectiuis pro Conſtantio dicit: ne in aliis quidem orationibus ſuis prauitatem illi,ſed ſimplicitatem potius quàm leuitatem tribuens. Alij verò hiſtorici eū non recta in religione ſententia fuiſſe produnt: in quibus eſt & Theodoritus Cyri epiſcopus. Ego verò potius propugnatoris veræ pietatis Gregorij magni autoritatem ſequor. Nam quidam tradunt, minimè mirandum eſſe, ſi in reliquis orationibus illum leuiter perſtringēs, in Inuectiuis magnificis prorſus exornet laudibus. Ardorem enim, quo aduerſus religionis deſertorem incitatus fuit, ita imminutaſſe virum magnum dicunt,vt amicus illi beneuolúſque prorſus factus ſit, qui non malicia,ſed ſimplicitate res noſtras aliquantum perturbarit. Qui & illum ſancti eius patris morem fuiſſe volunt,vt grauiſſimas etiam eis noxas cōdonaret, qui eas ignorantia & lapſu aliquo admiſiſſent. Quod ego quidem rationi conſonum eſſe dixerim: in rebus autem pietatis noſtræ gratificari

Confertur funus Conſtantij cum funere Iuliani.

Lucerna & carmina funeralia.

Quòd in profeſſione fidei hallucinatus ſit Conſtātius, conſiliariorū eius culpa id factum.

Iulianus quoque Conſtantij ad Conſtantinopolim exequiis interfuit ſed cogentibus militibus inuitus.

Sepultura Conſtantij.

Cur tantopere Gregorius in Inuectiuis aduerſus Iulianū orationibus Conſtantium laudarit, quē in ſcriptis aliis aliquantum perſtrinxit.

Chriſtiani animus in condonandis noxis pietas.

tificari cuiquam voluiſſe tantum eccleſiæ doctorem, negauerim. Res Conſtantij ſic ſe habu re. Mortuus enim eſt, ſicut diximus, ad Mopſi fontes, tertio Nouembris menſis die, vixit annos quadraginta quinque: imperauit autem triginta & octo, cum patte quidem tredecim, A reliquos vigintiquinque ſolus. Quos quidẽ annos nonus iſte hiſtoriarum complectitur liber: quum à mundo condito a quinquies milleſimus octingenteſimus ſeptuageſimus ſecundus, à Chriſto autem nato treceteſimus ſexageſimusſeptimus ageretur annus.

Libri huius anni.

a Secundum neotericos 4342.

EPISTOLÆ ATHANASII AD AMICOS, DE formula fidei in Sirmio compoſita datæ, pars: ſicuti apud Socratem Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 2. cap. 27. repetitur.

QVid enim in doctrina veræ pietatis Eccleſiæ Catholicæ deſuit, vt iſti nunc de fide diſquirant, & Conſulatum præſentium tempo- B rum verbis ſuis, quæ de fide promulgarunt ſcilicet, adiiciant? Fecerunt ſanè Vrſicius, Valens & Germinius, quod neque factũ, neque auditum vnquam eſt apud Chriſtianos. Quum namque ſcripſiſſent, quemadmodũ ipſi voluerunt, credendum eſſe: Conſulatum & mẽſem & diem adiecerant, vt declararent cordatis omnibus, non antea extitiſſe, ſed nunc primùm ſub Conſtantio initiũ cepiſſe eorum fidẽ. Omnes etenim illi hæreſim ſuam ſpectantes, ſcripſerunt. Adhæc, de Domino ſeſe ſcripturos aſſimulantes, alium ſibi nominatim deſignant dominum, Conſtantium. Is enim fuit, qui poteſtatem illis impietatis præſtitit. Et dixerunt illi imperatorem ſuum perpetuum, quum filium Dei æternum negent. Adeò per impietatem Chriſtũ oppugnant. Fortaſſe autem annotandi Conſulatus cauſam & occaſionem à ſanctorum prophetarũ temporis adſcriptione acceperunt. At ſi hoc ipſum dicere auſi fuerint, inſcitiam ſuam admodum prodent. Sanctorum nanque hominũ prophetiæ temporũ continent memoriã. Sic Eſaias quidem, & Oſeas, in diebus Oziæ & Ioatham, & Achaz, & Ezechiæ: Hieremias autem temporibus Ioſiæ, Ezeciel porrò & Daniel ſub Cyro & Dario fuere. Atque item alij aliis annis ſunt prophetati, non iacientes veræ pietatis initium. Ante illorum enim tempora, & perpetua ea fuit: quippe quam ante mundi conſtitutionem Deus in Chriſto nobis prçparauit. Neque fidei ſuç illi tempora indicarunt: nam & antea ea ipſa tempora fideles ipſi fuerãt. Sed tempora promiſſionum per eos factarum oſtenderunt. Promiſſiones verò de aduentu Saluatoris noſtri præcipuè factæ: quibus tanquam acceſſio quædam & ſequela, res in Iſraël & apud gẽtes futuræ ſunt anneſæ. Et tempora annotara non ſunt, ſicuti dixi, quod tum cepiſſet initium fides: ſed vt ipſorum prophetarum ætas, qua illi qui talia vaticinati eſſent, vixere, oſtenderetur. At noſtri iſti ſapientes non hiſtoriam commemorantes, neque futura prædicentes, ſed ſcribentes, Promulgata eſt fides Catholica, ſtatim Conſulatum adiecerunt, & menſem & diem. Et ſicuti ſancti viri hiſtoriarum & miniſterij ſui tempora declararũt: ita iſti fidei ſuæ tempus annotarunt. Atque vtinam de ſua ipſorum fide expreſsè ſcripſiſſent. Illi verò in initio fidem allegant, quam conſectati non ſunt. Non enim ſcripſerunt, Ita credimus: ſed Promulgata eſt fides catholica. Itaque quùm conſilij eorum temeritas ſummam declarat impietatẽ, tum nouum inſolénſque ſcripturæ inuentum Arianum æquat inſtitutum. Atque hoc ita ſcribentes, ſatis docuerunt, tum eos primùm credere cœpiſſe, atque ab eo tempore fidem eorũ C in medium annunciari voluiſſe. Et quemadmodum ſecundum Euangeliſtam Lucam, propoſitum publicè eſt decretũ deſcriptionis ſiue cenſus agendi, atque idipſum decretum prius quidẽ non extitit, verùm ab eis ipſis diebus eſſe cœpit à promulgante vulgatum: itidem & iſti ſcribentes, Promulgata nunc eſt fides, oſtenderunt recentem eſſe hæreſis ſuæ ſententiam, nec antehac eam extitiſſe. Quod ſi addunt, Catholica: nó animaduerterunt, ſe in Phrygum incidere præuaricationem. Ita vt & ipſi perinde atque illi dicant, Nobis primùm reuelata eſt, & à nobis initium cepit Chriſtianorum fides. Et ſicut illi Maximillam & Montanum, ſic iſti pro Chriſto Dominũ Conſtantium profeſſioni ſuæ inſcribunt. Quod D ſi iuxta eorum verba, ab annotato Conſulatu fides initiũ habet: quid patres facient? quid beati martyres? quid ipſi quoque de eis facient, qui ab ipſis de fide ſunt inſtituti, & ante conſulatum eũ obdormierunt? quomodo eos reſuſcitabunt, vt quæ prius docuerunt, in illis abſtergant: & quæ nunc innẽta ſcripſerunt, eis inſerant? Adeò ſunt imperiti, nihil aliud quàm prçtextus confingere ſcientes, eóſque abſurdos & incredibiles, vt qui ſecum ipſi ſtatim ſuam afferant redargutionem.

ECCLESIASTICÆ HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVS.

De vita & institutione præuaricatoris Iuliani & vt permiſſione Dei Romanorum imperator ſit renunciatus.

CAPVT I.

HVNC finem vitæ Conſtāti⁹ habuit: quē quidē oon parum, qood aliquid de paterna fidei profeſſione mutaoerit, pœnituit. Sedenim quamuis facilitate ingenij & * illecebris religionis ab epiſcopis, in quorū poteſtate fuit, ſeductus ſit, & τὸ ὁμοούσιον conſubſtātialis verbum ex fidei ſymbolo, ſub vnionis coniunctioníſque omniom prætextu ſuſtulerit, ſinceram tamen dictionis eius ſententiam eſt profeſſus. Quùm etenim Deum verbum germanum filium & ante ſecula ex patre genitū dixit, tum certus maniſeſtúſque eorum qui creaturam illum vocare auſi fuiſſent, hoſtis extitit.

** εὐλαβείας δελέατι. Conſtantius ab epiſcopis ſeductus.*

Et abſque eo quod diximos, verum is fuit patris ſui exemplar in rebus omnibus, maximè verò in pietate & Dei cultu, atque in ſimulacrorum erroris & ſuperſtitionis abolitiooe. Iulianus autē, repugnante nemine, imperium accepit. Poſtquā verò nos io hunc locum hiſtoria ipſa deduxit, paucis de eo, qui fuerit, vnde ortus, & quibus ſtudiis atque inſtitutis ad Imperium peruenerit, eſt exponendum. Sed paulo altius res repetēda, non vi verborum atque orationis venuſtatē & elegantiam oſtentemus, ſed tenui ſimplicíque ſtylo, quem etiam ſacra hiſtoria flagitat, ſicuti ab initio propoſitum nobis eſt, res geſtas perſequamur.

Idem patris ſui imitator egregius.

Cooſtantinus magnus duos habuit fratres, ex vno quidem ſecum patre Conſtante, alia autem mātre genitos: Dalmatium, qui alterius Dalmatij pater fuit: & Conſtaotium, cuius filij fuere Gallus & Iuliaous. Vbi Conſtantinus deceſſit, atque imperiū ad filium Cōſtantium peruenit, tyrannidem metuens, & genere ſibi propinquos ſuſpectos habens, nō bene eos tractauit. Proinde iunior Dalmatius, quum iam Cęſar eſſet, à militibus cæſus eſt. Et parum abfuit quin & duo iſti perierint. Sed Gallum conſilio cædis morbus exemit, ex quo propediem morituros eſſe exiſtimatus eſt. Iuliano autem ætas tenerior profuit, quòd vix dum octauum attigiſſet annū.

Res Iuliani Imperatoris.

Dalmatij iunioris cædes.

Vbi verò ira Imperatoris aduerſus eos deferbuit, primùm eis vt in Cappadocia agerent, permiſſum eſt, in loco qoodam qui Macellū dictus eſt, non longè à Cæſarea ad Argæum montem ſito, regiam domum, lauacra, hortos & fontes perenoes habente. Ibi pro eo atque decebat, curati ſunt, diſciplinīſque & exercitiis ętati ei conuenientibos exculti, ſacris quoqoe literis à magiſtris & pręceprotibus eò vſque docti, vt in album poſtea cleri relati ſint, & ſacros libros populo legerint.

Galli & Iuliani educatio & inſtitutio.

Atque illi non verbis modò, ſed & factis ſtudium ardorémque in religione ſuum oſtenderont. Nam qui ſacris dignitatibos exornati, atqoe aliter etiam boni viri, & propter pietatem virtutémque clari erant, eos ampliter honoraront: in ſacris illi etiam ædibus frequentes fuerunt, & martyrum vrnas boooribus & donariis ornarunt & conſecrarunt. Atque vt alacritatem ſuam martyribus colēdis veluti ſpectaculo aliquo exhiberēt, honorem ſepulti Mamæ martyris inter ſe, vt id magnifico circundarent templo, diuiſerunt. Et quum inter ſe, vt par erat, decertarent, & ambitioſè ſplendore & magnificentia ſtructuræ alter alterum ſuperare niteretur, res præter opinionē admiranda accidit. Quę profectò iocredibilis propè eſſet, niſi qui ibi præſentes eam viderunt, per traditionis ſucceſſionem eam vſque ad hęc tēpora conſeruaſſent.

Iidem ſancto Mamæ martyri templum conſtruunt. Socrat. lib. 3. cap. 1 & ité Eutrop. Gallū in Ionia. Epheſi, vbi poſſeſſiones paternas habuit, Iulianū autem Conſtantinopoli, ſub magiſtris & pręceptoribus vtrunque doctum atque educatum eſſe ſcribunt.

a Ædificium naoq; Galli pulchrè & ex arbitrio eius proceſſit, & quotidie ſua incremēta habuit. In ea verò parte quam Iulianus cōſtruebat, partim parietes ipſi iam excitati cōciderunt, partim ex ipſis fundamentis ſurſum verſum, veluti vis quæpiam aduerſa contrà niteretor, cementa & materia alia eiecta, atq; in terram tanquā vento valido proſtrata ſont. Quidam etiam lapides cōiungi glutinaríque oon potuerunt. Admiranda ſanè ſpectantibus res viſa, quæ poſterius certius eſt cognita. b Fuere tamen, qui tum quoque intellexere, nō ex animo illum religionem colere, ſed metu Imperatoris Chriſtianiſmū ſimulare: & proinde minus gratum acceptúmque martyribus cultum acceſſúmque ad ſe eius eſſe.

Iulianum in lectorum ordinem cooptatū eſſe & in publicis eccleſia conuentibus ſacros libros populo legiſſe, Theodoritus dicit lib. 3. cap. 2.

a Galli ſtructura rectè procedit: Iuliani minimè.

Pietatem Chriſtianam Iuliaous primùm ariolorum conſuetudioe adductus abiecit. Remiſſa autem amplius etiam ab Imperatore ira, Gallus deiode Epheſi degebat, in ſcholis ſtudiis operā nauans: vbi etiam paternæ erant poſſeſſiones. Iulianus verò Conſtantinopoli in baſilica docentes præceptores audiuit: tenuiq; in publico vſus eſt veſtitu, Mardonij euouchi ductu. Grammaticē eū docuit Nicocles Lacoo: Rhetoriceo autem Hecebolius, qui tum Chriſtianam complexus fuerat religionem. Prouiderat hoc ſic Cōſtantius, veritus ne ad ſuperſtitionem, ſi Græco vteretur magiſtro, declinaret. Et quum diſciplinis diſcendis præclaro eſſet ingenio, & cū multis familiarius viueret, celebrem eſt famam, ad res quoque adminiſtrandas idoneum eum eſſe, cōſequutus. Quin & ad imperium ipſum gerēdum optimos eſt iu-

b Fl. cl. Iulianus chriſtianiſmum ſimulauit.

Præceptores eius.

ἐκ τῆς μεγίστης τῶν πόλεων. Niceph. ἐκ τῆς μεγαλοπόλεως. Socr. lib. 3. cap. 1.

eſt iudicatus. Qua de re quum ſermones inualeſcerent, Conſtantius eſt perturbatus. Itaque ex vrbe maxima Nicomediam tranſlatus eſt: vbi ne ad Libanium Syrum Sophiſtam iret, ei eſt interdictum. Eo enim tēpore à pedagogis vrbe Conſtantinopolitana expulſus ille, Nicomediæ ludū aperuerat, vbi aduerſus pædagogos ſtomachum oſtendens, orationem contra eos præclarā conſcripſit. Iulianus quum propter religionem Libanij conſuetudinem fugere iuſſus fuiſſet, quòd tamen ſummè ei animi beneuolētia coniunctus eſſet, clàm libros eius comparauit, eóſque diligenter imitari ſtuduit. Interea Maximus philoſophus, nō Byzantius ille, ſed qui Epheſum patriam habuit, & poſtea à Valentiniano magicarū impoſturarum conuictus, cæſus eſt, Iuliani fama permotus Nicomediā venit: cuius quum in Philoſophia auditor, tum etiā in ſuperſtitione imitator atque amator acerrimus fuit. Hic illū dicitur non mediocriter ad imperandi libidinē excitaſſe: quum, ſicuti fama vulgatum eſt, ariolorum ſacris initiatum inſtituiſſet, & ad Chriſtianiſmi odiū produxiſſet. Quod quia Conſtantiū latère non potuit, in grauium retū ſuſpicionē incidit. Et ſpe ſimul ea, in quam fauſtis auguriis erectus erat, abductus, capite tōſo monachus factus eſt. Ita ille, quem antea reuera receperat, eum tum falſo præ ſe tulit Chriſtianiſmū. Et occultè philoſophiæ operam dedit: apertè autem in lectorū Nicomediæ ordinem lectus, ſacras legit literas. Qua re, eam quam de illo Imperator cōceperat, ſuſpicionem aboleuit. Deinde verò eò eſt prouectus, vt ſi quæ ars eſſet rerum futurarum diuinatrix, ſcrutaretur, neceſſarióque eam ſibi diſcēdam eſſe putaret. Propterea ſi quem eius rei ſtudioſum cognouit, ſtatim eum ſibi amicum fecit. Et paulatim cum pleriſque ſuorum ſodalium conſilium ſuum communicauit. Et tum demum vrbes gloria florentes fore, quaſi diuinans prædixit, quum ipſe ad rerum ſummam perueniret. Ob quam cauſam etiam Nicomedia relicta, Aſiam petiit: & cum eiuſmodi hominum genere quum ibi familiarius viueret, magis atque magis rerum talium ſtudium in eo eſt confirmatum. Porrò vbi frater eius Gallus Cæſar factus, & res eum nouas moliri nunciatum eſt, & hic affectati imperij ſuſpectus fuit, & propterea ſub cuſtodia habitus eſt. Cæterùm quum pro eo Euſebia Conſtantij vxor precata eſſet, Athenas ad philoſophos eſt miſſus. Et hunc quidem profectionis eius obtendit prætextum, velut Græcis ibi diſciplinis operam nauaturus eſſet. Res autē ipſa erat, vt de rebus, quas ſibi perſequendas ſtatuerat, cum impoſtoribus ageret magis. Atque Athenis agēs, vnà cum Baſilio & Gregorio ſcholas frequētauit, qui ex indiciis quibuſdam abditam hominis improbitatem mentis oculis deprehenderunt. Et Conſtantius, vt paucis rem explicem, illum inde accitum Cæſarem creauit: & in matrimonium ei *a* ſorore Conſtantia tradita, in Occidentalem Galliam miſit. Stipēdiarij enim milites, quos aduerſus tyrannos Magnentium & Britanionem in Occidēte Conſtantius ductos alebat, nulli ei erant vſui. Quin potius barbaro corrupti inſtituto, Gallias vaſtabant: & cum detrimento ipſius, imperio Romano ſubditas vrbes diripiebant. At quòd iuuenis adhuc eſſet, nihil ei, quod ſine ducum qui in eius comitatu erant, conſilio ageret, permiſit. Vbi verò illi non rectè rem militarem adminiſtrarent, ipſe vt potuit per ſe bellum geſſit, militibus ardorem quendam indidit, animoſioréſque ad prælia cōmittenda & pericula adeunda cohortationibus præmiiſque ob barbaros cæſos propoſitis reddidit. Quæ ſanè res initium præbuit, vt barbari ſubinde victori inferiores eſſent, ipſe autem & gratia & egregia fama polleret. Atque vbi Conſtantio ducum languorem & ignauiam indicauit, alios ab eo pro illis accepit: quorum conſilio & opera, cum hoſtibus prælio ſæpe commiſſo, victoriam fortiter reportauit, eóſque ad legationem mittendam coegit. Cæterùm illis Conſtantij prætendentibus literas, quibus eos rurſum ad fœdus & ſocietatē belli cum Romanis ineunda inuitabat, ipſe tempus ex induſtria extraxit, & oratorem eorum vbi aliquandiu diſtulit, & ſpem eidem fecit, fœdus acceptū à Conſtātio iri, præter expectationem omnium copiis ſuis *b* barbaros adortus, maxima victos clade afflixit, † regémque eorum vinctum ad Conſtantium miſit. Ea victoria ex ſententia potitus, à militibus Romanorum Imperator eſt renunciatus. Atque vbi tum Imperatoriæ coronæ copia non fuit, ex ſatellitibus quidam, torquem quam in collo geſtabat, capiti illius impoſuit. Obtinet fama, antea quoque, quum oppidum quoddam ingrederetur, coronam inter duas columnas ſuſpenſam, ſicuti mos eſt vrbes exornare, quàm aptiſſimè in caput prætereuntis deciſſe. Quæ res permultis pro omine & indicio accepta eſt, Imperij quoque ſummam ad eū perventuram eſſe. Illud quoque ſermonibus vulgatum fuit, ab inſidiante vitæ eius Conſtantio bellum id aduerſus barbaros ei mandatum eſſe, vt cum illis manu conſerta interiret. Sed fama ea apud me parum admodū habet fidei. Cur enim Cæſaris illi primùm dignitatem tribuiſſet, ſororémque ei nuptui dediſſet? Cur optatis eius, vt ſocordibus alij ſurrogarentur duces, morē geſſiſſet: & qui ad prælia cōmittenda ſtrenui eſſent, bellúmque rectè gererent, miſiſſet, niſi amico & beneuolo in eum fuiſſet animo? Itaque colligere ſanis licet, bene ei ab initio Imperatorē voluiſſe, & ob id Cæſarem eum declaraſſe. At vbi ille ſe non permittente, Auguſtus eſt renunciatus, vel metuentem eum ſibi, propter iniurias, quas illi tenero adhuc fratríque eius intulerat, vel parem illius cum ſuo honorem moleſtè ferentem, per eos qui dicti ſunt barbaros, poſtea fortè inſidias ei ſtruxiſſe. Sed hoc, iudicio cuiuſque relinquimus.

Libanius ſophiſta.

Oratio eius cōtra pedagogos.

Maximus Epheſius philoſophus.

Iulianus monachus factus, propter ſuſpicionem conſtantij de ſe conceptam.

Idem diuinationibus ſtudet addiſcendis.

imperium ſibi ipſe ariolans pollicetur.

Euſebia Conſtantij coniunx.

Iulianus Athenis apud philoſophos, Baſilium & Gregoriū Nazanzenū condiſcipulos habet. Idem Cæſar creatus, in Gallias miſſus eſt.

a Conſtantia ſoror Conſtantij, Iuliani coniunx.

Socr. Helenam habet.

Iulianus in Gallia rectè rem gerit.

Socrat. & Eutrop. legatos in vincula coniectos eſſe addunt.

b Apud Argentoratū ingentes hoſtium copias deleuit. Stabant aceruī cadauerū montium inſtar, fluebat cruor fluminū modo, captus rex nobilis Chonodomarus, &c. Eutropius.

† Iulianus imperator à militibus lectus.

imperium eius prodigio deſignatum.

An Conſtantius Iulianū, quod perditū eum vellet, cōtra Barbaros miſerit.

† Iulianus hoſtes ex Gallia vltra Rhenum fugauit. Ad vndecim milia Rom. qui iure belli capti ſeruiebant, ab Almanis recepit, Agrippina occupata. Idem cum Almanis eiſdem bellum geſſit, & per Hariobaudem tribunum caſtra Herculis, Quadriburgium, Stiricenſium, Nueſium, Bonam, Antenacum, & Bingium, ciuitates cepit. Sarmatas item & Quados vicit. Oroſ. Ammian.

Vt præuaricator & apoſtata per Thraciam proficiſcens, Conſtantio defuncto, Conſtantinopolim peruenerit.

Caput 2.

Minimè philoſophica Iuliani inſtituta.

AD hunc certè quidem modum Iulianus imperium àrripuit. An verò philoſophici inſtituti ſint, quæ mox deinde geſſit, & idipſum in medio cuique diſpiciẽdum relinquo. Nã (quod alioqui fieri ſolet) nulla ad Conſtantium adhuc ſuperſtitem, à quo beneficia multa ſe accepiſſe, ſeruatúmque adeò eſſe ſciebat, legatione, quæ illum excuſaret & defenderet, miſſa, ſtatim eos magiſtratu abire exaotoratos, quos ille euexerat, coegit, & alios in eorum locum ſuffecit, omniáque ad voluntatẽ tantum ſuam egit. Et Conſtantium ridens, pleriſque in locis epiſtolas eius recitauit, quibus ille barbaros contra Magnentium euocans, in Romanorũ ditionem adduxit. Multitudinem quoque arte circumuẽtam, & ab illo alienatam, in partes ſuas pertraxit. Ac detepentè ſimulationi quoque illi, qua Chriſtianum ſe eſſe finxit, nuncio remiſſo, dæmonum templa frequentauit: & ſacrificans, ſimulacriſque ſeſe dedens, Põtificem ſeipſum vocauit, feſtos Græcorũ dies peragere permiſit, & qui ſub poteſtate eius erant ciues ad eundem cultum ſuaſionibus perducere intendit. Et profectò ciuile ille ciuitaſſet bellum, & quãtum in ipſo ſitum erat, ſanguine fuſo de exuberãti philoſophia eius indiciũ factum fuiſſet, niſi Deus, qui omnia, ignota & occulta ratione in melios dirigit, alterum ad ſe cum nullo aduerſarij ipſius detrimento tranſtuliſſet. Quum enim Conſtantius in Syria excurſiones atque expeditiones Perſicas cõpeſceret, illi interea viſum eſt, Illyricum ſine prælio imperio ſuo ſubiicere. Atque aſſimulans ſe ad Conſtantium tendere, veluti culpam, perinde atque inuitus imperij inſignia recepiſſet, deprecaturus, vlterius in Thraciam verſus proceſſit: & vbi in eius regionis mõtes peruenit, quùm poſt vindemiam † Virgiliæ occiderẽt, vites gemmis & vuis recentibus germinarũt, & ros ex aere in ipſum comitéſque eius ita diffuſus eſt, vt gutta quælibet in ſagis illorum crucis formam repræſentaret. Et alij quidem aliter prodigia atque indicia hæc acceperunt. Verùm per vuas immaturas, intempeſtiuum eius minimèque diuturnum imperium eſt deſignatum. Crux autem Chriſtianorum doctrinam cœleſtem eſſe, omnéſque ea conſignari oportere portendit. Vtrunque ſanè poſterioribus temporibus verum eſſe cõfirmatum eſt. Iulianos vbi in Thraciæ montanis fuit, Conſtantius extinctus eſſe ad Mopſi fontes dictus eſt. Et ipſe Cõſtantinopolim ingreſſus, Imperator eſt ſalutatus. Ibi Conſtãtij funus magnificè curauit, atque id dempto è capite ſuo diademate producens ſequutus eſt, mortuum eũ honore afficiẽs, cuius vitam infeſtis ſignis petierat. Græci ſanè ſermonibus tum iactarunt, Iulianum vaticinandi quadam arte eam rerum mutationẽ præuidiſſe, & ob id in Thraciã properaſſe. Quod hercle certum haberi poſſet, ſi ſuum ipſe quoq; obitum iamiam ei imminentẽ, qui quaſi in ſomnis imperium tantum deguſtauit, vidiſſet. Eſſet nanque à ſtultitia non alienum, ſi ipſe & Conſtantij mortem, & ſuam in Perſarum finibus cędem proſpectam habens, ſua ſponte ad interitũ proſiluiſſet. Hoc quidem non aliud eſt, quàm ipſi inconſultam temeritatem & Imperatoriæ artis imperitiam accommodare: Imperium autem Romanorum in tantum coniicere periculum, vt id ferè totum, aot maxima certè ex parte Perſis ſit ſubditum. Hæc quidem hactenus.

Conſtantij vinentis ſuggillatio.

A Chriſtianiſmo aperta defectio.

Diuina prouidentia conſtãtius ante bellũ ciuile mortuus.

τὸ πάντα σὺν ἀγίῳ ὦ λόγῳ ποιῶν συμφερός τως.

Profectio Iuliani in Thraciam.

Prodigiosè vites poſt vindemiam germinant.

** Pleiades. Sozom. lib. 5. cap. 1.*

Ros, crucis forma in Iulianũ decidit.

Quid prodigia ea portẽderint.

Iulianus Conſtantinopoli funus conſtãtij curat.

Vt Chriſtianiſmo abiurato, Iulianus idola coluerit: & vt inter ſacrificandum in horrenda ſpectra inciderit. Caput 3.

IVlianus porrò imperio potitus, tam impudẽter & apertè dicitur religionem abiuraſſe, vt ipſum etiam peruegauerit Chriſtum, & ſacrificiis quibuſdam dæmonũmque deteſtandis inuocationibus & victimarum ſanguine ſacrum abluerit lauacrum, atque ſeipſum à myſteriis eccleſiæ exautoratum excluſerit: & deinceps non modo priuatim, ſed publicè etiam, quæcunque Græcis permittuntur ſacra & ſacrificia, eis vteretur. Enimuerò ſolennem ei hoſtiam mactãti, in extis eius crucis ſignum corona circumdatũ appatuiſſe dicitur. Quod eis qui illi operam dabant, non parnum incuſſit timorem, Chriſti potentiam doctrinámque noſtram perpetuò duraturam, ſuſpectam habentibus: quòd corona victoriæ ſignum eſſet, & circularis forma omni ex parte initium capiens, atque ſeipſam definẽs, finem nullum porteuderet. At ſacerdos qui ſacro præerat, ne ea te perturbaretur, illum admonuit: victimam enim nouum quiddam oſtendere, Chriſtianum ſcilicet dogma iam comprimi, & ad ſeipſum reuerti, circulo ne ſicuti prius, finibus nullis cooſtitutis, quocunque vellet loco longè latéque propagaretur, in anguſtum redactum. Alio item tempore, quom celebre quoddam adytum diuinationis gratia ſubiret, & ſubitò ſeſe horrenda quædam ſpectra ingererẽt, eius rei propter quam ingreſſus fuerat oblitus (ætate enim priore ad idolorum ſacra ſe conuerterat) quòd in reb. dubiis & periculoſis crucis ſignaculo tanquam præſenti auxilio vti conſueuiſſet, veluti diſcrimine circumuentus, ad conſuetum præſidium confugit. Per timorem enim ſe Chriſti ſigno conſignauit, & confeſtim omnia euanuere. Ita res quæ tentata fuerat, infecta tum permãſit. Sacri verò eius antiſtes, quòd quid ageret, neſciret: cauſam autem cur dæmones diſparuiſſent, non ignorarer: Aufugerũt illi, inquit, quod ſignum hoc perinde atque execrãdum piaculum odere. Et admonitum illum, vt forti eſſet animo, neque quiſpiam Chriſtianę rei exhiberet aut cogitaret, rurſum ad ſacrũ id duxit. Chriſtiani vbi hæc audiere, non mediocriter ſunt perculſi: metuerunt enim ſibi: & Imperatorem ſacris eiuſcemodi addictum videtes, in perſequutionis timorem inciderunt. Et expectatio periculorum periculis ipſis maior fuit. Quum enim aliquãdiu iam erumnas & calamitates dedidiciſſent, vel ſola veterum malorum recordatio eos terrens, metu contrahebat. Omnes certè animis conſternati erant, quòd tantum Imperatoris eius in religionem odiom cernerent, qui antea Chriſtianus fuiſſet, parentibus piis & dogmatis ipſius ſtudioſis progenitus, iuxta eccleſię mores & conſtitutiones productus, ſacris literis edoctus, & à ſacerdotibus & epiſcopis educatus. Quapropter tantam illius immutationem inſuſtentabilem fore potabant.

Iulianus apertè ſe Chriſtianum negat.

Crux coronata in extis victimæ ſacrificanti apoſtata exhibet.

Siniſtra eius portenti expoſitio.

In ipſa idololatria mania Iuliani spectris diabolicis conculo crucis eas fugat.

Propter Iuliani defectionem Chriſtiani maximopere ſibi metuunt.

Idololatriam Iulianus, quomodo ad peteſt, in integrum recatus ſtituit.

Vt idolorum templis apertis, vetuſta priuilegia & prouentus Chriſtianis adeptos illis dicarit: & qua Gaza & Cæſarea propter idolorum templa fuerit. Cap. 4.

Porrò

philocorus dicit, Erichthonio regnante, Athenis primum conſtitutum eſſe, vt virgines dignitate præſtãtes caniſtra Iunoni deæ ferrent.

in quibus ea erant, quæ ad ſacrificia panathenaicis, aliíſque conuentibus peragenda, pertinebant.

Suid. Dicuntur hæ κανή-φοροι. hoc eſt Caniſtrifera. cæter.

Habe canephoras, deorũ ſimulacra reſtitue.

† καθαροί.

b Iulianus idololatris benigniſſimus, chriſtianis autem infenſiſſimus.

POrrò quum ſolus rerum potiretur, ſtatim quæcunque in Oriẽte idolorum templa reliqua fuere, aperuit: & quæ negligentius curata fuiſſent, inſtaurari iuſſit. Si quæ autem prorſus diruta eſſent, denuò ea extrui præcepit, aras repurgauit: & veteres reditus nobis auferens, illis ruſum ſacrau... Antiquos vrbium ritus, priſca ſacrificia, & væſanas ineptias renouauit. Neque eum puduit publicè diis ſacrificare. Et identidẽ libans, qui cum eo eiuſmodi ſacris vacabãt, eos maximis eſt proſequutus honoribus. Rerum ſacrarum præfectis, ſacerdoribus, & canephoris, quæ conſuetudo priſca tulerat, dedit. Et autoritate ſuą eos confirmauit: id quod ante Conſtantinum Imperatores quoque alij fecerant. Rebus eiuſmodi vacãtibus, immunitatem tributorum ſanctione dedit, annonã templorũ ſacrorúmque miniſtris donauit: & vt † cathari, hoc eſt, puri ſiue ſacroſancti eſſent, lege lata cauit, & ab aliis hominibus eos ſecreuit. Nili cubitum Serapidi deo reſtituit: & vetuſta præterea patriáque iura, quæ Conſtantinus ciues ſuos ad veram pietatẽ cohortãs, eccleſię Chriſti tribuerat. *b* Vrbibus, quas ſacra Græcorum ſequi cognouiſſet, quas voluere donationes affatim dedit: quas autem in Chriſti religione ardentiores eſſe ſciret, infeſtus eis fuit, neque ad eas diuertere voluit. Et perſæpe quum legationes ad eum propter caſum aliquẽ qui incidiſſet prouinciales mitterẽt, preces eorũ reiecit. Quod ſanè ciuitati Niſibenę accidit. Quum enim expeditionem aduerſus eos Perſæ ſuſceperunt, & ipſi ea de cauſa Oratores ſuos ad eum miſerunt, non modò auxilium eis ferre noluit, ſed etiam minatus eſt, ſe vrbem eam oculis ſuis non viſurum: neque eò venturum, vt quæ ſacra & deteſtãda eſſet, neque templa deorum aperire, aut Græcorum religionẽ ſuſcipere vellet. Et Conſtantienſes in Palæſtina eodẽ nomine arguens, ciuitatem eorum Gazæis ſubiecit.

Conſtantiam Palæſtinæ Gazæis ſubiecit.

Conſtantiam nanque, ſicuti ſuprà diximus, quum Gazæorum nauale eſſet, & Maiuma vocaretur, Conſtantinus propter egregium eius in fide Chriſtiana ardorem, iure ciuitatis exornauerat, & filio Conſtantio dicatam, legibus ſuis vti per conſtitutionem iuſſerat: minus cõuenire arbitratus, vt ei Gazæ ciuitati Gręcis ritibus admodum addictæ, ſubiecta eſſet. At vbi Iulianus imperium eſt conſequutus, Gazæi aduerſus Cõſtantienſes iure egerunt. Quorũ ipſe iudex, ſicuti antea fuerat, ita Conſtantiam iuri Gazæorum ad viginti ſtadia ab ipſis diſtantẽ, adiudicauit. Cõſtantij quoque appellationem ei ademit, & portum Gazæ vocauit. Et vnum vtraque loca præfectum, eoſdémque magiſtratus habuere: eccleſiæ ſolæ duas eſſe ciuitates oſtendêre. vtraque enim ſub ſuo vixit Epiſcopo & clero, & fines ambarũ templa cujuſq; deſignarunt. Cœterùm Gazæorum quidam epiſcopus poſtea, quũ ſuus apud Maiumitas antiſtes deceſſiſſet, hoc egit, vt vtræque in vnam eccleſiam redigerentur: non æquum eſſe dicens, vt duo eſſent in vna ciuitate epiſcopi. Cui quum Maiumitæ reſiſterẽt, Synodus prouincialis rectè rem decîdit, & ſuum Maiumæ epiſcopum legit: conuenire arbitrata, vt qui ſemel à pio Imperatore, propter veram religionem primario ciuitatis iure honorati eſſent, non aliud per impij principis iudiciũ ſequerẽtur

Gazæ portus.

A & facerent. Proinde ille meritò honore, qui ſemel eis datus eſſet, eccleſiæ fruerentur, & res ea loco ſuo immota maneret. Atque hoc quidẽ ſic non longe pòſt eſt actum. Eodem anno Cappadocum quoque Cæſaream vrbem magnam & locupletem, Iulianus è ciuitatum albo expunxit, & Cæſaris ei cognomen abſtulit. Primùm enim Mazacam eam vocatam, Claudius Cæſar appellatione mutata, nomine ſuo cohoneſtauit. Summo autem ciuitatẽ eam odio perſequebatur tyrannus, quòd propter eximium in Chriſtũ amorem & deſiderium maximè celebris eſſet, & vetuſta ſimulacrorum delubra euertiſſet: Iouis ſcilicet πολιοῦχου, hoc eſt tutelaris, & Apollinis πατρῴου id eſt patrij. Vbi verò poſtea Fortunæ templum ſunt demoliti, plurimum toti vrbi ſuccenſuit, & Græcos non adeò multos eam inco-
B lentes incuſauit: ac ſi quid durius perferendũ ſit, tum ferendũ pro fortuna fuiſſe, eis obiecit. Trecentas ſanè auri libras ab eis qui fines vrbis eius coluere, vi exegit. Clerum autẽ omnem muneribus & miniſteriis militaribus in ea regione attribuit: quòd quum ſumptibus oneroſum, tũ ignominia contumelioſum exiſtimatum eſt. Et Chriſtianis omnibus tributo impoſito, vrbe ea perinde atque vico aliquo eſt vſus. Iure quoque iurando interpoſito, minatus eis eſt, niſi quãprimùm tẽpla deorum reſtituerẽt, quicquid poſſet calamitatis ciuitati ſe illaturum, & poſtremò capita etiam ablaturum eſſe Gallilæis: ſic enim per contumeliã Chriſtianos nominauit. Atque ille minas eiuſmodi ad rem cõtuliſſet, niſi fatalis neceſſitas morte eum præueniſſet. Neque ab initio
C per miſericordiam humaniorẽ ſe erga Chriſtianos exhibuit, minúſq; grauiorem veteribus perſecutoribus: ſed quòd nihil momẽti Græcorum ſuperſtitioni conſtituendæ, Chriſtianorũ intolerabilia etiã ſupplicia afferre, quinetiam dogma noſtrum maiora per ea capere incremẽta ſciret. Ingens enim ex eo Chriſtianis acceſſit gloria, quòd ex eis multi fortiter mortem ſibi obeundã duxerint. Præterea verò laudem eam nobis inuidit. Et à tormentis quidem & igne, & ferro, & pelagi vndis abſtinuit, neque viuos vel in barathrum coniecit, vel in terra defodit, quæ alij ante eum perſecutores fecerant, quòd hæc neceſſariò animi ſententiam non mutarẽt: cohortationibus verò & perſuaſionibus multitudinẽ ad impietatem pertrahendam eſſe cenſuit. Eo
D modo facilè ſe ſuperiorem fore, & quod vellet effecturum eſſe, ratus eſt: aut fortaſſe, vt admirandus eſſe, & præter expectationem perhumanus in eis videretur, non ſtatim vim eis adhibẽdam eſſe putauit.

Cæſareã Cappadocum in ordinẽ Iulianus redigit.

Tyrãnicè eam vrbẽ tractat.

Sub mõte Argeo Mazacã, quæ nunc Cæſarea nominatur. plt. lib. 6. cap 3.

Gallilæi à Iuliano chriſtiani nominati.

Quo conſilio idem humaniorem ſe primũ erga chriſtianos eſſe aſſimularit.

Quomodo, vt fauorem plebis aucuparetur, omnes paſſim epiſcopos à Conſtãtio in exilium pulſos reuocarit, cùm propter Conſtantij odium, tum quòd eccleſiam turbari vellet. cap. 5.

EIuſmodi agitans conſilia, qui à Conſtantio in exilium pulſi propter religionem fuerant, omnibus poteſtatem redeundi fecit: & quorum bona publicata fuerant, ea illis reſtituit. Edicta publicata, ne Chriſtiani iniuriis afficerentur, nẽue per vim aut contumeliam ad ſacrificia adigerentur. Si qui verò ſua ſponte ad aras accedere vellent, eos prius deorum

Clero Iulianus annonam ſuã ademit.

placandorum gratia luſtrari purgaríque debere. Annonam & immunitatem, qnam Conſtãtinus pro ſua erga Deum obſeruantia cleticis conceſſerat, ipſe abrogauit, & in publicos prouentus retulit. Quæ verò viduis & virginib. propter inopiam cleri, alimenra è publico largienda deſtinata erãt, ægrè & difficulter exigebantur. Cõſtantinus namque, quum eccleſias conſtitueret atque ordinaret, ex cuiuſque vrbis prouentibus toti clero, quantum ad vitam tolerandam ſatis eſſet, rerum neceſſariarum tribuit, eámque rem ſanctione legis confirmauit, quæ hucuſque cõſeruatur. Sub Iuliano exactio eorũ prouentuum dura admodum & grauis fuit, ſicuti id exactorũ ipſorum teſtantur monumẽta. Cœterùm parum fuit tyrãno, tam hoſtili eſſe erga nos animo, niſi ſuum aduerſus eccleſiam odium ad excidiũ eius prorſus conuerteret. Quæcunque enim ei ſuppeditabant ſacra vaſa & donaria, ea abſtulit, & in dolorum delubris repoſuit. Vim etiam illam eis adhibuit, qui ſub Conſtantino & Conſtãtio templa deorum euertiſſent, vt vel ea celeriter reſtaurarent, vel æſtimationem ſtructuræ eorum perſoluerent. Sin hoc minus facerent, vt durius acciperentur, & in vincula coniicerentur, mandauit. Vnde illud ſatis conijcere licet, in eo quidem illum veterib. perſequutoribus, quòd corpora cum contumelia non excruciauerit, moderatiorem fuiſſe: rebus autem aliis modis omnibus illos exuperaſſe. Omni namque ex parte eccleſiam affligere, manifeſtè eſt viſus: & vno tantum modo humanior iudicatus, quòd epiſcopos ſub Conſtãtio exilio mulctatos reuocauit, & in vrbes ſuas redire permiſit. Atque id ille nõ miſericordia fecit, ſicut colligere eſt: ſed vt epiſcopos inter ſe committens, ad inteſtinum armaret bellum, & ſuis ipſa diſſidiis eccleſia labefactaretur. Fortaſſe etiam, vt Conſtantium apud Romani imperij ſubditos, in odium & inuidiã adduceret: tum Græcos, qui eiſdem ſecum operarẽtur ſacris, fauore proſequẽs: tum epiſcopos, qui propter Chriſtum afflicti eſſent, ab iniuria vindicans. Itaque eunuchos quoque imperiali aula exegit. Euſebium autem, qui primum in ea locum tenuerat, morte etiam mulctauit. cui aliã quoque ob cauſam infenſus fuit: ſuſpectũ enim veluti fraternæ necis ſuaſorem habuit. Syrũ autẽ Arium, autorem & ducem hęreſis Eunomij. & Conſtantij ſententia, qui eum propter familiaritatẽ Galli ſuſpectum quoque habuerat, damnatum, & in exiliũ actum, perquã benignis literis reuocauit, & publica vectura reduxit. Propter Conſtantium quidem, Eleuſium etiã Cyzicenũ impenſis propriis, quã ſolo æquauerat ſub Cõſtãtio Nouatianorũ eccleſiam, vno atque altero mẽſe reſtituere iuſſit. Sed & ex aliis plurimis rebus æſtimare eſt, propter Conſtantij odiũ, quũ multa in nos ipſum duriter feciſſe: tum quæ ab aliis quoque fiebant, eis delectatum eſſe.

Viduis & virginibus ſacris ægrè eam concedit.

Donatio Conſtantini.

Sacras Chriſtianorũ ædes Iulianus diripit.

Quare mitior, quã item ſæuior prioribus eccleſia perſequutoribus is fuerit.

Cur epiſcopos idem ab exilio reuocauerit.

Euſebij eunuchi cædes.

Aetius ab exilio reductus.

Eleuſius Cyzicenus Nouatianorum eccleſiam dirutã reſtituere iuſſus.

Vt etiam magnus Athanaſius tum apud virginẽ pudicam occultatus, publico ſe commiſerit, & eccleſiã receperit, Georgio Ariano a populo interempto. Cap. 6.

Athanaſius cũ annis aliquot latuiſſet, ſubitò Alexãdriæ apparet.

TVm Athanaſius etiam, qui multis annis latuerat, Conſtantij morte cognita, noctu Alexandriæ in eccleſia apparuit, & miraculo de-E repentè omnibus quaſi mortuus quiſpiam ab inferis reuerſus fuit. Ex quo enim Georgij inſidiis, & Conſtantij iuſſu Ægypti præfectus eum non cepit, atque ipſe fuga ſibi conſuluit, ad Iuliani vſque imperium, apud mulierem quandam virginem Alexandriæ occultatus latuit: quæ tãtum forma excelluiſſe traditur, vt ſtuporẽ prorſus ex ſpectantibus incuteret, & nemo eorũ qui caſtiorem vitam ſectari conſtituiſſent, in colloquium eius veniret, ne ſcilicet eo nomine reprehenſione non careret. Atque illa tametſi ita florens & viuida eſſet, pudicitia tamen & ſanctitate vitæ nõ excidit. Quæ res ſolæ, quanuis nihil adiumenti à natura ad decorem accedat, ornamento eſſe ſolent. Vt propè verum eſſe nõ videatur, quod à maioribus dictum eſt: Qualia ſint corpora, tales etiã eſſe animos. F Quin è diuerſo potius, ad animorum inſtituta, corporum quoque mores conformantur: & quale quiſque exercet ſtudium, talis etiam eſſe apparet, quocunque id accidat tempore. Atque ad hanc rationẽ ſi quis rem certò exigat, rectè id ſic eum dictutũ, neque quempiam qui reluctetur habiturum eſſe, exiſtimarim. Athanaſius quidem diuina prouidentia ad virginem hanc deductus, atque apud eã ſeruatus eſt. Et ſi quis euentum rei conſiderare velit, diuinam prorſus diſpoſitionem eſſe reperiet. Vt enim nihil moleſtiæ & negocij Athanaſio & familiaribus eius exhiberetur, ſi quis tentare aut iuramento cogere quenquam ex illis, ad eũ ſcilicet prodendũ, voluiſſet: rectè hoc ſic inſtitutũ, vt latẽs apud mulierem occultaretur, quã nemo id perlaturam eſſe putauit. Propter formæ verò G venuſtatem neque in ſuſpicionem cuiquam incidit, apud eam epiſcopum occultari. At illa virili planè animo virũ eum ad ſe recepit, & prudentia mira ad finem vſque theſaurum tantum ſeruauit. Tanta autem in eum honeſtis præſtãdis miniſteriis fuit fide, vt & pedib. lauandis, & cibo aliíſque naturæ noſtræ neceſſariis vtilibúſq; rebus exhibendis vna ipſa ritè ei inſeruierit, & de libris quib. opus habuit, commodauerit. Atque id quum longo tempore feciſſet, nemo tamẽ qui Alexandrinam incoluit vrbẽ, cognouit. Athanaſius qui ita ſubitò apparuit, ab vniuerſa multitudine receptus, in eccleſias eſt deductus. Ariani autem eiecti, ſeorſim euentus egere, Lucio quodam, qui eis epiſcopus præeſſet, lecto. Georgius enim à plebe interfectus fuerat. Poſtquàm enim Conſtantium deceſſiſſe, & Iulianum ad imperij H ſummam perueniſſe cognitum eſt, ſtatim impetu omni quicquid erat Alexandriæ Græcæ ſuperſtitionis ſectatorum, ad ſeditionẽ prorupere: & clamore vno incurſionem in Georgium, tanquam eũ interempturi, fecere. Et tum quidem à cæde abſtinuerũt, atque carceri eum incluſerũt: verùm nũ multo poſt inde extractũ, ferro necarunt. Deinde camelo quaſi nouum quoddã clitellarum genus impoſitum, per medium forum, cadaueri per furorem & contumeliam impudẽter inſultantes, duxerunt: circa crepuſculum autẽ veluti ea iniuria ſatiati, quicquid à raptatione ea ſuperfuit corporis, igni combuſſerunt. Arianis quidẽ hoc ſic Georgio ab Athanaſij ſtudioſis accidiſſe videtur: ſed res aliter habet. Nam ille odio ſuo Græcos in ſe cõcitauerat, eo quòd patria eorum ſacra inhibuiſſet, templa deorum deſtru-

Virgo formoſiſſima, eadémque caſtiſſima Athanaſium latentẽ fouet.

Diuina prouidẽtia in Athanaſio conſeruando.

Lucius Arianorum Alexandriæ epiſcopus.

Cædes Georgij Ariani Alexãdrini epiſcopi.

Abolenda idololatria.

Georgius Alexandrinus odiũ Ethnicorũ in ſe ad cædem vſque concitauit.

** in quo olim Græci mithre ſacrificantes homines mactabant. Socr. lib. 3. cap. 2.*

Idolomaniæ fœditas in publicum producta.

† Idololatræ ſacra ſua acerrimè propugnarunt.

Non orthodoxi Chriſtiani, ſed gentiles Græci Georgium necarunt.

deſtruaiſſet, ſimulacris conuiciando illuſiſſet, & bona eorum publicaſſet. Adhęc inuidiá quoque eius auxit, quod multum apud Imperatoré autoritate valuiſſet. Solent enim multitudini, qui aliquam obtinent poteſtatem, eſſe exoſi. Inſuper tum quoque quod † Mithrio * actũ fuerat, tumultum contra eum motum admodum auxit. Nam locum eum diu neglectũ, Conſtantius eccleſiæ Alexandrinæ donauerat. Georgius autem eum repurgans, vt ædem ſacram Deo excitaret, ſuperterraneum antrum reperit: in quo ſimulacra, & alia quædam ſymbola, & ſigna Græcarũ nugarum & pręſtigiatum, vt ita dicam, eorúmq; qui ſacris ab ipſis inſtituti atque initiati fuiſſent, erant. Quæ ſanè ridicula, & noua cernẽtib. ſunt viſa, proindéque meritò per ludibrium irriſa. † Græci autem pudore propter myſteria & arcana ſua reuelata affecti, confertim manu coacta, gladiis, lapidibus & clauis impetum in Chriſtianos fecerunt, & multos occiderunt, quoſdam vulnerarũt, & nonnullos etiam ea eis ad dogmatis contumeliam in crucem egerunt, atque abierũt. Georgius cœptum opus imperfectum reliquit. Gręci porrò Iuliani imperio tanquam opportunitate quadam oblata, pro eo atque voluere vſi, ipſum etiam Georgium interemere. Hoc ipſum Imperator quoque literis ſuis, magis ſcilicet populum Alexandrinum, quam Chriſtianos incuſans, teſtatur: quod ille profectò non feciſſet, niſi eũ veritatis vis coegiſſet: Chriſtianos certè, qualeſcunque illos tãdem, Georgianæ cædis, quàm Gręcos, autores fuiſſe maluiſſet.

Iulianus Iuliani Imper. auunculus, Ægypti præfectus.

Sed ille minimè rem celauit, quãuis grauius etiã nos perſtringẽs. In epiſtola enim ad Alexandrinos, ſtomachari ſe ſimulans, verbis eos perſtringit, coercionem remittens. Id quod ſe facere dicit, ob reuerentiam tutelaris dei Serapidis, & conditoris eius vrbis Alexandri, atque item auunculi Iuliani, qui Alexandriæ & Ægypti præfectus fuit: vir ſuperſtitioni Græcarum nugarũ deditiſſimus, & Chriſtianorum hoſtis vehementiſſimus. Tanto enim is erga nos odio flagrauit, vt citra Imperatoris ſententiam, multis autor fuerit, vt ad ſanguinem vſque martyrij certamen peragerẽt. Mihi etiam moleſtum non erit, epiſtolam eam Iuliani, operi huic noſtro annectere, atque etiam quæ auunculus eius Iulianus aduerſus fidei noſtræ profeſſioné egerit. Epiſtola hiſce verbis cõſcripta fuit.

† Mithram Perſæ ſolem eſſe putant, cui hoſtias multas ſacrificant. Huius ſacris non initiabatur, niſi per gradus quoſdam tormẽtorum ad ea perueniſſet, & ſanctum ſe, perpeſſioniſque expertem eſſe declaraſſet. Suid. Mithrion, Solis templum: Mithrica, Solis ſacra. Lamprid. de Cõmodo: Sacra Mithriaca homicidio vero polluit.

Iuliani epiſtola ad populum Alexandrinum miſſa, de Georgij cæde. Cap. 7.

Iuliani epiſtola ad Alexandrinos, de Georgij cæde.

IMperator Cæſar Iulianus Maximus Auguſtus, populo Alexandrino. Siquidem Alexãdrum, qui vrbem veſtram condidit, & præ eo magnum atque ſanctiſſ. deum Serapidem non veremini, quomodo publici commodi, humanitatis & decori nullam prorſus rationem habuiſtis? addo etiam noſtri? quos dij omnes, in primis verò magnus Serapis imperare toti

A orbi voluerunt. Conueniebat certè, vt iudicium de iis qui iniuriam vobis intulere, nobis reſeruaretur. Sed ita fortaſſe & furor vos decepit: qui ſanè mentem hominibus auferens, grauia ſolet admittere flagitia. Deinde autem impetu ſedato, conſilio, quod ſubitò rectè à vobis captũ erat, mox per contemptum legum, vim publicã adiecistis: neque vos, * qui populi nomine cẽſemini, ea tentare & facere puduit, quæ in illis rectè reprehendiſtis atque odiſtis. Dicite nanque mihi, per Serapidem, quę nam ob delicta Georgio ſuccenſuiſtis? Beatiſſimum, videlicet dicetis, Conſtantium in nos commouit, deinde in vrbẽ ſacram exercitum induxit: Et Ægypti pręfectus, vbi ſanctiſſimum Dei tẽplum inuaſit, imagines, donaria, & ſacrum ornatum diripuit, nobis meritò indignantib. & Deum ſeu potius bona Dei

** δῆμος ὄντες.*

B defendere volẽtibus. Atque ille armatos in nos iniquè, illegitimè & impiè immittere eſt auſus, & fortaſſe Georgium magis quàm Conſtãtium metuens, qui melius ſibi ipſi conſuluiſſet, ſi moderatè nobiſcum & ciuiliter, nec tam tyrannicè egiſſet. Sed enim eas ob iniurias deorum hoſti Georgio infenſi, ſacram piaculo contaminaſtis vrbem, cùm illum iudicum calculis ſubiicere potueritis. Sic enim res ea non cædes, neque legum violatio, ſed legitimum fuiſſet iudiciũ: quod vos quidem innocuos conſeruaſſet, illum autem qui maxima cõmiſit facinora coercuiſſet, atque omnes pręterea ad meliorem frugem reduxiſſet, qui deos contemnunt, & tantas vrbes populóſque florentes nihili faciunt, poteſtatíque ſuæ, aduerſus illos ſeueritatem, perinde atque * acceſſioné quandam adiiciunt. Conferte hanc cum ea quã paulo antè ad vos dedi epiſtola, & quantũ inter ſe differant cognoſcite. Quas enim tum ad vos

** πάρεργον.*

C laudes ſcripſi? Nũc verò per deos ipſos iuro, laudaré quidé vos libẽter, facere id autem propter leges violatas nequeo. Audétne populus, vt canes ſolẽt, hominem diſcerpere? Deinde illũ eius rei nihil pudet, neque puras manus conſeruare curat, vt eas abſque ſanguinis contaminatione innocuas ad deos tendat? Verùm Georgius, qui talia pateretur, dignus erat: Imò fortaſſe, ego dixerim, hiſce grauiora & acerbiora. Et veſtra cauſa dicetis. Idem ego quoque dico: Sin vt à vobis hæc pateretur, dicatis, id iam non conceſſerim. Leges enim ſunt, quæ delicta coercent. Et maximè quidem pro ſe quiſque vniuerſi eas ſeruare debent. Et quãuis accidat, vt ex ciuibus nõnulli contra leges agant, reſpub. tamen & populus ipſe legib. regi, & conſtitutionibus parẽre, neq; quæ ab initio rectè ſtatuta ſunt, violare debet. Fœlicitatis loco, viri Alexãdrini, ducere po-

D teſtis, quod delictũ hoc veſtrum in Imperij mei tẽpora incidit: qui propter reuerentiã erga Deũ, & propter cognominem mihi auunculum, qui Ægypto & vrbi veſtræ cũ imperio præfuit, fraternam erga vos beneuolẽtiam conſeruo. Non enim populum aliquem audere conuenit, poteſtaté ſummã, quæ cõtemni non debet, & ſeueritaté ſinceritatémque imperij obtinet, deſpicere: ne temeritatem tantã, ſicuti grauem aliquẽ morbũ, acerbiore repurgare opus ſit remedio. Exhibeo auté & propono vobis, ob eas quas modò dixi cauſas, perquàm placidè cohortationem & verba, quib. vos (ſat ſcio) perſuadebimini: ſi

ſi quis comprehendatur, vt fortiter conſiſtat, & perſequentium tormenta & ſupplicia generoſè perferat, opus eſt.

De calamitatibus in Phœnice & Heliopoli & Emeſa toleratis: & de Aemyliano, & Dorotheo, & Domitiano, & Marco Arethuſiorum epiſcopo. Cap. 9.

SEd enim non apud ſolos Alexãdrinos & Gazæos ita in nos ſęuitum, verumetiam Heliopoli ad Libanum in Phœnice ſita, & Arethuſæ apud Syros, hiſce deteriora atq; crudeliora ſunt facta. Quæ vrbes per crudelitatis ſummę cõtentionem id egere, vt ſecundas partes, quæ alibi deſignata eſſent, habere arguerentur. Heliopolitæ enim (quod quidem incredibile dictu eſſet, niſi ab eis qui tũ rei geſtæ affuere, ad nos relata fuiſſet) ſacras quaſdam virgines, quæ etiam viros B aſpicere non ſuſtinuerint, veſtibus ſpoliatas & nudas in medio populo ad ſpectaculum & cuiuſque qui illudere eis vellet iniuriam, conſiſtere coegerunt. Vbi autem & conſpectu tali & rebus aliis pro cuiuſque libidine, & ſancta illarũ corpora abundè contumelia affecerunt, poſtremò ab inferioribus eas partibus † rotunderunt atq; diſciderũt: & ſuperficie vulneris eius atque ſciſſuræ porcorũ alimento, cui illi aſſueuerant (hordeum autem fuiſſe, aut ſimile quiddam, veriſimile eſt) comperſa, eos ad conſuetas eſcas prouocarunt. Itaque impetu agreſti irruentes porci, cùm ſecernere alimentũ facilè non poſſent, ſimul viſcera ſunt aggreſſi: & ſoliti cibi cupiditate, famíſque neceſſitate adurgente, vna cum hordeo interna etiam membra, quum illæ adhuc viuerent, & cruciatum eum ſentirent, depaſti. Exiſtimo C autem Heliopolitanos inde eò furoris, vt ſic contra ſanctas virgines ſæuirent, euaſiſſe, quòd patrium eis fuerit, vt virgines prius proſtituerẽt, & à quocunque viciari curarent, quàm ad coniugij communionem cum ſponſis ſuis venirent. Quod Conſtantinus magnus lege lata primus, ne amplius fieret, prohibuit: & Veneris templo ibi diruto, eccleſiam Deo extruxit, quemadmodum ſuprà loco ſuo à me eſt dictum. Quod autem ibidem inſuper auſi ſunt quomodo ſilentio præteriri poteſt? Cyrillo nanque Heliopolitano diacono crudeliter occiſo, ventrẽ quoque eius inciderunt, & iecur deguſtarunt. Verùm talia auſos, vindicta ſtatim diuina conſequuta. Quicunque enim tanti piaculi participes fuere dentes, linguas, & palatũ per ſæuam putredinẽ, oculóſque adeò ipſos amiſerunt. Per quas plagas, vis & efficacia veræ pietatis eſt depredicata. Porrò Emeſæ, quæ finitima ei vrbs eſt, Dionyſio muliebri mancipio ædem ſacram dedecarunt, atque D ibi † ſtatuam Androgyni, ambiguo inter marem & fœminam ſexu rediculam, ei collocarunt. Doroſtoli autem Thraciæ, Aemylianum inuictum athletam, Capitolinus Thraciæ præfectus viuum combuſſit. Dorotheus item certator egregius, qui magnam conſcripſit eccleſiaſticam hiſtoriam, & Tyri epiſcopatum tenuit neci datus. Domitium verò celebrẽ monachum in ſpelunca ſua latentem, præteriens inhumaniſſimè aggere lapidum quiſpiam obruit. Nec Marcus, qui Arethuſę grauia perpeſſus eſt, tacendus. Periopus autem nobis eſſet Aeſchyli & Sophoclis dicẽdi grauitate, vt martyrij eius tragœdiam te-

Sanctimonialium virginũ apud Heliopolitanos martyrium admirandum. Quis talia fando, temperet à lachrymis?

† κάτωθεν ἀναχίσαντες.

Heliopolitæ in Phœnicia virgines ſuas ante legitimas nuptias publicitus proſtituere ſoliti.

Sancti Cyrilli diaconi Heliopolitani caedes. Apud Suidã cauſa martyrij iſtius additur, Quòd ſcilicet Cyrillus ſub Conſtantino & Conſtantio idolorum templa euertit.

Domitij monachi.

† ſtatua Bacchi Androgyni

Martyrium diui Aemyliani, item Dorothei.

Marci Arethuſij epiſcopi.

A ctè exponeremus. Hunc enim Arethuſij, vbi epiſcopus diu fuerat, & vita & doctrina, canicieq; inſuper ſpectatum & venerandum, immaniter occiderunt. Dudum verò antea infenſi ei fuerãt, quòd ſub Conſtantio multos Grecæ ſuperſtitionis ſectatores nõ perſuaſione, ſed poteſtate quadam grauiore, Chriſtianorum ſacra colere coegerit, & templũ celebre ſtructuræque precio & magnificentia nulli ſecundum ſolo æquauerit. Porrò rerum ſtatu mutato, quũ ſimul & vulgus commotum eſſet, & Imperatoris mandatum acceſſiſſet, quo Marcum ſententia lata vel æſtimationem tẽpli ſoluere vel id quale antea fuiſſet reſtituere iuſſit: vbi vtrunque facere prorſus non potuit, alterum etiam non dico epiſcopo, ſed ne priuato quidẽ Chriſtiano facere vllo modo fas B fuit, primùm quidem fuga vſus eſt. At vbi multos ſua cauſa affligi, & plurimas calamitates ferre cognouit, ex fuga reuerſus, ſeipſum exhibuit, & populo quidquid vellet de ſe facere permiſit. Et quum admirari virum, qui ſic philoſophicũ planè animum oſtendere decreuiſſet, debuiſſet, contemni ſe arbitrata multitudo omnis in eum irruit. Tractus eſt per mediam vrbem & ſenex, & Epiſcopus: mẽbráque eius omnia, vt ſors tulit, diuerberata, lacerata & iactata. In eum quippe ætas omnis, fœminę & pueri cum indignatione & ardore deſæuierunt, vſque adeò, vt etiam tenuibus quibuſdam funiculis aures ſeni abſciderint. Pueri quoque in ſcholã ad magiſtros euntes ludibrio eum habuere, trahẽtéſque, atque in ſublime ſubinde tollentes, graphiis pupugerunt & crudeliter excruciarunt. Et iam toto corpore vulnera acceperat, parúmque adhuc vita concla C mata ſpirabat: quum eum garo & melle perunctum, in ſportam ex iunco confectã immiſerunt & in ſublime ita ætatis tempore ſublatum apibus & veſpis excruciandum expoſuerunt. A quibus inuolantibus & depaſcentibus, quum viuẽs voraretur, præclarum id verbum dixiſſe fertur: Vt ego quidem ſublimis ſum, vos autem humi iacentes deſpicio? Vnde quæ deinde & ipſi & Arethuſiis euentura fuerant, conijcere licet. Pręfectus quidem qui Græcorum ſacra quàm maximè colens, vir magnus & fortis atque ob eam cauſam præclarus, tum prouinciæ ei pręfuit, tantam Marci generoſitatẽ admiratus eſt: & Imperatorem reprehendit, probro ſe dignos eſſe dicẽs, quòd ab vno ſene, qui per tantam cõſtantiã & fortitudinem tot mala animo magno pertulerit, vincerentur: adeò vt periculum eſſet, ſe quidẽ meritò irriſum: eos autem, quibus ea mala inferrent, ſumma gloria auctum iri. Et ad hunc modũ D beatus Marcus, virili planè animo multitudinis furorem, & graues illos cruciatus pertulit, vt nõ modò à nobis Chriſtianis, ſed etiam à Gręcis ipſis ſimulacrorum cultoribus meritas tulerit laudes.

Illuſtriſſimum decrepiti ſenis martyrium.

De Theodulo & Tatiano Phrygibus: præterea de iis qui Ancyræ in Galacia martyrio ſunt affecti, Buſyride & Baſilio: item de Eupſychio Cappadoce. Cap. 10.

EOdem tẽpore & Macedonius, & Theodulus, & Tatianus, Phryges egregiè pro Chriſto certamen pertulere. In † Merœ nanq; Phrygum vrbe, gentis eius pręſes tẽplum, quod diuturno ſqualore deformatum fuerat aperuit, atq;

Martyriũ Macedonij, Theoduli, & Tatiani apud Meroen Phrygum oppidum.

† ἐν τῇ μήρῳ.

Socrat. lib. 3. cap. 15. μίσῳ τῆ πόλεῖ φρυγῶν. Sozo. lib. 5. cap. 11.

repurgauit. At illi quos dixi, noctu in ſanum ingreſſi, deorum ſimulachra comminuerunt. Et quum multi eius rei ſuſpecti in iudicium pertraherentur, ipſi ſeipſos detulerunt. Atque vbi diis ſacrificare, quod per id, ſi feciſſent abſolui potuiſſent, & præfectus vt ea re delictum ſuũ compenſarent petiiſſet, noluere: primùm eos torſit, & tandem nudos craticulis impoſuit, ignémque ſuccendit. a Et quamuis tam crudeliter illi vrerentur, attamen ad præfectum dixere: Si Amachi (id enim illius nomen fuit) carnes aſſas expetis, age in alteram nos verte partem, ne tibi edenti, ſi ſemiaſſi ſimus, inſuauior fiat cibus. Hoc pacto & iſti fortiter certamine obito, in craticulis vitam finierunt, voluntaria ſacrificia & innocuas victimas ſeipſos offerentes Deo. b Tum quoque Buſirim dicunt ſplendidè & fortiter confeſſionem Ancyræ in Galatia propter religionem pertuliſſe: qui antea hæreſis Encratitarum, hoc eſt, continentium fuit. Quum enim ſtrenuè rem aduerſus ſimulacra gereret, comprehenſus, ab eius loci præfecto tormentis eſt adiudicatus. Itaque in publicum productũ ille, ad ſtipitem tormétorum ſuſpendi præcepit. Buſiris autẽ vtraque mano in caput ſublata, latera noda exhibuit, & ad præſidem conuerſus: Ne fruſtra, inquit, carnifices, vt me in ſtipitem extollant, & rurſus demittant, fatiges, paratus enim ſum quàm diu velis, illis ad verbera & tormenta latera præbere. Ibi ille quum promiſſum viri admiratus, tum magis etiam, vbi periculum conſtantiæ eius fecit, eſt conſternatus. Nam habitum eum ſtatúmque corporis retinens, & manus conſtanter ſuſtollens, quàm diu præſidi viſum eſt, excarnificandum ſe dedit, plagáſque intenta fortitudine excepit. Deinde in carcere vinctus ſeruatus eſt liberque paulo pòſt dimiſſus, vbi Iulianum interfectum eſſe renunciatum eſt. Atque is ad Theodoſij vſque imperium vitam produxit.

a Idem ſupplicium, eadem vox Laurentij martyris fuit Conuerte partem corporis. Satis crematã iugiter, et fac periclum quid ſum Vulcanus ardens egerit. coctum eſt, de vora. Et experimentum cape, ſit crudum an aſſum ſuauius. Prudent.

b Martyrium Buſiridis. Ancyrani confeſſoris.

Baſilij Ancyrani. Eupſychij Cæſarienſis.

Hoc ipſo tempore & Baſilius, Ancyranæ eccleſiæ presbyter, martyrio eſt defunctus: atque item Cæſarienſis Eupſychius Cappadox, veteri familia locóque claro natus, qui nõ ita pridem vxore ducta veluti ſponſus adhuc fuit. Eupſychius propter Fortunæ templum, quod euerſum non ſatis fortunatum fuit, & cuius gratia Imperator iram in Cæſarienſes vniuerſos, ſicuti ſuprà dictum, conceperat, necatus eſt: & qui authores præterea atq; adeò patratores eius facinoris in fano eo euertẽdo fuere, alij exilio perpetuo ſunt mulctati. Baſilius verò religionis Chriſtianæ ſtudioſiſſimus, ſub Cõſtantio contra Arianos ſtrenuè rem geſſerat: quamobrem Eodoxij populariúmque eius ſententia damnatus, publicos conuentus agere prohibitus fuerat. Vbi verò Iulianus imperiũ eſt adeptus, publicè obambulans, Chriſtianos apertè eſt cohortatus, vt conſtanter religionem ſuam retinerent, & ſe à Græcorum ſacris & libationibus piaculiſque omnibus abſtinerẽt nec nõ Imperatoris honores floccifacerẽt: vt qui fluxi & caduci non aliam mercedem afferrent, quàm perniciem ſempiternam. Eam ob cauſam illum Græcorum ſacrorũ ſectatores ſuſpectum habuere, atque odio proſequuti ſunt. Quos etiã aliquando publicè ſacrificantes videns conſtitit & maiorem in modũ ingemiſcens, ne quis Chriſtianorum in errorem tantum incideret, precatus eſt. Et tandem comprehenſus iudicibus traditus eſt: & cruciatibus omnib⁹ in eo certamine virili animo perlatis, martyrij curſum abſoluit. Hæc quamuis præter ſententiam Imperatoris, nihilominus tamen facta: & quidem contra expectationem, & amici eius voluntatem. Verùm alios quoque fortes martyres Imperij eius tempore rectè ſe geſſiſſe ſcimus: quorum conſtantiã & certamina omnia ſingillatim commemorare, ingentis & grauis eſſet operæ. Hoſce autem, vt dilucidiorem eccleſiaſticę rei ſtatum facerẽ, collectos recenſui, quamuis diuerſa aliquantum eorum tempora martyrij fuerint.

præter voluntatem Iuliani tam præclara martyria peracta.

De ſancto Artemio: item de ſanctis Manuel, Sabel, & Iſmaele: & de beata Publia virgine. cap. 11.

INnumeros tamque alios etiam per Græcos ſimul * & barbaros excruciauit. Nam & his propter religionis noſtræ odium, quidquid vellent, vt contra nos agerent, permiſit: & fecerunt illi in nos longè peiora atq; atrociora, quã Græci ipſi. Artemium autem generoſum fidei propugnatorem, ducem & † Auguſtalem Antiochiæ, qui etiam copiarum militarium ductor in Ægypto Conſtantino imperante fuit, per ſeipſum torſit: re quidem ipſa quòd Conſtantio ſubſeruiens, ardoréque diuino flagrans, delubra multa deorum deiecit atque euertit: & quòd diuorum Apoſtolorum, Andreæ, Lucæ, & Timothæi oſſa Patris, & ex Achaia & Epheſo Conſtantinopolim pertulit: obtentu verò & prætextu, quòd fratri Gallo ipſe necem ſtruxerit. Bonis enim omnibus martyri ſpoliato, dignitatéque orbato, poſt plurimas alias intolerabiléſq; pœnas, tandem & caput reſecuit. Afflixit quoque oratores Perſas, qui ad eum Chalcedone venerant, Manuel, Sabel, & Iſmael, propterea quòd Chriſtianam colerent religionem: neque in eis legatorum ius contra receptum gentium omnium morẽ, violare eſt veritus. Sed enim Publia quoque fœmina præcipuum præclarúmque ex virtute nomen eſt conſequuta: quæ quum nõ ita diu in matrimonio vixiſſet, admiratione dignum edidit fructum. Nam Ioannes ille, qui longo tempore presbyter Antiochiæ fuit & quum aliquoties legitimis ſuffragiis ad ſedem Apoſtolicam recipiendam lectus eſſet, ſempérque dignitatẽ eam repudiauit, fundi iſtius germen extitit. Hęc igitur virginum quæ caſtè vitam ſibi degendam conſtituerant, cœtui præfuit, Deóque continuè ſeruiit, hymnis & laudibus continuis illum celebrans. Porrò quum aliquando peſtis iſta harum ædem prætergrederetur, riſu eum & conuicio dignum exiſtimantes, illa Dauidicorũ carminum verba voce altiore concinuerũt, quæ ſimulacrorum imbellitatem traducunt: Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuũ hominũ: Similes illis fiant qui faciunt ea & omnes qui confidunt in eis. Quod vbi præuaricator audiuit, ſilentium eis imperavit. At illæ magis etiam pſalmis incumbentes, illud quoque acci-

** pro Barbaris ego Iudæos repoſuerim.*

Martyrium Artemij Auguſtalis Antiochiæ.

Oſſa diuorum Apoſtolorũ Andreæ, Lucę, & Timothæi, Conſtantinopolim delata.

Iulianus propter odiũ Chriſtianiſmi ius legatorũ violauit.

Ioannes presbyter Antiochenus Publiæ filius epiſcopatum Antiochenum reiecit. Sedes Apoſtolica Antiochiæ.

pulcherima Chriſtianiſmi confeſſio publicę Abbatiſſæ ſanctimonialium.

† Auguſtales nuncupabãtur, qui primos ordines in bello ducebãt, quòd ab Auguſto ad id munus delecti eſſent: Vegetius. Auguſtalem autem præfectũ in Aegypto Auguſtus conſtituit, cuius in ff. mentio fit. Et Auguſtonica, pars prouinciæ Aegypti eſt: Ammianus Marcellinus.

nuere

nuere: Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius. Eam ob rem indignatus tyrannus, è pſallentium choro principem adduci iuſſit: & neque venerandam illius ſenectutem, neque è virtute efflorescentem in ea obſeruantiā veritus, tam acerbè maxillam eius vtramque diuerberari præcepit, vt admodum ſanguine ſuffunderetur. Atqoe illa honorem potius quàm ignominiā eſſe rata, quā pro Chriſto pertulerat iniuriam, in domumculam ſuam eſt reuerſa, atque ibi rurſom ſpiritualibus eum cantilenis eſt perſeqnnta. Et alio quodāmodo debacchantes in eo dęmones, qnos ad ſe ille ſponte ſua introduxerat, cōpeſcuit: qnemadmodum pſalmorum ille magiſter lyra ſua ſæuentem in Saulo ſpiritum demulſit.

Vt Apoſtata res venales in foro polluendas contaminandáſque mandarit. De ſancto Theodoro tirone: & de ſanctis martyribus Iuuentino & Maximino. cap. 12. B

PAulùm verò progreſſus deſertor, liberius ac potius impudentius impietate vſus, arma ſua contra pietatem expediuit. Et quum quod faceret non haberet, res in foro venales inquinatione imbuit. Infecta namque ſunt ſacrificiorū ſanguine & contaminatione eſculenta: panes videlicet, caro, poma, & placentæ. Quæ quum primùm non animaduerterent, qui Seruatoris nomine cenſentur, cœlitus eius rei prouidentia diuina ſunt admoniti. Nā Deus Theodoro martyre arcano modo miſſo vrbis eius epiſcopo (Euzoius is fuit) mādauit, vt qui piè viuere ſtatuiſſent, eos abſtinere à rebus iuberet, quæ in foro venum propoſitæ eſſent: triticum autem in ollis coquerent (κόλυβα, hoc eſt, frumentum coctū apud Euchaitas nominare ſolent) eóque inopiam ſolarentur. a Id verò magno ieiunij die præceptum: ex eo tempore facti memoriam re- C nouās eccleſia, & celebrem agens conuentum, ad hunc vſque diem obſeruat. Theodorus autē iſte eſt, qui ex Tironum ordine, Tironis nomen accepit: & ſub Maximino ad ignē dānatus, curſum ſuū in martyrij ſtadio pulchrè peregit. Cęterùm permulti gemitu & lamentis factum hoc Imperatoris ſunt execrati: nihilominus tamen Apoſtolicis ſanctionibus innixi, quæ proponebantur ſumpſere. Omne enim inquit, quod in marcello venditur, edite, nihil interrogantes, propter conſcientiam. Abominationē hanc deſertoris duo quidam † ſcutigeruli qui ampla ſtipendia in militia faciebant, in quodam cōuiuio perquàm ſcitè quaſi in triumphum deduxere. Verba enim illa præſtantium in Babylone puerorum coocinuerūt. Tradidiſti nos regi iniquo- D & tranſgreſſori, deſertori & peſſimo ſupra omnès gentes terrę. Porrò ex conuiuis quidam rem eam ad Imperatorem detulit. Et ille optimos eos viros ad ſe accitos, quidnam id eſſet quod in cœna de ſe dixiſſent, interrogauit. Ibi illi qui in vera pietate educati eſſent, magna vſi libertate, dixere: Optimis ô Imperator legibus reſpublica eſt adminiſtrata, quas laudatiſſimus princeps Conſtantinus & filij eius tulerant. Nunc autem piacolum tantum in cibis atque poculis cernentes, meritò factum id deploramus. Et quū domi vicem noſtram lugemus, tum in tua præſentia, vt vides, mœrentes triſtamur. His auditis, tyrannus diuerberari eos acriter iuſſit, & poſt crucia

Res eſculentas venales Antiochiæ ſacrificiorum ſanguine Iulianus polluit.
Theodorus Tiro martyr.
Euchaita, populi Scythici ſunt. Plin. lib. 6. cap. 17.
De ciborum delectu.
a Magnus ieiunij dies.
† ἀσπιδοφόροις.
Duo pij aulici in cōuiuio impietatem imperatoris apoſtatæ traducunt, Iuuentinus & Maximinus.
Eorundē martyrum. Iulianus in eos ſe maieſtatē læſam vindicare dixit, atque id ita de eis vulgatum voluit. Martyrum nomen & honorē eis inuidens. Theod.

Atque multos capite etiam plecti præcepit. Atque illi ita abducti ſunt: Deus autem victoribus eis martyrij coronas donauit. Alter horum Iuuentinus, alter Maximinus vocatus eſt. Hos Antiochena ciuitas, vt egregios pietatis propugnatores, meritò non ſolum vrna ſacra honorauit, verùm etiam magnificè anniuerſariæ memoriæ conſecrauit.

De reliquiis ſanctorum prophetarum, Eliſei, & Ioannis præcurſoris & baptiſtæ. Cap. 13.

QVùm à Græcæ ſuperſtitionis profeſſoribus vbique talia aduerſus Chriſtianos patrarētur, tum illud quoque omnium maximè indignum atque horrendum Sebaſtiæ in Palęſtina admiſſum. Oſſa namque Eliſei prophetæ, & Ioannis Baptiſtæ (vterque enim ſepulcrū ibi ſuum habuit) loculis ſuis extracta, & irrationaliū animantium oſſibus (ô immanem audaciam) miſta atque igni tradita in cineres redacta, atq; in aerē diſiecta ſunt. Ad hæc Chriſtiani comprehenſi alicubi tanquā victimę ſuper aras accenſas præcipitati: & homines ad alia nefanda flagitia cōtra nos furiis ſunt concitati. Nā Patrophili apud Scythopolim reliquias effoderunt, & earū partem reliquam diſſiparunt. Caluariam autē eius altius ſublatā, contumelia, nihil ad execrandā iniuriam reliqui facientes, ſunt proſequuti. Plurima verò & alia, & ipſe Iudęi & Græci cōtra nos indigna egere. Quæ qnnm ille andiret, certóqne ſciret, non modò eis non offenſus, ſed etiā maximopere grauiſus eſt: qoom quidem talium facinorum infamia in alios redundaret, animi autem eius ſententia illorum factis preficeretur. Verūenimuerò vbi per furorem talem, conſiliū ſuum minus ſuccedere, & Chriſtianorum animos inde augeri magis atque confirmari vidit, fraude alia epiſcopos eos, qui propter cauſam aliquam ſedibus ſuis eiecti fuerant, cum ſucceſſoribus eorum ad certamen, ſicuti antea diximus, impulſos commiſit. & patri vtrique facoltatem omnē dedit, vt quæcunque poſſent ad res ſuas defendendas atque ſtabiliendas liberè facerent. Ita illi inter ſe congreſſi, moltum ignominiæ & reprehēſionis, quod deſertori ſtudio fuerat veræ pietati attulere. Alia inſuper dolo malo induxit. Nam & in cleri ordinem cooptatos, ſenatorum munere & miniſterio peruerſè fungi iuſſit, & eccleſiarū annonam dęmonum miniſtris adſcripſit, eámq; illos exigere permiſit. Quibus rebus fore credidit, vt dæmonū cultus augeretur, religio antē veręs pietatis aboleretur. At que hęc quidē ſic acta.

De Lucifero & Euſebio: vt Anthiochiæ in locum Meletij Paulinus ſit ſurrogatus. Item de Alexandrina ſynodo, quæ conſubſtantialem patri & filio ſanctum ſpiritum diuinitus aſſeruit, Athanaſio præſidente. cap. 14.

POſt Athanaſij autem reditum, etiam Lucifer † Calaritanus in Sardinia, & Euſebius Vercellenſis Libyum * qui in Italia ſunt, epiſcopi, Imperatoris literis reditu eorum probato, Thebis ſuperioribus in Orientem peruenere. Nam à Conſtantio perpetuo mulctati fuerāt exilio. His porrò quum inter ſe conueniſſet, res eccleſię conſtituere, Euſebius Alexandriam conceſſit, vt cum Athanaſio conuentum cogeret, & Synodi

Cineres Eliſei prophetæ & Ioannis Baptiſtæ prophanati.
In viua ſimul & mortua ſanctorum corpora ſæuitū. Patrophilus Scythopolitanus.
Iulianus epiſcopos inter ſe commiſit.
clericos in ſenatum legit.
Lucifer Calaritanus.
† Alij legunt Caralitanus. Vrbs Lybiæ contra, Tyria fundata potenti, Tenditur in longum caralis. claudianus.
* τῶν ἐν ἰταλίᾳ λιβύων.
Euſebius Vercellenſis epiſcopus.

Nicęnæ decreta ſtabiliter: Lucifer autem Euſebio (ita enim vtrique placuit) diaconum, qui vicem ſuam Synodo adeſſet, attribuit: per quem reciperet, ſe rata habiturū quæ ibi conſtituerentur. Ipſe verò Antiochiam profectus eſt, vbi eccleſiam non parum perturbatam inuenit. Erant enim in populo diſſidia: quòd non ſolum ab Arianis, quibus Euzoius pręfuit, diſſentirēt, verumetiā eos qui Melitij partes ſequebātur, eandémque quam ipſi obtinerent ſententiam nō reciperent. Quum is autem nondum ab exilio reuerſus eſſet, Lucifer Paulino in locum eius ſubſtituto, inde diſceſſit. Euſebius Alexandriæ, vnà cum Athanaſio, animo magno conſilium coegit. Et conuenere eò epiſcopi multi quibus, quū magnus Athanaſius præeſſet, non ſolum Nicęnā fidei profeſſionem roborarunt, ſed etiam ſermonib. queſtionū úſque de rebus neceſſariis plurimis habitis, eas deciderunt. Quo tempore diuinitate etiam Spiritus ſancti perpenſa ὁμοούσιον conſubſtantialem eūm, & ὁμότιμον, hoc eſt eiuſdem honoris cum patre & filio, ſunt profeſſi: & trinam vnius deitatem eſſentiæ τριάδα, hoc eſt trinitatem nominarunt. Perfectum quoque hominem quem Deus ſuſcepit Verbum, & animo & ore vno deprędicarunt: & quidem non incarnatum ſolum, verumetiam anima intellectuali animatum quemadmodum & veteribus, qui de diuino nomine philoſophati ſunt viris placitū eſt. Non enim illi fidem aliquam recens excogitatam eccleſiæ tradiderunt, ſed quā eccleſia antiquitùs à maioribus accepit: & quæ olim ſancti viri, qui prudenter & piè res Chriſtianorum ſacras tractātes prodidere, Irenæus videlicet Lugdunenſis epiſcopus, Clemēs ϛρωματεὺς contextor, Apolinaris Hierapolitanus, & qui antiquitùs eccleſiæ Antiochenę pręfuit Serapion, ea illi explicata confirmarunt. Illi ſiquidē omnes quos modò recenſuimus, atque item alij, in lucubrationibus ſuis Verbum quod hominē aſſumpſit animatū, quippe ipſis ὁμοούσιον conſubſtantialem tradiderunt. Synodus præterea propter Cyrillum Philadelphiæ, quæ Arabiæ vrbs eſt, epiſcopum congregata, idem in literis ad ipſum Cyrillum ſuis promulgauit. Ipſe quoque ſapientia clarus Origenes, in omnibus ſuis ſcriptis, animatum quod humanitatem aſſumpſit Verbum prædicat: & potiſſimum id apertè aſtruit nono in Geneſim tomo, vbi quidem Chriſtum Adam, eccleſiam verò Euam facit. Locupletes & idonei rei iſtius teſtes ſunt, Pamphilus ſcriptor eccleſiaſticus, & qui nomen eius eſt conſequutus Euſebius, qui vitam eius viri cōſcripſere, aduerſatiíſque eius defenſionibus pro eo compoſitis H reſpondere. Hi non primum Origenem ſententiæ eius autorem eſſe, ſed illum arcana eccleſiæ dogmata à maioribus per traditionem accepta explicantem, eam expoſuiſſe dicunt.

Lucifer Antiochiæ Paulinum Melitio ſubſtituit.

Synodus Alexādrina Athanaſio præſidente. Trinitas. ὁμοούσιος & ὁμότιμος.

Deus verbum hominem animatum aſſumpſit.

Synodus Philadelphienſis. Philadelphia vrbs in Aſia minore, regione Lydiæ. Altera Aegypti, alia Syriæ eſt.

Quę eadem Synodus Alexandriæ de iſtis verbis, ſubſtantia & ſubſiſtentia, euidenter & clarè decreuerit. Cap. 15.

QVandoquidem verò quæſtio de ſubſtantia & ſubſiſtentia nō mediocriter eccleſias turbauit, & crebræ cōtentiones atque diſputationes ſuperioribus temporibus de verbis eis habitæ ſunt, ſignificatione & proprietate eo-E rum Alexandrina quoque Synodus excuſſa conſtituit: Non opus eſſę in Deo talibus dictionibus. In ſacris enim literis nullibi ſubſtantię verbum extare: dogmatis verò exponendi neceſſitate, diuum apoſtolum Paulum ſubſiſtētiæ nomine abuſum eſſe. Alio autem modo verba hęc vſurpanda eſſe ſanxerunt, quùm quis Sabellij ſcilicet opinionem refellere contendat: ne nominum inopia veluti vnam rem trinominem in diuinitatis contēplatione eſſe putemus: ſed tribus vſurpatis nominibus, res quæque in trinitate tripliciter diſtincta, peculiari ſubſiſtentia ſua intelligatur. Primus quidem videtur de ſubſtantia & ſubſiſtentia mentionem intuliſſe, Hoſius ille Cordubenſis epiſcopus, cuius ſuprà aliquoties meminimus. Ab Imperatore enim Cōſtantino Alexandriam miſſus, vt excitatam ab Ario turbam ſedaret, quòd etiam Sabellij Libyci do-F gma radicitùs euellere conaretur, quæſtionē de ſubſtantia & ſubſiſtentia mouit: vnde nugamenta multa exorta. Et quæſtionē eam Nicęna, quæ poſtea celebrata eſt, Synodus indignam eſſe vt ibi tractaretur iudicauit. Poſtea autem quum quidam nugari rurſum de ea cœpere, concilium Alexandrinum ea quę diximus ſapienter mihi de ea conſtituiſſe videtur. Hæc ſanè Alexandriæ decreta ſunt. Quę verò nobis de ſubſtantia & ſubſiſtentia cognita ſunt, ea paucis citra inuidiā exponere hic liceat. Qui à primis initiis philoſophiam apud Græcos gentiles docuerunt, ne mētionem quidem vllam prorſus ſubſiſtentię fecerunt. Οὐσίαν, hoc eſt Subſtantiam autem ſiue eſſentiam variè definierunt. Irenæus grammaticus apud eos in libro quem Atticiſtam inſcripſit, vbi literarū ordine verba colligit & explanat, dictionem ſubſiſtantiæ barbaram vocat, neque eam a-G pud veteres reperiri dicit: ſin autem reperiatur, diuerſam ab vſitata iſta eam obtinere ſignificationem oſtendit. Sophocles nāque in Phœnice, ὑπόϛασιν ſubſiſtentiam pro inſidiis collocatis poſuit. Manander autem idem verbum pro iuris condimento, alius rurſum pro vini fece in fundo cadi ſubſiſtente vſurpauit. Cæterùm illud obſeruandum, quamuis veteres Philoſophi dictione ea vſi non ſint, recentiores tamē frequenter ſubſiſtentiam pro ſubſtantia accepiſſe. Subſtantiæ autē diuerſas definitiones tradiderunt. At ſi ſubſtantia definitione comprehenditur, quánam ratione propriè & rectè ea vox de Deo dicatur? quem fine vllo concludere non eſt. Euagrius ſanè Aſcetes in libro ſuo monaſtico, de diuinitate diſſerere temerè cū impudenti confidentia diſſuadet: & Deum ipſum vt ſimplicē definire velle prorſus dehortatur. Definitiones enim non ſimplicium, ſed compoſitorum eſſe dicit. Idèm & illud adiicit: Propoſitio ſeu enūciatio omnis, aut genus quod indicetur continet, aut ſpeciem, aut differentiam, aut proprium, aut accidens, aut ex iis compoſitum. Quod ſi nihil harum rerum in ſancta trinitate deprehendere eſt: cum ſilentio id adoretur, quod dici atque proferri non poteſt. Sed de Euagrio poſtea memorabimus. Hæc autem quamuis extra inſtitutum noſtrum eſſe videantur, vtilia tamen hiſtoriæque conuenientia, neque admodum aliena eſſe arbitror.

Quid Alexandrina Synodus de verbis ſubſtātia & ſubſiſtētiæ. οὐσίας καὶ ὑποϛάσεως, decreuerit.

Sabellij hæreſis. Hoſius Cordubēſis epiſcopus.

Perpenduntur verba iſta ſubſtātia & ſubſiſtētiæ, eorúmque ſignificatio.

Euagrius monachus.

Quarum rerū ſit definitio.

Quæ Athanaſius in oratione quam de fuga inſcripſit, commemorit. cap. 26.

In Synodo

Loca certa ex libro Athanaſij de fuga.

IN Synodo iſta Athanaſius librum etiam dudum à ſe de fuga compoſitũ recitauit, ex quo loca quędam argumento ei maximè appoſita, operi huic inſeram. Orationem autem integram, quæ prolixior eſt, ſtudioſi ipſi inquirent. Ita autem ſcribit. Ecce hæc eſt impiorum audacia. Hęc quũ fecerint, neque pudore in eis quas antea contra nos moliti ſunt, inſidiis affecti ſint: & nunc nos, quod ſanguinarias eorum manus effugere potuerimus, criminantur: ac potius amarulenter, quod nos è medio prorſus non ſuſtulerint lamentantur. Et tandem cauſa quęſita, timiditatem nobis exprobrant: neque intelligũt, dum hoc ganniunt, in ſeipſos ſe omnem pertrahere reprehenſionem. ſi enim fugere malum eſt, multo deterius perſequi. Qui enim fuga ſibi cõſulit, ne intereat, occultando latet. At qui alium perſequitur, occidere contendit. Et de fugiendo quidem ſcriptura extat. Qui autem necare alium conatur legem tranſgreditur: & ipſe magis occaſionem ſui ipſius vituperandi prębet. Si igitur fugam nobis ignominioſè obiiciunt ſeipſos potius arguant, qui nos ſunt perſequuti. Faceſſant illi cum inſidiis ſuis: & fugere ſtatim, quibus illi malũ ſtruunt, deſinent. Sed improbitaté ſuã non relinquunt, & vt nos comprehẽdant, nihil non tẽtant: quùm quidem ſciant eorũ qui perſequutionem ferunt fugam, magnum eſſe perſequutorum ipſorum crimen. Mitem nanque & humanũ nemo fugit, ſed potius ferum & improbis moribus hominem. Siquidẽ quicunque erant in anguſtia conſtituti, & oppreſſi ære alieno, Saulum fugiebant, & ad Dauidẽ profugiebant. Propterea & iſti eos qui fugiẽtes occultant, magno ſtudio occidere conantur, vt ne habere videantur improbitatis ſuæ exprobratores. Verũ & in hoc excæcati prorſus errant. Quanto nanq; fuga eſt manifeſtior, tanto quæ ex eorum inſidiis prouenit vel cædes, vel expulſio, fit apertior. Siue enim occidant, cædes eo magis aduerſus ipſos vociferatur: ſeu in exilium agant, aduerſus ſeipſos vbique locorũ ipſi monumenta iniquitatis ſuę conſtituunt. Itaque ſi ſanam obtinerent mentem viderent profectò ſeipſos rebus hiſce comprehẽſos teneri, & ad ſua ipſorum conſilia impingere. Quandoquidẽ verò mentem meliorem amiſere, nihil mirũ, ſi ad eiuſmodi perſequutiones producũtur. Et occidere alios quęrentes, ſuam ipſorũ non cernunt impietatẽ. Etenim ſi conuiciis eos proſcindunt, qui propter percuſſores immiſſos latitant, atq; ſi calũnioſè accuſant eos qui percuſſores fugiunt, quid rogo facient Iacobo fugienti fratrem ſuum Eſau? & Moſæ in Madian ſe recipienti, propter Pharaonis metum? Quomodo verò, qui talia garriunt, Dauidi patrocinabuntur, Saulum fugienti? (qui percuſſores in Domum eius ad illum interficiendum miſerat) & in ſpelunca latenti, faciémque ſuam mutanti, donec abiret ab † Abimelech, & inſidias ſibi ſtructas deuitaret? Quid præterea iſti qui temerè omnia effutiunt, de magno Helia dicent? quum eum videant & Deum inuocantem, mortuúmque excitantẽ, & propter Achab atq; Iezebalis minas latitantẽ? Tunc etenim quum ad cædem inquirebantur filij prophetarum, occultabãtur in ſpeluncis latitantes apud Abdiam. Anbos quidem vt vetuſtiores norunt, eorũ autem qui in Euangelio ſunt non meminerunt? Nam & diſcipuli propter metum Iudæorum ſeceſſerunt, ſeſe occultantes: & Paulus Damaſci ab gentis ibi principe quęſitus, de muro in ſporta demiſſus, percuſſoris effugit manus. Et quum ſcriptura de ſanctis talia prodat, quem prætextum aut excuſationem præcipitis audaciæ ſuæ inuenire poterunt? Nam ſi timiditatem probroſè obiiciant, aduerſus ipſos veluti furentes audacia ipſa facit. Sin quaſi præter voluntatẽ Dei hęc fecerimus dicant, ſeipſos criminentur, ſcripturas planè ignorantes. In lege enim præceptũ quoque fuit, vt ciuitates refugij propterea conderentur, vt qui ad mortem inquirerentur, quocunque poſſent modo ſeruarentur. In conſummatione autem ſeculorum, quum ad nos veniſſet ipſum idem quod cum Moſe loquutum eſt Verbum patris, rurſum mandatum hoc nobis dedit, dicens: Quando perſequuti vos fuerint ex ciuitate vnà, fugite in aliam. Et paulo pòſt inquit: Quum igitur videritis abominationẽ deſolationis quę dicta eſt à Daniele propheta, ſtantem in loco ſancto: qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant in montana: & qui in tecto eſt, non deſcendat, vt è domo ſua quidquã tollat. Qui in agro, non reuertatur, vt ferat veſtimenta ſua. Atque hæc perſpecta habentes ſancti homines, id ipſum ſequuti ſunt vitæ inſtitutum. Nam quę nunc præcepit Dominus, eadem etiam ante aduentum ſuum in carne, cum ſanctis eſt loquutus. Atqui hic propoſitus eſt hominibus finis ad perfectionem ducens, quod Deus imperarit, id vt exequantur. Proinde & ipſum Verbum noſtra cauſa homo factum, non dedignatum eſt, quum ad cædem quęreretur, ſicuti nos, ſeſe occultare: atque etiam quum eſſent qui id perſequerentur, fugere, & inſidias deuitare. Ita enim conueniebat hoc Chriſtum experiri, vt quemadmodum ex fame & ſiti, ita ex fuga etiam hominẽ ſe aſſumpſiſſe indicaret. Statim enim ab initio, quum homo factus infans etiamnum eſſet ipſe, per Angelum mandauit Ioſepho, Exurgens accipe puerum & matrẽ eius, & fuge in Ægyptum. Herodes enim quæſiturus eſt animam pueri. Porrò Herode mortuo, eundem apparet propter Archelaum Herodis filium ſeceſſiſſe in Nazareth. At quum tandem Deum ſe eſſe oſtendiſſet, & manum aridam reſtituens ſanaſſet, Phariſæi quidem egreſſi conſilium cõtra eum cæperũt, vt ipſum interimerent: Ieſus verò eo cognito, inde ſeceſſit. Rurſum quum Lazarũ è mortuis reſuſcitaſſet: ex ea ipſa, inquit, die cõſilium iniere, vt eum occiderent. Itaque Ieſus nõ amplius propalàm inter Iudæos eſt verſatus, ſed inde diuertit in regionem ſolitudini propinquã. Pręterea Seruatore dicente, Priuſquam Abrahã fuit ego ſum: Iudæi quidem lapides corripuerũt, vt illum peterent. Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit ex tẽplo, & per medios eos tranſiens abiit atque diſceſſit. Sed enim quũ hæc videntes, pro eo atque ſcriptum eſt non videant, * igni comburi volunt, dum ſcilicet contra quàm & facit & docet Dominus, ipſi & cogitãt & loquuntur. Poſtquam nanque Ioannes martyrio eſt defunctus & diſcipuli corpus eius ſepelierunt, audito eo Ieſus ſeceſſit inde in nauicula in deſertum locum ſolus. Atque Dominus quidẽ ad hunc mo-

Boni viri malunt commemorare, ſe quũ perdere poſſent pepercisse: quã cum patere poſſent, perdidiſſe. Cicero.

Contra perſequutores pro fugientibus defenſio.

† Abimelech generale & commune nomen regũ Palæſtinorum, ſicuti Cæſar Romanorum imperatorum.

ciuitates refugij.

ἐθέλουσι εἶναι πυρίκαυστοι in igne ſcilicet æterno.

dum & fecit & docuit. Vtinam verò boni iſti viri ita verecundia afficerentur, vt ſaltem aduerſus homines præfracta ſua vterentur audacia: & non eo furore abriperētur, vt Seruatori quoque ipſi timiditatis crimen impingerent, qui ſemel blaſphemare & maledictis eum inceſſere conſultò inſtituerunt. Sed furorem eorum nemo ſuſtinebit. Quin Euangelia quoque eos ignorare conuincemus. Nam huiuſmodi fugæ & ſeceſſus rationi conſentanea atque vera eſt, quam Euangeliſtæ de Seruatore etiā memoriæ mandarunt. † Proinde eandem de ſanctis omnibus opinionem habere debemus. Et quæ de Seruatore humano more ſcripta ſunt, eadem communiter ad genus humanū referre conuenit. Quæ enim noſtra ſunt, ille ſuſcepit, imbecillitatiſque noſtræ affectiones in ſeipſo exhibuit. Quod Ioannes ſic ſcripſit: Quærebant igitur eum comprehendere, & nemo ei iniecit manus, quod nondum venerat hora eius. Atque etiam priuſquā ea veniſſet, ipſemet matri dixit: Nondum venit hora mea. Fratribus autem, qui dicti ſunt, ſuis: Tempus meum nondum adeſt. At vbi tempus id venerat, ad diſcipulos: Dormite iam, inquit, & requieſcite. Ecce enim appropinquauit hora, & filius hominis tradetur in manus, peccatorū. Itaque neque ante tempus comprehendi ſe permiſit, neque tempore iam præſente ſe occultauit. Quin ſeipſum potius inſidias ei ſtruentibus tradidit. Hoc ipſum & beati martyres in perſequutionibus, quæ tempore quæque ſuo acciderunt, obſeruarunt. Qui quum perſequutione expetiti fugerunt, & ſe occultare perrexerunt, tum inuenti & deprehenſi martyrium ſtrenuè obierunt. Hæc ſacer Athanaſius in fugæ ſuæ defenſione ſcripſit. Et talem Alexandrina Synodus habuit finem.

† προφάσις.

Quatenus in perſequutione fugere liceat.

Vt eo tempore Antiochiæ tres epiſcopi fuerint, Meletius, Paulinus, & Euzoius: & vt Lucifer Euſebij reprehenſionem ægrè ferens, hæreſeos ſuæ autor extiterit: & vt Euſebius Vercellenſis & Hilarius Pictauienſis epiſcopi in Occidente, Illyricis, Gallis & Italis Romana ſimul & Græca lingua ſanam Nicænæ fidei doctrinam annunciarint. Cap. 17.

PORrò Euſebius, quem Vercellarum epiſcopum eſſe diximus, Alexandriæ Synodo peracta, Antiochiam profectus, plebem ibi inter ſe diſſidere inuenit. Nam qui Meletij partes ſequuti fuerant, Paulinum à Lucifero lectum prorſus auerſabantur, & ſuas ſibi eccleſias atque cōuentus cogebant. Quapropter Paulini electionem moleſtè ferens, quod vniuerſis placita non eſſet, & cum neutra parte communicans, factum id quidē non probauit: Luciferi tamen, qua eum proſequebatur obſeruātia, publicitùs nihil proloquutus, inde diſceſſit: & illud modò dixit, Epiſcoporum conuentu eam quoque rem conſtitutum iri oportere. Et quum non minimum ſtudij in eo poſuiſſet, vt quod per diſſidium ſciſſum erat, vnione coniungeret, ſibi ipſi tamen non ſatisfecit. Interea enim Meletius quoque ab exilio reuerſus eſt. Qui quum ſectatores ſuos, qui eum in precio habebāt, ſeorſim conuentus agere inueniſſet, Epiſcopali more eis præiit. Ita factum, vt tres eodem tempore Antiochiæ eſſent, qui paſtorali munere fungerentur antiſtites. Et eccleſiæ quidem in Euzoij poteſtate erant, qui Arianis præfuit. Paulinus autem intra vrbem eccleſiam vnam minus celebrem obtinuit, quā ei Euzoius, quòd hominem iamdudum obſeruaſſet, conceſſit. At Meletius extra vrbem ad portā, conuentus ſuos agebat. Eo in ſtatu quū res Antiochiæ eſſent, Euſebius inde rurſum abiit. Cęterùm Lucifer vbi electionem Paulini Euſebio diſplicere intellexit, perinde atque iniuria affectus eſſet, ægrè rem ferens ſuccenſuit, neque ad communionem cum Euſebio venire voluit. Et quaſi in Synodo non ritè res acta eſſet decreta eius per calumniam reiicere inſtituit. Et quū multa quæ damnum, vt fieri ſolet, afferebant, pertriſti eo tēpore mouerētur, multos etiam ab eccleſia ea res alienauit. Qua de cauſa noua quoque rurſus hęreſis extitit, à Lucifero appellationem ſortita. Quæ ſanè parum decentem iræ cauſam habuit. Suo enim ipſius laqueo captus tenebatur, qui diacono ſuo miſſo, ſe probaturum quę Synodus conſtituiſſet, profeſſus fuerat. Et ipſe quidem eccleſiæ ſententiā retinens, ſimultatémque remittens, ad ſedem ſuam in Sardiniam ſe recepit. Qui verò cum eo dolore ſe affectos exiſtimabant, in Oriente relicti, ſectam ſibi ſuam conſtituerunt, & longo tempore eccleſiam oppugnarunt. Euſebius quum in Oriente eſſet, in fide parum firmos veluti optimus medicus curauit, atque reſtituit: ſi quid parum ſinceri apud eos eſſet, reiiciens: quidquid autem eccleſię appoſitum natiuúmque eſſet, docens atque inſtituens. Atque inde in Occidentem profectus, per Illyricū tranſiit: atque in Italiā venit idipſum vbique agens. Ibi & Hilarius Pictauij, vrbis Aquitanicæ epiſcopus, qui prius eò redierat, primus ſcilicet ab exilio reuocatus, ſanioris fidei ſemina ſparſerat: Italos & Gallos quæ vel fugienda vel expetenda dogmata eſſent, erudiens. Per quam diſertos autem Latina ſimul & Gręca lingua fuit, & libros pleroſque Romanis cōſcripſit, qui quū Arij opinionem refellunt, tum τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis ſententiam grauiter confirmant. Hæc ſtatim poſt exulum reſtitutionē facta. Ad hunc ſanè modum Hilarius Pictauienſis & Euſebius Vercellenſis epiſcopi, in Occidentali imperio Nicęnæ fidei dogma clarè deprædicarunt.

Tres eodem tēpore Antiochię Chriſtianorum epiſcopi.

Meletius ab exilio reuerſus.

Euzoius. Paulinus.

Meletius.

Lucifer ab Euſebio Vercellenſi diſſentit.

Luciferianorū hæreſis in Oriente.

Euſebius boni epiſcopi officiū facit.

Idem Hilarius Pictauienſis exequitur.

Scripta eius.

De Macedonianis, vt tum magna libertate impietatem ſuam docuerint. Quid'q ſenſerint, & quibus defenſionibus aduerſus eorum accuſatores ſint vſi. cap. 18.

EAdem tempeſtate Macedonij ſectatores, Cōſtantij morte freti, in quibus erant Eleuſius Cyzicenus, Euſtathius Sebaſtienſis, & Sophronius Pompeiopolitanus, apertè Macedoniani vocari cœperunt. Et temporis opportunitate accepta frequentes liberè diuerſis in locis conuētus, eis qui Seleuciæ cum eis conſenſerant conuocatis, egerunt, & ſectæ ſuæ factionem inſtituerunt. Tum autem qui aduerſæ partis erant, Acacianos videlicet, excōmunicarunt: fidémque Arimini editam irridentes, formulam Antiochenā promulgarunt, ſuffragiiſque ſuis comprobarūt: quę poſtea Seleuciæ quoque confirmata fuerat, ſicuti proximo libro diximus. Verùm enimuerò quum à nonnullis propter eiuſmodi diſſidiū reprehenderētur, eiſque obiiceretur, Qui nūc tandem

Macedoniani ſeerigunt.

Acacianos excōmunicant.

Cauſa, quur Macedoniani ſe ab Acacianis & homouſianis ſegregarint.

dem ſe per diſsidium ab Acacianis ſeiungerent, A cum quibus antea & cóſenſiſſent & communicaſſent: tale per Sophronium reſponſum dedere Occidentales epiſcopi non ſanam de Conſubſtantiali habuere opinionem Aetius autem in Oriente diſsimilem ſubſtantia patri filium eſſe docuit:& vtrique recta exciderunt ſententia. Illi enim per ὁμῦσιν conſubſtantialis verbum, ſubſiſtentiam patris & filij in vnitatem vnam redigentes, contuderunt: hic verò è diuerſo à natura patris proprietatem filij nimium ſegregauit. Nos igitur vtrorumque lapſum vitantes, mediá abſque periculo omni viam delegimus, piéque magis ſentimus, æqualẽ ſcilicet patri filium ſubſiſtentia docentes. Sic illi quidem reprehenſi, defendere ſe conati ſunt. Sed deprehenduntur, B veritatem cauillatione deprauare: quod nõ Acacium, ſed Aetium, vt inæqualitatis autorem incuſant. Videntur illi etiam aliqua ea parte & Arianos & τῦ ὁμῦσιν cóſubſtantialis aſſertores vitare:& per vtroſque ſuis ipſorum vocibus conuincuntur, aliud quidquam noui afferre conſtituiſſe: ſicuti & Sabinus loquit, qui Latinè acta Synodalia conſcripſit.

Macedoniani nouis rebus ſtuduere.

De ſancto Athanaſio, vt ab apoſtata inquiſitus, arte mirifica profugus euaſerit. Cap. 19.

IMperator, vbi Athanaſium Alexandriæ multitudinis cóuentus in eccleſia propalam agere, & multos Græcorum eloquentię vi & ſuauitate ad Chriſtianam religionem pertrahere cognouit, eiicere eum vrbe iuſsit. Ac ſi manere ibi ſe inuito vellet, grauiſsimas ei denunciauit pœnas. Eiuſmodi mandati illã pręrendebat cauſam, quod à deceſſoribus ſuis imperatoribus exilio damnatus, ſua ipſius autoritate epiſcopatum occupaſſet:& quod ipſe eis qui à Cóſtantio in exilium acti eſſent, non in eccleſias ingreſſum, ſed in patriam tantum reditum permiſiſſet. Itaque eo imperatoris mandato profugere coactus, in eos qui illum circumſiſtentes mœrebant, & diſceſſum eius grauiter ferebant, oculis coniectis: Bono eſtote animo filioli, inquit: nubecula eſt, breui ea euaneſcet. His dictis, mãdata familiaribus ſuis dedit, & eccleſia bonis viris commendata egreſſus, nauigio per Nilum in Ægyptum contendit. At qui à pręfecto miſſi fuerant, cóſequebãtur, capere virũ ſanctũ ſtudio omni contendentes, & iam in propinquo perſequutores D adeſſe audiebat. Ibi eis qui cũ illo in naui erant, fugã in ſolitudinẽ conuertendã eſſe ſuadẽtibus: ipſe meliorẽ ſequutus ſententiã prudẽter militũ effugit manus. Fuga enim poſt habita ad perſecutores nauigiũ conuertere, eíſque obuiam ire iuſsit. Et quum fugientes ipſi perſequentibus propinqui eſſent, & illi vbinã Athanaſius eſſet interrogaſſent: ipſi autem non procul abeſſe, ac ſi curſum celerius intẽderent, ſtatim eum cópreheſuros eſſe reſpondiſſent: periculum euaſere. Ita quidẽ perſequutores calliditate ea illuſi, nihil egere. † Athanaſius verò clã Alexandriã redijt, atq; ibi latuit, donec perſecutio quã fugiebat, prorſus conquieuit. Hæc Athanaſio à Græcæ ſuperſtitionis ſectatoribus accidere.

Iulianus Athanaſium exulare iubet.

Scitè dictum Athanaſij.

† Athanaſius Alexandriæ latitat.

† Athanaſius aduerſo Nilo nauigans perſecutorum manus curſu cõuerſo effugit. Hoc Sozom. nõ habet lib. 5. c. 15. Et alio loco ab eo ſicuti & à Niceph. 9. lib. c. 34. eſt commemoratum. Eſt autem apud Socrat. lib. 3. c. 14. Et fortè bis, Athanaſius eodem fugæ ſtratagemate eſt vſus.

Vt Iulianus denuo idololatriam Græcorũ vehemẽtius & acrius cõprobarit, & de Eleuſio Cyziceno, Tito Boſtrẽſi, & Mari Chalcedonenſi, epiſcopis. Cap. 20.

INterea Cyziceni legationẽ ad imperatorẽ negotiorũ quorundã ſuorũ cauſa miſerunt, cum adiectione illa: Petentes eſſe, vt deorum templa reſtituerentur. Quorum colendis illis religionẽ admiratus Iulianus, omnia quęcunque petierũt, eis conceſſit. Et Eleuſio eorum epiſcopo re diuina & vrbe ipſa interdixit, quod delubra deorum ſolo æquaſſet, atque illis per iniuriam illuſiſſet: quod monaſteria & parthenonas ſacrarum virginum inſtituiſſet, & cherotrophia & † gerocomia conſtruxiſſet, aliáque multa Deo grata opera perfeciſſet: denique quod verborum perſuaſione (id verò grauiſſimum erat) Gręcis multis vt ſuperſtitionẽ ſuam negligerẽt perſuaſiſſet. Legem etiam tulit ne quis Chriſtianorum, qui indigena non eſſet, Cyzicum adiret: cauſámque cóſtitutionis eius addidit, ne ſcilicet propter religionem ſeditio moueretur: aduenis popularibúſque eorundẽ, qui eadem cum eis ſacra colerent, opem illis ferentibus, & præterea Chriſtianis lanificis & monetariis inquilinis ad eos accedentibus. Iſti enim maximo numero in frequentiſſimas duas claſſes diuiſi, multorum imperatorum cóſtitutionibus Cyzici cum coniugibus & liberis habitabant, & non minimum tributum C publico inferebant: illi quidem chlamidum militarium, hi autem monetæ nouę. Græcam tanq; ſuperſtitionem augere maximè & comprobare volenti, vt publicitùs vti, & tantã hominũ multitudinem irrogata pœna opprimere, parum commodum eſt viſum. Aegrè ſiquidem vrbium rectores vel numerum ipſum Chriſtiani populi inire potuerunt: neque ille etiam eo locum vnũ eos conuenire & precationibus, vt pro ſe quiſque vellet, vti prohibuit. Satis quippe ſciebat, nihil prorſus valere in eis rebus vim adhibitam, in quibus, vt conſiſtant, promptum & voluntariũ requiritur iudicium. Clerum autem atque eccleſiarum religioniſque præfectos, vt exigeret, maximo contendit opere. Conſiliúmque eius fuit, vt ſtatas ſolitáſque multitudinis ſynaxes, ducibus eorum ſublatis, tolleret. Ita enim fore arbitratus eſt, vt neque conuentus agere, neque docere nobis, multo verò minus de rebus diuinis participare, myſticáque & arcana ſacra peragere, facile eſſet:& vt diuturniore tẽpore in obliuionem etiam religionis noſtræ prorſus perueniremus. Atque interim obtentum illum prætexuit, quòd clerus facilè cauſam ſeditioſis multitudini præberet. Eiuſmodi agitans conſilia quũ neque eſſet neque metueretur ſeditio vlla, Eleuſium cum ſuis, ſicuti dixit, Cyzico diſcidere iuſſit. Dicitur ſanè pergrauem Eleuſio impoſuiſſe conditionẽ, vt ſcilicet niſi intra menſes duos, ſua ipſe impenſa, Nouatianorum eccleſiam, quã Cyzici ipſe demolitus fuerat, reſtauraret, ea ex vrbe pelleretur. Tito verò Boſtrẽſis tũ ciuitatis antiſtiti, edicto publicè promulgato, vt directus fugeret, præcepit: grauia crimina ei, & clero eius, ſi ad ſeditionẽ populum cómouiſſent, mi-

Iulianus Cyzicenus idololatris quod petunt concedit.

† Dicuntur etiam Gerontocomia, Gerontotrophia. Gerotrophia.

Eleuſinum propter pietatis opera Cyzico expellit.

Chriſtianos quoque aduenas ab ea vrbe repellit.

Plurimi Cyzici lanifici & monetarij.

Fruſtra vis adhibetur, vbi voluntas ſpontanea requiritur.

Epiſcopis & ducibus Chriſtianis ademptis, Iulianus ſe chriſtianiſmum aboliturum eſſe ſperauit.

Dura Eleuſio, de reſtituendo Nouatianorũ templo, propoſita conditio.

Sycophanticè prorſus Iulianus Titū Boſtrenſem vrbe ſua exigit.

natus. Titus ea de cauſa libellum ſupplicem ad A imperatorem miſit, in quo non minorem eſſe Chriſtianorum, quàm Græcorū, in ea vrbe numerum: ſeque multitudinem ſuam cohortationibus, ne ad tumultum ſpectet, deterrere ſignificauit. Imperator vt populum reliquum aduerſus Titum concitaret, ad Boſtrenſes calumniā viro intentans literas dedit: ſcripſiſſe illum ad ſe non ipſius cohortationibus, ſed populum ſuo ipſius conſilio, ad ſeditionem prorumpere. Atque ille clàm plebem eo pacto, vt virū eum perinde atque inſidiatorem & hoſtem ſuum ciuitate eiicere, permouit. Plurima verò alia ad eundem modum, quà ipſius iuſſu, quà vulgi ſpontanea temeritate & inſultu, accidiſſe conſentaneum eſt. B Quorum ille malorum maximè autor fuit, qui in eos qui talia patrare auderent, legibus animaduerteret, & verbis ſaltem delicta eiuſmodi carperet, rebus autem ipſis ad ea peragenda cohortaretur: quippe in quo altiſſimè odium religionis noſtræ radices egerit, idque ipſe ſic præ ſe tulit. Proinde etiam ſi palàm ipſe perſequutionē non exerceret nihilominus tamē Chriſtiani paſſim à vulgo graues acceperūt clades. Fana enim Græcorum aperiebantur, & ſimulacrorum ſuperſtitio applauſu maximo approbabatur. Ipſe autem publicitùs ſacra ſua peregit. Et Conſtātinopoli Fortunæ in baſilica, vbi eius deæ ſtatua collocata fuerat, ſacrificauit. Vbi etiam Maris Chalcedonis in Bithynia epiſcopus, manu à puero eò ductus, quod in ætate decrepita ſuffuſio oculorum videndi vim ei ademiſſet, imperatorē C plurimùm taxauit: impium eum contemptorem Dei & deſertorem, ignominioſè appellans. Ad quæ non aliud per iram reſpondit, quàm quod cœcitatem ſeni exprobrans, verbis tantum illum eſt vltus. Et quod Chriſtum blaſphemia & maledicto perſtringens, non tantum eum poſſe dixit, quem ille coleret, Galilæum Deum, vt cœcitati eius mederetur. Sic enim hoc ei ſolenne erat, vt Chriſtum Galilæum, Chriſtianos autē Galilęos vocaret. Cui epiſcopus, magna vſus dicendi libertate, occurrēs: Gratias inquit, ago Seruatori meo Deo, qui vt viſum amitterem, pro eo atque nunc res habent curarit, ne impuriſſimum vultum tuum ad impietatem declinantem conſpicerem. Et ille placabilitatem quidem aſſimulans, nihil reſpondit, ſed rem eam tamen grauiter ad- D modum accepit. Nam quum ſciret in quo honore apud Chriſtianos eſſent, qui ſub Diocletiano martyrium obierunt, & inſuper alacritatem eorum qui ad idem martyrium aſpirarent cerneret, gloriam eis talem inuidens, aliam inſtituit viam. Quod enim ſummę eſſet ſæuitiæ, vt per ſeipſum Chriſtianos excruciandos curaret, id repudiauit: vt eos autem occultè perſequeretur, non poſthabuit. Quapropter vulgò populis & aliis quicunque tandem vellent in Chriſtianos quidquā committere, id permiſit: ita demum ſuperſtitionem Græcorum inualiturā arbitratus, ſi † malorum tolerantiam veluti ineſcationē prætendens, placiditatem atque humanitatem etiam erga Chriſtianos ſimularet.

Grauem ſub Iuliano chriſtiani ab idolomanitis pertulere perſequutionem.

Iulianus Fortunæ publicè Conſtantinopoli ſacrificauit.

Maris chalcedonenſis epiſcopus cæcus miram taxāda Iuliani impietate vſus eſt libertate.

Scitè eius viri dictum.

Iulianus chriſtianis martyrij gloriam inuidit.

† ἀνεξικακον δέλεαρ προβαλλόμενος.

Quomodo Iulianus arte & dolo idololatriā confirmaturus religionis noſtræ proprios ritus idolorū cultus accōmodare inſtituit. Cap. 21.

A ET primùm quidem facilem & gratū ſe omnibus callidè præbuit: progreſſus deinde, non eundem, aut ſui ſe ſimilem exhibuit. Vbi nanque calumnia aut criminatio aliqua Conſtantij eſſet, alacriter Chriſtianis omnia tribuit. At ſi ea cauſa non extaret: odiū quod in nos cōmuniter in pectore reconditum habebat, in apertum protulit. Et quum hoc vnū maximè ageret, vt omnes imperio Romano ſubditi, Gręcam complecterentur ſuperſtitionem, permoleſtū ei fuit, quòd religionem ſuam à Chriſtianiſmo gloria longè ſuperari videret. Templa quidē, ſacrificia, & patrię Græcorum ſolennitates, feſtique dies per vrbes ex ſententia ei ferè procedebāt. Illa verò maximè ſolicitudine angebatur, quomodo in po- B ſterum quoque cultum talem ſtabiliret: quod metueret, ſi is præſidio ſuo deſtitueretur, ne breui rerum mutatione collaberetur. In primis ſanè quaſi lethale vulnus ei hoc inflixit, quòd multorū ſacrificulorū coniuges & liberos & miniſtros Chriſtianos eſſe videret: & quod ſecum ipſe cōſideraret, religionem noſtram in ſanctitate vitæ morúmque integritate eorum, qui eam complectuntur, cōſiſtere: omnem mouit funem, vt Gręcorum mores ad inſtituta noſtra accommodaret. Itaque in idolorū templis fieri curauit ſubſellia & primarios ſuggeſtus: inſtituit lectiones & doctrinas, quæ tamē Græcis dogmatibus innitereutur: pręterea ſacerdotes & lectores more noſtro, item certas certarum horarum & dierū preces. Scholas etiam & phrontiſteria virorum C & mulierum philoſophię ethnicæ addictarum, peregrinorúmque & egenorum conſtruxit domicilia, atque aliam inſuper oſtendit humanitatem, vt Gręcorū ſacra talibus rebus admirationē conſequerentur maiorem. Delictorum quoque quæ vel à prudentibus vel ab imprudentibus fiunt, ex conſuetudine noſtra pœnitentia interueniente, cōgruentes cōſtituit coerciones. Eodē etiam ſtudio æmulari conatus eſt cōmendaticiarum literarum teſſeras, quas epiſcopi dare ſolēt, vt vndecunque & ad quoſcunque huc & inde hoſpites aduenient, moribus noſtris excepti benignè curentur, perinde atque noti & amici per teſſeræ & ſigni eius teſtimonium. Et vt ſimpliciter dicam, eiuſmodi in animo verſans conſilia, Græcos eodem quo Chriſtianos modo viuere inſtituit: eúſque ſtudiis atque inſtitutis aliis no- D ſtris propalam aſſueſcere, extra dogmata tamen & ęquari nobis voluit. Porrò id ita ſe habere, ex ipſius imperatoris epiſtola, quam ad Arſacium, ſacrorum ſuorum in Galatia pontificem, dedit, quantum licet oſtendam. Scribit autem ad hunc modum.

Iulianus Græciſmum etiam ad poſteros cōfirmatū transmittere ſtuduit.

Idem cæremonias, ritus & inſtituta Chriſtiana in cultū idolorum inuexit.

Cōmendaticia epiſcoporū litera, de quibus nicæni concil. extat Canon. Formatas vulgò vocant.

Epiſtola Iuliani ad Arſacium idololatrā pontificē.

Epiſtola Iuliani ad pontificē Galatiæ Arſaciū, vt Chriſtianorum mores imitando conſectetur. Cap. 22.

GRæca religio nondum ex ſententia noſtra procedit, idque eorū qui eā complectūtur culpa. Amplitudo enim & magnificētia deorum, optata etiā omnia & ſpem omnē excedit. † Sed abſit inuidia dicto. Tantā nanq; tā breui mutationem, ne votis quidem paulo antè expetere quiſquā auſus fuiſſet. Quid igitur? an ſufficere iſta putamus: nec ad ea reſpicimus, quæ maximè impietatē deorúmque contēptum auxerunt? ad eā ſcilicet

† τὰ μὲν γὰρ τῶν θεῶν λαμπρὰ καὶ μεγάλα κρείττονα πάσης μὲν εὐχῆς, πάσης δὲ ἐλπίδος· ἵλεως δ' ἔστω τοῖς λόγοις ἡμῶν ἡ Ἀδράστεια. [marginal Greek, approximate reading: † ἵλαος δ' ἔστω τοῖς λόγοις ἡ μὲν ἡ ἀδράστεια. Ἀδράστεια, τέργοις ἐναμάτων φρόνος, ἃ ν δ' ἀδραστεία λέγεται]

Præſcribit leges eccleſiaſticas impijs idolorum ſacerdotibus.

ſcilicet, qua aduenas excipimus hoſpitalitatem, ad curam mortuorum ſepeliendorum, atque ad fictam vitæ ſanctimoniam: quorum vnumquod que apud nos ſingulari ſtudio verè fieri oportere arbitror. Nec ſatis eſt te vnum talem eſſe, verũ etiam omnes omnino qui in Gallatia ſunt ſacerdotes, tui ſimiles eſſe cõueoit: quos vel terrore, vel perſuaſione, vt probi ſint, adducito: aut ſacri miniſterij functionem eos deponere cogito: ſiquidem vnà cum coniugibus, liberis & ſeruis ad deorũ cultum oon acceſſerint, ſed ſeruos aut libetos aut vxores Gallilæas retinuerint: quippe erga deos ipſos impiè ſe gerentes, contemptúmque deorũ cultui eorundem præ ſe ferentes. Deinde ſacerdotem quéque cohortare, ne in theatro conſpiciatur, ne apud caupones potet, néve arti cuiquam aut operæ pudendæ & ignominioſæ præſit. Et morem quidem gerentes honore proſequere, rebelles verò à te repelle. In vrbe quaque frequentia ad excipiẽdos benignè hoſpites xenodochia extrue, vt aduenæ non noſtræ tantum religionis, ſed alieni etiam quicunque petierint, aut indiguerint, humanitate noſtra perfruantur. Vnde autem ad eam rem pecunia ſuppeditet, prouiſum mihi eſt. Triginta enim millia modiorũ frumenti, & ſexaginta millia ſextariorum vini, quotannis in eum vſum per Galatiam conferri iuſſi. Et quintam huius tributi partem eis qui ſacerdotibus inſeruiunt dari: reliquum autẽ omne aduenis & hoſpitibus, aliíſque petentibus diuidi debere cenſeo. Turpe ſiquidem eſſet, quum inter Iudæos mendicus non ſit, & impij Gallilæi non ſuos tantũ, ſed noſtros etiam homines alant, ſi opem & auxilium noſtrum requirere noſtri viderentur. Porrò Græcæ religionis obſeruatores, vt ad miniſteriũ huiuſmodi aliquid etiam conferant: & vicos eorũ, vt primitias frugum dijs ipſis perſoluant, doce: homiuéſque Græcos officiis & benefactis talibus aſſuefac, antiquitùs noſtris moris operíſque id fuiſſe eos admonens. Homerus enim Eumæũ hæc ita dicentem inducit:

Eurip. Adraſtia coerce linguarum inuidiam. cũ inuidia verba faciens.

Hoſpes, vel ſi te noſtras pertingeret ades
Aduena deterior, iuſtos auferret honores.
Ab Ioue nanque venit mẽdicus & hoſpes eodem:
Et nobis ſunt parua quidem, ſed munera grata.

Non committendum igitur vt aliis bona noſtra æmulari permittamus, ipſi autem per ſocordiam nos pudore afficiamus, ſeu potius deorũ obſeruantiam & religionem prodamus. Atque ſi hæc te ita exequi audiero, hilarem & lætũ me reddes. Prouinciæ rectores perrarò domi ſuæ viſe: frequenter autem epiſtolas ad eos mitte. Eiſdem in vrbem aduenientibus, nullus ſacerdotum obuiã eat: ſed quum in deorum templa ingrediuntur, intra veſtibulum ſaltem occurrat. Ne quis autẽ miles eos ædem ſacram ingredientes præcedat, ſequatur tamen qui volet. Quam primùm enim magiſtratus ſolũ delubri attigerit, priuatus redditur. Tu ſiquidem, quod noſti, intra templum imperium obtines. Atque id diuinæ etiam flagitant ſanctiones: quibus qui parent, veri deorum ſunt cultores. Qui verò faſtu efferuntur, inſolẽtis ſunt iactantiæ & vanæ gloriæ aucupatores. Peſſinũti ſubuenire paratus ſum, ſi ipſi ſibi Deũ matrem propiciam reddiderint. Eam verò ſi neglexerint, non modò id reprehenſione non carebit, verum etiam (quod dictu acerbũ eſt) ne ad inimicitias nos irritent, periculum fuerit.

Apud Pli. lib. 6. cap. 32. inter Galatiæ oppida numeratur Gallorũ Toliſtobogorũ Peſſinus.

Non etenim fas eſt hominum ſuccurrere rebus.
Inſenſi qui ſint dijs immortalibus ipſis.

Quapropter illis perſuade, ſi ſtudium curámque meam ſibi conciliare volunt, vt vniuerſi ſimul matri deorum ſupplicent.

Quæ contra pietatem noſtram impius egerit, & vt dolo exercitum ad deorum ſacrificia, donatiuo eadẽ cauſa dato, pellicere tentarit. Cap. 23.

SIc Iulianus, hoc quum ageret & ſcriberet, citra bellum Chriſtianos ſe ad patrias cõſuetudines traducturum putauit: omnémque (quod dicitur) lapidem, vt dogma noſtrum aboleret, mouit. Sed perſuaſio difficilis ei fuit. Rurſum autem ſi propalàm vim adhiberet, probro id ſibi fore credidit, quod tyranni ſuſpicionem fugere contenderet. Non tamen propterea quidquam de ardore ſtudióque ſuo, vt ſubditos ad Grȩcam ſuperſtitionem pertraheret, remiſit. Et quædam ille per ſeipſum agebat, quædam per præfectos ſuos expediebat. Ad Græcam autẽ omnes ſuperſtitionem potiſſimum verò milites aſſuefaciens, in primis maximum inter Romana vexilla ſignũ quod Conſtantinus in crucis formam redactum iuxta diuinam (vt diximus) voluntatem, in exercitu præferri inſtituit, ad priorem ſtatum reduxit. Et in publicis tabulis ſeipſum depingi magno ſtudio curauit: atque inſuper ſupremum deorum ſuorum Iouem affingi, veluti è cœleſti nube deſpectantẽ, coronámq; & purpuream veſtem atq; alia imperij inſignia demittentem: Mercurium itidem & Martem, vtráque ex parte eum blandè intuentes, & quodammodo oculorũ nutu teſtificantes, eloquentia eum excellere, nec minus ab arte bellica pollere. Hæc & alia hiſce ſimilia pleróſque ad Græcam religionem inuitantia, publicis imaginibus aſpergi mandauit. Atque id fecit, per occaſionem honoris eius, quẽ moribus imperatori exhibere ſoliti erant, paulatim eos quoque qui appicti erant, adorare homines adiſcerent, & vetuſtæ conſuetudinis abuſus vafriciæ & calliditate omni ſubditorum mentem & iudicium furtim ſubuerteret. Tum enim demum ex ſententia conſilium ſibi proceſſurum eſſe exiſtimauit, ſi perſuaſione huiuſmodi quò vellet homines duceret, & deinde quȩ reliqua eſſent facilè aggrederetur. Legitimè verò ſe rurſus in eos animaduerſurũ putauit, qui ei non obſequerentur, & in veteribus Romani populi moribus nouare quidquam inſtituerent: præſertim quum aduerſus longã reipublicæ conſuetudinẽ & imperium ipſum delinquere viderentur. Aſtutiam talem pauci intellexere: qui etiam, quod adorare imagines tales nollent, pœnas luerunt. Vulgus autem, ſicuti ſolet, ignorantia ſupina & animo minus ſolicito, tanquam veteri legi parendum eſſet, ita vt ſors tulit, temerè ad imagines acceſſit. Et ille quum talia excogitaret & ageret, nihil præterea effecit. Enimuerò tametſi fraus eius ita deprehenſa eſſet, aliam tamen tentauit viam, omnia excogitans atque experiens, vt ciues ſuos in ſuperſticionem vanã pertraheret. Atq; id quod inſtituit, priori dolo non fuit inferius. Quin potius manifeſtiore id & maiore violentia eſt auſus. Quapropter etiam

Totus in hoc Iulianus incubuit, vt Græciſmum, Chriſtianiſmo abrogato propagaret.

Labarum ad priorem formã reduxit.

In tabulis publicis ſe depingi & deos ſuos addi curauit, vt homines idola colerent.

Crimen læſæ Maieſtatis.

occaſionem multis, qui io aula impcratoria ſti-E pendia ſaciebant, præbuit, vt animos viriles exhiberent. Veluti enim in conflaturæ ſornacibus explorati, vt qui habiti ſunt, & qui reipſa fuerũt, Chriſtiani palam apparuere. Poſtquam enim tẽpus aduenit, vt imperaror ciuibus congiariũ daret (id quod antiquitùs apud Romanos Calẽdis Ianuariis præcipuè, imperatoriſque & imperialiũ vrbiũ natali die facere receptum fuit) ſecũ ipſe cooſiderans, milites noſtros apetti candoris & magnę ſimplicitatis eſſe, pecunięque cupiditate teneri, & cooſueto donatiuo ſacilè capi poſſe: arte quadam, vt vel inuiti dæmonibus ſacrificarent, coonſilium inuenit. Lege nanque olim cautũ erat, vt ad munus capiendum accedentes ſacrificarent. Atque idipſum illi facete iubebãtur. Propoſitúmque ſimul ad ignem erar & thus & aurũ. Ibi ſortem animum quidam declararuot, quod adolere rhura nollent, donum contemoentes. Nonnulli naturæ improbitatẽ veteris legis obtentu contegentes, ne intelligere quidẽ ad quod malum delapſi eſſent, potuerunt *a*. Alij lucroſa iactora, & fottaſſe formidine multorum tumultuum ineſcari, quanuis errare ſe intellegerent, tameo quo minus animis excruciarentur, effugere non potuerunt. Atque ex eis qui in tantã calamitatẽ ignorantia ſunt prolapſi, illud feciſſe traditi ſunt. Quum poſt ſacrificium id, conſuemdine fottaſſe ſic obtinente, communiter in conuiuio milites hilares epularentur, quod in compotationibus fieri conſueuit propinantes inter ſe *b*, Chriſtum in poculis nominatim aduocabãt. Ibi ex conuiuis quendam verba ea excipientem dixiſſe ferũt *c*: Perfacetè hercle ſacitis, qui Chri-G ſtum nunc inuocatis, quem paulo antè quũ vos impetator muneraretur, & thura in atam imponeretis, abnegaſtis. Cum hoc dicto errorẽ erumnámque ſuam illi agnouerunt: conſeſtim è conuiuio proſilientes, lacrymabundi publicè circũcurſitarunt, Deum & ſaniores conteſtantes homines ſe Chriſtianos eſſe, atque in ea ſententia perſeueraturos, ignorantiáque pecc:ſſe: atque ſi hoc dicendum ſit, manus ſolas Græcorum ſacris operatas, mentem verò immotã permanſiſſe aſſeuerarunt. Mox etiam, libertatis dicendi ardore adducti *d*, Imperatorem adiere, ad pedes eius quod acceperent aurum abiecere, & generoſo prorſus animo ab eo petiete, vt ſuo ſibi munere accepto, eos iugularet: nuoquam enim ſe pœnitentia ductum iri, ſi propter Chriſtum totum corpus pro eo pœnas luat. quòd dextra inconſideratè peccauerit. quę & munus acceperit, & diis ſacrificarit. Incidi quoque pedes ſibi poſtulauere, qui tam importunè ad dooum ca-H piendum accelerarint. Hæc imperator audiens, ira quidem commotus eſt: à cæde tamen eorum abſtinoit, ne eos martyrij honore dignaremr, qoi ſic contumelioſi in eũ ſuiſſent. Exutoratos verò ex aula imperiali exegit. In his fuere, Iouioianus ille, Valentinianus, & Valens, qui poſt eum imperauere. Atque iſti quidem ſic ſe geſſere. Quicunqoe verò nõ animo recto ſacra Chriſtianorum colebant, & veram bearitudinem honoribus caducis & pecuniæ poſthabebant, abſque timore ad ſacrificandum & imperatori grarificãdom procutrẽre: qualis eriam fuit ſophiſta Conſtantinopolitanus Hecebolius, qui veluti quidã Euripus imperatotum moribus ſeſe accommodauit. Sub Conſtãtio enim ardore ingeoti Chriſtianam religionem coluit: vbi autem Iulianus animum ad Grẹcam ſuperſtitionẽ appulit, horteodo prorſus modo animum mutauit, Græcaſque ineptias & ſuperſtitionẽ, ſiquis alius & ipſe quam maximè eſt complexus. Poſt hunc porrò rurſum Chriſtianum ſe eſſe profeſſus eſt. In faciem enim ſupinus pro eccleſię ſoribus prouolutus, mixtis cum clamore lachrymis, miſerabiliter eſt vociſeratus: Proculcate me ſalẽ fatuum. Tales illi fuere: talis & Hecebolius & antehac & poſtea fuit.

Donatiuo dandalo Iulianus ad idololatriam milites chriſtianos allicere vult.

Chriſtianorum militum cãdor & ſimplicitas

Multi principis donum, quòd diis ſacrificare nollẽt, ſprenero.

a Plerique id accepero, & ſacrificauere.

an eis ſtatim pœnitentia eſt conſequuta nõ paucos.

b Inuocatio nominis Chriſti in propinationibus hilarioribus.

c Pulchrè pièque dictum.

d Pœnitẽtes milites, donatiuũ imperatoris ſuũ reſtituunt, & chriſtianiſsimũ libentiſsimè cum martyrij affectatione profitentur.

Imperator eis cingulum adimit.

Iouinianus. Valentinianus Valens.

Hecebolius ſophiſta in religione colenda proteus. pœnitẽtia eiuſdem.

De conſtitutionibus eius contra nos publicatis, & vt pecunias colligere cœperit. cap. 24.

F IMperator tam inſeſto quum eſſet in Chriſtianos omnes animo, opportunitate ea arrepta quamuis quòd eis criminis loco obiiceret, non habebat: tamẽ quòd ſactificare noluiſſent, conſtitutione ſanxit, ne illi cum aliis rempublicam adminiſtrarent, néve honores caperent, aut in aula imperatoria merẽrent. Conuenribus ſolennibus & ſoro eoṣ exegit. A iudicandi quoque munete, & magiſtratibus dignitatibúſque gerẽdis remouit. Et legẽ ralem ſeiens, illud addidit: Chriſtianas ſanctiones ſtatuere, gladio aduerſus eos vtendum non eſſe, qui capitalia crimina cõmitterent. Occaſionem quoque ſuam eſſe ratus, bellum quod contra Perſas, qui Orientem percurrebant, gerendũ erat, quòd ſine pecunia nibil ſe rectè geſturum exiſtimaret, dolum, vt eam à Chriſtianis exigeter, eſt commentus Et quicunque diis ſactificare nollent, eis pecunię mulctã grandẽ dixit. Itaque cernere tum erat perquàm acerbam Chriſtianorum condemoationem, à quibus ea etiam quæ minimè habebant, exigebantur, quũ quidem alij omnes pro booorum ſuorum facultatibus tributũ penderent. Ita Imperator ſubitò per iniquã pecuniæ exactionem copioſus eſt ſactus. Quo tempore etiam Græci liberè quodcunque illis viſum eſſet ſaciẽtes, nobis inſultarunt. Et vndiquaque philoſophorum colluuies confluebat. qui vetera gentilium ſacra renouarunt, eatiſque inſpiciendi haruſpicinæ vacarunt: adeò vt pueros maſculos & fœmellas impuberes atque incorruptos, ad aras deorum mactarint, & carnes eorum deguſtarint. Atque hęc quum aliis in vrhibus, tũ maximè Athenis & Alexandriæ ſecerunt. Vbi quod Athanaſius epiſcopus flagitiis tantis obſtitiſſet, ſtudio & opera eorum exilio mulctatus eſt. Qui naui per Nilum in Ægyptum tendens, curſu deinde conuerſo in eandem vrbem rediit, ſicoti paulo antè retulimus. Porrò prouinciarum rectores talem Imperaroris religionẽ, opportuoitatem ſuam eſſe cenſentes, grauius etiã quàm imperatot iubebat, Chriſtianos affligebant, ampliorem pecuoiã extorquentes, & plagas etiã eam ob cauſam corporibus ingerentes. Quod Imperator cognitum parui ſecit, & Chriſtianis eum accedentibus, moleſtiáqoe propterea ei faceſſentib⁹ reſpõdit: Lex vobis à Chriſto tradita eſt, vt malè tractati ſortiter etiinas feratis & iniuria affecti ne reſpõdeatis. Et id ex eo ſatis liquet quod Amachus ſecit, vt ſuprà memorauimus

Iulian. Chriſtianos ab aulę dignitatibus, & reip. adminiſtratione remouet.

Idem à chriſtianis ſub prætextu perſici belli ingentem extorquet pecuniam.

Philoſophi & idololatra liberè in chriſtianos illudunt. Humana eorundem victima.

Præfecti prouinciarũ Chriſtianos maximè affligunt. Iulianus chriſtianos de iniuriis per ſupplicationes querẽtes, irridet.

uimus. Verùm non abſurdum fuerit, rem eam, quòd in primis memoria digna ſit, paucis repetere. In parua prouinciæ Phrygiæ vrbe, delubrũ quoddam Deorum à diuturno ſitu & ſqualore repurgare, & ſimulacra diligenti cura reſtituere is iuſſit. Idque, vt mandatũ fuerat factum. Ea res dolorem maximum Chriſtianis attulit. Nõnulli igitur Macedonius videlicet, & Theodulus, & Tacianus, quòd indignitatem eam ferre nõ poſſent, flagranti æmulatióne incenſi, noctúque fanum ingreſſi ſtatuas confregere. Præfectus eo facto ad irã conciratus, multos qui eius rei culpa vacarent, neci dédere inſtituit. Et ecce facinoris egregij patratores ſeipſos deferentes adſunt, pulchrius eſſe ducentes, vt ipſi morerentur, quã alios ſua cauſa nullo illorum commerito periclitari cernerent. Præfectus noxam illis, ſi ſacrificent, remitti iubet. Atque id illis abnuentibus, B minas intentat. At præclari illi adamantinis animis viri omnia potius perpeti, quã vt ſacrificijs ſe contaminent, ſunt parati. Ilicet ille viros ſanctos multis primùm excruciatos tormentis, vbi quod volebat, eis non perſuaſit, poſtremò craticulis imponit, ignem plurimum ſubijcit, atque ita interimit. Porrò illi crudelitatem Præfecti tã tam fortitudinis tum ſuę coronidem eſſe oſtendunt præclara illa edita voce: ſi aſſas carnes deguſtare cupis Amachi, in alterũ latus nos verte, ne ſemicrudi & ad edendum parum tibi ſuaues reddamur. Ad eum modum generoſi iſti viri in martyrij ſtadio decurrerunt.

Reperitur illuſtre & Laurẽtiano ſimile Macedonij Theoduli & Tatiani martyrium.

Vt inſuper apoſtata lege lata, Chriſtianis Græcarum artium & inſtitutionum literis interdixerit: & vt Gregorius magnus, & duo Appolinares Syri, ſacras ſcripturas omni genere carminum expolientes, conſilio & inſtituto addiſcere oportere. Cap. 25.

AD hæc, ne Chriſtianorum pueri Græcis diſciplinis erudirentur, aut poëtas ſcriptoréſque eorum legerẽt, ſcholáſve publicas frequentarent, lege cauit: Ne linguis eorum, inquit, acumine perpolitis, facilè diſputatoribus noſtris reſiſtere, & ſacra quidem ſua amplificare, religionem autem noſtram refellere facilè queant. Non paruum enim ei dolorem mouêre Gregorius a & Baſilius Cappadoces, qui omnigenam artem ſuam rebus multis declarauerant, eius temporis oratores longè ſuperantes: pręcipuè Gregorius, qui verba etiam varijs poëmatum generibus incluſit, eáque* verſus nominauit: & alij quamplurimi ſpectati viri, quorum nõnulli Nicęnam ſequebantur fidem, quidam Arij opinionẽ comprobabant. Syri etiam Apollinares, omni dicendi genere probè inſtructi, præclari maximè D eo ſtudio euaſere, pater & filius ſibi cognomines, & diſciplinarum omnium periti. Et pater quidem grammaticus inſignis, filius autem inter Sophiſtas & Rhetores celebris fuit. Vterq; ſanè eo tempore vtilem Chriſtianis ſe præbuit, opportuuè & commodè ingenijs ſuis & multiiuga doctrina vſi. Grãmaticus enim artis ſuæ peritiſſimus, pro Homeri poëmate, heroicis verſibus Moſæ libros & veteres Hebræorum res vſque ad Sauli regnum cõpuſuit: atque id opus in viginti & quatuor libros diuiſit, libro quolibet Græcorum elementorum appellatione, iuxta illorum ordinem & numerum, ad Homericæ A poëſis imitationem inſcripto. Edidit quoque, Euripidem æmulatus, Tragicos actus. Pindari etiam lyram attigit, & comica argumẽta ad Menandri exemplum tractauit, vniuſcuiuſque carminis legibus ritè ſeruatis, atque vt ſemel dicam ſumpta ex diuinis literis materia, argumentis eis tractandis, libríſque componendis, numerum Cyclicarum, quæ vocantur, & inter ſe in orbem cohęrent, diſciplinarum æquauit: idque breui admodum tempore eſt aſſequutus. Ita vt illi *habitu eloquutione, & diſpoſitione nihil ab eis differrent, qui apud Græcos hiſce ſtudijs gloriam ſunt adepti, & nullus Græcæ doctrinæ modus Chriſtianis incognitus eſſet. Alter autem Apollinaris iunior & rhetor, eloquẽtię conſultus, ſacra Euangelia & epiſtolas Pauli in Dialogis, Platonis formam & ſtylum referẽs, ita expoſuit, vt niſi homines antiquitatis venerandæ prærogatiuam obſeruarent, conſuetíſque delectarentur, nihil profectò eis concederet, qui apud Græcos itidẽ maximè celebrantur: neque minus noſtrorũ quã illorũ lucubrationes admirationi eſſent & ediſcerentur. In primis verò iſtorum ingenij felicitatẽ ſuſpicere cõuenit. Veterum enim quilibet in vna quapiam re ſtudium omne poſuit. Iſti verò in omni doctrina cum laude exercitati, vſu publico flagitante, quum ſtylum feliciter prius expoliuiſſent, egregiè res & ſententias Chriſtianorũ tractarunt atque confirmarunt. Et Imperatoris verſutam calliditatem ſtrennè refellerunt, atque adeò librorum ſolerti acumine fortiter conuicerunt. Ego verò & Pſalmorum librum heroico carmine ab patre optimè expreſſum inueni. Inſignem quoque iunior Apollinaris librum elucubrauit ad imperatorẽ ipſum, ſiue ad philoſophos C Græcos, quem de Veritate inſcripſit: in quo etiã abſque ſacrarum literarũ teſtimonijs clarè oſtendit, longè eos à recta de Deo opinione abeſſe. Imperator nanque eas ipſas literas irridens, & religionẽm noſtrã ludibrio habẽs, ad primarios eius temporis Antiſtites hæc verba de libris noſtris ſcripſerat: *Legi, Cognoui, Damnaui. Ad quem nomine omniũ quendam ita reſcripſiſſe ferunt: *Legiſti, Sed Non Cognouiſti: Si enim Cognouiſſes, Non Damnaſſes. Baſilij verò reſponſum id eſſe dicunt, qui eo tẽpore Cappadociæ eccleſias epiſcopus curauit. Neque adeò diſſentaneũ eſt, id ſcriptũ eius eſſe. Sed ſiue illius ſeu alterius ſit, admiratione dignus vir talis eſſe videtur, & dicẽdi libertatis & eruditionis cauſa. Atque hæc quidem Imperator egit, & hæc Apollinares etiã reſiſtentes ei elaborarunt.

Iulianus inuẽtutis christianę liberalibus Græcorũ ſtudijs interdicit. In hac re verbis illis vſus eſt: proprijs, quod in prouerbio eſt, pennis, ſiue ſagittis ab eis petimur. Armis enim ex libris noſtris ſumptis inſtructi, bellum contra nos mouent.

a Baſilius magnus.

** ἔπη.*

Grego. Nazanzenus. Appolinares duo.

Luculentiſſima duorũ iſtorum Appollinariũ ſcripta.

** ἤθει, φράσει οἰκονομίᾳ.*

Iulianus libros Chriſtianorum riſit & damnauit.

** ἀνέγνων, ἔγνων, κατέγνων.*

** ἀνέγνως, ἀλλ᾽ οὐκ ἔγνως· εἰ γὰρ ἔγνως, οὐκ ἂν κατέγνως.*

De Græcis & Ethnicis artibus & literis etiam Chriſtianis pietatem conſectantibus eas vtiles eſſe, eáſque Chriſtianos addiſcere oportere. cap. 26.

VErùm enim verò Prouidentia diuina, ſimul & imperatoris conſilio atque impetu & nõ minus Apollinariũ ſtudio & opera, longè fuit potentior. Imperatoris enim cõſtitutiones, ipſo ſublato, ſicuti mox oratione progreſſi dicemus, breui euanerũt. Et illorũ lucubrationes poſtea nõ in magno fuere pręcio, perinde atq; editę nõ fuiſsẽt. Sed occurret mihi fortè quiſquã: Quid hoc

Græcarũ artium ſtudia Chriſtianis vtiliſſima.

eſt quod dicis? inquiens. Vtilẽ certè Chriſtianæ E reipublicæ minimè diuturnam imperatoris aduerſus nos contentionem fuiſſe, atque id diuinæ Prouidentię accepto ferendum eſſe, quilibet ſanè dicat. Verùm Apollinarium ſtudium, quod Chriſtianiſmo impenderunt, reiicere, & Chriſtianos rurſum Græcas diſciplinarum inſtitutiones in manibus verſare, vix quiſpiam religioni noſtræ cõmodum eſſe exiſtimauerit: quod Gręci libri detrimentum nobis afferant, † Deorum multitudinẽ, fabulas & mendacia docentes. Aduerſus obiectionem iſtã ſtatim reſponſum noſtrum afferemus. Doctrinam Græcorum neque Chriſtus ipſe, neque eius diſcipuli videntur, vel recipiendam eſſe vt bonam & diuinitùs inſpiratam, vel reiiciendam vt noxiam & incommodã, cenſuiſſe. Atque id non ſine prouidentia Dei fa- F ctũ eſſe opinor. Non pauci enim apud Græcos philoſophi. nõ longè à cognitione Dei abfuere. Declarat id quòd nonnulli præſtantibus libris aduerſus Epicuri ſectatores pugnarunt; qui nullos deos eſſe aſſeruit, omniaque ſortuito & ſua ſponte exiſtere ſenſit, & mundũ prouidentia regi apertè docuit. Eos illi redarguendo, & inſcitiã eorum euertendò, confutarunt. Proindéque nõ exiguam vtilitatem nobis, qui veritatem rectæ pietatis ſequimur, attulerunt. Sed enim quamuis eò ſint progreſſi, non tamẽ caput ipſum, ſeu potius doctrinę totius ſummum verticẽ attigẽre, vt videlicet quod in profundo occultatum à ſeculis fuit, diuinum inquam Chriſti myſterium, cognoſcerent. Quod ſanè ſic ſe habere, Paulus etiã in epiſtola ad Romanos hiſce verbis aſtruit. Reuelatur G enim ira Dei de cœlo ſuper omnem impietatem & iniuſticiam hominum, eorũ qui veritatẽ in iniuſticia detinent. Quia quod de Deo cognoſci poteſt, manifeſtũ eſt in eis: Deus enim eis manifeſtauit. Nam inuiſibilia ipſius ex creatione mũdi, per ea quę facta ſunt, intellecta perſpiciuntur: ſẽpiterna quoque eius virtus, & diuinitas: ita vt ſint inexcuſabiles. Quia quũ Deum cognouerint, non ſicuti Deum glorificarunt. Ex quibus verbis illud ſatis liquet, veritatis illos quidem habere cognitionem, quam illis Deus apertam exhibuit. reprehenduntur autem quod Deo cognito, non vt Deum, pro eo atque oportuit coluerunt. Proinde illa verborum iſtorũ videtur eſſe nobis relicta ſententia, conſectandas eſſe quibus viſum fuerit, Græcorum diſciplinas neque per ea reiectam liberaliorem doctrinam. Et vna quidem ratio noſtra ſic habet. Altera verò illa eſt: Seruatoris dicta & diuinitùs inſpiratæ H ſcripturæ, admirandę quidem prorſus doctrinæ ſunt & inſtitutiones, rectam vitam & religionẽ veram nobis tradentes. Fidem inſuper Deo gratam ſtudioſis exhibent. Minimè verò nos diſſerendi docent artem: vt ſatis idonei ſimus, quum velimus, tẽpore flagitante, pro eis fortiter aduerſariis reſiſtere, eáſque colluctando defendere. Porrò ſuis ipſius armis hoſtẽ ferire, ſtrenui admodũ & fortis viri eſt. Id verò ipſum Chriſtianis ex lucubrationibus, quas Appolinares reliquerunt, ſans addiſcere minimè licuiſſet. Quod quũ certò Iulianus ſciret, ne Chriſtiani Græcorum doctrina imbuerentur, lege ſanxit. Nõ etiã ignorabat, fabulas ethnicas famam & gloriam ipſius obſcuraturas, & criminationis cauſam aduerſus

† πολυθείας.

Plerique philoſophi Græci propè ad cognitionẽ Dei acceſſere.

Epicurei.

Iidem ad cognitionẽ ſummæ ſapientiæ non peruenerunt.

Ex ethnicis ſcriptis optima quæque à piis ad chriſtianiſmum transferenda eſſe, docet Auguſt. lib. 2. de doctri. chriſt. lib. 2. cap. 40. illud tractãs per ierunt ab Aegyptiis vaſa argẽtea & aurea. id ſedulò in libris contextorum fecit clemens Alexãdrinus.

eum allatratus: quas etiam Socrates inter Gręcos philoſophos præcipuam laudem conſequutus, quum nihil faceret, veluti adulterare ſacra Gręcorum, & nouos Deos inferre inciperet, condemnatus eſt. Tertia ratio noſtra hæc eſt * Spectatores numularios nos eſſe diuinum oraculum iubet, & vt pulcherrimũ quodque ex rebus omnibus deligentes, quod malum eſt abiiciamus, quod bonum autẽ diſquiramus, atque inuentũ retineamus. Attenti quoque præcipuè vt ſimus, ne quis prędam è nobis agat per inanẽ & vanam philoſophicorum dogmatũ ſeductionem. Id autem quomodo perſpicere poſſimus, niſi in illorum ſubeamus arma? Non equidem, vt eis vſurpandis eadem quæ illi ſentiamus: ſed ex abundanti, ſuis contra eos potius vtamur telis. Et malum quidem auerſemur, quod verum autem & opportunum eſt legẽtes cautè recipiamus. Vbicunque enim aliquid boni eſt, ipſius veritatis id eſt. Quod ſi quis accuratiore perſuaſione nos hęc contorquere atque affectatè dicere arbitretur, illud mihi conſideret velim: ipſum diuiniſſimum Paulum non ſolùm Gręcis doctrinis nobis non interdixiſſe, ſed etiam alicubi in epiſtolis ſuis, verbis earum vſum eſſe, vt qui eas quoq; attigerit. Videtur ſanè multa quæ à Græcis ſunt dicta, didiciſſe. Niſi enim Epimenidis Cretenſis oracula legiſſet, viri * ſacra & cæremonias inſtituentis, quomodo verſum illũ protuliſſet,

Cres ſemper mendax, mala bellua, venter obeſus?

Vnde etiam hemyſtichium illud ſumpſiſſet,

Huius nanque ſumus genus:

ſi Arati Aſtronomi φαινόμενα, hoc eſt, de ſtellis apparentibus librũ non attigiſſet? Sed & illud,

ſtudiis obeſt conuictus improbus bonis:

ſatis indicat, eum in Euripidis fabulis libenter verſatum fuiſſe. Id quod itidem ante illum Solomon in eandem ſententiam dixit. Verùm quid opus eſt pluribus hanc rem perſequi? iam inde enim ab initio, veluti conſuetudine & ſtudio eo non interdicto, viri ſancti fauore & gratia ſpiritus locupletes, & eccleſiæ noſtræ doctores inſignes, à tenera ipſa ætate ad ſenectutem vſque ſedulò Græcorum libros legerunt: partim ad linguam ſermonẽmque expoliendum, & mentem exercendam: partim vt ex rebus deterioribus id quod ineſt boni colligerent. Qua re illud etiam ſunt aſſequuti, vt rectè Græcos in eo quòd à decoro exciderunt, & per errorem lapſi ſunt, dãnare poſſent. Indicat hoc Baſilius magnus, & Ioannes qui propter eloquentiæ ſuauitatem Chryſoſtomi nomẽ accepit: & magnus itidem in Theologia Gregorius, qui hunc etiam locum de Græcis diſciplinis in oratione funebri de magno Baſilio tractat. Æquum ſanè eſt viſum; eum locum tempeſtiuè huic operi, ad ea quæ agimus comprobanda inſerere. Satis namque apparet, non ipſum ſolum optimè in eis diſciplinis eruditum eſſe: ſed alios quoque illum ad eas diſcendas exhortari: ſimúlque iniuriarum eos accuſare, qui eruditionem Græcam affectantibus obſtant. Sic enim ſcribit. Omnes, opinor, qui ſaniore mente ſunt, hóc confiteri, doctrinam inter ea quæ nobis ſunt bona; præcipuam eſſe: non iſtam ſolum præſtantiorem

Socratis philoſophi condẽnatio quòd deos Græcos contempſerit.

** λογιμοὺς τραπεζίτας. omnia probanda, quæ bona ſunt tenenda.*

** ὀργιάζοντος ἀνδρὸς τελετῶν ſocr.*

eloquentiſſimi Theologi, Baſilius, Chryſoſtomus Gregorius.

Gregorij Nazanzeni ſententia de vſu & vtilitate profanarum literarum.

“ torē noſtram, quæ elegantiā oſtentationémque
“ orationis omnem negligens, ſaluti vni & rerum
“ intelligendarū pulchritudini inhæret: ſed exter-
“ nam etiam illam, quā multi Chriſtiani perinde
“ atque inſidiatricem, ſallacem, & longius à Deo
“ abducentem contemnentes deſpuunt, peruerſa
“ ſanè & periculoſa perſuaſione. Quemadmodū
“ namque cœlum, terrā, aërem, & quæcunque in
“ his ſunt, quanuis homines nonnulli malè ea ac-
“ cepta, quæ Dei eſſent opera, pro Deo coluerūt:
“ propterea tamen non deſpicimus, ſed quantum
“ vtilitatis habēt ex eis ad vitæ vſum percipimus:
“ quod verò noxiū eſt in eis, fugimus: neq;, quod
“ ſtulti faciūt, aduerſus creatorem creaturā ipſam
“ quaſi ad rebellionem cōmouemus: verùm ex re-
“ bus conditis conditorē deprehēdimus, & quod
“ diuus Paulus ait, in captiuitatem redigimus in-
“ telligētiam omnē in Chriſtum. At ſicuti ignem,
“ alimētum ferrum, atque alia, per ſeipſa quidem
“ vel vtilia vel incommoda maximè eſſe ignora-
“ mus ſed de eis pro eo atque hominibus illis qui
“ eis vtuntur videtur, iudicamus (quum etiā in re-
“ ptilibus feris quædam ſint, quæ vtiliter ad ſalutē
“ pharmacis & remediis miſcemus) ſic quoque
“ ex diſciplinis iſtis quod ad veritatem inquiren-
“ dam, & iudicium acuendū, necnon ad contem-
“ plationē exercendam facit, id recepimus: quod
“ autem ad dæmones ipſos & ad perditionis pro-
“ fundum deducit, deſpuentes reiecimus: propte-
“ rea quod ex eis rebus in veræ pietatis ſtudio nō
“ itidem adiuuemur, eo pacto meliora ex deterio-
“ ribus addiſcētes, & imbecillitatē illorum in ro-
“ bur doctrinæ noſtræ conuertentes. Non igitur
“ contemnenda eſt doctrina liberalior, propterea
“ quòd hoc ſic quibuſdam faciendum videtur: ſed
“ praui atque inerudīti, qui in ea ſunt ſententia,
“ cenſendi ſunt, qui alios omnes ſibi ſimiles eſſe
“ velint, vt in communi ſui ſimilium frequētia la-
tēre, & inſcitiæ ſuæ reprehēſionem effugere va-
leāt. Hæc diuus Gregorius. Baſilius verò magnus non ſolùm doctrinam Græcorum diſcere permittit, ſed etiam præclaro libello maximè hoc confirmat, cui titulum fecit, Quomodo iuuenes ex Græcis diſciplinis vtilitatem capere poſſint. Hæc de Apollinaribus, & Græcorum doctrinis dicta ſufficiant.

Baſilius magnus hac de re libellum compoſuit.

Vt Iulianus expeditione in Perſas ſuſcepta, Antiochiam venerit: atque ibi propter barbam prolixam ludibrio habitus, contra Antiochenos librum Miſopogona, hoc eſt, barbæ oſorem compoſuerit. cap. 27.

IMperator autem ingenti à Chriſtianis pecunia extorta, expeditionē aduerſus Perſas molitus eſt, & Antiochiā Syriæ ſe cōtulit. Atque ibi liberalitatis ſuæ ſtudium Antiochenis probare volens, res in foro venales & neceſſarias ad certum conſtitutúmque precium reduxit: non conſiderans ſecom ipſe, vbi militum ſit frequētia, ibi accidit in vrbibus rerum omnium copiā, vicinóſque etiam ea de cauſa annonæ detrimēto affici. Itaque caupones emere, & rurſum vēdere res ad victum neceſſarias quæſitus gratia ſoliti, quòd iacturam eam non ferrent, multa contra imperatorē vociferati, negociatione ſua ſuperſederunt: eóque modo vt rerum neceſſariarum penuria vrbem inuaderet, effecerūt. Antiocheni verò (procliues enim ſunt ad contumelias homines) impudenter & liberè imperatorem riſerunt, & ſcommatibus in barbam eius luſerunt, quòd prolixior ea eſſet, tondi eam ad funiculos plectendos oportere dicentes: atque item in nummis eius qui effigiem tauri habebant, cauillati ſunt, perinde atque à præcipiti tauro mundum ab ipſo imperante euerti iactantes. Quum enim ſupra alios omnes admodum ſuperſtitione teneretur, & quotidie tauros ad ſimulacrorū aras mactaret, & aram & taurum nummo ſuo imprimi curauerat. Proinde ira ex ſcommatibus eiuſmodi percitus, malè ſe accepturum Antiochenos minatus eſt, & Tarſum Ciliciæ conceſſit, atque inde res ad bellum neceſſarias exercitui ſuppeditare inſtituit. Cœterùm minas factis executus non eſt: ſed verbis tantum in Antiochenos conuicia retorſit, orationémque præclaram & facetam ira remiſſa in eos conſcripſit, quam Antiochenam & μισοπώγωνα hoc eſt, barbæ inimicā inſcripſit. Atque eo pacto ſe iniuriam vindicaſſe exiſtimans, Perſicam expeditionem, perpetua nota vrbi Antiochenæ inuſta, eſt proſecutus. Antiochiæ porrò erga Chriſtianos eadem eſt importunitate vſus, omnibus modis id agens, vt Græcorum ſuperſtioo inualeſceret. Verum quid circa Babylæ martyris ſepulcrum, & in templo Apollinis Daphnæi acciderit, periniquum eſſet, ſi ſilentio præteriremus. Id verò inde ordior.

Iulianus Antiochiæ parum prudenter certum rerū venalium inſtituit precium.

Scōmata Antiochenorum in barbam Iuliani, & nummos eius.

Taurus in nummis Iuliani.

Oratio Iuliani contra Antiochenos.

μισοπώγων.

Quæ prævaricatori huic in Antiochenorum luco Daphne acciderint: & de tumulo ſancti Babylæ martyris, & de ſancto Theodoro confeſſore. cap. 28.

INter Antiochiæ ſuburbia præcipuū quoddā eſt, in quo frequentes florent cupreſſi, locus valde nemoroſus, & variis aliis inter cupreſſos arboribus cōſpicuus: & quæ inter arbores ipſas ſunt loca pro vt anni tempus fert, omnis generis beneolentes producunt flores. Inſtar tecti autem habet eo loco, quæ ex ramorum & foliorum denſitate vbique prouenit, vmbra, & ſolis radios non facilè ſolum ipſum perſtringere ſinit, neque quidquam amœnitatis regioni ei deeſt. Non ibi aquarum copia irriguarū deſideratur, & gratum temporis temperamentum, Zephyríque & alij venti leniter ramis flatu ſuo incidētes, ſuauémque ſuſurrum edentes, amœnitatem multam afferunt. Eo loco Græci fabula cōficta, Daphnem Ladonis fluuij filiā ex Arcadia, Apollinem amatorem fugiētem, in nominis ſui arborem eſſe conuerſam, ipſum autem Deum ne ſic quidem puellæ deſiderium abieciſſe, amorémq; ſuum velut ſolantem, amatæ virginis frondibus caput cinxiſſe, eámque etiam arborem factam cumplexum eſſe: neque ab ea diſcedere volentē, illi cum feſtiuitate quadam aſſediſſe, proindéq; honore diuturnioris moræ eum locum proſequutum, atque aliis locis illuſtriorem, ſibiq; etiā gratiorem effeciſſe ferunt. Hic homines caſti & moderati minimè verſati ſuſtinuerunt, quòd regio ea ad delitiam & libidinē admodū eſſet procliuis. Iuuenibus autem corruptis iucunda plurimùm & grata viſa eſt, & prorſus amatoria: quos etiam eam in rem fabula ipſa inuitarit. Et duplex eis ad culpæ deprecationem fabulam nō illepidam prætendentibus incenſa eſt libido, vt

Lucus Daphnenſis ad vrbē Antiochenam.

Eſt. 11. c. titulus, De cupreſ. ex luc. Daphnen. vel Perſ. per Aegyp. non exc. vel vend. Lambit Apollinei nemoris nutritor Orōtes. Claud.

In vmbroſo Daphnæ luco Conſtantinus magnus matri ſuæ Helenæ ſtatuam collocauit.

Et ob eam cauſam locũ eum. Αὐγυςεῖον. Auguſteum nominauit. Suid. Caſtalius fons oracularis. a Apollo Daphnæus. Hadriano Caſari reſponſum ibi datum.

ſine pudore neque ipſi pudici eſſent, neque pu-
dicos in eo loco eſſe paterentur. Qui enim ibi
ſine amica verſaretur, illiberalis planè, parúmq;
gratus viſus, perinde atque piaculũ aliquod de-
teſtãdum inde abigebatur. Græcæ autem ſuper-
ſtitioois obſeruatoribus præcipuè in maximo
locos habitus eſt honore. a Nã ſtatua ibi Apol-
linis Daphnæi magna vetuſtate exſculpra, & tẽ-
plum pulchert imom altitudine & amplitudine
mirifica, artificioſa manu cõſtructum fuit: quod
Seleucum Antiochi, qui vrbem eam ſub ſuo no-
mioe magnificè primùm condidit, patrem con-
ſtruxiſſe ferunt. Creditum etiam longo tempore
eſt, aquam ibi è fonte Caſtalio diuinatricem, ni-
hil prorſus ab alia illa apud Delphos, vt nomi-
ne, ſic etiam efficacia differentem, profluxiſſe.
Fama item fert, Adriano Imperatori, quum pri-
oatus adhuc eſſet, reſpooſum ibi de rebus futu-
ris editum eſſe, eúmq; lauri ſolio in fonte tincto
futuri cognitionem literis deſignatam haoſiſſe:
& quum reſpõſum id ad exitũ ſuum perueniſſet,
oe aliis qooque ad eundem modum ees futuras
cognoſcere liceret, aggere molto fontẽ obſtru-
xiſſe. Hæc quidem ſic Græci traduot. Gallos au-
tem, vbi Cæſar eſt à Conſtantio creatus, Antio-
chiæ vixit, barbarorum ibi impetũ & incurſionẽ

Gallus Caſar ſacram ædem in Daphne cõſtruxit.

compeſcens. Hic vt Chriſtianus, quum maximè
eos qui pro Chriſto & dogmate noſtro fortiter
decertarunt, veneraretur, locũ talem à diuturna
ſuperſtitiooe & improbo illo more liberandum
atque repurgandum duxit. Poſtquam autem nó
aliter ſe malum tantum extirpaturum eſſe puta-
uit, niſi contra templum id, orationis domũ cõ-
strueret: opere eo pulchrè perfecto, vrnam etiã

Oſſa Babylæ martyris in eã ædem illata. Sancti Babylæ ſub Numeriano martyriũ.

Babylæ martyris io Daphneo tranſtulit: qui ante
annos plures Antiochenæ eccleſiæ ſplẽdidè ao-
tiſtes præfuerat, & ſub Numeriano fortiter cer-
tamen pro Chriſto pertulerat. Martyrij eius hęc
caoſa fuit. Epiſcopatũ Babylas gerebat. Nume-
rianum aotem de dæmoniis cuiuſdam ſententia
cupido inuaſit, eccleſiam Chriſtianorum, quum
frequentiſſima eſſet, ingredi. Et aduenienti ei,
hierarcha ad templi veſtibolum aſtãs, ingreſſum
præcluſit: ſe pro virili ſua affirmans, non com-
miſſurum, vt ad gregem lupum ingrediẽtem in-
tueatur. Atque ille ſtatim quidem cœpto deſti-
tit. Epiſcopum autem primùm de tanta audacia
criminatos eſt: deinde ſacrificare etiam dęmoni-
bus iuſſit, eam vnam expiationem criminiſque
abolitionem, & ſubſecuturi hooorís & gloriæ

propter Babylæ cineres oraculum Daphnæum obmutuit.

conciliationis ſore denuncians. Coi Babylas in-
genti animo reſiſtẽs, martyrij coronam recepit.
Eius tum oſſa Gallus tranſtulit. Quod vbi eſt fa-
ctum, dæmoniom deindę oracula non edidit. Et
multi quidem propterea id cooſiluiſſe exiſtima-
runt, quòd ſacrificiis & cultu eo, quem antea illi
exhibuerant, ſpoliatum eſſet. Verùm rem aliter
ſe habere, compertũ eſt. In cauſa enim verè erat,
in vicinia quieſcens martyr, qui eam rem ooo
permiſit, cœptum illius vi maiore prohibens.
Sub Iuliano enim, quum ad ſatietatẽ vſque ſan-
guine & victimis expleretur, nó minus motum
fuit. Et poſtremò ipſi illi imperatori de euentu
Perſicæ expeditionis dæmonẽ cõſulenti (quum
frequenter eò veniſſet, qoòd cædẽdis boſtiis de-
lectaretur, & multo ſanguine Pythium veoera-
retur) cauſam eius ſileotij indicauit. Vbi nanque

E templum ingreſſus, oraculo, quæ viſa eſſent, fi-
dem eius periclitans, magnificis mactatis victi-
mis Iulianus propoſuit: inſuper quoque petiit,
ne Deus, de quibus rebus inquireret, reſpõdere
grauaretur. Tum ille apertè quidem noo ſignifi-

Babylæ reliquiæ ex luco Daphnenſi in vrbem Antiochenã trãſferuntur.

cauit, ſe more ſuo propter Babylam martyrem
noo reſpõdere: ſed alio id modo inſinuauit. Lo-
cum enim eum plenum eſſe cadaueribus dixit,
& propterea ſe oracula edere minimè poſſe. Et
erãt ibi multi alij ſepulti. Verùm Iulianus Baby-
lam martyrem ſolum reſpooſis obſtare iudicãs,
confeſtim vrnam eius transferri iuſſit. Quapro-
pter Chriſtiani aduenietes, martyrem in vrbem
ad quadraginta ſtadia intulerunt, vbi etiamnum
ſitus eſt: nomine ſuo loco ipſi indito. Qui verò
vrnam ferebant ſenes & iuuenes, aliíque chorũ
F grauem & venerandum efficientes, alius aliũ io
via ad pſalmos canẽdos inuitaruot, ſub illo qui-

Hymnodia reliquias eas ferentium.

dem prætextu, quaſi ſudorem laborémque vix
leuarent: re autem ipſa, quòd æmulationis ardo-
re ferrentur, vt imperatoris ineptam monſtro-
ſámque religionem reprehenderent. Et canendo
præibant, qui artem eam accuratius addidicerãt.
Inter alia autem multitodo illis ſuccineos, & illã
carminibus addidit partem: Confuodantur om-
nes qui adorant ſculptilia, gloriantes in ſimula-
cris ſuis. Tum ſanè, qui antea philoſophũ ſe eſſe
profeſſus fuerat Imperator, longè alius deprehẽ-
ſus. Ita namque commotus, perinde atque iniu-
ria affectus eſſet, affligere Chriſtianos cõſtituit:
& eadẽ aduerſus illos facere, quæ Diocletianus
feciſſet. Quòd verò impetũ eiuſmodi expeditio

propter hãc in Chriſtianos excandeſcit imperator. Saluſtius præfectus.

Perſica, quam vrgebat, moraretur: Saluſtio, qui
G tum præfecti magiſtratum gerebat, maodauit, vt
eos qui præcipui in ea quam diximus pſalmodia
fuiſſent, compreheoſos coërceret. Ille quamuis
vanæ Græcorum religiooi eſſet addictiſſimos,
conſilium id tamen non laudauit. Quòd autem
mandato Imperatoris reluctari nequiret, poſtri-
die multos Chriſtianos comprehẽdit, & carceri

Theodorus pſaltes grauiſſimè excarnificatur.

iocloſit. Et deinde ex eis vnum Theodorum no-
mine, adoleſcẽtem adhuc, produxit. Eum quum
tormentis ingentibus ſubdidiſſet, & ad ſtipitem
tortorium ſuſpẽdi, corpúſque eius ſatis dioerbe-
rari & concidi curaſſet, quòd martyrem inuictũ
eſſe videret, noo deprecaoiem, neque doloris a-
licuius indicium præbentem, (perinde enim at-
que ooo certator ipſe, ſed ſpectator earũ rerum
quæ io eo fiebant eſſet, cõſtanter cruciatus per-
ſeuerabat: & heſternum illum concinebat Pſalmũ,
H re ipſa nihil ad ſe pertinere quæ ab eo per quæ-

Saluſtius fortitudinem & conſtantiam Theodori vnicè admiratus. Diuina conſolatio Theodoro in tormentis exhibita. ſuprà cap. 9. eodem. Rufinus Eccleſiaſticæ hiſtoriæ interpres.

ſtionem requirebaotur, oſtendens) vix tandem
tãtis pœnis liberauit. Id quod tum demum fecit,
qoom iam tortoribos vita deſtitutus eſſe vide-
retur. Atque illius tantam fortitudinẽ & cõſtan-
tiam cum ſtupore admiratus Saluſtius, vbi ad
Imperatorem venit: Niſi, inquit, Chriſtianos af-
fligere deſtiterimus, ipſis quidem laudẽ & gloriã
breui parabimus, nos autem ridendos omnibus
proponemus. Porrò Saluſtij ſententia laudata,
& captiui illi dimiſſi ſunt, & Theodorus poſt
confeſſionem eam longo vixit tempore. Dicitur
aotem poſtea Rufinus, qui hiſtoriam eccleſiaſti-
cam latinè vertit, virum eum aliquando conuẽ-
tum rogaſſe, ſenſiſſétne pœnarum tormenta, an
plagas citra dolorẽ omnem pertuliſſet? Cui ille
reſpõdit: Noo ſe quidem ſine ſenſu cruciatuum
fuiſſe:

fuiſſe: adoleſcentẽ autem quendã ſibi aſſiſtentẽ, faſcia tenuiſſima ſudorem abſterſiſſe, & aquam frigidam infudiſſe, qua dolorum ardorem refocillarit, tormẽtorúmque vim ſuſtulerit. Spiritui præterea ſuo robur iodidiſſe, & incredibilem in tãtis laboribus iucunditatem ſuppeditaſſe. Mihi certè hominis eſſe nõ videtur, corpus ipſum ita deſpicere, niſi diuinum præſtò ſit auxilium. Hæc de admirando iſto Theodoro. Atque ob eã quæ dicta eſt cauſam, Babylas martyr in Daphnem tranſlatus, atque inde rurſus deportatus. Breui

Conflagratio templi Apollinis Daphnæi.

verò pòſt repentinũ incendiũ in Daphnæi Apollinis templum incidit, quo id cum tecto omni & ipſo Dei ſimulacro conflagrauit. Et quaſi tẽporis momento protinus nuda omnia apparuere, muri ſcilicet ipſi cum lorica ſua, & columnę quę propylęum & * poſticũ templi ſacrariũ ſuſtinuerant.

** ὀπισθόδομον.*

Chriſtiani incendium id dæmoni, martyre petente, accidiſſe putarũt. Græci ad Chriſtianos

Incendium id diuinitus exortum.

autores retulere. Ea certè quidem de cauſa templi ſacerdos tormentis ſubditus eſt, vt incendiariom indicaret: ſed cruciatibus multis toleratis in vinculis, indicare neminem potuit. Quæ res Chriſtianis magnę laudi fuit. Et homines pleriq; non mortalis cuiuſquã inſidiis, ſed diuina vindicta templũ id cõflagraſſe, igne cœlitùs demiſſo, exiſtimarunt. Hæc ſic ſe habuere. Cæterùm quũ ſatis colligere ex eo quod factũ erat liceret, cladem eam templo in Daphne propter martyrem Babylam accidiſſe, vbi Iulianus, quem id non latebat, alias etiã diuis martyribus ſacras ædes cõſtructas eſſe, prope Apollinem Didymæum ſiue gemellũ, qui ante Miletum eſt, cognouit: Præfectis prouinciæ Carię ſcripſit, vt quę tẽpla ędificium altius, & rectũ, atque etiã ſacram menſam haberent, in ea ignem inicerẽt: quæ verò dimidia ex parte abſoluta eſſent, funditùs euerterent.

Iulianus apud Miletũ iuxta Apollinis Didymæi templũ ſacras martyrum ædes excindere iubet.

De fraude Græcorum oraculorum. Commemoratio eorũ quæ per vindictam diuinam paſſi ſunt, qui ſacra Chriſtianorum & res diuinas contumelia affecerũt.

Caput 29.

Oracula idolorum falſa Iuliano de euentu Perſici belli reſponderunt.

SEd enim quibus rebus Iulian⁹ & Græci deorum poteſtatem adaugere atque oſtẽtare ſtuduerunt, ex eis illorum imbecillitas atque ſeductio, diuina adiuuante Prouidentia, deprehenſa ſeſe exhibuit. Nam quęcunque ab oraculis edita ſunt reſpõſa, penè omnia apertè falſa eſſe, & euẽtui minus reſpondentia, cognita ſunt. Exercitũ quippe aduerſus Perſas ducturus, Delphos, & Dodoneo, qui vates ibi conſulerent, miſit. Et illi non ſolùm bellum, verum etiam victoriã denũciauerunt. Tantum verò à veritate ipſa aberrarunt, quantum poſtea rerũ exitus oſtẽdit. Porrò ex reſponſis eis vnum ad mendacium redarguendum hoc loco apponere libuit:

Theodorit. addit oclum, lib. 3. cap. 21.

" *Nunc Dî Deæque omnes conſurgite: ſumite bellum*
" *Atque fero certum de flumine ferte tropæum,*
" *Dux ego veſter ero Mars ſæuus belligerator.*

Tigris amnis.

Feram fluuium Tigrim nominauit, qui cognominem ſibi animantem habet. Eiuſcemodi oraculis deceptus miſer, victoriam ſomniauit: & tãdem confirmatus, ſe ad Perſicum bellũ armauit. Aliàs tum quoque, quum oracula ſimul & ſeorſim omnia reſpondiſſent, Imperatoris auunculũ Iulianum ægrum moriturum non eſſe: reſponſis ipſis legendis, ærumnoſe & miſerabiliter is vitam finiit.

Iulianũ auunculum quoque oracula fefellerunt.

Multi enim qui in Chriſtianos & veram pietatem furore ſuo debacchati fuerant, iuſtas dedere pœnas: manifeſtiſſimè autem omniũ cum eis etiam Iulianus, illuſtri dignitate præditus, qui tum vniuerſo Oriẽti cum imperio præfuit, deſertoris ipſius (ſicuti diximus) auunculus. Præterea Felix imperialium theſaurorum curator, & Elpidius imperatoriæ domus præfectus: Comitem rerum priuatarum Latina lingua vocat. Tres hi gratioſi maximè apud Imperatorem erant: cui vt gratificarentur, poſteriores duo vetam pietatem abiurauerant.

Vindicta diuina Chriſtianorum perſequutores perſequuta.

Iulianus incendij Daphnæi templi & ſimulacri cauſam inquirẽs, Chriſtianos id Deorum odio excitaſſe ſuſpicatus, tametſi à vicinis agricolis de cœlo fulmine eam ædem tactam eſſe cognouit, nõ temperauit ſibi tamen, quin aduerſus vniuerſarũ rerũ Deum arma ſumeret. Itaque ſacra vaſa longè precioſiſſima eccleſiæ magnæ, quam Conſtantinus magnus conſtruxerat, in fiſcum imperatoris inferri mandauit: & foribus templi, quod tum Ariani habebant, clauſis, ne quis eo ingrederetur curauit.

Iulianus auunculus cum Felice & Elpidio Quæſtoribus imperialibus templum magnũ Antiochia diripiunt.

Cum Iuliano, Felix & Elpidius imperialium pecuniarum quæſtores, publicarum alter, alter priuatarum, in templum id direpturi venerant. Horum Iulianus difficili & incognito morbo correptus, ad dies quadraginta ita diſtentus iacuit, vt neque loqueretur, neque ſentiret quidquam. Cauſa morbi erat quod ſacris vaſis, quæ terræ illiſerat, pro ſedili vſus fuerat: & epiſcopũ Euzoium, qui piaculum tantum inhibere conatus fuerat, in caput vehemẽter verberauerat, dicto illo inſuper ingeſto, Chriſtianorum res à diuina prouidentia non curari.

Theodoritus addit, Iulianũ ipſum in ſacrã quoque menſam minxiſſe.

Verba cõiugis ad Iulianum apud Theodorit.

Et valetudine paululum recuperata, quum ſeipſum ob nefandam ſentẽtiam ſuam condemnauit, tum vindictã diuinã qua affligebatur ſenſit. Et quum ita aduerſus ſeipſum impiorum facinorum ſuorum teſtis ipſe eſſet, a vẽtrem deinde eius putredo & omnis generis vlcera conuulſerunt, quæ ei mortem etiam attulere. Viſceribus enim atque extis putredine ea corroſis, excrementa non iam per naturalia vim expellẽdi obtinentia membra egerebat, verùm os ſceleſtum, quod blaſphemiæ & maledictorum effecerat inſtrumẽtum, pars corporis obſcœna per quam excerneret, eſt factum. Pudenda ipſa, & qui circa ea ſunt meatus, corrupti itidem ſunt: caróque eis in partibus putrefacta in vermes abiit, & morbus ipſe medicorũ arte longè fuit potentior. Illi enim reuerentia & metu Imperatoris omnia experti ſunt, & omni remediorum ſpecie adhibita, pinguedineq; preciosarum auium, quas diis ſacrificabant, mẽbris corruptis applicata, vermes profundius latitantes, in apertum quaſi quibuſdam illecebris euocare contenderunt. At illi in membris occultioribus ad carnẽ viuã magis magíſque prorepſere, neque corrodere hominem deſtitère, donec violenta morte miſerum enecarunt. Porrò tãta calamitate propterea mactatum eſſe ferunt, ex ira diuina, quòd ſic eccleſiæ & ſacris eius vaſis inſultauerit. b Felix autem vaſis tanti precij cõſpectis (Conſtantinus namque & Conſtantius liberaliſſimè ea comparauerant) arridens, & vrbanè iocans: Ecce, inquit, qualibus vaſis Mariæ filius diuina re peragenda colitur? eámque, nec ob aliam quampiã cauſam, ex interioribus eius

Vt laudib. ã vir, Chriſtum ſeruatorẽ vetbas conuenit, quòd per caſtigationẽ potentiam tibi ſuã exhibuit. Non enim eum cognouiſſes, quẽ perſequeris, niſi pro lõganimitate ſua, diuinitùs haſce tibi intuliſſet plagas.

Agnouit ille morbi cauſam, et imperatorẽ, vt eis eccleſia quibus adẽpta fuerat, reſtitueretur, rogauit. Sed fruſtra lib 3. c. 13.

a Iuliani auũculi ægritudo & mors horrenda.

b Felicis in Chriſtum blaſphemia.

Eiuſdẽ miſerandus obitus.

venis vna quæ maxima eſſet, rupta tanquam per fiſtulam ſanguinem pet os eius emiſit. Sic & ipſe horrendum cernentibus omnibus ſpectaculum factus non totum perdurauit diem: ſed circa crepuſculum, vnà cum ſanguine iam deficiente, ſimul etiam animam euomuit. At ternus Elpidius, qui blaſphemus quoque in Chriſtum fuerat, tardius ille quidem quàm alij pœnas luit: ſed tamen inter eos qui tyrannidem affectarunt deprehenſus, bonis omnibus exutus, grauéſque ærumnas alias in carcere perpeſſus, turpiter vitã finiit, ſacer & deteſtãdus ab omnibus iudicatus. Præter hos alius quidam cum reliquis in eccleſiam, quam donaria & res alias precioſas prædonum more auferentes, eúmque qui ſacra vaſa curabat contumelijs afficientes, vaſtarunt atque diripuerunt, ingreſſus: ſuper reliquas indignitates, veſte ſubducta ſacrificij aram petulantiſſimè cóminxit. Verùm illico pergraues & acres tanti flagitij tulit pœnas. Per quæ enim peccauerat, ad interiora vſque viſcera putredine conſumptis mẽbris, incredibilis inde vermiũ vis prognata, miſerãdum in modũ, vt dicere calamitatem eam pudeat, miſerum extinxit. Sed & Heronem illũ Thebis Ægyptus ortum, qui epiſcopus creatus, * caſu quodam ad Grȩcam ſuperſtitionẽ defecerat, ſubitò putrida inuaſit ægritudo, quæ totum illius corpus depaſta, abominationẽ eum omnibus reddidit. Quapropter rebus omnibus deſperatis, in viam eſt profectus, nullam prorſus à quopiam miſerationem cóſequutus. Chriſtiani nanque perinde atque piaculum, omnibus modis eum ſunt auerſati: Græci autem hactenus tãtum eum, quòd ſe errori & fraudi eorum ſubiecisset, agnouerunt. Et Heron quidẽ acerbiſſimè & miſerrimè ita vita exceſſit. Alius autẽ, Theotecnus ſcilicet quidam, & ipſe à noſtra ad Græcam religionem prolapſus, carne eius omni putrida carie conſumpta, vermium materia factus eſt: & oculis illorum morſibus amiſſis, moriens per inſaniam quæ eum corripuit, ſua ſibi dentibus conſciſſa atque deuorata lingua, ȩ grauibus tormentis ad longè deteriores maioréſque cruciatus migrauit. Sed & alij inſuper talia quoque auſi, condigna ſceleribus ſuis tulere ſupplicia. Eiuſcemodi multa eo tempore diuinum numen exhibuit miracula, commeritas iuſtáſque ab eis qui impudenter & apertè veram pietatẽ oppugnarunt, pœnas exigens. De quibus hactenus.

Diuina in Elpidiũ vltio.

Fœdiſſima eius mors qui ſanctum altare perminxit.

Mors miſeranda Heronis, ex epiſcopo apoſtata.

Morbus Gallicus.

** ἐκ τινὸς συμβάματος.*

Mors Theotecni, apoſtatæ quoque.

De ſtatua Chriſti, quam in Phœnice Paneade mulier illa quæ fluxu ſanguinis laborerat, erexit. cap. 30.

EGo porrò aliud quoque inſigne miraculũ, potentiam Chriſti exhibens, & vindictȩ diuinæ aduerſus impios indicium non minimum oſtendens, vi temporum obrui nó patiar. Phœniciæ vrbs eſt, quæ antiquiſſimum nomẽ habuit Dan, appellatione ea ab ipſo Dan, ex patriarchæ Iacobi filijs vno, accepta, qui tribus & gẽtis eius locũ eum tum incolentis princeps & autor fuit. Lógo deinde tempore pòſt, Herodis filius Philippus Cæſari gratificatus, de ſuo atq; illius nomine vrbem magnificè ornatam ædificiis, Philippi Cæſaream cognominauit. Græci autẽ propterea quòd in ea Dei Panis ſtatuam collocauerint, Paneadem vocarunt. In hac ipſa vrbe fons quidam eſt. Ad hunc mulier illa quæ ſanguinis

Ciuitas Phœnicia Dan, quæ eadẽ Paneas & Cæſarea dicitur.

E fluxu laborauerat, præclarã ex ære Chriſto erexit ſtatuam, aliquam ſaltem benefactori ſuo ob depulſum ſibi grauem morbum, officiu eo gratiam rependens. Statua ipſa ſpectantibus plurimum præbuit gratiæ & amœnitatis. Ad huius pedes * herba enata eſt, præſentiſſimum ægritudinum omniũ, potiſſimum verò † tabidi morbi remedium. Et quum qui ea curabantur, ſumma diligentia cauſam tantæ efficaciæ inquirerẽt, inuenire tamen eam omnino non potuere. Temporis enim diuturnitate & obliuione interciderat, cuiúſnam ea ſtatua formam referret, & cuius rei gratia ibi eſſet collocata. Quòd nanque diuinum ſimulacrũ ſub dio aſtaret, non parũ corpus eius etiam eſt immutatum, & imbres ea locis ſuperioribus limum ſecum trahentes, ſtatuæ ipſi aggeſſerãt. quam ob cauſam cognitio ea, quæ ex

Sup. lib. 6. cap. 15.

** herba ibi ἀλεξιφάρμακος ad pedes ſtatuæ Chriſti enata.*

† φθινάδος νόσου.

F literis omnia indicãtibus prouenit, incerta reddita. Cæterùm quum cura & diligentia maiore promanans inde gratia inueſtigaretur, terra illa effuſſa, literæ tũ demùm apparẽtes, rẽ ipſam certò indicarũt. Et deinceps herba ea, ab eo tẽpore, neque eo ipſo neque alio loco eſt cóſpecta. Sed enim Chriſti ſtatua Iulianus deiecta, ſuam ipſe in locum eius conſtituit. Et ecce derepentè ignis è cœlo vehemẽs deiectus, ſimulacrũ illius circa pectus diſcidit: capútq; vnà cum collo deiectũ, & à pectore abruptũ in faciẽ proſtrauit. Atque id longo poſtea tempore ſic durauit, fuliginem eam fulminis apertè, veluti per inſcriptionẽ columnæ inciſam, teſtificãs. Statuam autẽ Chriſti, Chriſtiani tum in Diaconicum eccleſiæ tranſtulerunt: & honoratiore loco poſitam, cultu con-

In locũ ſtatuæ Chriſti Iulianus imperator ſuam reponit.

Iuliani ſtatua fulmine deiicitur.

G uenienti proſecuti ſunt. Locum nanque eum libenter frequentantes, & imaginem ipſam inſpectãtes, deſiderium ſuum & amorem erga ſtatuæ ipſius archetypum, primariúmque exẽplar declararunt. Impij porrò imperatoris iſtius tẽporibus, qui Paneade fuere Græcæ ſuperſtitionis ſectatores, concitati, ſtatuam eam, ſicuti dixi, loco ſuo motam, funibus ad pedes vinctis, per mediã traxere viam, omníque impietatis genere cõtumelioſiſſimè affecere. Ita illi reliquum imaginis corpus comminuerunt, & caput à membris ſuis diuulſum diſtraxerunt. Quòd ſanè nonnulli, qui flagitio tãto, ita vt par erat, indoluere, clàm ſublatum, ſicuti potuerunt, cóſeruarunt: iidémque & alias corporis partes collectas in eccleſia repoſuerunt. Herbæ, quam ibi enatam diximus,

Legitimus & pius ſtatuarũ & imaginũ vſus.

Idololatræ Chriſti ſtatuã cõtumelioſiſſimè tractarũt.

Herba ſalutaris.

H ſpecies nulli vel medicorum, vel aliorum peritiã talium rerum conſectantium, cognita fuit. Mihi verò minimè mirandũ videtur, noua hominibus exhiberi beneficia, nouo ſubinde modo Deo ipſo eos inuiſente. Nam alia quoq; plurima miracula, quȩ in certis vicis ac regionibus ſunt, ſolis incolis, ſicuti cóſentaneum eſt, ex vetuſta maiorum traditione nota eſſe, quæ ſequitur narratio veriſſimè declarat.

De fonte qui Nicopoli, ſiue in Emaus eſt: & de Perſea arbore Hermopoli, morbos incurabiles incolatu Chriſti ſanante. cap. 31.

IN Palæſtina ciuitas eſt Nicopolis nomine, quæ vicus antiquitùs fuit, ſacro Euangeliorũ libro cognitus, in quo Emaus nuncupatur. Eam quippe Romani poſtea, Iudæis fortiſſimè deuictis, metropolíque eorum Hieruſalẽ capta atque

Nicopolis Palæſtinæ, quæ olim Emaus dicta.

atqoe euerſa, ex euentu nomine impoſito, Nicopolim vocarunt. Anre ciuitatem iſtam in triuio, vbi videlicet Chriſtus poſt reſutrectionem à mortuis cũ Cleopa comitéque eius iter ſaciens, in vicum alium ſe properare finxir: ſons quidam eſt, morbotum homioibus omnium, atque etiã variorum animantibus ipſis laborum auxilium. Hic Chriſtum dicunt cum diſcipulis ſuis, vbi de itinere longiore ſeſſus eſſer, quum nobiſcum in rerris verſaretut, pedes lauiſſe: atque ex eo tempore ſalubrem ad ægritudines diſpellendas eam vndam eſſe factam. Hermopoli qooque Thebaidis arbor eſſe, quam Perſæam vocant, dicitor, multis morbis medicinam afferẽs, ſi vel feſtuca vel ſolium ex ea ægris applicetur. De qua illa adhuc ſama apud Ægyptios obtinet, Dei genitricẽ vna cum Ioſepho Herodem ſugientẽ, ductu Ioſephi Hermnpolim veniſſe. & quamprimùm vrbis portam artigiſſet, arborem eatu aduentum Chriſti ferre non potuiſſe: & qnamuis procera admodum eſſet, ad ſolum ipſum tamen ſe demiſiſſe, & paradiſi olim ſarorem adorauiſſe. De arbore ea, hæc quæ legi, ſcribenda eſſe duxi. Ego verò eam quaſi quoddam ſymbolum ſeu ſignũ fuiſſe puto Chriſti ipſius in vrbem eam aduentus: aut certè, ſicuti coniicere licet, eam propret proceritarem & pulchritudinem Græcorũ moribus ab vrbis incolis diuino honore cultã, tum commotam eſſe, dæmone qui per eam eſt cultus exhorreſcente ad præſentiam eius, qui abolitutus & oppreſſurus eos omnino fuerat. Sed tum quoqne cuncta Ægyptiorũ ſimulacra diffluxere, Chriſti non ſerẽtia aduentum: iuxta id qnod de eis ab Eſaia eſt dictum. Porrò dæmone ex arbore ea pulſo, ad certum rei geſtæ indiciũ, prona & inclinata permanſit, fide accedenres ſanãs. Harum rerum Palæſtini & Ægyptij idonei fidéque digni ſunt teſtes.

Fons ibi ſalutaris.

Sozom. Perſidem nominat. lib.5.cap.21. Perſaa Hermopoli ἀλεξιφάρμακος arbor. Si quis Daphnenſis luci in Syria, vel Perſaæ in Aegypto arborem comparauerit, quinque libri: auri nouerit ſe eſſe mulctandum. lib.1. De cupreſ. ex luc. Daphnenſ. c.lib.11.

Aegyptiorum ſimulacra diffluentia.

Vt impius religionem noſtram extinguere conatus, etiam Iudæis permiſerit Hieroſolymis templum reſtaurare: & quatum ibi fidem propè omnem excellentia euenerint. Cap. 32.

IMperatot aurẽ, quum Chriſtianis infeoſus, eos ſemper odio perſequeretur, erga Indæos tameo, eorundémque maiores & duces, nõ paruam exhibuit manſuetudinem & beneuoleotiã: & ad eotum populum, vt pro ſe & imperio ſuo precarentur, ſctipſit. Atque id eum ſeciſſe coniectura eſt, non quòd religionem eorum colẽdam dnceret: (non enim ignorabat, velnti parenrem eam eſſe Chriſtiani dogmatis: & qnos illa iactar Parriarchas & Propbetas, de eiſdem nos quoq; gloriati) ſed probè ei implacabile Iudæorũ erga nos odium perſpectum fuit. Itaqne nobis iratus, per ſnum in illos ſtudium & cutam ægrè nobis facere eſt conatus. Præterea verò promptos paratóſque eos eſſe arbitrarus eſt, vt primo quoq; tempore ad Græca ſacrificia adducerentur, qoi verba taotum & literam ſacrotum librotum reciperent, neque per contemplationem ad occultiorem eotum ſenſum reſpicerent: ſicnti Chriſtiani, atque etiam intet Hebræos ſapientiores & * præſtantiores faciunt. Et ſanguine vanáque ſnpeiſtitione ipſe gaudens, niſi alios quoque in idem pertraheret malum, pro detrimento ingẽti habuit. Inſuper & alia quadam de cauſa, Seruatoris oracula, quæ Hieroſolymis talem denunciant enerſionem, vt ne lapis quidẽ ſuper lapide manſurus eſſet, vaniſſimus ille mendacij arguere volens, id fecit. Tãrùm verò abeſt vt aliquid ſtudio ſuo effecerit, vt inuitus etiam certitudioem & immutabilitarem eorum magis confirmarit. Atque audacia eius, quæ ſibi probro affectura videbatur Dominica reſponſa, eáqoe prorſus abolitura, non ſenſir ipſa ſe, reuerẽtiam illotum in qoæ opprobriũ aliquod cadere nequear, deprædicare. Romanotum enim Imperaror ille Hadrianus, qui & Ælius eſt dictus, & Hieroſolyma euertit, vt Iudæorum gẽtem protſus ab ea vrbe dimoueret atque diſpelleret, & ne memoria quidem eis veteris nominis teliloquererur, neque ipſi ex appellatiooe cauſam aut occaſionem recuperandæ parriæ haberẽt, nomine (ſicut potuit) mutaro, Æliam à ſeipſo vocauir: ea ipſare, quamuis inuitus & imprudens, veritatẽ Domini ooſtri nraculis atteſtatus. Vetirus namque fuerar calida præcipitiáqne & periculum temerè aggredientia Iudæotum ingenia, ne per prętexrũ diuini cultus, qui lege lata in vrbe ea peragi deberet, exercitu coacto negocium Romanis exhiberent. Iulianus porrò cõtumelias in nos ſuas adaugens, gentis eius primarios viros patriorũ morum admonuit, & quámnam ob cauſam non iuxta Moſæ leges viuerent, intetroganit. Atqne illi vbi dixerunt, omnibus modis cauendum ſibi eſſe ſeu † rem abiuraram, ne alibi quàm Hiernſolymis, qua vtbe prorſus excidiſſent, ſacra patria peragerent: data illis pecunia, vt quàm poſſent celerrimè Solomonis reſtaurarent templũ, eos eſt cohottatus, vt ad exẽplum maiorũ ſuorũ vereri more ſacrificarenr, & rem diuinã facerẽt. Sic qnidem ille. Indæi verò oportunum tandem tempus eius rei, qnam dudum deſiderauerãt, cõficieodæ nacti, ſtudio omni in id opus incubuere. Et iam aſpectu Chriſtianos territantes, ſéqne ſupra illos extollenres, clades omnes, & quaſconque ipſi à Romanis olim perpeſſi fuerant etumoas, ſe oobis illaturos eſſe ſunt minati. Sed miſeris illis in meotem non venit, perfici eã rem minimè poſſe, quam verbis diſertis veterũ propherarum oracula denegent & abnuant. Cœterùm qoum tanto ſtudio ad id opns ſerrẽtur, quicunque in arte ædificiotum celebres eſſent congregaris, materiã ad ſtructuram omnem cõpatarunt, locúmque ipſum ſplendidè repurgarunt: & ſumptis ex publico impenſis, argẽteos etiam fieri curarunt ligones. Tanto verò in opere tali ardore fuere, & alacritate tanta elaborarunt, vt ipſæ mulieres in ſino veſtibúſque ſuis purgamenta exportarint: & quęcuoque eis eſſent monilia, & mundum muliebrem omnem non grauatè in ſtructuram eam impeoderiot. Et quamuis Græci aliena ab illis eſſent voluntate, tamen & ipſi eos in ſtudio & labore eo adiuuerũt, conatum talem ad exitum ſuum perductum iri arbitrati: qno ipſi quoque falſas eſſe Chriſti prædictiones, otaculáqne eius intercidiſſe iactarent. Atque vbi iã reliquias ſtructuræ veteris ex imis fundamẽtis effoderunt, & ſolũ ita repurgatuot, vt ne lapis quidem ſuper lapidem, iuxta reſpooſum illud, permaneret: & poſtridie vt primum iacerent fundamentum, ad locum eum veuerũt, terræmotũ ingẽtem ortum eſſe dicunt: & quòd

Iulianus Iudæorũ fautor.

Hebræi quomodo ſacra accipiant Biblia.

διαβεβηκότες

Sicuti Hadrianus imperator, ita Iulianus quoque ingratus veritatem oraculi Ieſu Chriſti de euerſione templi Hieroſolymitani cõfirmauit.

Iulianus Iudæos ad templum Hieroſolymitanum reſtituendum extimulat.

† ἀπώμοτον

Iudæi ſtudio ſummo in ſtructuram tẽpli Hieroſolymitani incumbunt.

Adiuuantur ea in re à Græcis.

Terræ motus ædificationem diſſicit atque impedit.

Denuò Iudæi opus aggredi-untur.

vehementi eius concuſſione ex ipſis fundamentis lapides eiicerētur, non paucos ea Iudæis eiectos eſſe, qui vel ad operis ſpectaculū venerant, vel ſtructurā ipſam curabant. Publica enim ædificia ipſi tēplo vicina ſoluta, atque eum impetu collapſa, eis quos intus oppreſſere, ſepulchrorū loco fuere. Qui autem effugere voluerunt, ſemineces iacuere. Fuere qui crura & man⁹ & mēbra alia, pro eo atque clades fortè quemque cōprehendit, repentino caſus impetu mutilata retulerunt. Terræmotus vix conquieuerat, & qui reliqui erant, opus rurſum aggrediuntur: vt ſimul & quod magnopere cupiebant perficerent, & ineuitabilem indignationem, quæ ea neceſſitate Imperialis conſtitutionis eis imminebat, effugerēt. Facilè namque natura homines, quibus delectātur ſtudiis & laboribus, tendere ſemper ad † detrimentum ſolent. Qui id vnum profuturū exiſtimant, quod ſibi efficiendum propoſuere, ſuo ipſorum ad id protracti errore: neque illi vtilitatem conſilio ante cœptū opus capiendo deprehendere poſſunt: neque periculis inuolui, & experientia ipſa de eis admoniti, prudenter ſe, pro eo atque deberent explicant, ſicuti & Iudæis tū accidit.

† πρὸς τὸ ἀσύμφορον. Niceph. πρὸς τὸ συμφέρον. Sozo. hoc eſt, Ad emolumētum. Sed vtrūque verbum quamuis diuerſum recta interpretatione ad eādem referri poteſt ſententiam.

De igne, qui tum ibidem repentè eſt exortus: & quæ veſtimentis hominū figura crucis adhæſerunt, ſignis: & de diuino Euangelio in fundamentis inuento. Cap. 33.

Rurſum ſtructura igne cœleſti & infernali impeditur.

IMpedimento nāque tanto obiecto, ſatis euidenter conſiderare erat, indignari inſtituto operi Deum. At illi denuò admota manu, quæ perficere nequirent, ſunt aggreſſi. Sed enim quum iterum ſtructurā experirentur, ignis ea ipſis fundamētis exiliens, & alius itē de cœlo imminens, G plures etiā quàm antea cōſumpſiſſe fertur. Atq; id ita dicitur, & creditur neque quicquam ambiguitatis habet. Illo tantum variatur. Quidā enim aiunt, quum ſacrum locum adire contenderent, flammam eis obuiam, id quod dictum eſt, peregiſſe. Alij autē, ſimul atque agger efferri cœptus eſſet, id accidiſſe affirmant. Siue autem hoc, ſiue illud verum eſt, nihil certè tanto miraculo derogatur. Igne porrò ſicuti dictū eſt, cœlitus demiſſo, malleis, ſcalptra, ſerię, ſecures, aſcię, & quęcūque ad ædificationem commoda operarij comportauerant, celeriter in cinerem ſunt redacta: quòd incendium tale die toto graſſatum ſit. Et Iudæi maximo correpti pauore, etiā inuiti Chriſtum verum Deum eſſe ſunt profeſſi: ſequi tamē eum nolentes, in errore adhuc Iudaico conquieuerūt. Sed & aliud quod ad hęc acceſſit miraculum, eos ad fidē non perduxit, quod prioribus & manifeſtius fuit, & admirandum magis. Nam proxima nocte, ſua ſponte veſtes eorum crucis ſignis radiorum inſtar conformatis, ſunt conſignatæ. Ita omnes veſtitum tanquam ſtellis variegatum, & lanifica arte atque ſolertia diſtinctū habuere. Quo illuceſcente die viſo, eluere & detergere crucis notas conati, nihil egere. Hæc, qui tum Hieroſolymitanus epiſcopus fuit Cyrillus, cernens, Danielis prophetæ verbum ſecum ipſe in animo perpendit (quod & Chriſtus poſtea in ſacris Euangeliis authoritate ſua cōprobauit) & omnibus prædixit, adueniſſe tempus, cum Seruatoris oraculum, Non manſurum ſcilicet eſſe lapidem ſuper lapide in templo, exitum

inſtrumentū fabrile omne conſumptum.

Iudæorum cęcitas.

Crucis ſigna in veſtes eorū inciderunt.

Cyrillus epiſcopus Hieroſolymitanus veritatem & certitudinem prædictionis Danielis et Chriſti Ieſu deprædicat. Tertiò quoque opus ſtructuræ euertitur.

E ſuum habeat. Atque hoc quum ille diceret, terræmotus grauis ingruens, lapides reliquos ea fundamentis eiecit atque diſſipauit, atque inſuper ſæua quædam oborta procella, calcē & gypſum innumerabilium medimnorum in aerem ventilando diſpulit. Et item qui ſubitò ea partibus inferioribus proſerpſit ignis, innumeros quoque qui vel in opere ipſo denuò pertinaciter inſtituto diſtinebantur, vel ſpectatum eò aduenerant, temporis momento conſumpſit. Tantum Iulianus effecit, quum Chriſti prædictiones de Hieroſolymis nulla veritatis autoritate niti, oſtendere vellet. Neque id modò ille non egit: ſed etiam contrarium exhibendo magis etiā certitudinem eam comprobauit. Atque hęc quidem prodigia ad veritatem oraculi comprobandam ſufficiunt. Sanè quod modò dicetur, quum F mirificum ſit, magis rem ipſam confirmabit. Id ego in arcanis prorſus ſcriptis inuentum, referā. Sic enim habet. Quum fundamenta ſtructurę iacerentur, ſicuti dictum eſt, & inter lapides vnus, cui extrema baſis coaptata fuerat, loco moueretur, ſpeluncæ cuiuſdam os petræ inciſum ſeſe exhibuit. atque vbi propter profunditatem, antrum id perſpici prorſus non poſſet, qui opus id curabant, rem certā explorare volentes, ex operariis quendam ad funem longiorem vinctū demiſere. Et ille in antrū quum perueniſſet, aquam ad mediam vſque ſuram in eo reperit: & ſpelunca omni ea parte explorata, quadrangulam eam eſſe quantum manuum contrectatione colligere potuit, deprehendit. Deinde ad os eius reuertens, in columnam quandam in media ſpelunca non admodum ſupra aquam extantem incidit. Quam manu tentās, libellum in ea poſitum, qui tenuiſſimo puriſſimóq; linteolo inuolutus eſſet, repetit. Quo accepto, fune ipſo ſignū, vt ab eis qui illum demiſerant, retraheretur, dedit. Receptus igitur, quamprimùm libello oſtenſo, ſtuporem omnibus incuſſit: & maximè quòd recens admodū & intactus is eſſe videretur, atque quòd tam abſtruſo & caliginoſo loco repertus eſſet. Porrò libellus explicatus, non ſolum Iudęos verumetiam Græcos conſternauit. Statim enim ab initio literis grandioribus promulgauit. In principio erat Verbum, & Verbū erat apud Deū, & Deus erat Verbū. Et vt ſimpliciter dicā, ſcriptura ea integrum Euangelium complectebant, quod Theologica planè virginis diſcipuli lingua auſpicatò annunciauit. Portendit autem id vnà cū reliquis miraculis, quæ cœlitus eo tempore exH hibita ſunt, haud vnquam Domini noſtri Verbū interciſurum, quod extremam templi & vrbis deſolationem prædixit. Etenim liber, Deum eſſe & conditorem rerum omnium eum docuit, qui talia dudū ſanxiſſet. Declarauit præterea fruſtra eſſe eorum laborem, qui ædificationem eam tantopere vrgerent: eò quòd diuina & immutabilis ſententia extremam templo abolitionem decreto ſuo conſtituiſſet. Atque ex iis & hiſce ſimilibus rebus plerique omnes ſtatim cenſuerunt, vt Chriſtum Deum eſſe profiterentur, cui templi reſtauratio placita non eſſet. Multi ſanè ex ipſis breui ad eccleſiam ſe contulere, & ſacris noſtris ſacrarioribus & perfectioribus inſtituti atque initiati, hymnis atque ſupplicationibus propter facinora patrata, Chriſtum placarunt. Hæc ſi cui

In ſpecu quodam ſub templi Hieroſolymitani fundamentis liber Euangelij ſecūdum Ioannem inuentus.

Quid miracula tanta portēderint.

Multi prodigiis iſtis ad pœnitētiam & Chriſtianiſmum adducti.

minus

† Sozo. ſcribit, ætate ſua plures adhuc teſtes eiuſmodi ſuperſtites fuiſſe lib. 5. cap. vlt.

Clara alij Iudæorum monumenta tradūt Solymos carminib. Homeri celebratā gentem, conditæ vrbi Hieroſolymam nomē è ſuo feciſſe. Cornel. Tacit.

a De Hieroſolymorum nomine.

b Hieroſolyma longe clariſſima vrbiū Orientis. Plin lib. 5. cap. 14.

minos vera eſſe videntur, ei fidē faciant, qui iſta A † viderunt & audierunt, & ſcriptis mandarunt: ſin minus, Iudæi ſaltem & Græci perſuadeant, qui opus id ſemiperfectum reliquerunt, ſeu potius inchoare neutiquam potuerūt. Præter alia, illud quoque obſeruare conuenit, a Hieroſolyma antea Iebus vocata fuiſſe, eáq; Beniamini tribules habuiſſe, priuſquam Dauid, exercitus ductādi honoris promiſſione, per ducē ſuum Ioabum, capta, duciq; ei quod receperat præſtito, in maximam vrbē redacta, metropolim & principem Iudæorum gentis ciuitatem conſtituit, & Solymorū nomē loco indidit. qui deinde propter factum templū Hieroſolyma cognominatus eſt. b Verùm de Hieroſolymorum quæ exiſtimata eſt reſtitutione, hæc dicta ſufficiant.

Vt Iulianus impetu in Perſidem facto, per errorem naues ad Euphratem exuſſerit: & prælio commiſſo, occulta plaga ictus interierit. Cap. 34.

Iulianus legationē Perſarū ſuperbè reiicit.

Eiuſdem in Perſas expeditio

Carras clade Craſſi nobiles. Plin. li. 5. cap. 24.

Aſſyrias Latio maculauit ſanguine Carras Luca.

Iulianus in literis ſuis Cōſtantium proſcidit.

Blaſphemia eius in Chriſtum, & contumelia in Arſacium Armeniorū ducem chriſtianum.

Inconſiderata Iuliani temeritas.

Iulianus ad Cteſiphontem vrbem venit.

TVm verò legati Perſarum apud Imperatorem certis conditionibus de bello tranſacturi aderant, quos ad regem ſuum remiſit, illo reſponſo dato: quòd breui eum viſuri eſſent, & quòd legationes nihil moraretur. Proinde oraculorum omnium reſponſis præuaricator perſuaſus, inuictū ſibi eſſe aduerſus Perſas robur, magnificè exercitū armauit, poſt Perſas, Galilæos, & potiſſimùm Cæſarienſes, propter magnū Baſilium & diuinū Gregoriū, ſe ita vt deberet, accepturū eſſe minitatus. Porrò vere primo expeditionē maturauit: & Euphrate fluuio trāſmiſſo, Edeſſam præteriit, propter Chriſtianorū odiū, quòd vniuerſa ea vrbs Chriſtum ſummoperè coleret. Carras autē venit, atque ibi in Iouis tēplo ſacrificiis precationibúſque peractis, C circiter viginti millia armatorum ad flumen Tigrim, præſidij cauſa, vt loca ea tuerentur, & vt illorum ſicubi opus eſſet auxilio vteretur, præmiſit: & Arſacio Armeniorum duci, ſocio populi Romani, vt hoſtes aggrederetur, ſcripſit. Atque in eis literis plurimū præcipiti temeritate vſus, Conſtantiū quidem, cui ſucceſſerat, vt imbellem & impium conuiciis afficiebat: ſeipſum autem veluti maximè imperio idoneū & commodū. Diiſque amicū, laudibus ferebat. Et quū Arſacium Chriſtianum eſſe audiuiſſet, cōtumeliā adaugens, aut certè blaſphemia & impiè dicto Chriſtum proſcindere, qui ei in rebus pleriſque omnibus perpetuus mos erat, ſtudēs, inſolenter & glorioſè apud eum iactauit, ſi negli- D gentius res ſibi mādatas geſturus eſſet, nō illum ab eo adiurū iri, quem ipſe Deū eſſe crederet. atque vbi ſe probè res conſtituiſſe putauit, per Aſſyriam Romanas duxit copias, & multa caſtella, vrbéſque plures, vel armis ſubactas, vel proditione deditas recepit: & temerè, vt ſors tulit, progrediens, locorū quæ poſt ſe reliquit, & ad quæ eū reuerti oportuit, nullam curā aut rationē habuit. Quæcunque autem cœpit oppida, prorſus vaſtauit: annonæ & commeatus horrea quoque partim ex ipſis fundamentis euertit, partim incendio cōſumpſit. Et iter ſecundū Euphratis flumen faciens, prope ad Cteſiphontē peruenit, vrbem præclaram, atq; à Babylone in eis regionibus ſecundā: quæ præter cæteras cōmoditates, Regis quoque aulam & comitatum A commodè recipere poſſet. Ab ea non longè Tigris fluit amnis. Quoniam autem nauibus propter eam quæ in medio eſt terrā, Cteſiphontem peruenire non liceret, neceſſariúmque eſſet aut vrbem ipſam petere, & nauēs relinquere, aut nauibus retentis illam non adire: captiuo quodā quæſtioni tormentorū ſubdito, foſſam quādam illius indicio reperit, tēporis diuturnitate aggere oppleram, per quam antiquitùs nauibus ad vrbē acceſſus fuerat. Itaque qui ei obſtabat, aggere perfoſſo, Euphratim in Tigrim deriuauit, atque eo pacto exercitum vnà cum nauibus ad vrbē adduxit. Et Perſæ, cum ſplendido equitum & armatorum apparatu, & cum elephātis, in vlteriore Tigridis ripa ſeſe oſtendêre. Atque ipſe quū inter duo maxima flumina ſe clauſum, & exercitū in ſummū diſcrimen adductum, ſi- B quidē manere ibi vellet: ſin autē reuerti mallet, per vicos & oppida, quæ combuſta iam eſſent, & rerum neceſſariarum penuria premerentur, eundū ſibi eſſe videret, præmiis propoſitis, milites ad † equeſtris certaminis ſpectaculum vocauit. Quod quum fieret. nauiū præfectos exonerare eas, & frumētum exercitus omne & impedimenta in vndas iacere iuſſit, vt milites ſeſe in ſumma rerū inopia & in medio periculo verſari cernentes, fortes conciperent animos, & ſtrenuè in prælio cum hoſtibus congrederētur. Et ordinū ductoribus poſt cœnam conuocatis, milites nauibus imponere mandauit: noctúque Tigride tranſmiſſo, in ripam vlteriorem illi expoſiti, pugnam iniere. Quod vbi Perſarum quidam ſenſere, ſtrenuè eis obuiam proceſſere. Cū quibus cōfeſtim Romani manu conſerta, mul- C tos concidêre, multos etiam ſomno adhuc oppreſſos interemere. Ac deinde die toto ingens certamen eſt continuatum: & pluribus reiectis, nec paucioribus occiſis, ad fluuium Romani rediere, & ante vrbem Cteſiphontem caſtra poſuêre. Cæterùm Imperatori vt vlterius procederet, conſilium eſſe viſum non eſt: ſed magis ei, vt naues incenderentur: propterea quòd earū cauſa milites multos à pugna abeſſe oporteret, placuit. Et iam cum copiis ſuis reditum in Romani imperij ditionem maturabat, Tigride amne ad ſiniſtram relicto. Ac primùm quidem in regionem fertilem, & rebus omnibus abundantem, captiuorum indicio venerunt. Deinde autē ſenex quidam, qui vitam pro communi Perſarū libertate deuouerat, conſultò vt caperetur, no- D ſtris occaſionem præbuit. Igitur mox veluti nō ſua ſpōte captus, ad Imperatorem eſt adductus. Et de rebus multis interrogatus, veráq; dicere exiſtimatus, ei vt ſequatur perſuadet. Pollicitus namque eſt, exercitum ſe quamprimum ad Romanorum fines ducturum. Inuiam tantum quādam duorum aut trium dierum itinere regionē peragrandam, cibaria & alias res neceſſarias ferendas, & copias per ſolitudinem ducēdas eſſe, dictitans. Fraude ea atque ſeductione ſapientis ſeu potius ſophiſtici ſenis perſuaſus ſeductor, qui multos ſophiſtica ſua arte deceperat, eundū eſſe, quà ſenex duceret, ſtatuit. Tridui iter progreſſi, in locos incultos inciderunt: & vix dux tortus, conſilium ſuum, ſua videlicet ſpōte propter ciues & populares ſuos, ſe ad mortem procurriſſe, cruciatúſque omnes perferre paratum

ἱπποδρομίαν.

Frumentum & impedimenta Iulianus in flumen conijcit.

Fortiter Romani aduerſus Perſas rem gerunt.

Naues incenduntur.

Iulianus in Ro. ditionem regredi parat.

In proditorem Simonem via duce incidit.

proditor proditionem indicat.

eſſe, profeſſus eſt. In diſcrimine ſummo exercitus verſabatur, difficultate itineris & alimentorum penuria confectus: quum ſplendida Perſarum acies derepentè adeſt, & prælio ingenti cõmiſſo, turbidus ventus vehemẽter flare iocipiẽs deoſa nube cœlũ atque ſolem obſcurat, puluerẽ, in aerem ſublatum ventilat, caliginẽmq; & tenebras ingentes excitat. Et Perſicus exercitus in noſtros irruens, ſocios atque auxiliares ſecũ Saracenos † haſtatos adduxerat. Horum aliquis haſta protenſa, Imperatorem grauiter vulnerat: membrana ea quæ peritoneum dicitur, & exta omnia intrinſecus tegit, ita diſrupta, vt cuſpide extracta excrementa ſanguine mixta eã ſint cõſecuta. * Percuſſori ex Imperatoris ſatellitibus quidam caput amputauit. Imperatorẽ autem ita letbaliter vulneratum, ſcuto impoſitũ, ſatellites eius in tabernaculum imperatorium detulerũt. Porrò nonnulli qui vulnus vnde peruenerit, prorſus nõ viderunt, à quopiã familiariũ ſuorũ inflictũ eſſe exiſtimarunt. Atque alij quidẽ Perſam, alij Saracenũ: ſunt qui Romanũ militẽ eum occidiſſe affirmant, indignatum videlicet, ſicuti veriſimile erat, quòd imprudenti temeritate & glorioſa audacia tantum perdidiſſet exercitum.

Saraceni Perſarum auxiliares.

κοντοφόρους.

Iulianus letbaliter vulneratur. Varia opinio de Iuliani cæde.

Libanius ſanè Syrus Sophiſta, amicus eius intimus & præceptor, de percuſſore eius in funebri oratione, quã de eo cõpoſuit, talia ſcribit. Quis igitur eum interemerit, audire quiſpiã cupit? Nomen eius neſcio. Non hoſtẽ autem percuſſorem eum fuiſſe, apertũ indiciũ eſt, quòd ex hoſtibus nemo vulneris eius nomine honorẽ & præmiũ acceperit, quum quidem Perſarum rex per præcones percuſſorem eius euocauerit: & ingentia, qui ſeſe indicaſſet, præmia percepturos iuerit. Sed ne eorũ quidẽ cupiditate quiſpiã eſt adductus, vt facinus ſibi tantũ per iactantiã arrogaret. Et multa profectò hoſtibus debetur gratia, quòd cuius facti autores nõ fuerunt, eiuſdẽ ſibi gloriam nõ vendicarunt. Sed nobis, vt interfectorem inquireremus, permiſerunt, quibus illũ diutius viuere bono non fuit. Sunt autẽ iſti, qui nullis viuunt legibus. Qui quidem quod dudũ ſunt conati, tum demum quum poſſent, peregerunt: iniquitate reliqua eos cogente, cui ſub illius imperio locus non fuit: & maximè deorum cultu, cui ipſi maximè ſunt aduerſati. Libanius quidem Chriſtianum fuiſſe tranſgreſſoris percuſſorẽ, dicere videtur. Neque diſſentaneũ eſt, aliquem ex militibus, qui ſub ſignis eius erant, hæc ſic ſecum cõſideraſſe: Quòd ſi qui olim tyrannum ſuſtuliſſet, is ab omnibus propter cõmunem libertatem aſſerendam, aut aliquem ex neceſſariis & propinquis vindicandũ, vel cum vitæ periculo facinus tantum auſus, laudẽ retulit: neque ſe quenquam reprehenſurũ eſſe, ſi Dei & religionis cauſa, ſe in certum periculũ coniiceret. Mihi verò de his quæ dicta variè ſunt, accuratius inquirere minimè neceſſariũ videtur. Nam & Calliſtus, qui res eius heroico verſu cõplexus eſt, rebus bellicis expoſitis, à dæmone eũ vulneratum occubuiſſe dicit. Atque is tametſi

Libanius de cæde & percuſſore Iuliani.

Perſtringuntur acerbè Chriſtiani.

percuſſoris Iuliani tanquam tyrannicidæ deliberantis cogitatio.

Calliſtus à dæmone Iulianũ caſum eſſe ſcripſit.

* *Sozomenus, percuſſorem Iuliani poſt vulnus illi inflictũ latuiſſe, & equo admiſſo fuga ſibi cõſuluiſſe dicit.* καὶ τοῦ ἵππου καταλαβὼν, ὅςις ἦν, ἀπῆλθε λαθών.

E heroem ſuum honore proſequeretur, hęc tamen ſcripſit. Et fortaſſe hoc ſic, quamuis ab homine poeta dictum, verum fuit. Non paucos enim Erynnyes vltæ ſunt. At enim quemadmodum veriſſima & conſtantiſſima, quę ad nos quoque peruenit, vbique obtinuit fama, vindicta diuina Iulianum trucidatum eſſe conſtat: percuſſorémque eius, libri nobis clarum illum & magnũ Mercurium eſſe produnt.

Mercurius Iuliani percuſſor.

Quòd viſiones diuinis quibuſdam apparentes, Iuliani apud Perſas necem portenderint. cap. 35.

HVius rei argumentum eſt, diuina quædam viſio, quæ Iuliano cognomento Sabę monacho, virtute præclaro viro, eſt oblata. Qui auditis impij illius minis, ſedulò Deum, vt quãprimùm nos ab illius tyrãnide liberaret, orauit. F Et cædes ei quo in Perſide peracta eſt die, reuelata eſt. Diſcipulis namque ſuis, cauſam ecſtaſis atque cõſternationis inquirẽtibus, rẽ ipſam reuelauit, atque illi porrò aliis viri eius dicta indicarunt. Sed enim de viſione ea quũ exactior inueſtigatio fieret, cõpertum eſt, qua hora res geſta fuerat, eadẽ illũ eam vidiſſe. Sed & Didymus philoſophus eccleſiaſticos domiciliũ Alexãdrię habens, in mœrore maximo fuit, quùm propter Imperatorẽ qui tam impiã ſequeretur religionẽ tum quùd eccleſias tãtopere cõtemni videret. Quapropter ieiuniis ſeſe macerauit, & Deũ precibus inuocauit: ac ne nocto quidẽ alimenti quidquã ſumpſit. Propter ingentẽ ſanè dolorẽ in ſella cõſidens, ſomno obrutus eſt: deinde cõſternatione correptus, equos candidos per aerẽ diſcurrẽtes ſibi videre eſt viſus: & qui eis inſidebant equites, voce clara promulgantes: Renun- G ciate Didymo, hac ipſa hora Iulianum eſſe cæſum: idipſum Athanaſio quoque magno ſignificetur: & Didymus exurgẽs cibũ capiat. Quidã etiã ex neceſſariis & amicis Iuliani, ad ipſum cõtra Perſas bellũ gerentẽ via publica profectus, quum ex itinere profectionẽ accelerãs, in locũ quendã diuerteret, eo quòd domicilij alterius ibi copia non eſſet, in eccleſia quadam dormire ‚eſt coactus. Atque ibi vigilans magis quàm ſomnians, ſicuti aſſeruit, vidit, vt circa ſe multi conuenientes (erat autem Apoſtolorum, Prophetarum & Martyrum chorus) Imperatoris aduerſus eccleſias contumeliam deplorarint: & quid facto opus eſſet, alius ab alio requiſierit. Et quum diu multúmque ad eum modum deli- H beraſſent, & veluti addubitaſſent, duos ex illorum cœtu conſurrexiſſe dixit, Artemium & Mercurium, qui alios bono animo eſſe iuſſerint, & alacritate ſingulari diuinum illũ cõuentum reliquerint, quaſi ad Iuliani Imperij euerſionem ire properãtes. Porrò qui viſionẽ hanc vidit, euentum & finem eius metuens profectionem proſequi neglexit. Ac rurſum ibi ſomno oppreſſus, eundem illum cœtum denuò vidit: eóſque qui prius magno ſtudio properantes abierant, & proxima nocte bellum Iuliano inferre crediti fuerant, reuerſos, aliis celerrimè renunciare, deſertorem necatũ eſſe, nec de cæterò cauſam eſſe cur ita ſint ſolliciti. Quę Iulianus monachus, & eccleſiaſticus philoſophus Didymus Alexãdrinus, & præterea deſertoris ipſius familiaris & propinquus viderint, talia ſunt.

Iulianus Sabas Monachus in viſione Iuliani cędem vidit.

Didymus Alexandrinus itidem.

Familiaris quoque & propinquus ipſius Iuliani apoſtatæ.

ὕπαρ.

ὄναρ.

Diui Artemius & Mercurius nuntij cædis Iuliani, ſeu potius percuſſores eius.

Neque

Neque illorum quiſquam à veritate aberrauit, quã cedes poſtea renunciata cõfirmauit. Quod ſi quiſpiam adhuc illum qui ſic eccleſias vaſtauerit, non diuina vindicta interemptum eſſe cõtendat: ei id vaticinium perſuadeat, quod diuinus quidam vir, Libanij quidem familiaris, inſtitutis autẽ eccleſiaſticis probè eruditus prędixit. Quum namque Iulianus exercitũ in Perſas duceret, & Libanius illudens ad ſanctum illum virum diceret, † Quidnam fabri faceret filius? reſpondẽs ille: Ligneam, inquit, arcam ad mortem Imperatoris tui elaborat. Et parua interceſſit mora, quum mortuus ille adductus eſt, qui ſuperbus & inflatus gloriam Alexandri ſomniauerat, ac potius longè illum ſuperaſſe ſibi viſus fuerat: & iuxta Pythagoræ ſententiam animarũ tranſmigrationes magnifaciens, ex corporum tranſmutatione Alexandri animam ſe habere, atque adeò Alexandrũ in corpore alio ſe eſſe. dixerat. Neque ſatis intellexit, * vincere quidem pulchrũ eſſe: victoria autẽ per inſolentiã abuti, inuidioſum. Seduxit autẽ eum Maximus etiam philoſophus, qui ei adfuit, & diuinationibus quibuſdam tranſuerſum egit. Sedenim vnde ei clades ea euenerit, quodammodo ipſemet intellexit, neque prorſus calamitatis autorem ignorauit. Dicitur enim, quum è vulnere caua manu ſanguinẽ hauſiſſet, atque eum in cœlum veluti Chriſtũ conſpiciens conieciſſet, perinde atque cauſam cædis ſuę in eũ referret, vociferatus eſſe: Viciſti Galilæe, Viciſti. Alij verò tradunt eũ Solẽ natalis horæ ſuæ * inſpectorẽ, propter aſtronomicum quendã ambitũ accuſaſſe, quòd Perſis auxilium tulerit, ſe autẽ nõ ſeruauerit. Et, ſiquidẽ verum eſt, iam moriturus, anima ſecedẽte à corpore, diuinius quodãmodo quàm pro hominũ captu potuit, oculos intendiſſe ita fertur, vt etiã Chriſtũ viderit: quod ſanè affirmare non poſſum. non multi enim hoc dixerunt. Verũ tamen id etiam veluti mẽdacium nõ refello. Veriſimile enim eſt, & hoc, & eo adhuc multo admiranda magis accidiſſe, ne humano cõſilio quæ à Chriſto nomen habet religionẽ conſtituiſſe, dicere quiſpiam poſſit. Atque ille ſic ſe habens. & ſanguine diffluẽs, diſertè, * Saturare Nazarene, exclamauit. Alios quoque deos cõtumelia affecit, malos eos & pernicioſos appellãs. Præſtò ei affuit Sardis ortus medicus præſtãtiſſimus, Oribaſius Lydius. Sed curam eius omnẽ vulnus illius riſit atque cõtempſit. Ita qui ſe multis ſeculis victurum credidit, intra triduũ eſt extinctus qui in Cæſaris dignitate quinquenniũ, in imperio autem à Cõſtantij morte annos duos cũ dimidio exegit. Mortuus eſt ætatis anno trigeſimo primo. Toto ſanè imperij eius tempore iratus Deus, varijs calamitates & innumera mala Romanorum immiſit ditioni. Siquidem terra ingenti motu cõcuſſa effecit, vt neque in domibus tutò homines manerent. neque ſub dio etiã rectè verſarentur. Sub ipſius quoque imperio decantatiſſima illa vrbi Alexandrinæ calamitas accidit, quum mare vehementi æſtu concitũ, & vltra fines ſuos progreſſum, ita vt diluuiũ aridã & continentem terram inundauit, vt eo in locũ ſuum regreſſo, in tectorũ regulis ſcaphæ marinę ſint repertæ. Vnde Alexandrini, ab eo tempore quo talis inundatio coorta eſt, diem feſtũ eum

Eadem cædes Libanio ſophiſtæ a viro chriſtiano prædicta.
† Lepidè dictum.
Μετεμψύχωσις, hoc eſt, tranſmigratio animarũ Pythagorica.
** Νικᾶν μὲν καλὸν, ὑπερνικᾶν δὲ ἐπίφθονον.*
Iulianus a philoſopho Maximo ſeductus.
Idem moriens vindictã Chriſti agnouit.
** ἔφορον.*
** ſuprema Iuliani in chriſtũ blaſphemia.*
Oribaſius Iuliani medicus.
Iuliani mors.
Calamitates orbis Romani ſub Iuliano.
Terræ motus. diluuium Alexandrinum.

A peragentes, faces multas in vrbe accendunt, carminibúſque & gratiarum actionibus iram Dei ſupplices placãt, ſolennitatẽmque anniuerſariã cum inſigni pietate & religione obſeruant. Siccitates etiam intenſę eo imperante quum fruges extinxerũt, tum aerem quoque peſtiferum reddidere. Quapropter hominibus rerum penuria preſſis, fames admodũ exercuit: adeò vt homines ad inſolitas prorſus vitæ agẽdæ rationes, & ad irrationalium animantium alimenta ſint cõuerſi. Famem peſtilentia eſt cõſecuta, quæ corpora infeſtauit, & varios progenuit morbos, vnde plurimi mortales interiere. Iuliani res hũc habuere finem, omnibus quidem Chriſtianis, præcipuè tamen Antiochenis gratũ & iucundũ: qui propter cædẽ eius publico inſtituto tripudio, Maximum etiam philoſophum conuiciis proſciderunt, illud accinentes, Vbi ſunt diuina- B tiones tuæ ſtultæ Maxime? Vicit Deus, & Chriſtus eius. Multa autem capita & corpora hominũ iugulatorum in ciſtis, in puteis, & in locis ſecretioribus Imperatoriæ aulæ Antiochiæ ſunt reperta, quos ille, res futuras inquirens, clàm mactauit. Sicuti & in oppido Carris. Nam ibi templum ingreſſus eſt, foribúſque probè clauſtris munitis, execranda peregit per incantationes & impoſturas magica ſacra. Mulier quoque poſt eius mortem ibi, ita vt in ſublime ſublata & ex capillis ſuſpenſa fuerat, reperta eſt, quam futurum inueſtigans reſecuit.

Siccitas ingens.
Fames. Peſtilentia.
Antiochenorum in Maximum philoſophum ſcomma.
Poſt mortem Iuliani magicæ eius & necromantia in publicum producta.

Quæ Libanius in funebri oratione Iuliani contra nos ſcripſerit. eſt reſponſum, dicta eius refellens. cap. 36.

C DE impij Principis huius morte lugubrem compoſuit orationem Sophiſta Libanius, quam Iulianum ſiue funebrẽ querelã inſcripſit, in qua multas eius laudes recenſet: & res quoq; geſtas, prout viſum eſt ei, cõmemorat, mentionem quoque librorũ eius faciẽs, quos aduerſus Chriſtianos compoſuit, ſacra Euangelia oppugnans, & veluti falſa ea eſſe refellere tentãs. Vbi etiã, quòd ea ludibriũ nugáſque eſſe ille demõſtrauerit, tradit. Quòd ſi alias illius res Libanius laudare conſtituiſſet, ſilentio ea præteriiſſem, & ad hiſtoriam noſtrã continuandã proceſſiſſem. Quandoquidem autẽ dicendi vi & arte fretus, illum & libros illius laudibus efferens, religionem noſtrã acerbè perſtringit: iniuriã veritati facerem, niſi ipſum nugatorẽ eſſe oſtẽderem, & ea qua nos attigit parte reprehenderem atque redarguerem. Sed prius pauca quædam quæ in illius oratione ſunt exponam, & deinde ſententiã D meam aduciam. Quum hybernę, inquit, noctes longiores eſſent, incumbens eis libris Imperator, qui hominem Palæſtinum Deũ & Dei filiũ faciunt, ingenti contentione & vi eos refutauit, religionẽmque eam riſum prorſus & nugas eſſe declarauit. Qua in re ſapiẽtiorem ſe Tyrio ſene præſtitit. Sed hoc mihi ignoſcat Tyrius iſte, & placidè hoc dictum ferat, quòd à filio ſit victus. Hæc Sophiſta ille. Atque ego quidẽ eum virum optimum fuiſſe ſophiſtam, & ab eloquẽtia plurimùm potuiſſe, vt oratorem egregium, ſcio. Quapropter apud omnes etiam cõteſtor, illum. niſi in eadẽ cum Iuliano in religione fuiſſet opinione, plura etiã in illum quàm Chriſtiani dixerint, & quidẽ vt hominem Sophiſtam, ſplendi-

Libanij oratio de funere Iuliani.
Falſò eis ſcripſit, refutatas eſſe à Iuliano ſacras literas noſtras.
Libanij verba.
† Iudiciũ autoris de leuitate & vanitate Libanij.

Porphyrius & Hecebolius ſophiſta.

dius dicturum fuiſſe: quoniam & in Conſtantiū viuentem quidem orationes laudatorias compoſuit, in defunctum autem inuectiuas conſcripſit. Ac ſi Porphyrius imperiale ſumpſiſſet diadema, ſcripta illius longè Iuliani libris, ſtylo ea celebrans, vt equidem puto, prætuliſſet. Si verò Iulianus arté ſophiſticam exercuiſſet, eū ipſum quoque ſophiſtam non bonum fuiſſe dixiſſet: ſicuti de Hecebolio fecit, in eadem de Iuliano oratione funebri ſua.

Refutatio verborum Libanij.

** ἐπιβέβληκε.*

Cæterùm quum ille eiuſdē ſententiæ cum Iuliano particeps, amicúſq; eius, & ſi addere libet, ſophiſta, quæcunque ei viſa ſunt, Iuliano tribuerit: age nos quoque quoad poſſumus, eum confuremus. * Incubuiſſe enim illum, inquit, libris, longioribus hyemis noctibus. Videtur autem per verbum Incumbēdi, ſignificare, ſtudio illi fuiſſe, Inuectiuas ſcribere, ſicuti Sophiſtæ ſtudium collocant in adoleſcētibus exercendis. Cōſentaneum verò eſt, libros iſtos eum antea nouiſſe, quibus videlicet in ſacro aliquando miniſterio vſus fuerit. Et incubuit illis ſtudio & contentione diuturniore, ſed eos vi dicendi non redarguit & refellit, vt tu dicis: verùm imbecillitate potius ingenij, & defectu veritatis, vt homo facetus, & * ſcommatibus libenter ludens, quæ probè fundata ſunt, conuellere & traducere eſt conatus.

φιλοσκώμμων.

Refutatorum beſtiilum.

πάθος.

Nam qui cum alio hoc pugnæ genere congreditur, quædam adulterans atque deprauans, quædā de ſuo adiciens, modíſque omnibus in re & ſententia quaque veritatem ſupprimens mentitur & fallit: atque odio & inimicitiis infeſtus, non facere ſolum, ſed etiam dicere hoſtiliter ſtudet: ac quęcunque ſibi inſunt mala, inimico ea ſuo imponere contendit.

Iulianus & Porphyrius.

φιλοσκώπται.

Sedenim quòd ambo, Iulianus inquam, & Porphyrius, quem Tyrium ſenē vocat, ſcommatum conſectatores fuerint, id ex libris eorum apertè oſtendemus. In philoſophica enim, quam ita Porphyrius inſcripſit, hiſtoria, mirum eſt quantopere vitam Philoſophorum coryphæi Socratis cauillando taxet, tot in eum confictis ſycophantiis, quot neque Anytus, neque Melitus, qui illum, quòd res nouas contra leges veteres induceret, accuſarunt, vnquā excogitarunt.

Socratis philoſophi accuſatores Anytus & Melitus.

Hunc Porphyrius ſcommatibus proſcidit.

Atque id quidem in Socratem, quē propter temperātiam, iuſticiam, & reliquas virtutes, nō ſolum Plato & Xenophon, verumetiā reliquus philoſophorum cœtus pręcipuè miratus, vt diis † charum, & ſupra hominis captum ſapientem, commendarunt, ille fecit.

Iuſtinus philoſophus & martyr Chriſti, Socrate & Heraclitū in eodem catalogo ſanctorū cum Abraā & aliis recēſet, tanquam verbi Dei cultores.

Tranſgreſſor verò patrem æmulatus, idē eis fecit, quibus ſucceſſit, imperatoribus. ₐ Omnes namque reprehēdit, & ne Marco quidem philoſopho pepercit. Adeò ſanè in Conſtantinum magnum & Conſtantium filium eius eſt inuectus, vt facile exiſtimare liceat, non aliam ob cauſam illū ſcribendi laborē ſuſcepiſſe, quàm vt iſtos proſcinderet: vtpote viros Dei amantes, & qui fortitudine, virtutibus aliis, & vera philoſophia laudē magnam conſequuti eſſent.

ₐ Iulianus in deceſſores imperatores inuectus.

Verùm ambos hos conuiciatores fuiſſe, ampliore probatione mihi opus nō eſt. Sufficiunt enim iſta, ad certā maleuolentis illius animi declarationē: & paulo pòſt verbis ſuis mihi admirandus ille Gregorius ſuffragabitur, qui naturā & mores Apoſtatæ optimè depinxit.

Etiam ante Porphyrium & Apoſtatā multi Chriſtianā doctrinam & religionem taxarunt.

Porrò quòd etiam ante iſtos permulti doctrinæ noſtræ veritatem vi oppugnare E aggreſſi ſunt, è diuinis oraculis quędam peruertentes, quædā autem ad ſenſum ſuum detorquētes, non pauci oſtenderunt, qui cū illis cōgreſſi, cauillationes eorū cōfutatas in publica monumenta retulerunt.

Origenes aduerſus Marcellum Galatā & Porphyrium Tyrium literas Chriſtianas defendit.

In primis verò doctiſſimus Origenes, qui longo ante Iulianum tēpore fuit, quæcunque in ſacris literis turbas ciere, aut lectores earū perturbare viſa ſunt, propè diſtinxit: ſubiectíſque contrariis argumentis, & locis quibuſque, ita vt debuit, declaratis, eorum qui eos malè & imperitè acciperent, nugas lōgas & ſophiſticas aggreſſiones refellit. Indicant hoc, quæ is ad Galatā Marcellū cōpoſuit, & quæ ad * Porphyrium quē diximus luculēter reſcripſit, libellis de rebus eiuſcemodi editis, quibus propter copiā verborū veritatis effecit, vt illi quod contra dicerent, non haberent.

** Fuit Porphyrius condiſcipulus Origenis apud Plotinum magiſtrum, & vſque ad tēpora Probi impe. vixit.*

† μὴ παρέργως.

Quos libros ſi F non † ita curſim Iulianus legiſſet, nunquam ad cauillationes & blaſphemias ſcribēdas delapſus eſſet. Sedenim Iuliano ſtudio fuiſſe, vt ſcommatibus & dicacitate vteretur, nō apud eos qui ſolidā pietatis veritatē & formam tenent, ſed ſimplices & imperitos homines, ex eo ſatis cōſtat. Vbi enim è ſcripturis * quæcunque hominum more prout res ferunt ad captū noſtrū, de Deo, & præcipuè de Chriſti œconomia, ſalutíſque noſtræ adminiſtratione dicta ſunt, decerpſit, & eius generis dicta quædā collegit, deinde hiſce verbis infert: Horū igitur omniū, niſi ratio quępiam eſt, arcanā aliquam, vt ego puto contēplationē habens, multas libri iſti de Deo continent blaſphemias.

** ὅσα τῆς γραφῆς ὁσα ἀνθρωπίνως καὶ ἐπὶ τὸ ταπεινότερον ταῦτα.*

Iulianus de ſacris libris noſtris verba.

περὶ κυνισμοῦ.

Hæc quidem in tertio ſuo contra Chriſtianos libro refert. In eo autē libro quem de * Cyniciſmo inſcripſit, quomodo conueniat ſacras fingere fabulas diſſerens, hæc ſcribit. G De rebus eiuſcemodi veritatem occultari oportet. vult enim natura occultari: & quod de Deorū eſſentia occultum eſt, nudis verbis in aures impuras coniici non ſuſtinet. Ex quibus verbis ſatis apparet, ſuſpicionem eum obtinere, myſticū quiddam & arcanum ſacram tegere ſcripturam. Videtur quoque indignari, non eandem ſecum omnes opinionē de hac habere. Et in Chriſtianos inuehitur, quod ſimplicius verba oraculorum accipiant.

† κακῶς. ita enim legendum etiā apud Socrat. lib. 3 cap. 23.

Minimè verò propter multorū ſimplicitatem, illum tanto faſtu aduerſus ſacras ſcripturas efferri oportuit: neque odiſſe eas aut auerſari propterea debuit, quod quas ipſe † perperam intellexerit, nō omnes, ſicuti ei viſum eſſet, accepiſſent.

Cauſa quur Porphyrius Chriſtum abiurarit, & in Chriſtianiſmum ſit inuectus.

Verùm idē ei accidiſſe videtur, H quod parti & magiſtro eius Porphyrio euenit. A quibuſdā nāque Chriſtianis Cæſareæ verberatus ille, quòd iniuriā eā non benè ferret, veluti atra bile percitus, Chriſtianiſmū quidē abiurauit: eorū autem qui plagis illum affecerāt odio, ad Chriſtū & Chriſtianorū ſcripturas impiè cōuiciis proſcindēdas eſt progreſſus: quemadmodū Euſebius Pamphili inquit, qui eius aduerſus nos cōpoſitos libros optimè refutauit.

Contra Porphyrium Euſebius Pamphili ſcripſit.

Cur Iulianus quoq; à Chriſto defec. etc.

Peccatum ad mortem.

Iulianus autem per arrogātiam ingērem, propter ſimpliciores, impetu furioſo cōtra Chriſtianos cōcepto, eodē modo ad Porphyrij rabiem declinauit. Itaque ambo deteſtādi: quippe qui prudētes atque ſciētes impietatē complexi ſint, & voluntarij propterea cōſultóque admiſſi peccati ſupplicium pendant.

Libanius Iulianum Deum facit, dæmonē appellans.

Enimuerò Libanius, dum, veluti nos irridens, Palęſtinum hominē, inquit, Deum

Deſque

Deíque filium faciunt: oblitus eſſe videtur, quo modo in fine eius quæ dicta eſt orationis, Iulianum in numerum Deorũ referat: primũ Iuliani obitus nuncium penè lapidibus obrutum eſſe, veluti is aduerſus Deum mentiretur, dicens. Et paucis interpoſitis verbis, rurſum exclamãs: O dæmonum alumne, dæmonum ſectator, dæmonum aſſeſſor. Et quamuis ille hiſce verbis aliud ſentiret, tamen nõ vitaro cognomine ſeu æquiuoco verbo, idem dicere videtur, quæ & Chriſtiani ipſi per conuiciũ de Iuliano dicũt. Quòd ſi Sophiſta vnum hoc, vt apoſtatam laudaret, egit, dictionẽ certè ambiguã reiicere debuiſſet. Quod quidem alibi eum feciſſe apparet. Nã de verbo quodam probroſe reprehẽſus, in orationibus ſuis id induxit. Verùm enimuerò quomodo Chriſtus homo Deus quoque ſit: & quod in eo apparet, homo: quòd autem intelligẽtia percipitur, Deus ſit: & rurſum quomodo idem homo Deus exiſtat, vtrunque ſatis clarè diuinæ oſtendunt literæ. atque id Chriſtiani norunt. Græcæ autem ſuperſtitionis cultores priuſquã credãt, quomodo id ſcire queant? Obſtat namq; illud, quod diuini ſpiritus oraculo dictum eſt: Si non credideritis, non intelligetis. Quin illos obducta veſte, pudore potius affici conueniebat, qui homines multos in deorum numerum retulerint, atque eos quóſnam quæſo? Optandũ ſanè eſſet, iuſtos eos & temperantes, aut aliter morum integritate probatos fuiſſe. Verùm cõtraria omnia in eis reperiuntur: quippe qui iniuſticia, ebrietate, & ſtupris probroſis vitam tranſegerint. Declarat hoc Hercules, Dionyſius, & Æſculapius: per quorum nomina dum Libanius continuè in libris ſuis iurat, non erubeſcit tameo. Atqui illorum amores inſanos & nugamenta alia, ſi per tempus referre liceret, prolixũ profectò perpetuúmque ſanis & prudentibus viris mouerent riſum. Sed ad eam rem cuiuis quamprimum cognoſcẽdam ſufficerit, Ariſtotelis peplum, Dionyſij corum παλι μνήμων hoc eſt multa memorans Regini liber, & poetarum turba: qui rebus illorum expoſitis, deliramenta potius & nugas quàm Theologiam poſteris reliquêre. Cæterùm Græcos procliues magis & promptos eſſe ad homines Deorum honoribus cohoneſtandos, & quidem præter decorum & rationem omnem, ex iis quę paucis commemorabimus, ſatis liquebit. Etenim Rhodiis, quum aliquando calamitate graui premerentur, oraculum promulgauit, ſi Atym inſanorum ſacrorum in Phrygia ſacerdotem colerent, fore vt ærumna ſua liberentur. Reſponſum id tale fuit.

idem non vitantis verbum æquiuocum.

Idololatræ fœdiſsimos etiã homines in deorum numerum retulerunt.

Libri Græcorũ idolomaniam eorum exponentes.

Atys deus.

" *Atym placate deum. namque alter Adonis,*
" *Alter & eſt donator opum crinitus Iacchus.*

Oraculum ſic habuit, quod Atym Phrigiũ, qui ſe ipſum præ amoris inſania euirauit, eundẽ cum Adonide & Baccho honoribus colere iubet. Alexandro autẽ Macedoni, quum in Aſiam tranſiret, Pythius dæmon, Amphictyonibus ei fauentibus, tale edidit oraculum.

Euirauit omnes Veneris vaga pueros. Vatr.

Alexander Macedo deus.

" *ſupremum celebrate Iouem, celebrate Mineruam,*
" *Et diuum humano latitantem in corpore regem,*
" *Stirpis Alexandrum cœleſtis, vt ordine ceſſo,*
" *at mores hominum componat legibus æquis.*

Et oraculum quidem iſtud potentiæ Alexandri aſſentans, Deum illum fecit. Cleomedem verò pugilem præterire nefas eſſet, quem diuinis auctum honoribus, tali etiam ornarunt oraculo.

Cleomedes pugil deus.

Vltimus heroum Cleomedes Aſtipalæus.
Iam Deus eſt ſacris illum veneramini, & aris.

Quod propter reſpõſum, Diogenes Cynicus & Oenomaus philoſophus oraculum Pythij Apollinis ſpreuere. Cyziceni Hadrianum Imperatorem tredecimum eſſe Deum promulgarunt Sed & ipſe * Hadrianus, amaſium ſuũ Antinoum in numerum deorum retulit. Hæc ſanè ſophiſtarum præſtantiſſimus Libanius meritò traducat, ludibriúmque & gerras eſſe rectè dicat: qui quidem, ſi quiſquam alius, & ipſe oracula deorum & μονόβιβλον hoc eſt vnicum illũ librum † quem Alexandrini de Alexandri vita cõſcripſerunt, maximè nouit. Atque illum etiã, ſupra eos quos diximus, b Porphyrium Deum facere non pudet. Propitius enim, inquit, ſit ſenex Tyrius: quòd videlicet Imperatoris ſcripta illius libris præferat. Hæc ſic per digreſſionem retuli, propter Libanij Sophiſtæ contumelias, quas in noſtram euomuit religionem. Qui & ipſe poſtea dicitur diuini Baſilij conſuetudine adductus, ſuperſtitioni ſuæ nuncium remiſiſſe, & Chriſtianus factus eſſe.

Hadrianus deus

Antinous deus

† τὸ ἐδρεῖα εἰς τὸν ἀλέξανδρον κείν ἐπὶ γραφεν. ſupra.l.b.3. cap.23. Quẽ Adrianus de vita Alexãdri inſcripſit. Fortaſſe enim pro Adria, legendum Adrianus.

b Porphyrius Libanio deus. Libanius Chriſtianus factus.

* *Quid loquor Antinoum, cœleſti ſede locatum?*
Illum delicias nunc diui principis, illum
purpureo in gremio ſpoliatum ſorte virili,
Adrianíque Dei Ganymedem, non cyathos Diis
Porrigere, ſed medio recubantem cum Ioue fulcro,
Nectaris Ambroſij ſacrum potare lyæum,
cúmque ſuo in templis vota exaudire marito?

Prudent. lib. 1. contra Symmachum.

Ex ſecunda Gregorij Theologi in Iulianum inuectiua, de ingenio, moribus, geſtu corporis, morte & ſepultura Iuliani. Cap. 37.

VErum quali morum conſuetudine & corporis ſtatu Iulianus fuerit, quomodo vitã finierit, & ſeipſum Deũ facere voluerit, non locupletiorem adducere teſtem poſſum, quam magnum illum in Theologia Gregorium, qui cum illo vixit, eaſdémque ſcholas frequentauit, & res eius melius quàm alius quiſpiam perſpectas habuit, eaſdémque pro eo atque par fuit, riſit, atque in Inuectiuis ſuis traduxit: Igitur in Inuectiua ſecunda contra Iulianum, & Græcæ religionis ſectatores, de eo hæc refert. Atque hæc quidem aliis experientia & potẽtia poteſtatem adepta exhibuit: mihi verò quodãmodo longius antea ſunt cognita, ex quo tẽpore Athenis cũ homine fui. Venit namq; eò quoque non ita multo pòſt, quam frater eius nouas fuerat cõtra Imperatorẽ res molitus, culpã eam à ſe amoliens. Et duplicem præ ſe profectionis Atticæ tulit cauſam: alteram quidem honeſtiorem, vt Græciæ res cognoſceret & ſcholas Atticas videret: alteram autem occultiorẽ, & paucis notam, vt ſacrificulis ibi & ſeductoribus de rebus eis quibus maximè ſtudebat, daret operam, impietate tanta nondum apertam obtinente libertatem. Tum igitur non malum me, viro eo cognoſcendo, coniectorem eſſe memini. Et quamuis non vnus ex eis eſſem, qui in tali arte ſunt egregij, tamen me vatem effecit

Gregorius Nazianzenus de Iuliani condiſcipuli ſui vecordia.

morum eius inæquabilitas, & ſtupor maximus: * ſiquidem qui bene côiectat, vates is perhibetur optimus. Non boni ſanè hominis indicia mihi eſſe viſa ſunt, ceruix non conſiſtens, humeri quos ſubinde iactaret ac reduceret mobiles: oculi errabũdi & vagi, furibundúmq; quiddam cernentes: pedes inſtabiles, & genibus, nutantes: naſus contumeliam & contemptum ſpirãs: † vultus deridiculus, & idem vicium ſecum ferens: riſus immoderatus, & corpus cachinno concutiens: nutus ſiue annuens ſeu renuens, ratione carens: ſermo conſiſtens, & reſpiratione concíſus: interrogationes incompoſitæ, & ineptæ: reſpõſiones nihilo illis meliores, aliæ alijs imminentes, ſibíque minimè conſtantes, neque ab inſtitutione liberalioris doctrinæ proueniẽtes Sed quid ego ſingula commemorem? Talem F cum ante actiones eius eſſe vidi, qualẽ in actionibus ipſis cognoui. Ac ſi mihi adeſſent, qui tum mecum fuere, & me audiêre, teſtes illi eſſent, poſtquã iſta vidi, ſtatim me dixiſſe: Deus bone, quantum malum Romanum fouet imperium? Prædixíque adeò iſta, & me falſum vatem eſſe optaui. Et melius profectò id fuiſſet, quàm vt ſic orbis noſter tantis oppleretur malis, & tale in eo exiſteret portentum & prodigium, quale antea nunquam: cùm quidem multæ aquarum vulgatæ ſint eluuiones, multæ exuſtiones, multę concuſſiones & hiatus terræ, præterea hominũ inhumanæ & feræ ſpecies, monſtroſęq; & miſtę nouo prorſus & inſolito modo naturæ Verùm dignum quoque tanta væcordia & importunitate exitum tulit. De quo non vna extat opinio, G quòd alij aliud dicant & circumferant, tam qui pugnæ affuerunt, quàm qui ab ea lõgius abfuerunt. Quidã, à Perſis eũ iaculo confoſſum eſſe dicũt, cùm temerè incompoſitis excorſionibus, non ſine ſtoliditate nunc huc nunc illuc perequitans, vteretur. Suot qui tale quiddam de eo memorant. * In tumulum eum editiorem conſcendiſſe, vt quaſi è ſpecula exercitum luſtraret, & quãtum ex eo bello copiarum ſupereſſet, cognoſceret. Atque quum ingens ei, ſpéque adeò ſua amplior multitudo eſſe viſa eſſet, ita eum dixiſſe: Quàm graue futurum eſt, ſi omnes iſti in Romanorum ditionem reducẽtur? Quo eius verbo, tanquam illis ſalutem inuidentis, militẽ quendam qui id excepit cõmotum. quòd iram non perferret, nulla ſalutis ſuæ ratione habita, H enſe latus eius perfodiſſe. Alij porrò id auſum eſſe dicunt, ex barbaris ridiculum quendam ex eis hominem, qui exercitum, vt in mœrore ſolatio, & in compotationibus ludibrio ſint, ſequi ſolent. Nonnulli etiam cædis eius laudem Saraceno cuidam tribuunt. Verùm vtcunque ſe res habeat, vulnus quidẽ certè ille lethale accepit, orbi vniuerſo lætum & ſalutare. Et ictu vno multorum extorom, quibus male crediderat, perſoluit pœnas. Mirum ſanè eſt, qoomodo vaniſſimus ille, qui per aruſpicinã omnia ſe noſſe putauit, vnum hoc, plagam ſcilicet extorum & E viſcerum ſuorum non perſpexerit. Cæterùm illud quoque hominis factum minimè prætereũdum videtur, quòd inter alia multa maximum dæmoniacæ ipſius mentis eſt indicium. Iacebat in fluminis littore, grauiter ex vulnere laborãs, & quod multos antè ſe gloriam eſſe conſecutos ſciret, ita vt plos quàm homines atque adeò Dij eſſe crediti ſint, propterea quòd arte quapiam ex hominum numero ſublati fuerint: eiuſcemodi & ipſe laudis atque opinionis amore captus, ſimul quòd eum huiuſcemodi mortis generis & turpitudinis, in quam per inconſultam temeritatem inciderat, puderet: quid rogo molitur, & quid agit? † neque enim cum vita etiam improbitas extinguitur. Conicere ſe in amnem conatur: in cœpto tam arcano fidis quibuſdam adiutoribus, & perinde atque in re quapiam diF uina, ſacerdotibus vſus. Et niſi ex Imperialibus eunuchis quidã conſilio eo deprehẽſo, alijſque propter flagitij odium communicato, impetum talẽ prohibuiſſet, extitiſſet ex ea clade apud Imperitos homines nouus Deus. Et quæ deinde ſequuntur. Mortuum eum a mimi & homines ridiculi, cum omni ſcenica fœditate duxerunt, funúſque eius proſequuti ſunt, tibiis canẽtes, & ſaltãtes, religionſique abiurationem, belli cladem, & mortem ipſam, probroſè ei obijcientes. Quid enim mali paſſus non eſt? quid verò non audiuit earum rerum, quas genus id hominum iuueniliter audet? good iniuriã pro arte habet: donec eum Tarſenſis vrbs excepit, neſcio quomodo, aut quam ob cauſam ad contumeliã talem condemnata. b Ibi ille tumulum habet inG honoratum, & ſepulchrum execrãdum maximè & deſpuendum, neque pij alicuius oculis conſpiciendum. Et ſicuti ego quidem de quopiam audiui, ne ſepulchrum quidem eum recepit: verùm quę eius cauſa commota eſt terra, cadauer eius excuſſit atque reiecit, vt hoc ſit futurorum ſuppliciorum quaſi quoddam præludium Et quidem ſic qui imperauerit, ſic bellum geſſerit, ſic quoque turpiter vitam finiuit.

* *Apud Socrat. eſt, Iulianum equo inſidentẽ, & quidem propter rerum ſecundarum ſpem & fiduciam inermem quum circum militares copias obequitaret, eas ad fortitudinẽ cohortando, ex improuiſo haſta percuſſum eſſe, qua brachium & latus eius perfoderit.*

De imperio Pij imperatoris Iouiniani in Perſide. cap. 38.

POſtridie autẽ & milites & exercitus doces Iouinianom imperatorem renunciant, virũ quùm rebos alijs, tũ vera pietate illuſtrẽ, prorſúſq; forma & ſtatura corporis imperio dignũ. H Qui tribunus antea fuerat, quũ Iulianus optionem militibus offerret, vt vel Diis ſacrificarent, vel cingulum militiæ & dignitatis deponerent. Atque ille alterum hoc facere maluit, quàm impiæ iuſſioni parẽre. Iulianus porrò neceſſitate † quod tantopere vrgebat belli adductus, ſecũ hunc, vt ducem optimum, cum aliis in Perſidẽ duxit. Tum autẽ in hoſtili regione, vt aliis præſtãtior, Imperator lectus, dignitatẽ eam reiecit, & inſignia Imperatoria nõ recepit: a non poſſe ſe dicens, qui Chriſtianus ſit, imperare viris, qui Grę ciſſare, ſuperſtitionéſque ſectari didiciſſent, donec vna omnes voce Chriſtianos ſe eſſe ſunt profeſſi. Cæterùm in errore medio & rerũ omnium turba à Iuliano relictus, quòd exercitus priore Imperio conſternatus eſſet rerúmq; neceſſariarum inopia premeretur, neceſſitatẽ ſibi impoſitam eſſe cognouit, vt bellũ pacificatione tranſige-

Margin notes:

* εἴπερ μάντις ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς.

προσώπου σχηματισμοὶ καταγέλαστοι τὸ αὐτὸ φρονοῦντες.

Iuliano nihil in terris prodigioſius, aut monſtroſius.

Opiniones variæ de Iuliani cæde.

Ridetur Iuliani haruſpicina.

Οὐ γὰρ τῷ βίῳ συναπολήγεται πονηρία.

Diuinitatem Iulianus moriturus affectans, claſe in amnẽ cõiicere volens.

Diuinitas ei tributa eſt deorum ſuorũ reſpõſis, ſicuti hoc oracula edita declarant, quæ ex Suida excerpta, ad finem huius libri ſunt annexa.

a Funus Iuliani.

b Iulianus Tarſi tumulatus.

Iouinianus imperator declaratus.

† Iouinianus cum Perſis de pace trãſigit, et Syriæ partẽ, Niſibímq; eis concedit.

Quam rem Græci Antiochiæ inuidiosè exagitarunt: ſicuti ex Suida, in fine huius libri eſt annotatum.

a Imperatoris Chriſtiani vox egregia.

Gregorij Nazanzeni hæc verba ſunt. Theodoritus teſſennales inducias pactas eſſe ſcribit.

† μηδ' ἐπυρφόροντο τῶ λόγῳ, ὑπολειφθῆναι.

Iuliani culpa, non Iouiniani, pernicioſe in Perſis de bello eſt tranſactum.

tranſigeret. † Quapropter loca quędam imperij A Romani, Syriam ſcilicet, & quæ in Meſopotamia eſt Niſibim, ex pactis conuentis, Perſis conceſſit, & bellum id ſoluit. Quod quidem è dignitate Imperij ille, neceſſario tamen fecit, vt qui nõ Imperij, ſed cladis ſucceſſor eſſet. Ac niſi hoc feciſſet, & niſi Perſæ moderatè ſe gerentes & proſperũ rerum ſucceſſum certo fine claudẽtes, aut aliud quippiam metuentes, conditiones pacis tã humanas & inopinatas propoſuiſſent, nihil profectò obſtitiſſet, quin ex eo bello † ne nuncius quidẽ, quod dicitur, cladis incolumis euaſiſſet. Quare neceſſitate adactus vt neruos ſuos Romano Imperio conſeruaret conditionibus turpibus atque indignis cũ hoſtibus decidit: temeritate magis proximi Imperatoris, quàm ſua aut militum ſuorum timiditate. Me quidẽ iudice periniquus fuerit, qui illo relicto, culpá eius pacificationis in hunc conferat. Se- B ges enim ſatoris potius quá meſſuris eſt & incendium non eius qui id extinguere poſſit, ſed qui id ſemel excitarit, eſſe creditur: quódque apud Herodotum eſt, Calceum quidem iſtum conſuit Hiſtiæus, induit autem Ariſtagoras.

Vt Iouinianus epiſcopis exultantibus exilium remiſerit, & vt ſtata Chriſtianorum ſacra in eccleſiis honorificè reſtituerit, & idolorum cultum aboleuerit. Cap. 39.

Iouinianus Chriſtianos in integrum reſtituit.

IMperator Iouinianus experientia edoctus, diuina vindicta Iulianũ grauibus malis afflictum eſſe, ad omnes vbique præfectos ſcripſit, vt cunctos liberè rem diuinam facere conuentus cogere, & Deum ex animo colere paterentur: & vt vna in imperio Romano obſeruaretur fides C & religio Chriſtianorũ videlicet. Itáque priſtina eccleſiis reddidit. Et quæcunque clero, viduis & virginibus dudum à Conſtantino & filiis eius, diuini † cultus augendi gratia conceſſa legibúſque firmata, à Iuliano autem propter ſummum eius in fidem noſtram odiũ, peſſimo conſilio adempta & acciſa fuerant, priuilegia & beneficia reſtituit. Ad præfectũ prætorio quoque generalem dedit conſtitutionem, vt deinceps capitaliter in eum animaduerteretur, qui ſacram virginem non dicam rapere, ſed attentare tantummodo, iungendi matrimonij cauſa aut oculos impudicos ei adiicere auderet. Eámque legem vt promulgaret, adductus eſt, quòd homines quidam improbi atque impudici, ſceleſtas atque inceſtas huiuſmodi nuptias, vel vi D allata, vel perſuaſione adhibita, virginibus corruptis contraxerant: ſub Iuliani imperio impotenti conſuetudine & fœda libidine flagitia talia audere permittente, & religione tum noſtra periclitante. Itaque eccleſiæ Dei rurſum ſunt apertæ Græcorum autem templa clauſa, & ipſi dij teriæ cauernas & receſſus ſubiere. Et qui ad id vſque tempus vilibus lacernis vſi fuerant, ad communẽ rediere veſtitum. Quæ publicè fieri conſueuerant libationes & ſanguinariç contaminationes, quibus ſub Iuliano ad ſatietatẽ abuſi erant, finem ſuum habuere. Quicumque autem epiſcopi ab Iuliano reuocati ab exilio non erant, tum reducti, domum quiſque ſuam rediit.

Conſtitutio Iouiniani, qua matrimonio ſacratiſſimarum virginũ prohibetur. l. Si quis. C. de epiſco. et cler.

Chriſtianiſmus reſtoreſcit.

Idolomania peſſum it.

Epiſcopi exules reuocãtur.

† conſtitutione publicè propoſita, Iouinianus reſtitui eccleſiis annonam iuſſit Verùm quod fames grauior propter Iuliani impietatem tum graſſaretur, & frumentũ ægrè penderetur, τριτημόριον, hoc eſt tertiã eius partẽ clero exhiberi cucauit. Quamprimum autem fames ſæuire deſiiſſet, integrum ſe frumenti numerum eis præbiturum eſt pollicitus. Theodoritus lib. 4. cap. 4.

Vt Iouiniano etiam Macedoniani Antiochiæ libellum ſupplicem obtulerint, & vt Synodus ibidem Nicænã fidem approbarit, confeſſionémque ſuam ſcriptam ad imperatorem miſerit. Cap. 40.

Quæſtiones de fide iterãtur.

PAulo deinde poſt eccleſiarum pręſides quęſtiones de dogmatibus rurſus mouerunt. Nam ſub Iuliani Imperio, quòd fides omnino periclitata eſſet quieti omnes eſſe perſeuerauerant: communiter precibus Deum, vt religionem à tanta liberaret tyrannide, implorãtes. Ita B enim quodammodo natura hominum fert, vt inter ſe quietem, aliunde eis diſcrimine imminente, ciues agitent: at ſi pacem cum exteris habeant, ſeditiones domi concitent. Sedenim eccleſiarum antiſtites, quòd Principis pietatem noſſent, præoccupandum ſibi eum eſſe ſtudio magno putabant. Et pro ſe quiſque omnes, Imperatorem ad factionis ſuæ fidem acceſſurum, proindéque ſe illius autoritate maiorem libertatem contra eos qui ſibi aduerſari viderentur habituros eſſe credebant. At ille iam inde ab initio τῶ ὁμοουσίῳ conſubſtantialis profeſſioni addictus fuerat, & id tum manifeſtè præ ſe tulit. Primi omnium affuere Macedoniani, qui quidem hæreſim eorum qui ἀνόμοιοι, hoc eſt inæquales dicebantur, reiiciebant, & τὸ ὁμοιούσιον æqui ſubſtãtiale pro τῶ ὁμοουσίῳ cõſubſtantiali C recipiebant. Et libellum ij Imperatori obtulerunt, in quo Deo gratias de Imperio eius agebant: ac deinceps petebãt, vt eis qui inequalitatem aſſerebant ex eccleſiis expulſis, ipſis illæ gubernandæ cõmitterentur. Præterea vt vel ea quæ Arimini & Seleuciæ ſtatuta fuerant, firma manerent: & quę à nonnullis per vim contra ea acta erant, irrita eſſent: vel priore ſchiſmate atq; diſſidio durante, epiſcopis omnibus quocunq; vellẽt loco cõuenire liceret. In quo * cõuentu ne quis profanus adeſſet: néue finẽ ſuũ cõſequeretur, ſi quis ſeorſim quidquã egiſſet, aut fallere inſtituiſſet, ſicuti ſub Cõſtantio factũ eſſet, rogarunt. Illud quoque ſignificarunt, ſe citra Principis voluntatem, in aulam & comitatum Imperialem, ne moleſti eſſe viderentur, non ventu- D ros. Sin id eis permitteretur, perlibenter id facturos eſſe ſumptibus & iumentis propriis oſtenderunt. Qui verò Principi ita ſupplicarunt, fuere, Baſilius Ancyranus, Syluanus Tarſenſis, Sophronius Pompeiopolitanus, † Paucinicus Zelenus, Leontius Comanenus Callicrates Claudiopolitanus, Theophilus Caſtabalenus, & alij. Imperator libello ſupplici accepto, reſponſum eis non dedit, ſed illud tantum dixit † Ego contentionis ſtudium odi concordiæ autẽ aſſectatores vnicè amplector & amo. Quod dictum vbi ad aliorum quoque aures peruenit, intentionem contentionis laxauit, & vt Imperatoris conſilium ſuccederet, effecit. Altercationis namque ſtudium, eorum qui Acacij autoritatẽ ſequebantur, & ſemper opiniones ſuas

Factiones Chriſtianorũ imperatorem ad partes quaque ſuas pertrahere nititur.

Macedoniani Iouiniano ſupplicant.

** μηδενὸς ἀλλουχοι παρόντος.*

Supplicantiũ nomina.

Zela & Comana oppida Cappadociæ plin. præclariſſimum Iouiniani verbum. Socrates habet Paſinicus.

† ἐγὼ ἔφη, φιλονεικίαν μισῶ, τοὺς δὲ τῇ ὁμονοίᾳ προστρέχοντας ἀγαπῶ καὶ τιμῶ.

ad principrm arbitriũ apertè accõmodabant, E
deprehenſum eſt. Nã quum Meletiũ Antiochiæ
epiſcopũ apud Imperatoré, qui tum ibi erat, in
magno precio eſſe viderent, cũ eo collocuti, vt
rurſum Antiochiæ Synodus celebraretur effe-
cere. Meletius autem is fuit, qui paulo antè ab
eis ſeiũctus, ad τῦ ὁμοέσιν cõſubſtantialis pro-
feſſionem acceſſerat. Itaque cõcilio Antiochiæ
Syrorum coacta, Nicęnam fidem, vt ſcilicet ci-
tra controuerſiam ὁμοέσιος, Conſubſtantialis
patri filius diceretur, ſtabiliunt atque confir-
mant. In ea Synodo fuere diuus, quem diximus,
Meletius Antiochenus antiſtes: Euſebius Sa-
moſatenus, Pelagius Laodiceæ Syrorum: Aca-
cius Cæſareę Paleſtinæ, Iremon, Gazæ Atha-
naſius Ancyræ, per Orphitum & Aetium preſ- F
byteros, Titus Boſtrenſis, atque alij plures * e-
piſcopi, viri inſignes. Ea re acta, ad Imperatoré
quoque quæ decreuerant ad hunc modum ſcri-
pſere. Piiſſimo, Deíque amantiſſimo Domino
noſtro Iouiniano, Victori, Auguſto, quæ An-
tiochiæ epiſcoporũ ex diuerſis prouinciis con-
uenit Synodus. Quòd pietas tua, Princeps, Ec-
cleſiaſticam pacem & concordiam conciliare
ſtuduerit, & ipſi probè nouimus, Dei amantiſſi-
me Imperator. Quòd verò & caput eiuſcemo-
di vnionis & ſignum veræ & rectæ fidei eadem
bene perceperit, & id quoque, non ignoramus.
Quapropter, ne & nos inter eos recenſeamur,
" qui dogmata veritatis adulterando deprauant,
" ad pietatem tuam referimus, nos dudum ce-
" lebratæ ſanctæ Nicenæ Synodi fidei profeſſio-
" nem recipere, atque tenere. Et quod in ea qui- G
" buſdam peregrinũ & inſolens videtur eſſe ver-
" bum ὁμοέσιον conſubſtantiale, id nos, certam à
patribus accepiſſe dicimus interpretationé. Si-
gnificat id enim ea ſubſtantia patris filiũ eſſe ge
nitũ, & ęqualem eſſe ſubſtantia filium patri. Ne-
" que enim quaſi perpeſſio quæpiã, ineffabili ge-
" neratione intelligitur: neque iuxta vſum aut cõ-
" ſuetudinem aliquem Græcorũ, ſubſtantiæ ver-
" bum accipitur. Sed ad Arium, qui non exiſten-
" tibus nobis filium impiè producere auſus eſt,
" euertendum, id vſurpatur. Quemadmodum &
" nunc qui exorti ſunt ἀνόμοιοι, hoc eſt inæqua-
" les, grauiore adhuc audacia & temeritate ad ec-
" cleſiaſticam concordiam peſſundandam, impu-
" denter feruntur. Relationi autem huic noſtræ H
" etiam ſubiunximus exemplum ipſius Nicæ-
" næ fidei, ab ipſis qui eam promulgarunt epi-
" ſcopis editę: quam ſanè & complectimur. Eſt
" autem talis. Credimus in vnum Deum patrem
" omnipotentem: & reliqua ipſius formulæ, ſine
" mutatione omni, ita vt conuenit allegar. Atque
epiſcopi quidẽ qui Antiochię conuenerant, hæc
decreuerunt, diſertis verbis Nicęnam fidem cõ-
firmantes.

Synodus Antiochena, in qua Nicænum symbolũ ſtabilitur.

** aliorum nomina apud Socrat. lib. 3. cap. 25.*

Synodi eius ad imperatorem ſcriptũ.

Significatio verbi cõſubſtantialis.

De ſancto Athanaſio, vt ab exilio reuocatus in magno honore apud Iouinianum fuerit, & res eccleſiarũ Aegyptiarum denuò cum poteſtate adminiſtrarit. Cap. 41.

TVm verò & Athanaſius cleri Alexandrini
Epiſcopus, de amicorum concilio Antio-
chiam profectus cum imperatore fuit: atque ibi
rebus quas oportuit ei ſuggeſtis, Alexandriam
rediit. Sunt autẽ qui dicunt, ab Imperatore po-
tius eum euocatum eſſe, vt illi quæ de religione
agenda eſſent, exponeret. Et quum ibi res eccle-
ſiæ conſtituiſſet, & certa apud Imperatorem fi-
dei fundamenta ieciſſet, domum reuertiſſe. Qui
autem Antiochię Arianorum hęreſi præfuit Eu-
zoius, vt opinionis ſuę ea Eunuchus quidam no-
mine Probatius eccleſiæ Alexandrinæ præfice-
retur, maximo ſtudio contendit. Atque eam ob
cauſam Euzoij ſuaſu Alexandrinus quidam Lu-
cius presbyter à Georgio creatus, apud Impera-
torem Athanaſium vehementer criminando de-
tulit, quòd temporibus ſuperioribus in epiſco-
patu ſuo ſemper reus actus, & à prioribus Im-
peratoribus exilio vt ſeditionis & diſcordiæ au-
tor mulctatus fuerit, & proinde alium Alexan-
drinis epiſcopum dari petiit. Iouinianus autem,
quem non latebat Arianos hoſtili planè in illum
eſſe animo, criminibus eis minimè motus, Luciũ
quietum eſſe, Probatium autem & reliquos eius
Eunuchos, veluti turbæ talis autores, modeſtius
gerere iuſſit. Athanaſium porrò quum ſibi tem-
poris eius conſuetudine amiciſſimũ feciſſet, in
Agyptum remiſit, eccleſiáſque ei & populũ ibi
arbitrio ſuo inſtituendum commiſit. Porrò plu-
rimum is virũ eum laudaſſe dicitur, propter vir-
tutem, & vitę innocentiam, orationis etiam fe-
ſtiuę venuſtatem, prudentia quadam admiranda
temperatam: & propter ea quæ is de religione
noſtra ritè decreta, inſcripta retulit.

Athanaſius cum Iouiniano Antiochiæ fuit.

Euzoius laborat, vt Probatius Eunuchus Alexãdrinus creetur epiſcopus.

Athanaſius apud Imperatorem accuſatur.

Accuſatores nihil agunt.

De Synodo Alexandrina, cuius decretum magnus Athanaſius ad imperatorem miſit: & vt profeſſio fidei Nicæna multo iam tempore exagitata, in priſtinum ſtatum ſit reſtituta. cap. 42.

SEdenim Athanaſius Alexandriam cũ eo, quo
par erat, honore reuerſus, quod ei Imperator
ſignificauerat, vt ad ſe certã irreprehẽſibilis fidei
formulã mitteret, Synodo prouinciali coacta, &
ſpectatiſſimis quibuſq; epiſcopis ad ſe euocatis,
Principi, vt Nicænã fidẽ inuiolatã atq; integrã,
quæ ſcilicet Euangelicis dogmatibus conueniat
ſeruaret reſcripſit. Verùm nihil obſtat, quin vti-
litatis eorũ gratia qui iſta legent, epiſtolam eius
de verbo ad verbum hic apponam. Ea ſic habet.
Piiſſimo & humaniſſimo Victori Auguſto Ioui-
niano, Athanaſius & reliqui epiſcopi, qui nomi-
ne omnium Ægypti & Thebaidis & Lybię con-
uenerunt epiſcoporum. Admodum, Dei aman-
tem Imperatorem dicendi ſtudium, cæleſtiũmq;
rerum deſiderium decet. Sic nanque cùm cor in "
manu Dei habebis, tum imperium in pace mul- "
torum curriculis annorũ adminiſtrabis. Quum "
igitur cognoſcere à nobis pietas tua catholicæ "
eccleſiæ fidem velit, gratiis Deo de tali animo "
tuo actis, viſum nobis eſt prę omnibus aliis, pie- "
tati tuæ à patribus Nicææ promulgatam fidem "
in memoriã redigere. Quã nonnulli proculcata, "
nobis quidẽ illi varias moliti ſunt inſidias, quod "
hæreſim Arianam ſequi noluerimus: autbores "
autem ſectarum & diſſidiorũ eccleſiæ vniuerſali "
extitere. Ipſa ſanè vera & pia in Dominum no- "
ſtrum Ieſum Chriſtum fides, aperta eſt & mani-
feſta omnibus, ex diuinis ſcripturis cognita atq;
collecta. In qua ſancti homines perfectionem
conſecuti atque conſummati, egregiè martyrio
ſunt defuncti: & nunc corporum vinculis ſolu-
ti, in Domino conquieſcunt. Et permãſiſſet illa
incorrupta

Athanaſij de coepiſcoporũ ſuorum ſententia ad Iouinianum, de ſinceriore fides profeſſione, ſcriptum.

incorrupta, niſi quotundã hæreticorum improbitas immutare eã atque deprauare fuiſſet auſa. Arius ſiquidem, & populares eius, corrumpere illam, & impietatem aduerſus eam *ſubintroducere conati ſunt: filium Dei ex non exiſtentibus, & creaturam factumq́ue, & mutationi obnoxium eſſe dicentes. Ac multos profectò per hæc ſeduxerunt, adeò vt etiam qui viderentur eſſe aliquid, in illorũ abrepti ſint blaſphemiam. Sed enim ſancti patres maturè illis obuiam euntes, ſicuti diximus, concilio Niceæ coacto, Arianam quidem hæreſim anathemate confoderunt, catholicæ autem & vniuerſalis eccleſiæ fidei profeſſionem in ſcriptum retulerunt: vt ea ipſa vbique deprędicata, ſuborta extingueretur hæreſis. Et lecta illa eſt atque celebrata in eccleſia omni. Cæterùm quũ renouare Arianam hęreſim nunc quoque volentes, nonnulli quidem à patribus Niceæ promulgatam fidem abrogare audeant, quidam autem præ ſe quidem obtentu quodam ferant profeſſionẽ eius, re ipſa verò eam negent, perperam τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale interpretantes, qui blaſphemia etiam Spiritum ſanctum expetunt, eo quòd creaturam eum per filium factam & conditam eſſe dicunt: neceſſariò ad pietatem tuã, eam ipſam Nicęnã fidei profeſſionem detrimento eo quod ex huiuſmodi blaſphemia multi populi capiunt, perpenſo, mittẽdã eſſe duximus, vt pietas tua quàm accuratè ea ſcripta ſit, cognoſcat, & quantum à veritate aberrent, qui præter hanc aliud docẽt, videat. Illud ſcito Chriſtianiſſime Auguſte, à ſeculo hanc eſſe prædicatam fidem. Et hanc ipſam profeſſos eſſe, qui Niceæ conuenere patres. Atque etiamnũ ſuffragiis ſuis eam comprobare omnes quæ paſſim ſunt eccleſias, in Hiſpania, & Britania, & Gallia, & *Germania, & Italia omni, & Campania, & Dalmatia, Myſia, Macedonia, & cuncta Græcia, in Aphrica tota, in Sardinia, Cypro, Creta, Pãphylia, Lycia, Iſauria, in Ægypto omni, Libya, Põto, & Cappadocia, atque hiſce vicinis terris. Ipſas quoque Orientis eccleſias, paucis exceptis quæ cum Arianis ſentiunt. Omnium enim earũ quas recenſuimus comperta nobis eſt ſententia, quòd ab eis epiſtolas habeamus. Et ſcimus, Dei amantiſſimè Auguſte, quamuis pauci quidam fidei iſti aduerſentur, nihil tamen eos præiudicij afferre poſſe orbi vniuerſo. Atque illi longo iam tempore ab Ariana infecti lue, contentione etiã maiore nunc veræ reſiſtunt pietati. Et vt pietas tua

Arij hæreſis.

* ἐπεισαγαγεῖν

Macedonianorum hæreſis.

*Germaniam noſtram inter alias Europæ regiones Catholicam orthodoxámque in Chriſtum Ieſum, non ita lõgo poſt aſſentionem eius tempore, integrè coluiſſe fidem, illuſtre eſt apud Irenæum lib. 2. contra hæreſes teſtimonium, ita ſcribentem: Nam etſi in mundo loquelæ diſſimiles ſunt, ſed tamen virtus traditionis vna & eadem eſt. Et neque hæ quæ in Germania fundatæ ſunt eccleſiæ aliter credunt, aut aliter tradunt: neque hæ quæ in Hiberis ſunt, neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriẽte, neque hæ quæ in Ægypto, neque hæ quæ in Libya, neque hæ quæ in medio mundi ſunt conſtitutæ. Sed ſicut ſol creatura Dei in vniuerſo mundo vnus & idem eſt, ſic lumen, & prædicatio veritatis, vbique lucet & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire.

A fidem Nicænam cognoſcat, quamuis antea cognitam, attamẽ ſicuti ea à trecentis decẽ & octo epiſcopis eſt promulgata, ſubiũgere literis hiſce voluimus. Eſt autem talis. Credimus in vnũ Deũ patrem omnipotentem, omnium viſibilium, & inuiſibiliũ factorem. Et in vnum Dominũ Ieſum Chriſtum filium Dei, genitum ex patre, vnigenitum, hoc eſt ex ſubſtantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: genitum, non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, quæq; in cœlis ſunt, quæque in terris. Qui propter nos homines, & B propter noſtram ſalutem, deſcendit: & incarnatus homo factus, & paſſus eſt: & reſurrexit tertia die, aſcendit in cœlos, venturus iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt, fuiſſe aliquando quum non fuerit, & quòd ex non exiſtentibus factus ſit, aut ex alia ſubſiſtentia vel ſubſtantia, aut quòd creatus vel mutabilis vel alterabilis ſit, anathemate ferit ſancta catholica & Apoſtolica eccleſia. In hac fide, Dei amantiſſime Auguſte, vt diuina & Apoſtolica, neceſſariò, acquieſcendũ. Neque ea à quopiã mouenda, aut mutanda venit, perſuaſionis aut contentionis verbis vllis. Id quod Ariomanitæ primùm fecerunt, ex nõ exiſtentibus filium Dei eſſe, & fuiſſe aliquando quum non fuit, & cõditum creatúmque atque adeò mutationi obnoxium eſſe dicentes. Quam ob cauſam etiã, ſicuti C antea dixim⁹, Synodus Nicæna anathemati ſubiecit hęreſim eam, verámq; fidem promulgauit. Non enim ſimpliciter patres illi æqualem patri filium dixerunt, ne ſimpliciter Deo æqualis, ſed ex Deo Deus verus eſſe crederetur. Sed & ὁμοούσιον conſubſtantialem adiecerunt, quòd id proprium ſit germani, veríque ex vero & natiuo patre filij. Non etiam illi Spiritum ſanctum alienarunt à patre & filio: ſed potius eum cum patre & filio conglorificarunt, in vna ſanctæ Trinitatis fide, propterea quòd vna etiam ſit in ea ipſa ſancta Trinitate diuinitas. Hiſce literis Imperator lectis, ſolidè eſt confirmatus: & quam de rebus diuinis obtinuit affectionem & ſententiã, apertè ſtatim declarauit. Qui enim Conſubſtantiale profeſſi ſunt, eos obſeruauit, & liberaliter muneratus eſt. Illud quoque is propoſitũ habuit conD ſilium, vt perſuaſione potius quàm vi, inter diſſidentes contentionis dirimeret ſtudiũ: nec cuipiam, qualemcunq; tandem conſectaretur fidẽ, moleſtiam faceſſeret, neque quicquam ad charitatem ſummam faceret reliqui. Eis verò qui ad concordiam & vnanimitatem eccleſiã reducere ſtuderent, maximum exhiberet honorem. Id illũ feciſſe, de eo non ſolum Chriſtiani, verumetiam qui apud Græcos celebris habetur, Themiſtius philoſophus teſtatur, in oratione ad eũ ſcripta, quam Conſularem nominauit. Virtutibus enim eius commemoratis, diuiníſq; additis laudibus, eo illum nomine potiſſimũ effert, quòd vnicuique quam vellet, religionẽ ſequi permiſit. Quare illum impotentem adulatorũ aſſentationem fregiſſe dicit: quos perquàm facetè & luculenter irridens, ex moribus eorum deprehendi ait, purpuram ipſos magis quàm Deum colere: neque aliqua re ab Euripo differre, nunc huc nunc illuc, atque in contrarium adeò momentum refluente.

Symbolum Nicænum

Anathema in Arianos.

Chriſtiana voluntas Imperatoris virtutes.

Themiſtius Iouiniani laudator.

Conſularis eius oratio.

Præclarè adulatorum naturam notauit Themiſtius.

Vt imperator Iouinianus in Dadaſtanis cũ magna piorum omnium iactura, vitam finierit. cap. 43.

AD hunc modum Iouinianus, audaciam eorũ qui tum nugamentis ſuis turbare eccleſiam conſtituerant, compeſcuit. Et Nicæna fides longo, quod interuenit, tempore oppugnata, ſub imperio eius ad priſtinam rediit gloriam & profeſſionem. Verùm ſucceſſus is, ne ea ad ſimilem rurſus recideret turbam & cõfuſionem, minimè futurus erat diuturnus. Non enim eis rebus, quę eccleſiæ ſub Conſtantio accidére ſolis, magni illi9 patris Antonij diuinatio ad exitum ſuũ peruenit: ſed reliquum adhuc ad improbitatem explendam aliquid fuit, quemadmodum id poſtea erumnæ ſub Valentis Imperio toleratæ oſtenderunt. Priuſquam enim ſub Conſtantio Ariani eccleſiis regendis primas obtinerent, in ſomnis videre ſibi viſus eſt admirandus ille & magnus Antonius, mulos cũ impetu in ſanctius ſacrariũ inferri, atque ibi ſalientes calcibúſque ſe petentes, ſacram euertere menſam. Quum autem euigilaſſet, ſomnium id retulit & expoſuit: futurum ſcilicet, vt adulterinorum monſtroſorúmque dogmatum confuſio Eccleſiam Dei occuparet, & alienæ doctrinæ aſſertorum inſultus ſacram peſſundaret menſam. Porrò non vanam fuiſſe, aut mendacem viſionem, ſimul & interpretationis eius prędictionem, quæ deinde ſubſecuta, & poſtea etiam imperante Valente acta ſunt, ſatis declararunt. De his ſatis.

Magnus Antonius monachus in ſomnis per viſionẽ eccleſiaſticos tumultus, qui ſub cõſtantio & Valente acciderunt, prauidit.

Iulianus Tarſi ſepelitur.

Imperator autem Iouinianus celeritate magna Antiochia diſcedens, Conſtantinopolim contendebat, & Tarſum quum veniſſet, Iuliani ibi corpus, iuſtis funeralibus peractis, ſepeliit: non conſultò, ſed caſu
G potius quodam & errore, cadauere eius ex aduerſo tumulo ei qui Maximini continebat oſſa, ita condito, vt via publica vtrunque ſepulchrũ dirimeret. Ibi verò Conſul quoque renunciatus, Conſtantinopolim proficiſcens, ad Boſporum venit, in locum cui Dadaſtana nomen eſt, Galatiæ & Bithyniæ limitem.

Iouiniani mors.

Vbi Senatus ei occurrit, & quem diximus, Themiſtius conſularem de eo editam orationem recitauit: quam poſtea in vrbe Conſtantinopolitana etiam magna cum libertate publicauit. Frigus autem ingẽs inualuit: & Imperator in diuerſorio quodam auidius copioſiore ſumpto cibo, in cubiculo, quod nuper admodum calce erat incruſtatum, ſe confeſtim ad ſomnum capiendum compoſuit. Et quòd ex
H igne largius accenſo tepor humorem ex parietibus recens dealbatis eliceret, atque is ſenſim ſe per nares inſinuans, meatus per quos accipitur & redditur ſpiritus, obturaret, ſtrangulationem Imperatori attulit: vnde mors eſt cõſecuta. Circiter octo menſes in Imperio trãſegit. vir bonus & honeſtus: ſub quo & eccleſiaſticæ & publicę res proſperos habituræ fuerãt ſucceſſus, niſi per aduerſam prorſus fortunã, repentina mors, quæ illum oppreſſit tantum bonum Romanorum Imperio inuidiſſet. Obiit autem ſuo & Varoniani filij, quem Illuſtriſſimum Ancyræ in Galatia
E renunciauerat, conſulatu decimo ſeptimo menſis Februarij die, ætatis anno trigeſimo tertio. Porrò decimus iſte hiſtoriarum liber triennij tempus complectitur: quum quidem à Mundo condito † quinquies milleſimus octingenteſimus ſeptuageſimus quintus, à Domini autem natiuitate trecenteſimus & ſeptuageſimus ageretur annus.

Huius libri anni.

† Secundum recentiores, 4345.

DE IVLIANI MORTE oraculum.

Atque vbi Romanis Perſas deuiceris armis,
Vſque Seleuciam bello progreſſus ad vrbem
Cæleſtis tum te ſublatum turbine currus
Vehet ignicomus, magnóque reponet Olympo,
Defunctum curis hominum, duróque labore:
Et patriam ætheriæ lucis remeabis ad aulam,
F *Vnde caduca hominis progreſſus membra petiſti.*

Quum idem Iulianus ad Cteſiphontem eſſet, reſponſum tale à dijs ſuis recepit.

Iupiter inuiſam diuis cæleſtibus omnem
Olim terrigenũm concidit fulmine ſtirpem,
Ore deum referens Romanorum induperator
Iulianus, Perſis pugnacibus intulit arma:
Vt nunc illorum terras & mœnia longa,
Atque alios ferro populos deuaſtat, & igne.
Ille etiam Heſperios, per Martia prælia gentem
ſæpius Almanam victor proſtrauit in oris.

DE IOVINIANO.

G Varroniano hic patre, in agro Singidonenſi Pannoniæ genitus eſt. Imperator renunciatus, Græcæ ſuperſtitionis cultoribus parum gratus fuit: à quibus Antiochię ſcommatibus multis & conuicijs eſt affectus. Inuidiã ei Perſica pax conciliauit: quæ mox ea re quoq; eſt adaucta, quòd à coniuge inſtigatus, templum ibi quod Hadrianus in honorem Patris Traiani tanquã Dei magnificentiſſimè extruxit, & Iulianus poſtea in Bibliothecã redegit, vnà cum libris omnibus cremari iuſſerit. Itaque in eum paſſim famoſi libelli vel ad parietes affixi, vel in via ſparſi ſunt: verſibus Homericis, quibus Paridis ignauia & Therſitæ turpitudo traducitur, per parodiam in illum detortis. Quales fuere:

H *Veniſti ex bello, quo te periiſſe decebat.* Item:
Degener, excultor formæ, ſectator amorum & c. Item:
Quod niſi detracta tunicáque, togáque, ostendas
Inſuper & partes quæ tingis veſte, prehenſum,
Ei caſum plagis ad ſanos miſero verſas, & c.

Anus etiam quædam proceritate eum & forma conſpicuum eſſe cernens, quum dementem eſſe audiuiſſet, Quàm corpuléta (inquit) eſt ſtulticia. Ex plebe prętereà quidam in Hippodromo dicacitate eum perſtrinxit, & riſum ingentẽ omnibus mouit. Inanem enim & frigidã proceritatem eius eſſe dixit.

ECCLESIASTICÆ HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS VNDECIMVS.

De vita & moribus imperatoris Valentiniani, & de fratre eius Valente.

CAPVT I.

Fl. Valer. Valentinianus Pānonius imperator Rom. lectus.

** Februarij 25 die: Socr.*

Prodigiū, quo imperiū eius deſignatū eſt.

πόλεως Κιβάλεως.

ET ITA quidem Iulianus deſertor cæſus eſt. Ira etiā Iouinianus piiſſimos imperator, in finibus Galatię & Bithynię è vita exceſſit. Exercitus autem *die ſeptimo Nicæā venit & ibi Valentinianum Romanorum imperatorem renunciauit: qoi quū rebus alus bonus vir, tum Imperio ipſo dignus, † Cibali è Pannonia oriundus fuit, rei militaris (vt qui à iuuenili ætate in caſtris vixiſſet) apprimè peritus, animi autē magnitudine præſenti ſemper fortuna præſtantior viſus. Affuit verò tum Nicææ ab exilio reuerſus. De quo illud fertur, Silentiarium quendam, eum ignis flammā ſub Conſtantio, quum curato corpore cubitum iuiſſet, circiter veſperā ex ore ſpirantem vidiſſe. Silentiarius enim ad accerſendum eum negocij cuiuſdam gratia ab imperatore, cui id etiam indicauit, miſſus fuerat. Imperator Conſtātius prodigij eius nuncio perterritus, offendere quidem & perturbare virum eum, iniquum eſſe cenſuit. Vt autem timori ſuo conſuleret, ad Romani imperij fines eum miſit, vt ibi in præſidio eſſet, & barbarorum excorſiones prohiberet. Poſtea quoqoe legioni ᵃ Iouinianorum prefuiſſe, & ordinum ductor cum Iuliano fuiſſe traditur. At poſtquam ille rerum eſt potitus, dignitate ea ſpoliatum ᵇ Valentinianum perpetuo mactaſſe exilio dicitur, illo quidē ſub prætexto, quòd copias ſibi commiſſas non ritè in aciem contra hoſtes duxiſſet: reuera autem, quū Iulianus in Gallia Occidentali adhuc eſſet, & † templum quoddam ſacrificij gratia peteret, Valentiniano præſente (vetus enim conſuetudo erat, vt qui Iouinianæ & Herculianæ, ita ab Ioue & Hercule dictis legionibus præeſſent, principem à tergo ſequerentur) & iam templum ingredientem ſacerdos frondibus quibuſdam roſcidis conſpergeret, & gutta vna in Valentiniani veſtem incideret, quòd is factū tale ægrè ferens, quum ſacerdotem conuicijs proſciderit: tū ipſo vidente Iuliano, enſe eam partem veſtis, in quam humor ex conſperſione ea peruenerat, (tanto Chriſtianā pietatem conſectabatur ardore) reſciderit atque abiecerit. Vnde deinceps ille Iulianus inſenſus, non multo pòſt eum condemnatum Melitinæ in Armenia perpetuò exulare iuſſit: eam quā diximus prætexens cauſam, quòd milites eius ſegniter rem geſſiſſent. Qua in re ei

Prodigiū, quo imperium eius deſignatū eſt.

ᵃ Iouinianos Maximianus imperator vocauit milites eos, qui fortiter in Illyrico rē geſſerant à Diocletiano Iouio: ſicuti alios à ſeipſo Herculianos.

ᵇ Valentinianus ab Iuliano in exilium eſt actus.

† Templum Fortunæ.

Eutrop.

ᶜ Exilij eius cauſa.

Iul. inuidet Valentiniano & alijs chriſtianis martyrij

A martyrij honorem, qood pro religione Valentinianus ſubiturus fuerat, inuidit. Nam eam ob cauſam alijs quoque Chriſtianis pepercit, quod eos ex periculis huiuſmodi laudem & gloriam conſequi animaduerteret. Vbi autē Iouinianus ad imperium peruenit, ab exilio eſt reuocatus. Porrò Iouiniano defuncto, Nicææ totius exercitus, & eorū maximè qui primarias gerebāt dignitates, in primis autē Darij Patricij, qui ex Galatia ad eum literas dederat, ſecondi præfecti, Arinthei ducis, & Glaiphi, qoi domeſticis pręfuit, concilio & voluntate imperator eſt electus. ᵈ Et quū imperatoris ſumptis inſignibus, in clypeo, militari more, circomferretur, exercitus eū, ᵉ vt B ſibi imperij ſocium aſciſceret, rogauit. Atq; ille manu eis, vt ſilerent, innuens, graui & imperiali ſententia, Veſtrū quidem, inquit, fuit, vt priuatū me ad imperialem extolleretis dignitatē: res autem adminiſtrare, non iam veſtri, ſed Principis ipſius arbitrij eſſe, vos ipſi quoq; dixeritis. Itaque vos deinceps imperata facere, & quietos eſſe: me autem, qoid facto opus ſit curare decet. Ac tum quidem militibus non ceſſit: poſtquam verò Conſtātinopolim venit, trigeſimo à ſuſcepto imperio die, ſociā ſibi imperij fratrem Valentem adiunxit. Et prouincias Orientales, & quaſdā etiam Occidētales ad Illyricū vſque fra- C tri conceſſit: reliqnas ad Occidentalem Oceanū pertinentes, & continentem ex adoerſo omnē, vſque ad extremos Libyes, ſibi attribuit, ᶠ vt toti imperaret Occidenti. Breui etiā deinde ᵍ Gratianum filinm adhuc adoleſcentulum, ad imperium euectum, moribus inſtitutiſque ſuis aſſuefecit. Sed enim fratres ambo, Chriſtiani quidem iam inde ab inicio fuere, cultu verò & opinione variarunt. Nam Valens ab Eudoxio Ariano baptizatus, acer fuit dogmatis Ariani æmulator: moleſtúmque ei fuit, quòd non omnes eandem ſequi ſententiam cogeret. Valentinianus autem D Nicænæ profeſſionis propugnator, ornandos quidem religionis ſuę populares duxit: nihil autem eis moleſtiæ, qui ab eo diſſentirent, intulit. Cæterum in rebus adminiſtrandis pares fuere.

honorem inuidit.

ᵈ Ad hunc vſque diem Panonq; hunc morem Magiſtratibus legēdis ſeruant.

ᵉ Milites à Valentiniano vt ſibi imperij ſociū deligat, petunt.

Memorabilis Valentiniani vox.

Fl. Valēs frater eius imperij conſors orienti præficitur.

ᶠ Valentinianus Occidēti præeſt.

ᵍ Gratianus Valentiniani filius Auguſtus creatus.

Valens Arianus.

Valētinianus Catholicus.

Qui eo tempore in magnis vrbibus eccleſiarum curam per ſucceſſionem ſortiti ſint. Cap. 2.

EA tempeſtate eccleſiæ Romanæ gubernacula tenuit Liberius, Iulij ſucceſſor. Ante eum aotem Sylueſter, ſub Conſtantino Eccleſiam eā rexerat. Alexandrię aotem, Conſubſtātialis profeſſioni magnus præfuit Athanaſius, Georgio & Gregorio hæreticis ſurrogatus: qui tamē & ipſi ei ſucceſſerant. Ante Athanaſium Alexāder, ante Alexandrū Achillas, ante hunc Petros, qui ſub Maximiaoo martyrio eſt defunct⁹, epiſcopus ibi

Epiſcopi Romani.

Alexādrini.

Alexandria tum Arianis prayt Lucius Socrat.

Antiochenſes.

fuit. Porrò Antiochiæ Arianis præit Euxoius. Conſubſtantialis autem profeſſionis duo erant antiſtites: alteri nanque parti Paulinus, alteri diuus præfuit Meletius. Illi autem Ariani ſucceſſere. Et huius quidem deceſſor proximus Eudoxius, illius autem Leontius fuerat. Ante hunc, epiſcopatum ibi geſſerat Stephanus, cui præceſſit Phlacitus, Phlacito Euphronius, Euphronio Eulalius, qui omnes Ariana rabie repleti fuerãt. Ante Eulalium magnus Euſtathius piè eccleſiã Antiochenam gubernauit, Philogonij martyris ſucceſſor: Philogonium verò Vitalis præceſſit.

Hieroſolymitani.

Hieroſolymis autem Cyrillus denuò epiſcopalẽ obtinuit dignitatẽ, qui primũ quidem Maximo ſucceſſit. Maximũ autẽ magnus Macarius præceſſit, Hermonis ſucceſſor. Cyrillo Erẽnius ſubſtitutus, atque huic rurſum Heraclius, Heraclio Hilarius, cui tum rurſus diuus ſucceſſit Cyrillus.

Conſtantinopolitani.

At Conſtantinopoli eccleſiã eo tempore tenuit Eudoxius, magnus Arianæ opinionis propugnator. Conſubſtantialis autẽ profeſſores intra vrbem in parua domo conuentus agebant. Tẽplis Macedonianæ religionis in vrbibus pleriſque adhuc tum præfuerunt, qui in Seleucia fidei formulã promulgauerant, eadem quæ Acacius ſentientes. Eudoxius Macedonio ſucceſſerat, Macedonius Paulo confeſſori, Paulus Nicomedienſi Euſebio Ariano. Euſebius Alexandro, quẽ præceſſit Metrophanes. Hic quidem tum eccleſiarũ fuit ſtatus.

Sedi poſtea ab Acacio ſunt ſeiuncti, poſt ſynodum Seleucenam.

De concilio Lampſaceno, & vt in exilium pulſi ſint conſubſtantialis cultores. Cap. 3.

POſtquam verò rerum Occidentalium cura Valentinianũ Romam vocauit, atque is per Thraciã iter fecit, qui in Bithynia & Helleſponto fuere, aliique item epiſcopi a τῆς ὁμοουσίου cõſubſtantialis fidei addicti, Hypatianũ Heracleæ ſiue Perinthi epiſcopum, legatum ad eum miſere, b vt epiſcopos omnes conſtituendi dogmatis gratia, in vnum locum conuenire iuberet. Qui vbi ad imperatorem legationẽ eam pertulit, Imperator: † Mihi, inquit, negotiis occupato, & reipublicæ curis diſtento, res eiuſmodi inquirere non facile eſt. Vos autem, quibus hæc procuratio mandata eſt, quocunque vultis loco conuentum agite, & de rebus omnibus piè deliberate. c Hoc accepto reſponſo, Lampſaci conuenere: & duobus menſibus pòſt, de rebus pleriſque ſtatuêre: (erat autem is annus à Synodo Seleucena ſeptimus) in primis, vt irrita eſſent, quæ H Conſtantinopoli, Eudoxij & Acacij ſuggeſtione ſancita erant: atque vt etiam aboleretur ea fidei formula, quæ ibi producta fuerat, perinde atque ab epiſcopis occidentalibus dictata: cui etiam nonnulli ſubſcripſerant, promiſſione ea adducti, quæ ipſis de abolenda inæqualitate ſubſtantiæ facta fuerat, qua tamen in re promiſſorũ

a Homouſiani a Valentiniano ſynodi celebrandæ facultatem petunt.

b Socra. lib. 4. ca. 2. Macedonianos epiſcopos ſynodum iſtam petiiſſe a Valẽte ſcribit: Valentemque non grauatè vt ea cogeretur, conſenſiſſe propterea quod exiſtimauerit, rem omnem ibi ex ſententia Eudoxij & Acacij actum iri.

c Conſiliũ Lãpſacenum & eius decreta.

† Verba hæc apud Sozom. lib. 6. cap. 7. ſic habent: ἐμοὶ μετὰ λαοῦ τεταγμένῳ οὐ θέμις τοιαῦτα πολυπραγμονεῖν, οἱ δὲ ἱερεῖς, οἷς τούτου μέλει, καθ' ἑαυτοὺς ὅπη βούλοιντο, συνίτωσαν. *hoc eſt: Mihi, qui laicus ſum, talia curioſè inquirere fas non eſt: Epiſcopi verò, quibus hoc eſt cura, quo volunt loco conuentum agant.*

E mendacio decepti erant. Acquieſcendum autem eſſe ſententiæ ei, quæ æqualem ſubſtantia patri filium profitetur: quòd peropus eſſet & neceſſarium, vt in fidei formula ad ſubſiſtentias diſcriminatim ſignificandas, verbum ὁμοίου, hoc eſt æqualis, adderetur. Solam verò in eccleſiis omnibus frequentari debere, quæ Seleuciæ quidem confirmata, antea autem Antiochiæ promulgata eſſet, fidem, quum in ea vrbe eccleſiæ dedicatio eſt celebrata. Inſuper, vt qui ſedibus ſuis ab eis expulſi erant, qui filium patri inæqualem eſſe opinarentur, Epiſcopatus ſuos reciperent: quòd illegitimè ſcilicet ex eccleſiis ſuis eſſent deturbati. Quod ſi quis quenquam de re aliqua accuſare vellet, vt ei id facere cũ conditione illa liceret vt idem & ipſe ſubiret periculum. Iudices autẽ inter eos vt eſſent. prouinciæ eius epiſcopi, ſen- F tentiam rectã ſequentes. e Teſtes autẽ, Epiſcopi ex finitimis producerentur regionibus, quibus cuiuſque vita probè cognita eſſet. Hiſce decretis factis, Eudoxium ſectatoréſque eius euocatos, primùm ad facinorũ eorum quæ perpetraſſent, pœnitentiã inuitarunt. Vbi illi autem id contempſere, res actas ad eccleſias omnes perſcripſerunt. Cæterum veriti ne Eudoxius aulam imperialem ſibi conciliaret, atque ipſis calumniã intenderet, placitũ eis eſt, acta Lampſacena ad imperatorem referre. f Atque ita Valenti, qui fratrem ad veterẽ Romam proficiſcentẽ, vſque ad Illyricũ comitatus produxerat, redeunti ad Perinthum Thraciæ rem omnem expoſuere. Verũ Eudoxius cũ popularibus ſuis eos præuenerat, & aulæ ſtudia ſibi conciliata habebat. Itaque im- G perator Lampſacenis legatis, ne ab Eudoxio diſſiderent, ſuaſit. Atque vbi illi Eudoxij res, quas Conſtantinopoli atque etiam in Synodo Seleuciæ frauduleuter egerat, accuſantes reprehenderunt: ira percitus imperator, g oratores quidem in exilium egit, eccleſias autem eorũ Eudoxij ſtudioſis mandari iuſſit. Ipſe verò Antiochiã Syriæ eſt profectus. Veritus nanque fuerat, ne Perſæ tricennali, quæ ſub Iouiniano facta fuerat, pace ſoluta, in regionem eam excurrerent. Porrò vbi illi nouarum rerum nihil moliti comperti ſunt, Antiochiæ manſit, atque ibi eccleſias turbauit. Nam diuum h Meletium ſolum exilij cauſa vertere coegit. Paulino autem propter ſingularem morum modeſtiã pepercit. Quicunque autem communicare cum Euzoio nollent, eos aut exilio mulctauit, aut aliter verberibus ſcilicet afficiens, & mulctam eis dicens, malè accepit.

e Proceſſus iudicialis cõtra epiſcopum accuſatum.

f Synodi decreta apud Valentem exponuntur.

g Legati ſynodi a Valẽte proſcribuntur Valens Antiochiam proficiſcitur.

h Meletius iterũ exulat.

Catholicos ibi vexat.

De Tyrannide Procopij. Et de muro Chalcedonis, ibique inuento oraculo: & aquæ ductu Conſtantinopolitano Cap. 4.

ET profectò ad grauiorem ille feritatem proceſſiſſet, niſi impetum eius Procopius ad tyrannidem aſpirans, ad breue tempus inhibuiſſet. Is nanque genus ſuum ad Iulianum referens, & ſub Iouiniano tyrannidem affectans, Chalcedonem occupauerat: & clàm Conſtantinopolim ingreſſus, imperium arripuerat. Tum verò non contemnendo coacto exercitu, aduerſus imperatorem infeſtis ſignis eſt profectus. Cui Valens ex Syria obuiam progreſſus, circa Natoliam certamine cum eo eſt congreſſus: & victus, inde

Procopium tyrannum compeſcit.

Nicæam

Fuerunt ij duces Procopij.

Nicæam perueoit. Sed mox Procopius à proditoribus Comitio & Ageloe, quos fidos ſibi eſſe putauerat, captus, & vinctus Valenti eſt traditus. In vtrúque porrò proditoré nouo ſupplicij genere, iureiurando quo ſe illis beneuolú ſemper fore receperat ſpreto, animaduertit. Crudelem enim in modu ſerris diſſectos interemit. Procopius autē ad arborū duarum non longè inter ſe diſtantiū vertices adductos pedibus alligatos, eiſdem mox ad naturalé ſtatū ſuū redire permiſsis, diſcerptus eſt. Sic ſcilicet tyrānus in duas diſtractus partes interijt.

Supplicium proditorum. Proditores Procopij, ipſius etiam Procopij, Merito, ſuſceptu ſupplicio nō abſimile.

Imperator autē Chalcedonis, quæ è regione Byzātio ſita eſt, muros dirui iuſsit. nā id ſe, ſibi ipſi quoque dira precatus, facturū eſſe tyranno deuicto iurauerat, propterea quòd Chalcedonij tyrānni partes ſequuti, pietaté & fidé imperatori debitā abiecerāt. Nam eū, quū ad vrbé eā acceſſiſſet, cōtumelioſe conuiciis proſciſſum, portis clauſis excluſere. Mœnia igitur principis iuſſu diruebātur, & ſaxa ſtatim Cōſtātinopolim

Chalcedonis muri, quod ea vrbs Procopij tyrāni partes ſequuta, Valentem portis excluſerat, & contumelijs affecerat, diruuntur.

B

ad publicū lauacrū, quod Conſtantianū vocatum eſt, extruendū transferebantur. Enimuerò quū ſic murus dirueretur, in ſublimi quodā ſaxo, literis altius inciſis oraculū cōſcriptum repertū eſt, illud denunciās. Vbi copioſiore aqua vrbs abundatura eſſet, tū fore vt murus lauacro inſeruiat: gentes autem innumeræ, Romanorum vaſtantes imperium, multū afferant detrimenti, tandem verò & ipſæ cæſæ intereant. Sed nihil obſtat, quo minus, ſtudioſorū cauſa oraculum ipſum hic apponatur.

Χοραγιαῖαι. *Oraculum in eminus muris Chalcedonēſis repertum.*

" *In media liquidas quum ducent vrbe choreas,*
" *Vitrea voluentes læta veſtigia nymphæ,*
" *Mœniáque excipient trepidante laua ea ſuſurrum*
" *Tum vaſta numerum ſuperantia millia gentis*
" *Effera Mauortis ſeuis ſpirantia vire,*
" *Vndis tranſmiſſis flaui reſonantia iſtri,*
" *Myſos excindent armis, Scythicóſque colonos,*
" *Atque vbi Treïcios fera gens innaſceet agros,*
" *Hic illos fatum bellantes opprimet atrox.*

Accidit porrò poſtea, vt aquæductus quē Valens extruxit, plurimū aquæ vrbi ſuppeditaret, & barbaræ nationes maximè aduerſus Romanos mouerētur, ſicuti paulò poſt à me dicetur. Alij oraculū hoc alio accepere modo. Eo enim aquæductu perfecto, Clearchus præfectus vrbi in Theodoſij foro Nymphæa maxima fieri fecit. Id opus, † copioſa aqua dictum, cuius gratia vrbs anniuerſarium conuentum celebrare eſt ſolita. atque id ipſum obſcurius per oraculum verbis hiſce ſignificatum eſſe exiſtimarunt:

ὑδρεῖον. Nic. ὑδραγωγεῖον Socrat. Nymphæū conſtantinopoli in Theodoſij foro. † δαψιλὲς ὕδωρ.

In media liquidas quum d.cent vrbe choreas,
Vitrea voluentes læta veſtigia Nymphæ.

Hæc de oraculo. Cæterùm cum Calcedonenſiū muri, ſicuti diximus, frangerētur, ciues Cōſtātinopolitani & Bithyni, Nicomediēſes & Nicæni, Imperatori ſupplicarunt, ne mœnia tā firma & ampla fruſtra dirui pateretur. Et ille quāuis ira plenus, ægrè quidē attamē precibus eorum acquieuit & iuramēto quod debebat tribuēs, diruendo ſimul & reſtaurādo minoribus alijs ſaxis ſtructurā eā reſtituit: quod opus ad finē quoq; ſuū eſt perductū. Hæc mœnibus Chalcedoniorū accidêre. Poſt bellum aduerſus Procopium geſtū, grando maxima lapidibus ingentib⁹ perſimilis decidit. & motus terræ graues va

Valens muros Chalcedonis reficit. Fatales ſub Valente in Oriēte caſus. Nicæa per terræmotum euerſio.

D

A rijs in locis extitere. qui præ alijs locis maximū Nicææ Bithynorū vrbe, ea vniuerſa proſtrata, damnum dedere. Duodecimus is erat à Nicomedienſis ſubuerſione. Nec multum interceſſit temporis, quum alius terræ motus obortus, idem Germæ Helleſponti ciuitati fecit. Hæc porrò omnia turbarum eccleſiaſticarū fuerunt indicia. Grandinem nanq; & terræ motus, multi mortales Dei aduerſus imperatorem ira accidiſſe dixerūt, propterea quod multos ad epiſcopalem dignitatem euectos in exilium egerat: alios autem mox acturus fuerat, qui Eudoxio in fidei ſententia non ſuffragarentur. Atqui in eiuſcemodi calamitatibus nihil prorſus vel Eudoxius, vel imperator de ſtudio ſuo remittebat quod vterque à ſe diſſentientes crudeliter abigere conaretur. Multíq. adeò ſacri viri ad exilium cōdemnabantur. Soli autem, diuina prouidentia, propter excellentē virtutē, exulare iuſſi nō ſunt, Baſilius magnus Cappadocum eccleſiæ antiſtes, & Gregorius, qui tū Nazāzi (quod tenue oppidum prope Cæſareā ſitum eſt) eccleſiæ præfuit. De quib⁹ viris paulo pòſt dicemus.

Z. Iulij, Iouiano & Lucino Coſſ. Socrat. lib. 4. cap. 10. Vrem Germæ. Adſcribuntur caſus iſti iræ Dei aduerſus imp. Valentē. Exilium catholicorum epiſcoporum. Baſilius magnus. Grego. Nazāzenus.

B

De Eleuſio Cyziceno, de Eunomio, item de Agelio Nouatiano epiſcopo. Cap 5.

IMperator Valens bello contra Procopium proſperè geſto elatus, aduerſus eccleſiā rurſus arma parauit, vim religionibus omnibus, vt ſe Arij dogmati accōmodarent, inſerens Maximè verò contra eos qui Lāpſaci conuentum egerant, frendebat, quod non modò Arianis epiſcopis dignitatem abrogaſſent, ſed etiam fidei formulam Arimini promulgatam damnaſſent. Et Nicæa profectus, Nicomediam venit, atque eò Eleuſium Cyzici epiſcopum ad ſe acciuit, qui Macedonij ſententiæ magis addictus erat. Congregatóque Arianorum epiſcoporum cœto, vt cum illis eandē cōmunémque fidem cōplecteretur, imperauit. Porrò Eleuſius primùm

Valens Eleuſium Cyzici epiſcopū Arianam complecti fidem cogit.

C

generoſè & fortiter illorum cōmunionē aſpernatus reſtitit. vbi autem imperator exilium ei, bonorúmq; publicationem minatus eſt, metu perculſus, † libens quidē, ſed nō libenti animo quod imperator iuſſit, fecit. Verùm confeſtim pœnitētia ductus, quū Cyzicum veniſſet, apud multitudinem in conuentu publico peccatum ſuum propalàm eſt cōfeſſus: † illud inſuper addens, vt alium ſibi ſacrorum deligerent antiſtitē: ſibi enim deinceps epiſcopatū gerere quod fidem ſuam prodiderit, minus cōuenire. Cyziceni autem, quod ſumma eum complecterētur beneuolentia, & adminiſtratione eius maximopere delectarentur, epiſcopū alium non receperunt, neque alij eccleſiam regendam permiſerūt: ſed ipſi Eleuſio ſubditi. ſententiā ſuam

† ἑκὼν ἄκοντί γε θυμῷ. Pœnitentia Eleuſij. Eleuſius epiſcopatum deponit. † Et ſimul de vi ſibi illata cōqueſtus. Socra lib. 4, cap 6.

D

minimè mutauerūt. Quod vbi Eudoxius Arianæ ſectæ Conſtātinopoli præfectus cognouit, epiſcopum illis deſignauit Eunomium. Putauit nanque fore, vt is eloquētia ſua breui per felicē quandā perſuadēdi vim Cyzicenos demulſos, ad opinionem ſuam pertraheret. Et poſtquam Eunomius Cyzicū venit, eccleſias quidē, Eleuſio imperatoris iuſſu expulſo vacuas recepit: plebs autē Eleuſio obſequens, extra vrbem cōuentus agebat. Sed de Eunomio, & eius hæreſi, ſuo loco paulo poſt dicam. Verumenimuero

Eū retinere Cyziceni conantur. Eunomius ab Eudoxio Cyzici epiſcopus deſignatus.

D

Denuò Iudæi opus aggrediuntur.

vehementi eius concuſſione ex ipſis fundamentis lapides eiicerētur, non paucos ex Iudæis eiectos eſſe, qui vel ad operis ſpectaculū venerant, vel ſtructurā ipſam curabant. Publica enim ædificia ipſi tēplo vicina ſoluta, atque cum impetu collapſa, eis quos intus oppreſſere, ſepulchrorū loco fuere. Qui autem effugere voluerunt, ſeminecés iacuere. Fuere qui crura & man⁹ & mēbra alia, pro eo atque clades ſortè quemque cōprehendit, repentino caſus impetu mutilata retulerunt. Terræmotus vix conquieuerat, & qui reliqui erant, opus rurſum aggrediuntur: vt ſimul & quod magnopere cupiebant perficerent, & ineuitabilem indignationem, quæ ex neceſſitate Imperialis conſtitutionis eis imminebat, effugerēt. Facilè namque natura homines, quibus delectātur ſtudiis & laboribus, tendere ſemper ad † detrimentum ſolent. Qui id vnum profuturū exiſtimant, quod ſibi efficiendum propoſuere, ſuo ipſorum ad id protracti errore: neque illi vtilitatem conſilio ante cœptū opus capiendo deprehendere poſſunt: neque periculis inuoluti, & experientia ipſa de eis admoniti, prudenter ſe, pro eo atque deberent explicant, ſicuti & Iudæis tū accidit.

† πρὸς τὸ ἀσύμφορον. Niceph. πρὸς τὸ συμφέρον. Sozo. hoc eſt, Ad emolumētum. Sed vtrūque verbum quamuis diuerſum recta interpretatione ad eādem referri poteſt ſententiam.

De igne, qui tum ibidem repentè eſt exortus: & quæ veſtimentis hominū figura crucis adhæſerunt, ſignis: & de diuino Euangelio in fundamentis inuento. Cap. 33.

IMpedimento nāque tanto obiecto, ſatis euidenter conſiderare erat, indignari inſtituto operi Deum. At illi denuò admota manu, quæ perficere nequirent, ſunt aggreſſi. Sed enim quum iterum ſtructurā experirentur, ignis ex ipſis fundamētis exiliens, & alius itē de cœlo imminens, plures etiā quàm antea cōſumpſiſſe fertur. Atq; id ita dicitur, & creditur neque quicquam ambiguitatis habet. Illo tantum variatur. Quidā enim aiunt, quum ſacrum locum adire contenderent, flammam eis obuiam, id quod dictum eſt, peregiſſe. Alij autē, ſimul atque agger efferri cœptus eſſet, id accidiſſe affirmant. Siue autem hoc, ſiue illud verum eſt, nihil certè tanto miraculo derogatur. Igne porrò ſicuti dictū eſt, cœlitus demiſſo, malleis, ſcalpra, ſerræ, ſecures, aſciæ, & quæcūque ad ædificationem commoda operarij comportauerant, celeriter in cinerem ſunt redacta: quòd incendium tale die toto graſſatum ſit. Et Iudæi maximo correpti pauore, etiā inuiti Chriſtum verum Deum eſſe ſunt profeſſi: ſequi tamē eum nolentes, in errore adhuc Iudaico conquieuerūt. Sed & aliud quod ad hæc acceſſit miraculum, eos ad fidē non perduxit, quod prioribus & manifeſtius fuit, & admirandum magis. Nam proxima nocte, ſua ſponte veſtes eorum crucis ſignis radiorum inſtar conformatis, ſunt conſignatæ. Ita omnes veſtitum tanquam ſtellis variegatarum, & lanifica arte atque ſolertia diſtinctū habuere. Quo illuceſcente die viſo, eluere & detergere crucis notas conati, nihil egere. Hæc, qui tum Hieroſolymitanus epiſcopus fuit Cyrillus, cernens, Danielis prophetæ verbum ſecum ipſe in animo perpendit (quod & Chriſtus poſtea in ſacris Euangelijs authoritate ſua cōprobauit) & omnibus prædixit, adueniſſe tempus, cum Seruatoris oraculum, Non manſurum ſcilicet eſſe lapidem ſuper lapide in templo, exitum

Rurſum ſtructura igne cœleſti & infernali impeditur.

Inſtrumentū fabrile omne conſumptum.

Iudæorum cæcitas.

Crucis ſigna in veſtes eorū inciderunt.

Cyrillus epiſcopus Hieroſolymitanus veritatem & certitudinem prædictionis Danielis et Chriſti Ieſu deprædicat.

E ſuum habeat. Atque hoc quum ille diceret, terræmotus grauis ingruens, lapides reliquos ex fundamentis eiecit atque diſſipauit, atque inſuper ſæua quædam oborta procella, calcē & gypſum innumerabilium medimnorum in aerem ventilando diſpulit. Et item qui ſubitò ex partibus inferioribus proſerpſit ignis, innumeros quoque qui vel in opere ipſo denuò pertinaciter inſtituto diſtinebantur, vel ſpectatum eò aduenerant, temporis momento conſumpſit. Tantum Iulianus effecit, quum Chriſti prædictiones de Hieroſolymis nulla veritatis autoritate niti, oſtendere vellet. Neque id modò ille non egit: ſed etiam contrarium exhibendo magis etiā certitudinem eam comprobauit. Atque hæc quidem prodigia ad veritatem oraculi comprobandam ſufficiunt. Sanè quod modò dicetur, quum F mirificum ſit, magis rem ipſam confirmabit. Id ego in arcanis prorſus ſcriptis inueniens, referā. Sic enim habet. Quum fundamenta ſtructuræ iacerentur, ſicuti dictum eſt, & inter lapides vnus, cui extrema baſis coaptata fuerat, loco moueretur, ſpeluncæ cuiuſdam os petræ inciſum ſeſe exhibuit. atque vbi propter profunditatem, antrum id perſpici prorſus non poſſet, qui opus id curabant, rem certā explorare volentes, ex operariis quendam ad funem longiorem vinctū demiſere. Et ille in antrū quum perueniſſet, aquam ad mediam vſque ſuram in eo reperit: & ſpelunca omni ex parte explorata, quadrangulam eam eſſe quantum manuum contrectatione colligere potuit, deprehendit. Deinde ad os eius reuertens, in columnam quandam in media ſpelunca non admodum ſupra aquam extantem incidit. G Quam manu tentās, libellum in ea poſitum, qui tenuiſſimo puriſſimóq; linteolo inuolutus eſſet, reperit. Quo accepto, fune ipſo ſignū, vt ab eis qui illum demiſerant, retraheretur, dedit. Receptus igitur, quamprimùm libello oſtenſo, ſtuporem omnibus incuſſit: & maximè quòd recens admodū & intactus is eſſe videretur, atque quòd tam abſtruſo & caliginoſo loco repertus eſſet. Porrò libellus explicatus, non ſolum Iudæos verumetiam Græcos conſternauit. Statim enim ab initio literis grandioribus promulgauit. In principio erat Verbum, & Verbū erat apud Deū, & Deus erat Verbū. Et vt ſimpliciter dicā, ſcriptura ea integrum Euangelium complectebatur, quod Theologica planè virginis diſcipuli lingua auſpicatò annunciauit. Portendit autem id vnà cū reliquis miraculis, quæ cœlitus eo tempore exH hibita ſunt, haud vnquam Domini noſtri Verbū interciſurum, quod extremam templi & vrbis deſolationem prædixit. Etenim liber, Deum eſſe & conditorem rerum omnium eum docuit, qui talia dudū ſanxiſſet. Declarauit præterea fruſtra eſſe eorum laborem, qui ædificationem eam tantopere vrgerent: eo quòd diuina & immutabilis ſententia extremam templo abolitionem decreto ſuo conſtituiſſet. Atque ex iis & hiſce ſimilibus rebus plerique omnes ſtatim cenſuerunt, vt Chriſtum Deum eſſe profiterentur, cui templi reſtauratio placita non eſſet. Multi ſanè ex ipſis breui ad eccleſiam ſe contulere, & ſacris noſtris ſacrationibus & perfectioribus inſtituti atque initiati, hymnis atque ſupplicationibus propter facinora patrata, Chriſtum placarunt. Hæc ſi cui

minus

Tertiò quoque opus ſtructuræ euertitur.

In ſpecu quodam ſub templi Hieroſolymitani fundamentis liber Euangelij ſecūdum Ioannem inuentus.

Quid miracula tanta portēderint.

Multi prodigiīs iſtis ad pœnitētiam & Chriſtianiſmum adducti.

† Sozo. ſcribit, ætate ſua plures adhuc teſtes eiuſmodi ſuperſtites fuiſſe lib. 5. cap. vlt.

clara alij Iudæorum initus tradũt Solymos carminib. Homeri celebratã gẽtem cõdidiſſe vrbẽ Hieroſolymam nomẽ è ſuo fecisse. cornel. Tacit.

a De Hieroſolymorum nomine.

b Hieroſolyma longe clariſsima vrbiu Orientis. Plin lib. 5. cap. 14.

minus vera eſſe videntur, ei fidẽ faciant, qui iſta † viderunt & audierunt, & ſcriptis mandarunt: ſin minus, Iudæi ſaltem & Græci perſuadeant, qui opus id ſemiperfectum reliquerunt, ſeu potius inchoate neutiquam potuerũt. Præter alia, illud quoque obſeruate conuenit, a Hieroſolyma antea Iebus vocata fuiſſe, eáq; Beniamini tribules habuiſſe, priuſquam Dauid, exercitus ductãdi honoris promiſſione, per ducẽ ſuum Ioabum, captã, duciq; ei quod receperat præſtito, in maximam vrbẽ redacta, metropolim & principem Iudæorum genris ciuitatem conſtituit, & Solymorũ nomẽ loco indidit. qui deinde propter ſacrum templũ Hieroſolyma cognominatus eſt. b Verùm de Hieroſolymorum quæ exiſtimata eſt reſtitutione, hæc dicta ſi ſuficiant.

Vt Iulianus impetu in Perſidem facto, per errorem naues ad Euphraten exuſſerit: & prælio commiſſo, occulta plaga è ius interierit. Cap. 34.

Iulianus legationẽ Perſarũ ſuperbè reiicit.

Eiuſdem in Perſas expeditio

Carras clade craſſi nobiles. plin. li. 5. cap. 24.

Aſſyrias latio maculauit ſanguine Carrus Luca.

Iulianus in literis ſuis Cõſtantium proſcidit.

blaſphemia eius in Chriſtum, & contumelia in Arſacium Armeniorũ ducem Chriſtianum.

inconſiderata Iuliani temeritas.

Iulianus ad Cteſiphontem vrbem venit.

TVm verò legati Perſarum apud Imperatorem certis conditionibus de bello tranſacturi aderant, quos ad regem ſuum remiſit, illo reſponſo dato: quòd breui eum viſuri eſſent, & quòd legationes nihil moraretur. Proinde oraculorum omnium reſponſis præuaricator perſuaſus, inuictũ ſibi eſſe aduerſus Perſas robur, magnificè exercitũ armauit, poſt Perſas, Galilæos, & potiſſimùm Cæſarienſes, propter magnũ Baſilium & diuinũ Gregoriũ, ſe ita vt deberet, accepturũ eſſe minitatus. Porrò vere primo expeditionẽ maturauit: & Euphrate fluuio tráſmiſſo, Edeſſam præterijt, propter Chriſtianorũ odiũ, quòd vniuerſa ea vrbs Chriſtum ſummopere coleret. Carras autẽ venit, atque ibi in Iouis tẽplo ſacrificiis precationibúſque peractis, circiter viginti millia armatorum ad flumen Tigrim, præſidij cauſa, vt loca ea tuerentur, & vt illorum ſicubi opus eſſet auxilio vteretur, præmiſit: & Arſacio Armeniorum duci, ſocio populi Romani, vt hoſtes aggrederetur, ſcripſit. Atque in eis literis plurimũ præcipiti temeritate vſus, Conſtantiũ quidem, cui ſucceſſerat, vt imbellem & impium conuiciis afficiebat: ſeipſum autem veluti maximè imperio idoneũ & commodũ. Diíſque amicũ, laudibus ferebat. Et quũ Arſacium Chriſtianum eſſe audiuiſſet, cõtumeliã adaugens, aut certè blaſphemia & impiè dicto Chriſtum proſcindere, qui ei in rebus pleriſque omnibus perpetuus mos erat, ſtudẽs, inſolenter & glorioſè apud eum iactauit, ſi negligentius res ſibi mãdatas geſturus eſſet, nõ illum ab eo adiutũ iri, quem ipſe Deũ eſſe crederet. atque vbi ſe probè res conſtituiſſe putauit, per Aſſyriam Romanas duxit copias, & multa caſtella, vrbéſque plures, vel armis ſubactas, vel proditione deditas recepit: & temerè, vt ſors tulit, progrediens, locorũ quæ poſt ſe reliquit, & ad quæ eũ reuerti oportuit, nullam curã aut rationẽ habuit. Quæcunque autem cœpit oppida, prorſus vaſtauit: annonæ & commeatus horrea quoque partim ex ipſis fundamentis euertit, partim incendio cõſumpſit. Et iter ſecundũ Euphratis flumen faciens, prope ad Cteſiphontẽ peruenit, vrbem præclaram, atq; à Babylone in eis regionibus ſecundã: quæ præter cæteras cõmoditates, Regis quoque aulam & comitatum

A commodè recipere poſſet. Ab ea non longè Tigris fluit amnis. Quoniam autem nauibus propter eam quæ in medio eſt terrã, Cteſiphontem peruenire non liceret, neceſſariúmque eſſet aut vrbem ipſam petere, & naues relinquere, aut nauibus retentis illam non adire: captiuo quodã quæſtioni tormentorũ ſubdito, foſſam quádam illius indicio reperit, tẽporis diuturnitate aggere oppletam, per quam antiquitùs nauibus ad vrbẽ acceſſus fuerat. Itaque qui ei obſtabat, aggere perfoſſo, Euphratim in Tigrim deriuauit, atque eo pacto exercitum vnà cum nauibus ad vrbẽ adduxit. Et Perſæ, cum ſplendido equitum & armatorum apparatu, & cum elephãtis, in vlteriore Tigridis ripa ſeſe oſtendêre. Atque ipſe quũ inter duo maxima flumina ſe clauſum, & exercitũ in ſummũ diſcrimen adductum, ſi-

ἱπποδρομίαν.

Frumentum & impedimenta Iulianus in flumen conijcit.

Fortiter Romani aduerſus Perſas rem gerunt.

Naues incenduntur.

Iulianus in Ro. ditionem regredi parat.

In proditorem Simonem via duce incidit.

B quidẽ manere ibi vellet: ſin autẽ reuerti mallet, per vicos & oppida, quæ combuſta iam eſſent, & rerum neceſſariarum penuria premerentur, eundũ ſibi eſſe videret, præmiis propoſitis, milites ad † equeſtris certaminis ſpectaculum vocauit. Quod quum fieret, nauiũ præfectos exonerare eas, & frumẽtum exercitus omne & impedimenta in vndas iacere iuſſit, vt milites ſeſe in ſumma rerũ inopia & in medio periculo verſari cernentes, fortes conciperent animos, & ſtrenuè in prælio cum hoſtibus congrederẽtur. Et ordinũ ductoribus poſt cœnam conuocatis, milites nauibus imponere mandauit: noctúque Tigride tranſmiſſo, in ripam vlteriorem illi expoſiti pugnam inire. Quod vbi Perſarum quidam ſenſere, ſtrenuè eis obuiam proceſſere. Cũ quibus cõfeſtim Romani manu conſerta, mul-

C tos concidêre, multos etiam ſomno adhuc oppreſſos interemere. Ac deinde die toto ingens certamen eſt continuatum: & pluribus reiectis, nec paucioribus occiſis, ad fluuium Romani rediere, & ante vrbem Cteſiphontem caſtra poſuêre. Cæterùm Imperatori vt vlterius procederet, conſilium eſſe viſum non eſt: ſed magis ei, vt naues incenderentur: propterea quòd earũ cauſa milites multos à pugna abeſſe oporteret, placuit. Et iam cum copiis ſuis reditum in Romani imperij ditionem maturabat, Tigride amne ad ſiniſtram relicto. Ac primùm quidem in regionem fertilem, & rebus omnibus abundantem, captiuorum indicio venerunt. Deinde autẽ ſenex quidam, qui vitam pro communi Perſarũ libertate deuouerat, conſultò vt caperetur, no-

D ſtris occaſionem præbuit. Igitur mox veluti nõ ſua ſpõte captus, ad Imperatorem eſt adductus. Et de rebus multis interrogatus, veráq; dicere exiſtimatus, ei vt ſequatur perſuadet. Pollicitus namque eſt, exercitum ſe quamprimum ad Romanorum fines ducturum. Inuiam tantum quãdam duorum aut trium dierum itinere regionẽ peragrandam, cibaria & alias res neceſſarias ferendas, & copias per ſolitudinem ducẽdas eſſe, dictitans. Fraude ea atque ſeductione ſapientis ſeu potius ſophiſtici ſenis perſuaſus ſeductor, qui multos ſophiſtica ſua arte deceperat, eundũ eſſe, quà ſenex duceret, ſtatuit. Tridui iter progreſſi, in locos incultos inciderunt: & vix dux tortus, conſilium ſuum, ſua videlicet ſpõte propter ciues & populares ſuos, ſe ad mortem procurriſſe, cruciatúſque omnes perferre paratum

C

proditor proditionem indicat.

eſſe, profeſſus eſt. In diſcrimine ſummo exercitus verſabatur, difficultate itineris & alimentorum penuria confectus: quum ſplendida Perſarum acies derepentè adeſt, & prælio ingenti cõmiſſo, turbidus ventus vehemẽter flare incipiẽs denſa nube cœlũ atque ſolem obſcurat, puluerẽ, in aerem ſublatum ventilat, caliginẽmq; & tenebras ingentes excitat. Et Perſicus exercitus in noſtros irruens, ſocios atque auxiliares ſecũ Saracenos † haſtatos adduxerat. Horum aliquis haſta protenſa, Imperatorem grauiter vulnerat: membrana ea quæ peritoneum dicitur, & exta omnia intrinſecus tegit, ita diſrupta, vt cuſpide extracta excrementa ſanguine mixta eã ſint cõſecuta. * Percuſſori ex Imperatoris ſatellitibus quidam caput amputauit. Imperatorẽ autem ita lethaliter vulneratum, ſcuto impoſitũ, ſatellites eius in tabernaculum imperatorium detulerũt.

Saraceni Perſarum auxiliares.
κοντοφόρους.
Iulianus lethaliter vulneratur. Varia opinio de Iuliani cæde.

F Porrò nonnulli qui vulnus vnde peruenerit, prorſus nõ viderunt, à quopiã familiariũ ſuorũ inflictũ eſſe exiſtimarunt. Atque alij quidẽ Perſam, alij Saracenũ: ſunt qui Romanũ militẽ eum occidiſſe affirmant, indignatum videlicet, ſicuti veriſimile erat, quòd imprudenti temeritate & glorioſa audacia tantum perdidiſſet exercitum. Libanius ſanè Syrus Sophiſta, amicus eius intimus & præceptor, de percuſſore eius in funebri oratione, quã de eo cõpoſuit, talia ſcribit. Quis igitur eum interemerit, audire quiſpiã cupit? Nomen eius neſcio. Non hoſtẽ autem percuſſorem eum fuiſſe, apertũ indiciũ eſt, quòd ex hoſtibus nemo vulneris eius nomine honorẽ & præmiũ acceperit, quum quidem Perſarum rex per præcones percuſſorem eius euocauerit: & ingentia, qui ſeſe indicaſſet, præmia percepturus fuerit.

Libanius de cæde & percuſſore Iuliani.

G Sed ne eorũ quidẽ cupiditate quiſpiã eſt adductus, vt facinus ſibi tantũ per iactantiã arrogaret. Et multa profectò hoſtibus debetur gratia, quòd cuius facti autores nõ fuerunt, eiuſdẽ ſibi gloriam nõ vendicarunt. Sed nobis, vt interfectorem inquireremus, permiſerunt, quibus illũ diutius viuere bono non fuit. Sunt autẽ iſti, qui nullis viuunt legibus. Qui quidem quod dudũ ſunt conati, tum demum quum poſſent, peregerunt: iniquitate reliqua eos cogente, cui ſub illius imperio locus non fuit: & maximè deorum cultu, cui ipſi maximè ſunt aduerſati. Libanius quidem Chriſtianum fuiſſe tranſgreſſoris percuſſorẽ, dicere videtur. Neque diſſentaneũ eſt, aliquem ex militibus, qui ſub ſignis eius erant,

Perſtringuntur acerbè Chriſtiani.

H hæc ſic ſecum cõſideraſſe: Quòd ſi qui olim tyrannum ſuſtuliſſet, is ab omnibus propter cõmunem libertatem aſſerendam, aut aliquem ex neceſſariis & propinquis vindicandũ, vel cum vitæ periculo facinus tantum auſus, laudẽ retulit: neque ſe quenquam reprehenſurũ eſſe, ſi Dei & religionis cauſa, ſe in certum periculũ conijceret. Mihi verò de his quæ dicta variè ſunt, accuratius inquirere minimè neceſſariũ videtur. Nam & Calliſtus, qui res eius heroico verſu cõplexus eſt, rebus bellicis expoſitis, à dæmone eũ vulneratum occubuiſſe dicit. Atque is tametſi

percuſſoris Iuliani tanquam tyrannicidæ deliberantis cogitatio.

Calliſtus à dæmone Iulianũ cæſum eſſe ſcripſit.

E herum ſuum honore proſequeretur, hæc tamen ſcripſit. Et fortaſſe hoc ſic, quamuis ab homine poeta dictum, verum fuit. Non paucos enim Erynnyes vltæ ſunt. At enim quemadmodum veriſſima & conſtantiſſima, quę ad nos quoque peruenit, vbique obtinuit fama, vindicta diuina Iulianum trucidatum eſſe conſtat: percuſſorẽmque eius, libri nobis clarum illum & magnũ Mercurium eſſe produnt.

Mercurius Iuliani percuſſor.

Quòd viſiones diuinis quibuſdam apparentes, Iuliani apud Perſas necem portenderint. cap. 35.

Hvius rei argumentum eſt, diuina quædam viſio, quæ Iuliano cognomento Sabę monacho, virtute præclaro viro, eſt oblata. Qui auditis impij illius minis, ſedulò Deum, vt quãprimùm nos ab illius tyrãnide liberaret, orauit. Et cædes ei quo in Perſide peracta eſt die, reuelata eſt. Diſcipulis namque ſuis, cauſam ecſtaſis atque cõſternationis inquirẽtibus, rẽ ipſam reuelauit, atque illi porrò aliis viri eius dicta indicarunt. Sedenim de viſione ea quũ exactior inueſtigatio fieret, cõpertum eſt, qua hora res geſta fuerat, eadẽ illũ eam vidiſſe. Sed & Didymus philoſophus eccleſiaſticus domiciliũ Alexãdrię habens, in mœrore maximo fuit, quùm propter Imperatorẽ qui tam impiã ſequeretur religionẽ. tum quòd eccleſias tãtopere cõtemni videret. Quapropter ieiunus ſeſe macerauit, & Deũ precibus inuocauit: ac ne noctu quidẽ alimenti quidquã ſumpſit. Propter ingentẽ ſanè dolorẽ in ſella cõſidens, ſomno obrutus eſt: deinde cõſternatione correptus, equos candidos per aerẽ diſcurrẽtes ſibi videre eſt viſus: & qui eis inſidebant equites, voce clara promulgantes: Renunciate Didymo, hac ipſa hora Iulianum eſſe cæſum: idipſum Athanaſio quoque magno ſignificetur: & Didymus exurgẽs cibũ capiat. Quidã etiã ex neceſſariis & amicis Iuliani, ad ipſum cõtra Perſas bellũ gerentẽ via publica profectus, quum ex itinere profectionẽ accelerãs, in locũ quendã diuerteret, eo quòd domicilij alterius ibi copia non eſſet, in eccleſia quadam dormire eſt coactus. Atque ibi vigilans magis quàm ſomnians, ſicuti aſſeruit, vidit, vt circa ſe multi conuenientes (erat autem Apoſtolorum, Prophetarum & Martyrum chorus) Imperatoris aduerſus eccleſias contumeliam deplorarint: & quid facto opus eſſet, alius ab alio requiſierit. Et quum diu multúmque ad eum modum deliberaſſent, & veluti addubitaſſent, duos ex illorum cœtu conſurrexiſſe dixit, Artemium & Mercurium, qui alios bono animo eſſe iuſſerint, & alacritate ſingulari diuinum illũ cõuentum reliquerint, quaſi ad Iuliani Imperij euerſionem ire properãtes. Porrò qui viſionẽ hanc vidit, euentum & finem eius metuens profectionem proſequi neglexit. Ac rurſum ibi ſomno oppreſſus, eundem illum cœtum denuò vidit: eóſque qui prius magno ſtudio properantes abierant, & proxima nocte bellum Iuliano inferre crediti fuerant, reuerſos, aliis celerrimè renunciare, deſertorem necatũ eſſe, nec de cæterò cauſam eſſe cur ita ſint ſolliciti. Quę Iulianus monachus, & eccleſiaſticus philoſophus Didymus Alexãdrinus, & præterea deſertoris ipſius familiaris & propinquus videntur, talia ſunt.

Iulianus Sabas Monachus in viſione Iuliani cædem vidit.

Didymus Alexandrinus itidem.

Familiaris quoque & propinquus ipſius Iuliani apoſtatæ.
ὕπαρ. ὄναρ.

Diui Artemius & Mercurius nuntij cædis Iuliani, ſeu potius percuſſores eius.

Neque

* *Sozomenus, percuſſorem Iuliani poſt vulnus illi inflictũ latuiſſe, & equo admiſſo fugã ſibi cõſuluiſſe dicit.* καὶ τοῦ ἵππου καταλαβὼν, ὅστις ἦν, ἀπῆλθε λαθών.

Neque illorum quiſquam à veritate aberrauit, quã cedes poſtea renunciata cõfirmauit. Quod ſi quiſpiam adhuc illum qui ſic eccleſias vaſtauerit, non diuina vindicta interemptum eſſe cõtendat: ei id vaticinium perſuadeat, quod diuinus quidam vir, Libanij quidem familiaris, inſtitutis autẽ eccleſiaſticis probè eruditus prędixit. Quum namque Iulianus exercitũ in Perſas duceret, & Libanius illudens ad ſanctum illum virum diceret, † Quidnam fabri faceret filius? reſpondẽs ille: Ligneam, inquit, arcam ad mortem Imperatoris tui elaborat. Et parua interceſſit mora, quum mortuus ille adductus eſt, qui ſuperbus & inflatus gloriam Alexandri ſomniauerat, ac potius longè illum ſuperaſſe ſibi viſus fuerat: & iuxta Pythagoræ ſententiam animarũ tranſmigrationes magnifaciens, ex corporum tranſmutatione Alexandri animam ſe habere, atque adeò Alexandrũ in corpore alio ſe eſſe, di- B xerat. Neque ſatis intellexit, ᵃ vincere quidem pulchrũ eſſe: victoria autẽ per inſolentiã abuti, inuidioſum. Seduxit autẽ eum Maximus etiam philoſophus, qui ei adfuit, & diuinationibus quibuſdam tranſuerſum egit. Sedenim vnde ei clades ea euenerit, quodammodo ipſemet intellexit, neque prorſus calamitatis autorem ignorauit. Dicitur enim, quum è vulnere caua manu ſanguinẽ hauſiſſet, atque eum in cœlum veluti Chriſtũ conſpiciens coniecisſet, perinde atque cauſam cædis ſuę in eũ referret, vociferatus eſſe: Viciſti Galilææ, Viciſti. Alij verò tradunt eũ Solẽ natalis horæ ſuæ * inſpectorẽ, propter aſtronomicum quendã ambitũ accuſaſſe, quòd Perſis auxilium tulerit, ſe autẽ nõ ſeruauerit. Et, ſiquidẽ verum eſt, iam moriturus, anima ſecedẽte C à corpore, diuinius quodãmodo quàm pro hominũ captu potuit, oculos intendiſſe ita fertur, vt etiã Chriſtũ viderit: quod ſanè affirmare non poſſum. non multi enim hoc dixerunt. Verũ tamen id etiam veluti mẽdacium nõ refello. Veriſimile enim eſt, & hoc, & eo adhuc multo admiranda magis accidiſſe, ne humano cõſilio quæ à Chriſto nomen habet religionẽ conſtituiſſe, dicere quiſpiam poſſit. Atque ille ſic ſe habens, & ſanguine diffluẽs, diſertè, * Saturare Nazarene, exclamauit. Alios quoque deos cõtumelia affecit, malos eos & pernicioſos appellãs. Præſto ei affuit Sardis ortus medicus præſtãtiſſimus, Oribaſius Lydius. Sed curam eius omnẽ vulnus illius riſit atque cõtempſit. Ita qui ſe multis ſeculis victurum credidit, intra triduũ eſt extinctus qui in Cæſaris dignitate quinquenniũ, in imperio autem à Cõſtantij morte annos duos cũ di- D midio exegit. Mortuus eſt ætatis anno trigeſimo primo. Toto ſanè imperij eius tempore iratus Deus, varias calamitates & innumera mala Romanorum immiſit ditioni. Siquidem terra ingenti motu cõcuſſa effecit, vt neque in domibus tutò homines manerent, neque ſub dio etiã tectè verſarentur. Sub ipſius quoque imperio decantatiſſima illa vrbi Alexandrinæ calamitas accidit, quum mare vehementi æſtu concitũ, & vltra fines ſuos progreſſum, ita vt diluuiũ aridã & continentem terram inundauit, vt eo in locũ ſuum regreſſo, in tectorũ tegulis ſcaphæ marinę ſint repertæ. Vnde Alexandrini, ab eo tempore quo talis inundatio coorta eſt, diem feſtũ eum

Eadem cędes Libanio ſophiſtæ a viro chriſtiano prædicta.

† τέκτονος.

Μετεμψύχωσις, hoc eſt tranſmigratio animarũ Pythagorica.

ᵃ Νικᾶν μὲν καλὸν, τὸ δὲ ὑπερνικᾶν ἐπίφθονον.

Iulianus a philoſopho Maximo ſeductus.

Idem moriturus vindictã Chriſti agnouit.

** ἔφορον.*

** ſuprema Iuliani in chriſtũ blaſphemia.*

Oribaſius Iuliani medicus.

Iuliani mors.

Calamitates orbis Romani ſub Iuliano.

Terræ motus.

diluuium Alexandrinum.

A peragentes, faces multas in vrbe accendunt, carminibúſque & gratiarum actionibus iram Dei ſupplices placãt, ſolennitatémque anniuerſariã cum inſigni pietate & religione obſeruant. Siccitates etiã in tenſę eo imperante quum fruges extinxerũt, tum aerem quoque peſtiferum reddidere. Quapropter hominibus rerum penuria preſſis, fames admodũ excreuit: adeò vt homines ad inſolitas prorſus vitæ agẽdæ rationes, & ad irrationalium animantium alimenta ſint cõuerſi. Famem peſtilentia eſt cõſequuta, quæ corpora infeſtauit, & varios progenuit morbos, vnde plurimi mortales interiere. Iuliani res hũc habuere finem, omnibus quidem Chriſtianis, præcipuè tamen Antiochenis gratũ & iucundũ: qui propter cædẽ eius publico inſtituto tripudio, Maximum etiam philoſophum conuiciis proſciderunt, illud accinentes, Vbi ſunt diuina- B tiones tuæ ſtultæ Maxime? Vicit Deus, & Chriſtus eius. Multa autem capita & corpora hominũ iugulatorum in ciſtis, in puteis, & in locis ſecretioribus Imperatoriæ aulæ Antiochiæ ſunt reperta, quos ille, res futuras inquirens, clàm mactauit. Sicuti & in oppido Carris. Nam ibi templum ingreſſus eſt, foribúſque probè clauſtris munitis, execranda peregit per incantationes & impoſturas magica ſacra. Mulier quoque poſt eius mortem ibi, ita vt in ſublime ſublata & ex capillis ſuſpenſa fuerat, reperta eſt, quam futurum inueſtigans reſecuit.

Siccitas ingens.

Fames.

Peſtilentia.

Antiochenorum in Maximum philoſophum ſcomma.

poſt mortem Iuliani magia eius & necromantia in publicum producta.

Quæ Libanius in funebri oratione Iuliani contra nos ſcripſerit. Et reſponſum, dicta eius refellens. cap. 36.

C DE impij Principis huius morte lugubrem compoſuit orationem Sophiſta Libanius, quam Iulianum ſiue funebrẽ querelã inſcripſit, in qua multas eius laudes recenſet: & res quoq; geſtas, prout viſum eſt ei, cõmemorat, mentionem quoque librorũ eius faciẽs, quos aduerſus Chriſtianos compoſuit, ſacra Euangelia oppugnans, & veluti falſa ea eſſe refellere tentãs. Vbi etiã, quòd ea ludibriũ nugáſque eſſe ille demõſtrauerit, tradit. Quòd ſi alias illius res Libanius laudare conſtituiſſet, ſilentio ea præteriſſem, & ad hiſtoriam noſtrã continuandã proceſſiſſem. Quandoquidem autẽ dicendi vi & arte fretus, illum & libros illius laudibus efferens, religionem noſtrã acerbè perſtringit: iniuriã veritati facerem, niſi ipſum nugatorẽ eſſe oſtẽderem, & ea qua nos attigit parte reprehenderem atque redarguerem. Sed prius pauca quædam quæ in illius oratione ſunt exponam, & deinde ſententiã D meam aduciam. Quum hybernę, inquit, noctes longiores eſſent, incumbens eis libris Imperator, qui hominem Palæſtinum Deũ & Dei filiũ faciunt, ingenti contentione & vi eos refutauit, religionémque eam riſum prorſus & nugas eſſe declarauit. Qua in re ſapiẽtiorem ſe Tyrio ſene præſtitit. Sed hoc mihi ignoſcat Tyrius iſte, & placidè hoc dictum ferat, quòd à filio ſit victus. Hæc Sophiſta ille. Atque ego quidẽ eum virum optimum fuiſſe ſophiſtam, & ab eloquẽtia plurimùm potuiſſe, vt oratorem egregium, ſcio. Quapropter apud omnes etiam cõteſtor, illum, niſi in eadẽ cum Iuliano in religione fuiſſet opinione, plura etiã in illum quàm Chriſtiani dixerint, & quidẽ vt hominem Sophiſtam, ſplendi-

Libanij oratio de funere Iuliani.

Falſos is ſcripſit, refutatas eſſe à Iuliano ſacras literas noſtras.

Libanij verba.

Iudiciũ autoris de leuitate & vanitate Libanij.

Porphyrius & Hecebolius ſophiſta.

dius dicturum fuiſſe: quoniam & in Conſtantiũ E viuentem quidem orationes laudatorias compoſuit, in defunctum autem inuectiuas conſcripſit. Ac ſi Porphyrius imperiale ſumpſiſſet diadema, ſcripta illius longè Iuliani libris, ſtylo ea celebrans, vt equidem puto, prætuliſſet. Si verò Iulianus arté ſophiſticam exercuiſſet, eũ ipſum quoque ſophiſtam non bonum fuiſſe dixiſſet: ſicuti de Hecebolio fecit, in eadem de Iuliano oratione funebri ſua.

Refutatio verborum Libanij.
* *ἐπιβέσθαι.*

Cæterùm quum ille eiuſdé ſententiæ cum Iuliano particeps, amicúſq; eius, & ſi addere libet, ſophiſta, quæcunque ei viſa ſunt, Iuliano tribuerit: age nos quoque quoad poſſumus, eum confutemus. * Incubuiſſe enim illum, inquit, libris, longioribus hyemis noctibus. Videtur autem per verbum Incumbẽdi, ſignificare, ſtudio illi fuiſſe, Inuectiuas ſcribere, ſicuti Sophiſtæ ſtudium collocant in adoleſcẽ- F tibus exercendis. Cóſentaneum verò eſt, libros iſtos eum antea nouiſſe, quibus videlicet in ſacro aliquando miniſterio vſus fuerit. Et incubuit illis ſtudio & contentione diuturniore, ſed eos vi dicendi non redarguit & refellit, vt tu dicis: verùm imbecillitate potius ingenij, & defectu veritatis, vt homo facetus, & * ſcommatibus libenter ludens, quæ probè fundata ſunt, conuellere & traducere eſt conatus.

φιλοσκώμμων.
Refutatorum hoſtilium.
πάθος.

Nam qui cum alio hoc pugnæ genere congreditur, quædam adulterans atque deprauans, quædã de ſuo adiciens, modíſque omnibus in re & ſententia quaque veritatem ſupprimens mentitur & fallit: atque odio & inimicitiis infeſtus, non facere ſolum, ſed etiam dicere hoſtiliter ſtudet: ac quęcunque ſibi inſunt mala, inimico ea ſuo imponere contendit.

Iulianus & Porphyrius.
φιλοσκῶπται.

Sedenim quòd ambo, Iulianus G inquam, & Porphyrius, quem Tyrium ſené vocat, ſcommatum conſectatores fuerint, id ex libris eorum apertè oſtendemus. In philoſophica enim, quam ita Porphyrius inſcripſit, hiſtoria, mirum eſt quantopere vitam Philoſophorum coryphæi Socratis cauillando taxet, tot in eum confictis ſycophantiis, quot neque Anytus, neque Melitus, qui illum, quòd res nouas contra leges veteres induceret, accuſarunt, vnquã excogitarunt.

Socratis philoſophi accuſatores Anytus & Melitus.
Hunc Porphyrius ſcommatibus proſcindit.
Iuſtinus philoſophus & martyr Chriſti, Socraté & Heraclitũ in eodem catalogo ſanctorũ cum Abraã & alijs receñſet, tanquam verbi Dei cultores.

Atque id quidem in Socratem, quẽ propter temperãtiam, iuſticiam, & reliquas virtutes, nó ſolum Plato & Xenophon, verumetiã reliquus philoſophorum cœtus pręcipuè miratus, vt diis † charum, & ſupra hominis captum ſapientem, commendarunt, ille fecit. Tranſgreſſor verò patrem æmulatus, idé eis fecit, quibus H ſucceſſit, imperatoribus. *a* Omnes namque reprehẽdit, & ne Marco quidem philoſopho pepercit. Adeò ſanè in Conſtantinum magnum & Conſtantium filium eius eſt inuectus, vt facile exiſtimare liceat, non aliam ob cauſam illũ ſcribendi laboré ſuſcepiſſe, quàm vt iſtos proſcinderet: vtpote viros Dei amantes, & qui fortitudine, virtutibus aliis, & vera philoſophia laudé magnam conſequuti eſſent. Verùm ambos hos conuiciatores fuiſſe, ampliore probatione mihi opus nó eſt. Sufficiunt enim iſta, ad certã maleuolentis illius animi declarationé: & paulo pòſt verbis ſuis mihi admirandus ille Gregorius ſuffragabitur, qui naturã & mores Apoſtatæ optimè depinxit.

a Iulianus in deceſſores imperatores inuectus.
Etiam ante Porphyrium & Apoſtatã multi Chriſtianã doctrinam & religionem taxarunt.

Porrò quòd etiam ante iſtos permulti doctrinæ noſtræ veritatem vi oppugnare E aggreſſi ſunt, è diuinis oraculis quędam peruertentes, quædã autem ad ſenſum ſuum detorquẽtes, non pauci oſtenderunt, qui cũ illis cógreſſi, cauillationes eorũ cóſutatas in publica monumenta retulerunt.

Origenes aduerſus Marcellum Galatã & Porphyrium Tyrium literas Chriſtianas defendit.
* *Fuit Porphyrius condiſcipulus Origenis apud Plotinum magiſtrum, & vſque ad tẽpora Probi impe. vixit.*

In primis verò doctiſſimus Origenes, qui longo ante Iulianum tẽpore fuit, quæcunque in ſacris literis turbas ciere, aut lectores earũ perturbare viſa ſunt, propè diſtinxit: ſubiectiſque contrariis argumentis, & locis quibuſque, ita vt debuit, declaratis, eorum qui eos malè & imperitè acciperent, nugas lógas & ſophiſticas aggreſſiones refellit. Indicant hoc, quæ is ad Galatã Marcellũ cópoſuit, & quæ ad * Porphyrium quẽ diximus luculẽter reſcripſit, libellis de rebus eiuſcemodi editis, quibus propter copiã verborũ veritatis effecit, vt illi quod contra dicerent, non haberent. Quos libros ſi F non † ita curſim Iulianus legiſſet, nunquam ad cauillationes & blaſphemias ſcribẽdas delapſus eſſet. Sedenim Iuliano ſtudio fuiſſe, vt ſcommatibus & dicacitate vteretur, nó apud eos qui ſolidã pietatis veritaté & formam tenent, ſed ſimplices & imperitos homines, ex eo ſatis cóſtat.

† *μὴ παρέργως.*
* *ὅσα τῆς γραφῆς ὅσα νομικῶς ἀνθρωπι- κώτερον τὰ παντα.*
Iulianus de ſacris libris noſtris verba.
περὶ κυνισμοῦ.

Vbi enim è ſcripturis * quæcunque hominum more prout res ferunt ad captũ noſtrũ, de Deo, & præcipuè de Chriſti œconomia, ſalutiſque noſtræ adminiſtratione dicta ſunt, decerpſit, & eius generis dicta quædã collegit, deinde hiſce verbis infert: Horũ igitur omniũ, niſi ratio quępiam eſt, arcanã aliquam, vt ego puto contẽplationé habens, multas libri iſti de Deo continent blaſphemias. Hæc quidem in tertio ſuo contra Chriſtianos libro refert. In eo autẽ libro quem de * Cyniciſmo inſcripſit, quomodo conueniat G ſacras fingere fabulas diſſerens, hæc ſcribit. De rebus eiuſcemodi veritatem occultari oportet. vult enim natura occultari: & quod de Deorũ eſſentia occultum eſt, nudis verbis in aures impuras coniici non ſuſtinet. Ex quibus verbis ſatis apparet, ſuſpicionem eum obtinere, myſticũ quiddam & arcanum ſacram tegere ſcripturam. Videtur quoque indignari, non eandem ſecum omnes opinioné de hac habere. Et in Chriſtianos inuehitur, quod ſimplicius verba oraculorum accipiant.

† *κακῶς. ita enim legendum etiã apud Socrat. lib. 3 cap. 23.*
Cauſa quur Porphyrius Chriſtum abiurarit, & in Chriſtianiſmum ſit inuectus.

Minimè verò propter multorũ ſimplicitatem, illum tanto faſtu aduerſus ſacras ſcripturas efferri oportuit: neque odiſſe eas aut auerſari propterea debuit, quod quas ipſe † perperam intellexerit, nó omnes, ſicuti ei viſum eſſet, accepiſſent. Verùm idé ei accidiſſe videtur, H quod patri & magiſtro eius Porphyrio euenit. A quibuſdã nãque Chriſtianis Cæſareæ verberatus ille, quòd iniuriã eã non benè ferret, veluti atra bile percitus, Chriſtianiſmũ quidé abiurauit: eorũ autem qui plagis illum affecerãt odio, ad Chriſtũ & Chriſtianorũ ſcripturas impiè cõuiciis proſcindẽdas eſt progreſſus: quemadmodũ Euſebius Pamphili inquit, qui eius aduerſus nos cópoſitos libros optimè refutauit.

Contra Porphyrium Euſebius Pamphili ſcripſit.
Cur Iulianus quoq; à Chriſto defecerit.
Peccatum ad mortem.
Libanius Iulianum Deum facit, dæmoné appellans.

Iulianus autem per arrogãtiam ingẽtem, propter ſimpliciores, impetu furioſo cótra Chriſtianos cóceptо, eodẽ modo ad Porphyrij rabiem declinauit. Itaque ambo deteſtãdi: quippe qui prudẽtes atque ſciẽtes impietaté compleai ſint, & voluntarij propterea cóſultóque admiſſi peccati ſupplicium pendant. Enimuerò Libanius, dum, veluti nos irridens, Palęſtinum hominé, inquit, Deum

Deíque

Deſque filium faciunt: oblitus eſſe videtur, quo modo in fine eius quæ dicta eſt orationis, Iulianum in numerum Deorũ referat: primũ Iuliani obitus nuncium penè lapidibus obrutum eſſe, veluti is aduerſus Deum mentiretur, dicens. Et paucis interpoſitis verbis, rurſum exclamãs: O dæmonum alumne, dæmonum ſectator, dæmonum aſſeſſor. Et quamuis ille hiſce verbis aliud ſentiret, tamen nõ vitato cognomine ſeu æquiuoco verbo, idem dicere videtur, quæ & Chriſtiani ipſi per conuiciũ de Iuliano dicũt. Quòd ſi Sophiſta vnum hoc, vt apoſtatam laudaret, egit, dictionẽ certè ambiguã reiicere debuiſſet. Quod quidem alibi eum feciſſe apparet. Nã de verbo quodam probroſe reprehẽſus, in orationibus ſuis id induxit. Verùm enimuerò quomodo Chriſtus homo Deus quoque ſit: & quod in eo apparet, homo: quòd autem intelligẽtia percipitur, Deus ſit: & rurſum quomodo idem homo Deus exiſtat, vtrunque ſatis clarè diuinæ oſtendunt literæ. atque id Chriſtiani norunt. Græcæ autem ſuperſtitionis cultores priuſquã credãt, quomodo id ſcire queant? Obſtat namq; illud, quod diuini ſpiritus oraculo dictum eſt: Si non credideritis, non intelligetis. Quin illos obducta veſte, pudore potius affici conueniebat, qui homines multos in deorum numerum retulerint, atque eos quóſnam quæſo? Optandũ ſanè eſſet, iuſtos eos & temperantes, aut aliter morum integritate probatos fuiſſe. Verùm cõtraria omnia in eis reperiuntur: quippe qui iniuſticia, ebrietate, & ſtupris probroſis vitam tranſegerint. Declarat hoc Hercules, Dionyſius, & Æſculapius: per quorum nomina dum Libanius continuè in libris ſuis iurat, non erubeſcit tamen. Atqui illorum amores inſanos & nugamenta alia, ſi per tempus referre liceret, prolixũ profectò perpetuúmque ſanis & prudentibus viris mouerent riſum. Sed ad eam rem cuiuis quamprimum cognoſcẽdam ſufficerit, Ariſtotelis peplum, Dionyſij corona, πολυμνήμων hoc eſt multa memorans Regini liber, & poetarum turba: qui rebus illorum expoſitis, deliramenta potius & nugas quàm Theologiam poſteris reliquêre. Cæterùm Græcos procliues magis & promptos eſſe ad homines Deorum honoribus cohoneſtandos, & quidem præter decorum & rationem omnem, ex iis quę paucis commemorabimus, ſatis liquebit. Etenim Rhodiis, quum aliquando calamitate graui premerentur, oraculum promulgauit, ſi Atym inſanorum ſacrorum in Phrygia ſacerdotem colerent, fore vt ærumna ſua liberentur. Reſponſum id tale fuit.

Idem non vitauit verbum æquiuocum.

Idololatræ fœdiſſimos etiã homines in deorum numerum retulerunt.

Libri Græcorũ idolomaniam eorum exponentes.

Atys deus.

Atym implorate deum, namque alter Adonis,
Alter & eſt donator opum crinitus Iacchus.

Oraculum ſic habuit, quod Atym Phrigiũ, qui ſe ipſum præ amoris inſania euirauit, eiſdẽ cum Adonide & Baccho honoribus colere iuber. Alexandro autẽ Macedoni, quum in Aſiam tranſiret, Pythius dæmon, Amphictyonibus ei fauentibus, tale edidit oraculum.

Euirauit omnes Veneris vaga pueros. Varr.

Alexander Macedo deus.

Supremum celebrate Iouem, celebrate Mineruam,
Et diuum humano latitantem in corpore regem,
Stirpis Alexandrum cæleſtis, vt ordine recto,
At mores hominum componat legibus æquis.

Et oraculum quidem iſtud potentiæ Alexandri aſſentans, Deum illum fecit. Cleomedem verò pugilem præterire nefas eſſet, quem diuinis auctum honoribus, tali etiam ornarunt oraculo.

Cleomedes pugil deus.

Vltimus heroum Cleomedes Aſtipalæus,
Iam Deus eſt ſacris illum venerantor, & aris.

Quod propter reſpõſum, Diogenes Cynicus & Oenomaus philoſophus oraculum Pythij Apollinis ſpreuere. Cyziceni Hadrianum Imperatorem tredecimum eſſe Deum promulgarunt. Sed & ipſe * Hadrianus, amaſium ſuũ Antinoum in numerum deorum retulit. Hæc ſanè ſophiſtarum præſtantiſſimus Libanius meritò traducat, ludibriúmque & gerras eſſe rectè dicat: qui quidem, ſi quiſquam alius, & ipſe oracula deorum & μονόβιβλον hoc eſt vnicum illũ librum † quem Alexandrini de Alexandri vita cõſcripſerunt, maximè nouit. Atque illum etiã, ſupra eos quos diximus, b Porphyrium Deum facere non pudet. Propitius enim, inquit, ſit ſenex Tyrius: quòd videlicet Imperatoris ſcripta illius libris præferat. Hæc ſic per digreſſionem retuli, propter Libanij Sophiſtæ contumelias, quas in noſtram euomuit religionem. Qui & ipſe poſtea dicitur diuini Baſilij conſuetudine adductus, ſuperſtitioni ſuæ nuncium remiſiſſe, & Chriſtianus factus eſſe.

Hadrianus deus.

Antinous deus.

† ὃ ἐς ὕστερον εἰς τὸν ἀλέξανδρον κἀεὶ ἐπιγράφειν. Socra. lib. 3. cap. 23. Quẽ Adrianus de vita Alexãdri inſcripſit. Forſaſſe enim pro Adria, legendum Adrianus.

b Porphyrius Libanio deus.

Libanius Chriſtianus factus.

* *Quid loquor Antinoum, cæleſti ſede locatum?*
Illum delicias nunc diui principis, illum
purpureo in gremio ſpoliatum ſorte virili,
Adrianique Dei Ganymedem, non cyathos dijs
Porgere, ſed medio recubantem cum Ioue fulcro,
Nectaris Ambroſij ſacrum potare lyæum,
cúmque ſuo in templis vota exaudire marito?
Prudent. lib. 1. contra Symmachum.

Ex ſecunda Gregorij Theologi in Iulianum inuectiua, de ingenio, moribus, geſtu corporis, morte & ſepultura Iuliani. Cap. 37.

VErum quali morum conſuetudine & corporis ſtatu Iulianus fuerit, quomodo vitã finierit, & ſeipſum Deũ facere voluerit, non locupletiorem adducere teſtem poſſum, quam magnum illum in Theologia Gregorium, qui cum illo vixit, eaſdémque ſcholas frequentauit, & res eius melius quàm alius quiſpiam perſpectas habuit, eaſdémque pro eo atque par fuit, riſit, atque in Inuectiuis ſuis traduxit: Igitur in Inuectiua ſecunda contra Iulianum, & Græcæ religionis ſectatores, de eo hæc refert. Atque hæc quidem aliis experientia & potẽtia poteſtatem adepta exhibuit: mihi verò quodãmodo longius antea ſunt cognita, ex quo tẽpore Athenis cũ homine fui. Venit namq; eò quoque non ita multo pòſt, quam frater eius nouas fuerat cõtra Imperatorẽ res molitus, culpã eam à ſe amoliens. Et duplicem præ ſe profectionis Atticæ tulit cauſam: alteram quidem honeſtiorem, vt Græciæ res cognoſceret & ſcholas Atticas videret: alteram autem occultiorẽ. & paucis notam, vt ſacrificulis ibi & ſeductoribus de rebus eis quibus maximè ſtudebat, daret operam, impietate tanta nondum apertam obtinente libertatem. Tum igitur non malum me, viro eo cognoſcendo, coniectorem eſſe memini. Et quamuis non vnus ex eis eſſem, qui in tali arte ſunt egregij, tamen me vatem effecit

Gregorius Nazianzenus de Iuliani condiſcipuli ſui vecordia.

motum eius inæquabilitas, & ſtupor maximus: * ſiquidem qui bene cõiectar, vates is perhibetur optimus. Non boni ſanè hominis indicia mihi eſſe viſa ſunt, ceruix non conſiſtens, humeri quos ſubinde iactaret ac reduceret mobiles: oculi errabũdi & vagi, furibundúmq; quiddam cernentes: pedes inſtabiles, & genibus, nutantes: naſus contumeliam & contemptum ſpirãs: † vultus deridiculus, & idem vicium ſecum ferens: riſus immoderatus, & corpus cachinno concutiens: nutus ſiue annuens ſeu renuens, ratione carens: ſermo conſiſtens, & reſpiratione concisus: interrogationes incompoſitæ, & ineptæ: reſpõſiones nihilo illis meliores, aliæ aliis imminentes, ſibíque minimè conſtantes, neque ab inſtitutione liberalioris doctrinæ prouenientes. Sed quid ego ſingula commemorem? Talem eum ante actiones eius eſſe vidi, qualẽ in actionibus ipſis cognoui. Ac ſi mihi adeſſent, qui tum mecum fuere, & me audiêre, teſtes illi eſſent, poſtquã iſta vidi, ſtatim me dixiſſe: Deus bone, quantum malum Romanum iouet imperium? Prædixíque adeò iſta, & me falſum vatem eſſe optaui. Et melius profectò id fuiſſet, quàm vt ſic orbis noſter tantis oppleretur malis, & tale in eo exiſteret portentum & prodigium, quale antea nunquam: cùm quidem multæ aquarum vulgatæ ſint eluuiones, multæ euſtiones, multę concuſſiones & hiatus terræ, præterea hominũ inhumanæ & feræ ſpecies, monſtroſęq; & miſtę nouo prorſus & inſolito modo naturæ. Verùm dignum quoque tanta væcordia & importunitate exitum tulit. De quo non vna extat opinio, quòd alij aliud dicant & circumferant, tam qui pugnæ affuerunt, quàm qui ab ea lõgius abfuerunt. Quidã, à Perſis eũ iaculo confoſſum eſſe dicũt, cùm temerè incompoſitis excurſionibus, non ſine ſtoliditate nunc huc nunc illuc perequitans, vteretur. Sunt qui tale quiddam de eo memorant. * In tumulum eum editiorem conſcendiſſe, vt quaſi è ſpecula exercitum luſtraret, & quãtum ex eo bello copiarum fupereſſet, cognoſceret. Atque quum ingens ei, ſpéque adeò ſua amplior multitudo eſſe viſa eſſet, ita eum dixiſſe: Quàm graue futurum eſt, ſi omnes iſti in Romanorum ditionem reducẽtur? Quo eius verbo, tanquam illis ſalutem inuidentis, militẽ quendam qui id excepit cõmotum, quòd iram non perferret, nulla ſalutis ſuæ ratione habita, enſe latus eius perfodiſſe. Alij porrò id auſum eſſe dicunt, ex barbaris ridiculum quendam ex eis hominem, qui exercitum, vt in mœrore ſolatio, & in compotationibus ludibrio ſint, ſequi ſolent. Nonnulli etiam cædis eius laudem Saraceno cuidam tribuunt. Verùm vtcunque ſe res habeat, vulnus quidẽ certè ille lethale accepit, orbi vniuerſo lætum & ſalutare. Et ictu vno multorum excidium, quibus male crediderat, perſoluit pœnas. Mirum ſanè eſt, quomodo vaniſſimus ille, qui per aruſpicinã omnia ſe noſſe putauit, vnum hoc, plagam ſcilicet ex toto &

εἴπερ μάντις ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς.

προσώπου σχηματισμοὶ καταγέλαστοι τὸ αὐτὸ φρονοῦντες.

Iuliano nihil in terris prodigioſius, aut monſtroſius.

Opiniones variæ de Iuliani cæde.

Ridetur Iuliani haruſpicina.

** Apud Socrat. eſt, Iulianum equo inſidentẽ, & quidem propter rerum ſecundarum ſpem & fiduciam inermem quum circum militares copias obequitaret, eas ad fortitudinẽ cohortando, ex improuiſo haſta percuſſum eſſe, qua brachium & latus eius perfoderit.*

viſcerum ſuum in eo perſpexerit. Cæterùm illud quoque hominis ſtultum minimè prætereundum videtur, quòd inter alia multa maximum dæmoniacæ ipſius mentis eſt indicium. Iacebat in fluminis littore, grauiter ex vulnere laborãs, & quod multos ante ſe gloriam eſſe conſecutos ſciret, ita vt plus quàm homines atque adeò Dij eſſe crediti ſint, propterea quòd arte quapiam ex hominum numero ſublati fuerint: eiuſcemodi & ipſe laudis atque opinionis amore captus, ſimul quòd eum huiuſcemodi mortis generis & turpitudinis, in quam per inconſultam temeritatem inciderat, puderet: quid rogo molitur, & quid agit? † neque enim cum vita etiam improbitas extinguitur. Conjicere ſe in amnem conatur: in cœpto tam arcano fidis quibuſdam adiutoribus, & perinde atque in re quapiam diuina, ſacerdotibus vſus. Et niſi ex Imperialibus eunuchis quidã conſilio eo deprehẽſo, aliiſque propter flagitij odium communicato, impetum talẽ prohibuiſſet, extitiſſet ex ea clade apud imperitos homines nouus Deus. Et quæ deinde ſequuntur. Mortuum enim *a* mimi & homines ridiculi, cum omni ſcenica fœditate duxerunt, funúſque eius proſequuti ſunt, tibiis canẽtes, & ſaltitãres, religioníſque abiurationem, belli cladem, & mortem ipſam, probroſè ei obiicientes. Quid enim mali paſſus non eſt? quid verò non audiuit earum rerum, quas genus id hominum iuueniliter audet? quod iniuriã pro arte habet: donec eum Tarſenſis vrbs excepit, neſcio quomodo, aut quam ob cauſam ad contumeliã talem condemnata. *b* Ibi ille tumulum habet inhonoratum, & ſepulchrum execrãdum maximè & deſpuendum, neque pij alicuius oculis conſpiciendum. Et ſicuti ego quidem de quopiam audiui, ne ſepulchrum quidem eum recepit: verùm quę eius cauſa commota eſt terra, cadauer eius excuſſit atque reiecit, vt hoc ſit futurorum ſuppliciorum quaſi quoddam præludium. Et quidem ſic qui imperauerit, ſic bellum geſſerit, ſic quoque turpiter vitam finiuit.

Οἱ δ' ἔγωγε τῷ βίῳ συγκαταλύεται πονηρία.

Diuinitatem Iulianus moriturus affectauit, claſe in amnẽ cõiicere volens.

Diuinitas ei tributa eſt deorum ſuorũ reſpõſis, ſicuti hoc oracula edita declarant, quæ ex Suida excerpta, ad finem huius libri ſunt annexa.

a Funus Iuliani,

b Iulianus Tarſi tumulatus.

De imperio Pij imperatoris Iouiniani in Perſide. cap. 38.

POſtridie autẽ & milites & exercitus duces Iouinianum imperatorem renunciant, virũ quùm rebus aliis, tũ vera pietate illuſtrẽ, prorſúſq; forma & ſtatura corporis imperio dignũ. Qui tribunus antea fuerat, quũ Iulianus optionem militibus offerret, vt vel Diis ſacrificarent, vel cingulum militiæ & dignitatis deponerent. Atque ille alterum hoc facere maluit, quàm impiæ iuſſioni parẽre. Iulianus porrò neceſſitate † quod tantopere vrgebàt belli adductus, ſecũ hunc, vt ducem optimum, cum aliis in Perſidẽ duxit. Tum autẽ in hoſtili regione, vt aliis præſtãtior, Imperator lectus, dignitatẽ eam reiecit, & inſignia Imperatoria nõ recepit: *a* non poſſe ſe dicens, qui Chriſtianus ſit, imperare viris, qui Gręciſſare, ſuperſtitionéſque ſectari didiciſſent, donec vna omnes voce Chriſtianos ſe eſſe ſunt profeſſi. Cæterùm in errore medio & rerũ omnium turba à Iuliano relictus, quòd exercitus priore Imperio conſternatus eſſet, rerúmq; neceſſariarum inopia premeretur, neceſſitatẽ ſibi impoſitam eſſe cognouit, vt bellũ pacificatione tranſige-

Iouinianus imperator declaratus.

† Iouinianus cum Perſis de pace tranſigit, et Syriæ partẽ, Niſibinq; eis concedit. Quam rem Græci Antiochiæ inuidioſè exagitarunt: ſicuti ex Suida, in fine huius libri eſt annotatum.

a Imperatoris Chriſtiani vox egregia.

Gregorij Nazanzeni hæc verba ſunt. Theodoritus tricennales inducias pactas eſſe ſcribit.

† μηδὲ τὸν φόρον τὸ τῶν λόγων, ὑπολειφθῆναι.

tranſigeret. † Quapropter loca quędam imperij A Romani, Syriam ſcilicet, & quæ in Meſopotamia eſt Niſibim, ex pactis conuentis, Perſis conceſſit, & bellum id ſoluit. Quod quidem è dignitate Imperij ille, neceſſariò tamen fecit, vt qui nõ Imperij, ſed cladis ſucceſſor eſſet. Ac niſi hoc feciſſet, & niſi Perſæ moderatè ſe gerentes & proſperũ rerum ſucceſſum certo fine claudẽtes, aut aliud quippiam metuentes, conditiones pacis tã humanas & inopinatas propoſuiſſent, nihil profectò obſtitiſſet, quin ex eo bello † ne nuncius quidẽ, quod dicitur, cladis incolumis euaſiſſet. Quare neceſſitate adactus vt neruos ſuos Romano Imperio conſeruaret, conditionibus turpibus atque indignis cũ hoſtibus decidit: temeritate magis proximi Imperatoris, quàm ſua aut militum ſuorum timiditate. Me quidẽ iudice periniquus fuerit, qui illo relicto, culpã eius pacificationis in hunc conferat. Se- B ges enim ſatoris potius quã meſſoris eſt & incendium non eius qui id extinguere poſſit, ſed qui id ſemel excitarit, eſſe creditur: quódque apud Herodotum eſt, Calceum quidem iſtum conſuit Hiſtiæus, induit autem Ariſtagoras.

Iuliani culpa, non Iouiniani, perniciose cu Perſis de bello eſt tranſactum.

Vt Iouinianus epiſcopis exultantibus exilium remiſerit, & vt ſtata Chriſtianorum ſacra in eccleſiis honorificè reſtituerit, & idolorum cultum aboleuerit. Cap. 39.

Iouinianus Chriſtianos in integrum reſtituit.

IMperator Iouinianus experientia edoctus, diuina vindicta Iulianũ grauibus malis afflictum eſſe, ad omnes vbique præfectos ſcripſit, vt cunctos liberè rem diuinam facere conuent⁹ cogere & Deum ex animo colere paterentur: & vt vna in imperio Romano obſeruaretur fides C & religio Chriſtianorũ videlicet. Iuráque priſtina eccleſiis reddidit. Et quæcunque clero, viduis & virginibus dudum à Conſtantino & filius eius, diuini † cultus augendi gratia conceſſa legibúſque firmata, à Iuliano autem propter ſummum eius in fidem noſtram odiũ, peſſimo conſilio adempta & acciſa fuerant, priuilegia & beneficia reſtituit. Ad præfectũ prætorio quoque generalem dedit conſtitutionem, vt deinceps capitaliter in eum animaduerteretur, qui ſacram virginem non dicam rapere, ſed attentare tantummodo, iungendi matrimonij cauſa aut oculos impudicos ei adiicere auderet. Eámque legem vt promulgaret, adductus eſt, quòd homines quidam improbi atque impudici, ſceleſtas atque inceſtas huiuſmodi nuptias, vel vi D allata, vel perſuaſione adhibita, virginibus corruptis contraxerant: ſub Iuliani imperio impotenti conſuetudine & fœda libidine flagitia talia audere permittente, & religione tum noſtra periclitante. Itaque eccleſiæ Dei rurſum ſunt apertæ Græcorum autem templa clauſa, & ipſi dij terræ cauernas & receſſus ſubiere. Et qui ad id vſque tempus vilibus lacernis vſi fuerant, ad communẽ rediere veſtitum. Quæ publicè fieri conſueuerant libationes & ſanguinariç contaminationes, quibus ſub Iuliano ad ſatietatẽ abuſi erant, finem ſuum habuere. Quicumque autem epiſcopi ab Iuliano reuocati ab exilio non erant, tum reducti, domum quiſque ſuam redut.

Conſtitutio Iouiniani, qua matrimoniũ ſacratiſſimarum virginũ prohibetur. l. Si quis. C. de epiſco. et cler.

Chriſtianiſmus reflorescit. Idolomania proſternit.

Epiſcopi exules reuocãtur.

† conſtitutione publicè propoſita, Iouinianus reſtitui eccleſiis annonam iuſſit. Verùm quod fames grauior propter Iuliani impietatem tum graſſaretur, & frumentũ ægrè penderetur, τριτημόριον, hoc eſt tertiã eius partẽ clero exhiberi curauit. Quamprimum autem fames ſæuire deſiiſſet, integrum ſe frumenti numerum eis præbiturum eſt pollicitus. Theodoritus lib. 4. cap. 4.

Vt Iouiniano etiam Macedoniani Antiochiæ libellum ſupplicem obtulerint, & vt Synodus ibidem Nicęnã fidem approbarit, confeſſionémque ſuam ſcriptam ad imperatorem miſerit. cap. 40.

PAulo deinde poſt eccleſiarum pręſides quęſtiones de dogmatibus rurſus mouerunt. Nam ſub Iuliani Imperio, quòd fides omnino periclitata eſſet quieti omnes eſſe perſeuerauerant: communiter præcibus Deum, vt religionem à tanta liberaret tyrannide, implorãtes. Ita B enim quodammodo natura hominum fert, vt inter ſe quietem, aliunde eis diſcrimine imminente, ciues agitent: at ſi pacem cum exteris habeant, ſeditiones domi concitent. Sed enim eccleſiarum antiſtites, quòd Principis pietatem noſſent, præoccupandum ſibi eum eſſe ſtudio magno putabant. Et pro ſe quiſque omnes, Imperatorem ad factionis ſuæ fidem acceſſurum, proindéque ſe illius autoritate maiorem libertatem contra eos qui ſibi aduerſari viderentur habituros eſſe credebant. At ille iam inde ab initio τῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis profeſſioni • addictus fuerat, & id tum manifeſtè præ ſe tulit. Primi omnium affuere Macedoniani, qui quidem hæreſim eorum qui ἀνόμοιοι, hoc eſt inæquales dicebantur, reiiciebant, & τὸ ὁμοιούσιον æqui ſubſtãtiale pro τῦ ὁμοουσίου cõſubſtantia- C li recipiebant. Et libellum ij Imperatori obtulerunt, in quo Deo gratias de Imperio eius agebant: ac deinceps petebãt, vt eis qui inequalitatem aſſerebant ex eccleſiis expulſis, ipſis illæ gubernandæ cõmitterentur. Præterea vt vel ea quæ Arimini & Seleuciæ ſtatuta fuerant, firma manerent: & quę à nonnullis per vim contra ea acta erant, irrita eſſent: vel priore ſchiſmate atq; diſſidio durante, epiſcopis omnibus quoconq; vellẽt loco cõuenire licerent. In quo * cõuentu ne quis profanos adeſſet: nẽue finẽ ſuũ cõſequeretur, ſi quis ſeorſim quidquã egiſſet, aut fallere inſtituiſſet, ſicuti ſub Cõſtantio factũ eſſet, rogarunt. Illud quoque ſignificarunt, ſe citra Principis voluntatem, in aulam & comitatum Imperialem, ne moleſti eſſe viderentur, non venturos D . Sin id eis permitteretur, perlibenter id facturos eſſe ſumptibus & iumentis propriis oſtenderunt. Qui verò Principi ita ſupplicarunt, fuere, Baſilius Ancyranus, Syluanus Tarſenſis, Sophronius Pompeiopolitanus, † Paucinicus Zelenus, Leontius Comanenus Callicrates Claudiopolitanus, Theophilus Caſtabalenus, & alij. Imperator libello ſupplici accepto, reſponſum eis non dedit, ſed illud tantum dixit † Ego contentionis ſtudium odi concordiæ autẽ aſſectatores vnicè amplector & amo. Quod dictum vbi ad aliorum quoque aures peruenit, intentionem contentionis laxauit, & vt Imperatoris conſilium ſuccederet, effecit. Altercationis namque ſtudium, eorum qui Acacij autoritatẽ ſequebantur, & ſemper opiniones ſuas

Quæſtiones de fide iterãtur.

Factiones Chriſtianorũ imperatorem ad partes quæque ſuas pertrahere nititur.

Macedoniani Iouiniano ſupplicant.

** μηδ' ἐτὸς ἀλλοῦ χοι παρόντος.*

Supplicantiũ nomina.

Zela & Comana oppida Cappadociæ plin. præclariſſimum Iouiniani verbum. Socrates habet Paſinicus.

† ἐγὼ ἔφη. φιλονεικίαν μισῶ, τοὺς δὲ τῇ ὁμονοίᾳ προστρέχοντας ἀγαπῶ καὶ τιμῶ.

ad principrm arbitriũ apertè accõmodabant, depiehenſum eſt. Nã quum Meletiũ Antiochiæ epiſcopũ apud Imperatorẽ, qui tum ibi erat, in magno precio eſſe viderent, cũ eo collocuti, vt ruſum Antiochiæ Synodus celebraretur effecere. Melerius autem is fuit, qui panlo antè ab eis ſeiũctus, ad τῦ ὁμοϑσίϒ cõſubſtantialis profeſſionem acceſſerat. Itaque cõcilio Antiochiæ Syrorum coacta, Nicęnam fidem, vt ſcilicet citra controuerſiam ὁμοϑσιος, Conſubſtantialis patri filius diceretur, ſtabiljunt atque confirmant. In ea Synodo fuere diuus, quem diximus, Meletius Antiochenus antiſtes: Euſebius Samoſarenus, Pelagius Laodiceæ Syrorum: Acacius Cæſareę Paleſtinæ, Iremon, Gazæ Athanaſius Ancyræ, per Orphitum & Aetiom preſbyreros, Titus Boſtrenſis, atque alij plures * epiſcopi, viri inſigoes. Ea re acta, ad Imperatorẽ quoque quæ decreuerant ad hunc modum ſcripſere. Piſſimo, Deique amantiſſimo Domino noſtro Iouiniano, Victori, Auguſto, quæ Antiochiæ epiſcoporũ ex diuerſis prouinciis conuenit Synodus. Quòd pietas rua, Princeps, Eccleſiaſticam pacem & concordiam coociliare ſtuduerit, & ipſi probè nouimus, Dei amantiſſime Imperator. Qnòd verò & caput eiuſcemodi vnionis & ſignum veræ & rectæ fidei eadem bene perceperit, & id quoque, noo ignoramus. Quapropter, ne & nos inter eos recenſeamur, qui dogmata veritatis adulterando deprauant, ad pietatem tuam referimus, nos dudum celebratæ ſanctæ Niceuæ Synodi fidei profeſſionem recipere, atque teoere. Et quod in ea quibuſdam peregrinũ & inſolens videtur eſſe verbum ὁμοϑσιον conſubſtantiale, id nos, certam à patribus accepiſſe dicimus interpretationẽ. Significat id enim ex ſubſtantia patris filiũ eſſe genitũ, & ęqualem eſſe ſubſtantia filium patri. Neque enim quaſi perpeſſio quæpiã, ineffabili generatione intelligitur: neque iuxta vſũm aut cõſnetudinem aliquem Græcorũ, ſnbſtantiæ verbum accipitur. Sed ad Arium, qui non exiſtentibus nobis filium impiè producere auſus eſt, euertendum, id vſurpatur. Quemadmodum & nunc qui eaorti ſunt ἀνόμοιοι, hoc eſt inæquales, grauiore adhuc audacia & remeritate ad eccleſiaſticam concordiam peſſundandam, impudenter ferootur. Relationi autem huic noſtræ etiam ſubiunximus exemplum ipſius Nicænæ fidei, ab ipſis qui eam promulgarunt epiſcopis editę: quam ſanè & complectimur. Eſt autem talis. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem: & reliqua ipſius formulæ, ſine mutatione omni, ita vt conuenit allegata. Atque epiſcopi quidẽ qui Antiochię conuenerant, hæc decreuerunt, diſertis verbis Nicęnam fidem cõfirmantes.

Synodus Antiochena, in qua Nicænum ſymbolũ ſtabilitur.

** Horum nomina apud Socrat. lib. 3. cap. 25.*

Synodi eius ad Imperatorem ſcriptũ.

Significatio verbi cõſubſtantialis.

De ſancto Athanaſio, vt ab exilio reuocatus in magno honore apud Iouinianum fuerit, & res eccleſiarũ Aegyptiarum denuò cum poteſtate adminiſtrarit. Cap. 41.

Athanaſius cum Iouiniano Antiochia fuit.

TVm verò & Athanaſius cleri Alexandrini Epiſcopus, de amicorum concilio Antiochiam profectus cum imperatore fuit: atque ibi rebus quas oportuit ei ſuggeſtis, Alexaodriam rediit. Sunt autẽ qui dicunt, ab Imperatore po- E tius eum euocatum eſſe, vt illi quæ de religione agenda eſſent, exponeret. Et quum ibi res eccleſiæ conſtituiſſet, & certa apud Imperatorem fidei fundamenta ieciſſet, domum reuertiſſe. Qui autem Antiochię Arianorum hęreſi præfuit Euzoius, vt opinionis ſuę ex Eunuchis quidam nomine Probatius eccleſiæ Alexandrinæ præficeretur, maximo ſtudio contendit. Atque eam ob cauſam Euzoij ſuaſu Alexandrinus quidam Lucius presbyter à Georgio creatus, apud Imperatorem Athanaſium vehementer criminando detulit, quòd remporibus ſuperioribus io epiſcopatu ſuo ſemper reus actus, & à prioribus Imperatoribus exilio vt ſeditionis & diſcordiæ autor mulctatus fuerit, & proinde alium Alexan- F drinis epiſcopum dari petiit. Iouinianus autem, quem non latebat Arianos hoſtili planè in illum eſſe animo, criminibus eis minimè motus, Luciũ quietum eſſe, Probatium autem & reliquos eius Eunnchos, veluti turbæ ralis autores, modeſtius gerere iuſſit. Athanaſium porrò quum ſibi temporis eius conſuetudine amiciſſimũ feciſſet, in Aegyptum remiſit, eccleſiáſque ei & populũ ibi arbitrio ſuo inſtituendum commiſit. Porrò plurimum is virũ eum laudaſſe dicitur, propter virtutem, & vitę innocentiam, orationis etiam feſtiuę venuſtatem, prudentia quadam admiranda temperatam: & propter ea quæ is de religione noſtra ritè decreta, inſcripta retulit.

Euzoius laborat, vt Probatius Eunuchus Alexãdrinus creetur epiſcopus.

Athanaſius apud Imperatorem accuſatur.

Accuſatores nihil agunt.

De Synodo Alexandrina, cuius decretum magnus Athanaſius ad imperatorem miſit: & vt profeßio fidei Nicæna multo iam tempore exagitata, in priſtinum ſtatum ſit reſtituta. cap. 42.

SEd enim Athanaſius Alexandriam cũ eo, quo par erat, honore reuerſus, quod ei Imperator ſignificauerat, vt ad ſe certã irreprehẽſibilis fidei formulã mitteret, Synodo prouinciali coacta, & ſpectatiſſimis quibuſq; epiſcopis ad ſe euocatis, Principi, vt Nicænã fidẽ inuiolatã atq; integrã, quæ ſcilicet Euangelicis dogmatibus conueniat ſeruaret reſcripſit. Verùm nihil obſtat, quin vtilitatis eorũ gratia qui iſta legent, epiſtolam eius de verbo ad verbum hic apponam. Ea ſic habet. Piiſſimo & humaniſſimo Victori Auguſto Iouiniano, Athanaſius & reliqui epiſcopi, qui nomine omnium Ægypti & Thebaidis & Lybię con- G uenerunt epiſcoporum. Admodum, Dei amantem Imperatorem dicendi ſtudium, cæleſtiumq; rerum deſiderium decet. Sic nanque cùm cor in manu Dei habebis, tum imperium in pace multorum curriculis annorũ adminiſtrabis. Quum igitur cognoſcere à nobis pietas tua catholicæ eccleſiæ fidem velit, gratiis Deo de tali animo tuo actis, viſum nobis eſt pręomnibus aliis, pietati tuæ à patribus Nicææ promulgatam fidem in memoriã redigere. Quanonnulli proculcata, nobis quidẽ illi varias moliti ſunt inſidias, quod hæreſim Arianam ſequi noluerimus: authores autem ſectarum & diſſidiorũ eccleſiæ vniuerſali extitere. Ipſa ſanè vera & pia in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fides, aperta eſt & manifeſta omnibus, ea diuinis ſcripturis cognita atq; collecta. In qua ſancti homines perfectionem conſecuti atque conſummati, egregiè martyrio ſunt defuncti: & nunc corporum vinculis ſoluti, in Domino conquieſcunt. Et permãſiſſet illa H incorrupta

Athanaſij & coepiſcoporũ ſuorum ſententia ad Iouinianum, de ſinceriore fidei profeßione, ſcriptum.

incorrupta, niſi quorundã hæreticorum improbitas immutare eã atque deprauare fuiſſet auſa. Arius ſiquidem, & populares eius, corrumpere illam, & impietatem aduerſus eam *ſubintroducere conati ſunt: filium Dei ex non exiſtentibus, & creaturam ſacturámque, & mutationi obnoxium eſſe dicentes. Ac multos profectò per hæc ſeduxerunt, adeò vt etiam qui viderentur eſſe aliquid, in illorũ abrepti ſint blaſphemiam. Sed enim ſancti patres maturè illis obuiam euntes, ſicuti diximus, concilio Nicęæ coacto, Arianam quidem hæreſim anathemate confoderunt, catholicæ autem & vniuerſalis eccleſiæ fidei profeſſionem in ſcriptum retulerunt: vt ea ipſa vbique deprędicata, ſuborta extingueretur hæreſis. Et lecta illa eſt atque celebrata in eccleſia omni. Cæterùm quũ renouare Arianam hęreſim nunc quoque volentes, nonnulli quidem à patribus Nicęæ promulgatam fidem abrogare audeant, quidam autem præ ſe quidem obtentu quodam ferant profeſſionẽ eius, re ipſa verò eam negent, perperam τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale interpretantes, qui blaſphemia etiam Spiritum ſanctum expetunt, eo quòd creaturam eum per filium factam & conditam eſſe dicunt: neceſſariò ad pietatem tuã, eam ipſam Nicęnã fidei profeſſionem detrimento eo quod ex huiuſmodi blaſphemia multi populi capiunt, perpenſo, mittẽdã eſſe duximus, vt pietas tua quàm accuratè ea ſcripta ſit, cognoſcat, & quantum à veritate aberrent, qui præter hanc aliud docẽt, videat. Illud ſcito Chriſtianiſſime Auguſte, à ſeculo hanc eſſe prædicatam fidem. Et hanc ipſam profeſſos eſſe, qui Nicææ conuenere patres. Atque etiamnũ ſuffragiis ſuis eam comprobare omnes quæ paſſim ſunt eccleſias, in Hiſpania, & Britania, & Gallia, & *Germania, & Italia omni, & Campania, & Dalmatia, Myſia, Macedonia, & cuncta Græcia, in Aphrica tota, in Sardinia, Cypro, Creta, Pãphylia, Lycia, Iſauria, in Ægypto omni, Libya, Põto, & Cappadocia, atque hiſce vicinis terris. Ipſas quoque Orientis eccleſias, paucis exceptis quæ cum Arianis ſentiunt. Omnium enim earũ quas recenſuimus comperta nobis eſt ſententia, quòd ab eis epiſtolas habeamus. Et ſcimus, Dei amantiſſimè Auguſte, quamuis pauci quidam fidei iſti aduerſentur, nihil tamen eos præiudicij afferre poſſe orbi vniuerſo. Atque illi longo iam tempore ab Ariana infecti lue, contentione etiã maiore nunc veræ reſiſtunt pietati. Et vt pietas tua fidem Nicænam cognoſcat, quamuis antea cognitam, attamẽ ſicuti ea à trecentis decẽ & octo epiſcopis eſt promulgata, ſubiũgere literis hiſce voluimus. Eſt autem talis. Credimus in vnũ Deũ patrem omnipotentem, omnium viſibilium, & inuiſibiliũ factorem. Et in vnum Dominũ Ieſum Chriſtum filium Dei, genitum ex patre, vnigenitum, hoc eſt ex ſubſtantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: genitum, non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, quæq; in cœlis ſunt, quæque in terris. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, deſcendit: & incarnatus homo factus, & paſſus eſt: & reſurrexit tertia die, aſcendit in cœlos, vẽturus iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt, fuiſſe aliquando quum non fuerit, & quòd ex non exiſtentibus factus ſit, aut ex alia ſubſiſtentia vel ſubſtantia, aut quòd creatus vel mutabilis vel alterabilis ſit, anathemate ferit ſancta catholica & Apoſtolica eccleſia. In hac fide, Dei amantiſſime Auguſte, vt diuina & Apoſtolica, neceſſariò, acquieſcendũ. Neque ea à quopiã mouenda, aut mutanda venit, perſuaſionis aut contentionis verbis vllis. Id quod Ariomanitæ primùm fecerunt, ex nõ exiſtentibus filium Dei eſſe, & fuiſſe aliquando quum non fuit, & cõditum creatúmque atque adeò mutationi obnoxium eſſe dicentes. Quam ob cauſam etiã, ſicuti antea diximus, Synodus Nicæna anathemati ſubiecit hęreſim eam, verámq; fidem promulgauit. Non enim ſimpliciter patres illi æqualem patri filium dixerunt, ne ſimpliciter Deo æqualis, ſed ex Deo Deus verus eſſe crederetur. Sed & ὁμοούσιον conſubſtantialem adiecerunt, quòd id proprium ſit germani, veríque ex vero & natiuo patre filij. Non etiam illi Spiritum ſanctum alienarunt à patre & filio: ſed potius eum cum patre & filio conglorificarunt, in vna ſanctæ Trinitatis fide, propterea quòd vna etiam ſit in ea ipſa ſancta Trinitate diuinitas. Hiſce literis Imperator lectis, ſolidè eſt confirmatus: & quam de rebus diuinis obtinuit affectionem & ſententiã, apertè ſtatim declarauit. Qui enim Conſubſtantiale profeſſi ſunt, eos obſeruauit, & liberaliter muneratus eſt. Illud quoque is propoſitũ habuit conſilium, vt perſuaſione potius quàm vi, inter diſſidentes contentionis dirimeret ſtudiũ: nec cuipiam, qualemcunq; tandem conſectaretur fidẽ, moleſtiam faceſſeret, neque quicquam ad charitatem ſummam faceret reliqui. Eis verò qui ad concordiam & vnanimitatem eccleſiã reducere ſtuderent, maximum exhiberet honorem. Id illũ feciſſe, de eo non ſolum Chriſtiani, verumetiam qui apud Græcos celebris habetur, Themiſtios philoſophus teſtatur, in oratione ad eũ ſcripta, quam Conſularem nominauit. Virtutibus enim eius commemoratis, diuiníſq; additis laudibus, eo illum nomine potiſſimũ effert, quòd vnicuique quam vellet, religionẽ ſequi permiſit. Quare illum impotentem adulatorũ aſſentationem fregiſſe dicit: quos perquàm facetè & luculenter irridens, ea moribus eorum deprehendi ait, purpuram ipſos magis quàm Deum colere: neque aliqua re ab Euripo differre, nunc huc nunc illuc, atque in contrarium adeò momentum refluente.

Arij hæreſis. — * ἐπεισαγαγεῖν — *Macedonianorum hæreſis.* — *Symbolum Nicænum* — *Anathema in Arianos.* — *Chriſtiana Valentiniani Imperatoris virtutes.* — *Themiſtius Valentiniani laudator. Conſularis eius oratio.* — *Præclarè adulatorum naturam notauit Themiſtius.*

** Germaniam noſtram inter alias Europæ regiones Catholicam orthodoxámque in Chriſtum Ieſum, non ita lõgo poſt aſſentionem eius tempore, integrè coluiſſe fidem, illuſtre eſt apud Irenæum lib. 1. contra hæreſes teſtimonium, ita ſcribentem: Nam etſi in mundo loquela diſſimiles ſunt, ſed tamen virtus traditionis vna & eadem eſt. Et neque hæ quæ in Germania fundatæ ſunt eccleſiæ aliter credunt, aut aliter tradunt: neque hæ quæ in Hiberis ſunt, neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriẽte, neque hæ quæ in Ægypto, neque hæ quæ in Libya, neque hæ quæ in medio mundi ſunt conſtitutæ. Sed ſicut ſol creatura Dei in vniuerſo mundo vnus & idem eſt, ſic lumen, & prædicatio veritatis, vbique lucet & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire.*

Vt imperator Iouinianus in Dadaſtanis cũ magna piorum omnium iactura, vitam finierit. cap. 43.

AD hunc modum Iouinianos, audaciam eorũ qui tum nugamentis ſuis turbare eccleſiam conſtituerant, compeſcuit. Et Nicæna fides longo, quod interiit, tempore oppugnata, ſub imperio eius ad priſtinam rediit gloriam & profeſſionem. Verùm ſucceſſus is, ne ea ad ſimilem rurſus recideret turbam & cõfuſionem, minimè futurus erat diuturnus. Non enim eis rebus, quæ eccleſiæ ſub Conſtantio accidêre ſolis, magni illi^{9} patris Antonij diuinatio ad exitum ſuũ peruenit: ſed reliquum adhuc ad improbitatem explendam aliquid fuit, quemadmodum id poſtea ærumnæ ſub Valentis Imperio toleratæ oſtenderunt. Priuſquam enim ſub Conſtantio Ariani eccleſijs regendis primas obtinerent in ſomnis videre ſibi viſus eſt admirandus ille & magnus Antonius, mulos cũ impetu in ſanctius ſacrariũ inferri, atque ibi ſalientes calcibúſque ſe petentes, ſacram euertere menſam. Quum autem euigilaſſet, ſomnium id retulit & expoſuit: futurum ſcilicet, vt adulterinorum monſtroſorúmque dogmatum confuſio Eccleſiam Dei occuparet, & alienæ doctrinæ aſſertorum inſultus ſacram peſſundaret menſam. Porrò non vanam fuiſſe, aut mendacem viſionem, ſimul & interpretationis eius prędictionem, quæ deinde ſubſecuta, & poſtea etiam imperante Valente acta ſunt, ſatis declararunt. De his ſatis. Imperator autem Iouinianus celeritate magna Antiochia diſcedens, Conſtantinopolim contendebat, & Tarſum quum veniſſet, Iuliani ibi corpus, iuſtis funeralibus peractis, ſepeliit: non conſultò, ſed caſu potius quodam & errore, cadauere eius ex aduerſo tumulo ei qui Maximini continebat oſſa, ita condito, vt via publica vtrunque ſepulchrũ dirimeret. Ibi verò Conſul quoque renunciatus, Conſtantinopolim proficiſcens, ad Boſporum venit, in locum cui Dadaſtana nomen eſt, Galatiæ & Bithyniæ limitem. Vbi Senatus ei occurrit, & quem diximus, Themiſtius conſularem de eo editam orationem recitauit: quam poſtea in vrbe Conſtantinopolitana etiam magna cum libertate publicauit. Frigus autem ingẽs inualuit: & Imperator in diuerſorio quodam auidius copioſiore ſumpto cibo, in cubiculo, quod nuper admodum calce erat incruſtatum, ſe confeſtim ad ſomnum capiendum compoſuit. Et quòd ex igne largius accenſo tepor humorem ex parietibus recens dealbatis eliceret, atque is ſenſim ſe per nares inſinuans, meatus per quos accipitur & redditur ſpiritus, obturaret, ſtrangulationem Imperatori attulit: vnde mors eſt cõſecuta. Circiter octo menſes in Imperio trãſegit. vir bonus & honeſtus: ſub quo & eccleſiaſticæ & publicę res proſperos habituræ fuerãt ſucceſſus, niſi per aduerſam prorſus fortunã, repentina mors, quæ illum oppreſſit tantum bonum Romanorum Imperiũ inuidiſſet. Obijt autem ſuo & Varoniani filij, quem Illuſtriſſimum Ancyræ in Galatia

Magnus Antonius monachus in ſomnis per viſionẽ eccleſiaſticos tumultus, qui ſub cõſtantio & Valente acciderunt, prædixit.

Iulianus Tarſi ſepelitur.

Iouiniani mors.

E renunciauerat, conſulatu decimo ſeptimo menſis Februarij die, ætatis anno trigeſimo tertio. Porrò decimus iſte hiſtoriarum liber triennij tempus complectitur: quum quidem à Mundo condito † quinquies milleſimus octingenteſimus ſeptuageſimus quintus, à Domini autem natiuitate trecenteſimus & ſeptuageſimus ageretur annus.

Huius libri anni.

† Secundum recentiores, 4345.

DE IVLIANI MORTE oraculum.

Atque vbi Romanis Perſas ſubiceris armis,
Vſque Seleuciam bello progreſſus ad vrbem
Cæleſti tum te ſublatum turbine currus
Vehet igniuomus, magnóque reponet Olympo,
Defunctum curis hominum, duróque labore:
Et patriam ætheriæ lucis remeabis ad aulam,
F *Vnde caduca hominis progreſſus membra petiſti.*

Quum idem Iulianus ad Cteſiphontem eſſet, reſponſum tale à dijs ſuis recepit.

Iupiter inuiſam diuis cœleſtibus omnem
Olim terrigenũm concidit fulmine ſtirpem,
Ore deum referens Romanorum induperator
Iulianus, Perſis pugnacibus intulit arma:
Et nunc illorum terras & mœnia longa,
Atque alios ferro populos deuaſtat, & igne.
Ille etiam Heſperios, per Martia prælia gentem
Sæpius Almanam victor proſtrauit in oris.

DE IOVINIANO.

G Varroniano hic patre, in agro Singidonenſi Pannoniæ genitus eſt. Imperator renunciatus, Græcæ ſuperſtitionis cultoribus parum gratus fuit: à quibus Antiochię ſcommatibus multis & conuicijs eſt affectus. Inuidiã ei Perſica pax conciliauit: quæ mox ea re quoq; eſt adaucta, quòd à coniuge inſtigatus, templum ibi quod Hadrianus in honorem Patris Traiani tanquã Dei magnificentiſſimè extruxit, & Iulianus poſtea in Bibliothecã redegit, vnà cum libris omnibus cremari iuſſerit. Itaque in eum paſſim famoſi libelli vel ad parietes affixi, vel in via ſparſi ſunt: verſibus Homericis, quibus Paridis ignauia & Therſitæ turpitudo traducitur, per parodiam in illum detortis. Quales fuere:

H *Veniſti ex bello, quo te periiſſe decebat.* Item:
Degener, excultor forma, ſectator amorum & c. Item:
Quod niſi detracta tunicáque, togáque, pudendas
Inſuper & partes qua cingit veſte, prehenſum,
At caſum plagis ad ſanos miſero verſas, & c.

Anos etiam quædam proceritate eum & forma conſpicuum eſſe cernens, quum demẽtem eſſe audiuiſſet, Quàm corpulẽta (inquit) eſt ſtulticia. Ex plebe prętereà quidam in Hippodromo dicacitate eum perſtrinxit, & riſum ingentẽ omnibus mouit. Inanem enim & frigidã proceritatem eius eſſe dixit.

ECCLESIASTICÆ HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS VNDECIMVS.

De vita & moribus imperatoris Valentiniani, & de fratre eius Valente.

CAPVT I.

Fl. Valer. Valentinianus post Iouinianum imperator Rom. lectus.

** Februarij 25 die: Socr.*

Prodigiũ, quo imperiũ eius deſignatũ eſt.

πόλεως κιβάλεως.

ISTA quidem Iuliaous deſertor cæſus eſt. Ita eriã Iouinianus piiſſimus imperator, io finibus Galatię & Bithyoię è vita exceſſit. Exercitus autem* die ſeptimo Nicæã venit & ibi Valentinianum Romanorum imperatorem renunciauit: qui quũ rebus aliis bonus vir, tom Imperio ipſo dignus, † Cibali è Pannonia oriundus fuit, rei militaris (vt qui à iuuenili ætate in caſtris vixiſſet) apprimè peritus, animi autẽ magnitudine præſenti ſemper fortuna præſtantior viſus. Affuit verò tum Nicææ ab exilio reuerſos. De quo illud fertur, Silentiarium quendam, eum ignis flammã ſub Conſtantio, quum curato corpore cubitum iuiſſet, circiter veſperã ea ore ſpirantem vidiſſe. Silentiarius enim ad accerſendum eum negocij cuiuſdam gratia ab imperatore, cui id etiam iodicauit, miſſus fuerat. Imperator Conſtãtius prodigij eius nuncio perterritus, offendere quidem & perturbare virum eum, iniquum eſſe cenſuit. Vt autem timori ſuo conſuleret, ad Romani imperij fines eum miſit, vt ibi in præſidio eſſet, & barbarorum excurſiones prohiberet. Poſtea qooque legioni *a* Iouinianorum pręfuiſſe, & ordinum ductor cum Iuliano fuiſſe traditur. At poſtquam ille rerum eſt potitus, dignitate ea ſpoliatum *b* Valentinianum perpetuo mactaſſe exilio dicitur, illo quidẽ ſub prætextu, quòd copias ſibi commiſſas non ritè in aciem contra hoſtes duxiſſet: reuera autem, quũ Iulianus in Gallia Occidentali adhuc eſſet, & † templum quoddam ſacrificii gratia peteret, Valentiniano præſente (vetus enim conſuetudo erat, vt qui Iouinianæ & Herculianæ, ita ab Ioue & Hercule dictis legionibus præeſſent, principem à tergo ſequerentur) & iam templum ingredientem ſacerdos frondibos quibuſdam toſcidis conſpergeret, & gutta vna in Valentiniani veſtem incideret, quòd is factũ tale ægrè ferens, quum ſacerdotem conuiciis proſciderit: tũ ipſo vidente Iuliano, enſe eam partem veſtis, in quam humor ex conſperſione ea peruenerat, (tanto Chriſtianã pietatem conſectabatur ardore) reſciderit atque abiecerit. Vnde deinceps ille Iulianus infenſus, non multo pòſt eum condemnatum Melitinæ in Armenia perpetuò exulare iuſſit: eam quã diximus prætexens cauſam, quòd milites eius ſegniter rem geſſiſſent. Quaro re ei

Prodigiũ, quo imperium eius deſignatũ eſt.

a Iouinianos Maximianus imperator vocauit milites eos, qui fortiter in Illyrico rẽ geſſerant à Diocletiano Iouio: ſicuti alios à ſeipſo Herculianos.

b Valentinianus ab Iuliano in exilium eſt actus.

† Templum Fortuna.

Eutrop.

e exilij eius cauſa.

Iuliano Valentiniano & aliis christianis martyrij

A martyrij honorem, quod pro religiooe Valentinianus ſubiturus fuerat, inuidit. Nam eam ob cauſam aliis qooque Chriſtianis pepercit, quod eos ex periculis huiuſmodi laudem & gloriam conſequi animaduerteret. Vbi autẽ Iouinianos ad imperium peruenit, ab exilio eſt reuocatus. Porrò Iouiniano defuncto, Nicææ totius exercitus, & eorũ maximè qui primarias gerebãt dignitates, in primis autẽ Datij Patricij, qui ex Galatia ad eum literas dederat, ſecundi præfecti, Arinthei ducis, & Glaiphi, qoi domeſticis pręfuit, concilio & voluntate imperator eſt electus. *d* Et quũ imperatoris ſumptis ioſignibus, in clypeo, militari more, circumferretur, exercitus eũ, *e* vt B ſibi imperij ſocium aſciſceret, rogauit. Atq; ille manu eis, vt ſilerent, innuens, graui & imperiali ſententia, Veſtrũ quidem, inquit, fuit, vt priuatũ me ad imperialem extolleretis dignitatẽ: res autem adminiſtrare, non iam veſtri, ſed Principis ipſius arbitrij eſſe, vos ipſi quoq; dixeritis. Itaque vos deinceps imperata facere, & quietos eſſe: me autem, quid facto opus ſit curare decet. Ac tum quidem militibus non ceſſit: poſtquam verò Conſtãtinopolim venit, trigeſimo à ſuſcepto imperio die, ſociã ſibi imperij fratrem Valentem adiunxit. Et prouincias Orientales, & C quaſdã etiam Occidẽtales ad Illyricũ vſque fratri conceſſit: reliquas ad Occidentalem Oceanũ pertinentes, & continentem ex aduerſo omnẽ, vſque ad extremos Libyes, ſibi attribuit, *f* vt toti imperaret Occidenti. Breui etiã deinde *g* Gratianum filium adhuc adoleſceotulum, ad imperium euectum, moribus inſtitutiſque ſuis aſſueſecit. Sed enim fratres ambo, Chriſtiani quidem iam inde ab initio fuere, cultu verò & opinione variarunt. Nam Valens ab Eudoxio Ariano baptizatus, acer fuit dogmatis Ariani æmulator: moleſtúmque ei fuit, quòd non omnes eandem ſequi ſententiam cogeret. Valentinianus autem D Nicænæ profeſſionis propugnator, ornandos quidem religionis ſuę populares duxit: nihil autem eis moleſtiæ, qui ab eo diſſentirent, intulit. Cæterum in rebus adminiſtrandis pares fuere.

honorem inuidit.

d Ad hunc vſque diem Panonij hunc morem Magiſtratibus legẽdis ſeruant.

e Milites à Valentiniano vt ſibi imperij ſociũ deligat, petunt.

Memorabilis Valentiniani vox.

Fl. Valẽs frater eius imperij conſors orienti præficitur.

f Valentinianus Occidẽti præeſt.

g Gratianus Valentiniani filius Auguſtus creatus.

Valens arianus.

Valẽtinianus Catholicus.

Qui eo tempore in magnis vrbibus eccleſiarum curam per ſucceſſionem ſortiti ſint. Cap. 2.

EA tempeſtate eccleſiæ Romanæ gubernacula tenuit Liberius, Iulij ſucceſſor. Ante eum autem Syluester, ſub Conſtaotino Eccleſiam eã reſerat. Alexandrię aotem, Conſubſtãtialis profeſſioni magnus præfuit Athanaſius, Georgio & Gregorio hæreticis ſurrogatus: qui tamẽ & ipſi ei ſucceſſerant. Ante Athanaſium Alexãder, ante Alexandrũ Achillas, ante hunc Petrus. qui ſub Maximiaoo martyrio eſt defunct*, epiſcopus ibi

Epiſcopi Romani.

Alexãdrini.

Alexandria tum Arianis praye Lucius

Socrat.

Antiochenſes.

Fuerunt hiductores Procopij.

Nicæam peruenit. Sed mox Procopius à proditoribus Comitio & Agelone, quos fidos ſibi eſſe putauerat, captus, & vinctus Valenti eſt traditus. In vtrunque porrò proditorē nouo ſupplicij genere, iureiurando quo ſe illis beneuolū ſemper fore receperat ſpreto, animaduertit. Crudelem enim in modū ſerris diſſectos interemit. Procopius autē ad arbo. ū duarum non longè inter ſe diſtantiū vertices adductos pedibus alligatus, eiſdem mox ad naturalē ſtatū ſuū redire permiſsis, diſcerptus eſt. Sic ſcilicet tyrānus in duas diſtractus partes interijt.

Supplicium proditorum. Proditores Procopij. Ipſius item Procopij, Mors, Suſſetu ſupplicio nō abſimile.

Imperator autē Chalcedonis, quæ è regione Byzātio ſita eſt, muros dirui iuſsit. nā id ſe, ſibi ipſi quoque dira precatus, facturū eſſe tyranno deuicto iurauerat, propterea quòd Chalcedonij tyrānni partes ſequuti, pietatē & fidē imperatori debitā abiecerāt. Nam cū, qui ū ad vr. ē eā acceſſiſſet, cōtumelioſè conuicijs proſciſſum, portis clauſis excluſere. Mœnia igitur principis iuſſu diruebātur, & ſaxa ſtatim Cōſtātinopolim ad publicū lauacrū, quod Conſtantianū vocatum eſt, extruendū transferebantur. Enimuerò quū ſic murus dirueretur, in ſublimi quodā ſaxo, literis altius inciſis oraculū cōſcriptum repertū eſt, illud denunciās. Vbi copioſiore aqua vrbs abundatura eſſet, tū fore vt murus lauacro inſeruiat: gentes autem innumeræ, Romanorum vaſtantes imperium, multū afferant detrimenti, tandem verò & ipſæ cæſæ intereant. Sed nihil obſtat, quo minus, ſtudioſorū cauſa oraculum ipſum hic apponatur.

Chalcedonis muri, quòd ea vrbs Procopij tyrāni partes ſequuta, Valentem portis excluſerat, & contumelijs affecerat, diruuntur. Κωνςαντια-ναί. Oraculum in ruinis muri Chalcedonēſis repertum.

" *In media liquidas quum ducent vrbe choreas,*
" *Vitrea voluentes lata veſtigia nymphæ,*
" *Mœniáque excipient trepidante lauacra ſuſurro:*
" *Tum varia numerum ſuperantia millia gentis*
" *Effera Mauortis ſæui ſpirantia vires,*
" *Vndis tranſmiſsis ſlans reſonantibus Iſtri,*
" *Myſos excindent armis, Scythicóſque colonos.*
" *Atque vbi Treïcios fera gens inuaſerit agros,*
" *Hic illos fatum bellantes opprimet atrox.*

Accidit porrò poſtea, vt aquæductus quē Valens extruxit, plurimū aquæ vrbi ſuppeditaret, & barbaræ nationes maximè aduerſus Romanos mouerētur, ſicuti paulò poſt à me dicetur. Alij oraculū hoc alio accepere modo. Eo enim aquæductu perfecto, Clearchus præfectus vrbi in Theodoſij foro Nymphæa maxima fieri fecit. Id opus, † copioſa aqua dictum, cuius gratia vrbs anniuerſarium conuentum celebrare eſt ſolita. atque id ipſum obſcurius per oraculum verbis hiſce ſignificatum eſſe exiſtimarunt:

ὑδρεῖον. Nic. ὑδραγωγόν Socrat. Nymphæū Conſtantinopoli in Theodoſij foro. † δαψιλὲς ὕδωρ.

In media liquidas quum ducent vrbe choreas,
Vitrea voluentes lata veſtigia Nymphæ.

Hæc de oraculo. Cæterùm cum Calcedonēſiū muri, ſicuti diximus, frangerētur, ciues Cōſtātinopolitani & Bithyni, Nicomedieſes & Nicæni, Imperatori ſupplicarunt, ne mœnia tā firma & ampla fruſtra dirui pateretur. Et ille quāuis ira plenus, ægrè quidē attamē precibus eorum acquieuit: & iuramēto quod debebat tribuēs, diruendo ſimul & reſtaurādo minoribus alijs ſaxis ſtructurā eā reſtituit: quod opus ad finē quoq; ſuū eſt perductū. Hæc mœnibus Chalcedoniorū accidēre. Poſt bellum aduerſus Procopium geſtū, grando maxima lapidibus ingentib⁹ perſimilis decidit. & motus terræ graues varijs in locis extitere. qui præ alijs locis maximū Nicææ Bithynorū vrbe, ea vniuerſa proſtrata, damnum dedere. Duodecimus is erat à Nicomedienſis ſubuerſione. Nec multum interceſſit temporis, quum alius terræ motus obortus, idem Germæ Helleſponti ciuitati fecit. Hæc porrò omnia turbarum eccleſiaſticarū fuerunt indicia. Grandinem nanq; & terræ motus, multi mortales Dei aduerſus imperatorem ira accidiſſe dixerūt, propterea quod multos ad epiſcopalem dignitatem euectos in exilium egerat: alios autem mox acturus fuerat, qui Eudoxio in fidei ſententia non ſuffragarentur. Atque in eiuſcemodi calamitatibus nihil prorſus vel Eudoxius, vel imperator de ſtudio ſuo remittebat quod vterque à ſe diſſentientes crudeliter abigere conaretur. Multíq. adeò ſacri viri ad exilium cōdemnabantur. Soli autem, diuina prouidentia, propter excellentē virtutē, exulare iuſſi nō ſunt, Baſilius magnus Cappadocum eccleſiæ antiſtes, & Gregorius, qui rū Nazāzi (quod tenue oppidum prope Cæſareā ſitum eſt) eccleſiæ præfuit. De quib⁹ viris paulo pòſt dicemus.

Valens muros Chalcedonis reficit. Fatales ſub Valente in Oriēte caſus. Nicæa per terræmotum euerſio. A. Iulij, Iouiano & Lucino Coſſ. Socrat. lib. 4. cap. 10. Item Germæ. Adſcribuntur caſus iſti iræ Dei aduerſus imp. Valentē. Exilium catholicorum epiſcoporum. Baſilius magnus. Grego. Nazāzenus.

De Eleuſio Cyziceno, de Eunomio, item de Agelio Nouatianis epiſcopo. Cap. 5.

IMperator Valens bello contra Procopium proſperè geſto elatus, aduerſus eccleſiā rurſus arma parauit, vim religionibus omnibus, vt ſe Arij dogmati accōmodarent, inferens Maximè verò contra eos qui Lāpſaci conuentum egerant, frendebat, quod non modò Arianis epiſcopis dignitatem abrogaſſent, ſed etiam fidei formulam Arimini promulgatam damnaſſent. Et Nicæa profectus, Nicomediam venit, atque eò Eleuſium Cyzici epiſcopum ad ſe acciuit, qui Macedonij ſententiæ magis addictus erat. Congregatóque Arianorum epiſcoporum cœtu, vt cum illis eandē cōmunémque fidem cōplecteretur, imperauit. Porrò Eleuſius primùm generoſè & fortiter illorum cōmunionē aſpernatus reſtitit. vbi autem imperator exilium ei, bonorúmq; publicationem minatus eſt, metu percuſſus, † libens quidē, ſed nō libenti animo quod imperator iuſſit, fecit. Verùm confeſtim pœnitētia ductus, quū Cyzicum veniſſet, apud multitudinem in conuentu publico peccatum ſuum propalàm eſt cōfeſſus: † illud inſuper addens, vt alium ſibi ſacrorum deligerent antiſtitē: ſibi enim deinceps epiſcopatū gerere quod fidem ſuam prodiderit, minus cōuenire. Cyziceni autem, quod ſumma eum complecterētur beneuolentia, & adminiſtratione eius maximopere delectarentur, epiſcopū alium non receperunt, neque alij eccleſiam regendam permiſerūt: ſed ipſi Eleuſio ſubdiri. ſententiā ſuam minimè mutauerūt. Quod vbi Eudoxius Arianæ ſectæ Conſtātinopoli præfectus cognouit, epiſcopum illis deſignauit Eunomium. Poterit nanque fore, vt is eloquētia ſua breui per felicē quandā perſuadēdi vim Cyzicenos demulſos, ad opinionem ſuam pertraheret. Et poſtquam Eunomius Cyzicū venit, eccleſias quidē, Eleuſio imperatoris iuſſu expulſo vacuas recepit: plebs autē Eleuſio obſequens, extra vrbem cōuentus agebat. Sed de Eunomio, & eius hereſi, ſuo loco paulo poſt dicam. Verumenimuero

Valens Eleuſium Cyzici epiſcopū Arianam complecti fidem cogit. † ἑκὼν ἄκοντί γε θυμῷ. Pœnitentia Eleuſij. Eleuſius epiſcopatum deponit. † Et ſimul de vi ſibi illata cōqueſtus. Socra. lib. 4. cap. 6. Nū retinere Cyziceni conantur. Eunomius ab Eudoxio Cyzici epiſcopus deſignatus.

D

non modo Macedoniani, ſed etiam Nicænum dogma comprobantes, Conſtantinopoli eiſdē afficiebantur malis: neque eo minus etiam Nouatiani, & qui ipſi Conſubſtantialis profeſſionē complectebātur: quapropter eis quoque eccleſias adimi imperator præceperat. Alios præterea, quos excluderet, non habebat: antea enim dudum Cōſtantius hæreticis reliquis eccleſiis eripuerat. Agelium quoque epiſcopum, qui à Cōſtantini temporibus, ad eum vſque diem, Nouatianorū eccleſiis præerat, in exiliū Valens egit. Qui ſanè quemadmodum Socrati videtur, admirandam erit vitam. Nam in eo, quod in philoſophia maximū eſt, fuit: poſſeſſiones enim nullas, neque quicquā pecuniæ habuit. Et vitæ eius inſtitutū id maximè declarauit. Vnica enim veſte contentus fuit: & Euangelicis decretis inſiſtens, calciamentis vſus non eſt. Cæterùm non F multo pòſt, ab exilio reuocatus, eccleſias ſuas recepit, & liberè in eis cōuentus egit. Quod vt fieret, Marcianus quidam effecit, vir vita ſimul & doctrina admodū ſpectatus: qui dudū quidem ſuum in imperatoria aula obtinuerat locū: tum autem apud Nouatianos in preſbyterorū ordinem cooptatus, Imperatoris filias Anaſtaſiā & Caroſam Grammaticæ præcepta docebat, ſub quarum nomine publica lauacra Conſtantinopoli Valens cōſtruxit. Eius viri gratia, Nouatianorum eccleſiæ ad breue tempus clauſę: rurſum ſunt apertæ. Sed ne eo quidem pacto prorſus ab Arianorū turbis fuere immunes: qui eis infenſi propterea erant, quòd Nicænæ fidei dogmatis G defenſores valde amarēt & cōplecterentur, aliis opinionibus plurimùm ab illis diſſidentes.

Catholici, Macedoniani, & Nouatiani, Cōſtantinopoli affligūtur.

Agelius epiſcopus Nouatianorum proſcriptus.

Agelij vitæ ſanctitas.

Idem ab exilio reuocatus.

Marcian⁹ Nouatianus preſbyter, filiarū Valentis præceptor, vt Agelius reſtitueretur effecit.

Ariani Nouatianis infenſi.

De Macedonianis, & τῦ ὁμουσίου conſubſtantialis cultoribus, & de legatione piorum Romā miſſa. Cap. 6.

EVdoxio & populatibus eius, aduerſus eos qui ſincerè Nicænam colebant fidē, conatos probè ſuccedere viſi ſunt. Nam in maxima ditionis Valentis parte, & potiſſimùm in Helleſponto, Thracia, Bithynia, atq; aliis in circuitu vicinis & vlterioribus etiam terris, neque eccleſiis iam illi præfuere, neque epiſcopos ſuos habuere, Macedonianis autē, qui permulti in regione ea rectā iam conſectantes ſententiā erant, nō minus infeſti, inhumaniter & ipſos ſunt perſequuti. Atque iſti propter imminentia mala oppidò in anguſtum redacti, alij ad alios per vrbes H legatos miſere: & tandem ad fratrē Valētis Romā ſibi confugiendum, & cum Liberio potius, cuius fidei profeſſionē amplectebantur, quàm cum Eudoxio communicandum eſſe ſtatuere. Itaque Euſtathiū Sebaſtiæ, cui aliquoties adempta fuerat dignitas & Syluanum Tarſi Ciliciæ, atque Theophilum Caſtabalorū epiſcopos Romam legarunt, eiſque mandarunt, vt ne cum Liberio de fide contenderent, ſed potius cum Romana cōmunicarent eccleſia, ac conſubſtantialis profeſſionem comprobarent. Illi cum literis eorū qui ab aliis Seleuciæ ſegregati fuerant, in Italiam peruenere, atque ibi imperatorem Valentinianum, propterea quod in * Gallia contra Sauromatas bellum gereret, non viderunt. Quū autem Liberio epiſtolas quas ſecum attulerant, offerrēt, recipere is eas renuit: Arianos eos eſſe, nec ab eccleſia ſua agnoſci poſſe, qui Nicenam aboleuiſſent fidē, dicens. Cui illi reſpōderunt, ſe per legitimā pœnitentiam ad veritatis cognitionē reduſſe, ſententiam τῦ ἀνομοίου inæqualitatis abiecisse, & filium per omnia patri ſimilē profeſſos eſſe: nihilque ab ὁμουσίου conſubſtantiali, κατὰ πάντα ὅμοιον, hoc eſt per omnia æqualē, differre. Quib⁹ verbis auditis, Liberius profeſſionem eorū in ſcriptum relatam, ab eis exegit. Atq; illi libellum ei, in quo etiā Nicænā fidē inſeruerunt, obtulerūt. Epiſtolas quidē, quas ſecū Smyrna ex Aſia, & ex Piſidia, Iſauria, Pāphylia, & Lycia, vbi cōuentus egerant, attulere, propter prolixitatē hic nō appoſui. Libell⁹ autē quē Euſtathius cū collegis ſuis Liberio dedit, ſic habet.

Epiſcopi eorū tres Romā ad Liberiū legantur.

Ciliciæ hæc ciuitas eſt Socr.

Ariani Macedonianos iam reſipiſcētes perſequuntur.

** Eccleſiaſticæ hiſto. ſcriptores videntur Gallos & Germanos pro eadem gente habuiſſe. In Græciam rebus infrà Almanorum nomē reperitur, & Germania vno atque altero loco.*

Liberius non ſtatim eos recipit.

Confeſſio legatorum Liberio epiſcopo Romano exhibita. Cap. 7.

DOmino fratri & collegæ Liberio, Euſtathius, Syluanus, & Theophilus ſalutem in domino. Ad euitandas inſanas hæreticorū, qui non deſinunt eccleſiæ catholicæ offendicula creare, ſuſpiciones, & ad earum cauſam & occaſionem omnem præcidendā ſynodi Lampſaci & Smyrnæ, & aliis variis in locis ab orthodoxis & rectè ſentientibus epiſcopis celebratæ decreta profitentes, apud bonitatē tuam, & vniuerſos Italiæ, totiuſque Occidentis epiſcopos legatione fungimur, & literas afferimus, catholicam nos fidē ſeruare, quæ in ſancta Nicæna ſynodo, ſub beato Conſtantino imperatore, à trecentis decem & octo patribus promulgata atque cōfirmata, hactenus in ſtatu ſuo inuiolata atq; immota durauit, atque in perpetuū duratura eſt: in qua τὸ ὁμοούσιον cōſubſtantiale ritè pieque contra Arij improbitatem eſt cōſtitutum. Fidemque eā nos vnà cum eis quos diximus epiſcopis & ſeruaſſe, & vſque ad finē ſeruaturos eſſe, manibus ipſi noſtris profitemur: condēnātes Arium, impiāq; doctrinam, ſectatoréſque eiuſdem, necnō omnem Sabellij, Patripaſſianorū, Marcionis, Photini, Marcelli, ipſiuſque Pauli Samoſateni hæreſim, doctrinamque eorum, necnon omnes eis aſſentiētes: & ſi quæ præterea ſunt aliæ ſectæ, ſanctæ fidei, quæ piè atque catholicè Nicææ à ſanctis patribus cōpoſita atque promulgata eſt, aduerſę & cōtrarię. Anathemate quoque in primis ferētes formulam Arimini lectam, Nicænæ ſcilicet fidei prorſus repugnātem. Cui quidem formulæ Nica Thraciæ allatæ, nōnulli dolo malo & periurio circumuēti, Conſtantinopoli per errorem ſubſcripſerūt. Eſt autem fides noſtra, atque eorū quorum nomine legatione fungimur, iſta. Credimus in vnum Deum patrē omnipotentē, viſibilium omnium & inuiſibilium factorē. Et in vnum vnigenitum Deum Dominū noſtrum Ieſum Chriſtum, filium Dei, ex patre, hoc eſt, ex ſubſtantia patris genitum, Deum de Deo, lumē de lumine, Deū verum de Deo vero, genitū non factum, cōſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, quęque in cælo ſunt, quęque in terra. Qui propter nos homines, & propter noſtrā ſalutem deſcendit, & incarnatus, & homo factus, & paſſus eſt. Et reſurrexit tertia die, & aſcēdit in cœlos, vēturus inde ad iudicandū viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum. Qui autem dicunt,

Macedonianorū libellus de profeſſione fidei Liberio oblatus.

τὸ ὁμοούσιον laudatur.

Ariani & alij hæretici cum dogmatibus ſuis damnantur.

fuiſſe

fuiſſe aliquãdo quum nõ fuerit, quodq́ue priuſquam genitus ſit, non fuerit, & quòd ex nõ exiſtẽtibus factus ſit, aut ex alia ſubſtãtia vel ſubſiſtentia, vel mutationi & alterationi obnoxium filium Dei eſſe, anathemate iugulat catholica & Apoſtolica eccleſia. Ego verò Euſtathius epiſcopus Sebaſtię vrbis, & Syluanus, & Theophilus, Lampſacenę, Smyrnenſis, aliarumq́ue ſynodorũ legati, hanc fidei profeſſionẽ manibus noſtris, voluntateq́ue noſtra ſcripſimus. Quod ſi quis præter hanc fidem, contra nos, aut eos à quibus miſſi ſumus, aliquid criminis intẽdere voluerit, ad quoſcunque ſanctitati tuæ viſum fuerit epiſcopos, nos atque illos cum ſanctitatis tuæ literis remitte: vt quum apud eos ipſos iudices cauſa dicatur, tum in eum qui criminis conuictus fuerit legitimè animaduertatur.

cauſis, indicto ſiſti.

Epiſtola Liberii, epiſcopis Orientalibus miſſa. cap. 8.

Admittit tandem legatos ad cõmunionẽ Liberius.

Liberii & Occidentalium epiſcoporum literæ ad catholicos epiſcopos Orientales.

HOc libello veluti quodam pignore ſibi obligatos, Liberius ad communionem admiſit, ac deinceps cum huiuſmodi literis eos dimiſit. Dilectis fratribus & collegis, Hythio, Cyrillo, Hyperechio, Heroni, Elpidio, Maximo, Euſebio, Eucarpio, Fortaſio, Neoni, Eumathio, Fauſtino, Procto, Paſſinico, Arſenico, Seuero, Didymioni, Britanio, Callicrati, Damabio, Ædeſio, Eoſtochio, Ambroſio, Gelooio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexãdro, Adolio, Marciano, Stheoelo, Ioanni, Macari, Chariſio, Syluano, Photino, Autho, Antonio, Celſo, Euphranori, Mileſio, Paricio, Seueriano, Euſebio, Eumolpio, Athanaſio, Diophãto, Minodoro, Diocli, Chriſampelo, Eugenio, Euſtathio, Callicrati, Arſenio, Eugenio, Martyrio, Hieratio, Leootio, Philagrio, Lucio, & vniuerſis epiſcopis Orientalibus orthodoxis, & rectam fidem ſectantibus. Liberius epiſcopus Italiæ, & reliqui Occidentis epiſcopi ſalutem perpetuam in Domino. Optatiſſimũ nobis pacis & concordiæ gaudium literæ veſtræ, fidei lumine reſulgentes, fratres dilecti, attulerunt, quas nobis reuerẽdiſſimi fratres & epiſcopi Euſtathius, Syluanus, atque Theophilus reddiderũt. Atque eo maximè nomine, quòd ſenſum & perſuaſionem fidei veſtræ, cum tenuitatis meæ atque Italicorum Occidentaliumq́ue epiſcoporum omnium ſententia, concordare confirmarunt & aſſeuerarunt. Atque eam ipſam nouimus catholicam & Apoſtolicam eſſe fidem, quæ ad Nicænam vſque ſynodum integra atque immota ſeruata eſt: quam etiam patres Nicææ cum ingenti lætitia, non ſolùm ſermone, verùm etiam ſcriptura intercedente, vt veſtigium & ſcintillam omnẽ abſurdæ opinionis extinguerẽt, ſunt profeſſi. Eius exemplar neceſſariò hiſce literis ſubiiciendum eſſe duximus, ne poſtea locus & opportunitas hæreticis ad ſtruendas fidei inſidias relinquatur: quibus illi improbitatis ſuæ igniculos excitantes, diſcordiæ incẽdia more ſuo dilatare ſolẽt. Euſtathius ſanè, Syluanus, atq; Theophilus, fratres noſtri reuerẽdiſſimi, nobis veſtro nomine receperunt, dilectionẽ veſtrã nõ minus atque ipſos fidem eiuſmodi ſemper & antea ſeruaſſe, & ad finem vſque ſeruaturã eſſe, in Nicęna videlicet vrbe à trecẽtis decẽ & octo epiſcopis ortodoxis & rectè ſentientibus comprobatã. Quæ quòd certam perfectãmque cõplectitur veritatem, ora hæreticorum omniũ omnia obſtruit atq; euertit. Non caſu enĩ fortuito, ſed diuino prorſus nutu, cõtra Arij inſaniã, tãtus epiſcoporũ numerꝰ eſt coactus, quanto ſcilicet numero beatus ille Abrahã tot hoſtium millia fide debellauit. Et fides quum in ſubſiſtẽtia & nomine τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis conſiſtat, perinde atque munitiſſima quædã & inexpugnabilis arx, impreſſiones & machinas malignas Arianæ perfidiæ omnes, ita vti decet, cõtemnit. Et quãuis epiſcopi Occidentales propè omnes Arimini conuenerint, quum ibi concilium Arianorũ coegiſſet vecordia, vt inſidioſa quadã ſuaſione, ſeu quod verius eſt, profana autoritate & potẽtia, id quod in fidei formula tutiſſimum certiſſimumq́ue poſitum fuerat, aboleret, aut obliquè negarent, nihil tamen ea profuit † calliditas. Nã omnes ferè qui tum Arimini ineſcati atq; fraude decepti fuerant, nunc reſipiſcentes, quum anathemati eorum qui ibi conuentũ egere, fidei formulã ſubiecerunt: tum vniuerſali & apoſtolicæ fidei, quæ Nicææ decreta eſt, ſubſcripſerunt. Et nobiſcũ cõmunicantes, ardentioribus etiam animis contra Arij doctrinam & diſcipulos eius feruntur. Quã rem ita deprehẽſam eſſe, vbi oratores etiam veſtri cognouerunt, in ſubſcriptione ſua vos quoque addiderunt: & Ariũ, & quæ à ſectatoribus eius Arimini contra Nicænã fidẽ acta ſunt, anathemate iugulantes. Quibus ſanè actis, vos etiam iuriſiurandi ſacramẽto fraudulento circumuenti, ſubſcripſiſtis. Quapropter conuenire nobis viſum eſt, vt ad dilectionẽ veſtrã ſcriberemus, & iuſta petentes adiuuaremus, præſertim quum ex legatorum veſtrorũ aſſeueratione, Orientales vos reſipuiſſe, & cum Occidentalibus rectè ſentientibus cõſentire intellexerimus. Scribimus ergo vobis, vt noritis quum Ariminenſes blaſphemias, quæ tum per ſurreptionem ſunt ab autoribus earum magno eccleſiæ detrimẽto ſubintroductę, anathemati ſubiectas, tum Occidentales vniuerſos in Nicænã fidei profeſſionẽ conſpiraſſe. Quamobrẽ per vos id omnibus indicari oportet, vt qui vi quadã ſeducti atq; læſi ſunt, tandẽ à tenebris hęreticis ad diuinũ catholicæ libertatis lumẽ reuerti poſſint. Si qui verò deinceps venenum perfidiæ reſpuere, & Arij blaſphemias omnes abolere, anathematiq; ſubiicere noluerint, Arij, eiuſq; ſectatorum, & cæterorũ ſerpentũ Sabellianorũ, Patripaſſianorum, atque aliarum hæreſiũ ſe complices, ab eccleſiaſtica cõmunione & coniunctione excluſos & alienos eſſe, quæ adulterũ filios non admittit, ſciant. Deus vos incolumes ſeruet, fratres dilecti. Hiſce literis Euſtathius & collegæ eius acceptis, in Siciliam traiecerunt. Et poſtquã ibi Siculorum epiſcoporũ ſynodus, eorũ inſtinctu celebrata, atq; ipſi τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis fidẽ profeſſi ſunt, Nicænamq; formulã autoritate ſua cõfirmarunt, acceptis ibi quoq; eorũdẽ ſententiæ literis, ad eos qui ſe legauerãt, ſunt reuerſi. Atque illi redditas ſibi literas Liberij, ad vrbes quaſque, per oratores, ad cõſubſtantialis fidei propugnatores miſere, cohortantes eos, vt cõſentientibus animis Tarſi Ciliciæ cõuenirẽt, ad fidẽ Nicænam cõprobandam, & quæ poſt-

Nicena fides catholica eſt, & apoſtolica.

Numerus 318 patrum Nicænorum cum numero vernaculorum Abrahæ cognatt.

Epiſcopi Occidentales, qui Arianorum fraude Ariminenſi fidei ſubſcripſerãt, per legitimã pœnitentiam reſipuerunt.

† πανουργία

Arianorum & reliquorũ hæreticorũ excõmunicatio.

Iidem legati in Sicilia quoque Nicænã fidem profitentur.

ea eacoctæ ſunt, nugas abolendas. Et factũ id for E tè eſſet, niſi qui plurimũ apud imperatorem valebat, obſtitiſſet: Eudoxius videlicet, Arianæ religionis præfectus, qui ſynodo ea indicta magis etiam commotus, maiora illis intulit detrimenta. Quod verò Macedoniani per oratores ſuos cum Liberio communicariot, & fidem Nicænã approbarint, Sabinus ipſe in ſynodalium actorum collectaneis eſt coofeſſus.

Ne Orientales catholici Tarſi conueniant, Eudoxius obſiſtit.

Sabinus iſte Macedonian' fuit.

De Synodis Tyanæ & in Caria coactis. Cap. 9.

Tyanæum catholicorũ epiſcoporum concilium.

† Atentio huius cuiã fit in quadam Theodoſij conſtitutione, in C. Theodoſiano lib. vlt. l. Epiſcopis. de fide cathol.

Acta eiuſdẽ.

Eodem tempore coocilium Tyanæ ab Eoſebio Cæſareę Cappadociæ, Athanaſio Ancyræ, Pelagio Laodiceæ, Zenone Tarſi, Paulo Emeſæ, † Otreio Melitinæ, Gregorio Nazanzi, aliiſque multis epiſcopis, qui τὸ ὁμοούσιον conſubſtantialis verbũ ſeruandum eſſe Antiochiæ, F Ioniniano imperãte, decreuerant, celebratũ. Lectæ ibi Liberij & Occidentalium epiſcoporum literæ, quas ſecum legati Lampſaco Romã miſſi attulerant. Quamobrem gaudio exilientes, ad vniuerſas ſcripſeront eccleſias, vt decreta Aſiaticorum epiſcoporum & Liberij, Italorum, Aphrorum, Gallorum Occidentalium legerent epiſtolas: & tantum ipſis conſentientiũ numerũ, qui longè Ariminenſe concilium ſuperabat, cõſiderarent, & ad ſententiam communionémque eorum accederẽt: necnon vt eis eiuſdem ſe eſſe ſententiæ literis ipſi ſuis reſcriberent. Scripſerũt prætere, vt ad diem conſtitutum verno adhuc tempore Tarſum Ciciliç conuenirent. Sed enim G dum ſic de Tarſenſi ſynodo cogenda agitur: triginta & quatuor ferè Aſiani epiſcopi Antiochię in Caria conuenientes, ſtudium quidem eccleſiaſticæ cõcordiæ ſarciendæ laudatont: τὸ ὁμοούσιον conſubſtantialis verò nomen repudiantes formulam fidei Antiochiæ & Seleuciæ compoſitã veluti quæ Luciani martyris eſſe crederetur, & à maioribus eorum periculo & ſudore multo comprobata eſſet, confirmarunt. Imperator autem, Eudoxio annitente, ſynodum in Cilicia celebrari inſtitutam prohibuit, edictis ea de cauſa & comminationibus publicè propoſitis.

Indicitur cõuentus Tarſẽſis.

Antiochię in Caria formula fidei Antiochenæ à quibuſdã epiſcopis confirmatur.

Valens conuẽtum Tarſenſem celebrari non permittit.

De ea quæ tum graſſata eſt perſequutione: & de ſancto Athanaſio, vt is ſolus ſede ſua non ſit eiectus. Cap. 10.

Valẽtis iuſſio ut epiſcopi à Conſtantio relegati, & à Iuliano reſtituti, denuò ſexilio extrudantur.

Præfectus Alexandriæ Athanaſium vrbe expellere conatur.

Obſtat ei populi ſtudium.

Prouinciarũ quoque præſidibos ſingillatim H mandauit, vt ex eccleſiis eos deturbarent epiſcopos, qoi ſob Conſtantio exautorati, dignitatem priſtinam ſub Iuliano recepiſſent. Per eiuſmodi iuſſionem, Aegyptii etiam magiſtratus Athanaſium eccleſiis ſimul & vrbe Alexandrina eiicere contenderunt. Non leuis enim pœna imperiali inſerta erat edicto, quod præfectis omnibus, & qui ſub eorum ſignis & poteſtate eſſent militibus & ſenatoribus, cum ingentis pecuniæ mulcta, corporis quoque coercionẽ denunciabat. At Chriſtianus populus cõueniens, Præfectum rogauit, vt epiſcopum cauſa non ſatis deliberata non exigeret, ſed accuratius literarum imperialium ſententiam perpẽderet, quæ eos tantum proſcriberet, qui ſub Conſtantio eaolare iuſſi, ſub Iuliano ab exilio reuerſi eſſent. Athanaſium porrò ſub Cõſtantio quidem exilij cauſa ſolum vertiſſe dicebant, atque ab eodem

E reductum, atque in epiſcopatum ſuum reſtitutũ eſſe: Iulianum autem, quum omnes ab exilio reuocaret, vnum hunc perſequutum fuiſſe, quem tandem Iouinianus reſtituerit. Hæc quum dicereot, oeque Præfecto perſuaderent, reſtitere tamen, & vim fieri nõ permiſere. Cæterùm quum vulgus vndique confluerer, & turba ingens atque tumultus, adeò vt ſeditio expectaretur, io vrbe eſſet: præfectos rem eã imperatori ſignificauit, Athanaſiũ ibi manere permittens. Et diebus plurib. exactis, ſeditio ea ſopita iam eſſe videbatur, quum Athanaſius veſperi vrbe egreditur, & in prædio quodam latitat. Ægypti autem præfectus, & copiarum militarium quæ ibi erãt dux, intempeſta nocte in eccleſiam, vbi ille † domicilium ſuum habebat, venit, & in habitaculis etiam ſuperiorib. diligenter eum quærit: ſed opi F nione ſua fruſtratus, re infecta abit. Exiſtimaoerat enim quòd plebs tãdem prioris motus, quo excitata fuerat, oblita eſſet, & ſomnum omnes carperent, facilè ſe imperatoris imperata executurum, & vrbem ſine ſeditiooe pacatam conſeruaturum eſſe. Sedenim præfectus, & qui cum eo erant, quòd Athanaſium ooo inueniſſent, valde ſunt admirati. Siue enim diuini numinis iudicio, ſeu hominum aliquorum denũciatiooe ſeceſſerit, eõdẽ res recidit. Quòd enim tam neceſſario tempore inſidias ſibi ſtructas præuiderit & vitarit, conſilij eſſe viſum eſt, quod captum humanum excederet. Alij verò dicunt, eum ꝙ vulgi inſanũ motum præſenſerit, & ſimul veritus ſit, G ſi quid inde detrimenti prouenisſet, ne ipſe autor mali eius eſſe videretur, † toto eo tempore in paterno monumẽto delituiſſe. Atque ille quidem ſic profugit, & latuit. Noo longè autẽ pòſt imperator literis ſuis eum reuocauit, & eccleſiã obtinere iuſſit. Scriptum hoc præter animi ſententiam Valentem edidiſſe opinor, vel quòd Athanaſij gloriam ſecum ipſe reputaret, ac reprehenſionem eius rei à Valentiniano, qui Nicænũ decretum profitebatur, expectaret: vel ꝙ motũ eorum qui plurimi illum laudabant, ne per oouarum rerum ſtudium reſpub. aliquid detrimẽti caperet, ſuſpectum haberet. Opinor quoque Arianæ hæreſis anteſignanos, ita vt par erat, non admodum iam in eius viri proſcriptionẽ vrgendam incubuiſſe: illud perpendentes, ſi vrbe eijceretur, fore vt rurſum imperatoribus moleſtus H fieret, occaſionemque ex ea ſe illos compellandi haberet. Valentemque io ſentẽtiam ſuam adduceret, Valentinianum autẽ ſibi cõſentientem ad iram etiam commoueret. Plurimum nanque eum metuerunt, virtutem eius in rebus quæ ſub Conſtantio acciderant, experti. Adeò enim tum quoq; inimicorũ cõſilia & inſidias propulerat, vt ei illi nõ grauatè eccleſiis io Ægypto cederẽt: & ea de cauſa ipſe via Conſtantij literis acquieſcens, ex Italia rediret. Cauſam quidem, quamobrẽ Athanaſius nõ itidẽ vt alij, ex eccleſia pulſus ſit, hanc eſſe conijcio. Alij verò epiſcopi tantum nõ perſequutione, quæ illis par eſſet, quæ ab idololatris excitatæ fuerant, ſunt experti. Exilia enim & deportationes in eos qui non eadẽ cum Valente ſeotirent, decernebaotur, & ſacræ ædes iis quidem adimebantur, aliis autẽ cõmittebantur. Ægyptus verò Athanaſio adhoc ſuperſtite, malorum eiuſmodi immunis & expers fuit.

Athanaſius inſidias ſibi ſtruj preſſentit, eáſq; deuitat.

† χαλαγώγιον. Quæritur in noctu domi ſua à præfecto, ſed non inuenitur.

Athanaſius rurſum latitat.

† menſib. quatuor Socrat.

Valens Athanaſium eccleſia ſua reſtituit. Cauſæ expenduntur, quamobrẽ Athanaſius non itidem vt alij catholici epiſcopi, eccleſia ſua ſit expulſus. Ariani Athanaſium timent.

Perſequutio catholicorum epiſcoporum.

Vt Ariani

Vt Ariani & Eunomiani per diſsidium ſint ſeiuncti & de Eunomio & Ætio, & quæ contra orthodoxam fidem nouarum rerum ſtudio ſint conati.

cap. 11.

Eunomius ab Eudoxio ſeceſsit. ſeceſsionis eius cauſa.

SVb idem tempus Ennomius ab Eudoxio ſeceſſit, & ſeorſim ſuos ſibi conuentus egit, propterea quod quũ ſæpius vt præceptor ipſius Ætius in gratiam & communionem reciperetur, Eudoxium rogaſſet, id impetrare non potuerit. Non ideo autem Ætium auerſatus eſt Eudoxius, quòd hæreſim eius exoſam haberet, quam ſcilicet maximè deprædicabat: ſed vt populares eius, alterius illum ſectæ, exiſtimarent. Atque hæc ipſa cauſa fuit, cur inter Eudoxium & Eunomium diſſeſcio fieret. Porrò Ætius vehemens & acer Arianæ hæreſis aſſertor & propugnator fuit, arte ſophiſtica bene inſtructus.

Aetius.

B Eandem autem hæreſim magis etiam diſcipulus eius Eunomius defendit, vir, quod Ruffinus ait, & corpore & anima leproſus, atque intrà & extra morbo regio infectus, ipſe quoque arte Dialectica præpotens. Hæreſim eius quidam ab eius nomine appellant, Alij τῶν ἀνομοίων. hoc eſt, Inæqualium vocant. Sunt autores quidam, qui Eunomium iſtum primùm auſum fuiſſe dicunt inſtituere, vt diuinus baptiſmus merſione vna perageretur: & eam quæ ab Apoſtolis per manus accepta hodie quoque vbique ſeruatur, traditionem adulterare, & ritum alium in eccleſia Cyzicena, accuratiore ſanctioréque grauitate nouitatem ſuam obtegentem, inueniſſe. Fuit autem, ſicuti dictum eſt, & Sozomenus teſtatur, cuius verba adſcribere libet, ad orationes ſcribendas non ineptus, contentioſo diſputandi genere & ſyllogiſmis gaudens; quales ſectatores eius adhuc multos videre eſt. Non tam enim illi vitam honeſtam, mores ſanctos, & benignã erga egenos miſericordiam, ſi eadem cum ipſis ſentiant, quàm ſi quis contentioſè diſſerere, & ſyllogiſmis atque ratiocinationibus vincere videatur, laudant. Tales nanque pietate maiore ſupra omnes eſſe exiſtimantur *a*: ſicuti Theophronius Cappadox & Eutychius, ſectæ huius ſtudioſi, qui obtinentis huius † Imperij tempore, ſeipſos ab eccleſia reſcindentes, quum in alijs rebus ea Eunomij opinionibus *b*, tum in ſacro baptiſmo res nouas induxerunt. non in trinitatem, ſed in Chriſti mortem baptiſandum eſſe docentes. Eunomium ſanè aliqui dicunt nihil hac in re nouaſſe, ſed quemadmodum ab initio cœperat, in Arij ſententia permanſiſſe.

Eunomij quidam ab eius nomine, qui etiã ἀνόμοιοι hoc eſt, inæquales ſunt dicti.

Vna Eunomij merſio in baptiſmo peragẽdo.

Eunomiani contẽtioſi diſputatores.

a Theophronium & Eutychium Eunomiani.

b Eunomianorũ baptiſmus.

D Poſtquam verò Cyzici epiſcopus factus eſſet, à clero eum ſuo, quod noua inſtitueret dogmata, accuſatum eſſe. Eudoxium porrò, qui tum Conſtantinopoli Arianæ hæreſi præerat, illum acceſſiuiſſe, atque vt verba ad populum de doctrina ſua faceret, ibi permanſiſſe. Et quum nihil in eo damnaſſet, eum vt Cyzicum rediret cohortatum eſſe. illum verò dixiſſe, ſe de cætero cum eis qui ſe ſuſpectum haberent, futurum non eſſe, prætextúmque eum diſceſſionis ſuæ obtendiſſe: quum reuera cauſa illa eſſet, quòd præceptorem ſuum Ætium receptum nõ eſſe ægrè ferret: hominémque in cœpto ſuo perſeueraſſe, & nihil de priore opinione ſua° mutantem priuatum vixiſſe. † Et hæc quidem alij

° ἐφ' ἑαυτῷ διαμεῖναι.

Cur Eunomius Cyzico diſceſſerit.

A ad hunc modũ: alij verò aliter tradunt. Sed enim ſiue Eunomius ſeu alij quidam traditionem baptiſmi innouarunt, ſoli illi periculoſa iſta ratione diuini baptiſmi expertes mihi è vita exceſſiſſe videntur. Si enim ipſi ab initio recepta conſuetudine baptizati *c*, primùm ſe ipſos rebaptizare non potuerunt, aut quod in ipſis non accidit, primi introduxerunt: quódque neque ipſi per ſe habuere, neque per alios accepere, id in alios cõtulerunt. *quũ ſuper initio & fundamento quod ſubſiſtere nequeat, ſuáque ipſorum arrogantia, dogma hoc inſtituerunt: tum quæ ipſi non acceperunt, alijs tradiderunt: quod ſanè ſtultum ac ſtolidum eſt.** Illud enim ſua etiam ipſorũ confeſſione cõſtat, qui ipſe baptiſmi ſacris initiatus non ſit, eum alios baptizare non poſſe: qui verò traditionis eorum more baptizatus non ſit, eum B pro non baptizato ab eis haberi, vt qui non legitimè ſacramento eo initiatus ſit. Teſtãtur hoc ipſimet dum quoſcunque in ſententiá ſuam pertrahere, etiamſi antea ſtatis catholicæ eccleſiæ cæremonijs tincti ſint, rebaptizãt. Quæ nouitas non parum religionem turbauit, & Chriſtianiſmum ſuſcipere volentibus propter dogmatum diſſenſionem valde obſtitit. De Eunomio porrò, & Ætio, illud addere liber. Eunomianæ hæreſis autorem primũ Ætium Syrum fuiſſe *d*: qui iuxta Arij ſententiam, filium patri inæqualem, creatúmque eſſe, & ex non exiſtentibus extitiſſe decreuit. Et qui opinionem eam approbarunt, Ætiani prius ſunt dicti. Quum autem, quemadmodum antea diximus, quidã filium patri ὁμοούσιον conſubſtantialem quidã ὁμοιοούσιον æquiſubſtantialem dicendum eſſe aſſererent: & Impe C ratori tum placitum eſſet, vt de Ariminenſis concilij ſententia filius patri ὅμοιος æqualis crederetur: Ætius quidem, vt qui blaſphemus in Deum eſſet, exilio eſt mactatus: hæreſis autem eius quodãmodo ad tempus ſoluta iacuit, quòd

*** Imo etiam ἀδύνατον.*

Eunomianorũ Anabaptiſmus.

Aetius autor Eunomianæ hæreſis.

† Theodoſij iunioris imperium intelligendũ, ad quem hiſtoriam ſuam eccleſiaſticam ſcripſit Sozomenus, cuius ea ſunt verba lib.6. cap.26. Socrates propterea Eunomium Cyzico Conſtantinopolim ad Eudoxium reuerſum eſſe, & cum eo manſiſſe dicit, quòd Cyziceni non ferentes ampulloſam eius loquentiam, hominem vrbe exegerint. in prolixitate enim orationis eius & multiloquio, ingens fuit ſententiarum penuria. Et quum longos conſcripſiſſet in epiſtolam Pauli ad Rom. Commentarios, tamẽ in ſcopum Pauli pertingere & aſſequi non potuiſſe dicitur lib. 4. cap. 9.

D

** Eodem argumento vti temporibus noſtris poſſemus, in refutandis eis qui manus alijs imponere audent, quũ eã poteſtatẽ non habeant, & conſecrati prorſus nõ ſint.*

c Eunomiano baptiſmo baptizati, ſine baptiſmo legitimo obierunt. Anabaptiſmus in eccleſia prorſus non ſubſiſtit.

d Ad declarandã ineptã & improbã Eunomij impietatẽ & vaniloquentiã, Socrates verba eius iſta profert: Deus de ſua ipſa ſubſtantia nihil amplius, quam nos, nouit: neque ea magis illi, quã nobis eſt perſpecta. Sed quod de ea nos ſcimus, id & ipſe prorſus ſcit: & rurſus quod ille nouit, id in nobis quoque ſimiliter omnino reperias, vt ſupra.

neque alius quiſpiã, qui alicuius eſſet nominis, (E) neque ipſe Eunnmius propalam & liberè de ea diſſerere auderet, Cæterùm vbi is Cyzicenã eccleſiam pro Eleuſio gubernandam accepit, conquieſcere omnino non potuit, & in cócionibus ad populum Ætij opinionem rurſus in medium produxit. Atque vt fieri ſolet, quũ homines primùm hæreſis iſtius autorem ignorarent, Eunomianos ſectatores eius cognominarunt: propterea quòd poſt Ætium dogma hoc Eunomius renouauit, & maiore audacia, quam qui id primùm tradiderat, defendit.

De hæreſi Apollinarium patris & filii, & quomodo in ſuam declinarint hæreſim. Cap. 12.

De hæreſi Apollinaris.

APollinares duos fuiſſe, patrem & filium, antea diximus. Et pater quidẽ preſbyter, filius autem lector fuit: vterque gręcis diſciplinis valde eruditus. Pater Grammaticus, filius Rhetor (F) inſignis. Pater Alexandriæ ortus, aliquãdiu Beryti literas docuit. Laodiceæ verò matrimonio contracto, filium Apollinarem progenuit. Intima eis cum Epiphanio, præclaro ſophiſta, amicitia fuit. A quo vt ſeiungerẽtur, ne Theodotus quidem epiſcopus Laodicenſis authoritate & interdicto ſuo obtinere potuit. Permultos hi & vtiles eccleſiæ edidere libros, ſicuti antea à nobis eſt dictum. Deinde verò in hæreſim nominis ſui fœdè ſunt prolapſi. Nã Apollinaris filius, multis ab eccleſia abductis, ſuos ſibi conuentus egit, ſociúmque conſtituendi dogmatis ſui Vitalim accepit Antiochenũ, ex eorum numero qui Melitij eccleſiam frequentabant, preſbyterum, virum nemini illuſtri vitæ & morum ſanctitate cedentem, & eorum qui fidei eius commiſſi fuerant curandorum perquàm ſtudioſum, eaque de cauſa à populo egregiè cultum & veneratum. Paulo pòſt enim, quum à communione Meletij diſceſſiſſet, Apollinari ſe coniũxit, ſectatoribuſq; eius Antiochiæ præfuit, vitæ reuerentia nó exiguam plebis partem addictam ſibi habens: qui etiam nomine ab eo accepto, Vitaliani vſque ad Theodoſij iunioris imperium ab Antiochenis ſunt vocati. Dicitur autem hoc feciſſe, dolore impulſus: perinde atque à Flauiano, qui poſtea ſedem Antiochenam accepit, tum autem preſbyter cum illo erat, deſpectus, & quo minus familiariter cum epiſcopo eſſe poſſet, impedit⁎ fuiſſet. Quod nanque ea re diminutam eſſe famam ſuam putaret, hominum more, dolore eo victus ad Apollinarim ſe contulit, & cum eo communicauit amicitia eius in primis vſus. Ex eo tempore in aliis quoque vrbibus, ſub epiſcopis ſuis (H) conuentus habuere, & ritus ab eccleſia catholica alienos celebrauere: & præter receptas ſacras cantilenas, numeroſa etiam carmina quædã ab ipſo Apollinari inuenta decantantes. Nã is præter eruditionem reliquã, in poëtica quoque varij generis verſibus componẽdis excelluit. Qua ille oblectatione multis, vt ſibi adhęrerent, perſuaſit. Et viri in compotationibus manuúmque laboribus, mulieres quoque in lanificio ſuo carmina eiús pſallebant. Ad ſtudij enim & laborum laxamentum, ad dies feſtos, & ad res alias, prout tempus fert poëmata elaborauit, quæ ad laudem Dei pertinent omnia. Hanc hæreſim latius ſerpere, quũ * primus vrbis Romæ epiſcopus Damaſus, & Petrus Alexãdrinus cognouiſſent, coacto Romę concilio, alienã eſſe ab Eccleſia vniuerſali ſtatuerunt, a Apollinaris etiam ipſe itidẽ propter animi imbecillitatem dogmate ſuo inſtituendo, res nouas molitus eſſe dicitur, b huiuſmodi de cauſa Athanaſius Alexãdrinæ eccleſiæ epiſcopus, ſub Conſtãtio c in exilium actus, quum in Ægyptũ redire iuſſus eſſet, & per Laodiceam iter faceret cum Apollinari, d quòd amiciſſimus ei eſſet, familiariter verſatus eſt. Quòd autem, qui diuerſæ erant ſectæ, commercium & communionem eius veluti iuriſiurandi ſacramento abnegatam auerſarentur, inter quos & Georgius Laodicenſis epiſcopus fuit: Apollinarim is eo nomine ab eccleſia excluſit, tanquã contra canones & ſacras conſtitutiones cum Athanaſio fuiſſet. Et quum criminis loco id ei obiecit, tum rationem etiam & pœnam veterum (F) atque pœnitentiã obliteratorum erratorum cũ conuicio ab eo exegit. Quum nanque Theodotus ante cum adhuc Laodicenſem eccleſiam regeret, maximè tum pollẽs e Epiphanius ſophiſta, hymnum in Bacchum recitauerat, quo præceptore iuuenis etiamnũ Apollinaris vtebatur. Recitationi ei is cum patre ſibi cognomine Grãmatico inſigni affuit. Atque vbi Epiphanius orationem eam exorſus, ſicuti eis qui ſpecimen aliquod talium ſtudiorũ exhibent, mos eſt, * nõ initiatos & prophanos exire & procul eſſe iuſſiſſet, neque Apollinaris, neque eius pater, neq; etiam alius quiſpiam qui ibi aderant Chriſtianorum, ex auditorio receſſit. Id poſtquam reſciuit Theodotus epiſcop⁎, moleſtè tulit. Et aliis quidem ex populo aliquatenus obiurgatis, gratiam (G) delicti fecit: Apollinarim verò vtrunque quum eis propalàm peccatũ obieciſſet ab eccleſia ſegregauit. Erant enim clerici, pater quidẽ preſbyter, filius verò ſacrarũ ſcripturarũ adhuc lector. Interceſſerat aliquid temporis, & eos, poſtquam lachrymis & ieiuniis crimen admiſſum pœnitẽtes aboleuiſſent, Theodotus rurſum in gratiam recepit. Vbi autem Georgius epiſcopatum eſt adeptus, & Apollinaris cũ Athanaſio familiariter fuit, quemadmodum diximus, excommunicatũ cum eccleſia exegit. Atque ille ſæpe Georgium dicitur, vt in communionem reciperetur, deprecando obſecraſſe. Verùm vbi id illi non perſuaſit, mœrore correptus eccleſiã turbauit, & dogmate nouo hęreſim ſuam introduxit, quoad potuit, compoſitis arte orationibus, inimicum vlciſcens, & quod ſe in ſacrarum literarũ doctrina illo præſtantiorem exautoraſſet arguens. Ad (H) hunc modum ſcilicet priuatæ clericorum, tẽpore quolibet, inimicitię, maximo eccleſiam detrimẽto affecere, & religionẽ in ſectas multas diſſecuere. Id inde ſatis liquet. Si enim itidẽ vt Theodotus, Georgius quoq; pœnitentẽ Apollinarim ſuſcepiſſet, hæreſis quæ ab eo nomen habet, vt ego quidẽ puto, non extaret. Ingenia nanq; hominum ſi deſpici ſe videant, arrogantem audaciam concipiunt, & contendendi ſtudio res nouas moliuntur. At ſi id quod æquum eſt conſequuntur, ad moderationem ſe dant, & ſorte ſua contenti ſunt.

In Græco Nicephori exemplari integer hic ſexternio deeſt. Defectum eum iuxta capitum annotationem ex aliis eccleſiaſticis ſcriptoribus expleui.

Eunomium

Vitalis ſocius Apollinaris.

Sozom. lib. 6. cap. 25.

Cauſa quur Vitalis à fide catholica diſceſſit.

Carmina eccleſiaſtica Apollinaris.

* πρῶτος δάμασος ὁ ῥωμαίων ἐπίσκοπος.

a Apollinaris hæreſis dãnata.

b Cauſa cur Apollinaris quoque ab Eccleſia deſciuerit, & hæreſim ſuam inſtituerit.

c Apollinaris propterea quòd cũ Athanaſio fuerit, à Georgio Laodicẽſi excómunicatus.

d Apollinaris Athanaſio amiciſſimus.

e Epiphanius ſophiſta Laodiceæ publicè ibi hymnũ in Bacchum recitauit.

* τοὺς ἀμυήτους καὶ βεβήλους.

Ei recitationi Apollinares affuere.

Apollinares eo nomine excómunicantur.

Recipiuntur illi poſt pœnitentiam in eccleſiam.

Georgius Laodicenſis deprecantẽ Apollinariũ in gratiam non recepit.

Priuata clericorum odia reipub. eccleſiarum plurimùm obſunt.

Vt Baſilius & Gregorius, vterque libros refutatorios cõtra Eunomium & Apollinarium ſcripſerint: & quę iſtorum hæreticorum fuerint opiniones. cap. 13.

Sozo. lib. 6. cap. 27.

Greg. Nazãzeni epiſt. ad Nectarium epiſcopum Conſtantinopolitanum pars, qua Apollinaris hæreſim redarguit

† ἐγχόλπιον κακὸν.
† παῤῥησία

EVnomium, quod diximus, eadem cũ Aetio ſentire, negari nõ poteſt. Nam & ipſe Aetiũ præceptoré iactat, & id in ſcriptis ipſe ſuis apertè teſtatur. Apollioarim verò etiã accuſans Gregorius Nazanzi epiſcopus, in epiſtola quadam ad Nectarium Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ præſidem hæc ſcribit. Et detrimentum quidem ooſtrum, quod in † ſiou noſtro ſouemus, Eunomius minimè eo quòd alicuius nominis ſit, cõtentus eſt: verùm niſi omnes vnà ſecum in peroiciem pertrahat, iacturum id eſſe iudicat. Sed enim toleranda hæc quidem ſunt. Quod auté in Eccleſiæ calamitatibus cenſeo longè grauiſſimùm Apollinariſtarum eſt † impunitas. Quos F oeſcio quomodo ſanctitas tua negligit, concionandi conuentúſque cogendi licentiã æqua nobiſcũ p oreſtate & dignitate ſibi ipſi vſurpantes. Tu quidem, qui per omnia prorſus iuxta Dei gratiam, in diuinis eruditus es myſteriis, oõ tantum quæ ad patrocinium & defenſionem Dei verbi ſpectãt, ſed ea etiam quæ ab hæreticis aduerſus ſaniorem fidẽ excogitata ſunt, tenes. Attamen non importunum fuerit, à teouitate mea magnificentiam tuam audire aliquid. Incidi in Apollinaris libellum, qui omnem hæreticã improbitatem longè ſuperat. Aſſeuerat enim, carnẽ † iuxta ſalutis noſtræ adminiſtrationem, ab vnigenito filio * naturæ noſtræ tranſmutandæ gratiæ, † non aduenticiam ſuſceptam eſſe, ſed à principio carnalem illam naturam in filio fuiſſe. Atque perperam acceptum dictum quoddam G Euangelicum, tanquam teſtimonium tantæ abſurditati prætendit, dicens: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui è cœlo deſcẽdit filius hominis. Ita vt priuſquam deſcenderit, ipſe filius hominis fuerit, & deſcenderit ſoam illam deferens carnem, quam in cœlo habuerit ante ſecularem & † conſubſtantiatam. Et rurſus Apoſtolicam aliam proſert vocem: Secundum hominẽ è cœlo eſſe. Deinde inſtituit hominem illũ qui è cœlo veoerit, mentem non habere, ſed diuinitatem vnigeniti naturã mentis adimplere, vt quæ † pars tertia humanę coagmentationis ſit facta, anima & corpore humanitùs circa eam exiſtentibus, mente illis decollante, & verbo Dei locũ eius obtinente. Atque equidem nondum hoc H graue eſt ſpectaculum. verùm illud omniũ lõgè grauiſſimum quod ipſum vnigenitum Deum, iudicem omnium, autorem & ducem vitæ, & vaſtorem mortis, mortalẽ inſtituit: ita vt paſſionem ille in diuinitate ſua ſuſceperit, & in triduana illa mortificatione corporis, ſimul etiam ea cũ corpore commortua, & ſic à patre rurſum à morte reſuſcitata ſit. Reliqua quæ importunitati tantę ille adiicit, longũ eſſet iĵ cenſere. Opiniones ſanè Apollinaris & Eunomij quales fuerint, ex iis quæ dicta ſunt, quilibet cognoſcet. Et vt facilis coniectura eſt, permultos illi ab eccleſia vniuerſali in eorum ſentẽtiam pertraxiſſent, niſi Baſilium & Gregoriũ Cappadoces aduerſarios inuenisſeot, qui ea profeſſo multa aduerſus eos ſcripſere. Theodoſij præterea, quod paulo pòſt ſequutũ eſt, imperium, conatus eorũ

Appollinaris hæreſis.

† κατ' οἰκονομίαν.
** ἐπὶ μεταστοιχειώσει τῆς φύσεως ἡμῶν.*
** μὴ ἐπίκλητον.*

† Legendũ in Græco συνουσιωμένην, pro συνουσιωμένην.
† μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου συγκρίματος τὸ τρίμερον, ψυχῆς τε καὶ σώματος κατὰ τὸ ἀνθρώπινον περὶ αὐτὴν ὄντων.

Quæ res hæreſibus hiſce obſtitere.

Theodoſius hæreticos ab hominum frequentia in ſolos locos proſcripſit.

E repreſſit. nam duces ipſos hæreſium, ex frequẽtibus & populoſis orbis partibus in ſolos locos relegauit. Obſtitere etiam inſuper illis eius ætatis monachi. Mordicus nanque Nicæna tenuere decreta, qui in Syria & Cappadocia, finitimíſque locis monaſticã ſuor philoſophati. Et regio ea quæ à Cilicia ad Phœoiciam vſque tendit, ne in hæreſim Apollinaris tranſiret, periclitabatur. Ab Euoomio autem ne inficerẽtur populi à Cilicia & monte Tauro, ad Helleſpõtum & Conſtantinopolim vſque, metus erat. Noo difficile enim vtrique erat, finitimis quoque eorum, apud quos verſabãtur, vt ſentẽtiam ſuam ſequerẽtur, perſuadere. Idem ſanè & Arianis contigit. Vulgus enim monachorũ, quos receſuimus, virtutem & opera admiratum, quum ipſos rectè ſentire credidit, tum aliter opinãtes F propter ſuſpicionem impuræ & adolterinæ doctrinæ auerſatum eſt: ſicuti Ægyptij monachos ſuos ſequentes, Arianos pro hoſtibus habuere.

Vulgus imperitum ſanctorũ monachorũ fidem eſt ſequutum.

Theodoret. lib. 4 cap. 10.

De hæreſi Anthropomorphitarum & Maſſalianorum: præterea de Nouatianis, quòd & ij in multas ſectas ſint diuiſi, propter feſtorum Paſchæ mutationem.

caput 14.

Anthropomorphitarum hæreſis.

ſectatores eius Audiani dicti. l. Ariani. c. de hæret. & Manich.

EA ætate Audęus quoque quidam, & genere & lingua Syrus, fuit nouorum dogmatum inuentor. Quæ enim mala dudum parturierat aliquando tandem peperit. Primùm nanque quum perperam illud intellexiſſet, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: Deum humana eſſe forma opinatus eſt, eundémque corporalia membra habere exiſtimauit: ſacræ ſcripturæ ſententiam nõ ſatis aſſequu- G rus, quæ diuini numinis operibus humanarum partium vocabula tribuit. quandoquidem eo modo, qui res ſubtiliores percipere & audire nequeunt, facilius conſiliũ Dei intelligunt. Addidit deinde ad impietatem eam conſimilia alia. A Manẽte enim id mutuatus, conditorem vniuerſitatis huius Deum neque ignem oeque tenebras creaſſe docuit. Verùm hæc quidem, & quæcunque ſunt eiuſmodi, qui factionis eius ſunt, celant. Dicuntur autem à publicis eccleſiæ cnnuentibus ſegregari, propterea quòd nõnulli pecuniam apud oos execraodo fœnore locent, nonnulli cum mulieribus eatra coniugiũ conſuetudinem habentes impiè viuant. Qui verò à talibus rebus ſint alieni, liberè cum eis cõmunicare. At ideo illos ſuo quodam more ab aliis H ſeparatos viuere conſtat, quòd dogmatũ ſuorũ occultent blaſphemiam & impietatem. Porrò ficta hæc & aſſimulata ſanctitas arrogantiæ eſt plena, quę ſcilicet à doctrina Phariſęorum prouenerit. Nam & illi animarum ſimul & corporum medicum accuſarũt, ad ſanctos Apoſtolos dicentes: Cur cum publicanis & peccatoribus cibum ſumit magiſter veſter? Et per prophetam de talibus hominibus dicit Deus: Qui dicunt, Purus ſum, ne me attigeris, iſte fumus furoris mei eſt. Sed enim amẽtia iſtorum refellere, temporis iſtius nõ eſt. Proinde ad reliqua commemoranda progrediamur. Eodem tempore etiã a Maſſalianorum pullulauit hæreſis b, εὐχῆται, hoc eſt, precatores, hos cognominant, qui eam vocem in Græcum traoſtulere ſermonem. Habent autem aliud quoque cognomen, ex re ipſa

Hæretici iſti ſub prætextu ſeuerioris ſanctiorisque vitæ diſceſſionẽ ab eccleſia fecere.

Phariſaica hæreticorum ſanctimonia.

a Maſſalianorum iſtorum qui & Eucbitæ, ſiue Euchitæ dicuntur, mentio fit. l. Ariani. vt ſup.

b Hæreſis Maſſalianorum, qui εὐχῆται dicti ſunt, & ἐνθουσιασταί.

natum ἐνθουσιασταὶ enim, hoc eſt numine afflati nominantur, dæmone quopiam vim in eis ſuã exercente: quam rem Spiritus ſancti præſentiam eſſe opinantur. Qui verò in hoc vitio perfecti ſunt, manuum opus omne & laborem perinde atque improbitatem auerſantur. Itaque ſomno deditι, ſomniorum viſiones & phantaſias, prophetiam vocant. Iſtius hæreſis duces fuere Dadoes, Sabbas, Adelphius, Hermas, & Simeones, atque præterea alij.

Hæreſis eius autores.

Qui quidem ſe ab eccleſiaſtica communione non abſtinuerunt, nihil prorſus vel prodeſſe vel obeſſe diuinam eſcam dicẽtes De qua Dominus Chriſtus inquit: Qui mãducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, viuet in æternum.

Communionẽ euchariſtiæ hæretici iſti in adiaphoris poſuerunt.

Morbum autem eum ſupprimere ſedulò conantur, & eundem etiam conuicti impudenter pernegant: popularéſque ſuos ea quæ ipſi in animis ſuis circumferunt ce- F lant.

Latoius Melitinenſis epiſcopus domicilia eorũ exuſſit.

Latoius ſanè Melitinenſem gubernans eccleſiã, vir diuino ardore ſpectatus, quum multa monaſteria, ſeu potius prædonũ ſpeluncas contagione morbi eius corripi videret, eas incẽdit, & lupos ab ouium grege depulit.

Amphilochius Metropolitanus Lycaonia eoſdẽ prouincia ſua expulit.

Itidẽ & præclariſſimus ille Amphilochius, qui metropolim Lycaoniæ fidei ſuę creditam rexit, & gentẽ vniuerſam gubernauit, vbi peſtem talem eò peruениſſe cognouit, eam eiecit: & greges qui ab eo paſcebãtur, clade ea liberauit.

Flauianus Antiochenus arte quadam ſectæ iſtius arcana in lucem produxit, & damnauit.

Porrò & Flauianus, celebri ſama vir, poſtquã Antiochiæ epiſcopus eſt factus, & id genus homines Edeſſæ verſari cognouit, veneno ſuo finitimos inficiẽtes, monachorũ ſodalitate quadã ad eos miſſa, Antiochiam eos pertraxit, & ægritudinẽ ſuam pernegantes ad hunc modum in crimine ipſo deprehendit. † Accuſatores enim eorum falſa per calumniam deferre, & teſtes mendacia proferre dixit.

† τοὺς κατηγόρους συκοφαντεῖν, καὶ τοὺς μάρτυρας ψεύδεσθαι.

Adelphius enthuſiaſta.

Adelphium autẽ admodum iam ſenem † blandè compellans, aſſidere ſibi iuſſit: Et nos, inquit, ô ſenex, qui iam vitam propè exegimus, certius humanam naturam perſpeximus, tum aduerſariorum dæmonũ cognouimus moliciones, reipſa quoque gratiæ ſubminiſtrationẽ perdidicimus. Iuuenes autem iſti, qui harũ rerũ accuratius nihil intelligũt ſermones ſpirituales audire non ſuſtinent. Quapropter mihi dicito, quomodo vos perhibetis quum ſpiritũ aduerſarium cedere, tum Spiritus ſancti gratiã aduenire?

† Qui illis præibat.

Improba baptiſmi ſacri reiectio.

Verbis hiſce ſenex demulſus venenũ omne ſuppreſſum euomuit: & nullam vtilitatẽ ex diuino baptiſmo ad eos qui eo vterentur, peruenire dixit. Solam autem orationẽ ſedulam * dæmonum vernaculum eiicere.

Adelphius impietatem ſectæ ſuæ apud Flauian indicat.

** τὸν δαίμονα τὸν ἐνοικον.*

Vnumquenque enim qui naſcatur hominem à primo parente, ſicuti naturam, ita dæmonum quoque ſeruitutẽ trahere. Quibus precatione ſedula exactis, deinceps Spiritum ſanctum aduenire, præſentiam ſuam, ita vt ſentiatur & conſpiciatur, indicantẽ: corpúſque ab affectionũ ſeu perpeſſionũ metu liberantem, & animam ab inclinatione ea quæ in deterius fert, ita vindicantem, vt poſtea neq; abſtinentia, & ieiunio corpus caſtigante, neque doctrina quæ frenos nobis iniiciat, & cõpoſitè ambulare doceat, ſit opus. Et cui ita Spiritus ſanctus obueniret, eum nõ ſolùm à corporis titillationibus liberari, verumetiam clarè futura præuidere, & trinitatem diuinam oculis ſuis cernere. Hoc pacto diuus Flauianus putido effoſſo E fonte, & impio nudato latice, ad infelicem illũ ſenem inquit: † Inueterate dierum malorum, redarguit te os tuum, nõ ego: & labia tua teſtimoniũ perhibuerunt contra te.

† πεπαλαιωμένε ἡμερῶν κακῶν.

Daniel.13.

Et peſtis ea in apertum prolata, Syria exceſſit: & in Pamphiliã cõmigrans, eam quoque clade impleuit. Atq; hæc quidẽ de abſurdis iſtis & ineptis hæreſibus ſint dicta.

Socra.lib.4. cap.28.

Eodem tẽpore Nouatiani quoque Phrygiam incolẽtes, Paſchæ diem feſtum mutauere. Id porrò exponam, vbi primùm dixero quamobrem Phryges & Paphlagones, eccleſiæ eorũ tam firmiter retineant ſanctiones.

Quã ob cauſam Nouatus ab eccleſia Romana ſecedens hæreſim ſuam inſtituerit.

Nouatus preſbyter propterea ab eccleſia Romana diſceſſit, quòd Cornelius epiſcopus eos ad communionem admiſerat, qui in perſequutione ab imperatore Decio excitata, Diis ſacrificauerant. Hãc ipſam ob cauſam ſegregatus, & à conſentientibus ſibi epiſcopis ad epiſcopatum euectus, omnibus vbique eccleſiis ſcripſit, ne ad myſteria percipienda eos qui ſacrificaſſent, admitterent: ſed ipſos quidem ad pœnitentiam cohortarentur, Deo autem veniæ conceſſionem permitterent, qui ſolus facultatem haberet & poſſet noxas remittere. Eiuſmodi literas in prouinciis degentes homines quum accepiſſent, ſententiam earum & iudicium ad mores ſuos accommodabant.

Nouati dogma.

Vt enim ille ſignificauit, non admittendos eſſe ad myſteria, † qui poſt baptiſmum peccatũ in mortem admiſiſſent: aliis quidem acerba & immanis canonis huiuſmodi viſa eſt eſſe ſentẽtia: alij autẽ, quòd iuſtũ & ad vitam moréſque corrigendos accommodatum eſſe cẽſerent decretum, ſuſcepere.

† εἰς θάνατον ἁμαρτίαν πεποιηκότες.

Contrarium eo Cornelij Roma. epiſcopi decretum.

De quo quum per quæſtionẽ ambigeretur, aliæ Cornelij epiſcopi ſuperue- G nere literæ, gratiam delicti etiam illis annunciãtes, qui poſt baptiſmũ peccaſſent. Ad hunc modum quum vtrique contraria inter ſe per epiſtolas ſcriberent, & quæ dicebant diuinarum literarum oraculis obfirmarent, pro moribus quiſque ſuis eam comprobabat ſententiam, ad quam antea etiam inclinatus magis fuerat.

Hęc ex Soc. excepta: quem Nouatianæ hæreſ. ſectatorem Niceph. eſſe cenſuit.

Qui enim delinquere & peccare libenter ſoliti erant, eiuſcemodi veniæ conceſſione tum accepta, per reliquum deinde vitæ tempus ea in deliciis omnibus vtebantur.

Phryges moderati.

Gens porrò Phrygum populis aliis temperantior, moderatiórque eſſe videtur. Perrarò enim Phryges iurant. Et * animoſitas quidem apud Scythas & Thraces dominatur: libidini & † concupiſcẽtię H Orientales populi magis inſeruiunt: Paphlagonum autem & Phrygum gens ad neutrum rerũ iſtarum propenſa eſt. Neque enim ludi * Circẽſes, neque ſpectacula nunc apud eos exhibẽtur. Quapropter illi, atque item alij eiuſdem ſententiæ mihi tum aſſenſiſſe Nouati ſcriptis videntur.

** θυμικόν.*

† ἐπιθυμητικά.

** ἱπποδρομίαι.*

Phryges & Paphlagones Nouati decretum moribus ſuis conuenientẽ receperunt.

Præcipuum namque apud illos tãquam piaculũ & abominatio eſt fornicatio. Et ſanè Phryges & Paphlagones moderatè magis, quàm alias quaſcunque hæreſes, viuere videmus. Eandem cauſam eſſe opinor, eis etiam qui in Occidentalibus partibus habitant, & Nouati decreto parẽt.

Tẽpus paſchatis celebrandi in Occidente.

Porrò Nouatus etiamſi propter exactius vitæ genus ſuam ſibi ſectam inſtituit, nõ ille tamen quicquam de Paſchæ feſto die mutauit. Sẽper nanque, ſicuti Occidẽtales partes facere ſolitæ erant, & ipſe paſcha celebrauit. Paſcha antẽ illę ſemper aguntiã inde ab initio, ex quo Chriſtiani

† μετ' ἰσημερίαν.
Nouatus martyrium obiit.

ſtiam ſunt facti. † poſt æquinoxium. Hic poſt- A modú ſub Valeriano principe, qui perſecutionem aduerſus Chriſtianos concitauerat, martyrio vitã finiit. Qui verò eius nomine in Phrygia cenſentur, ab inſtitutis & communione eius quum ſibi ipſis indulgentes degeneraſſent, hoc tẽpore paſchale quoque feſtum mutarũt a. Cõcilio enim in Pazo vico, vbi b Sangaris amnis fontes ſunt, coacto, pauci quidã & obſcuri per Phrygiam Nouatianorum epiſcopi ſtatuerunt, Iudæorum azyma obſeruanda, & cũ eis paſcha celebrandum eſſe. Hæc ſibi renunciata eſſe Socrates (qui hoc loco non abhorrere ſe à Nouatianorũ inſtitutis, palàm præ ſe fert) à ſene quodam ſcribit, qui ſe presbyteri filium fuiſſe dixit, quo cum Synodo ei interfuerit. Quum quidem eò non conuenerint vel Agelius Conſtantinopoli Nouatianorum epiſcopus, vel Maximus B Nicææ, vel etiam Nicomediæ aut Cotylij (vrbs ea Phrygiæ eſt nõ incelebris) epiſcopi, à quibus tum maxime Nouatianorum religio eſt adminiſtrata. Hæc ſic tum acta. Poſtea verò Nouanorum in eccleſia propter eam Synodum in partes diſceſſit: ſicuti ſuo loco dicemus.

a Nouatiani Phryg. sin cõcilia alio paſchatum iudæis celebrandum ſtatuunt.
b Apud Zin fluuius iſte Sagaris dicitur, ac bella Macedon. lib. 7.
Sozom lib. 6. cap. 24.
Socrat. habet Cotyaam legendam ex Suida, cotyæi.

Vt Eudoxio Conſtantinopolitano epiſcopo mortuo, Ariani Demophilum, Catholici autem Euagrium, Euſtathio Antiocheno epiſcopo ſuffraganto elegerint, & quæ his acciderint. Cap. 15.

Socra. lib. 4. cap. 14. & 15.
Sozo. lib. 6. cap. 13.
Eudoxius Cõſtantinopolitanus epiſcopus moritur.
Subſicitur ei ab Arianis Demophilus.
A catholicis Euagrius.
Iuſſu Valentis & ipſe Euagrius, & eius ordinator Euſtathius Antiochenus in exilium pellitur.

SEd vt hiſtoriam perſequamur, eò vnde digreſſi ſumus, reuertendum nobis eſt. Imperator Valens Conſtantinopoli ſoluens, Antiochiã ad Orontem adire properauit. Et quum Nicomediã perueniſſet, ibi hac de cauſa reſtitit. Eudoxius Arianæ ſectæ epiſcopus ſtatim poſt diſceſſum imperatoris Conſtãtinopoli vita defunctus fuerat, conſulatu Valentiniani & Valentis tertio, quum quidem clauum eccleſiæ Conſtãtinopolitanæ annis vndecim rexiſſet. Eius in locum Ariani ſurrogarunt Demophilum quendã. Profeſſores autem ὁμοουσίου conſubſtantialis, cõmodum ſe tempus, vt ſedem epiſcopalem recuperarent, nactos eſſe rati, Euagrium ſuæ factionis presbyterum epiſcopum deſignarunt. Cui manus impoſuit Euſtathius, epiſcopus aliquãdo Antiochenus, qui à Iouiniano quidem ab exilio non ita pridem fuerat reuocatus: tum autẽ Conſtantinopoli priuatus latebat, vt ſua ſaltem præſentia ὁμοουσίου conſubſtantialis profeſſores cõfirmaret. Ita factum, vt Ariani perſecutionẽ aduerſus noſtros renouarent. Ea res poſtquam eſt D ad principem delata, veritus ille ne ſeditione & tumultu ciuitas turbaretur, militarem manum Nicomedia Conſtantinopolim miſit, cum mandato eiuſmodi vt ſimul & ordinator & ordinatus comprehenderetur, atque alius aliò exulatũ mitteretur. Euſtathius igitur a Biziã, quod Thraciæ oppidum eſt, Euagrius in locum alium deportatus eſt. Proinde b Ariani, quod plerique omnes in rebus ſecundis faciunt, magis magiſq; efferari, orthodoxos & rectè ſentientes admodum vexare, cædere, contumelijs afficere, in vincula coniicere, pecunijs etiam ſpoliare, intoleranda omnia aduerſus eos facere.

a Bizia arx regum Thraciæ, à Terei nefaſto commiſſo inuiſa hirundinibus. Plin. lib. 4. cap. 11.
b Ariani Cõſtantinopoli catholicos perſequuntur.

De crudelitate Arianorũ, & vt Valens circa Aſtacenũ Nicomediæ portũ octoginta eccleſiaſticos viros vnà cum nauigio in medio mari igni cõbuſſerit. Cap. 16.

Catholici 80. eccleſiaſticos viros precatores ad Valentem mittunt.

A POrrò quũ noſtris dura hæc & grauia eſſent, ad principẽ precatores miſere, ſi quo modo finem ærumnæ eius obtinere poſſent. Cæterùm illi opinione ſua plurimum ſunt falſi, vt qui iuſtitiã ſe ab iniuſto impetraturos eſſe ſperauerint. Quum nanque delecti ex eccleſiaſtico ordine octoginta viri, quibus præfuit Vrbaſus, Theodorus, & Menedemus, Nicomediam veniſſent, preces imperatori obtuliſſent, & de vi tãta quiritati eſſent, indignatus ille, in præſentia quidem iram preſſit: deinde autem clàm Modeſto præfecto præcepit, vt comprehenſos eos necaret. Supplicij eius modus, quia nouus & inſolens prorſus fuit, poſteritatis memoriæ eſt mãdatus. Præfectus, ſi viros religioſos, qui nihil commiſiſſent, propalàm perimeret, ne ſeditio in vulgo oriretur, veritus eſt: quapropter eos ſe in exiliũ B miſſurum eſſe aſſimulauit. In qua illi ſententia magnis animis acquieuere. Ille nauim eos, velut ſolum exilij cauſa verſuros, conſcendere iuſſit: & nautis præcepit, vt in medio mari nauẽ incenderent, vt quum eo modo illi interiſſent, ſepulchri curà carerent. Ventum eſt in ſinũ medium, † qui Aſtacenus vocatur: ibi nautæ imperata fecerunt. Nam ipſi ſcapha, quæ nauem ſequebatur, conſcenſa, nauigium in quo viri illi vehebantur, incenderunt. Vehementius tũ ſubſolanus ventus flabat, & proinde nauis eo citius flammam concepit. Durauit ea vſque ad locum Bithyniæ, qui Dacides nuncupatur, ibique vnà cũ pijs illis hominibus in littore eſt abſumpta. Sed enim factum tam truculentum vindicta eſt C proſequuta. Fames ſiquidem repentè tanta eſt in Phrygia orta, vt neceſſariò incolæ patriam a relinquerent, & Conſtantinopolim ſe atque ad alias diuerſas prouincias conferrent.

Modeſtus præfectus.
Rogati iſti, Valete iubẽte, & Modeſto curãte, in nauim impoſiti ſunt, eũmque ea in medio mari naui per incenſa perierunt.
Socrates nauale eſſe dicit.
Fames maxima in Phrygia.

† Conſtantinopoli autem Ariani plures pios catholicáſque presbyteros naui, in qua nullum erat inſtrumentum nauticum, impoſuerunt: eámque pelago ventis vndíque temerè ferendam commiſerunt. Deinde populares quoſdam ſuos in nauigio alio ſummiſere, qui ignem illi iniicerent. Sic ſancti illi viri cũ igne & aqua conflictantes, poſtremò in mari ſubmerſi, martyrij coronam receperunt. Theod. lib. 4. cap. 24.

a Conſtantinopolim Socrates ſcribit frequentiſſimam multitudinem alere, propterea quòd mare ei omne genus commeatus ſuppeditet: & præterea quum opus ſit, Euxino ponto ingens frumenti copia eò ſubuehatur. lib. 4. D cap. 16.

De vita, inſtitutione, ſtudiis, & intima amicitia magni Baſilij & Gregorij Theologi: & vt ad ſacerdotalem dignitatem ſint prouecti. Cap. 17.

De arctiſſima Baſilij Magni & Gregorij Nazanzeni coniunctione.

QVum verò multa nobis de Baſilio magno & Gregorio theologo dicẽda ſint, operæprecium facturum me eſſe putaui, ſi pauca quædam de arctiſſima, quæ tantis viris inter ſe fuit amicitia & coniunctione, præmitterem. Quod ſanè nõ rectius certiúſque fecero, quàm ſi Gregorij ipſius ea de re verba protulero, quæ in ea oratione ſunt, quam is de Baſilio funebrem cõſcripſit. Tempore, inquit, procedente, vbi alter alteri mutuum amorem (factum id Athenis vbi ſimul vterque literis operam nauauit) indicauit, affectionémque eã philoſophiæ gratia conceptã

Egregium par amicorum.

eſſe conſtitit, tũ alter alteri factus eſt omnia. Sub vno viximus tecto contubernales, & arcta inter nos deuincti coniunctione idem ſpectauimus: & alter alteri animum flagrantem & conſtãtem præſtitit. Corporum nanque neceſſitudo, quoniam rerum fluxarũ eſt, haud aliter quàm verni flores, interit. Neque enim materia igne conſumpta, flamma durat, ſed vnà cum re cremata euaneſcit: neq; charitas vbi fomitis ardor emarcuit, conſiſtit. Diuinus autem & pudicus amor, quandoquidem rei firmæ & ſtabilis eſt, propterea ſolet eſſe conſtantior. Et quanto magis amãtes rei deſideratæ pulchritudinem conſiderant, tanto inter ſe coniunguntur magis. Hæc amicitiæ noſtræ lex erat. Atque quum ad hunc modũ inter nos animati eſſemus, & tales firmo thalamo, vt Pindarus inquit, aureas columnas ſubſtruxiſſemus, ita deinceps proceſſimus. Deo ſimul & deſiderio mutuo opitulatoribus vſi. Sed quomodo ſine lachrymis neceſſitudinis tantæ recorder? Eadem erat nobis rei inuidioſiſſimæ, doctrinæ ſcilicet, ſpes propoſita. Sed inuidia abfuit, æmulatio autem vtrunque exercuit: & certamen nobis erat non vter noſtrũm primas ferret, verùm vter alteri eas concederet. Alter enim alterius laudem & gloriam pro ſua habebat. Et in vtroque viſa eſt anima vna duo circumferre corpora. Quod ſi credendũ non eſt dicentibus, † omnia in omnibus eſſe ſita: at nobis id ſaltem credatur, alterum in altero ſitum fuiſſe, & alterũ ab altero pependiſſe. Vtrique opus vnum propoſitum fuit, virtus ipſa, & vt vitam omnem ad ſpem futuram dirigeremus, & prius inde animo transferremur quàm corpore excederemus: ad quod ſpectantes, vitam & actionem omnẽ noſtram ita inſtituimus, vt nos mãdatum diuinum duceret, & alter alterũ ad virtutẽ acueret atque excitaret. Et ſi non inſolẽs hoc verbum eſſet, regulam & amuſſim, quibus quę recta ſunt, quæúe minus, explorãtur, alterum alteri fuiſſe dicerem. Sodalibus nos cõiunximus nõ impudiciſſimis, ſed modeſtiſſimis: non contentioſiſſimis, ſed pacificis maximè, & quibuſcum eſſe vtiliſſimum eſt. quòd ſciremus, facilius vitia contagione cõtrahi, quàm virtutem cum aliis communicari. Quãdoquidem & morbus in alios citius, quàm valetudo transfertur. Diſciplinas non iucundiſſimas magis quàm honeſtiſſimas conſectati ſumus. Nam per eas vel ad virtutem, vel ad vitia effinguntur adoleſcentes. Duæ autem nobis erãt notæ viæ: altera prior & honeſtior, altera poſterior, & non eiuſdem momenti: illa ad ſacra templa, & qui in eis ſunt doctores, hæc ad profanos magiſtros ducens. Reliquas, inſiſtere eis volentibus reliquimus, videlicet dies feſtos, theatra, ſpectacula, conuentus publicos, conuiuia. Nihil enim admirãdum & præclarum eſſe duco quod ad virtutem nõ conducat: neque eos qui ſtudio eius tenentur, meliores reddat. Atque aliis quidem alia ſunt, vel à patre accepta, vel domo ex quotidianis ſtudiis & actionibus reportata cognomina: nobis verò ingens momentum fuit & nomen, vt Chriſtiani & eſſemus, & nominaremur. Athenæ equidem aliis non parum, quantũ ad animos pertinet, nocent. Nam id non fruſtra pij opinantur, quòd plus illæ quàm reliqua Gręcia idolis abundant. Et profectò difficile eſt, non

Pulchrũ exemplum iuuenũ virtutis & pietatis ſtudiis incumbẽtium.

πάντα ἐν πᾶσι κεῖσθαι.

Optimum viuendi inſtitutum.

Sodales Baſilij & Gregorij.

κακίας ῥᾶον μεταλαβεῖν, ἢ ἀρετῆς μεταδοῦναι.

Studia eorundem.

Athenæ contagione idololatriæ eis nihil nocuere.

E ſimul aliquem tranſuerſum rapi ab illorum laudatoribus & patronis. Nobis verò qui animis probè munitis atque inſtructi eſſemus, nullum ab illis obuenit detrimentum. Quin è diuerſo potius, quod quidem dictu mirabile eſt, ea ex re magis etiam in fide ſumus confirmati, propterea quòd errorem & impuritatem eorum cognouerimus: ibi dæmones deſpicientes, vbi dæmones ſunt in admiratione. Et ſi quis eſt aut creditur eſſe fluuius, qui per ſalſuginem amaram maris dulcedinem ſuam retinens fluit: aut animans aliqua, quæ in igne, à quo omnia conſumuntur, ſubſilit: id nos inter æquales omnes profectò fuimus. Et quod pulcherrimum eſt, ſodalitas quædam nobiſcum nõ ignobilis fuit, quæ ab illo tanquam duce inſtituebatur atque regebatur, eiſdem nobiſcũ ſtudiis gaudens. Quamuis pedites, iuxta Lydium

F curſum, illius ſcilicet curſum & motem currerémus. Vnde celebritas quædam nobis contigit apud magiſtros & commilitones noſtros, præterea verò in Græcia omni, apud eos maximè qui in ea præcipuè clari ſunt. Quin iam fama quoq; nominis noſtri vltra Græciæ fines, ſicuti hoc multorũ ſermone ferebatur, proceſſit. Tãta nanque præceptorum noſtrorum, quanta Athenarum: & tanta noſtra, quanta præceptorũ laus fuit. Atque adeò par amicorum inſigne, ſicuti fuimus, ita & habiti ſumus: vt nihil ſimile apud Græcos haberẽt vel Oreſtes & Pylades, vel Molionidæ, Homerici carminis miraculum. Hæc Gregorius de ſua & Baſilij diſciplina & amicitia, quam etiam quum ſcripta pleraque, tum epiſtolæ eorum magis declarant. Hos ſanè viros ſi

G quis inter ſe conferre, vitámque, mores & virtutem exponere velit, alterũ alteri præferre addubitabit. Fuit enim inter eos, & vitę ſanctioris, & prophanæ ſimul ſacræque doctrinæ concertatio. Nam adoleſcentes adhuc, Athenis Himerij & Prohæreſij, qui tum inter ſophiſtas præcipui erant, deinde etiam Antiochiæ in Syria Libanij auditores & diſcipuli artem rethoricam ſummè perdidicerunt. Et quum, quod ad philoſophiæ ſtudia valde appoſiti eſſent, quidam eos ad ludos aperiẽdos, & ſophiſticam vitam complectendam, alij autem ad cauſas in foro agẽdas cohortarentur, ſtudio vtroque contempto, ſolitariam ſunt vitã ſecuti. Itaque poſtquã in philoſophicis literis ſatis verſati erãt, ex Origenis, & aliorum qui illum vel pręceſſerant, vel conſequuti fuerant, libris, ſacrarum literarum ſententiam addidicerunt. Magna enim tum orbe toto

H Origenis gloria fuit. In eius libris quum ſe exercuiſſent, Arianis ſtrennè reſtiterunt. Et quia illi autoritates & teſtimonia ex Origenis ſcriptis ad dogma ſuum cõprobandum afferebant, ipſi eos refellerunt, non ſatis Origenis ſententiam aſſequutos eſſe oſtendentes. Apud multos quidem tum Ariani, atque Eunomius & ipſe Arianiſans, in magno fuere precio. At illi poſtquam cũ Gregorio & Baſilio vel ſcriptis vel diſputationibus ſunt congreſſi, indocti prorſus eſſe cõperti ſunt. Baſilius à Meletio Antiochiæ epiſcopo diaconus creatus, poſtea patriæ ſuæ Cæſareæ Cappadocum antiſtes factus, cum cura & fide eccleſiis præfuit. Veritus enim ne res Arianorum nouæ Ponti etiam ditiones occuparẽt, celeriter ad eas partes

Sodalitas literaria.

Per modeſtiã Gregorius ſe Baſilium in virtutis & pietatis ſtadio curſu conſequi non potuiſſe fatetur.

Sozom. eodem cap. 14.

Præceptores Baſilij & Gregorij in artib. dicendi.

Iidem vitam monaſticam ſunt ſequuti.

Origenem legerunt.

Arianos refutarunt.

Socrates eod. cap. 26.

Baſilius presbyter, & poſtea epiſcopus.

ἀσκητήρια

partes percurrit, atque monachorum ibi † exercitia inſtituens, & pleroſque ſacra doctrina erudiens, in fide etiam fluctuantes cõfirmauit. Gregorio autem, qui Nazanzi mediocri Cappadociæ oppido, patri ſuo in epiſcopatum ſucceſſit, idẽ ſtudium fuit. Circumiens enim & ipſe oppida pleraque, eos qui in religione imbecilli erant, conſortauit. Potiſſimùm verò Conſtantinopolim frequentius viſens, ſententiæ ſuæ ſuffragatores in doctrina confirmauit: & poſtea in eã vrbẽ legitimè euocatus, adminiſtrationem eccleſiæ ibi multorũm epiſcoporum concurſu & ſuffragio ſuſcepit. Quod niſi diuina gratia, vt is eò veniret, procuraſſet. quod expulſis omnibus, neq; epiſcopus neque eccleſia ibi eſſet, periculũ certè & metus ſerè fuiſſet, ne deinde Nicænæ fidei doctrinæ Conſtantinopoli locus deeſſet. Sed hac de re poſtea ſuo loco dicam. In præſentia hiſtoriam de Baſilio perſequar.

Gregorius Nazanzi patri ſuo in epiſcopatu ſucceſſor.

Gregorius epiſcopus Conſtantinopolitanus electus.

Vt poſt Euſebium Baſilio eccleſia Cappadocum ſit commiſſa: & de inſigni eius aduerſus Valentem dicendi libertate. Cap. 18.

EVſebio, qui ante Baſilium eccleſiæ Cæſarienſis gubernator fuit, diſſidium quoddam cũ Baſilio etiamnum diacono interceſſit. Fuit autem Euſebius quum aliis in rebus vir magnus, tum certaminibus & periculis pro pietate ſubeundis maximè ſpectatus. Id quod eius temporis perſecutio declarauit. Diſſidium autẽ quum eis interceſſiſſet, Baſilius in pontum ſeceſſit, atq; ibi cum monachis philoſophicè viuẽtibus fuit. Plebs autem Cæſarienſis, atque in primis qui in ea erãt cordatiores, quòd Euſebium ſuſpectum habebant, quaſi fugæ cauſa eſſet viri tanti, qui virtute & eloquentia aliis clarior eſſet, eo præcipuè tempore quo hæreticorum ingens multitudo circumcurſaret, conſilium eius relinquẽdi & ſeorſim conuentus ſibi ſuos agendi, cœpere. Atque ita quidem Baſilius, ne, quantum in eo ſitum erat, Eccleſiam plurimis tumultibus ab eis qui aliena ſentiebant, conturbatam amplius affligeret, quietam in Ponticis monaſteriis agebat vitam. Valens autem, & quæ cum eo erat ſacra cohors (ſemper enim illum incitantes epiſcopi Ariani ſequebantur) opportunum ſe tempus nactos eſſe dicentes, vt in Cappadocũ Cæſarea quod vellent perficerent: propterea quòd Baſilius ſeceſſiſſet, & populus Euſebij odio ad diſceſſionem ſpectaret, Nicomedia profecti Cæſaream, tanquam & hanc euerſuri, venerunt: atque ibi quæ ſoliti fuerant, peragere ſunt conati, videlicet vt recta ſentientes eccleſiis exigerent, eáſque Arianis traderent. Cœterùm conſilium id fruſtra fuit. Quàmprimum enim hos Cæſareã perueniſſe nunciatum eſt, Baſilius monaſticis in Ponto ſcholis vale dicto, Cæſaream & ipſe redit, & Euſebio rebus omnibus aliis poſthabitis conciliatur. Quo quidem facto animi ſui beneuolentiam maximè oſtendit. Et quòd in tempore magno iudicio omnia cũ ratione egit, diſputationibuſque opportunè eſt vſus, examen hæreticorum ingens repulit, & eccleſiæ temporibus duriſſimis profuit. Valens, poſtquàm ei conatus non ſucceſſit, vnà cum epiſcopis ſuis Antiochiam conceſſit: atque inde aliquanto pòſt in Cappadociam reuerſus, Baſilium, poſt Euſebij

Inter Euſebiũ epiſcopum Cæſarienſem, & Baſilium diaconum, diſſidiũ interceſſit.

Baſilius epiſcopo cedens, in Pontũ ſeceſſit.

tanti viri indignè eã rem tulere.

Ariani in abſentia Baſilij eccleſias Cappadociæ occupare conantur.

Tempore Cæſarea adeſt Baſilius.

Euſebium ſibi conciliat.

Arianos repellit.

Euſebio ſuccedit.

A mortem eccleſias adminiſtrãtem inuenit: quem cum exigere vellet, cœlitùs ea in re eſt impeditus. Alterum nihilominus † Leonem ſtatim ſe larua & terriculamento exterriturum eſſe credens, * ad Præfecti tribunal eum miſit. Ibi Præfectus aſſiſtẽs, eum interrogat, quãnam de cauſa religionem Imperatoris non complecteretur. Atque ille, Quod hoc ſic Deus non præcepit, inquit. Et inſuper Imperatoris errorem reprehendit, atque ὁμοούσιον cõſubſtantiale defendit. Vbi verò ille mortem ei minatus eſt, Baſilius gratiam ſe illi eo nomine habere dixit, quippe qui diſcedere ex tali rerum ſtatu non grauatè cuperet. Et quum Præfectus amplius eam rem deliberare iuberet: Baſilius, Ego quidem, inquit, & hodie & cras idem futurus ſum. Vtinã verò tu teipſum non mutaſſes. Creatura enim quum ſim, creaturam B adorare, Deúmque eſſe profiteri, in animũ non inducam meum. Sed neque religioni veſtræ me aggregari ſuſtinebo. Tametſi enim vos clariſſimi & non minima orbis pars eſſe exiſtimamini, me tamen minimè decet hominibus gratificari, & propterea fidem in Deum paruipendere: quam ego medius fidius proditurus nõ ſum, etiamſi mihi bonorum publicationem, & exilium, & aliud quidquam grauium ærumnarum, mortémque adeò ipſam mineris. Nihil enim rerum talium mœrorẽ mihi afferre poteſt. Quod ſi facultates meas expetis, pannos hoſce & cilicia atque libros paucos qui in mũdo meo ſunt ſi hos inquam adamaſti, recipe. Sin vt exilij cauſa ſolum verrã mauis, paratus ad id ſum. Exul verò quomodo ero, qui ſemper terram quaſi pereC grinus pererro, & ad regionem aliam vehementer aſpiro? Corpus porrò hoc, vel poſt primam plagam, ſenſus omnino expers, & cruciatibus ſuperius prorſus futurum eſt. Hæc atque his ſimilia alia quum liberrimè † Baſilius dixiſſet, cõſternatus ad viri prudẽtiam Præfectus, celeriter ad Imperatorem percurrit: eidémque, Baſilium conſtantiorem eſſe, quàm vt à ſententia ſua ſuaſione deducatur, renũciat. quapropter aut propalàm in eum animaduerteret, aut perſuaderi minus illum poſſe, exiſtimare deſineret. Imperator tum quidem quieuit. Quum autẽ † Epiphaniorum feſtus dies adeſſet, cum vniuerſa † quã ſecum habebat * phantaſia, inaníque & ſplẽdida pompa in eccleſiam venit, & a munus ſuum ad ſacram menſam attulit: atque ibi quòd omnia miro ordine gererentur, ad ſtuporẽ delapſus, & totus mutatus, in ſolum concidiſſet, niſi quidã D ex primoribus tunica correpta Imperatorẽ iam ruentem retinuiſſet. Vbi verò ſermonẽ quoque

† μορμολυκείοις τὸν λέοντα ἐκφοβεῖν οἰόμενος.

Ad epiſcopatum eũ, multorum epiſcoporum ſuffragiis eſt euectus. Socr. Colloquium Præfecti prætorio & Baſilij.

Ad præfecti tribunal Valentis iuſſu ſiſtitur.

Chriſtiana in fide defendenda conſtantia.

† θεοφανίων.

** Act. 25.*

† σὺν τῇ περὶ αὐτὸν φαντασίᾳ.

Valens ipſis Epiphaniis eccleſiam Baſilij ingreditur, atque in ea ordinem rectũ miratur.

a Munus offertorium, quod αὐτουργὸς hoc eſt, ſua ipſe manu obtulit.

Greg. Naz.

** Baſilius à Valẽte ad exilium damnatur.*

* *Socrates, Baſilium ab imperatore Cæſarea Antiochiã euocatum, ibi comparuiſſe, & cauſam dixiſſe ſcribit. lib. 4. cap. 26.*

† *Affuit iſti colloquio Demoſthenes quidam, imperatoris obſonator, qui orbis vniuerſi doctorem carpens, barbarè loquebatur. At Baſilius ſubridens, ἴδομεν ἄρα, inquit, καὶ δημοσθένην ἀγράμματον hoc eſt, an Demoſthenem quoque illiteratum vidimus. Et quum ille magis etiam excandeſcens, minas profunderet: Tuum eſt, Baſilius ait, de delicatioribus iuſculorum condimentis curam gerere. Diuina enim dogmata, qui aures obturatas habeas, exaudire non potes. Theodor. lib. 4. cap. 19.*

*γαλάτης.
Filius Valentis in morbũ lethalem incidit.
Dominica Augusta upõ Basilij filio ſeruãdo imploeat.
Eius aduentu puer meliuſculè habet.
Baſilius puerũ moriturum in vita manſurũ eſſe pollicitus eſt, ſi baptiſmũ ſacrum à Catholicis ſuſcepiſſet. Theod.
3. Quum autẽ id non annueret Imperator: Baſilius,
De puero, inquit, voluntas Domini fiet.
Socr.
b Imperatoris filius moritur.
c Mortis eius cauſa.
d Valens prædia quadam xenonibus Baſilij donat.
e Denuò is Baſilium proſcribit.
f Sed exilij libello ſubſcribere nõ poteſt, quem etiã ſtatim diſcerpit.
g Modeſtus præfectus quoque morbo oppreſſus, pænitentia & deprecatione culpa interueniente, conualeſcit.
h De ſcriptis Baſilij & Gregorij.

cum viro contulit, magis etiam ſapientiam, ſa- E criſque obeundis & concionibus atque conuẽtibus peragendis dexteritatem, nec non rerum omnium ordinem pulcherrimum admiratus eſt. Sed enim poſtea breui aduerſariorum calumniis permotus, * in exilium eum mittere conſtituit. Et iam nox aderat, & currus præparabatur, quũ derepentè morb. Imperatoris filium, cui * Gallo nomen erat, inuadit. Tam vehemens autem & periculoſus is erat, vt qui puerum curabant medici inſignes, de vita eius deſperarent. Valens cauſam eam impatientiſſimè ferens, in ſolo voluitur, pro filij ſalute mortem ſibipſi optat, & inſolabiliter luget. Dominica quoque Imperatoris coniux grauiter affligitur, & horrẽdis noctu pauoribus territam, atque id propter eam quæ epiſcopo illata eſſet iniuriam, paſſam ſe eſſe confirmat. Proinde Baſilium ſtatim acceſſit: eúmque, vt iacentem puerum quod poſſet adiuuaret, rogat. Ipſe namque Imperator, propter recentem etiamnum ei factã iniuriam, quidquã ab eo petere verebatur. Baſilius adeſt, & puer F meliuſculè habet. imperator nihilominus periculum facturus, ad illum: Si vera inquit, ſunt quę de Deo doces, precare, & deum exora, ne mihi filius intereat. At ille: ſi idem quod ego credis, morbúmque graſſantem ab eccleſiis diſpellere * conſtituis, omnino puer conualeſcet. Cæterùm quum Valens id ſe facturũ reciperet, & aliter tamen faceret, *b* puer è vita exceſſit. Omnes autẽ aſſeuerarunt, non periturum fuiſſe puerũ, *c* niſi Imperator eis qui aliena ſentiebant, euocatis, precari eos vnà cum Baſilio pro pueri ſalute iuſſiſſet: quos etiam vt puerum baptizarent, eſt exhortatus. *d* Imperator porrò virum veneratione proſequẽs, prędia quę ibi habuit pulcherrima, xenonibus ſeu hoſpitalibus eius domibus donauit. *e* Sed rurſum à familiaribus expugnatus, virum ſanctum ad ſe acciuit, & vt ſe aduerſariorũ factioni adiungeret, hortatus eſt. Poſtquam autem adamantem permouere ſuaſione non potuit, exulare eum iuſſit. *f* Et iam exilij libellus ſcriptus erat: quem vbi manu ſua Valens G roborare eſt conatus, literam nullam exarare potuit, calamus nanque ſtatim eſt confractus. Quod vbi in altero, & etiam tertio, ad ſcribendum, ſicuti conuenit, adaptato, itidem vt primo accidit, & ipſe adhuc in ſcripto impio cõfirmando perſtitit, manus ei ſupra quã credi poſſit cõcoſſa, tremore intolerabili eſt occupata. Proinde animo perculſus, atq; pauore plenus, chartam correpta, ambab. eã dilacerauit manibus. *g* Paulò verò pòſt Pręfecto quoq; accidiſſe dicũt, vt morbo circumuentus graui, vbi vindictã ſupplex eſt deprecatus, totus conualeſceret. Verum quid hæc ſunt ad alias viri huius primarias virtutes? qui & factis & doctrina mirificã eſt conſequutus gloriam *h*: Multa autẽ pulcherrima ſcripta vir iſte & Gregorius eccleſiæ Chriſti reli- H querunt. Quæ niſi omnibus fere nota eſſe ſcirẽ aliquid etiam de eis ſingillatim dixiſſem. Horũ plurima Rufinus dicitur in latinam linguã tranſtuliſſe. Atque hæc de Baſilio & Gregorio breuiter ſint dicta.

De fraterna coniunctione & amicitia Baſilij & Gregorij, & de ſancto Gregorio Nyſſeno: & quod tres in eccleſia fuerint Gregorij, ſanctitatis omnes participes & præterea quartus quidam hæreticus. Cap. 19.

Gregorius Niſſenus epiſcopus Baſilij frater.
Scripta eius.
Epiſcopus cõiunx.

HAbuit autem Baſilius fratres quorum vnus Gregorius fuit eccleſiæ Nyſſenæ lux & ornamentum: vir ſecundum fratrẽ doctrina, moribus & vitæ ſanctitate ſpectatus. Et quamuis is cõiugem habuerit, rebus tamen aliis fratri minimè ceſſit. Qui Baſilio mortuo, Hexaemeron ſiue ſex dierũ opus illius adimpleuit: & aduerſus Eunomiũ & Apollinarium cõfutationes ſcripſit. Conſtãtinopoli quoq; in diuũ Meletiũ orationẽ funebrẽ cõpoſuit, aliáq; inſuper plurima opuſcula doctrinis & inſtitutionibus plena eccleſiæ Dei reliquit. Oſtẽdunt autem virum talem cùm alia tum præcipuè in Gregorium illum miraculis celebrem oratio ab eo edita. Secundus Baſilij frater Petrus fuit, qui vnà cum illo vitam monaſticam primùm cõſectatus, deinde vrbẽ Sebaſtiam ſacrorum antiſtes gubernauit. Tertius Naucratius, qui iuuenis in aſcetico inſtituto defunctus eſt. Acceſſit ad hos celebris illa Macri F na ſoror, cui Gregorius libellum de Anima dicauit. Ei, ſicuti accepi, hæretici quidã Origenica dogmata iniecerũt. Omnes autem iſti propter vitæ integritatem, in numerũ ſanctorũ ſunt relati: quemadmodũ ſanè & Gregorij Cæſarius * frater, & Gorgonia ſoror. Quoniã autem Gregoriorũ nominis ſimilitudine in librorũ inſcriptionibus diſcernẽdis nonnulli errant, ſcire operæ eſt, tres fuiſſe Gregorios in eccleſia Dei præclaros. Põticum illũ, quẽ diximus Neocæſarea ortũ, & reliquis antiquiorẽ, Origenis diſcipulũ: de quo celebris fama eſt Athenis, & Berythi, & in prouincia Põtica, totóq; adeò orbe, quem miraculis & doctrina percutrit. Hic Cæſareæ cũ Origene fuit, ac deinde ab eo nõ diſcedens, veriorem philoſophiã perdidicit. Poſtea in patriã reuerſus, primũ vt laicus & profanus multa præclarè egit, dæmones expulit, morbos ſanauit, gręcę ſuperſtitionis ſectatores eloquẽtia, ſeu potius prodigiis ad fidei noſtræ profeſ- G ſionem adduxit. Meminit etiam huius Pamphylus martyr in ſuis, quos in Originem elaborauit, commentariis: in quibus oratio laudatoria Gregorij ad Origenem inſerta inuenitur. Tres iſti Gregorij, vt breuiter dicam, fuere: is de quo modò memorauimus: & qui à veteribus Nazanzenus, à nobis autẽ quòd tali cognomine dignus ſit, Theologus eſt vocatus: & frater Baſilij. Fuit præterea alius Arianus, Athanaſij ſucceſſor, qui † à plebe eſt reiectus. De his ſatis.

Petrus Sebaſtenſis epiſcopus Baſilij frater. Tertius eiuſdẽ frater Naucratius Aſcetes.
Macrina ſoror.
Gorgonia ſoror.
Gregorij Nazanzeni Cæſarius frater.
Tres præclari Gregorij.
Gregorius θαυματουργὸς, hoc eſt, mirificus.
Socrat. eo cap. 27.
† A plebe Ariana. Suprà lib. 9. cap. 7.

De ſancto Amphilochio epiſcopo Iconij, vt is per Angelum ſit conſecratus: & vt tum diuinus Chryſoſtomus etiamnum adoleſcens, gratia eius quæ ei inerat, egregium de ſe præbuerit ſpecimen. Cap. 20.

a Iconium Lycaonia metropolis.
b Gregorius theologus. Gregorius Arianus.
c Amphilochia Baſilij.

TEmporibus eiſdem etiã, qui Iconij eccle- H ſiæ præfuit, enituit Amphilochius: quem amicum egregiè charum habuere *b* Gregorius & Baſilius. Indicant hoc eorum ad illum datæ literæ, maximè verò Baſilij ſcriptum de ſpiritu ſancto in triginta capita relatum, & conſtitutiones: quæ à multis etiam Amphilochia vocantur. *c* De Amphilochio iſto permulta tradita ſunt conſideratione & memoria digna. Fuit enim ſenex ſimplex, in quo doctrina & vita ex

æquo

æquo inter ſe ita certarent, vt aliquot etiam ediderit libros. Sed enim diuina gratia aliàs aliter res noſtras diſpenſans & ordinans, incredibili quodam modo mirificum naturæque captum excedens, atque nouum in hoc viro exhibuit prodigium. Siquidem ad eum in ſolis locis philoſophantem, propter excellentem & vitam & doctrinam eius angelos Deus miſit, qui myſtica & arcana benedictione & * epiſcopali arrogatione eum dignati † intellectuali modo conſecrarunt, & hierarcham ciuitatis Iconij renũciarunt. Ad hunc quoque non longo pòſt tempore eligendum atque ordinandum in eum locum epiſcopi conuenere. At vbi ex eo cognouerunt ab angelis Dei conſecrationem eũ ſuſcepiſſe, data, de tam ſacra & diuina gratia. Deo gloria, vt pontificem Dei, & Euangelij præconem, fideique defenſorem, cum timore reuerẽter hominem admiſere: & ſolita ſalutatione atque oſculo ei imperito, ea quæ epiſcopalis functionis ſunt, admioiſtrare & exequi permiſere.

In ſolis locis ab angelis Dei ſacris initiatus & epiſcopus ordinatus eſt.

** ἀρχιερατικῆς χειροθεσίας.*

† νοερῶς.

Ea ætate Optimus quoque, & Latoius, epiſcopi extitere, viri qui & vita & doctrina acceprã à maioribus diuinam fidẽ propugnarent. Quorũ hic Melitinenſi, ille Piſidæ præfuit eccleſiæ. Diuus etiam Chryſoſtomus iuuenis etiamnũ, præſtantem ingenij animiſque vim & ſpecimen Antiochiæ viueos oſtendit. Et * diſciplinã morum admodum conſectans, magis magiſque in ea proficiebat: nondum ille quidem in epiſcoporum cooptatus ordinẽ, ſed inter ſacras functiones diaconi miniſterium adimplens. Cuius C quum epiſtolas Baſilius & Gregorius viderẽt, admirati eas ſunt, & egregium quiddam in eo iuuene extare perhibuerunt. Sed de Amphilochio & Ioanne, ſuo loco plura dicemus. Nunc ad impium Valentem progrediamur.

Optimus & Latoius epiſcopi.

Ioannes Chryſoſtomus diaconus Antiochiæ.

** ἠθικὴν διδασκαλίαν.*

Baſilius & Gregorius eius epiſtolas ſunt admirati.

Vt Valens Antiochiæ maximam perſequutionem contra pios mouerit, in fluuio eos ſubmergens: & diuinum Meletium & Pelagium & Samoſatenum Euſebium, de cuius rebus geſtis breuis inſerta eſt narratio, in exilium egerit. Cap. 21.

QVom is Antiochię, ſicuti diximus, diutius moraretur, & ab externis bellis quietus eſſet, aduerſus eos qui ὁμοούσιον cõſubſtantialis fidem ſectãrur, ſe armauit: & non modo ex Antiochena, verumetiam ex finitimis quæ circũcirca ſunt eccleſiis, rectæ ſententiæ propugnatores eiecit. Aliis quoq; eos cladibus affligens, eũm varij generis ſuppliciis ſuſtulit, tum maximè in præterfluentem amnem Orontem coniecit & ſuffocauit. Et Meletium quidem, egregium de vera pietate certatorẽ, ex eccleſia deturbatum in exilium miſit. Samoſatis autem diuinum eiecit Euſebium. Præterea vero vt Laodicea egregio paſtore Pelagio orbaretur, & ad viduitatem redigeretur, effecit. Qui adhuc iuuenis, inuitus etiã iugũ matrimonij ſubiit. In ipſo vero nuptiali cubiculo, ad † primam cohabitationem ſponſæ ſuæ perſuaſit, vt caſtitatẽ conſectans, ſororis ſibi potius pietatem, quàm coniugalem conſuetudinem præſtaret. Ac tali quidem pudicitia Pelagius fuit: quàm etiam in eo, reliquæ eius coniunctæ & veluti ſorores virtutes, tanquam in choræa aliqua ſunt conſecutę. Quã ob cauſã omniũ calculis & ſuffragiis epiſcopali A honore dignus iudicatus eſt. Verùm tam ſplendida epiſcopalis muneris adminiſtratio eius, flectere impium Principem non potuit. Illicet hunc ille in Arabiam, Meletiũ autẽ in Armeniã, & Euſebiũ in Thraciam deportari iuſſit viros Apoſtolicis donis relucentes. Euſebius iſte antehac quum eccleſias multas vacuas eſſe paſtoribus cognouiſſet, militis habitu ſumpto, & capite epiſcopali tiara, quam ex pileo confecerat, recto, Syriam, Phœniciam, & Paleſtinã peragrauerat: ordines vacuos in eccleſiis presbyteris, diaconis, aliis ſacris miniſtris ſupplẽs. Alicubi etiã epiſcopos eccleſiis præfecerat, ſi quos eſſet nactus, qui cum eo ſententiæ eiuſdẽ eſſent.

Valens orthodoxos perſequitur.

Sozo. lib. 6. c. 18.

Proſcribantur Meletius Antiochenus, Euſebius Samoſatenus, Pelagius Laodicenſis.

† ἐπ᾽ αὐτῆς τῆς παστάδος.

Pelagius epiſcopus in coniugio cœlibs, ſponſam pro ſorore habuit.

Euſebius Samoſatenus eccleſias paſſim clero carentes viſitauit.

Idem in exiliũ noctu clam vadens, populum fallit, ſeditionis vitandæ gratia.

Theodo. lib. 4. cap. 14.

B Quàm præclarum autem fortis & generoſi animi ediderit ſpecimẽ in Thraciã exulatũ ire iuſſus, nefas eſſet, ſi ſilentio præteriremus. Quum is qui exilij bellũ ab Imperatore afferebat, circa crepuſculũ aduenisset, vt tacitus eſſet, cauſamq; aduentus ſui premeret, eum admonuit. Si enim inquit, hoc multitudo reſciuerit, ardore ęmulationis excitata, te quidẽ illa ſtatim necabit, me autẽ cædis eius cauſam dicere oportebit. Hæc vbi dixiſſet, ad primã facem vnico ſeruulo, quĩ ceruical tantũ & libellũ ſecũ ferebat comitatus, ſolus ſe in viam dedit: atq; vbi ad Euphratis ripam venit, qui vrbis eius mœnia præterlabitur, a vbi etiã * tranſitum habere dicitur, piſcatoriã conſcendit nauim, & remiges in ripam alteram eum locum verſus qui Zeugma nominatur, appellere iuſſit. Atque ille quidẽ ſic eſt profectus, C b At Samoſateni re cognita, in lachrymis & luctu eſſe, & confeſtim traiectus nauigãtibus repleri. Vbi verò eum multa parte fluuij emenſa ſunt conſequuti, plorãtes omnes ſuadere ei cõtenderunt, ne lupis oues proderet. Sed poſtquã multa dicentes, eũ in ſententiã ſuam abducere nõ potuerunt, (nam Apoſtolicũ illud dictũ eis obiecit, Magiſtratibus & poteſtatibus ſubiecti eſtote) alius quidem aliud, aurum ſcilicet & veſtem & famulos ei in terram alienam & lõginquã proficiſcenti obtulit: ipſe verò neceſſariis tantum à familiariſſimis quibuſque acceptis rebus, precatione eos ita vt conuenit muniuit, & vt doctrinam traditam diligenter & accuratè retinerent, hortatus eſt, & ſic ad Iſtrũ vſque contendit. Illi factum id ægrè ferẽtes, vbi in vrbem ſunt reuerſi, parati erant cum lupis manus D conſerere. Æquum enim eſt, vt ardorẽ & æmulationem quoque eorum, propter rem honeſtã & pulchram, exponã. Et profectò iniuriam eis me facere exiſtimarẽ, ſi non flagrantem illorum in fide ſinceritatem memoriæ poſteritatis mandarẽ. Nam vbi, qui Arij factionis erant, paſtoribus ex eccleſiis omnibus expulſis, Samoſata quoque pro Euſebio Eunomium quẽdam adduxerunt, nemo hominũ omnium vel pauper, vel locuples, vel iuuenis, vel ſenex, atque vt ſimpliciter dicam, nemo prorſus, ita vt in moribus eſt, eccleſiam eſt ingreſſus. Ipſe verò ſolus in epiſcopalibus ædibus verſatus eſt, nemine eũ reſpiciente, aut conueniente: quũ quidem vir humanus & modeſtus fuiſſe dictus ſit. Quod inde ſatis patet. quum enim in publicum veniſſet balneum, & famuli fores lauacri clauſiſſent, vbi pro foribus ſtare plurimos cognouit, miniſtris, vt eas recluderet, pręcepit: atq; vt

a Oppida alluuntur Epiphania & Antiochia, quæ ad Euphratem vocantur. Item Zeugma 72. m. paſſuum à Samoſatis trãſitu Euphratis nobile. Plin. lib. 5 c. 24. Pulchrum exemplũ τῆς πειθαρχίας.

Viatico eum proſequuntur.

** πόρον.*

b Conſequuntur Samoſatens Euſebiũ ſed eum non reducunt.

Samoſateni Eunomiũ epiſcopum Arianum ſibi obtruſum nõ reſpiciunt, propter catholicæ fides Zelum.

Eunomius vir perhumanus.

Magnanimitate ea Modeſtus adductus, Imperatori, vt multitudini ingēti parcat, vix perſuadet.

f Valens multitudinis eius duces proſcribendos cenſet.

reuerſus, Imperatori rem omnem indicauit, & A vt à conſilio cœptoq; ſuo deſiſteret ſuaſit: turpem & aduerſam dicens ea tali facto conſecuturam famam, atque Edeſſenorū nihilo magis alacritatem eatinctū iri. Verbis hiſce innumeris multitudinem præfectus conſeruauit. At imperator vbi illum contumelioſis vocibos profcidit, pugno etiam cecídit: f multitudinis nihilominus dnces cōprehenſos cogi præcepit, vt per optionem vel cum Lyco ſeu lupo, & non paſtore, communicarent: vel citra moram vrbe excedetent, atque ad vltimas oras eaulatum irent.

De Eulogio & Protogene, vt magnificè pro fide decertauerint: & vt poſt reditum ab exilio alter adeſſa, alter autem Carris eccleſiæ epiſcopi præfuerint. capur 23.

Modeſtus Imperatoris mādatum plebi exponit.

Plebs tacet, vt præpoſiti eis reſponderent, expectans.

Colloquium Modeſti & Eulogij.

POrrò vbi præfectus illos omnes cōgregaſſet, Imperatoris mandata in medium pro- B tulit, lenibus vtens verbis, ſtolidumque eſſe dicens, eos tam paucos & imbecilles homines contra Imperatorem tantū, & tot populis imperantem niti. Illi autem taciti omnes cōſtitere, in ducem ſnnm (Eulògius is erat, vir vita ſimul & doctrina condignam laodē conſecutus) reſpectantes. Ad hunc igitur Modeſtos cōuerſus: Quid ita tandem, inquit, ô ſenea non reſpōdes? Atqui, reſpondit ille, reſponſo nihil opus eſſe, qui interrogatus nō eſſem, putaui. Rurſum præfectus: Multa certè ad vos, quæ vtilia vobis eſſent, exponēs, verba feci. Tū Eulogius: Illa quidem ad vniuerſos ſunt dicta Ego autem ineptū eſſe exiſtimaui, ſi multis reiectis, ipſe reſponderem. Quòd ſi me ſolom percūctatus fueris, ilicò tibi ſententiam meā exponā. Ibi præfectus: Ergo vt çum Imperatore tibi communio ſit, facito. *a* Eulogius verò magna cum gratia facetè admodū arridens: Proficit enim, inquit, & vnà cum imperio epiſcopatum quoq; ſortitus eſt. Verùm ille ironicum & amarulentum dictum ſentiens, grauiter id tulit. & iactis in ſenem conuiciis, ad alia hæc inſuper addidit: Non hoc dixi, attonite & ſtulte: ſed communicare te debere, cū qnibus ille præcipit, epiſcopis. At ego, inquit, & ſenex ſum, & paſtoris non expers: cuius vocē vt germanā intelligo, & doctrinā ſequor, neqoe mihi tam pernicioſa & peſtifera herba opus eſt. Hiſce verbis furore incenſus, celeriter *b* octoginta ea eis qui mulrimdinis eſſent velut colūnæ, cōprehenſos in Thraciā relegauit. Atque illi vincti circūeuntes, *c* benignè à multis ſunt curati. Vici enim & ciuitates eis obuiā progredientes, tanquam veræ pietatis defenſoribus debitum præſtiterunt honorem. Porrò inuidia nunquam non in * aulis Principom ſtipendia faciēs, ad imperatorem moa procurrit, & multorum honorum canſam eſſe diait, quòd condemnatis imperatetnt exilium. *d* Imperatore cognita, diſgregari eos, & binos partim in Thraciam, partim in Arabiam, quoſdā in Thebaiden, atque alios aliò in oppida diſpergi iuſſit. Si qui etiam inter eos ftatres eſſent, diſiungi curauit. *e* Enlogius ſanè, & Prorngenes, qui ſecondas ab illo ferebat, * Antinonē Thebæorū oppidū deportati ſunt. Quanra autē illorum virtus fuerit, illud indicabit. Qnū nanqoe ſententiæ ſuæ epiſcopū ibi reperiſſent, communicare cœprūt, & eccleſiaſticos cōuētus egerūt.

a Sciitè dictū προσφέρει γὰρ ἔφη καὶ μετὰ τῆς βασιλείας καὶ τὴν ἱερωσύνην κεκλήρωται.

Apud Theodor. dictum hoc per interrogationē effertur: An cū imperio epiſcopatum etiā inuit? lib. 4. cap. 18.

b Ex Catholicorum multitudine octoginta primores in Thraciā deportantur.

c Magnus honor eis in via exhibetur.

** ὁ φθόνος ἀεὶ ἐν βασιλείοις στρατεύων.*

d Itaque iuſſu Valētis ſeiuncti in diuerſas orbis partes proſcribūtur. Tripart. lib. 7. cap. 33.

Infrà lib. 12. cap. 5.

e Eulogius & Protogenes Antinoen relati.

** Al. Antinoum.*

f Ibi Chriſtianiſmum inter paganos propagaturi, Eulogius monaſticam vitam colit.

g Protogenes ludimagiſtrū agit.

h Protogenes puerum moriturum reſtituit. Alios quoque ægros ſanat & baptiZat.

Valentes autē ad Eulogium baptiZandos adducit.

Præclarum Protogenis verbum, præſtat peccatores ad chriſtum per doctrinam & ſacramētorum adminiſtrationem conuertere, quàm cōtinua cōtemplationi & orationi incumbere.

Porrò cum pauci valde ad eos conuenirent, & cauſam eius rei eſſe comperirent, quòd Græcæ ſuperſtitionis ſtudioſi oppidani eſſent: vbi pro eo atque decet. errorem eum eluxiſſent, non ceſſandum ſibi eſſe, vſqne dum ipſi pectora ſua plāgerent, duaerunt: ſed ita vt par erat, illorū quoque medicinæ & ſaloris curam geſſerunt. *f* Et Eologius quidem in domunculam quandam ſe ipſum abdidit, ibíque tacitus viait, rerū vniuerſarum deum precibus eaorans. Protogenes autē ſacras literas edoctus, & in ſcribendi arte valde exercitatus, *g* ludum literarium aperuit, commodo ſcholæ puerilis loeo inuēto. In ea & pulchrè & celeriter adoleſcentulos ſcribere, & ſacra docuit oracula, ita vt illi Dauidica carmina, & alia Apoſtolicæ doctrinæ cōſona addiſcerēt. Quum autem ex pueris vnus morbo confectus, B in eapectatione mortis eſſet, *h* Protogenes in domum vbi is iacebat, venit, & manus contrectatione ægritudinē ſugauit. Quod vbi aliorum parentes cognouerunt, in ſuas quiſq; ædes ſenē adduaerunt: & vt inualidis eorum liberis opem ferret, rogarunt. Tnm ille ſe auxilio eis nō prius eſſe poſſe dixit, qnàm ægri diuinum ſubiteor lauacrum. Et illi, quòd eos deſideriom recuperandæ ſuæ valerudiois adurgeret, ſtarim dicto audiētes fuere: atque ita per corporis morbum, animæ quoque ſalutem ſunt conſecuti. Si qois autem valenrium quoque ab eo perſuaſus diuinam gratiam ambiret, ad Eologium vadenx, & fores pulſans, vt ille eas aperiret, & ei quem venatus eſſet, ſigillum in Chriſto imponeret, rogabat. Atqoe vbi Eulogius eam rem, quòd in precatinne identidem interpellaretur, graoius tulit: Protogenes, Atqui (inquit) loogè neceſſaria maC gis eſt errantium ad Chriſtum cōuerſio. Id verò factum admirationi erat omnibus, Protogenem videlicet, qui tanta ederet miracula, & tantam multitudinem ad veritatis lucem produceret, *a* partes primas Eulogio concedere. Et omnes longè præſtantiorem ſuperiorémque Protogenis virtutem, ipſius Eulogij vita, eſſe exiſtimabant. Cæterùm poſtquam perſequutioois procella ſæuire deſiit, atque vnà cum aliis & iſti *b* ab exilio reducti ſunt, incolæ eius regionis lachrymantes eos produaerunt: potiſſimùm verò epiſcopus ipſe, qui ſuailio tanto orbabatur. Et Eulogius quidem diuo *c* Barſæ vita defuncto, eccleſię ipſius gubernacula ſuſcepit. *d* Admirando autem Protogeni, Carræ ciuiras Græcarum D præſtigiarum ſpinis obſita, ea colēda credita eſt. qua labore multo repurgata, cœleſtem verę pietatis fructum perfecit. Sed de his poſtea.

a Protogenes primas Eulogie tribuit.

b Reuerſi ab exilio.

c Eulogius Barſæ ſuccedit.

d Protogenes Carris epiſcopatum geſſit.

De ſancto Flauiano & Diodoro, vt ipſi gregem Meletij rexerint, cum nondum epiſcopalem dignitatem ſuſcepiſſent. cap. 24.

Valens religiones alias omnes tolerat, catholicæ tantū fidei infenſus.

Theod. eodem cap. 24. 25.

VAleos diutius Antiochiæ commoratus, Euzoio ibi eccleſias regēre, Iudæis, & ethnicis Græcis, atque etiam qui Chriſtianorū nomine cenſentur, & diuerſa ab Euangelica doctrina dogmata complecterentur, nmnibus qoę animis eorum placita eſſent, vt liberè peragerent, permiſit. Nam impius error ſub Iouiniano quidem eatinctus, à Iuliano autem excitatus, paulatim refloreſcebat, & Dialia, Dionyſia, & Ceretis ſacta, non in angulis, Imperatore veluti

præeunte, peragebantur: & homines in medio foro, nemine obſiſteote, bacchantium qui ou-mine afflantur more, diſcurrebant. Eorum verò tantum, qui Catholicæ eccleſiæ doctrinam ſequebantur, implacabilis hoſtis erat. Et primnm quidem recens conſtructam eccleſiam, quam illis Iouinianus dederat, ademit: deinde verò ex aliis quoque eos ſacris ædibns exegit. Atque vbi illi ſub dio agentes, ad montis radices Deũ conſuetudine ſua hymnis & laudibus celebrarent, & varias eaſdémque aduerſas aeris mutationes, aliquando qnidem cum pluuiis & niue & immenſo frigore conflictati, aliquando autem æſtu ſolis admodum aduſti perferrent, ne eo qoidem loco vt permanerent voluit: & immiſſis in eos militibus, erumnoſum hoc vitæ agendæ inſtitutum diſſipauit. Flauianus autem & Diodorus generoſi veritatis athletę tum florebant: qui imminentes gregi Chriſti fluctus, velon ſcopuli quidam, quamprimùm in ſpumam redegerunt. Illi enim poſt Meletium in eſilium eiectum, pro grege Chriſti decertabant, quum lupis ipſis fortiter obniam eundo, tum Chriſti ouibus conoenieoiem doctrinam proponendo. Atque vbi ex locis ſuburbanis deturbati ſont, ad proximi flumiois ripas oues paoerunt: non fruſtra, perinde atque illi in Babylone captiui, ad ſalices carminom organa ſuſpẽdentes: ſed liberè Deum, iuxta diuinum Dauidem, in omni loco dominationis eius laudantes. Verùm ne hoc quidem in loco diu eos durare, orthodoxorum & rectè ſentientium hoſtis paſſus eſt: ſed primo qooque tempore inde etiã ſecedere coegit, conuentúmqoe eum ſoluere atque diſſipare eſt conatus. Sed enim diuinum duorum iſtorum virorum, qoi pro paſtoribus rem gerebant, par ſpiritualem gregem, ad id quod in Chriſto eſt bellum exercuit, atque vbi pabulandum eſſet, monſtrauit. Et generoſus quidem Diodorum, perinde atque præaltus & pellucidus amnis, diuino flumioe ſuos potauit. Aduerſus alienos autem vehementius cum impetu ruens, illegitima dogmata diluit & aboleuit: non magni ille generis ſui præclari ſplendorem faciens, afflictiones autem & erumnas pro fidé non grauatè ferens. Flauianus verò, qoi & ipſe ex nobilitate erat, veram pietatem generis claritati longè quoque propoſuit. Is veluti quidam ludimagiſter, Diódoro ad ſacrum pietatis * quinquertium inſtructo affuit. atque in eccleſiis quidem ille concionati non potuit, quòd iunior adhuc ad ſacerdotij gradum non cooſcendiſſet: ſed oon pœnitendum enthymematum ſeu argumentorum, atque ex ſcripturis depromptarum ſententiarum momentum eis, qui id legitima cohortatione exciti faciebant, ſuppeditauit. Et illi quidem aduerſus Arianos blaſphema verba iactantes, continuè arcum intendebant: hic autem veluti ex pharetra quapiam, ſic ex ſapienti mente ſua, freqoentia ſententiarum tela ſubminiſtrabat. Et in eccleſia, quemadmodum diximus, non docuit: domi verò & in publicis diſputationibus impiorum retia diſrũpit, & nihil ab aranearum telis differre oſtendit, quas ipſi irrefragabiles eſſe putabant, quæſtiones atque propoſitiooes.

Orthodoxos omnibus templis excludit.

Ne ſub dio quidem eos conuentus agere eſt paſſus.

Flauianus & Diodorus pro Meletio exule gregem chriſti Antiochiæ curarunt.

In fluminis ripa orthodoxi eccleſiam cogunt.

Sed inde quoque ſunt depulſi.

πεντάθλῳ ἀθλητῇ.

Flauianus quòd nondum per ætatem presbyter eſſet, & in eccleſia non doceret, Diodoro & aliis doctoribus argumenta contra Arianos ſuppeditauit.

E

De ſancto Aphraate, & Iuliano: vt monaſticam in ſolitudine vitam relinquentes gregem chriſti ſunt tutati. Cap. 25.

NOn parum verò illis tum in certamine hoc opis quoque attulit, inſigni vita præclarus ille Aphraates, quam ſapiens Theodoritos in volumine * Dei amantium hiſtoriæ conſcripſit. Nam & hic quieto vitæ inſtitoto, gregis Chriſti ſalutem prætulit, & mooaſticum relinquens tuguriolum, ouilis Chriſti curam geſſit: & multo diffluens ſudore, lupos vodique ab eo repulit. Cæterùm quàm locuples virtute fuerit, & quæ ſuprà captum hominis fecerit, is quem diximus liber, euoluere eũ volenti, oſtendet. Ego vero vnum quiddam illius actorum huic loco accommodatum, recenſendum in opere hoc duxi. Orones fluuius ab A-

F

quilonari parte Imperialẽ Antiochiæ domum præterlabitur. Porticus autẽ quædam maxima duorũ culminũ, in parte meridionali ad vrbis mœnia, prælatis turribus vtraque ex parte cõſpicua, eſt extructa. Inter Imperiales ædes & amnem via eſt, quæ per portam quæ iſthic eſt euntes excipiens, in vicinos ſuburbanos agros deducit. Hanc viam aliquãdo diuus inſiſtebat Aphraates, ad fidei gymnaſiũ iturus, & ouibus Chriſti cõgruens pabulum allaturus. Eum è ſoperiore loco porticus proſpectans Imperator vidit. Siſyra enim ſeu veſte ex ouiũ villoſis pellibus cõſuta amictus, & ſenio multo cõfectus, clericus tamen currebat. Et quidã imperatori, hunc eſſe Aphraatem illum, ex quę totius vrbis multitudo penderet, dixit. Et ille è porticu vi-

G

rum ſanctum interrogans, Quotnam, inquit, radis? Atque Aphraates, Pro imperio tuo precaturus, reſpondit. Atqui, Imperator intulit, domi te, qui leges monachorũ ſequeris, manere, ibique quietè conſidentẽ hoc facere oportuit. Tum diuinus ſenex perquàm ſapienter ait: Rectè tu quidem, ô Imperator, dicis me id facere debere: facturúſque id adeò conſtãter fueram, ſi pax Chriſti ouibus eſſet. Sed quum multa quædam inſaniæ caligo loca omnia occuparit, & maximus inſuper ſubrepat timor, ne plurimo imminente periculo, à feris oues dilaniẽtur: neceſſitas mihi quoque incumbit, vt vigilem, omnemque ſonem moueam, ne quod grex Chriſti capiat detrimentum. Agè enim, ô Im-

H

perator, ſi puella eſſem domi in conclaui abdita, fuſos manibos tractans, & lanificium meum curans: atque alicunde ſubitò conſpicerẽ flammam exortam, & omni ex parte paternæ domui circunfuſam, fœdo incendio eam iamiam conſumpturam, quid me facere oporteret? dic, te per Deum oro. Virúmne me ſic ſedere, & penates patrios conflagrantes deſpicere, ignemque proſerpentem expectare: an conclaui ſtatim relicto, ſurſum & deorſum currere, aquam in manibos habere, & modis omnibus flammam extinguere conari, oporteret? Satis ſaoè ſcio, dicturum te, faciendum mihi eſſe, quod & ſagacis ſanæque mentis puella faceret. Id ipſum verò nunc quoque fieri debeat exiſtimo. Quum tu enim quaſi fulmen quoddam in paternam domum noſtram incideris, & veriorem pietatẽ omnem igne vaſtes, vndiquaq; circumcurſamus, flammam gliſcentem extinguere ſata-

Aphraates monachus vitam theoricã vtilitati chriſti ouiũ, neceſſitate flagitãte, poſthabuit. Theod. eod. cap. 26.

ἐν τῇ φιλοθέῳ ἱστορίᾳ.

In nullo non conuentu olim Chriſtiani pro principibus ſuis orarunt.

Mira modeſtia ſimul & grauitate Valenti Aphraates, neceſſitate ſe coactum, monaſtica vita relicta, orthodoxos docere & cõfirmare, oſtendit: & eiuſdem impiã tyrannidem perſtringit.

ſatagentes. Hæc qnidẽ ille diait. Imperator autem ad minas vſq; progreſſus, ſilere eum coegit. Ea cubicularus aurẽ imperatoris quidã, qui ſanctũ virum propter animi temeritatẽ grauius tractauerat, in balneum conſeſtum ingreſſus, vt Principi lanationẽ præpararet, mẽte captus, & in calidas aquas delapſus, ibi vitam finiuit. Imperator aliquandiu expectans, & eatrahi ea mora rempus quærens, alus cauſam eius rei inquiſitam ſibi renunciare præcepit. Qui quum eò veniſſent, & omnia circumſpeaiſſent, illũ in calidis vndis morte ſrigida peremptũ repererunt. Quod vbi Imperator cognouit, opus id quidẽ petulantis Aphtaatæ ſancto illaræ iniuriç & cõtumeliæ eſſe, rectè arbitratus eſt. De impio autẽ dogmatæ eundem, iuata indurati cordis Pharaonem, retinuit animum. Et perinde atq; fulmine afflatus & attonitus, miraculo eo magis B etiam eſt contra verã pietatem concitatus. Eadẽ tempeſtate idem quod Aphtaates, plurimũ laudatus ille Iulianus fecit. Nam hic quoque ſolitudine relicta, Anriochiam venit. Quum enim mendacij artifices. Ariani inquam, per ſycophantiam virum ſanctum traducere conatẽtur, veluti factionis eorũ eſſet, & dogmati Ariano cõſentiret: Flauianus, Diodorus, & Aphraates, veritatis lumina, ad Acacium illũ qui poſtea Berœenſem ciuitatem ſacrorum antiſtes optimè adminiſtrauit, ad celebrem illum virum cũ huiuſmodi optatis miſere, vt multorum millium hominum miſertus veniret, & quum aduerſariorum redargueret mendacium, tum veritatẽ liberè confirmans, fidei doctrinam deprædicaret. Et quæ vir iſte ſemel atque iterum Antio- C chiam aduenicns mirificè peregerit, Dei amantium hiſtoria quemuis edocebit. Quod verò vrbs tota opera ipſius ad conuentum ſe & cœtum veritatis contulerit: neminẽ non certò noſſe puto, qui rectè res humanas diiudicare conſueuerit. Opera nanque præter opinionem hominum edita, omnes omnino ad ſe pertrahere, eandemque cum eorum autore ſententiã complecti, perſuadere ſolent. Iulianũ porrò præcipua quædam & rationẽ ſuperãtia miracula perfeciſſe, nõ nos ſolum, ſed etiam veritatis accuſatores teſtantur. Idẽ verò Antonius ille monaſticæ autor vitæ Conſtantij temporibus fecit. Poſthabita enim quandoq; ſolitudine, Alexandrinam vrbẽ vbiq; perambulans, verbis clarioribus omnibus eſt atteſtatus, Athanaſium quidem veritatis eſſe propugnatorem, & Apoſto- D licorum dogmatum defenſorem: qui verò Arij rabie affecti eſſent, à veritate ipſa longè aberrate. Adeo rem ipſam rectè putantes diuini illi viri, tẽpori cuique munia ſua tribuerunt, quando vel quietiorem vitam complecti, vel ſolis relictis locis degere in vrbibus deberent, minimè ignorantes.

Subita morte cubicularius imperialis, ob malè tractatũ Aphraatem, mulctatur.

Valens induratus pharao.

Iulianus eremita quoque Antiochiam venit, ab Ecclesia præpoſitis accitus. Theodor. eod. cap. 27.

Acacius Berœens episcopus.

Iuliani miraculis Antiochena ciuitas ad orthodoxiam eſt reducta.

Antonius itidem ſub Conſtãtio Alexandriam viſere, & catholicos confirmare ſolitus.

De obitu Athanaſij, cuius ſucceſſor fuit Petrus. Præterea de crudelitate Lucij Ariani: quem Ariani Alexandrinæ eccleſiæ Petro pulſo, præfecerant.
Caput 26

TAlia impius Valens Antiochiæ quoque egit. Tranſeundum autem hinc ad ea quæ Alexandriæ ſunt geſta. Quieta ſiquidem in Aegypto eccleſia fuit, Athanaſio ſuperſtite, ob A eas quas ſuprà narrauimus cauſas. Multitudo nanq; ea, quæ veram pietatem ſibi ſequendam ſtatuerat, Arianã phalangẽ ſuperabat: idq; propter ſuum erga Athanaſium amorem. Et quum ea eſſet ardentior, & ad ſeditionem mouendam propenſior, metum de ſe præbuit, ne tumultu cõcitato, reſpublica detrimẽto mactaretur. Proinde diuina quadã prouidentia immunis à grauibus malis Alexandria permanſit, tantiſper dũ veritatis propugnator ſuperſuit Athanaſius. Vbi autem ille poſt pericula plura, nec coronas pauciores, ad quietem laboris omnis caperẽ, ad quadraginta & ſex annos epiſcopatu cũ gloria magna functus diſceſſit: Petrus, vir optimus & clariſſimus, in functionem eius ſucceſſit. ſuffragio quidẽ primùm beati illius capitis, deinde etiam epiſcoporum prouinciæ eius vniuer- B ſorum, totiuſque cleri & eorum qui Alexãdriæ primos honores & magiſtratus gerebant, votis & calculis, plebe etiam cuncta fauſtis acclamationibus concilium id perquàm libenter confirmante. Particeps enim diuturnorum ſudorũ Athanaſij fuerat, nunquam à magno illo viro vel domi vel peregrè diſcedens, variiſque cum illo periculis colluctãs. Quapropter quicũque erant finitimi epiſcopi, & qui tranquillã vitã ſectabãtur, monaſticas relinquẽtes palæſtras, maximè hoc egerũt, vt Petrus in illius locũ ſubſtitueretur. Poſtquã autem is ſacrã recepit ſedem, nulla interpoſita mora gentis eius præfectus, contracta ea Iudæis & Græcis manu, eccleſiam circumuallauit, & Petrum exirẽ iuſſit. Quod niſi faceret, ſe illum vel inuitum inde eiectur ũ eſſe, C minatus eſt. quod quidem ille fecit, quum voluntati Imperatoris morem gerens, tum maximè impietati ipſe ſuæ † ius ſuũ tribuens. Quod nanque ex idolorum nefaria ſuperſtitione penderet, ſplendidè ſeſeſtum diem acturum eſſe putabat, ſi veræ pietatis nauem in tempeſtatem cõiiceret. Ac primùm quidem Petrus in carcerem incluſus eſt: poſtea autem profugiens, quũ ſcapham commodè nactus eſſet, Romã ad conſentientem ſibi eius vrbis epiſcopum Damaſum traiecit. Et breui pòſt Euzoius, qui Antiochiæ Arianæ præiit religioni, tempus opportunum nactus, cõſiliũ inuenit, vt Aleaandriã ipſe iret, & eccleſias ibi Lucio Ariano traderet. Quod quũ Imperatori quoque placuit, (adhuc enim is Antiochiæ erat) cum ſatellitio multo, & militari quæ eum ſequebatur manu ſanè D quàm frequenti profectus eſt, atque vnà cum eo Magnus Imperatoris * quæſtor. Habebant ij ab Imperatore ad præfectum prouinciç Palladium mandatum, vt is quacunque in re opus eſſet, Lucio & Euzoio nõ deeſſet. Et Petrus quidẽ, ſicuti dictũ eſt, in carcere aſſeruatus eſt: poſtea etiã Romã nauigauit. At Lucius Arianus in ſacram Athanaſij ſedem eſt collocatus. Itaque Aegyptij longè grauiores in † cæteros animos cõcepere. Simul atq; enim improuiſo aduenerat Lucius, ſtatim eccleſias occupare contẽdit. Atque vbi plebs contra niti cœpit, bellum aduerſus clericos & ſacras virgines eſt inſtitutũ. Et aliæ ſuper alias illatæ calamitates, eccleſiæ Catholicæ ſectatores afflixerunt. Perinde enim atque feræ agreſtes gregi Chriſti Ariani imminentes, partim in exilium egere, partim

Eccleſia quieta fuit, eo præſente.

Athanaſij mors.

Petrus eius ſucceſſor.

Vnanimis omnium ordinũ in epiſcopo creando electio.

Præfectus Aegypti Palladius Petrum in carcerem conijcit.

† ἀφοσιούμενος τὸ εἰκός.

Idem Romam ad Damaſum epiſcopũ confugit.

Euzoius Antiochenus, & Magnus imperatoris quæſtor, Palladio adiuuante, Lucio Ariano eccleſiã tradũt.

* ὁ τῶν βασιλικῶν ταμίας χρημάτων.

† περὶ τῆς ἀλλαχόσε.

Sana Catholicorũ Alexandria perſequutio ab Arianis illata.

τεπιβιᾶναι.

captos in vincula cõiecere: quos rurſum ex vinculis productos, variis ſubdidêre ſuppliciis. Quidã enim vngulis & flagris bubulis cæſi, quidam ardentibus facibus adusti: atque alij bonis primùm ſpoliati aliis mox ſunt affecti cruciatibus. Tormentis verò tam varij generis † ſupereſſe, admirabile eſt viſum. Quòd ſi quis prius vita exceſſiſſet, quam tanta mala expertos, aut ſi ad tolerabilius exilium damnatus eſſet, fortunatum id, & quod alicui inuideri poſſet, habitum eſt. Sed quis exponere poſſit, quæ mala in Lucij introitu acciderint? Quorum quidem Sabinus, qui res eccleſiaſticas conſcripſit, minimè meminit, quòd coniunctorum ſibi Arianorum dedecora premere maluerit. Optimè autẽ ea beatus Petrus, poſtquam è carcere profugit, in ſcripto quodam ſuo tanquam tragœdiam expoſuit, & ad omnes vbique eccleſias miſit. Quod ſcriptũ, quum prius vnum ſaltem nefarium impij Lucij F flagitium memorauero, volumini huic inſeram.

De perſequutione quam Lucius monaſteriis Aegypti intulit, & de diſcipulis Antonij magni: & de duobus ſanctis Macariis, vt propter fidem exulantes, multa miracula ediderint.

caput 27.

Ariani in Aegyptiis eccleſiis regnant.

AC Petrus quidem ille admiratione dignus, ad eum modum Romam conceſſit. Qui verò factionis Arianæ erant, quantumuis pauci, eccleſiis in Ægypto imperarunt. Nec ita multo pòſt, mandatum quoque ab Imperatore ad gentis eius præfectum miſſum eſt, quod Nicænæ fidei propugnatores à Lucio indicatos Alexandria & omni Aegyptia prouincia eiici iubebat. Porrò Euzoius confectis Alexandriæ ex ſentẽtia rebus, rurſum ſe Antiochiam contulit. Lucius verò quemadmodũ mandarũ fuerat, & Aegyptij G præſidij dux, cum magna multitudine ex Græcis & Iudæis & Arianis mixtim collecta, hoſtiliter prædas egit, & infeſta ſigna contra monachos ſolitudinem incolentes duxit. Ea enim ſpe erat, ſi iis quietem maximè conſectantibus moleſtiã turbulenter afferret, in poteſtate eos ſua fore: proindéque & eos qui in vrbibus eſſent Chriſtianos, à ſe deiictum iri.

Monachomachia Arianorum.

Quandoquidem multi ea tẽpeſtate venerandi in Aegypto & Thebaide viri monaſteriis præibãt, Arij opinionẽ maximè auerſantes. Quos plebs ipſa ſequuta, vt eadem cum illis de religione ſentiret, maximi faciebat. Neque enim illi de dogmatibus nugari voluere, ac ne potuere quidem. Plebs eos autem veritatẽ eſſe arbitrati ſunt, quorum preces Deus exaudiret, miraculorum edendorum facultatem eis tribuens, & qui fidei verbis virtutis facta tanquam H teſtimoniis confirmarẽt: quales tum monachorũ duces fuiſſe nouimus, Macarios duos, Alexãdrinum & * Vrbanum, quorum antea meminimus. item Pambo, & Heraclidem illũ, qui optimè ab Antonio magno virtutis & Aegyptiorũ monaſteriorũ antiſtite ſunt eruditi, & alios eiuſdem diſcipulos. Et quum Lucius ſecum ipſe reputaret, fieri neutiquam poſſe vt res Arianorum in tuto eſſent, & ipſi vniuerſalem ſibi Eccleſiam ſubiicerent, niſi eos qui inter monachos ſummi eſſent, in ſententiam ſuam pedibus ire cogerent, rem eam eſt aggreſſus. Et quia ſua

Plurimi in Aegypto monachi Catholici, quorum fidem vulgus hominum eſt imitatum.

Hoc noſtra ætate homines plebis non faciunt.

** ἀςῶν.*

Lucius, quòd plebẽ ex ſententia ſanctorũ monachorũ pẽdere ſciret, armis eos ipſos monachos in opinionẽ ſuam

E dendo nihil efficeret, ad vim ſe conuertit. Itaque armati nodis, & qui ne manum quidem defendendi cauſa extendere vellent, ingruentes * miſerandum in modum eos afflixerunt, ita vt cladem illis illatam verbis exponere non ſit. Poſtremò tamen cœptum id fruſtra fuit, quòd omnes parati eſſent iugulum inclinatum gladiis præbere: & ſi opus eſſet, mori potius alacriter, quàm aliquid de Nicænis decretis mutare. Fertur verò & illud, quum impetum imminentium militum expectarent, quendam apud eos fuiſſe ex pedibus propter articulorum conuulſionem *a* adeò laborantem, vt illis inſiſtere non poſſet, ſed ſcipionibus quibuſdam illorum vicem & vſum expleret. Hunc illi oleo vnctum in nomine Chriſti, quem Lucius perſequeretur, ſurgere, & domum ire iuſſerunt. At ille exiliens, ſtatim iter perfecit, eadem prorſus F cum monachis iſtis colenda eſſe prædicans, quibus Deus Lucium accuſantibus gratiam ſuam concederet & autem tam benignè præberet, vt ſe tam diuturno morbo liberarint. Verùm ne iis quidem ipſis rebus eis conſilij cœptique ſui pœnitentia inceſſit. *b* Noctu enim hos oppreſſos † atque comprehenſos in inſulam quãdam circumcirca lacu ingenti circundatã miſerunt, quam antiquitùs homines ſuperſtitionis dæmoniacæ, qui doctrinam noſtram prorſus non audiſſent, incolebant. Erant autem adhuc ibi pernicioſi & peſtiferi dæmonis antiquiſſimum delubrum, cuius cultu etiamnum maximè tenebantur. Poſtquam autem inſulam attigerunt, ſacerdotis filia à dæmone agitata, ad eos venit. Quæ vbi curſu & clamore indecenti ad eos contenderet, inſulæ incolæ nouitate eius rei conſternati, eam ſunt ſequuti. Vbi verò G ad nauem, qua diuini illi ſenes ad litus appulerant, acceſſit, dæmonium illam conuellens humi proiecit, & magno per illam clamore edito obſeruauit. *d* Quidnam, inquiens, ad nos veniſtis, magni Dei miniſtri? Inſulam namque iſtam iamdudum nos abſque moleſtia & turba omni tenemus, & omnibus propè hominibus ignoti, & lacubus iſtis circumuallati hic latemus. Quod ſi deinceps vobis hanc regionem incolere viſum eſt, libenter decedemus. Talia dæmon per puellam vociferabatur. Qui ſimulatque ab illis increpitus ſilere iuſſus eſt, puella e veſtigiò cum pudore & modeſtia ad ſeipſam rediit. Et pater eius atque inſula omnis cum incolis vniuerſis Chriſtianiſſimum ſuſcepit: templumque quod ibi erat, repurgatum, atque in eccleſiam transformatum Chriſto dedicauit. H Ea res quamprimùm Alexandriam renunciata, Lucio non parum attulit mœroris. Factum enim inde eſt, vt non ſolum alienorum, verum etiam popularium ſuorum odium incurreret: perinde atque is, qui non cum hominibus ſed cum ipſo prorſus Deo bellum gereret. Itaque occultè ſtatim, *e* vt Macarij ad ſtudia ſua & in ſolitudinem redirent, præcepit. Satis quidem hæc crudelem Lucij impietatem indicant. Exactius tamen animi eius inhumanitatem diuini Petri literæ declarant: quarum ego prolixitatem fugiens, quæ loco huic accõmodata ſunt ex eis decerpam, & hiſtoriæ adiiciam. Scribit autem ad hunc modum.

cogere contendit, ſed nihil efficit.

Sozom. eod. cap. 20.

** Valẽs impietatem quam dudum meditatus fuerat, operibus explens, legem tulit, vt monachi militarent, nolentes, per tribunos & milites fuſtibus interfici iuſſit.*

Eutrop.

† In his Theodoritus fuiſſe ſcribit duos Macarios, & Iſidorum lib. 4. cap. 21. Theod. eo. ca. 21.

a Monachi catholici hominem claudum olei vnctione & precatiõe ſanãt, in flagranti perſequutionis ardore.

b Sancti quidam monachi ab Arianis in inſulam Aegyptiam ad idololatras deportati.

Miraculo tali inſula ea Chriſti nomen ſuſcepit. c Nã illi ſacerdotis idololatræ filiam dæmoniacam plaga ſua liberant.

d Dæmõ magni Dei miniſtros agnoſcit.

Lucius tãquã θεόμαχος, & Dei inimicus, etiam apud ſuos graui laborat inuidia.

e Lucius monachos deportatos locis ſuis reſtituit.

Epiſtola

Epiſtola Petri Alexandrini epiſcopi, exponens quæ ma- A *la & clades Valens & Ariani in Aegypto pijs intulerunt.* *Caput 18.*

Petri Alexandrini ſcriptũ, de Lucij ſumma in catholicos apud Alexandriam crudelitate.

PAlladius gentis præſectus, quum ethnicus & gentilis ſuperſtitionis eſſet, atque ad pedes ſimulacrorum ſemper prouolueretur, & quod ſæpè antea bellum aduerſus Chriſtum meditatus eſſet, ea quam diximus multitudine contracta, impetum in eccleſiam fecit, perinde atqne barbaros ſubiugare pergeret. Tum ſanè, tum res peſſimæ ſunt admiſſæ: quas quum dictare tantum vellem, quòd memoria earum dolorem mihi renouaret, ingentem vim lachrymarum emiſi. Ac diu profectò in eo luctu permanſiſſem, niſi diuina cogitatione mœrorem eum laxauiſſem. Poſtquam uáque in eccleſiam quæ Theonæ dicitur, militaris maous irruit, pro ſacris verbis * acclamationes fauſtas ſimulacrorũ pro diuinarũ ſcripturarũ lectione impuros manuũ plauſus, & infractas fœdáſq; voces B edidit. Contra Chriſti virgines eas cõtumelias euomuit, à quibus proferendis lingua abhorret: turpe enim eſt eas proluqui. Atque ſi quis ſanæ mentis eas modò audiat, aures obſtruat, & ſurdus potius fieri optet, quàm vt ipſe tam fœdorum verborum auditor ſit. Sed vtinam verbis contenti, verbis ſaltem ſæuiiſſent, & factis ipſis verborum impuritatem non ſuperaſſent. Perferri enim ab eis qualecunque etiam conuicium facile poteſt, in quibus Chriſti ſenſus & diuina doctrina eſt. Iſti igitur ipſi qui ſunt vaſa iræ, præparati ad interitum, naſum deprimentes, ſonitũ impudicũ naribus eundémque ingentem, perinde atque (vt ita dicam) ab aqua rum fiſtulis emiſerunt, & veſtem ſanctarũ Chriſti virginum, quarum vitæ inſtitutum typum atque formam ſanctorum expreſſam refert, dilacerarunt: atque vt natura ipſa fert, nudas eas C per vrbem omnẽ veluti in triumpho duxerunt, laſciuè atque impudicè, quo placitum eſſet modo, eis illudentes, & (fera prorſus & inaudita, quæ fiebant, erant) publicitus ita nudatas circumagentes. Ac ſi quis earum propter rei indignitatem miſertus, blandis admonitionis vocibus vſus factum inhiberet, is vulnere inde reportato abibat. Sed ô calamitates. Multæ virgines violentam corporis conſtuprationem ſuſtinuerunt, multæ clauis in caput diuerberatæ ore hianti obriguerunt, quum quidem corpora quoque iuſtæ ſepulturæ mandari non permitterentur. Quapropter ad hodiernum vſque diem parentibus adhuc miſerè vociferantibus multa corpora non reperiuntur. Verùm quid ego parua hæc, ſi cum magnis alijs conſeras, D commemoro? Quid his immoror, & non potius ad ea quæ maioris ſunt indignitatis, ſtatim tranſeo? quæ vos, ſat ſcio admirabimini, & diutius nobiſcũ conſternabimini, ad Domini erga genus humanum amorẽ & benignitatẽ, quòd non res ſimul vniuerſas prorſus comminuerit, obſtupeſcentes. Quæ namque, iuxta id quod ſcriptum eſt, neque facta ſunt, neque audita in diebus patrum noſtrorum, ea in ipſo ſanctiore ſacrorũ altari peregerunt impij. Nam veluti in proſcenio ludorum diſſolutorum, vt puer ſexũ maſculi abnegans, & mulieris expetens, ſtibio (ſicuti ſcriptum eſt) oculis peruoctis, & fuco A facie rubricata, quemadmodum quæ apud eos ſunt ſimulacra, habitu muliebri, in ipſo ſanctiore altari, vbi deſcenſum Spiritus ſancti inuocamus, conuerſione ſcitè in orbem facta, huc atque illuc manibus geſticulans ſaltaret, fecerunt prolixè admodum ridentes, atque nefarias voces addentes. Alij autem & hoc ipſum factum non ſatis ad obſcœnam temeritatem eſſe putantes, & quæ iam patrata fuerant decora potius quàm nefanda exiſtimantes, ex ipſis quendam obſcœna fœditate notiſſimum, veſte detracta, & pudenda etiam corporis parte, prout naturæ fert habitus, nudata, eccleſiæ throno impoſuerunt, & fœdum contrà Chriſtum concionatorẽ appellarũt. nã pro diuinis verbis turpitudinẽ protulit, pro oratione graui & ſancta impudicam laſciuiam, pro pietate impietatem ac temperantia fornicationem, adulterium, maſculorum concubitum, furtum, cibum & potũ B vnà cum alijs eiuſmodi ad vitam vtilia & commoda eſſe docens. Quum hæc ita ſe haberent, † & ego ex eccleſia ſecederẽ (quomodo enim id non facerem, quum ibi militaris furor obtineret, quum ª plebs ad diſſolutam licentiam venalis, quum largitiones pecuniarum, quum ethnicorum ſeu gentilium manus maximis nixæ pollicitationibus regnarent?) ſucceſſor meus in eam eſt miſſus; qui ᵇ epiſcopatum veluti prophanam dignitatem auro redimit, * Lucius quidam, Lupi improbitatis & actionum ſtudioſus, non rectè ſentientium epiſcoporum conſilio, non legitimorum verúmque clericorum calculis, non populi flagitatione, ſicuti eccleſiaſticæ produnt ſanctiones, lectus. ᶜ Aderant autem ei (ſimplici nanq; & facili introitu vrbem ingredi non potuit) non epiſcopi aliqui, non presbyteri, non diaconi, non populi cateruæ: C non eum monachi hymnos & laudes ex ſcripturis concinentes produxere: ᵈ ſed Euzoius affuit, qui dudum cùm diaconus noſtræ huius Alexandriæ eſſet, vnà cum Ario in ſancta & magna ſynodo Nicææ, ordine motus, præſidentia ſua nunc Antiochenam vaſtat eccleſiam. ᵉ Et ex comitatenſibus largitionum † Comes qui ſecum immenſam militum multitudinem adduxit, omni genere impietatis ſemper clarus, nomine ᶠ Magnus. nam Iuliani temporibus eccleſiam Beryti, quę Phœniciæ inſignis vrbs eſt, incendit, quam ſub Iouiniano beatæ memoriæ principe impendio ipſe ſuo reſtituere eſt coactus: capite etiam propè plexus, niſi multis deprecantibus Imperator humaniſſimus ei pepercisset. Conuenit ergo ex iſto, ardorem veſtrum, D quem ad vindictam factorum excitari velim, exiſtimare, qualia & quanta in Chriſti eccleſiã, eo ipſo quem diximus tyranno nobis imminente, commiſſa ſunt flagitia. Simulatq; enim qui à pietate veſtra & rectè vbique ſentientibus Chriſtianis atque epiſcopis ſæpius eſt damnatus, Lucius in vrbem iuſtis de cauſis ſibi infeſtã peruenit. Non enim ſolum, vt infamis ille in pſalmis inſipiens, dicit, non eſt Deus verus Chriſtus: ſed etiã ſtudiis ſuis & ipſe corruptus eſt, & alios corrupit: blaſphemiãs quæ in Seruatorẽ ab eis effundũtur, qui creaturã ſupra creatorẽ colunt, gaudens. Quidni autẽ hoc faceret, quum conſimulem cum Græcis obtinens ſen-

Palladius Aegypti præfectus idololatra manu armata eccleſiã Theonæ occupat. Militum inſolentes vociferationes.

* *εὐφημίας.*

Contumeliæ eorundem in ſacras virgines.

Horrenda petulantis militum impietatis exempla.

† *Ruuchi virgines ſacræ denudatæ à militibus, per vrbẽ Alexãdrinam probroſiſſimè ductæ.*

Puer muliebri habitu in ſanctiore templi ara ſaltans atque geſticulans.

Homo ſpurciſſimus nudus in concionem productus, fœdiſſimam in eccleſia orationem habuit.

ª *δῆμος πρὸς ἀταξίας ἀργυρώνητος* ᵇ *χρυσίου τὴν ἐπισκοπὴν ὡς ἀξίωμα κοσμικὸν ὠνησάμενος.*

ᶜ *Illegitima epiſcopatus occupatio.*

ᵈ *Euzoius cũ Ario Nicææ damnatus.*

ᵉ *Comitatus, aula, comites ſiue aulici imperatoris: qui etiam propterea comitatẽſes dicũtur.*

ᶠ *Magnus incendiarius.*

† *Petrus epiſcopus ex eo templo diſceſſit.*

* *Lucius in id inductus.*

Introitus Lucij in eccleſiã.

† *Magnus largitionum comes.*

† *προσφάτῳ θεῷ.*

† *υἱὸν μὴ λέγων.*

ſum, cultum audeat eahibere † recens promulgato Deo, homo peſtilentiſſimus? Nam in ipſius conſpectu eiuſcemodi decantatæ ſunt laudes: Anſpicato aduenisti epiſcope, † qui filiũ non dicas. Serapis te, cui charus es, adduait: patrio ſic eorum idolo nominato. Confeſtim momento nullo prætermiſſo, is quem diximus Magnus, coniunctiſſimus illi impietatis ſocius, & ſatelles acerbiſſimus, ſatrapeſque crudeliſſimus, collectis quæ ſub eius cura ſunt cohortibus, preſbyteros & diaconoa decem & nouem comprehendit, quorum nonnulli octogeſimũ exceſſere annum. Atque eos non aliter atque in abominando quopiam & legibus Romanis aduerſo ſcelere captos, publico inſtituto iudicio, cogere (Chriſtianorum virtutis leges ignorans) vt patriam ab Apoſtolis per patrum traditiones acceptam fidem proderent, conatus eſt. Eaque re delectatum iri humaniſſimum Valentem Auguſtum confirmauit: Sequimini, ô miſeri, magna voce dicens, Arianorum ſententiam ſequimini, & id perſuaderi vobis patimini. Ignoſcet enim vobis Deus, etiamſi veram colitis religionem, qui non arbitrio id veſtro, ſed neceſſitate adducti faciatis. † Neceſſitati nanque ſua reliqua eſt defenſio: voluntate autem ſua conſultò quidquam facientem, crimen & accuſatio conſequitur. Quápropter rationes eiuſmodi ob oculos vobis ponentes, nulla mora interpoſita, propenſis animis ad partes haſce concedite, & Ariano dogmati ſubſcribite, quod nunc nominatim Lucius prædicat. Illud perſuaſum habentes, ſi dicto Principis audientes fueritis, pecunias, opes, & honores accipietis. Sin contrà nitemini, carcerem, fidiculas, tormenta, flagra, & coercionem experiemini: & quum pecuniis ſimul & poſſeſſionibus mulctari, tum patria eiecti, ad loca dura & grauia incolenda condemnabimini. Ita quidẽ generoſus (ſi Deo placet) vir, minas charitate temperans, cohortatione ſimul & neceſſitate, à pia ſententia omnes abducere volebat. At illi cruciatibus omnibus pietatis proditioné acerbiorem eſſe putantes, & rectè quidẽ, (ſic enim res habet) huiuſcemodi ei verbis neceſſariò, virtute & animo præſenti, * inſidias ſimul & minas eius refellentes, obuiam iere: Deſine tandẽ, deſine talibus nos terrere verbis intermitte vana afferre epicheremata & aggreſſiones. Nos ſiquidem neque † nuperum neque nouitium colentes Deum, quanuis fluctibus fruſtra tumeſcens deſpumes, & tanquam violentus vẽtus incumbas, tamen ad mortem vſque in veræ pietatis dogmatibus perdurabimus: non inualidum, non inſipientem, non à veritate ſeiunctum credentes atque colentes Deum: neque qui aliquando quidem fuerit * patrem, aliquando autem non fuerit, iuxta impium hunc Arianum, * temporalem aut temporarium opinantes filium. Nam ſi, vt furentes Ariani volunt, creatura eſt filius, non exiſtens patri ὁμοούσιος conſubſtantialis, eò etiam vt non fuerit, redigetur pater, non ſubſiſtente ſcilicet filio, nõ exiſtens aliquando, ſecundũ ipſos, pater. Sin ſemper pater eſt, ſubſiſtente videlicet qui ex eo eſt vero (filio) & quidem non iuxta defluxum germinis (perpeſſioni enim Deus obnoxius non

Magnus decẽ & nouẽ preſbyteros & diaconos catholicos captos, iudicio inſtituto, ad Arianiſmum cogere conatur.

Magni ſuaſiones, quibus ſe ſanctos eos viros flexurum putat.

† τῇ μὲν γὰρ ἀνάγκῃ ἀπολογία περιλείπεται, τῷ δὲ ἀνθαιρέτῳ ἀκολουθεῖ κατηγορία.

Eiuſdẽ minæ.

ſanctorũ virorum reſponſum.

** ἀπάτην τε καὶ ἀπειλὰς ὑποτάξαντες.*

† νεήλυτον πρόσφατον.

Defenſio luculẽta τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis.

** Mihi videtur hoc loco vox iſta Patrẽ, eſſe delenda, ſin autem eſt retinenda, ſicuti retineri poteſt, paulò pòſt coniunctio & addenda erit. & legendum, & temporalem aut, &c.*

E eſt) quomodo non amens & inſanus eſt, qui fuiſſe aliquándo opinatur, quum non fuerit filius: per quem omnia vt eſſent, ſecundum gratiam, conſtitere? Noſtri igitur ea orbe vniuerſo patres, à quibus eacidentes iſti meritò ἀπάτορες, hoc eſt, ſine patre facti ſunt, Nicææ coacti, praua Arij opinione, quam iunior iſte nunc defendit, anathemate iugulata, nõ ἑτερούσιον, hoc eſt, alterius ſubſtantiæ, quod nunc nos dicere cogere vultis, filium à patre dixerunt verùm ex eius ſubſtantia. Quod ſic per piam ſententiã ritè intelligentes, ea multis diuinorum verborum argumentis ὁμοούσιον conſubſtantiale ſunt profeſſi. Talia atque his ſimilia quum dixiſſent, in carcere eos diebus multis habuit, futurũ ratus, vt à pia dimoueret ſententia. Illi autem, quemadmodum generoſiſſimi, quique athletæ, in ſtadio metum omnem extinguentes, & ſeipſos per diuinas cogitationes fortib. patrum factis innuF gentes, fidiculas etiã ipſas & torméta pro gymnaſio & exercitio virtutis habentes, fortiſſimam de vera pietate obtinuere mentem. Atque eis qui theatrum & ſpectaculũ, vt beatus Apoſtolus ſcribit, & angelis & hominibus facti eſſent, ſic decertantib. accurrit ciuitas vniuerſa, Chriſti athletas ſpectatura, qui conſtantia torquentis quæſitoris vincebant flagra, & per patientiam tropæa cõtra impietatẽ ſtatuebant triumphúmque de Arianis exhibebãt. Quum quidem acerbus iſte inimicus, eos per minas & inſidias ſibi ſubiectos, ſe eis qui in Chriſtum impij ſunt, dediturum exiſtimaret. Sed enim tormentorum vi & impetu per graues adinuentiones iã defeſſus, populo omni multifariam ploratu vario quiritante, acerbus ille & ab omni humanitate alieG nus quæſitor, collecta rurſum ad diſſolutam cõfuſionem manu illa ſua, ad iudicium illos ſeu potius ad priſtinam præiudicatámque condemnationem, in portum maris vocat, quum quidem more ſuo ſimulacrorũ cultores & Iudæi contra eos magno redemptos emitterent clamores. Et quia illi in apertam ſententiũ Arianorũ impietatẽ pedibus ire nollent, plebe cuncta pro tribunali plangente, ſententia fertur: Alexandria eos eiectos, Heliopolim Phœniciæ incolere debere, vbi ex habitatoribus omnibus aliquis Chriſti nomen (ſimulacrorum enim cultui dediti ſunt omnes) ne audire quidem ſuſtinet. Et e veſtigiò eis ſcapham conſcẽdere iuſſis, in portu ipſe ſtãs (in propinquo enim, in lauacro publico, conH demnationis aduerſus eos ſententiam tulit) & ſtrictum oſtentans gladium, quòd eo ſe exterriturum putabat, qui ancipiti mucrone dæmones aduerſarios ſæpenumero conuulneraſſent, ſic demum ſoluta naui abire iubet. quum nihil rerum neceſſariarum in nauim comportaſſent, neque aliquod prorſus exilij ſolamẽ haberẽt. Ipſo etiam mari ad tam admirandam & incredibilem indignitatem ſpumis ſuis excandeſcente, & (vt puto) factum hoc grauiter ferente, atque adeò, vt ita dicam, per virorum eorum ſuſceptionem ſe tam iniquo releumate polluere nolente. Quare ignorãtibus quoque barbaram prorſus iudicis manifeſtò indicauit ſententiam. Verè igitur dici poteſt, Cœlum ad hoc factum conſternatum eſſe. ingemuit namque vrbs tota, atque etiã nunc plangit. Et ij quidem alternis manibus

** χρονικὸν, ἢ πρόσκαιρον.*

Ariani ἀπάτορες.

Sancti illi viri acerbè torquentur.

Tormenta omnia vincunt per patientiam.

Heliopolim Phœniciæ deportari per ſententiam iubentur à Magno.

Luctus & planctus Alexandriæ maximus obeãiniquũ iudicium.

pectora

pectora pulſantes, ingentem ſonitum edidere. Alij autem manus ſimul atque oculos in cœlum tendentes, de tanta vi ſunt proteſtati, tantummodo non dicentes: Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniam quæ fiunt, iniqua & contra leges ſunt, & omnis hæc vniuerſitas fletu repleta eſt, & cantilenæ miſerabiles & planctus totam vrbem ſunt peruagati. Ac derepentè plorantibus omnibus, lachrymarum fluuius ferè exundatione ſua mare obruens, eſt obortus. Itaque quum is quem diximus in portu aſtans, remiges tollere, & pandere vela iuſſit: tum commixtus virginum & fœminarum, ſenum & iuuenũ ploratus & planctus, lachrymis acribus implicitus, clamorque vniuerſorum, ſtrepitu ſuo maris ſpumantis infractos fluctuum aceruos ſuppreſſit. B

Heliopolis Phœnicia.

Hoc modo quum illi, quos diximus, Heliopolim, vbi ſimulacra ſuperſtitioſè colunt omnes, (vbi diaboli voluptuaria vigent ſtudia, vbi ferarum ſunt horrenda domicilia: montes enim ex omni parte ad cœlum vſque prominentes eam circundant) naui ſoluta nauigarent, in media deinde vrbe omnes in vniuerſum & pro ſe quiſq; miſerabiliter vociferando, & verba luctuoſa ingemiſcentes edẽdo, lachrymare quoque edicto præfecti vrbis Palladij ſũt prohibiti, qui & ipſe ſummoperè idolis addictus erat. Permulti nanq; qui plorabant, comprehenſi, & primùm in vincula coniecti, deinde diuerberati, cæſi & cruciati, ad Phenneſia & Proconneſia metalla ſunt dãnati, homines propter diuinum ardorem egregij eccleſiæ propugnatores: quorum plures monachi erant, ſolos locos per virtutis & pietatis exercitium incolantes. C Cum quibus (erant autem viginti & tres) paulo pòſt diaconus quidã, qui à dilecto fratre noſtro Damaſo Romanæ vrbis epiſcopo, ad nos conſolatorias ſimul & cõmunicatorias literas attulerat, reuinctis in tergũ manibus non aliter quàm inſignis quiſquam ex maleficis latro, publicè à carnificibus eſt ductus. Atque vbi crudelius etiam quàm homicidæ ſolent, excruciatus ſaxiſque & plumbeis vncis in ceruicibus admodum flagellatus, ſcapha in mare deſcendit, atque itidem vt alij ſignum diuinæ crucis in fronte impreſſum habens, curæ atque creaturæ omnis expers, Phenneſum in metalla, quæ æris ſunt, miſſus eſt. Inſuper quum quæſitor tenera puerorum excarnificaret corpora, nõnulli apud ea permanſere, cadauera iuſta ſepultura fraudantes: quum quidem parentes & fratres & cognati, vrbs denique (vt ſic dicam) tota, vnum hoc ſuos ſepeliendi extremum ſolatiũ ſibi concedi peterent. D Sed ô immenſam prætoris & iudicis, ac potius condemnatoris inhumanitatem. Qui pro pietate decertarunt, ne homicidis quidem, corporibus eorum ſepultura carentibus, conferuntur. Qui bonum peregere certamen, feris & volucrib. eſca proiiciuntur. Qui patribus propter conſcientiam pro miſericordiæ affectu condolendum ſibi eſſe ſtatuere, perinde atque iniuſtum quid & impium admiſiſſent, capite plectuntur. Quæ nam Romanorum lex, quæ barbarorum ſententia, in eos qui per pietatem patribus condolerent, animaduertit? Vbi veterum quiſquam vnquam tam illegitimum & impium facinus fecit? Iuſſit quondam Pharao Hebræorum occidi maſculos. At inuidia & metus hoc illi ſubiecit edictum. Verùm quanto illa vetera, quàm præſentia hæc, humaniora? Quanto ad optionem iniuriæ deſiderabiliora? Quãto ad collationem iniquitatis meliora? Quantis vicioſitates à ſeipſis inter ſe non diſgregentur. Ea quæ dicta ſunt, inſida, inhumana, grauia, fera, barbara, crudelia, & acerba ſunt. Atque hiſce reb. qui Arianam inſaniam conſectantur, gloriantur. Et quum ciuitas omnis in luctu eſſe (non enim erat vlla domus, in qua nõ eſſet mortuus, ſicuti in Exodo ſcriptum eſt) non quieuerunt tamen, qui inſatiabilem ſibi exercitio ad iniquitatem habitum compararunt. Voluntate enim & arbitrio ſuo ad res deteriores aſſuefacto, improbitatiſque veneno ad prouinciales epiſcopos vſque extento, largitionum comite quem diximus Magno ſatellite etiam ad iniuſtitiam vſi, aliquos quidem curiæ iudicum tradiderunt, aliquibus autem quibus voluere modis inſidias tetenderunt, omni ex parte omnes, nihil intentatum relinquendo, ad impietatem quaſi venari & pertrahere volentes. Sed enim omnia circumeundo iuxta hæreſis ſuæ patrem diabolum, quærentes quem deuorent, quod de ſumma rerum deſperarent, vndecim ex Aegypto epiſcopos, viros qui à pueris ad ſenectutem vſque virtutis & pietatis exercendæ gratia ſolitudinem incoluere, doctrina & factis voluptates ſubiugauere, veræ pietatis fidem deprædicare non erubuere, pietatis dogma vna cum lacte imbibere, victoriam ſæpe à dæmonibus retulere, virtute aduerſariũ fregere, & Arianam ſectam oratione ſapientiſſima veluti in columnam inciſam traduxere, inſtrumentum feritatis eum quem ſæpe diximus habentes, exulatum in orbe noſtro apud Domini percuſſores Iudæos in ciuitatem Diocæſareã miſere. Veruntamen, ſicuti Orcus ſeu infernus, fratrum morte nondum expleti vbique terrarũ dementes & ſtupidi mortales ſæuitiæ ſuæ monumentum aliquod relinquere ſunt auſi, nobilitatem ex malefactis aucupantes. Ecce enim rurſum Eccleſiæ Catholicæ clericos Antiochiæ degentes, vnà cum probatis monachis, qui † eorum inſolentes actiones teſtimonio ſuo confirmarent, vbi Imperiales aures querelis contra hos inſtitutis obtuderunt, Neocæſaream Ponti proſcribi curarunt. Qui breui etiam propter locorum feritatem ſeu duritiem, vita ſunt defuncti. Huiuſmodi temporis illud excepit tragœdias, ſilentio quidem illas & obliuione dignos, ſed quæ in ſcripto hoc inſertæ, eos redarguerent, qui linguas contra vnigenitum mouerunt: & qui blaſphemiæ correpti rabie, non ſolum iaculis petere rerum vniuerſarum Dominum contendunt, ſed & aduerſus pios eius miniſtros infeſtum & irreconciliabile ſuſceperunt bellum. Hæc quidem diuinus Petrus de eius temporis rebus refert. Et ipſe Lucius ad hunc modum Aegyptum turbauit.

Luctu eo in vrbe Alexandrina hominibus Palladius interdixit.

Lugentes plerique ad metalla dãnati.

Inter eos quoque Damaſi Rom. pontificis diaconus, quum prius grauiter excruciatus eſſet.

Sepultura cadauerib ſanctorum denegata.

Compati & condolere chariſſimis capitibus, vetitũ. Sanctia iſta crudelitatem omnem veterũ ſuperauit.

Arianorum tyrannis in Aegyptios epiſcopos.

Ex eis vndecim Diocæſaream relegauerunt ad Iudæos, egregia epiſcoporum columnas.

Ariani clericos & monachos Catholicos Antiochenos Neocæſaream Ponti proſcribendos curarunt.

† τὰς τῆς δεχμα τυρ γίας αὐτῶν διαμαρτύρεσθαι

Vt propter excellentem virtutem eius temporis Epiſcoporum, hæreſium non inualuerit tempeſtas: & mentio Vetranionis Scytharum epiſcopi. Caput 29.

QVod autem tum Didymus philoſophus in eis regionibus floreret, & alij præclari viri, & maximè qui ibi erant monachi, qui & plu-

pleriſque in regionibus Ariana per-

ſequentes, eos qui perſequu. tionem pertulere inferiores fuere. ſozom. lib. 6. cap. 22.

† ἐν ἀταξί-ας.

res & boni cum angelorum viuendi inſtituto E certabant, Lucios efficere oihil potuit. Quanois enim eccleſia Aegypri perſequntionem ferret, longè tamen vnà cum laude & gloria Arianos hominum numero ſuperabat. Quod itidē apud Oſroenos accidit, atque itē apud Cappadoces. Diuinum oanque illud amicorum par, Baſilius videlicer & Gregorius, inimicorum inſultus re pellebant. Sola autem in maxima eccleſiaſtici † ordinis diſſolutione etat Syria ſimul & Antiochia. Plotimi enim ibi Ariani erant, & eccleſias obtinebant: catholici verò pauciores, qoos quidem alij Euſtathianos, alij autem Paulinianos vocabant. eorum quippe ſeorſim Paulinos & Meletius conoentus coegerant, ſicuti aotea di- F ximus. Et quum parum abeſſet, quin Antiocheootum ciuitas cuncta periclitaretur, & ad Arij rabiē deflecteret, illorum opera ſimul & Imperatoris impetum & factionis eius vim ſuperauit. Nam qoodammodo accidit, vt quòd eccleſiarū adminiſtratio penes viros fortes eſſet, multitudo ab opinione concepta oon diſcederet. Proinde & Scythæ, quia virum magnanimum epiſcopum nacti fuerant, religionis cultum minimè mutaſſe tum feruotur. Geos ea namque quamplurimos habet vicos, regiones, & caſtella. Atque in iis veluti metropolis Tomos excellit, ciuitas fortunata maximè, & magnitudioe aliis longè pręſtātior. Sita ea eſt in maritima regione G Pooti, qui Euxinus dicitur, ad ſioiſtram ſinum eum naui petenti partem. * Ad eum autem vſq; diem vetus ibi cooſuetudo dorabat, a vt vni gēs omnis epiſcopo parēret. b Eo tempore verò Britanio eis quidam præfuit. Euenit porrò vt Valens tum eò veniret, atque templum ingreſſus, epiſcopo, vt ſe Arij hæreſi communione adiungeret, pro eo atque ſolitus erat, ſuaderet. Generoſus autem vir ille, cum libertate multa de dogmate Nicænorum patrum cum eo congreſſus decertauit. Atque vbi ſuaſione Imperatorem in ſententiam ſuam addocere neqoiuit, eo ibi relicto, in eccleſiam aliam tranſiit, populo paſtorē ſuum ſequente. Cōcurrit eò ferè ciuitas vniuerſa. quum Imperatorem ipſum viſura, tum nooi qoicqoam factum iri exiſtimans. Ille ſolos cum H ſatellitibus ſuis in templo relictus, factum id nō modeſte tulit: ſed veluti contumelia affectus, comprehendi Britaoionem, & in c exilium deportari iuſſit. Eundem tamen breui reduxit. nam Scythas metuebat, ne proptet epiſcopi damnationem ad nouas res aſpirarent, iracundiam eorum & fortitudinem perſpectam habens. Locorum etiam ſitu: quippe qui quaſi medius quidā murus, aduerſus eius oræ barbaros obiecti eſſent, Romaoorum orbi per quàm oeceſſarios eſſe ſciebat. Atque quidem Britanio Imperatore ſuperior euadens, ad ſedem ſuam rediit, vir honeſtus maximè, & vitæ inſtituto præclarus, vt ipſi teſtabantur Scythæ: vt autem ſemel dicam, clerus omnis & eccleſia io Oriente omnis, Imperatoris iram propter religionem eſt experta. Valens quidem tam grauia in Thracia & Conſtantinopoli, io Nicomedia & Cappadocum Cæſarea, ad hæc Antiochiæ & in Aegypti eccleſiis patrauit.

In Syria & Antiochia primas tulere.

Quales paſtores, tales & oues.

Scythæ propter conſtantiam epiſcopi ſui, religionem tum nō mutarunt.

** Tomos Scytharum metropolis.*

a Scythæ vnū habent epiſcopum.

b Britanio Scytharū epiſcopus contra Valentem Nicęnā fidē defendit.

c Britanio in exilium à Valente actus, ſed ſtatim reuocatus.

Scythæ Ro. imperio commodi.

Valens toti Oriēti propter Arianiſmum grauis.

De Valentiniani in religionem diuinam reuerenti obſeruantia: & de Romana ſynodo, quæ Trinitatem conſubſtantialem eſſe promulgauit: & de Damaſo & Vrſitio Romanis epiſcopis, qui Liberio ſucceſſerūt.

Caput 30.

EGo verò ab oriente ad imperij Occidētalis res tranſibo: quod quidē immooe à talibus erumnis perdurauit, proptetea quòd eam Romani imperij partem Valētinianus adminiſtrabat, flagranti in Nicæoa decreta amore nulli cō cedens, & ſingularē maximè erga Deum pietatē obtinēs. Ita vt nihil prorſus ſiue melius ſeu de- F terius ſibi de rebus eccleſiaſticis præcipiēdum, neqne noui quidquam præter ea quę ſemel cōſtituta eſſent, introducendum duxerit. Excedere nanque talia explorationem ſiue cognitionē ſuam putauit: quamuis princeps alioqui optimus eſſet, & rebus ipſis imperio ſe idoneū eſſe declararit. Etenim tum quoque, ſicuti & antea. quæſtio multa per Aſiam & Phrygiam orta eſt, An ſpiritum ſanctum ὁμοούσιον conſubſtantialem patri & filio profiteri oporteat. Et plurima de tali quæſtione vſque adeò erat verborū cootentio, vt non minoris momenti ei haberetur, quàm quę antea de Deo verbo fuerat. Nā quidam inæqualem, quidam autē cōſubſtantialem G eſſe contendebant, ſicuti & filium. Atque in eo ſolo parti vtrique conueniebat, quod ſpiritum ſanctum * adminiſtrum dicerent: at ordine tertium, honoréque & † ſubſtantia aliū eſſe coofirmarent. Erant autem qui quod de filio opinarentur, idem quoque de ſpiritu ſtatuereot: & veluti filiom eiuſdem ſubſtantiæ & eiuſdem honoris & eiuſdem gloriæ cum patre colebāt, ſic etiā de Spiritu ſancto, patri & filio ὁμοούσιον conſubſtantialē prædicantes, profiterētur. Pro hac opinione fortiter apud Syros Apollinaris Laodicenſis, in Aegypto magous Athaoaſius adhoc ſuperſtes, apud Cappadoces verò & eccleſias Ponti Gregorius & Baſilius decertarūt. Hac ipſa quæſtione, ſicuti dixi, mota, quom de ea ingens contendendi ſtudium increbuiſſet, H Valentinianus pro inſigni ſua in Deum pietate, quod diceret, noo habebat. Quibus autē talia credita eſſent, eis vt quid facto opus eſſet, proferrent & ſtatuerent, coonceſſit. Quo cognito, qui tum eccleſiam Romanam adhuc gubernabat Liberios, finitimis epiſcopis Principis iuſſu conuocatis, Orientalibus ſcripſit eccleſiis, vt trinitatem eiuſdem ſubſtantiæ & eiuſdem gloriæ deprædicarēt. Qood factum, * vtpote re ſemel à Romana eccleſia ritè & ordine diiudicata, vt quietus quiſque eſſet, effecit. Et quæſtio de ſpiritu ſancto debitum finem conſequuta, diuturnæ verborū concertationi modū impoſuit. Eadem ſynodus etiam fidem Nycænā autoritate ſua roborauit. Subiongam autē vtraſque & imperatoris & ſynodi literas, quas in Orientem ad eos qoi de recta opinione ambigebant dederunt.

Imperatoris ſic habebant:

Imperatores Maximi, ſemper Auguſti, victores,

Occidens à religionis motibus liber. Valentinianus Imperator catholicus.

Non ſumit is ſibi iudicium doctrinæ eccleſiaſticæ.

Quæſtio de ſpiritu ſancto, an patri & filio ſit conſubſtantialis.

** διακονικόν.*

† οὐσία. hic & Niceph. & ſozo. habent ἐξουσία, h. e. poteſtate.

Valentinianus quæſtionem eam eccleſiaſticis viris decidēdā commiſit.

In Illyrico conuentus iſte à Liberio actus.

Quæſtionis deciſio.

** οἷα δὴ κεκριμένων ἅπαξ τῇ ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ καλῶς ἐγκεκρίσθαι.*

Valentiniani conſtitutio de conſubſtantialitate ſanctæ Trinitatis.

res, Valẽtinianus * & Gratianus Æpiſcopis diœceſis Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ in Domino ſalutem. Quum tanta in Illyrico acta ſit ſynodus, & quæſtio ingens de ſalutari verbo tractata, ter beatiſſimi Epiſcopi decreuerunt Trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem patris & filij & ſpiritus ſancti. Quam qui colunt, nequaquam miniſterium & functionem ſibi creditam, ita vt par eſt, defugientes, religionem regis magni colunt: eámque deprædicari noſtra præcepit ſublimitas. Atque ita quidem, ne aliqui dicant, * religionem imperatoris, qui hanc terram gubernat, conſpectatos ſe eſſe: non ſatis eum, qui de ſalute mandatum nobis dedit, audientes. Sicuti enim Euangelium Dei noſtri, quod quidem hanc rem decidens diiudicat, dicit, Dãda ſunt, quæ Cæſaris ſunt, Cæſari: & quæ Dei, Deo. Quid vos verò dicitis epiſcopi, & ſalutiferi verbi præfecti? An ſic quoque veſtra cõ B parata ſunt decreta? *a* Itaque mutua charitate vos inuicem complectẽtes, maieſtate & autoritate imperatoris abuti deſinite: & perſequi eos qui accuratè & diligenter Deo ſacris operantur & ſeruiunt, ſuperſedete. *b* Eorum ſanè precibus & bella in terris ſopiuntur, & apoſtatarum rebelliúmque angelorũ incurſus repelluntur. Iidem orationibus ſuis pernicioſos omnes dæmones propellere ſtudent. *c* Et quũ in rempublicam ſecundum leges quod debent conferunt, tum Principis poteſtati nõ reſiſtũt: ſed ſincerè & cœleſtis Regis mandata ſeruant, & legibus noſtris parent. Vos autẽ inobedientes apparuiſtis. *d* Nos quidem vſi ſumus tolerantia ab ipſo ἄλφα vſque ad ω. vos autem vobis ipſis retribuiſtis. Itaque vt mundi & immunes à peccato veſtro ſimus, quemadmodũ Pilatus in diſquiſitione & iudicio verſantis inter C nos Chriſti. quum necare eũ nollet, ſed in afflictione ſolaretur, ad Orientis partes orbis cõuerſus, aqua flagitata manus ſuas abluit, dicẽs, Mundus ſum & impollutus à ſanguine iuſti huius: ſic & *e* Celſitudo noſtra ſemper præcepit, non perſequendos, neque tanquam fluctibus obruendos, neque æmulatione & inuidia opprimendos, qui in Chriſti agro opus faciũt, neque adeò reiiciendos diſpenſatores Regis magni eſſe, vt ne hodie quidẽ ſub ditione poſtra creſcere videamini: at breui pòſt, ... gitatore ſiue exhortatore necis, ea quæ ... menti illius ſunt veluti in Zachariæ ſanguine patiamini. Cum quo, qui ei conſenſere à cœleſti imperatore noſtro Ieſu Chriſto, ante aduẽtum etiamnum eius, diſrupti ſunt, ad iudicium mortis vnà cum conſequente eos lethali dæmone traditi. Mandatum hoc edidimus, Amegetio, & Ciceronio, & Damaſo, & Dialampone, & Breteſio audientibus. Quin & acta ad vos miſimus, vt præclaræ eius ſynodi decreta noritis: quorum capita literis hiſce adiuncta, hæc complectuntur. Profitemur iuxta ſententiam magnæ & orthodoxæ rectéque ſentientis Synodi ὁμοούσιον conſubſtantialem eſſe patri filiũ. *f* Et τὸ ὁμοούσιον conſubantiale nõ ita accipimus, ſicuti & olim quidam non verè ei ſubſcribentes expoſuerunt, & nunc alij patres illos vocantes, ac vim ſententiamque verbi abolẽtes, literamque ſequentes, intelligunt, per conſubſtantiale æquale ſignificari, quatenus nulli reliquatum per eum factarum creaturarum filius æquiparandus, ſoli patri ſimilis, atque æqualis ſit. Qui enim hoc ita exponunt, præcipuam creaturam eſſe impiè filium Dei docent. Sed nos, ſicuti & nunc Romanæ & Gallicæ ſynodi, ſentimus, vnam & eandem eſſe ſubſtantiam patris & filij & ſpiritus ſancti, in tribus perſonis: hoc eſt, in tribus perfectis ſubſiſtentiis. Profitemur verò, iuxta formulam Nicænam, filium Dei conſubſtantialem, incarnatum eſſe ea ſancta virgine Maria, & in hominibus habitaſſe, & impleuiſſe * omnem pro nobis functionem, in natiuitate, & paſſione, & reſurrectione, & in cœlos aſcenſione. Eumque rediturum, *g* vt nobis retribuat ſimilitudinem diuinam à ſeipſo, iuxta vitam cuiuſque in die iudicij, carne ſpectabilem & diuinam virtutem ſuam exhibentem, *h* Deum σαρκοφόρον, id eſt carnem ſeu hominem ferentem: & non hominem θεοφόρον, hoc eſt Deum ferentem. Ac qui diuerſa ſentiunt, *i* anathemate iugulamus: nec minus & eos, qui non directè & ex animo anthemati eum ſubiecere, qui dixit, Non prius filium, quàm genitus ſit, extitiſſe. quique ſcripſit, Priuſquam actu genitus ſit, poteſtate eum in patre fuiſſe. Hoc nanque & in creaturis omnibus eſt, quæ non ſemper cum Deo ſunt. At filius perpetuò ſempiterna generatione genitus cum patre eſt. Tales quidem imperatoris fuere literæ. Synodi autem ipſius in hæc verba ſunt ſcriptæ. Epiſcopi Illyrici, eccleſiis Dei & epiſcopis diœceſis Aſianæ, Phrygiæ, Carophry- D giæ, Pacatianæ, in Domino ſalutem. Conuentu à nobis acto, & diſquiſitione multa facta, de ſalutari verbo, decreuimus conſubſtantialem eſſe Trinitatem patris & filij & ſpiritus ſancti. Et æquum eſſe duximus, literas ad vos exarare. Non nos quidem, vt arte quapiam cultum Trinitatis perſcriberemus: ſed ſummiſſa humilitate dignos nos ea re exiſtimantes. epiſtolam hanc noſtram per dilectum fratrem & adminiſtrum noſtrum Elpidium presbyterum daremus. Non enim in manuum noſtrarum literis, verùm in ipſius ſeruatoris Chriſti Ieſu libris ſcriptum eſt: Ego quidem ſum Pauli ego verò Apollo, ego autem Cephæ. Num Paulus crucifixus eſt pro nobis? aut in nomen Pauli baptizati ſumus? Et

Marginal notes:

* *& Valens Theod. lib. 4. cap. 8.*
* *a Inhibetur catholici cleri perſequutio.*
* *b Efficacia precum cleri Orthodoxi.*
* *c Præclara clerici catholici laus.*
* *d Epiphanius Scholaſticus qui Tripartitã hiſtoriam vertit, aliam lectionẽ ſequutus, vertit: Nos ſubiicimur ei qui primus & nouiſſimus, lib. 7. cap. 9.*
* *e Chriſtiani principes ſemper piorũ oppreſſionẽ diſſuadent & inhibent.*
* *f Expoſitio verbi ὁμοουσίου conſubſtantialis.*
* *πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν.*
* *g Sic habet Niceph. & Tripartita. Theod. autem, Vt nobis retribuat iuxta cuiuſque vitam, &c.*
* *h Filius Dei, Deus eſt σαρκοφόρος, carnifer: & non homo θεοφόρος, Deifer.*
* *i Condemnatio Arij.*
* *Literæ Synodi Illyricæ ad epiſcopos Aſianos de ſancta Trinitatis cõſubſtantiali.*
* *Elpidius preſbyter internũcius Occidentalium epiſcoporum ad Orientales.*

*Valentinianus, iuxta Theodoritum ſcripto huic Valentis quoque nomen inſeruit, vel quod adhuc is in Catholica ſententia eſſet, vel vt eum tacita cohortatione in viam reduceret. Quorum alterum mihi veriſimilius eſſe videtur. Valentem itidem, vt Valentinianum fratrem, orthodoxum primùm fuiſſe, ſed poſtea à coniuge, perinde vt ab Eua Adamum, ſeductum eum eſſe, cuius ſuaſu ille aduerſus Gotthos in Thraciam excurrentes non longè ab imperio ſuſcepto bellum geſturus, ſacri baptiſmi lauacrum, priore religionis ſententia mutata, ab Eudoxio Conſtantinopolitano epiſcopo Ariano ſuſceperit. Theod. ſcribit, lib. 4 cap. 12.

* ὅτι ἀσπάζε τῇ θρησκείᾳ βασιλέως, τοῦ διέποντος τὴν γῆν ταύτην. Niceph. Tales quippe ſupra verbis Themiſtij dicti ſunt purpuram magis quàm Deum colere lib 10 cap. 42. Theod. ὅτι ἀσπάζομεν τῇ θρησκείᾳ βασιλέως τοῦ διέποντος τὴν γῆν αὐτήν. hoc eſt, ſe hoc religione imperatoris qui religionem hanc gubernat, conſectanda tribuiſſe, lib. 4. cap. 8.

humilitati quidem noſtræ ſatis eſſe conoeniré que videbatur, nihil proiſus ad vos dare literatum, propter horrorem tantum, quem iſtic omni ſub vobis prædicatis prouinciæ, ſegregantes ſpiritum ſanctum à patre & filio. Sed neceſſitas impoſita nobis eſt, vt ad vos mitteremus dominum & adminiſtrum noſtrum Elpidium, ab imperatore Romano literas habentem, exploraturum an ita ſe habeat prædicatio veſtra. Qui enim Trinitatem conſubſtantialem non prædicant, anathema ſint. Et ſi quis cum eis communionem habere compertus fuerit, anathema ſit. Trinitatem autem conſubſtantialem prædicantibus, regnum cœlorum præparatum eſt. Cohortamur igitur vos fratres,* ne aliter doceatis, né ve ſecus ſentiatis: ſed Trinitatem conſtanter ſemper cóſubſtantialem prædicantes,* cernere poteritis regnum Dei. Hac de re quum ad vos haſce literas ſcriberemus, commonefacere etiam vos voluimus, de creandis, vel etiã creatis Epiſcopis eorumq́ue adminiſtris, vt ſcilicet legantur ex ſanæ mentis & doctrinæ, qui magiſtratum * epiſcopalem geſſerint, præfectis, ſiquidem extent: ſin minus, ex ipſis presbyteris. Cõſimiliter presbyteri & diaconi, ex ipſo ſacro clericorũ ordine, vt omni ex parte irreprehenſibiles ſint, qui non ex curia vel ex militari magiſtratu ſint lecti. Propterea verò plura ad vos ſcribere noluimus quod ex omnibus vnum ad vos miſerimus, dominum & adminiſtrum noſtrum Elpidium, diligẽter perſpecturum prædicationem veſtram, an ea ſic ſe habeat, vti ex domino & collega noſtro Euſtathio audiuimus. Quod reliquum eſt, etiam ſi aliquando errori implicati fueritis; tamen veterem hominem exuentes, induite nouum. Nã & ipſe frater & adminiſter noſter Elpidius, verã fidei profeſſionem vos docebit, quòd ſancta Trinitas conſubſtantialis eſt Deo & patri cum filio & ſpiritu ſancto: ſanctificata, glorificata, & manifeſtata eſt: Pater in filio, filius in patre, cum ſancto ſpiritu, in ſecula. Hoc nanque manifeſtato, manifeſtè ſanctam Trinitatem conſubſtãtialem profiteri poterimus, iuxta fidem Nicææ dudum promulgatam: quam & patres confirmarunt. Itaque fides hæc ſi prædicata fuerit, quũ exitioſi dæmonis plagas effugere: tum eo extincto, pacificis literis pacatè viuentes mutuò nos venerari poterimus. Scripſimus ſanè vobis, vt exauctoratos eſſe ſciretis inſanientes Arianos,

Damnantur conſubſtantialis ſanctæ Trinitatis oppugnatores.

** μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν: ἑτεροδοξεῖν.*

De creatione epiſcoporum.

** χληροϰομήσαι.*

Ariani damnati.

** ἐκ τῶν ἐν τέλει χρησαμένων ἐπισκόπων ὑγιεῖς Theod. lib. 4. c. 9. hoc eſt, ſani qui magiſtratum geſſerint epiſcopi. quod de epiſcopis et magiſtratibus ſimilibus etiã intelligi rectè poteſt quomodo paulo poſt ſcribitur ex præfecto inſubria Ambroſius adhuc cathecumenus epiſcopus eſſe factus. Apud Homerum Hector Troianorũ epiſcopus dicitur. Et Cicero ſimili bello ſe à Pompeio epiſcopum ora Campana præfectum eſſe ſcribit. Is autem Nicænæ aſſertor fidei & Catholicæ religionis verus cultor accipiendus eſt, qui omnipotentem Deum & Chriſtum filium Dei vno nomine confitentur Deum de Deo, lumen ex lumine. Qui ſpiritum ſanctum, quem ex ſummo rerũ parente ſperamus & accipimus, negando non violat: apud quẽ intemerata fidei ſenſus viget, incorrupta Trinitatis indiuiſa ſubſtantia, quæ Græco verbo ὁμοούσιος rectè credentibus dicitur. l. nullus hæreticis. C. de Sum. Trinit.*

qui non profitentur ex ſubſtantia patris eſſe filium. neque ſpiritum ſanctum, quorum nomina ſubiecimus: Polychronius, Telemachus, Fauſtus, Aſclepiades, Amantius, Cleopater. Atque hæc quidem ita, in gloriam patris & filij & ſpiritus ſancti, in ſecula ſeculorum, amen. Valere vos optam* patri & filio ſeruatori noſtro Chriſto cum ſancto ſpiritu, multis annorum curriculis. Et laudatiſſimus quidem imperator, tantam Apoſtolicorum dogmatum geſſit curam. Cæterùm Liberio ad quietem illam meliorem tranſlato, in thronum eius Damaſus ſubſtitutus eſt, neque vita, neque eruditione & doctrinæ ſanitate illo inferior. Sub quo euenit, vt eccleſia Romana turbaretur, ex cauſa huiuſmodi. Vrſicius quidam diaconus, Damaſi competitor, eo quòd in epiſcopatus petitione ſpe ſua fruſtratus, repulſam paſſus eſſet, non bene iniuriam eam tulit, & ſuos ſibi conuentus agere inſtituit. Et quum clandeſtinè à quibuſdam epiſcopis conſecratus* eſſet, ſeorſim concionari, & multitudinem ad ſe trahere cepit. Ita factum, vt alij hũc, alij Damaſum epiſcopali munere fungi vellẽt. Ea ex re ingens cõtentionis ſtudiũ obortũ, & ex contentione ſenſim res ad ſeditionem procedebat, non ob fidei profeſſionem aliquam, vt dictum eſt, ſed propter diſſentionem, vter duorum iſtorũ epiſcopali ſedi præeſſet. Adeò verò ſeditio eſt graſſata, vt malũ id ad cædes quoque peruenerit: & conflictus plures ex multitudinis conflictatione facti ſint. Et clades ea in grauius malum euaſiſſet, niſi præfectus vrbi Maximin*, in multos ex clero ſimul & ex populo animaduertens, quum Vrſicium cœpto deſiſtere, tum ſectatores eius relinquere illum coegiſſet. De dogmatibus ſanè quidẽ neque qui Romanam vrbem habent, neque qui Occidentem reliquum incolunt, ſicuti antea quoque dictum eſt, diſcreparunt: ſed communi conſenſu omnes Nicænã fidem ſunt complexi, & Trinitatem eiuſdem ſubſtantiæ, eiuſdemq́ue honoris & poteſtatis, & coluerunt, & docuerunt.

Damaſus Romæ in eccleſia Liberij ſucceſſor.

Huius illegitimus competitor Vrſicinus.

Socr. eo. ca. 29. Soz. 6. eo. c. 23.

Alij Vrſinũ nominant.

** In baſilica Sicinini Socrat.*

Seditio popularis Romæ ex diſſidio orta.

Maximinus præfectus vrbis eam ſedat.

Occidẽtales in Nicæna fide retinenda cõſtantes.

De hæreſi Auxentij Mediolanenſis epiſcopi, vt à Damaſo exauctoratus ſit: & quæ Synodus de eo epiſcopis Illyricis ſcripſerit. cap. 31.

VNus modò Auxentius, eccleſiæ Mediolanẽſis curam gerens, cum paucis aliquot, rebus nouis ſtudens, cõtra communem Occidentaliũ epiſcoporum ſententiam & ſentiebat & docebat. Arij enim opinionem ſectabatur, & conſtitutionem proximam de ſpiritu ſancto, eiuſdem eum eſſe ſubſtantiæ & honoris cum patre & filio prorſus repudiabat. Quum verò nonnulli ex Gallia & Venetia, atque item alij conſilium cœptúmque eius indicaſſent, permulti ex gente omni Occidentem incolente epiſcopi, Romam cõuenere: atque ibi, certam eſſe, in primiſque coli debere Nicænam fidẽ, actioneſque Ariminẽſis conuentus illi contrarias nullius momenti eſſe cẽſuere: propterea quod ibi Romanus hierarcha non affuiſſet, & quòd nõ ita multi actionibus eis conſenſiſſent: tum autem, quòd nonnullis qui & ipſi eò conuenerant, decreta diſplicuiſſent: Auxentium prætetea & ſectatores eius, qui nugari talia auderent, ab eccleſia vniuerſali excluſere. Hæc ſic acta eſſe, etiam oſtẽdit

Auxentius epiſcopus Mediolanenſis Arianus.

Concilium Romanum eius gratia coactũ. Acta concilij eius.

ea quæ

Scriptum Damaſi & aliorum epiſcoporũ, de Rom. Synodi decreto.

ea quæ à Damaſo & epiſcopis qui Romæ cõuenerãt, ad epiſcopos Illyricos ſcripta eſt epiſtola. Ea ſic habet. Epiſcopi qui Romæ in ſacro cõcilio cõuenere, Damaſus & Valerius & reliqui: epiſcopis Illyricis, fratribus dilectis, in Domino ſalutem. Perſuaſum habemus profeſſionem fidei noſtrę ſanctam, doctrina Apoſtolorũ fundatam, ea complecti, eaque populo proponere, quæ à patrum decretis nullo modo diſſonant. Neque enim aliter Dei ſacerdotes ſapere atque ſentire conuenit, à quibus æquum eſt ſapientes erudiri.

Epiſcoporum eſt doctrinas eccleſiarũ diligenter obſeruare.

Verum patrum in Gallia & Venetia relatione, quoſdã hæreſi prauare intelleximus. Quod quidem malum non ſolùm, ſed etiamſi quæ per imperitiam & ſimplicitatem nonnullorum veris & genuinis interpretationibus contraria inducantur, epiſcopos obſeruare conuenit. Cauendum ſanè, ne per eos qui varias doctrinas comminiſcuntur, in lubricum ſeducamur: ac potius, quotieſcunque illi variantibus conſiliis circunferuntur, patrum noſtrorum à nobis ſententiæ ſunt retinendæ, Auxentius quidem Mediolanẽſis, præcipuè hac cauſa damnatus eſt.

Patrum ſententiæ retinendæ. Doctorum cõſenſus in orbe Romano.

Æquum autem eſt, omnes Romani orbis doctores conſentientes eſſe, neque diſſidentibus inter ſe doctrinis fidem contaminare. Et profectò quum primùm hæreticorum improbitas, ſicuti nunc maximè (quod vtinam abeſſet) Arianorum etiã blaſphemia vigere cœpiſſet, delecti patres noſtri trecenti decem & octo, Nicææ diſquiſitione ac deliberatione habita murum hunc aduerſus diaboli arm[...]ntam conſtituerunt, atque antidoto ſeu remedio hoc lethale venenum propulerunt, vt patrem & filium vnius diuinitatis, vniuſque virtutis, atque adeò rem vnam eſſe credamus. Oportet autem, & ſpiritum ſanctum eius eſſe ſubſtantiæ, perſuaſum habere.

Fides Nicæna Catholica eſt.

Ariminenſis ſynodi acta reſciuntur.

Qui verò aliter ſentiat, eum alienum eſſe à conſortio & communione noſtra iudicauimus, quod quidem ſalutare decretum, & deliberatione ſeu ſãctionem adorandam, polluere nonnulli voluerunt. Verùm ab ipſo ſtatim initio, per eos qui Arimini ſanctionẽ eam rebus nouis immutare, & cõtrectatione ſua deprauare coacti ſunt, huc uſque res * correcta eſt: vt illi alia quadam loquendi forma ſubrepticiè deceptos ſe eſſe, quã formã patrũ Nicænorum placitis aduerſari ignorarint, fateantur.

** διωρθώθη.*

Neque numerus eorum qui Arimini conuenerunt, præiudicium aliquod, quum ſynodus ea coacta eſt, afferre potuit: quũ neque Romanus epiſcopus, * cuius in primis ſententiam exquiſitam opportuit: nec Vincentinus, qui tot annis epiſcopatum inuiolatè conſeruauit: neque aliorum hiſce conſentientium quiſquam ibi affuerit.

*al. Vincentius. * ὃ πρὸ τῶν ἄλλων ἐδεῖ τὴν γνώμην ἐκδέξασθαι.*

Sola Nicæna fides in oriẽte & Occidente ſeruari debet.

Et maximè, quemadmodum diximus, quum iſti ipſi qui fraude circumuenti cedere viſi ſunt, meliorem nunc ſententiã ſequentes, diſplicere ſibi actiones tales ſint teſtificati. Perſpicit igitur ſinceritas veſtra, ſolam eam fidem quæ Nicææ iuxta Apoſtolorum autoritatem fundata eſt perpetua cõſtantia & firmitate, nobiſcum etiam ab Orientalibus, qui ſe ad catholicam eccleſiam pertinere agnoſcunt, retinendam eſſe, & Occidentales eo nomine gloriari poſſe. Opinamur verò, breui eorum qui aliter ſẽtiunt, * hac ipſa aggreſſione epiſcopalia nomina à communione noſtra ſegregatum iri: vt populus à fraude & ſeductione eorũ liberatus, reſpiret. Nequaquam enim multitudinis error corrigi poterit, ſi ipſi errore eo teneantur. Itaque veſtræ quoque dignitatis ſententia cum omnibus Dei ſacerdotibus concordet, in qua vos ſanctos & firmos eſſe credimus. Vt autẽ nos ita credere vobiſcum debeamus, mutua quę nobis viciſſim reſpondeat dilectionis veſtræ pietate, literiſque veſtris declarate.

** αὐτῇ τῇ ἐπιχειρήσει.*

Vt exorta Mediolani ſeditione, Ambroſius, qui tum præfecturam geſſit, eam ſeditionem ſedare volens, à multitudine epiſcopus electus ſit: & de eius in dicendo libertate. Caput 32.

Occidentales epiſcopi ad hunc modum eos qui rebus nouis intendebant, in partibus eis compeſcuere, inuiolatúmque ab initio fidei dogma conſeruauere, adeò vt perpaucos eſſe contigerit, qui aliter opinandum ſibi eſſe duxerint. Et propè is ſolus fuit Auxentius. Sed non longè poſt, ipſe quoque morte eſt ſublatus.

Auxentij mors. Soz. eo. cap. 30.

Diſſidium populi Mediolanenſis in epiſcopo deligẽdo.

Cæterùm eo extincto, de epiſcopi electione multitudo eſt tumultuata: quod alij hunc, alij illum deſignarent. Quum igitur in magno eſſet diſcrimine Mediolanum: pro ſe enim quiſque conſilio cæptoque ei non ſuccedente, facturum ſe ea minabatur, quæ fieri in turbis eiuſcemodi ſolẽt. Quorum incompoſitum motum ſuſpectum habens, qui tum conſularem obtinebat dignitatẽ, gentemque eam à Valentiniano præfectus curabat Ambroſius, cum multitudine non contemnenda in eccleſiam venit, atque ibi quæ optima eſſe cenſeret, vt ſcilicet à contentione deſiſterent, & rem iuxta eccleſiæ leges agerent, ſuaſit.

Ambroſius præfectus populi contẽtionem ſedat.

Populus vnanimi conſenſu Ambroſium epiſcopum legit. Ambroſij baptiſmus.

Deinde de cõcordiæ commodis eos, & quę bona pacata conſilia capientes conſequi ſoleant, admonuit. Adhuc ille concionabatur, quum ſubito tumultu & ſeditione ſopita, in ipſum honeſtatis & concordiæ ſuaſorem, omnes epiſcopatus ſuffragia conferunt: eumque vt baptizaretur, hortantur, (nondum enim ſacramento eo initiatus fuerat) & vt epiſcopalem apud eos dignitatem ſuſcipiat, ſupplicantes erant. Eo enim pacto fore, vt ipſi vnanimes ſint, & de fide concordes.

Ambroſius electionem eã non approbat.

Atque vbi ille quidem baptiſmum libẽter approbauit, & quo ad potuit adminiſtrationem ſacram diſtulit, palamque adeò rem eã reiecit, & multitudo magis etiam ei inſtitit, neque ſe quidquam de conſilio ſuo, quicquid etiam accideret, remiſſuram cõfirmauit, res imperatori Valentiniano renuntiatur: qua ille audita, precatus primùm eſt: deinde Deo gratias egit, qui eos ad epiſcopale munus vocaret, quod ipſe reip. adminiſtrationi præfeciſſet.

Res ad Valentinianũ refertur.

Imperator Ambroſium epiſcopatũ ſuſcipere iubet.

Et quũ inter ſe & populi vehementem petitionem, & Ambroſij conſtantẽ reluctationẽ cõferret, optimè perſpexit electionem eius viri eccleſiæ Mediolanenſi ad concordiam retinendam bono eſſe. Quapropter, quam primum initiationem & cõſecrationem eum ſuſcipere iuſſit. Simulatque autem diuinum baptiſmũ ſubiit, & caput cõſecrationi ſubdidit, plebs vniuerſa ad concordiam rediit, & trãquillitas eccleſiæ reddita eſt, quæ quidẽ tẽpore multo propter malam Auxentij adminiſtrationem diſſenſione periclitata fuerat.

Eccleſia concordia reſtituitur.

Valentinianus de Ambroſij electione Deo gratias agit.

Quoniã verò reb⁹ hiſce agẽdis modis omnibus optim⁹ affuit imperator

Ambroſius epiſcopus Valentinianum imperatorem de magiſtratuum iniquitate admonet. Gratum, id eſt imperatori

talem Seruatori Deo is cōcinuit hymnum. Gratias tibi, inquiens, ago omnipotens Domine & Seruator noſter, quod huic viro ego quidē corporum, tu autem animarum curam commiſeris & iudicij mei calculum æquum eſſe comprobatis. Porrò Ambroſius non multo pòſt perquàm liberè cum imperatore collocutus, res quaſdam non rectè à magiſtratibus actas reprehendit. Atque imperator: Hanc ego dicendi libertatem tuam, ait, iamdudum noram: & quum perſpecta mihi ea eſſet, non modò non inhibui, verumetiam ſuffragio meo electionem tuam, vt epiſcopus fieres, adiuui. Perge itaque, ſicuti diuina iubet ſanctio, ſanare animarum noſtrarum delicta. Hæc Mediolani acta. Qualis autem Ambroſius

Optimi epiſcopi exemplū. Ambroſius.

& vita & doctrina, tum autem egregio in eccleſiam ardore fuerit, & quam viriliter atque diuinè epiſcopatum geſſerit, multa admonendi libertate apud præcipuos magiſtratus tēpeſtiuè F vſus, in ſequenti dicetur libro.

Vt magnus Valentinianus è vita excesſerit. De Valentiniano iuniore, & de Iuſtina & Seuera imperatricibus, & de liberis vtriuſque narratio. Cap. 33.

Valentinianus Sarmatas è finibus imperij ſui repellit. Legati Sauromatarum, homines deformes, pacem ab eo petunt.

EA tempeſtate quòd Sauromatæ Romanam ditionem, eam que imperij partem quæ ad Occidentem vergit, excurſionibus vexarent, Valentinianus cum ingenti belli apparatu aduerſus eos eſt profectus. Atque illi tantam imperatoris expeditionem formidantes, legatis miſſis pacem ab eo petierunt. Quos vbi deformes eſſe vidiſſet, an vniuerſi tales eſſent Sauromatæ, interrogauit. Et quum illi dixiſſent, optimos quoſque qui & genere & forma præſtarent, ab eis legatos ſolere mitti: ira atque furore multo correptus, Grauia pati dixit, & maximè infortunatum eſſe,

Memorabile Valentiniani dictum. Einſdē obitus.

quòd ad tempora ſua perueniſſet Romanorum G imperium, ſi Sauromatæ, gens tam barbara & informis in qua reliquos iſti excellerēt, ſedibus ſuis contenti eſſe nollent: ſed confidentia tanta impulſi, ditionem ſuam percurrerent, & bellum titillatione quadam illecti Romanis inſerrēt. Et quum ita indignaretur, & magnopere vociferaretur, nimia vocis intentione conuulſa in eo eſſe interiora viſcera, venamque & arteriam quādam ruptam dicūt, vnde ſanguine plurimo profuſo vita eum reliquerit, in caſtello quodam* Germaniæ, cui Brigitio nomen fuit, decimoſeptimo mēſis Nouembris die, quum quinquaginta quinque propè annos natus eſſet, & † tredecim annis imperium bene admodum & præclarè adminiſtraſſet. Eo verò patrio monumento illato, ſexto die pòſt, qui in Italia fuit exercitus H cognominem ei filium iuniorem Valētinianum imperatorem, in oppido Italiæ Aquinate renunciauit. Neque ita multo pòſt. Imperatores quoque Gratianus frater & Valēs, ſuffragio ſuo imperium eius comprobarunt. Quāuis id primùm moleſtè tulerint, videlicet quòd milites ſine eorum iuſſu, imperialia ei tribuerint inſignia. Illud

** Niceph. hoc loco pro Germania Gallias habet. Sed animaduertere eſt, eū alijs quoque locis Germanorum nomen nō vſurpaſſe, ſed pro eis Gallos poſuiſſe. Socr. 10. ca. 32. † Alij dicunt vndecim.*

** Eutropius ſcribit, Sauromatas ſe per Pannonias in ditionem Ro. diffudiſſe, eámque vaſtaſſe. Idem. Brigitionem Quadorum oppidum eſſe dicit. Quados autem nonnulli hodie Auſtriacos, nonnulli Sileſios fuiſſe opinatur. Quòd ſi poſterius hoc verum eſt, ad oppidum Brigam, vt nunc dicitur, Valentinianus mortuus fuerit.*

E quippe notandum eſt, a iuniorem hunc Valētinianum magno b Valentiniano ex Iuſtina progenitum eſſe, quam viuente adhuc priore eius coniuge Seuera vxorem ſuperinduxit. Cauſa earum nuptiarum hæc fuit. Iuſtinæ huius pater fuit Iuſtus. Hic Conſtantij temporibus Picenum prouinciam habēs, in ſomnis ſibi ipſi viſus eſt, quemadmodum dicitur, imperialem purpurā dextro ſemore gignere. Somniū id ſimplici animo ab eo expoſitum, ſermonibus deinde multorum diuulgatū eſt, nec multo pòſt ad Cōſtantij quoque peruenit aures, qui ex viſione ea imperatorē illum progeniturum eſſe coniectans, immiſſo percuſſore caput illius reſcindi iuſſit. Porrò filiola eius Iuſtina, quum ei patre orbatæ res duræ eſſent, virginitatis tamen florem conſeruauit. Deinde verò in noticiā Seueræ imperatoris Valentiniani coniugis peruenit. Et quum frequentius eam adiret, per continuam conſuetudinem F in amicitiam quoque eius eſt admiſſa: atque ea quum magis atque magis familiaritate cōfirmata eſſet, tandem etiam in lauationis communionem ſe inſinuauit. Et aliquando ſimul lauantem quum eam Seuera inſpexiſſet, quamuis fœmina eſſet forma eius vſque adeò eſt capta, vt de ea etiā marito imperatori diceret: tā præſtantē ſcilicet Iuſti filiæ eſſe formā, vt ipſa quoque florē pudicitiæ & virginitatis eius adamaret. Imperator Seueræ verbis ictus, cōſilium ſuum ſecum ipſe celauit. Nam & Iuſtinam ipſam ducere, & vtranque legitimam habere vxorem conſtituerat. Itaque legem † publicè promulgat, vt cuicunque libitum eſſet, duas legitimas vxores habere liceret. Ita ſimul & lex ea in vrbibus omnibus proponitur d, & Iuſtinā imperator in regiā ſuā vxorē inducit. eodemque cum Seuera loco G honorificè habet. Atque ex Seuera quidem Gratianum antea Valentinianus ſuſceperat, quem etiam Occidentis imperatorē dudum declarauerat. Iuſtina autem Iuniorem Valentianum ei genuit, quem exercitus, ſicuti dixit, præter duorum imperatorum fratris & patrui ſententiam, imperatorem eſſe iuſſit e. Huic tres quoque fuere, filiæ, Iuſta, Grata, & Galla f quarum duæ cœlibatum in vita ſunt complexæ. Gallam verò poſtea Theodoſius magnus vxorem duxit, ex qua ei Placidia filia prognata eſt. Nam Honorium & Arcadium in matrimonio priore genuerat, ex prima coniuge Placilla, quam prius legitimè ſibi coniunxerat, quàm imperium ipſum ſuſcepit f. De Theodoſio autem atque eius filiis tempore ſuo dicetur.

a Valentinianus iunior imperator lectus quadrimulus. Iuſtina pater Iuſtus. Picenis agri præfectus. b Valentinianus iſte Iuſtinæ filius. Digamia Valentiniani ſenioris. Somnium imperium portendens. Iuſtus Conſtātij iuſſu caſus. Iuſtina eius filia in familiaritatē Seueræ imperatricis peruenit.

c Valentiniani ſenioris lex bigamia. d Valent. vno eodémque tēpore bigamus. e Iuſtinæ filiæ tres. Galla ſecunda Theodoſii magni vxor. f Theodoſij liberi.

† Eiſdem ante hac, Iulius Cæſar legem latam voluit, vti vxores liberorum quærendorū cauſa quas & quot ducere vellent, liceret, propter impudicitiam ſuam ſcilicet & adulteriorum infamiam: omnium mulierū vir, & omnium virorum mulier. Sueton. populoſus fore tali lege Roma. imperij terras cauſatus eſt, perinde atque barbarorū regiones, apud quos polygamia colebatur. Eutrop. Procopius ſanè Cæſarienſis alicubi monogamiam plurimum detrimenti Romanis ditionibus attuliſſe ſcribit.

Qui eo tempore in Ægypto floruerint philoſophici & diuini viri, diſcipuli & diſcipulorum diſcipuli Antonij magni: Ioannes, Or, Amon, Theonas, Benus, Copres, Helles, Elias, Apelles, Iſidorus, Serapion, Dioſcorus, Eulogius, & Apelles. Cap. 34.

Sedenim

De ſanctis monachis.

SEd enim ex Occidente rurſum ad Orientes A res tranſeamus. Atque vbi prius de eccleſiaſticis philoſophis, ita vt pollicitus ſum dixero, (magnus enim tum, & haud ſcio an alio itidem tempore vnquam, eorum prouentus fuit) ad prophana progrediar. Atque morti impij Valentis aliquâtum cum delectatione immoratus, finem etiam vndecimo huic hiſtoriarum tomo imponam. Verumenimuerò, quæ initia monaſticæ vitæ inſtitutū habuerint, & quinam eius veluti patres & duces extiterint, in Maximi Conſtantini, deinde etiam in filij eius Conſtantij hiſtoria commemorauimus. Nam de Antonio, & Paulo Simplici, item de Ammone, & Eutychiano, qui in Olympo fuit, præterea de Spiridone, Nicolao, & Partænio hierarchis, edendis miraculis claris, quum hiſtoriam de Conſtantino ſcriberemus, egimus. Antonij autem diſcipulos, duos videlicet Macarios, Pambo, Paphnutium, Apollonium, & Anub, in Conſtantij res geſtas coniecimus. In quibus etiam Aegyptios monachos celebrauimus, qui in Sceti & Tabenneſio ſunt philoſophati. Præterea qui in Syria & Paleſtina virtutem piis exercitiis meditati ſunt, quique in Ponto & Europa, & Italia ipſa angelicam duxere vitam: atque item alios qui ſapientes quidem & religionis noſtræ fuere, fidei tamen doctrinam ſanam ad finem vſque nō conſeruarūt. Hoc autem loco eos qui poſtea viguerunt, perſequemur, qui quum patres priores illos habuere, tum patres ipſi multorum ſecundum Deum filiorum extitere. Eos in compendio, quantum mihi eorum res cognoſcere licuit, breuiter percurram. C Imperij iſtius tempore, ſecundum eos quos antea diximus Dei amantes viros, in Aegypto Ioannes ille enituit, cui prophetiæ donū, & rerum quæ multis ignotiſſimæ ſunt cognitionem Deus tribuit, vt futuras ſcilicet perinde atque præſentes, nō minus quàm priſci vates, cerneret. Habuit is alius inſuper à Deo acceptum donum, vt morbis incurabilibus imperaret, atque dicto citius eos fugaret, ægrotoſque ſanaret. Preter hunc & celeber ille Or tum claruit, qui ab ipſa infantia vitam ſolitariam in eremo conſectatus, nullum laborem alium, præterquam Deum laudibus ferre nouit, herbis quibuſdam agreſtibus, earumque radicibus vitam tolerans. Aquam bibit loco quouis, quancunque ei obiter terra in qua verſaretur, præbuit. Vbi autem ad ſenectutem peruenit, viſione quadam diuina Thebaidem incolere iuſſus, multo- D rum monaſteriorum dux factus eſt. Eiſdem autem & hic, quibus Ioannes, diuinis locuples fuit donis. Precatione nanque ſola non morbos ſolùm, ſed & dæmones abegit. Et quum literis initiatus non eſſet, minimè tamen ad memoriam libris opus habuit. Quicquid enim ſemel auditum mente complexus eſſet, id ſupra obliuionē omnem conſeruabat: & quocunque tempore vſu eius opus eſſet, promptum ad manus habebat. Tum verò in eadem regione etiam philoſophatus eſt Amon ille, qui in Tebenna inſula monaſteriis præſidens, tria millia diſcipulorum habuit: in quibus erant Benus & Theonas, monaſticorum ordinum duces. Ambo verò & præcognitionis & prædictionis gratiam Deo acceptā tulere. Theonam certè quidem dicunt ad ſummum Ægyptiorum & Græcorum & Romanorum ſapientiā & diſciplinam perdidiciſſe, & ad triginta annos ſilentium coluiſſe, & ad triginta annos ſilentium coluiſſe. Benus autem ita vitā inſtituit, vt nunquā alicui iraſceretur, neque iuraret, neq; mendatiū diceret. Vocē etiā temeratiā aut vanam & nihili, nunquam ex ore protulit. Spectati quoque eo tempore fuere Copres, Helles, & Helias. In iis Copres dæmonum expellendorum, & variorum morborum ſanandorum gratiam acceperat, Helles autem tantum habuit miraculorum edendorum donum, vt tū etiam quum monaſtici inſtituti diſciplinam diſceret, candentes in ſinu carbones tulerit, & veſtes non aduſſerit. Quare ſodales ſuos ad æmulationem inſtituti ſui, & vitæ eius bonæ, quæ manifeſtò prodigiorum exhibendorum conſe- B quentem virtutem obtineret, excitauit atque pertraxit. Helias porrò prope vrbem Antinoum monaſticæ philoſophiæ ſuæ habuit officinam, qui cēteſimum & decimum exceſſit annum. Dixit is autem, prius ſe ad annos ſeptuaginta ſolū in ſolis locis habitaſſe, quàm eò perueneri. Et quum ea eſſet ætate, ad finem tamen vſque in certamine cœpto viriliter ieiunans perdurauit, perinde atque eo ipſo, aut tertio inde anno monaſticæ vitæ ſtudiū eſſet ingreſſus. Ad Achotin autem & Apelles ille enituit, monaſteria Ægypti mirificis factis ſuis obſtupefaciens: quem dicūt aliquando, quum æs procuderet (nam hoc ei erat ſtudium) noctu, & dæmon in venuſtæ mulieris formam mutatus, pudicitiæ eius inſidias tendere conaretur, candentem maſſam ex carbonibus ſenſim protraxiſſe, atque in faciem dæ- C monis conieciſſe, eamque vſtulaſſe, atque illum cōfeſtim luctuoſum quiddam ſtridentem atque vlulantem profugiſſe. Patres autem monachorum celebres tum fuere, Iſidorus, Serapion, & præterea Dioſcorus. Atq; Iſidorus monaſterio circū circa tignis & muro ſepto, hoc ſtudio habebat, ne quis eorū qui in diſciplina eius erāt, foràs progrederetur: ſed vbi quantum ſatis eſt rebus neceſſariis vſus eſſet, in loco ſuo maneret. Porrò Serapion ad decem millia diſcipulorum habens, circa Arſenoiten vixit: qui verò ei parebant, ſudore ſuo victum parabant, eundemq; indigentibus etiam præbebant. Et æſtatis tempore mercede metentes, quātum opus eſſet frumēti ſibi comportabant, & aliis etiā monachis impertiebant. Porrò Dioſcoro centum erant ſectatores. Et quum preſbyter & ſacrorum obeūdo- D rum miniſter eſſet, multam & exactam curam in diuinarum rerum diſpenſationem impēdit, diſquiſitione maxima eos qui ad myſteria percipiē da adirent, explorans. Vt namque mēs antea repurgaretur, cohortabatur: & conſcientiam, ne quid patratorum malorū haberet, ſcrutabatur. Erat præterea tum alius quoq;, hoc etiam longè diligentior, nomine Eulogius, qui tanta dicitur prouidētia ſeu pręcognitione, acrimonia * mētis collimans, in eis qui ad diuina accederēt myſteria vſus eſſe, vt nō tantùm quę manifeſto admiſſa eſſent peccata argueret, ſed etiam quæ in cuiuſq; cordis receſſu laterent, apertè perſpiceret. Itaq; eos qui mali quicquā perpetraſſent, aut de re quapiā vicioſè eſſent affecti, à cōmunione tum arcebat, delicta eorum proferens. Quod ſi ijdem pœnitentia vſi, pro eo atque conuenit

Ioannes monachus Aegyptius. Sozom. eod. cap. 28.

Or.

Amon Tabenneſiotes. Benus & Theonas.

Abbas 3000 monachorum.

Copres. Helles.

Helias. Monachus 110 annorū.

Apelles.

Abbates. Iſidorus. Socrates Aſſeten quendam ſolitum fuiſſe dicere ſcribit monachū opus nō facientem, homine auaro, qui aliena appetat, perſimilē eſſe, lib. 4. cap. 23.

Serapion. 10000. monachorum pater.

Dioſcorus. Peccatorum confeſſio ante Euchariſtiæ perceptionem.

Eulogius.

* τῆς λεπτῆς ἐννοίας καταστοχαζόμενος.

ſe purgaſſent, rurſus admittebat. Præter hos & Apollos, ſolos locos incoluit: qui annos pubertatis ingreſſus, monaſticam philoſophari atque exercere cœpit. Et quum annis quadraginta in ſolitudine verſatus eſſet, ſpeluncam quandam montanam propè habitabilem regionis partem, Dei reſponſo admonitus, ſubiit, atque ibi habitauit. Plurimis verò miraculis præclaram famā adeptus, multos ad ſe pertraxit, & monachorū multorum autor & dux fuit. Erant enim in moribus quoque eius illecebræ quędam nec minus etiam in doctrina inſidentes. Sed quale diuinæ eius vitæ inſtitutum fuerit, & quibus edius inſignibus miraculis, eius temporis homines ad ſtuporem conuerterit, Timotheus, qui Alexandrinam eccleſiam piè gubernauit, ſcripto peculiari compleaus eſt: in quo non ipſius tantùm, ſed aliorum etiam multorum & magnorum virorum meminit.

Apollos.

Timotheus Alexādrinus epiſcopus.

De Dorotheo Piammone, Ioanne, Beniamin, Marco, Macario, & Apollonio. Cap. 35

Eodem autem tempore apud Alexandriam, atque in ſolis, ſicuti dicuntur, locis. & circum Mareoten, atque vicinos Libyes, multi viri boni accuratè admodum ſunt philoſophati, qui duorum milium numerum expleuere: in quibus veluti illuſtris quædam ſtella Dorotheus ille reſpleuduit, Thebis oriundus. Vita eius hæc erat, vt interdiu lapides ea vicino mari colligeret, & domunculam anno quolibet conſtrueret eamque q̄ ędificare nō poſſet, monacho relinqueret: noctu verò ex palmæ ſolus catenas plecteret, & ſportas conficeret. Cibus ei erat, panis ſex vnciæ, & tenuium olerum faſciculus: potus, aqua. Et quod ab adoleſcentia hoc genus diætæ compleaus fuerat, in eo quoque ſemper in extrema etiam ſenectute perdurauit. Nunquam vero vel in ſtorea vel in lectulo cubare, aut etiam pedes per laxationem ſeu remiſſionem extendere, aut ſua ſponte ſomnum capere viſus eſt. Nam vel opus facienti, vel perſæpe cibum capienti, magna vi incubuit: hactenus ſaltem, vt oculis conniueret. Et nonnumquam cum veſceretur, ſomni violentia cibus ei ea ore excidit. Atque aliquando ingenti vi ſomni oppreſſus in tegetem inſcius concidit: qua re valde commotus ſenſimque cōuerſus, intra ſeipſum: Si effeceris, inquit, vt angeli ſomnum capiant, perſuadebis vt id quoque faciat, homini virtuti nauanti. Viſus autem eſt quodammodo vel ad ſomnum ipſum, vel ad dæmonem accuratis virtutis actionibus eius obſiſtentem, hæc dicere verba. Et quoniam ad eū modum cum corpore quaſi belligerans conflictaretur, conueniens eum quidam: Quid ita, inquit, pater corpus tuum affligens enecas? Cui ipſe reſpondit: Quòd me id enecare contendit. Circa anguſtias verò terræ quæ in Aegypto ſūt, à tranſuehendis nauibus διολκὸς dictas, Piammon & Ioannes maximè clari, & multorum fratrum duces fuere, † cum ſanctitate & cora multa.

Numerus 2000. monachorum.

Dorotheus.

Scitum monachi dictum de carne mortificanda.

† περὶ διολκὸν τὴν πρὸς ἀίγυπτον, Nice. περὶ διολκὸν τῆς αἰγύπτου, Sozo. lib. 6. cap. 29 διολκὸς ὁ ἀπὸ λεχαίου ἕως κεγχρεῶν τόπος. Heſych. Plin. lib. 4. cap. 4. de iſthmo: Anguſta ceruice Peloponneſum cōtingit uallas. corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellatur ſinus. Lechæa hinc, cenchreæ illinc anguſtiarum termini, longo & ancipiti nauium ambitu, quas magnitudo plauſtris tranſuehi prohibet. Ab ea nauiū tranſuectione Græci tas anguſtias διολκὸν vocāt. Qualis etiā tranſuectio ad Aegyptum eſt, de qua Plin. lib. 5. cap. 9. Naues plicatiles humeris traſferunt, quoties ad cataractas ventum eſt. Ad quem forſaſſe locum monachi iſti vixere.

ta. Vterque autem presbyter fuit. Porrò Piammon in myſterio * vidiſſe dicitur angelum cœleſtem cum ſacra ſtola ad diuinam menſam aſſiſtētem, præſentesque monachos in libro quodam annotantem: eos verò qui à ſynaxi & communione abeſſent delentem atque inducentem. Ioannem verò Deus ita miraculis multis exornauit, vt ægritudines multas ſanaret, & ea pedib' atque etiam ex articulis conuulſis & ſolutis laborantes curaret. Eodem tempore & diuinus Beniamin circa Scetim admodum eſt philoſophatus. Hic donum illud à Deo accepiſſe fertur, vt abſque medicamentis, ſola manus contrectatione, aut oleo quodam, cui præcationem addebat, varij generis morbis ægrotos liberatit. Hunc etiam dicūt ita poſtea eſſe aqua intercute per corporis tumorem grauatum vt ex domuncula in qua degebat, per oſtium, niſi prius vnà cum eo poſtes eius detraherentur, exire non poſſet. Et quum in lecto iacere nequiret, circiter mēſes octo in latiore ſella cōſedit, & more ſuo ægros curauit: atq; ipſe interim q̄ meliuſculè nō haberet minime ſuccēſuit. Iuſſit potius & ægrotos & alios qui ad ſe viſendum veniebāt, cōſolatus eſt, & vt pro anima eius precarētur petiit: perinde atque nihil de corpore ſolicitus eſſet, q̄ & validum nihil profuiſſe, & ægrum nihil ſibi nocuiſſe dixit. a Tum autem apud Scetim quoque celeber monachus Marcus, virtutem atque pietatem meditatus eſt: iunior item Macarius. Præterea Apollonius, & præclar' Moſes Æthiops. Ex quibus diuinus Marcus, ab ineunte ætate mitis valde & modeſtus fuit: memoria tanta præditus, vt ea ſupra alios ſacras literas teneret. Adeò autē Deo charus fuit, vt de eo, ſuo ipſius reſpōdēs nomini Macarius, Cellarum presbyter, cum graui aſſeueratione confirmarit: haud vnquam ſe, ſicuti alijs, illi tradidiſſe, quæ iis qui ſacris initiati ſunt, à ſacerdotibus accipere fas eſt: ſed angelum deſcendentem ei dare ſolitum eſſe, cuius manum ipſe vſque ad * iūcturam eius viderit, affirmauit b. Macario autem honor ille à Deo obtigit, vt dæmonil * imperaret. Occaſio ei & cauſa, vt monaſticam philoſophiā ſequeretur, fuit cædes, quā inconſultò patrauit. Quū enim iā adoleſcentulus * eſſet, & oues ad c Mariam lacū paſceret, in ludo æqualē quēdam ſuum interemit: pœnam autem delecti timens, in ſolitudinem profugit: & ſub dio ibi agens, poſt ea tugurium ſibi paruum condidit, in quo vigintiquinque annis vixit. In eo vitæ inſtituto magnas Deo de caſu ſuo egit gratias, cædemque eam ſalutarem ſibi eſſe dixit, videlicet quod ea ſibi philoſophiæ eius meliorisq; vitæ cauſa extitiſſet. Porrò Apollonius, quū plurimam vitæ partem in mercatura tranſegiſſet, in ætate affecta Scetim ſe contulit. Et quum propter ſenectam iam ingraueſcentem & inutilem, neque ſcribere, neq; aliud quicquā rectè tractare poſſet, omni genere medicamentorū atq; cibariorum, quæ ægrotis cōuenire arbitrabatur

Piammon.

* μυστικῶς

Ioannes.

Beniamin. Sanationis donum mirabile.

Idem hydropicus uihilominus ægros ſanare pergit.

Neglectus & contemptus corporis.

a Præclari monachi de corporis cōtemptu dictum.

Marcus.

Memoria donum.

Cella.

Marco iſti angelus ad ſacram menſam Eucharistiā præbere ſolitus.

* ἄρχειν τῶν δαιμόνων.

b Macarius iunior.

c Maria lacus, idem qui Mareotis

* βουκόλος

Hunc inopinatum per ludum homicidium, monachum fecit. Salutare infortunium.

Apollonius ex mercatore monachus.

637

arbitrabatur, ære ſuo comparato, in ſolitudinẽ ad monachorum domicilia afferebat: & quotidie ad nonam vſque horam ſic circuibat, inualidos curans. In hac ille noua quidem, & ab aliis variante, ſibi tamen conueniente, atque à ſe primùm inuenta virtutis exercendæ ratione, vitam peregit. Moriturus autẽ, alij cuidam remedia ea dedit, & idem officium illum obire iuſſit, † per quod conſequendæ etiam ſalutis ſpem babuit.

† διοῦ καὶ σωτηρίας τυχεῖν ἐλπίδα τρέφει.

De Moſe aethiope, paulo, pachone, ſtephano, & altero Moſe. Caput 36.

Moſes Aethiops ex ſeruo fugitiuo & prædone monachus.

MOſes autem Ethiops, conditione ſeruus, propter naturæ ſuæ improbitatem ex heri ſui domo profugit: atque vbi prædari didiciſſet, paulo pòſt prædonum cohortis præfectus fuit. Et quum nefaria multa ſcelera peregiſſet, & ad cædes patrandas audax factus eſſet, ex præfracta quadam temeritate monaſticam ingreſſus eſt B vitam, philoſophariq́ue prorſus incepit, ſtrenuè admodũ ad virtutem graſſans. Quòd autem priore vitæ inſtituto, & corporis valida conſtitutione, rurſum ad voluptatem per imaginationes incitatus alliceretur, variis exercitiis carnẽ domare ſummoperè contendit. Et quandoque quidem ſolo pane abſque obſonio vſus, quandoq; autem plurimo opere perfecto, ad quinquaginta die quolibet precationes fecit. Et ſea continuis annis noctes totas peruigilio exegit, ſtans atque orans: ita vt neque genua inclinaret, neque prorſus oculis ad ſomnum propendens conniueret. Portò noctu monachorum domicilia circumiens, clàm vniuſcuiuſque hydriam auferebat, eamq́ue aqua repletam in locum ſuum reponebat. Idq́ue ingentis laboris fuit, propterea quod inde locus vbi aqua fluebat, aliis quidem decem nonnullis autem viginti, quibuſdam etiam triginta ſtadiis abeſſet. Perlongo verò tempore priſtinum ſuum retinuit robur: quamuis multũ ſtudij in hoc collocaret, vt id debilitaret, & carnem diuturna erumna extenuaret. Dicunt autem aliquando prædones eum quatuor, qui officinã quietis ſuæ percurrebant, cepiſſe, vinxiſſe, atque in humeros ſublatos in eccleſiam deportaſſe, & patribus quid de eis ſtatuerent, permiſiſſe: nefas eſſe dicentem, vt in poſterum mali quicquam alicui ipſe inferret. Neque vnquam quenquam fuiſſe ferunt, qui tantopere mutatus à vitiis ad virtutem ſummam, quam pertigit, peruenerit. Incerdibilis verò fuit dæmonibus terror. Et q supra opinionem omnium eſt, presbyter etiam in Sceti factus eſt quum quidem quamplurimos eo tempore, quo latronum manum duxerat interemiſſet. Et quia talis erat multos eoſq́ue optimos poſt ſe reliquit ſectatores. Et vitã circiter annum octogeſimum quintum finiuit. Eadem ætate etiam floruit Paulus, & Pachon, & Stephanus & Moſes, genere vtrique Libyes, & præterea Pior Aegyptius. Paulus in Pherme, qui mós in Sceti eſt monaſticam vitam egit, nõ plures quàm quingentos monachos habens. Nihil autem operis fecit: neque à quopiam quicquam, præterquam quod ederet, accepit. In orationibus quotidie ſine intermiſſione ſe exercens, eas veluti quoddam tributum ad trecentas numero Deo offerebat. Ne autem ab eo numero aberraret, totidem lapillos in ſinum depoſuit, & ad A precationes ſingulas ſingulos eiiciebat calculos. Quibus ad eum modum conſumptis, precationes totidem abſolutas ei eſſe conſtabat. Pachon quoque in Sceti monaſticam exercuit, à iuuentute ad multum vſque ſenium. Neque verò corpus, quod validum alioqui obtinebat, neque affectio aliqua, atque adeò ne dæmon quidem ipſe deprehendere in eo potuit, quod mollius ſe, aliterque quam virum deceat, intemperantiæ ſtudio & rebus eis quas ſupprimere philoſophũ monaſticum conuenit, geſſerit. Stephano autẽ circa Mareoten non longè à Marmarica domicilium fuit. Hic accurato atque exacto eius generis philoſophiæ inſtituto, annis ſexaginta ſpectatus fuit monachus. Quòd autem notus etiam Antonio magno fuerat, mitis valde & ſapiens euaſit. In familiaribus colloquiis tam ſuauis & commodus, vt facile eorum qui vel maximo re- B nerentur mœrore, animos verborum gratia demulceret & ad moderationem & iucunditatem traduceret, quamuis tempore multo illi conſolationem omnem auerſati eſſent. Quinetiam in ſuis ipſe erumnis talem ſe præſtitit. Atque aliquãdo incurabili malo correptus, membra quidem affecta medicis curanda atque ſecanda permiſit: ipſe verò perinde atque alius in eo caſu eſſet, ſolitum laborem continuans, & palmarum folia in manibus habens, catenam complicuit: atque eis qui cum eo erant autor ſuaſorq́ue fuit, ne caſus huius vitæ ægrè ferrent, nec aliud quicquam cogitarent, quam quod ad finem bonum Deo adiuuante euaderet. Sibi, quod talibus expeteretur erumnis, idq́ue propter perpetrata fortè peccata, commodum atque vtile eſſe dixit: quæ peccata hîc luere præſtaret, quàm vt ad futuram punienda reſeruarentur vi C tam. Moſen autem gloriam ingentem manſuetudine & charitate cõſequutum eſſe accepimus: qui etiam ægritudines plurimas, atque eas incurabiles, precatione ſola ſanauit.

Pachon.

Stephanus.

Donum mærentibus & afflictis animis ſolandis.

Memorabilis ſententia.

Donum ſanationum in Moſe.

Caſus humani leniter ferẽdi.

Affectiones et erumna huius vita hominibus bono ſunt.

a Pior.

De Pior, Didymo, Arſiſio, Ammonio, & fratribus qui Macri ſeu Longi appellati ſunt. Cap. 37.

PIor a admodum adoleſcens monaſticã philoſophiam complexus, quum paternam relinqueret domum, votum Deo nuncupauit, † nũquam ſe propinquorum ſuorum cuiquam in conſpectum venturũ eſſe. Poſtquam verò quinquageſimo anno pòſt ſoror eius viuere illum accepit, continere ſeipſam non potuit: atque indicio, quod ei præter opinionem omnem acciderat, in immenſam ſublata lætitiam, ſummoperè, vt eum videret, expetiuit. Quapropter loci eius D epiſcopum flens atque vociferans rogauit, vt in Scetim literas daret, quibus efficeret, vt frater ad eam mitteretur. Ille fœminæ ſenectutem miſeratus, monachorũ antiſtitib⁹, vt Pior veniret, ſcripſit. Is, vt hoc faceret, iuſſus, quum contrà niti non poſſet (nõ enim Ægyptiis, imò etiã aliis monachis fas eſt b, imperata nõ facere) in patriã venit, fratre alio ſecum ducto. Atque vbi pro foribus paternarum ædium fuit, præſentiam ſuã ſorori inſinuauit. Et quum ſtrepitum pedũ eius ſentiret, & ianua aperta ſtrideret, oculis conniuẽs, de nomine ſororem cõpellans: Ego, inquit, Pior ſum, frater tuus: conſpectu meo, ſicuti viſũ tibi eſt, fruere. atque illa quidem fratrem ſatis intuita, Deo, qui deſideriũ eius impleuiſſet, gratias

Interdixit ſibi is, voto nuncupato, domeſticorum ſuorum cõſpectu.

† τῶν λοιπῶν μηδένα τῶν οἰκείων ὄψεσθαι. Soz. hoc eſt: Nunquam ſe poſtea propinquorũ ſuorum quenquã viſurum eſſe.

Pior inambulãs cibum capiebat. Cuidã autẽ cauſam eius rei inquirẽti: Nolo, inquit, cura corporis vt iuſto opere, ſed ſucciſiuo tantum vti: ne ſcilicet cibo capiendo aliqua ex parte voluptate corporis anima fruatur.

b πειθαρχία & obedientia monaſtica.

Idem tamen, præpoſitorum ſuorum iuſſu ſorori ſe cõſpiciendũ exhibet: ipſe verò eam non intuetur.

Moſa iſtius ingẽs corporis validi robur.

Idem etiam presbyter factus.

Paulus quingentorũ Aſcetarum abbas.

Diurnum trecentarum precationum penſum.

Coercio carnis, illecebrarũmque eius.

Quinquaginta precationũ diurnarũ penſum.

egit: ipſe autem ad fores precatione habita, turſum diſceſſit, & in regionem ſolitam reuertit. Quum autem puteum foderet, amaram in eo inuenit aquam: ad quam tameu, ea vtens, ad mortem vſque permanſit. Tam ſublimis verò temperantia eius, poſt obitum primum ipſius cognita eſt. Quum enim alij in loco eo philoſophandum ſibi eſſe ſtatuiſſent, perferre, id non potuerunt. Mea porrò ſententia, niſi ſibi ita perdurandum eſſe propoſuiſſet, non difficile ei fuiſſet, oratione ſola aquã eam in dulcem vertere: quippe qui eo loco, vbi nulla eſſet eã elicuerit. Quũ enim Moſes, quẽ diximus, puteũ foderet, & iam ad profundam altitudinem peruentum eſſet, neque vena aliqua liquorem vllum polliceretur, adeò vt iam deſperaret, & laborem tantum relinqueret: obiter circa meridiem Pior aduenit, & primùm eum ſalutauit, deinde puſillanimitatem & incredulitatem fodientium reprehendit. Sub hæc, vbi in foſſam deſcendiſſet, & ligone ternùm terram impuliſſet, derepentè ſcaturiens prodiit aqua, & puteum repleuit. Atque vbi petiit, vt ad præcationem abire ſibi liceret: & illi vt cibum cum eis caperet, rogarunt: morem illis non geſſit, non ea de cauſa, quum iam quod voluiſſet, effeciſſet, ſe eò veniſſe dicens. Eadem tempeſtate multi circa Scetim magni Antonij floruere diſcipuli: in quibus grandæui fuere, *a* Origenes, Didymus, & *b* Cronion, qui etiam centum & decem annos natus, exceſſit. Inſuper eodem cum eis tempore extitere, Serapion magnus, Puſubaſtes, Arſion, & Preclarũs Arſeſius: qui in philoſophia hac conſenuerunt, & monaſteriis præfuerunt. Ea eis Didymus nulli cohabitauit homini, ad extremum vſque vitæ diem: quamuis nonaginta vixiſſet annos. Arſeſius autem iuuenibus *c* lapſis delicti gratiam faciebat, ætate autem & virtute prouectiores excommunicabat, verbis hiſce vtens: Iuuenem quidem, ſi per ea communicatione repudietur, * deſpectorem fieri. Qui verò in virtute profeciſſet, eum celeriter obiurgationis ſeuſum percipere. Eorum porrò qui in media ſtatáque eſſent ætate, multi & boni fuere monachi. In eis Ammonius & Euſebius, præterea Dioſcorus & Euthymius, qui quum fratres eſſent, propter corporis ſtaturam Longi ſunt appellati, Ammonium fama eſt eò laudis in philoſophia hac peruenuſſe, & adeò voluptate & delicijs omnibus ſuperiorem fuiſſe, vt præter panem ſolum nihil cocti deguſtarit. Valde etiam literarum & eruditionis ſtudioſus fuit, ita vt Origenis & Didymi & Euagrij ſcripta diligenter & feliciter legeret. Adeò verò à curioſitate abfuit, vt Athanaſium magnum Romam comitatus, ex præclaris præcipuiſque vrbis eius rebus non aliud ſpectandum ſibi cenſuerit, quàm Petri & Pauli martyrium, & ædem eam in qua illorum corpora veluti theſaurus ſunt condita. Porrò quum ad epiſcopalem aliquando conſecrationem abducendus eſſet, & ad eos multa, qui illum eius rei gratia conuenerant, dixiſſet, neque tamen eis quod volebat perſuaſiſſet, amputata ſibi auricula dextra: Vel nunc demum, inquit, abire, quãdoquidem deinceps etiam volentem eccleſiæ conſtitutio non recipit. *e* Sacerdotem nanque integrum atque immutilatũ eſſe

Amarã idem aquam bibit.
Pior in arido loco fontem per miraculũ elicuit.
a Origenes. Serapion magnus. Putubeſtes. Arſion. Didymus. Arſeſius. Soc. Arſenium vocat
b Cronion centum & decẽ annorum monachus.
c Aliter iuuenes, aliter prouectioris ætatis monachi coercendi.
Longi fratres.
** καταφρόνητην.*
Ammonius. Euſebius. Dioſcorus. Ammonij præcipua virtutes.
Pulchrũ exẽplum ἀπεριεργείας
Ammonius comes Athanaſij, Romæ non aliud, quã S. Petri & Pauli martyriũ ſpectauit.
d Idem epiſcopus lectus, ne minus id ei obire opus eſſet, aurẽ ſibi ipſe reſcidit, linguã quoque niſi ei priuato eſſe liceret exſecturus.
e Quatenus integrum ſanúmque conueniat eſſe epiſcopum.

oportet. Atque vbi qui ex præcipuis ad ipſum miſſi erant, ab eo diſcederent: & à Iudæis quidem talia obſeruari & magnifieri, eccleſiam autem Dei paruipendere, ſi modò animo & moribus ſaluus commodúſque ſit epiſcopus, inter ſe dicerent: ad eum reuerſi, comprehendere tentarunt. Ibi ille, Si vim ei inferre pergerent, linguam quoque ſibi reciſurum eſſe, adiurauit. Quibus minis illi perpenſis, in loco ſuo virum magnum reliquerunt. Et ea eo tempore *f* Ammonius παρώτης, quaſi aure carentem dicas, cognominatus eſt. Hoc idem in *g* Euagrio philoſopho accidit. Nam quum à Theophilo Alexãdrino ad epiſcopatum traheretur, vbi artibus varijs ſe excuſando vſus eſſet, ſacerdotali dignitati, ſibi ea interdicendo nuncium * remiſit, nõ tamen ſummo aliquo corporis mẽbro reſecto. Atque is vbi in Ammonium iſtum incidiſſet, vrbanè eum carpſit, male admodum feciſſe, Deóque ob membrum reſectum pœnas daturum eſſe, inquiens. Ad quem ſubinferens Ammonius. Tu verò, inquit, ô Euagri, an non condignas perſolues pœnas *h*, qui propter φιλαυτίαν, hoc eſt nimium tui ipſius amorem, linguam reſecueris, & ea quæ tibi ad vtilitatem multorum conceſſa eſt gratia, vſus non fueris? Verum de Euagrio paulo pòſt dicemus.

De monte Nitria, & loco à cellis dicto. Item de alio loco, cui nomen eſt Rinocurura: & de ſanctis, Dionyſio, Mela & Solone. Cap. 38.

Circa Scetim mons eſt, quem accolæ *a* Nitriam vocant: propterea quod vicus quidam vicinus ei eſt, in quo nitrum colligitur. *b* In eo monte ingens eſt huius generis philoſophorum multitudo, & monaſteria contigua nõ pauciora quàm quinquaginta. Eorum quædam ſunt, in quibus monachi communiter, quędam in quibus ſeorſim habitant. Eſt & alius locus ad interiorem ſolitudinem vergens, & ab iſtis, ſtadijs ſeptuaginta diſtans, ad monaſticam exercendam perquam commodus *c*. Cellarum is nomen habet, quod monachorum ibi domicilia non continentur, ſed ſparſim cõſtructa ſint. Tantũ verò ea inter ſe diſſita fuere, vt ea incolẽtes alius alium ne cernere, nec audire poſſet. In hebdomade autẽ ſemel, primario & Dominico die, in eccleſiam cõuenire ſoliti erant. *d*. Quod ſi eo die quis non comparuiſſet, ſatis cõſtabat, eum vel ærumna, vel morbo aliquo oppreſſum fuiſſe. Porrò ad eum viſendum non ſimul omnes, ſed diuerſo tẽpore veniebant, pro ſe quiſque quod ei ſuppeteret, ad illum curandum, commodum morbi afferẽs remedium. Abſque hoc ſi eſſet, alius alium non adibat: præterquam ſi quis diſcendi cauſa ſermones animæ vtiles & ſalubres auditurus, eum adiret, qui eius rei peritus eſſet. Cellas quoque eas illi inhabitabant, quibus ad ſummum philoſophiæ huius peruenire, & ſibi ipſis ductores eſſe contigiſſet: vt rectè ab alijs ſegregari, quietem ſequi, & ſibi ipſis viuere poſſent. De Sceti, & qui ibi philoſophati ſunt monachis, hæc dixiſſe ſatis ſit. Nam ſi ſingula oratione perſequenda eſſent, metus eſſet, ne in ea prolixius productam, reprehenſionis quiſpiã aculeum immitteret. Et quum illi ſuum ſibi viuendi modum inſtituiſſent, fieri neceſſario aliter

f Ammonius παρώτης. hoc eſt, ſine aure, cognominatus.
Inuiti olim admodum homines pij ad epiſcopatũ eue hebantur.
g Euagrius itidẽ epiſcopatum, ſacerdotio ſe abdicãs, reiecit.
h Scitè facetéque dicta Ammonij & Euagrij.
** Et profugit Soc. μηδὲν ἀκρωτηριάσας τοῦ σώματος.*
a Nitria mons & monaſteria eius.
b Sic hodie in Atho mõte viginti duo inſignia ſunt monaſteria græcorum monachorũ ordinis diui Baſilij, quæ tributi nomine Turcarum tyrãno quotannis ex vinetis & oliuetis ſuis pendunt ſex millia obolorũ Turcicorum. Mons is à chriſtianis ἅγιον ὄρος, hoc eſt, ſanctus mons dicitur: à Rutenis, Sunata hora.
c Cella & Aſceteria in eis.
d Monaſteriorum iſtorum ſpeciem quandam referunt carthuſianorum domicilia.
e Rhinocurura & monaſteria eius. Rhinocurura vrbs Aegy-

pti, ab antiquis incolis ſic dicta, quorum mutilati fuere naſi.
Stephan.
Dionyſius.
Mela.
Solon.

tiò aliter non potuit, quin variè vt par eſt, pro A cuiuſque ætatis captu opera, mores, inſtituta, & diætas diſpertirent c. Alius item locus, cui nomen Rhinocurura fuit, multis ex eo tempore * indigenis monachis celeber fuit. Inter eos inſignes fuere: Dionyſius, qui ad partẽ vrbis Aquilonarem domunculam ſuam habuit: Mela ille, qui eo tempore eccleſiam eius loci gubernabat: & Solon, Melæ ſimul & frater germanus, & in ſede ipſa ſucceſſor. † De Mela illud memoriæ proditum eſt. Quum de eccleſiis ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei defenſores exigerentur, atque eò qui ipſum quoque eiicerent aduenissent, repererunt eum veluti ſeruorum extremum eccleſiæ lucernis adornandis hilariter incumbentem. Lucernatũ enim lineos funiculos in manibus habebat, veſte ſimul & cingulo ſordidatus. Atque B quum illi epiſcopum requirerent, indicaturum ſe eis illum reſpondit, eóſque in domum epiſcopalem duxit: atque vbi is eis de via feſſis menſa apposita, pro rerum tenuium copia cibum dediſſet, atque edentibus miniſtraſſet ſublata menſa manus lauit, & ſeipſum eis indicauit. Illi virũ admirati, cauſam aduẽtus ſui quum oſtendiſſent, remittere ſe ei exilium, propter reuerentiam eius, dixerunt. Quod poſteaquam accepiſſet eis reſpondit, non idem, ſe, quod alij conſentientes ſibi epiſcopi feciſſent, commiſſurum eſſe, vt inuitus ſolum exilij cauſa verteret, ſed ſua ſponte in exilium iturum. Atque quum ibi eſſet, veluti qui ab adoleſcentia monaſticæ philoſophiæ aſſueuiſſet, omni genere virtutis pręclarus admodum fuit. Solon autẽ, C vbi mercaturæ renunciaſſet, precioſam mercatus eſt margaritã. Nam ſub fratre Mela, eiúſque loci magiſtris fideliter atque diligẽter edoctus mutatione vitæ plurimum in rebus diuinis ſtudij oſtendit, & morum ſimplicitate erga proximos bonus maximè fuit. Eccleſia Rhinocururæ poſtquam tam egregios primùm duces nacta eſt, longo deinde tempore conſuetis conſtitutionibus vti perrexit, & viros præclaros protulit. Illud portò nouum, & inter alia maximè inane in eccleſia ea fuit, quod clerici ibi domiciliũ, menſam, morum inſtitutum, & diætam vnam, aliáque adeò omnia haberent communia. Hæc de Rhinocurura.

Hoſpitalitatis epiſcopalis exemplum.

Ille verò monaſtica vita aſſuetus ſua ſponte exulat.

Solon frater Melæ, ex mercatore monachus & epiſcopus.
Rhinocurura catholica.

Clerus eccleſiæ eius cœnobiũ.

* οὐκ ἐπεισάκτοις. ἀλλ᾽ ὅπωθεν ἀνδράσιν ἀγαθοῖς: *hoc eſt, non aduenis, ſed originariis bonis viris.*

† *Melæ Rhinocururæ epiſcopo, qui ab Arianis ad eum expellendum miſſi fuerant, propter reuerẽtiam eius exilium remittunt.*

Palæſtini monachi.

De Palæſtina monachis, Heſycha, Epiphanio Cyprio, Salamine, Ammonio, Syluano, & Zacharia. Cap. 39.

IN Paleſtina quoque eo tempore plurimi floruere ſolitarij philoſophi. Adhuc enim ſuperſtites erant, quos, quum de Conſtantini imperio ageremus, diximus, ſcientia & vita monaſtica effulgentes. Sed & alij cum illis inſtitutis illorum enituere, qui virtutis profectu, non pœnitenda laude & gloria monaſteria auxerũt. Horum præcipuus fuit, Heſychas, Hilarioni illi, vita ea quæ ſecundum Deum eſt, longè præſtantiſſimo, maximè amicus. Item virtute præclarus Epiphanius, qui lógo poſt tempore eccleſię Salaminiæ in Cypro epiſcopus præfuit. Et Heſychas quidem quietis officinam apud Gazam inſtituit, eodem quo amicus ſeu magiſter, in rebus omnibus ſecum conſentiẽs Hilarion loco. Sacer autem Epiphanius, circa quendam vicum Beſanducem, præfecturæ Eleutheropolis, vbi etiam ortus fuerat. Hic in prima ætate optimis vſus præceptoribus, & doctrinæ monaſticę gratia longo tempore in Ægypto moratus, apud Ægyptios ſimul & Palæſtinos, per virtutis ſtudium, inſignem adeptus fuerat laudem: nec minus etiam apud Cyprios: apud quos epiſcopum geſſit. Vnde coniicere licet, ea de cauſa præclaram eum famam per orbem omnem eſſe conſequutum. Quum enim in ampla & maritima, eadémque populoſiſſima vrbe ſacrorum antiſtes B eſſet, & cum illuſtri virtutis gloria ciuiles quoque res tractaret, breui tempore non ciuibus ſolùm, ſed aduenis etiam vndecunque eò appellentibus notiſſimus fuit, qui eum partim conuenerunt & viderunt partim ex ſermonibus eorum qui illum viderant, cognouerunt. Prius autem quàm in Cyprum veniret, eo quo diximus tempore in Palæſtina vitam egit, quum in monaſteriis ibidem ſanctè & grauiter admodum enixe terent, Salamines, Phyſcon, Malchion, & Criſpion, claro loco nati, & fratres, circa Bethleam vicum præfecturæ Gazæ ſtudia virtutis exercentes. Habuerunt & ij Hilarionem magiſtrũ. Fertur nanque, quum aliquando ſimul iſti apud eũ fuiſſent & ſimul domum reuerterentur, ex eorũ medio Malchionem ſolum quodãmodo raptũ C diſparuiſſe: atque vbi rurſum ſubitò extitiſſet, idem cum fratribus iter carpſiſſe, & paulo pòſt è vita exceſſiſſe, iuuenilem quidem adhuc ætatẽ agentem, ſed virtute & Dei amore non multum eis qui in tali ſtudio conſenuerunt concedentẽ. Tum Ammonius quoque decem ferè ſtadiis ab eis diſtans, & circa vicum Chaphatcon orã Gazæ ſubditum caſam ſuam habens, clarus fuit, ex eo vico oriundus: vir qui accuratè & conſtanter in inſtituto monaſtico perdurauerit. Sed & Syluanus in Palęſtina ortus, eo, vt mihi videtur, tempore ſuperſtes fuit: qui cum à Deo * accepit honorem, vt angeli ei inſeruierint. Et quum primùm in Ægypto philoſophatus eſſet, in montem Sina inde tranſiit. poſtea autem in torrente Gerare maximum, pulcherrimum, & clariſſimũ bonorum virorum cõſtruxit monaſterium: cui D poſt eum admirandus præfuit Zacharias.

Heſychas. Epiphanius, poſtea epiſcopus Salaminius.

Hilarion Heſichæ præceptor & amicus.

Præclara eius per vniuerſũ orbem fama.

Salamines, Phyſco, Malchion, Criſpion fratres, Hilarionis diſcipuli.

Malchio è conſpectu fratrũ derepente raptus, atque eiſdem redditus.

Ammonius Syluanus.

* ὑπ᾽ ἀγγέλων ὑπηρετεῖσθαι γέρας λαβεῖν.

Zacharias.

De Syria & Edeſſa monachis, Ephraim, Aphrate, Iuliano, Barſe, & Eulogio, qui epiſcopatum in monaſteriis geſſerunt. Caput 40.

EX Ægypto & Palæſtina, ad eos monachos qui in Syria & finitima ei Perſide fulſerunt, tranſeundum: qui cum Aegyptiis quàm maximè certantes, quàm plurimi & virtute clariſſimi euaſere. Circa Niſibim ad montem cui Sigaron nomen eſt, vitæ ſanctitate celebres fuere, Baththæus, & Euſebius, & Barges, & Hallas, & Abbus, & Abdaleus, & Zeno, & Heliodorus, & Lazarus, qui epiſcopus etiã eſt factus. Qui quòd non ita pridem nouum hoc philoſophiæ inſtitutum exercere incepiſſent, βοσκοὶ, hoc eſt, paſcentes ſeu pabulatores cognominati ſunt. Propterea quòd tecta non haberent, nec

Monachi Syri ad Niſibim in Sigaro monte.

Hi βοσκοὶ, hoc eſt, pabulatores dicti, ſeu paſcentes.

panem,aut vinum,aut obſonium aliqnod guſta-renr.ſeó cootinenter in monribns verſantes, de eccleſiarum moreprecibus arque hymnis Deú colentes celebrarent. Er quum rempus cibi ca-piendi eſſer, pro ſe quiſque falcem in manibus habens,& velutr pabulum inquireos circuibat, & herhas commodas nactus,eis veſcebatur. Arque ad hunc quidem iſti modum nouá agendæ vitæ philoſophiam inſtituerunt. Apud Carras aurem philoſopharus eſt Euſebius, qui volun-tario carcere ſeipſum,vr adiri non poſſet,cohi-buit.Irem Prnrogenes,qui poſt Vitum parœciæ ibi curam geſſit: Vitum inquam,inclytum illum monachum, quem fernnt quum primùm inrer Imperarores Apoſtulum Conſtantinum vidiſ-ſet, ſanctè affirmaſſe, eum ſibi dudum ſæpenu-mero à Deo per apparitiooem oſtenſum eſſe. Proindéque ſedulò cnhortatum eſſe, vt quod Constantinus ſtatuiſſet arque iuſſiſſet. bomines citra excepriooé nmnem obſequenter ſacerét. Porrò Bathrhæus vſque adeò à cibo ſumendo abſtinuit,vt vermes etiã ex denribus eius prore-perent. Hallas † ſepruaginta iotis anois panem prorſus non attigit. Heliudoro ranta ſuir tem-perantia,vt noctes plures peroigilarer, & ieiu-oium hebdomadibus totis conrinuaret. Floruir tum etiam in Phadana (qun loco Iacob Iſaaci filius ex palæſtina veniens, vxorem ſuam virgi-nem io matrimonium duxir, primúmque ibi re-uoluto à puteo lapide gregem eius potauir) Ao-nas ille, quem ſama eſt primum ibi apud Syros accurarum hoc philoſophiæ genus colere cœ-piſſe: quemadmodum id apud Aegyprios ma-gnus fecir Antonius. Cum eo fuere & Gadda-nas,& Azizus,in eiuſdem virtutis laude cócer-tantes.Multi verò & apud vicinam Edeſſam & circum ea loca celebres floruere viri: inter quos clariſſimi fuere, Iulianus, arque apud Syros de-cantatus Ephraim, à quo multi libri eccleſiæ ſunt editi: de quibus certius in Cooſtantij im-perio commemoraui. Extirere præterea Barſes & Eulogius, qui amho poſt longum monaſtici exercitij certamen Epiſcopi ſunt ſacti, non in vrbe aliqua, ſed hnnotis gratia in monaſterits ſuis epiſcopalem conſequuti conſecrationem: ita vt rectè aliquis dignitatem eam tanquá præ-minm ſeu remunerationem pro exactiſſimo phi loſophandi inſtiruro eos accepiſſe dicat. Sicuti & Lazarus, de quo paulo antè, poſt ſanctũ Heli-odorum, mentionem ſecimus.

voluntarius carcer.
Euſebius.
Monachi ad Carras.
Protogenes.
Vitus.
Hunc per viſionem Deus conſtantinum magnum exhibuit.
Bathshaus.
Hallas.
Heliodorus.
† Octogintа Sozom.
Phadana locus, vbi Iacob in Rachelem incidit.
Aenas.
Primus hic in Syria monachus.
Azizus.
Gaddanas.
Monachi Edeſſeni.
Iulianus.
Ephraim.
Barſes.
Eulogius.
Duo iſti in monaſteriis ſuis epiſcopalem obtinuere dignitatem.
Iisdem & Lazarus.
Sup. eo. cap. 23.

De Cælesyria & Antiochia monachis. Item de monachis qui in Galatia, Cappadocia, Bithynia, & ad Pontum Euxinum philoſophati ſunt: & cauſa, cur veteres monachi longæui fuerint. Cap. 41.

COeleſyria autem, & quæ ſuprà eam eſt re-gio, ſola Annochia excepta, ſerius quidem Chriſtianiſmum ſuſcepere, non ramen eccleſia-ſticis philoſophis caruere. Qui eo fortius vr viri egregij ſe geſſerunt, quo maius in eos incolarũ Græcæ ſuperſtirionis ſtudioſnrũ, atque illis in-ſidiantiũ flagrauit odium: non illos quidé vin-dicta vrentes, ſed magno animo illatas iniurias & plagas excipienres. Qualis Valétinus ille ſuit, quem alij Emeſenum, alij Arethuſium genere fuiſſe tradiderunt. Et alter ci cognominis mona chus, & Tbeodorus, qui ambo à Tittis vico E præſecturæ Apameæ oriundi fuere. Item Maro-ſas Mecbelis ortus, Baſſus, Baſſones, & Paulus cui patria fuir Telmius. Hic quum multis in lo-cis multa monachorum cœnobia inſtituiſſet, & prçclarè plures ad philoſophiã hanc conſectao-dam cobortatus fuiſſet, pnſtmodum in regione cui nomen eſt Ingatum, inſigne & ſplendidum monachorum conſtruxit domicilium, atque ibi viram in ſenecture multa finiuit. Mnnſtratur eo loco adhuc, qood omnibus ootum eſt, ſepul-chrum eius. Omnes verò propè quos recenſui mus monachi, longæui fuere: id quod diſpoſitio ne & prouidentia Dei mihi ſactum eſſe videtur, videlicet vt ram diuturno & exactn vitæ inſtitu-to incrementum religio caperet, quod noo Sy-ros rantum, ſed & Perſas arque Saracenos plu-F rimos ad fidem noſtram pertraxir, & Græcæ ſu-perſtirionis ſectatores plerique vt cultum ſuum abnegarent effecir. Ex qnibus omnibus plurimi perſuaſi ſunt vr philoſophiam mooaſticã ſum-moperè colerent, & ad eorum quos modò di-ximus exemplum monacborum ſodalitatibns præirent. Facilis aurem coniectura eſt, hoc ge-nus philoſophiæ initio inde ſumpro, a ad Gala-tas vſque & Cappadoces, finirimóſque eis po-pulos, item ad Euxinum Pontum, Bithyniam, & Helleſpontum perueniſſe, qui ſanè antiquims doctrinam Chriſtianã flagrãtibus animis com-plectétes, permulros diuinæ buius philoſopbiæ habuere ſectatores. Quorum plures in com-munibus domiciliis per vrbes & vicos habira-runt, vel quòd nondum traditionibus & exem-plis eornm qui dicti ſunt aſſueuiſſent: vel quod G propter hyemis aſperitatem regiones illæ, & ma ximè Pótus, Cappadocia, & Galaria, natura fri-gidiſſimæ ſint, proindéque nnn ſacile plurimi in ſolis ibi locis degere poſſent. Veruntameo non omnino montes earum ab eiuſcemndi philoſo-phis vacui fuere. Tempore nanque procedente, vehementi atque ardenti rerum diuinarum ſtu-dio frigus etiam ceſſit. Atq; in eis partibus quũ multi alij præclarè vixere quemadmodum alibi à me dictum eſt: tum poſt Euſtathium & Baſiliũ magnum. præ cæteris celebres maximè fuere, † Leontius ille, cui deinde Ancyranus commiſ-ſus eſt epiſcopatus: & Prapidius, qui quantum-uis ſenex, admodum mulras pro epiſcopo rexit * vrbes. Præfuit verò nnbiliſſimæ etiã illi hoſ-pitali domni, cui cognomen eſt Baſilias. nam à Baſilio magno Cæſarienſi epiſcopo cóſtructus H xenon, quum nomen eius obtinet, rum ad rem-pora multa perdurar. Anriochiæ multi alij eni-tuere monachi, io quibus ſecundum Iulianum & Aphraarem illum. Marianus fuit & Euſebius, Palladius, & Symeones, Abrahames, & alii in-ſuper, qui integrũ atque immortale, † id qnod ad imaginem Dei conditum eſt, conſeruarunt. Io monte eo pratis multis perquam amœno, qui vrbi adiacet, Petrus Galata enituit, & co-gnominis huic Aegyprios. Prærerea Roma-nus, & Seuerus, & Zeno, & Moſes, & Ma-chus, aliiq; multi eo tépore monaſtica ibi phi-loſopbia ſplendidi & illuſtres ſuere. In ſolitudi ne Chalcidis, Abirus, & Marcianus, & Abraha-mes, & quàmplorimi alij, non facilè ſub nume-rum cadentes * corpore perpeſſionibus obno-xio, vitã affectionibus vacuam, excoluere. Item & Paulus.

Monachi Cæleſyriæ.
Chriſtianorũ eſt ferre non inferre iniuriam.
Valentinus, & alij plures.
Paulus Telmiſi ortus.
Monaſterium eiſdem in Ingatis.
Sozom. Telmiſum vicum eſſe dicit.
Monachi olim ferè omnes lõgæui.
Monachorum ſanctitas plurimos ex gentilibus ad Chriſtianiſmũ perduxit.
Sozo. ad ætatem vſque ſuã & Theodoſij eiuniores imperiũ nonnullos ex hiſce monachis duraſſe ſcribit. lib. 6. cap. 34.
a Apud Galatas, Cappadoces, & in Ponto multa monaſteria in vrbibus & vicis.
Earundẽ terrarum eremicola.
Euſtathius Baſilius magnus.
Leontius.
Prapidius.
† Sozom. habet Leo.
** Sozo. vicos*
Baſilias hoſpitalis domus.
Monachi Antiocheni.
† τὸ κατ' εἰκόνα.
Theodor. lib. 4. cap. 28.
Monachi ſolitudinis Chalcidis.
Monachi Apameni, item Zeugmatis.
** σώματι παθητῷ τὴν ἀπαθῆ ζωὴν μέλεχόμενοι.*

Cyri, Acepſimas.
Zeugmatius cæcus concionator loca multa circumiens.
† ſed et chriſtianã ſtã unde ab initio ſidem quã monaſtica vita finis eſt.
carnis mortificatio, & ſpiritus renouatio.
Atque ille demũ verè chriſtianus eſt, qui ad veterẽ monachatum quamproximè accedit.
b Commune omniũ monachorũ conſiliũ & inſtitutũ.

in Appameenſiũ eremo Agapetus,& Simeones, & Paulus.In Zeugmatenſium autem ſolis locis Publius & Paulus philoſophati ſunt.Item in ſolitudine vrbis Cyri,Acepſimas ille decantatiſſimus, qui in tuguriolo exiguo incluſus ſexaginta annos ſanctè ita peregit, vt neque conſpiceret, neque alloqueretur quenquam. Fuit tum quoque magnus ille Zeugmatius,qui oculis captus, non in caſam aliquam ſe abdidit.ſed loca pleraque circumiens , ſinceram fidei profeſſionem annunciauit . Quorum vitam ſingillarim omnium pulcherrimè Theodoritus Cyri epiſcopus,in Dei amantium hiſtoria cõſcripſit.† Porrò omnium iſtorum commune , vt ita dicam *b*, conſilium & inſtitutum erat vt quàm maximam animæ curam gererent. eamque à rebus & ſtudiis huius vitæ per deſuetudinem abalienarent, & longioris vitæ ſuæ tempus in precationibus, ieiuniis,hymniſq́; , & Deũ decentibus laudibus conſumerent:corpus autem deliciarũmque eius & voluptaris ſtudium negligerent, nec non pecuniã & negotiorum occupationes omnino à ſe repellerent & ad vitam angelicam imitatione contenderent.

De Euagrio philoſopho, & vita inſtitutiſque eius.
Caput 42.

Ephraim Syrus.
Didymus Alexandrinus,
Euagrius Aegyptiacus monachus
Vterque in doctrina ballucinatus eſt.
De Euagrio monacho Ibere.
** λογισμοί. Sozom.lib.6. cap. 30.*

POſt Ephraim Syrum , celeberrimi in vtraq. philoſophia fuere,Didymus Alexandrinus, & Euagrius monachus Aegypriacus. Cæterùm de Didymo qui fuerit, & quæ ſcripta poſt ſe reliquerit , in nono hiſtoriæ huius libro à me eſt dictum. De Euagrio autem , æquum viſum eſt hic pauca dicere: quamuis ambo iſti in ſana fidei doctrina claudicarint, vtcunque plurima ſcriptorum ſuorum tela in veritatis hoſtes ſint iaculati. Euagrius ex Iberibus , qui circa Euxinum Pontum colunt,genus duxit : vir ſapiens & clarus admodum, inueniendo ſubtilis & ingenioſus , & in eloquendo quod inueniſſet grauis & acer. Perfacile etiam , quænam * cogitationes vel ad virtutem, vel ad vitia ſpectarẽt, diiudicauit:nec minus idoneus ad ſubiiciendum & docendum , vt ille quidem excolendæ hæ autem cauendæ eſſent,fuit. Porrò eam quæ in oratione eius ineſt gratiam, ſcripta quæ edidit indicabunt. Morum quoque ſingulari moderatione fuit à faſtu & ſuperbia maximè alienus. Et ſicuti iuſtarum laudum præconiis minimè eſt ad arrogantiam ſublatus , ita etiam conuiciis iniuſtis haudquaquam ad indignationem commotus.

Euagrius diſcipulus & Archidiaconus. Gregorij Nazanzeni.
Euagrius viſione ſibi diuinitus in ſomnis oblata, inſidias necis ſibi ſtructas effugit.

Sacras literas ſub Gregorio theologo apprimè addidicit. nam eius quoque fuit archidiaconus , quum ille Conſtantinopolitanæ præeſſet eccleſiæ. Quòd autem natura vultu eſſet venuſto , & præterea veſtitu eleganti vteretur , ex magiſtratibus quidam zelorypia erga vxorem laborans, quum eum illi innotuiſſe cognouiſſet,clàm ei cædem moliebatur.Et ad rem conſilium id collatum fuiſſet , niſi ea ipſa nocte Deus horrendam quidem , ſed ſalutarem viſionem Euagrio dormienti exhibuiſſet . Videre nanque ſibi viſus eſt capitalis criminis cauſa ſe captum atque in carcere manus pedéſque ferreis catenis vinctum eſſe . Quum autem iam ad tribunal iudicis ſiſti,& pœnas dare deberet,aceeſſiſſe quendam,qui ſacrum Euangeliorum codicem ei oſtenderit,& tam grauibus vinculis eum liberaturum promiſerit, ſi quàmprimum ex vrbe diſcederet, & facturum ſe id eſſe iuriſiurandi ſacramento confirmaret : ſéque impoſita libro dextra ad eum modum iuraſſe, ſimúlque & cõpedibus ſolutum eſſe, & è ſomno euigilaſſe. Ita ille diuina viſione perſuaſus, * apertè ſibi ſtructum atque creatum periculum effugit. Atque vbi in animo conſtituiſſet, decere ſe monaſticam conſectari vitam, Conſtantinopoli Hieroſolyma venit. Inde in Aegyptum,ad viſendos , qui in Scetu philoſophabantur , monachos profectus, ad montem Nitriam,monaſticam ſibi cõſtruxit caſam: & ibi cum duobus Macariis, Aegyprio, & Alexãdrino, qui alios antecellebant, ſuit : quorum quum æmularetur vitam , factus quoque ipſis philoſophiam monaſticam eſt cõſequutus Deinde etiã * ſub Theodoſij iunioris imperio , cum eo quem diximus Ammonio eſt verſatus. Prodigia autem eadem quæ præceptores eius edidit. Libri ab eo plurimi & maximè neceſſarij compoſiti ſunt , inter quos quidam Monachus. ſiue de practice & operatrice virtute inſcriptus eſt: quidam γνωστικός, hoc eſt,cognitor, ſiue de eo qui cognitionem eſt cõſequutus. Hic in quinquaginta capita eſt diuiſus. Scripſit etiam librum alium qui confutationem ſeu inuectiuam continet aduerſus tentatores dæmones. id opus in octo diuiſit ſectiones , iuxta octo deliberationum ſeu cogitationum numerum. Item Problemata prognoſtica ſexingenta. Et præterea στιχηρὰ, hoc eſt , verſuum duos libros reliquit : alterum ad eos qui in cœnobiis aut in † comitatibus ſunt monachus : alterum autem ad eas quæ virginitatem colunt ſanctimoniales. Omnia verò ſcripta eius admiranda ſunt , & ſententiis & elocutione ad perſuadendum prorſus accommodata. Et qui ea leget, qualis is vir fuerit cognoſcet. Peropus autem eſſe puto, breuiter quædam ex eius operibus in hiſtoriam hanc inſerere,atque in primis quæ de monachis, commemorat , hiſce propemodum verbis.

** τὸν ὑπαρτηθέντα κίνδυνον. profectio hieroſolymitana religionis ergo.*
Cum ipſo Gregorio nazanzeno eũ aegyptum petiiſſe, ſcribit. Socra.lib.4. cap. 33.
Euagrius Macariorum diſcipulus.
Idem Ammonii ſodalis.
** ἐστι της ἐγχρεώτης ἑβασιλείας. Soz. Scripta eius.*
** λογισμῶν. Genadius ſuggeſtionis vitiorum vocat.*
† συνοδίαις. conuentus hodie vocant.
Soz.eo . cap.33

Quæ Euagrius in quibuſdam libris de eius temporis monachis, de verbo ad verbum ſcripſerit. Caput. 43.

NEceſſarium quoque eſt , vias eorum qui nobis præierunt, monachorum ritè inquirere,& ad eas vitam noſtram componere. Multa enim ab eis & dicta & acta ſunt præclarè . In quibus illud quidam dixit : Aridiorem & * minus inæqualem diætam charitati coniunctam, celeriter monachũ ad † Indolẽtiæ portum ducere. Idem fratrem quendam , qui ſubinde noctu pauore turbabatur, ſpectris liberauit , ægrotis cũ ieiunij cultu inſeruire iuſſum. Non alia enim re facilius , interrogatus reſpondit , quàm miſericordia, eiuſcemodi terrores & perturbationes extingui. Antonium Iuſtum conueniens ex ſapientibus quidam, Quomodo ô pater inquit,in monaſtica vita perdurare putes,qui cõſolatione ea quæ ex libris percipitur,careas? At liber meus, ô philoſophe (Antonius reſpondit) *a* natura ipſa rerum creatarum eſt. In eis , quum mihi viſum eſt,oracula Dei legere licet. Interrogauit me aliquando electionis illud vas , ſenex Aegyptius Macarius, Quid ita iniuriarum erga

Ex Euagrio monachorum quorundam praeclare dicta & facta.
** μὴ ἀνώμαλον.*
Indolentia portus.
† ἀπαθείας.
Panorum lemurúmque nocturnorum expulſio.
Impoſitorum libri creaturæ Dei ſunt.
a φύσις τῶν γεγονότων
3

homines memoriam retinentes, vim animæ re- E miniſcendi enecaremus: aduerſus dæmones autem, quum acceptorum ab eis malorum reminiſcimur, detrimentum nullum ſentiremus? Quum autem ego, quod reſponderem non haberem, atque id diſcere vellē, rogatus ille: Propterea, inquit, quòd prior illa affectio præter naturam, poſterior autem ſecundum naturam iræ eſt. Adueni aliquando ipſo meridionali tempore ad ſanctum patrem Macarium, & quòd ſiti admodum arderem, aquam ab eo petij. Et ille: Contentus eſto, inquit, vmbra, multi enim viatores & nauigantes hac nunc carent. Deinde quum apud eum verba de continentia & temperantia facerem: Confide, inquit, ô fili & bono eſto animo. Ego totis annis viginti neque pa- F nem, neque aquam, neque ſomnum ad ſatietatem cępi. Panem nanque meum ad certum libręe pondus comedi, aquam ad conſtitutam menſuram bibi, & parieti acclinatus exiguam aliquam ſomni partem rapui.

Cur humanarum iniuriarum memoria nobis moleſta eſt, diabolicarū autem contumeliarū recordatio non itidem.

Vmbra ſitim repellens.

Vita Macarij cōtinētiſsima.

Monacho cuidam nuncius venit de patris morte, atque ille ad nunciantem: Deſine, inquit blaſphemare & impiè loqui: Pater enim meus immortalis eſt. Ex fratribus quidam vnicū Euangelij librum in bonis ſuis habuit: quo & ipſo vendito, precium eius ad eſurientium alimenta dedit, memoria digno verbo illo addito: Propter illud oraculum librum vendidi, quod dicit, Vende ea quæ habes, & da pauperibus. Inſula quædam eſt circa Alexandriam, ſeptemtrionem verſus, vltra lacum qui Maria dicitur, ſita. G Habitat in ea monachus * Gnoſticorum ordinis celeberrimus, qui omnia quæ à monachis gererentur, ob quinque cauſas fieri dixit: propter Deum, propter naturam, propter conſuetudinem, propter neceſſitatem, propter manuum opus. Idem ipſe vnam eſſe dixit natura virtutem, eiúſque formam in animæ viribus effigiari. Nam & lumen ſolis ait ſine forma eſſe: formam autem id recipere, per quas penetrat, feneſtris. Alius quidam monachus: Propterea inquit, voluptates mihi ſubtraho, vt iræ cauſam & occaſionem præcidam. Scio enim illam ſemper de voluptatibus belligerari, mentémque meā perturbare, & cognitionem ipſam fugare. Ex ſenibus etiam quidam dixit, *a* Charitatem ciborum & pecuniarum depoſitum ſeruare neſcire. Idem: *b* Non ſcio, inquit, eadem in re bis à dæmoni- H bus me deceptum eſſe. Hæc ad verbum Euagrius, in eo libro quem Practicum inſcripſit, expoſuit. Quæ verò etiam in Gnoſtico ſuo dicat, audiamus. *c* Quatuor virtutes, earúmque conſiderationes eſſe, à Iuſto Gregorio didicimus: prudentiam, fortitudinem, temperantiam, & iuſticiam. Et *d* prudentiæ quidem officium eſſe is dixit, conſiderare & contemplari, verbis non adhibitis, ſanctas & intellectuales poteſtates. Has nanque à ſapientia manifeſtari tradidit. *e* Fortitudinis autem, in veritate cognita, etiamſi bellum & diſcrimen tibi paretur, conſtāter perſeuerare, neque ad res falſas tranſire. *f* Temperantiæ porrò, ſemina à primo agricola iacta recipere, poſteram autem & furtim aſperſam ab aduerſario ſementem reiicere. *g* Iuſticiæ verò iuxta dignitatem & commoditatem cuiuſque orationem attemperare, vel obſcurè annūciando, vel per ænigmata & ambages ſignificando, vel etiam apertè indicando, ad ſimpliciorum vtilitatem & profectum. Veritatis autē columna Baſilius Cappadox dixit: Cognitionem ſeu ſcientiam quæ ab hominibus prouenit, continua meditatio & exercitium adauget: eam autem quæ gratia Dei contingit, iuſticia, * placabilitas iræ expers, & miſericordia. Et priorem illam, etiam qui affectionibus obnoxij ſunt, obtinere poſſunt. poſteriorem verò, qui ab affectionibus alieni ſunt, tantum perſpiciunt, qui etiam precationis tempore mentis ſuæ lucem eos circumfulgentem vident. Lux illa Aegypti ſanctus Athanaſius: Menſam, inquit, Moſes ad Borealem partem ſtatuere iuſſit. Sciant igitur F Gnoſtici, & qui ſcientiæ ſeu contemplationi nauant, quínam aduerſus eos ventus ſpiret, & tentationem omnem magno ſuſtineant animo, atque alacriter ad ſe venientes alimentis foueant. Thmuitarum eccleſiæ angelus ille Serapion dixit, mentem ſpirituali cognitione & ſcientia imbutam perfectè purgari, charitatem flammantes iræ partes curare, temperantiam autem affluentes malas cupiditates & libidines ſiſtere. De prouidentia & iudicio ſemper tecum ipſe rationes reputa, magnus ille & doctus doctor Didymus ait earúmque materiam fac tecum in memoria circumferas. nam omnes ferè in his hallucinantur. Et doctrinam quidem de iudicio, in varietate corporum, ipſiúſque mundi: de prouidentia autem, in moribus atque modis G qui nos à vitiis & ignorantia ad virtutem vel cognitionem ducunt, † inuenies. Hæc guſtus tantum gratia, ex Euagrij ſcriptis appoſuimus.

chriſtiani veri immortales ſunt.

Monachus vnicū libri venditi precium pauperibus dat.

** παρεμβολῆς τῶν γνωστικῶν.*

Quinque operum omnium monaſticorum cauſa.

Ira de voluptatibus belligeratur: ea voluptatum ſuppreſſione ſopitur.

a Apud charitatem nō reſtè pecuniam depoſueris.

b Monachus eadem in rebus nō labitur.

c primaria quatuor virtutes, earúmq; officium

d prudentia.

e Fortitudinis.

f Temperātia.

g Iuſtitia.

Baſilij magni ſententia de cognitione humana & diuina.

** ἀοργησία.*

Athanaſij ſcite perque dictum.

Moſis mēſam boream verſus collocare iuſsit.

Serapionis dictum.

Mentis luſtratio, ira ſuppreſſio, libidinis coercio.

Didymus γνωστικός.

Prouidentia & iudiciū diuinum ſemper ob oculos ponendum.

† *Caro quippe noſtra & mundus vniuerſus per ſe ipſum iudicio & condemnationi addictus eſt. quos autem per gratiam ſuam repurgauit a vitijs diuina prouidentia, iudicium illi euadunt.*

Breuis commemoratio tāquam in ſumma clarorum eius ætatis virorum, vt eos diuina prouidentia id temporis tanquam ſcopulos contra immenſos fluctus & tempeſtates tulerit. Caput 44.

EOdem autem tempore multi etiam alij in diuerſis locis & monaſterijs luxere, admirandi & dei amantes viri, quos commemorare hoc loco ſi velimus, & cuiuſque vitā, mores & Hacta recenſere, ab inſtituto noſtro longè produceremus. Quod ſi quis accuratè ea cognoſcere cupiat, quid illi ſcilicet & fecerint & dixerint ad auditorum vtilitatem, atque etiam vt feræ ſubiectæ ei fuerint, Palladius Euagrij diſcipulus, qui res eorum in vnum collegit librum, optimè expoſuit: quem qui volunt, legere poſſunt. Nam in eo non virorum tantum, ſed & mulierum, quæ cum eis, quos diximus, diuinis viris morum ſanctitate certarunt, vitas piè deſcripſit. Euagrius autem & Palladius, * quod proximè ſequutum eſt, imperio floruerunt. Atque ij quidem monachi ſeduliſque & diligentes virtutis doctores eo tempore enituere. Inter epiſcopos verò Baſilius magnus & Gregorij ambo, Theologus videlicet, & Nyſſenæ vrbis luminare: alter illius contubernalis, atque in rebus omnibus conſentiens adiutor & ſocius, alter autem frater coniunctiſſimus. Adminiſter etiam eorum fuit,

Palladius Euagrij diſcipulus vitas ſanctorū monachorū conſcripſit.

** Poſt Valetis mortē, Socrat.*

Præclari eius ætatis epiſcopi.

Baſilius.

Gregorij duo.

Petrus.

fuit, fraterno prorſus animo, Petrus, eiſdem qui A bus Baſilius parenribus prognatus, prophanis quidem literis non tantopere imbutus, virtutis autem ſplendore illis non inferior. Iſti in Cappadocia fulſere.

Optimus. Amphilochius.

In Piſidia autem Optimus, & in Lycaoniæ metropoli magnus Amphilochius, pro fide à maioribus accepta, fortiter depugnarunt. Et ij tanquam propugnacula ſacræ religionis noſtræ in Oriente poſt Athanaſium fuere. In Occidente autem,

Damaſus. Ambroſius.

Damaſus Romanæ eccleſiæ præfectus, multa veritatis luce coruſcauit: & præterea diuus Ambroſius, Mediolanenſis antiſtes: qui quanuis longa locorum intercapedine diſiti eſſent, multa tamen veritatis tela contra hoſtes emiſere.

Deus contra vim & multitudinē Arianorū egregios oppoſuit propugnatores.

Inſuper & alij plurimi, qui extremas terræ oras incolere coacti fuerant, veluti quaſdam ſagittas, in eccleſiæ aduerſarios epiſtolas fuerit iaculati, & ſuos ſimul ſcriptis confirmatunt. B Vniuerſitatis nanque huius moderator, aduerſus tantam fluctuum & tempeſtatis magnitudinem, rectores quoq; ediuerſo miſit egregios: & contra multitudinem & vehementiam hoſtium, conuenientem ducum oppoſuit virtutem: atque aduerſus morbum temporum difficultate [a] vigentem, commoda & præſentia exhibuit remedia, qui tantum tantorum virorum in populi multitudine, in eccleſiis, atque in ipſis monaſteriis & montibus, prouentum dederit.

a ἀκμάζον. Quòd Gothi Thraciam inuaſerint, & Valentem oppreſſerint.

Deo acceptum fert.

Sozom lib. 6. cap 35.

† πρύτανις.

Nec eo tantummodo rerum vniuerſarum Deus rebus noſtris conſulere eſt dignatus, ſed & alterius maximi beneficij † procurator atque conciliator eſſe viſus eſt. Pertracta namque Gothorum gente in Thraciam, autorem etiam turbæ & confuſionis ad Boſporum adduxit, atque in apertam eum tradidit perniciem, qui aduerſus ſolum Deum atque illius miniſtros bellum gerere nouerat: exitioſum dico Valentem. Id quomodo ſit factum, vbi prius vnum eius nefarium ſcelus expoſuero, dicam, & ad finem eius progrediar. Ac de eis qui intra eccleſiæ ſanctiones philoſophati ſunt, hæc pro eo atque potui, dixi.

De interitu Græcorum idololatrarum, propter oracula quadam literis diſtinctè deſignata, initio facto à litera θ vſque ad δ. De aſtronomia, & Themiſtio philoſopho: & quibus is verbis Valentē lenierit, ut de perſequutione nonnihil remitteret. Caput. 45.

Nobiliſſimi quique ex Gentilibus, & Philoſophi plurimi à Valente ſublati, quòd de ſucceſſore eius per oracula & tripodē nomē inquiſiuiſſent.

QVi verò Græcam ſuperſtitionem ſequebantur, & qui natalibus præclari erant, ferè talem ob cauſam interiere. Qui inter eos excellebant, quòd tanta incrementa capere eccleſias noſtras & Chriſtianiſmum viderēt, eámque rem indignabundi ægrè ferrent, conſilium cepere, oraculis atque aliis quibuſdam incantationibus, quis in Romano imperio Valenti ſucceſſurus eſſet, cognoſcendi. Et tripode è lauro facto, verbiſque & inuocationibus quibuſdam, vt fieri in talibus mos eſt, peractis, quod volebant effecere: [a] vt ſcilicet literarum, machinis quibuſdam tripodis & oraculi eas ordinantibus, † collectione, Imperatoris nomen appareret. Et quum hiantes ad Theodorum reſpectarent, qui in Imperiali aula ſtipendia faciebat, ſuperſtitione quidem Græcum, doctrina autem & philoſophia probè eruditum, quoniam lite-

a oraculum id primis literis θεοδ. ſiue Theod. ſucceſſoris nomen deſignauit.

† παῖς literarū ordo θεοδ.

rarum compoſitio ordine ſuo vſque ad D pertigerat, & Valentis in imperio ſucceſſorē indicarat, [b] oraculum philoſophos ita in fraudem & impoſturam adduxit, vt quamprimum Theodorum imperaturum eſſe opinarentur. Ea res vbi ad Valentem eſt delata, perinde atque vitæ eius inſidiæ structæ eſſent, non moderatè eam ferens, palàm impatientiam præ ſe tulit. Itaque indignatus, & Theodorū & tripodis illius artifices cepit: [c] atque hos quidem ſupplicio ignis inhumaniſſime affecit, Theodorum autem capite mulctauit. Inde m verò per omnem imperij eius ditionem in philoſophos eſt animaduerſum. Nec in eos tantum verùm etiam qui veſtitu eorum vterentur. Cuius periculi metu etiam ſi quis alij ſtudio vacaret, [a] fimbriato pallio non B vtebatur, ne in ſuſpicionem, operam eum nauare ſacrificiis & oraculis, veniret. Ego quidem vtroſque ſtulticiæ condemnarim, tum imperatorem ipſum, qui eò iræ & inhumanitatis proceſſerit, tum philoſophos, qui per audacem temeritatem atque cupiditatem rem philoſophia minimè dignam agreſſi ſint. Ille enim ſtoliditate plenus, quum ſe ſucceſſorem ſublaturum eſſe exiſtimaret, neque inquirentibus, neque ei de quo oraculum editum erat parcēdum duxit. [b] Hi autem perinde atque in eis ſitum eſſet, vt Imperatorem vel exautorarent, vel crearent, ad tantam ſunt dementiam producti. At Valens, nemini prorſus eorum qui Theodoro cognomines, per eandē aut ſimilē etiam quæ à literis Theo initiū ſumeret, appellationē, & aliquatenus rū celebres eſſent, pepercit. Itaque, [c] Theodoti, Theognoſti, Theodoſi & Theoduli neC cati ſunt: in quibus etiam † Theodoſiolus quidam fuit, vir magna militiæ gloria, ex Hiſpania, vbi claro loco natus fuerat, genus trahēs. Multi etiam metu territi, vetera ſua nomina à parentibus ipſis impoſita abnegarunt, eáque aliis temporum periculoſa difficultate adducti commutarunt. [d] Mihi verò cum philoſophis iſtis ita expoſtulare libet. Quòd ſi, ô viri boni, ex aſtrorum curſu talia colligitis, expectare vos quod futurum erat, oportebat. Sin ex conſilio diuino iſta pendent, quid curioſitate iſta & inani opera veſtra opus erat? Fieri enim non poteſt, vt præcognitione & ſtudio humano, id quod Deo placitum ſtatutúmque eſt, inueſtigetur. Atque vt vobis id facere licuiſſe donemus, non ſcitum ſanè fuit, homines vos quanuis ſapientia omnibus præſtantes, melius quidquam D Deo ipſo ſtatuere. [e] Si verò temerè ita futurarum rerum cognoſcendarum cupiditate, vos præter rationem, in apertum diſcrimen, legibus.

Ordinauit autē eas mendacij & erroris autor ſatanas.

b Conſultatores oraculi Theodorum quendam ethnicum Comitatenſem ſignificari exiſtimarunt.

c Supplicio affecimus ut vna cū Theodoro, cōſultores ipſi, inter eos pleríque fuerunt philoſophi.

a χλανίδι τῷ τριβωνι.

d Philoſophi omnes cognomine peſſime à Valente accepti.

a Habitus philoſophicus à multis propter periculum reiectus. Idem tyrannide ſua ſpectauit Valens, quòd in fanticidio ſuo Herodes.

b Expenditur ſimul & conſultorum iſtorum & ipſius

b Ac ſi certa immutabiliáque eſſent, quæ ſemel ex aſtrorum curſu collecta conſuiſſent, ſtatuere eos conueniebat: Quicunque tandem is eſſet, cui ſidera ſucceſſionem deſtinaſſent, eum ſuperſtitem fore. Sozo lib. 6. cap. 35. Imperatoris ſtultitia. c Quicunque præclari viri nomē haberent, quod initium ſumeret à ſyllabis Theo. contrucidati à Valente ſunt Theodoſiolus. Eutropius hunc patrem fuiſſe Theodoſij principis ſcribit. d Expoſtulatio cū mathematicis, ſeu potius maleficis philoſophis. e Chaldæorum & mathematicorum prædictiones veteribus quoque Romanorum gentilium legibus damnata. Quas philoſophi iſti violarunt.

quæ iamdodum à Romanis, quum Græcam ſuperſtitionem ſequi, & diis ſacrificare liberum erat, ſunt latæ, contumaciter violatis, conieciſtis: admiſiſſe vos, quod venia prorſus dignum oon ſit, iacious ignoraſtis. Atque equidem idem vos tum ſentire oportuit, quod † Socrates veſter ſenſit: qui iniquo iudicio circumuentus, aconito epoto moriturus, quũ incolumis eſſe, & è carcere profugere poſſet, teueteutia legum, ſub quibos educatus fuerat, id non fecit. Sed quiſque hac de re, vt ſibi viſum eſt, & ſentiat, & loquatur. Valens ſanè Antiochiæ ad Orontem degens, eos qui aliter quàm ipſi videretur, de Deo ſentirent, affligere, & modis omnibus perſequi & eiicere pergebat: donec ƒ Themiſtius philoſophus eam quam ad illum orationem ſcripſerat recitauit: qua vt indignationem & tomultuationẽ eam tẽperaret, effecit. Cohortatus F enim eum eſt, ne admiraretur tanquam in re noua, quòd aliqua eſſet in eccleſiaſticis dogmatibus diſſenſio: eáque minor longè, quàm apud Græce ſuperſtitionis cultores. Apud illos enim ſupra treceotas eſſe opiniones: in quarum tanto numero, plurimas etiam diſſeoſiones eſſe contingat. Et fortaſſe gratum id eſſe Deo dixit, quod oon facile eſſet ad cognitionem eius venire, proindéque variam omnes de eo conciperent opinionem: vt eo magis illum quiſque vereatur, quo minus cognitionem eius, quæ incomprehenſibilis eſt, percipiat: ſecum ipſe conſiderans, qualem & quantum eum eſſe oporteat, cuius tenuem ſaltem ac mediocrem notitiam ſit aſſequutus. Quapropter eius philoſophi oratione adductus, quum ſe ad moderationem dediſſet, non vſque adeò vt antea ſuccenſebat, nec ſuppliciis & cruciatibus ſæuiebat. Neque tamen omnino à cœpto deſtitit, ſed pro pœnis capitalibus exilium epiſcopis & ſacerdotibus imponebat: quoaduſque graues de republica curæ, quo minus rebus eiuſmodi vacare poſſet, effecere.

† Socrates philoſophus mori, quàm patrias leges violare maluit.
ƒ Themiſtius philoſophus ſæuitiam furentis Valẽtis oratione leniit. Sozo. eodem cap. 36.
Summa eius orationis.

De Mania Arabia regina, vt ea bellum contra Romanos ceperit, ac mox cum iiſdem pacem ſanxerit: & de Moſe, primo Arabum epiſcopo. Caput 46

QVum namque * Saracenorum princeps diem ſuum obiiſſet, & pax cum Romanis aliquando inita, ſoluta eſſet: a Mania illius coniunx, res eius gentis adminiſtrans, Phœniciam, & Palæſtinam, & oram ad Aegyptum vergentem, quæ Nilum aduerſo flumine nauigantibus, regione quæ Arabica dicitur, ad ſiniſtram eſt, inuaſit atque vaſtauit. Bellum id quãuis à fœmina illatum, haudquaquam facile fuit. Nam eam cum Romanis maximam, & haud ſcio an alias maiore fortitudine, pugnam commiſiſſe dicunt. Res ſanè ad eum inetum peruenit, vt copiarum militarium dux in Phœnicia, Orientalis exercitus ducem ad auxilium ſibi ferendum euocarit. Atque ille vocationem talem, hoſtium ſcilicet contemptu, riſit: & rem ita inſtituit, vt qui eum vocauerat * in acie non eſſet, ſed à pugna ſegregatus, ſpectator tantum eius eſſet. Verum prælio commiſſo, & Mania ſtrenuè reſiſtente, Orientis dux cum ſuis in fugam verſus, vix tandem à Palæſtinis & Phœnicibus militibus ſeruatus eſt. Eorum enim præ- E fectus vbi illum ſubinde ſe conuertentem fugere vidit, ſtultum eſſe putauit, extra pugnam ita conſiſtere, vti ei mandatum fuerat. Proinde ſignis illatis, cominus cum Arabibus eſt congreſſus. Ita factum, vt ille tempus fugiendi in locum tutum haberet: ipſe verò ſenſim ſe recipiens, atque etiam terga vertens, tela emitteret, & hoſtes ingruentes iaculis ſummoueret. Quæ res à multis diu eſt memorata, ab ipſis etiam Saracenis carminibus celebrata. Et quia bellum hoc magnum & graue Romanis imminebat, legatos ad Maniam de pace mittendos eſſe viſum eſt. At illa primùm pacis conditiones cum Romanis ſuperbè reiecit. Vbi verò doctrina ſacrorum noſtrorum eſt initiata, pacem ita recepit, ſi Moſes, qui tum in vicina ſolitudine philoſophicè degebat, epiſcopus diuonis ſuæ populorum conſecraretur: vir virtute, & vitæ ſanctioris ſeueritate, prodigiiſque & ſignis multis illuſtris. Quod vbi ita fieri debere Imperator eis ſignificauit, quibus ea imperij pars curanda commiſſa fuerat, Moſes aſſumptus, & ad Lucium qui eo tempore Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopatum adminiſtrabat, vt ab eo cõſecraretur, adductus eſt. Ibi ille ad eum palàm & liberè in præſentia omnium; Abſtine te, inquit, indignus enim ſum, qui nomen & honorẽ epiſcopi obtineã. At ſi nutu ſuo me ea dignitate dignatur Deus, teſtem illum facio, nunquam te mihi manus impoſiturum eſſe, quas cruore & tabe ſanctorum virorum conſpurcaſti. Lucius, non rectè illum facere, dixit, qui prius fidem eius, quàm cognouiſſet, reiiceret. Quod ſi calumnia alicuius delatoris adductus ea verba ille protuliſſet, iudicem eum eſſe voluit, & vt res ſuas audiret, G hortatus eſt. Moſes autem: Atque fidem tuam, ait liquidò ſatis oſtendit epiſcoporum & presbyterorum exilium, & illi præterea qui in metallis acerbiſſimam degunt vitam. An tu verò illas Chriſti * notas eſſe putas, quæ à Chriſto & ab hominibus rectè de Deo ſentientibus protſus ſunt alieniſſimæ? Atque ad hæc verba iuramentum adiecit, nunquam ſe Lucio caput ſubiecturum eſſe. Quam ob cauſam Romani duces, Lucio reiecto, b Moſen ad epiſcopos, qui in exilio agebant, duxere. A quibus ille c epiſcopali vnctione accepta, ad Saracenos tranſiit: & pacificatione rebus inter eos & Romanos compoſitis, piè ſanctéque epiſcopatum adminiſtrauit: & quum paucos ibi Chriſtianos reperiſſet, omnes propè ad religionem noſtram pertraxit. † Mania autem deinceps pacem cum H Romanis habuit, adeò vt filiam ſuam Victori duci in matrimonium collocarit. Hæc hactenus.

** Theodori. habes Iſmaelitarum lib. 4. cap. 23.*
a Mania Saracenorũ, ſeu potius Iſmaelitarũ regina, bellum ſtrenuè contra Romanos gerit.
Bellum id Romanis graue fuit.
** ἀπόμαχος.*
Romani in fugam verſi.
Mania pacem cum Romanis ita paciſcitur, vt Moſes monachus populis ſuis epiſcopus detur.
Moſes non ſuſtinet à Lucio Alexandrino epiſcopo Ariano, epiſcopus ordinari.
** γνωρίσματα.*
b Moſes ab epiſcopis Catholicis exulibus, Saracenorum epiſcopus conſecratus.
A Moſe Saraceni ad chriſtum conuerſi.
c Vnctio epiſcopalis.

† Mania filiam ſuam Victori Romano duci nuptui collocat.

De Iſmaelitarum & Agarenorum ſiue Saracenorum gẽte, vnde initium ſumpſerint, & quomodo Chriſtianiſmum ſuſceperint. Cap. 47.

POrrò Saracenorum gens primùm cognomine ab Iſmaele accepto, qui Abrahæ filius fuit, Iſmaelitæ ab antiquis, de primi eorum parentis appellatione, vocati ſunt. Vt autem maculam illegitimi ortus, & ſeruitutis notam (ſerua enim fuit mater illius Agar) à ſe amolirentur,

Iſmaelitæ ſe Saracenos nominant.

Sara-

Saracenos ſeipſos nominarunt, perinde atque A à Sara Abrahæ coniuge ſtirpem ducerent. Cæterum ſeriẽ generis inde trahentes, eodẽ cũ Iudæis viuendi more vtuntur. Nam circumciſionem ita vt illi colunt, & à ſuillis carnibus abſtinent, multaq; præterea illorũ inſtituta ſeruãt.

Iſmaelitæ ceremonias quaſdam Iudæorum colnere. Iſmaelitæ à finitimis populis idololatriã per contagionem accepere.

Quod ſi non ex omni parte iuxta illorum ritus viuunt, aut tempori id adſcribendum eſt, aut finitimorum populorum, qui ſe eis immiſcuere, confuſioni. Moſes enim, qui longo pòſt tempore extitit, profugis tantum ex Aegypto Iudęis leges dedit. At gentes iſtis vicinæ, idolorum addictæ ſuperſtitioni, patrios eorum mores ab Iſmaele acceptos, quibus antiquitus Hebræi vſi ſunt ante Moſæ legum promulgationem, non ſcripto iure, ſed recepta tantum conſuetudine viuentes, corrupere: eundemque eis quem ipſæ haberent religionis cultũ tradidere. Proinde factũ vt illi pariter cum vicinis populis, dæmones & no- B minarent & colerent: atque eiuſmodi deprauata religione, apertè patriarũ legum præ ſe ferrẽt deprauationem & tranſgreſſionem. Atque vti fieri ſolet, tempus longum ritus quoſdam obliuione ſuppreſſit: quoſdam autem vt colerentur, reliquos fecit.

Denuò ſe illi ad Iudæorum religionẽ contulere.

Deinde verò quum quidam ex eis cum Iudęis commercium haberent, ab illis vnde orti eſſent didicere, & ſe rurſum cognationi ſuæ adiunxere, Hebræorum moribus & legibus denuò vtentes. Atque ex eo tempore etiamnũ omnes ferè Iudaico ritu viuũt.

Paulo ante Valentis imperium quidã ex Saracenis Chriſtiani ſũt facti.

Verùm nõ ita diu ante Valentis imperiũ, Chriſtianorum quoque ſacris ſunt operati, vbi diuinæ gratiæ participes facti ſunt, finitimis epiſcopis & monachis eos ad id ducẽtibus, qui in propinquis ſolitudinibus ſanctè viuentes morũ integritate, fa- C ctiſque admirandis egregiam obtinebant famã.

Apud Saracenos tribus quædam tota cum tribuno ſuo Zacomo chriſtianiſmum ſuſcepit.

Quo tempore tribum quandam apud eos omnem ad Chriſti religionẽ tranſiiſſe ferunt, quum Zacomus eius* tribunus baptiſmi gratiam ſuſcepiſſet, per cauſam & occaſionem eiuſmodi.

** φύλαρχος*

Occaſio eius mutationis.

Carebat is liberis, ætate iam ſeneſcens. & quum monachum quendam magna gloria virum adiiſſet, quùm alia pleraque ei per colloquium expoſuit, tum ærumnam quoque eam & caſum deplorauit. † Supra modum enim apud Saracenos magni penditur liberorum procreatio: nec apud eos modò, ſed etiam, vt arbitror, apud barbaros omnes.

† περὶ πολλοῦ ἐστιν ἡ παιδοποιΐα σαρρακηνοῖς· οἶμαι δὲ καὶ πᾶσι βαρβάροις.

Ille bono animo eum eſſe, precatione facta, & reuerti domum iuſſit, ſore pol- D licitus, vt breui pater fieret, ſi modò in Chriſtum ſibi credendum eſſe ſtatueret. Poſtquam autem dictum id euentus comprobauit, & filius progenitus, precationem illam veram fuiſſe confirmauit: & ipſe Zacomus religione noſtra eſt initiatus, & tribum eam omnem cui præfuit ad eandem gratiam adduxit.

Declarat id Saracenorum Turcarum polygamia.

Precibus ſancti monachi Zacomus liberis prorſus carens, pater factus.

Ab eo tempore tribum iſtam admodum floruiſſe, magnáque & numero & amplitudine incrementa cepiſſe, atque Saracenis & Perſis formidabilem fuiſſe dicunt. Verùm de Iſmaelitis, ſiue Saracenis, vti poſtea Chriſtianiſmum ſuſceperint, & de primo eorũ epiſcopo, quæ comperta mihi ſunt, ſic habent.

Sozo. m. eod. cap. 37.

De Gothorum & Hunnorum gente, quomodo & qua ex cauſa Iſtrum tranſgreſſi in Romanorũ ditionem impetum fecerint: & de Athanaricho & Fridigerne. præterea de Vlphila, eorum epiſcopo: & vt poſtea motis contra Romanos bello, Valentem ex Antiochia Conſtantinopolim pertraxerint. Cap. 48.

VErumenimuerò non hæc tantum, ſed & alia longè deterior & exitioſior res Valentis impetum cohibuit. *Gothi namque, qui primùm vltra Iſtrum domicilia habuere, & aliis ibi barbaris imperauere, ab Hunnis inde expulſi, Romanorũ fines trãſierunt.

Hunni Riphæorum montium accolæ.

Sunt autem Hunni iſti, quos veteres † Nebros appellarunt, a Riphęorum montiũ accolas: vnde Tanais fluuius ortum trahens, vndas ſuas in Mæotidem paludem prouoluit. Hæc gens antehac ignota fuit Thracibus, qui Iſtrum accolunt, atque ipſis etiã Gotthis. Quamuis enim finitimi ſibi inuicem eſſent, alteri tamen alteros ignorarunt.

Occaſio per quam Hunni Gotthos agris ſuis ad Iſtrum exegerunt. Sozo. lib. 6. cap. 37.

Maximus nam- B que lacus eos dirimens, effecit, vt gens quæque, quam ipſa coleret terram, continentis finem eſſe, & vlteriora loca immenſis maris vndis teneri crederet. Quum autem bos aliquãdo ab œſtro ictus lacum traieciſſet, & in vlteriorem ripam perueniſſet, eumque paſtor inſequens aquarum terminum vidiſſet, rem eam popularibus ſuis indicauit. Alia quoque fama fert, non bouem, ſed ceruũ potius, vadoſum hunc tramitem, ſummis aquis tectum, indicaſſe, quum retia venantium Hunnorum effugiſſet, qui tum feram perſequentes, vltra lacum peruenere, regionemque eam inſpexere: in qua & cœlum eſſet temperatũ, & terra ad agriculturã facilis: eãque admirati, cũ quidẽ ad ſedes ſuas rediere, & duci ſuo ea quæ vidiſſent, renunciauere. Poſtea C verò cũ paucis bello Gotthis illato, amplius regionem eã explorarunt: deinde etiam breui cum vniuerſis copiis eò tranſgreſſi, & bello illos vicẽre, & terram occupauere. Illi autem ſedibus ſuis pulſi, Iſtro tranſmiſſo, ad Romani imperij terminos conſedere: & ad Imperatorem Oratores, qui ſe belli ſocios perpetuò Romanorum fore, iureiurando confirmarent, miſere.

a Sigiſmundus ab Herberſtain baro Auſtriacus, perpetuus Cæſarum ſui temporis orator, fontem Tanais in latiſſima infinitaque in Moſcouia planicie vidit. proindéque cum multis eruditis viris, de montibus Hyperboreis ſeu Riphæis addubitat.

D

** Gotthi ab Hunnis ſedibus ſuis pulſi, Iſtro tranſito, ad Roma. imperij fines peruenerunt. Filmer Gotthorum rex, ex Scantia, ſiue Scandinauia ſeptentrionali inſula cum exercitu progreſſus, in Scytharum Getarúmque terras, mulieres ſagas inter ſuos reperit, Alraunas vernaculo ſermone vocatas. eas ex caſtris ſuis proſcriptas, in ſolis Scytharum locis habitare coegit. ibi ex earum concubitu homines ſyluestres, quos nonnulli Faunos ficarios vocant (Faunos aut immortales animas non habere, aut humano ſemine natos eſſe, Auguſtinus ſcribit) Hunnos gentem ferociſſimam procrearunt. Quæ ſupra Mæotidem paludem primùm exilis terræ & inhumana ſedes habuit. Paulus Diaconus, & Iornandes.*

† Al. Neuros, & Neuritas dicunt. Nebros ſeu Neuros Plin. apud Boryſthenem poſuit, lib. 4. cap. 12.

quoque Antiocheno epiſcopo mortuo, Theodorus Heracleæ Perinthi antiſtes, qui eandem cum defuncto obtinebat ſententiam, in illius locum eſt ſuffectus: vbi etiam Arianorum factioni præiit. d Animos verò etiam receperunt in vrbibus qui Nicænæ ſynodi dogma prædicabant: potiſſimum autem in ciuitate Alexandrina. e Quandoquidem & Petrus rectæ opinionis defenſor, Roma, Damaſi epiſcopi Romani literis munitus, quibus & electio eius comprobabatur, & doctrina Nicæna confirmabatur, redierat. Cui etiam Alexandrini eccleſias gubernandas dedere, Lucio eiecto, quem naui aduenientem Conſtantinopolis excepit.

d Catholici animos recipiunt.

e Petrus Eccleſiam ſuam Alexandriæ recipit. Theod. cap. 31. Lucius Arianus Alexandria Byzantium venit.

Quomodo Valentinianus Valentem arguerit, item quomodo eidem Terentius liberè reſtiterit: ad quod Traianus quoque, & alij duces ordinúmque ductores ſe cernunt & vt Gothis Thraciam vaſtantibus, ciues Valentem conuicijs inceſſerint. cap. 49.

Valens imbecillitatis ſuæ conſcius, ad fratrẽ qui adhuc ſuperſtes erat legatos qui auxiliũ peterent, miſit. Quem quidem dixiſſe ferunt, non † æquum piumque eſſe ei auxilium ferre, qui bellum cum Deo gerat: magis autem conuenire, ſubſidio denegato, confidentiam illius imminuere. Quod vbi illi renunciatum eſt, a maiorem etiam quàm anteà mœrorem contraxit. Neque admodum tamen à confidentia ſua deſtitit, magíſque à deo etiam veritatem expugnare inſtitit. b Quum enim Terentio, ducũ omnium præſtantiſſimo, pietateque ſupra alios ornatiſſimo, & victoriis in Armenia reportatis reuertenti, optionem ſua ſpõte obtuliſſet, vt à ſe quod vellet peteret: c atque ille auro, argẽto, præfecturis, prouinciis, rebus denique aliis omnibus poſthabitis, vnum quiddam rationi conſonum & ° pium poſtularet, vt ſcilicet Antiochiæ vnam ſaltem eccleſiæ Catholicæ propugnatoribus concederet eccleſiam: ipſe petitionis libellũ lectum lacerauit, & aliud illum petere iuſſit. Tũ Terentius libelli partibus collectis: Habeo, inquit, ô Imperator, & donũ teneo, neque aliud petã. * Conſilij enim mei iudex erit qui iudex eſt omnium. Gotthorum autem bellum metuẽs Valens, ipſe quidem tum Conſtantinopoli ſe continuit. Traianum autem ducem, armarum cum exercitu non contemnendo aduerſus eos miſit. Vbi verò ille, ne primum quidem congreſſum eorum ſuſtinens, victus rediit, ignauiam ei & timiditatem cum conuicio Imperator obiecit. Ille autem cum ea dicendi libertate, quæ virum fortem & ſtrenuum decet: Non ego, inquit, ô Imperator, victus ſum, ſed tu ipſe ſponte tua victoriam à teipſo reiicis, qui ita cum Deo belligeraris: momentúmque quod ab eo prouenit repellens, ad hoſtes potius tranſmittis. Deus † ſemper vincit. Et victoria illis fauere ſolet, qui auſpicium ductúmque eius ſequuntur. Is nunc ab aduerſariorum partibus ſtat, quòd eum tu bello perſequeris. Non enim prorſus neſcius es, quibus viris ex eccleſiis eiectis, quos in illorũ locum ſubſtitueris. Hæc ita ſe habere, non Terentius, tantũ & Traianus, ſed & Arintheus & Victor, qui & ipſi belli duces fuere, affirmarũt: Imperatoremq; ipſũ, ne reprehenſione ea, quæ cũ veritate cõiuncta eſſet, grauius cõmoneretur, rogarunt. Execratione etiam multorum eſt expetitus, quòd Conſtantinopoli moraretur. Nã Gotthi Thracia omni vaſtata, & ſuburbanis etiam ædificiis cunctis direptis, nemine ſcilicet erumpente, mœnia quoque ipſa adoriri contendebant. Id vrbs moleſtè tulit: & Imperatorem, qui non dudum exiſſet, ſed ita bellum cunctando duceret, accuſarunt. Ne à conuiciis quidem abſtinuere, quaſi ipſe ſocordia ſua bellorum eſſet autor. Poſtremò ludis Circẽſibus propalàm aduerſus eum vociferati, arma ab eo, quibus in bello vterentur, petiere. Imperator autem veluti ingenti iniuria affectus eſſet, furore plenus contra barbaros eſt progreſſus, plurima ciuibus comminatus: daturos videlicet illos ſibi, ſi reuerteretur, pœnas condignas, de contumeliis à vulgo ſibi illatis, & quòd non ita dudum Procopij tyrannidi ſe coniunxiſſent. Quinetiam vrbem ipſam ſe ſolo æquaturum, & aratro proſciſſurum eſſe, denunciauit.

Valens fratrem contra Gotthos à fratre adhuc ſuperſtite ſuppetias petit.

a Extremo etiã periculo pertinax Valens imperatas ſian ?i non poteſt.

b Terẽtio duci optimo, et deinque in Armenia victori eccleſiã vnã Antiochiæ Catholicis petẽti, Valens negat.

c Exẽpla pulchra parrheſiæ & libertatis dicendi apud principẽ.

** σκοπὸς γὰρ κριτὴς ὁ τῶν ὅλων κριτής.*

Traianus dux à Gotthis victus.

Idem grauiter Valenti θεομαχίαν obiicit.

† Τῷ θεῷ νικᾶν ἕπεται, καὶ τοῖς ὑπὸ θεῷ στρατηγουμένοις ἀεὶ γίνεται.

Commune & publicum Conſtantinopolis in Valentem odium.

Libera populi in eum belli Gotthici tempus extrahentem voces.

Progreditur tandem cõtra Gotthos Valens, magnum malum ciuibus ſuis minatus.

† Οὐχ ὅσιον ἐπαμύνειν ἀνδρὶ πολεμοῦντι θεῷ, δίκαιον δὲ τὴν τούτου καταπαύειν θρασύτητα. *Hoc autem non poſtremo Gotthico, in quo Valens interiit, ſed alio & tempore & bello iisdem Gotthico factum, ſuperſtite etiam tum Valentiniano ſeniore.*

De ſancto Iſaacio, qui liberrime Valentem eſt alloquutus, & vt Valens alicubi circa Adrianopolim cum Gotthis acie congreſſus, ex fuga in tugurium ruſticum, in quo multum ſtramentis fuit, peruenerit, ibique igni conſumptus perierit. Caput 50.

Tum etiã Iſaacium illũ, qui circa Cõſtantinopolim monaſticã caſã habuit, quùm aliis rebus vir bonus, tũ quoduis adire diſcrimen propter Deũ prõptus & paratus, ferunt, quũ Valentẽ vnà cum exercitu exeuntem videret, ad eum acceſſiſſe, & manibus frenum equi, quo ille vehebatur, arripuiſſe, & voce magna dixiſſe: Quónam ô Imperator proficiſceris, qui aduerſus Deum bellum geris, neque illius opem tecum trahis? Nam ille quodammodo contra te barbaros excitauit, quoniam & tu aduerſus illum impiorum hominum peregrinas & blaſphemas linguas exacuiſti, eóſque qui pro eo atque decet, de illo opinantur, atque illum ritè laudibus vehunt, ex ſacris ædibus eieciſti. Redde igitur rectè ſentientibus, & ſincerè fidei Nicænæ decretum ſeruantibus, quas ademiſti eccleſias: & labore nullo victor in bello euades. Si enim tu aduerſari illi deſieris & quieueris, quieſcet ſcilicet & ille quem tu oppugnas. Sin verbis hiſce contemptis, in aciem perueneris, re ipſa experiere, quàm durum ſit contra ſtimulum calcitrare, & in cœlum impotentem linguam tollere. Neque enim ipſe redibis: & quas tecum ducis copias, perdes. Imperator autem vehementiore ita commotus: Ego verò, inquit, redibo cum præclaro tropæo, & dignas à te temeritatis tuæ ſumam † pœnas, prædictionémque tuam falſam eſſe oſtendam. Et confeſtim comprehendi hominẽ, & in cuſtodia aſſeruari, donec rediret iuſſit. At ille abductus vociferabatur: Eneca etiã, inquiẽs ſi mendacia eſſe deprehẽderis verba mea. Num autẽ ad rem collata ſint ſancti viri dicta, res ipſa

Iſaacius monachus Conſtantinopolitanus, eunte aduerſus hoſtes Valentem ad pœnitentiã exhortatur, exitúmque belli infelicem ei prædicit.

† Quemadmodum à Michæa quondã Achab, Iſaacius in cuſtodia aſſeruari iubetur.

Valens impro- uidè ſimul & infeliciter cũ Gotthis pugnat.

geſta declarabit. Poſtquam enim cum copiis Imperator eſt egreſſus, barbari conuerſi retroceſſerunt:quos ille inſequeos, Tracia poſt ſe relicta, Adrianopolim venit, quæ in Macedooiæ finibus ſita eſt. Atque vbi nõ longè ab hoſtibus abfuit, quum ipſi in tuto loco eſſeot, ex improuiſo ordinibus non diſpoſitis, neque acie pro eo atque debuit ſtructa, eos eſt adortus. Quum verò barbari conſertim ruentes, equitatus eius impetum & impreſſionem diſtraherent, & graoiorem armaturam in fugam verterent, alius aliò ſe recepit. hoſtes autem eis imminentes, metu nullo,cædem multam fecere.Imperator quoque ipſe quum ex equo per deſperationem ſummam deſcendiſſet, quantum poterat fugiens, io quandam villæ domunculam ſtramentis contectam, cum paucis qui eum ſequuti fuerant, latêre ibi volens,ſe abdidit. Barbari autem impetu & celeritate maxima inſequentes, ſicuti alia ad quæ venerant tecta, ita domunculam eam quoque inceoderunt: quum quidem, vt dicitur, nihil de imperatore ſuſpicarentur. Sic illi vnà cũ vico eo, veritatis etiam hoſtem in cioeres redegerunt. Quo tempore, fama eſt, Deo dilectum virum Iſaacium, quum Valentem io domuncula ea aſſum ſentiens, nidore eius repleretur, eis qui ſecum in cuſtodia erant, annunciaſſe:Nunc iam Valeos igue torretur, & nares profluentem ab eo odorem ingratum ſentiunt. Nõnulli quidem ita Valentem interuſſe dicunt. Alij autem illud addunt,ſubiiſſe quidem illum quum occultare ſe properaret, domunculam, atque ibi aliquantulum latuiſſe, quod barbari curſum ſuum tenentes præterirent, & Imperatoré ibi occultari nemo ſuſpicaretur. Vbi autem maxima hoſtiũ

Fugit.

In caſa agreſti latitat.

Vnà cum caſa ab hoſtibus comburitur.

Iſaacius in vinculis interitum eius videt, & indicat.

E pars eo loco ſuperato abiiſſet, & pauci poſtea aduenireot,quoſdam Imperatoris fugæ comites in tectum domunculæ couſceudiſſe, & tela in barbaros conieciſſe. Atque illos tum demum occultari ibi Valeotem ſuſpicatos, ingeuti clamore & iubilatu, vt pote victores, Valentem iſthic eſſe vociferatos eſſe.Idq́ue & qui præterie-

F rant, & qui conſequebantur, quum audiſſent, ſuis porrò ſignificaſſe:ita vt ferè etiam hoſtes illi, qui longius abierant, id audierint,atque omnes iu eum locum conuenerint. Eoſq́ue domũcula circundata, & materia plurima aggeſta, ignem deinde io eam inieciſſe: vnde mox ſecũdo, caſu quodam, vento afflante, flamma ſit excita-

G ta. Atque ita materiam eam vnà cum eis quæ iu domuncula eraot rebus, & præter alios ipſum quoq; Imperatorem conflagraſſe,& in cinerem tedactum eſſe. Alij verò memoriæ prodidere: Quum barbari fugientes inſequerentur, Valentem ingenti metu perculſum, habitu mutato, peditibus ſe immiſcuiſſe. Deinde poſtquam equites rem prodidiſſent,& à pugna per deſpera-

H tionem deſtituiſſent, quippe qui hoſtium impreſſione diſiecti eſſent, eos omoes coocidiſſe:inter quos ipſe etiam iacens latuerit,quòd ſignum nullum extaret, quod eum imperatotem eſſe iudicatet. Ioteriit autem Valens annis quinquaginta exactis. Imperauit vnà cum fratre Valentiniano annis tredecim. Poſt illius autem obitum aliis tribus,& menſibus aliquot. Continet verò vndecimus iſte hiſtoriarum liber, ſedecim annorum tempus: quum à mundo condito † quinquies milleſimus octingenteſimus nonageſimus primus, à natiuitate auté Domini treceuteſimus octogeſimus ſextus ageretur annus.

Alia de cæde Valentis opinio.

Id. Aug.

Ann. duobus mẽſibus quinque, diebus tredecim.

Diacon.

† Neoterici Chronici ponunt 4353.

ECCLESIASTICÆ HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS VNDECIMVS.

De imperio Gratiani & Valentiniani iunioris, & vt ſocium imperij Theodoſium magnum admiſerint

CAPVT I.

Repelluntur ab vrbe Conſtantinopoli barbari.

Auxilia Saracenorum.

POSTQVAM Valens ita è vita exceſſit, barbari victoria quę eis præter opinionem obtigerat, elati, Thraciam omnem percurrẽtes, etiam propinqua Conſtãtinopoli circumcirca loca vaſtarunt. Et quum res in eo diſcrimine eſſet, non parum opis auxiliares copiæ Saracenorum, quas Mauia miſerat, tulere. Multi etiam è populo, ſtipendio à Dominica Valentis coniuge conſtituto conducti, arreptis quæ tum tempus offerebat armis, barbaris obuiam iere: eoſque fortiter dimicantes, longius B ab vrbe propulere. Gratianus autem Valentis quidem ex fratre nepos, Valẽtiniani vero filius, vnà cum fratre Valẽtiniano iuniore, totius Romani imperij adminiſtrationem ſuſcepit. Dudũ namque poſt patris mortem Europæ imperium obtinuerat: eoque ſuperſtite, imperij ſocius fuetat. Tum autem Aſia omnis & quicquid ſuper ꝑ erat Libyæ, Valens abſque liberis deceſſiſſet, in poteſtatem eius venit. Et luxit ille quidẽ patruũ, imperiumque Romanum ita vaſtatum eſſe fleuit. Conſilio autem illius & ſententia, quam de eis retinuerat qui de religione aliter atque ei placuiſſet opinati fuiſſent, improbata,[d] cõſtitutionem vt quam quiſque vellet religionem ſequeretur, conuentusque Eccleſiaſticos ſemoto metu liberè omnes agerẽt, præterquàm Manichæi, & qui Photini & Eunomij ſectæ eſſent, tulit. [e] Et epiſcopis, quos Valens ad exilium damnauerat, reditum permiſſit. Deinde imperij magnitudinem & molem ſecum ipſe conſiderans, quòd barbari Iſtrum, accollentes, Illyricum & Thraciam excindere non deſiſterent, [f] & Almani Gallis Occidentalibus imminerent, eiſque extrema damna inferrẽt: ſocium imperij ſibi acciuit Theodoſium, claro loco natum, atque imperatoriis artibus celebrem virum, qui pro popularibus ſuis ſæpe bello decertauerat: & antequàm Gratianus Imperator creatus eſſet, dignus ab omnibus habitus fuerat, [g] vt ei imperium cõmitteretur. D Cuius rei gratia per collegarum ſuorũ, qui eoſdẽ cum eo gerebant honores, inuidiam in Hiſpaniis † extra militiam viuebat. Ibi enim ortus fuerat, circa Pyrenæos Iberorum montes, generis nobilitate nemini ſecundus. Iberiam namque Hiſpaniam vocant, nomine eo ab Ibero amne, qui per eam fluit, ſumpto. Inde Gratianus virum accitum, primùm exercitus ducem legit, & cum eis quas cõtraxerat copiis contra hoſtes miſit. Atque ille fide munitus, in Thraciam aduerſus barbaros eam vaſtantes duxit. & acie optimè ſtructa, irruentibus illis occurrit. Qui impreſſionem eius non ferentes, ordines ipſi ſuos turbarunt: & mox terga vertentes, magna vi ſunt deuicti. Non enim à Romanis ſolum, ſed à ſuis quoque cædebantur. Atque ita quamplu- A rimis cæſis, quum pauci ad Iſtrum profugiſſent, ſtatim rurſus Imperatoriæ artis ſcientiam oſtendit. Copiis enim in vicinas vrbes, vt ibi præſidio eſſent, impoſitis, itineribus maximis ad Gratianum, vt ipſemet victoriæ ſuę nuncius eſſet, contendit. Res ea quòd præter opinionem omnium accidiſſet, quodammodo fide caruit. Nam qui ei inuidebant, non ſolũ eum non viſiſſe, verùm etiam amiſſo exercitu profugiſſe confirmabant. At ipſe vt aliqui ad rem inſpiciendã mitterentur petiit, qui occiſorum barbarorum numerum inirent quem ex ſpoliis facile colligere poſſent. Imperator certos homines qui rem explorarent B miſit. Theodoſius autem aliquandiu apud eum manens, viſionem diuinam vidit, quã ei apertè vniuerſitatis huius exhibuit Deus. Videre enim viſus eſt Antiochenę eccleſiæ epiſcopum diuum Meletium, Imperialem ſibi chlamydem circundantem, & capiti coronam ex magni precij materia imponentem. Nocturnum hoc viſum ex familiaribus cuidam poſtridie manè expoſuit. Et ille nihil ambigui id habere, ſed clara ſatis & aperta, quæ ſignificarentur, eſſe dixit. Interceſſere dies pauci, & qui ad res inueſtigandas miſſi fuerant, reuerſi, plurima barbarorum milia cecidiſſe renunciarunt. Ea re perſuaſus Imperator, ita vt par erat, ſimul & militiæ ducem & Im- C peratorem Theodoſium, Sirmij creauit, imperiumque ei Valentis omne attribuit. Atque hoc ſic in Sirmio confecto, ipſe quidẽ in Italiam eſt profectus: illum autem ad Orientale, quod ei conceſſerat imperium, miſit.

Dominica Auguſta ſtipendio ſuo milites conduxit.

Sozom. ex publico eam ſtipendium conſtituiſſe dicit.

Gratianus. & Valentinianus iunior impp.

d Gratiani cõſtitutio, vt quam quiſque vellet de religione Chriſtiana ſequeretur ſententiam, certis ſectis exceptis.

e Epiſcopi exules reuocati.

f Almani Gallias vaſtantes.

g Theodoſius a Gratiano imperij conſors lectus

ἱμαχ'.

Theodoſius contra barbaros in Thracia victor.

Idem victoria ſua apud Gratianum nuncius.

Viſione diuina in ſomnis Theodoſio portenditur imperium.

11. Ianuarij, Auſonio & Olibrio coſſ. Soc.

Qui eo tempore magnarum vrbium ſacras habitas rexerint, & de Macedonianis. vt rurſum illi eccleſiam Catholicam turbarint. cap. 2.

EO tempore Damaſus eccleſię Romanæ præfuit, Liberij ſucceſſor. Hieroſolymis Cyrillus adhuc ſuperſtes eccleſiam rexit. Antiochæ eccleſia in tres partes diuiſa erat. poſt Euzoium enim, Theodorus Perinthius eccleſiis præfuit, Arianæ regionis propugnator. ὁμοουσίῳ conſubſtantialis verò fidei ſuffragatores, partim Pau- D lino, partim Meletio, qui nuper admodum ab exilio redierat, paruere. Porrò Alexandriæ ariani quidem Lucium antiſtitem habuere, qui tum profugus Conſtantinopoli degebat. Catholicæ autem eccleſiæ, poſt Petrum, Timotheus frater præiit. Conſtatinopoli Eudoxij ſucceſſor Demophilus eccleſias gubernauit. ὁμοουσίῳ cõſubſtãtialis autem religionis epiſcopus Euagrius in exilio viuebat. At ſectatores eius Demophilum auerſantes, à Gregorio Magno curabantur. Atque Hieroſolymis exceptis, per Orientem eccleſiæ propè omnes in Arianorum poteſtate erant. Enimuerò Macedoniani poſt initam cum Liberio conciliationem, non admodum à Nicæni decreti ſectatoribus diſſenſere. Aliquandiu enim in vrbibus ſimul & in eccleſiis commercia inter ſe habuere, & veluti

Sacrorum in maximis eccleſiis antiſtites.

Tres eodem tempore diuerſarum factionum Antiochiæ epiſcopi.

Eccleſias ferè in Oriente omnes Ariani tenuere.

Macedoniani libertatem per Gratiani conſtitutionẽ religionis quam vellent, colendæ conſequuti, ad ingeniũ redeunt. ὁμοούσιον reiiciunt. ὁμοιούσιον ſubſtituunt. Macedonianis cœptum non ſucceßit.

eiuſdem ſenteotiæ ſuffragatores liberè commu- E nioocm coluere. Poſtquam autem Gratiani cõſtitutio cuilibet, quam vellet teligionem complectendi facultatem dedit, epiſeopi quidem ecclesiis ſuis, quas ſub Valente amiſerant, receptis, denuò ſe ab aliis ſegregauere. Ij Antiochiæ in Caria conuentu coacto, ὁμοούσιον conſubſtantialis vocẽ repudiarunt, & pro ea ſicuti antea ὁμοιούσιον ęquiſubſtantiale confirmarunt, profeſſionem fidei Nicænam abolentes, & ecclesias ſuas ſeorſim celebrantes. Verùm fruſtra illis id cœptum fuit. nam permulti contentione eorum perſpecta, quod ad inſtar Euripi, nunc in hanc, nunc in illam ſententiam pedibus irent, à communione eorum ſe omnino abſtinuerunt, & cõſtanter ὁμοουσίου conſubſtaotialis fidei laudatoribus per vnionem cooiuoxerunt.

F

Vt Gratiani cõſtitutione Ariani relegati, & ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei profeſſores eccleſiis ſint præfecti, & quæ per Paulinum & Meletium Antiochiæ acciderint. Cap 3.

Gratianus reſcripto Catholicos epiſcopos exulantes reſtituit, & eccleſias Arianis adimit. Sapores Gratiani dux. Diſſenſio inter Paulinianos & Meletianos in vrbe Antiochena.

GRatianus, quemadmodum diximus, imperij ſui primitias terum vniuerſarum Imperatori ſimul & Deo conſecrans, legem promulgauit, per quam cùm exules epiſcopos reſtituit, tum Arianos ex ſacris ædibus deturbari, eaſque Nicænæ fidei propugnatoribus reddi permiſit. Et Saporem ducem, præclarum admodum virũ, qui eam executioni mandare, in Orientem miſit. Et diuina ea conſtitutio in prouincia quaq; ad legitimum finem ſuum ritè eſt deducta. Antiochiæ verò ingens erat in plebe contentio & G diſſidiũ, ob cauſam eiuſmodi. Qui ὁμοουσίου conſubſtantialis fidem & Apoſtolica dogmata defẽdebant, in duas abierant partes. Quidam namque ſtatim poſt ſtructas Euſtathio inſidias, ab Ariana rabie abhorrentes, ſub Paulino antiſtite conuentus ſuos cogebant. Quidam autem ab Euzoij electione impiorum commercium refugientes, ſub ſapientiſſimo paſtore Meletio paſcebantur. Et Paulinus quidem propter excellẽtem humanitatem à Valente in exilium actus non fuerat. Meletios verò quum primùm exilio mulctatus eſſet, à Iuliano reſtitutus fuerat: & denuò ſub Valente deportari iuſſus, Gratiani edicto fretus tum Antiochiam redierat, & Paulinum in extrema iam ſenectute viuentẽ inuenerat. Ibi qui factionis eius erant omnes, omnẽ mouere funẽ, vt in eodem cum Paulino throno Me- H letios collocaretur. Paulious eam rem noo admiſit, factum eiuſmodi aduerſus eccleſiaſticos Canones eſſe dictitans, quòd Meletius ab Arianis conſecrationem accepiſſet. At populus id non ferens, Meletium in throno templi cuiuſdam ſuburbani collocauit. Quo facto multa verborum rixa eſt oborta. Et res ex nimio cootendendi ſtudio in cœpta abſurda abiit: plebeque ea parte vtraque indignante ſeditio in expectatione fuit. Deinde verò conſilio mirifico inuento, ad concordiam res pactis huiuſmodi eſt reducta. Placitum nanque eſt, vt qui ad epiſcopalem functionem obeundam, vel iam tum eſſent, vel aliquando futuri eſſent idonei, quorum quidem quinq; alij. & Flauianus ſextus erat, iuriſiurandi ſacramento obligarentur, neminem eorum epiſcopa- E tum ſuſcepturum, neque ad dignitatem eam anhelaturũ, atque adeò neque electionẽ, ſi fortè ea de quopiã fieret, approbaturũ eſſe, tãtiſper dum Paulinus & Meletius in vita manerent. Atque vt altero defuncto, alter qui ſuperſtes eſſet, in illius ſuccederet locum: poſt eius ipſius verò obitum vt vnus ex eis qui ſuffragiorum calculis digni eſſent, à ſpiritu ſancto electus, epiſcopalem cathedram obtineret. Conuentis hiſce iuramento cõfirmatis, multitudo ferè omnis conſenſit: pauci tantum Luciferi ſectatores, coſectationem Meletij ab alienæ ſententię ſuffragatoribus acceptam reprehendentes diſſenſionem fouerunt.

Diſsidium id compoſitum. Inter alios Flauianus etiã iurat, ſe epiſcopatum Antiochenum non ſuſcepturum Paulino & Meletio ſuperſtitibus. Luciferiani diſſenſionem ſopitam fouere pergunt.

De Apollinaris errore, & de ſancto Flauiano, & Meletio: quæque ſedi Antiochenæ euenerint: & de Sapore præfecto, & Eulalio Amaſenorum epiſcopo.

Caput 4.

Apollinaris hæreſis, Deum verbum animam humanã cum carne non aſſumpſiſſe, et propterea eam in priore dãnatione permanſit.

TVm verò & Apollinaris pietatis perſona ſũpta, alterius factionis Antiochiæ extitit autor. Nam ſub apoſtolicorum dogmatum defendendorum prætextu, breui mirificus eſſe veræ pietatis oppugnator apparuit. Adulterinas quippe de æterna & immortali natura opiniones cõmentus, gradus quoſdam & dignitates inter ſe differentes introduxit. Ad hæc ſalutis etiam noſtræ adminiſtrationis myſterium imperfectum reddidit, animamque rationalem, qua corpus omne regitur, eius quæ nobis obtigit ſalutis expertem eſſe dixit: propterea quòd hanc quoque non itidem, ſicuti reliquam corporis naturam, Deus verbum receperit, proindeque ei neque ſanationem neque honorem aliquem tradiderit. Verùm, °corpus quidem nugatus eſt in cœlo ab † intellectuali militia omni adorari: a animam verò in terris manentem, vt quæ recepta nõ ſit, huc vſque incuratam, peccatique ignominia circũdatam eſſe. Atque alia etiam abſurditatis eiuſmodi plena blaterans, aliquãdo quidem & Dominũ ipſum ea virgine carnẽ recepiſſe, aliquãdo verò eam ſecum è cœlo deſcendiſſe. Interdũ etiam Verbum ipſum in carnem * mutatum, nihil ex carne noſtra ſumpſiſſe, dixit. Atque inſuper aliis nonnullis deliris & nugacibus fabulis adinuẽtis, diuinis, eas Seruatoris promiſſionib. coniunxit. Quas ſingulatim, prærerquam quòd de eis antea quoque diximus, in præſentia recenſere ſuperuacaneum eſſe puto. Tum quidem ille non tãtum ſectatoribus ſuis peſtem hanc com- H municauit, ſed ex noſtris etiam multos ea inſecit. Quanuis poſtea populares eius, ſuam ipſorum obſcuritatem & fidei noſtræ ſplendorem illuſtrem cernentes, paucis exceptis, omnes ad eccleſiam ſe Catholicam contulerint, & de communione quidem noſtra participauerint, ægritudinis autem ſuæ venenum non omnino euomuerint, atque id per multis ſanam opinionem obtinentibus furtim obtruſerint. Vnde etiam tanquam à radice mala, vnam eſſe & diuinitatis & carnis naturam, & diuinitatem paſſioni non obnoxiam paſſionem ſubiiſſe (id quod ſuprà quoque aliquatenus ea Gregorio Nazanzeno retulimus) opinio pullulauit: & alia præterea, quæ & multitudini & eius antiſtitibus, contentionem maximam bellumque implacabile & ° non indictum peperere, prodierunt. Verùm hæc poſtea

° Terrenum, Theod.
† a Ad imaginẽ Dei cõditam. idem.
† ὑπὸ πάσης στρατιᾶς νοερᾶς. Niceph. ὑπὸ τῶν ἀοράτων προσκυνεῖται δυνάμεων. Theod.
** μεταπραπῆναι*
Apollinariſtæ minus ſincerè ſe ad eccleſiã Catholicam contulere.
° ἀκήρυκτον.

044

poſtea accidere. Tum autem, ſicuti dixi, quum A ptum, & plebs ad concordiam eſt reducta.

Sapores dux Gratiani conſtitutionis de religione promulgatæ exequutor.

Antiochiæ Sapore dux eſſet, atque Gratiani cõſtitutionem, vt quam fidem Damaſus deprædicaret, in ea quoque Antiochia acquieſceret, prætenderet, ſeruandámque iuberet: Paulinus quidem Damaſi partium ſe eſſe affirmauit. Idem quoque Apollinaris, morbum celans, dixit. Meletius autẽ vtriuſque verba audiens, tacitus ſedit. Ibi tum diuinus Flauianus, in presbyterorum etiamnum ordine conſiſtens, duce placidè audiente, ad Paulinum: Si in eadem, inquit, cum Damaſo, ô bone, ſententia acquieſcis, exhibe nobis opinionis coniunctionem & affinitatem. Ille namque ſubſtantiam vnam Trinitatis profitetur, & tres ſubſiſtẽtias diſertis verbis deprædicat. Tu verò, ſicuti verba tua declarant, ſubſiſtentiarum trinitatem prorſus tollis. Quapropter ad illius te, per conſenſum, dogmata B adiunge: & eccleſias, iuxta earum ſanctiones, tutò obtine. Atque vbi hunc ita ſilere coegit, ad Apollinarim conuerſus: Valde te admiror, ait, * ô amice, qui tam impudenter mendacio inhians, non erubeſcas: cùm quidem certò ſcias, Damaſum hominem admirandum, quod Deus Verbum perfectam naturam noſtram ſuſceperit, ore pleno propalàm docere. Tu verò contraria prorſus ſentis. Non enim ab illo animam & mentem noſtram, quæ in natura noſtra vt præſtantiſſima, ſic etiam lethalia maximè ſunt, aſſumptam eſſe dicis, & propterea ſalute vtramque priuas. Quòd ſi falſo te arguimus, at tu nouarum rerum tuarum morbo abiecto, te Damaſo diuerſo prorſus à te docenti, conſentire oſtende, & ſacrarum ædium curam obtine. Et diuinus quidem Flauianus ad hunc modum veraci confutatione vtriuſque dicendi obturauit licentiam. Meletius autem hominum omnium mitiſſimus, perplacidè Paulino dixit: * Quandoquidem non tibi ſoli, ſed mihi quoque rationis & * verbis, quæ verus paſtor & idem ouium Dominus nouit, iſtorum curam & adminiſtrationẽ mandauit, & greges vtrique pro eo atque conuenit, inter ſe communicant, & ſalutarem herbam noxio illo & lethali hæreticorum pabulo vitato depaſcunt & carpunt: coniungamus ô amice, ſi videtur, veræ pietatis oues, eáſque in ouile vnum aggregemus, atque quæ nobis intercessit de paſtorali munere contentione ſoluta, vterque oues paſcat, communitérque eis docendo curam adhibeat. Sin verò, qui in medio eſt contendendi ac diſſidendi ſtudium excitat, thronus, & id ſopire ſtatim conabimur. Oportere ſiquidem cenſeo, in medio throno eum reuerentia religioſe ſacrum poni Euangelium: nos autem vtraque ex parte conſidere, in † inferiore ſubſellio acquieſcentes. Quòd ſi me quidem primùm ex hac vita migrare contigerit, ſolus ipſe throno potiere. Sin tu prior diem tuum obieris, ego itidem pro virili mea gregi præero. Hæc quidem ita pio vultu diuinus dixit Meletius. Paulinus autem conditionem eam non accepit. *a* Porrò Sapores dictorum talium iudex, Meletio magno eccleſias gubernandas attribuit. *b* Paulinus verò rurſum factioni ſuæ quam ſibi ab aliis ſeiunctam aggregauerat, præfuit. *c* Poſtea verò, ſicuti diximus, iuſiurandum à deſignatis epiſcopatus competitoribus acce-

Gratianus profeſſionem fidei Damaſi Rom. pontificis epiſcopos alios ſequi iubet.

Flauianus hypoſtaticã profeſſionẽ Paulini & Apollinaris in lucẽ profert.

Damaſi orthodoxia.

Paulini error.

** ὦ φιλότης.*

Apollinaris hæreſis.

** λόγοις.*

Meletius concordiæ & vnionis conditionem Paulino offert, vt ſimul eadem dignitate in eadem eccleſia epiſcopatum gerant.

† ἰσεδρίᾳ.

a Sapores dux Meletio eccleſias Antiochenas regendas cõmittit.

b Paulinus ſectatoribus ſuis præeſt.

Iuramentum deſignatorum

Sed enim Apollinaris vbi ſpe ſua excidit, perinde atque eccleſiæ ei ademptæ eſſent, propalàm & clarè hæreſim docuit, & ducem ſe nouæ opinionis conſtituit. Lectóque & ordinato Antiochiæ *d* Vitali, homine vitæ ſanctitate, ſicuti ſuprà à nobis dictum eſt, præclaro, & qui antea quidem eccleſiaſtica doctrina enituerit, poſtea autem contagioſo Apollinaris morbo infectus fuerit: ipſe Laodiceam, vbi plurimum erat, conceſſit. Permulti verò & alij epiſcopi ab exilio, quo ſub Valentis imperio mulctati fuerant, reuerſi, Meletij ſententiam ſunt ſequuti: nihil prorſus de † prærogatiua & præeminentia ſedis epiſcopalis contendentes, ſed multitudinis concordiam quam maximè procurantes. Quinetiam Arianos, qui pro eis eccleſiis præfecti fuerant, B precibus interpoſitis, rogarunt, ne inde diſcederent, néue per diſſenſionẽ eccleſiam Chriſti coo ſcinderent: quam vnicam exiſtentem atque vnicam à Deo iuxta & ab Apoſtolis traditam, diſſidendi contentio, † primatúmque ſedium ambitio, hominum vanæ gloriæ ſtudentium, in multas diuiſit: ſed vt veram pietatem profitentes, ipſi primos eccleſiarum thronos retinerent. Studio hæc habuere cùm multi alij, tùm Eulalius Amaſenæ eccleſiæ ad Pontũ procurationẽ ſortitus. Dicitur namque, poſt reditum alium paſtorem *Arianæ ſectæ, qui eccleſiam regeret, eos autem qui illi debitam præſtarent obedientiam, vix quinquaginta numero inueniſſe, eundémque tamen concordiæ deſiderio & cupiditate illi conditionem, precibus adiũctis, tuliſſe: qua ſede honoratiore & prærogatiua throni, C tanquam concordiæ opinionumque coniunctionis mercede propoſita, cedebat, vt eccleſiam modò ambo adminiſtrarent. Ille autem conditionem talem reiecit, nec multo pòſt à ſuis etiam, quibus præibat, eſt relictus: qui ſe etiam frequentiori piè credentium multitudini aggregarunt.

epiſcopatus Antiochiæ competitorũ de quo cap. proximo, in fine.

d Vitalis Apolinariſtis Antiochiæ præfectus.

† περὶ προεδρίας.

e Epiſcoporum catholicorum ab exilio reuerſorum egregia animi moderatio, & erga Arianos humanitas.

Vna eſt chriſtiana & Apoſtolica eccleſia. Eulalius Amaſenus prærogatiuam throni Ariano epiſcopo offert, vt pari poteſtate eccleſiam concordes adminiſtrarent.

† φιλοπρωτεδρίαν.

ſ Catholici Arianis epiſcopatus non grauatè conceſſerunt, vt modò pietatem orthodoxam cõplecterẽtur.

† *Theod. lib. 5. cap. 3. Quandoquidem & mihi harum curam ouium mandauit Dominus, & tu aliarum regendarum ſuſcepiſti prouinciam, &c.*

* *Arianus conditionem repudiat, & à ſuis qui pauci erant popularibus relinquitur.*

De Meletio, & Diodoro Tarſenſi epiſcopo. Item de Acacio Berrhœa epiſcopo, & aliis: & de ſancto Euſebio Samoſateno epiſcopo, vt certamen martyrij impleuerit. D

Caput 5.

DIuus Meletius multitudinis concordia conciliata, Diodorum quidem illum, de quo paulo antè diximus, qui perſona & habitu alio, vnà cum Flauiano eccleſiæ ſcapham in ſæua illa tempeſtate præclare gubernauerat, paſtorem Tarſi conſtituit, & Cilicum gentem ei attribuit. epiſcopatum autem Apamææ Ioanni dedit: qui vir quum generis nobilitate clarus, tum multis ſplendidíſque primariarum virtutũ ornamentis ſpectatus fuit. Præterea verò vitæ ſanctitas & doctrina inſignis in eo coniunctæ, clariorem etiam eum reddiderunt. Qui & ipſe, itidem vt Flauianus & Diodorus, ſæuæ procellæ tempore ſententiæ ſuæ populos in officio retinens, doctrina confirmauit. Fuit huic ea in re

Meletius epiſcopos creat. Diodorum eccleſiæ Tarſenſi præficit Ioannem Apamea.

collega quoque magni ille oominis Stephanus, E
quem iridem Meletius ad certamen noo exiguũ
acciuit. Nam hunc Germaniciæ ciuitati, quæ
Eudoxij morbo ſummo cum periculo labora-
bat, optimum miſit medicum. Omoi enim li-
berali ori doctrinæ in ſacris ſimul & propha-
nis diſciplinis operam naoauerat, & conceptã
de ſe ſpem minimè fefellerat. Spirituali nam-
que † fiſtula vſus, etiam lupos in oues conuer-
tit. Ad euodem modum magnus quoque Euſe-
bius egit, vbi ab exilio Samoſata reuerſus eſt.
Nam Acacio illi, cuius propter vitam egregiam
ingens erat gloria eccleſiam Berrhœæ regendã
commiſit. Hierapolim autem admirando attri-
buit Theodoto, qui vita monaſtica celebris
maximè fuit. Euſebium porrò * Chalcidis, &
Iſidorum Cyrj epiſcopum fecit (cuius eccleſiæ
breui quoque pòſt magnus præfuit Theodori-
tus) Ambo verò iſti diuino ardore & emulatio- F
ne clari fuere. Hunc præterea dicunt Eulogiuoi
illum, qui cum Protegene in * inſulam Antino-
nem, veræ pietatis ergo deportatus fuerat, Edeſ-
ſam miſiſſe, cùm ibi diuus Barſes morte ſua ſi-
mul & thronum & vitam reliquiſſet. Ipſe autẽ
Eulogius Protogem certaminum ſuorum ſo-
cium Carria præfecit, vrbi ei valde ægrotanti,
quaſi quendã ἀλεξίκακον hoc eſt, malorũ de-
pulſorem donans. Inſuper diuinus Euſebius op
pido Dolichæ Marim epiſcopum dedit, quod
quidem oppidum Ariana cootagione infectum
maximè erat. Eò Euſebius venit, vt ipſe Marim
vario virtutum genere refulgentem, in poſſeſ-
ſionem epiſcopalis ſedis induceret. Sedeutm ei
oppidum ingredienti, mulier quædam Arianis
deliramentis plena, ex ſuperiore loco tegulam
in caput coniecit. Et ita rum quidem viri ſancti
caput comminutum eſt: paulo verò pòſt, vbi G
cerebrum putredine correptum eſſet, moriens
ille, ad meliorem migrauit vitam. Quem fama
eſt, iam animam agentem, iureiurando amicos
obſtrinxiſſe, ne à fœmina, quæ facious tantum
auſa fuerat, pœna quæpiam exigeretur. Ea in re
Dominum ſuum æmulatus, qui dixit. Pater
ignoſce illis peccatum hoc, quia neſciuot quid
faciuot. Hunc vitæ finem, poſt varia multipli-
ciaque pro vera pietate obita certamina, conſe-
quutus eſt Euſebius. Qui quum in Thracia bar-
barorum feritatem effugiſſet, impiorum hære-
ticorum manus euadere non potuit, ſed per il-
los coronam martyrij ſuſcepit. Atque hæc qui-
dem poſtea ſunt facta. Diuus verò Meletius
concordia iuriſiurandi ſacramento copfirmata.
Conſtantinopolim appulit, cùm eò multi con-
uenſſent epiſcopi, neceſſarium eſſe rati, vt di-
uinũ Gregoriũ ex Nazanzo transferreot, eique
epiſcopatum Cooſtaotinopolitaoum cum ſum-
ma poteſtate committerent.

* *Theod. Chalcedonis: ſed perperam, vt puto. Eſt enim etiam Chalcis nõ longè ab Antiochia Syrorũ ſita. Epiph.*

Vt imperatores Theodoſius & Gratianus, hic quidem Almanorum, ille verò barbarorum ad Iſtrum colẽtium, res compoſuerit. & vt Theodoſius, quum Theſſalonicæ eſſet, poſtea æger ab Aſcholio ſit baptizatus: & vt idem Theodoſius profeſſionem fidei ſuæ publicarit, omnibúſque mandarit, trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem colere, & diuum apoſtolum Petrum in fide æmulari, Cap. 6.

Stephanum Germaniceſi.
† εὐφυγγι-
Euſebius Samoſatenus ab exilio reuerſus, eccleſiis antiſtites ſacrorũ ordinat.
Acacium Berrhœa.
Theodotum Hierapoli.
** Theodorus non habet, in-ſulam: lib. 5. cap. 4. ſuprà lib. 11. cap. 23.*
Eulogium Edeſſa.
Protogenem Carrorum.
Euſebium Chalcidis.
Iſidorũ Cyri.
Marim Doliche.
Ibi Euſebium Samoſatenum mulier Ariana tegulæ ictu necat.
Euſebius martyr pro perſequutrice muliere moriens orauit.
Meletij & aliorũ epiſcoporum conuẽtus Conſtantinopoli.

E I Mperatores ambo, alter quidem in paternã
imperij partem, quam ſibi & fratri reſeruaue-
rat, ſe recepit: alter autem ad datam ſibi ditionẽ,
Illyricum inquam & Orientales prouincias, eſt
profectus. Atque vtrique res bellica ex ſentẽtia
ſucceſſit. Gratianus enim Almanos Occidẽtem
vaſtantes deuicit: Theodoſius autem rurſus cũ
barbaris ad Iſtrum congreſſus, prælio eos ſupe-
rauit. Qui vero ex cõflictu eo ſuperfuere, ſocios
ſe deinceps Romanorum fore precibus inter-
poſitis polliciti, conditionibus pacis acceptis,
& ubſidibus datis, in Theodoſij poteſtatem ve-
nere. Rebus hiſce rectè compoſitis, Conſtanti-
nopolim is iturus, Theſſaloοicã peruenit. a Atq;
ibi ſtatim lethali morbo correptus, poſtquã ab
Aſcholio, cui tum Theſſalonicenſis eccleſiæ ad-
miniſtratio credita erat, initiatus & baptizatus
eſt, meliuſculè habuit. Quòd namque à maiori-
F bus ſuis acceptam Chriſtianam religionem co-
luerat, mirificè in Nicænis decretis acquieſce-
bat. Tum autem, quòd & b Aſcholius ſententiã
eam defendebat, admodum delectabatur. Præ-
terea vero quod idem & vita & doctrina bo-
nus ad virtutes omnes quas epiſcopalis requi-
rit dignitas, appoſitus eſſet, atque inſuper quod
gens Illyricorum ab Ariana rabie abhorreret,
magnopere lætabatur. Et Aſcholium de aliis po
pulis, quàm de religione obtineret opinionem
percuoctatus, Occideotem omnem vſque ad
Macedoniam, & eccleſias eius, concordes eſſe
iotellexit, quod omnes ex æquo cum patre Deũ
verbum & ſpiritum ſanctum colerent, & apertè
trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem profiterẽ-
tur. Vlteriores verò Orientalis imperij regiones
vſque adeò inter ſe diſſidere, vt diuerſæ etiam io
G vulgo hæreſes eſſent, & factiones. Conſtãtino-
polim verò magis etiã quàm loca alia de rebus
talibus hlaterare, & magis Ariana peſte refertã
eſſe didicit. Cuius rei cauſam quoque Aſcholius
addidit, Occidentem ſcilicet propterea malis
eiuſmodi liberum eſſe, quòd Conſtantinus Cõ-
ſtantini maximus, & Conſtans minimus natu
filius, ſucceſſoreſque deinde eorum Valentinia-
nus & Gratianus ipſe, patriam fidem integram
conſeruaſſent. In Orientem autem variis ex par-
tibus malum hoc perueniſſe dixit: quòd hæreſis
autor & dux Arius, Alexandriæ in Aegypto or-
tus, & preſbyter ibi factus, blaſphemiæ & male-
dicentiom venenum ibi euomuerit: poſt hunc
autem Euſebius a Cæſarienſis, & Patrophilus
Scythopolitanus, & Aetius Syrus in Palæſtina
H extiterint: Paulinus verò, & Gregorius Alexan-
driæ epiſcopus, è Phœoicia prodierint. Theo-
dotum præterea Laodicenſem, & ſucceſſorem
eius Georgium, atque huius rurſum Athanaſiũ,
& quartum Narciſſum Cilicia protulerit: qui
malè iacta ſemina, ſeu potius zizania, ſiniſtra ir-
rigatione fouerint. Inſuper verò Bithyni fuerint
† Euſebius Nicomedienſis, & Theognis Nicæ-
nus, & Menophantus Epheſius, & Maris Chal-
cedooenſis, & Theodorus Perinthius: alios
porrò, qui vitiis & malicia celebre nomen ſunt
conſequuti, Thracia dederit. Atque hi omnes
longo tempore praua dogmata rigarint atque
fouerint. Talibus verò malæ ſementis ſatoribus
non parum momenti contulerit Conſtantij **
facilitas (ut iuxta Gregorium theologum di-
cam

Gratianus in Occidente, Theodoſius in Oriente ad Iſtrum feliciter pugnans.
Gratianus exercitus apud Argentariam Galliæ oppidũ, Almanorum circiter tria millia cecidit. Oroſ. Diac.
Theodoſius Gothos ex Thracia expulit, & cum Athanarico eorũ rege fœdus percuſſit. Id.
a Theodoſius Theſſalonicæ ab Aſcholio epiſcopo æger baptizatus conualeſcit.
b Aſcholius optimus epiſcopus.
Occidentales Eccleſiæ catholicæ.
Orientales in religione variantes.
Quia in Occidente imperatores catholici fuere, propterea eccleſia quoque ibi in officio permãſere.
In oriente per epiſcopos hæreticos, & imperatores eis fauentes, Arianiſmus propagatus.
† Hic ille eſt Euſebius, qui primum Beryti, mox Nicomediæ, & tandem Conſtantinopolis, per tranſitionem, ex vna ſede in alteram contra ſacros canones, fuit epiſcopus.
*** εὐχολία.*
† χορότης.

Theodoſij constitutio de Nicæna, eademque Apoſtolica fide L. 1. C. de ſum. Trin. & fid. Cat.

cam † leuitas religionem ſcilicet & pietatem veritus) & extrema Valentis improbitas. Hæc vbi Theodoſius cognouit, imperio ſuſcepto in primis faciendum ſibi eſſe putauit, vt de eccleſiis in gratiam & concordiam redigendis cogitaret. Optimum verò eſſe ratus, vt ſententiam de Deo ſuam ciuibus & ſubditis declararet (ne cui vim inferre videretur, religionem ſequendam illegitimè præcipiens) conſtitutionem ex Theſſalonica Conſtantinopolim miſit. Inde enim veluti ex ſumma quadam arce ſcriptũ ſuum per ditionem omnem, ad alias quoque Orientis vrbes omnino peruenturum eſſe exiſtimauit. Conſtitutio talis religionem eam complecti omnes iuſſit, quam ab initio Apoſtolorum princeps Petrus docuit, quem tum Damaſus Romanæ & Petrus Alexandrinæ vrbis epiſcopi ſequerentur. Adhæc inſuper ſignificauit, ſolam eam nominari Catholicam & vniuerſalem eccleſiam, quæ trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem diſertè & corde & ore deprædicaret. Diuerſum autem ſentientes, hæreticos vocari, inurileſque eſſe, & pœnam ſuſtinere debere, ſi publicè docere auderent.

a Theodoſius Conſtantinopolim venit. Sozom. lib. 7. cap. 5.

b Conſtantinopoli Gregorius Nazanzenus in domo quadam catholicos docet.

a Theodoritus, Cæſarienſis non habet, lib. 5. cap. 7. At Nicephorus hunc pro fautore Arianorum habens, in nomenclatura illorum hic recenſet, Cæſarienſis diſerte addito verbo.

De ſancto Gregorio theologo, vt Conſtãtinopoli in parua domo Synaxes & conciones celebrans, ὁμοούσιῳ conſubſtantialis fidei præerit: & de templo ſanctæ Anaſtaſiæ. caput 7.

HAc ibi lege lata, a non multo pòſt ipſe quoque Conſtantinopolim ſe contulit. Tum verò Ariani adhuc eccleſias gubernabant, Euagrio eiecto: quibus præfuit Demophilus. b Gregorius autem Nazanzenus theologus, pro Euagrio eis qui trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialẽ profitentur, præiit, in ædicula quadam conuentus agens. c Quam religionis eiuſdem ſectatores quidam tum quidem in ſacrum delubrum commutarunt: aliquo verò tempore pòſt, ex ea celebre templum inter alias præclaras Dei eccleſias Conſtantinopoli eſt factum, quod non tantum pulchritudine & magnificentia reliquis præſtaret, verùm etiam claritatem ex diuinis, quæ in eo edita ſunt, miraculis conſecutum eſſet. Vis enim diuina multis ibi* & re ipſa clarè, & aliquando in ſomnis apparens, non varios tantum & incurabiles morbos repulit, ſed etiã erumnis & caſibus grauibus, quæ in hominum vitam incidunt, multos liberauit. Ab hominibus autem bonæ fidei per manus nobis traditum eſt, Chriſti matrem ſemper virginem Mariam eam eſſe. nam eo habitu & forma eſſe multis viſa eſt. Vocant autem ædem eam † Anaſtaſiam ſeu reſurrectionem, illam, vt coniicere licet, ob cauſam: quòd Nicænæ fidei dogma, quod iam Conſtantinopoli propter ingentem vim & potentiam diuerſæ factionis intercideret, & intermortuum fuerat, rurſum ibi opera & ſtudio Gregorij excitatum reuixerit. * Audiui quoque ex quibuſdam, vera ſe dicere cõtendentibus mulierem in eo templo grauidam ex a ſuperioribus ambulacris decidiſſe, atque interiiſſe. Quum autem populus, qui tum ibi conuenerat, preces pro ea ad Deum fudiſſet, eam vitæ reſtitutam, nullo prorſus tali caſu fœtui illato damno reſurrexiſſe: atque inde loco ei cognomen inditum eſſe, quòd Deus ſcilicet opus id peregiſſet. Hæc hactenus:

** ὑπαρ τε καὶ ὄναρ.*

Miracula ingentia in ea edita.

Ratio nominis Anaſtaſiæ.

a ἐκ τῶν μετεώρων ϛοῶν.

Efficacia populi precum.

c Ex ea domo primùm delubrum, deinde eccleſia præclara facta, cui nomen Anaſtaſia inditum.

** In eo tẽplo fœmina grauida ex ſuperiori loco delapſa, & mortua, precibus populi vnà cum fœtu reſtituta eſt.*

† De Anaſtaſia ita, poſt diſceſſum è Conſtantinopoli ſuum, inter alia verba Gregorius ipſe ſic canit,

Inclyta Anaſtaſiæ ſalue ædes, quæ morientem.
Erexti rectam per mea verba fidem.
Et poſt fata tui memor ipſe, animaque pierum,
Mandabant precibus téque tuóſque Deo.

De Arianis & Eunomianis, vt ex eccleſijs eiecti in proprias redierint patrias: & vt Gregorius eccleſiæ catholicæ præfuerit: & de Eunomij vi & grauitate. Caput 9.

IMperator ſtatim cum mandatis ad Demophilum miſit, qui ei denunciarent, vt vel Nicænæ aſſentiretur ſynodo, populúmque ad vnionem & pacem complectendam adduceret: vel, niſi hoc faceret, quamprimum ab eccleſiis diſcederet. Atque ille minimè faciendum eſſe ratus, vt conuocata multitudine, & illos b *aduerſum, qui poſſent plura, veniret*: Imperatoris ſententia ei promulgata, inter alia hæc dixit verba. Fratres, quandoquidem diuinũ præcipit oraculum, ſi nos perſequantur homines, vt ex ciuitate vna tranſeamus in aliam: & Imperator nos ex oratoriis expellit: ſcitote nos die craſtino extra vrbis muros eccleſiam & cõuentum acturos. Atque hæc cùm dixiſſet, abiit. & deinde ad mœnia vrbis cum ſectatoribus ſuis conuenire, & ſacra peragere ſolitus eſt, non ita vt decuit Euangelica ſententia percepta. Fugiẽtes enim huius mundi conuerſationem, ad ſummam vrbẽ, cœleſtem Hieruſalem, anhelare nos, dictum id fortaſſe ſub obſcuriore ſignificatione iubet. Exiit verò cum eo vnà Lucius, qui cùm Alexandriæ Arianam hæreſim defenderet, eã ob cauſam inde pulſus, Conſtantinopoli morabatur: vbi tum Demophilus eccleſias, ex eis decedens, reliquit. Imperator cum Gregorio eas ingreſſus, fauſta omnia per orationẽ apprecatus, eas illi commendauit. Et poſtea ibi qui Trinitatem cõſubſtantialem profiterẽtur, eccleſias obtinebant. Erat is annus, quo Gratianus in imperio quintùm, Theodoſius autem primùm cõſul fuit. d Ex quo autem Ariani ſacra templa tenuerant, anni nõ pauciores quàm quadraginta lapſi erant. Cæterùm Demophilus expulſus, in patriam ſuam Berrhœã ſe recepit. Theodorus Antiochia eiectus, in Thraciam, vnde ortus fuerat, abiit. Itidem etiam Hyparius Nicæa Tyrum Syriæ, quæ eum genuerat, rediit. Et alij item aliò diſperſi ſunt. Porrò Antiochiæ Aſterius & Criſpinus preſbyteri. & reliqui factionis eius quæ Theodori auſpicia ſequuta fuerat, conciliabulo coacto, ad quod etiam alij multi ex vicinis vrbibus epiſcopi conuenere, legationem ad Eunomianus miſere, cõiunctionẽ communionémq; eorum ambientes. Quibus illi per epiſtolam, ita ſe eos recepturos eſſe reſponderunt, ſi ſuffragia

Demophilus Arianus eccleſiis Conſtãtinopoli excedit, & extra vrbem conuentus agit.

b πρὸς χρῶ σοφὰς ἀπέσφερεσθαι.

Quomodo accipiendũ verbum illud Saluatoris. Fugite ex vna ciuitate in aliam.

Theodoſius Gregorio Nazan. eccleſias Conſtantinopoli commendat.

d Ariani epiſcopi paſſim epiſcopatibus ſuis abeunt.

Ariani rerũ ſuarum ſat agentes, Eunomianis ſe coniungunt. Eunomiani eos certis conditionibus ſuſcipiunt. Ariani deinde Eunomianos contumelioſe μετεωρολίσχας vocant. Iidem rurſus conuentus & eccleſias ſuas libere agunt. Animum etiam imperatoris, vt eum ad partes ſuas traducant, ſõtant.

ſua, quibus Aetij lectionem & conſecrationem E damnauerant, antiquarent, & ſcripta illius reciperent. Petierunt quoque, vt vitam illi prius luſtrationibus perpurgarent, quòd videlicet impuris quibuſdam inſtitutis infecti eſſent. Hanc illi petitionem tum quidem receperunt. Poſtea verò eò etiam producti ſunt, vt in eccleſiaſticis conuentibus Eunomio & popularibus factionis eius, per maledicta detraherent: μετεωρολίσχας, hoc eſt, de rebus cœleſtibus ſublimibúſque cum faſtu & inſoléntia verborum nugantes, dementiáque & improbitate plenos, qui ſibi talia prætendenda eſſe ſtatuiſſent, eos cognominantes. Porrò Ariani, quòd eorum non mediocris eſſet multitudo, ex momento quod illis iã inde ab initio ſub Conſtantio & Valente acceſſerat, metu nullo conuentus agebant. Et de Deo atq; eius ſubſtantia temerè diſputabant. Animum F quoque Imperatoris ipſius, illi per factionis ſuę homines, qui in Imperiali aula verſabãtur, tentandum eſſe dixerunt: illa ſpe concepta, hunc quoque, ſicuti & Conſtantium, in poteſtatem eorum adductum iri. Quæ res eis quoque qui Catholicæ Eccleſiæ erant, magnam attulit curam. Quapropter in maximo fuere metu, Eunomij in diſputationibus vim ſuſpectam habẽtes. Non ita pridem enim is, quum ſub Valentis imperio à Cyzicenis diſſidere cœpiſſet, & ſeipſum ab Arianorum ſodalitate ſegregaſſet, Chalcedonem Bithyniæ è regione Cõſtantinopoli ſitam, vbi priuatus conſidebat, ſe contulerat. Et multitudo ingens è Conſtantinopoli ad eum ventitabat. Alij quoque aliunde ad eum confluebant, qui partim de vita & doctrina eius periculum G faciebant: partim, ſi noui quidquam diceret, cupidè eum auſcultabant. Etiam fama quoque nominis eius ad Imperatorem peruenerat. Fuiſſet ille ad colloquium etiam Principis admiſſus, niſi Dei amantiſſima ipſius cõiunx Placilla, quæ iam inde ab initio decreta Nicæna conſtanter profitebatur, cura & ſtudio omni obſiſtendo hoc egiſſet, ne cum illo prorſus colloqueretur. Maximè quippe verita eſt, ne inſtitutorum vitæ illecebris, & verborum vi atque grauitate, Imperatorem ille in ſententiam ſuam abduceret.

Eunomius Chalcedone priuatus cum laude magna vixit. Ne ad colloquium imperatoris is admittatur, Placilla Auguſta ſedulò cauet.

De Amphilochij Iconij epiſcopi ad Theodoſium dicendi libertate. Cap. 9.

Amphilochius à Theodoſio petit, vt Arianorum conuentus in vrbibus inhiberet, ſed id non impetrat.

HÆc quum ita fierẽt, ac eius rei ſtudiũ apud Arianos vigeret, magnus Amphilochius, de quo antea quoque mentionem fecimus vnus ex eis qui tum Conſtantinopolim aduenerant epiſcopis, non ille quidem in rebus agẽdis verſatus, ſed alioqui ſenex venerandus, atque in rebus diuinis acri mente præditus; Imperatoré adiiſſe, eíque vt Arianorum conuentus ab vrbibus ſemoueret, ſupplicaſſe dicitur. Imperator autem petitionem eam, quòd durior inhumaniórque eſſe videretur, non comprobauit. At ſapiens ille ſenex tum quidem tacitus abiit, & conſilio deinde ſapientiore facinus memoria dignum fecit. Quum namque rurſum cũ reliquis epiſcopis in aulam veniſſet, & imperatorem ita vt decet, atque vt alij epiſcopi fecerant, piè & ſuauiter admodum conſalutaſſet: filium ipſius Arcadium, qui nuper ad Imperium lectus fuerat, non eadem illi impertita reuerentiæ obſeruantia, inhonoratũ reliquit. Verùm ad eum accedens, & veluti cum puero colloquens, manúque eum demulcens, Salue & tu ô puer, inquit. Imperator, quòd ſenem Amphilochium iu diori * animo eſſe, & ruſticius agere exiſtimaret, quomodo filiũ ſalutare deberet, docuit. Atque ille, ſufficere ei honorem talem, dixit. Imperator autem ira percitus, & veluti filius iniuria affectus eſſet, grauiter cõmotus, cum conuicio epiſcopum abduci iuſſit. Ille porrò quamuis protruderetur, conuerſus tamen paululum, conſiliúmque in animo occultatum proferens: Vidéſne, inquit, ô Imperator, quàm tu procaciter filio illatam contumeliam non fers, ſed amarulenter † propter ſummiſſiorem compellationẽ, in nos excãdeſcis? Sic ſcilicet exiſtimare te oportuit, ſuccenſere etiam cœleſtem Imperatorem & F patrem vnigeniti, propter eos qui nun communem illi tribuunt honorem, ſed diſſimilem & longè minorem patre vocare audẽt. Imperator quum inde rem actam intelligeret, & verba ea admiraretur, quamprimum ad ſe ſacerdoté Dei acceſſiuit & ad pedes eius prouolutus, veniam ab eo petiit. Neque aliter quàm ipſe dixiſſet, ſe rem habere, profeſſus eſt. Atque in ea ſententia confirmatus, poſtea eos qui aliter quàm Nicææ ſtatutum fuerat, opinarentur, auerſatus eſt. Cõtentiones in foro & inanes conuẽtus inhibuit, diſputationibus de Deo & natura eius finé omnino impoſuit: & conſtitutione publicè propoſita, periculum qui ei non parẽrent denũciauit: pœnam ei quoque qui cõtrà venire auſus eſſet, comminatus. Ita factum, vt Arianis & Eunomianis pulſis, τῦ ὁμοούσιυ conſubſtantialis fidei G profeſſores eccleſias moderarentur.

Idem debita reuerentia Arcadium in cõſpectu patris imperatoris nõ proſecutus, reipſa pulcherrimè Theodoſio oſtendit, oci patris, ob contumeliam vnigenito filio ſuo ab Arianis illatam iram.

** ἰδιωτικώτερον διακεῖσθαι.*

† τῶ τῆς προσρήσεως ὑφειμένω.

Theodoſius cõuẽtibus publicis ſectæ Arianæ interdicit. l. 2 C. de ſum. trin. & fid. Cath.

De ſancta ſecunda vniuerſali ſynodo, quæ Theodoſij imperatoris & Meletij epiſcopi Antiocheni ſtudio & opera, Conſtantinopolitanum epiſcopatum Theologo demandarit. Caput 10.

a Imperator Conciliũ Conſtantinopolitanũ indicit.

** Soz. lib 7. c. 7. Catholicos epiſcopos conuocatos eſſe ſcribit: ex imperij Theodoſij prouinciis duntaxat, nõ addit.*

Et ſynodus hæc Conſtantinopoli, ſicuti plerique omnes tradunt, eſt celebrata. Id.

b Euocantur etiam Macedoniani epiſcopi.

d Numerus epiſcoporum.

e Catholici Macedonianos in ſententiam ſuã adducere contendunt.

PRoinde primo quoque tempore ſynodum quoque epiſcoporum Imperator in locum vnum, a ex imperij ſui prouinciis duntaxat, cõuenire iuſſit, ad Nicæna decreta confirmanda: atque vt ibidem, cuinam Conſtantinopolitanæ eccleſiæ ſedes cõmittẽda, deliberaretur. b Quòd autem Macedonianos vniuerſali eccleſię aggregari atque vniri poſſe exiſtimaret, quia non admodum opinione ſua de Deo, ab vtraque parte & factione, diſſidebant, eos quoque ad conuẽ H tum euocauit. Et conuenerunt ab eis qui Trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem prædicant, circiter centum & quinquaginta: alterius autẽ ſectæ triginta & ſex, quorum plures ex Helleſponto erant. c His præibant, Eleuſius Cyzicenus, & Marcianus Lampſacenus. d Inter Catholicos præcipui erant: Timotheus, qui Alexãdriæ in locum Petri fratris ſui, eiuſdémque Athanaſij ſucceſſoris, ſurrogatus fuerat: Meletius Antiochiæ epiſcopus, qui pridem Gregorij cauſa Cõſtãtinopolim venerat: & Hieroſolymitanus Cyrillus, qui cùm antea Macedonij opinionem ſequutus fuiſſet, tum per pœnitentiam reſipuerat: præterea Aſcholius Theſſalonicæ, Diodorus Tarſi, & ſuum rectè gerẽs nomen Acacius Berrhœæ, epiſcopi. e Ii ſanè omnes in Nicænis decretis acquieſcẽtes, Eleuſium & populares eius in ſen-

in ſententiam ſuam adducere conabantur: in memoriam eis redigentes, quam ad Liberiũ miſerant legarionem, in qua per Euſtathium, Syluanum, & Theophilum, ſe Nicænam fidem ſequuturos receperant. Tum autẽ, quod ſua ipſorum volnntate, longo tempore ſe ab eorum cõmunione non ſegregaſſent: non rectè eos facere dicentes, cùm ſemel flagrantibus animis eãdem cum eis fidem ſuſceperint, quòd ita rectè ab eis conſtituta rurſum antiquarent f. At illi cohortatione tali ſpreta, cùm apertè Arij opinionem iudicio ſuo meliorem cẽſeri, neque vnquã fore vt patri filium ὁμοούσιον cõſubſtantialem eſſe faterentur, quamuis aliter liberio polliciti eſſent, dixiſſent, diſceſſerunt: & ad factionis ſuæ populares, vbicunque in vrbibus eſſent, vt nequaquã Nicænam fidem complecterentur, literas dederunt. Qui verò ab vniuerſali eccleſia ſtabant, ibi manentes, de eligendo Conſtantinopolitano B epiſcopo conſilium habebãt. Et primos ibi imperator. g Gregorium, propter vitam & eruditionem præſtantem admiratus, dignum illum ea ſede calculo ſuo indicaſſe dicitur. Qua in re ſynodus ei, quòd virtutem eius viri reuereretur ſuffragata eſt. Potiſſimùm verò diuo ipſi Meletio, videbatur, Gregorio Conſtantinopolitanũ epiſcopatum confirmandum eſſe, hac in parte canone de epiſcoporum tranſlatione, quẽ nonnulli conſilium hunc reprehendentes obiiciebãt, poſthabito. Optimè quippe diuinos pater eorũ virorum mentem & conſilium, qui illum promulgauerant, tenebat: h Synodus nanque illa, vt occaſionem * ambitus in eccleſiis præcideret, canonem eum propoſuerat, quod multa tum ex competitorum ambitioſa prenſatione prouenissent mala. Quod ſi ambitus abeſſet, nihil prorſus extare impedimenti cenſuit, vt modò vita aut doctrina multis aliis præſtantior, aut ſimul vtraque hæc conſtarent, aut communis denique & publica cum magna commoditate vtilitas per tranſlationem in expectatione eſſet.

*† * Alij in hac ſynodo centum & octo Patrum, Macedonum etiam damnatũ eſſe ſcribunt, ſpiritum ſanctũ Deum eſſe per negantem.*

Macedoniani opinionẽ ſuã retinentes ex concilio diſcedunt.

g Grego. Nazanze. epiſcopus Conſtãtinopolitanus deſignatur, Meletio conſente, & imperatore approbante.

h Mens & ſententia canonis Nicæni non transferẽdis epiſcopis.

φιλαρχίας

*† * Ioannes Pſellus de ſecunda œcumenica ſynodo ſcribens, inter alios, hos ponit verſiculos:*

Αὐτὴ τὸν μακεδόνιον ἀνέσπασε ῥιζόθεν,
τὸ πνεῦμα τὸ πανάγιον ἄλλο τριοῦντα μάτην
τῆς ὑψηλῆς θεότητος, καὶ κτίσμα βλασφημοῦντα. *Hoc eſt:*

Reſecuit hæc Macedonium radicitus,
Qui ſpiritum temerè creaturam vocans,
Deitate ſumma ſegregat ſanctiſſimum.

Vt Gregorius, quoſdam ex Aegyptiis offendi cernens, propter epiſcopatus ſui mutationem ſeu tranſlationem, ſedem Conſtantinopolitanam repudiarit: & concordia Eccleſiarum nihil habens antiquius, in propriam redierit patriam, & de Maximo cynico philoſopho. Caput 11.

GRegorius ſanè primùm munus epiſcopale ſuſcepit, & thronũ conſcendit. Quomodo enim tot & tantorum virorum cohortationem deſpiceret? Et gregem, quem exiguum receptũ, frequentiſſimum fecerat, euangelicis humoribus rigans fouit: eóſque qui extra illum oberrarent, verborum ſagena captos ad ouile adduxit. Vbi verò paulo pòſt quoſdam, & eos maximè qui ex Aegypto aduenerant, electioni ſuæ interA cedere, eámque reprehendere ſenſit, oratione ad eos ſynodali habita, epiſcopatum rurſum depoſuit. At enim ab ipſa ſtatim ſynodo, diuibus Meletius ad vitam læriorem tranſiit: & à multis, præcipuè verò à Gregorio Nyſſenæ eccleſiæ luce, funebribus orationibus eſt concelebratus. Et ante obitum quoque eius epiſcopi Aegyptij ſeceſſionẽ fecere, inter alia illud carpẽtes, quod Gregorius, quum paternum antea epiſcopatum & Nazanzenam eccleſiam adminiſtrarit, ad Cõſtantinopolitanam tum ſedem euectus eſſet. Etiam Timotheus Alexãdrinus Maximum quendam Cynicum philoſophum, Gregorij quidem diſcipulum, * Apollinaris autem labe maximè infectum, in abdito loco, apud Choraulæ cuiuſdam domũ, Cynico capillo eius inciſo, paſtorem Conſtantinopolitanum legerat atque cõſecrarat. Verùm qui tum ibi congregati erant, faB cinus tam abſurdum reprobantes, haudquaquã conſecrationem eam laudarunt. Nam plerique viri diuino ardore & ſpirituali ſapientia pleni erant. qualis Helladius ille fuit, Baſilij magni ſucceſſur: Gregorius & Petrus, eiſdem cum Baſilio parentibus orti: Amphilochius Iconij, quæ Lycaoniæ vrbs eſt: Optimus Piſidiæ, Diodorus Ciliciæ, Pelagius Laodiceæ: Eulogius Edeſſæ, Acacius Berrhœæ, Iſidorus Cyri, Cyrillus Hieroſolymorum, Gelaſius Cæſareæ Palæſtinæ, Acacij, qui Euſebio Pamphili ſubſtitutus fuerat, ſucceſſor, & alij quamplurimi epiſcopi, egregij virtutis athletæ & concertatores, doctrinam vita ipſa exornantes. Qui omnes factum tale execrantes, ſe ab Aegyptiis ſeiunxerunt, & Gregorio magno affuerunt. Nam vnà cum eo conuentus, & ſacra, & ritus eccleſiæ, recepto more omnes liberè peragebant. Quos diuinus C Gregorius, ſi quis alius, & ipſe humanus & humilis, maximè adhortatus eſt, vt concordiam & pacẽ inter ſe, cuius gratia cõuentus quoque coactus eſſet, colerent, eámq; iniuriæ hominis vnius quam contemnere deceret, præferrent. Ego enim inquit, curis multis liberatus, exoptatam mihi dudum & gratam quietem perſequar. Et vobis ſimul, poſt diuturnum illud & inexpugnabile bellum, tanto ſtudio expetita pax continget. Meo quidem iudicio perabſurdum eſſet, ſi nuper admodum hoſtilis pugnæ periculo defuncti arma inter nos ipſos ſumeremus: & ſicuti ſors ferret, tela temerè coniiceremus, robúrque omne in quibus minimè decet certaminibus conſumeremus. Sic ſcilicet hoſtibus quoD que ipſis, vt clade noſtra lætarentur, cauſam præberemus. Quapropter ſi conſilium meum ſequi voletis, viro alicui per diſquiſitionem inuento, qui diuina mente præditus, ſede hac dignus ſit, quique Deo actiones eius gubernante, ritè omnia & ordine faciat atque conſtituat, eccleſiæ præfecturam committetis. Contra verba hæc, quum quod dicerent, non haberent, vel inuiti ei ceſſerunt. Et confeſtim Maximum Cynicum epiſcopali dignitate nudatum atque excommunicatum, ædibus ſacris eiecerunt, quum quod præter rationem illegitimè thronum inuaſiſſet: tum maximè, ſicuti dictum eſt, quod Apollinaris væcordibus intemperiis agitaretur. Gregorius autem ſede relicta, in patriam Nazanzum reuerſus, vitam quietam * priuatus

Gregorius ſedem Conſtantinopolitanã recipit.

Sed breui eiuſdem ius propter Aegyptiorum epiſcoporum inuidiã reſignat.

Meletij obitus.

oratio Gregorij Niſſeni in funere Meletij.

Timotheus Alexãdrinus maximũ philoſophum cynicum epiſcopatui Conſtãtinopolitano præficere conatur.

** Sozo. Maximum Nicænæ fidei profeſſorem fuiſſe ſcribit, lib. 7. ca. 9 Id ei non ſuccedit.*

Præclari eius conuẽtus epiſcopi.

Alij epiſcopi extra Aegyptios, Gregorio fauent.

Deus bone, quam libenter vir ſanctus epiſcopatum primariũ deponit, & publica paci dignitatem ſuã poſthabet.

Alium pro ſe epiſcopũ legendũ ſuadet.

concilium Maximum Cynicum excommunicat.

Gregor. Nazanzum reuerſus.

** ἰδιάγον καθ' ἑαυτόν.*

Summa animi in eo viro moderatio.

tranſegit: neque cuipiam, eo quod ſua ſponte throno ceſſit, ſcandali ſiue offendiculi occaſionem præbuit. Sedenim virum hunc longè ſapiẽtiſſimum, quum alias ob tes omnes valde, tum verò hac ipſa de cauſa non minus admirari libet. Neque enim eloqueotia, qua plurimùm pollebat, ad ſuperbiam elatus eſt: neque ab ioani gloria victus, adminiſtrationem eccleſiæ tantæ eaperiuit, quã ipſe, quum propè iam interiiſſet, ad eam rurſum amplitudinem doctrina ſua proueaerat: ſed illico epiſcopis depoſitum teddidit, oeque labores quos pertulerat, aut pericula quę aduerſus hæreſes per inteſtinum bellũ pugnans adierat, prætendit: quum quidem vt ſedem eam teiineret, & eccleſiam Conſtantinopoli adminiſtraret, alio iam Nazaoai epiſcopo declararo, vel parum, vel nihil prorſus impedimenti eſſet. Atque ſynodus quidem mores priſcos conſeruans, id quod ei in manus tradiderat, ab ipſo nõ inuito recepit: nihil omnino diuinas dotes, quæ in eo viro erant, morata.

De vita & moribus Nectarii, Gregorii ſucceſſoris & vt vix dum baptizatus, cathedram epiſcopalem conſcenderit. Cap 12.

Fauor etiam in electionib. epiſcopalibus obtinet.

Nectarius vir prætorius, profanus, & nõdum baptizatus, mirifice epiſcopus cõſtantinopolitanus, præter opinionẽ omnium imperatore maximè comprobante, eligitur.

Cæterùm maaima cura & deliberario imperatori & epiſcopis incumbebat, imperatore potiſſimùm eos cohortante ad diligentem eaactámque diſquiſitionẽ adhibendã, vt quàm optimus atque honeſtiſſimus vir inueniretur, cui vrbium maaimæ rectè adminiſtrationis cõmitterentut habenæ. Porrò ſyoodus hac in re nõ eundem quem imperator obrinebat animũ. Pro ſe enim quiſque, vt ex neceſſariis ſuis & amicis quiſpiam bonorem ſedis eius conſequeretnt, laborabat. Quod cõſilium qoum epiſcopi omnes texerent, Nectarius quidam Tarſi Cilicum ortus, primariæ nobilitatis vir ſenatoriáq; dignitate clarus, & humanitate morum admirationem omnium promeritus, tum autem prætoris magiſtratu & hooore conſpicuus, Conſtanrinopoli degens, in patriam iamiam iturus, ad Diodorum Tarſi epiſcopum venit, vt ab eo, ſub cuins ſcilicet epiſcopatu cenſeretur, cũ precarione * benedictionẽ acciperet: atque ſi opus eſſet, literas eius ſecum ferret. Et commodum tum accidit, vt Diodorus ſecum ipſe conſideraret, quémnam ad functionem propoſitam eligi conueniret. Et Nectarium ingredientem cõſpicatus, ſtatim illũ in animo ſuo idoneum ad ſedẽ eam ſuſcipiendam iudicauit. Et intra ſeipſum affectione propenſos in eum ſuit, caniciem illius venerandam cernens, ſpeciẽmqoe epiſcopo dignam, morúmqne ſimul humanitatem eximiam perpendens. Et alio quodam ſub prætextu eum ad epiſcopum Antiocbeoum adductũ, mirificè laudauit: & illum vt ſecum ei faueret, rogauit. Ille verò, quod molti præclari viri deſignati eſſent, veluti in re graui & ſeria apud ſeipſum ſnbridens, Diodori ſuffragium abrogauit: Nectario tamen nihilominus vocato pauliſper eũ ſecum manere iuſſit. Interea imperator in charta deſcribi iuſſit eorum nomina, quem quiſq; aptũ eſſe ad tantam eccleſiæ ſcapham gubernandam putaret: vt ſibi illis in ſctipto repræſentatis, vnius ex omnibus eligendi poteſtas relinqueretur. Et alij quidem alios, pro vt cuique viſum

**ευχὴν λαβεῖν.*

Accipiebant olim ab epiſcopis ſuis benedictionem peregrè profecturi.

E erat, annotarunt. Antiocbenæ verò Antiſtes eccleſiæ, poſtquam ex ſenteoria ſua quos volebat in libello nominauit, extremo loco, vt Diodoro gratificaretur, Nectarium etiam ſubiecit. Imperator charta in manus accepta, in qua deſignatorum nomenclatura deſcripta erat, vbi ad Nectarij nomen peruenit, conſtitit. Et altius, more ſuo, rem mente reuoluens, ſecum ipſe conſuliauit: & digito Nectarij nomini impreſſo, denuò eorum qui calculos & ſuffragia epiſcoporũ meriti ſuerant, nomina percurrens, vbi rurſum ad Nectarium peruenit, diu multúmque re deliberata, eum ipſum præ omnibus ſede ea dignum eſſe cenſuit. Ad id factũ obſtupuere omnes, verbíſque & ore omnium quærebatur, Quîſnam Nectarius iſte eſſet, quæ ſtudia eius, atque vnde ortus eſſet? Vt verò nondum * ququque initiatũ F eſſe cognouerunt, amplius etiam admirati, & ad imperatoris iudicium animis cooſternati ſunt. Ego quidem id etiam Diodorũ ignoraſſe puto: neque enim credibile eſt, non ioitiato eum ſuffragari tantopere auſurum fuiſſe. Sed illum iam canum vt æquum fuerat, initiatum fuiſſe opinatus eſt. Ego verò nõ ſine nutu Dei hoc accidiſſe puto. Atque vbi id Princeps quoque reſciuit, quamuis ex epiſcopis multi contrà niterentur, in ſententia tamen ſua ille cõquieuit. Poſtquàm verò, qui conuenerant, omnes imperatoris calculum confirmarunt, ex templo Nectarius baptiſmo initiatus, atque etiamnum myſtica veſte indutus, communibus ſynodi ſuffragiis epiſcopus Conſtãtinopoli declaratus eſt. Hæc ſic accidiſſe, Deo tanquam inſtrumeoto ipſo Principe vtente, à multis creditum eſt. Sed verúmne id ſit, an ſecus, affirmare certo non poſſum. Mihi quidem ipſe perſuaſerim, rem tantam non ſine G prouidẽtia diuina actam eſſe quum propter inſolitum nouúmque electionis & cõſecrationis morem, tum propter earum rerum quæ conſequutæ ſunt magnitudinem, coniecturam hanc faciens. Quod nanque placidus, & in rebus omnibus bonus fuit, veriſimile eſt, Dei miſſu per ſynodum tantam epiſcopatum commiſiſſe. Cõſecrario quidem Nectarij tale conſecuta initiũ, auſpicatum quoque habuit finem.

**ἀμύητον.*

Myſtica baptizatorũ veſtis.

De quibus rebus ſancta ſecunda vniuerſalis Synodus decreta tulerit, diœceſes & præfecturas Eccleſiaſticas ordinans: & vt Nicænam fidem comprobans, & de ſpiritu ſancto ſententiã exponens, canones cõdiderit. Caput 13.

Senatuſcõſulta Synodi Cõſtantinopolitani.

Poſtea epiſcopi omnes vnà cum Nectario congregati, vt Nicænæ fidei decretum certũ H eſſet, conſtituerunt, Hæreſim omnem damnarunt: & prouinciis diuiſis, Patriarchas conſtituerunt. Sanxerunt quoque iuata veteres Canones, vt epiſcopi in eccleſiis ſuis manentes, nõ temerè in aliarum diœceſium fines traoſirent, nêve ſe illegitimis * conſectationibus non vocati ingererent: id quod antea, quum vniuerſalis Eccleſia perſequutionibus caagitaretur, factum fuerat. Quæcunque verò apud quoſque acciderant, vt gentis eius ſynodus pro arbitrio ſuo ea ordinaret & ſtatueret. Præterea, vt ſecundũ Romanæ vrbis epiſcopum, Conſtantinopolitanus antiſtes † primum ac præcipuum obtineret honorem, vt qui nouæ Romę curator ſit. Nõ enim vrbs

Patriarchatus conſtituti.

**χειροτονίαις*

Ab epiſcopo Romano Conſtantinopolitanus inter reliquos antiſtes primatum obtinet.

**πρεσβεῖα.*

vrbs ea rantum ita nominata eſt, & populi honoribus magiſtratibúſque exornata, verum eriā ſignis moribúſque & legibus cum Romanis in Italia eiudem gloriatur ᵃ atque vtrique ea æquo parta ſunt & dignitatis præmia & honorū iura. Igitur diœceſibus ordinādis Nectarius quidem Thraciam ſortitus eſt, & Megalopolim *. Ponticam autem diœceſim à Bithynia víque ad Armenios, Helladio, qui Baſilio in Cappadocia ſucceſſerat: & Gregorio Nyſſæ, quæ & ipſa Cappadocum ciuitas eſt, epiſcopo attribuerūt Prouinciam autem Melitinenſem Otreio reliquerunt. Aſianam verò adminiſtrationem Amphilochius Iconij, & Optimus Antiochiæ in Piſidia epiſcopi acceperunt. Aegyptus porrò ſub Timotheo Alexandrino permanſit. Gubernationē autem Orientalium eccleſiarum epiſcopis earū permiſere. videlicet Pelagio Laodicenſi, & Diodoro Tarſenſi. Antiochiæ verò ſoli ſua relinquentes * priuilegia, Meletio etiam adhuc ſuperſtiti tribuerunt. Vrbibus autem circa Thraciam & * Scythiam ſitis, Terentium Tomitanū & Martyrium Marcianopolitanum præſecere. Quos quum imperator omnes viſos collaudaſſet, ſententia ſua calculus quoque eorum comprobauit. Et erat eorum illuſtris gloria: quippe qui eccleſias, pro eo atque par eſt, adminiſtrarēt. De Maximo verò decreuere, vt neque eſſet, neque nomen epiſcopi haberet. quos verò cōſecraſſet clericos, & quæcunque egiſſet, irrita vt omnia eſſent. Conſtitutione quoque imperator ſanxit, vt firma & perpetua eſſet Nicænæ fidei autoritas: atque vt omnes omnium locorū eccleſiæ illis committerentur, qui in ſubſiſtentia trium eiuſdem honoris & eiuſdem gloriæ perſonarum, † diuinitatem vnam patris & filij & ſpiritus ſancti profiterentur. Et canonibus quibuſdam eccleſiarum exornandarum gratia promulgatis, etiam ſpiritus ſancti gloriam, vtpote ſimilem atque æqualem patri & filio, ſancto Nicænæ fidei ſymbolo adiecerunt: Gregorio Nyſſeno id quod illi deeſſet ſupplente.

a Conſtantinopolis vrbs Ro. exæquata. patriar. hinc tum ſine diœceſium ordinatio.

per Megalopolim, hoc eſt, magnā vrbē Conſtantinopolis hoc loco intelligenda.

** Apud Sozo. eſt, Diœceſim iſtam Ponticā à Bythynia vſque ad Armenios eſſe cōceſſam Helladio Cæſarienſi, & Gregorio Nyſſeno, & Otreio Melitinenſi episcopis lib. 7. cap. 9.*

** πρεσβεῖα.*

** Mihi ſub Scythia nomine Gothorum prouincia ſignificari videtur.*

Maximo Cynico dignitas adempta.

† L. 2. c. de ſum. trinit.

Canones eccleſiaſtici.

Supplemētum Symbol Nicæni de ſpiritu ſancto.

De Cyriaco Adanæorum, & Martyrio Cilicum epiſcopis: & vt reliquiæ ſancti Pauli epiſcopi Conſtantinopolitani Conſtantinopolim ſint relatæ, & de Meletio Antiocheno, & vt Meletio Flauianus ſucceſſerit: & de offendiculis, quæ propter ſedem epiſcopalē rurſum Antiochiæ ſunt concitata. Cap. 14.

HIs ita actis, ſimul & ſynodus finem ſuum habuit, & reliqui epiſcopi ad ſedes ſuas redierunt. Nectarius autē Cyriacū Adanæorū epiſcopū ſecum retinuit, vt epiſcopalem diſciplinā ab eo addiſceret: hunc enim ad breue tempus à Diodoro Tarſenſi petierat. At ille non hunc ſolum, ſed & alios plurimos Cilices apud eum reliquit. In quibus & Martyrius, medicus optimus erat: quem commiſſorum in iuuenili ætate peccatorum, ſibi conſcium habebat Nectarius. Eum tum in diaconorum numerum cooptare ſtudebat. Martyrius verò miniſterij eius functionē refugiebat. Affirmabat nanque, indignū ſe eſſe tanto munere, teſtémque vitæ malè peractæ ipſum Nectarium laudabat. Et ille: Quid, inquit exiſtimas? Ego qui nunc epiſcopus ſum, an non iuuenis aliquando inconſideratè magis quàm tu vitam egi? Teipſum teſtem facio, qui adminiſter mihi improbæ ſæpe libidinis fuiſti. Martyrius poſtò: At tu vir beate, ait, nuper admodum per baptiſmum omnem labē abluiſti, quum etiam epiſcopalem dignitatem es conſequutus. * Vtrumque verò, & ſacrum lauacrum, & munus epiſcopale, delictorum eſſe remediū & expiationem, ea ſacris nouimus cōſtitutionibus. Ac tu quidem nunc nihil mihi differre videris à recens genito infante. Ego verò iamdudum diuino purgatus lauacro, eundem per libidinē vitæ curſum tenere perſeueraui. His dictis, ſacerdotij non ſubiit iugum. Cuius quum non poſſim deprecationem pulchram non laudare, vt partem aliquam etiam huc loco in præſenti hiſtoria obtineret, volui. Poſt ſynodū celebratam, vbi Imperator cognouit, quid Paulo Conſtantinopolitano olim epiſcopo accidiſſet, vt ſcilicet in exilio ab Arianis ſuffocatus enectúſq; fuerit, tranſlato honorificè corpore eius Conſtātinopolim, in templo id repoſuit, quod Macedonius, qui inſidiatus illi fuerat, conſtruxit. Id nunc quoque appellationem Pauli retinet, maximum atque præclariſſimum, & quodammodo à paucis alijs ſecundas ferēs. Qui verò rem eam ignorant, diuum Apoſtolum Paulum conditum ibi eſſe arbitrantur. Sub idem tempus, ſacræ etiā Meletij reliquiæ Conſtantinopoli Antiochiam ſunt perlatæ, & proximè apud martyrem Babylā repoſitæ. Dictū autem eſt imperatoris iuſſu corpus eius in publicis viis omnibus, præter Romanorum morem, intra vrbium mœnia receptum: precationibúſque & pſalmodiis alternis in vrbibus decantatis, donec Antiochiam pertigit, honoratum eſſe. Tantum verò viri huius deſiderium in animis hominum omnium relictum eſſe ferunt, vt illius formam & effigiem in parietibus & tabulis depingi, & in annulis exculpi curauerint. Meletius quidem tanto cum honore humatus eſt. Cui, ad gregem illius paſcendum, Flauianus ſubſtitutus eſt: iuſiurandum, quo obſtrictus fuerat, paruifaciens. Paulinus enim adhuc viuebat. Proinde vrbem Antiochenam, quæ paululum conquieuerat, turbæ rurſum exceperunt. Multi nanque à Flauiano deſciſcētes, Paulino ſe adiunxerunt. Cuius ſanè rei gratia, non ſolùm Antiocheni ipſi, verùm etiam vicini circumcirca epiſcopi, inter ſe diſſenſere. Aegyptij nanque, Arabes & Cyprij propter Paulinum, veluti iniuria is affectus eſſet indignabantur: Syri autem Phœnices, Palæſtini, & qui Armeniam, Cappadociam & Galatiā incolunt, quíque ad Pontum Euxinum ſunt, maxima * ex parte Flauiano fauebāt. Porrò Damaſus Romæ epiſcopus, & Occidentales antiſtites, Flauiano plurimùm ſuccēſebant: & ad Paulinum ſcribentes in epiſtolis, quas Synodales appellare mos eſt, ei nomen præſulis Antiochenæ eccleſiæ tribuebant, Flauianum autem prorſus auerſabantur. Neque verò minus Diodorum Tarſenſem, & Acacium Berrhœum, qui illi manus impoſuerant, accuſabant: quos etiam à communione excluſerunt. Vt verò certius rē eam cognoſcerent, & ipſi & Gratianus ad eos literas dederunt, ex Oriente in Occidentem eos euocantes.

** Occidentales epiſcopi Flauiano & ordinatoribus eius infenſi.*

Adana Ciliciæ vrb.

Nectarius epiſcopalem functionem ab diſcit.

Martyrius propter malè actam vitam & baptiſmū prophanatum, perſuaderi à Nectario non poteſt, vt presbyteri ſuſcipiat dignitatem.

** ἀμφότερα δὲ χαθάρσια ἁμαρτημάτων τὸ θεῖον νομοθετεῖ* *Sozom.*

Oſſa Pauli Conſtantinopolitani martyris Conſtantinopolim relata.

Pauli templū ibidem.

Meletij corpus Conſtantinopoli Antiochiā reportatum ſummo cum honore.

Deſideriū hominum erga Meletium defunctum.

Flauianus Antiochiæ, cōtra iuriſiurandi ſacramentum, epiſcopatum poſt Meletij mortē ſuſcipit

Noua diſſenſio in eccleſia Antiochena.

Diſſentio ea in vicinas quoque regiones progreſſa.

Vt Theodoſius imperator ſecundum coegerit concilium, ad concordiam redigere volens eccleſias. & qua Siſinnius Nouatianorum epiſcopus de concordia ſuaſerit: & vt ad exilium hæreticos, vbi voti compos fieri non potuit, Theodoſius damnarit. Cap. 15.

Soz. lib. 7. Cap. 12.
Propter Arianorum reiectionē noua in eccleſiis turba exorta.
Theodoſius cōcilium aliud ducibus hæreſium euocatis Conſtantinopoli cogit.

EOdem tempore, quum Ariani ex ſacris ædibus deturbarentur, & Catholici in poſſeſſionem earum vacuam inducerētur, non paruæ exortæ ſunt turbæ. Quapropter imperator Theodoſius exiguo à priore ſynodo temporis interuallo, anteſignanos vigentium tum hæreſium rurſum cōuocauit, vt alterum iſtorū fieret: videlicet, vt vel ipſi aliis opinionem ſuam perſuaderent, vel ab aliis ad aliam complectendam perſuaderentur, de rebus quæ in controuerſia eſſent: in vnam eandémque ſententiam omnes adductum iri ratus, ſi in publico auditorio opiniones dubiæ per diſputationem diſcuterentur. Quum autem vniuerſi conueniſſent (factum id eo anno, quo filium a Arcadium Auguſtum renunciauit) cōſilium de ſynodo celebranda cum † Nectario Conſtantinopolitano communicauit, cohortatus, vt quæſtiones vnde hæreſes orirentur omnes, in publicam deducerentur diſputationem, quò quum vna fieret eccleſia, atq; vnum inter omnes conſentiens conſtitueretur dogma, tum vniuerſi religionem, ita vti decet, colerent, neque quidquam controuerſiæ relinqueretur b. Nectarius plurima ſecum animo reuoluens, Nouatianorum epiſcopum c Agelium accerſit, eiuſdem cuius ipſe erat de conſubſtantiali ſententiæ virum: qui * quod factis potius virtutem declararet, & à verborum nugamentis & faſtu alienus prorſus eſſet, alium vicem ſuam ad deſpiciendū quid facto opus eſſet, atque etiā (ſi hoc vſus ferret) ad diſputandum, deſignauit d, Siſinium nomine, qui tum in lectorū ordine enitebat, & breui pòſt epiſcopatum eius ſuſcepit: hominem ad inueniendum perquàm ingenioſum, & ad id quod inueniſſet eloquendum valde commodum: nec minus ad arcanos & latentes ſacræ ſcripturæ ſenſus inquirēdum eóſq; copioſè ſuaui lingua exponendum. ſane quàm idoneum, necnon prophanæ ſimul & ſacræ philoſophiæ egregiè peritum. Is, quod rectiſſimè tum dicere viſus eſt, ſuaſor fuit, ne qua cum eis qui aliter opinarentur, ſuſciperetur diſputatio, vt quæ aliam ex alia rixam & contentionem parere ſoleret: ſed vt illi interrogarentur, an eos ſacrorum oraculorum interpretes, qui prius extiterint, quàm diſſenſio in eccleſiis orta ſit, admitterent. Ac ſiquidem ſententias illorum tenerēt, tum fore dixit, vt eos etiam factionis ſuæ populares eiiciant. Sin verò idoneos illos ad declarationem ſeu deciſionem cōtrouerſiarum eſſe putarent, ſtatim illorum libros in medium proferri debere. Atque hoc ſic ſuaſit, quod certò ſciret, veteres quum in diuinis literis coæternum patri filium inuenerint, haudquaquā ab initio aliquo generationem eius incepiſſe, dicere auſos fuiſſe. Vt autem & Nectario & imperatori optimum hoc conſilium eſſe viſum eſt, omnibus qui euocati fuerant coactis, cognoſcere primùm, quid

a Arcadius Auguſtus renunciatus.
b Nectarius Agelium Nouatianū epiſcopum in cōſiliū adhibet.
c Agelius vita ſanctitate quā diſputationis contentione clarior.
* τὴν ἀρετὴν τοῖς διὰ τῶν ἔργων φέρων. κομψότητος δὲ καὶ περθρείας λόγων ἄτριβὴς. Soz.
d Agelius in conſilium id Siſinium lectorem ſuum mittit.
Optimum Siſinij conſilium quomodo contra contentioſos hæreticos ſit procedendum.
conſilij eius certa ratio.

† *Idem cum Nectario, de eo per publicam diſputationem celebrando conſultat.*

de veterum ſcriptis illi ſentirent, tentauit. Atque vbi in clamore & admiratione ſuam erga illos affectionem & pietatem indicarunt, apertè pronūciauit: Si teſtes illi dogmatis claſſici & idonei eſſent, facile eos quæſtionem rei cuiuſlibet deciſuros, ſi ipſi in eo acquieſcerent, quod illi de controuerſiis eiuſmodi & ſenſerint & dixerint. Quandoquidem autem etiam de eo hæreſium duces diſſentiebant (non omnibus enim eadem de veterum opinionibus ſententia erat) rem ſecum ipſe perpendens imperator, intellexit propterea illos propoſitam ſibi conditionem repudiare, quòd diſputationibus ſuis confiderent.

Quam ob rē iniquam ſententiam eorum moleſtè ferens, hæreſim quámque libellum opinionem cuiuſque complectentē, offerre ſibi iuſſit.

Atque vbi dies conſtituta aduenit, ex eis qui trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem profitebantur, Nectarius affuit, & Agelius: ex Arianis autem Demophilus: Hæreſis ſuæ nomine, Eunomius: Eleuſius autē Cyzicenus, Macedonianorum partes propugnans. Porrò imperator opinionibus hæreticorum omnibus perlectis, ſolam admiratus eſt, & veram eſſe iudicauit, quę trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem deprædicat: reliquas verò vt veritati repugnantes, cōſcidit. Enimuerò eis qui Nouati hæreſi laborāt, nihil aduerſi accidit: quippe qui Eccleſiæ catholicæ præterquam in re vna, conſentirent, & ὁμοουσίῳ conſubſtantiali admodum inhærerent. Reliquę autem hæreſes grauiter epiſcopos ſuos accepere, quod non ſatis cōſideratè cum imperatore egiſſent. Plurimi etiā ex eis, opinione illorum ſpreta, ad ſententiam laudatam tranſiere e.

Deinde imperator legem tulit, ne à Conſubſtantialis fidei profeſſione abhorrentes, conuētus aliquos eccleſiaſticos agerent: néve poſtea de fide docere auderent, aut eligendi conſecrādique quempiam, poteſtatem haberent. Sanxit præterea, vt illi partim ex agris & vrbibus pellerentur, partim * ærarij fierent, neque quicquā cum reliquis ciuibus commune haberent. Conſtitutionibus eiuſmodi pœnas graues addidit, ſi quempiam contra decreta ſua commiſiſſe comperiſſet. Sed eas executioni non mandauit: metū enim tantum hæreſium ſtudioſis incutere voluit. Et id maximè ſtudio habuit, vt populi imperio eius ſubiecti, eādem ſecū de Deo obtinerent opinionem. Quapropter magno etiam eos proſequutus eſt honore, quos ab hæreticis ad eccleſiam vniuerſalē tranſiiſſe cognouit. Quum ſynodus Conſtantinopoli iterum, ſicuti dictum eſt, ſub imperatore Theodoſio ageretur, ex Occidente literæ venerunt, vt ipſi quoque Romā ad concilium ibi maximum inſtitutum, in quo de rebus etiam Antiochenis inter Paulinum & Flauianum decideretur, venirent.

Cæterùm qui Conſtantinopoli congregati erant epiſcopi, profectionem Romanam vt incommodam detrectarunt. Epiſtolam autem ſcripſerunt, in qua excitatam in eccleſia ab hæreticis procellam maximam expoſuerunt: & aliquantulum negligentiam & incuriam illorum perſtrinxerunt, ſummatimque Apoſtolicam

Imperator ſynodo huic epiſcoporum præſidet.
Idē hæreticorum de veterum patrū autoritate & teſtimoniis ſententiam exquirit.
Hæretici diſputationibus confidentes.
Iubet imperator hæreſim quamque, opinionem ſuam in ſcriptū relatam ſibi exhibere.
Libellum Catholicorum approbat, reliquos cōcerpit.
Aliæ hæreſes, duces ſuos quòd parum prudēter cum imperatore egiſſent, reprehendunt.
Noua Theodoſij contra hæreticos conſtitutiones.
e L. Omnes vetita. C. de hæretic. & Manich.
* ἄτιμοι.
L. cuncti hæretici. cum ll. ſeq. eod.
Theodoſius orthodoxos præcipuè honorauit.
Accipiunt orientales epiſcopi Conſtantinopoli ab occidentalibus ſynodalē epiſtolā, qua Romam ad concilium euocantur.

† *Nouatiani in ſententia τοῦ ὁμοουσίου Catholicis aſſentiuntur, & propterea à Theodoſio damnati non ſunt.*

ſententiam

ſententiam inſeruerunt. Sed virilem eorum animum, verámqne ſapientiam, illæ ipſæ literæ declarabunt, in hæc verba conceptæ.

Epiſtola Conſtantinopolitana ſynodi, ad Occidentales epiſcopos ſcripta. Cap. 16.

Grauiter in Oriente Catholici ab Arianis afflicti.

REuerendiſſimis dominis, & maaimè piis fratribus atque collegis, Damaſo, Ambroſio, Brittoni, Valeriano, Aſcholio, Anemio, & reliquis ſanctis epiſcopis, in magna vrbe Romana coactis: ſancta ſynodus orthodoxorum & rectè ſentientium epiſcoporũ in magna vrbe Conſtantinopolitana congregatorum, in Domino ſalutem.

Pietarem veſtram tanquam ignaram docere, & erumnarum vim nobis ab impotenti dominatione Arianorum illatarum commemorare, ſuperfluum ſortaſſe eſt. Non enim exiſtimamus B pietatem veſtrã, res noſtras tam nihil ad ſe pertinere iudicare, vt de eis commnnefacienda ſit, in quibus condolere eam nobiſcum oportuit. Neque tales ſunt quas perrulimus tempeſtates, vt latêre tenuitate ſua potuerint. Et tempus perſequutionum propinquum, recenté adhuc memoriam conſeruat, non eis tantum qui afflicti ſunt, ſed etiam qui per charitatem afflictorũ miſerias, ſuas ipſorum erumnas eſſe reputant. Heri nanque, vt ita dicamus, & nuper admodum, alij quidem exilij vinculis ſoluti, ad eccleſias ſuas per afflictiones innumerabiles poſtliminio redierunt. Quorundam autem in eailio defunctorum relatæ ſunt reliquiæ. Quidam etiam poſt redimm, quum in feruentem adhuc hæreticorũ incidiſſent ſurorem, acerbiora quoque domi, quàm in longinquis & alienis terris, mala pertulere: lapidibus ad necem vſque, ſicuti beatus Stephanus, obruti. Alij variis cócisi verberibus C & flagris, ſtigmata & notas adhuc Chriſti & vibices in corpore ſuo circumferunt. Pecuniarum verò mulctas, & excuſſiones vrbium, & priuatorum bonorum publicationes, inſidias ſtructas, contumelias, & vincula, quiſnam enumerare queat? Reuera profectò in nobis afflictiones multiplicatæ ſunt ſupra numerum, ſortaſſe vel quod peccatorũ pœnas perſoluimus: vel quòd benignus Deus pro ſuo in homines amore, per tantam vim & multitudinem malorũ nos exercuit. Quo nomine Deo agimus gratias, qui per tot & tantas afflictiones ſeruos ſuos caſtigarit, & ſecundum multitudinem miſerationum ſuarum nos turſum eduxerit in refrigerium. Nobis verò diuturno opus eſſet ocio, & tempore multo, ad eccleſiarum reſtitutioné, vt perinde atque ex longa ægritudine, paulatim ſedula cura eccleſiæ corpus confirmantes, ad priſtinam valetudinem & ſanitatem reduceremus.

Pij afflictionibus tolerandis vel pœnas commeritorum luunt, vel ad patientiam exercentur. Gratiarum actio in ærumnis.

Difficultas reſtaurandarũ eccleſiarũ catholicarum. Hæretici lupi.

Quanquam enim maaimè à vehementi iniuria perſequutionum videmur eſſe liberati, & eccleſias diutius ab hæreticis detentas nuper recuperauimus: graues tamen adhuc nobis imminent lupi, qui etiam ex ouilibus depulſi, in ſyluis & ſaltibus greges diripiunt, conuentus contra nos cogunt, vulgi ſeditiones mouent, & nihil quod in eccleſiarum detrimentum cedat, non tentant. Quapropter, quod diximus, ampliore nos ocio & tempore longiore abundare oportebat. Sed enim quum fraternã veſtram erga nos A pietatem conſeruantes, & dilectionẽ exhibentes, indicto Romæ de voluntate Dei concilio, per Dei amantiſſimi imperatoris literas, nos quoque, vt membra veſtra propria, eò euocaueritis, vt poſteaquam tum quidem ſoli nos calamitatibus addicti atque adiudicati fuimus, nunc tandem in conſentienti ipſorum imperatorũ de vera pietate concordia, non ſine nobis regnetis: ſed & nos vnà vobiſcum, iuxta Apoſtolicam vocẽ, regnemus: in votis nobis erat, ſi fieri poſſet, vt ſimul omnes eccleſiis relictis, ſeu deſiderio ſeu vſui veſtro, per gratificãdi ſtudium ſatiſfaceremus. Quis enim nobis alas veluti colũbæ tribuat, vt volitemus, & ad vos perueniamus? Quum verò id, ſi fieret, prorſus eccleſias nudaret, quæ nuper renouari cœperunt, & res hæc multis omnino impoſſibilis ſit. Conuenimus nanque Conſtantinopolim literis proximis adducti, quas reuerentia veſtra poſt ſynodũ Aquileienſem, ad Dei amantiſſimũ imperatorẽ Theodoſium dedit, ad ſolam hanc, Conſtãtinopolim vſque, profectionem inſtructi, & de vna hac ſynodo ab eis qui in prouinciis permanſere epiſcopis, aſſenſionem acceptam habentes. De longiore autem profectione neque neceſſitatẽ aliquam expectauimus: neque quicquam omnino prius audiuimus, quàm Conſtantinopoli conuenimus. Ad hæc, ea eſt conſtituti temporis anguſtia, vt neque ad iter longius nos inſtruendi ſpatium habeamus: neque omnes in prouinciis cõmunionis noſtræ epiſcopos, de profectione tali certiores facere, & comprobationẽ eorum accipere poſſimus. Quum hæc, & multa præterea alia, aduẽtum complurimũ impedirent: quod reliquum erat, ſimul & ad res pleraſque corrigendas, & noſtram erga vos charitatem declarandam faciendum duximus, vt reuerẽdiſſimos atque honorandos maximè fratres & collegas noſtros, Cyriacum, Euſebium, & Priſcianum, epiſcopos, quo viæ laborem Romam vſque alacribus ſubirent animis, exoraremus: per quos, voluntatem & ſententiam noſtram pacificam eſſe, & vnionis coniunctionisque conſilium & finem ſibi propoſitam habere oſtendimus: ardorémque ſimul pro ſaniore fide noſtrum, manifeſtò declaramus. Nos enim, ſiue perſequutiones, ſeu afflictiones, ſiue Imperatorum minas, ſeu magiſtratuum feritatem, ſiue etiam aliam quampiam tentationem & periculum ab hæreticis ſuſtinuimus, pro Euangelica fide Nicææ apud Bithynios à trecentis decem & octo patribus confirmata, quicquid id fuit perrulimus. Eam enim & nobis, & vobis, aliiſque adeò D omnibus qui veræ fidei verbum non peruertunt, complacere oportet, quippe quæ antiquiſſima & † baptiſmo conſentanea ſit, credere nos docens in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti, videlicet vt diuinitas & poteſtas vna patris & filij & ſpiritus ſancti, & eiuſdem honoris dignitas, & coæternum regnũ in tribus perfectis ſubſiſtentiis, ſiue tribus perfectis perſonis credatur: ita vt neque Sabellij contagio locum habeat, ſubſiſtentiis confuſis, ſeu proprietatibus ſublatis: neque Ennomianorũ & Arianorum & Pneumatomachorũ blaſphemia ſeu maledicẽtia inualeſcere poſſit, ſubſtantia vel natura vel diuinitate diuidẽda, & increatæ conſubſtantialiſque

Per Gratiani impe. literas Orientales epiſcopi in Occidentem euocati.

Excuſatio legitima, cur Orientales ad conuentum Romæ venire rectè nequeãt.

Mandatarios ſuos Romam Orientales mittunt.

† ἀκόλουθον βαπτίσματι.

Vera trini & vnius Dei theologia.

† μεθαρμοστέρας.

Verbi Dei incarnatio.

** οἰκονομίαν.*

& coæternæ Trinitati, † poſteriore quapiá ſiue creata ſeu alteri ſubſtantiali natura inducenda. Inhumanationis etiam Domini rationẽ minimè peruerſam retinemus, neque vel anima vel mẽte carentem, aut imperfectam carnis * adminiſtrationem credentes. Certò quippe ſcientes, perfectum quidem ante ſecula fuiſſe Deum verbum, perfectum verò hominem in extremis diebus propter ſalutem noſtram eſſe factum. Et fides quidem quæ à nobis conſtanter prędicatur, in ſumma ſic ſe habet: de qua ampliorem etiam animorum conſolationem percipere poteritis, ſi non grauabimini decreti libellum, quod Antiochiæ à ſynodo ibi coacta factum, & item id quoque quod proximè Cõſtantinopoli ab vniuerſali concilio promulgatum eſt, legere. In quibus & fuſius fidem profeſſi ſumus, & hæreſes nuper per res nouas exortas, & à nobis anathemate cõfoſſas, in ſcriptum retulimus. Porrò de ſingularibus eccleſiarum adminiſtrationibus, veterem ſcitis eſſe ſanctionem, & ſanctorũ Nicææ cõgregatorum patrum decretum, vt in prouincia quaque, prouinciæ eius epiſcopi, & cum eis, ſi illi velint, finitimi quoque electiones & conſecrationes, ex vſu publico peragant. Iuxta eiuſmodi conſtitutionem, quum alias apud nos eccleſias ordinari atque adminiſtrari, tum in celeberrimis quibuſque Antiſtites renunciatos eſſe, ſcitote. Proinde in recens fundata, vt ita aliquis dicat, Conſtãtinopolitana eccleſia, quam nuper tãquam ea ore leonis, ſic ea blaſphemia & maledicentia hæreticorum eripuimus, per miſerationes Dei, in vniuerſali ſynodo, communi & publico conſenſu in ipſius Dei amantiſſimi imperatoris Theodoſij conſpectu, clero omni & ciuitate cuncta ſuffragante, reuerendiſſimum & Dei amantiſſimum Nectarium epiſcopum legimus. In vetuſtiſſima verò, proindeque Apoſtolica eccleſia Antiochiæ apud Syros, in qua prima venerandum Chriſtianorum nomen exiuit, prouinciales & Oriẽtalis diœceſis epiſcopi cõuentu acto, canonicè & legitimè reuerendiſſimum & Dei amantiſſimum Flauianum antiſtitẽ crearunt, eccleſia tota cõſentiente, & quaſi voce vna virum eum cohoneſtante. Quam electionẽ vt ordinariam & legitimam, ſynodi etiam communitas comprobauit. In ea verò eccleſia, quæ aliarum omnium mater eſt, Hieroſolymis, reuerendiſſimum & Dei amantiſſimum Cyrillũ epiſcopum eſſe ſcimus, ritè iamdudum à prouincialibus epiſcopis electum, qui ſanè diuerſis in locis plurimũm aduerſus Arianos decertauit. a Quæ quum legitimè & canonicè apud nos acta obtineant, vt in eis pietas etiam veſtra læta & gratulabunda acquieſcat, hortamur, ſpirituali ſcilicet charitate intercedente, & Domini timore fauorẽ hominum omnẽ & affectionis in aliquem inclinationẽ contrahente, eccleſiarúmq; ædificationem & commodum conſuetudini & gratiæ alicuius ſingulari præferente. Sic nanque fidei verbo ad conſenſum & concordiam redacto, & Chriſtiana charitate cõfirmata illud vſurpare, quod ab Apoſtolis eſt damnatum, definemus: Ego quidem ſum Pauli, ego autẽ Apollo, ego verò Cephæ. Sed quum omnes nos Chriſti eſſe conſtiterit, qui in nobis diuiſus nõ eſt, Deo bene iuuante, integrum atque indiuiſum Eccle-

Legitima epiſcoporum conſecratio.

Nectarij electio.

Flauiani.

Cyrillus epiſcopus Hieroſolymitanus.

Quid in epiſcoporum electionibus ſpectari potiſſimùm debeat.

a Vt Nectarij & Flauiani electionẽ gratã ratámque habeant, petunt.

Vnio & concordia eccleſiæ in primis cõſectanda.

E ſiæ corpus conſeruabimus, & ad tribunal Domini cum fiducia & libertate conſiſtemus. Hæc illi contra Arium & Aetium & Eunomiũ, atque aduerſus rabiem & inſaniam Sabellij, Photini, Marcelli, Pauli Samoſateni, & Macedonij ſcripſerunt. Atque itidem Apollinaris quoque res nouas propalam damnarunt, dicentes: Inhumanationis quoque Domini rationẽ minimè peruerſam retinemus, neque vel anima vel mente carentem aut imperfectam carnis adminiſtrationem credentes.

Condemnatio hæreticorum.

Et in his Apollinaris Laodicenſis.

Synodalis epiſtola Damaſi epiſcopi Romani, contra Apollinarim & Timotheum ſcripta. Cap. 27.

SEdenim Damaſus, vir celeberrimus, vbi hãc quoque hæreſim exortam eſſe cognouit, non Apollinarim modò, ſed & Timotheum ſecta-
F torem eius exauctoratum ſemel atque iterum proſcripſit. Atque id epiſcopis Oriẽtalibus per epiſtolam ſignificauit: quã vt hiſtoriæ annecterem, ex vſu eſſe putaui. Ea de verbo ad verbum ſic habet. Quod Apoſtolicæ ſedi charitas veſtra debitam exhibet obſeruantiam, vobis ipſis plurimùm, & maximè Eccleſiæ ſanctæ eo honore tribuiſtis, filij reuerendiſſimi. In qua conſidens ſanctus Apoſtolus docuit, quomodo nos quæ ſuſcepimus gubernacula regere conueniat. Ac nos quidem iudicio noſtro, honore tanto inferiores ſumus. veruntamen ea de cauſa, quocunque poſſumus modo, operam damus, ſi aliqua ea parte ad gloriam beatitudinis eius accedere poſſimus. Scitote igitur, Timotheum iam olim impurum ac prophanum Apollinaris hæretici diſcipulum, vnà cum impio eius dogmate, à nobis exautoratum, damnatúmque eſſe. Et haudquaquam credimus, reliquias eius ratione ali-
G quã in futurum robur acceptutas. Sin verò ſerpens ille antiquus, qui extra Eccleſiam eſt, ſemel atque iterum morſu enectus, ad ſuam ipſius pœnam reuiuiſcat, & vt mortifero veneno ſuo infideles quoſdam peſſundet, tentare non deſinat, eum perinde atque pręſentem peſtem declinate. Et ſimul memoria retinentes fidem Apoſtolicam, eámque in primis quæ Nicææ à patribus inſcriptum eſt relata, in fide gradu firmi immobiles fortiter atque perſeueranter conſiſtite. Et poſthac clericos aut laicos veſtros, vanas diſceptationes, & abrogatas quæſtiones, audire non patimini. Iam enim ſemel typum & formam propoſuimus, vt quicunque ſe Chriſtianum eſſe agnoſcit, illud ſeruet quod ab Apoſtolis eſt traditum, ſancto Paulo videlicet dicente: Si quis vobis euangelizauerit præter id
H quod accepiſtis, anathema ſit. Siquidem Chriſtus filius Dei, Dominus noſter, hominum generi per paſſionem ſuam pleniſſimam contulit ſalutẽ, vt hominem vniuerſum peccatis obnoxium à peccato omni liberaret. Hunc ſi quis ſiue in humanitate, ſeu in diuinitate defectum aliquem habuiſſe dicat, diabolici is ſpiritus plenus, gehennæ ſe filiũ eſſe oſtendit. Quid igitur denuò à me Timothei condemnationem petitis? qui & hic Apoſtolicæ ſedis iudicio, præſente etiam Alexandrinæ vrbis epiſcopo Petro, damnatus eſt, vnà cum magiſtro ſuo Apollinari. Qui etiam in iudicij die debitas pœnas & cruciatus ſuſtinebit. Sin leuiores quoſdam

Scriptum Damaſi Ro. antiſtitis ad Oriẽtales epiſcopos.

Damaſus contendit imitari Petrum.

Timotheus diſcipulus Apollinaris cum dogmate ſuo damnatur.

Fides Nicæna laudatur.

Refutatio breuis hæreſis Apollinaris.

quoſdam homines, ille, perinde atque ſpem aliquam habens, perſuaſione ſua ducit, quicunque veram in Chriſtum ſpem profeſſione Apollinaris mutauit: itidē vt ille peribit Eccleſiæ canoni reluctans. Deus vos, filij reuerendiſſimi, conſeruet incolumes.

Aliud Synodale eiuſdem edictum, contra varias hæreſes compoſitum. Cap. 18.

ENimuerò quædam etiam alia, qui in magna vrbe Roma congregati erant, aduerſus varias hæreſes ſcripſere. Ea neceſſariò operi noſtro inſerenda eſſe duxi. Et primùm vniuerſalis fidei profeſſionem Damaſus Papa ad Paulinnm in Macedonia epiſcnpum, qui etiam *a* Theſſalonicæ fuerat, miſit. Atque inter alia ille hæc quoque commemorat.

Profeſſio catholica fidei Damaſi papæ, ad Paulinum epiſcopum. Hæreticarum opinionum quarundam condemnationes.

a in eo fortè conuentu, de quo ſupr. cap. 10. eod. Sed is conuentus Cōſtantinopoli actus.

Quandoquidem poſt cōcilium Nicænū error iſte emerſit, vt quidā impuro ore dicere audeat, ſpiritum ſanctū per filium genitum eſſe, anathemate eos ferimus, qui non cum libertate omni, vnà cum patre & filio vnins & eiuſdem ſubſtātiæ & poteſtatis exiſtere ſpiritum ſanctum prædicant. Anathemati itidem ſubijcimus Sabellij erroris ſectatores, qui patrem & filium eundem eſſe dicit. Anathemate ingulamus Arium & Eunomium, qui tametſi diuerſis verbis, pari tamen impietate, filium & ſpiritum ſanctum vnum eſſe confirmant. Item Macedonianos, qui ex Arij radice ſuccreſcentes, non impietatem, ſed cognomen tantum mutarunt. Item Photinum, qui Ebinnis hæreſim renouans, dnminum noſtrum Ieſum Chriſtum ex Maria tantum profitetur. Itē eos qui duos eſſe filios affirmant, alterum ante ſecula, alterum poſt carnem ex perpetua virgine Maria aſſumptam. Anathemate præterea mactamus illos, qui Dei verbum, pro rationali anima in carne humana verſatum eſſe cōtendunt. Hoc ipſum nanque Dei verbum, nnn pro rationali & intellectuali anima in ſuo ipſius corpore fuit: ſed noſtram, hoc eſt rationalem & intellectualē ſine peccato animam ſuſcepit & *b* ſeruauit. Nō minus anathemate perſequimur eos qui dicūt, verbum Dei à patre *c* extenſione & contractione ſegregatum eſſe, & † ſubſiſtere id non poſſe, aut qui finem id ſuum habiturum eſſe blaſphemant. Eos porrò qui ex eccleſiis in alias tranſeunt eccleſias, tantiſper alienos à communione noſtra eſſe ducimus, dum ad eaſdem, in quibus primùm electi ſunt, vrbes reuertantur. Si quis verò, alio ex vno loco in alium tranſeunte, in illius adhuc viuentis locum ſit per electionē ſurrogatus, tandiu ille qui vrbem ſuam reliquit, epiſcopali dignitate carebit, donec ſucceſſor eius in Domino obdormierit. Si quis nnn perpetuò patrem, & perpetuò filium, & perpetuò ſpiritū ſanctum eſſe dicat, anathema ſit. Si quis nnn dicat, filium genitum ex patre, hoc eſt, ex ſubſtātia eius diuina, anathema ſit. Si quis non dicat verum Deum eſſe Dei filium, ſicuti verum Deum patrē eius, & illum omnia poſſe, & omnia noſſe, patriq; ſimilem eſſe, anathema ſit. Si quis dicat, quum in carne degens filius Dei in terris fuit, eundem in cœlis & cum patre non fuiſſe anathema ſit. Si quis dicat, in paſſione crucis filium Dei & Deum verbum, diuinitate, & non carne vnà cum anima, quam in ſerui ſibi aſſumpta forma, vt ſancta ſcriptura dixit, induit, dolorem pertuliſſe, anathema ſit. Si quis non dicat Dei Verbum carne paſſum, & carne crucifixum, & mortem guſtaſſe, primogenitum factum ex mortuis, pro eo atque vita eſt & † viuificans, quippe Deus anathema ſit. Si quis non dicat, eum in carne quam aſſumpſit, ad dextram patris ſedere: in qua etiā adueniet iudicaturus viuos & mortuos, anathema ſit. Si quis non dicat, ſpiritū ſanctum verè & propriè ex patre eſſe, quemadmodum & filium, eundémque Deum Dei verbum, ex diuina ſubſtantia, anathema ſit. Si quis dicat, ſpiritum ſanctum creaturā, aut per filium genitū eſſe, anathema ſit. Si quis non dicat, patrem per filiū poſtea incarnatū & ſpiritum ſanctū creaſſe omnia, viſibilia videlicet & inuiſibilia, anathema ſit. Si quis nnn dicat, patris & filij & ſpiritus ſancti vnam deitatem, poteſtatem, potentiam, vnam gloriam, * vnam proprietatem, vnū regnum, vnā voluntatē & veritatem, anathema ſit. Si quis non dicat tres eſſe veras perſonas patris & filij & ſpiritus ſancti, æquales, ſemper viuentes, omnia & viſibilia & inuiſibilia continētes, omnia potentes, omnia iudicātes, omnia viuificantes, omnia creantes, omnia ſeruātes, anathema ſit. Si quis non dicat ſpiritum ſanctū perinde atque filium & patrem ab omni creatura adorandum eſſe, anathema ſit. Si quis de patre & filio rectè ſentiat, de ſpiritu verò ſancto hallucinetur, hæreticus eſt. Quoniam omnes hęreticos, de filio Dei, & de ſpiritu ſancto perperam ſentiētes, in Iudæorū & ethnicorum infidelitate hærere conſtat. Si quis diuinitatem diuidat, † ſingillatim Deum patrem dicēs, & Deū filium & Deum ſpiritum ſanctum, & contendat * tres deos dicendos eſſe, & non vnum Deū propter vnam diuinitatē in tribus ſubſiſtētiis, vnámque poteſtatem, quam eſſe credimus & ſcimus, patris & filij & ſpiritus ſancti: aut e diuerſo ſubtrahens filium & ſpiritum ſanctum, exiſtimet ſolū patrem Deum dicēdum, vel vnum ipſum Deum credendum eſſe, anathema ſit. Nam nomē deorum & angelis, & omnibus ſanctis, à Deo per gratiam impoſitum atque tributum eſt. De patre autem & filio & ſpiritu ſancto, propter vnā & æqualem diuinitatem, non deorum nomina, ſed Dei noſtri nomen ſignificatur & declaratur. Vt credamus, nos in patrem & filium & ſpiritū ſanctum tantum baptizari, & non in archangelorum aut angelorum nomina: ſicuti hæreticos, aut Iudæos, aut ethnicos inſanos. Ipſa igitur hęc Chriſtianorum eſt ſalus, vt fidem habentes Trinitati, ipſi patri & filio & ſpiritui ſancto, & baptizati in ipſam, vnam ſcilicet Deitatem & poteſtatem & diuinitatem & ſubſtantiam, in ipſum Deum credamus.

b σώσαι.

c τῇ ἐκτάσει καὶ τῇ συστολῇ.

† ἀνυπόστατον εἶναι.

Aduerſus epiſcopos ex vna ſede in aliam tranſeuntes.

† ζωοποιός.

* κυριότητα.

† ἀνὰ μέρος.

* *Quædam exemplaria nō habent, Tres.*

De rebellione Maximi. Et vt Iuſtina mater Valentiniani, negocium faceſſerit Ambroſio epiſcopo Mediolanēſi, & populus propter eum ſeditionem mouerit: & de beneuolo ſubnotario. Cap. 19.

HÆc quidem Gratiano adhuc ſuperſtite acta. Quum autem ſynodi, quas diximus, celebrarentur, & Gratianus bello Alemanico occupatus eſſet, Maximus quidam ex Britanniæ partibus coortus, tyrannus extitit. Et quia vniuerſum Romanorum im-

Alemanicum bellum.

Maximus è Britannia tyrānus prodit.

... imperium ... ſua admi- niſtrat.

perium ſibi ſubiicere in animo habuit, Valen- E tinianum primùm aggreſſus eſt, etiamnum adoleſcentulum, in Italia degentem: quum quidem Probo, qui conſularem obtinebat poteſtatem, rerum ibi adminiſtrandarum ſumma commiſſa eſſet. Quo tempore Iuſtina etiam magni quidem Valentiniani coniunx, iunioris autem mater, Ariana dudum infecta labe, quum marito viuente de ea propalàm non quicquam agere, neq; eos affligere qui ὁμοούσιον conſubſtantialis fidé profitebantur, auſa fuiſſet, iuuenili admodum filij ætate tum confiſa, Mediolani, quò ſe receperat, negociũ Ambroſio magno, cuius ſuprà quoque meminimus, exhibuit, & eccleſias ibi turbauit, nouas aduerſus verum dogma res molita. Magnopere nanque, vt *a* Ariminenſis fides obtineret, contendit. Et naturę illecebris atque ineſcationibus freta, hamum primùm filio, quem ille F tener adhuc, neque dum diſcrimen boni & mali habens, deuoraret, præbuit. Conata verò etiam eſt Ambroſium in poteſtatem ſuam redigere: facile ſe rem quam volebat confecturam eſſe arbitrata, ſi illum expugnaſſet. Poſtquam ille verò magis etiam contraria docuit, & illam quidem vt à cœpto deſiſteret cohortatus eſt: filio autem eius, vt paternam ſimul & religionem & hæreditatem integram retineret, admonitu: varietaté quoque dogmatum, quod videlicet ea quã mater induceret ſententia prorſus cum Chriſti doctrina & Apoſtolorum prædicatione pugnaret, propoſuiſſet: grauiter id ferens Iuſtina, fraude puerum eſt aggreſſa. Et veluti contumelia affecta eſſet, epiſcopum apud illum calumniata eſt: & vt in eum etiã animaduerteretur, poſtulauit. Atque ille calumniis eis credens, militarem manum miſit, & † Cetratorum agminibus eccleſiã cinxit: qui vi tandem, quum per irruptionem in G tra ſacras ædes perueniſſent, confeſtim Ambroſium correptum traxere, & in exilium agere voluere. Cæterùm vrbis multitudo illi circumfuſa reſtitit: & mortem ſibi perferendam potius ſtatuit, quàm vt ſic antiſtitem ſuum tractari pateretur. Qua re amplius ad iram cómota Iuſtina, decretum ſuum lege etiam cófirmare cótendit. Itaque Beneuolum, qui in decuria ſcribarum in ſacratum conſtitutionum tabulario militabat, ad ſe acciuit: & furore feruens, quamprimùm legem edi iuſſit, vt eccleſiæ omnes in decretis Ariminenſibus acquieſcerent. Quod vbi ille facere detrectauit, erat enim ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei ſtudioſus, hominem ineſcatione alliciés, ampliorem illi, ſi quod ipſa iuberet feciſſet, honorem eſt pollicita. Verùm ne ita quidem id illi perſuadere potuit. Cingulum nanque ſuum H ſibi detractum ad pedes Principis fœminæ depoſuit, neque eum ipſum quem habebat, neque ſplendidiorem etiam tanquam impietatis præmium, honorem retinendum eſſe ratus. Sed enim quum inſuper ei magis inſtaret, atque ille nunquam ſe ſententiam mutaturum eſſe vehementer confirmaret, aliis euocatis, ſtatim legem compoſuit. Conſtituit autem, vt tuto atque liberè, qui eadem ſentirent, quæ epiſcopi Arimini, ac deinde etiam Conſtantinopoli congregati ſtatuiſſent, conuentus haberent. Quod ſi qui diuerſæ eſſent opinionis, illis obſiſterent, & aliud quàm noua iſta imperialis conſtitutio mã-

In, ina Ariana ... Ambroſio negotium faceſſit.
Peſſimè ibi res geruntur, vbi fœminæ arrogantes regnãt.
Ambroſius ei ſtrenuè reſiſtit.
a Ariminenſem fidem ea inducere contendit.
Item à militari manu in tẽplo capitur.
πελταστῶν.
† De motu Germanico anni 1546. verſiculo Cauſam conſilio texerit improbo. Qualem perdomita iã probe Gallia Omni, eum peteret Marte tyrannico Vibet Maximus Italas.
Sacrorum titulo perfida filio, Iuſtinæ arma ferox acrius inſerẽt Victus ſuccubuit quiſine prælio, vt Diuũm non ſine nomine.
Populus eccleſiæ eum defendit.
Beneuolus ſcriba imperialis.
Verum Iuſtinæ edictum aduerſus orthodoxos epiſcopos conſcribere cogitat.
Beneuolus ea in re Iuſtinæ operam nauare recuſat.
Fidelis & orthodoxi ſecretarii exẽplum pulcherrimum Beneuolus.

E daret, petere auderent, eos morte mulctandos eſſe ſanxit.

* *Præclarum eſt apud Theodor. lib. 5. c. 13. Ambroſij ad Valentinianum iuniorem verbum. Tum iuuenis indignatus, propalàm è templo Ambroſium exire iuſſit. At ille Libens id, inquit, non fecero. Neque enim lupis ouium caulam prodam, neque blaſphemis templum diuinum concedam. Quòd ſi necare me vis, in ipſa eccleſia in me enſem aut cuſpidem ſtringe. Ego libenter enim cædem eam tulero.*

Iuſtina filij ſui nomine conſtitutionẽ contra catholicos per alios notarios perſcribit.

De Gratiano, vt dolo ab Andragathio ſit interfectus: & vt Valentinianus iunior tyrannum Maximum timens, in Illyricum peruenerit. Caput 20.

QVum in hoc ſic imperatoris mater eſſet, & ſtudio omni in id incumberet, vt conſtitutio eiuſmodi ſeruaretur, fama increbuit, Andragathij dolo, qui Maximi tyranni dux erat, Gratianum imperatorem necatũ eſſe. Andragathius enim iſte in curru lecticæ imperiali perſimili, ad quem mulæ iunctæ erant, latens vehebatur. Iuſſerat is ſatellitum Gratiani ductoribus renunciari, imperatoris adeſſe coniugem, vt ſcilicet ei ille cum apparatu magnifico obuiam honoris cauſa progrederetur. Id vbi Gratianus audiuit, quod non ita pridem eam duxiſſet, & iuuenis eſſet, mulierémque vehementer amaret, deſiderio eius videndæ ingenti accenſus, apud Lugdunum Galliæ vrbem, ſatis inconſideratè amne ſuperato, in hoſtiles manus, perinde atque cæcus eſſet, incidit. Andragathius namque lectica exiliens, Gratianum ſtatim comprehendit: & breui pòſt eum vt * bellatorem atque victorem optimũ interfecit. Qui vrbes ſuas moderatè & iuſtè adminiſtrans, & paternam fidei opinionem adaugẽs, ita vitam ſine liberis finiit, viginti & qua- G tuor annos natus: quum annis quindecim vnà cum Theodoſio, ſolus autem anno vno & mẽſibus ſex imperaſſet. Ea clade renunciata, Iuſtina iram aduerſus Ambroſium ſuã remiſit *a*. Porrò Maximus ingẽti atque forti exercitu ex Britãnis, & finitimis eorũ Gallis & Celtis, aliíſque loca ea incolẽtibus populis coacto, in Italiã ducebat, Valẽtiniani etiam iunioris imperium ibi in poteſtatem ſuam peruenturum eſſe arbitratus. Iam enim, quod Gratianus habuerat, obtinebat. Copias autem eas ducebat *b*, illo quidem ſub prætextu, vt ne quid de patriis dogmatibus per res nouas immutaretur, & vt eccleſiam conſtitueret atque ordinaret: non enim, quæ Ambroſio à Iuſtina acciderant, ignorabat. reuera autẽ omnẽ, quod dicitur, lapidem mouens, illud agebat, vt tyrãni opinionem à ſe amoliretur, & Romano- H rum imperium non tam vi quàm legibus ſibi paraſſe videretur. Itaque ad Valentinianũ ſcribens, Imperatorem ſe renunciatum eſſe ſignificauit: & eum ſimul, vt bellum cum vera pietate gerere ſuperſederet, paternámque religionem integrã atq; illæſam cóſeruaret, cohortatus eſt: literis eis etiam, niſi obſecũdaret, minis additis. Ea porrò verba factis ipſis cóprobauit. Cũ exercitu enim, quẽ ſecum habebat, Mediolanum verſus vbi ille erat progreſſus eſt. Valẽtinianus autem expeditione atq; aduẽtu tyrãni cognito, ne quid ſe indignum pateretur veritus, in Illyricũ profugit. Atque inde Theſſalonicã venit: experiẽtia eductus, quem maternorũ cóſiliorum perceperit fructũ.

Miſeranda cædes Gratiani quam in eo patrauit Andragathius, Maximi tyranni dux.
** χελὸν ἀριστία.*
Iuſtina caſu Gratiani audito, mitior fit.
a Maximus Gallias in poteſtatem ſuam redegit.
b Tyrannidẽ ſua defenſionem religionis catholicæ prætendit Maximus.
Idem Italiæ imminet.
Maximi ad Valentinianũ iuniorẽ literæ.
Idẽ in Italiã aduerſus Valentinianum venit.
Valentiniani fuga.
Maximus ſibi imperalia ſymbola ſumpſit.

Fuit

Fuit cum eo ibi & mater & præfectus Probus. Valentinianus etiam temporum neceſſitate adductus, vel inuitus, imperialia Maximi, à quo ad eum legati venerant, inſignia admiſit.

Vt Theodoſius ſine pugna & ſanguine tyrannum vicerit, & de fama ab Arianis contra Theodoſium ſparſa, & de Symmacho philoſopho, vt eum Theodoſius venia ſit dignatus. Caput 20.

Theodoſius tyrannus res ſecūdas, & Valentiniani caſum, perſequutionis orthodoxorum adſcribit.

LAudatiſſimus imperator Teodoſius vbi vidit quæ aduerſus Ambroſium rerum nouandarum ſtudio incepta atque perpetrata fuerant: & ſimul de tyranni legatione, & præterea quæ is profugo iuniori imperatori ſcripſerat, cognouit, non mirandum eſſe putauit, quod in tanto metu imperator is eſſet: tyranno autem tantum ſuppetierit virium, vt imperatorē in fugam verterit. Ille enim, inquit, rectæ fidei opinioni ſubſidium fert: imperator verò, dum rectam ſenten- B tiam oppugnat, contra Deum bellum mouet. Et tu quidē cœleſti armatura nudatus, fugæ te cōmiſiſti: ille autem recta opinione munitus, ſuperior eſt, & herum ſuum vincit. Prorſus enim veræ pietati, autor & legiſlator eius adeſſe ſolet. Atque hæc quidem, quum longè adhuc abeſſet, Theodoſius ad Valentinianum ſcripſit. Breui verò pòſt, exercitu ſtrenuò collecto, contra tyrannum duxit. Metuebat nanque, ne contra iuniorem imperatorem Maximus rem etiam rectè gereret: atque inde maioribus comparatis viribus, Orientis etiam imperium ſibi ſubiiceret. Fuit tum Perſarum apud eum legatio, pacem petens. Filius quoque alter, ex Placilla ei nono C Septembris menſis die natus eſt, quem Honorium nominauit. Sed enim exercitu rebus omnibus magnificè inſtructo & Arcadio filio Cōſtantinopoli relicto, Theſſalonicam profectus eſt, vbi Valentinianum conuenit. Et primum animam eius fide paterna reſtituta, & morbo materno depulſo, curauit: deinde bono etiam animo eſſe, neque de imperio metuere eum iuſſit. Legatos autem qui à Maximo venerant, neque reiecit prorſus, neque propalàm admiſit. Copiiſque receptis, ad Occidentem in Italiam contendit. Fama verò inde, pro eo atque cuique viſum erat, afferebatur. Conſueuerunt enim homines, etiam de rebus quas ignorant, ſermones confingere: & maiores quoque, præcipuè ſi quam habent cauſam D & prætextum de eis quibus fauent, rumores excitare, vt qui rerum ſemper nouarū cupidi ſunt. Quod tum quoque Cōſtantinopoli accidit. De bello enim alius aliud commentus, in vulgus id ſpargebat: omnes verò deteriora magis nunciabant. Et quanuis nemo bello interſuiſſet, perinde tamen atque in re præſenti bellum geri vidiſſent quæ ibi accidiſſent narrabant. Porro Ariani, qui ab eccleſiis repulſi fuerant, in animis ipſi ſuis bellum agitantes, rumores ferebant, imperatorem ſcilicet à tyranno victum, & tot atque tot noſtrorum cæſos eſſe, primo quoque etiam tempore imperatorem ipſum in tyrāni manum peruenturum. Et quum alia quædā inſuper vulgarentur, quæ ab eis excogitata fuerant, pro veris certiſque rebus habebantur. Proinde concurſu ingenti facto, vecordi confidentia & impetu, in epiſcopi Nectarij ędes ignem iniecerūt,

Honorius filius Theodoſio naſcitur.

Theodoſius contra Maximū in Italiā exercitum duxit.

De bello iſto vulgus rerū nouarum cupidum varios, eóſque vanos & falſos rumores ſpargunt.

Quam multa demēs in Theodoſium cōfinxit Arij factio, quæ duci Clarum prodonās triumphū vanā fuiſſe Deus probauit.

Ariani propalàm per mendacium aduerſa de imperatoris rebus vulgant.

Iidem Conſtantinopoli domum epiſcopalem Nectarij incendunt.

a Theodoſius rectè rē gerit.

A eáſque incenderunt, propterea quòd eccleſias is moderaretur. Atque hæc quidem ſic agebantur. Imperator autem Theodoſius bellū ex ſententia geſſit. Milites nanque quos tyrannus habebat, apparatum bellicum & ingentes Theodoſij copias veriti, ipſaque adeo fama earum territi, *tyrānum captum ad imperatoris pedes abiecere. Et Theodoſius, quòd ſe Gratiano, quo cum fœdus pepigerat, iniuriam, ſi tyranno parceret, neque ab eo cædis patratæ pœnas ſumeret, facturum eſſe putaret, confeſtim illum necari iuſſit a. Andragathius verò, qui Gratianum fraude circumuentum occiderat, vbi quid Maximo accidiſſet cognouit, cum ipſis armis in præterfluentem amnem inſiluit, atque ibi interiit b. Ita Valentiniano iuniori imperium omne reſtitutum eſt. Et Theodoſius bello feliciter confecto, cum imperatore iuniore Romam vi- B ctor ingreſſus, clariſſimū lætus egit triumphū. Rectè etiam is in Italia Mediolanenſium conſtituit atque ordinauit eccleſiam, quum è vita cōmodum c Iuſtina exceſſiſſet. Theodoſius, quum adhuc Romæ eſſet, è Conſtantinopoli eò ad ſe filium d Honorium, valde adhuc tenerum, adducendum curauit. Et quum Romæ victoriæ ſacra peregit e, tum clementiam placabilitatémque ſuam manifeſtò declarauit: potiſſimùm verò in Symmacho viro conſulari. Hic nāque ſenatus Romani princeps, in magna propter egregia quæ in eo erant ornamenta, fuit admiratione, maximéque propter eloquentiam & peritiā latini ſermonis laudatus eſt. Multas enim, & ad- C modum præclaras Romana lingua edidit orationes. Scripſit etiam ad Maximum tyrannum adhuc ſuperſtitem. Quam ob cauſam * criminis perduellionis & læſæ maieſtatis reus factus, quòd ſe damnatum iri metueret f, tanquam ad aſylum in eccleſiam confugit. Adeò autem imperator iſte religioſè Chriſtianiſmum coluit, & adeò eccleſiæ fuit obediens, vt non eos modò qui eiuſdem cum eo eſſent fidei, magnopere honorarit, & præclaram illis opinionem conciliare ſtuduerit: verùm etiam Nouatianos, idē nobiſcum vna re excepta ſentientes, ciuiliter & placidè admiſerit g. Itaque Leontius Nouatianorum eccleſiæ tum in Romana vrbe antiſtes, qui deprecator apud eum pro Symmacho fuit, ſpe ſua fruſtratus non eſt. Nā ei gratificatus im- D perator, peccatum tantum Symmacho remiſit. Qui veniam cōſequutus, orationem qua ſe defendit, ad imperatorem conſcripſit. Et bellum quidem Occidentale tali initio cœptum, optatum Deo bene adiuuante habuit finem.

Maximus tyrannus in poteſtatem eius peruenit.

** Andragathius αὐτόχειρ in flumine ſe ſubmergit.*

b Valentiniano iuniori imperium reſtituitur.

c Iuſtinæ mors.

d Honorius Romā perlatus.

Theodoſius Romæ triūphat.

ὄνοχος τῶ τῆς καθοσιώσεως γεγόνὼς ἐγκλήματι.

e idem in malo crimine læſa maieſtatis reus, & maxime in Symmachum conſularem & oratorē egregium, clemens & benignus ſe quum idololatra eſſet, in eccleſiā confugit, atque ibi ſeruatus eſt.

g Leōtius Nouatianus Romæ epiſcopus Symmacho impunitatem impetrauit.

* *conferat mihi quæſo pius prudenſque lector, cum tyrannide Maximi iſtius, per circunſtantias omnes, ſeditionem & rebellionē Germanicam, eiuſque exitum, quē An. 1546. & 1547. vidimus & rem prorſus eandē inueniet. Mores rediſſe, qui Theodoſij fuere mores, tempore peſſimos, cum Maximus bello peteret imperij ſocijs rebellis.*

De fœdis conſuetudinibus & moribus, quos ex vrbe Roma eiecit imperator Theodoſius. Caput 21.

THeodoſius imperator, quum in Italia moraretur, plurimum emolumenti in Romanam contulit vrbem, quum ea quæ antea non

Theodoſius vrbi Rom. multū commodauit.

at lib 5. 18.

habebat liberaliter tribuendo, rũ pleraque quæ E antiquitus ei erant ſœda atque pudenda adimẽdo Fuit enim Romæ probiũ quoddam tale: Erant ibi ædificia maxima, in quibus annona vrbis aſſeruabatur. Qui verò præfecti eis erãt, Romana lingua mancipes dicti, temporis proceſſu prædonum domicilia effecerãt. Quum enim ad latus cuiuſque ædificij, iuxta loci ſitum, in parte inferiori piſtrinum eſſet, qui ei præfuere, tabernis conſtructis in quibus etiam meretrices ad quæſtum proſtabant, per illas inſidias eis tendebant, qui annonæ comparãdæ gratia ad domos eas veniebant. Erant verò, qui eam tantum ob cauſam vt fœdæ voluptati inſeruirent, eò accedebant. Machina enim quadam ex proſtibulo in piſtrinũ deferebãtur. Potiſſimũ vero peregrè aduenientibus & aduenis hoc accidebat. Qui deinde ad eum modũ capti, & neceſſitate circumuẽti, molere per vitam omnem cogebantur: vſque adeo libertate, & aliquo inde reditu negato, vt neceſſarij & propinqui eorum iamdudum eos fatis conceſſiſſe opinarentur. In hanc decipulã quidam etiam Theodoſij miles incidit. Atque vbi illi quoque, ſicuti & reliquis, abire inde non permitteretur, ſtricto quem ad ſemur ſuſpẽſum gerebat enſe, eos qui ſe retinebant, interemit. Et alij, ne idem paterentur, metu cõterriti, abire eũ ſunt paſſi. Eam rem poſtquam Theodoſius cognouit, nequã illos homines ſupplicijs ſubdidit prædonũq; latebras illas & lupanaria ex fundamẽtis ipſis euertit. Atque vnam quidẽ hanc fœditatem in principe vrbe ſic Theodoſius ſuſtulit. Alteram autem illam: Si quando mulier in adulterio comprehenderetur, non coercione criminis, ſed potius accenſione libidinis, Romani in eam animaduertebant. Domunculæ enim arctæ, quæ adulterium commiſiſſet, incluſam impudenter deinde impotentem cuiuſlibet voluptatem & petulantiam explere permittebant. Et quod omnem excedit abſurditatẽ, tintinnabula ſibi homines libidinoſi, impuri concubitus tẽpore accommodabant, vt commota illa reſonarent, & prætereuntes quandocunque flagitium, tantum non lateret, ſed potius tintinnabulorum ſonitu pœna illa cum iniuria & contumelia coniuncta indicaretur. Quam & ipſam vbi cognouit, pudiciſſimus nõ tulit imperator, ſed tam impudentem & obſcœnam conſuetudinem aboleuit. Nam & ſiſtra (ita enim quæ ad H tantam contumeliam extructæ erant domũculæ vocabantur) omnino euertit, & adulteras aliarum legum coercionibus conſtitutione lata ſubiecit. Duabus hiſce contumelia plenis conſuetudinibus diuiniſſimus imperator vrbẽ Romam liberauit. Et rebus omnibus rectè conſtitutis, Romam quidem & imperium Occidẽtale Valentiniano adminiſtrandum reliquit: ipſe verò cum Honorio filio Conſtantinopolim eſt reuerſus.

Latrocinia occulta piſtrinarum & fœda lupanaria ſuſtulit.

Adulteræ Romæ adiculis exiguis publicis includebãtur & ad libidinem omnium proſtituebantur.

Theodoſius eã quoque indignitatem ſuſtulit.

Legitimam adultery pœnã renouauit.

Quatuor eius Conſtitutiones extant in C. ſub tit. ad leg. Iul. de adult.

Theodoſius cũ Honorio Conſtantinopolim reuerſus.

De angelica Arſenij magni vita, qui antea Imperatorum præceptor fuerat.

cap.23.

Arſenius filiorum Theodoſij præceptor.

SVb idem tempus, imperator liberis ſuis virtutis magiſtrum præficere volens, Arſenio illi, cuius gloria terram ſub ſole omnem peruagata eſt, inuento, eos commiſit: quibus ille ſuſceptis, quum diſciplina omni præceptoris, tum liberali educatione patris illis loco fuit. Imperator enim illum, ne quem ex imperij ſublimitate cõciperet metum ſed illis potius vt ſeruis vteretur, admonuerat. Tantum verò, vt id ille fecerit, abeſt, vt inſigni modeſtia & moderatione diuerſum potius ſecerit. Et quum derepẽte Theodoſius ad eos aliquando veniſſet, pueros quidẽ cum ſplendore magnifico couſidentes, Arſeniũ autem inter docendũ eis aſtautem reperit. Qua de cauſa imperator indignatus, quum illos inſignibus principalibus nudauit, tum ſempiterna memoria dignum, & verè imperiale illud verbũ eſt proloquutus: Si tales ſe præbituri eſſent, vt mores vitãmque ſuam ad diſciplinam & leges Dei componerent, propenſum & illum fore, vt eis imperium in manus tradat, ad ciuium & ſub- F ditorum commodum & vtilitatem accommodatum: ſin minus, conducibilius eis eſſe dixit, vt ſic priuati vitam exigerent, quàm doctrina nulla cum periculo imperarent. Sed grauis ea prouincia Arſenio viſa eſt, qui curas eiuſmodi odiſſet, & à talibus turbis & tumultibus alieniſſimus eſſet. Proinde Deũ eſt precatus, vt honeſta præberetur cauſa, qua præſentibus liberaretur vinculis. Et Deus breui id fecit. Admiſit delictum quoddam Arcadius: quod quia impunitum relinquere nõ potuit, ferula illum coercens Arſenius caſtigauit. Atque ille factum id tanquam iniuriam ægrè ferens, mortem ei eſt molitus. Conſilium id clàm cœptum vbi Arſenius reſciuit, inſolenti veſtitu illo reiecto, quàm primum in Scetim ſe contulit, & cœlitùs ad ſe G delatam vocem audiit: Arſeni, tumultus fuge, & ſaluabere. Et viuẽte quidem Theodoſio, latuit. Poſtquam autem Arcadius ad imperium peruenit, angelicam eum cõſectari vitam innotuit. Proinde imperator ad eum ſcribens, quum precationem benedictionẽmque eius, tum peccati gratiam ab eo petiit. Eidẽmque, vt Aegypti totius tributũ pauperibus præberet, permiſit. Sed hoc ille non recepit. Quum verò ad virtutem ſummam perueniſſet, ruſticum ſe & literarum omnium imperitum eſſe aſſimulauit, quum quidem monumenta memoria digna & libros plurimos reliquerit: quos hiſtoria, quæ de eo eſt conſcripta, refert. Et ad hodiernum vſque diẽ, in Sceti atque Romæ & Cõſtantinopoli monaſtica eius vita in primis celebratur. Potuiſſem quidem quædam illius facetè dicta præclarẽque acta commemorare. Quum verò propoſitum argumentum me alia perſequi cogat, ad hiſtoriam eius lectorem reiicio: mihíque eò vnde digreſſus ſum, redeundum eſſe duco.

Seuerũ vult eſſe præceptorem erga filios ſuos Theodoſius.

Memorabile Theodoſij dictum de filiis ſuis.

Arcadius præceptori, ob illata ſibi verbera necem minatus eſt.

Arſenius præceptor ſe ſubducit, & monachatum cõplectitur.

Arcadius culpam apud Arſenium deprecatus.

Arſenij laus.

De epiſcoporum ſucceſſione: & de tumultu qui denuò Antiochiæ obortus eſt, propter Flauianum Paulino defuncto, & vt poſtea imperatoris & Theophili Alexandriæ epiſcopi opera, eccleſiæ eius diſſidium ſit ſopitum, magna cum difficultate populo in concordiã redacto. Cap.24.

Theophilus Alexandrinus Ioannes Hieroſolymitanus epiſcopi.

EAdem tempeſtate Timotheus, & Cyrillus, qui in Alexandrinæ & Hieroſolymitanæ eccleſiæ thronis enituerant, vita defuncti, alter quidem Alexandriæ Theophilum, alter autem Hieroſolymis Ioannem ſucceſſorẽ habuit. Pau-

lino verò

Marinus Cõſtantinopoli Demophilo apud Arianos ſucceſſor.

verò poſt, quum & Demophilus, qui Conſtãtinopoli Arianæ præfuerat religioni, vitã morte commutaſſet, qui factionis eius erant, adminiſtrationem eam Marino cuidam Thraci, qui alij epiſcopatui præfectus fuerat, commiſere. Sed is quum ibi non ita diu duraſſet, diſceſſit. Sub quo etiam Arianorum ſecta in duas factiones eſt diſſecta, ſicuti poſtea dicemus.

Pro Marino ſubſtituitur Dorotheus.

Et Dorotheus, qui Antiochiæ in Syria, vt hæreſi ei præeſſet, electus fuerat, tanquam illo ad id munus obeundum magis idoneus, Conſtantinopolim inde venit, & ſectæ ſuæ præiit.

Antiochiæ Pauliniani Euagrium ſibi epiſcopum aduerſus Flauianum legerunt.

Interea Paulino quoque Antiochiæ defuncto, qui autoritatem eius & auſpicia ſecuti erant, ſuos ſibi conuentus, Flauianum auerſantes, egere, veluti qui iuſiurandum Meletio præſtitum minus decenter & illegitimè violaſſet: quum quidem illi de dogmate nihil ab eo diſſiderent. Euagrium autem quendam poſtea Paulino ſurrogarunt.

Pauliniani ſuos ſibi conuentus cogũt.

Atque eo breui mortuo, alius in locum eius, Flauiano B renitente, ſubſtitutus non eſt. Qui igitur à Flauiani communione abhorrebant, ſeorſim, ſicuti dictum eſt, conuentus eccleſiaſticos celebrarunt.

Propter Paulinum & Flauianũ diuturnum fuit inter Occidentales & Orientales diſſidiũ.

Paulinus quidem, vbi Meletius deceſſit, vniuerſam eccleſiæ adminiſtrationem ſuſcipere voluit. Verùm ei epiſcoporum reſtitit cœtus. Minus enim conuenire dicebant, vt is poſt Meletij mortem, locum illius ſortiri deberet, qui conſilia eius repudiaſſet: ſed vt ille potius ouiũ paſtor fieret, qui labore multo ouile eius † conſeruaſſet.

† Euagrius.

Paulinus quoque non rectè moriturus ſibi Euagriũ ſubſtituit.

Quæ ſanè res, vti dictum eſt, ſimultatẽ diuturnam inter Occidentales & Oriẽtales excitauit. Et Occidentales neque poſt Paulini obitum animorum ſuorum aduerſus Flauianum acerbitatem depoſuerunt: poſt Euagrij etiam mortem illi ſuccenſentes, idque Euagrio contra eccleſiaſticas ſanctiones omnes antiſtiti deſignato.

Legitima epiſcopi electio, et conſecratio.

Pauliniani cõtra Flauianũ apud imperatorem queruntur.

Solus nanque Paulinus epiſcopum eum C deſtinauerat, canonibus multis proculcatis. Nõ enim illi morituro alium in locum ſuum ſurrogare epiſcopum permittunt, ſed epiſcopos prouinciæ omnes ad electionem ſcilicet coire iubent: quin etiam ſine tribus epiſcopis, epiſcopi electionem & conſecrationem fieri non debere ſtatuunt.

Imperator Flauianum Romã ire iubet.

Hæc quum intelligere nollent, Euagrium illi quidem ſuſceperũt, Flauianum verò prorſus repudiarunt, vſque adeò vt eius cauſa, imperatoris etiam obtunderent aures. Qui cum moleſtia hac de re ſæpius conueniis, quũ Flauianum Conſtantinopolim euocauit, tũ Romam etiam adire coëgit. Atque ille hyemis in- D commoditatem prætexens, vere illuceſcẽte, imperata ſe executurum eſſe pollicitus eſt. Ac tum quidem dimiſſus, ad gregem ſuum Flauianus rediit, nihilque non tentauit, vt eos qui per ſeditionem ſeceſſerant, ſibi coniungeret. Quod etiã paulatim demum effecit, conciliato ſibi poſtea Alexandrino epiſcopo Theophilo, per quem optimè quoque Damaſi Romani antiſtitis fauorem eſt conſequutus.

Flauianus ſibi Theophilum Alexandrinũ, & per eum deinde Damaſum quoque Ro. conciliat.

Ambo enim iſti Flauiano plurimum infenſi fuerant, quòd non modò iuriſiurandi ſacramentum violaſſet, verumetiã plurimum cauſæ præbuiſſet, vt homines idem dogma profitentes, tantopere per ſeceſſionem inter ſe diſſiderent. Vbi verò Romam adire Flauia- us moratus eſt, diuus Damaſus, & poſt hũc Siri- us, atque huius poſtea ſucceſſor Anaſta-

Ro. 3. epiſcopi,

A ſius, literis ſuis pietatẽ imperatoris perſtrinxerunt: illud ei obiicientes, quòd bella ille quidẽ ſua primo quoque tempore conficeret: eos autem qui inſolenter ſe in Chriſtum gererent, illiúſque ſacras conſtitutiones præter rationem omnem contemnerent, tyrannidem ſuam exercere pateretur.

Damaſus Siricius. Anaſtaſius. Romani pontifices Theodoſium, quòd Flauianum nõ coerceret, perſtrinxerunt.

Itaque illi imperator denuò accito, Romanæ profectionis ſuſcipiendæ neceſſitatem impoſuit. Et ille poſtquam Conſtantinopolim venit, ſapientiſsimè libertate dicendi apud imperatorem vſus: Siquidem ô imperator, inquit aliqui religionem meam, tãquam minus rectam, aut vitam etiam, veluti epiſcopali muneri non conuenientem, arguunt & reprehendunt, accuſatores ipſos iudices accipio: in ſententia quam illi laturi ſunt, vel inuitus acquieturus.

Excuſatio Flauiani, epiſcopatum Antiochenum Theodoſio reſignatis.

Sin de throno & cathedra lis eſt, nihil opus iudicio eſt: ſtatim nanque cuiuis cedã, & me à præſidendi honore longiſſimè ſeiungã. B Tu vero, ô imperator, cui placitum eſt Antiochenam ſedem committe. Tantam viri eius dicendi libertatem & conſtantiam Theodoſius admiratus, in patriam eum ſuam redire, & quẽ ſortitus fuerat gregem ritè paſcere iuſſit.

Imperator Flauianum Antiochiam remittit.

At vbi ſatis longo intercedente tempore, Romam rurſus imperator venit, eiſdem reprehenſionis & accuſationis aculeis ab epiſcopis eſt expetitus, periode atque Flauiani tyrannidem comprimere ſuperſederit. Ibi tum, quódnam tyrãnidis genus id eſſet, vt in medium proferrent, Theodoſius eos eſt hortatus: ſeipſum Flauianum, & veluti ſyndicum atque patronum eius deſignatum eſſe, ſubiiciens.

Idem Romæ apud epiſcopos Flauianum defendit.

** Durauit tamen diſſidiũ vſque ad imperium Arcadii & epiſcopatum Chriſoſtomi.*

Atque vbi illi, cum imperatore iure non contendendum eſſe dicerent, ſuaſor illis fuit, vt eccleſias poſtea per concordiam coniungerent, contentionem tollerent, & inutile diſſidendi atque iurgandi ſtudium extinguerẽt. C Paulinus ſiquidem, inquit, iamdudum viuere deſiit. Euagrij autem electio, non ſecundum eccleſiæ conſtitutiones proceſſit. Inſuper verò eccleſiæ Orientales omnes valde ex Flauiani epiſcopatu pendent.

Epiſcopi occidentales placantur.

Ad hæc neque Aſianæ, neque Ponticæ, neque adeò Thraciæ eccleſiæ, ſe ab illius communione abſtinent. Illyricum denique omne, illum Orientalium eccleſiarum primariã curam obtinere nouit. Talibus imperatoris dictis epiſcopi Occidentales ad lenitatem adducti, contentionem ſe ſoluturos, ſimultatem depoſituros, & legatos, ſi qui inde venirent, ſuſcepturos eſſe, receperunt.

Theophilus Alexandrinus Iſidorum precatorem pro Flauiano Romam miſit.

Ea re Flauianus cogni- D ta, Theophili iram placauit. Qui deinde presbytero ſuo ad Damaſum miſſo (Iſidorus is erat) inimicitias omnes * ſoluit: E re eccleſiæ eſſe illi renuncians, vt propter populi concordiam Flauiano delictum, quòd iuramento violato admiſerat, remitteretur.

Flauianus ipſe quoque oratores ſuos eò ablegauit.

Verùm & ipſemet oratores Romam miſit ex epiſcopis, & item presbyteris & diaconis Antiochenis: viros laudatos, quorũ princeps erat Acacius, qui eccleſiã BerrhϾ apud Syros gubernabat, & gloriam magnam terra marique conſequutus fuerat.

Eorum princeps Acacius Berrhœus.

Innocentius Ro. epiſcopus. Epiſcopi hieroſolymitani.

In inimicitiis, quæ ad decem & ſeptem annos durauerant, ſopitis, eccleſiis concordiam conciliarunt †. Nam communione cum Occidentalibus redintegrata, Antiochena quoque plebs pacem paulatim eſt complexa. Itidem verò, ea re cognita: Aegyptij epiſcopi, longi temporis contentione extin-

† Concordia inter Occidẽtales & oriẽtales reconciliata.

rincta, ad concordiam ſe adiunxerunt. Romanæ E tum eccleſiæ præfuit Innocẽtius, Anaſtaſij ſucceſſor. * Alexãdrinæ Theophilus, vir cordatus, & virilem obtinens mentem. Succeſſit is Timotheo, Timotheus fratri Petro, quem magnus præceſſit Athanaſius. Hieroſolymis vero poſt Cyrillum Ioannes, & poſt hunc Nepos epiſcopalem ſedem eſt ſortitus. Ad hunc modum, Deo charus imperator eccleſiis pacem reſtituit. Ariani autem, Antiochia omnino relicta, extra vrbis mœnia conuẽtus ſuos habuere. Res Antiochenæ ſic ſe habuere.

** Epiſcopi Alexandrini*

Ariani extra vrbẽ Antiochia conuẽtus egere.

De ſeditione Alexandriæ propter demolitionem templorum idolorũ orta: & de ſingulari ea in re Theophili epiſcopi Alexandrini ſtudio & opera.

caput 25.

EOdem porrò tempore maxima etiã Alexandriæ excitata eſt turba, talem ob cauſam. Poſtquam fideliſſimus imperator eccleſiis quãtum potuit, pacem præſtitit, aduerſus Græcos errores omne conferens ſtudium, conſtitutiones tulit: quibus ſanxit, vt ſimulacrorum delubra, vbicunque locorum in imperio ſuo inuenirentur ex ipſis fundamentis euerterentur. F Nam Maximus ille Conſtantinus, qui ingentem quidem, minorem tamen virtute & gloria ſua conſequutus eſt laudem, & primus vera pietate imperium exornauit, quum omnẽ (vt ita dicam) terrarum orbem in idolorum cultu inſanientem inueniſſet, ſacrificare quidem dæmonibus prorſus prohibuit: aras autem eorum non ſuſtulit, mandato illo promulgato, vt deorum templa clauſa, quo à nemine adire poſſent, ſeruarentur. Idem filij eius fecere. Crudelitatis enim eſſe putarunt, repentè prorſus tantam inſtituere mutationem: ſatius eſſe exiſtimantes, quietis conſilijs paulatim homines ad veram pertrahere religionem. Iulianus autem, vt impietas reuiuiſceret, fecit, errorísque & ſeductionis flammam plurimum auxit. Poſt hunc Iouinianus actiones illius abrogans, idolorum cultum ſuppreſſit. Idem à Valentiniano, qui Europæ imperium habuit, factum. Huius verò frater Valens, religionem quidem omnem vt ſtatis cæremonijs coleretur, admiſit: in eos autem ſolos qui fidem irreprehenſibilem profitentur, apertè hoſtili fuit animo. Quapropter in imperio eius toto libationes & ſacrificia ſimu- H lacris, ab eis quibus hoc placitum erat, offerebantur, ignis in altaribus accendebatur, epulationes publicæ, & numine afflatorum diſcurſationes, in foro peragebãtur, & ſacerdotes Bacchi choreas ducebant, & cum ſcutis diſcurrentes canes concerpendo necabant: nihil denique earum rerum reliqui faciebant, quæ primo earum inuentori probrum & fœditatem attestãtur. Quæ ſanè omnia adhuc celebrari ſolita, quum religioſiſſimus imperator comperiſſet, radicitus ſuſtulit, modíſque omnibus aboleuit. Tum verò Theophili opera iuſſio promulgata eſt, vt Alexandriæ idolorum templa euerterentur, procurationem talem ipſi illi iniungẽs. Itaque is poteſtate ea accepta, conſultò omnem mouit lapidem, vt Græcorum myſteria cum cõtumelia traducerentur. Euertit igitur a Mithriũ, euertit etiam Serapidis templum, atque in illo quidem veluti in ſolenni pompa, ſedes patratas:

Theodoſij cõſtitut. de euertendis idolorũ templis.

Quid de eare deceſſores ſta tuerint imperatores.

Conſtantinus.

Conſtantius & fratres eius.

Iulianus.

Iouianus.

Valentinianus.

Valens.

Idololatria ſub Valente liberè culta.

Ineptiæ idolomaniæ.

Theophilus epiſcopus mãdatum ab imperatore accepit, de euertendis ethnicorũ templis.

Fœditas ſacrorum gentiliũ traducitur.

Gentiles & philoſophi in

E in hoc autem, ſpectatoribus Serapidis ſacra ridenda propoſuit †. Phalli nanque, & Ityphalli, turpiter nudati atque producti, Theophyli iuſſu, per forum trahebantur. At qui Alexandriæ erant Græci, & in primis qui philoſophiæ operam dabant, re inopinata conſternati, quum dolorem conceptum ferre nõ poſſent, manu coacta, per impetum & impreſſionem inſuſtentabilem, non minus atque antea fecerant, ingentem edidere ſtragem. Subitò nanque tumultu Chriſtianos inuadentes, plurimam fecere cædem: neque paucos etiam vulnerauere, ac deinde retroceſſere. Repugnabant quidem illis Chriſtiani, ſed eos cædibus patrandis Græci longè ſuperarunt: neque prius à conflictu eo deſtitere, quàm animos ſuos hoſtium ſanguine profuſo exatiarunt. Cæterùm Græcos ex ea re metus inuaſit, F ab imperatoris vindicta ſibi timentes. Quapropter eo quod illis viſum fuerat peracto, furoréque cædium cruore extincto, pro ſe quiſque in eum quem ſors õfferebat locum ſe vbi latêret, abdebat. Aliqui etiã timore vehementiore correpti, patriam relinquentes, in vrbes alias commigrarunt. In quibus duo erant, qui ab ineunte ætate maximè in literarum doctrina fuerant educati, * Helladius & Ammonius: ille quidem Iouis, hic autem * Simiæ ſacerdos. Malum id vbi conquieuit, in templorũ demolitione, Theophilo plurimùm dehinc operæ nauarunt, militarium in Aegypto ordinum dux Romanus, & Alexandrinæ vrbis præfectus Euagrius. Nam G Græci quidam Serapidis ædem illam pulchritudine & amplitudine celeberrimam, tum autem ornamentis ſuis diſpoliatam, atque fœdè deformatam, in tumulo quodam ſitam, occupauerãt: atque inde nõ ſecus atquo ex aliqua arce de improuiſo prorumpentes, multos ex noſtris comprehenſos tormentis excruciabant, & dæmonibus ſacrificare cogebant. Si qui verò id vehementius detrectarent, eos in crucem agebant. Quorundam etiam crura frangebant, & alios aliter enecabant. Porrò quum aliquandiu dimicatio eiuſmodi duraſſet, magiſtratus quos diximus homines eos adeuntes, vt aliquando tandẽ conflictationem eam poſthaberẽt, & templum Serapidis relinquerent, ſunt hortati. Quod vbi illi non fecere, res ea ad imperatorem eſt relata. vt autem in cœpto illi ſuo obſtinatiores eſſent, H conſcientia tam temerariæ audaciæ, qua tantopere in re mala vſi fuerant, faciebat. Erat præterea apud eos ſophiſta quidam Olympius, qui autor illis fuit, vt patrios mores & ritus non negligerent, ſed ad necem vſque illis defendendis, fortiter in rebus duris perſeuerarent. Quoniam autem ſimulacris comminutis populares ſuos animos deſpondere cernebat, ne propterea religionem ſuam relinquerent, eis ſuaſit. Et ſimulacra atque imagines, materiam quidem corruptioni obnoxiam, ob eámque cauſam comminutam eſſe: quæ autem in illis fuiſſent, & vim ſuam exhibuiſſent, poteſtates, illis confractis in

multu moto pro aris ſuis pugnant, & multos Chriſtianos cædũt. a Mithriũ & templi Serapidis euerſio.

Seditioſorum getiliũ fuga. In ijs Helladij & Ammonij.

** Grammaticos hos fuiſſe præceptoribúſque ſe eis Conſtantinopoli inuenem vſum eſſe, dicit Soc lib. 5. cap. 16.*

** πιθήκου.*

Idololatra ex Serapidis templo in Chriſtianos excurrentes, peſſimè eos tractarunt.

Olympius ſophiſta idololatras ad ſacra ſua defendenda cohortatur.

† *Sozomenus Theophilum quoque ſcribit, Dionyſij templum ſibi, ab imperatore donatum, in formam ſacræ ædis redegiſſe, & iſthic quoque in adytis obſcœna Phallorum & Ithyphallorum ſimulacra & monumenta alia ſpurca reperiſſe, lib. 7. cap. 15.*

cœlos euolaſſe dixit. Huiuſmodi ille verbis Græ A corum multitudinem in poteſtate ſua continuit & in Serapidis templo manſit. Imperator ea re cognita, Chriſtianos qui ita occiſi fuerant, honore martyrum dignatus eſt, quòd tantum periculi pro ſana fide pertuliſſent. Percuſſores autẽ & homicidas illos, venia conceſſa, pœna cõmerita liberauit: vt tam inſigni eius beneficentia conſternati illi, ad Chriſtianam ſortè religionem ſe conferrent. Templa verò nihilominus, quæ tantæ ſeditionis populo cauſa extitiſſent, erui, literis mandauit, quibus literis publicè lectis, quod imperator in eis tumultus culpam in Grææ ſuperſtitionis ſectatores ſtatim cõtuliſſet, Chriſtiani acclamatione ingenti rem comprobarunt. Illi verò timore correpti, Serapidis ædem ſibi relinquendam, atque inde fugiẽdum duxerunt. Ita Chriſtiani id receperunt †. Olym B pius autem iſte, in multa nocte, quæ eum diem quum hæc accidẽre præceſſit, in ipſo Serapidis delubro quendam Alleluia pſallentem audiuiſſe dicitur. Et quum poſtibus probè obfirmatis in profundo ſilentio rurſus eandem vocem audiret, nec quenquam cerneret, quid ſibi ea res vellet, intellexit. Et clàm egreſſus, nauímque commodùm nactus, in Italiam nauigauit. Proinde templa quidem ſtudio magno ſolo æquata, & ſimulacra atque deorum ſtatuæ igni conflata, in lebetes & vaſa alia ad Alexandrinæ eccleſiæ vſum ſunt transformata. Precioſioris verò materiæ deos in ſumptus & alimenta pauperum imperator, illis gratificatus, dedit. Sed enim Theophilus ſimulachris omnibus comminutis, atque in cinerem redactis, vnum tantum integrum reliquit, quod etiam in publico loco cõſtitutum, conſeruandum eſſe dixit, ne temporibus futuris aliquando Græci ſe talibus dijs cul- C tum præſtitiſſe, negare poſſent. Qua de re plurimum concedit doloris, quem diximus, Ammonius, Simiæ illæ ſacerdos: pergraue id Græcorũ religioni accidiſſe dictitans, quòd ludibrij cauſa vnus ille deus incendium, quo minus conflaretur, aufugiſſet: & nõ itidem, vt alij, quod in primis optauerat, conflatus ſublatúſque fuiſſet. Helladius verò in conflictatione illa nouem ſe viros neci dediſſe confirmauit.

Chriſtiani ab ethnicis caſi pro martyribus habentur

Imperator ſeditioſis hominibus gratiam cedium facit.

Chriſtiani templum Serapidis poſt Græcorum fugam recipiunt.

† Olympius in eo templo Alleluia ſecreto cantari audit. Idem inde cedit, & Italiã petit.

Precioſior ſimulacrorum materiam alimentum pauperum expenditur.

Simulacrum dea Simia ad perpetuam fœditatis idolemaniæ memoriam, Alexandriæ conſeruatum.

d Ammonio maximè doluit.

Vt templo Serapidis ſolo æquato, Hieroglyphica literæ crucis forma inuenta ſint, venturam vitam indicantes: & vt Theophilus errorem idolorum manifeſtè indicauerit, & ſtatuam Serapidis ſecuri ſit demolitus. cap. 26.

Helladius nouem cædes cõmiſit.

Hieroglyphicæ literæ crucis formã referentes in euerſione templi Serapidis reperta. Symboli eius myſterium.

Qui conſitẽtes peccata ſua baptizati ſũt. Socr. li. 5 c. 17.

QVum Serapidis templum ſolo æquaretur, & parietes euerterentur, Hieroglyphicas quæ dicuntur quaſdam formas & characteres ſigno crucis perſimiles, ſaxis inciſas apparuiſſe dicunt. Quos & Græci & Chriſtiani cernentes, vtrique religioni ſuæ accommodarunt. Chriſtiani enim, propter crucem, ſymbolum id & ſignum ad ſe pertinere allegarunt. Græci verò, nihil eſſe commune Chriſto & Serapidi: ſed figuram eam aliud quidem Chriſtianis, aliud verò græcis ſuperſtitioſis, ſignificare & portendere poſſe, dixerunt. Qua de re quum ſic ambigeretur, multi illorum Chriſtianiſmum ſuſcepere. Qui etiam Hieroglyphicarum literarum interpretandarum periti, characterem ſub crucis A forma, vitam futuram ſignificare dixerunt. Quod Chriſtiani plurimum ad religionem ſuã trahentes, vt permultos ad ſententiam ſuam adducerẽt, occaſionem habuere: propterea quòd aliæ quoque literæ apertè declararunt, templũ id Serapidis relinquendum prorſus eſſe, quum crucis ille character, qui obſcurè venturam vitam ſignificaret, in apertum productus eſſet. Atque id templum ad hunc modum eſt euerſum. Verùm non ita multo pòſt, in eccleſiæ formam ſub Arcadij nomine eſt redactum. Ego quidem ſacerdotes Aegyptios, qui de Chriſto nihil prorſus præuiderint, literas eas ſub crucis forma nõ exculpſiſſe puto. Si nanque ab ipſis ſeculis myſterium (vt Paulus inquit) occultatum, principẽ tenebrarum latuit: multo magis æquũ eſt, illius quoque ſacerdotibus ignotum id fuiſſe exiſti- B mare. a Quin potius prouidentiæ diuinæ opus id eſſe quiſpiam arbitretur, vt queſtio ſcilicet de literis eiuſcemodi fieret. Id quod itidem antea in apoſtolo Paulo euenit. Ille nanque ſpirituali ſapientia plenus, † eadem ratione & arte apud Athenienſes vſus, oraculum conſilio & cauſæ ſuæ accommodauit, & multos ad veram religionem adduxit. Niſi fortè illud etiam quiſpiam dicat. idem tum Dei verbum per Aegyptios ſacerdotes, quod antea per Balaam egerat, feciſſe. b Quemadmodũ quoque in Caipha accidiſſe nouimus. Ambo enim, etiam inuiti, de reb. bonis ſunt vaticinati. Verùm de his hactenus. Theophilus autem rebus quæ dictæ ſunt, non contentus, hac in parte non conſtitit: ſed fraudem ſacerdotum omnibus eis qui ſeducti fuerant, manifeſtam eſſe voluit. c Simulacra enim illi, ſiue ærea ſeu lignea, pleraque omnia ita C elaborarunt, vt ea caua intus eſſent, eorum terga templorum parietibus adaptarentur, occultis quibuſdam meatibus in muro relictis. Deinde per alia quædam arcana adyta in ſimulacrorum cauum ſubibant, & inde quæ eis viſa eſſent reſponſa edebant. Et qui ſedulò apud ea verſabantur, quòd fraudem & impoſturam eam non intelligerent, perinde atque Deo iubente, ſtatum imperata faciebant. Tales ſtatuas tum Theophilus comminuens, dolum hominibus deceptis commonſtrauit. Vt verò in Serapidis etiam tẽplum aſcendit, ſimulachrum illud vidit magnitudine tãta, vt mole ſua horrorem etiam & metum ſpectatoribus incuteret. De quo opinio etiam falſa, quæ multos ſeduxit, ferebatur: Si quis ſcilicet vel digito id attingere fuiſſet auſus, terram omnem è veſtigio concuſſum, vrbi autem D toti internecionem accitum iri. Quæ omnia Theophilus anilia ebrioſarum mulierculatum deliramenta eſſe putans, & molem vaſtam vt rẽ quampiam exiguam deſpiciens, quendam qui pone ſtabat, ſecurim in manu habẽtem, vulnus Deo infligere iuſſit. Atque ille plagam ingentem vi magna fortiter intulit. Qui verò ibi aderant, id quod dudum fama iactatũ fuerat veriti immenſum quiddam, exclamarunt. Atque Deus plaga placidè accepta, quod ligneus eſſet, neque dolorem ſenſit, neque vocẽ aliquam emiſit, quippe qui mortuus prorſus eſſet: ſed neque defendere ſe, quum & magnus eſſet, & magno impetu in terram ferretur, potuit. Vbi verò & caput ei reſectum eſt, mures inde gregatim a-

De templi eius euerſione prædictio. Templũ id in eccleſiã Arcadij poſtea redactum

a Diuinitus hieroglyphicas iſtas crucis forma exhibitas eſſe, cum Socrate cenſet Nicephorus.

Sic vti diuus Paulus, Arã ignoti Dei ad Chriſtum, ſic Theophilus crucem Hieroglyficam adreligionem noſtram accommodauit.

† τῇ ἴσῃ μεθόδῳ.

b Balam & Caiphas inuiti de veritate ſunt vaticinati, Et idem fortè ſacerdotes Aegyptij hieroglyphicis iſtis imprudentes fecerũt.

c Impoſtura ſimulacrorum & oraculorũ eorum in apertum producitur.

Serapidis idolum lõge maximum ſacroſanctum & inuiolabile habitum, per Theophilum expugnatur & comminuitur.

παιδαλεγρίας.

E capite eius ſimulacri murium examen procurrit.
Caput id per vrbem raptatur.
* *μυωξία.*

merſerunt. Murium enim * cauerna & receptaculum omnino decantatus ille Aegyptiorum deus fuit. Cæterū vaſto illo idolo in partes minutas diſſecto, reliquas quidem igni mandarūt: ſacrum autem illud & venerandum caput per vrbem omnem, eis qui id tanquam numen coluerant inſpectantibus, & eius quem tantopere honorauerant infirmitatem ridentibus, raptarunt.

De variis apud varias gentes, propter abolitionem altarium, idolorum, ſeditionibus & tumultibus. & de Marcello Amaſeno epiſcopo, quanto ſtudio demoliendis idolorum templis vſus, poſtremò martyrio ſit defunctus. CAP. 27.

Ciuitates quædam idolomaniam defendentes.

EOdem tempore multi Græcæ ſuperſtitioni addicti in vrbibus, de aris deorum contenderunt, & ad mortem vſque decertarunt. Sicuti in Arabia Petræi & Areopolitæ, apud Palæſtinos Raphiotæ & Gazæi, apud Phœnices Heliopolitæ: & in Syria maximè templum propugnauerūt Apameni, Axio amni propinqui: quos memoriæ proditum eſt, ad templorum eiuſmodi cuſtodiam & præſidium, ſocios & auxiliares Galilæos, & quoſdam ex vicis eorum qui circum Libanum montem habitant, euocaſſe, ad extremum autem eò audaciæ & confidentiæ euaſiſſe, vt clariſſimum virum Marcellū epiſcopali ibi fungentem munere interemerint: propterea quòd commiſſa ſibi vrbis delubra, magis ſua erga Deum fiducia, quàm forti multorū hominum coacta manu aboleuiſſet. Vbi enim Ioannes, cuius antea quoque mentionem fecimus, deceſſit, rebus omnibus optimus Marcellus iſte, pro illo religionis Apamenæ epiſcopalem adminiſtrationem ſortitus eſt, ſpiritu iuxta diuum Apoſtolum feruēs. Atque vbi præfectus Orientis cum duob. tribunis in vrbem eam aduenit, eo cōſilio vt idolorum fana demoliretur, plebs quidem, quòd militarem manum metueret, quieta fuit: & præfectus Iouis templū eruere eſt aggreſſus, quod quidem & maximum & ornamentis variis & præcipuis pulcherrimum fuit. Verùm quum lapidum & materiæ ſtructuram ſolidam & firmam admodum præfectus eſſe cerneret, fieri non poſſe putauit, vt tanta compago ſolui aut dirui poſſet. Maxima enimque ſaxa immenſis ferramentis & plumbo diffuſo, ea omni parte aptè compacta & conglutinata erant. Diuus autem Marcellus præfectum ſic laborem eum reformidantem cernens, illum quidem ad alias vrbes tranſire iuſſit: ipſe autem Deum precatus eſt, vt rei tam difficili & deſperatæ exitum aliquem daret. Et ecce cum ſole oriente quidam ſuapte ſponte aduenit, qui neque ædes extruere, aut lapides cædere atque polire, neque artem quampiam aliam ſciret, ligna tantum & lapides humeris geſtare aſſuetus. Is Marcellum adiit, duplicémque ſibi mercedem ſtipulatus eſt: facilè ſibi eſſe, vt templum celeriter demoliatur, dictitans. Eam poſtquam Marcellus ſe illi daturam recepit, tale quiddam ille machinatus eſt. Delubrum id porticum quadratā habebat, quæ in ſublime excitata, adaptata & impoſita ei fuerat. Columnæ erant maximæ, magnitudine ipſa templo iuxta proportionem reſpondentes. Columnæ cuiuſque ambitus ſede-

Apameni pertinaces templorum ſuorū propugnatores.
Cap. 5. eod. Apameæ Ioānis in epiſcopatu ſucceſſor Marcellus.
Præfectus Orientis templum Iouis Apamea diruere parat.
Difficultas eius demolitionis.
Marcellus ad preces confugit, a Deo templi euerſionem expectans.
Apparet ſubitò vir, qui ſe templum idoli demoliturū pollicetur.
Firmitas ſtructuræ.

E cim cubitos habebat. Natura lapidum perquā firma & adamantina fuit, ita vt non facilè lapicidarum cederet inſtrumentis. Quas circum circa ille ſuffoſſas, lignis oleaginis ſuffulſit. Atque vbi earum tres ad eum modum perfodiſſet, ignem materiæ ſubiecit. Et accenſa quidem eſt illa: ſed ab igne, pro natura ſua conſumi nequiuit. Dæmon nanque quidam ater apparens, & ſeſe prouoluens, naturalem vim ignis inhibuit. Sed enim ea re ſæpius tentata, quum cœptum ſuum fruſtra eſſe viderent, eam ad epiſcopum meridiantem retulerunt. Ille autem in ſacrum ingreſſus templum, aquam vaſi infuſam ſub ſanctiore altari occultauit: & pro ſacris cancellis humi prouolutus, generis humani amantem Dominum ſupplex orauit, vt depulſa dæmonis tyrannide, illius quidem id apertum proferret imbecillitatem, ſuam autem ipſius manifeſtò exhiberet vim & potentiam: ne ſcilicet maius etiam detrimētum ad eos, qui nondum vt Chriſtianæ parērent religioni, in animū induxiſſent, perueniret. Hæc quum dixiſſet, & crucis ſignum aquę inieciſſet, Equitio cuidam diacono eam dedit, flāmā vigentē ea conſpergere iubens. Quod vbi eſt factū, dæmon ille aquæ vim non ferens profugit: & ignis contraria ſibi aqua perinde atque oleo vſus, ligna optimè comprehenſa, paruo momento conſumpſit, & columnarum fulcris euaneſcentibus, & ipſæ confeſtim conciderunt, & alias duodecim in eandem ruinam ſecum traxerunt. Quinetiam inſuper quæ eis cooperata fuerat templi pars, cum columnarum vi in præceps abiit. Vnde fragor maximus exortus, confeſtim omnes eò ad opus inſpiciendum pertraxit. Poſtquam verò dæmonem illum, qui contrà niſus fuerat, fugatum intellexerunt, linguas in laudem & gloriam Dei cierunt. Sed & alia idolorum fana diuinus ſuſtulit epiſcopus, & multa alia admiratione digna de eo viro cōmemorantur atque circumferuntur. Nam & ad victores martyres epiſtolas dedit, & ab eis literas: quibus ei reſponderunt, accepit. Poſtremò verò & ipſe martyrij coronam reportauit. Idipſum verò exponendum eſt. In conualle ibidem * Aulocrenis (locus is in Apamenorum agro eſt celebris) templum maximum fuit: contra id militibus & gladiatoribus aſſumptis eſt profectus. † Ad quod quum propè ventum eſt, pugna eſt cōmiſſa. Ipſe autē extra telorum iactum cōſtitit. Quod enim pedibus æger eſſet, neque ad inſequendū neq; ad fugiēdū idoneus erat. Quū autē milites & gladiatores magno ſtudio in poteſtatē ſuā templū redigere contenderent, & ex Græcæ ſuperſtitionis cultoribus nonnulli ſolum eū in ea parte, vbi pugna nulla eſſet, cōſediſſe cognouiſſent, ſubitò eum oppreſſum comprehenderunt, & pyra accenſa combuſſerūt. Ac tum quidem illi facinore patrato latuere. Poſteà verò

Dæmon ei templo incubans, demolitioni obſiſtit.
Dæmon precatione & luſtrali vnda fugatur.
Corruit tandē templum,
Marcellus ad martyres epiſtolas dedit.
Cædes & martyrium Marcelli.
Sozomenus pro gladiatoribus, quos μονόμαχοι dicuntur, μονάχους h. e. monachos habet lib. 7. cap. 15.
† In euerſione templi idolorum, pugna committitur.
Martyrium Marcelli liberi eius iure vindicare à ſynodo prouinciali prohibentur.
Pro martyriis obitis Deo agēda gratia.

* *Pro Aulocrenis Nicephorus & Sozomen habent Aulonem. Plin. li. 5. cap. 29 Marſyas ibi redditur, ortus ac paulò pòſt conditus, vbi certauit tibiarum cantu cum Apolline Aulocrenis. Ita vocatur conualles decem millia paſſuum ab Apamea. idem lib 16. cap. 44. Regionem Aulocrenen diximus, per quam ab Apamea in Phrygiā itur. Ibi platanus oſtenditur, ex qua pependit Marſyas, victus ab Apolline.*

ci anis

criminis eius comperti, à Marcelli liberis ad legitimam pœnam ſunt poſtulati. cędem enim patris vindicare illi voluerunt. Sed id factum ſynodus prouincialis prohibuit, non vindicandam martyrum mortē, ſed gratias potius ea de cauſa Deo agendas eſſe, liberóſque atque amicos & genus eorum omne gaudio exilire debere cenſens, quòd illi honor tantus, vt pro Dei nomine mortem oppeteret, contigerit. Idolorum templa eo tempore ad huoc ſolo æquata ſunt modum.

Vt Nectarius primus, presbyteram in eccleſiis antiquitus propter pœnitentes ordinatum, functione ſua mouerit: & de loco & modo pœnitentium in Romana eccleſia. Caput 28.

TVm etiam Nectarius, Conſtantinopolitanę eccleſiæ curator, primus omnium presbytero, qui à multo tempore in eccleſiis, pœnitentibus pręerat, dignitatem abrogauit. Quem etiam ferè Orientales epiſcopi omnes ſequuti ſunt. Quid verò id ſit, & vnde initium ſumpſerit, & quam ob cauſam tum eſſe deſierit, alij alia memoriæ prodiderunt. Ego autem, vt ſeſe res ipſa verè habeat, exponam. Quandoquidem nihil peccati admittere, non humanæ, ſed diuinæ & immortalis naturæ proprium eſt: nos autem per tranſgreſſionem ſemel peccandi hæreditatem adiuimus, delictorum Deus veniam eis concedere iuſſit, qui legitima & conuenienti pœniten tia vſi, deinceps ſimul peccatum & auerſantur & confitentur. Graue autem epiſcopis, qui proximè poſt Chriſtum fuere, viſum eſt, in media plebe, veluti in theatro, noxam confiteri. Quapropter ex presbyteris vnum delegere, qui probata vita eſſet, & ſimul taciturnus & prudens, apud quem per pœnitentiam reſipiſcentes commiſſa ſua proferrent. Proinde factum, vt huic ſeorſim quæ mala egiſſent propalarent: atque ille peccatorum confeſſione audita, quum quid facto opus eſſet, & quomodo crimen luere conueniret, mulcta impoſita oſtendiſſet, permittebat, vt qui peccatum admiſiſſent, ipſi à ſe peccati ſumerent pœnas. Apud Nouatianos huius rei nulla cura eſt. Quin etiam ritus iſte propter eos inſtitutus eſſe dicitur, quum communicare illi cum eis nollent, qui ſub Decij perſequutione fidem abnegarent, & poſtea reſipiſcentes ad eam redierant. Nam eius temporis epiſcopi, Nouati reſiſtentes dogmati, eccleſiaſticum canonem ſequuti, in eccleſia qualibet presbyterum pœnitentiarium conſtituerunt, vt ab hoc qui poſt baptiſmum peccarent, crimina ſua confeſſi, abſolutionem eorum obtinerent. Canon iſtè longo tempore in aliis quoque ſectis eſt ſeruatus. In Occidentalibus verò eccleſiis ad hunc vſque diem obtinet, atque in Romana maximè, vbi quoque certus eſt pœnitentium locus. Stant illi perinde atque iudicio damnati eſſent, vultu demiſſo admodum lugentes. Re autem diuina peracta, illi quidem ea ſacra non percipiunt, quę eis percipere fas eſt, qui ſacris ſunt operati. Cum eiulatu autem & luctu multo ſe ad pedes eius qui rem diuinam fecit, præcipitant. Directus deinde qui tum miniſterium cæremoniæ eius ſortitus eſt, ad eos accurrit: atque iudem collacrymās, ſe

Erant olim in eccleſiis Catholicis presbyteri pœnitentiarii.

confeſſio peccatorum priuata.

Propter Nouatianos pœnitentia ſolennis in eccleſia inſtituta.

pœnitentia cæremonia in eccleſia Romana

Apud Sozo. hoc facit epiſcopus, lib. 7. cap. 16.

A humi ſternit. Tū reliqua eccleſiæ multitudo circunſiſtens, & ipſa flens atque lamentans lacrymis repletur. Poſtea primus exurgit ſeu presbyter, ſeu epiſcopus, & illos ita iacentes ſurgere iubet: & per orationem ea quæ pœnitentib. conueniunt precatus, vbi & audiuit & dixit quæ opus eſt, eos amittit. Atque illi pro ſe quiſque ſegregati ſuo loco, pro eo atque eis iniunctū eſt, ſe macerant, vel ieiuniis, vel vigiliis, frequentibuſque precibus & reſipiſcētia, vel illuuie, & deliciarum abſtinentia, vel aliis etiam modis, conſtitutum ſibi ab epiſcopo tempus quilibet expectans. Atque vbi ad hunc modum alacritate libenti debitum perſoluit, à crimine abſoluitur: & ſimul cū aliis in eccleſia, eodem iure & communione eadem, conuentus frequentat. Hunc ritum iam inde ab initio ad hoc vſque tempus Romani epi- B ſcopi habuere, qui ab eis inde ad eccleſias alias omnes peruenit, præter quam ad Nouatianos, qui pœnitentiam etiam prorſus non receperūt. Auerſati autem presbyterum hunc etiam ſunt ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei profeſſores, Nectario autore, ob eiuſcemodi, quæ accidit, cauſam. Mulier quædam nobilis, quum peccata ſua cōfeſſa eſſet, ieiunio & orationi vacare, & in eccleſia permanere, ab eo quem diximus presbytero iuſſa eſt. Quod vbi fecit, poſtea à diacono, qui cum ea concubuerat, ſe conſtupratam eſſe indicauit. Quod factum poſtquam plebs cognouit, indignè ſcelus id cum tanta eccleſiæ contumelia commiſſum tulit. Maxima etiam ex ea re calumnia & criminatio aduerſus ſacerdotū ordinem increbuit.

C Nectarius porrò quidnam faceret dubius, diacono quidem vt ſcortatori dignitatem abrogauit. Verùm eccleſia multo etiam magis, propter facinus id, ſacrorum virorum detractione, maledictis, & cōuiciis eſt proſciſſa. Itaque de quorundam, maximè verò Eudæmonis, eccleſiæ eius presbyteri, patria Alexandrini, conſilio, ne poſtea in eccleſia presbyter pœnitentiarius eſſet, Nectarius ſtatuit, ſuadētibus illis, vt cuique permitteretur, pro conſcientia * & fiducia ſua, communicare, & de immaculatis myſteriis participare. Sic enim fore, vt eccleſia à contumeliis libera eſſet, & immunis. Et ab eo tēpore eccleſia tū tali ſtatu permanſit. Ego verò ea re eccleſiam priſca illa & veneranda grauitate excidiſſe, & † ad arbitrarium inconſideratū́q; atque negligen- D tē morē prolapſum eſſe, & paulatim ab accuratiore diſciplina deſciſcere cœpiſſe puto. Æquū

* *Et Euchariſtiam quidam diſtribuentes, vt conſuetudo fert. Vnumquenque è populo partem ſibi ſumere permittunt. Vt enim certum quis myſterium hoc vel expetat, vel ſe ab eo abſtineat, conſcientia optima dux eſt. Fundamentum autem firmum huius eſt, Vita recta cum diſciplina debita. Tu autem homines alios ſpectatos iam & exploratos moribus emendatis imitari commodiſſimū eſt & ad veritatis cognitionem, & ad præceptorum diuinorum exequutionem, via. Quocirca quicunque manducauerit panem & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Exploret verò ſeipſum homo, atque ita demum de pane edat, & de calice bibat. Clemens Alexand. libr. 1. Stromat.*

Mulier pœnitentiam agēs Conſtantinopoli à diacono compreſſa.

Hanc ob cauſam presbyter pœnitentiarius in eccleſiis orientalibus eſſe deſiit.

a Socrates ſe ad Eudæmonem iſtum dixiſſe, ſcribit: An cōſilium tuum è re eccleſia ſit. Deus ô presbyter nouit. lib. 5. cap. 19.

b Conſcientia & arbitrio cuiuſque ibi permiſſum, quando quis Euchariſtiam participare vellet.

† εἰς ἀδιάφορον καὶ ἠμελημένον ἦθος

Factũ hoc de ſublato pœnitentiario cum Sozomeno Nicephorus improbat.

Eadem eſt tẽporum noſtrorum, & quidem iuſtiſſima querela.

Conſtitutio Theodoſij de diaconiſſis L. nulla C. de epiſc. & cler.

certè atque credibile eſt minus antea peccatorum fuiſſe, quum propter eorum qui peccata confiterentur verecundiam, tum propter iudicium ad hoc conſtitutorum diligentem inquiſitionem. Quamuis nunc quoque id ita vt fors tulerit, & quandocũque cuique libitum fuerit, fiat. Vnde cauſa illa extitit, vt alter alterius peccata non arguat, neque illud Apoſtoli ſeruetur dicentis: Nolite communicare de operibus infrugiferis tenebrarũ, ſed potius ea arguite. Qua etiam ex cauſa Theodoſium magnum, immortali & venerandæ Catholicæ eccleſię glorię cõſulentem, tum primùm legem tuliſſe conijcio. Nequaquam mulierem, niſi ſexaginta annos nata ſit, & liberos habeat, in ordinem miniſterij & cleri cooptandam: quemadmodum & Paulus diſertè id conſtituit, ex eccleſijs quoque exigendas quæ comam totondiſſent: & quicunque epiſcopi eas admiſiſſent, exautorandos eſſe. F Verùm de his ſatis diximus.

Vt hæreſes & ſectæ in varias diſſectæ & diuiſæ ſint hæreſes, & quòd Theodoſius ſolum Eunomium proſcripſerit: quibus moribus & inſtitutis Eunomius fuerit, & vt in Cappadocia patria ſua mortuus ſit.

Cap. 29.

De hæreſibus earũmque ſtatu & diſſenſionibus inteſtinis.

Conuenit porrò, vt neque ea quæ alijs accidẽre, ſilentio prætereamus: Arianis videlicet, & qui à Macedonio & Eunomio & Nouato cognomen ſunt adepti. Poſtquam namque ſemel eccleſia Dei diuiſa eſt, res in ea diſceſſione non cõſtitit, ſed illa rurſum in ſe ipſa per diſſenſiones diſſecta eſt. Et ſectarum autores, parua occaſione arrepta, & ſeceſſione facta, in factiones alias abiere. Quomodo autem, & quando, & quibus de cauſis ſecta quælibet à ſe ipſa G per diſſenſionem ſeceſſerit, ex eis quæ dicentur liquebit. Illud ſanè ſcire conuenit, Imperatorem Theodoſium hæreſim nullam perſequutũ eſſe, neque quempiam ad communionem coegiſſe: ſed potius permiſiſſe, vt hæreſis quælibet loco ſuo, pro eo atque ei viſum eſſet, cõuentus agere atque etiam de fide in Chriſtum, pro cuiuſque captu, ſentire atq; opinari poſſet. Reliquas quidem hæreſes, præter Nouatianos, extra vrbes conuentus celebrare, & eccleſias extruere iuſſit. Nouatianos autem, quòd ſecũ de ὁμοουσίῳ hoc eſt, conſubſtantialis fide conſentirent, intra vrbes liberè eccleſias habere eſt paſſus, ſicuti antea quoque dixi. a Et ſolum ipſe Eunomium exilio mulctauit. Hic enim poſtquam Cyzicum reliquit, & ab Eudoxio, qui eum conſecrauerat, ſub prætextu illo, quòd magiſtrum ſuum Aetiũ proſcriptum ille non reciperet, ſegregatus eſt, in ſuburbano Conſtantinopolis degens, ſuos ſibi conuentũs cogebat, & libros quos contra verã pietatem conſcripſerat, abſque metu omni publicabat, multóſque orationis ſuæ fraude in eãdem perditionis foueã ita trahebat, vt breui tempore ingentem multitudinem ad ſe adduxerit, & nonnullos etiam ex Imperatoris cubiculo ad partes ſuas illuxerit. Theodoſius porrò vbi ſuos illum præter modum obſeruare cognouit, eos quidem ab aula ſua proſcripſit. Ad Eunomium autem quamprimùm Chalcedone capiendum certos homines miſit, eúmque † Halmyridem

Theodoſius non fuit acer hæreticorum perſequutor.

Reliqua hæreſes extra vrbes, eccleſias & conuentus celebrarunt: Nouatiani cũ catholicis, in vrbibus.

a Solum Eunomium Theodoſius proſcripſit.

Hoc loco apud Nicephor. & apud Sozom. lib. 7. cap. 17. Chalcedonenſis ei uitas perinde atque ex ſuburbus Byzantij vnum deſignatur. Nam

E deportari iuſſit. Eſt autem Halmyris Myſiæ in Europa locus, ad Iſtrum ſitus: quem breui pòſt Barbari, Iſtro qui glacie conſtrictus fuerat, tranſito ceperunt. Eunomius porrò inde Cæſaream Cappadociæ tranſlatus eſt. Mirificum autem ibi in eum hominum odium fuit, quòd libros contra Baſilium eius loci epiſcopum compoſuiſſet. Poſtea ei vt in agris ſuis, qui Dacoreni vocabãtur, viueret, permiſſum eſt, apud Cappadociæ vicum, cui Dacora nomen eſt, præfecturæ eius quæ ad Argæum montem ſita eſt, Cæſareæ. c Nec ita multo pòſt à reditu mortuus, ſepulturam in patria ſua ſortitus eſt. Eunomium hunc plurimùm, vt diuinum hominem, d admiratur eccleſiaſticus ſcriptor Philoſtorgius. Prudentiam enim & virtutem eius incomparabilem fuiſſe, apertè nugatur. Et oris formam & corporis F partes decentiſſimas, cum multa venuſtate deprædicat, atque, ex ore eius orationem fluẽtem margaritis comparat. Quamuis in laudem eius progreſſus, balbum fuiſſe confitetur: quod vitiũ tamen in eo ita exornat, vt ei ſuauem eloquentiam tribuat. Quinetiam † vitiliginem, quæ faciem illius quaſi notis quibuſdam deformauerat, ornamentum quoddam oris illius attuliſſe confirmat. Omnes autem alios eius libros diuinis laudibus efferens, præ cæteris excellere epiſtolas eius dicit.

ſuprà c. 8. eod. & apud Sozo. lib. 7. c. 6 Chalcedone Eunomiũ priuatũ vixiſſe dictũ eſt. Socrates quoque Conſtãtinopoli in ædibus priuatis conuentus eũ egiſſe ſcribit lib. 5. cap. 20.

** Ex eodem alueo & ſuper Iſtropolim lacus gignitur. 63.*

M. P.ambitu. Halmyrim vocant Plin. lib. 4. cap. 12.

Eunomius Halmyride Cæſareã Cappadociæ transfertur.

c Patria hæc eius fuit.

c Euſdẽ mors.

d Philoſtorgius ineptus laudator Eunomij.

† τὰς ἀλφούς.

Eunomianorum, Macedonianorum, & Arianorum hæreſes, in multas alias hæreſes eſſe diuiſas & quibus ex cauſis quæque earum ab alia ſit ſeiuncta.

Cap. 30.

Sic quidem diem ſuum obiit Eunomius. Sectatores autem eius in diuerſas diſceſſere G ſectas. Primus Theophronius quidã, genere Cappadox fuit, qui ab eo in contentioſa diſputandi ratione edoctos, ſectatoribus eius ſe coniunxit. Et mediocriter, ſeu craſſè potius, vt rectius quiſpiam dixerit, in Ariſtotelis Prædicamentis, & eiuſdem περὶ ἑρμηνείας, hoc eſt, de interpretatione ſeu Enunciatione libro verſatus, † compendiũ veluti quandam introductionem, de eis quibus ipſi vtuntur ſyllogiſmis & ratiocinationibus editum reliquit, quod De exercitio mentis inſcripſit. Deinde popularium ſuorum odio expetitus, quòd ad ineptam & inſanam prolapſus eſſet abſurditatem, quippe qui in magiſtri ſui doctrina acquieſcere nollet, reiectus ab eis eſt. Quod quanquam curioſus maximè eſſet, ex nomiH nibus quæ in ſacris ſcriptoris poſita ſunt, collegit, quòd Deus id quod non extat præſciens, id autem quod extat ſciens, atque id quod extitit memoria tenens, non eodem ſemper modo ſe habeat: vtpote qui cognitionem transferat ad præſentia, ad futura, & ad præterita. Atque eam ob rem repudiatus, conuentus ſuos ſibi ſeorſim cogens, ſub nomine ſuo hæreſim inſtituit. Non multo pòſt alius quidam Eupſychius nomine, in vrbe Conſtantinopolitana, propter frigidam quandam quæſtionem ab Eunomianis ſeiunctus, ſuæ ipſe quoque hæreſis autor extitit. * Quum nanque quæſtio orta eſſet, an filius extremam horam norit, & plurimi Euangelica dicta proferentes, ne ipſum quidem horam eam ſcire dicerent: Eupſychius ſententia

Eunomianorũ diſſectio. Eunomij diſcipulus Theophronius.

† συνῶψιν.

Is etiã ab Eunomianis repudiatus.

Ineptiæ euſdem.

Theophronius ab Eunomianis ſe diſiunxit, & ſectã propriam inſtituit.

Eupſychius ab Eunomianis ſegregatus. Sozom. Eutychiũ nominat lib. 7. cap. 17.

** Quæſtio, an filius extremã horã nouerit. Agnoetæ hi dicuntur.*

ſentia ſua in ſcriptum relata, confirmauit, ſi- A tuum non expertem eius cognitionis eſſe, qui à patre omnia locupletiſſimè acceperit. Quum autem qui hæreſi ei præibant, dicta eius non admitterent, a communione eorum deſciuit, & ad Eunomium exulantem ſe contulit. Quò etiam alij ex vrbe Conſtantinopolitana Eunomianæ ſectæ venêre, vt ibi eum calumnioſè arguerent: atque etiam, ſi vſus ita ferret, de cauſa cum eo diſputarent. Quod vbi Eunomius cognouit, ea quæ Eupſychius proferret laudauit, & ad communionem eum admiſit. *a* : quum quidem id conſtitutio vetaret, quæ neſas eſſe decernit, peregrè aduenientes † ad communes preces admittere, *b* ſi literas ſecum non afferrẽt, quæ ad eiuſdem opinionis populares per notas ita ſcriptæ, vt ab aliis legi non poſſint, dantur. Poſtquam autem breui Eunomius è vita migrauit, hæreſis e- B ius poſt Eunomium Conſtantinopoli præſes, Eupſychium minimè admiſit. Aegrè enim is tulit, quod æmulatione quadam ducebatur, ſe cõtraria Eupſychio, qui nundum clericus erat, ſententem, quæſtionem prõpoſitam ſoluere non poſſe. Quapropter aduerſandi ſtudio ille, quum multi ad eum opinioni ſuæ ſuffragantes confluerent, ab Eunomianis ſegregatus, hæreſim ſuam induxit *c*. Porrò quòd diuinus etiam baptiſmus ita per adulterinum vſum deprauatus eſt, vt non in trinitatem, ſed ſemel in mortem Chriſti merſio fiat: non Eunomio, ſed diſcipulis eius Theophronio & Eupſychio, multorum opinione atque ſermone aſcribitur. Cauſas haſce breuiter expoſuimus, vt quiſque norit, quamobrem Eunomiani in diuerſas diſceſſerint partes. At qui Theophronium ſequuti ſunt, *d* Eunomiotheo- C phroniani: qui verò Eupſychium, † Eunomioeupſychiani cognominati ſũt. Diſputationes autẽ & orationes omnes quæ de his quæſtionibus habitæ ſunt, commemorare, per longũ, & prorſus difficile eſſet, præſertim quum aliud mihi propoſitum ſit inſtitutum. *e* Tum verò apud Macedonianos etiam ad tẽpus diſcordia extitit, cuius autor fuit *f* Eutropius quidam presbyter, ſeorſim conuentus agens. Ei verò Carterius Macedonianæ ſectæ anteſignanos reſtitit. Eodem tempore & ab *g* Arianis Conſtantinopoli illud in quæſtionem vocatum eſt, An priuſquam filius fuerit (profitebantur enim eum ex non exiſtentibus extitiſſe) pater tum pater vocari potuerit. Et Dorotheus quidem qui Antiochia acci- D tus, ibi pro Marino adminiſtrationem ſectæ huiuſmodi obtinebat, apertè decernebat, fieri non poſſe, priuſquam filius ſubſiſteret, pater vocaretur: quod patris nomen ea eis eſſet, quod † ad aliquid referretur. Marinus verò diuerſum cenſuit: & priùs etiam patrem, quàm filius fuerit, patrẽ profitebatur. Siue quod ita ea animo ſentiret, ſeu quòd Dorotheo aduerſaretur, vt qui ei hæreſi ea gubernanda prælatus fuerit. Et talem ob cauſam in partes duas multitudo, quæ eos ſectabatur, diſceſſit. Et Dorotheus quidem in ſacra ſua æde permanſit. Qui autem Marini partium erant, nouis conditis eccleſiis, in eis conueniebant. Qui etiam Pſathyriani, ſiue Gotthiani vocati ſunt: propterea quod vir quidam ψαθυροπώλης, hoc eſt, placentarum venditor: qu[illegible] librorum genere ſunt, nomine Theoctiſtus, opinionem hanc magnopere defendit. A Gotthis autem illis nomen inditum, quod Selinas Gothorum epiſcopus tantopere ei ſententiæ addictus fuit, vt ad eam gentem Gotthicã omnem adduxerit. Nam obſequentes ſibi admodum barbaros habuit, nimirum quid ad docendum non ſolum patria eorum, verùm etiam Græca lingua appoſit⁹ fuerit: Vlphilæ illius Gothorum epiſcopi, de quo ſuprà quoque diximus quum res Valentis exponeremus, primùm ſubſcriba, deinde etiam ſucceſſor factus. Nec ita multa pòſt diſſidiũ quoque interceſſit ei quem diximus Marino & Agapio, qui factionis eius eccleſiæ Epheſi epiſcopus à Marino creatus præfuit. Quorum diſceſſio parum abfuit quin bellum prorſus, Gothis maximè Agapio fauentibus, mouerit. Quam ob cauſam permulti Præfectorum ſuorum concertationem & diſſidendi ſtudium reprehendentes, ad vniuerſalem ſe eccleſiam contulere, qui etiam nullo diſcrimine ad communionem ſunt admiſſi. Atque hæc quidẽ cauſa extitit, cur primùm Ariani ſegregati, in factiones abierint. Et ex eò tempore illi, in quibus ſunt vrbibus, ſeorſim ſuos quoque conuentus ſecta agit. Conſtantinopoli verò eos triginta & quinque annis diſſidentes, tandem ad concordiã vir quidã cõſulares *l* Plinthas, ſectæ eorũ ſectator equeſtribus ſimul & pedeſtribus copiis præfectus, magni in aula Imperiali nominis reduxit. Quo tempore ſynodo etiam ab *m* arianis coacta ſtatutum eſt, ne quando poſthac quæſtiones, quæ ſeceſſionem tantam attuliſſent, in medium proferrentur. Hæc quidem paulo pòſt facta. Fortaſſe autem aliæ quoque in vrbibus paſſim ſectæ & ſectiones Arianorum fuere, quas mihi omnes exactè referre fas non eſt. Sed ſatis fuerit nunc, præcipuas & neceſſarias attigiſſe, & eas potiſſimum quæ Conſtantinopoli, cuius ego alumnus & ſoboles ſum, fuere: quippe quæ præclariores aliis extitere, & propterea latêre non potuerunt. Si quis autem conſilium eiuſcemodi hæreſium cognoſcendarum cepit, vnde, & quomodo initia ſua ſumpſerint, & quibus autoribus incrementa ſua acceperint, † eum vt *n* Panaria legat hortor: liber autem is ab Epiphanio, qui eccleſiam Cypri adminiſtrauit, editus eſt. * Præterea Theodoritum Cyri epiſcopum, atque inſuper admirandum illum Ioannem Damaſcenum: nam & hi ambo permulta de iis differunt.

a Communio precum.
† μὴ συνεύχεσθαι.
b Dat ãt olim heretici ſociatoribus ſuis proficiſcentibus ad populares factionis ſuæ, tanquam ſodalitatis teſſeras, per notas ſcriptas literas.
Eupſychius ab Eunomio in exilio laudatus.
c Depranatio baptiſmi diſcipulis Eunomij à quibuſdã adſcripta. Eupſychianorum ſecta.
d Eunomioeupſychiani.
† Alij Eunumioeutychiani.
e Diſſidium apud Macedonianos.
f Eutropius & Carterius Macedoniani inter ſe diſſentiunt. Diſſenſionis autores.
g Item apud Arianos. Dorotheus. Marinus.
† πρός τι.
Pſatyriani Gotthiani.
Selinas Gothorum epiſcopus Vlphila ſucceſſor.
Diſſenſio alia inter Marinũ & Agapiũ.
Per cauſam inteſtinorum diſſidiorum multi ab Arianis ad catholicos tranſierunt.
Sozo. addit conſularem fuiſſe
l Plinthas vir clarus Conſtãtinopoli Arianus diſſidẽtes ad concordiã reduxit.
m Ariani ſtatuto cauent, ne poſthac quæſtiones ſeceſſionis & diſſidij cauſa proponantur.
n Opus Panarium Epiphanij de hæreticis.
† ἐντυχεῖν προτρέπομαι τοῖς πανα- ρίοις.
Panarium hoc opus etiam ἀγκυρωτὸν dicitur apud Socra. lib. 5. c. 24.
Sed vtrũque & Panarij & Ancyroti opus diuerſo nomine Græcè & Latinè editum extat: hoc compẽdioſum illud ſanè quã prolixum.

* *Theodoritus etiam, & Ioannes Damaſcenus, apud Græcos de hæreticis ſcripſerunt.*

Vt etiam Nouatiani, per ſeditionem propter quæſtionem celebrandi paſchatis inter ſe diſſidentes, ſectã Sabbatianorum conſtituerint. Cap. 32.

PEr idem tempus Nouatiani quoque inter ſe diſſidentes, per ſeceſſionem, Sabbatianorum quæ vocatur hæreſim conſtituerunt. Erat enim apud eos presbyter quidam Sabbatius nomine, à Marciano conſecratus: qui quòd ea Iudæis ad Chriſtianiſmum perueniſſet, nihilominus præſumptæ & anticipatæ Iudæorũ opinioni inſeruire ſtuduit, & clàm etiam epiſcopatũ affectauit, nec nõ vnà cum Teoctiſto & Macario

Nouatianorũ diſſidium.
Sabbatianorũ apud eos hæreſis.

Cum Iudais is Paſcha celebrat.

& ipſis preſbyteris, eis adhærentibus, qui ſub E Valentis Imperio conuentum in Pazo vico habuerant, feſtum diem Paſchæ cum Iudæis celebrauit. Ac primùm quidem propter vitæ inſtitutum, quam optimam monaſticis exercitijs agebat, à Nouatianorum ſe corpore ſeiunxit: deinde verò quoſdam participatione diuinorum myſteriorum indignos reputans, taléſque prætextum obtendens, eum quem diximus diem feſtũ in aliud tranſtulit, de Iudæorum ſententia ſcilicet, tempus. Poſtquam autem manifeſtò apparuit, res nouas eum moliri, Marcianus ſeipſum propter importunam Sabbatij conſecrationem reprehendit: identidem dicere ſolitus, melius ſe facturum fuiſſe, ſi ſpinis potius quàm illi manũ impoſuiſſet. Atque vbi is eccleſiam ſuam in partes duas diuiſam, & quoſdam ad alium deſciſcere vidit, epiſcopos hæreſis ſuæ, qui cum eo communicabant ſtatim Sangarum conuocauit. Eſt F is locus Bithynorum prouinciæ, ad mare, non longè ab Helenopoli ſitus *a*. Eò quoque ab epiſcopis congregatis Sabbatius euocatus eſt. Ibi cauſam mœroris ſui dicere iuſſus, feſti diei eius diſſenſionem allegauit. Nam eum cum Iudæis, ſicuti etiam non ita pridem, qui in Pazo Phrygiæ vico conuenerant, ſtatuiſſent, peragendum eſſe dixit. Cæterùm illi propterea hoc eum præ ſe ferre conſiderãtes, quòd ad epiſcopatum anhelaret, iuriſiurandi ſacramento eum obſtrinxerunt, ne vnquam epiſcopatum ſibi expetendum ſtatueret. Poſtquam ille iurauit *b*, ſe epiſcopatũ ſuſcepturum non eſſe: non ſatis cauſæ eſſe putantes, cur eccleſia eorum factionibus diuideretur *c*, placitum eis eſt, vt omnes conſentirent, atque eodem in loco eccleſiaſticos conuentus agerent: feſtum autem Paſchæ diem quo quis vel G let tempore celebraret *d*. Et ea de re canonem promulgarunt, quem ἀδιάφορος, hoc eſt arbitrarium & indifferentẽ vocarunt. Statuerunt quoque, ne decretum eorum qui Pazi conuenerãt, vniuerſali canoni præiudicaret. Quòd & priſci illi viri, & maximè qui Apoſtolis proximi fuere, etiamſi de Paſchæ feſto die plurimum inter ſe diſſiderent, inuicem tamen inter ſe communicaſſent, & alijs in rebus omnibus prorſus non diſſenſiſſent. Et quod præterea Nouatiani in vetere Roma haudquaquam cum Iudæis, ſed poſt æquinoctium cum reliquis Romanis, qui Petri & Pauli apoſtolorum traditiones vtebantur, Paſcha peregiſſent: nec ob eam cauſam, quòd Paſchæ feſto celebrando inter ſe diſſentirent, diſceſſionem ab eis qui communem cũ eis haberẽt religionem, feciſſent. Proinde re bene de- H liberata, indifferentem, quem diximus, canonem protulere, vt quilibet pro eo atque ei placitum eſſet, ex conſuetudine aliqua, aut præſumpta opinione, Paſcha celebrans perficeret: non quidẽ vt ea res aliquam in communione diſſenſionem afferret, verùm vt qui ſic diſcrimine nullo feſtũ diem agerent, in eccleſiæ communione concordarent. Eiuſmodi canone cõfirmato, Sabbatius, qui ſcilicet iureiurando obſtrictus eſſet, quum Iudæorum obſeruationem ſequeretur, præterquam † ſi feſtus dies in idem cum illis tempus incideret, receptis ſtatíſque ieiunijs alios præueniebat, & clàm ſolennes ritus perficiens, Paſcha peragebat. * legitimóque & veſpertino ſabbati tempore vigilijs & precationibus alijs intereſſe ſolitus, poſtridie cum reliquis communiter de feſto die participauit, diuinóque myſteria percepit. Hoc ſic cum annis aliquot latenter faceret, diutius ſeipſum occultare non potuit. Quum enim breui celebritatem ex ea re conſequutus eſſet, permultos ex ſimplicioribus ad ſe pertractos æmulatores habuit, & maximè Phryges & Galatas. Qui quoniam patrio more ſic ieiunabant, morem eum vt rectiorem confirmari putauerunt. Itaque hunc ſequuti, clam etiam vnà cum Iudæis Paſcha celebrarunt. Et Sabbatius ſuos ſibi paulatim conuentus agens, à reliquis Nouatianis ſeceſſit: & iuſiurandi oblitus, epiſcopatum apud ſectatores ſuos ſuſcepit, ſicuti paulo pòſt dicam.

Sabbatius ex Iudæo Chriſtianus factus & proinde Iudæo chriſtianus.

Marciani Nouatiani epiſcopi ſcitẽ dictum de Sabbatij ordinatione.

a Synodus Nouatianorũ Sangari celebratus.

Sabbatius cauſam ſeceſſionis ſuæ per ſimulationem indicat.

b idem iurat ſe ad epiſcopatum non anhelaturum eſſe.

c Decretum eius ſynodi.

d Canon Nouatianorũ de Paſchate ἀδιάφορος, quo quis vellet tempore, celebrando.

Non temerè vnionem eccleſiæ ſuæ ſcindendam, propter diuerſitatem paſchatis celebrandi, Nouatiani cenſent.

† hoc eſt, Si omnes eodem tẽpore paſcha peragere contingeret. Soz.

Sic ille bis eodem anno Paſcha celebrare quandoque ſolitus eſt.

Sabbatius à reliquis Nouatianis ſeiunctus epiſcopatum etiam inter ſuos gerit.

** More Iudæo ſcilicet.*

Sententia & iudicium autoris de feſto paſcha De quatuor decimanis & Montaniſtis, vt Paſcha celebrent.

cap. 32.

SEd enim ego & Sabbatium & ſectatores eius demiror, quid eis in mentem, vt feſtum hunc diem innouarent, venerit: quum ab initio Iudæi veteres, ſicuti Euſebius Pamphili memorię prodidit, Ioſephum, Philonem, Ariſtobulum, & non paucos alios teſtes laudans, τὰ διαβατήρια, hoc eſt, Paſchalia pro tranſitu ſacrificia, ſacrificarint, poſt æquinoctium vernum, ſole † duodecimam partem, quæ à Græcis Aries appellatur, zodiaci circuli ingreſſo: luna autem * per diametrum & rectam lineam ſoli oppoſita, tum quatuordecimæ diei curſum tenente. Ad hæc Samaritani, qui præcipuè tempora ſecundum conſtitutiones Moſaicas obſeruant, non prius feſtum hunc diem peragunt, quàm * nouos fructus creſcentes conſpiciant. Nouorum enim, inquiunt, frugum feſtum in lege dicitur: vt id celebrare, antequam illi appareant, nefas ſit: proindeque vernum æquinoctium ferias eas præcedere neceſſariò debeat. Quapropter quũ Iudæos ſibi imitandos propoſuerint, eos admiror, quòd non potius antiquitatem, quæ apud eos eſt, laudauerint. Et ſatis colligere licet, Sabbatianis iſtis, atque eis qui τεσσαρεσκαιδεκατῖται, ſiue Quatuordecimani vocantur, exceptis, hæreſes alias omnes feſtum Paſchę cum Romanis & Aegyptiis & Palæſtinis peragere. Nouatiani igitur iſti reſurrectionis diem peragũt, Iudæos & ipſi ſequuti. In idem verò cum Quatuordecimanis tempus incidunt. Quod ſi prima ſabbati dies non eadem cum decima quarta die lunæ eſt, Iudæos ponè ſequuntur, quotcunque diebus adueniens Dominica dies à præcedente decimaquarta die lunæ abfuerit. Montaniſtæ verò, quos etiam Pepuzitas & Phryges appellare conſuetudo eſt, quadam ratione inuenta, iuxta eam Paſcha celebrant. Atque in primis eos reprehendunt, qui propter feſtum Paſchæ lunæ curſum obſeruant. Nõ illum enim, ſed ſolis orbem, eis qui ritè Paſchæ diem inquirere velint, inſpiciendum eſſe cenſent. Et menſem quemlibet, dierum triginta, atque principium earum æquinoctium vernum faciunt: quæ dies,

ſecu-

Iudæi antiquitus pòſt vernum æquinoctium paſcha celebrarunt.

*† τὸ πρῶτον δωδεκατημόριον, Soz. ὃ *κατὰ διάμετρον, Niceph. ἐν διαμέτρῳ. Sozom.*

** πρὶν τὸν νέον τελεσφορῆσαι καρπόν. Sozom.*

In Aſia hi fuere.

Quatuordecimani Soz. lib. 7. cap. 18.

Montaniſtarũ Paſcha.

Aequinoctiũ vernum ante 9. Cal. April.

** καὶ ἀμφοῖν κατὰ ταὐτὸν νουμηνίας σημβαίνειν τεταρτημορίῳ ἡμέρας μιᾶς.*

Nono Calend. April. initiũ creationis.

Montaniſtæ Paſcha celebrant.

Ante 8. April.

ſecundum Romanos, ritè ante 9. Calend. April. A dicatur. Ea nanque etiam magna hæc duo luminaria initium ſuum babuiſſe allegant, pēr quæ tempora & anni ſignificantur. Idque ex eo liquere aſſerunt, quòd luna per octennium cum ſole conueniat, & ambo initium * nouum ſumant. Quandoquidem octennalis lunæ curſus nonaginta & nouem menſibus perficiatur: diebus autem bis mille noningentis vigioti duobus, quibus etiam ſol octonos abſoluat curſus. Ita vt annus quilibet cenſeatur eſſe dierum trecentorum ſeaaginta quinque. & † quartæ vnius diei partis. Ex ea nanque die quæ eſt ante 9. Calend. April. quippe quæ principium creationis ſolis & primi menſis exiſtimetur eſſe colliguntatque computant eam quæ in ſacris literis dicitur, decimamquartam diem, quam eſſe dicunt ante 8. Id. April. in qua ſemper ſeſtum Paſchæ agunt. B Quod ſi ita, vt ſæpe fit, in eam Reſurrectionis quoque dies concurrat, proxima † Dominica die id feſtum celebrãt. Scriptum enim eſt, inquiunt, à decimaquarta vſque ad vigeſimam primã Paſcha eſſe peragendum. Mihi ſanè nõ rectè feciſſe videntur, qui olim de feſto hoc die tantopere diſſidentes contenderunt: multo verò minus, qui hac in parte Iudæos ſibi imitandos eſſe ſtatuerunt. Sed illis, vt opinor, in mentem non venit, quòd Iudaiſmo in Chriſtianiſmum mutato, ex neceſſitate quadã figuræ rei ipſi ceſſerint: ſicuti hoc inde ſatis conſtabit. Nulla namque Chriſti lex Chriſtianis vt Iudaizent præcipit, præcipit autem? imò potius id prohibet: quemadmodum diſertis verbis diuinus Apoſtolus ſanxit, non ſolum de circuncisione, quę legis eſt caput, vetans, verùm etiam de diebus feſtis cohortans, vt nequaquam diſceptantes ſegregemur. Et ad Gal. ſcribens: Dicite mihi, inquit, qui C ſub lege eſſe vultis, legem nõ auditis? Atque vbi de hoc pauca diſſeruit, deinde oſtendit Iudæorũ populum ſeruum eſſe: libertatem autem eos obtinere, qui Chriſtum ſequuntur. Vbi etiam admoet, non obſeruandos eſſe dies & annos, In epiſtola autẽ ad Coloſſenſes clara prædicat voce, vmbram eſſe obſeruationes eiuſmodi. Quapropter infert dicens: Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei ſeſti, aut neomenię, aut ſabbati, quę ſunt vmbra futurorũ. Ad Hebręos autem hæc omnia veluti ſigillo confirmans, dicit: Tranſlato enim ſacerdotio, neceſſariò etiã legis tranſlatio ſubſequuta eſt. Satis igitur liquet, neque ſacrum Euangeliorum librum, neque diuum ipſum Apoſtolum, Chriſtianis iugum ſeruitutis legis impoſuiſſe: ſed vt & Paſcha & reliquos feſtos dies honorificè, quandocunque eis viſum eſſet, peragant, animi * gratitudini eorum qui beneficio ſunt affecti, reliquiſſe. Proinde quia homines maximè ferias amant, à laborib ius eis conquieſcẽtes, tum ſicuti cuique viſum erat, in regionibus paſſim, conſuetudine quadam per traditionem accepta adducti, ſalutiferæ paſſionis memoriam colentes celebrarũt. Neque enim vel Seruator ipſe, vel eius diſcipuli, lege vlla id obſeruandum eſſe ſtatuerunt: ſed neque in eum qui hoc ita non perageret, condemnationem aut pœnam aut execrationem, ſicut Moſæ lex facere ſolita fuerat, vel Euangelic[...]l Apoſtolica ſcripta induxeruot, aut com

† τῇ ἐρχομένῃ κυριακῇ.

Admiratur Nicephorus cum Socr. lib. 5. cap. 22. eos qui vel pertinaciter de feſto die Paſcha diſceptãt, vel Iudæos in celebrandi imitentur.

Libertas Chriſtiana.

Contra ſuperſtitioſam temporum feſtorúmque dierũ obſeruationẽ.

Apoſtoli Paſchatis celebrationem liberum populis Chriſtianis reliquerunt.

** τῷ εὐγνωμοσύνῃ τῶν εὐεργετηθέντων.*

minati ſunt. Diui verò Euangeliſtæ hiſtoria ſua ſcribenda, Moſaici Paſchæ feſti obiter ſaltem mentionem fecere: Seruatorem ſcilicet azymorum tempore paſſum eſſe, quum celebre apud Iudæos ageretur feſtum: vt oſtenderent illi, feſtis potiſſimùm diebus cædes eos perpetrare conſtituiſſe. Ipſis profectò ſanctis Apoſtolis conſilium illud propoſitum non fuit, vt ſibi de diebus feſtis iudicium ſumerent, aut de eis leges ferrent: ſed potius Deo gratam vitam, virtutem, & veram erga Deum pietatem traderent atque inducerent. Mihi quidem videtur, quemadmodum alia plurima pleriſque in locis ſuam obtinuere conſuetudioem, ita id quoque de Paſchæ ſeſto accidiſſe, quòd ex more quodam apud gentes, quæque ſuam habuit obſeruationem: vt ſatis manifeſtum ſit, nemiuem Apoſtolorum quidquam de feſto hoc die legis ſanctione conſtituiſſe.

Quid potiſſimum ſancti Apoſtoli doctrina ſua ſpectarint.

Quòd veteres conſuetudine magis antiqua, quàm lege vlla iuxta patrum traditionem, Paſcha celebrent. cap. 33

Porrò quòd ab initio Paſcha moribus magis quàm legibus obſeruatũ ſit, re ipſa declarabimus. Qui nanque minorem Aſiam incoluere, plurimi ab Apoſtolorum temporibus ſabbato deſpecto, decimam quartam lunæ diem obſeruarunt. Quod quum facerent, nequaquam ab aliis, qui hoc non itidem facerent, diſſidebant: quoad Victor vrbis Romanæ epiſcopus, plurimùm commotus literis Aſianos quartam decimam diem colentes damnauit atque excommunicauit. Quam ob cauſam è diuerſo Irenæus Lugdunenſis in Gallijs epiſcopus, ad Victo- C rem literas dedit, quibus illum obiurgat, & facinus tam calidum reprehendit: perdoctè exponens, quòd quum antiquiores etiam communionem rerum omnium inter ſe in Chriſtianiſmo retinerent, & de Paſchę feſti tempore variarent, nullum id putauerint eſſe præiudicium. Adiicieos præterea, Polycarpum Smyrnæ epiſcopum, qui ſub Gordiano poſtea coronam martyrij recepit Romam veniſſe, & cum Aniceto eius vrbis epiſcopo communicaſſe, nihil de ſeſto Paſchæ cum eo diſceptantem. Nam & ipſe Polycarpus patria quadam Smyrnenſium conſuetudine, decimaquarta die Paſcha celebrabat: ſicuti Euſebius quoque Pamphili in quinto eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſuæ libro teſtatur. Con- D ſtat igitur, ſicuti dixi, quoſdam in minore Aſia decimamquartam lunæ diem obſeruaſſe. Alij verò, qui in ſuperioribus Orientis partibus habitant, ſabbatum ſeſto eo celebrando magis coluere. Cœterùm de menſe eis maior fuit contentio. Quidam nanque Iudæos ſequi voluerunt, quum quidem iamdudum certiore obſeruatione illi excidiſſent. Aliis verò ab eo abhorrentibus, poſt æquinoctium vernum Paſcha agendum potius viſum eſt: celebraodum id ſemper eſſe dicentibus, quum ſol in Ariete ſit, ſecundum Antiocheos Xanthico, ſecundum Romanos autem Aprili menſe. Qui quidem non eos qui tum delirabant Iudæos, ſed antiquiſſimos, & magnum illum in primis Ioſephum, ſicuti is hac de re in tertio An-

Iam tum ab Apoſtolorũ tẽporibus chriſtiani paſcha feriis celebrãdis variarũt.

Victor Rom. epiſcopus Aſianos eo nomine damnauit.

Sed hic ab Irenæo eſt reprehenſus.

Polycarpus martyr cum Aniceto Romæ paſchatis ab eo colendo diſſidens cõmunicauit.

Iudæi veteres etiam poſt æquinoctium vernum paſcha celebrarunt.

tiquitatum Iudaicatũ libro reſert, ſequuti ſunt. Ac illi quidem qui minorem Aſiam & ſuperiores Orientis partes tenent, ad hunc modum de ſeſto hoc die diſſenſerunt. Alij verò omnes, qui Chriſtianiſmum ſuſceperunt, & Occidentales cuncti ad Oceanum vſque, poſt vernum æquinoctium Paſcha peragere inueniuntur, vetuſtiorem conſuetudinem ſequẽtes. Qui ſanè vniuerſi ita feſtum Paſchæ celebrantes, nunquam inter ſe diſcordare viſi ſunt. Neque verò quemadmodum multorum ſermonibus fertur, magna illa ſub Conſtantino Nicææ celebrati Synodus, eiuſcemodi diei Paſchæ celebrandi errorẽ induxit: ſed ipſe potius diuus Conſtãtinus, paucos illos qui à recepta obſeruatione diſſentiebant, literis ſuis cohortatus eſt, vt partem maiorem ſequerentur: & eam imitantes, eodem modo cum illa feſtum diem peragerent. Epiſtolam eam imperatoris totam, in tertio libro eorum quos de vita Conſtantini Euſebius conſcripſit, inuenies. Ea ea autem particulam quæ de feſto Paſchæ ſcripta eſt, hic appunam: quæ de verbo ad verbum ſic habet.

Conſtantinus magnus in Nicæna ſynodo literis ſcriptis Aſianos, vt cũ Occidentalibus eodem tẽpore paſcha celebrarent, hortatus eſt. Conſtãtini ex eis literis verba.

Eſt ordo quidam bene inſtitutus, quem omnes Occidentalium " & Meridionalium & Septentrionalium orbis " terræ partium, & quædam etiam Orientalium " regionum eccleſiæ ſeruant, Quapropter quum " in præſentia rectè omnes id conſtitutum eſſe " exiſtimarunt, tum ipſe ſolertiæ quoque veſtræ " placitutum eſſe recepi, vt quod per vrbem Ro- " manam, & Italiam, Africam, Aegyptum omnem, " Hiſpanias, Gallias, Britaniam, Libiam, cunctam " Græciam, Aſianam & Ponticam prouinciam, " & Ciliciam, concordi & vna prorſus ſenten- " tia ſeruatur, idem quoque veſtra non grauatè ſuſcipiat prudentia: Quæ illud ſecum conſideret, non ſolùm maiorem eſſe in eis quos enumerauimus locis eccleſiarum numerum, verùm etiam communiter maximè idem omnes velle, ſanctiſſimum eſſe, accuratiorémque rationem, vt nulla omnino nobis cum Iudæorum perfidia intercedat communio efflagitare. Imperatoris epiſtola ſic habet.

Ioannes apoſtolus Quatuor decimanos in Aſia paſcha celebrare docuit: Petrus & Paulus Romanos.

Verumenimuerò, Quatuordecima nos ſeruut à Ioanne apoſtolo decimæquartæ diei lunæ obſeruationem accepiſſe: Romanis autem & Occidentalibus partibus Petrum & Paulum, Apoſtolorum maximos, eam quæ ibi frequentatur tradidiſſe cõſuetudinem. Scriptum quidem hac de re decretum edere nemo poteſt. Sapiẽter verò Victor & Polycarpus exiuaiſſe de die feſto contentionem videntur. Quandoquidem autẽ Occidẽtales epiſcopi traditionem Petri & Pauli minimè dehoneſtandam duxerunt, & Aſiani quoque Ioannis Euangeliſtæ inſtitutum ſeruãdum eſſe contenderunt, de communi conſilio placitum eſt, vt quique, ſicuti aſſueuerant, feſtum diem agerent, mutuam autem communionem nequaquam reſcinderent. Stultum quippe quàm maximè eſſe opinati ſunt, conſuetudinum eiuſmodi variantium gratia, à mutua coniunctione diſcedere, quum eis de * rebus religionis præcipuis per conſentientem concordiam conueniret.

Maiores noſtri paſcha hoc vel illo tempore peragere ἀδιάφορον eſſe voluerunt Cæremoniarũ diſſimilitudine non læditur vnitas Eccleſiæ. Greg. papa.

** περὶ τῶν καιρίων.*

De variis variarum gentium & eccleſiarum conſuetudinibus, per quas nullum Catholicæ religionis vel offendiculum, vel diſſidium & diſcordia eſt creata. Cap. 34.

QVòd verò conſuetudinem potius quàm legem ſequuti veteres pleríſque in locis, vt quibusque viſum erat, Paſcha celebrarunt, inde facilè colligitur. Non omnes etenim, quanuis eiuſdem opinionis eſſent, eaſdem traditiones in eccleſiis ſeruarunt. Et qui eandem colebant fidem, ſæpe conſuetudinum obſeruatione inter ſe variarunt. Neque id veræ pietati detrimento fuit. Porrò quum ad hunc locum peruenerimus, æquum viſum eſt, pauca quædam de diuerſis eccleſiarum moribus commemorare: qui antea quidem ſic variè obtinuerunt, nũc autem per gratiam Dei cum tempore mutati, ad conſentientem concordiam apud omnes peruenerunt. Et primùm de obſeruatione Paſchalis feſti dicendum.

De variãtibus apud veteres eccleſiarũ conſuetudinibus & obſeruationibus.

Quæ enim eas præcedunt ferias ieiunia, variè apud quoſque ab initio ſeruata comperimus. Romani nanque tres continuas hebdomadas, ſabbatis & Dominicis diebus exceptis, ieiunarunt. Illyrici autem, & cuncta Græcia, præterea Alexandria & Libya omnis, Aegyptus & Palæſtina, ſex hebdomadibus ante feſtum Paſchæ ieiunium continuarunt, Quadrageſimam tempus id nominantes. Alij rurſus ante ſeptem hebdomadas ieiunare inceperunt: ſicuti Conſtantinopoli, & circumcirca ad Phœniciam vſque, † tribus iãtum hebdomadibus qui nos dies ex interuallo, binis ſeptimanis intermiſſis, à cibis ſe abſtinentes, itidem Quadrageſimam tempus tale vocarunt. Montaniſtæ verò duabus. Quos mihi demirari in mentem venit, quomodo omnes iſti in dierum numero ſic variantes, Quadrageſimam tamen ieiunij tempus vocent. Quanuis alii aliam rationem texentes, nomini ei honeſtum prætextum obtendant.

In ieiuniis ante paſcha ferias.

Quadrageſimale ieiuniũ.

† τρεῖς μόνας ἑβδομάδας ἐκ διαγυμμάτων ... ſecrat.

Non ſolùm verò de dierum numero, verùm etiam de cibis ipſis, de aditu ad ſacra myſteria, & abſtinentia, multum inter ſe diſſident. Quidam enim animata prorſus non attingunt: alij autem attingunt, ſed piſces ſolos. Sũt qui animata quoque cum piſcibus volatilia deguſtant: ea aquis ea quoque progenita eſſe, vt Moſes inquit, dicentes. Nonnulli ab ouis & nucibus ſiue baccis abſtinẽt. Nonnulli verò arborum fructibus veſcuntur. Quidam panem ſiccũ tantum comedunt: quidam verò ne hunc quidẽ attingunt. Diuerſum etiam eſt cibi capiendi tẽpus. Aliqui nanque hora nona, aliqui poſt occaſum ſolem, quidam poſt diem vnam ſequenti die cibũ capiunt: nonnulli verò ad tres, ad quatuor, ad quinque, & ad ſeptem vſque dies dapibus abſtinentes procedunt: pro eo atque quiſque cibo carere vel vult, vel poteſt Et alia apud alias gentes & populos fiunt, apud quos rerum talium innumeræ extant cauſæ: de quibus omnibus nullum præceptum, quod in ſcriptum relatum ſit, oſtendi poteſt. Vt ſatis conſtet, primos illos Verbi miniſtros, ab initio obſeruationes eiuſmodi arbitrio quorumque reliquiſſe, vt quiſque non metu aut neceſſitate quapiá adductus, quod bonum eſt, deligere & ſequi poſſet. Porrò in ieiuniis ferias Paſchales præcedentibr &

In delectu ciborum.

In tempore cibi capiundi.

Obſeruationes ἀδιάφοροι.

In ſynaxibus & euchariſtia perceptione.

aie-

Vna hebdomadis die veteres, ſabbato ſcilicet, cœnã Dominicam peragebant.

in ieiunantium cibis, à priocipio in eccleſiis huiuſmodi diuerſitas fuit. Verùm in Syoaxi plurimam vatietatem fuiſſe inuenimus. Quum enim pleræque omnes per orbẽ eccleſiæ diebus ſabbati conſuetudinẽ haberent hebdomadis vnius rempore diuinis myſteriis operari, Romani & Alexandrioi ex antiqua quadam traditione hoc noo faciebant. Ægyptij verò Alexandrinis vicini, & qui circum Thebaidem habitant, ſynaxes qoidem die ſabati peragebant: ſed non eadem, qua tum Chriſtiani vtebantur cõſuetudine, diuinam ſanctificationem percipiebant. Verùm quum abundè conoiuati eſſent, & omnis generis cibis delicatius ſe repleoiſſenr, à prandio ſcilicet, circiter veſperam multam, myſteria † oblatione peracta percipiebant. Quarta hebdomadis die, & ea quæ Paraſceue dicitur, Alexãdrini ſcripturas legebant, doctoribos eas interpretãtibus: omniáque quæ ad Synaxim pertinẽt peragebant, prçterquàm diuinorum myſteriorum perceptionem. Atque eam illi antiquitùs habuere conſuetudinem. Dicunt etenim, & Originem plurimùm diebus iſtis in eccleſia docuiſſe, atque ſynaxes ſeu coouentus egiſſe. Qui quum ſapientia & doctrina multis præſtaret, & perſpectum haberet, infirmiorem eſſe Moſaicam legẽ, quàm vt vllo modo ad literam * reddi atque exprimi poſſet, rationem feſti Paſchæ ad ſpecularioã cõtemplationem reuocauit, vnum ſolum eſſe verum Paſcha dicens, quod Chriſtus peregit, præclarè aduerſus hoſtiles poteſtates re geſta quum in crucem ſuffigeretur, longè optimè eo contra aduerſatium vios trophæo. In eadem Alexãdria, in lectorem & † notariorum ordine diſcrimen oullum fuit ſiue illi iam fideles, ſiue catechumeni, hoc eſt, qui ſacra doctrina inſtituerentur, eſſent, quom eccleſiæ in locis omnibus aliæ fideles tantum in ordinem hunc legerent. In Theſſalia & hoc factitatum eſſe liquet. Licebat clerico cuiuis, priuſquam in ordinem eum cooptaretur, legitimè vxorem ducere. at ſi poſtea, vt cõſuetudine receptũ eſt, vxorem cognouiſſet, ordine eo monebatur: quom in Orieote omnes, atque etiam epiſcopi, ſi vellẽt, pro arbitrio ſuu non aliqua legis neceſſitate coacti, vxorum cõgreſſum declinarent: multi etiam ipſo epiſcopali munere fungentes, in epiſcopalibus ædibus liberos multos ex coniugibus, quas ſibi legitimo matrimonio antea coniunxiſſent, ſuſciperent. Nooc autem † ne in ſomnis quidem epiſcopus cum vxore ſua concumbẽs, impudicus habetur. Sed enim conſuetudo ea quæ in Theſſalia ſeruatur, ab * Heliodoro illo Tricenſi epiſcopo ortũ habuit: cuius amatorij libelli hoc quoque tempore circumferuntur, quæ adhuc iuoenis compoſuit, & Aethiopia inſcripſit. Nunc aotem ea χαρίκλειας, quaſi gratiarum gloriam dicas nominant. Quo nomine etiam epiſcopatus ei ademptus eſt. nam quum lectione eorum opuſculorum iuuenes multi in periculum conijcerentur, ſynodus prouincialis ſtatuit, vel libellos ipſos qui amores accenderent, igni conſumptos abolendos, vel qui eos compoſuiſſet autori functionem epiſcopalem abrogãdam eſſe. Ille verò epiſcopatum deponere, quàm ſcripta ſua ſupprimere maluit. Hçc autem conſuetudo Theſſalo[…]e atque in Macedonia, & Græcia omoi,

† προσφέροντες.

In lectione ſcripturarum, & cõuentibus.

** ἀποδοθῆναι Chriſtus Ieſus verũ Paſcha tropheo crucis aduerſarium diabolicũ deuicit.*

† συμβολαιόγραφοι.

In lectoribus & notariis.

In coniugio ſacerdotali.

† οὐδὲν ὀνείροις.

** Hunc Heliodorum non dilutæ autoritatis ſcriptorẽ eſſe ſcripſit Angelius Polit. Miſcellan. cap 3.*

Heliodorus epiſcopus Tricenſis in Theſſalia, epiſcopatu abire, quam amatoriũ ſuũ poema abolere maluit.

In baptiſmi tempore.

In altarium ſtructura.

† ἀμύητοι.

A ſeruata eſt. Alius item in Theſſalia mos fuit, vt Paſchalibus tantum diebus baptiſmus perageretur: quapropter multi etiam eo ſacramento † nõ initiati deceſſere. In vrbe Antiochena, quæ in Syria eſt, altaria diuerſum prorſus quàm alibi ſitum * habuere. Sacra enim ara non ad orientẽ, ſed ad occidentem verſus collocata fuerat. Hieroſolymis, & in Theſſalia, atque etiã in Græcia, conſuetudo fuit, vt preces in peruigiliis † ad lucetnas accenſas eodem quo Nouatiani, Conſtantinopoli, modo peragerent. Conſimiliter in Cypro & Cæſareæ Cappadocum: in ſabbato, & Dominico die veſperi, poſt lucernarom accenſionem, epiſcopi & preſbyteri ſacras ſcripturas populo exponũt. Nouatiani autem, qui in Helleſponto ſunt, non eundem orationis ritum, quẽ factionis eorum populares Conſtantinopoli, B ſeruant, cærimonias obtinentis ibi eccleſiæ Catholicæ plurimum ſequentes. Et vt in ſumma dicam, in opinionibus & ſectis omnibos, haud quaquam in precationibus vnum ad alterũ conſentientem ritom ſeruatũ eſſe, inuenire eſt. Scythæ qui ad Iſtrum colunt, multas & magnas habent ciuitates, & omnes vni ſubiectæ ſunt epiſcopo. In aliis autem populis, noo ſolùm in vrbibos, verùm etiam in quibuſque vicis, epiſcopos eſſe ſcimus. Quæ conſuetudo apud Arabes poriſſimom, & Cyprios, & in Phrygia apud Nouatianos, atque apud eos qui à Mõtano deducti ſunt, fuit. *a* Romæ ad hodiernum vſque diem non plures qnam *b* ſeptem diaconi fiunt, ad eorũ inſtar qui ab Apoſtolis creati ſunt, quibus Stephanos ille præfuit, qui primus martyrij reportauit coronam. Apud alios populos omnes, quem ſors tulit, eorum numerus eſt. In Ro-C moa vrbe itidem quotannis ſemel Alleluia, paſchali Dominico die concinunt. Proinde à multis, iureiurando coocipiendo, votiſque noncupandis, vſurpatum eſt, vt eis Alleluia audire, & cum lætitia canere daretur. Neque epiſcopus, neque alius quiſquam in eccleſia Romç † ad populum docens verba facit. * Alexandriæ autem ſolus hoc munere fungitur epiſcopus, quod quidem poſtea, quum antea mos is non fuerit, eſt obſeruatum. Cauſam conſuetudini nouæ præbuit Arius, qui quòd preſbyter eſſet, & docendi prouinciam accepiſſet, cõtra veritatis doctrinam res nouas inducens, eccleſiam turbauit. In eadẽ Alexandrioa eccleſia, quod in locis aliis omnibus oouum atque inſolens eſt, olim obtinuiſſe ſcio. Epiſcopus nanque quũ ſacra *c* Euã-D gelia legerentur, non aſſurgebat. Id verò in vlla plane eccleſia antiquitùs factum eſſe, nemo vel vidit, vel audiuit. Sacrum eum librum ibi ſolus legit archidiaconus: in aliis autem eccleſiis diaconi, in multis verò aliis ſoli ſacerdotes, in nonnullis qooqoe diebus celebrioribus etiam epiſcopi. Id quod hodie qnoque Cooſtantinopoli fit, & maximè Paſchalium feriarum die prima, & primo anni ipſius ingreſſu. Atque ea lectio dupliciter fit. Quantum nanque Euangelici ſcripti prior ille recitat, tantum poſtea quoque diaconus reperit: ſcilicet, ſicuti ego exiſtimo, vt epiſcopus etiam Euangelium, & non tantum qui miniſterium id ſortiti ſunt, prædicare videatur. Et forraſſe etiam, vt id cœlitùs fulminis more intonans audientes, ſincere abſque ſimulatione

** Et ipſa quoque eccleſia. Sacra.*

† ἐν ταῖς λυχνοκαίαις.

In precibus peruigiliorũ.

In expoſitione ſacrarum ſcripturarum.

In ritu precationum.

Vnus apud Scythas epiſcopus.

In aliis populis plurimi.

a Intelligi hoc debet de tempore imperij Theodoſij iunioris.

Sozom. lib. 7. cap. 19.

b Romæ tantũ ſeptẽ diacons. ibidem ſemel quotannis. Alleluia cãtatũ.

† προσομιλεῖ τῷ λαῷ.

Conciones ad populum Romæ in eccleſia non habitæ.

Ac ne nunc quidem ibi niſi monachi concionantur. Et itidẽ propè in Italia omni

** Alexandriæ ſolus epiſcopus concionatur.*

c Euangelij lectio.

† ὡς ἐπιτελῆ τὸν τύπον φέρων χριστοῦ

Non eædem in omnibus eccleſiis pſalmodia & precationes.

Non iidem etiam libri. Apocalipſis Petri liber.

Dies paraſceues.

& deprauatione omni annunciemus. Epiſcopus verò etiam primùm teſtamenti Euangeliũ legit, † veluti perfectam perſonam Chriſti referens.

Item Apocalypſis Pauli.

Porrò precationes iidem & pſalmodias, ſicuti dictum eſt, non eaſdem eccleſiæ omnes habent, ſed neque libros aut lectiones eaſdem. Nã eam quæ dicitur Petri Apocalypſim, vt ſubditiciã & illegitimam à veteribus iudicatam, apud Palæſtinos in eccleſiis quibuſdam ſemel quotannis in die paraſceues aliquandiu legi ſolitam fuiſſe inuenimus. qua die populus magna cũ religione & contritione ſalutiferæ paſſionis Chriſti memoriæ ergô ieiunat. Rurſum eam quæ Pauli Apoſtoli dicta eſt Apocalypſim, quam ex priſcis hominibus nemo vidit, monachi plures cum veneratione admirantur. Fama quidẽ increbuit, hoc ipſo imperantis Theodoſij tempore, reuelatione diuina repertum eſſe librum eum, in patria, paternáque domo Pauli Tarſi Ciliciæ, in arca marmorea repoſitum, & in terra defoſſum. F Quod ſanè falſum eſſe, presbyter quidam eccleſiæ Tarſenſis grandæuus admodum (nam id canicies teſtabatur) confeſſus eſt. nihil enim euiſmodi ſuo tempore eueniſſe confirmauit. Quod quum aſſeueraret. admiratus eſt, ſi non ab hæreticis fama ea cõficta eſſet. Id quod in multis etiã aliis libris factum eſſe. antea diximus. Romanis mos eſt, ſabbato quinuis ieiunare. Cæſareę Cappadocum, qui poſt baptiſmum peccaſſent, eos à communione arcebant: quod iidem Nouatiani faciunt. Idem Macedoniani quoque in Helleſponto, & item Quatuordecimani in Aſia obſeruauere. Nouatiani in Phrygia digamos, & eos qui ad ſecundas nuptias tranſiiſſent, nõ recipiũt. Qui verò Conſtantinopoli ſunt eorum populares, propalàm eos neque admittunt, neque reiiciunt. In Occidẽte autem id liberum eſt G prorſus. Sedenim diſſenſiones tales in eccleſiis inualuiſſe opinor, reuerentia eorum qui eis ab initio præfuerũt, & qui illis deinde ſucceſſerũt. Nam ij tãquam leges quaſdam ab illis acceptas, per manus poſteris tradidere: non ſatis pium, neque ferendum eſſe arbitrati, ſi traditiones, in quibus educati eſſent, non honorificè colerent, ſed contemptim reiicerent. At mihi valde laborioſum & difficile eſſet, variantes per vrbes & regiones omnes eccleſiarum conſuetudines enumerare & perſcribere. Ferè enim fieri id omnino nequit. Eandem autem priſcos homines exiſtimandum eſt obtinuiſſe de feſto hoc die, cuius gratia in hunc locum digreſſi ſumus, opinionem, quòd ſcilicet ex conſuetudine quadam diuerſum habuit feſtum Paſchæ cultum. Nunc verò diuina ſuppeditante gratia, impedimentis & diſſentionibus omnibus temporis curſu ſublatis, concordibus ſententiis apud omnes in eccleſiis Chriſti feſtus dies Paſchæ celebratur. Errare autem illi, quemadmodum prius quoque dixi, mihi videntur, quorum ſermonibus increbuit. Nicænam fidem Paſchæ ferias in errorem & varietatem eiuſmodi adduxiſſe. Nam ſynodus eam operam potius nauauit, vt populus qui antea à patre maiore diſſentiebat, ad vnanimem concordiam pertraheretur.

Sozo. lib. 7. cap. 19

**

Romani quouis ſabbato ieiunant.

Seuera Nouatianorum obſeruationes peccantes poſt baptiſmum.

Bigamorum reiectio.

Cauſa & occaſio variantium in eccleſiis obſeruationum.

Solẽnitas Paſchatis celebrandi ad cõcordiam redacta.

** *Conſuluit Ambroſium hominem Dei Auguſtinus adhuc cathechumenus, vtrum ſecundum morem ſuæ ciuitatis mater eius ſabbato ieiunare, an Mediolanenſis eccleſia more prandere deberet. At ille quid poſſum, inquit, hic docere amplius quàm ipſe facio? Quando hic ſum, non ieiunio ſabbato. Quando Romæ ieiuno ſabbato. Et ad quamcunque eccleſiam veneritis, inquit, eius morem ſeruate, ſi pati ſcandalum non vultis, aut facere. Cuſtodita ſcilicet eorum inter quos viuimus in his rebus inoffenſa ſocietate & cauendo, ne tempeſtate contentionis ſerenitas charitatis obnubiletur. Auguſt. epiſt. 86.*

Quòd antiquitus & ab ipſis Apoſtolorum temporibus diſſenſiones quædam & variæ obſeruationes in cæremoniis fuerint & quòd cæremoniæ veteribus non tantopere curæ fuerunt, ſed neceſſaria tantum & fidem promouentia conſtanter ſeruare iuſſerint.

Caput 35.

Etiam temporibus Apoſtolorũ diuerſa fuere in eccleſiis obſeruationes.

ENimuerò quod ab Apoſtolorum vſque tẽporibus multæ diſſenſiones propter obſeruationes quaſdam fuerint, illos ipſos producam teſtes. Scribit nanque diuus Lucas in Actorum libro: Quum Apoſtoli diſſidium interceſſiſſe eis qui ex gentibus fidem complexi fuerãt, & fidelibũs Iudæis cognouiſſent, congregati ſimul omnes, conſtitutionem ſactam in epiſtolæ formam redegerũt, per quam fideles à graui legis ſeruitute liberarunt, & ſuperuacanea ea de re nugamenta inhibuerunt. Certam autem rectioris & ad verãm erga Deum pietatem ducentis vitæ formam propoſueront, quæ neceſſariò obſeruanda ſint, diſertis verbis prædicantes. Nõ intempeſtiuum verò eſſe duxi, vt eam ipſam illorum epiſtolam, euidentioris cognitionis gratia, in hiſtoria hac referrem. Apoſtoli & ſeniores & fratres, his qui Antiochiæ & in Syria & Cilicia ex gentibus ſunt fratribus, Salutẽ. Quoniam audiuimus quòd quidã ex nobis exeuntes G vos turbarint, verbis labefactantes animas veſtras dicendo circumcidi vos & legem ſeruari debere, quibus id non mandauimus: placuit nobis collectis in vnum, eligere viros, & ad vos mittere, cũ chariſſimis noſtris Barnaba & Paulo: hominibus, qui tradiderunt animas ſuas pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Miſimus ergo Iudam & Silam, qui & ipſi vobis eadem verbis referrent. Viſum eſt enim ſpiritui ſancto, & nobis, nihil amplius vobis imponere oneris, præterquam hæc neceſſaria, vt vos abſtineatis ab his quæ ſimulacris immolata ſunt, & à ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione à quibus vobis caueriei, rectè rem agetis. Valere. Hæc Deo placita ſunt. Hoc enim inquit epiſtola: Placuit ſpiritui ſancto, nihil aliud oneris imponere prę̨terquam quę neceſſariò ſeruata oportet. At quidam hæc nihil curantes, omnem quidem fornicationem pro nihilo habent: de diebus autem, H & feriis, & inſtitutis, perinde atq; de anima ipſa decertant: Dei mandata inuertentes, & ſibi ipſis leges ferentes: haud ſecus atque ſi ſtudioſè hoc agerent, vt contrarias maximè aduerſus decreta Dei res agitantes latêre poſſint. Et potuiſſemus nos orationem hanc de feſto Paſchæ magis dilatare. & clarè ſatis oſtendere, quòd ne Hebræi quidem certò id & accuratè ſeruent neque typũ ſeu figuram eius, ſicuti eis tradita eſt, colũt: præterea quòd Samaritani, qui ab eis ſunt diſiuncti, † certiſſimè ſemper ferias haſce celebrẽt. V[illegible] am ſuo ſeorſim ad rem hanc ſuſius explican[illegible] empore

Epiſtola Apoſtolorum ad eos qui ex gẽtibus in Chriſtum crediderunt.

Res ad ſalutem neceſſarias negligentes, de friuolis obſeruationibus inquirimus.

† ἀκριβέστατον.

Poſt æquinoctium ſemper.

pore eſt opus. Illud porrò potius nunc dicendũ A venit. Qui Iudæos ſibi imitantios, & exactã typi & figuræ rationem exhibendam propoſuerũt, cos modis omnibus illos * ſequi debere. Si nanque accuratam obſeruationem inquirere volũt, non illi dies tãtùm obſeruare debent, ſed & alia quæcunque Chriſtus quum ſub lege eſſet, Iudaico more fecit, aut à popularibus & tribulibus ſuis iniuria affectus pertulit, aut alio etiam modo omnibus benignè faciẽs per figurã agere perſeuerauit. Siquidem nauim ille ſæpius ingreſſus, doctrinam promulgauit: & in cœnaculo Paſcha primùm parari curauit, & ante id aſinã ligatam ſolui iuſſit: & hominem aquam in vaſe fictili geſtantem, eis qui Paſcha parare deprecabantur, ſignum propoſuit: & multa alia, quæ variè in diuinis Euangeliis feruntur. Quæ ſanè B omnia corporaliter obſeruare non ſtudent, qui ferias haſce ritè celebrari debere æquũ eſſe putãt. Quis enim ex doctoribus vnquam iuxta typum & figuram in nauigio docere cœpit? Neq; in cœnaculo ſeu ſuperiori parte domus, vt ante omnia Paſcha celebrans quiſquam peragerer, ſtudio habuit. Sed neque ante id aſinam ligatam ſolui mandauit, neque adeò quenquam aliquis vas fictile in humeris ferre iuſſit, vt ne quod ſymbolum & ſignũ Paſchæ deſideraretur. Fortuita nanque hæc ſunt, & Iudaiſmum potius referre exiſtimantur. Siquidẽ & Iudæi ea quę ſic in corporibus accidunt, maiore ſtudio, quàm ſi animabus eueniant, obſeruare cõtendunt. Proinde etiam execrationi obnoxij ſunt, vt qui Moſæ legem veluti typum & figuram magis quàm veritatem excipiunt. Et qui illorum res admirantur C & amant, talia * ad ſenſus ſpeculationeſque arcanas & ſublimes reuocant. De diebus certè quidem & menſibus irreconciliabile eccleſiæ concitant bellum, contemplationem remotiorẽ de eis poſthabentes. Itaque neceſſariò cõſequitur, & ipſos hac in parte eandem cum Iudęis ſuſtinere ſententiam & condemnationem, in ſeipſos maledictionis calculum ferentes. Sed de his ſatis, vt puto, diximus. Quapropter ad inſtitutum curſum orationem rurſus conuertamus. Diximus nanque, eccleſiam, quum primùm factionibus eſſet diuiſa, in eo rerum ſtatu nõ permanſiſſe: verùm eos deinde, qui ſeceſſionem feciſſent, parua aliqua arrepta occaſione, à ſuis deſciuiſſe, & in ſectas alias abiiſſe. Cæterùm alij D aliter diuiſi ſunt. Nouatiani autem per occaſionem & prætextum Paſchalis feſti in partes diſceſſere. Neque illi in vna partium ſeceſſione cõſtiterũt: ſed etiam de diebus & hebdomadibus, aliíſque non magni momenti rebus diſceptãtes, in ſectas alias ſunt diſſecti: qui quidem alicubi ſegregati, ſeorſim conuentus egere, alibi autem communiter ſimul conuenire ſoliti fuere.

** Decimam quartam paſchata celebrãdo diem cum iudæis colentes, alias quoque circũſtantias eius ſeruare debent.*

Iudæi corporalium rerum & typorum ſtudioſi, ſpiritum & veritatem non curant.

** ἀναγωγικῶς θεωρητικῶς.*

Siquidem Iudæorum imitatores hæretici.

Sectarum ſectiones.

Nouatianorum diſſidia.

De Nouatianorum doctrina, de Agelio, Marciano, & Siſinio. & quòd Siſinius in conſuetudine quotidiana vrbanus iucundus & elegans fuerit. Cap. 36.

Epiſcopi Nouatiani apud Conſtantinopolim.

ILlud obſeruandum, eccleſiæ eorum Conſtãtinopoli ad annos quadraginta Agelium præfuiſſe, à Conſtantij temporibus ad annũ Theodoſij ſextum. Qui quum æger eſſet, & moriturũ ſe eſſe putaret, ſucceſſorem ſibi deſignauit Siſinium [illegible] s presbyter ſub eo fuit, vir præclarus, & qui vna cum Iuliano in philoſophis diſciplinis Maximo philoſopho præceptore vſus fuerat. Quum autem Nouatianorum plebs electionem talem, Marcianum potius, hominem religioſum & celebrem, cuius virtute ſub Valente eccleſia eorum pacata permanſerat, deſignatum oportuiſſe rata, reprehenderet: Agelius populi ſentẽtiæ gratificari volens, Siſinio poſthabito, Marcianum epiſcopum legit. At vbi ex morbo conualuit, eccleſiam ingreſſus, per ſeipſum ad populum retulit: Marcianum verò Siſinium epiſcopum habituros. Hæc verba proloquutus, breui poſtea deceſſit. Sed & Marciano nõ multo pòſt defuncto, Siſinius epiſcopatũ recepit: vir quẽadmodum dictum eſt, valde clarus. Simul enim philoſophicas & ſacras literas accurata diligenB tia ad ſummum addidicerat, potiſſimũ verò ſingulari cura in Dialectica & diſſerendi arte ſe exercuerat. Quamobrem Eunomius etiã, cuius ars ea pręcipuum opus fuit, ſæpe diſputationem eius declinauit. Vita adeò moderata fuit, vt obtrectatorum quoque calumnias ſuperarit. Dięta & quotidiani victus ratio non adeò frugalis, ſed lætior quodammodo & ſumptuoſior erat, ita vt quibuſdam videretur, eum in ſplendore & deliciis tantis pudicitiã & continentiam colere non poſſe. Et veſtitu inprimis exquiſito vſus eſt, & bis interdum die vno in balneis publicis lauit: moribus præterea iucundus, atque in familiaribus colloquiis gratioſus. Proinde non Nouatianis tantum, ſed & epiſcopis, principibúſque viris, & magiſtratibus eccleſiæ catholicę charus C eſſe viſus eſt. Quum enim facetè cũ gratia quadam ſales & dicta in alios iecit, tum id etiam ab aliis humaniter pertulit. Et vtrúmque ea moderatione fecit, vt quàm lõgiſſimè ab hoſtili acerbitate abeſſet. Vt verò etiã cum venuſtate quadam interrogantibus, aptè atque tempeſtiuè reſpõderet, vt Socrati videtur, mirificè promptus erat. Et aliquando quodam eum percunctante, cuius nam gratia quum epiſcopus eſſet, bis die lauaret? Quia ter, inquit, non poſſum. Rurſum quum à quodam, qui catholicę eccleſiæ erat, dicto quòd cãdidam geſtaret veſtem, quæ epiſcopum vel abſens minus deceret, perſtrictus eſſet, ſtatim dicacitatem in eum retorquẽs: Tibi verò, inquit, oſtendendum potius eſt, vbínam ſcriptũ ſit quòd epiſcopum pulla veſte vti oporteat. Atque vbi ille cogitabundus, quia quod reſponde D ret non habebat, ſtaret, ſubintulit ilico Siſinius: Tu quidem oſtendere id nõ potes, at Salomon me vt id faciam adhortatur, dicens: Sint veſtimenta tua ſemper alba. Verùm & Seruator, in Euangeliis cãdida veſte vſus eſſe videtur, qui diſcipulis, qui ſecum montem Thabor conſcẽderant, Moſen & Heliam cãdidatos exhibuerit. Hæc atque his ſimilia quum ita diceret, admirationi hominibus fuit. Quin & illud lepidè, vt ego puto, ab eo dictum, recenſendum eſſe videtur. Aduenerat Conſtãtinopolim Leontius, Ancyræ minoris Galliæ epiſcopus, qui tum ibi Nouatianis eccleſiam ademerat. Conuenit hũc Siſinius, & ſupplicans rogauit, vt corpori ſuo eccleſiam redderet. Quod vbi ille ſe facturum negauit, Nouatianos etiam conuiciis acerbè proſcidit, minimè eos eccleſiam habere debere dictitans, quòd pœnitentiam tollerent, & miſeri-

Agelius.

Siſinius Nouatianus Iuliani condiſcipulus.

Marcianus.

Siſinius.

Præclara eius dotes.

De humanitate & facetijs Siſinij epiſcopi.

Socra. lib. 6. cap. 22. Sozo. lib. 8. cap. 1.

Bis die vno lauit Siſinius.

Idem candida veſte vſus.

Facete Siſinij in Leontium Ancyranum epiſcopum dicteria.

† μιαρῶν.

† Quod te : ō ſpicio, inquit Sozom.

Siſinius cum Chriſoſtomo diſputauit.

Egregia de pœnitentia vox.

cordiam Dei reiicerent. Talia verò, atque alia E hiſce ſimilia continuans, quum Nouatianos ſuggillaret: Atqui, Siſinius inquit, & ego, vt haud ſciam an magis quiſquam, † pœnitentiam ago. Quum autem Leontius eum, quónam modo pœnitentiam ageret, interrogaret: reſpōdens ille, † Quod te nunc, inquit, ita animarum video, Vitam is ita produxit, vt eccleſiam Nouatianorum adhuc adminiſtraret, quum Ioannes Chryſoſtomus patriarcham gereret. Et auſus etiam eſt contra eum diſſerere, quum ſcripto ille pœnitentiam introduceret, atque ita diceret: Vel † * decies milies per pœnitentiam reſipiſcens eccleſiam ingredere. Paratus enim ego ſum pœnitentem admittere, vt modò deinceps ſimilibus per peccatum non circumueniatur malis. Et accidit aliquando, vt diuus Ioannes inter deambulandum Siſinio occurreret, eique obiiceret, non debere vnam vrbem duos habere epiſcopos. Prodibat enim & ille cum ſplendore & comitatu multo. Cui Siſinius reſpondens, Minimè eam duos habere dixit: ſeipſum germanum legitimumque epiſcopum eſſe exiſtimans. Eo verò dicto grauius accepto, Ioannes ad illum: Vidéſne, ait te ſolum eſſe velle Conſtantinopolitanum epiſcopum? Atque ibi rurſum Siſinius: Non hoc ego, inquit, dico: ſed quum aliis omnibus epiſcopus ſim, apud te vnum is eſſe non exiſtimor. Et Ioanne excandeſcente atque inſerente: At ego efficiam, vt qui fœdiſſima labores hæreſi, amplius ad populum pro concione verba non facias. Siſinius perquàm facetè verbis eius occurrens: Ego verò, inquit, plurimas etiam tibi agam gratias, ſi me labore & onere tanto liberatis. Quo verbo tandem Ioannes flexus: Quandoquidem, ait, tibi concionandi † munus moleſtiam & dolorē parit minimè tibi, quando id Deus fecit, concionibus interdicam. Multa verò alia quoque viri eius vrbanè & ſcitè dicta, cōmemorantur. Quin & libellos multos non inuenuſtos compoſuiſſe dicitur. Magis verò in dicendo quàm ſcribēdo laudatus eſt. In actione felix fuit, & pronunciationem ſedulò coluit. Labiis enim eius blanditiæ quædam inſidebant: & in voce, vultu, oculis, & habitu motuque corporis omni, gratia ſingularis inerat, ad auditorum animos alliciendos compoſita. Iucundus itaque & charus eam ob cauſam celeberrimis quibuſque ex ſenatu viris, & omnis generis religionibus in admiratione fuit. Potiſſimùm verò epiſcopus Atticus magno eum eſt honore proſequutus. Sed qualis hic vir fuerit, ſatis, vt puto, loco hoc ex Socratis eccleſiaſtici ſcriptoris libris ſumpto, dixi. Atque hæc quidem propterea commemoraui, vt oſtēderem quum propter eorum virtutem qui eis præfuere, Agelij, Marciani. & Siſinij: tum quòd ὁμοουσίου conſubſtantialis profeſſioni adhærerent, Nouatianos aliarum ſectarum labe infectos non fuiſſe, maiorémque eorum partem in eccleſia ſua quietam manſiſſe: eis exceptis, qui propter quæſtionē de feriis Paſchalibus, quam Sabbathius, ſicuti dixi, per res nouas induxit, diſſidebant. Multæ verò & aliæ diſſectiones, quod & ipſum dictū eſt eo tempore apud Arianos & Macedonianos & alias ſectas fuere. Illis autem ita diſtractis, magis atque magis eccleſia vniuerſalis creuit, quotidie ſe aliquibus propter mutuas illorum contentiones ad eam aggregātibus. Præcipuè verò qui Græcam idololatriam ſequuti fuerant, ad eā confluxere. Nam Imperator vbi conſuetudinem præteriti temporis, & loca quæ apud eos religioſè obſeruabantur, ciues & ſubditos ſuos ad patrium cultum pertrahere vidit, ſtatim à ſuſcepto imperio, primùm F quidem aras prorſus adire prohibuit: deinde verò lege etiam lata, quemadmodum diximus, ſolo eas æquauit. Atque ita illi ſacrarum ædium inopia, Chriſtianorum eccleſias frequentare cœperunt. Clàm nanque Græca peragere ſacra, maximi erat periculi, ſi quis in eis deprehenſus eſſet. Et qui eis operari auſus fuiſſet, capitalis ei pœna & bonorum amiſſio conſtitutione imperiali propoſita fuit.

† Apud Socr. eſt: At ego tibi colloquiis ſiue concionibus nō interdicam, quando tibi verba facere moleſtum eſt. Gratioſus apud omnes Siſinius.

Nouatiani quàm aliæ hæreſes paca-tiores.

Per ſectarum diſſectiones Eccleſiæ catholicæ corpus creuit.

Idololatræ multi ſe ad Chriſtianiſmū contulere.

L. Ne quis. c. de ſacrifi. pagan.

De diminutione quæ fluuio Aegypti Nilo accidit. & de ſtella gladij ſpeciem referente, & de duobus monſtroſis hominibus, & de incremento Chriſtianæ religionis. Caput 37.

EO tempore Nilum Aegyptium amnem circiter primum aquarum auctum & incrementum, tardaſſe longius dicunt. Quam rem Aegyptij grauiter ferre, indignari, quod minus G eis eſſet liberum, patrio more flumini ſacrificare. Id enim imperatoris metus haudquaquam permittebat. Et Aegyptij præfectus prouinciales ad ſeditionem ſpectare cernēs. Principi eam rem indicauit. Qua ille cognita, conducibilius eſſe ei reſcripſit, veram erga Deum religionem integram conſeruare, quàm fluminis eius vndas, & quæ ex eis proueniat, anniuerſariam † fertilitatem fidei præferrē. Nunquam enim amnem eum è terra promanaturum fuiſſe dixit, ſi talis eſſet, vt incantationibus & impoſturis moueretur, nidoréque gauderet, & ſanguinis vndis profluentes è diuino paradiſo contaminaret aquas. Non longo poſt tempore, derepentè ita ille adauctus eſt, vt altiora etiam loca inundaret. Vbi autem ad iuſtum modum parcius etiam H profluens, excreuiſſet & tum nihilominus vnda inſuper eius accumularetur, diuerſus Aegyptios cepit timor. Verebantur nanque, ne Alexandriam vrbem & Libyæ potiorem partem exundatione ſua obrueret: tam vberiim vndæ eius profluentes excurrerēt. Quo tempore fama eſt, Græcæ ſuperſtitionis homines Alexandriæ caſu tam inopinato adductos, ita amni illuſiſſe, vt in theatris etiam & ſpectaculis exclamarint, fluuium eum vt decrepitum & delirum, poſtremum iam † eminxiſſe. Eam ſanè ob cauſam quāplurimi Aegyptij patrijs cæremonijs nuncio remiſſo, & ſuperſtitione ſua damnata, ad Chriſtum ſe contulerunt. Hæc hactenus. Tum verò & prodigia inſolita viſa ſunt, quæ futura orbi mala portenderunt. Primùm nanque in-

Aegyptij agrè ferunt, quòd eis Nilo, cuius auctu terra rigatur, ſacrificare nō liceat.

vlim lib. 5. cap. 9.

præclarum ea de re Theodoſij reſcriptum.

† ἀνταπλαν.

Subitum Nili incrementum.

Alexandrini vrbi ſua ab exundatione tam prolixa amnis metuunt.

Ioculare in eū fluuium Alexandrinorum dictum.

† ἐξουρῆσαι.

Inopinato Nili incremēto multi gentiles ad chriſtum conuerſi.

Stella prodigioſa apparet.

† * Μυριάκις μετανοήσας εἴσελθε. ἕτοιμος γὰρ ἐγὼ προσίεσθαι τὸν μετανοοῦντα, εἰ μόνον τῷ λοιπῷ μὴ τοῖς ἴσοις περιπέσοι δεινοῖς. *Hanc Chryſoſtomi ſententiā cum multa admiratione & laude apud me recitauit in familiari de rebus ſacris colloquio, 27. Iunij die, anno Domini 1559. Budiſſinæ Luſatiorum Philippus Melanchthon. quam non temerè alibi ſcriptā, quàm hic apud Nicephorum & Socratem, inuenias.*

ta & inſolens ſtella, in cœlo mediæ noctis tempore prope Luciferum refulgens apparuit, circa cum ipſum qui Zodiacus dicitur, circulũ quod propter coruſcantes radios ingẽs & lucida eſſet, non admodum Lucifero ceſſit. Paulatim verò ad eam ingens etiam aliarum ſtellarum vis aggregabatur. Spectaculum id ſi vidiſſes, apum examini, quæ circa ducem ſuum in orbem obuolitant, contuliſſes. Et quæ veluti ex mutua & violenta concuſſione ab omnibus eis emicuit lux, in vnam quandam commiſta flammam euadebat: & gladij prorſus ancipitis, magni, & horrendi, cum terrore quodam relucens, faciẽ reddebat. Quod enim reliquæ ſtellæ in idem reciderent viſum, & vna, eáque ſola, quæ primùm conſpecta fuerat, habitu toto, veluti radix aut capulum aliquod appareret, & quodammodo fulgorem exhibuit illius ſtellæ omnem proferret, perinde atque ea lucerna funiculus ardens, B ſic flamma in ſublime tollebatur. Hoc quidẽ viſum ſic nouum quoddam præbuit ſpectaculum. Motus autem eius prorſus à ſtellarum omnium curſu differebat. Primùm etenim ex eo vnde diximus loco moueri incipiẽs, vnà cum Lucifero & oriebatur & occidebat. Deinde paulatim ab illo abſiſtens, ſegniter & pedetentim quaſi ad vrſas conuerſum, curſum tenebat, & veluti ad ſpectantes obliquè ad ſiniſtram ſua gradiebatur via. Ambitum quidem eundem cum ſtellis aliis ad quas acceſſerat communem perficiebat: proprio autem motu, qui ad quadrageſimum productus eſt diem, vix tandem ad vrſam maiorem peruenit. Atque in media aſtri eius parte, vbi poſtremùm refulſiſſet, euanuit. Quo tempore enſifera, ſeu potius enſis formam referens hęc ſtella apparuit. Eodem etiam duo hominum corpora C viſa ſunt: alterum quidem in Syria, ſupra humanam naturã magnitudine excedens: alterũ verò in Aegypto, infra incredibilem ſtaturæ breuitatem conſiſtens. Syrus in longitudinem cubitorum quinq; & vnius palmi excreuerat, quamuis pedes eius reliquæ corporis magnitudini proportione non reſponderent: introrſum enim intorti & vari erãt. homini nomen erat Antonio. Talem ætate quoque noſtra ipſe vidi, pro monſtro habitum, quem breuis admodum ſtaturæ mulier in lucem protulit. Aegyptius autem tam breuis fuit † vt perdici perſimilis eſſet. * Neque ingratum ſpectaculum erat, ſi cum illo in globo (huminem ſcilicet) conuerſaretur, & ad cõtentionem excitatus colluderet. Porrò quod mirabile dictu eſt, prudentia ei inerat, qualis homini formoſo competit: quippe cui corporis exilitas ea de re nihil ademiſſet. Vox à Muſis nõ abhor- D rebat. Sermo mentis generoſitatem ſpectãdam exhibebat. Vterque eodem illo tempore vigẽs, non ſtatim vitam finiit. Maximus enim viginti quinque expleuit annos, minimus autem non multum ab eis abfuit. Multa præterea alia tum concurrẽre prodigia, quæ ſigillatim referre nõ huius loci eſſe puto.

Monſtroſi duo homines, alter maximæ, alter minimæ ſtaturæ.

† παρ᾽ ὀλίγον εἶναι πέρδικι.

Nanus perdici ſimilis.

† καὶ μὴ ἀχάριστον ἐν χλεύῃ τὴν ἐκείνου τινὰ ὁρώμενος λίαν πρὸς ἐρικὰν μέρος καὶ συνάθυρμα ἐκεῖνον.

Quomodo Valentinianus iunior ab Arbogaſto duce per ſuffocationem ſit interemptus. Cap. 38.

ET Theodoſius quidem hoc modo Orientale gubernabat imperium, magna cura magnificè Deum colens, & quotidie nouis acceſ- A ſionibus Chriſtianiſmum adaugens. In Occidente verò reſpublica malè habuit. Siquidem iuniorem Valentinianum imperatorem gula ſtracta interiiſſe, renunciatum eſt. Cædem eam per inſidias ei molitos eſſe ferunt cubicularios eunuchos, atque alios quoſdam: Arbogaſtémq; maximè illum, qui militarium eius copiarũ omnium habuit curam & adminiſtrationẽ. Quum enim iuuenem imperio gubernãdo nulla propè re patri inferiorẽ eſſe, & grauiter pleraque quæ illi ſtatuerent, ferre viderent, conſilium eius opprimendi cepêre. Erat autem iræ admodum impatiens. Quæ res etiam apertè cędis ei cauſa fuit. Cum Arbogaſte enim in regia colloquutus, vbi verba in iram inſanam euaſere, enſe præfectum copiarum cõfodere aggreſſus eſt. Sed à ſatellite, cui ferrum extrahere niſus fuerat, inhibitus, tũ quidem verbis Arbogaſtem acrius obiurgatum B placauit. Ille autem ex verbis eius opinionem illius in apertum productam accuratius conſiderando, ſecum ipſe perpendit. Inquirenti enim tanti impetus cauſam: Allaturum ſibiipſi manus eſſe adoleſcens reſpondit. quòd quum imperator eſſet, facere quod vellet, non permitteretur. Quapropter ſibi vita talis ingrata etiam eſſet. Atque ille tum quidẽ nihil amplius curioſè percontatus eſt. Poſtea autem Viennæ in Gallia, quum eum prauſum in abditiore regiæ loco, ad fluminis ripam meridiano tempore ludicro cuidam vacantem vidiſſet, percuſſores quoſdam ex ſuis ei immiſit, qui adoleſcẽtulum ſuffocatione necarẽt, quum ex miniſtris ei nemo adeſſet. Tẽpus enim illos ad prandendũ euocauerat. Itaque ille ſic crudelibus ſtrangulatus eſt manibus. At cædis eius patratores, ne, ſi * ex tempore ſtaC tim percuſſores inquirerentur, facilè deprehẽdi poſſent, ſudario eius tanquam laqueo circum collum ligato, ſublimem eum ſuſpendêre, vt ſua ſpõte ſibi ipſe gulam fregiſſe videretur. Adoleſcentulum iſtum mirificè imperio dignum viſum eſſe aiunt, propter bonam corporis habitudinẽ, & virtutum multarum concurſum, quibus Imperator bonus exornatur. Magnitudine verò animi, & iuſticia ſumma, patrem etiam ſuũ euaſeraturum fuiſſe, ſiquidem ei in virum euadere licuiſſet. Tali ille morte, quum talis eſſet, vigeſimum ætatis agens annum, vitam finiit.

Cædes Valentiniani iunioris.

Arbogaſtes eius cædis autor.

* ἐκ τοῦ χειρόθεν.

De Tyrannide Eugenij in Occidente: & vt hunc quoque Deo dilectus imperator vicerit, quum eam victoriam diuini viri prædixiſſent. Cap. 39.

EVgenius autem, Græcæ ſuperſtitionis cultor, ſummam rerum inuolat, & Imperialia ſibi ſumit inſignia, adiuuante Arbogaſte: D qui quòd barbarus genere eſſet, Imperio manũ iniicere aggreſſus non eſt. Eugenius autem Latinas primùm literas docuit: deinde ludo literario relicto, in imperiali aula militauit. Atque ibi in ordinem † antigraphiariorum & imperialis pecuniæ cuſtodum receptus, celebris maximè, & apud Imperatorem in magnum honorẽ fuit, magiſtrorum etiam dignitatẽ conſequutus. Quum autem præſentem fortunam ferre non poſſet, ad tyrannidem ſpectauit: inductus ad id quibuſdã, qui ſe ex victimis, extorũ inſpectione, & aſtrorum ſcientia, futura certò ſcire confirmabant. Quùm multi enim alij eo tempore re-

Eugenius primũ ludi magiſter, deinde Imperialis ἀντιγραφεὺς imperium Occidentale inuadit. Magiſtrorum dignitas.

† *contrarotulatores hodie dicuntur.*

Haruſpices et aſtronomi Eugenium ad tyrannidem impellunt. Flauianus vrbis Ro. præfectus.

bus hiſce vacarunt, tum maximè Flauianus vr- E bis Rom. præfectus, vir in diſciplinis præclarus, atque ſi alius quiſquam, & ipſe ciuilium rerum valde peritus, rerúmque futurarum (vt ipſi videbatur) vates præcipuus, multum in eis operæ locauit. Qua arte Eugenium quoque, vt bellum ſuſciperet, permouit, certò illum quidquid aggreſſus eſſet, perfecturum pollicitus. Nam ſorte fatali Rom. imperium ad eum pertinere, eúmq; belli victorem fore, & religionem Chriſtianam mutaturum eſſe dixit.

Eugenius Alpes Iulias præſidio impoſito occupat.

Qua ſpe adductus Eugenius, multitudine ingenti coacta, anguſtias in Italia quas Romani Alpes Iulias vocant, occupauit, eiſque præſidium impoſuit. Vnicũ enim, eúmque arctiſſimum tranſitum, præfractis ingentium montium rupibus, vtraque ex parte firmiter munitæ habent.

Theodoſius expeditionẽ aduerſus Eugenium parat.

Et Eugenius ad tyrannidem euectus, ea in Occidẽtalib. partibus agebat, quæ eum facere æquum erat, qui ſic Impe- F rium arripuiſſet. Theodoſius porrò Imperator ea re audita, nõ minoribus rurſum quàm antea, quum contra Maximum bellum moueret, curis eſt obrutus. Vbi verò & ipſe magnũ conſcripſit exercitum, ſecum ipſe rem diſpiciens, vtrum aduerſus tyrannum ire, an illius aduentum expectare deberet, addubitabat.

Ioannem Anachoretam Aegyptium de belli euentu conſulit.

In ea ſolicitudine, conſilio Ioannis eniten tis in Thebaide monachi, vtendum ſibi eſſe ſtatuit, quem ſuprà in eorum qui ſanctam vitam egerunt catalogo clariſſimum, & quùm aliis admirandis operibus tum maximè futurorum ſcientia celebrem fuiſſe diximus. Quum enim is gratiam diuinam ſortitus eſſet, multa eũ cõſulentibus prædixit.

Ioannes iſte Theodoſio incruentam aduerſus Maximum tyrannum victoriã prædixit. Idẽ per Eutropiũ eunuchum eandem victoriã rurſus, ſed cruentam contra Eugenium et morte quoque eius prædicit.

Cuius rei periculum & ſpecimen in proximo tyranno præbuerat, incruentam illam victoriam Theodoſium reportaturum eſſe vaticinatus. Itaque fidiſſimum ſibi eunuchum Eutropium in Aegyptum miſit, vt aut virum ſanctũ, ſi facilè id fieri poſſet, ad ſe adduceret: aut ab illo, ſi cõſtanter aduentum detrectaret, quid de bello faciendũ eſſet, cognoſcere conaretur. Eutropius eò profectus, nequaquam Ioanni vt ad Imperatorem veniret, perſuaſit. Quapropter illum, vt euentũ belli prædiceret, rogauit. Atque ille, Theodoſium quidẽ poſt cædem multam, victoriã de tyranno conſequuturum, non multo autẽ pòſt, ipſum quoque in Italia moriturũ eſſe, reſpondit. Vtrunque hoc an euentum talem habuerit, hiſtoria declarabit. Poſtquã enim ea quib. in bello opus eſt, abũdè comparauit, Honorium etiam filium Imperatorem renunciauit: Arcadiũ namque antea ad Imperiũ euexerat.

Barbari auxiliares in Theodoſii exercitu. Ordinũ ductores Theodoſio bellum differendum ſuadent. Theodoſius crucis armatura fretus contra hoſtem progreditur. Diui Baptiſtæ templum in Septimo.

Ambobus filiis Cõſtantinopoli relictis, ipſe cum copiis Orientalib. omnibus in Occidentem eſt profectus. Ingens autem Barbarorũ, qui ad Iſtrum colunt, multitudo, voluntate ſua auxilia ferẽs, eũ ſequuta eſt. Porrò quũ ordinum duces paucitatẽ ſociorũ cauſarentur, & expeditionẽ differendam ſuaderent, vt ſcilicet primo verè exercitus alius contraheretur, & militũ numero hoſtes vincerentur, nequaquam in ductorũ conſilio religioſiſſimus acquieuit Imperator. Minimè namque tantã tribuendam eſſe imbecillitatẽ dixit, omnipotẽtiq; crucis armaturæ, quæ ex aduerſo Herculis imagini oppoſita eſſet. Exercitui enim meo, inquit, crux præibit: illorum autem copias Hercules ducit. Hæc verba proloquutus, iter ingreſſus eſt. Conſtantinopoli autem profectus, vbi in * Septimo ad eccleſiam venit, quã ipſe Ioanni Baptiſtæ (eũ enim præcipuè honorabat) cõſtruxerat, eã eſt ingreſſus, vt ſimul & precationem ad Deum faceret, † & Baptiſtã ad ferẽdum ſibi auxiliũ † inuocaret.

In hoc Conſtantinopoli proficiſcens Theodoſius rẽ diuinã facit.

** ἑβδόμον. hoc eſt Septimum, ex ſuburbiis Conſtantinopolitanæ ciuitatis vnũ eſt præcip. ſicuti & alia eius vrbis regio eſt apud eundem δεύτερον, hoc eſt, ſecũdum.*

Quo optatum ſibi & Romano exercitui exitum pugna haberet. Re ibi diuina, ita vt par erat, peracta, poſtea in Italiam peruenit: & confeſtim ad Alpes contendens, prima tyrãni præſidia cepit.

In locum periculoſum cum copiis ſuis Theodoſius peruenit, antè & à tergo hoſtes ſibi imminentes habens.

Atque vbi tranſito præcipiti præterito, acclivi itinere in collem quendam cõſcendit, planiciẽ omnem innumerabili peditũ & equitũ multitudine teneri, nec ita longe à tergo alias hoſtium turmas in vertice mõtis, qui tunc quidẽ quieti erãt, ſibi imminere vidit. Poſtquã autẽ prima acies ſe de colle demittens, eos qui planiciẽ occupauerant, aggreſſa eſt, ingens & dubiũ præliũ commiſſum eſt.

Prælium dubium cum eiſdẽ committit.

Et ibi, quantũ in humanis viribus ſitum eſt, non facilè ſeruari poſſe copias ſuas, à duobus hoſtium exercitibus circũuentas, intellexit. Iam enim & illi, qui in ſummo monte quieti conſtiterant, à tergo ſuos aggrediebantur: & quia in parte Romani cum Romanis pugnabant, æquis viribus decertabatur. Vbi autẽ auxiliares barbari præliabãtur, multo illis Eugenii milites ſuperiores erant. Imperator vbi agmina ſua ſic concĩdi vt dixi, vidit, humi proſtratus, lacrymis ſolũ rigauit, Deo ſupplicans, ne ſic Romanorũ imperiũ in ſummo internecionis periculo deſpiceret. Eum vero Deus quàm primùm exaudiit: id quod belli euentus cõprobauit. Interuenit nox; & exercitus animũ deſpõdebat.

Theodoſius ad preces in ſummo diſcrimine confugit.

Imperator autẽ animi anxius, & conſilij inops, in ſummo montis, in quo caſtra & exercitum habebat, vertice, precatoriã domum inuenit. In ea noctem totã, G ſurſum rerum vniuerſarum Dominũ ſuppliciter orans, conſumpſit.

Oratorium in ſummo mõtis iugo.

Circiter verò galli cantũ, contra animi ſententiam ſomno oppreſſus, & in nudo ſolo prouolutus, viros duos videre viſus eſt candida veſte indutos, & candidis etiã equis vectos. Qui ad eum accedẽtes, forti eſſe animo, & metum abiicere, atque cum diluculo aciem ritè inſtruere, & aduerſus hoſtes confidẽter ducere iuſſerunt: ſubſidio ſe à Deo et miſſos & in prima acie pugnaturos eſſe, addentes.

Theod. lib. 5. cap. 24. Diuus Ioannes euangeliſta, & ſanctus Philippus apoſtolus in ſomnis Theodoſio apparẽt.

Et alter Ioannem euangeliſtam, alter autem Philippum apoſtolum ſe eſſe dixit. Idem verò ex militibus etiam quidam vidit, qui ordinis ſui ductori viſionem eã indicauit. Ille eam ad tribunum, atque is ad exercitus ducem retulit. Hic porrò rem talem vt nouum quiddam, apud Imperatorẽ expoſuit. Qua ille audita: Non mea cauſa, inquit, H miles eos vidit. Ego enim prior vidi, & victoriã mihi pollicitis credidi. Verùm ne quis me ſic temerè & cupidè ad pugnam progredi, aut ſomnium fingere putet, clementiſſimus huius Dominus hoc ita procurauit, vt miles meus idẽ videret, & teſtis locuples ſermonis mei eſſet.

Est quoque miles quidam vidit. Diuino auxilio confidit Theodoſius, & per id milites ad fortitudinem exhortatur.

Proinde timore quàm longiſſimè abiecto, antesignanos illos, qui in prima acie dimicabunt, ſequamur. Ne quis verò noſtrûm ex hoſtium multitudine victoriam æſtimet, ſed potius alacri fi-

† ὡς ἀρωγὸν μετακαλεῖσθαι τὸν βαπτιστήν. *Theodoſius primum hoſtiũ præſidium ad Alpes capit.* al. ὑπέρμαχον αὐτοῦ παρακαλεῖσθαι τὸν βαπτιστήν. *Theod. lib. 5. cap. 24.*

Eugenius tenera verbis ſuis fretus, nobiliter ſe gerit. Idem Theodoſium viuũ ad ſe adduci iubet. Exercitus hoſtium maximus. Copiæ Theodoſii exiguæ. Frigidus flu. Bacurius dux, ab aliis Barbarius dictus: ſtrenuè is cum hoſtibus congreditur. Morituri ētem & è præſenti vita mox deceſſurum imperatorẽ acie ſecum ſtructa cõgredi dixit. Theo. Pars hoſtilis copiarũ ad Theodoſiũ tranſit. Diuinitus ventus hoſtib. aduerſus obori-tur. Huius vi obruuntur hoſtes.

ducia in Deum fixa, præeuntes duces conſequa- A tur. Eiuſcemodi verbis vbi militibus animũ addidit, ex collis vertice aciem ſtructam duxit. Eugenius vbi Theodoſij exercitũ pugnãdi amore teneri vidit, ipſe quoque copias ſuas inſtructas in aciem produxit. Et in tumulum quendam cõſcendit, & Imperatorem ſua ſponte manus ſibi allaturum eſſe dixit: ducibúſque ſuis præcepit, vt ne illum occiderent, ſed viuum potius ad ſe adducerent. Poſtquam acies ita aduerſis frontibus conſtitere, mirifica variarum gentium multitudo in hoſtium partibus eſſe viſa eſt. At qui cõtra eos in armis ordine ſuo ſtabant, perquàm pauci, ita vt eorum numerus facilè iniri poſſet, erant. Coioo prima ad fluuium qui Frigidus dicitur, eſt facta. Exercitus ductor Bacurius, magno animi robore concepto, tantopere impreſſione ſua hoſtium phalanges turbauit, vt ſtatim B ſui incurrerẽt, & ordinibus ruptis in ſugam eos verterent, qui perſequuti eos pridie fuerãt. Porrò duces tyrãnicæ eius aciei, quam à tergo ſummum montem inſediſſe diximus, miſſo ad Theodoſium oratore, ad partes eius ſe trãſituros eſſe receperunt, ſi maioris dignitatis eis apud eũ locus eſſet, Imperator legationem eam ſuſcepit. Et quum chartæ copia non eſſet, tabula quam ex aſſiſtentibus militibus quidam caſu quodã ferebat, arrepta, in ea quem quiſque illorum præclarum & conuenientem locum apud ſe habiturus eſſet, ſi promiſſis ſtarent, eáque ad finem debitum perducerent, deſcripſit. Ad hunc illi modum ſimul omnes ex hoſtibus ſocij Imperatoris ſunt facti. Adhuc campeſtris pugna acriter committebatur, necdum victoriæ impetus in alterutram partem inclinabat, quum ingenti vi alicunde ventus vehementiſſimus aduerſus hoſtes obortus, qualem nunquam antea flauiſſe C memoriæ proditum eſt, in ora illorum irruit, & ordines ſoluit. Et tela atque ſagittas, quæ contra Romanos emittebantur, vi quadam reluctãte in eos cõuertens qui illas emiſerãt, reiicit: & clypeos, cum multa purgamentorum coogerie, & puluere incredibili illatus, ex eorum manibus rapiens, & lora conſcindens, eos in illorum ora & membra quæcunque concutiens prouoluit. Quæ verò à Theodoſianis iaciebantur tela, acriore etiam in illos impetu ferebãtur. Quam ob cauſam animis magnis conceptis, & quòd integri etiam permanebant, ingenti fiducia illi in aduerſarios ruentes, eos cedunt. Itaq; hoſtes manifeſtè opem eam diuinitùs accidere cernentes armis abiectis, ad Imperatoris miſericordiam, veniam ab eo petentes confugerunt. Atque ille eos, precibus cedens, ſtatim in gratiã recepit: eóſque & transfugas alios, vt tyrannum captum ad ſe adducerent, miſit. Illi verò vociferantes, magna celeritate in tumulum euadunt, in quo ille caſus eius etiamnum ignarus cõſidebat. Eugenius ex incitato curſu, & aſſiduo illorũ anhelitu, noui quicquam eos adferre, atque adeò victoriæ nuncios ſibi aduenire ratus, ſtatim ab vinctus & viuus, ſicuti præceptũ fuerat, Theodoſius adduceretur, interrogauit. Cui illi reſpõderunt: Non illum ad te, ſed potius te ad illum vt adducamus, miſſi ſumus. Victoria namque tyrannum deteſtata, legitimom imperium eſt ſequuta. Sic ſcilicet hoc rerum omnium gubernator procurauit. Cum his dictis, ex curru detractum & vinctum eum, qui paulo antè magnas ſpirauerat glorias, captiuum ad Imperatorem adducunt. Theodoſius ea illi, quę in Valentinianum commiſiſſet, & illegitimũ atque iniquum imperium, necnon ciuilia bella in medium proferens, obiecit. Inſuper verò etiam auxiliarẽ tutelarémque riſit Herculem. Quæ tyrannus audiens, ad pedes ſe Imperatoris miſerabiliter abiecit, & vt vitam ſibi donaret, orauit. Quum verò ita illi ſupplex eſſet, ex militibus quidã enſe ſtricto caput illi amputauit. Arbogaſtes autem taliũ tantorúmque malorum autor, vbi biduum in fuga conſumpſit, & vitæ tædium eũ cæpit, manus ipſe ſibi ſuo vſus gladio attulit. Talis ille fideliſſimus Imperator fuit, vt ſemper in bellis atque præliis, pro eo atque fieri debet, ex diuino penderet præſidio, quo etiam nunquam eſt fruſtratus. Fertur ſanè & illud, quo tempore præliũ hoc in Occidente eſt commiſſum, in * templo Septimi (quæ ſuburbana Conſtantinopolitanæ vrbis regio eſt in quo precatum eſſe Imperatorem diximus, quum ea ex vrbe in bellũ iret) hominem quendam, qui dęmonis intemperus agitabatur, in ſublime raptum, veluti cum Baptiſta contendentem, cõuicus illum proſcidiſſe, quod ei caput reſectum eſſet, deinde etiã ſerum quiddam hiſce verbis exclamaſſe: Tu me vincis, & meis inſidiaris copiis. Qui verò tum in eum hominem inciderant, propterea quòd bellum id tum multis magnæ curæ eſſet, noui quiddã dæmoniacum dicere opinati, diem in charta excipientes notarũt: & deinde eo ipſo tempore prælium factum eſſe, multorum ſermonibus, qui ei pugnæ interfuerant, cognouerunt. Res Eugenij tyranni hoc accidêre modo.

Victoria penes Theodoſium eſt.

Eugenius à ſuis captus ad Theodoſium adducitur.

Eugenii cædes.

Arbogaſtes ſe ipſum interemit.

** Sozomen. 9. Deo conſecratum hoc templum eſſe ſcribit.*

Dæmoniacus quidam Conſtantinopoli in diui Ioannis Baptiſtæ templo cladem Eugenii ea qua accidit hora prævidit.

Hoc prælium Claudianus poeta in Panegyrico ad Honorium tertium Imperatorem renunciatum, pulcherrimis carminibus eſt complexus Victoria velox.

Auſpicii effecta tuis pugnaſtis vterque,
Tu fatis, genitórque manu, te propter & Alpes
Inuadi faciles, cauto nec profuit hoſti
Munitis hæſiſſe locis: ſpes irrita valli
Concidit, & ſcopulus patuerunt claustra reuulſis.
Te propter gelidus Aquilo de monte procellis
Obruit aduerſas acies, reuolutáque tela
Vertit in authores, & turbine reppulit haſtas.
O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Aeolus armatas hyems, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad claſſica venti.
Alpinæ rubuere niues, & Frigidus amnis
M[illegible] atis fumauit aquis, turbáque cadentum
St[illegible], ni rapidus inuiſſet flumina ſanguis.

D

De ſeditione & tumultu Theſſalonicæ orto, propter quẽ Theodoſius ſeptem millia virorum occidit.

Caput 40.

Nemo vitiis ſine naſcitur optimus ille eſt, Qui minimis vrgetur. Variis nos tẽtat inſidiis diabolus.

VErùm enimuerò nõ procliue alicui eſt, omnes omnino communis aduerſatij noſtri plagas effugere. Si quis enim fortè impuræ libidinis affectum tranſiliat, in auaritiam incidat. Hanc verò ſi etiã ſuperet, inuidiæ lubrico circũ ueniatur. Hanc autẽ ſi quoque cõculcet, fortaſſe iram nõ vincat. Plures namque pernicioſus hoſtis humano generi ſtruit pedicas, qualicũque vi

inquiſiuit. Et ille, altius vehementi & acri ducto ſuſpirio, prolixiùs fleuit. Deinde ad illum côuerſus: Tu quidem, inquit, Rufine ludis, nequaquã enim malorum meorum ſenſus ad te peruenit. Mihi autem cur gemam & lugeam, cauſæ extãt, qui tantam quæ mihi accidit, ærumnam ſentiam. Quomodo verò ego non affligar, quum ſeruis & mendicis etiam, abſque metu omni, diuinum templum ingrediendi libera ſit poteſtas: mihi porrò non modò id tangere non licet, verùm etiam cœlum ipſum clauſum eſſe. Neque enim diuini illius oraculi non memini, quod diſertis verbis ſtatuit: Quæcunque à ſacerdotibus Dei ligata fuerint in terris, ea etiam in cœlis certò eſſe ligata. Tum confeſtim ille: At ſi, ait, Celſitudini tuæ videtur, conueniam quamprimùm Antiſtitem, & nihil non tentabo, vt vincula tua ſoluat. Verùm non obſequetur, Imperator inquit, ille tibi, ſat ſcio. Perſpectam enim maximè habeo Ambroſij ſententiæ æquitatem. Nunquã ille Imperij amplitudinem diuino præferret honori. Poſtquam autem multa proloquutus Rufinus, pollicitus eſt, ſe Ambroſium in ſententiã ſuam adducturum: Imperator enim, quod côſtituiſſet facere permiſit. Abijt ille, & Theodoſius ingentibus illius promiſſis adductus, paulo pòſt eum eſt ſubſecutus. Cæterùm vbi Rufinus cum Ambroſio eſt colloquutus, verba eius interpellans vir diuinus: Tu verò, inquit, Rufine, canum impudẽtiam plurimum æmulari videris. Quum namque præter ius ô * diuina vindicta, tantam cædem perpetraueritis, & tanta rabie in imaginem Dei ſæuieritis, neque metus vobis inceſſit, neque rubor in ore veſtro effloreſcit: ſed verecundiæ pudore deterſo, cum petitione tali aduenitis. Vt verò Rufinus illi magis ac magis ſupplicando inſtitit, & Imperatorẽ quoque iamiam aduenire dixit, diuino ardore incenſus Ambroſius, cum clamore magno: Ego tibi prędico Rufine, inquit, me iterum aduenientem illum ſacris ædib. prohibiturum eſſe. At ſi ille imperio æquo poſthabito, tyrannidem exercere ſtatuit, perlibẽter ego hac de cauſa mortem adibo. His verbis auditis, Rufinus per internuncium, ne ædib. Imperatoris progrederetur, Imperatori ſignificauit. Atque ille, vbi, inter eundum nunciũ eum accepit: Eo, inquit, merito meo obiurgationem & contumeliam excepturus. Et vbi proximè ad templum acceſſit, ingredi id quidẽ auſus non fuit. Vbi autem ad Ambroſium, qui in æde ſalutatoria conſederat, venit, vt inſolubilia vincula ſua ſolueret, eum rogauit. Ambroſius verò illũ ſanctiones diuinas proculcare arguit: & aduentum eius, qui ita Deo repugnaret, tyrannicum appellauit. Ibi Theodoſius: At ego, inquit, non id ſtudio habeo, vt cum temeraria confidentia ſacrum ingrediar veſtibulum. Te autem oro, vt vincula mea ſoluas, & communẽ Domini benignitatem imitatus, non ſoli mihi in faciem miſericordiæ fores claudas, quas cômuniter omnibus reſipiſcentibus, & pœnitentia multa vtẽtibus, miſericordiæ Dominus aperuit. Ambroſius verò: Verùm dic age, inquit, quæ tua fuerit, poſt tantam iniquitatem & effrenis iræ petulantiam, pœnitentia? Qualia tandem incurabilibus affectionibus adhibuiſti remedia? Su... c placidè Imperator dixit: Tuæ verò, ô

Poteſtas ligandi.

Rufinus Ambroſio nõ perſuadet, vt in eccleſiam Imperatorem admittat.

Ambroſius ad martyriũ oeundum paratus.

Theodoſius Ambroſium in ſalutatoria æde pro templo conuenit. Colloquium Theodoſ. cum Ambroſio.

Ambroſius Theodoſio côditione reſipiſcenti aperuit.

A vir diuine, id eſt operæ, indicare mihi, & temperare ſacræ medicinæ remedia. Meum autem fuerit ea ſuſcipere, etiamſi multum habeãt acrimoniæ & aſperitatis. Ibi tum Ambroſius diuino ſpiritu plenus: Quandoquidem, ait, ira concitatus vindictam illam præcepiſti, & ſententiam illam non ratio in tranquillo ſtatu ſuo conſiſtẽs, ſed furor inſana & vecordi audacia productus tulit, vt legem & conſtitutionem promulges volo, quę iræ calculos condemnet. & iuſſionum tuarum adminiſtris iniungat, vt publica iudicia, & capitalium cauſarum pœnas ad trigeſimam vſque diem differant. Et vt ſententiæ capitales in ſcriptum relatæ, rectum & pacatum rationis iudicium expectent. Porrò diebus his elapſis, quibus iudiciorum cura commiſſa eſt, ſcriptum
B proferant, vt ſcilicet quum iam ita deferbuerit, & ratio ſibiipſi reſtituta fuerit, ſententiam latam per diſquiſitionem perpendant, iuſtáne ſit, an iniqua. Ac ſiquidem contra ius ea concepta fuerit, ſtatim ea conſcindet: ſin côtrà, multo etiam magis côfirmabit. Et dierum iſtorum numerus ad id quod conducat maximè cognoſcendum proderit. Peræquum enim eſt, tempus id intercedere, quod quùm Imperatoris iram placet, rum furore langueſcente humanitati & miſericordiæ locum det. Imperator igitur diuini antiſtitis præſcriptum ſuſcepit, & optimum id eſſe dixit. Confeſtim etiam * conſtitutionem côſcripſit, & vt in ſempiternum robur ſuum obtineret, manus ſuæ ſubſcriptione, eam confirmauit. Quo facto, vinculum quoque illius ſolutũ eſt,
C quum quidem publicè prius Imperator peccatum ſuum in eccleſia confeſſus fuiſſet, & libenter admodum conſtitutum pœnitentiæ tempus ſuſcepiſſet. Quo tempore in luctu degens, Imperialibus ornamentis vſus non eſt. Deinde in ſacri templi ædes admiſſus, non ſtans ille, neque genibus flexis, rerum vniuerſarum Dominum precibus placauit: ſed ſupinus in ſolum abiectus, miſerabilem illam Dauidis emiſit vocem: Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me, ſecundum verbum tuum. Et comam inſuper vellens, frontẽmque diuerberans, & ſolum lacrymis madefaciens, delicti veniam ad eum modũ petiit. poſtquam verò tempus aduenit, quum eũ more recepto, munus ad ſacram menſam afferre oporteret, lacrymans ſurrexit, & diuinum ſacrarium ingreſſus eſt: & dono ex conſuetudine ob-
D lato, intra ſacros cancellos permãſit, in ſanctiore ſacerdotum loco, vbi antiquitùs Imperatores conſiſtere mos erat, propter dignitatis ſublimitatẽ à plebe ſegregatos. Quam rẽ quòd Ambroſius adulationis magis quàm ordinis recti eſſe putabat, Imperialis quoque ſtationis locum, ita vt par erat, in ordinem ſuum redegit, pro tabulatis ſeu cancellis ſacrarij ſede illi deſignata: vt

Conſtãtia Theodoſij de iudicijs capitalibus non præcipitandis.

Theodoſius antea lege ſanxerat, vt aut côuictum velox pœna ſubduceret, aut liberãdum cuſtodia diuturna non maceraret. l. de teſt. C. de cuſtod. reor.

Theodoſius pœnitentiæ legibus ſeruatis abſoluitur.

In templũ admiſſus Theodoſius pœnitentiũ ritum ſeruat.

Munus offertorium Theodoſij.

Ambroſius antiſtes libertatis magna, nihil adulationi aulicæ tribuit, ſed in eccleſia εὐταξίαν. hoc eſt, ordinẽ conſeruat.

* *Conſtitutio Theodoſij talis fuit: Impp. Valentinianus & Theodoſius Augg. Flauiano P. P. Illyrici. Si vindicari in aliquos ſeuerius, contra noſtram conſuetudinem, pro cauſa intuitu iuſſerimus, nolumus ſtatim eos aut ſubire pœnam, aut excipere ſententiam, ſed per dies triginta ſuper ſtatu eorum ſors & fortuna ſuſpenſa ſit. Reos ſanè accipiat vinciátque cuſtodia, & excubiis ſolertibus vigilanter obſeruet.*

Imperator honoratiorem qoidem præ popnlo ſtationem haberer: præ illo autem ſacer ordo locum ſublimiorem ubtineret. Eum ordinem vt optimom Theodoſius tum laudauit, poſteri quoque confirmarunt: qui inde ad hæc vſque tempora ſeruatur. Ego vero ſemel annno tempore ooſtræ ætatis Dei amantiſſimos Principes, magni ſabbati die, ſacra adyta maximi Dei Sapientiæ templi ingredi vidi, quũ ſub crucis forma, in ſacra menſa noua adolerent aromata, & dona eiuinferrent. Sed ad inſtitutũ reuertamur. Poſtquam in ſacrarium ingreſſus eſt Theodoſius, blandè eum, ſi quid vellet, Ambroſius interroganit. Ille verò ſe ibi diuinorum myſteriorum perceprionem expectatutum eſſe, reſpõdit. Antiſtes primario diacono internuncio vſus, ei ſignificauit, ſacrarium interius à ſolis aditi ſacerdotibus, reliquos autem omnes ſe aditu eius abſtinere. Exeundum igitur ſibi eſſe, & in communi cum aliis loco ſtandum eſſe: Purpuram Imperatores, non ſacerdotes ſacere dicens. Imperator diuinus illi rurſum renunciari iuſſit, noo temeritate ſe adductum, ſed conſuerudinẽ quæ Conſtantinopoli ſeruaretur, ſequurum, intra ſacrarij cancellos veniſſe. Magnas verò eo etiam nomine de tali inſtitutione ſe illi gratias agere. Ad hunc ſcilicet modum & Imperaror & epiſcopus mirifica enituere virtute, vt mihi decernere facile non ſit, vtrum alteri præferã. Plurimum ſanè illius io dicendo libertarem, huius autem in rebus diuinis religionem: & item illius ardorem, huius ſincerã in Deum fidẽ admiror. Leges eas quas ab Ambroſio didicerar, etiam Conſtantinopolim reuerſus diligenter ſeruauit. Quum enim & ibi die feſto diuinam ingreſſus ædem, donum ſuum myſticę menſæ inſerret, ſtatim retrocedẽs inde eait. Epiſcopo autem (Nectarius is rum erat) factum id ægrè ſerente, & quánam de cauſa ex ſacrario abirer, inquirẽnte, cum quadam moleſtia. Via aliquando tandem, inquit, quod diſcrimen ſit inter Imperatorem & ſacrorum antiſtitem, cognoui. Via veritatis doctorem inueni. Vnum namq;, qui pro dignitate ſua epiſcopali nomine rectè vtatur, Ambroſium reperi. qoantum commoditatis obiurgatio, affectione vitioſa carens, ſi in tempore à viro ſpectatæ virtutis & iuſticiæ adhibeatur, adferat, indicans. Ambroſij huius multa quoque alia ſunt rectè ſacta, epiſcopali virtuti conueniẽtia, quę loci eius incolis nota eſſe par eſt. Ego aotem vnum quoque illud, quod de eo audiui, memoria dignum, hiſtorię huic inſeram. Ex magiſtratib. quidam, Græcorum ſuperſtitioni addictos, Imperatorem Grarianum conuicio proſciderat, eúmq; à patre ſuo degeneraſſe dixerat. Quo nomine quum accuſarus à quibuſdã fuiſſer, capitis damnatus eſt. Et iam ille ad ſuppliciũ duci debebat, quum Ambroſius pro eo deprecaturus, in regiam ſe celerirate magna conſert. * Accidit tum, vt venationis ſpectaculo Gratianus operam darct, qua ſe laxandi animi gratia Principes oblectare ſolent: neque quiſquam ex eis qui ad veſtibuli cuſtodiam diſpoſiti erãt epiſcopi præſentiam, quòd eius rei rum opportunum tempus non eſſet, Imperatori indicaret. At Ambroſius iode diſcedens, ad ſores eas peruenit, per quas feras inducebant, & veoatoribus

Ambroſius Theodoſium intra ſanctius ſacrarium tẽpli conſiſtere non patitur. Facillimè Theodoſius ad monitionibus Ambroſij obſecundat.

Conſtantinopoli quoque Theodoſius poſtea in templo extra ſanctius ſacrariũ conſiſtere ſolitus.

Crimen eius qui Principi maledixit. Ambroſius hominem ethnicum à Gratiano Imperatore ad ſupplicium damnatum, deprecatione ſua liberauit.

Venationes principum animi laxamenta.

E

mixtos, ita vt ignoraretur, ingreſſus eſt. Neque iode prius eſt egreſſus, mulra Gratianum & eos qui cum eo erant precatus, quàm ille condemnationis ſententia de homine eo inducta, aliam ferrer, quæ illum crimine abſolueret, qui iam ad mortem raperetur. Nemini verò Ambroſius eccleſiaſticis conſtiturionibus magno ſtudio & cura ſeruandis ceſſit. Clero autem in officio cõtinendo, & diuinatum legum diſciplina imbuẽdo, ſeliciſſimus ſuit. Ea plurimis verò, qnæ ille rectè geſſit, rebus, pauca hæc commemoraſſe ſatis eſt. Abũdè enim declarare hæc poſſunt, qoãta propter inſitam ſibi virtutem, cùm deatenitate quadam, in diuinis negotiis, tum apud principes Rom. vſus ſit libertate.

F

De pietate & virtute Placilla Imperatoris Theodoſii coniugis. Caput 42.

THeodoſius Imperator plurimum quidem Ambroſij doctrina & conſtitutionibus eſt delectatus. Non parum verò occaſionis & vtilitatis ei ad pietatem ſcilicet etiam, attulit eius cõiunx. Quotidie nanqne illi diuinas leges, quibus ipſa etiam erudita fuerat, in memoriam reuocauit. Nõ enim illa ſe imperiali efferebat potentia, ſed potius amorem erga Deum ſibiipſi veloti theſaurum conſeruabat. Quanto nanque illa maiora ab eo beneficia acceperat, tanto etiã quotidie charitatem in benefactorem ſuum adaugebat magis. Itaque eorum qui variis detinerentur morbis, & membris partibûſque corporis mutilati eſſent, omnis generis curam geſſit, ipſa per ſeiptam in rebus omnibus eis inſeruiẽs. In illorum enim domicilia ventitabat, & qua

G

quiſque indigeret re, eam illi ſuppeditabat. Et eccleſiarum hoſpirales domos circuiens, eos qui grauibus, morbis lecto affixi erant, curauit. Nõ enim rantũ illorũ attingebat ollas, & iuſcula delibabat: ſed & patellas admouebat, panem apponebar, ciborũ fuſtra afferebat, pocula eluebat, aliáque omnia promptè & feliciter obibat, quæ ſeruatum & ancillarum ſunt officia. Ad eos verò qui miniſteriũ eius, quod per manus ipſas ſuas peragebat, inhibere conabantur, dicere ſolita erat: Imperio quidem conuenit, vt aurum id largiatur. Ego verò manuum mearum opus pro Imperio ipſo, ei qui id ſemel contulit, offero. Viro autem ſuo talia verba frequenter ſubiiciebat: Conſiderare te ſemper, coniunx ſuauiſſime, oporret, & quiſnam antea fueris, & in quem lo-

H

cũ te euexerit vniuerſitatis huius Deus. Si enim perpetuam eius rei obtinueris memoriam, noo prorſus te ob accepta beneficia erga eum ingratum præſtabis: ſed ex præſcripto legũ Dei quod ab eo accepiſti, gubernabis imperium: & ita eũ qui id tibi vt fideli miniſtro commiſit, ritè coles. Eiuſcemodi verba accinens, quæ ei inſita erant diuina excitauit ſemina, continuo admonitionum fluxu ea rigans.

Pietatẽ Theodoſij admodũ auxit Placilla coniunx.

Pulcherrimũ Chriſtianiſſimæ Principis ſpecimen Placilla.

Fœmina princeps pauperibus & agrotis inſeruiens.

Digna chriſtiana Augusta vox.

Aliud cordatæ & ſanctæ imperatricis verbum memorabile.

Præceptũ omnibus principib. inſtillandum.

De tumultu & ſeditione Antiochena, & prœterea ſtatuarum deiectione: & vt iram & indignationem ea de cauſa Imperatoris Flauianus epiſcopus orator leniuerit. Cap. 43.

ACcidit autem, vt prior hæc coniun[illegible] eius fatis concederet. Propter quam cur[illegible] ſis

q[illegible] laru

Magno amore & honore etiã defunctã Placillam Theodoſius eſt proſequutus. Theodoſius propter ſumptus frequentium bellorum ciuibus ſuis extraordinaria imponit tributa.

† Populus ea de cauſa Antiochiæ ſeditionem mouet.

Plebs furibunda in ſtatuam Placillæ Auguſtæ ſibi ſæuit. Grauiſſima Theodoſii in Antiochenos ira, qui de eis extrema quæque ſtatuit.

quodam aliquid poſtea aceidiſſet, quantus Imperatoris in illum amor fuerit, ad maaimè declarauit: quòd ſcilicet non cuniugij tantum gratia, verùm etiam propter excellentem virtutẽ eam plurimùm honorarit. Quid id fuerit, exponam. Bellis frequẽtibus Imperatoris fiſco exhauſto, tributum is, præter ſolitum, nouum ciuitatibus impoſuit. Et alij quidem vbique locorum tributarij populi penſionem eam quamuis extraordinariam, conferebant. Populus autem Antiochenus vectigal nouum non tulit Et quum exactores cerneret quum pleraque alia facere, tum ex ciuibus quoſdam ſuſpendere, nonnullos ceu deliret trahere, alios in vincula coniicere, † ſeditionem mouit: multáque & fecit & dixit per tumultum, quæ vulgus ſolet, vbi occaſionem ad ordinem tollendum, & rerum omniũ confuſionem inducendam arripuit. Poſtremò verò Imperatricis quoque Placillæ (hoc enim illius nomen erat) ſtatuam æream ſuo loco impudenter deiectam, & funi pedibus adaptatam, per multas vrbis partes traxit & pro eo atque plebs furens atque indignans aſſueuit, contumeliis magnis, quas dicere opus non eſt, affecit. Quod flagitiũ poſtquam Imperator patratum audiuit, grauiter in eum populũ exarsit: & ſicuti par erat, quæ antiquitùs obtinebant priuilegia illis ademit, atque ea vicinæ vrbi conceſſit. Eo enim modo ægrè ſe admodum Antiochenis facturũ putabat. Iamdudum namque Laodicea inimica æmulatione aduerſus Antiochiam tenebatur. Comminatus præterea illis eſt, ſe vrbem eã incenſurum, ornamẽta omnia vetuſtatis ei ademturum, in vicum eam mutaturũ, & aratro proſciſſurum. In animo etiam habuit, multos ex Antiochenis neci dedere & caſtigare, ne poſtea tale quidquid admittere in animum inducerẽt. Qui verò ibi cum poteſtate magiſtratus rem adminiſtrabant, nonnullos qui facinus tãtum auſi fuerant, comprehenſos prius necarunt, quàm Imperator factum id reſciret. Et Imperator mandauerat quidem, & tam graues pœnas minatus fuerat, ſed eas ad rem non contulit. Obſtabat enim ei Ambroſij lex. *b* Porrò vrbis multitudo ſola grauium rerum fama conſternata, furore relicto in pœnitentiam incidit, & perinde atque ob oculos verſari videret, quæ in expectatione erant mala, altius ſuſpirans, & lacrymarum vim profundẽs, Deo ſupplicauit, vt ferocitatem imperatoris animum compeſceret, & tantopere excitatam iram mitigaret. Et publicas peragens ſupplicationes, *c* carmina quædam luctuoſa, *d* & ad commiſerationem mouẽdam compoſita, numeroſo concentu cantauit. Epiſcopum autẽ ſuum diuum Flauianum, qui pro eis deprecaretur, ad Imperatorem oratorem miſit. Qui legationem eam pro grege ſuo obiens, quum Princeps vehementer Antiochenis inſenſus eſſet, arte quadam adoleſcentulos, qui ad Imperatoris menſam canere ſoliti erant, aggreſſus, vt miſerabilia illa carmina, quibus in ſupplicationibus Antiocheni vtebantur canerent, effecit. Eis Imperatorem delibutum, iram miſeratione commotaſſe: & miſericordia victum, poculo lacrymis temperato (euenit enim vt tum phialam in manibus teneret) vrbi ei per libationem

a Profuit illis Theodoſij lex, quam ex præſcripto diui Ambroſij tulit.

b Antiocheni pœnitentiam agunt. Optimus ſubditorum ad principem ſibi iratum placandum proceſſus. Flauianũ epiſcopũ ſuum oratorem & deprecatorem ad Theodoſiũ mittunt.

c Mirificè eis per carmina cantata conciliatur Imperator.

d Deo ad Imperatoris irã mitigandam ſupplicant.

conciliatum eſſe ferunt. Tum verò rebus omnibus *e* vigens Antiochiæ diuus quoque Chryſoſtomus, epiſcopo in legatione peregrè profecto populum ſedulò concionibus eſt conſolatus. Magna enim erat doctrina eius. Atque is, quòd multitudinem propter cauſam tantam in metu eſſe videret, ad animi eam libertatem & virtutẽ excitabat. Senſim etiam quodammodo imperatorem laudibus eis exornans, quas ad iram quidem extinguendam, ad placabilitatem autem & miſericordiam inducendam, commodas eſſe ſciebat. *f* Multæ ſunt eius, quas hoc argumento compoſuit, orationes, quas *ἀνδριάντας*, hoc eſt, ſtatuas inſcripſit. Fama fert, ea nocte, quæ diẽ quo tumultus popularis commotus eſt, præceſſit, ſimulacrum fœminæ habitu viſum eſſe ſublime in aëre errare, magnitudinẽ ingẽti, & aſpectu adeò truci, vt horrorem multum ſpectantibus afferret. Id in aëre per vrbis plateas currens, flagello grauiter ſonanti aërem diuerberabat: vnde ſonitus prodiit, qualem edere conſueuerunt quum ad iram & furorem feras concitant, qui earum ſpectacula edunt. Proinde opinio fuit, peſtiferum aliquem dæmonem ſeditionem eam inſidioſè commouiſſe. Multa verò ibi quoque cędes eſſet peracta, niſi Imperator Ambroſij cohortationibus cedens, quàmprimum iram frenaſſet. Plurimum ille etiam propter inſignem pietatem epiſcopalem ſupplicationem Flauiani eſt reueritus.

e Fuit tum Antiochiæ quoque Ioannes Chryſoſtomus.

f Chryſoſt. quas eo tempore in eo argumento compoſuit orationes. Dæmõ tumultus eius excitator.

* *Quum læſa iuſtas conciperet minas,*
Graues & iras principis optimi,
Et iure, maieſtas, refectas,
Coniugis ob ſtatuæ Placillæ.
Non ſana ciues prælia Cæſari
Mouere ſacro, tempore ſed ſuo
Fugere ſanctas pœnitentes
Ad lacrymas humileſque ſordes.
Pacem duorum ſuppliciter piis
Votis adepti, principis & ſui
Flexere ſacratas per artes
Carmine compoſitu furorem. L. L.

De Macedoniano clariſſimo monacho, qui Imperatori Theodoſio per eius præfectos de ſtatuarum euerſione minitauerit. Caput 44.

a Elebechus dux, & Cæſarius Gregorij Nazãzeni frater, Imperatoria aulæ magiſter, ad vindicandam contumeliam Maieſtati imperiali illatã, Antiochiam miſsi.

QVum Antiochiam illi perueniſſent qui ab Imperatore eò ad iniuriam vindicandam miſſi fuerant, *a* Elebechus belli dux, & Cæſarius Gregorii frater, qui tum magiſtri poteſtatem in Imperiali aula obtinebat: eo metu fuere ciues omnes minis exterriti, & inducias per internuncios & oratores ſuos ab eis petiere. Monachi namque qui in ſummis mõtibus degebãt (multi autem tum virtutem & pietatẽ exercẽtes mirificè florebant) tuguriolis ſuis relictis, in vrbem venerunt, plurimiſque cohortationibus ſimul & deprecationibus cum viris eis egerunt. *b* Quorum vnus erat Macedonius nomine, vitæ ciuilis prorſus imperitus, & neque ſacris literis, neque primis literarum elementis initiatus, ſed puras die noctéque preces rerum vniuerſarum Deo offerre ductus, atque in montium cacuminibus viuere ſolitus. Tum verò cũm reliquis

b Apud huſce Imperatoris mandatarius patrocinatur Antiochenis Macedonius Anachoreta.

*βραχύ τι γεγόνεν. *Deus bone, quātā eſt vera pietatis & ſanctitatis reuerentia.*

deſcéderat,ac neque Imperatoris minas,neque eorum qui ab illo miſſi fuerant,terrorem repu-tans,in media vrbe alterius comprehenſa veſte, vtrúnque ex equo deſcendere iuſſit. Et illi exile * ſiſcarnium pannis vilibus amictum cernētes, primùm moleſtè id tulere: deinde à quibuſdam de virtute hominis certiores facti, confeſtim ex equis diſiluere:& ad pedes ſenis prouoluti, non nouiſſe ſe eum affirmarūt, veniámque precibus ab eo poſtularunt. Ille verò diuina gratia repletus,hiſce ad eos verbis eſt vſus: Vt mandata hæc ad Imperatorem referatis,dilecti filij, oro. Meminiſſe te ô Imperator oportet , non ſolū Principem,ſed hominem etiam te eſſe. Proinde non ad Imperij tantùm amplitudinem reſpice , ſed naturam quoque ipſam conſidera. Quum enim homo ſis,hominum tibi imperium commiſſum eſt:qui quum eiuſdem tecum ſunt ſortis,& cōſetui adeò tui: tum ab ipſa creatione imagine Dei cohoneſtati ſunt. Itaque ne tam væſana audacia aduerſus diuinam imaginē graſſeris, vide. Imaginis enim dominum ad iram concitabis, ſi in eos qui imaginem illius gerunt,ſæuias. Tum autem illud etiam te diſpicere decet , te propter æream imaginem multitudinī inſenſum crudeliter in eam animaduertere velle. Quanto autem imago animata inanimatæ præſtet , quid dicere opus eſt? Nam id eis etiam, qui vel mediocrem obtinent mentem , conſtat. Illud præterea fac cogites,nobis quidem perfacile eſſe, plures ex ære facere imagines pro vna illa. quam væcordi temeritate inſana plebs comminuit: te autē nequaquam efficere poſſe , quantumuis contendas , vt vel capillum vnum eorum qui cæſi ſint, creare valeas. Hæc illi à ſene ſapiente audita, ſicuti ſimpliciter dicta erant, ita Imperatori renunciarunt. Non parum etiam,ſicuti dixi,Flauiani legatio illis profuit , vt iræ flamma in Imperatore extingueretur. Poſtea namque ira & minis omiſſis, communem populo ſcripſit defenſionem , crimen illi condonans , in qua iræ etiam cauſam expoſuit. Inter alia enim & illud commemorauit: Etiamſi ego fortè quicquam deliquiſſem, minimè tamen contumeliam tantam , mulierem omnis virtutis laude dignam, idque quum iam illa ex hac vita migrarit ſuſtinere decuit:ac ſi quid factum oportuit,aduerſus me furore vti conueniebat. Ad finem quoque appoſuit : Grauiſſimè ſe tuliſſe, quòd præclaros aliquot in ea vrbe viros, præter ſententiam ſuā, interemptos eſſe audiuiſſet. Hunc finem habuit ſeditio contra ſtatuam Antiochiæ concitata. Atque hæc retuli , vt quantum Ambroſij lex emolumenti attulerit , oſtenderem : & dicendi libertatem inſipientis illius ſenis , ab obliuione & temporum vi vindicarem : denique vt Imperatoris in rebus diuinis religionem , tum autem paſtoralem diui Flauiani curam, vt videlicet ille pro grege ſuo , cui præfuit , laborans , legationem rectè obierit,& principis iram ſopietit,indicarem.

Ma edeny deprecatia ad Imperatorem ipſum directa. Verba iſta ad omnes pertinent, qui rerū capitalium poteſtatem habent.

Vſq; adeò Theodoſius Antiochenis eſt cōcitatus, vt defenſionis libellum eis ſcripſerit. Defenſionis eius capita quadam.

De Donato epiſcopo Eurææ, item Theotimo Scytharum epiſcopo: & quæ ij ediderint miracula.

caput 45.

EA ætate multi , in omnibus orbis partibus, epiſcopalem præclarè gerentes dignitatem enituerunt.In quibus Donatus ille fuit, Euroææ in Epiro antiſtes:quem multa edidiſſe miracula, eius loci incolę teſtantur.In primis autem illud, quod dracone interfecto exhibuit. Manebat draco iſte ad viam publicā : locum eum incolæ χαμαιγέφυρας, hoc eſt , pontem terreum nominant. Hic non oues tantum atque boues, ſed equos etiam & homines prætereuntes deuorabat. Aduerſus feram hanc quum Donatus iret, non enſem aut haſtam , aut aliud quodpiam armorum genus,quibus tutati nos ſolemus , ſecū attulit : ſed ſigno crucis digitis in aëre conformato, ſerpentis os perculit. qui viri ſancti præſentiam ſentiens, magnum quiddam ſibilans, & caput in ſublime tollens , tractúmque corporis prouoluens, deuorare illum contendit At Donatus ad crucem illud addidit, vt in os draconis expueret.Et ille ſaliua ore excepta, identidem ſe circumuoluendo cōplicans,ſtatim interiit. Magnitudine fera ea eis non cedebat,quæ apud Indos eſſe dicūtur. Magna enim vi, ab octo boum paribus,in vicinum campum protractam,incolæ igni combuſſerunt , ne ita iacens atque putreſcens aërem inficeret , & contagione peſtiferum hominibus afferret morbum. Donati huius celebre quoque ibi monumentum eſſe audiui,quod etiam orationis domus ſit. Oppidum præterea de nomine eius appellatum , ad quod fons eſt copioſum prouoluens vndam, qui antea quidā non fuerit, precatione autem eis diuinitùs extiterit. Arida namque regio ea ab initio fuerat , neque ibi humor neque latex apparuit. Et quum aliquando ex itinere feſſus eò Donatus veniſſet, & comites ſuos aquæ penuria languēſcentes vidiſſet , primùm ille Deum eſt precatus : deinde terram manu fodit , atque illico aquæ fluenta inde proſiluerunt , quæ ad hoc vſque profluere non deſinunt. Teſtantur hæc vicini , qui loca ea vbi miraculum hoc accidit, accolūt. Floruit tum quoque in Tomitana vrbe & reliqua Scythia Theotimus ille , genere quidem homo Scytha & barbarus, ſed in præſtantiſſima omnium philoſophia educatus,& totius Scythicæ eccleſiæ adminiſtrationem ſortitus: quem Hunni,qui ad Iſtrum iamdudum habitāt, virtutem eius admirati,Romanorum deum nominabant:multa namque diuina facta in eo experti fuerant Porrò memoriæ proditum eſt,iter ei ibi in barbara regione facienti , prædones quoſdam occurriſſe, qui hoſtiliter ad ciuitatem Tomitanam excurrebant. Quum autem comites eius diſcrimine eo circumuenti, ſtatim ſe interituros putarent, ex equo ipſe deſcendit , & orauit. Ita factum,vt prædones eandem inſiſtētes viam, neque ipſum, neque comites , atque adeò neque equos quibus vehebāmr cōſpicati, præterirent. Et quum illi , vtpote qui plurimi eſſent , Scythis imminentes damna inferrent, (natura enim feri & barbari erant) arte quadā, ex agreſti admodum more ad manſuetiorem vitam eos traduxit. conuiuio excipiens , & donis ſibi concilians, verbiſque humanioribus ferinā illorum crudelitatem demulcēs.Sed enim ex eis Hunnis quidam, quibus benigniter faciebat,locupletē eū eſſe arbitratus , inſidias homini ſancto ſtruxit,& capere eum contendit. Et la[illegible] parato, quum more quodā ſuo, clypeo i[illegible] xus [illegible]

Donatus Eurææ in Epiro epiſcopus ſerpentem pecori ſimul & hominibus peſtiferum intereemit ſigno crucis,& oris ſui ſaliua. Soz.li. lib 7 cap. 25.

precatione idē in arido loco fontem ingens eliciuit.

De Theotimo Tomitano epiſcopo, & eius miraculis. Romanorum is deus ab Hunnis cognominatus.

Idem Hunnos ad humanitatem cōpoſuit, Religio Chriſtiana barbaros emollit.

Manus Hunni cuiuſdā Theotimum capere volentis, in aëre immota haſit.

Theotimus ad hoſtes verba faceret, manu ille ſublata conicere in eum funem voluit, vt ſimul ad ſe cum eo quæ auſpicia eius ſequebatur genteiu pertraheret. Sed ecce vnà cum conatu manus eius in aëre extenta hæſit: neque prius illa vinculis talibus quæ iu conſpectum non cadereut, liberata eſt, quàm Theotimus Deum pro eo exoraret. quod quidem vt faceret, plurimùm cum reliqui barbari rogarunt. Fama quoque fert, quandoquidem comatus, quum ſe ad id genus philoſophiæ contuliſſet, fuerat, talem eum vſque ad vitæ finem permanſiſſe. Reliqua verò quotidianæ viiæ conſuetudo ei ſimplex valde fuit. Alimenti capiendi non vnum, ſed diuerſum habebat tempus. tum enim id ſumebat, qunm eſuriret, ant ſitiret. Nam & hoc planè philoſophi eſt, rebus his ad neceſſitatem, uon ad voluptatem frui.

Theotimus comatus per vitam omnẽ tametſi epiſcopatus permanſit.

Tempus cibi capiendi.

De ſancto Epiphanio epiſcopo Cypri, qualis fuerit, & de admirandis eius operibus.

cap. 46.

De Epiphanio Conſtantienſi, in Cypro epiſcopo. Soz. 9. Ec. cap. 26.

TVm verò quoque floruit Epiphanius Cypri epiſcopus, qui vir non ſolum viuẽs propter vitæ ſanctitatem clariſſimus fuit: ſed eum Deus etiam cohoneſtans, mirificorum operum patratorem eſſe oſtendit. ſuperſtitem ſimul & defunctum. Et fama obtinet, quod viuo non euenit, id mortuo accidiſſe: vt ſcilicet dæmonibus agitati multi ad ſepulchrum eius accedentes, plaga ea liberarentur, & multæ præterea aliæ ſanationes hodie quoque ad id fiant. Multa verò etiam viuentem cum admiratione omnium feciſſe, incolæ eius inſulæ ferũt. Ego autem, quod ad me delatum eſt, eaponam. Fuit namque perliberalis in egenos, ſiue naufragio, ſiue alio aduerſæ fortunæ modo mactati eſſent. Vbi autem virtute ea rem familiarem ſuam (quanta autem ea fuit?) conſumpſit, eccleſiæ pecuniis eſt abuſus, quas quodammodo in honeſtum & neceſſarium vſum dilapidauit. multæ autem hæ fuerant. Nam quibus curæ erat, vt ſubſtantiam ſuam in pios vſus erogarent, & viuentes & morientes plurima eccleſiæ eius donarunt. In bona enim ſpe erant, virum Dei amantem, & prudenter pecunias diſtribuentem, ex ſententia ſua, quicquid ita dediſſent, expenſurum eſſe. Et quũ aliquando propter frequentem largitionem, pecuniæ admodum decreuiſſent, quoſdam id moleſtè ferentes, & eccleſiæ œconomum præcipuè reprehendiſſe eũ, qnòd tam ſumptuoſus & prodigus eſſet, ferunt. Cæterùm ne tum quidem de more ſuo, quin liberaliter indigentibns largiretur, quicquam remiſit. Qunm autem iam aurum omne conſumptum eſſet, accedens quidam ad eam domum, in qua diſpenſator iſte agebat, ingentem quandam & mirificam crumenam cum magno auri pondere ei in manus dedit: & ſtatim abiit, neque quis ipſe eſſet, neque qui id miſiſſet, indicans. Perquàm verò mirum viſum eſt latêre eum, qui tantam vim pecuuiæ dediſſet, voluiſſe: factumque id conſiderantes homines, diuinam eam eſſe liberalitatem, coniecturam fecere. Atque hoc quidem ſic actum. Aliud verò de eo ar"o, quod Gregorij illius miraculo ſimile fuit, olim Neocæſareæ in Ponto eccleſiam gubernauerat. Neque propterea fidem non habere prodigij eius teſtimonio æquum eſt, quòd idem Epiphanius peregerit: quandoquidem neque Petrus ſolus Apoſtolorum coryphæus & princeps, mortuum exuſcitauit, ſed & Ioannes Epheſi, & alij alibi, immò etiam Hierapoli Philippi filiæ. Sæpe namque euenit, ſicuti par & credibile eſt, vt eadem & olim veteres, & noſtræ ętatis Dei amantes homines, miracula edant. Quod autem hiſtoria commemorare iubet, ſic habet. Aliquando facium hũc Epiphanium duo quidam in via mendici obſeruarunt: & quum non pœnitendum aliquid ſe ab eo accepturos exiſtimarent, alter in ſolo ſpiritum continens, perinde atque mortuus eſſet, iacebat: alter autẽ veluti familiaris eius lamentans & flens, inopiam eam aſſimulabat, vt funeris impẽſas non haberet, & penuriam tantam eum reprehenſione eius deplorabat. Porrò Epiphanius præteriens, nihil quidem aliud quàm qnòd iacẽti illi requiẽ precatus eſt, dixit. Exiguum autẽ quiddam ad illum funerandum ploranti dedit, illa verba adiiciens: Curam huius funeris habe, & tandem flere deſine. Nam hic nunc non reſurget. Mortem autem, quæ communis omnium & ineuitabilis, neceſſitate quadam obeunda eſt, animo te forti ferre oportet. Hæc Epiphanius dixit, & abiit, cœptam perſecturus ambulationem.

Dininitùs eccleſiæ pecunia ſuppeditant.

Sancti Dei homines eiuſdẽ generis miracula ſæpe edidere.

Medicus mortuum ſe apud Epiphanium aſſimulat.

Non nouum eſt, defunctis requiem precari

Quum autem ea in via nemo alius appareret, ille qui ſic ſteterat & plorauerat, iacentem, indicio pedis concuſſione dato, vt conſurgeret admonuit: ſimúlque eum laudauit, qui tam egregiè mortui hominis habitum retuliſſet, &c. Age tandẽ exurge inquit, vt in præſentia verſutiæ tuę hilarius viuendo fructũ percipiamus. Vbi autẽ ille amplius neq; dicentẽ audiit, neq; modis omnibus ſignificationẽ aliquã, ſe viuere, exhibuit: alter curſu celeri epiſcopũ eſt conſequutus, eiq; fraudem quam inopia coacti commenti eſſent, indicauit: & iam citra fucum verè flens & lamẽtans, vt ſocium ſuum reſuſcitaret, ſupplicauit. Epiphanius autem, poſtquam illi, ne factum id grauiter ferret, dixit, hominem dimiſſum abſoluit: quòd Deus rem eam retractatam nollet fidem facere omnibus volens, vt equidem puto: qui tentare & facere talia in miniſtris eius audeant, illum ipſum Deum, qui videat & audiat omnia, eos falſum ire, ſeque adeò ipſos inſcios fallere. Epiphanium verò in naui mortuum eſſe intellexi: quem comites eius melle oblitum, ne quid fortè ingratum corpori accideret, in Cyprum detulerunt. Hæc pauca ea multis de Epiphanio recenſui.

Aßimulator iſto veri mortuus.

Qui ſanctos viros, & per eos Deum fallere volunt ſeipſos fallunt.

De Acacio epiſcopo Berrhœæ item de Zenone, & Aiace ſanctis epiſcopis. cap. 47.

Acacius Berrhœus epiſcopus

BErrhœæ autem in Syria magnus Acacius epiſcopali munere obeundo celebris fuit, qui ab adoleſcentia prima iu monaſtica vita accuratè exercitatus fuerat. Huius multa quidẽ ſunt alia rectè acta: illud verò maximum virtutis indicium, quòd perpetuò etiam vel cibi vel ſomni capiendi, aliarumque rerum tempore, epiſcopalis manſionis ſuæ domicilium pateus & apertũ eſſe voluit, adeò vt ad eum videudum, & ciues & aduenæ liberè ingrederentur. id qnod ego ve-

Huius manſionis locus apertus ſemper fuit.

hementer admitor. Aut enim ea re ſe cum ſidu-E cia ſemper viuere oſtendiſſe aut eum id ira inſtituiſſe puto, vt naturæ ad vitia propenſionem ſupprimeret. Quum namque in expectatione eſſet, vt frequentibus eorum excubiis, qui detepentè ingrediebantur, in actionibus ſuis deprehenderetur, etiamſi voluiſſet, peccare tamen nõ potuit, ſed ſtudiis ſuis laudatis ſemper incubuit. Eo tempore duo etiam fratres præclari erant, qui non in ſolitudine, ſed in maritimo Gazæ loco, qui etiam Maiuma dicebatur, philoſophati ſunt. Zeno & Aiax, germanorum iſtorum fratrum nomina fuere Egregiam autẽ in recta religione obtinuere fidem: & ſæpenumero à Græcę ſuperſtitionis ſectatoribus, vt qui Chriſtum Deum eſſe profiterentur, ſunt diuerberati. Aiax quidem, quandiu cum côiuge ſua fuit, quam ſibi egregia forma matrimonio iunxerat, ter tantum cum ea concubuit: vnde etiam tres ſuſcepit liberos. Poſtea autem nuncio ei eiuſcemodi cõſuetudinis gratia remiſſo, monaſticam delegit vitam Duos quoque ad idem viuendi inſtitutũ pertraxit filios: quibus, vt ne coniugia ſequerentur, ſed ſtudium omne ad res diuinas conferrẽt, perſuaſit. Tertius autem cum vxore in matrimonio viuit. Sapiẽter verò & præclarè eccleſiæ Bitolij Aiax præfuit Zeno autem à puero conjunctionem fœminæ auerſatus, totus in miniſterio Dei erat. adminiſtrauit quoque Maiumæ eccleſiam. Atque vbi ad eam a pernenis ſenectutem, vt etiam centeſimum attingeret annum, haud vnquam neglexit aut prætermiſit receptos ſtatoſque vel matutinos vel veſpertinos hymnos Dei, & reliquum ſacrum b miniſterium ſuum, c principio pſalmodiarum adeſſe, eiuſque præire G ſolitus, niſi grauis interueniens morbus eum impediuiſſet. Et quòd in cœlibatu philoſopharetur, ſemper in d ſolitaria lanificij officina lineã texuit telam. Ea cuius laboris fructu cùm ipſe neceſſarus rebus comparandis vitam toleraret, tum indigentibus etiam ſumptus ſubminiſtrauit. Et quoad vixit, opus ita facere non deſtitit: quamuis ætate grandiore, primas apud eam gentem inter epiſcopos ferret maximæque eccleſiæ præeſſet, in qua & copioſi & frequentes eſſent homines. Sed enim tum non epiſcopi modò, verum etiam in montibus colentes, amantes Dei viri, illuſtres fuere. Quorum res bene actas ſi ſingillatim exponeremus, in ingentem nobis H prolixitatem hiſtoria excreſceret. In quibus omnibus, veluti quidam præclara ſtella, etiam is refulſit, cuius ſuprà meminimus, Arſenius. Paucos autem, vt ſpecimen aliquod tantorum virorum, qui tum epiſcopalem functionem obiere, receuſui. Laborioſum enim eſſet omnes referre, quandoquidem plures boni atque honeſti fuere, quorum etiam vitæ inſtitutum teſtimonio ipſe ſuo confirmauit Deus. Orantes enim eos exaudiit, & prodigia noua per eos edidit Et ab eis quoque ita eccleſia Catholica adminiſtrata, ſimul & clerus & populus, ad eundem cum illis virtutis ardorem & æmulationem eſt excitatus.

Aiax monachus & Bitolij epiſcopus ter cum coniuge concubuit, & tres ex ea ſuſcepit filios, duo monachatum ſequuti. Vnus maritus fuit.

Zeno Aiacis frater Maiuma, ſiue Conſtantiæ epiſcopus, etatem annos natus in lanificium exercuit.

a Oculatus huius rei teſtis eſt Sozomenus.

b λειτουργίαν

c ψαλμωδίας omnibus aſfuit.

Non noua eſt canonicarum pſalmodiarũ & precum ſolennitas.

d ἐν ἱστῷ μόνηρει.

Plurimi alij eiuſdem temporibus ſanctitate vita & miraculis præclari homines fuere.

De inuentione reliquiarum Abacuc & Michea, veterum prophetarum. Cap. 48.

Religio verò non per hos tantum maiora capiebat incrementa, verùm eam etiam cohoneſtarunt, atque vt ęquum eſt quàm maximè exornarunt, quæ tum apparuerunt veterum atque illuſtrium prophetarum reliquæ. Abacuc enim primùm, deinde Micheas, & tandem poſt hos celebre Baptiſtæ caput è terra extitere. Abacuc quidem & Michææ reliquias diuina viſio, ſicuti audiui, in ſomnis Zebeno oſtendit, Eleutheropolis eo tempore eccleſiam gubernanti. Ea autem vrbs Cela, atque etiam ante id nomen, Ceila appellata fuerat, vbi Abacuc inuentus eſt. Ab ea quaſi ſtadiis decem locus quidam Berathbaſia cognominatus diſtat, vbi Michææ ſepulchrum eſſe dicebatur. Quod fideles ignorantes, vnà cum incolis patria voce Nephſameemana vocarunt. Sed prophetæ Zebeno in F ſomnis apparentes, quemadmodum dixi, ſeipſos qui eſſent, indicarunt.

Inuentio reliquiarum Abacuc & Michææ prophetarum.

Sozom habet Berathſatia.

De inuentione ſacrati capitis diui Ioannis præcurſoris & baptiſtæ. Cap. 49.

Admirandum autem & celebre Baptiſtæ caput eiuſdem Imperij tempore inuentum, in clariſſimam vrbem Conſtantinopolim eſt deportatum. Id namque Herodias, quòd adhuc Baptiſtæ reprehenſionem timeret, in Herodis regia abſtruſo quodam loco ſepelierat. Sed rerum tam ſanctam diuina viſione admoniti monachi quidam Macedonianæ hæreſis inuenerunt: qui primùm quidem Hieroſolymis viaterunt, poſtea autem in Ciliciam commigrarunt. Atque vbi caput id ibi eſſe comperit Mardonius,* qui primus inter imperiales eunuchos fuit, inuentionem eam Valenti indicauit: & ille, in Conſtantinopolim deferri iuſſit. Quidam igitur miſſi, cum ſplendido comitatu in Imperiali curru id vexerunt. Vbi autem ad Pantichium, oppidum paruum non longè à Chalcedone ſitum, peruentum eſt, vlterius progredi quæ ad currum iunctæ erant mulæ, quamuis auriga eis vehementius & flagello & calcaribus ad curſum inſtigãs immineret, noluere. Porrò quum graui eo impetu nihil efficerent noui quiddam Deum ſignificare, non ductores modò & ſpectatores, ſed ipſe etiam Imperator exiſtimauit. Itaque placitum eſt, vt facer iſte theſaurus, tum in vicino vico, quem incolæ Coſilaum vocabant (erat autem in Mardonij dominio) deponeretur. Cæterum hoc tempore accidit, ſiue Deo ſeu Propheta ipſo inſtigante, vt ad vicum hunc Theodoſius veniret. Et quum caput id inde transferre conſtituiſſet, ſola ei obſtitit Matrona. Deo dicata virgo, quæ diuinum hoc caput Baptiſtæ ſequebatur, vt in itinere pro eo atque opus eſſet, ei inſeruiret, cuſtôſque eius eſſet. Eam verò Imperator magno animo obſiſtentem, minimè vi cogendã ducens, precibus eſt aggreſſus, vt tranſlationem eam permitteret. Illa id difficulter tandem annuit, rem eum quam perficere nequiret, ſicuti etiam Valenti contigerat, per coniecturã aggredi rata. At Theodoſius arcam, in qua ſacrum caput repoſitum fuerat, purpura circumuolutam, ipſe manibus ſuis geſtauit, vſque ad ſeptimam quæ dicitur regionem vrbis Conſtantinopolitanæ: vbi id repoſuit, & templo ſuo

Diui Ioannis capitis inuentio.

Macedoniani monachi id inuenerunt.

** τῆς βασιλικῆς οἰκίας μείζων, hoc eſt, imperialis domus maior. Soz. lib. 7. cap. 21.*

Matrona ſanctimonialis Macedoniana capitis Baptiſtæ cuſtos.

Caput Baptiſtæ in ſeptimum vrbis Conſtantinopolitana perlatum.

Templum eius in ſeptimo.

* ° diuo Baptiſtæ, quem præcipuè celebrabat, A maximo & pulcherrimo conſtructo. Et quum ſæpe multumque Matronā maximis gratiſſimiſque pollicitationibus, vt fidei ſententiam mutarer (Macedonij enim hæreſis tenebatur morbo) aggreſſus eſſet, perſuadere id ei non potuit: quū quidem Vincentius eiuſdem religionis presbyter, qui idem cum illa apud arcam Baptiſtæ pręſtabat miniſterium, & eam ob cauſam ſacerdotalem ſuſceperat dignitatem, ſtatim ſententiam mutauiſſet, & ad vniuerſalem eccleſiam acceſſiſſet: idque antea, ſicuti Macedoniani dicunt, iure iurando interpoſito, nunquam ſe opinionem ſuam reiecturum eſſe. Sedenim eam mutauit, B hac ſibi præſcripta conditione, vt tum demum religionem ſuam deponeret, & poſtea ſine diſcrimine vllo cum Imperatore communicaret, ſi illum Baptiſta ſequeretur. Vincentius iſte genere fuit Perſa. Quum autem in Perſide ſub Conſtantio perſecutio eſſet mota, profugiens inde cum conſobrino Adda, in Romanorum peruenit ditionem. Atque hic in clerū allectus, ad presbyteri dignitatem peruenit. a Addas autem vaore ducta, magnum eccleſię emolumentum genuit, Auaentium filium, in rebus diuinis C fidelem, in amicos officioſum, vita moderatum, & ſibi ipſi conſtantem, ſtudioſum doctrinæ amantem maaimè, literarnm prnphanatum atque etiam eccleſiaſticarum peritum, modeſtum prętere, & Imperatoriæ aulæ commodum, pręclarum etiam in bello ducem: cuius celebris etiā fama eſt apud optimos quoſque monachos, & alios doctos bonoſque viros, qui illum cognouere. Porrò Matrona vitam in vico Coſilao exegit, & pluribus virginibus præfuit, quarum ſucceſſio in longum tempus durauit, morem Matronæ diſciplina dignum & præclaram D famam obtinens. De his quæ commoda, vt puto, ad religionis noſtræ gloriam, in Theodoſij imperium inciderunt, hactenus.

Metrona adduci non potuit, vt hæreſim Macedonianam relinqueret. Fecit autem id contra præſtitum iuramentum Vincentius presbyter, miraculo in capſtedme Ioannis exhibito adductus, capitis eiuſdem cuſtos.

a Addas Vincentij huius conſobrinus.

Auxentius vir præclariſſimus Addæ filius.

Matrona virginum collegio in Coſilao præfuit.

** ° Sozom.li.7.cap. 21.24. Is deo templū id conſtructū ſcribit. Templum enim Dei vocat, quamuis antea quoque in honorem S. Baptiſtæ conditā dixerit eccleſiam eā.*

De clariſſimi Imperatorum Theodoſij magni obitu. cap. 50.

IMperator is, poſt Eugenium deuictum, in Italia Mediolani agens, & Occidentis res pro eo atque decuit conſtituens, ægrotare cœpit, hydropis morbo oppreſſus: & Ioannis monachi prædictione in memoriam reuocata, finem vitæ propediem aduenturum expectauit. Maioris autem ſolicitudinis cauſa ei fuit reipublicæ ſtatus, in animo ſecum reputanti, quantum detrimenti ciuibus & ſubditis, Imperatore è medio ſublato, accidere ſoleat, quàm mors ipſa. B Itaque quamprimùm filium Honorium Conſtantinopoli acciuit, Imperatorem eum Occidentalibus partibus præficere volens. Quem vbi aduenientem vidit, meliuſculè habuit, & ad ſpectaculum ludorum Circenſium ob victoriā celebrandorum prodiit. Et quum ante prandiū validior fuiſſet, poſtea derepentè eum imbecillitas inuaſit. Quumque ludicrum id perficere non poſſet, filio id more ſolito peragendum commiſit, proximáque nocte fatis conceſſit, decimaſeptima Ianuarij menſis die, ſempiterna C laudis & gloriæ memoria poſt ſe relicta: quum ad finem vitæ ſatis longum perueniſſet, atque cum ſplendidis victoriis ſolus Romanorum imperium monarcha gubernaſſet, & duorum Imperatorum pater eſſet, eiſque imperium pacatum relinqneret. Placidè autem in lecto ſuo beata monte viram finiit, præmium id fidei erga Deum ſuæ, & flagrantis aduerſus idola & ſimulacra ardoris conſequutus. Vixit annos ſeaaginta, & menſes octo: quorum ſedecim cum dimidio, in imperio Romano peregit. Complectitur duodecimus iſte hiſtoriarum liber annos decem & octo: cùm à mundo condito quin- D quies † milleſimus nouingenteſimus nonus, à natiuitate autem Domini quadringenteſimus * quartus ageretur annus.

Mors Theodoſij.

Libris iſtius anni.

† Secundum recentiores 4375.

** Alii ponunt annum 398.*

ECCLESIASTICÆ HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSTERTIVS.

De imperio Honorij & Arcadij: & vt apud Arcadium quidem Rufinus in adminiſtratione rerum primum locum, apud Honorium autem in Occidente Stilico eandem obtinuerit dignitatem: Et vt cùm publica, tum eccleſiaſtica res habuerint.

CAPVT I.

Arcadius Orientis.

Honorius Occidentis imperator.

THEODOSIVS maximus vbi eccleſiam ſplendidè auxit, duobus filijs ſucceſſorib⁹ relictis, vita defunctus eſt. Quorum natu maiorẽ Orientali: minorẽ autem, Honoriũ videlicet, Occidentali præfecit imperio. Vterque verò in religionis cultu patris ſententiam eſt ſequutus. Moriens nanque ille nihil eis aliud mã- B dauit, quàm vt veram pietatem integram ſeruarent, per quam eos aſſeueraoit pacem habituros, & bella ſopituros, tropæáque excitaturos, & victoriam à Deo conſequuturos eſſe. Talia ille quidem mandata filijs relinquens obiit. Illi autem non imperij modò, ſed & veræ pietatis eius ſucceſſores & hæredes extitere. Statim nãque Europæ Imperator Romæ monomachias, hoc eſt, ſingularia certamina, & gladiatorum ludos ſuſtulit, ob cauſam eiuſmodi. Vir quidam quietam monaſticamq́ue vitam colens ea Oriente Romam venit: atque vbi Romanos armis ita inter ſe decertare multis ad execrandum id ſpectaculum confluẽtibus, vidit in arenam progreſſus, intercipere pugnam inter eos tentauit. Quod ægrè ferẽtes qui ſanguinario ſpectaculo gaudebant, & dæmonis qui cruore effuſo delectatur intemperiis agitabantur, lapidibus coniectis pacificatorem interemerũt. Quæ res poſtquam eſt ad Honorium delata, Telemachum quidem (ita enim monachus ille vocabatur) in martyrum numerum retulit: importunum autẽ certamen illud aboleuit, † conſtitutione, ne id poſtea perageretur, lata. Cum Arcadio in Oriente Rufinus imperium adminiſtrauit, vir ſtrenuus & procerus, ſingularique prudentia præditus, D quam & oculorum motus & orationis extemporanea promptitudo iudicabant: in Occidente apud Honorium eundem locum Stilico quidam obtinuit. Et vterque apud vtrunque Theodoſij filium Imperij nomen & habitum eſſe permittens, ſummam ipſe rerum manu ſimul & lingua vſurpauit, ſub Præfecti appellatione Imperatori ipſi imperans. Verùm neuter iſtorum, qui ei obuenerat, contẽtus fuit loco. Siquidem Rufinus ſibi ipſi Imperialem, in Oriente dignitatem arrogare conatus eſt: alter autem in filium Eucherium Occidẽtale imperium arte quadam transferre ſtuduit. Sed vtrumque ambitio & conatus fefellit. Rufinum enim exercitus Romanus, qui cum Theodoſio aduerſus tyrannum Eugenium pugnauerat, ad Arcadij qui more receptio obuiam progreſſus ei extra portas fuerat, pedes, in loco qui Tribunal dicitur, ferro necauit: propterea quòd id vt facerent, Stilico militibus ſuaſerat: & quòd ſe illi ſuſpenſo naſo ab eo deriſos compererant, tum autem quòd affectatę tyrannidis ſuſpectus erat. Ferebatur quoque fama, Hunnos eum, gentem barbaram & feram, in Romanam ditionem immiſiſſe. Tum enim illi Armeniam & quaſdam Orientis partes metu nullo plurimam prędam agentes, percurrebant. Fortè autem fortuna peropportunè cædes eius in eam diem incidit, qua ei, qui delectus habendi curam gerebant, tantum non purpuram circundaturi fuerant. Eam enim ille conceperat ſpem, exercitum ſolo ipſo aſpectu ſtatim Arcadium, quòd nec forma nec reliqua corporis conſtitutione admodum imperio aptus eſſe videretur, reiecturum, ipſum autem ad Imperium euecturũ eſſe. Capite verò Rufini reſecto, & lapide in os eius immiſſo, haſtæ id infixerũt, & in ſublime ſuſtulerunt. Dextram quoque eius abſciſſam, per vrbem circa opificum officinas circumtulerunt, verbis his vtentes: * Date ſtipem inexplebilis auaritiæ viro. Et ridicula ea mendicitas, multum ſatis auri collegit. Perlibenter enim in iucundo & grato ſpectaculo homines C aurum contulerunt. Ac Rufinum quidem imperij affectatio ad eiuſmodi vitæ finem produxit. Ad eundem verò modum & Stilico, qui ſi quis alius, & ipſe apud Romanos ſimul & barbaros potentia multum valuit, rerum ſummam ad ſe pertrahere volens, in Italia occiſus eſt, ſicuti ſuo loco dicemus. Poſt Rufinum verò Eutropius eunuchus præpoſiti ſacri cubiculi dignitatem cõſecutus, neque ipſe in honore eo, quem præter dignitatem gerebat, acquieuit. Quum namque virilium exectio purpuræ ei ſpẽ ademiſſet, Imperatorem aggreſſus, vt Patricium ſe & conſulem crearet, ei perſuaſit. Quapropter eunuchus deinde Imperatoris pater fuit, qui etiam

Extrema Theodoſii morientis, quæ filiis reliquit, mandata.

Telemachus monachus dũ Romæ dirimere certamen gladiatorum parat, martyrio afficitur.

Honorius monomachiam Romæ lege lata tollit.

Rufinus apud Arcadium præfectus prætorio, Stilico apud Honorium.

† Hæc conſtit. non extat, ſed reperitur Cõſtantini l. vnic. C. de glad. libr. 11.

Vterque imperiũ affectauit.

Rufini cædes.

Rufinus, dum Gothica ſolicitat arma, § vt imperium metu ab Arcadio extorqueret, perfidiæ pœnas dedit.

Erat hic à Theodoſio tutor Arcadio datus. Agnat.

Hunni Orientem vaſtant.

Caput Rufini haſtæ infixũ.

†

** Δότε τῷ ἀπλήστῳ.*

Dextra ſtipem colligit.

Stilico quoque in Italia cæſ⁹.

Eutro. archieunuchum apud Arcadium patricius fit, & conſul.

Patricius, Imperat. pater. Iuſt. Quibus modis ius patr. pot. ſol. § Filius familias.

§ Claudianus de Rufino.

Gauiſſerque ſuper ipſa veſte morantem,
Increpat Auguſtum, ſcandat ſublime tribunal.
Participem ſceptri ſocium decl eret honoris.

† Claudianus: Dextera quin etiam ludo cõceſſa vagatur,
Aera petens, pœnaſque animi perſoluit auari,
Terribili luctu &c.
Deſinat elatis quiſquam confidere rebus,
Inſtabileſque deos ac lubrica numina diſcat.

** Claudianus de Eutropio iſto*
Præſidium legum genitorque vocatur
Principis, & famulum dignatur regia patrem.

ioris

e Per veram pietatem victoria parantur.

vilioris ſortis filium procreare non potuit. Sed de Eutropio poſtea memorabimus. Hæc autem hiſtoriæ huic inteximus, quòd non exigua occaſio fuerit, vt religio noſtra multum caperet incrementi. Imperatores namque certò perſuaſum habebant, e patri eorum à vera pietate victorias contra tyrãnos obueniſſe: cui etiam acceptum ferebant Rufini, qui imperio inſidiatus fuerat, abſque ciuili bello cædem. Proinde quę cunque deceſſores eorum pij Imperatores pro eccleſiis ſtatuerant, & ipſi confirmarunt: eaque firmiter ſeruarunt, aliáque inſuper Deo grata adiecere opera, perquàm liberaliter in primis dona eis conferentes. Subditi verò omnes ad principes ſuos ſpectantes, qui græcæ ſuperſtitioni addicti erant, ad Chriſtianiſmum tranſiere: qui verò hæreſes ſectabantur, ad eccleſiam catholicam acceſſerunt. Siquidem qui Arij & Eunomij hæreſim complectebantur, propter eas quas diximus cauſas inter ſe diſſidebant, eáque gratia minuebantur. Plurimi nanque non rectè eos de Deo ſentire, ex eo opinati, quòd inter ſe vehementer contenderent atque pugnarent: eis ſe ſtatim aggregarunt, qui eandem cum Imperatoribus ſententiam obtinebant. Macedoniani autem eo tempore Conſtantinopoli parum valuere: quibus illud nocebat, quòd epiſcopum ſuum non haberẽt. Ex eo nanque tempore, quo eis ſub Conſtantio ab Eudoxio popularibúſque eius eccleſię ademptę fuerant, ſub ſolis presbyteris ad præſens * vſque imperium conuentus ſuos habuere. Poſt Eudoxij autem mortem, qui Conſtantinopoli Eunomianæ ſectæ præfuerat, in locum eius Lucianus quidam fuerat ſurrogatus, Eunomij ex ſorore nepos. Hunc quòd in auaritiam & cognata illi crimina alia delapſus eſſet, eámque ob cauſam pœnas ſe daturum ſuſpicaretur, ab Eunomianorum factione reliqua deſciuiſſe, ſodalitatíſque ſuæ prę iiſſe, & non contemnendæ cohortis † ducem factum eſſe dicunt, omnibus prorſus qui variis infamibúſque delictis obnoxii eſſent, ad ipſum confluentibus. Fama obtinet, Eutropij præpoſiti opera, ſcripta Eunomij omnia publicè cremata: cadauer autem eius ſepulcro extractum, * Dacoria Tyanam proiectum miſſúmque eſſe. Nouatiani, quemadmodum dictum eſt, quieti tum fuere. Tametſi enim quæſtio de feſto Paſchæ, quam Sabbatius res nouas molitus excitarat, aliquantum eos turbaſſet: non tamen illi aliis pœnis, quæ in hæreticos legibus decretę fuerant, obnoxij fuere: tum quod itidem vt Eccleſia vniuerſalis, trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem prædicarent, tum quòd egregia epiſcoporum eorum vita eſſet. Nam Agelio Marcianus, Marciano Siſinius ſucceſſerat, quum Rufinus cæſus eſt. de quibus ſuprà etiam diximus. Hæc hactenus.

d Fidem principum ſubditi ciues imitantur.

Arcadius & Honorius eccleſiarum iura confirmant. l. Si venerabilis. C. de epiſ. & cler.

Ex diſſenſione hæreticorum eccleſia catholica creſcit.

° ἄχρι τῆς ἐχομένης βασιλείας. Intelligendũ autem de imperio Theodoſii iunioris.

Sozo. l. 8. c. 1. Lucianus Cõſtantinopoli in locũ Eudoxii ſurrogatus

Lucianus Eunomii ex ſorore nepos, à reliquis Eunomianis deficit, & ſuam ſibi inſtituit hæreſim.

Eunomii libri cremati.

† Peſſimorum hominum ſentina.

** Eiuſdem cadauer effoſſũ.*

°° ἐκ διχοπον αἷς τέταρ με τοῖρξας.

Marcianus iſte eo die diem ſuum obiit, quo Rufinus caſus eſt.

De puerili inſtitutione & vita D. Ioannis Chryſoſtomi, & vt doctrina ſimul & virtute fulgens ad ſedem conſtantinopolitanam ſit euectus.

Cap. 2.

Maximarum ſedium epiſc.

FA ætate in eccleſia Romana epiſcopus erat ...icius, Damaſi ſucceſſor. Alexandriæ eccleſia... ...xit Theophilus, Antiochiæ Flauianus: Hieroſolymis adhuc epiſcopatum geſſit Ioannes, qui Cyrillo ſucceſſit. Conſtantinopoli verò enituit Nectarius, de quo fuſiùs ſuprà diximus. Cæterùm eo paulo poſt † mortuo, ingens omnium cura & ſtudium fuit, quémnam antiſtitem imperantis vrbis legere conueniret. Atque vt fit, aliis alios deſignantibus, diuque & multũ conſilia agitantibus, quum nõ eadem omnium eſſet ſententia, & tempus extraheretur, vniuerſis tandem placitum eſt, vt Antiochia presbyter acceſſeretur Ioannes, qui propter eloquentiam Chryſoſtomus eſt dictus. Præclara enim de eo fama orbem peruolitabat, maximè eum ad docendum appoſitum, appriméque clarum, necnõ generis nobilitate & vitæ integritate præſtantiſſimum eſſe. Patrem namque habuit ducem belli Secundum: matrem autem natalibus, aliiſque ornamentis omnibus ſpectatam, Anthuſam. In dicendo & ſuadendo vi multa, fuit adeò vt ætatis ſuæ oratores multis modis ſuperaret. Inuita quotidiana ſingulari moderatione & accuratiſſimo inſtituto vſus eſt. In tantum verò æqualibus ſuis antecelluit, vt etiam Libanij Syri ſophiſtæ in hac laudis parte, teſtimonium reportarit. Moriturum enim eum, quum ſectatores eius, quémnam in ſophiſtica ſede ſucceſſorem eſſe vellet, interrogarent: Ioannem illum reſpondiſſe fama eſt, niſi virum tantum Chriſtiani rapuiſſent. Plures autem ex diſcipulis eius ad eccleſiã adduxit, vt idem ſecum ſentirent, eis perſuadẽs. Quum enim ex præſcripto Dei viuere ſtuderet, non mediocrem virtute ſua æmulationem illius ſectatoribus indidit: & facilè eo modo plurimos cepit, eíſque vt ſecum eandem complecterentur ſententiam autor fuit, non arte quapiam aut eloquentiæ vi, verùm quod ſacras ſcripturas iuxta id quod res ipſa erat, ſincerè exponeret, eos ad ſe pertrahens. † Oratio enim vera factis ipſis conſona, perfacilè fidem meretur, & aſſenſione digna videtur. Quibus rebus contrà qui caret, ſimulator potius, & ſui ipſius accuſator eſſe apparet, etiamſi multum ſtudij & operę in docendo ponat. Si cui autem contigit, vt vtrãque hac laude clarus ſit, nihil non quod velit, efficere poteſt: id quod in illo etiam euenit. Vitę nãque inſtitutum accuratum admodum & moderatum fuit. Et cùm natura ingenióque præſtanti fuit, tum perſpicua valde & dilucida eloquutione vſus eſt: in qua cum incredibili ſplendore diuina quædã enituit gratia, ita vt ea quaſi inſita quadam tyrannide & dominatione auditor demulceretur. Mediocri autem dicendi generi, arcanam amplitudinem, & quæ ſub oculos non caderet vim inſeuit, nouámque eloquutionis mixturam contemperauit, frequentibus ſcatens ſententiis: adeò vt omnes ad harmoniam conuenientémque eiuſmodi concentum conſternarentur, & incomprehenſibilem deprehenſionem cum ſenſuum priuatione orationi eius tribuerent. In Rhetorica & dicendi arte præceptorem habuit Libanium: in philoſophicis verò diſciplinis Andragathium. Et quòd ad

Nectarij mors † Cæſarij & Attici conſulatu Socr. lib. 6. cap. 2.

Ioannes Chryſoſt. epiſc. Cõſtantinop.

Parentes eius.

Libanius Chryſoſtomũ laudauit.

In Chryſoſtomo orationi ſuaui facta pia reſponderunt.

Præceptores Chryſoſtomi.

† πᾶς γὰρ ἀληθείας λόγος τοῖς ἔργοις συνᾴδων πρόχειρος εἰς πίστιν, καὶ ἄξιος παραδοχῆς φαίνεται, τούτων δ' ἐστερημένος, εἴρων μᾶλλον καὶ κατήγορος ἑαυτοῦ δοκεῖ.

dicendas in foro cauſſas appoſitus eſſe videretur, vitę id genus ſectatus eſt. At enim quum id iniquum atque improbum eſſe putaret, faciendum ſibi eſſe ſtatuit, vt primùm diligenter in ſacris verſaretur libris: & in vita tranquilla, iuxta eccleſiæ conſtitutiones, philoſophicè viueret, Euagrium imitatus. In quo ſtudio præceptores eos habuit, qui tum præclaris monaſteriis & ſcholis præfuerunt, Carterium, & Diodorum illum, quem eccleſiam Tarſenſem gubernaſſe antea diximus. Reliquiſſe etiam is multos ſcriptorum ſuorum libros dicitur, in quibus tantū in literæ ipſius expoſitione occupatus eſt, abſtruſiorem ſublimioremque ſcripturæ ſenſum & contemplationum ſpeculationes declinans. Quam in re eum etiam præcipuè eſt diſcipulus imitatus. Non ſolus autem magiſtros hos Ioannes ſectatus eſt, ſed plures etiam alios ſtudiorū ſocios ex Libanij ſchola ad eos adduxit: in primis autem Theodorum, & Maximum: quorum iſte poſtea paſtor Seleuciæ Iſaurorum, ille verò Mopſueſtię Ciliciæ epiſcopus factus eſt. Theodorus autem iſte, vir fuit diuinarum literarum Græcarúmque diſciplinarum, necnon artis oratoriæ atque philoſophiæ egregiè peritus. At quem quum à ſtudiis religionis noſtræ deſciuiſſet, diuus Chryſoſtomus vnam atque alteram dedit epiſtolam. Quum nanque is leges literáſque noſtras legiſſet, & ſe in diuinorum virorum familiaritatem inſinuaſſet, omnibus rebus poſthabitis, & vrbanæ vitæ tumultu reiecto, inſtitutum id laudauit, & vitam ſuam ad illorum mores compoſuit. Cæterùm alacritatem eam conſtanter non retinuit: ſed veluti pœnitentia ductus, ad priorem rediit vitam. Et quum diuerſam de ſacro ſtudio concepiſſet ſententiam, id genus philoſophiæ reliquit, & in vrbem eſt reuerſus: melius ſe ita id quod expeteret conſecuturum ratus. Quod vbi Ioannes cognouit, ad res ſcilicet ciuiles illum eſſe relapſum, & animum ad nuptias adieciſſe, epiſtolam ad eum dedit, verbis & ſententiis ſelectioribus ſupra humanæ mentis captum compoſitam. Scripſit deinde ad eundem quoque alteram. Quas ille cum legiſſet, ad vitæ quod antea cœperat, inſtitutum ſe rurſum contulit. Subſtantia enim ſua relicta, & nuptiarum ambitioni nuncio remiſſo, ad philoſophicam recurrit vitam, pulcherrimis Ioannis cohortationibus ſeruatus.

Diodori Tarſenſis epiſcopi Theologia.

Condiſcipuli Ioannis, Theodorus Mopſueſtenſis. Maximus epiſcopus Seleucenus

Semel atque iterū Theodorū Chryſoſtomus ad accuratius chriſtianæ vitæ inſtitutū adduxit.

Vnde colligere licet, quæ dicendi vis in eo floruerit, quæ ve perſuaſionis gratia in illius cō- H ſederit labris. Ea enim eos ſuperauit, qui tum ſecum à dicendo & perſuadendo valuere. Proinde etiam multitudinē ad ſe pertraxit. Et quod maius eſt, peccantes in eccleſia acriùs obiurgauit, atque iniuriam aliis inſerentibus inſultauit, non minus ob afflictorum vicem indignans, quàm ſi ipſi ſibi iniuria facta eſſet. Quod quidem multitudini pergratum fuit, principibus autem viris & magiſtratibus acerbum viſum eſt: quòd ſcilicet eis delinquere multa licuit. Eas ob cauſas præclarus vir habitus eſt, cùm eis qui eum vidiſſent, vitæ témque eius experti eſſent: tum eis quoque qui illum nunquam viſum fama tantum cognouiſſent, quæ celebris de eo vulgata, antes omnium impleuerat. Idoneus ſanè Romanæ ditionis hominibus viſus eſt, cui

plurimū valuit eloquentia Chryſoſtomus.

Idem acris criminum tēſor.

Legitima & canonica epiſcopi electio.

E Conſtantinopolitanæ eccleſiæ epiſcopatus demandaretur. Suffragabatur verò populi & cleri, multorúmque ſententiæ, Imperator etiam Arcadius. Itaque ſtatim qui eum adducerent, miſit. Multorum quoque aliorum epiſcoporum conuentum inſtituit, ſplendidiorem ambitioſorémque conſecrationem eius eſſe volens. Porrò vbi Aſterius Orientis præfectus imperatoris literas accepit, in ſuburbanū quendam Antiochię agrū Ioannem ad ſe euocauit, habere ſe arcani quidquam, quod cum eo ſecretò communicaret, renuncians. Eum verò aduenientem illico currui impoſitum, Pagras in diuerſorium, ſeu manſionem quandam ita cognominatam duxit. Et poſtquam eum ibi eis qui ab Imperatore miſſi fuerant, plurimum reluctantem tradidit, domum ſuam reuertit. Id autem ita fecit, quòd promptos ad ſeditiones Antiochenos eſſe ſciebat. Haud- F quaquam enim illi libentes prius ſe Ioannis lingua orbari tuliſſent, quàm graue quidquam & feciſſent, & paſſi fuiſſent. Vbi Conſtantinopolim peruenere, atque ibi quicunque euocati fuerant epiſcopi, præſtò fuere, omnes quidem alij ſuffragio ferendo conſenſere: vnus tantū Theophilus Alexandrinus Ioannis conſecrationi obſtitit, gloriæ illius detrahens: Iſidoro autem epiſcopatum tradere ſtudens, qui Alexandriæ preſbyter, curam ibi aduenarum & pauperum gerebat, ab adoleſcentia in Sceti monaſticis laboribus exercitatus. Studioſus autem Theophilus Iſidori plurimùm fuit, quod is ei dudum rei ſatis periculoſæ conſcius eſſet. Quum enim imperator Theodoſius bello aduerſus Maximum tyrannum decertaret, Theophilus imperatori munera mittens, binas Iſidoro huic dedit epiſtolas, G eúmque Romam miſit, cum mandato eiuſmodi, vt ibi manens belli euentum expectaret: & cui victoria arriſiſſet, ei & literas & donum redderet. Legationem eam ſuſcepit Iſidorus. & Romæ momento victoriæ intentus conſedit. Et quum rem hanc premere conaretur, lector qui cum eo erat, epiſtolis clàm ſublatis, eam indicauit. Quapropter Iſidorus ſibi ne quid mali pareretur timens, ſtatim Alexandriam profugit. Proinde quòd illum fidiſſimum ſibi cognouiſſet, penſare tum quòd pro ſe adierat periculum, gratia aliqua cogitabat, ſtudióque tanto pro eo laborabat. Siue autem eam ob cauſam, vt dicitur, hoc fecerit, ſeu quod Dei amantem virum ad epiſcopatum euectum Theophilus voluerit, poſtremò & ipſe conſecrationi Ioannis calculum adiecit, ſententiámque imperialis aulæ approbauit, quę electionem Ioannis obtinere manifeſtè ſtuduit. Metuebat verò Eutropium præpoſitum, qui imperatoris ædibus & cubiculo tum præfuit. Apertè enim is illi minabundus denunciarat, vt vel aliis ipſe quoque ſuffragio ſuo conſentiret, vel ſe ad dicendam cauſam contra accuſatores ſuos pararet. Multi enim tum ibi aderant, qui ex Alexandria venerant, libellos aduerſus eum, qui coacti fuerant, epiſcopis offerentes: alij alia crimina ei obiicientes, & diuinas eccleſiaſticáſque * leges eum violaſſe accuſantes. Hæc verò Theophilus timens, non ſolùm Ioanni ſuffragatus eſt, ſed eundem etiam per manus impoſitionem conſecrauit, Le[illegible] em eum, quemadmodum Socrates Eccleſ[illegible] icus ſi[illegible] tor

Aſterius Orienti præfectus, Chryſoſtomū Conſtantinopolim mittit. Inuitus epiſcopatum ſuſcipit Ioannes.

Theophilus Alexandrinus Iſidoro preſbytero ſuo epiſcopatū Conſtantinopolitanū demandari vult. Theophilus Alexandrinus inſidus Theodoſij amicus, duplici corde vir. Fortunæ, non hominis amicus.

Theophilus tandem in epiſcopalem Ioannis conſecrationem quoque conſentit.

Accuſationis libelli contra Theophilum

** παραγγέλματα ἐκείνου γραφόμενα sacri diui Chryſoſtomi ordines.*

idem Baſilij magni familiaris.

Socra. lib. 6. cap. 3.
Columba capiti Ioannis, quum presbyter conſecraretur, inſedit.
Scripta Chryſoſtomi.

ſcriptor dicit, creauit Zeno Gazæ ſiue Maiumæ
epiſcopus, Hieroſolymis reuertens. Vixit autem
tum diutius, ſicuti idem teſtatur, cum Baſilio,
qui dudum quidem à Melerio io diaconorum
ordinem lectus fuerat, poſtea verò eccleſiæ Cæ
ſarienſi apud Cappadoces præfuit. Quod omnino
reiicit Simeon, qui ſacri Chryſoſtomi vitam
conſcripſit. nam is à Flauiano eum & diaconum
& preſbyterum creatum eſſe, memoriæ
prodidit: quo tempore etiam diuinam columbam
aduolantem, ſacro eius capiti inſediſſe memorat.
Socrates autem ab Euagrio eum preſbyteri
dignitate auctum eſſe dicit. Poſt Meletij enim
obitum ſeceſſiſſe à Meletianis Ioanoem, &
triennium ſibi ipſi quietè ita vixiſſe, vt neque cũ
Meletij, neque cum Paulini ſectatoribus communioné
coleret: poſtea verò ab Euagrio Paulini
ſucceſſore preſbyterum creatum eſſe, refert.
Quum in lectorum ordine conſiſteret, orationes
cootra Iudæos compoſuit. Diaconus autem
factus, dialogos de epiſcopali munere. & libro,
ad Stagerium, item alios de incomprehenſibili

† Subintroductæ in Canonibus extraneæ in legibus dicuntur.

& alios rurſum περὶ τῶν συνεισάκτων, † hoc eſt,
de puellis non matrimonij neque libidinis cauſa
adoptatis, ſcripſit. Preſbyteri verò honore
cohoneſtatus, expoſitiones diuinorum Euangeliorum,
ἀνδριάντας, id eſt, Statuas, Conſolationem,
Commentarios in Pſalterium, De virginitate,
De miſericordia, & plurimos alios libros
edidit. Homilias verò myſticas in diuinum Apoſtolum,
& in ſacra Acta, aliáque præterea plurima,
feſtos dies & conuentos eccleſiaſticos varios
celebrans, Conſtantinopoli in epiſcopatu
condidit. Ego verò ſupra mille eius viri lucubrationes
legi, ineffabili quadam ſuauitate diffluentes.
Iam enim inde ab adoleſcentia amore eius
flagraui, atque in illius perinde atque Dei ipſius
vocibus acquieui. Atque ſi quid mihi eſt eruditionis,
id ei acceptum fero. Multis etiam ex ſectatoribus
meis perſuaſi, vt omnibus relictis, illum
ſibi familiarem facerent. Verùm ad argumentum
inſtitutum reuertamur.

Nicephorus Chryſoſtomi ſtudioſiſſimus.

De cura paſtorali & doctrina Ioannis: & vt multorum arguens & corrigens delicta, in ſuſpicionem peruenerit improbitatis: & vnde furor & perſecutio aduerſus eum extiterit.

Cap. 3.

Chryſoſtomus poſt inthroniſationem, clerum ſuũ, & alienum quoque reformauit.

IOannes epiſcopatum adeptus, primùm cleri
ſui mores corrigere eſt aggreſſus: progreſſus
eius in publicum, & quotidianæ vitæ inſtitutum
perſcrutatus. Acrioreque vſus caſtigatione,
nonnullos quidem ad mores legitimos reformauit.
Si quos autem ſacerdotes non iuxta
eccleſiæ coostitutiones viuere velle cernebat,°
eos ſacris ædibus excluſit. Neque enim ſacerdotum
honore eos frui debere dixit, qui verorum
ſacerdotum vitam æmulari oollent. Nam
quum natura ad arguendum & reprehendendum
propenſus eſſet, magis etiam poſtquam
magiſtratum tantum cepit, mos is in eo eſt adauctus.
Natura enim poteſtatem nacta, promptius
etiam aduerſus peccantes eſt concitata.
Neque verò clerum ille ſuum tantum, ſed vbiqu[illegible] [illegible]torum
eccleſias, perinde atque pater
quic[illegible], ad rectum cooformare ſtatum ſtuduit:

A ſic ſcilicet Thraciam omnem, quæ in ſex diuiſa
eſt præfecturas, Aſiamque cunctam, quæ ab vndecim
præſidibus regebatur, atque etiam prouinciam
Ponticam, totidem præfectis gubernatam,
eiſdem legibus ad officium reducere
conatus eſt. Vbi verò Phœnices adhuc ſimulacrorum
ſacrificiis inſanire cognouit, miſſis eò
qui diuino ardore flagrarent viris, legibúſque
quæ dudum latæ fuerant confirmatis, quicquid
erat de ſuperſtitione eorum reliquum, idolorúmque
delubra. ex ipſis fundamentis euertit.
Quam ad rem è domo ſua impenſas præbuit.
Fœminis enim oobilibus & locupletibus, vt
pecuniam talem liberaliter conferrent, perſuaſerat.
Vt verò Scytharum quoque multitudioem
Ariana liberaret contagione, qui einſdem
cum illis, linguæ eſſent, eis præfecit ſæpius quo-
B que ipſe eos viſens, doctriniſque ſuis per interpretem
illuſtrans, ad veritatem adduxit. Eos verò
Scythas etiam qni ad Iſtrum ſunt, vbi veritatis
& ſalutis ſiti teneri intellexit, eò quoque
miſit: & homines eos captos, in veritatis poteſtatem
redegit. Ab Oſrocenis autem Marcionis
morbum, qoi altè apud eos radices egerat, repulit:
aliaque plurima & Deo grata peregit opera,
apoſtolicam planè de eccleſiis omnibus
in animo circumferens curam Nec iis ille quoque
contentus fuit, ſed diſſenſionem quæ inter
Orientales & Occidentales eccleſias propter
Paulinum & Flauianum extitit, Theophilo
conſiliato, ſuſtulit: & vt vna Antiochiæ eſſet eccleſia
effecit, Paulino & Euagrio vita defunctis.
Quapropter facilem epiſcopis fuiſſe, quum ne-
C mo impedimento eſſet, conciliationem puto.
Popolus namque diſſidiis, quibus iam fatigatus
erat, remiſſis, qui Euſtatij primùm authoritatem
ſequuti erant, ſicuti fieri aſſolet, paulatim
ad eos qui ſub Flauiano erant accedentes, per
vnionem eis ſunt coniuncti. Talem ſe quum vir
magnus & natura & ardore ſtatim à principio
eshiberet, durus quidam & grauis admodum
eſſe viſus eſt peccantibus: potiſſimum verò eis,
qui in clero abſurdis gaudebant factis. Itaque
magnum aduerſus eum odium eſt ſuccenſum, &
multi hoſtiliter illum declinabant. Multitudini
verò, quam aſſidua doctrina demulcebat, maximè
gratus fuit. Neque adeò mirum eſt, ſi quibuſdam
minus bonus viſus eſt. oam mel quoque
regio morbo laborantibus amarum videtur.
Potiſſimum verò, ſicuti ferunt, ° vt multos
D ita offenderet, Serapion eum diſcipulus induxit.
Quem aliquando apertè in cleri præſentia
dixiſſe fama eſt, illum * a non omnes oratiooe
allecturum eſſe, niſi etiam flagello omnioo eos
compelleret. quod dictum in odiũ & inuidiam
non mediocrem epiſcopum apud multos adduxit.
Enimuerò multis ira ob varia crimina
eccleſia eiectis, illi ſententiis ſe primorum &
optimatium accommodabant: & ſicuti fieri aſſueuit,
in eiuſmodi eorum qui rebus præſunt
impotentibus conatibus inter ſe conueniebant,
ſodalitatéſque & conſpirationes non
contemnendas inſtituebant, atque eum non
mediocribus expetebant calumniis. Et quæ illi
in eum dicebant, fidem obtinebant: b quòd
cum aliis cibum capere, c aut conuiuia adire Ioannes
deprehenſus non eſſet Qoa ex re crimina

In Phœnicia idololatriæ reliquias tollit.

Scythas ab Arianiſmo ad orthodoxiã adduxit.
Hunnos ad Chriſtianiſmũ pertraxit.

Eccleſias Antiochenas ad vnionem reduxit, & Romanam Pontifice Flauiano conciliauit.

Propter vitiorum reprehẽſionem multorum contra ſe concitauit odium Chryſ. Clericis mel amarum eſt.
Odium id auxit Serapion eius diaconus.
° οὐκ ἄγειν δυνηθεὶς πάντας λόγοις ἑλκειν, εἰ μὴ καὶ μάστιγι πάντας ἐλαύνειν προθυμηθείη.
a Serapionis iſtas dictum inuidioſum.
b Chryſoſt. ſolus cibum capere ſolitus.
c Calumniis grauibus ab inuidis & obtrectatoribus. Chryſoſt. expetitur.
plebi valde charus.

maiora excitabantus. Quo verò conſilio id ille E fecerit, nemo clatè dixit. Qui verò eum defendunt, diuturnam prætendunt conſuetudinem: & quòd ægtum haberæt ſtomachum, qui non facilè cibum concoquerer. Vtcunque autem ſe res habuit, non paruam aduerſariis ad obtrectationem ea præbuit occaſionem. Plebs autem propter doctrinæ vbertatem, & quæ inde profluebat vtilitatem, ex eo viro valde pendebat, mirificè illius linguam deamans adeò vt χρυσόστομον, hoc eſt, aurei oris hominem cognominaret, tam præſtantem illius gratiam eo verbo ſignificans. Neque illa quidquam eos qui contra eũ blaterabant, curabat. Quid enim rurſum hîc dicere attinet, quales eius fuerint orationes quales vel ipſe ſcriptas edidit, vel eo dicente notarij celeres plurimas excepere? Quam ſplendidæ nãque ſint, atque ad perſuadẽdum ſimul & demulcendum compoſitæ, experiri ei licet, qui verſare eas & legere, vtilitatémque earum percipere, & voluptatem diuinam haurire ex eis velit: adeò vt ſeipſum diuino quodam modo intemperiis agitari, & moderatè prudentérque inſanire crediturus ſit. Cæterùm quandiu cum clero tantũ F conflictatus eſt, infirmior aduerſus eum fuit furor, neque quicquam efficere potuit. Vbi autem magiſtratus etiam propalàm arguere cœpit, tum demum maior aduerſus eum concitata eſt inuidia, multáque in eum ſunt tentata. Et quiſque pro eo atque ei viſum eſſet, aut fortè reprehenſione vel odio in illum flagraret, calũniis ei intentatis fidem habebat. Plurimum autem momenti ad obtrectationem illius attulit † oratio popularis eius, contra Eutropium ab ipſo lecta.

Chryſoſtomi cognomen.

Chryſoſtomiana orationis vis.

Viros magnas carpẽs Chryſ. maiorem in ſe pertraxit inuidiam.

† ὁμιλία.

De Eutropio cubiculi imperialis præpoſito, & de ea quam is tulit lege: vt idem ſit interfectus: & vt odium aduerſus Ioannem quidam conceperint, & fouerint.

Cap. 4.

EVtropius enim iſte eunuchorum in imperiali cubiculo princeps, qui ad conſularem dignitatem peruenerat, & pater imperatoris vocatus fuerat, neque præſentis fortunæ magnitudinem tulit, neque quidquam de rerum humanarum mutabilitate cogitauit: ſed vbi vlciſci quoſdam in animum induxiſſet, magnopere contendit, vt imperatores conſtitutionem ferrent, ne quis ad eccleſiam confugeret: ſed etiam ſi quis ad eam confugiſſet, & ſupplex Deo H actus eſſet, atque in templis metus cauſa verſaretur, vt inde extraheretur. Potiſſimum verò id fecit propter Pentadiam, clariſſimi ducis Timaſij coniugem, quem magna gloria virum affectatæ tyrannidis criminis reum à ſe actum, Oaſim ad perpetuum exilium deportari curauerat. At ille ſiti, quemadmodum audiui, oppreſſus, aut ne peius quidquam pateretur veritus, arenoſis ibi locis errans, ſtatim vitam finiit. Et lex quam Eutropius ferendam curauerat, ad finem ſuum perducta eſt. Breui verò pòſt quum imperatorem offendiſſet, vt qui in coniugem eius contumelioſus fuiſſet, primus ipſe quam perferri ſtuduerant legem, ſtatim violauit.

Eutropio inſtigante impp. legem ferunt, ne quis ad eccleſias confugeret.

Timaſius dux in exilium actus Eutropij opera.

Eutropius ipſe in eam incidit neceſſitatem, vt ad eccleſiam confugiat.

Nam ex imperialibus ædibus profugiens, ſupplex in eccleſia conſedit. Tum Ioannes abſurdum Eutropij conatum arguens, luculentam habuit * orationem in ambone, ſeu ſuggeſtu, qui mos eius erat, quum populum doceret, vt omnes vocem eius exciperent, ſedens *a*. In ea oratione quum eorum qui poteſtatem & magiſtratus gerunt, ſupercilium & arrogantiã, quantum potuit, taxauit: tum populo rerum humanarum inconſtantiam, quæ eodem loco manere non ſoleant, propoſuit. Sed enim qui hoſtili erga eum erant animo *b*, & in hoc ipſum calumnioſè reprehenderunt, illud carpentes. commiſerari potius caſum eius qui de vitæ periclitatus ſit, debuerit, quòd inſuper ærumnam arguerit, afflictionem illius adaugens, & calamitati inſultans. *c* Eutropius tam impij facinoris pœnas nõ F multò pòſt, propter multa quoque alia delicta luit, capitali affectus ſupplicio. Lex autem operæ eius lata ex publicis monumẽtis ſublata, & nomen eius in catalogo & nomenclatura conſulum expunctum eſt *d*: eccleſia autem Dei legibus bene dudum conſtitutis enituit, eo ipſo ſcilicet Deo apertam iniuriam extemplò vindicãte. Ego verò non committam, quin in hiſtoria hac potiſſimam cauſam cædis Eutropij exponam, vt ne ea res fraudi ſit, apud eos qui eã planè ignorant, magno illi viro: ſi rationem illi neſciant, per quam is virum eum, qui in eccleſiam contumelioſus fuiſſet, cõtumelia affecerit *e*, extrahi eum ex ſacris ędibus paſſus. Arcadius poſt patris obitum vxorem duxit *f*, cui nomen fuit Eudoxiæ: Gratiani, cui Occidentale imperium ſorte, vt quidam memoriæ commendarunt, obuenerat: ſicuti autem alij tradunt *g*, Baudonis fi G liam. Fuit autem is barbarus genere, in re verò militari & in imperatoris artibus plurimis in Occidente præclarus. Porrò fœmina ea non itidem vt maritus, ſegnis fuit, ſed nõ minimum de barbaricæ inſolentia obtinuit. *h* Duas autem filias Arcadio genuit, Pulcheriam primùm, dein de Arcadiam, ac tertiam rurſus Marinam: longè verò pòſt, filium quoque Theodoſiũ, de aui nomine ita appellatum *i*. Quum ea adhuc duarum filiarum mater eſſet, cõtumelioſius ab Eutropio accepta eſt. Super alia enim conuicia & illud minabundus adiecit, breui fore, vt eam ex imperiali aula abductam, ipſe domum remittat. Illa autem vehementi feruens ira, filiolam vtrãque in vtriſque vlnis ferens, ad virum acceſſit, H quiritans atque lamentans: liberos etiam commiſerationis gratia prætẽdens, prolixè collacrymauit: aliáque inſuper fecit, quæ mulierem indignatione flagrantem, & virum ad condolentiam pertrahere volentem, facere par eſt. Atque Arcadius, coniugem & liberos miſeratus, ad iram ipſe quoque accenſus eſt, ardentíque iracundiæ,

** Factum id cum metu cũſeruatus Eutropius & humi prouolutus pro ſacra menſa iaceret. Soc. lib. 6 c 5.*

a Homilia Ioannis cõtra faſtum potentium.

b Oratio ea ab aduerſariis eius reprehenſa.

c Eutropij ſupplicium.

d Inhumana illa lex inducta.

e Res Eutropij exponuntur.

f Eudoxia imperatrix.

g Bando ſiue, ſiue Bauta, proximo à Gratiani cede anno, cum Arcadio Coſ. fuit.

h Arcadij liberi ex Eudoxia ſuſcepti.

i Eutropius fortuna & poteſtate ſua abuſus, male Auguſtam tractauit. exemplũ mouendorum affectuum.

* *Quàm bene diſpoſitum terris, vt dignus iniquus, Fructus conſilij primis auctoribus inſtet. Sic multos fluuia vates arẽte per annos, Hoſpite qui cæſo monuit placare Tonantem, Inuenit primum Buſiridis imbuit aras, Et cecidit ſaui quod dixerat hoſtia ſacri. Sit opifex tauri tormentorúmque repertor, Qui funeſta nouum fabricauerat ora doleri, Primus inexpertum ſiculo cogente tyranno, Senſit opus, docuitque ſuum mugire iuuencum. Claudian.*

k Direptas quid plangis opes, quas nunquam habebis? non aliter potentes Principis eſſe pater. Claud.

Eutropius primum ad exilium, mox etiam ad ſupplicium damnatus.

Ioannes Gainam etiam libere nimis tractauit.

Gainas Arianis eccleſiam in vrbe Conſtantinopolitana dari petiit, ſed non impetrauit.

Theophilus Alexandrinus Ioannis obtrectator.

iracundia, & verborum potiſſimum grauitate A k, Imperatorem verum ſe præſtitit. Proinde Eutropium dignitate omni & opibus cunctis ſpoliatum, in Cyprum inſulam exulatum miſit. Breui vero poſt, quòd eo tempore, quum conſulatum iniit, ornamentis præter dignitatem vſus eſſet, quæ ſoli imperatori geſtare liceret, accuſatus, atque inde abductus, & apud Pantichium, vbi iudicum conſilium conſederat, Aureliano præfecto, aliiſque illuſtribus viris cauſam eius cognoſcentibus, grauium criminum reus peractus, capitis ſupplicium ſubiit. Res Eutropij ſic habuere. Atqui non ea de cauſa ſolum Ioannes eſt reprehenſus, verum etiam quòd copiarum militarium ducem Gainam contumelioſè propalã ſolita ſua dicendi libertate vſus, tractauerit, quũ ille ab imperatore petere auſus eſſet, vt intra vrbem eccleſia vna popularibus ſuis Arianis attri- B bueretur: quam vbi non impetrauit, ad tyrannidem aſpirans plurimas Romanis intulit calamitates, ditionem eorum deuaſtans. Plures vero & alios, præterquam deceret, ab eo reprehenſos eſſe, ſunt criminati. Quas ob res permultos aduerſus ſui. Non pauca in hũc etiam ſtatim poſt conſecrationẽ molitus eſt Alexandrinus Theophilus, multáque & præſentibus, quos conueniebat, per ſeipſum dixit, & plura illis abſentibus ſcripſit, viro ei illudens, ferum atque crudelem appellans. Non paruum nanque illum offendebat ardor & libertas diuina Ioannis, atque inſuper quòd per illum tantopere ſibi dilectus Iſidorus ab epiſcopatu repulſus eſſet. Res ſacratiſſimi Ioannis in hoc ſtatu erant, & ad hunc modum ſtatim aduerſus illum plerique malum parturiebant. Quomodo enim virum tantum cape- C re mũdus poſſet, quia ſoli Deo viueret: neque aliud quidquam, quàm ſolam hominum ſalutem & verbis & factis lucrifacere contenderet? Sed res eius poſt ea perſequemur.

Res Gotthi Gainæ barbari & de libertate dicendi, qua pro eccleſiis & apud imperatorem & apud ipſum Gainam vſus eſt Ioannes.

cap. 5.

De rebus Gainæ.

Deus præſidio ſuo imperium conſeruat.

Gainas apud Rom. tranſfugat.

Idem Rom. dux. Qui paulo antè Scythæ, hîc Gotthi dicuntur.

ORatio autem Gainæ res referre cupidè geſtit. Quis fuerit, vnde in Romanum imperium peruenerit, quomodo Ioãni negotium faceſſerit, vt motus contra imperium concitans, quò magnus ille vir legatione apud eum fungeretur, effecerit, & tandem è medio ſublatus, interierit. Sub quo res etiam noua prorſus accidit, D per quam Deus oſtendit, prouidentia & ope ſua vrbem imperantem & imperium Romanũ maximis eſſe periculis liberatum. Gainas iſte barbarus genere fuit: ex Scythis, qui ad Iſtrum colũt, ortus. Hi verò amne eo, quum glacie conſtrictus fuiſſet, tranſito, confeſtim in Romanam ditionem irruperunt, & Thraciam omnem peruagati, Europam diripuerunt. At ille vbi ad Romanos trãsfugit, paulatim progreſſus, ex tenui milite breui dux Romanorum factus, equeſtribus pedeſtribuſque præfuit copiis. Sed enim ad tantum honorem præter dignitatem ſuam euectus, loco & ordine eo contentus non fuit: ſed niſi imperium Romanorum poteſtati ſuæ ſubi[illegible]er, grauem eam rem ſibi eſſe putauit. Hæc

Aſpirat ad imperium.

Trigibildus Gotthus Comes, Phrygiæ rector.

Phrygiam is diripit.

Aduerſus hũc mittitur Gainas.

** Hanc non habent Socra. & Sozo. ſed hodie quoque Turca eam Aſiæ partem Natoliã vocãt ἀνατολὴν dicere debẽtes hoc eſt Orientẽ videtur itaque legẽdum Natoliam.*

Is hoſtiliter quoque erga ciues Romanos ſe gerit.

† τὸν τῆς τυραννίδος βασιλίσκον.

Gaina caſtra ad Chalcedonem.

A quum animò agitaret, populares ſuos Gotthos ex præfecturis eorum acciuit, atque ex eis qui eum genere contingerent, ordinum ductores, centuriones, & tribunos fecit, exercitúmque vniuerſum ſociis ſuis credidit. Vt autem Trigibildus neceſſarius & commodus ei maximè, permultum frequenti ordini præeſſet, procurauit, eidémque Phrygiæ adminiſtrationem cum Comitis dignitate conceſſit. De quo non ita multo poſt quum nunciatum eſſet, res eum nouas moliri, vrbes circa Phrygiam & Nacoliam * vaſtare, & cædem multam facere, aſſimulauit quidem ſcilicet ſe ea de cauſa indignari Gainas: indiciis autem quibuſdam ſatis oſtendit, ad res nouas eum quoque ſpectare. Ilicet ille, perinde atque Romanis bene vellet, fraudem arte comminiſcitur, vt ipſe bellum contra illum gerendum B ſuſcipiat, & vrbibus circa Phrygiam, ita vt opus eſſet, auxilium ferat. Et Imperator commento credens, ei id permiſit. Ille porrò ingentem plurium millium multitudinem ducens, ſtatim quod celauerat conſilium oſtendit, & † Tyrannidis regulum in medium produxit. Tantum enim abfuit, vt vrbes ad quas miſſus erat defenderet: vt eas etiam quæ reliquæ adhuc erant diriperet, atque vi magna euerteret, aliæ autem idem ſe ab eo paſſuras eſſe in expectatione eſſent. Atque inde mouens, quæ in medio erant loca omnia, Myſorum quod dicitur prædam fecit: & ad eam quę ex aduerſo Byzantio eſt Chalcedonem, caſtrametatus eſt. Et quum grauiſſima quæque ſe facturum eſt minatus, tum verba quoque ad rem ipſam contulit. Quum verò ita vrbes Orientales, maximè autem quæ in Aſia & ad Pontum Euxinum ſunt, in ſummo verſaren- C tur diſcrimine: Imperator vnà cum eis qui ſecum erant amicis, non diutius cunctandum eſſe cenſuit. Quòd non tutum eſſet rempub. Romanam ita à rebus omnibus imperatam eſſe, contra viros qui in mortem ruerent & de vita ſemel deſperaſſet. Tempori autem inſeruiens, arte & conſilio barbarum eſt aggreſſus. Et miſſis ad Gainam legatis, paratum ſe eſſe, quæ ille peteret, facere renunciauit: tum autem per vitam omnem poſtea gratum eum ſibi fore recepit. Accepit is conditionem, neque aliud petiit quidquam, quàm vt ei Saturninus & Aurelianus, viri conſulares, quos aduerſari ſibi ſuſpicabatur, dederentur. Imperator vel inuitus ei hoc tribuit. Atque illi pro republica mortem obire parati, ſe Imperatoris poteſtati permiſere. D Itaque Gainæ dediti ſunt: quibus tamen ille receptis pepercit: & ſedulò quod maximè cupiebat diſſimulans, Chalcedonem aduenit, vbi etiam imperator fuit. Atque ibi diuæ Euphemiæ martyris templum, in quo cadauer illius conditum eſt, ingreſſi, accepta ipſe & data per iuriſiurandi religionem fide, beneuolum ſe & officioſum fore, arma depoſuit: & deinde Conſtantinopolim tranſmiſit, vbi rurſum equitum & peditum curam & adminiſtrationem ab Imperatore ſuſcepit. Aſt vbi præter dignitatem ſuam ſecundas ſibi eſſe res vidit, honorem rurſus eum moderatè ferre nõ potuit. Et poſtquã primus ei præter rationẽ ſuſceptus conatus ex ſententia ſucceſſit, aliũ quoque tentandum ſibi eſſe ſtatuit, & tumultum nõ minimum

Archadius legationem ad Gainam cum conditionibus pacis mittit.

Saturninus & Aurelianus viri conſulares Gainæ deduntur.

Eis Gainas parcit.

Tranſactio inter Arcadium & Gainam.

Idem rurſus militaribus copiis præfectus.

Gainas Arianus.

eccleſiæ coocitate aggreſſus eſt. Chriſtianus ille E quidem fuit, ſed teligionem ſinceram oon ſeruaoit. Arij enim peſte infectus erat. Diximus autem antea, quomodo gens ea Valentis temporibus ſub Vlphila ab Eudoxio Arianam receperit cootagionem. Itaque ſiue recentis ſacinoris magnitudine elatus, ſeu fortè ab anteſignanis hęreſis perſuaſus, ſacram vnam ædem intta vrbem conſentientibus ſibi io teligione ſacerdotibus ab impetatote poſtulauit. Idque veluti exprobrans fecit, minimè cõuenire dicens, vt ipſe Romanæ militiæ dux, in eccleſia extra vrbis mœnia oret. Imperator incõſtantiam animi eius metoens, tyranoidémque quæ ab eo eapectabatur, ſuſpectam habens, deliberaturum ſe, eíque coofulturum eſſe recepit. Et patre diuino accito, petitiooem barbari indicauit, potentiámque eiuſdem memoriam illi reuocauit, & meditatam eapetiiámque tyrannidẽ inſinuauit: manifeſtè denique viſus eſt, ſe illi quaſi ſupplicem. quod peteret daturum eſſe, ſignificare, vt eioſmodi conceſſione barbari furotem frenaret. Diuinus autem ille vis, noo paſſus eſt verba ea ad exitũ peruenire, neque tempori ceſſit: ſed epiſcopis qui tũ Cooſtantinopoli aderant, ſecum doctis, regiam imperatoris iogteſſus eſt. Et pes ſeipſum primũ magno animo apud impetatorem cauſam egit: Ne ſic, ioquiens, ô imperator te facturum eſſe pollicearis, neque ita ſanctum canibus proiicere conſtitueris. Ego enim non ſuſtinebo, vt qui rectè de Deo theologantur & ſentiuor, eiiciantur: atque eis ſacrum delubrum, qui blaſphemã aduerſus eum lioguam cieut, concedatur. Neque barbarum illum timueris: verùm vtróque euocato, tu quidem tacitus animum ad ea quę dicẽtur, aduerte: ego autem linguam illius frenabo, G & perſuadebo vt minimè ille petat, quę dare nõ conueoit. Imperator verbis his delectatus, vtrũque ad ſe accerſit. Et Gainas, ad fioem perduci quæ ei promiſſa erant, petiit. Auſeam autem obtinens linguam Ioannes, illi reſiſtens: Non oportet, inquit, principem quidquam cootra Deum audere, ſi quidem vera pietas illi curę eſt: ſed potius bene cooſtitutas leges ſeruate, & eam potiſſimùm quæ cõtra hæreſes alias promulgata eſt. Suaſitque adeò imperatori, conducibilius eſſe dictitans, vt imperio potius cederet, quàm pes impietatem ædem Dei proderet. Atque ſermonem ad Gainam rurſum conuertens, oportere ſe eccleſiam vnam habere dicentem: Omnes, tibi, inquit, ſacræ ædes patent. Cui Gainas reſ- H pondit: At ego alterius teligionis ſum, & quod peto, rectè me petere puto, qui plurima pro Romanis pertuli certamioa. Verùm tu, contrà Ioaones dixit, maiota laborum habes præmia. Permagnum enim tibi eſt, quòd Romaoorum belli dux & es, & oominaris, & quòd cooſularia geris ornamenta. Illud verò te quoque conſiderare oportet, quíſnam antea fueris, & qui nunc factus ſis: & quanta in egeſtate prius vixeris, ounc autem quantæ tibi ſuppeditent opes: quem prius habueris veſtitum, quàm Iſtrum trãſiiſti, qui verò ounc tibi ſit habitus? Et minores quidem fuiſſe laboses, maiorem autem illorum mercedem eſſe, memineris. Age ergo, & moderationem obtine: & ne ingsatus erga eos ſis, qui te cohoneſtarunt, caue. Patriam tuam conſidera.

Iterum Gainas eccleſiam in vrbe Byzãtij Arianis petit.

Arcadius ea de re Ioannem conſulit.

Id Ioannes quàm maximè diſſuadet.

Colloquium Ioannis & Gainæ apud Imperatorem

& vt ex ea pulſus, & ab imperatoris parte ſeruatus, iureiorando te amicum Romanis, ipſi illi, eiúſque liberis fore, & leges ſeruaturum eſſe, adegeris: quas tu ounc vt ittitas arguere, in animo habes: & illam maaimè, quam is qui te profugum recepit imperatos confirmanit, eos qui alienæ in ſeligione ſint ſententiæ connentus, intra Conſtantinopolitanæ vtbis mœnia cogere prohibentem.

De defectione Gainæ, & de viſione quam vidit angelorum vrbis Conſtantinopolitanæ cuſtodum: & de legatione qua Ioannes apud Gainam eſt functus: & vt Gainas in Thracia captus & necatus ſit.

Cap. 6.

HÆc verba magnos Ioannes magna cum libertate conſtanter proloquutus, os Gainæ F obturaoit, & ſilere eum coegit: neque de eccleſiis quarum ipſe curam gerebar, quidquam nooari permiſit. Ille verò non multo pòſt ad perfidiam animum adiecis, & cõceptam dudum meditatámque tyrannidem prodidit. Nam vtbem vaſtare in animo habebat, eandémque diripere meditabatur *a*. Quas inſidias ſtella illa enſis ſpeciem referens portendit. quę ſupra modũ ſpleodida fuit (qualem ounquam antea apparuiſſe, io literarum memoriam telamm eſt) ſupra vrbem ipſam relucens, & à ſommo propè cœlo ad terram ipſam pertingens. Ac primùm quidem in argentariorum tabernas in ſoro ſitas impetum facere conſtituit, maaima illa ſpe concepta, ingẽtes ſe pecuniarum aceruos ibi cortaſurum eſſe. Sed enim vbi eius rei fama vulgari cœpit, & argentarij, quod antea fecerant, pecunias ſuas & opes publicè in menſis non propoſuere *b*, ingentem barbatorum vim noctu ad imperiales ædes, vt eas incendereot, miſit. Illi verò taotum abeſt vt aliquid egerint, vt cum ingenti etiam metu inde terro ceſſerint *c*. Deus nanque tum oſtendit, quanta illi prouidentia & cuta vrbis fuerit. Cœleſtis enim quædam vis ingeotibus corpotibus inſidiatoribus illis apparẽs, ita eos extertuit, vt terga verterent, & celeriter trepidi Gainæ ſignificarent, oouum ea nocte in vrbem exercitum veniſſe. Ille autem fidem eorũ dictis non habuit, quòd non alios quàm qui ſoliti fuerant in vrbe milites eſſe ſciret. *d* Quapropter proxima etiam nocte alios eò miſit. Vt verò & illi eadem quæ priores annunciarunt, ipſe eò venit, & ſpectatos oculis ſuis miraculi eius fuit. Verùm ſua grana milites eos ibi adeſſe arbitratus, qui interdiu quidem ſe occultarent, noctu autem vigiliis vrbem & aulam imperatoriam cuſtodirent, à dæmone ſe agitari aſſimulauit, & velut orationi vacaturus templum adiit, quod imperatoris pater in Ioannis Baptiſtæ honosem in Septimo conſtruxit. Exiit autem cum eo magna barbarorũ multitudo, quæ clàm ſecum arma & vaſa fictilia telis cõpleta, in muliebribus pilentis, & præterea aliis etiam quas machinati fuerant artibus, efferebar. Et conſiliũ hoc ille in Romanorum ſcilicet detrimentum cepit. Cæterùm id potius iioperio carum bono fuit, vt ses exitus declarauit. Quum onnque à portarum cuſtodibus arma efferre deprehenſi eſſent, atq; ea in re inhiberentur, gladiis i[illegible] [illegible]ri-

ctis

Ioãnes Gainæ ſilentium imponit.

Gainas vrbem Conſtãt. diripere conſtituit Sozo. l. 8 c. 4.

a Id malum prodigioſa illa ſtella portendit.

b Gainas ad ædes imperiales inuadẽdas, barbaros noctu mittit.

Diuina vi illi à cœpto deterrentur.

c Deus præſidio ſuo vrbem Conſtantinopolitanam ſeruat à barbarorum vaſtatione.

d Id Gainas ſequenti quoque nocte tentat ſed fruſtrà.

Præſidium cœleſte is cernit.

Veſaniam aſſimulat.

Per ſimulationem res diuina cum barbaris ex vrbe ſecedit.

Tumultus ea re intra vrbẽ oboritur.

Vrbis portæ clauduntur. Gainas hoſtis iudicatur Barbari cæduntur.

ctis excubitores interemerunt. Atque vbi, quẽ admodum fieri ſolet, grauis tumultus vrbem, perinde atque ea illico capi deberet, occupauit, conſilium tamen bonum præſentia mala explicuit atque ſuperauit. Nam ciuitas portis clauſis atque obfirmatis, in tutum redacta eſt ſtatum. Et imperator optimum ſequutus conſilium, publicitùs Gainam hoſtem iudicauit, & qui reliqui in vrbe erant barbaros intra muros occidi iuſſit. Quapropter milites magnis animis illos aggreſſi, plurimos apud eam quæ dicitur

Gotthorum eccleſia.

Gotthorum eccleſiam necarunt. Eò nanque tanquam ad aſylum & perfugium confluxerant, quum portis clauſis profugere nequirent. Ita eccleſiam eorum igne iniecto cremarunt, & barbaros omnes diſcrimine nullo conciderunt. Quod

Gainas in Cherſoneſum venit.

vbi Gainas reſciuit, dæmone quem voluntate ſua ſibi ſumpſerat, dimiſſo, quòd ſibi fraudulentas inſidias ſuas deinde minus procedere cerneret, inde profectus, per Thraciam in Cherſoneſum peruenit. traiicere ex eo loco in Orientem cogitans. Exiſtimabat nanque, ſi in Aſia vrbes cepiſſet, facilè quoque ſe finitimas in circuitu gentes ſibi ſubiecturum eſſe. Atque ille quidem hæc ſic moliebatur. Imperator autem oratores rurſum ſibi ad eum mittendos duxit: ſed nemo legationem eam ſuſcipere audebat. Omnes enim pro ſe quiſque feritatem animi eius ſuſpectam habebant, adeò vt neque bello cum eo congredi quiſquam vellet, neque legatione apud eum tutò ſe fungi poſſe putaret. Omnibus verò aliis relictis, in maximum illum heroem reſpiciebant. Ille porrò nihil veritus, quod ſibi non ita pridem cum eo interceſſerat diſſidium, Orator ſtatim ad barbarum eſt profectus. Ve-

Ioannes ad Gainam orator mittitur. Magno tum honore is a barbaro ſuſcipitur. Benedictio epiſcopalis. Legationem rectè conficit. Sed denuò Gainas tyrannidſat.

rumenimuerò Gainas poſtquam legatum ad ſe venientem, quiſnam eſſet, intellexit, & libertatẽ dicendi, qua vſus apud ſe pro veriore pietate fuerat, in mentem reuocauit, nihilominus ſi quid aliud. & virtutem viri eius reueritus, quanuis & barbarus & hoſtis eſſet, longius ei honoris cauſa progreſſus eſt obuiam, & dextram eius oculis admouit, & oſculatus eſt, liberóſque ſuos adductos ſacris illius genibus adhibuit. Et tum quidem ille arma depoſuit, & legationi ei morem geſſit. Vſque adeò virtus etiam acri hoſti pudorem & terrorem incutere conſueuit. Breui autem pòſt, quum aliud quiddam accidiſſet, ad ingenium ſuum Gainas rediit. Et vbi Helleſpontum traiicere, Lampſacúmque occupare contendit, ſpes eum feſellit, quum Romani diuini numinis momentum per imperatoris conſilia

Barbari in Aſiam traiicere per Helleſpontum volentes, ab Arcadio opprimuntur.

rurſum ſibi affuiſſe ſenſerunt. Poſtquam enim barbari nauium copia deſtituti, ratibus compactis Helleſpontum traiicere, & in vlteriorem continentem euadere voluerunt: Imperator terra marique contra eos duxit multis militaribus triremibus ſubſequentibus. In hoc rerum ſtatu vehementior derepentè zephyrus afflans, rates vi magna diſſoluit, atque in eas Romanorum naues impulit. Barbari ratibus diſiectis, plures cum ipſis equis in alto demerſi ſunt: nonnulli fluctibus rapti atque circumacti, hinc & inde in litore eiecti, multi etiam ab imminentibus e[...]ilitibus iugulati ſunt. Plurimi ſanè ex hoſtib[...] tranſitu periere. Gainas autem cum pau-

Gainas ceditur: Trigibildus itidem. Flauites Gothus rem ſtrenuè gerendo, Conſulatum meruit.

ci[...] columis Thraciam pererrans, & fugã ſæpe A mutans, in alias Romanorum incidit copias, atque ibi cum fugæ comitibus barbaris cæſus eſt. Cuius caput exiccatum, Conſtantinopolim eſt delatum. In bello hoc Flauites Gotthicæ gentis vir. Romanis autẽ maximè fidus, & ſcientia militari præſtantiſſimus, quòd optimè ſe & ſplendidiſſimè geſſiſſet, conſul eſt renunciatus. Quo

Ab aliis Fravita, itẽ Fabricius dicitur.

tempore etiam imperatori filius prognatus eſt, modis omnibus bonus, Deóque charus † Theodoſius, auo, ſicuti diximus, cognominis. Idem,

† Theodoſius iunior naſcitur.

quod Gainas, Trigibildus, quem ſuprà nominauimus, Gotthus paſſus eſt. Poſtquam enim is victoriam Gainæ per colluſionem ſcilicet prodidit, atque ex pugna profugit, Piſidiam & Pamphyliam percurrens afflixit. Poſtea plurimis pugnis, & locorum in Iſauria incommoditatibus, viribus eius acciſis, vix & ipſe in Helleſpontum ſaluus euaſit. Atque vbi inde in Thraciam traiecit, non multo pòſt interiit. Sedenim de audacibus Gainæ conatibus, interituque eius, hęc curſim dicta, vt opinor, ſufficiunt. Si quis autem accuratiùs pleniúſque res eo bello geſtas cognoſcere velit, eum Gaineum librũ legere iubemus,

Euſeb. Scholaſticus Troili diſcipulus gaineα cõſcripſit. De eiſdem rebus etiam ſcripſit Ammonius poeta.

B quem Euſebius ſcholaſticus compoſuit, Troili ſophiſtæ ſectator. Qui quum rebus gerẽdis ſpectator ipſe belli interfuiſſet, in quatuor libellis heroico verſu id luculenter expoſuit. quod ſcriptum, propter rei nouitatem, in magna admiratione fuit. Sed & Ammonius poëta alter, qui idẽ bellum carminibus compoſuit, præclarus proximo imperio, ſedecimo iunioris Theodoſij conſulatu, quem cum Fauſto geſſit (tũ enim poëma id publicauit) habitus eſt. De his hactenus.

Vt Ioannes doctrina ſua populum quò vellet duxerit & vt miraculo, non ſine Dei numine, intercedente, Ioannes mulierem quandam ſecta Macedoniana ad frugem reduxerit. cap. 7.

Ioannis doctrina mira efficacia.

C DIuus Ioãnes, pro eo atque par eſt, eccleſiam gubernans, multos ex Græcæ ſuperſtitionis ſectatoribus, multos etiam ex hæreſibus, doctrina ſua pellexit. Multos inſuper quàm longiſſimè à vitioſis affectibus & perpeſſionibus, aſſidua verborum rigatione abduxit. Infinita quoque quotidie multitudo ad eum confluxit, partim eũ auditura, & vtilitatem aliquam ex ſermone eius perceptura: partim hominem viſura, periculúmque de eo factura. Omnes autẽ ille ſimul cepit,

Populus eius audiendi cupidiſsimus.

& idem ſecum de Deo ſentire perſuaſit. In tantũ verò plebs doctrinæ eius, qua ſatiari non poterat, inhiabat, vt periculum etiam ſibi homines D crearent, dum inter ſe conſerta turba premerentur, cubitis alij alios ſubmouentes, atque repellentes quòd pro ſe quiſque ad eum quam proximè accedere conaretur, quo certiùs clariúſque illum dicentem audire poſſet. Quam ob cauſam ille quoque communem ſe omnibus præbuit: & in lectorum ſuggeſtu, in media turba conſidens, vberem doctrinam, quaſi communem quandam gratiam omnibus impertiit. Et ex multitudine quiſque ſuauitate orationis eius delibutus, anticipare locum properabat, die noctéque, vt ita dicam in templo eum præſtolans. Non intempeſtiuum verò videtur, inſigne quod ſub eo accidit, miraculum hoc loco commemorare. Vir quidam Macedo-

Miraculum memorabile, quod fœminæ Macedonianæ in Euchariſtia accidit.

nij morbo laborans, vxorem eadem contagione E infectam habebat. Hic quum aliquando in magnum illum virum incidiſſet, quomodo de Deo ſentiendum ſit, differentem, ſtatim priore opinione relicta mutatus, dicta illius laudauit: coniugémque vt itidem & ipſa ſententiam ſuam mutaret, cogere inſtitit. Vbi verò illa ex conſuetudine & colloquiis quotidianis familiarium muliercularum pendens, admonitionem eius non ſuſcepit, & maritus re ſæpius tentata, nihil effecit, poſtremò ei denunciauit, niſi communem atque eandem ſecum de Deo obtineret opinionem, minimè ſe eam ſecum habitare paſſurum eſſe. Mulier poſtquam id per ſimulationem annuit, ex ancillis quam fidem ſibi eſſe credebat, vni, quid factura eſſet, credidit, vt per fraudem virum falleret. Et ſacrorum myſteriorum tempore, accedens illa, donum, ſicuti mos erat (qui ſacris inſtituti ſunt, quid dicam intelligunt) accepit: atque id retinens, perinde atque orationi F vacatura, ſe inclinata ſummiſit, myſteriúmque ſacroſanctum occuluit: & quæ ei aſſiſtebat ancilla, pro eo panem communem domo allatum obtulit, quem illa ori admouens, in lapidis naturam induratum eſſe, dum dentibus atterere conatur, ſenſit. Itaque timore percita, ne quid grauius per Dei vindictam pateretur, propter miraculum, quod præter opinionem acciderat, nulla interpoſita mora, ad magnum illum accedit patrem, rem actam ei exponit, & lapidem oſtendit, certò & apertè morſus indicium exhibentem, qui iam materiam priorem ignoraret, nouúmque & alienum colorem obtineret. Et venia delicti petita, deinceps in eadem cum marito opinione perdurauit. Lapis iſte ad fidem G miraculi eius faciendam longo tempore inter eccleſiæ donaria aſſeruatus ſpectatoribus miraculo fuit.

Non ſuſtinuit olim ſecta vna cum alia communicare.

Euchariſtia olim communicantibus in manus data.

panis in lapidem verſus.

Sozo. cap 5. lib. 8.

De frequentibus in diuinis templis populi conuentibus, & de pſalmodiis hymniſque alternis decantatis, qua ex cauſa & quomodo morem eũ pſallendi primùm Eccleſia Dei acceperit.

cap. 8.

Hymnodia nocturnæ Arianorum in vrbe Conſtantinopolitana, eorundẽ progreſſus, ſiue proceſſiones matutina carmina canẽtiũ.

Sozo. eod. c. 8

Ioannes inter catholicos eiuſcemodi quoque pſalmodias & progreſſiones inſtituit.

PORrò populus Conſtantinopolitanus nocturnis matutiníſque hymnis maxima alacritate incubuit, ex eiuſmodi primùm cauſa. Ariani ſub Theodoſio ſacris ædibus expulſi, extra vrbis mœnia eccleſias conuentúſque ſuos H agebant. Prius autem nocturno tempore in publicis porticibus congregati, atque in choros ſuos ſegregati, carmina quædam alternis antiphonorum modo ſibi inuicem reſpondentia ad hæreſis ſuæ placita accommodata, concinnè canebant, & noctem multam in eiuſmodi pſalmodia conſumebant. Sub auroram autem publicè eadem concinnentes, extra vrbem in ea vbi eccleſias habebant loca procedebant. Faciebant id maximè ſolennioribus feſtorum dierum temporibus, & prima eadémque vltima hebdomadis die, quam Dominicam vocamus: quibus temporibus etiam Synaxes in eccleſiis fieri ſolent. Poſtea verò cantus tales ad contentionem quoque inſtituebant: Vbi nam ſunt (dicentes) qui trinitatem eiuſdem ſubſtantiæ & eiuſdem honoris colunt? Hæc & alia præterea eiuſcemodi E verba carminibus aſpergebant. Sed enim Ioannes, ne aliqui ea eccleſia ſua eius generis canticis demulſi, ab illis ſeducerentur, ad eundem modum contra illos pſalmodiam ſuam inſtituit. Et breui ea celebrior, quàm aduerſariorum eſſet, facta eſt: vt quæ & multitudine, & honorifico progreſſu illos ſuperaret. Nam eam cruces argenteæ cæreos incenſos habentes præibant, Eudoxia imperatoris coniuge impenſas ad eam rem præbente, quæ hoc Briſoni cubiculi ſui præfecto iniunxit, vt hymnorum cãtus procuraret, & ad eum vſum quam plurimum a lucernarum pararet b. Qua re Ariani ad æmulationis ardorem perciti ad vindictam ſe contulere, c & manus cum noſtris conſerere ſunt aggreſſi. Adhuc enim ex ea quam ante habuerant potẽtia & dominatione animis flagrabant, & ad pugnam cõmittendam parati erant; noſtróſque adeò deſpiciebant. Itaque nocte quadam inter ſe congreſ-F ſi, non pauci vtrinque ceciderunt: d & Briſon, quem diximus, imperatricis cubiculariorum eunuchorum princeps, in fronte lapide ictus eſt. Hac verò de cauſa commotus imperator, tales Arianorum proceſſiones ſiue conuentus ſuſtulit. Catholica autem eccleſia principio eiuſmodi pſalmodiæ hymnorúmque canendorum inde ſumpto, ad hunc vſque diem conſuetudinem eam retinet, & ſacris cantilenis operatur e. Morem autem Antiphonorum, hoc eſt, alternis per reſponſionem carminum concinnendorũ, eccleſia, antiquitùs iam inde ab Apoſtolis accepit f. Diuinum nanque Ignatium, qui tertius in eccleſia Antiochena à Petro apoſtolo hierarcha fuit, & cum Apoſtolis omnibus plurimo G tempore vixit, quum per ecſtaſim animi conſternatus eſſet, viſionem nouam vidiſſe ferunt: ſanctos ſcilicet angelos, alternis & ſibi inuicem reſpondentibus carminibus ſanctam Trinitatem hymnis & laudibus vehentes. Et ipſe primus hanc concinendi formam Antiochenorũ eccleſiæ dedit. Vnde quaſi à fonte in alias eccleſias Dei omnes eiuſmodi conſuetudo eſt propagata. Hæc quæ de Antiphonis, & reſpondentibus ſibi inuicem hymnis accepi, memoriæ poſteritatis commendanda duxi.

a Lucernarũ geſtatio.

b Ariani hæretici ſemper ad arma & vim prompti fuere.

c Ariani Catholicis in proceſſione eiuſmodi vi adoriuntur.

d Briſon Auguſtæ cubicularius vulneratur.

Interdicitur Arianis talibus proceſſionibus.

e Apud Catholicos ſupplicationes huiuſmodi hodie quoque ſeruantur.

Socr. lib. 6. cap 8.

f Carmina Antiphona primus in eccleſia inſtituit.

Vt ſanctus Chryſoſtomus in Aſiam profectus, eos qui ſacerdotio non rectè fungerentur, dignitate ea priuauerit, & de Gerontio Nicomediæ epiſcopo, & de Serapione & Seueriano & Antiocho & de iniuriis quibus Ioannem illi affecerant, quibus epiſcopatum abrogauerat. Et vt diſſidium inter Ioannem & Seuerianum Gabalanorum Epiſcopum ortum, imperatrix Eudoxia compoſuerit.

cap. 9.

Epiſcopis plerique in Aſia Ioannes epiſcopatum abrogat.

Heraclidẽ monachũ epiſcopum Epheſi ordinat.

POſtquam magnus iſte vir eccleſiis in Aſiæ quibuſdam indignis perperàm adminiſtrari audiuit, quòd nonnulli quidem pecunia, quidam autem gratia epiſcopatus redemptos obtinerent: Epheſum eſt profectus, & tredecim epiſcopis dignitatem ademit, partim in Lycia & Phrygia, partim in Aſia ipſa, atque in illorum thronos alios ſubſtituit. Heraclidem etiam archidiaconum, ea eis qui ſub diœceſis ſ[illegible] ad miniſtratione erant monachis, qui i[illegible] iceti Euagrij monachi diſcipulus fuerat, viru[illegible] Cy-

prium, metropoli Epheſiorum præfecit. Mot‑ A tios enim tum ibi fortè fuit Antonius, qui eccleſiæ ei præfuerat. Ille verò Gerontium quoque Nicomedienſi exegit eccleſia. diaconus is magni illius Ambroſij, quē Mediolani antiſtitem fuiſſe ſuprà memorauimus, fuerat: qui neſcio quomodo affectus, ſiue monſtra portentoſè loqueretur, ſeu ſpectro quopiam territus, dæmonióue afflictus eſſet, ad quoſdam dixit, noctu ſe ibi ὀνοσκελίδα, hoc eſt, dæmonem aſininis cruribus adiunctum, eiúſque caput tonſurum, atque in piſtrinum coniectum eſſe. Ambroſius igitur illū verba minimè diacono & miniſtro Dei digna proloquutum coercens, linguam de cæterò continere, & peccatum id pœnitētia repurgare iuſſit. Gerontius autem, qui artem medicam optimè noſſet, & ad dicendum atque perſuadendum non ineptus, facilè amicos ſibi comparare B poſſet, Ambroſium veluti ridens, Conſtantinopolim migrauit: atque ibi breui eis ſe, qui in Imperatoris aula aliquid poſſent, cum dexteritate quadam inſinuās, amicis facillimè vſus eſt: quorum opera eccleſiæ Nicomedienſis procurationem eſt conſequutus. Manus autem ſacras ei impoſuit Helladius, Cæſareæ Cappadocum poſt Baſilium magnū, epiſcopatum ſortitus. Eámque is illi retulit gratiam quòd autoritate eius, filius ſuus ſplendidum in Imperiali aula conſequutus eſſet locum. Porrò vbi id dudum Ambroſius reſciuit, ad Nectarium Conſtantinopolitanæ eccleſiæ epiſcopum ſcripſit: ne illum ita inſoleſcere per contumeliam pateretur, ſed epiſcopatum ei potius adimeret: ſiquidem illi, quem in eccleſiis conſeruatum oporteret, ordinis cura eſſet. Et Nectarius, vt Ambroſio ſatisfaceret, multa C tentauit. Cæterùm rem aggreſſus eſt, quàm, vt ita dicam, perficere non poſſet. Nam Nicomedienſes magnis animis partes eius tuebantur. Ioannes autem vix tandem id perficere potuit. Et Gerontio epiſcopatu abrogato, in locū eius Panſophium ſubrogauit, qui olim imperatoris coniugis pædagogus fuerat, vir perquam manſuetus, & valde religioſus, Nicomedienſibus autem ingratus atque inuiſus. Nectarij ſanè tēpore publicè & priuatim ſeditioſi Gerontij dotes cō memorabant, affluentémque eius doctrinam atque ſingularem erga omnes locupletes ſimul & pauperes dexteritatem atque liberalitatem, necnon reliquas quæ ei inerant virtutes referebant. Atque etiam in ſupplicationibus perinde quaſi in terræ motibus, aliiſque vel in patria ipſa D ſua, vel aliis in locis, iræ diuinæ indiciis pſallebant precantéſque Deum orabāt, vt ſub illo paſtore eis eſſe liceret. Poſtremò verò ſanè quàm inuiti, cum immenſo luctu & dolore illum quidem amiſerunt: & Panſophium, contra animi ſui ſententiā, cum metu & odio epiſcopū ſuſcepere. Itaque non ſolùm iſti quibus ita ademptæ erant eccleſiæ, verumetiam quibus aliqua cum illis intercedebat neceſſitudo, Ioannem criminabantur, perinde atque nouas in Eccleſiam res ipſe princeps induceret, & antiqua electionum conſecrationúmque epiſcopalium iura abolere in‑ metetet: & dolore immoderato tranſuerſim a‑ tiam ea quæ ratione optima cōſultò egiſ‑ ſer nionem multorum ſequentes calumnia‑ bar . At Ioannes amorem erga ſe vulgi magis

Gerontio epiſcopatum Nicomedienſem adimit.

Ineptū, atque impium Gerontij verbū. ob quod ab Ambroſio epiſcopo coercitus eſt.

Idem aulicorū fauore Nicomedienſem epiſcopatum conſequutus. Epiſcopi filius aulicus.

Nectarius inſtigante Ambroſio Gerontium ex epiſcopatu deturbare non potuit.

ἐυταξίαν, hoc eſt, ordinem in eccleſiis cōſeruatū oportet.

Panſophius Gerontio in Nicomedia ſurrogatus.

Gerontius Nicomedienſibus mirificè charus.

Epiſcoporum quibus eccleſia adempta, neceſſarij, homines potentes & vitioſi Ioāni infenſi.

Cauſa odij quòd Ioannes acriter vitia taxaret.

A atque magis accendit: odiúmque potentiorum, & eorum qui clero non bene vellent, in ſe concitauit, quoniam homines iniuriam aliis facere ſolitos arguēdo admonebat, delicatóſque & diuites, & alios qui parum ſanctè viuebāt, ad virtutem quoad fieri poſſe, adducere conabatur. Maximè verò hominum in clerum odiū & contumelias Serapion auxit, archidiaconus eius, genere Aegyptius, vir iracundus, & ad cōtumelias oppidò quàm procliuis. Huc acceſſere agitata conſilia & conſeſſus Ioannis cum ſacra Olympiade, de qua poſtea dicemus. Quin ille etiam monachorum multorum inimicitias ſibi conciliauit. Quicunque enim intra monaſteria philoſopharentur, & res ſuas agerēt, eos magnopere charos habuit, & honorauit. Et ne illi à quopiā iniuria afficerentur, atque etiam vt rebus neceſſariis abundarent, plurimùm curæ habuit. Circumforaneos autem, & qui per vrbis plateas curſitarent, notam philoſophiæ ſuæ inurentes, verbis ita vt decebat, reprehendens, acriúſque carpens, repudiabat. Nonnunquam etiam conuiciis eos corrigens inceſſebat, & conuenienti obiurgatione perſtringebat. Atque illi ad eum modum reprehenſi, grauiter id ferre, & verba contumelioſa in eum iacere, ſæuum, crudelē, iracundum, ſuperbum, & furibundum appellare, necnō quietam eius vitam apud multos taxare, cauillari & carpere, aggredi. Et perſuadere id eis quas diximus rebus potuere, reprehendentes inſuper eo quòd cibum cum nemine ſumere videretur, quódque neque in conuiuio neque in prandio alicuius eſſet, denique quòd poſt diuinorum myſteriorum perceptionem paſtillū de‑ C guſtaret. Quibus illi ſcilicet rebus moti, innumeras aduerſus eum texuere calumnias. a Non minima verò & illa ab imperatoris vxore per Seuerianum Gabalanorum in Syria epiſcopum accidit odij occaſio. Nam & hic vnà cum b Antiocho Ptolemaidis Syriæ * epiſcopo, præclarus fuit: vterque ſanè ad ſummum, verbis ad populum in eccleſia faciendis, exercitatus. Antiochus quidem tanta in dicendo facilitate fuit, & tam rotundè ſimul & ſuauiter pronunciauit, vt à quibuſdam ipſe quoque veluti aureum os habens Chryſoſtomus diceretur. Seuerianus autē ſententiarum frequentia & diuinitus inſpiratorum oraculorū teſtimonio melior habitus eſt, quòd ſcilicet Syrorum magis denſitatem in lingua ferret. Antiochus prior in vrbem venerat: D atque ibi pecunia multa collecta, in ciuitatem ſuam eſt reuerſus. Quem æmulatus Seuerianus, & ipſe eò venit. Et quòd beneuolo Ioanne vteretur, ſæpe etiam is ei, vt cum populo in eccleſia ageret, permiſit. Qua in re eum omnes maximè ſunt, ſicuti & Antiochum, admirati. Et Ioannis honoribus quum multum apud populum potuit, tum in imperatoris notitiam peruenit, & eiuſdem coniugi perquā gratus fuit. Atq; quum Ioanni in Aſiam proficiſci viſum eſſet, huic ipſi eccleſiam ſuam commendauit, vt curam eius gereret, & vicem ſuā populū doctrina paſceret. Putarat enim ille optimo ſeſe vſurū amico, qui per aſſentationem eum tam ſedulò affectatus fuiſſet. At ille ſtudio magis habuit, vt multitudini gratificaretur, eámque oratione duceret, & ad ſe modis omnibus pertraheret, ſuámque

Alia quadā odii eius cauſa.

Monachorum circulatorum in Ioannem odium.

a Etiam Eudoxia Auguſta odiſſe cœpit Ioannē, propter Seuerianū epiſcopum Gabalanorum.

** phœnicia. Sozom.*

b Antiochus Ptolemaidis phœnicie epiſcopus, ob dicendi vim Chryſoſtomus quoque dictus.

Seuerianus Ioānis amicus

Ioannes in Aſiam proficiſcēs, Seueriano eccleſiam ſuā commendat.

** Zelotipia quadā ductus ſuerat.*

b στάσιον εν ... Seueriano præterennti nn aſſurgit. Seueriano incubitū & inſolens dictū. Ob id dictū Seuerianus ab vrbe Conſtantinopolitana proſcriptus.

proſſus redderet. Quod vbi Ioannes abſens audiuit, Serapinne inſtigante, * nnn tulit ſed quā primùm ex Aſia Conſtantinnpolim rediit. En reuerſo accidit, vt Seuerianus alicubi præteritet, & ei Serapinn, qui illum viderat, nō aſſurgeret: veluti ex compoſito eis qui aderāt oſtendēs, nihil ſe virum eum curare. Atque ille plurimùm indignatus, voce maiore eaclamauit: Si Serapiō Chriſtianus diem ſuum obierit, Chriſtus hnmo factus non eſt. Et hoc nnmine à Serapinne accuſatus, à Ioanne vrbe eſt eiectus, vt qui contumelioſus in Deū fuerit. Et quum teſtes in cauſa prnducerentur quidam ſicuti Seuerianua dixetat, teſtificati ſunt. Qui autem Serapinni fauebant, omnia alia celantes, hoc vnum Seuetianū diaiſſe aſſeuerarūt, quòd Chriſtus homn factus nnn eſſet. Inannes verò nnn id tantùm, an hoc an hncſolum diaiſſet, ſed alia etiam quæ ille ſe F adieciſſe contendebat, in crimine eſſe dixit. Nnn enim, inquit, etiamſi Serapinn Chriſtianus mortuus non fuerit, prnpterea, Chriſtus hnmo factus nō eſt Imperatria Eudoaia ſimulátque diſſidiū, qund epiſcopis intetceſſit, & d Seuetiani prnſcriptionem ea fautnribus eius cognouit ſtatim eum, quibuſdam miſſis, Chalcednne tenocauit. Inannes autem, quanuis multi pro illo deptecarentur, cnllnquium tamen & ennſuetudinem eius detrectauit: quoad imperatoris coniunx, in ea eccleſia quæ de Apoſtnlnrū nnmine appellata eſt, e Theodoſium eriamnum inſantē, quem Ioannes * per baptiſmum ſibi filium arroganerat, ad genua eius admnuens, multáque deprecans & adiurans, vix tandem perſuaſit, vt ſe ad placabilitatem daret, & Seuerianum rurſum in amicitiam reciperet. Atque hæc ſic acta ſunt

d Seuerianus ab Eudoxia in vrbem reuocatus.

Theodoſius iunior Ioānis per baptiſmū filius adoptiuus.

Eudoxia Ioannem & Seuerianum in gratiam reducit.

e imperatrix filiū ad genua epiſcopi admouet.

** ὃν ἐκεῖνος τῷ βαπτίσματι υἱὸν εἰσεποιήσατο*

De quaſtione qua tum in Aegypto eſt mota, An Deus humana ſit forma: & de diſſenſione, qua interim Theophilo Alexandria epiſcopo cum monachis Aegyptiis accidit: & de quatuor fratribus monachis, quibus cognomen erat Longorum. Cap. 10.

Anthropomorphitarum error in Aegypto.

Theophilus Alexādrinus errorem eum refellit.

EOdem tempore in Aegypto, quę paulo antè extiterat, rurſum mota eſt quæſtio: opúſne ſit, Deū hominis forma & corporali ſpecie eſſe, opinari an ab humano habitu prorſus eſſe alienum credere. Et nonnulli quidem ſimplicitate imperita, ea quæ in ſcriptura, ex cnnſuetudine eius, dicuntur excipientes, ita vt dici audiebant, faciem & manns & alia corporis membra Den attribuebant. Alij autem abſtruſiorem quæ in literæ receſſu latet ſententiam eius cōſiderantes, contrarium maximè ſentiebāt: atque aliter n pinantes impins eſſe, & blaſphemare in Deum dicebant. inter quns præcipuè Thenphilus Aleaādrinus fuit. Atque is perſæpe in eccleſia etiā enx perſtrinxit, qui de Deo tam eraſsè opinarentur, vt humana forma eum eſſe eaiſtimarent. Quam ſentētiam in epiſtolam qnnque eam retulit, quā ex conſuetudine de paſchalibus feriis ſcribere ſolitus erat: Oportere ſcilicet Deum incorpnreum & ab humana forma alienum mente concipere, dncens. Hnc vbi cognouerunt qui in Aegyptus Aſcereriis viuebant mnnachi, illis relictis, quàm celerrimè Alexandriam venerunt, tantam eam nb canſam ſeditionem concitantes, vt Theophilum velnti impium & blaſphemum hominem ſublatum voluerint. Ille autem conſi- E lio eo deprebenſo, arte quadam rem eam expediuit. Atque in ſeduinſntrm conſpectū veniēs, aſſentatinne ens feſellit: Sic, inquiens, vos vidi vt faciem Dei Hoc verbum illis, vt iram remitterent, perſuaſit. Proinde ſtatim intulerunt: Siquidem quod ore proſers, corde etiam ſentis, Origenis libros te damnare opnrtet. Nam quia ex mnnachis nnnnulli in enrum lectionem inciderunt, vt ita ſentiant, perſuaſi ſunt, nobíſque aduerſantur. ſin id facere noles, pœnas nunc dabis, qui impiam & Deo repugnantem opinionē ſequaris. Tum Theopbilus: Sed & mea dudum, inquit, hæc fuit ſententia: & quod vobis placitū eſt, id facere paratus ſum. Non minus nanque, quàm vobis & mihi Origenis ſcripta, quíſque ea recipinnt, grauem mnleſtiam afferunt. Atque ille quidem tum monachorum turbam deceptā F à ſe remouit, & ſeditionem compnſnit. Fortaſſe autem quęſtio qunque iſta finem tum ſuum habuiſſet, niſi eam Theophilus inimicitiarū ſuarū gratia, veluti intermortuam, ad vitam, vt ita dicam, reuocaſſet, apertè Ammonio Dinſcoro, Euſebio, & Euthymio aduerſatus, qui fratres germani erant, & cognnmētum Longorū, propter corpnris proceritatem habebant. Hi præclari dudum, quemadmndum diximus, in Sceti fuerant: tum autem in Ægypto monaſteriis pręſidebant, & vita & doctrina percelebres. Multa autem eorum fama Alexandriæ, & potiſſimum apud Theophilum erat, gratia & nomine ſupra alios Aegyptios monachns pollentes. Frequens cum eis Theophilo conſuetudn fuit. Conuiuio G enim eos excipiebat, & ſummopere honorabat. d Dioſcorum quoque, magna vi adactum, Hermopolis epiſcopum conſtituit e. Duos autem, vt ſecum eſſent, hortatus eſt. & vix eis tandem perſuaſit, ſeu potius vt epiſcopus id eos facere coegit. Itaque eis in cleri ordinem cooptatis, eccleſiæ œconomiam ſeu diſpenſationem gerendā demandauit. Porrò illi vi cnacti, ita vt decuit, diſpenſationis eius munere obeundo enituerūt: mœrnre autem pleni erant, quòd prn eo atque non ſemel conſtituiſſent, philoſophiæ ſuæ non incumberent. Poſtquam autem tempnre procedente, in animis ipſi ſuis ſe lædi putarent, quòd Thenphilum per auariciam quæſtuoſam vitam ſequi, atque omnia magno ſtudin in argentum * redigere, omnémque adeò lapidem quod prouerbio dicitur, mouere, vt auri odore perfruerentur, viderent: cnnuictum eius declinantes in H ſnlitudinem rurſum, quaio vrbanæ vitæ præferebant, ſe contulerunt. Theophilus, qunad illi rem ipſam celantes, prætextum alium obtenderunt, eos vt manerent, & cnnſuetudine ſua vterentur, cnhortatus eſt. Vbi verò ſe iudicio enrū condemnatum eſſe comperit, ira percitus, excādeſcere non deſiit, & illis ſe mala omnia facturū eſſe minatus eſt. At illi minas eius nihil morati, in ſolns, vt dictum eſt, rurſum lneos ſe receperunt. Thenphilus autē hnmo vehementiſſimus, quòd impetu quodam ferretur, inſidioſis conſiliis adoriri eos cnnſtituit: & odiſſe etiā fratrem eorum Dioſcornm cœpit, quem Hermopoli epiſcopum præfecerat. Dnlebat homini plurimùm, monachnrum præſtantiſſimos q... ue illis fauere, magnúmque præſtare honore... tum autem & illud in animo conſiderabat, ... il ſe ... lli

Monachi Aegyptij eam ob cauſam tumultū in Theophilū excitāt.

Theophilus techna quadā monachorum vim eludit.

Idem à Theophilo, vt Origenis libros dānet, petunt

Approbat Aſcetarum petitionem Theophilus.

Quatuor germani fratres cognomine Longi Theophilo percbari.

d Ex eis ab illo Dioſcorus Hermopolis epiſcopus factus.

e Duo œconomi eccleſia Alexandrinae creati.

Inuiti illi adminiſtrationē œconomia eccleſiaſtica ſuſcipiunt.

** ἐξαργυρίζεσθαι.*

Auaritia Theophili offenduntur.

In ſolitudinē reuertuntur.

Indigniſsimè id fert Theophilus.

illis detrimenti allaturum eſſe, niſi monachorũ A manum ad inimicitias contra eos ſuſcipiendas commoueret. Re ita deliberata, eiuſcemodi cõminiſcitur dolum. Quod nanque ſæpe cum eo in familiari conſuetudine de deo colloquuti eſſent, certò ſciebat eos opinari, Deum incorporeum, & à forma atque ſpecie humana prorſus alienum eſſe: Qui enim humana forma ſit, eum etiam affectionibus & perpeſsionibus humanis neceſſariò obnoxium eſſe ſcientes: id quod à veteribus accuratiſſimè eſt diſputatum atque decretum, & Origenes potiſſimum pulcherrimè hoc tractauit. In qua ſententia quum Theophilus maximè eſſet, & vlciſci tamen viros eos ſtatuiſſet, veluti tempori inſeruiens, vt quæ rectè opinaretur, euerteret, graue ſibi eſſe non putauit. Itaque monachorum turbã aduerſus eos concitat. Et multos ex eis ad ſe rapit, viros mo- B ribus ſimplices & idiotas, plures etiam illiteratos. Et literas ad monaſteria in ſolitudine mittẽs non parendum eſſe Dioſcoro & fratribus eius, quòd apertè Deum incorporeum eſſe opinarẽtur, docuit. Deus nanque, inquit, ſicuti diuina ſcriptura teſtatur & oculos habet, & aures, manus, pedes, & alia, ſicuti & homines, membra. Dioſcorus autem, & eius ſectatores, nouum quoddam & blaſphemum dogma afferunt, Origenem ſequuti: neque manus, neque pedes, neque aliud quidquam Deum habere aſſeuerãtes. Hæc ſic cauillans, monachos multos ad contentionem excitauit, & ſeditio ingens orta eſt: parumque decore à diſputationibus inter ſe agitatis, poſtremò ad cõtumelias peruenere. Atque equidem qui mentem exercitatam & ſenſuum robur denſiùs obtinebant, Theophili cauillatione non mouebantur: & Dioſcoro rectè ſentienti, & in primis Origeni adhærebant. C Qui verò ſimpliciores erant, & flagrantem quidem, ſed non ſecundum ſcientiam ardorem ſpirabant, conflictantes inter ſe nugabantur, & fratres illos tanquam impiè ſentientes proſcindebant. Ita factum vt ingens Aſcetis inter ſe intercederet diſsidium. Qui Theophili partium erant, Origeniſtas alios vocabant. Qui autem Deum incorporeum, & à forma alienum eſſe ſtatuebant, eos qui à Theophilo cõcitati aliter opinabantur, Anthropomorphianos nominabant. Ita inter monachos non paruo conflictu exorto implacabile bellum concitatũ eſt. Theophilus vbi conſilium ſuum ſibi ſuccedere vidit, magna multitudine, militibus etiam conſequentibus, montem Nitriæ, vbi plurima erant monaſteria occupat, & monachorum cateruas aduerſus Dioſcorum & fratres eius armis inſtruit: ignéque iniecto monaſterium eorum D incendit, & prorſus vaſtat. Atque illi in ſummũ diſcrimen coniecti, vix tandem nudi ex puteis, quo ſe abdiderant, euadentes, capitis periculum effugerunt.

Theophilus rectè de Deo ſentiens, vt monachos Longos vlciſcatur monachos Anthropomorphitas aduerſus illos concitat.

Cordati monachi nihil mouentur.

Simpliciores aduerſus Longos fratres grauiter commouentur.

Monachomachia in Aegypti ſolitudine.

Longi fratres fuga ſibi conſulunt.

Vt fratres Longi propter inimicitias Theophili, ſe Ioãni coniunxerint. Item de Iſidoro, vt Theophilo ſit aduerſatus: & vt Auguſta eos benignè ſuſceperit.

Caput 11.

Hieroſolyma adeunt.

HÆc in Aegypto agebãtur, & Ioannem tum latebant, qui doctrinæ incumbens maximè nitebat, propter conſentientem omniũ de eo famam vbique celebris & clarus. Dioſcorus autem cum ſuis Hieroſolyma primùm cõceſſit, deinde Scythopolim ſe contulit: quem locum idoneum ſibi atque ſuis eſſe ad incolendum putauit, propter palmarum frequentiam, quod earum foliis ad opera ſua monachi rectè vterẽtur. Sequebantur autẽ eos ſolitudinis illius viri circiter octoginta. At Theophilus ſibi metuens, ſtatim Conſtantinopolim ſuos miſit, qui quum illis per calumnias inſidias ſtruerent: tum etiam ſi quid illi ab imperatore peterent, impedimẽto eis eſſent. De quo vbi Ammonius & Dioſcorus certiores ſunt facti, confeſtim & ipſi Conſtantinopolim nauigarunt. Fuit enim cum eis Iſidorus, propter cuius inimicitias Dioſcorum quoque, germanóſq; eius, Theophilus magis odiſſe cœpit. Hic vir quidem adeò Theophilo charus antea fuerat, vt illum etiam poſt Nectarij mortẽ magna contentione epiſcopum Conſtantinopolitanum factum voluerit. Tum autem hoſtili maximè in eũ erat animo a, quum alias ob cauſas, tum propter hanc potiſſimùm. Erat Alexandriæ primarius quidam presbyter Petrus, quem Theophilus propter ſimultatem quandam, quæ cis interceſſit, vlciſci volens, abrogare homini dignitatẽ eccleſiaſticã cogitabat, illo ei obiecto crimine, quòd mulierem quandam Manichææ hæreſis, prius ad diuina myſteria percipiẽda admiſiſſet, quàm illa hæreſi nuncium legitimè remiſiſſet. Oderat verò eum aliis etiam de cauſis. Archipresbyter conſtitutionem eccleſiæ in ea muliere ſeruatam, eámque ipſius Theophili cohortatione ad myſteria admiſſam eſſe confirmauit. Epiſcopus indignari, & perinde atque ſycophanta expetitus eſſet, furere. Petrus ad fidẽ rei faciendam, Iſidorum teſtem laudare, quòd de epiſcopi ſententia mulier ad myſteria recepta eſſet. Iſidorus autem Romæ tum erat, inſtinctu Ioannis à Theophilo ad epiſcopum Romanum miſſus, vt diſsidium quod propter Flauiani iuramentum emerſerat, tolleret, & epiſcopos inter ſe in gratiam reduceret. Diſſentiebant enim adhuc à Flauiano, qui Euſtathij & Meletij partes ſequuti fuerãt, ſicuti ſuprà à nobis eſt dictũ. Poſtquam autem Iſidorus rediit, verum Petrũ dicere, ex volũtate videlicet epiſcopi de muliere acta eſſe omnia teſtificatus eſt. Theophilus autem, veluti ei calumnia intentata eſſet, vehemẽtius indignatus, vtrunque ex eccleſia deturbauit. Hæc vna cauſa eſt, quam ob rem Iſidoro & Theophilo diſsidiũ interceſſerit. Cognoui verò & aliam, quam & ipſam vt exponerem, conuenire eſt viſum. Pauperum in eccleſia curam gerebat Iſidorus. quorum gratia quum hominum liberalitate multa eſſet collata pecunia, eã Theophilo rapere, & in eccleſiarum ſtructuram impendere volenti, Iſidorus dare renuit. Rectius enim eſſe aſſeruit, pecunia tali ægrotũ corpora, quæ veriora eſſent Dei templa, quandoquidem præcipuè in eum vſum comportata eſſet, cura conuenienti reſtituere, quàm parietes inanimatos magnificè excitare atque conſtruere. Siue verò hæc, ſeu alia inimicitiarum Theophili erga Iſidorum cauſa fuerit, tum quidem ille Alexandria pulſus, ad monachos tanquam amicos in Scetim ſe recepit, & malè in Theophilũ & ipſe animatus fuit. Eiuſcemodi offenſam Ammo-

Scythopolim cum ſuis commigrant.

Theophilus homines ſuos Conſtantinopolim præmittit.

Conferunt ſe eo quoque duo Longi, & cũ eis Iſidorus.

Theophilus Iſidoro, quem antea charum egregiè habuerat, inimicißimus.

a Inimicitiarũ cauſa.

Lis inter Theophilum epiſcopum & Petrum archipresbyterũ Alexandrinum.

Petrus Iſidorum teſtem laudat.

Iſidorus pro Petro teſtimoniũ perhibet.

Theophilus Petrum & Iſidorũ eccleſia exegit.

Idem nochotrophus & pauperũ curator, pecuniam eccleſiæ egenis deſtinatam, epiſcopo petenti dare nõ vult in templorum ſtructuram.

b Vera Dei templa.

Ammonius Longus deprecatur pro Iſidoro apud Theophilum.

Theophilus illũ promißis lactat.

nius abolere volens, aſcitis ſibi alijs quibuſdam monachis, ad Theophilum venit, & vt Iſidoro communio redderetur, ab eo petijt. Id ille ſe ſacturum recepit. Vt verò ſatis multum temporis præterijt, & illi nihil egerunt, Theophilúſque apertè præ ſe tulit, tempore extrahendo, verbis eos ludere velle: vehementiore ardore eum aggreſſi, vt promiſſum ad finem ſuum perduceret, ſupplicando poſtularunt. Et ille quendam ex monachis comprehenſum cuſtodiæ incluſit, vt alijs caterritis, moleſtia ea qua illum frequenter impetebant, liberaretur. Tantum autem abfuit vt cõſilio eo quicquam effecerit, vt Ammonius vnà cum reliquis quos coegerat monachis, ſua ſponte carcerem ſit ingreſſus. Quum enim eam de ſe cuſtodibus præbuiſſent opinionem, veluti illam ob cauſam eò veniſſent, vt vinctis res neceſſarias præberent, liberum habuere in carcerẽ ingreſſum, atque inde egredi noluerunt. Quod vbi Theophilus intellexit, ad ſe eos venire iuſſit. Illi autem primùm ei ſignificarunt, vt ipſe ibi præſtò eſſet, & exeundi eis poteſtatem concederet. Oportere enim propalàm eis exitũ permitti, qui tam apertè contumelia ab eo affecti eſſent. Vix autem deinde ei cedentes, ad eum ſunt progreſſi. Ille deprecatione interueniente, pollicitus ſe is poſtea moleſtum non fore, ſed re ipſa promiſſum expleturum eſſe, eos abſoluit. Intra ſeipſum antè ſe excrucians indignabatur, & mali quidquam viris eis facere moliebatur, quos antea nõ ſecus atque ſuam ipſius animã dilexiſſet. Quum autem animi dubius eſſet, quomodo tandem ægrè illis faceret, qui præterquam corpora nihil poſſiderent, & res omnes monaſticæ philoſophiæ ſuæ poſtponerent, quietem eorum interturbare aggreſſus eſt, & quæſtionẽ eã de Origenis opinione quæ dicta eſt, eis criminis loco obiecit. Has fuiſſe cauſas cognoui, cur Iſidorus, quem diximus, cum Dioſcoro & fratribus eius Conſtantinopolim venerit: nimirum vt publicè ſub imperatore ipſo & Ioãne iudicibus, iniuriæ atque inſidiæ, quibus experiti fuerãt, cognoſcerentur. Exiſtimabant enim Ioannem pro conſueta ſibi libertate, quã legitimè vtebatur, à iure & æquitate non aberraturum eſſe. Ille viros benignè acceptos, in honore habuit, & ad communes in eccleſia preces adhibuit: ad diuinorũ autem myſteriorum communionem non admiſit. Neque enim fas erat, ante cauſam cognitam ea cum illis communicare. Ad Theophilũ verò pro eis literas dedit, vt vel illis communionem redderet, qui rectè de Deo ſentirent: vel idoneũ aliquem Conſtantinopolim mitteret, qui cum illis ambigeret, ſiquidem ei viſum eſſet, cum eis iudicio contendere. Et quum diutius in vrbe monachi morarentur, & imperatrix Eudoxia in publicũ progreſſa eſſet, Ammonius cũ fratribus ſuis ad eam in via acceſſit, & Theophilum propter iniurias eis inſidioſè illatas accuſauit. Illa autem vbi iniquè cum eis actum eſſe ſenſit, honorem viris exhibens, conſtituit: atque ex imperiali curru proſpiciens, capite eis annuit: & † Benedictionem, inquit nobis impertite, & Deũ pro imperatore, * & me, liberíſque noſtris orate. Ego verò quàm celerrimè curabo, vt Theophilus hic præſtò ſit. Hæc poſtquam illa dixit, vlterius proceſſit.

Idem monachum quendã in carcerem coniicit.

Eum monachum Ammonius & alij in cuſtodiam ſequuntur.

Abſoluit & amittit à ſe monachos Theophilus.

Quietem eorũ mox monachomachia inſtituta perturbat.

Dioſcorum & Iſidorum Cõſtantinopoli Ioannes benignè ſuſcipit.

Preces cum eis communicat.

Eucharistiam non item.

Longi fratres Theophilum apud Eudoxiã accuſant.

Benedictionem Eudoxia à Longis petit.

† εὐλογήσατε

** ac pro imperio Romano. Sozom.*

E

Vt Theophilus Ioanni aduerſans, ſe in amicitiam Epiphanij Cypri epiſcopi, cui antea fuerat inimicus, inſinuauerit: & Ioannem tanquam Origeniſtam per calumniam arguerit, ſynodóſque coegerit, quæ Origenis ſcripta abolerent, in hoc vt Ioannem & Longos criminando traduceret. Caput 12.

FAma verò falſa Alexandriam peruenit, Ioãnem cũ illis myſteria cõmunicaſſe opémque illis ferre conſtituiſſe. Porrò Theophilus varia in animo agitabat conſilia, vt non ſolùm Dioſcorũ & germanos eius vlciſceretur, verumetiã Ioannem, ſi fieri poſſet, epiſcopatu deijceret. Atque hæc ſecum ipſe tacitus voluens, & inſidioſè moliẽs, ad vrbium plerarunque epiſcopos ſcripſit, cõſilium quidem quod parturiebat occultans; Origenis autem libris inſultans, quibus

F

Athanaſius ille multorum certaminum victor ante eum ad fidem ſuam comprobandam, in lucubrationibus ſuis aduerſus Arianos ædiris ſæpenumero eſt vſus. Poſtquam autem ei in mentem venit, multum cœpto ſuo profuturum eſſe, ſi Epiphanium * Salaminis in Cypro epiſcopũ ad conatus eius ſocietatem ſibi aſciſceret, ætatis ſuæ perquam celebrem, vitáque præclarum & virtutis reuerentia ſpectatum virum, ſtatim ad eum miſit, ſibíque amicum fecit, quum quidem dudũ ab illo diſſenſiſſet, vtpote qui Deum * humana forma eſſe opinaretur, tum autem, veluti per pœnitentiam ipſe Theophilus rectam compleaus eſſet ſantentiam, ſuffragator ei eſt factus.

G

Ea ſcilicet mente Theophilus fuit vt qui humanam formam Deo tribuentes rideret, propter quorundam inimicitias auerſari ſe ea quæ rectè opinaretur, ſignificationẽ per fucum de ſe præberet. Tum igitur, quemadmodum dictum eſt, vbi Epiphanium amicum ſibi reddidit, conſentire ei ſe in opinione de Deo aſſimulauit, eundẽque ad librorum Origenis calumnioſam ſuggillationem, perinde atque prauorum dogmatum cauſæ eſſent, incitauit. Epiphanius autem, qui dudum Origenis ſcripta exoſa habebat, quòd ſimplex eſſet, & in ſumma religione viueret, facillimè pedibus in Theophili ſententiam iuit. Et illico epiſcopis in Cypro cõgregatis, Origenis librorum lectionem edicto inhibuit. Et ſynodi eius decretum quum ad alios multos, tum ad Conſtantinopolitanum antiſtitem miſit: quẽ etiam hortatus eſt, vt ſynodo coacta, idem de

H

Origenis ſcriptis ſtatueret, ac deinceps ſibi ipſi eorum lectione intercederet. Theophilus, vbi Epiphanium multos habentem laudatores, qui propter vitæ eius præſtantiam, quod ipſe ſentiret, opinione ſua comprobabãt, ad partes ſuas pertraxit, conuocatis & ipſe qui ſub eo erant epiſcopis, decretum in eandem ſententiam fecit, & prolixam Origeni intendit calumniam, qui etiam ante ducentos annos è vita exceſſerat: nõ ille quidem hoc præcipuè propoſitum ſibi con-

Theophilus Ioanni etiam ſtruit inſidias.

Athanaſius multum Origenis ſcriptis adiutus.

** Conſtantiæ. Socrat.*

Sic enim quoque ea vrbs eſt dicta.

Theophilus Epiphanium Salaminium epiſcopum ad partes ſuas pertrahit.

Epiphanius Anthropomorphita.

Socrat. lib. 6. cap 10.

Sozom. lib. 8. cap. 14.

Epiphanius inſtigante Theophilo, in prouinciali ſynodo libros Origenis damnat.

Idẽ perſuadere Ioanni vt itidem faciat, contendit.

Theophilus quoque cũ epiſcopis ſuis eoſdem libros damnat, vt Dioſcoro ægrè faciat.

** Mirum profectò eſt, quòd Nicephorus, Sozomenum ſequutus, anthropomorphitam Epiphanium eſſe ſcripſerit. Cùm enim diuerſæ ſententiæ aſſertorem fuiſſe conſtet, in panario opere contra Audianos hæreticos diſputantem, Qui opinati falsò ſunt, quòd Deus ad imaginem & ſimilitudinem ſuam hominem creauerit, propterea Deum hominis formam obtinere.*

ium

ſilium habens, ſed illud maximè agens, vt Dioſcorum vlciſceretur At admirandus Ioannes res eiuſcemodi indigniores eſſe putauit, quàm vt eorũ cura & ſtudio occuparetur, Epiphaniíque & Theophili literas nihil prorſus eſt moratus.

Ioãnes doctrinæ epiſcopali incumbit.

Verùm conſuetis ſibi doctrinæ laboribus incũbens, in ea maximè florebat: inſidiarum quæ ei ſiniſtrè tendebantur, nullam habens rationem. Vbi autem manifeſtò conſtitit Theophilum id ſtudio omni conari, vt Ioannem throno diceret: tum verò qui hoſtili in eum erant animo, ex clero quidem multi, non pauci verò etiã ex magiſtratibus, & eis qui potentia & autoritate valerent, cõmodum ſe tempus inueniſſe rati, quo vindictæ ſuæ in Ioannem cupiditatem oſtenderent obtrectationes vndequaque calumniis & ſycophantiis emendicatis texuerunt.

Obtrectatorũ Ioannis opera ſynodus frequens epiſcoporum Conſtantinopoli cogitur.

atque vt ingens ſynodus in vrbe Conſtantinopolitana celebraretur inſtituerunt: epiſcopis quibuſdam ea de cauſa ſcribentes, plures autem ſine ſcripto euocantes. Et Theophilus ea re cognita, ſtudiũ etiam ſuum magis intendit: & Ægyptiis epiſcopis, vt Conſtantinopolim traiicerent, autor fuit: Epiphanio autem, & aliis in Oriente epiſcopis ſcripſit, ſe celeriter Conſtantinopolim conferrent. Ipſe porrò pedeſtri itinere eò profectus eſt.

De Ioannis & Epiphanij in vrbe Conſtantinopolitana diſſidio: & vt pœnitentia ductus Epiphanius in Cyprum nauigans, vitam morte commutarit, ita vt Ioannes prædixerat. Caput 13.

Epiphanius Conſtantinopolim venit.

Parua interceſſit mora, & Epiphanius primus naui aduectus, ad Septimum venit, decretum contra Originem ſcriptum ſecum ferens: in quo nõ Origenem ipſum excommunicauit, ſed libros tantum eius damnauit. Et poſtquam in eius loci eccleſia precationem peregit, & diaconum cõſecrauit, Cõſtantinopolim eſt ingreſſus: quem Ioannes aduenientẽ, clero omni honorificè ei obuiam miſſo excepit.

Ioannes clerũ ei ſuum honoris gratia obuiam mittit.

Ille autem apertè præ ſe, Theophili ſuaſionibus ſe duci, tulit. Nã admonitus vt in ædibus eccleſiaſticis maneret, cõditionem eam repudiauit: & in eundem cum Ioanne locum conuenire, Theophilo nimirum gratificatus renuit.

Epiphanius conſuetudinẽ Ioannis deuitat.

Epiſcopis etiã aduenis ſeorſum ad ſe euocatis, abolitionem Origenis ſcriptorum exhibuit: non ille quidem quod contra ea diceret, habens, ſed de Theophili ſententia reiicere ea tentans. Et reperti quidam ſunt, qui ſua erga Epiphanium obſeruantia decretum id chirographis ſuis confirmarunt: plurimi verò id facere detrectarunt.

Epiſcopi quidam decreto Epiphanij de abolendis Origenis ſcriptis aſſentiuntur.

a Porrò Theotimus Scytharum epiſcopus, Epiphanium etiam verbis propè perſtringens: Ego inquit: ô Epiphani, nefas eſſe puto, contumelia eos qui dudum ſunt mortui, afficere: neque ita temerè vetuſtiorum ſcripta abiicienda cenſeo. Extra blaſphemiam enim non eſt iudicium illorum proculcare, & quæ ritè atque ordine ab eis ſtatuta & tempore ipſo comprobata ſunt, abrogare, minimè mihi videtur prudentium virorum eſſe. Cum hiſce verbis librum quendam Origenis in medium produxit, atque vbi quàm neceſſaria & vtilia eccleſiæ in eo eſſent indicauit: Abſurdè, dixit, faci[illegible], qui hæc calumniari ſtudent. Non enim hæ[illegible]atum, ſed ea etiam de quibus in libris tra-

a Theotimus Scythicus epiſcopus ſcripta Origenis defendit.

Verbum Theotimi præclarum.

A ctatur, periculoſè contumelia afficere videntur. Ioannes Epiphanium, quòd extra ditionis ſuæ fines conſecrandi prouinciam ſibi vſurpaſſet, non reprehendit: ſed potius virum reueritus, vt ſecum in eccleſia conuentus ageret: atque etiam ſi placitũ ei eſſet, hoſpitio domus ſuæ vteretur, hortatus eſt. Ille autem vtrunque renuit, niſi prius & ipſe Origenis libros dãnaſſet, & Dioſcorum cum fratribus ſuis vrbe eieciſſet.

Epiphanius à Ioanne ad hoſpitium ſuũ cõplectendum, & communionem precum inuitatus, oblationẽ eius reſpuit.

Poſtquam verò Ioannes nihil temerè & cupidè extra publicum cõuentum agendum eſſe dixit, & cauſam talem differendam cenſuit, obtrectatores illius aliud Epiphanio ſuggeſſere conſilium. Suadebant enim, quum ſynaxis maxima celebranda eſſet, in diuorum Apoſtolorum templo, vt in id progrederetur, & publicitùs Origenis libros B damnaret: Dioſcorum etiam & ſectatores eius, vt qui cum illo eadem docerent, proſcriberet: Ioannis denique, qui illis coniunctus eſſet, opinionem & gloriam taxaret atque criminaretur. Hoc ita illi agebant, quòd eum ſic exiſtimarent cum populo conflictaturum eſſe.

Epiphanium contra Ioannẽ inuidi excitant.

Atque Epiphanius eius rei gratia progreſſus, nõ longè ab eccleſia abfuit, quum Serapion ei ab Ioãne miſſus occurrit. Audierat is nanque, quæ illi maleuoli ſuaſiſſent. Proinde illum conſilia capere atteſtatus eſt, quæ vt illegitima, ei nequaquã profutura eſſent. Primùm nanque, inquit, in eccleſiis meis conſecrandi poteſtatem tuapte autoritate miniſterio tibi eo non commiſſo, ſumpſiſti. Deinde ad communionem inuitatus, eam detrectaſti. Nunc porrò etiam, ſicuti audio, rem C indignam incipere cogitas. Cauendum verò tibi eſt, ne ſeditione ea de cauſa excitata, ipſe cauſa dicenda periculum ſubeas, veluti turbæ & confuſionis tantæ autor.

Ioannes per Serapionem Epiphanium, ne in Apoſtolorum templo ſicuti conſtituerat, conuentum agat, deterret.

Epiphanius hiſce verbis cautior factus à cœpto deſtitit. Accidit interea, vt Imperatoris filius graui corriperetur morbo. Et Auguſta de puero ne quid humanitùs ei accideret, cum timore ſolicita Epiphanium accitũ, vt prò ſalute eius oraret, petiit. Et ille, puerum conualiturum eſſe pollicitus eſt, ſi Dioſcorus cum ſuis vrbe exigeretur. Eudoxia autem: Filius quidem, inquit, meus, ſi Deus volet, viuet. Sin eum qui dedit, auferre conſtituit, eius voluntas fiat. Tu verò ſi mortuos exuſcitare poſſes, archidiaconus tuus defunctus non eſſet.

Epiphanius Auguſtæ pollicetur, ægrum eius filiolum conualiturum eſſe, ſi illa Longos fratres vrbe exigat.

Auguſta dictum hoc eius ridet.

Nuper enim D admodum Criſpion vitam finierat, qui frater fuerat Phyſconis & Salaminæ, præclarorũ virtute monachorum: horum autem in hiſtoria Valentis meminimus. Criſpionem ſanè quum familiarẽ habuiſſet, in locum etiam archidiaconi Epiphanius euexerat. Ammonius & Dioſcorus, hoc ſic Eudoxia iubente, ad Epiphaniũ venere. E quum illos Epiphanius, quinam eſſent interrogaret: Ammonius ſubinferens b: Lõgi, inquit, Domine. Cæterùm an vnquã in ſcripta aut ſectatores noſtros incideris, ſcire percupio. Atq; illo negante, rurſum Ammonius interrogans: c Quid ita igitur, ait hæreticos eſſe cenſes, quorum ſententiam non exploraris aut redargueris? Quod id ita audiuiſſet, Epiphanius reſpondit. At nos, ille intulit: contrà fecimus. Nam & cum diſcipulis tuis fuimus, & ſcripta tua legimus, & ex eis illud maximè, quod ἀγκυρωτοῦ, hoc eſt, anchorarij inſcriptionem habet. Quum autem multi conuiciatrices acuerent linguas, vt

b Longi Epiphanium conueniunt.

Ridiculè & perperam dãnantur, quæ non cognoſcũtur.

c Colloquium pulchrum Ammonii Longi et Epiphanii.

* Οὔκουν ἐχρῆν ἐξ ἀκοῆς ἐρημην κατακρίζειν ὀυκ αὐτοὺς ἀδελφοὺς κατεγνωσθέντας τοιαύτην ἀμοιβὴν τοῖς εὐλογοῦσιν ἀποδιδόναι.

id proſcinderet, & tanquam hæreticum calum- E niari aggrederentur, nos optima ratione patrem defendimus, atque illius ſcripta veluti rectiſſimè compoſita propugnauimus. * Proinde minimè conueniebat, vt nos ita indicta cauſa veri quadam ſimilitudine adductus reiiceres, quos ipſe non condemnaſti: aut talem referres gratiã eis, qui tecum ſunt in rebus bonis & honeſtis coniuncti. Epiphanius hiſce verbis ad pœnitentiam coniectus, modeſtius homines & accepit & dimiſit. Quum autem non diu quaſi ſententia ſua ſeipſum damnans, morandum ſibi Conſtantinopoli duceret, aut Deus etiã vt ego puto, mortem ei ſuam oraculo indicaret, in Cyprum nauigauit, atque inter nauigãdum mortuus eſt. Et quum episcopi eum ad mare deducerent, & & ipſe nauim cõſcendere deberet, dixiſſe ad eos fertur: Vrbem hanc & Imperatoriam aulam, vitæque huius † actionem & famulam vobis re- F linquo: ego verò ab eo, in ciuitatem aliam tranſire properans. Illud quoque ſempiterna memoria dignum verbum protuliſſe eum dicunt, quòd hodie quoque in auribus multorum perſonat. Quemadmodum enim Ioannes Epiphanio mortem in mari prædixerat, ſic ipſe illi epiſcopatus abrogationem prænunciauit. Nam quum inter ſe diſſiderent, Epiphanius Ioanni dixit: Ego te epiſcopũ moriturum eſſe nõ puto. Ad quem Ioannes contrà: Ego verò, inquit, ſcio te in Cyprum peruenturum non eſſe. Et habuit vtrunque hoc dictum euentum ſuum. Neque enim Epiphanius in ſedem ſuam rediit, & Ioannes paulo pòſt throno ſuo eiectus eſt. Sicuti hoc hiſtoria procedens docebit.

Epiphanius humanior, benignióque fit longè idem cõſtantinopoli diſcedit.

Dictum eius celebre.

Epiphanii mors.

† ὑποκρίσιν.

Ioannes Epiphanii mortẽ, Epiphanius Ioannis exiliũ prædixit.

De diſsidio inter Ioannem & Eudoxiam imperatricem, & de Theophili aduerſus Ioannem inſidiis, & de Cyrino epiſcopo Chalcedonenſi. Cap. 14. G

POſtquã Epiphanius diſceſſit, Ioannes à quibuſdam certior fit, Epiphanium ab Imperatoris coniuge aduerſus eum excitatum eſſe, quum varias alias ob iniurias quas ſubditis illa intulerat, tum maximè propter vineam illam viduæ Callitropę. Quam rem Ioannes cum reprehenſione carpere prius non deſiit: quàm illa muliercula poſſeſſionem ſuam redderet. Et vt ille in eiuſmodi delictis corrigendis ardẽtior atque in concionibus acrior erat, orationem in eccleſia pro concione habuit, qua cõmuniter in mulieres malas inuectus eſt. Multitudini autem viſum eſt, orationẽ eam quaſi ſub inuolucro con- H tra Auguſtam maximè ab eo compoſitam eſſe: quæ etiam ab aduerſariis eius excepta, ad eã eſt delata. Et illa maritum ſtatim adiit, & apud eum contumeliam ſuam deplorauit, iniuriam eã marito communem eſſe dictitans. Confeſtim etiam vt Theophilus adueniret, curauit, atque vt quã primum ſynodus aduerſus Ioannem cogeretur, egit. Adiuuabat autem eam Seuerianus quoque Gabalanorum epiſcopus, dolorem adhuc ſuum tectum in animo fouens, quippe qui nondum maleuolentiam in Ioannem ſuam depoſuiſſet. Cæterùm ſiue Ioannes caſu quopiã huiuſmodi in eccleſia habuit orationem, ſeu ſubobſcurè in Imperatricem eſt inuectus, propter eam quę ſibi cum Epiphanio interceſſit contẽtionem, quod affirmare certò non poſſum: Theophilus quidẽ

Concionibus ſuis Ioannes effecit, vt Eudoxia ademptam Callitropę viduæ vineam reſtitueret.

Ioannis Homilia in mulieres malas, in qua obliquè Eudoxiã perſtrinxit.

Theophilum Conſtantinopolim euocat.

Multi epiſcopi contra Ioannẽ Conſtantinopoli cõueniũt.

Eudoxia apud Arcadium Ioannem criminatur.

profectò non multo pòſt affuit, & multi præterea epiſcopi, partim Imperatoris iuſſu, partim Theophili inſtinctu, Conſtantinopolim aduenere. Potiſſimùm verò magno illi ſtudio concurrerũt, quibus in Aſia à Ioanne legitimè epiſcopatus adempti fuerant, quíque ei alias etiam ob cauſas hoſtiliter aduerſabatur. Iam naues quoque quas Theophilus expectarat, ex Ægypto appulerant. Atque vbi Chalcedone Bithynorum congregati omnes cõuenere, quomodo rem aduerſus Ioannem aggredi deberent, conſultarunt. Erat tum Chalcedone epiſcopus Cyrinus, Theophili popularis, Aegyptius videlicet. Hic multum illi gratificari ſtuduit, Ioanni quam maximè inimicus. Itaque progreſſus, Ioãnem conuiciis plurimùm proſcidit, impium illum, inſolentem, & inflexibilem nominans: quibus dictis epiſcopi ſunt delectati. Verùm illum F parua intercedente mora, ob iniurias eiuſmodi diuina vindicta perſequuta eſt. Maruthas enim Meſopotamiæ epiſcopus, imprudens alterum pedum eius calcauit: vnde ille malè habere cœpit, & propterea cum reliquis epiſcopis Conſtantinopolim proficiſci nequaquam potuit, quamuis ad ſtruẽdas Ioanni inſidias neceſſarius eſſe videretur. Deinde autem quum deteriores multo res eius fierent, crus ei à medicis etiam eſt reſectum. Putredo enim inde exorta, ita reliquũ corpus inuaſit, vt contagione alterum quoque itidem pedem occuparit. Quin nõ multo etiam pòſt, ea ipſa plaga vitam finiit: gratiam eã contumelijs, quibus virum ſanctum affecerat, acceptam ferẽs. * Cuius thronum Arſacius recepit.

Initur conſiliũ Chalcedone contra Ioannem.

Cyrinus, ſiue Quirinus.

Chalcedonenſis epiſcopus in Ioannem inuehitur.

ſentit ii ſtatim vindictã diuinam.

** Hæc verba de Arſacio apud Socratẽ & Sozom. non reperiuntur.*

Quirini epiſcopi ſucceſſor Arſacius.

De ſynodo ad baſilicam, cui nomen erat Rufini, contra Ioannem congregata: & vti Ioannes abſens indicta cauſa ſit damnatus. Caput 15.

VBi verò Theophilus Conſtãtinopolim peruenit, nemo illi pro recepta conſuetudine, ex Conſtantinopolitano clero obuiam proceſſit: quod omnibus conſtaret, inimicum eũ epiſcopi eſſe. Nautæ verò Alexandrini, & maximè qui frumentum eò aduexerant, congregati, cum fauſtis acclamationibus cupidè eũ ſuſceperunt. Et quòd eccleſiaſticũ hoſpitium auerſatus fuerat, in Imperiales quaſdam ædes, quæ inſtructæ ei fuerant, diuertit. Placidianæ hæ nominantur. Tum verò nulla librorũ Origenis mentio erat, ſed ad alia abſurda crimina animos conuerterunt. Atque vbi multi accuſatores conuenere, H Theophilus ex voluntate ſua rebus diſpoſitis: Conſtantinopoli in ſuburbanum nauale Chalcedonis trãſiit, cui nomẽ eſt δρῦς, hoc eſt Quercus: quod etiam ad hunc vſque diem Rufini cõſularis appellationem obtinet, ſplendidã regiam eccleſiámque maximam & celeberrimam habens, quam ille in Petri & Pauli apoſtolorum honorem conſtruxit, locúmque ἀποστολεῖον, hoc eſt, Apoſtolatum, ſiue Apoſtolorum ædem nominauit, in propinquo quoque plurima monachorum, qui in eccleſia cleri munia obirent, domicilia ædificauit. Ibi epiſcoporum conuẽtu coacto, Theophilus librorum quidẽ Origenis non meminit: monachos autem, qui ex Sceti venerant, primùm ad pœnitentiã inuitauit. † p[r]æteritarum iniuriarum ſe obliturum, neq[ue] [e]os poſtea offenſurũ eſſe pollicitus. Et quum [...] co- [...]alı

Adueniente Theophilo è clero, nemo Conſtantinopoli obuiam eſt progreſſus. Fecerunt hoc Alexandrini nautæ.

Theophilus in ædes imperiales diuertit.

Idem ad Quercũ ſuburbanum Chalcedonis nauale epiſcoporum conuẽtum agit.

Theophilus & monachi Sceti inter ſe conciliantur.

phili partium ſtudioſi,& ipſa ſynodus, pro ipſis A * per ſimulatinnem & ſucum ſupplicum more deprecarentur: monachi ea re ſeducti, & quod in multorum epiſcoporum præſentia, etiamſi ipſi iniuria affecti eſſent,faciendum hoc ſibi eſſe putarent,ſolitum illud verbum, * Ignoſce,diacrunt. Theophilus porrò nõ grauatè eis indulſit, eoſdémque ad communionem admiſit. atq; ita inquiſitio de eis finem ſuum habuit.Quod quidem iudicio meo factum non fuiſſet, ſi Dioſcorus & Ammonius adhuc vixiſſent. Dioſcorus oanque Conſtantinopoli prius mortuus, in tẽplo Mocij martyris ſepultus eſt. Ammonius autem breui pòſt,quum ſynodus adornaretur,valetudine affecta in Quercum quidem venit: ſed illic morbo propter traiectionem inualeſcente, paulo pòſt & ipſe diem ſuum obiit, atque ibi à monachis ſuis honorificè eſt tumulatus. De B morte eius certior factus Theophilus,illachrymaſſe, atque illud propalàm exclamaſſe fertur: *a* Nullum iam eſſe, qualis Ammonius fuerit monachum reliquum:etiamſi ille ipſi turbarũ cauſa fuerit. Cæterùm mors quoque ea ea ſententia eius cecidit. *b* Theophilus & ſynodus ipſa Cõſtantinopolitanæ vrbis clerum omnem euocauit,dignitatis abrogationem, ſi quis aduentum differret,comminata. Illi verò Ioãnem quoque, vt cauſam diceret,ibi adeſſe,& cum eo Serapionem quoque & *c* Tigrium eunuchum presbyterum, & Paulum quendam lectorem venire iuſſerunt. Hi oanque vnà cum illo rei agebantur. Sed enim Ioannes quum alios quoſdã familiares ea clero ſuos, tum Demetrium Peſſinuntiũ eò miſit,& concilio verba hæc renunciari præ- C cepit:Nõ ego iudicium fugio, paratuſque adeò ad dicendam cauſam ſum, ſi modò qui accuſatores mei ſint, cognouero, *d* & quæ illi mihi crimina obiiciant prius diſpexero. In maiore autem frequentioréque ſynodo reſpondere cõſtitui:neque enim tam ſum ſtupidus,vt rem talẽ ſubire, & tam manifeſtorum inimicorum iudicium ferre velim.Grauiter hoc epiſcopi,perinde atque ille ſynodo tantæ minus parêre cõſtituiſſet,accepere. Et qui ab eo legati fuerant,reuerſi ad eum non ſunt *e* Demetrius autem, & qui inanem gloriam poſt Ioannis conſuetudinem habuere ad virum ſanctum rediere. Eo ipſo die notarius & curſor expeditus ab Imperatore miſſi, Ioannem quidem vt in ſynodum veniret acriore mandato iuſſerunt: epiſcopis autem, vt ſibi ſententia differenda negotium non faceſſe- D rent,ſignificarunt. Vt aotem ille quater citatus noo comparuit, iudices illos vt ſibi inimicos exceptione ſummoués, & ad vniuerſalem ſynodum prouocans, illi conmmacia viri condemnata,epiſcopatum ei abrogarunt: nihil in eo reprehendentes aliud, quàm quòd quater euocatus,iudicio ſe non ſtitiſſet.

** ἐν προσποιήσει.*
** συγχώρησον.*
Ammonij mors.
Dioſcori mors.
a Ab inimico Ammonio is præclaram fert laudem.
b Clerus Conſtantinopolitanus ad ſynodũ citatur.
c Eunuchus presbyter. ſed Sozom. eunuchum non habet. Socrates habet.
d Ioannes iudices ſibi inimicos reiicit, ad concilium iuſtum prouocat, per internuncios.
e Imperator Ioannem ad ſynodum ire iubet.
Idem inditiũ maturari præcipit Ioanne à ſynodo tanquam contumaci epiſcopatus abrogatur.

De priore Ioannis exilio, populique ob id concitati tumultuoſo clamore: & vt mutus ſedem ſuam receperit,pacem atque benedictionem populo precatus.

Caput 16.

Populus Byzantius Ioannem in exiliũ abduci non patitur.

PLebs Conſtantinopolitana vbi circiter crepuſculum factum boc reſciuit, ad tumultum maximum excitata, atque eccleſiam iogreſſa, cùm quàmplurima alia verba vociferata eſt: tũ Imperatorem cõuiciis proſcidit, & cauſam eam iuſtiori ſynodo committendam eſſe ceoſuit. Eis deniqoe qui ab Imperatore vt illum throno ſuo detraherent,miſſi fuerant,fortiter reſtitit: atque ibi pernoctans,in exilium Ioannem abdoci noo permiſit. Porrò Ioannes,ne quid alterius criminis ei impingeretut, quòd vel contra imperialẽ iuſſionem veniret, vel populum ad ſeditionem commoueret, timens tribus à condemnatione diebus elapſis, poſtquam multitudo circa meridiem diſperſa, alius aliò in domicilium ſuum ſe contulit,illos fallens, ſe eorum poteſtati qui eũ abducerent, permiſit:& porta Orientali egreſſus, primùm ad id quod ad Pontos ſitum eſt, ἱερὸν, hoc eſt,ſacrum (ita enim ſtatio nauium illa vocatur) venit, deinde per Bithyniam ductus eſt. Multitudo hoc moleſtè ferre, grauiter tumul- B tuari, Imperatorem perſtringere, nec minus Seuerianum & Theophilum conuiciis proſcindere. Ambo enim inſidiarum illi ſtructarum autores erant: præcipuè quod Seuerianus in eccleſia tom docens, condemnationem Ioannis tãquam iuſtam laudabat: etiamſi nihil aliud criminis eſſet, quam ob rem ita celeritet Ioannes eaautoratus eſſet,ſufficere tamen vnum hoc dicens,quod ſuperbus & inſolens eſſet. quod alia quidem delicta Deus hominibos remitteret,arrogantibus autem manifeſtè reſiſteret:quemadmodum ſacra teſtaretur ſcriptura. His ab eo verbis dictis,populus magis etiam factum propter eius indignitatem reprehendit, iràmque renouauit. Et tumultu ingenti commoto, homines neque in foro,neque in templis taciti eſſe C potuerunt, ſed queſtibus atque lamentis cum precibus miſtis ad imperialem domũ progreſſi, paſtoris reuocationem flagitarunt, eúmque videre magnopere deſiderarũt, ea cuius ore quotidie aureum (vt ita dicã) lac hauſiſſent. Et quod ſæpe fieri ſolet, non pauci qui hoſtili erga eum erant animo,ſententia mutata, ſycophantiis virum eum expeti affirmarunt, cuius paulo antè abrogationem quàm maximè concopiuerant. Proinde plures cootra Imperatorem & ſynodum atque ipſos epiſcopos, in primis verò aduerſus Theopbilum vociferati ſunt. Latêre enim eis cum ſiniſtris machinationibus ſuis,propter multa manifeſta indicia,non potuit.Itaque Auguſta ipſa, populi precibus exorata, & terræmotu qui noctu factus fuerat addocta, viro ſuo perſuadet,vt ſancti viri reſtitutioni annuat: D & Briſoone fidiſſimo cubiculario ſuo miſſo, *a* ex Proneto Bithyniæ emporio, ex aduerſo Nicomediæ ſito, Ioannem reduxit, immunem ſe & alienam ab inſidiis cootra illum ſtroctus eſſe teſtificata: atque inſuper eum de cætero ſe vt ſacerdotem Dei, liberorúmque ſuorum in rebus † dioinis doctorem, qui per * diuinum lauacrum ſacri partus cum ea ſocietatem atque commonionem iuierit, reuerituram eſſe pollicita. Ioannes reuerſus,ſub vrbe,ad † tranſitum, io regione quæ *b* Mariana dicitur motatus eſt, neque ante frequentioris ſynodi diſceptationem atque iudicium vrbem ingredi voluit, vt manifeſtò appareret, per iniuriam iniquè ei epiſcopatum ademptum eſſe. Quum autem ad eum modum ingreſſum io vrbẽ proferret, magis etiam plebs eſt indignata,cõuiciis Principes

Ioannes propter παῤῥησίαν tertio à condemnatione die in exilium it.
Tumultus plebis commota.
Seuerianus condemnationem Ioannis pro concione laudauit.
Idem Ioannẽ tanquam ſuperbum hominem taxat.
Plebs reſtitutionem Ioãnis ab Imperatore flagitat.
Obtrectatores quoque eius nonnulli ſententiam de eo ſuam mutant.
Reuocatur ab exilio per Eudoxiã Ioãnes.
a Ioannes liberorum imperialium in baptiſmo ſuſceptor & ſópater.
† μυσταγωγόν.
** τῆς θείας κολυμβήθρας τοῦ ἱεροῦ τοκοῦ αὐτῇ κοινωνήσαντα.*
† ἐν τῷ ἀνάπλῳ.

Cauſam ſuam legitime cognoſci cupit.
b Ioannes in ſuburbana regione Marianа reſiſtit. Reſtituitur in eccleſiam ſuam Ioannes. Abſolui ſe à condemnatione iniqua vult. Benedictio epiſcopalis. Oratio Ioannis in reditu ſuo ad populum habita. Orationis eius ſumma.

perſtringeus. Quapropter tāta ſibi impoſita neceſſitate, oppido quàm inuitus vrbem eſt ingreſſus. Tum nauiganribus Boſporus repletus, & piſcatoris nauibus mate contectum eſt, & plebs vniuerſa ei ſtatim obuiam prodiit, ceteos accenſos ſerrens, & pſalmodias ad tem præſentem aptè & elegantet compoſitas concinens, eumq́ue ad eccleſiam produxit, reluctantē admodum, & affirmantem eos qui ſententia ſua ſe iniquè condemnaſſent epiſcopos, legitimè rurſus, pro eo atque par eſſet, abſoluere debere. Vi autein eum plutima cogentes, in ſede epiſcopali collocarūt, vt pacem populo ex ſuperiore loco annunciaret & precaretur. His rebus ita ex neceſſitate quadam actis, orationem tum quoque ex tempore ad populum habuit, argumētis cum magna gratia appoſitis vſus. Dixit enim, Theophilum per contnmeliam couatum eſſe eccleſię ſuæ iniuriam facere: perinde atque rex olim Aegypti in patriarchæ Abrahæ coniuge inſanierit, quemadmodum hoc Hebræorum libri cōmemorant. Et plebis propenſam alacritatem laudibus proſequutus, beneuolentiam quoque Principum erga ſe celebrauit, & multitudinē vt Imperatotem & Imperatricem fauſtis auſpicatiſq́, vocibus ornarent, adeò excitauit, vt orationem ad finem perducere non poſſet, ſed in dimidia eius parte dicere deſiſteret.

De iis quæ denuò Theophilus malè perperámque egit: & vt fuga ſibi conſuluerit, populo per ſeditionem in partes diſcedente. & de ſancto Nilamone monacho, librîſque Origenis: præterea de ſynodo pro Ioanne coacta. Caput 17.

Ioannes inuitus epiſcopalibus officiis fungitur.
Theophilus iudicium dat aduerſus Heraclidē Epheſium abſentē. Actio iniuriarum
** Sozo. habet, ipſius Heraclidis fautores. Tumultus propter id iudicium inter Alexandrinos & plebē Conſtantinopolitanam. Theophilus ſe eam ſuis ſubducit. Apud oppidum Geras Nilammō monachus epiſcopus legitur.*

THeophilus in hoc retum ſtatu couſilij dubius, quamuis ptopalàm Ioannem calumniari percuperet. vt qui poſt abrogationem nihilominus epiſcopalibus ſungeretut muneribns, ſacere id tamen nō audebat. Certò nanque ſciebat, ſe ea re Principes offenſutum eſſe. Illi enim ptopter vulgi motum, Ioannem vt id faceret, per deprecatiouem reluctautem, coegerant. Itaque Heraclidæ accuſatotibus quamuis abſentis, iudicium iniutiarum dedit. Inde enim facilè ſe ad Ioannis abrogationem peruenturum eſſe putauit. Heraclides quidem, vt dixi, non affuit: abſens tamen accuſabatur, quòd per vim quoſdam pulſatos, & catenis vinctos, per mediam Epheſiorum vrbem veluti iu triumpho duxiſſet. Porrò quum * Ioannis fautores abſentem reū agi non debere dicerent: & qui à Theophili partibus ſtabant accuſationes Heraclidis admittendas, iudiciúmque etiam contra abſentem daudam eſſe contenderent, qui epiſcopali functione indignus eſſet, rixa inde inter Alexandrinos & plebem Cōſtantinopolitanam exorta eſt: & quòd res ad conflictū peruenit, multi vulnerati, nō pauci etiam cæſi ſunt. Ptoinde Theophilus impetum multitudinis metuēs, atque itidem qui cum eo erāt epiſcopi, præterquàm qui Ioanni coniuncti erant, Conſtantinopoli profugientes, ad ſua ſe quiſque recepit. Theophilus vnà cum Iſaacio monacho hyeme ineunte Alexandriam venit. Accidit autem vt geris appelleret, oppidum circiter quinquaginta ſtadia à Peluſio ſitum. Quod autē ibi tum epiſcopus mor-

Nilammon electioni non aſſentitur.

E tuus eſſet, incolæ & ciues in locum eius Nilamonem legerunt, virum bonum & propter virtutem percelebrem, monaſticáque philoſophia præclarum. Degebat autem ante oppidum paruæ caſæ incluſus, cuius aditū ſaxis obſtruxerat: & quum epiſcopalem dignitatem ſuſcipere detrectaret, Theophilus, ei, vt à ſe conſecrationem ſuſciperet, ſuaſit. Poſtquā verò eum ſæpius pernegantem non expugnauit: Cras ille tandem, inquit, ſi ita placet, ô pater, quod conſtitueris facito: me autem hodie res meas agere atque diſponere ſine. Vbi poſtridie Theophilus ad eum venit pro eo atque inter eos conuenerat, & fores aperire iuſſit, Nilammon: Agè verò, inquit, Deo primùm precationem offeramus. Approbauit hoc Theophilus, & orationem peregit. Nilammon autem inter precandum vitā finiit: idq́ue tum Theophilus, & qui cum eo foris ſtabant, ignorabant. Atque vbi plurima dici pars F præteriit, & clamorem eorum Nilammon non exaudiit, reuolutis ab oſtio ſaxis, mortuū illum repererunt: eúmque, ſicuti conuenit, coopertū atque compoſitum magnificè ſepelierunt. Super ſepulchro eius ciues precatoriam domum condidere, obitúſque eius diem ad hoc vſque tempus feſtum læti peragunt. Ita Nilammon mortem oppetiit: ſiquidem mors dicenda eſt, quam ſibi ipſi potius precibus votíſque exoprauit, *a* quàm vt epiſcopus fieret, indignum ſe ea dignitate propter modeſtiam & ſummiſſionem animi eſſe ratus. Verumenimuerò rebus his ita geſtis, *b* Theophilos ab omnibus damnatus eſt: qui hominum erga ſe odiū eò etiā magis auxit, quòd rurſum citra diſſimulationem, reformi- G dans, libros Origenis eos in manibus habebat, quos paulo antè condemnauerat. Et interrogatum aliquando à quopiam, cur quæ antea abolenda iudicaſſet, ſcripta rurſum verſaret: reſpondiſſe dicunt, Origenis lucubrationes prati inſtar eſſe, quod varios & bene olentes flores proferat. Quapropter ſe ſi quid in eis fructuoſum reperiret, colligentem decerpere: ſi quid autē ſpinoſum ſe ei offerret, id auerſari, & tāquam perniciosum præterire, dixit. Hoc ſic Theophilus fecit, non ſatis Solomonis ſecum reputans dictum, quòd verba ſapientum tanquam † boum ſtimuli ſunt, aduerſus quos calcitrare nō oporteat eos, quibus contemplariouum & veritatis ſtimulos ſentire contigit. Quas ob cauſas, in immenſa omnium condemnatione Theophilus fuit. Diuus autem Ioannes Conſtantinopolim H reuerſus, in eum amorem & gratiā populi peruenit, vt cupiditate eum è throno ſuo docentem videndi, magis atque magis accenſi flagrarent. Conuenerūt autem eò propè ſexaginta epiſcopi, qui irrita eſſe quæ in Quercu acta fuerant, ſanxerunt, & Ioannem epiſcopatum nihil metuentem retinere iuſſerunt. Ita deinceps epiſcopalia munia obiens, clerum conſecrabat, aliáq; peragebat qui epiſcopum exequi fas eſt, eccleſiam quamoptimè adminiſtrans. Quo tempore etiam Serapionem, propter quem multorum in eum odium maximè accenſum fuerat, Heracleæ in Thracia epiſcopum fecit.

Theophilus illum epiſcopū cōſecrare vult. Ante conſecrationem inter precādum Nilammon moritur.
Sozo. lib. 8. cap. 9.
a Profecto enim indignus eſt ſacerdotio, niſi fuerit ordinatus inuitus l. ſi quenquam C. de epiſc. & cler. inuiti olim ſancti viri fiebāt epiſcopi.
b Theophilus malè audit, quod libros Origenis à ſe damnatos legit. Theophilus libros Origenis prato aſſimilat.
Socr. lib. 6. cap. 12.
† βούκεντρα.
Publicum hominū in Theophilum odium. Communis omnium in Ioannem amor. Sexaginta epiſcopi Cōſtātinopoli congregati. Theophili acta abolent. Serapion Heracleæ epiſcopus.

De altera ſynodo aduerſus Ioannem conuocata, de abrogatione exilióque eiuſdem. Caput 18.

Argentea Eudoxia ſtatua pro diuina Sapientia templo.
Varij generis ludicra apud hāc ſtatuā ſoluta. In ea inuehitur Ioannes Eudoxia iraſcitur.

NOn longè pòſt bellum aliud aduerſus Eccleſiam rurſum motum eſt, ab huiuſmodi initio. Statua argentea in porphyretici marmoris columna ſub nomine Eudoxiæ Auguſtæ in meridionali parte eccleſiæ, pro magni conſilij curia, in ſublimiore loco chlamyde amicta ſtabat (non adeò propè, neque adeò longè à templo cui Sapientiæ nomen eſt.) Latior enim intercedebat via. Ad hanc plauſus & ſpectacula publica ſaltationum inimicorũ ludorum, ingẽtéſque clamores edebantur. Ioannes autem cum eccleſiæ contumeliæ hæc fieri arbitratus, ſolita libertate dicendi ſua excitata, auream linguam aduerſus eos mouit, qui ludicris eiuſmodi nauabant: atque in concione quadam vehementer eſt in eos inuectus. Imperatrix autẽ priores adhuc dolores in recenti memoria retinens, dicta ea rurſum in ſe contulit: & ira percita ſynodum aliam cogi quamprimùm curauit. Ioãnes porrò vbi id ſenſit, tantum abeſt vt verba ſua retractarit, vt apertius etiam in eccleſia alia proloquutus, ad iram illam accenſus ſit, quum decãtatam illam & celebrem orationem in templo ad populum habuit, eiuſmodi eam verbis exorſus: Rurſum Herodias furit, rurſum turbas ciet, rurſum ſaltat, rurſum Ioannis caput in diſco excipere feſtinat. Atque illud inſuper in Homilia quadam ſempiterna memoria dignum vſurpauit verbum: An non ſemper εὐδοξίαν hoc eſt, veram gloriam odi: ἀδοξίαν autem, hoc eſt, infamiam dilexi? De Ieſabele & ſacerdotibus turpitudinis hiſtoriam inſuper adducens.

Liberrima Ioannis cōcionantis in Eudoxiam voces.

Cogitur epiſcoporum aduerſus Ioannē conuentus nouus.

Quod vbi ad aures Eudoxiæ peruenit, magnopere animum eius ita accẽdit. Breue interceſſit tempus, & quum alij plerique epiſcopi, tum Leontius Ancyræ minoris Galliæ, Ammonius Laodiceæ, in Piſidia, Briſſon Philipporum Thraciæ, Acacius Berrœæ in Syria, & nonnulli alij antiſtites affuere: apud quos cauſa prior renouata eſt. Ioãnes autem magnum obtinens animum, petijt, vt de criminibus in medium pruductis quæreretur. Et iam natalis Chriſti feſtus dies inſtabat, atque Imperator de more ſuo priſtino in eccleſiam non venit: & Ioanni denunciauit, nõ prius ſe in eius conſpectum venturum eſſe, quàm ille ſe de obiectis criminibus purgaſſet. Porrò vbi Ioannes ſe alacriter ad dicendam cauſam quicunque eum accuſaret, exhibuit, aduerſarij eius timore capti, criminari eum auſi non ſunt. Et epiſcopis viſum non eſt, denuò eum in iudicium trahere, cui qualicunque de cauſa thronus antea eſſet ademptus. Et quum de rebus aliis inquirere ſuperſederũt, tum vt de eo ſolo cauſam Ioannes diceret poſtularunt: Cur poſt abrogationem eius, ſynodi decreto & autoritate non intercedente, ipſe ſibi epiſcopatum contuliſſet, thronúmque inuolans conſcendiſſet. Atque vbi Ioannes ſuffragia ſexaginta, qui cum eo cõmunicauerant epiſcoporum prætendit, Leontius & qui cum eo erant: Sed plures, dixere, erant, ô Ioannes, qui te condemnarunt. Et accedit, qui hoc fieri prohibet, epiſcopalis Canõ. Tum ille: Atqui is nõ Eccleſiæ ſed Arianorum eſt canon, qui quum Antiochiæ aduerſus ὁμοούσιον cõſubſta[n]tialis fidei profeſſionẽ decertarent, & Athan[aſium] per ſycophantiam circumuẽto, eccleſiam Ale[xa]ndrinam adimerent, rerum mutationem

In cōciliabulo iſto Ioannes condemnatur.

Criminis loco ei obiectum quòd poſt exautorationem eius, ipſe ſibi epiſcopalem dignitatem autoritate propria vendicaſſet.

Canonem Arianū Ioãnes refutat.

veriti, canonem iſtum ediderunt: hoc præcipuè magno ſtudio agentes, vt ea quæ ipſi contra illũ inſidioſè machinati fuerant, ne ſcilicet malitia eorum & improbitas deprehenderetur, in diſquiſitionem non vocarẽtur. Contra hæc verba illi quum nihil dixiſſent, condemnationis ſentẽtiam in eum tulere. Ille decreto eorum cognito, conuentus in eccleſia amplius non egit, ſed in epiſcopali domo tacitus permanſit. Quadrageſimæ verò diebus exactis, ipſo magni ſabbati die, miſſis ad Ioannem quibuſdam, Imperator ei, vt de throno tandem à duabus ſynodis * a exautoratus deſcẽderet, ſignificauit. Ibi magnus ille vir: * b Ego, inquit, à Seruatore ad epiſcopale munus vocatus, thronum non relinquam. At ſi tibi, ô Imperator, hoc ita viſum eſt, vi me inde deturba. Illi verò, ne graue quicquam rurſus accideret metuẽtes, tum quidem eum in domicilio manere paſſi ſunt. Quum autem ipſe ibi quietè ageret, qui partium eius erãt, ab eccleſia, vnde eiecti fuerant, ſecedentes, ferias Paſchales in publico lauacro, cui Conſtantinum nomen eſt, celebrarunt. c Cum quibus epiſcopi multi, & preſbyteri, aliíque eccleſiaſtici ordinis, ab eo tempore variis in locis conuentus agentes, Ioãnitæ ſunt cognominati. Sacra verò ea nocte, quã luculentus Paſchæ feriatum dies conſequitur, Imperator epiſcopis cõuocatis, quid facto opus eſſet, & an ea quæ ſic gererentur, Deo placita eſſent, interrogauit. Qui vno ore ſimul omnes exclamarunt: In capita noſtra abrogatio ſeu cõdemnatio Ioannis redundet. Sectatores porrò Ioannis in eo quod diximus lauacro illuſtrẽ reſurrectionis Chriſti ad lucernas peragentes cõuentum, perquàm grauiter à Ioannis inimicis, diſſolutiſque & improbis quibuſdam, qui eos aggreſſi fuerant, ſunt accepti. Qua de re quid opus eſt dicere, quum eam eius ipſius aurea lingua accuratiſſimè cõmemorare liceat? Qui enim generoſè ea mala pertulit, verè quoque ea referet. Igitur ad Innocentium vrbis Romæ epiſcopum, de rebus ſuis ſcribens, hæc quoque addit.

Ioannes epiſcopali adminiſtratione ſuperſedet.

** a Idē verbū vſurpauit Ambroſius apud Valẽtinianum iuniorem lib. 22. cap. 19.*

Thermæ Conſtantianæ.

b Epiſcopalis Ioannis ad Arcadium vox, ad martyrium obeundum parati.

Ioannis ſectatores ab Eccleſia ſeiuncti, ſuos ſibi conuentus egere, Ioannitæ, appellati.

Ioannitæ in publico lauacro peruigiliū paſchale agẽtes, ab aduerſariis malè accipiuntur.

* ἐγὼ παρὰ τοῦ σωτῆρος ἱερατεύειν κληθεὶς, οὐ μεθήσω τὸν θρόνον, εἰ δέ σοι τοῦτο κατὰ γνώμην, ὦ βασιλεῦ, πρὸς βίαν με ἔξωσον.

Epiſtola diui Chryſoſtomi, ea quæ ei acciderunt commemorans: & de iis qui ei exilij tempore praſtò fuere.

Caput 19.

QVomodo verò tandem quæ ſic acta ſunt, & tragœdiam omnem longè ſuperant, explicẽ? Quæ oratio ea recenſeat? Quæ aures ſine horrore excipiãt? Quum enim nos ea quæ antea diximus, prætenderemus, militaris manus confertim ipſo magni Sabbati die iam ad veſperam vergente, in eccleſias irrumpẽs, clerũ omnẽ vnà nobiſcũ per vim * eiecit, & armis baptiſterium circumuallatum eſt, & mulieres eo tempore in

Querela Ioãnis ad Innocentiū Rom. epiſcopum, quomodo ſui ex eccleſia Cõſtantinopoli. ſint eiecti.

** Tempore Paſchali præcipuè olim catechumeni baptiſabantur, per hebdomadam totam, ſicuti & per ſeptimanam pentecoſtes Beatus Rhenanus hoc obſeruauit, in Tertul. annotationes ſcribens: & teſtantur hoc nunc quoque cantilenæ ſolemnes, hymni & precationes eccleſiæ.*

“ ædibos ſacris propter baptiſmom veſtibus de-
“ poſitis, nudæ præ timore grauis eiuſmodi im-
“ preſſionis profugere:neque eis honeſtum ſuum
“ habitum, qui fœminas maximè decet, ſumere
“ ſeq́ue amieite permiſſum eſt. Multæ verò vulne-
“ ribos etiam acceptis eapulſæ ſunt. Lauacra ipſa
“ ſanguine repleta, & ſacri latices purpureo ſan-
“ guinis colore infecti. Verùm ne in hoc quidem
erumna hæc conſtitit. Sed vbi † ſanctum repo-
ſitum eſt, eò milites ingreſſi: quorum nonnulli
ſicuti accepimus, Chriſtianis ſacris initiati non
erant, penitius omnia perluſtrarunt:& ſanctiſſi-
mus Chriſti ſanguis, in tanto ſcilicet tumultu,
in eorum qui dicti ſuot, militum veſtimenta ef-
fuſus, omnia denique perinde atque in barbara
captiuitate per audaciam acta ſunt. Plebs ad ſo-
“ litudinem eiecta,& populus vniuerſus extra vr-
“ bem egit. Eccleſiæ in tanto die feſto vacuæ ho-
“ minibus fuere:ac plures quàm quadraginta epi-
ſcopi nobiſcum cõmunicantes, vnà cum popu-
lo & clero præter cauſam omnẽ pulſi ſunt. Vlu-
latus & luctus paſſim io domibus & ſolitudini-
bus audiri, & quæuis vrbis pars calamitatibus
hiſce repleta eſt. Nam propter immenſam iniu-
riæ tantæ immanitatem, non ſolum qui eam fe-
rebant, verumetiam qui nihil tale ſuſtinebant,
nobiſcũ doluere:nec qui noſtræ opinionis ſunt
modò, ſed etiam hæretici & Iudæi,& Græcæ ſu-
perſtitionis cultores, non aliter quàm vrbe vi
“ & armis capta. Adeò in tumultu & turba & plã-
“ ctu erãt omnia. Atque hæc quidem audaciſſimè,
“ præter voluntatem & ſententiam piſſimi Impe-
“ ratoris, noctu ſunt acta, epiſcopis procuranti-
“ bus, atqoe in locis omoibus militarem manum
“ ducentibus,& belligerantibus: quos nõ puduit
“ campiductores pro diaconis anteambulones
habere. Die porrò eaorta ciuitas tota extra mu-
ros ſeceſſit, ſub arboribus & in ſyluis, veluti
oues diſperſæ, ferias Paſchales celebrantes. Hæc
aurea illa lingua. Cæterũ eiuſcemodi fructũ ipſo
“ Paſchæ feſto die boni illi paſtores, quibus ani-
“ marum cura & præfectura credita eſt, ei qui à
“ mortuis reſurrexit, obtulerunt. Quid verò præ-
“ terea factum? Mandata paſſim diuulgata, quibus
“ populo Ioannis nomine & communione inter-
“ dicebatur: quæ ſanè longè diuerſum habuere
“ exitum. Plurimùm nanque eos qui affligebãtur,
confirmabat, quæ videlicet Dei lex & conſtitu-
tio eſt,& eiuſmodi tẽporibus diſpoſitiooe qua-
dam præcipuè eaercetur. Quapropter & eccle-
ſiæ ipſæ, & eorum qui Ioanni cupiebant nume-
rus, in horas augebatur, & incrementom maxi-
mum ſomebat.

† ἔνθα τὰ ἅγια ἀπο-κειντο. Vtraque ſacra eucharistia species in loco ſacratiore tẽpli ſernata.

Luctus vbique pauor, & plurima mortis imago.

Excuſatur Arcadius. Culpa omnis in epiſcopos tyrãnicos.

Interdicitur populo nomine & communione Ioãnis.

Ioannitarum verò numerus magis etiam magiſque augetur.

Plura de iniuſto exilio Ioannis, & quæ ad ſectatores ſuos obiens dixerit: & de populi erga eũ affectione.
Caput 50.

VBi autem Pentecoſtes dies aduenit, a epiſ-
copi rurſum Imperatorem adierũt, eúmque
verbis hiſce ſont aggreſſi. b Tibi quidem huma-
norum negotiorum adminiſtratio à Deo, nobis
autem eccleſiaſticarum rerum prucuratio com-
miſſa eſt. Itaqoe ne tu vel ſacerdotibus ſacer ma-
gis, vel canonibus rectior & æquabilior eſſe ve-
lis: ſed nobis epiſcopis Dei, talium rerum cura
cede. Diximos enim antea tibi, & nunc iterũ re-
petentes dicimus, in capita noſtra condẽmoa-

a Epiſcopi ab Arcadio petunt, vt Ioannem extorrem vrbe faciat.
b Diſcreta ſũt politica & eccleſiaſtica munia.

E tionem Ioannis redondare debere. Quapropter
te conſiderare æquum eſt, ne vnum hominẽ de-
fendens non eaiguam multitudinẽ perdas. Hæc
vbi diaere, confeſtim ille ad Antiſtitem miſit,
qui ei indicarent: Accuſatores tui propter iudi-
ciũ tuum, quomodocunque ſe id habeat, & cõ-
demnatioois tuæ ſententiam, capita ipſi ſua de-
uouerunt. Proinde cauſa tua Deo commiſſa, ab
eccleſia diſcede. Qui hoc rei eſt, virorum om-
nium leuiſſimè, & ad imperium adminiſtrãdum
ineptiſſimè atque inconſideratiſſime? Vbi eſt
priſtinũ illud ſtudium tuum,& ardor, quam tum
obtinuiſti, quum ex ipſa Antiochia virũ tantum
euocaſti, eíque Eccleſiam Chriſti regendam at-
tribuiſti? cuius nõ ſolom doctrinam, verumetiã
virtutẽ plurimã expertus ſatis es? Tantũ igitur,
& tam animo tuo charum virum, temerè adeò
eccleſia eiectum, exiliu mactas: Eccleſiam Chri-
F ſti rectore tanto orbans? cum quo, iuxta diuinũ
Paulum, vt cõparetur, vniuerſus mũdus dignus
non eſt? Sedenim te quoque mulier ſeduxit, mi-
ſerandúmque in modom faciles aures tuas ti-
tillãdo decepit. Quemadmodum enim Eua per
ſerpentẽ, primo generis noſtri autori: ſic & tibi
per ſodalitatem bonorum iſtorum epiſcoporũ,
illa clàm venenum immiſit. Hęc vbi magnus ille
audiuit, non degenerem ſe exhibuit, ſed virum
præcipuè eſſe oſtendit. Cum epiſcopis enim qui
cum eo erant, in diuinom ſacrarium ingreſſus,
vbi angelo Eccleſiæ, quæ opus erat, commẽda-
uit, & ad illos quæ conueniebat proloquotus,
& vt conſtanter fidem retinerent eos cohorta-
G tus eſt, ſecum ipſe, quomodo abſque tumultu
vrbe egrederetur, diſpexit. Iam enim multitudo
cõfluebat, vt eo viro orbaretur, haudquaquam
commiſſura. Iumentum igitur quod conſcenſu-
rus erat, Occidẽtali porta abduci iuſſit, ipſe autẽ
Orientali exiit. Epiſcopos porrò & ſacerdotes,
qui ad eum conueniebant, plorantes atque lu-
gentes admoouit, ne ſpiritum eius affligerent,
ſed res præſentes boni conſulerent, nec ab ec-
cleſiis diſcedereot. Per † multas tribulationes
parandum eſſe regnum cœlorum, docẽs. Atque
ibi ex illis ſermonem eius excipiens quidam: At,
inquit, ſi in magiſtratibus eccleſiarom perman-
ſerimus, neceſſitas nobis, vt cum eccleſia tibi
aduerſante communicemus, & coodemnationi
ſuæ ſubſcribamus incumbet. Tum magnus ille
maius quiddam quàm pro huminis captu cogi-
tans,& occaſionem ſchiſmatum & diſſidiorum
H in eccleſia præcidens, voce ſummiſſiore ſubin-
tulit: Vt quidem cum aduerſariis meis cõmuni-
cetis, concedendom vobis eſſe duco: vt autẽ ab-
rogationi meæ calculum veſtrum adiiciatis, nõ
permitto. Nullius enim rei, cur condemnatiooe
dignus ſim, mihi conſcius ſum. Hæc proloquu-
tus, io ſacrum baptiſterem ingreſſus eſt. Atque
vbi ad beatam Olympiadem, eiúſq; ſectatrices
peruenit, vehementer propter orbitatem & abi-
tionem eius plangentes, conſolatus illas eſt, eáſ-
que ſe amplius non viſuras eſſe prædixit. Aliíſq;
plorimis verbis inter feſtinandum congeſtis, po-
ſtremò & illa addidit: Hóc à vobis, inquiẽs, po-
ſtremo loco peto, ne quid de ſolita veſtra circa
Dei templum, cui aſſideris, aſſiduitate & fid[illegible] re-
mittatis. Et quicunque thronũ hunc con[illegible] de-
rit (haudquaqnã enim Eccleſia epiſcopo [illegible] or-
ſus re-

Epiſcopi propter Ioannis condemnationem ſeipſos iterum diris deuouent.

Expoſtulatio cũ Arcadio.

Arcadius Ioannem ab eccleſia diſcedere & exulare iubet.

Eccleſia angelus.

Diſceſſus Ioannis ex vrbe Conſtantinopolitana. Extrematius ad epiſcopos & amicos mandata.

† διὰ πολλῶν θλίψεων τὴν τῶν οὐρανῶν δεῖ πράγματεύεσθαι βασιλείαν.

Vale dixit ſancta Olympiadi, & ſanctimonialibus eius.

ſus carebit) vt ei ipſi non minus atque mihi capita veſtra inclinetis, & dilectionis meæ in orationibus veſtris memineritis. Talibus verbis dictis, Orientali exiuit porta: nihil aliud queſtus, quàm quòd iniquè contra leges per vim expelleretur, iudicio videlicet ſibi denegato. quod legibus, adulteris quoque & homicidis & maleficis daretur. Ceterùm ad mare deductus ſoluit, & celoce parno in Bithyniam inexhauſtum ſapientiæ pelagus traiecit: atque inde iter ceptum proſequutus eſt, ad oppidulum Armeniæ quoddam, in finibus imperij Romani: ad os Ponti, in ſolitudine ingēti ſitum (* ô vindicta & lex Dei) impiè abductus Imperatoris literis ad eū locum inhabitandum condemnatus. Vernaculum oppidi ei nomen Cucuſus fuit. Inſidiatorum verò eius manus ſecum ipſa reputans, populum Dei B qui in eccleſia erat, ſi factum id reſciſceret, rurſum illum proſequuturum, vimque adhibiturū, & viro magno vt rediret, perſuaſurum eſſe, alius alium præueniendo, templi poſtes clauſerunt. Vt autem qui in plateis ambulabant, quique extra templum circumcirca ſtabant, rem eam cognouerunt, partim quidem quàm potuerunt celerrimè ad mare, comprehenſuros ſe eſſe bonum paſtorem exiſtimantes properarunt: partim verò timore perciti, fugerunt, ſeditionem & tumultum grauem, Imperatoris etiam iram metuentes. Qui verò ad templi cuſtodiam conſtiterant, magis etiam magiſque exitus ipſos, ad quos multitudo aliis alios inter ſe protrudentibus cōfluebat, obſtruxere. Et vix tandem ingēti & aduerſa repreſſione turbatum. à tergo poſtibus imminētium, quarundam etiam ſaxis fores confringentium, magna violentia, ædes ſacræ apertæ ſunt. & populus conſertim ad mare percurrit. Poſtquàm verò illum ibi conſequuti nō ſunt, ſed in mari fluctus multa celeritate ſecantē viderunt, & armati quidam ex Imperatoria cohorte ibi præſto fuere, qui modis molitionibúſque omnibus hominum impetum inhibebant, illi veluti re deſperata, vitam potius quàm illum amittere optauerunt. Atque vbi orbitatē ſuam & boni paſtoris abitionem vehementer deplorarunt, & lachrymarum vi cum fluctibus decertarunt, mœſti atque flentes, quantum oculis conſequi potuerunt, nauiculam intuiti, tandem ægrè in vrbem ſunt reuerſi. cum eo plāctu, quem nemo vnquam à ſeculo hominum vel vidit vel accepit.

Queritur Ioannes iniquè ſibi iudicium legitimum eſſe denegatū. Ioannes Cucuſum ad exilium condemnatus.

** ὢ δίκη ϗ νόμος θεοῦ.*

Trepidatio tumultuoſa multitudinis.

Populus ad mare procurrit.

Summus eius planctus & luctus.

De ſubornatis Ioanni percuſſoribus & trucidariis, & de igne à vindicta diuina de cælo in Eccleſiam & Imperatoris ædes miſſo. Caput 21.

Percuſſor Ioāni ſubornatus.

ILLud porrò luctu cōturbatis parum abfuit quin præterirem, quod paulo ante diſceſſum Ioannis ſeu potius in ipſo diſceſſu eius factum certo argumento manifeſtóque indicio eſt, cùm improborum illorum malitiæ & iniquitatis, tū diuinæ de magno illo viro curæ atque prouidētiæ. Malignum namque conciliabulum illud, quandoquidem cædem etiam eos ſuper alia facinora patrare oportebat, ſeruum preſbyteri cuiu[illegible]m Elpidij nomine, quinquaginta aureis de[illegible] eius conducta, ad cædem ſancti viri ſum[illegible]unt. Cuius quum accelerati ad epiſcopalē A domum curſus cauſam quidam ei fortè obuius requireret, eumque vt potuit retineret: ille nullo reſponſo dato, ſtatim hunc enſe tranſuerberat: deinde alterum quoque iugulat, qui ad primi illius ictum exclamauerat. Tertium inſuper confodit. Et quum, ſicuti fieri ſolet, tumultus & vociſeratio exorta eſſet, ille tamen violenter effugit: multiſque eum perſequentibus, atque clamoribus ſigniſque denunciātibus, vt percuſſor in fuga exceptus comprehenderetur, ex balneo quidam poſt lotionem caſu quodam progreſſus, hominem comprehendit. Verùm & hic quoque confeſtim pugione ictus concidit, & mortuus eſt. Vbi autem in partes omnes profugiens, à multitudine, quæ eum circumdedit, captus eſt, in Imperialem domum eum illa abduxit. & cùm ab eo, qui vnus ex illis qui Ioannem odiſſent eſſet, tum ab eis qui illum ad facinus tantum produxiſſent, pœnas ſumendas eſſe flagitauit. Præfectus verò hominem ſuſcepit, veluti ad ſupplicium eum conſeruaturus, clamorémque plebis compeſcuit. Alius quoque dæmonio agitari ſe aſſimulans, pugionem manu tenens ad cædem ſancti viri ſe parauit: ſed ſcelere nondum patrato comprehenſus, tanquam ad flagitium id mercede conductus, ad præfectum itidem abductus eſt. Priuſquam autem tormenta illi adhiberentur, Ioannes miſſis qui cum eo erant epiſcopis, ſupplicio eum exemit, quòd neminem ſua cauſa pati quidquam vellēt. accidit quoque aliud quiddam, quod ſanè prouidentiæ Dei factum extitit, miniſtri autem eius C eſſe viſum eſt. id hic ad terrorem & commotionem hominum præcipitanter audacium & temerariorum, quantum potero exponam. Eo namque die quo magnum eccleſiæ ſidus veluti occidēs. in exilium abiit, ignis ex medio throno, in quo doctrinæ illa lux conſidens coruſcauerat, à nemine conſpectus, emicans derepentè per ſacras catenas in ſublime prorepſit, & eccleſiam ex omni parte carpſit, eámque prorſus percurrens depaſtus eſt: deinde tecto quoque conſumpto, ad tergum ſacrarum ædium conuerſus, & vehementi violentóque inde vento exceptus, proximam meridiem verſus Senatus curiam, quanuis longiuſculè diſſitam, inuaſit. Cernere erat rem diuinam ferè, & valde admirandam. D Flammam nanque veluti animata eſſet, ædificia quæ in medio erant præteriens tranſilijt, ne videlicet proxima quæque carpendo, humanum id quiſpiam factum eſſe putaret. Tribúſque horis opus tantum, quod longo duraſſet tempore, materia quidem longè precioſiſſima, forma autem multò pulcherrima conſtructum, ad excidium vergens conflagrauit. Porrò incendium hoc proſerpens, ædificiis omnibus in circuitu conſumptis, a ab ædicula ea ſola ſe abſtinuit, vbi ſacra vaſa ſunt aſſeruata. Ac ne id quidem abſque diuino numine factum eſſe puto, vt ne calumniatoribus occaſio eſſet, ſacrarum rerum iactura inſignem ſycophantiam ſuendi, virúmque ſanctum per reprehenſionem carpēdi. Flamma quæ circiter crepuſculum graſſari cœperat ad auroram vſque, & vlterius progreſſa, materiam quæ reliqua erat, occupauit & combuſſit.

Plures cædes percuſſoris patrat.

Alius item percuſſor ſubornatus.

Eum ipſum Ioannes à ſupplicio liberauit.

Incendium eccleſiæ, quū Ioānes in exilium iret.

Senatus curia quoque conflagrauit. Ex Ioannitis autem quidam eo ipſo die eccleſiam incenderunt. Socrates lib. 6. cap. 18.

Aduerſarij Ioannis incēdium hoc in ſectatores eius reiecerunt.

At illi cōtra factum in aduerſarios regeſſerunt. quaſi eos vnà cū eccleſia comburere vinos voluerint. Sozo. lib. 8. c. 22.

a In templi conflagratione ſacrorum vaſorum ædes intacta permanſit.

De perſequutione, quam ij pertulerunt qui Chryſoſtomo fauerunt & vt Eccleſia propter iniuſtum eius exilium ſit diuiſa. Capus 22.

Perſequutio Ioannitarum, veluti ipſi incendij tales autores fuiſſent.

SEdenim homines peruerſi, quum id quod æquum erat conijcere atque intelligere inde deberent, occaſione potius alia arrepta, Ioannis fautores criminati ſunt: atque in eos, veluti illi graſſati incendium id excitaſſent, grauiter animaduerterũt: multóſque epiſcopos, nec paucos ſacerdotes & clericos, aliόſque item qui in Ioannis partibus erant, & cum eo vrbe exierant, ſtatim comprehenſos, Chalcedone in vincula coniecerunt. Alij porrò in vrbe paſſim obambulantes, ſi quis eis vt Ioannis ſtudioſus indicatus eſſet, eum quoque citra moram rapuerũt, atque cuſtodiæ mãdarunt, & vt anathemate virum ſanctum feriret coegerũt. Alios autem quibus eccleſia malignantium exoſa erat, exilia, bonorum confiſcationes, neces & tormenta varia diſiunxerunt. Erant autem iſti, epiſcopi & ſacerdotes, & monaſticæ philoſophiæ ſectatores. Oportebat etenim paſtore bono impiorũ manibus tradito, oues quoque diſpergi, & earundẽ cum magiſtro ærumnarum participes fieri. Itaq; alij cuſtodias proximas compleuerunt: alij in vlteriorem miſſi continentem, vaſtum traijcere mare, inſulas inhabitarunt, quum quidẽ multis prius tormentis eſſent affecti. Quæ verò illis in profectione aduerſa acciderint, quænam oratio tragicis verbis expoſuerit? Feris enim & improbiſſimis commiſſi hominibus, crudeliter & inhumaniter ab eis ſunt tractati: neque eis quapiã in re eſt parſum. Et nonnulli quidem præter cũmiſerationem omnem in via ita tractati ſunt. Nonnulli verò ſine amiculo clitellarum inſtar nudis iniecti ſunt mulis, haud aliter quàm hoſtiæ aut victimæ in caput deorſum verſum ſublati. Deſpicientiam verò, conuicia, ludibria, graues ſannas, illuſiones, quæ acrius animum penetrant, aut plagas, & alternata flagra, quæ mortẽ optabiliorem reddidere, quæ verba ſatis expreſſerint? Et quod in horum pudore & infamia ſibi delicias facerent, in lupanaria, atque alia fœdiſſima domicilia, & non in honeſtas ædes diuerterunt, aliiſue idoneis locis hos incluſerunt, execratione pleni homines. Quæ tamẽ parua prorſus & pro nihilo potius iſti habuere, quàm vt à Ioannis partibus ſeiungi ſe paterentur. Quod ſi nonnulli eorum profugere potuerunt, nihilominus, ipſi à ſeipſis pœnas ſumpſerunt, ad loca ſola inuiáque & extremas ad oras ſeipſos condemnantes. Cum feris quippe illi quam cum hominibus tam agreſtibus & truculentis, habitare maluerunt. Eiuſmodi iniuriam ſeu iniquitatem ſummopere Europæ deteſtati ſunt epiſcopi. Nã ab eorum qui talia admiſerãt cõmunione diſceſſere, in partibus conſtituere. Illyrici quoque, & plurimi in Oriente epiſcopi, factionis Ioannis fuerunt, eccleſiæ autem corpus non diuiſerunt. Et magno hoc patre defuncto, epiſcopi Occidentales non prius Aegypti, Orientis, Boſpori, & Thraciæ epiſcopos ad communionem ſuam admiſerunt, quàm nomen diuini illius viri in mortuorum epiſcoporum catalogum retulere. Sed neque Arſacium ſucceſſorem eius vel compellatione ſola dignati ſunt. Quin & Atticum,

Ex Ioannis ſectatoribus quidam in exilium miſſi, & grauiſſimè tractati.

Ioannitæ quidam in ſolos profugerunt locos.

Aegerrimè tã indignitatem tulere epiſcopi occidentales.

Ioannis nomẽ in epiſcoporũ albũ relatum.

qui Arſacio ſubſtitutus eſt, & legationes multas ad eos miſit, ſæpéque per pacificationem conciliari eis ſtuduit, longo pòſt tempore ſuſceperũt, vbi magni viri nomen ſacris tabulis inſcripſit. Sicuti paulo pòſt dicemus.

De Tigrio presbytero, & Eutropio lectore: & ea quæ propter ipſum facta eſt in ſomnis Siſinio viſione. Capus 23.

EO tempore maximo excitato motu, quoniam plebem quietã deinceps per ſeditionem nihil moturam eſſe conſtabat, vrbis præfectus Optatus publicè pro tribunali de incendio hoc, & quæ conflagrauerat Senatus curia, quæſtionem exercuit, multóſque eo ſub prætextu grauiter torſit. Quod enim ſuperſtitionẽ Græcam profitebatur, in noſtris malis veluti delicias conſectás, & eccleſiaſticis cladibus illudẽs, caſu eo delectabatur, & presbyterum quendam cui nomen erat Tigrius, arripuit: eique veſtibus detractis, nodo flagris in tergo plagas intulit: & eo vſque hominem excarnificauit, donec articuli eius ſoluerẽtur. Manibus enim pedibúſque artè vinctus quàm maximè fieri potuit, diſtẽtus eſt. Tigrius verò iſte genere barbarus quidem & eunuchus non ab ipſa natiuitate fuit. Et quoniam in herili domo, pro eo atque debuit ſeruitutem ſeruiit, præclariorẽ quàm pro ſerui captu laudem ſibi comparauit. Quapropter libertate donatus, propter morum humanitatem & modeſtiam, multo intercedẽte tempore ad presbyteri euectus eſt dignitatem. Erat nanque moderatus admodum, & æquabilitate vitæ inſignis. Erga indigentes, ſi quis alius, & ipſe valde commodus, & in hoſpites qui ad eum diuertiſſent, benignus. Deinde Eutropius etiam lector productus eſt, cum quaſi incendiarius per indices delatus fuiſſet. Et primùm quidem † bouis diſtẽtis ſæpius tortus eſt, poſtea autem ei fuſtibus & clauis oſſa comminuta, vngulis deinde membra, latera, & maxillæ conciſæ, poſtremo flammam accenſam inferioris corporis partibus is excepit. Atque vbi nihil eſt confeſſus, poſt eos qui dicti ſunt cruciatus cuſtodiæ incluſus eſt, quum iuuenis & tenero maximè corpore eſſet. Vbi etiam correptis putredine membris, breui vitam finiit. Verum ea inuerò graue mihi non fuerit, ſomnium quoque quod de eo accidit, hiſtoriæ huic attexere. Siſinio nanque epiſcopo dormienti, aſſiſtere viſus eſt vir quidam forma & proceritate illuſtri, habitu etiam honeſto & graui, ad ſanctiorem ſacrificij aram templi, quod Stephano protomartyri dicatum eſt. Cõſternata verò admiratione mente eum eſſe apparuit, quòd viros bonos non inuenerit, cuius rei gratia totam perambulauerit vrbem: & quòd in tanta proborum hominum penuria ſolus præclarus eſſet Eutropius. Hac viſione propter nouitatem rei Siſinius ad ſtuporem redactus, celeriter conſurrexit: & cuidam presbytero qui ſub eo erat, ſomnium expoſuit: eundémque per vrbem circumeuntem, ſi alicubi Eutropius quiſquam adeſſet, inquirere iuſſit. Atque ille coniectura ductus, eum conf[illegible] im eſſe dixit, qui nuper diutiſſimè illata inqu[illegible]tione ſibi à præfecto tormenta fortiter pe[illegible] iſſe ferel[illegible] nt.

Optatus vrbi præfectus quæſtionem crudeliter de incendiariis habuit.

Presbyter eunuchus.

Tigrius ex ſeruo presbyter, grauiſſimè eo nomine tortus.

Egregia presbyteri laus.

Eutropius lector quoque veluti incendiarius excarnificatus.

† Βοείαις κατατεινόμενος νεύροις ἠκίζετο.

Eutropius in carcere expirat.

Siſinij epiſcopi Nouatiani ſomnium de Eutropio.

ſerebatur. Et in ipſo carcere diligenter, ſi quis ibi Eutropius nomine eſſet, inquiſiuit: quem vbi inuenit, colloquutus cum eo, & Siſinij ſomnio commemorato flẽs, vt pro ſe precaretur, ab eo petiit. Hæc de Tigrio & Eutropio.

De beata & ſancta Olympiade, miniſtra magni templi conſtantinopolitani: & ſingularis quadam rerum eius geſtarum commemoratio.

cap. 24.

De ſancta Olympiade diaconiſſa.

IN hiſce eccleſiaſticis calamitatibus virilis admodũ animi ſpecimen exhibuit beata Olympias, diaconiſſa, quæ vel ſolo nomine ſatis eſt clara & manifeſta. Facerem verò hiſtoriæ huic initiam, niſi eius quoque res referrem, cuius ſemel iam atque iterum mentio eſt facta. Sed laxanda venit oratio, vt nos virtutibus quoque eius oblectemus. Genere ipſo parentibus præclaris orta fuit, diuitijs, formæ venuſtate, & omnibus vitæ ornamẽtis perquam illuſtris. Et collocata quidem illa viro in matrimonium eſt, nõ tamen prorſus virginitatis cœlibatu orbata. Viginti oanque menſibus in cõiugio cum illo exactis poſtquam illum ei mors ademit, quãquam ea eſſet ætate, vt ſecundas non dehoneſtaret nuptias, pudicitiam tamen complecti, atque in ea per vitam omnem acquieſcere maluit. Et cum Imperator eam ad cognatorum ſuorum connubium alliceret, præmiaque & honores conuenientes deferret, nihilominus tamen illa perſequẽdum ſibi eſſe quàm maximè iuxta eccleſiæ conſtitutiones philoſophandi genus duxit. Proinde delicias omnes repudiauit, alieniores eas eſſe à præſtantibus nobilitate fœminis rata. Et quum abſtinentiæ ſe non cibi tantum, ſed & ſomni, & craſſiorum materiæ affectionum ſeu perpeſſionum dediſſet, tam accuratè corpus exercuit, vt adminiſtro illo, non inſidiatore vſa ſit: pudicitiam verò non modò in contactu quorumcũque ſenſuum, ſed in mente ipſa conſtitutam habuit. Tum autem cum domina facultatum multatum eſſet, primùm quidam prout ſors tulit, petentibus eas diſtribuit. Quum verò eam hoc ſic facere inſigne eccleſiæ lumen Ioannes videret (Nectarius enim eam diaconiſſam legerat) Conſilium ſanè, inquit, & inſtitutum tuum, ô mulier, de vanis hiſce mundi rebus admiror. At diſpenſandi largiendiq́ue modum tenere eũ oportet, qui ad perfectæ virtutis faſtigium contendit. Ac tu quidem, quæ habentibus ſubſtantiam tuam diſtribuis, mari ipſi aquam inſerre & D mutuam dare videris. Illud autẽ te maximè ſpectare decet, quandoquidem tua ſponte Deo ipſi bonis tuis ceſſiſti, & dominio poſſeſſionũ; pecuniarum renunciaſti, vt eas de cætero velut diuini iuris factas, rectius maiore cum equitate diſpenſes, obnoxiamq́ue te rationi reddendæ, ſi quid de eis præter rationem factum fuerit, eſſe ſcias. Itaque liberalitatem, ſi mihi obſequêris, petentium indigentia metiêris. Plures enim hoc modo abundabunt, & miſericordiam ſimul & diſpenſationis curam, quam in diuina pecunia conſectari conuenit, cõſeruabis, compenſatione ... ine & gratiam congruentem conſequêris. Ex ... igitur tempore in ſolam ſanctorum curã op... uas impendere conſtituit, & liberali ma-

Viginti menſibus in matrimonio vixit. Secundas nuptias non attigit.

Continentia eius.

Subſtantiam ſuam diſtribuit.

Ioannes Olympiadi eleemoſyna danda modum præſcribit.

Pecunia eleemoſyna deſtinata diuini iuris eſt.

A nu virtutis amatores proſequuta eſt, largitione conuenienti cum hilaritate vſa. Ac multos illa quidem alios propter excellentem hoſpitalitatem liberaliter & benignè excepit: in primis autem in Theophilo, amicum illum & charum Deo eſſe rata, magnanimitatem ſuam oſtendit: quamuis & ipſa improbitatem & contumelias linguæ eius non effugit, ob cauſam illam, quòd & Dei amantes viros illos Ammonium & Iſidorum hoſpitio excepit, eiſq́ue benignè fecit. Et cùm qui piè ſecundum Deum viuerent omnes honorauit, flagrantiq́ue animo illos competenti cura dignata, eis inſeruiuit: tũ præcipuè Chryſoſtomo patri addicta, & familiaris quàm maximè fuit, tota ex illius nutu & ore pendẽs, & veſtes atque cibum craſſæ huius materiæ expertẽ, cultumq́ue illum pro eo atque decuit ritè parans, necnon in alijs rebus omnibus ei inſeruiens, & quodammodo perinde atque Thecla altera Paulum conſequens. Sedenim incendij huius prætextu & ipſa tum ad præfecti tribunal conſtitit. Atque illo interrogante, quid ita tandem Chriſtianorum eccleſiam incendiſſet? cõpoſito placidóque animi ſtatu illa: *a* Non hoc ait, ô præſes, vitæ meæ inſtitutum eſt. Subſtantiam enim, quod ipſe quoque noſti, meam non exiguam ferè omnem in ſacrorum fanorũ ſtructura inſumpſi. Vbi verò ille ſubobſcurè ſe illis vitam ſcire ſignificaret, Olympias: *b* Proinde iudicis munus, inquit, relinque, accuſatoriſque perſonam ſume, & alius nobis detur iudex. *c* Porrò quoniam crimen obiectum teſtimoniis confirmare non poterat, eáque legitimè arguere non licuit, ad alia ſenſim præfectus tranſit. Et C quaſi conſiliarij locum ſuſcepiſſet, eam reprehendit, quòd Ioannis neceſſitudinem retineret, & propterea eccleſiæ communionem non reciperet: cùm ei reſipiſcenti facile eſſet, negocio moleſtiáque omni liberari. Verùm beata illa nefas eſſe dixit, eam quæ publicè per ſycophantiã delata, & in iudicio de crimine obiecto non cõuicta eſſet, ad alterius rei, quæ in crimen atque iudicium non veniſſet, cauſam dicendam tranſire. Quod ſi tibi, inquit, videtur, iube me patronos producere criminum eorum, quæ proximè mihi ſunt intentata. Nam ſi cogere voles, vt me contra leges ſynaxis & communionis, cuius minimè decet, participem faciam: facturam me nõ eſſe ſcito, quæ eis facere permiſſum non eſt, qui piè ſibi viuendũ eſſe ſtatuerunt. Præfectus poſtquam intellexit, perſuaderi eam, vt cum eccleſia communicaret, non poſſe: tum quidem ille eam aduocatos ſibi quærere permiſit. Alio verò tempore in ius citatam, magno auri pondere per condemnationem mulctauit: ſententiam eam ſuam, ob cauſam talem, mutaturam eſſe arbitratus. Verùm illa hæc pro nihilo duxit, neque quidquam de propoſito conſilio ſuo remiſit. Quocirca Conſtantinopolim etiam reliquit, & Cizicum, vt vbi degeret, ſe contulit. Deinde verò ex eo loco ad exilium in Nicomediam Bithynorum eſt damnata. Abundè verò res neceſſarias Ioanni exulanti ſuppeditauit, adeò vt ille ex ea liberalitate multorum quoque inopiam ſubleuaret, & non paucos ex Iſaurorum captiuitate redemptos ſuis reſtitueret. Ibi cum illa annos plurimos tranſegiſſet, tentationúmque procel-

Theophilo Alexãdrino Olympias benignè fecit. Ammonio quoque Longo, &c. Eadẽ Ioannis miniſtra.

† αὔλου ἐχού-σης τροφήν.

Olympias altera Thecla.

a Eadẽ apud præfectũ tanquã incendiaria cauſam dicit.

b prudenter admodum Præfecto ad obiectiones reſpondet Olympias.

c Recuſatio iudicis ſuſpecti.

Olympias nõ perſuadetur vt cum perſequutoribus Ioanis communicet.

Eã ob cauſam à Præfecto mul...et dict tur.

Olympias Nicomedia exulat.

las & afflictiones varias egregio in Deũ amore fortiter ſuſtinuiſſet, *c* patientiæ tandem coronã ſuſcepit. Monaſterium quod Conſtantinopoli conſtituit, Marinæ cognatæ ſuæ relinquens, *d* eam monaſterij regulam inuiolatam conſeruare iuſſit. Fuit id prope ſanctæ Pacis & Verbi Dei Sapientiæ priſtinum templum & vſque ad ſeditionem eam, quæ Νίκα, hoc eſt, Vince dicebatur, durauit. Tum verò Sapientiæ templo exuſto, & ipſum conflagrauit. Cæterùm maximo eo longe pòſt templo reſtituto, monaſterium hoc priſtinam quoque recepit venuſtatem, atque ad veterem reſtitutum eſt dignitatem. Sergia ei præſidente, quæ etiam beatæ huius fœminæ vitam conſcriptam reliquit, in qua illud quoque eam commemorãrem audire licet: Quòd poſtquam Nicomediæ ſancta Olympias diem ſuum obiit, priuſquam ſepulturæ mandaretur temporis eius Nicomedienſi epiſcopo in ſomnis præceperit vt venerandas reliquias arculæ impoſitas alto mari committeret, & quocunque locorum illa curſum teneret, ibi corpus eius ſepeliretur. Id ab epiſcopo factum, & arca ad maritimum locum delata eſt, vbi apoſtoli Thomæ delubrũ poſitum eſt: ab incolis locus is Brochti dictus. Ibi diuina viſione admoniti qui regionem eam incolunt, exierunt, & ſacras illius reliquias ad ſanctiorem ſacrificij aram repoſuerunt, quas innumerabilium morborum cura, dæmonumque expulſione, aliiſque prodigiis, quæ ſupra hominum opinionem ibi ſunt exhibita, Deus dignatus eſt. Memoriæ quoque proditum eſt, poſtea incurſione hoſtili templum hoc Apoſtoli inceuſum eſſe. & quòd reliquiæ iſtæ prope maris vndas ſitę eſſent, arcam quidem igni conſumptam, ipſas autem in fluctus maris proiectas eſſe. Quo verò loco illæ erant, vndam ipſam cruentatam conſtitiſſe, Deo veluti exhibente martyris illius confeſſionem. Sergium porrò qui tum patriarcham geſſit, Ioannem preſbyterum eò miſiſſe: eúmque ſacra eius oſſa collecta monaſterio illius intuliſſe, quod ipſa (ſicuti dictum eſt) loco medio inter duo Sapientiæ & Pacis templa excitauit. Preſbyter, quem diximus, confirmauit, quum reliquias eas colligeret, magnam vim ſanguinis ſe ſuper eis ſcaturientem vidiſſe, adeò vt veſtem quoque eius contigerit, atque inde defluxerit. Eadem alius quoque vidit. Et cum multi confluerent homines, ſanationes mirificæ exhibitæ ſunt, dæmonibus plurimis eiectis: quorũ vnus talo mulieris incubãs, abactus eſt. Hæc de beata Olympiade.

Obitus eius.

d Monaſterij ſanctimonialium regula.

Monaſterium ſuum Marinæ cognatæ ſuæ Conſtantinopoli reliquit.

Seditio Conſtantinopolitana.

Sergia monaſterij Olympiadis præſes.

Miraculũ in cadauere Olympiadis

Brochti. Sepultura Olympiadis.

Reliquiæ eius Conſtantinopolim perlatæ.

Sergius patriarcha Conſtantinopolitanus.

Sanationes mirificæ apud eas reliquias.

Dæmon talo mulieris incubans.

De conuerſatione & vita ſancta Nicaretæ Nicomedienſis. Caput 25.

ERant autem aliæ quoque plures eodem curſu cum illa concertantes, eademque erga magnum patrem charitate flagrantes: quarum vna bona admodum fuit, *a* Nicareta Bithyna, nobilibus maximè parentibus apud Nicomedienſes orta. Genus ei præclarum erat: perpetua verò virginitate & reliqua vitæ virtute valde celebris fuit. *b* Faſtu prorſus caruit, humilitate inter eas quæ idem ſtudium ſequebantur, præcipuè inſignis. Ordinem in moribus ſermone & vita quotidiana ſeruauit. Res humanas ad mor-

De ſancta Nicareta virgine.

a Hanc ſibi cognitam Sozomenus Cõſtantinopoli quoque, cum plurimis aliis in voluntariũ exilium ceſsiſſe ſcribit, lib. 8. cap. 23.

E tem vſque diuinis poſthabuit. Ad fortitudinem quoque compoſita fuit, & rerum difficultates facillimè pertulit. Et quòd diuitię multæ ei ablatæ eſſent, non ægrè ei fuit: atque eo quod ei ex illis reliquum fuit exiguum admodum, optimè diſpenſando ad neceſſitatem eſt vſa: cum quidem ad multam peruenerit ſenectutem, aliiſque etiam liberaliter impertierit. Et quum mundiciç ſtudioſa eſſet, remedia etiam egregia promptitudine condidit, ad variorum morborum vſum commoda, quæ plurimis ægrotis dedit, qui nihil opis & adiumentis à conſuetis medicis retulere. Diuiniore enim quodam nutu quaſcunque aggrederetur res finem bonum illæ capiebãt. Atque vt in ſumma dicam, in fœminis quęcunque apud nos laudatæ fuere, non aliam reperire fuit moribus, ſanctitate & virtutibus reliquis præſtantiorem. Et talis quum eſſet, perpaucis tamen nota fuit. Propter morum nanque modeſtiam, & mediocritatis ſtudium, vt lateret potiſſimum operam dedit, adeò vt neque diaconiſſæ honorem ſuſcipere, neque ſacrarum virginum cœtui præeſſe voluerit, quamuis ad id Ioannes patriarcha eam ſæpe cohortatus ſit & excitarit. Talis quoque ſuo ipſius reſpondens nomini Nicareta fuit. Sed oratio nobis ad reliquam hiſtoriam redeat.

b Abſolutum Chriſtianæ vitæ exẽplum.

Nicareta medicina perita.

De perfectione Ioannis in locum cui nomen Cucuſus: & de epiſcopo Adelphio, & de admirabili viſione quam is de Chryſoſtomo vidit. Caput 26.

FOrtis ille veritatis propugnator in oppidũ Armeniæ Cucuſum abductus eſt, ad quod tum multi excurrebant Iſauri. Conſultò verò id quoque factum puto, vt in ſęuiorum hominum manibus eſſet, quàm illi qui eũ eò abduxiſſent, fuiſſent. Quanuis id diuina prouidẽtia ita etiam diſpoſuerit, vt etiam illi qui veritatis lucem non vidiſſent, per ipſum manu ducerentur. Id quod accidit. Siquidem doctrina & factis mirificis multas ibi cepit gentes, epiſcopos & preſbyteros ibi creando & ſacras ſcripturas eos docendo. Sed enim apud oppidum Cucuſum Adelphius quidam Arabiſſi epiſcopus, viſione diuina admonitus, eum excepit. Hunc fama eſt, poſt Ioannis obitum, quum in mœrore ingenti eſſet, Deum oraſſe, vt ſibi indicaret, quanam ſede & ſtatione illum dignatus eſſet. Atque quum in ecſtaſi conſternatus eſſet, ſanctos quidem omnes H circumcirca ordine conſiſtentes vidiſſe, illum autem in eorum numero non cõſpexiſſe. Quod vbi grauiter tulit; angelum ei aſtantem doloris moleſtiam ademiſſe, atque dixiſſe, aliam Ioanni ſedem. Deo propinquiorem, honorémque pręſtantiorem, vt vnà cum angelis Deum laudibus vehat, datum eſſe, ad ſtationémque eam perſpicere non multis permiſſum eſſe. Abi itaque, inquit, & animi dolorem omitte. † Quod enim hunc non vides, non propterea is non adeſt, ſed potius ſupra multos eſt: atque id excellentis eſt honoris indicium. Ille ſanè, ſicuti diximus, Ioannem excepit. Quę verò ei in itinere accidẽre, tragœdia alia, seu malorum Ilias prorſus [illegible] Quàm variis enim cum ærũnis colluctatus [illegible], à neruiue ea quàm ab ipſo commemoran[illegible]

cui us

In exilio quoque Ioannes Chriſtianiſmum propagauit.

Adelphius Arabiſſi epiſcopus per ecſtaſim locũ Ioannis in cœlo inquiſiuit.

† τὸ γὰρ μὴ ὁρᾶν τοῦτον, οὐ τὸ μὴ παρεῖναι, τὸ δὲ τῶν πολλῶν ἐπηρεῖναι τὸ πλεῖον τῆς τιμῆς ἐμποιεῖ.

cundius aut verius quiſquam cognouerit. Nam ea quoque mala, aurea illa lingua, ita vt decuit, optimè expoſuit. Ad Conſtantium ſiquidem presbyterum ex ipſa ſtatim Nicæa ſcribens, hæc verbis talibus ſignificat.

Epiſtola diui Chryſoſtomi, pro eccleſiis Dei: & ſingularis de exilio eius narratio.

cap. 27.

Scriptum Ioannis ad Conſtãtium. presbyterum. Hortatur Cõſtantium, vt ſtrennè eccleſiaſticum munus perſecutionis tempore adminiſtret.

NIcæa quarto menſis Iulij die ſolututus, hanc ad pietatem tuam dedi literas, ad id te cohortans, ad quod nunquam cohortari deſij: quamuis grauior præſente tempeſtate procella, maioreſque fluctus ingruant, vt ne intermittas ea quæ officij tui ſunt, in ea quam ab initio cepiſti adminiſtratione, adimplere: Græcæ ſuperſtitionis exterminationem dico, eccleſiarũ ædi- B ficationes, animarum curam. Neque te ſupinum aut ſocordem rerum difficultas faciat. Neque enim gubernator, vbi mare ipſum concitari & furere videt, à nauis clauo & gubernaculis diſcedit: neque medicus, vbi ægrum morbo corripi cernit, curatione ſuperſedet: ſed tum maximè vterque iſtorum artem ſuam & promptitudinem adhibet. Non te ad ſocordiam redigant præſentia mala. non enim de eis quæ nobis inferuntur calamitatibus, rationem reddemus, quin potius mercedem accipiemus. Si verò ea quæ in nobis ſunt in eccleſiam non contulerimus, ſed deſides fuerimus, nihil nos ea in re adiuuabit aut defendet malorum tumultus: quandoquidem & Paulus carcerem incolens, in vinculis officium ſuũ fecit. Et Ionas in ventre beluæ marinæ incluſus C fuit, & tres pueri in camino verſati ſunt: neque tamen horum quenquam vincula varia ad deſidiam redegere. Hæc ipſa tecum reputans, Domine mi, ne omiſeris Phœniciæ, Arabiæ, & Orientis eccleſiarum curã gerere: illud perſuaſum habens, locupletem te mercedem recepturum eſſe, ſi tot & tantis intercedentibus impedimẽtis, ea quæ in te ſunt eis contuleris. Neque tibi graue ſit, creberrimas ad nos dare literas. Nam ſicuti nunc cognouimus, nõ Sebaſtiam, ſed Cucuſum exulatum ire iuſſi ſumus. quòd tibi literas mittere facilius erit. Scribes igitur nobis, quot anno quolibet ædificatæ ſint eccleſiæ, & qui viri ſancti in Phœniciam ſint miſſi, & ſi quę maiora acceſſerint incrementa. Et cùm Nicænũ quendam monachum caſæ ſuæ incluſum reperiſſem, ei vt ad pietatem tuam iret & in Phœni- D ciam proficiſceretur, perſuaſi. An is ad te venerit, fac ſciam. De Salamis regione, quæ non longè à Cyro ſita, & ab hęreſi Marcioniſtarum oppreſſa eſt, acturus cum quibus oportuit, & rem omnem rectè conformaturus fueram, niſi eiectus eſſem. Quod ſi dominum meum Cyriacum epiſcopum Conſtantinopoli eſſe cognoueris, ſcribe ad eum hac de cauſa, & perficere is omnia poterit. Cohortare omnes, & potiſſimum qui fiduciam erga Deum habent, vt multùm & aſſiduè orent, vt præſens orbis naufragium conquieſcat. Intolerabilia enim Aſiam, aliaſque vrbes & eccleſias inuaſere mala: quæ ſingillatim, ne mo[...]ſtus eſſe videar, enumerare ſuperſedeo: atque [...]um illud dico, multa nunc & aſſidua per- opu[...]ſe precatione. In alia rurſus epiſtola ita

ταλάμιος. Curam gerit eccleſiarum exul Ioannes.

Cohortatur ad orationem aſſiduam.

A inquit. Quòd ſi in carcere degitis, catenîſque vincti, & cum ſqualidis & ſordidis hominibus in cuſtodias incluſi eſtis, propterea quòd iſtorũ iniquitati non conſentitis, exultate eo nomine & gloriamini, quoniam ingentis lucri hæc vobis occaſio ſunt. Quandoquidem & nos attriti, conſumpti, & ſexcentis mortis generibus confecti ſumus: id quod renunciare certò poſſunt, qui breui etiam momento nobiſcum fuere: cum quibus colloqui non potui, propter continuas febres, quibus ſum occupatus, quibúſque diu noctuque afflictus, iter tamen facere neceſſe habui, æſtu oppreſſus, inſomnia labefactatus, rerũ neceſſariarum penuria, curatorumque ſeu defenſorum inopia confectus. Nam & iis qui vel in metallis opus faciunt, vel carcerem incolunt, longè duriora & paſſi ſumus, & etiamnum pati- B mur. Et via tandem Cæſaream ex tempeſtate in portum venimus. Sed ne portus quidem iſte recreare nos ex fluctuum & vndarum ærũnis potuit: adeò nos præteritum tempus prorſus accidit. Verumtamen Cæſaream quum veniſſem, nõ parum ſum reſocillatus, quòd & puram biberim aquam, & panem non ſordidum atque durum ſumpſerim, neque in doliorum fragmentis lauarim, ſed balneum qualecunque repererim, & quòd in lecto tum cubare permiſſum mihi fuerit. Poſſem quidem plura iſtis commemorare: verùm ne nimio vos dolore afficiam, in his cõſiſtam. vno illo adiecto, † non debere vos exprobrare eis caſum ſcilicet noſtrum deſinere, qui nos diligũt. Nam cum tot habeamus noſtri ſtudioſos, tanta poteſtate & autoritate prædi- C tos, neque eas res impetramus, quas * damnati etiam homines impetrant, vt in amœniorem viciniorémque locum condemnaremur. Verùm quum & corpus ærumnas haſce tolerare deneget, & metus Iſaurorum omnia circumuallet, paruam hanc & tenuem gratiam obtinere non poſſumus. Sit eo quoque nomine Deo gloria. Non enim glorificare eum in omnibus deſiuimus. Sit nomen eius benedictum in ſecula. Sciris nanque, loca omnia tumultibus & turbis eſſe plena: nec pro Conſtantinopoli ſola, ſed pro vniuerſo orbe oratione & cohortatione * opus eſt. Inde enim initio ſumpto, ſicuti dictum eſt, malum loca omnia peruadens, eccleſias omnes turbat. Septuaginta diebus in itinere conſumptis, aliquando tandem Cucuſum peruenimus: locum totius orbis, propter ſolitudinem, grauiſ- D ſimum. Proinde reuerentia veſtra colligere poteſt, quæ & quanta pertulerimus mala, inſuſtentabilibus febribus conflictati, & metu Iſaurico circumuallati. Atque hæc quidem dico, non quòd velim quenquam cuiquam moleſtum eſſe, & petere vt aliò inde transferar. Nam quod duriſſimum fuit, viæ ſcilicet ærumnam, pertulimus. Sed illam à vobis gratiam peto, vt crebrò ad nos ſcribatis, & eccleſiarum curam geratis. Et rurſus inquit: Quandoquidem & nos tertium iam annum in exilio agentes, in fame, peſte, bellis, continuis obſidionibus, ſolitudine incredibili, morte quotidiana, enſibus Iſauricis, non mediocriter animat & conſolatur affectionis veſtræ abundantia, & conſtantia, & fiduciæ ſtabilitas. Quapropter etiam ſi ſolo & mœnibus vrbis eiecti ſumus, vera tamen ciuitate exacti

Aliud Ioannis ſcriptum. Exultandum in afflictionibus.

ἐμπορίας ὑπόθεσις.

Aerumnæ quas in itinere pertulit Ioannes.

παρεγγυώμενοι.

† μὴ παύσηται ὀνειδίζοντας τοὺς ἀγαπῶντας ἡμᾶς.

Querela de exilij loco.

** καταδικοι.*

** παρακαλεῖν.*

commendatio eccleſiarum.

Conſolatur ſe amicorum fidorum egregia erga ſe charitate.

Non putat se exulare Ioannes. aut amici Constantinop. memoriam eius retinent.

non ſumus. Si enim vos ciuitatem facitis, & nos E vobiſcum ſemper & in vobis ſumus, ſatis conſtat, etiam dum hic agimus, vrbem nos illam incolere. In animis enim veſtris verſamur: & vbicunque ſumus, omnes vos vehementes noſtri amatores in mente noſtra circumferimus.

De Arſacio patriarcha Conſtantinopolitano, qualis is fuerit. & vt Ioannis ſectatores perſequutus ſit, & paulò pòſt mortuus.
cap. 28.

Arſacius ſucceſſor Ioãnis.

EPiſtolæ ſic habent. Non multo verò pòſt episcopus Conſtantinopolitanus eligitur Arſacius, Nectarij, qui ante Ioannem epiſcopatum eum geſſit, frater: vir placidus quidem iudicatus, & erga Deũ maximè religioſus. Gloriæ autem eius clerici quidam obſuerunt, qui quicquid voluere, fecerunt, & culpam omnem in eũ contulerunt. Deteriorem verò eum multo fece F re ea, quæ Ioannis ſectatoribus accidere. Poſtquam enim cum eo & cum eccleſia eius, in qua inſidiatores & ſycophantæ Ioanuis multi aliis permiſti eſſent, communicare & orare noluerunt, & ſuos ſibi conuentus in extremis locis & porticibus ciuitatis egerunt, rem eam ad Arcadium imperatorem detulit. Itaque ad eos congregatos quidam cum non contemnenda militum manu miſſus eſt. Illi multitudinem fuſtibus & ſaxis pulſantes, inde depulerunt. Quicunque autem inter illos ardentiore erga Ioanem animo, & quaſi multitudinis columnæ, aliiſque præclariores erãt, eos cuſtodia excepit. Et quod in eiuſmodi turbis accidere ſolet, cum res nouæ militibus permittuntur, mulieribus quæ ibi ſimul congregatæ erant, multis capitis velamen- G ta, aureæ zonæ, monilia, torques, & ornatus earum reliquus direptus eſt. Erant etiam, quibus vnà cum infima auricula inaures ablatæ ſunt. Et cum ingens clamor & luctus in vrbe eſſet exortus, tantum abeſt vt illi ſuum erga Ioannem amorem mutarent, vt etiam ea ex re numerus eorum auctus ſit, & ad partes eorum plures acceſſerint. Verumenimuerò publicè illi deinceps nõ conueniebant: multi verò etiam neque in forum neque in balnea prodibant. Quibuſdam etiam domi manere periculoſum erat, qui ſibi ipſis exilio impoſito vrbem reliquerunt, & quò cuique viſum eſt, conceſſerunt. Multi ſanè & alij honeſti boniq́ue viri, ſed non minus mulieres, pari in Ioannem ardore inter ſe decertarunt: inter quas Olympias & Bithyna Nicareta fuit, de H quibus paulo antè diximus. Arſacius porrò vbi non longius quàm decem & quatuor menſes in ſede epiſcopali vixiſſet, diem ſuum obiit: cum quidem, vt aliquis dicat, nullum viuentis hominis opus peregiſſet, longo tempore per frigidiorem naturæ ignauiam & ſtuporem quaſi confectus, nec minus ante naturalem finem præmortuus. Proh pudor, quis cur? inquit Simeon: quaſi quidam, vt ita dicam, † vetus truncus, multa principum facilitate, ſubſtitutus eſt? vir octugeſimum ſupergreſſus annũ, tumulo magis quàm throno appoſitus, delirus quidam & deſipiens, ad dicendum quidem ineptiſſimus, ad cogitandum autem de rebus decentibus ſtupidiſſimus, ad faciendum verò ignauiſſimus, parum admodum ab inanimatis diſſidens, lecto & angulo dignus: qui quum per ſeipſum eſſet inutilis, & populus Ioannis amore teneretur, quòd is ei ex parte altera obſtaret, † ingratus prorſus omnibus & † illaudatus fuit. Talis Arſacius erat: & quum breui tempore eccleſiæ præfuiſſet, ita è viuis exceſſit.

Ioannitæ ſententiam ſuam non mutant. Binlis Conſtãtinopoli diſcedunt.

Exemplũ militaris licẽtia.

Arſacij mors.

Confertur ſucceſſor. Arſacius eũ Ioanne decesſore.

† γεράνδρυον.

† ἀπόστοργος.
† ἀπόρρητος.

De Attico patriarcha, & perſequutione eius tempore facta. Et quæ Eccleſiis in Aſia tum acciderint.
Cap. 29.

Atticus ſucceſſor Arſacij.

PErmultis autem eccleſiã ambientibus, quarto poſt Arſacij obitum menſe ex preſbyteris Attico ea committitur: qui in cleri ordinem allectus, vnus ex Ioannis obtrectatoribus fuit, Sebaſtiæ Armeniorum ortus, ab adoleſcentia autem philoſophiæ operam nauauit, ſub magiſtris quibuſdam monachis Macedonij hæreſim F ſectantibus, qui tum Sebaſtiæ philoſophiæ ſuæ officinam habebant. Erat autem Euſtathij diſciplinæ, quem Sebaſtiæ epiſcopum & monachorum optimum ducem fuiſſe, in ſuperioribus expoſuimus libris. Cuius ſcriptum pulcherrimum quidam eſſe ferunt, quæ Baſilij magni Aſcetica, ſeu Monaſtica dicuntur. Non hic autem eſt Euſtathius, qui poſtea Antiochiam eſt tranſlatus, & propter quem in eccleſia offendicula illa inter Paulinum & Meletium, & Flauianum & Euagrium extitere. Atticus vbi inter † viros cenſus eſt, Macedonij opinione reiecta, ad eccleſiã vniuerſalem ſe contulit, non tam doctrina quàm natura prudens: quapropter in rebus agẽdis facile quod voluit aſſecutus eſt, inſtruendis ſimul & effugiendis inſidiis dexteritate mira. In mori- G bus eius hæ fuerunt illecebræ, vt ferè omnibus gratus & charus eſſet. In orationibus eccleſiaſticis ſimplex fuit, eaſq́ue tales edidit, vt neque ab auditoribus tranſcriberentur, neque omnino doctrina liberaliore & elegantia carerent. Et cũ vir ſumma diligentia eſſet, opportunum tempus nactus, ſubinde oratores Græcos celebriores legendo ſe exercuit. Tum demum, quum idiota ſeu rudis eſſe videretur, teſtimonia ab illis mutuatus, eos etiam qui eruditè cum eo agerent, feſellit. Cúmque ſtudioſiſſimus & placidus maximè erga eiuſdem ſententiæ ſectatores, tum eis qui aliter quàm ipſe ſentirent, formidabilis plurimum fuit. Eis facillimè, dummodo vellet, timorem incutere potuit. & rurſum totus mutatus, ad comitatem ſe retulit. Talis ille fuit: ſicuti H qui eum cognouere, memoriæ mandarunt. Eo autem eccleſiam gubernante, ingentem Ioannis ſtudioſi tulere perſecutionem, cum quidem maxima & Orientis & Occidentis pars eccleſiæ eius communionem, auerſaretur. Quo tempore Epheſij impunitate arrepta, quæ eis viſa ſunt, omnia mouere & mutare voluerunt. *a* Itaque viros à bono paſtore ritè, & ſicuti Deo gratum eſt, in thronis collocatos eiecerunt: *b* eiſq́ue profanos quoſdam & impuros prorſus homines ſubſtituerunt, nulla exploratione manuum impoſitioni præeunte. quippe ita vana & facilis ea res viſa eſt, vt ad epiſcopatum promptiſſimè ſuſcipiendum ſatis eſſet, ſi quis id modò vellet, aut aliquid donaret. *c* Proinde qui dudum à Ioanne exautorati fuerant, commodè rer ta- um

Euſtathius Sebaſtienſis.

Aſcetica Baſilii magni.

Euſtathius Antiochenus.

Atticus ex Macedoniano orthodoxus.

† τοὺς ἄνδρας τελείους.

Atticus Ioannis ſectatores perſequutus.

a Epheſij per temporũ impunitatem epiſcopos à Ioãne ordinatos eccleſiis exigunt.

b Illegitima epiſcoporum ſubſtitutio. nulla interueniente doctrina & vitæ exploratione.

c epiſcopatus pecunia redempti.

d Heraclidē annis quatuor in carcere detinent. Eunuchū impurum ei ſubſtituunt.

lium contemptores aggreſſi, in eccleſias ſunt introducti, epiſcopatu (proh pudor) pecunia redempto. d Qui etiam Heraclidem illum, quem magnus Ioannes Epheſi epiſcopum creauerat, ſuffragantibus ei alus quoque ſeptuaginta epiſcopis, ad annos quatuor crudeliſſimè carceri incluſerunt: & poſtea dignitate † ei abrogata, execrandum & manifeſtum cinædum, deteſtationis omnis plenum, tribuni Victoris eunuchum, in cœlibis viri throno (ô vindicta & patientia Dei) indigniſſimè collocarunt.

† Nemo gradum ſacerdotij venalitate precij mercetur. Quantum quiſque meretur, non quantum dare ſufficit, æſtimetur. Non precio, ſed precibus ordinetur antiſtes. l. Si quenquam. C. de epiſc. & cler.

De impuriſſimo Porphyrio, qui Antiochiæ Flauiano in epiſcopatu ſucceſſit: & temporis eius perſequutione, & de conſtitutione quam Arcadius promulgauit.

cap. 30.

Flauiani Antiocheni mors.

Porphyrius vir malus, ſedem eius inuadit.

TVm quoque magno Flauiano, Antiocheno epiſcopo, qui ſe cum Ioanne aduerſariis nō coniunxerat, & ad quietem æternam tranſlatus fuerat, Porphyrius ſucceſſit: vir quidam grandæuus, non minus improbitate veterator, quippe quæ cum illo diligenti cura nutrita coaluerat, quàm ætate vetulus. Nam vita in libidine peracta, ne tempore quidem ipſo quicquam de eo impetu remiſit, atque in rebus turpibus ipſam quoque naturam vincere atque ſuperare inmmopere contendit. Vbi verò eum etiam Antiochenæ eccleſiæ ſedis per tyrannidem occupandæ cupido capit, cum vrbs tota more recepto, tempore ſuo ad ſpectaculo in luca Daphnes effuſa eſſet, Seueriano & Acacio, necnon Antiocho in amicitiam ſuam allectis, & adminiſtris tyrannicæ cupiditatis aſſumptis (ſimile enim ſimili amicum prorſus eſt) a prædonum more thronum conſcendit, veluti lupus quidam non paſtor: eademq́ue ipſa hora conſecrationem ab eis accepit. Adeò autem illis ea res deproperata eſt, vt receptos ritus plurimus in ſacra initiatione prætermiſerint. Porrò operum tenebrarum patratores, ſine ſuo maleficio tanto impoſito, poſtea diſceſſerunt, impudenti ſibi fuga conſulentes, & per montes inuios ad ſua reuertentes.

a Furtiua & imperfecta Porphyrii ordinatio.

Ritus in conſecratione epiſcopali.

Plebs Antiochena aduerſus Porphyriū inſurgit.

Porphyrius ſe contra illam militari manu defendit.

Atticus perſequutionem contra pleráſque eccleſias excitat.

At ciuitas vbi factum id ſenſit, ignem & materiā aliam incendio aptam manibus rapientes, & cōgerentes, ardore ſcilicet diuino & ipſi flagrantes, vnà omnes aduerſus eum iere, ipſum ſimul cum epiſcopali domo comburere volentes. Vitam nanque eius quàm improba & deteſtanda eſſet, non ignorabant. Quod ſic agi poſtquàm ille cognouit, præſidi pecunia corrupto ſuadet, vt & ipſe furorem alium contra pietatis cœtum obarmet. Ilicet armatorum manus contracta, & cohors malorum contra illos coacta eſt. Proinde illi in conſpectum iſtorum contrà euntium venire auſi non ſunt. Interea ingens etiam perſequutio excitata eſt aduerſus eccleſias Dei, Attici inſtinctu (neque enim cum hoc quoque communicare quiſquam, propter eum quo Ioanni... maximè proſequebantur amorem, volebant) ...uſſiones imperiales paſſim circumferebantur in hæc verba conceptæ. Si quis epiſcoporum cum Theophilo, Attico, Porphyrio, communicare noluerit, extorris eccleſia eſto, & facultatibus priuator. Ex laicis autem ſeu popularibus qui magiſtratus gerunt, dignitate excidunto, milites cingulos deponunto. Vulgus autem & opifices auro multo mulctati, exilio, ſicuti decet, damnantur. Itaque qui ſincerè honeſtatem ſequebantur, & res præſentes non magni faciebant, ne quid abſonum & veræ pietatis inſtituto indignum committerent, ad ſolitudines inhabitandas profugerunt. Quidam inuiti etiam communicare cum illis coacti ſunt, quibus ſcilicet gloria & opibus excidere magnum viſum eſt. Monachi verò in Syria plurimi ab eccleſia ſeiuncti, ſynaxes & conuentus ſuos egere: quam ob cauſam multas etiam experti ſunt ærumnas.

Imperiale ſcriptū pro Theophilo, Attico, Porphyrio.

Piorū ſeceſſus. Multi ſe rebus præſentibus accommodāt.

Monachorum ſanctorū perſequutio.

De legatione quam pij Romam de Ioannis iudicio miſerunt. Caput 31.

Orietales de ſtatu eccleſiarum ſuarū Honorium & Innocētium certiores faciūt.

Rom. Pontifices, Damaſus, Siricius, Anaſtaſius, Innocentius.

QVum eccleſia ita affligeretur, epiſcopi quidam & clerici diuino ardore pro Ioanne & eccleſia, cuius tam malus & miſerandus ſtatus eſſet, flagrantes, ex Oriente Romam vererem ſunt profecti, grauemq́ue tragœdiam iſtam Honorio Imperatori & Innocentio Romæ epiſcopo commemorarunt. Nam poſt magnum illum Damaſum, Siricius quindecim annis epiſcopatum Romanum tenuit. Ei autem defuncto, Anaſtaſius ſurrogatus eſt: qui vbi poſt triennium deceſſit, Innocentius locum eius per ſucceſſionem cepit. Tres illi ſecum attulere epiſtolas: quarum vna aureæ illius linguæ erat, calamitates omnes exactiſſimè recenſens: ſecunda totius Conſtantinopolitanæ vrbis cleri communis: tertia quadraginta illorum epiſcoporum, qui communionis & partium Ioannis erant. Eis redditis, tantū in illis ardorem accenderunt, propter calamitates eas dolentibus, vt ambo ad Imperatorem Arcadium literas dederint, diuturnum in rebus huiuſmodi ſomnum eius reprehendentes. Carpebant verò alterum quoque exilium, quo Ioannes præter eccleſiaſticas ſanctiones affectus fuerat: oportere affirmantes, ſi quæ illi veræ honeſtatis & eccleſiæ tranquillitatis cura eſſet, epiſcopum in ſedem ſuam reduci: & ſynodū Theſſalonicæ, quæ in medio è Roma & ex Oriente venientibus ſita ſit, cogi. Theophilum etiam Alexandrinum, qui omnia ea miſcuiſſet, acciri: atque ita demum canonico, nullíſque affectionibus corrupto iudicio, Ioannis cauſam omnem ritè & ordine decidi. Cuius rei gratia ſe Italos aliquot epiſcopos miſiſſe addiderunt, conſcientiam bonam & iudicium rectū in cordibus ſuis obtinentes. Hæc ſic ad Arcadium Honorius & Innocentius ſcripſere. Quę verò Ioanni etiam & clero reſcripſere, eiuſcemodi verbis continentur: quæ ego ex Romano ſermone vtráque in græcam linguam tranſlata inueni, & hiſtoriæ huic adieci. Epiſtola ad Ioannem ſic habet.

Honorii & Innocentii ad Arcadium ſcripta.

Rectiſſima ſcriptorum eorum ſententia.

Iudiciū legitimum & Canonicum.

Innocentii papæ Romani epiſtolæ duæ, ſancto Chryſoſtomo exuli & clero Conſtantinopolitano miſſæ.

Caput 32.

Reſponſum Innocentii ad Ioannem.

TAmetſi innocentem bona omnia expectare, & à Deo miſericordiam petere conue-

Conſcientia recta per ſpem bonam cum iniuriis colluctans.

Bona conſcientia.

Piorum probatio.

tiat: tamen nos quoque, qui tolerantiæ malorum ſuaſores ſumus, literas haſce, pro eo atque decuit, cum Cyriaco diacono ad te dedimus, ne aduerſariorum iniuria plus poſſit quàm bona conſcientia, dum in ſpe cum illa luctatur. Non enim opus eſt doceri te, tot populorum doctorem & paſtorem, optimos quoſque ſæpe atque adeò ſemper probari, an in vigore patiētiæ perſiſtant, neque alicui dolorum labori cedant. Et eſt profectò res ſtabilis & firma conſciētia bona in malis, quæ iniuſtè accidunt omnibus, quæ niſi quis patientia vincat, indicium de ſe malæ ſuſpicionis præbet. Omnia nanque ſuſtinere debet, qui Deo primùm, deinde ſuæ quoque confidit conſcientiæ. Quandoquidem bonus atque honeſtus vir exerceri ad patientiam maximè poteſt, vinci autem non poteſt. Nam mentem eius diuinæ cuſtodiunt ſcripturæ. Abundāt

Viri ſancti ſemper afflicti.

autem exemplis lectiones ſacræ, quas populo F tradimus: & omnes propè ſanctos variis modis & continenter malis afflictos eſſe, cum fide atteſtantur: quippe qui tanquam in aliquo iudicio explorati, tandem ſic ad coronam patiētiæ peruenere. Conſoletur igitur charitatem tuam, frater reuerendiſſime, conſcientia tua, quæ in tribulationibus ſolatium virtutis obtinet. Inſpiciente nanque ipſo Domino Chriſto, in portu pacis, pura conſtabit conſcientia. Hæc Innocentius ad diuum Chryſoſtomum ſcripſit. Epiſtola

Corona patientiæ.

Innocentii ad clerum Conſtantinopolitanum epiſtola.

autem ad clericos hæc eſt. Innocentius epiſcopus preſbyteris & diaconis, totiq; clero & populo eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, quæ ſub Ioanne epiſcopo eſt, fratribus dilectus, ſalutem. Ex literis dilectionis veſtræ, quas per Germanū preſbyterum & Caſſianum diaconum ad nos dediſtis, ſcenam malorum, quam ob oculos poſuiſtis, anxia ſolicitudine cognoui: & quibus ærumnis maliſque fides laboret, repetita ſæpius lectione perſpexi. Cui rei ſola patientiæ conſolatio medetur. Dabit enim breui Deus noſter afflictionibus tantis finem, quas ſuſtinuiſſe proderit. Sed enim hanc ipſam neceſſariam conſolationem, in initio epiſtolæ dilectionis veſtrę poſitam, conſilium propoſitúmque veſtrum laudantes intelleximus, multa patientiæ teſtimonia complectentem. Conſolationem nanque noſtram, quam ad vos ſcribere debuimus, literis ipſi veſtris præoccupaſtis. Eam ſiquidem laborantibus Dominus noſter præbere patientiam ſolet, vt in ipſis tribulationibus ſeipſos Chriſti ſerui ſoleotur, ſecum ipſi reputantes, eadem antea ſanctis, quæ ipſi patiuntur, accidiſſe. Sed & nos ex ipſis literis veſtris afferre vobis ſolatium poſſumus. Non enim ab eo, vt vobis condoleamus, alieni ſumus: ſiquidem & nos in vobis affligimur. Quis nanque ferre poſſit, quæ ab illis deſignantur, quos maximè conueniebat pacificæ tranquillitatis & concordiæ ſtudioſos eſſe? Nunc inſolito more ſedibus eccleſiarum ſuarū innocentes eiiciuntur epiſcopi. Quod ſanè primus frater & collega noſter, epiſcopus veſter Ioannes, per iniuriam eſt paſſus, cauſa indicta, & crimine neque obiecto, neque audito. Quæ verò hæc prohibita ratio eſt, vt iudicij ſpecimē non ſeruetur, aut de cauſa non quæratur? In locum viuentium epiſcoporum alij ſurrogantur, quaſi qui * ab eiuſmodi delictis prorumpunt, à E quopiam iudicari poſſint rectè quicquam vel dicere vel facere poſſe? Nunquam ſanè patres noſtros talia auſos fuiſſe, ſed potius vetuiſſe cognouimus, ne cui in locum viuentis per conſecrationem alium ſubſtituendi ſit poteſtas. Minimè enim cōſecratio ſiue electio reproba honorem adimere epiſcopo poteſt: quandoquidē neque epiſcopus ille eſſe poteſt, qui iniquè ſubſtituitur, quoniam hæc contra Canonum obſeruationem ſunt. Canonibus porrò obſequendum eſſe ſcribimus, qui Nicææ ſunt decreti: quos ſolos conſectari decet eccleſiam catholicam, & iusta eos iudicare. Sin alij à quopiam proferuntur, à Nicænis canonibus diſſonantes, & hæreticos autores referentes, ij à catholicis epiſcopis reiiciuntur. Hæreticorum nanque inuenta catholicis canonibus non ſunt annectenda. Semper etenim illi per contraria & nefaria decreta, patrum Nicænorum conſilium minuere intendunt. Quapropter non ſolùm hoc dicimus iſtos ſequendum nō eſſe, verumetiam cum hæreticis & ſchiſmaticis ſeu diſſidioſis dogmatibus condemnandum: quemadmodum antea in Sardicenſi cōcilio ab epiſcopis, qui nos præceſſerunt, factum eſt. Nam quæ ſic perperàm ſubintroducuntur, magis damnare conuenit, quàm vt quæ directè contra Canones ſtatuuntur, aliquam habeant, fratres reuerendiſſimi, firmitatem. Cæterùm quid contra iſtos in præſentia agendum? Synodali cognitione peropus eſt, quam dudum etiam cogendam eſſe cenſuimus. Sola enim illa talium procellarum motus ſopire poteſt: quam vt obtineamus, vtile nunc fuerit, medicinam & opem hanc ad voluntatem magni Dei & Chriſti eius, Domini noſtri, referre. Omnia quæ diaboli inuidia, ad fidelium explorationem G ſunt perturbata pacabantur. Stabilitate fidei nihil non ſperare à Domino debemus. Nos quidem multum deliberamus & diſpicimus, quomodo vniuerſalis ſynodus congregetur, vt de voluntate Dei turbulenti iſti motus compeſcantur. Itaque interea ſuſtineamus: & patientiæ muro circumuallati, omnia auxilio Dei noſtri reſtitutum iri ſperemus. Quæcunque verò vos ſuſtinuiſſe ſcripſiſtis, ea quoque omnia antea, quanuis diuerſis maximè temporibus, à collegis veſtris epiſcopis, Demetrio, Eulyſio & Palladio, qui Romam venerunt, & nobiſcum fuerūt, percūctatione accurata cognouimus. Hæc ſunt, quæ ad clericos ab Innocentio datæ literæ continebant: ex quibus colligere licet, quæ illi ſententia & ſtudium de Ioanne fuerit.

Patientiæ in afflictionibus conſolatio.

Dabit Deus his quoque finem.

Et hæc olim meminiſſe iuuabit.

Sanctorum afflictio.

Ioannes indicta cauſa proſcriptus.

Iniquè in locū epiſcopi viuētis alius ſubſtituitur.

* ἐκ τοιούτων πλημμελημάτων ὁρμώμενος.

Soli Nicæni canones legitimi.

Hæreticorum canones reiiciendi.

Synodi eccleſiaſtica diſſidia ſopiunt.

Synodus à Deo petenda.

οἱ πιστοὶ καὶ ἐλπιστικοί. *Patiendum & ſperandū.*

H

De legatis Romà miſſis, qualia ij Eudoxiæ & Attici ſuggeſtione ſint paſſi.

Cap. 33.

Literæ ipſæ tales fuere *a*. Inſuper verò ſynodi decreto, quæ Ioannis cauſa in Italia coacta fuit, in manus recepto, Dei amans *b* Æmylius Beneuenti epiſcopus, Cathegius, & Gaudētius, cum Valentio & Bonifacio preſbyteris, Roma Byzantium profecti ſunt. Sequebantur eos Cyriacus & Demetrius, vnà cum Palladio & Eulyſio, qui Ioannis partium ſtudioſi eò venerant, & tragœdiam malorum omnem illis expoſuerant. Quum autem in Græciam perueniſſe in

a ſynodus propter Ioannem in Italia coacta.

b Legati Romà Conſtantinopolim miſſi.

manus tribuni cuiuſdam, qui inſidias eis tetendetat, inciderunt c. Non enim latere potuerunt fœminarum peſſimam Eudoxiam legationis eius mandata. Et quòd eorum ſententiæ ſeu conſilio, qui legationem eam miſerant, arte quadam aduerſaretur, actiones eorum contrariis actionibus præuenit. Quapropter Theſſalonicam illis videre, atque Papæ literas, quas ad eius vrbis epiſcopum Anyſium ferebãt, reddere permiſſum non eſt. Sed duobus nauigiis impoſiti, poſtquã in vnum ea ſuburbiis Conſtantinopolitanæ ciuitatis, d quod Athyras vocatur, peruenerunt, e per vim in cuſtodiam ſunt coniecti: quibus per calumniam obiectum eſt, quòd ditionem alienam vltra terminos ſuos turbarent, & cum Orientalis imperij contumelia ibi adeſſent. Romani igitur, & Cyriacus epiſcopus, quique cum eo erant, ſeorſim quiſque in cuſtodias incluſi, torti ſunt: & erumnis plurimis affecti, vt literas flagitatas proferrent. Poſtquam autem illi ſe eas nõ prius daturos eſſe affirmarunt, quàm Imperatorem vidiſſent, vtpote ad eum legati: poſtremò Valerius quidam, ex ſeritate & temeraria audacia nomen & celebritatem aucupans, epiſcopi vnius, apud quem literæ erant, pollice fracto, ſcripta ipſa & vaſcula quædam, adhæc quicquid illis ad res neceſſarias parandas erat argenti, ei eripuit: id quod ille non ſine maligno conſilio fecit, vt ſumptibus omnibus ſpoliati, facere aliquid illi, quod prohibitum eſt, neceſſitate adigerentur. Poſtridie eius diei alij plurimi affuere, ſiue ab ipſa Auguſta, ſeu ab Attico miſſi: qui ab illis petierunt, vt tribus millibus nummorum aureorum receptis, cum Attico communicarent, Ioannis autem cauſam deſpicerent. Hoc illi ſe facturos prorſus negarunt. Accidit enim diuinitùs quiddam, quod eam rem prohibuit. Nam vni ex Æmilij diaconis Paulo nomine, viro caſto & moderato, diuum Apoſtolum Paulum apparentem dixiſſe ferunt:
“ Videte quomodo accuratè ſeu circumſpectè ambuletis, dies e-
“ nim mali ſunt: promiſſam fortè fraudem ſic inhi-
“ bentem. Sedenim quum illi promiſſionem ſeu conditionem oblatam non reciperent, ſed reditum in Romanam vrbem precibus peterent: Valerius, qui egregium illud viri optimi facinus in pollice patrauit, ad malè agendum ſtrenuus, immundo & vetuſtate ſqualido nauigio eos commiſſos, exitium eis ſtruens, videlicet, Romam reuerti iuſſit. Illi cum ſummo periculo nauigantes, ægrè Lampſacum appulerunt. Inde naui mutata quatuor menſibus elapſis Romam peruenere: & apud Innocentium Papam ſingillatim quæ eis accidêre, renunciarunt: nihil ſcientes, quid vel Cyriaco eiuſque comitibus, vel Ioanni ipſi acciderit. Hæc tum ſegnem Arcadiũ latuere, id quod poſtea animaduertere licuit. Hiſce verò de cauſis Innocentius Romanus epiſcopus plurimùm indignatus, epiſtolam compoſitam ad Arcadium, Atticum & Theophilum dedit, qua illos excommunicationi & exautorationi ſubiecit: quum quidem cognouiſſet, non multo pòſt patrem illum mortem oppetiſſe, in longius exilium abductum, quemadmodum paululum progreſſi exponemus. Epiſtola verbis huiuſmodi conſcripta fuit.

b Ep. 2. ſcribit. epiſcopos quinque, & presbyteros duos eccleſiæ Rom. ad H. norium & Arcadiũ eſſe miſſos, qui locum & tempus ſynodi cogendæ peterẽt. lib. 8. ca. vlt.

c Eudoxiæ doloq; excipiuntur.

d Athyras ſub urbana Conſtantinopolis regio.

e in vincula coniiciuntur.

Torquentur.

Literæ eis & viaticum adimuntur.

Agitur cum eis vt tribus millibus aureorum receptis, cum Attico communicent. Conditionem eã illi reſpuunt.

Rebus infectis Romam reuertuntur.

Arcadius ſocors.

A *Epiſtola Innocentij papæ Romani ad Arcadium & Eudoxiam, excommunicationi eos ſubiiciens.*

Caput 34.

VOx ſanguinis fratris mei Ioannis clamat ad Deum contra te, ô Imperator, ſicuti quondam Abel iuſti contra parricidam Cain: & is modis omnibus vindicabitur. Nec id modò admiſiſti, ſed etiam pacis tempore perſecutionem magnam aduerſus Deum & eccleſiam eius cõcitaſti. Eiecisti è throno ſuo, te non iudicata, magnum totius orbis doctorem, & vnà cum eo Chriſtum perſecutus es. Neque de illo ita queror (ſortem enim, ſeu hæreditatem cum ſanctis
» Apoſtolis in Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chri-
» ſti regno conſecutus eſt) quamuis intolerabilis
» iactura ea ſit: ſed affligor propterea, quòd pri-
» mùm de animarum veſtrarum ſalute, deinde de
» eis qui ſapientiſſima ſpirituali & diuina doctri-
» na & inſtitutione eius orbati, fame verbi Dei
» conficiuntur, ſum ſolicitus. Non enim eccleſia
» tantùm Conſtantinopolitana mellitæ illius lin-
» guæ iacturam fecit, ſed & orbis ſub ſole totus
» ad orbitatem redactus eſt, viro tam diuino a-
» miſſo, perſuaſione vnius mulieris, fabolam hãc
» & ſpectaculum exhibentis. Verùm excipiet illa & præſentem hic pœnam & futurum ſempiternum ſupplicium non poſt multos hoſce dies ei aduenient. Tametſi enim beatus Ioannes vitam reliquit, fide ſeruata, & fluctuantibus confirmatis: in æterna tamen ſecula ſempiternarum deliciarum & immortalis vitæ hæreditatem eſt cõſequutus. Noua autem Dalila Eudoxia, quæ paulatim te erroris ſeu ſeductionis nouacula totõ-
» dit, execrationem ex multorum ore ſibi ipſi in-
» troducit, graue & quod geſtari nequeat pecca-
» torum pondus colligans, atque id prioribus
» peccatis ſuis ſuperaddens. Itaque ego mini-
» mus, & peccator, cui thronus magni apoſtoli
» Petri creditus eſt, ſegrego & reiicio te & illam
» à perceptione immaculatorum myſteriorum Chriſti Dei noſtri. epiſcopum etiam omnem, aut clericum ordinis ſanctæ Dei eccleſiæ, qui
» adminiſtrare aut exhibere ea vobis auſus fuerit,
» ab ea hora qua præſentes vinculi mei legeritis literas, dignitate ſua excidiſſe, decerno. Quòd ſi, vt homines potentes, quenquam ad id vi
» adegeritis, & canones vobis à Seruatore per
» ſanctos Apoſtolos traditos tranſgreſſi fueritis, ſcitote non paruum id vobis peccatum fore, in horrenda illa iudicij die: quum neminem huius vitæ honor & dignitas adiuuare poterit, arcana
» autem & abdita cordium ſub oculos omnium
» effundentur atque exhibebuntur. Arſacium, quem pro magno Ioanne in thronum epiſcopalem produxiſtis, etiam poſt obitum exautoramus, vnà cum omnibus qui conſultò cum eo
» communicarunt epiſcopis: cuius etiam nomen
» ſacro epiſcoporum albo non inſcribatur. Indignus enim eo honore eſt, vt qui * epiſcopatum quaſi adulterio polluerit. Omnis ſiquidem plãtatio, quæ à Patre noſtro in cœlis plantata non eſt, eradicabitur. Ad Theophili abrogationem addimus excommunicationem, anathematiſ-
» mum, & abſolutam à Chriſtianiſmo alienatio-
» nem. Hæc Innocentius pro Ioanne pugnãs ſcri-

Litera Innocentij papæ, quibus Arcadium, Atticũ &c. anathemati ſubiicit Ioannes re & cauſa indicta damnatus.

Summum malum Eudoxiæ minatur.

Cum Ioanne defuncto optimè actum.

Eudoxia altera Dalila.

Excommunicatio.

Ligandi vinculum.

Extremum Chriſti iudicium.

Arſacius defunctus exautoratur.

** μοιχεύσας τὴν ἐπισκοπήν.*

Sacrum epiſcoporũ albũ.

N

pſit. Neque verò etiam atticum, qui poſt Arſa- E cium thronum magni illius inuolauit, non accuſauit. Verùm vt ea res compoſita poſtea ſit, hiſtoria loco ſuo oſtendet.

De incurſione gentium barbararum in fines Romanos, eo tempore facta: & de exortis tyrannis, Stilicone, Alaricho, Attalo Saro, & aliis: & vt ab Alaricho Roma ſit capta & de formoſa cuiuſdam Romanæ mulieris caſtitate. Cap. 35.

Eadem tempeſtate, ſicuti in omnibus epiſcoporum diſſenſionibus reperire eſt, res etiam publicæ tumultibus ſunt repletæ. Hunni namque Iſtrum tranſgreſſi, Thraciam vaſtantes percurrerunt. † Huldam ducem habentes Et Iſauri quidam prædones perquam feri, ingenti coacta multitudine Phœniciam atque Caniam, & F quę in medio ſitæ ſunt vrbes, excurſionibus extremiſque cladibus vexarunt. Stilico quoque Honotij ſocer, opúmque & copiarũ illius omnium dux, vir ſummus, ſimul & Romanorum & barbarorum ad nouas res ſpectantium ſtudia ſibi conſiliata habens, cum præfectis eorum egit, & committere inter ſe Imperatores tentauit. Atque vbi, *a* vt Alarichn Gotthorum duci ducendarum Romanarum copiarum dignitas tribueretur, ſuffragio ſuo effecit, in Illyricos mouit: *b* & eo Iouium quendam præmiſit, re ita compoſita, vt & ipſe cum Romanis arcadij ducibus congrederetur, & regionis etiam eius populos Honotij imperio ſubiiceret. Alarichus autem exercitu ex Dalmatia & Pannonia terra barbara ſuſcepto in Epirum venit: * Græciaque *c* & Athenis captis. vicinam quoque Dalmatiam vaſtauit. Deinde Illyricum ingreſſus, atque aliquandiu ibi moratus, per Alpes in Italiam rediit: Stilicone anguſtias earum illum tranſire * permittẽte, vtpote qui inſidias Imperatori strueret. Poſtea Alarichus cùm inde proficiſci veller, *d* Honorij literis, ne cœptum iter perſequeretur, prohibitus eſt. *e* Deinde verò & Stilico Honorium impediuit, quo minus Conſtantinopolim propter fratris filij curam concederet, vt fideles prefectos ei conſtitueret, qui non ita pridem pupillus factus fuerat: veritus ſcilicet ille, ne propter teneram ætatem *f* Theodoſius puer H aduerſi quicquam pateretur. Impedijt hunc igitur Stilico, neceſſariò eum in Italia manere debere dicens, propter proximam *g* tyrannidem apud Arelate à Conſtantino excitatam. Hoc cùm illi perſuaſiſſet, alterum ex ſceptris, ſeu vexillis potius arripuit, quod Romani † Labarum vocant: ſimulque quatuor militum ordines, & Imperatoris literas, quibus ei profectio Orientalis permittebatur, accepit, atque in expeditionem ſe dedit. *h* Vbi verò fama increbuit, tyrannidem illum filio Eucherio, eis adiuuantibus, qui cum poteſtate apud ipſum erant, parare: milites ſeditione mota, primùm Italiæ & Galliæ præfectum, alioſque quibus imperatorij magiſtratus commiſſi fuerant, necarunt: deinde paulo pòſt Rauennæ à militibus & ipſe Stilico, mox etiam filius eius Eucherius iugulatus eſt. Atque iſti quidem, quòd aduerſus Imperatorem conſpiraſſe deprehenſi eſſent, ad hunc modum interiere. Poſt eorum autem interitum, qui cum illis fuerant barbari. ei quem diximus Alaricho Gottho coniuncti, *k* Romam expugnare aggreſſi ſunt. Ibi Alarichus de pace oratores ad Honorium miſit. quam vbi non obtinuit, aliis quoque multis barbaris adductis, Romanam vrbem obſedit, & Tyberim amnem qui per vrbem mediam fluit, † cohibens, ne res neceſſariæ ex portu in vrbem importarentur, effecit. *l* Portus autem maximum nauale Romanorum eſt (ſic enim illi nauium ſtationem appellant) tres habens receptus, amplitudine paruam referens vrbem. *m* Cùm igitur annonæ penuria, fames ſimul & peſtis exorta eſſet, & iam ſerui ad Alarichum transfugerẽt, Romanis ſenatoribus Græcæ ſuperſtitionis, vt in Capitolio & templis omnibus *o* ſacrificia fierent, placuit. *o* Acciti autem Thuſci quidam, tonitru & fulminibus ſe barbaros inde propulſuros eſſe polliciti ſunt. Nam id illi ad vrbem aliam, cui nomen * Larniæ, fecerant: quam vrbem Alarichus obſeſſam non cepit. ſed conſilium cœptúmque id fruſtrà fuit *p*. Siquidem qui rectam obtinebant mentem, vindicta diuina Romanos hæc pati exiſtimarunt, propter ingentes delicias, & quas exhibebant libidines, Id quod aliquando ipſe quoque Alarichus oſtendit. Nam bono cuidam *q* viro eum cohortanti vt Romæ parceret, neque tot malo- G rum autor fieret, dixiſſe fertur, inuitum ſe eam rem aggredi. Continuè enim quendam ſibi imminentem. moleſtum eſſe, Romámque vaſtare iubere. Quod etiam tandem fecit *r*. Ac tum quidem pecunia accepta, obſidionem ſoluit: quum Romani pacti cum eo eſſent, Imperatori ſe ſuaſuros. vt pacem cum eo iniret. Et legatione miſſa, qui Alaricho aduerſabantur, impedimento, ne pax ea conſtaret, fuere. Atque Innocentio legationem obeunte, imperatoris literis perſuaſus Alarichus, ad Ariminum vrbem conceſſit, quæ ducentis & decem ſtadiis Rauenna diſtat *ſ*. Ibique cum eo è muro colloquutus *t* Iouius Italiæ præfectus, petitionem eius imperatoris oſtendit, debere eum per literas ducem H præfici exercitus vtriuſque cenſens. Atque ille alia quidem ei conceſſit: dignitatem autem eam vt conferret, nondũ ſtatuit *u*. Iouius inconſultò imperatoris decretum Alaricho legi iuſſit. Itaq; ille propter dignitatem ſibi denegatam, perinde atque iniuria affectus eſſet, indignatus, tuba claſſico cani iuſſo, Romam contẽdit. Iouius autem metu perculſus, ne in ſuſpicionem, perinde atq; barbaro faueret, apud imperatorem incideret *x*, imprudentius etiam quàm antea iuriſiurandi ſacramento ſuos adegit, ne pacem vnquam cum barbaro facerẽt. Portò Alarichus dignitate cõtempta,

* *Similiter hæc ita dicuntur apud Paulum Diac. de ipſo Alaricho: Qui quum diſcedere voluiſſet, Honorij literis retentus eſt, ſicut ipſe confeſſus eſt.*

† *Adeò fames Romæ inualuit, vt homines pro frumento caſtaneis vterentur. Creditum quoque eſt, quoſdã humanis carnibus non abſtinuiſſe. Sozom.*

§ *In legatione poſteriore Alarichus petiit, vt in ſocietatem belli à Romanis ſuſciperetur: & vt ſibi cum modico frumenti penſione loca aliqua, quæ Rom non magni facerent, incolenda darentur. Sozomenus*

Hunni Thraciam vaſtant, Iſauri Phœnicem & Caniã.
† Al. Huldin vocant.
† Huldas dux Hunnorum.
Stilico imperatores fratres bello inter ſe cõmittere voluit.
a Alarichus Gotthus Rom. dux copiarũ.
Theodoſio is bonã nauauit operam in bello contra Eugen. geſto.
b Iouius Illyrici præfectus.
** Hæc Sozom. non habet lib. 9. cap 4.*
c Alarichus. Graciam & Dalmatiam vaſtat.
d Honorius Stiliconem in Italia retinet.
e Retinet iterum ibi Honorium, Cõſtantinopolim ire volentem.
f Theodoſius Arcadii filius pupillus.
g Tyrãnis Cõſtantini apud Arelate.
† Labarum.
h Stilico filio ſuo Eucherio Orientale imperium parare contendens vna cum eo à militibus trucidatur.
i Quidam ſcriptores Roma vtrunque trucidatum eſſe tradunt.

k Alarichus romã obſidet Sozo. Alarichum præſidium militũ frequens ad amnem Tyberim collocaſſe dicit.
† συνέχων. amne occupato. Sozo. ἐπιστήσας τῷ Θύβριδι
l Portus Oſtienſis.
m Fames & peſtis in vrbe Rom.
o Sacrificia Romani idololatra in templis inſtituũt.
o Thuſci fulminibus ſe hoſtẽ abacturos pollicentur.
** Videtur legẽdum Narniæ.*
p Vindicta diuina vrbs Rom. obſeſſa & direpta.
Larniam Sozo. Thuſciæ oppidum eſſe dicit.
q Monacho. Sozom.
r Romani obſidionem Gotthicam auro redimunt.
ſ Iterũ iterũ ad affligendã Romã inſtigatus Alarichus.
Innocentius apud Alarichũ Orator.
ſ Petit Alarichus ducem ſe Romanarũ copiarũ cõſtitui.
t Iouius Italiæ præfectus.
u Iouius imprudenter Alaricho dignitatem eã denegatam eſſe indicat.
x Iurarunt hi per ſalutem imperatoris.

† μηδὲν ῥωμαίοις τυγχάνον. *z Portus Rom. capitur.* *a Attalus imperator creatur.* *b Adaulphus equitum domeſticorum præfectus.* *† Quos domeſticos vocant. Sozom.* *c Attalus ab Honorio ad imperij ſocietatem inuitatus, inſolentiſſimum dat reſponſum.* *d Alarichus ſibi Honoriū reconciliat.* *†* *e Attalus & duces eius ſe Honorio dedunt. Sozo. li. 9. c. 8.* *f Attali exilium.* *Adaulphi cædes. Nā apud Barcinonem fraude ſuorū occiſus eſt. Paul. Diac.* *g Id aliquanto poſt factum cum iterum rebellaſſet.* *h Alarichus denuò cum Honorio tranſigit.*

tempta, nihil† amplius quod Romani haberent petijt. Et vbi bis epiſcoporum legatione miſſa, quod poſtulauit, non impetrauit, Romam rurſus obſidione cinxit z: portúque capto, Romanos vi, vt Attalum, vrbis tum præfectum, imperatorem crearent, coegit. Id illi fecere a. Attalus autem, cùm Romanis multis magiſtratus cónceſſit, tum Alarichum vtrarúmque copiarū ducem fecit b, Adaulphúmque coniugis eius fratrem præfectum † equitum conſtituit. Et multitudine conuocata, ſplendidam ad eam orationē habuit, paria iura inuiolata ſenatui ſe conſeruaturum, Orientémque vniuerſum & Aegyptum Italis ſubiectutum pollicitus. Atque ille ſic elatus, non integrum imperauit annum, quòd Alaricho, vt Honorij militiæ duces exautoraret, non paruerit. c Et Honorius oratores ad Attalum miſit, eúmque ad imperij ſocietatem, ſi arma poneret, inuitauit. Ille id reſpuit: & Honorium inſulam incolere, priuatámque vitam, ſi viuere vellet, deligere, ſummoiúmque corporis membrorum amputatione ſalutem ſuam redimere iuſſit. Alaricbus vbi Attalum non facilè vel ſibi vel neceſſariis alijs parêre animaduertit d, ab Hoorio ſibi metuens, clàm cum eo conditionibus acceptis, de reconciliatione pactus eſt. Atque omnibus ad vrbem Rauennam congregatis, Alarichus Attalo perſuaſit, vt imperij inſignia, ducéſque eius cingulum quiſque deponerent. Honorius veniam omnibus dedit, ita vt quiſque quem antea habuiſſet honorem obtineret, & dignitatem e. Attalus ad infima tribunalis ſubſellia poſitus, vbi ſe Honorij poteſtati permiſit, poſtea duobus tantum digitis ei amputatis f, in Liparam inſulam deportatus: g Adaulphus à familiari quodam ſno enſe poſt iemò necatus eſt h. Alaricus autem non multo pòſt Alpibus (locus is circiter ſexaginta ſtadia à Rauenna eſt ſitus) occupatis, de pace cum Imperatore egit i. Et Satus quidam, qui poſt Stiliconem

† Ad reliquas imperij Rom. clades acceßit, quod Gildo comes Aphricæ Theodoſio defuncto, Libyam, & bonam Aphricæ partem per tyrannidem occupauit. De quo in fine huius libri annotatio reperitur.

** Attalus Gotthorum inſtinctu denuò in Galliis tyrannidem arripuit, Qui deinde à Gotthis ipſis captus, Conſtantio deditus, & ab Honorio Romæ in triumpho ante currum ductus, in Liparámque deportatus eſt.*

i Sarus præfectus militum Alarichum prælio vincit & Rauenna eiicit. Prima direptio vrbis Rom. à Gotthis facta, An Chriſti. 412. De hoc ad finem huius lib. ex Procopio annotatio Baptiſtæ Egnatij reperitur.

Dum hæc aguntur in Iebus, terribilis de occidente rumor affertur, obſideri Romam, & auro ſalutem ciuium redimi, ſpoliatóſque rurſum cruciari, vt poſt ſubſtantiam vitam quoque amitterent. Hæret vox; & ſingultus intercipiunt verba dictantis. Capitur vrbs, quæ totum cepit orbem. imo fame perijt antè quàm gladio. Et vix pauci qui caperentur, inuenti ſunt. Ad nefandos cibos erupit eſurientium rabies; & ſua inuicem membra laniarunt, dum mater non parcit lactanti infantiæ, & recipit vtero, quem paulò antè effuderat.

Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Ex[illegible]icet, aut poßit lachrymis æquare dolorem?
V[illegible] antiqua ruit, multos dominata per annos.
Hieron. ad Principiam.

A præfecti militaris dignitatem ab Honorio acceperat, in arte bellica ſummè exercitatus, & Alaricho ipſo propter priores inimicitias ſuſpectus, quod minimè ſibi bono futura eſſe pacta inter Romanos & Gotthos fœdera arbitraretur, circiter trecentos ſui ſtudioſos viros fortiſſimos ſecum habens, ſubitò Alaricum aggreſſus, non paucos ex militibus eius occidit: & victoria in prælio potitus, Rauenna eos eiecit k. Eam ob rem Alarichus ira percitus, Roma obſeſſa, proditione eam cepit: ſuóſque Romanorum opes quantum poſſent diripere, & domos expilare, atque vni ſolum l, in quo apoſtoli Petri tumultus eſt, templo, quod ingens & amplum eſt, parcere iuſſit. Quæ res in cauſa fuit ne Roma omnis funditùs interiret. Quum enim eò propter timorem quamplurimi confluxiſſent, ob Apoſtoli reuerentiam ſeruati, vrbem denuò ædificiis reſtaurarunt m. Ille porrò quum Campaniam vaſtaret, morbo interiit. Et cum barbaris pace facta Honorius, vt Romam multa perpeſſam mala, communiter cum aliis incolerent, eis permiſit: eamque rem manu ſimul & ore magnopere applaudens comprobauit. n In eo bello mulier quædam maximum exhibuit pudicitiæ ſpecimen. Quòd nanque & ætatis flore & formæ venuſtate præſtaret, ex Alarichi militibus iuuenis quidam pulchritudine eius, quum eam vidiſſet, captus, ad concubitum eam ſolicitauit. Quum autem illa piaculum id aduerſaretur, miles enſe ſtricto mortem ei minatus, veluti cum amore concertans, per miſericordiam ſummum tantum collum vulnerauit. Illa verò cruore diffluens, iugulum ferro ſubdidit: melius ſibi eſſe rata, vt cum pudica mente mortem oppeteret, quàm cum viro alio concuberet. o Et poſtquam ferocius etiam barbarus illam aggreſſus eſt, plurimumque eam oppugnando nihil egit, ad caſtitatem eius cōſternatus, in Apoſtolicum diui Petri templum eam duxit, eccleſiæque cuſtodibus commendauit, ſex illis aureis nummis datis, vt puellam viro ſuo conſeruarēt. Tales calamitates in Oriente atque Occidente, tum Dei, vt opinor, ira accidere.

B

C

k Alarichus Romam capit & diripit. *l Templo diui Petri, & qui ad id confugiſſet, parcere milites iubet.* *m Alarici mors.* *Honorius barbaris Romam incolere permiſit.* *Alarichus Gallam Placidiam Honorij ſororē Romæ captam, Adaulpho vxorē dedit: quæ blanditiis ſuis apud maritum effecit, vt vltrò ipſe à Romanis pacem peteret. Diac.* *n In direptione vrbis fœmina pudiciſſima mori maluit, quàm à milite conſtuprari.*

o Miles barbarus caſtitatem eius admiratus, mulierem ſeruauit & honorauit.

D

De multis, quæ vrbi acciderunt, malis: & admirandis prodigiis in cœlo, terra, & mari editis: & vt omnes qui Chryſoſtomo aduerſati fuerant, malè perierunt. cap. 36.

TAnta enim eo tempore hominum cædes facta eſt, quantam ætas nulla à ſeculo condito nouit. Eam porrò cladem ſtella illa gladij formam referens, obſcurè portendit. Non etenim milites tantum interiere, neque in aliqua orbis parte mala hæc cōſtitere, ſed omne genus hominum cōciſum eſt, & tota prope perijt Europa. Aſiæ quoque pars non exigua attrita eſt, plurima item Libyæ, potiſſimum verò quæ Romanis tributaria & ſubiecta fuit. † Interitus oāque multitudinē hoſtilis barbarorum demetuit enſis. Reliquā aūté fames & peſtilentiæ, necnon agreſtiū ferarū greges abſumpſere. Præterea mo[illegible] terræ ingētes, funditùs vrbes & domos euertē-

Totius orbis clades tanta prodigioſa ſtella prædicta. *† τῆς φθορᾶς πλῆθος* *Tempeſtatis eius clades. Bella,*

Fames. Peſtis Terræmotus. Chaſmata. Eluuiones. Exuſtiones.
** τάφος αὐτοσχέδιος*

tes permultos ineuitabile exitium coniecere. Multis etiam in locis terra hiatibus rupta, ſepulchrum incolis * extemporaneum ſpontaneúmque facta. Inſuper aquarum pluuialium illuuiones, & apud alios flammeę ſiccitates, apud quoſdam fulmina coniecta, variam & inſuſtentabilem edidere calamitatem. Quinetiam pluribus in locis grando ſaxis manuariis maior, & circiter octonarum librarum pondus trahens, deferri viſa eſt. Denique niuium vis & frigoris immanitas, quos plagæ aliæ non præripuerant, occupatos extinxere. Quæ omnia euidenter ſatis diuinam deprædicarunt indignationem. De quibus ſingillatim commemorare, ſupra vires hominis fuerit *b*. Tum verò tantum etiam ſolis deliquium fuit *c*, vt ſtellæ etiam medio die refulſerint, quod deinde tanta ſiccitas eſt ſubſecuta, vt more inſolito multi mortales, & alia etiam animalia interierint. Cùm autem ſol defecit, fulgor F quidam ſimul in cœlo apparuit *d* coni ſiue metę ſpeciem gerens: quem inerudiri quidam cometam crinitamque ſtellam eſſe duxerunt. Nihil enim, quæ in eo viſa ſunt, cometę ſimile fuit. Nec fulgor is in comam abiit, neque ſtellæ prorſus ſpeciem retulit: ſed veluti lucernę cuiuſdam magnæ flamma per ſeipſam ſubſiſtere viſa eſt: nec radij eius aliqui ſtellæ cuiuſquam formam ſubiere. Ipſo quoque motu variauit. Nam ea parte qua ſol per æquinoctium oritur, fulgor is moueri cœpit: & inde iuxta eam quæ in Vrſæ cauda ſita eſt ſtellam vltimam ſenſim euadens, ad Occidentem curſum tenuit. Poſtquam autem cœlum eſt dimenſus, motu ſuo quatuor menſibus longius perfecto, diſparuit. Vertex eius aliquando quidem in magnam & acutam longitudinem abiit, vt coni rationem excederet: nonnunquam autem ad menſuram illius contractus eſt. Alia quoque monſtroſa præbuit ſpectacula, quibus à natura ſolitarum apparitionum diſceſſit. Videri autem cœpit ab æſtate media, ferè vſque ad autumni finem. Id ipſum quoque miraculum ingentium bellorum, & incredibilis hominum interitus indicium fuit. Deinceps verò terræmotus eſſe cœperant, qui non facilè cum eis qui antea extiterant, conferri poſſent. Cum terræ motibus ignis quoque cœlo quaſi rupto delapſus, ſalutis ſpem omnem præcidit: cladem tamē hominibus non intulit. Diuina namque benignitas vento vehementi demiſſo, & igne vndequaque prouoluto, in mare eum abiecit. Videre tū erat ſpectaculum nouum, fluctus ipſos perinde atque regiones quaſdam marinas plurimùm ignis ardere, quoad vſque flamma prorſus in vndis extincta eſt. Cùm in multis terræ locis tanti eſſent terræmotus, laquearia & tecta ædium, à ſeipſis ita magno cum ſonitu & fragore dirimi viſa ſunt, vt qui intus in domibus erant, *a* clarè oculis cœlum conſpicerent. Et poſt eiuſmodi rupturam ita rurſum ſunt inter ſe aptè coniuncta, vt nemini tam nouæ rei ſignificationem aliquā præberent *b*. Idem etiam in nauibus & domorū pauimentis, multis in locis accidit. Quędam nāque granaria in partibus inferioribus habitantes, frumento confertim & ſubitò in eos per rimas patentes effuſo ſuffocarunt ſolùmq; ipſum tam commodè compactum reddiderunt, vt homines addubitarent, vnde frumētum illud quod

Grando max. Vis niuium. Eclipſis ſolis. Siccitas ſumma.

Stella in cœlo medio die viſa. Fulgor coni forma in cœlo apparens.

Terræ motus grauiſſimi. Ignis cœleſtis in terram delapſus. Idem in mare coniectus. Mare ardens. In terræmotu tecta & pauimenta domorum derepentè rupta, & rurſum coniuncta ſunt.

a itaque intra tecta ab hominibus cœlum viſum.
b In nauibus idem quod in domibus factum.
c Theologicū de prodigioſis caſibus iudicium.

E cædem talem patrarit, profluxerit. Ad hæc, alia quoque eius generis mala tum nouo prorſus modo extitere, quæ ſatis oſtenderunt, non naturali aliqua ratione hæc, ſicuti Græcæ ſuperſtitionis ſectatores delirantes dicunt, prouenire *d*, ſed diuinæ indignationis flagella ea hominibus immitti. Multi certè quidem eo tempore viſum eſt, irato ea Deo accidiſſe, propter tam apertam, quæ maximo illi eccleſiæ luminari Ioanni illata eſt, iniuriam. * Siquidem & imperatoris coniugem Eudoxiam tum vita excedere contigit, vermibus eſcam factam. *e* Et vrnam, cui impoſita eſt, moueri cernere erat: Deo videlicet eum, qui per illam in eccleſia concitatus fuerat, motum oſtendente. Et Theophilus paulo pòſt laterum morbo correptus interiit. Arſacius etiam, quemadmodum à me dictum eſt, paruo intercedente tempore ſatis conceſſit. Et Cyrinus Chalcedonis epiſcopus, ex eo caſu quo in pede circumuētus eſt, † vtroque crure diſſecto, miſerabiliter vita eſt defunctus. Et alij aliter vitam finiere. Antiochus & Seuerianus ſectatoreſque eorum malè quoque diem ſuum obiere. Deo ab ipſis pœnam ſumente, propter ſacra (proh dolor) ioiquè prodita. Inter homines quoque eſſe imperator Arcadius breui deſiit. Verùm Ioannis primùm, deinde etiam Arcadij obitu expoſito, vnà cum vtriuſque fine, decimo tertio quoque hiſtoriæ huius libro, Deo adiuuante imponam finem.

d Flagella Dei homines caſtigantia.
Deus ſanctorum ſuorum iniurias vindicat.
** Soc. lib. 6. cap. 19. hæc exēpla occulto Dei iudicio iudicāda permittit.*
e Eudoxiæ vrna moueri viſa.
Eudoxiæ mors. Theophili. Arſacij. Cyrini.
† Soz. lib. 8. cap. 27.
Antiochi. Seueriani. Arcadij. Ioannis Chryſoſtomi.

De vlteriore exilio Chryſoſtomi, librisque eius: & vt vita hac relicta, ad Deum migrauerit.

Cap. 37.

G CVcuſi Ioannes quum eſſet, ab Adulphio epiſcopo benignè exceptus atque tractatus eſt. Atque ibi multos quidem pane, plurimos verò diuino verbo, quod verè corda confirmat, & mentes illuſtrat, pauit. Permultos verò etiam vtiles atque neceſſarios libros compoſuit. Nullæ enim quæ ei accedêre ærumnæ linguam eius, fluminis inſtar fluentem, cohibere potuerunt. De patientia quoque, & de eo quòd non ſolùm nos ad ſocordiam non dare, verumetiam in rebus duris non offendi debeamus, non pauca cōſcripſit. Plurimas etiam tum ad ſanctam Olympiadem epiſtolas dedit. Vniuerſæ hæ quindecim ſunt, mirificam patientiæ gratiā complectentes. In quibus ſolum peccatum eſſe, ad quod exhorreſcere nos conueniat, dicit. Ærumnas etiā quas in itinere perpulit, in eis commemorat: & vt † eā H à deſperatione reuocatā, ad ſpem bonam futuri congreſſus erexerit: atque vt feruente maximè æſtate iter facieias, cum vehementiſſima febri ſit colluctatus, ſcribit. Refert inſuper ſtomachi ipſius vitia: & improbum, qui virum iuſtū in exiliū abduxit, Gallum: necnon diuerſoriorum manſionúmque

Acta & ſcripta Ioannis quæ Cucuſi edidit.
Epiſtolarum earū ſumma.
Epiſtola eius ad Olympiadem.
Ad ſolū peccatum exhorreſcendum.
† ὡς ἀθυμοῦσαν αὐτὴν ἐκ ἀνελπιστίας τὴν εἰς αὖθις ἐντυχίαν ποιεῖται. Poteſt hoc etiā de congreſſu in futuro ſeculo intelligi.

§ *Tu tibi perſuade, præter culpam ac peccatum, homini accidere nihil poſſe, quod ſit horribile, aut pertimeſcendum. Cicero. Simus ea mente, quam ratio & veritas præſcribit, vt nihil in vita nobis praſtandum præter culpam, putemus: eáque quum careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus. Idem.*

§

mãſionomque incommoditatem, miniſtrorum inopiam, rerum neceſſarium penuriam, item quòd medicum non habuerit, & de Iſaurorum terrore. Quemadmodum etiam * monachi aduerſus eum furentes, domicilium eius incendere voluerint: & quomodo rebus eius in itinere cóploraris, non ſolùm ipſi éius miſerti non ſint, ſed etiam miſericordiam aliorum, extrema omnia comminati, impedierint. De via denique queritur, vtpote ardua, lapidoſa, difficili, & moleſta, quam ob cauſam beatam illam fœminam rogat, vt in orationibus ſuis illa mediteiur, ne longior eius fiat profectio, ſexcentis exilus laborem itineris faciendi graviorem ſibi eſſe dicens. Hæc omnia, atque alia hiſce ſimilia epiſtolæ iſtæ, & aliæ præterea ad epiſcopum Cyriacũ datæ, complectuntur. Porrò quum ei aduerſarij, quòd Cucuſi maneret, inuiderent, Arabiſſum abductus eſt. Ductoribus enim eius hoc ſtudio B fuit, vt tranſitione frequenti labeſactatus ille, vitam miſerè finiret. Sedenim quo pluribus obiectus eſt erumnis, eo caſibus omnibus propter ſanctiorem philoſophiam ſuperior fuit, ſplendidúſque refulſit: quemadmodum in igne flamma, ſi materiam copioſiorem ſibi iniectam habeat: a Inde verò Pityuntem (ita enim mandatũ fuerat) ductus eſt. Oppidum id eſt grauis ſolitudinis, ad finem Pontici maris ſitum, ſæuiſſimis barbaris conterminum. Eò quum duceretur, & iam ad Deum migraturus eſſet, noctu ei oranti, qui vitæ eius duces fuerant, & Petrus & Ioannes aſſiſtẽtes, perquàm amicè cum eo ſunt colloquuti: eique quum aduerſus dæmones victoriam, tum poſtremò migrationem ad Deum, & quæ eum exceptura eſſent bonorum perceptionem cum lætitia annunciarunt. Dein † cœleſti & ineffabili eum eſca pauerunt: ea quo tempore nihil poſtea cibi ſumpſit. Dicta hæc ab eis ſunt, quibus ille ea ſecum verſantibus concredidit. Hinc etiam ille ad maiora progreſſus eſt certamina. Illi porrò quibus magnus vir ducendus commiſſus fuerat, magis itineribus proficiſcebantur, aliquando immenſis pluuiis exundantibus, aliquando ſolis radiis maximè vrentibus. Merces enim eorum crudelitati in illo exercendæ, maiorum dignitatum honores, propoſita fuerat. Cæterùm Pityuntem videre non potuit, ſicuti Epiphanij vaticinium prædixerat. Ad Co D manenos autem Armeniæ quum veniſſet, ad tẽplum Baſilicis martyris ductus eſt, qui epiſcopus fuiſſe, & ſub Maximino Nicomediæ martyrij certamen obiſſe dicitur. Ibi in ſomnis ei apparens martyr: Bono, inquit, animo eſto, Ioannes frater, vtrunque craſtina dies coniunget. Ille etiam cuſtodi templi vt locum Ioanni pararet, præcepit. Ea eo loco cum triginta ſtadiorũ iter confeciſſent, præter opinionem recta via excidentes, errabundi ad martyris ædem reuerſi

Fortaſſe pro pro monachis, legendum monomachi: hoc eſt gladiatores, vt milites intelligantur, qui eum in exilium abduxerunt.

Epiſtolæ Ioannis ad Cyriacum epiſcopũ.

Ioannes Arabiſſum abductus.

Rebus aduerſis Ioannes magis ac magis enituit.

a idẽ pityuntem duci iuſſus.

Morituro Ioãni Petrus & Ioannes apoſtoli apparuerunt.

Idem eum cœleſti cibo pauerunt.

† τροφῆ ὑρανίᾳ χαὶ ἀπορρήτῳ τοῦτον σιτίζουσι.

Baſiliſcus martyr apud Comanenos.

Idem Ioanni in ſomnis apparet.

Perceptio Eucharistiæ ante obitum.

* *plin lib. 6. cap. 5. de regione Colchica: In intimo eo tractu Pityus oppidum opulentiſſimum ab Heniochis direptum eſt.*

† *Comana oppidum eſt Cappadociæ: plin. lib. 6. cap. 3. Secundum Strabonem lib. 12. in conuallibus Antitauri. Comanenſium mentio eſt l. quum antea. C. de agric. & cenſit lib 11.*

A ſunt. Itaque cum res ſuas diſpoſuiſſet, linguam ad docendum moouiſſet, lætius ſe ita vt calceos quoque indueret, veſtibus ſuis ornaſſet, & a per communionem diuinam ſanctificationem percepiſſet: Gloria tibi, inquit, Domine de rebus omnibus. Et ſeipſo ſigno crucis, ſub qua vixerat, obſignato, beatam illam ingreſſus eſt profectionem, cum Chriſto viuens & regnans, pro quo labores longos pertulit, ſuo quidem nomine per migrationem talem fœlix & beatus, eis autem qui eum cognouerunt, & vel mediocriter mellitam eius doctrinam degnſtarunt, deplorandus. Obitus eius in eam diem incidit, qua viuificæ Crucis exaltationem celebramus, Septẽbris menſis decimamquartam. Sic enim conuenìebat, eum qui vitam omnem ſub cruce tranſegerat, & gloriam non in alia re quam in cruce Chriſti collocauerat, feſto ipſius die, quem ex B materia iſta acceptum circumferebat cineres, deponere, atque ad Deum in ſublime ferri & exaltari. Eò verò tum innumerabilis piè viuẽtium virorum & fœminarum multitudo ex Syria, Cilicia, Ponto & Armenia cõfluxit: qui poſtquam eum piis manibus propè Baſiliſcum martyrem ſepelierunt, rurſum inde abierunt.

a τῶν θείων κοινωνήσας ἁγιασμάτων.

ſignaculum Crucis.

Ioannes in die exaltationis ſanctæ crucis moritur.

De obitu Imperatoris Arcadij. cap. 38.

POſt Ioannis mortem, Arcadius quoqoe anno tertio defunctus eſt, ſicuti & antea coniuna eius Eudoxia. Imperij ſucceſſorem is fi C lium Theodoſium reliquit: iampridem à lacte remotum. Reliquit etiam filias, Pulcheriam, Arcadiam, & Marinam, admodom teneras, quæ in virginitate cœlibes permanſere. Dehinc multo pòſt Honorius quoque Romæ hydrope periit, ſororis ſuæ Gallæ Placidiæ & Conſtantij filium Valentinianum tertium, & filiam eiuſdem Honoriam, poſt ſe in ea vrbe relinquens. Arcadius ante finem vitæ, Deo chari hominis opinionẽ, talem ob cauſam obtinuit. Ædes quædam Cõſtãtinopoli eſt maxima & pulcherrima, Καρύαν, hoc eſt nucem, eam incolæ nominaut, quòd in ea media, nux arbor. ſpectaculum non contemnendum, ſtetit: ex qua arbore Acacium martyrem ſuſpenſum, martyrium ſuum peregiſſe fe D runt. Propter hanc ædem alia precatoria domus contiguè extructa eſt, ad quam ſpectandam Arcadius venit: precibuſque in ea peractis, inde abſceſſit. Concurrit ad locum eum, ad imperatorem vidẽdum, multitudo innumerabilis, & plena erant foris hominibus loca omnia. Simulátque verò imperator paululum eſt progreſſus, confeſtim maxima illa ædes funditùs diruta cõcidit, ita vt neminem detrimento aliquo afficeret. Itaque clamor ſtatim exortus eſt, imperatoris precibus cunctos præſenti exitio eſſe liberatos. Atque hoc ſic actum. Mortuus eſt autem Arcadius, quum octennis filius eius Theodoſius eſſet. Vnà cum patre is tredecim, ſolus autem quatuordecim imperauit annos. Quos annos etiam tredecimus hic liber continet: quum à mundo condito quinquies * milleſimus noningenteſimus vigeſimustertius: à natiuitate verò Domini quadringẽteſimus decimus octauus ageretur annus.

Arcadii mors.

Arcadij liberi.

Item Honorij, qui ſedecimo poſt Arcadiũ mortuus eſt, anno.

Arcadius ſãctitatis famã obtinuit.

Acacius martyr.

Conſtantinopoli domus quadam poſtquam ex ea progreſſus eſt Arcadius, ſine detrimento vllo hominũ corruit.

Libri iſtius anni.

Secũdum neotericos. 4388.

HISTORIA GILDONIS E tyranni Aphricani.

Gildo ſecundum duos in Europa tyrannos, Maximum & Eugenium, quos ope diuina Theodoſius magnus oppreſſit, eo mortuo, in Aphrica tyrannidem inuaſit: eandemque ita ſæua dominatione obtinuit per annos duodecim, vt vrbem Romam, quòd ex Libya frumentum eò exportari non pateretur, annona charitate & fame affligeret. Libyam ſibi ab eo ademptam, Roma apud Claudianum hiſce queritur verſibus:

Hanc quoque nunc Gildo rapuit: ſub fine cadentis
Autumni, pauido metimur carula voto.
Puppu ſi qua venit, ſi quid fortaſſe potenti
Vel pudor extorſit domino, vel præda reliquit,
Paſcimur arbitrio Mauri: nec debita reddi,
Sed ſua concedi iactat, gaudétque diurnos
Vt famula præbere cibos, vitámque faméḿque
Librat barbarico faſtu, vulgíque ſuperbit
Fletibus, & tanta ſuſpendit fata ruinæ.
Romuleas vendit ſegetes, & poſſidet arua.
Vulneribus quæſita meis —— Et rurſum:
——Iam ſolis habenæ.
Biſſenas torquent hyemes, ceruicibus ex quo
Hæret triſte iugum, noſtris iam luctibus ille
Conſenuit, regnúmque ſibi ter vendicat annum.

Quo minus autem hunc armis Romani imperatores Arcadius & Honorius, quos ille propter iuuenilem eorum ætatem contemnebat, vindicarent, Barbarorum in vtrúnque & Orientale & Occidentale imperium excurſiones, & Attali tyrannis impedimento fuere. Habuit Gildo fratrem Macezerem, egregie fidem Romanis præſtantem. Huius filios eam ob cauſam per parricidium ille crudeliſſimè necauit. Honorius tandem Macezerem contra fratrem cum copiis miſit. Qui cum quinque millibus armatorum Gildonis exercitum ingentem vicit atque fugauit. Gildonis ex fuga retracti gula, velo nautico fracta. De expeditione Macezeris, & victoria, atque de parricidio Gildonis, apud eundem Claudianum, hiſtoricum potius hac in parte quàm poëtam, in conſilio imperatoris Honorij ita agitur.

Eſt illi patribus, ſed non & moribus iiſdem,
Macezer, fugiens qui dira piacula fratris,
Spéſque ſuas, Vitámque tuo commiſit aſylo.
Hunc vbi tentatis fruſtrà mactare nequiuit
Inſidiis, patrias in pignora contulit iras:
Quóſque manu pueros paruos geſtauerat vnà
Occidit iuuenes, inhumatáque corpora vulgò
Diſpulit, & tumulo cognatas arcuit vmbras.
Naturámque ſimul, fratrémque hominémque cruentus
Exuit, & tenuem caſſis inuidit harenam.

E *Nunc quoque, nunc Gildo, tanto quem funere merſit*
Nunc doleat viciſſe ducem, ſeſéque minorem
Supplicibus ſciat eſſe tuis quem ſede fugauit,
Nunc præceps fugiat: fregit quem clade, tremiſcat:
Agnoſcátque ſuum, trahitur dum victima, fratrem.
Hæc, ita vt Claudianus ſcribit acta. Poſtremóque:
Tertius occubuit nati virtute tyrannus.

HISTORIA ALARICHI, QVOmodo is primùm cum Gotthis ſuis vrbem Romam ceperit, & diripuerit.

F *Obſiderat Romam Alarichus iam biennium nec Honorius, qui Rauennæ deſidebat, aut ferre ſuppetias vrbi poterat, aut audebat. Nam quum nihil minus quàm de vrbis eius ſalute ſolicitus eſſet, Stilicone interfecto, ducẽ exercitus idoneum minimè præfecerat, qui rem tum aduerſus Gotthos rectè adminiſtraret. Vnde Gotthis obſidẽda vrbis cogitatio, Romano milite vel dilapſo, vel ſegniter rem gerente. Verùm eam fruſtra obſeſſam, cum expugnare vi non poſſet, ad dolum hoſtis barbarus vertitur. Profectionem in patriam ſimulat, trecentóſque iuuenes* G *corporis & animi vi præſtantes deligit, quos Romanis principibus dono det, inſtructos prius vt omni obſequio dominos ſuos demererentur: & ad certum diem circa meridiem, quùm Romani principes ſomno vel ocio vacarent, ad portam Aſinariam aduolent: interfectiſque improuiſo inſultu cuſtodibus, portam ſibi præſto futuro aperiant.*

Interea Gotthi quum reditum, alia atque alia deeſſe ſibi ſimulantes, differrent, trecenti illi iuuenes occaſione egregiè vſi, portam conſtituto die ſuis aperiunt & intromiſſus Gotthus, maiore ignominia quàm damno vrbem H *Omnem populatur. Sunt qui Proba illuſtris fœmina & opulentiſſima opera patefactam Gotthis portam exiſtiment, quum plebem Rom. paſſim fame & morbis pecudum more cadentem miſeraretur. Duo ſunt cognitu non indigna. Vnum, edictum ab Alaricho fuiſſe, vt quicunque in templa diuorum confugerent, præcipuè Petri & Pauli, his nulla vis inferretur: quod & ſumma fide ſeruatum. Alterum, quod quum renũciatum Honorio eſſet Romam periiſſe, de pugnaci illo Gallo, cui nomen Roma erat, ſignificatum ſibi eſſe crediderit, quo cum paulo antè feſtiuiſſimè luſerat. Adeò ſocordis ingenij princeps, nec quicquam omnino paternæ & auitæ virtutis referens fuit. Quod & Arcadio fratri eius vitio datum. Nam Eudoxiæ vxori addictus, cùm alia improbè fecit, tum Ioannem Chryſoſtomum, antiſtitem ſanctitatis & eruditionis egregiæ, plus æquo vxori inſeruiens, in exilium egit.*

ECCLESIASTICÆ HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSQVARTVS.

De imperio Theodoſij iunioris, vt id à tutore Iſdigerde Perſarum rege ſit adminiſtratum, rebus pleriſque omnibus ab Anthemio, cui Troilus ſophiſta familiaris fuit, geſtis.

CAPVT I.

Arcadius filio Theodoſio curatorem teſtamento deſignauit Iſdigerdem Perſarũ regem.

IOANNES igitur, aurea lingua vir, labore certaminũ pro chriſto obitorum veluti aurum obryzum ad ſummum per exploratione͂ probatus, ad hunc modũ vita eſt defunctus. Poſt hũc & imperator Arcadius mortuus eſt, adoleſcentulo admodum Theodoſio filio, octauum videlicet ingreſſo annũ, relicto qui cum trimulus eſſet, mater quoq; eum relinquens, ad futuras tranſiit† pœnas. Arcadius porrò, puero ne quid contingeret metuens, ante mortem Iſdigerdem Perſarum rege͂ curatorem eius, & ſimul imperij, donec ille in virum euaderet, teſtamento inſtituit. Quod vbi Iſdigerdes cognouit, re ea minimè neglecta, nouum quoddam admirãdæ virtutis exhibuit ſpecimeo, Pace nanque prolixa, centum aurorum induciis cum Romanis initis, imperium Theodoſio, quo minus periclitaretur, conſeruauit: & Antiochum quendam, virum admirandum & præclarum, delectum veluti turorem & pædagogum, ad eum, cum literis in hæc verba ad ſenatum Romanum conceptis, miſit. Quum Arcadius imperator veſter, me filij ſui curatorem inſtituerit, qui officio meo ſungatur, virum iſtò miſi. Ne quis igitur puero inſidias ſtruere aodeat, oe bellum ipſe implacabile aduerſus Romanos moueam. Et Antiochus vbi Conſtantinopolim venit, puerum ita vt imperatorem decet, educauit: illud prouidens & curans, vt ſimul puer & magnificẽtiam in publicum progreſſus retineret, & rebus bellicis optimus eſſet. Quum autem quadriennium cum eo fuiſſet, diſceſſit. Rerum aotem omniũ adminiſtratio Anthemio præfecto commiſſa eſt: qui ex filio nepos eius Philippi fuit, qui Paulo Conſtantinopolitano epiſcopo eiecto, væſanum Macedonium pro eo in eccleſiã induxit, ſicuti libro decimo diximus. Anthemius iſte mœnia Conſtantinopolis demolitus, pomœria vrbis prolaturus, laterico ingenti qui nunc cernitur muro eã circumdedit. opere eo per menſes duos magna & ferè incredibili celeritate confecto. Et quum prudentia multos antecelluit, tum incõſultò nihil ſibi agendum duxit. At cum multis quidem ille aliis de rebus gerendis conſilia cõmunicauit: Troilo tam ſophiſta familiariter maximè vſus eſt: io qu præter cæteras virtutes, prudeotia etiam A quædam reipublicæ adminiſtrandæ Anthemij æmula fuit. Illud ſanè animadoertẽdum, Anthemiũ imperatoris iuſſu, voà cum Cyro præfecto vrbi longo pòſt tempore vrbis mœnia conſtruxiſſe. De Antiocho & Anthemio imperatoris pædagogis hæc dicta ſufficiant.

† δίκας.

Induciæ centum annorum inter Roman. & Perſ.

Antiochus delegatus ab Iſdigerde Theodoſii tutore.

Educatio pueri imperialis

Anthemius Orientalis imperii adminiſtrator.

Latericius murus vrbis Conſtantinopolitanæ ab Anthemio celerrimè extructus.

Troilus ſophiſta Anthemij familiaris.

Cyrus præfectus vrbi.

De vita, inſtitutione, adminiſtrationéque rerum publicarum. Item de diuina pietate & virtute Pulcheriæ, ſororis Theodoſij imperatoris. Caput 2.

PRouidentia aotem diuina, illud præcipuè cũrans, vt pius maximè Theodoſius imperator fieret, alium quoque tutorem germanũ magis, imperio eius præfecit: Pulcheriam nimirum ſororem, quæ à prima ſtatim ætate ita ſapuit, vt virtute & ciuili prudentia eis non cederet, qui B in his rebus maximè excellunt. Vnde colligere ſatis poſſumus, Principibus ad ſalutem, ſolam ſatis veriorem eſſe pietatem: ſicuti contrà, abſq; illa nihil proſunt exercitus, equi, ſatellites, enſium vis, virorúmque innumerabiles, copiæ, aurum item, & argentum, plurima terræ iugera, & quicunque alius præterea eſt apparatus. Etenim ipſa nondum quindecim nata annos, ſapiẽtiorem diuiniorémque quàm ætas ferret, obtinuit mentem. Et primùm quidem virginitatem ſe per vitam omnem conſeruaturam eſſe Deo vouit: deinde vt idem facerent ſorores, eis quoque perſuaſit, ne † æmulationem atque contentionem io imperialem aolam induceret. Quare C omnem inſidiarum occaſionem præcîdit. Sedenim quum conſilium decretúmque ſuũ pignore aliquo ſtabiliendum eſſe putaret, Deo ipſi, ſacro ſacerdotum ordini, & ſubditis ciuibus, certum ſententiæ ſuæ teſtimonium exhibuit. Nam admirandum quoddam incredibili polchritudine ornamentum, ex aoro & precioſis lapillis confectum, in ſacræ mẽſæ formam redactã, pro virginitate ſua, fratriſque imperio, catholicæ Conſtantinopolitanæ eccleſiæ dedicauit, * in corona quadranguli eius, conſilio cauſâque cõſecrationis eiuſmodi, nouis quibuſdam literis inſculpta. Itaqoe vbi pro virili ſoa natura Imperij curam ſuſcepit, quàm optimè, ita vt cõuenit, D cum ingẽti decore rem Romanam adminiſtrauit: quàm celerrimè de rebus agendis conſultauit, ſimúlque eas in ſcriptum retulit. Nam & io ſcribendo, & in dicendo, ſummopere eſt exercitata, ſermone vtroque, Latino ſcilicet & Greco. Et quæ ipſa agebat, perinde atque à fratre conſtituta eſſent, io illum retulit. Illud plurimùm curauit, vt in imperatoriis artibus is educaretur, atque diſcipliois ætati cuique conuenieo-

Deus tutelæ ſororis Pulcheriæ Theodoſiũ commiſit.

Eximia Pulcheriæ laus.

Imperia per pietatem potiſſimum conſiſtunt.

Votum virginitatis perpetuæ.

† Per ſuas ſcilicet aut ſororum ſuarum nuptias. Sozo.

Donarium precioſiſſimum Pulcheria templo Conſtantino dicat.

** ἐπὶ τῷ στεφάνῳ τῷ τετραγώνῳ ταύτης. Niceph. ἐπὶ τῷ μετώπου τῆς τραπέζης, in fronte mẽſa. Sozo. lib. 9. cap. 1.*

Educatio & inſtitutio principis Chriſtiani.

tibus inſtitueretur. Ita ille rem militaré & eqneſtrem, ab eis qui rerum talium accuratè periti erant, didicit. Vt autem in publicis progreſſibus quonis tempore, ita vt imperatorem decet, magnificus eſſet & ſplendidus, ab ipſa edoctus eſt: quemadmodum ſcilicet veſtem ſibiipſi circumdare, quo modo conſidere, incedere, & riſum moderari deberet: vt in rebus quibúſq; ſe, prout tempus ferret, vel placidom vel terribilé exiberet, & commodũ audiendis ſupplicanrium precibus præberet. Potiſſimùm verò eum docuit iuſtitiam & veram pietatem, ſicuti conoenit, colere, precari cótinenter, templa adire frequẽter, ædes ſacras Deo conſtructas vaſis, donariis & ornamentis locupletare: ſacerdotum ordinem, ſimúlque viros bonos, qui Chriſtianorum legibus optimè viuerent, plurimi facere. Hæc eius erant inſtitutiooes.

Summa pulcheria principis religioſiſſima laudes.

Quinetiam nonnullis religiooem adulterinis dogmatibus, nouiſque rebus deprauare conantibus, vt firmiter illa in ſtatu ſuo permaneret, ipſa quoque effecit. Et quo minus eo tempore noua quæpiam hæreſis eccleſiam inuaſerit, in cauſa ipſa maximè fuit: quemadmodũ ſuo loco hiſtoria oſtendet. Et quia ardenti animo diuinũ numen coluit, non facilè quiſpiam enumerare poſſit, quæ illa ſacra templa magnificè excitarit, quæve Dei amantium virorum domicilia atque monachorum cœnobia conſtruxerit, perpetuas in ea impenſas, & res omnes eorum qui in eis pietati vacarent neceſſarias conſtituens. Ex multis verò pauca quædam, quæ vim temporum ſuperarunt, id iudicabuot. Opus enim eius eſt ſacrum Dei genetricis templum, quod Blachernæ dicitur, dignum ipſa illa Verbi matre, quod inhabitaret, iudicatum domiciliũ: ſicuti filio eius, quod Sapientiæ vocatur. Cuius diuinum tumulum, & ſepulchrales faſcias inuentas, cum veneratione maxima ibi repoſuit. Templum item, quod τῶν ὁδηγῶν, hoc eſt, viæ ducum cognomine clarum eſt, in quo diuinam illius imaginé, quam Lucas apoſtolus in tabula depictam reliquit, ſacrúmque † penſum, & Seruatoris ipſius faſcias, perinde atque theſaurum, quem ad eum Eudocia Auguſta, quum Hieroſolyma profecta eſt, miſit, ſeruandas curauit. Præterea & ſacrum in * fabrorum foro delubrum, cui † ſancti ſepulchri nomen eſt. Vtraque verò hæc fana pulchritudine ſimul & amplitudine ambitioſa, magnificè ſunt conſtructa. Deus ſanè fœminã eam propter vitæ inſtitutum charam habens, preces eius exaudiit, & in rebus agendis ſæpe ei apparuit. Et vt mihi quidem videtur, † amorem Dei homines non cóſequuntur, niſi ſeipſos idoneos factis ipſis præbeant. Ad eundem etiam modum ſorores inſtitutæ, eadem ſtudia erga ſacerdotes, erga templa, præterea erga egenos, mendicos, & aduenas liberaliter præſtitere. Vita quotidiana, inſtituta, atque progreſſus, noui omnibus fuere. Diu noctúque hymnis laudibúſque Deũ celebrarunt. Ocium ſacram telam texentes, & id genus opus facientes, vitarunt. Inſtitutũ namque, propter quod virginitatem erant cõplexæ, nó decere ignauiam exiſtimarunt. Proinde vitia eiuſmodi, & reliquam imperialem conſuetudinem à vita ſua repulerunt. Itaque factũ, vt quòd Deus eis propitius eſſet, domus earum rectè ad-

Opera pietatis eiuſdem.

Templa & ſacræ ædes à Pulcheria cõſtructa.

Blacherna.

Tumulus virginis matris, & alia eiuſdem generis reliquiæ.

Imago eiuſdẽ à diuo Luca picta,

Via ducum.

† ἄτρακτον, τό τε θεῖον ἐχούσης γάλα.

* τῶν χαλκοπρατείων.

† ἁγία σορός

† θεοφιλίαν.

Virtutes ſororum Pulcheriæ.

Ocii fuga.

Theodoſius Chriſtianiſſimi principis exemplum.

E miniſtraretur, ætáſque imperatoris optata caperet incremẽta: & aduerſariorũ inſidiæ, belláque orta, omnia ſua ſponte, Deo adiuuante, ſoluerẽtur: & imperator ipſe in dies rebus bonis accumulatus, laudatis ſororis conſiliis, veluti vera effigies & ſtatua in optimi imperij formam expolita eſſet.

De virtute, quam à puero imbibit, Theodoſij: & de moribus, beneficẽtia, placabilitate, & de inſigni religione & pietate eius. Caput 3.

VErùm res quoque eius, ſine diſpendio & iactura, ſilentio committere non poſſumus, non omnibus prorſus notas. Primùm nanque ita vt imperatoré oportet inſtitutus atque educatus, nullum de ſe ignauiæ & molliciei indiciũ præbuit: ſed ita quum noſtrarum, tum earũ quæ ſupra nos ſunt rerum peritus ſit: vt qui eum eo F colloquerentur, humanæ mentis captum eum exuperare iudicarent. Adeò etiam fortis & laborum patiens, vt facilè viciſſitudinem & mutationem temporũ ſuſtineret, cúmque æſtu iuxtà & frigore cõcertaret. Ieiunio frequenti ſe aſſuefecit, & maximè quarto hebdomadis, & eo qui Paraſceues nomen ſortitus eſt, die: Chriſtianiſmum ad ſummum excolere volens. Atque vt aula eius imperialis re nulla ab aſceterio differret, ſedulò curauit. Manè coaſurgens, hymnos Deo cum ſororibus alternis cecinit, & ſpiritus verba ſemper in ore habuit. Cum epiſcopis & ſacerdotibus congreſſus, obſcuros locos & † nodos ſcripturarum, haud aliter quàm ſi ſacris ipſe initiatus eſſet, explicuit. Sacrorum librorũ eorundémque interpretũ congerendorũ adeò G fuit ſtudioſus, vt ea laude Ptolemæo inferior nõ eſſet. Noctu eis legendum operam nauauit: lucerna ſe ſponte ſua, machina quadam mouente, ſibíque ipſi oleum infundente, comparata: vt ne quis miniſtrorum eius in laboribus eiuſmodi moleſtiam quampiam ſubiret, neque vim naturæ cum ſomno colluctans inferret. Manu ipſe ſua pulcherrimè ſcripſit: ac multa ſcriptorũ eius ad hoc vſque tempus ſunt conſeruata, temporũ vi ſuperiora, Euangelia videlicet, & alia quædã, aureis omnino literis diſtincta, quorum paginæ crucis formam referunt. Quo labore eum vitæ ſumptus tolerare potuiſſe, fama eſt. Malorũ tolerantia omnibus, præcipuè autem qui eo nomine apud Græcos clari fuere, poſt ſe relictis, multis modis eos prætergreſſus eſt. Illi ſiquidé H quum verbis ſe philoſophiam exhibituros eſſe polliciti eſſent, re ipſa eam præſtare nequiuerũt. Ipſe autem Ariſtotelis perplexibilibus inuolucris vale dicto, factis philoſophiã exercuit, iræ, dolori, & voluptati moderando. Iram adeò in poteſtate habuit, vt neminem vnquam à quibus læſus fuiſſet, vltus ſit, neque eum quiſquam ſuccenſentem viderit. Atque aliquando ex familiaribus cuidam dicenti, neminem ab eo illorum morte mulctatum eſſe, qui iniurij ei fuiſſent, reſpondẽs: Vtinam, inquit, eos etiam in vitam reuocare poſſem, qui iamdudum mortui ſunt. Ad alium quendam eadem propè referentem, dixit: Nihil eſſe noui, ſi quis homo quum ſit, è vita excedat. Vnius autem Dei eſſe, eum qui ſemel mortuus ſit a, per pœnitentiam ad vitam reuocare.

Theodoſii virtutes.

Aula imperialis aſceterio monachorũ perſimilis.

† γρίφα.

Bibliotheca Theodoſii Lucerna αὐτόματος.

Theodoſius fuit Calligraphus.

philoſophus μάχεσι τοῦ σπάθη

ἀοργησία. Theodoſii.

a per pœnitentiã, homo reuocatur ad vitã.

b Theodoſius ad ſupplicium damnatos, ſi illi ad ciuitatis portas ad mortem ducti non peruenerſſent, per miſericordiam abſoluit.

care. Vſque adeò autem virtutem hanc coluit, *b* A ſi quando quiſpiam capitale crimen admiſiſſet, neque enim condemnationis ſentẽtia vſque ad vrbis portas produxiſſet, ſtatim eum miſericordia proſequereretur. Et quum aliquando Conſtãtinopoli in amphitheatro venationis ſpectaculum præberet, & populus exclamaret, aduerſus grauem feram generoſum quenquam periclitatorem, qui cum ea congrederetur, mittendum eſſe: An neſcitis, inquit, nos humanioribus ſpectaculis delectari ſolere? Et deinceps itidem populum ſpectaculis vti docuit. Religione tanta cum ſinceriore pietate vſus eſt, vt ſacerdotes omnes apprimè honoraret, maximè verò quos ſanctitate vitæ enitere cognouiſſet.

Theodoſius epiſcopi Chalcedonenſis defuncti viri ſancti ſagulũ geſtauit.

Et quum ex epiſcopis quidam, qui Deo charus fuiſſe perhibebatur, diem ſuum obiiſſet, ſagum illius ſqualore multo imbutum, eum petiiſſe, & ſub impe- B riali chlamyde geſtaſſe dicunt: quòd bona ſpe eſſet, ſe aliquid de viri eius ſanctitate imitatione conſequuturum. Longior aliquando pluuialis tempeſtas extitit, & ipſe ſolitos † Circenſes ludos populo more recepto gratificans exhibuit.

† ἱπποδρομικοὺς.

Quum verò vberiores etiam deciderẽt imbres, ibi cum egregiam ſuam erga Deum pietatẽ declarauit, per præcones populo denunciari iubens, conducibilius videlicet eſſe, vt ſpectaculo repudiato, Deum qui præſenti calamitate eos liberaret, precibus placarent. Id quod cõfeſtim eſt factum.

ſupplicatio pro ſerenitate & clementia aeris impetrãda.

λιτάνευσεν. *ἱκετεία.*

Litania inſtituta eſt: ſupplicãtes proceſſere laudibus Deum vexere, atque vnà concors eccleſia ciuitas tota facta, & ipſe medius hymnis canẽdis, præiit habitu priuato incedẽs. Minimè verò eum opinio feſellit. Statim enim C cœlum aërem turbidum ſerenitate cõmutauit, & frumenti non mediocrem inopiã ingens quędam frugum copia & vbertas eſt conſequuta. Atque omnibus ille quidem, vt ita dicam exornatus fuit bonis: non minus verò eum cohoneſtauit miſericordia, placabilitas, & animi ſerenitas, tempeſtatis procellam non admittẽs: atque inſuper fides ſincera & probata, vnà cum religione non ficta, ſicuti inde conijcere licet.

Theodoſius illegitimã quoque monachi excommunicationem non contempſit.

Vir quidam aſperiorem duriorémque virtutis vitã conſectans, præfracto eum adiit animo, vt ab eo quidquam peteret. Atque vbi id ſæpius expertus non impetrauit, vinculis eccleſiaſticis imperatorem à communione arcẽs ſubdidit. Poſtquã autem imperator in regiam ſuam venit, & epulę appoſitæ ſunt, conuiuæque omnes affuerunt, non ille prius cibum ſumendum eſſe, quàm vin D culis ſibi iniectis ſolutus eſſet, cenſuit. Quapropter ad antiſtitem Conſtantinopolitanum famulum quendam miſit, petens, vt eum ipſum ſoluere ſe, qui ligaſſet, iuberet. Quum id epiſcopus recuſaret, & pro vinculo habendum non eſſe, quod à quocunque ligatum eſſet, ſignificaret, ſolutúmque adeò iam eſſe diceret, nondum calculo eius acquieſcendum eſſe duxit. Multò verò labore is qui ipſum ligauerat inquiſitus, eũ abſoluit. Ac ſic tãdem imperator cibum ſumpſit.

Idolatria prorſus euerſa. l. omnia loca. C. de ſacrifi. pag. & tẽpl.

Adeò religioſus Theodoſius fuit vitámque ſuã accuratiſſimè ad diuinas leges compoſuit. Quã ob cauſam quicquid fuit ex idolis reliquum, ita eſt fu[...]itùs diſiectum, vt poſteris eius ne veſtigiu[m q]uidem prioris fraudis & ſeductionis cer- A nere ſit datum. Sententiam verò de eis ſuam in conſtitutionem retulit.

Vt orthodoxum principem defendens, bella omnia inſperatis admirandiſque rebus ſtatim confecerit. Cap. 4.

Deus manifeſte bella à Theodoſio repulit.

Roilas Scytha cum copiis ſuis fulmine cœleſti extinctus.

SI quando bellum motum eſt, ad Deum cõfugiebat, diuinum muſicúmque Dauidẽ æmulatus, quòd in illius veluti proximi condi poteſtate bella eſſe ſciret: & quòd illum certum haberet curatorem, condignos ſpe bona percepit fructus. Ego verò veritatem promulgãs, ex plurimis pauca referam, quanuis extra inſtitutum argumentum ſerri videat. Roilas ingenti Scytharum Nomadum exercitu coacto, & Iſtro trãſito, Thraciam vaſtauit, & ad vrbem quoque imperantem venit, ſubitò primo clamore atque impetu, ſicuti ipſe putabat, eam direpturus atq; excíſurus. Verùm Deus cœlitùs imperatorẽ pro- B pugnans, violento tonitru & fulmine demiſſo, non modò ipſum vlulatum in cineres redegit, ſed innumeras quoque copias eius concîdit.

Perſarum excurſio in fines Ro. imbribus & grandine inhibita.

Idem etiam aduerſus Perſas fecit. Quum enim prædatoria illorum manus, pace repudiata, derepentè finitimos aggrederetur populos, neque auxilia aliqua, quæ oppreſſis opem ferrent, adeſſent ducibus copiiſque militaribus aliis bellis occupatis, imbre vehementiſſimo & grandine maxima Deus illos perſequens, progredi vltrà paſſus non eſt: equóſque eorum ita † pedicis cohibuit, vt diebus viginti, totidem ſtadia curſu perficere non poſſent, quoad vſque exercitus congregatus fortiter hoſtibus reſtitit.

† πέδαις κατέσχεν.

Goranes Perſarum dux

Antea quoque quum Perſæ quidam Goranne duce, cognominem imperatori vrbem oppugnarent, C omníſque generis machinis adorirentur, & turres extra muros contra eam excitarent, neque quidquam efficerent, ridendos ſe dedere, Eunomio eius epiſcopo machinas hoſtiũ omnes perfringente.

Theodoſio pollens Eunomius epiſcopus precibus ab immani vi Perſarum ſeruauit.

Quum nanque noſtri propter oppugnatorum multitudinem animos deſperatione deſponderent, precibus ipſe cõtra illos pugnãs, vrbem ſaluam conſeruauit. Ex ſatrapis tum ibi qui ſub Goranne erant quidam ad blaſphemias conuerſus, itidem vt Rabſaces & Sennacherim, animo furibundo minatus eſt, ſacrum ſe eius ciuitatis templum igne conſumpturum. Contumeliam eam non ferens diuus Eunomius, tormentum bellicum ſaxa iaciens ad propugnaculum cui apoſtoli Thomæ cognomen fuit, diſponi, ingentémque lapidem eò in os blaſphemi illius emitti iuſſit. Ilicet ſaxum baliſta ea tortum, D maledici illius ſatrapæ os deteſtandum perculit, faciémque eius omnem comminuit, capite rectiſſimè attrito, cerebróque omni diſperſo. Quem vbi Gorannes conſpexit, expugnatione vrbis deſperata, fugiens inde diſceſſit, re ipſa victum ſe eſſe clamans. Metúque correptus, de cætero per pacta conuenta cum Romanis initæ pacem eſt complexus.

Pars Perſica præſidio ſuo. Deus Theodoſium tutatus eſt.

Tantam Deus ipſe fidelis miniſtri ſui imperatoris eius curam geſſit: qui eo nomine illi gratias egit, eundémque religione dedita coluit. Porrò bella in Occidente contra ipſum & patruum adhuc viuum mota, quo modo Deus ſoluerit, quid dicere attinet?

De tyrannis in occidente contra imperatorem Honorium exortis, & de genera eius Conſtantio. Cap. 5.

d Præclarum exemplũ amoris coniugalis Nunychiæ cerotíq; cuiuſcunque. e Idem ſalute deſperata primum Alanum filium comitem deinde coniugem ſuam poſtremò ſeipſum interficit.

tius autem quum & ipſe itidem ſaluus euadere A poſſet, facere id recuſauit. *d* Nunychiæ coniugis amore obſtrictus. Cum ipſo autem diluculo, hoſtes domum in inferiori parte incenderunt. *e* Et quum Gerontio nulla ſalutis ſpes reliqua eſſet, primum ille Alani caput non illibenter reſecuit: deinde & vxoris, quum illa lamentaretur, & lacrymans ſe ferro admoueret, precaretúrque vt prius extremũ hoc munus à marito ferret, eiúſq; gladio interiret, quàm in aliorum peruenire poteſtatem. Atque illa dignam ſe religione ſua exhibens (Chriſtiana enim erãt) virili prorſus animi inſtituto, ita vitam finiit: præclarioré, quàm vt obliuione premi poſſit, memoriam ad poſteros tranſmittẽs. Poſtremò verò Gerontius, quũ ternò ſibi ipſi ferrum adegiſſet, nec letale vulnus inflixiſſet, quem ex femore ſuſpenſum habebat, pugione ſtricto cor conuulnerauit. Et ſic Gerontius quoque interiit. Enimuerò Honorij exercitu, cui Conſtãtium præfuiſſe indicauimus, Conſtantinum circumuallente, *f* ille obſidionẽ ſuſtinuit, Edouichum, quem vltra Rhenum ad Francos & Almanos auxiliares adducendos miſerat, expectans. Quod veritus Conſtantius, retrocedere Italiam verſus, ibíque cõfligere cum *g* Edouicho voluit. Idq́ue ita conſtituit quòd in propinquo Edouichum caſtra habere audiuerat. Itaque cum copiis Rhodanum tranſiit. Et ipſe quidem cum peditatu omni hoſtibus exitiũ molitus eſt: nec minus *h* Vlphilas equitum præfectus, non longè ab eis loco alio clàm in inſidiis cõſtitit. Poſtquam autem hoſtes Vlphilam inſcij prætergreſſi ſunt, & iam pugnam inire cũ Conſtantio deberent, ſigno dato ille ſubitò ſe oſtendit, & hoſtes à tergo aggreſſus eſt. Ordinibus ergo turbatis, alij ſe in pedes dederunt, nonnulli trucidati ſunt: quidam abiectis armis veniã petiere, qui etiam quamprimùm in gratiam ſunt recepti. *i* Edouichus autem equo conſcenſo, in agrum Ecdicij cuiuſdã veteris amici, qui multa ab eo acceperat beneficia, peruenit. Et ille quidem vt amicum eum excepit. *k* Noctu autem capite ei amputato, ad Conſtantium id, magna ſe pro eo munera accepturum ſperans, pertulit. Conſtantius gratias homini de facinore eo egit, & caput recepit. Quum verò manere cum eis ille conaretur, *l* diſcedere inde iuſſus eſt. Minimè namque ſibi & exercitui bono putauit fore infidi hoſpitis conſuetudinem. Quapropter Ecdicius in amico & hoſpite aduerſis rebus preſſo, quum flagitium tam impium deſignarit, lupus (quod in prouerbio dicitur) fruſtra hians eſſe viſus eſt. Poſt victoriam iſtam, vbi exercitus ad vrbis obſidionem amne tranſmiſſo rediit, & Conſtantinus ea quæ Edouicho acciderant co- D gnouit, ſua ſponte Imperatoria depoſuit inſignia, *m* eccleſiámque ingreſſus, presbyteri ſuſcepit dignitatem. Et ciues oppidi iureiũrãdo prius accepto, portas Conſtantio aperuere: qui etiam omnes ſeruati ſunt: atque ex eo tempore, ſubditi eius regionis omnes in priſtinum ſtatum reſtituti, Honorio fideles fuere. tyrannus autem cum filio Iuliano in Italiam ducti prinſquam ad deſtinatum locum peruenere, trucidati ſunt. Breui quoque pòſt † Iouianus, Maximus, quem diximus, Sarus, aliíque præterea qui Honorij imperio inſidiati ſunt, cæſi interiere. Qui ſanè Honorius, ſicuti dictum eſt, per ſororem Gallã Placidiam, in affinitatem Conſtantium, qui Conſtantini tyrannidem exterminauit, aſciuit: eundemq́ue propter plurimas præclarè bello res geſtas in Imperij ſocietaté recepit. Ipſius etiam filio Valẽtiniano, quem illi Placidia progenuerat, Illuſtriſſimi dignitatem conceſſit. Conſtantij imagines, id quod eis facere mos erat qui pridem ad faſtigium Imperiale euecti eſſent, in Orientem miſſę ſunt. eáſque cum iunior Theodoſius non admitteret, & ob talem contumeliam bellum Conſtantius moliretur, ſimul & vita & curis eiuſmodi eum mors adueniens ſoluit, cùm non longius quam menſibus ſex imperaſſet.

f Conſtantinus Conſtãtij obſidionem ſuſtinet. g Edouichus cum ſuis à Cõſtantio prælio vincitur. h Vlphilas equitum præfectus.

i Edouichus ex fuga ad Ecdicium amicũ fugit. k Is ab Ecdicio fraude occiditur. k Exemplum amicitiæ & hoſpitij violati. l Conſtantius à caſtris ſuis proditione repellit.

Conſtantinus ex tyrãno presbyter factus. Conſtãtius per deditionem Arelate recepit. † Nõnulli hũc Iouinũ alij Iouium nominãt: cuius frater Sebaſtianus iti-

dem eſt cæſus. Illuſtriſſimi dignitas. Gallia pacata. Conſtantini et filij eius Iuliani cædes. Aliorum item tyrãnorũ Conſtantij mors.

De tyrannide Ioannis Getthi: & de Aſpare & Ardaburio, belli ducibus Caput 7.

B INterea verò Ioannes, vnus ex iis † qui Imperatori commentarios ſcribunt, præſenti ſecundarum rerum ſtatu non contentus, *a* imperio arrepto tyrannus alius extitit. Placidiam is, & Valentinianum expulit, qui etiam Byzantium ad Theodoſium nauigarunt. Ea re Honorius cognita, dolore immenſo correptus, poſtea hydropis morbo periit. *b* At Ioannes tyrannidi incubans, legationem ad Theodoſium miſit, quę vt ipſe Imperator reciperetur, peteret. *c* Legati verò nihil egere: ſed primum in cuſtodiam coniecti, deinde in Propontidem exulatũ miſſi ſunt. Portò Placidiam & Valentinianum Theſſalonicam duci Theodoſius curauit, atque ibi Cæſaris dignitatem nepoti tribuit: bellum autẽ aduerſus tyrannum gerendum Ardaburio duci, C & filio eius Aſpari commiſit. Qui ſanè Placidiã & Valentinianum ſecum ducẽtes, poſtquam ad Pæones & Illyricos peruenere, Salonas Dalmatiæ oppidum vi cæperunt. *d* Ex eo loco Ardaburius claſſe contra tyrannum profectus eſt. Et primùm ille quidem ſecunda fortuna vſus eſt, poſtea autem naualis expeditio ei non bene ceſſit. Nam ſubitò violentus & incommodus ventus exortus, *e* in tyranni manus eum coniecit. Et ille ad pacificationem ſpectãns, humaniter Ardaburium tractauit. Ardaburius in ſecuritate multa, quum eos qui à tyranno ducum ordine moti & exautorati fuerant, mœſtos eſſe videret, inſidias etiam cõtra illum magis ſtruxit: & filio Aſpari clam denunciauit, vt quàm celerrimè ad occaſionem rei bene gerendæ adueniret. Tyrãnus Ardaburio capto ſpe elatus, in eam neceſſitatem Imperatorem cecidiſſe cẽſuit, vt cõmuni calculo petitionem ſuam approbaret, & ſe Imperatorem reciperet, ſiquidem ducem ſuum ſaluum eſſe vellet. Et profectò in maximo Imperator erat diſcrimine, ne quid à tyranno aduerſi Ardaburio accideret: *f* Aſpar equitatu accepto, celeritate adnẽtus ſui ſenſum præuenit, & Aqui-

† Vocantur ij hypomnematographi. l. Si quos ſpõtaneos. C. de decurion. lib. 10. †† a Ioannes ex ſcriba tyrannidem occupat. Honorij mors. b Idem ſe in ſocietatem imperij recipi à Theodoſio petit. c Legati eius malè à Theodoſio accepti. d Ardaburiũ ducẽ cum filio eius Aſpare aduerſus Ioannem Theodoſius mittit. e Ardaburiũ Ioannes capit. Ardaburij magnanimitas.

f Aſpar Aquileiam capit.

†† Honorius cum patre, fratre, & fratris filio triginta imperauit annis, & tricennalia celebrauit. Ab eodem Placidia Auguſta, Conſtantio marito eius mortuo, cum Valentiniano & Honoria liberis pulſa, à Theodoſio in Oriente ſuſcepta eſt Diac. Pomp. Caſſiod. Huic ſoboles nulla fuit. Nam duæ Stiliconis filiæ, Maria & Thermantia, altera poſt alteram ei nupta, Dei iudicio inopinata morte præuenta, ex hac luce migrarunt. Diac.

eiam vrbem magnam recepit: eamque facilè, E Placidiam & Valeotinianum ſecum habens, cõfirmauit. Metus autem ei vlterius progrediendi, quòd barbarum plurimorum millium exercitũ contraxiſſe audiſſet, inceſſit. *g* Verùm tũ quoq; maximè Imperatoris precatio enituit. *h* nam angelus Dei paſtoris habitu ſumpto copiis Aſparis præiit, & per lacum eas, qui Rauennæ (ibi enim tyrannus in poteſtate ſua Ardaburium habens agebat) ſubiectus eſt duxit, vnde neminem vnquam aduenisse memorię proditum eſt. Deus ſanè ipſe qui in mari rubro vndas diſcidit, quod inuiũ erat, omnibus peruium exhibuit. Sed enim perinde atque ſolum ſiccum copiæ Aſparis vnà cum equitatu omni, lacus vndas tranſeuntes, primo aduẽtu vrbis portis captis, potiri ea ſunt. Ibi cum prælium exiguum commiſſum eſſet, tyrannus proditione ſuorum captus eſt, & Aquileiam ad Placidiam & Valeotinianum miſſus. Vbi ei primùm manus reſecta, deinde etiã caput amputatum eſt, quum annum ſeſquialterum tyrannidem exercuiſſet. Imperator more ſuo rurſum qua eſſet erga Deum religione oſtendit. Poſtquam enim ei victoria de tyranno reportata, ludis Circenſibus renunciata eſt, ad populum vociferans: Agite, inquit, ſi ita videtur, ludicro hoc dimiſſo, in ædem hanc precatoriam eamus, & carmina gratiarum agendarum autori victoriæ Deo concinamus. Hæc vbi dixit ſpectaculum neglectum eſt: & per circum medium euntes omnes, concentu vno cum hymnis & carminibus pulcherrimis † gratiſſimiſque, in proximam Dei domũ ſunt ingreſſi. formámque prorſus eccleſiæ vnius cũ ...ta retulit ciuitas, populo omni in templo diem eum conſumẽte. Poſtea cura illa animũ ſubiit Imperatoris, vt quẽnam Occidenti Imperatorem omnino præficeret, deliberaret. Quapropter Valentinianum ſororis filium, idoneũ ei imperio iudicauit, quòd matrem haberet, quæ curam ibi rerum adminiſtrationis ferre poſſet. Properabat verò & ipſe in Italiam proficiſci, vt nepoti imperium conſtitueret, prouincialéſque ibi, ne facilè tyrannis ſe committerent, doceret. Et ea de cauſa Theſſalonicam progreſſus eſt. Sed quo minus vlterius

Supplicium Ioannis.

Theodoſius pro victoria gratias Deo agit.

εὐχαρίστοι.

Valentinianus 3 Rom. imperator in occidente cõſtitutus

Helio patricius.

Aetius per tranſactionem Comitis dignitatem accipit.

g Efficacia precum Theodoſij. Conſideret lector aquus, quid in Albi flumine ad oppidũ Mulbergam anno Domini 1547. acciderit. h Aſpar angelo Dei duce per lacum itinere facto, Rauennam & Ioannẽ tyrannũ capit.

I. L. de bello Saxonico. 1547.

** *Hoſtes vt albis cedere terrios.*
Conſpexit, altis fluminis alueo.
Progreſſus agreſtem coloni
Induitur faciem Menalcæ.
Et vada monſtrat peruia Cæſari,
Illúmque Cæſar conſequitur ducem,
Cœlo ſibi credens ab alto
Omine dexteriore miſſum.
Eques deinceps traiicit impiger
Nymphis natantum frena regentibus.
Quas Martis inſuetas furentis
Dulcis amor ſtimulabat oci.
Nec ante feruens deſinit impetus
Tenere curſum ſaltibus auiis,
Victoribus quàm det ſupinas
Ipſe manus inimicus hoſtis.

procederet, morbo impeditus eſt. Proinde per Helionẽ patriciũ, imperij inſignibus illi miſſis, ipſe Byzantium eſt reuerſus. Aetios verò, qui ſecundum ducendis militaribus copiis locũ apud tyrannum habuerat, poſt tertium à cæde illius diem, ſexaginta barbarorum millia ducens aduenit. Cum quo vbi Aſpar conflictum habuit, & cædes vtrinque ingens facta eſt, poſtea pacificatione inter ipſum & Placidiam atque Valẽtinianum interueniẽte, Comitis dignitatem tulit. Qui verò cum eo mercede conducti erant barbari, auro corrupti, & ipſi ſimul & iram & arma abiecere. Obſidibúſque datis, & fide rurſum accepta, in patriam rediere ſuam.

Vt Deus imperatorum delectatus virtute, multa corpora illuſtrium olim ſanctorum ſub terra latentia, in F lucẽ produxerit: & de propheta Zacharia inuẽtione.

Caput 8.

VErùm de tyrannis qui tũ extiterunt, & prouidentia Dei diffluxerunt, ſatis dictum eſſe puto. Neque nos illorum obiter, & quaſi per digreſſionem meminimus: ſed vt certũ declararemus, ſufficere principi, maximè ad præſidium & cuſtodiam imperij, rerum diuinarum curam diligentem, & cultum rectum: quæ in Theodoſio & ſorore eius Pulcheria fuere. Deus etenim omnino adminiſtratione eorũ delectari viſus eſt: nõ eo ſolum quòd bella ita compuſuit, vt ſubditi eorum ab hoſtibus liberarentur, atque iidem præter opinionem omnium, cum ingẽti magnificentia rectè gubernarẽtur: verumetiam, quòd multa ſacra corpora eorũ qui olim veriore pie- G tate excelluerunt latentia, Imperij illorũ tempora honore proſequens, viſionibus quibuſdam è ſinu terræ produxit, & publicè in apertum protulit. Id quod eo tempore accidit in Zacharia veteriore propheta, in Stephano primo diacono & martyre, atque in Sabaſtienſibus quadraginta ſub Licinio gelu concretis martyribus. Quorum omnium quum noua ſit inuentio, vt eam Deus exhibuerit, neceſſariò dicendum eſſe videtur. Ac primùm de propheta, vt qui primùm apparuerit, memorabo. Circa Eleutheropolim Palæſtinę, vicus quidam eſt Chophar dictus, vnde Zacharias ortus fuit. Præfuit huic Calemerus quidam † agricola, erga agri poſſeſſorẽ quidem beneuolus maximè, in finitimos autem ruſticos durus admodum & grauis. Et quamuis ille talis eſſet, propheta tamẽ ei inſiſtẽs, ſeipſum H apertè oſtendit, & ad hortulum quendam eo ducto: Hic, inquit, in duorum cubitorum altitudinem ſodito, à ſepto in hortum ipſum, eam viam verſus quæ in Bithrerebin oppidum ducit: & arcas duas inuenies, exteriorem ligneam, interiorem plumbeam. Reperies præterea apud loculos eos vas quoddam aqua repletum: ac cuius partẽ vtrámque, mediocres duo innoxij & placidi ſerpẽtes (cicures eos dicas) circumuoluuntur. Hæc quidem, qui per viſionem apparuit, dixit. Calemerus verò viſo ei obſequutus, imperatũ opus perfecit, atque vbi ſacra illa arca iuxta prædicta ſigna extitit, diuus propheta apparuit, ſacerdotalem indutus ſtolam: quippe qui etiam, vt puto, ſacerdos fuerit. Extra vrnam eam, ad pedes, puer etiam quidam tener admodũ iacuit, qui quidẽ ex nobilitate fuiſſe, & ad reges ...nus

Hunnos fuiſſe ſcribit Diac. Caſtinus magiſter militum apud Ioannẽ, cuius conſilio potiſſimum is tyrannidẽ inuaſerat, exilio mulctatus. Id pietas vera certiſſimum imperij præſidium eſt.

Multa ſanctorum corpora ſub Theodoſio reperta.

Inuentio Zacharia propheta.

† ὁμόδουλος τῶ ἀγρῶ, ſeruus glebæ. Sozom. lib. 9. cap. vlt.

Ad pedes eius filius regis ioa quoque repertus.

rre

referre viſus eſt. Caput enim eius cordoaaorea A
lapillis & margatitis diſtincta redimitum erar.
Calceos quoque deauratos habuit: veſtis itemi
magui precij, & auro exornata fuit. Potrò cum
ſapiẽtes eius temporis & ſacerdotes de eo pue-
rò, quiſnam in tali habitu eſſet, addubitarent:
Zacharias abbas Gerara
Zachariam illum, qui tum in Geraris monaſtico
contubernio præfuit, dixiſſe ferunt, ſe in vetu-
ſtam Hebræorum ſcripturam quandam, non ex
eis quæ à maioribos ſunt tradirę. & in eccleſiam
receptæ, ſed aliam incidiſſe, quæ ſcriptura præ-
rer alia illud quoque complexa ſit: Quum Ioas
Iudææ rex Zachariam varem occidiſſet, grauem
eum ſeptimo pòſt die domi ſuæ accepiſſe cladẽ,
& ex filiis quem gratiſſimum habuerar, morte
amiſiſſe. In quam crumnam cum ſe ira diuina
coniectum eſſe intellexiſſet, puerum cũ ad pro-
phetæ pedes ſcpeliuiſſe, veluti cauſam de iniuria
Corpus prophetæ propè integrum.
illi illata dicenrem. Hoc quidem ſic iudicatum B
eſt. Ipſe verò propheta cum multis hominum
ætatibus ſeu generationibus in terra iacuiſſet,
nihil tamen in corpore eius deficere viſum eſt.
Ad cutim vſque tonſus, rectum habuit naſum,
mentum mediocriter demiſſum, caput paruum,
& oculos paulo altius ſupercilus contectos. Sic
quidem diuinus propheta eſt manifeſtatus.

De reliquiis Stephani primi martyris, quàm magnificè eas Pulcheria venerata ſit, tẽplo ei in Regia extructo. Caput 9.

Gamaliel, & filius eius Abibus, Stephanũ ſepeliere.
CIuitas autem Capargamala eſt in qua poſt
martyrium obſolutum, Gamaliel, qui Pau-
lum apoſtolum veluti pædagogus inſtituit, vnà
cum Abibo filio, Stephani primi martyris cór-
pus ſcpeliit. Vbi verò & ipſi poſtea mortem op-
† Alexandri ei nomen erat, coniugi autem eius Iuliana.
petiere, proximè circa reliqulas eas poſiti ſunt.
Religionis ergo y Hieroſolyma profecti fuerant.
a Cœterùm quemadmodum illæ repertæ Con-
ſtantinopolim depotiatæ ſint, ſatis conſtat. Se-
natorium videlicet † virum, propter ſingularẽ
eius aduerſus primum martyrem amotem, pre-
catoriam domum in Palæſtina ei cooſtruxiſſe:
eundẽmque mandaſſe, vt & ipſe poſt obitũ ſuũ
a Reliquiæ diui Stephani e Palæſtina Conſtantinopolim tranſlata.
In ſimili itidem vrna prope diuum Stephanum
tumularetur. Poſtea verò quum coniunx virum
Byzantium transferte deberet, inter properan-
dum illa imprudens pro viri vrna Stephani lo-
culos recepit, & quàm potuit celerrimè Couſtã-
tinopolim * contendit. Sedenim quod ipſa ſecũ
in itinere ferebat latẽre minimè potuit, quòd id
** Factum id ab ea annis 7. elapſis.*
nouus quidã odor, & innumera miracula pro-
derent. Vbi Conſtantinopolim pertigit, vrbs ef- D
fuſa rheſaurnm talem obuiis excepit vlnis. Co-
mitatu & ſatellitio plurimo in aulam Imperato-
b Supra Conſtantianarum thermarum eſt mentio. lib. 13. cap. 18.
riam ducebatur. Martyr autem eo loco manere
dedignabatur. Quum enim mulæ, quæ eum ve-
hebant, b ad Conſtãtinianas thermas veniſſent,
vlterius progredi haudquaqoam ſuſtiouerunt.
c Mula humana voce loquuta.
c Vbi verò plurimum flagris atqoe ſtimulis ſunt
concitatæ, humana vſæ lingua, eo loco martyrẽ
reponi iuſſerunt. Ita ille ibi conditus eſt, locúſq;
fano pulcherrimo cohoneſtatus. Hoc ſic factũ
d Pars quædã reliquiarũ earum Hieroſolymis ad Theodoſium miſſa.
eſſe ſub Conſtantio, proditum eſt. d Pars verò
quædam reliquiarum iſtarũ neſcio qua de cauſa
à quibuſdam fidelibus occultata fuerat: quæ &
ipſa, quum primùm Pulcheria princeps lucem
hanc ſolis aſpexit, in Palæſtina in apertum pro-
ducta eſt. e Ioanne epiſcopatus muoere Hiero-
e Ioannes epiſcopus Hieroſolymitanus.
ſolymis fungente. Producta aurem, quum eam
martyr ipſe ineffabili quadam viſione noctu
presbytero cuidam Dei amãti viro, cui Luciano
nomen erat, apparens oſtendiſſet. Pulcheria
ergo, incredibili erga primum diaconum amorẽ
flagrãs. & qoòd ſimulátque ipſa nata eſſet, pars
ea è terræ receſſu in lucem prodiiſſet, deſiderio
illius marceſcens, ſummo ſtudio in hoc incu-
buit, vt partẽ reliquam ſacrorum illius oſſium
naociſceretur. Itaque Theodoſio fratri ſuaſit, vt
Praylliò epiſcopò Hieroſolymitaoo pecuniam,
quam ille ibi egenis largiretur, mitteret. Theo-
doſius perſuaſus, noo ſolum pecuniam, ſed &
crucem auream magni ponderis lapillis & mar-
garitis exornatam, vt ea in Caluariæ loco repo-
f Prayllius epiſcopus Hieroſolymitanus.
neretur, miſit. f Prayllius epiſcopus rebus eis
acceptis, vt gratiam aliquam Imperarori eiuſ-
B dẽmque ſorori referret, g reliquias dextræ ma-
Theodoſius crucem aureã Hieroſolyma mittit.
nus primi ab Apoſtolis cooſtituti diaconi, eiuſ-
dẽmque primi martyris, ſancto Paſſalióne dia-
cono adminiſtro vſus, remiſit. Paſſalio itinère
acto, poſtquàm in oauale Chalcedonis èregiõ-
g Dextra diui Stephani manus.
nè Byzantio ſitæ peruenit, martyrum princeps
eum præueniẽs, noctu Pulcheriæ ſeipſum oſtẽ-
dit, talibus eam alloquens verbis: Oratio tua ad
aures Domini zabaoth virtutem peruenit, peti-
tióque tua optatum cõſecuta eſt exitum: & ipſe
in propinquo præſtò tibi ſum, Chalcedonis ho-
ſpitio vtẽs. Viſiooem eum ſimulátque cum fra-
tre communicauit: confeſtim ciuitas tota ſe in
mare dedit, vodíſque perinde atque cootinenti
Templũ diui Stephano Pulcheria cõſtruit.
vſa eſt: ipſáque eriam Pulcheria cum fratre ſub-
ſequuta eſt, reliquiiſque exceptis, in regiam eas
lætitiæ ſummæ plena, cum maxima obſeruantia
C & magnificentia produxir, ibíque repoſuit: tem-
plo inſuper ingenti & pulchro, auri & lapillorũ
fulgore relucenti, propter præcipuum quo pro-
tomartyrem proſequuta eſt honorẽ, extructo.
Quæ de his comperi, hæc ſunt.

** Sub Theodoſij iunioris imperio reliquiæ S. Stephani. Laurentij, & Agnes, in martyrio S. Laurentij depoſita ſunt. Et celebratur illic ipſorum memoria vſque in hunc diem. Theodorus. Lectore.*

De inuentione reliquiarum ſanctorum quadraginta martyrum, qui ad Sebaſtiam in lacu martyrio ſunt perfuncti. Caput 10.

VEtumenimuerò, quod manifeſtum eſt pie-
tatis fœminæ eius indicium & propterea
Eccleſiaſticæ hiſtoriæ inſertum, quanuis aliquo
pòſt tẽpore accidit, nouum quiddam & admirã-
dum habens, de inuẽtione reliquiarum quadra-
ginta martyrum, ſtylo, perſequar. Euſebia quæ-
Euſebia diaconiſſa Macedoniana.
dam fœmina Macedonij ſectæ, & diacouiſſæ in
Macedoniarum eccleſia munere fungens, extrà
muros Cooſtantinopolitanæ vrbis domicilium
De reliquiis XL martyrũ Sebaſtianorũ, qui ſub Licinio ſunt paſſi.
& hortulum habuit: vbi reliquias quadragiuta
militum, qui in lacu ad Sebaſtiam temporibus
Licinij certamen pro Chriſto obiere, aſſeruauit.
Ea moritura quibuſdam eiuſdem religionis mo-
nachis locũ eum relinquens, iureiurãdo eos ad-
egit, vt eam ibi ſepelirẽt, & ſupra caput eius tu-
mulo exciſo, martyrum oſſa in eo repooerẽt, ne-
que cuiquã rem eam reuelarent. Id illi ita fece-

re:martyribúſque gratificari,& cultum debitum E præſtare,tum autē promiſſa integra ſeruare volentes,ne externorum quiſpiam id ſciret,ſubterraneum delubrum circa tumulum Euſebię excitarunt,ſuperiorémque eius partem ſolo quodā plano ex latere cocto contegentes, ſcalas latentes quæ ad martyres ducebant, ſtruxerunt. Poſtea antem Cæſarius quidam vir, qui ad magnas opes perueniſſet, ita vt & conſulatus & præfecturæ hooore functus ſit,coniugem ſuam mortuam iuxta Euſebiæ tumulum humauit. Hoc enim ſic vtrique adbuc ſuperſtiti, pro mutua inter ſe gratia, & concordi eiuſdem religionis obſeruantia placuerat: quæ res in cauſa fuit, vt Cæſarius locum eum emeret, in animo & ipſe habens, communem ibi cum vxore ſepulturam ſortiri. Monachi, quum nihil de martyribus iodicaſſent, ſicuti conuenerat, Conſtantioopoli diſcedeotes, aliò migrarunt. Poſtquam verò F ædificium ſuper tumulo eo antea apertè conſtructum, temporis vi dirutum concidiſſet, & ruderibus locus congeſtus eſſet, tota ea regio exæquata eſt: quum videlicet quem diximus Cæſarius Thyrſo martyri gratificans, magnificū ibi Deo ædificauit templum. Deo autem ipſi viſum eſt, ex compoſito locum eom ita obſcurum fieri: & tam longum tempus intercedere, vt eo illuſtriorem martyrum iouentionem & inuentricis erga ſe amorem redderet. Erat ea Pulcheria princeps, cui tertiùm oociu imminens martyr Thyrſus, coopertos terra martyres indicauit, cúique ex ſinu terræ extractos eodem ſecum loco & honore ornari iuſſit. Non ille verò ſolum, ſed & ipſi quadraginta, inſolitas oouáſque ioduti chlamydes, ſe ipſos ei oſtenderunt. Res ipſa dubia atque admiranda erat, fidémque excedere videbatur. G Neque enim quiſquam, qui ætate multa in clero prouecti erant, de martyribus quidquam dicere: neque etiam externorū aliquis vbi illi eſſent, oſtendere potuit: donec deſperantibus omnibus ex familiaribus Cæſarij Polychronio cuidā viro decrepito, qui olim preſbyter factus fuerat in memoriam Deus reuocauit monachos illos, qui aliquando locum eum incoluerant. Hic Macedonianos clericos, qui nimitum eiuſdem cum monachis opinionis eſſent, conuênit, & an quiſquam illorum in vita adhuc eſſet percunctatus eſt. Vbi reliquos quidem defunctos, vnum autem duntaxat ſuperſtitem eſſe cognouit (Deus porrò hūc inter viuos ad rem eam de qua ambigebatur oſtendendam, conſeruaſſe viſus eſt) Polychronius, eum num H reliquiæ martyrum in loco deſignato conditæ eſſent, vt diceret rogauit. ille ſilentij arcanum Euſebiæ conſeruans, rem eam ſe ſcire ſubnegauit. Polychronius contrà ei apparitiooem diuinam negotiúmque quod martyres Pulcheriæ hanc ob cauſam exhiberent, nec nō dubios deſperantéſque omnium animos expoſuit. Hoc poſtquam ille intellexit, veram eſſe principis viſionem profeſſus eſt. Adoleſcentulus enim, inquit, quum eſſem, & à ſeniotibus monachis monaſticæ vitæ inſtitutum addiſcerem, ſatis ſcio, martyres hic ad Euſebiæ tumulum cōditos eſſe. Loco antem ipſo in aliam quam ounc videre eſt formā redacto atque mutato, & maximè multo interea tempore exacto certò ſcire oequeo, ſub

Cæſarius vir præclarus.

Sozo. lib. 9. cap. 2.

Thyrſus martyr.

Reliquiæ illæ Pulcheriæ principi indicantur.

Polychronius presbyter decrepitus.

Cæſarij ne fano, an alibi defoſſi ſint. Ego verò, Polychronius ſubintulit, non idem quod tu patior. Quia enim quum Cæſarij vxor ſepulturæ mandaretur, affui, ex publica quæ hic proximè eſt via coniecturam faciens, illam ſub ambone, qui lectorum ſuggeſtus eſt ſitam eſſe puto. Tum monachus: Quærendus igitur, ait Euſebiæ quoque tumulus eſt, qui non longè à coniuge Cæſarij abeſt. Quādoquidem ſuperſtites ipſæ multam inter ſe habuere conſuetudinem: & pactum eis interceſſit, vt defunctæ contigua haberent monumenta. Itaque vbi ex ſignis & coniecturis eiuſmodi, ſacras haſce reliquias, Pulcheria iubente, inquirentes fodere cœperunt, primùm circa ambonem coniugis Cæſarij arca apparuit, quemadmodum coniecturis quibuſdam collegerat Polychronius. Deinde verò pauimentum quoddam latere coctili diſtinctum extitit, ſub quo marmorea tabula eiuſdem magnitudinis iacuit. Et ſub ea Euſebiæ tumulus, atque ſubterraoea illa ſacra ædes reperta eſt, affabrè admodum conſtructa, candidóque ſimul & porphyretico marmore incruſtata. Operculum verò tumuli in formam ſacræ menſæ elaboratū erat. Porrò in ſummo capitis loco, vbi martyres ſiti erant paruum quoddam foramen patebat, in quod ex comitatu Imperiali quidam ibi aſſiſtēs, virgam quam tenuem ſecū ferebat, dimiſit: deinde eam reductam vbi naribus admouit, incredibilem ſuauitatis odorem percepit. Vnde iis, qui operi præerant, quiq́ue ei incumbebant, bona coocepta ſpes eſt: nulláque interpoſita mora, monumento aperto Euſebiam inuenerunt, pulchrè admodum collocatā. Et moonmentum ad caput eius ſitum & ad arcæ formā ita vt emineret pulcberrimè exculptum, operculo etiam alio intus obfirmatum erat. Vtrumque verò operculorū labrū, ferrū impoſitum habebat, plumbo diffuſo compactū, atque id quod interius erat in medio ſimile priori foramen oſtendit. Quod ſanè manifeſto indicio fuit, martyres ibi coonditos eſſe. Hæc vbi renunciata ſuot, cum feſtinatione omni & Pulcheria & vrbis ipſius epiſcopus Proclus ad Martyrium accurrit. Et poſtquā ferrea illa vincula arte quadam ſoluta, & operculum facilè dimotum eſt, vnguēti multum ſub eo fuit: & in vnguento ipſo vaſcula † anſis carētia duo, argento elaborata, inuenta, in quibus religioſè ſacræ reliquiæ poſitæ erant. Proinde Pulcheria, quam Deus reuelatione eiuſmodi dignatus eſſet, ſacrificia gratiarū actionis, de ſanctarum reliquiarum inuētione, ei obtulit. a Deinde precioſæ arcæ impoſitas, martyribus gratificans, iuxta martyrem Thyrſum collocauit. Feſtúſque maximè dies is, pro eo atque par fuit. cū decenti honore actus: b & pompa atque apparatus ſplendidus, fauſtis acclamationibus vnguentorúmque odoribus additis celebratus eſt, omni propè ætate & ciuitate propter martyrum honorem extra vrbem effuſa. Hæc quoque ſic geſta cognooi. Fama ſanè obtinuit, io aliis quoque multis rebus Deū principi huic puellæ futura prędixiſſe, maximéque religionis & pietatis ei atque ſororibus eius, quæ & ipſæ idē vitæ inſtitutū coluere, teſtimonium perhibuiſſe. Nam & Laurentij martyris & Agnes reliquias inuentas Conſtantinopolim intulit, cuius rei gratia am-

Proclus epiſcopus Conſtantinopolitanus.

† ἀλαβαστροθῆκαι.

a Reliquiæ eiuſmodi in templo Thyrſi martyris repoſita.

b Pompa huic ſe affuiſſe teſtatur Sozom. lib. 9. cap. 2.

Pulcheria & ſorores eius Deo charæ.

Reliquiæ diui Laurentij.

Diuæ Agnes.

Vt poſt Theophilum Cyrillus nepos ex ſorore eius ſedem Alexandrinam ſit conſequutus, & de Iudæorum Alexandria concitata ſeditione. cap. 14.

† ἀδελφιδοῦς.
Cyrillus eius nepos illi ſuccedit.
Cyrilli ſcripta.

QVinto Theodoſij Imperij anno lethargico morbo correptus Alexādriæ Theophilus, quindecima Octobris menſis die diem ſuum obiit. Et quum de epiſcopatus petitione contentio exorta eſſet, quibuſdam placebat, vt Timotheus quidā, qui Archidiaconus eius eccleſiæ erat, epiſcopus legeretur: alij Cyrillo magis fauebant, qui Theophili † ex fratre nepos erat, prophanarúmque ſimul & ſacrarum literarum peritia multis modis omnes ſuperabat: virtutis etiam genere omni, in qualibet laudem & gloriam conſecutus, excellebat. cuius ad hæc vſque tempora ſcripta plurima circumferuntur, quorū longè optimū eſt, quod Theſauros inſcripſit, ex omnibus ſacrarum literarum ſcriptis, ſyllogiſmorum ratiocinationibus & demonſtrationibus myſterium ſanctæ trinitatis oſtendens. B Aliud præterea, cuius titulus eſt τὰ γλαφυρά, hoc eſt, ſcita ſeu elegantia, in quo ea quæ in veteribus ſcripturis figuratè dicta ſunt, ad Chriſtum & eccleſiam noſtram refert. Liber item alius, qui de ſpirituali cultu titulum habet. Alius etiam ad Palladium, in dialogo de Spiritu ſancto compoſitus. Alius inſuper, quem contra Iulianum pro ſacro euangelio conſcripſit. Alij denique plures, atque etiam epiſtolæ. Qualis autem is vir fuerit, cùm res Neſtorij & tertiæ ſynodi perſequemur, ſatis liquebit. *a* Enimuerò ſeditione in populo de epiſcopi electione mota Thimothei partibus non parum momenti attulit Abundantius, qui tum militarium ordinum dux erat. Tertio verò die, poſt Theophili ſcilicet mortē, factio altera quæ Cyrillum deſignauerat, vicit: *b* & ad epiſcopatum maiore faſtu, profanorū magiſtratuum more, Cyrillus, quàm deceſſores eius epiſcopi, progreſſus eſt. *c* Vnde adeò initium ſumptum eſt in eccleſia Alexandrina, vt epiſcopi magis etiam prophana negocia curarent. *d* Porrò Cyrillus iam inde à principio hæreſim nullam Alexandriæ publicè coli paſſus eſt. *e* Iudæorum quoque gentem inde ob eiuſmodi cauſam exegit. Cùm vulnus omne, vt in ſumma dicam, ſeditioſum eſt, facilliméque ad tumultus bellicos permouetur: *f* tum Alexandrinus populus eis maximè gaudet, & procliuis ad turbas eſt: ac ſi exiguam ſaltem occaſionem arripuerit, illico accenditur: nec prius abſiſtit, quàm intolerabilia deciderit mala, & citra ſanguinem fuſum nō facilè dirimi atque componi motum patitur. Itaq; multitudo tumultuari inter ſe cœpit, non neceſſitate quapiam abducta, D ſed propter communē, *g* qua tum omnes propè vrbes inuaſerat, calamitatem. Relictis porrò rebus omnibus, ſtudium omne in ſaltatorum ſpectaculis ponebant. *h* Sabbati die in theatro ad ſaltatores ſpectandos frequentiores conuenerant homines, Iudæis nimirum ocio non ad legem audiendam abutentibus, ſed in ſpectacula potius incumbentibus. Quam ob cauſam eo die maior inter populi factiones extitit pugna. Et quamuis eius rei gratia Alexandrinæ vrbis præfectus, cum inſtructa * cohorte ſua ibi adeſſet: nihilominus tamen Iudæi imminebant, ve-

a Seditio Alexandriæ in electione epiſcopi.
b Cyrillus profana pōpa epiſcop. Alexandria ſuſcepit.
c Epiſcopi Alexandrini ſecularia negocia tractare cœpere.
d Cyrillus Alexandria hæreſes tollit.
e Iudæos vrbe exigit.
f Alexandrini ſupra alios homines ſeditioſi.
Tumultus Alexandrinus.
g Omnium ea tempeſtate vrbium cōmunis calamitas.
h Saltatorum ſpectaculum ſabbato Alexandria exhibitum.
Iudæi etiam ſpectaculo huic adſunt.
** ἐν τάξει χειραγάντος.*
Iudæi ſemper Chriſtianis infenſi.

A luti alteri factioni reſiſtentes. Quorum natio quū infeſta ſemper Chriſtianis eſt, pietatémque ſe præſtare Deum perſuaſum habet, ſi quāplurimorum nobis malorum cauſa ſit: tum eo potiſſimum tempore, propter eos quos diximus ſaltatores, plurimùm etiam † aduerſus ſeipſos ſunt concitati. Et cùm Oreſtes Alexandriæ præfectus populo πολιτείαν, hóc eſt, inſtitutum quoddam ciuile (ita enim deſcriptiones ſeu ordinationes publicas nominare mos eſt) ederet, affuerunt etiam quicunque epiſcopo Cyrillo fauebant inſtituta eiuſmodi viſuri. In his Hierax erat † ludimagiſter, tātopere ex Cyrilli doctrina pendens, vt nihil aliud faceret libentius, quam illum vt audiret, & plauſus ciere ad illius ſentētias ſtuderet. Hunc vbi Iudæorum multitudo conſpexit, ſtatim vociferari cœpit, non aliam ob cauſam illum in theatrum veniſſe, quàm vt ſeditionem in populo excitaret. Præfectus Oreſtes antea quoque præter rationem vſurpatam epiſcoporum potentiam oderat, quòd illi multa ex publicis negociis, quę ad iuriſdictionem eius pertinebant, ad ſe pertrahere volebant. potiſſimùm autem, quòd tum quoque Cyrillus inſtituta ſibi exactè perſpicienda, * curioſitatémque (vt aliquis dicat) in aliena re exercendam ſtatuerat, commotur, *n* rapi cōfeſtim Hieracem iuſſit, verberibúſque ſubditum valde afflixit. Quod vbi diuiniſſimus Cyrillus cognouit, primores Iudæorū ad ſe accitos, ita vt par erat, admonuit: poſtremò etiam male ſe eos accepturū eſſe minatus eſt, niſi populum cōmouere, & aduerſus Chriſtianos plurimùm concitare, deſiſterent. Minarum denunciatione eiuſmodi audita, illi C magis etiam exacerbari, plurimas ad perniciem Chriſtianorum excogitarunt fraudes & machinationes. Quarum præcipuam, aliáſque, vt ita dicam, malignitate excellentem (quæ etiam in cauſa fuit, vt Iudæi Alexandria eiicerentur) ſi cuti potero exponam. Nam communi conſilio coacto, de ſigno & teſſera inter ſe conuenerunt, vt vnuſquiſque videlicet annulū è cortice ſurculi palmę geſtaret, & noctu Chriſtianos aggrederetur. Proinde nocte quadam, nonnulli per vrbis vicos procedentes exclamarunt, Chriſtianorum eccleſiam quæ nomē ab Alexandro epiſcopo habet, ardere. Quod vbi ad illorum aures ſtatim peruenit, alius aliò diſcurrit, eccleſiæ ſuæ opem laturus. Quos Iudæi ſubitò aggreſſi occiderūt, à ſeipſis quidem propter annulorū teſſeram manus abſtinentes: Chriſtianos autem, in quos incidebant, iugulātes. Poſtquam autē dies illuxit, ex ſtrage ea flagitiū in aperto fuit: & Cyrillus æmulatione percitus, cū multitudine magna ad ſynagogas eorum venit, eáſque illis ademit, & ſubſtantiam eorum omnem multitudini diripiendam dedit, ipſóſque ſimul omnes vrbe expulit. Ita Iudæi, qui ab ipſis vſque Alexandri temporibus vrbem eam incoluerāt, rerum omnium egeni, inde diſceſſere quò quemque ſors tulit diſperſi. Vnus autem ex eis Adamātius no-

† καθ' ἑαυτῶν.
Oreſtes præfectus Alexandriæ.
† γραμματέων τῶν παίδων διδάσκαλος.
Hierax ludimagiſter Cyrilli ſtudioſus.
Iudæorum aduerſus eum vociferationes.
Oreſtes nō bene aduerſus epiſcopos animatus.
** περιεργάζεσθαι.*
n Hierax Oreſtis iuſſu rapitur, & verberatur.
Cyrillus Iudæos ad conſilia pacata exhortatur.
Exhortationi addit minas.
Iudæi pertinaciores fiunt.
Conſtitūunt inter ſe teſſerā gladiatoriam.
Nocturnam ex inſidiis cædē Chriſtianis moliuntur.
Noctu eccleſiā Chriſtianam ardere vociferantur.
Itaque Chriſtiani multi ad eam vocē accurrentes occiduntur.
Iudæi per Cyrillū vrbe Alexandrina pulſi.
Adamantius medicus Iudæus Conſtantinopoli Chriſtianus factus, Alexandriā reuerſus.

† *Apud Suidā theologi veteris ſententia reperitur.* πολιτικὴν ἀρετὴν ἱερωσύνῃ συνάπτειν συγκλώθειν, ἐστὶ τὰ ἀσύγκλωστα. *hoc eſt: Ciuilē virtutē epiſcopali functioni applicare velle, ea coniungere eſt, quæ inter ſe maximè natura diſſident, & connecti nequeunt.*

Fames. Peſtis. Terræmotus. Chaſmata. Eluuiones. Exuſtiones.
** τάφος αὐτοσχέδιος.*

tes permultos ineuitabile exitium coniecere. Multis etiam in locis terra hiatibus rupta, ſepulchrum incolis * extemporaneum ſpontaneumque facta. Inſuper aquarum pluuialium illuuiones, & apud alios flammeę ſiccitates, apud quoſdam fulmina coniecta, variam & inſuſtentabilem edidere calamitatem. Quinetiam pluribus in locis grando ſaxis manuariis maior, & circiter octonarum librarum pondus trahens, deferri viſa eſt. Denique niuium vis & frigoris immanitas, quos plagæ aliæ non præripuerant, occupatos extinxere. Quæ omnia euidenter ſatis diuinam deprædicarunt indignationem. De quibus ſingillatim commemorare, ſupra vires hominis fuerit *b*. Tum verò tantum etiam ſolis deliquium fuit *c*, vt ſtellæ etiam medio die refulſerint, quod deinde tanta ſiccitas eſt ſubſecuta, vt more inſolito multi mortales, & alia etiam animalia interierint. Cùm autem ſol defecit, fulgor F quidam ſimul in cœlo apparuit *d* coni ſiue metę ſpeciem gerens: quem inerudití quidam cometam crinitamque ſtellam eſſe duxerunt. Nihil enim, quæ in eo viſa ſunt, cometę ſimile fuit. Nec fulgor is in comam abiit, neque ſtellæ prorſus ſpeciem retulit: ſed veluti lucernę cuiuſdam magnæ flamma per ſeipſam ſubſiſtere viſa eſt: nec radij eius aliqui ſtellæ cuiuſquam formam ſubiere. Ipſo quoque motu variauit. Nam ea parte qua ſol per æquinoctium oritur, fulgor is moueri cœpit: & inde iuxta eam quæ in Vrſæ cauda ſita eſt ſtellam vltimam ſenſim euadens, ad Occidentem curſum tenuit. Poſtquam autem cœlum eſt dimenſus, motu ſuo quatuor menſibus longius perfecto, diſparuit. Vertex eius aliquando quidem in magnam & acutam longitudinem abiit, vt coni rationem excederet: nonnunquam autem ad menſuram illius contractus eſt. Alia G quoque monſtroſa præbuit ſpectacula, quibus à natura ſolitarum apparitionum diſceſſit. Videri autem cœpit ab æſtate media, ferè vſque ad autumni finem. Id ipſum quoque miraculum ingentium bellorum, & incredibilis hominum interitus indicium fuit. Deinceps verò terræmotus eſſe cœperant, qui non facilè cum eis qui antea extiterant, conferri poſſent. Cum terræ motibus ignis quoque cœlo quaſi rupto delapſus, ſalutis ſpem omnem præcidit: cladem tamē hominibus non intulit. Diuina namque benignitas vento vehementi demiſſo, & igne vndequaque prouoluto, in mare eum abiecit. Videre tū erat ſpectaculum nouum, fluctus ipſos perinde atque regiones quaſdam marinas plurimùm igni ardere, quoad vſque flamma prorſus in vndis extincta eſt. Cùm in multis terræ locis tanti eſ- H ſent terræmotus, lacquearia & tecta ædium, à ſeipſis ita magno cum ſonitu & fragore dirimi viſa ſunt, vt qui intus in domibus erant, *a* clarè oculis cœlum conſpicerent. Et poſt eiuſmodi rupturam ita rurſum ſunt inter ſe aptè coniuncta, vt nemini tam nouæ rei ſignificationem aliquā præberent *b*. Idem etiam in nauibus & domorū pauimentis, multis in locis accidit. Quędam nāque granaria in partibus inferioribus habitantes, frumento conſertim & ſubitò in eos per rimas patentes effuſo ſuffocarunt. ſolúmq; ipſum tam commodè compactum reddiderunt, vt homines addubitarent, vnde frumentum illud quod

Grando max. Vis niuium. Eclipſis ſolis. Siccitas ſumma.

Stellæ in cœlo medio die viſæ. Fulgor coni formæ in cœlo apparens.

Terræ motus grauiſſimi. Ignis cœleſtis in terram delapſus. idem in mare conſectus. Mare ardens. in terræ motu tecta & pauimenta domorum derepentè rupta, & rurſum coniuncta ſunt.

a itaque mira recta ab hominibus cœlum viſum.
b In nauibus idem quod in domibus factum.
c Theologicū de prodigioſis caſibus iudicium.

cædem talem patrarit, profluxerit. Ad hæc, alia quoque eius generis malorum nouo prorſus modo extitere, quæ ſatis oſtenderunt, non naturali aliqua ratione hæc, ſicuti Græcæ ſuperſtitionis ſectatores delirantes dicunt, prouenire *d*, ſed diuinæ indignationis flagella ea hominibus immitti. Multi certè quidem eo tempore viſum eſt, irato ea Deo accidiſſe, propter tam apertam, quæ maximo illi eccleſiæ luminari Ioanni illata eſt, iniuriam. * Siquidem & imperatoris coniugem Eudoxiam tum vita excedere contigit, vermibus eſcam factam. *e* Et vrnam, cui impoſita eſt, moueri cernere erat: Deo videlicet eum, qui per illam in eccleſia concitatus fuerat, motum oſtendente. Et Theophilus paulo pòſt laterum morbo correptus interiit. Arſacius etiam, quemadmodum à me dictum eſt, paruo intercedente tempore fatis conceſſit. Et Cyrinus Chalcedonis epiſcopus, ex eo caſu quo in pede circumuētus eſt, † vtroque crure diſſecto, miſerabiliter vita eſt defunctus. Et alij aliter vitam finiere. Antiochus & Seuerianus ſectatoreſque eorum malè quoque diem ſuum obiere, Deo ab ipſis pœnam ſumente, propter ſacra (proh dolor) iniquè prodita. Inter homines quoque eſſe imperator Arcadius breui deſiit. Verùm Ioannis primùm, deinde etiam Arcadij obitu expoſito, vnà cum vtriuſque fine, decimo tertio quoque hiſtoriæ huius libro, Deo adiuuante imponam finem.

d Flagella Dei homines caſtigantia.
Deus ſanctorum ſuorum iniurias vindicat.
** Socr. lib. 6. cap. 19. hæc exēpla occulto Dei iudicio iudicād. permittit.*
e Eudoxiæ vrna moueri viſa.
Eudoxiæ mors. Theophili. Arſacij. Cyrini.
† Sozo. lib. 8. cap. 27.
Antiochi. Seueriani. Arcadij. Sianuls Chryſoſtomi.

De vlteriore exilio Chryſoſtomi, libriſque eius: & vt vita hac relicta, ad Deum migrauerit.

Cap. 37.

G Cucuſi Ioannes quum eſſet, ab Adulphio epiſcopo benignè exceptus atque tractatus eſt. Atque ibi multos quidem pane, plurimos verò diuino verbo, quod verè corda confirmat, & mentes illuſtrat, pauit. Permultos verò etiam vtiles atque neceſſarios libros compoſuit. Nullæ enim quæ ei accedere ærumnæ linguam eius, fluminis inſtar fluentem, cohibere potuerunt. De patientia quoque, & de eo quòd non ſolùm nos ad ſocordiam non dare, verumetiam in rebus duris non offendi debeamus, non pauca cōſcripſit. Plurimas etiam tum ad ſanctam Olympiadem epiſtolas dedit. Vniuerſæ hæ quindecim ſunt, mirificam patientiæ gratiā complectentes. In quibus ſolum peccatum eſſe, ad quod exhorreſcere nos conueniat, dicit. Ærumnas etiā quas in itinere perpulit, in eis commemorat: & vt † eā H à deſperatione reuocatā, ad ſpem bonam futuri congreſſus erexerit: atque vt feruente maximè æſtate iter faciens, cum vehementiſſima febri ſit colluctatus, ſcribit. Refert inſuper ſtomachi ipſius vitia: & improbum, qui virum iuſtū in exiliū abduxit, Gallum: necnon diuerſoriorum manſionúmque

Acta & ſcripta Ioannis quæ Cucuſi edidit.
Epiſtolarum earū ſumma.
Epiſtola eius ad Olympiadem.
Ad ſolū peccatum exhorreſcendum.
† ὡς ἀπηνδρίσαν [?] ... τὴν εἰσόδου τὰ ἐκ τύχης ... [Greek marginal note partly illegible]
Poteſt hoc etiā de congreſſu in futuro ſeculo intelligi.

§ *Tu tibi perſuade, præter culpam ac peccatum, homini accidere nihil poſſe, quod ſit horribile, aut pertimeſcendum. Cicero. Simus ea mente, quam ratio & veritas præſcribit, vt nihil in vita nobis præſtandum præter culpam, putemus: eáque quum careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus. Idem.*

§

māſionumque incommoditatem, miniſtrorum A inopiam, rerum neceſſarium penuriam, item quòd medicum non habuerit, & de Iſaurorum terrore. Quemadmodum etiam * monachi aduerſus eum furentes, domicilium eius incendere voluerint: & quomodo rebus eius in itinere cōploratis, non ſolùm ipſi eius miſerti non ſint, ſed etiam miſericordiam aliorum, extrema omnia comminati, impedierint. De via denique queritur, vtpote ardua, lapidoſa, difficili, & moleſta, quam ob cauſam beatam illam fœminam rogat, vt in orationibus ſuis illa meditetur, ne longior eius fiat profectio, ſexcentis exilijs laborem itineris faciendi grauiorem ſibi eſſe dicens. Hæc omnia, atque alia hiſce ſimilia epiſtolæ iſtæ, & aliæ præterea ad epiſcopum Cyriacū datæ, complectuntur. Porrò quum ei aduerſarij, quòd Cucuſi maneret, inuiderent, Arabiſſum abductus eſt. Ductoribus enim eius hoc ſtudio B fuit, vt tranſitione frequenti labefactatus ille, vitam miſerè finiret. Sed enim quo pluribus obiectus eſt erumnis, eo caſibus omnibus propter ſanctiorem philoſophiam ſuperior fuit, ſplendidúſque refulſit: quemadmodum in igne flamma, ſi materiam copioſiorem ſibi iniectam habeat. a Inde verò Pityuntem (ita enim mandatū fuerat) ductus eſt. Oppidum id eſt grauis ſolitudinis, ad finem Pontici maris ſitum, ſæuiſſimis barbaris conterminum. Eò quum duceretur, & iam ad Deum migraturus eſſet, noctu ei oranti, qui vitæ eius duces fuerant, & Petrus & Ioannes aſſiſtētes, perquàm amicè cum eo ſunt colloquuti: eique quum aduerſus dæmones victo- C riam, tum poſtremò migrationem ad Deum, & quæ eum exceptura eſſent bonorum perceptionem cum lætitia annunciarunt. Dein † cœleſti & ineffabili eum eſca pauerunt: ex quo tempore nihil poſtea cibi ſumpſit. Dicta hæc ab eis ſunt, quibus ille ea ſecum verſantibus concredidit. Hinc etiam ille ad maiora progreſſus eſt certamina. Illi porrò quibus magnus vir ducendus commiſſus fuerat, magis itineribus proficiſcebantur, aliquando immenſis pluuiis exundantibus, aliquando ſolis radiis maximè vrentibus. Merces enim eorum crudelitati in illo exercendæ, maiorum dignitatum honores, propoſita fuerat. Cæterùm Pityuntem videre non potuit, ſicuti Epiphanij vaticinium prædixerat. Ad Co- D manenos autem Armeniæ quum veniſſet, ad tēplum Baſiliscis martyris ductus eſt, qui epiſcopus fuiſſe, & ſub Maximino Nicomediæ martyrij certamen obiiſſe dicitur. Ibi in ſomnis ei apparens martyr: Bono, inquit, animo eſto, Ioannes frater, vtrunque craſtina dies coniunget. Ille etiam cuſtodi templi vt locum Ioanni pararet, præcepit. Ea eo loco cum triginta ſtadiorū iter confeciſſent, præter opinionem recta via excidentes, rurſum denuo ad martyris ædem reuerſi

Fortaſſe pro pro monachis, legendum monomachis: hoc eſt gladiatores, vt milites intelligantur, qui eum in exilium abduxerunt.

Epiſtolæ Ioannis ad Cyriacum epiſcopū.

Ioannes Arabiſſum abductus. Rebus aduerſis Ioannes magis ac magis enituit.

a adē pityuntem duci iuſſus.

Morituro Ioāni Petrus & Ioannes apoſtoli apparuerunt.

Idem eum cæleſti cibo pauerunt.

† τροφῇ ἱερᾷ καὶ ἀπορρήτῳ τοῦτον σιτίζουσι.

Baſiliſcus martyr apud Comanenos.

Idem Ioanni in ſomnis apparet.

Perceptio Euchariſtiæ ante obitum.

* *Plin. lib. 6. cap. 5. de regione Colchica: In intimo eo tractu Pityus oppidum opulentiſſimum ab Heniochis direptum eſt.*

† *Comana oppidum eſt Cappadociæ: Plin. lib. 6. cap. 3. Secundum Strabonem lib. 12. in conuallibus Antitauri. Comanenſium mentio eſt l. quum antea. C. de agric. & cenſit. lib. 11.*

ſunt. Itaque cum res ſuas diſpoſuiſſet, linguam ad docendum mouiſſet, lætius ſe ita vt calceos quoque indueret, veſtibus ſuis ornaſſet, & a per communionem diuinam ſanctificationem percepiſſet: Gloria tibi, inquit, Domine de rebus omnibus. Et ſeipſo ſigno crucis, ſub qua vixerat, obſignato, beatam illam ingreſſus eſt profectionem, cum Chriſto viuens & regnans, pro quo labores longos pertulit, ſuo quidem nomine per migrationem talem fœlix & beatus, eis autem qui eum cognouerunt, & vel mediocriter mellitam eius doctrinam deguſtarunt, deplorandus. Obitus eius in eam diem incidit, qua viuificæ Crucis exaltationem celebramus, Septēbris menſis decimamquartam. Sic enim conueniebat, eum qui vitam omnem ſub cruce tranſegerat, & gloriam non in alia re quam in cruce Chriſti collocauerat, feſto ipſius die, quem ex materia iſta acceptum circumferebat cinerem, deponere, atque ad Deum in ſublime ferri & exaltari. Eò verò tum innumerabilis piè viuētium virorum & fœminarum multitudo ex Syria, Cilicia, Ponto & Armenia cōfluxit: qui poſtquam eum piis manibus propè Baſiliſcum martyrem ſepelierunt, rurſum inde abierunt.

a τῶν θείων κοινωνήσας ἁγιασμάτων.

Signaculum Crucis.

Ioannes in die exaltationis ſanctæ crucis moritur.

De obitu Imperatoris Arcadij. cap. 38.

POſt Ioannis mortem, Arcadius quoque anno tertio defunctus eſt, ſicuti & antea coniunx eius Eudoxia. Imperij ſucceſſorem is fi- C lium Theodoſium reliquit: iampridem à lacte remotum. Reliquit etiam filias, Pulcheriam, Arcadiam, & Marinam, admodum teneras, quæ in virginitate cœlibes permanſere. Dehinc multo pòſt Honorius quoque Romæ hydrope periit, ſororis ſuæ Gallæ Placidiæ & Conſtantij filium Valentinianum tertium, & filiam eiuſdem Honoriam, poſt ſe in ea vrbe relinquens. Arcadius ante finem vitæ, Deo chari hominis opinionē, talem ob cauſam obtinuit. Ædes quædam Cōſtātinopoli eſt maxima & pulcherrima, Καρύαν, hoc eſt nucem, eam incolæ nominant, quòd in ea media, nux arbor, ſpectaculum non contemnendum, ſtetit: ex qua arbore Acacium martyrem ſuſpenſum, martyrium ſuum peregiſſe fe- D runt. Propter hanc ædem alia precatoria domus contiguè extructa eſt, ad quam ſpectandam Arcadius venit: precibuſque in ea peractis, inde abſceſſit. Concurrit ad locum eum, ad imperatorem vidēdum, multitudo innumerabilis, & plena erant foris hominibus loca omnia. Simulárque verò imperator paululum eſt progreſſus, confeſtim maxima illa ædes funditùs diruta cōcidit, ita vt neminem detrimento aliquo afficeret. Itaque clamor ſtatim exortus eſt, imperatoris precibus cunctos præſenti exitio eſſe liberatos. Atque hoc ſic actum. Mortuus eſt autem Arcadius, quum octennis filius eius Theodoſius eſſet. Vnà cum patre is tredecim, ſolus autem quatuordecim imperauit annos. Quos annos etiam tredecimus hic liber continet: quum à mundo condito quinquies * milleſimus nongenteſimus vigeſimustertius: à natiuitate verò Domini quadringēteſimus decimus octauus ageretur annus.

Arcadij mors.

Arcadij liberi.

Item Honorij, qui ſedecimo poſt Arcadiū mortuus eſt, anno.

Arcadius ſanctitatis famā obtinuit.

Acacius martyr.

Conſtantinopoli domus quædam poſtquam ex ea progreſſus eſt Arcadius, ſine detrimento vllo hominū corruit.

Libri iſtius anni.

** Secūdum neotericos. 4388.*

HISTORIA GILDONIS E tyranni Aphricani.

Gildo ſecundum duos in Europa tyrannos, Maximum & Eugenium, quos ope diuina Theodoſius magnus oppreſſit, eo mortuo, in Aphrica tyrannidem inuaſit: eandémque ita ſæua dominatione obtinuit per annos duodecim, vt vrbem Romam, quòd ex Libya frumentum eò exportari non pateretur, annona charitate & fame affligeret. Libyam ſibi ab eo ademptam, Roma apud Claudianum hiſce queritur verſibus:

Hanc quoque nunc Gildo rapuit: ſub fine cadentis
Autumni, pauidæ metimur cærula voto.
Puppis ſi qua venit, ſi quid fortaſſe potenti
Vel pudor extorſit domino, vel præda reliquit,
Paſcimur arbitrio Mauri: nec debita reddi,
Sed ſua concedi iactat, gaudétque diurnos
Vt famula præbere cibos, vitámque faméмque
Librat barbarico faſtu, vulgique ſuperbit
Fletibus, & tanta ſuſpendit fata ruinæ.
Romuleas vendit ſegetes, & poſſidet arua.
Vulneribus quæſita meis —— Et rurſum:
—— Iam ſolis habena
Biſſenas torquent hyemes, ceruicibus ex quo
Hæret triſte iugum, noſtris iam luctibus ille
Conſenuit, regnúmque ſibi tot vendicat annis

Quo minus autem hunc armis Romani imperatores Arcadius & Honorius, quos ille propter iuuenilem eorum ætatem contemnebat, vindicarent, Barbarorum in vtrúnque & Orientale & Occidentale imperium excurſiones, & Attali tyrannis impedimento fuere. Habuit Gildo fratrem Macezerem, egregie fidem Romanis præſtantem. Huius filios eam ob cauſam per parricidium ille crudeliſſimè necauit. Honorius tandem Macezerem contra fratrem cum copiis miſit. Qui cum quinque millibus armatorum Gildonis exercitum ingentem vicit atque fugauit. Gildonis ex fuga retracti gula, velo nautico fracta. De expeditione Macezeris, & victoria, atque de parricidio Gildonis, apud eundem Claudianum, hiſtoricum potius hac in parte quàm poëtam, in conſilio imperatoris Honorij ita agitur.

Eſt illi patribus, ſed non & moribus iiſdem,
Macezer, fugiens qui dira piacula fratris,
Spéſque ſuas, vitámque tuo commiſit aſylo.
Hunc vbi tentatis fruſtrà mactare nequiuit
Inſidiis, patrias in pignora contulit iras:
Quóſque manu pueros paruos geſtauerat vnà
Occidit iuuenes, inhumatáque corpora vulgò
Diſpulit, & tumulo cognatas arcuit vmbras.
Naturámque ſimul, fratrémque hominémque cruentus
Exuit, & tenuem caſſis inuidit harenam.

E *Nunc quoque, nunc Gildo, tanto quem funere merſit*
Nunc doleat venisse ducem, ſeſeque minorem
Supplicibus ſciat eſſe tuis quem ſede fugauit,
Nunc præceps fugiat: fregit quem clade, tremiſcat:
Agnoſcátque ſuum, trahitur dum victima, fratrem.
Hæc, ita vt Claudianus ſcribit acta. Poſtremóque:
Tertius occubuit nati virtute tyrannus.

HISTORIA ALARICHI, QVOmodo is primùm cum Gotthis ſuis vrbem Romam ceperit, & diripuerit.

F *Obſiderat Romam Alarichus iam biennium nec Honorius, qui Rauennæ deſidebat, aut ferre ſuppetias vrbi poterat, aut audebat. Nam quum nihil minus quàm de vrbis eius ſalute ſolicitus eſſet, Stilicone interfecto, ducē exercitus idoneum minimè præfecerat, qui rem tum aduerſus Gotthos rectè adminiſtraret, Vnde Gotthis obſidēda vrbis cogitatio, Romano milite vel dilapſo, vel ſegniter rem gerente. Verùm eam fruſtra obſeſſam, cum expugnare vi non poſſet, ad dolum hoſtis barbarus vertitur. Profectionem in patriam ſimulat, trecentóſque iuuenes*
G *corporis & animi vi præſtantes deligit, quos Romanis principibus dono det, inſtructos prius vt omni obſequio dominos ſuos demererentur: & ad certum diem circa meridiem, quùm Romani principes ſomno vel ocio vacarent, ad portam Aſinariam aduolent: interfectiſque improuiſo inſultu cuſtodibus, portam ſibi præſto futuro aperiant.*

Interea Gotthi quum reditum, alia atque alia deeſſe ſibi ſimulantes, differrent, treceni illi iuuenes occaſione egregiè vſi, portam conſtituto die ſuis aperiunt & intromiſſus Gotthus, maiore ignominia quàm damno vrbem
H *omnem populatur. Sunt qui Proba illuſtris fœmina & opulentiſſimæ opera patefactam Gotthis portam exiſtiment, quum plebem Rom. paſſim fame & morbis pecudum more cadentem miſeraretur. Duo ſunt cognitu non indigna. vnum, edictum ab Alaricho fuiſſe, vt quicunque in templa diuorum confugerent, præcipuè Petri & Pauli, his nulla vis inferretur: quod & ſumma fide ſeruatum. Alterum, quod quum renūciatum Honorio eſſet Romam periiſſe, de pugnaci illo Gallo, cui nomen Roma erat, ſignificatum ſibi eſſe crediderit, quo cum paulo antè feſtiuiſſimè luſerat. Adeò ſocordis ingenij princeps, nec quicquam omnino paternæ & auitæ virtutis referens fuit. Quod & Arcadio fratri eius vitio datum. Nam Eudoxiæ vxori addictus, cùm alia improbè fecit, tum Ioannem Chryſoſtomum, antiſtitem ſanctitatis & eruditionis egregiæ, plus æquo vxori inſeruiens, in exilium egit.*

ECCLESIASTICÆ HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSQVARTVS.

De imperio Theodoſij iunioris, vt id à tutore Iſdigerde Perſarum rege ſit adminiſtratum, rebus pleriſque omnibus ab Anthemio, cui Troilus ſophiſta familiaris fuit, geſtis.

CAPVT I.

Arcadius filio Theodoſio curatorem teſtamento deſignauit Iſdigerdem Perſarũ regem.

IOANNES igitur, aurea lingua vir, labore certaminũ pro chriſto obitorum veluti aurom obryzum ad ſummum per exploratione̅ probatus, ad bonc modũ vita eſt defunctus. Poſt hũc & imperator Arcadios mortuus eſt, adoleſcentulo admodum Theodoſio filio, octauum videlicet ingreſſo annũ, relicto qui cum trimulus eſſet, mater quoq; eum relinquens, ad ſututas tranſiit † pœnas. Arcadius porrò, puero ne quid contingeret metuens, ante mortem Iſdigerdem Perſarum regẽ curatorem eius, & ſimul imperij, donec ille in virum euaderet, teſtamento inſtituit. Quod vbi Iſdigerdes cognouit, re ea minimè neglecta, nouum quoddam admirãdæ virtutis exhibuit ſpecimen, Pace nanque prolixa, centom aurorum induciis cum Romanis initis, imperium Theodoſio, quo minus periclitaretur, conſeruauit: & Antiochum queodam, virum admirandum & præclarum, delectum veluti tutorem & pædagogum, ad eum, cum literis in hæc verba ad ſenatum Romanum conceptis, miſit. Quum Arcadius imperator veſter, me filij ſui curatorem inſtituerit, qoi officio meo ſungatur, virum iſtò miſi. Ne quis igitur pueto inſidias ſtruere audeat, oe bellum ipſe implacabile aduerſus Romanos moueam. Et Antiochus vbi Conſtantioopolim venit, puerum ita vt imperatorem decet, educauit: illud prouidens & curans, vt ſimul puer & magnificẽtiam in publicum progreſſus retineret, & rebus bellicis optimus eſſet. Quum autem quadtiennium cum eo fuiſſet, diſceſſit. Rerum autem omniũ adminiſtratio Anthemio præfecto commiſſa eſt: qui ex filio oepos eius Philippi fuit, qui Paulo Conſtantioopolitano epiſcopo eiecto, væſanum Macedonium pro eo in eccleſiã ioduxit, ſicuti libro decimo diximus. Anthemius iſte mœnia Conſtantinopolis demolitus, pomœria vrbis prolaturus, latericio ingenti qui nuoc cernitur muro eã circumdedit. opere eo per menſes duos magna & ferè incredibili celeritate confecto. Et quum prodentia multos antecelluit, tum incõſultò nihil ſibi agendom duxit. At cum multis quidem ille aliis de rebus gerendis conſilia cõmunicauit: Troilo tam ſophiſta familiariter maximè vſus eſt: io qo præter cæteras virtutes, prudentia etiam A quædam reipublicæ adminiſtrandæ Anthemij æmula fuit. Illud ſanè animaduertẽdum, Anthemiũ imperatoris iuſſu, voà cum Cyro præfecto vrbi longo pòſt tempore vrbis mœnia conſtruxiſſe. De Antiocho & Anthemio imperatoris pædagogis hæc dicta ſufficiant.

† δίκας.

Inducia centum annorum inter Roman. & Perſ.

Antiochus delegatus ab Iſdigerde Theodoſii tutore.

Educatio pueri imperialis

Anthemius Orientalis imperii adminiſtrator.

Latericius murus vrbis Conſtantinopolitanæ ab Anthemio celerrimè extructus.

Troilus ſophiſta Anthemij familiaris.

Cyrus præfectus vrbi.

De vita, inſtitutione, adminiſtrationéque rerum publicarum. Item de diuina pietate & virtute Pulcheria, ſororis Theodoſij imperatoris. Caput 2.

PRouidentia autem diuina, illud præcipoè cũ rans, vt pius maximè Theodoſius imperator fieret, alium quoque tutorem germanũ magis, imperio eius præfecit: Pulcheriam nimirum ſororem, quæ à prima ſtatim ætate ita ſapuit, vt virtute & ciuili prudentia eis non cederet, qui B in his rebus maximè excellunt. Vnde colligere ſatis poſſumus, Principibus ad ſalutem, ſolam ſatis veriorem eſſe pietatem: ſicuti contrà, abſq; illa nihil proſunt exercitus, equi, ſatellites, conſium vis, virorúmque innumerabiles, copiæ, aurum item, & argentum, plurima terræ iugera, & quicunque alius prætetea eſt apparatus. Etenim ipſa nondum quindecim nata annos, ſapiẽtiorem diuiniorémque quàm ætas ferret, obtinuit mentem. Et pximùm quidem virginitatem ſe per vitam omnem conſeruaturam eſſe Deo vouit: deinde vt idem ſacerent ſorores, eis quoque perſuaſit, ne † æmulationem atque contentionem in impetialem aulam induceret. Quare C omnem inſidiatum occaſionem præcîdit. Sedenim quum conſilium decretúmque ſuũ pignore aliquo ſtabiliendum eſſe putaret, Deo ipſi, ſacro ſacerdotum ordini, & ſubditis ciuibus, certum ſententiæ ſuæ teſtimonium exhibuit. Nam admirandum quoddam incredibili pulchritudioe ornamentum, ex anro & precioſis lapillis confectum, in ſacræ mẽſæ formam redactã, pro virginitate ſua, fratríſque imperio, catbolicæ Conſtantinopolitanæ eccleſiæ dedicauit, * in corona quadranguli eius, conſilio cauſâque cõſecrationis eiuſmodi, nouis quiboſdam literis inſculpta. Itaque vbi pro virili ſoa natura Imperij curam ſuſcepit, quàm optimè, ita vt cõuenit, D cum ingẽti decore rem Romanam adminiſtrauit: quàm celerrimè de rebus agendis conſulrauit, ſimúlque eas in ſcriptum retulit. Nam & in ſcribendo, & in dicendo, ſummopere eſt exercitata, ſermone vtroque, Latino ſcilicet & Greco. Et quæ ipſa agebat, perinde atque à fratre conſtituta eſſent, in illum retulit. Illud plurimùm curauit, vt in imperatoriis artibos is educaretur, atque diſciplinis ætari cuique conuenieo-

Deus tutelæ ſorori Pulcheria Theodoſium commiſit.

Eximia Pulcheria laus.

Imperia per pietatem potiſſimùm conſiſtunt.

Votum virginitatis perpetuæ.

† Per ſuas ſcilicet aut ſororum ſuarum nuptias. Sozo.

Donarium preciosiſſimum Pulcheria tẽplo Conſtantitano dicat.

** ἐπὶ τῷ ϲτεφάνῳ τοῦ τετραγώνου ταύτης. Niceph. ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς τραπέζης. in fronte mẽſa. Sozo. lib. 9. cap. 1.*

Educatio & inſtitutio principis Chriſtiani.

tibus inſtitueretur. Ita ille rem militarē & eque- E ſtrem, ab eis qui rerum talium accuratè periti erant, didicit. Vt autem in publicis progreſſibus quouis tempore, ita vt imperatorem decet, magnificus eſſet & ſplendidus, ab ipſa edoctus eſt: quemadmodum ſcilicet veſtem ſibiipſi circumdare, quo modo conſidere, incedere, & riſum moderari deberet: vt in rebus quibúſq; ſe, prout tempus ferret, vel placidum vel terribilē exhiberet, & commodū audiendis ſupplicantium precibus præberet. Potiſſimùm verò eum docuit iuſtitiam & veram pietatem, ſicuti conuenit, colere, precari cōtinenter, templa adire frequēter, ædes ſacras Deo conſtructas vaſis, donariis & ornamentis locupletare: ſacerdotum ordinem, ſimúlque viros bonos, qui Chriſtianorum legibus optimè viuerent, plurimi facere. Hæc eius erant inſtitutiones.

Summa pulcheria principi religioſiſſimæ laudes.

Quinetiam nonnullis religionem adulterinis dogmatibus, nouiſque rebus deprauare conan- F tibus, vt firmiter illa in ſtatu ſuo permaneret, ipſa quoque effecit. Et quo minus eo tempore noua quæpiam hæreſis eccleſiam inuaſerit, in cauſa ipſa maximè fuit: quemadmodū ſuo loco hiſtoria oſtendet. Et quia ardenti animo diuinū numen coluit, non facilè quiſpiam enumerare poſſit, quæ illa ſacra templa magnificè excitarit, quæve Dei amantium virorum domicilia atque monachorum cœnobia conſtruxerit, perpetuas in ea impenſas, & res omnes eorum qui in eis pietati vacarent neceſſarias conſtituens. Ex multis verò pauca quædam, quæ vim temporum ſuperarunt, id iudicabunt. Opus enim eius eſt ſacrum Dei genetricis templum, quod Blachernæ dicitur, dignum ipſa illa Verbi matre, quod inhabitaret, iudicatum domiciliū: ſicuti filio eius, G quod Sapientiæ vocatur. Cuius diuinum tumulum, & ſepulchrales faſcias inuentas, cum veneratione maxima ibi repoſuit. Templum item, quod τῶν ὁδηγῶν, hoc eſt, viæ ducum cognomine clarum eſt, in quo diuinam illius imaginē, quam Lucas apoſtolus in tabula depictam reliquit, ſacrúmque † penſum, & Seruatoris ipſius faſcias, perinde atque theſaurum, quem ad eum Eudocia Augusta, quum Hieroſolyma profecta eſt miſit, ſeruandas curauit. Præterea & ſacrum in * fabrorum foro delubrum, cui † ſancti ſepulchri nomen eſt. Vtraque verò hæc fana pulchritudine ſimul & amplitudine ambitioſa, magnificè ſunt conſtructa. Deus ſanè fœminā eam propter vitæ inſtitutum charam habens, preces eius exaudiit, & in rebus agendis ſæpe ei appa- H ruit. Et vt mihi quidem videtur, † amorem Dei homines non cōſequuntur, niſi ſeipſos idoneos factis ipſis præbeant. Ad eundem etiam modum ſorores inſtitutæ, eadem ſtudia erga ſacerdotes, erga templa, præterea erga egenos, mendicos, & aduenas liberaliter præſtitere. Vita quotidiana, inſtituta, atque progreſſus, noui omnibus fuere. Diu noctúque hymnis laudibúſque Deū celebrarunt. Ocium ſacram telam texentes, & id genus opus facientes, vitarunt. Inſtitutū nanque, propter quod virginitatem erant cōplexæ, nō decere ignauiam exiſtimarunt. Proinde vitia eiuſmodi, & reliquam imperialem conſuetudinem à vita ſua repulerunt. Itaque factū, vt quòd Deus eis propitius eſſet, domus earum rectè adminiſtraretur, ætáſque imperatoris optata caperet incremēta: & aduerſariorū inſidiæ, belláque orta, omnia ſua ſponte, Deo adiuuante, ſoluerētur: & imperator ipſe in dies rebus bonis accumulatus, laudatis ſororis conſiliis, veluti vera effigies & ſtatua in optimi imperij formam expulita eſſet.

Opera pietatis eiuſdem.
Templa & ſacræ ædes à Pulcheria cōſtructa.
Blachernæ.
Tumulus virginis matris, & alia eiuſdem generis reliquiæ.
Imago eiuſdē à diuo Luca picta.
Via ducum.
† ἄτρακτον, τό τε θεῖον ἔχοντος γάλα.
** τῶν χαλκοπρατείων.*
† ἁγία σορός
† θεοφιλίαν.
Virtutes ſororum Pulcheriæ.
Ocii fuga.
Theodoſius Chriſtianiſſimi principis exemplum.

De virtute, quam à puero imbibit, Theodoſij: & de moribus, beneficētia, placabilitate, & de inſigni religione & pietate eius. *Caput 3.*

VErùm res quoque eius, ſine diſpendio & iactura, ſilentio committere non poſſumus, non omnibus prorſus notas. Primùm nanque ita vt imperatorē oportet inſtitutus atque educatus, nullum de ſe ignauiæ & molliciei indiciū præbuit: ſed ita quum noſtrarum, tum earū quæ ſupra nos ſunt rerum peritus ſit: vt qui cum eo F colloquerentur, humanæ mentis captum eum exuperare iudicarent. Adeò etiam fortis & laborum patiens, vt facilè viciſſitudinem & mutationem temporū ſuſtineret, cúmque æſtu iuxtà & frigore cōcertaret. Ieiunio frequenti ſe aſſuefecit, & maximè quarto hebdomadis, & eo qui Paraſceues nomen ſortitus eſt, die: Chriſtianiſſimum ad ſummum excolere volens. Atque vt aula eius imperialis re nulla ab aſceterio differret, ſedulò curauit. Manè conſurgens, hymnos Deo cum ſororibus alternis cecinit, & ſpiritus verba ſemper in ore habuit. Cum epiſcopis & ſacerdotibus congreſſus, obſcuros locos & † nodos ſcripturarum, haud aliter quàm ſi ſacris ipſe initiatus eſſet, explicuit. Sacrorum librorū, eorundemque interpretū congerendorū adeò G fuit ſtudioſus, vt ea laude Ptolemæo inferior nō eſſet. Noctu eis legendum operam nauauit: lucerna ſe ſponte ſua, machina quadam mouente, ſibíque ipſi oleum infundente, comparata: vt ne quis miniſtrorum eius in laboribus eiuſmodi moleſtiam quampiam ſubiret, neque vini naturæ cum ſomno colluctans inſerret. Manu ipſe ſua pulcherrimè ſcripſit: ac multa ſcriptorū eius ad hoc vſque tempus ſunt conſeruata, temporū vi ſuperiora, Euangelia videlicet, & alia quædā, aureis omnino literis diſtincta, quorum paginæ crucis formam referunt. Quo labore eum vitæ ſumptus tolerare potuiſſe, fama eſt. Malorū tolerantia omnibus, præcipuè autem qui eo nomine apud Græcos clari fuere, poſt ſe relictis, multis modis eos prætergreſſus eſt. Illi ſiquidē H quum verbis ſe philoſophiam exhibituros eſſe polliciti eſſent, re ipſa eam præſtare nequiuerūt. Ipſe autem Ariſtotelis perplexibilibus inuolucris vale dicto, factis philoſophiā exercuit, iræ, dolori, & voluptati moderando. Iram adeò in poteſtate habuit, vt neminem vnquam à quibus læſus fuiſſet, vltus ſit, neque eum quiſquam ſuccenſentem viderit. Atque aliquando ex familiaribus cuidam dicenti, neminem ab eo illorum morte mulctatum eſſe, qui iniurij ei fuiſſent, reſpondēs: Vtinam, inquit, eos etiam in vitam reuocare poſſem, qui iamdudum mortui ſunt. Ad alium quendam eadem propè referentem, dixit: Nihil eſſe noui, ſi quis homo quum ſit, è vita excedat. Vnius autem Dei eſſe, eum qui ſemel mortuus ſit a, per pœnitentiam ad vitam euocare.

Theodoſii virtutes.
Aula imperialis aſceterio monachorū perſimilis.
† γρῖφα.
Bibliotheca Theodoſii. Lucerna αὐτόματος.
Theodoſius fuit Calligraphus.
philoſophus μέχρι τοῦ πράττειν
Ἀοργησία Theodoſii.
a Per pœnitentiā, homo reuocatur ad vitā.

b Theodoſius ad ſupplicium damnatos, ſi illis ad ciuitatis portas ad mortem ducti non peruenissent, per miſericordiam abſoluit.

care. Vſque adeò autem virtutem hanc coluit, *b* ut ſi quando quiſpiam capitale crimen admiſiſſet, neque enim condemnationis ſententia vſque ad vrbis portas produxiſſet, ſtatim eum miſericordia proſequeretur. Et quum aliquando Conſtantinopoli in amphitheatro venationis ſpectaculum præberet, & populus exclamaret, aduerſus grauem feram generoſum quenquam periclitatorem, qui cum ea congrederetur, mittendum eſſe: An neſcitis, inquit, nos humanioribus ſpectaculis delectari ſolere? Et deinceps itidem populum ſpectaculis vti docuit. Religione tanta cum ſinceriore pietate vſus eſt, vt ſacerdotes omnes apprimè honoraret, maximè verò quos ſanctitate vitæ enitere cognouiſſet.

Theodoſius epiſcopi Chebronenſis defuncti viri ſancti ſagulum geſtauit.

Et quum ex epiſcopis quidam, qui Deo charus fuiſſe perhibebatur, diem ſuum obiiſſet, ſagum illius ſqualore multo imbutum, eum petiiſſe, & ſub imperiali chlamyde geſtaſſe dicunt: quòd bona ſpe eſſet, ſe aliquid de viri eius ſanctitate imitatione conſequuturum. Longior aliquando pluuialis tempeſtas extitit, & ipſe ſolitos † Circenſes ludos populo more recepto gratificans exhibuit.

† ἱπποδρομίαν.

Quum verò vberiores etiam deciderent imbres, ibi tum egregiam ſuam erga Deum pietatē declarauit, per præcones populo denunciari iubens, conducibilius videlicet eſſe, vt ſpectaculo repudiato, Deum qui præſenti calamitate eos liberaret, precibus placarent. Id quod cōfeſtim eſt factum.

ſupplicatio pro ſerenitate & clementia aëris impetranda.

Litania inſtituta eſt: ſupplicātes proceſſere laudibus Deum vexere, atque vnà concors eccleſia ciuitas tota facta, & ipſe medius hymnis canēdis, præiit habitu priuato incedēs. Minimè verò eum opinio feſellit. Statim enim cœlum aërem turbidum ſerenitate cōmutauit, & frumenti non mediocrem inopiā ingens quædam frugum copia & vbertas eſt conſequuta.

αἰθρίαν ἱκετεία.

Atque omnibus ille quidem, vt ita dicam exornatus fuit bonis: non minus verò eum cohoneſtauit miſericordia, placabilitas, & animi ſerenitas, tempeſtatis procellam non admittēs: atque inſuper fides ſincera & probata, vnà cum religione non ficta, ſicuti inde coniicere licet.

Theodoſius illegitimā quoque monachi excommunicationem non contempſit.

C Vir quidam aſperiorem dutioremque virtutis vitā conſectans, præfracto eum adiit animo, vt ab eo quidquam peteret. Atque vbi id ſæpius expertus non impetrauit, vinculis eccleſiaſticis imperatorem à communione arcēs ſubdidit. Poſtquā autem imperator in regiam ſuam venit. & epulę appoſitæ ſunt, conuiuæque omnes affuerunt, non ille prius cibum ſumendum eſſe, quàm vinculis ſibi iniectis ſolutus eſſet, cenſuit. Quapropter ad antiſtitem Conſtantinopolitanum famulum quendam miſit, petens, vt eum ipſum ſoluere ſe, qui ligaſſet, iuberet. Quum id epiſcopus recuſaret, & pro vinculo habendum non eſſe, quod à quocunque ligatum eſſet, ſignificaret, ſolutúmque adeò iam eſſe diceret, nondum calculo eius acquieſcendum eſſe duxit. Multò verò labore is qui ipſum ligauerat inquiſitus, eū abſoluit. Ac ſi tādem imperator cibum ſumpſit.

Idolatria prorſus euerſa. l. omnia loca. C. de ſacrifi. pag. & tēpla.

Adeò religioſus Theodoſius fuit vitámque ſuā accuratiſſimè ad diuinas leges compoſuit. Quā ob cauſam quicquid fuit ex idolis reliquum, ita eſt fu[illegible]itùs diſiectum, vt poſteris eius ne veſtigiu[m] [q]uidem prioris fraudis & ſeductionis ce[…]

A nere ſit datum. Sententiam verò de eis ſuam in conſtitutionem retulit.

Vt omnis pium principem defendens, bella omnia inſperatis admirandíſque rebus ſtatim confecerit. Cap. 4.

Deus manifeſte bella à Theodoſio repulit.

SI quando bellum motum eſt, ad Deum cōfugiebat, diuinum muſicúmque Dauidē æmulatus, quòd in illius veluti proximi condi poteſtate bella eſſe ſciret: & quòd illum certum haberet curatorem, condignos ſpe bona percepit fructus. Ego verò veritatem promulgās, ex plurimis pauca referam, quanuis extra inſtitutum argumentum ferri videar.

Roilas Scytha cum copiis ſuis fulmine cœleſti extinctus.

Roilas ingenti Scytharum Nomadum exercitu coacto, & Iſtro trāſito, Thraciam vaſtauit, & ad vrbem quoque imperantem venit, ſubitò primo clamore atque impetu, ſicuti ipſe putabat, eam direpturus atq; euerſurus. Verùm Deus cœlitùs imperatorē pro-B pugnans, violento tonitru & fulmine demiſſo, non modò ipſum vſtulatum in cineres redegit, ſed innumeras quoque copias eius concidit. Idem etiam aduerſus Perſas fecit.

Perſarum excurſio in fines Ro. imbribus & grandine inhibita.

Quum enim prædatoria illorum manus, pace repudiata, derepentè finitimos aggrederetur populos, neque auxilia aliqua, quæ oppreſſis opem ferrent, adeſſent: ducibus copiiſque militaribus aliis bellis occupatis, imbre vehementiſſimo & grandine maxima Deus illos perſequens, progredi vltrà paſſus non eſt: equóſque eorum ita † pedicis cohibuit, vt diebus viginti, totidem ſtadia curſu perficere non poſſent, quoad vſque exercitus congregatus fortiter hoſtibus reſtitit.

† πεδήσαι τὰ σκέλη.

Goranes Perſarum dux

Antea quoque quum Perſæ quidam Goranne duce, cognominem imperatori vrbem oppugnarent, C omniſque generis machinis adurgerentur, & turres extra muros contra eam excitarent, neque quidquam efficerent, ridendos ſe dedere, Eunomio eius epiſcopo machinas hoſtiū omnes perſtringente.

Theodoſio polim Eunomius episcopus precibus ab immani vi Perſarum ſeruauit.

Quum nanque noſtri propter oppugnatorum multitudinem animos deſperatione deſponderent, precibus ipſe cōtra illos pugnās, vrbem ſaluam conſeruauit. Ea ſatrapis tum ibi qui ſub Goranne erant quidam ad blaſphemias conuerſus, itidem vt Rabſaces & Sennacherim, animo furibundo minatus eſt, ſacrum ſe eius ciuitatis templum igne conſumpturum. Contumeliam eam non ferens diuus Eunomius, tormentum bellicum ſaxa iaciens ad propugnaculum cui apoſtoli Thomæ cognomen fuit, diſponi, ingentémque lapidem eò in os blaſphemi illius emitti iuſſit. Ilicet ſaxum baliſta ea tortum, D maledici illius ſatrapæ os deteſtandum perculit, faciémque eius omnem comminuit, capite tectiſſimè attrito, cerebróque omni diſperſo. Quem vbi Goranes conſpexit, expugnatione vrbis deſperata fugiens inde diſceſſit, re ipſa victum ſe eſſe clamans. Metúque correptus, de cætero per pacta conuenta cum Romanis initæ pacem eſt complexus.

Pars verſica, præſidio ſuo. Deus Theodoſium tutatus eſt.

Tantam Deus ipſe fidelis miniſtri ſui imperatoris eius curam geſſit: qui eo nomine illi gratias egit, eundémque religione dedita coluit. Porrò bella in Occidente contra ipſum & patruum adhuc viuum mota, quo modo Deus ſoluerit, quid dicere attinet?

De tyrannis in occidente contra imperatorem Honorium coortis, & de genero eius Conſtantio. Cap. 5.

d Præclarum exemplu amoris coniugalis Nunychia Gerontij coniunx. eidem ſalute deſperata primum Alanum filium comitem deinde coniugem ſuam poſtremò ſe ipſum interficit.

tius autem quum & ipſe itidem ſaluus euadere A poſſet, facere id recuſauit. *d* Nunychiæ coniugis amore obſtrictus. Cum ipſo autem diluculo, hoſtes domum in inferiori parte incenderunt. *e* Et quum Gerontio nulla ſalutis ſpes reliqua eſſet, primum ille Alani caput non illibenti, reſecuit: deinde & vxoris, quum illa lamentaretur, & lacrymans ſe ferro admoueret, precaretúrque vt prius extremũ hoc munus à marito ferret, eiúſq; gladio interiret, quàm in aliorum peruenire poteſtatem. Atque illa dignam ſe religione ſua exhibens (Chriſtiana enim erat) virili prorſus animi inſtituto, ita vitam finiit: præclariorē, quàm vt obliuione premi poſſit, memoriam ad poſteros tranſmittēs. Poſtremò verò Gerontius, quũ tertiò ſibi ipſi ferrum adegiſſet, nec letale vulnus inflixiſſet, quem ex femore ſuſpenſum habebat, pugione ſtricto cor conuulnerauit. Et ſic Gerontius quoque interiit. Enimuerò Honorij B exercitu, cui Conſtãtium præfuiſſe indicauimus, Conſtantinum circumuallente, *f* ille obſidionē ſuſtinuit, Edouichum, quem vltra Rhenum ad Francos & Almanos auxiliares adducendos miſerat, expectans. Quod veritus Conſtantius, retrocedere Italiam verſus, ibíque cõfligere cum *g* Edouicho voluit. Idq́ue ita conſtituit quòd in propinquo Edouichum caſtra habere audiuerat. Itaque cum copijs Rhodanum tranſiit. Et ipſe quidem cum peditatu omni hoſtibus exitiũ molitus eſt: nec minus *h* Vlphilas equitum præfectus, non longè ab eis loco alio clàm in inſidijs cõſtitit. Poſtquam autem hoſtes Vlphilam inſcij prætergreſſi ſunt, & iam pugnam inire cũ Conſtantio deberent, ſigno dato ille ſubitò ſe oſtendit, & hoſtes à tergo aggreſſus eſt. Ordini- C bus ergo turbatis, alij ſe in pedes dederunt, nonnulli trucidati ſunt: quidam abiectis armis veniã petiere, qui etiam quamprimùm in gratiam ſunt recepti. *i* Edouichus autem equo conſcenſo, in agrum Ecdicij cuiuſdã veteris amici, qui multa ab eo acceperat beneficia, peruenit. Et ille quidem vt amicum eum excepit. *k* Noctu autem capite ei amputato, ad Conſtantium id, magna ſe pro eo munera accepturum ſperans, pertulit. Conſtantius gratias homini de facinore eo egit, & caput recepit. Quum verò manere cum eis ille conaretur, *l* diſcedere inde iuſſus eſt. Minimè namque ſibi & exercitui bono putauit fore infidi hoſpitis conſuetudinem. Quapropter Ecdicius in amico & hoſpite aduerſis rebus preſſo, quum flagitium tam impium deſignarit, lupus (quod in prouerbio dicitur) fruſtra hians eſſe viſus eſt. Poſt victoriam iſtam, vbi exercitus ad vrbis obſidionem amne tranſmiſſo rediit. & Conſtantinus ea quæ Edouicho acciderant co- D gnouit, ſua ſponte Imperatoria depoſuit inſignia, *m* eccleſiámque ingreſſus, presbyteri ſuſcepit dignitatem. Et ciues oppidi iureiurãdo prius accepto, portas Conſtantio aperuere: qui etiam omnes ſeruati ſunt: atque ex eo tempore, ſubditi eius regionis omnes in priſtinum ſtatum reſtituti, Honorio fideles fuere. tyrannus autem cum filio Iuliano in Italiam ducti prioſquam ad deſtinatum locum peruenere, trucidati ſunt. Breui quoque pòſt † Iouianus, Maximus, quem diximus, Sarus, aliíque præterea qui Honorij imperio inſidiati ſunt, cæſi interiere. Qui ſanè Honorius, ſicuti dictum eſt, per ſororem Gallã Placidiam, in affinitatem Conſtantium, qui Conſtantini tyrannidem exterminauit, aſciuit: eundemque propter plurimas præclarè bello res geſtas in Imperij ſocietatē recepit. Ipſius etiam filio Valētiniano, quem illi Placidia progenuerat, Illuſtriſſimi dignitatem conceſſit. Conſtantij imagines, id quod eis facere mos erat qui pridem ad faſtigium Imperiale euecti eſſent, in Orientem miſſę ſunt, eáſque cum iunior Theodoſius non admitteret, & ob talem contumeliam bellum Conſtantius moliretur, ſimul & vita & curis eiuſmodi eum mors adueniens ſoluit, cùm non longius quam menſibus ſex imperaſſet.

f Conſtantinus Conſtãtij obſidionem ſuſtinet.

g Edouichus cum ſuis à Conſtantio prælio vincitur.

h Vlphilas equitum præfectus.

i Edouichus ex fuga ad Ecdicium amicũ fugit.

k Ab Ecdicio fraude occiditur.

k Exemplum amicitia & hoſpitij violati.

l Conſtantius à caſtris ſuis proditione repellit.

Conſtantinus ex tyranno preſbyter factus.

Conſtãtius per deditionem Arelate recepit.

† Nõnulli hũc Iouinũ alij Iouinium nominãt: cuius frater Sebaſtianus itidem eſt caeſus: illuſtriſſimi dignitas.

Gallia pacata. Conſtantini et filij eius Iuliani cædes. Aliorum item tyrãnorũ Conſtantij mors.

De tyrannide Ioannis Gotthi: & de Aſpare & Ardaburio, belli ducibus Caput 7.

B INterea verò Ioannes, vnus ex ijs † qui Imperatori commentarios ſcribunt, præſenti ſecundarum rerum ſtatu non contentus, *a* imperio arrepto tyrannus altius extitit. Placidiam is, & Valentinianum expulit, qui etiam Byzantium ad Theodoſium nauigarunt. Ea re Honorius cognita, dolore immenſo correptus. poſtea hydropis morbo periit. *b* At Ioannes tyrannidi incubans, legationem ad Theodoſium miſit, quę vt ipſe Imperator reciperetur, peteret. *c* Legati verò nihil egere: ſed primum in cuſtodiam coniecti, deinde in Propontidem exulatũ miſſi ſunt. Porrò Placidiam & Valentinianum Theſſalonicam duci Theodoſius curauit, atque ibi Cæſaris dignitatem nepoti tribuit: bellum autē aduerſus tyrannum gerendum Ardaburio duci, C & filio eius Aſpari commiſit. Qui ſanè Placidiã & Valentinianum ſecum ducētes, poſtquam ad Pæones & Illyricos peruenere, Salonas Dalmatiæ oppidum vi cæperunt. *d* Ex eo loco Ardaburius claſſe contra tyrannum profectus eſt. Et primùm ille quidem ſecunda fortuna vſus eſt, poſtea autem naualis expeditio ei non bene ceſſit. Nam ſubitò violentus & incommodus ventus exortus, *e* in tyranni manus eum coniecit. Et ille ad pacificationem ſpectans, humaniter Ardaburium tractauit. Ardaburius in ſecuritate multa, quum eos qui à tyranno ducum ordine moti & exauctorati fuerant, mœſtos eſſe videret, inſidias etiam cõtra illum magis ſtruxit: & filio Aſpari clam denunciauit, vt quàm celerrimè ad occaſionem rei bene gerendæ adueniret. Tyrãnus Ardaburio capto ſpe elatus, in eam neceſſitatem Imperatorem cecidiſſe cēſuit, vt cōmuni calculo petitionem ſuam approbaret, & ſe Imperatorem reciperet, ſiquidem ducem ſuum ſal- D uum eſſe vellet. Et profectò in maximo Imperator erat diſcrimine, nequid à tyranno aduerſi Ardaburio accideret: *f* Aſpar equitatu accepto, celeritate aduētus ſui ſenſum præuenit, & Aqui-

† Vocantur τὸ hypomnematographi. l. Si quos ſpõtaneos. C. de decurion. lib. 10. ††

a Ioannes ex ſcriba tyrannidem occupat. Honorij mors.

b Idem ſe in ſocietatem imperij recipi à Theodoſio petit.

c Legati eius male à Theodoſio accepti.

d Ardaburiũ ducē cum filio eius Aſpare aduerſus Ioannem Theodoſius mittit.

e Ardaburiũ Ioannes capit. Ardaburij magnanimitas.

f Aſpar Aquileiam capit.

†† *Honorius cum patre, fratre, & fratris filia triginta imperauit annis, & tricennalia celebrauit. Ab eodem Placidia Auguſta, Conſtantio marito eius mortuo, cum Valentiniano & Honoria liberis pulſa, à Theodoſio in Oriente ſuſcepta eſt Diac. Pomp. Caſſiod. Huic ſoboles nulla fuit. Nam duæ Stiliconis filiæ, Maria & Thermantia, altera poſt alteram ei nupta, Dei iudicio inopinata morte præuenta, ex hac luce migrarunt. Diac.*

etiam vrbem magnam recepit: eamque facilè, E Placidiam & Valentinianum ſecum habens, cõfirmauit. Metus autem ei vlterius progrediendi, quòd barbarum plurimorum millium exercitũ contraxiſſe audiſſet, inceſſit. g Verùm tũ quoq; maximè Imperatoris precatio enituit. h nam angelus Dei paſtoris habitu ſumpto, copiis Aſparis præiit, & per lacum eas, qui Rauennæ (ibi enim tyrannus in poteſtate ſua Ardaburium habens agebat) ſubiectus eſt duxit, vnde neminem vnquam aduenisſe memoriç proditum eſt. Deus ſanè ipſe qui in mari rubro vndas diſcidit, quod inuiũ erat, omnibus peruium exhibuit. **Sedenim perinde atque ſolum ſiccum copiæ Aſparis vnà cum equitatu omni, lacus vndas tranſeuntes, primo aduẽtu vrbis portis captis, potiti ea ſunt. Ibi cum prælium exiguum commiſſum eſſet, tyrannus proditione ſuorum captus eſt, & Aquileiam ad Placidiam & Valentinianum miſſus. Vbi ei primùm manus reſecta, deinde etia caput amputatum eſt, quum annum ſeſquialterum tyrannidem exercuiſſet. Imperator more ſuo rurſum qua eſſet erga Deum religione oſtendit. Poſtquam enim ei victoria de tyranno reportata, ludis Circenſibus renunciata eſt, ad populum vociferans: Agite, inquit, ſi ita videtur, ludicro hoc dimiſſo, in ædem hanc precatoriam eamus, & carmina gratiarum agendarum autori victoriæ Deo concinamus. Hæc vbi dixit ſpectaculum neglectum eſt: & per circum medium euntes omnes, concentu vno cum hymnis & carminibus pulcherrimis † gratiſſimiſque, in proximam Dei domũ ſunt ingreſſi, formámque proſus eccleſiæ vnius cũcta retulit ciuitas, populo omni in templo diem eum conſumẽte. Poſtea cura illa animũ ſubiit Imperatoris, vt quẽnam Occidenti Imperatorem omnino præficeret, deliberaret. Quapropter Valentinianum ſororis filium, idoneũ ei imperio iudicauit, quòd matrem haberet, quæ curam ibi rerum adminiſtrationis ferre poſſet. Properabat verò & ipſe in Italiam proficiſci, vt nepoti imperium conſtitueret, prouincialéſque ibi, ne facilè tyrannis ſe committerent, doceret. Et ea de cauſa Theſſalonicam progreſſus eſt. Sed quo minus vlterius

Supplicium Ioannis.

Theodoſius pro victoria gratias Deo agit.

εὐχαριστοι.

Valentinianus 3 Rom. imperator in occidente cõſtitutus Helio patricius.

Aetius per tranſactionem Comitis dignitatem accipit.

g Efficacia precum Theodoſij Conſideret lector aquis, quid in Albi flumine ad oppidũ Mulbergam anno Domini 1547. acciderit. h Aſpar angelo Dei duce per lacum itinere facto, Rauennam & Ioannẽ tyrannũ capit.

I. L. de bello Saxonico. 1547.

*** Hoſtes vt albis cedere terrios.*
Conſpexit, alto flumini aluto.
Progreſſus agreſtem coloni
Induitur faciem Menalcæ.
Et vada monſtrat peruia Cæſari,
Illúmque Cæſar conſequitur ducem,
Cœlo ſibi credens ab alto
Omine dexteriore miſſum.
Eques deinceps teaticis impiger
Nymphis natantum frena regentibus.
Quas Martis inſuetas furentis
Dulcis amor ſtimulabat oci.
Nec ante feruens deſinit impetus
Tenere curſum ſaltibus auiis,
Victoribus quàm det ſupinas
Ipſe manus inimicus hoſtis.

procederet, morbo impeditus eſt. Proinde per Helionẽ patriciũ, imperij inſignibus illi miſſis, ipſe Byzantium eſt reuerſus. Aetius verò, qui ſecundum ducendis militaribus copiis locũ apud tyrannum habuerat, poſt tertium à cæde illius diem, ſexaginta barbarorum millia ducens aduenit. Cum quo vbi Aſpar conflictum habuit, & cædes vtrinque ingens facta eſt, poſtea pacificatione inter ipſum & Placidiam atque Valẽtinianum interueniẽte, Comitis dignitatem tulit. Qui verò cum eo mercede conducti erant barbari, auro corrupti, & ipſi ſimul & iram & arma abiecere. Obſidibúſque dans, & fide rurſum accepta, in patriam rediere ſuam.

Vt Deus imperatorum delectatus virtute, multa corpora illuſtrium olim ſanctorum ſub terra latentia, in F lucẽ produxerit: & de propheta Zacharia inuitione.

Caput 8.

VErùm de tyrannis qui tũ extiterunt, & prouidentia Dei diffluxerunt, ſatis dictum eſſe puto. Neque nos illorum obiter, & quaſi per digreſſionem meminimus: ſed vt certò declararemus, ſufficere principi, maximè ad præſidium & cuſtodiam imperij, rerum diuinarum curam diligentem, & cultum rectum: quæ in Theodoſio & ſorore eius Pulcheria fuere. Deus etenim omnino adminiſtratione eorũ delectari viſus eſt: nõ eo ſolum quòd bella ita compuſuit, vt ſubditi eorum ab hoſtibus liberarentur, atque iidem præter opinionem omnium, cum ingẽti magnificentia rectè gubernarẽtur: verumetiam, quòd multa ſacra corpora eorũ qui olim veriore pie- G tate excelluerunt latentia, Imperij illorũ tempora honore proſequens, viſionibus quibuſdam è ſinu terræ produxit, & publicè in apertum protulit. Id quod eo tempore accidit in Zacharia veteriore propheta, in Stephano primo diacono & martyre, atque in Sebaſtienſibus quadraginta ſub Licinio gelu concretis martyribus. Quorum omnium quum noua ſit inuentio, vt eam Deus exhibuerit, neceſſariò dicendum eſſe videmus. Ac primùm de propheta, vt qui primùm apparuerit, memorabo. Circa Eleutheropolim Palæſtinç, vicus quidam eſt Chophar dictus, vnde Zacharias ortus fuit. Præfuit huic Calemerus quidam † agricola, erga agri poſſeſſorẽ quidem beneuolus maximè, in finitimos autem ruſticos durus admodum & grauis. Et quamuis ille talis eſſet, propheta tamẽ ei inſiſtẽs, ſeipſum H apertè oſtendit, & ad hortulum quendam eo ducto: Hic, inquit, in duorum cubitorum altitudinem ſodito, à ſepto in hortum ipſum, eam viam verſus quæ in Bithrerebin oppidum ducit: & arcas duas inuenies, exteriorem ligneam, interiorem plumbeam. Reperies præterea apud loculos eos vas quoddam aqua repletum: ac cuius partẽ vtrámque, mediocres duo innoxij & placidi ſerpẽtes (cicures eos dicas) circumuoluuntur. Hæc quidem, qui per viſionem apparuit, dixit. Calemerus verò viſo ei obſequutus, imperatũ opus perfecit, atque vbi ſacra illa arca iuxta prædicta ſigna extitit, diuus propheta apparuit, ſacerdotalem indutus ſtolam: quippe qui etiam, vt puto, ſacerdos fuerit. Extra vrnam eam, ad pedes, puer etiam quidam tener admodũ iacuit, qui quidẽ ex nobilitate fuiſſe, & ad teges -nus

rre

Hunnes fuiſſe ſcribit Diaco. Caſtinus magiſter militum apud Ioannẽ, cuius conſilio potiſſimum is tyrannidẽ inuaſerat, exilio mulctatus. Id pietas vera certiſſimum imperij præſidium eſt.

Multa ſanctorum corpora ſub Theodoſio reperta.

Inuentio Zachariæ prophetæ.

† ὁμόδουλος τῶ ἀγρῶ, ſeruus glebæ. Sozom. lib. 9. cap. vlt.

Ad pedes eius filius regis ioa quoque repertus.

referre viſus eſt. Caput enim eius corona aorea A lapillis & margaritis diſtincta redimitum erat. Calceos quoque deauratos habuit: veſtis item magni precij,& auro exornata fuit. Porrò cum ſapiētes eius temporis & ſacerdotes de eo poero. quiſnam in tali habitu eſſet, addobitarent: Zachariam illum,qui tum in Geraris monaſtico contubernio præfuit, dixiſſe ferunt, ſe in vetuſtam Hebræorum ſcripturam quandam, non ex eis quæ à maioribos ſunt traditę.& in eccleſiam receptæ, ſed aliam incidiſſe, quæ ſcriptura præter alia illud quoque complexa ſit: Quum Ioas Iudææ rex Zachariam varem occidiſſet, grauem eum ſeptimo pòſt die domi ſuæ accepiſſe cladē, & ex filiis quem gratiſſimom habuerat, morte amiſiſſe. In quam erumnam cum ſe ira diuina coniectum eſſe intellexiſſet, puerum eū ad prophetæ pedes ſepeliuiſſe, veluti caoſam de iniuria illi illata dicentem. Hoc quidem ſic iudicatum B eſt. Ipſe verò propheta cum multis hominum ætatibus ſeu generationibus in terra iacuiſſet, nihil tamen in corpore eius deficere viſum eſt. Ad cutim vſque tonſus, rectum habuit naſum, mentum mediocriter demiſſum,caput paruum, & oculos paulo altios ſupercilus contectos. Sic quidem diuinus propheta eſt manifeſtatus.

Zacharias abbas Geraræ

Corpus prophetæ propè integrum.

De reliquiis Stephani primi martyris, quàm magnificè eas Pulcheria venerata ſit, tēplu et in Regia extructo. Caput 9.

Ciuitas aotem Capatgamala eſt in qua poſt martyrium obſolutum, Gamaliel, qui Paulum apoſtolum veluti pædagogus inſtitoit, vnà cum Abibo filio, Stephani primi martyris corpus ſepeliit. Vbi verò & ipſi poſtea mortem oppetiere, proximè circa reliquias eas poſiti ſunt. a Cœterùm quemadmodum illæ repertæ Conſtantinopolim deportatæ ſint, ſatis conſtat. Senatorium videlicet † vīrum, propter ſingularē eius aduerſus primum martyrem amorem, precatoriam domum in Palæſtina ei conſtruxiſſe: eundémque mandaſſe, vt & ipſe poſt obitū ſuū in ſimili itidem vrna prope diuum Stephanum tumularetur. Poſtea verò quom coniunx virum Byzantium transferre deberet, inter properandum illa imprudens pro viri vrna Stephani loculos recepit, & quàm potuit celerrimè Conſtātinopolim * contendit. Sedenim quod ipſa ſecū in itinere ferebat latēre minimè potuit, qoòd id nouus quidā odor, & innumera miracula proderent. Vbi Conſtantioopolim pertigit, vrbs effuſa theſaorum talem obuiis excepit vlnis. Comitatu & ſatellitio plurimo in aolam Imperatoriam ducebatur. Martyr autem eo loco manere dedignabatur. Quum enim molæ, quæ eum vehebant, b ad Conſtātinianas thermas veniſſent, vlterius progredi haudquaquam ſuſtinoerunt. c Vbi verò plorimum flagris atqoe ſtimolis ſunt concitatæ, humana vſæ lingua, eo loco martyrē reponi iuſſerunt. Ita ille ibi conditus eſt, locúſq; fano pulcherrimo cohoneſtatus. Hoc ſic factū eſſe ſub Conſtantio, proditum eſt. d Pars verò quædam reliquiarum iſtarū neſcio qua de cauſa à quiboſdam fidelibus oceultata fuerat: qoæ & ipſa, qoum primùm Pulcheria princeps locem hanc ſolis aſpexit, in Palæſtina in apertum producta eſt, e Ioanne epiſcopatus munere Hieroſolymis fungente. Producta autem, quum eam martyr ipſe ineffabili quadam viſione noctu presbytero cuidam Dei amāti viro, cui Luciano nomen erat, apparens oſtendiſſet. Pulcheria ergo, incredibili erga primom diaconum amore flagrās, & qoòd ſimulátque ipſa nara eſſet, pars ea è terræ receſſu in lucem prodiiſſet, deſiderio illius marceſcens, ſummo ſtudio in hoc incubuit, vt partē reliquam ſacrorum illins oſſium nanciſceretur. Itaque Theodoſio fratri ſuaſit, vt Prayllio epiſcopo Hieroſolymitano pecuniam, quam ille ibi egeois largiretur, mitteret. Theodoſius perſuaſus, non ſolom pecuniam, ſed & crucem auream magni pooderis lapillis & margaritis exornatam, vt ea in Caluariæ loco reponeretur, miſit. f Prayllius epiſcopus rebus eis acceptis, vt graoam aliquam Imperatori eiuſB démque ſorori referret, g reliquias dextræ manus primi ab Apoſtolis coſtituti diaconi, eiuſdémque primi martyris, ſancto Paſſalione diacono adminiſtro vſus, remiſit. Paſſalio itinere acto, poſtquàm in nauale Chalcedonis è regiōnè Byzantio ſitæ peruenit, martyrum princeps eum præueniēs, noctu Pulcheriæ ſeipſum oſtēdit, talibus eam alloquens verbis: Oratio tua ad aures Domini zabaoth virturem peruenit, petitióque toa optatom cōſecuta eſt exitum: & ipſe in propinquo præſtò tibi ſum, Chalcedonis hoſpitio vtēs. Viſionem eum ſimulátqoe cum fratre communicauit: confeſtim ciuitas tota ſe in mare dedit, vndíſque perinde atque cootinenti vſa eſt: ipſáqoe etiam Pulcheria cum fratre ſubſequuta eſt, reliquiiſque exceptis, in regiam eas C lætitiæ ſummæ plena, cum maxima obſeruantia & magnificentia prodoxit, ibíque repoſuit: templo inſuper ingenti & pulchro, auri & lapillorū fulgore relucenti, propter præcipuum quo protomartyrem proſeqoota eſt honorē, extructo. Quæ de his comperi, hæc ſuot.

Gamaliel, & filius eius Abibus, Stephanū ſepeliere.

† Alexandro ei nomen erat, coniugi autem eius Iuliana.

Religionis ergo in Hieroſolyma profecti fuerant.

a Reliquia diui Stephani e Palæſtina Conſtantinopolim tranſlata.

** Factum id ab ea annis 7. elapſis.*

b Suprà conſtantianarum thermarum eſt mentio. lib. 13.cap.18.

c Mula humana voce loquuta.

d Pars quadā reliquiarū earum Hieroſolymis ad Theodoſium miſſa.

e Ioānnes epiſcopus Hieroſolymitanus.

f Prayllius epiſcopus Hieroſolymitanus.

Theodoſius crucem aureā Hieroſolyma mittit.

g Dextra diui Stephani manus.

Templū diui Stephano Pulcheria cōſtruit.

** Sub Theodoſij iunioris imperio reliquiæ S. Stephani. Laurentij, & Agnes, in martyrio S. Laurentij depoſitæ ſunt. Et celebratur illic ipſorum memoria vſque in hunc diem. Theodorus. Lectore.*

De inuentione reliquiarum ſanctorum quadraginta martyrum, qui ad Sebaſtiam in lacu martyrio ſunt perfuncti. Caput 10.

Verumenimuerò, quod manifeſtum eſt pie- D tatis fœminæ eius indicium & propterea Eccleſiaſticæ hiſtoriæ inſertum, quanuis aliquo pòſt tēpore accidit, nouum qniddam & admirādum habens, de inuētione reliquiarum quadraginta martyrum, ſtylo, perſequar. Euſebia quædam fœmina Macedonij ſectæ, & diacoiſſæ in Macedoniarum eccleſia munere fungens, extra muros Conſtantinopolitanæ vrbis domicilium & hortulom habuit: vbi reliquias quadraginta militum, qui in lacu ad Sebaſtiam temporibus Licinij certamen pro Chriſto obiere, aſſeruauit. Ea moritura qnibuſdam eiuſdem religionis monachis locū eum relinqueos, iureiurādo eos adegit, vt eam ibi ſepelirēt, & ſupra caput eius tumulo exciſo, martyrum oſſa in eo repooerēt, neque cuiquā rem eam reuelarent. Id illi ita feco-

Euſebia diaconiſſa Macedoniana.

De reliquiis XL martyrū Sebaſtianorū, qui ſub Licinio ſunt paſſi.

Vt poſt Theophilum Cyrillus nepos ex ſorore eius ſedem Alexandrinam ſit conſequutus, & de Iudæorum Alexandria concitata ſeditione. cap. 14.

† ἀδελφιδοῦς.
Cyrillus eius nepos illi ſuccedit.
Cyrilli ſcripta.

QVinto Theodoſij Imperij anno lethargico morbo correptus Alexãdriæ Theophilus, quindecima Octobris menſis die diem ſuum obiit. Et quum de epiſcopatus petitione contentio exorta eſſet, quibuſdam placebat, vt Timotheus quidã, qui Archidiaconus eius eccleſiæ erat, epiſcopus legeretur: alij Cyrillo magis fauebant, qui Theophili † ex fratre nepos erat, prophanarúmque ſimul & ſacrarum literarum peritia multis modis omnes ſuperabat: virtutis etiam genere omni, in qualiber laudem & gloriam conſecutus, excellebat. cuius ad hæc vſque tempora ſcripta plurima circumferuntur, quorũ longè optimũ eſt, quod Theſauros inſcripſit, ex omnibus ſacrarum literarum ſcriptis, ſyllogiſmorum ratiocinationibus & demonſtrationibus myſterium ſanctæ trinitatis oſtendens. B Aliud præterea, cuius titulus eſt τὰ γλαφυρὰ, hoc eſt, ſcita ſeu elegantia, in quo ea quæ in veteribus ſcripturis figuratè dicta ſunt, ad Chriſtum & eccleſiam noſtram refert. Liber item alius, qui de ſpirituali cultu titulum habet. Alius etiam ad Palladium, in dialogo de Spiritu ſancto compoſitus. Alius inſuper, quem contra Iulianum pro ſacro euangelio conſcripſit. Alij denique plures, atque etiam epiſtolæ. Qualis autem is vir fuerit, cùm res Neſtorij & tertiæ ſynodi perſequemur, ſatis liquebit. a Enimuerò ſeditione in populo de epiſcopi electione mota Thimothei partibus non parum momenti attulit Abundantius, qui tum militarium ordinum dux erat. Tertio verò die, poſt Theophili ſcilicet mortẽ, factio altera quæ Cyrillum deſignauerat, vicit: b & ad epiſcopatum maiore faſtu, profanorũ magiſtratuum more, Cyrillus, quàm deceſſores eius epiſcopi, progreſſus eſt. c Vnde adeò initium ſumptum eſt in eccleſia Alexandrina, vt epiſcopi magis etiam prophana negocia curarent. d Porrò Cyrillus iam inde à principio hæreſim nullam Alexandriæ publicè coli paſſus eſt. e Iudæorum quoque gentem inde ob eiuſmodi cauſam exegit. Cùm vulnus omne, vt in ſumma dicam, ſeditioſum eſt, facilliméque ad tumultus bellicos permouetur: f tum Alexandrinus populus eis maximè gaudet, & procliuis ad turbas eſt: ac ſi exiguam ſaltem occaſionem arripuerit, illico accenditur: nec prius abſiſtit, quàm intolerabilia dederit mala, & citra ſanguinem fuſum nõ facilè dirimi atque componi motum patitur. Itaq; multitudo tumultuari inter ſe cœpit, non neceſſitate quapiam abducta, ſed propter communẽ, g qua tum omnes propè vrbes inuaſerat, calamitatem. Relictis porrò rebus omnibus, ſtudium omne in ſaltatorum ſpectaculis ponebant. h Sabbati die in theatro ad ſaltatores ſpectandos frequentiores conuenerant homines, Iudæis oimirum ocio non ad legem audiendam abutentibus, ſed in ſpectacula potius incumbentibus. Quam ob cauſam eo die maior inter populi factiones extitit pugna. Et quamuis eius rei gratia Alexandrinæ vrbis præfectus, cum inſtructa * cohorte ſua ibi adeſſet: nihilominus tamen Iudæi imminebant, ve- A luti alteri factioni reſiſtentes. Quorum natio quũ infeſta ſemper Chriſtianis eſt, pietatémque ſe præſtare Deum perſuaſum habet, ſi quã plurimorum nobis malorum cauſa ſit: tum eo potiſſimum tempore, propter eos quos diximus ſaltatores, plurimùm etiam † aduerſus ſeipſos ſunt concitati. Et cùm Oreſtes Alexandriæ præfectus populo πολιτείαν, hoc eſt, inſtitutum quoddam ciuile (ita enim deſcriptiones ſeu ordinationes publicas nominare mos eſt) ederet, affuerunt etiam quicunque epiſcopo Cyrillo fauebant, inſtituta eiuſmodi viſuri. In his Hierax erat † ludimagiſter, ſãopere ex Cyrilli doctrina pendens, vt nihil aliud faceret libentius, quam illum vt audiret, & plauſus ciere ad illius ſentẽtias ſtuderet. Hunc vbi Iudæorum multitudo conſpexit, ſtatim vociferari cœpit, non aliam ob cauſam illum in theatrum veniſſe, quàm vt ſeditionem in populo excitaret. Præfectus Oreſtes antea quoque præter rationem vſurpatam epiſcoporum potentiam oderat, quòd illi multa ex publicis negociis, quę ad iuriſdictionem eius pertinebant, ad ſe pertrahere volebant. potiſſimùm autem, quòd tum quoque Cyrillus inſtituta ſibi exactè perſpicienda, * curioſitatémque (vt aliquis dicat) in aliena re exercendam ſtatuerat. commotus, n rapi cõfeſtim Hieracem iuſſit. verberibúſque ſubditum valde afflixit. Quod vbi diuiniſſimus Cyrillus cognouit, primores Iudæorũ ad ſe accitos, ita vt par erat, admonuit: poſtremò etiam male ſe eos accepturũ eſſe minatus eſt, niſi populum cõmouere, & aduerſus Chriſtianos plurimùm concitare, deſiſterent. Minarum denunciatione eiuſmodi audita, illi C magis etiam exacerbati, plurimas ad perniciem Chriſtianorum excogitarunt fraudes & machinationes. Quarum præcipuam, aliáſque, vt ita dicam, malignitate excellentem (quæ etiam in cauſa fuit, vt Iudæi Alexandria eiicerentur) ſicuti potero exponam. Nam communi conſilio coacto, de ſigno & teſſera inter ſe conuenerunt, vt vnuſquiſque videlicet annulũ è cortice ſurculi palmę geſtaret, & noctu Chriſtianos aggrederetur. Proinde nocte quadam, nonnulli per vrbis vicos procedentes exclamarunt, Chriſtianorum eccleſiam quæ nomẽ ab Alexandro epiſcopo habet, ardere. Quod vbi ad illorum aures ſtatim peruenit, alius aliò diſcurrit, eccleſiæ ſuæ opem laturus. Quos Iudæi ſubitò aggreſſi occiderũt, à ſeipſis quidem propter annulorũ teſſeram manus abſtinentes: Chriſtianos autem, in quos incidebant, iugulãtes. Poſtquam autẽ dies illuxit, ex ſtrage ea flagitiũ in aperto fuit: & Cyrillus æmulatione percitus, cũ multitudine ma- D gna ad ſynagogas eorum venit, eáſque illis ademit, & ſubſtantiam eorum omnem multitudini diripiendam dedit, ipſóſque ſimul omnes vrbe expulit. Ita Iudæi, qui ab ipſis vſque Alexandri temporibus vrbem eam incoluerãt, rerum omnium egeni, inde diſceſſere quò quemque ſors tulit diſperſi. Vnus autem ex eis Adamãtius no-

a Seditio in Alexandria in electione epiſcopi.
b Cyrillus pen.. faſtu pompa epiſcop. Alexandriæ ſuſcepit.
c Epiſcopi Alexandrini ſecularia negocia tractare cœpere.
d Cyrillus Alexandria hæreſes tollit.
e Iudæos vrbe exigit.
f Alexandrini ſupra alios homines ſeditioſi.
Tumultus Alexandrinus.
g Omnium ea tempeſtate vrbium cõmunis calamitas.
h Saltatorum ſpectaculum ſabbato Alexandria exhibitum.
Iudæi etiam ſpectaculo huic adſunt.
** ἐν τάξει κατασάντος.*
Iudæi ſemper Chriſtianis infenſi.

† καθ' ἑαυτῶν.
Oreſtes præfectus Alexandriæ.
† γραμμάτων τῶν παίδων διδάσκαλος.
Hierax ludimagiſter Cyrilli ſtudioſus.
Iudæorum aduerſus eum vociferationes.
Oreſtes nõ bene aduerſus epiſcopos animatus.
** πολυπραγμονεῖν.*
n Hierax Oreſtis iuſſu rapitur, & verberatur.
Cyrillus Iudæos ad conſilia pacata exhortatur.
Exhortationi addit minas.
Iudæi pertinaciores fiunt.
Conſtitũnt inter ſe teſſerã gladiatoriam.
Nocturnam ex inſidiis cædẽ Chriſtianis moliuntur.
Noctu eccleſiã Chriſtianam ardere vociferantur.
Itaque Chriſtiani multi ad eam vocẽ accurrentes occiduntur.
Iudæi per Cyrillũ vrbe Alexandrina pulſi.
Adamantius medicus Iudæus Conſtantinopoli Chriſtianus factus, Alexandriã reuerſus.

† *Apud Suidã theologi veteris ſententia reperitur.* πολιτικὴν ἀρετὴν ἢ ἱερωσύνῃ συνάπτειν συγκλώθειν ἐστὶ τὰ ἀσύγκλωστα. *hoc eſt: Ciuilẽ virtutẽ epiſcopali functioni applicare velle, ea coniungere eſt, quæ inter ſe maximè natura diſſident, & connecti nequeunt.*

mine, artis medicinæ peritus, Conſtantinopolim venit, ibiſque epiſcopum Atticum adiit, & Chriſtianorum ſacra complexus, multo pòſt tẽpore Alexãdriam reuerſus, eam vrbem incoluit.

De diſſenſione Cyrilli contra præfectum Oreſtem: & vt lapide Oreſtes in fronte ictus ſit, & de zelo Nitrienſium monachorum. Caput 15.

Oreſtes Cyrilli factum ad imperatorem refert.

Cyrillus quoque ſibi apud Theodoſium non deeſt.

Idem Oreſtem ſibi conciliare, ſed fruſtra, ſtudet.

** εὐαγγέλιο.*

Monachi Nitrienſes Alexandriæ contra Oreſtem pro Cyrillo pugnant, Socra. lib. 7. cap. 14.

ORestes autem Alexandriæ præfectus grauiter id ferens, & pro ingenti detrimento habens, ciuitatem tam præclaram tot hominibus orbari, rem ad imperatorem retulit. Ipſe quoq; Cyrillus non ceſſauit. nam Iudæorum is quoq; abſurdam audaciam ad Principem ſcripſit: nec minus de redintegranda cum Oreſte amicitia egit. quod vt faceret, plebs Alexãdrina eũ coegit. Poſtquam verò Oreſtes orationẽ de gratia reconcilianda non admiſit, Cyrillus ſacrorũ Euãgeliorũ codicem * protulit, ob reuerentiã eius ſe Oreſte placabiliore vſurum putãs. Cæterùm cum tum quoque ille iram nõ remitteret, atque inter eos implacabile bellum commotum eſſet, illud euenit. Monachi quidam mõtes finitimos incolentes, & Nitrienſes maximè, ardore & æmulatione accenſi, eodem modo pro Cyrillo pugnarunt, quomodo & patruum eius defenderant, cùm eos Theophilus præter rationẽ omnem contra Dioſcorum & Ammonium armauit. Hi quum plures quàm quingẽti eſſent, monaſteriis relictis Alexandriam venerũt, & Oreſtem curru vectum in publicum prodire inuenientes, conuiciis eum affecerunt, idolorum ſacerdotem & Græcum appellantes, aliiſque eius generis contumeliis proſcindentes. Ille quòd hæc inſtinctu Cyrilli fieri exiſtimaret, Chriſtianum ſe eſſe profeſſus eſt, & Conſtantinopoli ab Attico baptiſmi myſteriis initiatum. Monachi autem eum ne reſponſo quidem dignati ſunt. Atque vnus ex eis, cui nomen Ammonij erat, ſaxum quoque in Præfecti faciem cõiecit: vnde ille totus ſanguine conſperſus eſt. Porrò apparitores militéſque eius, paucis exceptis, alius aliò, lapidum ictus metuẽtes, diffugerunt. Quod vbi populus audiuit, ad opem præfecto ferendam omnes confluxere. Itaque monachi ſaluti ſuæ fuga conſuluerunt. Ammonius autem comprehenſus, ad iudicis tribunal ductus eſt: in quẽ ille lege agi iubens, eò vſque excruciãdum curauit, donec vitam morte commutaret. Rem hãc Imperatori & Oreſtes & Cyrillus ſignificauit. Cyrillus Ammonij corpus in eccleſia quadam ſepeliit, mutato illius nomine. Pro Ammonio enim Thaumaſium, hoc eſt, Admirandum vocauit, eundémq; martyris honore dignatus eſt: atque in eccleſia libertatem & ardorem illius, qui certamen videlicet pro veriore pietate pertulerit, cum admiratione deprędicauit. Sedenim * permultis popularibus Chriſtianis illegitimus honor tantus eſſe viſus eſt, præcipitis audaciæ pœnas eum dediſſe, & non vi aliqua adductum, quę ei nulla, vt Chriſtum pernegaret, allata eſſet, moriendum ſibi in tormentis eſſe ſtatuiſſe, dicẽtibus. Quapropter & Cyrillus paulatim conſilio ſuo abſiſtens, obliuioni Ammonij res mandauit. Verumenimuerò diſſidium inter Oreſtem & Cyrillum non eò tantum indignitatis proceſſit: ſed accedens aliud iſto non minus quod poſtea accidit, abſurditatem eam obliterauit. Quid autem id ſit, dicendum.

Ammonius Oreſtis faciem ſaxo vulnerat.

Populus Oreſti opem fert.

Ammonius à iudice inter tormenta necatur. Idem à Cyrillo in martyres relatus.

Aurelià pro martyre Ammonius habitus ſit.

Qua res martyrem verum faciat.

** τοῖς ὁμοφύλοις.*

De philoſopha Hypatia, vt à clero Cyrilli ſit necata: & de vindicta quam Iudæi pertulerunt, propter irriſa Chriſtianorum ſacra. Caput 16.

De miſeranda Hypatiæ doctiſſima & honeſtiſſima fœmina, cæde. †

ALexandriæ fœmina quædam Hypatia erat, patrem habens Theonem philoſophum, à quo rectè inſtituta, tantum diſciplinis excelluit, vt non ſolum temporis ſui, verumetiã qui lõgè antea extitiſſent, philoſophos ſuperari: & in Platonica ſchola à Plotino deducta, ſucceſſerit. Prompta illa erat, quibuſcunq; ſtudioſis, diſciplinarum cognitionem proponere. Proinde quicunque philoſophiæ amore tenerentur, ad illam veniebant, non tantum propter eam quæ illi inerat honeſtam grauémque in dicendo libertatem, ſed etiã quòd caſtè & prudenter principes adiret viros. Nec indecorum eſſe videbatur, eam inter viros mediam adeſſe. Reuerebantur & obſeruabant eam omnes propter excellẽlentem pudicitiam: & omnibus illa cum admiratione in ore erat. Aduerſus hanc tum ſe inuidia armauit. Quòd namque frequentius cum Oreſte eſſet, calumniam id ei apud Cyrilli clerũ peperit, perinde atque ipſa, quo minus gratia inter Cyrillum & præfectum coaleſceret, impedimento eſſet. Quapropter ex illis quidam flagranti Cyrillum proſequentes amore, quibus Petrus quidam ex lectorum ordine præiut, redeuntem eam alicunde inſidioſè obſeruantes, ex curru detraxerunt atque in eccleſiam quæ à Cæſare nomen habet, rapuerunt: atque ibi veſtibus nudatam, teſtarum fragmentis enecarunt: deinde membratim diſſectam, in locum qui Cinaron dictus eſt duxerunt, atque vſtularunt. Facinus hoc maximè in Cyrillo & eccleſia eius reprehenſum eſt. Nam à Chriſti ſectatoribus alienæ prorſus ſunt inuidiæ, diſſidia, contentionis ſtudia, pugnæ, cædes, & quæcunque ſunt generis eiuſdem. Facta hęc ſunt quarto epiſcopatus Cyrilli Alexandrini, Theodoſij autem ſexto Imperij anno, menſe Martio, cum ieiuniorum ſacra celebrarentur. Nõ ita multo pòſt Iudæi rurſum, quum deteſtandum in Chriſtianos cõmiſiſſent flagitium dignas perſoluerunt pœnas, in loco quodam cui Meſtar nomen eſt, inter Chalcidem & Antiochiam, quæ ad Orontem amnem eſt ſito. Conſueto nanque ludicro operam nauantes Iudæi, laſciua proteruitate atque ebrietate extra decorum progreſſi ſunt, & non ſolum Chriſtianos, ſed ipſum quoque ſeruatorem Chriſtum illudentes traduxerunt: & ſalutiferum crucis lignum, eóſque qui ſpes ſuas in eo ſitas habent, ridentes, horrendum eiuſmodi quiddam inſtituerunt. Puerum enim Chriſtianũ comprehenſum in cruce ſuſpenderunt, eumque ludibrio & ſannis primum proſecuti, deinde

Suidas potius Alexandrinorum audacia & tumultu necatã eſſe putat: qui de ea plura ſcribit.

Cæſarium dictam eſſe, ait. Socr.

Reprehẽditur quàm maximè cædes iſta.

Iudæi in Meſtar ſeruatori Chriſto & Chriſtianis, puero in cruce excarnificato, improbiſſimè illuſere.

† *Hypatiã iſtã ad ſtuprum promiſſis & perſuaſionibus multis ſolicitauit iuuenis venuſtus. Illa verò cum diſſuaſionibus aliis à corpore ſuo repellere nequiret hominem, pannum menſium ſuorum protulit, & fœditate inconceſſi & libidinoſi concubitus commonſtrata illum abſoluit. Suidas.*

aliſ atis

*Anaſtaſia veneſica. Gennadius epiſcopus Conſtant. * φαρμακολυτρίας. Martyrium Anaſtaſia. Samuelis prophetæ. propheticum Samuelis.*

& amplitudine maximũ ſtructura ipſa pulcherrimum delubrum conſtruxit. Eiuſdem imperij tempore Gennadio eccleſiam Conſtantinopolitanam curante reliquiæ etiam ſanctæ Anaſtaſiæ * incantatricis ea Sirmio allatæ, in martyrio eius ſunt repoſitæ, quod proximè ad porticum quæ Domini dicitur, ſitum eſt. Attico verò Epiſcopatum gerente, prophetæ quoque Samuelis oſſa allata, & in prophetico eius fano, quod prope Septimum conditum eſt, collocata. Cæterùm de his abundè ſatis à nobis dictum eſſe puto. Proinde ad reliquas Eccleſiaſticæ hiſtoriæ res nobis redeundum.

* *Hiſtoria Anaſtaſiæ pharmaceutriæ, ex Suida, in fine libri annexa eſt.*

De ſucceſſione magnarum epiſcopalium ſedium: & vt Synada Theodoſius eius loci epiſcopus admodum per perſequutionem Macedonianos afflixerit, & potiſſimum Agapitum eorum epiſcopum. Poſtquam autem Theodoſius Byzantium percurrit, vt Agapetus orthodoxa religione ſuſcepta, Theodoſij ſedem receperit: illo ab Attico quieſcere, & priuatim viuere iuſſo. Caput 11.

primariarum ſediũ epiſcopi.

EA tempeſtate Romæ eccleſias Innocentius rexit, Anaſtaſio ſurrogatus, qui Siricio, Siricius autem Damaſo ſucceſſerat. Alexandriæ adhuc Theophilus eccleſiis præfuit. Apud Antiochenos execrandus Porphyrius epiſcopatum, poſt diuum Flauianũ geſſit. Hieroſolymis poſt Cyrillum. Ioãnes etiamnum ſacrum munus adminiſtrauit. Conſtãtinopolitanam eccleſiã poſt admirandum illum Ioannem, & Arſacium, Atticus curauit. Qualis verò is genere, vita, eruditione & doctrina fuerit, proximo expoſuimus libro. Quæ verò res eccleſiaſticæ memoria dignæ ſub eo acciderint, nunc commemorabo. a Synoda Pacatianæ Phrygiæ vrbs eſt, vbi tum Theodoſius quidam paſtorale ſortitus fuerat munus. Hic Macedonianæ religionis ſectatores (perquàm frequentes autem ij erant) crudeliter ibi non vrbe tantum ipſa, ſed proximis etiã agris expulit. Fecit autem id, neque de orthodoxæ rectæque ſentientis Eccleſiæ more, quæ ſemel perſecutioni omni nuncium remiſit: neq, ardore aut æmulatione probatæ fidei: ſed auaritiæ morbo captus, ad pecuniam vndequaque, atque etiam ea eis qui aliter atque ipſe ſentirẽt, corradendam, plurimum poſuit ſtudij. Proinde omnem contra Macedonianos quod dicitur, lapidem mouit, bellum cum ipſo clero gerens, ſexcentáſque inſtituens vias, in ius eos vocauit, atque in vincula & cuſtodiam coniecit. Præcipuè verò c Agapeto eccleſię eorum præſidi grauis fuit. Atqui vbi ei prouinciæ rectores ad illos perſequendos minus ſufficere viſi ſunt, d ad Imperatorem confugit, iuſſiones ad prouinciã omnem petens. Et cum ille ea de cauſa Conſtantinopoli moraretur, tempúſque ita extraheretur, e Agapetus vnà cum clero ſuo optimum texuit conſilium. Populo namque qui ſub eo erat, cõgregato, inuentum ſolers propoſuit: perſuaſitq; adeò, vt patria hæreſi relicta, ὁμοούσιν conſubſtantialis fidem complecterentur. Qua re ſatis confirmata, vnà cum ea ipſa multitudine in eccleſiam ſe cõtulit: atque ibi precatione peracta, cum pacem populo, ſicuti mos eſt, precatus eſſet, thronum conſcendit, in quo Theodoſius ſedere ſolitus erat. Et plebe inter ſe coniuncta, deinceps ὁμοούσιν conſubſtantialis fidem docens, eccleſias Synadæ in poteſtatem ſuam redegit. Hac re ſic acta, paulo pòſt Theodoſius Conſtãtinopoli eò venit, & * auxilium à Præfecto in prouinciam totam ſecum ferens, neque eorum quicquam quæ ibi acciderant ſciens cum † inſtituto propoſitóq; ſuo eccleſiam eſt ingreſſus: atque inde ab omnibus expulſus, rurſum ſe Byzantium contulit, & apud epiſcopum Atticum caſum ſuum deplorauit, videlicet quòd contra receptos mores & Eccleſiæ catholicæ conſtitutiones, è throno ſuo deturbatus eſſet. Atticus ſecum ipſe rem eam in Eccleſiæ vtilitatem ceſſiſſe conſiderans, quamuis ei præter rationem non nihil admixtum eſſet, illum quidem oratione benigne conſolans, & vt decætero priuatã quietámque ageret vitã cohortatus eſt, publica priuatis maximè præferenda eſſe docens. Ad Agapetum autem, epiſcopatum eius autoritate ſua confirmans, ſcripſit, poſtponendum deſpiciendúmque eſſe, quicquid illi ea inimicitiis Theodoſij accidiſſet aduerſi. Hoc ſic Eccleſiæ perquàm vtile Attici temporibus euenit.

a Theodoſius Synada epiſcopus, Macedonianos tyrannicè perſequitur. Theodoſius πλεονέκτης & auarus. b eccleſia orthodoxa nomine perſequitur. c Agapetus Macedonianorũ epiſcopus. d Theodoſius Conſtantinopoli opem Imperatoris contra Macedonianos implorat. e Agapetus intereà cũ ſuis ad orthodoxiã tranſit.

*Et populo vniuerſo in fide cõiuncto, thronum Theodoſij occupat. * ἐπαρχικὴν βοήθειαν. † ὡς εἶχε φρονήματος. Theodoſius reuerſus ab eccleſia repellitur. Caſum ſuum rurſum Conſtantinopoli apud Atticũ exponit. Atticus Theodoſium Conſtantinopoli retinet. Agapeto epiſcopatum Synadæ confirmat.*

De Iudæo paralytico baptizato: qui in ipſo baptiſmo ſanitatem recepit, ſacris præſidente Attico epiſcopo Conſtantinopolitano. Caput 12.

CÆterùm nec inſignium miraculorum, ſanationúmque mirificatorum expers temporum eorum ſtatus fuit. Iudæus enim quidam multis iam inde ab annis paralyticus, in lecto veluti pondus quoddam iacebat. Et cùm Iudaica precatio omnis & medicorum ars de vita eius animos deſpondiſſent, poſtremò ille rebus omnibus deſperatis, diuinum cepit conſilium, baptiſmi Chriſtiani ſubeundi: illo ſolo ſe deinde ad opem & ſalutem commodo remedio vſurum eſſe ſperans. Hoc vbi Attico renunciatum eſt, de rebus ſacris * more noſtro eum inſtituit, & ſpem bonam in Chriſtum habere per Euangelium ritè docuit, lectóque ita affixum ad ſacrum ferri lauacrum iuſſit. Ibi ille fide ſincera baptiſmi gratia ſuſcepta, in baptiſterio ſtatim morbum reliquit, ſaluuſque inde prorſus rediit, ita vt deinceps nihil in corpore ſuo de priore illa, quę longo tempore ſedes in eo fixerat, peſte paralyſis circumferret. Tantam vim omnipotens Dominus, præter opinionem omniũ, tum baptiſmi gratiæ immiſit, per quam multi quidẽ ex ſuperſtitione græca ad baptiſmum complectendum confluxerunt. Iudæis verò, qui ſemel ſibi ſigna requirenda ſtatuerunt, ne hoc quidem tam euidens miraculum, vt idem facerent, perſuaſit. Tanta prodigia tum quoque Chriſtus hominibus ſpectanda exhibuit. Verùm tamen permulti ſignis quoque editis, ad improbitatem ſuam & malitiam rurſum veluti ſuos reuoluti ſunt. Non ſolum enim illi ſignis admirandis non crediderunt, ſed ſi quibus etiam * vulgari mos eſſet, eos ſequentes, opinionem eandem & ſententiam complecti animaduerſi ſunt.

*Iudæus Conſtantinopoli in deſperato caſu paralyticus per baptiſmũ morbo eo liberatur. Catecheſis & inſtitutio ſacra ante baptiſmũ. * κατηχήσας ὡς ἔθος. Ex miraculo multi Græci ad Chriſtianiſmum pertracti. Iudæi pertinaciter in induratione ſua perſiſtunt. * ἐθελοκακεῖν.*

apud Varanẽ rege Perſarũ defendit. Maius eſt crimen, diuinam quàm regiam ladere maieſtatem Varanes Achemenidem bonis ſpoliatum, camelos aula cuſtodire iubet. Idem eum benignitate flectere, & à Chriſtianiſmo abducere intendit. Sed id fruſtrà fuit.

huius Deum abiuret. huic longè facilius fore dixit, regem deſpicere, atque ad alium trãſire. Regem nanque etiam, homo cùm ſit, naturam ſatis obnoxiam ſortitũ eſſe. Quod ſi, inquit, animaduertẽdum tibi eſſe in eum videtur, qui dominationem tuam abneget, ſceptrumque nihili faciat, rectius multo, vt puto, ſupplicium pendet, qui rerum vniuerſarum Dominum abiiciat. Rex cum obſtupeſcere potius ad tantam viri libertatem debuiſſet, opes ei adimi, dignitateque inſuper priuatum, nudum, & ſubligari tantum præcinctum, aulici comitatus camelos ducere iuſſit. Perpauci interceſſere dies, cum rex ex ſuperiore porticu proſpectans, præclarum illum virum æſtu ſolis aduſtum & puluere obſitum vidit: & patris eius gloriam in mentem reuocans, cum reduxit, & linea tunica veſtiuit. Et cum labore & ærumna illum confectum humanitateque & miſericordia ei exhibita adductum, faciliorem iam B eum & propenſiorem ad gratiam à ſe ineundam fore putaret: Vel nunc tandem, inquit, errore priore repulſo, fabri filium ex animo tuo eiice. Atque ille exardeſcens, tunicam illam conſciſſam abiecit. & voce magna: Si huius, inquit, gratia me religionem longè optimam mutaturum putas, en munus tuum tibi, vnà cum impietate habe. Rex autem tam forti illum animo eſſe cernens, nudum regia exegit.

Saenes quoque mille militum præfecturam & coniugem relinquere, & ſeruo ſuo ſeruire, quàm Chriſtum negare maluit.

Alius erat Saenes nomine, qui regi reſtitit, neque rerum cunctarum Dominum pernegare voluit. Rex ex ſamulis illius multo deterrimum elegit, poteſtatemque in mille miniſtros illi ademptam, ei attribuit, atque etiam huic illum ſeruire iuſſit, conſorte quoque thori & domina iſti coniuncta. Nam ita demum ſe perſuaſurum veritatis amatori, vt animum & ſententiam ſuam mutaret, exiſtimabat. Verùm C minimè ei conſilium ſucceſſit. Non enim in arena, ſed in petra mentis illius domus fundata fuerat.

Beniamis diaconus biennium in carcere trãſegit. Hunc vinculis orator Romanus liberat. Chriſtianus homo non poteſt non ſuper talẽto ſuo fœnerari.

Beniamin etiam diaconum quendam comprehenſam cuſtodiæ mancipauit, in qua cũ duos exegiſſet annos, & orator Romã. ex cauſa quadam apud Perſam eſſet, medium ſe is interpoſuit, vt diãconus vinculis ſolueretur petens. Rex hoc ſe legato daturum promiſit, ſi modò Beniamis ſe obligaret, ſe nulli ex Magis, vt Chriſtianam ſuſciperet religionem, ſuaſurum eſſe. Legatus porrò rem eam & quid Perſa quæreret, ad Beniamin retulit. Atque ille fieri non poſſe dixit, vt luce ea quam copioſam recepiſſet, non fœneraret. Quæ enim pœna ei conſtituta ſit, qui talentum ſibi datum defoderet, apertè admodũ diuinorum Euangeliorum codicem oſtendere. Quam rem ignorans rex, liberum eum eſſe iuſſit. Et ille rurſum ſolitum officium ſuum fecit, eos qui erroris caligine detinerentur capiens, & ad diuinam atque intellectualem lucem adducens. Præteriit annus, & quæ Beniamis agebat, regi indicata ſunt: qui eum ad ſe productum, pernegare quem ſincerè prædicaret Dominum iuſſit. Atque ibi ille ad regem: Quidnam, inquit, commereatur, qui imperium tuum abnegãs, ad alium ſe conferat regem? Mortem, rex ait, & ſupremum ſupplicium.

Iterum apud regem Beniamis Chriſtum generoſiſſimè profitetur.

Tum Beniamis: Quodnã igitur, intulit, ſatis dignum homo ferat ſupplicium, qui vniuerſitatis huius Domino ſeruatore & rectore abiurato, non illi cultum honoremque debitum, ſed ex conſeruis ſuis vni præſtet? A Verbis hiſce rex grauiter commotus, æqualem cum digitis manuum atque pedum calamorum numerum exacui, & vnguibus illius infigi præcepit.

Illuſtre Beniamis per grauiſſima ſupplicia martyrium.

Vt verò athletam corona decorandum, tormentum id perinde atque ludum iocumque excipere vidit, calamum alium in cuſpidem acuminatum membro eius virili immiſit: quem frequentius ſubinde infigens atque retrahens, incredibilem intolerabilemque illi creauit dolorem. Poſtquam autem hoc quoque acerbiſſimũ ſupplicium generoſè pertulit, aliud intulit, quod priora illa ſecundas partes ferre oſtẽdit. Virgam enim craſſiorem afferre, ex parte omni denſos ramorum vncos prætendentem, & in ſedem decertatoris iniici, ac deinde identidem per eam attrahi & retrahi iuſſit. Quem cruciatum cum amplius tolerare non poſſet, ſpiritum fortis ille veritatis propugnator & athleta reddidit. Infinita B verò alia ab audacibus & impiis illis quoque tentata ſunt.

Iacobus Perſa ex Chriſtiano ethnicus. Idem denuò chriſtianus. Iacobi iſtius luculentiſſimũ martyrium. Membra omnia articulatim, & poſtremò caput ei reſectum.

Quale videlicet & illud eſt in Iacobo Perſa patratum. Is enim cum Chriſtianus antea fuiſſet, propter intercedentem ſibi cum Iſdigerde Perſarum rege amicitiam, paternam religionem reiecerat. Poſtquam autem per matrem & coniugem rurſus ad fidem Chriſti admonitus reuertit, & eam rem princeps ægrè tulit, acerbam quandam, & propter nouitatem admirandam, poſt ſupplicia multa, ſubiit mortem. Nam vbi * articulis & iuncturis quibúſque, incommoda & apta totius corporis membrorum conformatione, ex manibus, brachiis, pedibus & ſuris ei reſectis, reliquum nihil quàm vnà cũ ventre caput ſolum habuit, quoniam ne tum quidem fidem in Chriſtum abiecit, & idipſum poſtremò ferro amputatum eſt.

Deus per longanimitatem ſuam tyrãnicos eccleſiæ perſecutores ſuſtinet.

Minimè verò C mirandum, ſi rerum vniuerſarum Dominus feritatem illorum ſuſtinuit. Nam & qui Conſtantini imperium præceſſerunt principes, rabiem ſuam aduerſus veræ pietatis amatores euomuerunt.

Diocletianus vno Soterioriũ die omnes Chriſtianorũ eccleſias diruit. Sed illæ poſt nouenniũ magnificẽtius ſunt reſtitutæ.

In primis verò Diocletianus omnium grauiſſimus, ipſo auguſtæ & venerandæ Paſſionis die eccleſias ſub imperio Rom. vbique omnes euertit. Et nouem elapſis annis, illæ quidem ad priorem florentes rediere ſtatum, ac potius & pulchritudinem & amplitudinem multò præſtantiorem recepere. Diocletianus autem poſtremò diſperiit, & cum impietate extinctus eſt.

Perſecutionẽ Eccleſiæ prædixit Dominus. Perſecutio eccleſiæ bono eſt.

De bellis autem & perſecutionibus hiſce, ipſe vaticinatus eſt Dominus. Nec id modò, verumetiam eccleſiæ ipſius inuictum & inſuperabilem ſtatũ prædixit. Res ipſa hoc teſtatur. Quodammodo D namque pace ipſa nobis bellum vtilitatem affert maiorem. Proptereà quòd tentationes iſtæ, vt eccleſia magis etiam refulgeat, efficiunt. Pax enim molles nos, deſides & timidos reddit. Bellum autem, cùm animos noſtros acuit, tum rebus præſentibus non affigi non patitur: ſed vt eas deſpiciamus, & fluxa hæc atque caduca pro nihilo habeamus, ſuadet.

* μίαν ἑκάστην τῆς ὁλομελείας τῦ σώματος ἁρμονίαν, τμηθεὶς ἀπὸ χειρῶν καὶ βραχιόνων καὶ ποδῶν καὶ κνημῶν.

Vt propter Chriſtianorum perſequutionem pace cum Perſis fracta, ingens certamen inter Perſas & Romanos ſit commiſſum. Quum autem Romani virtute viciſ-

ſent, ſimul & bellum & perſequutio Chriſtianorum finem habuerit, pace denuò inter Romanos & Perſas firmata. cap. 21.

Chriſtiani è Perſide ad Romanos perfugiunt.

Iniuriæ aliæ Romanis irrogatæ.

CHriſtiani apud Perſas in tolerandis, quæ aliæ ſuper alias inducebantur, erumnis preſſi, ad Romanos cõfugerunt, opem eorum petentes, & ne ipſi ita afflicti deſpicerentur rogantes. Epiſcopus Atticus benignè ſupplices eos ſuſcepit. & vt quantum poſſet eos adiuuaret propenſus fuit: & Imperarorem Theodoſium pro eis compellans, ad eos vindicandos excitauit. Eo tempore alia quoque acciderunt, vt Romani non mediocriter à Perſis affligerentur, propterea quòd Romanæ ditionis hominibus qui mercede in auriſodinis opus ibi faciebant, redire inde non permittebatur, & Romanorum mercatorum merces diripiebantur. Ad quas iniurias Chriſtianorum in vrbem Conſtantinopolitanam acceſſit perfugium. Et res in bellum euaſit. Perſa namque legatione miſſa, perfugas ſibi dedi à Romanis petiit. Romani autem id facere noluerunt, non modò quòd illos tanquam ſupplices & precatores ſeruare voluerint, ſed etiam quòd pro religione ſua facere quiduis & & pati potius parati fuerint, quàm vt eos quibus cùm commuoem fidem haberent, deſpicerent. Proinde pace ſoluta, bellum graue inter Romanos & Perſas eſt ortum, quod paucis perſtringere commodum eſſe viſum eſt. Ardaburius ille ex Imperiali aula cum non ita multis copiis miſſus dux, per Armeniam in Perſidem excurrit, & prouinciam eius quandam Azazenem vocatam vaſtauit. Aduerſus quem à rege Perſarum dux alius Narſes venit, ingẽtem ſecum ducens exercitum. Hic commiſſa cum Ardaburio pugna, cum ingenti ſuorum clade victus in fugam ſe dedit. Ex qua conuerſus, per Meſopotamiam Romanorum ditionem, præſidio omni vacuam inuadere, & acceptę cladis ignominiam abolere ſtatuit. Verùm conſilium quod Narſes ceperat, Ardaburium latere non potuit: a qui quàm maxima potuit celeritate, regione Azazena ſummè vaſtata, & ipſe, Meſopotamiam petiit. Narſes quamuis varij generis copias coacervaſſet, ingredi tamen Romanorum fines auſus non fuit. E Niſibi autem ciuitate, quę in finibus Perſarum & Romanorum ſita eſt, Perſis tamen ſubiecta, hominibus certis ad Ardaburium miſſis, b de conditionibus pugnę committendę, loco & die conſtituto, certiorem eum fecit. Cui ille renunciari iuſſit: Romanos, non quando ille vellet, ſed quo tempore ipſis commodum viſum eſſet, prælium facturos. Et cum Perſam magnis viribus copias ſuas inuaſurum putaret, ſpe belli omni ſummoperè in Deum collocata, maximas & ipſe vires contraxit. Sed enim diuino auxilio, quo maximè fidebat, adiutum eum eſſe, inde ſatis conſtat. In vrbe Conſtantinopolitana, in anxia ſolicitudine quum ciues eſſent, & addubitarent, cuinam parti victoria arriſura eſſet, angeli Dei quibuſdam in Bithynia, propter negocium certum Conſtantinopolim petentibus apparuere, eóſque ibi anounciare iuſſere, c vt illi precationi admodum incumberent, & animum fortem obtinerent, ac Deo crederent, victoriam Romanorum fore. Illud inſuper ad-

Perſarum rex per legationes dari ſibi profugos chriſtianos ab Imperatore poſtulat.

Bellum inter Romanos & Perſas exortũ.

Azazene a Romanis vaſtatur.

Bellum Perſicum.

Ardaburius Roman. dux Narſen Perſam vincit & fugat.

a Idem eum ne per Meſopotamiã Romanæ ditioni detrimẽtum inferat, impedit.

Ardaburij cautum reſpõſum.

b Narſes inſolenter Ardaburio diẽ, locũ & cõditiones pugnæ nũciari iubet.

Ardaburius cõfidit Deo.

c Supplicationes belli tempore pro victoria.

E dentes, d indices ipſos inde & nuncios victorię, qui Romanis præſentem maximè opem ferant, à Deo miſſos eſſe. Quæ res vbi ad aures hominum peruenit, non modò ciuibus ipſis animum addidit, ſed etiam militum fortitudinem confirmauit. Itaque vbi bellum, ſicuti dictum eſt, ex Armenia in Meſopotamiam tranſlatum eſt, Romani eos qui in vrbe Niſibi clauſi atque circũuallati erant, obſidione premẽtes, turres ligneas fecerũt, quæ rotis quibuſdam & machinis prouolutæ, mœnibus admouebantur: & ex eis longiore, pro muro, pugna commiſſa, multi è ſuperiore loco vrbem propugnantes cedebantur. Varanes autem Perſarum rex vbi Azazenam regionem exciſam, & ſuos Niſibi incluſos mutalium tormentorum vi affligi cognouit, copiis quas tum paratas habebat omnibus, fortunam F belli experiri aggreſſus eſt. Quum verò Romanorum virtutem metueret, Saracenorum auxiliis vſus eſt, quos Alamundarus vir fortis & bellicoſus duxit: qui quum multa eorum * millia ſecum adduxiſſet, bono animo regem Perſarum eſſe iuſſit, quamprimùm ſe primo cõflictu Romanos ſuperaturum, atque ipſi vnà cum magna Syrorum vrbe Antiochia ſubiecturum eſſe, dicens. Hæc ille quidem iactabat, ſed verba eius minimè ad exitum peruenere. Quibus namque rex fidebat, Saraceni, præter † rationem terrore correpti, & per imaginationem ſe à maximis Romanorum copiis circundatos propelli opinari, atque in magnum tumultum coniecti, ita vt neque quid faciendum eis, quoue effugiendum eſſet, ſcirent, vnà cum armis in Euphratem amnem ſe præcipitarunt. Opinio ſanè obtinet, G centum ibi virorum millia periiſſe. Atque hoc ſic quidem accidit. Romani verò, qui exercitatis expugnatoriis vrbium machinis Niſibim obſidebãt, quum audiſſent, Perſam magnã elephantorum multitudinem adducere, & ea de cauſa metu conſternati eſſent, machinis eis omnibus igne conſumptis, ad loca ſua ſunt reuerſi. Cœterùm quot poſteà prælia ſint commiſſa, & quomodo alius Romanorum dux Areobindus ſingulari certamine eum qui apud Perſas omnium fortiſſimus habitus eſt, interemerit: & quomodo Ardaburius ſeptem Perſarum ductores inſidiis exceptos trucidarit: ad hęc vt Vitianus, alius Theodoſij dux, reliquias Saracenorum optimè extinxerit, prætermittendum eſſe cenſeo, ne lõgius extra propoſitũ digrediar. Imperator Theodoſius res in eo bello geſtas, Palladio quodam H curſore celeri vſus, quamprimùm cognouit Vitis quum corpore fortis, tum animo adamantinus fuit: qui tanta celeritate equo inſidens vectus eſt, vt diebus tribus in fines, qui medij inter Perſas & Romanos ſunt, peruenerit, totidẽque poſtea diebus Conſtantinopolim reuerſus ſit. Ob eam verò celeritatem, non ad Perſarum fines tantum, ſed ad reliquas etiam orbis partes, quò eũ Imperator miſit, expeditiſſimè peruolauit. Quapropter aliquando ex præclaris viris quidam, celeritatem eius admiratus dixit: Virum eum tam amplam Romani imperij ditionẽ anguſtam expedita celeritate ſua reddidiſſe. Ad hanc etiam Perſarum rex obſtupuit, quòd legatione fungens, multorum dierum iter tam celeriter perficeret. Hæc de Palladio. Theodoſius

Imperator

d Angeli victoriæ Romanorum nuncij & adiutores.

Socrat. lib. 7. cap. 18.

Romani Niſibim obſident.

Saraceni auxiliares Perſarum.

** μυριάδας Socr.*

Saracena inſolentia.

Saraceni panico metu correpti, in Euphrate ſubmerguntur.

† ἀλόγῳ φόβῳ.

Romani obſidionem Niſibis ſoluunt.

Singulare certamen.

Areobindus Rom. dux.

Vitianus Rom. dux.

Victoria penes Romanos eſt.

Expeditiſſimus & celerrimus curſor Palladius.

Ardaburius fortiſſimè rem geſſit.

Palladius celeritate ſua Romanorum ditionem ampliſſimã, anguſtã reddidit.

Theodoſius

alienatis prorſus mentibus, flagris ad mortem A vſque conciderunt. Quid verò poſtea factum? Multi quidem ab illorum, multi etiam à noſtra parte inter ſe concurrentes depugnarunt, & cōflictus vtrinque grauis factus, adeò vt plurimi trucidarentur. Atque id factum vbi Imperator reſciuit, ad prouinciæ rectores ſcripſit, vt in autores maximè mali tanti, ita vt par eſſet, animaduerterent. Et Iudæi comprehenſi, iuſtas flagitij per ludum commiſſi ſoluerunt pœnas mulcta, ferro, & alijs pœnis mactati.

Qui propter euangelicam illi tāre impietatis pœnas luere.

De Iudæo qui dolo ſæpe baptizatus, poſtquam ad Paulum etiam Nouatianorum epiſcopum venit, lauacro baptiſmi ritè parato, vt ſubitò aqua euanuerit, Deo importunitatem eam miraculo coarguente.

Cap. 17.

CHryſanthus Nouatianorum epiſcopus, vbi ſeptem annos munus ſuum adminiſtrauit, B vita defunctus, ſucceſſorem in epiſcopatu habuit Panlum. Qui quum primum latinarum literarum doctor eſſet, remiſſo illis nuncio, ad vitam aſceticam ſe contulit, & philoſophorum virorum monaſtico inſtituto, præſtantiorem quam qui in ſolitudine degunt, vitam egit. Talis enim erat, quales Euagrius eos eſſe debere dicit, qui in ſolis locis verſantur, monachos: ad quorum mores vitam quoque ſuam Paulus compoſuit, ieiunans continenter, pauca admodum loquens, ab animatorum cibo abſtinens, plurimū neque vino neque oleo vtens, indigentes quam maximè amore proſequens: cuſtodię incluſos, ſi quis alias, & ipſe frequenter, viſitans: pro, eis C qui iniuria affecti eſſent, apud principes viros deprecans: qui etiam non grauatè, quod ille petebat, faciebant, propter inſignem quæ in illo erat religionem. Res ſub eo accidit digna proſſus quæ obliuioni & ſilentio non committatur: quam apud Socratem inuentam, ipſe quoque hiſtoriæ huic appoſui. Iudæus quidam Chriſtianiſmum complexus ſæpius baptiſmum ſubiit arte quadam & nundinatione vſus, vt aliquid pecuniæ conquireret. Atque vbi ferè ad religiones omnes, Arianorum videlicet & Macedonianorum, baptiſmo apud eos ſuſcepto, tranſiiſſet, neque alij quos deinceps deciperet, reliqui eſſent, poſtremò ad Paulum hunc Nouatianorum epiſcopum venit. Et poſtquam confictis verbis cupere ſe, vt manibus illius baptizaretur, dixit, D vt deſiderio ſuo ſatisfieret rogauit. Porrò ille ardorem hominis complexus, non prius ad baptiſmum eum admiſit, quàm more recepto in verbo fidei inſtitutus eſſet, ſolitumque etiam ieiunium compleuiſſet. Ille quum ieiunio eo, quod præter opinionem ſuam ei impoſitum erat, premeretur, frequentius vt voto ſuo potiretur inſtitit. Paulus ardorem eius videns, mora longiore perturbare illum noluit, & ea quæ ad baptiſmum pertinent, ritè parauit. Veſte namque inſigni ſubornata, & baptiſterio aqua, ſicuti mos erat, repleto, Iudæum nudum baptizaturus ad id adduxit. Ecce autem ineffabili quadam diuinæ prouidentiæ vi, vnda derepentè euanuit. Vbi verò aqua alia (epiſcopo ipſo & eis qui ibi aſtabant, rem eam neſcientibus, ſed aquam per

Paulus epiſcopus Nouatianus vir egregius.

lib. 7. cap. 17.

Iudæus artiſcator lucri gratia baptiſmū identidem reiterans.

catechesis ante baptiſmum.

Item ieiuniū.

Aqua mirificè ſemel at.

A ſubiectum meatum, quo emitti illa poſt initiationem ſolebat, effluxiſſe putantibus) infuſa diligenterque ne ex lauacro illa proflueret prouiſum, & Iudæus denuò adhibitus eſt, rurſum eodem quo prius modo aqua diſparuit. Paulus re cognita: Aut flagitium, inquit, ô homo facis, aut ignorare videris te baptiſmum adiiſſe. Ad eius rei famam multi accurrerunt mortales, quorū vnus Iudæum agnouit, quòd ſcilicet antea ab epiſcopo Attico baptiſmum ſuſcepiſſet. Non † obiter hoc quidem recenſui, verùm vt ſcire poſſimus gratiam diuinam perſæpe etiam ſe apud indignos exhibere, nullo inde contracto detrimento. Maximè verò illa admiratione digna eſt, quæ ſic variè rebus nouis ſe oſtēdat per dignos ſimul: & aliquando etiam, ſi hoc vſus poſtulet, per indignos.

quæ iterum in baptiſterio euaneſcit, ſtatim eodem Iudæi anabaptiſta indicaunt.

† παρέργως.

Gratia diuina ſe etiā apud indignos exhibet.

Vt etiam apud Perſas Chriſtianiſmus ſit propagatus, per Marutham Meſopotamiæ, & Abdam Perſidis epiſcopos.

Cap. 18

EOdem tempore in Perſarum quoque regione magna Chriſtianiſmus cepit incrementa. Quum namque Iſdigerdes Theodoſij à patre inſtitutus tutor, & Romanis amicus maximè eſſet, frequentes extitere cauſæ, quamobrem inter Romanus & Perſas crebræ vltro citròque mitterentur legationes. Itaque neceſſitate flagitante, Maruthas quoque Meſopotamiæ epiſcopus, quem paulo antè Cyrini Chalcedonenſis epiſcopi pedem protriuiſſe diximus, orator eò eſt miſſus. Et poſtquam is ad Perſas ve- C nit, propalàm rex eum in magno habuit honore, vt virum Deo charum & multa pietate præditum. Magi vbi tantum honorem Romanæ ditionis epiſcopo haberi viderunt, qui plurimum apud regem autoritate valent, apud ſeipſos macerabantur, variiſque cogitationibus æſtuabant, ne vnà cum ea qua illum proſequebatur affectione, religionē quoque eius complecteretur metuentes. Nam capitis quoque dolorem grauem & diuturnum, quo Iſdigerdes afflictus fuerat, Maruthas precatione Deo exorato, ſtatim curauerat: quòd Magi cum omnia tentaſſent, atque egiſſent, efficere ſe poſſe deſperauerant. Quapropter dolo regem aggredi ſtatuerunt. Quandoquidem Perſæ ignem tanquam Deum colunt, & Magus eos appellant qui ele- D menta in numerum deorum referunt, & rex ex conſuetudine perpetuum ignem adorauit, virū quendam in foſſam ſub terra eo tempore quo rex aduenire ſolitus erat, demiſerunt, eumque verba hæc Magi proclamare iuſſerunt: Exire oportere regem quem Deus impium iudicaret, quòd tātopere epiſcopum Chriſtianorum Deo charum exiſtimans, amaret. Quod vbi Perſa audiuit, Marutham honeſtè quidem & reuerenter, omnino tamen à ſe reiiciendi conſilium cepit. Maruthas pro ſuo erga Deum amore, precationibus, vehementius incumbens, perfacilè Perſarum dolum edoctus eſt: & Iſdigerdem adiens: Ne ita illudi tibi, ait, patere ô rex. Sed ſacrarium ingreſſus, quum ad te perferri vocem ſenſeris, effodi terram iubeto, & dolus ipſe ſtatim patebit. Ignis enim vocem edere, vt qui inanimatus

Maruthas Meſopotamiæ epiſcopus, apud Perſas Rō. legatus in magno eſt apud regem honore.

Idem capitis dolorem diuturnum in rege precatione diſpellit.

Magi Maruthæ aduerſantur.

Perſæ ignem pro Deo colūt.

Magi callida facinore efficere inſtituūt, vt à ſe Maruthā rex dimittat.

Latens ſub terra homo diſpoſitus, exire è ſacraria ignis regem iubet.

rebus quoque ſuis ſecundis de pace cum Perſis trāſigit. Helionem in Orientē legat. * τάφρον. † Maximinū ad regem mittit. *Maximinus ducum Rom. non Imperatoris nomine legatione apud Perſam fungitur. Barbarus dolus Perſarum.* ἦθος αὐλικὸν. † ἀθάνατοι Perſarum. *Perſæ legationem Rom. ludificantes, ex inſidiis Romanos adoriūtur.*

Imperator Conſtantinopoli degens, vbi Romanorum diuinitus conceſſam victoriam reſciuit, tam bonus honeſtúſque fuit, vt etiam ſecundis rebus ſuis, pacis tameo conſilia caperet, & cum boſtibus fœdus inire veller. Helionem igitur ducem illuſtri prædimm dignitate, ad pacem cum Perſis facieodam miſit. Atque is poſtquàm in Meſopotamiam peruenit, vbi Romani * ſoſſam altam, quæ præſidio eis eſſet, duxerant, Maximinum, virum ptæclarum, & eiuſdem cum Ardaburio dignitatis, qui de pace ageret, ad Perſam legauit. Maximinus apud regem ſe à ducibus, oon ab Imperatore ipſo miſſum eſſe dixit. Illum enim bellum hoc neſcire: atque etiam vt id maximè ſciret, parui tamen facere. Porrò Varane legationem eam recipiente, quòd fame maxima exercitus eius premeretur, qui apud eum * immortales vocantur (decem millium numerum ij, delectorum admodum & fortium virorum, complent) eum adiere: & ne prius pacem ſuſciperet, quàm impetum in Romanos parum cautos ipſi feciſſent, admonnere. Quibus rex obſequutus, oratorem quidem in abdito loco clauſum aſſeruauit: Immortales autem illos inſidias Romanis ſtruere iuſſit. Qui biſariam diuiſi, in medio partem quandam Romani exercitus non minimam, circunuentam concludere voluerunt. Romani ad turmam hoſtium eam, quam conſpexerant, conuerſi ſerebantur. Nondum enim alteram, quæ derepentè procurrerat, videbat. Etiam inter ſe acies concurrebant, quum Dei prouidentia, aliæ Romanorū copiæ ex colle quopiam proſpicieetes apparuere, Procopij ducis ſigna ſequentes, qui ciues ſuos in diſcrimen coniectos videns, contra Perſas duxit, eoſque à tergo aggreſſus eſt. Ita factum, vt qui paulo antè intercipere Romanos voluerint, ipſi ab illis ſiot circunuenti. Noſtri omnibus illis occiſis, ad eos inde qui ex inſidiis prodibant, conuerſi, itidem illos quoque iaculis confecerunt. Ad hunc igitur modum qui apud Perſas ſunt Immortales, ſobitò mortales omnes eſſe comperti ſunt, ipſo à Perſis pœnas ſumēte Chriſto, propterea quòd plurimos eius cultores inſigni pietate præſtantes, acerba morte mulctarint. Rex autem Perſarum clade ea accepta, nihil ſe earum rerum ſcire aſſimolant, & oratore è cuſtodia emiſſo, legationem recepit: pacem ſe non vt Romanis gratificaretur, ſed oratori ipſi prudentia omnes excellenti honorem eum haberet, complecti teſtatus. Porrò bellum Perſicum, quod initium propter perſequutiones aduerſus Chriſtianos motas ſumpſit, finem tum habuit. Cum ipſo autem bello perſequutio quoque conquieuit.

Romani Deo opitulante vnam atque alteram hoſtium manum concidunt. Immortales Perſarū cæſi. Vindicta diuina verſa victis, qui tantopere in ſanctos martyres ſæuierint.

Pax perſica.

Quies Chriſtianorū apud perſas. ἦθος barbarum.

* *ἀθάνατοι, hoc eſt, immortales, lectiſſimi decies mille Perſarum viri, quos Xerxes Darij habuit. Hos ſub Theodoſio Ardaburius concidit, atque extinxit. Suid. Proximi ibant, quos Perſæ immortales vocant, ad decem millia. Cultus opulentia barbara non alios magis honeſtabat. Illi aureos torques, illi veſtem auro diſtinctam habebāt, manicatáſque tunicas gemmis etiam adornatas. Q. Curtius.*

De Acacio Amidenſi epiſcopo, vt is ex ſacris eccleſiæ vaſis nummis factis, Perſarum captiuos redimens, domum eos remiſerit: quæ res magna Perſis fuit admirationi.

Cap. 22.

Acacius Amidenus epiſ. donariis eccleſiæ conflatus hoſtium, Perſarum videlicet, captiuos redemit.

ERat autem in ciuitate Amidenſi epiſcopus Acacius nomine, quem tum facinus pulchrū illuſtriorem omnibus atque clariorem reddidit. Quum etenim exercitus Romanus Azazena regione vaſtata, ſupra ſeptem millia Perſarum cæpiſſent, eoſq; nullo modo Perſæ redimere vellent, atque illi fame paulatim afflicti interirent, eaque res non parum moleſtiæ regi afferret: Acacius ea cognita, non ita prætermittendam cēſuit, ſed qui ſub eo erat clero coacto: Deus (inquit) noſter, filioli, neque diſcis indiget, oeque pocula curat. Egeſtati enim minimè obnoxius, non edit, neque bibit. Quum igitur multa ſint eccleſiæ eius donaria, aurea quidem plurima, multa etiam argentea, quæ benignitate & liberalitate eorum qui ſe ad eam contulerunt, parauit, vtendum eis cenſeo ad Perſas captiuos redimeodos, & famelicos alendos. Hæc atque alia hiſce ſimilia loquutus, ſtatim diuina illa donaria B conflauit, atque ex eis æſtimationem militibus quæ eis viſa fuerat, perſoloit, & captiuos recepit: deinde alimeotis eos abundè refectos, viatico etiam proſecutus, ad regem ſuum miſit. Id epiſcopi factum, plurimùm perſarum regem ad conſternationem adegit: quòd Romanis vtrunque hoc ſtudio eſſet, vt ſimul & bello & benefactis egregiè vincerent. Dicitur verò, Perſam etiam deſiderium cæpiſſe viri eius videndi, vt eius & coſpectu frueretur, & colloquio dignaretur. Idque ſic imperatoris Theodoſij iuſſu factum eſſe, fama obtinet. Victoriam hanc tantam poſtquam Deus conceſſit, quicunque eo tempore eruditiooe pollebāt, libros io laudem Imperatoris publicè conſcripſerunt, eique obtulerunt: alij quidem, vt eloquentiæ vim quam longo collegiſſent tempore, oſtenderēt: alij autem, vt ſe in noticiam illius inſinuarent: atque alij itē cauſam aliam prætendentes. Eadem porrò illi virtutis ornamenta teſtimoniis ſuis Imperatori tribuerunt, quæ & nos de eo ſuprà commemorauimus, ex plurimis pauca ſaltem breuiter perſtringentes. Non ſolùm autem hoc, qui in arte dicendi ſtudium poſuerant fecere: ſed & ipſa Auguſta imperatoris coniunx, heroico verſu poëmata marito & principi ſuo compoſuit. Erāt enim præclara admodum, & docta. Quandoquidem verò eius memini, in tempore hoc loco me expoſiturū puto, quæ ea, & vnde fuerit: & quomodo præ alus quæ io communionem connubij imperatoris Theodoſij veniret, delecta ſit. Res ſic habet.

Facinus id rex Perſarum vehementer eſt admiratus.

Multi à multis de victoria perſica & imperatoris virtutibus compoſiti libri.

Eudocia imperatrix Theodoſii quoque laudes heroicis verſibus ſcripſit.

* *Si neceſſitas fuerit in redemptione captiuorum, tūc & vēditionem ſacratiſſimorum atque arcanorum vaſorum vel veſtium, cæterorúmque donariorum, quæ ad diuinam religionem neceſſaria ſunt, & hypothecam & pignerationes fieri concedimus. Quoniam non abſurdū eſt, animas hominum quibuſcunque vaſis vel veſtimentis præferri. L. Sancimus. C. de ſacroſanct. eccleſ.*

De Eudocia Auguſta, quæ Athenais eſt dicta, qualis ea & vnde fuerit, & quomodo matrimonio Theodoſio imperatori ſit coniuncta: & vt venerit, ſe religionis ergò Hieroſolyma profecturam, & de ope magnitudinis admirandæ, aliiſque quæ ei accidere rebus.

Cap. 23.

PVlcheria Auguſta quòd * honeſtatis ſtodio- E ſa eſſet, quum imperatoriam ad ætatem maturam perueniſſet. vt ei coniugem matrimonin iungeret, deliberauit. Et generis cuiuſqoe & familiæ puellas, eas etiam quæ ea genubos forma, diuitiis, & aliis dotibus præclaræ eſſent. diſpexit. Atque hoc quum illa ſic ageret, percommodè accidit, vt mulier quædam, cui nomen Athenais erat, adhnc virgo, ea Athenarum vrbe ad Auguſtam veniret. Ea Leonij philoſophi filia, & quidem ingenioſiſſima, omni geoere non ſolum Græcarum, ſed enam Latinarum diſciplinarum à patre erudita, tantùm in philoſophia effectrice ſimul & cōtemplatrice, atque ea quoque quę circa dicendi artem, probationéſque & confutatiooes verſatur, quantum alius nemo, profecit. In Aſtronomia etiam, Geometria, & numerorum proportionibus, plns quàm alius ætate ſua quiſquam, eſt aſſecuta. Hanc vbi pater F ita educauit atque inſtituit, moriturus ille, filios ſuos Valerium & Aetium bonorum ſuorū hæredes reliquit, filiam autem exhæredauit: Fortunam ei & quam ex doctrina conſecuta eſſet, gratiam ſufficere dicens. Quum verò ei res eſſet perangusta, ad Pulcheriam Auguſtam de fratrum iniuria conquerens acceſſit. Illa prudentiam, venuſtatem, & miram in rebus (vt ita dicā) omnibus dexteritatem puellæ quum cognouiſſet, fratri eam connubio coniungēdi conſilium cepit. Atque vbi ei vt Chriſtianorum ſacra coleret perſuaſit, accito Attico epiſcopo, ad diuinum baptiſmum eam in eo quod diximus Stephani protomartyris templo adhibuit: & per eum ipſum baptiſmum, alióſque item plures modos, in filiæ locum ſibi arrogatam, vxorem fratri dedit, pro Athenaide Eudociam cogno- G minatam a. Hæc Theodoſio Eudoxiam filiam genuit, quæ Valentiniano Placidiæ filio, Romæ rerum ſummam obtinenti, & propter affinitaté nuptiarum Theſſalonicæ, quò ea Occidente venerat agenti, in matrimonium eſt collocata. Atque ea Valentiniano filias duas, Placidiā & Eudociam, progenuit. Verùm Eudocia Theodoſij coniuna, quum deſiderio coniugij Eudoxiæ filiæ videndæ teneretur, voto ſeipſam obligauit, vbi nuptiæ filiæ confectę eſſent, ſe Hieroſolyma adituram, vt ſimul & loca ſancta veneraretur, & debitas Seruatori, ob innumerabilia ab eo accepta dona, ageret gratias. Ad quas cauſas † pręclaræ etiam illa ouis occaſio acceſſit, quam omnem, vtpote ingentem & admirandam, feſto † luminum die à Phrygiſco quondam adductam, H quum illi eam ob rem imperator centum numos præbuiſſet, imperatrici Eudociæ dono dedit: eámque alia deinde ſimplici animo (* perliberalis enim erat) magiſtro Paulino, qui principi apprimè charus, domi ex podagra decumbebat, miſit. Paulinus autem, quod de oue factum fuerat, ignorās, ea perinde atque miraculo quopiam imperatorem muneratus eſt. Qui poſtquā eam cognouit, coniugem explorando, de ea, an illa ipſa eſſet, † ſalutem ſuam verbis prætendēs, percontatus eſt. Eudocia verò, quod imperatoris conſilium explorandique voluntatem non intelligeret, cum eſſe negaſſet, domi ſuæ illam ſuauiter paſci dixit. Qua re quum in grauem ſuſpicionem apud imperatorem incidiſſet, Paulinus quidem ſtatim in Cappadociam relegatus, capitali ſupplicio eſt affectus. Ipſa autem ea de cauſa immenſo correpta dolore, votum Deo nuncupatum ſoluit, & illico Hieroſolyma conceſſit. Diſpoſitione diuina id profectò factum, vt ibi quicquid eſſet bonum atque vtile, perficeret. Quid nanque opus eſt admiratione digna dicere opera, quæ eo loco in ſacris templis, monachorúmque domiciliis, atque apud ſacerdotes & pauperes, de quibus paulo pòſt referam peregit? Vnum illud in præſentia memoria dignum de ea & Pulcheria recenſebo. Quòd nanque natura apertus & ſimplex Theodoſius eſſet, & omnibus benignè facere cuperet, ſæpe etiam literis, quibus minimè oportuit, ſententia earum non perſpecta, ſubſcripſit. Quæ verò ei diuinirus quaſi fidelis cuſtos data erat, in rebus omnibus magnifica moderatrix, & ſapiens Pulcheria F Auguſta, id ipſum quoque, morem abſurdum coarguens, correxit. Syngrapham enim inter eū & ſeipſam venditæ coniugis eius raptim compoſitam ei propoſuit, eámque ille ſcripturę vim neſciens, confeſtim manus ſuæ annotatione cōfirmauit. Poſtridie eius diei imperator cōiugem ad ſe vocauit, quam Pulcheria ſe ei reddituram, plurimum negauit: emptionis libellū, vt teſtem qui accuſari aut reiici non poſſet, prætendens. Tanta illa prudentia atque feſtiuitate fuit. Atque illa negligentiam eius arte quadā arguens, moderatione mira improuidam literarum ſubſcriptionem ſic in eo emendauit. De his hactenus.

Margin: * φιλόκαλος. — *Athenais Leonij Athenienſis philoſophi filia doctiſſima.* — *Eiuſdem fratres.* — *Athenais à patre exhæredata.* — *De exhæredatione ea apud Pulcheriam queritur.* — *Athenaidem in baptiſmo per ſpiritualē arrogationē, ſiue cōmaternitatem filiā ſibi Pulcheria adoptat.* — *Athenais an docia cognominata, Theodoſio matrimonio iuncta.* — *Eudocia ex voto Hieroſolymitana religionis gratia profectio.* — *a Theodoſij & Eudoxia filia, Eudoxia, Valentiniani tertij cōiunx. Filia huius, Placidia & Eudoxia.* — † περιφανῶς μεγάλην. — † τῶν φώτων ἑορτῇ. — * φιλοτίμως ἔχουσα. — † τὴν σφετέραν σωτηρίαν προβεβλημένος. — *Paulini cædes. Ouē miræ magnitudinis Theodoſius* — *Eudocia donat.* — *Eudocia eam Paulino magiſtro dono miſit.* — *Paulinus ea Theodoſium muneratur.* — *Eudocia apud imperatorem aliā eam eſſe perhibet, & in ſuſpicionem venit.* — *Eudocia hieroſolyma profecta. Theodoſius quibus ſuis literis facile ſubſcribere ſolitus.* — *Errorem eum mirificè in eo Pulcheria correxit.*

De Attici patriarchæ epiſcopali adminiſtratione. Et quòd is vrbanus admodum & facetus, necnon in imponendis certum nominibus acutus fuerit. Cap. 24.

ATticus autem epiſcopus Conſtantinopolitanus, vt eccleſia incrementa ſua caperet, mirificè operam dedit. Summa enim prudentia eam adminiſtrans, continua doctrina populum ad ſtudium virtutis excitauit. Et ad miſericordiā atque largitionem tam procliuis fuit, vt non modò eis qui in parœcijs eius erant, egenis prouidendum duceret, ſed etiam vicinis Conſtantinopoli eccleſijs pecuniam multam, ad pauperū conſolationem mitteret. Porrò ex vna eius epiſtola, quam ad Calliopium Nicæum presbyterum dedit, miſſis ſimul trecentis aureis, qualis ea re vir fuerit, ſatis patebit. Ea ſic habet. Calliopio presbytero Atticus in Domino ſalutē. Decies mille in vrbe veſtra egenos piorum commiſeratione indigere cognoui. Decies mille dū dico, multitudinem ipſam, non certum pauperum numerum oſtendo. Quandoquidem verò certum pecunię numerum ei acceptum fero, qui perliberali manu ritè eam diſpenſantibus donat, & nonnulli indigent, explorādorum eorum gratia, qui habent quidem, ſed illis non dant, acceptis à me, ô charum mihi caput, trecentis aureis iſtis, vt voles eos expende. Voles autem eis maximè, qui mendicare erubeſcunt: nō illis, † qui in vita ventrem ad nundinationem proponunt. Quum igitur pecuniam largiētis, religionis hac in parte rationem non habebis: hoc vnum ſpectans, vt indigentes alas: neque eos pręferas qui moribus noſtris viuunt. Pauperū ſanè etiam

Margin: *Atticus Conſtant. epiſc. in alienos etiam per eleemoſynā liberalis.* — *Scriptum Attici ad Calliopiū Nicænum presbyterum, cui in vſum pauperū 300. miſit aureos. Quare Deus nonnullos egere patiatur. Quibus ſit dāda eleemoſyna.* — † ἐμπόριον διὰ βίου τὴν γαστέρα προτιθέντες.

Atticus ſuperſtitionis etiã occaſiones præcidit.

etiam qui longius abeſſent, ita curam Atticus A geſſit. Verùm ille quoque vt quorundam ſuperſtitionem minueret, magnopere curauit. Et cum audiſſet Sabbatium illum, qui propter Paſchæ diem Iudaico more celebrandum à Nouatianorum eccleſia ſeceſſerat, & gregem ſibi ſuum coegerat, Rhodi, vbi exulare iuſſus fuerat, vitam finiſſe: populareſque factionis eius, corpore illius inde tranſlato, circa ſepulchrum eius precationes peragere, & veluti viro ſancto reuerẽtiam cultumque præſtare: noctu hominibus certis miſſis, cadauer Sabbatij ſepeliri in loco alio curauit. Porrò ſectatores illius vbi tumulũ violatum repererunt, cæremonias ſuperſtitionémque ſuam ad ſepulchrum eius poſthabuerũt. Et quoniam in nominum inuentione, aptè illis rebus ipſis imponendis, elegans & felix fuit, nauale quod ad anguſtias Euxini ponti non longè à B tranſitu ſitum, veteres φαρμακίας id eſt veneficum appellarunt, quòd ipſe ibi conuẽtus cogeret, ne locus is infamem obtineret appellationẽ, nomine mutato θεραπείαν, hoc eſt curam, ſeu culturam vocauit. Ex ſuburbiis etiam Conſtantinopolis aliud, Argyropolim, per mutationem nominis ob cauſam eiuſmodi appellauit. Chryſopolis antiqua nauium ſtatio eſt, contra Byzãtium, in Boſpori initio poſitus. Multi eius antiquorum hiſtoricorum meminere, ſicuti Strabo Geographus, Nicolaus Damaſcenus: & qui Cyri hiſtoriam optimè conſcripſit, vt eloquentiæ magnus, & hiſtorico ſtylo admirandus Xenophon, in ſexto Cyri expeditionis: ſed & in primo Hellanicorum, ſeu Græcæ hiſtoriæ libro, vbi de eo hæc quoque memorat, quòd Alcibiades ille muro Chryſopoli munitus, *decimarum ac- C cipiendarum ſedem ibi conſtituerit. Quicunque enim mercatores ex Ponto prænauigarent, decimas eo loco mercium præbuerunt. Atticus igitur locum e regione Chryſopoli, commodè cum non mediocri amœnitate ſitum cernens, Argyropolim eũ nominari oportere dixit: quod verbum regioni ſtatim cognomen indidit. Quibuſdam dicentibus, incommodũ eſſe, quòd Nouatiani intra vrbem Conſtantinopolim conuẽtus agerent: Ignorare videmini, inquit, quæ ſub Conſtantio & Valente perpeſſi ſumus. Præterea verò teſtes iſti nobis ſunt fidei veraces. Quum enim iamdudum ab Eccleſia vniuerſali ſeceſſerint, nihil illi aliud de fide quàm pœnitentiã nouarunt. Et quum Nicææ aliquando eſſet, conſecrandi ibi epiſcopi gratia, Aſclepiadem Nouatianorum eccleſiæ antiſtitem, ſenem admodum D conſpicatus, quotnam annis epiſcoparum geſſiſſet, interrogauit. Atque vbi ille quinquaginta dixiſſet, ſermonem excipiens Atticus. Beatus, inquit, es ô pater, qui tam longo tempore bonum opus curaris. Apud eundem Aſclepiadem illud quoque intulit: Ego, inquiens, Nouatum quidẽ valde laudo: qui verò ab eo prouenere, eos minimè recipiendos eſſe duco. Vocem hanc vt nouam, poſtquam ille audiuit: Quomodo, ait, hoc dicis epiſcope? Propterea, Atticus inquit, illum probo, quòd ad communionem eos qui diis ſacrificauerant, non admiſerit: id nanque & ipſe, ſi affuiſſem, feciſſem. Nouatianos autem auerſor, quòd exiguarum rerum gratia homines à communione excludunt. Ad quæ verba Aſclepiades reſpondit: At non ſacrificia deorum tantum, ſed multa etiam alia ſunt peccata ad mortem. Quorum cauſa vos quidem clerum, nos verò etiam laicos reiicimus, ſoli Deo, qui nouit omnia, omnia committentes. Dicunt etiam obitum eum ſuum præuidiſſe, & ad Calliopium Nicææ presbyterum ab eo diſcedentem, verbis hiſce vſum eſſe: Quòd ſi me rurſus viuum videre voles, ante autumnum exactum celeriter Conſtantinopolim te venire oportebit. Sin tardius eò conceſſeris, ſuperſtitem me non inuenies. Id quod ita accidit. Nam vigeſimoprimo miniſterij ſui anno, decimo Octobris menſis die mortuus eſt, vndecimo Theodoſij conſulatu.

corpus Sabbatij, ad cuius ſepulchrum Sabbatiani ſacra peragebant, alibi clã ſepeliri curauit.

Atticus rectè rebus apta nomina impoſuit Chryſopolis.

Nauale Conſtantinopolit. pro venefico, curationem vocauit.

** δεκατευ-τήριον. Argyropolis, Chryſopoli oppoſita. ſcitè dicta Attici. Nouatianos is non improbauit.*

Aſclepiades Nouatianorũ epiſc 50. annis epiſc. geſſit.

Epiſc. adminiſtrare bonum opus eſt.

Quatenus Atticus Nouatum laudarit, Nouatianos autem nõ item.

peccatum ad mortem.

Quo Nouatiani à catholicis diſſideãt

Tempus mortis ſua præuidit Atticus.

De Alexandro Antiochiæ epiſcopo: vt primus ipſe memoriam & nomen diui Chryſoſtomi in ſacros codicillos retulerit, atque Atticũ, itemque alios idẽ facere curauerit, & Ioannis ſtudioſos tranquillitati & paci reſtituerit: id quod Cyrillus facere detrectauit.

Caput 25.

NOuum autem, & admirandum quiddam, quod prius perfecit, quàm defunctus eſt, ita vt reprehenſionem eam qua expetitus eſt, quòd Ioannis ſectatores malè acceperit, à ſe amolitus, aliis obuelauerit bonis, exponam. Antiochiæ Porphyrius, cuius ſuprà meminimus, deceſſit: & ſedem eccleſiæ Alexander ſortitus eſt, congruentem epiſcopatui agens vitam. Monaſticis enim antea ſtudiis exercitatus, fortis admodum decertator extitit, conſona vitæ facta exhibens, pietatis ſanctioriſque philoſophiæ meditatione, diuitiarum contemptu, eloquẽtia, & multis aliis donis atque ornamentis mirificè abundans. Alexander iſte eos qui propter Euſtathium ſuos ſibi celebrabant conuentus, cohortatione & perſuaſione tandem reliquo eccleſiæ corpori (quod Paulinus, & poſt illũ Euagrius, impedierant) coniunxit, cõuentumque eccleſiarum per vnionem tantum coegit, quantum nũquam aliquis vidit. Eis enim qui idẽ ſentiebant, & ex clero & ex populo ipſo aſſumptis, ad illorum venit conuentum: atque illis etiam inde, ita vti pſalmis atque hymnis Deum laudabant, receptis, cantilenam eandem vno ore concinnè canente, ab ea quæ ad Occidentem verſa eſt porta, vſque ad templum maximum, totum quod in medio eſt forum, hominum multitudine compleuit: veluti ſpiritualem quendam amnem inſtituens, re nulla ad ſimilitudinem, ab eo qui vrbem præterfluit flumine differentem. Quod vbi Iudæi & qui adhuc pauci reliqui erant Græcæ ſuperſtitionis ſectatores, & Ariani ipſi, fieri fluuioſque vndecunque promanantes in catholicæ Eccleſiæ pelagus inferri viderunt, vehementer ingemuerunt, atque lamentati ſunt. Alexander itaque & vita & doctrina optimus, ardore ingenti Ioannis cauſam fouens, primus illius nomen in eccleſiaſticum retulit album: atque ad imperatorem omneſque vbique epiſcopos, vt idem & ipſi facerent, & ea re pacem certam & conſtantem eccleſiæ conciliarent, ſcripſit. Cæterùm quum Atticus quoque epiſcopus propter Ioannitas eccleſiam eſſe ſciſſam videret, de Principum ſententia ipſe quoque mentionem illius fieri in precationi-

Alexander optimus Antiochenæ eccleſiæ antiſtes.

Euſtathianos is eccleſiæ catholicæ coniunxit.

Frequentiſſimus eccleſiæ conuentus.

Cõiunctio ta-lis Iudæis, Græcis & Arianis dolorẽ grauẽ attulit.

Alexander primus Chryſoſtomi nomẽ ſacris inſcripſit codicillis.

Atticus itidẽ Ioannitas eccleſiæ ſuæ ante obitum adiunxit.

Epiſcoporum defunctorum in precibus mentio.

Alij quoque epiſcopi memoriam Ioannis receperunt.

† καθάπερ εἰώθος ἦν γίνεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ἀπολελοιπότων τὸν βίον.

bus iuſſit: † quemadmodum id & in aliis epiſcopis qui vita exceſſiſſent, fieri ſolitum erat. Atque ex eo tempore pax extitit, donec poſtea quoque reliquiæ eius vrbi imperanti illatæ ſunt. Atticus inuidiam tn quam propter diuinum Ioannem deciderat, hoc modo magnificè aboleuit. Nec ille modò id fecit: ſed aliis quoque Ioannis memoriam precibus inſerere recuſantibus, & Cyrillo maximè Alexandriæ præſuli, qui hoſtiliter Ioannem oderat, quòd ille à Theophilo patruo ſuo diſſenſiſſet, perſuaſit. Sed non intempeſtiuum fuerit, hiſtoriæ huic epiſtolas eorum, certioris fidei gratia, annectere: quæ de verbo ad verbum ſunt tales.

Epiſtola Attici patriarchæ imperãtis vrbis, ad ſanctum Cyrillum Alexãdrinum, in qua eum ille cohortatur, vt nomen beati Ioannis ſacri albo inſerat.

cap. 26.

charitas & vtilitas publica de ſeueritate conſtitutionum ſemper aliquid remittit.

* εὐπράττειν

Epiſtola Attici ad Cyrillum, de Chryſ. in epiſc. matriculã inſeredo.

* ἐν τῷ θεσμοθετεῖν ταῖς ἐκκλησίαις σοφῶς τὰς ὑποθέσεις οἰκονομήσαντα.

† ἀρχείοισιν εὐμεταχειρίστοις.

Diſsidium eccleſiæ Conſtãtinopolitanæ.

μεγαλόπολιν.

ATticus Cyrillo * felicitatem. Incidimus eò, quòd non putaueramus: & acquieſcimus neceſſitate in eo quod minus ex ſententia noſtra proceſſit, vtilitatem iuſticiæ præponentes. Et cognitionibus noſtris ad populi cõcordiam inclinati, canonibus quidẽ patrum detrimentũ nullum afferimus: exactæ autem verborum obſeruationi, vniuerſi orbis pacem præferimus. Non ignoro equidem & beatum Paulum, cum * eccleſiaſticas ederet conſtitutiones, ſapientee occaſionibus prouida diſpenſatione vſum eſſe. Scio etiam, qui in ſanctorum numero cenſentur, patrem tuum apoſtolicum Theophilum, in confuſione & turba à Græcę ſuperſtitionis ſtudioſis excitata, exactam ad breue tempus obſeruationem paci poſthabuiſſe. Maximè enim quęque vrbes pelago fluctibus exagitato perſimiles, ex ſententia ciuium, non tam ſumma legum & conſtitutionum obſeruatione, quàm † expeditiſſimis conſiliis atque iudiciis, ad pacem & concordiam facientibus, regi atque adminiſtrari ſolent. Qua verò de cauſa literas haſce ſcribã, accipe. Nouit ſanctitas tua, ac potius illis ipſis oculis, quibus qui in ſanctis eſt, pater noſter Theophilus, conſpexit, qualis & quàm ingens turba, † magnam hanc inuaſerit vrbem: atque vt in ea ſanctior fides & pietas, ne funditus erueretur, periclitata ſit: adeò etiam, vt populus maiore ex parte per factionem ſciſſus, extra muros
« conuentus egerit: & plerique ſacerdotes & col-
« legæ noſtri epiſcopi, à mutua communione de-
« ſciſcentes, bonam plantationem Domini Ieſu H
« Chriſti, parum abeſt quin euulſerint, pacis cõ-
« moditate ſcilicet aliquantulum diſtracta. Sed-
« enim multo ſanè labore, multo ſudore, & peri-
« culis multis deſperationis plenis, plurima & ma
« xima quæque communium patrum noſtrorum
atque etiam pietatis tuæ precibus & conſpiratione ſopita ſunt mala. Et turba quidem illa cõquieuit, concordia verò & ſerena tranquillitas in orbis vniuerſi eccleſiis obtinet. Cùm verò nonnulli nomen tantum beati Ioannis myſticis tabulis inſcribi vellent, beatus epiſcopus Alexander, Antiochenum iſtum dico, Conſtantinopolim venit, & multa * ore confidenti verba fecit. vehementerque excitare populum voluit, vt vel nobis inuitis, neceſſariò eius quem dixi- E mus, nomen ita inſcriberetur. Quam rem accuratè prorſus pietati tuæ, miniſtri Dei religioſiſſimi diaconi, Petrus & Aedeſius expoſuerunt. Præterit tempus longum, & nos * neceſſitate ea quæ à populari rerũ adminiſtratione prouenit, premi incipiebamus, neque tamen quidquã ſciſmatis & diſſidij reliquias curabamus: cũ ad nos ex Oriente Dei amantiſſ. epiſcopus Acacius literas dedit, religioſiſſimum antiſtitẽ Antiochiæ Theodotum à populo, vt nomen Ioannis in faſtos referret, coactum eſſe, vt veniam rei ei quam neceſſitate ille adductus feciſſet, daremus, petens. Et tum bonus ille qui literas ad nos pertulit presbyter, cauſam aduentus ſui indicans, tẽ hanc in vulgus magnæ vrbis propalauit, & ſententiam datæ ad nos epiſtolæ populo vulgauit, adeò vt parum abſuerit, quin tumultu plebis vniuerſæ vrbs repleta ſit. Ibi verò ego, ibi demum perturbatus, & de rebus maximis diſcrimẽ ſum- F mum veritus, piiſſimum Imperatorem adij. & cũ eo de pace & tranquillo rerum ſtatu egi. Atque ille, nihil eſſe periculi aut incommodi reſpõdit, ſi defuncti viri nomen, tranquillitatis, pacis & populi concordiæ gratia inſcriberetur. Itaque ego ea re perſuaſus (quomodo enim neceſſitate præuentus id non facerem?) † ne religionis noſtræ res ex multitudinis arbitrio, exemplo vno permiſſo, penderent, néve vrbem ipſam populari adminiſtrationi aſſueſaceremus, nomẽ id in album referri iuſſi. Quare, vt equidem puto, neque in ſacros canones commiſi, neque iudicio patrum fraudem feci. Mentio nanque eius fit cũ defunctis non ſolùm epiſcopis, ſed & presbyteris, diaconis & laicis ipſis, mulieribúſque, cum quibus omnibus nobis ſacerdotij communio, G aut earum rerũ quæ in ſacra menſa myſticè percipiuntur, * participatio nõ eſt. Magna enim eſt inter defunctos & ſuperſtites differentia: ita vt etiam libri, propter differẽtem eorum quorum memoria conſeruatur ſtatum, diſcreti ſint. Nihil enim Dauidi obfuit honorifica Sauli ſepultura, neque apoſtolis Arij impietatis ſectator Eudoxius, ſub eadem ſanctiore ſacrificij ara poſitus: neque Paulinus & Euagrius eccleſiæ, qui ſchiſmatis & diſſidij duces in eccleſia Antiochena fuere. quòd poſt obitum, non paucis hinc ab annis, propter populi pacem & concordiam myſticis tabulis ſunt inſcripti. Quam ob cauſam ipſe quoque Ægypti eccleſiis, eccleſiarum orbis totius pacificandarum gratia, vt mortui illius nomen inſcribant, præcipe. Ita enim H cùm patrum canones non tranſgrediere, tum eccleſiarum ſimul omnium concordiam plurimi facies. Te verò ea nobis, quæ conuenit, reſcripturum eſſe, ad communem conſenſum & & fraternitatem reſpicientem, perſuaſum habeo. Fraternitatem, quæ tecum eſt, omnem. ego, quíque mecum ſunt, ſaluere iubeo. Ad Cyrillum Atticus hæc ſcripſit. Rem autem iſtam magis etiam vrgens, aliam quoque epiſtolam ad Petrum & Aedeſium diaconos eius, hiſce verbis dedit. Ad Dei amantiſſimum epiſcopum, fratrem noſtrum Cyrillum. ita vt decuit, per epiſtolam ſcripſimus, ea quæ nomine Ioannis in eccleſiaſticas tabulas relato, acta ſunt. Nihilo verò minus & ad pietatem veſtrã ſcribimus, quæ melius quàm alij res noſtras nouit,

Alexander Antiochenus epiſc. Conſtantinopoli hortator fuit vt Ioannis nomẽ in ſacras tabulas referretur.

* θρασυστομήσας

Petrus & Aedeſius diaconi.

* ἡμῶν βιασαμένων τὴν ἐκ τῆς δημοκρατίας ἀνάγκην.

Quibus tandẽ rebus adductus Atticus, Ioannis nomẽ in epiſcoporũ matricula ſacra inſcriberet.

Theodotus epiſcopus Antiochenus.

Imperator ipſe inſcriptionẽ nominis Ioannis in ſacris tabulis probauit.

* *Non cõmittendum, vt populus de cauſis religionis quiddam cõſtituat.*

† ὥστε μὴ γενέσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς ἀκολουθίας τοῦ πλήθους μήτε μὴν ἐθισθῆναι εἰς δημοκρατίας τὴν πόλιν.

* μετάδοσις

Non vult eſſe eandẽ defunctis cũ viuentibus communionem Atticus: argumento præſenti, vt opinor, inſeruiens.

Scriptũ Attici eiuſdẽ argumenti ad Petrum & Aedeſiũ diaconos Conſtãtinopolitanos.

Reuocat ad ſe diaconos Atticus propter conſuetudinis eorum ſuauitatem.

nouit, ad pacem videlicet & tranquillitatem eas euaſiſſe, de ſentētia præcipuè piiſſimorum Principum, & omnium deinde Orientalium epiſcoporum, ipſorumque adeò Occidentalium quoque de Ioanne ſacris tabulis, non vt epiſcopo, ſed qui aliquando epiſcopus fuerit, inſerto, vt memoria eius, propter communem orbis vniuerſi pacem coleretur. Scribimus autem, ne cōcordia, vt ita dicam, vbique obtinente, ſolis nobis ei non aſtipulātibus, ſimul & piiſſimis Principibus aduerſari videamur: & ſummè neceſſarus rebus noſtris, ventis aliquibus aduerſis obortis, & Eccleſiæ Chriſti noceamus. De his hactenus. In magnum verò deſiderium nos profectio veſtra adduxit, quòd non eandem ex eorū qui nunc nobiſcum ſunt, quam ea veſtro conuictu percipiamus iucunditatem, adeò vt nouitate familiaritatis eorum, quæ à conſuetudine veſtra multum differt, ferè perturbemur. Quapropter rebus omnibus poſtpoſitis, operam date, vt deinceps ad nos recurratis, propter morum, quod experti ſumus, diſcrimen, apud nos vehementiorem quàm antea reperturi charitatem. Literis eiuſmodi Cyrillus receptis, maximopere rem eā auerſatus eſt, ſicuti ex literis eius ſatis liquet. Nam quæ Attico reſcripſit, ſic habent.

Epiſtola contraria ſancti Cyrilli ad Atticum, nomen Ioannis admittere detrectantis.

Caput 27.

Cyrilli Alexandrini ad Atticum reſponſum: qui quòd Ioānem pro laico habeat, minimè probat, vt in epiſc. catalogo recenſeatur, & canones eccleſiaſticos ſeruandos eſſe cenſet.

LEctis quæ à pietate tua ad me miſſæ ſunt, literis, Ioannis nomen ſacris inſcriptum eſſe tabulis intellexi. Vbi verò eos qui inde ad nos venere, interrogaui, non in laicorum, ſed epiſcoporum catalogo aſcriptum eſſe audiui. Porrò diſpicienti mihi, atque in animo reputanti, an qui hoc fecere, Nicænorum patrum decreta ſequantur, & aliquantulum mentis luminibus in magnam illam ſynodum intendenti, vniuerſum ſanctorum illorum patrum collegium, quibuſdam veluti oculis tenuere, & viribus omnibus, quo minus ad rem eam comprobandam accurram, obſiſtere videntur. Quomodo nanque inter ſacerdotes Dei cenſebitur, illorúmve feret ſortem, cui ſacerdotalis dignitas abrogata eſt? Quomodo verò in catalogo ſacrorum miniſtrorum erit, qui eccleſiaſticis mœnibus eiectus eſt? Aut enim profeſſione noſtra indignum eſt, vt ſacerdotij nomen nihil eſſe, & rem ipſam communem omnibus eſſe, quæ tamen eis ſolis qui ad eam vocati ſunt, aſſeruata eſt dicamus: aut ſi magnum quiddam eſt, quod ſacerdotalem functionem à populi multitudine dirimit, † nō miſcenda quæ miſceri non poſſunt, ſed eorum quę diximus quoduis in ordine ſuo conſeruandum, & honore debito cohoneſtandum nobis erit. Quomodo igitur aut inter epiſcopos laicus, aut inter germanos & legitimos, qui talis non ſit, conſiſtet? Honora, te hortor, eos qui magnarū & ſplendidarum recteque actarum rerum iuſtore teſtimonium, ne contumelia ſanctum patrum chorūm afficias. Conſidera eos qui ſuperſtites adhuc in vita manent, quomodo rem hanc acceperint. An non illi dolore ſe omni repletos eſſe rectè dicant, ſi in eundem cum eis ordinem, is cui dignitas adempta eſt referatur? Verùm id pietati quoque tuę perſuaſum eſſe puto. Quamobrem & illis & nobis mœroris abole cauſam. Tolle omnium triſticiæ occaſionem. Nam † facilè & expeditè ea quæ præter opinionem accidunt, diſponere & adminiſtrare, boni & ſapientis eſſe dixerim: ſed tum demum, cùm nihil detrimenti afferat. Non enim, quanuis gregem Chriſti propagare, frequentiorémque efficere ſtudeamus, ea anima hæreſium, ſi errorem ſuum non repudient, recipimus. Et proinde non omnino prompta quadam diſpenſatione* facilem cum eis complecti pacem debemus, aduerſus quos pugnare præſtet. Diſpenſationis ſanè laudatæ opus fuerit, ſi quandoque ita à debita ratione deflectere videamur, vt in rebus vtilibus & commodis detrimētum euitemus. Sic & beatus Paulus omnibus factus eſt omnia, non vt eaiguum quiddam lucrifaceret, partem autem quampiam damno afficeret, ſed vt omnes lucraretur. Videamus ergo, eiuſmodi rerum inueſtigationi inſiſtentes, an non plus huic cauſæ inſit mali, quàm illa videatur habere boni. Tot iam præteriere anni, ex quo pietas tua thronum ſuū tenuit: neque quiſquam eſt, qui conuentus in eccleſia tuos vitet: quin etiam ſi ab initio nonnulli diſſidendi amore ſeipſos ab illis ſegregarunt, tamen & illi per vim & gratiam Chriſti reuocati ſunt. Ea magiſtratibus verò quis non pietatis tuæ dictis audiens eſt? quis ob hanc ipſam cauſam eſt, qui extra eccleſiam maneat? Nemo hercule eſt. Non enim hoc det Deus. Itaque quémnam ad ſalutem reuocās, aut ad legitimos in eccleſia conuentus reducens, quin omnem potius eccleſiæ mœnibus eiiciens Ægyptum, regionem etiam * Auguſtalem, & Arcadiam, & Thebaidem, & Libyam & Pentapolim, & tot eccleſias dolore afficis? non vt quenquam lucrifacias. omnes nanque lucrifecit gratia Seruatoris. Remitto te hac in re ad ipſam pietatis tuæ doctrinam. Ne contra teipſum celebres atque illuſtres eos, qui aduerſandi ſtudio in partes diſceſſere, neque vnquam iuſtum de ſeipſis iudiciū accipiunt. An ita conniuere & ceſſare nos pietas tua ſuſpicatur, vt non diligenter de præclara fama tua, & quomodo Seruatoris greges regantur atque manuducantur, inquiramus? Vna nanque hæc, etiamſi locorum intercapedine diſiuncti ſint, epiſcoporum eſt cura. Sed enim in hoc prolixior eſſe, & pietati tuæ contraria ſentire videar: eſto vt pauci admodum ſint adhuc ſeditioſi, qui ſe pro illius malignitate periculo exponunt: apud nos autem tot ſunt eccleſiæ, quæ de Ioāne decreta obtinere debere cōtendunt. Quibus igitur ſuffragari æquum eſt? quínam vt lætentur, Deo placitum eſt? Illíne qui Ioāni patrocinantur, quum tanta deſignauerit: an qui pœnā homini arrogarūt ei, qui quum alios dolore afficeret, pro nihilo ducit? Quod ſi cōcordiam eccleſiarum conſeruare, minimè contemnendum videtur ſolue id rogo. quod eam ſcindit, Mitte gladium in vaginam ſuam. Iube ea epiſcoporū nomenclatura Ioannis nomen eximi. Nā ſi parui id facimus, & dicimus, non affert dolorē apoſtolorum choro Iudas proditor, in eodem cū illis ordine cenſus: Iudæ autem nomine in eorum numerū relato, quo deinde loco Matthias nobis ponetur? Quū igitur nemo Matthias eiecto apo

Sacerdotalis dignitas corū tātum eſt, qui ad eam ſunt vocati.

μὴ μιγνύειν τὰ ἀμικτα.

† ἐμμετάχειν ἐις ὃς τὰ παρεμπίπτοντα διοικεῖν.

Diſpenſationis finis.

* οἰκονομίαν τινα χαὶ ἀπρεπέργαστον εἰρήνην.

Paulus quomodo factus omnibus omnia.

* *Auguſtonica ea dicitur.*

Præcipua epiſcoporū cura.

Suadet nomē Ioānis in albo epiſc. inducēdum eſſe.

ſtolorum choro Iudam aſcripſerit, maneat & E ſeruetur, hortor, poſt celebris memoriæ Nectarium, ſecundus laudatiſſimi Arſacij gradus, ne quid per vim perperam & illegitimè inductum, memoriam beati viri explodat. Sed pauci fortaſſe hoc ægrè ferunt, (permitte autem mihi vt libere quæ volo dicam). Omnes equidem ſalnos fieri optem. Si quis verò imperitia ſua ab Eccleſia ſecedit, & illius conſtitutionibus refragatur, quæ eiuſmodi hominis eſt iactura? An non ipſe quoque Seruator nos, idipſum docens, & formam in omnibus proponens conducibilia quidem ad eos qui ad eum acceſſerant locutus eſt, inobedientes autem & renuentes diſcedere permiſit? Atque tantū abeſt vt aliquam talium hominum rationem habuerit, vt etiam ad ipſos dixerit diſcipulos: An & vos abire vultis? Obſequentibus ſanè multam nos impendere curam æquum eſt. Aduerſarius autem & inobediens, F maleuolentiam ipſe ſuam accuſet, medicinam odio habens. Audiet ille verò iuſtum iudicem, dicentem: Quandoquidem loquutus ſum & nō obediuiſtis: & extendi ſermones, & animum nō aduertiſtis: & quæ ſequuntur. Nos quidem, qui docemus, quibúſnam rebus aliquis laudem ſibi apud Deum paret, ſtudioſè admodum id facere atque inſtituere decet, atque cum Paulo reſiſtētibus dicere, Obſecramus per Chriſtum, reconciliamini Deo. Inobedientes verò poteſtati Dei commendare, illud vſurpantes: Medicati ſumus Babylonē, ſed ſanata non eſt: relinquamus eam, quoniam peruenit in cœlum iudicium eius. Cōſequens igitur non eſt, propter aduerſos quorundam ſermones, ſiquidē prorſus aliqui ſunt, funditùs ſanctiones eccleſiaſticas conuelli, vt

Quæ pax Eccleſiaſtica probanda.

laicus ſacerdotali dignitate enitentibus accenſeatur, & honorem eundem conſequatur. Neq; enim hoc communem orbis vniuerſi pacem, ſed conciſionem potius quidam vocent. Ego quidem tum demum obtinere debere & nomen & rem ipſam pacis cenſeo, cum ſanctorum ſententiis non aduerſemur, neque illorum decretis repugnemus. Quòd ſi enim beatus Alexander, *confidentis prorſus oris vir, iuxta pietatis tuæ verba, aliquos ex religioſiſſimis fratribus & collegis noſtris Orientalibus epiſcopis inani dictorum fuco decepit, & ad huius rei comprobationem raptos pertraxit: non propterea moribus hic prorſus obtinere, & animas omniū depaſcere, ſed potius veluti quędam lippitudo, eccleſiæ oculum infeſtans, à vobis repurgari debet. Vt illa curſum directè ad patrum decreta H reſpiciens, meritò à Chriſto audiat: Oculi tui columbarum. Accepi & ego à Dei amantiſſimo, qui ad extremam feliciter peruenit ſenectutem, Acacio literas, in quibus religioſiſſimum Antiochiæ antiſtitem, vi coactum à quibuſdam eſſe, vt Ioannis memoriam celebraret, aſſeuerat: atque illud præterea apertè commemorat, valde eū virum ea in re dolore affectū fuiſſe, viámque qua a tam præfracta audacia liberaretur quæſiuiſſe: & literas hac de cauſa à nobis & pietate tua, ne ſimul cum quibuſdam in eundem errorem duceretur, néve eiuſcemodi conſilia agitantibus cederet, impetrare voluiſſe. At nos, qui ad curā & medicinam faciendam vocati ſumus, (da enim hoc mihi, vt pro animi mei dolore, liberè dicere

** θρασύστομος.*

Contra Alexandrū Antiochenum epiſcopum.

poſſim) ne acceſſio vulnerum fiamus, ſed potius opinionem eam, qua temeritate aliorum ſecuti eſſe videri poſſimus, fugiamus. Demiror verò hoc quoque, ſi Alexander, quem diximus, ad dicendum promptus & copioſus, & qui non paruo tempore vobiſcū iſthic verſatus ſit, aliquos ad hanc rem ſuaſione ſua adducere non potuiſſe viſus eſt, quàm tabellarius vnus efficere tantū, ſicuti rumoribus fertur, potuit, vt populum cōmouerit, cauſámque tempore longiore ſopitam denuò excitarit. Quod omnino eſt incredibile. Verùm ſit hoc quoque, & ita factum eſſe credatur. Sed noui pietatem tuam *præclaram in eloquentia eſſe. Docebit ea prorſus quæ opus eſt, homines ad tumultum excitatos. Vberem habes ſacrarum doctrinarum gratiā. Perſuadebis, ſcio piiſſimis etiam Principibus, vt more ſuo in canonum decretis acquieſcant. Quòd enim veræ pietatis ſtudioſi & Chriſti amantes ſunt, conſtitutionibus ſuis eccleſias adminiſtrari permittēt, paternæque virtutis æmulatores maiorum exempla imitabūtur. Ne igitur Iechonias reiectus cum Dauide & *Samuele prophetis cenſeatur: neque ſi quibuſdam iniquè placitum eſt, vt Eudoxij reliquias eo quo ſcripſiſtis reponerent loco, propterea nos quoque prophanum vt ſacrū in album referamus. Oportuit nanque à nobis res illius corrigi, non illum nobis pręſcribere, & quæ poſt eum acta ſunt conſtituere. Atque hæc dicimus, non quòd iacenti & mortuo illi inſultemus: non enim hoc det Deus: neque quòd alienis, ſicuti ſcriptum eſt, lætemur malis: non enim hoc Chriſtianorum eſt conſilium & inſtitutum: ſed id quod homini condolemus, ad vtilitatem Eccleſiæ conferimus, canonibus illius nihil G præſtabilius eſſe ducētes. Si namque illos ſartos tectos conſeruare, atque exauctoratum inter epiſcopos cēſere liceret, rectè profectò, qui id quo minus fieret impedirent, feri atque immites dicerentur. Quandoquidem verò altero obtinente, alterum conſiſtere non poſſe neceſſe ſit ſanctiones Eccleſiæ vincant; & ex ſacro catalogo, qui ſacrorum miniſter non eſt, moueatur. Hoc enim eccleſias ad pacem ſeruandam coniungit, hoc animorum conſenſum omnem perficit. Itaque illud nobis dato, vt purè nos conuentus agere, & cōmunicare cum pietate tua poſſimus, atque in vnius, cuiúſque defuncti, amorem, poſt eorum qui adhuc viuunt dilectionem, ac potius poſt Eccleſiæ ſanctiones, habeas.

Videt abunde partem quandam epiſtola Attici de Alexandro.

** ἀριστεύουσαν ἐν λογίοις*

** Fortè legendū Salomone.*

Vt diuus Cyrillus per viſionem diuinam nomen Ioannis ſuſceperit conceptumq́ue antea odium, Dei genitricis interceſſione, ei remiſerit.

Caput 28.

Cyrillus poſtea errorē ſuū de Ioanne correxit.

HÆc quidem Cyrillus de ſacro Chryſoſtomo & ſcripſit & ſenſit, præſumptę opinioni inſeruiens, quam dudum patruum ſuum Theophilum ſequutus conceperat. Quoniam verò diſſidium hoc quidem ex emulatione, quamuis non ſecundum ſcientiam, non autem ex inuidia, neque diabolica contentione manauit, non oportere virum & doctrina & virtute præſtantem, hac vna in re claudicare, quo minus ad ſummam perfectionem perueniret, Deo viſum eſt. Homines enim illi erant, & humanis

& humanis affectionibus obnoxij. Quapropter A aliquanto poſt Cyrillus cum magno illo viro, etiam poſt eius mortem, in gratiam rediit, erroremque ſuum quem multis alijs concitantibus tum maximè Iſidoro Peluſiota nunc reprehenſione nunc admonitione eum cohortante, diuina etiam & arcaniore quadam reuelatione accedente correxit. Videre namque viſus eſt, ſeipſum ſacris ædibus expulſum eſſe à Ioanne, comitatu & diuino, qui circa eum erat, ſatellitio maximè freto: & matrem Domini pro ipſo deprecantem, atque cùm multa etiam alia, tum illud præcipuè quod pro ipſius gloria plurimum ille decertarit, ſicuti dicetur, referentem, vt in ſacra templa reciperetur, orare. Hanc viſionem quum diuus Cyrillus cogitabundus in animo ſecum volueret, ſeipſum quòd in ſanctum virum inuectus eſſet, damnauit: & deinde ipſe quoque re cognita eccleſiæ Chryſoſtomi addictus, virum eum admiratus eſt, valdéque eum, B quòd contra illum impudens prorſus irritatus fuerit, pœnituit. Proinde diuerſum omnino à priore conſilio faciens ſynodum prouincialem coegit, & Ioannis nomen ſimul & ipſe & reliqui magnarum ſedium antiſtites, in ſacro albo propoſuerunt. Illi verò minus verè dicere videntur, qui Cyrillum libros alios magni patris aboleuiſſe perhibent. Nam ſi quæ ſcripta eius abolenda erant, hæc quæ adhuc extant, quod conſilium † inſtitutumque eius in eis maximè expreſſum eſt, abolita oportuiſſet: niſi Deus vtilitatis hominum curam gerens, ea conſeruaſſet. Hoc cum in arcana Nicetæ philoſophi, qui & Dauid dictus eſt, hiſtoria, & apud alios item inuenerim, operi huic meo inſerendum eſſe quoque duxi: ne cui ambigere in mentem veniat, quomodo tanta luminaria, inimicitias mutuas exercentia, ambo ad ſummam ſanctitatem peruenerint, & Eccleſiæ * columnæ extiterint, inimicitiis huiuſmodi nullum illorum gloriæ detrimentum afferentibus. De his hactenus.

Iſidorus Peluſiotes. Erroris ſui viſione diuina admonitus eſt Cyrillus.

Cyrillus Ioannis nomen in ſacrum catalogum epiſc. repoſuit. Falſum eſt quòd Cyrilli libros Chryſoſtomi aliquos aboleuerit. Opera Chryſ. diuina prouidentia conſeruata.

† τὸ σκοπιμώτατον [Greek margin note, partly illegible]. ** θεμέλιοι. Nicetes philoſophus, quondam Dauid dictus.*

Poſt Atticum ad ſedem epiſcopalem Siſinius eſt euectus: Philippus Sidites ei poſtpoſitus. Qualis is Philippus fuerit. Vt Proclus Cyzicenorum epiſcopus lectus, & tandem non receptus priuatus eccleſiæque Conſtantinopolis egerit.

Cap. 29.

ATtico autem, quemadmodum diximus, defuncto, ingens de legendo atque conſecrando epiſcopo contentio extitit: quòd vnuſquiſque prout alicui faueret, ei thronum committi cupiebat. Proinde quibuſdam Philippus presbyter ad ſacram ſedem euehendus eſſe videbatur: nonnulli Proclum ei, Chryſoſtomi diſcipulum, præferebant. Erat autem & is presbyter. Communiter verò omnes Siſinium idoneum maximè cenſuerunt. Qui ipſe quoque presbyteri dignitate enitebat, non equidem Conſtantinopoli, ſed in ſuburbano eius vico, cui nomen eſt Olea, qui ex aduerſo vrbis ſitus eſt: quo in loco vrbs ipſa cum ciuibus omnibus feſtū diem Seruatori Chriſto, quo in cœlum aſſumptus ad patrem reuertit, celebrat. Populo vniuerſo charus præcipuè Siſinius fuit, cùm propter virtutis claritatem, tum ob eximiam in pauperes, ſupra vires etiam eius, curam. Quapropter plebs vi effecit atque euicit, vt is in thronum ſit ſublatus. Quare offenſus Philippus presbyter, quòd ille ſcilicet ſibi prælatus eſſet, electionem & conſecrationem eius plurimū reprehendit, in ea quæ ab ipſo conſcripta eſt Chriſtiana hiſtoria. Non Siſinium verò tantum, ſed & conſecratores ipſos & populum calumnioſè perſtrinxit, atque in eos ita inuectus eſt, vt quæ ille dixerit, nemo hiſtoria digna iudicet: neque quiſpiam ei, tam temerariæ audaciæ, qui ſcribere talia ſuſtinuerit, veniam concedat. Et quia eius mentionem fecimus, æquum eſt vt pauca de eo dicamus. Philippus iſte Sidę in Pamphylia ortus eſt, vnde etiam ſophiſta Troilus genus duxit, eiúſque adeò cognatum ſe Philippus eſſe dixit. Diaconus quum eſſet, cum magno Ioanne epiſcopatum Conſtantinopoli gerente, multum fuit. Quòd verò in ſcribendo elaboraret, multos & varios collegit libros. Multa etiam, Aſianum affectans dicendi genus, conſcripſit. Opus verò magnificum, in quo Iuliani contra ſacra biblia ſcriptum euertit, reliquit. Aliud quoque volumen compoſuit, quod Chriſtianam hiſtoriam nominauit. In eo triginta & ſex libri ſunt quorum quiſque tomos plures habet: adeo vt omnes ad millenarium ferè numerum pertingant, & habet ſuum tomus quiſque argumentum. Multam verò in opus id materiam congeſſit, declarare volens, non imperitum ſe Græcarum diſciplinarum eſſe. Frequenter etiamque Geometricarum, Arithmeticarum, Muſicarum, & Aſtronomicarum commentationum mentionem facit. Proſequitur quoque inſularum ſitus, & montium. Arbores deſcribit, & alia quædam, ad argumentum inſtitu- C tum nihil pertinentia. Proinde lucubratio ea, tempore ad oſtentationem compoſita, laxa & ſoluta eſt: & propterea indoctis ſimul & doctis inutilis eſſe videtur. Indocti enim, ſtyli elegantiam non perſpiciunt: eruditi autem, * eandem rem aliis verbis repeti, & multa intempeſtiuè ſcribi, reprehendunt. Verùm de ſcriptis eius, vt quiſque volet, iudicabit. Hiſtoriæ verò tempora confundit. Nam imperij Theodoſij memoriam faciens, actiones magni Athanaſij tanto poſt tēpore repetit: & conſuetudinem hanc, non in illo tantùm, verumetiam in multis aliis ſeruat. Hæc de Philippo. Porrò Cyziceno epiſcopo mortuo Siſinius diuinum Proclum eccleſiæ Cyzici epiſcopum legit. Sed enim quum Proclus, vt eò tranſiret, in procinctu eſſet, homines ibi epiſcopum D deſignarunt Dalmatium quendam, virum venerādum, & in monaſticis laboribus exercitatum. Id illi fecerunt, ſanctione illa contempta, quæ præter ſententiā epiſcopi Cōſtātinopolitani electionem fieri vetat. Hoc vbi ita eſt factum, Proclus non oppugnauit: & eccleſiæ quidem nulli præfuit, in Conſtantinopolitana autem eccleſia docēdo floruit. De quo poſtea loco ſuo dicam.

Attici mors. Electio epiſc. Conſtantinop. Philippus, Proclus, Siſinius, presbyteri.

** ἐλαία Olea ſuburbana Conſtantinopolis regio.*

Eleemoſyna in viros eccleſiaſticos Chriſtiano populo gratiſſima Siſinius Attici ſucceſſor. Philippus Sidites Siſinij electioni reprehendit.

Scripta eiuſdem.

** ταυτολογίαν.*

Siſinius Proclum Cyzici epiſc. deſignat. Id Proclus intellecto, quò Cyziceni Dalmatium ſibi epiſc. legiſſent Conſtantinop. inſiſt. Socrates dicit, legem hanc de viuis Attici perſona conſtitutam fuiſſe lib. 7. cap. 28.

De maximarum epiſcopalium ſedium præfectis, aliiſque virtute atque doctrina præſtantibus diuinis viris.

Cap. 30.

SIſinius poſtquam in epiſcopatu nō duos integros exegit annos, deceſſit, caſtitate vitæ & pauperum cura, quemadmodum diximus, celebris. Moribus affabilis & ſimplex fuit, à

Siſinius epiſcopus, minimè mundanus.

negociis & rerum actionibus abhorrens, quam E ob cauſam in eos qui curioſè ſe negociis immiſcent, acerbior erat, apud quos contrà & ipſe non admodum decentem gloriam eſt conſecutus. Innocentio, optimo vrbis Romæ epiſcopo, Bonifacius ſucceſſit: atque huic Zoſimus, Zoſimo rurſum admirandus Celeſtinus. Alexandriæ verò, diuino Alexandro Theodotus in epiſcopatu ſurrogatus eſt, caſtitatis decus & ornamentum, morum vir mãſuetudine (ſi quis alius) & ipſe & præterea exacta viuendi ratione maximè ornatus. Hic ſodalitatẽ Apollinaris ſciſſam, reliquo orthodoxorum & rectè ſentientium gregi, precibus apud Deum interpoſitis, immiſcuit, vna eccleſia facta. Verùm ſic quoque multi in inſtituto ſuo permanſerunt, labem priſtinã veluti præclarum quiddam retinentes. Hieroſolymis Cyrillo diuinus Ioannes ſucceſſerat. Deinde F autem poſt Nepotem, eccleſiæ ibi habenas ſibi commiſſas gubernauerat Praylius, re ipſa ſuo nomini reſpondens: quo mortuo, locum eius per ſucceſſionem Iuuenalis obtinuit. Eis ipſis annis eccleſiam Cyri quoque gubernauit ſapientia & doctrinis magnus Theodoritus, vir in Græcis iuxtà & Chriſtianis diſciplinis preclarus, qui libros multos Eccleſiæ vtiles reliquit. Viguit tum etiam Theodorus ille Mopſueſtienſis eccleſiæ antiſtes, qui cùm eccleſiarum omnium doctor fuit, tum aduerſus hæreticorum phalanges fortiter, vt primarium virum decet, rem geſſit: quique cum Diodoro magno familiariter viuens, doctore eo vſus eſt: & ſodalis atque condiſcipulus diui Ioannis, pariter cum eo Diodorum audiuit. Sex is & triginta annos contra Arianam factionem aperto Marte pu- G gnauit, & aduerſus Apollinaris prædonum more ſtructas inſidias conſtanter decertauit: * hæreditarium autem Chriſti populum doctrinis optimis & præceptis fouit. Erat huic etiam ſtatet Polychronius, qui optimè vixit, & itidem optimè docuit, vitæ ſcilicet ex æquo doctrina reſpondente. Apamenorum hic eccleſiæ paſtorale munus ſortitus eſt. Eccleſiæ verò Edeſſenæ diuinus ille præfuit Nonnus, qui primariam in vrbe Antiochena luxu perditam Mænadẽ, verborum perſuaſione adductã, & præter opinionem omnem Deo conſecratam, nympham & ſponſam puriſſimam illi repræſentauit, pro Margarita Pelagiam eam cognominans. in qua certè meritò aliquis diuini iudicij pelagus admiretur. Viguit verò tũ maximè quoque in Aſcetica palæſtra præcipuus, & vita monaſtica illuſtris, ma- H gnus ille Euthymius, qui ſolitudinem in vrbis formam redegit. Et Simeon qui primus domicilium in columna habere inſtituit: inſuper Nilus, Aſcetes venerandus: Iſidorus Peluſius, & decantatus monachus Marcus, Ioannis magni diſcipuli. Proclus præterea ille admirandus, † quietam degens vitam: & alij quamplurimi, de quibus poſtea dicam.

Epiſcopi Romani, Alexãdrini, Antiochens.

Theodotus Antiochenus. Apollinariſtas in ad eccleſiã catholicam reduxit.

Hieroſolymitani epiſcopi. Theodoritus eccleſiaſticus ſcriptor. Theodorus Mopſueſtienſ. Theodorus iſte Chryſoſtomi condiſcipulus, & Arianorũ antagoniſta.

** κλῆρον.*

Polychronius Apamenus. Nonnus Edeſſenus. Diuam Pelagiam is chriſto lucrifecit. Euthymius monachus. Simeon Columella. Monachi præclari.

† σχολάιος διάγων.

Vt poſt Siſinium Neſtorius hæreticus epiſcopus lectus, per arrogantiam turbis & tumultibus complere eccleſiam inſtituerit. cap. 31.

Siſinij mors. principibus viris aliunde epiſcopum poſtulandũ eſſe videtur.

SIſinio patriarcha defuncto, ſicuti dictum eſt, eis qui honores & magiſtratus gerebant, placuit, neminem ex eius eccleſiæ clero epiſcopum creare, propter vanam eorum qui honorem talem temerè, quibus ipſi fauerent, mandatum volebant, gratiam. Rurſus enim alij Philippo, alij verò Proclo cupiebant: ſed aliunde quempiam deſignare viſum eſt. Erat tum Antiochię Germanicienſis patria, vocalis & facundus Neſtorius: hunc quòd in dicendo promptus & facilis eſſet, Antiochia accercendum ſtatuerunt, qui laudem etiam caſtitatis meruerat maximam. Præterierãt menſes tres, & ille adducitur, & epiſcopus Conſtãtinopolitanus creatur. Qualis verò is vir fuerit, prima ſtatim eius concio indicauit. Illico námque poſt conſecrationem, decãtatam illam propalàm apud populum, ad imperatorem verba dirigens, emiſit vocem: Da mihi, inquiens, ô imperator, terram ab hæreticis liberam & puram, & ego tibi cœlum reddam. Tu mihi hæreticos F extirpa, & ego tibi Perſis delendis adero. Hęc eius dicta multi quidem comprobarunt. Qui verò certò ſciunt animum ex verbis diiudicãdum eſſe, illi mentis eius leuitatem, animum arrogantem, & vanam gloriam affectantem, deprehenderũt propterea quòd, quum nondũ quidquam ibi ſatis deguſtaſſet, ad eiuſcemodi productus ſit verba. Ardorem verò & æmulationem deinde pro Eccleſia ſpirans, ędem precatoriam Arianorum demolitus eſt. Atque illi templum ſuum dirutum cernentes, igne inſuper coniecto, non id modò, ſed & magnam vicinorum ædificiorum partem concremarũt. Deinde Nouatianos quoque turbare aggreſſus eſt. Non eos verò ſolum, verumetiam qui per Aſiam, Libyam & Cariam, & qui præterea Mileti & Sardis erãt, Quatuordecimanos, quorum multi ſeditione & tumultu G propter ipſum concitato interiere. Et quũ Macedoniani Antonium epiſcopum Germenſem, qui eos Neſtorij iuſſu admodum affligebat, percuſſoribus quibuſdam ſummiſſis, qui voluptatem honeſto pręferunt, iugulaſſent, occaſionem eam & cauſam arripuit, & eccleſias eis Conſtãtinopoli, Cyzici, & in Helleſponto ademit. Ex quibus nonnulli vi ea adacti, ſe ad ὁμοουσίου conſubſtantialis fidem contulere. Accidit porrò, vt qui alios ita eccleſiis expelleret, ipſe quoque eiiceretur, cum derepentè bellum acre aduerſus eccleſias concitaſſet. Id bellum inde ſumpſit exordium.

Neſtorius Antiochia accerſitur Conſtantinopolim.

Neſtorij in prima eius concione verba ſatis inſolẽtia.

Imploratio brachij ſecularis.

Neſtorius eccleſiæ Arianorum ignem inijcit.

Nouatianos idem affligit. Item Theſſareſde caſtitas.

Antonius Germẽſis epiſcopus inſidiis Macedonianorũ interfectus.

Macedonianis eccleſiam adimit.

Vt Neſtorius in ipſo flagranti crimine per diſcipulum ſuum Anaſtaſium ſit deprehenſus, Chriſtum dominum nudum hominem dicere, & ſanctam Chriſti Deiparam matrem Chriſti genitricem appellare. Et quæ de eo memoriæ prodiderit Socrates eccleſiaſticus hiſtoricus. Et de prodigio quod in eccleſia accidit.

Caput 32.

ANaſtaſius quidam preſbyter in maximo apud Neſtorium honore fuit, comes profectionis eius, quum ille ſe ad epiſcopatum iturus eundem conferret. Quo tempore etiam ad Theodorum Mopſueſtienſem diuertit, dogmatibuſque eius auditis, à vera pietate Neſtorius ipſe tranſuerſim actus eſt: quemadmodũ Theodulus in epiſtola ſcribit. Anaſtaſius igitur iſte, acer Iudaicorum dogmatũ & actionum Neſtorij ſuaſor, verba aliquando in eccleſia Conſtantinopolitana ad Chriſti fidelẽ populũ faciẽs, hoc propalàm

Neſtorius à vera pietate excidit.

Errorem ſuũ Neſtorius per Anaſtaſium presbyterum prodit.

propalàm & apertè dicere auſus eſt, Mariã θεοτό-κον, hoc eſt, Dei genitricem oemo vocato. Ma-ria enim homo fuit. Vt autem ab homine Deus gignatur, fieri non poteſt. Dolum hunc quũ pri-mum Euſebius rhetor depehendiſſet, eundem-que deinde & clerus, & pietate in populo præ*-ſtantiſſimus quiſque grauiter ferret, & elocutio-nem eiuſmodi blaſphemiam eſſe putaret, non paruus tumultus excitatus eſt. Dudum enim de theologia & Chriſti diuinitate edocti fuerant, quòd videlicet ille œconomiæ ſeu adminiſtra-tionis gratia veluti homo purus, haudquaquam

Blaſphemia iſto grauiter a populo accepta.

**

« à diuinitate ſeceſſerit. Ea in ee apoſtoli Pauli
« verbo fidem habentes, qui dicit: Etiamſi Chri-
« ſtum ſecundum carnem cognouimus, nunc ta-
« men oon cognoſcimus. & rurſum: Quapropter

relioquentes eum qui de Chriſto endes inſtituit ſermonem, ad perfectionẽ côteodamus. Turba tali, ſicuti fieri aſſolet, gliſcente, Neſtorius im-pietatis dux non ſolùm Anaſtaſium non repre-hendit atque inhibuit, verumetiam ſtudioſè laudauit, & dictis eius aſſenſum prorſus ſuum præbuit: eum quem in precio habebat, vt blaſphemiam arguere oolens. Et quòd conten-deodi ſtudio teneretur, frequentius in eccleſia docuit, & vbique vocabulum Dei genitricis ex-terminauit, à ſeipſo pleraque illegitimè & ſub-repticiè ſtatuens atque confingens, apertéque animi ſui venenum eructans, ad blaſphemiam ſe dedit. Proinde quæſtione huius rei apud om-nes diuulgata, atque aliis aliter eam accipienti-bus, diſſidium in eccleſia ortum eſt: atque ho-mines, ſicuti in nocturna pugna inter ſe ſunt cõ-flictati, nunc hæc nunc illa affirmantes & negã-tes. Neſtorius verò à multis exiſtimatus eſt, Do-mioum merum hominem eſſe opinari, atque o-lim Pauli Samoſateni & Photini inter mortuũ dogma renouare, & in eccleſiam ſeoſim indu-cere. In tantum ſanè quæſtio hæc agitata eſt, vt vniuerſali etiam opus eſſet ſynodo. Pæterò So-crates, qui eccleſiaſticam hiſtoriam conſcripſit, de Neſtorij opinione hæc commemorat. Ego, inquit, quum edita à Neſtorio ſcripta legerem imperitum hominem eſſe reperi: atq; id ita verè dicere poſſum. Neque enim odio ductus, tenui-tatis eius qua aliis inferior fuit, meminero: neq; cuiquã gratificatus, quibus alios ſuperauit do-

Neſtorius Anaſtaſii verba laudat.

Diſſidium ea de re in populo.

Neſtorius Samoſateni & Photini hæreſim reducere viſus.

Socratis de Neſtorio iudicium.

A tes exponam. Non mihi videtur Neſtorius vel
» Paulum Samoſatenum, vel Photinum imitatus,
» merum hominem Dominum dicere: ſed voca-
» bulum ipſum tantum ſicuti laruam reformidat,

idque propter multam imperitiam facit. Quum nanque naturali quadam facundia præditus ſit, probè quidem eruditus eſſe putatur: re autem ipſa indoctus fuit, & veterum interpretũ libros verſare ooluit: ſiquidem expedita linguæ volu-bilitate elatus, animum ad illorum ſcripta non accuratè intendit, ſed ſeipſum omnibus præſtã-

Neſtorius veterum ſcripta paruifecit.

Locus 1. Ioan. 4. bene vaſtatus.

» tiorem eſſe duxit. Itaque illud ſtatim ex catholi-
» ca Ioannis epiſtola, quod in vetuſtis exemplari-
» bus ſcriptum eſt, ignorauit: Quòd ſpiritus om-
» nis, qui Ieſum ſoluit, ex Deo non eſt. Nam ſen-

tentiam hanc, qui ab adminiſtratiooe homiois †

» in Chriſto diuinitatem ſegregare voluerunt, ex
» antiquis exemplaribus ſuſtulerunt. Quapropter
» & priſci interpretes hoc ipſum indicarunt, fuiſſe

nimirum quoſdam, qui epiſtolam eam deprauã-B rint, hominem à Deo ſoluere volẽtes. Aſſumpta autem eſt à diuinitate humanitas & iam nõ duo ſunt, ſed vnũ: quo veteres freti, Mariã θεοτόκον, hoc eſt, Dei genitricem dicere noo dubitarunt. Sic enim & Euſebius Pamphili in tertio de vita Conſtantini libro, hac de re ad verbum inquit: Nam & natiuitatem qui eſt nobiſcũ Deus, oo-ſtra cauſa ſubire ſuſtinuit, & locus oatiuitatis eius in carne oominatim apud Hebræos Beth-leem prædictus eſt. Quamobrem etiã Dei amã-tiſſima Helena Auguſta, geſtationem vteri Dei

Euſebius Pamphili de natiuitate Chriſti.

Diua Helena ſpeluncã vbi Chriſtus natus eſt, exornauit.

Origenes vocabulum Dei genitrix rectè expoſuit.

» genitricis admirandis monumentis cohoneſta-
» uit, & ſacrum illud antrum multifariam exorna-

uit. Origenes verò & ipſe io tertio Commen- *

C

* Blaſphemia Neſtorij in virginem matrem. Apud Suid. eſt, Neſtorium tertium fuiſſe ducem Iudaicæ hæreſis Pauli Samoſateni, & Theodori Cilicis, eúmque perpetuum geßiſſe contra Virginem matrem bellum, qui ſcilicet Theodorum ipſum patrem habuerit, & Cilicem inter maiores ſuos numerauerit.

** Firmißimè crede, ipſum verbum Deum ſuæ carnis acceptione cõceptum. Auguſtinus ad Petrum cap. 15. Dei verbo ad vnitatem commixtus eſt homo. Idem. O mixtura noua. O temperamentum admirandum! Gregorius Nazanzenus. Non ſeparari fas eſt filium hominis à filio Dei. Auguſtinus. Naſcitur Deus aſſumptioni noſtra, patitur innocentia, moritur vltioni. Hilarius lib. 9. de Trinit. Innouantur naturæ, fítque Deus homo. Gregorius Nazanze. Firmißimè crede nẽ carnem Chriſti ſine diuinitate conceptam. Auguſtinus. Caro ſine ſemine ex homine, Spiritus cum ſemine ex Deo Tertull. Neuè naſci debebat noua natiuitatis dedicator. Id.

† In tantũ ſibimet duæ naturæ in Chriſto vnitæ ſunt atque coniunctæ, vt idem atque idem Chriſtus, Deus & homo aliquando res aut agat aut loquatur humanas, aliquando diuinas. Auguſtinus. Naturam Dei in virtute reſurrectionis intellige. Diſpenſationem hominis in morte cognoſce. Et cùm ſint vtraque ſuis geſta naturis, vnũ tamen Chriſtum Ieſum memento eſſe, qui vtrunque eſt. Hilarius lib. 9. de trinit. Vidéſne Chriſtum Deum & hominem ita prædicari, vt mori hominis, Deo verò carnis excitatio deputetur: non tamen vt alius ſit qui mortuus, eſt & alius ſit per quem mortuus reſurgit. Id ibidem. Tametſi Ieſus Chriſtus in partu ac paßione & morte, naturæ noſtræ rem peregerit, res tamen ipſas omnes virtute naturæ ſuæ geßit, dum ſibi ipſe origo naſcẽdi eſt, dum pati vult quod eum pati non licet, dum mo-D ritur qui viuit. Id.

* Secundum id quod Deus eſt, glorificat ſuos: ſecundũ hoc vtique quo Dominus gloriæ eſt. & tamen Dominus gloriæ crucifixus eſt. Auguſt. lib. 1. de Trinit. cap. 13. Sciuit verbum non aliter ſoluendam hominum mortem, niſi pro omnibus ipſum moreretur. Quia vita erat, & Dei verbum, oportebátque mortem pro omnibus fieri, mortale corpus aſſumpſit. Athanaſius de incarnat. verbi. Verè crucifixus eſt Deus, verè mortuus. Quod Dei indignum eſt, mihi expedit. Paßio Dei vnica ſpes totius orbis, atque neceſſarium decus fidei. Mors Chriſti ſummum Euangelii fundamentum. Filius traditus eſt Dei qui erat in filio hominis. Chriſtianorum eſt etiam mortuum Deum credere, & tamen viuentem in æuo æuorum. Sufficiat Chriſtum filium Dei mortuum dici, & hoc quia ita ſcriptum eſt. Tertullianus ſparſim de car. Chri-

tariorum in epiſt. ad Rom. tomo, quomodo Dei E genitrix dicatur exponens, copioſè id explicat. Apparet igitur, Neſtorium lucubrationes veterum ignoraſſe. Proinde, ſicuti dixi, loquutionẽ ſolam oppugnat. (Quin ille non vocabulum ipſum modò, ſed prorſus etiam Deum eſſe, qui genitus eſt, negauit. Qui enim ex virgine ſancta natus eſt, idem crucifixus quoque eſt, qui quidẽ Dominus eſt gloriæ, quemadmodum Apoſt. ait: Si enim cognouiſſent, Dominum vtique gloriæ non crucifixiſſent. Neſtorius autem inquit: Ne glorieris Iudæe, Deum non crucifixiſti. perinde atque Dominus gloriæ crucifixus non eſſet.) Quandoquidem quod Chriſtum, non purum hominem dicat, ſicut Photinus, aut Paulus Samoſatenus, homiliæ ſeu populares eius conciones editæ docent. Nunquam enim Dei verbi ſubſiſtẽtiam tollit, † ſed vbique id in carne ſubſiſtere, & carni ineſſe profitetur. Nec ille, ſicuti Photinus & Samoſatenus, ſubſiſtentiam eius F abolet. nam id Manichæi & Montaniſtæ quoq; opinari ſunt auſi. Sic ego Neſtorium ſentire inuenio, atque id ſimul & ea libris eius quos legi, & ex ſectatorum eius dicti animaduerti. Non paruam verò turbam orbi vniuerſo ineptię Neſtorij peperere. Hæc Socrates.

Socrat. negat Neſtorium in Samoſateni et Photini hæreſim incidiſſe

† ἐνυπόστατον αὐτὸν ὁμολογεῖ, καὶ ἐνούσιον.

Et cum ille ſic blaterans nugaretur, vt deteſtandum quiddã in Eccleſia fieret, accidit. Nam primatij cuiuſdam magiſtratus ſerui crudeliter ab hero accepti, ad eccleſiam confugẽre: & ferrum in manibus habentes, ad ſanctiorem ſacrificij aram irruẽre: iuſſique inde atque coacti exire, haudquaquã paruere, diuinas ceremonias impedientes: & diebus pluribus ſtrictos & coruſcantes enſes præ ſe ferẽtes, vt obuios omnes ferirẽt, parati fuere. Atque vbi clericũ quendã trucidarunt, aliúmq; G inſuper vulnerarunt, poſtremò tandem ſeipſos interemerunt. Porrò ex eis qui affuere, quidam mali ominis eſſe, templi profanationẽ & inquinationem, prædixit: poetæ cuiuſdam iambos allegans eiuſcemodi.

Serui armati ad eccleſiam confugere, ibique cæde facta ſeipſos etiã interemere. Mali ominis loco id factum ẽceptum.

σημεῖα καὶ γὰρ ταῦτα γίγνεσθαι φιλεῖ,
ὅταν τι ναοῖς ἐν καταστίψῃ μύσος.

Aſſueuit omen ferre triſte, ſanctius,
Si fortè templum polluat piaculum.

Nec ille prorſus non vera dixit. Cùm enim diuiſionem populi & diſſidium, tum eius qui ſeditioſæ eiuſmodi diſceſſionis autor eſſet, abrogationem prædicere viſus eſt. Enimuerò Neſtorius non alijs tantum, ſed Proclo quoq; per diſſenſionem aduerſatus eſt. Quum enim ille in eccleſia docens, Neſtorio præſidente, orationẽ H in hæc verba conceptam haberet: Virginalis hodie, ô fratres, celebratur conuentus: Exultet natura, choros ducat hominum conditio: Coegit & conuocauit nos ſancta Dei genitrix, impollutum decus atque ornamentum virginitatis. Ob eam cauſam ad contentionis ſtudium delapſus Neſtorius, diſſidere quàm maximè à Proclo cœpit.

Pia Procli verba Neſtorius ferre non poteſt.

De epiſtolis ſancti Cyrilli ad Neſtorium. Item de duodecim capitibus, in quibus illius carpit peruerſam opinionem. Præterea quæ de Neſtorio ſcripſerit Cœleſtinus. Cap. 33.

Cyrillus Alexãdrinus Neſtorium erroris ſui admonuit per literas.

SEd enim diuinus quoque Cyrillus vbi Neſtorij blaſphemias audiuit, vnam atque alteram ad eum dedit epiſtolam, in quibus diſertis verbis eos qui non apertè Chriſtum Deum profiterentur, ſed blaſphemus verbis hominẽ † deiferum atque organum ſeu inſtrumentum diuinitatis eſſe dicerent, anathema eſſe proclamauit. Cui Neſtorius literis rurſus obuiauit, conuicijs ſimul & blaſphemijs rem agens. Eis verò Neſtorij literis ingentes hæreſis fluctus eructantibus acceptis cum quatuor quibuſdã alijs, prouincialem Alexandriæ ſynodum congregauit, atque ei vtriuſque vltrò citróque datas epiſtolas exhibuit, quarum exempla & ſynodi ipſius decreta ad veteris Romę epiſcopum Cœleſtinũ miſit. Ad Neſtorium inſuper tertiam dedit epiſtolam, cui multum celebrata illa duodecim capita, vnà cum anathematiſmis adiunxit: quæ vt hic infererem, æquum eſſe duxi. Ea ſic habent.

† θεοφόρον. Neſtorius Cyrillo reſpõdet.

Cyrillus prouinciali ſynodo coacta, Neſtorij errorẽ damnauit.

Duodecim Cyrilli capita.

Si quis non profitetur verum Deum eſſe Emanuelem, proindéque virginem Mariam Dei genitricem F genuit enim illa carnaliter eum qui caro factus eſt, Deum ſcilicet ex Deo Verbum * anathema ſit. Si quis non profitetur carni ſecũdum ſubſiſtẽtiam vnitum eſſe id quod eſt ex Deo patre Verbum, vnúmque eſſe Chriſtum cum propria carne, eundem ſcilicet Deum ſimul & hominẽ anathema ſit. Si quis in vno Chriſto ſubſiſtentias diuidit poſt vnionem, ſola eas connectens coniunctione, quæ ſecundum dignitatem ſiue autoritatem aut poteſtatem eſt, & non potius vnione naturali, anathema ſit. Si quis duabus ſubſiſtentiis in Chriſto, voces in Euangelicis & Apoſtolicis ſcriptis, vel à viris ſanctis, vel ab ipſo de ſeipſo tributas diuidit, & alias quidẽ vt homini, extra id quod ex Deo patre eſt Verbum, propriè conuenientes, alias verò veluti G Deo congruentes ei ſoli quod ex Deo patre eſt Verbo accommodat, anathema ſit. Si quis dicit hominem Chriſtum Deiferum, & nõ potius verum Deum eſſe, vtpote vnum & quidem natura filium, pro eo atque Verbum caro factum eſt, & & nobiſcum † æqualiter de ſanguine & carne (extra peccatum) participauit, anathema ſit. Si quis dicit Deum aut Dominũ Chriſti eſſe, quod ex Deo patre eſt verbum, ac non potius ipſum Deum profitetur & hominem, quum Verbum caro factum ſit, ſecundum ſcripturas, anathema ſit. Si quis dicit veluti hominem Ieſum à Deo verbo agitatum, eíque præclaram vnigeniti gloriam circundatam eſſe, vt qui alius ab ipſo exſtiteret anathema ſit. Si quis dicere audet, hominem aſſumptum vnà cum Deo Verbo coadorari

Hic communicatio idiomatum, quam vocant, tolli videtur.

† παραπλησίως.

* *In Emanuel, quoniam vnus eſt filius & Dominus, incarnatum & inhumanatum Dei verbum, vna eius eſt omnino perſona, ipſique tribuimus & humana propter diſpenſationem in carne, & diuina propter natiuitatem ineffabilem ex Deo patre. Chriſtus Dei & hominis filius vnitus & gerens homo vniuerſa quæ Dei ſunt: loquens deinde & gerens Deus vniuerſa quæ hominis ſunt.*

Et vt credatur ſecundum veritatẽ factus homo, propria facit humana. Cyrillus de concil. Epheſ. Chriſto pro qualitate generum ac naturarũ alium in ſacramento hominis neceſſe eſt ſermonem fuiſſe nondum nati, alium adhuc morituri, alium iam æterni. Hilar. libr. 9. de Trinit. Operationes omnes non vlli ſeorſim naturæ, ſed perſonæ vni & indiuiſæ tribuuntur. Auguſt.

rari & conglorificari & collaudari, † dicíque Deum debere, ſicuti alterum cum altero (particula ènim Con adiecta, ſemper id cogitare atque intelligere cogit) ac nó potius Emanuelem adoratione vna honorandum, & vnam ei glorificationem tribuendam eſſe, pro eo atque Verbum caro factum eſt, anathema ſit. Si quis dicit Dominum Ieſum Chriſtum glorificatum eſſe à Spiritu, perinde atque aliena virtute vſus ſit, & ab illo acceperit, vt efficax contra impuros ſpiritus eſſet, & diuina miracula inter homines edere poſſet, ac non potius proprium ipſius ſpiritú profitetur, per quem diuina fecit miracula, anathema ſit. Si quis pontificem & apoſtolum confeſſionis noſtrę factum eſſe Chriſtum, ſicuti diuina refert ſcriptura (obtulit enim ſeipſum pro nobis in odorem ſuauitatis Deo patri) ſi quis inquam pontificem & apoſtolum noſtrum factum eſſe, non ipſum Dei verbum, quum caro B & ſicut nos ſumus homo factú eſt, ſed tanquá alium propria & peculiari quadam ratione ab eo qui ex muliere eſt, hominem præterea ſi quis eum etiam pro ſeipſo, & nó potius tantum pro nobis oblationem obtuliſſe dicit (neque enim oblatione opus habuit, qui peccatú non nouit) anathema ſit. Si quis non profitetur carné Chriſti viuificam & propriam ipſius, quod ex Deo patre eſt, Verbi, ſed alterius cuiuſdam ab ipſo eſſe, veluti ei iuxta dignitatem coniuncti, quaſi ſolam diuinam habitationem in ea habuerit, & non potius (quemadmodum diximus) viuificá, quæ Verbi propria facta ſit, omnia * viuificare valentis, anathema ſit. Si quis nó profitetur Dei Verbú carne paſſum eſſe, & carne crucifixum, & carne mortem guſtaſſe, atque primogenitum C ex mortuis factum eſſe, pro eo atque vita & viuificans eſt, vtpote Deus, a anathema ſit. b Cœleſtinus Rom. epiſcopus diuini Cyrilli literis acceptis, & graui præterea de Neſtorio fama audita, ad eum ſcripſit: decem exactis diebus, ſi adhuc in eadem impietate perſeueraret, non amplius eum ad communionem admittendum: ſed potius omnino ſacerdotú Chriſti catalogo eximendum: illóſque adeo ad communionem recipiendos eſſe qui propterea ab eo quod pro fide recta ſtetiſſent, excómunicati fuerát. Porrò non Neſtorio modò Cyrillus & Cœleſtinus, c ſed etiá Ioanni Antiocheno, Theodoti ſucceſſori, & Iouenali Hieroſolymitano, hæreſim Neſtorij exponentes, ſcripſerunt. d Ipſe quoque Ioannes ad Neſtorium epiſtolam dedit, admonens hominem, ne à patria fidei profeſſione de- D ficeret, ſed rectè filium Dei ex ſancta Deigenitrice Maria genitum eſſe profiteretur, neque in duo eum partiretur, neque etiam iuxta progreſſum † ſeu profectum Deificatum eſſe diceret. Apoſtolicá illi etiam vocem ſubiciens, quæ eſt: Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere. Et ſimul illi ſuaſit, ne ſententiam ipſe ſuam vt rectá & certam retineret, ſed potius quod in cómune commodum atque vtile eſſet, ſequeretur. Miſit inſuper ad eum quas Cœleſtinus & Cyrillus ſcripſerant literas. e Neſtorius ſibiipſi * obſequutus eſt. Et quoniam ſciebat eccleſiarum pręſules in eccleſiæ turba haudquaquam tacituros, Theodoſium permouit, f vt Sacram ad Cyrillú mitteret, in qua multa illi obiiciebat, & multa A minabatur, niſi in Neſtorij decretis acquieſceret. Et quum talibus literis ſe illum peſſundaturum exiſtimaret magis etiam commotum excitauit. Accepto namque ſpiritu diuus Cyrillus, ad ipſum imperatorem & eius ſorores libellos doctè compoſitos miſit, quibus ſimul certá rectæ fidei profeſſionem, & peruerſam Neſtorij vecordiæ opinionem oſtendit: tum autem, vt ſynodus vniuerſalis cogeretur petiit, vt Neſtorij res certò in apertum proferrentur.

† συγχρηματίζειν.

Pontificatus & ſacrificiú Chriſti.

* ζωογονοῦντος.

a Anathemata iſta chriſtiani calculum & ſententiam vocare ſolent, quum eá veluti in columna incidentes, propalám aduerſus blaſphemum & impium omnibus proponunt. Socra.

b Cœleſtinus Rom. pontif. ad Neſtorium litera.

c Item ad Ioá. Antiochenú. & Iuuenalé Hieroſolymitanum.

d Ioannis Antiocheni ad Neſtoriú ſcriptú.

† κατὰ προκοπήν.

* εἰς ἑαυτὸν γενόμενος.

e Neſtorius recta ſuadentib. non paret, ſed ſeipſum, hoc eſt peſſimum conſiliarium ſequutur.

Cyrillus ſynodum œcumenicá ab imperatore petiit.

f Neſtorius ab imperatore ad Cyrillú Sacrá impetrat, ad eum terrendú.

† Ineffabiliter & vltra quàm poſſit mens humana intelligere, Verbum humanitati coniunctum, totam in ſeipſum ita reduxit, vt indigentia vita (τοῦ ἐν δεῆ τῆς ζωῆς) poſſit viuificare. Cyrill.

De tertio ſancto vniuerſali Epheſio concilio, in quo Neſtorio epiſcopatus eſt abrogatus. cap. 34.

Theodoſius imperialibus literis ſuis in metropoli Epheſo locorum omnium epiſcopos conuenire iuſſit, ſacram Pentecoſtes diem, qua conuenirent, conſtituens. In ea quippe die Spiritus viuificator ad ſanctos Apoſtolos peruenit. Literis ipſis illud quoque adiecit, neminé ſe vel apud Deum vel apud homines excuſaturum eſſe, qui non ſtatim ad deſignatam ſanctæ Pentecoſtes diem præſtò ibi eſſet. Qui nanque, inquit, ad epiſcopalem ſacrum conuentum vocatus non alacriter accurrit, non bonæ is conſcientiæ eſſe apparet. Neſtorius, qui non longè ab Epheſo abeſſet, cum turba multa ſtatim poſt feſtum Paſchæ diem Epheſum venit, multos ibi iam congregatos epiſcopos reperiens. Cyrillus C quoque cum ſuis ante deſtinatam diem affuit. Quinta poſt Pentecoſten die, Iuuenalis cú Palæſtinis epiſcopis venit. Quibus ita conuenientibus, celebris & magnus ille Euthymius Petro Saracenorum epiſcopo abeunti præcepit, vt Cyrilli Alexandrini & Acacij Melitinenſis omnino ſententiam ſequeretur, columnas & faſtigia rectæ fidei eos eſſe teſtatos. Cœleſtinus autē Romæ epiſcopus, propter nauigationis pericula, ipſe ſynodo adeſſe detrectauit: ad Cyrillum tamen, vt locum ibi ſuum obtineret, ſcripſit. Ex quo tempore, fama eſt, mitram illum & Papæ appellationé, atque vt orbis vniuerſi iudex appellaretur accepiſſe. Quæ deinde omnia per ſucceſſionem ad eos etiá peruenerint, quibus ſorte Alexandrinæ eccleſiæ thronus legitimè obueniſſet ſacros epiſcopos. Solus Ioannes Antio- D chenus antiſtes cum Orientalibus ſuis epiſcopis, longè etiam poſt diem conſtitutum, tardius affuit: non dedita ille opera moratus, ſicuti ſe pluribus verbis excuſauit: ſed quod tam celeriter epiſcopos qui ſub eo eſſent, cogere non potuerit. Magna enim locorum interuallis ditionis eius vrbes diſtant, ab ea quæ olim quidem Antiochia nunc autem Theopolis dicta eſt. Duodecim nanque dierum iter, & aliquo * præterea exiguo, homini expedito & ſuccincto abſunt. Tum autem Antiochia ipſa Epheſo triginta dierum via maximè diſtat. Confirmauit ille etiam, ad deſignatum ſe non venturum fuiſſe diem, ſi à nouo qui dicitur Dominico die collegæ ſui in ſedibus ſuis eſſe perſeueraſſent. * Vbi poſt diem conſtitutum dies quindecim præte-

Theodoſius concilium generale Epheſium indicit.

Euthymius Petrum epiſcopum Saracenorum, Cyrilli & Acacij ſententiam in concilio ſequi iubet.

Priuilegia epiſcopi Alexandrini a Rom. antiſtite accepta.

Cyrillus Alexandrinus in ſynodo Epheſia Romani pontif. mádatarius & locú tenens.

Iuſtinianus Antiochiam poſt terræmotum auſpicatiore nomine Theopolim vocauit.

Noua Dominica.

* μικρόν τε ὀρός.

* νέα κυριακῆ.

prima ſynodi ſeßio.

† Secundum neotericos 4412.

Qui in computatione annorum ſecunda & tertia ſynodo intercedētium cū hac quoque ratione non conueniunt.

riēte, & Antiochenus præſul nō aduenit, multique epiſcopi motbis & etūnis alııs preſſi ſuor, de communi ſenteotia vigeſimo menſis Iulij die epiſcopi congregati ſunt circiter eentum & triginta, à condito mundo † quinquies milleſimo noningenteſimo decimoquinto, à ſeconda autē ſynodo qnadrageſimo, & vno anno, præſente Iuuenalı & diuino Cytıllo, qui Cœleſtini locū tenuit, Romani (vt diaım⁹) epiſcopı. Die primo Neſtorius etiā præſtò ſuit. Atq; vbi de quæſtione eius agi cœptum eſt, Cyrillus Alexandrinus in prima velitatjone iacula fortiter iaciens, Neſtorium admodum perſtrinxit, Hoſtılı enim iādudum erga eum erat animo.

Recta de chriſti diuinitate & natiuitate ſententia.

Et quum Chriſto ſenteotiis ſuıs diuinıtatem multi tribuerent, vnúmque & eundem eſſe filium, ex patre quidē ante ſecula genitum, extremis autē tempuribus ex perpetua virgine bominem ſactum, oeq; aliū F etque alium, ſed vnum atque eundem, & virginem Mariam propriè & verè θεοτόκον Dei genitricem dıcēdam eſſe aſſererent, aſſurgens Neſtorios: Ego, inquit, bimeſtrem aliquem & trimeſtrem Deum noo dixerim

Blaſphema & impia Neſtorij vox.

Proinde purus ſum ſanguiois veſtri, & poſtea ad vos non veniam. His verbis dictis, cum ſex epiſcopis egreſſus eſt, & deioceps cum illıs conuenire ſolitus fuit: alıis quoque aſſumptis, qui prauam eius fidem ſequebantur.

Neſtorius ſe à patribus ſynodi ſeiungit.

Secunda ſeßio Neſtorius euocatus in ſynodū non venit.

Ita ſynodus io partes duas diuiſa eſt. Cyrillus, & qui cum eo erant, poſtridie cōſilio coacto, vt mos eſt, tribus epiſcopis miſſis, Neſtoriom vt io conuentum veniret eitarūt. Ille id cōtempſit, & haudquaquam comparuit, ſyoodum in Aotiocheni epiſcopi aduētum diffundens. Vt autem ille iterum atque tertiò vocatos, reſponſum oullum, qoo ſe deſenderet, de- G dıt, & coouiciis atque cootumelıis eos qoi ad ſe miſſi eraot remiſit: ſynodus ſancta trecentorum illorum & decem octo diuioorum patrum ſymbolum in medıū, & Cyrilli atque Neſtorij quas vltrò citróque de dogmate dederant literas, ſacram item ıllam Cœleſtini ad ipſum Neſtorium ſcripıam epiſtolam protulit. Atque vbi Theodorus Ancyranus & Melitinenſis Acacius blaſphema eius verba, quibus apertè Epheſi mulris præſentıbus vſus fuerat, indicauere, & multæ eximıorum & ſanctorū virorum voces auditæ, ioſupérque alis Neſtorij impiè dicta congeſta ſunt, impium ıllum exautoraoit, ſeotentia hiſce verbis concepta.

Neſtorius damnatur.

" Quum præter alia reuerendiſſimus Neſtorius, neque vocationi ooſtræ audiens eſſe voluerit, neque à nobis miſſos ſanctiſ- H ſimos & piiſſimos epiſcopos admiſerit, neceſſariò eò deſcendımus, vt de impietate eius ioquieremos. Et quoniam quum ex epiſtolis & ſcriptis eius, quæ lecta etiam ſunt: atque itē ex verbis quıbus in metropolıtana hac vrbe vſus eſt: tum ex teſtium dictıs, impiè eum & ſentire & docete deprehendımus: neceſſitate nubis à canooibus, & ſanctiſſimi patris collegæque noſtri Rom. eccleſiæ epiſcopi epiſtola, impoſita, diu ınulrúmque lacrymantes, ad triſtem baoc peruenimus ſententiam. Qui igitur ab eo blaſphemiis expetitus eſt, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, per præſentem ſanctam ſynodum decreuit, Neſtorium à dignitate epiſeopali, & ſacerdotalı conuentu omni eſſe alienum.

E *Vt triduo pòſt Ioannes Antiochenus & Theodoritus aduenientes, Cyrillum & Memnonem Epheſium epiſcopali dignitate priuarint: ſynodus autem ipſos id auſos, rurſum epiſcopatu abire iuſſerit. Vt Theodoritus contra duodecim Cyrilli capita dixerit, huicque rurſus Cyrillus reſponderit. Vt Neſtorius Oaſim exulatum ierit. Vt Ioannes & Cyrillus in gratiam reducti idem ſenſerint, & iuſſu imperatoris Neſtorij abrogationem ratam habuerint. Epiſtola Cyrilli, quam per Paulum Emeſenum eccleſia Antiochena ſcripſit.*

Caput 35.

Ioannes Antiochenus Epheſum poſt Neſtorij condemnationem venit.

Poſt latam bāc legitimam ſententiam, Ioannes Antiocbeous cum ſacerdotibus & epiſcopis ſuis duobus & viginti, tridoò à Neſtorij condemoatiooe adueoit. Et re ſicuti acta fuerat cognita, Cyrillo valde ſuccenſuit, qui ſic ad Neſtorium eaautorandum depropetaſſet. F Et facta à ſynodo diſceſſione, conſilióque cum Neſtorio coacto, Cyrillo & Memooni Epheſi epiſeopo, ſicuti illi videbatur, dignitatem abrogauit.

Is Neſtorio ſe coniunget, & Cyrillo atque Memnoni dignitatem adimit.

Cyrillus & Memnon, poſtquam libellos ſuos ſynodo, quæ cum eis congregata fuerat, obrulerunt, (qoanois Socrates per ignoraotiam aliter ſcripſerit) Ioannes vnà cum ſuis euocatus eſt, vt rationem de coodemnatioois ſenteotia, quam illegitimè tuliſſet, redderet.

Cyrillus & Memnon per ſynodum legitimè abſoluuntur, Ioannes autem Antiochenus cū ſuis excommunicatur.

Vbi verò ılle noo comparuit, poſt tertiam citationem, ſicuti mos eſt, Cyrillos quidem & Memnon à ſancta vniuerſalı ſynodo, à condemnationis ſentēna præter ratiooem lata abſoluti ſunt: & qui eos damnaoerant, in † viocula ea deciderunt. Nā & à diuina commonione ſunt eaclusi, & ſacerdotalis eis autoritas omnis adempta eſt, Ioanni videli- G cet, & qui in partibus eius erant epiſcopis, in qoibos etiam ſuit ſapiēs ille Theodoritus Cyri epiſcopus: donec ſeipſos coodemnantes, erratū ſoum profeſſi ſuot.

† δεσμῷ τῷ γεγονότι.

Theodoritus Cyri epiſcopus vnà cū Ioāne proſcriptus.

Idem contra Cyrilli duodecim capita ſcripſit.

Theodoritus ſanè Ioānis vicem ægrè ſerens, in Cyrillom iouectus eſt: cooſutans etiam, quæ tertiæ ad Neſtorium epiſtolæ doodecim capita Cyrillus adiūxerat, perpetàm ea exponendo Quod quum nō ritè fecerit, Neſtorio quàm maximè pattocinari iudicatus eſt.

Cyrillus ſcriptum ſuum defendit.

Aduerſus quod ſcriptum Theodotiti, ea quæ diximus capita Cyrillus doctè rutatus eſt, ea pro eo atque decuit interpretando, & latētem in eis ſeotentiam declarando.

Acta ſynodi ad imperatorē referuntur.

Hæc omnia quum ab vtraque parte ad imperatorem ſunt relata, tū epiſcopi eidē præſto ſuere, qui acta factionis vtriuſque renunciarūt. Imperator primùm Neſtorij condemnationem ratam non habuū. H Oriētales enim epiſcopi Neſtorium ſecum abductum io annum tertiū per vim io epiſcopatu retinuere.

Neſtoriū Orientales epiſcopi in epiſcopali dignitate retinent.

Quarto autem ab illius eoodemnatione anno, Ioaones Antioehenus iudicium Dei metuēs, & multos præterea praua Neſtorij opinione interire videns, Theodoſio imperatori, vt quàprimùm eum ex Orientalı ditione eiiceret, ſignificauit. Et imperator poſtquam blaſphemiam illius certò cognouit, confeſtim Neſtorium quidem Oaſim deportari iuſſit.

Neſtorius quarto condēnationis ſuæ anno Oaſim deportatur.

Ad Cyrillum autē & Ioanoem piè ſcriptas literas dedit, vt quum ioter ſe conſeotirent, tum vterque latam aduerſus Neſtorium condemnatioois ſententiam cōfirmaret, & diſſidio omni eccleſias Dei liberaret. Porrò Neſtorius vbi communionem, quæ ſibi cum Ioanne Antiocheno interceſſerat, in conten-

Neſtorij ſimulata pœnitentia non recipitur.

conteutionem & diſſidium euaſiſſe cognouit, A pœnitentia ductus, Mariam θεοτόκον. Dei genitricem vocauit: Dicatur, inquiens, etiam Dei genitrix Maria, & contentiones triſtes faceſſant. Verùm nemo prorſus id eum per pœnitentiam dixiſſe arbitratus eſt. Ioannes Antiochenus epiſcopus imperiali iuſſioni cedens, Paulum Emeſenum epiſcopum Alexandriam ad Cyrillũ cum libello miſit, in quo germana & ſincera fidei profeſſio, necnon amicitiæ conciliatio, & ſcandalorum ſeu offendiculorum amolitio expreſſa eſt. Venerandus autem ille Cyrillus libello accepto, atque profeſſione fidei ei inſerto cõprobata, & veteres ſanctos patres, & ſeipſum ita ſenſiſſe confirmauit. Atque epiſtola ea vehemẽter laudata, hiſce verbis Ioanni reſcripſit.

Ioannes Antiochenus cum Cyrillo in gratiam redit.

Cyrilli ad Ioannem ſcriptum.

De concordia epiſcoporum gratia Deo aguntur.

Principes laudantur.

Letentur cœli, & exultet terra. Dirutũ enim eſt interſtitium maceriæ: & quod mœrorẽ fecit, conquieuit, modúſque diſcordiæ omnis ſublatus eſt, eo quòd Seruator omniũ noſtrûm Chri- B
“ ſtus eccleſiis ſuis pacem conciliauit, & ad eam
“ nos piiſſimi & Dei amantiſſimi Principes vo-
“ carunt. Qui maiorum pietatis æmulatores opti-
“ mi, quum ipſi in ſtatu ſuo certam atque immotã
“ conſeruant fidem rectam, tum præcipuã de ſan-
“ ctis eccleſiis gerunt curam, vt ſimul & præclarã
“ in æuum gloriam habeãt, & quàm celeberrimã
“ imperij ſui adminiſtrationem reddant. Quibus
“ etiam ipſe virtutũ Dominus manu liberali bona
“ tribuit: ſimúlque dat, vt & aduerſarijs imperent,
“ & victoriam ab eis reportent. Non enim fallit
is qui dicit: Viuo ego, dicit Dominus, quoniã glorificantes me glorificabo. Quum igitur Alexãdriam veniſſet Dominus meus, piiſſimus frater & collega Paulus, animi voluptate & gaudio repletus ſum: ac meritò quidem, quòd talis
“ ſcilicet vir partes ſuas vt mediator interpone-
“ ret & ſupra vires tantum laborem adiret, vt dia-
“ boli inuidiam ſuperaret, ea quæ diuiſa erant cõ-
“ iungeret: & ſublatis è medio ſcandalis atque of-
“ fendiculis, concordiæ & pacis corona veſtras
“ ſimul & noſtras cohoneſtaret eccleſias. Et poſt
“ alia. Quòd verò ſuperflua prorſus & importuna
“ eccleſiæ, prætérque cauſam ſuſcepta diſcordia
“ fuerit, nunc maximè certior ſum factus. ex quo
piiſſimus dominus meus Paulus epiſcopus libellum † extra calumniæ aleam poſitum attulit, fidei profeſſionem complectentem: quem à ſan-
“ ctitate tua & piiſſimis iſthic epiſcopis compoſi-
“ tum eſſe confirmauit. Libellus is quibus con-
“ ſcriptus erat verbis, epiſtolis adiunctus fuit.
“ Porrò de Dei genitrice, & quæ ſequuntur: San- D
“ ctis hiſce vocibus veſtris lectis, ita nos quoque
ipſos ſentire inuenimus. Vnus enim eſt Dominus vna fides, vnum baptiſma. Quapropter rerũ vniuerſarum ſeruatorem Deum glorificauimus,
“ mutuò nobis congratulantes, quod congruen-
“ tem cum diuinitùs inſpiratis ſcripturis & tradi-
“ tione ſanctorum patrum noſtrorum noſtræ ſi-
“ mul & veſtræ eccleſiæ habeant fidem. Verùm
“ hæc qui inquirere volet ſtudioſus, in ſynodi eius
“ actis reperiet.

Commẽdatur Pauli Emeſeni epiſcopi pacificandi ſtudium.

† ἀδιάβλητον.

Gratulatio de vnitate fidei.

Qualia ſe paſſum eſſe Neſtorius ipſe de ſe ſcribat. Et vt ad Oaſim innumerabilibus toleratis ærumnis, poſtremò corroſa & conſumpta à vermibus lingua, interierit. Cap. 36.

Res Neſtorij poſt condemnationem.

POſtquam Neſtorius eiectus eſt, quid poſtea ei contigerit, vt vitam præſentem finierit, & digna blaſphemiarum præmia tulerit, hiſtorici non prodiderunt. Et profectò vis temporis obliuionis profundo hæc immerſiſſet, niſi in librum eius incidiſſem, ea quo hiſtoriam eius decerpſit. Itaque ipſe blaſphemiæ pater, qui non ſuper petra, ſed in arena fundamenta fidei ſuæ ieciſſet, ad quoſdam qui ei obiecerant, nõ rectè illum res nouas moliuum eſſe, neque ex Reipub. vtilitate, vt Epheſi ſynodus ageretur, petiiſſe defenſionem blaſphemię ſuæ ſcripſit, ad eam ſcilicet neceſſitatem ſe perueniſſe, Eccleſia ſancta in partes duas ſciſſa, dictitãs. Et quum alij quidem Mariam ἀνθρωποτόκον, id eſt, hominis genitricem: alij autem θεοτόκον, hoc eſt, Dei genitricem dicendam aſſererent: ſe mediam excogitaſſe vocem χριστοτόκον, id eſt, Chriſti genitricem. In ea defenſione refert, Theodoſium propter cõmiſerationem, primùm reiectionem eius autoritate ſua non cõfirmaſſe. Vbi verò epiſcopi quidam Conſtantinopoli veniſſent, vt in monaſterium ſuum reuerteretur, permiſſum ei eſſe, quod extra Theopolim ſitum eſt. Nomen quidem illius non expreſſit: ab Euprepio tamen appellationem accepiſſe legi Stadiis id duobus ab vrbe ea diſtat: vbi annos quatuor ſe in honore omni exegiſſe ait. Deinde commemorat, vt Theodoſij ſanctione apud Oaſim exulare iuſſus ſit, ſed cauſam exilij primariam celat: quod videlicet tali etiam rerum ſuarum ſtatu à blaſphemia nõ deſtiterit. Alium quoque librum ad Aegyptium quendam diſertius ſcripſit, in quo de exilio ad Oaſim fuſius agit. Ex aliis quoque literis colli- C gere eſt quæ mala propter blaſphemias tulerit, quum † inſpectorem rerum omnium oculũ fallere non potuerit. quas literas ad Thebarum tũ præfectum dedit, indicans quandoquidem hominibus condignas pœnas non dederit, diuinitùs ſe iuſta vindicta expetitũ eſſe, atque in ærumnam & captiuitatem miſerandam maximè inci- diſſe. Quum verò eum maiores calamitates experiri oporteret, ex poteſtate quidẽ Blemmyarum ille dimiſſus eſt, (eorum enim captiuus fuerat) Theodoſij autem, qui reduxiſſe eum intellexerat, iuſſionibus, in extremis Thebarum oris, locum ex loco mutans, verſatus eſt. Vbi terra rupta coopertus atque oppreſſus, vitam hanc pro eo atque blaſphemiæ eius cõueniebat, amiſit: Arius alter vltimo vitæ ſuæ actu habitus, qui quidem ſatis quæ præmia in Deum iactas blaſ- D phemias maneant, declarauit. Vterque ſanè ex æquo in Chriſtum blaſphemus fuit: quẽ Arius quidem creaturam, iſte autem merum hominem eſſe dixit. Ad quem acta Epheſiæ ſynodi, quaſi Cyrilli verſutia & nefanda rerum nouatione inſtituta ſint reprehendentẽ, perlibenter dixerim: Cur tandem à Theodoſio, qui vicem tuam valde miſeratus eſt: poſtea nullo relicto veniæ loco, expulſus es? & tot oſtraciſmis atque exiliis mulctatus, turpiter vitam finiuiſti, ſi non de ſententia & iudicio diuino Cyrillus, & qui cũ eo fuere epiſcopi decretum ſuum fecere? Et ambo vos quidem iam ex vita hac exceſſiſtis: quo tẽpore, ſicuti quidam ex prophanis ſapiẽtibus dixit, nihil obſtat quo minimùs libera quiſque hominũ beneuolentia, nullo intercedente aduerſario co-

† τὸν πάντων ἔφορον ὀφθαλμὸν μὴ λαθών.

Blemmyarum captiuus Neſtorius.

Miſerabilis eius mors.

Confertur is cum Ario.

Neſtorius fraude Cyrilli ſe circumuentum eſſe queſtus eſt.

Refutatio eius querela.

Confertur cũ Cyrillo Neſtorius.

Euagrius lib. 1. cap. 7.

latur. Ac tu quidẽ vt blaſphemus, & hoſtis Dei extremus, ab omnibus damnatus es: ille autẽ veluti quędam Eccleſię tuba, fines terræ perſonâs, & propugnator Eccleſiæ fortiſſimus, ab omnibus celebratur, & omnibus in ore eſt. Sed enim ne crimen falſi apud quoſpiam ſuſtineamus, age illum ipſum in mediũ producentes, verbis eius res ſuas exponamus. Et tu epiſtolam fac audias, quibus illam literis, ad eum quem diximus Thebarum præſidem compoſuiſti, ex Epheſiis de religione ſanctiſſima recentibus actis prolatam.

Epiſtola Neſtorii ad Thebaum præfectum.

Oaſim, quæ & Ibis dicitur, Imperiali ſanctione incolumis Et poſt quædam verba infert: Quandoquidem locus, quem diximus, barbarorũ incurſione, captiuorum abductione, atque igne, & cædibus ex ipſis fundamentis dirutus atque vaſtatus eſt, & nos à barbaris derepentè neſcio quo modo miſericordiam conſequuti, ita liberi dimiſſi ſumus, vt illi atteſtatione coniunctis minis nos terrerẽt, & quamprimùm regione ea excedere, vtpote quam † Mazici poſt eos, nulla interpoſita mora, occupaturi eſſent, iuberent, in ditionem Thebarum, cum captiuorũ reliquiis, quos ad nos barbari miſericordia moti (quid ſibi voluerint, dicere nequeo) adduxerunt, venimus. Atque illi quidem ad optata & placita quiſque loca ſe receperunt. Nos autem ad Panis vrbem diuertimus, manifeſtò id indicantes. Veremur nanque, ne quis captiuitatem noſtrã cõſultam molitionem & fraudẽ eſſe dicens, calumnioſè profugiſſe nos accuſet, & alterius criminis machinationem confingat. * Ferax enim generis omnis calumniarum eſt malitia. Quapropter amplitudinem tuam rogamus, vt tibi captiuitas noſtra, pro eo atque legibus conſtitutũ eſt, curę ſit: & ne maleuolentiæ & fraudi hominum captiuum ad iniurias & contumelias dedas, ne videlicet omnibus deinceps generationibus & ætatibus tragica vociferatio, ſeu quiritatio inualeſcat, melius eſſe vt in barbarorum aliquis poteſtate captiuus ſit, quam ad Romanorũ imperium ſupplex confugiat. Et iuramento interpoſito, petitionem talem ſubiunxit: Patere nos hic ex Oaſi reuerſos manere, ſicuti id nobis barbari permiſere: vt nunc etiam, quod Deo viſum eſt, de nobis conſtituatur. In alia rurſum epiſtola ad eundem hæc ſcribit. Siue ſcriptum hoc, vt amici, ad magnificẽtiam tuam, epiſtolam, ſeu vt patris ad filium cõmonitionem accipias, nõ renice, te quæſo, quæ in eo eſt, quam fieri potuit breuiſſimam de rebus multis narrationem: cùm Oaſis, quæ etiam Ibis dicta eſt, dudũ à Nomadum multitudine, qui in eam excurrerũt, vaſtata ſit. Et poſtea. Hæc quum ſic acciderint, neſcio qua de cauſa, aut qua arrepta occaſione, magnificentia tua nos per barbaros milites ex Panis oppido ad quandam Elephantinã, quę Thebææ prouinciæ finis eſt, deportari curauerit. Et cùm ad illam per ea quę diximus militaria auxilia raperemur, & maiore itineris parte confecta affligeremur, rurſum à fortitudine tua iuſſionẽ ſine ſcripto accepimus, vt in ciuitatem Panis reuerteremur. Et itineris, quod iuſſu tuo ſuſceperamus, caſibus confecti, corpore morbo ſimul & ſenio labefactato, necnon manu & latere conuulſo, in Panis oppidum reuerſi ſumus, animo quodammodo vix laboribus deficientes. Adhuc cruciatibus dolorum affligebamur, & ad aliud rurſum fortitudinis tuæ aduolans ſcriptũ mandatum, ex Panis vrbe in alium ditionis eius locum tranſlati ſumus. Et quum talia aduerſus nos conquietura putaremus, & quid de nobis * victores Principes ſtatuerent expectaremus, aliud ſubitò ſine gratia omni, de longinquiore alio, & quarto iam exilio, mandatum compoſitum eſt. Et paulo pòſt. Sed acquieſce tandem in eis quæ facta ſunt, rogo, & tot aduerſus corpus vnum exilia decernere deſine, & tot calamitatibus quæ à magnificentia tua pertulimus, contẽtus eſto. Et nobis per homines, quos conuenit, ſententiam victorum Principum noſtrorum explorare humaniter quæſo permitte. Hæc noſtra veluti patris, ad te tanquam filium, conſilia ſunt. Sin ea indignè feres, tum tu nunc quoque, ſicuti antea, quod placitum tibi eſt, facito: ſiquidem ſententiam tuam oratio nulla flectere aut vincere poteſt. Neſtorius igitur in literis quoq; ipſis, pugnis & calcibus impetit atque inſultat, Imperatoriam etiam poteſtatem, ſicuti vides, blaſphemans: atque tot quoque mala paſſus, nõ tamẽ reſipiſcit. Peruenit in manus meas ſcriptũ quoddam, obitum eius exponens, quẽ & ipſum memoriæ mãdare in hac hiſtoria viſum eſt. Cõmemorat enim, lingua eius à vermibus corroſa, ingemiſcentem & lamentantem, ad maiora & ſempiterna ſupplicia eum pœnas debitas ſoluturum migraſſe. Deinde & Theodoſius diuino nutu commotus, ſententiis & calculis omnibus, impium illum anathemate iugulatum condemnauit, hiſce verbis in conſtitutione vſus, quæ Iuſtiniani volumini, quod codex nominatur, inſerta eſt, tertia numero, in primo primi libri titulo. Præterea, inquit, ſancimus, qui impiã Neſtorij fidem æmulantur, aut nefariam eius doctrinam ſequuntur, vt ſi quidẽ epiſcopi ſint, aut clerici, eccleſiis eiiciantur: ſin verò laici & populares, anathemate feriantur. Sed plures quoque alias conſtitutiones religionis noſtræ gratia edidit, quæ flagrantem illius erga Chriſtum ardorem declarant. Hunc impius Neſtorius finem vitæ habuit, atque hæc ſic in tertia quam diximus vniuerſali Epheſia ſynodo ſunt acta. Porrò pernicioſo Neſtorio exautorato, grauis rurſum contentio in Conſtantinopolitanæ vrbis eccleſiis mota eſt. Populus enim de Neſtorij placitis agens, in duas partes abijt. Clerici ſanè omnes communi ſuffragio eum anathemate ſubditum reiecerunt: ſic immq; Chriſtianis mos eſt ſententiam contra blaſphemum ferre, quum eam tanquam † ſtatuæ inciſam, omnibus publicitùs proponere volunt.

Neſtorius ex barbarorũ captiuitate ad Panis vrbem venit.

Panopolis vrbs & nomus Panopolites apud Plin. eſt. lib. 5. cap. 9.

* εὔπορος διαβολῶν παντοδαπῶν ἡ κακία.

Vt ibi ſibi manere liceat, petit.

Queritur ſe ſæpius exilii locum mutare coactũ fuiſſe.

Elephantina 820 ſtadiis à Thebis Aegypti diſtat.

* χειροτονηκότες

In ſummis & plurimis ærũnis Neſtorius vt reſipiſceret, animũ inducere nõ potuit.

Lingua Neſtorii ante mortẽ à vermibus corroſa.

Conſtitutio Theodoſii, qua hæreſis Neſtorii damnatur.

Hæc cõſtitutio hodie non extat.

Damnat autẽ Neſtorianos hic Imperator, l. Damnato. C. de hæret. & Manich.

Diſſidium in plebe Conſtantinopolitana de Neſtorii condẽnatione.

Anathema quid apud Chriſtianos ſit.

† στηλίτευσις.

† *Apud Stephanum Mazies, Nomades Libyæ ſunt. Suid. autem, ſub Anaſtaſio vrbes Libyæ excurſionibus eorum qui Lazici dicuntur, vexatas ſcribit, vt fortaſſe hic etiam Lazici ſit legendum.*

Vt poſt Neſtorium Maximianus, ac deinceps Proclus patriarcha Conſtantinopolitanæ eccleſiæ præfectus fuerit, Caput 37.

Philippus Sidites et Proclus competitores archiepiſcopatus Byzantii.

Canon de non transferendis epiſc. &c.

ILlo verò ſublato, non mediocris de epiſcopi electione quæſtio extitit. Multi enim ad eum qui dictus eſt Sidenſem Philippum reſpiciebant:

ciebant: omnes autem ferè Proclum cathedra ea maximè dignum eſſe iudicabát. Et exitum ſuum conſilium horum habuiſſet, niſi qui multũ tum apud Imperatorem valebant, impedimẽto fuiſſent. Eccleſiaſticum canonem perperam prætexentes, qui deſignatum ciuitatis alicuius epiſcopum in ciuitatem aliam tráſferri vetare debeat. Is eſt eiuſmodi. Si quis epiſcopus electus in parœciam. cui deſtinatus eſt, non ierit, non culpa ille quidem ſua, ſed propter populi reiectionem aut aliam non ab ipſo electo prouenientem cauſam, is cum dignitate miniſterio fungi (vt modò rebus eccleſiæ, vbi conuentus agit, nihil afferat turbæ) & acquieſcere in eo debet, quod prouinciæ ſynodus de controuerſia in medium producta iudicans decreuerit. Hic canon publicatus plebem, quæ Proclum epiſcopum deſignabat, vel inuitam quieſcere coëgit. Quatuor menſes à Neſtorio exautorato effluxerát, & eccleſiæ procuratio Maximiano commiſſa eſt, qui in ordine preſbyterorum erat, & in monaſtica vita vixerat. Religionis hic maximè laudem cóſequutus fuerat, ex eo quòd propriis ſumptibus monumentis conſtructis, in eis piè defunctorum reliquias reponeret. Et propterea quòd doctrina exigua fuit, alienam à rebus agendis delegerat vitá. Quam ob cauſam eccleſia ſub eo externis rerum fluctibus libera, pace multa lætata eſt. Atque vbi annos duos & menſes quinque pacificè eccleſiam adminiſtrauit, ſeptima ieiunij dierum ſeptimana, ea quæ dicitur Magna quinta die, mortuus eſt. Tum verò Imperator Theodoſius, & Pulcheria Auguſta maximè curam eius rei ſuſcepit. Ne enim rurſus negotium eis exhiberetur de electione epiſcopi, vnde miſceri eccleſiæ res & confundi potuiſſent, nulla interpoſita mora, quum adhuc Maximiani corpus inſepultum eſſet, epiſcopos quoſcunque inuenire potuerunt, coactos, inthroniſare atque in vacuam eccleſiæ poſſeſſionem inducere Proclum iuſſit. Quum namque deliberatum antea de eo eſſet. Cœleſtinus quoque Romæ epiſcopus ſuffragatus ei per epiſtolas fuerat, ad magnum illũ Cyrillum & Ioannem Antiochenum & Rufum Theſſalonicenſem ſcribens, & modis omnibus docens nihil obſtare, quo minus qui alterius vrbis aut ſit, aut ſaltem deſignatus ſit epiſcopus, in aliam transferatur vrbem. Proclus igitur in ſede ſua collocatus, poſtea funus & exequias Maximiani, omnibus patriarchæ inſignibus vſus, curauit. Sed de hoc quoque pauca quædã hiſtoriæ annectenda duxi.

Maximianus epiſcopus Conſtantinopolitanus.

Obitus eius, ἡ μεγάλη πέμπτη.

Magna quinta.

Proclus Maximiani ſucceſſor.

Cœleſtinus Rom. pont. eum canone ſoluit.

De Proclo, qua doctrina, quáue vita fuerit. Et vt illum imperator charum gratúmque habuerit. Et quod idem competenti & debito ſermone, res quæ eo tempore præter opinionem hominum mirificæ acciderunt, in Deũ autorem referens, apud omnes in admiratione fuerit.

Caput 38.

Res Procli epiſcopi.

A Primo is capillo præceptoribus vſus, in arte dicendi potiſſimùm elaborauit. Et poſt adoleſcentiam exactam, in iuuenili admodum ætate, in lectorum ordinem cooptatus, primùm diui Ioannis Chryſoſtomi Conſtantinopolitanam eccleſiam adminiſtrãtis ſectator, miniſter, libriſque ſcribendis adiutor, & corporis eius curator fuit. Hic Paulum Ioanni magno in

A autem dictitantem, atque arcaniorem epiſtolarum ſuarum ſenſum reuelãtem, per ianuæ rimas proſpectans vidit. Atque vbi ille in exilio vixit, ab illius affectione non deſciſcens, cum ſucceſſore eius Attico epiſcopo fuit, orationum illius ſcriba. Quem ille in diuino vitæ inſtituto progredientem, in diaconatus gradũ ſuſtulit. Deinde verò cum in preſbyterorum cathedra dominum laudaret, à Siſinio eccleſiæ Cyzicenæ deſignatus eſt antiſtites. Lõgo verò tempore pòſt, quemadmodum diximus, Conſtantinopolitanæ eccleſiæ epiſcopatus ei commiſſus eſt. Et quòd moribus atque inſtitutis placidus maximè vir eſſet, quæcunque in Ioanne & Attico eximia erant, expreſſit. Malorum tolerantia illis etiam ſuperior fuit. Atticus namque ſæpius etiam eis qui in fide à ſe non diſſentirent, terribilis eſſe viſus eſt. Hic verò & erga illos, & in alios omnes placidus & lenis admodum fuit, beneuolentia potius quàm vi pertrahere illos ad ſe in animo habens. Et quoniam nemini turbarum cauſam præbuit, eccleſiæ dignitatem in humanitate & manſuetudine conſiſtentem, integram conſeruauit. Hac in parte Theodoſium Imperatorem imitatus, nam & is haudquaquam Imperiali ſeueritate, aduerſus eos qui ſupplicia commeriti eſſent, vſus eſt. Iſte autem minus curauit, ſi quis de Deo non itidem vt ipſe ſentiret. Sed doctrinæ iugiter incumbens, placidè, non violenter, plebem ſibi deuinxit, Qua ex cauſa & Theodoſius magnopere eũ eſt complexus. Nam & Imperator ipſe ſacerdotali, C vt ita dicã, animo fuit: eoſque qui perſequendos homines eſſe ſuaderent, minimè audiuit. Dixerit verò aliquis quòd & aliis rebus in primis autem manſuetudine, apertè epiſcopus eius temporis omnes longè ſuperarit. Et quod de Moſe Numerorum liber dixit, eum ſupra homines omnes in terra longè mitiſſimũ fuiſſe: id ſi de Theodoſio etiam dicas, haudquaquam, vt puto, fallaris. Vnde quiſpiam colligat, Deum illo valde delectatum, etiam extra bellorũ certamina hoſtes ei imminentes aboleuiſſe. Declarauit hoc in Ioanne tyranno, & qui cũ eo excurrerant, barbaris. Quæ namq; antiquitùs in viris iuſtis accidiſſe audimus, ea quoque pręter opinionẽ omnem in eo Deus peregit. Cùm enim multi atque adeo innumerabiles Barbari excurrere & imperatori atq; Romanis negocium faceſſere agreſſi eſſent, Imperator, ſicuti facere ſolitus erat, res illorum Deo cómiſit & frequentius orationibus vacãs, D confeſtim quod petijt, confecit. Dux ſiquidem eorum Roilas nomine (quod antea quoque retulimus) fulminis telo ictus, ex hominibus ſublatus eſt. Et poſtquam ſæua peſtis exercitum eius inuaſit, crudeliter eum eſt depaſta. Quicquid verò ex eo ſuperfuit, id cœleſti igne crematum eſt. Itaque in timorem magnum barbari deciderunt, non tam quòd contra generoſam & fortem gentem Romanorum ad manus conſerendas ire auſi fuiſſent, quàm quòd Deo adiuuante, illos tropæa ſtatuere, victoriámque reportare deprehendiſſent. Tum ſanè & admirandus Proclus, in tanta à Deo conceſſa victoria, ad populum in eccleſia verba faciẽs & Ezechielis prophetiam ingenioſè & aptè verbis ſuis accommodans, in magna fuit admiratione.

Exemplũ placidi epiſcopi.

Theodoſius quoque Imperator animi placidiſſimi fuit.

Deo charus Theodoſius.

Precatione Theodoſius hoſtes ſuos deuicit.

Roilas Scythacum ſuis diuinitùs oppreſſus atque extinctus eſt.

Quidã hunc Rugam nominant.

Ad cœleſtem hanc victoriã Proclus pro concione pulchrè Ezechielis verba accommodauit.

« Prophetia talibus verbis concepta eſt. Et tu fili hominis, vaticinare contra Gog, & principem † Ros, Moſocb & Thobel. Iudicabo enim eum morte, & ſanguine, & imbre demergenti, & lapidibus grandinis. Atque ignem & ſulphur pluã ſuper eum, & omnem exercitum eius, ſupérque populos multos qui cum eo ſunt. Et magnificabor atque glorificabor, & notus ero in conſpectu multarum gentium, & cognoſcent quod ego ſum Dominus. Talis quidem Proclus erat, peropportunus & commodus in omnibus, mãſuetudine autem & humanitate quàm maximè excellens.

† Ros) Hoc ſacra Biblia noſtra non habent. Reperitur tamen apud Socrat. quoque lib. 7. cap. 43. Nomine autem iſto vniuerſa Ruſſorum ſiue Ruthenorum gens, quæ magna ex parte nunc Chriſtiana eſt, & Slauonica vtitur lingua, intelligitur. Vulgò Ruiſſ dicuntur. Nec in Geneſi, nec in alio ſcripturæ loco, ac ne in Ioſepho quidẽ, qui omnia Hebraicarum gentium in primo Antiquitatum libro exponit nomina, hæc gens inueniri potuit. Hiero. ſup. Ezech. 38.

De tranſlationibus epiſcoporum ex ſede in ſedem aliam & quòd conſuetudo ea antiquitus in eccleſiis obtinuerit. Quódque talis tranſlatio bene inſtituto eccleſiaſtico ordini nihil afferat detrimenti, vt modò ea ritè & ordine fiat. Cap. 39.

In Proclo inuidi reprehẽderunt, quòd cùm Cyzici epiſcopus deſignatus fuerit, Conſtantinopolitanum ſuſceperit epiſcopatum.

QVandoqnidẽ autem nõnulli inuidia ducti, diuinum virum reprehendunt, eccleſiaſticum canonem prætendentes, quòd Cyzici epiſcopus creatus, in Conſtantinopolitanæ vrbis thronum tranſlatus ſit: æquum eſſe duxi, pauca quædam de tranſlationibus eiuſcemodi hic perſtringere, vt ſimul & Proclus crimine abſoluatur, & Eccleſia claſſicum hoc ad certitudinem diuinitùs proditum habeat exemplum, ne cuiuis facere id volenti procliue ſit, res Eccleſiæ ritè atque ordine actas, temerè per reprehenſionem carpere. Nam qui tum rem hanc taxare conati ſunt, vel inuidia ferri, vel ignorare mihi viſi ſunt, canonum ſenſura & mentem, atque ea quę variè in eccleſiis per diſpenſationem & vtilitatẽ ſeruata ſunt & geſta. Diuini ſiquidem canones, & veteres eccleſiæ antiſtites liberum eſſe voluerunt, quotieſcunque legitima ſuaderet vtilitas, ex vrbe vna in aliam epiſcopum transferre: videlicet ſi ſincerior pietas, vel eccleſiaſticæ fortè tranquillitatis conſtitutio tranſlationem flagitaret. † Tranſitionem namque prohibet, non tranſlationem. Hæc enim, id quod præter volũtatem & præter inſtitutũ fit, omnino ſignificat, & vox ea veluti in inanimatis vſurpatur: illa verò, de animatis, & quodammodo de eis dicimr qui per arrogantiam fortè miſcendarum rerum gratia, in thronos inſiliunt. Eam verò rectè canon, ſicuti paulò pòſt fuſius exponam, inhibet: legitimam autem tranſlationem nequaquã. Nã primus apoſtolorũ ille princeps Petrus, Rom. vrbis gubernauit eccleſiam: deinde primus etiã Alexandriam * ſorte tranſiit. In quibus eccleſiis vbi Linum & Marcum epiſcopos creauit, alias rurſus vrbes adiit. Euſebius autem Pamphili in ſexto Eccleſiaſticarum hiſtoriarũ libro, Alexan-

Non tã verba quàm mens Canonum inſpicienda.

Canon tranſitionem, non tranſlationem epiſcoporum prohibet.

Exempla trãſlationũ epiſcopalium legitimarum.

† μετάβασιν, οὐ μετάθεσιν.

** κλήρῳ μετέβαινε.*

E drum quendam eccleſiæ in Cappadocia cuiuſdã epiſcopum, Hieroſolyma ſacrarum locorũ ſpectandorum & precationis ibi faciendæ gratia profectum, atque à Hieroſolymitanis retẽtum, in throno ſacri Narciſſi adhuc ſuperſtitis collocatum eſſe, & per vitam omnem Hieroſolymitanæ eccleſiæ præfuiſſe, memoriæ mandauit: cuius & nos in quinto Operis huius libro. cap. 10. mentionem fecimus. Quòd verò & multi alij, neceſſaria vtilitate vocante, in alias tranſierint eccleſias, ſatis patet. Ego verò, etſi non omnes, aliquos tamen in hiſtoria hac recenſebo. Magnus ille Euſtathius à Berrœa (quæ eſt ipſa Chaleb) in Antiochiã tranſlatus eſt, Conſtãtino primo Chriſtiano Imperatore imperium Rom. adminiſtrante: ſub quo & Maximus ex Diopoli Hieroſolyma trãſiit, magno Macario ſuccedẽs. Sed & Eudoxius ille, prauæ prorſus contra nomen ſuum opinionis, ex Germanicia primùm F Antiochiã, & inde poſtea Conſtãtinopolim eſt trãſlatus. Diuus Meletius primùm Sebaſtiæ epiſcopus eſt renunciatus, deinde autem cũ magna gloria Antiochiam ad Orontem eſt vocatus. Itẽ diuus Gregorius Saſimorũ primùm, Cappadocum vrbis, deinde Nazanzi, patriæ ſuæ, epiſcopatum ſortitus: poſtea à ſecunda ſynodo & Meletio Antiocheno, pro eo atque decuit, in præclaram Conſtantinopolis ſedẽ tranſlatus eſt. Patris in Achaia Perigenes epiſcopus deſignatus eſt: quẽ vbi ciuitatis eius incolæ non receperũt, Romanus epiſcopus in thronũ metropolitanæ vrbis Corinthi, vbi ſacrorum antiſtes nuper admodũ vita defunctus fuerat, induci iuſſit, atque ille ita tranſlatus, pacificè ibi per vitam omnem eccleſiam rexit. Doſitheum Seleucię epiſcopum G Alexander Antiochenus Tarſum Ciliciæ tranſtulit. Reuerentius Arcis Phœniciæ epiſcopus lectus, Tyrum inde tranſiens, epiſcopali ibi munere eſt functus. Ex Gordo, quæ * in Lycia eſt, in Proconneſum Ioannes tranſmiſſus, magnificè epiſcopatum ibi geſſit. Et Palladius ab Helenopoli Bithyniæ Aſpunam tranſiit. Et alius ex eiuſdem vrbis eccleſia epiſcopus Alexander, Adrianos traductus eſt. Ex Apamea Aſiæ Philippus Eudoxiopolim miſſus eſt, cui vetus nomen Salambria fuit. Polycarpus ex Antapriſtena Myſiæ vrbe, Nicopolim Thraciæ: Hierophilos ex Trapezuntopoli Phrygiæ, Plotinopolim Thraciæ venit. Optimus ex Agdamea Phrygum, Antiochiam Piſidiæ. Troadem Philippopoli Thraciæ Syluanus tranſiit. de quo admirãdum quiddam H memorabo. Is quum artem oratoriam primùm apud ſophiſtam Troilum didiciſſet, ſtudium poſtea omne ad Chriſtianiſmum tranſtulit, aſceticámque conſectans vitam pallium monaſticum nõ tulit. Hunc ſibi coniunctum Atticus epiſcopus, Philippopolis epiſcopũ declarauit: in qua vrbe poſtquam triennium exegit, loci eius hybernum rigorem non ferens (exiguum enim & imbecille ei prorſus corpus erat) Atticũ vt aliũ in locum ſuum epiſcopũ ſubſtitueret, rogauit, non aliam quàm frigoris cauſam petitioni ſuæ prætendens. Porrò epiſcopo alio ei ſurrogato, Syluanus Cõſtantinopoli degens, cum ſumma monaſticã coluit vitã, humilitatis & paupertatis tam ſtudioſus, vt in vrbe frequentiſſima obambulans, † ſparteis ſit ſandalus vſus. Eo tempore non

Profectio Hieroſolymitana precationis ergo.

Berrœa eadem quæ Chaleb.

εὐδόξιος ὁ κακόδοξος.

Sebaſtia.

Romani epiſcopi autoritas.

** Socrat. in Lydia.*

Syluanus Philippopolis primùm deinde Troadis epiſcopus.

Lituanicum hoc eſt, ſparteis is calceis Conſtãtinopoli vſus.

† χόρτινα ὑποδήσας σανδάλια.

non multo exacto, Troadis epiſcopus mortuns eſt. Quapropter Troes Cóſtantinopoli affuere, epiſcopum petétes. Cùm aurem Articus, quemnam illis antiſtem deſignaret, deliberarer, Syluanus viſendi eius gratia ad eom venit. Quem vbi conſpexit, ſtatim ei Troiæ epiſcopatum mádauit: atque ad eum cónerſus: Deinceps, inquit, omnis tibi eccleſiaſticæ functionis defugiendæ præciſa eſt occaſio. Multus enim Troade calor eſt, opportunúſque & commodus tibi à Deo paratus eſt locus. Proinde nihil morare, ſed protinus Troiam proficiſcere. Itaque Syluanus eò tranſiit. Atque ibi miraculum inſigne manibns editum eſt, quod profectò dignnm eſt vt commemoretut. In littore Troiano ingens oneraria naois, quæ magnas colomnas ferrer, conſtructa fuerar: Platem, à latitudine, eam nautæ nominant. Hanc cùm opus eſſet in mare prouoluere, multi qui funibus eam in vndas traherent, confluxere. Illa verò diebus pluribns moueri loco non potuir: & bomines immobilem eius ſtationem dæmonis efficaciæ aſcripſerunt. quapropter epiſcopum Syluanum adierunt, & ab eo vt precationem ſuper ea ſaceret, petierút, eam ipſam ſolam ad commouendam nauim ſuffecturam eſſe credentes. Ille pro modeſtia ſua, non ipſius, vt bominis peccatoris, id opus, ſed alterius cuiuſpiam, in quo diuioum numen cóquieſceret, eſſe dixit. Vbi verò illi magis eriam ei multa precati inſtitere, petitioni eorum vix tandem cedens, ad littus sduenit: & oratione peracta, funem vnum attigit, & alios operi ei inſiſtere iuſſit. Paulùlum nauis ab illis impulſa eſt: & illa perinde atque animata eſſet, celeritate nıulta prouoluta, ad mare peruenit. Hæc res in prouinciam omnem volgara, religionem magná Syluano eſt attreſtata. a Et cùm vir optimus eſſet, quoniam qui ſub eo erant clerici, in cauſis & nugis, vndeconque inter eos qui iudicio contéderent, prouenientibus veluti nnndinationem inſtituerent, † ne quis ex clero poſtea cauſam quampiam iudicaret, conſtituit. Sed ſupplicantium libellos acceptos, vni ex fidelibus laicis, quem præcipuè iuſti & æqui ſtudioſum eſſe ſciret, accito dedit, eíque iudicio cauſarú cómiſſo, iure contendentium nugamenta reiecit. Hæc de Syluano, quamuis per digreſſionem, non tamé, ſicuti puto, ab hiſtoria noſtra aliena, dicta ſiot.

Syluanus nauem latá onerariam immobilem è littore in mare oratione prouoluit.

Socr lib. 7. cap. 37.

† Syluanus cauſarum cótrouerſarum iudicium non clero ſe laicis, ne nundinatione illa vteretur, commiſit.

a Abſurdum clericis eſt, imò etiam opprobrioſum, ſi peritos ſe velint oſtendere diſceptatorum eſſe forenſium. l. Repetita C. de Epiſcop. & cler.

Deinceps verò multi quoque alij ex throno in thronú ſunt miſſi. Sicuti ſapientiſſimus iſte Proclus Cyzico Conſtantinopolim eſt tranſlatus, Cœleſtino Romano Papa rem eá cóprobante, epiſtolis tribus ad Cyrillum Alexandrinum, & Ioannem Antiochenum, & Ruſum Theſſalonicenſem ſcriptis: in quibus aſſerit, canonibus nó obeſſe, epiſcoporum ex vrbe in vrbem legitimá eiuſmodi tranſlationem. Ego verò ab inſtituto digredi, eóſque qui deinde tráſlati ita ſint, óperi huic annectere cogor: rerum talium ſtudioſis, vt equidem puto, gratificaturus. Præter eos, qoos diximus, Zenone imperante, Petrus Mongus, Acacij Conſtátinopolitani epiſcopi ſuggeſtione, ab Euchaitis Alexandriam tráſmiſſus eſt: ſicuti poſtea de hoc & aliis, ſi Deo viſum fuerit, dicemus. Anthimus Trapezuotius, ſub Iuſtino Imperatore, in ſedem Conſtantinopolitaná traductus eſt. Rem hanc confirmat admirádus etiá A ille confeſſor Germanus, qui Anaſtaſio imperáte, Cyzico quoque Conſtantinopolim tranſiit. Item Thomas Theſſalooica Alexandriam, de ſeptimæ ſynodi ſententia, Conſtantino & Irene imperantibus. Diuiniſſimus qooque patriarcha Ignatius, ſub Baſilij Macedonis imperio, Baſilium Cretenſem epiſcopum Theſſalonicá tranſmiſit. Sub eodem imperio Ioannes Maiumæ epiſcopus Alexandriam, & Ampbilochius Cyzicenus Nicæam, atque inde beatus Theodorus Laodiceam tranſlati ſunt. Portò Leone Sapiente Imperium regéte, & Phocio ſacrum monus adminiſtrante, Gregorius Syracuſanus in metropolim Nicenſm tranſiit, & eiuſdem vrbis epiſcopos Nicon Hierapolim. Præterea Daniel Nicopolis, quæ in Græcia eſt, antiſtes, Ancyram Galatiæ: & Simeones, nonis Patris Lao- B diceam: & Ioannes Lariſſæus, Synadam tranſlatus eſt. Ad hæc ex Amaſena vrbe Stephanns euiratos Conſtantinopolim patriarcha tranſiit, ſub Romani ſenis imperio. Et Antiochenus Pœmenarches, hoc eſt, primarius paſtor, eccleſiæ magnæ primum officium tranſtulit. Ex epiſcopatu autem Flauiadis, quæ ſub Anazarbes metropoli eſt, Nicephorus Phocas epiſcopum eius Euſtratium transferens Antiochiæ patriarcham fecir: cùm quidem epiſcopatum eum ab Anazarbe diuulſum, patriarchatui Antiochenο vniuiſſet. Agapius Seleuciæ in Pieria antiſtes, Antiochiam & ipſe tranſlatus eſt, Baſilio Porphyrogeneta Romaois imperante. Snb eiofdem imperio, Theopbylactus Sebaſtia Roſiam, & Alexander Antiochia Hieroſolyma: tum autem Ioáoes, cui Codonati nouum & celebre cogno- C men fuit, ex magna Antiochia in metropolim Tyri tranſiit. Et rurſum Tyri epiſcopus caſtratns, vt eccleſia eins à Perſis capra eſt. Hieroſolyma proſugit. Et qoum thronum ibi vacuum eſſe, epiſcopo ſuo orbatum, contingerer, Hieroſolymitani, Perſarum principi vt illi eccleſiam Hieroſolymis committere poſſent, ſupplicarunt. Qui etiam Conſtantinopolim, ſexies milleſimo ſexingéreſimo & decimoquinto à cόdito mundo anno, Alexio Conneno imperante, adneniens, à ſacra ſuſceptus eſt ſynodo, quum Nicolaus Theoproblems patriarcham ageret. Eodem Nicolao eccleſiam Conſtantinopolitanam gubernante, Pentaclas ille, Roſianus archiepiſcopus Lemni factus eſt, eidémque etiam Maronis eccleſia addita. Nice- D phorus verò metropolitanus Gangræ † velnti feriatus, metropolim eriam habnit Amaſtrim. Ad euodem modum & Leopolis antiſtes, Arcadiopolim tenuir. Epiſcopo item Alexiopolis * ocianti, Abydns tradita, poſtea etiam Apros. Multæ etiam eccleſiæ vnitæ ſunt, ſicuri Parus & Naxns, Sugda & Phnla, Alama & Soteriopolis, Angelos Iſacio imperante. Doſitheus Hieroſolymitanus Conſtantinopolim eſt tranſlatus: qnum Hieroſolyma inde Marcus, qoi † Florus dictus eſt, traoſiiſſer. Deinde Doſytbeus rurſum Conſtantinopoli relicta, in Aeliæ thronum reuerſus eſt, eo qui Florus nominat⁹ eſt, inde præter ios & æquú omne expulſo. Poſtea verò vtraque & Aeliéſi & Cóſtantinopolitana ſede poſthabita, Doſitheus * priuat⁹ vixit, & deceſſit. Hęc ſuperioribus temporibus ſunt acta. Aetate verò

Nemo militás (Deo) implicatur vita negociis vt ei qui ſe in militiam delegit placeat. 2. Tim. 2. & 21. quæſ. 3. Placuit. &c.

Cœleſtinus Rom. antiſtes. Procli tranſlationem comprobauit.

Aliæ epiſcoporum tranſlationes.

Imperium Cóſtantini & Irenæ.

Baſilij Macedonis.

Leonis ſapientis.

Epiſcopus ἐκτεμίας & caſtratus.

Romani Senioris.

Nicephori Phocæ.

Baſilij porphyrogeneta.

Epiſcopus eunuchus.

Alexii Conneni.

Epiſcopatuum quorundam vnio.

† οἷα σχολάζων.

** σχολάζοντι.*

Angeli Iſacii.

† ὁ χαλτῶ Φλῶρον.

** χαθ' ἑαυτὸν γενόμενος.*

Aetas Nicephori Callisti. ** *Hic locus meo iudicio, testari potest Nicephorum Ecclesiasticam historiam suã ad tempora propè sua, tractatu præsenti deduxisse: in prologo præfatum, satis longè ante tẽpora sua eam esse suspẽsam.*

mea quatuor ſublimium ſedium antiſtites ex E traſlatione. eccleſiæ rebus præeſſe memini. Poſt magnum enim Arſeniũ illũ, Nicephorus Epheſius, & Germanus Adrianopolitanus in Conſtantinopolitanam eccleſiã ſunt tranſmiſſi. Multo deinde pòſt, Niphonem etiam ex Helleſponti Cyzico in eandem eccleſiam deductum eſſe vidimus. Athanaſio quoque Alexandrino, qui Nicolao ſucceſſerat, Gregorius Aegypti epiſcopus ſurrogatus eſt. Antiochiæ quatuor per eiuſmodi tranſlationẽ epiſcopos ſucceſſiſſe noui. Poſt Euthymium namque, ex Tripoli Arſenius trãſmiſſus, ſedem eam ſortitus eſt. Cui Cyrillus Tyrius ſucceſſit atque huic Põpeiopolitanus Dionyſius: Dionyſin rurſus Cyrillus alius, qui deinceps ſucceſſorem habuit clarum illum Dionyſium Mopſueſtenſem: atque hic rurſum Sophronium Tyrium. Hieroſolymis itidem duos per tranſlationem ſucceſſiſſe vidimus. nam So- F phronio defuncto, in locũ eius Athanaſius Cæſareæ Philippi epiſcopus ſuffectus eſt. Cuius ſedem Gabriel quidam Cæſareæ Philippi & ipſe nuper epiſcopus renunciatus, dolo rapuit: & paulò pòſt fatis concedens, vel inuitus eã rurſus Athanaſio priori reliquit. Hæc de epiſcoporum tranſlationibus, quæ vel antea vel pòſt facta eſſe cognoui, volumini huic annexui. Fortaſſe autẽ plures alios quiſquam inuenerit, qui hiſtorias ſtudioſè euoluat.

Exponitur ſententia verborum. Tranſlationis Tranſmutationis, Tranſitionis. * *μετάθεσιν, μετάστασιν, μετάβασιν.*

Canon nanque, ſicuti à me eſt dictum, * tranſlationẽ eam rem appellat, & nõ permutationem, aut tranſitionem: quòd hæc verba de animatis, & eis quæ proprio arbitrio & voluntate mouentur: Transferri autem, & G Tranſlatio, de inanimatis, atque eis quæ veluti ab aliis mouentur, dicatur: ita vt tranſmutatio & tranſitio eorum ſit, quæ ex ſede ſua in ſubliimiores inuolant thronos: Tranſlatio autem, eorum qui ipſi inuiti ab aliis aliò producuntur. Id quod & Cœleſtinus Romæ epiſcopus, in ſuis, ſicuti ipſe appellat, ſecretis, capite ſecũdo, hiſce vtens verbis oſtẽdit.

Cœleſtini Romani epiſcopi eius de re verba.

Si epiſcopus vtilitatis gratia transferatur, ne id per ſeipſum faciat, ſed fratribus cogentibus. Et rem eam ſacræ huius ſedis autoritate expediat, non inanis gloriæ, verùm vtilitatis communis aut neceſſitatis ergò. Eadẽ & Anterius collega eius refert, ita ad verbum dicens.

Quæ epiſcoporum tranſlationes legitimæ ſint. Item Anterij epiſcopi 7. quæſt. 1. Non oportet mutationes.

Tranſlationem epiſcoporum communis vtilitatis aut neceſſitatis gratia ſcitote fieri licere, non autem cuiuſlibet cupiditate, aut dominationis affectione. Siquidem Petrus doctor & dux noſter, eccleſiaſticæ vtilitatis cauſa ea Antiochia Romam tranſlatus eſt, & inde poſtea H Alexandriam tranſiit, vt qui iſthic prodeſſe magis eccleſiæ poſſet. Euſebius autem ex oppido
" quodam paruo, Apoſtolica autoritate Alexan-
" driam eſt traductus. Atque eodem modo, & Fe-
" lix ea ciuitate quę ei ciuium electione obtigerat,
" propter eam qua prędirus erat egregiam doctrinam & vitam, de communi epiſcoporum reliquorúmque ſacerdotum atque † Apoſtolicorũ

† Alij, populorum.

** *De hac re ipſe Nicephorus in Catalogo Epiſcoporum Conſtantinopolitanorum.* Ἀρσένιος ἄριστος ἐν ἀρχιθύταις, τῆς ἐφέσου πρόεδρος ὁ νικηφόρος, τῆς Ἀδριανοῦ γερμανὸς ἀρχιθύτης. *Hoc eſt: In Archimyſtis optimus Arſenius, Epheſique præſul inclytus Nicephorus, Germanus vrbis Adriani epiſcopus.*

E viroram filio, Epheſum tranſiit. Non enim ciuitatem ciuitate mutat, qui id nũ cupiditate ſua aut vanæ gloriæ ſtudio facit: verùm propter vtilitatem aliquam, aut neceſſitatem, aliorum autoritate maiore pollentium cohortatione & conſilio, ex minore in maiorem vrbem tranſiit: non inani gloria aut voluntate ipſe ſua ductus, ſed autoritati potẽtiorum obſequutus, aut ſede ſua expulſus, aut etiam vtilitate loci vel populi permotus: & quidem non arroganter, ſed humiliter ab aliis productus. Cæterùm de tranſlationibus iſtis hæc, iudicio meo. ſatis prolixè dicta ſunt. Quapropter ad reliquum hiſtoriæ contextum reuertamur.

De Iudæis qui in Creta vagati, poſtea Chriſtianiſmum ſunt complexi. Item vt tum vltra flumen Rhenum, gens Burgundionum Chriſti religionem ſuſceperit.

Caput 42.

ET diuinus quidem Proclus ad ſacra Eccleſiæ gubernacula conſedit, & res eccleſiaſticas compoſuit. Eo autem tẽpore multi in Creta Iudæi Chriſtianorum ſacra ſunt complexi. per cauſam eiuſmodi. Vir quidam ex eorum genere erat, qui quum per fraudem & dolum vitã peregiſſet, poſtremò ſe etiam Moſen illum eſſe ſimulauit: & cœlitùs in Cretam à Deo propterea miſſum eſſe confinxit, vt eius loci Iudæos ipſe per mare, perinde atque olim Iſraelitas per rubrum ſinum, duceret.

Pſeudomoſes in Creta.

Et paſſim inſulam ipſam anno toto peragrans, vt ſe illum eſſe crederent, G ſuaſit: atque vt opes quas haberẽt, pecuniáſque & poſſeſſiones omnes aſpernarentur, cohortatus eſt: ſe illos per mare nõ aliter quàm in arida, in promiſſionis terram ducturum eſſe pollicitus. Atque illi vanis illius promiſſis decepti, res operáſque ſuas vbique neglexerunt, & facultates ſuas temerè quibuſcunque diripiendas permiſere. Vbi dies conſtituta aduenit, qua proficiſci debebant, ipſe quidem confidentia & faſtu plenus, eis præiit: illi verò hominem, vnà cum coniugibus & ætate imbecilliore conſequuti ſunt. Itaque eos in ſummum quendam ſcopulum in pelagus excurrentem duxit: atque inde coniicere ſeipſos in mare, veluti natantes & * vrinantes, iuſſit.

Pollicitus is eſt ſe Iudæos per vndas maris tanquã per continentẽ ducturum.

* *ἐγκολυμβητῶντας.* *Sed is ipſe multos mortales in perniciem abducit.*

Idque ex illis quidam, ſtatim vt imperatum eis erat, fecerunt neque deinceps apparuerunt. Quidam etiam in præcipitio ſaxis alliſi interierunt. Et vniuerſi illi vel in vndis, vel in præcipitibus ſaxis periiſſent: niſi Dei proui- H dentia, vix piſcatores & alij mercatura victum quæritantes, Chriſtiani homines, ſubitò affuiſſent, eóſque modis omnibus extrahentes ſeruaſſent, tum primum fortaſſe qua demẽtia capti eſſent ſentientes. Hi alios, quo minus ſe in fluctus proiicerent, prohibuerunt: eorum, qui antea id feciſſent, interitum illis indicantes. Qui ſanè ægrè in animo rem ſecum reputantes, & fraudem ſine iudicio ſuſceptæ fidei & crudelitatis deprehendentes, vt miſerabilem in modũ enatarẽt, ſuſtinuerunt: & tandem Pſeudomoſen illum comprehendere ſunt aggreſſi. Verùm perficere id minimè potuerunt: confeſtim enim ille diſparuit, & magnam ſuſpicionẽm præbuit, perniciosum quempiam dæmonem ſub humana ſpecie gentem eam in exitium produxiſſe. Proinde multi

Pſeudomoſes iſte diſparet, quippe δαίμων ἀλάστωρ. Multi Iudæi in Creta Chriſtianiſmum ſuſcipiunt.

Burgundiones ab Hunnis infeſtati, Chriſtianam religionem complectuntur.

de multi Iudæorũ ſuperſtitioni noncio remiſſo, in Creta Chriſtianam religionem conſtanter ſuſceperunt. Horum innumera propè fuit multitudo. Simile quiddam aliud quoque eodẽ tempore accidit, quod & ipſum commemorabo. Gens quædam barbara vlteriorem Rheni amnis ripam accolit, Burgundiones dicuntur, tranquillitatis & ocij valde ſtudioſi. Fabri namque tignatij omnes ferè ſunt, & ea arte vitæ ſumptus tolerant. Porrò Hunnorum natio eis imminens, frequentes excurſiones in eos faciebat, & regionem eorum diripiendo vaſtabat. Multi etiam ex illis cum hoſtibus pugna congreſſi, interficiebãtur. Quum ergo propter cladem eiuſmodi de rebus ſuis deſperarent, vt Deo alicui res ſuas cõmitterent, conſiliũ cepere: quumque in mentem eis veniret, Chriſtianorum Deũ cultoribus ſuis vt acerrimum auxiliatorem plurimum opis ferre, de communi omnium cõſenſu, ad religionem eius & fidem acceſſerunt. Quam B ob cauſam & in quadam Galliæ ciuitate epiſcopum, vt eos Chriſtianorum religionem edoceret, & diuino baptiſmo dignaretur, obteſtati ſunt. Ille verò vbi eis ſeptem dierum ieiunium indixit, eóſque quæ opus erat de ſacris rebus inſtituit, octauo die baptizatos, vnà cũ epiſcopo quem eis attribuit, domum redire iuſſit. Et ex ea re fiducia concepta, contra hoſtes tyrannidem tantam exercentes proceſſerunt: neque eos ſpes & expectatio ſua feſellit. Nam Vptaro Hunnorum duce ex crapula nimia rupto, de improuiſo hoſtes duce orbatos adorti, multos admodum telis confecerunt: atque ipſi quum trium tãtum millium numerum explerent, decem Hunnorũ millia interemerũt. Ex eo tempore Burgundio- C num gens ardenti ad Chriſtianiſmum ſummè conſeruandum amore flagrauit. Ita Deus alia per alia quam ſapientiſſimè diſpenſat, prouidẽtiæ arcano longè optimè omnia adminiſtrans. Hæc hactenus. Ego verò aliam quoque rẽ memoriæ mandabo, vt cognoſcere omnes poſſint, Deum perſæpe etiam per indignos ſolita conſueuiſſe prodigia exhibere.

Ieiunium & catecheſis ante baptiſmum.

Burgundiones Chriſtiani cõtra hoſtes Hunnos victores euadunt.

Vptarus Hunnorum dux crapula crepuit.

Iidem conſtãter ſtantes Chriſtiani.

De Paulo Nouatianorum epiſcopo, & quæ ille admiratione & memoria digna ediderit. Cap. 41.

Incendiũ Cõſtantinopoli lõgè maximũ, quod biduum durauit.

EO enim tempore Nouatianorum epiſcopus Paulus, Chryſanthi ſucceſſor miraculũ quoddam edidit, & præclaram ſibi per id pietatis & amoris diuini apud ſuos famam parauit. A Graue in vrbe graſſatum eſt incendium, quale haud vnquam aliàs illa ſenſit. Plurimam nanque eius partem flamma peruaſit, adeò vt maxima quæque horrea & frumenti granaria conflagrarint atque in eis publicum quoddã, cui * Achillei a cognomen fuit. Porrò ignis ædificia circũquaque depaſtus, etiam contra Nouatianorum eccleſiam, quæ prope eum locum fuit, qui b Pelargus dicebatur, verſus eſt. Quum autem ea ſic in periculo eſſet, Paulus in ſanctius ſacrarium ingreſſus, Deum vt eccleſiam conſeruaret, ſupplex orauit, pro vrbe ipſa ſimul & templo precari ibi non intermittens. Et Deus neſcio quo modo precibus eius exauditis, delubrum id inuiolatum ſeruauit. Ignis namque per ianuas & feneſtras iam omnes inuolans, ei non nocuit: ſed quum circumcirca ædificia ſimul multa cõſumpſiſſet, templum prætetijt intactum id atque inuiolatum à tanto flagello relinquens. Et B quod maximum eſt, quum incendium biduum totum graſſatum vbique eſſet, ne veſtigiũ quidẽ fumi in muris & tignis eccleſiæ eius apparuit. Nouatiani ex eo tempore quotannis, 17. Augusti menſis die obſeruatum templum † ſacra celebrantes, celebrem eum locum reddidere: & multos etiam ex Græcæ ſuperſtitionis cultoribus in fano eo propter factum id auguſto, rem diuinam facientes ad ſe pertraxere. Aliud itẽ memoria dignum facinus Paulus iſte iam moriturus fecit, quod & ipſum non intempeſtiuè hiſtoriæ huic inſeretur. Illud namque nobis propoſitum eſt conſilium, vt ex omnibus quod cõmodum eſt & vtile, colligamus, & nonnunquã etiam ex ſerpentibus Andromachen conficia- C mus. Paulus, ſicuti dixi, moriturus, ſacerdotum qui ſub eo erant, ordine omni accito: Curæ, inquit, vobis ſit, dum ego adhuc ſpiro, vt epiſcopum deſignetis, ne in eccleſia veſtra, me defuncto, turba aliqua oriatur. Atque vbi illi non ſanum rectúmque ea in re ſe iudiciũ habere, propterea quòd alius alij pro affectione fauerent, dixerunt, electionémque ei permiſerunt, inferens ille ſententiam conſenſumque veſtrum in ſcriptum relatum mihi date, in eo ſcilicet vos quẽ ego delegero acquieturos eſſe, & ego id facere ſum paratus. Illi imperata ſtatim faciunt, & Paulus in lecto ſedens, charta accepta, Marciani cuiuſdam nomen in ea clàm cõſcribit: qui preſbyter quidem erat, & ſub eo * monaſticam vitam coluerat, tum autem peregrè profectus fuerat. Paulus poſtquam ipſe ſigillo ſuo chartam obſi- D gnauit, idémque & preſbyteri alij iuſſu eius fecere, libellum Marco Scytharum epiſcopo, qui tum in vrbe erat, credidit, hiſce eum allocuturus verbis: Si Deus me diutius in vita manere voluerit, libellum hunc perinde atque depoſitum aſſeruatum mihi reddes: ſin illi, vt me ad ſe euocet, viſum eſt, charta reſignata, quem ego communi omnium calculo epiſcopum delegerim, inuenies. Vbi ille mortuus eſt, & triduo poſt libellus magna multitudine præſente apertus eſt, legitima ab omnibus etiam Pauli electio iudicata eſt. Atque illi nulla interpoſita mora, homines qui Marcianum adducerent, miſere: qui eum Tiberiopoli in Phrygia inuentum, dolo bono vſi, vel inuitum adduxere, &

a Achilleum Conſtãtinopolis granariũ.

Eccleſia Nouatianorum in medio incẽdio illæſa conſeruatur, Pauli Nouatiani epiſcopi precibus.

b Pelargus vrbis Cõſtantinopolitana regio.

† σῶστρα θύοντες.

Paulus idem moriturus, prudenter, quibus oportuit conſentiẽtibus ſucceſſorem ſibi deſignat.

Prouerb. ἐξ ὄφεων τὴν ἀνδρομάχην διασκευάζομεν.

Bonus epiſcopus poſterorũ etiã & tranquillitatis eorum rationem habet.

** h. e. cœlibem vitam.*

Marcus Scytharum epiſcopus.

Marcianus Pauli ſucceſſor.

† * *Tripart. historia & Paul. Diac. habent Thermas Achilleas. Et eſt thermarum mentio quæ Achillea dicuntur, in l. omnis ſeruitus. C. de aquæduct. Sed neſcio an ea lex ad vrbem Conſtantinopolitanam pertineat, quòd in ea aquæductus Hadriani mẽtio fiat: vt fortaſſe ibi de aquæductibus Antiochiæ agatur, quam vrbem præcipuè Hadrianus exornauit. Nicephori verba hæc ſunt: ὁ ἐμπρησμὸς τὸ πλεῖον τῆς πόλεως ἐπέδραμε. ὡς καὶ τὰ μέγιστα τῶν ὡρείων καταναλῶσαι, καὶ τὸ δημόσιον ὃ ἀχιλλέως ἐπώνυμον ἦν. ἀχίλλειαι κριθαὶ, καθαραί καὶ εὐγενεῖς. h. e. Farra pura & generoſa. Suid. Ariſtoph. ἀχίλλειον ἀπομάττῃ. h. e. primario veſceris pane. ἀντὶ τοῦ σιτήσεως τῆς ἐν πρυτανείῳ μετέχεις. h. e. pro eo quod eſt, in prytaneo epularis.*

in eccleſiæ throno collocauere. Hæc de Paulo E dicta ſint.

Vt epiſcopus Proclus Thalaßium præfectum comprehendens, iamiam in Illiricum profecturum, poſt Firmum Cæſareæ crearit epiſcopum. Cap. 42

Proclus præter opinionem omnium, ex Thalaßio Illyrici præfecto epiſcopum Cæſarienſem facit.

EAdem tempeſtate, decimuſeptimo conſulatu Theodoſij, patriarcha Proclus nouum quiddam præter eccleſiaſticam conſuetudinem fecit. Quum namque Firmus Cæſareæ Cappadocum epiſcopus mortuus eſſet, & Cæſarienſes Conſtātinopolim, vt epiſcopus eis deligeretur, petentes veniſſent, cuinam epiſcopatum eum committeret Proclus deliberauit. Sabbati dies erat, & commodum tum accidit, vt vnà ſenatores omnes ad epiſcopum viſendi eius gratia venirent: in quibus etiam Thalaſſius fuit, vrbium earum quæ in Illyrico ſunt, præfecturam gerēs. F Etiam is inde in Orientem profecturus fuerat, munus ſibi ab Imperatore commiſſum adminiſtraturus: quum Proclus ſubitò manibus iniectis, eum pro præfecto epiſcopum Cæſarienſem creauit. Atque ille etiam contra animi ſui ſententiam in Eccleſiæ gradum conſcendit, eámq; ritè adminiſtrauit: quum quidem tam ſubitum factū Imperator ægrè ferret, mox tamen id ſanctione ſua comprobaret. Facinus hoc Procli inſolitū, & auditu admodum mirum eſt.

De reductione ſacrarum reliquiarum ſapientiſſimi Ioannis Chryſoſtomi. Caput 43.

Idem plebe Cōſtantinopolitana petente, corpus diui Chryſoſtomi, de conſenſu Imperatoris Conſtantinopolim perferri curat.

FEcit prætereà præclarum aliud quiddā, gloriáque eius prorſus dignum. Quum enim ſciret eccleſiam dudum ſciſſam eſſe, propter abrogatam Chryſoſtomo dignitatem, conſilium G quæſiuit, quomodo Eccleſiam à diſſidio & ſeditione conſeruaret, & hominum mœrorem conſolaretur. Rem eam Dei ductu mirabiliter eſt aggreſſus. Quinto patriarchatus eius anno plebs, quæ piè propter Ioānem tumultuata fuerat, congregata, Proclo perſuaſit, vt legatione apud Imperatorē fungeretur, vt ſanctus ille vir ab iniuſto exilio reuocaretur, populúſq; & Eccleſia orbitate liberaretur, petiturus. Id Proclus ſtatim non grauatè fecit. Et qui corpus eius adducerent, miſſi ſunt. Tumulus autem immobilis prorſus fuit: Et quum multæ multorum manus ad eum mouendum adhibitæ eſſent, nihilo magis loco moueri potuit. Quod vbi Imperator cognouit, ſtatim cauſam eius rei intellexit. Itaq; literis rubrica ſcriptis, virum ſanctum, vt adduci ſe pateretur, obteſtatus eſt. Literæ ipſæ ſu- H pra pectus eius poſitæ, & peruigilium actum, precéſque ad Deum fuſæ ſunt. Ita tumulus ſe abducentibus facilem præbuit, & ſanctus ipſe, pondus eius leuius reddidit, vnà cum baiulis ſimul ferre viſus eſt. Literas Theodoſij ad eum ſcriptas, hic referre viſum eſt. Orbis totius doctori, & ſpirituali patri, Ioanni ſancto, & aurei oris patriarchæ, Theodoſius Imperator. Corpus tuum itidem vt aliorum mortuum eſſe putantes, pater honorande, transferre id & adducere ad nos, ſicuti filij parentum amantes, deſiderauimus. Quum autem debitum prorſus honorem, & quantam opus fuit ſummiſſionem & modeſtiam, eam ei rem non contulerimus, Imperialis fortaſſe faſtus leges in rebus, quibus

Theodoſij literæ ad Chryſoſtomum defunctum, quibus eum Conſtantinopolim reuocat.

Theodoſij cō- pater.

nos magis quàm Imperio ipſo honeſtos eſſe decuit, ſequuti: non immeritò voto noſtro excidimus. At tu pater patrum verè reuerēdiſſime (nunc enim veluti viuentem alloquimur) ad deſiderium potius noſtrum, quàm ad cœptum tuum ſpectans, veniam da pœnitentibus, qui longè magis quàm alius quiſquam pœnitentiā docuiſti, & nos viciſti. idoneúmque caſtigationis, deſiderio flagranti errorémq; ſuum agnoſcenti animæ, eo quòd huc vſque reditum ad nos tuum detrectaris, exemplum exhibuiſti: redde teipſum nobis quæſo, redde. Vt enim longiore mora & dilatione nos amplius etiam affligas, neque commiſerationis viſceribus tuis, neque amori & expectationi noſtræ dignum eſt: qui non ſolum corpus & cineres, ſed ſolam etiā vmbram tuam cernere cupimus. Literæ tales F fuere. Poſtquam autem itinere confecto, in littus ex aduerſo Conſtantinopoli ad Chalcedonem cum reliquiis ſancti viri peruenere, tranſiit eò Imperator & ſenatus Imperatorius: tranſiit etiā patriarcha, & iudices, magiſtratúſque omnes. deinde generis & ætatis homines omnis, per fretum in mari perinde atque in continente vadentes, & ad Propontidem os Boſpori ardētibus funalibus tegentes, ſacrum tumulum Imperatoris triremis excepit. Tum ſanè miraculum quoddam edidit Deus, prodigiis quæ vnquam viſa ſunt longè maius. Quum enim certa & conſtans eſſet in mari tranquillitas, repētina ſubitò exorta eſt procella, & naues innumerabilis illius claſſis aliæ aliò diuerſæ ſaluti ſuæ cōſulentes diſperſæ ſunt. Ea autem quæ ſacrum illud pondus & præclarum theſaurum vehebat G Imperatoris triremis, funibus derepentè ruptis, diuina gubernata manu ad viduæ agrum appulit: viduæ inquam illius, propter quam ſponſa Chriſti Eccleſia paſtore tanto viduata fuerat. Et rurſum poſt mortem quoque iuſto iudicio legitimam ille tulit ſententiam, agrum viduæ autoritate ſua attribuens atque confirmans: Deo nimirum magnum illum glorificante, & iniquum exilium eius apertè deprædicante. Et quoad eius fieri potuit, petram nauis diſcidit, quod miraculum hodie quoque cernitur, & egregij illius viri ardorem eximium quouis præcone clarius atteſtatur. Hoc vbi factum eſt, ſerenitas rurſum aduenit, & naues aliæ aliunde collectæ, cum apparatu & comitatu maximo, carminibúſque debitis, virum ſanctum producentes, in vrbem impetautem deporta- H runt. Eúmque primùm, circa † Amantium magni Thomæ templum excepit: inde verò in ſanctæ Pacis delubrum delatus, poſtea porrò imperiali curru tumulus vectus, in ſanctorum Apoſtolorum fanum illatus eſt. Ibi Imperator ſacro tumulo chlamide tecto, & fronte atque oculis vrnæ impoſitis, communem ſupplex precationem pro parentibus fecit. Dudum enim illi mortui fuerant, in pupillari ætate eum tenerum adhuc relinquentes. Seorſim verò pro matre quoque precatus eſt, vt tumuli eius motus atque ſtrepitus conſiſteret. Triginta enim & quinq; annos iam is quatiebatur, quo tēpore ſcilicet & ipſa Eccleſiam concutiebat. Nec ille id non exorauit. Cōſtitit namque vrna eius cōſtitit. Atque vbi ſacer Proclus virū ſanctum

Infertur honorificentiſſimè Chryſoſtomi corpus in vrbē Conſtantinopolitanam.

per tempeſtatem ſubitam, corpus ſanctū ad viduæ veluti agrū appellit, cui is ab Eudoxia adēptus fuerat, etc.

† περὶ τῶ ἀμαντίου.

Theodoſius pro parētibus ſuis defunctis precatur ad diui Ioannis tumulum.

ſanctum iu eundem ſecum thronum colloca-A uit, plebs circunfuſa ore vuo exclamauit: Recipe, inquiens, thronum tuum, ô pater. Fertur ipſe quoque tum, quæ dudum clauſa fuerant, labris rurſum apertis, ad populum dixiſſe, pax vobis: ſicuti id circunſtantes homines, & Proclus patriarcha, ſe audiuiſſe teſtari ſunt. Porrò ſacris myſteriis peractis, ad reliquiarum eius repoſitionem itum eſt. Et epiſcopũ manibus magnus antiſtes ad baſim ſacræ & diuinæ menſæ, veluti ſacer & inuiolabilis theſaurus, conditus eſt, epiſcopia epiſcopus, martyribus quanuis ſine ſanguine martyr, prophetis Chriſti & apoſtolis magna atque aurea Eccleſiæ Chriſti tuba, omnes omnium aures perſonans, & pia dogmata & precepta clarè muſicis planè modulis accinens. Factum id vigeſimoſeptimo mẽſis Ianuarij die. Ingenti autem facinore iſto, illi etiam qui propter ipſum ſeceſſerant, perſuaſi, Eccleſiæ omnea coniuncti atque vniti ſuut. Admirari verò, Socrates eccleſiaſticus inquit mihi libet (vt Nouatianus clàm virum ſanctum, vt opinor, perſtringens) quomodo inuidia Origenem defunctum impetierit, Ioãni autem pepercerit. Ille namque poſt ducentos ferè annos, ab obitu ſuo, à Theophilo excommunicatus eſt: Ioannes verò trigeſimoquinto anno poſt mortem ſuam à Proclo in communionem eſt receptus. Adeò diuerſis à Theophilo motibus. Proclus fuit, Sed hęc quomodo & antea acta ſint, & adhuc ſemper agantur, viros prudentes non ſugit. De reductione diui Chryſoſtomi hactenus.

Cadauer chryſoſt. in epiſc. throno collocatum, pacem populo precatur.

Ad baſim ſanctioris aræ in diuorũ Apoſtolorum eccleſia id cõditũ.

Sectatores tãdem Ioannis omnes prorſus eccleſiæ coniũguntur.

Socrat. de Ioãne Chryſoſt.

Conſertur per diſsimilitudinem Ioannes cum Origene.

Poſt fata Origene inuidia, Ioanne fauor eſt cõſequutus

Reliquiæ diui Ignatij Roma Antiochiam tranſlatæ.

Vt etiam ſit relatus diuinus Ignatius Roma Antiochiam.
Cap. 44.

EIſdem tẽporibus diuinus quoque Ignatius Roma Conſtantinopolim delatus eſt. Quũ nãque ille, ſicuti ei viſum fuerat, in Amphitheatro Romæ in ferarum alius ſepultua eſſet, quæcunque ſuperfuere firmiora ſolidioraque oſſa, condita ibi ſunt. Theodoſius autem Dei opt. max. præſtantiſſima ſuggeſtione, magnopere ingenti atque illuſtri cum honore ea ad gregem ſuum referre ſtuduit. Quapropter reliquias eas inde receptas, cum magnifico apparatu poſt tẽpus longum Antiochiam reduxit, & in eo loco quod cœmiterium vocatur, veneratione magna repoſuit, & delubrum ingens dæmonibus olim dicatum, quod ab incolis τυχαῖον quaſi Fortunæ templum dicas, vocabatur, in ſacroſanctum fanum mutatum, diuino martyri conſecrauit: in quo etiam reliquiarum tumulus repoſitus eſt, curru Imperiali cum ſacro apparatu & ſatellitio in vrbem eam illatus, vbi quoque anno quolibet publicè & magnificè feſtus dies eſt actus, Deo diligentium ſe memoriam ſanctè à funere etiam ipſo glorificante, ſicuti antea quoque in Babyla accidit. Deo nanque inuiſus Iulianus propterea quòd Daphnæus Apollo oraculum eius conſulenti nihil reſpõdiſſet (martyre quippe qui in propinquo loco conditus erat, diuina potentia os illius obturante, ſicuti id dæmon inuitus confeſſus eſt) noua quadam tranſlatione martyrem cohoneſtauit, vt commodius faciliuſque dæmones res ſuas agerent, quemadmodum Iuliano obſcurè polliciti fuerãt. Sed id,

τυχαῖον, ſiue Fortunæ templum, in martyriũ Ignatij Antiochiæ redactum.

Diui Babylæ martyrium ibidem.

Deus ſanctos ſuos etiam defunctos glorificat.

Honor martyrum defunctorum.

ſicuti videtur, prouidentiæ diuinæ fuit, vt ſimul & martyrum potentia manifeſta fieret, & ſacræ eorum reliquiæ longè ab idolorum nidore abeſſent: & ſacro loco repoſitæ, debito, pro eo atque conuenit honorarentur delubro: ſicuti & accidit. Templum enim ei ante vrbem & magnitudine amplum, & forma pulchrum extructum eſt, in quod etiam eius vrna illata eſt.

De ſanctis ſeptem pueris, qui Epheſi reſurrexerunt, ad fidem communis reſurrectionis ſtabiliendam.
Cap. 45.

SVb idem tempus, diſputatio ingens in vrbe imperante, de mortuorum reſurrectione extitit, & populo maxima inceſſit concertatio. Quidam enim, vnà cum Sadducæis, reſurrectio-B nem prorſus non eſſe opinati ſunt: quidam autem ægrè quidem, ſed crediderunt tamen, defunctos excitatum iri, apertis & irrefragabilibus ſacrarum ſcripturarum teſtimoniis adducti, alio prorſus & mutato corpore. Vt primum enim corpus illud, quod variis modis ſolutum abolitumque ſit, reſuſcitetur, fieri non poſſe: ſed pręter id aliud nulla precedente materia, diuina, quæ omnia perficit, voluntate denuò reſtitutũ, vnà cum anima reſurrecturum eſſe exiſtimarunt. Huic tantę ætatis eius hominum ignorantiæ, & de propoſita quæſtione ambiguitati, qui priuſquam exiſtant, omnia nouit Deus, perinde atque medicus optimus, idonea præparauit remedia, vt tempore ſuo curam adhibens, animarum ſanaret imbecillitatem. Itaque ante annos trecentos ſeptuaginta duos, rem fecit, quæ nul-C la ex parte miraculis antiquitùs ab eo ſupra naturæ captum editis cedat: quam hoc loco commemorare aggrediar. Epheſi in Ionia ſeptem pueri, corporibus iuxtà & animis fratres fuere, à parentibus per manus eis traditæ religionis noſtræ cultores. Tanto verò illi erga Chriſtum flagrarunt amore, vt perſequutionem eam quã Decius Romanus eo tempore Imperator grauiſſimam perquam crudeliter exercuit patuifacerent. Et quum propalàm Chriſtum confeſſi eſſent, poſtea non longè ab vrbe ea receſſerunt: & iu vicino quodam antro, propter imminens periculum ſeipſos occultarunt. Eius antri aditũ & fores, perſequutores à parte exteriore probè circumuallatas muniuere. Illi porrò præ anxio animi mœrore in ſomnum ſibi profundum D delabi viſi ſunt, atque ita ad annos trecẽtos ſeptuaginta duos dormierunt. Perinde enim atque angeli prouidentia diuina & ſpiritu ſancto obumbrati, & veluti ſenſu orbati, ſuaui & molli ſomno, eo quo diximus tẽpore ita ſunt detenti, vt neque corpora neque veſtimẽta eorũ diffluxerint. vbi antẽ tẽpore ſuo ſub præſenti, de quo nunc agimus, Theodoſij imperio ſpelũcæ fores recluſę ſunt è ſomno illo euigilarunt: vnumque ex eis in vrbem rerum neceſſariarum comparandarum gratia miſerunt. Quum autem is ciuibus Decij numiſma proferret, noua atque inſolita monetæ forma adducti, in theſaurum eum illi incidiſſe opinati ſuur, iuuenemque ad vrbis rectorem duxerunt, neque leuia ei, vt aurum inuentum indicaret, adhibuerunt tormenta. Et poſtquam flagris abundè conciſus, vix apud

Diſputatio dẽ reſurrectione mortuorum Conſtantinop. orta.

Hiſtoria ſeptẽ fratrum apud Epheſum dormientium.

Ea mortuorũ reſurrectio certiſſimè indicatur.

Simile quiddam Paulus Diaconus de ſeptem quoque dormientibus in Germania refert, de geſtis Langobar. li. 1. cap. 3.

ſeipſum eſſet, exclaman s: Quis tandem, inquit, impetium nuoc obtinet? mihi dicite. Atque illi ſuauiter & facetè ſubridentes: Num tu, reſponderunt, Theodoſium nunc feliciter imperium adminiſtrare ignoras? Tum iuuenis: Bona verba quæſo, ait: an non Decius, ſed Theodoſius Romanum obtioet imperium, qui me & ſex alios mecum multo timore territos per præfectum vrbi ſpeluncam hanc vbi occultaremur, ſubire coegit, vnde me illi fame perciti ad panes emẽdos præmiſere? His illi verbis auditis coosternati, celeriter omnes ad antrum illud accurrerunt, adituque magis dilatato, lapidibuſque hinc & inde diſiectis, in tabulam inciderunt, in qua Decij nomen, ipſorum, in Chriſti religione profitenda libertas, fuga ſimul & occultatio, necnon ſepulturę tempus percommodè expreſſum erat.

Imperator Theodoſius ad eos videndos Epheſum profectus.

Proinde cum reuerentia debita eos inde duxeruot, & de re omni celeriter Imperatorem certiorem fecerunt. Cœterùm Imperator fideliſſimus, vbi eam rem cognouit, quòd ſemper quæ grata Deo & accepta eſſent faceret, pietate ſua indignum duxit, vel illos ad ſe transferri curare, vel alios ad eos videndos mittere, ipſum autem domi manere: alterum enim arrogaotię, alterum autem ſocordiæ omnino eſſe iudicauit. Et rebus omnibus, præ eo vt ad illos veniret, contemptis, quàm potuit celerrimè Epheſum, contendit, atque ibi illorum conſpectu ſe oblectauit, & cum eis colloquutus, & ad ſatietatem coosuetudioe eorum viſus eſt: tum autem in communi etiam menſa cum eis, ita vt par erat, cibum cepit, ſeptemque totos dies cum eis fuit, omne eis curæ & officij genus præſtans. Vbi verò etiam longiore rurſus ſomno & obitu ſancto in Chriſto obdormierunt, debito eos proſequutus eſt honore: & præclaro ea de cauſa triumpho acto, magnificeque rurſum eis in antro repoſitis, Cõſtantinopolim eſt reuerſus. Ea re quæſtio de dogmate ſopita eſt. Satis enim coostabat, qui vt pueri illi tot anoos, veluti noctem vnam nullo corporum detrimento quieſcentes ſupereſſent, effecerit, eoſque vnà cum animabus excitarit: eũ quoque poteſtatis ſuæ abundantia, omnes homines cum ſuis, oon alienis corporibus, in momento vno, veluti ex ſomno, tempore ſuo excitaturum eſſe. Hæc hactenus.

Quæſtio Conſtant. de reſurrectione mortuorũ per miraculum iſtud deciſa.

De maximis terræmotibus: & vt propterea in campo ſupplicationes factæ. quibus cùm imperator & Proclus adeſſet, ſubitò puer in aerem ſurreptus, ter ſanctum hymnum audiuerit: id quod ita rurſum demiſſus populo retulit, & ſtatim concidens expirauit. Et vt Theodoſius vrbem renouarit, pluráque ædificia Antiochiæ conſtruxerit.

cap. 46.

Terræmotus magnus & diuturnus ſub Theodoſio Euagr. lib. 1. cap. 17.

ADhuc Theodoſius imperabat, & terræmotus magnus & admirãdus extitit, qui priores omnes magnitudine, celeritate & temporis diuturnitate facilè ſuperauit. Nam ad menſes ſex maximè durauit, & noo ex interuallo, ſed motu continuo omnia concuſſit, idque per orbem ferè vniuerſum: adeò vt noo ſolum in vrbe imperante turres in præceps ierint, & murus variis in locis ruptus ſit, verumetiam circa Cherſonesum, ædificium id quòd μακρὸν τεῖχος, hoc eſt

Macrõtichos.

E longum murum vocant, ſimul omne conciderit: & innumerabilia vbique locorum, magnorum operum templorumque ædificia peſſum ierint. Terræmotus iſte Alexandriam quoque attigit Antiochiæ autem impetu vehementiore imminens præcipua quæque ſpectacula maximè comminuit. Et innumerabiles accidêre caſus, oon terra tantum, verumetiam mari. Alicubi enim terra dehiſcens, vicos frequentes abſorbuit: alicubi fontes non exigui ſubitò exaruere: quibuſdam in locis vbertim aqua profluxit, quę ibi antea eſſe ſolita non fuerat. Arbores multæ vnà cum truncis ſuis radicitùs euulſæ. Aggeres plurimi detepentè exiſtentes, in montes ingeotes conformati. Mare terminos ſuos transgreſſum, piſces ingentis magnitudinis mortuos

Caſus varij & admirandi in eo terræmotu.

F veluti funda eiecit. Inſulæ plures vnà cum incolis ſuis ſubmerſæ, hodie quoque non apparẽt. Naues vndis confertim decentibus in arida medio mari immobiles conſiſtere viſæ. Cladem ex eo terræmotu plurimum ſenſere Bithynia, Helleſpontus, vtraque Phrygia, & Orientis pars maxima: ſicuti dictum eſt. Inuaſit quoque Occidẽtis regiones plures. Et quum longo duraret tẽpore, non ea qua cœperat vehemeotia graſſari perſeuerauit, verùm ſenſim de impetu aliquid remiſit, donec prorſus conquieuit. Clades ea talis fuit. Byzantij autem in maximum coniecti metum, à ruinis & ædificiorum ſibi timentes, muros reliquerunt: & extra vrbem in Campo, qui dicitur, morati ſunt, vnà cum Imperatore Theodoſio, & patriarcha Proclo continuis precibus incumbentes, Deumque vt propitius eis

Conſtantinop. cum Imperatore extra vrbem manent.

G eſſet & ab imminenti calamitate orbem liberaret, obteſtantes. Et quum aliquando motu eo graſſante, terra veluti fluctuans concitteretur, & homines per metum eam ex fundamentis ipſis extirpatum iri vererentur, & omoes litaoüs & ſupplicationibus dediti collachrymarent, & ex profundo intimoque animo miſericordiam diuinam implorarent: tum miraculum pręter opinionem omoium, quod ſenſum & mentem omoem excedat, ſobſequotum eſt. Subito namque è medio inſpectantibus omnibus, diuina quadam vi puer in aërem ſublimis ad cœleſtem vſque tractum, ita vt iam non appareret, ſublatus, diuinam vocem qua angelis Deũ laudibus ferre mos eſt, audiuit: eáqoe voce percepta, rurſum

Litaniis & ſupplicationibus operãtur.

Puer mirificè in aerem ſublatus, & inde remiſſus.

H priore per aërem via reuerſus deſcendit: & epiſcopo Proclo, ipſique Imperatori & multitudini omoi ſupplicationibus operanti, Deúmque hymnis celebranti, ab angelis canentibus ſe verba hæc audiſſe renunciauit: a Sanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus immortalis, miſerere noſtri. Quæ vbi Proclus intellexit, ſtatim ad eum modum populum pſallere iuſſit: b & terræmotus ſtatim etiam conſtitit, omnioóque conquieuit. Imperator porrò Theodóſius, & inter fœminas admiratione omnium digna Pulcheria, tanto miraculo perculſi, c cooſtitutione Imperiali confeſtim, vt per orbem omnem diuinus hymous iſte conciooeretur, decreueruot. Et ex eo tẽpore Eccleſia Chriſti eum acceptum, non quolibet tantum die vſurpat, ſed etiam (vt ſimpliciter dicam) cuiuſlibet carminis & laudis Dei initio, ante omnia pleno ore præmittit. Puer verborum eorum miniſterium exequutus, ſtatim

a Τρισάγιος h. e. ter ſanctus angelorũ hymnus, Deum trinum & vnũ celebrantium.

b Terræmotus conquieſcit.

c Theodoſius, vt hymnus talis in eccleſia omni canatur, inſtituit.

vita

vita defunctus eſt, & in magna eccleſia quæ Pacis nomen obtinet, conditus. Locus autem in quo ille in ſublime actus eſt, poſtea ὕψωμα θεῖον id eſt, diuina exaltatio vocatus eſt, Notum ventum pro vrbe Conſtaotinopolitana ſpectans. Imperator vbi terræmotus timore liberatus eſt, ilico Conſtantinopolitanæ vrbis muros reficere aggreſſus eſt: & maiorum mœnium partem, quæ in ſicco loco ſunt, per dies ſexaginta, in eã quæ nunc cernitur formam Anthemius reſtaurauit, ingenti vrbi amplitudine pomeriis prolaris adiecta. Cyrus autem præfectus vrbi, reliquum qui conciderat, & vi temporis labefactatus fuerat, murum renouauit, atque in ſublimem altitudinem, vrbe veluti in nouam redacta formam, conſtruxit. Et quum aliquando imperator in Hippodromo equeſtre exhibens certamen ſtaret, Byzantij ſtructura Cyri delectati, magnificam illam emiſere vocem: † Conſtantinus condidit, Cyrus reſtaurauit. Qua ex cauſa ira percitus princeps, præfecti dignitatem, illo ſub prætextu quòd Græcæ ſuperſtitionis cultor eſſet, homini ademit, & ſubſtantiam eius omnẽ publicauit. Ille animum deſpondens, ad eccleſiã confugit: & in ſacrum ſacerdotum ordinem allectus, Smyrnæorum præfuit vrbi. Smyrnæi vbi illum audiuere Græcorum ſacra coluiſſe, communionem eius ſunt auerſari. Cyrus autem ad eos in eccleſia talia verba fecit. Viri amici, natiuitatem Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti ſilentio colamus, quoniam auditu etiam ſolo in virgine ſancta conceptum eſt Dei verbum, Ei gloria ſit in ſecula, Amen. Ac deinde gratus ciuibus fuit, & eccleſiam piè gubernauit. Huius quoque opus eſt templum Dei genitrici dicatum, quod Cyri dicitur: in quo, fama eſt, & Romanũ illum cantorem eximium, propter carmina decantata honorem & præmium virtutis à Dei genitrice recepiſſe. Tẽplum autem id huiuſmodi occaſione iſthic eſt erectum. Cupreſſus in eo loco ingens & procera fuit, in qua ſuperioribus temporibus neſcio quomodo imaginem Dei genitricis, quidam occultauit. Quum autem multum præteriiſſet temporis, & imago lateret, ipſa ſeipſam indicauit. Cupreſſus enim immenſo coruſcans lumine perinde atque fax vna ardere viſa eſt, & ingens etiam miraculorum vis ab obſcura & latenti efficacia manauit. Vbi autẽ quidam curioſitate laudata arborem conſcendit, imago ea, vnde miraculorum vis profluxit, apparuit. Quapropter Cyrus loco ei honorem

Murus collapſus reſtituitur per Anthemium & Cyrum.

Populus Conſtãtinop. muros refectos Cyro acceptũ fert.

Cyrus proſcribitur.

Cyrus ex præfecto vrbi epiſc. factus.

præclarus hic etiã fuit poeta.

† κωνσταντῖνος ἔκτισε, κῦρος ἀνενέωσε.

Idem epiſc. fit Smyrnẽſis.

Celebre eius ad populũ pro œcunne verbũ.

Templũ virginis matris ſub Cyri nomine.

Romanus cãtor eximius.

†

Miracula ad imaginem Dei genitricis edita.

De Cyro iſto hæc apud Suid. reperiuntur: Cyrus panopolites poëta ſub Theodoſio iuniore vixit. Apud quem præfectus prætorio, & præfectus vrbi, conſul & patricius fuit in admiratione ab Eudocia Auguſta, quæ poëmatum ſtudioſa erat, habebatur. Eudocia autem, quum aula relicta, in Oriente Hieroſolymis eſſet, Cyrus ab aduerſariis inſidiis circumuentus, in Phrygia Cotyei epiſcopus factus eſt, & vſque ad Leonis Imp. tempora durauit. Mentio eius fit. l. ſi quis. C. vt nem. ad ſuum patroc. lib. 11. Et ad hunc ſcripta eſt l. qui ſub prætextu. C. de ſacroſ. eccleſ.

† Conceptum virginis ſpiritus, non caro, fides non libido, prævenit. credendo, non concumbendo, fœcundata eſt virginitas. Aug. de trinit. lib. 13. cap. 18.

habens, pulcherrimum & maximum Dei genitrici conſtruxit delubrum. De his hactenus. Verumenimuerò Imperator magnam exhibens liberalitatem, non imperantem tantum, ſed & alias reſtaurauit vrbes, quæ valde dirutæ fuerant: Et alias quidem aliter reſtituit. Antiochiam verò Mennooium & Zoilum & Calliſtum, religione noſtra admodum pręſtantes viros, rectores miſit, Ibi Mennouius perquàm decenter & magnificè, quod * Pſephium dictum eſt, ab ipſis fundamentis reſtituit: in cuius loco medio hypæthram & ſubdialem aulã reliquit. Zoilus autẽ Imperialem erexit porticum, ad Auſtrum ſpectantem, in Rufini porticus latere, cognomine ſuo loco ei relicto. Qui verò mihi cognominis fuit Calliſtus, præclarum & magnificum vrbi ei reliquit ædificium, quod Calliſti porticus nominatur, pro iudicum curia, ex aduerſo ei ſoro vbi pulcherrimæ conſtructæ ſunt ædes, in quibus duces belli habitant. Inſuper Anatolius quoque dux, militarium in Oriente ordinum pręfectus, eò miſſus, cognominem ſibi porticum, omnis generis materia & arte præcipua exornatam, ſplendidè excitauit. Hæc etiam ſi per digreſſionem hiſtoriæ inſerta, non tamen ſtudioſis inuenuſta aut ingrata erunt.

Vrbium reſtauratio.

** ψηφίον. à calculis qui ψῆφοι dicuntur, ſeu ſuffragiis ferendis dictũ videtur quaſi comitiũ Romano more dicas.*

Antiochia reſtitutũ Pſephiũ. porticus Rufini.

Extructa porticus Calliſti. Porticus Anatolij.

Vt poſt Proclum Flauianus, poſt Cyrillum Dioſcorus, eccleſiæ ſuſceperint adminiſtrationem. De diſſidiis inter Pulcheriam & Eudociam, propter Chryſaphiũ. Item de ſynodo iterum Epheſi celebrata, & prædatoria cognominata.

Caput 47.

POſtea quum diuinus Proclus vndecim annis in Conſtantinopolitana ſede, & admirandus Cyrillus in Alexandrina triginta duobus eniruiſſent, eodem tempore ambo ad immortalem tranſiere vitam. Sed & Ioannes Antiochenus moriens Domno thronum reliquit: & Leo magnus, Cœleſtino ad cœleſtem recepto vitam, in veteris Romæ eccleſiam eſt inductus. Porrò Iuuenalis adhuc ſuperſtes, eccleſiis Palæſtinæ præfuit. Proclo Flauianus ſucceſſit, ſacrorum donariorum eccleſiæ magnæ cuſtos, dignitate preſbyter, vita autem cœleſti præclarus. Poſt Cyrillum in Alexandriæ throno Dioſcorus impietatis officinam inſtituit: qui quum rebus aliis peſſimus fuit, tum diuino Cyrillo & Flauiano inimiciſſimus, tertiæ ſynodi decreta non recepit. Et quòd Conſtantinopolitano Archimandrita † infelici Eutychetæ, & præterea Chryſaphio primario inter Imperiales cubicularios eunucho amiciſſimè vteretur, vt ſecunda Epheſi ſynodus cogeretur effecit, quæ ληστρικὴ, hoc eſt, prædatoria dicta eſt. Eius celebrandæ tale fuit initium. * Chryſaphius iſte multum apud Imperatorem autoritate valuit, & quòd conſecrationem Flauiani, propter anticipatam opinionem, minus gratam probatamque haberet: Imperatori ſub-

Præclariſſimi eccleſiarum antiſtites.

Flauianus iſte in l. quoniam C. de epiſc. & cler. Fabianus dicitur.

Flauianus Procli ſucceſſor.

Dioſcorus Cyrilli.

† δυστυχεῖ εὐτυχεῖ.

Eutyches abbas.

Secunda Epheſia ſynodus, Prædatoria dicta.

Audet Eunuchus munus benedictionis pro eu-

ctione à Flauiano, quod Imperatori mittat petere. Chryſaphius eunuchus. Cur eunuchus iſte Flauianum oderit.

** Apud Suidam eſt plurimum autoritate eunuchos aulicos apud Theodoſium valuiſſe, & res pleraſque ex arbitrio eorum perperam actas eſſe.*

iecit, vt patriarchæ ſignificaret, quo ille † electionis atque conſecrationis gratia benedictionis munus ſibi mitteret. Diuus Flauianus panes puros miſit. Cryſaphius contra, a aureum benedictionis donum mittendum eſſe dixit. Cui patriarcha reſpondit, non eſſe ſibi talium rerum copiam: niſi fortè ad hoc ſacris vteretur templi a donariis. Ipſum verò Chryſaphium optimè noſſe, Eccleſiæ ſacra vaſa Deo & pauperibus eſſe conſecrata. Atque inde offenſio locum habuit, quum eius rei Pulcheria Auguſta nihil animaduertiſſet. b Chryſaphius eam ob rem inuidia percitus, omnem mouit funem, vt patriarcham ſede ſua deturbaret. Quum autem id omnino, Pulcheria ſummam rerum adminiſtrante, fieri non poſſe videret, Eudociam Auguſtam, quæ nondum in Palæſtinam ierat, ſolicitauit, eamq́; paulatim aduerſus matrem Pulcheriam concitans, F vt Præpoſitum illi ademptum ſibi aſciſceret, ſuadere ei cœpit. c Præpoſitus enim Pulcheriæ parebat, vt quæ rerum ſummam adminiſtraret. Eudocia non parum Imperatoris tentauit animum, vt Præpoſitum à Pulcheria abduceret. At ille ab ea perſuaſus non eſt, petitionem Eudociæ refellēs: quòd Pulcheria ſoror eius in imperio genita atque educata eſſet, & quàm optimè remp. adminiſtraret. Poſtquàm Chryſaphio cœptum id non ſucceſſit, aliud eſt expertus, & rurſum Eudociæ moleſtus fuit, Imperatorem vt inſtigaret, quo ille patriarchæ ſecretò inſinuaret, vt Pulcheriam diaconiſſam legeret. Hoc Eudocia quum ageret, frequenti ſuggeſtione tandē mitiſſimum Imperatoris animum flexit. Nam & lapidem aquæ gutta frequentius defluens, excauare ſolet. Theodoſius patriarchæ ad ſe vocato, G arcanum indicauit. Et ille in mœrorem coniectus, Imperatori quidem quod ei gratum eſſet, facturus eſſe viſus eſt: Pulcheriam autem literis ſecretioribus certiorem fecit, vt nequaquam in conſpectum eius veniret, ne ſcilicet quod & ſibi ipſi & illi parum gratum eſſet, facere cogeretur. d Pulcheria ſtatim quid ageretur intelligens, Præpoſitum tranſire ad Eudociam iuſſit: & ipſa vrbe egreſſa, ad Septimum tranquillam priuatam vitam egit. e Imperator autem & Eudocia Flauiano deinceps, quòd arcanum illud conſilium propalaſſet, maximè ſuccenſuerunt. Pulcheria ad hunc modum eiecta, per Eudociæ manus reſp. adminiſtrabatur. quo tempore etiam ſuſpicionis illius occaſio locum habuit, de celebri illa oue, propter Paulinum magiſtrum, quemadmodum ſuprà dictum eſt. Hæc quum ſic gererentur, f Euſebius, de quo H in ſynodo tertia antea diximus (nam primus ipſe Neſtorij veſaniam deprehendit atque redarguit, ſi quis alius, & ipſe artis Rhetoricæ peritus: tum autem Dorilæus epiſcopus erat) quòd Eutychetis familiaris eſſet, de fide aliquando eū eo eſt collocutus. Atque vbi eum non rectè ſentire animaduertit, libellum ea de re patriarchæ Flauiano obtulit. g Flauianus ſynodo prouinciali Conſtantinopoli coacta, ad quam quadra-

† τὰς ὑπὲρ τῆς χειροτονίας εὐλογίας.
a χρυσᾶς εὐλογίας.
a Cuius ſint vaſa & donaria Eccleſiæ.
b Initur à Chryſaphio conſilium vt Flauianus è ſede ſua deturbetur.
Chryſaphius per Eudociā fruſtra Pulcheriæ Præpoſitū adimere contendit.
c Præpoſitus aulæ Auguſtæ.
Struitur ab eodē conſiliū aliud vt Eudocia diaconiſſam creari Pulcheriam curet.
Significatur id ab Imperatore Flauiano, & ab hoc Pulcheriæ.
d Pulcheria Præpoſitū ad Eudociā mittit, & priuatam in Septimo complectitur vitam.
e Imperator Flauiano iraſcitur.
Eudocia rerū in aula potitur.
f Euſebius Dorylæus hæreſim Eutychetis in colloquio deprehendit.
†
g Synodus prouincialis Conſtantinopoli propter Eutychete coacta.

† *Synodos prouinciales patriarchæ & Archiepiſcopi olim, quum hoc ſic vſus ferret, cogere potuerunt: concilia œcumenica & vniuerſalia, ſine voluntate Imperatoris, minimè.*

E giuta epiſcopi venerant, Eutychetem citauit. Ille porrò primùm ſiſtere ſe recuſauit. Vbi autem coactus aduenit, fœdiſſimo morbo laborare deprehenſus eſt. In medio enim conſeſſu: h Ego, inquit, ex duabus naturis genitum eſſe profiteor Dominum noſtrum Ieſum Chriſtū, ante vnionem. Poſt vnionem autem, vnam eius eſſe naturam, & diuinum eius corpus neque conſubſtantiale nobis, neque eiſdem nobiſcum perpeſſionibus obnoxium eſſe prædico. Quæ verba poſtquam ſynodus audiuit, illico quòd ille pœnitētia non duceretur, legitimè & iuxta certum canonum iudicium, i hominem, dignitate ei adempta, reiecit. Ille Imperatorem adiit, & vt cauſa denuò iudicaretur, perinde atque acta & decreta contra eum facta à Flauiano conficta eſſent, rogauit. Itaque Principis iuſſu alia in ſuburbano F Conſtantinopolis coacta eſt ſynodus, in qua multi etiam alij epiſcopi, & ex ſenatu quidam affuere. k Porrò vbi illi acta & decreta legitima eſſe autoritate ſua comprobarunt, Chryſaphius eunuchus, qui idem cum illo ſentiebat, quum contumeliam ferre nequiret, iram aduerſus Flauianum ſuam maximè auxit: l & Dioſcoro Alexandrino impio illi indicauit, ſe illi in rebus quę ei placitæ eſſent, gratificaturum omnibus, ſi Eutychetem periclitantem defenderet, Flauianum autem & Euſebium Dorilęum oppugnaret. Eodem etiam modo Eudociam Auguſtam excitauit, quum multa alia, tum ea potiſſimum dicendo quæ ei à Pulcheria acerba accidiſſent, propterea quod Flauianus rem ſecretò ſibi creditā, & tectam tacitamque non ſeruaſſet. Hi ambo Theodoſium permouent, vt alteram Epheſi ſynodum, G quæ Eutychetis & Flauiani cauſam diſceptaret, celebrari iubeat, ſententiarumq́ue ferendarum iudicium Dioſcoro impio committat, & eundem ſynodo præficiat: copias etiam militares, quæ ſatis ſint, mittat, quæ rem iudicatam exequerentur. Vbi id Imperator mandauit, & ſynodus quæ prædatoria vocatur, Epheſi cōgregata eſt: præſidens ei Dioſcorus, notariis aliis reiectis, ſuos tātum adhibuit, vt acta ex ſententia eius in ſcriptum referrentur. Affuerunt concilio ei quos ſuprà nominauimus eccleſiarum antiſtites, * cum ſacerdotibus ſuis: Leone veteris Romæ paſtore excepto, cuius locum Iulios epiſcopus eò miſſus obtinuit. Theodoſius inter alia, hoc ſic verbis eiuſcemodi ſanxerat. Qui antea iudices religioſiſſimi archimandritæ Eutychetis fuere, adſunto quidem, & tacento, iudicum autem ordinem non habēto: cæterùm H communem ſanctiſſimorum omnium patrum ſententiam expectanto, quandoquidem de rebus ab eis iudicatis nunc iudicium agitur. Vbi autem de quæſtione actum, ab Eutychete petitum eſt, vt ea quæ de Deo ſentiret, apud ſynodum exponeret: tum ille, quæ antea quoque dixerat, in medium proferens profeſſus eſt. E duabus quidem naturis genitum eſſe ſaluatorē ante vnionem, poſt hanc autem vnam ei eſſe naturā. Dioſcorus porrò ſubinferens: Et nos omnes, ait, eiuſdem opinionis ſumus. Ibi Leonis papæ locum tenētes, illius ad Flauianum & ſynodum ipſam datas literas legi petierunt. Vt verò Dioſcorus eas reiecit, mandatarij tranſuerſum Dioſcori impetum animaduertentes, è ſynodo diſceſſere,

h Eutychetis hæreſis.
i Eutyches non reſipiſcens dānatur. Idē ab Imperatore, vt alia Conſtātinopoli cogatur ſynodus, impetrat.
k Ea prioris ſynodi decreta comprobat.
l Eunuchus Dioſcorum Alexādrin. & Eudociam aduerſus Flauianum commouet.
Imperator ſynodum alteram Epheſi iterum celebrari iubet.
Synodo ei Dioſcorus præficitur.
Aulica tales practica minimè epiſcopos decent.
** Iuuenalis ſcilicet, Domnus, &c.*
Lex Theodoſij quomodo in concilio poſteriore.
Epheſiu procedendum.
Eutychetis hæreſis.
Dioſcorus ei ſuccenſ.

Literas Leonis Rom. epiſcopi reiicit Eutychetē reſtituit. Flauianū & Euſebiū exauctorat. Flauianum vi e ſynodo eiicit, & male tractat. Flauiani mors. Huic etiam mortuo Dioſcorus calcibus inſultat. Epiſcopi decretis ſynodi prædatoriæ ſubſcribere coguntur. * *εἰς ἑαυτὸν γενόμενος.* *Domnus Antiochenſem ſubſcriptionē ſuā recantat. Domno, & aliis piis epiſc. dignitatē concilium abrogat.*

ceſſere, & Romam recurrere. Dioſcorus, cum factionis ſuæ popularibus, Eutychetem, reddita ei dignitate in integrum reſtituit: eam verò Flauiano & Eoſebio Dorilæo abrogaoit: canonem illum, quem ipſe fortè traoſgreſſus eſt, obteodens, nullam aliam fidei ſormulam, præterquam quæ Nicææ eſt facta, promulgaodam eſſe ſtatuentem. Porrò Flauiauos, vir ſanctiſſimus, poſt eiuſcemodi illegitimam condemnarionem, turbulentis impulſionibus & calciū ictibus à Dioſcori & Chryſaphij factione ex ſynodo eiectus, tertio pòſt die vitam feliciter finiit, quum ille ipſe Dioſcorus calcibus in ventrem etiam veritatis ipſius propugnatoris defuncti inſiluerit. Et poſtridie epiſcopi, militum qui eos armis ſublatis circunſteterant, vi actis aduerſus ſanctum illum editis ſubſcribere ſuot coacti. Cum quibus & Domnus, Ioānis in eccleſia Antiochena ſucceſſor, annotarione ſua ea tom confirmauit. At idem poteſtati * ſuæ reddirus, quòd illis ceſſiſſet, retractauit Dioſcoro & principibus ex aula Imperiali viris reſiſtens. & contra decteta, vtpote quæ aduerſus eccleſiaſticas conſtitutiones facta eſſent, vociferans, ſynodumq́ue impiam appellans, & ſubſcriptionem denique ſuam teddi ſibi flagitaos. Verùm ſynodus ea de cauſa huic quoque ſacerdotalem ademit dignitatē: io qua & Ibas ille Edeſſenorum epiſcopus, & ſapiens eruditusq́ue Theodoritus eccleſiæ Cyri paſtor, præterea Daniel Carratum, item Irenæus Tyri, & Aquilinus Bibli epiſcopi exaotorati ſunt. Decreuit hęc ſynodus quoque de Sophrooio quędam, qui tum Conſtantinopolim, viſendæ eius gratia, venerat, & alia inſuper quæ in actis continentur. Prædatorium Epheſi conciliū ad hunc ſolutum eſt modum.

Confutatio eorum qui chriſtianorum ſacra malignè exagitant: & Græcarū Gentiliumq́ue nugarum traductio.

Cap. 48.

Apologia aduerſus eos qui religionem Chriſtianam propter hæreſes ſubinde exorientes, exagitant.

NE verò ex eis quiſquam, qui aliter opinantor, & idolis addicti ſunt, nos rideat, perinde qoaſi per res nouas ſemper aliquid ad fidem afferamus, & apud nos poſter[illegible]es prioribus detogent. Nos etenim ineffab[illegible]n atque incomprehenſibilem Dei erga nos benignitatem & miſericordiam inquirētes, eamq́ue ſummopere colere atque magnificare contendentes, eo quòd rem eam aſſequi oon poſſumus, huc atque illuc oos conuertimus. Nullos ſanè eorum qoi in hæreſes delapſi ſuot, illud in conſilio præcipuè habuit, vt diuinum numē blaſphemus maledicto aut cōtumelia afficeret: ſed præſtantios quidquam ſe prolaturum eſſe, quàm maiores fecerint, ſi hoc vel illud promulgaret, exiſtimauit.

In ſumma & capite fidei Chriſtianæ vniuerſi cōſentimus.

Vniuerſi equidem communi omnium cōcotdia, quæ † præcipua teligionis ooſtræ ſuot, & quæ cultus diuini cauſam continent, capita, profitemur. Trinitas enim in vnitate naturæ diuinæ à nobis deprædicatur: & ante luciferum ſuperſubſtantiali patri geoitus Deus verbom, quod natiuitate altera iocorruptè propter immenſam erga creaturam ſuam miſericordiam carnem aſſumpſit. Quòd ſi præterea proptet obſcuram numinis cognitionem, homines oouiquidquam afferunt, non nouum id eſt: quòd Deus, vt equidem puto, propterea * libero arbitrio locum dederit, vt Eccleſia eius Catholica & Apoſtolica hinc & iode ad diuerſas opiniones appellans, dicta omnia, pro eo atque decet, capouer, & ad veriorem pietatem referat, eaq́ue ad vnam tectam planamque viam, veritatis ſcilicet inuentionem, deducat. Cui ſententiæ illud dictum valde conſonum ab Apoſtolo eſt prolanim: Oportet autem hæreſes etiam in vobis eſſe, vt qui probati ſunt, manifeſti fiant. Qua in re ineffabilem quoque Dei ſapientiam mirari libet, quæ olim per Apoſtolum ſuum prædixit: Virtus enim mea, inquiens, in iofirmitate perficitur. Ex eo namque quod propter imbecillitatem verę cognitionis, partes quædam ab Eccleſiæ ſtructura reſectæ ſunt, dogmata recta & plaoa per ædificatiooem conſtituta ſuot, & incrementis maioribus ad cœleſtem ſublimitatem vniuerſalis & apoſtolica eccleſia excurrit.

† *κεφάλαια καὶ συνεκτικώτερα. Alii. ſυνεκτικὰ καὶ κύρια.*

Euag. lib. 1. cap. 11.

Commodum quod ex hæreſibus prouenit.

* *τῷ αὐτεξουσίῳ.*

Aduerſus philoſophos ethnicos, & impuriſſimā eorum idololatriam.

Qui verò in ſeductione & errore Gręcę ſuperſtitionis educaò ſunt, propterea quòd neque Deom, quidnam ſit, neque ineffabilem eius & incomprehenſibilem curam atque prouideotiam iouenire velint, alij aliorū inter ſe, atque ipſi quaodoque ſuas etiam ipſorum ſententias tefellunt. Et multos varioſq́ue comminiſcentes deos, nominibos eos quæ affectionibus. ſuis conueniant, proſequuntur. Et cùm alios ſuper alios ſibi ipſis deſignant & eligont, veniam, vt aliquis dicat, impuris libidinibus ſuis aucupantur. Sic qui apud illos eſt ſummus.

Hominum pater atque deorum.

Spurci Iouis flagitia.

natura ſua in auem verſa, fœdi ſtupri gratia adoleſcentulum Phrygen rapuit, & pro mercede impuri flagitij poculum ei dedit, poteſtate illa permiſſa, vt ſibi ille † beneuolentiam & amorē propinaret, & vterque ſimul cum nectare cooſtuptatioois probrum & dedecus potaret Qui inſuper multis aliis nefariis ſceleribus, quæ etiā nullius precij hominibus conceſſa oon ſunt, in varias irrationalium aoimantium ſpecies transformatus, turpiter ſibi vitam degendam ſtatuit: & androgynus, ancipitiq́ue inter marem & fœminam ſexu Deus factus, non equidem in veotre, ſed femore vterum * geſtans, imperfectum tulit fœtum: vt ea quoque res præter naturam fieret. vnde Dithyrambus ſeu bis geoitus infaos prodiit, qui vtrique naturæ ignominiæ inoretet notam, muliebri motu ſaltans ſemiuir Deus: ebrietatis, crapulæ, vinolentiæ, temulentæ grauedinis, aliorumq́ue inde profluentium malorum autor. Huic Deo altitonanti & ægifero admirandum etiam aliud nomen indideruot. nam parricidam vocarunt, cui apud omnes homines extremū & primū cōſtitutum eſt ſupplicium: vt qui Saturnū patrem ſuū (pro eo atque decuit facieos) quod talem ipſum ille in vitam protuliſſet, turpiter regno exuerit. Quid verò de meretricia fœditate apud eos io numerum deorum relata dicam? cui tutelarem deam Venerem ipſam Cypriam coucha genitam præficiunt. Ea verò, pudicitia veluti piaculo quodam repudiata, abſutdis & turpibus flagitiis omnibus ferè delectatur, atque eis ipſis etiam coli atque placari vult: cum qua Mars turpitet ſe dans, arte & fallacia Vulcani, diis reliquis ludendus atque ri-

† *προπίνειν τὴν φιλοτησίαν.*

Bacchus impuritatis deus.

* *μηροφορῶν.*

Iupiter parricida.

Venus impudica dea.

Mars adulter Vulcanus. *φαλλαγωγία.*

Pan. Priapus. Sacra bona dea.

dendus tanquam ſpectaculum exhibetur. Phalli E verò, & Ithyphalli, & obſcœnitatis omnis domicilia apud illos, quem non merentur riſum? Quid Pan ipſe, & Priapus, qui præter naturam, informi membro cum magna gratia colitur? Quid myſteria & arcana ſacra Eleuſinç deæ ſibi volūt? quæ quū quàm maximè oderim, vno tamen nomine tantum laudauerim, quòd talia ipſi ea eſſe, quæ ſol non aſpiceret, iudicarunt: & quum re ipſa ſe digna patrarent facinora, quòd ea tenebrarum caligine & obſcuritate condemnarunt. Verùm nos turpibus hæc cultoribus relinquentes, orationem ad metam conſtitutam reducamus: quæ reliquæ ſunt Theodoſij imperij res, memoriæ prodituri.

Vt poſt prædatoriam ſynodum Theodoſius, cognitis quæ ibi geſta ſunt rebus, Chryſaphium quidem occiderit, grauiter autē in coniugem Eudociā commotus fuerit. F Idem ſororem Pulcheriam reuocat: quæ Flauianum ſecum adducens ſepelit, & in foro æratio magnificè Dei genitricis templum condit.

Caput 49.

Suggeſtione Leonis epiſc. Valētinianus & Eudoxia ad Theodoſiū de ſynodo prædatoria ſcripſerunt.

POſt prædatoriam illam ſynodum, Leonis papæ mandatarij via Romam venerant, quum illi quomodo ipſius literæ reiectæ, & iniquæ ſententiæ latæ eſſent, præterea Dioſcori & Chryſaphij arrogantem confidentiam, & vt illi diuinum virum Flauianum necauerint, expoſuere. Eiſque rebus perturbatus Leo lachrymabūdus Valentinianum Placidiæ filium, Romæ adhuc imperantē, & ſimul Theodoſij atque Eudociæ, quæ etiam Athenais dicta fuerat, filiam Eudoxiam adijt, & ab ipſis petijt, vt ad Theodoſium literas darent, quibus ille ad vniuerſalem ſynodum aliam cogendam moueretur: in qua ſynodo, quæ Epheſi præter eccleſiaſticas conſtitutiones perperàm acta fuerant, ritè corrigerentur. Illi à Leone perſuaſi, ſtatim ad Theodoſium ſcripſere, petitione Papç literis inſerta. Et Theodoſius filiæ Eudoxiæ reſcribens, hæc quoque verba addidit: Illud verò ſuauitatem tuam ſcire volo Flauianum diuino iudicio ex rebus humanis ſublatum eſſe, vt controuerſia & contentio ſanctarum eccleſiarum omnis conquieſcat. Deinde verò Theodoſius, vbi re ſecum perpenſa, ſe Chryſaphij aſtutia deceptum eſſe comperit, perquàm grauiter & impietatem in Flauiano perpetratam, & aliis epiſcopis nefariè illatam contumeliam & condemnationem tulit. Et quum dolori ſuo mederi non poſſet, in Chryſa H phium legitimum iuſtumq́ue effudit furorem. Itaque illum primùm dignitate, mox etiam ſubſtantia omni ſpoliatum, in inſulam quandam relegauit. Cuius iudicium quòd cœleſtis quoque calculus comprobaret, in mari nauigantem aſſequutus eſt. Poſtea coniugem quoque Eudociam per acrem obiurgationem malè admodum accepit. quippe quæ malorum inualeſcentium cauſa fuiſſet. Ad hæc, iniuriam quoque germanæ ſuæ Pulcheriæ, quæ eius cauſa Imperiali aula eiecta eſſet, factam adiecit: atque inſuper illam de Paulino ſuſpicionem, & contentionis ouem vehementer eam perſtringens, in medium protulit. Illa conſilij dubia, quum in magnum eſſet coniecta metum, vt ſibi Hieroſolyma petere li-

Verba Theodoſij ad filiā Eudoxiam de Flauiano. Theodoſius tandem rem rectè cōſiderat.

Chryſaphium relegat. Chryſaphij mors. Eudociā grauiter obiurgat Theodoſius.

τὸ μῆλον ἔριδος. Alluſio per agnominationem & parodiam ad Cōtentionis ſiue Diſcordiæ malum.

ceret, petiit: ad quam profectionem ſe voto nūcupato Deo obligauerat, ſi in matrimonium collocatam filiam vidiſſet. Imperator confeſtim in Septimum miſit, & ſororem Pulcheriam ſeptimum iam ibi annum agentem reuocauit: quæ quamoptimum cum apparatu comitatuq́ue multo in Imperialem aulam rediit: Epheſum certis hominibus miſſis, ſacrum Flauiani corpus inde in vrbem imperantem tranſtulit, atque id per mediam ciuitatem cum obſeruantia & pompa celebri illatum, intra adyta ſanctorum diſcipulorum Chriſti templi ſplendidè & religioſè repoſuit. Poſtea Iudæorum ſynagoga † in fabrorum foro, in templi formam redacta, pulchritudineq́ue ſimul & amplitudine exornata, inſignem Dei genitrici ædem ſacram conſtruxit. Vbi minoribus aliis adiectis ædificiis, venerandam & ſacram Deimatris in ipſo ſanctioris F menſæ tumulo zonam repoſuit: & ex eo tempore ea Dei genitricis ædes, * Sacri tumuli nomen eſt conſequuta. Atque hæc quidem ſic acta.

Pulcheria è Septimo in aulam Imperialē reducitur. Eadē Flauiani corpus Epheſo Cōſtantinopolim trāsfert. Templum Dei genitricis cōſtructum ſub Sancti tumuli nomine.

† ἐν τοῖς χαλκοπρατείοις.

Zona diuæ Virginis.

** ἁγιασορὸς*

Vt imperatrix Eudocia Hieroſolyma petierit: & quæ ibi conſtruxerit ædificia. De vita & conuerſatione Palæſtinorum monachorum. Vt imperatrix Eudocia è vita migrarit.

Cap. 50.

Eudocia religionis ergò Hieroſolyma venit.

EVdocia verò Auguſta profectionem in ſanctam Chriſti ciuitatem adurgēs, tandem eò peruenit. Et quum populus ibi ad ſpectandam eam conflueret, poſtremò ad verbum illud perquam ſcitè carmen dictis aliis adiecit:

ὑμετέρης γενεῆς καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι.

Et ſtirpis veſtræ me orto & ſanguinis eſſe.

Coloniæ ex Græcia Hieroſolyma & in Iudæā miſſæ. Statua Eudociæ apud Antiochenos. Antiochia per Theodoſium amplificata. Euagr. li. 1. cap. 20, & 21. Refectio thermarū Valentis Antiochiæ. Opera Eudociæ Hieroſolymitana. Diuerſa monachorum viuendi ſtudia. Monachorum cœnobia, in quibus eis omnia ſunt communia.

G Suboſcurè eò antiquitùs colonias ex Græcia ductas eſſe ſignificans. Eas qui cognoſcere vult, Strabonem Geographum & Phlegontem, & Diodorum Siculum, tum etiam Arrianum, & Piſandrum poëtam. præterea Vlpianum, Libanium, & Iulianum ſophiſtas egregios legat. Quo tempore etiam Antiochiam eam profectam, ciues ibi ſtatua ærea ſabertimè facta cohoneſtarunt, quæ ad poſteriora etiam tempora perdurauit. Qua re Theodoſius permotus, maximam mœnibus partem adiecit, vſque ad portam quæ in Daphnem fert, in latitudinem eis promotis. Eamq́ue ſuburbanam regionem cernere quiſque poteſt. Nam ad hoc vſque tempus veſtigia veteris muri. reliquiis eius ſe ſecum admiratione oculis inſerentibus, deprehenduntur. Aliis autē H videtur, à maximo Theodoſio mœnia eſſe dilatata. Atque ab eodem in lauacri Valentis, aliquibus ex partibus incendio diruti, refectionem * aurum ducentorum pōdo librarum datum eſſe dicitur. Fama verò eſt, bis Eudociam Hieroſolyma veniſſe, vbi plurima ad honorem Chriſti peregit. Nam & multa ſacra monaſteria excitauit: & lauras, quæ vocātur, anguſtas ſcilicet monachorum cellas, ſcholaſq́ue diuinas condidit. quarum varium quidem eſt inſtitutum, & varia viuendi ratio: ſed hæ ad vnum prorſus pietatis finem ſpectant. Quidam namque ſimul eiſdem in ædibus viuunt, re nulla quæ homines in terram deprimit, diſtracti. Apud hos neque aurum eſt, neque aliud quodpiam metallum: ſed neque veſtis alicuius propria, neque rerum aliarum quidquam,

** χρυσοῦ διακοσίας ὅλκας λίτρας.*

† τεϱβάνιον, ἢ ἐξωμίδα.

quicquam, quod ventrem demulceat. Quod námque hodie † pallium aut humerale hic fert, to cras alium indutum conſpicias: adeò vt vnius veſtem vnam omnium, & rurſum omnium vnius eſſe putes. Omoibus autem communis proponitur menſa, uon conditis variiſque & exquiſitis cibarus, eas quæ ſub ventre ſunt corporis partes ad laſciuiam irritans, ſed paucis quibuſdam oleribus atque leguminibus, quantum ad vitam ſaltem tolerandam ſatis ſit, conuiuas excipiens. Communes itidẽ eis ſunt ad Deum ſupplicationes & preces, quas interdiu, & ſæpe etiã nocte tota, cum timore, habitu ſtatuque corporis ſummiſſo peragunt. Labore ſeipſos ita conficiunt, vt viuentes adhuc ſuper terram, mortuos prorſus eſſe dicas. Iȷ ſæpius io biduum & triduũ ieiunium proferunt. Sunt qui diebus quinque, & longius, cibum non attingunt: cumque tandem neceſſitate vrgente, & quidem cum parſimonia multa ſumnnt. Aliqui verò diuerſo ab eis qui ita ſimul viuunt modo, ſeipſos à multis ſegregantes, ſolitariȷ degunt, exiguis maximè ædiculis ſe includentes, quæ ea ſunt latitudine & altitudine. vt neque directè ſtare, neque facilè cubare poſſiot, ſpeluncis quibuſdam & terræ † cauernis. ſicuti Apoſtolus inquit, incubantes. Nõnulli ſub dio cum feris habitantes, aliqui verò occultis ſub terra hoſpitiis vtentes, ibi cum ſolo colloquuntur Deo. Verumeoimuerò aliud quoque genus conuerſationis diuinæ ab illis excogitatum eſt, quod omne virilis conſtantiæ & fortitudinis ſpecimen longè ſuperat. In ſolitudinem enim quandam ſole aduſtam ſe abdentes, & eam ſolam corporis partem quam oaturę neceſſitas tectam eſſe vult velantes, non viri modò, ſed & fœminæ, eodem inter ſe vitæ inſtituto concertantes, nullam reliqui corporis gerunt curam, frigore ingenti atque æſtui variſque aëris mutationibus ſeipſos committentes, algorẽ iuxtà & calorem tolerant: & quouis loco, ita vt ſors tulit, ſtant & cubant: omnique humano alimento omnino repudiato, herbis quibuſdam & radicibus, quas terra ſua ſponte fert, viuunt: qui etiam ab eiuſcemodi victus genere *βοσκοί*, hoc eſt, pabulatores dicti ſunt. Illi etiam tempore ipſo ſpecie eorũ mutata, feris aſſimilantur, & mentem quoque à reliquis hominibus alienam obtinent. Quos ſi quando fortè conſpicati fuerint, fugiunt. Quòd ſi etiam inſequentem quempiam ſeotiant, celerius ſe in pedes coniiciunt, propter leuitatem prorſus in aëre ſublimes volantes. Nonnunquam quoque inacceſſa ſub terra loca ſubeuntes, ſubitò diſparent: plurimíque id, ſi ita vitam ducentes lateaot, faciunt. Aliud præterea monaſtici exerciȷ genus, quod parum abfuit quin præterirem, cõmemorabo. Id præ aliis merito primas ferre cenſetur, & apud pauciſſimos reperitur. Sunt nanque nonnulli, qui quum per multos virtutis labores eò euaſeriot, vt ἀπαθεῖς, hoc eſt, indolentes. & affectionibos perpeſſionibuſque omnibus liberi ſint, in mundum recurrunt. Et geſtibus quibuſdam incompoſitis † dementes ſe eſſe aſſimulantes, ita vanam cootemnunt gloriam, quam extremam tunicam (iuxta Platonem philoſophum) anima deponere ſolet. In ἀπαθεία, hoc eſt, indolentia philoſophantur, ſine affectiooe atque animi cõmotione, in cau-

Ieiunium diuturnum.

Monachi ſolitarȷ.

† τῆς γῆς ταῖς ὀπαῖς.

Monachi eremitæ nudi in ſolis locis viuentes, βοσκοί, h. e. pabulatores dicti.

hoc verè eſt. λαθὲ βιώσας.

monachi ἀπαθεῖς, h. e. indolentes.

Vanæ gloriæ contemptus.

Admiranda indolentiæ inſtituta & exempla.

† παϱαφϱόνους.

A pona. aut ſi opus ſit, io lupanari cibum capiẽtes; & neque conſpectum cuiuſquam, neque locum aliquem reuerentes. Balnea quoque ingrediuntur, & cum mulierculis ſæpe etiã vt natura fert, nudis lauant, & cum eiſdem habitant. Adeò verò affectionibus perpeſſionibuſque ſuperiores ſunt, vt naturæ vim ſuperent, & tyrannidem in eam exerceant: denique vt neque aſpectu neque contactu, neque adeò ab arte petitis oſculis, atque muliebribus complexibus. ad eam quę propria naturæ eſt, concupiſcentiam commoueantur. Cum viris illi verſantes viri ſunt, cũ mulieribus mulieres. Et quũ vtriuſque ſexus vim obtinere videantur. vnum obtinẽt. Atque vt ſemel dicam, in hoc vitæ genere, quod captum naturæ ſuperat, virtus naturæ aduerſas leges fixit, vt in nulla earum rerum quæ neceſſariæ ſunt, ſatietas ipſa locum habeat. Ita illi ſemper eſuriunt & ſitiunt, B temperantiamque & continentiam in rebus omnibus retinere leges eorum iubent. Adeò etiam illæ corpus conſtringere præcipiunt, vt vt etiam neceſſitas comprimatur. Tam ęqua etiam per exactiſſimam rationem ſtatera vita eis libratur, vt dum lanx vtraque per diametrum & lineã mediam inter ſe diſtat, nullum ſentiatur momentum. Et tantopere res ioter ſe contrariæ in eis & extant & miſcentur, diuina gratia ea quę miſceri nequeunt coniungente, & tempore rurſum ſuo diſiungente, vt quod auditu mirum eſt, in eodẽ corpore & vita ſimul & mortificatio habitet, quæ natura ratione, & re ipſa inter ſe maximè ſunt, pugnantia. Quum enim affectio quæpiam ſeu perpeſſio ſubrepſit, tum corpus videas mortuum & nihil agens, perinde atque in ſepulchro C repoſitum eſſet. Quum autem egregium virtutis opus peragendum, & preces ad Deum fundeodæ ſunt, tum robur nouum & corpus mirificè viuidum cernas etiamſi id ſenio iam confectum & * exoletum admodum ſit. Vitam vtranque illi, præſentem videlicet & futuram, ita complicant & coniungunt, vt carne prorſus in obitu mortificata atque depoſita, ſemper viuant, & quodammodo cum viuentibus ſimul conuerſentur, corpora illorum variè curantes, & ſupplicantium preces ad Deum referentes: itidem vt in priore vita degentes, præterquam quòd rebus neceſſariis non indigeant, & loco oullo circumſcribantur. Omnibus in momento adſunt, omnium voces audiunt, & cum omnibus verſantur. Horum opus eſt frequentes genuum inclinationes & graues rurſum ſtationes, deſi- D derio, ſolo corpora eorum ſuſtinente, & voluntariam imbecillitatem recreante. Illi athletæ quidam ſunt carne carentes, & luctatores ſanguinis expertes. Illis conuiuia ſpleudida & delicię ſummę ſunt, aſſiduum ieionium: & menſa opipara, vt quoad eius fieri poteſt, nihil cibi deguſtent. Quòd ſi alicunde hoſpes adueniat, matutino etiam tempore, tam benigoè & amanter nouo hoſpitalitatis genere eum excipiunt, vt nihil aliud eos per vitam, quàm ad eum modum deliciari ſtuduiſſe, putes: aliud mox rurſus ieiunij genos excogitantes, cibumque arbitratu ſuo capere nolentes, adeò vt res ea omnibus in ſtuporem euadat, quum ad victum ſufficientem tantum eis deſit, quomodo tam exiguo alimento viuere poſſiot. Inimici iȷ ſibi-

* ἴξωϱον.

R

ipſis ſunt, voluntariſque proptiæ & naturæ deſtinatione animi iamdudum concepta, prodirores, vt in rebus omnibus delicias carnis longè à ſe reiiciant, & anima eis in ſtatu ſuo pulcherrimè conſiſtat: quæcunque Deo placita ſunt, prndenter deligens atque conſeruans. Felices illi proiſus eiuſcemodi conuerſatione & vitæ inſtituto: longè autem feliciores ſua ea hac vita migratione, ad quam illi ſemper aſpirant, ad optatum illum deſideratumque videndum anhelantes.

Eudocia pietatis opera Hieroſolymis edita.

Itaque Eudocia Auguſta, cum multis id genus monachis collocuta eſt, & multa (ſicuti dictum eſt) monachorum domicilia & habitationes conſtruxit. Hieroſolymorum etiam muros protulit, & renouauit. * Epiſcopalem præterea domum ibi ea fundamentis ipſis erectam pulcherrimè exornauit, eidemque mille numiſmatum reditum attribuit.

** ἐπισκοπεῖον*

Largißima Eudociæ eleemoſyna.

In Phordiſiis pauperum F domicilium ædificauit, vbi quadringenti ſacro morbo laborantes habitarent. Alia item pauperum hoſpitum & viduarum diuerſoria condidit, eiſque ſubſtantiam ſuam donauit. Eccleſiis, noſocomiis ſeu ægrotorum domibus, ſacroſanctis ædibus, & monaſticis virorum & mulierum domiciliis, † vigeſies mille quadringentas & octoginta aureæ monetæ libras dedicauit: præter alios quos aliò conuertit ſacros prouentus, & varij generis donaria, quæ ſanctis quibuſdam locis conſecrauit.

† δύο μυριάδας καὶ τετρακοσίας καὶ ὀγδοήκοντα χρυσίου λίτρας νομισμάτων.

Et aliquando die feſto Paſchæ templum ad ſanctam Chriſti reſurrectionem celebrandam ingreſſa, in lucernarum rationem decies mille ſextarios olei retulit: & choris memoriam ſacræ Chriſti reſurrectionis colentibus, annuum prouentum quadringentorum numiſmatum conſtituit.

Diui Stephani templum ad Hieroſolyma.

Poſtremò templum ingens amplitudine & forma præclarum, ea ipſis fundamentis, admirando illi & primo diacono ſimul & martyri Stephano, ſtadio vno ab Hieroſolymis erexit: quo loco à percuſſoribus Domini ſaxis ille obrutus, immarceſſibilem coronam reportaſſe dicitur. In quo templo aliquo pòſt tempore & ipſa, quum ad immortalem emigraſſet vitam, condita eſt, quarto magni Leonis imperij anno, quum hic piam Deóque placitam exegiſſet vitam.

Eudociæ mors

Defuncta autem eſt ætatis ſexageſimoſeptimo anno. nam viginti annos nata, Imperatori Theodoſio coniuncta eſt. Et in aula imperiali ſub matre eademque Auguſta Pulcheria, vigintinouem tranſegit: Ipſa verò ſola, abſque Pulcheria, imperium annis ſeptem adminiſtrauit. Porrò Hieroſolymis vndecim tranſegit. Ea eo tempore quatuor viuit annos, vniuerſalis Chalcedonis ſynodi acta non approbans, ſicuti poſtea dicemus, Poſtquam autem ſynodi eius decreta rata grataque habuit alios etiam tranſegit quatuor: & tandem mortua eſt. De qua prophetam Dauidem illud etiam dixiſſe ferunt, Benefac Domine ἐν τῇ εὐδοκίᾳ, hoc eſt, in bona voluntate tua Sion, & ædificentur muri Hieruſalem. Res Eudoxiæ Imperatricis ad hunc ſe habuere modum.

De ſancto Symeone, qui primus vitam & ſtationem in columna inuenit. cap. 51.

Simeones Stylites, ſiue Columella, qui primus in columna vita monaſtica inſtitutum inuenit.

HOc ipſo tempore etiam magnus Simeones, ſanctæ & celebris recordationis, qui pri- E mus ſtationem in columna inuenit, viguit: & celebre conſequutus eſt nomen, domicilium ſuper columna bicubitale vndequaque habens: quo tempore Domnus ſacras Antiochenæ vrbis habenas tenuit. qui etiam ea re audita, quum ad eum veniſſet, totus conſternatus eſt, & cum eo myſtico arcanóque congreſſu conuenire exoptauit Conuenerúntque adeò ambo, & † ſacrificio immaculato atque incruento peracto, alter alteri viuificam communionem porrexit.

Sacrificium Euchariſtia.

† τὴν ἄχραντον καὶ ἀναίμακτον θυσίαν τελέσαντες, τῆς ζωοποιοῦ κοινωνίας ἀλλήλοις μετέδωσαν.

Magnus igitur vir iſte, etiam in corpore deorſum verſum vergente, angelorum viuendi inſtitutum imitatus, rebus negociiſque omnibus nuncium remiſit: & vi naturæ illata, ad ſublimia aſpirauit, atque medium inter cœlum & terram domiciliũ ſibi fixit, vt extra turbam & tumultũ omnem poſitus, Deum glorificaret, & perpetuis cum angelis hymnorum laudibus celebraret. F Hinc quidem veluti mediator quidam ſupplicantium hominum preces ad Deum referens, inde autem affluentem atque immenſam benignitatis gratiam illis impertiens. Cuius admiranda opera à multis quidem, qui ea oculis ipſi ſuis viderunt, memoriæ prodita ſunt. Commodè autem & pulchrè ea Theodoritus Cyri epiſcopus, in * Dei amantium hiſtoria eſt proſequutus.

Theodoritus vitam eius deſcripſit.

** ἐν φιλοθέῳ ἱστορίᾳ.*

Legatio monachorum reliquorum ad Simeonem.

Sedenim vbi terrenus iſte angelus, atque etiamnum in carne ſupremæ illius Hieruſalem ciuis & incola Simeones, à nemine antea tritam nouamque planè viam ingreſſus eſt, ſummos montium vertices incolentes patres perbenignè erga eum animati, delectos ex eorum numero quoſdam ad eum miſere, eiſque hæc re- G nunciare iuſſere: Quid ſibi vult inſolens hæc & peregrina habitatio? cur tritam hanc & à ſanctis ferè omnibus calcatam viam relinquens, aliam quandam & prorſus ignotam ſemitam iniiſti?

Ratio ab eo noui iſtius inſtituti requiritur.

Illud præterea mandatum eis dedere, vt deſcendere illum, & electorum patrum veſtigia ſequi iuberent. Ac ſiquidem promptum ſe, vt ex columna deſcenderet, præberet: permittere ei, vt quam vellet viuendi rationem perſequeretur, præceperunt. Obedientiam nanque eius, ſi Deus inſtituti eiuſcemodi dux eſſet, declaraturam eſſe cenſuerunt Sin cupiditati ipſe ſuæ inſeruiret, & contra ſibi nitendum eſſe duceret, neque celeriter ſtatim mandatum huiuſmodi exequeretur, pedibus vi arreptum illico detrahere iuſſerunt.

Obedientia Simeonis monachorum patribus exhibita inſtitutum eius ex Deo eſſe oſtendit.

Vt illi ad eum venerunt, & patrum mandatum H expoſuerunt, confeſtim ille altero pede prolato, ad deſcendendum, & abſque vlla deliberatione & diſſenſione, ad præceptum eorum implendũ promptus paratuſque fuit: & gratias illis egit, qui tantam de eo gererent curam, veluti quidquam præter voluntatem & ſententiam Dei facere occepiſſet. Porrò illi eum in inſtituto, quod ſibi propoſuerat, permanere ſunt paſſi: poteſtati eius permittentes, vt quæ cepiſſet curſum teneret. illud inſuper adiicientes: Fortis eſto, & viriliter age. Videris nanque diuinitùs ad hanc viuendi viam productus eſſe, antea ignotam. Itaque deinceps magna ille cõcepta fiducia, cœptũ id magis eſt proſequutus. Tam proliæ autem diuina in eo viro enituit gratia, vt quum Theodoſius ſanctione quadam Iudæis ſynagogas in vrbe Antiochena à Chriſtianis eis adeptas reſtituere

Theodoſius autoritate Simeonis in magnis reipub. rebus obſecutus.

Simeones centum & tres annos vixit.

Communio precum.

ruere iuſſiſſet, & Simeones magna dicendi & A obiurgandi libertate vſus, literas xd eum dediſſet, princeps is iuſſionibus ſuis abolitis, ea quæ ſancto viro & Chriſtiania placuiſſent, fecerit. atque præfecto ei, cuius ſuaſu rea ea inſtituta fuerar, tum dignitatem ademerit: precaroreſque maximoa ad aëreum martyrem miſerit, qui illum, vt pro ſe Deum exoraret, & preces ſuas ſecum communicaret, rogarent. Quæ autem ille admiraoda ediderit facinora, & quàm commodè cum quibuſque colloquutus ſit, quis ſingillatim exponat? quæ ſi quis noſſe velit, eum ad hiſtoriam eius legendam remittimoa, quam poſt magnum Theodoritum optimè cognominis ei Simeon Metaphraſtes cõſcripſit, nouum quoddam & xdmirxndum in ea ex omnis geoeris cibariis conuiuium omnibus proponens. Io hoc vitæ inſtituro decertans, quioquaginta & ſex B peregit annos. Nouem enim in priore, vbi principia ſacræ religionis imbutus eſt, ſchola, cooſumpſit: quadraginta aurem & ſeprem, in ea quę dicitur Mandra: ſiue vt alij txdunt decem hic in xnguſtiis qnibuſdam peregit, ſeptem verò in minoribus columnis, & tandem io columna quadraginta cubitorum longitudinia vnde triginta tranſegit annos. Cuius ſacrum cadauer poſt tot certamina & mortem ipſam obitam poſtea ſub Leonia magni impetio Antiochixm eſt perlatum, Martyrio, qui tum ibi epiſcopatum getebat, atque Ardaburio Oriẽtalium copiarum ductore, cum militibus ſuis. & xliia plurimis magiſtratibua præſentibua. Qui ſimul omnes, maximo eos comitante exetcitu, ad diuinum illud tuguriolum aduenere, & veneraodum illius & vitale cadaner cum reuereotia & comitatu multo (mulri oanque etiam ex monaſticia philoſophis vndiqoaque ex vicinis locis, ad ſacram corporia illius productiooem & pompam eò ſe contulerant) aſſeruarunt, ne finitimę vrbes confluentes id raperent: quod illæ inter ſe, quænam illud ſortiretur, decertarent. atque id vix tãdem ſaluum, moltia in itinere miraculis exhibitis, Antiochiæ repoſitum eſt. Id etiam poſtea imperatoris ab Antiochenia ſibi dari periit. At illi precatoribus ad eum miſſis, inter alia & hæc precibus ſuia addidere. Propterea qood vrba noſtra murum ooo haberer, qui mxgno terræmorua imperu corruit: ſacroſanctum Simeonis corpus buc adduximus, vt oobia pro muro & vallo eſſet. Quibus verbis ægrè Leo exoratus, precibus eorum ceſſit,† & ſanctum Simeonis corpus D eis reliquit. Quod ibi poſterioribua temporibus ad hoc vſqoe tempus ſeruatum eſſe ſcimua. De hoc mirandum quiddxm, qui id viderunt, memorant. Nam capitis eius & barbę capilloa non excidiſſe, neqoe tempore longiſſimo iorercidiſſe aiont: qui vi temporia ſuperata, formam adhuc viri ſancti veluti viueotis & ioter homines verſantis conſeruarint. Integra etiam eius dicta eſt fuiſſe cutis omnis, arque tn fronte

Simeon Metaphraſtes, Simeonis iſtius Columellæ vitam quoque compoſuit.

cadauer eius honorificentiſſimè Antiochiæ illatum. Euagr. lib. 1. cap. 13.

† Preces Antiochenorum ad Leonẽ imperatorem, vt corpus S. Simeonis Antiochiæ relinquat.

† *Corpus Simeonis vſque ad Euagrij ſcholaſtici tempora integrum durauit. Huius caput ſe cum multis ſacerdotibus vidiſſe ſcribit Euagrius Epiſcopum Antiochiæ agente celeberrimo Gregorio, cum Philippicus orientalium copiarum dux præſidij cauſa ſibi ſacras Sanctorum reliquias mitti poſtularet.*

A præcipuè labore & tempore multo rugoſior atque durior facta. Oris item dentea, illis exceptis quos fidelium magnua propter egregium in eum xmorem abſtulere. Quæ ſanè omnix ſtaturam eius & hxbitum, qualis & quantus Dei homo Simeones fuerit, declarant. Iuxta corpus eius etiam torques ſerreus poſitus eſt: qui & ipſe, quòd conſtanti illi & forti in certaminihua variia corpori affuerit, honorem eum à Deo conſequutua eſt. Nam quantumuis deſunctum Simeonem xmans illius, dicam etiam amarum ab illo ſerrum, non reliquit, tanquam ab illius pulchra conſuetudine reſiliens: ſed iuxta illum ſitum eſt, veluti corpus illius perficiens. Ingena verò mihi cupido inceſſerat, res eiua ſingillatim recenſendi, vtilitatem & mihi commemoranti, & hiſtoriam hanc legenti allaturxs: niſi ab B eis, quos dixi ſanctis viris pro eo atque decet, luculenter & copioſè eſſent deſcriptæ: præcipuè quum ad alia quæ inſtituti promiſſique noſtri ſunt referenda nobia properandum ſit. Quare vnum ſaltem quod xb illia pretermiſſum eſt, nunc commemorabo. Mandram, ſicuti dictum eſt, monaſtici exercitij eius locum incolæ nominant, sppellatione tali ei à ſancto ipſo viro impoſita. Diſtat à Theopoliſtadiis plurimum triginta, ad accliuem montia verticem ſita. Aſcenſua arduua ſtadiorum viginti eſt, vbi & templum viro ſancto, in crucia ſpeciem conformatum, & ex quatuor partibua porticibus exornatum, excitatum eſt. Iuxta porticus eas ex ſaxo polito columnæ decentiſſimè conſtructæ ſunt, quæ ſummam teſtudinem perpulchrè io ſublime attollunt. Io medio bypæthra, ſiue ſubdiaC lis aula eſt, arte exquiſitx ad ſummum elaborata. In media ea columna illa quadraginta cubitorum ſtat, qua ſanctus ille vir & carnalis angelua tanquam ſcalis vſua, ad cœleſtem conſcendit regionem. In eis qoas dixi porticibus, ad faſtigium ſummum cancelli (quidam feneſtras appellare conſueuere) ſunt, porticibus ipſis & ſubdiali quæ dicta eſt aulæ teſpondentes, lecumque volentibus dantes, vt ex ipſo templo extrà, & rurſum ab exteriori templi parte in templum proſpicere poſſint. Vbi xd læuum columnæ latus in cancellorum vno emicanrem eernere eſt immenſam quandam ſtellam, per feneſtram diſcurreotem & ſplendidè coruſcantem, & modò veluti ceſſantem, mox verò rurſum derepentè affulgentem. Id quod eis tanD tùm diebus fit, quibus memoria ſancti viri colitur. Sunt etiam qui memoriæ prodiderunt, ipſius quoque Simeonis faciem illam buc atque illuc volitantem ad colomnam videri, barba, ſicuti eam geſtauerat, ſummiſſiore, & capite tiara recto. nam ſic quoque ille iocedere ſolitua fuerat. Miraculum hoc ſpectant omnes, molieres quoque, ſed extra templum ad poſtes ſtantes. Ianua enim vna ex aduerſo ſtellæ fulgenti locata eſt. Ne enim mulier quæpiam ſacram ædem forrè ingrediatur, etixm xtque etiam neſcio quàm ob cauſam per cuſtodiam loco ei impoſitam cauetur. Viri autem, eriam ex ruſticis, vnà cum iumentis ſuia, ingrediontor, ſæpius columnxm ipſam circumeuntea. Hæc de Simeone.

Torques ferreus diui Simeonis.

Mandra Simeonis ſtadiis triginta à Theopoli.

Templũ eiuſdem ibid.

In eo templo ſtella emicans, ipſo diui patris memoria die refulget.

Hanc ſtellam ſe vidiſſe ſcribit Euagrius, lib. 1. cap. 14.

Memoria Sanctorum.

Mulieres templum id non ingrediuntur.

De ſancto & magno Euthymio, aliiſque qui ſanctè piéque vitam exegerunt.
Caput 52.

Euthymius monachus.
ἐξ ἐπαγγελίας γεγενημένος.

SVb eodem imperio magnus eriam ille & inclytus Eutbymius io Palæſtina excelluit. Qui ſub Valente quidem ex * promiſſione natus, à magno autem Otreio & Acacio Melitioenſis eccleſiæ epiſcopis ritè doctus atque eductus: deinde in preſbyterorum ordinem allectus, ſacratum tantum rerum curam geſſit. Poſtea io Palæſtina vnà cum admirando Theoctiſto io antro quodam virtutis ſtatuit officinam: multiſque & variis cellis, ſanctioris philoſophiæ mellis ſtipaodi gratia conſtructis, ingens condidit mooaſterium. Io tantum autem virtute eoituit, vt quum canon eſſet & formula inſtituti monaſtici, tum miraculis eriam edendis præclarum obtineret oomen. Nam Perſarum cuiuſdam tribuni filium morbo liberatum ad incolumitatem reduxit, & cæli ianoás aperuit, atque ſterili terræ ſertilitatem orationibus conciliauit. Effecit etiam, vt e paucíſſimis plorimi panes fiereot, quibus quadringenti viri refecti ſunt: mulieres ſteriles fœcundas reddidit. Quum ſacris myſticis operitetur, lux cœlitùs perinde atque columna affugeos, eum circuodedit: veluti voce emiſſa, quinta vitæ puritate viris eſſet indicans. Et quo quiſque eorum animo eſſet, qui ad ſacram commuoionem percipiendam accedebant, per arcanam reuelationem perſpiciebat, quod clariſſimum prorſus ſanctimoniæ eius ſummæ indicium fuit. Migrauit autem vir beatus ad Dominum, qoum nonaginta & ſeptem annos exegit, Leone magno imperãte. Vita moderatas, & moribus perquàm ſimplex fuit: colore candidus, & ad ſemora vſque promiſſam, eamque denſam habens barbam. De qoo illud hiſtoriæ memorant. Quum monachus quidam mereretor, qui egregiam virtutis & caſtitatis ſamam obtineret, impudicus autem prorſus eſſet, ſanctum hunc virum angelum horrẽda ſpeoe tridente graoi animam illios, crudelem io modum, è corpore extrahentem vidiſſe: & vocem ſimul cœlitùs, occulta turpitudinis facinora apertè reuelãtem, audiſſe. Alium quoque pauperem quendam nudum in ſolo iacentem ab eo eonſpectum eſſe, lacerum prorſus & pannis vilibus obſitum: cuius animam, qui molti ei præſtò aderant angeli, teuerenter euocarint. Cui Dauid qooque cum ſummi conceotus cithara ſua affuerit, carminibus illam veluti demulcens atque prodocens. Sub idem tempus alij itidem plurimi floruerunt: qualis ille fuit Theoctiſtus & Geraſimus, magnorum cœnobiorum præſides, qui ad nouum quendam canonem vitæ ſuæ rationem ioſtituerunt. De his ſingula ſcribendi nonc locus non eſt. Tum quoque Eudocia Auguſta, quæ à recta via aberrauerat, veritate rurſus cognita ab Eutychiaoorum factione ſeceſſit. Ad Eutbymium etiam virtute pręclarus Sabbas adoleſcens adhuc venit, quem vbi ille vidiſſet, qualis fururus eſſet clarè prædixit. Eiſdem temporibus & Titus Boſtrẽſis viguit: item baſſa, Taiiana, & admiranda Melana. Præterea celebris illa Xena, in qua virtutis perfectionem ſatis corona illa inſigoibus ſtellis cootexta declarat. Decantatus qooqoe Xeoophon ille, qui in ſenatorum ordine prius fuerat, non minos internis animi dotibus, quàm externis diuitiarum opibus enitens. Miſerat is Berytum, quæ Phœniciæ vrbs eſt, diſciplinæ & legum diſcendarum gratia, Arcadium & Ioannem filios ſuos. Quum autem oauſragium eos in mari paſſos eſſe intellexiſſet, ad ioquirendos eos vnà cum coniuge ſua profectus eſt. Porrò vbi eos Hieroſolymis monaſticam exercentes reperit, ipſe quoque, & vnà ſecum vxor, tranquillioris vitæ veſtitum ſumpſit. Ad eam verò omnes virtutem peruenete, vt à Deo miraculorum edendorum honorem & præmium acceperint. Et quum per vitam placiti Deo fuerunt, tum ea exacta ad illum emigrarunt. Eodem etiam tempore virtutis iocremẽtis loogè proceſſit, celeberrimus ille monachos Auxentius, in monte Bithyniæ eo qui ex aduerſo Cooſtantinopoli ſitus, omnes circumcirca colles altitudine ſoperat.

Miracula eiuſdem.

Euthymius 97. ann. vixit.

Mors monachi hypocritæ horrenda.

Mors mendici optata.

Theoctiſtus, Geraſimus abbates.

Eudocia Eutychetis hæreſi reiecta, reſipiſcit.

Sabbas monachus.

Titus Boſtrẽſis.

Sagitta quædam fœmina.

Xenophon ex ſenatore monachus.

Berytus olim ſtudiorum iuris ciuilis mater.

Arcadius & Ioannes filij eius monachi.

Coniunx itidem eius monachatum cõplexa.

Auxentius monachus.

De ſancto Iſidoro Peluſiota. Et quæ Cyrillus, & item alij de ſacro Chryſoſtomo ſcripſerunt.
Cap. 53.

NOn virtute tantom egregij tum floruere viri, ſed & doctrina factis ipſis conſona enituit. Vtraque enim philoſophia ſi concurrat, celerios meotem in ſublimè tollit, & booo ei quod deſiderio votoque omoi expetimus, voit atque cooiungit. Nam veluti duabus alis, cui vtraqoe illa eootigit, vtitur: atque io cœlum euolans, quàm celerrimè progreſſu pleno peruenit. Quales viros ea tempeſtas protulit, virtute & doctrina magnam gloriam conſequutos. Talis Iſidorus ille ſuit. qui in Peluſio monte monachis præfuit: Nilus & Marcus præclari aſcetæ, & ſapiens item Cyri eccleſiæ antiſtes Theodoritus, quorum magna in poëtica gloria eſt. Præceptore ij in vtraq; philoſophia magno vſi ſunt Chryſoſtomo. Igitur diuinus Iſidorus iam iode ab adoleſcentia ita in monaſticis laboribus deſudauit, & ita carnem, animam arcanis ſubli mioribuſque doctrinis ſouens, macerauit, vt euangelicam prorſus degeret vitam, & viua animataqoe monaſtici inſtituti dioinęque contemplationis columna, & veloti primarium quoddam exemplom flagrantis æmulationis doctrinæque ſpiritualis eſſet. Multa ab eo ſcripta ſunt, variæ vtilitatis plena: potiſſimùm autem, epiſtolarum omnis generis diuina ſimul & humana gratia referrarum, propè Chiliades decem, in quibus ſcripturam omnem clarius expooit, & omnes omnium hominũ mores inſtituit, quippe qui dicendi genere ad docendum accommodato

Vita proba doctrinæ pie reſpondens facilimè ſummũ bonum aſſequitur.

Iſidorus Peluſiota.
Nilus.
Marcus.
Theodoritus.

Iſidori ſcripta.

† *Cyri oppidi, vbi Theodoritus eccleſiaſticus hiſtoricus epiſcopatum geſſit, ſæpe in his libris facta eſt mentio. Situm eſt in Syria, à Iudæis, quum ex Palæſtina à Medorum exercitu in captiuitatem abducti, & à Cyro rege Perſarum in patriam reſtituti eſſent, vt aliquam illi pro tanto beneficio memoris animi referrent gratiam, conditum. Id admodum aliquandiu neglectum, Iuſtinianus poſtea inſtaurauit, muniuit, & exornauit, propter diuos Coſmam & Damianum, qui ad id oppidum ſepulti erant. Procop.*

mandato in eis vtatur. Satis quoque ille declarat, quo ardore erga honeſtatem, erga Eccleſiam, & eos qui temerè iniuria afficerentur, flagrauit. Multùm præterea in lucubrationibus ſuis inuehitur in eos, qui non ritè epiſcopali ſacerdotalíque munere fungerentur. Et quòd apertè Chryſoſtomum defenderet, vehementer Arcadium & Cyrillum, atque huius patruum Theophilum perſtringit, eorumque ſiniſtras aduerſus virum eum ſuſceptas molitiones taxat. Quæ illum eodem cum eis tempore viguiſſe teſtantur. Cyrillum ſanè quidem vt hominem turbulentum refellens, hæc quoque ſcribit. * Fauoris quidem affectio acutum non videt, hoſtilis verò animi odium nihil prorſus cernit. Quòd ſi vtroque hoc vitio te purgare ipſum & liberare vis, ne violentas ſententias extorqueto, ſed iuſto iudicio cauſas committito. Quandoquidem & Deo, qui omnia priuſquam fiant nouit, perhumaniter & benignè placitum fuit, vt deſcenderet, & clamorem Sodomorum videret, certæ & exactæ inquiſitionis nobis proponens exemplum. Multi nanque qui Epheſi tecum congregati fuere, publicè te traducunt, quòd inimicitias tuas perſequutus ſis: & non ritè atque ordine, iuxta rectæ fidei ſententiam, ea quæ Ieſu Chriſti ſunt, quæſiueris. Theophili, inquiunt, quum ex fratre nepos ſit, morem quoque illius imitatur. Quemadmodum enim ille apertam inſaniam in ſanctum & Deo dilectum Ioannem effudit, ita & iſte gloriam eodem affectat modo. Quamuis cauſæ ipſæ & res de quibus controuerſia eſt magnopere inter ſe diſſideant. In alia rurſus epiſtola, hæc ſcribit: Terrent me quæ in diuinis ſcripturis prodita ſunt exempla, & quæ opus eſt neceſſariò ſcribere cogor. Siue enim pater, ſicuti ipſe dicis, iudicium & condemnationem Heli metuo, quòd filios peccantes non coërcuerit: ſeu filius tuus, qui magni Sauli perſonam refers, ſum, id quod magis agnoſco, Ionathæ pœnam trepidus exhorreſco, quòd patrem † Pythoniſſam conſulentem non impedierit: & propterea prius ipſe qui prohibere id potuerit, quàm qui peccauerat, pater, in bello occidit. Itaque ne ego quoque condemner, & ne adeò ipſe etiam à Deo condemneris, contentiones ſopito: nec iniuriæ propriæ vindicta, quæ ab hominibus prouenit, viuentem Eccleſiam per aſtutas actiones fallito, neque ei perpetuam ſub pietatis prætextu diſſenſionem conciliato. Et de Chryſoſtomo rurſum: De diuini Ioannis tragœdia quæris. Eam verò exponere nequeo, propter rei ipſius inſolentiam atque indignitatem. Pauca tamen ſic habeto, quæ vicina Ægyptus more ſuo deſignauit. Moſen auerſata eſt, Pharaoni mancipata: humiles flagris concidit, laborantes afflixit: ciuitates extruxit, & mercedem operis non perſoluit. Et quum in ſtudiis iſtis ſe exercuiſſet, * inſano lapillorum amore flagrantem, aurúmque veluti Deum colentem, produxit: Theophilum quatuor adminiſtris, ſeu ponus deſertoribus ſuis circumuallatum, qui Deiamantem Deúmque deprædicantem virum hoſtiliter opprimeret, quum quidem illi eas quas aduerſus cognominem meum geſſerunt inimicitias, occaſionem & cauſam impietatis ſuæ arripuiſſent. Sed domus Dauid confortatur: Sauli autem, ſicuti vides, infirmatur: quanuis ex vitæ huius tempeſtate ille euaſerit, & ad cœleſtem tranquillitatem tranſierit. Idem verò mirificam Chryſoſtomi dictionem laudibus vehens, hæc quoque ad Ophelium grammaticum ſcribit. Celebris Ioannis linguam, dictioníſque venuſtatem, & ſententiarum denſitatem, non aliis dico (parum enim hoc fortaſſe apud multos eſſet) ſed ipſi Libanio, qui apud omnes in eloquentia præclarus habetur, magnæ admirationi fuiſſe, indicio eſt Libanii ipſius epiſtola, ad illum etiamnum iuuenem, quum orationem in imperatorum laudem habuiſſet, ſcripta: in qua non ipſum modò felicem eſſe prædicat, qui ſic dicere potuerit: verumetiam principes ipſos quos laudauit beatos putat, quòd laudatorem illi talem nacti ſint. Ea ſic habet. Libanius Ioanni. Orationem tuam prolixam & pulchram accepi, & viris qui & ipſi orationes conſcribunt legi. Nullus in eis fuit, qui non exiluerit, & vociferatus ſit, eáque omnia fecerit, quę per ſtuporem conſternati ſolent. Me illud delectat, quòd dicendi artem, quam agendis in foro cauſis exhibere potuiſti, ad huius generis orationes conferre malueris: téque beatum iudico, qui tantopere principes laudibus ornare potueris: nec minus fortunatos illos eſſe puto, & patrem ſcilicet qui dederit, & filios qui acceperint imperium, quòd laudatorem talem ſint conſequuti. Hæc Libanius. Plutarchus verò orationem dilucidam & facilem verè & germanè Atticam eſſe cenſet. Sic enim, inquit ille, oratores dixerunt. Gorgias autem Leontinus primus vitium hoc in orationes ciuiles, ſublime & figuratum dicendi genus affectans, inuexit, & perſpicuitatis luminibus obſtruxit. Vitium hoc etiam admirandum Platonem contigit. Quòd ſi hac in re Plutarcho credendum eſt multis modis alios omnes præclarus ſuperat Ioannes, qui in orationibus ſuis Atticiſmum refert, & perſpicuitatem ita, vt haud ſciam an alius quiſquam magis, retinet. Hæc diuinus Iſidorus.

Iſidorus Chryſoſtomum defendit.

Iſidori ſcriptū ad Cyrilum Alexandrinum.

* προσπάθεια μὲν οὐκ ἐξετάζει, ἀπέχθεια δὲ ὅλως οὐχ ὁρᾷ.

Exemplum diuinum, neminem cauſa incognita condemnandum eſſe Humaniſſimo Cyrili obiurgatio.

Aliud eiuſdem ad eundē ſcriptum.

† ἐγγαστρίμυθοι.

Dehortatio à diſſidiis.

Iſidori verba aduerſus Theophilum, pro Chryſoſtomo.

* λιθομανῆ. χρυσολάτρην.

Iſidorus de phraſi & ſtylo Chryſoſtomi.

Libanius orationem Chryſ. laudat.

Stylus Chryſ. Atticiſmum refert.

** ἐγγαστρίμυθοι γυναῖκες, τὰς τῶν τεθνηκότων ψυχὰς ἐξεκαλοῦντο· μία δὲ αὐτῶν ἐχρήσατο Σαοὺλ, ἥτις ἐξεκαλέσατο τὴν ψυχὴν Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. *hoc eſt, ventriloquæ mulieres mortuorum animas euocabant, quarum vna vſus eſt Saul. ea animam prophetæ Samuelis euocauit. Suid.* ἐγγαστριμάντις. στερνόμαντις πυθών. *idem.*

De ſancto Nilo, de Marco monacho, & de Theodorito Cyri epiſcopo.

Caput 54.

ADmirando autem Nilo patria Conſtantinopolis fuit, cuius etiam propter egregiam generis nobilitatem præfectus fuit. Porcona autem & opibus affluens, aſceticam illis prætulit vitam: quippe qui ad exemplum diuini Dauidis, ad domum Dei abiici, quàm in tabernaculis peccatorum habitare maluerit. Et quum eloquentiæ vi polleret, diuinæque gratiæ neruis validus eſſet, ſcripta varia quæ vitæ monaſticæ exercitium inſtruunt, reliquit, verbis & ſententiis ita compoſita, vt lectoris animum gra-

Nilus ex præfecto vrbis Conſtantinopolit. monachus factus.

εἰ'ς τὰ & ονομάζη idem mon. Suid.

tia incredibili recreent. Scripſit quoque diuinorum patrum in monte Sina obitum martyrium facundia & affectu tanto, vt ſatis inde colligera liceat, quàm eximia doctrina iuxtà & virtute vir is fuerit: vbi etiam ſuas & filiorum res paucis commemorat, miſerabiliter veluti in tragœdia captiuitatem eorum exponens, quum barbari Blemmyæ excurſione ſua cædem ingentem fecere: quod opuſculum tanquã ſpirituale quoddam oblectamentum, ſtudioſis reliquit. Alios item libros optimos edidit, ſpiritualis gratiæ nõ expertes: inter quos primas eum ferre puto, quem ad Græcæ ſuperſtitionis ſectatores ſcripſit Et rurſum qui ab eo ad Eulogium compoſiti ſunt. Capita autem collegit aliqua quidem fuſius, multa autem compendioſius tractata. in quibus ſpiritualem fructum, perinde atque nectar aut ambroſiam aliquam, oculis ſubiectum, ita vt facilè percipi poſſet, propoſuit. Quem vita F defunctum, Iuſtinus poſterior inde tranſlatum, in fundamento ſacrationis mẽſæ, in ao quod ab ipſo, Petro & Paulo apoſtolorum principibus, ad Orphanotrophium conſtructum eſt, templo repoſuit. Ipſe quoque Marcus in monaſtica prius verſatus, multa poſt ſe reliquit ſcripta. Eorum qui ad nos peruenerunt, libri octo ſunt, vniuerſalium affectionum numerum æquantes: & alij triginta & duo, in quibus vias totius aſceticæ vitæ omnes proſequitur, ad quæ loca ſecandum, & quomodo ad voluntatem Dei greſſus dirigendi ſint: quomodo etiam homo dæmonum tentationes ſuperet, mentemq́ue repurget, atque ad veterem dignitatem progrediatur, & cum Deo cœleſte inſtitutum ſectatus viuat. Theodoritus verò natione quidem Syrus fuit, ſectator autem magni Ioannis Chryſo- G ſtomi, illumq́ue ſibi quaſi primarium exemplar ſtylo conformãdo propoſitum habuit. Etenim fluidus admodum & copioſus, in elocutione facilis, & Atticam gratiam redolens. Lucubrationes ab eo compoſitæ hæ ſunt. Enarrationes in vetus teſtamentum, cuius etiam obſcuriorum locorum expoſitiones in peculiarem contulit librum. Opus aliud in ſedecim Prophetas aliud itidem in Pſalterium de Prouidentia liber alius. alius in Apoſtolum. Aduerſus hæreſes omnes volumen, quod mendacij & veritatis diſcrimen inſcripſit. Liber quem contra duodecim capita Cyrilli conſcripſit. Item Eccleſiaſtica hiſtoria. Et rurſum φιλόθεος, hoc eſt, Deiamantium hiſtoria: in qua inſtitutum eorum qui ætate ſua vitam ſanctè tranſegerunt, perſequitur. Libri tres H de diuinis dogmatibus in dialogo conſcripti. Legi præterea ſupra quingentas eius epiſtolas, Græco ſermone optimè compoſitas. Hæc da Theodorito. Quæ autem ei acciderint, poſtea indicabimus.

Marci monachi ſcripta.

Theodoriti ſcripta.

De Syneſio Cyrenenſi epiſcopo: & quam is opinionem obtinens, ad ſacerdotalem promotus ſit dignitatem. cap. 55.

De Syneſio qui epiſcopus factus eſt ex philoſopho.

CVm his & Syneſius, cuius magna toto terrarum orbe gloria eſt, floruit: qui, ſi quiſquam alius, & ipſe ætate ea doctus fuit. Tantum verò operæ nauauit philoſophiæ Platonicæ, & adeò ad ſummum eius peruenit faſtigium, vt eũ E non ſolùm Græci homines, verumetiam Chriſtiani ſiot admirati, qui de rebus nulla affectione infecti ſincerè iudicant. Huic tanto viro, qui præterea placidus & modeſtus eſſet, Theophilus Alexandrinus, vt ſalutarem ſuſciperet regenerationem, perſuaſit: poſtea verò etiam, vt idẽ ſacerdos vngeretur, cum eo egit. Atque ille ad alia quæ Chriſtiani profitentur, promptum ſe & facilem præbuit: Platonicis autem ſententiis ſeductus, reſurrectionis doctrinam primùm minimè recepit, nefandam eam & deteſtandam eſſe iudicans. Et quamuis ea eſſet opinione, Eccleſia tamen, vt ſacerdotij obiret munus, homini permiſit. Quæ hoc tum fecit, illa certa coniectura adducta, quòd propter reliquas eius virtutes, eum etiam aliquando tandem flexum, reſurrectionis profeſſionem comprobaturum, diuinamq́ue gratiam rem illi tantam deeſſe, qui moltis magniſq́ue primarius donis eniteret, paſſurã non eſſe putaret. Neque illa opinione & ſpe ſua falſa eſt. Paulo nanque pòſt, reſurrectionem & credidit, & profeſſus eſt, certam hanc eſſe, maximéque conuenire Eccleſiæ ipſi ſentẽtiam. Qualis autem & quantus vir fuerit, teſtantur quæ ab eo poſt ſacerdotalem ſuſceptam dignitatem, perquam eleganter ſcriptæ ſunt epiſtolæ: & alij inſuper libri, qui concinna ipſa compoſitione, dictione, & ſententiarum frequentia, ſcripta alia omnia longè poſt ſe relinquunt. Lucubrationes ab eo editæ hæ ſunt. Epiſtolarum volumen centum & ſexaginta Theodoſio iuniori de imperio adminiſtrando dicatus liber, doctrinam & formam reip. ab imperatore regendę complectens. Opuſculum de Inſomniis. Ad Pæonium de dono liber. De prouidentia libri duo, quos Aegyptios nominat Item laus caluicij. Et hymni quidam ad Deum perquàm ſcitè ab eo compoſiti. Cæterùm ego, qui veritatem proferre ſtudeo, epiſtolam ipſius hic apponam, quam ad fratrem † Euopium dedit: vnde intelligere licet, de quibuſnam rebus illi ambigenti, per * commodam diſpenſationem ſacerdotij dignitatem ſuſcipere permiſſum eſt. Ea eſt talis. Inconſideratus ſanè eſſem, niſi multam haberem Ptolemaidis ciuibus gratiam, qui me honore eo, quo meipſum indignum puto, honeſtum eſſe volunt. Verùm non an illi magna tribuãt, ſed potius an ea à me recipienda ſint, deliberare conuenit. Quòd ſi enim homo diuino propè fruatur honore, ſiquidem iuſtus ſit, dulciſſimum percipiat fructum: ſin dignitate ea longè ſit indignior, acerbam futuræ pœnæ ſuſtineat expectationem. Porrò non nouus hic, ſed vetuſtus admodum eſt metus, † ne quid in Deum committam, honorem ab hominibus ferens. Ego ſanè qui meipſum noui, ineptiorem omnino cõperio, quàm vt ſacerdotali dignitati gerẽdæ idoneus ſim. Proinde apud te de animi mei motibus & cogitationibus agã. Non enim alium habeo, apud quem id rectius faciam, quàm te, percharum mihi mecúmque a ducatum caput. Te nanq; æquũ eſt participẽ eſſe curarũ mearũ, ac noctu vigilantẽ deliberare, & interdiu cogitantẽ conſiderare, vt & boni mihi aliquid cõtingat, & mali quicquam effugiã. Accipe igitur quo loco res meæ ſint, quæ tibi etiam maiore ex parte cognitæ ſunt. Faſce exiguo ſublato, pulchrè mihi videor hucuſque philoſophiam

Difficile fuit Platonico philoſopho reſurrectionẽ mortuorũ credere.

Scripta Syneſij.

† Al. Europium.

** κατ' οἰκονομίαν.*

Epiſtola Syneſij ad Euopiũ fratrem, quũ à Theophilo Alexandrino epiſc. Ptolemaidis Cyrenaica regionis deſignatus eſſet.

Epiſcopalem dignitatẽ diuini honoris eſſe putat, & ſe ea indignũ eſſe cenſet.

† μή τι περὶ θεὸν ἀμπλακὼν, τιμὰς πρὸς ἀνθρώπων ἐπιφέρω.

Fraternæ charitatis officiũ.

ſophiam ipſam pertuliſſe. Quum verò ab homi- A nibus non prorſus perperàm in ea verſatus eſſe cenſear, laudatum à quibuſdam, ampliore nunc honore me ornatum eſſe volunt, qui de idoneis animi mei viribus iudicare non poſſunt. Vereor autem, ne ſi per ineptam ambitionem dignitatẽ oblatam recipiam, neutrum cõſequar: videlicet neque laudem ex honore contempto, neque gloriam ex dignitate minus rectè geſta. Rẽ ipſam ſic mecum conſidera. Rebus duabus ſemper tẽpus omne tribuo, ſtudiis & ludo. Literis vacãs, & præcipuè diuinis, ſolus ſum. Ludo operam dans, quam plurimos admitto. Noſti enim quũ à libris exurgo, totum me in ludis eſſe: à ciuilibus autem curis & natura & animi deſtinatione abhorrere. Sacerdotem autem oportet eſſe virum diuinum, & ad ludum omnem perinde atque Deum difficilem & durum, qui vt propo- B ſitum inſtitutumque ſuum teneat, innumeros in ſe plurimorum conuerſos habet oculos. Ad quos nulla, vt certè parua peruenit vtilitas, niſi aliquis probè inſtructus & cordatus ſit, & à † ſuauitate animi omni alienus. Rem diuinam faciens non priuatim ſolus eſſe poteſt, ſed in communi conuentu inter plurimos verſatur, quum legis doctor ſit, & nihil aliud quàm quod legitimum ſit ſonet. Negotia eum gerere oportet, quæ ſimul omnes tangunt. Quæ enim communia omnium ſunt, vnum ipſum curare opus eſt, niſi criminibus omnibus obnoxius eſſe velit. Quomodo igitur non maximi fortiſſimique animi ſit, tantum curarum molem ita ferre, vt mens non obruatur, & extincta in anima particula diuina non negligatur, ſi quis tot ſtudiis & actionibus variis deſtineatur. Neque C ignoro eſſe quoſdam, qui hoc præſtare poſſint: & felicem eorum naturam atque beatam, ipſoſque verè diuinos viros eſſe cenſeo, qui quũ in multis humanis verſentur negotiis, non tamen diuini numinis cura excidant. Ego verò meipſum, qui in vrbem deſcendere & per vrbẽ deambulare ſoleã, rebus inuolutũ quæ ad terrenas curas trahunt, atque inquinationibus repletũ eſſe, quarum non facilè quiſquã magnitudinẽ dixerit, ſcio. Nã quæ ad natiua & propria aliunde aduenient piacula, in acceſſionis rationem conferuntur. Corporis robur mihi non eſt, interiora animi bona non rectè ſe habent. Ab externis etiam aliqua ex parte diſtituor: tum autẽ conſcientiæ mœrorem ferre nequeo. Et quotieſcunque me quiſpiam rogat, diſertis verbis D ſtatim dico, Sacerdotem in rebus omnibus maximè à probris debere eſſe alienum, quippe qui aliorum quoque ſordes expiet. Verumenimuerò illud quoque literis ad fratrem datis inſerere conuenit. Permulti enim epiſtolam hanc legẽt, & ea gratia illam potiſſimùm dictaui, vt quum res ipſa nota omnibus fiat, tum vtrunque ea procedat & apud Deum & apud homines, nec minus apud ipſum patrem Theophilum culpa caream. Siquidem quum res meas in medium protulerim, & poteſtati eius quicquid velit de me ſtatuẽdi permiſerim, quomodo crimini alicui obnoxius ſim? Mihi & Deus ipſe, & leges, ipſaque ſacra Theophili manus vxorem dedit. Quapropter omnibus prædico, teſtorq́ue, eſſe volo, me illam prorſus deſerturum non eſſe, ne-

Synesius vt philoſophus ſtudiis & ludis deditus. Ardua res eſt, & diuina, epiſcopatus.

† γλυκυθυμίας.

Vxorem legitimã propter presbyterii ſeu epiſcopi magiſtratum dimittere non vult.

A que cum illa veluti mœchum clandeſtinam cõſuetudinem habiturum. Alterum enim minimè pium, alterum minimè legitimum eſt. Quin potius & volo & opto, plures mihi & probos naſci liberos. Hoc ipſum electionis autorem & principem ignorare nõ oportet. Sciant id amici etiam noſtri Paulus & Dionyſius, quos legatos hanc ob cauſam à populo lectos eſſe audio. Illã verò rem Theophilo non ſignificari, ſed in memoriam tantum reuocari opus eſt. De ea autem pluribus dicam, cum qua quidem vna quiſquã alia omnia collata parua eſſe iudicet. Difficile eſt, atque adeò fieri omnino non poteſt, vt animus dogmata, quæ per eruditionem & ſcientiã in certam neceſſitatémque perſuaſionem euaſerit, fluctuare, & in dubium vocari ſinat. Noſti porrò, philoſophiam admodum diuulgatis iſtis B Chriſtianorum aduerſari opinionibus. Itaque haud vnquam adducar, vt * poſterius animam quàm corpus gigni credam, neque mundum ipſum & partes eius alias interituras eſſe dicam. Reſurrectionem deprædicatam † ſacrum quiddam, & minimè vulgandum eſſe duco: neque conceptis vulgi opinionibus aſſentiri poſſum. Mens philoſophia exculta verum perſpicit. Ea neceſſitate adducta, mendacium permittit. Et habet rationem ſeu proportionem ſuam lumẽ ad veritatem, & oculus ad † mentem. Quatenus ergo oculus lumine copioſiore in deterius abutatur, aut lippis tenebræ commodiores ſint, hactenus mendacium quoque populo vtile eſſe, & veritatem noxiam eis puto, qui aciem mentis in euidentem rerum claritatem intendere nequeũt. Quod ſi ſacerdotes noſtri hæc mihi per- C mittũt, potero ſanè ego quoque ſacerdotis munere fungi, qui domi quidem * Philoſophiæ incumbo, in publicum autem progreſſus, ſermonibus & colloquiis hominum delector, * neq; docens neque dedocens, ſed in anticipata opinione quémque perſiſtere permittens. Sin illi ſacerdotem ita animatum & opinionibus manifeſtum eſſe oportere dicant, omnibus me palã oſtendere intermiſerim. Quid enim rei eſt populo cum philoſophia? Rerum quippe diuinarũ veritatem minimè vulgari oportet. Populus autem more & aſſuetudine alia indiget. Rurſum igitur & ſæpius repetens dicam, nulla cogente neceſſitate, neque arguere neque argui ſapientis eſſe. In ſacerdotum autem ordinem cooptatus, non committam vt dogmata præter animi ſen- D tentiam aſſimulem. De his Deum, de his homines teſtes inuoco. Veritas Dei propria eſt, apud quem in rebus omnibus inculpatus eſſe volo. Hoc vnum tantum non diſſimulo. Quandoquidem ioci & ludorum ſtudioſus ſum: ita vt iam inde à puero crimẽ illud ſuſtinuerim, plus quàm deceret, † armis me & equis delectatum eſſe, triſtis quidem ero. Quid enim cum chariſſimos canes feras nullas perſequi, & ſagittas à teredinibus exeſas eſſe videro, faciã aliud? Sed tamen conſtantiam, ſi Deus voluerit, obtinebo: atque, quamuis à curis alienus, macerabor, * cauſarúmque & negociorum quantumuis graue miniſteriũ hoc, Deo confiſus, ſuſtinebo. Dogmata autem per diſſimulationem non tegam, neque mihi mens à lingua diſſentiet. Hoc ſic quum & ſentiam & dicam, Deo placere puto: neque ſer-

Platonicas ſententias cũ Chriſtianis dogmatib. pugnantes, retinendas ſibi eſſe cenſet.

† ἱερὸν ἀπόρρητον.

* ψυχὴν σώματος ὑστερογενῆ νομίζειν.

Al. πρὸς λήμην, ad lippitudinem. Et rectius.

Philoſophiã quandoque admittit mẽdacium.

* φιλοσοφῶν

† φιλομυθῶν

* εἰ μὴ διδάσκων. ἀλλ' οὐδὲ μάτην μεταδιδάσκων. μένειν δ' ἐῶν ἐπὶ τῆς προλήψεως.

† ὁπλομανῶν ἱπποµανῶν.

* δικιδίων καὶ πραγμάτων λειτουργίας.

Forum, ſeu iuriſdictio epiſcopalis.

monis illius de me occaſionẽ relinquere volo, me, quòd qui fuerim ignoratus ſim, electionis ſuffragia rapuiſſe. Cæterùm Dei amantiſſimus pater Theophilus, quum me norit, poſtquàm mihi ſe id ſcire ſignificauerit: ſic tandem de me conſilium, quid ſtatuat, capiat. Tum enim aut in inſtituto meo viuere me & philoſophari patietur, aut poſtea vi me in iudicium vocet, vel ſacerdotum ordine moueat, ſibi ipſi poteſtatẽ nõ relinquet. Aliæ inſuper opiniones & ſententiæ omnes nugæ fuerint. Veritatem enim, ſatis ſcio Deo eſſe gratiſſimam. Sed enim ſacrũ caput tuũ, atque in primis veritatis tutorem & inſpectorẽ Deum teſtor, ægrè mihi eſſe. Quomodo enim nõ ſit quum quodammodo è vita ſolita in vitam aliam tranſeundum mihi ſit? Quòd ſi rebus his in publicũ prolatis (latẽ enim eas & premi nolui) is cui poteſtatem hanc conceſſit Deus, in ordinem ſacerdotum me legerit, ſ. bibo eã neceſſitatem, & veluti diuinum decretum ſuſcipiã. Sic enim exiſtimo, ſi vel imperatore, vel infelici † Deóque inuiſo Auguſtali quopiam iubente, imperata non facerem inobedientiæ pœnas me daturum eſſe: * Deo autem ipſi volentes nos parere conuenit. Sin me ad ſacrum obeundum miniſterium non admittit Deus, ab ipſo ſtatim initio in me rem diuiniſſimam veritatem ipſam cõplecti neque per id quod illi maximè repugnat, mendacium ſcilicet, functionem ipſios ſuſcipere decet. Fac igitur vt ſcholaſtici hæc ſciant, & ad illum referant. Syneſius quidem hæc ſcribẽs, apertè ſacerdotalem dignitatẽ auerſatus eſt, ſed tamen ſacrum munus non effugit. Hæc ego eo conſilio hic adieci, vt ſcire poſſimus quæ variè † per diſpenſationis rationem Eccleſia egerit, non illa leges certas ſtatuẽs, ſed pro vt * tempus ferret, quæ decerent & commoda eſſent faciẽs. Hæc de eximio philoſopho Syneſio. Multi verò præterea alij tum philoſophati ſunt, doctrina ſimul & virtute celebres: quorum omnium mẽtionem facerem, niſi me longè ab inſtituto digreſſurum eſſe ſcirem.

Reformidat epiſcopatum Syneſius.

† χεχολωμένος ἀυγουςαλίου τινὸς * τῷ θεῷ δ' ἐθέλοντι δεῖ πείθεσθαι.

† κατ' οἰκονομίας, *hoc eſt, per diſpenſationem, Eccleſia ſe quãdoque temporibus accommodat* * τοῖς καιροῖς τὰ πρέποντα πράττουσα.

De Valentiniano, qui Romæ imperauit. De gente Gothorum: in quas nationes ſit diuiſa, & quæ tenuerint loca. Præterea de Bonifacio, Aetio, & Aſpare ducibus: & vt Libya occidentalis Vandalis ſubdita fuerit, *Caput* 56.

Valẽtinianus tertius orthodoxus.

Is Occidẽtale imperium omne, Italia excepta, amiſit.

PORrò Valẽtinianus Placidiæ filius, & Theodoſij gener (nam Eudoxiam filiam eius, quà ei Eudocia genuerat, in matrimonio habuit) Occidentalis imperij habenas obtinens, handquaquam à ſanis eccleſiæ dogmatibus deſciuit, verioris pietatis atque religionis acer ſectator. Quòd autem in cõſuetudine & vita quotidiana nullum certum ſeruaret modum, multiſque vteretur impoſtoribus, atque incantationibus gauderet, & aliis eiuſcemodi vitijs tranſuerſim ageretur, non ſolùm Britaniam Hiſpaniam & Galliam, quæ imperio eius ademptæ fuerant, recuperare non potuit: ſed Libyam etiam omnem & Aphricã perdidit: quindecimo imperij ſui anno, ob cauſam huiuſmodi. Duo belli duces Cõſtantinopoli fuerunt, Bonifacius & Aetius: quos Theodoſius imperator ad Valentinianum, qui hoc petierat, miſit. Quum autem Bonifacio Occidentalis Libya prouincia obtigiſſet. Aetius id æquo animo ferre non potuit: ſed inuidiæ ſtimulis actus, calumniam aduerſus eum cõcinnauit, ad rebellionem eum ſpectare, imperatoribúſq; parũ fidum eſſe, criminatus. Hoc ſic clàm apud imperatoris matrem Placidiam, vt prouincia ei adimeretur ſuadens egit. Atque interim etiam longè alia ad illum ſcripſit: videlicet ne prouincia, ſi principes eum reuocarent, decederet. Delatum enim eum apud illos eſſe; neceſſitatémq; illi eam incumbere, vt fraude eorum pereũdum ſibi eſſet, affirmauit. Literis talibus Bonifacius acceptis, Aetio, quem ſibi verum & fidũ amicũ eſſe putabat, credidit: & quamuis ſæpius ab imperatore reuocatus, haudquaquam tamen vt prouinciam relinqueret, iuſſionibus eius paruit. Quapropter principes Aetio, tanquam homini fido & beneuolo, qui dudum hoſtilem illius animum iudicaſſet, fauerunt, & cum eo contra Bonifacium dolum texuere. Ea tempeſtate plurimæ maximæque Gothicæ gentes, in ſeptentrionali parte ad Iſtrum paſſim diſperſæ erant. Inter quas præcipuæ quatuor iudicio ipſarum celebres fuere, Gotthi ſcilicet, Viſſegotthi, Gepides, & Vandali, non alia re quàm nominibus ſolis inter ſe diſſidentes. Omnes enim lingua vna, & eodem viuendi inſtituto vtebantur, deteſtandam a Arij doctrinam ſequentes: ſicuti in hiſtoria Valentis commemorauimus. Hi Honorio & Arcadio imperantibus Danubiũ tranſgreſſi, in finibus Romani Orientalis imperij cõſederunt. Gepides quidem, qui in duos populos diuiſi ſunt, b Longobardos & Abares, orã eam quæ ad Singidonem & Sirmium eſt, incoluere: Viſſegotthi autem, Alaricho, de quo ſuprà diximus, duce, Romam & Italiam populati, atque in Galliam inde profecti, cùm omnia iſthic in poteſtatem ſuam redegerunt, tum Conſtantinũ Britanniæ tyrannum occiderunt. Porrò Gotthi, qui antea Pannoniam, eíque circunquaque vicina loca occupauerant, Theodoſij iunioris decimumnonum annum imperantis permiſſu, in finitima Thraciæ regióne habitarunt. Atque vbi iſthic annos quinquaginta octo tranſegere. Zenone Romanũ imperium adminiſtrante, atque iubente, Theuderichi principis eorũ ductu inde tranſeuntes, Occidentale occuparunt imperiũ. Vandali verò Alanis ſibi & Germanis, qui nunc Franci dicuntur, coniunctis, * Googidiſclum ducem tum habentes, amnem Rhenum tranſiere, atque in Hiſpania ſedes fixerũt: quæ prima ab Heſperio Oceano Europæ regio eſt. Bonifacius igitur Occidentalẽ Libyam obtinens, vbi quæ contra eũ ſtruerentur intellexit, profectus inde fretum traiecit, atque in Hiſpania cũ Vandalis fuit: & quod Gongidiſclus vita defunctus fuerat filios eius Gontarem & † Genſerichum, qui paternũ regnum adminiſtrabant, vt cõmuniter ſecum bellũ gererent, hortatus eſt: Heſperiam Libyã eis ſe daturũ pollicitus, in tres ita diuiſam partes, vt cuique eorum pars vna ſorte cederet. Siue autem ob hanc, ſeu aliam ob cauſam bellum motum eſt, frater certè vterque ſe ei coniunxit & eiuſmodi ſocietatis conditionibus acceptis, Vãdali freto tranſmiſſo, ex Hiſpania in Aphricam venere: eámque ab Oceano ipſo ad Tripolim vſque in ditionem ſuam redegere.

Bonifacius dux Lybiæ Occidentalis præfectus.

Is tanquam perduellis reus apud imperatorem per calumniã ab Aetio duce defertur.

Idem Aetius delatione tali tecta, Bonifacium, ne ex prouincia reuocatus decedat, clàm literis admonet.

Barbaræ gentes ad Iſtrum conſedere.

Gotthi, Viſſegothi, Gepides Vandali, nomine ſolo diſſidentes.

a Gotthi dudum Ariani.

b Longobardi Abares.

Migratio iſtarum gentium ab Iſtro.

Theudericus Gotthus.

Germani & Franci ijdem.

** Alii Madegiſclum vocant.*

Bonifacius ſe Vandalis in Hiſpania coniungit.

† Alij Gizerichum nominant.

Vandali ex Hiſpania in Aphricã tranſeunt, eãque occupant.

e Viſſegotthi Hiſpaniam ſimul & Galliam obtinẽt.
d Apud imperatorem Valentinianum. Aetij dolus aduerſus Bonifacium detegitur.
** ἀμνηστίας χρᾶ κῶν.*
e Bonifacius Imperatori cõciliatus, prælium cum Genſericho cõmittit, & vincitur.

degere. Cæterum illis digreſſis, e Viſſegotthi ex Gallia in Hiſpaniam profecti, eam cepere: poſtea verò Galliam etiam ruſus occupauere. d In ſenatu imperiali Bonifacij amici quidam dolum Aetij, quem aduerſus illum ſtruxerat, Placidiæ & Valentiniano indicarunt, epiſtolámque illam ad Bonifacium ab eo ſcriptam exhibuere. Illi ad tantam fraudem & improbitatem Aetij conſternati, apud illum quidem ſe quicquam eius rei ſcire diſſimularunt: e ad Bonifacium verò iuſiurandum in ſcriptum relatum, quo * iniuriarum præteritarum omnium obliuionem induxerũt, miſere. Interea Gonrare mortuo, Vandalorum regnum ad vnũ Genſerichum peruenit. Bonifacius imperatoris iuramento recepto, bellũ Vandalis intulit. Nam exercitus ingens Roma ſimul & Byzantio, Aſpare duce, qui Bonifacio auxiliũ ferret, miſſus fuerat. Et pugna forti cõmiſſa, victoria Vandalis fauit: & Romani deuicti fuga ſaluti ſuæ conſuluere. Bonifacius autẽ cum Aſpare & aliis qui ſe fugæ cõmiſerant, Romam ſaluus peruenit, atque ibi conceptam de ſe ſuſpicionẽ diluit. At Libya, quæ & Aphrica dicitur, omnis in poteſtate Vandalorum fuit: Genſericho ſolo, quemadmodum dictum eſt, regnum apud eos obtinente. Ita à Vandalis Aphrica occupata eſt.

De Attila, Alaricho, & Giſerico Gotthis: & vt ab eorum expeditione bellica, vetus ſimul & noua Roma ſit liberata. Et de aliis bellis, quæ varij ſcriptores memoriæ commendarunt. Cap. 57.

Genſerichus regem Aphricæ ſe nominat. Numeroſiſſimam claſſem Theodoſius aduerſus Genſerichũ mittit. Areobindus, Germanus, claſſis præfecti. Attila Hunnorum regis expeditio aduerſus vtrunque Romæ imperium. Genſerichus oratores de pace faciẽda ad Theodoſiũ mittit. Omnia caſtella & ciuitates in poteſtatem redigens præter Adrianopolim & Heracleam. Diacon.

GEnſerichus, vbi Vandali ad tãtas vires peruenere, & tantũ terræ atque maris ſibi ſubiecere, regem ſe primus renunciauit: & non veterem ſolum, ſed & nouam ipſam Romã, & qui ei imperauit Theodoſium afflixit. Theodoſius inſolentem barbarorum audaciam non ferens, claſſem maximã mille cẽtum & ſeptuaginta nauium inſtruxit eíque Areobindum & Germanũ præſtantiſſimos belli duces præfecit: qui quum in Sicilia eſſent, Genſerichus ſibi metuens, ad Theodoſium legatos, qui de pace cum eo agerent, miſit: & claſſis Aphricam præternauigauit, quid imperator faciendum ſtatueret, expectans. Verùm cum neceſſitas alia ſuperueniſſet, Theodoſius pacẽ cum Genſericho fecit, & claſſem retrocedere iuſſit. Attilas enim Gotthus ex Gepidum gente originẽ ducẽs, Numedij filius, apud quem Hunnorum imperium erat, cum multorũ millium exercitu ſimul contra vtrunque imperium bellũ mouit, expeditione & impetu incredibili & veterem & nouã Romam poteſtati ſuæ ſubiicere aggreſſus. Et quòd vir fortis & confidens admodum eſſet, Thraciam ingreſſus vaſtauit: vrbibúſque omnibus quæ vel maritimæ, vel in continenti ſitæ eſſent, ſubactis, ad Athytã amnem vſque omnia depopulatus eſt. Aduerſus quem, cum copiis non pœnitendis Theodoſius

* *Genſerichus in Aphrica Carthaginem & vrbes alias expugnauit: Hipponem quoque regium obſedit. Obſidionis eius menſe tertio, diuus Auguſtinus, eius ciuitatis epiſcopus, Deum precatus, vt vel vrbem Hipponenſem ærumna expugnationis liberaret: vel ſi hoc non fieret, è viuorum ſe numero eximeret: ætatis ſeptuageſima ſexto anno, clericatus quadrageſimo, in Chriſto obdormiuit. Paulus Diaconus.*

*Theodoſius pacem ab Attila auro redemit. eidemque tributũ pendit. Aetius contra Attilam Theuderichũ Gotthum ſibi coniungit. Attilas cæſus. Itẽ Theuderichus. a In campis Catalaunicis ſiue Gottalaunicis. Egnat. Aliter hæc ab aliis hiſtoricis commemorantur. * μοναρχήσας. Theodoſii victoria de Perſis.*

A Aſparem & Areobindũ miſit. Poſtquã autẽ Attilas quotidie viribus validior factus eſt, Theodoſius ei ſexies mille auri libras, vt ditionis ſuæ finibus excederet, ſe daturũ, atque inſuper mille minarum ſtipendium annuum penſurũ eſſe pollicitus eſt, ſi deinceps ſorte ſua contentus quietúſque eſſet. Ille auro eo accepto, Thraciam reliquit. Vbi autẽ vi magna in fines veteris Romæ irrupit, Aetius, quẽ antea diximus, primũ Romę dignitatis locum tenens, & barbari inſolentiã non ferens, ad Theuderichum Galliam adminiſtrantem, quanuis Romanis pro eo atque ſuprà diximus, inimicũ, ſe contulit: magníſque & variis promiſſis barbaro perſuaſit, vt ingẽtes vires ſuas cũ copiis ſuis cõiungeret. Itaque ex improuiſo Attilam vltra Danubium caſtra habentem aggreſſus, ingentem a cædem fecit, multáq; hominum millia interemit. Vbi etiam † Attilas B haſta confoſſus interiit, ſicuti & ipſe Theuderichus ſagitta ictus occubuit. Ita ope diuina eo tẽpore & vetus & noua Roma Gotthorũ impreſſione liberata eſt. Et Genſerichus * ſolus nationibus eis imperauit. Verùm enimuerò plurimi quoque alij motus ſub Theodoſio in Oriẽte & Occidente extitere, quos terreſtribus & naualibus copiis oppreſſit. A Perſis quoque magnam illam quam retulimus reportauit victoriã: quibus etiam quum legationẽ ad ſe miſiſſent, pacẽ conceſſit. Quo bello Ardazanes Perſa & Areobindus Gotthus ſingulari certamine congreſſi, prælium diremere: & Gotthus Perſam in æquo campo † equo inſidentẽ & cataphractum vicit, C & occidit. Ea pax ad longũ durauit tẽpus, vſque ad duodecimum videlicet imperij Anaſtaſij annum. De quibus rebus cùm multi alij ſcripſerũt, tum eleganter eas in compendiũ redegit * Euſtathius Epiphanienſis Syrus, qui etiam Amidę expugnationem deſcripſit. quo tempore Claudianus & Cyrus poëtæ floruere. Cyrum verò fama eſt ſummum etiam præfecturæ honorem geſſiſſe, qui præfectus aulæ antea dictus erat, & Occidentalium copiarũ dux fuerat, Carthagine à Vandalis capta, quum Genſerichus barbaros eos regeret. Plurima porrò & magnifica ędificia in vrbe imperante & alibi imperator iſte cõſtruxit, & Alexandriæ maximum templum erexit.

Areobindus Gotthus Ardazanẽ Perſam monomachia vicit. † ἐφιππον καὶ ἐνοπλον. Cyrus et Claudianus poetæ. Sub hoc principe Venetia mediis in aquis habitari cœpta. Egnat. Summa præfectura. Præfectura aulæ. Theodoſii ſtructura.

† *Certamen & prælium hoc, cuius poſt hominum memoriam ſimile nullum reperitur, circiter nonam diei horam cœptum eſt. Et vtrinque centum octoginta millia hominum cecidere, Gotthorum rege cæſo, & Attila* D *fugato. Romani Aetio duce vicere. Diacon.*

Attilas deinde viribus recuperatis, Aquileiam expugnauit, Honoriam Valentiniani germanam vxorem ſibi dari poſtulauit. Atque inſuper aliam Ildiconem nomine duxit: nouiſque nuptiis crapula & vino indulgens, in Pannoniis mortuus eſt. Caſſ. Diac.

* *Euſtathius Epiphanienſis compendium, ſiue Epitomen Chronicam nouem tomis condidit, ab Aenea vſque ad Anaſtaſium imperatorem. Suid.*

De obitu Theodoſii iunioris, vt in monumẽto patris ſui ſit ſepultus, in celeberrima ſanctorum Apoſtolorum templo. Caput 58.

ET quum obitus eius appropinquaret, Epheſum venit, diuum Ioannem illum cœlibem & euãgeliſtam honoraturus: templúmque illius

per reuelationem diuinam Theodoſius ſucceſſorem ſuum uidet.

ingreſſus, orationi ſeſe dedidit: in qua etiã, quis ei in imperio Romano ſucceſſurus eſſet edoceri ſe à Deo petiit. Quod vbi per viſionem ei Deus oſtendit, Cõſtantinopolim rediit. Nec ita multo pòſt exercitu ex bello aduerſus Attilã geſto, reuerſo, vrbe egreſſus eſt, vt equitatione & venatione ſe recrearet. Atque inter equitãdum equo delapſus, a ſpinæ vertebrã luxauit. Quapropter lectica in vrbem relatus eſt. Atque vbi ſe moriturum eſſe ſenſit, cum Pulcheria ſorore ſecretò ad ſe euocata, de Martiano b Tribunitio loquutus eſt: Deo gratum placitúmque eſſe dicens, vt ille poſt ſe Romanam adminiſtraret ditionem. Et ille quidem quum hæc dixiſſet, mortuus eſt.

a τὰ περὶ τὸν ὀπισθόνυλον πλήττεται.
b ἀπὸ τριβούνων.

Nondum autem imperatoris morte comperta, Pulcheria Martianũ accerſit, virum prudentia & grauitate morum præclarũ, & ſenio iam venerandum, & conſilio de imperij ſucceſſione cũ eo cõmunicato: Te, inquit, ego ex ſenatu, omni F præ cæteris imperio dignũ iudico. Proinde iuriſiurandi religione interpoſita, te vitæ & poteſtati, maximè autẽ virginitati meæ, quã à prima adoleſcentia Deo conſecraui, non inſidiaturum eſſe, imperium ipſum cape. Poſtquam ille quod Auguſta volebat peregit, patriarcha Anatolio, qui Flauiano ſucceſſerat, & ſenatoribus conuocatis ad Septimũ, ſtatim eũ imperatorẽ creauit. Theodoſius autẽ poſtea mox in paterno c monumẽto Romani lapidis repoſitus eſt, in dextra ſublimi ſanctorũ Apoſtolorum templi porticu: in qua porticu, eodémque lapide, pater quoque Arcadius, & mater Eudoxia, necnõ auus Theodoſius ſiti ſunt. In ſiniſtra autem quę ex aduerſo eſt porticu ſacri eius templi, Iouinianus iacet. Mortuus eſt imperator Theodoſius, annos quinquaginta & vnũ natus: ex quibus quadra- G ginta & duos maxima cũ pietate imperauit, ita vt vitam ipſe & adminiſtrationem ſuam tanquã imperij formam poſteritati reliquerit. Complectitur decimus quartus iſte liber annos quadraginta duos, quum à mundo condito quinquies d milleſimus nongenteſimus ſexageſimuſquintus, à diuina autem Domini natiuitate quadringenteſimus & ſexageſimus ageretur annus.

Theodoſius in venatione equo delabitur. Idem moritur. Pulcheria de volũtate Theodoſii morituri Martianũ imperatorem renunciat. Anatolius patriarcha Flauiani ſucceſſor.
c ἐν λίθῳ ῥωμαίῳ.
Libri iſtius anni.
d Secundum Graecos, 4431.

DIVÆ ANASTASIÆ HISTORIA: EPISTOLA ANASTAſiæ Martyris ad Chryſogonum.

SAncto Chriſti confeſſori Chryſogono, Anaſtaſia ſalutem. Etiamſi quàm maximè pater meus ſimulacra coluit, mater tamẽ Flauia per vitã ſuam omnem Chriſtiana, ſimulátque me in lucem protulit, Chriſtianam etiã fecit. Poſt obitum autem eius viro impórtuniſſimo ſum coniuncta. Cuius coniugiũ tandẽ gratia Dei effugi, quum diu noctúq; Chriſtũ obſecraſſem, vt me ab impuro idolorũ cultore liberaret. Is ſanè deinde ſubſtantiã meam omnem cum idololatris, aliíſque execrandis hominibus conſumpſit, & me tanquam veneficã & ſacrilegam in grauiſſimum coniecit carcerem: in quo tẽporanea hæc mihi vita diſperiit, neque quidquam præter animam reliquũ eſt. Quapropter, vt cum bona Dei ſpe moriar, precor. Et quamuis in confeſſione Chriſti mei glorier, valde tamen mihi dolet, impurum illũ bona mea, quæ ſeruis Dei, ita vt op- E tabam, donata oportuit, dæmonum cultoribus impẽdere. Itaque te famule Chriſti Dei oro, vt etiam atque etiã Deũ pro me obſecres, vt ſiquidem hoc ſic cõſtituit Deus, in Chriſtũ Publius vir meus credat. Sin minus, vt ille quidem in errore ſuo pereat, ego autẽ ab eo liberer. Melius nanq; mihi fuerit vt moriar, quàm vt filium Dei abnegẽ, & credentibus in eum offendiculo ſim. Ipſum autem omnipotentẽ Chriſtum teſtẽ inuoco, quum à ſeductione & fraude hac liberata fuero, me ſedulò & conſtanter cũ ſanctis cõuerſaturã, & curam illorũ, ita vt cœperam, ad finem vſque geſturã eſſe. Vale ſerue Dei, mei memor.

Chryſogonus Anaſtaſiæ ſalutem.

LAboranti tibi in vitæ huius procellis, qui in fluctibus ambulauit, auxiliũ ferat, vt diaboli vim verbo eius opprimas. Magno ergo animo, vt quæ in medio mari verſeris, Chriſtũ, vt te viſitet, crede: atque ad te ipſam conuerſa, vnà cum propheta exclama, dicẽte, Vt quid triſtis es anima mea? &c. Duplicata enim Dei gratiæ vis tibi exhibebitur. Nam & temporalia hæc exuberabunt, & cœleſtia adiiciẽtur Deus antẽ eos auerſatur, qui eũ de bonis non cõpellant. Siquidem gratia eius tenuis nõ eſt. Caue verò illud te perturbet, quòd piè tibi in Chriſto viuenti, contrà quàm ſperaris, res eueniant. Non enim in errorẽ seducit, ſed te explorat Chriſtus. Neque certa eſt ab hominibus opitulatio, ſicuti tu exiſtimas, Scriptura dicente: Maledictus homo qui confidit in homine, & benedictus qui ſperat in Deo. Fac igitur generosè, vigilãter, & prouide lapſum peccatúmque omne effugias, & conſolationem à Deo implores: cuius mandata ſerua. Iam enim tibi ſalutis tempus adueniet, & perinde atque in nocte caliginoſa, præclara lux Dei illuceſcet, atque poſt tempeſtatem tempus lætum & ſerenũ arridebit: & ſicuti omnibus aliis, qui propter Deum affliguntur, temporalem tibi præbebit patientiam, per quam ſempiternam percipies mercedem. Vale in Domino, & pro me ora.

Chryſogono confeſſori Chriſti, Anaſtaſia ſalutem.

QVãdo quidem finis adeſt corpori meo, ora pro me, vt ille animam meã ſuſcipiat, propter quem afflictiones iſtas perfero. Vale.

Ancillæ Dei Anaſtaſiæ Chryſogonus.

SAtis manifeſtum eſt, lucem abſcondere tenebras: ſic etiam poſt infirmitatem aduenit ſalus, & poſt mortem vita dignis conceditur. H Eundem ſanè & ſecundæ & aduerſæ humanorũ negotiorum res habent finem, vt ſcilicet neque humiles ad mœrorẽ ſe deiiciant, neque ſuperbi gloriãtes efferantur. Vnum nanque eſt mare, in quo corporis noſtri decurrũt nauigia, atque ea ab vno gubernantur rectore. Quantum igitur naues carinis firmis probè munitæ ſunt, nullo detrimento curſum per vndas tenent. Infirmæ autem etiam abſque fluctibus cælo tranquillo periculum incurrunt. Non longè enim à pernicie & interitu abſunt, quæ ad ſalutis portum nõ contendunt. At tu condemnationis expers ancilla Dei, tota anima tua crucem conſerua, ac te ipſam ad ſalutem para, vt in Martyrum Chriſti numerum referaris. Vale.

ECCLE-

De Martiani imperio. Quæ ſigna præceſſerint, imperium ei portendentia: quibúſque is fuerit moribus.

CAPVT I.

MARTIANVS A, vbi firma Imperij ſui fundamenta iecit præſtātiorem ſe, quàm de eo ſpes concepta fuerat, præbere perſeuerauit. Verùm age ſi videtur de eo, quis & vnde fuerit, & quomodo ad imperium peruenerit, referamus. Celeberrimus Martianus iſte, ſicuti & Priſcus rhetor inquit, genere Thrax fuit militari patre genitus. Quo mortuo, quum ipſe paterna ſibi ſtudia ſequenda ſtatuiſſet, Philippopolim ſe cōtulit, vbi rectè ſe nomen militiæ daturum indicauit. B Quum autē in itinere eo eſſet, in cadauer recens cæſi hominis incidit, quod temerè in terra proiectum iacebat. Reſtitit ad id paulíſper, quòd præter reliqua egregia ornamēta, quibus abūdè pollebat, humanitate quoque & miſericordia excelleret: & caſum hominis miſeratus, pro eo atque conuenit, corpus eius ſepulturæ mandauit. Vbi autem eum nonnulli in cadauere humando occupatum eſſe conſpexerunt, magiſtratibus Philippopolitanis rem eam indicarunt: qui deinde illum aduenientem comprehenderunt, & cædis quæſtionem cōtra eum inſtituerunt. Porrò quum res veriſimilis eſſe videretur, & coniecturæ ab initio eius conceptæ, plus quàm oratio Martiani crimen obiectū negantis, & veritas ipſa, valerēt: homicidij ille pœnas dediſſet, niſi quidam diuino nutu cædis patratorē in iudicium produxiſſet: qui capite ſuo ſceleris ſupplicium pendēs, Martiani caput ſeruauit. Iudicio eo præter opinionem abſolutus, ad ordinem ibi militum ſacramentum dicturus venit. Atque illi virum eum eſſe egregiū ex aſpectu & ſignis pluribus iudicantes, perbenignè ſuſcepere, in ordinémque non poſtremum militaribus legibus legêre, dignitate ei præclara viri cuiuſdam iam defuncti, cui Auguſti nomen fuerat, conceſſa, & nomen eius ſic quodammodo in album militum relato Martianus, qui & Auguſtus. Vt inde ſatis liqueat vnà cum appellatione etiam purpuram Auguſti ad eū perueniſſe: perinde atque cognomen tale in eo abſque dignitate ipſa manere noluerit, & rurſum dignitas quoque non aliud ad magnificentiam nomē requireret: ita vt idem in vno conueniens, ſimul & nomen proprium & cognomen fieret vna videlicet appellatione & dignitatem & nomē indicante. Et hoc quidem primum omen & indicium in Martiano fuit, quod eum ad imperialē dignitatem conſcenſurum eſſe portendit. Accidit autem aliud quoque, vnde imperaturum eū eſſe, per coniecturam colligere licuit. Militauit ſub Aſpare contra Vādalos Martianus: & poſtquā illi victoria ſunt potiti, ipſe quoque captiuus cum aliis ex acie abductus eſt. Genſerichus Vandalorum dux, captiuos vnà cum aliis mancipiis videre voluit. Atque vbi in loco quodam congregati ſunt, ipſe in ſublimiore colle conſidens, ſpectaculo tantę captiuorum multitudinis ſe oblectauit. Et quum ſic tempus extraheretur, illis tum quod quiſque vellet facere permiſſum eſt. Genſerichi enim mandato vinculis ſoluti erant. Atque alij quidem aliud fecere: Martianus autem, propter ingentem ſolis ardorem, in ſolo concidens ſomnum cepit. Et aquila alicunde aduolans, alis ſubmiſſis ex aduerſo ſolis, iuxta perpendiculum volatum inſtituens, aëream nubem & vmbram quandam fecit, qua illū diuino nutu nō mediocriter refrigerauit. Id barbarus vidēs, ſtatim quid futurum de eo eſſet, apertè coniecit: & accitum ad ſe Martianum, libertatéque donatum, iuriſiurandi religione ſibi obſtrinxit, vt ad Imperialem ſublimitatē euectus, ſibi & Vandalis fidus eſſet, neque vnquā aduerſus eos bellum moueret. Id quod Martianus, ſicuti ille volebat, iuramento interpoſito fecit, fidémque ei re ipſa ſeruauit, ſicuti Procopius ſcribit. Ad hęc, aduerſus Perſas quoque Martianus iturus, quū in Lyciæ oppido, cui nomen eſt Sidena, morbo correptus eſſet, cum duobus fratribus, viris prę- C claris, Iuliano & Tatiano, amicitiam ſummam contraxit: qui etiam domus ſuæ hoſpitio exceptum, ita vt par erat, curarunt: & poſtea venatū cum eo progreſſi, tempore meridiano ſomno omnes ſunt ſopiti. Atque vbi Tatianus primùm ſomno excitatus eſt, ſpectaculum admirandum vidit: aquilam nimirum ingentē, alas ſupra Martianum extendētem, & vmbram quodammodo inducētem. Is fratri excitato, prodigiū id oſtendit: & vterque volucris per benignum ſtudium admiratus, Martiano, quod de eo futurum eſſet, prædixerunt. Et ab eodem quónam loco, ſi id quod diuinarēt ſuccederet, in aula futuri eſſent, ſciſcitati ſunt. Ille, ſe eos patrum loco habiturū eſſe, dixit. Quare illi hominem deinde auro hoſpitaliter locupletatum, Conſtantinopolim de- D duxerunt. Vbi verò omen illud ad rem collatum eſt, Martianus ex Lycia eos euocatos, patricios ſuos creauit: & Tatiano patriæ ſuæ præfecturā, Iuliano autem Lyciæ adminiſtrationē conceſſit. Hæc prodigia Martiani imperiū præceſſere. At nos ad inſtitutū argumentum reuertamur. Martianus, quantum vix alius quiſquam, verioris erga Deum pietatis iuſticiæque cultor fuit: diuitias opéſque veras eſſe putans, ſi non ſtudio omni aliena bona corradere, ſed indigentium

Martianus Philippopolim petens, in cadauer hominis paulo antè cæſi incidit, et id ſepelit.

Is propterea cædis reus fit.

Sed tandē percuſſore comperto abſoluitur.

Omen futuri imperij Martiani.

Martiano dū in catalogum militum refertur, per errorē quidem, ſed non ſine futuræ dignitatis omine, Auguſti nomen tribuitur.

Aſpar Rom. dux. Genſerichus Vandalus.

Secundum futuri imperij prodigium in Martiano.

Martianum ſibi Genſerichus amicitia fide obſtringit.

Tertium omen imperiū Martiano deſignans.

Tatianus & Iulianus Martiani patricij.

Præclaræ Martiani virtutes.

penuriam liberalitate ſua ſubleuare poſſet.

Indicium Pulcheriæ, quæ Martianum imperatorem legit, ab omnibus comprobatur.

Formidabilis etiam maximè habitus eſt, non tam exemplis pœnarum editis, quàm expectatione & meto ſuppliciotum. Quæ virtutes fecere, vt non hæteditatis ſucceſſionem, ſed virtutis metcedem Imperium accepetit, ſenatu ipſo & omnibus ſortunæ cuiuſque hominibus calculis ſuis Pulcberiæ Auguſtæ ſententiam cõprobantibus Quæ in aula quidem imperatoria cum eo vixit, & vnà impersũ adminiſtrauit: cœlebs autẽ ad ſenectutem & mortem vſque permãſit, Martiano ei fidem per iniſiurãdi religionem datam ſeruante. Poſtmodum & Valẽnnianus, qui Romanam vrbem tegebat, vbi de virtute eius certior eſt factus, ſuffragio ſuo imperium ei coofirmauit.

Martianus eccleſiam diſſidentem coniũgere ſtudet.

In primis verò illud Martianus ſtoduit, vt vnum & commuoem ab omnibos, ſublatis è medio hæreſibus, Deo offerret cultom, & eccleſia per coniunctionem vnita ſenteotiam & religionem vnam coleret.

Quibus de cauſis ſancta vniuerſalis Synodus quarta, Chalcedone in Bithynia ſit coacta. Cap. 2.

Agitur de œcumenica ſynodo cogenda.

HOc illum ſic animo agitantem, literis inſuper ſuis Leo Papa excitauit, vt in vniuerſali concilio, de atroci iniuria quã Entyches & Dioſcorus fidei Chriſtianæ & celeberrimo viro Flauiano irrogare auſi ſuiſſent, inquireretur. Acceſſerunt etiam, quicunque ab illis contumelia affecti fuerant, vt de eorum cauſa iudicaretur petentes: maximè verò ex omnibus Euſebius Dorylæi antiſtes, ſolicitatione ſua eã rem egit, inſidus Chryſaphij, qui Theodoſij iuribus abuſus eſſet, & ſibi & Flauiano propterea dignitatem ademptam eſſe memorando: quòd Chryſaphio Flauianus aurum electionis conſecrationiſque ſuæ nomine petenti, paupertatem ſuam prætendens, & illi auaritiam *a* quodammodo exprobrans, ſacra eccleſiæ vaſa obtuliſſet. Adiecit is illud quoque, Chryſaphium eandem cum Eutychete complecti religionem. Et quod maximum eſſet, Flauianum à Dioſcoro crudelẽ io modum prædatorio conſeſſu eiectum, calcibus proculcatum, & enectum eſſe. Earum rerũ gratia imperatorum literis, locorum omniũ epiſcopis cõuocatis, ſynodus Chalcedone eſt coacta, quæ quidem primum Nicææ conuenerat: quò etiam Romanæ vrbis epiſcopus Leo, per Paſcaſini & Lucentij *b* & aliorum miniſtersum, literas miſerat. Sed ea Chalcedonem Bithyniæ eſt tranſlata, quòd Imperator ipſe ſynodo ei adeſſe vellet, magnum Conſtantinum imitatus: cũ quo quàm maximè de gloria concertana, ſacrum illum conuentum duplicauit, pro trecenus decem & octo, ſexcentis triginta ſex patribus coactis. Zacharias quidem Rhetor affectione adductus, Neſtorium quoque ad concilium hoc vocatum eſſe ſcribit. Sed quòd aliter ſe res habeat, illud clariſſimè indicat, quòd vbique ferè à ſynodo anathemate mactatus fuerit. Et apertius etiam hoc oſtẽdit Euſtathius Beryti epiſcopus, ad Ioannem epiſcopum, & alterum Ioannem presbyterum de ſyoodi actis ſcribens, io quibus literis hæc etiam verba ſuot: Prodierunt verò illi denuò, qui Neſtorij *c* reliquias quærunt, & aduerſus ſynodum vociferati ſunt: Quam ob

Plin. Dorilan vocat. lib. 5. cap. 19.

a πρὸς ἐντρέπων.

Flauiani cædes.

Synodus Chalcedonenſis.

Leonis Rom. epiſcopi mandatarij.

b Et Bonifacij presbyteri

Euagr. lib. 2. cap. 4.

636 Patres in concilio Chalcedonenſi fuere. Alij tantum 630. numerant.

Neſtorius ei nõ interfuit.

c τὰ λείψανα.

E cauſam viri ſancti anathemate feriuntur? adeò vt indignatus imperator, ſatellites illos longè reijcere iuſſerit. Quomodo igitur ſynodus eum euocarit, cuius defũcti reliqoias illi quæſiuerũt, colligere nequeo.

Deſcriptio templi ſanctæ & celebris martyris Euphemiæ, quod Chalcedone à primis fundamentis eſt conſtructum. Caput 3.

Diuæ Euphemiæ Chalcedone templum & loci eius amœnitas ſumma.

SYnodus poſtqoam Chalcedonem peruenit, in ſacro Euphemiæ martyris inclytæ ſano coacta eſt, quod Chalcedooe conſtructum eſt, & duobos maximè ſtadiis à Boſporo abeſt, in loco peramœno & molliter accliui ſitum, ita vt ambulationis laborem, qui in martyris templum aſcendere vult, non ſentiat, & facile ſtatim in baſilicam eam veniat: & ex edito loco oculos cir- F cumagens, ſubiectum campum omoem herba tenera vireſcentem, altóque frugum prouentu fluctuantem, & omnis generis conſitas arbores habentem, adhæc colles pulchrè ſe in ſublime attollentes, & nonnullos ſenſim ſeſe incuruantes denſamque comam prætẽdentes cernat. occurrant etiam illi variæ maris vndę, aliæ qoidem paulatim ſerenitate & trãquillitate purpurea reſonantes, placidéque & ſuauiter littori colludẽtes: quædam autem ſtrepẽtes fluctibus & tumeſcentes, æſtu verò ipſo concharum teſtas, algas & quaſcunque alias res leues circumnoluentes, & facilitate plurima collidentes. Templom verò ipſum è regione vrbi cõſtructum, ita iacet, vt ex ſitu ipſo colligere facile ſit, vrbis tantæ aſpecto id conſpicuum amœnumque eſſe. Tribus autem ingentibus ſtructuris ædes hæc ſacra diſtincta G eſt: qoarum vna hypæthra & ſubdialis aula eſt, in magnam longitudinem extenſa, & frequentibus colomnis ornata: ſecunda æqualem cũ illa habet, paucioribus tamen columnis, amplitudinem & longitudinem, vnà hac re ab illa varians, quòd tecto è coctili latere contecta eſt. Ad cuius Boreale latus, qua parte ſol oritur, ædes rotundior erecta eſt, multa arte elaborata, columnis & ipſa materiæ magnitudinis & coloris eiuſdem, veluti io choro in circuli formam ſtantibus, templi interioris partem cohoneſtans. Super quibus porticus ſublimis eadem ſub teſtudine conſtructa eſt, vbi cuiuis diuinæ rei myſticiſque ſacris adeſſe, atque etiam ad Orientem cõuerſo † precationem ad Martyrem ipſam facere licet. Intra porticum ipſam ſacrarium aliud H eſt longè pulcherrimum, vbi martyr poſita eſt, io tumulo longiore, quem nonnulli etiam Longum vocãt, argento arte diffuſo pulchrè admodum ex omni parte incluſum, & ad præcipuam pulchritudinem redactum. Cæterùm quæ olim ſemper martyr ea ediderit miracula, Chriſtianis omnibus conſtat. Loci namque eius perſæpe epiſcopum, in ſomnis ſeſe ei exhibens, aut alium etiam quempiam præclarè viam agentem, obiter templom eius ingreſſum, vt miraculorum talium fructum perciperent, eſt cohortata. Quod vbi in vrbe Conſtantinopolitana inootuit, voiuerſæ eò populi turbæ ſunt profectæ: ipſe etiam Imperator, & qui ſacras eccleſiarum habenas regũt, quiq; honores & magiſtratus alios in republica gerunt, vt quæ ibi peragereotur, viderent.

Euagr. lib. 2. cap 3.

Intelligit vrbẽ Conſtantinopolim, cuius vrbis Chalcedon quaſi ſuburbanus vicus eſt. De qua Plin li. 6. cap. vlt. Chalcedon libera, Procerastis antè dicta, deinde Compuſa poſtea. Cæcorum oppidum, quòd locum eligere neſciſſent, ſeptem ſtadia diſtante Byzantio, tanto feliciore omnibus modis ſide.

† τῆς μάρτυρος δεῦ͂σθαι.

Miracula ad ſepulchrũ ſanctæ Euphemiæ edita.

Atque

ol:ū in vrna nus mirificū & ἀλεξιφάρμακον.

Atque etiam inſpectantibus omnibus, ' epiſcopus Conſtantioopolitanus cum ſacerdotibus ſuis templum id, vbi martyris corpus repoſitum eſt, viſit. Io tumuli læuo latere feneſtella quædā admiranda eſt, operculo quàm maximè obfirmata, per quod ferramentum longiuſculum, cui in extrema parte ſpoogia alligata eſſet, immittebant, ſpongiámque ipſam in ſacroſanctis martyris reliquiis obuolutam, & guttis cruore illius delibutis refertam, extrahebant. Hanc vbi plebs cōſpexiſſet, homines ſtatim in terram inclinati, vociferatione maxima Deum bonorabant, miraculóque eo ſtupefacti manus ſuſtollebant. Tātus autem inde profluxit vbertim humor, vt nō ſolum Imperatores & epiſcopi, populúſque qui ibi coogregari ſolitus fuit, affatim eo perfruerentur; verumetiam quocunque quiuis vellet locorum de eo aliquid ſecum auferret. Neque guttæ tempure ipſo defecere, neque diuinus ille ſanguis aliqua ex parte mutatus eſt, ſed is ſemper colorem ſuum ſummè rubrum conſeruauit. Facta hæc non certo aliquo tēporis curriculo, ſed pro eo atque epiſcupi ipſius vitæ morúmq; ſanctitas ferret. Sic enim fertur, quum is qui eccleſiam gubernaret, præclarè viueret, & virtute exoroatus eſſet, frequentius miraculum hoc exhibitum eſſe. Quum autem antiſtes ſacrorum talis non eſſet, rarius eam rem tam admirādam, nec tam facile à martyre proceſſiſſe. Hoc ſic factum eſſe noui. Sedenim quod neque dies neq; tempus vllum intercipit, ſed perpetuò omnibus fidelibus ſimul & infidelibus affluit & accedit, id nūc dicam. Si quis in ſacrarium id, vbi tumulus & ſanctæ martyris reliquiæ perinde atque theſaurus nunc repoſitæ ſunt, veniat, odor immenſus & naturæ capium, odoréſque omnes quos ars humana conficit, ſupergrediēs, ad eum perfertur. Eum ſiquidem qui ex prato verſicolore colligitur, longè ſuperat: neque alicui eorū ſimilis eſt qui ex bene olentiſſimis rebus profluit. Tum autem neque ei par eſt, quem vnguētarius odoribus ſuauibus ad certum modum tēperatis miſcet: verùm multis modis qui inde redditur præſtantior eſt, vim & poteſtatem eius à qua redundat declarans.

Odor ad monumentum eiuſdem multo optimus.

† * *Et ipſa concilia, quæ per ſingulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum autoritati, quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedere ipſáque plenaria ſæpe priora poſterioribus emendari, cum aliquo experimēto rerum aperitur quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat, ſine vllo typho ſacrilega ſuperbiæ, ſine vlla inflata ceruice arrogantiæ, ſine vlla contentione liuidæ inuidiæ, cum ſancta humilitate, cum pace catholica, cū charitate Chriſtiana, Aug. de baptiſmo, contr. Danatiſt. lib. 2. cap. 3.*

Acta Synodi: & vt epiſcopatus Dioſcoro, eiuſque ſectatoribus abrogatus ſit. Cap. 4.

IN hoc ſacro martyris delubro, quam ex Nicæa tranſiiſſe diximus, congregata eſt ſynodus, trigeſimo à tertia ſynodo, à mundo autem condito quinquies milleſimo noningenteſimo & ſexageſimo ſexto anno. In dextra tēpli parte Romani, Byzantij & Antiocheni: in ſiniſtra, Alexandrini & Hieroſolymitani: medio autem inter hos loco Principes & Senatores conſedere. Et quum ea quæ Eutyches Conſtantinopoli & Dioſcorus Ephesi nouandarum rerum ſtudio deſignauerant, in medium producta eſſent, Dioſcorus ad rerum actarum ignorantiam, qua ſe excuſabat, confugit. Et quòd obiecta ſibi crimina effugere nequiret, animi dubius fuit: Vbi verò veritate in apertum prolata, neceſſitatē apertam cauſæ dicendæ declinare non potuit (nam qui in prædatoria illa ſynodo ei aſſederant, eum redarguerunt, dolúmque eius & illatam ſibi per Imperiales minas vim & neceſſitatem oſtenderunt) in ruborem magnum & probrum coniectus eſt. Atque equidem qui violentiæ eius adminiſtri fuerant, venia petita in gratiam ſunt recepti, & ex ſiniſtro in dextrum latus tranſiere, quorum vnus Iuuenalis Hieroſolymitanus fuit.

Synodus in templo diuæ Euphemiæ conſeſſus.

Dioſcorus Alexandrinus non bene ſtat.

Iuuenali Hieroſolymitano culpam deprecanti gratia facta.

B Dioſcorus autem, quod aliud ex alio ei obiiceretur crimen, quum veniam à iuſtis illis iudicibus conſequi non poſſet, in ſynodum venire ſuperſedit. Poſtquam verò Synodus canonem ſequuta, ter illum citauit, & ipſe dicto audiens nō fuit, communibus omnium ſuffragiis, ipſo Dei amante Imperatore præſente, & ipſum & Eutychetem exautorauit, & anathemate iugulauit. Deinde decreta ſanctarum vniuerſalium ſynodorum, ſtabiliendæ fidei gratia edita, eius videlicet quæ Nicææ, & Conſtantinopoli, & Epheſi primùm coacta eſt, confirmarunt. Tertio porrò conſeſſu admirandi Cyrilli ad Neſtorium datas epiſtolas in ſua retulerunt acta: quibus epiſtolam etiam Leonis Papę ad diuinum Flauianum, & libellum inſuper quem idem Leo ad ſynodū C & Imperatorem Martianum dederat, columnā orthodoxiæ ſeu rectæ fidei appellatum, coniunxere. Leo namq; iſte rebus Eutychetis & Dioſcori cognitis, prouincialem ſynodum Romæ coegerat, in qua vtrumque, & eos præterea qui illorum ſequerentur opinionē, reiecit: actáque eius concilio Chalcedonenſi & Imperatori miſerat, videlicet vt eos ipſos qui confuſionem commixtionémque duarum Chriſti naturarum inducerent, illico citra prætextum & exceptionem omnem damnarent. Exhortatus quoque fuerat, doctrinis hiſce ædificari & ſtabiliri eccleſias docens, ſi homines ſcirent vnum Chriſtum ſubſiſtentia Deum eſſe perfectum, patri & eundem hominem perfectum nobis conſubſtantialem, ita vt in ipſo citra commiſtionem, citra mutationem, citra alterationem, & citra confuſionem, duæ naturæ diuinitatis & huma- D nitatis vnitæ, quæ ſcilicet in eo cognoſcuntur, & in eo verè ſunt, conſiderentur.

Dioſcorus propter contumaciam & Eutyches damnatus.

Acta ſynodi Chalcedonenſis.

† *

Libellus Leonis Rom. Pontificis. ϛήλη ὀρθοδοξίας.

Idem Eutychetem & Dioſcorum præiudicio ſuo in concilio Rom. damnauit.

Leonis ad Imperatorem Martianum & concilium Chalcedonenſe ſcriptum.

* *παρὲντες διδάσκων.*

† * *Epiſtola beati Leonis papæ ad Flauianum Epiſcopum Conſtantinopolitanum textum aut vnum iota ſi quiſquam idiota diſputauerit, & eam non in omnibus venerabiliter acceperit, anathema ſit. Gelaſ. Papa diſt. 15 Sancta Rom. eccleſia.*

De miraculo quod ad monumentum ſanctæ Euphemiæ accidit, ſuper deciſione duplicis fidei decreti orthodoxorum & hæreticorum. Cap. 5.

QVum autem ea de re diſputatio magna excitata eſſet, (inexpugnabilis namque & contentionis maximè ſtudioſa improbitas eſt)

Martyrium ſancta Euphemia.

ſpiritui ſancto & egregiis illis qui conuenerant E viris placuit, vt decretum fidei to libello deſcriberetur, & controuerſiæ iudicium atque deciſio laudatiſſimæ martyri & virgini Euphemiæ committereretur. A maioribus illa ſuis, ciuis & alumna vrbis Chalcedooenſis fuit. Sub impio autem Diocletiano, pro deteſtandi cuiuſdã præſidis tribuoali conſiſtens, Chriſtom Deum eſſe & Dei filium clara voce deprædicauit. Quapropter plurimis primum cruciaribus excarnificata & beſtiis tandeio obiecta, vrſæque morſu enecta, certamine pro Chriſto peracto, coronam recepit: & diuinum corpus eius integrum atque incorruptum aſſetuatum apud eccleſiam Chalcedonenſem marmoreo tumolo repoſitum eſt, talia edens prodigia, qualia paulo antè commemorauioius.

Iudiciũ fidei Chriſtiana Catholici atq; etiã heretici ad arbitriũ martyris Euphemia deſumta referunt. Per illuſtre miraculum, Euphemia, hæretica prauitate reiecta, orthodoxiam approbat.

Itaque immacularo & ſacro corpori eius veluti ſiocero iudici, orthodoxi & re- F ctam ſeotentiam obtinentes, ſimul & qui aliter opinarentur, fidei ſuæ arbitrium committeotes, vtrique ſeorſim fidei formulam in libellum ſuũ relatam, & chartam vtramque clauſulis atque ſigillis obfirmstam, ad martyris pedes depoſuere. Et nocte proxima precationibus conſumpta, poſtridie venerunt. & monumẽti operculo remoto, ſpectaculum oooum rectóque iudicio dignum conſpexere. Nam orthodoxorum rectéque ſentientium libellus perquàm tenaciter victricis illius martyris manibus cootinebatur: alter autem tanquam res vana & nullius precij, temerè ad pedes illius proiectus iacebat. Poſteaquam verò poſt cœleſtem hunc calculum adhuc impudentia contra veriorem fidem pugnaret, condemnatio amplius etiam vt valde legitima coofirmata eſt: & qui decretis G Synodi conſentire noluerunt, ij ignominiam & probrum, à Deo & hominibus ſunt conſequuti. Hæreſis ipſios dux Gangram exul abdoctus eſt. Qui autem à Dioſcoro condemnati proſcriptíque fuerant, de Synodi ſententia & Imperatoris conſenſu reuocati ſont. Atque vbi alia etiam pleraque acta ſunt, decretum Syoodus hiſce cooceptum verbis promolgauit.

condemnatio hæreticorum.

Decretum fidei ſancta vniuerſalis quarta Synodi. Caput 6.

L. quoniam venerabilis. C. de epiſc. & cleric. L. quicũque in hac. C. de hæret & Manich. Senatuſconſultum Concilij Chalcedonenſis.

DOminus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus, fidei doctrinam diſcipulis confirmans, Pacem, inquit meam do vobis, pacem meam relioquo vobis. Vt oemo à veræ pietatis dogmaribus diſſooet, ſed ex æquo omnes veritatis doctrinam prædicent. Et poſtea ſancto Nicæno ſymbolo, & centum atque qoinqoaginta ſan- H ctorum patrum decreto lecto, intulerunt: Satis igitur ad perfectam veræ pietatis cogoitionem & coofirmarionem eſt, ſapienter conceptum & ſalutare iſtud diuinæ gratiæ ſymbolũ. De patre etenim & filio & ſpiritu ſancto abſolutam doctrinam continet, & iohumanationem Domini cum fide eam recipientibus aſtruit. Quaodoquidem autem veritaris inimici, qui abolere per hæreſes ſuas prædicationem conteoduot, inani loquentiam peperere: & nonoolli ſacroſanctam Domini noſtra gratia ſoſceptam † adminiſtrationem adulterare, & vocem hanc θεοτόκος Dei genitrix pernegare auſi ſunt: aliqui verò confu- E ſionem mixtionémque indocentes, vnam eſſe carnis & diuinitatis oaturam conſideratè fingunt, diuioámque voigeniti naturam per confuſionem perpeſſioni obnoxiam prodigioſè aſſerunt: hæc ipſa nuoc ſancta & magoa voioerſalis Syoodus, omoem illis fraudem & machinatiooem aduerſus veritatem præcludere volens, & integritare firmitatémque veteris doctrinæ vindicans, in primis ſtatuit, vt ſanctorum trecẽtorum patrum fides inuiolata conſtet. Deinde & eorum qui in vrbe Imperante aduerſus Spiritus ſancti hoſtes poſterioribus temporibus conueneruot, centum quioquaginta patrum, de Spiritus eſſeotia doctrioam, autoritate ſua confirmat: quam illi patres omnibus notam eſſe voluerunt, non vt aliquid quod maioribus ignotũ fuiſſet, inducerent, ſed vt ſpiritus ſancti naturã- F quædam de illius * poteſtare obtinere volentes, teſtimoniis io ſcriprum relatis, clarius promulgarent. Propter eos verò qui œconomiæ & adminiſtratioois myſterium deprauare audeot, & qui ex Maria virgine natus eſt, merum bominẽ eſſe imprudentet & conuicioſè dicunt, beati Cyrilli, qui Alexaodrinæ eccleſiæ paſtor fuit, ſynodales epiſtolas ad Neſtorium & Oriẽtales epiſcopos daras, quod rectè ſcriptæ ſint, quũ ad Neſtorij væſanam dementiam refutandam, tum ad ſententiam ſalutaris ſymboli, eis qui eam pio ardore requirunt, declarandam, recepit: quibus epiſtolam quoque maximæ vrbis veteris Romę antiſtitis, beatiſſimi & ſanctiſſimi archiepiſcopi Leonis, ad eum qui in ſanctis eſt archiepiſcopum Flauianum, refellendæ Eutycbetis maleuolentiæ gratia ſcriptam, quæ beati Petri cooſeſ- G ſioni conuenit, & aduerſus perperam & malè ſeotientes, quaſi quædam communis & publica † columna eſt, ad dogmata recta confirmanda, meritò coniunxit. Nam aduerſus eos qui adminiſtrationis myſterium in duos filios diſtrahere conaotur, pugoat: & eos qui vnigeniti diuinitatem perpeſſioni obnoxiam eſſe dicere audent, ſacris conuentibus excludit. Tum autẽ eis quoque qui in duabus Chriſti naturis mixtionem & coofuſionem comminiſcuntur, reſiſtit. Eos prætetea qui cœleſtis aut alterius cuiuſquam eſſenoæ eſſe deliraot, quam ex nobis ſibi aſſumpſit ſerui formam, proſcribit. Eos denique, qui duas quidem ante vnionẽ Domioi naturas profitentur, vnam autem poſt vnionem faciũt, anathemati ſubiicit. Itaque patrum veſtigiis ioſiſtentes, vnum atqoe euodem profitemur eſſe filium, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: & vna voce omnes deprædicamus perfectum euodem in diuinitate, & perfectum eundẽ io bumanitate, Deum verum & hominem verum, euodem ex rationali anima & corpore, cooſubſtantialem patri ſecundum diuinitatem, & conſubſtantialem oobis ſecuodum humanitatem, per omnia nobis æqualem abſque peccato, ante ſecula quidem ex patre ſecundum diuinitatem, in extremis autem diebus euodem propter nos & propter noſtram ſalutem, ex Maria virgine & Deigenitrice ſecundum bomanitatem genitum, vnum & eundẽ Ieſum Chriſtum filium & Dominum vnigenitum in duabus naturis † inconfuſè, immutabiliter, indiuiſè, inſegregabiliter cognitum atque deprædicatum: haudquaquam

ὁμοουσίας. Aduerſus negantes virginem matrẽ θεοτόκον.

Dei genitricẽ eſſe, & naturas duas in domino Saluatore confundentes.

Synodus Chalcedonenſis confirmat decreta concilij Nicæni & Conſtantinopolitani.

† τὴν αὐτοῦ δεσποτείας αὐθεντίαν σφετεριζόμενοι.

Aduerſus eos qui Chriſtum merum hominem eſſe dicunt.

Confirmantur Cyrilli Alexandrini epiſtola Synodales.

Item epiſtola Leonis Ro. ad Flauianum Conſtantinopolitam.

† κοινή τις στήλη.

† ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως, γνωριζόμενον.

oaturatum

natu:arum differentiam vnione tollente, ſed proprietat é porius vtriuſque naturæ conſeruāte, quæ in perſonam vnam & ſubſiſtētiam vnam concurrit: non veluti in duas perſonas diſpertitum aut diuiſum, ſed vnum & eundem filiū vnigenitum Deum Verbum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: quemadmodum antiquitùs Prophetæ, & ipſe de ſeipſo nos docuit Chriſtus, & ſymbolum patrum nobis tradidit. His igitur cum cura & diligentia omni à nobis conſtitutis, ſancta & vniuerſalis Synodus decreuit, vt nemini liceat aliter ſentire, aut fidem aliam proferre, vel conſcribere, vel componere, vel alios docere. Quicunque autem auſi fuerint fidem aliam componere, aut proferre, aut docere, aut ſymbolum aliud eis tradere qui ex Græca ſuperſtitione & Iudaiſmo, vel alia quacunque hæreſi conuertere ſe ad veritatis cognitionem voluerint: eos, ſiquidem epiſcopi aut clerici fuerint, ab epiſcopatu & clero alienos: ſin autem monachi aut laici fuerint, anathemati ſubiectos eſſe debere.

Non eſſe edendas nouas fidei formulas.

De reliquis rebus, quas Synodus ſtatuit. Caput 7.

Alia Synodi Chalcedonenſis actiones.

POſt hæc Imperator Martianus, qui Synodo interfuit, vbi ea quæ par erat, pro concione dixit, in Imperialem eſt reuerſus aulam. Synodus autem controuerſiam, quoque quæ Maximo Domini in eccleſia Antiochena ſucceſſori, & Iuuenali Hieroſolymitano epiſcopo, de prouinciarum finibus interceſſit, ritè & ordine decîdit. Adhęc & Theodoritus, & Ibas, thronos ſuos receperunt. Conſtitutum etiam ibi, vt ſedes nouæ Romæ, ſecundas à veteri Roma, ab aliis autem thronis primas ferret. Plurima inſuper alia in concilio hoc acta, quæ omnia initio altius repetito, in fine huius tomi, pro eo atque potero oratione perſequar, vt quiuis clarius res ibi geſtas cognoſcat. Importunū nāque quodammodo eſſe duxi, ſi in præſentia eas referrem, ne hiſtoriam perpetuam interpolarem. Qua etiam de cauſa fuſius ea nunc tractare nolui. Proinde qui exactè ſynodi iſtius res cognoſcere cupit, compendioſam illam narrationem, quę ad finem quindecimi huius libri adiecta eſt, legat. Nunc porrò ad hiſtoriam continuandam progrediar.

Secundū Romanū antiſtitem epiſcopus Conſtantinopolitanus præ aliis primatum obtinet.

De ſeditione Alexandriæ, propter Proterij ſucceſſoris Dioſcori electionem coorta. Cap. 8.

SYnodo huic interfuere ex veteri Roma Paſcaſinus, Lucētius, & Boniſacius, Leonis Romani antiſtitis locum obtinentes. Interfuit & Anatolius nouæ Romæ epiſcopus, Maximus Antiochiæ ad Orontem. Iuuenalis Hieroſolimorum, & ipſe Dioſcorus Alexandriæ, præſules: qui, ſicuti diximus, exauroratus, & ad exiliū damnatus, Gangrenſem regionem in Paphlagonia incolere eſt iuſſus. Porrò epiſcopatum Alexandrinum communi ſynodi conſenſu diuinus, Proterius ſortitus eſt. Et quum in thronum ſuum reciperet, ingēs multitudini inceſſit certamen, turba, & tumultus, vulgus in varias ſcindens ſententias. Quemadmodum enim eiuſ-

Dioſcorus ad exilium damnatus.

Proterius Alexandriæ epiſcopus à ſynodo lectus.

Seditio et tumultus ea de cauſa Alexādriæ exortus.

A cemodi temporibus euenire ſolet, alij fortiter quæ maxima pars erat, nouum paſtorem defendebant: aliis Dioſcorus eccleſiaſticæ prouinciæ adminiſtrandæ idoneus magis eſſe videbatur. Et res in magnum diſcrimen proceſſit. Priſcus namque orator in hiſtoriis ſuis, ſe eo tempore ſcribit ex Thebæorum prouincia Alexandriam veniſſe, & turbam ingentem vidiſſe, ſeditionem aduerſus magiſtratus mouentem: & quum milites inhibere eam contenderent, pro telis, ſaxia ipſis, quæ ex tēpore paſſim iacētia rapuit, vſam, illos fugere compuliſſe, ad templum quod olim Serapidis nomen habuit. Fuit autem Serapis, Iupiter, aut Nilus, aut † Apis quidam in vrbe Memphitica vir, qui ſamis tempore de ſuo Alexandrinis frumentum ſubminiſtrauit. Ei verò B defuncto templum & ſtatuam ſacrarunt, in quo etiam bos inſignia quædam & notas habēs nutritus eſt, in agriculturæ, quantum conijcere licet, ſignum atque indicium: quem ipſum Apim quoque, eodem ſcilicet cum hero ſuo nomine vocabant. Hominis autem iſtius tumulo, qui Græcè σορὸς dicitur, in templum tranſlato, Sorapim ſtatuam eius nominarunt, aut Serapim etiam, per literarum mutationem. Cuius templū pulcherrimum fuit, & ſimulacrum longè maximum, maximéque horrendum, ex varia materia ita compactum, vt vtraque manu vtrunque parietem attingeret. In medio verò ſimulachro * templum aliud erroneum fuit, in quo effigies alia ærea nō magna ſuſpenſa erat, cuius capiti ferrum immiſerant. Et quum in tecti laquearibus magnetem lapidem iuxta perpendiculum collo- C caſſent, ſublimem eā in aërem ita promittebant, vt neque terram, neque tectum ipſum attingeret. In hoc ipſum templum populus magiſtratus compulit, & deinde viuos captos igne concremauit. Quæ res vbi ad Imperatorem eſt delata, duo millia militum eò miſit, qui ſecundo vēto ſexto die ad magnam Alexandriæ vrbem appulerunt. Ii petulanti inſolentia in coniuges & filias Alexādrinorum vſi, grauioribus eos quàm quas antea experti fuerant, affecere ærumnis. Plebs autem indignè eas ferens, à Floro tādem, qui rem militarem adminiſtrabat, tum autem ibi vrbanas quoque res curabat, quū ad ª Circenſes ludos ſpectandos congregata eſſet, petiit, vt quæ ei ablata fuerat, frumenti ſolitam largitionem relinqueret, balneáque & theatra, aliáſque res quibus in tam diſſoluto & perturbato ciuitatis ſtatu abſtinere cogebatur, redde- D ret. Quod ille, ſicuti vulgus voluerat, pollicitationibus interpoſitis ſe facturum recepit. Atque ad eum modum ſeditionem ſenſim ſedauit. Res Alexandrinæ ſic habebant.

plebs furens magiſtratus fugat.

Suid. addit, aut Ioſeph.

Scribit is quoque, in capite eius fuiſſe mudium & cubitum, quo Alexandrini auctum Nili mēſi ſunt & tēplū id ab Alexandro eſſe conditum.

* *ναὸς ἕτερος πλάνης.*

Magnetis lapidis vis.

Plebs eadem magiſtratus ſuos viuos cōbuſſit.

† *

Coercio plebis.

Florus vrbis Alexand. præfectus.

Per ademptionem frumenti plerunque laſciuiens populus coercetur.

ª *ἀπὸ τῶν ἱπποδρομιῶν.*

† * *Vnde factum eſt, vt in quodam templo lapidibus magnetibus in ſolo & in camera, proportione magnitudinis poſitis, ſimulachrum ferreum aëris illius medio inter vtrumque lapidem, ignorantibus quid ſurſum eſſet & deorſum, quaſi numinis poteſtate penderet. Aug. de ciuit. lib. 21. cap. 4. Democrates architectus Alexandria Arſinoes templum concamerare inchoauerat, vt in eo ſimulachrum eius è ferro pendere in aere videretur. Interceſſit mors & ipſius & Ptolemæi, qui id ſorori ſuæ iuſſerat fieri. Plin. lib. 34. cap 14*

Vt in Palæſtina quoq; ſeditio extiterit, à Theodoſio quodam monacho excitata: qui etiam Hieroſolymorum inuaſit ſedem, Iuuenali expulſo, & quæ ſub eo acciderint. Item de Athanaſio diacono cõfeſſore. Cap. 9.

Monachi quidam in Palæſtina contra ſynodũ Chalcedonenſem ſeuiunt.

NEc verò in Palæſtina tranquillitas fuit. Siquidem monachi quidam, qui ſynodo interfuerant, & diuerſa à decretis eius ſentiebant, quum Hieroſolyma veniſſent, proditam eſſe fidẽ clamitarunt, lamentantes, & monaſticum ordinem cõcitare atque impellere ſatagẽtes, vt quæ in ſynodo ritè acta erant, reſcinderent. Vbi autẽ Iouenalis ſedẽ ſuam recepit, atque illi eum vt ſynodi acta aboleret, & anathemati ſubiiceret, cogere voluere, in Imperatoris vrbem conceſſit. Turbæ totius dux Theodoſius monachus quidam erat. Hic Eudocia Auguſta (adhuc enim in vita erat) in partes ſuas rapta, & ſodalitate monachorum omni ſibi cõciliata, prædonis & ſanguinarij hominis more, quòd Iuuenalis (ſicuti diximus) Conſtantinopolim petierat, Hieroſolymorũ thronum occupauit, adiutoribus ea in re vſus, qui ſynodi conſtitutionibus aduerſabãtur, & Eudociæ gratificabantur. Et quũ epiſcopi nondum à ſynodo reuerſi fuiſſent, alios ipſe delectos, in vrbes quaſque miſit. Seuerianum autẽ Scythopolis epiſcopum, quòd maleuolentiæ illius ſuffragari nollet, oppido exactũ interemit. Magnam quoque mouit perſequutionẽ in ciuitate ſancta, aduerſus eos qui communicare cum eo nolebant. Quoſdã namque tormentis excruciauit, aliquibus ſubſtantiam ademit, aliorũ ædibus ignẽ iniecit, ita vt vrbs à barbaris capta eſſe videretur. De quo poſtea monachorũ ordo ad Alciſonem literas dãs, illud ſcripſit: quòd quum vt maleficus & epiſcopo ſuo infidus deprehenſus eſſet, monaſterio ſuo expulſus, & quia Alexandriæ quoque rebellis Dioſcoro fuerat, quòd verberibus multis affectus, tanquam homo ſeditioſus per vrbem ibi camelo inſidẽs traductus ſit. Idem quoque Palæſtinæ vrbes circumiens, eas vt ſibi epiſcopos legerent, coegit. Quorum vnus etiam fuit Petrus, ex Iberia oriundus, Gazæorũ ciuitatis, cui Maiumæ nomen eſt, epiſcopus. Adeò vt Athanaſius quidam in diaconorũ ordinem cooptatus, in media eccleſia Hieroſolymis cum multa dicendi libertate, iniquitatis abominatione throno ſanctiſſimo inſidẽte, vocem illam præclaram emiſerit: Deſine Theodoſi tantam cædẽ committere, deſine Chriſto bellũ inferre, & gregem eius in prædonum morem è diuino ouili eiicere, & aliquando tandem beneuolẽtiam erga verum germanúmque paſtorem noſtram cognoſce. Hæc quum diceret, à ſatellitibus Theodoſij arreptus, & ex eccleſia tractus eſt. Atque inſolentis petulantiæ & cruciatuũ genus omne propter Chriſtũ perpeſſus, & flagris multis concisus, poſtremò etiam ferro vitã amiſit. Cadauer eius ex pedibus per vrbem omnem raptum, canibus tãdem eſca proiectũ eſt. Porrò Dorotheus, qui Palæſtinam prouinciam ab Imperatore acceptam adminiſtrabat, & tum apud Moabindem bello aduerſus barbaros occupatus erat, vbi ea quæ in vrbe ſic gerebãtur cognouit, celeritate ſumma cum exercitu forti rebus præſentibus conſulturus accurrit. Cæterùm Theodoſij & Eudociæ ſatellites, portis clauſis, non prius eum admiſere, quàm eis pollicitus eſſet, ſe quoque ad partes eorum defecturum, ſicuti monachorum omnium ordo & vniuerſa ciuitatis multitudo feciſſet. Ita menſes viginti exitioſus Theodoſius tyrannidem in ſede Hieroſolymitana exercuit. Quam rem poſtquã Marcianus intellexit, à Dorotheo ille eiectus eſt: quẽ is capere quidem (ſic enim Imperatoris præceperat iuſſio) conatus eſt: ſed id ab eo fieri nõ potuit, propterea quòd peſtis illa in Syngum montem profugerat. Quam ob cauſam plurimi, qui partibus eius fauerant, tormentis ſubditi ſunt, non plebeij tãtum homines, ſed etiam qui propter habitum in monachorum ordine cenſi fuerant. Poſt Theodoſij fugam, Iuuenalis in thronum ſuum reſtitutus, omnibus quos ille conſecrauerat, dignitatem ſtatim ademit. Multa præterea alia triſtia hinc & inde prouenientia multitudini accidêre, quæ animus ei, inuido & Deo inuiſo dæmone, per vnius literæ mutationem, ſuadente, ſuggeſſit: ita vt alterius literæ pronunciatione, aliud prorſus inducere liceret. Adeò etiam, vt multa à pluribus mutatio fieri, & ſententia in contrariam prorſus & ex diametro repugnantem ſignificationem ferri, & alteram per alterã tolli exiſtimaretur. Nam Chriſtum ἐν hoc eſt, in duabus naturis profitens, ἐκ, hoc eſt, ex duabus dicebat. Et ſi in diuinitate & humanitate Chriſtum confiteretur, ex diuinitate & humanitate vnitum eſſe proferebat. Et qui ex duabus diceret, profeſſionem tamẽ in duabus inferebat. Si ex diuinitate & humanitate Chriſtum dicere debebat, in diuinitate & humanitate conſiſtere ipſum profitebatur, † neque carne in diuinitatẽ euntе, neque rurſum diuinitate in carnem euadente: vnde ineffabilis illa extitit vnio vt & per loquutionem ex duabus, hic commodè loquutio in duabus, & per in duabus etiam ex duabus intelligatur, & alterum ab altero non differat: quandoquidem & * iuxta abundantem loquẽdi rationem non ſolum totum ex partibus, ſed etiã in partibus totum percipitur. Et tamen ſeparata hæc inter ſe ſic eſſe homines opinati ſunt, quadam de Deo opinionis conſuetudine: vel quòd ita deſtinatione animi voluerint, & formas dicẽdi omnes perperam intellexerint: vel quòd ad rei ipſius, vt ſeſe habet, aſſenſionem venire contẽderint: Quam ob cauſam, quæ à me dictæ ſunt confuſiones extitere. Hæc ſic apud Alexandrinos & apud Palæſtinos accidêre.

Theodoſius Monachus ſedem Hieroſolymitanam fraudulenter Iuuenali abſente, occupat.

In alias quoque eccleſias is epiſcopos illegitimos mittit.

Seuerianum Scythopolis epiſcopũ necat.

Theodoſius maleficus. Euag. lib. 2. cap 5.

Petrus παρειὸσεκτος.

Gazæ epiſcopus.

Athanaſij diaconi Hieroſolymitani libera ad Theodoſium iſtum vox.

Athanaſij martyrium.

Dorotheus Palæſtinæ præfectus.

Theodoſius eccleſiaſticus tyrannus manus Dorothei effugit.

Iuuenalis in integrum reſtitutus.

Dæmon contentionum & diſſidiorum autor.

Confuſionem meditatam quarundã loquutionum, & ſectarum diſſenſionũque cauſam & occaſionẽ vnius literæ mutationi, & duabus præpoſitionibus ἐν et ἐκ, hoc eſt, in & ex, apud homines contentioſos, adſcribit.

† ὅτι τῆς σαρκὸς εἰς θεότητα μεταβληθείσης, ὅτ' αὖ τῆς θεότητος εἰς σάρκα χωρησάσης.

** κατὰ τὸ περιούσιον.*

De fame ſimul & peſte, quæ ciuitatibus Orientalibus inceſſerunt: & vt ſua ſponte terra anno ſequente fruges protulerit. Caput 10.

Temporis eius caſus fatales.

EIſdem temporibus ingens fuit ſiccitas, famẽſque ſimul & peſtis in Phrygia, Gallatia, & Cappadocia: quæ calamitas etiam ad Ciliciã vſque progreſſa eſt, vt earum quas diximus regionum incolæ in ſumma penuria ad eas anguſtias peruenerint, rebus neceſſariis deficiẽtibus, vt prohibitis inſolitis & exitioſis alimentis vterentur. Et fame tantopere inualeſcente, homines victus ratione mutata, in ægritudines inciderunt. Corpora namque propter maximas inflammationes inmote cõcepto, oculos primùm amittebant: deinde tuſſi accedente, die tertio moriebantur. Contra peſtem eam nullum vſquam fuit auxilium. Qui autem ex ea perrari ſuperfuere, eis opem ſeruatrix omniũ Prouidentia attulit,

Peſtis grauis.

Fames. Alimentum ætherium.

attulit, & fami ſubuenit. Eo enim anno quo fruges non prouenerunt, alimento aërio eos fouit, ſicuti olim veteribus Iſraelitis feciſſe memoratur, manna illis (quod dicitur) cœlitùs demittẽs. Proximo autẽ anno vt fruges ſua ſponte excreſcerent, effecit. Hæc mala Palæſtinam etiam, & plurimas alias regiones peruaſerunt. Et calamitates eiuſmodi Orientalem orbis partem omnem peragrarunt.

Manna. Fruges αὐτομάτως creſcentes.

De Valentiniani cæde, qui Occidentalibus imperauit: & de Eudoxia coniuge eius, liberiſque eiuſdem. Et vt Genſerichus vrbem Romam ceperit. Item de eis qui poſt Valentinianũ per ſucceſsionem Romæ imperarũt.

Caput II.

Aetii præfecti vrbis Rom. cædes.

HÆ Orientis ærumnæ fuere. Porrò Occidẽs alias eis quas diximus non minores, ſenſit. Nam Aetius vrbis Romanæ præfectus, miſerãdum in modũ vitam amiſit: & oræ Heſperię Imperator Valentinianus recta quidẽ eccleſiæ dogmata, quemadmodum ſuprà à nobis dictũ eſt, retinuit. In quotidiana autẽ conſuetudine vitæ plurimũ deliquit. Quum enim vultu venuſto, & rebus aliis ornatã maximè in matrimonio haberet coniugem iunioris Theodoſij filiã Eudoxiã, alienas nuptias turpiter ſœdauit, & apertè per multos curioſarum artium ſectatores familiares habuit, & tandem vitam fœdiſſima morte finiit. Maximi nanq; qui Gratiano Imperatore cæſo, tyrãnidem arripuit, & à magno Theodoſio poſtea necatus eſt, ex filio nepos, auo cognominis, patriciam dignitatem primariam gerens, quum inſidias Valentiniano Imperatori strueret, propterea quòd is vxorem eius ſtuprasset, Aetiũ Imperialem aulam gubernantẽ (conſiliis enim ſuis is obſiſtebat) metuẽs, perduellionis crimine per calumniam apud Imperatorẽ detulit. Atque vbi ille eã ob cauſam miſerabiliter cæſus eſt, labore nullo Maximus Imperatoris regiam ingreſſus, illum interemit, & coniugem eius Eudoxiã rapuit, eidémque per ſtuprum vim intulit. * Per quæ enim aliquis peccat, per eadem etiam caſtigatur. Poſtea verò ille imperiũ quoq; ſibi vſurpauit. Enimuero Eudoxia tanta cõtumelia affecta, quòd tam inopinatum flagitiũ ægrè ferret, omnẽ ſibi quod dicitur, iaciendũ eſſe talum ſtatuit, vt iniurię autorem vlciſceretur, qui facinus tantũ in marito ſuo patrare, & inſuper † ingenuitatem libertatémque ſuã contaminare auſus fuiſſet. Acris enim eſſe ſolet fœmina, nec vllo modo ea flectitur aut exoratur, vt dolorẽ ſtatim ponat ſi pudicitia ei, quã retinere contendit, per vim adempta ſit: & quidem ab eo qui etiam caſtitatis, dignitatis & exiſtimationis ſuæ cuſtodẽ ſuſtulerit. Hæc ſecum in animo volutans Eudoxia, quandoquidem nullam ex Byzantio auxilij ſpem eſſe putauit, quòd pater eius Theodoſius dudũ diem ſuum obiiſſet, & tempore plurimo diua Pulcheria Imperio ibi potiretur, quæ nondum conceptam aduerſus matrem Eudociã irã depoſuiſſet, dona maxima in Libyã ad Genſerichum miſit, eundémque vt ſibi in tanta ærumna ſubueniret, ſéq; Maximi improbitate liberaret, rogauit: ſpe illa barbaro oblata, ſi modò ſe moueret, præter opinionem eum claſſe ingenti Imperium Romanorum cõſequuturũ, quod ſe illi facile tradituram recepit. Itaq; Maximus quum

Valentiniani Imp. Occidentalis vitia. Valentinianus Aetio cæſo, quaſi dextram ſibi ipſi manũ amputauit.

Maximus tyrannus Valentinianum necat, & eiuſdẽ coniugẽ Eudoxiam conſtuprat.

** δι' ὧν γάρ τις ἁμαρτάνει, διὰ τούτων καὶ παιδεύεται.*

† τὸ ἐλευθέριον.

Valentinianus 3. à Thraſ. la percuſſore in campo Martio cæſus eſt. Pomp. Caßiod.

Ad tyrannũ Maximũ vlciſcendum Eudoxia Genſerichum ex Aphrica Romã inuitat.

Maximus cæditur.

neque vnum quidem annum tyrannide potitus eſſet, interemptus eſt: Genſerichus verò vbi cũ ingentibus copiis aduenit, Romam cepit. Qui quòd barbara mente & inſtabilis atque inconſtans eſſet, Eudoxię fidẽ non ſeruauit: * ſed vrbe direpta, ſpectaculíſque eius incenſis, in Libyam reuerſus eſt Eudoxia ſecũ & duab⁹ eius filiabus Eudocia & Placidia captiuis abductis. Multa quoque inde eccleſiaſtica & precioſa abſtulit vaſa, inter quę non pauca etiam Hebræorum fuere, quæ Veſpaſianus & Titus Hieroſolymis vaſtatis Romam ſecum attulerant. Genſerichus maiorem natu filiã Eudociam filio Honoricho matrimonio iunxit. Placidiã autem, quòd Olibrio patricio Senatus Romani principi, qui tũ vrbe Roma capta Byzantij profugus erat, deſponſatam eſſe cognouiſſet, vnà cum matre Eudoxia, cultu magno & regio comitatu tradito, Byzantium, Martianum placaturus, miſit. Qui vehemẽter ira aduerſus eũ percitus fuerat, cùm quòd Romam incendiſſet, tum quòd ſic in Imperiales liberos illuſiſſet. a Olibrius, Martiano iubente, Placidiam vxorem duxit. Verùm poſt Maximũ Romę b Auitus rerũ potitus eſt menſibus octo, qui vbi vitã fame finiuit, Maiorianus biẽnio imperium tenuit. Poſtquam autem is ab Recimero Romanę militiæ duce dolo cæſus eſt, c Seuerus tres annos ibi imperauit. Poſt hũc Anthemius, cui Martianus filiam ſuam deſpõdit, Occidẽtalibus Romanis id per legationẽ petentibus. Vbi verò & hic, quum Chriſtianiſſimus eſſet, fraude peremptus eſt, Olibrius à Recimero Imperator renunciatus eſt, Huic ſucceſſit Glycerius. Atque illi rurſum vbi annos quinque dignitatem eam geſſiſſet, Nepos, qui d Glycerium apud Salonas Dalmatiæ vrbem epiſcopum fecit. Sed & hunc Oreſtes imperio ſpoliauit. Cui Romulus filius, qui & Auguſtulus dictus eſt, ſucceſſit, vltimus Romanorũ Imperator, à Romulo primo rege e mille trecentis & tribus exactis annis. Poſt hũc Romanorum Imperium Odoacer inuaſit: qui † Imperiali cognomine reiecto, regem ſe primus vocauit. Quo tempore & Leo magnus ex hac vita migrauit.

Roma à Genſericho capitur & diripitur. Genſerichus Eudoxiam cũ liberis & ſpolus ampliſsimis Roma in Aphricam transfert.

Eudocia Eudoxia filia Honoricho Genſerichi filio nubit.

Placidia Olibrio patricio.

Occidentales Imperatores.

a Al. Liberiũ vocant.

Auitus. Maiorianus. b Diaconus Auitum Placentiæ epiſcopum factum eſſe ſcribit.

c Al. Seuerianum nominãt. Seuerus. Anthemius Martiani gener. Olibrius. Glycerius. Nepos Oreſtes. Auguſtulus.

d Idem Glycerium Portuenſem epiſcopum ordinatũ dicit.

e Secundum alios ab Vrbe cõdita circiter annũ 1221.

Odoacer rex.

* *Quum Genſerichus Carthaginem (ex quo annis 585. in ditione Ro. fuiſſet) anno Domini 441. cepiſſet, cuius cladis mentio fit l. 1. in princ. C. de of. præf. Prat. tandem Romam quoque, anno Domini 457. fœdiſsimè vaſtauit. M. Varro Vectium ſe Romæ, in augurio non ignobilem, & ingenio cuius parem, audiuiſſe ſcribit, dicentem: Quoniam CXX annos incolumis præteriiſſet populus Ro. ad M.CC. peruenturum. Quidam eruditi tempus direptionis iſtius Vandalicæ, cuius Iuſtin. meminit C. de off. PP. Afric. deſignari per Varronis verba putant. Alij potius ad Totilæ vaſtationem referunt, quæ ſub Iuſtiniano accidit.*

† *Circiter hæc tempora Paulinus Nolæ epiſcopus, multos à Vandalis captiuos redemit, & tandem viduæ filium, ſeipſo in ſeruitutem dato, liberauit. Diac. Odoacer, quòd bellicoſus eſſet, id nomen à vaſtandis & excindendis agris accepit. Sicut & apud Vandalos ſine Bohemos, rex Odoacrus, vir fortiſsimus, antè Premiſlaus nominatus. Fuit autem Odoacer Herulus, ſub quo Romani maieſtas imperij in occidente ſerò admodum ad Francos peruenit.*

Vt imperatrix Eudocia Pulcheria Auguſtæ ſit conciliata, & de iuniore Eudocia, Eudociæ filia.

Caput 12.

Eudocia Pulcheriæ conciliata.

EVdocia Auguſta in Palæſtina adhuc degens, de filiæ Eudoxiæ, maritíque & liberorum eiuſdem rebus certior facta, ad extremam coniecta eſt animi anxietatem. Proinde funem omnem, vt in prouerbio eſt, mouens, per Valerium & Olibrium patricios Pulcheriæ reconciliata eſt: à qua etiam petiit, vt eis qui in captiuitate eſſent, opem ferret. Et quum pax inter Genſerichum & Martianum facta eſſet, Eudoxiam Genſerichus, & Placidiam Pulcheria petente, ſicuti dixi, Byzãtium miſit. Iunior autẽ Eudocia apud maritum Honorichum in Aphrica manſit, cum quo ſedecim annos vixit, eidémque filium Hul- F derichum genuit. Porrò quum parum grata ei eſſet viri coniunctio, qui Arianam profitebatur religionem, arte manus eius elapſa, & auiam Eudociam imitata, ad ſancta loca conceſſit, & ſepulcrum illius longè pòſt exoſculata eſt. Vbi & ipſa non diu vixit: ſed ſomno beato ſopita, iuxta auiæ tumulum in præclaro & ipſa repoſita eſt monumento. Quidquid autem ei erat facultatum, id pauperibus & ſanctæ Chriſti * reſurrectioni conſecrauit.

Eudoxia cum filia Placidia Byzantium miſſa.

Hulderichus Honoricho filius.

Iunior Eudocia Hieroſolyma quoque viſit.

* *In cuius honorem templum Hieroſolymis conſtructum fuerat. Euagr. lib. 2. cap. 5.*

Vt procuratione & arte Pulcheriæ, Eudocia ſanctam quartam approbarit ſynodum, perſuaſione Symeonis Stylitæ ſiue Columellæ & magni Euthymii inducta. *Caput 13.*

Eudocia ſenior ab errore Eutychiano ad orthodoxiã reducitur.

PVlcheria Auguſta quamprimùm Eudociæ reconciliata eſt, fratres & filiam eius hortata eſt, vt crebras ad eam darent literas, quò ab Eutychetis & Dioſcori opinione deſciſceret, & ſanctæ Catholicæ eccleſiæ communionem amplecteretur. Literis eiuſmodi Eudocia acceptis, quum etiam beata Baſſa ſemper ei, vt eadem ſecum in religione ſentiret, moleſta eſſet: metuens illa, ne id non ex ſententia Dei faceret, faciẽdum ſibi eſſe putauit, vt de ea re ad diuinos patres referret, qui ſe de vero pietatis cultu certò edocerent. Proinde loci eius epiſcopo Anaſtaſio accito, ad ſanctum Symeonem Stylitem ſeu Columellam per illũ ſcripſit, qui tum virtutibus ſuis orbem illuſtrabat. Ad eum literis quoque manu ſua conſcriptis, conſcientiam ſuam reuelauit: cumplexuram ſe eſſe, quod ille decreuiſſet, pollicita. Sanctus autẽ vir ille ad eam in hæc verba reſcripſit. Scito filiola, quòd diabolus virtutum tuarum diuitias cernens, te expetiuit vt cribraret ſicuti triticum. Et exitioſus ille Theodoſius vas & inſtrumẽtum mali illius factus, Dei amãti animæ tuæ tenebras offudit, eámque conturbauit. Sed confide. Non enim deficiet fides tua. Ego quidem illud valde admiratus ſum, quòd quum fontem apud teipſam haberes, eúmque ignorans, longius aquam hauriendam peteres. Habes igitur diuinum virum Euthymium: huius doctrinam & præcepta ſequere, & ſalua eris. Literis lectis, Eudocia minimè ſe negligẽtiæ dedit: verùm ad ſe Euthymium in eam quam re- E cens conſtruxerat turrim euocauit. Atque vbi ille venit, incredibili repleta voluptate, & ad pedes eius prouoluta, magnum exclamans: Nunc, inquit, cognoui, quòd Dominus indignam me aduentu & præſentia tua viſitauit. Sanctus verò vir benedictionem ei impertiit, & attentiorem de cætero eſſe iuſſit. Quæ namque, inquiens, accidêre res triſtes & duræ, non aliam ob cauſam accidiſſe eas tibi ſcito, quàm quòd cum impio Theodoſio communicare ſuſtinueris. Itaque contendendi, quod præter rationem ſuſcipitur, ſtudio prorſus poſthabito, in tribus ſanctis vniuerſalibus ſynodis, in ea videlicet quæ primùm Nicææ aduerſus impium Arium, deinde quæ contra Macedonium Conſtantinopoli, & quæ rurſum Epheſi prima aduerſus Neſtoriũ coacta eſt, conquieſce. Tum autem decretum etiã quod in concilio Chalcedone cõgregato factum eſt, recipere te: & Dioſcori communione reiecta, ad Iuuenalem Hieroſolymitanum accedere, & quæ in eccleſia ſolita tibi ſunt facere oportet. Hæc poſtquam ille dixit, & precationem pro ea ad Deum fudit, in Mandram ſuam reuerſus eſt. Eudocia autem ciuitatem ſanctam petiit, & in Eccleſia catholica quæ fas eſt peregit. Magna porrò vnà cum ea multitudo ex plebeiis & monachis, qui Theodoſij errorum ſequuti fuerãt, ſacram communionem perceperunt. Qui verò exemplum eius imitari noluerunt, ſolita adhuc ipſius Eudociæ munera receperũt, ſed * propter receptam affectionem tantum, nõ etiam ob ſententiæ & opinionis conuenientiam & coniunctionem. Poſtquam autem vniuerſali ſe dedidit G eccleſiæ Eudocia, omni animi propenſione cõſternata, opiniones illorum non ritè conceptas eſt admirata. Et non longè pòſt puluere hoc in terris relicto, vt dixi, felici & beato obitu ad Deum migrauit.

Symeonis Columellæ ad Eudociam litera.

Per Euthymiũ Eudocia ad ſingeni bonã adducitur.

Sacroſanctæ quatuor vniuerſales ſynodi.

Eudocia cum Catholica eccleſia ſentit & communicat.

* *συμπαθείας ἕνεκεν, ἀλλ' οὐ' ὁμοφροσύνης.*

Eudociæ mors.

De piis Pulcheriæ Auguſtæ operibus. & de tribus quæ maxima Dei genitrici conſtruxit templis: vno, ſancti loculi, in ærario foro: altero, quod ὁδηγῶν. id eſt vea ducum dicitur: tertio, cui nomen Blacherna. Et quæ memoriæ prodiderit Iuuenalis de ſancta obdormitione ſanctiſſimæ Dei genitricis, déque eiuſdem faſciis ſepulchralibus. *Caput 14.*

CElebertima hæc Pulcheria multas per vitam præclarè res geſſit, multa publica hoſpitum & pauperum condidit domicilia. Aduenarum etiã ſepulchra & alia ædificia conſtruxit, H piæ mentis eius indicia: in quibus etiam eſt martyris Laurentij delubrum. Tria quoque Dei matri ex ipſis fundamentis templa erexit. Quorum vnum eſt, in Chalcoprateio, ſiue fabrorũ foro, † Sacri tumuli nomen habẽs. In hoc veluti theſaurum, Dei genitricis depoſuit zonam: de qua paucis libro proximo capite ſecundo mentionẽ fecimus. Hoc in tẽplo, vt quarto quoque hebdomadis die peruigiliũ & ſupplicatio ad lucernas & lãpades fieret, conſtituit, quã & ipſa pedes frequentare ſolita erat. Secundum templum ὁδηγῶν, viæ ducum eſt, vbi Antiochia miſſam Verbi matris imaginem dedicauit, quam diuus Apoſtolus Lucas ſuis ipſe manibus depinxit, illa adhuc viuẽte, & tabulã ipſam vidente, gratiámque adeò illi formæ ſuæ imminente. Hæc imago

Pulcheriæ Auguſtæ opera.

† *ἁγίας σοροῦ.*

Templa tria beatæ virginis.

De reliquiis veſtiũ eiuſdẽ.

Imago Dei genitricis à diuo Luca picta.

primùm

Pulcheria Eudocia imaginem matris Christi, quam Lucas apoſtolus pinxerat, Hieroſolymis miſit. Theodorus lector.

primùm in loco qui Tribunal dicitur, fuit: vbi ea, quæ nunc quoque fiunt, miracula peracta ſunt. Porrò in templo iſto, vt tertio quoque ſeptimanæ die peruigilium itidem & ſupplicatio peragеretur, curauit: quod ad hunc vſque diem ſeruatur. Tertium autem Verbi matri incredibiliter pulchritudine & omnis generis materia ornatum conſecrauit templum cui Blachernæ cognomen eſt: quo abundè per ambitionem quandam & liberalitatem decorato, Martiano Romani Imperij ſceptra tenente, magnopere vnà cum eo operam dedit, vt modis omnibus venerandum, immaculatum, Deiferumque illius tabernaculum inueniret, & in eccleſia ea reponeret. Itaque Iuuenalem Hieroſolymorum archiepiſcopum, & Palæſtinos epiſcopos, qui concilij celebrandi cauſa Chalcedonem venerant, accitos interrogauit, an diuinum Dei genitricis templum & ſacroſanctum tabernaculum adhuc apud Palæſtinos in eo tumulo, quo primùm repoſitum eſſet, reperiretur: velle ſe id inde tranſlatum, in templum hoc eius inſerre, vt imperantis vrbis * cuſtodia eſſet & præſidium. Quum enim & vrbs ipſa & templum illi dicatum eſſet, æquum eſſe dixit, vt ſacrum etiam eius tabernaculum ab eis non abeſſet. Ad quæ verba Iuuenalis reſpondit: In ſacris diuinitúſque inſpiratis ſcripturis obitum ſanctæ ſemperque virginis Dei genitricis Mariæ minimè referri. antiquiſſima autem & veriſſima omnino traditione receptum eſſe, inſtante illius obitu, Apoſtolos ex ipſis orbis terrarum finibus, vbi ad prædicationē obeundam diſperſi erant, ſublimes in aëre Hieroſolyma veniſſe, viſione auſpicatiore hymnos diuinarum poteſtatum exauditos eſſe: & abſque ſtrepitu aliquo, mirifico planè modo, Verbum & filium eius aduenisse, atque in manus ſuas diuinum illius ſpiritum ſuſcepiſſe. Sacroſanctum autem corpus illius angelica ſimul & Apoſtolica hymnodia clarum, in tumulo quodam, in regione Getzemani repoſitum eſſe, & in tertium vſque diem eo loco carmina angelos perpetua in honorem & laudem Dei genitricis cecinisse. Et cùm eodem tertio die, is qui in obitu virginis matris choro Apoſtolorum non affuerat, aduenisset, & ſacrum illum cœtum, vt tumulum recluderet, quo & ipſe Verbi matri debitum ſupremumque perſolueret honorem precibus ſummoperè ſolicitaſſet, atque ſigillo ablato ſepulchrum apertum eſſet, ſacrum illius corpus prorſus repertum non eſſe: ſed ſepulcrales illius faſcias tantum ſuo loco intactas atque inuiolatas, perinde atque corpus ea paulo ante reliquiſſet, repertas, & quidem inenarrabili odoris ſuauitate redolentes: eaque illos abunde afflatos, ſignaculo rurſum tumulo impoſito abiiſſe, ad miraculum tantum conſternatos, atque illud ſolum, pro eo atque decebat, animo ſecum meditatos, illum ipſum Deum Verbum & Dominum gloriæ, qui ſubſiſtentia ſua pro beneplacito ſuo, eo quem neque verbis neque intelligentia aſſequi liceat modo, carnem ex ea ſuſcipere, & deinde poſt ineffabilem illam vteri geſtationem & partum, virginitatem illæſam conſeruate dignatus ſit, illum inquam ipſum, etiam poſt obitum, & ex vita hac migrationem, mirificè immaculatum, impollutum, & modis omnibus

** φυλακτήριον.*

De obitu Dei genitricis Mariæ, eiuſdemque funere & aſſumptione.

A ſanctum corpus eius ante deſtinatum quoque & communem omnium reſurrectionem, immortalitate cohoneſtaſſe: eúque per angelorum miniſterium in loca quædam cœleſtium regionum lucidiſſima, & à corruptione alieniſſima, tranſlato, honore præcipuo proſequutum eſſe, ne vnà cum reliquis vel celebertimis laudatiſſimiſque hominibus reſurgeret. Porrò cum diſcipulis ibi tum affuiſſe addidit, ſanctiſſimum illum Timotheum, Dionyſium Areopagitam, magnumque diuinum & ſapientem Hierotheum: quemadmodum hac de re Dionyſius ipſe in ſuis ad Timotheum de beato Hierotheo ſcriptis teſtatus ſit. cuius teſtimonium libro ſecundo, capite vigeſimoſecūdo, à nobis eſt relatum. Hæc vbi Iuuenalis dixit, principes ipſi ab eo, vt ſanctum eum tumulum, vnà cum ſacris veſtiB bus probè obſignatum ad ſe mitteret, rogarunt: eúmque ita à Iuuenali tranſmiſſum, in maximo quod ab eis conſtructum eſt Blachernarum tēplo, piis conſecrarunt atque depoſuerunt manibus proximè ad ſacram diuinámque menſam. Factum id Martiano adhuc ſuperſtite. Veneranda enim veſtis eius aliquanto pòſt, ſub Leone eſt allata: & in rotundo templo, quod Leo magnus ædificauit, collocata eſt, ſicuti in hiſtoriis eius dicemus.

Tumulus beatæ Dei genitricis.

Veſtis einſdē.

De obitu Pulcheriæ & Marciani: & ut poſt eum Leo magnus Romanorum imperator ſit promulgatus. caput 15.

BEata Pulcheria ſexto Imperij Martiani anno, illuſtri poſt ſe relicta laude & gloria, & C virginitate ſua ad extremū vſque finem integra conſeruata, quum poſt plurima maximáque benefacta, ſubſtantiam ſuam omnem Dei templis & pauperibus dedicaſſet, in fata conceſſit. Donationem eam Martianus gratam habuit, facultateſque illius quæ plurimæ erant, diſtribuit. Ipſa autem in templo diuorum Apoſtolorum cōdita eſt Poſtea annis duobus non omnino exactis, Martianus quoque inter homines eſſe deſiit, multa religione & ſanctitate vir: vt qui in ſupplicationibus publicis aliis præierit, & maximam indigētibus pecuniam præbuerit: ſi quis alius, & ipſe Chriſtianiſſimus Imperij adminiſtrationem veluti monumentum vitæ piè agendę hominibus omnibus reliquit. Eo imperante, in Romana ditione tranquilla pax fuit, ita vt tū aurea exiſtimarentur eſſe ſecula. Cœterùm eo ad D meliorem vitam tranſlato, communi Senatus calculo, Leo * Tribunitius, Thrax ipſe quoque genere, Imperator Romanorum ſalutatus eſt, & à patriarcha Anatolio diademate coronatus. Hic Maceles cognominatus eſt, quòd Aſparem ex militiæ ducibus maximum, qui eum ad Imperium euexerat, & patrem eius Ardaburium, propter imperium affectatum, interemit.

Pulcheria mors.

Martiani obitus.

Martiani pacifici principis illud preclarum verbum fuit: Dum in pace eſſe poſſumus, arma nō induamus.

** ὁ ἀπὸ τριβούνων.*

Leo eius ſucceſſor.

Cognomē eius Maceles.

Egnatius Aſparem & Ardaburium fratres facit.

Vt rurſus Alexandriæ ſeditione orta, ab eis qui non aſſentiebantur ſanctæ quartæ ſynodi decretis, Proterius Alexandriæ epiſcopus occiſus ſit, & per vrbem pedibus tractus, inſtinctu & dolo Timothei Aeluri, qui epiſcopalem ſedem occupauit. Et vt iſto à Leone pio expulſo, Alexandrini alium Timotheum legerint, cognomento Salophaciolum. Et vt Anatolio mortuo,

Gennadius ſedem Conſtantinopolitanam obtinuerit. E
Caput 16.

Tumultus Alexandrinus cõtra ſynodum Chalcedonẽſem & Proteriũ epiſ.
Alexandrina plebs in primis ad ſeditionem eſt procliuis.

ALexandriæ autem plebs ipſa, atque etiam primores viri Dioſcoro addicti, Chalcedonenſis ſynodi decretum non ſuſcepere: & Martiani obitu cognito, furore multo rurſum aduerſus Proterium concitati ſunt, ardorem eo expellendo plurimum oſtendentes. Populus quidem vbique vniuerſus facilè ad iram impellitur: & materiam quamque quam ſors offert, veluti ſcintillam atque ſomitem tumultus arripit. Alexandrina autem plebs ad res eiuſmodi non minus procliuis & prompta eſt, ex innumera quæ vndequaque confluxit multitudine coaceruata. Proinde præter rationem omnem audacia vtitur, & impetu dæmoniaco effertur. Aiunt quippe, cuiuis liberum ibi eſſe, quacunque F temerè arrepta cauſſa & occaſione, populum celeriter ad ſeditionem intemperiis quibuſdam excitare, & quocunque velit ducere. Et maxima ex parte iocis † ludicriſque rebus populus, ſicuti inquit Herodotus, de Amaſide ſcribens, deditus eſt. Plebs ea, quantum ad hanc partem pertinet, talis eſt: in rebus autem aliis haudquaquam contemnenda. Quum igitur eo impetu iræ ferrentur homines, illa etiam temporis opportunitate, oblata quòd Dionyſius Orientalium copiarum ductor apud interiorem Aegyptum eſſet, Timotheum quendam cognomento Aelurum, ad epiſcopalem euehere dignitatem conſtituerunt: qui monaſticam egerat vitam, & deinde preſbyter eccleſiæ Alexandrinæ factus fuerat. Et quòd magnopere in Chalcedo- G nenſem ſynodum inueheretur, idoneuſque ad res miſcendas eſſet, atque epiſcopatum mirificè expeteret, fuligine nigróque colore oblitus, noctu circum monachorum cellas obambulauit & quemque per calamum ſcirpeum excauatũ nominatim euocauit: atque illi quum eum audirent, ipſe ſe ex ſpiritibus adminiſtris vnum eſſe aſſimulauit, & cœlitus propterea miſſum omnibus dixit, vt admonitu eius à cõmunione Proterij diſcederent, & Timotheum Aelurum in epiſcopali ſede collocarent. Adhuc Proterius epiſcopatum gerebat, & munere ſuo fungebatur, quum Timothei partiũ ſtudioſi in eccleſia magna, quæ de Cæſaris nomine dicta eſt, congregati, Aelurum ipſum patriarcham Alexandriæ deſignarunt. Conſecrarunt enim, Euſebius Peluſij, & Petrus ex Iberia ortus, Maiumæ, quod Gazæorum nomi oppidum eſt, epiſcopus, quibus dignitas ſacerdotalis à Proterio dudum adempta fuerat. Qua de re certior factus Dionyſius dux, maximis itineribus Alexandriam venit, ſeditionis recens etiamnum incendium reſtincturus. Timotheus ſibi, ne è throno deturbaretur, metuens, ſeditioſos quoſdam ex populo Alexandrino homines aduerſus Proterium irritauit, qui illum audaci furore pleni aggreſſi ſunt, & epiſcopum tantum, quum ad ſacroſanctum baptiſterium confugiſſet, crudelem in modum (ô diuina vindicta) ferro in viſcera eius adacto, vt imperata Timothei exequerentur, contrucidarunt: & deinde ex fune ſuſpẽſum, paſſim per viam publicam rapuerunt, cadaueri eius ve homines furibundi inſultantes, atque cum con-

† πανηγυρίζειν

Dionyſius Orientis dux.
Timotheus Aelurus impoſtura mirifica monachos angelum ſe eſſe aſſimulans, à Proterij communione abſterret.

Aelurus, viuo adhuc Proterio, epiſcop. Alexandrinus creatur.

† χειροτονοῦσιν Ordinatio illegitima Aeluri.

Proterij martyrium.

E tumelia illudentes, & quòd Proterius necatus eſſet clamitantes. Et poſtquam id per vrbem omnem diſtraxere, poſtremò igni etiam vſtularunt, cinere qui ſuperfuit in aërem diſiecto, viſceribúſque eius crudis (nã & ab hoc facto nõ abhorruere) deguſtatis. Vnà cum Proterio alij præterea ſex idem certamen obiere. Hæc res vbi ad piiſſimum Imperatorem Leonem eſt delata, nõ ille rurſus ſynodum cogendam eſſe duxit, ſed † circularibus per orbem literis ad eccleſias miſſis, quibus ſententiam ſuam inſeruit, opinionem epiſcopum quenque ſuam reſcribere ſibi iuſſit, cùm de Chalcedonenſis ſynodi conſtitutionibus, an ſequi illas vellent: tum de electione & conſecratione Aeluri, quæ ita, ſicuti dictum eſt, facta eſſet, reprehenderéntne eam, vt quæ minus legitimè proceſſiſſet, an epiſcopatum illum gerere permitterent. Leo hæc ſic ad omnes vbique epiſcopos ſcripſit. Illi autem, quanquam locorum interſpedine inter ſe diſiuncti, ſimul tamẽ omnes, qui ſupra mille eſſent, ſuffragiis omnibus Chalcedonenſem ſynodum comprobarunt, decretúmque eius egregiè confirmarunt: Timotheo autem, vt qui illegitimè in thronum inſiluiſſet, eiſdem calculis dignitatem abrogarunt, diſertíſque verbis hominem excommunicarunt. Ille ad hunc modum condemnatus, & Alexandria eiectus, Gangram, quò etiam magiſter eius Dioſcorus deportatus fuerat, exulatum miſſus eſt. Aelurus iſte multa diuini Cyrilli ſcripta nondum vulgata, dogmatibus ſuis adulterinis aſperſis deprauaſſe dicitur. Eo autem abducto, Alexandrini Timotheum alium, eiuſdem G quam Proterius complexus fuerat ſententiæ virum, eccleſiæ ſuæ epiſcopum legunt: quem quidam Baſilicum, quidam autem Salophaciolum cognominarunt. Qui propterea quod plebs eius gratia tumultum exciuerat, Canopi degebat. Eodem tempore quum Anatolius ſimul & vita & epiſcopatu in vrbe imperante defunctus eſſet, in locum eius Gennadius ſubſtitutus eſt: atque huic poſtea Acacius, qui ea in vrbe pupillorum domicilio præfuit.

Admiranda hæreticorum in orthodoxos crudelitas.
Sex martyres Proterij ſocij.
† ἐγκύκλια γράμματα, h. e. circulares literæ Leonis ad epiſcopos omnes.

Epiſcopi omnes Leoni reſcribentes, Chalcedonenſem ſynodum laudant, & Aelurum dãnant.
Aelurus Gãgræ exulat.
Idem Cyrilli librorum deprauator.
Timotheus Salophaciolus Alexandriæ epiſcopus.
Byzantij Anatolio ſuccedit.
Gennadius, Gennadio Acacius.

Epiſcoporum & clericorum Aegyptiorum libellus ſupplex, de eccleſiarum ſuarum rebus, & de Proterio & Timotheo.
Cap. 17.

H MIhi verò moleſtum non erit, & difficile, Aegyptiorum epiſcoporum & Alexandrini cleri ad Leonem miſſas preces, Proterij ferè hiſtoriam omnem complectentes, atque etiam circulares Leonis literas hic apponere. Preces illorum hiſce conceptæ fuere verbis. Ad piiſſimum, Chriſtianiſſimum, & à Deo renunciatum victorem, triumphatorem, & Auguſtum Leonem, epiſcoporum Aegyptię diœceſis omnium, & maximæ vrbis Alexandriæ eccleſiæ clericorum preces. Non immeritò, qui cœleſti gratia quaſi quoddam donũ orbi huic datus es, quotidie ſecundum Deum reipub. conſulere, Imperator omnium ſanctiſſime, pergis. Et poſt alia. Quum tranquilla pax orthodoxi rectéque ſentientis populi apud nos & Alexandrinos eſſet, Timotheus rurſum ſeipſum ſtatim poſt Chalcedonenſem ſanctam ſynodum, preſbyteri dignitatem

Aegyptiorũ epiſc. ſupplicatio ad Leonẽ Imperatorem.

Aelurus cum ſuis rectè dãnatus.

tatem tum gerens, ab vniuerſali Eccleſia & fide A ſegregauit atque reſecuit, cum quatuor aut quinque tantum epiſcopis paucíſque monachis, Apollinaris eiuſque ſectatorum praua opinione & hæreſi infectis. Quam ob cauſam canonicè & legitimè à diuinæ memoriæ Proterio & vniuerſo Aegyptio conuentu ita illi ſunt exautorati, vt Imperatoris indignationem, & ſoli exilij cauſa vertendi condemnationem, meritò ſint experti. Et poſt pauca. Et migratione ad Deum per ſanctum obitum Martiani Imperatoris ille comperta, veluti is * qui legibus ſolutus ſuo ipſe arbitrio viueret, impudenter aduerſus eum blaſphemis & maledicis vocibus ferociens, & ſanctam vniuerſalem Chalcedonenſem ſynodum perſtricta prorſus fronte anathemati ſubiiciens, ex plebe venali & incompoſita multitudinem ad ſe pertraxit, bellúmque contra ſacros canones, eccleſiaſticas conſtitutiones, rempublicam B & leges ipſas cœpit, & in ſanctam Dei eccleſiam ſeipſum cõiecit: quum illa tum paſtorem & doctorem ſuum haberet, ſanctiſſimum patrem noſtrum archiepiſcopum Proterium, quum ſtata ſacra & conuentus ſolitos peragẽtem, tum preces in ſupplicationibus ad omniũ noſtrûm ſeruatorẽ Chriſtum pro pio Imperio & Chriſtiamanti palatio veſtro fundentem. Et deinde. Et quum vna interceſſiſſet dies, & amantiſſimus Dei Proterius, ſicuti mos eſt, in epiſcopali æde ſua eſſet, aſſumptis ſecum duobus epiſcopis & clericis, qui legitimè exautorati & ad auxilium pariter damnati fuerant, Timotheus, conſecrationéque ab eis accepta, quum nullus prorſus ea diœceſi Aegyptia rectè ſentientium epiſcoporum adeſſet, (id quod motibus in eiuſcemodi Alexandrini epiſcopi electione fieri ſolet) archiepiſcopalem cathedram, ſicuti ipſe exiſtimauit, occupauit, adulterium manifeſte inferre eccleſiæ ei auſus, quæ ſuum ſibi haberet ſponſum, rem diuinam in ea facientem, canonicéque & legitimè munus ſuum obeuntem. Et poſt alia. Nihil aliud facere beatus ille vir potuit, quàm vt locum daret iræ, iuxta id quod ſcriptum eſt, & ad ſacroſanctum confugeret baptiſterium, illorum qui ei ad cædem patrandam imminebant fugiens impetum. In quo loco barbaris etiam ipſis & feris hominibus omnibus, qui venerationem & cultum eius, ſcatentémque inde gratiam ignorant, metus inceſſit. Sed enim homines illi qui conſilium cœptúmque Timothei ad exitum ſuum perducere contendebant, ne in incõtaminato quidem illo templo ſaluum eum eſſe D paſſi, neque religionem reueriti ſunt vel loci, vel temporis. Agebatur enim tum ſalutiferi Paſchæ feſti diei conuentus. Sed neque ſacerdotalẽ exhorruerunt functionem, † quæ media intercedit inter Deum & homines. Interfecerunt igitur hominem innocentem, & crudeliter ipſum vnà cum ſex aliis mactarunt, & reliquias eius vndequaque conuulneratas per omnia ferè ciuitatis loca, ferum in modum tractas atque raptatas, miſerabiliter traduxerunt: ſine miſericordia omni corpus quod iam plagas non ſentiret, diſcruciantes: & in fruſta eo conciſo, beſtiarum more viſcera eius deguſtarunt, quem * mediatorem ſe nuper inter Deum & homines habere exiſtimarunt: poſtremóque quidquid ex eo ſuperfuit, id igne concremarunt, & cineres ventis differendos permiſerunt, feritatem belluarum omnem longè ſuperantes. Atqui malorum iſtorum omnium autor ſapiens, ſi Deo placet, Timotheus fuit. Porrò Zachariæ Rhetori de his in hiſtoria ſua ſcribenti, aliter hæc referre libuit: tumultum videlicet Alexandriæ per Proterium potius excitatum: neque populum hæc, ſed ex militum ordine quoſdam auſos eſſe. Fidémque verbis eis aſtruit per epiſtolam quandam à Leone ad Timotheum miſſam: quam rem iudicaturus atque vindicaturus aliquis etiam à Leone miſſus ſit. Literas circulares ad omnes vbique epiſcopos Leo dedit, ad ipſum etiam Conſtantinopolitanæ vrbis antiſtitem Anatolium, eóſque qui monaſtica vita enituerunt, ſententiam eorum (quemadmodum dixi) de ſynodo Chalcedonenſi Timotheíque conſecratione requirens: Ægyptiorum epiſcoporum libello ſupplici, precibúſque inſuper eorum qui vel Proterij partium, vel Timothei factionis erant, ſicuti ad eum miſſæ fuerant, adiunctis. Circulares literæ Leonis in hanc ſententiam ſcriptæ erant.

*ὡς αὐτόνομος.

Aelurus violentus epiſcopatus Alexãdrini occupator.

Chriſtiani pro principum ſalute ſedulò orant.

In baptiſterio, præterea percuſſores ab Aeluro immiſſi non pepercerunt.

Cædes Proterij crudeliſſima.

Functio ſacerdotalis.

† μεσιτεύουσα θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

* μεσίτην θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Zacharias Rhetor hæc aliter retulit.

Epiſtola Leonis ἐγκύκλιος, hoc eſt circularis, ad Anatolium & reliquos epiſcopos, de Synodo Chalcedonenſi contra Timotheum Aelurum miſſa.

Caput 18.

IMperator Cæſar Leo, pius, victor, triumphator, maximus, † ſemper colendus Auguſtus, Anatolio epiſcopo. In votis quidem pietati meæ fuit, vt vniuerſæ orthodoxæ, rectéque ſentientes & ſanctiſſimæ Eccleſiæ, nec non vrbes ſub C Imperio Romano omnes quiete altiſſima fruerentur: neque quidquã, quod ſtatũ illarũ & trãquillitatẽ turbare poſſet, intercederet. Quid autem nuper admodũ apud Alexãdrinos acciderit, ſanctitatẽ tuã iã noſſe credimus. Vt verò plenius de rebus omnibus, & quæ cauſa tanti tumultus & confuſionis extiterit, certior fias, exẽpla precum quas religioſiſſimi epiſcopi & clerici ex Alexandriæ vrbe & diœceſi Aegyptia, aduerſus Timotheum in vrbe Conſtantinopolitana pietati meæ obtulere: atque itidem ſupplicum libellorum exempla, quos à Timotheo internũcij eius Alexandria aduenientes ſerenitati noſtræ in comitatu noſtro dederunt, ad pietatem tuam miſimus: vt quid actum ſit, ab eo quem diximus Timotheo, quem ſibi populus Alexandrinus, & qui ibi magiſtratus gerunt, ciueſque & naucleri, D ſeu nauium gubernatores, epiſcopum petunt, & aliis quoque de rebus quas ſupplicationũ complectũtur contextus: adhæc, de ſynodo Chalcedonenſi, cui nequaquam quidam aſſentiuntur, quemadmodum libelli adiuncti oſtendunt, clarius ſanctitas tua cognoſcere poſſit. Itaque pietas tua, orthodoxos omnes & ſanctos epiſcopos, qui nunc in vrbe hac imperante degunt, & religioſiſſimos clericos confeſtim ad ſe conuocet, & rebus omnibus cum cura & fide tractatis atque deliberatis, quandoquidem hoc tempore Alexandrina ciuitas turbulenta, & ſtatus eius tranquillitáſque nobis maximè curæ eſt, nobis ſententiam ſuam, de Timotheo ipſo, & concilio Chalcedonenſi, timore humano omni, gratia etiam & odio ſemoto, ſolum omnipotentis Dei

† ἀεισέβαστος αὔγουστος.

Circulares Leonis ad epiſcopos literæ.

Hæc literarũ earum exemplum ad epiſcopum Conſtantinopolitanum datum.

πρὸς ἰσα.

meum ob oculos ponens, ſignificet. Scitis nanque, nos omoes de uegocio tanto immaculatæ Diuinitati rationem eſſe reddituros. Vt in eo de re omoi literis veſtris abundè edocti, congruentem & debitam ſenteutiam ferre poſſimus.

Quæ Leo de ſancta quarta Synodo ad omnes vbique monachos, & ad ipſum Symeonem Columellam ſcripſerit: & epiſtola eiuſdem ſancti Symeonis pro eadem Synodo.

Caput 19.

AD hunc modum Leo ad Anatolium, & omnes vbique epiſcopos ſcripſit. Iu eandem ſeotétiam quoque literas dedit ad illuſtres monachos, & qui vitæ ſanctitate præclari eraot alios, mores ſuos ad vitam ſpiritualem dirigen- F tes: inter quos celeberrimus omnium fuit Simeones ille, qui primus ſtationem ſuper columna inuenit, cuius antea etiam meminimus: præterea Varadatus, & Iacobus Niſibenus, quorum etiam Theodoritus in Dei amantium hiſtoria mentionem facit.

Præclari monachi. Simeones Stylites. Varadatus. Iacobus Niſibenus.

Porrò Leo Romaous epiſcopus primus Chalcedonenſi ſynodo comprobata, electionem atque conſecrationem Timothei vt illegitimam improbauit: cuius epiſtolam Leo Imperator Timotheo Aeluro per Silentiarium miſit. At eoim Aelurus ad Imperatorem reſcripſit, Leonis epiſtolam reſelleos, & Chalcedonenſem ſynodum quàm maximè reprebendeos. Epiſcopi reliqui, iidem vt Papa feceruot. Solus Amphilochius Sidites ad Imperatores ſcribens, Timothei quidem coofecrationem damnauit, ſynodi autem Chalcedooenſis decretum non G recepit.

Amphilochius Sidites Chalcedonenſem ſynodum non recipit.

Quæ omnia à Zacharia Rhetore in hiſtoriam ſunt relata, qui Amphilochij etiam epiſtolam ei inſeruit. Non epiſcopi verò ſolum, ſed & celebris memoriæ Simeones de his rebus epiſtolas duas dedit, alteram ad Imperatorem Leonem, alteram ad Baſilium epiſcopum Antiochenum: quam quòd breuior ſit, hic appoſui, verbis hiſce conſcriptam. Domino meo piiſſimo & ſanctiſſimo, Dei amanti Baſilio archiepiſcopo, peccator & humilis Simeones io Domino ſalutem. In tempore nunc dicere poſſumus Domine: Benedictus Deus, qui non reiecit precationem noſtram & miſericordiam ſuam à nobis peccatoribus uó remouit. Acceptis enim ſanctitatis veſtræ literis, ardorem & veram pietatem Dei amantiſſimi Imperatoris noſtri erga H ſanctos patres, & certam ſtabilemque eorum fidem admiratus ſum: quam pietatem ille & antea exhibuit, & etiam nuoc exhibet. Atque hoc quidem donum ooo ex nobis ipſis, quemadmodũ etiam ſanctus Apoſtolus dixit, ſed ex Deo eſt, qui illi eam animi alacritatem propter orationes veſtras indidit.

Simeonæ Columellæ literæ ad Baſilium epiſcopũ Antiochenum, de pietate Leonis Imperatoris, & Synodo Chalcedonẽſi.

Et poſt pauca. Proiode & ego humilis & tenuis, atque adeò abortiuus monachus, Imperiali eius celſitudini inſtitutum meum de fide ſanctorum patrum, qui Chalcedone ſexingenti trigintaſex conuenere, in qua perſiſto, & per quam confirmor, vtpote quæ à ſpiritu ſaocto manifeſtata ſit, ſignificaui. Quod ſi eoim duobus aut tribus in nomine eius conuenientibus, medius inter eos eſt Saluator: quomodo ad tot & tam ſanctos patres ille aduenE iſſet, niſi ab initio cum eis ſpiritus ſanctus fuiſſet? Et pòſt alia. Itaque fortis eſto, & in vera pietate viriliter age, quemadmodum & Ieſus Nauæ filius, ſeruus Domioi, in populo Iſraelitico. Clerum religioſum, qui ſub ſanctitate tua eſt, omoem, & benedictum fideliſſimúmque populum verbis meis conſolase.

ἐκτρωμάτων μονάχον.

Quapropter, ſicuti dictum eſt, Aelurus quidem Alexādria eiectus eſt. Timotheus autem alter, qui & Salophaciolus dictus, & ex Proterij partibus erat, pro eo in eccleſiam inductus, De his hactenus.

De horrendo qui ſub Leone accidit terræmotu, & diluuio, aliiſque item orbis calamitatibus: & de puluere qui è cœlo decidit.

cap. 20.

LEooe iam alterum antiuum imperante, ingens terræmotus & fremitus vſque adeò extitit, vt multæ quidem in locis omnibus ruinæ conſequutæ ſint, Antiochia autem omnis ferè concuteretur.

Terræmotus graues præcipuè Antiochia.

Clades ea veluti procemium futurorum malorum fuit, propterea quòd ciues ipſi à diuinis legibus alieni tãquam beluæ feri animis eſſent, & vecordiæ intemperiis omnibus agitarentur.

Cauſa eorum, impietas hominum.

Grauiſſimus enim qui vnquã fuere omnium terræmotus vrbem eam inuaſit, quingenteſimo ſexto ab ea coodita anno, decimoquarto menſis Septembris die, quarta noctis hora: ab eo terræmotu, qui ibi ſub Traiano fuit, treceotis quadraginta ſeptem annis exactis. Ille nanque quum centeſimo vigeſimo nono † ſuis legibus, vt libera repub. ea vrbs vteretur, illam afflixit.

Antiochia multos perculit terræmotus αὐτονομία.

Iſte autem ſub Leone quingenteſimo ſexG to anno eam oppreſſit, ſicuti hoc à ſtudioſis repertum eſt. Et domos eius ferè omnes diſiecit, quum quidem populoſiſſima foret: ita vt io ea ſolitudo nulla, aut locus quiſquam inhabitabilis aut neglectus eſſet. Magnificentiſſimè autem exornata fuerat, propter ambitioſam multorum principum liberalitatem, qui operibos ibi extruendis inter ſe concertarunt, & de gloria ſuperare alij alios conati contenderunt.

Clades eius vrbis ex terræmotu,

Conciderunt igitur Imperiales ædes vna atque altera: aliæ periculum euaſere, vnà cum vicioo lauacro, quod ſanè vrbem † incommoditate priſtina liberauit, propterea quòd reliquæ balneæ violenta inundatione ei incommodaſſent.

ἀχρηστίας ἀπήλλαξεν

Diſiectæ quoque quæ pro Imperatoris ædibus fuere porticus, & quod eis impoſitum erat tetrapylum. Præterea Hippodromi pro foribus turres, & H quædam eis inſiſtentes porticus. Iu veteri autẽ vrbe domum aut porticum vllam noo attigit. Concuſſit inſuper & Traiani & Seueri & Adriani lauacra. Plurima item ædificia & porticus io ea quæ Oſtracina dicitur vicinia, atque etiam quod vocatur Nymphæum: quæ omoia copioſiſſimè Ioannes Rhetor in hiſtoriis ſuis refert.

Ioannes Rhetor.

Terræmotus iſtius gratia, & propter ædificia diruta, Imperatorem ferunt vrbi ei mille auri taleota tributi anoui remiſiſſe, multam quoque pecuniam ad publica ædificia renouāda dediſſe.

Liberalitas Leonis principis erga Antiochenos maxima.

Eadem tempeſtate Thracia etiam & Helleſpoutus, Ionia omnis, & quæ vocaotur Cyclades inſulæ concuſſæ fuot. Ædificia plura in Gnido & Coco collapſa. Conſtantinopoli verò & in prouincia Bithynia imbres immenſi, in tertium & quartum

Caſus fatales varij & admirandi.

712

quartum diem iugibus aquis cœlitùs in fluminum morem decidentibus durauerunt: montes in planiciem deciderunt, vici maximi diluuio diſparuerunt. Ex ingenti purgamentorum copia in quibuſdam lacubus inſulæ extiterunt: ſicuti in Boane, quæ ad Nicomediam eſt, accidit. Alia præterea multa euenere. Signa quoque in cœlo conſpecta. Nubes enim tubæ ſpecie ad dies quadraginta viſa eſt. Quo tempore cinere etiam Conſtantinopoli, nubibus in ignem verſis, pluit, qui cinis palmi minoris propè altitudine in tegulis iacuit: id quod euidentiſſimum indicium imminentis incẽdij fuit. Itaque cum tremore omnes vrbe egreſſi, Deum precibus placarunt, ignea pluuia Deum abolere velle omnia dicentes. Porrò Deo ad miſericordiam conuerſo, flamma extincta, & cinis horrẽdus in terram delapſus eſt. De hoc Procopius etiam Cæſarienſis alicubi memorat, ex Bebio eum monte ortũ habuiſſe ſcribens, vnde ille quum plurimus redditus eſſet, vento violento in ſublime actus, eo loci vbi ille conquieuit, deciderit. Fortaſſe autem & Deus illum ita in ſublimi aëre iactatum, in ea loca quæ pœna coercenda erant, coniecit. Terræ quem diximus motu ita ingruente, Imperator Leo ſibi metuens, circa ſanctum Mamantem tabernacula poſuit, ad ſex menſes ab vrbe ingredienda abſtinens, eoque modo ſe diuinam iram declinaturum exiſtimans.

Boane inſula.

Pluuia cineris.

Leo menſibus ſex extra vrbem ſub tabernaculis manſit.

De Conſtantinopolitano incendio. cap. 21.

TVm quoque maximum incendium Conſtantinopoli graſſatum eſt, quod illi maiorem quàm terræ motus intulit cladem. Initium ſumpſit in parte maritima, quam Boſporum ſeu Bouis tranſitum, incolæ nominant: quum perniciosus quidam dæmon lucubrationum boris mulierculæ victum labore manuum quærenti aſſimilatus, lucernam ad rerum omnium venalium forum, ſalſamentorum aliquid empturus, ſiue etiam mulier verè exitioſo dæmone agitata illa fuerit (nam dicere id non poſſum: vtrunque ſanè fertur) detuliſſet. Lucerna igitur alicubi poſita eſt, & mulier ipſa abiit. Ignis autem neſcio vnde ſtuppa correpta, ingentem prouoluit flammam, & ædificium id ilicò conſumpſit, atque inde ad vicina ſerpens circumquaque quàm facilimè proxima tecta depaſtus eſt, nec illæ tantum quæ facilè ignem concipiunt ædes, verumetiam quæ è lapide ſecto amplitudine & altitudine ingenti conſtructę erant domus, conflagrarunt. Incendium id liberè, in quæcunque incidiſſet, ædificia conſumẽs, in quartum vſque durauit diem. Adhibita quidem eſt aduerſus ignem omnis generis defenſio, ſed vis eius illam modis omnibus ſuperauit, adeò vt media pars vrbis omnis à Septentrione Auſtrum verſus prorſus conflagrarit, in longitudinem quinque, in latitudinem verò decem & quatuor ſtadiorum ſpacio, neque quidquam in medio de publicis priuatiſque porticibus & ædificiis relictum eſt. Columnæ quoque & durorum natura lapidum materia, perinde atque ſarmenta quædam, quæ facilè accenduntur, arſerunt. Clades ea ex parte boreali, vbi etiam nauale vrbis eſt, à Boſporo ipſo ad vetus vſque fanum, quod ab Apolline cognomen habuit, ex auſtrali verò regione à Iuliani portu vſque ad præclarum ædificium templi eius, quod Concordiæ dicitur, proceſſit. Medius inter hæc locus à Conſtantini foro, vſque ad id quod Tauri forum dicitur, fuit. Itaque quæ inter ea quæ diximus in medio fuere ædificia, deforme & miſerandum facta ſunt ſpectaculum. Quęcunque enim ad ſublimem amplitudinem & formam extructa, & ad incomparabilem exornata magnificentiam, maximo commodo publica & priuata ædificia fuerant, omnia ſimul ſubitò in aceruos & hiatus vaſtos & inuios redacta ſunt, varij generis materia in cumulum vnum congeſta, & priore facie rerum adeò mutata, vt neque ædium ipſarum incolæ quid fuerit, quóve loco quæuis prius opera ſteterint, diſcernere potuerint.

Incendium fœdiſſimum Conſtantinopolis quatriduanum.

ἐπὶ τὸ παντοπώλιον.

Conſtantini forum: & Tauri forum.

De ſancto Martiano, magno eccleſiæ Conſtantinopolitanæ œconomo. Et de ſancto Daniele Columella, aliiſque qui ſum monaſtica vita inſignes fuerant. caput 22.

COrripuit quoque incendium id ſanctæ Anaſtaſiæ templum, quod Marcianus celebris vir, ſumptibus ſuis erexit: & item ſanctæ Pacis delubrum, ad mare ſitum. Eo enim tempore præclarus vir iſte claruit, operibus nouis enitens, humanitateque & miſericordia maximè inſignis: & qui virtute eò proceſſerit, vt etiam mortuos excitarit. Sed alia quoque is templa præclara & magnifica Deo conſtruxit. Tũ porrò ignis carpere iam ſanctæ Anaſtaſiæ templum inſtituerat, ſed ei ille obſtaculo fuit. Quum enim iam flamma ſerpens eccleſiæ appropinquaret, accepto in manus ſacro Euangelio, per tegulas in tectum conſcendit, precibúſque & lachrymis Deum implorauit. Ignis autem ad eum accedẽs, veluti virum ſanctum reueritus, atque in ſublime ſublatus, & in arcus ſpeciem admodum incuruatus, ædem eam intactam prorſus relinquens tranſiliuit. Cum hoc eo tempore Daniel quoque floruit, qui ad Tranſitum perquàm diu ſtationem ſuper columna pertulit. Is ex Simeonis Mandra prodiit, cuius precibus & cohortationibus adiutus, eximia ſubiit certamina, & pietatis exercitium ſupra naturæ captum, Boreæ continuè expoſitus, peregit: quapropter etiam ab agonothete ſiue certaminis muneratione ingenti gloria eſt condecoratus, à quo exitioſorum dęmonum expulſionem, & variorum morborum ſanationem accepit. Ad quem ſæpe etiã in tenui habitu veniens Imperator obſtupuit, benedictionemque ab eo & communionem precum petiit. Perliberaliter quoque magnifica prope columnam conſtruxit ædificia, templum item & domicilium circa virum ſanctum monachorum ſtatuit, & † columnam ipſam extulit, omniáque adeò viro ſancto factus eſt. Incendij eius tempore, Daniel ex columna tãdem digreſſus, in vrbem venit: atque in eius pręſentia ignis confeſtim extinctus conquieuit. Sub Baſiliſco verò, qui à religione excidit, & Chalcedonenſem Synodum contempſit, ardore inde ductus rurſum deſcendit, & cum Acacio Conſtantino-

Sanctæ Anaſtaſiæ templũ precibus Marciani viri ſancti, illæſum ab incendio permanſit.

Mortuorum reſuſcitatio.

Daniel Stylites.

Miracula nauelis. Daniel à Leone Imperatore admodũ cultus.

† ἀνύψωσε τὸν κίονα.

Incẽdium ad Danielis aduentum conſtitit.

De venerãda ſanctiſſimæ Dei genitricis veſte, vt ea Hieroſolymis allata, in rotundo atque acuminato tẽplo, cuius nomen eſt Blachernæ, ſit repoſita.

cap. 24.

Veſtis diuæ virginis è Palæſtina Conſtantinopolim deportata.

LEone imperante, venerãda immaculatæ Matris veſtis Cooſtãtinopolim hoc modo perlata eſt. Hãc ſicuti diximus, mater Dei ad filium migrans, mulieri Hebrææ cœlibi ſeu viduæ reliquit. quæ etiam vſque ad illud ipſum tẽpus incorrupta permanſit, & multa miracula edidit. Poſtquam autem Candidus & Galbius germani fratres patricia dignitate præditi, Hieroſolyma profecti, omnia ibi loca perluſtrarunt & exoſculati ſunt, atque inde etiam in Galilææ partes venerunt, & theſaurum hunc apud Iudæam quandam aſſeruatum repererunt, conſilium eius auferendi ceperunt. Et Hieroſolymorum vrbe peragrata, & ſancto quoq; loco ſalutato, ex Palæſtina diſceſſuri, arcam eadem longitudine & latitudine qua illa erat, in qua diuina Deimatris veſtis repoſita erat, fieri curarunt: eámq; vacuam ſolito ornamento coopertam, per fraudem in loco ſoo depoſuerunt: alteram autem illam cum ſacroſancta veſte receperunt, & cum ea quã celerrimè Conſtantiopolim recorrerunt, in ſubusbana regiooe, cui Blachernæ nomen erat, occultare diuinum theſaorum volentes. Quandoquidem verò rem tentare quæ fieri nequiret viſi ſunt, ingratis etiam eam ad imperatorem retulere. Atque ille incredibili elatus voluptate, rotuodo in eo loco vbi aſſeruabatur conſtructo templo, cum magna veneratione ſacram arcam in eo collocauit: vbi nunc quoque venerãda illa veſtis integra ſeruatur, veluti inuictũ perpetuúmque vrbis præſidiũ, qoæ varios repellit morbos & miraculis quæ in ea fiunt, naturam & vim tẽporis ſuperat. Pulcheria qnidem celebris imperatrix, ingens ſub Marciano Deimatri condidit templum, vbi ſepulchrales faſcias repoſuit, Leo autem magnus aliud conſtruxit, io quo magnificè veſtem illius conſecrauit.

Blachernæ. Rotundum Dei genitrici Leo cõſtruxit templum, in quo veſtis ea repoſita.

De templo ſanctiſſimæ Dei genitricis ad fontem & vt is fons admirando miraculo Leoni oblato repertus ſit.

Caput 25.

Templum diuæ virginis ad Fontem.

LEo iſte aliud quoque templum virgini matri in loco qui Fontis nomen habet, erexit, vbi denſæ & ingentes cupreſſi, pratum etiam teneris refertum floribus, quaſi quidam paradiſus amœnus & pulcher, fons inſuper pellucida & potabili aqua tacitè ſcatens: & vt ſemel dicam, quæcunque ſacrum templum dicerent, omnia erant. Vtrunque hoc delubrum pro vrbis mœnibus conſtructum eſt: alterum in Blachernis ad maris littus, alterum autem ad eam quæ dicitur Aurea porta quæ ad arcis finem eſt, vt vtraque ædes inexpugnabile vrbi propugnaculorũ eſſet. Abeſt ab vrbe regio hæc ſtadio vno, dotes quas terra habere poteſt omnes obtinens, antiquitùs matri Dei conſecrata. Optimum ibi eſt cœlum locus ipſe variis conſitus arboribus, platanorũ prouentu plurimo & cupreſſorom proceritate perquàm amœnus fuit. Herbam protulit mollẽ & copioſam, diuerſi generis floſculos præten-E dentem, toris commodam, oec minus paſcois vtilem, Fons vberrim & pellucidè profluens, quũ loco ipſi gratiam ingentem & amœnitatem præboit, rum pulchrum eum & conſpicuum reddidit. Diuina prætetea gratia aquæ ipſi indita, ad miraculorum edendorum prouentum efficacem eam præſtitit. Interceſſit tempus loogum, & cœnum paulatim vndæ aggeſtum fontem obruit, initiúmq; quà voda proflueret obſtruait. Arborum etiam denſitas, aditu ad fontem obſtrocto, quum diuturoitas inſuper tẽporis acceſſiſſet, obliuione locum obduxit, ita vt limus vliginoſus eſſet, & humore tantũ tenui dignoſceretur. Verumenimuerò Leo iſte, quum oondum diuino notu imperiali dignitate exornatus, priuatus degeret, & circa eum locum alicubi deambularet, in hominem cœcum tota via errantem incidit: & vicem eius miſeratus (erat eoim vir bonus, F miſericors, & in rebus omnibus conſideratus & prouidus) mano eum duxit: oculi ei vicem præſtans, greſſúmqne eius per loca plana dirigens, ſi quid in itinere ſpioarum aut duri eſſet, quod incedentem offendere poſſet, remouit. Atque ille qoidem hunc ducebat, hic antem ſeqoebatur. Et iam itinere aliqnãto confecto, prope cœnoſum hunc locum venerãt: cœcuſque ille ſiti plurimũ conficiebatur, & quin cõcideret parum aberat, ita humor omnis in eo æſtu vehementiſſimo earuerat. Itaque Leoni valde ioſtitit, ab eóq; crebrius contendit, vt ſiti eius mederetur, & viæ laborem in vmbra quapiam aliquantulum recrearet. Erat boc inenarrabilis cognitionis & ſapientiæ Dei, quæ mirificè omnia inſtituit. Ille igitur miſericordia erga paupetem motus, denſam ſyl-G uam omnem perluſtrauit, & ſi quis aquæ humor ibi ſcateret, ſcrotatus eſt. Vt verò poſt fatigationem multam infecta re ad illum rediit, & anxiè admodum quiritaretur, quòd miſero illi in tali caſu nihil ſolatij conferre poſſet, vocem incredibilem præter opinionem omnem ea alto ad ſe delatam audiit, quæ diceret: Non ita anxietate te macerari oportet Leo, ecce aqua propè eſt. Proinde noua hac voce cõſternatus, denuò vndam inquirere inſtitit. Sed & ipſe cœcus prorſus fuit. Circum eam enim verſabatur, minimè tameo eam videbat: quòd & ſyluæ denſæ opacitas ei obſtaret, & cœnum profundiùs illum inde remoueret, Quaptopter partim indignans, quòd quem manu duxerat cœcus ærumnam eam pateretur: partim vocem eam in animo fixam conſiderans, & aquam ruſum inueſtigaos, de-H nuò eam ipſam exaudiit ſuaue quiddam & facetum cœlitùs ſonantem vocem. Nam & de nomine eum compellauit, & imperialem dignitatem primo quoque ei rempore aduenturam certò denunciauit, ita inquiens: Leo imperator, denſum hunc & vmbroſum lucum ingreſſus, turbidam aquam hauri, eáque ſitim hominis ægri refice: & limum cœnoſum manibus cape, quo cæci oculos inungas. Quæ verò ſum, dudum hunc obtinens locum, eóque me oblectans, mox ſcies. Tu fac vt ædem hic mihi ſacrã conſtruas, in qua identidem verſer, & ſuauiter deambulem: io qua etiam precantibus omnibus, locúmque hunc cum ardore & fide certa adeũribus, optata præſtem omnia. Neque quidquam eſt prorſus, quod mihi aduerſetur, & oon

Leo adhuc priuatus cæcũ hominem in via ducens, in fontem mirificum incidit.

Leoni cœlitus imperium promiſſum.

Templum Dei genitrici condere iubetur.

cõtinnò poteſtati meæ ceſſutum ſit, etiamſi dæmon ſit, aut morbus qui omnem ſuperet medicinæ curam, aut aliud quidquam quod, factura non ſim, dummodo ritè pieque ſit petitum. Verbis eis Leo parens, cœnum & vndam ad cæcum parum id iam curantem, vt in quo ſpiritus propè extinctus eſſet, attulit: & oculos eius luto, nõ ſecus atque Seruator illius à natiuitate cæci, liniuit: deinde etiam aquã præbuit, oculos attrectanti. Ecce autem maieſtas & magnificẽtia tua, ô Dei genitrix, ſe exhibet, & miſero illi aqua turbida & lutum Siloë fit. Confeſtim enim viſum recipit, & diuturnas abiicit tenebras, oculis prę ter ſpem omnem, ſolem, ſeu potius cœnum & lutum inſpiciens. Sicuti nanque ſol primùm, qui viſui lucem primus dat, ab eo cõſpicitur, ſic tum lutum, quod lumen illi ſubminiſtrarat, primùm ab eo eſt conſpectum. Qua in re illud etiam admirandum fuit. Nã quod oculis valentibus maximè aduerſatur, id tum natura & vi ſua depoſita, ſalutare eſt factum.

Cæcus fontis cœno oblitus illuminatur.

Lutum oculis ſalutare.

Deſcriptio ſacri templi, cui Fontis nomen inditum, à Leone conditi.

cap. 26.

Structura templi Virginis matris ad fontem.

LEo poſtea, pro eo atque ei Dei genitria prædixerat, ad imperiale ſublatus faſtigium, ſtatim pro tanto illius in ſe beneficio ei gratiam rependit. Et loco eo repurgato, & fontis vena altiſſimè inueſtigata & reſtituta, quidquid erat cœni & terræ aggeſtæ eiiciendum curauit: & fonte ipſo circumquaque ſtructura ſolida probè munito, delubrum Dei matri conſtruait, & ædificium ipſum ſupra fontem ſtatuit. Structura ita cõparata eſt, vt non minus ædificij ſubter terram ſit, quàm ſuper terram emineat. Nã iudicio meo ea ipſius terræ fundamentis eacirata eſt, & in † quadrangulum ita coagmentata, vt eam formam ædi ſacræ præſtet, qua aliquatenus longitudo latitudinem ſuperet, & longitudini quę aſſis rationem habeat, latitudo quadrãris proportione reſpondeat, ſed ædificij muri ſub terra nihil habent varietatis: quam primũ autem ſupra terram eminent, ſtatim variant. Nam in quatuor porticus conſormantur, quarum duæ, cõtra Orientem altera, & Occidentem ſolem altera, in vacuum aërem ſublimes ſeruntur: alteræ duæ vtrinque proximis ſuffultæ parietibus coniunguntur, eiſque incumbunt. E ſuperiore parte ſtructura quædam apſidum & arcuum molliter ædem ipſam attollens circumit, & porticibus quibuſdam ęquis inter ſe ſpaciis diſtantibus fulcitur, quæ ſpacia veluti inter columnia luminis immittendi gratia inſtituta ſunt, per quę lux immenſa in fontem influit, & ſplendoris abundantia lumine multo locum omnem illuſtrat. Super his tholus in ſublimè eminet, cum teſtudine rotunda & alta, paulatim ſeſe deorſum verſum incuruante, & aliquantulum in ſublimè euadente: cuius tam prolixa eſt pulchritudo, vt cœlo relucenti & igni ardenti ſimilis videatur. Superiorem ſacri adyti partem, aliud ſupra fontem ipſum ædificium terminat, firma porticu exornatum, vt formæ pulchritudinem, † longitudine altero tanto latitudinem ſuperante adimpleat. Gradus etiam quoſdam architectus, vigintiquinque opinor, ea vtraque parte aptiſſimè conſtruait, qui facilem ad fontem ipſum deſcenſum præbeant: cancellis marmoreis additis, qui & pulchritudinem aliquam operi afferant, & deſcendentes, ne lubrico humoris labantur, manducant. Gradus alij directè accliues ſunt, alij verò aliquantulum incurui. Teſtudo ſumma, ſeu potius vertea ipſe templi auro puro prolixè exornatus eſt: atque is luce per frequentia ſpecularia immiſſa, & marmoris quo parietes incruſtati ſunt fulgore vibrato, veluti coruſcans templum omne tanquam fulgure illuſtrat. Fons in medio ferè templo eſt. parum enim id abeſt. Latitudo eius bis ſenum pedum, vndam habet ingem, frigidam & pellucidam. Structura marmorea quadrangulari continetur, cuius labrum aquantibus percommodum eſt. Intra id eis quos diximus pares gradus ſunt, quidam ſemicirculi figuram, alij quadratam formam referentes: ſeni vtrinque qui deorſum verſum ad fontem quemuis ferunt. Mediocris præterea phiala paululum excauata ad os fontis ſtat, hydriam ſtatim exceptura. Habet ea foramina quædam, vt effluenti latici locus ſit. Hunc cauũ aliud in ſolo pro fontis influxu excipit, quod aquæ effluere ſatagenti meatum exitumque ex parte omni præbet. Cuniculus per mediam ædem protenditur, aditum diuidens, probè vbique munitus. Caua supernè duo habet: alterum lapide rotundo cõſtructum, in medio templi loco: alterum ad adytum appropinquat, labrum longius quàm latius habens: vnde etiam ſacrum illud & luſtrale lutum vaſculo in coclearis formam facto illi hauriunt, quibus id miniſterium commiſſum eſt. Aquæ iſtius per incredibilem miſtionem mirifica eſt tẽperies. neque enim ſupra modum gelida eſt, & à tepiditate multùm abeſt: ita vt eam omnigenam & qualem quiſque velit eſſe contingat, non ſecus quàm decantatum illud Manna. Eſt autem pellucida maximè, & leuis, ſpiritus aura ſacro quodammodo extenuata. Et quod alia omnia ſuperat, res quoque contrarias vnda hæc curat. De quibus enim ægritudinibus frigore homines affligentibus ars medicorum curandis deſperauit, eis ſtatim in illa medicinam inuenias. Tale delubrum Leo Deimatri ereait, atque id Fontem nominauit: opus ſi videas, inſigne: pręſtantins certè quàm vt verbis eaplicari queat. In fontis vnda, ea quam diximus gratia enituit. Poſtea verò alij quidam ędificiorum acceſſionibus locum eum exornarunt, pulchritudinem adiectitiam ei addentes, & decentiorem illi amœnitatem adiicientes: quemadmodum & Iuſtinianus poſt modum maximam & pulcherrimam extruait domum, gratiam eam pro beneficiis acceptis virgini Matri referens. De miraculis quæ ad fontem ipſum quamplurima edita ſunt, librum conſcripſimus, à piis quibuſdam viris, vt hoc faceremus, excitati. Vnde etiam ea quæ de fonte diximus, in opus hoc tranſtulimus. Sed iam ad reliquam hiſtoriam progrediamur.

† ἐν τετραγώνῳ ξυγκείμένη ἑτερομήκει δὲ τὴν θέσιν χαρίζουσα τῷ δόμῳ, ὡς συμβαίνειν τριτημόριόν που εἶναι τῷ μήκει τὸ εὖρος.

† ἑτερομήκης Fons mirificus.

Vt Leo mille & centum naues contra Genſerichum miſerit, Baſiliſco coniugis ſuæ Verinæ fratre claſſi præfecto, qui inſtinctu & conſilio Aſparis & Ardaburij claſſem hoſtibus prodidit: & Vt Aſpar & Ardaburius

daburius à Zenone Iſauro trucidati ſint. Quam ob causam Ariadna Leonis filia in matrimonium ducta, is gener eius eſt factus.

cap. 27.

GEnſerichus Vandalorum rex, qui Aphrica, quemadmodum à me dictum eſt, potitus, ad magnas peruenit opes, poſt Martiani obitũ, ditionem Romanorũ excurſionibus plurimùm afflixit: vrbium omnium, præterquàm Carthaginis, mœnia diruit. Et quidquid pecuniæ & agri occidẽtales Libyes habuere, id illis ademptum, popularibus ſuis dedit ſubditiſque ſuis, tributa tributis accumulando, apprimè grauis fuit. Quibus erumnis incolæ preſſi, profugerunt. Porrò quum id Leo ægre ferret, ea ditione ſua omni mille & centum naues contraxit, armiſque & copijs non pœnitendis impoſitis, eas aduerſus B Genſerichum & Vandalos miſit. In eam claſſem mille & ducenta centenaria auri pondera impendiſſe, eidemque ſupra ſeptem millia remigũ attribuiſſe dicitur. Decem ei cum imperio Baſiliſcum præfecit, coniugis ſuæ Verinæ fratrem germanum: qui quod oculos † ad Imperium adiecisset, Aſparem ſibi & Ardaburium conciliauit. Nam per eos ſe facilimè, quod volebat, conſecturum eſſe putabat. Vt autem ipſi ad imperialem dignitatem peruenirent, fieri omnino non potuit, propterea quod Ariani eſſent, quorum religionem Byzantij vehementer deteſtabantur. Verùm vt imperium alijs concederent, in procliui eis erat: quemadmodum & Leoni fecerant, qui quum curator eorum eſſet, ſine ſanguine ad imperium eum extulerunt. Atque ille imperio potitus, quòd ab eis regeretur, grauiter tulit. Et C ipſi, quòd Eccleſiam ſibi turbandam eſſe conſtituiſſent, in multis neceſſarijs rebus ei aduerſati ſunt, & plurima eum perperàm agere dixerunt: ſuperatum etiam iri aſſeuerantes à Genſericho, quòd minus ſanam coleret religionem. Multo enim Genſerichi opinionem, qui Arij dogma profiteretur, Deo gratiorem eſſe quàm Leonis ipſius: quem malè facere, quòd Nicænã & Chalcedonenſem fidem defenderet, non rectè putabant. Atque vt vera dicere viderẽtur, clàm cum Baſiliſco congreſſi, ſceptrum imperiale ei ſe tradituros polliciti ſunt, ſi Genſericho victoriam concederet. De quo quum eis conueniſſet, Baſiliſcus cum claſſe omni in Aphricam nauigauit, & in colloquio Genſericho, pro eo atque cum Aſpare pactus fuerat, claſſem ſtatim prodidit. † Itaque militibus ſomno ſopitis, Genſerichus illam incendit: & quum vehementior ventus flãmam in ſublime tolleret, naues aliæ ab aliis ignẽ conceperunt: & Vandali contis imminentes, ſi qui milites ex incendio eo profugerent occiderunt. Ea claſſe tãta ne vna quidem nauis reliqua fuit. Baſiliſcus ægrè cum paucis admodum profugiens, Byzantium venit, & ad magnam eccleſiam confugit. Cuius ſoror Verina Auguſta eum periculo liberauit, & Perinthum Thraciæ, vt ibi

Ingentem claſſem Leo in Aphricã contra Vandalos miſit.

Centenaria põdera: Plin. hoc eſt, cẽtum librarum.

Claſſis dux Baſiliſcus.

† τῇ βασιλείᾳ ἐποφθαλμίζων.

Aſpar & Ardaburius duces Ariani.

Genſerichus Arianus.

Baſiliſcus claſſem Vandalis prodit. Aſparis & Ardaburij ſuaſu.

† *Procopius, vel per ignauiam, vel per proditionem Baſiliſcum rei bene gerendæ occaſionem & victoriam amiſiſſe, ſcribit. De claſſe Rom. cremata, mentionem nullam facit. De bello Vandal. lib. 3.*

A degeret, miſit. Leo imperator Aſparem & Ardaburium ad ſe acciuit, vt quum ab abſurda eos opinione abduceret, tum ab inſidijs imperio ſtruendis auocaret. Quapropter Ariadnam filiam, quam ex Verina ſuſceperat: filio Aſparis conſuli & patricio in matrimonium collocauit. Cæterùm illi pro ſemel concepta malicia, dolos contra Leonem texere non deſierunt. Quod vbi Conſtantinopolitani cognouerunt, contra eos concitati ſunt, & in Hippodromo conuiciis eos acerbè proſciderunt. Illi plebẽ metuentes, Chalcedonem, exercitu eos omni conſequente, traiecerunt: & in templum Euphemiæ martyris cõfugerunt. Imperator patriarcha ad eos miſſo, ſe fidem eis ſeruaturum eſſe, ſi ex Eccleſia ea diſcederent pollicitus eſt. Ipſi verò ſe loco eo exceſſuros, niſi imperator ipſe adeſſet, negarunt. Pro- B inde Leo eò conceſſit, & viros eos præter rationem ad ſe pertraxit, & ad menſam ſuã adhibuit: & alia præterea multa, iniuriarum amneſtiam illis pollicitus, fecit. Alia autem ex parte Zenoni Iſauro, qui fidus ei maximè eſſe videbatur, vt is illis per balneas in imperialem regiam venientibus, ſubito impetu capita reſecaret, præcepit. Aderant illi, & Zeno Ardaburio primùm caput amputauit. Quod vbi Aſpar vidit, indoluit: & magna voce exclamãs, Dignum (inquit) fert exitium ſenex canus, qui fruſtra gloriatus eſt, neq; vnquam admonitioni meæ audiẽs fuit. Perſæpe enim ei dixi: * Prius Leonem deuoremus, quàm ille nos ſibi in prandio apponat. Hæc vbi dixit, & ipſe ferro cæſus vitam amiſit. Filium autem eius, patricium illum, à filia ſua Ariadna per repudium ſeiunctum, in exilium miſit: & Ariadnam C Zenoni, vtpote qui inſidiatores ſuſtuliſſet, coniugem dedit. Zeno iſte ab incunabulis Aricmeſius nominatus fuerat: verùm vnà cum imperatoris filiæ coniugio id nomen mutauit, & Zeno appellatus eſt: nomine eo à quodam, qui apud Iſauros ad magnam peruenit gloriam, ſumpto. Huic ex ea quam dixi Leonis filia, Leo minor progenitus eſt.

Filio Aſparis Patricio Ariadna Leonis filia matrimonio iungitur.

De Aſparis & Ardaburij cæde.

* φάγωμεν λέοντα, πρὶν ἡμᾶς αὐτὸν ἀριστήσῃ.

Filius Aſparis Patricius exulat.

Ariadna Zenoni nubit.

Leo minor.

De Martyrio Antiocheno epiſcopo. De Petro Cnapheo, qui primus ter ſancto hymno addidit: Qui paſſus es pro nobis. Et de ſucceſſoribus eius, Stephano & Calãdione. De ceremonijs à Cnapheo in eccleſia inſtitutis. De Iuuenali & Anaſtaſio & Martyrio, Hieroſolymitanis epiſcopis.

Caput 28.

D ZEno ſimulátque imperatoris gener factus eſt, in Orientem miſſus eſt: in qua profectione, Petrus cognomine Cnapheus eum ſequutus eſt templi ſanctæ Baſſæ martyris apud Chalcedonem Bithyniæ presbyter. Is vbi cum illo Antiochiam venit, & ſedes epiſcopalis ibi ei perplacuit, Zenoni perſuaſit, vt ſibi in epiſcopatu eo recipiendo adeſſet: quem tum Martyrius gerebat, Maximi, qui quartæ ſynodi ſuffragijs dignitatem eam conſecutus fuerat, ſucceſſor. Et quũ Martyrius in vrbe imperiali, neceſſitate id flagitãte, diutius moraretur: Petrus tumultus Antiochiæ non minimos excitauit, res pleraſque apud plebem per confuſionem miſcens, & inſolita quædam aduerſus fidem inducens: quódq; maximũ eſt, omnes eos qui Deum crucifixũ & paſ-

Zenone adiuuante Petrus Cnapheus, viuente adhuc Martyrio epiſcopo ſedem Antiochenã inuadit.

Cnapheus hymno ter ſancto, clauſulam illam, Qui crucifixus es pro nobis, adiecit.

ſum eſſe non crederent, anathematis fulmine ia- E ciens. Atque vbi opinionem ſuam confirmauit, ter ſancto illo hymno acceſſionem iſtam, Qui crucifixus es pro nobis, tandé adiecit. Quæ verba ad hunc vſque diem apud Theopaſcitas obtinent. Quibuſdam etiam hominibus ex Apollinaris partibus ſibi aſcitis, multa aduerſus Martyrium epiſcopum molitus eſt, & populum per varia diſſidia in partes plures diduxit. Martyrios Antiochiam rediit, & multitudinem ſeditionem aduerſus ſe & veram de Deo ſentétiam mouere, Zenonémque quàm maximè Cnapheo fauere reperit. Atque vbi poſt frequentem cohortationem perſuadere illis, vt ſententiam talem mutarent, non potuit, populi publicitùs concione conuocata, epiſcopatum depoſuit, verbis hiſce in præſentia omnium vſus. Clero rebelli, & populo inobedienti, & eccleſiæ contaminatę, nuncium remitto, ſacerdotalem mihi reſeruans di- F gnitatem. Hoc vbi ille dixit, & receſſit, Cnapheus in Antiochenum thronum inſiluit. Chalcedonenſem ſynodum plurimum proſcidit, atque omnes acceſſionem illam terſancti hymni vſurpare coegit. Quę res poſtquam eſt ad piiſſimum Leonem delata, cótinuò Cnapheum ad exilium condemnauit. Id verò vbi ille cognouit, fuga ſaluti ſuæ conſuluit, & in domicilio Inſomnium monachorum clàm latuit. Cnapheo Stephanus ſubſtitutus eſt, quem Antiocheni pueri, quòd ſcilicet Cnapheo adhuc addicti eſſent, acutis calamis veluti cuſpidibus iugularũt: & in amnem, qui vrbem eam præterfluit, coniecerunt, ſicuti Ioannes Rhetor tradit. Stephano in epiſcopatu Calandion, qui tum Conſtantinopoli propter negocium certum erat ſucceſſit. Hic quartam ſy- G nodum defendens, neminem prius ad communionem admittebat, quàm Petrum Cnapheum & circulares quę poſtea à Baſiliſco tyranno editæ ſunt literas, anathemati ſubieciſſet. Idẽ Cnaphei actionibus reſiſtens, acceſſioni illius in eo quem diximus hymno, præmiſit, Chriſte rex.

Theopaſchita.

Martyrij epiſcopatu abeũtis grauiter dictum.

Cnapheus in exiliũ agitur.

Apud Inſomnes latet.

Stephanum Antiochiæ epiſc. pueri trucidant. Calandum eius ſucceſſor.

Petrum Cnapheum quatuor iſta Eccleſię Catholicæ commodiſſima reperiſſe dicunt: * vt ſacrum vnguentũ in populi totius præſentia cõſecraretur: vt ad veſperam ſanctorum Theophaniorum vnda in ſacrum lauacrum infunderetur: vt ſymbolum ſanctum, quod ſemel tãtum antea magno & ſancto Paraſceues die dici ſolitũ fuerat, in ſynaxi & conuentu eccleſiæ quouis decãtaretur: & vt in precatione omni Dei genitrix nominaretur, † & diuinum eius nomen inuocaretur. Paulo pòſt vbi Iuuenalis in extrema ſene- H ctute Hieroſolymis diem ſuum obiit, epiſcopale eius munus Anaſtaſius ſortitus eſt. Cui deinde ſucceſſit Martyrius.

** θεῖον μύρον χριςοποιεῖν. Petri Cnaphei quatuor in eccleſia vtilia inuenta.*

Theophania eadem quæ Epiphania.

† καὶ πάντοτε τὴν θείαν κλῆσιν ἐπιχαλεῖσθαι.

Anaſtaſius & Martyrius epiſcopi Hieroſolymitani.

† *Hodie quoque Græci & orientales chriſtiani precationi cuiuis interceſſionem τῦ θεοτόκȣ, hoc eſt, Dei genitricis inſerunt.*

Vt Leo magnus fatis conceſſerit, Leonem minorem imperij ſucceſſorem relinquens. Et vt paulo pòſt hoc quoque vita defuncto, pater Zeno filij imperium ſuſceperit, diademate ab eo accepto.

Caput 29.

Leo ſenior moritur.

LEo magnus imperator, Zenonis & Ariadnæ filiæ filium Leonem minorem Cæſarem primùm, deinde etiam imperatorem Romanorũ renunciauit, manibuſque ipſe ſuis imperij inſignia ei contulit. Zenonem enim, quòd in religione variaret, Imperatorem legere dignatus nõ eſt. Deinde Leo morbo oppreſſus, Byzantij imperium vnà cum vita depoſuit, quum id annis decem & ſeptem adminiſtraſſet. Poſt quẽ Zeno purpuram ſumpſit, vt Leonis gener: quòd eum Verina, Leonis coniunx, imperij ſocium Leoni adhuc tenero, qui etiam patri imperij inſignia impoſuit, aſciuerit. Porrò quũ Leo minor poſt annum vnum deceſſiſſet, Zeno ſolus Romanorum imperium gubernauit, minus feliciter. Quæ verò ſub eo acta ſint, & quæ eo tempore acciderint alia, Deo opitulante, ea quæ ſequuntur, oſtendent. Quindecimus iſte hiſtoriarum liber vigintiquinque complectitur annos, quum ab orbe condito quinquies * milleſimus nonin- F genteſimus nonageſimus, à natiuitate Domini quadringenteſimus octogeſimuſquintus ageretur annus. *

Leo minor itidem.

Zeno pater Leoni filio in imperio ſuccedit.

Libri huius anni.

** Secundum noſt. Chronologos 4454.*

* *Leone Imperatore aliquando Eulogio philoſopho teſſeram frumentariam dari iubente, ex cubicularis eunuchis quidam, militibus largitionem talem dari debere, dixit. Ad quem conuerſus Leo: Vtinam, inquit, is ſit temporum meorum ſtatus, vt mihi liceat ſtipendia militum in literarum magiſtros conferre. Suid. Apud quẽ etiam de Malchi ſententia eſt, grauem ciuium prouinciarumque ſuarum Leonem iſtum compilatorem fuiſſe.*

Breuis & ſuccincta expoſitio ſanctæ vniuerſalis quartæ Synodi actorum, ad finem huius tomi eſt appoſita, vt hiſtoriæ ordo citra confuſionem conſeruaretur.

G

Caput 30.

SANCTÆ VNIVERSALIS quartæ Synodi Acta.

AMundo cõdito quinquies * milleſimus nongenteſimus ſexageſimus ſextus agebatur annus, quum diuina & ſacra vniuerſalis quarta Synodus, in prouincia Bithyniæ Chalcedone, in Euphemiæ martyris templo eſt congregata. Leonis veteris Romæ epiſcopi locum ibi obtinuere Paſcaſinus & Lucentius epiſcopi, & Bonifacius preſbyter. Epiſcopatum Conſtantinopolitanum tum Anatolius adminiſtrauit, Alexandrinum Dioſcorus, Antiochenum Maximus, Hieroſolymitanum Iuuenalis: qui in Sy- H nodo ea vnà cum aliis epiſcopis affuere. His acceſſere magiſtratus, & qui in Senatu ſummo primas gerebant dignitates. Vbi omnes conſederunt, ſtatim Leonis mandatarij dixere, Dioſcorũ illis aſſidere non debere. Hoc enim à Leone ſic conſtitutum eſſe: alioqui ſe, ſi id facere cogerentur, ex conuentu eo abituros. Senatus, quánam de cauſa id fieri deberet, rogauit. Atque illi reſponderunt: Dioſcorum reum agi, proindéque iudicis perſonam eum ſuſtinere, Romano antiſtite non permittente, non poſſe. Hæc vbi dicta ſunt, & Dioſcorus de Senatus ſententia medium cepit locum: Euſebius Dorylæi epiſcopus affuit, & quas imperiali obtuliſſet celſitudini preces, legi publicè petiit, hiſce vſus verbis. Iniuria affectus ſum à Dioſcoro, iniuria affecta eſt fides.

** Secundum noſtros chron. 4435. Anno domini 457.*

Maximarum eccleſiarum epiſcopi.

Romani pontif. autoritas.

Non poteſt idẽ in concilio eſſe reus & iudex.

Actio Euſebij Dorylæi epiſcopi contra Dioſcorũ Alexãdrinum.

Eiuſdem ſupplicatio principibus exhibita.

fides. Epiſcopos Flauianus cæſus, & vnà mecum iniquè ab ipſo exautoratus eſt. Iubete rogo ſupplicem meum libellũ legi. Quod vbi permiſſum eſt, ſupplicatio lecta eſt, in hęc verba cõſcripta, Libellus Euſebij epiſcopi Dorylæi, qui ſuam & orthodoxæ fidei, & qui in numerum ſanctorum relatus eſt, Flauiani epiſcopi olim Conſtantinopolitani, cauſam agit. † Cõſilium inſtiturumque imperialis veſtræ poteſtatis eſt, vt quum altis omnibus ſubditis, tum eis maximè qui in ordinẽ ſacerdotum allecti ſunt, iniuria affectis, curam eorum gerentes, dextram porrigatis. Qua in re diuino numini, pio cultu obſequimini, à quo imperiũ vobis & orbis poteſtas tradita eſt. Quũ igitur præter æquitatem & rationem omnem, ea quæ in Chriſtum eſt fides, & nos, grauem acceperimus iniuriam à religioſiſſimo magnæ Alexandrinæ vrbis epiſcopo Dioſcoro, ad pietatẽ B veſtram confugimus, vt ius noſtrum conſequamur petentes. Res tota in hoc ſita eſt. In ea quæ proximè in metropoli Ephesiorũ celebrata eſt ſynodo (vtinam autem celebrata non eſſet, nec orbis terrarum tumultu & malis multis repleretur) bonus Dioſcorus, nulla iuſticię, nulla timoris Dei habita ratione, quòd eadem cum veſano & hæretico Eutychete opinaretur & ſentiret, multis ille quidem tum ignotus, ſed poſtea ſeipſum manifeſtauit & prodidit, opportunitatem nactus per inſtitutam à me aduerſus opinionis ſuæ popularem Eutychetem accuſationem, & promulgatam contra eum à ſanctæ memorię & quietis Flauiano epiſcopo ſententiam. multitudine turbulentorum diſſolutorúmque hominũ contracta, & poteſtate pecunia ſibi comparata, piam orthodoxorum rectéque ſentientiũ, quan- C tum in eo fuit, religionem afflixit, & prauam Eutychetis monachi opinionem confirmauit, quæ iam inde ab initio à ſanctis patribus eſt condemnata. Quãdo igitur non parua ſunt, quæ ille aduerſus fidem in Chriſtum & nos deſignare auſus eſt, ad amplitudinem veſtram prouoluimur, obſecrantes, vt amplitudo veſtra ſanctione ſua ipſum religioſiſſimum Dioſcorum cauſam dicere de criminibus ſibi à nobis obiectis iubeat: necnon monumenta & acta contra nos ab eo edita in ſancta Synodo legi mandet, per quę probare poſſumus, illum longè ab orthodoxa & recta fide alienum eſſe, & hæreſim impietatis plenam confirmaſſe, nobiſque iniquè dignitatem ademiſſe, & grauem iniuriam intuliſſe: vt diuinis venerandiſque mandatis veſtris ad ſanctam & D vniuerſalem piiſſimorum epiſcoporum ſynodũ datis, ab ipſis de noſtro & Dioſcori cauſa inquiratur, & actiones omnes ad pietatis veſtræ cognitionem, ſempiternæque ſublimitatis veſtræ arbitrium referantur. Atque hoc ſic conſecuti, orationes perpetuas ad Deũ, pro æterno veſtro imperio piiſſimi Principes fundere non intermittemus. Itaque Dioſcoro iuxtà & Euſebio ita petente, acta Epheſia in medium producta & lecta ſunt. Ex quibus conſtitit, epiſtolam Leonis publicè lectam non eſſe: quum quidem, vt id fieret, multi ſemel atque iterum poſtulaſſent. Dioſcorus cauſam eius rei dicere iuſſus, ſemel atque iterum ſe, vt id fieret, præcepiſſe dixit: teſtéſque Iuuenalem Hieroſolymorum & Thalaſſiũ Cæſareæ primariæ vrbis Cappadocum epiſcopos

† σκοπός

Supr. lib. 14. cap. 47.

Acta ſynodi Epheſia prædatoriæ in cõcilio Chalcedonenſi lecta

A laudauit, qui ſecum ſynodo ei præfuiſſent. Iuuenalis ſe ſacrum id, quod ſynodo præiret, ſcriptũ legi iuſſiſſe teſtatus eſt, poſtea autem neminem eius mẽtionem intuliſſe. Thalaſſius autem profeſſus eſt, ſe vt id legeretur non obſtitiſſe: ſed neque tantum ſibi autoritatis, vt ſolus ipſe legi id iuberet, vſurpaſſe. Quum actorum lectio continuaretur, epiſcopi quidam voces quaſdam quaſi fictitiæ aſſimulatęque eſſent, reprehenderunt. Et Stephanus Epheſi antiſtes interrogatus, quínam ſubſcriptores aliorum etiam nomina ſubſcripſiſſent, Iulianum Lebedi epiſcopum † poſtremũ eos ſubſcripſiſſe dixit, & Criſpinum: ſubſcriptores verò Dioſcoro id non permiſiſſe, ſed ſubſcribentium digitos inhibuiſſe: ita vt etiam, ne res omnium fœdiſſimas paterentur, periclitati ſint. Idem Stephanus ſubintulit, vno eodémque, quo Flauiano dignitas abrogata eſt, die, ſubſcriptionem etiam factam eſſe. Ad quæ Acacius Ariarathiæ epiſcopus addidit, omnes in chartam purã ſubſcriptionis annotationẽ retuliſſe, vi adactos, quod militibus armatis cincti fuiſſent. Porrò quum quædam voces aliæ legerentur, Theodorus Claudiopolis epiſcopus neminem ea verba protuliſſe retulit. Quum lectio per capita progrederetur, locus quidam complectebatur, Eutychetem dixiſſe: & eos qui dicunt, carnem Domini noſtri Ieſu Chriſti de cœlo deſcendiſſe. Et Euſebium contrà intuliſſe, quòd ille dixerit quidem hoc verbum, de cœlo: verbum autem, † A quo non addiderit. Et Diogenem Cyzici epiſcopum inſtitiſſe, vt à quo tãdem diceret: ſed eis vt amplius quærerent, permiſſum non eſſe. Ad hæc ea ipſa acta indicant, Baſiliũ Seleucię Iſaurorum epiſcopum ſic dixiſſe: Adoro vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, filium Dei, ſolum Deum verbum, qui poſt incarnationem & vnionẽ in duabus naturis cognoſcitur. Ad quæ verba Ægyptij magna voce clarè exclamarint. Qui indiuiſibilis eſt, eum ne quis diuidat, vnum filium, non duos dicere conuenit. Orientales antẽ ſub hęc vociferati ſint: Anathema in eũ qui diſpertit, anathema in eũ qui diuidit. Eadẽ acta inferunt, Eutychetem interrogatum eſſe, an duas eſſe in Chriſto naturas diceret. Illumque reſpondiſſe: ex duabus quidem naturis Chriſtũ ſe noſſe ante vnionem, poſt vnionẽ autem naturam eius vnã. Sub hæc Baſilium dixiſſe: Niſi poſt vnionẽ duas naturas, quæ ſegregari & confundi etiã non poſſint, profiteretur, confuſionem eum prorſus & commixtionem aſſerere. Sin adderet incarnatam & inhumanatam, & itidem, vt Cyrillus, incarnationem & inhumanationem intelligeret, idem eum nobiſcum dicere. nam aliud quiddam eſſe diuinitatem ex patre, aliud quiddam humanitatem ex matre. Quum autẽ interrogati eſſent, cur condẽnationi Flauiani ſubſcripſiſſent? actorũ * commentarij Oriẽtales exclamaſſe prodũt: Omnes peccauimus, omnes veniã petimus. Lectio eorundem actorũ procedens rurſum oſtendit, epiſcopos interrogatos eſſe, quánã de cauſa Euſebium in conuentum non admiſerint. Et ad id Dioſcorum reſpondiſſe: Elpidium commonitorium produxiſſe, & aſſeueraſſe, Theodoſium imperatorem, ne Euſebius publicè quidquam & liberè diceret, ſtatuiſſe. Idemque Iuuenalem Hieroſolymitanum dixiſſe acta de-

Multi epiſcopi vi adhibita, ſubſcribere decretis Epheſijs ſunt coacti

† ὕςερον

Euagr. lib. 2. cap. 17.

† πόθεν. *Vnde.*

Eutychetis hæretica opinio.

* *Chalcedonenſium.*

clatant. Cæſarienſem autem Thalaſſium retuliſ-E ſe, quod admittendi eius poteſtatem non habuerit, neque ea quæ Principes damnaſſent, reſcindendi. Tum autem noo banc eſſe fidei, de qua agere propoſitum eſſet, deſenſionem. Ad hæc, acta aſſerunt, Dioſcorum ea quę fiebant reprehendiſſe, & dixiſſe: quomodo nunc Canones ſeruantur, qnum Theodoritus quoque in conuentum venerit? Senatum autem reſpondiſſe, quòd accuſatoris locum obtineret, propterea illum ingreſſum eſſe. Dioſcorum porrò intuliſſe: Atqui in epiſcopi † ſubſellio ille ſedet. Et rurſum Senatum imperialem intuliſſe: Et Euſebium & Theodoritum accuſatorum vices gerere, ſicuti & Dioſcorum rei partes ſuſtinere. Atque vbi acta ſynodi poſterius Epheſi celebratę omnia, vnà cum ſententia contra Flauianum & Euſebium lata, lecta, & ad clauſulam illam ventum F eſſet, ibi Hilarius epiſcopus dixit, Orientales epiſcopos & qui cum eis erant, vociferatos eſſe, anathema in Dioſcorum: hac ipſa hora Dioſcorum Chriſtus condemnauit: Flauianus à Dioſcoro exautoratus eſt: tu illum Domine ſancte vindica, tum illum orthodoxe imperator vindica: Viuat, viuat in multos annos Leo: viuat diutiſſimè patriarcha. Sub hæc vbi reliqua quoque lecta eſſet, quæ alios quoque epiſcopos in Flauiani & Euſebij condemnationem conſenſiſſe declararunt, laudatiſſimos principes in hűc modum verba feciſſe. De orthodoxa recta & Catholica fide poſtea frequentiore conuentu coacto, certiorem inquiſitionem fieri debere decernimus. Quandoquidem verò Flauianus piæ memoriæ, & Euſebius Dorylæi religioſiſſimus epiſcopus, per commentariorum lectorum teſtimonium, & voces ipſas eorum, qui tum ſynodo illi principes præfuere, lapſos ſe eſſe, perperámque illis dignitatem qni in fide hallucinati non fuerint, abrogaſſe confitentes, iniquè condemnationem eam factam eſſe probarunt: æquum nobis eſſe pro eo atque Deo placet, ſi diuiniſſimi & piiſſimi Domini noſtri acceſſerit calculus, videtur, vt eadem pœna Dioſcorus religioſiſſimus Alexandriæ epiſcopus, & Iuuenalis religioſiſſimus epiſcopus Hieroſolymorum, & Thalaſſius reuerendiſſimus Cæſareæ epiſcopus, & Euſebius religioſiſſimus * Ancyrę epiſcopus, & Euſtathius religioſiſſimus Beryti epiſcopus, & Baſilius religioſiſſimus Seleuciæ Iſaurorum epiſcopus, qui cum autoritate ab eis vſurpata, ſynodo præfuerunt, afficiantur: videlicet, vt per factam hanc ſynodum, iuxta Canones, epiſcopali excidant dignitate. Reliqui verò omnes qui illos ſecuti ſunt, diuinæ Maieſtati cogniti ſunt. Ad quæ verba Orientales exclamarint: Hoc iuſtum eſt iudicium. Illyrici autem vociferati ſint: Omnes errauimus, veniam omnes poſcimus. Et Orientales rurſum: Hoc iuſtum eſt iudicium: Chriſtus Dioſcorum exautorauit, Chriſtus martyres vindicauit. Hic Senatum, epiſcopum quémque fidei ſuæ profeſſionem in ſcriptum referre iuſſiſſe: quibus etiam is, vt ſcirent, indicarit, Dei amantiſſimum imperatorem, iuxta formulam à trecentis decem & octo, & rurſum à centum quinquaginta patribus editam, & iuxta epiſtolas ſanctorum patrum Gregorij, Baſilij, Hilarij, Athanaſij, Ambroſij, & duas illas Cyrilli, quæ in E priore Epheſia ſynodo publicatæ eſſet, credere, & religioſiſſimum Romanæ eccleſiæ antiſtitem Leonem Eutychetem damnare. Conuentu ſeu congreſſu eo ſoluto, aliű rurſum inſtitutum eſſe, in quo ſoli ſanctiſſimi epiſcopi conſederint. Eis libellum alium de ſe & Flauiano conſcriptum, Euſebium Dorylæi antiſtitem obtuliſſe, in quo Dioſcorű eo etiam nomine criminatus ſit, quòd idem cum Eutychete ſentiret, cuius rei gratia & Flauianus & ipſe ab eo exautorati eſſent. Addidiſſe quoque pleraque verba, quæ tum dicta nő eſſent, commentariis actorum * eſſe aſperſa. Et quòd ſubſcriptiones in charta pura factæ eſſent. Petiiſſe inſuper vt communi eorum qui ſic congregati eſſent ſuffragio, quæcunque in poſteriore Epheſia ſynodo acta eſſent, autoritate eis omni adempta, perinde atque acta non eſſent, ab- F olerentur, ipſis dignitas reſtitueretur, & impiű illud dogma anathemate iugularetur. Poſt libelli lectionem eundem poſtulaſſe, vt aduerſarius quoque adeſſet. Ibi epiſcopos inter ſe colloquutos, adeſſe eum debere ſtatuiſſe. Aetium primicerium inter notarios reuerſum, ad eos dixiſſe, acceſſiſſe ſe ad Dioſcorum, ſicuti etiam ad reliquos. Illos autem dixiſſe, venire ſe propter aduerſariorum inſidias non poſſe. Ibi colloquium rurſus habitum, & decretum eſſe, vt Dioſcorus, prius quàm cõſeſſus fieret, quæreretur. Eo verò non inuento, Anatolium nouæ Romę epiſcopű dixiſſe, æquitatem & iuſticiam, vt ille adeſſet, efflagitare. Itaque quæſitum eſſe, & qui ad eű miſſi erant reuerſos, hoc ſic eum dixiſſe renunciaſſe, Inſidias ſibi fieri. Sin ei tutò venire permitteretur, paratum ſe vt in ſanctam Synodum veniret, G eſſe, Himerium illud addidiſſe, quum à Dioſcoro digreſſi eſſent, Boethum eis & magiſtro diuinorum officiorum obuiam veniſſe, cum quo epiſcopi ad Dioſcorű reuerſi, habere ſe dixerint, quod cum eo ex ſcripto agerent. Quod vbi lectum eſſet, Dioſcorum hęc verba dixiſſe Actorű liber refert: Quum de meipſo deliberarim, & id quod vtile cómodúmque eſt conſiderarim, hoc ſic reſpondeo: quandoquidem in proximo conſeſſu magnificentiſſimi conſidentes Principes in conſilium iere, & multa poſt multas interloquutiones decreuere: & nunc ego in conſeſſum aliű, ad * ea quæ dicta ſunt reuocanda atque abolenda euocor, ad magnificentiſſimos qui proximè Synodo interfuere Principes, & ſacrum Senatű, vt de iiſdem rebus denuò inquiratur, prouoco. Ad quæ verba, acta Acacium ita reſpondiſſe te- H ſtantur: Nó ita ſancta & magna Synodus ſanctitatem tuam adeſſe iuſſit, vt ea inducantur, quę in præſentia magnificentiſſimorum Principum & ſacri Senatus acta ſunt. Sed nos ad te miſit, vt in conſeſſum eius venires, & ab eo ſanctitas tua nó abeſſet. Ad quem Dioſcorus: Modò, inquit, mihi dixiſtis, Euſebium libellum contra me obtuliſſe. Quod ſi id factum eſt, iterum peto, vt de rebus meis in Principum & Senatus præſentia diſquiſitio fiat. Et aliis quibuſdã huiuſmodi verbis interpoſitis, alios rurſű miſſos eſſe, qui Dioſcorum, vt rebus agendis adeſſet, accerſerent. Quod vbi factum eſſet, reuerſos illos, hiſce eum verbis vſum eſſe retuliſſe: Antea quoque pietati veſtræ indicaui, valetudine aduerſa me correptum eſſe, & petere, vt magnificentiſſimi Principes

Margin notes:

† ἐν τάξει. Euagr.

Vociferationes ſynodi aduerſus Dioſcorum.

Sentẽtia principum virorű laicorum in ſynodo aduerſus Dioſcorű, &c.

Pœna talionis.

* *Amenia. Euagr ſed perperam.*

Adclamationes epiſcoporum ſentẽtiis variantium.

Seßio ſecũda Actio Euſebij aduerſus Dioſcorum.

* *ſecunda Epheſiæ ſynodi.*

Dioſcorus per internuncios in ſolorű epiſcoporum conſeſſum aliquoties vocatur.

Dioſcori penſum.

* εἰς ἀνασκευήν.

Idem ad principes & ſenatorios viros laicos prouocat.

cipes & ſacer Senatus nunc quoque rerum inquiſitioni & iudicio adſit. Quum verò valetudo mea inualuerit, diffundi ob eam cauſam diem poſtulo.

Commentarij actorum porro indicant, Cecropium Dioſcoro dixiſſe: Nihil eum antea de valetudine allegaſſe. Proinde illum, pro eo atq; deberet, canonibus ſatisfacere oportere. Cui rurſum Dioſcorus reſpondetit: Semel ſe dixiſſe, Principes adeſſe debere. Sub hæc Rufinum Samoſatenum epiſcopum retuliſſe: Canonicè Synodum atque conſeſſum inſtitutum eſſe, ad quẽ ſi veniret, liberum ei, vt quæ vellet diceret, fore. Et quum Dioſcorus, an rebus agendis etiam Iuuenalis & Thalaſſius & Euſtathius intereſſent, rogaret: nihil illos ad rem id pertinere, reſpondiſſe. Ad quæ verba Dioſcorum acta ſubintulliſſe traduot: Imperatorem Chriſtianiſſimum † B exhortabot, vt Principes viri, & qui * mecũ de cauſa decreuerunt, adſint. Tum verò eos qui miſſi ad eum fuerant dixiſſe: Euſebium ſolũ eum accuſare, & omnes adeſſe debere. Atque ibi Dioſcorum, eos quoque præſtò oportere eſſe, dixiſſe, qui vnà ſecum iudicis munere functi eſſent. Nihil enim, inquit, mihi priuati negocij aut criminis cum Euſebio eſt, quod non cum aliis qui mecum condemnationis ſententiam tulerunt, commune ſit. Et quum eius rei gratia diutius internuncij apud eum morati eſſent, Dioſcorum tandem hiſce verbis eis reſpondiſſe: Semel vobis quæ dicenda erant dixi, & quod amplius dicam non habeo. Quæ vbi ad epiſcopos fuiſſent relata, Euſebium, cum vno Dioſcoro, neque cum alio quopiam iudicium ſibi eſſe, dixiſſe: Dioſcorúmque tertiò etiam citari poſtu- C lauiſſe. Ibi tum Aetium ſignificaſſe, paulo antè quoſdam, qui ſe clericos eſſe dixiſſent, & alios ab Alexandria laicos & populares homines, libellos ſibi aduerſus Dioſcorũ obtuliſſe, eóſque pro conſeſſus foribus vociſerantes aſtare. Dediſſe autem libellum primum Theodorum Alexandrinæ eccleſiæ diaconum, deinde diaconum alterum † Iſcbyrionem nomine, & Athanaſium presbyterum Cyrilli ex fratre nepotem, & item Sophronium: in quibus libellis blaſphemum illum eſſe, & per vim pecuniam hominibus extorſiſſe, & de * corporalibus inſuper quibuſdam ſupplicãtes retulerint. Sub hæc, tertiò Dioſcorum, vt ſe ſiſteret, citatum eſſe. Et eos qui ad illum miſſi fuerant, reuerſos, verba eius memoriæ mandata retuliſſe: Dioſcorum ſcilicet dixiſſe, Abundè ſatis ſe antea reſpondiſſe, neque D iam quod inſuper diceret habere. Atque vbi internuncij ei identidem inſtitiſſent, & ille eadem ſæpe verba repetiiſſet, Paſcaſinum epiſcopum dixiſſe: Tertiò etiam euocatus Dioſcorus haudquaquam comparet, propterea fortaſſe quòd eũ conſcientia mordeat: epiſcopóſque eum interrogaſſe, quidnam is commeritus eſſet? Et quum illi in canones eum commiſiſſe dixiſſent, Proterium Smyrnenſem epiſcopum proloquutũ eſſe: Quum Flauianus cæſus eſt, nihil tum ordine legitimo de eo eſt actum. Et Leonis veteris Romæ antiſtitis mandatarios in hæc verba ſententiam dixiſſe, commentarius Synodi perhibet. In lucem producta ſunt, quæ Dioſcorus, qui magnæ Alexandrinorum vrbis epiſcopus fuit, ad-

† παραχαλέσαι.

* σὺν ἐμοὶ δὲ δικάσαντας.

† ſiue Iſchyram.

† περὶ σωματικῶν.

Præiudicium mãdatariorũ Rom. pontif. quo Dioſcorus dãnatur.

A uerſus canonum ſanctiones & eccleſiaſticas cõſtitutiones facere auſus eſt, per inquiſitionem in cõceſſu primo inſtitutã, & per ea quæ hodierno die ſunt acta. Ille enim, vt multa omittamus Eutychetem opinionis ſuæ popularem, canonicè & legitimè ab epiſcopo ſuo, eo ſcilicet qui inter ſanctos degit, patre noſtro & archiepiſcopo Flauiano, exautoratum, autoritatem ſibi ipſi arrogans contra canonum ſentẽtiam, prius etiam ad communionem admiſit, quam piis & Dei amantibus epiſcopis Epheſi aſſederit. Sed enim ſedes Apoſtolica, aliis gratiam de rebus quas contra voluntatem & ſententiam eius admiſerunt, fecit: atque illi ad hunc vſque diem ſanctiſſimum archiepiſcopum Leonem, & ſanctã vniuerſalem eccleſiam ſequi perſeuerarunt. Quamobrem in communionem etiam ſuam ipſos, vt B eiuſdem fidei cultores, recepit. Iſte autẽ ad præſens etiam tempus ſe glorioſe de rebus eis iactitar, propter quas anxiè eum lugere & ſummiſſe terram ſpectare oportuit. Ad hæc epiſtolã quoque beatiſſimi Papæ Leonis legi non permiſit, ad beatiſſimum Flauianum ab eo ſcriptã, quum quidem de ea legenda, ab eis qui illam attulerãt admonitus, iureiurando interpoſito, lectionem eius pollicitus eſſet. Quapropter ea non lecta, per ſcandala & offendicula ſanctiſſimæ in orbe eccleſiæ plurimum cepere detrimẽti. Nos verò, tametſi talia auſus ſit, de prioribus tamen eius impiè factis, vt miſericordia eum, ſicuti & alios Dei amantiſſimos epiſcopos, qui nõ eam quam ſibi vſurparunt iudicandi habuere poteſtatem, dignaremur, † proſpeximus. Quandoquidem autem ille priora facinora poſterioribus flagi- C tiis ſuperauit, & excommunicationem aduerſus ſanctiſſimum & piiſſimum magnæ Romæ archiepiſcopum Leonem dictare & promulgare auſus eſt, atque inſuper libellum contra illum criminibus iniquis plenũ ſanctæ & magnæ Synodo obtulit, ſemel denique iterum ac tertio à piis epiſcopis canonicè citatus, dicto audiens non fuit, conſcientia ſcilicet ipſe ſua ictus, multóſque ritè atque ordine à pluribus Sinodis dãnatos contra leges & conſtitutiones ſuſcepit, ſententiam ipſe aduerſus ſeipſum eccleſiaſticis ſanctionibus variis modis proculcatis tulit. Proinde ſanctiſſimus & beatiſſimus Archiepiſcopus magnæ & veteris Romæ Leo, per nos & Synodum præſentem, vnà cum ter beato & celeberrimo Petro Apoſtolo, qui eſt petra & baſis Eccleſiæ Catholicæ, fundamentúmque ortho- D doxæ & rectæ fidei, epiſcopalem ei abrogauit dignitatem, & ab omni ſacerdotali miniſterio alienum eſſe decreuit. Itaque ſancta hæc & magna Synodus, de eo qui dictus eſt Dioſcoro, iuxta ſententiam canonum, calculis ſuffragiiſque ſuis, quòd ei videbitur, ſtatuet. Hæc omnia, quũ autoritate ſua Anatolius, Maximus, & cæteri epiſcopi, præter eos qui vnà cum Dioſcoro exautorati fuerant, confirmaſſent, relationem de omnibus rebus Synodalem ad Martianum imperatorem miſſam, eſſe acta dicunt. Cui ſententia quoq; qua Dioſcoro dignitas abrogata eſt, adiuncta fuerit de verbo ad verbum ſic habens, ſicuti etiam ipſi Dioſcoro eſt inſinuata. Scitote propter ſacrorum Canonum contemptum, & quam ſanctæ iſti vniuerſali Synodo exhibuiſti

Pœnitentibus epiſcopis gratia facta.

† ἐπεσχοπούμεν.

Sententia Synodi Chalcedonenſis, qua Dioſcorus eſt condemnatus.

inobedientiam, propterea quòd præter crimina E alia, de quibus manifeſtò conuictus es, tertiùm à ſancta hac & magna Synodo, iuxta ſacros Canones citatos, vt ad diceodam cauſam adeſſes, non comparueris, decimotertiò vertentis huius Octobris menſis die à ſancta & vniuerſali Synodo exautoratum, ab epiſcopatu & omni eccleſiaſtica *cõſtitutione alienum eſſe. Poſt hæc, vbi de his rebos literæ ad epiſcopos Alexandriã ſcriptæ, & edicta cootra Dioſcorum compoſita fuiſſent. finem etiam ſuum cõgreſſum iſtum habuiſſe. Cæterùm quum turſum coouenisſent, de recta fide tractatum, & ne formula vlla alia conciperetur, decretum eſſe: & poſteaquam res Eotychetis finem ſuum accepiſſent, & ab epiſcopo Rom. per conſtitutionem conſormatæ eſſent, quam etiam omnes comprobarint, omoes eadẽ ſe dicere, ſæpiúſque repetere, exclamaſſe. Poſtquam etiã priocipes poſtulaſſent, vt patriarcha quilibet vnum aut alterom epiſcopum ex diœceſi & admioiſtratione ſua deſignaret, quo voiuſcuiuſque ſententia manifeſtò apod omoes proferretur: Florentiom Sardenſem epiſcopum, epiſcopis vt re deliberata id facerer permittentibus, & Cecropium Sebaſtopolis epiſcopũ, ſic poſtea verba feciſſe. Fides ritè à treceotis decem & octo ſanctis patribus in formulam redacta, & rurſum à ſanctis patribus Athanaſio, Cyrillo, Cœleſtino, Hilario, Baſilio, Gregorio, atque nunc denuò à ſaoctiſſimo Leone cõfirmata eſt. Rogamus igitur, vt ſanctorum trecentorum decem & octo patrum, ſanctiſſimique Leonis ſcriptum legatur. Id vbi factum eſſet. Synodum vniuerſam exclamaſſe: Hæc orthodoxorum rectéque ſentiẽtium fides eſt: ita omnes credimus: Papa Leo ſic credit: Cyrillus ſic credidit: Papa fidem ſic expoſuit. Porrò colloqoio & deliberatione alia habita, vt etiam quæ centũ & quinquaginta patres edideruot, legerentur, lecta ea quoque eſſe. Ad quæ Synodus rorſum exclamaoerit: Hæc omnium noſtrûm eſt fides,: hæc orthodoxorum eſt fides: ita omoes credimus. His dictis, Aetium archidiaconum progreſſum, in manibos ſe habere diuini Cyrilli ad Neſtorium Epiſtolam, dixiſſe, quam manibus ſuis patres Epheſi confirmarit. Et aliam item Epiſtolã ipſius Cyrilli ad Ioannem Antiochenum, itidem vt alteram illam confirmatam: eáſque publicè legi petiit. Itum igitur in cõſilium, & vtrunque ſcriptum publicè lectum eſſe. Epiſtola prior hiſce verbis cõpoſita fuit. Religioſiſſimo & piiſſimo collegæ Neſtorio Cyrillus. Blaterant, vt audio, nõnulli, de ſuſpiciooe mea, quam de pietate tua conceperim: & id crebrius faciunt, ſolicitè admodum, vt cum magiſtratibus propterea congrediantur, opportunitatam obſeruãtes, & fortaſſe alicubi auribus ſe tuis inſeruire putantes. Et poſt pauca. Sancta igitur & magna Synodus profitetur, inqoit ipſum qui ex Deo & patre natura genitus eſt, filium voigenitum, ex vero Deo Deum verum, lumen de lumine, per quẽ pater condidit omnia, deſcendiſſe: iocarnatum & hominem factum, & paſſum eſſe: reſurrexiſſe tertia die, aſcendiſſe in cœlos. Quę & oos ſequi oportet, doctrina ſimul & exemplo illud nobiſcum reputantes, quid ſibi velint verba hæc, Deũ verbum incarnatum & homiocm factum eſſe. Non enim dicimus, Verbi naturam trãſmutatam carnem factam: ſed ocqoe in totum hominem ex anima & corpore conſtantem, verſam eſſe. Verùm illod potius, carne rationali anima aoimata ſibiipſi ſecundum ſubſiſtentiam vnita: Verbum eo, qui verbis exprimi & intelligẽtia percipi nequeat, modo, hominem factum, & filium hominis dictum eſſe. Atque id qoidem non iuxta voluntatem aut beneplacitũ ſolum, ſed neqoe veluti per ſolius perſonæ aſſumptionem, & quòd diuerſæ ad vniooem veram cõueoerint naturæ: verùm quòd vnus ex vtriuſque Chriſtus & filius factus ſit, non quòd naturarũ diuerſitas per vniooem ſublata ſit, ſed qoòd illæ nobis potius vnum Dominum & Chriſtum & filium ex diuinitate atque humanitate ineffabili & ioenarrabili ad vnitatem cõcurſu perfecerint. Et turſom F poſt pauca. Quandoqoidem verò propter nos & noſtram ſalutem, vnita ſibiipſi, iuxta ſubſiſtẽtiã, homanitate proceſſit, ex muliere, carnaliter etiam genitus eſſe dicitur. Noo enim primùm communi more ex ſancta Virgine homo geoitus eſt, & deinde in eum Verbum perueoit: ſed id ex vtero ipſo voitum, carnalem oatioitatem ſubiiſſe dicitur, vtpote carnis ſuæ natiuitatem propriè ſibi aſciſcẽs. Sic ipſum dicimus paſſum eſſe, & reſurrexiſſe, non quòd Deus verbũ propria ſua natura paſſum ſit, aut plagas aut clauorum fixuras aut vulnera reliqua exceperit. * Diuinitas enim perpeſſioni obnoxia noo eſt, propterea quod etiam incorporea eſt. Quoniã verò corpus, quod propriè eius factũ eſt, paſſum eſt, propterea verbum ipſum pro nobis paſſum eſſe dicitur. Nam † id à perpeſſione liberum, in cor G pore perpeſſioni obnoxio fuit. Alterius porrò epiſtolæ partes pleræque antea in hoc opere inſertæ ſunt. In ea autem dictum quoddam eſt, à Ioanne quidem Antiocheno prolatũ, à Cyrillo verò ſuffragiis omnibus comprobatum, qui ſic inquit. Virginem ſanctam, θεοτόκον, boc eſt Dei genitricem profitemur, propterea qoòd Deus verbum ex ea caro & homo factus ſit, & ab ipſa vſque conceptione aſſumptum ex ea templũ ſibi vniuerit. Euangelicas verò & Apoſtolicas voces de Domioo, diuinos illos viros ſcimus partim communiter veluti de vna perſona protuliſſe partim verò taoquam de duabus naturis diſcreuiſſe. Et alias quidẽ magoificè, ſicuti Deom decet, iuxta diuinitatem Chriſti: alias autem ſummiſsè & humiliter, ſecundum bumanitatẽ eius tradidiſſe. Quibus intulit: Sacras haſce voces veſtras vbi legimus, ſicuti & nos ipſos, ſentire vos H comperimus. Vnus eoim Dominus, vna fides, vnum baptiſma. Itaqoe rerum vniuerſarum ſeruatorem Deum glorificauimus, alteri alteris cõgratulantes, quòd congruentem diuinitùs inſpiratis ſcripturis, & traditioni ſaoctorum patrum noſtrorum, noſtræ ſimul & veſtræ eccleſiæ habeant fidem. Hæc vbi lecta ſunt (acta Synodi habent) Synodus exclamauit: Omnes ita credimus, papa Leo ita credit: Anathema in eũ qui vel diuidit, vel confundit. Hæc ipſa Leonis archiepiſcopi eſt fides, Leo ita credit, Leo & Anatolius ita credunt: Omnes ita credimus: & Cyrillus ita credidit. Sempiterna eſt memoria Cyrilli: epiſtolæ Cyrilli ita ſunt, ſicuti ſentimus, ſicuti credidimus, ſicuti credimus. Leo archiepiſcopus

Marginal notes:

*θεσμῶ.

Non eſſe componendas nouas fidei formulas.

Symbolum Nicænum cõfirmatum

Secunda vniuerſalis Synodi decreta comprobata.

Epiſtola beati Cyrilli ad Neſtorium.

Duæ naturæ in vno Chriſto.

Incarnatio Saluatoris.

Paſſio.

Reſurrectio.

* ἀπαθὲς τὸ θεῖον.

† ἦν γὰρ ἀπαθὴς ἐν τῷ πάσχοντι σώματι.

Epiſtola Cyrilli ad Ioannem Antiochenum.

Virgo Maria θεοτόκος.

Verba ſcripturæ de Chriſto.

Gratulatio de cõcordia fidei.

Acclamationes aſſentiẽtis Synodi.

Leonis epiſcopi Rom epiſtola lecta.

A pus ita ſentit, ita credit, ita ſcripſit. Atque vbi de Leonis epiſtola legenda colloquuti eſſent patres, ſicuti in Græcum ſermonem tranſlata fuerat: & ipſam lectam eſſe commentarius refert, eamque de verbo ad verbum actis annexã. Poſt cuius lectionem epiſcopi vociferati ſint: Hæc ipſa patrum fides eſt, Hæc ipſa Apoſtolorum fides, omnes ita credimus. Nos orthodoxi & rectè ſentientes ita credimus, Anathema in eum qui ita non credit: Petrus per Leonem iſta protulit: Apoſtoli ita docuerũt: piè & verè Leo docuit: Cyrillus ita docuit: Leo & Cyrillus ad eundem modum docuerunt: Anathema in eum qui non ita credit: Hæc vera eſt fides, orthodoxi ita credunt: hæc fides eſt patrum. Cur hæc Epheſi lecta non ſunt? Dioſcorus hæc ſuppreſſit. Illud quoque in actorum commentariis reperitur.

Vociferationes ſynodi Leonis ſcriptum cõprobantis.

Particula epiſtolæ Leonis Ro. epiſc.

B Poſtquam pars quædam epiſtolæ Leonis lecta eſt, hoc complectens: Et ad naturæ noſtræ debitam culpam luendam, natura diuina ei quæ perpeſſioni obnoxia eſt, vnita eſt. vt quod ita ſanationi noſtræ affine commodumque eſſet, vnus & idem mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus mori ex altero poſſet, ex altero prorſus non poſſet. De hac voce Leonis Illyricos atque itidem Paleſtinos epiſcopos contendiſſe: & eum qui dictus eſt. Aetium archidiaconum ſanctiſſimæ eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, ſententiam aliam Cyrilli, hiſce verbis compoſitam protuliſſe. Quandoquidem propriũ eius corpus, gratia Dei, quemadmodum inquit Apoſtolus Paulus, pro omnibus mortem guſtauit, oppetiiſſe mortem pro nobis ipſum (Verbum ſcilicet) dicitur: non quòd id periculum mortis adierit, C quantum ad naturam ipſius pertinet (nam hoc dicere, aut ſentire, attoniti ſtuporis eſt) ſed quòd ſicuti modò dixi, caro eius mortẽ guſtauit. Rurſum ad epiſtolæ Leonis dictum, quod ſic habet: Operatur nanque vtraque forma. cum alterius communione, quod ei propriũ eſt: Verbo quidem, id quod Verbi eſt, perficiente: corpore autem, quod corporis eſt, abſoluente. Atque illud quidem in eo miraculis relucet, hoc autem iniurus & contumeliis ſubiacet. Ad hoc inquam dictum Illyricis & Palæſtinis rurſum ambigentibus, Aetius aliud Cyrilli capitulum legit, quod ſic habet: Quædam ſanè voces quàm maximè Deum decent, quædam autem rurſus homini conueniunt, quædam porrò medium obtinent locum, filium Dei Deum ſimul & hominem eſſe ſignificantes. Poſt hæc, de alia epiſtolæ Leonis parte, quos diximus, epiſcopi addubitarunt, cu- D ius hæc ſunt verba. Etiamſi enim in Domino Ieſu Chriſto Dei & hominis perſona vna eſt, aliud tamen illud eſt, ex quo in vtroque communis eſt iniuria & contumelia: & aliud, ex quo communis conſiſtit gloria. Ex nobis enim in eo eſt minor patre humanitas, ex patre autẽ æqualis ei cum patre diuinitas. Ibi tum Theodoritus æqua lance verba ea ponderãs, beatum quoque Cyrillum de verbo ad verbum hæc dixiſſe retulit. Et homo factus, eo quod eius proprium fuit. non mutato, id quod erat permanſit, & alterum in altero habitat, videlicet natura diuina cũ hominibus. Sub hæc, ampliſſimi principes, ſi quæ adhuc reliqua eſſet controuerſia, interrogarũt: & omnes, minimè ſe ambigere dixerũt. Deinde

Cyrilli verba Leonis verbis reſpondentia. Leonis dictũ.

Hoc Theologi quidam Communicationem idiomatum dicunt. Cyrilli ſimile verbum.

Aliud Leonis ſcriptum.

Item Cyrilli et ſimile.

Atticus Nicopolitanus epiſcopus permitti ſibi poſtulauit, vt in diebus paucis, animo trãquillo & quieto, Dei & diuinorum patrum decretum in conſtitutionem referre poſſet. Epiſtolã quoque Cyrilli ad Neſtorium dari ſibi petiit, in qua illum Cyrillus, vt duodecim capitibus ſuis, ita vt alij omnes feciſſent, aſſenſionem ſuã præberet, admonuit. Et principes collocuti, dierum quinque tempus ei conceſſere, vt cum Anatolio Conſtantinopolitano antiſtite congrederetur. Et epiſcopi omnes fauſtis acclamationibus hæc laudarunt, vociferantes: Nos ſic credimus, Omnes ita credimus, & Leo. Sic credimus, Nemo noſtrûm ambigit. Nos omnes ſubſcripſimus. Deinde verba hæc dicta ſunt: Non neceſſe eſt vt omnes conuentamus. Cæterùm quoniã ęquũ eſt, ambigentium fidem confirmari, religioſiſſimus epiſcopus Anatolius ex ſubſcriptoribus deliget, quos ad ambigentes docendos iudicauerit eſſe idoneos. Ibi Synodus intulit: A patribus petimus, vt patres Synodo reſtituant, vt voces & preces orthodoxorum ad imperatorẽ referant: Omnes peccauimus, omnibus venia detur. Tum eccleſiæ Conſtantinopolitanæ clerus exclamauit: Pauci vociferantur, non Synodus hoc dicit. Poſt quos Orientales dixerunt: Aegyptium in exilium. Illyrici autem exclamarunt: Omnium imperator miſereatur, oramus. Et Orientales: Aegyptium in exilium. Et quum cõtrà ex æquo Illyrici vociferarentur, Conſtantinopolitani exclamarũt: Dioſcorum in exilium, Aegyptium in exilium. Hæreticum in exilium, Dioſcorum Chriſtus exauthorauit. Et Illirici rurſus: Omnes peccauimus, omnibus gratiã facito: Dioſcorum Synodo, Dioſcorũ eccleſiis redde. Et quum alia quædam in eundem modum fierent, conſeſſus quoque in finem ſuum cepit. In proxima deinde ſeſſione, poſtquam Senatus per interloquutoriam ſententiam, vt decreta concilij in conſtitutionis formam redacta legerẽtur, ſtatuit: progreſſus Conſtantinus ſecretarius, ex ſcheda hæc recitauit: Poſteaquam Synodus orthodoxæ & catholicę fidei gratia coacta eſt, poſt veram amplius etiam exactam & accuratam magis inquiſitionem & deliberationem fieri debere, cenſemus. Et quia Flauianus diuinæ memoriæ antiſtes, & Euſebius religioſiſſimus epiſcopus, ex actorum commentariorũ, qui lecti ſunt, teſtificatione, & dictis ipſis quorundam qui Synodo tum celebratæ præfuerunt, quiſque hallucinatos ſe eſſe, & perperam dignitatem eis abrogaſſe, qui nihil à fide aberrauerint confeſſi ſunt, iniquè condemnari eſſe probati ſunt: videtur nobis, pro eo atque Deo æquum eſſe placet, quatenus hoc etiam diuiniſſimus & religioſiſſimus noſter Dominus arbitrabitur, vt eadẽ pœna mulctentur, Dioſcorus religioſiſſimus Alexandrię epiſcopus, & Iuuenalis religioſiſſimus Hieroſolymorum epiſcopus, & Thalaſſius religioſiſſimus Cæſareæ Cappadocum epiſcopus, & Euſebius religioſiſſimus Ancyræ epiſcopus, & Euſtathius religioſiſſimus Beryti epiſcopus, & Baſilius religioſiſſimus Seleuciæ Iſaurorũ epiſcopus, qui tum Synodo præierunt: videlicet vt iuxta ſacros canones ab epiſcopali dignitate ſint alieni. Qui verò illorum autoritatem ſunt ſequuti, eos diuinæ maieſtatis cognitioni per-

Atticus Nicopolitanus epiſcopus Synodi ſenatuſconſulta inſcriptum refert.

Principes viri nomine imperatorie Synodo præſunt.

Voces variæ epiſcoporum, Dioſcorũ vel damnari vel recip. in gratiã volentiũ.

Sententia & pœna talionis in Dioſcorum & factionis eius populares.

Epiſtola Leonis Ro. epiſcopi cũ prima & ſecunda Synodi decretis concordat.

Vociferationes aſſentientium epiſcoporum.

Eorundẽ pro damnatis reſtituendis preces.

mittimus. Et poſt quarundam ſententiarum lectionem, epiſcopi qui ibi congregati erant, interrogati ſunt, an fidei trecentorum decem & octo, & rurſum centum & quinquaginta patrũ, literæ Leonis Papæ conſonæ eſſent? Tum Anatolius Conſtantinopolitanus epiſcopus, & reliqui, quàm maximè epiſtolam Leonis cõcordare cum eis qui dicti ſunt patribus reſponderũt: & confeſtim eam omnes manuum ſuarum annotatione roborarunt. His ita actis, Synodus vniuerſa exclamauit: Omnes aſſentimur, omnes comprobamus, omnes idem credimus, omnes idem ſentimus: Omnes ita credimus, Patres Synodo reddantur, ſubſcriptores Synodo reddantur: Viuat Imperator Auguſtus, Viuat Imperatrix Auguſta. Patres Synodo reddantur: qui idem nobiſcum credunt, ſynodo reddantur. Viuat in multos annos Imperator. Qui nobiſcum in ſententia concordant, Synodo reddantur. Multos annos viuat imperàtor. Omnes fidei ſuſcripſimus. Sicuti Leo ita & nos ſentimus.

Interloquutoria principum ſententia.

Sub hæc, interloquutoria ſententia ita promulgata eſt: Retulimus ad diuiniſſimum & piiſſimũ Dominum noſtrum de eis, & ſententiam pietatis eius expectamus. Religio autem veſtra & de Dioſcoro, cui dignitatem † ampliſſima celſitudine nobiſque ignorantibus abrogaſtis, & de quinque iſtis pro quibus precati eſtis, denique de rebus in Synodo hac geſtis vniuerſis, Deo rationem reddet.

† τῆς θεοστυγῆς κορυφῆς.

Reſtituuntur epiſcopi damnati, præter vnum Dioſcorum.

Sententiam eam acclamationibus epiſcopi probarunt, dicentes Dioſcorum Deus exautorauit, Dioſcorus iuſtè dãnatus eſt, Dioſcoro Chriſtus dignitatem ademit. Poſtquam à Martiano reſponſum allatum eſt, quo epiſcopis quid de exauthoratis illis ſtatuerent, permiſit, ſicuti hoc à principibus indicatum eſt, Synodus hoc ſic ad verbum dixit: Rogamus eos vt ingrediantur, Synodo qui eiuſdem nobiſcum ſententiæ ſunt reſtituantur, Synodo qui cum ea idem opinantur reddantur, ad Synodum qui Leonis epiſtolæ ſubſcribunt, reuertãtur.

Aegyptij epiſcopi orthodoxiam profitentur.

Poſtea ſupplices epiſcoporum Aegyptiæ diœceſis libelli Martiano oblati, lecti ſunt, in quibus præter alia hęc fuere. Quemadmodum trecenti decem & octo in Nicæna vrbe patres promulgarunt, ita & nos ſentimus: & anathemati ſubiicimus hæreſim omnem Arij & Eunomij, & Manetis & Neſtorij, & eorum qui dicunt carnem Domini noſtri de cœlo veniſſe, & non ex ſancta Dei genitrice atque perpetua virgine Maria aſſumptam eſſe iuxta ſimilitudinem omnium noſtrûm, abſque peccato. Adhæc Synodus exclamans dixit: Cur Eutycheris etiam dogma anathemate non feriunt? Epiſtolæ Leonis ſubſcribere debent, Eutychetem & dogmata eius anathemate iugulãtes: Leonis epiſtolæ conſentiant: Illudere nobis & diſcedere volunt.

Eutychetis tamen hæreſim ydem non dãnant.

Ibi tum Aegyptij epiſcopi dixere: Multi ſunt in Aegypto epiſcopi: neque nobis, vt eorum perſonam qui abſunt ſuſtineamus, integrum eſt. Et Synodo ſupplicarunt, vt eis, quoad Archiepiſcopum ſuum haberent, expectare liceret: ſentẽtiam & authoritatem illius, iuxta Synodorum conſuetudinem, ſequuturis. Si enim præter eius conſilium qui eis præiret, ſtatuere aut facere quicquam in animum inducerent, malè ſe à prouinciæ ſuæ epiſcopis acceptum iri, dixerunt. Et magna inter eos & ſyno- E dum contentione mota, vix tandem eis, vt quoad epiſcopus eis deſignaretur, expectarent, conceſſum eſt.

Monachorum quorundam ſupplicatio.

Deinde preces monachorum quorundam productæ ſunt, quarum hoc erat caput, ne eis neceſſitas chartis aliquibus ſubſcribendi imponeretur, donec ſynodus vniuerſa, quam imperator ipſe cogendam ſanxiſſet, congregata eſſet, & ipſe decreta eius ritè in ſcriptum relata legiſſet.

Barſumas percuſſor Flauiani.

Eis lectis Diogenes epiſcopus Cyzici dixit, Barſumam vnum inter eos qui ibi conueniſſent eſſe, qui Flauianum iugulauerit. Ipſum enim, σφάξον, hoc eſt, iugula exclamaſſe: neque tum legitimè, quod in ſupplici libello nominatim inſertus non eſſet, in ſynodum veniſſe. Ad hæc verba epiſcopi omnes exclamarunt: Syriam omnem Barſumas vaſtauit, & mille nobis monachos induxit. Atque vbi ſynodus colloquuta, F eos qui conueniſſent, ſynodalem cõſtitutionem præſtolari iuſſit: monachi, vt libelli ab eis cõpoſiti legerentur, poſtularunt. Quorum pars quædam erat, vt Dioſcorus, & qui cum eo erant epiſcopi, in conſeſſum admitterentur.

Synodi clamor cõtra Dioſcorum & deprecatores eius monachos.

Cæterùm ad petitionem eam epiſcopi omnes exclamarunt: Anathema in Dioſcorum, Dioſcorum Chriſtus exautorauit. Monachos hoſce eiice: contumeliã ſynodi tolle: vim ſynodo illatam tolle: probrum ſynodi tolle. Atque aduerſum ea monachi contrà vociferati ſunt: Monaſteriorum contumeliã tolle. Et quum ſynodus rurſum vociferationes ſuas repeteret, per interloquutionem reliqui illorum libelli legi ſunt iuſſi: qui dictabant, non rectè Dioſcoro dignitatem ademptam eſſe: & quæſtione de fide propoſita, diſquiſitione opus eſſe, atque illum in conſeſſum venire debere. Sin G minus, veſtimenta ſe excuſſuros, & ab epiſcoporum qui ibi cõueniſſent communione ſeceſſuros eſſe, dixerunt.

† περὶ τῶν ἀφοριζόντων ἑαυτούς.

His verbis auditis, Aetius archidiaconus canonem de eis legit, † qui ſeipſos ſegregarent, atque vbi contentio inter epiſcopos orta eſt, & monachos, qui partim Dioſcorum & Eutychetem anathemate mactarunt, partim id facere recuſarunt, per interloquutoriã ſtatutum eſt, vt Fauſti preces, & aliorum monachorum, clarius, quo exaudiri poſſent, legerentur:

Preces contra Eutychetem.

quæ preces hoc complectebantur, vt imperator rogatus eos monachos recipere non dignaretur, qui rectis dogmatibus aduerſarentur: inter quos Dorotheus etiam Eutychetem orthodoxum & rectè ſentientem vocauerat, & ab eis in principum præſentia variæ de Eutychete opiniones ſunt productæ. Poſtea in conſeſſu H quinto, Principes omnibus ſatis liquere dixerunt, ea quæ de fide eſſent conſtituta.

** ὅρον.*

Decreti ſynodi lectio.

Et Aſclepiades Conſtantinopolitanæ eccleſiæ diaconus in medium proceſſit & ſynodi * decretum legit, quod hic referre viſum nõ eſt. Ei nonnulli quidem reluctati ſunt, plurimi autem aſſenſi. Porrò poſtquam variæ vociferationes editę ſunt, Principes dixerunt, Dioſcorum retuliſſe, propterea ſe Flauianũ exautoraſſe, quòd duas naturas eſſe dixerit: decretum autem hæc verba, Ex duabus naturis, habere.

Cur Dioſcorus damnatus ſit.

† ἀκοινωνησίαν ἐπαγαγόντι.

Ad quæ Anatolius intulit, non propter fidem Dioſcorum damnatum eſſe, ſed quòd Leonem in † excommunicationem coniecerit, & ter citatus non comparuit. Atque ex eo tẽpore Principes, vt ſententiæ epiſtolæ Leonis decreto infererentur, iuſſerunt. Quum autẽ

epiſcopi

Poſt Nicænā, formulā aliā fidei nō edendam.

epiſcopi reſpondiſſent, decretum & formulam fidei aliam, quod prior illa rectiſſimè concepta eſſet, fieri non debere, res ad imperatorem eſt relata. Imperator ex Orientalibus epiſcopis ſex, ex Pontica diœceſi tres, ex Aſiana tres, ex Thracia item tres, & ex Illyrico quoque tres deligi, eiſque Romanos mandatarios & Anatolium adeſſe iuſſit: qui in martyrio celeberrimæ Euphemiæ conuenientes, profeſſionem fidei rectè conſtituerent: atque vt aut quiſque eorum fidē ſuam declararet, aut ſynodū in Occidentalē orbis partem tranſlatum iri ſciret. Et interrogati vt dicerent, Dioſcorúmne qui ex duabus naturis Christum profiteretur, an Leonem qui duas naturas in Chriſto concurrere doceret, ſequerentur, cum Leone ſe credere, & qui aliter dicerent, Eutychianiſtas vocari exclamarunt. Ita Principes decreto duas naturas quæ non mutarentur, non diuiderentur, non confunderentur, in Chriſto vnitas eſſe, iuxta Leonis ſententiam addi iuſſerunt. Porrò poſtquam Principes cum Anatolio & Leonis mandatariis, in martyrium ſanctæ Euphemiæ peruenerunt, vbi quoque aderant, Maximus Antiochenus, Iuuenalis Hieroſolymitanus, Thalaſſius Cæſarienſis, ſimulátque iſti omnes è templo egreſſi ſunt, Synodi decretū in hanc ſententiam lectum eſt. Dominus noſter & Saluator Ieſus Chriſtus: & reliqua, quę in hiſtoriæ contextu inſeruimus. Poſt hæc vbi omnes exclamarūt: Hæc ipſiſſima patrum fides eſt, Metropolitani ei mox ſubſcribant. Hæc fides Apoſtolorum eſt: huic omnes aſſentimur, omnes ita ſentimus. Principes inter ſe colloquuti reſponderunt, ſe ea quæ à patribus conſtituta, & ab omnibus comprobata eſſent, ad * ſacram Celſitudinem relaturos eſſe. In conſeſſu ſexto Martianus ipſe affuit, & primùm pro concione ad epiſcopos verba de concordia orthodoxæ & rectæ fidei fecit. Deinde iuſſu eius ab Aetio archidiacono fidei decretum lectum eſt, eíque omnes ſubſcripſerūt. Poſt hæc imperator, num de conſenſu omnium decretū cōſcriptum eſſet, percunctatus eſt: atque id per fauſtas acclamationes omnes confirmarunt. Et imperator rurſum orationem habuit, eámque omnes collaudarunt. Sub hæc, Imperatore cohortante, canones epiſcopi condiderunt, & Chalcedonenſi ciuitati metropolis iura conceſſerunt. Imperator quoque epiſcopos tres aut quatuor dies expectare, & quemlibet eorū quod vellet proferre, vt in Principum præſentia quod æquum eſſet decerneretur, iuſſit. Et ſic cōſeſſus is ſolutus. Ad

Duæ naturæ in vno Chriſto.

Decretum Synodi lectum, ab omnibus approbatur.

** θείαν κορυφὴν.*

Canones eccleſiaſtici.

alium poſtea conſeſſum ventum eſt, & in eo canones compoſiti. Deinde autem conuentu alio coacto, vnà cum aliis Maximus Antiochenus & Iuuenalis Hieroſolymitanus cōſedit. Ibíque conſtitutum, vt Antiocheno antiſtiti vtraque Phœnicia, & Arabia ipſa: Hieroſolymitano autem, tres Paleſtinæ prouinciæ parêrent. Atque hæc ab epiſcopis & principibus ſtabilita ſunt. In ſeſſione noua, de Theodorito Cyri epiſcopo actum, qui aſſurgēs anathemate Neſtoriū dānauit, verbis hiſce. Anathema in Neſtoriū, eúmq; qui ſanctam virginem Mariam Dei genitricem non dicit, & qui in duos filios diuidit vnum filium vnigenitum. Ego etiam decreto & Leonis epiſtolæ ſubſcripſi. Itaque de cōſenſu omnium, ſedem ſuam recepit. Rurſum in congreſſu alio, Ibas Edeſſæ epiſcopus, vt de rebus eius diſpiceretur, obtinuit. Lecta eius eſt epiſtola, quā Photius Tyri & Euſtathius Beryti epiſcopi in iudicio oppugnarunt. Sententia eius rei in proximā ſeſſionem dilata. quæ poſtquam vndecima eſt coacta, pluribus epiſcopis præſentibus, nōnulli quidem vt ſacerdos tantum eſſet, ſtatuerunt: alij verò, vt epiſcopi dignitatem etiam obtineret, iudicarunt: aduerſarios eius pro foribus eſſe, & vt ingredi eis liceret petere, dicentes. Quæ de eo acta & decreta erāt, lecta ibi ſunt. Quum autem principes ea legenda eſſe cenſerent, quæ Epheſi de eo ipſo conſtituta eſſent: epiſcopi illis reſponderunt, quæ in poſteriore Epheſia ſynodo geſta eſſent, vt pro irritis haberentur, iudicatum eſſe: electione & conſecratione Maximi Antiocheni ſola excepta. Qua de re preces Imperatori obtulere, vt ille ſanciret, ne quid earum rerum quæ Epheſi ſecundò actæ eſſent, obtineret: ſynodo, quæ ibi primùm ſanctiſſimo Cyrillo Alexandrino paſtore præeunte celebrata eſt ſalua. His ita dictis, Ibas ſynodi iudicio epiſcopatum ſuum recepit. Porrò cōſeſſu duodecimo Baſſiani Epheſij epiſcopi res agitata eſt: & tum vt ille epiſcopatu abiret, eúmque Stephanus reciperet, decretum eſt. Id per alium quoque conuentum confirmatum. Seſſione tredecima, de Nicomedienſi Eunomio & Nicæno Anaſtaſio actum, qui de finibus prouinciarum ſuarum adminiſtrandarum inter ſe contēdebant. Coactus quoque decimuſquartus conſeſſus, in quo de rebus Baſſiani eſt tractatum. Et poſtremò omnium ſynodus Conſtātinopolitano throno ius illud tribuit, & confirmauit, vt alterum ſtatim à Romana ſede locum & ordinem is obtineret. Atque ita finem ſuum ſynodus accepit.

Ibas Edeſſenus itidem.

Decretorum poſterioris Epheſiæ ſynodi abolitio.

Baſſiano Epheſio epiſcopo epiſcopatus abrogatus.

Conſtantinopolitanus antiſtes ſecundū Rom. epiſcopū primatum obtinet

ECCLESIASTICÆ HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSSEXTVS.

De Zenonis imperio: & quòd is, quum indoctus eſſet, & diſſoluta prorſus vita, multa Rom. imperij perdiderit loca.

CAPVT I.

Zeno imperator flagitioſus.

QVÆ ſob Martiani & Leonis piorũ imperatorũ rerum adminiſtratione in eccleſiis acciderunr ſic ſe haboere. Zeno autem poſtquã Imperiũ accepit, non rectè ſe eorũ ſummã gubernare poſſe putauit, niſi voluptatib⁹ omnib⁹ cũ poteſtate ſumma perfrueretur. quibus adeò ſe à primis, qood dicitur, carceribus corrumpẽdum permiſit, vt nibil prorſus eſſet, quod impetum eios in facinota teterrima inhibere poſſet. Ita ſiquidem turpibus flagitiis ſe contaminauit, vt exiſtimaret, ſi clàm intra regiæ penetralia ſcelera patraret, obſcurum id & minus generoſum eſſe. Sin publicitùs & apertè in conſpectu omnium abſque pudore omni flagitioſus eſſet, id demum Principe & imperatore dignũ eſſe cenſoit. Quod ille ſic ſeruiliter admodum & periculoſè arbitratus eſt. Ego verò dixerim, non ex eo verum imperatorem, qui legibus ſolutus, † arbitrio ipſe ſuo viuat, quòd alius imperet, æſtimari: verùm ſi in ſeipſum potius poteſtatẽ exerceat, neque praui quicquam animum ſuum ſubire ſinat: vnde ille aduerſus fœditatem & turpitudinem inuictus, & à libidine omni alienus, perinde atqoe animata virtutum effigies, ciuea ſubditóſque ſuos vniuerſos ad imitationem ſui pertrahat. Zeno igitur quum voluptatibus ſeſe dedidiſſet, ignoraſſe mihi videtur, * ſeruũ ſe omnium fœdiſſimum, aut mancipium, propter momenta ea quibus ad deteriora ſemper paulatim raptus eſt, factum eſſe: ooo aliter quàm ſeruus quiſpiam inutilis, ſubinde domioos mutans. Et habuit is certè dominas voluptates plures quã numerari poſſent, eo quòd perpetuò ſibi inuicẽ ſuccedentia ſcelera cum haudquaquam ad finẽ peruenire paſſa ſint: & voluptates quibus in præſentia deditus erat, nunquam conſtiterint, ſed veluti initium & igniculus ſuccedentis libidinis fuerint, ſempérque deteriora alia facinora inuitarint & conciliarint. Id quod ſic neceſſariò procedit, qooad imperator verè quiſpiã euadat, & † turbulẽtum voluptatũ ſtatum ita ſibi captiuum ſubiuget, vt deinde illis imperet, & haudquaquam tyrannide illarum prematur. Alioqui acceſſionibus libidinum tacitis & voluptatum illecebris delibutus, veluti ſeruus miſerrimus improbæ dominæ ad extremum vſque momentum ſeruit, donec tãdem ſuppliciis infernalibus dedatur. Talis ab ipſo ſtatim initio & ingreſſu E imperij Zeno fuit, vir incompoſitus, diſſolutus, intemperãs, & corruptus. Quã ob rem & ei qui ſceptrum illi tradidit, honorem debitum piis operibus noo tribuit, & imperium male adminiſtrauit. Proinde populi ſubditi omnes in Oriẽte ſimul & Occidente afflicti ſont. Nam qui ab ipſa Agar originem docunt populi Meſopotamiam vaſtarunt. Thraciam autẽ innumera Hunnorum, qui antea Maſſageræ dicti fuerant, & tũ Iſtrum trauſierant, multitudo, nemine obſiſtẽre, liberè percurrit. Si quid verò ea illorum direptione fuit reliquum, id ipſum Zeno per vim abſtulit, qui non minus quàm barbari ipſi hoſtiliter eam inuaſit. Nec ille longinqoa modò loca detrimentis affecit, verumetiam domum F ſuam per abſurdas fœdáſqoe voluptates vaſtam dedit.

Verus imperator quis ſit.

† αὐτοκράτωρ.

** τρίδουλον ἄισχιστον ἀνδράποδον.*

† ἄνδρων ἀχλοκράτειαν.

Agareni Meſopotamiam vaſtãt, Hunni Thraciam.

De tyrannide Baſiliſci, Vt Zeno imperio ſit exutus: & vt Timotheus Aelurus, & Petrus Cnapheus, recuperatis ſedibus ſuis, quartam ſynodum oppugnarint. Cap 2.

PAruo ſiquidem elapſo tempore, Baſiliſcus Verinæ Auguſtæ frater, aduerſos eum conſurrexit. Ille verò nihil quod virum & Imperatorẽ deceret, ſed illiberale & ſummiſſum quiddam cogitans (deſperata enim prorſus quædam res eſt, libidinibus dedita impietas, effœminatũ G ſatis animum, eo quod voluptatibus victa manus dat, indicans) & Verinæ dolum ſuſpectum habens, per aduerſam tempeſtatem celeriter in Iſaurorum regionẽ, Ariadnam coniugem quæ à matre tandẽ fugerat, & qoi præterea fidi ei erãt, ſecum habens, ſe contulit. Porrò Baſiliſcus imperio tanquam ſpolio quodam ſine ſanguine arrepta, Imperiale ſibi ipſi impoſuit diadema, & Marcum filium ſuum Cæſarem creauit: exercitúmque ingentem ad Zenonem Seleuciæ apud Iſauros, in qua vrbe ſicut prius in lucem editus fuerat, ita tum profugus latebat, obſidendũ miſit, & bellum id aduerſus Zenonem gerendum Illo & * Trocundo cõmiſit. Atque vbi res ſuas, H ſicuti ipſi videbatur, probè conſtitutas eſſe putauit, minus ſibi legibus parendum eſſe duxit. Ac niſi contrà quàm Leo, & qui ante cum imperauerant, fecerant, rempub. adminiſtraret, ne imperandum ſibi qoidem exiſtimauit. Ad eã rem autem eum maximè coniona nomine Zenonis, quam etiam Auguſtam dixit, incitauit. Cum qua aduerſus fidei profeſſionem bellum cepit. Ac primùm qoidem ad quoruudam Alexandrinorũ legatorum petitiones, Timotheum Aelurum ab exilio, in quo decem & octo annos vixerat, reuocauit: qoum Acacius Orphanotrophus & popillorum curator, poſt magnum Gennadium Conſtan-

Zeno profugus Seleucia Iſaurorum latet.

Baſiliſci tyrãnis.

Marcus filius eius.

Illus & Trocundus duces aduerſus Zenonem mittũtur.

Baſiliſcus ſceleroſus.

** fort. legendũ Leontio, infrà cap. 13. Eod.*

Timotheus Aelurus ab exilio reuocatus.

Acacius epiſcopus Conſtãtinopolitanus.

Aelurus pedẽ frangit.

Conſtantinopolitanæ eccleſiæ præeſſet. Aelurus A in vrbem Imperialem venit, atque ibi cohortẽ hominum diſſolutorum ſecum trahens, magnificè proceſſit: atque aſino inſidens, ex Imperiali palatio templum ſupplicationum gratia petiit. Cæterùm quum iumentum id caſu quodã procidiſſet, ipſe pede fracto, cum ignominia indè eſt profectus. Petrum quoque Cnapheum Baſiliſcus ex Inſomnium monaſterio, vbi abditus latebat, acciuit: & Aeluro quidem Alexandrinum, Cnapheo autem Antiochenum rurſum thronum, Timotheo qui Proterio ſucceſſerat, & ſacro Calandione pulſis, conceſſit. Iſti quamprimùm ſedes eas receperũt. armis ſtrenuè ſumptis, quartam Synodum anathemati ſubiecerunt. Multis præterea aliis Baſiliſcus licentiam multam permiſit, quoſcunque eccleſiaſticis opinionibus aduerſari ſatis poſſe ſciret. Prius autem quàm thronos ſuos Aelurus & Cna- B phens reciperent, quum adhuc Conſtantinopoli eſſent, Baſiliſco perſuaſerunt, vt ad epiſcopos vniuerſos † circulares daret literas, quibus concilium Chalcedonenſe, & Leonis libellum, per anathema damnaret. Qui illis facilè obſequens, ita ſcripſit.

Cnapheus ab exilio redit.

Iſti Chalcedonenſem ſynodum damnãt.

† ἐγκυκλίους σιλλαβάς.

† Zeno Imperator ſuis victis, in caſtellum quod Cõſtantinopolim accolæ nominant, caſu quodam profugit. Itaque ad fuga comites cum alto gemitu: Ludibrium, inquit, Dei prorſus eſt homo, qui me quoque ſic ludificat. vates quidem conſulti, menſo hoc iulio ex neceſſitate quadam me Conſtantinopoli eſſe oportere, reſponderunt: & ego me in vrbem Conſtantinopolitanam venturum eſſe putaui. Nunc verò fugiens & deſertus ab omnibus, tumulum hunc miſer teneo, caſtello vrbis cognomine reperto. Suid.

Circulares Baſiliſci litera aduerſus ſanctam quartam ſynodum, procuratione Timothei & Petri ſcripta.

Caput 3.

Baſiliſci circulares literæ aduerſus chalcedonenſe Cõcilium, & Leonis Rom. epiſcopi Tomum.

IMperator Cæſar Baſiliſcus, pius, victor triũphator, maximus ſemper colendus Auguſtus: & Marcus, illuſtriſſimus Cæſar: Timotheo religioſiſſimo & Dei amantiſſimo magnæ vrbis Alexandrinorum archiepiſcopo, atque omnibus per Orientem & Occidentem ſacerdotibus Dei. Quaſcunque, qui ante nos fuere piiſſimi Imperatores, qui beatam, immortalem, & viuificam Trinitatem rectè coluere, pro recta & Apoſtolica fide ſanxere leges, eas veluti toti mundo ſalutares, non modò tempore vllo negligi & aboleri nolumus, verum etiam perinde atque conſtitutiones proprias promulgamus. Et quum veram pietatem, flagrantemq́ue erga Deum & Seruatorem noſtrum Ieſum Chriſtũ, qui nos condidit, & ad tantam gloriam extulit, ardorem ſtudiis rebúſque humanis omnibus præferamus, atque inſuper coniunctionem gregis Chriſti ſalutatem ipſi ciuibúſque & ſubditis omnibus firmúmque adeò fundamentũ atq; inconcuſſum Imperij noſtri murum eſſe credamus, meritò certè diuino mentis zelo permoti, vnionem ſanctæ Eccleſiæ imperij noſtri primitias Deo & ſeruatori noſtro Ieſu Chriſto offerentes, conſtituimus, vt fundamentũ firmamen- A túmque * felicitatis humanæ, hoc eſt trecentorum decem & octo ſanctorum patrum, qui Nicææ olim cum ſancto Spiritu in conuentu eccleſiaſtico congregati fuere, Symbolum, quod nos atque omnes qui ante nos fuerũt certa fide profitentes, baptiſmum ſuſcepimus, ſolum in omnibus ſanctiſſimis Dei eccleſiis obtineat, & ab orthodoxo rectéque ſentienti populo vſurpetur: quippe quod ſolum veræ rectæque fidei contineat autoritatem & decretum, ſatiſq; cùm ad omnes in vniuerſum hæreſes abolendas, tum ad vnionem ſummam ſanctarum Dei eccleſiarum conciliandam valeat. Et ad diuinum iſtud Symbolum confirmandũ robur ſuum habeant, ea quæ in imperante hac vrbe aduerſus eos qui in ſpiritum ſanctum blaſphemi fuere, à centum quinquaginta ſanctis patribus, tum autem quæ etiam in metropoli Epheſiorum aduerſus im- B pium Neſtorium & ſectatores eius ſunt acta. Ea autem quæ vnionem & ordinem bonum ſanctarum Dei eccleſiarum, & pacem orbis totius turbant, videlicet Tomum Leonis, & omnia quæ Chalcedone per formulam ſeu decretum fidei, aut editionem ſymboli, aut expoſitionem, aut doctrinam, aut diſputationem, per res nouas, aduerſus id quod diximus ſanctum ſanctorum trecentorum decem & octo patrum ſymbolum dicta & acta ſunt, ſancimus, vt & hic & vbique in eccleſiis omnibus à ſanctiſſimis vbicunque fuerint epiſcopis, apud quos reperta fuerint, anathemate feriantur, atque igni tradantur: propterea quòd hoc ſic etiam ab eis qui ante nos fuere, & nunc pia & beata quiete fruuntur, Conſtantino & Theodoſio minore Imperatoribus de hæreticis dogmatibus omnibus conſtitutum eſt. Hæc ſic abolita, prorſus ex C ea, quæ vna & ſola catholica Apoſtolica & orthodoxa Eccleſia eſt, eiiciantur: vtpote quæ ſempiterna & ſalutaria trecentorum decem & octo, atque etiam centum & quinquaginta, qui profeſſionem de ſancto ſpiritu promulgarunt, & eorum etiam qui Epheſi congregati fuere, ſanctorum & beatorum patrum decreta tollũt. Neque prorſus cuiquam vel ſacerdoti, vel laico & populari homini diuinam ſancti ſymboli cõſtitutionem violare aut tranſgredi liceat. Præterea autem, vnà cum rebus omnibus Chalcedone aduerſus ſacrum ſymbolum nouatis, anathemate iugulandam cenſemus hæreſim eorum, qui non profitentur filium Dei vnigenitum ex Spiritu Sancto, & ſancta Dei genitrice ſempérque virgine Maria verè incarnatum & hominem factum eſſe: ſed aut de cœlo veniſſe, D aut per phantaſiam atque imaginationem hominem exiſtimatum eſſe, prodigioſè blaterant. Omnem denique hæreſim aliam, & ſi quid aliud tempore, modo, & loco orbis vniuerſi quocunque vel verbis, vel ſententiis aduerſus ſacrum ſymbolum nouatũ eſt. Sed enim cùm Imperiali prouidentiæ maximè conueniat, nõ præſentibus modò, verumetiam futuris temporibus conſulere, & ciuibus ſubditíſque accurata deliberatione de certa tranquillitate proſpicere, ſtatuimus, vt ſanctiſſimi vbique epiſcopi ſacris hiſce circularibus literis publicatis ſubſcribant, verbíſque diſertis declarant, ſoli diuino trecentorum decem & octo ſanctorum patrum

Confirmatur Nicanũ ſymbolum.

ἀνθρωπίνης εὐζωίας.

Decreta item Conſtantinopolitana ſynodo comprobantur. Epheſia itidẽ,

Tomus Leonis & Chalcedonenſis Decreta damnãtur.

Hæreſes omnes dãnantur.

ſymbolo aſſentiendum eſſe: quod autoritate ſua centum & quinquaginta ſancti patres confirmarunt, ſicuti decreto etiam ſuo poſtea, qui in Metropoli Epheſia conuenere piiſſimi patres cenſuerunt, quod videlicet ſoli ſancto trecentorum decem & octo patrum ſymbolo & fidei decreto aſſentiri conueniat. Atque vt anathemate configant actiones Chalcedooenſes omnes, & ex eccleſiis prorſus eiiciāt, veluti orthodoxorum populorum offendiculum, totiúſque orbis & noſtræ felicitatis impedimentum. Eos porrò, qui poſt diuinum hoc ſcriptum noſtrū, quod ad exoptatam ab omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ vnionem conciliandam ex ſententia Dei promulgatum eſſe perſuaſum babemus, auſt vnquam fuerint, vel in diſputatione, vel in doctrina, vel in ſcripto qualicunque tādem tempore & modo & loco, Cbalcedone aduerſus fidem res nouatas proferre, aut ſaltem oominare, vt turbarum & ſeditionis in ſanctis Dei eccleſiis & in Romana ditione omni autores, & Dei ſalutiſque noſtræ hoſtes, iubemus ioata conſtitutiones dudum ante nos ab eo qui in beata & ſancta quiete eſt Imperatore Theodoſio aduerſus eiuſcemodi maleuolentiam latas, & ſacro huic circulari ſcripto nuſtro adiuoctas, ſiquidem epiſcopi aot clerici ſint, dignitatem amittere: ſin monachi, aut laici & populares, exulare, bonorúmque vniuerſorum publicationi & vltimis ſubiacere pœnis. Ita namque, quæ ſemper à pietate noſtra adorata eſt ſancta & ὁμοούσιος conſubſtaotialis, quæ res vniuerſas condidit, atque viuificauit, Trinitas, etiamnum à nobis, per eorum quæ memorauimus zizaniorum abolitionem, rectarúmque & Apoſtolicarum ſancti ſymboli traditionum confirmationem, culta animabus noſtris ſubditiſq; omnibos placabilis & propitia erit, nobiſcúmque ſemper manebit, & res bumanas pacabit.

L. Ariani. C. de hæret. & manich.

De ijs qui circularibus Baſiliſci literis ſubſcripſerunt. Epiſtola Aſianorum epiſcoporum, ſanctam quartam ſynodum perſtringens. Caput 4.

Epiſcopi plurimi circularibus iſtis ſubſcripſerunt.

Circularibus iſtis non modò Timotbeus & Petrus, quos diximus, conſenſerunt: ſed Anaſtaſius etiam, qui poſt Iuuenalem Hieroſolymitanam tenuit ſedem, facillimè ſubſcripſit, & quamplurimi alij eccleſiarum antiſtites, quin gentis non pauciores. qoi omnes Leonis tomū, & Synodum Chalcedonēſem repudiarunt. Declarat id verum eſſe, libellus ſupplex ab Aſianis epiſcopis Epheſi congregatis, ad Baſiliſcum ſcriptus, qui ad verbum hæc complectitur. Modis omnibus piiſſimis & Chriſtianiſſimis Dominis ooſtris, Baſiliſco & Marco, perpetuis victoribus, Auguſtis. Et poſt pauca. In rebus omnibus lōgè piiſſimi & Chriſtianiſſimi Principes declaraſtis, cum inuiſa & hoſtili fide vos egregiè bellum gerere. Et poſt alia. Horrendum profectò quoddam, quod eis imminet iudiciū, & diuini igois ardor, & iuſtus ſerenitatis veſtræ motus, aduerſarios ad pedex veſtros abiiciet: qui potentem Deum & fide confirmatum imperium veſtrum ſuperbæ vindictæ telis petere audent, & tenuitati noſtræ multis modis non parcentea, calumniis & mendaciis ſycophanticis nos ſemper perſtringunt, quaſi vi & oeceſſitate quadam adacti, diuinis veſtris & Apoſtolicis circularibus literis ſubſcripſerimus, quum id cum lætitia & alacritate omni fecerimus. Et poſtea. Ne igitur alias quàm ſacras circulares veſtras literas edere atque proponere velitis. Atque illud quod diximus ſcitote, orbem omnem rurſum euerſum, & parua ea viſum iri, quæ in Chalcedonenſi ſynodo accidêre mala, quæ quidem infinitas etiam illas patrarunt cædes, & orthodoaorum iniquè atque iniuſtè ſanguinem effuderunt. Et poſt pauca alia. Arieſtamur corā Saluatore ooſtro Ieſu Chriſto, liberam eſſe & innocentem pietatem veſtram: à qua iuſtam & canooicam & eccleſiaſticam aduerſus illos, & maximè contra eum qui impiè epiſcupatum in vrbe Imperante gerere multis modis deprehenſus eſt, condemnationis & exautotationis ſententiam ferri petimus.

Aſianorum epiſcoporum Epheſi congregatorum ſcriptum, circulares Baſiliſci laudantium.

De Eutychianis: quæ ad hos fecerit verba Timotheus. De Paulo Epheſi epiſcopo. Et de prærogatiua patriarchatus eiuſdem vrbis, quam et quarta ſynodus ademit, Timotheus verò Aelurus reſtituit. Cap. 5.

Circularibus iſtis publicatis, vt Zacbarias inquit, qui Eutychetis opinionem ſomniabant, & mooaſticam ſectabantur, perinde atque in lucrum & commodum per circularia ſcripta, & Timothei honorem inexpectatum iocidiſſent, celeriter ad eum accurrerunt: & cum eo tolloquuti, vbi Dei verbum oobis iuxta carnem, & rurſum patri iuxta diuinitatem ὁμοούσιον conſubſtantiale eſſe audiuere, ad loca ſua reuerſi ſunt. Idem memoriæ prodidit, Timotbeum ex vrbe deſcendentem, veluti Alexandriam nauigaturum, Epheſum appuliſſe, & Paulum in throno epiſcopali collocaſſe: qui antea quidem à prouincialibus epiſcopis, quemadmodum aotiquo more receptum erat, conſecrationem ſuſceperat, ſede autem ſua deturbatus fuerat. Et Epbeſiorum etiam vrbi antiqua patriarcbatus iura, quæ ei Chalcedonenſis Synodus ademerat, reſtituiſſe: atque ibi eis rebus peractis, Aleaandriam veniſſe. Vbi ſtatim omnibus perſuaſit, vt Chalcedonenſem Synodum anathemate condemnarent, ſicuti antea quoque à me eſt dictum. Multi etiam ei reſtitêre: & ab eius factiooe pleriq; alij, & in primis Theodotus ille, vnus ex eis qui à Theodoſio Ioppæ conſecrati fuerant, reſiluere. Theodoſius autem ille eſt, qui prædoois more, quum Iuuenalis Byzantij eſſet, Hieroſolymorum eccleſiam occupauerat.

Eutychiani in Aegypto monachi Aeluri capta laudant.

Paulus per Aelurum ſedem Epheſiam recuperat.

Multi in Aegypto etiā Aeluro reſiſtunt.

Theodotus.

Theodoſius prædo eccleſiaſticus.

Vt Acacius Conſtantinopolitanus & Daniel Columella Baſiliſco perſuaſerint, vt contrarias prioribus pro ſancta ſynodo circulares conſcriberet literas. Caput 6.

HÆc vbi ſic Baſiliſcus egit, Acacio quoque vt circulares eius literas reciperet, & Synodum

Acacius Conſtantinopolitanus epiſcopus, Daniel Columella, & populus vrbis Conſtantinopolitanæ, magnis animis Baſiliſco, circulares eius reiicienee, reſiſtunt.

nodum Chalcedonenſem anathemati ſubii- [A] ceret, per vim iuſtitit: quum id iam tres magni throni feciſſent. Illum verò vehementer indoluiſſe, ſeque ipſum & thronum ſuum, atque etiam ſanctiorem ſacrificij aram pulla veſte ohduxiſſe, opinio eſt. Qui deinde, plebe & monachorum Conſtantinupolitanorum ordine congregato, ſtrenuè tyranno teſtitit. Quo tẽpore etiam Daniel ille magnus ea columna deſcendit, & cum Acacio eccleſiaſticos conuentus egit. Baſiliſcus motum plebis vrbanæ veritus, in ædes Imperiales ex templo reuerſus eſt, & Senatui indixit, ne moleſtiam Acacio exhiberent, quod multitudo ad incendendam vrbem parata eſſet. Daniel verò plebis & monachorum multitudine aſſumpta, ad tyrãnidem acceſſit, & propalàm liberè apud eum de rectis dogmatibua diſſeruit. Ille igitur ab Acacio & Daniele coa- [B] ctus, circulares priores literas abnegauit, & cõſtitutionem quæ circulares eas ſurreptitiè impetratas prorſus induceret atque aboleret, edidit, & eam priori illi contrariam in orbem vulgandam miſit, qui aliter longè quàm circulares illæ ſcriptæ fuerant, compoſita, Synodum Chalcedonenſem defendit. Cæterùm Zacharias, qui rem eam omnem affectibus ductus conſcripſit, in hiſtoria ſua contrarias prioribua circulares literas prætermiſit: quas ego alicubi inuẽtas hic apponam. Earum verba hæc ſunt.

contrarias prioribus Circulares Baſiliſcus publicat.

Contrariæ circulares Baſiliſci literæ. Caput 7.

IMperatores Cæſares, Baſiliſcus & Marcua. [C] Fidem Apoſtolicam & orthodoaam, quæ iã inde ab initio in Catholicis eccleſiis vſque ad noſtri Imperij tetupora obtinuit, & ſub imperio noſtro obtinet, atque adeò in perpetuum obtinere debet, in quam etiam baptizati ſumus, quam & credimus, eam ipſam ſolam inuiolatam atque inconcuſſam obtinere, & obtinentẽ perpetuò celebrari in omnibus orthodoxorum catholicis & Apoſtolicis eccleſiis, neque quidquã aliud requiri debere ſancimus. Proinde quicquid ſub Imperio noſtro actum editúmque eſt, ſiue circulares literæ ſeu ſcripta alia quæcunque tãdem ea ſint, profeſſionis fidei aut eccleſiaſticæ conſtitutionis gratia promulgata, irrita & abrogata eſſe iubemus. Neſtorium & Eutychetem, nec non hæreſes omnes, & eos qui idem cum [D] illis ſentiunt, vniuerſos anathemate condemnamus. Decernimus quoque, de fidei cauſa neque Synodum cogi, neque quæſtionem aliã inferri, ſed hæc quæ approbamus firma & inconcuſſa manere: Prouincias etiã reddi debere ſanctiſſimo & religioſiſſimo patriarchæ & archiepiſcopo Acacio, quarum antiſtitum electionem & conſecrationem Imperantis huius & inclytæ vrbis thronus habuit. ita videlicet, vt Dei amantiſſimi qui nunc ſunt epiſcopi, in ſedibua ſuis permaneant: neque poſt obitum illorum, præiudicium aliquod aduerſus iura electionis ſacri throni imperãtis huius & inclitæ vrbis creetur. Atque diuina hæc ſanctio noſtra vim ſacræ cõſtitutionis habens, ne cui in dubium aut cõtrouerſiam vocetur. Hæc ſic acta.

Neſterius & Eutyches damnantur.

Iuriſdictio Põtificialis Conſtãtinopolitanæ ſedi, integra reſtituitur.

Vt Zeno in imperium ſuum ſit reſtitutus, Baſiliſcus autem interierit. Caput 8.

Ducere Baſiliſci Zenoni cõcilsantur

POrrò Baſiliſcus quòd aduerſus fidem libellum gereret, odium omnium incurrit. Quod vbi cognouere, quibus Zenonis obſidio commiſſa fuerat, iuramento interpoſito ſe fidos illi futuros, Zenoni conciliati ſunt: eoque recepto, ad vrbem Imperantem ire contenderunt: cùm quidem dona ab eo partim iam accepiſſent, partim ſe accepturos eſſe ſtipulati eſſent. Ferunt ſanè quidam protomartyrẽ, quæ multũ & ſtrenuè decertauit, Theclam, arcanis, quibuſdam viſionibus illi reſtitutionem Imperij confirmaſſe. Quapropter Zeno vt martyri de eiuſcemodi denunciatione gratiam referret, in metropoli Seleuciæ, delubrum amplitudine maximum & pul- [B] chritudine præſtantiſſimum condidit, quod multo auro & Imperialibus donariis exornauit. Baſiliſcus de Zenonis motu certior factus, conſobrinum ſuum † Harmatium, copiarum in Thracia ducem, qui progreſſum illius impediret, aduerſus eum miſit, eumque iureiurando ſanè quàm horrendo, ne ſe vnquam Zenoni cõiungeret, obſtrinxit. Harmatius cum Zenone ad Nicæam congreſſus, in eum illum coniecit metum, vt fruſtra ſe rem quam conficere nequiret, aggredi putarit: niſi donis ac pollicitationibus Harmatium, ſe videlicet Baſiliſcum filium eius Cæſarea tænia exornaturum eſſe, expugnaret. Atque ita hũc quoque iuriſiurandi religionẽ parui facientẽ, Zeno aduerſus Baſiliſcum in partibus ſuis habuit. At Baſiliſcus his rebus cogni- [C] tis, ſtatim ſententiam mutauit: & Imperiali corona ſacræ menſæ impoſita, ſupplex ipſe cum † Zenonide ad baptiſterium confugit. Zeno confeſtim Conſtantinopoli receptus, primùm eccleſiam magnam, deinde cum apparatu & comitatu maximo Imperialem regiam ingreſſus eſt. Baſiliſcus autem quum viginti mẽſes in Romano imperio tyrãnus fuiſſet, in Cappadociam moriturus miſſus eſt: atque in mãſione quadam ſeu * militari diuerſorio, cui Acuſi nomen eſt, cum vaore & liberis interſectus eſt. A Zenone ſtatim Circenſes ludi editi. Deinde is, pro eo atque paulò antè ſe facturum intauerat, Harmatij quidem filium Baſiliſcum ad Cæſaris dignitatem extulit: poſtea autem Harmatium, quòd cum non magis ſibi, quàm Baſiliſco fuiſſet, fi- [D] dum fore arbitraretur, iugulari iuſſit: filiũ porrò eius Cæſarem ſacerdotẽ fecit, qui deinde multo pòſt eccleſiam Cyzicenã optimè adminiſtrauit.

Zeno Theclã protomartyri Seleuciæ iſauorum tẽplum condidit.

Baſiliſcus Harmatium ducẽ aduerſus Zenonẽ in Thraciam cuntem mittit.

† Procopius Harmatium nominat.

Baſiliſcus Harmatii filius.

Harmatius quoq; ad partes Zenonis tranſit.

† Alii Zenobiam vocant.

Zeno Conſtantinopolim redit.

Baſiliſci cædes.

Baſiliſcus Harmatii filius Cæſar.

Baſiliſcus ex Cæſare ſacerdos fit, & epiſcopus Cyzicenus. Harmatius trucidatur.

** Baſiliſcum tyrannum cum vxore & filiis, Zeno in Cappadociam miſit hyemis tempore, eóſque neque veſte neque cibariis iuuari iuſſit. Vnde breui ſe inuicem complexi, collacrymantes miſeri perierunt. Procop. Hic inexplebilis auaritiæ fuit. Nam & ob eccleſiarum antiſtitibus pecuniam exegit: & à tenuibus opificibus, manuum labore vitæ ſumptus tolerantibus, excutiendis non abſtinuit. Quapropter ob eiuſmodi exactiones lacrymis plena erant omnia. Sub Leone is pro Ruſtico copiarum militarium dux lectus. Suid.*

Epiſcopi Aſiani libellum pœnitentiæ ad Acatium mittunt, de ſynodo eum placantes. Caput 9.

ZEno ſimulátque in Imperium reſtitutus eſt, E per conſtitutionem ſcriptam quamprimũ, quicquid à tyranno Baſiliſco per circulares literas cõtrà fidẽ nouatum fuerat, abrogauit. Quod vbi Aſiani epiſcopi intellexerunt, miſſis ad Acacium Conſtantinopolitanum epiſcopum pœnitentiæ libellis, gratiam ſibi fieri petierũt: illa deprecatione vſi, quòd non ſua ſponte, ſed vi maxima adacti circularibus ſubſcripſiſſent. Eámq; rem non aliter ſe habere, & ſe Chalcedonenſi Synodo aſſentiri, atque iuxta eius decretum & antea credidiſſe, & nunc credere, iuramento cõfirmarunt. Epiſcoporum ſcriptũ hoc erat. Acacio ſanctiſſimo & piiſſimo ſanctiſſimæ quæ apud imperantem Conſtantinopolim, nouã Romã, eſt Eccleſiæ patriarchę. Et poſt pauca. Rectè ſanè ad nos venit, qui locum etiam veſtrum obtinebit. Et rurſum. Per libellos ſupplices ſignificamus, ſubſcripſiſſe nos non ex animi ſententia, ſed neceſſitate coactos, literis tantum & verbis, non autem animi deſtinatione, Circularibus illis aſſentientes. In acceptabilibus enim precationibus noſtris, annuente Deo, quæ à totius orbis luminaribus trecentis decem & octo, & rurſum à centum quinquaginta ſanctis patribus accepimus, adhæc quæ à diuinis patribus Chalcedone cõgregatis, piè & rectè conſtituta ſunt, ea credimus. Hæc epiſcopi ſcripſere. Siue autem Zacharias, qui hæc affectibus ductus cõſcripſit, ſycophãticè hoc illis impegit, ſeu ipſi epiſcopi, quòd præter animi ſententiam circulari conſtitutioni ſubſcripſerint, quum ita ad Acaciũ ſcriberent, mentiti ſunt, diſpicere & pronunciare certò non poſſum. Hæc certè ſic habuere.

Aſiani epiſcopi reſipiſcẽtes.

Circulares priores Baſiliſci literas antea laudatas damnant.

Euagr. lib. 3. cap. 9.

Vt Zeno Petrum Cnapheum, & item alios Antiochia expulerit, & Calandioni epiſcopatum eius commiſerit. De reductione reliquiarum ſancti Euſtathij Antiocheni.

Caput 10.

ZEno Petrum Cnapheum, vt qui à Baſiliſco reuocatus eſſet, Antiochia expulit, & Calãdioni Stephani ſucceſſori epiſcopatum reſtituit. Paulum etiam Epheſo exegit, Neſtorium item Tarſo, & Cyrum Hierapoli, Romanum Chalcedone, Samoſatis Euſebium, Mopſueſtia Iulianum, Paulum Conſtãtia, & Andream Theodoſiopoli. Calandion autem neminem ad communionem admittebat, qui non prius Petrum & circularia Baſiliſci anathemate confodiſſet. Ac de Zenonis voluntate & cõſenſu, diui Euſtathij qui Philippis apud Macedones in exilio vitam finierat, reliquiæ cum reuerentia multa Antiochiam reductæ ſunt: quas cum lętitia ſumma ciuitas ea, ad decimum octauum ferè lapidẽ extra vrbem effuſa excepit. Atque illi qui ad longum vſque tempus ab eccleſia ſeceſſerant, annis centum elapſis, eccleſiæ tandem prorſus vniti ſunt.

Cnaphei & aliorum ſubintroductorũ epiſcoporum expulſio.

Euſtathij cineres Antiochiã perlati: Eccleſia ibi certa perfectáque vnio.

Vt Alexãdriæ Timotheo Aeluro Petrus Moggus, Moggo Timotheus Salophaciolus, huic porrò Ioannes Tabenneſiotes, huic autem rurſus Petrus Moggus, eis qui Proterium ſectati fuerant, ad ſe receptis, & Zenonis Henotico, hoc eſt, conciliatorio ſeu pacificatorio edicto comprobato, ſucceſſerit.

Caput 11.

COnſtituerat Zeno Timotheum quoque Aelurum Alexandria eiicere. Poſtquam autem ad multam eam ſenectutem perueniſſe, & iam non longè à ſepulchro abeſſe cognouit, conſilium mutauit. Atque ille paulò pòſt ad inferorum migrauit iudicium. Alexandrini autem poteſtate ſibi & autoritate vſurpata, paſtorẽ ſibi delegerunt impietate Aeluro longè deteriorem, Petrum cognomento Moggum, quem vnus & alter, ſicuti ferunt, epiſcopi cõſecrarunt, quibus legitimè dignitas adépta fuerat. Quod vbi Zeno reiciuit, eos qui illum epiſcopum legerãt, morte mulctauit. Timotheum autem Salophaciolum, Proterij ſucceſſorẽ, qui Canopi (ſicuti diximus) degebat, in ſedẽ ſuam reſtituit, cui Moggus diebus triginta ſex incubauerat. Ac Timotheus quidem Imperatoriis literis thronum ſuum recuperauit. Breui verò pòſt, conſilium quidam ceperunt, F legatum ad Imperatorem mittendi Ioannẽ presbyterum Tabenneſiotam, qui œconomus templi honorandi præcurſoris & Baptiſtę creatus fuerat: vt vbi epiſcopus eorũ inter homines eſſe deſiiſſet, Alexandrini poteſtatem epiſcopi quem vellent eligendi haberẽt. Qui legatus vbi compertus eſt ſibi ipſi epiſcopatũ procari, quẽadmodum Zacharias inquit postquam Imperatori iurauit, haud vnquam ſe Alexandriæ thronum recepturum eſſe, domum reuerſus eſt, & Imperator conſtitutione, vt poſt obitum Timothei, Ioanne excepto, cathedram epiſcopalem Alexandriæ, quem ibi clerus legiſſet ſortiretur, ſanciuit. Non multo pòſt Timotheo defuncto, Ioannes pacta conuenta & iuſiurandum parui pendẽs, pecunia quibuſdam, vt idem Zacharias ait, corruptis, ad epiſcopatum cõſcendit. Quod vbi factum eſt, Zeno illum quidem reiici iuſſit, G ſuggeſtione autem Acacij ſcriptum ad Alexandrinos, quod ἑνωτικὸν, hoc eſt, vnionis conciliatorium vocauit, dedit: in quo præcepit, vt thronus Petro Moggo reddatur, ſiquidẽ ille ſcripto ei ſubſcribere, & Proterij ſectatores recipere, quartámque Synodum approbare vellet. Hanc rei eius diſpoſitionem, de Acacij ſententia (ſicuti dixi) conſtitutam, Pergamius, qui nuper admodum Aegyptiæ prouinciæ præfectus declaratus fuerat, Alexandriam pertulit. Is poſtquam eò peruenit, & Ioãnem Romam profugiſſe cõperit, cũ Petro Moggo colloquutus, vt Henoticum Zenonis ſcriptum reciperet, ei perſuaſit: & eos pręterea ab eccleſia ſeceſſiſſent. Ille tomo ei ſtatim ſubſcripſit: & quum Alexandriæ publicus populi cõuentus celebraretur, quia Henoticum Zenonis omnibus placuit, eos quoque H qui propter Proterij partes ſeceſſerant, admiſit. Atque vbi orationem non ita longam ad populum habuit, quam ad eccleſiaſticum plebis conuentum compoſuerat, poſtea etiam Zenonis conſtitutionem multitudini recitauit, hiſce verbis compoſitam.

Aelurus moritur.

Petrus Moggus ei Alexãdria ſuccedit.

Eo reiecto, Timotheus Salophaciolus epiſcopatum Alexandrinum recipit.

Ioannes Tabenneſiotes ſe epiſcopatum Alexandrinum non recepturum eſſe iurat.

Idem tamen Salophaciolo mortuo epiſcopus fit.

Petro Moggo epiſcopatus Alexandria reſtituitur.

Vnio eccleſia Alexandrina.

De Zenonis edicto, quod Henoticum, hoc eſt, pacificatorium eſt dictum, neque reiiciens neque comprobans Chalcedonenſem ſynodum. Cap. 12.

IMperator Cæſar Zeno pius, victor triumphator, maximus, ſemper colẽdus Auguſtus: Alexan-

Zenonis Henotica conſtitutio ad Alexandrinos.

Imperium cõſeruatur per orthodoxam fidem.

Symbolum Nicænum.

Commeditates conſentientis & concordis Chriſtianæ fidei.

Inſidias diabolus eccleſiæ tendit per ſectas & diſſidia inteſtina.

Alexandrinis, & qui per Aegyptum & Libyam & Pentapolim ſunt religioſiſſimis epiſcopis & clericis, & monachis & laicis. Cùm Imperij noſtri initium & coſeruationem, tum autẽ opes atque armaturam inexpugnabilẽ perſuaſum habeamus eſſe. ſolam rectam & veram fidem quã diuina inſpiratione Nicææ trecenti decem & octo ſancti patres congregati promulgarunt, & Conſtantinopoli centum quinquaginta itidem ſancti patres coacti confirmauerunt, diu noctúque precationibus ſtudiis legibúſque noſtris omnibus hoc agimus, vt per eam vbique locorum ſancta Dei Catholica & Apoſtolica eccleſia incremẽta capiat, quæ incorruptibilis & immortalis ſceptrorum noſtrorum mater, & pij populi noſtri in pace & religionis diuinæ concordia perſiſtentes, acceptabiles pro imperio noſtro preces vnà cum Dei amãtiſſimis epiſcopis & piiſſimis clericis & Archimãdritis & monachis fundant. Cùm enim magnus Deus & Saluator noſter Chriſtus Ieſus, qui ex ſancta virgine & Dei genitrice Maria incarnatus & natus eſt, glorificationem & ſacrum cultum noſtrum conſentientem laudauerit, benignéque ſuſceperit, tum gentes hoſtiles conterentur atque extinguentur, & omnes colla ſua Imperio ſecũdum Deum noſtro ſummittent: pax etiam, & quæ ex pace proueniunt bona, cœli ſalubritas, frugum vberias, aliáque quæ hominibus commoda ſunt, liberaliter ſuppeditabunt. Itaque quum fides irreprehenſibilis & vos & imperiũ Romanum ſic conſeruet, preces nobis à piis Archimandritis & eremitis, aliíſque venerandis viris oblatæ ſont: qui cum lachrymis nobis ſupplicarunt, vt vnionem in ſanctiſſimis eccleſiis fieri & membra membris coniungi, quæ honeſtatis pietatíſque inimicus ab annis plurimis ſegregare eſt conatus, curaremus. Qui quidem inimicus bene nouit, ſi integro & cõiuncto eccleſiæ corpori bellum inſerat, victum ſe iri. Qui etiam effecit, vt infinitæ gentes & generationes, quas tot annorum tempora ex hac vita ſubduxerũt, partim abſque lauacri regeneratione obierint, partim ſine diuinæ communionis perceptione ad ineuitabilem illam omniũ migrationem tranſierint: & vt cædes innumerabiles patratæ ſint, ita vt ſanguinis vnda nõ ſolum terra, verumetiam aër ipſe contaminatus ſit & infectus. quæ omnia quis eſt qui non in melius mutari exoptet? Quapropter ſcire vos volumus, neque nos, neque quæ vbiq; locorum ſunt eccleſias, aliud ſymbolum, aut doctrinam aut formulam fidei, aut fidem etiam, præterquam quod (ſicuti dictum eſt) à trecẽtis decem & octo ſanctis patribus editum, & à centum & quinquaginta, quorum mentionem etiam fecimus, ſanctis patribus comprobatum eſt ſanctum ſymbolũ vel habuiſſe, vel habere, vel habituros eſſe, neque aliquos qui habeant ſcire: atque ſi quis etiam habeat alienum illum putare. Nam id ſolum ſymbolum, quemadmodum diximus, Imperium noſtrum conſeruare confidimus. Et populi vniuerſi, qui ſalutarem conſequuntur illuminationem, hoc ſolo recepto baptizãtur. Hoc etiam ſequuti ſunt ſancti patres Epheſi congregati, qui impium Neſtorium & opinionis eius poſtea ſectatores cõdemnarunt, quem ſanè Ne- A ſtorium vnà cũ Eutychete, quòd diuerſa ab eis quæ dicta ſunt ſentiant, anathemate ferimus: duodecim etiam capita illa à ſanctæ memoriæ Cyrillo ſanctæ catholicæ Alexandrinorum eccleſiæ Archiepiſcopo promulgata recipientes. Profitemur autem vnigenitũ filium Dei & Deũ (qui verè homo factus eſt, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui conſubſtantialis eſt patri ſecundum diuinitatem, & idem cõſubſtantialis nobis iuxta humanitatem: & qui deſcendit & incarnatus eſt ex ſpiritu ſancto, & Maria virgine & Dei genetrice) vnum eſſe, & non duos. Vnius enim eſſe dicimus & miracula & perpeſſiones, quas ſponte ſua carne pertulit. Eos verò qui cũ diuidunt aut confundunt, aut phantaſiam ſeu ſpectrum inducũt, haudquaquam approbamus. Et pura labíſque ᵃ peccati omnis expers, veráB que, ex Dei genitrice incarnatio ᵇ acceſſionem filij nõ attulit: & trinitas, vno trinitatis eius Deo verbo incarnato, trinitas permanſit. Quum igitur ſciamus neque ſanctas quæ vbique ſunt, & orthodoxas Dei eccleſias, neq; qui eis præſunt Dei amãtiſſimos ſacerdotes, neque Imperialem noſtram ſublimitatem ſymbolum aliud, aut fidei decretum præter eam quam diximus ſanctã doctrinam & formulã, vel antea tuliſſe, vel nunc ferre, ᶜ cõiunximus nos per vnionem inter nos ipſos, nihil addubitantes, nihílque cunctantes. Atque hæc ſcripſimus, non vt noui quicquã de fide afferremus: ſed vt vos per certã perfectámque doctrinam cõfirmaremus. Quemlibet verò qui aliud quicquam ſenſit, aut ſentit, aut nunc, aut quandocunque, vel Chalcedone, vel in qua C cũque ſynodo alia, anathemati ſubiicimus: præcipuè verò quos diximus, Neſtorium & Eutychetem, & qui cum eis idem ſentiunt. Coniungite ergo vos per vnionem ſpirituali matri Eccleſiæ, & diuina ipſius in ea communione fruimini, per id quod dictum eſt vnum & ſolũ trecẽtorum decem & octo ſanctorum patrũ profeſſionis fidei decretum. Ipſa enim ſanctiſſima mater veſtra Eccleſia, vos vt germanos natiuóſque filios, circunfuſis vlnis amplecti deſiderat, & ſuauem veſtram vocem aliquando tandẽ audire cupit. Itaque vos ipſos incitate atque vrgete. Quod ſi feceritis, tum Domini & Seruatoris & Dei noſtri Ieſu Chriſti, benignitatem vobis ipſis conciliabitis, tum ab Imperiali noſtra amplitudine laudem eximiam feretis. Quibus li- D teris lectis, Alexandrini vniuerſi ſanctæ catholicæ & apoſtolicæ Eccleſiæ coniuncti vnitíque ſunt: & quæcunque in medio fuere offendicula & impedimenta, ſuſtulere.

Vnum Nicænũ fidei ſymbolũ obtinere debet.

Confirmatum à ſynodo Conſtantinopolitana, & Epheſia priore.

Duodecim Cyrilli capita.

Vnum ſolummodo Chriſtũ Dei Patris Verbum cum propria carne cognoſcimus. Cyrill.

† †

ᵃ ἀναμάρτητος.

ᵇ προσθήκην τῷ υἱῷ ὑπεποίησε.

ᶜ ἑνώσαμεν αὐτοὺς μηδὲν ἐνδοιάζοντες.

Vnio eccleſiarũ per concordem fidei Nicænæ profeſſionem.

† † *Genuit ex ſe Virgo corpus, ſed quod conceptum eſſet, ex ſpiritu. Hilar. In natura humanæ ſuſceptione gratia quodammodo illi homini naturalis facta eſt, quæ nullum peccatum poſſet admittere. Aug. et Greg. Nazanz. virginem matrem ante conceptionem filij ſui & anima & corpore cœlitus ſanctificatam eſſe ſcripſit. Talis erat illa ſuſceptio, quæ Deum hominẽ faceret, & hominẽ Deum. Aug. Virgo carnem Chriſti non peperit de peccati propagine. Id. ſup. Ioan. tract. 79 Erronea ergo fuerit magiſtri Sententiarum illa lib. 3. diſt. 3. ſententia: Sanè dici poteſt, & credi oportet, iuxta ſanctorum atteſtationes conuenientiam, ipſam (carnem Verbi) prius peccato fuiſſe obnoxiam, ſicut reliqua virginis caro fuit.*

Vt Calandion in exilium ſit actus, & Petrus Cnapheus in eius rurſum inſilierit ſedem: & de inconſtantibus ac verſipellibus Petri Moggi moribus. Cap. 13.

Calandion in exilium mittitur.

PORrò Calandion Antiochenus antiſtes ad Acacium & Zenonem ſcripſit, & Petrũ mœchum vocauit, quum propter ea quæ de illo accidiſſent, tum quòd Alexandriæ anathema in ſanctam quartam Synudum conieciſſet. At Calandion, quòd per eam cauſam, occaſionem arripuit, vt Illi & Leontij & Pamprepis, qui á Zenone defecerant, & tyrannidem affectabant, partes foueret, ad Oaſim exilij cauſa incolendam damnatus eſt Atque ille quidem ſic rurſum Antiochia eiectus: Petrus autem Cnapheus fraude in negocio peragendo vſus, in deſideratam ſibi Antiochenam ſedem rurſum inductus eſt, poſtquam henotico Zenonis ſubſcripſit. Dedit is ad Petrum Moggum Alexandriæ epiſcopum, & viciſſim ab eodẽ accepit ſynodales literas. Martyrius itidem Anaſtaſij Hieroſolymis ſucceſſor, ad eum more recepto epiſtolas eiuſcemodi miſit. Coniunctus quoque ei eſt, qui Conſtantinopolitanam gubernabat eccleſiam, Acacius.

Illus, Leõtius, Pamprepes, tyrannidem affectant. Petrus Cnapheus Antiochenam ſedẽ recipit.

Petrus Moggus ſynodum Chalcedonenſem damnat. Idẽ ſepulchri violator.

Verùm non multum interceſſit temporis, & nõnulli qui Petri Moggi partium fuerant, quum eum cõſilium mutaſſe videreot, à communione eius receſſerunt: quòd ex eo ſcilicet tempore Chalcedonenſem ſynodum in eccleſia anathemans ſententia damnaſſet, & Timothei cadauer effodiſſet. Eam rem vbi Acacius Conſtantinopolitanus audiuit, grauiter factum id tulit, & magnopere eſt perturbatus: adeò certè, vt quoſdã Alexaodriam mittendos duxerit, qui rei veritatem cognoſcerent. Eos verò Petrus poſtquam diligenter inquiſitos adeſſe reſciuit, certiores fecit, nihil ſe earum rerum admiſiſſe: & multitudine quadam contracta, atteſtationes conſcripſit, quæ indicabant, Petrum nihil earum quæ aoditæ eſſent rerum feciſſe. Ille verò re ipſa veluti cothurnus quidam, aut Proteus Pharius atque Euripus, verſipellis ſcilicet homo fuit, & ſibi ipſi non conſtitit: verùm pro eo atque ei viſum eſſet, ſemper ſe temporibus & rebus ipſis accommodauit. Et aliquando quidem Chalcedonenſem ſynodum comprobauit, aliquando autem perinde atque palinodiam canens calculis omnibus reiecit, & anathemate condemnauit. Ex literis autem eis quas ad Acacium Conſtantinopolitanum epiſcopum, qui dolum eius per inquiſitionẽ ſcrutatus eſt, dedit, qualis fuerit, liquebit. Scripſit autem in hæc verba.

Petrus Moggus homo varius, ex eodẽ ore calidũ & frigidũ efflat.

Epiſtola Petri Alexandrini ad Acacium miſſa, Imperantis vrbis epiſcopum. Cap. 14.

Litera Moggi ad Acacium Conſtantinopolitanum.

ALtiſſimus Deus remunerabitur ſanctitati tuæ labores & ſudores tantos quos tot annorum curriculis fidei ſanctorum patrum profeſſione conſeruanda ſubiiſti: quam ſanè aſſiduè prædicans confirmaſti. In ea ſymbolum quoque ſanctorum trecentorum decem & octo patrum rectè poſitum reperimus: in cuius ſcilicet profeſſione baptizati, & antea credidimus, & nunc quoque ei credimus. Id quod etiam comprobarunt centum & quinquaginta ſancti patres, qui Conſtantinopoli congregati fuere. Itaque quum aſſiduè omnibus in recta via præeas, per vnionem ſanctam Dei coniunxiſti Eccleſiam: & nobis certiſſimis argumentis perſuaſiſti, nihil eſſe contra hæc actum in ſanctiſſima vniuerſali ſynodo Chalcedonẽſe celebrata: quippe quę cũ ſanctis Nicænis patribus concordet, eorúmque decretum confirmet. Et quum in actis Chalcedonenſibus noui nihil reperiſſemus, ſponte noſtra illis aſſenſimus & credidimus. Cęterùm certiores facti ſumus, monachos quoſdam, qui cõiunctioni noſtræ fraternæ inuident, de iniuriis criminibúſque quibuſdam ad vos retuliſſe, quibus tamen illi non facilè ſanctitatem veſtram permouêre. Primùm, quòd reliquias eius qui in ſanctis eſt patris noſtri beati archiepiſcopi Timothei in locum aliùm tranſtulerimus: quod factum neque Deo placet, neque legibus cõuenit. Deinde, ad conuiciom aliud qnod non conſiſtit, & priore illo deterius eſt, peruenere. Quomodo nanq; anathema iaculari in ſanctã Chalcedonenſem ſynodum potuimus, cui credidimus, & quam confirmauimus? Non latet autem pietatem veſtram populi noſtri feruor & leuitas, & monachorum etiam ad nouas res ſpectãtium motus: qui quum in animo habeant, cum quibuſdam conſulta animi deſtinatione improbis ab Eccleſia reſilire, populum ſecum auellere conãtur. Porrò veſtris adiuti precibus, re deliberata, canonem quæ mederi malo imminenti poſſet, inuenimus, nihil ſanctæ Chalcedonenſi ſynodo, in qua nihil noui ſcimus eſſe actum, derogantem, vt ſimul ea ipſa ratione & ſimplicibus per perſuaſionem ſatisfaceremus, & eos qui nobiſcum conuẽtus agunt, per apollogiam defenderemus. Id vt diceretur, curauimus. † Atque in eo quum toti eſſemus, mox etiam prohibuimus. Certiorem verò ſanctitatem veſtrã facio, ne nunc quidem ceſſare eos qui ſemper zizania ſeminant, monachos: & tanquam inſtrumenta ſibi aſciſcere quoſdam, qui monaſteria non incolunt, ſed paſſim vagantes, rumores varios contra nos & eccleſiaſticam Chriſti pacem & tranquillitatem ſpargunt: neque nobis, pro eo atque decet, canonicè quicquam in ſancta Dei catholica eccleſia facere permittont. Illúdque ſedulò agunt, vt nobis populus hic potius præeat, quàm pareat: & facere id quod Deo non placet, ſtudent. De ſanctitate autem veſtra, nobis perſuademus, eam omnia ad * ſacratiſſimum orbis terrarum dominum relaturam: curaturámque eſſe, vt conſtitutio à ſerenitate eius edatur, in qua de eccleſiaſtica pace, ea quæ & Deum ipſum & Imperatorem deceãt, & in quibus omnes acquieſcant, præcipiat. Atque hæc cothurnus ille Petrus, homo inconſtans & verſutus, fraudulenter ad Acacium ſcripſit.

Laudat Nicænam fidem.

Item Chalcedonenſe concilium.

† τοῦτο λέγειν πεποιήκαμεν. καὶ τοῦτο πολὺς γενόμενος ταχέως ἐκωλύσαμεν.

Conſultò hoc ſic obſcurè dictum.

* θεόστεπτον δεσπότην τῆς οἰκουμένης.

Vt Ioannes Tabenneſiotes Alexandriæ epiſcopus Romam profectus, Felici Rom. epiſcopo perſuaſerit, vt is Acacium repente & inconſultò epiſcopatum abdicaret. Caput 15.

Ioannes Tabenneſiota actiones Romæ.

IOannes autẽ Alexandriæ epiſcopus Tabenneſius, cuius antea quoq; fecimus mẽtionẽ, quum inde profugiſſet, Romã veoit, & turbam conciuit:

Simplicius Ro. epiſcopus.

conciuit: propterea ſe throno ſuo excidiſſe dicens, quòd Leonis doctrinam & Chalcedonenſem ſyoodum defenderet: aliumq́ue qui ab his prorſus diuerſum ſentiret, in locum ſuum ſubſtitutum eſſe. Querela ea permotus Simplicius Romæ poſt Leonem epiſcopus, ad Zenonem illegitimam Ioannis eiectionem reprehendens ſcripſit: eiſque Zeno, non aliam illum ob cauſam ſede ſua expulſum eſſe, quàm quòd periurij cõpertos eſſet, reſcripſit. Poſtquam Simplicio Felix ſucceſſit, noo intermiſit Ioanoes moleſtus illi eſſe, de Petro, quem Acacius Conſtantinopolitanus prius tanquam hęreticum reiectum, tum admodum complecteretur, referens. Et quum frequentiùs ei inſtaret, tandem Felici perſuaſit, vt literas ſtatim ederet, in quibus Acacio, quòd cum Petro Moggo communionem haberet, dignitatem abrogauit. Quas literas contra ecclesiaſticam traditionem compoſitas, ſicuti Zacharias ſcribit, monachi quidam ex Inſomnium ſodalitate, Acacio obtuleruot. Acacius autem non recepit.

Felix Rom. epiſcopus. Is dignitatem literis ſuis Acacio abrogat.

Euagr. lib. 3. cap. 18.

Porrò Zacharias rem ipſam vt acta eſt ignotare, & ſummam tantum eius, ita vt referri eam audiuit, exponere videtur. Ego verò illam certò mihi compertam commemorabo.

Quæ propter Acacium inter Felicem & Zenonem acciderint. De Cyrillo, contubernij Inſomnium monachorum præceptore & duce. Vt Rom. legati & Acacius Conſtantinopolitanus à ſynodo Rom. dignitatibus ſuis priuati ſint.

Caput 16.

IOannes libellos ſupplices Felici aduerſus Acacium, quòd præter rationem cum Petro communicaret, & res pleraſque alias non ex præſcripto ſanctionum eccleſiaſticarum ageret, dedit. Et Felix ad Zenonem Vitalim & Siminum epiſcopos miſit, cum mãdato & decreto huiuſmodi, vt Chalcedooenſis ſynodus calculis omnibus obtineret: Petrus, vt qui non ſanam coleret religionem, Alexandria euceretur: & Acacius Romam aliquos mitteret, cum Ioanne in iudicio, ſi quam haberet actionem, experturus, aut cauſam dicturus, & legitimam actionũ ſuarum rationem redditurus. Prius autem quàm Vitalis & Siminus Roma Conſtantinopolim venerũt, ſodalitatis Inſomniũ præfectus Cyrillus ad Felicem Papam ſcripſit, moram eius tantam accuſans, per quam tot res nouæ in eccleſiaſticis cõſtitutionibus inducerentur. Literis eius acceptis, Felix legatis ſuis ſcripſit, ne quid prius agerent, quàm Cyrillum cõueniſſent, & ab eo quid agendum eſſet cognouiſſent. Dedit quoque alias ad Zenonem literas, quibus illum de ſynodo Chalcedonẽſi, & de ea quam io Aphrica Honorichus † cõcitauerat, perſequutione admooebat. Quin & ad Acacium ſcripſit, maximam eum nouatarum in Eccleſia rerum cauſam eſſe dicens. Zeno eadem quæ antea Felici reſcripſit, Ioannem ſcilicet fruſtra illi moleſtiam exhibere, qui haud quaquam ſe thronum eccleſiæ Alexandrinæ conſcenſurum eſſe iurauerit, iuriſiurandi religionem violarit, epiſcoparum per ſacrilegium arripuerit, & alia grauia facinora admiſerit. Nec Petrum Moggum, inquiſitione nulla præeunte ad ſedem peruenisse, ſed illum priuſquam eam acceperit, manibus ſuis fidei Nicænorum patrũ quam comprobarit ſubſcripſiſſe: cuius fidei veſtigiis Chalcedonenſis etiam ſyoodus innitatur. Illud quoque † iuramẽto interpoſito verbis hiſce Zeno ſcripſit. Debent certò & pietas noſtra, & qui dictus eſt ſanctiſſimus Petrus, vniuerſæq́ue adeò ſanctiſſimę eccleſię, recipere & colere Chalcedonenſem ſanctam ſynodum, quæ cum profeſſione fidei Nicæoæ ſynodi concordat. In rerum iſtarum actis, eius quem nominauimus Cyrilli aliarumq́ue in vrbe Imperiali Archimãdritarum, atque etiam Aegyptiæ diœceſis epiſcoporum & clericorum, ad Felicem cõtra Petrum, & eos qui cum eo commuoicabant, veluti hęreticos, datæ epiſtolæ reperiuntur. Et nonnulli ex Inſomnium monaſterio Romam profecti, apud Felicem de Simino & Vitali queſti ſunt, quòd ad adoentum vſque eorum Byzantij clàm & occultè Petri nomen iu ſacris codicillis fuiſſet, atque ex eo tempore ad eum vſque diem eſſet, & quòd propalàm ſerretur, coutra canoues Vitalim & Siminum cum Petro & Acacio commercium & communionem habere. Aegyptiorum quoque epiſtolæ eadẽ ſignificabant. Et præterea, Ioannem qoidem orthodoxum eſſe, recteq́ue ſentire, & ſedem ſecundum canones recepiſſe: Petrum autem à duobus tantum qui eandem prauam opinionem ſequuti fuiſſent conſecratum eſſe, eundemq́ue poſt Ioannis diſceſſum nihil rerum grauium aduerſus orthodoxos agere intermiſiſſe. Hæc omnia quum Acacius ex eis qui Byzantium Roma venerant cognouiſſet, tantum abeſt vt autoritate ſua rebus huiuſmodi, quum facile poſſet, interceſſerit: vt etiam adminiſtrum ſe Petri actionum præbuerit, & ferè omnes cum illo communicare coëgerit. Quæ omnia adauxit, & vera eſſe confirmauit Simeones ille ex Inſomnibus ad Felicem miſſus, qui apertè Siminum & Vitalim quod cum hæreticis communicaſſent conuicit, quódque ipſis præſentibus propalàm Petri nomen ex ſacris tabulis promulgatum eſſet, quum ne per prætextum quidem grauiter ſed id illi ferre oſtendiſſent. Quapropter factum, vt permulti ex ſimplicioribus ab hæreticis ſeducti ſint, qui à Romana etiã ſede receptum eſſe Petrum dixerunt. Addidit & illud Simeooes, quum variæ quæſtiones in medium productę eſſent, Vitalim & Siminum cum nullo orthodoxo colloqui, aut per literas et reſpondere voluiſſe, neque eos etiam de rebus io religione nouatis accuratiùs diſquiſiuiſſe. Monachorum quoque dicta preſbyter quidam Syluanus, qui cum Vitali & Simino in vrbe imperante fuerat, comprobauit. Tum autem & Acacij epiſtola ad Simplicium producta eſt, quæ oſtendebat Petrum dudum vt nothis filium exauctoratum eſſe. Quas ob cauſſas Simino & Vitali ſacerdotalis dignitas abrogata, & ipſi lõgiſſimè à communione ſancta repulſi ſunt. Et communibus ſuffragiis ſynodus Romana hæc ſic ad verbum decreuit, Petrum hæreticum, qui olim per ſenteutiam, epiſcopali cathedra et adempta,

Vitalis & Siminus epiſc. Rom. Põtificis Legati apud Zenonem in Ioãnis cauſa.

Cyrillus Inſomnium monachorũ præfectus.

Litera Felicis ad Zenonem.

Item ad Acacium.

Reſponſum Zenonis ad Felicem.

† ἐπομοσάμενος. Hoc verbum Euagrius non habet, lib. 2. cap. 20.

Libelli accuſationum varij ad Felicem contra Moggum miſsi.

Vitalis & Siminus legationis ſuæ præuaricatores.

Acacius nimium Moggo addictus.

Simeones Inſomnij ad Felicem miſſus.

Vitalis & Siminus, propter ψευδοπρεσβείαν & perperam obitam legationem damnati.

Synodus Romana Moggũ damnat.

† Honerichus rex Vandalorum, pluſquàm trecentis triginta quatuor epiſcopis in exilium pulſis, eò quòd Arianus eſſet, in Catholicos admodum ſæuiit. Diac.

Acacium mẽdax aequit.

damnatus, proſcriptus, & anathemate cõfoſſus eſt, eccleſia Romana non recipit. Cui quidem ſi aliud nihil quod obiiceretur eſſet, illud ſufficeret, quòd quum ab hæreticis conſecratus ſit, orthodoxis præeſſe non poteſt. In ſententia ea illud quoque fuit: Acacium Conſtantinopolitanum maximo crimini obnoxium eſſe, res ipſa indicauit, propterea quòd ad Simplicium ſcribens, Petrum hæreticum appellauerit, & id Imperatori non indicauerit: quum certè id, ſi Zenonem diligeret, facere debuerit. Proinde ſicuti apparet, cõmodi ſui deſiderio Imperatorem complectitur, fidem autem non complectitur.

De ſeditione propter Moggum, quòd is quartam ſynodum anathemati ſubiecerit, Alexandreæ orta. Et de Felice Rom. atque Acacio Conſtantinopolitano epiſcopis.

Caput 17.

Moggus Alexandriæ inſolentiſſimè ſe gerit, orthodoxiam damnauit.

ACacius diſſidium quod interuenit tollere, & vnionem inducere volens, ad epiſcopos & clericos Ægyptios, atque ad ipſum Petrum ſcripſit. Sed enim quum id malum Alexandriæ magis magíſque inualeſceret, Petrus quibuſdã epiſcopis & Archimandritis, vt ſecum communicarent, perſuaſit: & in acta Chalcedonenſia, Leoníſque tomum, atque eos qui Dioſcori & Timothei ſcripta non reciperent, anathemata coniecit. Eos verò qui ei non parebant, monaſteriis ſuis exegit. Quæ omnia poſtquàm Zeno ex Nephalio quodam qui Alexandria Conſtantinopolim venerat, intellexit, magnoperè conturbatus, ex ſatellitibus Coſmam quendam Alexandriam miſit, qui admonitionibus omnibus funem, vt in prouerbio eſt, omnem moueret, vt plebem & Petrum inter ſe conciliaret: atque eis qui aliter facerent, minas ingentes denunciaret. Verùm ille ſeueritate ſua tantum abeſt vt quod per diſſidium ruptum fuerat, coniunxerit, vt ſeditionem quoque auxerit, & infectis rebus ad Imperatorem redierit: eis tantum qui monaſteriis ſuis exacti fuerant, reſtitutis. Poſtea à Zenone Arſenius militarium ordinum in Ægypto præfectus, vnà cum eo qui dictus eſt Nephalio, Alexandriam miſſus, de reconciliatione & vnione egit. Quum autem nihil efficeret, multos ex Alexandria Byzantium miſit, qui cum Zenone colloquuti, multa de Chalcedonenſi ſynodo diſſeruerũt: nihil autem ad rem ipſam collatum eſt, propterea quòd Zeno prorſus Chalcedonenſem ſynodum non reciperet. Baſilius Cilix memoriæ prodidit, Felicem etiam Acacio condemnationis ſententiam, qua dignitas ei abrogaretur, miſiſſe, eamq́ue ei in ſanctiore ſacrario à monachis Dij monaſterij redditam eſſe. Et eam ob cauſam ſectatores eius multos ex iis quos diximus monachis occidiſſe, quoſdam vulneratos reieciſſe, nonnullos verò cuſtodiis incluſiſſe: atque Acacium vſque adeò cõdemnationem eam non reſpexiſſe, vt mente ſenſuq́ue omni captus, primus ipſe Papæ nomen è ſacro albo exemerit. Et ille ita & animo & corpore vinctus, breui pòſt communem omnibus ingreſſus eſt viam.

Coſmas ad pacificationẽ inſtituendam Alexandriã à Zenone miſſus. Coſmas auctius nihil ibi agit. Nihil itidem Arſenius militum dux.

Zeno ipſe Chalcedonenſem ſynodum nõ probauit. Acacius exauctoratus.

† * *Acacius contrà Felicis nomen in ſacro albo induxit, & moritur.*

F

De Flauita Acacij ſucceſſore, vt is dolo malo ſedem epiſcopalem inuaſerit.

cap. 18.

Flauitas eius ſucceſſor. Euagrius habet Phrauitas.

POſt hunc Flauitas Conſtantinopolitanum ſuſcepit epiſcopatum: vir, qui quidem preſbyter eſſe viſus ſit, ſed vſque adeò ad audaciam & improbitatem ſummam peruenerit, vt id quod dicturus ſum facinus, ſatis, qualis is fuerit, indicare poſſit. Zeno chartam puram in ſacro repoſuit altari, atque in charta alia per ſcriptum Deo ſupplicauit, vt per angeli manũ, quæ in hominum conſpectum non veniret, nomen eius adſcriberet, quem cœleſti calculo Conſtantinopolitanæ eccleſiæ hierarcham præfectum vellet. Atque ob eam rem quadraginta dierum ieiunium indixit: & Deum omnes orare, vt qui illi placitus eſſet, oſtenderet, iuſſit. Hæc vbi Flauitas cognouit, auro multo templi cuſtodem, qui idem princeps Imperialium cubiculariorũ erat, corrupit, vt in charta pura nomen eius annotaret, eámque rurſum Imperatoris ſigillo obſignaret. Hoc vbi factum eſt, atque vbi conſtitutum ieiunij præterijt tempus, ſigillo in charta ſublato, de repentè Flauitas ingenti gloria, perinde atque à Deo deſignatus eſſet, affluens, correptus eſt, & magnifico ſaltu in patriarchæ thronum is conſcendit. Verùm enimuerò piaculum id omnipotens prouidentia non diu latere paſſa, illuſionem eam ſcenicámque actionem quãprimùm in apertum produxit. Infelix enim ille quum non totos quatuor menſes in ſede ea trãſegiſſet, morte repentina ex hominibus ſublatus eſt quum ne dimidiam quidem partem † muneris eius, quo epiſcopalem dignitatẽ redemerat, corradere potuerit. Argentarij hæredibus eius inſtitere, & pecuniam nuper admodum mutuò datam exegere. Atque illi quòd ſoluendo non eſſent, Zenonem adiere, eiq́ue vt eos ab acerbis illis creditoribus liberaret, ſupplicarunt, & rem ipſam ſecretò ei ipſi qui de illa inquirebat, indicarunt. Zeno ea audita, obſtupuit: & poſtquam non Chriſtum, ſed Chryſum, hoc eſt aurum potius, Flauitæ nomẽ in libello illo aſſcripſiſſe cognouit, iudicium reuera & iuſticiam (iuxta pſalmum) fecit: atque eunuchum quidem, qui ſibi diuinam exiſtimationem & gloriam arrogaſſet, tolli, pecuniam autem creditam ex ſubſtantia eius diſſolui argentariis iuſſit. Ipſam verò eccleſiam epiſcopis permiſit, vt illi ſuffragiis ſuis

quem

Per ſycophanticam impoſturam epiſcopatum is conſequitur.

Repentina Flauitæ mors.

† τὸ ἥμισυ τῆς [illegible]

Sycophantia Flauitæ indicatur.

Redit in auctorem ſcelus, iuſſo Zenonis iudicio.

Canonica epiſcopi Euphemij electio.

† * *In eccleſiaſticis cenſuris & excommunicationibus, cauſa in primis valet. Origen. Cùm aliquis exit à veritate, à timore Dei, à fide, à charitate, exit de caſtris eccleſiæ, etiamſi per Epiſcopi vocem minimè abiiciatur. Sicut è contrario aliquis nõ recto iudicio foras mittitur: ſed ſi antè non exiuit, id eſt, ſi non egerit vt mereretur exire, nihil læditur. Interdum enim qui foras mittitur intus eſt: & qui foris eſt, intus videtur retineri. 24. quæſt. 3. Aug. Cuſtodi intus innocentiam tuam, vbi nemo opprimit cauſam tuam, prævalebit in te falſum teſtimonium, ſed apud homines. Nunquid apud Deum valebit? vbi cauſa dicenda eſt. Quando Deus erit index, alius teſtis, quàm conſcientia tua non erit. Inter iuſtum iudicem & conſcientiam tuam noli timere niſi cauſam tuam. 11. quæſt. 3. Quid obeſt homini, quòd ex illa tabula vult eũ delere humana ignorantia, ſi de libro viuentium nõ deleat iniqua conſcientia? Aug. ibid.*

quem idoneum eſſe procurationi ei indicarent, A eligerent. Sic citra moram omnem, Euphemius eccleſiæ preſbyter, vir clariſſimus, orthodoxę fidei & virtutis omnis ſtudioſiſſimus, eccleſię gubernandæ præfectus eſt.

De literis ſynodalibus Flauitæ, Petri & Felicis, & de Euphemio, qui poſt Flauitam epiſcopatū geßit.
Caput 19.

QVum Flauitas adhuc thronum obtineret, ſynodales ad Petrum Alexandrinum epiſtolas dedit, & eiuſdem generis literas ab eodem accepit, in quibus eadem de Chalcedonenſibus actis, anathemati ea ſubiiciens, ſcripſit. Quum autem Flauitas ex rebus humanis exceſſit, quatuor tantum menſibus epiſcopatu geſto, & Euphemius eccleſiam adminiſtrandam ſuſcepit, vt ei Petri ad Flauitam Synodales literæ redderen- B tur, accidit: in quibus vbi res Chalcedonenſes anathemate damnatas comperit, perquàm eſt conturbatus, & ſe à communione Petri ſubduxit. Appoſuiſſem hic & Petri & Flauitæ literas, niſi me prolixitas illarum abſterruiſſet. Et Flauitas ad Felicem ſcribens, ſe communionis illius eſſe, Petri autem coniunctionem auerſari, ſignificauerat. Idem ad Petrum literas dans, fecerat: communionem ſe illius recipere, Felicem autem reiicere inſinuans. Quas literas vbi Felix à piis quibuſdam ad ſe perlatas accepit, legatos Flauitæ cum contumelia Roma expulit. At Euphemius ſimulátque epiſcopatum iniit, nihil moratus, ſuis ipſe manibus in ſacris tabulis Moggi nomen expunxit, & Felicis appellationem repoſuit: atque in ſacro ſuggeſtu conſidens, ſynoda- C les more recepto epiſtolas Romam ad Felicem dedit. Porrò Papa ſcripta quidem illius recepit, & Euphemio veluti orthodoxo fauit, ſed illum in epiſcopalem communionem non admiſit, propterea quòd Acacij quoque & Flauitæ nomen in ſacro libro non induxiſſet.

Flauitas in epiſtolis ſuis ſynodalib. δίλογος, hoc eſt, bilinguis, ſimulque albus & ater.

Legati eius ea de cauſa contumelioſè Roma exacti.

Euphemius Conſtantinop. epiſc. Felicis nomen in ſacro codice reponit, Moggi nomē eximit. Is tamen à Felice in communionem epiſcopalem nō receptus.

Vt Petro Moggo Athanaſius, & Cnapheo Palladius ſucceſſerit, deque eorundem ſucceſſoribus.
cap. 20.

ET quum Euphemius & Petrus inter ſe diſſenſuri, & ſynodos in prouinciis ſuis, alter aduerſus alterum, propter Chalcedonenſem ſynodum congregaturi eſſent, Petrus Alexandriæ è vita exceſſit, eique Athanaſius cognomento Celetes ſiue Herniosus, in epiſcopali throno D ſucceſſit. Atque is quum multa quoque experiretur, vt diſſidentia membra coniungeret, nihil tamen egit. In multas namque & varias opiniones diſceſſerant. Non multo verò pòſt, & Petrus Cnapheus Antiochię defunctus, Palladium ſucceſſorem habuit. Cuius ſuffragator etiam fuit Anaſtaſius Dicorus, qui poſt Zenonem Romanum malè adminiſtrauit imperium. Porrò Athanaſius ſynodalia ſcripta ad Palladium mittens, eadem & ipſe quæ Moggus de Chalcedonenſi ſynodo retulit. Idem fecit Ioannes quoque, qui poſt eum Alexandrinæ præfuit eccleſiæ. Sed & Palladio Antiocheno mortuo, & Flauiano procurationem eius ſortito, Solomon quidam Antiochiæ preſbyter Alexandriam cum ſynodali- A bus literis miſſus eſt, ſolitas rurſum eiuſcemodi epiſtolás à Ioanne ad Flauianum allaturus. Ea quoque ſcripta idem de ſynodo pronunciabāt. Huic verò Ioanni Ioannes alter Alexandriæ ſucceſſit, de quibus paulo pòſt dicemus. Nam ad aliquod vſque Anaſtaſij imperij annos, ad hunc modum res eccleſiarum proceſſere. Euphemiū namque ille expulit. Hæc verò ita ordine exponere, quo faciliùs intelligerentur, coactus ſum. Et eccleſiæ quidem tum ſic ſe habebant. Nos autem orationem ad alia conuertamus.

Succeſſor Moggi Athanaſius.

Cnaphei Palladius.

Athanaſij Ioannes.

Palladij Flauianus.

Ioannis Ioannes alter.

Ab omnibus hiſce Chalcedonenſis ſynodus exagitata.

De Theuderici Scythæ vaſtatione, & vt is interierit.
Caput 21.

THeuderichus Scytha magnis comparatis opibus, aduerſus Zenonem arma cepit. Et cum copiis in Thracia coactis Romanam ditio- B nem ingreſſus: obuia quæque diripuit, & vſque ad os Euxini peruenit. Atque ille Imperialem etiam ferè cepiſſet vrbem, niſi ex neceſſariis eius quidam vitæ eius inſidiati fuiſſent. Quas veritus, retroceſſit. Neque ita multum interceſſit temporis, quum vitam etiam finiuit, per cauſam huiuſmodi. Haſta expedita patrio more pro tabernaculo eius ſublimis collocata erat. Quum autem corpus exercere deberet, equum adduci iuſſit, atque moræ impatiens, ex terra in illum inſiluit. Quòd autem ex paſcuis & equitio is nuper admodum veniſſet, ferocitatemque ſpiraret, necdum Theuderichus rectè ei inſediſſet, priores pedes in ſublime iactans, poſterioribus tantum inſtitit. Theuderichus autem cum equo concertans, neque freno cóbibere eum potuit, C (ne ſcilicet fera ſuper eum reſupina concideret) neque ſatis certò aut firmiter illi inhæſit. Atque quum ita cum equo huc atque illuc in gyrum verteretur, neſcio quomodo haſtam illam concuſſit, & illa obliquè in eum illata, latus eius vulnerauit. Ex quo vulnere lecto affixus, vbi viſcera eius ex conuulſione & inflammatione commarcuerunt, breui vitam amiſit.

Gotthos autor pro Scythis habuit.

Theuderichi Gotthi mors.

* *Theodericus Theodemiri filius, Oſtrogotthorum rex, à Zenone patricia & conſulari dignitate eſt exornatus. Blond. Idem Odoacrum vicit & Italiam obtinuit.*

De Marciani tyrannide, Anthemij qui Romæ obtinuerat imperium filij: & vt idem Marcianus captus, ſacerdotali dignitate ſit decoratus.
cap. 22.

POſt hunc aduerſus Zenonem bellum mouit Martianus, Antemij qui non multo antè Romæ imperauerat, filius, Leontiam Leonis Romani Imperatoris Zenonis ſoceri filiam in matrimonio habens. Is enim ad ſe magis quàm ad Zenonem Imperium pertinere putabat: quòd minorem natu Leonis filiam, quam illi Verina imperij tempore genuit, coniugem haberet: Ariadnam autem Leo adhuc priuatus ex vxore ſua ſuſtuliſſet. Eam ob cauſam Martianus ad tyrannidem ſpectauit. Et pugna ad Imperiale palatium commiſſa, cædes vtrinque facta ingens, & victoria Martiani fuit. Atque ille & ſceptro potitus eſſet, & palatium occupaſſet, niſi rem in craſtinum diſtuliſſet. Celerrima namque aquila

Bellum inter Martianū & Zenonem.

Martianus victor victoria & temporis opportunitate vſus non eſt.

χαιρος, hoc eſt occaſio rei bene gerendæ facile amittitur. Occaſionis pictura.

eſt, temporis opportunitas & occaſio: quæ ad pedes aduolans, capi à quopiam poteſt: ſin auſugiat, in altum aërem ſublimis ſublata, eos qui ſe perſequuntur ridet, neque vt ad eos redeat, in animum inducit. Proinde quicunque imagines vel pingunt, vel fingunt, occaſioni caput humanum tribuentes, comam in fronte demittunt, occipitium autem ad ipſam vſque cutim tondent: ſubobſcurè quidem, ſed ſapienter admodum indicantes, ſi ea à tergo tardius nos ſequatur, coma prolixiore teneri fortaſſe comprehenſam poſſe: ſin præcedat, minimè prehendi facillimè auolantem, neque perſequenti quicquam quo teneatur præbentem. Id tum Martiano accidit.

Martianus à ſuis deſertus, ad Eccleſiam confugit. Idem tandem presbyter fit. Euſtathius rhetor.

Quum namque tempus opportunum neglexiſſet, nanciſci id deinde haudquaquam potuit. Poſtridie enim diei eius à ſuis deſertus, ſolus ad ſacrorum Apoſtolorum templum ſup- F plex confugit: vnde per vim extractus, Cæſaream Cappadocum miſſus eſt: & paulo pòſt inter monachos quoſdam latitare & fugam meditari deprehenſus, Tarſum inde Ciliciæ abductus eſt, vbi capite raſo presbyteri dignitate eſt cohoneſtatus. Quam rem Euſtathius Syrus rhetor, qui hæc conſcripſit, ſanè quàm eleganter memoriæ prodidit.

De Illi & Leontij tyrannide, & de ſtructuris atque ædificiis Ammiani.
Caput 23.

Verina obitus.

IDem Euſtathius quoque refert, Zenonem ſocrui Verinæ variè inſidias tetendiſſe, & poſtremum eam Tarſum in Ciliciam relegaſſe: quæ poſtea quum in Papirij caſtello eſſet, quo tem- G pore Illus & Leontius, quibus ipſa Imperij inſignia contulerāt, tyrannidem exercuerunt, vitam ibi finiuit.

De rebus Illi qui Imperium aduerſus Zenonem affectauit, & Leōtij atque Pamprepis ſociorū eius: ex Euſtathio.

Hiſtoriam Illi Euſtathius quoque ſtylo terſo proſequitur: quemadmodum videlicet is Zenonis inſidias effugerit, & Zeno eum qui ad Illum necandum percuſſor ſummiſſus fuerat, iugulari præceperit: capitis ſupplicium pro eo quòd Illi cædes ei non ſucceſſiſſet, veluti mulctam reportantem. Zenonem deinde rem eam conſultò premere volentem, Illum Orientalibus copiis præfeciſſe: illum autem Leontio & Pamprepe in ſocietatem aſcitis, tyrannidem in Cilicia apud Tarſum arripuiſſe. Adhæc, Euſtathius idem addit, nihil illis tyrannidem profuiſſe, eo quòd Theuderichus Gotthus cum ingētibus prouincialibus ſimul & externis copiis aduerſus eos à Zenone miſſus ſit, cuius etiam iuſſu miſerandum in modum ſint occiſi: condignam ab eo, quòd illum in Imperium reſtituiſſent, gratiam ferentes.

Res Theoderichi Oſtrogothi, cuius mors paulò antè deſcripta eſt.

Addit Rhetor idem illud quoque: Theuderichum, quem Zeno conſulem & Thraciæ ducem renunciauerat, vbi inſidias ſibi ab eo ſtrui ſenſit, aduerſus veterem Romam exercitū duxiſſe, Odoacrum bello viciſſe, & regia veſte ſumpta, regem ſe dixiſſe: multas præterea Occidentales gentes abſque prælio, item Vandalos, magnam vrbem Romam, & (vt ſemel dicam) Heſperiam plagam omnem cepiſſe, atque ditioni ſuæ ſubieciſſe. Sunt qui dicunt, Zenonis ſuggeſtione ea Theuderichum egiſſe.

Præclara Mãmiani apud Antiochiam ædificia.

Eodem tempore & Mammianus, vir curuli honore clarus, & ſenatorius in Daphne, qui ſuburbanus An- E tiochiæ lucus fuit, ædificium conſtruxit, quod ab illis Antiſorum dictum eſt. Intra vrbem autem Imperiales duas porticus magnificè admodum, magni precij & varij coloris lapidibus exornatas condidit: inter quas Tetrapylum medium ingentibus columnis & ære conſpicuum ſtatuit, ſolo lapide Proconneſio conſtrato. Hæc hactenus.

De obitu Zenonis, & electione Anaſtaſij Dicori.
cap. 24.

a Zenone principe incendiū ſæuiſſimum fuit, in quo præter maximam vrbis partem cōflagratam, centū & viginti millia librorū diſperiere. Et in his & Homere poema inteſtino draconis 120. pedum aureis literis deſcriptum. Egnat. Annotatio eſt de Zenone ex Suida in fine huius libri.

ZEno finem vitæ ſibi appropinquare videns, ex eis qui futura prædicere exiſtimantur, Maurianum quendam, quiſnam poſt eum (liberos enim ex lumbis ſuis procreatos nō habebat) imperaturus eſſet, conſuluit. Qui reſpondiſſe dicitur, ex Silentiariis aliquem, non imperiū modò, ſed & vxorem eius recepturum eſſe. *b* Zeno autem, quòd Pelagium deſignari putabat, virū præclarum & ſapientem, ferro eum cædi iuſſit: atque inſuper alios etiam nihil commeritos, necari curauit. Et morbo comitiali correptus, quòd vim eius non ferret animam egit, Pelagij nomen in ore habens. Fertur etiam, quòd eum Ariadna coniunx odiſſet, quum epilepſiæ doloribus diſtenderetur, & ſpeciem defuncti præberet, viuum adhuc ab illa ſepulcro incluſum eſſe. Alij verò tradunt, quum ex ebrietate ſenſum omnem amiſiſſet, in tumulum coniectum eſſe: & poſtquam ad ſeipſum per ſobrietatem rediiſſet, in ipſo monumento exclamaſſe, vitam ſe ſolam, non etiam Imperium petere, paratumque eſſe cuiuis iureiurando interpoſito eo cedere: neminem autem illum ea dicentem, propterea quòd G cōiunx Ariadna id prohibuiſſet, miſeratum eſſe. Hic ad hunc modum vitam finiuit, quum decem & ſeptem annos in Imperio tyrannidem exercuiſſet. Quibus annis Baſiliſci etiam menſes cōnumerati ſunt. *c* His ita geſtis Longius Zenonis frater, quòd ad magnam potentiam perueniſſet, Imperium ſe ſibi vendicaturum ſperauit. Verùm ille opinione ſua falſus eſt. *d* Nam Ariadna vnà cum Senatorum ordine. *e* Anaſtaſio * Dicoro, qui nondum in Senatum lectus, adhuc in Schola Silentiariorum erat, Imperatoriam impoſuit coronam. Euſtathius, cuius paulò antè meminimus, ſcripſit, ab initio Diocletiani tyranni imperij, vſque ad finem Zenonis, & deſignationem Anaſtaſij intercessiſſe ducentos & ſeptem: ab eo autem tempore quo Auguſtus monarcha factus eſt, quingentos triginta duos annos & menſes H ſeptem: ab Alexandri Macedonis regno, annos octingentos triginta duos, menſes ſeptem à Romulo porrò annos *f* mille & quinquaginta duos, menſes ſeptem: & à Troia capta mille ſexingentos octoginta ſex annos, menſes ſeptem: à diuina Domini incarnatione, annos quadringentos & nonaginta duos: ab ipſo denique Adamo annos quinquies mille *g* noningentos octuaginta quatuor.

b Zeno viros aliquot bonos necat, ſucceſſorem ſe ſuum ſublaturū ſperans. Memoranda Zenonis mors. c Longinus Zenonis frater fruſtra ad imperiū aſpirat. Schola Silentiariorum. d Anaſtaſius Dicorus vna cum imperatrice. e Ariadne Imperium nemanum accepit. Synopſis & ratio temporū ab Adā vſque ad Anaſtaſium. Poſtremum hoc Euagrius non habet, lib. 2 cap. 29. f Rectius 1244. g Secundam neotericos à mundo condito 4470.

* *Dicorus cognominatus eſt à diſcoloribus oculorum pupillis, quæ κόραι dicuntur, quarum dextra nigricans ſiniſtra cærulea fuerit.*

De eccleſiarum eius temporis ſtatu, quæ quæque fuerit de Chalcedonenſi ſynodo opinione. & de exilio Euphemij Conſtantinopoli. *Cap. 25.*

Anaſtaſius

ANaſtaſius diademate ſumptò, quum uondũ matrimonium contraxiſſet, Ariadnam vxorem duxit: & Epidamnum patriam ſuam, quæ nunc Dyrachinm dicitur, vt natale ſolum honore proſequeretur, pulcberrimè exornauit, & validiſſimè muniuit. Et primùm Longinum magiſtrum, aulicorum ſcilicet ordinum prçfectum, Seleuciam, vbi ortus fuerat, miſit: deinde reliquum etiam Iſaurorum genus eiecit. Atque idipſum Longius, & qui cum eo relegati fuerant, indignè ferentes, ad tyrannidem aſpirarunt: ſicnti poſtea dicemus. Anaſtaſius quum pacificus eſſe, neque quidqnam rerum nouarum in Eccleſiæ ſtatu excitare vellet, plurimnmque ſtudij in eo collocaret, vt ſanctæ Chriſti eccleſiæ tumultibus, & verborum contentionibus, diſputationibus, & diſſidiis eccleſiaſticis ſimul & ciuilibus omnibus ſublatis, homines iu multa tranquilli- B tate viuerent, & ſubditi populi pacati eſſent: euenit, vt temporibus eius Chalcedonenſis Synodus, neque propalàm per ipſum conſtitutionibus Imperialibus edendis promulgaretur, neque etiam reprobaretur. Verùm ſicuti quibuſque eccleſiarnm præſidibus videbatur, ita de ea ſentiebant. Nam qui eam fortiter defendentes propugnabant, non verbum vnum in eius decretis, ac ne ſyllabam quidem, aut literam, aut apicem ſaltem loco moueri aut mutari paſſi ſunt, & per libertatem magnam à commercio & cõmunione aliorum reſiliere: adeò vt ne in ædes quidem ſuas eos admitterent, qui ea quæ rectè ibi decreta eſſent, non reciperent. Fuere autem qui eam non tantum non approbarẽt, ſed etiam publicè vnà cum Leonis tomo anathemate iugularent. Alij de henotica Zenonis conſtitutio- C ne itidem faciebant, atque à ſeipſis inter ſe diſſidebant: ita vt quidam duas naturas in Chriſto, quidam vnam dicerent: atque ij quidem literis inſidioſè compoſitis, per fraudem deciperentur: ij autem pacem ſibi conſectandam eſſe putarẽt. Id malum eò proceſſit, vt Eccleſia quælibet in factiones ſuas diuideretur, & epiſcopi à conſuetudine mutua abhorrerent. Proinde in multas ſectas, Orientales Occidentaleſque atque etiam Libycæ partes diſſectæ ſunt. Neque enim Oriẽs conſentire cum Occidẽte, neque rurſum Libya conciliari hiſce voluit. Et quod omnium indigniſſimum eſt, neque ipſi inter ſe Orientalium eccleſiarum antiſtites ad communionem conueniebant, neque Europæi atque Occidentales, D neque etiam Libyci epiſcopi conuentus inter ſe agebant: nedum cum eis qui extra regionum ſuarum fines eſſent, congrederentur. Tanta cõfuſio mentiumq́ue caligo orbem vniuerſum inceſſit. Porrò Anaſtaſius tametſi tranquillitatem ſibi conſeruandam eſſe propoſuerat, neque mutare quicquam in Eccleſiis voluerat, inconſulta tamen eorum temeritate, qui ad res nouas ſpectabant, permotus, quoſcunque præter morem nugas agere, & vel impudenter Synodum ſanctam damnare, crudeliterq́ue anathemare configere, vel rurſum apertè eãdem & clarè in ſacris templis deprædicare intelligebat, è thronis vtroſque deiiciebat, inhumaniterq́ue exigebat. atque ad eum modum permulti epiſcopi mulctati ſunt, & in primis, ſicuti antea etiam diximus, Conſtantinopolitanum illc Euphemium pro- A ſcripſit: deinde poſt hunc & Macedonium, cui Timotheus ſucceſſit.

Longinus magiſter aulæ Imperialis exactus.

Libertas profeſſionis fidei ſub Anaſtaſio.

Diſſidia eccleſiarum.

Anaſtaſius acriores & defenſores & oppugnatores synodi Chalcedonenſis è thronis ſuis deturbat.

Euphemij & Macedonij epiſcoporum Cõſtantin. proſcriptio.

De Macedonio Conſtantinopelis epiſcopo, vt & is ſede ſua ſit expulſus, & quem vitæ finem habuerit. Item de epiſcopis Alexandrinis.

Cap. 26.

VErumenimuero veluti † Patroclus, prætextus hic ab Anaſtaſio contra eos obtendebatur, quòd res nouas iu eccleſias indncerent, ſed quæ occultè Anaſtaſium malè habebant, longè alia erant: præclara ſcilicet Euphemij pietas, & quòd is antea Anaſtaſium eccleſia excluſerat, propterea quòd opinionem de ſe præbuiſſet, contagione Dioſcori infectum eſſe: & quòd turbam concitare volens, comminatus Euphemio eſſet, ſe illi accepta à Zenone poteſtate caput tõſurum, cathedramq́ue eius euertiſſet. Præterea quum Ariadna purpuram Anaſtaſio circundaret, Euphemius ſacrorum antiſtes animo forti reſtiterat: neque prius ſe quæ ſtatæ cæremoniæ poſtularẽt, facturum eſſe dixerat, quàm ille graui iuramento in ſcriptum relato confirmaſſet, fidem ſe inuiolatam ſeruaturum: neque quicquã rei nouæ Imperij ſui tempore in eccleſiam illaturum, necnon Chalcedonenſem ſynodum ex animi ſententia reliquis tribus additurum eſſe. Conſenſerat conditionibus his, & eas in ſcriptum retulerat Anaſtaſius, & ſub hæc cæremonias ſolitas in eo epiſcopus peregerat. Non longè verò pòſt Euphemium adortus Anaſtaſius, libellum eum ab eo repetiit: & quòd cum ille non reddidit, ſolum exilij cauſa vertere iuſſus eò. Vitæ quoque eius ita inſidiatus eſt, vt ex familiaribus Enphemij quidam nomine Paulus, vir procerus, & † humeris ipſis ſuperextans, quod aduerſus eum diſpoſitum circumferebatur ferrum, exceperit. Atque hunc, ob eum modum, & ob talem cauſam in exilium egit, quum quidem id populus ægerrimè ferret. Macedoniũ autem, cui Euphemius ſyngraphã ſtipulationis ſuæ crediderat (nam ei ſacrorum quoque donariorum cuſtodia commiſſa fuerat) in ſacram ſuſtulit cathedram. Fecerat autẽ ea quæ dicta ſunt Euphemius, quum ob eas quas commemorauimus cauſas, tum quòd * Manichæorum hæreſim Anaſtaſius multis fouere viſus eſſet, quippe cuius etiam mater eam ardore ingenti conſectaretur. frater quoque eius, Anaſtaſij ſcilicet auunculus Clearchus, Arianiſmi compertus fuerat. Quapropter & Manichæis & Arianis purpura ſua Anaſtaſius lætitiam attulit, mutationem aliquam futuram expectantibus. Macedonius vbi epiſcopalem thronum conſcendit, ab eo quoque promiſſi ſui ſcriptum Anaſtaſius recipere contendit: contumeliam iniuriamq́ue ſibi fieri ratus, ſi libellum ſuum qui vitam eius redargueret, poſt ſe relinqueret. Cæterùm quum & ipſe itidem vt Euphemius, conſtanter ei aduerſaretur, & fidei omninò proditionem eſſe, ſi libellũ eum redderet, exiſtimaret, fortiterq́ue prorſus contra eum contenderet, varia Anaſtaſius iniit conſilia, vt & hunc è ſede deturbaret: tentauitq́ue adeò omnia, vt quod conabatur efficeret. Sed enim quum quod faceret non haberet, hæreticorum conſeſſu collecto, per vim Macedo-

† Prouerbialiter hoc dictum. Eraſmus Roterod. in prouerb. Patrocli occaſio. Cauſa odii Anaſtaſij in Euphemium.

† ὑπερωμίας.

Anaſtaſius Manichæus.

** Eutychianæ quidẽ hæreſi eum adhæſiſſe conſtat.*

cur Anaſtaſius Macedonium ſit perſequutus.

nium, vt Synodum Chalcedonenſem damna- E ret,cogere voluit. Quod vbi multitudo ſenſit, ad eum locum accurrit, & apertè exclamauit: Martyrij tempus adeſt, Nemo longiùs à paſtore abſiſtat. Et conoicia in Imperatorem coniecit: Manichęum,qui imperio indignus eſſet,vocans. Et Anaſtaſius ſibi metuens,ad fugiendnm paratus fuit: Macedoniumq́ue qnæſiuit, quem antea ſe neque reſpecturum eſſe adiurauerat. Macedonius cum libertate multa Anaſtaſium, veluti rei eccleſiaſticæ hoſtem obiurgauit. Atque ille tum in verbis eius acquieuit: ſeq́ue placabiliorem prębens,ſummiſit. Poſtmodum autem propter animi improbitatem accuſatores aduerſus eum mercede conduxit. Et præſtò fuere adoleſcentuli qnidam,qui non minus ſeipſos quam Macedonium per ſycophantiam calumnioſè detulere, & flagitium obſcœnum & fœdũ mendaciter produxere. Sed enim poſtquam in F continenti illorum confictam calumniam Macedonius,tunica ſubducta,vitilibus ſe carere oſtendens,conuicit, ad concilium alind fraudis plenum confugit. Nam per Celerem aulæ præfectum libellnm confici iuſſit, in qno duæ Synodi reliquis duabus omiſſis conſcriptæ erant, eumq́ue ſe recipere profeſſus eſt. Quę res à Macedonio approbata,& quòd præterea henonco Zenonis is ſubſcripſiſſet, reprehenſione nõ caruit. Quamuis poſtea quum in Dalmati monaſterio eſſet,in oratione quadam omnibus pietatem conſectantibus,offendiculum id & crimen obiectum diluit, diſertis verbis ſanctam quartam Synodum comprobans: & eos qui illam non reciperent, hæreticos vocans. Anaſtaſius Celere magiſtro ad ſe euocato, per eum clàm G Macedonium ex throno deduxit,& Euchaitem in exilinm miſit. Senatus & populus Conſtantinopolitanus eam ob canſam in magno fuit mœrore. Nam & vitæ ſanctitatem & doctrinæ ſinceritatem in Macedonio admirabãtur, & pietatis ſtudio dignitateq́ue ſacerdotali is valde enitebat, vt qui à Gennadio eductus atque doctus fuiſſet,cuins etiam ex, † fratre nepos fuit. Contra ſectatores eius poſtea grauis perſequutio orta. Quidam enim exilio, nõnulli relegatione, aliqui accuſationibus iniquis, alij bonorum publicatione afflicti ſunt. Multi etiam qui fuga ſibi conſuluerunt,Romam peruenerunt. Imperator illico Chalcedonenſium actorum libellum,quẽ Macedonius diſcedens in ſanctiore ara depoſuerat,per Calopodium qnendam furtim ſublatum concîdit,atque igni tradidit: & Macedonio qui H ſic abducebatur, condemnationis ſententiam miſit. Atque is interrogauit, an illi qui ſe damnaſſent, Chalcedonẽſem Synodum recepiſſent. Et vbi illi qni ad eum ſententiam attulerant, id inficiati ſunt: ipſe, ſi (inquit) Ariani aut Macedoniani condemnationis libellum ad me miſerunt,num recipere enm poſſum? At ille ita Euchaitem ductus eſt. Quum autem Hunni, qui

Criminatores in Macedoniũ ab Anaſtaſio ſubornati. Hos facile ille refellit.

Alium criminis prætextus contra Macedonium quæſitus,quaſi Synodum Chalcedonenſem nõ cõprobarit.

Macedonij exilium.

† ἀδελφι-δοῦς.

Perſequutio ſectatorum Macedonij.

* †

† * *Multi ſacerdotum culpam zelo Dei perſequi profitentur,ſed dum indiſcretè id agitur,ſacrilegij facinus incurrunt: & dum præcipites quaſi ad emendandum ruunt, ipſi quoque multo magis in deterius cadunt. 24. quæſt.3. Apud Deum & eius eccleſiam neminem poteſt grauare iniqua ſententia. Aug. 21. quæſt.3.*

Saberi vocabantur,eruptione per * Caſpias anguſtias facta,Orientem vaſtarent,Gangram inde metus cauſa Macedonius ſucceſſit. Quod vbi Anaſtaſius cognouit, percuſſoribus ſummiſſis eum trucidauit. Corpus eius in templo Callinici martyris innumera miracnla edens repoſitum eſt. Macedonium ferunt,quum iam mortuus iaceret, manu ſua ſeipſum ſacro crucis ſignaculo conſignaſſe. Eundemq́ne in ſomnis Theodoro cuidam piè vinenti apparuiſſe,&cum vehementia qnadam verba hæc Anaſtaſio renunciari iuſſiſſe: Ego quidem ad patres meos abeo,quorum fidem ſinceram ſeruaui. Tu verò ſcito, me Deũ precari deſiturum non eſſe, quoad vſque & tu primo quoque tempore ad id tribnnal, qnod munera non acceptat, mecum iudicio concertaturus, ſteteris. Poſt Macedonium Anaſtaſius eccleſiam Timotheo presbytero eins,ſacrorumq́ue vaſorum cuſtodi commiſit, qui † Celon & Litrobunes cognominatus eſt, appellationibus eis propter actiones quaſdam ei conueniẽtibus impoſitis. Hic templum ingreſſus, nõ prius rem diuinam fecit,quàm Macedonij imagines, quæ rum ibi erant,ſuſtuliſſet. At Imperator impuſſimus eiuſcemodi ob cauſas Flauianum qnoque Antiochenum, & Heliam Hieroſolymitanum, qui Saluſtio ſucceſſerat, nec non Ioannem Alexandrinum in exilium egit. Idem in Ioanne Tabenneſiota fecit. Qui vbi Romę cognouit Anaſtaſium Imperatorem eſſe factum, in Orientem ſedem ſuam recepturus venit. Amico enim Anaſtaſio Alexandriæ vſus fuerat,& eum ex naufragio nudum receperat, hominiq́ue quam conueniebat curam & benignitatem præſtiterat. Ille verò per ingrati animi vitium, pro liberalitate ſibi exhibita exilij gratiam ei retulit. Ioannes autem iſte profugiens, in veterem ſe rurſum Romam contulit.

Hunni ex Caſpiis clauſtris erumpentes.

Macedonij cædes.

* τῶν χασπί-ων ἀποκλεισ-θέντων πυ-λῶν.

Macedonius Anaſtaſium ad tribunal Chriſti euocauit.

Timotheus Macedonij ſucceſſor.

Anaſtaſius in exiliũ mittit epiſcopos, Flauianum Antiochenũ, Heliam Hieroſolymitanũ, Ioannem Alexandrinum,

Idem erga Ioannem Tabẽneſium ingratus.

† Κήλων, ὁ θερμὸς εἰς συνουσίαν. *Suid. hoc eſt, ad rem veneream calidus.*

De Xenaia Hierapolitano, & Flauiano Antiocheno epiſcopis, narratio.

cap. 27.

DE Flauiano Antiocheno hęc memorię prodita ſunt. Xenaias quidam erat (Philoxenũ græca lingua rectè vocet) genere Perſa, & fortuna ſeruus, peridoneus ſathanæ miniſter: qui ſub Calãdionis epiſcopatu,quum ab hero ſuo profugiſſet, ad Eccleſiam Dei acceſſit, clericum ſe eſſe affirmans, quum quidem nondum diuino regenerationis lauacro initiatus eſſet. Calandiõ vbi hominem eum, & latentem in eo maleuolentiam ex ſignis & coniecturis quibnſdam cognouit, ab eccleſia eum proſcripſit. Vbi verò Calandioni Petrus Cnapheus ſucceſſit, Xenaiã ille non ſolum recepit: verum etiam nondum baptiſmo initiatum, vicinæ Hierapolis epiſcopũ creauit, & Philoxenum nominauit. Et Petrus vbi tandem ſe epiſcopatum viro nondum baptizato mandaſſe intellexit, dixiſſe fertur, ſufficere ei pro baptiſmo conſecrationem. Xenaias iſte primus (ô audacem animum, & os impudens) vocem illam euomuit: Chriſti, & eorum qui illi placuere, imagines † venerandas nõ eſſe. Itaqne

impietatis

Xenaias ex ſeipſo natus presbyter.

Idẽ epiſc. nõdum baptizatus.

Hic imagines Chriſti & ſãctorum eius venerari prohibuit.

† μὴ δεῖν προσκυνεῖν.

Tumultus monachorum cõtra Synodum Chalcedonenſem Antiochiæ plurimum monachorum cædes.

Alius ibidẽ monachorum tumultus.

impietatis iſtud mancipium magno cum tumultu, multis ſibi ea prima Syrorum gente aſcitis, & noo exigua ex Cynegico ſiue Venatico monaſterio multitudine aſſumpta, vnà cum innata ſibi improbitate in vrbem peruenit: & Flauiano vim maximam intentauit, vt Chalcedonenſem Synodũm & Leonis tomum ille anathemate dãnaret. Quod quum Flauianus ſe facturum non eſſe confirmaset, & monachi ei cootrà imminerẽt, populus epiſcopum ſuũ periclitari audiẽs, pro ſe quiſq; ſtatim vt potuit conſurgens affuit, & cædes tanta monachorum facta eſt, vt corposa eorum propter multitudinem in Orontem amnem, vt vndas eius pro ſepulcris haberent, coniecta ſint. Ad hæc etiam iſto oon minus accidit malum. Monachi nanque in * Cœleſyria Flaoiano valdè addicti, propterea quòd is in vicino quodam loco, cui Tilmognus nomen erat monaſticam egiſſet vitam, turba ea cognita, Antiochiam ſe contulerunt, Flauianum omnibus modis deſenſuri. Atque ibi tum non minor accepta clades. Propter hunc igitur & illũ caſum, Flauianus fraude quadam in exilium abductus eſt, petram quàdam præruptam & ſublimem in Palæſtinæ finibus incolere per vitam iuſſus. Hæ cauſæ ſunt, quam ob rem tanti viri Macedonius & Flauianus, ſedibus ſuis exacti ſint. De quibus etiam monachi Palæſtini ad Alciſonem ſcribentes, hæc verbis hiſce commemorant.

** Dicitur hæc etiam ſecunda Syria.*

Exilium Flauiani.

** Quæ Monachi Palæſtini ad Alciſonẽ de Macedonio & Flauiano Antiochenis ſcripſerint: & de eccleſiarũ eo tempore confuſione.* Cap. 28.

Palæſtinorum monachorum ad Alciſonẽ ſcriptum.

PEtro vero defuncto, rurſus inter ſe diſſidere cœperunt Alexandria & Ægyptus, & Libya: & factio quælibet ſuos ſibi conuentus egit. Reliquus etiam Oriens ab aliis eccleſiis ſegregatus eſt, quòd occidentales non aliter communicare cum eo voluerint, quàm ſi Neſtorium, Eutychetem & Dioſcorum anathemati ſubiceret, eiſdemque Petrum Moggum & Acacium adderet. In hoc ſtatu quum eccleſiæ orbis vniuerſi res eſſent, qui germani Dioſcori & Eutychetis ſectatores fuere, ad maximam paucitatem redacti ſunt. Et quum res illorum eò recidiſſent, vt quàm primum in terra deficerent, ampliuſque oon extarent, Xenaias re ipſa nomini ſuo reſpondens († alienus quippe prorſus à Deo) neſcimus quo conſilio, quáſve aduerſus Flauianum inimicitias vindicans, ſub obtẽtu fidei, ſicuti pleriqúe aiũt, contra eum commotus, veluti Neſtorianum calumnioſè criminari cœpit. Atque vbi ille Neſtorium vnà cum opinione ſua anathemate confodit, ea eo tempore rurſum ad Dioſcorũ, Theodorum, Theodoritum, Iban, Cyrum, Eleutherium, & Ioannem tranſiit, & neſcimus quos alios inſuper & vnde collegit. Quorum quidam verè Neſtorij dogma profitebantur: quidam autem eius hæreſis ſuſpecti, anathema in Neſtorium contorſerant. & in eccleſiæ communione acquieſcebant. Eis ita collectis ad Flauianum: Hoſce, inquit, omnes Neſtorij cõtagione infectos, niſi anathemati ſubdideris, Neſtorianus es, vtcũque vel decies millies illum vnà cum dogmate ſuo anathemate confodias. Per literas quoque Dioſcorianos & Eutychianos permouit, eiſque perſuaſit, vt ſibi patroni aduerſus Flauianũ adeſſent: ſecum petituri, vt ille non in Synodum, ſed in eos quos diximus viros anathema iacularetur. Eis verò Flauianus epiſcopus diu multúmque reſtitit. Sed enim vbi alij quoque contra ipſum cum Xenaia coniuncti ſunt, Eleuſinus videlicet quidam ſecundæ Cappadociæ, Nicias Laodiceę Syrorum, atque alij aliunde epiſcopi, quorum * puſillanimitatis erga Flauianum cauſam, non noſtrum: ſed aliorum potius eſt exponere: tandem per eos ipſos ſe illos ad pacem adductum eſſe arbitratus, contentioni ei ceſſit, & in ſcripto anathema in eos qui dicti ſunt viros coniecit, atque id ad imperatorem miſit. nam & huoc quoque contra eum veluti Neſtorianum commouerant. Verùm Xenaias hiſce non contentus, rurſum anathema in ipſam Synodum, & eos qui duas naturas & carnis & diuinitatis in Domino profitentur, iaciendum à Flauiano petiit. Atque vbi ille ei nõ paruit, vt Neſtorianum rurſus criminatus eſt. Et cùm de his rebus multa agitata eſſent, & patriarcha formulam fidei compoſuiſſet, in qua ſynodum quidem propter Neſtorij & Eutychetis condemnationem, non autẽ vt vim decreti & doctrinæ fidei haberet, recipiendam eſſe profitebatur: rurſum eum, vt qui occultè Neſtorianus eſſet, aduerſarij, niſi anathemati etiam ſynodum ipſam, & duas naturas carnis & diuinitatis in Domino profitentes ſubiceret, criminari cœperunt. Adduxerunt illi quoque multa verborum fraude in ſententiam ſuam Iſauros: & ſcripto de fide edito, in quo ſynodũ vnà cum eis qui duas naturas aut † proprietates in Domino eſſe dicũt, anathemate condẽnarũt. Itaq; à Flauiano & Macedonio ſeceſſerunt: & cũ aliis ſe coniũxerunt, qui ſcripto ei ſubſcripſere. Interea etiã ab Hieroſolymitano antiſtite de fide ſcriptum exegere, qui id compoſitum ad imperatorem per ipſos Dioſcorianos miſit. Atque id illi, anathema complectens in eos qui duas naturas dicunt, proferunt. Ipſe autem Hieroſolymitanus epiſcopus depravatum id ab eis eſſe aſſeuerat, aliudque ſcriptum ſine eiuſcemodi anathemate producit. Neque id mirum, ſiquidem ſcripta patrum quoque adulterarunt: & multos Apollinaris libellos per inſcriptiones ipſas Athanaſio & Gregorio mirifico illi & Iulio attribuerunt, per quos maximè ad impietatem ſuã multos pertrahũt. Efflagitarunt verò à Macedonio etiam ſcriptam fidei formulam quam ille quoque edidit: ſolam ſe trecentorum decem & octo & rurſum centum & quinquaginta patrum fidem noſſe confirmans. Neſtoriumq́ue & Eutychetem, atque eos qui vel duos filios aut Chriſtos opinantur, vel naturas diuidunt, anathemate feriens: neque Epheſiæ à qua Neſtorios damnatus eſt, neque Chalcedonenſis quæ Eutycheti dignitatem abrogauit, ſynodi mentionem faciens. Quam rem monaſteria Conſtantinopoli ægrè tulere, & ab epiſcopo Macedonio deſciuere. Interea Xenaias & Dioſcorus multis ſibi aſcitis epiſcopis, ſuperbi & intolerabiles facti ſunt: motuſq́ue aduerſus eos, qui in anathema non conſentirent, graues concitarunt: inter quos, ſi qui illis prorſus non cederent, eos modis omnibus in exilium pellere ſunt conati. Atque ita tandem Macedonius & Flauianus,

De rebus Flauiani & Xenaiæ.

† ὁ τοῦ θεοῦ ξένος ἀληθῶς.

* μικροψυχίας.

† ἰδιότητας.

De Helia Hieroſolymitano.

Hæretici ſtudioſè libros veterum deprauarunt.

De Macedonio Conſtant.

** Euagr. habet Plati.li.2. cap.31.*

& Ioannes inſuper,* Palti epiſcopus, ſolum exilij cauſa verterunt. Hæc hactenus.

Vt poſt Flauianum impius Seuerus ſedem Antiochenam inuaſerit. De eiuſdem vita, & vt confeſtim ſynodum Chalcedonenſem anathemate mactauerit. Caput 29.

† Seuerus Antiochenus epiſcopus.

FLauiano ad hunc modum exacto, Seuerus impius & ἀκέφαλος, hoc eſt, nullius capitis vir, altæ omnino improbitate Eutyches, aut Dioſcorus, Antiochenum conſcendit thronum: qui Sozopoli Piſidiæ ortus, Beryti legum ſcientiæ & actionibus forenſibus operam dedit. Atque vbi Chriſtianam addidicit doctrinam, confeſtim animo mutato, baptiſmi lauacro initiatus eſt, in Leōtij illuſtris martyris templo, quod in maritima regione Tripolis in Phœnicia ſitū F eſt. Et deinde monaſticam vitam in domicilio quodam inter Gazam & Maiumā oppidum coluit: vbi Petrus etiā ille ex Iberia, qui epiſcopus Gazæ declaratus, vnà cum Timotheo Aeluro proſcriptus eſt, eodē vitæ genere culto, celebrē de ſe famā poſteris reliquit. Porrò Seuerus ſermonem primum diſputando cum Nephalio cōtulit, qui eiuſdem cum illo opinionis antea fuit, naturam vnam in Chriſto profeſſus: poſtea autem & ipſe Chalcedonenſem ſynodum, & eos qui duas naturas perhibent, turbatus eſt. Et quum ſe confidentius arrogantiúſque Seuerus in diſputationibus gereret, vnà cū popularibus ſuis, aliiſque etiam plurimis, eandem opinionem cōſectantibus, monaſtico domicilio ſuo à Nephalio eiectus. Atque ille inde in imperialem conceſſit vrbem, Imperatori ſupplicaturus, vt ſibi atque ſuis, qui cum eo pulſi fuerant, phrontiſteria ſua reſtituerentur. Ita factum, vt in imperatoris & Senatorum notitiā perueniret: ſicuti hoc qui Seueri vitam conſcripſit, refert. Ioānes porrò qui † cum illo iudicio contendit, ſcriptum reliquit: Seuerum, cùm conſecrari deberet, iuramentum in ſcriptum relatum imperatori Anaſtaſio obtuliſſe, à quo diu throno Antiocheno potitus eſſet, haudquaquam ſe ſynodum Chalcedonenſem anathemati ſubiecturū eſſe. Eumque eo ipſo quo conſecratus eſt die à ſectatoribus ſuis inſtigatum, pro concione ex ambone anathema in eā ieciſſe: idemque diſertis verbis, cum ſynodales literas ſcriberet, feciſſe. Qua de re literæ illæ quas diximus, ad Alciſonē ſcriptæ, hæc referunt.

Leontius martyr.

Petrus monachus.

Seuerus à Nephalio monaſterio pulſus.

Seuerus conſultò periurus. † ἀ αὐτῷ διαχρινόμενος. *Niceph.* μετὰ σὺ βήρου διακρινόμενος. *Theodorus lector, lib.2.*

† ἀκέφαλος αἵρεσις πῶς, ἦν σὺ βήρος ἔξαρχος, *hoc eſt, Acephalorum, id eſt, capite carentium hæreſis quædam eſt, cuius autor Seuerus fuit. Suid.*

Ex literis ad Alciſonem miſſis excerpta verba, de impio Seuero. Cap. 30.

Scriptum monachorum Palæſtinorū ad Alciſonē, de ſtatu Syriæ & Palæſtinæ eccleſiarum.

SYnodales Timothei Conſtantinopolitani epiſcopi hic in Palæſtina receptæ ſunt: Macedonij autem & Flauiani condemnatio recepta non eſt, ſicuti neque ſynodalia ſcripta Seueri. Quin illi etiā qui eas attulere, cōnitiis atque contumeliis, pro eo atque cōuenit, affecti, vrbe profugerunt: propterea quòd aduerſus eos populos & monachi commoti eſſent. Ac res in Palæſtina quidem ſic ſe habuere. Antiochiæ autem E nonnulli in ſententiam eorum abducti ſunt, in quibus etiam eſt Marinus Beryti epiſcopus: qui dū autem neceſſitate & vi adacti, eiſdē Seueri ſynodalibus literis, anathema ſimul & in ſynodū, & in reliquos qui duas naturas aut proprietates carnis & diuinitatis Domini profitentur, cōplectentes, aſſenſere. Aliqui porrò, quoniam vi & metus cauſa aſſenſi fuerant, ſententia mutata errorem reuocarunt: inter quos ſunt, qui ſub Apamea cenſentur epiſcopi. Quidam verò omnino eis non conſenſere, in quibus ſunt Iulianus Boſtrenſis, & Epiphanius Tyrius, aliique (vt dicunt) epiſcopi quidam. Sed enim Iſauri nunc reſipiſcentes, cùm priorem ſuum condemnant errorem, tum Seuerum factionéſque eius populares anathemate iugulant. Alij qui ſub Seuero ſunt epiſcopi & clerici, eccleſiis relictis fugerūt: quorum vnus etiam eſt Iulianus Boſtrenſis, & Petrus Damaſcenus, qui hic ſūt. Sed & Mamas, qui vnus ex Dioſcorianis eſt, duas naturas ab initio (incarnationis Verbi, ſed poſtea vnam tantum naturam) profitentibus à quibus etiam Seuerus tranſuerſim ductus eſt, cùm illorum antea præfractam temeritatem condemnaſſet. Et poſt quædam. Monaſteria autē quæ hic ſunt, & Hieroſolyma ipſa, in recta fide Deo duce concordant, aliæque etiam plurimæ cum epiſcopis ſuis vrbes, pro quibus omnibus, atque item pro nobis, Domine ſanctiſſime & reuerēdiſſime pater noſter, ne in tentationem incidamus, fac ores.

Qualia de Seuero, cui epiſcopatus ademptus eſt, ipſe Epiphanienſis Euagrius ſcripſerit. Cap. 31.

G QVæ verò de Seuero Euagrius Epiphanienſis memoriæ mandarit, verbis hic eius apponam. Scribit enim ad hunc modum. Quandoquidem literæ iſtæ Palæſtinorum monachorum Apamenos epiſcopos à Seuero reſiluiſſe oſtendunt, age afferamus huc, quod à patribus per manus acceptum, quanuis hucuſque in hiſtoriā relatum non ſit, ad nos peruenit. Coſmas patriæ noſtræ Epiphaniæ epiſcopus, quam Orontes alluit, & Seuerianus vicinæ Aretuſæ antiſtes, cùm ad ſynodales Seueri epiſtolas perturbati eſſent, & ſe à communione eius diſiunxiſſent, libellum quo illi dignitatem abrogarunt, ad eum, cùm adhuc Antiochiæ epiſcopus eſſet, miſerunt. Eum libellū Aureliano primario eccleſiæ Epiphaniēſis diacono ad illum perferēdum dedēre. Atque H is, quòd Seuerum & epiſcopatus tanti amplitudinem metueret, vbi Antiochiā venit, muliebri habitu ſumpto, Seuerū adit, delicatius molliuſque incedens, ac geſtu omni fœminā ſe eſſe aſſimulans: & ſupplicis more lamentans, atque ex animi penetralibus cum gemitu illum obſecrās condemnationem accedenti illi dedit: & per cōſequentem hominum turbam omnibus deceptis, prius per fugam ſaluus euaſit, quàm Seuerus quæ in libello ſcripta eſſent, legit. Nihilominus tamen Seuerus libello accepto & ſententia eius intellecta, in ſede ſua vſque ad Anaſtaſij obitum permanſit. Poſtquam Anaſtaſius rem eam, ſicuti Seuero acciderat, cognouit (memoriæ enim tradendum perhumanum aliquod Anaſtaſij factum) Aſiatico Aſianam Libaneſiæ in Phœnicia procurationem gerenti mandauit, vt

Seuero Coſmas Epiphanienſis, & Seuerianus Arethuſius epiſcopi libellum exautorationis aſtu pio inſinuant.

Euagr. lib.3. cap.34.

Clementi Anaſtaſij dictum & factum.

Coſmam

« Coſmam & Seuenaoum eccleſiis ſuis, propter
« miſſum Seueto coodemnationis libellum, eiice-
« ret. Qui poſtquam in Orientis partes peruenit,
« multoſque mortales Seueriani & Coſmæ dog-
« ma defendere, & ciuitates ſuas fortiter illos tue-
« ri repcrit, ad Aoaſtaſium retulit, ſine ſanguine
« fuſo viros eos thronis ſuis expelli ooo poſſe. Er
« Aſiatico Aoaſtaſius reſcripſit: nihil ſe, etiamſi
« magoum & eximium quicquam ſit, procedere
« & obtinere velle, ſi vel gutta ſanguinis effun-
« denda ſit. Atque hæc quidem noo multo pòſt
ſic acta ſuot.

De Helia Hieroſolymitano epiſcopo, vt propter Synodum Chalcedonenſem imperatori reſtiterit. Et vt magnus Sabbas ad imperatorem miſſus, inter ipſum & Heliā offendiculo ſublato tranſegerit. Cap. 32.

IMperator aotem Palæſtini quoque throni epiſcopo Heliæ, Paſſarionis filio, qui Saluſtio B Martyrij ſucceſſori ſucceſſit, vt cum Cbalcedonenſis ſynodi obtrectatoribus communicatet, ioſtitit. Helias autem, quòd grauis inter eccleſiarum antiſtites ſeditio eſſet (Romani nanque à Byzantiis diſſidebant, qoòd Acacium in ſacrum album retuliſſeot: Byzantij autem Alexãdrinos auerſabantur, quòd illi Dioſcori commuoionem admiſiſſent, & ſynodum Chalcedooenſem aoathemate proſequuti eſſent: Palladius verò Antiochenos, quæ grata imperatori eſſeot faceret ſynodum eam auerſatus, & Alexandrinorum acta, quę Aoaſtaſius comprobabar, complexus) Helias ioquam quum tanta rerum cooſuſio eſſer, eum ſolo Euphemio communicandum ſibi eſſe ſtatuit. Atque vbi ille propter fidem ortbodoxã, ſicuti dictum eſt, proſcriptus eſſet, & Macedonius epiſcopatum eius rccepiſſet, proſcriptioni Euphemij, quod contra canones facta eſſet, haudquaquam aſſentiri voluit: Macedonij autem, vt qui ſanam deprædicaret doctrinam, communionem admiſit. Quandoquidem verò Palladij Aotiochiæ ſucceſſor Flauianus, ſaoę addictus doctrinę, idem cum Helia & Macedonio ſcoſit, * fortiſſimus in impietate tyrannus iram cootinere, & tantorum virorum concordiam ferre oon potuit: ſed furore ſeruens, & quã maximè ſetociens, Macedooium vrbis imperantis paſtorem, per eas quas diximus calumnioſas criminationes, cum ignominia Eccleſia eiecit, & epiſcopalem tbrooum Timothco tradidit. Meditatus ille quoque eſt, quomodo Flauianum & Heliam in exilium mitteret. Tum verò temporis, vt eos Timotheo coniungeret, operam dedit. Erilli communicandum ſibi quidem eſſe cum Timotbeo, qui otthodoxæ doctrinę aſſentiri videbatur, ſtatuerunt. Macedonij autem exilium mioimè ferre potuerunt: vt quod per violeotam potius domioationem, quam eccleſiæ ſanctionem decretum fuiſſet, ſicuti etiam ante eum io Euphemio acciderat. Quam ob cauſam imperator aduerſus illos furioſè excanduit, eáque res magnos eccleſiis motus creauit. Anaſtaſius Sidone contra diuinos eos viros Orientalium & Palęſtinorum epiſcoporum conuentum coëgit: cui præfuêre Cæſareæ Cappadociæ Soterichus, & Hierapolis Xenaias, verè à Deo alienus, epiſcopi qui vebementer in ſynodum Chalcedonenſem inuecti ſunt, ac ſi qui alij, & ipſi vt A Eutychetis & Dioſcori res io Oriente obtinerent, ſtuduerũt. Huius rei certior factus Helias, Hieroſolymitanus bierarcha, vt imperatori cõciliaretur, conſilium cepit, precatore vſus Sabba illo, qui in pietatis exercitio & diuina philoſopbia magnus extitit. Hic cum eiuſcemodi ab Helia literis ad Anaſtaſium veoit. Heremi iocolas, & cum illis Sabbam, ſolitudinis caput, oratores pro eccleſiis ad Celſitudinem tuam mittimus. Tu verò, ô Imperator, diuioos eorum labores atque ſudores reueritus, finem, quod contra eccleſias ſuſceptum eſt, bello imponito, neque » cladem hãc vlterius progredi ſinito. Curæ naoque » tibi eſſe, vt quæ Deo grata ſiot facias, qui ti- » bi diadema coonceſſit, perſuaſum habeo. » Ille vt potuit, animo conſtanti eum imperatore congreſſus, tumorem illius aduerſus Palęſtinum antiſtitem conceptum ſedauit. Et ſynodus aduerſus Heliam & Flauianum à Soteticbo & Philoxeno congregata, oibil egit. Iſti autem poſtea inuidia flagrantes, apud imperatorem viros eos, quaſi illum conuitus proſcidiſſent, & actiones eius riſiſſeot, per calumniam detuleruot. Et eũm poteſtatem ſibi in patriarchas homines deteſtandi ſumpſiſſent, quid dicere attinet, quę mala lachrymis & luctu proſequeoda patrarint? Tum quidem ea io Flauiano fecere, quæ ſuprà paucis expoſuimus. Atque inſuper eum ſede ſua eiecerunt, impium Seuerum ei ſubſtituẽtes. Qui poſtquam in eccleſiam Antiocbenam peruenit, ioſinita quæ verbis exprimere non ſit, mala, à communione ſua abhorrentibus, intulit.

Helias per Sabbam monachũ ſibi imperatorem recõciliat.

Calumnioſè apud imperatorem Flauianus & Helias deferuntur.

Flauiani exilium.

ὁ τὴν ἀσέβειαν ἀνδρειότατος τύραννος.

Anaſtaſius ſynodum Sidoniam contra Flauianũ & Heliã cogit.

C *De dicendi libertate magnorum & ſanctorum monachorum Sabba & Theodoſij cœnobiarcha, reliquorũque in Palæſtina monachorum ſanctam ſynodum defendentium.* Cap. 33.

EXperti virum eum ſuot, quum monachi in Palæſtina omnes, tum eorum præſides maximè, Euthymij magni diſcipuli, quorum immeoſa & numerum propè ſuperans multitudo fuit. ſummè enim eo tempore in regione ea monaſteria floruêre, quæ à præfectis egregiis luminaribus gubernabantur: Eothymium præclarum dico, & Theoctiſtum magnum & Theodoſiũ cœnobiorum principem, & Sabbam ſolitudinis ciuem. quorum certamina diuinoſque labores re- D tuliſſem, niſi me ab inſtituto argumento digreſſurum eſſe ſcitẽ: quum opere illi peculiari propter copiam & amplitudinem rerum maximè iodigeant, quæ tameo manifeſtæ ſatis ſunt, & linguis eccleſiiſque omnibus celebrantur. Proinde nobis venia debetur, ſi eas fuſiùs oon commemoramos. Et tum quidem Sabbam & Theodoſium illi vi adorti ſunt, ſi eos in partibus ſuis haberent, omnia ſe conſecturos rati. Atque vbi animos eorum tentarunt, præclarus ille virtute Theodoſius ſuggeſtum cõſcendit, ac veluti dux quidam & imperator pro concione monaſtica phalange aduocata, poſtquã multitudini ſilẽtiũ manu deſignauit, voce maiore ſublata, hoc ſic tonitrus in morẽ detonuit: Si quis quatuor ſy- » nodos quatuor Euangeliis nõ exæquat, anathe- » ma. His verbis dictis, perindeatq; angelus quidã multitudine io ſtuporem coniecta, cum ſilẽtio

Seuerus Catholicorum perſequutor.

Egregij monachi.

Euthymius, Theoctiſtus, Theodoſius, Sabbas.

Præclarè hi Chalcedonenſem defenderunt Synodũ. Theodoſij grauiter dictum.

omnibus inſpectantibus per mediam turbam E proceſſit: & homines omnes cum animi cõſternatione viri eius tanquam egregij in bello ducis conſilium factumq́ue, quo ſanctas quæ dictæ ſunt ſynodos ſacris libris accenſendas eſſe, veluti lege lata ſtatuit, admirati ſunt. Et literas ad imperatorem dantes, certamen ſe de eis ad ſanguinem vſque ſubituros: neque etiamſi quid accidat, ſe vllo modo à patrum traditionibus diſceſſuros eſſe, indicarunt atque confirmarunt. Deinde circumquaque ciuitates peragrantes, veluti inuicti belli duces omnibus facti ſunt omnia, homines confirmantes, ad fortitudinem cohortantes, ſocordiam excitantes, hæreticam inſaniam præuenientes, prædicantes, deoique Dei verbum idem, ſimul Deum quidem & hominem, vnam verò eius ſubſiſtentiam ſiue perſonam eſſe, natura vtrumque horum, diuinitatem videlicet & humanitatem habentem: id F quod ſynodus quoque Chalcedonenſis docuit, quæ etiam hæreticorum ex vtraque parte errores declinauit. Eo enim quod perſonam vnam profitetur, Neſtorij veſaniam repudiauit. Quòd verò duas naturas deprædicat, Eutychetis & Dioſcori contractionem reiecit. Non enim illa iuxta Neſtorij opinionem in filios duos & totidem ſubſiſtentias vnum Chriſtum diuiſit: ſed neque itidem vt Eutyches & Dioſcorus, atque etiam Seuerus, in vnam naturam diuinitatem & humanitatem vnius Chriſti confudit. Quum namque iſtorum quilibet longiùs quàm oporteret procederet, miſerandum in modum eò reciderunt, vt Neſtorius quidem diuiſionem, Dioſcorus autem contractionem, atque ille quidem duos filios, hic verò ne vnum quidem propriè profiteretur. Siquidem Neſtorius confuſio G nem metuens, * σχέσει, hoc eſt habitu tantum aduentitio, ſiue autoritate acquiſita, diuinitatis vnionem cum humanitate factam eſſe dixit: ita vt cum naturis, duos filios & ſubſiſtentias duas prædicaret, atque vnum quidem filium ex patre peculiariter genitum: alterum autem qui ex virgine natus ſit, gratia modo honorem adoptionis filialis ſortitum eſſe. Infelix autem Eutyches & Dioſcorus, atque item Seuerus, qui ſe poſtea illis coniunxit, abſurdam Neſtorij ſententiam refellere volentes, malum malo medicati ſunt, & ſtultè ad abſurdiorem hæreſim deflexerunt, naturam vnam diuinitatis dico & humanitatis, dicere, & quantum in eis ſitum eſt, naturam diuinitatis perpeſſionis expertem ad perpeſſionem deducere auſi. Si enim concedamus vnam H eſſe, quæ duæ in Chriſto diuinitatis & humanitatis concurrerunt, naturam, iuxta illorum deliramenta, particeps prorſus etiam mortis fuerit diuinitas. Verùm os iſtis obturat Petrus Chriſti diſcipulorum coryphæus, qui Chriſtum pro nobis paſſum eſſe dicit carne, non adiiciens etiam diuinitate. Tametſi enim diuinitas Chriſti iuxta ſubſiſtentiam carni vnita eſt, handquaquam tamen paſſionis particeps fuit. Quomodo enim hoc fieri poteſt, cum diuinitas † perpeſſionem

Christus θεάνθρωπος.

Chalcedonēſis Synodi doctrina. Contra Neſtorij & Eutychetis hæreſes.

** σχέσει μόνον εἰπὼν ἀσθενῆ. Vt iſta ſint cõtraria natura, τῇ φύσει.*

Christus θεάνθρωπος. carne paſſus.

† In abſtracto, vt dicitur: ſecus in cõcreto.

* ἡ σχέσις ἐπὶ τῶν πρός τι λέγεται οἷον πρὸς πατέρα υἱός, *hoc eſt, Habitus de eis dicitur, quæ inter ſe inuicem relationem habent: ſicuti ad patrem filius, & contrà. Suid.*

E prorſus nullam in ſe admittat? Rectè quoque ſynodos pro autoritate ſua ſtatuit, duas naturas Chriſtum eſſe, inconfuſa, immutabili, atque inuariabili ratione vnitas: & in vna ſubſiſtentia Dei verbi incarnati coli, eundem ante ſecula ex patre iuxta rationem diuinitatis: & rurſum eundem in extremis diebus nouo naturæ humanæ modo ex ſancta virgine genitum, æqualem patri & matri, iuxta vtranque ſubſtantiam, vnigenitum ſecundum patrem, & primogenitum ſecundum matrem, per quem ſibi multos in baptiſmo in filiorum iura adoptauit pater. Hæc illi paſſim circumeuntes docuerunt. Imperator autem impius ira accenſus, ad exilium eos condemnauit: quoadúſque in illum breui ineuitabile illud exilium, iſtam videlicet ex hac vita migrationem, vindicta diuina decreuit, per quam ingentes Eccleſiæ fluctus conquieuere: atque il- F li ab exilio reuocati, ex ærumnis ad optatã quietem rediere.

** * Et aliud eſt, in carne dicere paſſum: aliud ſimpliciter paſſum dicere natura diuinitatis. Cyrill.*

Monachi iſti ſancti ab Anaſtaſio in exilium acti.

Adoptio filiorũ Dei per Chriſtum in baptiſmo.

* * *Verbum quippe Dei* ἀπαθὲς *impaſſibili carne aſſumpta,* παθητὸν *paſſibile factum. Nec enim alius ſe carnem exuit (Coll. 2.) niſi Dei filius, qui carnem ſe induit. Amb. lib. 2. de fid. Et nihil paſſus eſt, qui non verè paſſus eſt Tertu. Deus natus in homine. Hilarius. Deus natus in homine, mortuus reſurrexit. Hieronymus. col. 2. Si Chriſtus Deus & homo vnus eſt, ſicuti & eſt: cur eum formidas dicere paſſum, quem non formidas credere vnum? Virgil. lib. 2 Rectè credimus & prædicamus eum Apoſtolo Deum crucifixum & mortuum in humana natura. Idem Sed, & in ipſis iniuriis agnoſce diuinitatem. Ambroſius, vbi ſupra. Ipſe gloriæ Dominus paſſus eſt carne. Cyrillus. Eccleſiæ fides ſcit in Chriſto diſpenſa- G tionem, ſed neſcit diuiſionem. Hilar. lib. 10. Dei filius hominem aſſumpſit, & in illo humana perpeſſus eſt. Hæc medicina hominum tanta eſt, quanta non poteſt cogitari. Auguſt. de agon. Chriſt. Verbum Dei incarnatum ſuſpenſum eſt ſuper lignum. Iren. lib. 5.*

Rurſus de Helia & Ioanne Hieroſolymitanis patriarchis: & vt per reſipiſcentiam Ioannes, recepto ſanctiore dogmate, & in eos qui quartæ ſynodi decreta non complecterentur, contorto anathemate, in communionem à ſanctis patribus ſit receptus.

Caput 34.

VErùm nondum de eo dicẽdum eſt: priuſquã enim id accidit, Seuerus in throno ſedit, tyrannidemq́ue aduerſus veram pietatẽ grauiſſima quæque faciens exercuit. Mittebat autẽ is more H recepto ad patriarcham Heliam epiſtolas ſynodales: quæ cùm ab eo propter ingentem impietatem non reciperentur, ad irã rurſum princeps commotus eſt. Atque is magnam armatorum manum Hieroſolyma, aduerſus eos qui Seuero aſſentiri, & Synodalibus eius ſubſcribere nollent, miſit, eóſque ſedibus ſuis pelli, atque vim etiam, ſi opus eſſet, afferre eis iuſſit. Porrò cùm Helias admodum premeretur, impietate ita ſæuiente, admirandi illi viri, monachis rurſum collectis, eos qui à Seuero & imperatore miſſi fuerant, tumultuanter ex eccleſia eiecerunt. Atque vbi poſtea alia quoque eorum multitudo confluxit, in illorum conſpectu, magna cum fiducia, eos qui cum Seuero communionem habebant, anathemati ſubiecerunt. Imperator verò

Seueri eccleſiaſtica tyrannis.

Monachi catholici Hieroſolymis Heliã aduerſus Seuerum & militarem manũ ſtrenuè defendunt.

ſò amoliri à ſe hoc tantum dedecus volens, Olympium quēdam, cui militares in Palęſtina copias attribuit, aduerſus eos miſit: qui imperatá pro imperiali poteſtate, Eccleſiaſticis ſanctionibus neglectis, exequeretur. Hic ſimulatque Hieroſolyma venit, diuinum Heliam ſede epiſcopali eiecit, atque in eius locum Ioannem quendam Martiani filium, cum Seuero quidem communicantem, ſynodum autem Chalcedonēſem deprædicantem ſurrogauit. Qua de re certior factus Sabbas, & quæ cum eo erat ſacra cohors,

Olympius dux Palæſtinæ. Heliæ pulſo Ioannes ſubſtituitur.

in ſtadium rurſus procurrit. Atque quòd Olympius rem ipſam tandem ſecum in animo conſiderans retroceſſerat, cū Ioanne patriarcha Sabbas colloquutus, ei ſuaſit, vt ſe à Seueri communione abſtineret, & Chalcedonenſem ſynodum vel cum ſanguinis effundendi periculo tueretur.

Sabbas Ioannem ad orthodoxiam adducit.

Quod ille etiam patrum perſuaſionibus reuerenter ſuſceptis, & pactis conuentis cum Olympio initis neglectis, fecit. Ea verò re imperator offenſus, Olympio magiſtratum ademit, & in Palæſtinam ducem Anaſtaſium in illius locum ſuffectum miſit.

Olympio Anaſtaſius dux ſuffectus.

Qui vbi eò peruenit, præter rationem eaequi ea quæ imperator vellet, in animo habens, Ioannem ſtatim, ne verbo quidem cum eo communicato, in carcerem coniecit: eumque vi vt ſynodum Chalcedonenſem deſpiceret, atque Seueri communionem amplecteretur, cogere aggreſſus eſt. Ioannes, quod cum Zacharia Cæſareæ Palæſtinæ antiſtite ſecreiò colloquutus, audierat tempore flagitante † opportuna fraude res gerendas eſſe: Duci ſe quod ille vellet, facere paratum eſſe, pollicitus eſt, ſi modò poſt duorum dierum curriculum è cuſtodia emitteretur: ne ſcilicet, inquit, videamur vi, non perſuaſione adducti, id quod imperatori placitum eſt, facere.

† τέχνῃ τῷ σοφάγματι μετελθεῖν τῦ καιρῦ κατεπείγοντος.

Atque id ita factum. Et patriarcha cuſtodia liberatus, monachorum cohortem in templum primi diaconi Stephani, vt præfractam hæreticorum temeritatem frænaret, conuocauit: atque aliud quoddam domo cōſilium, quo rerum gerendarum ſpectaculum conſpicuum magis fieret, attulit. Nam Dux ipſe aduenit, vt illo nimirum teſte præſente ſynodus aboleretur atque damnaretur. Ioannes ſuggeſtum conſcendit, ex vtraque parte Sabbę & Theodoſij propugnatorum fidei manibus vtriſque ſuſfultus. Atque vbi ſe paululum continuit, & multitudinem etiam muſſitare audiuit, minus ſanam fidem anathemate condemnari debere, fiducia plenus eiuſcemodi promſit verbum: Si quis Eutycheti & Neſtorio & Seuero & Sotericho Cęſareæ Cappadocum epiſcopo aſſentitur, anathema. Si quis quatuor vniuerſalium Synodorum dogmata non ſequitur, anathema.

Ioannes Hieroſolymitanus contra Anaſtaſij ducis expectationem orthodoxiam pro concione deprædicat.

Dux vbi eam quaſi fabulam perſpexit, multitudinis impetum metuens, bene ſecum actum eſſe, quòd fuga ſaluti ſuæ conſuleret, putauit. Patres autem ipſi, cùm ſcirent imperatorem ea re audita iratū fore, epiſtolam libertatis plenam ad eum dedere: in qua cùm illum arguebant, tum dogmatis ſui certitudinem aſtruebant. Abſurdum quippe etiā eſſe ſcripſere, cùm Hieroſolymitani eſſent, vndè dogma ipſum tanquam è fonte profluxiſſet, ſi tum pſimùm † tanquam ſeri diſcipuli, id quod optimum eſſet, diſcere deberent. Scire ſe quidem, à trecentis decem & octo patribus Nicææ promulgatam fidem: tenaciſſimè autem alia quoque tria concilia, vt quæ prioris illius veſtigiis inniterentur, retenturos: neque quicquam, etiamſi duri aliquid accidat, ſe de primis traditionibus remiſſuros: ſed eas ad ſanguinem vſque, ſi opus ſit, defenſuros eſſe.

Scriptum iſtorum ſanctorū monachorum ad imperatorē Hieroſolyma.

† ὀψιμαθεῖς.

Chriſtianæ doctrinæ fons.

Patriarcha Ioannes vnà cum ſanctis illis viris, poſtquam non breuiſſimo tempore ſuperuixit, Petrum eccleſię ſuæ & pietatis ſimul ſucceſſorem habuit, virum præclarum. Heliam dicunt cum beato Sabba colloquutum, & longè à Conſtantinopoli diſſitum, cùm Anaſtaſius mori deberet, migrationis eius horam prædixiſſe. Res Palæſtinæ ad hunc ſe habuere modum.

Petrus Ioānis Hieroſolymis ſucceſſor. Helias mortē Anaſtaſij præuidit.

De Timotheo Conſtantinopolis, de Symmacho & Laurentio Romæ epiſcopis. De ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli feriis. De Theuderiche Scytha. Item de Deuterio & Alamundaro Saracenorum ducibus.

Cap. 35.

Timotheus autem Conſtantinopolitanus epiſcopus, magnopere à Macedonio, qui ante eum epiſcoparum geſſerat, diſſenſit: qui & ipſe, veluti cothurnus, facillimè animum ad ea quæ hominibus placita eſſent, conuerteret: nūc quidem Chalcedonenſem ſynodum complectens, nunc autem contrà eandem anathemate configens.

Timotheus Conſtantinopolitanus cothurnum.

Quid verò is in * Studij monaſterio fecerit, commemorare liber. Monaſterij eius cuſtos diem ſuum obiit: atque ibi Timotheus, vt alium illi præficeret præfectum, affuit.

Is ſynodum Chalcedonenſem cōprobat.

Et quum is qui procurationem eam ſuſcipere debebat, aſſeueraret, iuriſiurandi ſe religione ne ſuffragiū aut electionem præfecturæ eiuſmodi ab eo ſuſciperet, qui non ea animo Chalcedonenſi ſynodo aſſentiretur, obſtrictum eſſe: Timotheus in eum per damnationem anathema, qui ſynodum eam non reciperet, coniecit. Atque ita, qui deſignatus fuerat, electionem ratam habuit. Ibi tum primarius eius diaconus progreſſus, conuiciis Timotheum inceſſit, quòd non in vna ſententia perſiſteret, verùm nunc hoc, nunc illuc, adinſtar Euripi, per animi æſtum & fluctuationem ſe conferret. Rem eam diaconus ad Imperatorem retulit, qui Timotheum accitum grauiter obiurgauit. Et ille vt probrum hoc aboleret, diuerſam prorſus à priore ſententiam publicè promulgauit, & anathema in hominem quemque, qui Chalcedonenſem reciperet ſynodum, torſit.

Idem mox eandem damnat.

Nonnulli vt Macedonium, perinde atque trecentorum & decem octo illorum ſymbolum non comprobarit, calumniarentur, Timotheum hunc, non Petrum Cnapheum inſtituiſſe dicūt, vt in ſynaxi & conuentu eccleſiaſtico quouis, ſymbolum id diceretur, quod antea ſemel tantū anno quolibet paraſceues paſſionis ſanctæ die in eccleſia legi ſolitum fuerat, ſicuti ſuprà di-

Symbolū Nicænum antiquitùs ſemel tantū in anno Paraſceues die cantari ſolitum in eccleſia.

* *Studius dynaſta celebre templum & monaſterium condidit, quod Studitarum cognominatum eſt. Et conſulatum geſſit. De qua re verſus illi ſunt editi:*

Magnificam poſtquam conſtruxit Studius ædem,
conſulis accepit mercedis nomine honorem. Suid.

Στύδιος ἀγλαὸν οἶκον ἐδείματο. καρπαλίμως δὲ
Ὀν χε ἀμείψατο μισθὸν ἑλὼν ὑπατηΐδα ῥάβδον.

† *χατηχεῖν.*

ximus, quum epiſcopum † primas religionis noſtræ inſtitutiones docere oporteret. Hæc de Timotheo. Tum verò apud veterem quoque Romam ingens confuſio & turba excitata eſt, talem ob cauſam. Vir quidam Feſtus nomine, Senator Romanus, propter reipub. Romanæ vtilitates quaſdam Conſtantinopolim profectus, & cum Anaſtaſio colloquutus eſt. Atque vbi ex animi ſententia negotium cõfecit, poſtea etiam et ſupplicanit, vt ibi Petri & Pauli apoſtolorum memoria, majore reuerentia & cultu, ſicuti Romæ fieri ſoleret, celebraretur. Ea enim nulla cura, atque vt ita dicam, ſicuti ſors tuliſſet culta antea fuerat. Anaſtaſius petitioni eius non grauatè cõſenſit, & conſtitutione promulgata ſanxit, vt magnificè ab omnibus conuentus eccleſiaſticus in Apoſtolorum eorum honorem ageretur. Ab eo tempore conuentus eius celebritas magna cepit incrementa, atque ingenti cum lætitia eſt frequẽtata. Et quòd adhuc in eccleſia Conſtantinopolitana Macedonius eniteret, per Feſtum quem diximus, is ſynodalem epiſtulam ad epiſcopum Romanum Anaſtaſiũ, vt ille magis ac magis ſynodum Chalcedonenſem confirmaret, dare decreuit. Sed id imperator Romanus quum reſciuiſſet, impediit. Et Feſtus in ſecreto colloquio imperatori, Anaſtaſium, Romanum antiſtitẽ ſe facilè adducere poſſe, vt Zenonis Henotico aſſentiretur, & manu ſua ſubſcriberet, ſignificauit. At vbi Romam redut, Anaſtaſium epiſcopũ deceſſiſſe comperit. Proinde operam dedit, vt vel per ſpeciem & ſimulationem, ea quam pollicitus fuerat, ſubſcriptio perficeretur. Itaque quibuſdam pecunia corruptis, præter receptũ morem effecit, vt illi Laurentium quendam Romanum epiſcopum legerent. Populus autem alium creandum decreuit. Ita ſeditione orta, eodem tempore duo deſignati ſunt antiſtites. A pluribus nanque Symmachus diaconus, à parte autẽ altera Laurentius epiſcopus deſtinatus fuerat. Verùm ſeditio ea quæ ad triennium † non ſine cædibus, rapinis, aliiſque calamitatibus, quæ in eiuſmodi tempora incidere ſolent, durauit, ſopita eſt.* Nam Theudérichus qui tum Romam obtinebat, etiamſi Arianus eſſet, ſynodum tamen epiſcoporum coëgit, & Symmacho epiſcopatum confirmauit. Laurẽtio autem pulſo thronum Nuceriæ attribuit. Porrò Laurẽtius haudquaquam quietus eſſe voluit, ſed epiſcopatum Romanum affectans populum ad ſeditionem concitauit. At Symmachus ſacerdotali quoque homini abrogata dignitate, in exilium eum miſit: atque ita Romæ ſeditio quieuit. De Theuderícho huiuſmodi quiddam hiſtoriæ tradunt.

Celebratio memoria ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli.

Schiſma in eccleſia Romana.

Duo ibi lecti epiſcopi, Laurentius & Symmachus.

Seditio Romana.

Malum id ſopitum.

Theudérichus Arianus a-

† *In diſſidio iſto potiſſimũ m ſæuitum in ſacerdotes, & virgines ſacras. Blond. Diacon. Traſamundus Vandalorum rex in Aphrica CCXX. epiſcopos catholicos in Sardiniam relegauit, quibus Symmachus Romanorum epiſcopus ſubſidia eleemoſyna ſuppeditauit. Diaco.*

* *Theuderichus rex Romam votis omnium tenuit: mitis, affabilis, in plebem liberalis: populo annonam donauit, captiuos redemit, ciuitatis ædificia reſtituit. In Italia oppida pleraque extruxit & ornauit. Caſſiod. Blond. Hic eſt, qui Tetricus Veronenſis, ſeu Dietrichus à Berna nominatur.*

Miniſtrum is quendam ſaniorem fidem ſectantem, efflictim amore inſano proſequebatur, & ad voluptatem eo abutebatur. Et ille, vt quæ grata placitáque ei eſſent faceret, ab τῶ ὁμοϋσίῳ conſubſtantialis fide deſciſcẽs, ad Arianiſmum. Quod vbi Theudérichus comperit, caput illi quem tantopere amauerat reſecuit, inquiens. Si Deo fidem ſynceram non ſeruaſti, quomodo mihi qui homo ſum, conſcientiam ſanam præſtabis? Eadem tempeſtate epiſcopus quidam Arianus, cui nomen Deuterij fuit, in vrbe Conſtantinopolitana, Barbam quendam quum baptizaret, veluti Domini traditionem abolens, præter morem receptum dicere auſus eſt: Baptizatur Barbas, in nomen patris per filium, in ſpiritu ſancto. Ecce tibi autem, vnda quæ in ſacro lauacro erat, de repentè diſparuit. Et Barbas inde profugiens miraculum id omnibus promulgauit. Eodem tempore Scenitæ barbari incurſionem in Meſopotamiam fecerunt, Armeniam quoque & vtramque Phœniciam populati ſunt. Impetum verò in fines etiam Palæſtinæ Alamúdarus Saracenorum Phylarchus, & † Zarethas præterea perſarum dux fecerunt. Qui malè ex parte omni à Romanis ducibus accepti, poſtea cum Romanis pace facta quieuere. Alamundarus Chriſtianorum quoque ſacra ſuſcepit. Seuerus tum Antiochenum adminiſtrabat epiſcopatum, qui ex epiſcopis ſuis duos ad Alamundarum, vt cõtagione ſua eum inficeret, miſit. Deus autem illum præueniens, fecit, vt ille à rectè ſentientibus & Chalcedonenſe concilium comprobantibus, per initiationem meliore religione imbueretur. Porrò qui à Seuero ſubmiſſi fuerant, Phylarchum tranſuerſum agere, & ad profeſſionem veræ doctrinæ contrariam abducere contenderunt. Atque ille mirificam quandam fabulam, qua dicta eorum conuinceret, confinxit literas ſe accepiſſe dicens, in quibus eſſet, Michaëlem archangelum nuper admodum vita defunctum eſſe. Quum verò illi talem eam rem eſſe dicerent, quæ prorſus fieri non poſſet: ſubinferens Phylarchus, Et quomodo (inquit) purus Deus more noſtro crucem ſuſcepit, ſi non duarum naturarum fuit Chriſtus Deus noſter, quãdoquidem ne angelus quidem pati aut mori poſſit? Porrò Seueri ſectatores cum dedecore turpiter indè abſceſſere. Hic ſtatus eccleſiarum vbique fuit, quãdiu Anaſtaſius imperium obtinuit: quem propterea quòd ſynodo Chalcedonenſi aduerſari quidam iudicarent, ex ſacris exemerũt libris. Hieroſolymis verò, quum adhuc ſuperſtes eſſet anathemate cõdemnatus eſt. Cæterùm ab inſtituto alienum non fuerit, ſi ea quæ ſub imperio eius geſta eſſe comperi, & digna memoratu ſunt, operi huic annexuero.

maſium ſuum propter defectionem à fide iugulauit.

πνευματῶς ἀγαπᾶτο τῶ ἀφρον.

Deuterius Arianus baptiſmi verborum præuaricator.

Miraculum aquâ diſparẽtis.

Cum barbaris victis Romani pacem faciunt.

Scenitæ Arabes: Plin. lib. 5. cap. 11.

Apud Procop. hic Zarethas dicitur alicubi etiam Azarethus.

Alamundarus Saracenus Chriſtianus fit.

Alamundarus acutè dicto Seuerianos refellit.

Anaſtaſius viuens in ſacro codice expunctus, Hieroſolymis quoque anathemati ſubiectus.

De rebellione Longini Iſauri, alteriuſque Longini. De adminiſtratione regni Perſarum Peroza, Blaſi, & Cabada, vt cum Romanis pacem fecerint.

cap. 36.

Longinus Zenonis frater fuit, vt ſuprà diximus. Hic ab Anaſtaſio in patriam relegatus, exercitu quindecim millium ex Iſauris collecto, aduerſus illum aperto cum eo Marte congreſſurus

Conon Apamenus epiſcopus bellator.

greſſurus, bellum mouit. In huius caſtris quum A plurimi alij, tum Conon ille Apameæ apud Syros epiſcopus fuit. Is epiſcopali functione militari munere commntata, Iſanris Iſaurus in bello

Longini & Theodori tyrannorum cædes.

pręfuit. Poſtremò verò prælio commiſſo, quum Iſauri internecione cæſi eſſent, Lógini & Theodori capita Conſtantinopolim allata ſunt. Quæ Imperator haſtis prælógis infixa, in loco eo qui Ficorum nomen obtinet, & aduerſo Byaantio

Longinus Selinuntius & Indes tyranni capti in triumpho Conſtantinopoli trahuntur.

eſt, ſublimia collocari iuſſit, vt gratum Conſtátinopolitanis eſſent ſpectaculum, qui quamplurimis ab Iſauris affecti fuerant malis. Longinus verò alius quoque Selinuntius cognominatus, & cum eo Indes quidam, qui diu tyrannidem exercuerant, captiui à † Ioanne militiæ duce, cui Cyrti, hoc eſt, gibboſi ſeu incurui cognomen erat, ad Anaſtaſium miſſi ſunt.

Ioannes Cyrtus dux.

† Hunc Scytham, ſeu potiùs Gatthum fuiſſe, ait Euagr. lib. 3. cap. 35.

Periucundum ij imperatori & Byzantiis ſpectaculum præbuere, quum grauibus catenis vincti tyranni, in triumphum & maxima hominum B frequentia, per circum maaimum & vias publicas traherentur. Vndè in imperatorium ærariũ Iſaurica, quæ antea vocabatur,, penſio illata eſt. Erat autem ea quinque millium minatum, quæ barbaris iſtis quotannis pendebantur. Perſarũ quoque reš Perozes Nephtalitis Hunnis bello illato, ingloriõa in regnum ſoum rediit. In anguſtus enim quibnſdam, vbi eos perſequebatur,

Iſaurica penſio in fiſcum redacta.

agmine eorum conſerto, circumuentus, & exitu earum omni præſidio clauſo, ab eis captus eſt. Itaque ad neceſſitatem eam redactus, pacem ab illis petiit. Nephtalitatum autem dua non prius

Nephtalita Hunni Perozem regem Perſarum capiunt, deinde etiam in bello cadunt.

conditiones pacis admiſit, quam Perozes corpore inclinato adorationis ei honorem præſtitit, & ſponſione vnà cum iuramento interpoſito confirmauit, nunquam ſe Nepbralitis bellũ C illaturum eſſe. Et ille vel inuitus rem eam, quæ præter rationem eſſet, temporis neceſſitate adactus fecit, & cum dedecore maximo domum

Procop. Eubalitas Hunnos vocat, hoc eſt albos.

reuerſus eſt. Poſtea verò ignominiam eam non ferens, *e* contra iuriſiutandi religionẽ, cũ exercitu contra eos profectus eſt. Et quum illi rurſum inſidias ei ſtruxiſſent propter iuſiurandum violatum cæſus eſt. *d* Perſæ Cabadæ, minori

Quapropter apud eũ quidã pro Euthalitis Leucalitas legunt. lib. 1. de bell. Perſic.

natu filio eius, regnum tradidere. Quod quum ille adminiſtraret, lege lata, vt communes omnibus vxores eſſent, conſtituit. Quam ob cauſam Perſæ regno Cabadæ abrogato, in cuſtodiam

b Vindicta iuriſiurandi violati.

inſuper eum coniecerunt: & Blaſum, alterũ Perozæ filium, regem crearunt. Cabadæ in carcere vxor eius, quæ deboit officia, præſtitit. Et quòd ea venuſta forma eſſet, carceris cuſtos pulcbritudine eius victus, & amore captus, inſeruire ei D & quod illa vellet facere conſtituit. Illa autem

c Cabades Perſarum rex.

Lex de communione vxorum.

quoniam caſta erat, & virum amabat, cuſtodis amorem ei indicauit. Ille porrò eam voluntari amatoris obſeqni iuſſit. Flagitium id vbi peractum eſt, liberiùs ad marimm deinde mulier acceſſit, conuenientem ei curam præſtans. Erat

Blaſus, ſeu Blaſes eius frater.

Cabadæ amicus quidam quàm maximè charus, qui per vxorem ei inſinuauit, paratos ſe in loco certo equos & viros habere, cum quibus ſi fugere vellet, facile regnũ recuperare poſſet. Vbi noa aduenit, Cabades coniugi perſnaſit, vt veſtem illa ſuam indueret, atque in carcere conſideret: ipſe verò habitu illius ſumpto, eam ipſam ſe eſſe probè aſſimulauit, & cuſtodia egreſſus

Cabades beneficio vxoris è carcere euadit, & regnũ ope Nephtalitarum recuperat.

A eſt. Id vbi factum, Cabades Seæ ductu (its enim amicus ille nominabatur) quã celerrimè ſaluus ad Nepbtalitas peruenit. Quorum princeps illi & filiam matrimonio coniunxit, & exercitum attribuit, quem in Perſas, regnum ſuum recuperaturus, duceret. Cabades vbi Perſas præter expectationem ſubitò aggreſſus eſt, regnũ nullo propè labore recepit: frarrem Blaſum cepit, excæcauit, & carceri incluſit. Et quòd Cabades vir ſagaa atque induſtrius eſſet, regnum poſtea quàm tutiſſimè tenuit. Et anno adminiſtrationis ſuæ vndecimo, pacẽ primùm cum Romanis fecit: deinde verò, vbi mutuam ab Anaſtaſio pecuniam accipere voluit, atque Anaſtaſius ei reſpondit, cautionis ſyngrapham eum ſi pecuniã recipere vellet, dare debere, abſque ea ne vnum quidem obolum accepturum eſſe: eam ob cauſam pacis fœdus rupit, & aduerſus Romanos bellum ſuſcepit. Inter Perſidem & Indiam op- B pidum fuit, Tzundadaet nomine. In eo Cabades maaimam pecuniæ vim, precioſóſque & pellucidos lapillos clàm aſſeruati intellexit. Eis vt vnà cum oppido potiretur, nihil intentatum reliquit: ſed quo minus quod volebat efficeret, dæmones, qui theſaurum eum cuſtodiebant, obſtitere. Et poſtquam Perſicas euocationes & impoſturas expertus, dæmonibus videlicet locũ eum firmiſſimè obtinentibus, nihil egit, per Iudæos rem expedire aggreſſus eſt: atque vbi per eos quoque optatis votiſque ſuis potitus non eſt, per Chriſtianos tandem ſe quod conabatur confecturum eſſe arbitratus eſt, quos aduerſus dęmones poteſtatem recepiſſe audiuerat. Itaque Chriſtianorum. qui apud Perſas erat, epiſcopũ ad ſe vocauit. Qui ea de cauſa ſynaxi & conuẽtu C eccleſiaſtico popularium ſuorum coacto, & † diuinis ſanctificationibus perceptis, eiſdémque Chriſtianis qui ibi cõuenerant datis, ſigno crucis qui locum eum incolebant dæmones exegit, & Cabadæ ſtatim ſine labore vllo oppidũ tradidit. Quare cõſternatus Perſa, primo ſubſellio epiſcopum Chriſtianorum cohoneſtauit, quum ad id vſque tempus Iudæi & Manichæi ſedes primarias obtinuiſſent. Atque ab eo tempore, vt deinceps quicunque vellent, Chriſtianorum ſacra colerẽt poteſtatem liberam omnibus permiſit: quos ille antea excruciauerat, adeò vt etiã multis membra & partes eas per quas vox editur, ademerit: qui tamẽ illis quoque ſic amiſſis, non minus quàm antea, clarè ſunt locuti.

Hunc Seoſen Procopius nominat.

Pax Romanorum cum Cabade.

Cabades bellũ aduerſus Anaſtaſium ob denegatam ſibi pecuniam mutuam ſuſcepit.

Idem oppido Tzundadaet cum maximis opibus, quibus dæmones incubabant, chriſtiani epiſcopi opera, potitur.

Synaxis chriſtiana.

† μεταοχὼν τῶν θείων ἁγιασμάτων, μεταδοὺς τε τούτων καὶ τοῖς συνελθοῦσι χριστιανοῖς.

Cabades ex perſecutore protector Chriſtianorũ fit.

Miraculum. Chriſtiani linguis eis exciſi clarè loquuti.

D *De Perſarum pugna, de Theodoſiopoli & Dara oppidulis. ac de ſacris reliquiis Bartholomæi & Barnabæ apoſtolorum.*

Caput 37.

Perſarum aduerſus Rom. bellum.

SEd enim, ſicuti diximus. Perſæ pace violata, fines ſuos tranſgreſſi ſunt, & primùm Armeniæ bellum intulerunt: & Theodoſiopoli oppido capto, ad Amidam vrbem indè peruenerũt, intra duos illos amnes ſitam: quam etiam expugnarunt, & Anaſtaſius poſtea impenſis magnis recuperauit. Si quis autem pleniùs atq; exactiùs obſidionem expugnationémque eius vrbis cognoſcere velit, is Euſtathium Syrum legat, qui ſanè quàm luculenter res eas conſcripſit, atque vbi hiſtoriam ad id tempus duodecimũ ſcilicet imperij Anaſtaſij annum, produxit, ad locum

communem profectus, cũ plurimis eſſe cœpit. E

Anaſtaſius imperator Daras muniuit, & Anaſtaſiam nominauit.

Poſtea imperator locum quendam Daras nominatum, qui & ipſe intra duo flumina in Meſopotamia, ad Romani imperij fines, noſtræ & Perſicæ ditioois terminus, ſitus eſt, firmis mœnibus muniuit, & in vrbis formã redegit. Aedificiis variis, templis, ædibos magnificis, imperialibus porticibus, lauacris publicis, aliíſque præterea ſtructuris, quibus celebres vrbes lætantur, excitatis. Locum autem eum à Dario nomẽ accepiſſe fama eſt, quòd illum ibi Alexander Philippi filius poſteriore pugna deuicerit. Vrbe ea condita, poſtqoam iodè diſceſſit, in ſomnis ei Batrholomæus Apoſtolos aſſiſteos, per oraculũ commiſſam ſibi à Deo mœnium eorum tutelã eſſe ſignificauit. Anaſtaſius verò viſionem eam F ad rem ipſam cõtulit, nam reliquias illius repertas, ibi repoſuit. Sub eiuſdem imperio corpus etiam Barnabæ Apoſtoli in Cypro, ſub arbore quæ * Siliqua dicitur, inuentum eſt: ſuper cuius pectore ſacrum & diuinum Euangeliũ Matthæi euangeliſtæ repertum fuit, ipſius Barnabæ manibus ſcriptũ. Hac de cauſa primùm Cyprij metropolim liberi iuris ſui habuere cœperunt: oeque deinceps ſub Antiochia, cui antea ſubiecti fuere, cenſi ſunt. Confirmauit id ios poſtea magis Iuſtinianus, propter coniugem ſuam Theodotam, cui Cyprus patria fuit: quemadmodum etiam patriæ ipſe ſuę Achrido hooorem habuit, quam primam Iuſtiniaoam vocauit. Eo etiam tempore Immeres, gens bellicoſa, ſub ditione Perſarum, ad extremos Noti fines habitantes, Chriſtianiſmum complexi ſuot: & miſſis ad imperatorem oratoribus, epiſcopum, & alia quæ eos habere oportuit, acceperunt. Ii vnà cum regina Auſtri ad Solomonem viſendum veniſſe dicti ſunt. Et qoum ab origine Iudæi fuiſſent, longo pòſt tẽpore ethnici & gentiles facti ſunt. Tum verò ex Iudæis & Gentibus mixti, ardentibos animis religionẽ Chriſtianam ſuſceperũt.

D. Bartholomæi oſſa apud Daras repoſita.

Corpus ſancti Barnabæ inuentum.

Item Euangeliũ Matthæi.

Metropolis Cypri.

* κεκρώτιον.

Achrido primò Iuſtiniana Iuſtiniani patria.

Immeres chriſtiani facti.

Regina Auſtri Solomonem viſit.

De tyrannide Vitaliani. De Hunnis, qui ex anguſtiis Caſpiis proruperunt. Et de inſula Rhodo. Caput 38.

Vitaliani tyranni aduerſus Anaſtaſium bellum.

TYrannus item alius, natione Thrax nomine Vitalianos, bellum Anaſtaſio intulit: qui Thracia ab Vlyſſopoli & Anchialo vaſtata, Imperantem qooque vrbẽ capere eſt conatus, vagam Hunnorum multitudinem ſecum ducens. Aduerſus qnem Hypatius dux, vt impetum progreſſúmque eius moraretur, miſſus, à ſuis proditus, & ab illo captus, ingentíque pecuoia ab Imperatore redemptus eſt. Cyrillus deinde copiis militaribus præfuit. Ei quum æquo Marte pugnatum eſſet, & aliqooties nunc hi nunc illi fugiſſent, per ſocordiam ſuorum, quamuis ipſe dux hoſtibus ſoperior eſſet: tamen & ipſe in poteſtatem illorum peruenit, atqoe ita tyrãnus vſque ad Ficos ipſas, locis omnibus vaſtaus atque euerſis, peruenit: ingenti illa ſpe concepta, Imperantem quoque vrbem ſe capturum, atque Imperiom arrepturum eſſe. Vbi Vitalianus ad Ficos caſtra poſuit, Marinum Syrum aduerſus eum Imperator cum copiis maritimis miſit, & quum exercitus vtrique non longè inter ſe abeſſent, io aciem oon deſceoderunt, ſed leuia tantum prælia commiſerunt. Tandem verò ad ea quæ vocatur Bythiaria, oauali pugna inter ſe cõgreſſi: Vitalianus * puppi impulſa, quàm maxima potuit celeritate, copiis ſuis magna ex parte amiſſis, fugit: eúmque ſui tanta velocitate ſunt conſequuti, vt poſtero die nullus prorſus hoſtis vel ad vrbem, vel ad tranſitum appareret. Vitalianus Anchiali pauliſper moratus, tyrannidem poſtea reliquit, & ſua ſponte quietus fuit. Aliud quoque Hnnoorum genus, Caſpius anguſtiis ſuperatis, Romanorum ditionem ad Orieotẽ vaſtarunt: & Rhodus eo tempore tertium etiã intempeſta oocte terræ motu iogeoti quaſſata eſt.

Hypatius & Cyrillus Romani duces, ab eo capti.

Marinus Syrus dux rectè rem aduerſus eum gerit.

* *χρύμνας χρυσάμενος.*

Vitalianus tyrannide ſuperſedet.

Hunni Caſpij.

Terræ motus Rhodi.

De muro cui nomen Longo, quem Anaſtaſius conſtruxit, ab Ponto Euxino ad Thracium vſque mare porrectum. Caput 39.

ANaſtaſius idem, opus maximum & illuſtre memoriáque prorſus & imperiali magnificẽtia dignum perfecit, quod *μακρὸν τεῖχος*, hoc eſt, Longum murum appellauit, ad Thraciã exornandam conſtructum. Conſtantioopoli ducentis octogiota plurimùm ſtadiis abeſt, & ad vtrũque pertingit mare, ioſtar freti, ad quadringenta viginti ſtadia excurrens, & Cherrooeſum peninſulam in inſulæ propè formam redigeos. Facilè etiam quoſuis traiicere volentes, ab eo quod os Ponti dicitur, in Propõtidem & Thracium mare deducit: & barbaros effuodi atqoe excurrere ex partibus eis, quæ ſupra Euxinum Pontum ſunt, tum autem ex Cholchide, & à G palude Mæotide, præterea ex locis qoæ ſupra Caucaſum ſunt, atque eos etiam qui per Europam ſparſi ſunt, prohibet.

Plin. lib. 4. cap. 11.

Macrontichos Anaſtaſii opus.

* *Opus hoc ab vrbe Conſtantinopoli diſtat miliaribus ſexaginta. Habet in longitudine miliaria quinquaginta, in latitudine pedes octo. Suid.*

De turpi & impio portorio Chryſargyro, hoc eſt, aurargenteo dicto, quod pro imperiali virtute, ex imperio Romano Anaſtaſius ſuſtulit. Caput 40.

ALiud inſuper operum eios longè præſtantiſſimum, & diuinũ illud facious eſt, qoòd ex Romanorum imperio tributum, quod antiquitùs *χρυσάργυρον*, id eſt Aorargeoteum dictum eſt, omnino ſuſtulit. Quam rem pro digoi- H tate oratione exequi, Thucydidis linguæ atqoe eloquentiæ ſit. Ego verò eam oon verborum vi ſed facto ipſo egregio coofiſus exponam. Imperium Romanum, qood tanta amplitudine & magnificentia exornatum eſt, antiquitùs portorium inſtituit, abſurdum admodum, miſerabile, Deoq́ue inuiſum: non Romanis tantis illud & tam egregio illorum Imperio, verumetiam fœdiſſimis quibuſque barbaria indignum. Quod neſcio quo modo ad eios vſque tempora per conniuẽtiam toleratum, ipſe Imperialı omninò animo expugoans, totum aboleuit. Quod quum multis aliis, velut id quod citra exceptionẽ deberetur, qui ſtipe mendicata vitam tolerabant:

Euagr. lib. 3. cap. 19.

† *Anaſtaſius portorium Aurargenteum ſuſtulit, quod ſub ſplendida appellatione omnium fuit fœdiſſimũ.*

tum

tum etiam eis mulierculis impoſitum erat, quæ A vndeconqoe & vbicunque in ſolatum occultarúmque regiooũ vrbis lupanaribus proſtabant, & florem ætatis, quibuſcunqoe ea locis venirent, petulantibus viris, propter quæſtum proſtituebant: adeò, vt noo modo naturæ ipſi, verum etiã teipublicæ adminiſtrationi iniuria inferretur. Quum eoim lege conſtituta, penſio ea tribueretur, apertè illa poteſtatem permiſſam eſſe coiois, vt quæ facere vellet, & quæ facere nefas eſſet, clamitabat. Et deteſtandum atqoe impurũ vectigal iſtud, quarto quoque anno. quum quidem oon minima tributorum pars eſſet, ad principem teferebatur magiſtratum: quem qui gerebat, ioter præclaros viros cenſebatur. Eam indignitatem, quæ tanquam execrandum piaculum per res nouas in Romani imperij adminiſtrationem ſurrepſit, vbi Anaſtaſius cognouit, exactioois eius libris, vt rem eam omnem quaſi B quoddam holocauſtum Deo offerret, in ignem coniectis, flagitium tantum ſuppreſſit: & ſanctione, ne cui poſt ipſum imperatori in rerum publicarum adminiſtratione vetuſtum probrũ renouare liceret, caoit. Poſtquam id fecit, indignari ſe eam ob cauſam aſſimulauit: & ſeipſum ſtultitiæ arguit, qui inanis gloriæ captatione, tãtum vectigal antiquitùs inſtitutum perperã abrogaſſet: neqoe in animo ſecum pericula imminentia, & tot tantáqne quæ in milites erogãda eſſent, ſtipeodia reputaſſet. Proinde, conſilium ſuum premens, triburum id, quod diximus, ſe renouaturum eſſe pollicitus eſt: & apud familiares ſuos, pœnitere ſe facti. neque habere qoo errotem commiſſum corrigeret, quandoquidem libri io quibus eiuſcemodi exactio deſcripta fuiſſet, cremati eſſent, per ſimulationem finait. Ibi illi ab eo ita decepti, non vultus fictione, ſed reipſa, de tributo eo & nefandi flagitij mercede perturbati, doluere: neque ſe conſilium, quo iacturæ ei mederentur, habere præ ſe tulêre. Ille eos ad loca omnia ire iuſſit, vt ſi qua commẽtariorum combuſtorum exempla in † catholicis, & voiuerſalibus exactionis tabulis eatarẽt, ſcrutarentur: & ſumptibus eam in rem impẽſis, homines paſſim qui exempla eiuſmodi comportarent, diſpoſuit: videlicet, vt ſi quis talis inueniretur commentarius, ad ipſum afferretur, quo diligenti & accurata deliberatione res diſponi atque ordinari poſſet. Poſtquã autem nõ paruo interpoſito tempore, illi quos ad inquirenda eaempla talia miſerat, reuerſi, ea quæ inuenerant attulêre: magnopere Anaſtaſius, quod voto ſuo potitus eſſet, lætatus eſt. Et per fraudem aliam, quomodo, & vbi, & apud quos ea inueniſſent, D & an aliud aut ſimile quidquam adhoc alicubi reliquum eſſet, percunctatus eſt. Illi magno ſtudio ſe ea comportaſſe aſſeueraront: & iuramento, nollam reliquam chattam in omni imperij ditione. quæ indicare portorium id poſſet, extare cõfirmarunt. Itaque Anaſtaſius rurſum chartas illas congeſtas in flammam coniecit, & cinerem eatum aque conſperſum, io aërem ſparſit, vt res ea penitus aboleretur, neqoe poſt vſtnlationem eam vel puluiſculus & reliquiarnm aliquid, aut vmbra etiam literæ alicuius, de re tam oefaria apud poſteros extaret. Veromenimuerò ne, dom factum hoc tantopere efferimus, ignorare videamur, quę veteres etiam affectibus ducti, hac de re ſcripſerunt, ea ipſa huc afferam, demonſtraturus ex ipſorũ verbis falſa eſſe, quæ de oefãoda hac exactione memoriæ maudarũt.

† ἐν τοῖς καθόλου πυκτίοις τῶν εἰσφορῶν.

Digreſſio ad Zoſimum: quæ is in imperatorum omnium celeberrimum Conſtantinum per blaſphemiam acerbè & amarulenter detorſerit, Caput 41.

ZOſimus enim, ſuperſtitioni Græcæ qoàm maximè addictus, in Conſtantinum imperatorem, veræ pietaris propugnatorem, & fidei ducem, quòd is ab idolorum cultu ad Chriſtianorum fidem, deteſtanda eorum execratione relicta, tranſiit, malè animatus, per blaſphemiam ſcriptis mandanit, eum primum exactiooem τῦ χρυσαργύρυ Aurargentei tributi inueoiſſe, & B vt quarto quoque anno fœdiſſimum id vectigal penderetur conſtituiſſe. Verùm ooo hæc ille tãtum maledicta in pium, magníſqoe dotibus ornatum Principem coniecit, ſed etiam alia plurima intoleranda eundem † contra artes & ſciẽtias omnes feciſſe, & Criſpum filium crudeliter interfeciſſe. Fauſtam item coniugem ſuam balneo ad ſummum calefacto incluſam enecaſſe dicit. Et quum tanti flagitij expiatiooem apud ſacerdotes Græcos quæſiſſet, neque inoeniſſet, io Aegyptium quendam virum, ex Iberia veniẽtem, eum iocidiſſe, & ab eo quòd Chriſtianorũ fides peccatorum omnium abolitionem induceret, audiuiſſe: proindéque animum ſtatim mutauiſſe, patriam opioionem & idolorum (vt ille inquit) cultom reieciſſe, & Chriſtianorum ſacra ſoſcepiſſe, refert. Cæterùm falſò hæc Zoſimum, calumnia imperatorem magnom ſuggil-C lare volentem, ſcripſiſſe, per confutationem veram oſtendam. Sed de Aorargenteo vectigali primùm dicam.

Defenſio Conſtantini imperatoris contra vitilıgatores ipſius.

Zoſimus falſò fœditatem talem in autorẽ Conſtantinũ retulit.

Aliæ eiuſdẽ Zoſimi in Cõſtantinum calumnia.

† κατὰ πάσης ἐξευρεῖν τύχης. h.e. contra omnes omnium fortunas aliquid excogitaſſe. Euagr.

Refutatio eorum quæ de apoſtolica Conſtantino Zoſimus dixit. Caput 42.

IN hiſtotia, homo exitioſè, memoras, quòd ille vrbem aliam Romanæ ſimilem condere volẽs, primùm inter Troadem & Ilium locum, veluti operi inſtituto idoneum, cæperit, fundamenta iecerit, & murum ſupra terram extulerit. Poſtquam aotem Byzantium commodius eſſe comperit, conſilio mutato, vrbem eam celeriter mœnibus firmis cinxerit, magníſque turribus opere longè latéque producto, & tam pulchris porticibus, aliíſque ædificiis ita eaornarit, vt D Romæ re nolla cederet, quæ tantorum ornameotorum & amœnitatum paulatim anois plurimis incrementa cepit. Refers etiam, pnblicè eũ frumenti teſſeras, & auri multum, eis qui ſe eò contuliſſeot, ad priuatarum ædium ſtructuram dooaſſe. Inter alia hæc quoque ſic ſcribis. Cooſtantino mortuo, ad Conſtantium filium eiua, poſt fratrum eiuſdem obitũ rerum ſumma peruenit. Atqoe vbi Magnentius, & Britãnio tyrãnidem arripuere, perſuaſione Conſtantius Britanionem in poteſtatem ſnam redegit. Quum enim ex vtraqoe parte eaercitus coacti eſſent, Conſtantius pro cõcione, militibus patris erga eos ſui liberalitatem in memoria reuocauit, cũ

Calumniarũ talium refutatio.

Ampliſſimũ Zoſimi de egregia Conſtãtini liberalitate & munificentia teſtimonium.

quo bella multa geſſiſſent, maximis ab eodem E cohoneſtari donis. Id verò vbi milites animaduertere, detracta Britanioni purpurea veſte, in priuati hominis habitu eum ad Conſtãtium abduxêre. Atque is nihil ſe indignum paſſus, ſed à Conſtãtio ſeruatus eſt, quum in illum & patrem eius maledicta multa iecisſet. Itaque te rogo, quem liberalitate & munificentia tanta gauiſum eſſe ſcribis, quomodo rurſus eundem tam ſordidũ & auarum fuiſſe dicis, vt tam deteſtandũ, Deóq; inuiſum portorium, inſolito nouóque modo in Romani imperij adminiſtrationem inuexerit? Ego certè quidem colligere id nõ poſſum. Clariſſimè etiam tibi oſtendam, neque Criſpum filium, neque coniugem Fauſtam, ab eo necatum eſſe: neque etiam eundem vel cum Aegyptio eo fuiſſe, vel religionem noſtram, poſtquam eã eſt complexus, ab eo accepiſſe. Euſebiũ Pamphili F audi, qui illorum tẽpore viguit, & cum eis pluſimùm fuit, conſuetudine & amicitia eorũ admodum vſus. Tu nanq; † audita duntaxat ſummarim ſcribis, non veritatem ipſam: qui longo pòſt tempore, ſub Honorio & Arcadio, quibus hiſtoriam tuam dedicaſti, & fortaſſe poſt eorum etiam tempora, longiùs vixeris. Quæ verò Euſebius, qui cum Conſtantino & Criſpo vixit, in octauo Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſuæ libro de eis ſcribat, audi. Plurimùm interceſſit temporis & imperator Conſtãtius, quum vitam omnẽ per ſummam erga ciues & ſubditos ſuos manſuetudinem & beneuolentiam, & acceptiſſimã Deo pietatem trãſegiſſet, filio ſuo Conſtantio, imperatore Auguſto, in locum ſuum ſubſtituto, iuxta communem omnibus naturæ legem deceſſit.

princeps laudatißimus et liberalißimus nefarium portoriũ inſtituere non potuit.

† μόλις ἀκοὴν γράφεις παρατηρᾶν μένην.

Conſtantinus Criſpum filiũ non necauit Euſebii Pamphili teſtimonium.

Et poſt alia, Huius filius Conſtantinus, quãprimùm venit, Imperator ſummus & Auguſtus ab G exercitu, & multo antea ab ipſo * imperatore omnium Deo renunciatus, æmulatorem ſe in doctrina & profeſſione noſtra paternæ pietatis præſtitit. Et ad finem hiſtoriæ eius, hæc quoque dicit. Qui verò omni veræ in Deum pietatis virtute enituit, maximus victor Conſtãtinus, cum Dei amantiſſimo & rebus omnibus patri ſimillimo filio Criſpo Cæſare, in Orientem venit. Quomodo Euſebius, qui poſt Conſtantinum ſuperſtes fuit, Criſpum tantopere laudaſſet, ſi à patre is interemptus fuiſſet? Et Theodoritus, qui poſt Euſebium res eccleſiaſticas cõſcripſit, circa vitæ finem, Conſtãtinum Nicomediæ cõmemorat regenerationem ſuſcepiſſe: quã propterea diſtulerat, vt ea in Iordane amne potiretur. Cuius hæc verba ſunt. Trigeſimus imperij eius præterierat annus: & anno inſuper & menſibus paucis exactis, Nicomediæ Bithynorum agens, ægrotare cœpit. Quòd verò probè, quàm incerta humana vita eſſet ſciret, ſacri baptiſmi donum recepit: quem ad id vſque tempus propterea diſtulerat, quòd eum in Iordane fluuio ſuſcipere concupiuerat. Hæc Theodoritus.

** παμβασιλέως θεοῦ.*

Conſtantinus ante mortem Nicomediæ baptizatus.

Teſtimonium Theodoriti.

Conſtantinus in extremo vitæ ſuæ actu apud Nicomediã baptizatus eſt, non ſolum tribus Eccleſiaſticis ſcriptoribus, Theodorito, Socrate & Sozomeno, verum etiam Hieronymo & Ambroſio &c. teſtantibus.

Ad hæc, hominum omnium maximè † execrãde, deteſtande, nocentiſſime, impuriſſime, ſceleratiſſime, adiicis: Imperium Romanum ab eo tempore quo Chriſtiana religio floruit, prorſus intercidiſſe atque interiiſſe. Tu verò vel nihil prorſus eorum quæ per hiſtorias memoriæ mãdata ſunt, legiſſe: vel tua ſponte excæcaſſe te ipſum, ad veritatem perſpiciendã, videris. Quod nanque verbis tuis maximè eſt contrarium, per Chriſtianorum videlicet fidem Romani imperij res multis modis maxima cepiſſe incrementa, facilè quis inuenerit.

† ὦ κατάρατε, ἐξάγιστε, μιαρὲ παμμίαρε.

Zoſimus idem redarguitur: & probatur, quòd aduentu in terras Chriſti, res Romana maxima incrementa reperit. Cap. 43.

Illud te conſiderare oportuit, vnà cum aduentu Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, Macedonũ regnum à Romanis omninò ſublatum eſſe: & Albaniam præterea, & Iberiam, Colchos etiam & Arabes ſeruitutis cõditiones à Romanis accepiſſe: C. inſuper Cæſarem, poſt centeſimam octageſimamtertiam Olympiadem, Gallos, Germanos & Britanos ingentibus bellis ſuperaſſe, & iugum illis ſeruitutis impoſuiſſe, eundémque Romanæ ditioni, ad eas quas prius habebat, quingentas populoſas vrbes adieciſſe: quemadmodum illi qui hæc conſcripſerunt, ad memoriam poſteritatis trãſmiſere. Qui Cæſar primus, poſt Conſules, monarcha & princeps vnus declaratus eſt ea re veluti præiens & viam ſternẽs, vt Romani imperij ciues & ſubditi ex plurium deorum cultu, & turbulento reipublicę ſtatu, ad vnam, quæ ſola obtineret, religionem, per appropinquantem Chriſti monarchiam adducerentur. Cuius rei gratia & Iudæa omnis, & vicinæ circumquaque regiones, Romano imperio ita ſubditæ ſunt, vt tum primùm cenſus actus, & deſcriptio facta ſit, in qua & Chriſtus ipſe aſcriptus eſt, vt prophetia de ciuitate Bethleẽ, apertè exitum ſuum haberet, quã de ea luctuoſus Hieremias hiſce verbis prædixit: Et tu Bethleẽ terra Iuda, haudquaquam minima es in principibus Iuda. Ex te enim progredietur dux, qui paſcet populum meum Iſraël. Poſt ineffabilem verò Chriſti Dei noſtri natiuitatem, Aegyptus quoq; in poteſtatem Romanorum peruenit, Antonio & Cleopatra, in quam poſtremam Ptolemæorũ regnum incidit, ab Auguſto Cæſare prorſus deuictis: ſub quo & Dominus noſter Ieſus Chriſtus natus eſt. Antonio Cornelius Gallus ab Auguſto in regiones Aegypti miſſus ſucceſſit, & primus poſt Ptolemęos Aegyptum prouinciam adminiſtrauit, ſicuti hoc Hiſtorici teſtantur. Quas verò clades Perſæ acceperint à Ventidio, Corbulone & Neronis ducibus, atque item à Seuero, Traiano, Caro, Caſſio, Odænatho Palmyreno, & aliis, & quoties Seleucia & Creſiphon H atque etiam Niſibis, quæ nunc huc nunc illuc tranſiit, capta ſit, & quomodo Armenia & aliæ vicinæ prouinciæ in Romanorum peruenerit ditionem, vnà cum aliis, tu quoque in hiſtoriis tuis exponis. Quomodo autem alia dicã, quæ tu ſcribis ſacratiſſimum Conſtantinũ præclarè geſſiſſe: quum is pietatem noſtram profeſſus, rempublicam Romanorum adminiſtraret? Atque etiam quas, quantáſque clades Iulianus, tuus maxime † choreis ducendis ſodalis, & eorundem tecum orgiorum ſacerdos, pertulerit? qui ſanè innumera atque intoleranda Romano imperio vulnera inflixit, atque ea incurata poſt ſe reliquit. Num verò quidquam eorum, quæ de vniuerſitatis huius interitu prædicta ſunt, vel initium cœperit, vel finem habiturum ſit, maius id pro-

Contra Zoſimum, Romanum imperiũ vnà cum religione Chriſtiana quàm maximè floruiſſe

Monarchia Chriſti.

Michea 5. Memoria lapſus.

Gallus Aegypti præfectus.

† θιασώτης.

id profectò eſt, quàm vt tu de eo iudices. Verùm A age, ſi tibi videtur, qui hæc dicis, conſideremus, quomodo & qui Græcam ſuperſtitionem ſunt profeſſi, & qui Chriſtianorum ſacra coluere imperatores quiſque vitam aut imperium amiſerit. An non primus monarcha, qui vnus ſibi imperium vſurpauit, C. Iulius Cæſar dolo cæſus eſt? An non Caium alterum Tiberij nepotẽ milites quidam ferro necarunt? Quid Nero? nonne ille à familiari quodam non iugulatus eſt? Galba ſanè & Otto & Vitellius eadẽ ſunt paſſi: qui tres ſedecim tantum menſes imperarunt. Titum, frater germanus Domitianus occidit. An non ille ſurſum à Parthenio & Stephano miſerandum in modum trucidatus eſt? Quid? Commodum à Narciſſo peremptum eſſe negabis? Pertinaci verò & Iuliano nõ idem accidit? Antoninus Seueri filius, an fratrem Getam non necauit? Non ille à Martiale idem eſt paſſus? Macrinus nónne ad * Byzantium veluti ad mancipium raptus, ab exercitu ſuo interemptus eſt? Aurelius Antoninus † Semeæ filius, vnà cũ matre iugulatus eſt. Eadem fortuna fuit ſucceſſoris eius Alexandri, qui itidem cum matre Mammæa peremptus eſt. Quid de Maximino dicã, quem exercitus ſuus interemit? aut Gordiano, qui inſidiis Philippi ſublatus, in* commune domicilium abiit? Tu verò ipſe de Philippo & Decio memora, vt ab hoſtibus trucidati ſint: atque etiam de Gallo & Voluſiano, quique milites ſui vitam ademerũt. Nũ Aemilianus nõ eundem exitum habuit? Nónne Valerianus, quum in Perſarum poteſtatem peruenisſet, captiuus ab eis ductus eſt? án non Galienus dolo cæſus: & poſt hunc Carinus quoque interemptus, Diocletiano imperiũ reliquit? qui imperij ſibi ſocium Maximianum aſciuit. Ex quibus Maximianus Herculius, ac deinde filius eius Maxentius, & poſtremus omnium Licinius, fœdiſſimam obiere mortem. Ex quo tempore autem, qui gregi Chriſti præfuit, celeberrimus Conſtantinus imperiũ ſuſcepit, & cognominẽ ſibi vrbem magnificentiſſimè conſtructã Chriſto & matri eius dicauit, ipſe diſpice, ſi quis princeps imperialem dignitatem conſequutus, lõgiſſimo tempore vel à familiaribus & domeſticis, vel ab externis interemptus eſt. Aut ſi vnquam tyrannis, quàm legitimum imperium, potentius fuit. Iulianum excipimus, tuum vatẽ, ſacerdotem, canephorum, & imperatorem: & tuũ etiam Valentem. Fidem enim tibi habeo, qui optimè ea oratione exequutus es, quæ illi Chriſtianis intulerunt mala. Quapropter etiam vterque condignas impietatis tulit pœnas. De alio verò ne tu quidem ipſe ſimile quidquam dixeris. Ego autem Baſiliſcum etiam addam, qui motum aduerſus Zenonem concitauit: cui ille non tyrannidem modò ſed vitam etiã ademit. Hæc quamuis fortaſſe minus ad hiſtoriam Eccleſiaſticam pertinere videntur, vtilia tamen admodum & † inſtituto operi commoda eſſe, & loco huic maximè conuenire puto: propterea quòd hiſtorici græcæ ſuperſtitionis cultores, conſultò & * malitioſè veritatem oppugnantes, propter Chriſtianæ religionis odium, perperam & falſo pleraque ſcribunt. At nos ad reliquam Anaſtaſij hiſtoriam reuertamur.

Idololatrarũ imperatorum propè omniũ, præcipuè verò tyrannorum cruentus exitus.

** Eutrop. apud Archelaidem.*

Chalcedonem Herodianus.

† Alij hanc Soemidem, alij Semiamiram vocant.

* τὸ κοινὸν καταγώγιον ὑπῆλθεν.

Alia Chriſtianorum & piorum principum fortuna fuit.

† συςατικὰ πρὸς τὸ προκείμενον.

* ἐθελοκακοῦντες.

De vectigali, quod nouum Anaſtaſius inſtituit, vnde multa ærumnæ ſunt ſubſequuta.

Caput 44.

Portorium χρυσάργυρον, Antargenteum, ad eum quem diximus modũ, Anaſtaſius aboleuit, & imperiali prorſus animo ſuſtulit. Alia verò contrà, ſe indigna inſtituit: χρυσοτέλειαν videlicet, id eſt, penſionem auri: & populos ſuos vectigales, bellicis impenſis per nundinationem vẽditis, ſupra modum grauauit: exactionémque † tributorum curialium abrogãdo, in quibuſq; ciuitatibus eos qui vocantur Vindices conſtituit, Marini Syri, ſicuti dicunt, ſuggeſtione, qui primariam apud eum geſſit dignitatem, quam Præfecturam aulæ antiquitùs nominarũt. Qua- B propter factum, vt vectigalia magna ex parte intercideriint, & ciuitates minus floruerint. Antiquitùs namque, qui nobiles & claro loco nati erant, in earum album referebantur, eóſq; vrbs quælibet in curiis ſenatorum loco habebat atque conſtituebat.

Anaſtaſius exactionibus, plurimis ſubditis ſuis grauis fuit.

† Βουλευτικοὶ φόροι. Vindices. Præfectura aulæ.

** Anaſtaſius in imperio Romano ariſtocratiã, hoc eſt, optimatiũ adminiſtrationẽ inſtituit, magiſtratus & honores vẽdidit, iniuſtis hominibus pepercit. Et ad inſatiabilem pecuniæ cupiditatem cõuerſus, prouincias expilauit. Ad inſolentem nouúmque morem, quem induxit, viri boni ſunt conſternati. Barbaros nanque imperio imminentes, non armis propulit, ſed pacem auro mercari ſolitus eſt. Defunctorum bona curioſè inquiſiuit, & publicam paſſim omnibus conciliauit inopiam. Suidas.*

C

Vt Anaſtaſio, ter ſancto hymno adiicere volente illud, Qui crucifixus es pro nobis, tumultus à populo ſit concitatus: vſque adeò, vt is timore perculſus, imperiũ depoſuerit. Et vt paulo pòſt Anaſtaſius vitam finierit.

Caput 45.

Omnium autem malorum, quorum ipſe autor fuit, illud extremum erat, quod propter acceſſionem illam, Qui crucifixus es pro nobis, quam & ipſe ter ſancto hymno addiiam voluit, ingens exorta eſt ſeditio: perinde atque religionem chriſtianam euertere homines vellẽt. Eius dogmatis Petrus Cnapheus autor fuit, ſicuti dictum eſt. Seuerus autem in Macedonium, qui paulo antè hierarcha Conſtantinopoli fuit, & D in clerum eius rem eam confert, ad Soterichum ſcribens, quum nondum in epiſcoporum ordinem cooptatus eſſet, ſed in aula imperiali eo tẽpore verſaretur, quo cũ eis quos antea diximus, monaſterio ſuo eſt exactus. Coniectura autem eſt, talium aliarúmque calumniarum gratia, Macedonium è throno ſuo deiectum eſſe. Quòd verò præter cauſam in virum eum iniectus mẽtiatur, ſatis ea quæ dicentur oſtendent. Poſtquã enim Macedonius ab imperatore diſſentire cœpit, permultum imperator ei inſidiatus eſt. Proinde etiã eos qui à Macedonio deſciuerant, turbulenter congregatos, in Archangeli tẽplo terſanctũ carmẽ cum adiectione ipſa canere iuſſit. Idem mox proximo Dominico die in templo magno ab eis factum, quum illi etiam baculos eò intulerunt. Populus autem flagranti ardore exitus, turpiter illos eccleſia expulit. Imperator poſtea apertè monachis deſertoribus & trãſfu-

Anaſtaſius imperatori clauſulã, Qui crucifixus, &c. terſancto hymno additã voluit. Supr. cap. 35 et.

Macedonium clauſula eius adiiciẽda autorẽ nõ fuiſſe.

Imper. Anaſtaſius Macedonium grauiter perſequutus.

gis,& principibus etiam viris, vt indignas con- tumelias in epiſcopum impudenter cõiicerent, præcepit. Quorum vous erat Iulianus Halicarnaſſi in Caria epiſcopus, & Seuerus etiam tum monachus: ſimul & fidei. & Macedonij, eorúmque qui ſecum erant hoſtes. Quomodo igitur eum, quem tyranoico more acceſſionis eios gratia iniuriis contumeliiſque afficere voluerũt, aotorem eius eſſe dicemus, & ducem confuſionis tantæ in eccleſia recipiemus? Porrò quũ imperator acceſſionem eam propalàm hymno addere vellet, populus impatienter id ferens ſummopere animi diſcruciabatur. Et multi magiſtratus in periculum maximom inciderunt, multáque inſigoia ædificia incenſa ſunt. Arque io Marini Syri ædibus monacho cuidam deprebẽſo homines nonnulli caput ampotarunt, eúmq; adiectionis eius ſuaſorem eſſe dixerunt: & capite conto in ſublimè ſublato, publicè per ludibrium exclamarunt, illum ipſum Trinitatis hoſtem eſſe aſſeuerantes. Eò verò tumultus iſte magnitudiois proceſſit, coosilio remediòque omni proculcato, vt & imperator ipſe tam graui periculo permotus, abſquè corona & cõſueto imperiali habitu, in Hippodromum procurrerit: & per præcooes populo deouociarit, paratum ſe eſſe imperio cedere. Satis verò ſe ſcire, fieri omnioo non poſſe, vt voiuerſi dignitatem eam, quę plurimos minimè ferret, capeſſeret. Vnum autẽ prorſus oportere eſſe, qui ſibi ſuccedens, & adminiſtrationis habenas tenens, Imperium gubernaret. Quod vbi populus Conſtantinopolitanos audiuit, ſubitò veluti diuino quodam momento animum mutauit: & imperatori ſtatim, vt coronam imponeret, ſeditionem ſe ſoluturũ, & deinceps quieturum eſſe pollicitùs ſupplicauit. Perbreoi autem deinde Aoaſtaſius tempore vixit, paulo pòſt † defunctus, quum viginti ſeptẽ annos, menſes tres, & toudem dies infeliciter, & cum animæ ſuæ exitio, imperium Romanũ adminiſtraſſet. Cõtinet ſedecim* iſte hiſtoriæ liber aonos quadraginta quatuor, & menſes tres: quũ à cõdito mundo ſexies* milleſimus trigeſimus quartus, à diuina autẽ Domini natiuitate quingenteſimus vigeſimus ooous ageretur annus.

Tumultus Cõſtantinopolitanus aduerſus imperatorem Anaſtaſium propter adiectionem clauſulæ, Qui crucifixus, &c.

Ibi Anaſtaſius imperium deponere paratus.

Anaſtaſii mors.

Anni huius libri.

† Fulmine afflatus poſt 88. vitæ annum.

** Sicuti recentiores volunt 4496.*

DE ZENONE IMPERATORE.

Zenon Romanorum imperator, non ea à natura, qua Leo ante eum fuit, crudelitate: neque ita iraſciſolitus eſt, vt placari ſemel commotus nequiret, quod Leo facere conſueuerat. Ambitionẽ & liberalitatem in rebus multis præ ſe tulit. Et res pleraſque, vt gloriam & admirationem hominum ſibi pararet, ex oſtẽtatione magis quàm ex animo fecit. Rerum gerendarum experientiam non habuit: neque artes eas, quibus certũ ac tutũ imperium adminiſtratur, tenuit. Lucris & auaritiæ nõ ſtudens, vt Leo, efflictim inhiauit, neque aduerſus copioſos & locupletes homines calumnioſè crimina confinxit: nõ tamen prorſus à cupiditate pecuniæ vacuus fuit. Sanè quidem non malo principe Romani vſi fuiſſent, niſi Sebaſtianus, qui ſecũdum Zenonem poteſtate plurimum valuit, quocũque vellet, illum duxiſſet. Is perinde atque in foro quodam venalia habebat omnia: neque quidquã in aula eſſe, de quo non cauponaretur, paſſus eſt. Proinde magiſtratus omnes vendidit, ſuam ſibi, ſuam etiam imperatori emungens à mancipibus pecuniam. Quòd ſi quiſpiam adueniret, qui paulo plus pretii dinumeraret, is præcipuus habebatur. Neque in palatio imperiali quidquam fuit, quod ille, ſi emptorem inueniſſet, non vẽdiderit. Zeno ipſe ſi quando honorem dignitatémve alicui familiarium ſuorum contuliſſet, Sebaſtianus tanquã πολιτοχάπηλος, hoc eſt, reipublicæ caupo quidã, eam ab illo paruis redemptam, aliis pluris vendidit, imperatori aruſcationem huiuſmodi acceptum ferens. Zenonis huius filius, cui etiam in imperij adminiſtratione ſucceſſit, ſiue Zeno, vt apud Suidam eſt, ſiue Leo, vt alii ſcribunt, nominatus, in ſpem imperii natus, adoleſcentulus admodum ad dignitates eſt euectus. Hunc in exercitiis corporis pater, quo maturiùs adoleſceret, educari atque inſtitui curauit. Quapropter illum iuuenem, qui cũ poteſtate et imperiali aula fuere, vt affatim reip. bonis perfrui addiſceret, Sybaritica crapulæ & ingluuiei aſſuefecerunt, lenocinantes pueri, eúmque ad illicitos & abominandos concubitus, quos nominare fas non eſt, erudientes. Itaque cum vita quotidianæ conſuetudine ſummum bonum in voluptatibus & faſtu collocaret, & in ipſa imperii expectatione inflatam arrogantiam vultu geſtúque corporis exhiberet, ſublimis incedere, collum altius ſuſtollere, & (vt ſemel dicam) homines omnes tanquam mancipia deſpicere cœpit. Enimuerò quæ omnia reſpicit diuina Prouidentia, tanta eius, quæ vel natura inſita, vel inſtitutione ei inſtillata erant vitia cernens, æquum eſſe res hominum miſerata iudicauit, vt ante diem præter fatum decederet. Quod ſanè ita eſt factum: quum ille in profluuiũ, quod non ſentiret, ventris, diebus aliquot lectum ipſe ſuum percacans, incidiſſet.

ECCLE-

ECCLESIASTICÆ HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSSEPTIMVS.

De imperio Iuſtini primi & vt ab eo interfecti ſint Amantius eunuchus, Theocritus, & Vitalianus.

CAPVT I.

Iuſtinianus imperator lectus.

QVÆ quidem ſub Zenone & Anaſtaſio eccleſiis accidere, talẽ habuere modum. Vbi verò Anaſtaſius ad infima conceſſit iudicia, Pauemi menſis, qui apud Romanos Iulius dicitur, die nono, Iuſtinus Thraciã patriam habens, purpuram ſumpſit, ordinum aulicorum dux, à cuſtodibus corporis Imperatoris, quibus præfuerat, præter ſpem omnem princeps declaratus. Multi verò tum opibus & copiis, necnon Anaſtaſij cognitione ad magnam proceſſerant gloriam, qui imperium tantum ſuſcipere poſſent, quique id adeò pro rerum omnium licẽtia ad ſe pertraherent. Præter alios Amantius Imperialiũ cubiculariorum præfectus fuit, qui ingentes ſibi opes comparauerat. Porrò quum ipſi qui virilibus careret, ad tantum Imperium aſpirare minimè liceret, † Theocrito cuidam quo amico maximè vtebatur. Imperij coronam imponere conatus eſt. Et Iuſtinum hunc accitum pecunia ingenti tentare eos iuſſit, quicunque Theocrito purpuram circundare vellent & poſſent. At hic ſibi ipſi imperium quærens, ſtatim pecunia populum corrupit, eorúmque qui Eſcubitores dicuntur, beneuolẽtiam auro redemit. Et purpura ſumpta, Amantium primùm & Theocritum è medio ſuſtulit: deinde & alios quoſcunque idoneos ad Imperij faſces ſuſcipiẽdos eſſe putabat, occîdit. Vitalianum autem, qui ſub Anaſtaſio ad tyrannidem aſpirauerat, in Thracia agentem, cũ honore multo ad Imperialem vrbem accerſit, opes eius, ſpectatámque militarium artium induſtriam, & præclaram inſuper apud omnes famam ſuſpectam habens: & illud ſimul maximè per timorem in animo voluẽs, quòd hominem Imperij amore teneri ſciret. Cæterùm cum probẽ noſſet, non aliter illum tolli poſſe, niſi ſe ei amicũ eſſe aſſimularet, perſonámque haud contemnendam imponeret, ducem ilico maximorũ ordinum legit: * Præſentes lingua Latina ordines eos vocat. Indies porrò illecebra & fraude maiore vtens, ad conſularem quoque dignitatem eum euexit. Eò amplitudinis vbi perueniſ-

† Al. Theocritianum nominant.

Cædes Amãtii & Theocriti.

Item Vitaliani.

Præſentium ordines.

Suprà lib. 16. cap. 33.

* *Quod Proconſulis legatus, id ferè imperatori præſens fuit. Iul. Capitolinus in Aelio Vero. Filio ſuo pyrrhũ præſentis filiã iunxit, nuptiis celebratis exẽplo priuatorum. Idem in Marc. philoſopho.*

A ſet, quum verſari in aula Imperiali neceſſe haberet, ad quandam in media aula ianuam dolo occiditur: dignas opinor, ſcelerum pœnas luens, quibus antea in Romanum imperium per præcipitem audaciam illuſerat. Hæc paulo pòſt acta ſunt.

Qui ea ætate ſacris adminiſtrandis ſummarum ſedium fuerint epiſcopi. De Seuero, Paulo, & Euphraſio, Antiochiæ epiſcopis. Caput 2.

Primariarum eccleſiarum epiſcopi.

Alium Romanorum põtificum catalogum texunt Latini.

ECcleſiis eo tempore præfuerunt Romæ, Hormiſdas poſt Laurentium & Symmachum: Hormiſdæ autem Agapitus, huic porrò Agathon epiſcopus ſucceſſit. Byzantij poſt Ma-
B cedonium, Timotheus: poſt Timotheum, Ioannes Cappadox thronum eſt ſortitus. Alexandriæ poſt Ioannem Dioſcorus eccleſiam rexit. Hieroſolymis, poſt Ioannem qui Heliæ ſucceſſerat, Petrus adhuc ſedẽ obtinebat. Antiochiæ verò, Seuerus Flauiani ſucceſſor thronum per tyrannidem tenebat, plurimùm in Chalcedonenſem ſynodum inuehens. Is cum ita animatus eſſet, quotidie (vt ita dicam) anathemati Synodum eam ſubiecit: potiſſimùm verò in eis quæ Enthroniſticæ ſiue ſynodales dicuntur epiſtolis, quas ad loci cuiuſlibet patriarchas mittebat. Vnus autem eas Ioannes, qui priori Ioanni Alexãdriæ ſucceſſerat, atque item Dioſcorus & Timotheus, recipiebant per quos nugamenta
C multa aduerſus Eccleſiam ſunt inducta, & populus in innumerabiles opiniones diuiſus. Sed enim Imperator fideliſſimus primo Imperij ſui anno, Seuerum commeritas petulãtis verborum lubricitatis pœnas pẽdere, linguámque eius radicitùs exſcindere iuſſit. Rei ei, ſicuti de eo fama percrebuit, Irenæus præfuit, militarium ordinũ Antiochiæ dux. Quod ſanè verũ eſſe, literis ſuis Seuerus ipſe confirmat, Irenæum videlicet pœnam ſibi eã tumultus cõcitati gratia molitũ eſſe. Ad amicos enim quoſdã Antiochenos ſcribẽs, exilium ſuum fugámque cõmemorat, & quàm plurima in Irenæum ſcommata & cõuitia iacit, propterea quòd diligentius ille cuſtodibus diſpoſitis hominẽ, ne ex vrbe Antiochena profu-
D geret, ſeruarit. Noui ego quoſdam qui ſcribũt, à Vitaliano pœna hac Seuerũ eſſe affectum, quum primas adhuc apud Iuſtinum ferẽs, linguã illius ab eo petiiſſet: quòd ſcilicet in ſcriptis ſuis Seuerus, conuitiis ſæpe illum impetiiſſet. Verùm thronũ Antiochenum deſeruit Gorpiæo menſe, quem Septembrẽ Romani vocant. Eius diſceſſu in ſedẽ eam Paulus cõſcendit. qui perinde atque ille aduerſus quartam Synodum occultè per rabiem latrauit. Ac tum quidẽ ille Synodum eam

Seuerus ſynodi Chalcedonenſis oppugnator, & diſſidij multi autor.

Huic lingua, Iuſtino iubẽte, excindi debuit.

Euag. lib. 4. cap. 4.

ceſilaus autem vnà cum iis qui tum ibi præſtò A erãt, verbis eiuſcemodi præter omnem opinionem auditis, ſtupefactus, horam eam notauit: & poſtea ea ipſa hora, qua hoc Zoſimas, diuino afflatus numine prædiſcerat, Antiochenam vrbẽ in maximas concidiſſe ęrumnas comperit. Plura verò & alia quæ opinionem omnem ſuperant, virum huoc feciſſe dicunt: quæ ſingula commemorare, quoniam numerum exuperant, temporis huius non eſt. Vnum tamen aut alterum exponere conabor. Eodẽ tẽpore vnà cũ magno hoc viro, vir quidã viguit nomine Ioannes, virtuti illi non multũ cedens, in caſa monaſtica cui Chuzica nomẽ erat, ad torrentẽ in parte Septẽtrionali vię publicæ, quę Hieroſolymis egreſſos Hierichontẽ defert, ſita. Hic quũ dudũ antea in ea quam dixi Cæſarea Palæſtinæ epiſcopatum geſſiſſet, monaſticã tum, & rebus mundanis omnibus carentem conſectabatur vitam. Cuzicithes igitur iſte tum vbi Arceſilai, quem diximus, coniugem, alterum ſibi oculum radio textorio excuſsiſſe inaudiuit, nulla interpoſita mora, fœminam eam viſurus accurrit. Et poſtquam pupillam illi excidiſſe, & oculum in modum liquoris diffluere vidit, vnum ex comitibus ſpongiam quàm celerrimè afferre, & humorem diffluentem in locum ſuum cogere, ſpongiamque ipſam quantum poſſet faſciola colligare iuſſit. Aberat autem domo Arceſilaus, & cũ Zoſima in phrontiſterio ſiue monaſtico tugurio, quod ad vicum Sida cognomine ſitum erat, & à Cæſarea ſtadijs propè quingentis diſtabat, conuerſabatur. Colloquenti verò ei cum Zoſima, celeriter domo accurrentes famuli, caſum vxoris renunciant. Quo derepentè audito, ille in prolixiorem incidit luctum, & capillos vellens in aërẽ iactitabat, & mœrorem cohibere non poterat. Cauſam eius conturbationis Arceſilao commemorante, ſermonemque ſuum gemitu frequenti interpolante, Zoſimas cognoſcit, Arceſilaum ita miſerabiliter affectum ſtatim reliquit, & in ædiculã vbi illi mos erat, pro eo, atq; par eſt, ſeorſim cũ Deo colloqui, currit. Atq; paulo pòſt inde egreſſus, veluti lætus & exultans, vultu ſubridenti & Hilari Abi (ad Arceſilaum inquit) Abi, Chuzicitæ gratia data eſt, & vxorcula tua modis omnibus valet: quòd nequaquam obeſſe illi, propter Chuzicitæ præſentiam, caſus acerbus potuerit. Neque id falſum fuit. Nam eadem in re vterque miraculum pariter edidit. Nouum præterea Ioannem iſtum peregiſſe vitæ genus ferunt, ita vt cuniculatim meatum quendam tortuoſum ſub terra effoderit: ibique turbam frequentem auerſans, quietem conſectatus ſit. De Zoſima autem illud quoque memoriæ proditum eſt. Ibat vir ſanctus aliquando Cæſaream, aſellum ſecũ trahens: cui res quaſdam neceſſarias geſtãti, ſubitò inſtitit leo. Atque is iumento rapto aufugit. Cõſequutus autẽ eum per ſyluã eſt tardiore gradu ſenex. Leo, quoadúſque ad eum Zoſimas peruenit, aſini carnibus interea exſatiatus, diſcedere ab eo parabat. Portò Zoſimas hianti ore hilariùs leonem inſpiciens: Atqui, inquit, ô amice, mihi ea vis nõ eſt, vt humeris aſini clitellas portare valeam, qui eò ætatis peruenerim, & egeſtate emarcuerim. Subeundum igitur tibi onus eſt, & naturæ prærogatiua reiecta, contrà quam recepta iura ferunt, faciendum, ſiquidem liberari à me & fera amplius eſſe vis. Ibi tum leo perinde atque ſemel feritatem abieciſſet, ſenſim ad Zoſimam accedit, cauda hominem diſtringit, & in rebus omnibus ſe illi pariturum oſtendit. Senex autem Zoſimas impoſito humeris leonis faſce, Cæſaream vſque eum duxit: ſatis apertè declarãs, omnia obedire homini ei, qui ex pręſcripto Dei vitam ſibi degendam, conſtanterque gratiã & datas cœlitùs leges, extra errorem omnẽ cõſeruãdas ſtatuerit: haud aliter quàm olim generis noſtri principi Adam.

Ioannes Chuzicites monachus.

Miraculum Zoſimæ & Ioannis iſti cõmune.

Ioannes in cuniculis terra habitans.

Zoſimæ leo ferus paret, & clitellas eius geſtat.

Zoſimas alter.

Maria Ægyptiaca.

De altero ſancto Zoſima. De Maria Ægyptiaca, & Theodora Alexandrina. Caput 5.

B ALter verò tum quoque enituit Zoſimas, nõ ille quidem ſolitariam degens vitam, ſed in quodam Palæſtinæ cœnobio inter monachos commune certamen perſequens. Quem ſacerdotio fungentem, rem diuinam arcanorum myſteriorum Ægyptiacæ illi feciſſe aiunt. Illi inquam Ægyptiacæ, quæ tantopere primùm carnis voluptate diffluxiſſe dicitur, vt nihil prorſus carnalis petulantiæ intentatum reliquerit: eoque vitioſæ libidinis peruenerit, vt eam verbis eloqui nemo poſſit. Deinde verò ad ſummam virtutem ita euaſiſſe, vt altera ab altera illuſtraretur. Sed enim vt illa in Ægypto prognata, & quo vitæ genere vſa, multos libidinis magnitudine in poteſtatem ſuam ceu mancipia redegerit: & vt diuino nutu ad ſacroſanctum lignum venerandum excita, in viam ſe dederit, atque inde diuerteos Iordanis quoque flumen tranſierit, & in C interiorem ſolitudinem ſe abdiderit, neque cum quopiam homine pręterquam vno iſto Zoſima colloquuta ſit, ciboque ſimul & veſtitu abſtinuerit: denique vt inter precandum in ſublime ſublata, cum Zoſima hoc verba contulerit, vitámque hanc finierit: & de diuina communione participauerit, necnon vt illi leo ſepulchrum effoſſum parauerit, & vitæ ipſa exemplum pœnitentiam agere volentibus commodiſſimum reliquerit: Sophronio, qui olim Hieroſololymitanam ſedem antiſtes exornauit, memorandũ relinquemus, qui eleganter ſanctæ eius fœminę & Zoſimæ vitam deſcripſit. Mihi namque ad alia exponenda properanti, his immorari non licet. Cæterùm paulo ante hoc tẽpus, Theodora illa inter fœminas admirãda, illuſtris fuit, quam * ad Alexandrinæ vrbis regionẽ Nonam animo maD gno monaſticæ vitæ certamẽ pertuliſſe fama eſt. Fraude enim quadã furtim in ſtuprum adducta, poſteaquam ſe diuinum numẽ læſiſſe cognouit, diuinas omnes atque generis ſplendorẽ mãdato Dei poſthabens, & ſub virili habitu muliebria occultans, eã quæ ſupra naturã eſt vitam exegit. Eámque rẽ ita contexit, vt crimen etiã illud ſubierit, quaſi pueri procreati pater fuiſſet. Quã illa apertam calumniam ita fortiter ſuſtinuit, vt puerum perinde atque ipſius eſſet, mandata ſua monaſticáque cella expulſa receperit eundémque coacta tenerum, quoad in virum euaſit, educauerit: quum crimine ſe, exigua corporis parte exhibita, liberare potuiſſet. Illa verò ad finem vſque ſexũ, ſicuti inſtituerat, celare perſeuerauit.

Sophronius Hieroſolymitanus vitam eius deſcripſit.

Theodora ſub virili habitu in monaſtica vita pœnitentiam egit.

** κατὰ τὸ τῆς ἀλεξανδρείας ἔνατον.*

Calumniam ſibi intentatã patientiſſimè tulit.

Maximis etiam gratiarum donis eſt cohoneſta- E ta,adeò vt & feris imperarit, eámque de rebus quibuſque precãtem Deus exaudierit. ad quem tandem, laborum ſuorum præmia receptura, migrauit. Eam porrò migrationem monaſterij præfecto oſtendit autor ipſe & conciliator bonorum, † aſcenſum videlicet quendam mirificum, & domum longè ſplendidiſſimam, per quam Theodota ipſa à comitatu & ſatellitio illuſtri producebatur.

† ἄνοδον.

Quæ res in ciuitate Negra acciderint, & de ſancto Aretha martyre.
Capvt 6.

Arethas martyr. Negra ciuitas Arabia, martyrio defuncta.

EAdem tempeſtate & Arethas martyr certamen pro Christo obijt, in ciuitate cui Ne- F græ nomen eſt. Ei ille tori à maioribus ipſis Deo dicatæ præſuit. Sita verò eſt alicubi ad fines Arabiæ felicis. Hanc rebus pleriſque florere, & quæ Deo grata eſſe ut facere, humani generis inimicus minimè ferens, ſæuam aduerſus eam concitauit procellam. Namque in Iudæum quendam illapſus, Moſen quidem patrem & legiſlatorem ſe habere glorіantem, te autem ipſa prorſus à legibus & iure naturæ abhorrentem, atque in finitima Homeritarum regione tyrannidem exercentem, contra eam, quam dixi, conſurrexit vrbem. Ac poſteaquam illam adortus, omniaq; expertus nihil egit, quòd ſimul & mœnibus munitiſſimis, & militum virtute, quos in vrbe habebant, tyrannum ciues repellerent, ad veterem patris ſui † armaturam, mendacium ſcilicet ipſum, ſe conuertit: & amici perſona ſump- G ta, pacem cum illis pepigit, atque vt ſibi cum paucis videndæ vrbis gratia eam ingredi liceret, perijt, iureiurando per patrij Dei nomen interpoſito, nihil ſe mali aut cogitaturum, aut facturum. Illi verò ſunt aſſenſi. At vbi tyrannus intra muros acceptus eſt, non diu moratus, perſona & figmenti ſcena poſita, cum Christi ouibus lupus eſt congreſſus. Et poſtquam periculum ciues à Chriſto auertendi fecit, atque à ſcopo cõſilij ſui aberrauit, alios tandem ferro, alios autẽ igni & tormentis varijs, ciuitatem videlicet vniuerſam holocauſtum Deo obtulit. Inter quos Arethas generoſiſſimus martyrij recepit coronam. Egregium quoque ibi virilis animi ſpecimen edidit alius quidam, mulierculæ vnius, ex eis quæ ad pyram accenſam rapiebantur, filius. H Hunc etenim tenerum adhuc, tyrannus retinens, diſtrahere à matre conabatur, demulcens illum, & quicquid ad animum adoleſcentuli alliciendum faceret, obijciens. Ibi verò puer matrem aſpiciens, femur tyranni momordit, & ad illam procurrit, atque ita vnà cum matre ſacrificium ſuaueolens per litationem ad Deum eſt tranſmiſſus. Ac ciuitas quidem vniuerſa ad hũc modum ferro & igni Deo eſt oblata, & veluti pulchra & irreprehenſibilis ſponſa immortali coniuncta ſponſo. Verumenimuerò quum vniuerſitatis huius Deus libẽter admodum ſanguinem illorum reciperet, nõ tamen ſuſtinuit, quin debitas tam impiæ & flagitioſæ crudelitatis pœnas ſumeret. Porrò Dunaan ipſe (hoc enim tyranni nomen erat) ciuitate ita capta, nõ animaduertit, ſe inuitum quoque illam ad ſempiternam

Iudæus Homerites pſeudomoyſes.

† πανοπλίαν

Puer martyr, qui cum matre cremari maluit, quàm in tyranni blanditus acquieſcere.

Elesbaan dux Aethiopum, nutu Dei & Iuſtini inſtinctu, pſeudomoyſen Dunaan bello vlciſcitur, & Chriſtianum ſanguinem vindicat.

E tranſmittere, ſibiipſi autem cum probro temporaneam hanc adimere vitam, miſerãdúmque in modũ ſe ad perpetua deijcere ſupplicia. Poſtquam enim Iuſtinus quæcumq; Homerites aduerſus vrbem eam fraudulenter inſtituiſſet, & contra ſanctos facere perrexiſſet, intellexit, ob factum id vehementer commotus, & ira percitus eſt. Ilicet ad Elesbaam Aethiopum ducem Chriſtianorum ſacra apprimè colentem ſcribit, ad legitimam illum vindictam de periuro illo & impio æmulatione ſancta ſumendam concitans: vt apparatu belli omni & expeditione militari, quæ regem deceret, illum quidem contereret, pœnam autẽ cõdignam pro cæſis Chriſti ouibus exigeret. Ille porrò ſua quoq; ſpõte, pro ſuo in Chriſtum amore ad id propenſus, auxilijs F ab Imperatore non pœnitendis, ex militaribus quæ in Oriente & Aegypto erant copijs, acceptis, armatura crucis ſe inſtructum munit, & aduerſus Hebræum ducit. Atque terra marique cũ exercitu hoſtem, cuius ditio plurima ex parte maritima erat, adortus, fortiter admodum cum eo ſigna confert, & virtute maiore in prælio victor euadit, hoſtémque vnà cum multis alijs generi ſibi coniunctis viuum capit, & omnes eos ferro cædit. Et præterea oppidi eius regione omni expugnata, atque prorſus deuaſtata, gloriã ſibi princeps inclytus parit ſempiternam. Cæterùm quum beatus ille Elesbaam probè ſibi conſcius eſſet, belli ſe ſocium auxiliatorémque habuiſſe rerum omnium Deum, cuius ope internecione aduerſarium crucis Iudæum cõcidiſſet: Quod quidem, ſumme Imperator, inquit, tibi G pro eo atque par eſt, pro ſubminiſtrato mihi tãto auxilio reddam, non habeo. Quod vero mihi eſt regnum (id quod apud omnes habetur chariſſimum) tua gratia hodie depono. Atque cum hiſce verbis purpura diademateque abiecto, ſacram ædem ingreſſus eſt. Et capite raſo, aſperáque monachorum lacerna ſumpta, in anguſtam quandam cellam, ita vt per vitam omnem adiri non poſſet, ſe abdidit. Ibique pane ſolo & oleribus quibuſdam pro cibo vſus eſt: & deinde vita ſanctè finita, ad felicem & ſempiternam tranſiit manſionem. Verùm, ne talia multa mihi recenſenti, ad prolixiorem magnitudinem inſtitutum excreſcat opus, ad reliquam hiſtoriam exponendam reuertor.

Elesbaam monachatũ ſuſcipit.

H *Vt Iuſtinianus magnus imperio ſuſcepto, profeßionem & fidem Chalcedonenſem defenderit. Theodora verò coniunx eius, magis ad partes eorum qui vnam naturam Chriſto tribuunt, fuerit inclinata.* Cap. 7.

ANnum octauum, & præterea menſem nonum, diémque tertium in Imperio Iuſtinus agebat, in extrema iam conſtitutus ſenecta, atque ad rerum publicarũ adminiſtrationẽ minimè idoneus erat, præterquam quòd morbo etiã quodam graui diſtinebatur. Iuſtinianum igitur ſororis ſuæ filium, patricium, ducémque ſummum, Imperij ſociũ legit. Iuſtinianus more ſolẽni Auguſtus declaratus primo Aprilis mẽſis die, auunculũ prima deinceps Auguſti (tum enim is extremum diem ſuum obiit) amiſit, cum quo menſes quatuor imperauit. Integrum autem imperij

Iuſtinianus Iuſtini in imperio ſucceſſor.

Epiſcopi Conſtantinopol. Epiphanius, Ioannes, Anthimus. Alexandriæ, Dioſcorus, Theodoſius. Iuſtinianus Chalcedonẽſem tuetur ſynodum.

Theodora Auguſta cõtra nititur.

imperij Iuſtini tempus annorum nouem triúmque dierum fuit. Iuſtinianus porrò vbi Imperio toto ſolus potitus eſt, ſynodus Chalcedonenſis Iuſtini ſanctionibus in omnibus vbique eccleſiis obtinebat, quemadmodum ſuprà à me dictum eſt. Adhuc tamen in quibuſdam prouinciis res eccleſiaſticæ propter turbas in ſtatu ſuo non erant. Potiſſimum verò id mali in vrbe Imperiali, & Alexandria ipſa obſeruabatur: vbi etiã non ita liberè prorſus iactabatur. In vrbe imperante poſt Epiphanium, qui Eccleſiæ annos ſedecim præfuerat, & Ioãni ſcholaſtico (is autem annum vnum epiſcopatum geſſit) ſucceſſerat, Anthimus Trapezunte tranſlatus, nulla gloria epiſcopatum adminiſtrabat. Alexandriæ verò Dioſcori, quem diximus, ſucceſſor Theodoſius, ſacra curabat. Vterque verò, & Anthimus & Theodoſius, vnam naturã in Chriſto eſſe, poſt vnionem opinabantur. Verùm Iuſtinianus magno animo Chalcedonenſem ſynodum defendebat, ſanctionibúſque eius admodũ addictus erat. Coniunx antẽ eius Theodora, eos qui vnã profitebantur naturam, idipſum magis veritati conſentaneum eſſe arbitrata, tuebatur. Si quãdo enim de fide oboritur controuerſia, non modo parentes à liberis, & contrà, ſed etiam coniunx à marito ſuo, & vir à coniuge per ſeditionẽ diſſentit. Iuſtinianus ſanè & Theodora, neſcio quo pacto (fortaſſe autem ex compoſito) opiniones diuiſerant, ita vt ille quidem duas naturas in Chriſto poſt vnionem profitentes propugnaret, hæc autem vnam aſſerentibus naturam adhæreret. Neque ſibi inuicem quidquam concedere videbantur: Iuſtinianus ſcilicet in Chalcedonenſibus decretis fortiter admodum perſiſtens, eáque defendens: Theodora verò aduerſæ maximè parti addicta, quæ eis quæ naturam vnam deprædicabant, multam curam præſtabat, neque noſtrates interim prorſus negligens. Illis verò tum ingentem impendebat pecuniã, eóſq; quàm maximè adiuuabat.

Vt Seuerus reuocatus ſit. De epiſtolis eius. Et vt Anthimo perniciem corruptelámque ſuam communicauerit. Et vt in omnibus eccleſiis quarta ſynodus laudata ſit, & prædicata.
Caput 8.

Seuerus Conſtantinopolim euocatus.

CVius quum ea eſſet ſententia, ſæpius illa Iuſtinianum aggreſſa, vix tandem ei perſuadet, vt Seuerum Conſtantinopolim euocet. Circumferuntur hodie quoque Seueri ad Theodoram Auguſtam & Iuſtinianum ipſum epiſtolæ, per quas oſtendit, quum primùm quidem ille profectionem ad eos ſuam, ex quo Antiochenam reliquit ſedem, diſtulerit, poſtea autem ad Imperantem peruenerit vrbem: ſe & Anthimũ eadem ſenſiſſe, eandémque ſecum de diuino numine opinionem illum obtinere reperiſſe: ſéque illi etiam, vt thronum ſuum relinqueret, perſuaſiſſe. Scribit autem hæc quoque ad Theodoſiũ Alexandriæ epiſcopum, in quibus literis gloriari etiam videtur, quòd in eam ſententiam eum ipſum Anthimum adduxerit, vt eiuſmodi detestanda dogmata temporaneæ etiam iſti gloriæ ſupremæque cathedræ præferret. Sed & Anthimi hiſce de rebus, atque itidem Theodoſij ad A Seuerum & ad Anthimum epiſtolæ extant: quas eam ob cauſam prætermiſi, ne ingentem talium ſcriptorum copiam in hoc opere accumularem.

Zoilus Theodoſiũ Alexãdria ſucceſſor: Anthimi Cõſtantinop. Menas. Chalcedonẽſis ſynodus comprobatur. Conſtit. 42. Nouell.

Enimuerò quod cum Imperatore non conſentirent, ſed contra illius iuſsiones venirent, & Chalcedonenſem Synodum non reciperent, vterque & Anthimus & Theodoſius è ſedibus ſuis deturbati ſunt. Itaq; in Alexandrina Zoilus, in Cõſtantinopolitana autem Menas ſucceſſit. Accidit tum, vt in eccleſiis omnibus Synodus Chalcedonenſis clarè prædicaretur, & vt nemo illam vel anathemate vel calumnia carpere auderet. Qui verò aliter facerent, omnibus modis adigebantur, vt pedibus in eandem ſententiam irent, in eáque conquieſcere cogerentur. Promulgauit quoque conſtitutionem Iuſtinianus, B in qua Seuerum vnà cum aliis anathemate ferit: & præterea quicunque illi addicti eſſent, opinionémque alienam complecterentur. Atque eoſdem etiam grauibus pœnis ſubiicit. Ita factũ, vt timore omnes percellerentur, & cunctæ vbique eccleſiæ idẽ ſentirent, neque poſtea ſchiſma ſiue diſſidiũ aliquod in eccleſiis reliquum eſſet: ſed vt omnes omnium ditionum patriarchæ inter ſe conuenirẽt, & locorum quorumque epiſcopi duces ſuos ſequerentur, propalámque per orbem vniuerſum in eccleſia quatuor tantum Synodi celebrarentur: prima, Nicæna trecentorum decem & octo patrum: ſecunda, Conſtantinopolitana: tertia, Epheſia prior: quarta, Chalcedonenſis. Coacta verò eſt quinta quoque Iuſtiniani iuſſu, de qua loco ſuo dicemus.

l Reddentes honorem. §. ſuſcipimus autem. C de ſumma Trinitate.

C *De ſynodis, quæ contra Anthimum, Petrum, Seuerum, & Zooram ſunt coacta. Vt ſancta quarta ſynodus vbique locorum ſit comprobata. De Agapeto, Agathone, & Ioanne, Romanis epiſcopis, vt ii Byzantium venerint.* *Cap. 9.*

Agapetus Ro. antiſtes Conſtantinopoli Anthimum exauctorat. Nam ibi apud Imperatorem Iuſtinianũ Theodorici ſiue Theoderichi legatus fuit.

ILlud notare conuenit, eum quem diximus Anthimum Epiphanij ſucceſſorem, verbo quidem ſanctam quartam Synodum recepiſſe, reuera autem abominatum eſſe atque damnaſſe. Et quum comprobare eam, atque anathemate eos iugulare, quos illa reiiceret, adigeretur, & id ipſum facere differret, alias ex aliis cauſas moræ confingens: interea accidit, vt Agapetus veteris Romæ hierarcha Conſtantinopolim veniret. D Qui quum de Anthimi rebus inquireret, multóſque ab Archimandritis eius vrbis, & ab aliis libellos oblatos acciperet: illi ne in conſpectum quidem admiſſo, epiſcopatum abrogauit. Cuius calculũ monaſteria etiam Palæſtinæ, & Petrus Hieroſolymitanus antiſtes, necnõ reliqui eccleſiarũ præfecti cõprobarunt. Hũc Anthimum poſt Agapeti obitũ ſynodus Conſtantinopoli coacta, atq; ipſe etiã † Agathon, Agapeti in eccleſia Romana ſucceſſor adhuc ſuperſtes, cohortati ſunt, vt pœnitentiæ libellũ exhiberet, eáque quæ in illum dicta eſſent, falſa eſſe comprobaret, atque ita ad priorẽ epiſcopatum ſuum Trapezuntẽ rediret. Porrò quum ille latitaret, & Synodus iterũ atque tertiò illũ comparere, & cauſam dicere, obiectáque ſibi crimina cõfutare, & priorem ſedem Trapezunte recipere propalam iuberet, atque ipſe propter timorem

† Latine dictus Bonifacius.

Synodus Cõſtantinopolitana prouincialis.

ſe occultans, copiã ſui nõ faceret, Synodus ſen- E tentia cõtra illum publicata, dignitate ſacerdotali omni eũ priuauit. Poſt Anthimum autẽ Menas ad thronõ epiſcopalẽ aſcẽdit, ſicuti dictum eſt: cui Agathoo papa, qood antea nunquã factũ eſt, manus impoſuit. Quũ Agathon adhuc in rebos humanis eſſet, *a* altera Conſtãtinopoli prouincialis Synodus coacta eſt: cui Agachon & Menas præfuit. In hac Seueri Antiochiæ, & Petri Apameæ Syriæ epiſcoporum, necnõ Zooræ monachi Syri res, in quæſtionem deductæ ſunt. Aduerſus quos Palæſtinæ, vrbis Conſtaorinopolitanæ, & ſecondæ prouinciæ Syriæ monaſteria libellos obtulerunt. Sed enim poſtea qoàm deprehenſi ſuot rebus illicitis inuoluti eſſe, & quod maximom eſt, Chalcedonenſem ſynodum anathemate configere, præterea Anabaptiſmos, aliáque * nefandæ obſcœnitatis plena facinora F peragere, & naturã in Chriſto vnã docere, & ipſi & quicunque cum eis in eadem erant ſententia exploſi ſunt atque reiecti. Lata quoque lex, Seueri ſcripta conſeruari non debere: atque ſicubi reperirentur, vt igni comburerenrur: ſin minus, vt capitis ſupplicio in eũ animaduerteretur, qui ſcripta talia ſibi ſeruanda eſſe ſtatoiſſet. Hoc idẽ Ormiſdas quoque, qui ante Agapetum & Agathonem epiſcopatum geſſit, celebrata Romæ Synodo decreuit. cuius etiam actorum epiſtolæ circunferũtur. Ad hæc Synodus ſanxit, vt ſancta quatuor œcumenica concilia, & diuus Leo, eiuſdémque Tomus per vniuerſum orbẽ prædicarentor. inſuper vt Euphemios & Macedonius Conſtãtinopolitaoi, & Flauianus Antiochenus, epiſcopi, in integrum reſtituerentur, atque in ſacrarum tabularum albũ referrentur: quippe qui G egregiè pro veritate decertaſſent, rebus omnibus quæ aduerſus illos cœptæ actæque eſſent, abolendis. Quæ aliarũ quoque prouinciarũ atq; eccleſiarũ ephori approbantes confirmarũt. Atque equidem quæ in vrbe imperante aduerſus Anthimum, Seuerũ, Petrũ & Zooram, ante ſanctam magnã vniuerſalẽ quintam Synodũ geſta ſunt ſic habent. Porrò quum epiſcopatũ Epiphanius ſuperioribus temporibus gereret, Ioãnes quoque Papa Cõſtantinopolim venit, quũ eum * Theuderichus Roma vrbe potitus, legatos ad Iuſtinũ miſiſſet. Ariaoã namque is religionẽ defendens, legationẽ pro Arianis miſit, vt ne deſciſcere ab opinione ſua cogerentur. & legationi minas addidit: quòd ſi Iuſtinus id facere oollet, ſe iridẽ per Italiã in Nicęni ſynodi cultores ſæuirurũ eſſe. Ibi Ioannes ad parẽ inuitatus H ſeſſionẽ, vt ſcilicet Conſtãtinopolitaoo antiſtiti aſſideret, non prios Apoſtolicæ ſedis *a* prærogatiuã deſerere ſuſtinuit, quàm ſupra Epiphaniũ in throno collocaretur. Idẽ Ioannes alios omnes, præterquàm *b* Timotheum Alexandrinum, ad communionem admiſit. Hæc ſic habuere.

Agathon Rom. pontifex Menam Conſtantinopolim conſecrat. Hunc Latini Bonifacium nominare videntur.
Conſtit 42. Nouell. 4.
Anabaptiſmi damnatio.
a Altera ſynodus Conſtãtinopoli prouincialis.
Acta eius aduerſus Seuerum, Petrũ, Zooram.
* ἀῤῥητουργίας.
Synodus Rom. prouincialis.
Euphemius, Macedonius, Flauianus, defuncti etiam, in integrum reſtituti.
Legatio Theuderichi regis ad Iuſtinũ pro Arianis.
* *Alii hunc etiam Theodarum dicũt.*
a πρεσβεῖον.
Prærogatiua ſedis Romanæ ſupra Conſtantinopolitana.
b Fortè legẽdum Theodoſium.

a Ioannis papæ collegæ in legatione iſta fuere Agapetus & Patricius coſſ. Theodorus & Importunus. Sed à Iuſtino epiſcoporum hæreticorum reſtitutio denegata eſt. Blond. Ioannem, cæteróſque legatos Theuderichus Rauẽnæ poſt reditũ in carcere fame occidit. Idẽ. Deinde 58. die Theuderichus profluuio ventris diem ſuum obiit. Idem.

De hiſtoriis Procopii Cæſarienſis Quæ de Perſica pugna is ſcribat. De ſeditione & tumultu populari Conſtantinopoli moto: quæ ſeditio νίκα, hoc eſt, Vince, dicta eſt. Caput 10.

NOn intempeſtioum verò fuerit, reliquias etiã Iuſtiniani Imperatoris res geſtas memoratu dignas, neque prorſus ab eccleſiaſticis rebus abhorrentes, in hiſtoria iſta recenſere, & qooad eius fieri poteſt contexere: quæ à Procopio Cæſarienſi eleganter admodum & doctè in temporum ſuorũ hiſtoria ſunt conſcripta. Quatuor autem volumina is ad antiquitatis ſtylum accedentia compoſuit: quorum vnum Perſica nominauit, in quatuor partes diuiſum opus: Secundum pari diuiſione, Gotthica: quæ ſcripta, bella ab ipſo Iuſtiniano & Belliſſario in orbe Romano feliciter geſta complectuntur. Tertiũ † Aedificia inſcripſit, magnificè admodum cõmemorans, quæ opera Iuſtinianus conſtruxerit: templa ſcilicet, regias, oppida & vrbes, pontes, atque alia ad publicum vſum ſpectantia. Quartum opus, * retractatio eſt earũ orationũ, quas apud Iuſtinianum laudibus eum vehẽs habuit, quaſi quædam palinodia ſeu recantatio minus rectè ab eo dictorum Belliſani res deſcribens, cuius comes in expeditione bellica illi ſubſeruiẽs fuit, primùm commemorat, qoomodo Cabades Perſarum rex, Choſroæ filiorum ſuorũ naru minimo regnum relinquere volens, in adoptionem eum Romanorũ Imperatori dare ſtatuerit, quo iuueni certius firmiúſque regnum eſſet. Quod vbi illi non ſucceſſit, Proclo impediente, qui apud Iuſtinianum quæſtoris dignitatem gerebat, ioimicitias grauiores cootra Romanos ſuſcepit. Et bellum Procopios inter Romanos Belliſſario duce & Perſas geſtum, elegantia mira optimè exequitur. Primùm, vt Belliſſarius vnà cum Hermogene exercitus ductore Perſas ad Daras & Niſibim vicerit, ſcribit. Et victoriæ eoruodem trophæa in Armenia erecta attexit. Item Alamundari Scenitarum barbarorum ducis, bello aduerſus Romanos ab eo moto, res geſtas. Qui Timoſtratum Rufini fratrem voà cum plurimis aliis comitibus eius captum, poſtea ingẽti pecunia redemptum, reddidit. Perquam miſerabiliter autem memorat ipſius Alamundari & Azareti aduerſus Romanorum imperium expeditiones: quemadmodũ copiis eorum militaribus per vim in regionem ſuam redire contendentibus, in Euphratis ripa Belliſſarios occurrerit, atqoe cum eis prælium cõmiſerit. Et quomodo Belliſſarij milites, quòd cõſilio eius parẽre noloeriot, Paſchalium feriarum diebus ioſtantibus ſint conciſi. Quomodo denique Rufinus & Hermogenes perpetuam, qoæ dicitur, pacem cum Perſis fecerint. Deinde ſeditionem popularem Byzantij ortam ſobiungit, qoæ cogoomeo ſortita eſt Νίκα, Vince: quòd teſſeram eam in ipſo conflictu perduelles habuerint, vt eo ſigno ſe earondem partium ſectatores cognoſcerent. Quo tempore Hypatius & Pompeius Anaſtaſium genere contingentes, populo cogente, tyrannidem affectarunt. Sed ij poſtea plebe, Narſæ & Belliſſarij ductu, victa, Iuſtiniani iuſſione capita amiſerunt. In eo tumultu Procopius triginta millia hominom ex plebe concidiſſe

Procopii Cæſarienſis ſcripta.
† κτίσματα.
* ἀντίῤῥησις.
Res geſtæ ſub Iuſtiniano.
Bellum Perſicum.
Belliſſarius, Hermogenes, duces.
Alamundarus Scenites.
Azarethus.
πελαδῶς.
Pax Perſica ἀπέραντος.
Seditio Conſtantinopolitana, νίκα, h. e. vince, dicta.
Hypatii & Pompeii cædes.
Conflagratio templi Sophiæ.
ἐπιμήκας.

concidiſſe dicit. Per quos, addit, odio Iuſtiniani incenſum eſſe verus Sapieutiæ Dei remplum, quod † longiuſculum fuit. Id Couſtantius olim funditus à Conſtantino conſtructum, & à ſe abſolntum, Deo ſacrauerat. Quapropter illis tantam impietatem patrare auſis, permiſſione, vt opinor, Dei, quale id deinceps ſuturum eſſet ſcientis, Iuſtinianus poſt victoriam, partim vt illos vlciſceretur, partim vt de eorum coaceruata cæde Deum placaret, templum id ab ipſis fundamentis excitatum, ad eam quæ nunc ceruitur, amplitudinem perduxit.

Reſtitutio eiuſdem.

† *Vltra Peluſiatum Arabia eſt ad rubrum mare pertinens, & odoriferam illam ac diuitem, & Beata cognomine inclytam. Hæc Catabanum & Eſbinitarum, & Scenitarum Arabum vocatur, ſterilis, preterquam vbi ſyria confinia attingit, nec niſi Caſio monte nobilis. Plin. lib. 5. cap. 11.*

Res Vandalorum. De Honoricho: & eius temporis martyribus. De Cabaone Mauro, & quæ pro Chriſtianis egerit.

cap. 11.

Res Belliſſarij contra Vandalos geſta.

Vandali, Gongidiſclus, Gontaris, Genzerichus.

Honorichus perſequutor catholicorum plus quã 334. epiſcopos orthodoxos ſolũ exilij cauſa vertere coëgit. Diac.

IDem Procopius res Belliſſarij Vandalicas cognitu dignas mirificè admodum exequitur. Arcadio nanque & Honotio imperantibus, ſicuti ſuprà dictum eſt, Vandali & Alani cum rege ſuo Gongidiſclo Hiſpania occupata, inde in Libyam Occidentalem tranſierunt, eandemque poſſederunt. Gongidiſclus vbi fatis conceſſit, Gontaris & Genzerichus filij eius in regno ſucceſſerunt. Altero porrò ea his, Gontari ſcilicet mortuo, ad vnum Genzerichum ſumma rerum Vandalicarom peruenit. Hic Carthagine principe Aphrorum vrbe, ſedem regiam conſtituit. Ac deinceps Romã qooque cepit: & mortuus eſt, quum regnum vnde quadraginta annis obtinuiſſet. Reliquit autem is filium Honorichum: qui Arianam religionem propugnans, Chriſtianos Nicæna decreta ſortiter defendenres, in Libya crndeliter tractauit, Ariique opiniouem profiteri coëgit. Qui verò mandatis eius parêre nollent, eos innumeris affecit ſuppliciis, igni & aqua & aliis acerbiſſimis tormentorum generibus è vita tollens. Erant verò, quibus etiam linguas ferro reſcidit: quos ſe Procopius, quum Conſtantinopolim veniſſent, vidiſſe ait, atque per colloquium conueniſſe, haud aliter, quàm qui nihil tale paſſi eſſent, verba facientes. Horũ linguæ ex ipſo vſque gutture exciſæ erant: vocẽ autem tam clatam & articulatam edebãt, vt miraculum nouum ſpectantibus atque audientibus exhiberent. Meminit quoque eorũ in quadam conſtitutione † Iuſtinus. Ea his, Procopius inquit, aliquanto pòſt duo quòd lubricitate lapſi eſſent, & rem cum fœminis habuiſſent, vocem protſus amiſerunt, martyrij gratia amplius apud eos manere nolente, ſed propter illorum degenerationem ab eis deſciſcente. Recenſet preterea aliud quoque admiratione dignum, quod Deus eo ipſo tempore fecit, in hominibus, non illis quidem ſacris noſtris initiatis, ſed qui tamen tumquæ ſancta eſſent, facere delegiſſent. Scribit nanque de Cabaone quodam Maurorum, eorum qui circa Tripolim ſunt, duce. Cabaones igitur iſte (illius enim qui hæc perquàm luculenter commemorat, verbis vtar) poſtquam Vandalos bellum aduerſum ſe mouere audiuit, hæc fecit. Primùm cinibus ſubditiſque ſuis præcepit, vt ab iniquitate omni & cibo qui ad delicias faceret, abeſſent, omniúmque maximè ſe à congreſſu mulierum abſtinerent: & binis caſtris poſitis, in alteris quidem ipſe cum viris in armis fuit, in alteris autẽ mulieres incluſit, mortis ſupplicium minatus, ſi quis fœminarum vallum ingreſſus eſſet. Sub hæc exploratoribus Carthaginem miſſis mandauit, vbi Vandali in expeditione militari in templum chriſtianorum aliquod per iniuriam contumelioſè quidquam facerent, vt ipſi quidem, ea quæ fierent, ſpectarent: poſtquam autem Vandali ex eo loco deceſſiſſent, diuerſa & contraria omnia in delubrum id, vnde illi abiiſſent, facerent. Illud etiam eum dixiſſe ferunt, ſe quidem Deum quem Chriſtiani colerent, ignorare: conſentaneum verò & par eſſe, ſiquidem, quod diceretur, fortis potenſque eſſet, vt quum contemptores numinis ſui vlciſceretur, tum cultores tueretur. Itaque ſpeculatores, poſtquam Carthaginem venerunt, per ociũ ibi quieuere, Vandalorum apparatum belli ſpectantes. Vbi verò exercitus eorũ Tripolim verſus iret, viliori habitu ſumpto, ſubſequuti ſunt. Porrò Vandali die primo in Chriſtianorum tẽplis manſerunt: & inductis in ea equis & iumẽtis aliis, nihil de iniuria contumeliáque aliqua reliqui quidquam fecere. Et laſciuia libidinéque ſua vſi, ſacerdotibus quos arripuiſſent, colaphos impegerunt, & plagis multis in tergo affecerunt, ſubſeruiréque eos ſibi coëgerunt. Poſtquam verò celerrimè inde diſceſſerunt, Cabaonis exploratores, quæ ipſis mandata erant, fecere. Templa nanque conſeſtim repurgarunt, & purgamentis aliiſque rebus, quæ ibi minus ſanctè poſitæ erant, cum cura & diligentia eiectis, ritè omnia diſpoſuere, lucernas omnes incendêre, ſacerdotes veneratione ingẽti coluere: & humanitate alia omni proſequuti ſunt. Argentum quoqoe mendicis, qui circum ſacras ædes conſidebant, dederunt. Hoc pacto illi Vandalorum copias ſunt ſequuti. Et ab eo tempore in profectione & itinere toto Vandali ad hunc ipſum modum peccarũt. Speculatores verò peccatum eorum correxerunt. Sed enim quum Vãdali iam non longè ab eo, quem petebant, loco abeſſent, præuertentes eos exploratores, Cabaoni omnia ea quæ & Vandali & ipſi in Chriſtianorum templis feciſſent, retulerunt, atque hoſtes iam propè adeſſe renunciarunt. quibus ille rebus cognitis, pugna cum illis eſt congreſſus. In eo certamine multi Vãdali, ſicut ipſe inquit, interfecti ſunt: multi ab hoſtibus capti, pauci ſanè ex eo exercitu domum reuerſi ſunt. [a] Hæc Traſamundo Vãdalo à Mauris acciderunt: qui non multo pòſt vitam finiit, quum viginti & ſeptem annis Vandalorum genti præfuiſſet: [b] ante hunc autẽ Gundanus Honorichi filius, Genzerichi autem nepos, duodecim. Honorichus verò octo annos regnom adminiſtrauit. Traſamundus iſte eximia forma, animique magni vir, ad Theudericum Gottorum regẽm legationem, Amalaſuntham ſororem eius in matrimonium ſibi petens, miſit. Ille verò mille quoque dedit armatos, atque

Chriſtiani catholici exciſis quoque eorum linguis diſertè loquuti.

L. dicta, vt ſuprà.

Gratia miraculorum per peccatum ſupprimitur.

Cabaones Libys infidelis ea quæ chriſtianorũ ſunt religioſè faciens, ope Dei Vandalos deuicit.

Vandali in orthodoxos & eorum templa contumelioſiſſimi.

a Traſamundus Vãdalus orthodoxorũ hoſtis acerrimus, in Aphrica 220. epiſcopos in Sardiniã relegauit, quibus Symmachus Rom. antiſtes eleemoſynã quotidianã ſummiſit. Diac.

b Gãdamũm alij Gãdalyndum vocant, crudelem catholicorũ perſequutorem.

inſuper quinque alia virorum millia, quæ ſatel- litom ordinem implerent. Hoc autem deſuncto, c Hulderichus Honorichi ex Genzericho pro- gnati filius regnauit, vir mitis, & Chriſtianis mi- nimè grauis, & qui haudquaquam facilè ad bel- lum mouẽdum excitaretur. Gelimer autem qoi- dam genere ei propinquus, tyrannidi incum- bens, Hulderichum, poſtquam ſeptem annis re- gnaſſet, regno exuit. Is quòd ad res gerendas in- duſtrius eſſet, Gotthorum gentem aſſciuit.

c Hulderichus Gelimer hunc Vandali regẽ conſtituerunt: & Hulderichum, Amerem, & Euaginem, in cuſtodiam incluſerunt.

Thraſamundus deceſſurus Hulderichum, quem alij Childerichum appellant, ſacramento iuriſiurandi obſtrinxit, ne Catholicis vnquam faueret, nam propenſum eum ad illos complectendos eſſe animaduerterat. At ipſe regno potitus, epiſcopos orthodoxos ab exilio reuocauit, iiſque eccleſias reformandas demandauit. Quæ res et apud Vandalos Arianos fraudi fuit. Diacon.

Vt Belliſſarius Vandalis deuictis, triumphum maximum Conſtantinopoli egerit. Et de ſancto martyre Cypriano. Item de Maurorum gente atque origine eius.

Cap. 12.

VErũ enimuerò Iuſtinianus Chriſtianos, qui ibi ita affligebantur, miſeratus, exercitum coëgit. Suggeſtione verò Ioannis præfecti aulæ, conſilium expeditioois eius mouendæ mutauit. Io ſomnis porrò mandatum accepit, ne à cœpto deſiſteret. Vindictam enim Chriſtianorũ à Vandalis victoriam reportaturam eſſe, ei dictum eſt. Itaque magno animo cõcepto, circiter æſtiuum ſolſtitiom Belliſſarium ad bellum Carthaginenſe conficiendum miſit. Atqne vbi prætoria nauis ad littos, qood ad imperialem domum eſt, conſtitit, & vrbis epiſcopus Epiphanius, pro eo atque par eſt, preces ſolennes dixit, quoſdam etiam milites recens baptizauit, atque in prætoriam naoim Belliſſarium produxit, imperatori res de Cypriano martyre, noo oratione tantum, ſed etiam memoria digna renunciata eſt, de qua Procopius hæc ad verbum refert. Cyprianum virum ſanctum maximè omnium Carthaginenſes venerantur, eíque templum magnificum pro vrbis mœnibos ad littus maris ſtatuerunt. Atque præter cultus alios quos ei exhibent, feſtum quoque anniuerſarium diem celebrant, quem diem Cypriana nominãt. Et eodem, quo feſtum eum conuentum, oomine, tempeſtatem quandã procelloſam appellare ſolent nautæ: quãdo quidem in id tempus incidere conſueuit, quo tempore Libyes feſtum hunc diem celebrandũ ſemper lege ſtatoerunt. Hoc templum Vandali ſub Honoricho rege catholicis Chriſtianis per vim ademptum euertẽre, eiectis inde cum multa cõtumelia ſacerdotibus, & deinceps id vtpote Arianis commodum, reſtaurarunt. Quum autem vicem eam dolerent atque deplorarent Libyes, perſæpe Cyprianum ferunt in ſomnis quibuſdã apparentẽ dixiſſe, Chriſtianos minimè de ſe ſolicitos eſſe debere: ipſum enim ſe tempoee ſuo vindicem atque vltorem fore. Eam rem vt auſpicatum omen Imperator accepit. Et prædictio hæc oracolaris in Belliſſarij tempora rectè incidit, quo duce Carthago Romano imperio ſubiecta eſt, oooageſimoquinto anno, poſtquam

Expeditio Iuſtiniani aduerſus Vandalos.

Copias militares epiſcopus ad mare producit & precatione proſequitur.

Sanctus Cyprianus cladẽ Vandalorum prædixit.

Cypriana, dies apud Libyas feſtus.

Cypriana etiã tempeſtas.

Victoria de Vandalis.

Aphrica intra tres mẽſes ſubacta. Diaco.

E templom id Chriſtianis eſt ademptum. Eo bello Vandali omnino ſuot expugnati, & Arianorum opinio ex Libya eiecta. Chriſtiani aotem templa ſua recuperarunt, iuxta Cypriani martyris prædictionem. Ad hæc Procopius illa quoqne memoriæ poſteritatis commendauit. Belliſſarium, vbi de Vãdalis victis trophæa ſtatuiſſet, Byzaotium redijſſe cum ſpolijs & bello captorum hominum multitudine ingenti: in quibos & Gelimer illorum dux fuit. Triumphom egit Belliſſarius in Hippodromo, in quo quũ alia multa admiratione digna, tum præcipuè donaria ingenti vi pecuniarum æſtimata, portata ſunt: quæ donaria Genzerichum antea diximus Romæ conuaſaſſe, quum ibi in regiam receptus eſſet, & tẽpla inuaſiſſet. Quo tempore ſcilicet Eudoxia Valentiniani, qui Occidentale guberoauit imperium, coniuox, ſub Maximo tyranno, poſtqnam F ſimul & virum per cædem amiſiſſet, & in caſtitatem eius illnſum eſſet, eum euocauit, ductum ei atque ingreſſum in vrbem Romaoam pollicita. Ibi verò ille & Romam igni vaſtauit, & Eudoxiam cum duabus filiabus ad Vandalos abduxit. Eo ipſo tempore vnà cum aliis eximiis vrbis oroamentis etiam donaria quæcunque Veſpaſiani filius Titus, captis Hieroſolymis, Romam pertulerat, & Solomoo quondam Deo, quem in primis coluit, dicauerat, Genzerichus rapuit. Quæ quidem omnia Ioſtinianus Chriſtum Deũ noſtrum mirificè honorans, Hieroſolyma, vbi prius quoque conſecrata fuerat, remiſit. Dicit inſnper idem Procopius, Gelimerẽ tum in Hippodromo vbi imperator præſidens triumphi pompam ſpectabat, humi proiectum patria lingua illam Solomonis ſententiam protuliſſe: Va- G nitas vanitatum, omnia vanitas. Aliud quoque Procopios recenſet, quod nemo præter eum ex antiquis ſcriptoribus memoriæ prodidit miraculi admirationem omnem excedens. Dicit nanque, Mauros Occideotalem Libyæ gentem, antiquitùs Palæſtina expulſos, in Occidentali ea Lybiæ ora conſediſſe, eos verò eſſe, quos Gergeſæos ſacræ literæ, & Iæbuſæos vocant: aliaſque inſuper gentes, quas Ieſus Nauæ filius deuictas domibus ſuis eiecit. Hanc rem veram maximè eſſe, vetoſta quadam inſcriptione confirmat, quam ſe ille legiſſe teſtatur, Phœnicum compoſitam literis ad ſontem quendam, vbi duæ quoque columnæ ex cãdido lapide excitatę fuerint. Literarum ſculptura eò aduenientibus hęc pro- H mulgabat: Nos ſumus, qui à facie Ieſu prædonis filij Nauæ profugimus. Ac de his quidem ad hunc ille modum ſcribit. Libya verò in poteſtatem Romanorum redacta, annua vectigalia, ſicuti & antea, io ærarium intulit. Io eadem Libya Iuſtinianus centum & quinquaginta oppida cõſtruxiſſe dicitur, quæ partim ante id tempus ooo extiterant, partim vetuſtate collapſa fueraot. Ea verò magnificẽtiſſimè reſtituit, ſummoperéque ornauit, priuatis ſimul & publicis ſtructuris, mœnibus, & diuerſis aliis beneficiis, per quæ & vrbes illuſtrantur, & diuinum oumen maximè placatur, aquæ ductibus quoque, qui vtilitatem ſimul & amœnitatem abundè ciuitatibus afferrent. Eorum oonnulli tum primùm, quum antea non fuerint, cooſtructi ſunt: noonulli verò quum aliquando quidem fuerint, ſed poſtea corruerint,

Triumphus Belliſſarij, in quo Gelimer eſt ductus.

Spolia Romana à Vandalis recuperata.

Sacra donaria Hieroſolyma remiſſa.

Iuſtinianus Galimeri loca quadam in Gallia habitanda tribuit. Diac.

Mauri Palæſtinorum infidelium coloni.

Ieſus ſeu Ioſue, filius Naua ſeu Num. Palaſtinos ſedibus ſuis eiecit.

Libya in poteſtatem Romanorum denuò redacta.

cortuerint, tum temporis ad vetuſtum redoctiA ſunt ſtatum.

De rebus in Italia à Belliſſario & Narſe geſtis: & varia Romanæ vrbis per hoſtes occupatione. De Sylverio & Vigilio epiſcopis. Item de eis gentibus, quæ Chriſtianam ſuſcepere fidem. Et de Narſa ducis imperatoris artibus, & erga Deum pietate.

Cap. 13.

POrrò quæ in Italia quoque geſta ſint, referemus, quæ & ipſa Procopius in hiſtoriam retulit. Poſtquam Theuderichus, ſicuti ſuprà à nobis dictum eſt, Romam recepit, & Odoacrum tyrannidem ibi exercentem ſuſtulit, rerumque Romanarum potitus deceſſit, Amalaſuntha † vxor eius, communis filij Atalarichi tutelam ſuſcepit, & regnū virili animo adminiſtrauit. Cæterùm quum prouidè rerum curam gereret, prima Iuſtinianum ad bellum aduerſus Gotthos ſumendum excitauit. Quum nanque inſidiis ab eis expetita eſſet, Oratores ad imperatorem miſit. Sed eum filio Atalaricho in tenera adhuc ætate extincto, Theudatus Theuderichum genere attingens, Occidentis imperium ſumpſit. Qui poſtquam Belliſſarium Imperator in Occidentem miſit, regno cedēs, literarum doctrinis magis quàm rebus adminiſtrandis incubuit, ad res bellicas tractādas minimè idoneus. Copiis Occidentalibus tum Vittigis præfuit. Belliſſarius, vt Italiam eſt ingreſſus, Vitigis quidem Roma relicta, inde diſceſſit: Belliſſarius verò vrbi appropinquans, à ciuibus eſt in eam receptus, fores omnes & corda inſuper ipſa Romanis ei patefacientibus: maximè verò Sylverio throno eius præſidente, eam rem ſuadente atque procurāte. qui ad Belliſſarium Fidelem, qui Atalarichi aſſeſſor & conſiliarius fuerat, legauit, Ita abſque certamine Roma in ditionem Romanorum, poſt annum ſexageſimum; menſe Decembri rediit, vndecimo imperantis Iuſtiniani anno. Scripſit & illud Procopius, vbi poſtea Gotthi denuò Romam oppugnarunt, Bellyſſarium Sylverium epiſcopum ſuſpectum fuiſſe: quapropter eum in Græciam tranſtulerit: Vigilio autē antiſtiti thronum eccleſiæ commiſerit. Memoriæ prodidit Procopius idem, eiſdem temporibus, quum Anaſtaſius imperium obtineret, Herulos Iſtrum tranſiſſe: atque eos poſtea vniuerſos liberaliter à Iuſtiniano tractatos, & ingentibus pecuniis allectos, Chriſtianorum religionem ſuſcepiſſe, & vitam ad humanitatem mutaſſe. Ad hæc, Belliſſarij reditum ex vrbe Romana in vrbem Conſtantinopolitanam refert. Atq; vt ille Vittigim, perinde atque mancipium quoddam inter ſpolia Roma ſecum duxerit: & vt † Totilas imperium Romæ arripuerit, atque vrbs ea rurſum in poteſtatem Gotthorū redierit. Deinde vt Belliſſarius in Italiam reuerſus, Romam rurſum receperit: atque inde, Perſico bello in Oriente orto, ab imperatore reuocatus ſit. Recenſet quoque, Abaſgos tum Chriſtianiſmum complexos eſſe;

Theuderici mors.

†

Adminiſtratio regni muliebris.

Atalarichus ſeu Adelrichus immaturè perit.

Theodotus regno cedit.

Roma ex Gotthorum manibus à Romanis recuperata.

Sylverius epiſcopus Rom.

Vigilius ei ſurrogatus.

Heruli chriſtiani facti.

† Totilas ita flammis Romā vaſtauit: vt in ea homines habitare non poſſent. Itaque ferarum habitaculum eſt

† *Amalaſuntham ſiue Himmelſuitham, alij filiam Theoderici fuiſſe ſcribunt, vt Diaconus ſuprà cap. 11. eodem. Amalaſuntha ſoror Theoderici Traſamundo, Vandali nupſit.*

ſeque ad humaniorem viuendi morem compoſuiſſe. Et Iuſtinianum imperatorem eunuchum gentis eorum, Ephratam nomine ad eos miſiſſe, qui prohiberet de cætero quenquam ea parte † corporis qua viri ſumus, apud eos ferro naturæ iniuriam inferēte priuari. Siquidem plurimi qui in principū cubiculis verſantur miniſtri, * quos eunuchos ſiue cubicularios vocare ſolemus, ex gente ea erant. Tum verò etiam Iuſtinianus Dei genitrici templum in Abaſgorum regione, pulchritudine atque amplitudine præſtans ædificauit: ſacerdotes ei attribuit, & alia quę ad cultum diuinum faciunt, ritè conſtituit. Vnde populo ei accidit, vt accuratiſſimè in Chriſtianorum dogmate exerceretur. Scribit item, quomodo populi Tanaim amnem accolentes (vocant autem loci eius homines Tanaim, maximæ quoque paludis Mæotidis vſque ad Euxinum pontum in longum excurrentem tractum) ad Iuſtinianum legatos miſerunt, vt epiſcopum illis daret, ſupplicantes: quorum ille precibus reipſa annuerit, & epiſcopum illis libenter miſerit. Admodum verò terſè illud etiam idem recenſet, quomodo Gotthi Mæotidis accolæ, Iuſtiniano imperium adminiſtrante, plurimas excurſiones in Thraciam fecerint. Præterea, vt ſæui terræmotus in Græcia fuerint, & Bœotia, atque Achaia. & ſinus Criſſæus ad extremum concuſſus ſit: loca plurima ſub numerum minimè cadentia, & vrbes ſimiliter in præceps ierint, & ſolo æquatæ ſint. Pleriſque in locis terra ſubmerſa peſſum ierit, atque alicubi quidem chaſmata rurſum coierint: alicubi verò hiatus perpetui ad hoc vſque tempus permanſerint. Quale quiddam etiam circa Ciliciæ Pompeiopoli acciderit. Quum enim terra diuiſa vrbem eam cum incolis omnibus vniuerſam abſorbuiſſet, vox ex infima voragine exaudita eſt, hominum eis qui ſuperſtites circum ea loca relicti eſſent, ſupplicantium, vt ſe ærumna ea liberarēt. Commemorat etiam, vt Narſes eunuchus à Iuſtiniano copiarum militarium dux electus, expeditionem in Italiā ſuſceperit, ac Totilā vicerit, deinde verò & Teiam, & vt vrbs Roma quintùm capta ſit. De Narſe, qui familiariter cum eo vixêre, illud perhibent: ita ipſum ex diuino numine pependiſſe, atque id omnis generis pietate coluiſſe, & virginem eandemque Dei genitricem ita veneratum eſſe, vt illa manifeſto ei apparens, quando prælīū committendum eſſet, præciperet: neque illum facilè prius in aciem deſcendiſſe, quàm tempus opportunum ab ea cognouiſſ ... [illegible] ... alias & maximas, Narſes res g... [illegible], qui Buſelinum & Silduandum bello vicerit, & regiones vſque ad Oceanum omnes Romano imperio ſubdiderit, quas res potiſſimùm, poſt Procopium Agathias rhetor in literas retulit.

facta iuxtà prædictionem Domini.

Apoc. 18.

** τῆς ἀρρενωπίας στερεῖσθαι.*

Belliſſarius de Vittigi triumphat.

Roma à Totila Gottho capta.

Idem Badinila dictus.

Abaſgi chriſtiani fiunt.

Chriſtianiſmus homines ad humanitatem componit.

Ephratas Abaſgus eunuchus.

Cōſtitutio qua eunuchiſmus prohibetur.

Tractus Tanais amnis Chriſtianiſmū ſuſcepit.

Gotthorū excurſio in Thraciam.

Terræmotus.

Chaſmata.

† τοῦ βαίνειν ἐχέσθαι.

Pompeiopolis in Cilicia ἀστυγείτων, hiatu terræ abſorpta.

Narſa eunuchi ducis res geſtæ in Italia.

Teia Gotthorū dux.

Apud Agathiam ij dicuntur Bulinus & Sinduul.

Alij hunc Siſualdum nominant.

† *Imperator multa ad eos adiuuandos & educandos muleis donauit, reſtitutóſque liberaliter pecunia proſequutus eſt. Diacon.*

* *Procopius de bello Perſico libro ſecundo, vbi de Iberū finibus & monte Caucaſo agit: Hic gentes, inquit, quum aliæ multæ, tum Alani & Abaſgi habitāt. Inſuper Zecchi, & poſt eos Hunni, qui & Saberi dicūtur. Qui poſtea populi Hungariam & Bohemiā occuparunt.*

Vt Choſroes per inuidiam pace fracta, Romanum inuaſerit imperium. Et de Antiochiæ, aliarumque vrbium hoſtili occupatione.

Cap. 14.

Choſroes Perſarum rex bellum contra Rom. monet.

IN hiſtoria Procopij illa quoque ſunt: Choſroen, vbi Romanorum in Libya & Italia res bello geſtas cognouiſſet, ad ingentem inuidiam commotum eſſe: & prætextus contra Romanos fingentem, quod fœdera violata & pax perpetua ſoluta eſſet, dixiſſe. Ac primùm quidem Iuſtinianum oratores ad Chuſroen miſiſſe, qui ſignificarent, nullam ſe cauſam præbuiſſe, vt quæ pacta eſſet pax perpetua, frangeretur: neque quidquam detrimenti conuentis intuliſſe, proindéque petiiſſe, vt de rebus controuerſiis diſquiſitio fieret: & cauſæ quæ in mediũ prolatæ eſſent, pacatis conſiliis amicè componerentur. Choſroes verò, quòd grauem, qua in animo ſuo flagrabat, inuidiam non ferret, nihil quod rationi F conueniret, reſpondiſſe: verum exercitu maximo ex populis ſuis coacto, Romanorum ditionem adortum eſſe, decimotertio imperij Iuſtiniani anno. Deſcribit igitur, quomodo Choſroes Surum ad Euphratem ſitum oppidum, expugnatum ceperit, ciuibus partim per pacta conuenta allectis, partim per arma deuictis, quippe qui improbè ſe geſſerit, & pacta minimè ſeruarit, dolo magis quàm belli iure ciuitate ea potitus. Quomodo etiam Berthœam incenſam igni vaſtarit. Item quomodo inde Antiochiam peruenerit, in cuius tum throno Euphemius enituit: qui, quum ei quod agebat, nihil ex ſententia procederet, Eccleſiam reliquit, eamque profugiens vnà cum vicinis ædificiis ſeruauit, ſacris donariis ordine publicitùs propoſitis, vt redemptionis eſſent eccleſiæ precium. G Præterea perquàm miſerabiliter commemorat, quomodo à Choſroe Antiochia ſit capta, qui omnia ibi ferro concidit, & incendio vaſtauit. Deinde quomodo in ſuburbanum Daphnæ lucum, & in vicinam Seleuciam venerit: & vt ad Apameam quoque applicuerit, Thoma tum ibi epiſcopatum adminiſtrante, & vita & doctrina illuſtri viro. Quem vnà cum Choſroe, apud quem legatus erat, dicit equorum certamen in Hippodromo, præter receptum morem, ſapienter ſpectaſſe: vt illum ſcilicet tali officio mitem placatúmque prorſus redderet. Eum quum facetè admodum Choſroes interrogaſſet, An ille ſe ad hunc modum in vrbe ſua videre vellet: H veritatem rebus omnibus præponentem reſpondiſſe dicit, quòd non libenter eum viſurus eſſet. Quod dictum quum Choſroes propter veritatem plurimi fecit, tum antiſtitem eum mirificè eſt admiratus.

Capitum Surũ.

Berthœa, apud Procopium Euphemius dicitur Rom.

Antiochia.

Lucus Daphna.

Seleucia.

Apamea ope dei ſeruata.

Thomas Apamenus epiſcopus cum Choſroe ludos Circenſes, vt eum ciuitati ſua placaret, ſpectauit.

a Thoma epiſcopi apud Choſroem in tēpore liberè dictum.

Proco. lib. 2. belli Perſici. Bellum Perſicum.

Vitigis ad Perſam legatos miſit, ad bellum Rom. eum excitans.

De miraculo, quod Apameæ ad ſalutiferũ crucis ſignũ accidit. Cap. 15.

Pars crucis dominicæ magnitudine cubitali. proc. Miraculum Apameæ in crucis ligno editum.

POſteaquam verò ad hunc locum peruenimus, aliud quiddam recenſebo, præſenti hiſtoriæ conueniens quàm maximè. Quum Apameni vrbem Antiochenam iam incenſam eſſe audiuiſſent, Thomam, quem dixi, epiſcopum à Choſroe reuerſum obſecrarunt, vt præter ſolitum morem viuificum crucis lignum proferret, atque in medium proponeret, vt poſtremùm intuerentur exoſcularenturque vnicam eam hominum ſalutem: & quaſi viaticum, adorationem illius, ad meliorem illam vitam migraturi, ſumerent. Annuit precibus eorum Thomas, & lignũ vitale protulit, certis productionis eius indictis diebus, vt vicini quoque fluerent, & medicina ſalutari perfruerentur. Quum autem omnes cõuenissent, totis manibus Thomas ſublato in ſublimè ligno, maledictionis amuleto, ſacram ædẽ circumiit: quod ſtatis tantum ſupplicationum diebus fieri conſueuit. Porrò Thomam procedentem magna vis reſplendentis ignis ſubſequi viſa eſt, non adurentis quidem ignis, ſed qui locum vnde ille iret, comburere putaretur. Neque id ſemel aut iterum, verùm ſæpenumero accidit, quod antiſtes locum omnem circumiret, & multitudo congregata illum, vt idem ſæpius faceret, rogaret, quo crebrius videlicet diuino fulgore frueretur. Ea res futuram Apamenis ſalutẽ portendit. Et miraculi eius imago atque monumẽtum ad Baſilicæ teſtudinem ſummam, omnibus nouitatem rei teſtificaturum, propoſitum eſt. Quod quidem vſque ad Ardaamani & Perſici belli tempora integrum permanſit: quo tempore vniuerſa vrbs, & Eccleſia ipſa, vaſtata eſt, & cum ea imago ſimul conflagrauit. Atque hæc quidem ſic acta. Choſroes verò recẽs initorum pacificationis pactorum rurſum oblitus, denuò quoque eadem hoſtiliter fecit, leuitati quidem morum & inconſtantiæ eius conuenientia, virum autem præclarum ac regem præcipuè haudquaquam decentia.

τῆς χατηέας ἐξαλέπλησεως. κυρίας ἡμέραις τῶν προσκυνήσεων.

Apamea alio tempore vaſtatio. Euagr. lib. 4. cap. 26.

Choſroes bellũ contra pacta conuenta redintegrat.

De re mirifica Edeſſa, ſupra opinionem & fidem omniũ, ab imagine Domini Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti non manu facta, geſta.

Cap. 16.

Edeſſa contra vim Perſarũ oppugnata, per imaginem Saluatoris eſt ſeruata.

INſuper etiam Procopius memorat ea, quæ à veteribus quoque de effigie Chriſti memoriæ ſunt prodita, quæ Augaro Edeſſæ principi eſt miſſa. Et quomodo Choſroes ea, quæ de illa fama increbuerant, quòd ſcilicet Edeſſa nunquam in poteſtate alienigenarum futura eſſet (id quod in literis ad Augarum miſſis non reperitur: quẽadmodum ea Euſebij Pamphili hiſtoria cognoſcere licet, qui epiſtolam eam legit & ad verbum operi ſuo inſeruit, & nos quoque in ſecundo tomo expoſuimus) falſa eſſe conuincere voluerit. Apud fideles quidem ita & canitur, & creditur: res ipſa quoque prædictionis eius fidem, quòd vera maximè ſit, & ſibiipſi conſentiens, confirmat. Choſroes nanque maximo impetu vrbem adortus, atque omnia ferè expertus, innumerabilibúſque tentatis viis, tandem aggerem tantum excitauit, vt ciuitatis etiam mœnia ſuperaret: aliáſque infinitas præterea molitus artes & fraudes, cum probro tamen re infecta inde diſceſſit. Quæ verò is contra vrbem eam tentarit, pro eo atque potero, exponam. Lignorum multam vim & materiam aliam quæcunque facilè ignem concipit: milites ſuos, aliis rebus relictis omnibus ad vrbem aggerere iuſſit. Atque vbi id dicto citiùs factum, & materia circumcirca cõſtructa eſt, terram deinde ingeſſit, & aduerſam aciem contra vrbem duxit: & celeriter propugnaculis in ſtrue lignorum & aggere collocatis,

Oppugnatio vrbis Edeſſenæ.

Defenſio eiuſdem.

ris, eam oppugnauit. Vſque adeò verò vrbem A altitudine operis ſuperauit, vt ex munitionibus tela in defenſores vrbis conticereotur. Itaque quum obſeſſi aggerem veluti montem aliquem vrbi imminere viderent, & hoſtes ex locis ſuperioribus pedibus quàmprimum in vrbem excurſuri eaſtimarentur, ſole oriente ex aduerſo aggeri † cuoiculos agere inſtituerunt, & ignem ſubiicere, vt lignorum materia flamma conſumpta agger peſſum iret, opuſque totum corrueret. Cæterùm igne immiſſo, cœptum eos conſilium ſefellit, quòd flamma exitum noo haberet: quam aërem concipere, atque ita materiam comprehendere, ſicuti conſueuit, oportebat. Itaque vbi eos cõſilium prorſus deſtituit, in eatremam deiecti deſperationem, ad ſupernam anchoram, diuinitùs ſcilicet acceptam imaginem, confugerunt, quam nulla bominis manus fecerat: ipſe verò Chriſtus Deus Augaro videre eũ cupienti, B facie in linteum impreſſa miſerat. Hanc ipſam imaginem ad cuniculum produxerunt, & aqua conſperſam contra pyram miſerunt. Et ſubitò diuina virtute inuiſibili quodammodo eorum fidei, qui boc faciebant, ſuccurrente, facilè admodum quod deſperamm antea fuerat, eſt perfectum. Siquidem confeſtim ligna iguem conceperunt, & quam celerrimè combuſta imminenti ſtatim materiæ eundem ignem immiſerunt, carpentem & conſumentem omnia. Obſeſſi ciues poſtquam fumum exilientem ex aggeris mole viderunt, talia inſuper ſunt moliri. Vaſculis ſiquidem quibuſcunque fictilibus collectis, & ſulphure, pice, aliiſque rebus ex materia quæ facilè flammam corripit, completis, ſundis ad cuniculi foſſam coniecerunt. Quæ fumum emittentia, igne ſcilicet iactus impetu accenſo, effecerunt, vt fumus qui ea aggere promanabat, prodire iode non exiſtimaretur. Omnes enim fumum omnem ex ollis eacitari autumabant. Triduo verò pòſt, vbi ignis quæ in mediu erant conſumpſit, flammas eius terra reddidit: & qui in aggere cõſtiterant Perſæ pugnatores, tandem intelligere cœperunt, in quódnam diſcrimen perueniſſent. Tum Choſroes, veluti aduerſus virtutem diuinam cootrariis cœptis eundem ſibi eſſe eaſtimaret, quæ vrbem præterfluit aquam, cõtra pyram ardentem, extinguere eam volens, immiſit. At illa magis magíſque aecendebatur, aquarum vim omnem perinde atque ſulphur, aut oleum, aut liquorem alium ad inflammãdam materiam idoneum excipiens, in ſublime eò vſque fereba- D tur, donec agger omnis in foſſæ cuniculis conſidens, in cineres eſt redactus. Itaque Choſroes rebus ipſis ad deſperatiooem abductus, tandem vim eam quæ vrbem defenderet cognouit: & pudore perculſus, in regoum ſuum rediit, pœnitentia ductus, quòd tantos fruſtrà labores ſubiiſſet, per quos ita manus contra Deum tollere voluiſſet. Atque equidem bæc ſic habuere. Dicam verò itidem, quod alibi Choſroæ apud Sergiopolim euenit, rem quæ referatur, ac memoriæ poſteritatis ſempiternæ tradatur, admodum dignam,

Qui aggeſtũ dicitur.

† ἄγεστα πολεμικὸν μηχάνημα ἐκ λίθων καὶ ξύλων καὶ χοῦ ἀγόμενον hoc eſt, Aggeſtũ bellica eſt molitio è lapidibus & lignis & terra excitatum. Suid.

Defenſores ad imaginẽ Chriſti αὐτόματον Augaro olim miſſam confugiunt.

Aqua diuinitùs ignem alit & auget.

De cruce magni precij, quam Iuſtinianus Sergiopoli dedicauit. Et de miraculo ibi propè incredibili edito.

Capus. 17.

Inſtitit & huic, iugum ſeruitutis imponere contendens. Et poſtquam mœnia eſt aggreſſus, & vrbem expugnare coactus: de ſalute dehinc vrbis, vt ea ſeruaretur, vtrinque ab obſidẽtibus ſimul & obſeſſis, hinc inde verba ſunt facta. Poſtremò inter vtroſque conuenit, vt ſacris templorum donariis ciuitas redimeretur. Quibus & crux, quam Iuſtinianus & Theodora eò miſerant, eſt annumerata. Etiam ab vrbis eius antiſtite, aliiſque qui cum eo miſſi fuerant, ad Choſroen omnia deportata fuerant. Atque ille, num præterea in vrbe quicquam reliquum eſſet, interrogauit. Affuit ibi quidam, verum dicere ſolitus: & Choſroæ, alia quædam pauca admodum in vrbe à ciuibus occultè aſſeruari renunciauit. Ac auri quidem vel argẽti reliqui nihil eſſe, ſed alterius longè præſtantioris & Deo dicatæ materiæ in qua oſſa Sergij martyris aſſeruarentur, vrnam ſublongam ex argento fabrefactam reſtare. Hoc vbi Chuſroes audiuit, illico exercitum omnem ad eacidendam vrbem ex caſtrorum munimentis eduxit. Confeſtim verò innumerabiles propugnatores ſupra vrbem apparere, ſeque ad eandem defendendam parare, atque per muros vbique diſcurrere viſi ſunt. Porrò vt hoc, qui ad oppugnandum miſſi fuerant, viderunt, eueſtigiò ad Choſroem reuerſi, quum defenſorum ciuitatis multitudinem, tum timorem ſuum, qui eos exarmaſſet, ſtupefacti commemorarunt. Choſroes autem, vbi curioſè omnia ſcrutatus, valdè paucos vel † immaturæ vel exoletæ ætatis homines in vrbe eſſe, robuſtis omnibus è medio ſublatis comperit, rem eam ſublimioris alicuius poteſtatis, & martyris C præcipuè eſſe ſuſpicatus eſt. Ac timore correptus, Chriſtianámque religionẽ magnopere admiratus, ſtatim obſidionem ſoluit, atque in ditionem ſuam reuerſus eſt. Fama verò obtinet, Choſroen iſtum paulo ante obitum, ſacris noſtris initiatum, atque ad diuinum lauacrum admiſſum eſſe. Sedenim & peſtem eam quæ tum graſſata eſt, ita vt potero proſequar, quæ omnem (vt ita dicam) terrarum orbem depaſta eſt, quinquaginta & duos annos, quod auditum nunquam eſt, in terris ſæuiens.

Salutem Sergiopolis epiſcopus ſacris eccleſiæ donariis redimit.

Per martyrem Sergium vrbs Sergiopolis defenſa.

† ἀώρους τε καὶ ἐξώρους Choſroes miraculis diuinis adductus, chriſtianiſmũ ſuſcipit.

De ſæuiſſima eius temporis peſtilentia & contagione, quæ orbem quinquaginta & duos annos inceſſit.

Capus 18.

Capta à Perſis Antiochia, biẽnio pòſt morbus peſtilens obortus eſt, aliqua quidem ex parte ei quem Thucydides deſcribit perſimilis: aliquo verò mudo multum ab eo diſpar. Ortum cepit ex Æthiopia: vniuerſum verò propè peruaſit orbem, veluti incedens, & ſenſim tranſiẽs, ita vt neminem ferè eius temporis hominem intactum præterierit. Quædam ciuitates adeò ſunt à morbo eo occupatæ, vt vacuæ prorſus ab incolis fierent. Fuere quas leuius carperet, & ſtatim inde tranſiret. Nec ille certa quapiam periodo graſſatus eſt: neque vbi graſſari exorſus eſt, eundem curſum tenuit: verùm quibuſdam in locis in principio hyemis ſæuire cœpit, in aliis verno tempore, in nonnullis æſtate prima. Alicubi autumno iam progreſſo: in quibuſdam oppidis partem aliquam attigit, à reliqua autem abſti-

ἐπιδήμιος, hoc eſt, popularis & communis morbus in toto orbe perquàm diuturnus.

nuit. Et videre erat in ciuitatibus peſte hac affe E ctis, domos protſus omnes conſumptas: in aliis vnam atque alteram ad vaſtitatem redactam, reliquas verò intactas. Fuerunt homines qui certius deprehenderent, quæ ædes nunc immunes à lue iſta fuiſſent, eas proximo deinceps anno ſolas illam ſenſiſſe. Illud verò in hoc malo nouum eſſe viſum eſt, quòd ſi ciues aliqui earum vrbiũ quas peſtis inuaſiſſet, aliò migraſſent, ſoli ipſi ea corriperentur, qui ex infectis ſcilicet iam vrbibus inter intactos verſarentur. * Porrò malum hoc potiſſimum ſæuiit eis cyclorum periodis, quos Epinemeſes Græci, hoc eſt depaſtiones vocant. Intereccione autem propè interiere homines ſecundo πεντεκαιδεκαετηρίδος, hoc eſt, eius qui annos quindecim complectitur cycli anno.

ἐπέσκηψε τε δὲ τὸ πάθος μάλιστα τοῖς περιόδοις τῶν κύκλων ἃς ἐπινεμήσεις καλοῦμεν.

Πανωλεθρία δὲ σχεδὸν συνέβαινε τοῖς ἀνθρώποις ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς πεντεκαιδεκαετηρίδος τοῦ κύκλου.

Et variæ erant peſtis huius ægritudines. In quibuſdam enim à capite incipiens, oculos ſanguinolentos, & faciem tumentem efficiebat. Dein- F de gutturi inceſſens, vitam adimebat. Quoſdam ventris profluuium inuadebat. In aliis bubones etiam eiitabant, & acres accedebant ſebres. Moriebantur intra biduum & triduum, perinde atque nihil paterentur, ratione & valetudine in vigore ſuo permanentibus. Nonnulli verò mẽtis impotes moriebantur. Item carbunculi exorti, homines celeriter inflammarunt & extinxerunt. Erant qui ſemel atque iterum malo eo capti & liberati, poſtea tanquam poſtliminio correpti peribant. Diuerſa etiam fuit contagio, rationem excedens omnẽ. Nonnulli enim morbum ex conuerſatione tantùm & conſuetudine ægrorum contrahebant, alij ſolo contactu illorum mortem ſibi creabant. Erant qui quum in domum ſaltem proſpexiſſent, inficiebantur: G aliis id in foro contingebat. Nonnulli qui periculum euaſerant, ex peſtilentibus vrbibus excedentes, contagionem morbi ad integros & valentes tranſmittebant. Quidã verò peſte ea correpti prorſus non ſunt, quãuis familiariter cum multis ægris vixiſſent: & non ſolùm eos ipſos ægros, verùm etiam ex peſte ea defunctos homines contrectaſſent. Multi nanque erant, qui magno ſtudio vt morerentur agebant, propter liberorum aut totius familiæ internecionem. Quam ob cauſam ægrotis immixti, cum morbo ipſo quodammodo colluctabantur. Nihilo tamen magis, pro eo atque cupiebant, ex hac vita migrabant. Lues iſta, ſicuti dixi, ad quinquageſimum ſecundum annum, peſtilentias priores omnes longè poſt ſe relinquens, graſſata eſt. Philoſtratus peſtem ſui temporis, quæ quindecim H durauit annos, admiratur. Sed illam hæc multis modis ſuperauit. Ego verò ad reliquam hiſtoriam reuertor, reliquas Iuſtiniani res commemoraturus.

Et tempore eo Dionyſius abibat nouum cyclum magnũ incheauit.

Euagr. quoque hac peſte ſe infectum fuiſſe ſcribit lib. 4. cap. 39.

* *ἐπινέμησις, depaſtio. Iliad. 6. Πάντων ὅσσα τε γαῖαν ἔπι νεμέθ τε καὶ ἕρπει, hoc eſt, omnia quæ terrã depaſcunt, quæve pererrant. Depaſtiones & graſſationes huiuſmodi peſtilentiæ & morbi epidemici atque populares (Cyprianus mortalitatem vocat) ſicuti eluuiones exuſtionéſque terrarum tempore certo accidere ſolent.*

Quæ Euagrius hiſtoricus de inexplebili pecuniarum cupiditate Iuſtiniani ſcripſerit. Cap. 39.

Qvæ autem de eo Euagrius narret adiiciam, ne ipſe in tantum imperatorem inuectus eſſe videar. Sic enim ad verbum de eo ille loquitur, Iuſtinianus inexplebilis auaritiæ fuit, & alieni vſqueadeò appetens, vt ciues ſubditóſque omnes auro venales habuerit: & magiſtratibus ipſis, vectigaliumque mancipibus, atque aliis inſidias nulla de cauſa aduerſus homines ſtruere ſolitis, vẽdiderit. Quàm plurimis autem, quibus eſſent diuitiæ & poſſeſſiones, cauſa aliqua & prætextu præter cauſam & prætextum omnem per colorem quempiam confi̇cto, bonorum omnium mulctam dixit. Ac ſi qua mulier ſe aſſimulaſſet meretricium quæſtum facere, & oculum alicui Venereæ conſuetudinis gratia adiicere, illico in leges committebatur. Atque ea vbi Iuſtinianum ad ſocietatem tam turpis lucri aſciuiſſet, opes eius qui per eiuſmodi ſycophantiam F deceptus eſſet vniuerſas, ipſe in domum ſuam congerebat. Pecuniæ verò prodigus etiam, multas ſacras ædes & templa vbique conſtruxit, aliáſque pietatis cauſa domos ad affectæ vel imperfectæ ætatis, & cum variis morbis conflictãtium virorum & mulierum curam, ædificauit: ingentibus, vnde illi ſouerentur, eis reditibus attributis. Alia quoque innumerabilia pietatis opera Deo placentia fecit: ſiquidem ea ex propriis autoris, qui de ſuis ipſe puris factis ſructũ ferat, facultatibus procedant. Hæc quidẽ Euag.

Ex Euagr. de Iuſtiniani immani auaritia, & immenſa prodigalitate.

ἐποφθαλμιάσαιτο.

προσεταιρισαμένη.

ἐξ ὅρων τε καὶ αὔρων.

Deſcriptio Auguſti templi Dei Verbi Sapientia, quod Iuſtinianus Deum ſanctiſſimè colẽs inſtaurauit. Caput 40.

G Ivſtinianus porrò multa delubra paſſim in orbe terrarũ pulcherrima excitauit: potiſſimùm autem Conſtantinopoli præclariſſima templa, præſtanti forma & magnitudine conſtruxit. In quibus ingens illa & incomparabilis, neque vnquam antea viſa baſilica eſt, auguſtum Sapientiæ * verbi Dei templum maximum ſanè illud, atque decentiſſimum, & quod orationis vim omnem longè ſupergrediatur. Eius ſtructuram ex Procopio hoc loco inſerere viſum eſt: cuius verba hæc ſunt. Homines aliquando gregarij & leue vulgus Chriſtianorum, eccleſiam incendere auſi ſunt. Sophiam Byzantij templum id, commodiſſimè cognomen hoc Deo tribuentes, vocant. Permiſit id hominibus nefariis, vt impietatem tantam patrarent, quod præuiderit ad quã- H tam pulchritudinem fanum id aliquando teſtitutum, peruenturum eſſet. Itaque eccleſia exuſta tota tum iacebat. Iuſtinianus autem ita eam aliquando pòſt expoliuit, vt ſi antea quiſpiam cognouiſſet, & deſcriptionem ædificij nunc extantis oſtẽdiſſet, in votis habiturus quilibet fuerit, vt eccleſia prorſus diſperiret: quo ea forma, in quam eſt in præſentia redacta, conſpiceretur. Artifices nanque imperator ex prouinciis omnibus omnes euocauit, atque in primis Anthemium Trallianum † architecturæ & artis mechanicæ, quæ ingenio & manu fit, non tantùm inter eos qui ſua ætate, ſed etiam qui ſuperiori-

Hoc (facite vobis amicos de Mãmona iniquitatis, &c. Luc. 16.) quidam male intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid pauperibus largiũtur, & putant ſe facere quod præceptum eſt. De iuſtis laboribus facite eleemoſynas. Ex eo quod rectè habetis date. Noli velle eleemoſynas facere de fœnore & vſuris. fidelibus dico. Eis quibus Chriſti erogamus dico. Aug. ſerm. 35 de verb. Domi. in Euang. ſecundũ Luc.

* *De ſtructura templi Sophiæ Conſtantinopolitani.*
† *Anthemius Trallianus, Iſidorus Mileſius architecti nobiles.*

bus

bus tempotibus ædificiis accuratè & commodè extrucndis prçclati ſuere, propterca verò qui ſuturi erant, ſtructutatum ſormas & effigies prçſcribendi peritiſſimum: & Iſidoıum Mileſium egregium ſabrum. Spectaculum igitur eccleſia multo pulcherrimum facta eſt, conſpicientibus quidem mirificum, andientibus verò incredibile prorſus. Nam altitudine cœlum propè attingit: & veluti ab ædificiis aliis abducta, vrbi reliquæ imminct atque incumbit, exornãs quidem illam, quod ſcilicet illius ſit: ſpectandam autem ſeipſam præbens, quod illius cùm ſir, illamque ſupergrediatur, tantnm eminet, vt ex ca perinde atque è ſpecula vrbs tota perluſtretur. Ea antem latitudine atque lõgitudine quam rectiſſimè eſt exornata vt non immeritò & lõgior & latior dicatur. Tum autem incredibili pulchritudine eſt inſignis. Moles quoque ipſa ornamento illi eſt, & magnitudinis cõueniens & apta ratio & proportio, neq; ad nimiam amplitudinem excedẽs, neque ſe ad viliorem humilitatem demittẽs. Nã & ſolitis ædificiis grandior eſt, & immoderatis ſtructuris venuſtiot atq; decentior. Luminc verò & ſolis ſplendore mirificè abundat. Non extrinſecus locum eum ſole illuſtrari, verùm intus oriri lucem dicas. Tanta vis lucis in templũ hoc diffunditur. Facies eius, pars ſcilicet Orientem ſolem reſpiciens, vbi myſteria & arcana Deo ſacra fiunt, ad hunc modum eſt extructa. Aedificium quoddam dimidia ex parte rotundum & turbinatum, quod artis huius periti hemicylindrũ nominans, in ſublimitatem immenſam excurrit. Operis huius altitudo, * in quartã orbicularis figuræ partẽ euadit. Deſuper ſtructura alia lunata forma, ab ædificij artificibus ei impoſita eminet, decenti quidem pulcbritudine admitanda illa, ſed quæ periculoſa compoſitionis coagmẽtarione horrendum quiddam prorſus eſſe videatur. Videtur nanque in rem præſentem venientibus, non ſatis firmo loco collocata, atque non ſine diſcrimine in ſublime ſublata eſſe. Illa verò certa & ſtabilis maximè conſtat. In huius templi parte vtraque, columnæ in ſolo ſunt, & apices earum ex ingentibus ſaxis conſtructi, riteque coagmentati. Quæ columnæ aliunde aliis artificioſe inter ſe ſitu ipſo reſpondentes, in magnam ſublimitatem pertingunt: ſcopulis eas, ſi cernas, præruptis compares. Quatuor in iis arcus † quadranguli ſorma extant. Porrò arcuum iſtorum duo, qui ad orientem & occidentem ſolem pertinent, in vacuum aërem pertinent. Reliqui autem duo ex inferiori paululum parte, ædificium quoddam & quaſdam columnas habent. Eiſdẽ verò ex ſuperiore quoque parte rotunda ſtructura ad turbinatam ſormam vergens, imminet: vnde ſemper dies primum illuceſcens apparet. Et quum ædificatio ita diuiſa ſit, commodi illud habet, quòd affatim lucem templo ſufficit. Hæc verò ipſa (vt opinor) fieri non poteſt, vt lingua balbutiens & parum vocalis exponat. Namque propter ſtructuram infractam, non in terra conſiſtere, ſed cœlitùs catena aurea ſuſpenſa eſſe videntur. Et qui hæc contemplantur, quidnam potiſſimum præ aliis admirentur, dicere nequeunt. Verùm cùm animo omnia circumſpexerint, & ſupercilia ſuper omnibus contraxerint, ſtructuræ attem aſſequi non poſſunt: ſed quod oculis perſpicere eam non ſit, conſternati inde diſcedunt. Porrò ſi quidem auro teſtudo ſumma tecta eſt, amplitudinem pulchritudine temperans. Tum autem lapidum ſplendor cum auri fulgore concertans, excellit. Ex vtraque parte porticus duæ ſunt: vtriuſque culmen, tholus, & aurum, tectorium eſt. Harum altera quidem viris orantibus, altera autem mulieribus idem facientibus ceſſit: neque prorſus quidquam inter ſe variant, aut differunt. Quis verò ſublimiores gynæ conitidis ſtationes exponat? aut varias enumeret porticus & columnis frequentibus conſpicuas aulas, quibus templum hoc circundatum eſt? quis columnarum & lapidum enumeret aptam & conuenientem ſpeciem, quibus ſacra ædes exornata eſt? In pratum ſe quiſpiam floribus vernans incidiſſe exiſtimet. Admiretur namque meritò, aliorum quidẽ colotem purpureum, aliorum verò viridantem, in quibuſdam autem puniceum florere. In nonnullis candidum fulgere vidcat. Inſuper verò in quibuſdam obſtupeſcat, quos aduerſantibus inter ſe coloribus, in modum pictoris, natura ipſa variè cohoneſtarit. Porrò templi eius donaria omnia, quæ vel ad vſum ſacrorum parata, vel ex argento & lapillis magni precij fabreſacta ſunt, accuratius perſequenti, eloqui omnino non eſt: quæ Imperator duntaxat iſte dedicauir. Ex vna autem re tantùm, coniectura, qui hæc legent, opes eccleſiaſticas colligere potuerunt. Sanctius etenim templi huius ſacrarium, quòd ſoli ſacerdotes adeunt, † quadragies mille argenti libras continet. Ex arcubus, quos loros mechanici vocant, vnus Orienti ſoli obuerſus, nondumque perſectus, magnitudine ſua baſes columnarum preſſit. quæ pondus tantum non ſerentes, derepentè quodammodo diſruptæ, non ita multo pòſt peſſum ituræ videbantur. Et Anthemius atque Iſidorus ea re perterriti, ad Imperatorem eã retulerunt: neque quidquam ex arte ſpei reliqui habuerunt. Imperator autem diuinitùs edoctus, ſtarim eis arcum abſolutum iri pollicitus eſt. Ipſe etenim, inquit, in ſeipſo aſſurgẽs, inferioribus columnarum baſibus non egebit. Ita arcus certa firmitate in ſublimi ſuſpenſus, experientia ipſa veritatem inuentionis Iuſtiniani confirmauit. Atque hoc quidem ſic hac in parte elaboratum eſt. In aliis verò arcubus Meridiem & Boream ventum ſpectantibus, tale quiddam accidit. Lori qui vocantur, per ædificationem nouam mole magna in ſublime tollebantur. Eis verò inferiora ædificia preſſa laborabant, & columnæ quæ eò loci erant, lapides paruos perinde atque expolirentur, ex ſeſe iactos reddebant. Rurſum igitur animos deſpondentes mechanici, propter caſum eum Imperatori periculum tale renunciatunt Tum ille huic malo remedium illud excogitauit. Laborantium enim ædificiorum partes ſummas, & arcus ipſos adimere, atque in præſens quidem ſeponere, poſtea verò rurſum imponere, quum ſtructuræ humor induratus euanuiſſet, præcepit. Illi imperata fecère. Aedificatio verò ipſa deinceps firma ſtabiliſque conſtitit. Reſtaurauit quoque Iuſtinianus ſanctorum Apoſtolorum templum, quod nulli primas vult concedere. In eo Imperatores & antiſtites recepto more ſepeliuntur.

Sanctitas templi sacrarii.

* ἐς σφαίρας τεταρτημόριον ἀποκέκριται.

† ἐν τετραπλεύρῳ.

ἐγχελλώπισμα.

Ingens vis argenti in templo isto.

† μυριάδας τέσσαρας λιτρῶν.

Iustinianus architectura peritiſſimus.

Diuorum apostolorum eccleſia.

De imperatoris eiuſdem amore potiùs quàm furore, erga Cyaneum ſeu carulenm colorem.

Caput 21.

ATque hæc qvidem præclara, atque præclarorum longè præclariſſima ſunt Iuſtiniani Imperatoris, opera. Verùm in eo, quòd beluinam fetitatem omnem excedit, ſiue errore, ſeu ingenij timiditate (dicere id enim nequeo) fuit: initium ex ſeditione ea quæ Νίκα id eſt, vince, dicta erat, initium ducens. Mirificè nanque alteri populi factioni, Cyaneæ inquam, addictus fuiſſe viſus eſt: adeò ſanè, vt non ſolùm eos interdiu in media vrbe cædes aduerſariorum facientes legitima pœna facinoris exigenda, non cohibuerit, ſed præmiis etiam proſequutus ſit. Proinde homicidæ plutes ſacti, & impunitas cædiũ aucta. Audebant illi etiam domos aduetſę partia ingredi, & precioſas ſepoſitáſque ciuium res di- F ripere, ita vt illi ſalutem ſuam auro tedimere cogerentur. Si quis verò ex magiſtratibus non dico cohercere, ſed inhibere tantum facinora eiuſmodi voluiſſet, ne vitais periclitabatnr. Quapropter quidam Orientis præſectus, quoniam nonnullos ſcelete tali tes nonas molientes cõprehendiſſet, & neruis proteruitatem eorum caſtigaſſet contumelioſa pompa per mediam vrbem tractus, neruis eſt conciſus. Et alium qneodam Callinicum nomine, Ciliciæ præſidem: qnòd in duos percuſſorum iſtorum, Paulum & Fauſtinum, qui interficere eum conati ſnerant, animaduertiſſet, in crucem egit, pœnas ab eo, rectè prudenterque facti, & legum conſeruatarum, ſumens. Itaque qui diuerſę factionis erant, G quòd poſſeſſiones ſuas relinqnere coacti eſſent, & à nemine prorſus reciperẽtur, ſed velnti quędam deteſtanda piacula vrbe expulſi eſſent, prędonicam exercebãt: & itineribus obſeſſis, ex inſidiis viatores adoriebantut & cædcbant, nihilque adeò quòd non committerent malorum omittebant: & quotidie ad homines interficiendos atque diſpoliendos, flagitiáque alia peragẽda, andaciores fiebant. Sæpenumero autem ad factionem alteram conuerſus, & in ipſos lege agere iuſſit: ſupplicijſque eos ſubdidit: quoa antea vbique facinora impia committere, & grauiſſima quæque flagitia de baibarorum more patrare permiſerat. Cæterùm exactè hæc commemorare, neque temporis huius eſt, neque orationis noſtræ quæ aſſeqni ea non poteſt: Et hæc ipſa ſatis eſſe poſſunt, ad reliquas Imperij H huius, quæ hic non recenſentur, res coniectura colligendas.

Iuſtinianus factioni populi conſtantinopolitano Cyaneæ aduerſus Praſinam nimium addictus. Licentia & impunitas gladiorũ. Iuſtinianus iniquiſſimè in magiſtratus cædes Cyaneorum exercẽtes animaduertit.

Per indignitatem eam Praſini ad latrocinia exercenda quoque ſunt adacti.

Iuſtinianus tandem Cyaneas quoque affixit.

Apud Suidam eſt, Iuſtinianum imperatorem literas planè ignoraſſe, ἀναλφάβητον, hoc eſt, alphabeti imperitum fuiſſe.

*De Barſanuphio monacho. item de Simeone propter Christum * fatuo.*

cap. 22.

SVb Iuſtiniano mnlti in multis orbis partibns diuini, & vita & miraculis ab eis geſtia admirandi viti floruere, in quibus vnus etiam Barſaoupbius Ægyptiua genere ſuit, qui in carne minus carnalem egit vitam in phrõriſterio quodã, quod in præſectura Gazæ ſitum erat. Hic qnum E prodigia multa edidiſſe dicitur, tú in tngurioio ſeapſum ioclusiſſe, atqne ibi vltra qninquaginta annos ita vixiſſe creditur, vt neqne à quopiã viſus, neque re quapiam terrena vſus ſit. Quæ quũ de eo fama vulgata eſſent, eiſque Saluſtius Hieroſolymorum epiſcopns fidẽ non habetet, poſtquam perfodere domnnculam, vbi homo Dei habitabat, iuſſit, ignia alicunde exortus omnes conſumpſiſſet, niſi ſibi fuga conſuluiſſent. Alius quidam vir Simeones nomine, apnd Emeſam, nouam quandam & inſolitam vitam egit. Quũ enim & ſapienria omni & gratia plenus eſſet, dementem ſe eſſe aſſimulauit, & vanam gloriam tanquam veram ignominiam reiecit. Sanctua igitur vir iſte diu ſolitarius vixit, latens prorſus: neqne cuipiam, vt cognoſcetet, quãdo, aut quomodo preces ad Deum fundeter, aut qno tẽpore, & quibus cibis vel vteretur vel abſtineret, aditum ad ſe permittens. Perſępe verò etiã in plateis verſans: mẽte excidiſſe, neque quicquã conſiſtentis pectoris, ſolertiæ, & ſagacitatia habere viſus eſt. Aliquando incõpoſitè in canponas inſiliens, cibis ſe qnos repetiſſet famelicus implebat. Quòd ſi qnis cõſilio eiua intellecto, vel obſeruantiam vel honorem ei exhiberet, indignatus ille quàm celertimè cx eo loco diſcedebat, ne id quod celatum volebat, deprehenderetur, virtuſq; eius manifeſtaretur, veritus. Et ille quidem ita ſe propalam atque in medio ſoro geſſit. Habuit autem familiares etiam quoſdã, quibuſcum quandoque fuit, ſcena & ſimulatione poſita. Cuidam ex iis ancilla erat, quæ à qnopiam per libidinem conſtuprata, vbi partus inſtitit tẽpus, ab beris patratorem probroſi facinoriseius & pattem pueri indicare coacta eſt. Illa per calũniam, Simeonem clandeſtinè ſecum cõſueuiſſe, ſeque ex eo grauidam eſſe dixit, & rem ita ſe habere iuramẽto confirmat: idque ſi opus eſſet, in faciem illi ſe dicturam promiſit. Hoc vbi ad autes Simeonis peruenit, factum ipſe quoque non neganit, carnem ſcilicet, ſe quoque circunſerre, lubricam peccandi procliuitatem inſitã ſibi eſſe dicens. Poſtquam autem eo nomine ſermonea apud omnes de eo inctebuerũt, & ipſe, ſicuti videbatut, pudore perculſus eſt: ilicet per fraudẽ, ſub verecundiæ prætextu ſeipſuio ſubduxit. Et iã fatalis & conſtitura pariendi dies aderat, & muliercula ſedili ſolito inſidebat, doloreſque vehementes exoriebantur, cruciatum intolerabilem afferentes. Ac miſella vltimum diſcrimẽ adibat, neque ſœtus prodibat: cùm in tempore ipſo Simeonem aduenientem, vt preces ad Deum profunderet, mulierculæ aliæ rogarunt. Ibi ille propalàm non prius ſœtum ſolem aſpecturum eſſe, quàm mater patrem clandeſtinũ proderet, prædixit. Quod vbi fœmina profeſſa eſt, & patrẽ verum nominauit, confeſtiio infans maternis locis exilиit, veritate ipſa quodãmodo obſtetricis illi officium exhibenre. Alio inſuper tẽpore Simeones iſte in ædiculam mulieris impudicæ ingreſſus, ſoribus clauſis, ſolua cum ſola manens, aliquantum temporis extraxit: deinde oſtio aperto profugit conſpectum omnium, ne quia eũ conſpiceret, vbique curſu citato vitans. Quo facto, opinionis nõ bonæ cauſam de ſe præbuit. Quapropter qui hoc viderant, mulierẽ conuenerũt, diligẽterque quid ſibi illius ad eam ingreſſus & eam

** σαλὸς. Simeones σαλός, ἀνόητος, ἀχρεῖος, μωρός.*

Sanctus Barſanuphius Ægyptius monachus.

Euag. habet Euſtachium. Saluſtius epiſcopus Hieroſolymorum.

Sanctus Simeones propter Chriſtum fatuus. Contemptus vana gloria.

Meretricula grauida ſtupri Simeonem inſimulat. Simeones crimen de induſtria non refellit.

Partus ipſe & veritas calumniam talẽ redarguit.

Suſpicionis Simeones rurſus occaſionẽ hominibus fornicationis, qui mulierculæ eleganeiſſimæ cibum potũque attulerit de ſe præbuit.

tam diuturna morá voluerit, percontati ſunt. Ibi E illa adiurauit, ſe in tertium vſque diem penuria rerum neceſſariarum, præter aquam, nihil deguſtaſſe Illum autem, qui hoc cognouiſſet, cibum ad ſe, & vini aliquantulum attuliſſe. Deinde ianuis clauſis, menſam appoſuiſſe, cibum capere iuſſiſſe, dapibus eam repleuiſſe: & reliquiis earum receptis, abiiſſe. Quum terræmotus maximus regionem eam concuſſurus eſſet, (quo tempore, præ ciuitatibus aliis, vrbes Berytus, Biblus, & Tripolis cladem ingentem acceperunt) lorum manu circumagens, & quàm plurimas in foro ſtatuas diuerberans, ad alias: State (inquit) vos breui namque ſaltare debetis. Et cùm viri eius factum nullum ocioſum aut † fruſtraneum eſſe iudicaretur, qui ei rei affuere, animis ſuis quaſnam ſtatuas præteriens non pulſaſſet, conſiderarunt. Nam illæ ipſæ terræmotu impetu ſummo ingruente corruerunt, concuſſionis eius * opus primarium factæ. Multa præterea ab eo memoria digna ſunt geſta, quæ ſcripto F alio alibi ſum proſequutus.

Idem terræmotum prænidit. Beryti & aliarũ vrbium excidium.

† πάρεργον.

* ἔργον.

De Thoma, qui & ipſe vitam tacitam extra hominum ſtrepitum eſt complexus.

Cap. 23.

IN Cœleſytia alius quidam, cui Thomæ nomen fuit, in eodem vitæ genere decertauit. Qui Antiochiã venire ſolitus (illius enim eccleſiæ cenſebatur) annuis alimentis receptis, in manſionem ſuam ibat. Hunc Anaſtaſius eccleſię eius miniſter & œconomus, quòd frequenter moleſtus ei eſſet, manu in facie verberauit. Eam rem quum illi qui cum eo erant, ęgrè ferrent: ipſe neque Thomam dixit de cœtero quidquam ab eccleſia accepturum, neque Anaſtaſium da- G turum eſſe. Et vtrunque iuxta prædictionem etiam accidit. Anaſtaſius ſiquidem poſtridie eius diei vita defunctus eſt: & Thomas ad tugurium ſuum reuertens, poſtquam in Daphnes ſuburbanum vicum peruenit, in ægrotorum hominum diuerſorio, ad meliorem illam vitam migrauit. Cadauer illius, eius loci incolæ in communi aduenarum monumento repoſuerunt, alio atque rurſum alio cadauere illi ſuperingeſto. Poſtquam verò Deo miniſtrum ſuum cohoneſtante, corpus ipſius, identidem ea re tentata, ſemper ſuperiorem tenuit locum, cadaueribus reliquis diuina quadam vi longè admodum ab ipſius corpore ſemotis, miraculi eius ſpectatores, ad Euphemium epiſcopum rem retulerunt, H qua ille ita vti erat cognita, publicam atque honorificam funeris pompam indixit, & corpus magnificè Antiochiam rulit, atque cum gloria multa in cœmiterio ſepeliit. Qua cadaueris tranſlatione ille etiam peſtilentem, qui tum graſſabatur, morbum diſpulit. Huius Thomæ anniuerſariam memoriam magnificentiſſimè, feſtum diem agentes, Antiocheni celebrarunt.

Thomas monachus ſibi ipſi, & Anaſtaſio qui eum contumelioſe verberauit, mortem prædicit.

Thomæ iſtius ſepultura honorifica.

ἐν ἐπηλύδων πολυανδρείῳ. *Polyandrium aduenarum.*

Suprà Euphramium.

Cœmiterium.

Vt Magnus Sabbas, & Theodoſius Cœnobiarcha ſub Iuſtiniano vitam finierint.

Cap. 24.

Theodoſij monachi mors.

IVſtiniano adhuc imperium adminiſtrante, & magnus ille Sabbas, & præclarus Theodoſius, eremi præſides, ſuperſtites erant. Verùm prior Theodoſius ad Deum tranſiit. Sabbas autem nonageſimum tum agens annum, ab Aelienſi antiſtite legatus iterum Conſtantinopolim ad Iuſtinianum, in tenui atque imbecilli admodum ſenecta fluctuans, profectus eſt. Samaritani nanque Iuliano quodam rege ſibi creato, plurimas Chriſtianis ſuperbè iniurias tulerant. Eccleſias per ſacrilegium compilatas igni vaſtauerãt: eos qui ſecundum Deum piè viuendum ſibi ſtatuiſſent, poſt multa & inenarrabilia ſupplicia conciderant: & circum vicos diſcurrentes, atque ſanctorum monumenta violantes, in ignem coniiciebant. Ea verò circa Neapolim acciderant maximè, cuius epiſcopũ enſe occiderant, & presbyteros quoſdam comprehenſos, & deinde in fruſta diſſectos, vnà cum quibuſdam martyrum reliquiis in ſartagine friaerant, à nulla F prorſus temeritate & contumelia contra Chriſtianos abſtinentes. Quæ vbi Iuſtinianus intellexit, multa manu cum illis congreſſus, quum alios multos, tum Iulianum ipſum occidit. Captus quoque Syluanus quidam Scytopoli, & igni crematus, per quàm acerbam vitæ cataſtrophen ſubiit: vir qui plurimùm per effrenatam petulantiam in Chriſtianos illuſiſſet, & diuina vindicta ad id tempus conſeruatus eſſet, vt debitas ad eum modum perſolueret pœnas: quemadmodum & diuinus Sabbas ei prædixerat. Arſenius autem quidam nomine & dignitate illuſtris, eius quem diximus Iuliani ª comes, Conſtantinopoli erat, & calumnias quaſdam falſò aduerſus Palæſtinos ſuebat, perinde atque tyranno multis in rebus adiutores fuiſſent. Ho- G rum gratia Sabbas, ſicuti dictum eſt, orator rurſum Conſtantinopolim venit. Eum verò veluti angelum, & cœleſtis Hieruſalem ciuem, cœlitus venientem, perquam celebri pompa Imperator excepit: quidquid in vrbe illuſtrium eſſet virorum, ipſumq́ue adeò Epiphanium patriarcham obuiam illi mittens. Porrò vbi longè aduenientem Imperator agnouit, eximiam capiti eius coronam imminere vidit: quod & ipſum Anaſtaſius olim, quum ad eum veniret, conſpexit. Itaque illi occurrit, & benedictione accepta, ſanè quàm libenter cum eo fuit & facillimè quod is volebat fecit. Qui inde reuerſus & ipſe ad æternam immortalemq́ue vitam, condigna laborum præmia recepturus tranſiit.

Iudæi duce Iuliano in Chriſtianos crudeliſſimè graſſati.

Rebellionis pœnas pendit Iulianus. Item Syluanus.

Diuus Sabbas monachus orator & deprecator Palæſtinorum apud Iuſtinianum.

ª ἀκόλουθος.

Magno cum honore Imperator eum excipit.

Sabbæ mors.

De miraculo inſigni, quod puero Hebræo à ſanctiſſima Dei genitrice accidit.

Cap. 25.

ANthimo verò quemadmodum dixi, epiſcopali throno in vrbe Imperiali deiecto, & Mena pro ipſo ab Agathone papa electo atque conſecrato, miraculum quoddam Conſtantinopoli, dignũ quod memoretur, accidit. Quod ſanè ita vt potero exponam. Conſuetudo à multo tempore Imperanti vrbi fuit, vt quum pluſculum de partibus immaculati diuiniq́ue corporis Domini & Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti reliquum eſſet, ſacerdotes pueros † incorruptos: ex eis qui ad præcep-

Apud Euagrium Anthimo throno Cõſtantinopolit. eiecto, Epiphaniũ epiſc. creatum, & Epiphanio Menã ſucceſſiſſe, ſcriptum eſt. lib. 4 cap. 36.

† ἀφθόρους.

Reliquiæ Euchariſtiæ pueris innocuis Conſtantinopoli dari ſolita.

totes in ludum literarium eunt, accerſerent, qui ieiuni reliquias eas ederent. Quod quidem mihi quoque ſæpenumero, quum puer admodum eſſem, & maximè à prima ætate in ſacris ædibus verſari ſtudio haberem, cõtigit. Tale quidam ſub Mena quoque patriarcha euenit. Cum pueris ad id delectis, puer quoque viri religione Iudæi vitro conficiendo vitam tolerantis, aggregatus eſt. Puer is, vbi diutius vltra ſolitam horam moratus domum venit, & cauſam tardioris reditus parentibus diligentius eam inquirentibus, quòd ſcilicet cum aliis pueris in æde ſacra diuinas partes ediſſet, renunciauit. Pater re noua audita, furore percitus, fornacem vbi vitrum conformabat, ſuccendit, & puerum arreptum, in eum prunis flamma ſuffocata candentem coniecit, ob factum tale iratus: quamuis filius ſciens, nihil admiſiſſet. Portò mater vbi puerum diutius non comparentem quæſiuiſſet, & [F] non inueniſſet, vrbem omnem circumiit, perquam acerbè plorans atque lugens: & die tertio ad officinam mariti conſiſtens, ingenti planctu ſeipſam lanians, prolixiúſque ingemiſcens, filiũ vocauit. Atque ille materna voce agnita, reſpõſum è furno reddidit. Tum mater oſtio furni fracto, cum miraculo maximo, in mediis prunis puerum ſtantem vidit, ita prorſus incolumem, vt ne capillum quidem flamma læſerit. Et vbi cauſam incolumitatis quæſiuit, mulierem quadam illuſtrem, purpurea amictam ſtola, frequentiùs ad eum veniſſe, aquam ſibi infudiſſe, & flammam ea appropinquantem extinxiſſe, cibum etiam cum eſuriiſſet præbuiſſe, dixit. Hæc poſtquam Iuſtinianus cognouit, puerum cum matre diuino regenerationis lauacro adhibuit, Deoq́; [G] dicauit, Patrem autem, qui Chriſtianorum ſacra ſuſcipere non ſuſtinuit, veluti parricidam, in † ficum arborem, perinde atque in crucẽ egit. Verùm hæc quidem ſic accidère. Nos autem ad inſtitutum orationis curſum reuertamur.

Puer iudæus, qui reliquias etiam Euchariſtiæ perceperat, mirificè in igneo & candẽti furno ſaluus conſeruatus.

Puer & mater eius chriſtianiſmum ſuſcipiunt.

† ἐπὶ συκῆς ὡς παιδοφόνον ἀνεσκολόπισαν.

Apud Ficos vt parricidã in crucẽ egit. *Euagr.*

Pater, qui puerum in fornacem ardẽtem cõiecerat, parricidij pœnas dat.

De epiſcopis magnarum tum temporis vrbium, & de diſsidio Menæ & Vigilij epiſcopi Romani.
Cap. 26.

Vigilius Rom. antiſtes.

† Maximarum eccleſiarum epiſcopi.

Epiſcopi Hieroſolymitani.

Vigilius Pontifex Rom. Conſtantinopoli fuit.

EO tempore Romæ eccleſiam regebat Vigilius, poſt Syluerium, qui Agathoni ſucceſſerat, epiſcopus creatus. Conſtantinopoli verò ſynodi tempore Menæ ſucceſſit Eutychius. Menã porrò Anthimus, hunc autem Epiphanius præceſſerat. Alexandriæ poſt Theodoſium throno, [H] ſicuti dictum eſt, deiectum, Zoilus epiſcopus ſurrogatus, ſuperſtes adhuc erat. Atque vbi is paulo pòſt deceſſoribus ſuis eſt aggregatus, Apollinaris cathedram eius accepit. Apud Antiochenos, in locum Euphræmij Dominus ſubſtitutus eſt. Hieroſolymis autem, poſt Martyrium & Saluſtium, & Heliam ſuo reſpondentem nomini, Ioannes epiſcopatum adminiſtrauit. Poſt hunc rurſum Petrus ille admirandus, & poſt Petrum Macarius, cùm Imperator nondum e[E]piſcopatum eius comprobaſſet. Quapropter etiam eccleſiaſtica deturbatus eſt cathedra. Dicebatur enim, quantum alius nemo, Origenis dogmata vulgare. Hoc verò repudiato, Euſtochius in ſacram ſedem conſcendit. Illud nõ prętereundum, Roma à Gothis iterum capta, Vigilium profugientem Conſtantinopolim veniſſe. vbi quum ab Imperatore magnificè eſſet acceptus, ad vnionem ſe eccleſiam reducturum eſſe, ita vt * tria quoque fidei aduerſantia capitula anathemate iugularet, pollicitus eſt. Eò verò inſolentiæ progreſſus eſt, vt & Menam à cõmunione quatuor menſibus excluſerit. Idem ſanè & Menas aduerſus illum fecit. Sed enim Iuſtinianus rebus huiuſmodi ad iram commotus, qui eum comprehenderent miſit. Vigilius autem ſibi metuens, ad Sergij martyris aram confugit: & ſacris ibi fiſtulis implicitus, non prius [F] inde extractus ceſſit, quàm illas euertit. Erat namque magnus, & corporis ſtatu vaſtus. Poſtea verò quum eius rei Iuſtinianum pœniteret, partibus ſuis interponente imperatrice Theodora, Vigilium ſuſcepit: atque ille rurſum Menam ad communionem admiſit. Quo tempore encænia vigeſimonono Iunij die templi ſanctorum Apoſtolorum ſunt celebrata, & ſacrę Apoſtolorum reliquiæ in curru aureo à Mena circumuectæ. Hoc ipſo anno Menas deceſſit: & Eutychius, ſicuti diximus, thronum eius recepit, qui monachus & preſbyter, necnon † antiſtitis Amaſeni reſponſorum dandorum miniſter fuit.

** τὰ προειρημένα τρία κεφάλαια.*

Vigilius ob eãdem, quam deceſſor eius Syluerius, cauſam, indignatione Auguſtæ Conſtantinopolim ductus, indeque in exilium actus eſt. Dia.

Encænia eccleſiæ ſanctorum Apoſtolorum.

Circumuectio ſacrarum reliquiarum.

† τοῖς λογοις τῦ ἀμασιίας ἀποκρισιάριος.

† *Syluerius papa, Theodora Auguſta iuſſu, quòd Anthimum Conſtantinopolitanum epiſcopum hæreſis damnatum reſtituere noluerit, in Pontiam inſulam relegatus, ibi oppetiit mortem. Diac.*

De ſancta magna quinta vniuerſali Synodo.
Caput 27.

Eutychius epiſcopus Conſtãtinopolitanus.

Sancta quinta vniuerſalis ſynodus Conſtant. coacta.

Cauſa concilij talis cogendi.

Theodorus Aſcidas Euſtochij aduerſarius.

Origenis dogmata.

ITaque epiſcopatum veteris Romæ adminiſtrante Vigilio, nouæ autem primùm Mena, deinde Eutychio: Alexandriæ Apollinari, Antiochiæ Domino, Hieroſolymorum autem Euſtochio: quum eis etiam adeſſet Gregorius Agrigentinus, vir vitæ ſanctitate, eloquentia, & veritatis doctrina omnibus propè ſuperior: Imperator Iuſtinianus ſanctam quintam Oecumenicam ſynodum, epiſcopis eccleſiarum omnium euocatis, coëgit, eiuſmodi ob cauſam. Euſtochius Hieroſolymorum epiſcopus, quum permulti in Palæſtina, qui Origenis dogmata profiterentur, florerent, potiſſimumq́ue ibi ea ſecta in noua quæ dicebatur Laura, obtineret, magno ſtudio vt eos inde abigeret, egit. Proinde ea ipſa quam dixi noua, Mandra occupata, illos veluti communia & profana piacula eccleſia exegit. Illi autem vndequaque diſperſi, multos ad partes ſuas pertractos, vt auxilium eis ferrent, rogarunt. Et non paucos auxiliares habuere ſocios. Maximè verò eos defẽdit Theodorus, cognomento Aſcidas, Cæſareæ Cappadocum epiſcopus, idemq́ue Iuſtiniani imperatoris aſſeſſor, conſiliarius gratus illi & fidus maximè viſus: quippe qui ob res dextrè ex ſententia Principis agendas ei placeret. Hic vbi, quantum potuit, aulam Imperialem commouit, impietatémque quæ nefanda omnia flagitia excelleret, Euſtochij rem in Palæſtina actam, vocauit, in vrbem Imperantem cum Euſtochio præcipuè euocantur, Rufus magni Theodoſij, & Conon

Euſtochius Hieroſolimitanus epiſc. monachos nouæ Lauræ propter Origenis hæretica dogmata ab Eccleſia proſcripſit.

Rufus & Conon abbates.

Conon magni Sabbæ manſionis præfectus, eremi vterque dua, quum phrontiſtetiorum quibus præibant cauſa, tum propter virtutem ſuam maximè Venere eum illis alij quoqne, non multum eis gloria cedentes. Poſtquam patres ibi in loco vno conuenere, cauſam in primis Origenis, Didymi & Euagrij, in medium protolere: videlicet quòd Græcorum opiniones rectis ecclesiæ doctrinis perperam illi immiſcuiſſent: eaſque opiniones tollendas eſſe cenſoere. At Aſcidas ex altera parte Theodori Mopſueſtieuſis, & Theodoriti, & Ibæ Edeſſeni opiniones produxit, Deo hoc ſie quàm ſapientiſſimè diſponente, vt hinc & iode noua & profana dogmata loogius reiicerenmr. Prima conflictatione facta, quæſitum eſt, An tum demum iam olim defunctos anathemate ferire liceret, Ibi tum Eutychios, Mena adhuc ſuperſtite, vir ſacrarum literarum ſummè peritus, minus tamé celebris, quòd B epiſcopo Amaſeno, quemadmodum dictum eſt, à reſponſis eſſet, eos qui io conuentu congregati erant,† non modó uon recta, ſed ridenda etiam atque contemnenda ſapere videns, diſertis verbis, oeque conſilio, neque deliberatione vlla eam rem egere dixit: propterea quòd & Ioſias rex non tantum viuentes dæmonum ſacerdotes olim iugularit, ſed & eorum qui longo antè tempore mortui ſuerant, ſepulchra effoderit Quod vethum bene ab eo dictum eſſe, omnibus videbatur. Iuſtinianus certè virum ob id admirarus, Mena eis diebos defuncto, io Imperialis vrbis thronum extulit. Porrò Vigilius, etiamſi ſi ſcripto interueniente, cum Eutychio conuenitet, aſſidere tamen illi noluit: ſed is Sy- C nodo fiuita, quemadmodum à me dicetur, Coostantinopoli Romam profectus, in itinere ſatis conceſſit. Synodo, ſicuti dixi, coacta, Iuſtinianus, quidnam de rebus Theodoriri, Mopſueſtieoſis, & Theodotiri, eiuſdémque ſcriptis, quæ aduerſus duodecim capita ſancti Cyrilli compoſuit, & præterea de Ibæ ad Marim Perſam miſſa epiſtola dicerent, interrogauit. Atque vbi mulra Theodori & Theodoriti dicta lecta, & clarè ſatis demooſtramm eſt, non tum ſolùm, verùm antea etiam dudum Theodorum Mopſoeſtieuſem ab eccleſia proſctiptum, & ea ſacrarum tabularum albo eiectum eſſe, hæreticoſque etiam poſt eorum mortem damnandos eſſe: oulla interpoſita mora, Theodorum ipſum, & præterea quæcunque Theodoritus contra duodecim diui Cyrilli capita & rectam fidem ſcrip- D ſiſſet, atque ioſuper Ibæ epiſtolam, anathemati ſubiecerunt, decreto in hæc verba compoſito. Quum magnus Deus & ſaluator Ieſus Chriſtus, iuxta Euangelicam parabolam. Et deinceps. Condemnamus verò, & anathemate conſodimus, præter alios omnes hæreticos, à ſanctis
" quatuor conciliis, & à ſancta catholica & apo-
" ſtolica eccleſia condemnatos, atque anathema-
" te iugulatos, Theodorum etiam, qui Mopſue-
" ſtiæ epiſcopus dictus eſt, impiaqoe eius ſcripra:
" & quæ impiè quoque Theodoritus aduerſus
" rectam fidem, & duodecim capita eios qoi in
" ſanctis eſt Cyrilli, & contrà ptiotem ſanctam
" ſynodum Epheſiam: denique, quæcunque idem
" Theodoro & Neſtotio patrocinatus ſcripſit.
Adhæc anathemate ferimus impiam etiam epi-

Acta ſinodi. Prima ſeſſio. Iudicium de ſcriptis Origenis, Didymi, & Euagrij.

An in defunctos anathema iacere liceat. Eutychij ea de re grauis ſententia.

ὐκ ἐν φρονήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν καταφρονήματι τοὺς ἀλιωθέντας ἐπέχειν.

Vigilius Eutychio aſsidere noluit.

Affuerunt huic Synodo patres 165.

Damnantur impia ſcripta Theodori & Theodoriti Cyri epiſc. & Ibæ Edeſſeni.

A ſtolam, quæ ab Iba ad Marim Perſam conſcripta eſſe dicitur. Et poſt verba pauca, quatuordecim capitula de recta & irreprehenſibili fide expoſuerunt. Hæc quidem ſic acta. In ſecunda autem ſeſſione, poſtquam ab Eulogio, Conoue, Cyriaco, & Pancratio, monachis Hieroſolymitanis, libelli cootra impia Origenis, qui & Adamantius dictus eſt, dogmata, & coutra impietatis & ſeductionis eius ſectatores oblati & lecti ſunt: Iuſtinianus rurſum Synodum de eis ſententiam dicere iuſſit, libellis quoque qui Vigilio papæ de eis rebus ſcripti erant, in medium prolaris. In quibus erat, Adamantio ſtudio fuiſſe, vt Græcis nugamétis & Manichæis zizaniis, Apoſtolicorum dogmatum impleret puritatem. Synodus itaque rem decernédam ad Iuſtinianum, poſt exclamationes in Origenem, & qui itidem vt ille ſeducti eſſent, factas retulit. Quarum quedam in hæc concepta erant verba, ſicuti ea ex commeotariis Synodi iſtius excerpſimos. Qui animum obtines cœleſtis participem generoſitatis, Chriſtianiſſime Imperator. Et deiode. Effugimus igitur, effugimos iſtam, quam ignoramos, externam vocem, & tanquam furem atque prædonem eioſmodi hominem anathematis laqueis "
arctè diſtrictum atque ſuffocamm, eatra ſacra eccleſiæ mœoia abiecimos, Et poſt pauca. Actorum verò ooſtrorum, ea eorũ lectione, vim cognoſcenris. Hiſce coniunxerunt capitula, quæcunque Origenis ſectatores profeſſi ſuot: quæ capitula cõſenſionem ſimul & diſſenſionem eorum, atque etiam mulriplicem errorẽ oſtenduot.
Quintum ex iis capitulum eſt, blaſphemiarum "
C certarum qoarundam eius quæ noua Laura di- "
cta eſt, perſooarum hiſce verbis ſcriptum. Theo "
dorus Aſcidas Cappadoa diair: Quando ouoc "
apoſtoli & martyres miracula edunt, & in tan- "
tum ſunt honorem, ſi in reſtitotione & ioſtauratione rerum Chriſto æqoales non fuerint, qualis eorum reſtitutio futura eſt? Iidem monachi perquàm diligeuter etiam Dydimi & Euagrij & Theodori alias plures blaſphemias, ea eorum perperàm ſcriptis libris collectas, ad Synodum retulerunt: quas omnes anathemate concideтũt, ordineque omnes expoſueruot. Quibus capitalia addiderunt, quæ Origenis ſtudioſi ex ſcriptis eius excerpta profitentur: io qoibus & hæc furioſus ille docet: Ante corpus ipſum aoima eſt, qoæ quidem in cœlis peccata cõmiſetit. Ad hæc.
Cœlum, ſolem, lunam, ſtellas, & aquas quæ ſu- "
D pra cœlos ſunt, aoimatas, & ratiooales quaſdam "
virtutes eſſe. Præterea quòd in reſurrectione, "
corpora hominum rotuuda & orbiculari ſpecie excitabontur. Et quòd omnium impiorũ hominum, ipſorumq́; etiã dæmonũ tormenta, finem habebuot. Quódq; impij & dæmooes in priorẽ ſuum ordinem & ſtatum reſtituenmr. Inſuper quòd pro dæmonibus quoque Chriſtum crucifigi, atq; idipſũ ſæpius ſeculis futuris pati oportebit, à ſpiritibus malignitatis, qui in cœleſtibus ſuot. Verũ omnes illius blaſphemias ſingillarim exponere, longũ fuerit. Illud porrò ſcire oporter huoc ipſum eſſe qui inſano * Maneti, & Sabellio, Ario & Eonomio, atq; teliquo malè ſentientiũ choro, primus io ſcriptis eorũ zizania aſpergendi ſeminandiq́ue autor fuerit, vt qui finibus certis terminatam vim Deum habere, filium pa-

Secũda ſeſſio. Iudicium de Origenis zizaniis.

Vociferationes Synodi aduerſus Origenem, ad Iuſtinianum.

Blaſphema Theodori Cappadocis vox.

Abſurda & impia Origenis dogmata.

Origeniſtæ quoque Adamum & paradiſum dixere incorporeum Pſellus.

Origenes hæreticis propè omnibus materiam erroris præbuiſſe creditur.

** μανέντι.*

tre minorem, & rurſum ſpiritum filio inferio- E rem: Filium creaturam & germen patris, atque per omnia filium patre minorem, eundemque merum hominem & creaturas coæternas eſſe Deo, dixerit. Alia denique huius generis abſurda prorſus & aliena, impiè per blaſphemiam effutiit, Platonicis opinionibus ſimplicem Apoſtolicorum dogmatum ſynceritatem miſcens atque confundens. Sed ex ipſis anathematiſmis, quos in eum Synodus contorſit, qualis is vir fuerit, manifeſtò patebit. Qui de verbo ad verbum ſic habeot.

De blaſphemiis Origenis, & anathematiſmis, quibus eſt à ſynodo mactatus: & de quibuſdam eccleſiaſticis caremoniis. Cap. 28.

† ὅια τραάλω νόας.

SI quis dicit, aut ſentit, hominum animas † veluti prius extantes, iotellectuales mentes ſiue naturas & ſanctas virtutes præexiſtere, cootem- F platione verò diuina exſatiatas atque in deterius prolapſas, & quòd in eis charitas Dei refrixerit, iode ψυχὰς, id eſt, animas qoaſi refrigeſcentes oomioatas, & pœnæ gratia io cot pora demiſſas eſſe, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, animam Domini præextitiſſe, vnitamque eſſe Deo verbo ante incarnationem & natiuitatē ex virgioe, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, prius formatum eſſe corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti in vtero virginis ſaoctæ, & deinceps vnitum eſſe ei Deum verbum, atque animam, vt quæ prius extiterit, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, omnibus cœleſtibus ordinibus aſſimilatum eſſe Dei verbum, ita vt ipſi Cherubin factus ſit Cherubin, & ipſi Seraphin factus Seraphin, omnibuſque adeò ſupernis virtotibus prorſus eſſe exæquatum, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, in reſurrectione rotundæ & orbicularis figuræ hominum corpora exuſcitatū, neque confitetur † erectos non excitatum iri, anathema ſit. Si quis dicit, cœlum & ſolem & lonam & ſtellas & aquas quæ ſupra cœlos ſunt, animatas quaſdam eſſe & materiales virtutes, anathema ſit. Si quis dicit, aot ſentit, Dominum Chriſtum in ſeculo futuro pro dæmonibus, quemadmodum & pro hominibus, crucifixum iri, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſeotit, virtutem Dei terminatam eſſe, eamque taotum in creatione condidiſſe, quantum complexa ſit, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, temporanea eſſe dæmonum & impiorum hominum tormēta, finemque ea tempore aliquo habitura, ſiue reſtitutiooem dæmonum aut impiorum hominum futuram, anathema ſit. Anathema ſit Origeni, qui & Adamantius dictus eſt, & hæc prouulgauit, vnà cum deteſtandis eius & execrandis dogmatibus, & homini omni qui hæc ſentit aut aſſerit, aut aliqua ex parte quocunque prorſus tempore ea defendere audet: In Chriſto Ieſu Domioo noſtro, cui gloria in ſecula ſeculorum, Amen. Poſt Synodum Imperator troparium, a ſeu cantilenam, cuius initium eſt, Vnigeoitus filius & verbom Dei, compoſuit, atque eam eccleſiæ ioter pſalleodum vſurpandam tradidit. Ea porrò ad hoc vſque tempus, veluti lege inſolubili frequentatur. b Idem Imperator tum primùm c Seruatoris exceptionem toto orbe terrarum feſto die honorare inſtituit, ſicut Iuſtinianus de ſancta Chriſti natiuitate fecit. Atque non ita longè pòſt tempore, Mauricius ſacroſanctæ Dei genitricis dormitionem quindecimo Auguſti menſis die celebrari præcepit. Patriæ quoque ſuæ Achrido præcipuum honorem habens Iuſtiniaous, Archiepiſcopali dignitate eam decorauit: eccleſiamque ibi liberam, quæ ipſa ſibi caput eſſet, cum plena poteſtate conſtituit, & primam Iuſtinianam mutato oomine vocauit. Quemadmodum & io inſula Cypro poſtea ſecuodam d Iuſtioianam, eaodemque Archiepiſcopalem, parem ei cum Achrido honorem tribuens, fecit, in coniugis ſuæ Theodoræ Auguſtæ inde ortæ faootem. Porrò Achrido vrbs eſt in excelſo tumulo cooſtructa, prope lacum maximum, qui Lychnedus nominatur, antiquitùs autem Daſſarites vocatus eſt. In eo maxima vis piſcium ca- F pitur. † Drinus verò fluuius ſe inde quoque prouoluit, ſeptentrionem verſus fluens. Ex cultioribus etenim quę ad Deabolim ſunt partibus manans, & quem diximus lacum ſecaos, & quaſi Alpheus quidam pelagus ſcindens, atque ad Arethuſam fontem ſenſim marinis aquis innatando cootendens, circa Boreale latus inde profluit, & ad paludis fioem, eis quæ ab iocolis Strudę dicuntur, inuentis, eiſque ipſis ſibi coniunctis, maximus euadit fluuius. Deinde ſe ad Occidentem ioclinans, in Orinum ſe effuodit, circa caſtellum * Hilliſſum nomioe, quod totius Bulgariæ antiqoitùs metropolis fuit. In eo etiam olim ſedes regia Bulgarorum cooſtituta fuerat. Verùm hæc hactenus.

De Bulgaris ex Suid. annotatio eſt ad finem libri præ- G *ſentis.*

†† ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ ἀθάνατος ὑπάρχων, καὶ καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθῆναι ἐκ τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου μαρίας, ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας, σταυρωθείς τε, χριστὲ ὁ θεὸς, θανάτῳ θάνατον πατήσας, εἷς ὢν τῆς ἁγίας τριάδος συνδοξαζόμενος τῷ πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι σῶσον ἡμᾶς.

Tū eſt: Vnigenitus filius & verbū Dei, qui quū immortalis eſſet, dignatus es propter ſalutē noſtram incarnari ex ſancta Dei genitrice & ſemper virgine Maria: & immutabili ratione homo factus, & crucifixus, chriſte Deus, morte mortem proculcaſti. Et qui vnus es ſancta H *Trinitatis, & conglorificaris cum patre & ſancto ſpiritu, ſalua nos.*

Vt Iuſtinianus recta fide excidens, impatibile ante paſſionem Domini noſtri corpus fuiſſe, profeſſus eſt.

Cap. 29.

PRæteriit interea temporis aliquid, & Eotychius, quòd Imperatori reſiſteret ooua quędā inducere volenti, è throno deturbatur. Ioanni verò ex vico cui Sirmis nomen eſt, in Cynegyca regione, non longè ab Aotiochia ſita, ortū docenti, ſedes ea committitur. Quæ verò oouæ iſtæ res fuerint, qoas Imperator ioducere cooſtituerat, quamobrem etiam Eotychius epiſcopatu expulſus eſt, dicere pergam. Nondum multum ſicuti dictum eſt, à quinta Syoodo præterierat

Margin notes:

† τὸ ὀρθίους. rigidos, lactāt.

a Cantilena à Iuſtiniano cōpoſita.

b Ité Natalis Chriſtani dies

c Feſtus dies τῆς ὑπαπαντῆς, hoc eſt, exceptionis Domini, pei nū inſtitutus. Eſt is idem qui Purificationis dies.

† †

d Prima Iuſtiniana olim Achrido dicta. Daſſarita Plinio Thraciæ, Stephano Illyrici populi. Item aſſumptionis Mariæ

Iuſtiniana prima, Iuſtiniana ſecūda archiepiſcopalis ſedes.

† Drinus Illyrici fluuius

De vtraque Iuſtiniana, ad finē libri huius, ex Protopio annotatio eſt.

* Quid ſi legas Cliſſum.

Eutychij expulſio.

Ioannes eius ſucceſſor.

Non ſeſit diabolus trãquillum eccleſiæ ſtatum.

tierat tempus, & vetus zizaniorum ſator, quòd nequaquam tranquillum eccleſiæ ſtatum cernere poſſet, vt eam perturbaret, deprauata rurſum dogmata quaſi quaſdã machinas ei admouit. Quum namque Seueri doctrina ex eccleſia reiecta, & qui illam ſecuti fuerant, atque etiam Origenis & Didymi & Euagrij, aliorúmq; aliena atque abſurda dogmata, necnó ante hos Anthimi & Petri & Zooræ impiorum hominum

Aphthartodocitarũ hæreſis.

opiniones, anathemate cõfoſſæ eſſent: Seuerite, quos diximus, à Iuliano Halicarnaſſeo & Gaino progreſſi, ſub pietatis prætextu cum quibuſdam ſortiter congreſſi, eis perſuaſere, quòd ea quam ex virgine Saluator Chriſtus aſſumpſit caro, ante paſſionem incorruptibilis fuerit. Quorum

†† Diſputatio de ea hæreſi.

iſta fuere verba. Nos quidem per neceſſitatem naturæ, affectiones eius, famem ſcilicet & ſitim, & reliquas circũferimus: Chriſtus verò, vtpote qui ſponte ſua paſſus ſit, non itidem atque nos, naturæ legibus ſubſeruiit. Aduerſus quæ verba, pij homines reſulerunt. Quamuis ſpontanea Chriſti paſſio * fuerit, æqualem tamen noſtræ fuiſſe. Qoomodo verò poſſet, qood qualicunq; tandem modo pateretur, id incorruptibile propriè, & nõ corruptibile, † perinde atque de nobis ipſis loquimur, dici? Ad quod illi rurſum:

** ἑκούσιον ἡμῶν ὑπάρχε. † κατὰ ἐν τὸ ἡμέτερον.*

Quomodo vos corpus Chriſti incorruptibile poſt reſurrectionem, & nobis ὁμοούσιον, hoc eſt, conſubſtantiale dicitis: eodem modo & nos incorruptibile id ante reſurrectionem dicentes, ὁμοούσιον cõſubſtantiale nobis eſſe confiremur. Contra hæc noſtri rurſum intulerunt: Tametſi corpus Dominicum incorruptibile poſt viuificam reſurrectionẽ confiteamur, nõ natura tamẽ id incorruptibile eſſe dicimus, ſed gratia. Atque vbi illi contrà dicerent: Quòd etiam ante reſurrectionem per diuinam gratiam incorruptibile fuerit. Noſtri rurſum: Ea quæ de Chriſto dicuntur hoc minimè admittere, reſponderunt. Ante reſurrectionem namque & eſuriſſe & ſitiiſſe, atque alia paſſum eſſe dicitur. Quomodo autem id quod talibus perpeſſionibus ſubditũ eſſet, incorruptibile eſſet? Poſt reſurrectionem ſanè nihil quidquam talium perpeſſum eſſe legitur. Quapropter ſatis inde manifeſtũ eſſet, ante reſurrectionẽ corruptibile fuiſſe Domini corpus, poſt reſurrectionem verò extitiſſe incorruptibile. Quòd namque cibum poſt reſurrectio-

Imò natura etiam cui gratia quodammodo ſecundum Auguſtinum naturalis etiam iuxta hominem fuerit. Ye in illo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. coll. 2.

†† *Aphthartodocitæ iſti non ſatis perſpexerunt ſacramentum aſſumptionis hominis, quod ſacramentum Dei vocat Hilarius: non item minorationem & exinanitionem verbi Dei, formámque ſerui, non exaltationẽ & glorificationem hominis Chriſto eiuſdémque primogenituram ex mortuis. Pater minorauit filium modico citra angelos, ad terras demittendo: gloria tamen & honore coronaturus illum, in cœlos reſumendo. Tertull. aduer. Praxeam. Vt recedente infirmitate agnoſcatur diuinitas. Ambr. Primogenitus mortuorum Dominus, & in ſinum ſuum recipiens priſtinos patres regenerauit eos in vitam Dei. Ipſe initium viuentium factus, ſicut Adã initium morientium factus eſt. Propter hoc & Lucas initium generationis inchoans, in Adam retulit: ſignificãs quòd non illi hunc, ſed hic illos in Euangelium vitæ regenerauit. Iren. lib. 3. cap. 33. Et ideo primogenitus vocatur, quia in ipſo primo deificati ſumus. Cyrill. in theſaur. lib. 10.*

nem ceperit, non id famis gratia, ſed * per œconomiam ſiue diſpenſationem manifeſtè ex mortuis reſurrectioois, ab eo eſt factum: vt exhiberet ſe eum ipſum, qui ex mortuis reſurrexit, eſſe. Quo nimirum modo clauorum etiam fixuras oſtendit, vt reuera ſe reſurrexiſſe, neque ſpectrũ eſſe probaret. Proinde ſcripturam non dicere, quòd poſt reſurrectionem ex mortuis vel eſuriens mãducauerit, vel ſitiens biberit: ſed quòd ſimpliciter tantum ederit & biberit, propterea quòd incorruptibilis poſt reſurrectionẽ fuerit. Quòd ſi fortè ſanctorum etiam quorundã oracula illi adduxere, in corpus Domini corruptionem prorſus non cadere, de alia corruptione, quàm quæ nunc propoſita eſſet, illos verba facere, noſtri dixere. * Corruptionis enim vocabulum doo ſignificat. Eius enim nomine naturales iſtæ & irreprehenſibiles carnis affectiones ſiue perpeſſiones veniunt ſitis ſcilicet, fames, fatigatio, & angor, & aliæ. Ad quem modum corruptibile Domini corpus, vtpote ὁμοούσιον cõſubſtantiale nobis dicimus. Eas quippe perpeſſiones omnes voluntate ſua Deus verbum, propterea quòd homo propriè & verè factos ſit, ſuſcepit, Atque hoc ipſo modo Domini corpus incorruptibile dicere, de Iuliani Halicarnaſſei & Haini ſententia, ſummæ impietatis eſt. Et corruptio quidem vna hæc eſt. Eſt autẽ & alia, corporis ſcilicet in ea elementa, ex quibus compoſitum eſt, ſolutio, & carnis ipſius inquinatio: iuxta quam ſignificationem & nos corpus Domini incorruptibile prædicamus, quòd inquinamentum nullum inoadere & pertingere potuerit. Poſt diuinam quidem reſurrectionem, etiam ſecundum priorem verbi corruptionis ſignificationem incorruptibilem carnis Domini aſſumptionem eſſe ſentimus: ſicuti & corpora noſtra poſt reſurrectionem Deo dante erunt, ante reſurrectionem verò ſecus. Atque hæc ipſa eſt Aphthartodocitarũ hæreſis, qua multi mortales ſunt correpti, non ſolùm ex eis qui honores & magiſtratus geſſerũt, ſed etiam Hierarchæ primarij, & monachi vita illuſtres, & ex ſacerdotali ordine alij, atque adeò ipſe etiam imperator Iuſtinianus. Etis plurimùm opinioni ei inhæſit: non ille altius dogma tale inueſtigans, verùm verbi ipſius ſignificationi acrius inſiſtẽs, videlicet qui haudquaquam tale quiddam de Chriſto propter ſummum ipſius erga illũ amorem & deſiderium, audire conſtituerit. Princeps etenim iſte tanto in Chriſtum pietatis ardore flagraſſe, ab eis qui res illius memoriæ poſteritatis mandarunt, dicitur, quanto alius qui ante eum imperium obtinuerunt, nemo, ter, maximo illo Conſtantino ſemper excepto. Itaque propter vehementem in Chriſtum amorem, illius gratia multa * etiam violenter fecit. Hebræos namque Paſcha ante Chriſtianos celebrare paſſus non eſt. Et Samaritanos, quòd à ſentẽtia ſua diſcedere nollent, afflixit. Plurimis quoque tẽplis vbiqoe terrarum numen diuinum honorauit, qnæ magnificentiſſimè conſtruxit: quippe qui Deum honoribus eiuſcemodi præcipuè colere voluerit. Alia inſuper hiſce conſimilia peregit, vt † omnibus certò abundantem & veram, quam in intimo gerebat animo, ergo Deum pietatis affectionem palàm faceret. Tum vero is

** κατ᾽ οἰκονομίαν τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως σαφῶς.*

Quomodo & cur poſt reſurrectionem Chriſtus cibũ guſtauerit.

Factum id quoque per συγκατάβασιν, h. e. condeſcentiam & accommodationem propter diſcipulos.

Corruptio in ſacris literis duo ſignificat.

** φθορᾶς.*

Iuſtinianus quoque in ea hæreſi fuit.

Iuſtinianus inter imperatores, ſecundũ Conſtantinũ, Chriſtianiſſimus.

Documenta multa flagrãtis erga Deum pietatis Iuſtiniani.

** πολλὰ τῶν βιαίων.*

† τὸ περιὸν τῆς εἰς θεὸν γνώσεως καὶ ἐνδιαθέτου στοργῆς πᾶσιν ἀριδήλως φαίνεσθαι προαιρούμενος.

Idem tamen via regia excidit. *Λειφόρος.* *Ioannes Catilinus Vigilij in ſede Rom. ſucceſſor.* *Latini hiſtorici pelagium habent.* *Primariarum eccleſiarum antiſtites.* *Edicto & vi Iuſtinianus in ſententiã ſuã clerum omnẽ adducere conatus eſt, ſed fruſtra.*

imperator à recta planáq; & regia via dilapſus, atque inſuetum diuiſque Apoſtolis & patribus intactum iter ingreſſus, in ſpinas & tribulos incidit. Et quum Eccleſiam in ſententiam ſuã adducere vellet, conſilio opinionéque ſua falſus eſt: quod rectam publicámque viam ſepro firmiſſimo Dominus ita communiiſſet, vt non facilè quiois inuadere eam & deſtruere poſſet. Tũ aotem & Vigilius minimè pedibus in Iuſtiniani ſententiam ingreſſus, quum Italiam peteret in itinere mortuus eſt. Ioannes autem qui & Catilinus dictus eſt, principis Apoſtolorum epiſcopatum ſortims eſt. Cæterùm Catilino Ioanne io veteri Roma, Ioanne autem cui patria Sirimis fuit, in noua Roma, Apollinari Alexandriæ epiſcopatum adminiſtrante: apud Theopolitanos verò poſt Domninũ Anaſtaſio, qoi ex Sina mõte
F progreſſus eſt, antiſtite lecto, & Hieroſolymis Macario in thronum ſuum reducto (reſtituit nanque hunc Iuſtinianus, qoum Origenem & Didymum & Eoagrium anathemati ſubieciſſet, poſt Euſtochij exautorationẽ) edictũ (ita enim latinè dicitur) idem imperator ſcripſit, in qoo corpus Domini incorruptibile, & in quod irreprehenſibiles etiam perpeſſiones non caderent, vocauit: ita Dominnm ante paſſionem ediſſe dicens, ſicuti & poſt reſurrectionem ederit, quòd oon minus ab ipſa corporis in vtero Dei genitricis conſormatione id mutaoonis aut alterationis alicuius, in ſpontaneis iſtis & naturalibus perpeſſionibus, quam poſt reſurrectionem, pro eo atque ſanctiſſimom eſſet, capax noo fuerit: & quod idem corpus, incorruptibilitatem ipſam
G non poſt paſſionem, tantum, id quod catholiea eccleſia profitetur, verùm etiam ante paſſionẽ: ab ipſa vſque diuina ſeminiſque expertè conceptione obtinuerit. Vt verò in ſenteotiam ſuam ſacer ordo in Oriente ſimul & Occidente leuẽ & futilem iret, vi adhibitã cogere cœpit. At vniuerſi oculis in Anaſtaſium Antiochenum coniectis, vt ab eo quid facto opus eſſet diſcerent, cupidè expectabant. Per quam illi cauſam, primã eius cooflictationem ſapienter repulerunt.

De Anaſtaſio Theopolis epiſcopo Sinaita. Capur 30.

Anaſtaſius Antiochenus epiſcopus optimus.

ANaſtaſius iſte diuioarum rerum peritus maximè fuit. In morum autem & quoódianæ
H vitæ integritate, tantã accuratæ obſeruanoę, vt & leuiculis quoque negociis moderationem adhiberet: & non modò in rebos grauibos, & ad diuinum numen pertinentibus, ſed etiam in minimis à cõoſtanti, certóque propoſito haudquaqoam tranſuerſim excideret. Mentis verò habitum quàm optimè temperauit. Non enim facilè admodũ aduſe ſe paſſus eſt, nc temerè quos minimè oporteret, ad ſe admitteret: neque auſterus adeò & tetricus fuit, vt ſe difficilẽ aditu eis qnibus deceret, exhiberet: & cum tempus ſeriæ rei agendæ eſſet, in parato aures habebat, & lingua eios fluminis inſtar ſcatebat, celeritérque quæ ei proponebantur ſoluebat. Porrò io negociis ocioſis, & ad rem minus pertinentibus, ſimul & aures prorſus obturabat, & lioguam freoabat, ita vt qoom orationem rationis tẽpeſtiuo modulo metiretur, tum ſermone quandoque ſilentium eios præſtabilius eſſet. In hunc perinde atque in propugnaculum quoddã Iuſtinianus impegit, omni illum arte aggreſſus, rectè hac ſecũ, vt illi videbatur, ratione delibcrata, cum ſi conceſſiſſet, nõ difficili opere ſe orbem omnem in poteſtatem ſuam redacturum, vera & germana dogmata euerſurum, & Chriſti gregem in captiuitatem abducturum. Anaſtaſius verò fidei petra firmiter eſt nixus, & adeò aduerſus imperatoris impetũ diuina prorſus ſublatus mẽte ſubſtitit, vt propalàm diſertis verbis, demõſtrationes quoque arte maxima compoſitas adhibendo, illi dixerit, corruptibile fuiſſe ante paſſionem Domini corpus, naturalibúſque & irreprehenſibilibus obnoxium perpeſſiootbus. Idque ita & ſacros Apoſtolos tradidiſſe, & diuos patres ſenſiſſe atque prædicaſſe. Quę ſanè omnia etiam ad monachorum primæ & ſecondæ Syriæ ordinem, qui illum de eis conſulusrant, maoifeſtè & liberè reſcripſit, omnes vt ita ſentirent, confirmans, & quaſi quidam aliptes ad certamen pro pierate obenndum excitans. Dictúmque illud quod vas electionis protulit, omnibus ſubiiciẽs atqne proponẽs: Si quis vobis, præterquàm accepiſtis, euangelizauerit, anathema ſit. Illi porrò omnes in eadem ſententiæ æmulatione perſtiteront. Quam ob cauſam, vt ſibi ita reſiſtentem in exilium ageret, Iuſtinianus conſilium cepit. Id verò vt Anaſtaſius andiuit, compoſitam ſtaõm otationem, in qua † argumẽtis cum aduerſarius congrederetur, Antiochenis, vt ea ſe defenderent, ſi opos eſſet, obtulit. Ea autem verborum elegantia & enthymematum denſitate eſt confecta, necoon dictorum ex ſacris literis deptomptorum vbertate, ad rem ipſam ita accommodata, vt maximam autor libri eius conſequutus ſit admiraoionem. Sed ſcriptum id, quòd Deoa meliori quadam ratione eccleſiæ ſuæ cõſultum voluerit, editum non eſt.

Anaſtaſius fortiter animo magno Iuſtiniano in hæreſi aphthartodocitarum refellenda reſiſtit.

Scriptũ Anaſtaſii aduerſus eam hæreſim. *† εἰσωταχτι ἐστὶ λόγον.*

Vt Iuſtinianus mortuus ſit, & de opinione & fide eius. Caput 31.

Iuſtiniani mors.

IVſtinianus oamque, qunm Anaſtaſij ſacerdotúmqoe eius, qui eodem cum illo ardore flagrabãt, exilij libellum dictaret, inuiſibili ictus plaga, ex vita hac exceſſit, triginta & octo annis, mcoſibúſque octo in imperio tranſactis: quum quidem Aphthartodocitarum opinionem non
H aboleuiſſet, quippe qui ſentenoam eiuſmodi ad honorem Dominici corporis magis facere exiſtimauerit. Nonnolli certè quidem veniam illi concedont, neque eum ob talem opinionem itidem vt hęreſes alias, ab eccleſia proſcribendum eſſe dicunt. Id ex præfatione ſextæ Synodi magis liquet, quæ Iuſtinianũ beata * quiete dignatur, verbis eiuſcemodi. Quandoquidem ſanctæ & œcumenicæ duæ Synodi, quæ in imperante hac & religioſa vrbe coactæ ſuot, altera quidem Iuſtiniani diuinæ qnietis temporibus, altera vero ſob piæ memoriæ imperatoris noſtri Conſtantini clementiæ tuæ parentis, &c. Sed enim acta quoque eius concilij, quum mentio eius faciẽda eſt, ſemper eum qni in ſanctis eſt Iuſtinianom dicunt In qoibus & ſcholium ſiue breuem anootationem inueni, quod Ioannes Chalcedonis † filius, qoom Conſtantinopolitanæ pręeſſet

De fide & pietate eius iudicium, ex Actis ſextæ vniuerſalis Synodi.

** μακαρίας λήξεως.*

Conſtantinus Pogonatus.

† ὁ τοῦ Χαλκηδόνος.

Memoria Iuſtiniani anniuerſaria celebrata.

ἐπιστηθίου.

Iuſtinianus Eutychii reſtitutionem moriens mandauit.

eſſet eccleſiæ, Alexij Comueni ætate, in ipſo Dei A verbi Sapientiæ templo, quotannis magnificè memoriam eius celebrari, populi vniuerſi concione ad rem diuinam coacta. Memoria eius Epheſi quoque in delubro diſcipuli eius * qui ſupra pectus Saluatoris recubuit, culta: quod delubrum ipſe Iuſtinianus conſtruxerat. In quacunque verò ille demum apud Deum & homines eſt exiſtimatione, tum quidem hanc etiã ob cauſam illum ſacrum Eutychium, atque alios plures throno expuliſſe aiunt. Cæterùm moriturus, ſicuti diuus Conſtantinus Athanaſij, ita & hic Eutychij reſtitutionem in teſtamento Iuſtino ſucceſſori ſuo mãdauit. Equidem opinor, non autem decerno, propter alia ipſins egregiè & rectè facta, & præſtantem in diuinum numen æmulationem, piámque in omnibus religioné, interueniẽte quoque mirifico Dei verbi Sapiẽtiæ tẽpli opere, ſi quid tum in eo eſt deſideratũ, id infinite Dei miſericordia reſarctum & correctum iri.

De Auxumitis, vt Chriſtianum cultum ſuſceperint: & de alijs quibuſdam. Cap 32.

Auxumitæ Indi propter Romanorum cõmerciũ impeditum Homeritas bello aggreſſi vicerunt.

Auxumitæ Chriſtianiſmũ complexi.

EO verò adhuc imperium gubernãte, Auxumitarũ Indorũ rex, Græcorum ſacrorũ conſectator, prælium cum Homeritis Indis, Iudaicam religionem colentibus cummiſit, belli eius cauſam Romanis præbentibus. Per Homeritas enim, qui Aegypto appropinquãt, merces vltro citróque datæ & acceptæ, ad Auxumitas inferebarut. Porrò quum ab Homeritarũ principe Damno, Romani inſidiis expetiti eſſent, vt profectio ad Auxumitas impediretur, accidit. Quare ad animi acerbitatem commotus Auxumita, bellum contra Homeritas mouit, voto Chriſtianorum Deo nuncupato, illorũ ſe ſacra ſuſceptutum eſſe, ſi victoriam ab Homeritis reportaret. Itaque conflictu facto, victor fortiter euadit, ipſúmque illum Damnum viuum capit: & votum Deo Dauid Auxumita perſuluens, ad Iuſtinianũ legatos mittit, vt quæ ſolennia Chriſtianis eſſent ipſis præſtaret.

Metaxa primũ ad Rom. allata.

Fatales caſus & prodigia.

Iuſtinianns autem valde ea re delectatus, delectum virum ſanctum, epiſcopum eis dedit: qui plurimis bonis operibus gentem eam omnem ſubegit, & baptizauit. Atque ex huiuſmodi ſanè cauſa interiores etiam Indorum populi Chriſtianiſmum ſunt complexi. Et tum primùm inde * metaxa Conſtantinopolim eſt allata. Prodigia quoque quamplurima Iuſtiniano imperante extitere. Ingentes terræmotus, cõcuſſiones & hiatus, ſtellarum faces admirandæ, atque exundationes maris, quod propè ad quatuor miliaria in Thraciam excurrit. Et catellus cæcus nouas quaſdam res peragebat, atque cuilibet ſuum tribuebat, & arcaniora quædam ſignis commonſtrabat. In Pontifices etiam, quos admodum de

* *Metaxa ſericum villoſum dici videtur, quod veluium vulgò vocant. Quadam ex parte hanc dictioné referunt Bohemi, qui ſericum tale Axamit appellant. Metaxæ mentio fit l. loras. C. de muriteg. & gynaciar. lib. 11. Et metaxariorum negociaturũ l. fin. C. de pignor. Sericei vſus è Perſis ad Græcos hoc tempore tranſiit, iampridem deſiit, Egnat.*

Sodomitarum coercitio.

Quadrageſimali tẽpore in penuria piſcium, Iuſtinianus carnibus homines veſci iuſſit.

Populus tamẽ pius ab eſu carnium abſtinuit.

† Sodomorum hæreſi inſanire cœperat, acerbè, ſeu potius fœdè, Iuſtinianus animaduertit. Et quum fames Byzantij increbuiſſet, rerum neceſſariarum inopia, imperator ſecunda ſtatim ieiunij hebdomade, carnes in foro venales proponẽdas promulgauit. Et hoc quidem ſic per vim actum. Populus autem, qui pietatem ſibi conſectãdam ſtatuiſſet, neque eas emebat, neque edebat: mortem ſibi potius adeundam eſſe cenſens, quàm vt quidquam de patriis moribus & traditionibus mutaret. Hæc de Iuſtiniano dicta ſiut. Faciendum autem mihi eſſe ſtatui, vt Iuſtini etiam imperium libro huic intexerẽ: vt procliue eſſet lectori trium principum, Iuſtini, Iuſtiniani, & Iuſtini iunioris eccleſiaſticas actiones cognoſcere.

B † *Deſignabat is mulieres vterum geſtantes, ſcortatores, adulteros, auaros, magnanimos. Quapropter ſpiritum Pythonis habere creditus eſt. Andreas quidã Italicus circulator eum habuit, & circumduxit.*

De Iuſtini iunioris imperio moribúſque eiuſdem. Caput 33.

Sepultura Iuſtiniani.

Fl. Val. Iuſtinus iunior eius ſucceſſor.

Clerus ab exilio reuocatur.

Ignauia & auaritia Iuſtini.

Sacerdotiorũ nundinatio.

VErumenimuerò eiuſcemodi opinioni addictus eam ob cauſam turba & tumultu plena omnia relinquens, ad alterum illũ rerum ſtatum Iuſtinianus tranſiit: & in magnifico monumento, ab ipſo lapide Sardio in Apoſtolorum templo constructo, ſepultus eſt, ad dextram eã ædẽ ingredienti partem. Nepos verò ex ſorore eius C Iuſtinus iunior, cui imperialis aulæ adminiſtratio credita fuerat (curatorem Palatij Romanorum lingua vocat) purpureã veſtem & reliqua imperij inſignia ſumpſit: quum nõdum quiſquã præter familiares eius, vel Iuſtiniani mortẽ, vel ipſius ſucceſſionem noſſet: quoadvſque derepentè in Hippodromo apparuit, quæ imperatorum eſſent, more ſolito acturus ſimul & paſſurus. Atque vbi res, ita vt ei videbatur proſperè ſuccederet, neque quiſquã per res nouas rebus eius reſiſteret, in aulam reuertitur: & primam ſcripto iuſſionẽ promulgat, qua omnibus vbique epiſcopis & ſacerdotibus exilium, in quod præterea acti fuerant, quod periculum pro recta religione adiiſſent, remiſit: eóſque ſedes ſuas recipere, & religionem more ſolito colere, neque quicquam poſtea de fide nouare præcepit. Hoc ille ſic vt dignum erat, & imperatorem decebat, D peregit. In rebus cæteris nihil quod monarchæ eſſet, habebat. Nam intemperanter maximè & diſſolutè viuens, deliciis & voluptatibus vacabat. Supra modum verò & iſte, perinde atque auunculus, turpi lucro victus, aliena appetebat. Et non modò publica commoda illicita mercede venalia habebat, verumetiam de ſacerdotiis idem facere haudquaquam verebatur. Nam & hæc venum expoſita, quibuſuis precio vili vendebat.

Vt is Iuſtinum cognatum ſuum, item Aetherium & Addæum, homines impios & perniciosos, occiderit. Caput 34.

Iuſtinus dux Iuſtini imperatoris cognatus.

ET quum natura timidus eſſet, ferocẽ ſe magis exhibebat, perpeſſioni vtrique turpiſſimè obnoxius. Itaque cognatum ſuum Iuſtinum,

Abares à Turcis Hyperboreis pulſi, ad Iſtrum permittente Iuſtiniano, conſedere.

† ςρατιωτῶν ἀπομάχων γενομένων.

Abarum nomen adhuc in Hungaria retinet, Sabaria, D. Martini patria.

His quoque Banaros nomen ſuũ accepĩum ferre debere veriſimile eſt.

† τῶν συγκομένων.

** τῇ κατὰ κόσμον κενότητι.*

Iuſtini ducis cades.

cuius præclara vulgo fama erat, virum bellicis E artibus, aliorúmque honorum gradibus illuſtrẽ, acciuit, qui ad Iſtrum excubabat, & excurſionibus Abarum ibi obuiam ibat. Abares autem Scythæ ſunt, ἁμαξόβιοι hoc eſt, in plauſtris degentes, & campos qui vltra Caucaſum ſunt, incolentes. Inde autem conſertim vniuerſi ab Hyperboreis Turcis, à quibus malè accipiebantur, pulſi, fuga ſibi conſoluere: & ad Boſporum, Euxini Ponti littoribus relictis, vbi multæ barbaræ gentes conſederant, pleræque à Romanis ſedibus ſuis exactæ, vrbes quoque, caſtella & nauialia, quum vel † milites veterani vacationẽ militiæ obtinuiſſent, & loca ea recepiſſent, vel imperatores colonias eò deduxiſſent, constructa erant, venere: & inde expeditionem contra eos qui illis obuij fierent, barbaros ſuſcepere, donec ad Iſtri ripas venientes, ad Iuſtinianum imperatorem legationem miſere. Ex eis locis Iuſtinus, F quem dixi, euocatus eſt, perinde atque particeps fieri cum nouo imperatore † pactorum conuentorum, imperióque ſtui deberet. Quòd nanque & genere & * mũdana iſta vanitate pares eſſent, ex æquo etiam ad vtrunque imperium pertinebat. Poſt multas namque diſceptationes, tandẽ illis conuenerat, vt qui imperij adminiſtrationẽ conſequeretur, alteri proximum honorem concederet, ita vt is ex ſecũdis imperij partibus primas præ aliis ferret. Adueniente igitur eo, multa benignitate, ſicuti præ ſe tulit, erga hominẽ imperator eſt vſus: eundémque vt ducem inſignẽ, & genere ſibi propinquum, varia humanitate tractauit. Deinceps autem cauſas quaſdam cõmentus, paulatim quos ille milites ſatellites & corporis cuſtodes habebat, illi detraxit, progredíque eum in publicum vetuit: & poſtremò in celeberrima Alexandriæ vrbe domi clauſum, ita vt in lecto iacebat, in multa nocte miſeranda cæde ſuſtulit. Hanc generoſus ille vir beneuolæ propter cognationem affectionis, plurimarúmque ab hoſtibus victoriarum mercedem tulit. Neque verò prius & ipſe Iuſtinus & coniunx eius Sophia conceptam aduerſus illum iram temiſerunt, aut expectatione grauium malorũ liberati ſunt, quàm caput ipſius allatum inſpexerunt: cui etiam pedibus proculcato, per riſum illuſerunt. Non multũ interceſſit temporis, quum & Aetherium ſimul, & Addæum, principes ſenatus, qui res magnas ſub Iuſtiniano adminiſtrauerant, læſæ maieſtatis legibus interrogat. Atque Aetherius quidẽ in quæſtione grauiter tortus, voluiſſe ſe veneno imperatorem tollere, conſiliíque eius conſcium, atque in rebus omnibus ſocium ſibi fuiſſe Addæum, cõfeſſus eſt. Hic autem graui iureiurando ſe nihil earum rerũ ſcire confirmauit. Verùm vtrique caput amputatum.

Imperator cũ coniuge ſua caput eius illudit.

Aetherij & Addæi virorum non bonorum cades.

† Sub Iuſtino Narſes eunuchus, apud eum Sophia Auguſta criminante delatus, & ad penſa ancillarum vocatus eſt. Quam ille indignitatem non ferens, Langobardos in Italiam allexit. Qui deinde Romæ mortuus eſt. Langobardi Pannonia Hunnis Attila reliquiis, à quibus Hungaria denominata eſt relicta, in Italiam venerunt, rege Alboino ducente: & Veronam, Vincentiam, Mediolanum, &c. per deditionẽ receperunt. Blond. Et ab Alboino rege vſque ad Deſyderium per ducentos & quatuor annos tenuerunt. Egnat.

Addæus quum iugulari deberet, per meram calumniam crimen id ſibi obiectum eſſe, de quo accuſatus eſſet, dixit. Vindicta autem diuina, quæ omnia perſpiciat, ſe meritò ſuppliciũ pati, propterea quòd incãtationibus quibuſdam Theodorum aulæ præfectum ſuſtulerit. Sedenim quomodo hæc vltione cœleſti acta ſint, nõ eſt mihi dicere promptum. Ambo tamen nefarij perniciosique fuere: Addæus quidem, puerorum maſculorum corruptor: Aetherius autẽ ſycophanta magnus, qui per calumniam viuorũ & mortuorum bona imprudenter atque crudeliter deuorare, raperéque ſub imperatoriæ domus prætextu, cui ſub Iuſtiniano præfuit, ſolitus eſſet, eare illi per quàm vtilis. Atque hæc quidẽ ad hunc modum ſeſe habuere.

Vindicta diuina exẽplar.

Raro antecedentẽ ſceleſtũ. Deſeruit pede pœna claudo. Horat.

De edicto literis, de fide publicato, quod Iuſtinus ad omnes vbique miſit eccleſias, ne quid in profeſſione fidei nouaretur cap. 35.

IVſtinus autem edictum derepentè compoſitũ, ad Chriſtianos ditionis ſuæ omnes miſit, vt nihil in eccleſiis nouarent: ſed antiquis patrum decretis inſiſtentes, rectè diuinũ numen colerent atque adorarẽt. Scriptum de fide hiſce fuit verbis conceptum. In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Dei noſtri: imperator Cæſar Flauius Iuſtinus, fidelis in Chriſto, clemens, maximus, beneficus, Alanicus, Gotthicus, Germanicus, Anticus, Francicus, Herculicus, Gepidicus, pius, felix, glorioſus, victor, triumphator, ſemper colẽdus Auguſtus. Pacem meam do vobis, inquit Dominus Chriſtus, verus Deus noſter: G pacem meam relinquo vobis, idem promulgat hominibus omnibus. Id verò aliud non eſt, quàm vt in eum credentes, † in vnam & eandem Eccleſiam conueniant, cõſentientes quidẽ animis in recta Chriſtianorum ſententia: auerſantes autem eos qui contraria dicunt aut opinãtur. Primaria namque ſalus hominibus omnibus conſtituta eſt, ipſa rectæ fidei cõfeſſio. Quapropter & nos Euangelica præcepta, & ſanctorum patrum ſacrum ſymbolum ſiue doctrinam conſectantes, vt ad vnã eandémque Eccleſiam & ſententiam ſimul accedant, omnes cohortamur, credentes in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, Trinitatem ὁμοούσιον cõſubſtantialem, Deitatem ſiue naturam & eſſentiam verbo & reipſa vnam. Vnam etiam virtutem & poteſtatẽ & ἐνέργειαν, hoc eſt, efficaciam in tribus ſubſi-

Iuſtini ſcriptũ de fide Chriſtiana, & cõcordia eiuſdẽ.

ſtentiis

H † Salus credentium myſterium Trinitatis eſt. Hieronymus. Deum eſſe multis notum eſt. Sed quod pater ſit, & filium habeat, paucis. Auguſt. Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus. & c. Ioan. 17. At creditur à nobis ſine confuſione coniuncta ſancta Trinitas, ſine ſeparatione diſtincta. Augu. εἷς θεὸς ἐν τρισὶ, καὶ τὰ τρία ἕν. Vnus Deus in tribus, & tria hæc vnum, Vnus Deus pater, ex quo omnia: & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia: & vnus ſpiritus ſanctus, in quo omnia. Eo, ex quo & per quem & in quo, non naturas diſſecantibus, verùm vnius & inconfuſa natura proprietates deſignantibus. Atque id ex eo clarè patet, quòd in vnum rurſus colliguntur. Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſum omnia: ipſi gloria in ſecula, Amen. Greg. Nazanz.

ſteotiis ſeu perſonis profitentes, in qoas baptizati ſumus, in quas credimos, & quibus profeſſione addicti ſumus. Vnitatem ſiquidem in trinitate, & trinitatem in vnitate adoramus, diſtinctiooem ſimul & vnionem, præter opinionem omnem, habentem. Vnitatem quidem ſecundũ eſſentiam ſiue Deitatem, Trinitatem verò ſecuodum proprietates ſiue ſubſiſtentias ſeu perſooas. (* Diſtinguitur nanque indiſtinctè, vt ita dicamus: & coniongitur diſtinctè. ſiquidem vnum eſt in tribus ipſa Deitas: & tria, in quibus Deitas eſt, ſeu, quod certius dicitur, quæ Deitas ſunt, vnum) Deum patrem, Deum filium, Deum ſpiritũ ſanctũ, qoum perſona quæq; per ſeipſam ſpectatur, ᵃ meotis ipſius ſenſu, quæ inſegregabilia ſunt, ſegregante: Deũ voum tria hęc ſimul ᵇ mentis acumine intellecta. propter eundem motum, & naturam eandem. Quandoquidem peropus eſt, & vnum Deum profiteri, & tres ſubſiſtentias ſiue proprietates prædicare.

** διαιρεῖται ἀδιαιρέτως. συνάπτεται διῃρημένως.*

a τῦ νοῦ χωρίζοντος τὰ ἀχώριςα.

b μετ' ἀλλήλων νοούμενα.

Cõfitemur verò ipſum vnigenitum filium Dei, Deum verbum, ante ſecula quidem, & abſqne tempore ex patre genitum, nõ factum. In extremis autem diebos, propter nos, & propter noſtram ſalutem, deſcendiſſe de cœlis: & incarnatũ ex Spiritu ſancto, & domina noſtra ſancta glorioſa Dei genitrice & ſemper virgine Maria, & ea ipſa natum eſſe. Qni eſt patri & ſpiritui ſancto æqualis. Non enim quartæ, per incaroationem vnius, ea ſancta Trinitate Dei verbi, perſonæ acceſſionem ſuſcepit Trioitas ſancta: ſed eſt vnos & idem Dominus noſter Ieſus Chriſtus, conſubſtantialis patri & Deo iuxta diuioitatem, & idem conſubſtantialis nobis ſecundũ humanitatem: paſſioni obnoxius caroe, & paſſionis idem expers diuinitate. Nãque nõ alium Deum verbum, quod miracula edidit, & aliud quod paſſum eſt, nouimus: verùm vnum & eundem confitemur Dominom noſtrum Ieſum Chriſtũ Dei verbum incarnatum, & perfectè hominem factum: necnõ vnius & eiuſdem miracula ſimul & paſſiones, quas volũtariè carne ſuſtinuit, propter noſtram ſalutem. Non enim homo aliquis ſeipſum pro nobis tradidit: ſed ipſe Deus verbũ ᶜ immutabili modo homo factus, ſpontaneam ſimul paſſionem & mortem pro nobis carne ſubiit. Atque dum Deum ipſum eſſe cõfitemur, nõ inficiamur eom etiam hominem eſſe. Et hominem ipſum confitentes, Deum ipſum quoq; eſſe negamus. Proinde vnum & eundem ea vtraque diuinitatis ſcilicet & humanitatis natura compoſitum, profitentes Dominom noſtrũ Ieſum Chriſtum, vniooe confuſionem non inducimos. Nõ enim quòd ſecundum nos homo factus eſt, propterea Deus eſſe deſinet. Neque ſanè quòd Deus natura eſt, & in eum ſimilitudo noſtræ naturæ non cadit, propterea homo eſſe negabitur. Verùm quemadmodum in humanitate Deus, ita nihilominus in ſublimitate Deitatis homo permanet: vtrumque verò in eodem eſt, & vnus Deus ſimul, & homo, ipſe Emanuel. Porrò eundem confitentes in diuinitate perfectũ: atque etiam io humanitate perfectnm, ex quibus etiam compoſitus eſt, diuiſionem aut ſectionem io partes, vna eius * compoſita ſubſiſtentia, non inducimus. Differentiam verò naturarum, quam vnio oõ tollit, indicamus. Nam neque natura diuina in humanam eſt verſa, neque humana natura in diuinam mutata. Intelligentiæ autem acie vtranqne conſiderãte, & potius vtraque in propriæ naturæ fine & ratione exiſtente, factam quidem vnionem dicimus, ſecundum ſubſiſtentiam: ipſa verò ſecundum ſubſiſtentiam vnio oſtẽdit Deum verbum, hoc eſt, ea tribus Deitatis ſubſiſtentiis ſubſiſtentiã vnã, non præexiſtenti homini vnitam eſſe, ſed eam in vtero dominæ noſtræ ſanctæ & glorioſæ Dei genitricis ſempèrque virginis Mariæ, ſibi ipſi ex ea condidiſſe in propria ſubſiſtentia carnem oobis ὁμοούσιον conſubſtantialem, & eiſdẽ perpeſſiooibus per omnia obnoxiam, abſque peccato, anima rationali & intellectuali animatam. In ipſa nanque † ſubſiſtentiam habuit, & homo factus eſt. Et eſt vnus atque idem Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui cum patre & ſpiritu ſancto coglorificatur. Cæterùm ineffabilem eius vniooem conſiderantes, rectè naturam vnam Dei verbi incarnatam carne, quæ anima rationali & intellectuali eſt animata, profitemur. Rurſum differentiam naturam contemplantes, eas duas eſſe dicimos, diuiſionem nullam introducentes. Vtraque enim natura in eo eſt. Vnde vnũ & eundem profitemur Chriſtum: vnum filium, vnam perſonam, vnam ſubſiſteotiam, Deum ſimul & hominẽ. Omnes verò qui aliter vel ſenſerunt, vel ſentiunt, anathemati ſubiicimus alienos eos eſſe à ſancta Dei catholica & Apoſtolica Eccleſia iudicantes. Itaqoe quum recta & à ſanctis patribus nobis prodita dogmata ſic prędicentur, vniuerſos vos vt in vnam & eandẽ catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam conueniatis, hortamur, ſeu potius rogamus. Noo enim graue nobis eſt, quamuis in faſtigio imperij collocati ſimus, Chriſtianorum omnium conſenſionis atque vnionis gratia, eiuſmodi verbis vti: vt vna ab omnibus laus & glorificatio tribuatur Deo magno, & Seruatori noſtro Ieſu Chriſto. De cæterò autem, ne quis cauſam aut occaſionem vllam de perſonis aut ſyllabis (ſiue fidei formulis) per inteſtina diſſidia contendendi capiat, quoniam ad vnam & eandem rectam fidẽ & ſententiam ſyllabæ (ſeu formulæ) producuot conſuetudinis & ſtatus eius, qui hucuſq; in ſancta Dei catholica & Apoſtolica Eccleſia obtinuit, & per omnia citra innouationem aliquam firmus ſtabiliſque deinceps in tẽpus omne permanebit. Edictum hoc omnes vbique epiſcopi & ſacerdotes catholici comprobarunt, rectè promulgatum eſſe dicentes. Qui verò ſe ab Eccleſia ſegregauerãt, in ſchiſmate & diſſidio perſiſtentes, haudquaquam cum ea vniri voluerũt: non aliam quidem ob cauſam, quàm quòd ad finem ſcripti diſertis verbis adpoſitũ eſſet, etiã temporibus futuris profeſſiooem fidei talem abſque rebus oouis ſtabilem conſeruatum iri.

In Verbo intellige verum Dei filium. In carne agnoſce verum hominis filiũ & vtrunque ſimul in vna perſona Dei & hominis ineffabili gratia largitate coniunctum. Auguſt. de Trin. lib. 13. cap. 19.

c ἀτρέπτως.

** ὑποςάσεως οὔσης.*

† ἔσχε τὴν ὑπόςασιν

Duæ naturæ Chriſti in vnã coeuntes denominationem & deitatem. Theologus.

Anathema in hæreticos.

Cohortatio ad vnionem & concordiam fidei.

Perſonæ hic verbũ accipienda, qui fidei profeſſionem cõpoſuerunt.

Hæretici in ſententia ſua perſiſtunt.

De magnarum vrbium epiſcopis, & Gregorio Theopolis antiſtite. Caput 36.

IVſtinos, poſtquam Ioannes cui Sirimis patria fuit, vitam ſimul & thronnm imperantis vrbis morte abiecisſet. Eotychiom ab exilio, ſicuti Iuſtinianus teſtameoto iuſſerat, reuocatum, io eccleſiam ſuam reſtituit. Qui quatuor exactis

Eutychius ab exilio reuocatus.

Huius Conſtãtinopoli ſucceſſor fuit Ioannes ieiunator.

pro Bonoſo, legẽdum puto Benedicto.

Maximarum eccleſiarum epiſcopi.

annis, Ioannem νηϛευτὴν, hoc eſt ieiunium, ſucceſſorem habuit. Vbi verò Ioannes etiam Catilinus in veteri Roma ſedem vacuam reliquit, & ad vitam illam migrauit. Bonoſo epiſcopatos gubernacula mandara ſunt. cui Ioannes alius, atq; huic rurſus Pelagius ſucceſſit. Poſt Apollinarim autem Ioannes Alexandriæ in paſtoralem conſcendit thronum, & huic deinceps ſurrogatus eſt Enlogius. Hieroſolymis epiſcopatum deouò poſt Euſtochiũ gubernauit Macarius. Poſt eum hierarchicam cathedram ſortitus eſt Ioannes, qui puram & inopem vitam in Inſomnium monaſterio optimè egerat. Apud Theopolim autem Iuſtinus Anaſtaſio Domini ſucceſſore pulſo, Gregorium ſubſtituit, nullis tum in eccleſia nouis rebus motis. Imperator verò crimen illud Anaſtaſio obiecit, quòd ſacram pecuniã in alios, quàm epiſcopum deceret, conferret ſumptus, & quòd conuitio & maledicto imperatorem ipſum petiiſſet. Quum nãque interrogatus à quodam Anaſtaſius eſſet, cur ita profuſè pecuniam ſacram dilapidaret, & non potius in vſus decentes eam impendens, ita vti opus eſſet, diſpergeret: diſertè per cauillationem dixiſſe fertur, ne à communi pernicie Iuſtino auferretur. Fama autem vulgatum eſt, propterea illi Iuſtinũ infenſum fuiſſe, quòd pecunias ei petenti, ille dare noluerit. Affinguntur præterea viro ei alia quædam à nonnullis, qui imperatoris cœptum tegere aut excuſare voluerunt. Poſtquam Anaſtaſius epiſcopatu abiit, Gregorius ſicuti dictũ eſt, ſedem eam accepit: cuius magna eſt in poëtica laus. A primis enim capillis, in monaſticis exercitatus ſtudiis, ſtrenuè ad ſummos gradus, quum nuper admodum ſe in eo lanugo prima exhibuiſſet, contendit. Primùm verò Byzantij monaſterio præfuit, vbi etiam ab initio vitam rerum omnium expertem degere cœpit. Poſtea Iuſtino iubente, paſtorale munus in monte Sinæo ſuſcepit: in quo à Sceuitis barbaris obſeſſus, non minimis circumuentus eſt periculis. Quibus etiam, vt pacificationem inirent, ſuaſor autorque fuit. Apud hoc quum res magnas peregiſſet, in ſacram deinde prouectus eſt cathedrã. Animo & conſilio in rebus omnibus optimo ſuit: & ad quodcunque negocium ſe conuerteret, id quàm facillimè cõficiebat. Metu minimè perturbabatur. Poteſtatibus autem, vt facilè illis territus cederet, flectendum ſe haudquaquam præbuit. Liberalis quoque, & admodum munificus, magnificè pecunias largiebatur: vſqueadeò, vt quocunque, pro eo atque opus eſſet, progrederetur, quàm plurimi homines eum ſtiparent atque ſequerentur, eorum etiam quibus nihil cum eo interccederet conſuetudinis, & qui nihil ad eum pertinerent. Alij inſuper qui eum prodiiſſe audiſſent, vel vidiſſent, ad eum cõfluebant, & honorem mundanis dignitatibus debitum, præ viri eius obſeruantia, ſecundo loco habebant, auidè ſua ſponte & videre & audire eũ cupientes, etiam de rebus non magni momenti plerunque verba facientem. Erat ſiquidem ad arcanum deſiderium eorum animis, qui illum quomodocunq; cõueniebant, inſerendũ quàm maximè idoneus, aſpectu admodum admirandus, in colloquiis valde iucũdus: & ſi quis alius, & ipſe ad id quod deceret cognoſcendum acu-

Anaſtaſij Antiocheni exilium.

Cauſa exilii liberè nimis dictum.

Gregorius epiſcopus Antiochenus, vir magnus.

E tiſſimus, & ad faciendum quàm facillimus. Ad conſilium aliis dandum, atque ad res domeſticas & externas diiudicandas, próptiſſimus. Quapropter multas res optimè geſſit, negotia in craſtinum differre nõ ſolitus. Terrori verò erat nõ tãtum Romanis imperatoribus, quum publica tractaret negotia, quãtum neceſſitas poſtularet, & tempus flagitaret, verumetiam Perſarum ducibus: ſicuti ſuo loco à me dicetur. Varius etiam fuit. Aliquando namque multa vtebatur vehementia: nonnunquam iratum ſe eſſe præ ſe ferebat. In primis autem, quum opus eſſet, maximè in eo eminebat lenitas & manſuetudo. Adeò vt quam commodiſſimè in eo, quam laudem Gregorius Theologus per virtutis & pietatis ſtudiũ conſequutus fuerat, enituerit † auſteritas reuerentia temperata: ita vt altera ab altera non F lædetur, ſed vtraque per alteram illuſtraretur.

Gregorii nazanzeni virtus.

† τὸ ἀυϛηρὸν αἰδοῖ σύγκρατον. Euagr. lib. 5. cap. 6.

Vt pacta conuenta inter Perſas & Romanos ſoluta ſint. Caput 37.

VErumenimuerò primo Gregorij epiſcopatus anno, Perſarmenij qui prius magnæ Armeniæ incolæ nominati fuerant, & Romanis paruerant: à Philippo autem, qui poſt Gordianum apud Romanos imperium obtinuit, Sapori Perſarum regi ita proditi fuerant, vt Armenia quidem quæ minor dicitur, Romanis ſubdita maneret, maior autem Chriſtianorum ſacra moribus colens Perſis ſit tradita: Perſarmenij inG quam iſti, quòd grauiter à Perſis affligerentur, legéſque ſuas tranſgredi vi compellerẽtur, clàm ad Iuſtinum oratores miſerunt, vt ſub ditionem Romanorum reciperentur precantes, quò liberè abſque moleſtia ſacros ritus, pro religionis conſuetudine, deo peragere poſſent. Iuſtinus preces eorum comprobauit, pactis conuentis quibuſdam ab ipſo interpoſitis, quę etiam iureiurando confirmauit. Itaque Perſarmenij magiſtratibus ſuis interſectis, vnà, quod dicimr, * vniuerſi ſeſe Romanorum imperio commiſerũt, in ſocietatem ſuam finitimis eiuſdem gentis populis. atque itidem alienis pertractis. Apud quos Ardaamanes principem locum habuit, vir genere & dignitate, necnon bellicis & imperatoriis artibus præſtans. Hac verò de cauſa quum Choſroes imperatorem incuſaret, tale ab eo reſponſum tulit: Finem ſuum pacis pacta conuẽta H habere: inſuper autem fieri haudquaquã poſſe, vt Chriſtianos pacis finitæ tempore, ad populares ſuos confugientes ipſe non reciperet. Hæc quidem ille, atque his ſimilia alia reſpondit. & quanuis talia diceret, minimè tamen ſe ad bellũ inſtruxit: ſed ocio ſolito deditus, deliciis diffluxit, poſt rationes & voluptates ſuas omnia habens. Virum autem quendam genere ſibi propinquum, Martianum nomine, Orientaliũ copiarum ducem deſignatum, aduerſus Perſas miſit, neque exercitu iuſto, neque apparatu belli alio ſatis inſtructum. Hic cum manifeſto periculo, & quod dicitur, cum ipſius Orientis euerſione, in Meſopotamiam primùm eſt profectus, paucos admodum milites, eóſque inermes ſecũ ducens: ad quos accedebant foſſores & ſarctores, & boum actores vndequaque coacti. Et cũ Perſis apud Niſibim leui certamine cõgreſſus, quum

Maior Armenia Perſis à Philippo imperatore dedita.

Perſarmenii ad Iuſtinũ deficiunt.

** πασσυδί. Ardaamanes dux.*

Iuſtini ignauia.

Martianus non ſatis inſtructus aduerſus Perſas miſſus.

Occaſionem rei bene gerendæ prætermittit.

quum meliore loco res eius eſſent, Perſis nondum ſatis paratis, vrbẽ eam obſidere quàm hoſtes perſequi maluit. Oppidani porrò propter tam ſplẽdidi ſcilicet belli apparatus contemptũ, portas non clauſerunt, ſed fœdiſſima etiam in Romanum exercitum conuitia iecerunt. Plurima verò prodigia, Romanorũ futuras clades portendentia, tum viſa ſunt: & bos recens genitus in initio belli conſpectus eſt, ex cuius ceruice duo capita eminebant.

Prodigia.
Bos biceps.

Vt Choſroes incurſione in Orientale imperium facta, & caſtella ceperit, & prædam multam abduxerit. Caput 38.

Perſarum aduerſus Rom. expeditio.
Circeſium oppidum.

POſteaquam autem Choſroes ſe ad bellum probè inſtruxit, Ardaamanem aliquatenus productum, Euphratem in regno ſuo tranſmittere, & ad Circeſium (quod dicitur) in Romanorum ditionem excurrere iuſſit. Eſt autem Circeſium oppidum commodiſſimũ & munitiſſimũ, ad fines Romanorũ imperij ſitũ. Muro nanque firmiſſimo atque altiſſimo circundatum eſt. Quin & Euphrates & Aboras fluuij id circumfluentes & in inſulæ formam redigẽtes, inexpugnabile efficiũt. Ipſe autem cum copiis ſuis Tigri amne traiecto, magnis itineribus celeriter ad Niſibim venit: quæ ſicuti dictũ eſt, à Martiano obſidebatur. Hæc ita à Perſis agi, Romani ignorabant: vſqueadeò, vt Iuſtinus multorũ ſermonibus adductus, qui Choſroem iam mortuũ eſſe, aut non longè à morte abeſſe nunciabant, Martiano valde ſuccẽſeret, quod Niſibis expugnationem protraheret: ad quem etiam quoſdã miſit, qui illum ad claues portarum quàm celerrimè afferendas excitarent. Vt autem res minus ex ſententia ſucceſſit, & Iuſtinus riſu & probro ſe dignum exhibuit, qui apud talem & tantã vrbem, quã efficere nequiret, conaretur, ad quam ſcilicet iã exiguus exercitus aſſidebat: res ea primùm Gregorio Theopolis antiſtiti ab epiſcopo Niſibeno renũciata eſt. Erat enim is Gregorio, à quo pecuniam ingentem acceperat, amicus quàm maximè. Et dabat præterea operam, vt vrbs ea propter ęrumnas, quas à Perſis patiebatur, in poteſtatem Romanorum rediret. Itaq; is Gregorio, quæ in Perſide gererentur, ſuo queq; tempore inſinuando, ſignificabat. Ea porrò ad Iuſtinum Gregorius ſcribebat: de ſubita etiam Choſroæ expeditione certiorem eum faciens. Atque ille more ſuo delicijs & luxuriæ deditus, fidem habere epiſcopi ſcriptis ſuperſedit, ea quę cupiebat geri etiam ratus. In hominibus namq; molliter & diſſolutè viuentibus, ad ignauam ſocordiam glorioſa † audacia accedere ſolet. Neq; illi euentis rerum fidem habent, ſi alium quàm ipſi volunt, exitum conſequantur. Iuſtinus ergo Gregorio reſcribẽs, ea quæ is renuntiaſſet, tanquam falſa omnino eſſent, reijciebat. Atque vt etiam vera eſſent, Perſas tamen vrbis expugnationem illõ præuenturos eſſe. Quin etiamſi præuenirent, eos tamen inde fœde atque turpiter repulſum iri dicebat. Et Acacium quendam delectum, virum proteruum, † confuſionem planè dicas, ad Martianũ miſit, cum eiuſmodi mandato, vt etiamſi Martianus vrbem cepiſſet, & pedem alterum in ea poſuiſſet, dignitatẽ ſtatim

Martianus Niſibim obſidet.
Ridicula Iuſtini ad Martianum mandata.
Niſibenus epiſcopus Gregorium Antiochenum, atque is Iuſtinum de rebus Perſarũ certiorẽ facit.
Scripta talia Iuſtinus contempſit.
Ignauorũ hominũ θράσος.
† πρὸς τῷ ἀγεννεῖ καὶ τὸ θράσος.
Marciano Acacius ſuffectus.
† σύγχυσιν.

deponeret, eámque ipſe ſibi Acacius ſumeret. Quod ſanè is fecit, Imperatoris iuſſa non ex illius commodo exequutus. Poſtquam enim eò venit, Martianum illico in hoſtili terra dignitate priuauit, re ea militibus nõ renunciata. Sedenim qui in exercitu ordines ducebant, vbi ducem magiſtratum depoſuiſſę cognouerunt, vlterius perſeuerare in caſtris nequaquam voluere: ſed paulatim hinc & inde palantes diffugere, ridicula illa obſidione ſoluta. At Adaarmanes copias ſecum martem ſpirantes non ſolùm ex Perſis, ſed etiam barbaris qui Scenitæ dicuntur, delectas ducens, Circeſio prætereito quàm plurimum Romanorum rebus intulit detrimenti. Ferro namque & igne pleraque loca vaſtans, neque moderatum quidquam, propter defenſorum ſolitudinem, vel cogitans vel faciens, non pauca caſtella cepit. Et quòd ibi nemo cum imperio eſſet, tum autem quòd Romani propugnatores in caſtello Daras à Choſroe clauſi forent, faciendum ſibi liberè quod vellet ſtatuit. Caſtris autem inde motis, Theopoli animum adiecit: & partem copiarum maximam, ipſe non profectus, eò miſit, quæ ſpe ſuà falſæ, & ab vrbe ea ſunt reiectæ: propterea quod, nulli in ea, aut ſanè quàm pauci ciues manſiſſent. Profugerat verò etiam epiſcopus ipſe, & ſacra ſecum vaſa & donaria extulerat. Nam & magna muri pars corruerat: & plebs nouarum rerum ſtudio ſicuti eiuſcemodi temporibus accidere ſolet, tumultum mouerat: & tandẽ deſertam relinquens vrbem, inde exceſſerat, nemine prorſus hoſtibus reſiſtere aut obuiam ire conante. Adaarmanes poſtquam voto ſuo & Theopolis direptione excidit, ignem olim quidem Heracleæ, poſtea autem Gagalicæ dictæ vrbi iniecit: & ad * Seleuciam, quam Nicanor Seleucus condidit, locupletem quidem illam primùm & populoſam, poſtea verò tempore collapſam, & ad paucitatẽ redactam, progreſſus eſt. Hęc quum reſiſtere illi non poſſet, pacto quodam interueniẽte, in eam eſt receptus. Vbi ſanè præter conuenta multa egit: & ciuitate direpta, vicinis quoque locis circumcirca diſpoliatis, inde abiit. In præda reliqua, & epiſcopum & magiſtratum vrbis ſummũ cepit. Nec pauciores in reditu ille clades Romanæ ditioni inuſſit, nemine videlicet prohibẽte, præter paucos admodum milites, qui ab Imperatore miſſi fuerant. Horum ductor Magnus erat, qui aurea argentariæ menſæ in vrbe Imperante præfuerat, poſtea autem vnius ex Imperialibus ędibus curam ſuſceperat. Ii quum terga vertentes fugerent, parum abfuit quin ab hoſtibus ſint excepti. Hiſce rebus confectis, Adaarmanes Choſroem nondum vrbem quam obſidebat cepiſſe reperit. Magnum autem adueniens illi attulit momẽtum, quòd quùm ſuis animum addidit, tum hoſtes plurimùm exterruit. Inuenit vrbẽ muro nudatam, & aggerem ingẽtem prope illam factum. Helepoles extructæ ſtabant, & catapultæ quas vulgus † machinas ſeu tormẽta, ſaxa ex edito loco iaciẽtia, vocare cõſueuit, quibus vrbem hyemis tempore Choſroes in poteſtatem ſuam redegit. Cui Ioannes Timoſtrati filius præfuit. Hic eius obſidionem non admodum curauit, ſed vrbem potius ipſam prodidit. Nam & hoc tũ ſermonibus ita iactatũ eſt. Obſe-

Choſroes ipſe oppidum Daras obſidet.
Perſæ Theopolim deſertam & vacuam inueniunt.
Gagalicam incendunt, olim Heracleam dictam.
Seleuciam diripiunt.
** Euagr. Apameam habet, & Nicanoris Seleucum.*
Epiſcopum & præfectũ eius capiunt.
Magnus Rom. dux.
Daras oppidũ Perſæ recipiunt.
† μηχανὰς λιθοβόλους.

dit eam Choſroes mẽſibus quinque, & aliquot inſuper diebus: cepitque, nemine propè propugnante. Ex ciuibus ex vrbe multitudine varia ductis, partim eos ferro concîdit, partim viuos in captiuitate ſeruauit. Vrbẽ ipſam, vtpote opportunã & cómodam, pręſidio impoſito retinuit. ipſe verò tropbæo eo ſuperbus, domú eſt reuerſus.

Vt Iuſtinus immenſo dolore correptus, in morbũ phrenitidem inciderit, & Tiberius rempublicam adminiſtrauit. Et vt arte quadam Choſroen aggreſſus Tiberius, pacem cum eo fecerit. Caput 39.

Iuſtinus phreneticus.

EA re Iuſtinus cognita, nihil prorſus rectè aut prudenter mente agitans, neque caſum talem humaniter ferens, in phrenitidis morbum & inſaniam incidit: ita vt nihil quicquam earum rerum quæ fierent, intelligeret. Imperiũ autem à Tiberio adminiſtrari cœptum, qui honorẽ præcipuũ Iuſtino acceptũ ferebat, ex Thracia oriũdus. Hunc pridem Iuſtinus cum plurimis militarium copiarum milibus aduerſus Abares miſerat: & captus ille ſtatim in prima congreſſione ab eis fuiſſet, militibus eius nequaquam barbarorum conſpectũ ſuſtinentibus, niſi enim diuina Prouidentia inde ereptũ, Romanorum imperio manifeſtũ conſeruaſſet. Quod ſanè Imperiũ ad id diſcrimen peruenerat, metuendum vt eſſet, ne Iuſtini præter rationem omnem ſuſceptis actionibus, vnà cum repub. corrueret, & in barbarorum poteſtatẽ perueniret. Quum igitur Iuſtinus tam grauiter morbo affectus eſſet, neque quidquam earũ quæ agerentur rerũ animaduerteret, Tiberius conſiliũ commodũ, rebúſque præſentibus opportunũ admodũ cepit, quo caſum & errorem omnem correxit. Traianũ enim, virum præclarũ ex ſenatu, canicie & prudentia multos antecellentẽ, ad Choſroem mittit: & legationẽ nõ Imperij aut reip. ſed ſolius Sophiæ Auguſtæ Iuſtini coniugis nomine, ad Choſroem inſtituit. Cuius etiam literæ ad eum regem ſcriptæ ſunt, quibus illa ærumnã caſúmque mariti & rẽpub. principe carentẽ deplorabat: nequaquã decorũ eſſe addens, illum viduæ mulieri, & principi iacẽti, reipublicæque perturbatæ inſultare. Nã & ipſum aliquando ægrotantem nõ ſolùm in perſimilem caſum incidiſſe, verumetiam præclariſſimos quoſque medicos ex ditione Romana ad eum miſſos veniſſe, qui arte ſua & cura debita ægritudinem illius diſpuliſſent. Legatione tali audita Choſroes flexus eſt: & quum in animo habuiſſet, primo quoque tempore expeditionẽ in Romanorum terram ſuſcipere, triennales tamen inducias Orientis partibus conceſſit: ita vt nihilominus † Armeniam, quę bellum aduerſus eum paraſſet, nemine res Orientales * turbante, aggrederetur. Porrò rebus Orientis in eum ſtatum adductis, Sirmium à barbaris captum eſt, quod Gepides dudum tenuerant, & Iuſtino donauerãt, ſua ſpõte inde decedẽtes. Interea Tiberius Sophiæ inſtinctu Cæſar à Iuſtino, qui meliuſculè morbo remittente habebat, declaratur.

Tiberius imperium Rom. adminiſtrat.

Imperium Ro. in ſummum adductum diſcrimen.

Legatio & litera ad Choſroem, nomine Sophiæ Auguſtæ, miſſa.

Induciæ triennales cum Perſis.

† ἀρμενίας ἐπελθεῖν.

** παρενοχλοῦντος.*

Sirmium à barbaris captum.

Vt Iuſtinus Tiberium in imperio ſibi ſubſtituerit: & quæ ad eum moriens, de imperij adminiſtratione verba fecerit. Caput 40.

Iuſtinus Tiberium Imperatorem creat.

CÆterùm coronam imperatoriam ei impoſiturus, ea verba diſertè ad eum eſt prolo-

E quutus, quæ memoriam omnẽ veterem & nouã longè excellunt. Quum namque Iuſtinus commodè per * dilucidum interuallum ſcilicet compos mentis eſſet, idque diuina Prouidentia, vt ſimul & peccata erratáque ipſe ſua proferret, & in remp. ordinem meliorem inferret. Quúmque omnes, atque ipſe etiam Ioannes ſacrorum antiſtes, cuius antea meminimus, cum ſacerdotibus ſuis in hypæthro ſiue ſubdiali Imperialis aulæ palatio, cõgregati eſſent, quo loco hæc agi celebraríque fas eſt, Imperatoriã coronã ſuſtollẽs, purpureámque veſtẽ, vt ea Tiberio imponeret, qui comes antea excubitorum fuerat, ita propalàm verba fecit. Ne te vir optime, vmbra iſta phantaſiæ ſeu apparatus huius, & veſtis hæc decipiat: quibus & ipſe, pręterquam deceret, tranſ-
F uerſim raptus, non ſenſi meipſum ſupremis pœnis obnoxium reddere. Tibi verò curæ erit, vt peccata quoq; mea corrigas. Corriges autem, ſi rectè & benignè rẽpub. adminiſtrabis, nec omnino iſtis tibi parendum erit (principes demonſtrãs) nam & ipſi me in eas quas cernis ęrumnas coniecerunt. Alia inſuper eius generis adduxit, quæ ad conſternationem & lachrymas prolixas auditores commonerũt. Poſtremò verò omniũ intulit. Honora Deũ & Eccleſiam eius, & olim quidẽ heram & dominã, nunc verò matrẽ tuã. Qui facultates & poſſeſſiones habent, habeant: quibus eæ deſunt, eis tribue. Perinde atque in teipſum, ita in omnes animum intende. Noſce verò & quis antea fueris, & quis hodie factus
G ſis. Si peccare non vis, ne arrogans & ſuperbus fueris. Ipſe namque vides, quis ego paulo antè fuerim, & quid nunc ſim. Pauperes imprimis dilige, & eleemoſynæ apud te nõ deficiant. Et quũ precatio ab epiſcopo facta eſſet, Tiberius ad pedes Imperatoris ſe abiecit. Atque ille ſubinferens: Si, inquit, volueris, ſum: ſi nolueris, non ſum. Deus qui fecit cœlum & terrã, omnia quęcunque tibi dicere oblitus ſum, ipſe in animum tuum ſubijciat, confirmans, atque ab ipſo nunc initio inſtituens te ſanctiſſimo timore ſuo: per quem omnia tibi rectè atque fœliciter euenient bona. Iuſtinus iunior vbi in imperio cũ Tiberio annos tres exegiſſet, vita exceſſit. Ipſe ſolus annis duodecim, & menſibus decem cum dimidio Imperium gubernauit: cũ Tiberio annis tribus, mẽſe vno minus: ita vt Imperij eius anni omnes quindecim ſint, & menſes nouem cum dimidio.
H Iuſtinus, quæcunque templa Iuſtinianus magna vſus liberalitate magnificè conſtruxit, ea acceſſionibus, donarijs & ſacris vaſis pluribus ipſe exornauit. Et ſummam magni templi teſtudinẽ collapſam, & quindecim cubitos ſuſtulit, & decentiſſimè, ita vt hodie cernitur, reſtituit. Et quũ pietatis eſſet ſtudioſiſſimus, in vita quotidiana tamen perquàm diſſolotus fuit. Liber hic hiſtoriarum decimus ſeptimus, tempus complectitur ſexaginta & quatuor annorum: quum ab orbe condito ſexies milleſimus † nonageſimus octauus, à diuina autem Domini natiuitate quingẽteſimus nonageſimus tertius ageretur annus.

** ἐν ἐυθέτῳ γενομένῳ.*

Iuſtini ad Tiberiũ verba.

Princeps non ſemper conſiliarius ſuis parere debet.

Præcepta ſaluberrima de Imperij adminiſtratione.

Precatio in imperatoris coronatione.

Timor Domini.

Iuſtini mors.

Liberalitas Iuſtini in eccleſias.

Huius tomi anni.

Neoterici numerãt 4554.

DE computatio annorum iſtorum cum alijs Chronicis ſcriptoribus non concordat. Secundum quoſdã enim obitus Iuſtini in annũ Domini 581, ſecundum alios in 576, incidit.

DE PRIMA ET SECVNDA IVSTINIANA, & item de Iuſtinopoli.

APud Dardanos Europæos : qui ad Epidamni fines accolunt, regio Taureſia dicta fuit. Iuſtiniani qui orbem terræ adificiis exornauit, patria. Locum eum breui muro circundedit, in quadrangulę formam structura redacta, atque in angulo quoque turrē vna excitata, τετραπυργίας, hoc eſt, quatuor turres habentem effecit, & ita nominari curauit. Ad hanc, vrbem præclariſſimam condidit, quam Iuſtinianā primam vocauit, nutricia hæc præmia altrici ſuæ tribuens. Ibi verò & aquæ ductum, vt ciuitas lymphis affatim abundaret, fieri fecit. Addidit alia inſuper egregia opera, Dei templa plurima, domicilia principum virorū magnifica, porticus amplas, iudicum curias [illegible]chras, fontes, plateas, vicos, balnea, rerum venalium fora. Vrbs ipſa ingens & populoſa, & tractus eius totius metropolis : vt quæ Illyrici vniuerſi archiepiſcopum ſit ſortita: cuique oppida eius gentis reliqua omnia, pro magnitudine ſua, debitum exhibuerint honorem. Et auxit illa Imperatori ei gloriam, quæ alumno tanto celebretur. Atque ipſe ambitione & liberalitate quadam illi, quæ eam ita ædificiis excoluerit, gratiam referre contendit. Erat præterea in Dardanis oppidum vetus, Vlpianum nomine. Huius mœnia, quòd nulli vſui eſſent, demolitus, ad eam quæ nunc id ſpectatur, pulchritudinem perduxit. Vrbem hanc Secundam Iuſtinianam appellauit. Nō longè ab hac vrbem quoque aliam, quæ nulla antea fuerat, condidit : quam de auunculi nomine Iuſtinopolim vocauit. Procop. lib. 4. de ædificiis Iuſtiniani.

DE BVLGARIS περίεργως.

TErbelis Bulgarorum dux, ſub Iuſtiniano Rhinotmete floruit. Et Iuſtinianus ipſe, Conſtantinúſque Heraclii filius, vectigales eius fuere. Hic aurum & argentum, quo arcas impleuerat, dextra quidem aurum, ſiniſtra autem argentum promens militibus ſuis, quòd Abares prorſus bello Bulgari ipſi ſuſtuliſſent, diſtribuit. Interrogauit autem quoſdam Abarū captiuos, quamnā ob cauſam princeps eorum vnà cum gente vniuerſa interiiſſet. Cui illi reſponderunt: Quòd criminum delationes & accuſationes inter eos inualuiſſent, quibus fortiſſimi & prudentiſſimi quique Abares ſublati eſſent: Ac ſic deinceps factum, vt homines iniqui & fraudulenti in ſocietatem & decuriam iudicum peruenerint. In cauſa etiam fuit ebrietas. quum namque vini prouentus exuberaret, ebrii omnes fuere. Deinde auarorū iudicum ſordes. Conſilia præterea fraudulenta, quibus alius alium circumuenit. Omnes enim venales facti, & alter alterum doli eſt aggreſſus. Ex his ipſis cauſis internecio noſtra proceſſit. Terbelis hiſce verbis auditis, Bulgariſque ſuis conuocatis, leges tulit. Si quis prodiret accuſator, vt non prius audiretur, eiue aſſenſus præberetur, quàm de crimine probè eſſet quæſitum: Ac ſi criminator per calumniam mētitus eſſe reperiretur, vt is morte pœnas penderet. Ne quis homini furi & fraudatori alimenta præberet: id verò ſi quiſquam facere auſus fuiſſet, vt publicatis bonis eius, ipſe proſcriberetur: Furis autem & fraudatoris crura frangerētur. Porrò vineta omnia radicitus excindi iuſſit. Et mendicantibus quidquam dari vetuit, vt ſcilicet pro ſe quiſque ſibi ipſe victum quæreret, neque ad egeſtatem delaberetur. Legum talium tranſgreſſoribus, bonorum publicatio & proſcriptio propoſita. Ex Suid.

Cauſa internecionis gentis Abarum.

Præcipuè hoc de iudicibus correptis intelligendū, quos Alexander Seuerus Imp. fures appellauit.

ECCLESIASTICÆ HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSOCTAVVS.

De Imperatoris Tiberii imperio, qua Imperiali dignitate & magnificentia fuerit.

CAPVT I.

SVSCEPTA imperiali administratione Tiberius, ad partes omnes reipub. ſe conuertit, vt quum diſciplinā tectiſſimè ciuilem reſtitueret, tum bellicis expeditionibus cōmodiſſimè omnē Romani imperij ditionē recuperaret, & conſtitueret. Fuit autem Tiberius procera corporis ſtatura, & vultu nō ſolùm inter principes viros, verumetiam omnes propè homines decētiſſimo. Ita vt forma quidem Imperio dignus, animo autem placidus eſſet, & qui humanitate & miſericordia quàm maximè gauderet: ipſo ſolùm aſpectu, vt ita dicam, omnes ad ſe inuitās atque alliciēs. Eas autem diuitias & copias amplas ſibi eſſe putabat, ſi prolixè non ſolùm ad neceſſitatem, ſed etiam ad abundātiam aliis largiretur. Nec ille reſpiciebat, quid recipere petētem oporteret: ſed quid Imperatorem Romanorum dare deceret. Quòd ſi auri quidquam ad eum perueniebat, violenter cum ſubditorum lachrymis collectum, adulterinum id & venenoſum eſſe exiſtimabat. proinde ciuibus ditionis ſuæ omnibus annuum etiam tributum remiſit: & quoſcunque agros Adaarmanes expeditione ſua vāſtauerat, immunitate & libertate ſumma donauit, vltra modum etiam, & detrimenti accepti rationem. Magiſtratibus quoque & dignitates gerentibus penſiones illegitimas condonauit, quibus priores principes ſubditos ipſi ſuos vendere ſoliti fuerant.

Statura, mores & virtutes imperatoris Tiberii.

Vt Tiberius magno & forti exercitu coacto, & per Iuſtinum in Perſidem irruptione atque impetu facto, multa caſtella munitáque loca recuperauerit. vtque Choſroes ſit mortuus. Caput 2.

ITaque pecunias non rectè exactas in vſum decentem conuertens, ad bellum hoſtibus inferendum ſplendidè ſe armauit: & exercitu heroico ex ſubalpinis populis, & Rhenum accolentibus gentibus, præterea ex Maſſagetis, Pæonibus, Myſis, vnà cum Illyricis & Iſauris, atq; etiā ex Scythis, optimis ſtrenuiſſimíſque quibuſque viris delectis, ita vt centum milia & quinquaginta* turmas fortiſſimorum equitum haberet, conſcripto, expeditionem aduerſus Choſroem ſuſcepit. Quum ille ſtatim poſt Daras caſtellum captum, Armeniam ingreſſus eſſet, atque inde circa meſſis tempus ad Cæſaream contendere in animo haberet: quæ principem locum apud

Copia militaris eius aduerſus Perſas contracta.

Equitatus Tiberii maximus.

** ἴλας, alas. Euagr. lib. 5. cap. 24.*

E Cappadocum gentem ſortita, primas inter vrbes reliquas ferebat. Vſque adeò verò iam res Romanorum contemnebat, vt etiam oratores qui ad eum venerant, in conſpectum ſuum non admitteret, ſed ad Cęſaream vrbem eos ſe ſequi iuberet, ibidem poſtulata eorum auditurus, reſponſúmque eis re deliberata daturus. Eò autē vbi peruenit, & exercitum Romanorum, qui eū præuenerat (quem Iuſtinianus ducebat, frater Iuſtini illius, à Iuſtino imperatore miſerandum in modum cæſi, rei bellicæ & ipſe egregiè peritus) conſpexit, & iam tubæ claſſicum canebant, ſignáque militaria ſublimia ferebantur, ac dux ipſe vnà cum tam ſplendido apparatu animum
F magnum ſpirabat, atque ex aduerſo vociferabatur, equitatúſque tantus aderat, quantum nemo vnquam imperatorum in animo ſaltem eſt imaginatus: apparatu tanto & re tam ſubita atque inopinata conſternatus, ex intimo pectore ductis ſuſpiriis, altius indoluit atque eiulauit, neq; pugnæ initium facere voluit. At ipſo tēpus prælij extrahente, atque arte & fraude dilationem texente, Curs Scyta, cuius curæ dextrum cornu cōmiſſum fuerat, impetum in eum facit. Huius vim confertā quum Perſæ ſufferre nequirēt, ordinéſque ſuos relinquerent, multi ex eis cædūtur. Deinde extremum hoſtium agmen Curs aggreditur, vbi inſtrumentū aulicum Choſroæ & exercitus eius apparatus erat. Hic precioſiſſimas
G quaſque res eius & inſtrumentum omne, ipſo inſpiciente & tolerante Chroſroe, † quod facilius is impreſſionē ſuā quàm ipſius Curs ſuſtineri poſſe exiſtimaret, diripit. Et derepentè ingētis pecuniæ dominus factus, immēta quoque vnà cum impedimentis abducit: in quibus etiā qui ab eis perinde atq; Deus colitur, ignis erat, Et Curs Pæana canens, Perſarum aciē circuit, & tādem circiter primam facem ad ſuos redit: qui adhuc ordines ſuos, ſicuti acies ſtructa fuerat ſeruabant, quòd neque Choſroes aggreſſus eos eſſet, nec ipſi initium pugnæ feciſſent. Paucis verò velitaribus prælijs vnis tātū aut binis ab vtraq; acie congreſſis, ſicuti fieri aſſolet, commiſſis, Choſroes frequentes per noctem ignes accēdit,
H nocturnū prælium capeſſiturus. Et quum Romanorum exercitus in duas partes diuiſus eſſet, nocte intempeſta, vigiles earum copiarum quæ Borealē plagā verſus excubabāt, inuadit: eiſque repētina impreſſione diſſipatis, exercitu vniuerſo Melitinē, quæ in propinquo erat, cōtendit: quā ab incolis & cuſtodibus vacuā Perſæ incendūt, ſeque ad Euphratem traiiciēdum inſtruūt. Porrò quum eos Romanorum copiæ à tergo cōſequerētur, ſaluti ſuæ timēs Choſroes, elephante cōſcēſo, fluuiū tranat, & multos ex militib* ſuis in amne eo, qui illis pro ſepulchro fuit, amittit.

Iuſtinianus Romanus dux.

Curs Scytha in Romanorū partibus ſecūdum cum Perſis equeſtre certamen committit.

Ignem Perſæ pro Deo colūt.

† ἀπεχλοτέρει τὴν ἑαυτοῦ ἐπιστροφὴν τοῦ χοσρόης ἡγουμένου.

Choſroæ clades & fuga.

Multos etiam qui ex vndis traiicientes euaſerant, ſecum abducit. Huiuſmodi ille ſummã pœnam poſtquam pro iniorüs Romano imperio illatis perſoluit, vlterius in partes Orientales eſt progreſſus. Vbi eiuſcemodi inducias vt eum nemo aggrederetur, habuit. Iuſtinianus autẽ cũ exercitu omni Perſidem eſt ingreſſus: ibique hyeme tranſacta, qui ei reſiſteret, innenit neminem: Atque exercitu non diminuto, circiter æſtiuum ſolſtitium inde reuerſus, cum magna & præclara gloria circa confinium, æſtatis reliquum conſumpſit. Ea inde Choſroes rebus deſperatis, doloréque ingenti confectus, & fortunæ viciſſitudine exanimatus, cum dedecore vitam amiſit: & perinde atque ſempiternã columnam atque monumẽtum fugæ ſuæ, legem illam, ne quis poſtea Perſarum rex aduerſus Romanos bellum gereret, poſt ſe reliquit. Ab eo regnum ad Hormiſdam filium peruenit, de quo poſtea dicemus.

Iuſtinianus dux rectè rem gerit.
Lex Choſroe, ne poſtea Perſa Romanis bellũ inferant.
Eiuſdẽ mors.
Hormiſdas Choſroæ ſucceſſor.

De terræmotu, qui Antiochiæ, & in luco qui Daphne dicitur, fuit. Caput 3.

Terræmotus Antiochenus.

TErtius iam imperij Tiberij agebatur anous: & Antiochiæ rurſum maximus terræmotus circa meridiem coortus, publicas & priuatas ædes ad ipſa vſque fundamenta concuſſit, minimè tamen in terram proſtrauit. Ipſa verò vniuerſa Daphne, quaſi * ſucciſiuũ eius opus facta, corruit. Euenere tum alia quoque non ſolùm Theopoli, verumetiam in vrbe ipſa Imperante, memoratu digna, quæ ciuitates eas maximis motibus concitatis conturbarunt atque perterruerunt. Quæ quum initium ab ardore & æmulatione diuina ſumpſiſſent, legitimum etiam finem ſunt conſequuta.

** πάρεργον.*

De Anatolio mago, & eius aduerſus Gregorium Theopolis epiſcopum fraudulentis inſidiis. Caput 4.

Anatolius Antiochiæ diis ſacrificauit.
Euagr. lib. 5. cap. 8.

ERat Theopoli Anatolios quidam, ex plebe is ille quidem & ignauis vnus, ſed qui poſtea multis ſe & variis negotiis ingeſſerit, & Theopolitanorum res potiſſimùm adminiſtrasit: qua ex cauſa in Gregorij, vrbis eius ſacrorũ antiſtitis, amicitiam peruenit. Et quum eo oomine frequentius ad eum iret, poteſtatem maiorem ex eius conſuetudine eſt conſequutus. Anatolius iſte crimine ſacrificiorum diis oblatorum accuſatus vnà cum aliis, vt ſacer & execrabilis, res graues & abſurdas admiſiſſe compertus eſt. Cæterùm quum Orientis præfectum donis expugnaſſet, parum abfuit quin vnà cum popularibus ſuis (multi namque cum eo piaculi eius participes capti fuerant) euaſerit. Multitudo autem motu concitato, conſilio tali obuiam iit. Illuſit ea antiſtiti quoque, quaſi & ipſe deteſtandorum illorum hominũ ſocius eſſet. Et dæmon quidam ſeditioſus & peſtilens nõnullis perſuaſerat, quòd Gregorius etiam cum Anatolio ſacrificaſſet. Atque is propè à plebe vehemẽter infeſta & irata interfectus eſt. Et in tantum fama eius rei increbuit, vt Tiberius quoque Imperator non aliter atque per ipſius Anatolij vocem, criminis eius veritatem inueſtigare voluerit.

Idem flagitij eius reus agitur.

Itaque Anatolium, & qui cum eo capti erant, Conſtãtinopolim venire iubet. Quod vbi Anatolius cognouit, ad Dei genitricis imaginem in carcere alicubi ea funiculo depẽdentem, † verſis in tergum manibus, procurrit, ſupplicantis ſcilicet & deprecantis in morem. At illa impurũ & execrandum illum deteſtans, ſimul & criminis tanti arguens, totam ſe ab eo auertit: miraculo mediusfidius horrendo, & memoria ſempiterna digno: quod captiui omnes, qui in cuſtodia ſeruabantur, & quibus cura carceris cõmiſſa fuerat, oculis ipſi ſuis viderunt, & omnibus renunciarunt. Imago ipſa fidelibus etiã quibuſdam conſpecta eſt, eos ad contumeliam ſuã vindicandam concitare, filio ſuo ab Anatolio contumelioſè iniuriam factam eſſe dicens. Poſtquam verò Byzantium Anatolius venit, & flagris quàm maximè tortus eſt, nihil eſt contra epiſcopum proloquutus. Verùm ibi quoque magnorum malorum & ſeditionis populo ipſe cũ popularibus ſuis cauſa fuit. Quum namque quoſdam, ſententiis ferendis, non iugulandos, ſed oſtraciſmo mulctãdos eſſe, iudicatum eſſet, plebs ardore diuino accenſa, vniuerſam vrbem turbulento motu repleuit: ſæuienſque & grauiter eam rem ferens, eos qui ad exilium damnati fuerãt, raptos, & piſcatoriis nauibus impoſitos, igni viuos cõbuſſit. Et quùm populus eiuſmodi ſententiam tulit, tum conuitia etiam in Imperatorem iecit, & aduerſus epiſcopum ſuum Eutychium vociferatus eſt, perinde atque illi fidem abiecisſent. Quin multitudo Eutychium quoq;, eóſque quibus quæſtio mandata fuerat, in locis communibus inueſtigatos interfeciſſet, niſi quæ omnia gubernat diuina Prouidentia, illos quidem è medio ſurripuiſſet: ferocientis autem multitudinis ardorem paulatim ita reſtinaiſſet, vt nihil abſurdi committeretur. Porrò Anatolius beſtiis primùm in amphitheatro obiectus, & abondè ab illis dilaniatus, in crucẽ poſtea eſt actus. Verùm ne ſic quidem impiorum flagitiorũ pœna eſt defunctus. Siquidem execrandum illius corpus (quod nunquam hiſtoriis proditum eſt) lupi inde detractum deuorarunt. Quidam verò Antiochiæ fuit, qui res eas illi obuenturas diuinauit. In ſomnis enim ſe vidiſſe dixit, Anatolij cõplicúmque eius iudicium plebi, quæ de eis ſententiam ferret, commiſſum eſſe. Vir præterea magnus Imperialibus ædibus præfectus, quamuis Anatolium defenderet, proloqnutus tamen eſt, conſpectam ſibi eſſe Dei matrem vehementer ſe obiurgantem, & talia ferè dicentem: Quouſque tandem Anatoliom propugnas, qui tam impudenter ſupra modum in me & filiũ meum illuſit? Sed hæc hactenus.

† ὀπίσω στρέφας τὰς χεῖρας.
Diua virgo preces eius ſupplicantis reiicit.
Conſtantinopolitana plebis tumultus propter leniorem in idololatras iudicum ſententiam.
Anatolij graue ſupplicium.
Vindicatorum genedium ſacrorum exemplum.

Vt Tiberius ducem Orientis legerit Mauricium, eundémque deinceps moriens Imperatorem crearit. Caput 5.

TIberius porrò vbi Inſtinianum non eadem fortuna, qua antea, rem aduerſos barbaros gerere cognouit, illi quidem præfecturæ Orientalis dignitatem, poſt Iuſtini obitum, abrogauit: & Imperatoria corona dudum ſumpta, ducem alium militarium in Oriente ordinũ creauit Mauricium, qui paulo pòſt ſucceſſor etiam

Mauricius in præfectura Orientis Iuſtiniani ſucceſſor.

† τὸ αὐτεξούσιος δ' ῥᾶν παρέχουσα

Mauricii ducis in Oriente præclara res geſtæ.

Tiberij fuit. De eo mox, loco ſuo dicemus. Qualis enim & quantus fuerit, ex imperio eius colligendum, quod virum eum clarius manifeſtiúſq; hominibus exhibuit, quum illi † ſummã quodcunque vellet, arbitrio ſuo faciendi poteſtatem dediſſet. Qua re etiam factũ, vt domeſticæ eius res & arcanæ in publicum proferrẽtur. Hic igitur Mauricius copiis militaribus receptis, vltra Romani imperij fines progreſſus, & quæcũque erant idoneo commodóque loco Perſis caſtella adortus, ea cepit: tantámque prædã inde egit, vt vrbibus & inſulis & agris, quicunque deſerti aorea fuiſſent, colonus imponeret, & quæ à multo tempore vacuæ iacuiſſent terræ, eas ad fructum vbertim ferendum cultura præpararet. Ex eit colonis ſtrenuas etiam & fortes conſcripſit copias, quæ contra alias quoque gentes egregium bello robur oſtenderunt. Effecit is etiã, vt domus vniuerſæ ſeruis complerentur: & vt in abundanti rerum omnium copia, leui facilè precio omnia vænirẽt. Conflixit quoque cum fortiſſimus quibuſque inter Perſas viris, Imperatoriáque arte celeberrimis: cum Tamichoſroe videlicet illo, & Adaarmane, qui cum validiſſinus exercitibus cum eo ſunt cõgreſſi. Sedenim quomodo ille, & quid prælio cum illis cõmiſſo geſſerit, in præſentia mihi dicere facile non eſt, ad alia quæ inſtituti noſtri ſunt properanti.

Tamichoſroes, Adiarmanes, Perſæ.

Hi à Mauricio victi.

Tum quidem in ipſa pugna Tamichoſroes non equidem Romani exercitus virtute, ſed religione ſola, & ſynceta in Deum fide ipſius ducis cecidit. Adaatmanes autem prælio excedens, habenis omnibus quàm maximè laxans fugit, non paucis ſuorum amiſſis. quum quidem Alamundarus qui Scenitas barbaros ducebat, victoriã prodidiſſet: quippe qui Euphratem traĳcere, & Mauricio in prælio adeſſe, contra Scenitas Arabes pugnanti, noluerit.

Alamundarus Scenites rem Romanã prodidit.

Ea namque Arabum gẽs inuicta maximè, equis celerrimis, ventiſq; ipſis velocitate ſimillimis inſidens, ſicubi concludatur, non capitur, & locis ad inſidias capiendis hoſtes facilè præuenit. Sed & Theoderichus * Scythicorum ordinum dux, in pugna non affuit: verùm extra telorum iactum quàm maximè conſiſtẽs, ſe cum ſuis effuſæ fugæ commiſit. Ab ea victoria cum ampliſſimis trophæis reuerſus, triumphum egit, atque omnium hominum ore celebratus eſt.

** Hic quoque Gotthi Scythæ dicuntur.*

Summi verò honoris via progreſſos, etiam ad Imperiale faſtigium conſcẽdit: quum Tiberio iam vitæ finis adeſſet, qui illi filiam Augoſtam, & eum ea loco dotis Imperium ipſum dedit. Non ille quidem longo admodum tempore in Imperio tranſacto, ſed monumento tamen ſempiterno ad æuum omne relicto, per res quas per vitam bene egit. Eas verò verbis complecti, non ita facilè videtur.

Res Tiberii imperatoris.

Maximum autem probè ab eo geſtorum, & quaſi quædã hæreditas, quam Imperio poſt ſe reliquit, illud eſt, quòd Mauricium, virum admirandum, Imperatorem renunciauit. Quin etiam nomina ſua genero & filiæ indidit, Mauricio quidem Tiberij Auguſtæ verò Conſtãtinæ nomine impoſito. Itaque quum Tiberius videret, ex hac deinceps vita ſibi migrandum, naturæque legibus cedendum eſſe, atra illum bili affligente, Mauricius Imperator dictus, purpura cõſpicuua honorem & dignitatem meræ ſummæque poteſtatis recepit.

Electio & renunciatio Mauritii Imperatoris.

E Tiberius etenim in hypæthram illam Imperialis palatij aulam progreſſus, Antiſtitem ſacrorum (Ioannes autem tum adhuc eccleſiæ clauum gubernabat) eò euocauit: atque inſuper cõuentum ſacrarum dignitatum coëgit, ſatellitúmque ſuorum & corporis cuſtodum, eorum quoque qui Imperiali honori accenſentur. Tum autem quicunque in populo præclari erant, ad ſe acciuit: vbi nomine eius Ioannes verba fecit, Orator egregius, & Romanarum legum peritus, & propter inſignem eloquentiam Imperatoris iuſſa pro concione exponere ſolitus, & quæſtoris dignitatem gerens. Aderat igitur Imperator ipſe in noui Principis electione, vnà cum filia Conſtantina, quam Mauricio vitæ ſimul & fortunæ ſociam dederat. Priua autem quàm Imperatoris noui renunciatio promulgaretur, ad conuẽtum F eum ita verba fecit.

Oratio Tiberij Imperatoris in electione & deſignatione Mauricii, ad populum dicta.

caput 6.

VIri Romani, præclariſſimum apud omnes gentes nomen, & propter amplitudinẽ gloriæ omnibus omnium linguis celeberrimum: Magnæ me nunc curæ & ſolicitudines circumſtant. Quarũ alteræ, vt quæ me relinquere oportet, ea rectè conſtituam, adurgent: alteræ verò, migratione ipſa, qua à vobis diſiungar, exterrẽt. Ea namque rationem actæ hic vitæ vniuerſitatis huius conditori reddere cogit. Et nunc vſurpata mihi dudum libertas & ſecuritas, in timiditatem ingentem eſt conuerſa.

Oratio Tiberis imperatoris deceſſuri, de Mauricii ſurrogatione.

† ἀφθονία τῆς ἐξουσίας.

Quibus etenim G † prolixior eſt faciendi quæ velint poteſtas, eos peccata plura conſequuntur. Sedenim quam de Imperio concepi curam, acrius me vrget, vt videlicet non temerè quiduis de republica decernam: ſed qui eam rectè adminiſtret, ſubſtituam. Quandoquidem nec mihi Imperiũ ad voluptatem & delicias corporis conſectandas commiſſum fuit. Neque verò fortuna tantum animum meum angit, verùm etiam natura ipſa. Eodem enim & imperium & coniunx & liberi concurrunt. Nam imperium ſapientem gubernatorem requirit, coniunx viduitatis curatorem æquiſſimum: liberi porrò, qui eos ducat & defendat, tutorem, propter ætatis imbecillitatem, & naturæ maximè muliebris, infirmitatem. Cæterùm naturæ ſæpenumero cõtemno neceſſitudinem, morbo ingruente: deſpicio etiam liberos, & H coniugẽ nihili facio, mihíque iam mori videor, & ſolicitudinis eiuſmodi libertatem cõſequor. Vix autem cogitationes tales depono, quum mihi Imperij cura inceſſit. Non ſolùm enim certaminum omnium multo maximum eſt, creditum ſibi ſceptrum pro eo atque par eſt conſeruare: verumetiam hæreditatẽ Imperij, ita vt decet ad eos quos oportet, tranſmittere. Equidem æquum eſſe admodum arbitror, deceſſoribus principibus ſucceſſores debere eſſe præſtantiores, vt illorum errata iſti corrigant. Quod niſi fiat, Imperij ipſius ditionem omnem, propterea quòd imbecillibus fundamentis nitatur, labi & corruere neceſſa eſt. Talibus curis quũ animus meus cõficeretur, ea quę res omnes reſpicit Prouidẽtia, laboribus noſtris ſuccurrit. cõſiliúmque noſtrum

ἡ πάντοι ἐφο ρῶς πρόνοια.

Tiberius Maurici filiam ſimul & imperium committit.

noſtrum auſpicata, autoritate ſua confirmauit: A & eum qui poſt me magnificè imperaturus eſt, declarauit: Mauricium iſtum, virum rei Romanæ perquam vtilem & commodum, qui plura & magna certamina pertulit, & quaſi quendam arrabonem, vt ita dicam, futuræ ſuæ de ciuibus ſubditiſque curæ & prouidentiæ apud rempublicam depoſuit. Hunc ipſum hodie Imperatorem conſpicietis. Tanta autem perſuaſione & fiducia illum maximæ omnium adminiſtrationi adhibeo, haudquaquã mẽte claudicãs, aut errãs, vt nõ modo Imperium ei, verùm etiam filiolam credam, pignore tanto naturæ ipſius, bono vos animo eſſe iubens. Id quod veluti conſolationis viaticum, mecum mihi laturus ad linguam iſtã, vnde reuerti non liceat, migrationem video. Vos ipſi autem idonei & fide digni pulcherrimæ huius ordinationis teſtes mihi eſtis, ex eo, quòd eorum qui imperium noſtrum dudum adminiſtrarunt, & huius præcipuè viri periculum B feciſtis, qui prudentiſſimè nos eſt † conſectatus. Tu verò Mauriti, pulcherrimum mihi epitaphiũ Imperium tuum facere perge, & ſepulchrum meum virtutibus tuis exorna: neque ſpem eorum qui tibi concrediti ſunt, per dedecus fallẽs, neque virtutes ipſe tuas obliuioni tradens, & veluti priſtinam animi tui generoſitatem fugiẽs. Proinde † poteſtatis inſolentiam ratione iac frenes, & philoſophiæ artibus ſapienter potentiæ ſcapham gubernes. Imperium nanque res quædam eſt ſublimis & excelſa, in altum qui ei inſident ſuſtollens, & rectè cogitata excutiens. Minimè verò opinionem eam, quod prudentia omnibus ante eas, concipe: quamuis fortuna, quę tibi ſublimis contigit, omnes ſuperes. Porrò ciuium & ſubditorum beneuolentiã potius quàm metum ſic conſecteris: & obiurgationem magis, perinde atque magiſtrum quendam, quàm aſſentationem, complectare. Poteſtas nãque res quædam eſt, quæ admoneri docerique nolit, & caſtigationem ægrè ferat. Ante oculos tuos aſſiduos Iuſtitia excubet, † quæ vitæ noſtræ actionum temperationem, pro ſumma ſua poteſtate conſtituit. Purpuram perinde atque vtilem pannuſo tibi iniectum eſſe, per philoſophię ſtudium exiſtima. Coronam autem qua caput tuum cinctum eſt, nihil à lapillis qui circa marinum littus fluctibus alluuntur, differre puta. Ipſe purpuræ flos, quòd ſubtriſtior eſt, exhortari mihi Principes videtur, vt moderationem animi rebus ſecundis ſeruare aſſueſcant, neque nimium lætentur, aut luctuoſa iſta monarchiæ ſtola ſuperbiant. Imperij ſiquidem ſceptrum non immoderatam poteſtatem, ſed ſplendidam potius C

† συμπαρομαρτῦ ἰσ.

Pulcherrimũ decedentis Principis epitaphium, bonus ſucceſſor.

† ἐξουσίας ἀγερωχ.

† ἀρυζανεὺς σαντὴν τῶν βεβιωμένων ἀντίδοσιν.

† *Antigonus rex filium intuitus ſubditis violentius vtentem ac ſuperbius. οὐκ οἶδας, inquit, ὦ παῖ, τὴν βασιλείαν ἡμῶν ἔνδοξον εἶναι δουλείαν. hoc eſt. Neſcis fili, Dominatum noſtrum ſplendidam eſſe ſeruitutem. Pindarus quoque, omnem regiam & aulicã phantaſiam, ſicut eam Lucas Act. 26. vocat, ἐμφανὲς eſſe eiust ἄλγος, hoc eſt, illuſtrem miſeriam.*

* *Non conſtat inter autores, rex nullum ne ſolus habeat aculeum, maieſtate tãtum armatus: an dederit eum quidem natura, ſed vſum illi tantũ negauerit. Iſtud conſtat, imperatorem aculeo nõ vti, &c. Plin. lib. 11. cap. 17.*

ſeruitutem exercere admonet. Iſtæ imperet humanitas & miſericordia, arrogantiæ autem timor. Nam & apibus natura duces dedit, earumque regem aculeo quaſi quadam ſpontanea & naturali poteſtate armauit, vt pungere etiam eũ poſſit, qui legitimè non pareat. Sed apis minimè tyrannicum, verùm communi vtilitati commodum & iuſtum aculeum habet. Itaque illius ſaltem erimus imitatores: ſiquidem ratio ipſa, cõſilia meliora ſubijcere non valeat. Equidem ad te hæc, veluti productor tuus & parens. Conſilij autem noſtri iudicem habebis * poteſtatem, ab affectione omni & muneribus incorruptam: ſimul & virtutes ipſas remunerantem, & vitia coërcentem.

** ἐξουσίαν ἀδέκαστον.*

De ſomnio & morte Tiberij Imperatoris.

cap. 7.

QVum igitur Imperator finem orationis feciſſet, ciues & ſubditi propter dolorẽ quo afficiebantur, multam vim lachrymarum profuderunt. Deinde ſublatam Imperator coronam & purpuream chlamydem, Cęſari circumdedit. Ibi tum ſubditorum acclamationes & gratulationes exauditæ, partim tam commodi conſilij autorem, partim ipſum renũciatum principem, propter eas quibus ſe Imperio dignum præſtiterat virtutes, admirati. In primis verò laudibus earum rerum omnium conciliatorem, qui vniuerſa commodiſſimè diſpenſat, extulerunt. Vbi verò ad hunc modum Mauricius Imperatoris cæremonijs princeps eſt declaratus, Imperator ipſe in lecto ſuo repoſitus, in ſomnis viri ſpeciẽ ea forma, quæ neque verbo, neque ſcripto exprimi queat, & veſte tam candida, vt cubiculum ipſum illuſtraret, vidit. Vir is manu protenſa, talia verba ad eum eſt profatus. Hæc tibi Tiberi * ter ſanctum numen renunciat: tyranni impij, Imperij tui temporibus non extabunt. Poſtquã autem euigilauit, & ſomnium iſtud amicis expoſuit, legibus deinde naturæ, quamuis Imperator eſſet, obſequutus, terrenam tunicam depoſuit, anima eam veluti vmbraculum quoddam relinquente, & ad ſedes ſupernas euolante. Imperio Tiberius cum Iuſtino tribus, ſolus autem quatuor annis præfuit: qui poſteaquam in Imperatorum ſepulchro repoſitus eſt, homines omnes ad Mauricium, perinde atque ſatellites conuerſi: & lachrymæ, quibus Tiberij funus proſequuti fuerant, eo ipſo die reſtinctæ ſunt. Non enim homines tantùm præteritorum meminiſſe, quantum præſentia curare & colere, ſolent.

Mauricius Imperator coronatur.

Viſio Nocturna Tiberij.

** τρισάγιον.*

Mors eiuſdẽ. Paul. Diaconus, annos ſeptem Tiberium imperaſſe ſcribit: Euagrius ſolùm annos quatuor. lib. 5 cap. 21. Ita vt reliquos tres cum Iuſtino imperarit.

De Mauricij coniugio, & coniuge eius Auguſta. Qualis, quibus moribus, quo genere, & quibus animi affectionibus Mauricius fuerit.

Cap. 8.

VBi Mauricius Imperium ſuſcepit, & Tiberiũ ſatis eduxit, nuptias primùm parat: Auguſtamque, quæ & Conſtantina dicebatur, matrimonio ſolenni Imperatorum ritu ſibi iungit. Nuptiæ magnificè prorſus Imperiali pompa celebratæ, & epulationes ſplẽdidæ publicitùs per vrbem omnem populo datæ. Apparatui tanto

Nuptiæ Mauricij cum Conſtantina Auguſta.

aſſuêre, vera in Deum pietas, & Imperatoria Ma- E ieſtas, ſatellitio Mauricium eiuſdemque coniugem decentiſſimè ſtipantes, & dona eis quàm honorificentiſſimè offerentes. Illa nanque canicie veneranda, decentibuſque rugis, quod antea memoriæ proditum non eſt, patris atque matris, nuptias ſanctificantium, fratrumque venuſtorum, coniugalem apparatum exornantium, vicem præſtitit. Hæc autem, ex auro conteſtam veſtem, purpura & Indicis margaritis diſtinctã, necnon coronas auro multo & lapillis pellucidis reſplendentes præbuit, atque omnes qui dignitates magiſtratuſque gerebant eacitauit, vt ſplendidè, quo dignoſci poſſent, coronati, faces nuptiales accenderent, conuentumque ſponſalitium hymnis atque carminibus celebraret. Ita vt conijcere liceret, nunquam apud homines apparatum eo ſplendidius quidquam extitiſſe. Demophilus ſanè res Romanas deſcribens, Plutar- F chum Chæroneum diſertè dixiſſe refert, propter ſolam vrbem Romam, † virtutem & fortunam inter ſe fœdus pepigiſſe: ego autem dixerim, * veram etiam in Deum pietatem & felicitatem, in ſolo Mauricio coniunctione inita cõueniſſe, quod pietas ſcilicet felicitatem in poteſtatem ſuam redegerit, eandemque errare & labi prorſus non permiſerit. Poſtea etiam Mauricius illud ſtudio habuit, vt non modò corpore, ſed animo quoque purpuram atque coronam circũferret. Solus nanque ea prioribus Imperatoribus ſibi ipſe imperauit, & verus cum ſumma poteſtate princeps ochlocratiam ſeu turbulentum affectuum ſtatum ea animo ipſe ſuo eiecit, atque ariſtocratiam ſiue optimatium gubernationem G in cogitationibus conſilijſque ſuis conſtituit, viuam ſeipſum virtutis ſtatuam, vt ciues atque ſubditos ad imitationem ſui erudiret, præbens. Hic nomen & genus vetuſtius, ex veteri Roma traxit, propinquiorem autem cognationem ea Arabiſſo patria habuit, quę gentis Cappadocum eſt. Fuit autem vir prudens & ſolers maximè, in vita quotidiana & victu accuratus admodum. Ventri minimè indulſit, neceſſarijs tantum & frugalibus cibis vſus, conſtantem ſe & immotum in rebus omnibus præbuit. A multis adiri ſe & conueniri non facile paſſus eſt: neque in hominibus audiendis diſſolutus aut remiſſus fuit. Alterum enim contemptum adfert, alterum autem aſſeotationi aditum præbet. Itaque non frequenter, & tantum de rebus grauibus actutos ad ſe homines admiſit, & aures ſermonibus in- H utilibus & fatuis clauſit & obturauit: non cera ille quidem, ſicut apud poëtas eſt, ſed ratione potius quàm commodiſſimè tanquam clauem, ſic oportunitatem cum modo coniunctam illis imponens, quæ in colloquiis rectè & tempeſtiuè ſermonem aperiret ſimul & clauderet. Inſcitiam verò, iactantiæ & ferocitatis parentẽ, timiditatẽque ſociam eius & comitẽ, ita à ſe reiecit, vt † rerum agendarum aggreſſio bene cœpti cõſilij, intermiſſio autẽ & tarditas certæ ſecuritatis eſſet. Quum interim fortitudo & prudentia ſe ad tempus accommodarent, & gubernacula ad res ea vſu gerendas conuerterent: † remiſſionemq; atque intentionem cœptorũ, vt moderatione quadam & ordine inſtituerentur, curarent.

Splendidiſſimus Imperialium nuptiarum apparatus.

† ἐσπείσαντο πρὸς ἀλλήλας ἀρετή τε καὶ τύχη.

* Θεοσέβεια καὶ εὐδαιμονία συνῆλθον, τῆς θεοσεβείας βιασαμένης τὸ εὐδαιμον καὶ ἀσφαλὲς πεδῆσαι παντάπασιν οὐκ ἐνδούσης. | Veri Imperatoris forma.

Mores & inſtituta Mauricij Imperatoris.

† τὸ κινδύνευμα εὐβουλίας εἶναι, τὸν ὄκνον ἀσφάλειαν.

† τὴν ἔφεσιν καὶ ἐπίτασιν αὐτῶν τῶν ὁρμῶν μετριότητι καὶ ῥυθμῷ γίγνεσθαι.

* Θεοσέβειά τε καὶ βασιλεία δορυφοροῦσαι τὰ ἐκπρεπέστατα, καὶ δωροφοροῦσαι τὰ τιμιώτατα.

Quæ præſagia præcedentia Mauricio imperium portenderint. Cap. 9.

PRodigia quoque diuinitùs accidêre, quæ imperium Mauricio portenderunt. In multam enim noctem rem diuinam eo faciente, atque incenſum offerente, in baſilica ſacri Dei genitricis templi, quod à Iuſtiniano apud Antiochenos nomen habet, velum quo ſacroſancta menſa cõtegitur, igne comprehenſo arſit. Ita vt in ſtuporem & conſternationem coniectus Mauricius, ad eam rem expaueſceret. Gregorius autem vrbis eius hierarcha, qui ibi præſens aſtabat, diuinum quiddam id eſſe, atque res nouas & ſublimes denunciare dixit. Quum verò in Oriente aliquando Mauricius eſſet, Chriſtus ei † euidenter & manifeſtò apparuit: & ab eo, vt contumelias ſibi illatas vindicaret, petiit. Quæ ſanè certa de Imperio eius diuinatio fuit. A quo nanque Chriſtus vindictam, præterquam ab Imperatore, atque eo tantopere in illum pio, exigendam efflagitaret? Alia præterea memoratu digna, qui eum in lucem produxerunt, de eo renunciarunt. Pater nanque retulit, quum procreaturus eum eſſet, in ſomnis ſe maximam vitem vidiſſe, quæ ex cubiculo ſuo orta emerſerit, omniſque generis maturos botros circumcirca pendentes protulerit. Mater verò ipſa partus tempore, è terra nouum quendam & variantem ſuauitatis odorem redditum eſſe dixit. Illud inſuper, quòd anicularũ eſt, & mihi propè incredibile, addens, perſæpe eam quæ Empuſa vocatur, alius verò Gilo dixerit, infantem ex cubiculo, veluti eum deuoratura, extuliſſe: nihil tamen detrimenti ei afferre potuiſſe. Quin & Simeones ille, qui prope Antiochiam ſtationem in columna habuit, quantum vix alius quiſquam, bonis operibus peragendis commodiſſimus, & omni virtutum genere clariſſimus, non modò multa per diuinationem dixit, ſed fecit etiam, quæ Imperium eius deſignarunt. Sed enim talibus parentibus procreatus, atque ad hunc modum educatus ſimul & doctus, talis etiam ſponſus & princeps, Auguſta, quæ & Conſtantina appellata eſt, vxore domum ducta factus, Mauricius ad Imperium peruenit. Quas verò etiam res geſſerit, hiſtoria ipſa, diuino opitulante auxilio, oſtendet.

Prodigiis quibuſdam imperium Rom. Mauricio prædictum.

† ὕπαρ.

Empuſa. Gilo.

Res Mauricij.

De clementia & miſericordia Mauricij, & de adminiſtratione bellica Philippici.

Cap. 10.

ILlud igitur ei in primis ſtudio fuit, vt ne alicuius qui perduellionis & læſæ maieſtatis reus ageretur, ſanguinem effunderet. Sic Alamundarũ Scenitarum barbarorum ducem, qui rempub. prodiderat, non interfecit, ſed vnà cum vxore & liberis quibuſdam in inſulam quandam prope Siciliam deportari pręcepit. Idem filio eius Naamani fecit, qui nota prorſus & probrum ciuilis adminiſtrationis fuit, & quamplurima flagiria in vtranque Phœniciam & vtranque Palæſtinam ita admiſit, vt cohors eius barbara prouincias

Mauricius in maieſtatis violatæ reos non ſeuerus.

eas

ea, rapinis compilarit atque diripuerit. Quum A- A lamundarus à Romanis captus eſſet,& quũ Naamanem omnes ſententiis ſuis ad capitale ſupplicium condemnarent, Mauricius ipſe hominem in libera cuſtodia incluſit, neque grauius quidquam de eo conſtituit, quemadmodum ab eo de aliis plurimis itidem eſt factum. Orientalium copiarum ducem primùm Ioannem Thracem creauit, qui ſanè rebus quibuſdam perperàm, quibuſdam etiam bene peractis, nihil admodum memoria dignum geſſit. Poſt hunc præfectura ea Philippico demandata eſt, Mauricij neceſſario. Nam alteram ſororum eius Gordiam in legitimo matrimonio habuit. Hic vltra confinium progreſſus, omnia vaſta dedit,& ingentem prædam egit, plurimoſque ea nobilitate Niſibeoa, quaſi aliud agens, ferri gladiorumque opus ſucciſiuum fecit. Idem verò & ad Tigridem amnem egit. Conflictu quoque magno cum Perſis facto, plurimi ea hoſtibus, qui aliis præſtabant, in acie ceciderunt: non pauci viui capti ſunt. Cohortem inſuper quandam Perſarum, quæ opportuno loco in tumulo conſederat, cum capere poſſet, nullis affectam malis dimiſit. Quæ ſe perſuaſuram regi ſuo eſſe receperat, vt primo quoque tempore Oratores ad eum de pace mitteret. Multas præterea res in præfectura ſua egregiè geſſit, quum ab exercitu quidquid eſſet molle atque inutile reieciſſet,& omnia quaſi quibuſdam frenis ad † diſciplinam honeſtam & ordinem bonum apud copias militares redegiſſet. De quibus rebus æquũ eſſe duxi, aliis ſcriptoribus, vt memorent, relinquere: quorum oratio partim ignorantiæ lubricitate claudicans, partim vel affectione ſibi indulgens, vel odio etiam inſeruiens, à vero plerunque longiùs diſcedit.

Ioannes dux.

Philippicus dux, Mauricij ſororis, ſecundum Diaconum gener.

Res eius geſta.

Diſciplina militaris conſeruatio.

† πρὸς τὸ κόσμιον καὶ εὔτακτον.

De facilitate ſimplicique apparatu Priſci belli ducis. Et vt hunc exercitus reiecerit: Germanumque, vt exercitum duceret, legerit.

Cap. II.

Priſcus dux.

HVic autem, præfectura militarium copiarũ ſuſcepta, ſucceſſit Priſcus: qui & ipſe non facilè ſe conſpici patiebatur, & tantum à neceſſariis & amicis adibatur. Eo demum modo ſe multa conſecturum eſſe ratus, ſi in publicũ non prodiret, neque ſe communem omnibus præberet. perinde atque ea ea cauſa, qui poteſtati eius ſubditi erant milites, metu adducti, imperata facturi eſſent. Poſtquam autem ſupercilio ſublato ad ſplendorem ſuperbè inſtructus, ad exercitum eſt progreſſus,& ad milites verba quædam de fortitudine in bello,& accuratione armatura, tum autem de præmiis quæ ea publico recepturi eſſent, fecit, quæ illi antea cognita habebãt, in apertum ita eorum prorupit Itaque impetu in tentorium eius facto, prædonum aut barbarorum more, quicquid ibi repererunt, diripuerunt:& quaſcũque habuit ſplendidè comparatas magnique precij res, eas ſuſtulerunt. Ipſe quoque ab eo exercitus tumultu iugulatus fuiſſet niſi equo conſcenſo Edeſſam profugiſſet. Quam, miſſa eò copiarũ parte, dedi ſibi fugitiuum ducem poſtulãtes, obſidere ſunt aggreſſi. Cæterùm vbi Edeſſeni id nõ fecere, Priſcum quidem illi reliquerunt: Germanum verò, † militarium in Libaneſia Phœnices ordinum ducem, multa ei vi adhibita, exercitui præfecere: parumque adeo abfuit, quin eum etiã, quantum in illis ſitum erat, Imperatorem delegerint. Poſtquam enim vi hominem aggreſſi ſunt atque ille eis vehementer reſtitit, contentio inter vtroſque exorta eſt: illo quidem, ne vi expugnaretur, contendere: his autem, vt quod cœpiſſent, perficerent, ita laborantibus, vt cædem ei quoque, niſi oblatum imperium ſuſciperet, minarẽtur. Sed enim quum Germanus ſe ad cædem perferendam potius, quàm ad tyrannidem ſuſcipiendam paratũ eſſe oſtenderet, ad contumelias quaſdam, & verbera indigna, ſe milites, minimè illum ea perlaturum eſſe, quod nec naturam nec ætatem ipſe ſuam ita deſpecturus eſſet, arbitrati conuenerunt. Et iam iniuriis plagiſque virum afficere cœperant, cum religione quadam parcius B de eo periculum facientes. Quum autem alacriter etiam tum in ſententia ſua perſeueraret, iureiurando tandem ab eo accepto, ad fidem eis ſeruandam illum coëgere. Sic ille, pro eo atque milites voluère, inuitus imperata facere adactus, imperauit. Et poteſtati ſubditus, poteſtatem geſſit: atque in ſeruitutem tractus, dominationem apud eos exercuit. Quicunque verò erant ordinũ ductores, vel præfecti, vel tribuni, vel centuriones, vel decuriones, eis reiectis, quibus ipſi milites volebant, poteſtates tales demandarunt, * & manifeſtò in maieſtatem Imperialem deliquerũt. Et mitiores quidem illi in vectigales & tributarios populos, quàm barbari eſſe ſolent, fuere. A propugnatoribus verò, aut defenſoribus reipub. aut quo tandem eos nomine appellem? quàm lõ- C giſſimè abfuere. Neque enim menſura aliquibus aut dimenſis frumentum ſibi ſumebant, aut vetere diſtributione contenti erant, ſtationibúſve deſignatis ſe continebant: ſed quod cuique eorũ conſilium & voluntas ſua ſuggeſſit, id demum fas moduſque & menſura erat. Hiſce rebus cognitis, Imperator Philippicum ſororium ſuum, qui eas rectè conſtitueret, ad exercitum remiſit: quem tantum abeſt vt milites receperint, vt quicunque inter eos vel genere hominem contingere, vel affectione illi bene velle viderentur, extremum, niſi ſe ſilentio tenerent, adierint periculum. Verumenimuerò quum ſe ita res haberent, ea vrbe Imperãte Gregorius antiſtes Theopolitanus diſceſſit, celeberrimo illo certamine per victoriam defunctus, quod hoc loco commemorare non intempeſtiuum fuerit.

Inſolentia eius.

Motus militarũ aduerſus Priſcum.

Succeſſor eius Germanus.

Volens nolens præfecturam Orientis ſuſcipit Germanus militibus cogentibus. Militaris licẽtia.

** ἀναφανδὸν εἰς τὴν βασιλείαν ἐξύβριζον.*

Militum aduerſus Philippicũ in caſtra miſſum tumultus.

D

† Τὸν ἐν Λιβανησίᾳ τῆς Φοινίκης τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων τὴν ἀρχὴν ἐπιτεταγμένον. Nice. Τὸν ἐν Φοινίκῃ Λιβανησίας στρατιωτικῶν ταγμάτων ἡγούμενον. Euagr.

De lite inter Aſterium & Gregorium Theopolis epiſcopum: & vt Gregorius cauſam obtinuerit.

cap. 12.

ASterius quidam ea tempeſtate Orientem regebat. Et quum contentio ei cum Gregorio interceſſiſſet, Principes ciuitatis Aſterio fauẽtes, hoſtiles partes ſunt ſecuti. Idem à magna populi parte,& ab opificibus factum. Pro ſe enim quiſque, perinde atque grauiſſimam iniuriam acce-

Tumultus aduerſus Greg. epiſc. Antiochia excitatus autore Aſterio præfecto.

affuêre, vera in Deum pietas, & Imperatoria Ma E ieſtas, ſatellitio Mauricium eiuſdemque coniugem decentiſſimè ſtipantes, & dona eis quàm honorificentiſſimè offerentes. Illa nanque canicie veneranda, decentibuſque rugis, quod antea memoriæ proditum non eſt, patris atque matris, nuptias ſanctificantium, fratrumque venuſtorum, coniugalem apparatum exornantium, vicem præſtitit. Hæc autem, ex auro contextam veſtem, purpura & Indicis margaritis diſtinctá, necnon coronas auro multo & lapillis pellucidis reſplendentes præbuit, atque omnes qui dignitates magiſtratuſque gerebant excitauit, vt ſplendidè, quo dignoſci poſſent, coronati, faces nuptiales accenderent, conuentumque ſponſalitium hymnis atque carminibus celebrarét. Ita vt conücere liceret, nunquam apud homines apparatu eo ſplendidius quidquam extitiſſe. Demophilus ſanè res Romanas deſcribens, Plutar F chum Chæroneum disertè dixiſſe refert, propter ſolam vrbem Romam, † virtutem & fortunam inter ſe fœdus pepigiſſe: ego autem dixerim, * veram etiam in Deum pietatem & felicitatem, in ſolo Mauricio coniunctione inita cõueniſſe, quod pietas ſcilicet felicitatem in poteſtatem ſuam redegerit, eandemque errare & labi prorſus non permiſerit. Poſtea etiam Mauricius illud ſtudio habuit, vt non modò corpore, ſed animo quoque purpuram atque coronam circũferret. Solus nanque ex prioribus Imperatoribus ſibi ipſe imperauit, & vetus cum ſumma poteſtate princeps ochlocratiam ſeu turbulentum affectuum ſtatum ex animo ipſe ſuo eiecit, atque ariſtocratiam ſiue optimatium gubernationem in cogitationibus conſiliiſque ſuis conſtituit, viuam ſeipſum virtutis ſtatuam, vt ciues atque ſubditos ad imitationem ſui erudiret, præbens. Hic nomen & genus vetuſtius, ex veteri Roma traxit, propinquiorem autem cognationem ex Arabiſſo patria habuit, quę gentis Cappadocum eſt. Fuit autem vir prudens & ſolers maximè, in vita quotidiana & victu accuratus admodum. Veneri minimè indulſit, neceſſarius tantum & frugalibus cibis vſus, conſtantem ſe & immotum in rebus omnibus præbuit. A multis adiri ſe & conueniri non facile paſſus eſt: neque in hominibus audiendis diſſolutus aut remiſſus fuit. Alterum enim contemptum adfert, alterum autem aſſentationi aditum præbet. Itaque non frequenter, & tantum de rebus grauibus acturos ad ſe homines admiſit, & aures ſermonibus inutilibus & fatuis clauſit & obturauit: non cera ille quidem, ſicut apud poëtas eſt, ſed ratione potius quàm commodiſſimè tanquam clauem, ſic oportunitatem cum modo coniunctam illis imponens, quæ in colloquiis rectè & tempeſtiuè ſermonem aperiret ſimul & clauderet. Inſcitiam verò, iactantiæ & ferocitatis parentẽ, timiditatẽque ſociam eius & comitẽ, ita à ſe reiecit, vt † rerum agendarum aggreſſio bene cœpti cõſilij, intermiſſio autẽ & tarditas certæ ſecuritatis eſſet. Quum interim fortitudo & prudentia ſe ad tempus accommodarent, & gubernacula ad res ea vſu gerendas conuerterent: † remiſſionemq; atque intentionem cœptorũ, vt moderatione quadam & ordine inſtituerentur, curarent.

Splendidiſſimus Imperialiũ nuptiarum apparatus.

† ἰσπείσαντο πρὸς ἀλλήλας ἀρετὴν καὶ τύχη.

* Θεοσέβεια καὶ εὐδαιμονία συνῆλθον, τῆς θεοσεβείας ὑποστησάσης τὸ εὐδαιμον καὶ σφαλῆναι παντάπασιν οὐκ ἐωσάσης.

Veri Imperatoris forma.

Mores & inſtituta Mauricij Imperatoris.

† τὸ κινδύνευμα εὐβουλίας εἶναι, τὸ ὄκνον ἀσφάλειαν.

† τὴν ἄφεσιν καὶ ἐπίτασιν αὐτῶν τῶν ὁρμῶν μέτρῳ τινὶ καὶ ῥυθμῷ γίγνεσθαι.

* Θεοσέβειά τε καὶ βασιλεία δορυφοροῦσαι τὰ σκῆπτρα, καὶ δωροφοροῦσαι τὰ τιμιώτατα.

Quæ præſagia præcedentia Mauricio imperium portenderint. Cap. 9.

PRodigia quoque diuinitùs accidêre, quæ imperium Mauricio portenderunt. In muliam enim noctem rem diuinam eo faciente, atque incenſum offerente, in baſilica ſacri Dei genitricis templi, quod à Iuſtiniano apud Antiochenos nomen habet, velum quo ſacroſancta menſa cõtegitur, igne comprehenſo arſit. Ita vt in ſtuporem & conſternationem coniectus Mauricius, ad eam rem expaueſceret. Gregorius autem vrbis eius hierarcha, qui ibi præſens aſtabat, diuinum quiddam id eſſe, atque res nouas & ſublimes denunciare dixit. Quum verò in Oriente aliquando Mauricius eſſet, Chriſtus ei † euidenter & manifeſtò apparuit: & ab eo, vt contumelias ſibi illatas vindicaret, petiit. Quæ ſanè certa de Imperio eius diuinatio fuit. A quo nanque Chriſtus vindictam, præterquam ab Imperatore, atque eo tantopere in illum pio, exigendam efflagitaret? Alia præterea memoratu digna, qui eum in lucem produxerunt, de eo renunciarunt. Pater nanque retulit, quum procreaturus eum eſſet, in ſomnis ſe maximam vitem vidiſſe, quæ ex cubiculo ſuo orta emerſerit, omniſque generis maturos botros circumcirca pendentes protulerit. Mater verò ipſa partus tempore, è terra nouum quendam & variantem ſuauitatis odorem reddi- G tum eſſe dixit. Illud inſuper, quòd anicularũ eſt, & mihi propè incredibile, addens, perſæpe eam quæ Empuſa vocatur, alius verò Gilo dixerit, infantem ex cubiculo, veluti eum deuoratura, extuliſſe: nihil tamen detrimenti ei afferre potuiſſe. Quin & Simeones ille, qui prope Antiochiam ſtationem in columna habuit, quantum via alius quiſquam, bonis operibus peragendis commodiſſimus, & omni virtutum genere clariſſimus, non modò multa per diuinationem dixit, ſed fecit etiam, quæ Imperium eius deſignarunt. Sedenim talibus parentibus procreatus, atque ad hunc modum educatus ſimul & doctus, talis etiam ſponſus & princeps, Auguſta, quæ & Conſtantina appellata eſt, vxore domum ducta factus, Mauricius ad Imperium peruenit. Quas verò etiam res geſſerit, hiſtoria ipſa, diuino opitu- H lante auxilio, oſtendet.

Prodigiis quibuſdam imperium Rom. Mauricio prædictum.

† ὕπαρ.

Empuſa. Gilo.

Res Mauricij.

De clementia & miſericordia Mauricij, & de adminiſtratione bellica Philippici.

cap. 10.

ILlud igitur ei in primis ſtudio fuit, vt ne alicuius qui perduellionis & læſæ maieſtatis reus ageretur, ſanguinem effunderet. Sic Alamundarũ Scenitarum barbarorum ducem, qui rempub. prodiderat, non interfecit, ſed vnà cum vxore & liberis quibuſdam in inſulam quandam prope Siciliam deportari pręcepit. Idem filio eius Naamani fecit, qui nota prorſus & probrum ciuilis adminiſtrationis fuit, & quamplurima flagitia in vtranque Phœniciam & vtranque Palæſtinam ita admiſit, vt cohors eius barbara prouincias

Mauricius in maieſtatis violatæ reos non ſæuiens.

eas

ea, rapinis compilarit atqoe diripuerit. Quum A-A lamundarus à Romanis captus eſſet, & quũ Naamanem omnes ſententiis ſuis ad capitale ſupplicium condemnarent, Mauricius ipſe hominem in libera cuſtodia incluſit, neque grauius quidquam de eo conſtituit, quemadmodum ab eo de aliis plurimis itidem eſt factum. Orientalium copiarum ducem primùm Ioannem Thracem creauit, qui ſanè rebus quibuſdam perperàm, quibuſdam etiam bene peractis, nihil admodum memoria dignum geſſit. Poſt hunc præfectura ea Philippico demandata eſt, Mauricij neceſſario. Nam alteram ſororum eius Gordiam in legitimo matrimonio habuit. Hic vltra confinium progreſſus, omnia vaſta dedit, & ingentem prædam egit, plurimoſque ex nobilitate Niſibena, quaſi aliud agens, ferri gladiorumque opus ſucciſiuum fecit. Idem verò & ad Tigridem amnem egit. Conflictu quoque magno cum Perſis facto, plurimi B ex hoſtibus, qui aliis præſtabant, in acie ceciderunt: non pauci viui capti ſunt. Cohortem inſuper quandam Perſarum, quę opportuno loco in tumulo conſederat, cum capere poſſet, nullis affectam malis dimiſit. Quæ ſe perſuaſuram regi ſuo eſſe receperat, vt primo quoque tempore Oratores ad eum de pace mitteret. Multas præterea res in præfectura ſua egregiè geſſit, quum ab exercitu quidquid eſſet molle atque inutile reiecisset, & omnia quaſi quibuſdam frenis ad † diſciplinam honeſtam & ordinem bonum apud copias militares redegiſſet. De quibus rebus æquũ eſſe duxi, aliis ſcriptoribus, vt memorent, relinquere: quorum oratio partim ignorantiæ lubricitate claudicans, partim vel affectione ſibi indulgens, vel odio etiam inſeruiens, à vero ple- C runque longiùs diſcedit.

Ioannes dux.

Philippicus dux, Mauricij ſoror⁹, ſecundum Diaconum gener.

Res eius geſtæ.

Diſciplina militaris conſeruatio.

† πρὸς τὸ κόσμιον καὶ εὔτακτον.

De facilitate ſimplicique apparatu Priſci belli ducis. Et vt hunc exercitus reiecerit: Germanumque, vt exercitum duceret, legerit.

Cap. 11.

Priſcus dux.

HVic autem, præfectura militarium copiarũ ſuſcepta, ſucceſſit Priſcus: qui & ipſe non facilè ſe conſpici patiebatur, & tantum à neceſſariis & amicis adibatur. Eo demum modo ſe multa conſecturum eſſe ratus, ſi in publicũ non prodiret, neque ſe communem omnibus præberet, perinde atque ex ea cauſa, qui poteſtati eius ſubditi erant milites, metu adducti, imperata facturi eſſent. Poſtquam autem ſupercilio ſublato ad D ſplendorem ſuperbè inſtructus, ad exercitum eſt progreſſus, & ad milites verba quædam de fortitudine in bello, & accuratione armatura, tum autem de præmiis quæ ex publico recepturi eſſent, fecit, quæ illi antea cognita habebãt, in apertum ira eorum prorupit. Itaque impetu in tentorium eius facto, prædonum aut barbarorum more, quicquid ibi repererunt, diripuerunt: & quaſcũque habuit ſplendidè comparatas magnique precij res, eas ſuſtulerunt. Ipſe quoque in eo exercitus tumultu iugulatus fuiſſet niſi equo conſcenſo Edeſſam profugiſſet. Quam, miſſa eò copiarũ parte, dedi ſibi fugitiuom ducem poſtulãtes, obſidere ſunt aggreſſi. Cæterùm vbi Edeſſeni id nõ fecere, Priſcum quidem illi reliquerunt: Germanum verò, † militarium in Libaneſia Phœnices ordinum ducem, multa ei vi adhibita, exercitui, præfecere: parumque adeo abſuit, quin eum etiã, quantum in illis ſitum erat, Imperatorem delegerint. Poſtquam enim vi hominem aggreſſi ſunt atque ille eis vehementer reſtitit, contentio inter vtroſque exorta eſt: illo quidem, ne vi expugnaretur, contendere: his autem, vt quod cœpiſſent, perficerent, ita laborantibus, vt cædem ei quoque, niſi oblatum imperium ſuſciperet, minarẽtur. Sed enim quum Germanus ſe ad cædem perferendam potius, quàm ad tyrannidem ſuſcipiendam paratũ eſſe oſtenderet, ad contumelias quaſdam, & verbera indigna, ſe milites, minimè illum ea perlaturum eſſe, quod nec naturam nec ætatem ipſe ſuam ita deſpecturus eſſet, arbitrati conſueuerunt. Etiam iniuriis plagiſque virum afficere cœperant, cum religione quadam parcius B de eo periculum facientes. Quum autem alacriter etiam tum in ſententia ſua perſeueraret, iureiurando tandem ab eo accepto, ad fidem eis ſeruandam illum coëgere. Sic ille, pro eo atque milites voluere, inuitus imperata facere adactus, imperauit. Et poteſtati ſubditus, poteſtatem geſſit: atque in ſeruitutem tractus, dominationem apud eos exercuit. Quicunque verò erant ordinũ ductores, vel præfecti, vel tribuni, vel centuriones, vel decuriones, eis reiectis, quibus ipſi milites volebant, poteſtates tales demandarunt, * & manifeſtò in maieſtatem Imperialem deliquerũt. Et mitiores quidem illi in vectigales & tributarios populos, quàm barbari eſſe ſolent, fuere. A propugnatoribus verò, aut defenſoribus reipub. aut quo tandem eos nomine appellem? quàm lõ- C giſſimè abfuere. Neque enim menſura aliquibus aut dimenſis frumentum ſibi ſumebant, aut vetere diſtributione contenti erant, ſtationibuſve deſignatis ſe continebant: ſed quod cuique eorũ conſilium & voluntas ſua ſuggeſſit, id demum fas moduſque & menſura erat. Hiſce rebus cognitis, Imperator Philippicum ſororium ſuum, qui eas rectè conſtitueret, ad exercitum remiſit: quem tantum abeſt vt milites receperint, vt quicunque inter eos vel genere hominem contingere, vel affectione illi bene velle viderentur, extremum, niſi ſe ſilentio tuerentur, adierint periculum. Verumenimuerò quum ſe ita res haberent, ex vrbe Imperãte Gregorius antiſtes Theopolitanus diſceſſit, celeberrimo illo certamine per victoriam defunctus, quod hoc loco commemorare non intempeſtiuum fuerit.

Inſolentia eius.

Motus militarum aduerſus Priſcum.

Succeſſor eius Germanus.

Volens nolens præfecturam Orientis ſuſcipit Germanus militibus cogentibus. Militaris licẽtia.

** ἀναφανδὸν εἰς τὴν βασιλείαν ἐξύβριζον.*

Militum aduerſus Philippicũ in caſtra miſſum tumultus.

D

† Τὸν ἐν Λιβανησίᾳ τῆς Φοινίκης τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων τὴν ἀρχὴν ἐμπεπιστευμένον. Nice. Τὸν ἐν Φοινίκῃ Λιβανησίας στρατιωτικῶν ταγμάτων ἡγούμενον. Euagr.

De lite inter Aſterium & Gregorium Theopolis epiſcopum: & vt Gregorius cauſam obtinuerit.

Cap. 12.

ASterius quidam ea tempeſtate Orientem regebat. Et quum contentio ei cum Gregorio interceſſiſſet, Principes ciuitatis Aſterio fauẽtes, hoſtiles partes ſunt ſecuti. Idem à magna populi parte, & ab opificibus factum. Pro ſe enim quiſque, perinde atque grauiſſimam iniuriam acce-

Tumultus aduerſus Greg. epiſc. Antiochiæ excitatus autore Aſterio præfecto.

piſſet, contendit. Et plebi, vt maledictis pontifi-cem proſcinderet, permiſſum eſt: vnoque ſumpto conſilio illi omnes in viis publicis & theatris deambulantes, conuitiis quæ in epiſcopum coniiciebantur, cum riſu lętabantur. A quibus etiam Scenici poſt non abſtinebant. Ea verò de cauſa magiſtratus Aſterio abrogatur: eumq; Ioannes quidam Imperatore iubente init, quęſtionem habere de rebus moris, & cauſam primariā excitatæ contentionis inueſtigare iuſſus: vir non ita magnus, nec admodum conſideratus, & qui non modò talem & tantam cauſam minimè diiudicare, ſed ne paruam quidem litem decidere, aut certius cognoſcere poſſet. Porrò vbi vrbem Antiochenam magnis aduerſus Antiſtitem turbis impleuit, & edictis propoſitis, ſi quis experiri iure contra illum vellet, ſe eum ad agendum admiſſurum eſſe promulgauit, non exiguos aduerſus Antiſtitem libellos à quibuſdam argentariæ menſæ præfectus accepit: in quibus Gregorius inſimulabatur, quòd cum ſorore ſua, viro alij coniuncta, per inceſtum conſueuiſſet. Præterea quòd ſe[...]e pacatumque vrbis ſtatū perſępe perturbaſſet . [...]edenim de ciuitate turbata crimen ſibi obiect[...]m, pro eo atque potuit, refellit. De reliquis autem cauſis, ad iudicium & cognitionem Imperatoris & Synodi prouocauit. Itaque Cōſtantinopolim cauſam dicturus venit. Affuere ibi iudicio tali patriarchæ omnes, qui vel ſua ſpōte, vel acciti eò ſe contulerant, nec pauci etiam metropolitanarum eccleſiarum præſides, & ſacræ curiæ Senatores multi. A quibus omnibus, quæſtione diligēter & accuratè agitata, poſt multum certamen & contentionem, Antiſtes ita in cauſa victor euaſit, vt accuſator ipſe neruis bubulis cæſus, & in foro circumactus, tandem oſtraciſmo mulctatus ſit. Exinde igitur innocentia ſua probata, ad ſedem ſuam Gregorius eſt reuerſus. Quo tempore copiæ militares per ſeditionem imperium quàm maximè detrectabant, & frenos Imperiales reiiciebant. Philippicus autem ad Berrœam & Chalcidem vrbes, quònam res euaſuræ eſſent proſpiciens, morabatur.

Ioannes Aſterij ſucceſſor.

Is de motu ciuili quærere iuſſus.

Grauiſſima Gregorio crimina intentantur.

Gregorius ad Imperatoris & concilij iudicium prouocat.

Calumniæ pœna.

De maximis grauiſſimiſque terræmotibus: & vt Antiochia tantum, ad ſexaginta millia hominum ruinis ſint oppreſſa.

Caput. 13.

POſt reditum Gregorij, menſes quatuor tranſierant, quum poſt vnum & ſexageſimum à prioribus grauioribus terręmotibus annum, circiter tertiam noctis horam, vnà cum ſonitu multo, ingens terræ concuſſio & ebullitio ſubitò exorta, vniuerſam Antiochenorum vrbem ex fundamentis ipſis conuulſit: & quum quæ in altum ſublata fuerant ædificia deiecit, tum verò quæ firmamentis ſuis profundiùs nitebantur, ex inferioribus locis in ſublime excuriens proiecit: ita vt ſtructuræ omnes ſanctiſſimæ eccleſiæ præcipites peſſum ierint, & ipſum duntaxat hemiſphęrium loco ſuo permanſerit: quod Euphræmius epiſcopus è Daphnes luci tignis, quum ſub Iuſtino terræmotus graſſatus eſſet, conſtruxerat. Aliis nanque terræ concuſſionibus in parte ſeptentrionali labefactatum fuerat, eaque de cauſa tigna, quæ id ſuſtinebant, habuerat. Ea tum ingenti vehementique motu ita humi proſtrata ſunt, vt hemiſphærium haud aliter quàm regula quadam in locum ſuum reſtitutum ſit. Quin & ædificia multa in regione vrbis quæ Oſtracina dicitur, concuſſa corruerunt: atque id etiam, quod nomini ſuo reſpondet, † Pſephion dictum: item ea quę vernacula lingua Bryſia nominata ſunt: & inſuper ædes quoque Dei genitricis vicina, vbi media porticus ſola mirificè eſt conſeruata. Labefactatæ etiam admodum ſunt omnes in planitie turres, mœnibus aliis, præterquam ſolis propugnaculis intactis: atque in eis ipſis propugnaculis ſaxa quædam in diuerſam partem conuerſa, non conciderunt. Multæ præterea aliæ ſacræ ædes cladem eam ſenſerunt: & vtrunque publicum lauacrum, ex pulcherrimo ſtatu, ad eā quæ ex diametro eſt deformitatem collapſum. Magna verò etiam multitudo ruinis oppreſſa eſt, adeò vt nonnulli coniecturam ex annona capientes, circiter ſexaginta millia hominum ea calamitate interiiſſe putent. Gregorius ipſe vrbis epiſcopus, præter ſpem omnem ſeruatus eſt. Nam tectum & habitatio, vbi conſederat, omnis paulo pòſt concidit: neque periculum id quiſquam euaſit, præterquam ipſe, & qui ei præſtò erant: qui ipſum vnà cum lectulo ſublatum fune demiſerunt, quum alius terræmotus locum alium ruinis ad id patefeciſſet, per quem periculum imminens effugerunt. Alia quoque res ſalutaris vrbi ei accidit, benigno & miſericordi Deo bonitate & lenitate ſua minas comprimente, miſerationiſque & miſericordiæ virga caſtigare hominum vitia ſtatuente. Nam nullum exortum eſt incendium, quum quidem multus vbique in vrbe eſſet ignis, in focis ipſis ſcilicet, priuatiſque & publicis lucernis, fornacibus, balneis, culinis, & officinis aliis, in quibus opifices artes ſuas exercent. Multi autem ex claris & inſignibus viris eo terræmotu interierunt. Quorum vnus etiam fuit, quem paulo antè diximus, Aſterius, concuſſionibus eiuſmodi & ruina exanimatus.

Terræmotus Antiochiæ, & clades ex eo accepta.

† ψηφίον.

Clades 60000. hominum.

In ea calamitate Gregor. episc. ſeruatus.

Vt milites militarem diſciplinam reliquerint: ad quos Imperator, vt eos ad officium reducere tentaret, Gregorium miſit.

Caput 14.

ATque vrbis ipſius publicam cladem Imperator pecunia data ſolatus eſt. In exercitu verò eadem erat defectio, atque rebellio: adeò vt finitimi barbari confertim excurrere in Romanam ditionem auderent. Perſuaſum nanque habebāt, ſe, quòd illis nemo obuiam venturus eſſet, ex ſententia quæ vellent facturos. At enim hoc ſic illis opinantibus, Germanus cum eis quas ſecum habebat copiis occurrit: & tanta fortitudine victor eos concidit, vt ne nuncios quidem cladis eius Perſis relictus fuerit. Imperator vbi eam rem cognouit, ingentem pecuniam exercitui donauit, & ducem ipſum inde cum quibuſdam qui cum eo erant euocatum in iudicium produxit. Ibi iudices omnes capitali illos ſupplicio condemnarūt. Princeps verò non modò in illos non animaduertit, ſed honoribus etiam & præmiis eos dignatus, benignitatéque alia liberaliter proſequutus eſt. Atque quum hoc in ſtatu res Orientis eſſet, Abares bis in id quod vocatur Macron Ti-chos

Præclara Germani de Perſis victoria.

Mauricius Germanum à iudicibus dānatum honoribus eſt proſequutus.

Abares Græciam vaſtãt.

chos expeditione facta, Singidonem & Anchialum, Græciamque omnem, atque vrbes & caſtella alia expugnarunt, hoſtiliterque diripuerunt aliis quidem igne conſumptis, aliis autem crudelem in modum exciſis: propterea quòd illis reſiſteret nemo. & maxima pars copiarum militarium in Oriente moraretur. Quò Imperator Andream Imperialiũ ſatellitum præfectum miſit, qui exercitui, vt priores ordinum ductores & præfectus reciperent, perſuaderet. Sed enim quum milites mandata ea ne audire quidem ſuſtinerent, Gregorius eam rem expediuit. Erat ſiquidem vir ad res maximas conficiendas idoneus: & exercitus vniuerſus, vt ita dicam, multum ei obſeruantia ſimul & reuerentia exhibuit honorem. Quidam enim pecunia data ab ipſo conciliati fuerant, quidam veſtem acceperant. Nonnulli potu ciboque, & aliis inſuper rebus, quæ hominibus in terra aliena degentibus ad vſum & neceſſitatem commodæ ſunt, abunde ab eo refecti erant. Tum autem quicunque delectu habito per ſacramentum militare in catalogum adſcripti erant, per ipſum id conſequuti fuerãt. Et primùm ille ad loca omnia, nuntiis ad eos miſſis qui principem locum in exercitu obtinebant, milites in Litarbis, regione à Theopoli circiter trecenta ſtadia diſtante, congregauit. Ad quos quum ipſe quoque deinde veniſſet, ita vt in lecto decumbebat, eiuſmodi verba fecit.

Militaris rebellio & ſeroci tas.

Gregorius apud milites gratiosus.

Oratio Gregorij Theopolis epiſcopi, ad deſertorem exercitum. Cap. 15.

Oratio Gregorij Theopolitani epiſcopi, ad milites rebelles, qua eos ad πειθαρχίας adducit.

* χλόνῳ.

* στάγῳ.

VIri & verbis & rebus ipſis Romani: Arbitratus quidem ſum dudum vos ad me venturos fuiſſe, vt de eis quæ acciderunt rebus mecum ſententias communicareris, conſiliumque capereris. Idque vetus, quæ mihi vobiſcum interceſſit, beneuolentia pollicita eſt: quæ quidem officiis erga vos prioribus certo confirmata eſt, quũ nauali veſtro *motui, & qui eum ſubſequutus eſt * tumultui, rebus neceſſariis præbitis ſuccurri. Sed id hactenus factum non eſt, quòd fortaſſe diebus ſuperioribus occaſio ad eam rem præbita non ſit: ſcilicet vt Perſæ verè Romanorum fortitudinem, ab eis viris qui duce carerent, victi atque profligati, perſpicerent: atque vt ſyncera veſtra in rempublicam beneuolentia temporis opportunitate ſpectata, rerúmque ipſarum teſtimonio comprobata, ex parte omni cognoſceretur. Declaraſtis ſiquidem, quum aduerſus duces veſtros dolore commoti, malè animati fuiſtis, nihil vobis eſſe republica antiquius & præſtabilius. Verùm agedum, ſi vobis videtur, communiter quid facto opus ſit, diſpiciamus. Vocat vos ad ſe benignus Imperator veſter, amneſtiam ſeu obliuionem atque impunitatem præteritorum delictorum promittens, & egregium veſtrum erga rempublicam animum, bellóque gerendo fortitudinem, pro ſupplicantium gratiamque petẽtium frondibus recipiẽs. Certo nimirum pignore iſto veniam vobis concedens, atque hæc ipſe ſecum reputans. Quandoquidem qui res vniuerſas manu ſua continet Deus benignitati plurimum, errata condonando, tribuit, & per fortitudinem veſtram, rationem de criminibus reddendam remiſit, manifeſtiſſimumque gratiæ omnino factæ indicium exhibuit: quomodo ego quoque diuinum calculum, qui mihi remittendæ noxæ neceſſitatem imponit, non ſequar? Proinde ſi parêre mihi voletis, Romani, confeſtim credetis. neque tantam temporis opportunitatem præterire patiemini, ne quum illa effugerit, comprehendi poſtea nequeat. Non facile nanque poſtquam præteruolauit, capitur: quodammodo, vt aliquis dicat, indignè ferens, quòd neglecta contemptáque ſit. Atqui incomprehenſibilis prorſus eſſe non ſuſtinet, Itaque patrum veſtrorum obedientiæ hæreditatem cernite, ſicuti in fortitudinis eorum laudem ſucceſſiſtis: vt omni ex parte vos Romanos eſſe declaretis, neque reprehenſio vlla vobis inceſſat, quæ illegitimam vos & adulterinam ſobolem eſſe arguat. Qui nanque ita, vt Romano genere dignum erat, vos procrearunt maiores, regibus & conſulibus ſubditi, ritè imperata faciendo, & rem pro inſita fortitudine præclarè gerendo, vniuerſum terrarum orbem Romano Imperio ſubiugarunt. Manlius certè Torquatus ſuum ipſe filium corona exornatum ſecuri percuti iuſſit, fortitudine quidem illum plurimùm præſtantem. imperio autem minimè parêre volentem * Bono nanque ducum conſilio, & prompta militum obediendi voluntate, plurimæ & maximæ res proſperè conficiuntur. At ſi alterum ab altero ſeiungatur, claudicare partem alteram, & collabi euerſam neceſſe eſt, optimo duarum iſtarum virtutum pari diuiſo. Proinde ne amplius cũctamini, mihique qui ſacerdos Dei ſum, & partes meas medius inter Imperatorem & exercitum interpono, parẽte. Atq; oſtendite, non tyrannicum motem, ſed iuſtam indignationem, ad breue tempus, quod aduerſus duces veſtros minus legitimè imperantes egiſtis, fuiſſe. Niſi enim quàm primùm ad Imperatorem veſtrum accurreritis, ego quidem ſimul & egregiam in rempublicam voluntatem, & ſingularẽ erga vos amorem, pro officio meo, ſanctè præſtiterim. Vobis autem etiam atque etiam videndum fuerit, qui ita tyrannidem exerceretis. quæ propoſita ſint præmia. Quorſum enim vobis res præſentes euadent? Nam vt in hoc ipſo permaneant ſtatu handquaquam facilè fieri poteſt. Vnde verò erit victus, & frugum maturarum ex agris, aut earum quæ mare continenti ipſi, pro eo atque par eſt, opem ferendo ſuppeditat, rerum importatio? Bellum ergo popularibus veſtris Chriſtianis inſerentes, & bellum ab eiſdem excipientes, res omnium fœdiſſimas & facietis, & patiemini. Et vbi tandem poſtremò, hinc & inde diſperſi, vitam degetis? Et conſequetur à tergo vos vindicta diuina, quæ peruicaciam veſtram ſuſtinere, aut veniam vobis de cætero dare minimè poterit. Quapropter dextras nobis inuicẽ & reipublicæ iũgamos, & rem ipſam, pro eo atque æquum eſt, conſideremus: idque nunc quàm maximè, quum ſalutiferæ paſſionis & ſanctiſſimæ reſurrectionis Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti dies feſtos, qui nobis ad res meliores opem & auxilium ferunt, agimus.

Quomodo auctum ſit Romanum Imperium.

Quomodo res rectè gerãtur.

* τῶν ἀγόρτω ὠβϑλίᾳ, τῶν ἀρχόντων εὐπειθῶ.

Vt exercitus Gregorio parens, rurſum Philippicum ducem legerit. cap. 16.

GRegorius hæc atque alia plura cum lachrymis locutus, diuino quodam nutu in me-

mento temporis animos omnium in aliam ſententiam traduxit. Itaque vt eis ex conuentu ſecedere liceret, * quo ſeorſum deliberare de eo quod æquum eſſet poſſent, petierunt: ac paulò pòſt reuerſi, poteſtati Antiſtitis ſe permiſerunt. Atque illi Philippicum nominatim, vt illum videlicet denuo ducem ſumerent, allegârunt, ſe & exercitum omnem iuriſiurandi religione obſtrictum eſſe, Philippicum poſthac ducem à ſe minimè ſuſceptum iri, dixerunt. Adhæc Gregorius nihil cunctatus: Sacerdotem ſe per diuinam gratiam eſſe, & poteſtatem ſoluendi & ligandi in cœlo & in terra habere dixit: diuinamque ſuper ea re iuſſionem in medium produxit. Tum verò militibus morem ei gerentibus, precationibus diuinum numen placauit: † & re arcanorum myſteriorum diuina peracta, immaculatum corpus omnibus communicauit. Dies enim qui ſanctam paſſioně Chriſti præcedit, tum agebatur. Deinde conuiuio eos, quum circiter duûm millium numerum explerent, toris in gramine diſpoſitis, excepit, & poſtridie inde abiit. Conuenit autem inter ipſos, vt quo vellent loco congregarentur. Gregorius Philippicum Tarſi Cilicum morantem accerſit, qui tum Conſtantinopolim petere properabat. Et eo Antiochiam euocato, Imperatorem de rebus hiſce, & exercitus de Philippico precibus certiorem facit. Philippicus vbi Theopolim aduenit, exercitus ei obuiam proceſſit, atque eis ſibi, qui ad diuinam regenerationem admiſſi fuerant, ſupplicum more adiunctis, ad pedes eius milites procubuerunt. Et dextra ab eo, obliuioniſque præteritarum iniuriarum fide accepta, in expeditionibus bellicis eum ſunt conſectati. Res hæc inter exercitus ducem, & Antiochenæ vrbis præſulem Gregorium, ad hunc modum eſt acta.

** καθ' ἑαυτοὺς γενόμενοι.*
Parent antiſtiti ſanctis ſuaſionibus milites.
Abſolutio à iuramento præſtito.
† τὴν θείαν τελέσας μυσταγωγίαν, τοῦ ἀχράντου σώματος ἅπασι μεταδίδωσι.
Accipiunt milites ducem ſuum Philippicum.

Vt Sittas Martyropolim prodiderit, & de Philippici obſidione. Cap. 17.

Sittas decurio Martyropolim Perſis prodit.

EO tempore Sittas quidam nomine, inter militares copias decurionis dignitatem obtinens, iniuria à quopiam ordinum ductore affectus, quum negligentius cuſtoditi Martyropolim animaduertiſſet, vrbem eam prodidit. Perſicam nanque manum, perinde atque Romana eſſet, noctu introduxit, atque vrbem cepit: Romanis opportunam maximè. Et quæcunque ibi erant ætate florẽtes fœminæ, eas retinuit: reliquos verò mortales omnes, ſeruis quibuſdã exceptis, inde eiecit. Philippicus igitur ſtatim eò expeditionem conuertit, atque cum copiis omnibus vrbem eam obſeſſam oppugnare cœpit. Et quamuis tormenta ad vrbem expugnandam idonea non haberet, vtcunque tamen potuit, oppugnationem eam eſt proſequutus. Et cuniculis actis vt turris vna conciderет, effecit: minimè tamen vrbem ipſam capere, & ad deditionem cogere potuit. Nam Perſæ partem eam quę ſolo æquata fuerat, noctu reſectam ſatis munierant. Porrò vbi Romani fortiter expugnationem tentantes, fortius reiecti ſunt, (crebra nanque in eos ex ſuperiore loco coniiciebantur tela, ita vt ipſi plus detrimenti ferrent, quàm oppidanis inferrent) obſidionem ſoluerunt: & paululum retrogreſſi, caſtra poſuerunt: hoc vnum agentes, vt ne auxilia alia Perſis adderentur. Mauricio autem iubẽ-

Romani fruſtra eam per expugnationẽ recuperare contendunt.

A te, Gregorius rurſum ad exercitum venit, eique vt denuò vrbis expugnationem tentaret, perſuaſit. Verùm illi, quòd inſtrumentis atque tormentis ad muros ſternendos neceſſariis in pręſentia deſtituerentur, nihil amplius efficere potuerunt. Proinde obſidione relicta, exercitus in hyberna conceſſit, frequentibus præſidiis vicinis caſtellis impoſitis, ne Perſæ ſubſidium clàm vrbi immitterent. Aeſtate verò ſequenti, copiæ ſunt coactæ. Et quòd Perſæ etiam aduenissent, ingens pugna ad Martyropolim commiſſa eſt, ex qua victor euaſit Philippicus. Cæterùm Perſis multis cæſis, & heroë * vno proſtrato, multitudo magna (id quod illis ſtudio maximè fuerat) Martyropolim peruenit. Romani exinde vrbem oppugnare deſtiterunt: quòd vi eam ad deditionem cogi non poſſe, probè ſcirent. Septem verò ab ea ſtadiis, vrbem aliam in tutis montoſiſque partibus ſta-B tuerunt: vt inde hoſtilibus molitionibus atque excurſionibus militari arte reſiſterent, damnumque inferrent. Id quod ſic æſtiuo tempore ab eis fiebat. Hyeme autem adueniente, in ſtatiua ſe inde recipiebant.

Vincuntur à Rom. Perſæ.
Vrbem aliam propè Martyropolim Romani extruũt
** Nomen huius fuit Maruzas Diacon.*

De Varamo Perſa, & de inſidiis contra Hormiſdam Perſarum regem ſtructis. Cap. 18.

Commẽtiolus Philippici ſucceſſor. Imperator rurſum à Pratura Philippico amoto Commentiolũ orientis prætorem dixit.

PHilippico ſucceſſor datus Commẽtiolus, genere Thrax, qui magna virtute cum Perſis congreſſus eſt. In eo certamine Perſarum dux vnà cum equo in terram deiectus interiiſſet, niſi ex ſatellitibus, quidam eum in equum, quem ſecum ducebat, ſublatum è prælio ſubduxiſſet. Reliqui verò Perſæ quam maximè etiam, ducibus C ſuis relictis, fugerunt, & ſe Niſibim receperunt, ad regem ſuum redire veriti. Nam ille capitale ſupplicium illis minatus fuerat, ſi ductores ſuos deſererent. Ibi verò congregati tyrannidem aduerſus Hormiſdam meditantur. Conſilio ei Varamus Perſicorum ordinum dux præfuit, qui à pugna aduerſus Turcos facta cum ſuis redierat: ſicuti ſuo loco de eis à me dicetur. Interea Commentiolus Martyropolim circumſidet. Atque ibi quidem plurimam copiarum partem relinquit, ipſe verò vnà cum optimis & delectiſſimis quibuſque, ad Ocbas, longè munitiſſimum caſtellum, ex aduerſo Martyropoli in vlteriore ripa, in prærupto ſcopulo ita ſitum, vt inde vrbs tota conſpici poſſet, excurrit, caſtellum id oppugnat: & nihil intentatum relinquens, partes quaſ-D dam munitionem tormentis ſaxa iacientibus deiicit: tandemque eis ſuperatis, magna vi id capit. Quapropter ad deſperationem Perſæ de Martyropoli deciderunt. Hæc quum ſic agerentur, eundem Perſæ regem ſuum Hormiſdam Choſroæ, quem Cabales genuit, filium interemerunt: regum omnium iniuſtiſſimum, non ſolùm quod iniquè ſubditos pecunia mulctarit, veruMetiam quòd nulla de cauſa variis ſuppliciorum generibus crudelem in modũ illos necauerit. Et Choſroem filium in regno ſubſtituerunt. Vt autẽ hæc acciderint, pulchrum eſſe puto, vt altius repetita exponam.

Heraclius autem proſperatus in bello Prætorem Perſarũ peremit.
Aſarbato verò perẽpto fugiunt Perſæ, & inſequuntur Romani.
niacon. lib. 17.
Perſæ à Romanis fugati, cõſilia aduerſus Hormiſdam regem capiũt.
Turcicum nomen tunc primum Aſiæ auditũ. Egna.
Commentiolus Ocbas ad Martyropolim capit.
Hormiſdæ regis Perſarum cædes.

Rex iniuſtus & crudelis. Paulus Diaconus, Turcis deuictis Hormiſdam adeò gloria & opibus creuiſſe ſcribit,

vt

vt deinceps annuum quadragınta millium auri tributum à Turcis acceperit, quam ſummam ipſe eis antea quotannis perſoluerit. A

De tyrannide Varami. Et vt Hormiſdas Perſarum rex à Choſroe filio ſuo ſit occiſus.

Caput 19.

De rebellione Perſarum aduerſus Hormiſdam regẽ ſuum per Varamum concitata.

HOrmiſdas Varamum exercitu iuſto probè inſtructum, aduerſus Romanos expediuerat. Et contra hunc Mauricius Romanum, qui illi occurreret, miſerat. Varamns copiis Romanorum illuſit. Romanus autem decem tantum fortiſſimorum lectiſſimorumque millibus acceptis, cum illo eſt congreſſus. Et multis vtrinque cædibua patratis, in Albaniæ regione, victoria barbarum deteſtata, penes Romanos fuit. B Quam ſuorum cladem, poſtquam Perſarum rex Hormiſdas intellexit, præſecturæ dignitatẽ Varamo ademit, eidemque muliebrem ſtolam miſit. Ille ad res nouas animo adiecto, tyrannidem affectare, & conuitia ei qui prior iniuriam illi intuliſſet, pro conuitiis reddere, & epiſtolæ verba hæc inſcribere: Hormiſdæ Choſtoæ filię Varamus, nec non exercitum ſub ſignis ſuis merentem ad defectionem concitare, confictas ferè aduerſus omnes Hormiſdæ nomine literas exhibens, crudelitatemque illius & pecuniæ inſatiabilem cupiditatem in memoriam eis reuocans: vt ſcilicet ille primarios viros omnes vel ferro occiderit, vel in Tigride amne ſubmerſerit, tali eos & ſepultura & exequiis eiuſmodi dignatus. Sermonibus eius generis exercitu ſeducto, ad maximam eum tyrannidem & rebellio- C nem excitauit. Itaque iuramento Varamo, quo tutior eſſet, præſtito, adimendi Hormiſdæ regni conſilium inierunt. Hormiſdas aduerſus hunc, cum multitudine magna Pherocanem mittit.

Perochanis Perſici ducis cædes.
† ἐπῆλθεν.

Quem & ipſum Varamus † ſubit, Minimè Perſas inter ſe belligerari oportere, ſed eos durum & violentum imperium, & præterea ſanguinarium ingenium, & inexplebilem auariciam Hormiſdæ ſcire, & beneuolentiam ſibi inuicem pręſtare debere, dicens. Quæ vbi vera eſſe exercitua Pherochanis ſenſit, ducem ſuũ necat, & ad Varami partes accedit. Exinde conſertim & populariter congregati, Hormiſdam aggrediuntur, & diademate de capite eius detracto, è regio throno deturbant.

Hormiſdas captus in cuſtodiam conÿcitur, & excæcatur.

Mox in ipſius conſpectu coniugem & filium vnum iugulant: eumque oculis effoſſis in cuſtodiam coniiciunt, & alterum fili- D um eius Perſarum regem promulgant. Hic ad tempus aliquod, benignum ſe patri præbuit: & inuitum ſe regnum ſuſcepiſſe deprecando allegauit, affatimque victum ei ſubminiſtrauit. Pater verò contumeliis filium afficere, & proucere à ſe quæcunque ille mittebat. non intermiſit. Quare commotus Choſroes filius, ruſticis fuſtibus patrem interimi iuſſit.

Hormiſdas per parricidiũ cæditur.

Ea verò indignitas Perſis dolorem incuſſit, & odium aduerſus illũ non paruum excitauit.

Vt Choſroes iunior ad Romanos profugerit, eorúmque auxilio regnum ſuum recuperarit.

Cap. 20.

Choſroes Varamum fugit, & ad Mauricium imperatorem confugit.

A POrrò Choſroes, quandoquidem Varamum aduerſus ſe exercitum ducere cognouit, cum copiis non contemnendis aduerſus eum in planiciem quandam, ad Zabam flumen, eſt progreſſus. Sed enim quum ſuos ſponte ſua cedẽtes Varamo fauere, & ſibi inſidias ſtruere vidit, multos occidit: & tumultu in exercitu moto, celeriter ad Circeſium profugit, vnà cum coniugibus, & liberis tribus infantibus, & Perſis præterea quibuſdam nobilitate generis præcellentibus, qui voluntate ſua eum ſecuti fuerant. Ad eum autem locum, quemadmodum ipſe retulit, peruenit, quum Chriſtianorum Deum ſeruatorem & viæ ducem inuocaſſet: eò ſe equum rectà ire, quò ab illo duceretur, permiſſurum teſtatus.

Contigit autẽ vt eis Probus patricius, qui illis erat, ſuſciperet. Diac.
Vita humana inſtabilis. ss.

Inde ad Mauricium oratores miſit: Probo inſuper, vt res acta eſſet, literis eidem indicante. Miſit ſanè & Varamus ad imperatorem legationẽ, B quæ ab eo, ne opem Choſiuæ ferret, petebat. At Mauricius, qui humanarum rerum ſtatum inſtabilem, & cothurnum prorſus eſſe ſciret, & viciſſitudines volubileſque mutationes humanæ & miſerabilis huius vitæ noſſet, atque hæc rectè in animo ſuo deliberando perpenderet, regem ſibi ſupplicem perhumaniter & libenter ſuſcipit: & pro exule atque fugitiuo, amicum ſibi & filium per arrogationem germanum facit, donis regiis & liberalitate benignitatéque reliqua prolixè inuitatum.

Filium ſuum ſibi Choſroen regẽ Perſarũ Mauricius facit. Diac.

Nec ipſe modò ad eũ imperiali munificentia quæ decebat miſit, ſed & Auguſta ipſa coniugibus eius, & liberi liberis eandem præſtiterunt pietatem. Neque officiis iis contentus, Hierapolim quoque ad exercitum vniuerſum & Ducem eius Commentiolum ſcripſit, qui C Choſroen regio prorſus ſatellitio & comitatu produceret, & quocunque vellet ſequeretur.

Reducitur in regnum ſuum Choſroes, ope Mauricÿ.

Atque vt maiorem ei honorem haberet, Melitinenſem quoque antiſtitem Domitianum, cognatum ſuum, ad eum legauit, virum prudentia mentiſque ſolertia multis ante euntem, verbiſque ſimul & factis præſtantem, & ad negocia maxima conficienda commodum.

Domitianus epiſcopus Hierapolitanus.

Adiũxit huic Antiochenæ ſedis præſidem Gregorium. Qui ambo Choſroen verbis, muneribus tempeſtiuiſque colloquiis & ſuaſionibus ad ſtuporem & conſternationem compulerunt. Choſroes vbi Hierapolim, quæ principem locum in Euphrateſia obtinet, peruenit, in regnũ inde redit, quũ id è re eius Mauricius eſſe cẽſeret: qui maiorem gloriæ & laudis ſuæ partem, ex commodo & vtilitate ſupplicis regis eſt meritus. Magna certè D pecuniæ vi, quod nunquam à quopiam in literas relatum eſt, donatum Choſroen, quibuſdam etiam Perſis impenſis ſuis in militiam eius conductis, ſanè quàm magnificè in Perſidem remiſit, cum vtroque exercitu, Perſico ſimul & Romano. † Narſes Romanis copiis præfuit: qui cũ Perſis prælio congreſſus, * ſexaginta millia Perſarum manu cepit, eóſque ad Choſroen adductos haſtilibus confixit. Ex iis ſi qui Turci erãt, eos Choſroes imperatori Byzantium miſit. Porrò Romanæ copiæ, Varamo qui turpiter ex pugna ſolus profugit, debellato regnum ſuum Choſroe in manus tradiderunt, eumque in regiam ſuam deduxerunt. Is in throno ſuo conſidens, Romanis audientibus verba hæc proloquutus eſt. Rex Choſroe, diei huius perpe

† Narſes Ro. dux Choſroæ opem ferens, Varamũ vincit.
** Sex millia vincta ad Choſroem adduxit, Diac.*
Verũ Narſes rediturus ad propria Choſroæ dixit.

Memor ſis Choſroe, præſentis diei. Romani tibi regnum donant. Diacu. proditoris ſupplicium.

† τὸ ροῖχα χαρίζον.

Martyropolis & Daras Romanis redditur.

Turci cruce aliquandiu notati.

tuò te meminiſſe, atque hoc in animo tecum cōſiderare oportebit, quòd Romani regnum tibi Perſarum † dono dant. Choſroes ab inſidiis ſibi Perſarum metuens, mille à Mauricio Romanos milites petiit: quos ei ille benignè attribuit. Sittas exinde à Perſis in crucem eſt actus. Et Martyropolis, atque idem Daras caſtellum, decedentibus ex eo Perſis, Romanis redditum. Turcos, quos Choſroes Conſtantinopolim miſerat, ſtigmaticos liquato atramento cruces in frōtibus impreſſas imperator habere videns, interrogauit, quânam gratia quæ non colerent circumferrent ſigna? Illi graoem ante plures annos in Perſide & patria ſua peſtem coortam eſſe dixerunt, à qua quum multi mortales inſecti interirent, Chriſtianos quoſdam, qui ibi fuere, hominibus, ſi hoc feciſſent, ſaluti ſuæ conſultuos eſſe, regionémque eam à lue tali intactam liberámque fore perſuaſiſſe. Idque ita eſſe ab eis factum. Res Hormiſdæ & Choſroæ Perſarum, eiuſmodi habnere exitum.

E

F

De crucibus à Choſroe Gregorio Theopolitano miſſis, & quæ de eis ille ſcripſerit.

Caput 21.

CHuſroes in poſſeſſionem regni ſui reſtitutus, Gregorio Theopolitano crucem illam miſit, quam Theodora Iuſtiniani vxor auro multo & lapillis reſplendentibus ornatam, in honorem victoris martyris Sergij Deo dedicauerat, & Choſroes Hormiſdæ pater vnà cum aliis donariis variiſque precioſis è Sergiopoli, ſecum abſtulerat: ſicuti antea à me eſt dictum. Cum iſta aliam quoque crucem miſit, quam Choſroes ipſe ex ingenti auri pondere fieri curauerat cum eiuſmodi Grecarum literarum inſcriptione. Crucem hanc Choſroes rex regum, filius Hormiſdę, quæ tempore propter diabolicum inſtinctum & dolum malum perditiſſimi Varami, & qui cum eo fuere Caballariorum, in Romaniam conceſſimus: & quòd perditus Zadepram cum exercitu Niſibim veniret, abducendurum Niſibenæ partis Caballariorum gratia, vt nobis reſiſterent, & oppugnando rebellarent, nos quoque Caballarios cum duce ſuo in Charchas miſimus: & propter ſancti Sergij, venerandi illius & celebris viri fortunam, quandoquidem datorem eum eſſe votorum atque petitionum audieramus, primo regni noſtri anno, menſis Ianuarij die ſeptimo, votum nuncupauimus: ſi Caballarij noſtri Zadepram occidiſſent, aut cepiſſent, crucem auream nos lapillis diſtinctam in ædem Sergij, venerandi nominis eius ergô, miſſuros eſſe. Porrò quum nono Februarij menſis die caput Zadepram ad nos allatum fuerit, voti rei, & optari noſtri compotes facti, vt manifeſtum id certúmque cuiuis ſit, in venerandum eius nomen, crucem hanc à nobis factam, vnà cum cruce à Iuſtiniano Romanorum imperatore in templū eius miſſa, & belli tempore, quod inter duo hęc regna geſtum eſt, à Choſroe rege regum filio Cabadæ aui noſtri huc delata, & inter theſauros noſtros reperta, in ædem venerandi Sergij miſimus. Cum hac inſcriptione Choſroes cruces miſit: quas Gregorius ad ſe allatas, & de Mauricij ſententia acceptas,

G

H

Choſroes diuo Sergio crucē auream dedicat.

Crux aurea à Iuſtiniano Cæſare diuo item Sergio conſecrata.

cum pompa & comitatu multo, obſeruanter ſimul & religioſè in templo martyris ſacrauit & repoſuit, nihil prorſus ab ethnicis donariis Eccleſiam detrimenti capere arbitratus.

De donis, quæ idem Choſroes maximo martyri Sergio miſit. Cap. 22.

Diſcus aureus à Choſroe eidem diuo Sergio voti cauſa inſcriptus.

NOn longè autem pòſt, Choſroes etiam alia munera fabrefacta, & in ſacrum ſancti martyris delubrum miſſa, atque diſcum etiam non paucarum minarum ponderis aureum, cui ſermone Græco eiuſcemodi inſcripſit literas, donauit. Ego Choſroes rex regum, filius Hormiſdæ, hæc diſco iſti inſcripſi: non vt ab hominibus ſpectentur, neque vt verbis meis magnitudo venerandi nominis tui innoteſcat, ſed propter ſcripti ipſius veritatem, & plures gratias, pluraque benefacta à te in me profecta. Felicitatis enim loco mihi eſt, vt nomen meum in ſacris tuis vaſis circumferatur. Quum eſſem in Beramis, petij à te vir ſancte, vt in auxilium mihi venires, & Sira in vtero conciperet. Et quandoquidem Sira Chriſtiana, ego autem Græcæ ſuperſtitionis ſectator eſſem, & leges noſtræ nobis libertatem vxorem eam habendi non permitterent, propter meam erga te beneuolentiam, eius gratia leges ipſas deſpexi, eámque de die in diem inter coniuges vero ſyoceróque amore habui & habeo. Atque ita mihi viſum eſt, bonitatem tuam vir ſancte implorare, vt hæc in vtero conciperet. Petij hoc à te, & voto conſtitui, ſi vterum geſtaret Sira, vt crucem quam illa circumfert, venerando templo tuo inferrem. Verùm eius rei gratia ego & Sira conſilium cepimus, vt monumentum nominis tui, vir ſancte, apud nos eſſet, crucem eam retinere: ſtatuimuſque pro ea, & precio æſtimationéque eius, quater mille & quadringentos ſtateres miliareſios non excedēte, quinquies mille ſtateres mittere. Et ex quo apud me ipſum votum tale concepi, atque hæc in animo volutaui, quoaduſque Roſochoſrū peruenimus, non plores quàm decem interceſſere dies. Et tu vir ſancte, non quòd ego dignus fuerim, ſed quòd ea tua ſit benignitas, in ſomnis mihi noctu apparuiſti, tertiumq; ad me, quòd Sira ventrem geſtatura eſſet, dixiſti. Et ego in eadem ipſa viſione tertiùm tibi reſpondi, Rectè. proinde quòd præſtare vota petitionéſque ſoleas, ex eo die Sira, id quod fœminis accidere conſueuit, non vidit. Ego verò mecū ipſe de hoc ambigēs, ſi verbis tuis fidem non haberem, & propterea quòd ſanctus ſis, datórque votorum, non crederem, quòd poſthac Siræ muliebria fluere * eſſent deſitura, ex eo viſionis efficaciam, & verborum tuorum veritatem cognoui. Itaque eam ob cauſam, & crucem talem, & precium eius in ſacroſanctam ædem tuam miſi. Et ex eo precio diſcū vnum & poculum in rationem diuinorū myſteriorum, atque item crucē quæ in ſacra menſa figeretur, & thuribulum, aurea omnia: & amphithyrum † Hunnicum auro ornatum, fieri præcepi.

Euag. lib. 6. cap. 21.

Quæ hic diuo Sergio Choſroes gentilis tribuit, ea chriſtiani Vni Deo, in quo ſpes & opes ſuas omnes collocat, tribuunt.

μιλιαρήσιοι τὸ τοῦ νομίσματος δίχα τοῦ. Suid.

* τὰ γυναικεῖα ἐπαύσατο.

† *Amphithyrum Hunnicum, iudicio meo, carceres ſiue cancelli ſunt, ſacratiorē aræ menſam vel circundantes, vel populum ab ea arcētes, in quorum parte vtraque ianua ſit, & aditus ad eam ferens, opere Hunnici.*

Quæ

« Quæ verò ex eiuſmodi æſtimatione teliqua eſ-
« ſent miliareſia, ſancto templo tuo dicaui: vt per
« proſpetantem ſortunam tuam, vir ſancte, in re-
« bus omnibus, præcipuè verò in pentione iſta,
« mihi & Siræ auxilium feras: & quod interceſſio-
« ne tua nobis obtigit, vt pto booitatis ruæ miſe-
« ricordia, & pto mea atque Siræ voluntate, ad fi-
« nem debitum petueniat: vt ſcilicet & ego & Si-
« ra, atque adeò voiuetſi in mundo homines io
vittutem tuam ſperemus, atque in te credamus. Hæc Choſtoæ donaria ita renunciabant, à prophetia Balaam non diſſidentia: Deo Opt. Max. ineffabili quadam ratione, hęc ſic diſpenſante, vt per Græcorum ſiue ethnicorum linguas tam ſalutaria & crederentur, & proſerrentur verba.

De Naamane Saracenorum principe, quomodo chriſtianiſmum ſit complexus.

cap. 23.

Naamanes Scenites cum ſuis chriſtianiſmum ſuſcepit.

QVum Choroes talia ſcriberet, & mitteret, Naamanes eriam Scenitarum barbarorum dux luxorioſus, ſacer, impurus, ſeu porius omniom impuriſſimus, ethnicæ ſupetſtitioni deditus vir, ira vt ſua ipſe manu bomines mactaret, atque diis ſuis ad aras immolaret, præter opinionem diuino captus amore, per inopinatam viſionem ad Chriſtianorom ſacra tranſiit. & ſacro ſuſcepto lauacro, regenerationem temporalis natiuitatis atqoe renouationem cœleſtem ſubiit: & ſecum populares ſuos omnes multitudine innumerabili, quæcunque ad teligionem ooſtrā pertinent, edoctos, ad diuinum adduxit baptiſmum. Poſtqnam autem Choſroes eas quas diximus cruces dedicauit, Gregorius nuru diuino ſolirudinē quæ Limetarum nomen babuit, peragrans, & loca ibi omnia circumiens, Seueri dogmata, quæ in eis partibus inoaluerant, extetminaoit: & ſana doctrina eccleſiis propoſita, multa caſtella & vicos populóſque frequentes, clerum ſimul & monaſteria, ad veram orthodoxorum & rectè ſentientium eccleſiæ diſciplinam adduxit.

Grego. Theopolitanus hæreſim Seueri exterminat.

De ſancto Simeone Thaumaſtorita, hoc eſt, mirandum montem incolente.

Cap. 24.

De Simeone Stylite, ſiue Columella.

Alius hic eſt Simeones ab eo de quo ſupra eſt, lib. 14. cap. 51.

INterea ei Simeonem illum in admirando monte lethaliter decumbere & extremum ſpiritum ducere, nnnciatum eſt. Itaque pleno curſu ſupremis verbis virum ſanctum ſaluraturus, ad eum contendit. Minimè verò deſideno ſuo eſt potitus. Simeones autem iſte admodum ætatis ſuæ bomines virtute ſuperauit: quippe qui ab ineunte ætate vitæ genus io columnæ ſtatione mutaſſe, in qoam eiuſcemodi ob cauſam aſcendit. Io tenera adhuc valde ætate erat, & ludens atque ſaliens in ſublimem aſcendit collem, duci quem ſequeretur commendatus. Et quum beluæ ſæuæ, pardum nominant, occurriſſet, zóna ſoluta eam in feræ collum iniecit: atque illam ferocitaris oblitam, perinde atque loro tractam duxit, & in domicilij locum pertraxit. Quod vbi præceptor, qui & ipſe vitam in columoa agebat, Avidit, quidnam id eſſet, quod adduceret, interrogauit. Et ille, ælurum eſſe dixit, quem catum do conſuetudine nominant. Ex qua coniectura pręceptor, quanta illius virtus futura eſſet colligens, in columnam eum recepit. Atque in eo ipſo, & alio item monte, accuratiſſimè viuens, in tali vitæ inſtitutæ ad ſexaginta & octo annos perſtitit. Infinita ei diuinitùs contigere dona. Nam dæmones fugauit: & morbum ægritudinémque omnem oratione manuſque contrectatione eueſtigio curauit, & futura perinde atque præſentia & vidit & prædixit. Sicuti & Gregorio ſignificauit, ipſum mortem ſuam noo viſurum eſſe, & res poſtea eius ignoraturum. Et quum Euagrius Epiphanienſis liberorum amiſſionem ægrè ferret, ſecúmque ipſe ambigeret, quánam de cauſa Græcis & gentilibus qui multos procrearent liberos, idem non contingeret, B neque tamen cuiquam abſurdas eiuſmodi cogitationes crederet: Simeones ad eum ſcripſit, vt rebus eiuſcemodi ſuperſederet, minimè enim cogitata talia grata Deo eſſe. Notarij eiuſdem Euagrij vnius coniunx lacte, quod conſtiterat, deſtituebatur. Quaptopter qui ei erat infantulus, io vltimum venerat vitæ diſcrimen. Simeones ergo manu dextræ viri eius impoſita, papillis fœminæ illam admouere iuſſit. quod vbi factum eſt, illico quaſi ex quodam fonte vbertim lac prorupit, adeò vt veſtis mulieris abundè immaduerit. Sed & puerum quendam à comitibus ſuis in ſyluis in multa nocte per obliuionem relictum, cum ibi erraret, leo in tergum ſuum ſublatum, ad Simeonis mandram illæſum prorſus pertulit. Deinde Simeonis iuſſu, qui C puero inſeruiebant, noctu egreſſi, intra oppidum eum, ita vt ſine diſcrimine omni à leone ſeruantis & cuſtoditus ferebatur, deduxerunt. Cæterùm multa quoque alia numerum ſuperantia Simeones egit, quæ ſanè tempore longiore, & lingua politiore, tum autem opere peculiari indigent. Ea hucuſque ſermone omnium celebrantur, à Simeooe Magiſtro (quanuis non ita doctè vt magnitudo rerum eius flagitauit) conſcripta. In quem librum & nos, abundantem copiam & vim operum ſancti viri cum ſtupore admirati, incidimus. Ex omni nanque non Romanorum tantum, verumetiam omnium (vt ita dicam) barbarorum ditione homines ad eum ventitabant, & ab eo quarùm indigebant rerum fructum continuò capiebāt. Et rami ei arbuſtorum in monte exortorum eſcas ſemper præbuere, ciDbo omni & potu præſtabiliores.

Quid Simeones de Euagrij Epiphanienſis cogitationibus quòd liberos amitteret, indicauerit.

Miracula eiuſdem. Lib. 6. cap. 24

Simeon magiſter vitam Simeona Stylita conſcripſit.

De ſancta Golinduch martyre. quæ in Perſide certamen martyrij ſuperſtes ſibi peruicit.

cap. 25.

De diua Golinduch poſt martyrium ſuperſtite.

TVm temporis verò etiam Golinduch martyr viuens enituit. Magis Perſicis prognata, Aſmodoch ſcilicet patre, & Myzuch matre: quæ pto illorum teligione, ignem & alias Perſarum abominationes colens, & ipſa execraræ Deoq́ue deteſtatæ idolomaniæ & magiæ dedita erat. Primario autem ex ſenatu viro in matrimonium collocata, duos progenuit filios. Et poſt triennium per ecſtaſin extra ſeipſam rapta, ab angelo diuino diſpenſationis ſaluris no-

ſtræ myſterio eſt iniriata. Proindeq́ue Magis tradita, multiſq́ue verberibus & tormentis, quæ omnia ſuperauit, expetita, miracula infinita & prodigia mirifica edidit: identidem angelo, qui dux eius fuit, ad eam veoiente, & vt leuiter & facilè omnia perferret curante. Multas etiam res arcanas indicauit, vtpote prouidentię gratiam à Deo cooſequuta. Poſtquàm verò per mulroa annos tormentis eſcruciata, coronam martyrij ferre concupiuit, qui ei ſæpius apparere ſolitus erat angelus aſſiſtens, & iuuenem quendam enſiferum producena, deſiderio eius ſatisfecit. Præcipiente nanque illo, iuuenis ferro caput eius reſecuit: & ſanguis è iugulo profluens, io ioteriorem eius lineam veſtem femoribus teous cruentatam, manauit. Quæ veſtis innumera viſa eſt edere miracula. atque illa etiam poſt reſectionem capitis deinceps ſuperſtes viſit. Et cum in Romanorum finibus ad Circeſium & Daras morata fuiſſet, etiam ad Hieroſolymorum partes peruenit, nouum ſpectaculum omnibus fidelibus, quippe viuente adhuc corpore ſtigmata Chriſti circunferens, viſa. Hæc ſanè quum grauiter à martyrij ærumnis afficeretur vrbes circuibat, angelo duce progrediens. neque quicquam medicinæ doloribus adhibuit, natiuis tantum thermarum lauactis vſa. Et quum domeſticos ſuos, & familiares omnes, atque alios præterea ad Chriſtum adduxiſſet, tandem Hierapoli, ſeculo hoc relicto, ad immortalem illam vitam conceſſit. Quæ viuens adhuc, ab imperatore in vrbem ſuam accita, imperio eius non paruit. Eius vitam Stephanus Hieropolitanus epiſcopus compoſuit, qoi cum illa fuit, & res quaſque ex ea didicit: hooorificè etiam & ſplendidè, corpore ſepeliendo, funus eius proſecutus.

Quomodo poſt Gregoriū Anaſtaſius Sinaites ſedem ſuā receperit: & de alijs patriarchis.

cap. 26.

Gregorij Theopolitani mors. Maximarum vrbium ſacrarū antiſtites.

TVm Gregorius quoque podagrico morbo, quo affligebatur, confectus, quum pharmacum io porione, quæ hermodactylus vocatur, à medico quodam data, ſumpſiſſet, vitam finiuit. Mortuua autem eſt, Gregorio veteris Romæ throoo præſidente, qoi Pelagio ſucceſſit. In noua verò Roma Ioanne Ieiuno eccleſiam gubernante, de quo paulò pòſt dicemus: Aleſandriæ tum Eulogius epiſcopum geſſit: Theopoli aoté, poſt Gregorium Aoaſtaſiua, anno vigeſimo tertio, in ſedem eſt reſtirutus. Hieroſolymis Ioannes hierarchicam dignitatem obtiouit, cui non ita multò pòſt defuncto, Neamus in epiſcopatu eſt ſubrogatus. Quo tempore duodecimus, Tiberij Mauricij imperij anous erat. Sed hæc hactenus.

Quæ Choſroes de Romanorum imperio prædixerit. Præterea quæ idem probo Chalcedonenſi epiſcopo de Deo genitrice dixerit.

Cap. 27.

QVod verò de Choſroæ rebus propè omiſi, id ita vt potero, hiſtoriæ mandabo. Magnum illud bellum quod Romanis cum Perſis fuit, conquieuit, pacta conuenta ex æquo Romanis atque Perſis ſeruantibua. Non autem committam, quin ea exponam, quæ Choſroes in operoſa vanitate Chaldæorum aſtronomiæ diu multumq́ue eſercitatus, diuinando prædixit. Ea verò tum ad Ioannem Armeniſtum copiarum ducem, quum bellum maſimè vigeret, diſiſſe fertur.

πολυπραγμοσύνη Chaldæorum aſtronomiæ.

Quum nanque Ioannes Choſroen ſcrius obiurgando reprehenderet, quòd moribus eſſet ſiniſtris, & animo ad res gerendas alieno & inepto, quódque regem minimè talem eſſe oporteret: huiuſmodi quiddam duci barbarus reſpondiſſe dicitur. Niſi quodammodo tempora ipſa nos per tyrannidem ſuam affligerent, haudquaquam tu ſcommate perſtringere magnum inter homines regem auſus fuiſſes. quandoquidem autem te rebus præſentibus magnopere efferſ, audi quid à diis de temporibua futuris ſit cõſtitutum. Redundabuot, vt ſis ſciens, in vos Romanos calamitates, & gens Babylonia Romanæ reipub. trib. in circulum circumactis hebdomadibus dominabitur. Poſtea verò quinta annorum hebdomade Romani Perſas in ſeruitutem redigent. His ita peractis, dies illa veſpera carens hominibus aduenier, & expectatus imperij finis aderit. Quo tempore corruptio abolebitur, & viuendi ratio ex inſtituto Dei obtinebit.

Choſroæ de imperio Romano prædictio.

Quæ verò præter opinionem omnem Probo etiam ipſi ad epiſcoparum Chalcedonenſem recens euecto, quum Cteſiphontem à Mauricio miſſus eſt, reſponderit, dicam. Acciuerat hunc meridie flagrante in regiam ſuam Choſroës. Et quum ſudore plurimo difflueret, ab epiſcopo, vt ſibi Dei genitricis imaginem ſpectandam exhiberet, petiit. Atque ille ſacram virginis matris effigiem, quam in tabella depictam ferebat, protulit, & ad conſpectum eius Perſarum regem admiſit. Perſa adoratione tabulam veneratus, archetypum ſiue primarium exemplar noctu ſibi aſtitiſſe, & diſiſſe retulit, Alexandri Macedonis victorias ſe illi coneedere. Ibi Probua epiſcopus in hæc verba regi reſpondit: Dudum id ei contigiſſe, quum in regnum reſtitutus eſſet, & eſitinſos tyrannos virtute & robore imperatoris viciſſet.

Probus epiſcopus Chalcedonenſis. Viſio nocturna eiuſdem Choſroæ.

Idemq́ue eum iureiurando ſtantem conſequuturum eſſe, ſi quid adhuc reliquiarum veterum illorum igni excoctorum laterum, ſicuti de eis à ſacroſancto Moſa ſcriptum eſt ſupereſſet. Verumenimuerò quum rebus Orieotia ſatia diu immorati ſimus, & bellum Perſicum legitimum, Deo adiuuante, fioem ceperit, ad res ab imperatore in Europa geſtaa ſe ſtylus conferat: vt & nos ad portum conſilij inſtitutiq́ue noſtri appellamus, & oous factorum actorum exponamus.

Hinc patet vltimum eſſe hunc hiſtoriæ eccleſiaſticæ Nicephori librum.

De rebus in Europa inter Romanos & Abares, quorum Chaganus dux fuit, geſtis.

Caput 28.

ITaque Ineunte vere, tranſlatis ex Oriente copiis, Maoricius Byzãtio ſoluit: & multis impedimentis interuenientibus, Anchialum contendit. Eò nanque excurrere velle Abares audierat, poſt aurcam illam menſam & elephantis ſpectaculum, multorúmqoe taleotorum auri largitionem:

Res Mauricij in Europa geſta.

nem: quæ illis imperator, pacem ſibi complectendam ratus, petentibus tribuit. Ac primùm Perinthum, quam nunc Heracleam nominant, quum quidem in terrores plures, & in maximam tempeſtatis procellam incidiſſet, venit. In qua vrbe Glyceriæ martyri, quæ ibi æde ſacra magnificè conſtructa honoratur, debitam religionem perſoluit. Et graue quiddam à barbarorum excurſionibus paſſus, exercitus duce in Europa Priſco creato, inde in vrbem imperantem eſt reuerſus. Abarum verò & Slauinorum gentes, Iſtro traiecto ſub Chagano Hunno militantes, Thraciamque percurrentes, & omnia paſſim diripientes, vſque ad Heracleam peruenerunt. Quin, Priſco duce Turuli ſe continente, Didymothicum quoque ſtratagemate ceperunt. Eorum impetum arte & conſilio quodam admirando imperator inhibuit, qui ſe claſſe inſtructa in eorum ſedes expeditionem facturum aſſimulauit. Quæ res metum illis ingentem incuſſit, & vel inuitos ad ſua redire coëgit. Poſt quorum diſceſſum imperator ad tranſitum Iſtri, ne rurſum barbari facilè in Thraciam excurrerent, firma militum præſidia collocauit. Priſcus autem Byzantium reuerſus, de † manubüs accuſatus eſt: & militarium copiarum præfecturæ dignitas ei abrogata, Petróque Mauricij fratri data. Verùm quum & is nihil præclarum ex ſentẽtia imperatoris gereret, adempto illi magiſtratu, eodemque Priſco reddito, domi ipſe conſedit. Priſcus in Europa pacta cum Chagano inita ſoluit. Ille ſiquidem prior bello repetito, derepentè cum innumerabili exercitu in Romanorum ditionem excurrerat, plurimáque caſtella ceperat. Templum quoque Alexandri martyris incenderat, eiuſque venerandas reliquias homo deteſtandus ex loculis ſuis eiectas, multa nefanda in eis patrans, maxima contumelia affecerat. Quapropter ſeptem vno die liberos amiſit, dignas eiuſcemodi contumeliæ pœnas perſoluens. Exinde idem Iſtrum, ea parte qua in mare prorumpit, tranſmiſit, & grauia damna dedit, Myſorum prædam (quod dicitur) omnia faciens. Quanuis Mauricius ex deſperatione quadam, Commentiolum ducem, cum plurimis hominum millibus, exercitum contra illius copias ducturum miſerit. Qui ſe in quodam occidentali caſtello, nihil agens, periculúmque effugiens, continuit. Longè verò pòſt miſſa legatione Mauricius Chagano, vt pacatiora conſilia ſequeretur, perſuaſit.

Priſcus Romanorum in Europa dux.
Abares & Slauini Thraciam vaſtant.
Chaganus Hunnus in Alexandri martyris cineres contumelioſus.
Impietatis eius pœna.

Quomodo Priſci legatus Chaganũ veteri exemplum adducens perſuaſerit, vt pacem rurſum complecteretur.
Cap. 29.

PORrò quum Chaganus Priſcum, quo minus amnem traiicere poſſet, quo tempore prædã plurimam Priſcus agebat, impediret: Theodorũ ss Medicum, virum cordatum, ſagacitatéque & prudentia multos excellentem, ad eum miſit. Qui quum barbarum frementem maximè, & ſuperbientem, & verborum faſtu exultantem (nationum enim omnium dominum ſe eſſe, minabundus iactabat) vidit, veteri quadam narratione barbaricum legatus leniit tumorem. Inquit enim. Audi Chagane veterem & vtilem orationẽ. Seſoſtris Aegyptiorum rex, illuſtris admodum & felix, plurimas & maximas ſibi ſubiecit nationes. Atque ex eo ſucceſſu in proteruam arrogantiam ſublatus, currum ſibi aureum pellucidis precioſiſque lapillis exornatũ fieri fecit. In quo conſidens, quatuor ex deuictis regibus currui, qui eum traherent, iugo illis impoſito, iunxit. Hoc verò quum ſæpius fieret, & celebri quodam feſtoque die, ex quatuor iſtis regibus vnus oculis conuerſis continuè retroſpiceret, & rotæ volubilitatem intueretur: Seſoſtriſque eum, cuius rei gratia tam frequenter oculos in rotam coniiceret, percontaretur, reſpondiſſe is fertur: Cum ſtupore admiror rotam, quum eam inſtabili modo ferri, atque aliàs aliter volui, & nunc quidem ſublimia demittentem, rurſus autem demiſſa ſublimantem conſpicio. Seſoſtris porrò vbi dictum id intellexit, ſtatuit, ne illi poſthac currum traherent. Barbarus verò ſubridens, ſatis ſe pacem complecti indicauit: & Priſcus ei † pro tranſitu bonam ſpoliorum partem, maxima quæque concedendo dedit: & ſe Romanorum ditione cedere (Romanum nanque id ſolum eſſe) ſignificauit. At Barbarus Romanos armis & iure belli id amiſiſſe reſpondit. Et quum Chaganus ad hunc modum familiarius cum Priſco rixaretur, Priſcus ei, quòd ex oriente profugiſſet, conuitij loco obiecit.

Barbaricus Chagani faſtus & inſolentia.
De fortunæ volubilis inſtabilitate exemplum pulchrum.

Expoſitio longior per digreſſionem, de Abarum origine vt ex Oriente in Occidentem tranſierint. Et de monte Icar. Et de veteribus Perſarum moribus & inſtitutis. Item de Vrbibus Taugaſt & Cubdam, quæ ab Alexandro Macedone conditæ eſſe feruntur.
Caput. 30.

QVanduquidem autem Caucaſiorum atque item Borealium Scytharum mentionem intulimus, age quę conſecuta ſint, perinde atque adiectitias narrationes, quanuis ad hiſtoriam non pertineãt, exponamus. Ante eos annos Chaganus, qui in Oriente à Turcis laudibus celebratur, Abdelarum, (alius autem, Ephthalitarum dixerit) gẽtis principe fortiter debellato, populi eius imperium ſibi ſumpſit. Ea victoria magnopere elatus: & Stemeiſchagano ſocio ſibi belli aſcito, Abarum quoq; nationem ditioni ſuæ ſubegit: non eorum Abarum qui in Europa & Pannonia ſedes ceperunt, falſò nanque ſibi iſti nomen id vſurparunt, quum ante Mauricij tempora eo adueniſſent. Vnde verò & ij genus ducant, paulò pòſt dicam. Itaque Abaribus à Chagano deuictis, ad eos illi, qui Taugaſt tenuere, confugerunt. Eſt autem Taugaſt ciuitas Turcorũ perquam celebris, Indis finitima, cuius populus omnium eſt fortiſſimus, gentem in vniuerſo orbe, quæ ei comparetur non habens. Inde verò ad vicinam nationem Mucritorum venerunt, cui & ipſi nationi magnũ eſt robur, & continua ad pericula, quæ magnis animis fortiter ſuſtineot, ſtudia. Chaganus porrò gentẽ quoque Sogor aggreſſus ſubegit, robuſtiſſimam & populoſiſſimã. Hæc ad amnem Tilaccolit', quem Turci Nigrũ, & antiquiſſimi principes Ver, & Cuni nominarunt: à quibus nominibus quędam etiam gentes appellationem ſunt ſortitæ. Porrò Iuſtiniano imperante, ex antiquis eius gentis optimatibus pars quædam profugiens, in Europam

Antiquitates Turcicæ. De Caucaſeis & Borealib' Scythis hiſtoria.
Chaganus Abdelarum, ſiue Ephthalitarum in Oriente victor.
Item Abarũ.
Taugaſt ciuitas Turcorum.
Mucritæ populi.
Sogor gens.
Til. flu. idem Niger, Ver. & Cuni.
Abares pop. ex oriente in Europam ſub Iuſtiniano venerunt.

Barſilt Vnigu ri Saberi pop. †

venit. Hi Abares ſeipſos nominarunt, ducémque E ſuum Chagani cognomento exornarunt. Sed- enim populi Hunnici Barſilt & Vniguri & Saberi, vbi partem gentis Ver & Cuni appropinquare ſibi viderunt, in timorem maximum inciderunt: Abares illos formidatos, in regionem eã veniſſe rati: eámque ob cauſam muneribus eos inuitarunt, & per ipſos Albania potiti ſunt. Et fugitiui ipſi animaduertentes, commodam ſibi eã appellationem eſſe, Abares deinceps ſeipſos nominarunt. Inter Scythicas nanque nationes ea gens longè bellicoſiſſima, & ad excurſiones faciendas aptiſſima eſſe perhibetur. Ad hodiernum ſanè vſque diem Pſeudabares iſti generis ortu diuiſi, partim ab Ver, partim à Cuni appellationem habent. Poſteaquam autem de rebus Pſeudabarum diximus, ad hiſtoriam contexendam redeamus. Sogor igitur deuicta, & Tucoch gentis principe ore gladij à Chagano ſublato, vnà cum hoc nationis eiuſdem cæſæ ſunt triginta myriades, ita vt continuata interemptorum cadauera dierum aliquot inhibuerint iter. Quum verò hæc tam præclara Chagano obtigiſſet victoria, ciuile inter Turcos exortum eſt bellum. Siquidem Turum quidnam Chagani conatus, res nouas molitus, copias magnas contraxit, quibus Chagano congreſſus ſuperior fuit. At ille alijs tribus Chaganis in ſocietatem belli vocatis, contra tyrannum progreſſus eſt: & pugna ad regionem Icar commiſſa, inter cædes multas tyrãnum interemit, & ditionem ſuam recuperauit.

Cædes triginta myriadum barbarorum. Ciuile inter Turcos bellũ. Turun. chaganus.

Victoriæ eius gratulatio cùm alijs Principibus, tum Mauricio ipſi eſt ſignificata. Procœmiũ gratulationis eius tale fuit, Romanorum imperatori magnus Deſpotes ſeptem gentium, & ſeptem orbis terræ climatum dominus. Enimuerò montem aureũ Perſæ vocant, Orientẽ verſus ſitum, propterea quòd frugum eſt feraciſſimus, pecoribuſq; & iumentis frequentiſſimus. Perſis autẽ lex eſt, vt potentiſſimo Chagano aureum hunc montem concedant. Iidem duabus hiſce rebus prorſus ſe gloriantes efferunt, quòd nunquam epidemiam peſtilentiæ viderint, & quòd rari in regione eorum ſint terræmotus. Terram autem Gaath & Sogdoanem concuſſiones & peſtilentias experiri dicunt. Turci ſanè ſummopere ignem colunt, aërem & aquam honorant, terram hymnis celebrant, & eam ſolam adorant. Deúmque, qui cœlum & terram condidit, nominant: cui etiam equis, bobus, & ouibus ſacrificant. Sacerdotes quoque habent, qui de rebus futuris diuinare exiſtimantur: apud Medos verò ſeptem G populi ordines, res præcipuas expediunt. Et lex antiqua partiri aliter negocia non permittit. Qui enim Arſacidarum ordo dicitur, regnum apud ſe retinet, & regi diadema imponit. Ordo alius rei militari præeſt: alij politia curæ eſt, Alius controuerſias de quopiam, quod arbitrario iudice indigeat, inter ambigentes exortas decidit. Quintus populi ordo equites regit. Qui hunc conſequitur, tributum à ciuibus & ſubditis exigit, & regio ærario præeſt. Septimus regis equos curat, & veſtem militarem ſeruat. Haſce leges in aula regia Darium qui Hyſtaſpis dictus eſt, ſacraſſe ferunt. Cæterùm ea ætate Turci ex Ver & Cuni profugientes, in Europam venerunt, & ſe Abaribus, qui ſub Chagano erant, ad decem ipſi millium numerum pertingentes, coniunxere. Turcorum autem Orientalium Chaganus bello ciuili confecto, proſperè res adminiſtrauit, & miſſis ad incolas Taugaſt legatis, fœdus cum illis legitimum iniit, regnumque ſuum pacauit. Princeps verò in Taugaſt, Taiſan nomen ſortitus eſt, quod lingua noſtra Dei filium ſonat. Pacatum & ſeditionibus vacuum regnum regionibus eius princeps obtinet, propterea quòd gens tota adminiſtrationem ei deferre ſolet. Statuas colunt, leges apud eos iuſtæ ſunt, vitam ſobriè ſemper degunt. Conſtitutionem ſacroſanctam habent, E ne quis virorum ſe auro exornet, quanuis auro & argento propter commoditatem mercimoniorum abundent. Diſterminat eam ditionem amnis, inter duos maximos inter ſe diſſidentes populos fluens, quorum alteri nigra, alteri coccinea veſtis eſt. Qui atro amictu gaudent flumine traiecto rubram geſtantibus veſtem bellum intulerunt, † & fortiter imperium omne obtinuerunt, quo tempore Mauricius Romanum imperium adminiſtrauit. Coniuges ibi regum aureos currus habent, qui à ſingulis bobus trahuntur. Boues iſti auro & magni precij lapillis ſplendidè ſunt ornati. Eiſdem freni quoque aurei ſunt. Et F qui regnum in Taugaſt ſuſcepiſſet, cum ſeptingentis fœminis noctem totam conſumebat. Vxores autem illuſtrium ibi virorum argenteis pilentis vtuntur. Porrò Taugaſt vrbem condidiſſe Alexandrum Macedonem, barbari dicunt, cum Bactrianos ſcilicet & Sogdoanem ſubegit, duodecim barbarorum myriadibus in ea combuſtis. Aliam quoque vrbem non ita multis miliaribus inde diſſitam, idem Alexander ſtatuiſſe fertur, quam Chubdam vocant. Cuius præfectum mortuum, lege hoc ita iubente, coniuges eius perpetuò lugent, neque vnquam à ſepulchro diſcedunt, pulla veſte indutæ, & capite nouacula raſo. Chubdam duo maximi amnes diuidunt, quorum ripis cupreſſi frequentes imminent. Multi in ea regione ſunt elephantes. Mercimonia autem ciues cum Indis exercent, corporibus quàm maximè cãdidis. Sunt ibi quoque vermes quàm plurimi, fila Serum nentes, multiplici & vario colore. Eos barbari magno ſtudio curant. De his hactenus: quæ quidem non fruſtra expoſui. Quum enim de Abarum gente, & eorum duce Chagano dicerem, vt ille propter Alexandri martyris malè tractatas reliquias pœnas dederit, & rem maximam mirificè à verbi matre geſtam hic commemoraturus eſſem, eam ob cauſam paululum à propoſito digreſſus, hæc retuli. Sed iam hiſtoriam noſtram ad carceres ipſos reuocemus.

Confundi videtur hic verſarũ & Turcorum nomina Icar mons aureus.

Terra Gabat. Sogdoane Turcorum religio.

Apud medos ſeptem populi ordines.

Darius Hiſtaſpis.

Taiſan princeps in Taugaſt.

Lex ſaluberrima.

† ἐ τὴν ἡγεμονίας τῆς ταυτῆς ἀν- λαβὼς ἐπικ- χοσίαις γυ- ναιξὶν κατ- πατιχέζε- το.

ciuitatis Taugaſt conditor Alexander magnus.

Cædes duodecim myriadũ barbarorum. ciuitas Chubdan.

Bombyces.

† *Populi qui hic commemorantur prope omnes in Pannonia conſederunt. De Avaribus ſiue Saberis, dubium non eſt, qui Sabaria nomen reliquerant. Ver Slauorum lingua, etiam nunc Pannus ſiue Hungarus dicitur. Vri & Vrzj Hungari ſunt. Vnigri ipſiſſimi Hungari ſunt. Cunorum nomen & gens ipſa nunc quoque Hungariæ partem retinet, &c.*

Quæ Mauricius ad tumulum ſanctæ & inclytæ martyris Euphemiæ fecerit. *cap. 31.*

Hoc

De ſanguine vnguento è corpore diuæ Euphemiæ Chalcedone profluente. Miraculum hoc curioſitate ſua inueſtigauit Mauricius.

A HOc loco autem quid Mauricio in celeberrima martyre Ephemia acciderit, dicã. Iners namque cogitatio imperatori inceſſerat, vt anxiè nimis de ingentibus eius miraculis inquireret, & fallaciam hominum prodigia ab ea edita eſſe putaret. Ex aduerſo Conſtantinopolis inclyta Chalcedonenſium ciuitas ſita eſt, vbi ſanè tẽplum quoque eſt magnificè conſtructum. Diximus autem nõ ita dudum, ſacroſanctas eius reliquias olim in hoc ipſo templo, in vrna marmorea repoſitas eſſe. Atque in eiuſdem memoria, miraculum inſigne, atque eis qui id non viderunt, propè incredibile fieri ſolere. Ex quo enim illa in martyrij ſtadio decurrit, & corpus eius in monumẽto conditum eſt, ipſo paſſionis eius die, in conſpectu omnium, loci eius epiſcopus, ſpongiis quibuſdam ex defunctæ corpore B ſanguinis liquorem haurit. Sanguinem ſanè veluti ab recens cæſo corpore vulnerum tabo miſtum, & vnguentis quibuſdam ex ſeipſis natis temperatum cernas, quem exiguis vitreis vaſculis epiſcopus exceptum atque diuiſum, turbæ aduenienti donat. Hoc igitur auditum, ſicuti dixi, animi quadam væcordia in dubiũ vocans Mauricius, quum tempus appeteret, argenteum ornatum ex ſepulchro detrahit, & imperiali ſigno monumentum martyris obſignat. ſic enim hoc incredulitatis volebat audacia. Poſtquam autẽ tempus ipſum quod debebat, aduenit, curioſè myſterium indagat, accuratiúſque experimento ſolicito miraculum explorat. Ecce tibi verò rurſum, ſicuti antea, ſanguis vnguento cõditus, inſtar riuuli è monumento promanat, & ſpongiæ ſanguine ſuaueolẽti pingueſcunt. Et martyr ipſa C tum, vt prolixius ſanguinis fons proflueret, fecit: atque illa ad hunc modum imperatoris incredulitatem erudiens, caſtigauit. Ipſe autem digitis ſanguini admotis, eóque humore delibutis, ſeipſum ſanctificando conſperſit: & reipſa, vt id crederet, perſuaſus, deinceps cum admiratione laudes ſuas clara voce martyri tribuit.

De inſigni miraculo, quod ad monumentum Glyceriæ martyris vnguento ſcaturiens, ad Heracleam verſus accidit. Cap. 32.

De conſimili vnguento ad diuæ Glyceriæ tumulum miraculo. Item de idololatrarũ per id expiato piaculo.

MInimè verò abs re fuerit, ſi celeberrimæ martyris iſtius prodigio, admirandæ Glyceriæ, & ipſius martyris, miraculum coniunxero. Vir quidam, cui Paulino nomen erat, obſcu D ro loco natus, in bonis tamen diſciplinis admodum educatus, manifeſtò in impoſtorum & maleficorum barathrum demerſus eſſe deprehẽſus eſt. Incantatori huic & mago argentea fuit peluis, in qua deteſtandum cruorem excipiens, per eum execrandus ipſe cum apoſtatis virtutibus colloquebatur. Vaſculum in neceſſitate flagitãte argentariis vendidit. Qui precio numerato lanceam eam receperunt, venalémque & ipſi pro foribus cuiuis prætereunti emendi liberam facultatem faciẽtes propoſuerunt. Accidit autem, vt Petinthius antiſtes Byzantij eſſet, & peluim eam, ita vt venundabatur, compararet. Itaque cum vaſculo empto ſe in ſedem ſuam recepit, & ob reuerentiam vnguenti martyris Glyceriæ, ſublato priore vaſe æneo, argenteum iſtud repoſuit, cultui † diuinitùs manantis vnguenti id maximè conuenire arbitratus. Atque ille quidẽ hoc ſic fecit. Riuus autem vnguenti conſtitit. Martyr enim ipſa piaculum tantum deteſtata, gratiam & donum id cohibuit. Haudquaquam enim fas eſſe, tacens enim dicebat, vt mundum immundo contingeretur. Hoc poſtquam diebus plurimis fieri cognouit epiſcopus, oppidò quàm grauiter tulit, variáſque curas in animo ipſe ſuo, quod ipſius culpa Eccleſia commoditate tanta orbari deberet, volutauit. Proinde ad lacbrymas & preces conuerſus, Deo ſupplicauit, vt rem tam grauẽ auferret, & facti eius cauſam latentem oſtenderet. Deus verò ritè abominationem eam amoliens, & inſciriam miſericordia legitimè proſequens, antiſtiti in ſomnis lancis piaculum manifeſtat. Ille ſtatim argenteam phialam ſubducit, & priorẽ illam æream, perinde atque puram & quaſi virginem atq; immaculatam miniſtram cultui religioſo reſtituit. Et ecce tibi, derepentè vnguentum curſum ſcaturit, & miraculorum latex denuò exundat. Piaculum autem execrandum manifeſtò in apertũ producitur, & non aliter quàm in publicis columnis inciſum proponitur, vbíque gloria ſua redditur. Ea res vbi ad imperatoris aures, per primariæ ſedis epiſcopũ (Ioãnes is ieiunus erat) relata eſt, princeps ab eodem epiſcopo ad reos capitali ſupplicio perſequendos excitatus eſt, (nam is reſipiſcentia atque pœnitentia crimen corrigere voluit) iudicium igitur maximum cogitur, & maleficorum multitudo ingens producitur. Qui in grauem carcerem conjecti, ad ſupplicia, debitas perſoluturi pœnas traditi ſunt. Inter quos Paulinus in * palum ſumma parte hiãtem actus, turpiter vitam finiit: quum prius cædis filij ſui ſpectator fuiſſet. Siquidem & hunc abundè impiè impoſturæ & maleficij portentis imbuerat. Atque hoc ita eſt geſtum. Quod verò præter opinionem omnem aliud à Verbi matre eodem tempore eſt actum, id quoque referam.

† προχύτην μέγαν.

** in crucem ſcilicet.*

Vt dignas vindicta diuina pœnas, exegerit ab iis, qui contra immaculatam Dei matrem, blaſphemam auſi ſunt mouere linguam. Caput 33.

Exemplũ vindicatæ humanitus ſimul & diuinitus in virginem matrem blaſphemiæ.

GRæci quidam ſiue Gẽtiles in cuiuſdã domo conuiuantes, & vino ſeſe inuitantes, poſt prandium ſimulátque ſatis adbiberãt, blaſphemare & conuitiis proſcindere Verbi matrẽ cœpere: poſtremum hoc compotationi adhibentes ſtudium, vt quæcunque aliquis eorum excogitare poſſet, abſurda atque indigna, per ea ridens œconomiæ & diſpenſationis ſalutis noſtrę myſterio illuderet. Impietas ea poſtquam innotuit, illi quidem condignas petulãtis linguæ pœnas dedere. Aedium autem, in quibus confidentes graui blaſphemiæ indulſerant, dominus à ſacris noſtris non alienus, tum quidem, quod res ita tulerit, periculum effugit. Non multo verò pòſt, noctu ei dormienti in ſomnis Dei genitrix aſtitit, cui diligentius, Ecquid ſe, quænam eſſet, noſſet, percunctanti: poſtquam ipſe, noſſe ſe eã profeſſus eſt: illa ei cõtumeliarum indignitatem in memoriam reuocauit. Tum ille miſer ſupplex illi eſſe, veniámque delicti petere: & ne tam citò morte mulctaretur, ſed tempus ei pœnitẽtiæ re-

linqueretur, orare. Illa, daturum ſe hoc ei, neque E
in præſentia ipſum ita morte pœnas luiturum, promittere: vimine autem, quod manu geſtare videbatur, genua eius circumcircà veluti exarãs, circumſcribere. Id vbi factum, abolãs, ei poſtea non apparuit. At ille ſomno diſcuſſo, membra ea quæ vimine notata fuerãt, ſtatim ab * reliquo corpore diſrupta inuenit, recenti ſanguine profluente. Et in publicum productus, iuſtum omnibus iudicium promulgauit. Qui verò id audierunt, laudes Deo, propter tam inopinatum miraculum, cantarunt. Matrem itidem Dei celebrarunt, quæ ita ſemper Chriſtianorum genus tueretur, quæque nouo quodammodo affectionem erga nos ſuam, quamuis præter naturam eius ſit, vt quenquam puniat, vi quadam adacta oſtenderet, vt ſcilicet religio nobis ſtabilis & F
firma eſſet.

* διαῤῥαγέντα εὐθὺς τῆς ὁλομελείας.

* Ad finem huius libri ex Suida annotatio eſt de Cõſtantino copronymo, imperatore Conſtantinopolitano, qui longè pòſt imperauit, in virginem matrem contumelioſus. Res eſt huic argumento congruens.

De ſancto Ioanne Ieiuno archiepiſcopali dignitate Conſtantinopoli ornato. Caput 34.

Ioannis Ieiuni archiepiſcopi Conſtantinop. mors.

TVm verò etiam hierarcha vrbis Conſtantinopolitanę Ioãnes, poſt epiſcopatus ſui annos tredecim, ex hac vita deceſſit. Qui quod voluptates expugnarit, animique perturbationes coërcuerit, & imperium in ventrem exercuerit, G
νηστευτὴς, hoc eſt ieiunator, à Byzantiis cognominatus eſt: vir ex idiotarum quidem ille & opificij non inhoneſti ordine progreſſus, ſed qui propter præſtãtem virtutem ad epiſcopatus faſtigium ſublatus ſit. De quo quum multa alia memoratu digna prædicẽtur, tum illud maximè celebratur, quòd propter ſuam erga pauperes affectionem & miſericordiam, † pluribus ab imperatore talentis mutuò ſumptis, ſyngraphã illi dederit, qua ſubſtantiam ſuam mutuæ pecuniæ tãquam hypothecam oppoſuit atque impignorauit. At poſtquàm is è vita migrauit, Mauricius antiſtitis facultates inquirens, paupertatem eum magnoperè conſectatum fuiſſe comperit: eúmque de virtute tanta admiratus, ſyngraphã ſtatim diſcerpſit: & lectulum tantum ligneum, qui in bonis eius repertus eſt, & amiculum laneum tenue admodum, necnon penulam quandã de- H
formem (fuerat nanque Ioannes malè veſtitus, frugalitate vitæ conſpicuus) in aulam imperialem inferri iuſſit, eáque rebus omnibus prætulit. Et ieiuniorum ſolenni tempore deinceps, lectis ex auro & lapillis precioſis cõcinnatis, ſericiſq; veſtibus, & aliis imperialibus deliciis valedicto, ligneo præſulis eius toro noctibus totis vſus eſt, gratiam quandam diuinam ex eo ſe conſequuturum exiſtimans. Tum quoque Maurorũ gẽs in Libya viſa eſt, à Germania ducibus bello locis ſuis expulſa.

De eiuſdem ſanctimonia. Alii Ioannẽ Eleemoſynarium nominant, cuius ſacri cineres in arce Budenſi fuere.

† *Inter Ioannem iſtum & Gregorium epiſcopum Romanum contentio fuit: quòd Ioannes Oecumenicus epiſcopus nominari voluerit, cui propterea Gregorius reſtitit. Blond. Greg. Epiſt. lib. 4. cap. 29.*

Qualia indicia cædem Mauricij Imperatoris præceſſerint: & de quibuſdam portentis. Caput 35.

EOdem tempore plurima etiam indicia apparuere, imperatoris mortem portẽdentia. Primùm enim cometa maximus viſus eſt plurimis coruſcans diebus. Et alia quæ accidit res, clarius etiam id oſtendit. Nam vir quidam qui quàm tenuiſſimè vixerat, & in vita ſolitaria ſeſe contemplatione rerum arcanarum exercuerat, vitæque iſti mundanæ renunciauerat, ſtrictum gladium in foro (celebris hic verbis locus eſt) vſque ad veſtibulum aulæ imperialis gerẽs, proceſſit, & voce magna prædixit, breui imperatorem vnà cum liberis & cõiuge ferro cæſum iri. Æſtatis verò tempore, Herodianus etiam quidã, id quod de imperatore futurum eſſet, propalàm renunciauit: atque is non ſine diuina ſorte ſibi prædictionem eam manifeſtatam eſſe confirmauit. Alia inſuper prodigia tum tẽporis accidere, quæ nunquam antea aliquis vel vidit, vel audiuit. In Thracia ſiquidem mulier puerum genuit monſtroſum prorſus, naturæq; ipſius * piaculum. Oculis nanque, palpebris, & ſuperciliis caruit, neque reliqua corporis conſtitutione formam & effigiem iuſtam habuit: quippe cui neque manus, neque brachia eſſent, & cui ad † coxendices cauda piſcis illis innata dependeret. Quod portentum vbi imperator vidit, interfici id iuſſit, gladiúmque ſtatim exoſculatus eſt. Mater autem quæ monſtrũ ipſum protulerat, quandoquidem ſua culpa ad inopinatum miraculum nihil contuliſſet, crimine abſoluta eſt. Tum etiã ex imperialibus equis præſtantiſſimus, & aureo ornatu ſpectatiſſimus, derepentè concidens, ruptus eſt. In ſuburbanis autem imperantis ciuitatis vicis, alia quoque monſtra nata ſunt: puer videlicet quatuor pedes habens, & biceps alter, vterque verò ferro conciſus eſt.

Signa Mauricij mortem præcuntia.

Prodigioſus partus.

* πλημμέλημα.

† πρὸς τῶ ἰσχίω ἰχθύος οὐραῖον ἦν αὐτῶ συμφυές.

De animantibus humana forma, quæ in flumine Nilo apparuerunt. Cap. 36.

DEcimonono imperij Mauricij anno, † Mena præfecto Ægyptum gubernante, etiam in flumine Nilo portẽta quædam extiterunt. Poſtquam enim præfectus in Delta (locus hic apud Aegyptios præclarus eſt, ex literæ eius figura nomen adeptus) venit, & ipſo diluculo ad amnis ripã iter fecit, ſubitò ex fluminis alueo qui quidam horrorem ſecum afferẽs, prodiit vultu Giganti ſimilis, aſpectu graui, capillo ſubflauo & canis

Menas Ægypti præfectus.

Apparitio duorum hominum aquatiliũ, in amne Nilo.

Autores habeo in equeſtri ordine ſplendentes, viſum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem toto corpore abſoluta ſimilitudine aſcendere nauigia nocturnis temporibus, ſtatímque degrauari quas inſederit partes: & ſi diutius permaneat, etiam mergi. Plinius libro nono, cap. 5. Volaterranus ante annos plusquam ducentos extitiſſe ſcribit in Apulia iuuenem in mari viuere inter beluas aſſuetum, qui cum antea Nicolaus, poſtea hanc ob cauſam Colapiſces eſt nominatus. Aetate noſtra apud Batauos marinus homo viſus eſt à pluribus, qui etiam ſupra duos annos ibi detentus eſt, mutus erat & iam incipiebat fari. Verùm hic peſtilentia ictus, in mare eſt remiſſus gaudens & exiliens. Ludo. Viues lib. 2. de Verit. fid. Chriſtian.

Tritones iſti in Nilo flumine cōſpecti, vbi Pharao tyrannus Iſraëliticos infantes ſubmerſit, duplicis tyrannidis monſtroſam dominationem portenderunt.

canis reſperſo, pectore ingēri, dorſo & brachiis heroicum quiddam præ ſe ſerens, atque pubetenus quum ſubinde ex vndis ſubſiliret, ſpectādum ſe præbens, reliquo verò corpore ſub aqua latens: veluti enim erubeſceret, ſic arcana naturæ occuliauit. Eum vbi dua conſpexit, ſolenniter eum identidem adiurauit, ſiquidem dæmonium eſſet, vt è conſpectu abiret, & in ſolitudinem ſe reciperet: ſin creatria aliqua vis id protuliſſet, vt ne prius ſpectandum ſe ſubduceret, quàm omnes inopinato aſpectu ſatiati eſſent. Itaque animans id (hominem enim dicere non auſim) diutius conſtitit adiuratione coſtrictū, ſéque omnibus conſpiciendum præbuit. Tertio deinde die, ſub auroram, aliud etiā animās muliebri forma (nam id natura ſatis indicabat) ex vndis emerſit. Nam vultus ipſius leuitas, comæ prolixitas, necnon reliqua corporis cōſtitutio, & capilli partim complicati, partim ſoluti, formæque ſplendor, fœminam eſſe denunciabant: ſed coma ei ſubnigra, facies candida, naſus mediocris, & digiti in manibus decentes erant. In ore tenera florebant labia, vbera leniter intumeſcebant, & papillæ à pubertate recēti paululum prominere conſpicienti videbantur. Reliquas mulieris partes flumē occultabat, arcana thalami coniugalis myſteria ſpectatoribus perinde atque eis qui ſacris ſecretioribus initiati non eſſent, ſubducēs. Dua igitur ipſe & cohors eius vſque ad occaſum ſolis ſpectaculo eo oculos pauere, quo tempore & animalia ea intimos amnis receſſus ſubiere, quum ſilentio ſeſe vidēda exhibuiſſent. Muta namque taciturnitate cōſpectum ſui ſpectatoribus præbuerunt. Ea omnibus verò infauſtus hiſce indiciis, imperator grauem rerum exitum coniectando colligebat. Et iam tum futuri caſus metu perturbabatur: propterea quod, qui diligēter hiſtorias coſcripſerunt, haudquaquam commoda rebuſpubl. eiuſcemodi prodigiorū oſtenta eſſe, memoriæ prodiderant.

Maurici imperatoris, propter prodigia eiuſmodi perturbatio.

Quomodo Commentiolus & Priſcus, duces regionum Europæ, cum Abaribus congreſſi, ſupra triginta millia hoſtium ceciderint. Et rurſus quadam de Choſroe. Caput 37.

Priſcus & Commentiolus rectè aduerſus barbaros rem gerunt.

NOn multum interceſſit temporis, quum Priſcus & Commentiolus regionum Europæ præfecti, ſoluta ea, quam arte quadā cum Chagano Abare pepigerant, pace, clàm id iubēte principe, ratibus Iſtrum traiecerunt. Atq; vbi primùm in Viminacium (inſula ea eſt in Iſtro flumine ſita) delati, & deinde ſubitò cum barbaris & quibuſdam aliis congreſſi ſunt, vnius mēſis ſpatio plurimis præliis ſupra triginta millia Abarum, Gipedum, & Slauinorum interimerūt: eorundémque vltra quindecim millia ceperunt: & victoria tali potiti, qualem vix vnquā aliquis ab hoſtibus reportaſſe cognitus eſt, retroceſſerunt. Captiuos porrò Chagano per legationem petenti, Mauricius reſtituit. Hyberno autē tempore, quum Romanorū copiæ, vi cogente Cōmentiolo, ſtratam lapidib. Traiani viam, Gerontio vetuſtæ nobilitatis viro, qui cētum & duodecim annos natus erat, duce tranſiiſſent: acerrimo frigore exorto, multi interiere. Et Cōmen-

A tiolus quidem Byzantium eſt reuerſus: Priſcus verò in Thracia remanſit, excurſionibus hoſtiū ſi quæ fierent, obuiam iturus. Sed enim primo vere quum Conſtantinopolim veniſſet, denuò dux declaratus eſt. Decimonono imperij Mauricij anno nihil magnum à Romanis & barbaris geſtum. Tum verò Mauricius Theodoſium filium ſponſum ingenti cum apparatu fecit, legitimo matrimonio ei Germani filia coniuncta, viri præſtātiſſimi & Senatoris præclariſſimi. Sed & Choſroes Babylone tum regens, à ſociis noſtris Syris, & finitimarum eis regionum populis incitatus, rumpere pacta cum Romanis fœdera cogitabat. Verum vbi imperator legationem ad eum miſit, pacta quidem rurſus cōfirmata ſunt. Orator autem ipſe legatione obita, malè eſt acceptus: propterea quod imperatori dixerit, Perſarum regem verba hæc audientibus ſatrapis in B medium protuliſſe. Propter oratoris ipſius virtutem bellum intermitto, Eam enim rem vbi imperator audiuit, indignè tulit, & Georgio (id namque oratoris nomen erat) periculoſus legationis eius lapſus fuit. Ita nāque res fert, vt oratio ſi non ea qua opus eſt, ratione diſpenſetur, magnas eis calamitates, qui illa abutuntur, pariat. De his hactenus.

Theodoſius Mauricij filius Germani filiam in matrimonium ducit.

Exemplum arrogantis & inſolentis legati & oratoris.

Legitimus linguæ vſus.

Quomodo Byzantij plebs contra Mauricium ſeditionem & tumultum excitarit. Et vt Chaganus captiuos omnes, quos Mauricius redimere ſuperſederat, ferro necauerit. Caput 38.

Petrus Mauricij frater, Europæ præfectus.

VIgeſimum iam in imperio Mauricius princeps agebat annum, quum Petro fratri præ-C fecturam Europæ demandauit. Et peſtilentia ſubitò coorta, vehementer imperantem vrbem afflixit. Poſtquam verò tempus natalis Chriſti aduenit (conſueuerat quippe princeps vnà cum populo feſtum eum diem in templo agere) & rū pro conſuetudine ſua, Mauricius multitudini honorem cum habuit, nonnulli ex plebe rebus nouis ſolicitati, ſeditionem aduerſus eum mouerunt: eundémque ſaxis petentes, conuitiis inſuper proſciderunt. Ibi tum ille ægrè periculo vitato in Dei genetricis tēplum, quod Blachernas populus nominare conſueuit, ſaluus confugit. Magna autem religione delubrum id Byzātij colunt. Dicitur namque, & creditur, veſtes Mariæ virginis, & partem quandam admirandæ eius zonæ, capitiſque etiam amiculum in aurea vrna ibi aſſeruari, ſicuti à me ſuprà dictum eſt. D Imperator porrò adeò leniter in ſeditioſos animaduertit, vt præclariores ex rebellibus reſipiſcere, moderatioráque conſilia ſequi iuſſerit: reliquos autem ſe puniturum eſſe aſſimulauerit, Itaque ita ſoluta, reuertendi eis in vrbem, poteſtatem fecit. Porrò Petrus cum Romanis copiis Palaſtolum profectus, atque ibi æſtate moratus, ineunte autumno in Dardaniæ angulum conceſſit. Ibi namque congregati Abarum multitudinem, & caſtra ad Abſirh habere ſudierat. Hortabatur autem Petrum Mauricius, vt

Seditio plebis Conſtantinopolitanæ aduerſus Mauricium principem.

Mauricius in templum Blachernarū confugit.

Nimium leniter Mauricius in ſeditioſos animaduertit.

* *Apud Diaconum eſt, vno etiam aureo nummo Chaganum ſingulorum captiuorū caput Mauricio redimendum obtuliſſe, illúmque conditionem eam non accepiſſe.*

† κατὰ τεροδίδοται. *Milites rebelles Mauricio & ducib. ei⁹.* *Mauricius captiuos plurimos vili mercede à Chagano non redimit.* *Viſio numinis irati, Mauricio noctu oblata.* *Idem de Phoca inquirit.*

quicquid tandem poſſet aduerſos Chaganũ ſa-E cceret, neque exercitum inde exire pateretur, ſed arte quadam & callida adminiſtratione † proderet. Indignabatur enim præteritarum iniuriarum memor militibus ſeditione atque rebellione gaudentibus. At Chaganus clam progreſſus Macedoniam percurrit: & infinitam multitudinem hominum ſecũ ducens, propè ad Conſtantinopolim acceſſit, duobúſq; aureis virũ quenque redimendum obtulit. Quum autem ea conditio Mauricio grauis videretur, & tam vilẽ redemptionẽ auaritia victus reiiceret, furore percitus tyrannus, captiuos multòrum milium omnes enſe concidit. Cuius rei gratia Deum inſenſum ei factum eſſe, creditur. In ſomnis etenim ei apparens Chriſtus, Phocæ eum ordinis militaris ductori traditum eſſe dixit. Et Mauricius à ſomno excitatus, Philippicum ſororium ſuum acciri è vinculis iuſſit. Primæ enim nominis eius literæ ſucceſſionem ei quàm maximè ſuſpectã habebat. Atque ob eam cauſam vinctum eum tenebat, Imperium ad illum deuolutum iri exiſtimans. Philippicum ergo eum, ſi quem militem Phocam noſſet, interrogauit. Atque quum ille reſpondiſſet, Phocam eum eſſe, qui non ita pridem imperio eius impudenter reſtitiſſet: Imperator, quibúſnam is moribus eſſet, percunctatus eſt. Et vbi timidũ eſſe cognouit: Si timidus reuera, inquit, profectò & percuſſor eſt. Verum enimuerò Mauricius ob tantę multitudinis cædem, odium omnium incurrit, conuitiiſque ab omnibus eſt proſciſſus.

Odium hominũ erga Mauricium. *Omnis homicida timidus.*

Quomodo exercitus in Europa, ſeditione facta, centurionem Phocam Romanorum imperatorem declararunt. Cap. 39.

Rebellio militum aduerſus Petrum præfectum. *Iidem, Petro reiecto, Phocã ſibi præficiũt.* *Hungaricum hoc eſt.* *Iidem Theodoſio Mauricii filio imperium deferũt.*

QVum exercitus diutius in Myſia eſſet, & milites à Petro quietis gratia, belli finem atque miſſionem, reditúmq; ad ſedes ſuas peterent: Petrus autem mato perſimilis, Principis imperio potius parendum, copiáſque vltra Iſtrum continendas eſſe cẽſeret, mirum eſt quã id multitudo, Imperium detrectãs, ægrè tulerit. Et Petrus viginti miliaria ab exercitu ſeceſſit. Ad quem milites octo viros delectos, inter quos etiã Phocas perniciosiſſimus tyrannus erat, miſerunt. Poſtquam ille in ſententia ſua perſtitit, & imperatoris mãdatum eſſe, vt exercitus vltra Iſtrum permaneret, aſſeuerauit: multitudo ipſa H ira feruens, Centurionem Phocam ſibiipſi præfecit, Petro repudiato. Poſtea etiam Phoca in clypeo ſublató, electionẽ eius cum plurima acclamatione renunciauit. Quod vbi Petrus reſciuit, profugit, & ad imperatorem rem omnẽ retulit. Mauricius tribunis plebis euocatis, populi numerũ inueſtigauit: nihil prorſus de eo, quod deſertor Phocas præfectus renunciatus eſſet, ſolicitus. Idem vrbem ipſam imperãtem & ſuburbanos eius vicos diſpoſitis cuſtodiis muniuit. Deinde etiam ad multitudinem illam rebellem legationem miſit. At tyrannus minimè mãdata eius curauit, ratione omni & oratione reiecta. Et exercitus Romanus ſeditione mota, ad Theodoſium Mauricij filium, ad Callicratiam venationibus ſeſe oblectantem, epiſtolã dedit, vt vel imperium ſuſciperet, vel eo Germano ſocero cederet. De cæterò namque minimè ſe paſſuros eſſe denunciarunt, vt Romanas copias à Mauricio gubernari cerneret. Hæc poſtquã imperatori ſunt ſignificata, Germanus, veluti ſuſpicionem de ſe præbuerit, propterea exercitũ res nouas molitum eſſe, vt ipſum ad rei Romanæ ſummam adminiſtrandam legerent, ſupplex in Dei genitricis templum confugit: *a* quod Cyrũ conſtruxiſſe fama eſt, qui conſol ſub Theodoſio fuit, bonus admodum vir, & eloquẽtiæ doctrinæque omnis perquàm ſtudioſus, quas ſingulari amore & † ſana quadam inſania eſt proſequutus. Poſteà verò Germanus etiam ad templum maximum, quod Iuſtinianus ambitione ſumma & magnificentia, magnis ſumptibus rerum vniuerſarum Deo conſtruxit, tranſiit. Eam ſanè ob F cauſam Princeps filium Theodoſium fuſtibus cædi iuſſit, ſuſpectum eum habens, quòd arcano conſilio Germano ſocero, vt ad opem diuinam confugeret, ſubiecerit. Et miſſis hominibus certis, Germanum inde extrahere tentauit. Plebs autem vrbana vbi id reſciuit, tumultum mouit, ius templi defendens: Germanũ que, qui eò confugerat, vt ſe ibi contineret, perſuaſit. Atque ſutore tãquam duce eis præeunte, ſcommata plurima plerique in Principem cõtorſerunt, eíque quòd cum Marcione ſentiret, cum cõuitio obiecerunt: cuius hæreſis cum ſtulta quadam religione, fatua & contemptibilis eſt. Quum igitur ingens tumultus maximè ſæuiret, qui vrbis mœnia ſeruabant cuſtodes, hiſce rebus auditis, reliquæ ſe tumultuanti multitudini ipſi quoq; immiſcent. Et plebs vndequaque concurrens, & G mali eius tempeſtate fluctuans, in ædes Conſtãtini, cui Lardy cognomen erat, impetum facit: quem virum Mauricius inter reliquos patricios charum maximè habebat. illuſtris enim erat, & ex primatis ſenatoribus vnus ad patriciatus dignitatis ſublimitatem euectus, tributis etiam Orientalium regionum præpoſitus: eum Romanis præfectum prætorio appellare mos eſt. Huius ædibus omniuoro igni traditis, cœptóq; eo per audaciam ratione omni carentem furibundè peracto, inde abiere.

Germanus affectati imperii ſuſpectus, ad eccleſias confugit. *† σώφρονι τινὶ μανίᾳ.* *a Cyrus conſularis.* *Theodoſius à patre fuſtibus cædi iuſſus.* *Hungaricum & hoc.* *Tumultus vrbis Conſtantinopolitanæ.*

Maurici fuga. Et aduentus tyranni in imperantem vrbem, & Maurici liberorúmque eius cædes. Capvt 40.

plebs furioſa Conſtantini Lardy patricii ædes incendit. *Mauricii ex vrbe Conſtãtinopolitana fuga.* *Cyriacus epiſcopus Conſtãtinop.* *Conſtantinopoli frequẽtes ſunt podagrici.*

ITaque Mauricius de rerum ſumma deſperans, & multitudinem cædis odio ad tyrannum deficientem, ipſúmque etiam Cyriacũ (qui poſt Ioannem dignitatem Hierarchicam ſuſceperat, quum prius presbyter & œconomus eccleſiæ magnæ fuiſſet) conuitiis proſcindentem videns, de media nocte imperiali prætexta poſita, priuatáque veſte ſumpta, ſimul cum cõiuge & liberis, dromone conſcenſo, in Orientẽ profugere conatur, non exiguam ſecũ pecuniæ vim portans. Et poſtquam in ſinum Nicomediæ ad templum Autonomi martyris (Soræum vernacula lingua nominatur, Conſtantinopoli autem plurimùm centum & quinquaginta ſtadiis abeſt) veniſſet, tempeſtate ſæua circumuenitur: & præterea conſueta ſibi podagra derepentè correptus impeditur. Cuius morbi ſanè quàm infelix prouentus & vbertas obuenire eis ſolet,

qui

qui continuè imperialem vrbem incolũt. Ex eo A loco Theodoſium filium ad Choſroem legat, qui opem ab eo peteret: eique in memoriam reuocaret, quòd & ipſi de ſumma regni periclitanti Mauricius id conſeruarit. Aequum quippe piúmque eſſe, vt ille parem ſibi referret gratiam, quum eius domus ſimul omnis in maximũ eſſet adducta diſcrimen. Sed enim Germanus Theodoſij Mauricij filij ſocer, quum velut in nauigium, ſic in imperium Romanum, nullis fulcris aut fundamentis nixum, incidiſſet, gubernacula eius regere eſt aggreſſus. Verum Praſini (ordo hic & factio Romanæ plebis eſt) ſpes eius inciderunt. Proinde & ipſe per deſperationem rerũ, ſe ad beneuolentiam tyranni contulit: eúmque, ad quem vt ita dicam fortuna inclinauit, adorauit. Statim namque Praſinorum factio imperia- B lem regiam occupauit, & tyranno imperatoriis acclamationibus applauſit. Phocas Theodoro quodam viro inſigni miſſo, vrbis antiſtitem (patriarcham hunc appellare homines ſoliti ſunt) & populi delectos acciuit. Qui quum in templo Ioannis Baptiſtæ, in ea ſuburbana ciuitatis parte quæ Septimum dicitur, conueniſſent, coronam imperatoriam peſtiferæ beluæ impoſuerunt. Atque ille e veſtigiò apparatu præclaro Byzãtium ingreditur, aurum ad inſtat imbris vbique ſpargens, & Byzantios ciues ea munificentia in introitu ſuo exhilarãs. Poſtea verò Leontiã quoque vxorem Auguſtam renunciat, & ſplendido triumpho in aulam imperialem deducit. Porrò quum populi factiones grauiter odiis inter ſe C decertarent, † altera earum vulgò dixiſſe fertur: Vade, præſentem rerum ſtatum cognoſce: Mauricius enim nondum mortuus eſt. Quibus verbis tyrannus exauditis, tum quidem multitudinem oblatrãtem compeſcuit: poſtera autem die totus ad cædem Mauricij, veluti furiis quibuſdã raptus eſt. Itaque illum cum podagræ & chiragræ doloribus conflictantem, ex eo quem diaimus ſino, vnà cum cõiuge & liberis, inter quos etiam Theodoſius ex itinere legationis retractus erat. e regionè Conſtantinopoli, vbi Chalcedonenſis ciuitas eſt, in Eutropij portum traduxit: & primùm liberos ipſos in conſpectu patris occidit, in quorum cuiuſque cæde verba illa pater protulit: Iuſtus es Domine, & iuſtum iudicium tuum. Deinde verò & ipſe Mauricius reſectionẽ capitis ſuſtinens, ferro cæſus occubuit, egregia animi virtute in ſumma ea calamitate exhibita. Quum namque liberorum nutrix infante vno imperiali ſubtracto, puerum ipſa ſuũ † lactẽtem ad cædem protuliſſet, Mauriciũ aſtãtem percuſſoribus arcanum ſuppreſſi pueri ſui conſilium indicaſſe ferunt: quòd minimè æquũ eſſe duceret, vt in alium, quum ab ipſo Deus pœnas expeteret, animaduerteretur. Atque eo infante iugulato, cædes eiuſmodi pro ſanguine lacteum liquorem profudit. Ad hunc modum imperator, qui naturæ legibus ſuperior eſſe viſus fuerat, vitã finiuit, poſtquam ſexaginta tres ætatis annos tranſegiſſet, viginti autem ex eis in imperio enituiſſet.

Germanus ſe Phocæ permittit.

Praſinorum Conſtantinopoli factio.

Phocas imperator Rom. coronatur.

† Factio hæc venetorum fuit. ὕπαγε, μάθε τὴν κατάστασιν.

Miſeranda Mauricij ſuorúmque cædes.

Eiuſdem in vltimo vitæ actu pietas, & animi fortitudo.

† ὑπομάζιον.

De nudatione Imperialium cadauerum, & de aliis tyranni cædibus. Et de prædictione imperialis cædis Alexandriæ facta. Cap. 41.

CAdauera autem imperialia, oppidò quàm lachrymoſum ludicrum, ibi in littore maris iactata ſunt, ita vt illitam vndam purpureo ſanguinis cruore infecerint: nunc quidem fluctibus ipſis in terram leniter appulſa, nunc verò reciprocante maris impetu reducta. Ex eo deinde loco tranſlata, prouentum lacrymarum eis tulerunt, qui illa nudata & ad ſpectaculum expoſita conſpexerunt. Ad eúmque etiam modum à tyrannicis militibus ſpectata, in Tribunali (ita enim dicitur campus qui ad Septimum eſt) temerè proiecta ſunt. Sic enim per eiuſmodi ſpectaculum exercitum ab omni humanitate alieniſſimum, piaculi quoque participem fieri oportebat: vt ſcilicet * quod fraudem & malitiã odit, nulliſque corrumpitur donis Dei iudicium, om- B nes eos retributionis irretiret plagis. Pernicioſus nanque & execrabilis exercitus ille, grauiſſimis maximiſque circumuentus ærumnis, per varias clades vitam hanc morte commutauit. Poſtquam enim Perſica rurſum expeditio ſumendorum armorum libertatem accepit, Choſroe admiſſum in Mauricio piaculũ indignè ferẽte, bellum ſcilicet motum eſt: & exercitus variis modis ſimul & diuinæ vindictæ pœnas, & ipſorum præliorum caſus ſubiit: quum quandoque ipſo conflictus tempore, ſæuum in modum cœleſti igne peteretur: quandoque autem fame & direptione multimoda, captiuitatéque poſt victoriam amiſſam affligeretur. Maxima verò eius pars ore gladij concidit, & † ferri quaſi aliud a- C gentis opus facta eſt. Neque prius à Perſis victoria diſceſſit, quàm impius iſte & tyranni cõſectator exercitus totus interiit. Quod ſanè ſatis ex eo quod modò dicetur, coniicere licet. Non enim multo pòſt, nondum quatuordecim annis elapſis, quum Heraclius aduerſus Razatẽ bellũ gereret, & delectum militum haberet, duos tantum ex ea multitudine, quæ tyranno fauerat, reliquos is inuenit. Sed enim vbi tempus ipſum nouas militum copias Romanis tribuit, & exercitus ille vitioſus omnis peſſum iit, res ſecundæ apud Perſas mutatæ ſunt, & poſtquam Babylonius ille draco Choſroes Hormiſdæ filius, nulla miſericordia interemptus eſt, Perſicum bellum finem ſuum habuit. Verum enimuerò tyrannos impiis flagitiis ebrius, ſe ad aliorũ etiam cædes armauit. Proinde Petrũ Mauricij fratrem ferro necat. Occiditur præterea, cuius ſæpe facta mẽ- D tio eſt, dux Commentiolus: item Georgius Philippici filius: Proſentinus etiam, cui curas & cõſilia ſua Petrus crediderat. Poſtremò verò & Theodoſius Mauricij ſucceſſor, ex itinere, ſicut dictum eſt, retractus. Fama autem obtinet, percuſſorem Theodoſio parcentem, alium pro eo admodũ illi ſimilem enſe iugulaſſe. Ipſum verò Theodoſium profugum, in locis multis multa expertum, poſtea morbo interiiſſe. Atque ea quidẽ fama per omnes Romani imperij ditiones vulgata eſt. Sed eam barbarus quidã error, perquàm tenui coniectura id facere auſus, protulit: propterea quod caput eius ſolum, vnà cũ aliis qui cæſi ſunt, exhibitum non ſit. Verùm inquiſitio ipſa ſatis ſolicitudine ſumma defatigata, Theodoſium etiam mortuum eſſe cognouit. Ipſam imperatricem Conſtantinam cum tribus filiabus tyrannus in priuatorum ordinẽ redegit:

Cadauera imperialia ludibrio habita.

* μισοπόνηρος τοῦ θεοῦ καὶ ἀδέκαστος κρίσις.

Milites omnes defectores, qui ad Phocã deſciuerunt, malè diſperierunt.

† ξίφος ἀλλότριον ἔργον.

Cognatorum & fautorum Mauricij cædes.

Conſtantinæ Auguſtæ filiarumque eius cædes.

& primùm quidem eas in vili quadam & exili domuncula incluſit, poſtremò verò ferro etiam interimi iuſſit. Eorum autem cæterorúmq; imperialium corporum (decem autem fuere) reliquiæ, longo pòſt tempore in Mamantis martyris templo, propè murum cui Xylocercus nomen eſt, repoſitæ ſunt. Templum autem id Pharaſmanes eunuchus conſtruxit, qui ſub Iuſtiniano imperialis cubiculi præfectus fuit. Porrò in communis ſepulchri eorum monumento Epigramma hoc inſculptum eſt:

Epitaphium eius.

" *O ego mille modis regum miſeranda duorum,*
" *Mauricii coniunx, filia Tiberij:*
Edocta regina fatis, fœcundáque mater,
*Quam * fuit multorum commoda ſceptra ducũ,*
Militis inſidis iaceo, populique furore:
" *Et mecum coniunx progeniéſque iacet.*
" *Nã miſera Niobes ego ſum vitale cadauer:*
" *Plurãne cæſſa, plura Iocaſta tulit?*
" *Eſto, iurè pater: quur pignora parua necantur?*
" *Humani prorſus neſcia turba doli.*
Non iam Roma meis carpet à frondibus vmbram.
Eruta Threicio ſtirps Aquilone iacet.

* ὡς ἀγαθὸν πολλοῖς ἡ πολυκοιρανίη.

Interitus Mauricii, eadis ipſius tẽpore, Alexãdriæ nũciata.

Illud etiam haudquaquam ſilentio prętcribo, dignum in primis quod memoriæ rerumque geſtarum tabulis mãdetur. Siquidem ea ipſa hora, qua Mauricius interemptus eſt, res ea omnis, vt geſta eſt, Alexandriæ, ſtatuis quæ in Tychæo celebri vrbis eius regione ſtabant, & tum baſibus ſuis dilapſæ erant, voce clariore quid imperatori Mauricio accideret, referẽtibus, viro cuidam præclara vita inſigni, noctu ibi deambulanti, indicata eſt. † Quam rem Alexandriæ Auguſtalis, & Petrus Aegyptiæ prouinciæ præfectus, accuratius ſignis certis notatam, veram fuiſſe, nono die poſtquam acerbus nuncius iſte in Aegyptũ G peruenit, compererunt. Multa verò eiuſmodi, quæ rem futuram portenderunt, accidiſſe cognouimus. Ea vero ſi ſingula ſcripto perſequi velimus, tempus nos prorſus defecerit.

† *Interea calligraphus quidam Alexandriæ venerabilis vir, ex matutina vigilia domum vadens, media nocte videt ſtatuas ex metallo æris abſtractas, & voce grandi dicentes, interemptum Mauricium & filios eius. Diac.*

Quomodo Mauricius Deum orauerit, vt ei hic pœnas dare diuinæ vindictæ liceret: id quod aſſequutus eſt. Et de ædificiis ab eo conſtructis. Caput 42.

MAuricius ſanè imperator, aliquo ante cædem tempore memens propter conſcien- H tiam ſibi, quod captiuos deſpexiſſet, eóſque vili precio, pecuniæ cupiditate victus, quos Chaganus furore percitus concidit, non redemiſſet, in celebrioribus orbis terrarum templis, miſſis eò literis ſupplicari pro ſe vni ex ſuperſubſtantiali Trinitate Chriſto Deo mandaſſe, & ab hominibus virtute præſtantibus, vt deum exorarẽt petiiſſe dicitur: quò ſcilicet ſuorum per vitam actorum ipſe remuneratione in mortali hac vita, fariſque obnoxio mundo, recipere liceret. Et imaginem quandam Chriſti clarè & euidenter vocem edidiſſe ferunt, qua illi fore prædictũ eſt, vt deſiderii votique ſui compos fieret, & in hac vita pœnas penderet. Nonnulli eam imaginem E eſſe volunt, quæ in † ærea Palatij: alij vero maximè, quæ in ſpecioſa porta templi ſanctorum quadraginta Chriſti martyrum ſita eſt, & pictura ſua quàm proximè ad ſimilitudinem vultus Chriſti accedit. Mauricius imperator ſummoperè viros eloquentia inſignes coluit: liberalis etiam erga eos qui pulcherrimis optimíſque diſciplinis præclaram operam nauaſſent. Celebria quoque opera in Romani imperij ditione conſtruxit: quorum vnum eſt, quadraginta ſanctorum delubrum, quod Tiberius antea ædificare aggreſſus fuerat. Sacrã item Apoſtoli Pauli ædem Tarſi Ciliciæ, hunc conſtruxiſſe ferunt. Fertur & illud quoque de eo, quòd tertiam partem penſionum vectigalium ſubditis ſuis remiſerit: quódque liberaliter Byzantiis triginta talẽta donauerit, vt aquæductuum meatus renouarent. F Idem præclarum illud ſtemma & ornamentum, quod ei Sophia Auguſta ſocrus & cõiunx Conſtantina ambitioſè admodum & magnificè elaborauerant, quum id ne ſemel quidẽ geſtaſſet, maximo Dei templo intulit, & diuinæ menſæ conſecratũ, aurea catella ſuſpendit: quod *a* ipſum ornamentum vſque ad *b* expugnationẽ vrbis durauit. Sub ipſo quoque † Philippicus, & Petrus frater eius, ille quidem Chryſopoli monaſterium, hic verò Conſtantinopoli, eã quę Areobindi dicitur ædem conſtruxit. Vtrumque autem templum Dei genitrici dicatum. Sed & Cyriacus patriarcha, Mauricio imperante, diaconiſſæ magnificum erexit monaſterium. Mauricij imperatoris res eiuſmodi finem habuere.

Mauricius Deum, vt in hac vita delictorum ſuorũ pœnas lueret orauit.

Ante æneam Palatii portam. Diac. τῶν βασιλείων τὰ τε προπύλαια καὶ ἡ χαλκῆ...

† In viſione ante æneam palatii portã imaginis Saluatoris ſe vidit aſſiſtere. Diac.

a Leo impe. Conſtantinopolitanus Cõſtantini Copronymi fil. coronam à Mauricio principe Deo dicatam nefario capiti ſuo impoſuit, captus gẽmarũ & auri ſplẽdore. Zonar.

b Non ſemel à Mauricii tẽporibus Byzantium hoſtiliter captũ eſt, & direptum.

† Philippicum Diaconus etiã Mauricii generum fuiſſe ſcribit.

Vt Choſroes propter Mauricii cædem pace ſoluta, Oriẽtem hoſtiliter peragrans, ad Chalcedonem vſque excurrerit. Et de aliis quæ Romanorum imperium peruaſerunt, calamitatibus. Caput 43.

VBi autem *a* Phocas imperium ſuſcepit, multorum ſtatim generum mala Romanorum imperio incubuere. Quinto namque ab inito imperio menſe, literas ad Choſroem, quòd cõſuetudo huiuſmodi à multo tempore Romanis & Perſis fuerit, per Lilium familiarem ſuum, qui etiam Mauricij cædem patrauit, miſit, quibus literis ad Imperialem dignitatem conſcendiſſe ſe ſignificabat. Ille verò irę intemperus actus, legitimam Mauricio vindictam præſtare volens, pacta cum Romanis fœdera rupit, & pernicioſum illud orbi claſſicum cecinit. Id namq; Perſarum ſimul & Romanorum fœlicem tranquillúmque ſtatum ſoluit. Eóque initio Perſicũ bellum eſt ortum. Et Perſæ Syriam, Palæſtinam, Phœnicem quoque breui ſubegere. Ditioni quoque ſuæ Armeniam, mox Cappadociã, Galatiam, & Paphlagoniam adiecere. Quin impetu quem cohibere non eſſet ducti, ad ipſam vſque Chalcedonem, quæ ex aduerſo Byzantio ſita eſt, aduenere. Parte verò alia, Abares Europam omnia vaſtantes percurrerunt, & cædes hominum plurima graſſata eſt, qualem haud quiſquã vnquam vidit: non tantum ciuibus paſſim ſed ipſis etiam militaribus copiis interemptis. Animantia item occidentia cladem plurimam accepere, & prouentus omnis generis frugum nullus fuit. Acceſſere fames & peſtilentiæ. Hyemca

a Aduerſa res Rom. imperii ſub Phoca.

Perſarum aduerſus Rom. res proſpera.

Barbarorum incurſiones.

item

item iogentes, naturam ipſæ ſuam ſuperantes, ita vt mare frigore congelatum piſces poſtea mortuos eiecerit. Aetas quoque bomioum generis omnis cæſa, & tépla atque alia quæcunque ædificia venuſtè ſplendidéque conſtructa, frequentibus Perſarom incorſionibus peſſundata: quòd Choſroes, ſicuti dictú eſt, pacem propter Mauricium videlicet reſciderit. Ac ille quidem foris omnia igne vaſtans, rempublicam affligebat: Phocas verò domi vrbē peius accipiebat. Proinde in equeſtri quodā ludicro certamine, quòd eum nonnulli ſcommate perſtrinxiſſent, ebrium eſſe dicentes, furore flagrans, non paucis ex clarioribus ciuibus captis, quibuſdam membra amputauit, nóoullos io altum mare conieciт, alios verò io carcere incluſit.

Phoca imperitunitas & crodelitas.

* *Circenſibus ludis Praſini conuitiis eum laceſſentes, clamarunt: Iterom Ingabaſta bibiſti? Iterum ſenſum perdidiſti? Draco.*

De ſeditione inter Iudaes & Chriſtianos Antiochiæ orta: vt in eo tomolto etiam Anaſtaſius Sinaites epiſcopus caſus ſit. Et de Cyriaco, Thoma, & Sergio, Conſtantinopolitanis epiſcopis. Cap 44.

Tumultus Antiochenus ioter Iudaes & Chriſtianos.

ANtiochiæ verò grauis tumultus fuit, quòd Hebtæi turſom aduerſus Chriſtianos, per res nouas inſurrexerint. Io ea ſeditione Iudęi ſuperiores fuere. Ingentem nanque Chriſtianorū multitodinem aut ferro conciderunt, aut igni, qoem in ędes eorum coniecerant, exuſſerūt. Eos Phocas, impij & flagitioſi facinoris pœnas ſumens, tormentis ſubdidit, atque vrbe exegit. Illi verò & ciuitatis eius antiſtitē Anaſtaſium, Gregorij ſucceſſorem, è throno ſuo deturbatum, funéque pedibus alligato, per vrbem tractū, fœda morte affecerunt. * Podendas namque oaturæ partes inter trabendum enſe exciſas, io os eius iniecere. Poſtea verò illum perinde atque holocauſtum qooddam igni tradidere: virum ſapientia & virtute pręclarum, primariúmque dogmatum eccleſiæ doctorem: quippe qui lucūbrationes multas eidem reliquerit. Hoius liber eſt cui nomen ὁδηγός, hoc eſt, viæ dux, & eccleſiæ dogmatum † fines, aliáque præterea multa. Item in ſextum Pſalmom liber, in ingreſſo ieioniorum editus. Ego verò orationem etiam eius quandā legi, ad Antiochenos, in introitu ſoo ſcriptam. Et pacificatoriam aliam, quam trigeſimotertio anno in thronom ſuom poſtliminio reuerſus cō poſuit, Mauricio imperium obtinēte: quem etiā in eo ſcripto, quod ab exilio reuocatus ſit, laudibos effert. Huic Anaſtaſio, propterea quòd in Synæo monte philoſophatus ſit, & ſenſum ibi carnis domuerit, Synaitæ cognomen inditū eſt. Atqoe ille quidē io populi tumultu peremptus, vitam finiit. Poſt eum aotem quum ſex annis à reditu in epiſcopatu enituiſſet, paſtorale munus Antiochiæ Anaſtaſius alter ſuſcepit. Et ante hūc Cyriacus etiā, Conſtantinopolitanæ vrbis epiſcopus, vndecim annis in ſacra functione tranſactis, ſedem eam Thomæ reliquit: qui diaconi & ſacellarij in eccleſia monus obiens, ad Pontificium thronom conſcendit. Hic verò tribos aonis, & duobus oon amplius menſibus ſacro

Martyrium Anaſtaſii Antiocheni epiſcopi.

* *τὴν τῆς αἰδοῦς φύσιν.*

ὅροι.

Anaſtaſii horus ſcripta.

Anaſtaſius alter, eius Antiochia ſucceſſor.

Cyriaci Conſtantinopoli ſucceſſor Thomas, Thoma Sergios.

monere functus, impio Sergio ſede ceſſit. Thomas iſte domum maximam in ædibos * epiſcopalibos extruxit: quæ domus, nomen à coooditore ſuo acceptum, in hodiernum vſque diem retinet, & Thomaitis vocatur. At Sergios diacooos quidem eccleſiæ fuit: ſed à Syris & Iacobitis generis origioem traxit.

* *ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ.*

De ſchiſmatibus, quæ poſt quartam & quintam ſanctam Synodum in eccleſiam irrepſerunt. Caput 45.

QVis verò Iacobos fuerit, vnde Iacobitæ nomen acceperunt & alia præterea quæ io hiſtoria hac omiſſa ſunt, æquum eſſe poto vt hic referam. Altios autem narrationem peram. Poſtquā Eutycheti & Dioſcoro à ſancta qoarta Chalcedooenſi Synodo dignitas abrogata eſt, qui illorum dogmata defenderunt, facta ab eccleſia catholica defectione, διακρινομένους hoc eſt, ſegregatos ſiue ambigentes, ſeipſos appellarunt: neque vllo modò, vt quæ rectè in concilio ſancto ſtatuta eſſent, comprobarēt, adduci potuere. Ii in doodecim ſectas diſſecti ſuot. Ex quibus multa millia hæreſum pullolarunt. Ex quarum ſectatoribus quidam Eutychianiſtæ vocari, quòd Dioſcorum tantum & Eutychetem reciperent: qui Chriſtum docuerunt patri quidem conſubſtantialem eſſe, nobis autem minimè: propterea quòd nobis noo aſſentiontur, veram eſſe in Chriſto humanam naturam profitētibus. Poſtqoam autē imperator Leo diē ſuum obiit, atque Zeno & Anaſtaſius imperij adminiſtrationem ſuſceperunt, quam maximā libertatem ſibi qui quartæ Synodo reſtiterunt, vſurpauēre. Eodem tempore & Acephali, quorū dux Seuerus Antiochenus fuit, vnam verbi & carnis naturam malè prædicantes: & præterea Iacobitarum, Theodoſianorum, Iulianiſtarum, & plurimorum aliorum caterua, eccleſiæ inſultarunt, qui Monophyſitæ appellati ſunt, quòd vnam verbi & carnis naturam, poſt ineffabilem vnionem in Chriſto eſſe ſentiant & doceant. Acephali benoticum Zeonis imperatoris ſcriptom, quo ſcilicet ad vnionem eccleſias perducere voluit, propterea qoòd ille ſanctam quartam Synodum anathemati noo ſubieciſſet, minimè receperunt. Acephali autem ob eam cauſam dicti ſunt, quod ſub epiſcopis non fuerint. Proinde epiſcopis & ſacerdotibus apud eos deſuoctis, neque baptiſmos, iuxta ſolennem & receptum eccleſiæ morem apod eos adminiſtratus, neque oblatio aut res aliqua dioina facta, miniſteriúmve eccleſiaſticum, ſicuti mos eſt, celebratum eſt. Communionem verò illi à plurimo tempore aſſeruatam habētes, feriis paſchalibus in minotiſſimas inciſam partes, conuenientibus ad ſe hominibus dederunt. Quo tempore quam quiſqoe voluiſſet, placitam ſibi ſumebat poteſtatem. Et propterea quod quilibet, quod ſibi viſum eſſet, fidei inſertū voluit, qoamplurima defectorum & hæreticorū turba exorta eſt: Tritheitarum, Agnoetarum, Theopaſchitarum, Iacobitarum, Armeniorum, Seueritarum, & Aphthartodocitarū, initio à Iuliano Halicaroaſſæo ſumpto: qui creatum quidē Domini corpus eſſe opinatus eſt, ſed idem ab ipſa

De Iacobitarū, eorūque hæreſum ſectis.

Eutychianiſta.

Acephali.

Monophyſita.

Hæreſis ἀκέφαλος.

Conſeruatio Euchariſtia etiam apud hæreticos.

Multarū hæreſum autor Iulianus Halicarnaſſeus.

Phantaſiaſta Manichæi.

Oppugnatio ſynodi Chalcedonenſis.

fuit admirādus: in Platonis & Ariſtotelis doctrina maximopere verſatus. Quapropter eorum, poſſimùm verò Ariſtotelis, obſcurè dictorum luculentiſſimas reliquit enarrationes: quæ hodie quoque extant. Hic etiam impio Sergio Cōſtantinopolitanæ tū eccleſiæ hierarchiæ, admonitus ab eo, vt hæreſim eiuſmodi conſtitueret, librum acutiſſimum compoſuit, qui διαιτητὴς, hoc eſt arbiter, ſiue de vnione inſcriptus, decem capitulis omnem eam hæreſim contexit. Ad comprobandum autem piaculare ſuum dogma, omnem prorſus accuratiſſimè mouit Philoſophiam. Multa præterea alia ſcripta Philoponus iſte edidit, ad Græcos & hæreſes reliquas, & ad alios quoſdam: in quibus hæc etiam, impium † dogma inſtituens, refert. Omnia hæc ſenſui atq; oculis ſubiecta corpora, iuxta materiam & formam, ex eo quod non eſt, in id quod eſt, producta, à Deo ſunt: corruptibiliáque ſunt, & corrumpuntur, ſecūdum materiam & formam. Pro hiſce verò corporibus corpora alia viſibilibus iſtis longè præſtantiora, incorruptibilia & ſempiterna, à Deo conduntur. Ad hæc, conſummationem ſiue interitum viſibilis huius mundi, ac rurſum noui mundi creationem alteram, aſſerit. Statuit etiam mortuorum reſurrectionem eſſe, rationalium videlicet animatum cum corruptibili corpore indiſſolubilem vnionem. Quibus ſententiis renitens Conon, ipſum iuxtà & lucubrationes eius, ſicuti à me dicetur, reiecit: quāuis eas antea receperit. Conon ipſe corpora dixit non ſecundum materiam, ſed tantum iuxta formam occidere, eáque denuò cōformari, præſtabiliorem ſpeciē materia ipſa recipiente. Mundi ille quoque creationem iuxta materiā & formam, interitum autem eiuſdem iuxta formam ſolummodo, non autem ſecundum materiam, ferre dicit. Reſurrectionem verò mortuorū eſſe corporis iſtius cum anima rationali vnionē indiſſolubilem decernit. Enimuerò Philoponus præter ea quæ diximus, hæc quoque † philoſophatur: ſeu potius, vt verius dicam, * nugatur. Itaque natura quęlibet non ſimpliciter, id quod eſt, dicitur, ſed dupliciter. Vno enim modo quum communem cuiuſlibet naturæ rationem ipſam per ſeipſam contemplamur, veluti hominis aut equi naturam, in nullo indiuiduorū extantem. Alio verò modo, quum eam ipſam cōmunem naturam in indiuiduis exiſtentē, & particularem maximè in quolibet eorum ſubſiſtentiam recipientem, neque cuipiam alij, pręterquā illi ipſi ſoli de cæterò conuenientem, conſideramus. Quod namq; in me eſt animal rationale & mortale, nulli reliquorum homini commune eſt. Neque quæ in hoc ipſo animante eſt natura, in alio quopiam fuerit. Quòd verò has ipſas notiones de naturis & ſubſiſtētiis eccleſiæ doctrina habeat, ex eo conſtat, quòd naturam quidem patris & filij & ſpiritus ſancti profitemur, tres autem horum ſubſiſtentias ſiue perſonas prædicamus, per quas quælibet proprietate quadā à reliquis diſcernitur. Quænam etenim ſit natura vna diuinitatis, quàm communis diuinæ naturæ ratio, ipſa per ſeipſam conſiderata, & nuda contemplatione à proprietate cuiuſque diſcreta? Et quòd propriè & peculiariter rurſum naturæ nomen conſideremus, dum rationem naturæ in quolibet indiuiduorum ſiue ſubſiſtentiarum communem, propriam atque peculiarē cuiuſlibet factam, quæ nulli deinceps alij, quod ſub communem ſpeciem cadat, coaptari poſſit, contemplamur, ea re patet, quòd in duabus Chriſti naturis, vnionem diuinitatis inquam & humanitatis docemus. Non enim communem, quam in ſancta Trinitate conſideramus diuinitatem, incarnatam eſſe dicimus: ſic etenim & patris & ſpiritus ſancti incarnationem prædicauerimus: ſed neque communem humanæ naturæ rationem vnitam eſſe Deo verbo opinamur. Eo namque pacto, & qui ante Verbi aduentum extiterunt, & qui poſtea futuri erant, hominibus omnibus, vnitum eſſe Dei verbū rectè dicatur. Cæterùm ſatis liquet, nos hic diuinitatis naturā dicere eam, quæ eſt in ſubſiſtentia Verbi, non communis diuinitatis naturam. Itaque etiā vnā naturam Dei Verbi incarnatam eſſe profitemur, disertè eam à patre & ſpirito ſancto ſecernētes: ita vt hic quoque communem naturæ rationem, propriam iam Dei Verbi eſſe intelligentes, Verbi naturam incarnatam dicamus. Et naturam itidem humanitatis vnitam Verbo dicentes, particularem maximè illam ſubſiſtentiam, quam ſolam ex omnibus Verbum aſſumpſit, ſentimus.

† δογματίζων ἀθέως.

Ioannes Philoponus acutè quidem, ſed non rectè dictum.

Conon aduerſarius Philoponi.

† φιλοσοφεῖ.

* φλυαρεῖ.

Eiuſdem Philoponi ſubtiles nugæ de ſententia Monophyſitarū.

De monacho Leontio, & Georgio Piſida. caput 48.

SEd Philoponus cum ſectatoribus ſuis, communem humanam naturam, ipſámque etiam diuinam, quam indiuiſibilem dicimus, in plurimas partitur perſonas, diſcernens eam, & ſingulatim indiuiduis tribuens, & tribus ſuperſubſtantialis naturæ ſubſiſtentiis diſpertiēs. Id verò ipſum à rectè ſentientibus prorſus eſt alienum: quemadmodum hoc magnus in theologia vir Gregorius clariſſimè, in libro ad Euagrium monachum de diuinitate ſcripto, aſtruit. Quin etiā poſt illum eruditi quidam homines, ea quę perperàm à Philopono prolata ſunt, refellerunt. Et quùm plerique alij ſcriptis ſuis ea oppugnarūt, tum Leontius monachus omniū maximè egregium librum triginta capitum contra illum cōſcripſit, quo ſimul & hęreſim eam prorſus euertit & piam noſtram ſententiam valde cōfirmat. Poſt hunc & admirandus ille diaconus atq; referendarius Georgius Piſides, æqualis ſiue coætaneus illius, quamuis ætate aliquanto iunior, Iambis pulcherrimis, quos ſcribere conſueuerat, cum dicta hæreſi congreſſus, rem ſeriam ludicro temperando, ad hunc modum refert, abſurditatem illius refutans:

ψηφίζεται θάτερον μίαν τε καὶ μίαν.
εἰ γὰρ μίαν τε καὶ μίαν λέγῃς μίαν,
γέλως τὸ λεχθὲν γίγνεται καὶ παιδίοις.
Vnam atque mox vnam lapillo computat.
At vnam & vnam fortè ſi vnam dixeris,
Pueri vel ipſi tale dictum riſerint.

Quod autem verſiculis hic expreſſi, ſic habet. Profiteris, inquit, Philopone, philoſophorū omniū laborioſiſſime & ſapientiſſime, duas naturas in Verbo vnitas eſſe: vnam diuinitatis, & vnā humanitatis. Si ergo duas naturas dicis in eo conueniſſe, quomodo duas in vnā rurſus cō-

Refutatores Philoponi.

Gregorius Nazāzenus.

Leontius monachus.

Georgius Piſides.

2

trahis? Vna namque & vna duæ ſunt, non vna. Itaque ſi quis in eadem ſubiecta re, duo quędã prædicando indicet, eáque ipſa rurſum in vnum redigat, ridendum ſe meritò præbeat. Talia Monophyſitarum fuit hæreſis, impij Neſtorij hæreſi prorſus contraria. Neſtorius enim, propter duas naturas, duas etiam ſubſiſtentias numerat: iſti verò propter vnam ſubſiſtentiam, vnã quoque ſubſiſtentiam & naturam. Verùm Neſtorij hæreſis, vt de hac rurſus agamus, non dicit Deũ hominem factum eſſe, neque de cœlo deſcendiſſe, & humanæ naturæ ſubſtantia ipſa vnitum eſſe, ſed habitu quodam & affectione. Vnitum namque Deum Verbum ſic homini ex Maria prognato refert, vti ſe amicus amico per affectionem vnit. Et multos Neſtorius, vnionẽ Dei & hominis nominans, latenti quadam fraude fallit: reipſa autem diuiſionem, nõ vnionẽ aperiiſſimè docet. Si namque dices, non ſubſtantia ipſa Deum Verbum homini, ſed amica quadam affectione vnitũ eſſe, non vnio certa, ſed diſiunctio vera fuerit. Quapropter eundem & tenuem & ſublimem hominem idem Neſtorius dixit: tenuem quidem, veluti ſubſtantiali Dei vnione deſtitutum: ſublimem verò, tanquam à prima natiuitate virtutibus perfectum. Proinde etiam reuera Dei genitricem, non Dei genitricẽ homo nefarius nominauit, ſed Chriſti genitricem vocauit: perinde atque diuinum hominem & Deo amicum genuerit, qui vnctionem quampiam à Deo, propheticam videlicet aut regalem & põtificalem dignitatem acceperit, non autem ſubſtantia etiam ipſa Deo vnitus per incarnationẽ fuerit. Atque hæc quidem Neſtorius. * Infœliciſſimus autem melioribus etiam rebus ſuis Eutyches, Deum quidem natum eſſe ex immeculata virgine & Dei genitrice profitetur, idque ipſum ſolum rectè piéque poſuit: † fictam verò carnem eius fuiſſe opinatus eſt, & quæ præterea ille alie perperàm docuit. Ipſum namque Deum verbum dixit immutabili * modo mutatum & carnem factum, in ſpeciem † finxiſſe atque aſſimulaſſe ſalutis noſtrę œconomiã & adminiſtrationem. Itaque corporalia omnia in ſpeciẽ phãtaſia quedam ſimulata atque ficta ei affuiſſe aſſeruit. Et hocipſum, quòd natura illa diuina, quæ circumſcribi & comprehendi nequit, cruci affixe ſit, in ſpeciem per phantaſiam geſtum eſſe ſtatuit. De duabus hiſce hæreſibus inter ſe prorſus, ſicuti diximus, contrariis, Neſtorianorum inquam, & Monophyſitarum, quibus poſtea Ioannes Philoponus Alexandrinus præut, hactenus ſit dictum.

Monophyſitarum hæreſi contraria Neſtorii hæreſis.

* σχετικῇ τινὶ διαθέσει.

ἀτυχέστατος τὰ κρείττονα ἀυτυχής.

Eutychetis hæreſis.

† πεπλασμένην.

* ἀτρέπτως.

† φαντάσαι τὴν οἰκονομίαν.

De diuiſione & diſſidio Tritheitarum, à Seuero profectorum. Caput 49.

FErtur ſanè, ſectæ iſtius ducem primum Seuerum fuiſſe poſtea autem Ioannem Philuponum eam defendiſſe. Porrò autem poſt Seuerum hæreſim hanc primùm recepiſſe Theodoſium, qui apud eos Alexandriæ Papa factus eſt. Deinde & alios: à quibus & qui Agnoetæ dicuntur, & Cõtobabditæ, à loco quodã nomine hoc ſumpto, prodierunt. qui & Theodoſiani, quòd ſcilicet eum, quem diximus, Theodoſium potiſſimùm conſectati ſint, ſunt appellati: ſed

Hæreſis Agnoetarum, & Contobabditarum, & Theodoſianorum.

E poſtea ab illo anathemati ſubiecti ſunt. Ita † vt ignorantiæ hæreſis intercidens, ignorantiæ mãdata ſit. Alij autem, quod ſcriptum eius de trinitate compoſitum non receperint, Contobabditæ à loco, ſicuti diximus, nominati ſunt. Ij quoque, quòd Seuerum tantum receperint, Seueritarum nomen habuere. Eſt alia etiam Seueritarũ cohors, qui & Theodoſiani vocantur: propterea quòd ambos hoſce admiſerint, tertiúmque inſuper Paulum cognomento Nigrum. Tertij præterea Seueritæ ſunt, qui & ipſi Theodoſiani dicuntur, & Angelitæ, & Damianiſtæ. Ij epiſcopos ſuos quoque habent, à quibus congruentia nomina accipiunt. Epiſcopos ſoli Contobabditæ non recipiunt. Porrò Seueritæ iſti, qui iidem & Theodoſiani & Angelitæ, necnon & Damianiſtæ ſunt, alium eſſe dicunt patrem, aliũ

F filium, & alium paracletum, ſpiritum videlicet ſanctum: non eſſe autem horum quemque per ſeipſum naturam, ſed habere communem Deũ ſiue deitatem in eis exiſtentem: atque de ea deitate indiuiſibili modo participantes, quemlibet eſſe Deum. Vnam autem ſubſiſtentiam opinantur eſſe, patrem & filium & ſpiritum ſanctum: communem verò ipſum Deum, ſubſtantiam & naturam. Cæterùm Angelitæ iſti ab aduerſariis ita appellati ſunt, à quodam Alexandriæ loco, Angelij nomen habente: in quo ſcilicet, qui primas apud eos ferunt, conuentus cogebant. Hos iidem aduerſarij Sabellianiſtas etiam, & Tetraditas nominarunt. Sunt rurſum alij etiam quarti Seueritæ, iidémque Petritæ, nomen id ab epiſcopo quodam ſuo Petro cõſequuti: qui Seuero & Theodoſio recepto, Paulum & Damianũ nõ admiſerunt, quippe opinionem vtriuſque im-

G probantes: & quòd cum ecclesia catholica cõmunicantes, ſynodum quartam approbarũt, eos reiicientes. Profitentur ſiquidem illi Deum, ſecũdum veritatem & eſſentiam & naturã quamque per ſeipſum: patrem & filium & ſpiritum ſanctum dicentes, non numero, ſed per * omnia ſimili eſſentia. Eos Paulus & Damianus Tritheitas nominarunt: ſicuti illi hoſce quandoque Tetraditas, quandoque etiam Sabellianiſtas, ſicuti modò dixi. Inſuper alia quoque quinta Seueritarum & Theodoſianorum ſecta eſt, & Cononitarum, qui Seuerum & Theodoſium, & epiſcopum præterea apud eos quendam Cononem, à quo etiam nominati ſunt, probant. Profitentur ſanè & iſti, reuera Deum quidem eſſe & naturam & eſſentiam quamque, patrem videlicet & filium & ſpiritum ſanctum: ad hæc,

H tres quoque perſonas dicunt, ipſam nimirum ſanctam trinitatem, & ſubſiſtentias tres. Tres autẽ numero ſubſtantias & naturas per omnia ſimiles, ſecundum deitatem dicentes, vnámque ſubſtãtiam ſiue naturam, & vnam deitatem ſiue Deum, ſanctam & conſubſtantialem profitentes trinitatem, non numero, ſed per omnia ſimili deitate, tres deos aut tres deitates omnino dicere tergiuerſantur. Iſti ſanè neque Damianũ, neque Paulum, neque adeò poſtremũ apud eos Petrum receperunt. Quos ipſos Damianiſtæ & Pauliani & Petritæ, Tritheitas primi appellarũt. Diſceſſerunt autem ab eis, propterea quòd illi tres deos, ſiue tres deitates dicere, patrem & filium & ſpiritũ ſanctum, renuentes, tres quoque dicere

† τὸ τῆς ἀγνοίας ἀγνοήμασι παραπέπτωκός.

Seueritarum multiplicitas.

Angelitæ.

Tetraditæ.

* ἀπαραλλάκτῳ οὐσίᾳ.

Cononitæ.

dicere numero ſubſtãtias ſimiles, & nihil prorſus euariantes detrectant. Hi autem tres quidem deos ſeu tres deitates dicere ſuperſedẽt, tres autem numero ſubſtantias ſeu naturas quaſdam ſimiles profitentur. Sed enim Cononitæ, quum primùm Ioannis Philoponi Alexandrini Grammatici ſcripta, quæ ab ipſo contra Græcos ſeu Ethnicos, & de aliis quibuſdam argumentis ab eo cõpoſita ſunt, comprobaſſent, poſtremò omnium & ipſum & lucubrationes eius reiecerunt, & anathemate confixerunt.

De opinione Agnoetarum.
Caput 50.

Themiſtius Agnoetarum dux.

IOannes iſte Philoponus Alexandrinus, ita vt diximus, Tritheitarum hæreſis præfectus fuit: perinde atq; olim Themiſtius philoſophus ſub Valente primùm Agnoetarum ſectæ præiit. Quæ ſecta tempore quidem ipſo extincta fuerat: tum autem ſub eis quos diximus Seueritis reuiuiſcẽs, plebem maximè eſt depaſta. Eam Seuerus Acephalus in apertum rurſus produxit. Sectatores huius non ſolùm Agnoetæ, ſed & Seueritæ cognominati ſunt. Hi dicunt, Deum quidem Verbum omnia noſſe, humanitatẽ verò ſecundum ſubſiſtẽtiam ei vnitã permulta ignorare. Neſcire ſanè horam & diem mundi totius conſummationis, vtpote patre minorem: propterea quòd in Euãgelio ſecundum Matthæum & Marcum dicat, De die autẽ illa & hora nemo nouit, neque ipſi angeli in cœlis, neque adeò filius, præterquàm pater ſolus. Itaque cum huiuſmodi vocibus primùm Arius & Aëtius & Eunomius hæreſiarchæ, & deinceps alij progreſſi, imperitè ſimul & impiè proloquuti ſunt, alterius eſſe naturæ patrem, alterius filium. Et illum quidem principio carentem: hunc autem creaturam, qui temporale principium ſumpſerit, minus per omnia patri æqualem. Id verò per manus acceptum Themiſtius philoſophus magis etiam confirmauit, & defendit. Liceat autem hęreſim hanc riuum quendam Ariani dogmatis dicere. Ac veteres quidem eius autores, quum pietas reluxiſſet atque inualuiſſet, vnà cum inuento ſuo diſperierunt. Eo verò ipſo tempore Seueritæ malum id magnopere propagarunt. Non longè autem pòſt id rurſum euanuit, & hæreſis ea ignorantiæ profundo immerſa eſt.

Hæreſis eorũ.

De hæreſi Theopaſchitarum.
Caput 51.

ADhæc, eo ipſo tempore, Theopaſchitarum hęreſis denuò repullulans, plurimùm incrementi quotidie augeſcens cepit. Pauliſper enim ſopitam Seuerus eam, & quæ ex illa prognata eſt multicipitem hydrã, maximè excitauit. Primus verò eius parens Petrus ille fuit cognomẽto Cnapheus, qui terſancto hymno, quemadmodum à me ſuprà dictum eſt, appẽdicem impiè adducere eſt auſus. Terſanctum porrò carmen id, vt appatet, & mihi videtur, iam inde ab Apoſtolis, etiam ante Theodoſij iunioris & Procli patriarchæ tempora, per manus eccleſiæ Chriſti traditum eſt: ſicuti & cantilena illa, Lux hilaris: pro eo atque ad Amphilochium, in triginta capitulis celebris & magnus teſtatur Ba-

De terſancto hymno.

A filius. ſicuti, Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto, à Flauiano Antiocheno, adiuuante Chryſoſtomo, eſt inuentum. Sub Theodoſio ſanè iuniore, Proclo patriarcham gerente, quum quidam eo tempore perpeſſionem diuinitati ipſius vnigeniti affingere contenderent, & ingentium terræmotuum gratia publicè à populo omni ſupplicationes fierent, derepentè in conſpectu omnium puer in aërem (quemadmodum in decimiquarti Tomi, quadrageſimo ſexto capite dilucidè diximus) raptus, auribus ipſe ſuis, ita etiã ſimpliciter, terſanctum eum hymnum abſque adiectione, ab angelicis ordinibus concinnè prorſus cantari audiuit. Vnde eccleſia omnis hymnum talem ad eundem modum continenter Deo canere conſueuit. Sanè quidem qui carB men hoc primus compoſuit, ab angelis mutuatus eſt: canentibus Sanctus, ſanctus, ſanctus. Quod verò ſequitur, à ſuauiſſimi concẽtus lyra & pſalmo quadrageſimo Dauidis acceptum, venuſtiſſimè adiecit, vbi dicitur: Sitiuit anima mea ad Deum † fortem viuentem. Et hymni ipſius autor hæc verba, Deus & fortis, integra, neque vlla ex parte mutata, ſicuti ea apud Pſalmiſtam inuenit, conſeruauit: & dictionem, Viuum, duntaxat in eiuſdem ſignificationis nomen Immortalis commutauit. Ille etiam Deo addidit Sanctus, nomen id idolis opponens, quæ abominationis omnis plena, & humanæ manus opera ſunt. Sicuti & Fortis poſuit, propter ſimulacrorum imbecillitatem atque infirmitatem ſummã, C quæ loco ſe mouere prorſus non poſſit. Atque itidem Immortalis: vt ſtatuarum truncos traduceret, qui vita carentes, neque ſpirare poſſunt, neque ſenſu aut mente diriguntur. Verumenimuerò Theopaſchitæ, qui à Petro & Seuero originem duxerunt, admirandũ hũc maximè hymnum non diuinæ Trinitati accommodare volẽtes, ſed incarnato Verbo accinere ſatagentes, acceſſionibus quibuſdam corrumpere auſi ſunt, verbis hiſce, Sãctus, Immortalis: clauſulã illam, Qui crucifixus eſt pro nobis, malignè adiicientes. Quod malũ primus inſtituere cœpit Petrus Cnapheus, & poſt eũ deinde Seuerus Acephalus, ſeu potius hydra multiceps. Quamuis ſectatores eius calumnia Conſtantinopolitanũ Macedonium expetentes, adiectionem talem illum exorſum eſſe dicant. Fuit certè, ſicuti videtur, vetus hæc hæreſis: quemadmodum ſatis clarè, D * qui multa pertulit certamina Athanaſius, dictis ſuis declarat. Niſi fortè ſanctus ille pater eã præuiderit atque euerterit, ſicuti ſcilicet & alias plurimas ſcriptis ſuis ſuſtulit, tametſi poſt obitũ

† τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα.

Athanaſius magnus. πολύαθλος.

* φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης, ἀθανάτου πατρὸς οὐρανίου ἁγίου μάκαρος ἰησοῦ χριστέ. ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν, ἰδόντες φῶς ἑσπερινὸν ὑμνοῦμεν πατέρα, καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα θεόν. ἄξιος εἶ ἐν πᾶσι καιροῖς ὑμνεῖσθαι φωναῖς αἰσίαις υἱὲ θεοῦ, ζωὴν ὁ διδούς. διὸ ὁ κόσμος σε δοξάζει.

Lux hilaris ſanctæ gloria, immortalis cæleſtis ſancti beati patris, Ieſu Chriſte. Quum ad ſolis occaſum peruenerimus, lucem cernentes veſpertinam, laudamus patrẽ & filium & ſpiritum ſanctum Deum. Dignus es tẽpore quouis celebrari fauſtis vocib. fili Dei, vita dator: quapropter te mundus glorificat.

eius primum exortas. I æc ipſa ergo hæreſis à Cnapheo primùm producta, deinde à Seueri ſodalitate admodum aucta & frequentata, non ita multo pòſt ab eccleſia Dei aholita, prorſus euanuit. Quæ huc vſque apud ſolos Armenios retinetur, Catholicis traditionibus parêre nolãtes, neque pueri illius in aërem raptum approbantes, qui terſancti iſtius carminis diuinã vocem & doctrinam è ſublimi demiſſus apertè indicauit. Et hymnum eum Chalcedonenſis ſancta Synodus recepit, ſimpliciterque ita canendũ tradidit. Itaque riſus planè & iocus fuerit, ſi ab angelis & Seraphim ipſis proditum atque decantatum carmen, atque à tot ſanctis ſacræ Synodi patribus comprobatum & confirmatum, quod vnam in tribus ſubſiſtentiis diuinitatem diſertè deprædicat, Cnaphei primùm, & Seueri deinde opinione proculcetur, atque eorum (ſi Diis placet) arbitrio, perinde atque Cherubim ſuperarent, corrigatur. Sed enim qui hoc ita ſenſerunt, Theopaſchitæ vocati ſunt, autores primarios Cnapheum Petrum & Seuerum, quemadmodum dictum eſt, & deinde Iacobum, habentes. Atque ij ſanè exinde vnam in Chriſto naturam aſtruere contendunt, ita dicentes: Si duas in Chriſto demus eſſe naturas, conſequentur eas neceſſitate quadam omnino duæ etiam voluntates. Si verò hoc conceſſum fuerit, eadẽ neceſſitate duæ inducentur perſonæ, & duæ virtutes operatrices inter ſe contrariæ prorſus.

Armenij. *Monophyſita.*

E ratorem ipſum (Melchi enim Syris rex eſt) conſectarentur. Qui autẽ diuerſum ſenſerunt, multa variaque habuere nomina. Iacobitæ tamen maximè ſunt cognominati, propterea quòd ei quã dixi Monophyſitarum hæreſis ſtudioſo Iacobo adhæterent. Qui etiam anathemati traditi ſunt, vt Monophyſitæ ſcilicet, & Theopaſchitæ.

Poſtea verò aliud etiam hæreſum examen ad ſe pertraxere, quæ trinitatem conſubſtantialem credentes, vnam naturam poſt vnionẽ in Chriſto eſſe docuerunt, ſacram quartam Synodũ repudiantes, ac deinceps omnes ſanctos patres reiicientes. Et quod maximum eſt, diuinitati ipſius vnigeniti perpeſſionem tribuerunt, Terſancto illi hymno appendicem hanc, Qui crucifixus eſt pro nobis, annectentes.

F

De Iacobo Syro, & Iacobitis. Capus 52.

Iacobita. *Iacobus Zanzalus.* *Catholicæ Eccleſiæ.* *περὶ θεανθρώπου χριστοῦ ſententia.*

IAcobus porrò, à quo nunc quoque Iacobitarum hæreſis denominata celebratur, Syrus genere fuit, obſcurus prorſus, & nulla gloria, vir qui etiam Zanzalus propter ſummam tenuitatem eſt cognominatus. Hic Eutychetis, & Dioſcori, Cnapheiſque præterea Petri atque Seueri dogmate recepto, magnopere id apud Syros propagare ſtuduit. Eccleſia ſanè Catholica Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſubſiſtentiam vnam è duabus naturis conſiſtentem, Deitatis inquam & humanitatis, profitetur, ita vt vtraque harum poſt vnionem proprietates ſuas ſaluas conſeruet, & duarum iſtarum naturarum vnio mixtionem & confuſionẽ, mutationẽmq; & alterationem nullam admittat. Ipſéque idem Deus ſit & homo, & volũtates virtutéſq; operatrices duas, diuinam videlicet ſimul & humanam, habeat. Eutyches autem duas quidem & ipſe ante vnionem naturas dixit, deinde vnitas. Poſt vnionem autẽ in vnam eas naturã abiiſſe, confuſaſque eſſe, & mixtionem ſubiiſſe, opinatus eſt. Adeò vt & diuinitas ea quæ humanitatis fuere paſſa ſit, & contrà. Proinde hæc ita opinãtes, Monophyſitas & Theopaſchitas diui patres noſtri cognominarunt. Ea ipſa opinione Dioſcorus Alexandriæ patriarcha, & Petrus Cnapheus, Seueruſque Acephalus, epiſcopi Antiocheni, atque inſuper alij tranſuerſim abducti ſunt. Enimuerò eo quem diximus Iacobo Monophyſitarum opinionem apud Syros prædicãte, magnum exortum eſt diſſidium. Nam qui rectæ opinioni adhæſerunt, Melchitæ appellati ſunt, quòd ſanctam quartam Synodũ & impe-

Eutychetis error. *Monophyſitæ & Theopaſchitæ iidem.* *Melchitæ apud Syros.*

De abominanda Armeniorum hæreſi. Caput 53.

Armeniorum hæreſis *μιγάγυια.*

TAlis Iacobitarum hæreſis radix extitit. Iacobus autem Armeniorum quoque ſectę dux fuit. Ea ſanè hæreſis multiplex eſt, & vt quiſpiã dicat, hæreſum omnium confluens † ſentina. Nam illi cum Ario aberrant in eo, quòd Deum Verbum naturam mutationi obnoxiam, habentem carnem anima carentem, aſſumpſiſſe dicũt. Cum Apollinari autem, quod corpus Domini mentem non habere, eidémque diuinam naturam ſufficere, mentiſque vim operatricem perficere dicunt. Atque hæreticis multis laudatis, deprauatas ipſorum opiniones ſibi ipſis arrogant. Magiſtri horum, illi quos diximus fuere:

G & Euchanius inſuper Mantacunes. Et quandoque illi Deum Verbum, incorruptibile, & increatum, & cœleſte, & à perpeſſione alienum atque ſubtile, nobiſque non conſubſtantiale corpus recepiſſe, atque ea quæ carnis ſunt, nobis in ſpeciem tantum ſpectri more exhibuiſſe, exequutúmque eſſe opinantur. Quandoque autem carnem eius in naturam Deitatis conuerſam, eidémque conſubſtantialem factam eſſe dicunt. Multoties verò etiam Deum Verbum, humanum ex virgine corpus aſſumpſiſſe negant: ſed ipſum immutabili modo mutatum, & carnem factum, tranſitum tantum per virginem feciſſe: & cruci diuinitatem, quæ circumſcribi & definiri nequeat, vnigeniti affixam, eandémque ſepulchro traditam aſſeuerant. Atque fidẽ etiam

Euchanius Mantacunes.

H natiuitati Chriſti ſecundum carnem derogãtes, & eam in ſpeciem tantum, phantaſmatis inſtar, factam eſſe dicentes. Et non ſicuti nos, per interualla, particulatim, ſed ad quindecimum Ianuarij menſis diem ieiunij tempus extendentes. * Annunciationem ſimul & natiuitatem, & baptiſmum Chriſti celebrant. Quin multa etiã diuini Euangelij dicta, ſuam ipſi opinionẽ aſtruere conantes, tollunt atque inducunt. ac veluti Monophyſitarum, & Theopaſchitarũ, & Aphthartodocitarum, & Monothelitarum hæreſim hæreditate creuerint, Cnaphei Petri acceſſionã Terſancto hymno annexam valde complectuntur. Eccleſiam Catholicam iam inde ab initio hymnum eum ita decantaſſe: poſt pueri autem illius raptum, vt is aliter caneretur, conſtitutum eſſe dicentes. Quem quidem raptum, tanquam falſum ſcilicet omnino, negant. Neque triũ ſubſiſtentiarum

** εὐαγγελισμόν.*

Hoc ex Græcorum & orientalis eccleſiæ ritu & ſententia dictum. Quid ſibi velit in incruento ſacrificio vini & aquæ miſtio.

ſiſtentiarum Deitati, ſicuti Diui patres docent, ſed vnigenito verbo Chriſto carmen eiuſmodi concini dicunt. Iidem ipſi re diuina facienda azymo non pane vtuntur, & ad eam vinum aqua non temperatum adhibent: vnam ea re in Chriſto naturam deſignantes, neque ſicuti nos, calicem miſcent, per quam miſtionem duarum naturarum vnionem declaramus. At erga Deum impij illi, Paſcha quoque Iudaico more celebrant, boues & oues, iuxta ritum Iudaicum, immolantes, & ſanguine agni ædium poſtes inungunt. Non illi corpus & ſanguinem Domini percipientes, ſed agnum Iudaicè ſacrificantes, atque igni torrentes, de eo participant. Crucem non prius honore debito proſequuntur, quam perinde atque hominem baptizauerint. Atque in media ipſa cruce clauum figunt, eumque ſanguine victimæ vngunt. Hoc verò faciũt in Chriſti nomen, vnam ſanctæ Trinitatis perſonam crucifixam eſſe oſtendentes: nec interim intelligentes, quòd eo modo ſimul etiam Patris & Deitatis naturam * concrucifigunt, quæ vna eſt & eadem. Tres verò cruces connectentes, ſanctam Trinitatem cognominant: eo pacto fortè inſinuantes, ſanctam Trinitatem crucifixam eſſe. Imagines etiam patris & ſpiritus ſancti effigiant, quod perquàm eſt abſurdum. Imagines enim corporum eorum ſunt, quæ videri & circumſcribi poſſunt: non eorum quæ inuiſibilia ſunt, & intelligentia comprehendi nequeunt. Imagines ſacras honorant illi quidem, ſed non oſculantur. Ac digito tantum eas contingentes, huic oſculum figunt. Communionem noſtram nihil eſſe dicunt. Et oblationem oleo ſubigunt, & vngunt. Dicuntur verò conſtitutiones habere multifariam diuinorum miniſteriorum, præter eccleſiæ traditionem & conſuetudinem. Atque vt Monophyſitas ſe eſſe ſatis oſtendant, digito vno à læua dextra verſus ſeipſos cruce conſignant. Et crucem ſanctam magno Paraſceues die ſub terra abſcondunt, vſque ad magnum Dominicum diem. Tum verò cum lumine per plateas & angulos circumeuntes, hinc & inde eam quærunt, & inuentam proferunt. Tempore autem procedente alias etiam ἀδιαφορίας, hoc eſt ritus & cæremonias, quæ pietate ſalua vel obſeruari vel omitti poſſunt, compleai ſunt, peculiaria ieiunia inſtituentes, & ſabbatis atque diebus Dominicis magnæ ſanctæ quadrageſimæ lac, caſeum & oua comedentes, & per panem azymum ſacrificium peragentes: atque id quod Arziburi dicitur ieiunium, paulo ante eum diẽ, quo carnium eſus interdicitur, ſeruantes.

** Clauum videlicet figentes in cruce in nomine S. Trinitatis baptizata. Imagines Patris & ſpiritus ſancti.*

Ieiunium Arzibari.

De ſchiſmate Chatzitzariorum apud eoſdem. cap. 54.

Chazinzarij Staurolatræ.

MAximè autem hæc retinent, qui apud eos Chazinzarij nominantur. Factio autem non minima hæc dogmatis eorum eſt, Staurolatræ ſcilicet. Chazus namque crux ab eis dicitur: propterea quòd crucem tantum adorare & colere dicantur. Qui ſanè per omnia illis conſentientes, re eiuſcemodi maximè à ſectis talibus, & Iacobitis in primis, diſſentire videntur. Quin & iſti non vnam cófuſè naturam, ſicut illi, in Chriſto eſſe opinantur, ſed duas: quemadmodum & nos. Cæterùm aliam peregrinam impietatẽ perperam inducũt, quia duas perſonas in vno Chriſto eſſe, fabulantium more, nugantur: iuxta Anthropolatram, id eſt, hominem adorantem Neſtorium. Ita vt paſſionis tempore, alteram perſonam in cruce paſſam, alteram autem ab ea ſegregatam, ſeorſim ſteriſſe, paſſioniſque ſpectatricem fuiſſe dicant. Inſuper alia quoque generis eiuſdem, impietate omni referta deblaterant. Atque illi quidem nunc ea traditione, quæ ratione nulla nititur, hæc faciunt. Veteres autem eorum legiſlatores & doctores, magnæ Armeniæ Gregorium illum antiſtitẽ, ritus eiuſcemodi eis per manus tradidiſſe, calumnioſè iactant: maximè verò oblationem azymam, & abſque aqua poculum, propterea quòd in myſtica illa cœna azymum etiam ſacrificium & † vinum ſolum fuerit. Quarum rerum nullam Apoſtolica eccleſia admittit, veterem traditionem legitimè ſeruans. Porrò de ieiunio Arziburi interrogati, quandoque propter Adami proſcriptionem eam ſe ſeruare: quandoque propter Niniuitas, dicunt. Nõnunquam verò eam eſſe referunt, qua olim ſe Armenij à cibis abſtinuerunt, quum baptizari à ſancto Gregorio debuerunt. Aliquando etiam celebrari id aſſerunt, propter Sergium quẽdam, qui olim apud eos martyrio ſit defunctus: veram eius originem & cauſam commemorare detrectantes, quæ eiuſmodi eſt. Sergius quidam apud eos doctor canem habuit, quo ille à dæmone agitato, plurimùm aduentus ſui deſignatore atque indice vſus. Huic Arziburi nomen indidit, quod Armeniorum lingua mandatorem ſignificat. Quum ergo in oppidis & vicis habitantes diſcipuli & ſectatores eius canem præcedentem viderent, obuiam illi magiſtro ſuo ibant, eũdemque præeuntes producebãt. Euenit autem, vt canem lupus deuorauit. Et Sergius poſt eum diem, quo canem præmiſerat, ad eos quò ille miſſus fuerat, profectus eſt: & quum, qui ei obuiam prodiret, inueniret neminem, grauiter eam rem tulit. At poſtquam certior factus eſt, à lupo canem deuoratum eſſe, Armeniis mandauit, vt quotannis, diebus ſtatis, ob canis eius obitum ieiunarent, lugerent, atque mœrerent: quòd videlicet tantum bonum è medio ſublatum eſſet. Nomenque canis ieiunio ei, Arziburum cognominans, impoſuit. Sed hactenus de Monophyſitis, & Tritheitis, & Agnoetis, & Theopaſchitis, atque Aphthartodocitis, de quibus proximo libro fuſius ſcripſimus: atque item de Iacobitis, Armeniis, & Chazizariis, & aliis. Quorũ multi ſuperioribus temporibus duces fuere & doctores, Neſtorij quidam, Eutychetes, Dioſcori, Cnaphei, Seueri, Theodoſij, Iuliani Halicarnaſſei, Gaini, & alius eiuſmodi infœlicium mortalium chorus. Quorum impiorum dogmatũ ſectator atque reſtaurator, quem diximus Iacobus fuit: à quo maxima ex parte Syrorum gens ad hodiernum vſque diẽ Iacobitæ ſunt denominati. Sed enim eius morbi contagione Sergius etiam, qui non ita pridẽ archiepiſcopatus Conſtantinopolitani gubernacula ſuſceperat, maximè infectus eſt, per quem Monothelitarum hæreſis admodũ eſt propagata. De his ſatis. nam ad hiſtoriam cõtinuandam reuertor, finem quoque decimo octauo huic hiſtoriarum libro impoſiturus.

† οἶνος μεμονωμένος.

Ieiunium Arziburi.

Sergius patriarcha Conſtãtinopolitanus hæreſi infectus.

Phocæ abrogatum imperium per Heraclium, Priſcum & Gregoram. Cap. 55.

Tyrannici in Phoca crudeliſsimo mores.

QVum Phocas imperium ſnum, ſicut ei videbatur, confirmaſſet, filiam Domentiam Priſco duci matrimonio iunxit. Is certis de cauſis ſuſpicione concepta de vita ſe periclitari, tyranno ob crodelitatem inſenſus, omnem funem, vt illum Imperio deiiceret, mouit. Mirum verò quanto etiam in illum odio multitudo flagrarit: adeò ebrietati & ſæuitiæ deditum, vt effuſo hominum ſanguine cōtinuè gauderet, & tollere è medio omnes in animo haberet, in quibus nobilitatis aut gloriæ aut prudentiæ indiciū aliquod ineſſet. Narſen equidem, docem optimum igni comboſſit. Igitur Priſcus gener eius, & quicunque Senatorij ordinis erant, conſilio ioito, ſecretò † Heraclio, Heraclij qni poſt Phocam imperauit, patri, in Occidentali Aphrica & Libya cum militaribus copiis moltis rempub. adminiſtranti ſcribunt, vt modis omnibus populum Romanum impia tyrannide liberare contenderet, neque illum ita pereuntem in conſpectu ſuo negligeret. Erat dicto duci Heraclio legatus Gregoras. Hi conſilio inter ſe communicato, filium vterqoe ſuum cum fortiſſimis copiis pedeſtri naualique apparatu, aduerſus tyrannum miſit. Heraclius Heraclij filius claſſi præfuit: Nicetas Gregoræ filius pedeſtres ordines duxit. Enimuerò Heraclius ſecundis ventis curſu confecto, in * portum Sophiarum illatus eſt: Niceta deinde terreſtri itinere lentiùs ſubſequuto. Atque Heraclius cum Phocæ copiis prælio commiſſo, fortiter victoriam ex eo prælio reportauit, maximo animo certamē id ingreſſus: quòd audiuiſſet, vxorem ſuam genus ex Aphrica ducentem † circumſcriptam eſſe. Non parum certè & Criſpus hunc adiuuit, præfecti dignitatem obtinens.

Cōſpiratio in cædem Phocæ.
† Al. Heracleonē vocāt.
Heraclius Heraclij filius.
Nicetas Gregoræ filius.
** Ad portum Sophiæ Diac.*
Vincitur ab Heraclio naualí prælio Phocas.
Criſpus præfectus.
† περιωρισμένην.

De fœda cæde Phocæ, nefandiſsimi & pernicioſiſsimi tyranni. Cap. 56.

Photinus vir illuſtris.

REbus hiſce ita actis, tumultus ingens vrbem inuaſit. Et ex illuſtribus & præclaris viris, Photinus Phocæ quam maximè infeſtus (nam vxorem eius ille conſtuprarat) cum multitudine magna Imperialem regiam ingreſſus, tyrannum throno ſuo detraxit, eique, amicis miniſtriſque eius huc atque illuc dilapſis, purpuream veſtem ademit, & pullam iniecit, ac mox vinctum ad Heracliom adduxit. Ille porrò quom perlibenter id vidit, tum conuitiis plurimis coniectis, calcibus ei inſultauit. Et ſtatim tyranno manus & pedes reſecari, deinde petolantem eius luxoriam veluti publico monimento traducens, propterea quòd coniugibus multis vim intuliſſet, pudibūda exſcindi, poſtremoque omnium caput amputari iuſſit. Corpus infelicis eius hominis in bouem æneum, qoi pergamo allatus fuerat, coniectum, atque in cineres, pro eo atque par erat, redactum eſt: genere eius reliquo vnà cum illo extincto. Hic tyrannidis malorum Phocæ peſſimo finis fuit, qui annis octo Romanorum imperio inſultauit. Res eccleſiaſticæ ſub huius imperij adminiſtratione haudquaqoam rebus nouis expetitæ ſunt, rebus profanis in Oriente ſimul & Occidente ærumnarum calamitatibus omni ex parte turbatis atque confuſis. Eo tēpore Romanam eccleſiam poſt Gregorium magnum gubernauit Innocentius. In vrbe Imperātē, poſt Thomam, eccleſiaſticum clauum obtinuit Sergius. In Alexandrina ſede poſt Eulogium, qui ei annos vigintiquinque præfuit, Theodorus Scribo biennio epiſcopalem obiit functionem. Cui Ioannes Miſericors Cyprius cum laude ſucceſſit. At Antiochiæ poſt Anaſtaſium, Anaſtaſius alter epiſcopatum geſſit. Hieroſolimis autem, Ioannis ſucceſſor fuit Neamus. Huius autem, Iſaac Deinceps verò ante captam direptamque eam vrbem, Zacharias ſacrum ibi antiſtes adminiſtrauit munus. Porrò decimus octauus iſte hiſtoriæ liber, triginta duorum annorum tempus continet: quum ab orbe condito ſexies millesimus centeſimus & trigeſimus, à diuina autem Domini natiuitate ſexingenteſimus & vigeſimus quintus ageretur annus.

Cædes Phocæ.
Vnum in hoc homine laudes quòd Romanum Pontificē principē omnium iure declararit. Egnat.
ὦ χόλαξ.
Genus eiuſdē omne extinctum.
Maximarum eccleſiarum antiſtites.
†
Anni huius libri.
Secundū neotericos Chronologos 4688 610.

† *Alij poſt Gregorium Rom. pontif. qui in Diuos relatus eſt, ponunt Sabinianum, qui eccleſiæ Romanæ præfuit anno 1. menſibus 5. diebus 9. Poſt hunc rurſum Bonifacium tertium. Ad cuius petitionem Phocas, antiſtitē Rom. principem epiſcoporum omnium dixit. Blond. li. 9.*

* *Sub Phoca Choſroes Perſa multas in oriente vrbes & regiones occupauit, vrbem ſanctam diripuit, & crucem Seruatoris noſtri inde ſecum abſtulit. Sub eodem, ab Imperio deſciuerunt Langobardi, Hiſpani, Galli, Germani, &c.*

FINIS.

759

DE CONSTANTINO COPRONYMO Imperatore Græco,in virginem matrem contumelioſo,ex Suida.

COnſtantinus Imperator Romanorum, Leonis imaginum oppugnatoris Iſauri filius (Copronymus nomine à ſtercore ſumpto,dictus)fuit. Ex leone verò exorta eſt verſicolore pelle & more vario pardalis, ex ſemine ſerpentis aſpis pernicioſa, & coluber volatilis,ex Dan Antichriſtus. Hic per ſucceſſionem Imperij, adminiſtratione & impietate à patre accepta, laſciua luxuria & dæmonum inuocationibus, aliiſque prauis ſtudiis quibus operam nauauit, delectatus eſt, egregium atque commodum valdè patris & magiſtri ſui diaboli inſtrumentum. Eò namque dementiæ & vecordiæ peruenit,vt publicitùs populo ſanctionem vniuerſalem propoſuerit, ne quis omnino miniſtrorũ Dei ſanctus diceretur,ſed vt reliquiæ eorum inuentæ deſpuerentur:néue interceſſio illorũ, quòd nihil poſſent,peteretur. Qum mortalium omnium impuriſſimus præcipere eſt auſus, ne quis Mariæ interceſſionem imploraret: Non enim, inquit, opitulari cuiquam poteſt. Et ne ea Dei genitrix appellaretur,ſanxit. Atque acceptis in manus auro refertis loculis, eiſq; multitudini oſtenſis,quanti eos æſtimaret,interrogauit. Atque vbi illa, Plurimi dixiſſet: ex eiſdem loculis auro effuſo, rurſus,quanti illos faceret? quæſiuit. Et poſtquam populus, Nihili,ſubintuliſſet: Ad eundem,inquit,modum Maria (neque enim Dei genitricis nomine miſer eam eſt dignatus) quoaduſque Chriſtum geſtauit in vtero, honore digna fuit: eum porrò vbi enixa eſt,nihil fœminis aliis dignitate præſtitit. O audacem Saracenorum fidei & Iudaicæ ſententiæ conſectatoris blaſphemiam. Atqui Venerẽ ille coluit, & victimas humanas ex aduerſo vrbi ſacrificans obtulit: vbi diuæ Mauræ templum fuit, quod ſolo æquatum,& per cædes profanatum, Mauram deinde locum ipſe appellauit: in quo noctu ſacra facere, & pueros mactare ſolitus fuit. Teſtatur hoc cæſus Flauij filius: quem quum in occulto ad aras ille mactaret,factum id Deus in apertum protulit.

QVINQVE LIBRORVM QVI IN HOC VOLVmine non extant, Argumenta: ita vt aliis aliorum librorum Argumentis, in primi libri capite primo annexa ſunt, hic in fine adiicere viſum eſt.

XIX. IN decimonono tomo agetur de ipſo Heraclio, liberiſque & nepotibus eius, & rebus ſub eis geſtis. Agetur præterea de Perſarum aduerſus Chriſtianos motu. Item de ſacroſancto hymno, & Hieroſolymorum captiuitate. Et vt execrabilis & abominandus ea ætate † Machometus coortus ſit. Item de hæreſi Monothelitarum, & qui eam ſectati ſunt, Sergio, Pyrrho, Paulo, & Petro. itẽ de Maximo, diuino confeſſore. item de pio imperio Conſtant. Pogonati, ſiue Barbati. item de ſancto ſexto vniuerſali Concilio, rebuſque in eo & poſt id geſtis, tempore Iuſtiniani Rinormeti, & ſuccedentium Imperatorum, vſque ad integrum imperium Anaſtaſij Anthemij, & Theodoſij Attamyteni imperatoris.

† τότε οἱ σαρακηνοὶ ἤρξαντο τῆς τῶν πάντων ἐρημώσεως. Niceph.

Sexta vniuerſalis ſynodus.

XX Vigeſimi tomi materia erit: Leo Conon Iſaurus, imaginum debellator. vnde etiam hæreſis & ſecta imagines debellantium eſt exorta. Præterea Conſtantinus Copronymus, & quæ ab eo impiè ſint facta. In eodem tomo mentio quoque fiet Germani, Ioannis Damaſceni, & Stephani iunioris, & item reliquorum Deo inuiſorum factorum eiuſdem Conſtantini: & vt ipſe, filiúſque eius Leo, cognomen à Chazara ſiue ſeceſſu adeptus, interierint. Complectetur idem Tomus res geſtas pij imperij Conſtantini & Irenæ, & ſanctæ ſeptimæ vniuerſalis Synodi acta, & reſtitutos ſacris imaginibus honores. Agetur quoque de Taraſio & Nicephoro. Item de Platone, & Theodoro Studito, & quę horum temporum fuerint ſchiſmata & diſſidia: & quomodo Nicephorus nobilis, Stauratius, & Michaël Rancabę vitam finierint.

Septima œcumenica ſynodus.

XXI Vigeſimus primus tomus impij Leonis Armenij geſta: & quomodo ſecundũ imaginibus bellum ſit illatum, quis eius belli autor. Et vt ea de cauſa Nicephorus patriarcha, Theodorus Studitus, & complures alij in exilium ſint acti, recenſebit. Complectetur quoque imperium Michaëlis Amoræi, & res Methodij patriarchæ. Item res ſub imperio Theophili geſtas. Item dicendi libertatem ſanctorum eo tempore virorum, præcipuè in pictis imaginibus defendendis. Agetur item de ſancto Methodio, & Ioſepho hymnorum ſcriptore. Et vt in fine propè vitæ Theophilus ſacras imagines approbarit.

XXII In vigeſimo ſecundo recenſebuntur, quæ ſub imperio Michaëlis, & Theodoræ matris eius, ſanctę fœminæ, Eccleſiæ acciderint. Et reſtitutio ſacrarum imaginum. Dicetur quoque de Ioannicio Magno, de meditationibus Methodij, de impiorum abrogatione ſacerdotum: de eius tẽporis diſſidiis & ſchiſmatibus, pręcipuè verò de Lizicianis & Manichæis, vt gens Bulgarorum Chriſtianiſmum ſuſceperit: Ignatio & Photio patriarchis, & quæ medio inter iſtos tempore acciderint. Item quæ inter Photium & Nicolaũ Papam ſint acta. Et vt Bardas Cæſar, & imperator Michaël ſit occiſus.

XXIII. Vigeſimi tertij tomi argumentum erit Baſilius Macedo, & filij eius, Leo ſapiens & Alexander, & quæ ſub his eccleſię euenerint. Et rurſum res Photij & Ignatij. Item acta eius quæ dicta eſt octaua vniuerſalis Synodus. Præterea ſcandala & offendicula, quæ tum per Photium extiterũt. Item vt * gens Rhutenorum ſit Chriſtiana facta. Item de patriarcha Stephano, qui Photio ſucceſſit, & ſchiſmate propter ipſum Stephanum exorto. Inſuper de quatuor coniugiis Imperatoris Leonis ſapientis, & ſchiſmatibus ſynodiſque ea de cauſa habitis. Item de Nicolao & Euthymio patriarchis Conſtantinopolitanis, rebuſque ſub eis actis. Poſtremò, vt Leo ſapientiſſimus Imperator ſit mortuus.

* τὸ ἔθνος τῶν ῥῶς.

Octaua vniuerſalis ſynodus.

SIBYLLÆ ERYTREÆ DE EXTREMO IN TERRIS DOMINI ET SERVATORIS NOSTRI Ieſu Chriſti iudicio vaticinium, è Græco latinè à Ioanne Lango verſum.

Acroſtichis, hoc eſt, primæ carminum literæ,
IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR. CRVX.

I *udicij metuet ſudans præſagia tellus,*
E t rex æternus magno deſcendet Olympo,
S ublimis carnem mundumque vt iudicet omnem.
V num ſuſpicient numen praui que bonique
S ummum, ſupremo cum ſanctis tempore mundi.
C arnifer ille homines iudex inquiret in omnes.
H orrida terra vias cœli ſpinæque tenebunt.
R eijciunt ſimulachra viri, gazamque repoſtam.
I lle domos cæcas & Ditis clauſtra refringet.
S anctior à mortis iam nexu libera lucem
T urba hominum cernet, ſceleroſos flamma piabit
V ltrix perpetuum: mala quæ quis cunque patrauit
S ontica, ſuppreßitque diu, producet in auras:
D eteget & furuis Deus obſita corda tenebris.
E rumnæ & ſtridor dentis regnabit vbique.
I pſum deficiet Solis decus, aſtra colore
F uſco obducentur, argentea luna peribit.
I nſurgent valles, conſident ardua montis.
L uxus ſublimis mortales deſeret auras.
I mmenſos colles æquabunt marmora campi.
V eliuago nulli cernentur in æquore nautæ,
S uccendet terram fulmen, vaga lympha vapore
S olis areſcet ripis, fonteſque dehiſcent:
E t tuba de cœlo triſtis clangore ſonabit
R aucisono, mundi clades pereuntis acerbas.
V aſtum terra chaos Stygio monſtrabit hiatu,
A tque Dei ſolio ſiſtetur iudicis omnis
T urba ducum, regumq́; pluet tum ſulphure & igni,
O mnibus extabunt ligni vexilla verendi,
R obur & auxilium populo exoptata fideli,
C erta pio generi vita. aſt offenſa malignis,
R ore bonos luſtrans biſſeni fontis ab vnda:
V irgaq́; qua pecori dat ferrea iura magiſter,
C arminis auſpiciis qui crimina morte piabit
S eruator rex æternus Deus ipſe pateſcit.

FINIS.

10.1.F.7.

2

761

HISTORIÆ ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT

LIBRI XII. NVNC ADHIBITIS ALIQVOT VETVSTISSIMIS EXEMPLARIBVS, A MENDIS PROPE INFINITIS REPVRGATI, AC PRISTINO ſuo nitori non oſcitanter reſtituti.

Cuilibet etiam Hiſtoriæ annum à Chriſto nato margini adiecimus.

DEVTERON. XXXII.

Memento dierum, cogita generationes ſingulas: interroga patrem tuum, & annunciabit tibi. Maiores tuos, & dicent tibi.

PARISIIS,

Apud Sebaſtianum Niuellium, ſub Ciconiis, via Iacobæa.

1574.

MAGNVS Aurelius Caßiodorus Rauennas antiquæ nobilitatis vir inſignis, & ſuo ſeculo admodũ eruditus, ingenioq́; ſingulari ornatus, ob eius doctrinã præceptor Theoderico Gothorũ Regi primùm traditur. A quo deinde per omnes dignitatis gradus ſubleuatus eſt. Senator etenim creatur, vir quoque clarißimus & illuſtris, atque ſacri Palatij Quæſtor, iũ Conſul ordinarius tum Magiſter officiorum, Patricius item Romanus, quæ ſuprema erat dignitas. Fuit & poſt hæc Præfectus prætorio, ac totius Italiæ Nomophylacis honorẽ grauißimè ſuſtinuit. Cũ itaque per omnes dignitates nullo faſtu trãſiſſet, clarißimorũque virorum, Conſulũ & Senatorum fortunas valdè afflictas ob Gothorum intemperiem cõſpiceret, abiectis muneribus publicis Chriſto domino ſe deuouit. Factúſque monachus & Albas cœnobij Rauennatis, ab humanis diſciplinis diſcedens, ſe totum diuinis ſcripturis & contemplationi dedidit, vitámque felicẽ ad annos nonaginta amplius traduxit. Vixit autem ſub Anaſtaſio imperatore, vſque ad Iuſtinos, ſeniorem atque iuniorem ſcilicet ad annum domini, 575.

Infinita propè monimenta literis mandauit, non indigna ob cognitionem rerum multarum, quæ ab omnibus legantur.

Rhetoricæ nimirum compendium.
Dialecticæ compendium.
Arithmeticæ compendium.
Muſicæ compendium.
Geometriæ compendium.

{ Hæc ſimul excuſa ſunt Baſileæ per Io. Bebeliũ in quarto, anno domini, 1528. char. 6. cum dimid. Deinde Pariſiis, apud Vaſcoſanum & Vuechellum.

De Etymologiis lib. 1.
De origine actibúſque Gothorum, vt ipſe fatetur in proemio libri Epiſtolarum, quas excerpſit Iornandes lib. 12.
De Schematibus & tropis lib. 1 De orthographia lib. 1.
Chronica, ſiue Conſulum Catalogum lib. 1. qui excuſus reperitur.
Variarum Epiſtolarum, in quibus ea notat quæ ſub Theoderico & Athalaricho regibus, & Amaluſunta regina, in republica geſta ſunt, ac multa alia lib. 12. Qui excuduntur in folio.
Hiſtoriam Tripartitam, quam Sozomenus, Socrates, & Theodoritus Græcè ſcripſerunt, & Epiphanius Latinitate donauit, in bonã redegit ſeriem lib. 12. qui excuſi leguntur. In vniuerſum Pſalterium commentarios ſcripſit: qui excuſi leguntur.
De ratione animæ lib. 1. Baſileæ, apud Rob. Vuinter excuſum.
De charitate Dei & proximi, ac vera amicitia. in Cantica canticorum lib. 1.
Complexiones in Apocalypſim li. 1. In epiſtolas Canonicas lib. 7.
In actus Apoſtolorum lib. 1. Memoriale Scripturarum lib. 1.
Introductorium in diuinarum literarum ſeriem, lib. 2. Scripſiſſe etiam dicitur & alia pleraque, quæ nobis videre nondum contigit.
Curauit inſuper & alios non paucos de Græcis libros transferri in Latinum ſermonẽ, quemadmodum in introductorio libro idem ipſe teſtatur: in quorum numero viginti libri Antiquitatum Ioſephi, præter eam verſionem quæ hodie Ruffino tribuitur, à doctiſſimis viris commemorantur.

CASSIODORI SENATORIS

SERVI DEI IN HISTORIAM ECCLESIAſticam, quam Tripartitam vocant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate, & Theodorito, per Epiphanium Scholaſticum verſis, excerptam & in compendium à ſe redactam.

PRÆFATIO.

VTILITER nimis in capite libri præfatio ponitur, vbi futuri operis qualitas indicatur. Quid enim commodius quàm prius per eam aliquid diſcere, ne dictio poſſit inopinata confundere? Hanc igitur hiſtoriam eccleſiaſticam, quæ cunctis Chriſtianis valde neceſſaria comprobatur, à tribus Græcis autoribus mirabiliter conſtat eſſe conſcriptam. vno ſcilicet Theodorito, venerabili epiſcopo, & duobus diſertiſſimis viris, Sozomeno & Socrate quos nos per Epiphanium ſcholaſticum Latino condentes eloquio, neceſſarium duximus eorum dicta deflorata in vnius ſtili tractum (Domino iuuante) perducere, & de tribus autoribus vnam facere dictionem. Sciendum planè quod prædicti ſcriptores à temporibus diuæ memoriæ principis Conſtantini, vſque ad Auguſtæ recordationis Theodoſii iunioris quæ ſunt geſta, digeſſerint. Nos autem eorum relictis operibus, vnumquemque cauta mente tractantes, cognouimus, non æqualiter omnes de vnaquaque re luculenter ac ſubtiliter explanaſſe, ſed modo hunc, modo alterũ aliam partem melius expediſſe. Et ideo iudicauimus de ſingulis dictatoribus deflorata colligere, & cum autoris ſui nomine in ordinem collocare. Legat ergo intrepidus qui ad hæc opuſcula (Domino donante) peruenerit, multum vtilitatis atque notitiæ lucraturus, ſi quæ poſita ſunt per hos duodecim libros, memoriæ ſuæ ſolicita mente condiderit. Præterea ne quempiam res indiſtincta turbaret, per vniuerſum textum huius operis titulos cognoſcat appoſitos: vt ſuis locis exigere poſſit, quod ſub numero competenti prædictum eſſe cognoſcit.

Theodoritus Sozomenus Socrates Epiphanius ſcholaſticus interpres.

A Conſtantino vſque ad Theodoſium iuniorẽ.

Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, quam Tripartitam

VOCANT, EX TRIBVS GRÆCIS AVTOribus, Sozomeno, Socrate, & Theodorito, ab Epiphanio Scholaſtico verſis, per Caſſiodorum Senatorem in Epitomen redactæ.

LIBER PRIMVS.

SOZOMENI PRÆFATIO AD THEODOSIVM AVGVSTVM.

Allocutio Sozomeni ad Theodoſium Imperatorem.

CAPVT PRIMVM.

In exemplari ſcripto, erat Salam Hermia Sozomeni.

AIVNT antiquis principibus diligentię ſtudiũ fuiſſe, vt eis amatores quidem ornamẽtorum, purpuram atque coronã, & his ſimilia præpararent: librorum verò habentes intentionem, circa fabulas quaſdam occupati conſcriptiones agerent, quæ audientiũ corda mulcerent. Porrò bella ſectantes, vt ſagittam opportunè dirigerent, beſtiam proſternerent, lanceam bene iacularentur, aut equum decenter aſcenderent. † Præſtabant enim ſinguli regalibus eorum ſtudentes rebus, quæ quiſque gratiſſima dominanti arbitrabatur. Alius itaque lapides pretioſos difficilè compertos offerebat: alter tincturam purpuræ clariorẽ: plurimi Poëmata aut diuerſas conſcriptiones inſinuabant: alius bona cingula, aut optimum armorum pandebant vſum. Maxima verò & Imperialis putabatur huius popularis virtutis pars illa, ad quã tunc amantis intentio declinabat. De pietate autẽ (quæ eſt verus imperij ornatus) nulli ſtudioſè quodammodo ſermo fuit. Sed tu potentiſſime Theodoſi (vt complexiuè dicam) cunctam ſuperaſti (Deo iuuante) virtutem. Purpura ſiquidem & corona qua videris propter inſpiciẽtes (quia eſt maieſtatis ſignum) circundari, pietatem tibi & clementiam intrinſecus ſemper enutriunt. Vnde conſcriptores & Præfecti, ac reliqui ſubiectorum. circa te tuóſque laborant actus. Decertator autem poſitus iudéxque librorum, non camerato eloquio caperis, aut qualibet figura furtum pateris veritatis, ſed perfectè meritis vtrunque, ſermonem proprium aptans cauſæ, figuram quoque dictionis, & partes, & ordinem, & congruentiam, & eloquium, & compoſitionem, & collectiones, & ſenſum, & hiſtoriam profundè diſcutiens. Compenſas autem recitã-

† Præſentabant.

Hiſtorici.

A tibus & tuo iudicio & fauoribus opportunis: necnon aureis imaginibus. & poſitione ſimulachrorũ, & donis, & honoribus vniuerſis. Qualem verò te circa recitantes præbes, tales dudũ fuerunt iudices Cretes circa dulciloquum Homerum, aut Aleuas circa Simonidem, aut Dionyſius Siciliæ tyrannus circa Platonem Socratis diſcipulum, aut Philippus Macedo circa Theopompum hiſtoriographum, aut Seuerus Cæſar circa Oppianum, qui metris piſcium genera & naturas captionémque narrauit. Cretes ſiquidem mille nomiſmata carmini cumpenſantes Homerico, & tanquam de excellentiſſima largitate gloriantes, in publica ſtatua mu-
B nera conſcripſerunt. Aleuas autem, & Dionyſius, & Philippus, nequaquam animo parciores fuere Cretenſibus, de ſuperba ſe republica philoſophiáque iactantibus, qui velociter illorum ſtatuam imitari potuerant, niſi opere fuiſſent minores in munere. Seuerus autem pro metrico poëmate per verſum vno aureo donans Oppianum, tantum præbuit de largitate miraculum, vt aurea carmina Oppiani hactenus apud plurimos nominentur. Hæc dona fuerunt olim amantium literas & doctrinam. Tu verò potentiſſime principum, nullo priorum excel-
C lentia minor inueniris, largitatibus tuis circa dictiones exhibitis. Sed mihi videris non incongruè talia facere. Nam cum omnes virtutibus euiceris, ſtudioſè ad incrementum ſemper quæ tua ſunt euehis: quoniam hiſtoriam rerum olim geſtarum apud Romanos & Græcos integerrimè cognouiſti. Aiunt etenim te per diem quidem exerceri armis & corpore, ſubiectorúmq; negotia diſceptare, iudicare ſimul & agere modo ſeorſum, modo communiter quę ſunt agẽda conſyderare, noctibus libris incumbere. Fertur autem tibi ad eorum ſcientiam miniſtrare cãde-
D labrum arte mechanica factũ, & ſponte fundẽs oleum in lucernam, vt nullus circa regalia cõſtitutus, in laboribus tuis cogatur affligi, & naturæ vim faciat, ſomno repugnans. Sic equidem clemens & manſuetus circa proximos & circa om-

Liberalitas Theodoſij in doctos.

Oppiani ſingulos verſus Seuerus Caſ. ſingulis aureis remunerauit.

Theodoſij virtutes.

nes exiſtis, cœleſtem tegẽ tuum imitaodo patronum, cui gratũ eſt ſuper iuſtos & iniuſtos pluere, & ſolẽ facete oriri, & alia ſimul inuidia recedẽte largiri. Per multam verò doctrinam audio te etiam lapidem ſcire naturas, poreſtatéſque radicum rffectúſque curarum, oõ minus Salomone Dauid filio, magis autem pollere virtutibus. Ille ſiquidem factus libidinis ſeruus, pietaté nõ cuſtodiuit ad terminum, quę illi cauſa fuerat bonorũ & ſapientiæ. Tu verò (ô poteotiſſimè) negligentiæ obiiciens rationem, videris nõ ſolùm hominibus iuſtè ſed etiã corporis & aoimę paſſionibus imperare. Si autẽ oporter & hoc dici, audio te etiã totius cibi vel poculi deſideria ſuperare, & neque poma dulcia, neque aliud quicquam ſpecioſum appetere, niſi quanrum ad tactum conuenit, & ſulummodo ſapori congruerit: primo tamen henedicere omnium creatoré. Sirim verò, æſtum, & fiigus ſette cõſuetus, quotidiaois exercitationibus iam ipſam contioeotię putaris habere naturam. Dudum ſiquidem to

Heraclea. Ponto ciuitatem Heracleam ab Hercule nominatam videre feſtinans, & laborantem longo tẽpote ſubleuare, in æſtatis ardore per Bithyniam faciebas iter. Sole verò circa diem medium vehementer vreote, vidẽs te quidam iter agentem ſudore multo, ſimul & puluere ſqualẽtem, quaſi præſtaturus occurrẽs obtulit tibi poculum valde perſpicuum, & velut radiis emicans ſuauiſſimum quendam in id potum mittens, & aquam frigidam ſuperfundens. Tu verò (ô potẽtiſſimè) ſumens, laudaſti quidem pro ſua magnanimitate virum, & largitate principali poſt paululum cumulaſti: ſed cũctis militibus ad illius poculi claritatem nimis inhiantibus & beatificãtibus qui eſſet bibiturus, id turſus ei poculum reddidiſti, pręcipiens vt quo vellet vteretur eo. Vnde mihi videtur iuſtè tuis virtutibus ſuperatum etiam Alexaodrum, de quo narratur ab eis qui opera

Alexander magnus. illius mirantur, quia ei dum per inaquoſa loca propetaret cum Macedonibus, diligens quidam miles aquam inueniens, hauſit, & in galea obtulit ei, ille verò non bibit, ſed corpus infudit. Vt ergo abſolutè dicatur, omnium priorum principum principiorem (ſi dici ſas eſt) te vocare debemus ſecũdum Homerum. Alios etenim reges nihil dignum habuiſſe comperimus: alios autem vnà aut duabus rebus ornaſſe imperium. Tu autem (ô ſereniſſimè) omnes ſimul virtutes amplecteos, vniuerſos dinoſceris euiciſſe pietate, clemẽtia, fortitudine, caſtitate, iuſtitia, largitate, atque magnanimitate. dignitati imperiali conuenẽte. Sine ſanguioe autem & purum à cæde, ſuper omnium priſcorum, tuum cuncti gloriantur imperium. Res ſtudioſas cum delectatione ſubiectos præcipis edoceri, fauorémque & reuerẽriam circa tuum amorem & commuoem vtilitatem cuoctos oſtendere. Quapropter horũ omnium cauſa neceſſarium videtur mihi, eccleſiaſticam hiſtoriam conſcribenti, te primitus alloqui. Cui namque hoc potius adſcribam, multorum ac venerabilium virtutes vtique narraturus, & ea quę circa catholicam eccleſiam prouenerunt, vel per quantas ipſa tranſieos tempeſtates, ad tuos parẽtúmque tuorum portus acceſſerit? Age nunc omnia ſciens, omnémque virtutem habens, & pręcipuè pietatem, quam princi-

E pium eſſe ſapientiæ ſermo diuinus docet, ſuſcipe à me hanc ſcripturam, & libenter examina, tuæque integritatis adiectiones & detractiones adhibens, tuis eam laboribus purga. Indubitantee enim quodcunque tibi placuerit, vtile legẽtibus clarúmque videbitur: nec quilibet reprehendet, quod tu probaueris. Procedit autem mea conſcriptio à tertio Conſulatu Criſpi & Conſtantini Cæſarum vſque ad ſeptimum decimum tuũ, viſúmque eſt mihi bene ſe habere in nouem deciſiones opus omne diuidete. Cõtinebit autem primus & ſecundus Tomus ea quę ſub principe Conſtantioo eccleſiæ proueoerunt. Tertius autem & quartus, ea quæ ſub eius filiis. Quintus & ſextus, quæ ſub Iuliano coofobrino filiorum maximi Conſtantini, & Iouiniano, necnon Valẽtiniano & Valente geſta noſcuntur. Septimus autem & octauus nobis aperiet Tomus, quæ

Tomi nouem operis ſ. Sozomeni non autem tripartita hiſtoria, quæ libr. 12. continetur.

F ſub Gratiano & Valẽtiniano fratribus acta ſunt vſque ad tempora imperij iucundiſſimi aui tui Theodoſij, quando ſcilicet veſter (clemẽtiſſime principum) ſacratiſſimus pater Arcadius paterno ſuccedens imperio, vnà cum piiſſimo patruo tuo Honorio Romanum orbẽ gubernare ſortitus eſt. Nonum verò librum Chriſtiano ac venerabili veſtro apici dedicaui, quem Deus ſempiternè cuſtodiat magnanimitate inconuertibili hoſtibus præualentem, & habentem ſub pedibus, vniuerſos, & ad filiorum filios pium imperium dirigentem, aonuente Chriſto, Cum quo Deo patri gloria, vnà cum ſancto Spiritu in ſecula ſeculorum. Amen.

Cur gentiles facilius quàm Hebræi fidem Chriſti perceperint. Caput 2.

G

COgitatio aliquando mihi prouenit, cur putas aliis quidem hominibus velocior fuerit circa Domini verbum fides, Hebræis autem incredibilis, cum ab initiu diuina mandata perceperint etiam de Chriſti præſentia, & quomodo hæc forent implenda, antequam fierent didicerint per Prophetas. Abraham etenim ptiuceps eorum generis & circunciſionis exiſtens, inſpector & conuiua filij Dei eſſe promeruit. Iſaac eius filius, imitatione ſacrificij honoratus eſt, typo crucis à patre vinctus & oblatus altari, ſicut contigit & in Chriſti fieri paſſione, vt aiũt qui ſcripturas ſacras integerrimè collegerunt. Iacob autem expectationem gentium in eo nũc exiſtentem, necnon & tempus quo veoit, prænuociauit, vbi ait tunc deficere duces Hebræo-

Hebræi. *Abraham.* *Gene. 18. a.* *Iſaac.* *Gene. 22. b.* *Iacob.* *Gene 42.*

H rum ex geoere Iudæ principis tribus eius. Sigoificabat autem principatum Herodis, qui cum Idumæus eſſet genere pateroo, Arabs autem à matre, commiſſa eſt ei gens Iudæorum à Senatu Romano & Cæſare ſimul Auguſto. Sed quidam etiam aliorum Prophetarũ clarè Chriſti generationem prædicauerũt, & illum ſacrum ioeffabilémque conceptum, & matrem poſt partum virginem permanentem & genus & patriam: alij verò paſſionem, & reſurrectionẽ à mortuis, & aſcẽſionem io cælos, & euentum ſingularum præſignauerunt rerum. Sed hæc quidem eos nõ ignoraſſe ſcire poterit, qui ſacris literis incũbit. Ioſephus autem Mathatiæ filius atq; ſacerdos, vir apud Iudæos oobiliſſimus, oecnon & apud Romanos

Herodes. *Ioſephus.*

Ioſeph. antiq. lib.18. cap. 6. Romanos, digniſſimus erit teſtis de veritate Chriſti. Vocare nanque eum virum non audet, tanquam factorem inſignium operũ magiſtrúmque ſermonum veracium: Chriſtum verò apertè nominat, & pœnæ crucis adiudicatum, & tertia die apparuiſſe viuum, & alia infinita miracula de eo à Prophetis ſanctis non ignorat eſſe prædicta: ſed etiam multos tunc extitiſſe, quos elegit Græcos atque Iudæos, & in eius permanete dilectione: atque gentem ab eo nominatam nequaquam defeciſſe teſtatur. Et mihi videtur quoniam hæc referẽs, quaſi clamare videtur, operibus Deum eſſe Chriſtum, rerũ quippe miraculis obſtupeſcens. Cùm autem hoc dixiſſet, etiam ipſe medius tranſcurrit, in nullo tamen contradicens credentibus in eum, potiuſq́ue conſentiens. Hęc autem cogitanti mihi, dignè mirabile viſum eſt, Hebræos etiam ante alios homines ad Chriſtianitatem non potuiſſe conuerti. Nam licet Sibylla, & alia reſponſa apud Gentiles, ea quę in Chriſto erant ventura prædixerint, non tamẽ ob hoc *Græci.* omnes Græci de incredulitate culpandi ſunt. Pauci nanque qui videbantur eruditiores, præcipuè huiuſmodi prophetias intellexerunt plerunq; metricas exiſtentes, & diſertioribus verbis prolatas ad populum. Erat itaque, ſicut mihi videtur, ſupernæ prouidentiæ, vt ad concordiam futurorum non ſolùm propriis prophetiæ ventura committerentur, ſed etiam ea parte gentilibus: veluti ſi quis melodiæ compoſitor, propter vtilitatem peregrini ſoni alias chordas plectro diſcurrat, aut ſuper eas quæ ſunt, alias adiiciat. Hebræi ſiquidem pluribus & manifeſtioribus prophetis vtentes, in præſentia Chriſti minores ſunt inuenti quàm Græci. Sed neque hoc extra *Gentiles.* rationem videbitur, cur ex aliis gentibus tantum ecclesia † crediderit. *† al. creuerit.* Primùm quidem, quoniam Deo gratum eſt, ex miraculis naſci mutationes in diuinis maximiſq́ue negotiis. Deinde quia nõ fortuitis virtutibus præſulũ eius ab initio † diſperata reperitur eſſe religio. *† diſpenſata.* Nam licet linguam ad elocutionem aut pulchritudinem ſermonis diſertam non habuerint, neque verbis aut probationibus philoſophicis vterentur, ad ſuadendum tamen non ob hoc minus ſtudium fuit eis, ſed cauti ſubſtantiis, & bona propria contẽnentes atque nudati, & velut in aliis corporibus plurima peſſimaque tormenta ſuſcipientes, & neq; ciuitatum populis ſubmiſſi, neque iudicum blãdimentis illecti, neque terroribus fortè deterriti, clarum fecerunt vniuerſis, quoniam pro maximis præmiis huiuſmodi certamina ſuſtinerent. Quapropter neque ſuaſione verborum opus erat, dum per domos & ciuitates ad credendum res ipſæ compellerent, quæ nequaquam primitus videbantur auditæ.

Quæ fuerit intentio Sozomeni hiſtoriam conſcribendi, & ex quibus priorum geſta collegerit.

Caput 3.

TAnta ergo diuina & mirabili mutatione in orbe facta, ita vt prior religio & leges patrię ſpernerentur, crudele nimis erat Calydonium quidem aprum & Marathonium taurum, & alia ſimilia per prouinčias & ciuitates facta, aut fabulis diuulgata, tanto nobilitari ſtudio, vt A multi Græcorum, & probatiſſimi conſcriptores circa talia laboraſſent, ſcribendi habentes ingenium: me verò vim meæ non inferre naturæ, & hiſtoriæ Eccleſiaſticæ geſta enarrare. Reor enim quoniam argumento rei huius non ab hominibus inſtituto, conſcriptor quoque inopinabiliter apparebit non inops Deo. Niſus ſum etenim primo quidem hoc opus ab origine mũdi digerere: ſed conſiderãs quoniam & alij id fecerunt vſque ad tempus ſuum, id eſt, Clemens & Egeſippus viri ſapientiſſimi, ſucceſſioné ſequentes Apoſtolorum, Aphricanuſq́ue conſcriptor, & Euſebius cognomine Pamphili, vir in diuinis ſcripturis & Græcorum poëtis atque Rhetoribus perſcrutator eruditiſſimus: tunc ego quæcũque in eccleſiis contigerunt poſt Chriſti Aſcenſionem ad cœlos, vſque ad Licinij deiectionem colligens, redegi in duobus libris: nunc autem B fauente Deo, quæ poſtea prouenerunt, aperire tentabo. *Clemens Alexandrinus. Egeſippus Aphricanus. Euſebius Cæſarienſis.* Quocirca memorabo cauſſas quibus interfui, & à ſcientibus aut contemplantibus eas audiui, tam in noſtra quàm ante noſtram generationem geſtas. Cæterorum verò explanabo notitiam ex legibus poſitis, cauſſa religionis, & ex Conciliis per tempora conſtitutis, ac nouitatibus factis, & imperialibus & ſacerdotum epiſtolis, quarum aliæ hactenus in Palatiis eccleſiiſque cuſtodiuntur, aliæ verò paſſim apud diligentes inueniuntur. *Acta conciliorum.* Quarundam rationem potius complecti, in hoc opere melius approbaui, propter magnitudinem lectionis, vt ſenſus earum breuiter indicetur, niſi fortè quędam venire poſſint in dubium, pro quibus eſt apud multos diuerſa ſententia. Tunc enim, ſi quamlibet ſcripturam C inuenire potero, propter probationem veritatis eam ponere non omitto. Vt autem nullus ignoratione rerum accuſet mendacem eſſe conſcriptionem, contrarias legendo forſan epiſtolas, ſciendum eſt quoniam occaſione dogmatis Ariani, & eorum qui poſtea ſunt exorti, diſcordantes inter alterutros Præſules eccleſiarum, ſinguli de quibus ſtudebant ſuis conſectatoribus ſcribebant. & per conſilia congregati, decernebant quæ vellent, & ſibi contraria ſapientes, per abſentiam ſe ſæpè damnabant, & per tempora principes ac proceres eorum qua poterant virtute flectebant, & ſibimet vnanimes faciebant, vt eorum conſenſu rectè colere putarentur. Alij ſiquidem iſtis, alij verò fauentes illis, collectionem fecerunt epiſtolarum pro hæreſi propria directarum, & eas ſibi contrarias reliquerunt. Porrò nobis difficilè valde fuit, vt in- D uenire mus omnia quæ de talibus prouenerunt. Quia verò præcipua cura veritatis habenda eſt, propter hiſtoriæ puritatem, neceſſarium mihi viſum eſt etiam literas huiuſmodi, vt fuit poſſibile, perſcrutari. Si igitur etiam ſeditiones eccleſiaſticas inter alterutros geſtas de præſulatu, vel honore primatus, propriæ hæreſeos explanauero, non graue aut malæ voluntatis eſſe videatur. Primo nanque, vt dictum eſt. conſcriptorẽ omnia decet veritati poſtponere, deinde dogma Eccleſię Catholicę veraciſſimè declarare. Quod ſcilicet inuenitur ſæpè quidem aduerſariorum inſidiis impeditum, & tamen tanquam diuinitus roboratum in propria manſiſſe virtute, & vniuerſas eccleſias & populos ad ſuam traxiſſe veri-

tatem. Quum itaque vellem (ſi tamen deceret) ea ſola conſcribere, quæ ad meam notitiam videbantor perueniſſe de eccleſia in Romano imperio conſtituta, placuit tamen quantum valuero, vt etiam apud Perſas & Barbaros quę ſunt geſta de religione, conſcribam. Non autem abſurdum erit ab hiſtoria Eccleſiaſtica, ſi in hoc opere etiá illi referantur, qui quondam patres ac pręceptores fuerunt monachorum, aut qui poſt eos per ſucceſſiones vtiles viſi ſunt, ſicut audiuimus, atque probauimus. Non enim aut nos ingrati videbimur, taciturnitati tradẽtes virtutem eorum: aut illi exortes erunt huius hiſtoriæ, qui taniæ philoſophiæ exempla reliquerunt, quibus vtentes poſteri, beatiſſimo & feliciſſimo fine potirentur. Sed hæc quidem ſermo procedens, vt potuerit, obſeruabit. Conuertar nunc ad narrationem rerum, cooperatorem inuocans Deum. Hinc enim habebit præſens ſcriptura principiũ.

A quo tempore hiſtoriæ fecerit initiũ. Et quomodo Conſtantino ſignum ſit crucis oſtenſum, & qui imperatores & Cæſares per idem tempus fuerint.

Caput 4.

Sylueſter Romæ, Alexander Alexandriæ, Macarius Hieroſolymis.
An. do. 322.
Euſtathius Antiochiæ.

CRiſpo & Conſtantino Cæſaribus atq; Cõſulibus, Romanæ quidem eccleſiæ Syluester præſidebat. Alexandrinæ autem Alexander, & Hieroſolymorum Macarius. Antiochię verò, quæ eſt apud Orõtem fluuium, poſt Romanum nondum quiſquam fuerat ordinatus, perſecutionibus ſcilicet prohibentibus. Non longo poſt tempore, hi qui in Nicæa collecti ſunt, ſapientia & eloquiis admirantes Euſtathium dignum approbauerũt ſedi Apoſtolicæ præſidere, & quum G eſſet epiſcopus vicinæ Berrhœæ, eum in Antiochiam tranſtulerunt. Tunc ergo Chriſtiani Orientales quidem vſque ad terminos Ægypti circa Libyam commorantes, non præſumebant apertè in eccleſias conuenire, quum Licinius fauorem quem in eos habuerat, permutaſſet. Sed neque per Occidentem Helladici, vel Macedones & Illyrij licenter in religione durabant propter Conſtantinum, qui princeps erat in his partibus Romanorum. Huic enim viro & alia quidem plurima poſtea prouenifſe percepimus, quibus flexus eſt Chriſtianorum dogma venerari, præcipuè tamen ſignum quod ei diuinitus eſt oſtenſum.

Licinius & Conſtantinus perſequuntur Chriſtianos.
Signum crucis Cõſtantino oſtenſum.
An. do. 315.

SOCRATES.

ET quoniam ad hæc venimus, paulò latius aliquid referamus. H Quum Diocletianus & Maximianus Herculius priuatam elegiſſent vitam, & Maximinus Galerius, qui cum eis imperauerat, teneos Italiam duos Cæſares feciſſet, Maximinum in Oriente, & Seuerum in Italia, tunc Conſtantinus in Britannia patre mortuo ordinatur imperator, primo anno cclxxj. Olympiadis, † xxvij. die Iulij menſis. Romæ verò à Prætorianis militibus Maxentius Maximiani Herculij filius inſtituitur imperator. Hinc eius pater imperandi cupidine voluit filium regno priuare, quod facere nequiuit. Poſt hæc autem Tarſo Ciliciæ moritur. Porrò Seuerus Romam contra Maxentium veniens, militum proditione perem-E ptus eſt. Maximinus autem Galerius inſtituens Licinium Auguſtum, moritur. Proinde Maxentius Romæ velut tyrannus habebatur, adulteria impudenter exercens, & earum viros occidens. Quem volens Conſtantinus opprimere, & Romanos à cladibus liberare, cogitabat quem in bello Deum haberet auxilio, ſciens nihil prodeſſe deos quos Diocletianus venerabatur, & quia potius ei pater Paganorum contempta religione, feliciter aduixiſſet.

Diocletianus & Maximianus Augg.
Maximinus.
An. do. 306.
† xxv.
Maxentius.
An. do. 312.

SOZOMENVS.

An. do. 315.
Apparet Conſtantino Chriſtus.

IN his ergo ſollicitudinibus conſtitutus, in ſomnio vidit crucis ſignũ cœlo ſplẽdidè collocatum: mirantique viſionem, adſtiterunt angeli dicentes: O Conſtantine, in hoc vince. Fertur autem & ipſum Chriſtum apparuiſſe ei, ſignúm-F que monſtraſſe crucis, ac præcepiſſe vt figuram ſimilem faceret, & in prælijs auxilium hoc haberet, quo victoriæ iura conquireret. Euſebius itaque Pamphili cum iureiurando ipſo Imperatore dicente audiſſe ſe refert, quia circa meridiem, declinante iam ſole, crucis ſignum ex lumine factũ, & ſcripturam conſertam ei dicentẽ, In hoc vince, vidiſſet ipſe & milites qui cum eo tunc eſſent. Pergente namque aliquò cum exercitu per iter, hoc, inquit, ei miraculum eſt oſtenſum. Dumq; cogitaret quid eſſet, nox ſuperuenit, & dormienti Chriſtus apparuit cũ ſigno quod vidit in cœlo, iuſſitque vt fieret eius ſigni figuratio, quę foret auxilium in præliorum congreſſionibus.

Quomodo Conſtantinus Chriſtianum dogma cognouerit, & de miraculis crucis, & de morte Maxentij.

Caput 5.

CVmque iam non opus eſſet interprete, ſed apertè imperatori monſtratum fuiſſet, quid de Deo credere conueniret, mox die facta ſacerdotes Chriſti conuocans, de dogmate conſulebat. At illi ſacros libros offerentes, de Chriſto loquebãtur, ſuáque dicta ex prophetis comprobabant. Signum verò quod apparuerat ei, dicebant trophæum eſſe victoriæ aduerſus infernũ, quam victoriam aſcendens in cœlos egit Chriſtus, crucifixus & mortuus, & tertia die reſurgens: ſecundum quod ſperandum eſſe dixerunt, quia poſt huius vitæ terminum circa finem ſeculi præſentis, omnes homines reſurgent & immortales exiſtent: alij quidem ad præmia rerum quibus bene vixerunt: alij ad ſupplicia, eò quod ab eis mala ſint geſta. Eſſe tamen etiam in delictis quæ committuntur hic, occaſionem ſalutis purificationemq́ue peccati: nondum initiatis quidem baptiſmatis adeptionem, ſecundum eccleſiaſticam legem: initiatis autem cuſtodiam ne delinquant. Sed quia hoc agere omnino paucorum ſanctorumq́ue virorum eſt, docebant quoque purificationem ſecundam ex pœnitentia cõſtitutam, clementem enim eſſe Deum, & veniam tribuere delinquentibus, ſi pœnitentiam agentes, ſtudeant eam operibus roborare. Hæc ſacerdotibus explanantibus, admiratus imperator prophetias de Chriſto ita promiſſas, iuſſit viros eruditos ex auro & lapidibus precioſis in vexillũ crucis transformare ſignũ, quod Labarum vocant

Conſtantinus myſteria fidei edocetur.
Pœnitentia.
Labarum.

cabatur. Hoc enim ſignum bellicũ inter alia pre-ciosius erat eo, quòd imperatorẽ præcederet, & adorari id à militibus moris eſſet. Vnde præcipuè Conſtantinum reor nobiliſſimũ decus imperij Romani in ſignũ mutaſſe crucis, vt frequẽti viſione atque cura deſueſcerent à priori more ſubiecti, & eum ſolum arbitrarentur deũ, quem coleret imperator, vel quo duce atque auxiliatore vteretur aduerſus hoſtes. Semper enim hoc ſignũ proponebatur ante ordines vniuerſos, quod maximè laborantibus aciebus in prælus adeſſe præcipiebat. Conſtituit itaque certos ſigniferos, qui in eo laborarẽt: quorum opus erat, vt vicibus humeris id veherent, & omnes acies ita luſtrarent. Fertur enim quidã eo quòd aliquando ferens hoc ſignum, repẽte hoſtibus inuadentibus expauiſſet, dediſſe illud alteri deuehendum: cúmque ſe prælio ſubtraxiſſet, & iacula declinaſſet, ſubito percuſſus interiit. Ille verò qui ſacrum ſuſcepit trophæum, multis ſe iaculantibus permanſit illæſus. Mirabiliter enim diuina regente virtute, ſagittæ hoſtium figebãtur in ſigno, à ſignifero autem inter pericula prorſus euolabant. Dicitur autẽ neque alium vnquam huius ſigni miniſtrum, vt ſolet, in bello vulnere mortuum, aut cladem captiuitatis perpeſſum.

Signiferi.

SOCRATES.

CONgreſſus ergo circa pontem † Miluium vicit, in flumine necato Maxentio. Erat enim annus ſeptimus imperii Conſtantini. Inter hæc Diocletianus Salonæ defunctus eſt.

† Fuluium Miluiũ põt

An. do. 315

SOZOMENVS.

De derogatione Paganorum contra Conſtantinum.

CAPVT VI.

NOn autem ignoro quia Græci referunt Conſtantinum, eo quòd aliquos genere proximos occidiſſet, & cooperator extitiſſet in nece filii ſui Criſpi, pœnitentia ductum, de purificatione conſuluiſſe Philoſophum Sopatrum, qui tempore illo præerat in ſede Plotini, illúmque reſpondiſſe, nullam eſſe in huiuſmodi delictis purgationem. Conſtantinum verò hac interdictione turbatum, inueniſſe epiſcopos qui pœnitentia ſeu baptiſmate promitterent eũ ab vniuerſo poſſe purgari delicto: Tunc gauiſum in illis qui dixerant quod volebat: admiratúmq; dogma, factum deinde Chriſtianum, & ad ſui ſimilitudinem deduxiſſe ſubiectos. Mihi autẽ videntur hæc ficta ab eis, qui ſtudẽt religioni Chriſtianæ detrahere. Chriſpus etenim, propter quem dicunt Cõſtantinum egiſſe porgatione, vigeſimo anno imperii paterni defunctus eſt. Qui cùm adhuc viueret, multas cũ eo pro Chriſtianis poſuit leges, ſecundo quippe loco honotatus imperii & Cæſar exiſtens, ſicut etiam nũc principum nomina & tẽpora legibus ſubiecta teſtantur. Sopatrum verò non eſt credibile ad colloquium Conſtantini venire potuiſſe, in ſola Oceani circa rhenũ parte regnantis: propter intentionem verò contra Maxentium habitam pugnæ degehat. In Italia tunc Romana reſpub. turbabatur, & non erat facilè vt Britanni & Galli conuenirent cum

An. do. 316 Criſpus Cõſtantini F.

An. do. 329 Cõſtantinus Caſ. degebat in Galba circa Rhenum.

A illis tunc apud quos conſtat Chriſtiana religione Conſtantinum participatum, niſi dum contra Maxentium caſtrametaretur, & tranſiret ad Romam: Teſtes autem, ſunt rurſus horum tempora, nec non & leges quas pro religione ſanxit vt autem concedamus facilè potuiſſe principẽ loqui Sopatro, aut per epiſtolã ſuam conſuluiſſe pro quibus vellet, nõ eſt tamen veriſimile ignoraſſe Philoſophũ, quia Hercules Alcmenæ purgatus Athenis eſt poſt filii necem in Cereria ſacris: & quia poſt Iphiti necem, peregrinum & amicum iniuſtè peremit. Quũ igitur Græci in huiuſmodi delictis purgationes annuntient, ſufficiant quæ dicta ſunt, vt accuſent de mendacio eos, qui Sopatrum contraria Conſtantino reſpondiſſe finxerunt. Non enim credo hæc ignoraſſe tunc nobiliſſimũ apud Græcos eruditione literarum.

† ad vrbem Romam.

B *De legibus quas Conſtantinus pro Chriſtianis protulit, & de mutatione rituum Paganorum, Chriſtianorúmque profectu. Et de victoria eius, & de veneratione ſanctæ religionis.* *Caput 7.*

IGitur eccleſiæ ſub regimine Conſtantini alacriter agebant, & indies augebantur (fauente & vnanime principe) multis eius beneficiis eleuatæ, quas etiã prius incõcuſſas dominus à periculis turbiſq; ſeruauit. Nam cùm perſecutiones diuerſas eccleſiæ in alio terrarum orbe paterentur, ſolus Conſtantinus Conſtantini pater licẽter Chriſtianis in ſua conſiſtere religione conceſſit. Denique tale aliquod eum miraculum & memoria dignũ egiſſe cognoui. Is enim probare volẽs quoſdam in ſuo Palatio Chriſtianos, ſi boni & ſolidi eſſent viri, euocans vniuerſos præcepit dicens, vt ſi quidem venirent ad ſacrificandum, & eius colerent deos, circa eũ eſſent, & in † ſuo cingulo permanerent. Si verò refugerent, egrederentur de Palatio gratias agentes quo minimè punirentur.

C Quũmque in vtroq; apparuiſſent, alii quidem religionis deſertores, alii verò diuina præſentibus præponentes, deliberauit eis amicis & conſiliariis vti, qui in melioribus fideles conſtantẽſque permanſerant. Alios autem velut effœminatos auerſatus, expulit à ſuo colloquio, credens nunquam eos circa principem deuotos fore, qui fuerint Dei ſui ſic parati ſſimi proditores. Et ideo adhuc ſuperſtite Conſtãtio nõ videbatur contra legẽ quẽpiã eſſe Chriſtianũ, apud eos qui vltra Italiã Galliáſque & Britanniam, & qui circa Pyrenæum habitabant montem vſque ad Oceanum Heſperiũ. Quum verò Conſtantinus in eius ſucceſſiſſet imperium, † potiores eccleſiæ efflorueruntt. Maxentio enim Herculii filio perẽpto, cùm eius para Cõſtantino ceſſiſſet, iam licenter in religione vigebãt, qui circa Tiberim fluuium & Eridanum (quẽ Padum prouinciales appellant) commorabantur, & qui circa Aquilam commanebant, in quem locum ſermo fertur aduectam nauigio Argo, & ad Tyrrhenum pelagus fuiſſe perductam. Argonautæ enim ventum validum declinantes, nõ eodem nauigio in regreſſione ſunt vſi, ſed tranſeuntes mare quod ſuper Scythas eſt, per hæc flumina venerunt ad terminos Italorum, & hic hyemantes, condiderunt ciuitatẽ quæ nuncupatur Æmona. Aeſtate verò ſuperueniente, cooperantibus eis prouin-

D

† ſua dignitate.

Conſtantij conſilium de exploranda Chriſtianorum conſtantia.

Cingulum militare.

† potius res.

Argonautæ.

cialibus ſetè quadringenta ſtadia arte mechanica E trahẽtes Argo per terram ad fluuiũ Aquilam deduxerunt, qui permiſcetur Eridano. Eridanus aotem fauces habet io Italicum mare. Poſt prælium itaque, Cibalæ, Dardanii, & Macedones, & qui circa Hiſtrum tuuc morabantur, nec nõ & Hellas & Illyriorũ gens omnis ſub Cõſtaotinũ redacta eſt.

Quomodo Licinius fugatus & Chriſtianos fuerit perſecutus, & nouiſſime victus.

CAPVT VIII.

An. domini 320. Licinius Cæſar aduerſus chriſtianos.

PОrrò Licinius hinc fugatus, cùm prius ſectator fuiſſet dogmatis Chriſtiani, mutata volũtate, plurimos ſacerdorũ in ſuæ partis afflixit imperio, multos quidem & aliorum, precipuè tamen de collegio militari. Nimis enim Chriſtiaois erat infenſus propter Cõſtantini bellum, æſtimans eũ poſſe contriſtari propter calamitatẽ ſuæ religionis. Simul etiam arbitratus, quia orarent & ſtuderent redigi ſub illius ſolius imperio. Super hæc autem pugnaturus denuò cootra Cooſtantioũ, ſpem F victoriæ habebat per diuinationes & ſacrificia, & ſeductus ab aliquibus promittentibus, quia bello vinceret Conſtantiuum, in paganitatem conuerſus eſt. Denique etiam Græci dicũt runc eum expertum diuinationem apud Miletum Didymei Apollinis, eique cõſulenti de bello, reſpondiſſe dæmouium per bos Homeri verſus:

An. domini 325.

Ω γερὸν ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταὶ
Σὴ δὲ βίη λέλυται χαλεπὸν δέ σε γῆρας ὀπάζει.
O ſenex, valde te iuuenes domant pugnaces
Tuáq; vis ſolota eſt, ſæuáque te ſenectus impellit

Ex plurimis ergo rebus viſom mihi eſt dogma chriſtianorum diuina prouidentia conſtituiſſe, tantóque proceſſiſſe cremẽto, maximè tamẽ ex perſecutione Gentilium. Foturo nanq; Licinio perſequi eccleſias in ſuo imperio cooſtitutas, bellum in Bithynia factum eſt, quo nouiſſimè pugnauerunt ioter alterutros ipſe & Conſtantinus. Tantóque diuino ſuffragio adiutus eſt Cooſtantinus, vt per terram & per mare vinceret inimicos: & amiſſis Licinius pedeſtribus & naualibos, ſemetipſum in Nicomedia traderet, priuatúſque Theſ- G ſalonicæ aliquaoto tempore permaneret, ibíque perimeretur. Vir ergo primordiis imperii ſui, prælus, aliiſque rebus valde profectus, & ſororis Cõſtantini nuptiis hooorarus, huiuſmodi fioc defunctus eſt.

Licinius perimitur. Anno domini 326.

De diuerſis confeſſoribus, eorúmque conuerſatione.

CAPVT IX.

Commẽdat Cõſtantinus religionem chriſtianã.

COnſtantinos igitur cùm ad eum ſolum omne Romanorum perueniſſet imperiom, edictis publicis vſus eſt, vt Orientales ſubiecti impauidè religionem colerent Chriſti, & diligenter diuinitati miniſtrarent. Diuinitatem quippe ſolã eam crederent, qoæ & reuera eſſet & ſufficienter haberet omoi tempore poteſtatem: & quoniam qui talibus ſtoderẽt, omnia bona vbertimè eis ac- H cederent: & quæcunque aduerſa putarent, cũ meliori potios ſpe fruerentur: qoi verò circa Deum delioquereot, communiter & ſeorſum in bellis & in pace, omnia eis difficilia prooenirent. Gratiáſque referens uou ſibimet arrogans, adiecit in eam legem dicens: quia miniſtrum opportunum eum habere dignatus fuerit Deus ſui conſilii, & à Britannico mari vſque ad loca orientis adduxerit eum, quateous augeretur chriſtiana religio, & qui propter Dei culturam durabiliter permaoſerunt in cõfeſſionibus martyrij, clatiores eius honoribus apparerent. Hæc igitur concionatus, & alia multa dicens, per qoæ credebat ſubiectos ad cultum religionis adducere, infirma eſſe ſanciuit, quæ cõtra religionẽ fuerant cogitata vel geſta ſub perſecutoribus eccleſiarũ, remiſſionémque cunctos habere decreuit, qui propter confeſſionem Chriſti migrare in inſulas, aut alibi præter volootatem propriã commorari iuſſi ſunt, aut in metallis affligi, aot publicis operibos, aut muliebribus aut lanificiis miniſtrare, aot dari curiis, quũ curiales primitus nõ fuiſſent. Eos autem quos iofames illi fecerant, ab infamia relaxauit. Militia verò priuatos, in ſua voluntate reliquit, vtrum eſſe io ſchemate quo fuerant, an certè cum honorabili quiete liberam vellent habere vacationem. Cúmque F omnes ad priorem libertatem & conſuetos honores reuocaſſet, etiã ſubſtantias † reformaoit vniuerſis. Si qui verò morte damnati, ſubſtantia quoqoe nudari ſunt, præcepit proximis generi eorum deferendas hæreditates: nullo autem horum exiſteore, vnamquãque prouincialem eccleſiam ad ius hæreditatis accedere: & ſiue apud prioatum ſiue apud poblicum de tali ſubſtantia eſſet aliquid, reſtitueret. Eis aotẽ qui ex ærario publico aliquid comparauerant, aut donatione acceperant, ſecũdum poſſibilem decentémque modom ſe prooidere promiſit. Hæc igitur, ſicuri dictum eſt imperatori placuerunt, & lege firmata ſunt, inſigniterque omnia decenti fine completa. Chriſtiani verò tunc omnes Romanorum dignitates adminiſtrabant: & de cætero cunctis ſacrificare negabatur, immolatiooibúſque aut diuinationibus noo erat locus. Sed oec idola dedicare, aut celebritates paganas agere iam licebat. Plura verò etiã per ciuitates gentium, de antiqua cõſuetudine mutabantur. Ab illo denique tempore apud Ægyptios nequaquam ſecundum priores ſoleonitates in pa- G ganorum templa Cobitus, ſed in eccleſias magis offertur, quo ſignificatur crementum aquæ Niliacæ. Apud Romanos autem tunc primum gladiatorũ ſpectacula ſunt remota. Apud Phœnices verò, qui in Libano & Heliopoli cõmorantur, phas vlterius non fuit virgines fornicari, antequam legitimis iungerentur viris, nempe poſt turpitudinem experimenti primi nephandæ permixtionis. Sanctæ verò domus, quæ quidem magnitudinem videbantur habere ſufficieotem, corrigebantur. Aliæ verò cremento altitudinis & latitudinis augebantur. Alibi autem qoom non eſſent, à fundamentis ædificatæ fulgebant: Pecunias verò ex regiis theſauris imperator affluentius impeodebat, ſcribeos per ſingulas ciuitates epiſcopis atq; præſidibus populorum, vt ſacerdotes ſicuti vellẽt iuberent, iſti autem iubentibus obedireot, qoateoue citò perficeretur opus. Lætanti ſiquidem eius imperio, etiam religio valde florebat, et io tantom etiam poſt bellum cõtra Licinium geſtum feliciſſimus fuit iu præliis aduerſus alienigenas præparatis vt etiã Sarmatas vioceret, & qui vocaotur Gothi, tuoc nouiſſimè cauſa gratiæ apud eum fœdera

Exulantes chriſtiani reuocãtur.

Chriſtiani honorificentiſſime habentur.

† reſtituit.

Cobitus.

Tẽpla Chriſtianorum.

Sarmatæ.

Gothi.

celebrarent. Hęc autem gens habitabat quidem A tunc trans flumen Hiſtrum. Cúmque eſſet in bellis prona, & multitudine atque magnitudine corporum armis ſemper exercitata, aliis quidem barbaris præualebat. ſolos autem Romanos habebat ſibimet repugnátes. Fertur enim etiã & hoc prælio demonſtratũ Conſtantino per ſigna vel ſomnia, quanta Dei prouidentia regeretur. Qui cũ ſuperaſſet omnia bella quæ ſub eo ſunt geſta, veluti repenſans Chriſto, in eius religionis ſtudio magis magísque ferueba, hanc ſolam veram fatendam, & ſalutarem exiſtimare ſubiectos iubens. Ex terra verò ſubdita ſibi, ex vnaquaque ciuitate detrahẽs publico, certum vectigal eccleſiis prouincialibus cleróque diſtribuit, & donationẽ validam in perpetuum eſſe ſanciuit. Aſſueſcens autem milites, vt, ſicut ipſe, Deum colerent, ſigno crucis eorum arma ſignabat. In regalibus quoque oratoriũ fabricatus, etiam tabernaculum ad inſtar eccleſiæ circũferebat, dum aduerſus hoſtes caſtra metaretur, quatenus nec in itinere degens vel ipſe vel exercitus ſacro lumine priuarentur, quo deceret lauda- B re Deum & orationes offerri. Sequebantur autem pariter ſacerdotes & diaconi tabernaculo ſeruientes, qui ſecundum legem eccleſiaſticam ſacrorum ordines adimplebant. Ex illo autem Romanorum cohortes, quæ nunc Numeri nuncupantur, ſingulæ fecerunt tabernaculum proprium: & ſacerdotes atque diaconos diſtributos habebant. Die verò qui dominicus vocatur, quem Hebræi primum vocant, Gręci autem ſoli diſtribuunt, & qui ante ſeptimum eſt, ſanciuit à iudiciis aliisq; cauſis vniuerſos habere vacationem, & in eo tantùm orationibus occupari. Honorabat autẽ dominicum diẽ, quia in eo Chriſtus reſurrexit à mortuis: alium verò, quia in eo fuerat crucifixus. Maximam nanque culturam ſacratiſſimæ crucis habebat, tam pro iis quæ ei proſperè prouenerant eius auxilio, in prœliis contra aduerſarios inſtitutis, quàm pro indicio quod ei diuinitus pro ea videbatur oſtenſum. Denique ſupplicium crucis quod primitus apud Romanos erat in vſu, lege prohibuit. In figurationibus autem Solidorum & in imaginibus, hoc ſignum iuſſit inſcribi ſemper & figurari: vt teſtantur hactenus eius imagines hoc ſchemate deco- C ratæ. In omnibus ſiquidem rebus, præcipuè tamen in legiſlationibus ſtudebat placare diuinitatem.

An. do. 333.

Numeri.

Dies dominicus.

Dies veneris.

Supplicium crucis ſublatum.

Symbolum crucis in nummis.

Apparet enim luxurioſas & valde fatuas permixtiones ante eum non prohibitas, tunc fuiſſe correctas, ſicut ex ipſis quas poſuit legibus inuenitur. Sed nunc quæ ad honorem & ſtatum religionis ab eo ſancita ſunt, pandere neceſſarium eſt, cùm partes eſſe eccleſiaſticę videantur hiſtoriæ. Apud Romanos dudum fuit lex, à xxv anno non habentes vxores prohibens à priuilegiis, habentium coniuges, ſed & alia multa iubens vt nihil de teſtamento lucrarentur, licet generis proximitate conſiſterent: qui verò filios non habuiſſent, medietatem relictorum ſibimet amittebant. Poſuerũt autem has leges antiqui, volentes Romam eſſe populoſam, omnémque ſubiectam terram, & quia non multum ante has leges plurimos in ciuilibus bellis amiſerant. Videns igitur Imperator idcirco malè tractari eos, qui propter Deum virginitati & ſine liberis eſſe ſtudebant, fatuum iudicauit diligentia & ſtudio hominum videri eorum A augeri genus, cum natura ſemper ſuperna diſtributione diminutionem ſuſcipiat & augmentum. Et legẽ populo propoſuit vniuerſo, quatenus æqualibus priuilegiis fruerentur, qui ſine coniugibus & liberis erant, quibus illi qui hæc ſe habere gaudebant. Sed etiam amplius habere ſanciuit eos, qui in continentiæ virginitate degebant, licentiam eis præbens maſculis fœminiſque licet ætate minoribus, teſtamentum facere contra communem legẽ. Omnes enim bene cogitare iudicauit quorum opus eſſet Deum placare ſemper, & Philoſophiæ veraci vacarẽ. Huius enim rei cauſa & antiqui Romanorum licenter teſtari virgines Veſtales etiam ſexto ætatis curriculo decreuerunt. Indicium itaque maximum reuerentiæ pij principis circa religionem fuit, quia vbique adminiſtrantiũ ſententias imperfectas eſſe voluit, & ad epiſcopos per appellationem refugiendũ eſſe ſanciuit, ſi quis vellent ciuiles iudices refutare: firmam verò illorum iudicans ſententiam potiorémque iudicum aliorum & tanquam ab Imperatore prolatam, ab B omnibus obſeruandam, & inconuertibiles eſſe terminos ſynodales. Illud quoque nos relinquere dignum non eſt, quod pro vtilitate ſancitum eſt eorum qui in eccleſiis manumittuntur. Cùm propter ſubtilitatem legum etiam inuiti poſſeſſores difficultatem paterentur circa [dationem melioris libertatis, quam ciuilitatem Romanam vocant tres poſuit leges, decernens omnes in eccleſiis manumiſſos ſub teſtimonio ſacerdotum, per hanc piam adinuentionem Romana ciuilitate frui cuius indicium præſens etiam tempus ſeruat.

Multa cœlibatus remiſſa.

Cœlibibus licet cõdere teſtamẽtum

Ad epiſcopos prouocare permiſit.

Nam moris erat de libertate leges ſcriptas in manumiſſionibus anteponi. Conſtantinus igitur hæc ſane ſtudens in omnibus honorare religionem. Erat quippe & per ſemetipſam glorioſa propter virtutem plurimorum tunc in ea pollentium.

Libertas ſub teſtimonio ſacerdotum conferebatur.

De Spyridione epiſcopo, qui fures ligatos abſoluit.
CAPVT X.

ITaque perſecutionibus iam ceſſantibus adhuc multi cõfeſſorũ ſuperſtites, eccleſias ornabant, vt fuit Oſius Cordubæ pontifex, & Amphió Epi- C phaneiæ Ciliciæ, Maximus qui poſt Macarium Hieroſolymorum tenuit Præſulatum, & Paphnutius Egyptius, per quẽ aiũt plurima miracula operatum Deum, dæmonésq; ſubieciſſe, variarúmque paſſionum condonaſſe et ſanitates. Fuerunt autem Paphnutius & Maximus ex illis confeſſoribus quos Maximianus Imperator in metallia opera exercere damnauit, oculos eorum dextros euellens, & ſiniſtras ſuas incidens. Secundum eos autem fuiſſe percepimus Spyridionem Tremithuntis Cypriorum epiſcopum, ad cuius virtutem demonſtrandam ſufficere puto, quæ hactenus de eo ſeruatur opinio. Quanta per eum diuino præſidio geſta ſint, plura quidẽ nouere prouinciales, ego autem quæ ad nos valuerunt peruenire non tacebo. Fuit enim iſte ruſticus habens vxorem & filios, ſed non propterea in rebus diuinis minor. Aiunt autem aliquando per noctem veniſſe malignos viros ad caulas ouium eius, & cum rapere niterentur, ſubitò vinctos nullo ligante fures. Tunc illum die facta venientem inueniſſe ligatos eos, & ſoluiſſe quidem ab inuiſibilibus

Oſius

Amphion

Maximus

Paphnutius.

Spyridion

vinculis, culpaſſe tamen & dixiſſe: Cur fratres dũ licuiſſet quæ deſiderabatis accipere, elegiſtis potius ea rapere, & noctem ducere iugiter infelicẽ? Tum miſeratus eorum, magis autem ad meliora eos erudiens, ait: Abite hinc, ſumentes arietem: laboraſtis quippe vigiliis, & decet vos ſine querimoniis recedere ab ouibus meis. Quod quidem quilibet iuſtè poterit admirari. Nihilominus etiã illud mirandum. Apud filiam eius virginẽ Irenem nomine quidam notus eius † ſpeciem aliquam depoſuerat: quæ ſumens depoſitum, ſub terra recondidit, vbi cautè credidit cuſtodiri. Contigit interea mori puellam nihil confeſſam patri. Venit homo depoſitũ repetens, ignorãte Spyridione quid loqueretur. Cúmq; in tota domo requiſiſſet, nec inueniret, flebat, capillóſque vellebat, & morti vicinus eſſe videbatur ille qui depoſuerat. Hęc Spyridion fieri vidẽs, & curſim veniens ad ſepulchrũ, vocauit nomine puellam. Qua reſpondente, de cauſſa depoſiti requiſiuit. Et dum ab ea didiciſſet, reuerſus & inueniẽs vbi puella ſignificauerat, reddidit homini quod petebat. Quoniam quidem ad hunc veni ſermonem, non eſt incõgruum etiam iſtud adiicere. Mos erat Spyridioni iſti ex fructibus qui naſcebantur ei, alios quidem pauperibus erogare, alios autẽ gratis mutuari volentibus. Sed neque per ſe dabat, neq; per ſe recipiebat, ſed ſolùm cubiculum demoſtrabat, inuitans petentes, vt quantum opus haberent tollerent, & denuò † reuocarent quantũ ſe nouerant abſtuliſſe. Quidam verò dum mutuum recepiſſet, reuerſus eſt poſt aliquantum quod tulerat redditurus. Quem dum ſecundũ cõſuetudinem iuſſiſſet reponere in cubiculo quod fuerat eatinde mutuatus, ad iniuſtitiam ille conuerſus & credens latere Spyridionẽ, non reddidit quod debebat, ſed auferẽs debitum quaſi reddidiſſet abſceſſit. Quod tamen lõgo tempore non erat ignorandum. Poſt certum nanque tempus venit, rurſum petens ab eo mutuum. At ille miſit eum ad borreum, data poteſtate vt ipſe ſibi metiretur quantum opus haberet. vacuum verò eundem locum inueniens, & hoc oculata fide cognoſcens Spyridioni nuntiauit. Ille reſpondit ei. Mirum eſt ô homo quod loqueris. Quomodo tibi ſoli viſum eſt horreum neceſſariis defeciſſe? Sed conſydera potius apud temetipſum, ne fortè mutuatus alia vice quod debueras primitus non ſolueris. Si enim hoc non eſt, indubitanter nõ priuaberis quibus eges, ſed rurſum accedens inuenies. Sic igitur ille captus, quod ei deliquerat indicauit. Dignum eſt igitur huius ſacratiſſimi viri mirari puritatem, & eccleſiaſtici ordinis valde cuſtodiam. Dicitur itaque quodam tempore pro aliqua vtilitate in vnum Cyprios epiſcopos conueniſſe, & inter eos fuiſſe hunc Spyridionem, & Triphyllium Ledrenſem epiſcopum, virum eloquio & ſapientia, necnon Beryto legibus eruditum. Cũ itaque collecta celebraretur, iniunctum eſt Triphyllio vt faceret ſermonem in populo. Cúmque ille locus veniſſet ad medium, tolle lectũ tuum & ambula, cubile dixit pro lecto mutans nomen. Spyridion autem indignatus in eum, & exiliens de cathedra ſacerdotali: Tu melior es, inquit, eo qui lectum dixit, quia eius verbis vti confunderis? Hoc autem fecit populo conſpiciente, mediocritatem docens eum qui eloquij ſupercilio prætumebat.

† aliquid

† referrent

Triphillius.

Collectã vocat conuentum chriſtianorum.

A Erat enim idoneus ad pudorem incutiẽdum: quia et eſſet venerandus & operibus glorioſus, ſimúlque ſenex æuo atque ſacerdotii officio. Qualis autem circa peregrinorum ſuſceptiones fuerit, hinc apparet. Inſtante iam quadrageſima, quidam ex itinere venit ad eum, quibus diebus conſueuerat cũ ſuis cõtinuare ieiunia, & die certo comedere, medios dies ſine cibo conſiſtens. Videns itaque peregrinum valde defectum: Perge (inquit ſuæ filiæ) laua peregrini pedes, & cibos appone. Cúmque virgo dixiſſet, nec panem eſſe nec ἄλφιτα (quarũ rerum ſolebat nihil habere reconditum propter ieiunium) orans primum veniámque petens, filiæ iuſſit vt porcinas carnes quas domi ſalitas habebat, coqueret. Quibus coctis, ſedẽs cum peregrino poſita carnibus comedebat, & rogabat vt vnà cum eo ederet peregrinus. Quo refutante, Chriſtianúmq; ſe profitente: Propterea magis, inquit, refutare nõ debes. Omnia enim munda mundis, ſicut ſermo diuinus edocuit. Hæc quidem de Spyridione dicta ſufficiant.

Spyridion comedit carnes porcinas in quadrageſima. Hoc eſt farinas.

Chriſtiani hominis libertas.

Tit. 1. d.

B

De diuerſis monachis, & eorum inſtitutione.

CAPVT XI.

PRæcipuè verò inſigniſſimam eccleſiam demonſtrauerunt, & dogma dilatauerunt vitæ virtutibus, qui cõuerſatione monachica illo tempore fruebantur. vtiliſſima nanque res ad homines venit à Deo iſta philoſophia, quæ multarũ doctrinarum & dialecticæ artis ſtudia deſpicit, tanquã ſit minuta & melioris operis tempus impediat, atque ad rectè viuendum nihil oſtendat. Hæc ergo Philoſophia cõuerſatione miranda, naturali ſimplicíſque prudẽtia docet omnino quæ nequitiam perimant, & operentur vtilia. Nõ enim prædicat virtutẽ, ſed magis exercet, nihili pendens humanam gloriam, viriliterque reſiſtens paſſionibus animæ, & neque naturæ neceſſitatibus ſe ſubdit, nec corporis infirmitati ſuccumbit. Diuinæ virtutis mentem habens, ſemper contemplatur omniũ creatorem, & eum nocte diéque colens, orationibus & litaniis placat indubitanter. Animæ verò C puritate & bonorum actuum cõuerſatione ad miniſteria ſe diuina componens, purgationes aſperſionéſque cõtemnens, ſolas verò pollutiones peccata putans, extrinſecus irruentes caſus exuperat, & omnium abſolutè huiuſmodi dominatur. Non per ſtabilitatẽ neceſſitatémque vitæ qualibet voluntate mutatur: non mala patiens vlciſcitur: non languore aut indigentia neceſſariorum compreſſa mordetur, ſed potius gloriatur in talibus. patientiam, manſuetudinem, mediocritatẽ, in omni vita meditatur, & quantum naturæ humanæ poſſibile eſt, Deo eſſe vicinum: veluti in tranſitu vtens præſentibus, neque circa poſſeſſionem rerum occupata conſtringitur, neque vltra quàm opus eſt in præſenti prouidere forſan vrgetur. Semper autem ſimplicitatẽ & exercitium huius inſtructionis laudans, beatitudinem contemplatur æternam & ad fœlicem terminum omni viuacitate feſtinat. Timore diuino ſine intermiſſione ſuſpirans, turpiloquia reſpuens, & nec vſque ad vocẽ emittere patiens, quorum actiones ſuis actibus noſcitur exoluere. In hiis comprehendens neceſſaria naturæ, & cogens corpus mediocribus indigere, caſti-

Monachorũ hoc eſt, eremitarum philoſophia Dialectica.

Officiũ monachorum.

D

iati luxuriã ſubdit:iuſtitia punit iniuſtitiã,& ve- A ritate mẽdacium. Diſciplina rerum omniũ menſuras participatur:cũ proximis In vnanimitate & communione conſiſtit:amicorũ prouida eſt atque peregrinorum quæ propria ſunt, cõmonia facit egentium,& tuetur vtilia ſingulorum:neq; gaudentibus importuna,& tribulatis remedium conſolationis apponens. Ad verũ bonũ diligentiam ſuã ſemper extẽdens, ſermonibus caſtis ſapientibuſq; cõſiliis,ornatu ac vano eloquio remotis,erudiẽs, atque curãs veluti quibuſdã medicaminibus audientes,cũ honore & reuerentia diſpoſitiones ſuas celebrans, cõtentione, certaminibus,iraq; priuata. Nã cùm ſit rationalis,omnem motum irrationalẽ fugit, generaliter paſſiones corporis deuincit & animæ. Huius itaque elegantiſſimę philoſophię princeps quidẽ fuit,ſicuti quidam dicunt, Helias propheta,& Baptiſta B

Philo Hebræ°. Ioannes. Philo autẽ Pythagoricus ſuis temporibus refert vndique egregios Hebræorũ in quodam prædio circa ſtagnum Mariã in colle poſito philoſophatos. Habitaculũ verò eorum & cibos & conuerſationem talem introducit, qualẽ & nos nũc apud Ægyptiorũ monachos eſſe cõſpicimus. Scribit enim inchoãtes eos ad philoſophiã, cedere omnibus ſibi cõpetentibus rebus, cunctiſq; abrenũtiare permiationibus, & extra

σεμνεῖα muros in ſolitariis agris & hortis inhabitare. Domos autẽ eis eſſe ſacraria, quæ apud nos monaſteria nuncupantur: & in eis cõuerſatione ſolitaria honeſta celebrare myſteria, diligenterq; pſalmis & hymnis placare diuinitatem: & ante ſolis occaſum non guſtare cibum, alios autẽ per tres dies & amplius: certiſque diebus in pauimento habere cubilia, vino ſemper & ſanguinẽ habentibus abſtinere, cibum eum eſſe panis, & ſalis, & C hyſſopi, & potũ aquæ: Mulieres eis cohabitare, ſeniores virgines propter amorem philoſophiæ ſpontanea voluntate nuptiis abſtinentes. Et Philo quidem hoc modo referens, videtur aperite, quia hi qui ex Hebræis ſecũdum eum Chriſtiani ſunt facti, adhuc Iudaicæ viuerent, eorúmque

cauſſa ſeceſſus. conſtitutiones ſeruarent. Apud alios enim non inuenitur huius vitæ conuerſatio. Vnde cõicio ex illo apud Ægyptios hanc philoſophiam habuiſſe principia. Alij verò dicunt huic cauſam fuiſſe cõuerſationi perſequutiones, quæ religionis cauſſa per tempora prouenerunt. Et quoniã fugientes in montibus & vallibus deſertiſque morabantur, admodũ ſe vitæ huius aſſueuerunt. Sed ſiue Ægyptij ſiue alij quidam huic ab initio philoſophiæ præfuerunt, illud tamen apud om- D nes conſtat, quia ad ſummam reuerẽtiam atque perfectionem, moribus exercitationibúſque decentibus, hanc conuerſationem vſque perduxit

Antonius monachus. Antonius maximus monachorum, quem tunc in deſertis Ægypti morantem propter gloriam

An. do. 334. virtutis eius, Imperator Conſtantinus amicum fecerat, literis honorabat, & vt pro quibus vellet ei reſcriberet, expetebat. Fuit autem iſte vir Ægyptius genere, ortus inſigni vico in loco Heracliæ apud Ægyptios conſtituto. Is puer relictus orphanus, paternos donauit agros conuicaneis ſuis: aliam verò ſubſtantiam diſponens, pretium pauperibus erogauit, ſtudioſi exiſtimans philoſophi, non ſolùm ſemetipſum ſpoliare pecuniis, ſed eas diſpenſare proficuè. Iunctus autem ſtudioſis ſecundum ſe viris, virtutes zelabatur vniuerſorum, probans bonam vitam ſuauem fieri ipſa conſuetudine, licet fuerit primo difficilis. Modos adinueniebat abſtinentiæ potioris, & quotidie exercitatione creſcebat. Tanquam ſemper incipiens aliquid innouabat, afflictionibus corporis puniendo libidinem, ſacræ verò ſapientiæ voluntate paſſionibus animæ repugnando. Erat enim eius eſca ſolus panis & ſal, potus aqua, prandíque tempus ſolis occaſus. Frequenter enim duos & amplius dies ſine cibo manebat. Vigilabat (vt ita dicatur) ſemper quidem iugi nocte, & orationibus continge bat quidem dium: ſi verò ſomnus incumberet, ſtando paululum dormiebat, plerumque pauimento iacens, ſolámque terram ſtratum refectionis habens: olei ſiquidem vnctionem, lauacrorum aquæ ſimilium vſum modis omnibus e- B uitabat, quia humectatione ſua in mollitiem robur corporis immutarent. Aiunt enim neque nudum eum aliquando viſum. Literas verò neque ſciebat, neque mirabatur, ſed potius mentem bonam tanquam antiquiorem literis: quarum tamen inuentorem iure laudabat. Fuit autem præcipuè clementiſſimus, caſtus, fortis, gratus colloquentibus, ſine vlla triſtitia. Et licet qui cum illo diſputarent, certatiuè quæſtiones inferrent, tamen more ſolito ſapienter & diſciplinabiliter creſcentem ſedabat ſæpe contentionem, & ad menſuram debitam protinus transferebat: loquentiúmque ſibi ſtrepitum temperabat, eorúmque mores veluti quadam regula componebat. Tantis itaque virtutibus diuinæ prouidentiæ redundans, ſe futura præſcire non æſtimabat eſſe virtutem: & propterea nec labo- C randum inaniter circa talia ſuadebat, quando nec ignorantem futura pœnæ ſuccumbere, nec ſcientem propterea ſanctum eſſe declarabat. Veram namque beatitudinem, in cultura Dei & legum eius obſeruatione dicebat. Si cui autem hæc eſſet cura, docebat vt purgaret animam quo poſſet inſpicere, & futurorum notitiam poſſidere, Deo videlicet præſcientiam declarante. Vacare autem nec ipſe patiebatur, & bene victurum ſemper operari præcipiebat: ac ſemetipſum diſcutere, & ſecum ponere rationem eorum quæ geſſit die noctúque: ſi quid autem indecens ageret, conſcriberet, vt de cætero parceret in delicto ſemetipſum ſcilicet erubeſcens, ſi plurima ſui delicta comperiſſet: ſimul etiam metuens, ne per conſcriptionis indicium fieret a- D liis manifeſtus. Erat enim laborioſus & maximus pro † ſolatiis oppreſſorum. Quis etenim *† conſolatiis.* alter ſic feruentiſſimè fuit ſtudioſus, quorum gratia ſæpe veniebat ad ciuitates? Plurimi nanque vi compellente cogebant eũ legatione fungi apud iudices & magiſtratus, quorum ſinguli vel videre eum iudicabant nimis egregium, loquentẽ audire & præcipienti parere glorioſum. Qui cùm talis eſſet, ſtudebat tamen ignorari & latere per eremum. Si verò neceſſitate faciente veniſſet in ciuitatem, diſpoſito negotio pro quo venerat, ad deſertum continuò reuertebatur. Piſces nanque dicebat per humectam *Monachi ne vagentur per vrbes.* nutriri ſubſtantiam, Monachis autem ornatum ferre ſolitariam vitam. Et ſicut illi terræ tactu tabeſcunt, ſic gloria monachorum ad vrbes acce-

dendo fœdatur. Obedientem verò ſe gratumque E conſpicientibus exhibebat: Studebátque vt neq; haberet tumentẽ ſuperbámq; animam, nec putaretur eiuſmodi. Sed hæc quidem pauca virtutũ Antonij dicere ſum cõpulſus, vt tãti viri per hæc exempla cõſideremus philoſophiam. Plurimos autẽ atq; probatiſſimos habuit auditores, quorum alij quidem in Ægypto & Lybia, alij verò in Palæſtina & Syria & Arabia claruerunt, & vnuſquiſque eorum non minus ſe quàm doctor, apud quos eſt commoratus, exercuit, multóſq; docuit, & ad ſimilem virtutem philoſophiámq; perduxit: ita vt quorundã hic labor eſſet circumire per ciuitates & prouincias, vel per agros, & diligenter Antonij diſcipulos eorumque requirere ſucceſſores. Sed quomodo poterant inueniri facilè, quibus erat ſtudium diligentiſſimum ſua vita latere, & non ſicut plurimi nunc hominum elati per gloriam, ſemetipſos † expromunt F & cunctis inſinuant? Fuerunt itaque probatiſſimi diſcipuli, quos percepimus Antonij, alij quidem multi, necnon & Paulus appellatione ſimplex. Hunc aiunt cùm ruſticus eſſet, bona ſpecie coniugem habuiſſe, & ea in ipſo facinore adulterij deprehenſa, tacitè ſubriſiſſe, & iureiurando firmaſſe nunquam ſe cum ea eſſe miſcendum. Tũ ad adulterum: Habe inquit, eam. Et repente diſceſſit ad eremum ad Antonium. Dicunt enim eũ manſuetiſſimum & patientem valde fuiſſe. Denique cùm iam ſenex eſſet ad vitã monachicæ perdurationis inſuetus, omnibus eum Antonius experimentis exercens, in nullo inuenit inferiorẽ, perfectæq; eum philoſophiæ eſſe teſtatus, ſeorſum præcepit habitare, tanquam non egentem doctore. Confirmabat autem Deus Antonij teſtimonium & operibus oſtendebat virum eſſe G glorioſum, ipſóque doctore ſuperiorem, atque ad affligendos & expellendos dæmones præparatum. Circa hoc itaque tempus philoſophabatur & Ammon Ægyptius, de quo ſermo fertur, quia cogentibus parentibus duxiſſet vxorẽ, nec tamen eam fuiſſet expertus. In principio nanque nuptiarum ſponſam tanquã ſponſus in thalamo percipiens, & ſolus cũ ea remanens, ait: Nuptiæ quidẽ (ô mulier) noſtræ vſque ad hoc celebratæ ſunt tempus. Et quale bonum ſit poſſe virginem permanere, & ſacris edocebat literis, ac ſeorſum ſolus manere tentabat. Sed quoniã de virginitate quidem ſermones virgo laudauerat, diuidi autem ab eo graue iudicabat, in alio cubiculo dormiens, annis decem & octo cum ea manſit, neque tunc à monachica abſtinentia ſe ſuſpendẽs. Interea mulier viri zelata virtutem, æſtimauit nõ H eſſe iuſtum tantum virum domi cælari propter ſe, ſed oportere potius ſeorſum vtrunque philoſophari, & ob hoc ſupplicauit viro. At ille gratias agens Deo pro huiuſmodi cogitatione mulieris: Tu quidem, inquit, hãc habe domum, ego mihi aliam fabricabo. Et in meridianam partem deſerti ſtagni Mariæ veniẽs circa locum † Schyti ad mõtem qui dicitur Nitriæ, duobus & viginti annis ibi philoſophatus eſt, annis ſingulis viſitãs ſecundo mulierem. Huius itaq; ſacratiſſimi principis horum monaſteriorum, multi fuerunt dignique diſcipuli, ſicut ſucceſſiones oſtendunt: plurimáque & venerãda per eum prouenerunt, quæ præcipuè apud Ægyptios monachos perfectéque ſeruantur. Nam cum maxima diligentia per ſucceſſionẽ traditionis alterutræ curant virtutes antiquorum memoriæ tradere monachorum. ſed à me illi memorandi ſunt, qui ad nos vſque peruenerunt. Contigit igitur huic viro & Theodoro eius diſcipulo euntibus aliquod trãſire flumen quod dicunt Lycum. Ne verò alteruter ſe nudum videret, iuſſit Ammon vt recederet Theodorus. Cumque etiam ſemetipſum erubeſceret nudum intueri, repente diuina virtute tranſlatus eſt ad vlteriorẽ ripam. Transiens verò Theodorus aquam, & videns nec veſtem eius nec pedes infuſos, ſupplicabat ſeni vt ei cauſam rei depromeret. Cumque ille dicere refutaret, ille verò non aliter ſe properaturum niſi cognoſceret, promittente Theodoro nulli ſe eo viuo rem fore dicturum, confeſſus eſt quod euenit. Proximum verò miraculũ huic quoque rei contigit quod narrabo. Iniuſti parentes alicuius à cane rabido percuſſum filium & penè moriturũ obtulerunt ei, & eiulantes deprecabantur vt curaretur. Tum ille ad eos: Non eget, inquit, mea curatione, ſed vos ſi vultis reddere bouem quẽ rapuiſtis dominis ſuis, ægrotus repente ſanabitur, quod etiam contigit. Nam vt reſtitutus eſt bos, paſſio mox receſſit à puero. Quãdo autem Ammon iſte moriebatur, dicitur Antonium vidiſſe animam eius in cœlum ferri, diuinis poteſtatibus cum pſalmodia præcedentibus eam: cõſulentibuſque eis qui circa eum erant, cauſſam huius miraculi non abſcõdit. Sciebat enim quoniam aërem intento obtutu reſpiciens, cum ſtupore miraculi cuiuſpiam reſpiceret viſionem. Cumque venientes poſtea quidam de Scyti nũtiaſſent horam viſionis Antonij, & conueniſſet cum tranſitu illius viri, beatificauerunt ambos: illum quidem, quia ad veriſſima bona tranſiſſet alterum verò, quia tãtam à longè meruiſſet cernere viſionem. Multorum enim dierum iter eſt locorum medio poſitorũ, quod degebat alteruter. Et hæc quidem ita relata ſunt. In hoc itaq; præſulatu audiui probatiſſimè philoſophatum Eutychianum, qui in Bithynia circa Olympum morabatur. Erat quippe gratia diuina repletus, ad curationes paſſionum, & miracula rerum & operum, ita vt ipſi Conſtantino propter virtutem vitæ amicus eſſet. Illo ſiquidẽ tempore vinctus quidam ſpatarius, qui in ſuſpitionem venerat quaſi aſſumpta tyrannide, fugit, & requiſitus circa Olympum comprehenſus eſt. Rogantibus autem neceſſariis eius Eutychianum, vt pro eo ad principẽ legatione fungeretur: Prius, inquit, prouidendum eſt, vt is homo liberetur à vinculis, ne crudeliter conſtrictus intereat. Tunc dicitur ad vinculorum direxiſſe cuſtodes, rogans vt eum ab huiuſmodi neceſſitate releuarent. Qui cum hoc facere noluiſſent, ſponte ianuæ clauſæ reſeratæ, & vincti catenæ ſunt repente diſruptæ. Poſtea verò ad principem veniens Byzantij tũc agentem, paratiſſimè beneficiũ promeruit quod popoſcit. Non enim poterat Conſtantinus eius petitionibus denegare, cum ei ſummi honoris cumulum exhiberet. Hæc itaque breuiter à nobis dicta de monachis qui tunc clarè ſunt philoſophati, ſufficiant. Cui verò de his ſubtilior cura fuerit, quærens inueniet plurimorum vitas hic non eſſe conſcriptas.

† exprimunt.

Paulus ſimplex.

Ammon Ægyptius.

† Schyti.

Theodorus.

Eutychianus.

Monachi eremitæ.

Quomodo

Quomodo contra eccleſiam Arius ſit exortus. cap. 12.

ET licet ita per omnia floreret eccleſia, nõ tamen pertulit inimicus, eleuatam ſimul atque ſplendentem valde reſpiciens, ſed maleuola cœpit mouere conſilia, cõtendens gubernarã à Domino & vniuerſorum creatore ſubmergere. Videbat itaq; Paganorũ errorem fuiſſe nudatum, captaq; varia dæmonũ machinamenta, & creaturã à plurimis iam nõ adorari, ſed creatori hymnos decenter offerri. Ea gratia iã non apertè cõtra Deum & ſaluatorẽ noſtrum excitabat bellũ, ſed viros inueniens Chriſtianos quidẽ ſe vocabulo profitẽtes, ſed amore honoris & vanę gloriæ ſeductos ad ſeruitiuẽ, organum eos ſuæ machinationis habuit: per quos plurimos ad priſtinum reduxit errorem, non quidem creaturã rurſus adorari præcipiens, ſed ipſum creatorem & mundi opificem coæquatum aſtruens creaturæ. Vbi autem hoc principium, & quemadmodum hæc inimicus zizania ſeminauerit, enarrabo.

Alexandria. Alexandria ciuitas eſt maxima, & hominũ multitudine copioſa, nõ Ægyptiorum ſolummodo, ſed etiam Thebæorum & Libyeorum circa Ægyptum obtinens principatum.

Petrus Alex. martyr. In huius itaque ciuitatis Præſulatu, post Petrum illum inclytum

Achillas. *An.do.310.* propugnatorẽ, qui ſub impiis tyrannis Diocletiano & Maximiano nouiſſimè imperium ſpõte deponentibus, martyrij coronã ſuſceperat, ſucceſſit Achillas. Is enim ſub illo egregio Petro Arium ordinatum diaconum, captumque in Melitij nouitatibus, & ab eccleſia pulſum, rogatus à fidelibus, denuò eum ſuſcipiens, miniſtrare pręcepit. Poſt Achillam verò Alexander fortiſſimus euangelici dogmatis prædicator ordinatur epiſcopus. Hoc tempore Arius in ordine quidem

Arius. *Alexander.* *An.do.321.* presbyterorum erat, & expoſitionem diuinarum ſcripturarum videbatur habere commiſſam. Videns autem Alexandrum Pontificatus gubernacula ſuſcepiſſe, euentum temporis nõ portauit, ſed & mordacitate compulſus, litis quærebat initium. Porrò laudabilem videns viri conuerſationem, nequaquam calumnias contexere præualebat: veruntamen quieſcere illum prohibebat inuidia. Hunc igitur inueniens inimicus veritatis, per eum niſus eſt in eccleſia excitare tempeſtatem. Apoſtolicis enim Alexandri doctrinis inſtabat apertè reſiſtere. Et ille quidem diuina ſequens eloquia, æqui honoris cum patre & eandem ſubſtantiam habere cum Deo genitore filium prædicabat. Arius autem è diuerſo veritati repugnans, creaturam filium, facturamque dicebat, adiiciens: Erat aliquando, quando non erat: & alia quę ex illius literis indicantur inſana. Hęc ergo non ſolùm in eccleſia perſiſtebat dicẽs, ſed etiam in extraneis conuentibus atque conciliis: & domos circumiens, quibuſcunque poterat, ſuadebat.

SOZOMENVS.

Reprehendens autem quidam huiuſmodi viros Alexandrum quoque culpabat, tanquam nõ vtiliter ſileret, dum contra dogma fierẽt nouitates. At ille arbitratus melius eſſe de dubiis ſermonem ex vtraque parte proponendũ, vt non videretur ex neceſſitate, ſed potius ex ſatisfactione

A certamen allatum, iudex cum clero reſidens, adaltercationem deduxit vtranque partem. Vt autem euenire ſolet circa certamina verborum, vtrique ſuperare nitebantur. Arius autem nullatenus adquieſcere volebat, quod conſubſtantialis filius & coæternus eſſet patri.

THEODORITVS.

Alexander autem Apoſtolicorum dogmatum prædicator, prius quidem eum reuocare admonitionibus & cõſiliis nitebatur. Cum verò eum ſuperbire vidiſſet, & apertè impietatis facinora prædicare, ex ordine ſacerdotali remouit. Audiuerat enim clamante diuina lege: Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, abscide eum, & proiice abs te. Hoc itaque tempore Romanæ quidem eccleſiæ Silueſter retinacula gubernabat, Miltiadi ſuc- *Silueſter.*

B cedens, qui poſt Marcellinum clarificatũ in perſecutione gentilium ſuſceperat iura Põtificatus. Antiochiæ verò poſt Tyrannum eccleſiæ inchoante pace, Vitalis præſul extabat. Qui etiam antiquam ex multis temporibus deſtructam à tyrannis ædificauit eccleſiam. Poſt quẽ Philogonius Pontificatum ſumẽs, & reliqua ædificij ſuperaddidit, & zelum pietatis Licinij temporibus demonſtrauit. In Hieruſolymis autem poſt Hermonem Macarius ordinatus eſt, vir nomine ſuo dignus, & omnibus bonis ornatus. Eodemque tẽpore Conſtantinopoli Alexander Pontificatum ſacri miniſterij poſſidebat, Apoſtolicis donationibus valde clarus. Tunc igitur Alexander Alexandrinus, videns Ariũ amoris iudiciarij aculeo ſtimulari, & multos ad blaſphemias deceptos e-

An.do.314. Vitalis Antiochia. *Philogonius.* *An.do.316. Macarius Hieroſolymis. Alexander Cõſtantinopoli.*

C rigere, conciliáque propria celebrare, eccleſiarum præſulibus eius blaſphemiam ſuis literis indicauit.

SOCRATES.

Epiſtola Alexandri Pontificis Alexandrini, ad vniuerſas eccleſias aduerſus Arium. cap. 13.

DILECTISSIMIS ATQVE CHARISSIMIS vbique catholicæ Eccleſiæ comminiſtris, Alexander in domino ſalutem.

D CVm vnum Catholicæ ſit corpus Eccleſiæ, mandato exiſtente in ſacris ſcripturis, vt ſeruetur vinculum vnitatis & pacis, conſequens eſt debere noſtris ſcribere, & alterutris quæ apud ſingulos aguntur, inſinuare, vt ſiue patitur, ſiue gaudet vnum membrum, compatiamur aut congaudeamus adinuicẽ. In noſtra igitur parœcia nunc egreſſi ſunt viri iniqui, & Chriſto rebelles, docẽtes apoſtaſiam, quam rectè quilibet præcurrere ſuſpicetur Antichriſto. Et volui quidẽ hoc taciturnitati contradere, ſi quomodo inter ſolos apoſtatas conſumeretur hoc malum, & non loca alia penetrando ſimpliciũ ſordidaretur auditus. Sed quoniã Euſebius nunc Nicomediæ, putans in ſe cõſiſtere cauſſas eccleſiæ, quia cum reliquiſſet Berytiorũ ciuitatẽ, & concupiſſet Nicomedienſem eccleſiam, non eſt in eo vltio ſub-

παροιχία. *Euſebius Nicomedienſis.*

ſecuta: pattocinatur etiam is apoſtatis,& ſcribe E
re vbique molitus eſt,commendans eos,ſi quo-
modo trahat aliquos ignorantes ad hanc peſſi-
mam hæreſim & Chriſto rebellem. Ideóque ne-
ceſſarium indicaui, ſciens quod in lege conſcri-
ptum eſt, vlterius nō tacere,ſed vobis omnibus
indicare,quatenus etiam vus ſciatis apoſtatas,&
eorum hæreſis verba nequiſſima caueatis. Si er-
go ſcripſerit vobis Euſebius , ne recipiatis eum,
nec eius ſcripta ſuſcipiatis. Antiquam enim cal-
liditatem tempore compreſſam , nunc per iſtos
renouare volens,fingit quidem ſe quaſi pro iſtis
ſcribere,opere verò demonſtrat,quia pro ſemet
ipſo talibus ſtudere feſtinat. Apoſtatæ verò ſunt
iſti,Arius,& Achillas. Cum eis autem apoſtata-
uerūt hi Æthalus,Carponus,alter Arius,Sarma
tus,Euzoius,Lucius,Iulianus, Menas , Helladi-
us,Gaius,Secundus,& Theonas,qui epiſcopi a- F
liquando ſunt dicti. Ea verò quæ opinantes lo-
Arij doctri-na. quuntur,huiuſmodi ſunt, Non ſemper, inquiūt,
Deus pater fuit,non ſemper fuit Dei verbum,ſed
fuit quando Deus pater non fuit. Dei autē ver-
bum ex non exiſtentibus factum eſt. Exiſtens e-
nim Deus,non exiſtentem ex non exiſtente fecit.
Quapropter fuit aliquando , quando non fuit.
Creatura eſt enim & factura filius, neque ſimi-
lis eſt patri ſecundum ſubſtantiam, neque verus
eſt,neque vera ſapientia eius eſt, neque verū na-
turaliter patris verbum eſt,ſed vnus quidē crea-
turarum & facturarum eſt. Abuſiuè autē dicitur
verbum & ſapientia factus & ipſe, & exiſtens in
proprio Dei verbo,& in Dei ſapientia,in qua &
omnia,& ipſum fecit Deus . Vnde & conuerti-
bilis eſt & mutabilis per naturam , ſicut & vni-
uerſa rationalia. Peregrinum enim & extraneum, G
& remotum eſt verbum à paterna ſubſtantia, &
inuiſibilis eſt filio pater . Non enim perfectè &
integrè nouit filius patrem, neque eum perfectè
videre poteſt. Nam nec ſuam ſubſtantiam nouit
filius,ſicut eſt . Propter nos enim factus eſt , vt
nos per eum tanquam per inſtrumētum crearet
Deus:& nequaquam ſubſtitiſſet , niſi nos Deus
facere voluiſſet. Requiſiuit ergo quidam eos,an
poſſit Dei verbum conuerti ſicut diabolus eſt
conuerſus:& nequaquam dicere timuerunt, vti-
que poteſt, tanquā naturæ conuertibilis exiſtēs:
factus aiunt,& conuertibilis eſt. Hæc itaque di-
centes,id eſt,Arius & qui cum eo ſunt: & in his
impudenter inſtātes ipſos & ſequaces eorū. nos
quidem cum epiſcopis Ægypti & Libyarum pe-
nè centum conuenientes , anathematizauimus.
Qui verò circa Euſebium ſunt, eos ſuſceperunt, H
miſcere ſtudentes veritati mendacium, & impie-
tatem cum pietate ſociare: ſed non prævalebunt.
Vincet enim veritas, nec vlla communio eſt luci
2.Cor. 6.c cum tenebris, neque concordia Chriſti cum Be-
lial. Quis etenim talia audiuit aliquādo? Aut quis
Ioan. 1.a nunc hæc audiens verba, non metuet, aut aures
continuò nō obturabit, ne ſordibus talium ver-
borum eius polluatur auditus? Quis audiens, di-
cente Ioanne: In principio erat verbum, non re-
prehendat iſtos dicentes: Fuit aliquando quādo
non fuit? Aut quis audiens in Euangelio: Vnige-
nitus filius,& Per ipſum omnia facta ſunt, non
odio habebit dicentes, quia vnus creaturarū eſt
filius? Quomodo ergo poteſt vnus eſſe horum,
quæ per eum facta noſcūtur? Aut quomodo vni-

E genitus, qui omnibus ſecundum illos connume *Pſal. 44. a*
ratur? Quomodo etiam ex non exiſtentibus erit, *Pſal. 109. b*
patre dicente: Eructauit cor meum verbum bo- *Ioan. 14. b*
num:& iterum : Ex vtero ante luciferū genui te?
Aut quomodo diſſimilis patri ſubſtantia quū ſit
imago perfecta & ſplendor patris, qui dicit: Qui
me videt, videt & patrem? Quomodo ſi verbum
& ſapientia Dei eſt filius, fuit aliquando quando
non fuit? Simile eſt enim ac ſi dicant , ſine uerbo
& ſine ſapientia fuiſſe aliquando Deū. Vel quo-
modo eſt & conuertibilis & mutabilis, qui dicit
per ſe: Ego in patre,& pater in me:& iterū : Ego
& pater vnum ſumus. Per Prophetā verò: Vide- *Ioan 14. b*
te (inquit) me, videte quia ego ſum & non muta *Ioan. 10. f*
bor. Nam licet in eo verbo illud dictum ſit Apo *Malac. 3 b*
ſtoli , quia factus eſt homo, tamen mutatus non
eſt,ſed ſicut dicit apoſtolus: Ieſus Chriſtus heri
F & hodie, ipſe & in ſecula. Quæ putas cauſſa ſua-
ſit eis vt dicerent, quia propter nos eſt factus, cū
Paulus ſcribat: propter quem omnia, & per quē
omnia? Vnde verò blaſphement, quia neſcit per-
fectè filius patrem, mirandum non eſt . Nam ſe-
mel habentes propoſitum rebellandi Chriſto,
repercutiunt etiam vocē eius dicentis: Sicut no-
uit me pater, & ego agnoſco patrem. Si ergo ex *Ioan. 10 e*
parte pater nouit filium, palàm eſt quia & filius
non perfectè nouit patrem. Si autem hoc dicere
impium eſt (nouit enim perfectè filiū pater) pa-
làm eſt quia ſicut nouit pater ſuum verbum, ſic
& verbum nouit proprium patrem : & aliter nō
eſt. Hęc dicentes & reuoluentes ſanctas ſcriptu-
ras, frequenter conuincimus eos:& rurſum tan-
quam chamæleontes mutantur, ſtudentes ad ſe-
metipſos trahere quod ſcriptum eſt: Cùm vene-
G rit impius in profundum malorū, ſpernit. Multæ *Prouer. 18. a*
ſiquidē ante eos hęreſes fuerunt, quę plus quàm
deceret præſumentes , corruerunt in imprudentia
ſua . Iſti verò per omnia verba ſua nitentes erigi
ad internitionem diuinitatis verbi, per hæc illas
hæreſes firmare potius conati ſunt, Antichriſto
facti propinquiores : quapropter & abdicati &
anathematizati ſunt ab eccleſia. Contriſtamur i-
taque pro eorum perditione, & maximè quia &
ipſi aliquando quæ eccleſiæ ſunt audierunt , &
nunc ab ea prorſus exiliunt: non tamen admira-
mur, Hoc enim & Hymenæus & Philetus paſſi
ſunt,& ante eos Iudas: qui quum eſſet ſequutus
Saluatorē, poſtea proditor factus eſt & apoſtata.
Sed de his quidem ipſis, non ſumus ignari . Do-
minus enim prædixit : Videte ne quis vos ſedu- *Matt. 24. a*
cat . Multi enim venient in nomine meo dicen- *& Mar. 13. a*
H tes quia ego ſum, & tēpus propè eſt , & multos
errare facient, ne ergo eatis poſt eos. Diſcēs enim
hęc à Saluatore Paulus, dixit: Quia nouiſſimis tē- *1. Tim. 4. a*
poribus apoſtatabunt quidā à fide ſana, attēden-
tes ad ſpiritus erroris,& doctrinaſq; dęmonum,
quæ veritatem auerſantur Domino ſiquidem &
Saluatore noſtro Ieſu Chriſto per ſemetipſum
pronunciante , & per Apoſtolum deſignante de
talibus, conſequenter nos per noſipſos audiētes
impietatem eorū anathematizauimus eos, ſicut
prædiximus , oſtendentes eos extraneos à fide,
Eccleſiaque Catholica. Indicauimus autem hæc
vobis dilectiſſimi atque chariſſimi cōminiſtri,
ne quos eorum (ſi fortè tentauerint etiam ad
vos venire) ſuſcipiatis, neque Euſebio vel cuili-
bet aliorum ſcribenti pro eis obediatis . Decet
enim

enim nos tanquam Chriſtianos, vt omnes con-
tra Chriſtum loquentes & ſapientes, quaſi Deo
rebelles, & animarum corruprores, totis viribus
auerſemur: & neq; Aue huiuſmodi dicamus ho-
2. Ioan. 1. c minibus, ne fortè etiam peccatis eorum cõmuni
care videamur, ſicut beatus Ioannes ait: Salutate
3. Ioan. 1. c fratres qui apud vos ſunt. Salutant vos qui no-
biſcum ſunt.

THEODORITVS.

Non ſolùm autem hanc, ſed etiam ad Alexan-
drum Conſtantinopoleos epiſcopum, miſſam e-
ius epiſtolam, huic operi inſerere non omittam,
quæ clarè omnia eius oſtendant, ne quis ſuſpice-
tur hæc me fictè conſcribere, & poſt eam ipſius
Arij, & cæteras quoque epiſtolas, quibus vtique
narratio eget hiſtoriæ: quatenus de ſcripturę ve-
ritate teſtentur, & apertè quæ geſta ſunt perdo-
ceant. Scripſit enim Alexandrinus hęc Conſtan-
tinopoleos Alexandro.

Eiuſdem ad Alexandrum Conſtantinopolitanam.
Caput 14.

CHARISSIMO FRATRI ET VNA-
nimi Alexandro, Alexander in Domino S.

APpetitus potentiæ hominum peſſimorum,
auaritiæq́ue propoſitum veritati quę credi-
tur eſſe præcipua, ſolet inſidiari, per varias ſcili-
cet occaſiones reſiſtẽres eccleſiaſticę pietati. Im-
pulſi namque maleuoli à diabolo in eis operãte,
ad propoſitam ſibi libidinem, & ab omni reue-
rentia reſilientes conculcant iudicij Dei timorẽ:
De quibus mihi neceſſarium fuit patienti reue-
rentiæ veſtrę ſignificare, vt ab huiuſmodi cauea-
tis, ne quis fortè præſumat eorũ in parœcias ve-
ſtras accedere, vel per ſe, vel per alios. Valent e-
nim Magi ad ſeducendum figmẽtis vti, vel lite-
ris falſitate compoſitis, quæ poſſint facere præ-
ſtigium ſimplicem fidem puramque reſpicienti-
Arius. bus. Arius igitur & Achillas coniuratione nuper
Achillas. facta. Coluthi ſuperbiam, & multo deterius illo,
Coluthus. ſecuti ſunt. Ille nanque hos ipſos culpans, peſſi-
mæ voluntatis ſuæ inuenit occaſionem. Iſti verò
dignam illius negotiationẽ reſpicientes, nequa-
quã iuri Eccleſiæ ſubiacere pertulerunt, ſed ſpe-
luncas ſibimet latronum ædificantes, inceſſabi-
lia in eis conciliabula celebrant, noctibus & die-
bus contra Chriſtum agentes & contra nos, pra-
uiſque libidinibus exercentur, qui omnem piam
& Apoſtolicam accuſantes gloriã, Iudaico ſche-
mate Chriſto rebellare inſtituerunt ſibimet offi-
cinam, diuinitatem & æqualitatem cũ patre Sal-
uatoris noſtri Ieſu Chriſti negantes: omnémque
eius ſalutaris, diſpenſationis & humilitatis pro-
pter nos habitæ vocem decerpentes, prolatione
harum impietatis ſuæ prædicationem exercere
nituntur, quippe diuinitatis eius rationem & in-
effabilis gloriæ, quam à principio habuit apud
patrem, penitus euitantes, Paganorũ & Iudęorũ
impiam de Chriſto confirmant ſententiam, &
laudem propriam (vt aſſolet) aucupantes, omnia
quidẽ quę contra nos poſſunt deriſiones afferre
negotiantur, ſeditioneſque nobis quotidie ac
perſequutiones inſtituunt, tam iurgia proponen-
tes per additiones mulierum impudẽtium quas

A ſeducunt, quàm ipſi communi Chriſtianitati de-
rogantes, dum eorum iuuenculæ omnes circum
eunt vicos, inſuper † irrumpibilem Chriſti tuni- *† irruptam*
cam quam milites diuidere noluerunt; iſti ſcin- *Ioan 19. c*
dere præſumunt. Et nos quidem vitam ipſorum
& nephandã conamina, eo quod laterẽt tardiùs
cognoſcentes, nunc generali decreto ab eccleſia
adorante Chriſti diuinitatẽ eos expulimus. Co-
nati tamen ſunt illi diſcurſionibus vti, & aduer-
ſum nos machinari, qui apud vnanimes commi-
niſtros noſtros figuram pacis & vnitatis digni-
tatem ſe exercere fingunt. Quod autem verum
eſt, abripere quoſdam eorum ad peſtem propriã
per boniloquia ficta, feſtinãt, & literas ab eis ma
nifeſtas & indubitatas exigunt, vt relegentes eas
ſeductis à ſe perſonis, ſine pœnitentia eos in de-
lictis ſuis faciant remanere, tanquam vnanimes
B habentes eadem ſecum decernentes epiſcopos.
Non enim quæ apud nos malè docuerunt &
egerunt ea fatentur propter quę etiã ſunt expul-
ſi: ſed hæc aut taciturnitati contradunt, aut fictis
ea ratiocinationibus & quibuſdam obũbratio-
nibus ſepiunt: veriſimilibus verò & pompoſis
corruptibilem doctrinam ſuã velantes eloquiis,
attrahunt in deceptionem quemlibet incautum,
non abſtinentes etiam apud omnes noſtræ pie-
tati calũniari. Vnde contigit quoſdam eorum li-
teris ſubſcribentes in eccleſiam ſuſcipi, maximo
(ſicuti reor) imminente periculo, præſumenti-
bus talia comminiſtris, eo quod neque Apoſto-
lica hoc regula patiatur, & effundunt ſuper eos
diabolicam efficaciam contra Chriſtum. Qua-
propter in nullo ſegnis, ô chariſſimi, ad inſinuan
dam vobis perfidiam eorum, memetipſum ere-
xi. Dicunt enim, quia fuit aliquando, quando nõ
C fuit filius Dei, & poſtea factus eſt, qui prius non
fuerat talis factus, quia & aliquando factus eſt,
qualem & omnem hominem eſſe contigit. Cun
cta enim, inquiunt, Deus ex non exiſtentibus fe-
cit, omniũ rationalium & irrationaliũ creaturis
miſcere volentes & filiũ Dei. Quibus verbis cõ-
ſequenter aiunt eum mutabilis eſſe naturæ, vir-
tutis malitiæque capabilem, cũ ex non exiſtenti-
bus eſſe dicatur: diuinas quippe ſcripturas qui-
bus oſtenditur eũ ſemper eſſe, perimentes, qui-
buſque palàm deſignatur inconuertibilitas ver-
bi & ſapiẽtia atque diuinitas, quæ ſunt Chriſtus.
Poſſumus ergo, inquiunt iſti polluti, & nos fieri
filij Dei, ſicut & ille. Scriptũ eſt enim: Filios ge-
nui & exaltaui. Cumq; illatũ fuerit eis quod ſe-
quitur, id eſt: Ipſi autẽ ſpreuerunt me, quod natu
rale non eſt Saluatoris, cum naturæ ſit, immuta-
D bilis, omni reuerẽtia ſpoliantes ſemetipſos, aiũt:
Nec aliquã habet proprietatẽ ad Deum, ſed cùm
ſit ipſe natura mutabilis, ſciuit de illo Deus præ-
ſciẽtia & pręcontẽplatione, quia cũ nõ eſſet ſpre *Eſa. 1. 4*
turus, eligendus foret ex omnibus. Nõ enim, in-
quiunt, natura quaſi præcipuũ inter alios filios
aliquid habet. Nã nec naturaliter Dei filius eſt,
nec aliquã habet ad Deum proprietatẽ, quando
etiã ipſum naturæ mutabilis exiſtẽtem, propter
moderationem, diligentiam, & virtutẽ, non mu-
tatũ ad deterius, elegit deus, cùm etſi Paulus vel
Petrus ad hoc peruenifſet, nihil Ieſus poterat ab
horũ filiatione differre. Propter reprobationem
igitur huius væſanę doctrinę, etiã diuinas literas
reuoluentes, propoſuimus illud quod in Pſal-

Pſal. 44. b mis de Chriſto dictum eſt: Dilexiſti iuſtitiam & E
odiſti iniquitaté, propterea vnxit te Deus Deus
tuus oleo lætitiæ prę conſortibus tuis. Quia ve-
rò filius Dei neq; ea non exiſtentibus factus eſt,
neque fuit aliquando quando non fuit, ſufficit
Ioan. 1. b oos erudire: Ioannes Euangeliſta ſcribens de eo:
Voigenitus filius qui eſt in ſinu patris. Prouidé-
te quippe Deo, vt oſtenderet alterutrius indiui-
ſas res, nominanit patrem & filium exiſtentem
in ſino patris. Sed quia inter hæc quæ ex oó exi-
ſtentibus facta ſunt, verbum Dei nequaquá con-
Ioan. 1. a numeratur: Omnia, inquit, per ipſum facta ſunt.
Propriam nanque eius ſubſtantiam deſignaoit,
dicens: In principio erat verbum, & verbú erat
apud Deum. & Deus erat verbum. Hoc erat in
principio apud Deum. Omnia per ipſum facta
ſunt. & ſine ipſo factú eſt nihil, quod factú eſt. Si
eoim per ipſum omnia facta ſunt, quomodo qui
creaturis vt eſſent dooauit, ipſe aliquando oon F
fuit? Noo enim vlla ratio eſt, vt qui facit, eius na-
turæ ſit, cuiua illa quæ fiunt. Si ipſe quidé erat in
principio, omnia verò per eum facta ſunt, ex nó
eaiſtentibus fecit: & cootrariú videtur his quæ
non exiſtenribus facta ſunt, hoe quod eatat, &
valde diſcretum. Inter pattem ſiquidem & filiú
nollum demonſtratur eſſe ſpatium, nec vſque ad
aliquam cogitationé hoc animæ phantaſia per-
cipiente. Ex ooo extantibus autem creatus mú-
dus, nouellam habet ſubſtantiæ recentéque na-
tiuitatem, à patre per filium huiuſmodi vtrique
Eccle. 3. c ſubſtantialitatem cunctis accipientibus. Altius
igitur adhuc contéplatus verbi diuinitatem, &
creaturarum vniuerſam intelligeotiam traoſcé-
dentem reuerédiſſimus Ioannes genituram eius
oec facturam dicere voluit, nec per elemeta ſyl- G
labatum factorem ingenitú. Voos enim ingeni-
tus pater. Sed quia excedit Euangeliſtarum, puto
quia & angelorú perceptiooé, & tranſcendit v-
niuerſa vnigeniti filij ineffabilis ſubſtantia. Non
ergo reor, quia de pietate cogitantes, de hac ali-
quid intertogare præſumant, propter quod di-
ctum eſt: Altiora te ne quęſieris. & difficiliora te
noli examinate. Nam ſicut aliarum plurimarú, &
huius notitia humanę perceptioni celata eſt, qua
Eſa. 64. b le eſt apud Paulú: Quę oculus non vidit: nec au-
& 2. Cor. 2. c ris audiuit, oec in cor hominis aſcédit, quæ præ-
Geneſ. 15. b parauit Deus diligeotibus ſe. Sed etiá ſtellas, in-
quit Deus ad Abrahá, non potes enumerare, ne-
que arená maris: & guttas pluuię qois enomera-
bit? Quis ergo aodeat eaterius perſcrutari ſubſi-
ſtentiá Dei verbi, niſi fortè væſanus ſit? De qua
Eſa 53. c propheticus ſpiritus dicit: Generariooé auté e- H
tus quis enarrabit? Nam & ipſe Saluator noſter
præſtare volés omnibus in hoc múdo colúnis,
huius notitiá ab eis exooerare feſtinaoit, ſignifi-
cás vltra oaturá eſſe omoiú rerum hác animad-
uerſioné, ſoli verò patri tantùm adiacere huiua
Matth. 11. d ſcientiæ ſacramentú: Nullus, ioquit, nooit quis
Ioan. 1. a eſt filius, niſi pater: & patré oemo oooit, niſi fili-
us. Nó reor ignorare ſapientes, quia væſanú eſt
ſapere, ex non exiſtentibus factú filium, cùm vti-
que habeat temporale principium qood oſtédi-
tur ea non exiſtentibos factú. Nam ſi téporibus
ineſſe oporteret hoc quod aiunt, erat quádo oó
erat, aut ſpatio ſeculi cuiuſcunque: & ſi verum
eſt, quia omoia per ipſum facta ſuot: palàm eſt
quia omue ſeculú, & tépus, & ſpatia, & aliquan-
do, inter quæ reperitur quod aiút, fuit quádo oó
fuit, per ipſum facta ſuot. Et quomodo nó eſt in-
credibile, eum qui & tempora fecit, & ſecula &
momenta, inter quę eſt illud, fuit quádo nó fuit,
dicere aliquádo non fuiſſe? Stultum enim eſt, &
omni peccato plenú, eum qui cauſa eſt alicuius,
eundem poſteriore dicere illius genitura, cuius
cauſa eſt. Præcedit enim ſecuodum eos ſapientia
Dei, quæ creauit vniuerſa, illud ſpatiú, in quo di-
cuot oondum factum filiú à patre, mentiente ſe-
cundú eos ſcriptura, quæ dicit, primogenitú eú
eſſe vniuerſæ creaturæ. Cóſona ſiquidé iſtis cla-
mat & magniloquus Paulus, dicens de eo: Qué *Coloſſ. 1. b*
poſuit hęredem omnium, per qoem & ſecula fe- *Heb. 1. a*
cit. Sed etiá in ipſo creata ſunt omnia quę in cœ-
lis & quę in terra viſibilia & inoiſibilia, ſiue prin
cipatos, ſiue poteſtates, ſiue dominatiooes, ſiue
ſedes, omoia per ipſum & io ipſo creata ſunt, &
F ipſe eſt ante omnia. Cùm ergo impis eſſe móſtre
tur argumétatio, qua dicút ex non exiſtétibus fa-
ctum, neceſſe eſt patré ſemper eſſe patrem. Eſt e-
oim pater ſemper filio præſente, propter qoem
appellatur Pater: ſemper ſibi præſente filio ſem-
per eſt pater perfectus, & ſine defectioue conſi-
ſtens, non téporaliter, neqoe ea ſpatio, neque ex
oon exiſtentibus generaos vnigenitú filiú. Quid
auté amplius ſit ſceleſtú, quàm dicere oon fuiſſe
aliquando ſapientiá Dei? quæ dicit: Ego eram a- *Prouer. 8. c*
pud eum coaptás, ego eram cui adgaudebat: aut
dicere virtutem Dei aliquando noo extitiſſe? aut
verbú eius accepiſſe priocipiú: aut alia ex quibus
filius agnoſcitur & figoratur pater? Ná qui ſplé- *Heb. 1. a*
doré gloriæ nó dicit extare, vna perimit & prio-
cipale lumeo cuius ſpleodor eſt. Si auté & ima-
G go Dei noo fuit ſemper, patet quia oec cuius i-
mago eſt: ſed etiá cùm oon eſt figura ſubſiſtétiæ
Dei, voà perimitur, & ille qui io omnibua ab eo
figuratur. E a quo apparet filietas Saluatoris oo-
ſtri, nollam habens commuoionem ad cæterorú
filietatem. Quemadmodú enim ineffabilis eius
ſubſiſtentia incomparabili excellentia tranſcen-
dere probatur vniuerſa, quibus ipſe donauit vt
ſint: ita & filietas eius naturalis exiſtens paternæ
diuinitatis, ineffabili ſublimitate differt ab eis
qui per eum in adoptionem adoptati ſunt filij. Is
enim ioconuertibilis exiſtens, natura perfectus
eſt, eo nihil in omnibus egeus. Hi verò in vtroq;
mutabilitati ſubditi egent eius auxilio, Io quo e-
nim proficere poterit ſapientia Dei, aut in quo
eius veritas augeatur? Aut Deus verbú quomo-
do poteſt meliorari, cùm ſit vita verúmq; lumé?
H Si auté hoc eſt, quantò magis væcors eſt dicere,
ſapientiá aliquando aot dei virtuté fuiſſe infirmi
tatis capabilem, aut irrationabilitatis verbum, &
per hoc rationem obſcuratam, aut verò luminis
teuebras eſſe permixtas, Apoſtolo dicente: Quæ *2. Cor. 6. c*
communio luci ad tenebras? aut quæ concordia
Chriſti ad Belial? Necnon & Salomooe claman
te impoſſibile eſt vel vſque ad opinionem inue- *Prou. 30. c*
nire vias ſerpentis ſuper petram, quæ ſecuodum
Paulum Chriſtus eſt? Porrò creaturæ eius ho-
mines & angeli benedictiones acceperuot, vir-
tutibus proficere contendentes: mandatiſque
legitimis quatenus non peccareot. Dominos
verò noſter oaturaliter filius patris exiſtens,
ab omnibus adoratur. Illi deponeotes ſpiritum
ſeruitutis, ex bonis operibus & profectu ſpi-
ritum

ritum filiationis accipientes, per naturalem filiũ
adiuti, fiunt & ipſi adoptionis filij. Iſtius autem
propriam & naturalem præcipuámque filiatio-
Rom.8.f. nem Paulus etiã manifeſtauit de Deo dicẽs: Qui
proprio filio non pepercit, ſed pro nobis, id eſt,
qui natura non ſumus filij, tradidit illum. Ad di-
ſtinctionẽ nanque nõ propriorũ, illum propriũ
Matth.3.d filium eſſe dixit: In euangelio namque: Hic eſt fi-
17.a lius, inquit, meus dilectus, in quo bene compla-
Marc.1.b cui. In pſalmis verò Saluator ait: Dominus dixit
9.a ad me, filius meus es tu. Germanitatẽ naturæ de-
Luc.3.e clarans, ſignificat nõ eſſe eius naturales quoſli-
Pſal.2.b bet alios filios præter iſtũ. Quid etiã quod ait:
Pſal.109.b Ex vtero ante luciferum genui te? Nónne clarè
naturalẽ demonſtrat paternæ generationis filia-
tionem, quam non morum diligentia & exerci-
tatione prouectus, ſed proprietate naturæ ſorti-
tus eſt? Vnde & intrangreſſibilẽ habet filiatio-
nem, vnigenitus patris. Rationabiliũ verò filia-
tionẽ non eis naturaliter exiſtentem, ſed oppor-
tunitate morum, & dono Dei etiam mutabilem
ratio nouit. Videntes enim, inquit, filij Dei filius
Gene.6.a hominum, acceperũt ſibi vxores ex ipſis. Et ite-
Eſa.1.a rum: Filios genui, & exaltaui, ipſi verò me ſpre-
uerũt, per Eſaiam Deũ dixiſſe didicimus. Multa
dicturus dilectiſſimi tranſeo, oneroſum eſſe pu-
tans plurimis verbis vnanimes admonere do-
ctores. Vos enim ipſi eſtis diuinitus eruditi, nõ
ignorantes quia doctrina quæ nuper cõtra pie-
Hebion. tatem ſurrexit eccleſiaſticã. Hebionis eſt, & Ar-
Artemon. temonis, & zelus Pauli Samoſateni de Antio-
Paulus Sa- chia, ſynodali omniũ epiſcoporũ iudicio ab ec-
moſatenus. cleſia pulſi. Cui ſuccedens Lucianus, extra ſyna-
Lucianus. gogas mãſit triũ epiſcoporũ plurimo tempore.
Quorum impietatis fecem ſorbentes iſti, nunc
nobis de nõ exiſtentibus illorũ plantationes ab-
Arius. ſconditas pullulare fecerũt Arius & Achillas, &
Achillas. cũ illis cõcilium malignantiũ: & neſcio quomo-
do in Syria tres ordinati epiſcopi, eo quòd cõ-
ſenſerint eis, & ad peiora flammati ſint. De qui-
bus ſententia in veſtra ſit probatione repoſita,
qui ſalutaris paſſionis humilitatẽ & exinanitio-
nẽ, voluntariã paupertatem & voces quas pro-
pter nos Saluator ſuſcepit, memoria retinetis.
Igitur ad oſtenſionẽ ſupernæ & antiquæ diuini-
tatis eius hæc cõgruunt, ſignificantiúſq; ſermo-
nibus naturalis eius gloria & imperiũ, & apud
Ioan.10.f patrẽ mãſio clarius explicatur. Quale eſt illud:
Ego & pater vnũ ſumus, non patrẽ ſemetipſum
appellãs, neque ſubſtantialiter duas naturas, quę
eſt vna declarãs, ſed quia paternã ſeruandi ple-
nitudinem filius habet perfectè naturã, per om-
nia ſimilitudinem patris gerens, & immutabilis
imago eius exiſtens, atque principalis cauſæ ex-
preſſa figuratio. Vnde etiam tunc Philippo cu-
pienti videre patrem, Dominus ſine inuidia ſe
demonſtrat. Nam cùm diceret: Oſtende nobis
Ioan.14.b patrem, ait: Qui videt me, videt & patrem: tan-
quam per ſpeculum ſine macula, & animatum
tum per diuinam eius imaginẽ contemplaretur
patrem, quẽ ſimiliter in Pſalmis ſanctiſſimi viri
canunt, dicentes: In lumine tuo videbimus lu-
Pſal.35. men. Quapropter & qui honorat patrẽ, hono-
rat & filiũ: & qui honorat filium, honorat & pa-
trem, & rectè. Omnis nanque vox impia, quæ in
filio dici præſumitur, ad patrem quoque refer-
tur. Sed mirum non eſt, quod ſcripturus ſum ô

A charißimi, ſi falſas aduerſum me derogationes,
& contra piſſimum noſtrum populum delatas
inſinuo. Hi enim qui contra deitatem filij Dei
caſtra conſtituunt, neque contra nos ingratas
calumnias exercere formidant quoniã nec priſ-
corum quempiã dignatur ſibimet comparare,
neque præceptoribus ſe, à quibus nos ab infan-
tia eruditi ſumus æquari patiuntur, neque com-
miniſtrorũ quenquam nunc vbicunque conſi-
ſtentium in menſura ſapientiæ reputant, quaſi
ſoli ſapientes, & nihil habentes, atque nouorũ
dogmatum inuentores: & quibus ſolis reuelata
ſint, quæ à nullo altero ſub ſole intellecta no-
ſcuntur. O ſceleſta ſuperbia, immenſa væſania,
vanæ gloriæ furor, ſapientia Satanæ in animas
eorum nequiſſimas vehementer inſiliens. Non
deterruit eos antiquarũ ſcripturarum Deo ama-
B bilium explanatio. non comminiſtrorũ conſora
reuerentia de Chriſto ferocitatem eorum man-
ſuefecit, quorũ ſceleſta opera nec dæmones fer-
re patiuntur, quando vocem blaſphemã contra
filium Dei promere non præſumunt. Hæc igitur
iacula ſecundum præſentem virtutem dirigãtur
aduerſus eos, qui ineru dita materia cõtra Chri-
ſtum exacuuntur ad bellum, & aduerſus pietatẽ
eius calumnias inſerre contendunt. Aiunt enim
nos aduerſantes fabulas, ex quibus inuentũ eſt
dici, ex non extantibus impiam & non ſcriptam
contra Chriſtũ blaſphemiã prędicare, id eſt duo
ingenita: ipſi potius duorũ alterum neceſſario
eſſe oportere dicentes ineruditi, aut ex non extã-
tibus filiũ eſſe ſapiendum, aut indubitanter di-
cere ingenita duo. Ignorãtes imperiti, quia mul-
tum eſt inter patrẽ ingenitũ, & ea quæ ab eo ex
non extantibus ſunt creata rationalia & irratio-
C nalia, quorum media exiſtens natura vnigenita,
per quam vniuerſa ex nõ extantibus fecit pater
Dei verbi, ex ipſo verò patre natiuitatem habet,
ſicut & ipſe Dominus alicubi teſtatus eſt, dicẽs:
Qui diligit patrẽ diligit filiũ qui ex eo natus eſt.
De quibus nos ita credimus, ſicut apoſtolicæ
placet eccleſiæ, in vnũ ingenitũ patrem, nullam
habentem cauſam vt eſſet, inconuertibilem &
immutabilem, ſemper idem & ſimiliter ſe habẽ-
tem, nec prouectum, nec imminutionẽ recipiẽ-
tem, legis, prophetarum, euangeliorúmque da-
torem. Patriarcharum & Apoſtolorũ dominũ,
omniúmque ſanctorũ & in vnũ dominũ Ieſum
Chriſtum filium Dei vnigenitũ, natum non ex
non extante, ſed extante patre, nõ ſecundũ cor-
porum ſimilitudines inciſionibus aut diuiſionũ
effluxionibus, ſicuti Sabellio & Valentino pla- *Sabellius*
cet, ſed ineffabiliter & inenarrabiliter ſecundũ *Valentinus.*
D eum qui dixit (ſicuti ſupra poſuimus) Genera- *Eſa.53.c*
tionẽ eius quis enarrabit? ſubſiſtentia videlicet
eius omni creatæ naturæ imperſcrutabili exiſtẽ-
te, ſicut & ipſe pater imperſcrutabilis eſt, eo
quòd nõ capiat rationaliũ natura ſcientiam, qua
pater genuit Deum. Quod quidẽ non à me cõ-
uenit dicere, viros ſpiritu veritatis impletos.
Erudiente quippè nos Chriſti voce, qua dicit:
Nullus nouit quis eſt pater, niſi filius: & nullus *Matth.11.d*
nouit quis eſt filius, niſi pater: & aſſerente eũ in-
conuertibilẽ & immutabilẽ, ſe ſicut patrẽ nihil
egentẽ perfectum filium, æqualémque patri ſoli
ingenito. Imago enim eſt integerrima & immu-
tabilis, patris, & omninò imaginẽ conuenit eſſe

plenam,per quam oon deſit aliquid ab æquali-
tate eius cuius imago eſt , ſicut ipſe Dominus
Ioan 14.d docuit dicens:Pater meus maior me eſt : ſecun-
Heb.1.a dũ quod ſemper etiã eſſe filium ex patre credi-
mus. Splẽdor enim eſt gloriæ,& figura paternæ
ſubſtantiæ. Sed nullus hoc,ſemper,ad ſuſpicio-
nem ingeniti ſumat, ſicut putanr qui ſenſus ani-
mæ cœcatos habeot. Nã neque erat , neq; ſem-
per,neque ante ſecula , idem eſt quod ingenitũ,
ſed neque quilibet bumanus intellectus ab ho-
minibus nominatus indicare valet hoc qnod di-
cimus ingenitũ, ſicut & vos æſtimare credo , &
de omnium veſtrorum cõfido propoſito, nullo
modo cuiuſlibet nominibos ingenitũ declaran-
tium. Videtur enim hęc nomina veluti temporũ
eſſe productiua,dignè tamen ipſius vnigeniti di
uioitatẽ , & veluti dicam antiquitatẽ nequaquã
ſignificare valentia , cùm ſancti videlicet viri ſe-
cundum ſuam vnuſqoiſq; virtutẽ ſacramentum
hoc aperire conati ſint , veniã poſcentes ab ao-
Semper. dltoribos per ſatisfactiones rationabiles,diceo-
xrat Ante do de ſe:Protulimus quod pertingere præualni-
ſecula. moa.Si quid autem vltra hominẽ expectãt , qui-
cunque viri & ad maius innituntur , eloquium
illud qood ait:Ex patte cognoſcimos,iam putã-
tes eſſe deſtroctũ , palàm eſt qnia multũ ſpe ſua
deficiunt. Igitur erat, & ſemper,& ante ſecula,
quodcunque ſit,nõ tamen eſt ingenitũ.Ergo iu-
genito quidẽ patri propria dignitas eſt ſeruãda,
nullã dicentes cauſam fuiſſe vt eſſet:filio verò cõ
gruus diſtribuatur honor. Sine principio enim
à patre ſciamus eius eſſe natiuitatẽ,culturã ei;(ſi-
cut prædiximus) tribuẽtes piè, atque cum bona
opinione ſuper eo,erat,& ſemper , & ante ſecu-
la,prædicãtes, dioinitatẽ quippe eius perſcrutã-
tes ſed imagini & perſcrutationi patris perfectã
æqualitatẽ per omnia deuouẽtes. Propriũ verò
ſolũ dicentes patris quod ingenitus eſt, cùm &
1.cor.13.d ipſe Saluator dixerit: Pater maior me eſt. In hac
itaque pia de patre filióque ſententia , ſicut nos
diuinæ ſcripturæ docent, vnom ſanctũ ſpiritum
cõfitemur,qui repleuit & veteris teſtamenti ſan
ctos homines, & noui ſacratiſſimos præcepto-
res:in vnã & ſolã catholicam apoſtolicámque
ſemper eccleſiã,quæ & inuincibilis eſt,licet om
nis mundus aduerſos eam pugnet, & victrix to-
tius aduerſæ impietatis exiſtit,ſecuros nos faciẽ-
te patrefamiliãs eius,cùm clamat : Habete fidu-
Ioan.14.d. ciam:Ego vici mundum. Hoc nouimos actom
poſt reſurrectionem à mortuis,quorũ primitiæ
factns eſt dominns noſter Ieſus Chriſtus carne
vera indutus , & non putatiuè ex Dei genitrice
Maria, qui in nouiſſimis tẽporibus pro damna-
tione peccati ad humanũ genus aduenięs,cruci-
fixus & mortuus eſt,ſed nõ propterea diuinitate
ſua minor factus. Reſurrexit enim à mortuis,aſ-
ſumptos io cœlũ eſt,ſedet ad dexterã maieſtatis.
Ioan.16.g Hæc igitor ex parte hac epiſtola figuraui onero-
ſum credens ſingula ſub ſcrupuloſitate conſcri-
bere. eo quòd ſciam ſanctũ ſtudiũ veſtrum talia
non latere. Hæc docemus , hæc etiam prædica-
mus,hæc ſunt apoſtolicæ eccleſiæ dogmata,pro
quibus etiam morimur, & deſtruere ea volẽtes,
nullatenus formidamos. Qui licet verberibus
nobis extorqueãt , nos tamen ſpem nũ aduerſa-
mur noſtrã. Horũ igitur aduerſarij, id eſt, Arius
& Achillas,& qui cum eis ſunt veritatis inimici,

E ah eccleſia procul ſunt expulſi, alieni facti à pia
doctrina noſtra,ſecundũ beatũ Paulũ dicentem: Galat.1,
Quicunq; vobis annunciauerit præter id quod
accepiſtis, anathema ſit , licet angelum de cœlo
eſſe ſe fingat. Sed etiam ſi quis aliis ſermonibua
domini noſtri Ieſu Chriſti & doctrina quæ ſe-
cundum pietatem eſt , inflatur , nihil ſciens , &
reliqua. Hos igitur anathematizatos à fraterni-
tate, nullus veſtrũ ſuſcipiat , aut habere patiatur
ea quæ ab eis dicũtur vel cõſcribuntur. Cuncta
enim velut magi homines mẽtiuntur,quia veri-
tatẽ loqui nõ poſſunt. Circumeunt deoique ci-
uitates , nihil ſtudẽtes aliud, quam vt amicitiarũ
ſchemate, & nomine pacis per figmenta & blã-
dimenta literas dent & accipiãt , vt errare faciãt
per hęc deceptas à ſe mulierculas.Hos ergo quì
F contra Chriſtũ tanta præſumunt, quíque Chri-
ſtianitati tam publicè derogauerunt , qui inter
iudicia perſecutiones nobis,quantũ in ipſis eſt,
excitare non ceſſant, & ineffabile ſacramentum
natiuitatis Chriſti eneruare moliuntur, auerſa-
mini dilectiſſimi, & vnanimes atque cõcertato-
res nobiſcum contra eorũ væſanam eſtote præ-
ſumptionẽ ad ſimilitudinẽ cõminiſtrorum no-
ſtrorũ qui indignati ſunt , & aduerſus eos mihi
ſcripſerunt , & in Tomo quem etiam vobis di-
rexi per filium meum † Archidiaconum ſubſcri- † Aliàs Ar-
pſerunt,tam totius Ægypti & Thebaidis,quàm chitum dia-
Libyæ ac Pentapolis, Syriæ, Lyciæ,Pamphiliæ, conum.
Aſiæ,Cappadociæ ſacerdotes,aliorúmque pro-
uinciarum , ad quorum inſtar etiam vos cõfido
G eum ſuſcipere.Multis itaque mihi contra nocẽ-
tes remediis exiſtentibus,etiam hoc inuentũ eſt
vtile medicamen, quia conuertuntur ſeducti ab
eis populi, nunc noſtris ſacerdotibus obedien-
tes, & ad pœnitentiam per eos accedere feſtinã-
tes.Salutate ad inuicem fraternitatem quæ apud
vos eſt. Valere vos in domino opto charißimi.
Sunt autem qui anathematizati ſunt, ex preſby-
teris quidem Arius,ex diaconibus autem Achil-
las,Euzoius, Æthalis, Lucios , Sarmatus, Iulia-
nus,Menas,alter Arius, & Helladius.

Conſona his direxit & Philogonio Antio-
chenæ Præſuli ciuitatis & Euſtathio , qui tunc
Barrhœenſem gubernabat eccleſiã,& aliis Apo-
ſtolicorum dogmatum defenſoribus.Sed neque
Arius quieſcere paſſus eſt : ſcripſit enim & ipſe
concordibus ſuis. Quod verò nihil falſi contra
eum ſcripſerit ſacratiſſimus Alexãder,ipſe Arius
H literis ſuis ſcriptis ad Nicomedienſem Euſebiũ
proteſtatus eſt. Quam Epiſtolam inſerere non
omitto,vt cõmunicatores impietatis eius igno-
rantibus poſſim facere manifeſtos.

Epiſtola Arij ad Euſebium. Caput 15.

DOMINO deſiderabiliſſimo homini Dei,
fidei orthodoxo Euſebio,Arius qui perſecutio-
nem ab Alexandro Papa patitur iniuſtè propter
omnia vincentem veritatem , quam tu quoque
defendis,in Domino ſalutem.

PAtre meo Ammonio veniente ad Nicome-
diam,rationabile iudicaui te ſalutare per eũ,
ſciẽs dilectionẽ pariter & affectum . quem circa
fratres propter Deũ habere dignoſceris. Vehe-
menter nos vaſtat atque perſequitur,& omnẽm
beni-

benignnm animum mouet aduerſum nos epiſcopus, ita vt etiã de ciuitate nos expulerit, veluti homines ſine Deo: quoniã nõ concordamus ei publicè dicenti: Semper Deus, ſemper filius: Simul pater, ſimul filius: Coexiſtit ingenito Deo filius. Semper genitus eſt. Ab ingenito genitus eſt. Neque cogitatione, neq; atomo aliquo præcedit Deus pater. Semper filius ex ipſo Deo eſt. Et quoniam Euſebiua frarer tuus Cæſarienſis, & Theodotus, & Paulinus, & Athanaſius, & Gregorius, & Aetius, & omnes per Orientẽ dicunt, quia præexiſtit Deus filio ſine principio, anathema facti ſunt, præter ſolum Philogonium, & Hellanicum, & Macarium homines hæreticos, ineruditos, quorum alij quidem dicunt filium eructuationem, alij verò propoſitionem, alij coingenitum. Quas impietates nec audire poſſumus, licet innumeras mortes nobis minentur hæretici Nos autem quoniam dicimus, & ſapimus, & docuimus, & docemus, quia filius non eſt ingenitus, nec ingeniti pars vllo modo, neq; ex aliquo ſubiecto: ſed quoniã voluntate & cõſilio ſubſiſtit ante tempora, & ante ſecula plenus Deus, vnigenitus, incõuertibilis: & antequã generaretur aut crearetue, ant prædeſtinaretur, aut fundaretur, non erat: ingenitus enim, nõ erat: perſecutionẽ patimur, quia diximus: Principium habet filius, Deus autem ſine principio eſt: & quia diximus, Ea non exſtantibus eſt (ſic autem diximus ſecundũ quod nec pars Dei eſt, nec ex aliquo ſubiecto) propterea perſecutionem patimur. De cætero tu noſti. Valere te in Domino opto, memorem tribulationum noſtrarum Collucianiſta verè εὐσεβῶς, id eſt, pie.

Prouerbium.

Euſebius itaque Cæſareæ erat epiſcopus, Theodotus Laodiceæ, Tyri Paulinus, Athanaſius Anazarbi, & Gregorius Beryti, Aëtius autem Lyddæ. Lydda verò eſt, quæ nunc Dioſpolis appellatur. Hos ergo Arius concordes ſe habere gloriabatur. Hoſtes autem vocauit, Philogoniũ Præſulem vrbis Antiochenæ, Hellanicum Tripoleos & Macarium Hieroſolymorum, aduerſus eos farciendo calumnias, quoniam æternum & ante ſecula filium & cum patre æqui honoris, eiuſdémque ſubſtantiæ prædicabant. Hanc igitur Euſebius dũ ſuſcepiſſet epiſtolam, & ipſe venenum ſuæ impietatis euomuit, ſcripſitque hoc modo Paulino epiſcopo Tyri.

Philogonius. Hellanicus. Macarius.

Epiſtola Euſebij ad Paulinum epiſcopum Tyri. Caput 16.

DOMINO MEO PAVLINO, Euſebius in Domino ſalutem.

NEque domini mei Euſebij ſtudiũ pro veritate verbi tacitũ eſt, ſed vſque ad nos peruẽnit, neque tuum domine ſuper hac cauſa ſilẽtium. Et vt conſequens erat, de domino quidẽ meo Euſebio lætati ſumus: de te verò triſtamur, arbitrantes taciturnitatem tanti viri noſtrã eſſe deuictionem. Quapropter rogo te, ſcientẽ quoniã indecens eſt virum ſapientem alia ſapere, & tacere veritatem, vt ſpirituali ratione cõmotus ad conſcribẽdum, de huiuſmodi rebus incipias, cùm & tibi ſit vtile, & audientibus te: maximè dum per conſequentiã ſcripturæ & veſtigia ſer-

A monũ eius & volũtatis ſcribere volueris. Quoniam neque duos ingenitos audiuimus aliquando, neque vnum in duos diuiſum. Neque corporale aliquid paſſum eſſe didicimus, aut credidimus, domine meus ſed vnum quidem ingenitũ, vnum verò ab eo vere, & non ex eius ſubſtantia factum, & vniuerſaliter dicendũ) nequaquã cum ingeniti natura participantẽ, aut exiſtẽtẽ ex eius ſubſtantia, ſed factũ perfectè, aliud natura atque virtute, quantum attinet ad integram ſimilitudinem, affectum, poteſtatémque factoris factũ ſcilicet inenarrabiliter: quod etiam cogitationi nõ ſolùm humanæ, ſed etiã quæ vltra omnes homines eſt, incomprehenſibile iudicamus & credimus. Et hæc quidẽ non rationibus noſtris obſtricti, ſed ea ſcriptura ſancta diſcentes, dicimus creatũ eſſe & fundatũ & genitũ ſubſtantia, &

B inconuertibili & ineffabili natura, ſimilitudine factoris, ſicut ipſe Dominus ait: Dominus creauit me initio viarũ ſuarũ, in opera ſua, & ante ſecula fundauit me, ante omnes colles genuit me. Si autem ea eo, hoc eſt, ab eo erat, quaſi pars eius vel ea fluxu ſubſtãtiæ, nequaquã creatus aut fundatus eſſe diceretur. Neque tu ignoras hoc, domine vere, quia quod ex ingenito cõſiſtit, creatum iã ab alio quàm ab eo, aut fundatum nõ erit: ab initio ingenito eũ dicere, oſtenſionẽ quandam præbet, quaſi ea paterna ſubſtantia ſit natus, & habeat ea eo æqualitatem naturæ. Scimus enim quia nõ de eo ſolo genitum dicit ſcriptura, ſed etiã de diſſimilibus ei natura per omnia. Nã & de hominibus ait: Filios genui & exaltaui, ipſi verò me ſpreuerũt. & iterũ: Deum qui te genuit, dereliquiſti, & oblitus es domini creatoris. Et in aliis quidẽ ait. Qui peperit guttas roris, non na-

Prouer.8.a

Eſa.1.a
Deut.32.c
Iob.38.a

C turã ea natura natiãs, ſed vnuſcuiuſque creaturę ex eius volũtate natiuitatẽ. Nõ enim ex eius ſubſtantia ſunt: ſed omnia volũtate eius facta, ſicuti facta ſunt. Ille ſiquidẽ Deus eſt, hæc autẽ ad ſimilitudinẽ eius verbo ſimilia futura, ſecundum ſpontaneum motũ facta. Et omnia quidem per eum à Deo facta, cuncta tamẽ ex Deo. Quæ percipiẽs & exponẽs ſecundũ datam tibi diuinitus gratiã, ſcribere domino meo Alexandro feſtina. Confido enim, quia ſi ſcripſeris illi, cõuertetur. Saluta omnes qui in domino ſunt. Valentẽ te, & pro nobis orantẽ gratia Dei cuſtodiat domine.

SOCRATES.

De potentia Euſebii Nicomedienſis. Cap. 17.

D TAlia & iſti alterutris ſcribebant, contra veritatẽ ſe armãtes ad prælium. Et peiua fiebat malũ ad contentionis incendiũ, per eos qui hæc ſcripta ſuſcipiebant. Conſentientes igitur Alexandro etiã in eius tomo ſubſcribebãt, alij verò contraria faciebãt. Præcipuè verò mouebatur ex aduerſo Nicomedienſis Euſebius, quoniã in epiſtola ſua grauiter eius memoriã fecerat Alexander. Poterat autem illo tempore plurimũ Euſebius, quia tũc Imperator Nicomediæ morabatur. Nam ibi ante paululũ tẽporis Diocletianus, & qui circa eũ erant, Regalia conſtituerãt. Propterea ergo multi epiſcoporũ obediebãt Euſebio. Et ille freqũẽter ſcribebat, Alexandro quidem, vt deſerẽs quæſtionẽ quæ moueret tumul-

Euſebius Nicomedienſis.

& non promptè in publica conciliabula deportare, nec omniũ auribus incõſultè committere. Quantus enim eſt vnuſquiſque hominum, vt poſſit ita magnarum rerum & valde difficilium virtutẽ, aut ad perfectum inſpicere, aut interpretari dignè? ac ſi quis hoc faceret, difficile tamen poſſit, quantæ parti populi ſuadebit? Aut quis quæſtionum ſubtilitates eatra lapſus ſui periculum ſuſtinebit? Ergo fugienda ſunt in talibus multiloquia, ne fortè dum infirmitate noſtræ naturæ minimè quod proponitur explicatur, mẽte diſcentium auditorum pro tardiori intellectu ad perfectam quæſtionis perceptionem peruenire non valente, ad neceſſitatem blaſphemiæ aut ſchiſmatis populus adducatur. Quapropter & interrogationes incautæ, & reſponſiones improuidæ, æquam alterutris veniam tribuant ex vtroque. Non enim pro ſummo legis mandato, apud vos occaſione certaminis inflammata eſt, neque noua quædam pro Dei religione hæreſis introducta, ſed vnam eandémque rationem habetis, ſicut etiam vnum communionis ſignũ. *Signum communionis.* Vobis enim inter alterutros pro paruulis & valde modicis contendentibus cauſſis, tantum Dei populum, quem veſtris orationibus & prudentia conuenit gubernari, diſcordare ne decet, nec omninò fas eſſe, credibile eſt. Vt autem paruo quodam exemplo ſapientiam veſtrã cõmoneam: Noſtis etiam ipſos philoſophos, quia in vno quidẽ dogmate cuncti conſentiunt, cùm verò in quadam ſententiæ parte diſcordãt, licet diſciplinæ virtute ſeparentur, tamen ad inuicẽ corporis vnitatę conſpirant. Cùm hæc ita ſint, quanto potius iuſtum eſt vos magni Dei miniſtros in voluntate religionis alterutris eſſe concordes. Conſideremus itaque ratione maiori, & ampliori intelligentia cogitemus, ſi rectè ſe habeat propter parua & vana ſermonum certamina fratres fratribus inſultare, & honorẽ concilij per vos impia contentione diſcerpere, dum ad inuicem pro ſic paruis & nequaquam neceſſariis litigatis. Vulgaria ſunt hæc, & infantũ magis fatuitatibus commodanda, quàm ſacrorum virorum & prudentium intelligentiæ conſona. Recedamus ergo volentes à tentationibus diabolicis. Magnus noſter Deus Saluator vniuerſorũ, commune omnibus lumen effulſit, cuius prouidentia hoc meum miniſtri Dei ſtudium ad perfectionem venire permittite, vt vos illius populum mea adlocutione, & miniſterio, & monitionis inſtãtia, ad ſynodalem poſſim reuocare communionem, quia (ſicut dixi.) Vna quædam in vobis eſt fides, & vnus ſecundum vos hæreſeos intellectus, legíſque præceptum cum ſuis partibus in vnius voluntatis propoſitũ rendit. Hoc ergo quod vobis inter alia contentionem excitauit, quoniam non attinet ad totius legis virtutem, ſeparationem quãdam & ſeditionem inter vos non debet efficere. Dico autem hæc non tanquam cogens vos omnibus modis huic ſatis optimæ & qualiſcunque ſit cõſentire quæſtioni: poteſt enim & honor Concilij à vobis integer cuſtodiri, & vna atque eadem omnibus communio cõſeruari, licet aliqua in vobis particulariter ad inuicem pro paruo quodam contentio generetur: quoniam non omnes in omnibus idem volumus, neq; vna in nobis natura

A verſatur, aut voluntas vna cognoſcitur. De diuina ſiquidem prouidentia vna quædam in vobis ſit fides, vna prouidentia, vnus in Deo ſenſus. Quæ verò pro his friuolis quæſtionibus inter alterutros diſputata ſunt, licet non in vnam ſententiam colligantur, manere tamen intra ſenſum debent, mentis ineffabilitate ſeruata. Communis autem charitatis præcipuum ſacramentum, & veritatis fides, & honor circa Deũ atq; religionẽ legis apud vos inconcuſſę permaneat. Reuertimini ergo ad alterutros amicitia atque gratia, reddite vniuerſo populo veſtros amplexus, vóſque ipſos velut proprias animas expiantes, alterutros rurſus agnoſcite. Suauiores enim crebro ſunt amicitiæ poſt inimicitiarum cauſſas ad concordiã reſtitutæ. Reddite ergo mihi trã-B quillos dies noctéſque ſecuras, vt quædam iucunditas puri luminis, & vitæ iam quietæ apud me lætitia conſeruetur, alioquin fuerit neceſſitas ingemendi & ſemper lachrymis ingrauari, & neque ſeculũ libenter ferre viuendi. Dei namq; populos, id eſt, conſamulos meos, ſic iniuſtè & noxia veſtri contentione diuiſos, congregari iã tempus eſt. Vt autem huiuſmodi triſtitiæ meæ magnitudinem ſentiatis, audite: Pridem veniens ad Nicomedienſem ciuitatem, repente ad Oriẽtem pergere feſtinabam. Cúmque ad vos tẽderem, & plurima iam parte vobiſcũ eſſem, huius rei nuntio ſum retentus, ne oculis videre compellerer, quæ impoſſibile iudicabam ad ſenſum poſſe autium peruenire. Quapropter aperite iã C mihi per veſtram concordiam Orientis vias, quas contentione clauſiſtis alterutra, velocitérque mihi concedite, vóſque ipſos & alios vniuerſos populos videre lætos, & pro communi omnium concordia ac libertate, debitam gratiarum actionem fauorabilibus eloquiis Deo perſoluere.

Quòd tam pro Ariana quæſtione, quàm pro paſchæ definienda feſtiuitate, in Nicæa fecit Conſtantinus celebrari concilium. Caput 21.

ALexandro ſiquidem & Ario, nunc culpãdo, nunc admonendo hæc ſcripſiſſe dignoſcitur. *Paſchalis diei obſeruationis diuerſitas.* Grauiter autem ferebat, audiens aliquos cõtra omnium ſtatutum agere Paſchæ feſtiuitatẽ. Tunc etenim in vrbibus Orientis diſcordantes quidam ob hoc, alterutra quidem ſocietate diuiſi non erant, Iudaicè tamen feſtiuitatem do-D minicam celebrabant, & (vt aſſolet) ſplendorẽ Collectæ tali diſcretione fœdabant. Propter vtraque igitur quietam reddere eccleſiam feſtinabat princeps, ſéque putans hoc malum poſſe præoccupare, antequam ad plurimos perueniret, miſit virum circa ſe fide & vita ſimul inſignem, & confeſſionibus priorum temporũ pro dogmate comprobatum, qui compacaret Ægyptios propter dogma tumultuantes, & Orientales propter paſcha diſcordes: fuit autẽ Oroſius Cordubæ ciuitatis epiſcopus. *Oroſius epiſcopus Cordubenſis.* Cúmque præter ſpem cauſſa procederet, & hæreſis potius quam pax ſperata valuiſſet, nihil impetrans remeauit, qui fuerat pro pace miſſus eccleſiarũ. Tũc illud famoſiſſimum in Nicæa cõcilium feruor principis excitauit, publicis aſinis atque mulis, & curacibus equis, epiſcopos, & qui cũ eis erant, ad ſynodum venire præcipiens.

HISTORIÆ ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER SECVNDVS.

SOZOMENVS.

De Præſulibus eccleſiarum qui interfuerant Nicæno concilio. CAPVT PRIMVM.

An do.327. Nicænum concilium.

† Fluuium ſua.

COMMVNIcabant igitur Nicæno concilio ex Apoſtolicis quidem ſedibus Macarius Hieroſolymitanus, Euſtathius iam præſidens Antiochenę apud Orontem † & Alexander Alexādriæ, quæ eſt apud ſtagnū Mariam. Iulius autem Romanus epiſcopus propter ſenectutem defuit, eráotque pro eo præſentes Vitus & Viocentius preſbyteri eiuſdē eccleſiæ. Super hos autem & alij plurimi boni & optimi ex diuerſis gentibus conuenerunt. Alij quidem ad intelligēdum & dicendū valde idonei, ſcientiáque ſacrorum librorum & alia eruditione diſciplinati, vitæque virtute præclari. Alij verò in vtroque probatiſſimi viri, quorum vtile iudico etiam nomina memorare.

THEODORITVS.

Iacobus epiſcopus Antiochiæ Migdonicæ.

Tanquam ſtigmata domini Ieſu in corpore circunferentiū ſecundum ſacrū apoſtolum. Erat enim Iacobus Antiochiæ Mygdonię, quam Syri & Aſſyrij Niſibio appellant, qui mortuos reſuſcitauit, viuos curauit, & alia innumera probatur operatus eſſe miracula. Sed hæc ſuperfluum arbitror huic operi rurſus inſerere, † quę in Deo amabili hiſtoria latius enarraui. Paulus Neocæſateæ, quod eſt caſtrum poſitum iuxta ripas Euphratis. Is enim Licinij rabie demolitus eſt. Ambas enim manus ligatas habuerat, ignitóq; ferro combuſtas, quo fuerant nerui articulorum eius à ſua mobilitate ſiccati atque mortificati. Alij verò dextros oculos effoſſos habuerunt, alij dexteras ſuras abſciſſas. Vnus horum erat Paphnutius Ægyptius. Et abſolutè videbatur ibi populus athletarum Chriſti & martyrum in vno loco congregatorū. De quibus & Euſebius Pamphyli tertio libro in Conſtantini vita hæc ita dicit.

† quę in hiſtoria philotheos inſcripta.

Paulus Neocæſarienſis.

SOCRATES, EX EVSEBIO.

Cunctarum igitur eccleſiarum quæ totā Europam, Libyámque & Aſiam replebant, ſimul erāt miniſtrorum Dei congeſta cacumina, vnáque orationis domus, tanquàm à Deo dilata intrinſecus ferebat omnes in idem. Syros ſimul & Cilicas, Phœnicáſque & Arabes, atque Palęſtinos. Inter hos & Aegyptios, Thebæos, Li-

Patres Nicænæ ſynodi.

E byas, necnon & qui ex Meſopotamia oriuntur, ſed etiam Perſa ad concilium venit epiſcopus. Verum nec Scytha defuit ex eorum choro, Pontúſque & Aſia, Phrygia & Pāphilia, viros probatiſſimos præbuerunt. Aderant Thraces & Macedones, Achiui & Epirotę, & his quoque interius habitātes. Ipſe autem Hiſpanorum valde famoſus Oſius vnus erat & ſimul plurimis aſſidebat. De regia verò ciuitate Præſul Alexāder propter ſenectutem defuit, presbyteri verò præſentes locum eius implebant. Talem itaque ſolus à ſeculo vnus Imperator Conſtantinus Chriſto coronam vinculo pacis exornans, ſuo ſaluatori de victoria inimicorum & hoſtium Deo † docibilem dedicauit, gratiarum actionis imaginē F ſecundum nos apoſtolica plauſione conſtituēs. Tunc igitur ille ſermo completus eſt: Collectos ex omnibus gentibus quæ ſub cœlo ſunt viros religioſos, inter quos erant Parthi, & Medi, & Elamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Iudæam & Cappadociā, Pontum & Aſiam, Phrygiam & Pamphyliam, Aegyptum & partes Libyæ circa Cyrenem, & aduenæ Romani, Iudæi, & Proſelyti, Cretes & Arabes. Veruntamē hoc illis deerat, quod non (ſicut iſti) omnes ex Dei miniſtris vndique cōſiſtebant. In præſenti ſiquidem choro multitudo erat epiſcoporū numerū trecentorum excedens, ſequentibus eos preſbyteris ac diaconibus & acolytis, quorum numerus non poterat cōprehendi. G Miniſtrorum verò Dei alij ſapiētiæ ſermone fulgebāt, alij continētia vitæ & patiētia coruſcabant, alij verò medio modo horum virtutibus ornabatur. Erant igitur inter eos alij temporis honorati lōgitudine, alij iuuentute & animi robore præmicantes, qui nuper venerāt ad huius miniſterij curſum. Quibus videlicet & omnibus Imperator diebus ſingulis cibaria largiſſimè ordinarat expendi. Hæc itaque de his qui ibi collecti ſunt, Pamphili recitauit Euſebius. Cúmque celebraſſet Imperator victricem cōtra Licinium feſtiuitatē & ipſe occurrit ad Nicæam. Clarebāt autem inter epiſcopos, Paphnutius ex ſuperiori Thebaide, & Spyridion Cyprius. Cuius autem rei cauſſa horum meminerim, poſtea ſum dicturus. H

Oſius Cordubenſis epiſcopus.

† decorā, vel decibilem: ſic legitur in vetuſto codice.

Act. 2. b

Conſtantinus victum ſuppeditauit patribus concilij.

ἐπινίκια. Conſtantini aduerſus Licinium.

De libellis oblatis imperatori, & ab eo iuſſis incendi, & de diſputatione dogmatis Ariani. Caput 2.

SOZOMENVS.

ADerant itaq; cū epiſcopis viri diſputationis experti, verbi ſtudentes prodeſſe cōcilio. Vt autem aſſolet fieri, plurimi ſacerdotum tanquā pro cauſſis propriis decertare collecti, tēpus ſe inueniſſe putarūt, quo corrigerent quod cōtriſtabat eos, & de quibus aliū vnuſquiſque fortè culpabat, libellū offerēs principi, quæ in eo fuerant

tánt commiſſa, narrabat. Cúmque hoc quotidie facilè accideret, præcepit Imperator certo die ſingulos de quibus alius alium culparet, facere manifeſtum. Cúmque dies conſtituta veniſſet, libellos oblatos ſuſcipiens: Hæ quidem accuſationes, inquit, habebunt proprium, id eſt, diem magni iudicij, iudicem verò illum, qui tunc futurus eſt omnibus iudicare. Mihi ergo homini conſtituto, de huiuſmodi rebus nō licet habere auditorium, ſacerdotum ſcilicet accuſantium & ſimul accuſatorum, quos minimè cōuenit tales debere monſtrari, qui iudicentur ab aliis. Age nunc imitantes diuinam clementiam in alterutrorum veniam accuſationes aboleamus alterutras, & de his quæ ad fidem pertinent agere ſtudeamus, cuius huc gratia venimus. Hæc quidem Imperator dicens, vniuſcuiuſque ſcripturam vt aboleret libellos iuſſit ardere, diémque diffiniuit, qua ſolui quæ erant dubia, conueniret. Ante conſtitutum verò diem conuenientes apud ſemetipſos epiſcopi, euocauerunt Arium & propoſitus in commune ſuis opinionibus diſputabant. Cúmque, vt aſſolet, ad diuerſas quęſtiones cauſſa traheretur, alij quidem ſuadebāt nihil innouandum circa antiquam fidei traditionem, & maximè quando morum ſimplicitas ſine perſcrutatione traderetur, accedentibus ad fidei ſacramentum. Alij verò reſpondebant, non oportere ſine examinatione ſequi ſentētias antiquorum. Plurimi verò tunc conuenientium epiſcoporum & ſequentium eos clericorū, ſcientes diſputare, huiuſmodi elocutionum arte exercitari claruerunt, & Imperatori, atque his qui circa eū erant, noti ſunt facti. Ex illo enim & Athanaſius tunc diaconus exiſtēs, dum cum Alexandro eſſet epiſcopo, huius ſtudij pars eſſe maxima videbatur, necnon & quidam Gręcorum philoſophorum opportunè harum diſputationū quæſtione participati ſunt. alij quidem quale eſſet hoc dogma ſtudētes agnoſcere: alij verò nuper incboſte Græcorum religione depetite, Chriſtianis infenſi, dogmatis ſacramenta ad verborum certamina protrahebant, ita vt contra ſe ſeditiones exercerent, certamináque ſibimet inſerrent, & ſæpius ex aduerſo contenderent.

Conſtantinus noluit iudicare de cauſis ſacerdotum.

Athanaſius diſputator. Græcos vocat Gentiles.

SOCRATES.

De Laico ſimplici confeſſore virum dialecticū ſuperante, & de ſene ſimplici, Philoſopho Chriſtianiſmum dogma pandente. Caput 3.

CVmque plurimi diſputationis delectatione traherentur, vnus quidam ex confeſſoribus laicis ſimplicē habēs ſenſum, Dialecticis obuiauit, dicens: Audite igitur, Chriſtus & Apoſtoli non nobis artem Dialecticam tradiderunt, vanámque verborum ſallaciam, ſed puram ſcientiam fide & bonis operibus obſeruandam. Hæc dicente iuuene & animo ſene, pręſentes quidem mirati ſunt, dictúmque probauerunt. Dialectici verò ſatisfactione ſuſcepta, ceſſarunt, rationem videlicet ſimplicem veritatis audientes.

In dialecticos.

SOZOMENUS.

Fertur enim & aliud: dum quidam eorum magnificentia ſermonum extolleretur & illuderet ſacerdotibus, non protulit eius faſtum quidam ſenex ſimplex & innocens ac probatiſſimus cōfeſſorū, ſed acceſſit aduerſus eum proferre ſermonem. Hoc itaque factum petulantibus quidē & ſimplicem ſcientibus confeſſorem, riſum mouit, maturioribus verò formidinem, prouidentibus, ne à viro verbis artificè deduceretur ad riſum: veruntamen cedētibus vt quod vellet ediceret, reſiſtere nanque ei cum talis eſſet nimium verebantur: In nomine, inquit, Ieſu Chriſti, ô philoſophe, audi dogmata veritatis: Vnus eſt Deus cœli & terræ, omniúmque viſibilium & inuiſibilium creator, qui hæc omnia verbi ſui virtute fecit, & ſpiritus ſui ſanctitate firmauit. Hoc itaque verbum quod nos, inquit, filiū Dei nominamus, habita miſericordia ſuper homines, ab errore eos & ferali religione liberauit, paſſus ex muliere naſci, & cum hominibus conuerſari, & mori pro eis, veniétque denuò iudicaturus ſingulorum vitā. Hæc ita ſe habere ſine perſcrutatione credimus. Noli igitur inaniter laborare quærens deſtruere ea quæ fide percepimus. Noli inueſtigare modum, quo fieri hęc, aut non fieri potuerint. Si enim credis conſulenti mihi, ad iſta reſponde. Obſtupefactus verò Philoſophus, credo, inquit. Tunc gratias pro deuictione perſoluens, eadem quæ ſenior æquè ſectatus eſt, & prioribus conſectatoribus vt vnanimes ſibimet eſſent perſuadebat, non improuidè mutatum ſe iurans, ſed ineffabili quadā virtute ad Chriſtianitatem protinus inuitatum.

Chriſtianus idiota philoſopho Chriſti religionē perſuadet.

Quomodo in conflictu Alexander Conſtantinopoleos fecerit philoſophum obmuteſcere Paganorum. Caput 4.

DIcitur autem proximū huic miraculo, quiddam geſtum per Alexandrum Conſtātinopolitanæ ciuitatis epiſcopum. Cùm enim veniſſet Imperator Conſtantinus Byzantium, adeuntes eū quidā philoſophi, quęrebantur quaſi non Deū coleret vt deceret, & circa ſacra nouitates exerceret, nouam in republica introducēdo culturam, præter ea quæ eius maioribus viſa ſunt, & Græcorū Romanorúmque principibus quos habuerunt, tranſacta ſecula, placuerunt: volebántque cum Alexandro epiſcopo diſputare de dogmate. Ille verò huiuſmodi exercitatione verborum inexpertus erat, de vitæ qualitate confidens. Fuit enim vir magnus, & conuerſatione mirandus. Cúmque certamen Imperatore præcipiente ſuſcepiſſet, conueniſſentque philoſophi, omnibus loqui volentibus, vt vnum ex ſe quem vellet eligerent poſtulauit ſanctæ memoriæ pater noſter Alexander, cæteros verò quicunque eſſent, ſilentium tenere præcepit, & tantummodo his quæ ab vtroque dicerentur, intendere. Suſcipiente autem vno eorum diſputationis vniuerſæ negotium, ad Philoſophū ſanctus Alexander: In nomine inquit, Ieſu Chriſti impero tibi ne loquaris. Et vnà cum eius ſermone opus impletum eſt. Repente namque ille homo vt ſermonem audiuit, obligato ore conticuit. Putáſne iuſtum fuit conſyderare, vtrum maius hoc miraculum videretur, vt homo & quidem Philoſophus, ſic facilè officiū locutionis amitteret, an certè vt lapis violē-

Alexander melior quam doctior.

Alexander philoſopho ſilētium imperat per miraculum.

tia vehi manu diuideretur? qood quidam aiunt A Iulianum feciſſe Chaldæum. Et hæc quidem ſic acta referuntur.

THEODORITVS.

De prima ſeßione epiſcoporum in Nicæno palatio, & de abdicatione Arij. Caput 5.

Seßiones in Nicæno concilio & de Arij dogmate.

INterea ſacerdotes ſæpe conuenictes Arium ad medium deducebant, ſubtilémque examinationem de eius propoſitionibus agitabant. Temerè enim in qoalibet parte metuebant proferre ſententiam. Hæc itaque ſacra & venerabilis turba, à permixtione aduerſariorum non videbatur aliena. Erãt enim inter eos quidã, pauci quidem, ſed callidi, & breuia imirantes, celantéſque calliditatem. & Arij blaſphemiam nõ defendentes apertè. Conueniẽtibus igitur vniuerſis, maximam donum præparauit in Regalibus Imperator, ſedes & ſubſellia in ea poni præcipiens, quæ ſufficerent ordini ſacerdotum: ita decentem præparans eis honorẽ inuitauit ingredi, & de præſentibus habere concilium. Introiuit autẽ & ipſe princeps vltimus cum paucis, laude dignam ſui magnitudinẽ habens, & mirabilem ſpeciem, mirabiliorémque gerens dignitatem pudoris in fronte. Minore verò ſede quàm aliis poſita, in medio eorum ſedit, primò tamẽ perẽs ſibi hoc epiſcoporum iuſſione concedi. Tum cũ eo reſedit ſacratiſſimus ille chorus. Primus itaque magnus Euſtathius Antiochenæ ſortitus ecclesiæ Præſulatum (nam Philogonius, cuius dudum meminimus, ad meliorẽ iam tranſierat vitam. Et hunc venerabilem virũ, etiam nolentẽ ad regimen eius eccleſiæ decreto communi põtifices ac ſacerdotes, & omnis populus Chriſtianus venire cõpulerat.) Is ergo præconiorum floribus caput principis exornauit, & ſtudio eius quod habebat circa ſacra, benedictiones exhibuit. Poſt hũc autem Euſebius cognomine Pãphili. Quibus iam reticentibus, celeberrimus Imperator protulit de vnanimitate cõcordiáq; ſermones, tyrannorũ eis crudelitatem rememorans, & honorabilem pacem quæ ſub eo eſt collata diuinitus: ſimul & quia peſſimum & valde crudele videretur, vt deſtructis hoſtibus, nullóq; præſumente reſiſtere, ſacerdotes alterutros iacularentur atque cõfuoderent, & impiis atque ſine Deo perſonis delectationẽ riſúmque præberẽt: cum vtique de diuinis tractarent rebus, & ſancti ſpiritus doctrinã in ſcriptis haberent: Euangelici enim libri ſunt, inquit, & Apoſtolici, antiquorúmque prophetarum ſanctiones, quæ nos erudiunt quid de ſacra lege ſapiamus: Expellẽtes igitur hoſtile certamẽ ex verbis diuinitus inſpiratis, ſolutionem quæſtionũ mẽte percipiamus. Hæc & his ſimilia, tãquam filius amator patris, ſacerdotibus veluti patribus offerebat. Apoſtolicorũ dogmatũ ſtudens conciliare concordiã. Concilij verò plurima pars his quæ dicebantur obediebat, & inter alterutros vnanimitatem & dogmatum ſalubritatẽ libenter amplectebatur. Pauci verò quidam, quorũ iam meminimus, & ſuper illos Minophantus Epheſius, & Scythopolites Patrophilus, Theogonius Nicænus epiſcopus, & Narciſſus Neroniadis, quæ eſt ſecũdę A Ciliciæ vrbs, quam nunc Irenopolim vocãt. Et cum his Theonas Marmaritanus, & Ptolemaidis Ægypti Secundus, Apoſtolicis reſiſtẽtes dogmatibus, Arium defendebant: dictantes enim fidei petitionem cœtui communi dederũt. Quæ cùm lecta fuiſſet ab vniuerſis, repente diſrupta eſt, & adultera fraudulentáque pronunciata. Turba ſiquidem & tumultu contra eos ab omnibus habitis, cunctíſque proditionem ab eis factam accuſantibus pietatis, formidantes ſurrexerunt, & primi Arium abdicarunt, excepto Secundo & Theona. Cùm ergo fuiſſet impius ille deſtructus concorditer vniuerſi fidem gloriámque dictantes, quæ hactenus in eccleſiis permanet, & ſubſcriptionibus roborantes ſoluère cõcilium. B Doloſè tamen & non ſalubriter prædicti viri in fidei termino conſenſerunt, vt teſtantur tam quæ poſtea ab eis machinata ſunt contra pietatis propugnatores, quàm quæ ab ipſis cõſcripta noſcuntur.

Arius damnatur.

Gesta circa concilium:

Relatio Euſtathii Antiocheni de Nicæno concilio. Caput 6.

Euſtathius Antiochenus.

EVſtathius itaque Antiochenus epiſcopus, cuius primitus memini, hæc de eis retulit, docens quæ facta ſunt, eorúmque redarguens blaſphemiam, vbi illud etiam Prouerbiale interpretatur eloquium: Dominus creauit me principium viarum ſuarum in opera ſua. Pergo itaque iam hinc etiam ad ea quæ geſta ſunt. Cùm igitur C propter hæc ſynodus maxima in Nicæam veniſſet vrbẽ, & quæreretur fidei modus, aperta quidem impudentia Euſebius blaſphemiæ ſcripturam protulit, quæ coram omnibus lecta, repẽte cladem importabilem cauſſa diuiſionis audientibus irrogauit, confuſionem tamen incurabilẽ ſuo prouidit autori. Cúmq; officina capta fuiſſet, induhitanter Euſebij, diſrupta iniquitatis ſcriptura in conſpectu omnium, quidam ex tractatu nomen exponentes pacis, compeſcuerunt omnes iuſtam querimoniam facientes. Ariani autem metuentes, ne congregato in idem tanto concilio pellerẽtur, exilientes anathematizauerunt interdictum Arij dogma concorditer ſubſcribentes literis, ſuáque manu conſentientes, & ſimiliter ſe ſicut omnis ſynodus, ſapere profitentes. Cúmque præſulibus (vt ita dicam) mala calliditatis arte præualuiſſent, qui magis debuerant D agere pœnitentiam, tunc quidem latenter, poſtea verò clarè damnatas cœperunt allegare ſententias, ſæpe ponentes inſidias eis quibus videbantur eſſe conuicti, volẽtéſque zizaniorum germina † radicare. Et tunc timentes declinantéſque tanti concilij cognitores, occultè poſtea pietatis prædicatores debellare tentabant. Sed non credimus homines ſine Deo poſſe præualere contra ſacram adorandámque legem, euangelicámque doctrinam. Nam licet ad modicum roborentur, rurſus fortiter & magnificè deuincuntur, ſecundum prophetam glorioſæ vocis Eſaiam. Hæc itaque magnus Euſtathius.

Proverb. 8. c

Euſebius Nicomedienſis fautor Arii.

Ariani ex metu ſubſcribunt.

† plantare.

Relatio Athanaſii ad Aphros. Caput 7.

Athanaſius ad Aphros.

HVius autẽ cõcertator & veritatis propugnaculi tu[illegible]is Athanaſius ſucceſſor Alexandri celeber-

A celebertimi præſulis, quádo ſcripſit ad Aphros, etiam hæc adiecit: Conuenientes enim epiſcopi ſtuduerunt verba quidem impietatis ab Arianis inuenta petimere, hoc eſt, ex non exiſtentibus, & quod dicebant, creatutam & facturam filiũ: &, fuit aliquando, quando non fuit: &, quia mutabilis eſt naturæ. Scripturarum verò manifeſtas pofuere dictiones, quia ex Deo filius naturaliter vnigenitus eſt, verbum, virtus, ſapientia ſola patris, Deus verus, ſicut Ioannes ait. Et ſicut ſcripſit Paulus, ſplendorem gloriæ, & ſiguram ſubſtantiæ docens eſſe filium patris. Qui verò circa Euſebium erant, propria tracti væſania loquebantur alterutris, & dicebant: Conſentiamus, nam & nos ex Deo ſumus. Vnus enim Deus ex quo omnia: &, Vetera tranſierunt: ecce omnia noua ex Deo ſunt facta. Cogitabant autem & illud quod in Paſtore conſcriptum eſt: Primum B omnium crede, quia vnus eſt Deus, qui creauit vniuerſa atque perfecit, & conſtituit ex non extante vt ſint. Porrò alij epiſcopi malitiam videntes illorum & peſſimam impietatis artem, apertius &, vt ita dicatur, manifeſtius dixerunt ex Deo, id eſt, conſcripſerunt ex ſubſtantia patris eſſe filium. Vt creaturæ quidem, eò quòd nó habeant à ſemetipſis vt ſint, ſed habeant principiũ exiſtendi, dicátur à Deo: filius autem ſolus proprius ex ſubſtantia credantur patris. Hoc enim proprium vnigeniti eſt, & veri verbi patris. Hęc itaque fuit occaſio, vt ex ſubſtãtia diceretur patris. Rurſus autem requirentibus epiſcopis paucos eorũ qui Ariani eſſe putabantur an dicerent filium non eſſe creaturam, ſed virtutẽ & ſapientiam ſolam patris, & imaginem ſempiternam, & indiſſimilem per omnia patri ac Deum verum, C capti ſunt qui circa Euſebium innuentes alterutris, quia & hæc veniunt etiam ad nos: Nam & nos, inquiunt, imago & gloria dicimur Dei. De nobis enim & dicitur & dictũ eſt: Semper enim nos qui viuim*, & virtutes multę ſunt, & egreſſa quidem eſt omnis virtus Dei ex terra Ægypti. † Campa quoq; & locuſta dicitur virtus magna, & rurſus: Dominus virtutũ nobiſcum. Sed etiã proprij nos Dei ſumus. Habemus hoc non ſimpliciter, quando & fratres vocauit nos. Si autem & verum Deum dicunt filium, non nos contriſtat. Factus enim verus eſt. Hæc eſt Arianorum corrupta mens. Sed etiam hic epiſcopi videntes eorum dolum, collegerunt ex ſcripturis ſplẽdorem, fontem, & fluuium, & figuram ad ſubſtantiam pertinere. Et illud: In lumine tuo videbimus lumẽ. Et: Ego & pater vnum ſumus. Et clarius iam ac breuiter conſcripſerunt conſubſtantialem patri filium. Omnia namque prædicta hanc ſignificationem habent. Murmuratio ſiquidem eorum, quaſi verba hæc non fuiſſent ex ſcripturarum autoritate prolata, per eos quoq; inanis eſſe conuincitur. Ex non ſcripto namque ipſi impiè proferentes, quippe quod nuſquã penitus inuenitur, ex non extantibus: &, fuit aliquando, quando non fuit, alios culpant: propterea ex non ſcriptis ſermonibus, piè tamen intellectis damnati ſunt. Ipſi namque veluti de ſtercore † reperiẽtes, hæc verè de terra locuti ſunt. Verũ epiſcopi non ſibimet adinuenientes verba, ſed habentes hæc a patribus, teſtimonia cõſcripſerunt. Veteres enim ſacerdotes ante eos, penè

Hebr. 1.a

Libellus Paſtoris, qui etiam- num extat.

Ex Deo, id eſt, ex ſubſtantia.

† eruca.
Pſal. 45.c

Pſal 35.c
Ioan. 10.f

† repentes.

A centum triginta magnæ Romæ ciuitatiſque noſtræ, accuſauerunt omnes qui dicunt facturam aut creaturam eſſe filium, & non conſubſtantialem patri. Et hoc ſciebat Euſebius Cæſarienſis epiſcopus, qui primum defendebat Arianorum ſectam, nouiſſimè verò ſubſcripſit Nicæno cõcilio. Scripſit autem & ciuibus ſuis, confirmans quia & antiquorum aliquos doctos & illuſtres epiſcopos & conſcriptores agnouiſſet, nomine conſubſtãtialitatis vſos in patris & filij deitate. Iſti ergo concilium metuẽtes, expoſitæ fidei cõſenſerunt, ſecundum Prophetæ increpationem, dicẽtis: Populus hic labijs me honorat cor antẽ eorum longè eſt à me. Theonas autem & Secũdus nolẽtes adquieſcere, condemnati ſunt. Poſtea verò in concilium venientes, viginti conſcripſerũt de cõuerſatione eccleſiaſtica ſanctiones.

Matt. 15.a & Mar. 7.

SOCRATES.

De ſabino Macedonianorum epiſcopo. Caput 8.

SAbino itaque non credamus, qui eos idiotas vocauit & imperitos. Sabinus enim Heracleæ Thracenſis Macedonianorum epiſcopus, habita congeſtione eorum, quæ per diuerſa cõcilia ſacerdotum ex ſcripto prolata ſunt eis qui in Nicæa conuenerunt, velut idiotis & ſimplicibus derogauit, non ſentiens quoniam & ipſi Euſebio cum multa probatione profitenti fidẽ, velut idiotæ noſcitur derogare. Et aliqua quidẽ volens præterit, aliqua verò mitigauit, cuncta tamen ſecundum propriam ſumpſit intentionẽ. C Et laudat quidem tanquam fide dignum teſtem Euſebium Pamphili, laudat ſimul & principem, tanquam ea quæ ſunt Chriſtianorum dogmatizantem. Culpat autem expoſitam in Nicæa fidẽ, tanquam ab idiotis & nihil ſcientibus traditam: & quem velut ſapientem & ſine mendacio teſtem vocare conſueuit, eius voces ſponte contemnit. Ait enim Euſebius. Quia ex viris Dei Nicææ conuenientibus, alij quidem ſapientiæ ſermone micuerunt, alij continentia vitæ laudati ſunt: & quoniam Imperator præſens omnes ad vnitatem ſuam concordes & conſectatores eſſe perſtruxit. Sic ergo contraria dicta Sabini, necnon Euſebij atque conſortum eorum ſibimet agnoſcuntur. Et ſi quidem alicubi opus fuerit, de Sabino memorabimus. Cõcordia ergo fidei D à magno in Nicæa prolatæ concilio, ab Euſebio clara voce laudata, hæc eſt.

Euſebius Cæſarienſis.

De fide Nicæni concilii. Caput 9.

CRedimus in vnum Deum patrem omnipotentẽ, omniũ viſibilium inuiſibiliũmque factorem. Et in vnum dominum Ieſum Chriſtum filium Dei natum ex patre, vnigenitum, hoc eſt, ex ſubſtantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verũ ex Deo verò, natũ nó factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, & quæ in cœlo, & quæ in terra. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutẽ deſcendit, & incarnatus & homo factus eſt, paſſus, & reſurrexit tertia die, & aſcẽdit in cœlos & vẽturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in ſpiri-

Fides Nicæni concilii.

rum ſanctum. Dicentes autem: Erat, quando nõ E erat: aut, non erat antequam fieret: aut, quia ex non extantibus factus eſt: aut, ex altera ſubſtantia vel eſſentia dicẽtes eſſe: aut, creatũ aut cõuertibilem filium Dei, hos tales anathematizat catholica & Apoſtolica eccleſia. Hanc venerabilem fidem, trecenti quidem decem & octo & agnouerunt & amplexi ſunt. Et (ſicut ait Euſebius) conſonantes & vnanimes in ſcriptis explanauerunt. Quinque verò ſolummodo non receperunt, verbũ conſubſtantialitatis reprehẽdentes, Euſebius Nicomediæ Præſul, Theogonius Nicenis, Maris Chalcedonenſis. Theonas Marmaricenus. Secundus Ptolemaidis, dicentes cõſubſtantiale eſſe quod ex aliquo eſt, aut ex partitione, aut ex decurſione, aut ex plantatione quidem, ſicut ex radice germẽ: ea decurſione verò, ſicut paterni filij: ea partitione autem, ſicut ea F maſſa aut ex anuli duo vel tres. Secundum nullũ autem horum, inquiunt, & filius Dei. Propterea ergo dicebant in fide non eſſe conſentiendum. Plurimũ ſiquidem verbo cõſubſtantialitatis derogantes prædicti viri, in Ariana depoſitione ſubſcribere noluerũt. Ideóque ſynodus Arium, & conſectatores eius anathematizauit omnes, adiicientes neque accedere eum in Alexandriã. Præceptúmque principis repente eundem Ariũ & qui circa Euſebium, & Theogonium, & qui cum eis, exilio deportauit.

Ariani qui nolebant ὁμοούσιος vocẽ recipere.

Quomodo Euſebius & Theogonius dato pœnitentiæ libello recepti ſunt. Caput 10.

EVſebius igitur & Theogonius poſt modicũ tempus exilij, libellũ pœnitentiæ porrigentes, in fide Conſubſtantialis conſenſerunt, quod declarabimus procedentes. Tunc autem in ſynodo Euſebius cognomine Pamphili & Cæſareæ Palæſtinæ ſortitus epiſcopatum, paululum animaduertens atque conſyderans, virũ oporteret ſuſcipi terminũ fidei vnà cum aliis omnibus, hoc eſt, vniuerſa multitudine conſenſit atque ſubſcripſit, necnon & populo ſub ſua diœceſi conſtituto ſcripſit terminum fidei, & vbiq; deſtinauit ſermonem ſubtiliter conſubſtantialis interpretatus, vt nequaquam penitus ſuſpitionem aduerſam de eo quiſquam habere potuerit. Sunt autem quæ ab ipſo Euſebio conſcripta ſunt huiuſmodi verba.

Epiſtola Euſebij Pamphili de fide Niceni Concilij ad Palæſtinos. Caput 11.

Euſebius Cæſarien. ὁμοούσιος vocabulũ ſubtiliter interpretatur

Matt. 28 d

ARbitramur, & vos dilectiſſimi etiam aliunde didiciſſe, fama conſueta præcurrere perfectum de his quæ geſta ſunt ſermonem. Sed ne ex huiuſmodi auditu veritas vobis aliter nuntietur, neceſſariò miſimus vobis primũ quidẽ ſcripturam à nobis de fide propoſitã. Nam & Dominus noſter ad prædicandum diſcipulos ſuos mittens, ait: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. De quibus & affirmamus ita habere & ita ſapere, ſed etiam dudum ſic habuiſſe & ita ſapuiſſe, & vſque ad mortem pro hac inſtare fide, anathematizantes omnẽ ſine Deo hæreſim, hæc omnia ea corde ſapuiſſe & anima. ea quo nouimus noſmetipſos, & nunc ſapere & dicere corã omnipotẽte Deo & domino noſtro Ieſu Chriſto cũ veritate teſtamur, oſtẽſuri probationibus & ſatisfacturi vobis, quia & præteritis temporibus ita credidimus & prędicauimus. Hac autem à nobis expoſita fide, nulli relictus eſt reſiſtendi locus. Sed & ipſe primus Deo amabilis Imperator noſter, rectiſſimè eam habere teſtatus eſt, & ſic etiam ſe profeſſus eſt ſapere: & in hac omnes conſentire & ſubſcribere, & in his dogmatibus concordare præcepit, vno ſolummodo ſcripto & inſerto conſubſtantialis verbo. Quòd etiam ipſe interpretabatur, dicens, quia non ſecundũ corporeas paſſiones conſubſtantialis dicitur, neque ſecundum diuiſionẽ, neque ſecundũ quãdam deciſionem ex patre ſubſiſtere. Non enim poſſe naturã ſine materia intelligibilem incorporeámque corporalem aliquam ſubſiſtere paſſionẽ, ſed ſacris quibuſdam ineffabilibúſque rationibus magis intelligendam. Et ſapientiſſimus quidem atque piiſſimus Imperator ita philoſophabatur. Fidei ergo explanatione dictata quẽadmodum ab eis dictum ſit ex ſubſtãtia patris, & patri conſubſtantialem non eſt ſine examinatione derelictũ. Conſultationes enim & reſpõſiones deinde mouebantur, & mens perſcrutabatur dictorum ſenſum. Et hoc ergo quod aiebant de ſubſtantia conſtabat apud eos ſignificatiuum quidem eſſe ex patre, non tamen tanquã partem eſſe patris. Propterea nobis quoque videbatur bene ſe habere, vt mente cõſenſiremus piæ doctrinæ dictanti ex patre filium eſſe, non tamen partem eius eſſe ſubſtantiæ. Quapropter & nos mente conſenſimus, neque vocem Conſubſtantialis refutãtes, poſita præ oculis noſtris pacis intentione, & ab intellectu rectiſſimo nõ G cadentes. Secundum hoc etiam natum & non factum ſuſcepimus: quoniam factum commune eſſe dicebant opus reliquarum creaturarum factarum per filium, quarum nihil ſimile habere filium confitemur & prædicamus. Vnde non eum eſſe facturã dicimus, quod cõgruit his quæ per eum facta naſcuntur, ſed ſuperius quam facturæ, totius eſſe ſubſtantiæ, quam ea patre natã diuina docere videntur eloquia, modo quidem generationis inenarrabili & incogitabili exiſtẽte vniuerſæ naturæ factæ. Sic autem & conſubſtantialem eſſe patri filium ratio examinata cognoſcit, non ſecundum corporum modum, neque mortalibus animalibus proximum. Nam neque per diuiſionem ſubſtantiæ, neque perfectionem aut mutationem paternæ ſubſtãtiæ vel virtutis. His enim omnibus ingenita natura patris extra-H nea eſt. Sed prædicandum eſt eſſe conſubſtãtialem patri filiũ, eò quod nullã æqualitatẽ ad creaturas factas Dei filius habeat, ſed ſoli patri genitori per omnem modum ſit ſimilis, & nõ ſit ex alia qualibet ſubſtantia vel eſſentia, ſed ex patris. Quod etiã ipſum hoc modo interpretatũ bene ſe habere viſum eſt ad conſentiẽdum: quoniam & priſcorum epiſcopos aliquos conſcriptores eloquẽtes & nobiles agnouimus in patris & filij θεολογίᾳ (id eſt, diuina ratiocinatione) nomine conſubſtãtialis vſos. Hæc itaq; de expoſita fide ſint dicta, in qua vniuerſi conſenſimus, nõ ſine animaduerſione, ſed ſecũdum ſenſus expoſitos corã ipſo Deo amabili examinatore imperatore & prędictis rationibus cõcordantes anathematiſmum

De ſubſtantia.

tiſtinum poſt fidē in eis prolatū ſine triſtitia eſſe credimus, eò quod non ſcriptis vti vocibus prohiberent. Vnde pene omnis facta eſt confuſio & indiſciplinatio cunctis eccleſiis. Nulla ſiquidem ſcriptura diuinitus inſpirata dicente, ex non extantibus: aut fuit aliquando quando non fuit, & reliquis quæ proferebant, irrationabile nobis viſum eſt hæc dicere vel docere. Quoniā neque priore tempore huiuſmodi cunſueuimus vti ſermonibus. Hæc vobis neceſſariò ſcripſimus dilectiſſimi, iudicium noſtrę examinationis ac cōſenſum vobis ſignificantes. Et quàm rationabiliter tunc quidē, quoniam nos ſcripta quædā modis aliis offendebant. Poſtea verò indubitatè ea quæ erant, ſine cōtriſtatione ſuſcepimus. Quapropter magnanimiter nobis ſenſum verborū diſcutiētibus, placuit cōcordare in his quę à nobis ipſis in fidei expoſitione confeſſa ſunt.

Hæc itaque Euſebius Pamphili in Cæſariam Palæſtinæ, literis explanauit. Alexandrinæ verò eccleſiæ, Ægyptiacis, & Libyæ, & Pentapoleos, & quæ vicinæ ſunt, hæc ſcripſit communi decreto Concilium.

THEODORITVS.

Epiſtola Nicæni concilij ad Alexandrinum & Aegyptum deſtinata. Caput 12.

SANCTÆ MAGNÆQVE DEI gratia Alexādrinæ eccleſiæ, & dilectiſſimis fratribus per Ægyptum, & Libyam, & Pentapolim conſtitutis, congregati & magnam ſanctámque ſynodum Nicææ celebrantes epiſcopi in Domino ſalutem.

Litera Nicenæ ſynodi ad Alexandrinos & Aegyptios.

QVoniā Dei gratia & Deo amātiſſimi principis noſtri Conſtant. congregantis nos in vrbe prædicta ex prouinciis diuerſis & ciuitatibus, magna ſanctáque ſynodus celebrata eſt, omnimodis neceſſario viſum eſt, ab hoc ſacro ſanctóque concilio, etiā ad vos literas deſtinari, vt noueritis quæ quidē mota & examinata, quæ verò placuerint atque firmata ſint. Ante omnia ſiquidem exquiſita ſunt impia & iniqua & ſine deo dogmata Arij, atque conſentientium, ſub præſentia Deo amantiſſimi Imperatoris noſtri Conſtantini. & omnium decreto cōplacuit anathematizari impiā eius ſectam, & iniqua & ſine Deo verba, ſimul & nomina quibus vtebatur, filium Dei blaſphemans & dicens ex non extantibus eſſe. Et iterum: Fuit aliquando, quando nō fuit. Quomodo enim fuit, aut quomodo iterum non fuit? & pro libero arbitrio malitiæ atq; virtutis capabilem filium Dei dicentis, & creaturā nominantis eum atque facturam. Hæc igitur omnia fatua & anilia, & blaſphema anathematizauit ſanctum & vniuerſale concilium, & nec vſque ad auditum impiæ ſectæ atque futoris huius, aut intellectum iniquorum ſenſum accommudauit. Ea quidem quæ de illis geſta ſunt, qualem terminum habuerint, omnia iam aut audiſtis, aut audietis, ne nos fortè videamur viro obloqui, propter delictū ſuum improperia digna portanti. Tantum enim valuit eius impietas, vt etiā Theonas Marmaticenus, & Secundus Ptolemaidis ea † potirentur. Idem enim & illi damnati ſunt. Sed quoniā ineffabilis gratia Dei illas quidem malas ſectas. & blaſphemias, & diſcordiam, & audaciam perſonarum, & diuiſionem prædicta commotione deſtruēs liberauit Aegyptum, relinquebantur autem quæ per petulantiā Melitij geſta ſunt, & eorum qui ab eo ſunt ordinati, etiam ex hac parte quæ placuerint ſynodo, vobis inſinuamus chariſſimi fratres.

Arius cum ſuis ſectatoribus dānatus.

† vterentur.

Melitio poteſtas epiſcopalis adempta.

Placuit ergo Melitium quidem clementi concilio (dum ſubtili veráque ratione nullam veniam mereretur) manere quidem in propria ciuitate, nullam verò omnimodis habere poteſtatem, neque eligendi, neque ordinandi, nec in prouincia, nec in qualibet ciuitate videri, putúmque nomen tantummodò poſſidere. Eos autē qui ab ipſo ſunt conſtituti, myſtica ordinatione firmatos habere honorem & miniſteriū, vt tamen ſequentes ſint modis omnibus vniuerſorum in ſingulis parœciis & eccleſiis à chariſſimo cōminiſtro noſtro Alexandro conſecratorum: & vt his nulla poteſtas ſit placitos ſibi eligere, aut nomina eorum præferre, aut omninò aliquid agere præter voluntatem eccleſiæ catholicæ Pręſulis Alexandri. Gratia namque Dei & orationibus veſtris in nullo ſchiſmate repertos, ſed ſine macula in Catholica & Apoſtolica Eccleſia permanentes, dignum eſt poteſtatem habere & eligendi quemlibet, & nomine eorum dandi, qui clero ſint digni: & abſolutè facere omnia ſecundum legem & ſanctiones eccleſiæ. Si quem verò contigerit requieſcere in eccleſia, tunc prouehi in honorē defuncti eos, qui nuper aſſumpti ſunt, ſolummodò ſi videantur digni, & populus eos elegerit. condecernente ſimul & deſignante maximæ Alexandriæ ciuitatis epiſcopo. Hoc itaque aliis quidem cōceſſum eſt omnibus. In perſona verò Melitij nequaquam eadem placuerunt propter priorem indiſciplinationem eius, & procacitates eius, ac petulantiæ voluntatem, ne vlla daretur autoritas vel poteſtas homini, qui poſſet rurſus eaſdem indiſciplinationes inſtruere. Hæc ſunt præcipua & competentia Aegypto, & ſanctiſſimæ Alexandrinorum eccleſiæ. Si quid autem aliud ordinatū eſt aut dogmatizatum, præſente domino atque clariſſimo comminiſtro & fratre noſtro Alexandro, ipſe præſens vobis poterit ſubtilius aperire, tanquam autor geſtorum, & communicator exiſtens. Euangelizamus autē vobis & de conſonātia ſanctiſſimi paſchæ. quia veſtris orationibus eſt correctum etiam hoc opus, ita vt omnes Orientales fratres, qui cum Iudæis primitùs celebrabant, conſonè cum Romanis & vobiſcum, & cum omnibus ab initio Paſcha cuſtodientibus, ex hoc tempore debeāt cuſtodire. Exultantes itaque in his quæ geſta ſunt, & in communi pace atque concordia, & in eo quod omnis radicitus hæreſis eſt auulſa, cum maiori honore & ampliori charitate ſuſcipite comminiſtrum noſtrum, veſtrum pontificē Alexandrum, qui nos præſentia ſua lætificauit, tantúmque laborem pro pace veſtra etiam in hac ætate ſuſtinuit. Orate ſimul & pro nobis omnibus, vt quæ bene placuerunt, firma permaneant per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſecundum bonam voluntatem facta (ſicut credimus) Dei & patris in ſpiritu ſancto, cui eſt gloria in ſecula. Amen.

Nota antiquum morem.

De obſeruatione paſchæ.

TRINITAS CONSVBSTANTIALIS & æteroa.

SOCRATES.

Quod Nouatianorum epiſcopum Aceſium euocarit Conſtantinus ad concilium. Caput 13.

EX hac igitur epiſtola ſynodi manifeſtum eſt, quòd non ſolùm Arium & conſortes eius anathematizauerint, ſed etiã verba ſectæ ipſius: Et quod de paſcha concordantes, hęreſiarcham Melitium ſuſceperint. Mouet autem me feruor imperatoris, etiam ex alia re eius voluntatis habere memoriam, & quemadmodum pro cõcordia cogitabat. Habens enim prouidentiam pacis eccleſiarum, vocauit ad ſynodum & Aceſium Nouatianorum religionis epiſcopum. Poſtquã F ergo ſcripta & ſubſcripta eſt à concilio fidei definitio, requiſiuit imperator Aceſium, an & ipſe conſentiret in fide & Paſchalis definitione feſtiuitatis. At ille: Nihil, inquit, noui ô Imperator ſynodus definiuit. Sic enim olim & à temporibus Apoſtolorum ipſe percepi, & terminum fidei & tempus Paſchalis feſtiuitatis. Porrò denuò Imperatore requirente: Cur ergo te à communinne ſeparas? Ille ea quæ ſub Decio geſta ſunt perſecutionis tempore, replicauit, & ſubrilitatem acerbiſſimæ regulæ deduxit ad medium, quòd non oporteat eos, qui poſt baptiſma peccant, peccato quod ad mortem eſſe ſcripturę diuinæ pronuntiant, communicatinne ſacramentorum fieri dignos: ſed inuitãdos quidẽ ad pœnitentiam, ſpem verò remiſſioois nõ à ſacerdotibus, ſed à Deo ſolummodo ſuſtinere, qui poteſtatem habet peccata remittere. Hæc cùm dixiſſet Aceſius, imperator ait: O Aceſi, pone, ſcalam, & ſi potes aſcẽde ſolus in cœlum. Hæc nec Euſebius Pamphili, nec alij dixerunt. Ego verò audiui à viro nequaquam mentiente, qui & valde ſenex erat, & tanquam qui vidiſſet ea quæ fuerant in Concilio geſta referebat.

SOZOMENVS.

Quod Canones eccleſiaſtici in Nicæa conſcripti ſint, & de Vicennalibus Conſtantini. Caput 14.

Canones Nicæni conc. lit.

SYnodus autem corrigere volens hominum vitam & in eccleſiis commemnrantium, poſuit leges, quas Canones appellamus. In quorum tractatu videbatur aliquis introducere legem, vt epiſcopi, & presbyteri, diaconi & ſubdiaconi, cum coniugibus quas ante conſecrationem duxerant, non dormirent. Surgeos autẽ in medio Paphnutius confeſſor contradixit, honorabiles confeſſus ouptias, & caſtitatem eſſe dicens, concubitum cum propria coniuge. Suaſitque cõcilio ne talem ponerẽt legem, grauem aſſerens eſſe cauſſam, quæ aut ipſis, aut eorũ iugalibus occaſio fornicationis exiſteret. Et hæc quidem Paphnutius, licet nuptiarum eſſet inexpertus, expoſuit. Synodúſque laudauit ſententiam eius, & nihil ex hac parte ſanciuit, ſed hoc in vniuſcuiuſque voluntate, non in neceſſitate dimiſit. His à concilio ita diſpoſitis, contigit Vicennalia Conſtantini principis prouenire. Erat

De cœlibatu ſacerdotum.

Vicennalia Conſtantini Aug. An. do. 329.

E conſuetudo Romanorum, vnumquodque decennium imperatorum, publica deuotione celebrare. Opportunũ ergo iudicans Conſtantinus, inuitauit tũc ad cõuiuia ſynodum, & donis cõpetẽtibus honorauit. Admonitóſque de cõcordia fidei, & cõmuni inter alterutros pace, petita ab eis oratione, valedixit vniuerſis in Nicæa, ſcribens abſentibus quæ fuerint in concilio celebrata, & inuitans vt ab omni diſcordia recedentes, concordarent in expoſita concilij fide, quæ nihil aliud niſi Dei ſententia videretur ex conſonantia tantorum & talium ſacerdotũ ſancto Spiritu conſtituta, & poſt inquiſitionem ſubtiliſſimam & animaduerſionem dubitationum omnium comprobata.

SOCRATES.

Epiſtola Conſtantini de Ario & ſcriptis eius. Caput 15.

VICTOR CONSTANTINVS Maximus Auguſtus, epiſcopis & populo.

MAlignos & impios Arius imitatus, dignũ eſt vt illorũ quoq; ſuſcipiat vltionẽ. Sicut ergo Porphyrius, diuinæ pietatis inimicus, iniqua volumina contra religionẽ proferẽs, dignã promeruit inuenire mercedẽ, & talem, per quã in poſterũ eſſet opprobriũ, & plurima complectetur infamia: & nunc placuit Ariũ & conſectatores eius vocari Porphyrianos vt quorũ mores imitati ſunt, eorũ vocabulo perfruãtur. Super hæc autẽ, ſi qua cõſcriptio ab Ario facta reperitur, igni tradatur, vt non ſolùm praua eius G doctrina depereat, ſed neque vlla eius poſſint remanere cõmenta. Hoc etiã præcipio, ſi quis cõſcriptiones Arij cælaſſe cõperitur, & nõ repentè proferens, igne conſumpſerit, mortis ſupplicio ſubiacebit. Mox enim vt in hoc fuerit captus, capitalẽ ſuſcipiet vltionem. Deus vos cuſtodiat.

THEODORITVS.

Epiſtola ad Euſebium Palæſtinæ de confectione ſacrorum librorum & de repurgatione dominici ſepulchri. Cap. 16.

VICTOR CONSTANTINVS maximus pius, Euſebio.

VT in noſtri nominis ciuitate cognouim⁹, Saluatoris Dei noſtri proſpiciẽte ſolario, H maxima hominũ multitudo ſanctiſſimæ ſe dicauit eccleſiæ, vt hoc incremẽto valde proficiẽte, dignũ eſſe videatur etiã eccleſias in ea plures ædificari. Quapropter quod viſum eſt noſtræ voluntati, ac decuit nos tuæ notum facere ſapiẽtiæ, quatenus quinquaginta mẽbranaceos codices bene cõfectos, & ad vſum habiles, ab artificibus antiquariis, & perfectè artem ſciẽtibus ſcribi præcipias diuinarũ videlicet ſcripturarũ, quarũ maximè confectionẽ & vſum neceſſariũ eccleſiis eſſe noſti. Miſſæ ſunt enim literæ à noſtra tranquillitate ad prouinciæ iudicẽ quatenus omnia cõfectioni eorũ neceſſaria præbere curet. Vt enim citiùs codices cõſcripti cõficiantur, erit opus diligentiæ

Publica vehicula.

ligentiæ tuæ. Nã & duo publica vehicula ad deferendus A eos ex autoritate reſcripti noſtri te percipere cõuenit. Sic enim & mxximè bene cõſcripti vſque ad noſtrũ perducẽtur aſpcctũ, vno videlicet tuæ eccleſiæ hoc exequente diacono: qui dũ ad nos venerit, experietur noſtræ munificentiã pietatis. Deus te cuſtodiat ſrater chariſſime.

Sufficiant quidẽ hæc ad coniiciendum, magis autem apertè noſcendũ, quemadmodũ celeberrimus Imperator ſuum ſtudiũ circa ſacra conſtituerit: Attamen adiiciam, quæ etiã circa ſalutare ſepulchrum geſſerit. Agnoſcens enim quoniam elati & circa culturã bacchantes idolorũ, ſepulchrum domini ſordibus operuerant, obliuione tradere contendentes memoriam ſalutarem & deſuper templũ ædificauerãt luxurioſiſſimæ dæmonis, id eſt, Veneris, vt illic virginum cantibus inſultarent, præcepit deſtrui ſceleratiſſimum templum, ipſúmque puluerẽ funeſtis ſacrificiis violatum eiici & procul à ciuitate diſpergi, deinde ſacrarium ædificari Deo, maximum atque pulchrum: ſicut deſignatur ex eius epiſtola ad Macarium ipſius ciuitatis epiſcopum deſtinata.

SOCRATES.

Libellus pœnitentiæ ab Euſebio & Theogonio datus. cap. 17.

EVſebius igitur & Theogonius, pœnitẽtiæ libellum ſummis epiſcopis mittẽtes ab exilio reuocati ſunt Imperiali præcepto, & ſuas eccleſias receperunt expellentes eos, qui in ipſorũ locis fuerãt ordinati. i. Euſebius Amphionẽ, Chreſtum verò Theogonius. Cuius libelli exemplar C hoc eſt: Dudum quidẽ ante iudiciũ condẽnati à reuerentia veſtra, patiẽter ferre, quę decreta ſunt à ſancto veſtro concilio debuimus. Sed quia nimis abſurdum eſt, contra noſmetipſos dare calũniatorib⁹ de taciturnitate probationẽ, propterea referimus, quoniã nos & in fide vnà cucurrimus & ſenſum examinantes de Cõſubſtantialitatis ſermone cuncti pacificati ſumus, nequaquã ſequentes hæreſim, ſed cõmemorantes ad cautelam eccleſiarũ, quæ noſtræ ſubueniebant menti. Et ſatisfacientes eis, quibus per nos ſuaderi debuerat, in fide ſubſcripſimus. Anathematiſmo autem nõ ſubnotauimus, non tanquã fidem accuſantes, ſed vt velut non credentes talẽ eſſe eũ, qui fuerat accuſatus, certi de eius miſſis ad nos epiſtolis, & inter nos diſputationibus habitis. Si igitur ſatisfactum eſt ſancto veſtro concilio, nõ D reluctantes, ſed conſentientes decretis veſtris, etiam hac conſcriptione ſatisfacimus vobis, non exilium grauiter ferentes, ſed ſuſpitionem abiicientes hereſeos. Si enim dignamini nunc in vultu veſtro nos recipere, habebitis in omnibus conſonantes & veſtra ſequentes pariter conſtituta, quando etiam eum qui in his accuſatus eſt, placuit veſtræ reuerentiæ clementiã promereri atque reuocari. Abſurdum nanque eſt, ſi is qui putatur eſſe reus, reuocatur ad ſatisfaciendum in quibus ei derogabatur, vt nos contra noſmetipſos præbeamus per taciturnitatẽ increpationis † iudicium. Dignamini ergo ſicut conuenit veſtræ venerationi, & Deo amantiſſimum principem commonere, & preces tractare noſtras, & velociter de nobis quæ vobis cõueniunt, cogitare. Hic quidẽ libellus eſt reuerſionis Euſebij & Theogonij. Ex verbis autẽ eius cõiicio, quia iſti quidem dictatę fidei ſubſcripſerunt, damnationi verò Arij conſentire noluerunt. Ex quo & Arius ante iſtos reuocatus agnoſcitur. Sed licet hoc ita ſe habere videatur, tamen Alexãdriam accedere prohibitus eſt. Hoc autem oſtẽditur ex eius cogitationibus quas poſtea molitus inuenimr, figmento pœnitẽtiæ ſuæ: ſicut opportunè pateſiet.

Libellus pœnitentiæ quem Euſebius Nicomedienſis & Theogonius ad epiſcopos miſerunt.

† iudicium.

De dedicatione & ornamentis ciuitatis, & de cultu Hieroſolymorum & ligno crucis, atque clauis quibus transfixus eſt dominus. Cap. 18.

Vicennalia Conſtantini.

IMperator interea poſt Concilium degebat lętus. Celebrata ergo feſtiuitate publica Vicẽnalium ſuorum, mox ad erigẽdas eccleſias feſtinus B acceſſit. Hocque faciebat per ſingulas ciuitates, & in vrbe cognominis ſui.

SOZOMENUS.

Nam cùm ei omnia proſperè cederẽt, propriã voluit habitare ciuitatẽ. Veniensq́; ad campum ante Ilium poſitum iuxta Helleſpõtum ſuper Aiacis tumulum, vbi Achiui contra Troiã pugnãtes habuerunt caſtra, ciuitatẽ deſignauit, portáſque fecit quæ hactenus videntur à nauigantibus. Hęc agenti, per noctem Deus apparuit, monens vt alium quæreret locum, cumque monens ad Byzantium Thraciæ, illic eum habitare iuſſit.

SOCRATES.

Byzantium Anno 333. Cõſtantinopolis.

† columna.

C Quæ cùm prius Byzantium vocaretur, auxit, & maximo eã muro circundedit. Et diuerſis ornatam fabricis ęquã Imperiali Romę conſtituit. Et denominatam Conſtantinopolim, appellari ſecundam Romam lege firmauit, ſicut lex ipſa in marmorea † platona noſcitur eſſe conſcripta, & in Strategio iuxta equeſtrem ſtatuã eius conſtituta. In hac quoque ciuitate duas quidẽ ædificauit eccleſias, quarum vnam nominauit Irenen, aliam verò appellauit Apoſtolorum. Nõ ſolùm autem ſicut dixi, auxit Conſtantinus Chriſtianorum dogmata, ſed iam Paganorum templa deſtruxit. Simulachra nanq; ornata publicè in Cõſtãtinopolitana vrbe propoſuit. Et tripodas Delphicos in Circo ad ſpectaculum dedit, quæ cum ipſo videantur aſpectu ſuperfluè referuntur.

Helenopolis. Helena vadit Hieroſolyma. Tres cruces, Claui. An. do. 325.

Interea mater Imperatoris Helena (cui cognominem vicum Drepani princeps ciuitatem di- D cauit Helenopolim) admonita per ſomnum ad Hieroſolyma properauit, & quondam Hieruſalem, deſertam ſicut pomorum cuſtodiam inueniens, requiſiuit ſepulchrum Chriſti. Quod licet difficillimè, tamen inuenit. Ita repentè templum illud ſceleſtiſſimum deiici iuſſit. Et palam facto domini monumento, apparuerunt circa id ſuffoſſæ tres cruces, & claui, ſimul & titulus, literis Hebraicis, Græcis Latiniſque conſcriptus: Ieſus Nazarenus rex Iudæorum.

SOZOMENUS.

Sibylla vaticinium de ligno crucis.

Dicitur autẽ quia iã mortuus crucis tactu ſurrexerit. De hoc ligno Sibylla dixit apud paganos: O ter beatũ lignũ, in quo Deus extenſus eſt.

contradicerent) qnieti vacarent, nudati ſolatio
multitudinis templorũ cultores & ſacerdotes,
ſimulachra apud ſe repoſita precioſiſſima tradi-
derunt,& quæ Iouis fulmina vocabantur:& per
ſemetipſos hęc educebant ea adytis & templorũ
† inacceſſa. latentibus locis:quæq; prius † inuiſa apud cæte-
ros erant, & ſolis ſacerdotibus manifeſta, facta
ſunt omnibus valde viliſſima. Aliæ verò imagi-
nes & ſtatuæ ex precioſa confectæ materia, igne
An.de.335. cremaiæ ſunt,& pecuniæ publico ſociatæ. Quæ
verò ex ære mirabiliter facta videbãtur, ad Cõ-
ſtantinopolim ſunt aduecta ornatus cauſſa, &
hactenus in publico collocata,& per plateas,&
in circo,atque regalibus:id eſt,Pythia diuinato-
ris Apollinis,& Muſæ Heliconides,& Delphici
tripodes.Spoliataque ſunt ianuis templa, & alia
laquearibus ſunt nudata, alia verò neglecta ad
ſordes vſque ruinámque perducta ſunt. Tunc i-
taque perierunt & penitus ſunt euerſa, id eſt, in
Ægea Ciliciæ templum Æſculapij, & in Apha-
cis iuxta montem Libanum & Adonem fluuiũ,
Templum Aeſculapij Aphaca. Veneris domus: vtraque apud illos inſignia: eo
quòd Ægeatę gloriarẽtur,quaſi languentes cor-
pore curarentur apud eos dęmone noctibus ap-
parente atque curante:In Aphacis autem, quod
per inuocationem qnandam certo die de ſum-
mitate Libani montis,ignis ſulgens veluti ſydus
in proximum flumen velociter occumbebat,
quod dicebant Venerem eſſe.

De conuerſione Barbarorum. Caput 21.

INterea cum multitudo magna ex diuerſis gẽ-
tibus confuſorũ barbarorum ex Thracia tran-
ſiſſet in Aſiam, & alij aliũde barbari hoc egiſ-
ſent,contra Ro multi ſacerdotũ Chriſti capti cũ
eis erant.Cumq; languentes curârent & dæmo-
nes effugarent.Chriſtum ſolummodo nominan
tes,& filium inuocantes Dei, inſuper & conuer
ſationem exercentes inculpabilem,& omnẽ ma-
culam virtutibus euincentes, admirati barbari
virorum vitam, & opera ſimul egregia, bene ſe
ſapere crediderũt,& Deum habere propinum ſi
meliores imitarentur homines,& ſicut ipſi, co-
lerent Deũ. Et conſtituentes ſibimet ex eis bene
agendi pręceptores,edocebantur,& baptizabã-
tur,& conſeqnenter in eccleſias occurrebant.

THEODORITVS.

*Quod Euſebius Nicomedienſis Conſtantinopoleos inuaſe-
rit epiſcopatum,& de literis Cõſtantini aduerſus eũ.*
Cap. 22.

FAutores igitur Arij nequiſſima non relique-
re conſilia.Huius enim cauſſa in confeſſione
fidei etiam manibus conſenſerunt, qui poſtea i-
mitati ſunt geſta luporum. Nã cùm ſanctiſſimus
Aleaander,qui ſuis orationibus Ariũ ſnerat iacu
latus, id eſt,Byzantij pontifex(ſic enim tunc vo-
cabatur Conſtãtinopolis) ad meliorẽ tranſlatus
Euſeb. Nicomedien. canonum tranſgreſſor. fuiſſet vitã, Euſebius defenſor impietatis parui-
pendens regulas, quas ante paululum cum aliis
pontificibus ipſe conſcripſerat, repente Nico-
mediam deſerens, Conſtantinopolitanã arripuit
ſedem,regulis è diuerſo clamitantibus, epiſco-
pos & preſbyteros non licere ea alia tranſire ad
aliam ciuitatem. Sed mirum nõ eſt, vt qui ſic in-
ſaniunt aduerſus vnigeniti deitatem,licenter etiã
A alias tranſgrediantur leges. Non enim tunc ſolũ-
modo hãc nouitatem fecit, ſed etiam olim aliud
ſimile perpetrauit. Qui dũ in Beryto eſſet epiſco
pus, tranſiluit in Nicomediam, & ex ea denuò *Pars epiſtola Conſtãtini ad Nicomediẽſes de Euſebio Nicomedienſi.*
poſt conciliũ inſania apertæ impietatis eaactus
eſt,& cum eo Theogonius Nicęnus. Quod Im-
perator Conſtantinus literis manifeſtum fecit,
Ego verò huic operi finẽ epiſtolæ inſerere iudi-
caui. Scripſit enim hæc Nicomedienſibus: Quis
eſt qui ita populum docuit innocentẽ? Euſebius
vtique tyrannicæ crudelitatis excultor. Quòd e-
nim vbiq; tyranni noſcatur eſſe cliens, ex multis
rebus apparet. Hoc nanque veracium epiſcopo-
rum teſtatur interitus hoc etiam Chriſtianorum
crudeliſſima perſecutio clamat apertè. Nihil e-
nim de iniuriis mihi factis nunc dico, per quas
quando maximè aduerſatum partiũ inſidiæ diſ-
B currebant, iſte etiam oculos contra me habebat
intentos. Cui hoc defuit ſolum, quod non & ar-
matum miniſteriũ tyranno licẽter exhibuit. Ne-
que me quiſpiam putet ad horum probationem
minus inſtructum. Indicium nãque manifeſtum
eſt,quia preſbyteros & diaconos ſequentes Eu-
ſebiũ,apertè conſtat à me deprehenſos. Sed hæc
quidẽ tranſeo,quæ nunc non indignationis gra-
tia,ſed ad illorũ confuſionem à me probata nõ-
ſcuntur. Hoc ſolum formido,hoc cogito, quod
vos ad communionem criminis vocari conſpi-
cio. Propter Euſebij nanque ſeductionẽ & ſub-
uerſionem,conſcientiã percepiſtis à veritate ſe-
paratam. Sed erit huius rei non tarda ſalubritas,
ſi epiſcopum fidelem & integrũ nunc ſumentes,
reſpiciatis ad Deum Quod vtique ad præſens in
vobis eſt,& iſtud dudũ oportuerat in veſtro pẽ-
C dere iudicio, niſi prædictus Euſebius peſſima
conſciorum ſuorũ tuitione veniſſet huc,& ordi
nem rectitudinis impudẽtiſſimè confudiſſet. Sed
quoniam de memorato Euſebio apud veſtram
charitatem nos breuiter loqui decet, audite: Me-
minit veſtra patientia factũ in Nicæa ciuitate cõ
cilium:cui & ego ipſe conſcientiæ meæ cultũ de-
center exhibui,nihil aliud volens quàm concor-
diam omnibus fabricari, & præ cunctis arguere
& remouere hanc cauſſam,quæ principiũ quidẽ
habuit per Arij Alexandrini ſuperbiã, corrobo-
rata verò eſt per Euſebij prauum peſtiferũmque
votũ. Sed ipſe Euſebius(ô amabiles atque cha-
riſſimi) cum quanta putatis diſcurſione, quippe
conſcientia ſua victus,cũ quanta cõfuſione mẽ-
dacio vndiq; declarato degebat? Immittẽs mihi
quidẽ diuerſos, qui pro eo depoſcerent: petens
D verò à me quoddã ſolatiũ,ne tanto malo conui-
ctus,ſuo honore priuaretur. Teſtis eſt mihi De⁹
huius rei,qui & in me & in vobis benigno amo
re conſiſtat. Nã me etiã ille diuertit, & indecen-
ter abripuit,quod vos quoq; noſtis. Tunc enim
omnia geſta ſunt ſicut ipſe deſiderabat,quia om
ne malũ in ſua cõſcientia recondebat. Sed vt cę-
tera peruerſitatis eius omittã,quid maximè cum
Theogonio nequitię ſuę participe egerit,audite,
depoſco: Alexandrinos quoſdã à noſtra fide re-
cedentes,huc deſtinari pręceperam,quoniã ho- *Theogonius,*
rum miniſterio mentis flammas vrgebat. Sed iſti
benigni & optimi nimis epiſcopi,qnos ſimul cõ
cilij veritas ad pœnitentiam reſeruabat, non ſo-
lùm receperunt eos & apud ſe ſeruauerunt, ſed
etiam malis eorũ voluntatibus cõmunicare de-

creuerunt. Quapropter hoc circa iſtos ingratos E decreui peragere, vt abrepti procul deportarentur exilio. Nūc itaque veſtrum eſt, ad Deum illa fide reſpicere, qua ſemper & fieri cōuenit, & eſſe decet, & agere. Epiſcopos enim purificatos & orthodoxos atque clementes nos gaudemus habere. Si quis autem ad memoriam illorum peſtilentium, aut ad laudē, improuidè præſumit forſitan excitari, repentè in ſua præſumptione miniſtri Dei hoc eſt, meo opere comprimetur. Deus vos cuſtodiat fratres chariſſimi.

Deportatio.

Quod rurſus Euſebius apud Conſtantinum impetrata venia pro Arianis egerit. Cap. 23.

Appion Nicomediæ. Chreſtus Nicææ.

TVnc igitur iſti & damnati, & ciuitatibus ſunt expulſi. Et Nicomediæ quidem Appion epiſcopus ordinatus eſt, in Nicæa autem Chreſtus. Sed rurſus cōſuetas machinationes exercētes, & F imperatoris clementiam acceſſibilē ſuis fallaciis inuenientes, reſtituti ſunt, prioréque potentiam receperunt. Euſebius etenim (ſicuti iā dixi) etiam Conſtantinopolitanū tenuit tyrannicè Præſulatum, & potiorem percepit præſumptionem, frequenter ad Imperatorem veniens, & fiduciā ex crebra collocutione mercatus, contra veritatis propugnatores ſæuas contentiones inſtituit. Et primùm quidem cupere ſe Hieroſolymorum loca profeſſus eſt, & Imperatorem tanquam celebre illud viſurus ędificationis opus, prouida cogitatione captauit. Quapropter cum multo honore dimiſſus eſt, Imperatore ei vehicula & alia diſtribuente ſolatia. Profectus igitur eſt cum eo & Theogonius Nicęnus, particeps malignorum conſiliorum eius, ſicut iam diximus. G

Euſeb. Nicomediæ vſurpator ſedis Conſtāt.

Qua fraude Euſtatius Antiochenus ſit epiſcopatu depoſitus, & in exilium deportatus, & qui poſt eum fuerint ordinati. Cap. 24.

Ariani conueniunt Antiochiæ.

VEnientes autē in Antiochiā, & amicitiarum induti vultum, maxima miniſtratione potiti ſunt. Veritatis enim propugnator magnus Euſtathius, largā eis hoſpitalitatem fraternitatis exhibuit. Cumq; ad ſacratiſſima loca perueniſſent, & cōcorties vidiſſent ſuos, hoc eſt, Euſebiū Cæſarienſem, Scythopolitā Patrophilū, & Aëtium Lyddæ, Laodiciæ Theodotū, & alios qui lepram Arij ſuſceperant, nuntiauerūt eis quod cogitauerant, & cum eis venerunt in Antiochiā. Et ſchema quidē ſub honore præmittebatur aduentus eorū, quod verò propinabatur, erat pietatis bel- H lum. Mulierem nanque proſtantē mercede conducentes, & linguā eius ſibi impendi perſuadentes, ad conciliū venerunt. Proinde alios omnes foras ire præcipientes, miſerrimam introduxere mulierē. At illa infantulū ſub mammilla demonſtrans, aiebat ex concubitu Euſtathij illum ſe & concepiſſe & generaſſe, eumq; clamabat ſæpius impudentē. Is autem qui calumnię eius iā manifeſtæ conſcius erat, iuſſit vt hanc rē ſi qui ſcirent, deducerentur ad mediū. Illa verò dicēre nullum ſe habere accuſationis teſtem, iuſiurandū ei iniuſtiſſimi iudices intulerūt, lege tamen apertè clamāte: In duobus aut tribus teſtibus credi eſſe veracia quæ dicūtur, necnō & Apoſtolo præcipiēte, vt nullus aduerſus presbyterū accuſationem factam extra duos aut tres teſtes accipiat. Sed iſti ſacras contemnentes leges, contra talem virum accuſationem ſine teſtimonio receperunt. Cum ergo illa mulier iuſiurandum præbuiſſet, adiecit, affirmans quod ille infans ex cōcubitu eſſet Euſtathij. Tunc itaque tanquam aduerſus adulterū iſti amatores veritatis protulere decretum. Aliis quippe Pōtificibus (cùm vtique multi adeſſent, & pro Apoſtolicis dogmatibus repugnarent, & omnimodis quæ fuerant concinnata, neſcirent) apertè reclamantibus & magnum Euſtathium collaudantibus, decretumq́ue illorum iniquum ſuſcipi prohibentibus. Hoc igitur facto, velociter huius noxæ conciunatores ad Imperatorem profecti ſunt, eiq́ue perſuaſerunt quod vera fuiſſet accuſatio & depoſitionis Euſtathij iuſta ſententia, quem tanquam adulterum atque tyrannum expelli fecerunt exercitatorē pietatis ſimul F & caſtitatis egregium. Et ille quidem per Thracias ad Illyrici deductus eſt ciuitatem. Iſti verò primo quidem pro eo ordinauerunt Eulalium. Quo, tempore pauco, viuente, Euſebium Palæſtinenſem illuc transferre voluerunt: eoq́ue fugiente mutationem, & ſimul imperatore prohibente, fecerunt Euphronium. Quo etiam, anno & paucis menſibus in epiſcopatu defuncto, Placito illius eccleſiæ tradidere Pontificatum. Iſti verò omnes peſtem Arij habuere celatam. Propterea nanque multi piè viuentium & ſacerdotum & reliquorū, eccleſiaſtica relinquentes collegia, apud ſemetipſos conueniebant. Quos vniuerſi Euſtathianos appellabant, quia poſt egreſſum illius ſeorſum congregabantur. Porrò mulier illa miſerrima paſſionem crudeliſſimi lan- G guoris incurrens, manifeſtauit inſidias: & illam tragœdiæ compoſitionem pariter enudauit, non duobus vel tribus, ſed multis admodum ſacerdotibus quæ concinnata videbantur inſinuans. Ait enim pro pecuniis illā ſe facere præſumpſiſſe calumniam. Iuſiurandū tamen nō omnino fuiſſe falſum, quia ille infans, de quo iurauerat, filius erat cuiuſdam Euſtathij nōmine, fabri ferrarij.

Calumnia adulterij ab Arianis imponitur Euſtathio. An. do. 331.

Euſebius.

Euphronius

Alter codicum Græcorum. πλαχάρτιον habebat, alter πλαχέιτον.

Euſtathiani.

SOCRATES. cap. 25.

Seditio Antiochiæ.

TVnc igitur in Antiochia grauis ſeditio in Euſtathij depoſitione commota eſt, & poſtea de epiſcopatus electione tātus ignis accenſus eſt, vt penè ciuitas vniuerſa periclitaretur, populo in duas partes diſſidente: & aliis quidem Euſebium Palæſtinæ transferri contendentibus in Antiochiam, aliis autem ſtudentibus vt reuerteretur Euſtathius. Erat enim in vtraque parte & populus ciuitatis & militaris manus, & tāquam aduerſus hoſtes ita cuncti mouebantur, vt penè vſque ad gladios peruenirēt, niſi Deus & timor principis cohiberet. Nam Imperator ſuis epiſtolis ſeditionem compeſcuit. Euſebius autem Palæſtinæ repudiauit, quod admiratus Imperator ſcripſit ei, propoſitum laudans, eumq́ue beatum vocans, & quod non vnius ciuitatis, ſed totius orbis potius dignè decerneretur epiſcopus. Deinde autem per annos octo dicitur Antiochenæ eccleſiæ vacaſſe ſedem. Tandem verò ſtudio inimicorum Nicænæ fidei, ordinatur Euphronius. His igitur in hoc volumine ritè contextis, tempus eſt ſequentis libri ordiamur initium.

Euſeb. Pamphili laudatur ab impe.

Euphronius Antiochiæ fit epiſcopus.

HIST.

HISTORIÆ ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER TERTIVS.

SOZOMENVS.

De conuerſione gentis Indorum atque Perſarum.
CAPVT PRIMVM.

IN temporibus religioſi Principis Coostantini, & Indorum gens & Iherorum Chriſtiani dogmatis rudimeota ſuſceperunt. Sed & Armenios tunc primum audiui chriſtiaoos effectos. Aiunt enim Tiridatem regem tūc gentis illius ex quodā mirabili ſigno Dei, quod circa eius domum euenerit, Chriſtianiſmū fuiſſe factū, & omnes ſimul eius ditiooi ſubiectos voa præceptione iuſſiſſe, vt ſimiliter Deo colla ſubmitterent. Vnde & ad cæteros confines Chriſtianum dogma tranſiuit, & multitudine dilatatum eſt. Apud Perſas autem ioitium Chriſtianitatis exiſtimo celebratum, dum quidam eorum occaſione commercij ad Oſroënos & Armenios venientes (vt fieri ſolet) ſanctis illis colloquerentur viris, & eorum virtutes experirentur.

Indi. Iberi. Armenÿ Tiridates.

Oſroeni Armenÿ.

Quomodo Iudæi Chriſtianos accuſauerint apud Perſas. Qui vel quāti vel quibus modis paſſi ſint apud Perſas.
cap. 2.

An. do. 334. Magi, Perſarum ſacerdotes Iudæi. CVmque tempore procedente creſcerent, etiam eccleſiss & ſacerdotes pariter cęteróſque miniſtros habere cœperunt. Hoc autē factū non mediocriter cōtriſtabat Magos, qui religionem Perſarū veluti quædam ſacerdotalis tribus per ſucceſſionē generis ab initio cōmiſſam habere noſcuntur. Afficiebatq; id etiā Iudæos naturaliter quodammodo Chriſtiani dogmatis inimicos. *Sapores rex Perſarum. Symeon archiepiſcopus Seleuciæ & Creſiphontis. † delationib⁹.* Quapropter accuſauerūt apud Saporem tunc regem, Symeonē archiepiſcopum Seleuciæ & Creſiphontis ciuitatū in Perſide regaliū, tanquam amicus eſſet Cæſari Romanorum, eique Perſarum negotia propalaret. Credens autem † derogationibus his Sapores, primum quidem tributis immēſis chriſtianos afficiebat, eò quòd plurimos eorum agnoſceret, quod paupertatem magis eligerent: crudeliſuſque viris huiuſmodi exactiones iniunxit, quatenus ea egeſtate pecuniarum & nimietate exactorum vim paſſi, propriæ religionis iura contemnerent. Poſt hæc autem ſacerdotes miniſtroſque Dei gladiis minacibus interemit, eccleſias ſubuertit, & vaſa eorū omnia publicauit. Symeonem verò deduci iuſſit ad ſe, tanquam proditorem Perſarum regni atq; religionis. Magi ſiquidem auxiliantibus ſibi Iudæis, cum feſtinatione ſanctas eccleſias deſtrue-

A baot. Symeon autem cōprehenſus, ferróque vinctus, ad regē vſque deducitur. Quo vir effectus eſt magnus, & omni fortitudine precioſus. Nam cùm eum torqueodum Sapores iuſſiſſet introduci, neque timuit, neque adorauit. Pro qua re vehementius efferatus rex, inquiſiuit cur non adoraſſet, quippe quod prius facere conſueuerat. Ad quem Symeon: Prius quidem non vinctus adducebar vt negarem veri Dei culturam, & nihil in hoc dubitans, quæ ſunt ſolēnia regis, implebam: nunc autē phas mihi non eſt hoc agere. Veni nanque pro noſtro dogmate & pietate decertaturus. Hæc dicentem præcepit rex adorare Solem, & facieoti, plurima ſe daturum cum maB ximo hooore munera compromiſit: reluctantē verò interminatus eſt eſſe moriturum, & omoiū Chriſtianorum gētem. Cumque nec terroribus potuiſſet monere Symeonem, nec mulcere promiſſioobus, ſed fortiter permaneret nunquamque adoraret Solem, ne proditor ſuæ religionis exiſteret, præcepit, eum in vinculis retineri, credens eum poſſe lōgo tempore inflecti. Cumque duceretur ad carcerem, vidit eum Vſthazares ſenior quidam eunuchus, nutritor Saporis, & maior regiæ domus. Et conſurgens adorauit eū: ſedebat nanque aote ianuas regis, quem Symeō increpauit iniurioſè, & cum furore clamauit, auerſatuſque deſpexit. Is enim dum Chriſtianus eſſet, non ante multū tempus vim paſſus adoraC uit Solem. Quo facto, repente flens eunuchus, cum gemitu quidem veſtem claram, qua indutus erat, exutus eſt, & lugubrē accipiens amictū, ante domum regiā ſedebat flens atq; gemens: Heu, inquit, qualem credam eſſe circa me Deū, quem ego negaui, dum pro hac cauſſa dudum amiciſſimus Symeon neque verbū mihi reddiderit, & ſic auerſatus cum furore tranſiuerit? Cumque hæc Sapores audiſſet, euocans eum, cauſſam luctus inquiſiuit, aut ſi qua ei circa domū ęrumna contigerit. Reſpondens Vſthazares, ait: O rex, nihil in huius ſeculi domo infortunij paſſus ſum. Vrinā pro his quæ mihi nunc euenerunt, in vniuerſas calamitates alias incidiſſem. Lugeo nanque D cur viuo, qui dudum mori debueram? Video Solem quem tibi parere volens, non voto meo voluntatis adoraui. Quapropter pro vtroq; me mori iuſtiſſimum eſt, quia & proditor ſum Chriſti, & te quoque decepi. Et ille quidē hæc dicēs, iurauit per cœli & terræ creatorem, ſuam vlterius non ſe mutare ſententiam. Sapores autē admiratus eunuchi conſtantiā, amplius ſæuiebat aduerſus Chriſtianos, tanquam maleficiis hoc agere præualerent. Parceos autē ſeniori, nunc lenitate, nunc minis omni virtute eū ſe ſubuertere poſſe indicabat. Cumq; nil ageret Vſthazare profitēte nunquàm ſe fore ſic fatuum, vti præ deo creatore cunctorū, illa coleret potius quæ à Deo creata ſunt: tūc ita cōmotus, iuſſit gladio caput eius

Symeō ad Saporem adducitur.

Vſthazares eunuchus.

abſciodi. Cumq; duceretur ad necē, rogauit ſpiculatorem, vt paululū ſuſtineret, tanquā aliquid regi mandarurus, & vocans quendā fidelium eunuchorū, iuſſit vt diceret hæc Sapori: Pro fauore quem hactenus à iuuenture habui circa veſtrā domum (ô rex) patri tuo & tibi miniſtrās ſtudio cōpetenti, teſtibus non indigeo, tu nanque bene noſti. Pro omnibus ergo, quæ aliquando vobis impēdi, redde mihi cōpenſationem huiuſcemodi, ne quis ignorantiū putet me ſupplicium ſuſtinere tanquam infidelem regni, aut malę cuiuſpiā volūtatis, ſed vt potius manifeſtum fiat quod agitur, præco clamans denontiet vniuerſis quod Vſthazares capite trūcatur, non regis inimicus, ſed Chriſtianum ſe eſſe profeſſus, & Deum proprium apud regem negare contemnēs. Hæc quidem eunuchus regi nuntiauit. Porrò Sapores ſecundum petitionem Vſthazaris pręconē clamare fecit. F Exiſtimabat enim alios poſſe à chriſtianitate reuocare Chriſtianos, ſi mente perciperent quod nulli parceret Chriſtiano, qui ſenem outritorem & deuorum ſuæ familaritaris occideret. Vſthazares autē ſtuduit clamari cauſſam ſuæ necis, credens quod quū per terrorē adoraſſet Solem multos Chriſtianorum deduxerit ad timorem: nunc autē cognoſcentes pro religione moriturū, imitatores multos ſuæ virtutis efficeret. Hoc itaq; modo Vſthazares glorioſiſſima morte tranſlatus eſt. Symeon autem id cognoſcēs in carcere, gratificos pro eo hymnos obtulit Deo. Altera verò die, quæ erat ſexta feria ſeptimanæ maioris, in qua ante reſurrectionis feſtiuitatē annua ſaluraris paſſionis memoria celebratur, etiā Symeonē decreuit rex ferro perimere. Deductus enim rurſus è carcere ad Palatiū regis, valde in- G trepidè loquebatur Sapori de dogmate, & nec illum, nec Solē ſuſtinuit adorare. Eademq; die ſimiliter interimi iuſſi ſunt & alij centū in carcere conſtituti. Nouiſſimè verò Symeonē occidi pręceptum eſt, ita vt mortem videret vniuerſorum. Erant etenim horum alij quidem epiſcopi, alij preſbyteri, alij diuerſorum ordinum clerici. Cūque omnes ducerentur ad mortem, adueniens ſummus princeps Magorū, interrogabat eos an vellent viuere, & regis religionē colere, & Solē pariter adorare. Cumque hanc nullus eligeret vitam, ſpiculatores circa necem martyrū laborabant. Symeon autē aſſiſtens conſortabat vniuerſos, & de reſurrectione & pietate loquebatur, atque de ſacris ſcripturis adhibēs fidem, dicebat: Vitam quidem veram eſſe ſic mori, mortē verò manifeſtam, negare Deū: adiiciēs, quia poſt pau- H lulum etiam nullo perimente ſponte mors accidat. Hic eſt enim omnibus natis finis ineuitabilis. Poſt hæc autē perpetuitas nō omnibus ſimiliter accidit, ſed velut ex quodā pondere omnem rationem reddēt homines huius vitæ, & eorum quæ bene geſſerunt retributionē, & pœnas malorū ſine dubitatione recipiēt. Maius autem inter omnia bona nihil eſt, ac beatius, quā eligere mori pro Deo. Hæc dicēte Symeone, & tanquā filios edocēte in certaminibus ſacris (modo quo ducebat) vnuſquiſq; exercitatus alacriter currebat ad necem. Cumque omnes centū ſpiculatori tradidiſſet, nouiſſimè venit ad Symonē, & Abedecallā, & Ananiā: ambo naq; ſenes, cani ſub eius eccleſia conſtituti, cum eo fuerāt comprehenſi,

Dies paſſionis paraſceue.

Centum chriſtiani interfecti.

Symeonis ad martyres confortandos oratio.

Abedecalla Ananias Puſicius.

E & erant in vinculis. Tūc itaque Puſicius, qui ſuper omnes artifices regis erat, ibi cōſiſtens, & videns Ananiā tremētem quum præpararetur ad necē, ait: Paululū (ô ſenex) claude oculos, & ſecurus eſto, mox enim Chriſti videbis aſpectū. Cūque dixiſſet huc, repente comprehenſus, ductus ad regem, & Chriſtianus eſſe manifeſtatur, eo quod pro dogmate fuiſſet locutus libera intentione martyribus. Tunc rex extraneo quodā & crudeli modo eū mori præcepit, ita vt perforata ceruice exinde linguā eius eiicerent. Hoc itaque facto, quibuſdam accuſantibus etiā filiam eius, virgo ſacra tunc cōprehenſa perēpta eſt. Sequēti verò anno die quo paſſionis Chriſti memoria celebrabatur & expectabatur reſurrectionis feſtiuitas, crudeliſſima Saporis præceptio per omnem Perſarum cucurrit terrā, morte condēnans eos, qui ſe profiterentur eſſe Chriſtianos. Quo tempore fertur vltra numerū, multitudinē Chriſtianorum gladio cecidiſſe: alios nanque per ciuitates & vicos diligenter Magi requirentes, celatos inueniebant: alij verò ſponte nullo dicente ſemetipſos offerebāt, ne taciturnitate Chriſtum negare viderentur. Igitur cum omnes Chriſtiani perimerērur, neque vlli parceretur, etiam multi in ipſis Regalibus ſunt occiſi, cū quibus & Azanes eunuchus regi maximè gratus. Quod dum Sapores audiſſet, triſtis factus, hanc generalem peremptionem remouit, & ſolūmodo præceptores religionis iuſſit occidi. Illo ſiquidem tempore ægritudinem incurrente regina, Symeonis epiſcopi ſoror nomine † Tharbua comprehēſa eſt cum famula ſuam ſequente vitam quas contigit teneri per inſidias Iudæorum accuſantium, quaſi maleficia reginæ feciſſent, propter Symeonis mortem. Regina verò (quū ſoleant languentes huiuſmodi ſpebus aures accōmodare) ſuſpicata eſt verā eſſe † detractionē, & maximè à Iudæis factam: quum & ipſa ſimilia ſaperet, eóſque ſine mendacio, & ſibi fauentes arbitraretur. Sumentes autē Magi † Tharbuā & alias, mortis acerbæ perculere ſupplicio. Stipitib' enim alligatas, ſerráq; findentes per mediū, eas crudeli nece lacerauerunt, & quaſi expiantes reginā per medios ſtipites tranſire fecerunt. Ferunt autē iſtam † Tharbuam ſpecioſam valde fuiſſe, & à Magis quibuſdā adamatā, & latenter ad concubitū petitā, promiſſa mercede ſalutis ſuæ, & aliorum, ſi conſentiret ad vitiū. Quæ nec auditum libidinis paſſa eſt ſuſtinere, ſed obiurgatoriis verbis pro turpi petitione relatis, alacriter acceſſit ad mortē, ne proderet ſanctā virginitatē. Cúmq; circūirent Magi & † principes eorū vniuerſam prouinciā ſecundū Saporis præcepta, vt ſacerdotes & doctores tantū dogmatis apprehenderēt chriſtiani, puniebāt epiſcopos & preſbyteros, & maximè per regionem Adiabenorū. Hic nāque locus eſt Perſicos, in vniuerſum Chriſtianorum. Hoc enim tempore & Acepſemam epiſcopum apprehenderunt & multos clericorū eius: tenentéſque Præſulem, ſufficere ſibi crediderūt, alios nudatos ſubſtantiis dimittentes. Iacobus autem quidam preſbyter Ponti ſequebatur Acepſemā, & ſupplicans Magis, identidem meruit irretiri. Tunc enim & ſeni alacriter ſeruiebat, & eius cladem aliquatenus leniebat, plagáſque vt poterat curare non deſinebat. Poſt paululum verò pœnis

Puſicij filia martyr. Paraſceue.

Azanes eunuchus.

† Thrabula.

† delationem.

† Trabulam Tharbua ſoror Symeonis epiſcopi.

† Trabulam.

† Archimagi.

Acepſemas.

Iacobus preſbyter Pōticus.

nis crudelibus eum Magi torſerunt, eogentes vt adoraret Solem. Quo reſpuente, miſerunt eum rurſus in vincula. Sed & multos alios preſbyteros & diaconos habebant in carcere poſt flagella. Pauco tempore prætereunte, princeps Magorum de eis conſuluit regem: accepiáque poteſtate vt ageret quod vellet, ſi Solem non adorarēt, mandauit eis in carcere regiam volūtatem. Quibus apertè reſpondentibus, nunquā ſe fore proditores Chriſti, nec adorare Solem, ſic vt nulli parceretur, verberibus eos laniauit. Cum quibus Acepſemas pro confeſſione dogmatis viriliter eſt defunctus. Quidam verò Armeniorum quū eſſent obſides apud Perſas, corpus eius auferentes latenter, ſepulturæ debitæ tradiderunt. Alij verò licet non minus flagellati, præter ſpem vixerunt: & non mutantes volūtatem, denuò ad vincula ſunt reducti, cum quibus erat Aithales, cuius, dum nimis tenſus cæderetur, humeri ſunt diſiuncti, ita vt mortuas poſtea manus portare videretur, aliíque eius ori cibos offerrent. Sub hoc itaque regno teſtimonio bonę vitę tranſlati ſunt preſbyteri, diaconi, monachi, & ſacræ virgines, & in alijs officiis eccleſię conſtituti, ac pro dogmate laborantes innumeræ multitudines. Eodemque tempore paſſus eſt vnà cum Marea Bichor epiſcopus, atque clerici circiter ducenti & quinquaginta, qui cum eo capti à Perſis fuerant comprehenſi. Tunc etiam Mileſius nomine, martyrio coronatus eſt, qui primum quidem militabat apud Perſas, poſtea verò relicta militia conuerſationem æmulatus eſt apoſtolicam. Dicitur enim quod dum in ciuitate Perſica epiſcopus fuiſſet ordinatus, multa ſæpe ſit paſſus, & verberatus atque tractus, virili mēte ſuſtinuerit. Cumque nulli potuiſſet illic ſuadere vt Chriſtianus eſſet, grauiter ferens maledixit ciuitati, & exinde diſceſſit. Poſt paucum verò tempus primatibus eius loci in regē peccantibus ſuperueniens exercitus cum trecentis elephantis ciuitatē ſubuertit, & velut deſolatam regionem arantes ſeminibus tradiderunt. Mileſius autem epiſcopus ſolummodo peram circumferens, quæ ſacrum codicem euāgeliorum habebat, perrexit orationem facturus ad Hieroſolymam, & inde in Ægyptum, vt videret monachos ibidem conuerſantes. Qualis igitur iſte ſanctus & miraculorum fuerit operator, Syri ſunt teſtes, qui eius actus vitamque ſcripſerunt. Fertur itaque eorum qui tunc martyrio coronati ſunt ſub regno Saporis virorum ac mulierū fuiſſe millia quaſi ſedecim.

Aithales. — *Martyres.* — *Mareas Bichor.* — *Mileſius.* — *Mileſius circū fert peram codicis Euangelici.* — *xvi. m. martyrum in Perſis.*

THEODORITVS.

Epiſtola Conſtantini ad perſarum regem pro chriſtianis.

Cap. 3.

IN Perſide verò fautoribus pietatis Conſtantinus Auguſtus ſponte proſpexit. Agnoſcens enim eos ab impiis vehemēter affligi, eorúmque regem erroribus ſæuientem diuerſa eis inferre pericula, ſcripſit ei per legatos, qui tunc aderant, monita pietatis, rogans vt cultores Dei apud eum digno honore potirentur. Sed melius ſtudium pij principis per eius literas valebit agnoſci.

EPISTOLA CONSTANTINI Imp. ad Saporem regem Perſarum, de prouidentia Dei erga homines.

Sacratiſſimam cuſtodiens fidem, veritatis luce participatus ſum: luminis veritate gubernatus, ſacram cognoſco fidem. Denique per hæc (ſicuti res ipſæ confirmant) venerabilem religionem eſſe conſpicio, & doctrinam agnitionis ſanctiſſimi Dei omnibus offerentem, huiuſmodi cultum me habere profiteor: quia huius Dei virtutem in auxilio habens, inchoans à finibus Oceani, omnem terrarum orbem firmiſſima ſpe ſalutis obtinui, ita vt vniuerſi qui per tot tyrannos cladibus quotidianis fuerant ſubiugati, & ad obſcuritatem vſque perducti, reſumentes communiū rerum vindictam, rediuiua quodammodo curatione reſurgerent. Hunc Deum colo, cuius ſignum Deo dicatos meus exercitus portat in humeris: & à quo dum iuſto ſermone aliquid poſcitur, impetratur. Ex ipſis autem trophæis inſignibus beneficia repente ſuſcipio. Hunc itaque Deum immortali memoria me honorare profiteor, eumque ſumma puráque mente ſuper omnia eſſe credo. Hunc inclinatis genibus inuocabo, fugiens cunctum abominabilem ſanguinem & odores horribiles ac fugiendos, omnémque terrenam flammam nimis euito. Quibus omnibus nephandus & ineffabilis error multos gentium, ac genera vniuerſa proſtrauit, & inferno contradidit. Quæ enim Deus omnium propter hominum prouidentiam ſua clementia vtilitatis cauſſa produxit in mundum, hæc ad vniuſcuiuſque deſiderium trahi non patitur. Sed puram tantummodo mētem & immaculatam animam, ab hominibus exigit, virtutis & pietatis actus exquirit, manſuetudinis & clementię delectatur operibus, mites amat, habet odio turbulentos, diligit fidem, punit perfidiam, omnemque potentiam cum faſto † deſpicit, ſuperborum punit aſperitatem, ad faſtum eleuatos interimit, humilibus autem ac patientibus digna retribuit. Sic itaque etiam regnum iuſtum magni pendens adiutorio ſuæ virtutis expendit, ſapientiamque regiam pacis tranquillitate cuſtodit. Non ergo videor mihi errare frater mi, hunc eſſe confitendo Deum omnium principem atque patrem, quem multi regnantes apud nos væſanis erroribus ſeducti, denegare tentarunt. Sed illos omnes finis comprehendit exitioſus, ita vt omne genus hominum poſt eos exurgens clades eorum pro maledictionis exemplo præponere videatur. Horum igitur vnum eſſe reor Valerianum, quem velut quædam virga iracundiæ diuinę de noſtris terris expellens, veſtris partibus tradidit puniendum. Qui ſcilicet verecundiæ ſuæ nobiliſſimum apud vos trophæum demonſtraſſe cognoſcitur. Sed hoc quidem in bonam partem controuerſum eſt, vt in noſtro ſæculo huiuſmodi ſupplicium fieret manifeſtum. Vidi nanque & ego illorum finem, qui nuper nephandis præceptionibus Deo deuotum populum turbauerunt. Quapropter multas Deo refero gratias, quoniā integra prouidentia omne genus humanum, colens legem diuinam, reddita ſibi pace decenter exultat. Vnde etiam nobiſipſis credo, quo-

† deiicit & euertit. — *Valerianus.*

D

niam optimè cauteq; vniuerſa proueniont, quã-
do per illorum puram probabilémque religio-
nem, diuinamque cócordiam, vniuerſa in ſe di-
gnantur erigere. Igitur de tali hominum colle-
gio, id eſt, Chriſtianorum (pro quibus omnis eſt
mihi ſermo) quàm me libenter credis audire,
quando etiam eminentia loca Perſidos per eos
amplius quàm cupio decorantur? Tu ergo opti-
me gubernaueris, ſi fueris ſicut illi, & habueris
commune quod illi. Sic enim habebis omnium
dominum, mitem placidúmque atque propitiũ.
Hos igitur, quoniam tantus ac talis exiſtis com-
mendo tibi, quoniã & pietate probaris inſignis.
Hos dilige competẽter, & facito clementiæ tuæ
participes, tibi ſimul & nobis præbiturus gratiæ
immenſa iura per fidem.

Hæc igitur optimus Imperator pietate decora
tus egit, curam non ſolùm ſubiectorum habens,
ſed etiam eorum qui ſub alienis gubernaculis
regebantur. Quapropter & ipſe diuina prote-
ctione potitus eſt, & Europam vniuerſam atque
Africam, ſuper has etiam maximam Aſię partem
tenens ſubiectos habuit vbique deuotos. Sed e-
tiam Barbarorũ, alij quidem ſponte ſeruiebant,
alij deuicti. Vbique triumphi videbantur, & vi-
ctor cernebatur in omnibus imperator.

De Alexandri pontificis Alexandrini fine & initio præſulus Athanaſij. Caput 4.

Athanaſius fit epiſcopus Alexandriæ. An. do. 328.

INterea Alexãdro mirabili ſene, qui Arij pro-
ſtrauerat blaſphemias, defuncto, poſt menſes
quinque Nicæni concilij, Alexandrinorum ec-
cleſiæ ſuſcepit Athanaſius præſulatũ, Cuius per-
ſecutiones, fugas, contumelias, crebráque peri-
cula transferre diſtuli, quæ Ruffinus ſuo nobili-
tauit eloquio.

SOZOMENVS.

Quæ contra Athanaſium geſta ſint, & quomodo confugerit ad principem. Cap. 5.

Athanaſius Conſtãtinum adit.

POſt plurima verò cõſilia turbis ſeditionibuſ-
que completa, & clamores accuſatorum po-
ſcentium vt Athanaſius tanquam Magus violẽ-
tus & indignus ſacerdotio damnaretur, miſſi ab
imperatore metuentes, ne eum aliqua innaſione
perimerent, latenter eum de concilio ſubtraxe-
runt. At ille ſciens non ſibi fore tutum cõtra tot
accuſatores agere, iudicibus etiã inimicis, ſyno-
dum relinquẽs venire feſtinauit ad Imperatorẽ.

THEODORITVS.

Igitur Athanaſius ad principem veniens, om-
nem præſumptionem contra ſe factam epiſco-
porum edocuit. At illi apud Mareoten conueni-
entes. quoſdam concordantium ipſis ſacerdotũ
miſerunt ad principem, id eſt, Theognium Ni-
cænum atque Theodorum Perinthium. & Na-
rin Chalcedonenſem, Narciſſum Cilicem, & ſi-
miles horum, mendacia texentes, & quædam
commenta fingentes, & nudas admodum calum
nias quaſi veras accuſationes ſibimet cõponen-
tes. Quo facto venerunt ad Æliam ciuitatem.
Præceperat enim Imperator, vt omne conciliũ
à Tyro veniret ad Æliam. Necnon & alios vndi-
que congregari præceperat, vt templa ædificata

Arianorum conuentus apud Mareotẽ.

E dedicarentur. Miſit itaque pariter deuotus Iudi-
cum pietate ac fide clariſſimos, omnia largiſſimè
expendi præcipiens, non ſolùm pontificibus ac
ſacerdotibus, ſed etiam egentibus vniuerſis qui
vndique concurrebant. Porrò fuerat exornatum
etiam ſacrum altare palliis regalibus atque va-
ſis, auro & lapidibus precioſis decoratum.

Æliam, hoc eſt, Hieroſolyma à Tyro ſynodus transfertur.

SOZOMENVS.

Quomodo ſit Arius ab exilio reuocatus & quem libellum dederit Conſtantino, & de fraudibus Arianorũ. Caput 6.

Arius reuocatus.

IMperator interea Arium de exilio reuocauit,
iuſſitq; vt quod de Deo crederet ſcriptura cur
rente proferret. Tunc ille nouitatem nominum
quam prius adinuenerat declinans, aliam expla-
nationem cõtexit, ſimplicibus verbis eam & di-
F uina lectione confirmans, iuſiurandum quoque
præbuit ita ſe credere, & hæc etiam mente ſape-
re, nihilque aliter intelligere. Textus enim eius
expoſitionis huiuſmodi eſt.

PIISSIMO ET DEO AMANTIS-
ſimo domino noſtro Imperatori Conſtan-
tino, Arius & Euzoius presbyteri.

Fides Arij quã apud Conſtantinum Aug. profeſſus eſt.

Sicut præcepit Deo amabilis pietas tua domi-
ne Imperator, exponimus noſtram fidem, & ſcri
ptis profitemur coram Deo ſic credere & nos &
omnes qui nobiſcum ſunt, ſicuti ſubiectum eſt.
Credimus in vnum Deum patrem omnipoten-
tem, & dominum Ieſum Chriſtum filium eius,
qui ex eo ante omnia ſęcula natus eſt, Deũ ver-
bum, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlis
& quæ in terra: qui venit, & carnem aſſumpſit,
G & paſſus eſt, & reſurrexit, & aſcendit in cœlos, &
iterum venturus eſt iudicare viuos & mortuos:
& in ſpiritum ſanctum, & carnis reſurrectionẽ,
& vitam futuri ſeculi, & in regnum cœlorum, &
in vnam ſanctam catholicam Dei eccleſiã, quæ
à finibus vſque ad fines eſt. Hanc autem fidem
percepimus ex ſanctis Euangeliis, dicente domi-
no diſcipulis ſuis: Euntes docete omnes gentes, *Matt. vlt. A*
baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpi-
ritus ſancti. Si autem non hæc ita credimus atq;
ſuſcipimus, verè patrem, & filium, & ſpiritum
ſanctum, ſicut omnis catholica eccleſia & ſanctę
edocent ſcripturę, quas per omnia ſequimur, iu-
dex noſter erit Deus & nunc & in futuro die.
Quapropter tuam pietatem rogamus, Deo ama-
bilis Imperator, vt cùm eccleſiaſtici ſimus, & fi-
H dem & ſenſum eccleſiæ ſanctarumque ſcriptu-
rarum habeamus, vniri nos per pacificam & Dei
cultricem pietatem tuam matri noſtræ eccleſiæ
iubeas, quæſtionibus vtique & ſuperfluitatibus
inquiſitionum ſublatis: vt & nos & ſancta eccle
ſia inter nos pacificati, ſolennes orationes pro
pacifico pióque imperio & omni tuo genere o-
mnes communiter celebremus.

Hanc fidei expoſitionem alij quidem dicebãt
artificioſè compoſitam, vt videretur principem
placare ſermonibus, & ita Arij dogmatibus cir-
cumferri, vt per expoſitionem omnium ei fidu-
cia præberetur, & vtrumque haberet intellectũ.
Arbitratus autem Imperator Arium & Euzo-
ium ſimilia credere his qui in Nicæa conuene-
rant, valdè gauiſus eſt. Non tamen ſibimet per-
ſuaſit, vt eos in eccleſię communionem ſuſcipe-
ret

780

Arij profeſſio mittitur ſynodo Hieroſolymitana examinanda.

ter ante iudicium & probationem congruarum A perſonarum ſecundum eccleſiæ legem: ſed deſtinauit eos ad epiſcopos tunc Hieroſolymis congregatos, ſcribens vt fidem eorum expoſitionis examinarent, & clementem ſuper eis proferrent ſententiam, ſi rectè credentes inuidiæ gratia eſſent iniuſtitiam paſſi, ſeu dũ non haberent vnde iudices ſuos culpare peterent per pœnitentiam reuocarentur. Porrò ſumpta occaſione, fautores Arij per ſcripta Imperatoris eos in communionem ſuſceperunt. Et hoc cùm feciſſent ipſi imperatori reſcripſerunt, & eccleſiæ Alexandrinæ, & in Ægyptum & Thebaida, & Libiam epiſcopis vniuerſis, & clericis, præcipiẽtes, vt eos alacriter ſuſciperent, Imperatore teſtante rectam eorum eſſe fidem, quam etiam propriæ epiſtolæ ſubiecerunt. Hæc quidem in Hieroſolymis geſta noſcuntur. Athanaſius autem fugiens de Tyro, Conſtantinopolim venit, & quę paſſus eſſet adito B Imperatore narrauit; petens vt quæ in Tyro fuerant geſta, examinarentur ſub eius quoque præſentia. Porrò Conſtantinus Imperator rationabilem eius petitionem iudicans, hæc ſcripſit epiſcopis qui in Tyro conuenerant.

Athanaſius Conſtantinopolim venit ad conſtantinũ.

SOCRATES.

Epiſtola Conſtantini euocantis epiſcopos, vt Athanaſij cauſſas ipſe cognoſceret. Cap. 7.

IGitur Imperator miſſa ſacra concilium euocauit, vt in ſui præſentia Athanaſij examinaret cauſſam, cuius verba ſunt hæc:

VICTOR CONSTANTINVS PIus epiſcopis in Tyriorum vrbe Collectis.

Ego quidem ignoro quæ veſtro concilio tur- C bulenter atque cum tempeſtate decreta ſint. Apparet enim quòd quadam tumultuoſa indiſciplinatione veritas ſit oppreſſa, vobis videlicet non conſyderantibus quæ Deo placent, propter iurgia quæ contra proximos veſtros habetis: & vota veſtra ineuincibilia eſſe contenditis. Sed erit opus diuinæ prouidentiæ vt & hęc contentio apertè deprehẽſa poſſit euacuari, atque nobis palàm fieri, ſi quid illic conuenientes ſine qualiber vel gratia, aut inimicitiarum cauſſa geſſiſtis. Quapropter cum omni feſtinatione vos omnes ad meam reuerentiam volo concurrere, vt geſtorum apud vos integritatem per voſipſos poſſitis oſtendere. Verùm qua gratia hæc ſcripſerim vobis, voſq́ue ad me literis euocauerim, per ea quæ ſequuntur agnoſcetis. Pergenti iam mihi ad cognominis noſtri fœliciſſimę patrię ciuitatem, D cùm eſſem conſcenſurus equũ, repentè Athanaſius epiſcopus in media platea cum quibuſdã ſacerdotibus quos circa ſe habebat, ſic inopinatè nos adiit, vt nobis daretur ſubitò cuiuſdã cauſſa formidinis. Teſtis enim mihi inſpector omnium Deus eſt, quoniã nec cognoſcere eum quis eſſet prima fronte præualui, niſi quidã noſtrorum, & quis eſſet, & quã pertuliſſet iniuriam tũc narraſſet. Et ego quidẽ neque confabulatus cũ eo ſum illo tempore, nec aliqua locutione participatus. Cumq́ue ille ſe audiri depoſceret, ego verò refutarem, & penè repelli eum præciperẽ, cum maiori fiducia nihil aliud à nobis quàm veſtrũ poſtulauit aduentũ, vt nobis præſentibus quæ paſſus eſt neceſſario poſſet ſuis gemitibus expla-

Conſtantinopolim intelligit.

Preces Athanaſij apud Conſtãtinum.

A nare. Vnde quia mihi rationabile videtur & tẽporibus opportunum, ſcribi vobis libẽtius hæc præcepi, vt omnes quicunque apud Tyrum concilium celebraſtis, indeſinenter ad expeditũ noſtræ manſuetudinis locum cõcurrere feſtinetis, ipſis operibus oſtenſuri puritatem & rectitudinem veſtri iudicij coram me videlicet, quẽ Dei miniſtrum proprium neque vos abnegabitis. Igitur vbique pacificatur Dei nomen, & integrè benedicitur per meam in Deo culturam, etiam apud ipſos Barbaros qui veritatem hactenus ignorabant. Certum namque eſt, quòd qui veritatem ignorat, neque Deum ſcire poteſt. Veruntamẽ ſicut prædictum eſt, etiam Barbari per me fidelem miniſtrum cognouerunt, & Deum metuere didicerunt, quem vtique protectorẽ meũ vbique ac prouiſorem ipſis operibus eſt oſtenſum. Vnde præcipuè etiam Deum ſciunt. Et illi B quidem propter noſtrum timorem reuerentur Deum. Vos autem qui ſancta myſteria eius clementiæ proferre videmini, nõ dicam cuſtodire, vos inquam, nihil agitis, niſi quæ ad contentionem noſcuntur & odia pertinere, & (vt abſolutè dicam) quæ ad humani generis tendere vidẽtur interitum. Sed feſtinate, ſicut dixi, ad nos venire continuò, ſcientes quòd omni virtute conabor, vt quæ in lege Dei ſunt, ea præcipuè ſine aliqua titubatione ſeruentur. Quibus vtique neque vituperatio, neque mala ſuperſtitio poterit implicari, diſperſis vtique ac palàm contritis & penitus exterminatis ſacratiſſimę legis inimicis, qui ſub ſchemate ſancti nominis blaſphemias varias ac diuerſas iniiciunt.

In malos epiſcopos & ſacerdotes.

C *Quod venientes epiſcopi Ario fauentes Athanaſio detraxerint, ita vt in exilium mitteretur. Cap. 8.*

HÆ ſiquidem literæ ad æſtuationẽ perduxerunt eos qui fuerant in ſynodo congregati, quoniam plures quidem ad proprias redierant ciuitates. Qui verò circa Euſebiũ, & Theogonium & Marin, Patrophilum & Vrſatium, & Valentem erant, ad Conſtantinopolitanam venientes vrbem, nequaquam de calice fracto, aut altari ſubuerſo, aut Arſenio perempto, quod in ſynodo concinnauerant, quæſtionem fieri permiſerunt, ſed aliam inuenẽre detractionem, ſuggerentes Imperatori, quòd Athanaſius interminaretur non ſe miſſurũ ab Alexandreia frumẽta ſolenniter ad Conſtantinopolitanam vrbem. Et hæc audiuiſſe dicebant, Athanaſio dicente ad Amantium, Anubionem, Arbathionem, & Pe- D trum epiſcopos. Multum itaque derogatio præualet, quando derogator creditur fide dignus. Hac ſubreptione ad furorem perductus Imperator, Athanaſium relegauit in exiliũ, & habitare eum præcepit in Galliis. Aiunt enim quidam hoc Imperatorem propterea feciſſe, vt vniretur eccleſiæ, quoniam Athanaſius communicare Arianis euitabat. Et ille quidem degebat in Treuirenſi Galliarum ciuitate.

Conſtantini ſenioris liberalitas in pauperes.

THEODORITVS.

Sed nemo miretur ſi tantus vir deceptus deliquit ſacerdotibus falſa loquentibus, cùm diuinus quoque Dauid propheta, non à pontifice, ſed à ſeruo Siba contra Miphiboſet mendacia proferente deceptus ſit.

Athanaſius apud Treuiros metropolim galliarum degebat.

SOZOMENVS.

Quomodo Marcellus Ancyranus depoſitus ſit, & de Aſterio ſophiſta. Cap. 9.

Marcellus Ancyranus abdicatur.
Aſterius Rhetor.

IGitur epiſcopi in Conſtantinopolitana vrbe congregati, Marcellum Ancyræ Galatię depoſuerunt pro huiuſmodi cauſſa. Aſterius quidã in Cappadocia exercẽs artem ſophiſticam, eam relinquens, Chriſtianitatem ſe promittebat aſſumere: tentauitque libros conſcribere, qui ſeruntur hactenus, & per quos Arij dogma firmatum eſt. Dicebat enim Chriſtum ſic eſſe virtutẽ Dei, ſicuti dictum eſt apud Moyſen: Locuſtam & erucas virtutem Dei: & his multa ſimilia. Cõueniebat autem is Aſterius frequenter apud epiſcopos, qui Arianã præcipuè non euitabant hæreſim. Nam & ad concilia cõcurrebat, epiſcopatum in aliqua ciuitate quærens. Sed ſacerdotio quidem fruſtratus eſt, eò quòd perſecutionis tẽpore ſacrificaſſe probaretur. Cumq; circumiret F Syriæ ciuitates, libros quos confecerat, oſtendebat. Hæc agnoſcens Marcellus, contra eum ſcribere volens, menſuram contrarietatis exceſſit. Purum namque homioem, ſicut Samoſatenus Paulus, præſumpſit, dicere Dominum Chriſtũ. Hæc agnoſcentes qui tunc Hieroſolymis cõuenerant, de Aſterio quidem nullum habuere ſermonem: quoniam neque erat in ordine ſacerdotum. Marcellum verò tanquam ſacerdotio ſuo-ctum rationem exigentes libri ſui, eumq; comperientes Samoſateni dogmate maculatum, iuſſerunt vt à tali ſecta recederet. Qui reprehẽſus, librum ſe promiſit exurere. Cumque hoc ſtudiũ deferbuiſſet, epiſcoporum collegium, euocante Imperatore, venit ad regiam ciuitatem, pręſentibuſque Euſebio, & qui cum eo erant epiſcopis, in vrbe Conſtantinopolitana rurſus † ſtudium de Marcello fiebat. Et dum Marcellus, ſicut promiſerat, illicitam conſcriptionẽ nollet incẽdere eum ab epiſcopatu depoſuerunt. In cuius locum Baſilium in Ancyram miſerunt. Sed hãc quidem conſcriptionẽ Euſebius tribus deſtruxit libris, ſuperſtitionẽ eius valdè redarguens. Poſtea verò Marcellus in Sardicenſi concilio recepit epiſcopatum, dicens non intellectum ſuum librum, & propterea quaſi Paulianum fuiſſe depoſitum.

Inquiſitio in Marcellum.
† inquiſitio.
Marcellus recipit epiſcopatum ſuum.

Quomodo Arius dum ſtudet ab Alexandro Conſtantinopoleos in communionem ſuſcipi, ſit extinctus. cap. 10.

Arius venit Conſtantinopolim, noui tumultus cauſa.
Terretur Alexander.

IGitur dum poſt cõcilium Hieroſolymitanum Arius veniſſet in Ægyptum, Alexandrina eccleſia eius euitante communionem, rurſus venit ad Conſtantinopolitanam vrbẽ, concurrentibus illic conſectatoribus eius, & obedientibus Euſebio Nicomediæ epiſcopo, & conciliũ celebrare volentibus. Horum ſtudiũ ſentiens Alexãder, tunc Conſtãtinopolitanus epiſcopus, niſus eſt ſoluere tale conamen. Cúmque hoc non valuiſſet implere, apertè Arij niſibus interdixit, non licere eum eccleſiaſticũ eſſe dicens: nec infirmãdam ſententiam epiſcoporum penè totius terræ ſecum conuenientiũ in Nicæna vrbe. Euſebius autem, & qui circa eum erant, dũ primò ſermonibus flectere nequiuiſſent Alexandrũ, poſtea cũ terrore minabãtur, quòd niſi ſuſciperet Arium, certa die ipſe quidem deportaretur in exilium, Arius autem in communionẽ ſuſciperetur vniuerſorum. Et poſt hæc ab alterutris receſſerunt. E Illi quidẽ definitam diẽ expectantes vt ſuas minas implerent. Alexander autẽ orabat, ne ad effectum verba Euſebij peruenirẽt. Maximè autẽ ei terror ingerebatur, eò quòd Imperatori iã penè perſuaſerãt, vt faceret quod ipſi volebant. Ante vnum verò cõſtituti tẽporis diẽ proſternens ſemetipſum ſub altari, tota nocte iacuit pronus, rogana Deũ vt impediret terminũ inimicorũ eius.

SOCRATES.

Alexander in precibus.
Arius ſubſcribit decreta Nicæni cõcilij

Hæc igitur Alexander pronus orabat. Imperator autem de Ario experiri volens, eum ad palatium euocauit, percunctatuſque eſt, an Nicæni cõcilij decreta ſeruaret. Ille verò nihil moratus, repentè ſubſcripſit, decreta fidei per ſubſcriptionem arte callida circũueniẽs. Et imperator quidem miratus, ei intulit iuſiurandũ. Qui etiã hoc fraudulenter egit, quodammodo iuſiurandũ arte deludens. Quod autẽ audiui de hac machinatione ſcribo. Ferunt enim conſcripſiſſe Ariũ hæreſim ſuam in charta quam ſub ala ferebat: vnde verè ſe iurare credidit, dicens ſic ſe ſapere ſicut ſcripſiſſet. Hoc enim ita factum audiens ego cõſcripſi: quòd verò & iuſiurandum præbuerit, ex epiſtolis Imperatoris agnoui. Credẽs igitur imperator, ſuſcipi eũ ab epiſcopo Conſtantinopolitanæ vrbis Alexandro in communionem præcepit. Erat enim tunc ſabbatum. Et ſequenti die eos communicare expectabat alterutris: ſed pręſumptiones Arij iudicia Dei ſecuta ſunt. Nam dũ egreſſus ex Imperiali fuiſſet aula, obſequiis honorabatur ſatellitum Euſebij, & per mediã tunc ciuitatem perſpicuus apparebat. Cumq; veniſſet iuxta locũ cui eſt vocabulũ Conſtantini forum, vbi columna Porphyretica collocata eſt. terror G eum ſubitò ex quodam conſcientiæ ſecreto cõſtrinxit, & cum formidine ſecuta eſt vẽtris effuſio. Percunctatuſque an ſeceſſus eſſet in proximo, & agnoſcens eſſe poſt Conſtantini forum perrexit illuc. Quo facto, defectus eum quidam cum effuſione corripuit, & vnà cum ſtercoribus anus quoque prolapſus eſt. Tunc ergo concidit, & ſanguinis multitudo cum ſubtilibus inteſtinis ſubſequenter effluxit: decurrebãtque pariter cum ſplene etiam interna iecoris. Et ita factum eſt, vt repentè ſequeretur & mors. Seceſſus verò vbi talia geſta ſunt, in Conſtantinopolitana vrbe monſtrabatur, ſicuti dixi, poſt Conſtantini forum atque macellum in porticu conſtitutum. Omnes tranſeuntes digito notabant locum, deteſtabilem Arij recordãtes interitum.

Arij mors. An. do. 340.

SOZOMENVS.

H Poſt aliquod tempus quidam fautorum Arianæ væſaniæ diues ac potens ſtudium habuit eũdem locum à publico comparare. Et deſtruens quod erat primitus domum ibi conſtituit, quatenus obliuio facti procederet, & per ſucceſſiones huiuſmodi memoria deperiret. Fama tamen per omnem cucurrit ciuitatem & orbi terrarum mortem Arij declarauit.

Quod prius Ariani cum orthodoxis conueniebant, atque communicabãt, & de lege Conſtantini, qua iuſſit hæreticorum oratoria eccleſias appellari. Cap. 11.

Nouatiani Phryges. Valentiani Marcioniſtæ.

ARij verò dogma licet apud multos diſputationibus extolleretur, nondũ tamen in proprium diſcernebatur populũ, aut in nomine cõſtabat autoris, ſed omnes ſimul in eccleſia cõueniebant

Paulianiſtæ Hæretici cũ ſ-ſis Cæſarum adimuntur eccleſia.

niebant atque communicabant, præter Nonatianos, & qui vocantur Phryges, & Valẽtinianos, & Marcioniſtas, & Paulianiſtas, & qui alias hæreſes colebant. Contra quos omnes Imperator impoſita lege ſanciuit auferri eorum oratoria, & eccleſiis applicari, & neque in domibus priuatorum, eos congregationes, nec publicè celebrare. Melius enim iudicabat in eccleſia catholica cõmunicaodum, & in eam cuoctis conuenire ſuadebat. Propter qoam legem arbitror hæreſium memoriam fuiſſe deſtructam. Nam priorũ principum temporibus Chriſti cultores licet ſectarum diuerſitate differrent, apud Paganos tameo Chriſtiani eſſe putabantur, & ſimiliter paſſionibus ſubiacebant, ac ſemetipſos propter communes perſecutiones examinare oon poterant, & propterea facilè inter ſe conuenientes miſſas celebrabant Et licet eſſent pauci, oon tameo videbantur eſſe diuiſi. Poſt hanc verò legem oeque publicè in eccleſias poterant conuenire, neque latenter, dum epiſcopi ciuitatum & clerici obſeruantes talia prohiberent. Hinc ergo plurimi metuentes, ad eccleſiam ſe catholicam contulerunt. Alij verò manſerunt in ſua ſententia, oon tamen ſucceſſores hæreſis reliqueruot.

SOCRATES.

Quomodo & vbi Conſtantinus Imperatores tres filios ſuos ordinarit, & percepto baptiſmate ſit defunctus.

Cap. 12.

Conſtantinus Aug. filios ſuos Ceſ. fecit.

CVmque religioſiſſimus Imperator potius Chriſtianitate gauderet, & verè Dei teſtimonio fidem Nicænã roborari cognoſceret, in his qoæ fuerant de Ario geſta, lætabatur. Qui cùm tres habuiſſet filios, eos Cæſares nuncupauit, & ſingulos eorum per decennarios annos imperij ſui principes eſſe conſtituit. Id eſt, primum quidem filium ſui nominis Conſtantinum Heſperiarum partium in Decennali ſuo fecit habere principatum: ſecundum verò aui nomine nuncupatũ Conſtantiũ in Vicenoalibus ſuis Cæſarẽ in Oriente conſtituit: minorem verò Conſtantẽ io ſuis Tricennalibus ordinauit. Anno verò poſt hæc tranſacto ingreſſus quadrageſimumquiotũ ætatis anonm, ægritudine captus, ex vrbe Conſtantinopolitana quaſi ad calidas aquas egreſſus eſt.

Conſtant. & Conſtans.

THEODORITVS.

Conſtantinus Aug. baptizatus.

Qui cum Nicomediæ degeret, lãguore grauatus oec ignorans vitæ huius incertum, gratiã ſacri baptiſmatis eſt adeptus: Diſtulerat enim vſque ad illud tempus, io Iordane fluuio hoc promereri deſiderans. Porrò autem tres filios impe-

An. do. 339.

Athanaſius redire iubetur Alexandreiã.

B rij reliquit hæredes, & Athanaſium magnum reuerti præcepit in Alexandreiam, licet Euſebius præſeos eſſet, & niteretur contraria ſuadere.

SOZOMENVS.

Nicomediæ in ſuburbano ſacri baptiſmatis domi initiatus eſt.

SOCRATES.

Conſtantinus Aug. moritur.

Ita facto teſtamento, tribus filiis cõſtitutis heredibus eſt defunctus. Corpus autẽ Imperatoris in aoreo loculo collocatũ, ad Conſtãtinopolim eſt deuectum, & in palatij celſo loco repoſitum. Quod in multis honoribus atque veneratione quaſi viueret habebatur, dooec aliquis filiorum eius aſſiſteret. Poſtea verò ab Oriente Conſtan-

C tio veniente, cum imperialibus, exequiis fuous eius ſepultum eſt in Apoſtolorum eccleſia: quã propterea fecerat, ne Imperatores & ſacerdotes reliquiis priuarentur Apoſtolorum. Vixit autem Conſtãtinus Imperator annis ſexagiota & quinque, regnauit autem triginta & vno. Defunctus eſt, Conſulatu Feliciani & Taciani, viceſima ſecunda menſis Maij, qui erat annus ſecundus ducenteſimæ octogeſimæ Olympiadis. Aliàs, docenteſimę ſeptuageſimæ octauæ.

HISTORIÆ ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER QVARTVS.

SOZOMENVS.

Quomodo per quendam presbyterum dogma Arij pullulauerit.

CAPVT PRIMVM.

Dogma Nicæni concilij iterum in quæſtionem venit.

IGitur ſub imperio Conſtantini per eccleſias talia acciderunt. Quo moriente rurſus ad quæſtionẽ venit dogma Nicæni concilij. Nam licet viuente Cõſtantino ooo id omnes ſuſciperent, tamen apertè tenuere nõ audebant. Quo moriente, plurimi ab eo ſe indubitanter abſtinuêre concilio. Erant eoim iſti qui etiam primitus videbantur eſſe ſuſpecti: præcipuè vero Arij ſectatores Euſebius & Theogonius, cuius dogma ſe firmare credebant, ſi reuerti Athanaſium prohiberent, & conſectatori ſuo Ægyptiacæ diœceſeos iura contraderent. Et illi quidem hæc agebant, miniſtrante ipſis presbytero, per quem Conſtantini temporibus Arius fuerat reuocatus. Erat enim is presbyter Conſtantio quoque gratus, eò quòd paternum ei ſeruauerat teſtamentum, ita vt vſque ad principem palatiique potentes haberet acceſſum. Euſebius autem in aula imperiali videbatur ita perſpicuus, vt

Euſeb. Nicomedienſis & Theogonius Arianorum principes. Presbyter teſtamentarius.

† *Auguſti proceres.* ſuos conſectatores faceret † Auguſtos ac proce E
res. Quamobrem de dogmate rurſus priuatim & publicè diſputationes crebrò proferebantur: & ſimul iniuriæ, inimicitiæ, & plurima quæ ex talibus ſolent ſæpius euenire.

Quomodo Athanaſius fauore Conſtantini minoris Alexandream remearit, & eiuſdem epiſtola.
Cap. 2.

An.do.341. INterea ab occidentali parte Athanaſius in Alexandreã eſt reuerſus quem etiã Conſtantinus viuẽs redire mãdauerat. Fertur autẽ quod etiã teſtamento voluerit hoc cõſcribere, ſed quoniã ita defunctus eſt, eius maior filius Conſtantinus Heſperiarũ partiũ princeps, hoc egit, literáſque huiuſmodi ad populum deſtinauit Alexandrinũ.

CONSTANTINVS CÆSAR POPVLO ecclesiæ catholicæ, Alexandriæ conſtituto. F

Neque veſtram ſacratiſſimã mentem arbitror ignorare, propterea Athanaſium adorandæ legis prædicatorẽ, ad tempus in Gallias fuiſſe miſſum, quoniam ferocitas crudelium inimicorum eius in exitiũ ſacri eius capitis imminebat: ne forſan per malignorum calliditatem aliquid incongruũ
Epiſtola Conſtantini iunioris ad Alexandrinos pro Athanaſio. ſuſtineret. Vt ergo hoc euitaret, ab imminẽtibus ſibi neceſſitatibus eſt ablatus. Et ita me præcipiẽte habitare iuſſus eſt, vt in ea ciuitate in qua degebat, bona ei neceſſaria nõ deeſſent. Talis enim eſt eius venerabilis virtus, diuinis freta ſolatiis, vt etiam moleſtias aſperioris fortunæ contẽnat. Quapropter licet ad chariſſimam reuerentiam G veſtram dominus noſter beatæ memoriæ Conſtantinus Pius, meus pater, eundem epiſcopũ in ſuum locum reſtituere propoſuiſſet, tamẽ quoniam humana ſorte præuentus, antequam hæc compleret vota, requieuit, conſequens arbitratus ſum voluntatẽ diuinæ memoriæ Imperatoris implere. Qui dum ad vos remeauerit, qualem à me veneratione habuerit, agnoſcetis. Nõ enim mirabile ſi quid in eo geſſimus quod laudetur. Meam nanque animã imago deſiderij veſtri, & ſchema tãti viri ad hoc mouit & inuitauit. Diuina prouidẽtia vos cuſtodiat fratres dilectiſſimi.

De inſidiis Arianorum aduerſus Athanaſium.
Cap. 3.

HIs literis fretus Athanaſius, Alexandreiã ve- H
nit. Libenterque eũ plebs Alexãdrina ſuſcepit. Ariani verò cõiuratione facta aduerſus
Athanaſius opera Euſebij iterum Alexandria pelli tur. eum frequentes ſeditiones ſubinde ſuſcitabant, per quas occaſio præbebatur Euſebio, vt derogaret ei apud Imperatorẽ, quod non decernente communi concilio epiſcoporum, autoritate ſua arripuiſſet eccleſiam. Tantumque his derogatio-
Cæſ. moritur. nibus actum eſt, vt indignãte Imperatore de A-
† *Acacius Agapius ſuccedit.* lexandrina vrbe proiiceretur. Eodẽ tẽpore Euſebio moriente epiſcopo Cæſareiæ Paleſtinæ cognomẽto Pãphili, † Agapius diſcipulus eius ſuſcepit epiſcopatum, qui & alios plurimos ædidit libros, & de vita doctoris ſui multa conſcripſit.

SOCRATES.

De morte Conſtantini minoris. Cap. 4.

An.do.345. Conſtantinus iunior occiditur. NOn multo poſt tẽpore & Conſtantinus Imperator, Conſtantini maioris filius, dũ nititur inuadere partes iunioris fratris Conſtantis, circa Aquileiam congreſſione facta perimitur, conſulatu Acindyni & Procli. Quamobrẽ Romani imperij principatus Occidentalium quidẽ partium peruenit ad Conſtãtem, Orientalis autẽ ad Conſtantium.

THEODORITVS.

Quod Athanaſius Arianis bella ipſi denuò ſuſcitantibus, ad partes deceſſerit Italiæ. Caput 5.

IGitur tempore quo Conſtantinus ad perenne tranſiuit imperium, teſtamento filus tẽporale diſtribuens regnũ (nullus enim eorum erat præ-
F ſens) presbytero à ſorore propria ipſi commendato ſuum credidit teſtamentum, præcipiens id Conſtãtio dari, qui inter alios videbatur eſſe vicinior, & prius venire poſſe credebatur. Hinc iſte Conſtantio factus notus, tradito teſtamento accepit ad eum ingrediendi fiduciam. Qui videns faciem Conſtantij voluntatem, & velut calamũ ventis accedentibus agitari, præſumpſit contra Euangelica dogmata bellum aſſumere, & aduerſus eccleſias aſperrimam erigere tempeſtatẽ. dicebat enim eſſe culpabiles, qui Conſubſtantialitatis vocem, quæ ſcripta nõ inueniretur, in fidei doctrina poſuiſſent, quod inter ſacerdotes & eos diſcordiam generaret. Hinc ergo Athanaſium &
eius ſectatores accuſans, inſidias inſtruebat. Hu- *Accuſatur*
ius cooperatores erant Euſebius, & Theogoni- *Athanaſius a-*
G us, & Theodorus Perinthius, qui eloquentior *pud Cæſarem.*
videbatur, & ſcripſit explanationes Euangeliorum, quem plurimi Heracleioten vocant. Iſti nãque ſæpius velut propinqui Imperatori, reuer-
ſionem Athanaſij multorum cauſſam aſſerebant *An.do.341.*
eſſe malorum: & non ſolùm Ægyptum, ſed etiã *Athanaſius*
Palæſtinam & Phœnicem, vicinãſque gentes e- *in Italiam.*
ius gratia dicebant eſſe turbatas. Proinde huiuſmodi verbis leuiſſimam obſidentes Imperatoris intentionem, ſuaſerunt vt Athanaſium ab eccleſia rurſus expelleret. Qui agnoſcens eorum conſilium, ad partes Heſperias abiit.

Quid de Athanaſio Iulius decreuit epiſcopus.
Caput 6.

VErùm Euſebius, eiuſq; conſortes, calumnias *Iulius põtifex*
in Athanaſium factas Iulio Romano Ponti- *Rom.*
fici deſtinauerunt. Qui eccleſiaſticã ſequens legem, etiam ipſos Romã venire præcepit, & venerabilem Athanaſium ad iudicium regulariter euocauit. Ille continuò euocatione ſuſcepta venit, calumniarum verò ſarcinatores Romã quidem profecti non ſunt, ſcientes facilè ſuũ poſſe capi mendacium. Sed videntes oues paſtore deſolatas, lupum ſuper eas pro paſtore conſtitue-
runt, id eſt, Gregorium, qui ſex annis beſtiis fe- *Greg. Alexãd.*
rocibus crudelius vſus, pœnam malitiæ ſuæ ſoluit, ab omnibus amariſſimè laniatus.

Quod Conſtans imperator partes fouerit Athanaſii. cap. 7. *An.do.346. Athanaſius queritur de Arianis.*

AThanaſius autẽ veniens ad Conſtantẽ, poſtquam Cõſtãtinus iunior fuerat bello defunctus:

ctus Arianæ cohortis cum gemitu referebat inſidias, & bellum contra Apoſtolicam fidē geſtū, patríſque eius nomen maximíque cōcilij ab illo celebrati mentionē faciebat, & quòd communi lege ſynodus roborata videretur. Hæc inſinuādo cum lachrymis, ad paternum zelum excitauit Imperatorē. Mox namque vt hæc audiuit, mandauit fratri monens vt paternæ pietatis inuiolabilem ſeruaret hæreditatem: cùm & ille pietate gubernando regnū, & Romanorū euiciſſet tyrannos, & gentes poſitas in circuitu ſubiugaſſet.

Conſtans pro Athanaſio.

SOCRATES.

De morte Alexandri Conſtantinopolitani Pontificis, & ordinatione apud orthodoxos Pauli, apud Arianos Macedonij. Caput 8.

EA porrò tempeſtate Conſtantinopolim altera, priore ſuperior, turba ex huiuſmodi cauſſa proceſſit. Alexander Cōſtantinopolitanæ Præſul eccleſiæ, poſt decertationem cum Ario terminatam ex hac vita exceſſit, epiſcopatus triceſimotertio, vitę anno nonageſimo & octauo, nullúmque in ſuum conſtituit locum, ſed mādauit vt vnū ex duobus quos ipſe nominaret, eligerent: Et ſi quidem vellent † docibilem ſimul & vitæ optimæ teſtimonio decoratū Paulū à ſe presbyterum ordinatū, virum quidem ætate iuuenem, ſed ſapientia ſenem, epiſcopum ſibimet ordinarent. Si verò ex habitu ſolummodo reuerentiæ eligere vellent, Macedoniū facerent, tunc diaconum exiſtētem, qui ætatę maior videretur. Ex hac cauſſa maior contentio pro epiſcopi ordinatione ſurrexit, eccleſiámque turbauit, cùm populus vtiq; in duas diuiſus eſſet partes: aliíq; defenderent Arianum dogma, alij verò Nicæni decreta concilij. Igitur donec Alexāder viueret, Homouſiani potiores erant Arianis, quia hi quotidie conuicti minuebantur. Cum verò Alexander obiiſſet, contentio turſus ex vtraq; parte commota eſt. Quapropter Homouſiani Paulū ordinauere pontificem, Ariani verò Macedonium. Et in eccleſia quidem Irenæ cognomine, quæ eſt vicina iuxta baſilicam Sophiam, Paulus eſt ordinatus, in quem potius Alexandri ſententia prolata videbatur.

Alexander Conſtantinopolitanus moritur.
An. do. 346.
† docendi facultate.
Paulus.
Macedonius.
Factiones Homouſianorum & Arianorum.
Irena Sophia.

Quod remoto Paulo Euſebius Nicomedienſis, Conſtantinopoleos inuaſerit epiſcopatum, & de Antiocheno cōcilio, & de ordinatione Euſebij in Alexandreiam & poſt eum Gregorij, & transformatione Nicæni concilij. Caput 9.

POſt paululum verò tēporis Imperator Conſtantinopolim veniēs, indignatus ob ordinationē factā Arianorū. Epiſcoporum autem conſtituto cōcilio Paulum quidem remoueri fecit: Euſebiū verò ex Nicomedia trāſferens Cōſtantinopolim, epiſcopum eſſe decreuit. Quo facto Antiocheiam profectus eſt Imperator. Euſebius itaq; nullo modo ceſſare patiebatur, ſed omnia commouebat donec ſuū propoſitū perduceret ad effectū. Egit ergo vt in Antiochia Syrię ſynodus fieret, ſub occaſione quidē dedicationis eccleſię quam pater Auguſtorū fabricari cœperat, & poſterius obitum Conſtantius decimo anno eius à tempore fundationis expleuerat in veritate A autem ad ſubuerſionem atque deſtructionē Nicæni concilij. Ad quā ſynodum conuenerunt ex ciuitatibus diuerſis epiſcopi nonaginta. Maximus tamē Hieroſolymitanus Macarij ſucceſſor nō affuit, cogitans quod ipſi poſſet ſubripi, vt in damnationē ſubſcriberet Athanaſij. Sed neque Iulius interfuit maximæ Romæ Pręſul, neque in locū ſuum aliquem deſtinauit, cùm vtiq; regula eccleſiaſtica iubeat, non oportere præter ſententiam Romani Pontificis concilia celebrari. Fit ergo ſynodus in Antiochia ſub præſentia Conſtantij principis, Cōſulatu Marcelli & Probini. Erat autem quintus annus mortis Conſtantini patris Auguſtorū. Præſidebátque tunc eccleſiæ Antiochenæ Flacillus ſucceſſor Euphronij. Fautores igitur Euſebij operæpretium iudicantes Athanaſio derogare, primum quidē calumniati B ſunt quaſi præter regulam egiſſet, quā tunc ipſi decreuerant, quoniā non ex ſententia cōmunis concilij epiſcoporum receperat ſacerdotiū, ſed ſibimet arrogādo in eccleſiam fuiſſet ingreſſus. Deinde quoniam eius aduentu turba generata, plurimi ſeditione ſint mortui: & quia aliqui ab Athanaſio cæſi, iudicibus dicerentur eſſe cōtraditi. Hac derogatione tunc habita cōſtituerunt epiſcopū in Alexādreia, primo quidē Euſebium cognomēto Emiſenū. Quo ordinato, & in Alexandreiam ire metuente, Gregorium fecerūt epiſcopū. His ita geſtis, transformauerūt fidē, nihil quidē culpantes Nicæni concilij, ſed principiū præbentes vt frequentibus cōcilijs alia ſubinde mutantes & recitantes, efficerent vt definitio fidei paulatim in Arianam vęſaniam relaberetur.

Euſeb. Nicomedienſis. Conſtantinopoli præficitur.
An. do. 346.
Concilium Antiochiæ 90. epiſcoporum.
Autoritas Rom. pont.
Athanaſius accuſatur ab Arianis.

C *Epiſtola Antiocheni concilij, & de fide, & bello Francico, & de Antiochia terræmotu. Caput 10.*

NOs neque ſequaces Arij fuimus, quomodo enim epiſcopi presbyterū ſequeremur? neque aliā quampiā fidem abſque expoſita antiquitus ſuſcepimus. Sed etiā nos examinatores & cognitores eius fidei facti ſumus: & iudicauimus potius quàm ſequuti ſumus. Didicimus enim ab initio credere in vnū Deū omniū, vniuerſorum intelligibiliū ſenſibiliúmque creatorē & prouiſorē, & in vnū filiū vnigenitū ante omnia ſecula exiſtentē, & cū ſuo genitore manentē, per quē omnia facta ſunt viſibilia & inuiſibilia, & qui in nouiſſimis tēporibus per bonā voluntatem patris deſcendit, & ex ſancta virgine Maria carnē aſſumpſit, & omnem voluntatē patris D ſui impleuit: paſſus eſt, & reſurrexit, & in cœlos aſcendit, in dextera patris ſedet, venturus iudicare viuos & mortuos, & rex permanet in æternū & Deus. Credimus & in ſpiritum ſanctū. Si autem adiiciēdū eſt, credimus & de carnis reſurrectione, & vita perpetua. Hæc in prima ſcribētes epiſtola ciuitatibus mittebāt. Sed pòſt paululum aliam in Antiocheia dictauerūt. Eodem tempore etiam rempublicam cōtigit valde turbari. Gens namque Frācorum circa Gallias conſtituta, Romanis erat infeſta. Tunc etiam terræmotus maximus in Oriente factus eſt, & præcipuè in Antiocheia, quæ anno iugiter eſt commota.

Fides Arianorum Antiochia.
Franci.
Terræmotus Antiochia.

Quomodo Gregorius Alexandreiam venerit, & inde fugerit Athanaſius, & quæ mala per Gregorium geſta ſint. Caput 11.

Syrianus. *vigil 4.* *Pſalmodia.*

INterea Gregorium deducebat in Alexandriā Syrianus magiſter militiæ, & cum eo armati milites, numero quinque millia, quibus etiam aderāt Arij ſectatores illic habitantes. Sed quomodo Athanaſius eccleſia pulſus, ne caperetur effugerit, arbitror eſſe dicendū. Erat enim veſpera, & populus in vigiliis obſeruans, ſperabatúrque futura Collectio. Inter hæc venit Magiſter militū, & circa eccleſiam per cohortes ſuos milites ordinauit. Athanaſius autem videns quę fierent, cogitauit ne propter ſe vlla lęſio populo proueniret. Et præcipiēs diacono vt compleret orationē, rurſus pſalmū fecit imponi. Cúmque conſonantia pſalmodiæ celebraretur, per vnam ianuam eccleſiæ egrediebantur omnes. Quo facto milites quidem ſine commotione ſteterunt. Athanaſius autem inter medios pſallentiū illæſus abſceſſit. Et hoc modo fugiens, Romā profectus eſt. Porrò Gregorius Alexandrinæ tunc præſedit eccleſiæ, Alexandrinorum verò plebs non ferēs quod erat geſtum eccleſiam quę Dionyſij nuncupatur, incendit.

Quod mortuo Euſebio Paulus in eccleſiam rurſus introductus ſit, & ab Arianis Macedonius cōſtitutus. Caput 12.

Iulius pontif. Ro. iudex in cauſſa Athanaſii. *Euſebii mors.* *Paulus reducitur Conſtantinopolim.* *Vrſatius Valens.*

EVſebius autem legationem miſit ad Iulium Romanæ vrbis epiſcopum, rogans vt cōtra Athanaſium iudex eſſet. Sed quæ de Athanaſio decreuerat Iulius Euſebius non occurrit vt cognoſceret, quia dum paucum tēpus vixiſſet poſt concilium, vita priuatus eſt. Quapropter Conſtantinopolitæ Paulum rurſus in eccleſiam introduxerunt. Idem & Ariani in eccleſia, quæ nunc dicitur Pauli, ordinauere Macedonium. Et hoc gerebant fautores Euſebij ſucceſſoréſque præſumptionis, id eſt, Theogonius Nicænus, Maris Chalcedonenſis, Theodorus Heracliæ, & reliqui. Sed Vrſatius & Valens hæretici, poſtea libellum pœnitentiæ Iulio offerentes epiſcopo, & conſentientes ὁμοούσιος verbo, communicare meruerunt.

Quomodo Hermogenes magiſter militum, volens Paulum eccleſia pellere, à populo ſit peremptus, quæ vindicta proceſſerit. Caput 13.

Paulus pellitur Conſtantinopoli. *Hermogenes Mag. militum occiditur.* *Franci. Germani. Conſtantius Imp priuat. Conſtantinopolitanos frumentariis ſtipendiis.*

INterea propter Macedonium ingēs pręliorū flamma ſurgebat, & inteſtinū bellū Chriſtianorum in ciuitate multi ſanguinis effuſione pullulabat. Quod cū audiſſet Cōſtantius Antiochiæ poſitus Imperator, Hermogeni magiſtro militū Thraciarū iniunxit, vt Paulū eccleſia pelleret. Qui Conſtantinopolim veniens, maximas turbas cōmouit, cogēs vt pelleretur epiſcopus. Facta autē ſeditione, populus erat paratus ad vltionem. Cumque Hermogenes inſiſteret vt militari manu expelleret Paulum, accenſus populus (vt fieri ſolet in talibus) irrationabiliter ei reſiſtebat, eiuſque domum incendētes, ipſúmque trahentes interemerunt. Hæc geſta ſunt cōſulatu Conſtantij tertio, & ſecūdo Cōſtantis. Quo tēpore Conſtās quidē Francos Romanorū ſubiecit imperio. Conſtantius autem de interitu Hermogenis acturus ab Antiochia veredis Cōſtantinopolim venit, & Paulum quidē expulit ciuitate, vrbē verò damno multauit, auferens ei frumēti à ſuo parte collati vltra quadraginta milia modiorum, quæ quotidie frangebātur. Nam penè octoginta milia per dies ſingulos, vrbe Alexandria mittente, primo miniſtrabantur. Hoc itaque facto Macedonium diſtulit ſtatuere vrbis epiſcopum. Iraſcebatur enim etiam illi, non ſolùm quia præter ipſius voluntatem fuerat ordinatus, ſed quia propter ſeditiones inter eum Paulúmque factas, plurimi perierant, ſimul & magiſter militum fuerat interemptus. Permittēs ergo eum Miſſas facere in eccleſia in qua fuerat ordinatus, denuò eſt profectus in Antiochiam.

Quod Gregorius ab Alexandria remotus, & Georgius Arianus illuc fuerit euocatus. Caput 14.

Gregorius Alexandri. Georgius Cappadox recipitur.

ARiani præterea Gregorium remouentes ab Alexandria tanquam odioſum, & quia propter eum factum fuiſſet incendium, necnon & quia minus ipſorum foueret errorem, euocauerunt Georgium Cappadocem hominem Arianę væſaniæ.

SOZOMENVS.

Athanaſio Paulo & aliis orthodoxis epiſcopis Romæ poſitis quid Orientalibus Iulius Romanus ſcripſerit. Caput 15.

Athanaſius. Paulus. Marcellus. Aſclepas. Quintianus. Lucianus. Romana ſedis dignitas. Iulius pont. Ro. Orientalibus ſcribit.

IGitur Athanaſius relinquens Alexandream, Romam profectus eſt. Cōtigit autem eodem tempore etiam Paulum Conſtantinopolitanum Pontificem illuc vnà concurrere. & Marcellum Ancyræ, Aſclepámque Gazæ. Qui dum Arianis eſſet aduerſus, calumniam paſſus ab his, quaſi ſubuertiſſet altare, damnatus eſt. Pro quo Gazæorum eccleſia Quintiano committitur. Lucianus autem Hadrianopolites epiſcopus, ob aliam accuſationem eccleſia ſua priuatus, degebat in vrbe Roma. Cognoſcens ergo Romanus epiſcopus crimina ſingulorū, & omnes Nicæno concilio concordare comperiens eos in cōmunionem ſuſcepit, tanquam omniū curam gerēs, propter ſedis propriæ dignitatē. ſingulíſque reddidit ſuas eccleſias, & Orientalibus ſcripſit epiſcopis, culpans quod nō rectè tractaſſent viros inculpabiles de ſuis eccleſiis eos expellentes, & quod conſtitutiones Nicæni cōcilij minimè obſeruarent. Quorum paucos ad certam diem ſibimet adeſſe præcepit, vt coram eis oſtenderet iuſtum ſe ſuper illis protuliſſe decretum. Et deinceps non ſe paſſurum interminatus eſt, niſi ab huiuſmodi turbis & nouitate ceſſarent. Et ille quidem hæc ſcripſit. Athanaſius autem, & Paulus epiſtolas Iulij Orientalibus epiſcopis miſerunt, & ſinguli eorum ſuas ſedes adepti ſunt.

Quid Orientales Iulio reſcripſerint. Caput 16.

An. do. 346. *Romana eccleſia.*

VErùm Pontifices Orientis grauiter hoc ferentes, & in Antiochia congregati Iulio reſcripſerūt epiſtolam, ornato quidem ſtilo compoſitam, ironia verò maximè plenam, & nō ſine interminationis qualitate cōfectam. Fatebantur enim circa omnes Romanorū eccleſiā eſſe munificā, veluti quæ apoſtolicā haberet curā, & antiquitus mater pietatis exiſteret, licet ab Oriēte

ad eam prædicatores dogmatis aduenißent. Se A verò non propterea ſecundo loco habétes exiſtimabant, eo quòd non magnitudine aut multitudine ahundarent eccleſiarum, cnm vitæ qualitate non cederent: crimenque Iulio imponebant, eo quòd Athanaſij ſectatoribus communicaſſe videretur, & tanquam ipſorum concilio contumelias irrogaſſet, eorúmque ſententiam, deſtrnxiſſet: & veluti iniuſtum eius ſactum, eccleſiaſticíſque ſanctionibus diſſonans arguebát. His its conſcriptis addiderunt, quod ſi ſuſciperet Iulius damnationem ab ipſis factam, & oedioatos epiſcopos in damnatorum locũ firmaſet, pacem cum eo & communiooem haberent. Si verò placitis ipſorum reſiſteret, contraria celebrarent: quippe cùm Orientales epiſcopi non reſtitiſſent, cum Nouatus à Romana pelleretue eccleſia. De his autem quæ præter cũmune placitnm de concilio Nicæno geſſerant, oihil ei reſcribere maluerunt.

SOCRATES.

Quid Athanaſio Alexandreiam remeante prouenerit. Caput 17.

Ariani quidam apud Alexandreiam ſuffocati.

HÆc itaque Orientales epiſcopi Iulio Romano Pontifici reſcripſerunt. Cùm verò Athanaſius Alexandreiam fuiſſet ingreſſus, cõpreſſio populi partis Gregorij, qui illic fuerat ordinatus epiſcopus, vehemens facta eſt. Et ex hoc dicebant turbas & neces hominum prouenisſe, & huiuſmodi crimina in Athanaſium velut autorem ſceleris referebant: cùm hæc in certaminibus frequenter eueniant. Oh quam cauſam Sabinus Macedonianæ Præſul hæreſeos, Athanaſium frequenter accuſat. Qui ſi cogitaret quãta mala contra Athanaſium & Homouſianos Ariani geſſerint: aut quanta concilia propter eum celebrata ſint, aut quanta cõtra omnes eccleſias Macadonius hæreſiarches geſſerit, erubeſcens fortè tacuiſſet.

Sabinus Athanaſiũ traducit.

Macedonius hæreſiarches.

Quomodo Paulus denuò Conſtantinopoli ſit expulſus, & quæ neces introducto in eccleſiam Macedonio ſint facta. Caput 18.

Paulus è Conſtantinopoli pellitur.

† Mandatũ ſuum.

COnſtantius igitur Imperator in Antiochia degens, cum audiſſet rurſus Paulum Conſtantinopolitanam recepiſſe ſedem, iratus † ſacra ſua miſit ad Philippũ, qui tunc habebat maximam inter alios Iudices poteſtatem, & poſt principem ſecundus appellabatur: vt Paulũ eccleſia pelleret, & Macedoniũ introduceret. Præfectus autem Philippus ſeditionem populi metuens, arte eſt vſus aduerſus Paulum Et viſionẽ quidem principis celauit ſimulans autem publicum ſe habiturum eſſe tractatum, proceſſit ad Thermas vocabulo Zeuxippi: quo etiam cũ honore quaſi neceſſario vocauit Paulum. Cúmq; veniſſet, repentè Præfectus † ſacra monſtrauit Imperatoris, & epiſcopus quidem illic iniuſtam ſententiam patienter tulit. Porrò Præfectus metuens multitudinis impetum quæ ibi conuenerat, propter timoris famam, vnam feneſtram Thermarum iuſſit aperiri, per quam ad palatiũ ductus Paulus, & miſſus ad nauẽ ad talia paratã, A velociter ductus eſt in exilium Iuſſítque Præfectus vt Theſſalonicæ ſeruaretur, ex qua Paulus fuerat oriundus, vt illic liberè viueret, & in aliis Illyrici ciuitatibus, non tamen vt ad partes Orientis accederet. Hoc itaque modo Paulus inopinato de eccleſia pulſus eſt. Philippus autem à Thermis ad eccleſiam properabat, cũ quo Macedonius, reſidens in vehiculo cum Præfecto ſimul & militibus armis indutis. Hoc facto terror populum apprehendit, & ad eccleſiam concurrerunt vniuerſi ſimul Homouſioi & Ariani. Cũque Præfectus cum Macedonio ad eccleſiã peruéniſſet, & populum & milites irrationabilis timor inuaſit. Cumque eſſet ingẽs multitudo, nec poſſet introire Præfectus, milites cœperunt populum violenter impellere, & cùm propter anguſtiam loci cedere non poſſent, putantes eos milites ſibi velle reſiſtere, euaginatis gladiis in eorum necem graſſabantur. Tunc ergo (ſicuti B fertur) perempti ſunt circiter tria millia centum & quinquaginta. Alij à militibus interfecti, alij verò compreſſione ſunt mortui his actis. Hac via Macedonius tanquam nihil mali gerens ſed veluti mundus & innocens à Præfecto magis quàm eccleſiaſticis regulis, traditum ſibi recepit epiſcopatum: tãtiſque necibus ipſe & Ariani eccleſiæ iura tenuerunt. Hoc tempore Imperator maiorem eccleſiam fabricabat, quæ nũc Sophia vocitatur, & eſt copulata eccleſiæ, quæ dicitur Irene, quam pater Imperatoris, cùm eſſet prius modica, ad pulchritudinem magnitudinemque perduxerat: quæ modo velut ſub vno circuitu contineri noſcuntur.

Paulus exulat

Thermæ Zeuxippi.

† Mandatum

Macedonius in eccleſiam deducitur.

Supra 3000. interficiuntur.

Sophia, opus Conſtantij. Irene.

C

Denuo de calumniis contra Athanaſium. Caput 19.

Calumnia in Athanaſium.

INterea contra Athanaſiũ alia machinatio concinnata eſt. Eccleſiæ nanque Alexãdrinorum Auguſtorum pater erogando pauperibus frumenta donauerat: quæ dixerunt Athanaſiũ vendere, & ſuis vtilitatibus applicare. Quod Imperator credens, eum iuſſit occidi. Hoc ſentiens Athanaſius, latenter aufugit. Tũc igitur Iulius Romanæ vrbis epiſcopus, cognoſcens Arianorum inſidias aduerſus Athanaſium machinatas, poſtquam Euſebij ſuſceperat literas, euocauit Athanaſium, cùm audiſſet locum vbi erat abſconſus. Inter hæc ſuſcepit etiam literas Ægyptiorum epiſcoporum, aſſerentium falſa eſſe quæ contra D Athanaſium dicebantur. Quo facto Iulius reſcripſit eis qui fuerant in Antiochia congregati, culpans eos primum de iniuriis literatũ deinde cur ſe ad ſynodum ſuam non vocaſſent canonibus nimirum iubẽtibus præter Romanum nihil decerni Pontificem: inſuper quod latenter corrũperent fidem: & quod Tyri geſta per ſubreptionem fuerint & arte compoſita: & quia contra ius ex vna parte confecerint monumenta geſtorum, referens id ad falſitatem de Arſenio concinnatam. Epiſtolas ipſas ponere, propter faſtidium longæ lectionis omiſi Poſt modicum verò tempus, Paulus à Theſſalonica ſimulans ſe habere iter ad Corinthum, in Italiã venit, & vnà cum Athanaſio cauſam ſuam Imper. Conſtanti indicauit.

Iulius Athanaſium ad ſe vocat.

Autoritas Romani Põt.

SOZOMENUS.

De legatis Orientalium epiſcoporum ad Conſtantem miſsis pro his quæ geſſerant. Caput 20.

† Neropolit. Narciſſus Theodorus, Marcus, in Italiam mittuntur.

IMperatot autem fratri ſuo Conſtantio ſcripſit, vt aliquos Orientalium epiſcopotum ſatisfacturos de quorundam damnatione mitteret. Quapropter eligunt tres, Narciſſus † Irenopolites Cilix epiſcopus, Theodorus Heracliæ Thraciæ, & Marcus Arethuſæ Syriacæ. Qui venientes ad Italiam, facta propria vindicabãt, nitentes Imperatori perſuadere Orientalis concilij iuſtam eſſe ſententiam. Cumque fidei ſuæ cõfeſſionem exigerétur, fidem quidem Antiochiæ eapoſitam, celauerunt. Aliam verò conſcribẽtes confeſſionem obtulerunt, multum tamen à Nicæno concilio diſſonantem. Videns autẽ Conſtãs iniuſtè grauatos homines, nec crimina fuiſſe vera, pro quibus dicebantur à communione ſuſpenſi, ſed id factum propter diſſonãriam fidei, cùm ſatisfacere nequiuiſſent pro quo venerant, remiſit eos ad propria. Poſt tres autẽ annos rurſus Orientales epiſcopi Occidentalibus aliam epiſtolam miſerunt, quam Multorum verſuum nominauere conſcriptionẽ, eò quòd vltra priores prolixo eloquio confecta videretur. In qua de ſubſtantia quidem dei nullam fecere mentionem. Eos autem qui dicunt ex non exiſtentibus Dei filium, aut ea alia eſſentia & non ea Deo, & quia fuerit aliquando tempus aut ſeculum, quãdo non erat, abdicarunt. Porrò Eudoxiam Germaniciæ epiſcopum, Martyrium atque Macedonium baiulos epiſtolarum, Occidentales noluerunt ſuſcipere ſacerdotes, dicentes dogmata Nicæna ſufficere, & nihil vlterios oportere tractari. Cúmque Conſtans à fratre petẽs, vt Athanaſius ſuam reciperet eccleſiam, reſiſtentibus hæreticis nihil impetrare potuiſſet, tunc Athanaſius & Paulus adeuntes popoſcerunt fieri ſynudum, eò qoòd pro defeoſione rectorum dogmatum expulſi probarentur.

Orientales conſubſtantialitatem negant.

Eudoxius. Martyrius. Macedonius.

THEODORITVS.

Quod Conſtans fratrem pro fide monuerit, & quod Cõſtantius Sardicæ concilium conuocari præcepit. Caput 21.

QVod audiens Conſtans, ſcripſit fratri, monens vt paternæ pietatis inuiolatã ſeruaret hæreditatem, cum & ille imperium gubernãdo & Romanorum tyrãnos euiciſſet, & in circuitu gẽtes Barbaras ſubiugaſſet. His literis motus Cõſtantius, præcepit Sardicæ (quæ eſt ciuitas Illyrici) & Orientales & Occidẽtales cõuenire Põtifices. Multi ſiquidẽ etiam alij caſus medicinam ſynodicam requirebãt. Nã & Paulum Conſtantinopolitanæ vrbis epiſcopũ, pro rectis dogmatibus, Ariani ad periculum mortis vſq; perduxerant, tanquã ſeditionis autorem, & alia quædã adiecerant quæ calũniatoribus ſunt amica. Quẽ tamẽ tunc populus Sardicam propter inimicorum inſidias abduci nõ eſt paſſus. Paulò poſt autem defuncto Conſtãte, flectentes Ariani leuiſſimã principis voluntarẽ, & à regia ciuitate pellentes Paulum, eum ad ciuitatulam Cucuſenam (quæ tunc erat Cappadociæ, nũc verò ſecundæ Armeniæ) trãſtulerunt. Sed non ſatis eſt in hoc

Sardicam concilium indicitur.

πόλις ἰλλυρικῆ τῶ δακικῶν ἔθνους τρίπολις.

Paulus Cucuſum tranſlatus, paulò poſt occiditur.

cuncta turbantibus, vita Pauli mirabilis, licet in ſolitudine conſtituti. Mittentes enim miniſtros necis, eum morti violentiſſimæ tradiderunt. Et hoc beatus Athanaſius refert in Apologia propriæ fugæ, ita dicens:

Athanaſii relatio de nece Pauli Conſtantinopolitani Pontificis. Caput 22.

EPiſcopum namque Cõſtantinopoleos Paulum perſequentes atque inuenientes, palàm ſuffocandum eſſe cenſuerunt in Cucuſo Cappadociæ, autorẽ habentes Philippum Præfectum. Erat enim eorum hæreſeos tunc patronus, & conſiliorum miniſter iniquorum. Huiuſmodi enim crudelitates blaſphemia Arij protulit. Cõtra vnigenitum namque inſaniunt miniſtri præſumptionum eius. Hoc itaque modo Paulo defuncto, imò magis ad cæleſtia regna perducto, Macedonium ſtatuerunt epiſcopum quaſi conſectatorem ſuum quoniam proximè ſancto ſpiritui blaſphemabat. Sed paulò poſt expulerunt & eum, dum creaturam non confiteretur eum quem filium ſacræ ſcripturæ dicũt. Quapropter damnatus ab illis, hæreſis propriæ autor apparuit conſubſtantialem quidem nec ille patri filium eſſe dicens, ſimilem tamen per omnia genitori ducens, creatum verò Spiritum apertè denominans. Hæc itaque non multo poſt (ſicuti diximus) acta ſunt.

Philippus Præfectus.

Macedonius propellitur.

SOCRATES.

De conuentu epiſcoporum in Sardicenſe concilium. Caput 23.

VNdecimus autẽ annos erat ab obitu patris duorum Auguſtorum. COSS. verò tunc fuere Ruffinus & Euſebius, quando celebratum eſt Sardicenſe cõcilium. Ex Heſperiis ergo partibus conuenerũt epiſcupi quaſi trecenti, ſicut Athanaſius ait. Ex Orientalibus ſex & ſeptuaginta tantummodo, ſicut Sabinus dicit. Inter quos annumerabarur & Iſchyras tanquã Mareotis epiſcopus. quem damnatores Athanaſij in epiſcopum huius prouinciæ prouexerant. Excuſauerunt ſe etenim alij per infirmitatem corporis: alij anguſtas inducias accuſantes, & ob hoc Iulium Romanum culpãtes epiſcopum: cũ vtique ante annum & ſex menſes ſynodus fuerit prædicata, & Athanaſius Romæ degeret, expectans iudicium ſynodale. Cùm ergo Sardicæ Orientales conueniſſent, ad aſpectum Occidẽtalium venire nolebant, dicentes, non aliter ſe ad verba venturos, niſi ſuo collegio Athanaſiacos & Paulianos expellerent. Cumque Protogenes Sardicẽſis epiſcopus, & Oſius Cordubæ Hiſpaniæ non paterentur à concilio ſe ſubmoueri Pauli defenſores & Athanaſij, illi repentè diſceſſerũt. Et veniẽtes ad Philippopolim Thraciæ, ſeorſum facere concilium, & apertè iã Conſubſtantialitatẽ anathematizauerũt. Et ſectã inæqualis ſubſtantiæ epiſtolis ſubſcribentes, vndiquaque miſerunt. Qui autem in Sardica conuenerant, primum quidem horum damnauere væſaniam, deinde accuſatores Athanaſij dignitate priuauerunt. Et † terminum fidei Nicænæ corroborantes, & tractatũ de diuinæ ſubſtantiæ

An. do. 350.

Orientales.

Hæreſis inæqualis ſubſtantiæ.

Definitionem.

inæqualitate reſpuentes, Conſubſtantialitatem apertiùs tradiderunt, etiam ipſi vndiquaque ſcripta propria mittentes. Ex vtraque ergo parte arbitrati ſunt rectè ſe facere, Orientales quidem eò quod à ſe damnatos illi ſuſciperent, Occidẽtales autem quoniam ante cognitionem damnatores effugerant: & quoniam hi quidam Nicænam ſeruabant fidem, illi verò eam adulterare præſumpſerant. Reddiderunt ergo locũ Paulo & Athanaſio, necnon & Marcello Ancyræ Gallatiæ, qui dudum (ſicuti iam dictum eſt) fuerat condemnatus.

THEODORITVS.

Literæ Sardicenſis concilii ad vniuerſos epiſcopos. Caput 24.

An. do. 350. Sardicenſis concilii literæ.

QVæ verò Sardicæ geſta ſint, concilij literæ clariùs edocebũt quas propter modũ explanationis huius ſcripturæ interponere nõ omiſi.

SANCTA SYNODVS DEI GRATIA SARDICÆ

cõgregata ex vrbe Roma, Hiſpaniis, Galliis, Italia, Campania, Calabria, Aphrica, Sardinia, Pannonia, Myſia, Dacia, Dardania, altera Dacia, Macedonia, Theſſalia, Achaia, Epiris, Thracia, Rhodope, Aſia, Caria, Bythynia, Helleſponto, Phrygia, Piſidia, Cappadocia, Ponto, Cilicia, altera Phrygia, Pamphylia, Lydia, inſulis Cycladibus, Ægypto, Thebaide, Lybia, Galatia, Palæſtina, & Arabia, vniuerſis epiſcopis & comminiſtris S. & Apoſtolicæ eccleſiæ dilectiſſimis fratribus in domino S.

MVLTA quidem ac ſæpius Arianam veſaniam ſequentes præſumpſerunt aduerſus Dei ſeruos, & rectã fidè cuſtodientes. Adulterã namque doctrinam proponẽtes, orthodoxos expellere ſunt conati: & in tantum inſurrexerunt aduerſus fidẽ, vt neque auditus deo amabiliũ lateret Imperatorũ. Igitur gratia dei cooperãte, etiã ipſi piiſſimi principes ex diuerſis nos prouinciis & ciuitatibus colligẽtes, ſanctũ hoc conciliũ in Sardicẽſium celebrari vrbe præceperunt, vt ablata omni diſcordia, & omni perfidia procul expulſa, ſola Chriſti pietas apud omnes inuiolata ſeruetur. Venerunt enim Orientales epiſcopi à piiſſimis Imperatoribus inuitati, præcipuè propter famã quæ de chariſſimis noſtris fratribus & comminiſtris fuerat diuulgata, id eſt, Athanaſio Alexandrino, & Marcello Ancyræ Galatiæ, & Aſclepa Gazæo, forſan etiam ad voſipſos detractiones huiuſmodi peruenerunt, quomodo etiã noſtras aures ventilare conati ſunt, vt ea quæ cõtra innocẽtes referunt, vera eſſe credãtur, & iniqua hæreſeos celetur opinio. Sed hæc diutius facere permiſſi nõ ſunt. Etenim Præſul eccleſiarum dominus eſt, qui pro his & pro vniuerſis mortem ſuſtinuit, & per eas aſcenſum ad cœlos nobis omnibus condonauit. Pridem itaque Euſebius, & Maris, & Theodorus atque Theogonius, Vrſatius, & Valens, & Minophãtus, & Stephanus ſcripſerũt Iulio cõminiſtro noſtro eccleſiæ Romanæ Põtifici cõtra prædictos cõſacerdotes noſtros, id eſt Athanaſiũ epiſcopũ Alexãdriæ, & Marcellum epiſcopum Ancyrę Galatiæ, & Aſclepham Gazæ. Scripſerũt quoque ex aliis

Athanaſius. Marcellus. Aſclepas.

Iulius Pont. Romanus.

A partibus epiſcopi, teſtimoniũ perhibentes puritati Athanaſij conſacerdotis noſtri, & ea quæ ab Euſebio & cõſectatoribus eius geſta ſunt, nihil aliud quàm mẽdaciis & calumniis plena eſſe aſfirmantes. Cũ vtique euocati à chariſſimo & cõſacerdote Iulio, & nõ occurrentes (ſicut ſcriptis eiuſdẽ epiſcopi Iulij cõprobatur) apertè videãtur calumniatores exiſtere. Nam ſi de geſtis cõtra eos habitis præſumpſiſſent, non cunctarentur occurrere. Veruntamen etiã ex his quæ fecerunt in hoc ſancto magnóque concilio, eorum machinatio euidenter apparet. Venientes enim in Sardicenſium ciuitatẽ atque videntes fratres noſtros, Athanaſium, Marcellum, Aſclepam, & cæteros ad iudiciũ accedere timuerunt. Et nõ ſemel, nõ ſecundo, ſed etiam frequenter citati, B vocationibus obedire noluerunt: congregatis videlicet in concilio Oſio longæuo (qui propter ætatẽ, atque confeſſionẽ, tantúmq; laborẽ omni honore dignus apparuit) & reliquis, ſuſtinentibus & inuitãtibus eos ingredi iudicium, vt quæ contra abſentes cõſacerdotes diffamauerãt atq; conſcripſerant, præſentes oſtẽderent. Sed (ſicuti prædiximus) euocati nõ venerunt, vt etiã in hoc calumniam propriam oſtenderent: & quodammodo reſpuendo iudiciũ, inſidias ſuas & molimina proclamarent. Nam qui de ſuis dictis confidunt, etiam ad faciẽ probare nõ fugiunt. Quia verò non occurrerunt, nullum de eis ignorare confidimus (ſi forſan rurſus illic quicquã machinati voluerint) quod nihil habẽtes quo poſſint C conſacerdotes noſtros arguere, abſentibus detrahunt, præſentes effugiũt. Fugerũt enim (chariſſimi fratres) non ſolũ propter calumniam aduerſus iſtos inſtructam, verũ quia ſuos pro diuerſis criminibus accuſatores occurriſſe viderunt. Proferebãtur enim vincula & catenæ. Venerant homines ab exilio & cõſacerdotes, necnõ cognati pariter & amici eorum, qui propter eos mortui dinoſcuntur. Et quod eſt admirandum aderant epiſcopi, quorum vnus quidẽ catenas geſtabat & vincula, quibus vinctus fuerat propter eos. Alij verò eorum inſidiis mortẽ ſibi teſtabãtur inflictam, quia ad tantam ſuperbiam ſunt perducti, vt etiam epiſcopum occidere conarentur: quẽ niſi fuga liberaſſet, obierat. Venit enim conſacerdos noſter beatus Theodulus, fugiens eorũ molimina, quibus fuerat iuſſus occidi. Alij verò gladiorum vulnera demonſtrabãt: D alij famem ſe ab eis paſſos ingemiſcebãt, & hæc non quilibet homines teſtabãtur, ſed omnes eccleſiæ pro quibus hi qui occurrerunt, & qui legatione fungebãtur, inſinuabãt violentiarũ peſtes, armatos milites, populos cum fuſtibus, iudicum terrores, falſarũ literarum obiectiones. Lectæ ſunt enim literæ Theogonij cõtra conſacerdotes noſtros, Athanaſiũ, Marcellũ & Aſclepam, vt etiam Imperatores mouiſſe viderentur. Quas literas diaconi Theogonij vulgauerunt, ſuper hæc autẽ virginum nuditates, eccleſiarum incẽdia, carceres cõtra ſacerdotes noſtros adhibitos. Quæ omnia prælia nõ niſi pro deteſtabili Arianorum hæreſi commiſiſſe noſcuntur. Quiſquis enim eorũ reſpuiſſet ordinationem atque communionẽ, his neceſſario ſubdebatur iniuriis. Cõſpicientes igitur facinorum ſuorum anguſtias, confuſi receſſerunt. Et vlterius hæc nõ va-

Oſius Cordubenſis.

Theodulus.

lentes abſcondere, in Sardicenſium venetũt vrbem, vt per aduenium ſuũ quaſi talia ſe nequaquam perpetraſſe monſtrarent. Videntes autem quibus calumnias irrogauerant, & oppreſſos à ſe ſimul accuſatores, & increpationes præ oculis ſuis habẽtes, euocati ad iudicium ingredi neqoiuerunt. Athanaſio quippe, Marcello, & Aſclepa, noſtris cõſacerdotibus fiducialiter agẽtibos, & valde ingemiſcentibos, & imminẽtibus atque prouocãtibus eos, & promittẽtibus, non ſolum ſe calumnias euidenter oſtendere, ſed etiã quæ io eorũ eccleſias deliquiſſent: illi verò tãto conſcientiæ terrore conſtricti ſunt vt fugerẽt, & per fugam ſuas calumnias aperirent delictáque ſua iudicij declinatione faterentur. Et licet non ſolum ex prioribus, ſed etiam ex iſtis malitia eorum atque calumniæ pateſiant, tamen vt neqoe per ſugã occaſionẽ alterius iniquitatis accipiãt, cotauimus cootra veritatem facta eorum molimina examinare. Et hoc propoſito, ex his quæ F geſta ſunt eos calumniatotes inoenimus, & nihil aliud niſi aduerſus cõſacerdotes noſtros inſidias inſtitutas.

Arſenius.

Nam Arſeniom, qoem dicebant ab Athanaſio peremptũ, bic viuit, & inter viuẽtes cõmorari dignoſcitur, ex qoo etiã alia probantur eſſe cõficta. Quod verò etiam calicẽ diuulgauerunt fractum à Macario Arhanaſio preſbytero, teſtati ſunt qui de Alexandreia & Mareote venerunt, nihil tale fuiſſe geſtum.

Iulius Pont. Romanus.

Sed enã epiſcopi Ægypti Iulio conſacerdoti noſtro ſcribentes, valdè affirmabant, quod neque ſuſpicio fuiſſet huiuſmodi. Proinde dixerunt monumẽta aduerſus eos confecta quæ tamen probatum eſt ex vna parte celebrata: in quibus geſtis pagani examinabãtur, & Catechumeni: ex quibus vnus catechumenus inquiſitus, ait intus ſe fuiſſe quãdo Macarius venerat ad eundem locum. Alter autem interrogatus, dixit illum famoſiſſimom

Iſchyras.

Iſchyram tunc ægrotaſſe, & in cellula iacuiſſe, vt ex hoc appareat nihil geſtum ex omnibus ſacramentis, eò quòd & catechumeni intus fuiſſent, & Iſchyras non adeſſet, ſed iaceret ægrotus. Is namque malignissimus Iſchyras mẽtitus, quod Athanaſius quoſdam ſacros incendiſſet libros, illo tempore ægrotaſſe declaratus eſt, quando Macarius ibi fuit. Vnde etiam ex hoc calomniator apparuit. Denique pro huiuſmodi calumnię mercede dederunt Iſchyræ nomen epiſcopi, qui neque preſbyter fuerat aliquãdo. Duo namque preſbyteri qui cum Melitio aliquando degebãt, & poſtea à beato Alexandro epiſcopo ciuitatis Alexandrinæ ſuſcepti ſunt, & cum Athanaſio conſtitnti, teſtati ſunt nunquam illum preſbyterum fuiſſe Melitij, neque habuiſſe Melitium in Mareote eccleſiam vel miniſtrũ: & qui penitus nec preſbyter fuerat: nunc eum velut epiſcopum produxerunt, vt eo nomine in ſuis calumniis terrere viderẽtur auditores. Lectæ ſunt enim & literæ conſacerdotis noſtri Marcelli, & inuenta eſt Euſebij ſimiliúmq; nequitia. Nam ea quæ veluti querimoniam faciens Marcellus dixit, hæc tanquam ipſe confirmaret accuſauerunt. Hęc ergo ſunt lecta, & reliqua, & præcedentes pariter quæſtiones rectáque huius viri fides inuẽta eſt. Nõ enim à ſancta Maria ſicut iſti cõfirmabant, dedit deo verbo principium, neqoe finẽ habere aſſeruit eius imperium, ſed regnum eius & ſine E principio & ſine termino eſſe cooſcripſit.

Aſclepas.

Aſclepas autem comminiſter obtulit monimẽta Antiochiæ confecta ſub accuſatorum præſentia, & Cæſarienſis Euſebij, & ex ſententia iodicantiom epiſcoporum ſe oſtendit innoxium. Rectè ſiquidem (ô chariſſimi fratres) euocati frequẽter, obedire noluerunt, rectè qooque fugerunt. Cõſcientia nanqoe ſua perterriti per fugas ſuas calumnias indicarunt: & quæ præſentes accoſatores ſuper eis dixerant, etiam probauerunt. Ad hæc autem etiam eos qui dudum accuſati propter Arianam hæreſim fuerant & proiecti, non ſolum ſoſceperunt, ſed etiã in maiori ordine poſuerũt, diaconos ad preſbyterium promouẽtes, preſbyteros ad epiſcopatũ, non ob aliud niſi vt impietatem ſeminare & dilatare poſſent, & fidei corrumpere pietatem, ſont autẽ horum principes, Euſebius, Theodorus Heracliæ, Narciſſus Neroniadis Ciliciæ, Stephanus Antiochiæ, Georgius Laodiciæ, Acacius Cæſareiæ Paleſtinæ, Minophãtus Epheſius, Vrſatius Sigiduni, Valẽs Murſiæ Pannoniæ. Iſti namq; conoeniẽtes, cum Orientalibus nõ ſinebant eos nec io ſanctũ cõcilium ingredi, nec omninò accedere ad eccleſiã Dei. Et venientes in Sardicam cõciliabula apud ſemetipſos per loca ſingula faciebãt, & acta quędã cum terroribus concinnabant, vt nihil penitus ad iudicium perueniret, neque ſanctũ poſſemos celebrare conciliũ. Hæc omnia cognoſcere potuimus à cooſacerdotibus noſtris, Macario Palæſtioo, & Aſterio Arabiæ, qoi cum eis venerant, & ab eorum perfidia receſſerant. Hi namq; ad ſanctum concilium venientes, violentiã quã paſſi ſunt narrauerunt, nihil dicentes apud eos agi rectum: inſuper adiicientes, quod quũ eſſent G rectæ fidei, prohibiti fuiſſent ab eis ad hæc loca venire, & propter interminationem vix ab eis diſcedere potuiſſent. Ob hanc cauſſam Sardicen venientes, in vna domo cuncti manſeruot, neq; breui tempore à ſe recedere patiẽtes. Quia verò tacere non decuit, nec ſine vindicta relinqoere calumnias, vincula, neces, vulnera, concinnationes falſarum epiſtolarũ, verbera, nuditates virginum, exilia, deſtructiones eccleſiarũ, incendia, migrationes à minoribus ciuitatibus ad maiores eccleſias, & præ omnibus aduerſus rectã fidẽ nunc Arianã væſaniam per eos crudeliter inſurgentem, propterea chariſſimos quidẽ fratres noſtros & cõminiſtros Athanaſium Alexãdrinæ ciuitatis epiſcopum, & Marcellum Ancyræ Galatię, & Aſclepam Gazę, commioiſtraotes H Chriſto innoxios & puros eſſe decreuimus, ſcribentes ad vnioſcuiuſque parœciam, vt ſingolarũ eccleſiarum populi cognoſcentes ſui epiſcopi puritatem eum ſe epiſcopum & habere & ſperare cognoſcant: Eos autem qoi in eorum eccleſias luporũ inſtar ingreſſi ſuot, id eſt, Gregoriũ in Alexãdreia, Baſilium in Ancyra, Quintianũ Gazę, nec epiſcopos oominaodos, oec Chriſtianos, nec quamlibet penitus cum eis habendam eſſe communionem, nec eorum literas habendas, neque ſcribendum eis. Theodorum verò Heraclię Europę, & Narciſſum Neroniadis Cilicię, Acacium Cæſareæ Palæſtinæ, & Stephanum Antiochiæ, Vrſatium Sigidini Myſiæ, Valentem ex Murſia Pannoniæ, Menophantum Epheſi; & Georgium Laodiciæ, licet metueotes ab Oriẽte

non

non venerint. tamen eo quod à beato memoriæ Alexandro ciuitatis Alexandrinæ Pontifice ſunt damnati, & eo quod ſecum Arianos habeant, & propter crimina eis illata, generali eos decreto ſanctũ cócilium epiſcopatu depoſuit: & decreuimus non ſolum epiſcopos eos nó eſſe, ſed neque communionem cum fidelibus promereri. Eos enim qui diuidunt à paterna ſubſtãtia & diuinitate, & alienãt verbum à patre, diuidi ab eccleſia catholica conuenit, & eſſe alienos à nomine Chriſtiano. Sint igitur à nobis & omnibus anathema, eo quod verbum veritatis videátur eſſe cauponati. Apoſtolicum namque præceptum eſt: Si quis vobis annuntiauerit præter quod accepiſtis, anathema ſit. His ergo nullum communicare denunciate: nulla enim cómunio luci ad tenebras. Hos pellite procul ab omnibus: nulla enim cõcordia Chriſto ad Belial. Seruate vos, fratres chariſſimi, vt neque ſcribatis eis, neque eorum ſcripta ſuſcipiatis. Studete ſimul (vos chariſſimi fratres & comminiſtri) tanquam ſpiritu præſentes noſtro concilio conſentire, atque ſubſcriptione veſtra decernere, quæ ab omnibus vbique comminiſtris noſtris conſonantia vna ſeruentur. Abdicamus autem illos, & extra terminos eccleſiæ catholicæ procul abiicimus, qui affirmant: Quod Deus eſt Chriſtus, ſed verus Deus non eſt: Quod filius eſt, ſed verus filius nó eſt: Quod genitus eſt ſimul & ingenitus. Sic enim ſe intelligere genitum profitẽtur quia ſic dixerunt, eſt, quod genitum eſt. Et quia cum Chriſtus ante ſecula ſit, dederunt ei principium atque finem, quod nó in tẽpore, ſed habet ante ſecula. Proinde duę viperę ex aſpide Ariana progreſſę ſunt, Valens & Vrſatius, qui gloriãtur & non dubitant ſe dicere Chriſtianos, profitentes quoniam verbum, & quoniã ſpiritus, & vulneratus, & interfectus eſt, & mortuus eſt, & reſurrexit: quodq́ue cohors ſtudet hæreticorũ diuerſas eſſe ſubſtantias patris, & filij, & ſpiritus ſancti pronuntiant, & eas eſſe diuiſas. Nos autẽ hanc percepimus, & eruditi ſumus, hanc habemus catholicam apoſtolicámque traditionẽ, & fidem atque confeſſionem, vnam eſſe ſubſtantiã patris & filij, & ſpiritus ſancti. Et ſi quærãt quæ ſit filij ſubſtãtia, profitemur eam eſſe quæ patris, indubitanter, nunquam patrem ſine filio, neque filiũ ſine patre fuiſſe credentes, nec eſſe poſſe, vt quod eſt verbum ſpiritus ſit. Abſurdum nanque eſt dicere, aliquando patrem non fuiſſe patrem. Patrem enim ſine filio neque nominari, nec eſſe poſſe, eſt ipſius filij teſtimonium. Ego in patre, & pater in me: &, Ego & pater vnum ſumus. Nullus noſtrum negat genitum. Sed genitũ ante omnia, quæ inuiſibilia & viſibilia nuncupantur opificem archangelorũ & angelorum, & mũdi, & humani generis, quoniam ait: Omnium artifex ſapientia docuit me. Et omnia per ipſum facta ſunt. Nó enim ſemper eſſe potuiſſet, ſi ſumpſiſſet exordium: quandoquidem verbum quod ſemper eſt, non habet initium, Deus autem nunquam terminum habet. Non dicimus patrem filium eſſe, neque rurſum filium patrem eſſe: ſed pater pater eſt: & filius patris eſt filius: Confitemur virtutem eſſe patris filium. Cõfitemur verbum Dei patris eſſe præter quod aliud non eſt, & verbum verum Deum, & ſapientiam & virtu-

Gal.1.b
Valens
Vrſatius.
Ioan.14.b
Ioan.10.f
Prou.8.d

E tem, verúmque filium tradimus. Et non ſicut cęteri filij nominantur, ita filium dicimus: quoniã illi aut gratia generationis dij erunt, aut eo quod digni ſiant filij nuncupantur, neque propter vnã ſubſtantiam quæ eſt patris & filij. Confitemur item & vnigenitum & primogenitum, ſed vnigenitum verbum dicimus, quod ſemper fuit & eſt in patre: primogenitum autem quantum ad hominem. Sed tamen differt creatura communi, quoniam & primogenitus à mortuis: confitemur vnum eſſe Deum. Cõfitemur vnã patris filiique diuinitatẽ, neque quiſquã negat aliquando patrem filio maiorem, non propter aliam eſſentiam, non propter differentiã, ſed quia ipſum nomen patris maius eſt filio. Hæc autem illorũ blaſphemia atque corruptibilis interpretatio eſt, hac gratia eum dixiſſe contendunt: Ego & pater vnum ſumus, propter cõcordiam & vnanimitatem. Sed reprobauimus omnes catholici F intellectum eorum fatuum & abiectum, ſicuti mortalium hominum. Qui quoniam corrumpi cœperunt, offendentes diſcordare noſcuntur, & ad permutationes aſcendunt hoc modo diſtantiam & diſcordiam inter patrem Deum omnipotentem & filium eſſe poſſe, dicẽtes: quod abſurdum eſt intelligere & aliquatenus arbitrari. Nos autẽ & credimus & affirmamus, & ſic intelligimus, quoniam ſacra ſcriptura ſic loquuta eſt: Ego & pater vnum ſumus, propter eſſentiæ vnitatem, quæ eſt vna & eadem patris & filij, & credimus ſemper ſine principio & ſine termino hunc regnare cum patre, & non habere nec tẽpus nec defectum eius imperium, quia ſemper eſt: nunquam enim eſſe cœpit, ideóque nec deficere poterit. Credimus & percipimus paracletũ G ſanctum ſpiritum, quem nobis ipſe dominus promiſit & deſtinauit, & eũ credimus miſſum. Sed is paſſus nó eſt, ſed homo, quo indutus eſt, quẽ aſſumpſit ex Maria virgine, qui pati potuit ſicut mortalis. Deus autem immortalis eſt. Credimus quòd tertia die reſurrexit, non Deus in homine, ſed homo in Deo reſurrexit, quem & obtulit patri ſuo donum, quẽ vtique liberauit. Credimus autem quoniam opportuno tẽpore atque definito omnes, & de omnibus ipſe iudicabit. Tãta ſiquidem eorum ſtultitia, & ita craſſitudine tenebrarum eorum mens excæcata eſt, vt nequeant lumen cernere veritatis, nec intelligere qua ratione dictum ſit, Vt & ipſi in nobis vnum ſint. Palàm verò eſt id cur dixerit vnum, H quoniam Apoſtoli ſpiritum ſanctum Dei acceperunt, ſed tamen ipſi non erant ſpiritus, nec aliquis eorum aut verbum, aut ſapientia, aut virtus, aut vnigenitus erat. Sicut ego & tu (inquit) vnum ſumus, ſic & iſti vnum in nobis ſint. Certiſſimè igitur ſcriptura diuina hoc diſtinxit: In nobis (inquit) vnum ſint, non ait, ſicut nos vnũ ſumus ego & pater, ſed diſcipuli in ſemetipſis coniuncti & copulati vnum ſint, fide confeſſione, in gratia & pietate Dei patris, & domini ſaluatoris noſtri conceſſione, & charitate vnum eſſe poſſint.

Ioan.10.f

Ex his literis cognoſcitur & accuſatorum calumnia, priorum iniquitas iudicum, & dogmatum vera ſanitas. Non ſolùm enim de diuina nos beati patres docuere natura, ſed etiam eruditionem diſpenſationis explanauerunt.

De legatis Sardicenſium ad Conſtantium deſtinatis, & de nephanda machinatione contra eos à Stephano Antiocheno præſule concinnata. Cap. 25.

HÆc Conſtans cognoſcens, doluit quidem, leuitatem fratris inſpiciens, & infremuit aduerſus inſtigatores malorum, & Imperatoris facilitatem ita decipientium. Duos autem epiſcopos ex Sardicenſi concilio electos cum literis miſit ad fratrem, cum quibus & magiſtrum militum Salianum pietate iuſtitiaque fulgentem. Literæ verò non ſolum monitionẽ habuerunt atque conſilium, ſed etiam interminationem pro principi condecentem. Primùm quidẽ denuntiauit fratri, vt epiſcopis præberet auditũ & importates à Stephano aliiſq; præſumptas agnoſceret, necnõ & Athanaſium gregi proprio reſtitueret,

Salianus magiſter militũ.

Legatio Conſtantis ad fratrem Conſtantium pro Athanaſio.

F patefacta quidẽ calumnia, priorumque iudicũ iniquitate, & crudelitate releuata; adiecitque quòd ſi vellet quod iuſtũ eſt facere, ipſe Alexandream proficiſceretur, & Athanaſiũ ouibus deſiderantibus reſtitueret, inimicorúmque cateruas procul expelleret. Hanc autem epiſtolam Conſtãtius Antiochiæ ſuſcipiens, promiſit ſe facturum quæ turbatum illarũ particeps petiſſet. Sed cùm hoc doleret veritatis impugnatoribus, nephandiſſimum machinati ſunt ſcelus. Diuertebat enim per illud epiſcoporum quos Conciliũ miſerat in domum ad montem ſitam. Magiſter autem militũ alibi diuerſorium acceperat. Porrò Stephanus tunc Antiochenus epiſcopus, cũ aliis tyrãnicis cooperatoribus naues naufragio præ- G parabat, cum quibus aſſertores rectorũ dogmatum variis nitebatur abſorbere calumniis. Horum itaque erat dux quidã iuuenis Onager nomine, licenter viuens, & iniqua conuerſatione congaudens, qui non ſolum in plateis diuerſos violentia afficiebat, & fuſtibus pulſabat, ſed etiã domos impudenter inuadens, viros & mulieres honeſtiſſimas abſtrahebat. Et ne longius eius extendam flagitia, contra optimos viros præparatam narrabo præſumptionẽ. Is enim Onager ad quandam fornicariã veniens, ait modo quoſdam veniſſe peregrinos, & noctu habere opus meretrice. Porrò ſumens quindecim ſeditioſos nebulones, & eos in vicino epiſcoporum diuerſorio circa ſepem celans, profectus eſt cum meretrica ad ianuã vbi illi viri quieſcebãt. Eámque apertam inueniens, perſuaſit vni puerorum domeſticorum, pecunia data, vt mulierem intro- H duceret intra ianuam quam ipſe demonſtrabat, vbi quidem vterque ſacerdotum dormire videbantur, eámque mulierẽ intrò præcepit accedere: ipſe verò vocaturus ſocios eſt egreſſus. Contigerat enim alterum epiſcoporum Euphratã nomine, in loco exteriore dormire. Vincẽtius autem (ſic enim vocabatur alter) in interiori cubiculo quieſcebat. Cumque intra oſtiũ puella veniſſet, ſonum pedum Euphratas ſentiens, cùm eſſet obſcurũ, quis ambularet interrogauit. Illa verò loquente, conturbatus Euphratas dæmonem putãs eſſe, mulieris imitatũ vocem, repentè Saluatorẽ Chriſtum ad ſuum vocauit auxilium. Onager autem dux iniquitatis huius, hoc facto cum ſociis eſt ingreſſus, iniquos clamans eos, & iniquitatis iudices deſtinatos. Multo clamore facto concurrerunt & ſerui, ſurrexítque Vincẽ-

Euphratã & Vincentiũ legatos Ariani traducũt falsò

Stephanus homo doloſus.

Onager nebulo conductitius.

E tius, & claudentes ianuam domus, ſeptẽ quidem calumniatorum comprehẽdere potuerũt. Onager verò cum reliquis fugit. Detenta tamen eſt cum illis & mulier. Diluculo autem magiſtrum militum qui cum illis venerat, excitantes, ad palatium proceſſerũt, & præſumptiones Stephani proclamantes, dicebant iam non egere iudicio, neque verberibus iniquitates eius. Magiſter verò militum præcipuè clamitabat, rogãs vt iuberet Imperator, nõ ſynodicè, ſed iudicialiter potius iniquitatem examinari præſumptionẽ, promittens primùm ſe epiſcoporum clericos traditurum, & oportere etiã miniſtros Stephani ita contradi. Cùm autem ille impudenter contenderet, dicens clericos non ſubdendos eſſe verberibus, placuit & Imperatori & Iudicibus, vt intra pala- F tium cauſæ fieret examinatio. Et primum quidẽ interrogauerunt mulierem, quis eam ad metatũ duxiſſet epiſcoporum. Quæ dixit quendam iuuenem ad ſe veniſſe, & aduẽtum indicaſſe peregrinorum, & quid opus haberent, & quòd veſpere veniens duxiſſet eam ad habitaculũ quoddam, eámque intra ianuam domus & porticum introire præceperit. Adiecit etiam inquiſitionẽ epiſcopi & terrorem factum, & orationẽ eius, & ſuperuenientium repentinas inuaſiones. Hæc iudices cognoſcẽtes, captum inter alios omniũ maximè iuuenem in medium deduxerunt. Qui non expectans neceſſitatem verberum machinatum conſilium patefecit, & Onagrum hæc omnia perpetraſſe confeſſus eſt. Qui deductus G ad medium, Stephanum dixit hæc omnia præcepiſſe. Sic itaque Stephani cognoſcentes iniquitatem, præſentibus tunc epiſcopis permiſerunt vt eum damnarent, & ab eccleſia procul expulſus eſt. Non omninò tamen ab Ariana peſte eccleſia liberata eſt. Nam Leontius poſt eum ordinatur genere Phryx, voluntate nequiſſimus. Verùm Conſtantius ea quæ contra epiſcopos fuerant machinata, experimento cognoſcens, ſcripſit Athanaſio maximo, & ſemel, & ſecundo, & tertio, inuitans eum vt a partibus remearet Heſperiis: ſicut ipſis literis indicatur.

Metatum vocat diuerſoriũ à metando.

Stephanus Antiochenus abdicatur.

Leontius ſuccedit.

SOCRATES.

Epiſtola Conſtantij ad Athanaſium vt ad ſe veniret. Caput 26.

H CONSTANTIVS VICTOR AVguſtus Athanaſio epiſcopo.

PLurimum te circumferri & fluctuare ferocibus maris vndis, noſtræ manſuetudinis clementia nõ permiſit. Patria quippe terra nudatum & priuatum propriis rebus errantémque per loca inuia beſtiarũ, defeſſa noſtra pietas non deſpexit. Igitur diu diſtuli ſcribere volũtatis meæ propoſitum, ſperãs ſpontè te ad nos fortè venturum, & laborum ſatiſfactionẽ à nobis exigere. Veruntamen quoniã fortè timor impediuit voluntatis tuæ propoſitũ, literas largitate pleniſſimas ad tuam beatitudinem deſtinauimus, vt ſine metu noſtris aſpectibus velociter tuã præſentiam præbere feſtines, vt deſiderio tuo potius experiaris noſtram clementiã propriis reſtitutus. Hac etenim cauſa & dominũ meũ fratrẽq; Cõſtantem

ſtantem Victorem Auguſtum pro te rogaui, vt tibi poteſtatem ad nos tribuat veniendi, vt ſymbolis nobis annuētibus, reſtitutus in patriam, habeas maximum gratiæ noſtræ pignus.

Alia epiſtola eiuſdem pro eadem re.
Caput 27.

CONSTANTIVS VICTOR Auguſtus Athanaſio epiſcopo.

LIcet prioribus literis ſignificauerimus, vt ſine ſollicitudine ad noſtrum debeas venire Comitatum, eò quòd maximè volumus te ad propria deſtinare, tamen & nunc has literas ad tuam miſimus ſanctitatē. per quas inuitamus, vt ſine aliqua diffidentia vel metu aſcēdēs, publicis vehiculis ad nos venire feſtines, vt quæ deſideras poſſis adipiſci.

B

Tertia Conſtantii epiſtola pro eodem.
Caput 28.

CONSTANTIVS VICTOR Auguſtus Athanaſio epiſcopo.

DVm in Edeſſa degeremus, præſentibus preſbyteris tuis placuit, vt ad te deſtinatis preſbyteris ad noſtrum debuiſſes feſtinare Comitatum, vt videns noſtros aſpectus, repentè properares ad Alexandreiā. Sed quoniam plurimū præteriit temporis, ex quo ſuſcipiens à nobis literas nō occurriſti, propterea etiā nunc cōmonere te feſtinauimus, vt vel nūc tuam præſentiā nobis velociter præſentare cōtendas, & ita poſſis patriæ tuæ reſtitui, tuaq; ſecurus oratione frui. Ad plenā verò cognitionem Achitū diaconē deſtinauimus, à quo poſſis cognoſcere etiā noſtri animi volūtatē, & quòd ea quæ optas impetrare poſſis.

C

Has epiſtolas ab Aquileia ſuſcipiens Athanaſius (illic enim relicta Sardica agebat) Mox recurrit Romā, & oſtendens literas epiſcopo Iulio, in maximo gaudio eccleſiam fecit eſſe Romanam. Putabatur enim etiam Oriētis Imperator ipſorum fidei conſentire, eò quòd ad ſe Athanaſium fiducialiter euocaret. Iulius autē Alexandriā clericis atq; plebi hæc de Athanaſio ſcripta miſit.

Epiſtola Iulij ad Alexandrinos pro Athanaſio.
Caput 29.

IVLIVS ARCHIEPISCOPVS preſbyteris & diaconis, & plebi, habitantibus Alexandriam, dilectiſſimis fratribus in domino Salutem.

Epiſtola Iulii pont. Ro. de Athanaſio reditu.

COngaudeo vobis & ego dilectiſſimi fratres, quòd fructum veſtræ fidei ante oculos iā videtis. Hoc etenim verè geſtū, quilibet inſpiciet in fratre & coëpiſcopo noſtro Athanaſio, quē propter puritatē vitæ ſuæ & veſtras orationes reſtituit vobis Deus. Ex hoc itaq; creditur, puras & charitate plenas orationes veſtras aſcēdiſſe ſemper ad Deū. Memores enim eſtis promiſſionū cœleſtiū atque dilectionis, quā ex doctrina prædicti fratris mei Athanaſij didiciſtis, & integrū cognouiſtis ſecundū inſitā vobis fidē quā percepiſtis: quoniā non vſque ad finē in à vobis poſſit abduci, cuius orationes in ſanctiſſimis animabus veſtris tanquā præſentes ſemper habuiſtis. Ergo non plurimis mihi verbis opus eſt vobis ſcribere. Quæcunque enim vobis à me putuerint dici, hæc iā fides veſtra præceſſit, & diuina gratia communis orationis veſtræ vota compleuit. Congaudeo ſiquidem vobis: iterum enim dico, congaudeo: quoniam inexpugnatas animas in fide ſeruaſtis. Sed etiā ipſi fratri meo Athanaſio nō minus cōgaudeo quia licet multam ſit paſſus triſtitiam, nec vnam tamē horam veſtri deſiderij & charitatis oblitus eſt. Nam licet corpore ad tēpus à vobis ſit abſtractus, ſpiritu tamen vobiſcum ſemper degere videbatur. Et ego quidem chariſſimi fratres omnē tentationem contra eum ſurgentē reor ſine gloria non fuiſſe. Nam & veſtra & eius fides cognita eſt vniuerſis & comprobata. Si enim nō tanta & talia accidiſſent, quis crederet quia aut vos tale iudiciū, tantámque charitatē circa talem exhibuiſſetis epiſcopum, aut ille potuiſſet tātis circundari virtutibus, per quas ſpe cœleſti fraudatus non eſt? Promeruit igitur quolibet modo & nunc & in futuro etiam, confeſſionis glorioſum martyrium. Frequenter enim terra marique plurimum æſtuans, omnē prauitatē Arianæ cōculcauit hæreſeos, & crebrò per inuidiam vſque ad periculum impulſus cōtempſit mortē, munitus omnipotēte Deo & domino Ieſu Chriſto ſaluatore noſtro, ſperans & inimicitias declinare, & cōſolationi veſtræ reſtitui, deferēs vobis maiora trophæa ex fortiſſima cōſcientia, pro quibus & vſque ad terminos terræ totius apparuit glorioſus. Fiduciā itaque habens ſui propoſiti, cœleſtíſque doctrinæ, clarificatus eſt immortali iudicio, & ad vos reuertitur. Diligēdus igitur apud vos clarior nūc eſt quàm tūc, quādo profectus à vobis eſt. Nā ſi materias pretioſas, id eſt, aurum atque argentū purgādo ignis probat: quid dignū dici poterit de tali tantóque viro, qui cùm tātas tribulationes & pericula deuicerit, redditur nūc vobis immaculatus nō à nobis ſolùmodò, ſed comprobatus ab omni cōcilio? Suſcipite igitur nūc fratres chariſſimi cum omni diuina gratia paſtorē veſtrū ac præſulē tāquā verè ἀθανάσιον, cum his qui tantorum laborum eius participes ſunt effecti: & gaudete fruētes orationibus qui paſtorē veſtrum, vt ita dicam, eſuritis atque ſititis, quando etiam ipſi veſtrā ſanctitatē ſalutaribus ſcripturis cibaſtis atque potaſtis. Nam cùm degeret inter peregrinos, vos ei conſolatio fuiſtis, & in perſecutione atque periculis refouiſtis eum fideliſſimis veſtris animabus & mentibus. Ego ſiquidē iā exulto cōſyderās & ratione proſpiciens, in eius reuerſione vniuſcuiſque veſtrū gaudiū & plebis votiuas occurſiones, & cōcurrentium glorioſam feſtiuitatē: & qualis ille vobis erit dies, & quantus, remeante ſcilicet fratre meo, & quieſcentibus priſcis malis quorundam machinatione fartis: nec non pretioſa ac votiua reuerſione, cunctos in quadā pleniſſimi gaudij lætitia copulāte. Huiuſmodi verò gaudiū vſque ad nos magnitudine ſua pertingit: quibus diuinitus hoc etiā conſtat eſſe conceſſum, vt & nos debeamus in laudē tanti viri cōſurgere. Sed melius eſt, vt epiſtolam oratione claudamus. Deus omnipotens & huius vnigenitus filius dominus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus hoc gaudiū vobis præbeat in ęternū, dignū tribuēs pmiū admirabili veſtrę fidei, quā circa pōtificē veſtrū glori

Athanaſius Alexādrinus.

D

1.Cor.2.b

oſo teſtimonio demonſtraſtis : vt & vos,& qui vobiſcũ ſunt, hic & in futuro meliora poſſideatis;quæ oculus nõ vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcendit. quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum , per quem & cum quo omnipotenti Deo gloria in ſecula ſeculorum amen. Valete vos opto chariſſimi fratres.

Quid Conſtantius petierit Athanaſium , & quid Athanaſius à Conſtantio, & quemodo orthodoxis Pontificibus recipientibus ſuas eccleſias hæretici ſint expulſi. Caput 30.

An.do.350. Ariani cupiunt vnam ſaltem habere eccleſiam oppidatim.

HIs itaque literis cõfidens Athanaſius ad Orientem venit. Quem Conſtantius Imperator nõ tunc moleſtè ſuſcepit,ſed eum circumuenire tentabat molitione ſubmiſſus Arianorũ, & dixit ad eum : ſedem equidem tuam decreto concilij,nobiſque cõſentientibus recepiſti. Sed quia ſunt aliqui in Alexandria populi tuam declinantes communionem , vnam eos in ciuitate eccleſiam habere permitte. Ad hanc propoſitionem Athanaſius mox occurrit,& ait : O Imperator , poteſtatem habes iubere ſimul & agere quæcunque volueris. Sed etiam ego beneficium à te depoſco, quod mihi concedi precor. Principe verò continuò ſe daturũ eſſe pronunciãte, repentè ſubiunxit Athanaſius,idem beneficium ſibi largiri petens,quod quærebat Imperator accipere. Vnam enim & ipſe eccleſiam poſtulabat dari per ſingulas ciuitates,declinãtibus Arianorum communionem. Igitur Athanaſij ſententiã inutilem ſibi cognoſcentes Ariani,hoc quidem differendum eſſe dixerunt, & agendũ quod placeret Imperatori,quia Imperator Paulo & Athanaſio & Marcello, & Aſclepæ , Gazæ & Lucio Adrianopoleos , ſecundum ea, quæ in concilio Sardiceno placuerãt, proprias reſtituerat ſedes. Vnde principalia ſacra per ſingulas ciuitates ad eorum mittebantur eccleſias, quibus iubebatur vt eos repentè ſuſciperent. Igitur in Ancyra expulſo Baſilio & pro eo introducto Marcello, non fortuita turba prouenit,quæ derogationem contraria ſapientibus irrogauit , Aſclepam verò continuò Gazæi ſuſceperunt. In Conſtantinopolitana ciuitate Macedonius ad modicũ tempus Paulo ſucceſſit,apud ſemet ipſum in eccleſia remota collectiones agens. Pro Athanaſio tamẽ ſolo Imperator epiſcopis, & clericis , atq; plebi ſcripſit,vt eum libenter ſuſciperent. Inſuper etiã quæ contra eum in iudicijs acta fuerant, alijs literis aboleri iuſſit. Quæ verò de vtraque re ſcripta ſunt, hæc eſſe noſcuntur.

Idem petit Athanaſius pro orthodoxis.

Principalia ſacra, ſacra literæ principis.

Marcellus Ancyrana ſede ſua potitur. Aſclepas. Macedonius.

Epiſtola Conſtantij,per quam omnia geſta contra Athanaſium habita ſunt caſſa. Caput 31.

VICTOR CONSTANTIVS, MAximus, Pius, epiſcopis & preſbyteris catholicæ eccleſiæ S.

An.do.350.

REuerendiſſimus epiſcopus Athanaſius non eſt Dei gratia derelictus:nam licet breui tẽpore humana fuerit probatione ſummiſſus , tamen debitum prouidentiæ vniuerſa proſpicientis noſcitur ſuſcepiſſe decretũ,recipiens volun- E tate Dei noſtróque iudicio patriam ſuam, pariter & eccleſiam, cuius diuino nutu præſul extabat. Huic enim conſequenter oportebat noſtrã adeſſe manſuetudinem , vt omnia aduerſus eos, & eius communicatores definita, omniſque ſuſpitio & illuſio contra eum geſta , deinceps ſit inanis & vacua: & reuelatio quam dudũ clerici eius habuerunt, competenter firma permaneat. Sed etiam hoc eius gratiæ adijciendũ eſſe cẽſuimus, vt omnes ordines † ſacri cognoſcant,conceſſum omnibus ipſi coniunctis, vt ſine timore ſint,ſiue epiſcopi,ſiue ſint clerici : Sufficit enim vnicuique circa eũ rectæ volũtatis vnio. Quicũque enim meliori iudicio atq; parte cõſtimti huius eligũt cõmunionem,hos omnes præcipimus ad inſtar præcedẽtis prouidẽtiæ,etiam nunc voluntate Dei, noſtræ gratiæ largitatem adipiſci.

Alias ſacra ſ. γράμματα id eſt literas.

F *Epiſtola Conſtantij ad Alexandrinos,vt reciperent Athanaſium. Caput 32.*

VICTOR CONSTANTIVS MAXImus,pius,populo Alexãd. eccleſiæ catholicæ S.

IN omnibus perhibentes noſtræ æquitatis intentionẽ , ſcientéſque quoniam diu prouidentia veſtri contemplatoris eſtis alienati,id eſt,Põtificis Athanaſij,qui propter inſertam rectitudinem ſuorúmq; morum prudentiam cunctis innotuit, cum denuò ad vos deſtinare cenſuimus. Hunc itaque conſuetè & competenter ſuſcipiẽtes , & apud clementem Deum adiutorem orationum habentes,vobis congruam ſimul & nobis placitam concordiam atque pacem ſecundũ eccleſiæ ſanctionem vbique probatæ ſufficiẽter G feſtinate ſeruare. Non enim rationabile eſt aliquam diſcordiam inter vos agitari.aut tumultũ, noſtrorũ temporum diſciplinæ contrarium : & hoc quidem abeſſe à vobis omninò volumus. Orationibus autem ſufficienter,eo ſcilicet præſule & adiutore apud Deum, vos inſtare ſolenniter admonemus,vt tali propoſito ad omnium vota perueniente,etiam Gentiles idolorũ errori hactenus ſeruientes,ad cognitionem ſacræ religionis ſub alacritate feſtinent. O chariſſimi nobis Alexandrini,rurſus igitur admonemus,vt in his quæ dicta ſunt perſiſtatis , & omnes epiſcopum decreto ſuperno noſtráque ſententia deſtinatum libenter & piè ſuſcipiatis : & toto animo, totáque voluntate amplectendum exiſtimetis. Hoc enim & vos decet,& noſtræ manſue- H tudini noſcitur conuenire. Vt autem omnis turbæ ſeditionis occaſio perimatur, Iudicibus apud vos habitis,literis noſtris præcipimus,vt omnes quos ſeditioſos agnouerint , legitimæ vindictæ ſubijciant. Vtraque igitur perſpicientes,& noſtram cum Deo ſententiam & rationem profeſſionis veſtræ necnon & ſupplicium contra ſeditioſos indictum, competenter & congruè ſacræ religionis iura ſeruate. Prædictúmque Deo amabilem virum omni reuerentia & honore colite:& orationes vnà cum eo pro vobis ipſis,& noſtræ vitæ fauore omnium ſaluatori Deo lætantes offerte.

Seditioſi iubẽtur puniri.

Epiſtola Conſtantij pro Athanaſio , vt aboletur quidquid pro Athanaſio geſtum eſt. Caput 33.

VICTOR CONSTANTIVS Auguſtus Neſtorio S.

EAdem verò forma præſidibus Auguſtæ, Nicææ, Thebaidis, & Libyæ ſcriptũ eſt. Quicquid pridem ad læſionem & iniuriam Athanaſio epiſcopo communicantium repetitur actũ, hoc nunc aboleri præcipimus. Nam & miniſterium, quo priuati fuerant eius clerici, eoſdẽ rurſus volumus obtinere. Hanc itaque præceptionem noſtrã ſeruari cenſemus, vt Athanaſio epiſcopo ſuæ eccleſiæ reſtituto, communicatores eius habeant miniſterium quod ſemper habuerunt, quod etiam reliqui clerici habere noſcuntur, & ipſi gaudio potiantur.

B

Quomodo Athanaſius Alexandreiam ſit reuerſus. Caput 34.

Athanaſius impetrat Syrorum & Palaſtinorum ſynodum.

TAntis & talibus epiſtolis munitus, ſanctiſſimus Athanaſius, per Syriam aggreſſus venit in Palæſtinam, apprehendénſque Hieroſolyma, & epiſcopo Maximo ſignificans geſta Sardicenſi concilij, & quòd Conſtantius Imperator illorum decreto iudicióque conſenſiſſet, præparauit vt epiſcoporum in illis regionibus habitantium ſynodus ageretur: Maximus autẽ in nullo ſegnis de Syria atque palæſtina vniuerſos euocauit epiſcopos. Factóque concilio reſtituit & ipſe beato Athanaſio communionem & dignitatem. Scripſit etiam ipſa ſynodus Alexandrinis omnibus in Aegypto & Libyis epiſcopis, clericis, atque plebi, ea quę de Athanaſio geſta atque decreta ſunt. Ob quam rem valdè Maximo detraxerunt Athanaſij derogatores epiſcopi, quòd primitus deponens eum, rurſus ex pœnitentia táquam nihil fuiſſet actum, ſententiã pro Athanaſio protulerit, quæ communionem ei dignitatémque præberet. Hæc cognoſcentes Vrſatius & Valens, qui circa Arianum dogma ſtudiũ primitus ardens habuerant, declinãtes à priori voluntate Romam profecti ſunt, libellúmque pœnitentiæ Iulio offerentes epiſcopo, & in Conſubſtantialitatis conſenſere ſermone, & literas Athanaſio miſerunt, ſeque ei deinceps communicare profeſſi ſunt. Sic itaquę tunc Vrſatius & Valens geſtis Athanaſij ſuperati, conuerſi ſunt.

Vrſatius & Valens Ariani reſipiſcunt.

C

Athanaſius ergo per Peleuſium pergebat Alexãdriam. Tranſiens autem per ciuitates, edocebat vt Arianos vniuerſi declinarent, & Conſubſtãtialitatis dogma amplecterentur. In quibuſdam eccleſiis & ordinationes fecit. Et hoc fuit initiũ alterius querelæ aduerſus eum: quia in aliorum eccleſiis ordinare præſumpſiſſet. Hæc itaque de Athanaſio prouenerunt.

D

Athanaſius conſtituit ſacerdotes in alienis eccleſiis.

Quibus occaſionibus tunc Reſpub. turbaretur, & de diuiſione Antiocheni populi propter fidem. Caput 35.

INterea Reſpublica fortuitis caſibus vrgebatur: vnde quæ ſunt ſummatia non eſt incongruum breuiter explanare. Igitur quod ædificatore Conſtantinopolitanæ ciuitatis moriente tres eius filij imperium ſuſceperint, in præcedẽtibus eſt narratum. Sciendum autem, quod cum iſtis imperauit cõſobrinus eorum nomine Dalmatius, vocabulum patris habens: qui dum aliquantiſper imperaſſet, a militibus interemptus eſt, non iubente Conſtantio vt occideretur, nec tamen prohibente. Cum verò Conſtantinus iunior fratris partes inuaderet, & ipſe à militibus congreſſione facta peremptus eſt. Hoc autẽ iam ſæpe dictum eſt. Poſt mortem verò Conſtantini iunioris, Perſicum contra Romanos motum eſt bellum, in quo Conſtantius proficere non valebat: nam cum nocte prælium circa fines Romanorum atque Perſarum fuiſſet geſtum, validiores tunc Perſæ ad breue tẽpus inuenti ſunt. Quo tempore neque Chriſtiani ſub quiete degebãt, ſed per Athanaſium de Conſubſtantialis verbo circa eccleſias erat pugna.

Dalmatius Cæſar.

Conſtantinus iunior.

Bellum perſicum.

ὁμοούσιος.

SOZOMENVS.

B

Denique apud Antiochiam non concordabant in profeſſione ſua clerus & populus, ſed per choros, vt eſt conſuetudo, ad hymnos dicẽdos deo in fine pſalmorum monſtrabant propriam voluntatem. Et hi quidem patri & filio, velut æqui honoris gloriam dicebant: hi verò patri in filio, per interpoſitionem præpoſitionis filium ſecundum eſſe monſtrãtes. His ita geſtis, hærens quid ageret Leontius, qui illo tempore ea hæreſi aduerſa ſedem Antiochię gubernabat, cum prohibere non auderet eos, qui ſecundum traditionẽ Nicæni concilij pſallerent Deo, quia metuebat ne ſeditio naſceretur in populo, hoc dixiſſe fertur, tangens caput ſuum iam canum: Hac, inquit, niue ſoluta, lutum cogetur immenſum: Per hoc oſtendens, quod ipſo defuncto ſeditionem populo generaret illa diſcordia, quæ in hymnis fiebat, non patientibus ſuis ſucceſſoribus cum populi varietate ſentire.

Diuerſitas cleri & populi in templo pſallentium.

Leõtij epiſcopi Antiochia dictũ argutum.

C

Athanaſius igitur veniens ad Ægyptum, explicauit ſynodales epiſt. Iulij Rom. Pont. Inſuper & ſynodalem Maximi Hieroſolymitani, quæ talia continere dignoſcuntur.

Epiſtola Hieroſolymitani concilii ad Ægyptiacos epiſcopos. Caput 36.

SANCTA SYNODVS HIEROſolymis congregata, per Ægyptũ, Lybiã, & Alexandriã cõſtitutis presbyteris, diaconis, & plebi, fratribus deſideratiſſimis in domino ſalutem.

D

CVnctorum deo dignè gratias agere nõ valemus, fratres chariſſimi: in quibus enim miracula ſemper egit, etiam modo cum eccleſia veſtra fecit, paſtorem veſtrum & dominum cõſacerdotémque noſtrum Athanaſium vobis ſua pietate reſtituens. Quis enim aliquando ſperauit oculis carnalibus intueri, quem nunc & nos & vos inſpicitis, reſpicientes quem videre deſideraſtis? Sed veræ orationis veſtræ à Deo omnium ſunt auditæ, qui curam habet eccleſiæ ſuę, & veſtras lachrymas atque gemitus ſemper inſpexit quapropter veſtras audiuit preces. Eratis enim ſicut oues abiectæ & fatigatæ, non habentes vtique paſtorem. Propterea viſitauit vos cœlitus paſtor verus, & de propriis ouibus curam gerens, reſtituit vobis quem noſcimini concupiſſe. Ecce enim & nos omnia pro eccleſiaſtica pace faciẽtes veſtræq́; dilectioni conſpirãtes in eius ampleau præceſſimus, & communicãtes

HISTORIÆ ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER QVINTVS.

THEODORITVS.

Quod defuncto Conſtante, rurſus Ariani Conſtantium aduerſus Athanaſium incitauerint.

CAPVT PRIMVM.

Ariani incitant Conſtantium in Athanaſium.

BReui autem tempore elapſo, cum vita functus eſſet Occideotis Inperator Conſtans, Cooſtantium fautores Arij compulerunt, Athanaſiũ illi in memoriam reuocantes, quaſi ipſe fuiſſet, qui ei fratrem fecerit inimicum, ita vt penè diſruptis naturæ vinculis vſque ad bella deſcenderent. His incitationibus Conſtantius motus, ooo ſolùm expelli, ſed etiam perimi ſacratiſſimum Athanaſium imperauit. Et mittens quendam Sebaſtiaoum ducem, cum maxima militari manu, velut erroneum iuſſit interimi. Quomodo autem & ille cum exercitu veoerit, & iſte diffugerit, ipſe qui paſſus, & mirabiliter liberàtus eſt, melius enarrabit: nàm in Apologia ſuæ fugę ſic ait.

Sebaſtianus dux mittitur ad occidẽdum Athanaſium.

Quid Athanaſius in Apologia fuga ſuæ retulerit.

cap. 2.

VEruntamen es qoirant modum etiam diſceſſionis, & cognoſcant à ſuis. Erant enim Ariani cùm militibus concurrentes, vt eos accenderent, & ignorantibus nos oſtenderent: & licet ſine vlla compaſſiooe ſiot, vel audientes tameo confuſi quieſcant. Erat itaque iam nox, & aliqui populorum ad Vigilias venerant, expectabatur futura die Collectio. Dux autem repenè aſtitit cum militibus pluſquam quioquies millibus habentibus ſcilicet arma, & gladios eoudatos, arcus, ſagittas & vectes: & eccleſiam quidem ipſe circundedit, ſtatuens milites ſibimet cohærétes, vt nullus poſſet egredientium ab eccleſia eorum manus euadere. Ego verò irrationabile iudicans in tanta confuſione populum relinquere, & non magis ante illos pericula ſuſtinere: reſidẽs in ſede præcepi, vt diacoous pſalmum legeret, popoli reſponderẽt: Quoniam in ſeculom miſericordia eius: & ſic omnes in domos ſnas abirent. Sed duce poſtea ingredieote, & militibus ſacrarium circundantibus, vt nos capere poſſent, clerici quidem qui ſunt inuenti ſimul & populi clamabant, poſcentes vt & oos diſcederemus vnà cum populo. Ego verò magis è diuerſo dicebam, non nos diſcedere, nisi omnes ſingillatim prius exirent. Surgens itaque oratione facta, ſic præcepi vniuerſos abſcedere: melius eſſe dicẽs, me periculo ſubiacere, quàm quenquam eorum excipere læſionem. Egredientibus igitur plurimis, & reliquis ſubſequentibus, quidam mooachi, qui ibi nobiſcum fuerant, & aliqui clericorũ aſcendentes traxerunt nos: & ita, teſtis eſt ipſa veritas, militibus aliis ſacrarium circundantibus, aliis per eccleſiam diſcurrentibus, per medium eorum domino iter dante atque cuſtodiente pericula cuncta tranſiuimus, Deum magnificè glorificantes: quoniam neque populum neci tradidimus, ſed etiam ot ſaluaretur actum eſt. & manus quærentium nos effugere præualuimus.

Vigiliæ Chriſtianorum cõuentus.

Pſal. 117. a

SOCRATES.

Quid rurſus Athanaſius de geſtis Georgij in libro de fuga ſua retulerit. Cap. 3.

QVæ etiam Georgius eodem tempore in Alexandria geſſerit ipſius Athanaſij qui hæc paſſus eſt voce narremus. In libro enim, quẽ de fuga ſua ſcripſit, hæc ait: Igitur in Alexandria ſurrexerunt denuò nos quærẽtes occidere. Et facta ſunt nouiſſima peiora prioribus. Repentè nanq; milites circundantes eccleſiam, pro orationibus prælia celebrabant. Ingrediente nanque quadrageſima, Georgius ex Cappadocia ex eis miſſus, auxit mala, quæ illorum calliditate didicerant. Poſt ſeptimanam itaque Paſchæ, virgines mittebantur in carcerem. Epiſcopi vincti à militibus ducebaotur, orphanorum & viduarum domus diripiebantur, & inuaſiones in domibus agebãtur. & noctu Chriſtiani depooebantur. Obſignabantur domus, & fratres clericorum pro fratribus pericula ſuſtinebant. Hæc quidem pęſſima, ſed grauiora poſtea ſunt præſumpta. Septimana enim quæ fuit poſt ſanctam Pentecoſten, populus ieiunans eſt egreſſus ad cœmiterium orationis cauſſa, eò quòd omnes communionẽ Georgij declinarent. Sed hoc cognoſcens ille nequiſſimus ipſe concitauit Sebaſtianum ducem Manichæum, qui cum multitudine militum arma, gladios euaginatos, arcus, ſagittaſque ferentium facto impetu in ipſo die Dominico ſuper populũ irruit, & paucos orantes inueniens (quum iam plurimi diſceſſiſſent) talia geſſit, qualia ab eis decebat impleri. Incendio nanque facto ſtatuens virgines ſecus ignem cogebat eas, vt ſe profiterentur Arianas. Cúmque eas cerneret eſſe victrices, & de igne nullo modo cogitare, ſic earũ vultus lacerauit, vt vis agnoſci poſt tempora potuerint. Teoens autem & quadraginta viros tormẽto † oouiore diſcerpſit. Sectis nanque de palma virgis & habentibus ſuos aculeos, eorum dorſa ita verberibus lacerauit, vt quidam eorũ ſępios à medicis inciſi ſint propter ſpinas, quæ eorum dorſis inhærebant: alij verò dũ non ferrent tormenta, mortui ſint. Eos autem qui viuere potuerunt, & quandam virginem in exilium deportauit in maximam Oaſim. Corpora verò mor-

Sebaſtianus dux Manichæus.

† recentiore.

tuorum primo quidem reddi non paſſus eſt, E ſed celauit, inſepulta relinquens ea, vt quaſi rata crudelitas latere videretur. Hoc autem agũt, qui mentis errore deſipiunt. Nam cũ parentes mortuorum gauderẽt quidem propter confeſſionẽ, flerent autem propter corpora defunctorum, maiora eorum impietatis indicia perſonabant. Poſt hæc autem ex Ægypto atque Lybia in exilium deportauerunt epiſcopos, Ammonium, † Muium, Gaium, Philonem, Hermen, Plenium, Pſenoſirim, Nilammonem, Agathonem, Anagamphum, Ammonium, Marcum, Dracõtium, Adelphium, Athenodorum: & preſbyteros, Hieracem & Dioſcorum: & ſic eos acerbiſſimè per itinera pepulerunt, vt quidam eorum in ipſis itineribus, alij verò per exilia morerentur. Profligarunt autem epiſcopos pluſquam triginta, habentes ſtudium ſecundum Achab, vt, ſi poſſent, F amputarent penitus veritatem.

† Thmuin.

THEODORETVS.

Super hęc igitur Athanaſius etiam conſolatorios libros virginibus illis ſcripſit, quæ crudeliſſimas pertulerũt paſſiones, dicẽs inter hæc: Propterea nemo veſtrũ ſit triſtis, licet & ſepulturam vobis denegent impij & prohibeant vos efferri. Nam vſque ad hanc nequitia peruenit Arianorũ vt & portas clauderent, & circa ſepulturarũ loca veluti dæmones reſiderẽt, ne quis ſepeliretur fidelium dilectorũ. Hæc ergo & his ſimilia Georgius in Alexandreia faciebat. Sanctus autem Athanaſius nullum locum munitum cautelę ſuę putabat: cum vtique aut viuum eum deduci, aut mortuum decollari, & caput eius Imperator ſi- G bi iuſſiſſet afferri. Pro qua re præmium maximũ compromiſit huiuſmodi aliquid nuncianti.

SOCRATES.

Quemadmodum Britannion ſit priuatus Imperio.
Caput 4.

An. do 353.
Conſtantij in Illyricum profectio.

IMperator interea in Illyricum caſtrametatus eſt, cogebat eum publica neceſſitas, & maximè Britãnionis, qui per milites Auguſtus fuerat appellatus. Cúmque veniſſent in Sirmium, mutuis fœderibus factis Brittannionem vidit. Actúmque eſt vt militea qui eum conſtituerant, tranſirẽt ad fauorem Conſtantij. Quo facto, ſolũ Cõſtantiũ Imperatorem Auguſtum voce emiſſa clamauerunt. Cúmq; de Britannione nulla memoria fieret, ille repentè ſentiens ſe proditum, ad pedes ſe proſtrauit Imperatoris. Porrò Conſtantius auferens ei coronam ſimul & purpuram, clemẽter ei locutus eſt, monens vt ſub ſchemate priuato quieſceret, quod vtique eius ętati potius conueniret, quàm habere nomen ſollicitudinibus onuſtum: iuſſitque ei ſumptus vberrimos ex publicis functionibus exhiberi. Cúmque in Pruſa Bithyniæ Britannio ageret, Conſtantius ſcripſit ei, narrans quod multorum bonorum ei cauſſa fuiſſet, quem à tãtis cogitationibus & malis ipſi puenientibus liberaſſet. Nec ſe bene feciſſe, quia quę ſibi pręſtare debuerat, illi potius impẽdiſſet.

Britannio ſenex, electitus imperator.
An. do. 354.

Eſt in Bithynia Pruſias, eſt & Pruſa paruum oppidum.

De Gallo Cæſare, & de ſigno crucis, quod tunc in cœlo apparuit. Caput 5.

TVnc igitur Imperator Gallum cõſobrinum ſuum Cæſarem fecit. Cui nomen ſuũ imponens in Syriam Antiochiæ deſtinauit, vt partes per eum cuſtodirentur Orientales. Quo Antiochiam veniente, circa Orientẽ ſignum Saluatoris apparuit. Columna namque ſub ſpecie crucis in cœlo viſa, maximo miraculo conſpicientibus fuit. Alios autem ſuos duces cum multo exercitu contra Magnentium deſtinauit. Ipſe verò in Sirmio morabatur, & rei expectabat euentũ. Tunc igitur & Photinus eccleſiæ præſul apertè dogma quod ipſe compererat, exponebat.

Gallus Caſ.

Conſtantius aduerſus Magnentium.

SOZOMENVS.

Dicebat autẽ: Deus quidẽ omnipotens vnus, qui proprio verbo cõdidit vniuerſa. Ante ſecula verò natiuitatem & exiſtentiam filij dicere fugiebat, ſed ex Maria natum docebat Chriſtum.

An. do. 355.
Photinus hæreticus.

SOCRATES.

De Photino hæreſiarcha, eiúſque damnatione.
cap. 6.

QVamobrem tumultu ſurgente, iuſſit Imperator concilium in Sirmio congregari. Cõuenitq; illic ex Orientalibus quidem Marcus Arethuſæ, & Georgius Alexandrinus, quem remoto Gregorio ordinauerant Ariani. Venit etiã Baſilius expulſo Marcello Ancyræ præſule, Pãcratius Peluſij, Hypatianus Heracliæ. Occidentalium verò Valens Myrſenus, & tunc celeberrimus hominum Oſius Cordubæ pontifex, pariter inuitus. Illi ſiquidem poſt Conſulatum Sergij & Nigriani (quo anno propter bellorum turbas nullus Conſulum fuerat ſolenniter ordinatus) conuenerunt in Sirmio. Et Photinum (dogma Sabellij Libyenſis, & Pauli Samoſateni, ſæpe cognoſcentes) repentè damnauerunt.

Conciliũ Sirmij aduerſus Photinum.
An. do. 355.

SOZOMENVS.

Fides expoſita in Sirmio, cum capitulis ſubiectis.
cap. 7.

POſt hæc de fide propoſitiones ædiderunt, vnam Græcè, alteram Latinè, multum ſibimet textu ſenſúque concordes.

SOCRATES.

H Tunc etenim quaſi antiqua fidei dogmata reprehendentes, alias propoſitiones de fide ſanxerunt. Et vnam quidem Attica lingua Marcus ædidit Arethuſæ ſed cum Romana lingua concordiam non habentem, neque ſermone neque cõpoſitione, ſed nec ipſi Græcitati conuenientem. Vnam itaque Latinè à Marco compoſitam hic ſubiungam: ſecundam verò, quam in Arimino poſtea relegerunt, loco proprio ponemus, cum ea quæ ibi geſta ſunt dixerimus, vtraque tamen in Græcam linguam conuerſa eſt. Marcus ergo hoc modo expoſitionem de fide dictauit. Credimus in vnum Deum patrem, omnipotentem, creatorem & factorem vniuerſorũ, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur: & in vnigenitum eius filium Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtũ, qui ante omnia ſecula ex patre natus

Marcus Arethuſius.

Expoſitio fidei apud Sirmiũ.

189

tus eſt, Deum ex Deo, lumen ex lumine, per quē facta ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia: verbum exiſtens, & ſapientia, & lumen verum, & vita: qui nouiſſimis diebus propter nos humanatus eſt ex ſancta virgine, & crucifixus, & mortuus, & ſepultus, & reſurrexit à mortuis tertia die, & aſcendit in cœlum, & ſedet in dextera patris: & venturus eſt in conſummatione ſeculi iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuique ſecundum opera ſua. Cuius imperium ſine fine exiſtens in ſecula permanet infinita. Erit enim ſedens in dextra patris, non ſolùm in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro. Et in ſpiritum ſanctum παράκλητον, id eſt, conſolatorē, quem promittens Apoſtolis poſt aſcenſionem ad cœlos eſſe mittendum, vt doceret & commemoraret eis vniuerſa, transmiſit. Per quem etiam ſanctificantur animæ credētium in eo veraciter.

Eos autem qui dicūt ex non exiſtentibus filiū, aut ex altera eſſentia, & nō ex Dei: & quia erat tēpus aut ſeculum, quando nō erat, alienos nouit ſancta eccleſia catholica. Rurſus igitur dicimus.

1 Si quis patrem & filium duos deos dicit, anathema ſit.

2 Et ſi quis Deum Chriſtum ante ſecula filium Dei, miniſtrantem patri ad creationem vniuerſorum, non confitetur, anathema ſit.

† alias, partē eius ex Maria genitā.

3 Si quis ingenitum, aut patrem † eius ex Maria natum dicere præſumit, anathema ſit.

Ioan. 1. a

4 Si quis ſecundum præſcientiam ante Mariam dixerit filium eſſe, & nō ante ſecula ex patre genitum apud Deum eſſe, & per ipſum omnia facta, anathema ſit.

5 Si quis ſubſtantiam Dei dilatari aut contrahi dixerit, anathema ſit.

6 Si quis dilatatam ſubſtantiam Dei filium dixerit facere, aut dilatationem eius ſubſtātiæ filium nominauerit, anathema ſit.

7 Si quis affectiuum aut prolatiuum verbum Dei dixerit Dei filium, anathema ſit.

8 Si quis hominem ſolum dixerit filium qui ex Maria eſt, anathema ſit.

9 Si quis Deum & hominem ex Maria dicens, Deum ingenitum eūdem intelligit, anathema ſit.

Eſa. 44. a 10 Si quis illud quod ſcriptum eſt: Ego Deus primus, & ego poſtea, & præter me nō eſt deus, cū in deſtructionē idolorum & deorū non exiſtentium dictum ſit, ad deſtructionē magis vnigeniti ante ſecula Dei, Iudaicę percipit, anathema ſit.

Ioan. 1. b 11 Si quis audiens verbum caro factum eſt, verbum in carnem moratum putauerit, aut conuerſione facta ſuſcepiſſe carnem, anathema ſit.

12 Si quis vnigenitum filium Dei crucifixum audiens, corruptionem aut paſſionem, aut conuerſionem, aut mutationem, aut peremptionem ſuſtinuiſſe dicit, anathema ſit.

Geneſ. 1. e 13 Si quis quod ſcriptum eſt: Faciamus hominē, non patrem ad filium dicere, ſed ipſum ad ſemet ipſum aſſerit dixiſſe Deum, anathema ſit.

Geneſ. 32. f 14 Si quis contra Iacob non filium tanquam hominem luctatum eſſe, ſed ingenitum Deum aut patrem eius dixerit, anathema ſit.

15 Si quis illud quod ſcriptum eſt: Pluit dominus à domino, nō de patre & filio perceperit, ſed ipſum à ſemetipſo pluere dixerit, anathema ſit. Pluit enim dominus filius à domino patre.

16 Si quis audiens dominum patrem, aut filiū dominum, & dominum patrem & filium, & dominus à domino dicens, duos aſſeruerit deos, anathema ſit: non enim coaptamus filium patri, ſed ſubditum nouimus. Neque enim deſcendit in corpus ſine voluntate patris: neque pluit à ſemetipſo, ſed à domino, autoritatem videlicet præbente patre. Neque ſedet à dextris à ſemetipſo, ſed audit dicente patre: Sede à dextris meis. *Pſal. 109.*

17 Si quis patrem & filium & ſpiritum ſanctum vnam perſonam dicit, anathema ſit.

18 Si quis ſpiritum ſanctum paracletum dicens, ingenitum aſſerit Deum, anathema ſit.

19 Si quis, ſicuti docuit nos, non alium dicit paracletum præter filium. Ait enim: Et alium paracletum mittet vobis pater, quem rogabo ego, anathema ſit. *Ioan. 14. b*

20 Si quis ſpiritum dicit partem patris aut filij, anathema ſit.

21 Si quis patrem & filium & ſpiritum ſanctum tres dicit deos, anathema ſit.

22 Si quis conſilio Dei tanquam vnam creaturarum factum aſſerit filium Dei, anathema ſit.

23 Si quis nolente patre natum filium dixerit, anathema ſit. Non etiam inuitus & vim paſſus pater neceſſitate naturali quaſi nolens genuit filium, ſed ilico vt voluit, etiam ſine tempore & ſine paſſione ex ſemetipſo genuit eum.

24 Si quis ingenitum & ſine principio dicit filiū tanquā duos ſine principio, & duo ingenita dicens, & duos faciens deos, anathema ſit. Caput enim & principium omnium filius: caput autem Chriſti Deus. Sic enim ad vnum omnium principium quod eſt ſine principio, per filium piè omnia referuntur. Rurſus autem ſubtiliter inſpicientes Chriſtianum ſenſum, dicimus.

25 Si quis Chriſtum Deum filiū Dei ante ſecula, miniſtrantem patri ad omnē creationem non dixerit, ſed ex quo ex Maria natus eſt, ex eo dicit filiū & Chriſtum eſſe vocatum, & initiū accepiſſe vt Deus eſſet, anathema ſit, ſicuti Samoſatenus. *Paulus Samoſatenus.*

Alia fides expoſita Sirmij Latinè, quam nos ex Græco tranſtulimus, & de diſputatione Photini.

Caput. 8.

Fides apud Sirmium expoſita.

QVoniam de fide aliquem placuit fieri tractatum, omnia cautè quæſita ſunt & expoſita Sirmij ſub præſentia Valentis, & Vrſatij, atque Germani, & cæterorum. Conſtat vnum Deum eſſe patrem omnipotentem, ſicut etiā omni orbe terrarum annuntiatur. Et vnum vnigenitum filium eius Ieſum Chriſtum dominum & Deum ſaluatorēmque noſtrum ex eo ante ſecula genitum: Duos autem deos non oportere dici, quoniam & ipſe dominus ait: Ibo ad patrem meū & patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrū. Propterea & omnium Deus eſt, ſicut etiam Apoſtolus docuit: Iudæorum Deus non ſolùm, nónne & Græcorum & Gētilium vtique. Quoniam circunciſio ex fide, & præputiū per fidem, & cætera quidē omnia conſonāt, & nulla remanere videtur diſcordia. Quia verò multos mouet dictio Latina ſubſtantiæ, quæ Græca lingua dicitur οὐσία, vt ſcrupuloſiſſimè cognoſcatur ὁμοούσιον, hoc eſt, eiuſdem ſubſtantiæ, aut ὁμοιούσιον, i. ſimilis ſubſtātiæ, non oportet horū vocabulorum aliquā omninò fieri mētionem, neq; de his *Roma. 3. d* *ὁμοούσιον. ὁμοιούσιον.*

Eſa. 53.c

exponi apud eccleſiam: propter hanc cauſſam ac rationē, quia in ſanctis ſcripturis nihil tale conſcriptum eſt, & quoniā hæc vltra humanā ſcientiam & intellectū ſunt, & quia nullus poteſt generationem filij enarrare ſicut ſcriptū eſt: Generationē eius quis enarrabit? Hoc enim ſciendū, ſolum patrem noſſe quemadmodum filium genuerit: & rurſus filiū, quomodo ipſe de patre

Ioan 14.d

genitus. Nulli verò dubiū eſt, maiorem eſſe patrē honore & dignitate, atque diuinitate, & ipſo nomine paterno eſſe potiorem teſtificāte filio ipſo: Qui me, inquit, miſit pater, maior me eſt. Et hoc eſſe catholicū, nullus ignorat, duas perſonas eſſe patris & filij: Et patrem quidēm maiorem, filiū verò ſubiectum cum omnibus quę ei pater ſubiecit eius: Patrē verò initiū non habere, & inuiſibilem, & immortalē, & impaſſibilē eſſe: filium verò natū ex patre, Deū ex Deo, lumen ex lumine, & huius natiuitatem, ſicuti prædictū eſt, nullum noſſe niſi ſolum patrem: Ipſum verò filium dominum & Deum noſtrum, carnē ſeu corpus, hoc eſt, hominē aſſumpſiſſe, ſicut & angelus annunciauit, & omnes ſcripturæ docent, & maximè ipſe Apoſtolus doctor gentiū: hominem aſſumpſit Chriſtus ex Maria virgine, per quē paſſus eſt. Apex autem totius fidei & firmamentum eſt, vt Trinitas ſeruetur ſemper, ſicut in Euangelio legimus. Euntes docete omnes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Integer autem atque perfectus eſt numerus Trinitatis. Paracletus verò ſpiritus ſanctus per filium miſſus, venit ſecundum promiſſionem, vt Apoſtolos & omnes credentes ſanctificaret. His igi-

Matt. vlt.d

tur explanationibus, etiam poſt damnationem, Photinum conſentire & ſubſcribere ſuadebant, promittentes ei reddendum epiſcopatum, ſi per pœnitentiam anathematizaret dogma quod ipſe compererat, & in ipſorum ſententia cōſonaret. Ille verò eorum quidem propoſitum non ſuſcepit, ſed prouocauit eos ad diſputandū. Quapropter definito die, Imperatoris voluntate, conuenerunt præſentes epiſcopi, & Senatorum non pauci, quos præceperat adeſſe diſputationi princeps. Inter quos reſtitit Photino Sabinus eccleſiæ tunc Ancyræ præſul, exceptoribus voces eorum conſcribentibus. Magnaque certamina ſermonum inter vtranque partem facta noſcūtur, victúſque Photinus dānatus eſt. Et in fuga conſiſtens, poſtea libros vtraque lingua cōficiebat, quando neque Latini ſermonis videbatur ignarus. Scripſit quoque contra omnes hæreſes, propriū ſtudens dogma firmare. Et de Photino quidem hæc dicta ſufficiant. Sciendum tamen quoniam in Sirmio conuenientes epiſcopi pœnitentia ducti ſunt de expoſitione fidei Latina lingua prolatæ. Poſt editionem nanque, ſibi eam contrariam iudicabant. Quam ſtuduerunt ab epiſcopis qui eam iam deſcripſerant reddi, quoniam celabatur à plurimis. Imperator autem edictis quæri præcepit æditionem ipſam, ſuppliciū minatus, ſi quis eam celaſſe comperiretur. Sed neque terror deſtruere potuit quod ſemel fuerat inſtitutum, eò quòd apud multos haberetur. Et de his quidem iſta dixiſſe ſufficiat.

Photinus diſputat, dānatúrque, & libros cōſcribit. Sabinus antagoniſtes Photini. Exceptores notarij.

Pœnitet Sirmienſem ſynodum ſua definitione de fide.

De Oſio Hiſpano. Cap. 9.

Oſius Cordubenſis vi adi-

QVia verò & de Oſio Hiſpano inuito illuc veniente fecimus mentionem, breuiter etiā

E de eo dicēdum eſt. Ante paululum temporis iſte vi molimine Arianorum fuerat miſſus in exilium. Tunc autem ſtudio eorum qui Sirmij conuenerunt, eum euocauit Imperator, volens eum aut ſuaſione aut neceſſitate concordare cū præſentibus. Hoc enim ſi fieret, maximum fidei eorum putabatur eſſe teſtimonium. Quapropter (ſicuti dixi) ex neceſſitate venit. Et cùm eis conſentire reſpueret, tormenta longæuus plagáſque perpeſſus eſt, vnde etiam neceſſitate vehementi expoſitionibus tunc æditis conſenſit atque ſubſcripſit. Hunc ergo terminum habuerunt, quæ tunc Sirmij geſta noſcuntur. Imperator autem Conſtantius agebat Sirmij, & belli, quod gerebatur contra Magnentium, expectabat euentum.

gitur vt Sirmienſi ſynodo ſubſcribat.

F

De Magnentio tyranno, & de tyrannide Syluani. Cap. 10.

INterea Magnentius ad antiquam perueniens Romam, multos peremit Senatorum ac populi. Et cognoſcens vicinos eſſe contra ſe Conſtātij milites, abſceſſit ad Gallias partis Occidentalis. Cúmque illic bellum ſæpius inter ſe exercerent, modo iſti, modo illi victores eſſe videbantur. Nouiſſimè autem deuictus Magnentius, fugit in Murſam, quod eſt Galliæ caſtrum: videnſque ſuos milites quaſi de perditione triſtes, ſtās celſiore loco, eos nitebatur allocutionis conſuetudine confortare. Tunc illi fauorem ſolitū Magnentio exhibere præparati, è diuerſo nolēntes, clamauerunt omnes, Conſtanti Auguſte, tu vincas. Hoc augurium Magnentius traxit ad ſemetipſum, tanquam ei non diuinitus concederetur Imperium. Et propterea relinquens caſtrum ad vlteriora tendebat. Sequentibus autem Conſtā-

Magnentius Romæ ſæuit. Fugit in Galliam.

Murſa.

G tij militibus circa † montem Seleucū facta congreſſione, ſolus fugiens venit in Lugdunenſem vrbem, comperienſque ſuam matrem & fratrem quem Cæſarem conſtituerat interfectos, nouiſſimè interfecit & ſemetipſum. Conſulatu Conſtātij ſexto, & Conſtantij Galli ſecūdo, Auguſti die quintodecimo. Non poſt multum verò tēporis etiam Decentius alter eius frater, ſemetipſum ſtrangulauit. Sed neque ſic ad rempublicā quies venit. Nam poſt paululum apud Gallias Occidētales Syluanus quidam tyrānus eſt exortus, quē duces Conſtantij velociter peremerunt.

Seleucus mōs. An.do.355. † locum Marteſeleucum. Conſciſcit ſibi Magnentius mortem.

Decentius Syluanus tyrannus.

De inſultatione Iudæorum, & de tyrannide Galli Cæſaris atque peremptione. Cap. 11.

POrrò Iudæi in Diocæſaræa Palæſtinę reſiſtētes, vicina loca turbabant: & ſumentes arma, H tentabant inſultare Romanis. Poſt hæc itaque Gallus Cæſar cùm Antiochiæ degeret, exercitu deſtinato eos apprehendit, ciuitatemq́ue vaſtauit. Cumq́ue videretur ſibi proſperè geſſiſſe, fœlicitatem non ferens, acceſſit ad tyrannidē. Et non inſinuans Imperatori ſuam intentionem, Quæſtorem vocabulo Magnum, & Domitianū Præfectum Orientis occidit. Ob quam rē Conſtantius indignatus, euocauit eum. Qui cùm contēnere non poſſet, veniebat ad principem. Cúmque contra inſulam Phlauonēſem veniſſet, eum illic Conſtantius præcepit interimi.

An.do.356. Iudæi tumultuantur. Gallus Cæſ. Iudæos compeſcit. Mōtius Quæſtor.

Domitianus Præfectus Orientis. An.do.356.

De Iuliano Cæſare, & quod Iulio ſucceſſerit Liberius. Cap. 12.

Poſt

An.do.357. Iulianus in Gallias mittitur.

POſt paululum verò temporis Iulianum Galli A fratrem Cæſarem conſtituens, contra Barbaros miſit in Gallias Gallus verò, qui & Conſtantius, ſeptimo Conſtantij Conſulatu, & ſui tertio, ita perimitur. Iulianus ſequenti Conſulatu Arbitionis & Lolliani, conſtituitur Cæſar, die ſeptimo menſis Nouembris.

Iulianus fit Cæſar.

SOZOMENVS.

Conſtantius Romã venit Iulius pont. Ro. moritur. Liberius ſuccedit. An.do.351.

Sublatis itaque tyrannis, requiem à malis videbatur habere Cõſtantius, & deſerens Sirmiũ, veniebat ad antiquam Romam, illic volens triumphum de tyrannicis exercere manubiis. Credens autem ea occaſione poſſe vtriuſque partis epiſcopos in dogmate concordare, rurſus ſynodum in Italia celebrandam conſtituit. Interea Iulius papa cum ferè quindecim annis Romanam rexiſſet eccleſiã, moritur, cui ſucceſſit Liberius. B

SOCRATES.

De Aëtio hæretico. *Cap.* 13.

An.do.358. Aëtius hæreſiarches.

POrrò in Antiochia Syriæ alter hæreſiarches emerſit Aëtius, cognomento ἄθεος, id eſt, ſine Deo. Is enim eadem quæ Arius ſapiebat, ſed ab Arianis ſe ſegregabat, eò quòd Arium in ſuã communionem recepiſſent. Qui ſicuti prædictũ eſt, aliud mente gerens, aliud voce confeſſus eſt, cùm terminum ſynodi Nicænæ ſuſcipiens ſubſcripſiſſet, volens circumuenire tunc principem: propterea ergo Arianos Aëtius declinabat. Erat nanque is Aëtius prius hæreticus, & feruentiſſimè defendere Arij dogma videbatur. Eruditus enim aliquantulum Alexandriæ reuerſus eſt. Et C Et veniens Antiochiam Syriæ, vnde oriundus erat, à Leontio tunc Antiocheno præſule diaconus ordinatur. Tunc ergo venientes ad ſe, diſputationibus ſophiſticis eludebat. Hoc enim faciebat ſequens Categorias Ariſtotelis diſputans & quædam commenta concinnans quę non intelligebat, neque ab eruditis intentionem Ariſtotelis cognouerat. Ille nanque propter Sophiſtas tunc deridentes philoſophiam, hoc opus iuuenibus exercitationis cauſſa conſcribẽs, dialecticam Sophiſtis per huiuſmodi contentiones oppoſuit. Contemplatiui autem philoſophi, libros Platonis & Plotini declarantes, ea quæ artificio ſe ab Ariſtotele ſunt conſcripta, redarguunt. Sed Aëtius contemplatiuum doctorẽ non habens, in cõmentationibus ſophiſticis perdurauit. Quã obrem nec intelligere potuit, quomodo ſit ingeniti generatio: & quemadmodum quod naſcitur, coæternum ſit generanti. Parum ergo eruditus erat Aëtius, & diuinarum literarum ignarus, tantummodo ad contentiones paratus, quod etiam quilibet ruſticus facere poteſt. Et quũ nec veteres qui eloquia Chriſtiana fuerant interpretati legiſſet, aſſerebat ſe multum gaudere libris Clementis, & Aphricani, necnon Origenis, cum vtique fuerint illi viri totius ſapiẽtiæ virtutibus eruditi. Fecit igitur is epiſtolas ad Imperatorem Conſtantium, & alios quoſdam, contentiones inuoluens, & quædam commenta conficiens. Quamobrem etiam ἄθεος, id eſt, ſine Deo vocabatur. Et licet eadem, quæ Arius, vindicaret, tamen à ſuis non valentibus intelligere perplexiones ſyllogiſmorum eius, cum eadem, quę ille, ſaperet, putabatur hæreticus. Et propterea eorum pulſus eccleſia credebatur, eùm ipſe illis potius communicare noluiſſet. Hactenus enim ex illo ſunt, qui tunc quidem Aëriani, nunc autem Eunomiani vocantur. Poſtea nanque Eunomius notarius eius, eruditus ab eo editionem eius hæreticam diuulgauit. Sed de Eunomio locis conuenientibus explanabimus.

Aëtius Antiochenus à Leontio diaconus ordinatur.

Ariſtoteles in quẽ vſum ſcripſerit ſophiſtica.

Aëtius ſophiſta.

Clemens Aphricanus Origenes Aëtius. ἄθεος.

Aëtiani qui poſt Eunomiani.

SOZOMENVS.

De inimicis Athanaſij. *cap.* 14.

INimici quidem fidei, putantes ſe tempus inueniſſe contra defenſores eius, valde apud principem laborabant, vt de eccleſiis pellerẽtur omnes, qui ab eis videbantur eſſe depoſiti tanquam alterius fidei, vel quia viuo Conſtante, imperatori Conſtantio reſtituiſſent, ita vt fuiſſet penè ad bella peruentum. Præcipuè tamen Athanaſium accuſabant, ob nimiam inuidiam, neque Conſtante viuo & Conſtantio eum ſe diligere profitente, ab eius moleſtia recedebant: ſed Antiochię congregati, Narciſſus Cilix, Theodorus Thraciæ, Theogonius Nicænus, Patrophilus Scythopoleos, Minophantus Epheſius, & alij circiter triginta, ſcripſerunt omnes vniuerſis epiſcopis, quod contra ſanctiones eccleſiaſticas Alexandriam rediiſſet, nec in concilio ſine culpa fuiſſet inuentus: & iubebant vt neque communicarent ei, neque ſcripta mitterent, ſed Georgio, qui ab eis fuerat ordinatus. Verum Athanaſio nullus hinc ſermo fuit.

Athanaſius ſemper odio habitus Arianis.

Arianorum conuentus apud Antiochiam.

De ſynodo apud Mediolanum facta. *Cap.* 15.

IGitur deuicto Magnentio, quum ſolus Conſtantius Romanorum tenuiſſet imperium, omni ſtudio laborabat, vt Occidentales epiſcopi conſentirent eis, qui conſubſtantialem eſſe patri filium denegabant. Et hoc faciebat, nolens à primordio apertè vim facere, ſed eis callidè ſuadere, vt decreto contra Athanaſium ab Orientalibus epiſcopis habito conſentirent. Sperabat enim quod ſi cõmuni decreto damnaretur Athanaſius, facilius ſuam voluntatem in religione compleret.

Conſtantius cupit efficere vt Occidentales ſubſcribãt Arianis.

Tunc igitur in Italiam conuenerunt epiſcopi Orientalium non multi, quoniam plurimos eorum aut ſenectus aut itineris longitudo prohibuit. Occidentaliũ verò vltra trecentos, vt D præcepto principis cõcilium Mediolani celebraretur: vbi conuenientes Orientales, ante omnia contra Athanaſium decretum fieri cõmune poſcebant, vt hoc facto penitus ei aditus Alexandriæ clauderetur. Quod cum ſenſiſſent Paulinus Gallicanæ Τριβέρεως, Dionyſius Albæ metropolis Italorum, & Euſebius Vercellenſis, epiſcopi, quòd ad deſtructionem fidei Orientales contra Athanaſiũ agere molirẽtur, ſurgẽtes magna voce clamabant, dolum & circumuentionẽ per ea quæ gerebantur, Chriſtianitatis dogmatibus irrogari. Non enim veras contra Athanaſiũ culpas eſſe dicebant, cum ad retractationẽ fidei talia probarentur inuenta. Illis ergo talia proclamantibus, concilium tũc ſoluitur, epiſcoporum.

An.do.359. Concilium Mediolani. Orientales. hoc eſt, Ariani aduerſus Athanaſium. Paulinus. Treuerenſis Dionyſius Albanus. Euſebius Vercellenſis.

THEODORITVS.

De exilio epiſcoporum orthodoxorum, quod Athanaſius in fuga ſua ſatiſfactione deſcripſit. Caput 16.

Ariani in exilium acti.

DEpoſito deinde Athanaſio, aliam hæretici fidei exponere ſunt niſi doctrinam. Sed neutrum horum perduci potuit ad effectum, cum præſente principe clamaretur, quod iniuſtè ageretur & impiè. Quo facto & ipſi eccleſiis ſunt expulſi & in vltimis terræ finibus habitare iuſſi. Quod rurſus mirabilis Athanaſius hoc modo in illa Apologia deſcribit:

An. do. 360. Paulinus Treuirenſis. Orthodoxi exulant.

Quis tantum poterit memorare, quantum illi geſſerunt? Tunc enim eccleſiis pacē habentibus, & populis per Collectas orantibus, Pōtifex quidem Romæ Liberius, & Paulinus Galliarū metropolitanus epiſcopus, & Dionyſius Italus, Lucifer Metropolitanus inſularum Sardiniæ, & Euſebius ex Italia, omnes epiſcopi boni & prædicatores veritatis, abripiuntur & traduntur exilio, nullam habentes culpam, niſi quod in Arianam noluerint conſentire væſaniam, neque in calumniis ſubſcripſerint noſtris. De maximo autem & optimo ſene & verè confeſſore Oſio, etiam loqui credo ſuperfluum. Omnibus enim notum eſt, quod etiam hunc in exilium deportari fecerunt. Non enim ignobilis, ſed omnibus noſcitur eſſe notiſſimus. Cui nanque nō præfuit ſynodo, aut rectè loquens non ſatisfecit vniuerſis? Quæ eccleſia huius patrocinij memoriam non habet? Quis aliquando dolens cum veniret ad eum, nō diſceſſit ſanus? Quis indigens quum petiſſet, nō meruit quod popoſcit? Et tamen etiam contra hunc talia præſumpſerūt, quòd impia eorū molimina cognoſcens, noluerit propria ſubſcriptione firmare.

Oſius Cordubenſis.

SOCRATES.

An. do. 360.

Igitur Imperator illos quidem mittit in exiliū. Generale verò concilium fieri cogitabat, vt omnes Orientales epiſcopos venientes ad Occidētem, ſi poſſet, cōcordes efficeret. Quod cùm propter itineris ſpacia difficile videretur, duplicem tractauit ſynodum celebrari, vt in Arimino quidem Itali qui tunc aderant conuenirent: Orientales autē in Nicomedia Bithyniæ ciuitate. Hoc ergo Imperatore tractante, effectus nō euenit vt voluit. Neutrū enim conciliū ſibimet concordauit, ſed vtrumque diuiſum eſt. Nam neque in Arimino conuenientes inter ſe conſonare potuerunt, & Orientales in Seleucia Iſauriæ congregati, aliud ſchiſma ſunt paſſi, quod ſuo loco narrabitur.

Conciliū Ariminenſe pro Occidētalibus. Conciliū Nicomediæ pro Orientalibus.

THEODORITVS.

Dialogus inter Liberium & Conſtantium habitus, & quomodo Liberius in exilium fuerit miſſus. cap. 17.

Dialogus Cōſtantii & Liberii ponti. Rom.

EGo quidem Liberij per omnia celeberrimi habitum pro veritate dialogum cum Conſtantio volo referre, quandoquidem à fidelibus illius temporis eſt conſcriptus. Is enim poſt Iulium Syluestri ſucceſſorem, Romanam gubernauit eccleſiam. Conſtantius Imperator dixit: Nos, & eò quòd Chriſtianus ſis, & epiſcopus noſtræ ciuitatis, dignum hoc iudicauimus, vt euocantes te, moneremus vt communionem ſceleſtiſſimi Athanaſij & ineffabili ſuperbia detenti, abnegare non differas. Hunc enim terrarum orbis be-

E ne fieri comprobauit, & ſynodali ſententia alienum eccleſiaſtica communione, decreuit. Liberius epiſcopus dixit: O Imperator, Iudicia eccleſiaſtica decet cum maxima proferri iuſtitia. Quapropter ſi videtur pietati tuę, diſceptationem iube conſtitui: & ſi apparuerit Athanaſius condēnatione dignus, tunc ſecundū eccleſiaſticæ conſequentię formam proferatur in eum digna ſententia. Non enim poſſibile eſt condemnare virum, de quo nihil examinatum eſt. Conſtantius Imperator dixit: Vniuerſus mundus adiudicauit eius facinora, ſed ille (ſicut ab initio) tempus eludit. Liberius epiſcopus dixit: Quicunque ſubſcripſerunt non ipſi viderunt quæ geſta ſunt, ſed propter gloriam & timorem, & ne à te contumelias paterentur, acquieuerunt. Imperator dixit: Quid eſt gloria & timor & contumelia? Liberius dixit: Quicunque gloriam Dei non diligunt, F tua magis dona præponunt. Quem ergo iſti non viderunt, non examinantes adiudicauerunt, quod eſt à Chriſtianitate alienum. Imperator dixit: In facie vtique condemnatus eſt in concilio Tyri, & in concilio contra eum pariter decreuerūt omnes totius orbis epiſcopi. Liberius dixit: Nunquam in pręſentia ſua homo ille adiudicatus eſt. Quicunque enim tunc conuenientes condemnauerunt eum, diſcedente Athanaſio à iudicio ſententiam protulerunt. Euſebius eunuchus dixit: In Nicæno concilio alienus à catholica fide probatus eſt. Liberius dixit: Quinque ſoli iudicauerunt ex his qui cum eo nauigio venerunt in Mareoten, quos miſerunt ad accuſationem eius, vt contra eum geſta conficerent. Horū itaque qui deſtinati ſunt, duo ſunt mortui, Theo-G gonius, & Theodotus, reliqui verò tres viuunt, hoc eſt, Maris, Valens, & Vrſatius. Ab his qui miſſi ſunt Sardicam, propter hanc cauſſam ſynodus celebrata eſt, qui in ſynodo libellos obtulerunt, veniam poſtulantes, quoniam in Mareote per calumniam ex vna parte contra Athanaſium geſta confecerint. Libellos eorum nunc prę manibus habemus. Cui horum nos credere & communicare conuenit Imperator? his qui primitus damnauerunt, & veniam poſtea popoſcerunt, an eis qui adhuc hæc accuſare contendunt? Epictetus epiſcopus dixit: O Imperator, nō fidei cauſſa hodie neque iudiciorum eccleſiaſticorum ſermonem facit, ſed vt apud Senatores in Romana conſtitutos vrbe glorietur quaſi ſuperauerit principem. Imperator ad Liberium dixit: Quota pars es totius orbis? quoniam tu ſolus homi-H nem vindicas nephandiſſimum, & orbis terrarum pacem eccleſiæque diſſoluis? Liberius dixit: Non eò quòd ego ſum ſolus, fidei cauſſa minuitur. Nam & antiquitus tres ſoli reperti ſunt reſiſtētes præcepto regis. Euſebius eunuchus dixit: Imperatorem noſtrum Nabuchodonoſor feciſti? Liberius dixit: Non. Sed ita irrationabiliter adiudicatus eſt homo, qui non eſt examinatus. Sed & ego peto primitus generalem proferri ſubſcriptionem, confirmantem fidem in Nicæa prolatam, vt ita reuocatis ab exilio fratribus noſtris, & in loca propria reſtitutis, ſi hi qui nunc turbas pariunt eccleſiis, viſi fuerint Apoſtolicæ fidei cōſentire, tunc apud Alexandreiā cōuenientes omnes, vbi & accuſatus, & accuſatores ſunt & defenſor eorum, examinata cauſſa poſſimus proferre

Euſebius eunuchus præpoſitus cubiculi.

Curſus publicus. Vnde curioſus, curſus publici præſentalis, & curioſi per omnes prouincias, qui erant ſub diſpoſitione viri illuſtris Magiſtri officiorum. Vide librum de imaginibus magiſtratuum Rom.

proferre ſententiam. Epictetus epiſcopus dixit: Sed curſus publicus non ſufficit ſubuectui epiſcoporũ. Liberius dixit. Eccleſiaſticæ cauſſæ publico curſu non egent. Eccleſiæ nanque ſufficiũt vſque ad mare perducere ſuos epiſcopos. Imperator dixit; Quæ dudum ſuſceperunt formã, tolli non poſſunt. Plurimorum nanque epiſcoporum debet valere ſententia. Tu ſolus es qui amicinas illius ſcelerati defendis. Liberius dixit: Imperator, nunquam audiuimus, abſente accuſato, iudicem eius ſcelera proferentem, niſi quia propria videntur hæc odia. Imperator dixit: Omnibus quidem nocuit in communi, nulli tamen ita ſicuti mihi. Cui cùm non ſufficeret interitus fratris mei maioris, ne beatæ quidẽ memoriæ Cõſtantem ceſſauit in mei inimicitias frequẽter impellere, niſi nos maiori manſuetudine detenti, impellentis momenta temperaſſemus. Nulla itaque mihi victoria eſt, neque contra Magnentiũ vel Syluanum niſi illum ſceleſtum ab eccleſiaſticis rebus expulero. Liberius dixit: Noli per epiſcopos tuas vindicare inimicitias. Manus enim eccleſiaſticorum ad † ſanctificandum vacare debent. Quapropter ſi tibi videtur, iube vocari ad loca propria ſacerdotes, & ſi concordes apparuerint ei quem nos in præſenti defendimus ſecundum fidem orthodoxam in Nicæna ſynodo conſtitutam, tunc conuenientes prouidebũt pro mundi pace, vt homo qui non peccauit, non reprobetur, iniuſtè. Imperator dixit: Vnũ eſt quod quæritur. Volo enim te amplectentem eccleſiaſticam cõmunionem Romam denuò deſtinare: & propterea concorda pace, & ſubſcribens Romam reuertere. Liberius dixit: Romæ iam fratribus vale dixi. Maiores enim ſunt eccleſiaſticæ ſanctiones, quàm Romanæ habitatio ciuitatis. Imperator dixit: Ergo trium dierum ſpatium ad deliberationem habes, an velis ſubſcribens Romam reuertere, aut cogitare in quem velis deportari locum. Liberius dixit: Spatium trium dierum rationem nequaquam mutare poteſt. Quapropter quò voles mitte me.

† ſacrificandum.

Imperator autẽ poſt duos dies examinato Liberio, & nequaquam à ſuo propoſito reuocato, iuſſit eum in Berœam Thraciæ in exilium deportari. Egredienti Liberio, Imperator ad expẽſas quingentos ſolidos deſtinauit. Tũc Liberius deferenti dixit: Vade, da eos Imperatori: opus enim habet ſuis militibus erogare. Similiter & Auguſta totidem ei miſit. Liberius dixit: Redde hæc Imperatori: opus enim habet his ad expẽſas militum ſuorum. Si autem Imperator his nũ habet opus, det eos Auxentio & Epicteto. Illi enim his opus habent. Cumque ab eis nihil accepiſſet, Euſebius eunuchus obtulit ei alios ſolidos. Cui Liberius ait: Totius orbis eccleſias deſolaſti, & tãquàm damnato mihi hæc affers? vade prius diſce eſſe Chriſtianus. His ita geſtis, poſt tres dies nihil accipiens, miſſus in exilium eſt.

An. do. 361.

Quomodo Liberius per additionẽ Romanarum matronarum ab exilio ſit reductus. Caput 18.

Liberius apud Berœam Thraciæ exulat.
An. do. 363.

VEritatis itaq; propugnator & victor in Thraciam (ſicuti iuſſum fuerat) vſque peruenit. Duobuſque tranſactis annis Conſtantius Romam venit. Procerum verò Senatorumq; coniũges rogabant viros ſuos, vt Conſtantio ſuppli-A carent, vt paſtorem gregibus reſtitueret. Aiebãt enim, quod niſi flecterent animũ principis, eos ipſæ relinquerent, & ad paſtorem illum maximũ properarent. At illi dixerunt: Nos furorem principis formidamus, nec fortè aliquam veniã promeremur. Sed vobis, inquiunt, magis rogãtibus forſitan parcet, & alterũ è duobus fiet, aut preces ſuſcipiet, aut ſi flecti nequiuerit, ſine aliqua iniuria vos dimittet. Hoc conſilium mulieres illæ laudibus maximis efferendæ percipientes, cũ ornatu ſolito adierunt Imperatorem, vt ex veſte ſublimi inſignes eas & nobiles arbitratus, reuerentiam ipſis exhiberet & parceret. Adeũtes verò principem tali voce clamabant: Miſerere tantæ ciuitatis paſtoris prouidentiam non habẽtis, quæ luporum patet inſidiis. At ille reſpondit, nõ egere paſtore alio ciuitatem. Eſſe nanque ponti-B ficem qui eorum curam haberet. Poſt magnum nanque Liberium quidam diaconorum eius Felix nomine, fuerat ordinatus. Is expoſitã in Nicæa fidem inconcuſſè ſeruauit, ſed corruptoribus eius ſine diſcretione communicabat. Nullus tamen Romæ habitantium in baſilicam ingreſſus eſt, cùm ille intus aſtaret. Hoc autem etiã matronæ illæ Imperatori dixerunt: Qua gratia flexus, præcepit illum inter omnes egregiũ reuocari, & vtrunque eccleſiam gubernare communiter. His ergo literis in Circenſi ſpectaculo relictis, populus clamabat, iuſtam principis eſſe ſententiam: ſicut enim dupliciter coloribus diuiſi ſunt ſpectatores, ſic oportere alterum his, alterum aliis præſidere. Cùm ergo primitus principis literis ſic fauiſſent, poſtea commoti cõmu-C ni voce clamauerũt: Vnus Deus, vnus Chriſtus, vnus epiſcopus. Ipſas enim voces & ego iuſtum ponere iudicaui. Poſt has verò Chriſto amabilis populi pias & iuſtitia exornatas voces ſanctiſſimus quidem Liberius eſt reuerſus. Fœlix autem recedens habitauit in alia ciuitate.

Matronæ Ro. ſollicitæ de reditu Liberii.

Felix loco Liberii pontifex ordinatus.

Vox populi Romani.

SOCRATES.

Quomodo Eudoxius Antiochenum vſurpauerit epiſcopatum. Caput 19.

Eudoxius Germanicienſium epiſcopus vſurpat Antiochenã ſedẽ.

Eudoxius nititur Aëtiũ reſtituere.

EA tempeſtate Leontio moriente, qui hæreticum Aëtium diaconum ordinauerat, Eudoxius Germaniciæ epiſcopus, quæ eſt ciuitas Syriæ, cùm eſſet tũc Romæ præſens, finxit ſibi cauſſam neceſſitatis incũbere, & imperatori callidè locutus, quaſi ciuitas Germanicianorum ipſius D prouidentia atque cuſtodia indigeret, petiit vt remearet ad propria. Quem princeps nihil proſpiciens, abire promiſit. At ille cubicularios cooperantes habens, relicta ciuitate ſua Antiochenũ vſurpauit epiſcopatum. Fouere nanq; ſtudebat Aëtium. Ob quam rẽ niſus eſt conciliũ facere ſacerdotũ, & ordinationẽ ei reſtituere diaconatus. Quod nequaquam factũ eſt, eò quod magis valeret odium contra Aëtium, quàm Eudoxij deſiderium. Et de his quidem tantum noſſe ſufficiat.

De Ariminenſi Concilio & contentionibus ibi factis. Caput 20.

An. do. 361. ſynodus Ariminenſis. Vrſatius. Valens.

EOtũ igitur qui in Arimino cõuenerũt, oriẽtales ea quę de Athanaſio geſta ſunt, ſilentio tradẽtes, ad cõcubiũ ſe occurriſſe dicebãt. Quorũ ſtudio cohærebãt Vrſatius & Valẽs, qui ab initio

quidem Arianum dogma tenuerãt, in medio autẽ Homoouſianis conſenſerãt, dato libello Romano pontifici, ſicut iam dictum eſt. Iſti nanque ſemper ad partes pro tempore Valentiũ declinabant. Quorum adiutores erãt Germinus, Auxentius, Demophilus, & Gaius. Dũ ergo in concilio præſentium alter aliud proponere conaretur, tũc Vrſatius & Valens dicebant, omnia quæ de fide dicta ſunt, debere ſuſpendi: & ſuſcipiendam nouellã expoſitionem, quam paulò ante Sitmij conuenientes ædiderãt. Hęc dicentes & chartulam præ manibus habentes legi fecerunt ſecũdum espoſitionem fidei Sitmij prolatam, quam ibi quidem (ſicuti prædixi) celauerunt. Arimini autem oſtenſa eſt: Cuius exemplum hoc eſt:

Germinus, Auxentius, Demophilus, Gaius.

EXPOSITA FIDES APVD SIRmium præſente D. N. Conſtantio Aug. COSS. Euſebio & Hypatio XI. kalend. Iunias.

Fides Sirmiẽſis ſynodi, lecta Arimini.

Credimus in vnum & verum Deum, patrem omnipotentẽ, creatorem & opificem omnium. Et in vnum vnigenitum filium Dei ante omnia ſecula, & ante omne principium, & ante omne quod cogitari poteſt tempus, & ante omnẽ perceptibilem cogitationẽ natum impaſſibiliter ex Deo, per quem & ſecula perfecta & omnia facta ſunt. Natum autem vnigenitũ ſolum ex ſolo patre, Deum ex Deo, ſimilem generanti patri ſecũdum ſcripturas: cuius generationem nullus nouit, niſi ſolus, qui genuit eum pater. Hunc nouimus vnigenitum eius filium nutu paterno veniſſe de cœlis ad deſtructionem peccati, & natũ ex Maria virgine, & cum diſcipulis conuerſatum, & omnem compleſſe diſpenſationem ſecundũ paternam voluntatem: crucifixum & mortuum, & ad inferos deſcendiſſe, & quæ ibi erant diſpenſaſſe: quem ianitores inferni videntes expauerũt: & tertia die reſurrexiſſe, & cum diſcipulis conuerſatum: & quadraginta diebus expletis, in cœlos aſcendiſſe, & ſedere dextris patris: & venturum nouiſſima die in gloria patris, ad reddendũ vnicuique ſecundum opera ſua. Et in ſpiritũ ſanctum, quẽ ipſe vnigenitus Dei filius Ieſus Chriſtus mittere compromiſit generi hominum cõſolatorem, ſecundum quod ſcriptum eſt: Vado ad patrem meum, & rogabo patrem meum, & alium conſolatorem mittet vobis, ſpiritum veritatis, ille ex meo accipiet, & docebit, & commemorabit vobis omnia. Nomen verò ſubſtantiæ eò quod ſimpliciter à patribus poſitum, à populis ignoretur, & ſcandalũ faciat, & quia nec ſcripturæ hoc continent, placuit abrogari, & omnino nullam memoriã ſubſtantiæ in Deo eſſe deinceps, eò quòd de diuinæ ſcripturæ nuſquã patris ſubſtantia filiique meminerint. Similem verò dicimus filium patri per omnia, ſicut ſanctæ ſcripturæ dicũt & docent. His itaq; lectis, cõſurgentes quibus hæc diſplicebant, aiunt: Nõ fide egẽtes huc venimus (integram nanq; ſeruamus quã percepimus ab initio) ſed magis vt ſi qua circa hæc nouitas ſit, omnino prohibeamus. Si ergo hæc quæ lecta ſunt, nullam faciunt nouitatem, apertè iam anathemizare hæreſim Arianã, ſicut & alias hæreſes regula eccleſiæ tanquã blaſphemas adiecit: Quor enim blaſphemum Arij dogma turbas eccleſiæ, quæ etiam nunc fiunt, excitarit, atque ſeditiones, toto orbi terrarum valde notum eſt. Hæc ergo propoſitio dum ab Vrſatio & Valente & reliquis ſuſcepta non fuiſſet ad plenum, diuiſit eccleſiam. Alij namque his quæ Arimini ſunt lecta, conſenſerunt: alij verò Nicænam denuò roborauerunt fidem. Deriſerunt autem conſcriptionem illius lectionis, & maximè Athanaſius Alexandrinæ ciuitatis epiſcopus in epiſtola quam ſuis familiaribus deſtinauit: quam qui legit, inueniet quam forti dictione ſit plena.

Ioan. 14. b

Nomen ſubſtantiæ.

Schiſma.

Athanaſius aduerſus ſynodum Ariminenſem.

E

THEODORITVS.

Dicebant autẽ Ariani conuenientes in Arimino volẽtes Heſperiis ſuadere ſimplicibus, quod nõ oporteret propter duo verba, quæ nec inuenirentur ſcripta, ſeparari corpus eccleſiæ, ſed ſimilem per omnia profiteri filiũ genitori, ſubſtantiæ verò tacere nomen. Sed fallaciã ſentientes horũ Homoouſiani pontifices, eos abdicauerũt. Atq; literis inſinuauerunt Imperatori propriam voluntatem, dicentes filios ſe eſſe patrum Nicæni concilij, pariter & hæredes.

F

SOCRATES.

Hoc tamen ſciendum, quoniam ſynodus quidẽ Vrſatium, & Valẽtem, Auxentium & Germinũ Gaium & Demophilum, eorũmque ſocios condemnauit, Arianum dogma anathematizare fugientes. Qui propter hanc damnationem indignati, ad principem celeriter venerunt, portantes lectam in concilio fidem.

Ariani damnati.

G

THEODORITVS.

Apertiùs autem integram fidei regulã eorum epiſtola ad Conſtantium ſcripta mõſtrauit: Cuius verba ſunt hæc:

Epiſtola concilij Ariminenſis Orthodoxorum epiſcoporũ, ad Imperatorem Conſtantium. Caput 21.

Diuina iuſſione, & præcepto pietatis tuę olim dogmatixata credimus. In Ariminum nanque ex vniuerſis Occidẽtalibus ciuitatibus omnes cõuenimus ſimul epiſcopi, vt & fides catholica cognoſceretur eccleſię, & qui contraria ſapiunt, panderentur. Multum nanque diſceptãtibus nobis inuenimus optimũ eſſe, ſtatutã fidem antiquitus permanere, quã etiam Prophetæ, Euangelia, necnon Apoſtoli per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum prędicaſſe noſcuntur (qui & tui regni protector, tuęque ſalutis auxiliator eſt) vt hanc tenentes cuſtodiamus, & cuſtodientes ad finem vſque ſeruemus. Incongruũ enim nephariũmq; videtur, ex his quę rectè iuſtéque definita ſunt, aliquid immutare, id eſt, horum quę Nicęę cõmuniter cum glorioſiſſimo Cõſtantino tuo patre & Imperatore, deliberata atque defixa ſunt. Quorum doctrina atque ſenſus diſcurrit & prędicatus eſt in omniũ hominum auditus atq; mentes. Hęc fides ſola Arianã hęreſim expugnauit & perdidit, per quã non illa ſola, ſed etiam reliquę hęreſes ſunt dãnatę: Cui verè addere quicquã incautum eſt, & auferre periculoſum. Et ſiquidem horum alterum fiat, erit inimicis facultas agendi quę vo-

H

Vrſatius, Valens.

ſunt. Quapropter Vrſatius & Valens quoniam participes & concordes Ariani dogmatis erant, à noſtra ſunt commuoione ſegregaȯ. Quam vt reciperent cognoſcentes delicta qoibus peccauerunt, pœnitentiam atque veniã impetrare poſcebant:& reſcripta eorum hęc ita habere ſe teſtaōtor, per quæ criminum vemã conſecuti ſunt. Erar enim tẽpus quo hæc geſta ooſcuntur, qoãdo Mediolani ſynodus celehrata eſt, præſentibus ecclesiæ Romanæ presbyteris. Cognoſcentes verò ſimul etiam poſt mortẽ dignũ memoria Cooſtantinũ, cum omni integritate & examinatione conſcriptam expoſuiſſe fidẽ, qui cùm ab hac luce baptiſmate percepto diſceſſerit, & ad pręmia debitæ pacis abierit, incongruũ eſſe iudicamus poſt illũ aliquid nouitatis admittere, tantoſque ſanctos confeſſores & martyres, & B huius dogmatis conſcriptores, inuentoreſque deſpicere, qui ſecundum antiquaio eccleſiæ ſanctionem per omnia ſapuiſſe noſcuntur. Quorum fidem Deus in tempora imperij tui tranſmiſit, per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem tibi imperium tale conceſſum eſt, vt etiam noſtri orbis termioos obtineres. Rurſus ergo infelices iſti, & ſapientia viliſſimi, præſumptione nepharia impiæ cogitationis prædicatores ſemetipſos annuntiarunt, & veritatis terminum mutare cõtendunt. Dum enim ſecundum tuum præceptum cõcilij iura celebrarentur, illi conſilium ſuæ fallaciæ nudauerunt. Nitebantur enim calliditate quadam atque ſeditione aliquid nouitatis inſerre. Huiuſmodi enim malitiæ captos inuenimus Germanum quendam & Auxenoum atque C Gaium hęreſim contentionẽque facientes. Quorum doctrina vna quidẽ exiſtens vniuerſam molem blaſphemiarum tranſcendere comptobatur. Qui cùm viderent nos neque ipſorum voluntatis eſſe neque cõcordes his, quæ malè ſapere videbantur, à noſtro ſe concilio mutauerunt, vt quaſi aliud conſcribere viderentur. Erat verò tempus breue, quod etiam eorum aperuit volũtates. Sed vt non ſemper eccleſiaſticæ cauſſæ io eaſdem incurrant concuſſiones (nam turba atq; ſeditio repetita, vniuerſa confundit) firmam oobis viſum eſt, vt quæ dudum decreta ſunt, legaliter immutabiliterque ſeruentur. Prædictos autem viros à noſtra cõmunione ſecreuimus. Qua de cauſſa legatos ad tuam manſuetudinem miſimus, concilij ſententiam per noſtram denuntiaturos epiſtolam. Legatis autem prę omnibus iſta D præcipimus, vt veritatem affirment ex priſcis & iuſtis rationibus exponentes, qui etiam tuam religionem inſtruaot: quoniam non (ſicut ait Vrſatius & Valens) erit pax, ſi quid iuſtarum ſanctiooum fuerit immutatũ. Quomodo enim pax eſſe credenda eſt apud eos, qui pacis iura ſubuerrunt? Contentio enim & ſeditio per hęc inter reliquas ciuitates & eccleſiam Romanam potius orietur. Quapropter tuę manſuetudini ſupplicamus, vt placidis auribus noſtros Legatos audias & oculo tranquillo reſpicias: neque ad ioiuriam defunctorum noui aliquid iinmutari permittas, ſed permanere nos ſinas in his, quæ progenitoribus definita atque ſancita ſunt, quippe quos omnia cum deliberatione atque ſapientia & ſpiritu ſancto celebraſſe confidimus. Ea enim quæ ab illis nouc innouantur, credeotibus quidem

Vrſatius videlicet & Valens.

A iocredulitatem inferunt, noo credentibns verò credulitatẽ. Supplicamus itaq; vt præcipias eos, qui per diuerſa loca detinentur, quos & ætatis grauamen & anguſtia paupertatis affligit, ad propria remeare: ne deſolatæ ſublatis epiſcopis videantur eccleſiæ permanere. Super hæc autẽ etiã hoc rogamus, vt nihil his, quæ iam termioata ſunt, aut addatur, aut adimatur: ſed omnia inuiolata permaneant, quæ & à pietate tui patris & tuis quoq; ſunt conſeruata temporibus: neq; deinceps oos fatigari, & à propriis parœciis alienos eſſe permittas quatenns epiſcopi cũ proprio populo in pace orare, & diuino cultui vacare poſſint, ſupplicantes Deo pro pace tui imperij pariter & ſalutis, quam tibi diuinitas in perpetuũ largiatur. Noſtri verò legati epiſcoporum ſubſcriptiones & nomina deferũt, qui etiam lectione diuinæ ſcripturæ religionẽ tuã poterũt edocerę.

SOZOMENVS.

Hęc itaque ſynodus ſcripſit, & per epiſcopos deſtinauit. Vrſatius aotem & Valens eorum pręuenientes aduentum, derogauerunt concilio: oſtendentes imperatori expoſitionem fidei quam portabant. Imperator Ariano dogmati fauẽs, iodignatus aduerſus ſynodum, Vrſatium atq; Valentem potius honorauit. Quamobrẽ qui à cõcilio fuerant deſtinati, tardauerunt, non valentes impetrare reſponſum. Serò tamen ad Synodum Cõſtantinus per pręſentes epiſcopos huiuſmodi ſcripta miſit.

Epiſtola Conſtantij ad Ariminenſe concilium. Cap. 22.

CÒNSTANTIVS VICTOR AC triumphator Auguſtns, vniuerſis epiſcopis Arimini congregatis ſalutem.

SEmper equidẽ & præ omnibus cogitare nõs de ſacra & adoranda lege nõ ignorat veſtra benignitas. Nũc autem viginti, quos veſtra ſapiẽna deſtinauit, Epiſcopos, Legationis ſuę cauſſa interim videre nequiuimus, cũ ſit nobis neceſſariũ circa Barbaros iter, & (ſicut noſtis) deceat animo puro ab omni cogitatione vtilitatẽ diuinæ legis examinare. Iuſſimus igitur epiſcopos in Adrianopoli noſtrã expectare regreſſionẽ, vt cũ vniuerſa reſpnblica fuerit benè diſpoſita, tunc quæ geſſerint audire poſſimus. Veſtræ autẽ ſanctitati non videatur oneroſum eorum expectare D regreſſum, vt dũ redeunt noſtrum vobis referentes reſponſum, perducere poſſitis ad terminum, quę eccleſiæ catholicæ vtilia eſſe noſcuntur.

Viginti epiſcopi legati.

Has literas ſuſcipientes epiſcopi, talia reſcripſerunt: epiſtola Ariminenſis concilij ad imperatorem Conſtantium. Caput 23.

LIteras clemẽtię tuę ſuſcepimus domine, deo amabilis Imperatoran quibus continetur, quod propter neceſſitatem pnblicam interim oon potuiſti noſtros videre legatos noſque iubes vt eorum expectemus aduentom donec ea quę à nobis decreta ſunt, & noſtris progenitoribus conſonare noſcuntur, ab eis pietas tua cognoſcat. Quãobrẽ & ounc per has literas profitemur atq; firmamus nequaquã oos à propoſito ooſtro recedere. Hoc etiã noſtris Legatis iniũximus. Supplicamus igitur, vt animo trãquillo &

Litera ſynodi ſirmienſis.

Epiſcopi exu-les.

præſentes noſtrę mediocritatis literas relegi iubeas,& illa quæ per legatos noſtros mãdauimus libenter accipias. Illud itaque nobiſcũ conſiderare tua manſuetudo debet,quanta ſit modò triſtitia,quãtuſq; mœror, vt feliciſſimis tẽporibus tuis,tantæ eccleſiæ priuatæ videantur epiſcopis. Et propterea rurſus tuam clementiam deprecamur domine Deo amabilis Imperator,vt ante aſperitatẽ hyemis (ſi tamen tuę placet pietati) nos ad noſtras eccleſias remeare pręcipias, vt etiam nũc poſſimus omnipotẽti Deo, & domino ſaluatori noſtro Chriſto, eius filio vnigenito pro tuo imperio ſolennes orationes celebrare cum populo.

Quod diſcedentibus epiſcopis fuerit Conſtantius indignatus. Caput 24.

CVm hæc ſcripſiſſent, & modicum expectaſſent tempus, Imperatore nullũ dante reſpõſum, ad ciuitates proprias redierũt. Princeps autem cum & prius cõtenderet Arianã ſectam per eccleſias ſeminare, occaſionem iniuriæ ſuæ illorum habuit diſceſſione, dicens ſe contemptum, eò quòd præter iuſſionẽ ipſius conſilium videretur eſſe ſolutum. Quapropter Vrſatio, & his qui circa eum erant, permiſſionem dedit contra eccleſias agendi cõfidenter quodcunq; placuiſſet. Explanationem verò lectæ in Arimino fidei iuſſit per eccleſias Italiæ deſtinari, præcipiens vt nolentes ei ſubſcribere pellerentur eccleſiis, & in eorum locum alij ſubrogarentur epiſcopi.

SOCRATES.

De ſynodo in Nicæa Thraciæ celebrata, Cap. 25.

Nicæa Thraciæ.
Nicæa Bithyniæ.

VRſatius autem eique conſentientes ab Italia diſcedentes, venerunt ad ciuitatẽ Thraciæ nomine Nicæam: vbi breui tempore cõmorantes aliud fecere concilium. Et lectã in Arimino expoſitionẽ fidei Græco interpretantes eloquio publicatam confirmauerũt: & poſtea diuulgabãt eam eſſe fidem, quæ ab vniuerſali concilio & dictata eſſet & ædita Nicææ, vt ſimilitudine nominis Nicæni ſimpliciores hac ſubreptione deciperent. Putabãt enim in Nicæa Bithyniæ eſſe dictatam fidem. Sed nihil profuit eis tale commentũ. Paulò poſt nanque confuſi atque deriſi ſunt.

SOZOMENVS.

Quomodo Athanaſius furorẽ Conſtantii denuò declinauerit. Caput 26.

Athanaſius vocatus ad Conſtantium.

INterea ſentiens Athanaſius ſibi inſidias parari, nequaquam ad Imperatorem venire præſumpſit: neque hoc vtile iudicauit, ſed electos ex Ægypto quinq; epiſcopos, inter quos Serapionem Thmuienſem virum præcipua vita ſanctũ, & ad loquendũ valde copioſum, mittit ad Principem tunc in Occidente degẽtem (cum quibus etiã tres presbyteros) per quos ſibi placaret Imperatorem, & pro derogationibus ſatisfacerent inimicorum, aliaque facerent, quæ ei vel eccleſiis expedirẽt. Quibus nauigantibus, paulò pòſt literæ venerunt Imperatoris euocãtes eum. Ob quam rẽ & Athanaſius & populus eſt turbatus, cum neque hęretico Imperatori obedire conſul-

E tum eſſet, neque reluctari periculo vacaret. Veruntamen ire diſtulit, & literarũ baiulus ſine effectu reuerſus eſt. Superueniente autem æſtate veniens alius ab Imperatore nuntius cum prouinciæ iudicibus, cogebãt eum, cleruque nimis erat infeſtus. Porrò populum paratum videns ad bellum etiam iſte reuerſus eſt. Non multo poſt tempore congregantur ex Ægypto & Lybia Legiones. Et cum nunciatum fuiſſet celari Athanaſium in eccleſia quæ vocatur Theonæ, aſſumens milites dux eorum, & Hylarium ab Imperatore denuò deſtinatum, inopinato fractis ianuis in eccleſiam introiuit, & vbique requirens Athanaſium non inuenit. Fertur enim, quòd ſępius diuino nuntio pericula multa effugerit, ſicut etiam Deo prouidente hoc diſcrimen euaſit.

Eccleſia Theonæ.

F *Quomodo Paganis inſultantibus futuram triſtitiã prædixerit.* Caput 27.

Athanaſius inſimulatur magia.

EX his & huiuſmodi factis, ei à Deo prænuntiatis, à paganis & hæreticis appellabatur Magis, Sermo nanque fertur, quod aliquando eo procedente per ciuitatem, contigerit auolãtem corniculã clamitare. Quo facto aſtans multitudo paganorum, velut Mago derogantes, petebant vt eis aperiret quid cornicula illa ſignificaret. Ille verò fertur ſilentio dixiſſe ſubridens: Cras Latina lingua dies vẽtura ſignificatur. Hoc ergo clamans, triſtem vobis craſtinum ſignificat diem, per Imperatoris Romani iuſſionem. Et ita contigit, vt Athanaſij ſermo licet deriſus fuerit, venerit ad effectum. Altera nanque die principis literæ venerunt ad iudices, iubentes vt pagani

Athanaſii vaticinium.

G ſua ingredi non permitterentur templa, neque ſolennes ſuperſtitiones feſtiuitatesque celebrarent. Tunc ergo feſtiuitas eorum venerabilis, generaliſque deſtructa eſt.

Quæ mala per Georgium in Alexandria geſta ſint. Caput 28.

Forte ſic erat vertendum, † eiicientes eos, & interim tenentes.

CVm igitur frequenter (ſicuti dictum eſt) Athanaſius pericula declinaſſet, clerus & populus ei fauens tenebat eccleſias, donec Præfectus (vt dictum eſt) Ægypti, & dux militum † eiicientibus eos & ſuſtinentibus, Georgio eas contraderent. Qui non multò poſt venit, & eccleſias ſuo iure poſſedit. Qui dum præter ſchema & mores ſacerdotij violentus exiſteret, & maximè circa Athanaſij laudatores, quibus vtique

H vincula & plagas viris & fœminis velut tyrannus inferebat, accenſus populus penè peremerat eum, niſi vix ereptus fugiſſet ad principem. Quo facto rurſus ſequaces Athanaſij eccleſias multo tempore tenuerunt. Quas iterum veniens dux Ægypti Georgij noſcitur tradidiſſe fautoribus. Poſt hæc autem Exceptore principis veniente, multi Alexandrinorum ſupplicio tradiri ſunt. Poſt quem etiam ipſe Georgius terribilior ſuperuenit, & priore tempore magis exoſus tanquam qui mouerit principem ad multorum necem. Cui vtique derogabant Ægyptij monachi, quorum gloriam multitudo vniuerſa ſequebatur, & vera eorum teſtimonia iudicabãt, quia in ſummæ philoſophiæ virtute degebant.

Georgius fugere cogitur.

THEODORITVS.

Quod autem expoſitam fidem in Nicæa Thraciæ omnes accuſent milites veritatis, & præcipuè inhabitantes Heſperiam, teſtantur literæ ab eis ad Illyricũ deſtinatæ. Quarum literarũ autor fuit epiſcopus eccleſiæ Romanæ tunc Damaſus, qui poſt Liberium pontificatus iura ſuſceperat multis virtutum ornatus inſignibus. Habuitque in his literis nonaginta conſortes ex Italia, atq; Gallus in Romana vrbe conuenientes. Quorum nomina propter multitudinem ponere diſtuli. Textus autem epiſtolæ talis eſt.

An. do 368.

Litera Damaſi & cæterorum ad Illyricum, contra concilium in Nicæa Traciæ factum Caput 29.

DAMASVS, ET VALERIANVS, ET cæteri epiſcopi, dilectiſſimis fratribus in Illyrico conſtitutis epiſcopis in domino ſalutem.

Litera à ſynodo Rom. miſſa in Illyricum.
† locus mendoſus. & Græca.

CRedimus ſanctam fidem noſtram in Apoſtolorum eruditione fundatam, hanc vos tenere, & hanc populis vniuerſis exponere. quæ videlicet à conſtitutionibus patrum nulla ratione diſſentiat, per quos iuſtum eſt cæteros erudiri. Sed relatione † Gallicanorum & Venetorum fratrum quoſdã hæreſibus ſtudere cognouimus. Quod malum non ſolùm cauere debent epiſcopi, ſed etiam reluctari contra ea, quæ geſta ſunt imperitia aut ſimplicitate quorundã, prauis interpretationibus deceptorũ. Variis ergo doctrinis non decet labefactari, ſed magis patrum noſtrorum roborari ſententiam. Auxentium igitur Mediolani præcipuè in hac cauſſa damnatum eſſe præſcriptum eſt. Vnde iuſtum eſt, omnes in vniuerſo Romanorum orbe doctores legis, ea quæ legis ſunt ſapere, & nõ fidẽ doctrinis variis maculare. Itaque cùm primùm hæreticorum cœpiſſet nequitia pullulare, ſicut etiam nunc blaſphemia nephandorũ pater Arianorum, tunc patres noſtri trecẽti decem & octo electi, habito tractatu in vrbe Nicæna, hunc murum firmiſſimũ contra arma diabolica ſtatuerunt: & hoc remedio venena mortifera ſunt depulſa, vt pater & filius vnius diuinitatis, vnius virtutis, vniuſque magnitudinis debeat credi. vniuſque eſſentiæ ſiue ſubſtantiæ ſimul & ſpiritusſanctus. Aliter verò ſapientes alienos eſſe à noſtra communione iudicauerunt. Quem terminum ſalutarẽ, adorabilemque deliberationem, corrumpere quidam aliis cogitationibus atque temerare voluerunt. Sed in ipſo principio ab his ipſis qui in Arimino ſecontare atque retractare compellebantur vſque ad hoc cauſſa correcta eſt, vt confiterẽtur alia ſibi circumuentione ſubreptũ: aut certè quia non intellexerint patrum ſentẽtiæ, in Nicæa cõſtitutæ, hoc eſſe cõtrarium. Neque enim præiudiciũ aliquod fieri potuit per numerum Arimini congregatum, quando conſtat neq; Romanum epiſcopũ, cuius ante omnia decebat eos expectare decretum, neque Vincẽtium, qui tantis annis epiſcopatũ inuiolabiliter cuſtodiuit: neq; alios talibus præbuiſſe conſenſum, maximè cum (ſicut prædiximus) iſti ipſi, qui per conuentionẽ declinaſſe videbantur, ipſi denuò vtentes meliori cõſilio, hæc ſibi diſplicere teſtati ſint. Perſpicit itaque veſtra integritas hanc ſolã fidẽ, quæ Nicææ A apoſtolorũ autoritate fundata eſt, eſſe perpetuã firmitate ſeruandã: & ſimul Orientales hoc facere nobiſcum qui ſe catholicos eſſe agnoſcunt, Occidentales etiam gloriari. Credimus autẽ lãguẽtes in iſto conamine, nõ multo poſt à noſtra ſeparandos eſſe communione, & ab eis epiſcopatus nomen auferri, vt populi eorũ liberati errore reſpirent. Nullo enim modo à deceptione poterũt corrigere populum, qui deceptionis laqueo detinentur. Concordet igitur cum omnibus Dei ſacerdotibus etiã charitatis veſtræ ſentẽtia, in qua vos ſtabiles ac firmos exiſtere iudicamus. Sic ergo etiam nos vobiſcum rectè credere debemus. Veſtræ nos charitatis lætificare reciprocis literis. Valete fratres chariſſimi.

Autoritas Rom. pont.

B Sed & maximus Athanaſius in epiſtola quam ſcripſit ad Aphros, taliter de Ariminenſi concilio diſputauit.

Ex literis Athanaſij de Ariminenſi concilio. Caput 33.

HIs itaque prolatis, quis recipiat eos qui Ariminenſe aut aliud conciliũ præter Nicænũ nominare præſumunt? aut quis non habeat eos odio, qui reſpuunt quidem conſtitutiones patrũ & ea quæ nuper Arimini contentioſè atque violenter cõpoſita ſunt, præponunt? quis iſtis concordabit hominibus ne propria quidẽ recipientibus? Nam in ſuis decem & amplius (ſicuti prædixi) conciliis alio tẽpore aliud conſcribentes, manifeſti ſunt, quia ſingula eorũ accuſare noſcũ C tur. Et hoc patiuntur, quod tunc Iudæi proditores perpeſſi ſunt. Nã ſicut illi relinquentes ſolũ fontem aquæ viuentis, lacus ſibimet foderũt, qui aquam continere non poſſunt; quod ſcriptũ eſt apud Hieremiam prophetã: ſic & iſti reluctãtes vniuerſali cõcilio, fodderũt ſibi multa cõcilia quę apud eos inania & virtutem non habere cõſtat.

X. concilia Arianorum.

Non igitur patiamur eos qui præter Nicænũ Ariminenſe præſumunt, vel aliud nominare cõcilium: quum & ipſi qui Ariminenſe ſuſcipiunt, ignoraſſe quæ in eo geſta ſunt noſcantur, nã tacere potuerant. Noſtis enim chariſſimi, cognoſcentes & vos à veſtris qui tunc adfuerunt Arimini, quod Vrſatius & Valens, Eudoxius & Auxentius, ſimulque Demophilus condẽnati ſunt, volentes aliud quam ſtatutum eſt Nicææ, cõſcri D bere, quãdo compulſi anathematizare Arianam hæreſim reſpuerunt, cui potius patrocinari conati ſunt: Epiſcopi verò, verè integri domini ſerui recteque credentes, ferè ducenti conſcripſerunt ſufficere Nicænam ſolummodo fidem, & nihil amplius nihilque minus præter illam quærere velle ſeu ſapere. Hæc enim etiã Conſtantio ſignificauerunt, qui iuſſerat celebrari cõcilium.

Hierem. 2. c.

CC. epiſcopi Ariminẽſis ſynodi aduerſi Arianus.

SOCRATES.

Quæ mala Macedonius in Conſtantino politana vrbe commiſerit & quod poſt hæc offenderit imperatorem. Caput 31.

INterea Macedonius vicinas Cõſtantinopolitanę vrbi prouincias ciuitateſq; turbabat, excitãs miniſtros propter lãguoris aduerſos eccleſias E & in Cyzico quidẽ Eleuſium fecit epiſcopum, in Nicomedia Marathonium, qui primũ diaconos

Macedonii tumultus, & ſæuitia & odiũ. Eleuſius Marathonius.

fuerat, habens ſtudium conſtituendi monaſteria virorũ ac fœminarũ. Is itáque Macedonius epiſcopatu potitus, affligebat eos qui ipſi conſentire fugiebant, & non ſolùm orthodoxos, ſed etiã Nonatianos, ſciens eos quoque Conſubſtantialitatis nomen ſuſcipere. Quorum epiſcopos Agelius perſecutione faciente fugit. Plurimi verò inſignes viri detenti, nolenteſque ei communicare, puniti ſunt. Qui poſt tormenta violenter cõmunionem ore ſuo ſuſcipere & tenere cõpellebantur. Ligno nanque ora hominum aperientes eis ſacramenta inſerebant. Porrò mulieres & paruulos arripientes, cõmunicare cogebant. Si quis verò cõtradiceret, mox plagæ, vincula & tormẽta ſequebantur, ita vt etiam fœminarũ cõmunicare nolentiũ mammillas in arca comprimentes abſcinderent. Aliarũ verò aut ferro aut ouis ardẽtibus eadẽ membra cõburerẽt. Quod ego ab Auxonio ſene, qui eadẽ ſupplicia eſt paſſus, audiui.

Auxonius

Hæ igitur Macedonij pro Chriſtianitate ortæ ſunt actiones, cædes, pugnæ, ſollicitationes, inteſtina bella. Quæ non ſolum apud eos qui lædebantur, ſed etiam apud familiares ei odium vehementer excitauerunt. Offendit autem etiam ipſum Imperatorem, & pro hoc, & pro alia huiuſmodi cauſſa. Domus in qua erat arca Conſtantini principis corpus habens, ruinam minabatur. Ideóque cuſtodes eius & qui ad orationem intrabant, erant poſiti ſub timore. Macedonius ergo cogitauit Imperatoris oſſa transferre, ne arcam ruinæ caſus comprimeret. Hoc cognoſcẽtes populi prohibebant dicentes, non oportere principis oſſa transferri, ne quaſi effodi viderentur. Ob quam rem in duas partes populus eſt diuiſus alijs dicentibus nullam eſſe tranſlato mortuo læſionem, alijs aſſerentibus eſſe nephas. Cùm quibus etiam erant ὁμοούσιοι defenſores. Macedonius autem paruipendens verba contradicentiũ, tranſtulit corpus Imperatoris in eccleſiam vbi corpus iacet martyris Acacij. Quo facto, concurſus diſcordantium populorum ad illam venit eccleſiam, & ad manus vſque peruentũ eſt, ita vt multi hominum morerentur, & veſtibulum eccleſiæ ac vicina porticus ſanguine compleretur. Hoc cognoſcẽs Imperator, iraſcitur Macedonio, propter eos qui mortui ſunt, & quia corpus patris eius abſque ipſius conſilio transferre præſumpſerit. Relinquens ergo gubernatorem Heſperiarum partium Cæſarem Iulianum, ipſe proficiſcebatur ad Orientem.

Conſtantius Aug ſuccenſet Macedonio.

THEODORITVS.

De Leontio Antiocheno epiſcopo, & Aetio qui magiſter fuit Eunomij. Caput 32.

Leõtius Antiochenus.

LEontius autẽ Antiochenus epiſcopus, cùm eſſet Arianus, languorem ſuum celare nitebatur. Videnſque diuiſos ſacerdotes, & populum, & alios dicentes, Gloria patri & filio: alios, Gloria patri per filium & ſpiritui ſancto, ipſe ſub ſilentio dicebat orationem, & nihil aliud audiebant adſtantes, niſi cum diceret, in ſecula ſeculorũ. Et ſi quidem hoc nõ malo animo feciſſet, diceretur quod pro concordia populi fieret. Sed quia etiam contra milites veritatis acuebatur, & nõ niſi hæreticos prouehebat, oſtẽdebatur celare peſtem, modo amore populi, modo formidine preſſus Imperatoris, qui filium diſſimilẽ prohibuerat dici. Ea tempeſtate Aëtius magiſter Eunomij, qui Arij blaſphemiam ſuis opinionibus auxerat, in Diaconatus ordine miniſtrabat. Sed Flauianus & Diodorus monachicam quidẽ amplectentes vitam, clarè autẽ pro apoſtolicis dogmatibus laborantes, epiſcopi Antiocheni Leontij redarguerunt quas contra pietatẽ gerebat inſidias, dicentes, eum elegiſſe virum ſtudijs malis imbutum, qui impietatis cauſſa culmen ſumpſiſſet potentiæ, atque ad eccleſiæ cladem diaconatus haberet nomen. Minabantur autem etiã ab Apoſtolica eum cõmunione ſuſpendi, & ad Heſperiam venientes, ea quæ callidè gerebãtur aperire. Hoc metuens Leontius, ab officio ſuſpẽdit Aëtium, alijs tamen rebus fouebat eũ. Porrò mirabilis illa ſocietas, id eſt, Flauianus & Diodorus ſacerdotali miniſterio nondũ potiti, populis tamen admodũ placentes, noctibus ac diebus cunctos ad zelum pietatis armabãt. Iſti nanq; primi in duas partes choros pſallentium diuidentes, ea ſucceſſione Dauidicã melodiam cantare docuerũt. Et hoc in Antiochia primitus fieri cœpit: & diſperſum ad terminos totius orbis vſque peruenit. Iſti diuinos amatores ad ſepulchra martyrũ prouocantes, Vigilias celebrabãt, cum illis laudantes Deum. Hæc Leontius intuens, prohibere quidem iudicauit inconſultũ, cum videret multitudinem valde viris illis optimis adhærere. Sed vtens manſuetudine verborum, poſcebat ab eis vt has feſtiuitates in eccleſiis potius celebrarent. Cuius quidem calliditatẽ integrè cognoſcentes, quod iubebatur egerũt, & amatores ſuos ad eccleſias cõgregarunt, vt alacriter Deum concordi voce laudarent. Sed Leontius ſicaus non eſt, vt à ſua malitia temperaret. Vultũ nanq; manſuetudinis gerens, Stephani & † Laciti celauit iniquitatem. Hos enim aduerſarios dogmatis recti ſuſcipiens, licet turpem habentes vitam, ad presbyteratus tamen ordinẽ & diaconatus euexit. Eos autem qui vniuerſis virtutibus ornabatur, & apoſtolica dogmata defendebant, abſque honore deſeruit. Hac gratia clerus quidem multos habebat hæreticos: populus verò maximẽ pro dogmatum rectitudine decertabat, ita vt neque doctores illorum blaſphemiã ſuam nudare præſumerent. Quid autem † Lacitus & Stephanus atque Leontius impietatis atque iniuſtitiæ Antiochiæ geſſerint, opus propriæ conſcriptionis requirit. Nos autem ad reliqua veniamus.

Aëtio interdicitur vti officio diaconi.

Flauianus Diodorus. Inſtitutio pſalmodiæ.

Vigiliæ apud ſepulchra.

Stephanus Lacitus.

† placiti.

† placitus.

De Eudoxio, qui Antiochenum inuaſit epiſcopatum, & terræmotu in Nicæa Bithyniæ facto. Caput 33.

GErmanica ciuitas eſt in termino Ciliciæ, Syriæ, & Cappadociæ cõſtituta. Huius vrbis eccleſiæ præſidebat Eudoxius, qui moriẽte Leontio, arripuit Antiochiæ ſedem, & cœpit ſua ferocitate vineam vaſtare dominicã. Neque iam celabat (ſicut Leõtius) malitiã ſuam, ſed apertè apoſtolicis dogmatibus repugnabat, & orthodoxos multis cladibus affligebat. Eo tẽpore Ancyranæ eccleſiæ poſt Marcellum Baſilius præſidebat. Euſtathius verò Sebaſtiæ Armeniæ: qui iniquitatem Eudoxii & rabiem cognoſcentes, Conſtantio in Occidẽte poſito literis ſuis indi-

Eudoxius accuſatur apud Conſtantium.

cauerunt. Erant enim Imperatori noti, & propter claritatem vitæ eius fauore potiebantur. Quod cùm cognouiſſet Conſtantius, ſcripſit quod non ipſe Eudoxio eccleſiæ cõceſſerit Præſulatum, ſicut ille vulgabat: ipſumque Eudoxiũ expelli, & pœnas geſtorum ſuorum in Nicæa Bithyniæ dare præcepit, iubens ibi celebrari concilium. Ipſe enim Eudoxius egerat apud potẽtes Palatij, vt in Nicæa ſynodus ageretur. Sed omnium præſcius Deus, cognoſcens futura ac ſi iã fuerint geſta, quodam terræmotu terribili prohibuit concilium celebrari. Plurimam namque ciuitatis partẽ terræmotus ille deſtruxit, & multos habitantium interemit. Hoc cognoſcentes qui conuenerant, ad ſuas reuertuntur eccleſias. Arbitror enim hoc Dei ſapientia factum: in illa namque ciuitate aduerſus Arium à ſanctis patribus apoſtolicæ fidei doctrina prolata eſt. Et B forte ſecunda cõgregatio potuit illic ſancire cõtraria, vt Arianis occaſio eo nomine præberetur, quo magis ſimpliciores capere poſſent, tanquã illã veterem ſynodum proferentes. Sed eccleſiarum proſpector citius ſoluit tale conciliũ.

Concilium alterum in Nicaa Bithynia.

An. do. 364.

SOZOMENVS.

In momento ſanè temporis ciuitate cõcuſſa, ne fugere quidem potuerunt, ſed primo experimento periculi ſunt perempti. Fertur autem antequam fieret ea clades, quendam † Vrſatiũ militem præuidiſſe genere Perſam, qui ſub Licinio Confeſſor effectus, relictáque militia, in turri ciuitatis diuinam philoſophiam exercebat. Cui ſuperna viſitatio apertè præcepit exire de ciuitate paſſura, quæ paulò poſt fierent manifeſta. Quo facto, cum velocitate ad eccleſiam currẽs, C nuntiauit clericis vt domino ſupplicarent, qui eos ab imminenti periculo liberaret. Quibus cũ videretur eſſe ridiculũ, reuerſus ad turrim, pronus lachrymas cœpit effundere. Interea terræmotu ſuperueniente plurimi perierunt, reliqui verò per agros & montana diſperſi ſunt. † Vrſatius autem in illa turri repertus eſt mortuus, pronus iacens, ſicut ſolebat orare. Sermo tamen eſt, quod antequam moreretur, rogauerit Deũ, vt prius ipſius finiret vitam, quàm cladem inſpiceret ciuitatis, in qua prius Chriſtũ cognouerat, & eccleſiaſticam videbatur participatus eſſe philoſophiam. Is enim conuerſatione digna etiam dæmones effugabat. Quodam nanque tempore cum quidam dæmonio vexaretur, euaginato gladio cœpit per totam diſcurrere ciuitatem: cunctíſque fugientibus, occurrẽs ei ſolus, & nomi- D nans Chriſtum, verbo mundauit virum, & fecit ab illo furore quieſcere. Inter cuius diuerſa virtutum ornamenta, etiam hoc meminiſſe conuenit. Erat draco ante Nicomediam, qui tranſeuntes ſuo flatu perimebat, habebátq; cubile circa quandam vallem. Quò veniens † Vrſatius, orauit. Tum ſponte egrediẽs ille ſerpens, ac ſecũdo caput percutiens, interẽptus eſt. Quod hi mihi retulerunt, qui eundem † Vrſatium viderunt.

† Arſatium.

Arſatius vir ſanctus mirãda patrauit.

† Arſatius.

† Arſatius,

† Arſatium.

SOCRATES.

De concilio Seleuciæ celebrato.
Caput 34.

A NVnc igitur de alia ſynodo, quam inſtar Ariminenſis concilij in Oriente Conſtantius Imperator fieri iuſſerat, pauca narrabo. Egerat enim primitus, vt in Nicæa Bithyniæ cõgregarentur epiſcopi. Quorum conuentum prohibuit maximus terræmotus. Hoc enim contigit Conſulatu Tatiani & Cerealis, octaua die menſis Auguſti. Tractabãt ergo tranſponere ſynodũ in vicinam Nicææ ciuitatem. Quod cùm diſplicuiſſet, rurſus volebant in Tarſo Ciliciæ conuenire. Deinde placuit apud Seleuciã Iſauriæ, quæ vocatur Aſpera, celebrare concilium. Quod actum eſt Conſulatu Euſebij & Hypatij. Fuerũtque qui conuenerũt, numero centum ſexaginta. Cum quibus aderat vnus in Palatio clarus, nomine Leonas. Quo præſente, quæſtionem fidei proponendam Imperatoris iubebat oraculum, B ſimulque præceptum fuerat adeſſe Lauritiũ militem Iſauriæ ducẽ, vt in quo opus eſſet, epiſcopis miniſtraret. Conuenerunt ergo viceſimaſeptima die Septembris menſis, & ſub geſtorum confectione diſputabãt. Aderãt etiam Exceptores, vtrinſque partis verba ſignantes: quæ ſimul apud Sabinum collecta reperiuntur. Nos autem capitulatim iſta deſcribimus. Primo ſiquidẽ die Leonas iuſſit, vt quæ videretur vnicuique, proponerent. Porrò qui præſentes erant, non prius dixerunt aliquam mouendam eſſe quæſtionem, niſi reliqui cõuenirent. Erãt enim abſentes epiſcopi. Macedonius Cõſtantinopolitanus, Baſili⁹ Ancyræ, & alij quidẽ accuſari timentes. Et Macedonius quidem languorẽ finxit. Patrophilus oculorum dolorem, & alij ſimiles adinuenerunt occaſiones abſentiæ. Cumque Leonas etiã illis abſentibus proponendam diceret quæſtionem, C rurſus aiebãt epiſcopi, non aliter quicquã fieri, niſi impetitorũ vita diſcuteretur. Accuſati nãque iam fuerant, Cyrillus Hieroſolymorum, Euſtathius Sebaſtiæ Armeniæ, & alij quidam. Ob quã rem contentio inter præſentes exorta eſt. Alij namque dicebant vitas accuſatorũ diſcutiẽdas: alij verò ante fidem nihil eſſe quærendum. Mouebãtque quæſtionẽ Imperatoris diuerſa ſentẽtia: cuius literis nunc de fide prius agendũ, nunc de accuſatorum conuerſatione, legebatur. Hæc cauſa præſentes ad ſchiſma perduxit, & in duas partes ſynodi multitudo diuiſa eſt. Vnius enim partis dux erat Acacius Cæſareæ Paleſtinæ, Georgius Alexãdriæ, Vrſatius Tyri, Eudoxius Antiochię, quos alij triginta duo ſequuti ſunt. In altera parte fuit Georgius Laodiciæ Syriæ, Sophronius Põpeiopoleos Paphlagonię, Eleuſius D Cyzici, quos plurimi ſequebãtur. Cumque placuiſſet vt prius de fide quæſtio moueretur, hi quidẽ qui erant partis Acacij, Nicænã fidẽ aperte negauerũt: aliámq; fidem dictare nitebantur. Alterius verò partis numero plures, omnia quidẽ Nicæni cõcilij receperũt: de verbo Cõſubſtãtialitatis tantũmodo quærebãtur. Multis igitur inter ſe contentionibus vſque ad veſperã generatis, nouiſſimè Syluanus Tarſenſis præſul eccleſiæ, voce magna clamauit, dicẽs nõ oportere nouam dictari fidem, ſed pridẽ in Antiochia expoſitam tempore dedicationis debere ſeruari. Quo dicto ſequaces ſunt egreſſi. Alterius verò partis protulerunt fidẽ Antiochiæ recitatam, quam relegentes ſoluerũt illo die Conciliũ. Altero verò

An. do. 360. Concilium apud Seleuciã Iſauriæ.

An. do. 361.

Leonas Comes Vicarius Auguſti, Lauritius dux Iſauriæ.

Sabinus conciliorum acta deſcribit.

Litera conſtãtij.

ſchiſma Nicena.

Fides Antiochena ſynodi

die conuenientes iu oratotiũ Seleuciæ ianuáſq; claudentes, relectæ fidei ſubſcripſerũt. Subſcribebant autem etiam pro abſentibus præſentes lectores atque Diaconi, per quos ratam ſe ferre haoc definitiooem abſeotes profitebantur.

Acacius Cæſarienſis.

Acacius autẽ & alij partis eius querebãtur, eo quod eeclefia clauſa ſubſcribeteturr, dicentes: Ea quæ occultè geruntur, improbitatis ſuſpicione pleniſſima ſunt. Hæc autem faciebant, cupiẽtes aliã fidei explanationem. Ipſè quoque eam quã præparatam habebat legit, ibi quidẽ Iudicibus, Lauritio & Leonæ, ſtudens ei robut acquirere. Hæc ergo die ſecũdo ſuut geſta. Tertio verò die Leonas rurſus congregare partes feſtinabat epiſcoporum: quo die nec Macedonius defuit Conſtãtinopolitanus, nec Baſilius Ancyræ. Cumq; ambu in vna parte conueniſſent, deouò qoi circa Acacium erant, occurrere noluerunt, dicentes oportere prius de concilio eiici eos qoi ptidem fuerant condemnati, & qui accuſabãtur in præſenti. Cumque conteotio creſceret, egreſſis eis qui pu ſiti in accuſatiooe videbantut, etiam qui circa Acacium erant ſunt ingreſſi. Tunc itaque Leonas ait, libellum ſibi datum ab eis qui cum Acacio erãt, celans dogmatis eſſe dictationem. Et cũ præſentes epiſcopi tacuiſſent, aliud quiddam non expoſitionem fidei libellum cõtinere iudicantes, mox fidei Acacij ſcriptum cum proœmiu hoc modo relatum eſt.

Fides Acacij Cæſarienſis. An. do. 361.

Nos qui cõgregati ſumus in Seleucia Iſauriæ, ſecundum Imperatoris volũtatem heſterno die qointo Calẽd. Octobriũ, omne ſtudium habuimus cum diſciplina eccleſiaſticam ſeruare pacẽ, & de fide cogitare cũſtãter, ſicuti præcepit Deo amabilis Imperator noſter Conſtãtius ſecundũ propheticas euangelicáſq; voces, & nihil prçter ſcripturas adducere in eccleſiaſtica fide. Quia verò quidã in concilio alios ooſtrũ iniuriis affecerunt, alios loqui prohibuerũt, alios recluſerũt inuitos, & damnatos ſecũ ex diuerſis prouiociis habuerunt, uecnon & eos qui cõtra regulas ordiuati ſunt, introduxerunt ſecum, ita vt vndique tumulto ſynodus repleretur, ſicuti & vir clariſſimos Comes Leonas, & vir clariſſimus Dux prouinciæ Lauritius inſpexerũt: propterea hæc interloquimur, quod nõ declinamus expoſitã cũ autoritate fidẽ iu Antiochena dedicatione, proferentes eam: licet pattes ooſtri illo tempore ad ſubiectam concurrerint quæſtionẽ. quod multos turbaret Cõſubſtantialitatis nomẽ, præterito tempore, & vſque ad præſens. Nũc verò quia dicitur innouatum à quibuſdam de diſſimilitudine filij apod patrẽ, hac ergo gratia ὁμοούσιον & ὁμοιούσιον, id eſt, eiuſdẽ ſubſtantiæ & ſimilis ſubſtãtiæ nomẽ abiicimus tanquã ſcripturis extraneum ἀνόμοιον, id eſt, diſſimilitudinis verbũ anathematizamus. Et omnes huiuſmodi exiſtentes ab eccleſia alienos exiſtimamus. Similẽ verò filium apud patrem apertè profitemur, ſecundum Apoſtolum dicẽtem de filio: Qui eſt imago Dei inuiſibilis.

Col. 1. c

Confitemur autẽ & credimus in vnũ Deũ patrẽ omnipotentem, factorem cæli & terræ, viſibilium omoiũ & inuiſibilium. Credimus autem & in vnũ Ieſum Chriſtũ filiũ eius, ex eo, natum impaſſibibter ante omnia ſecula. Deum verbum ex Deo vnigenitũ, lumen, vitã, veritatẽ, ſapientiam, voluntatem: per quem omnia facta E ſuut in cœlis & in terra ſiue viſibilia ſiue inuiſibilia. Hunc credimus in cõſummatione ſeculorum pro deſtructione peccati aſſumpſiſſe carnẽ ex ſancta virgine Maria, & hominem factũ, paſſum pro peccatis oſtris, ac reſurrexiſſe, & aſſumptũ iu cœlos, ſedere in dextera patris. & iterum venturum in gloria iudicare viuos & mortuos. Credimus & in ſpiritum ſanctum, quem παράκλητον, id eſt, conſolatorẽ nominauit Saluator dominus noſter, promittens poſtquã iret, diſcipulis eum eſſe mittendum, quem etiã deſtinauit, per quem & ſanctificat credẽtes in eccleſia, & baptizatos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Eos autẽ qoi præter iſtam fidem aliud quicquã prædicãt, à catholica eccleſia deceroimus alienos exiſtere. Hçc eſt Acacij de eius F fide prolatio. Cui ſubſcripſit & ipſe, & conſentiẽtes ei, numero quem paulò antè prædiximus.

Sophronius Pompeiopolitanus.

Hac fide lecta, Sophrouius Põpeiopoleos Paphlagouiæ hæc verba proclamauit: Si per ſingulos dies propriã ædere licuerit fidem, veritatis integritas uon manebit. Hæc quidẽ Sophrouius ait. Ego autem dico, quod ſi ab initio hæc verba de Nicæna fide dixiſſent qui ante eos & poſt illos fuerunt, omnis potuiſſet ceſſare contentio. Tũc ergo plurima intet ſe ob hoc, & propter eos qui fuerant accuſati verba dicẽtes & audiẽtes, abieruot. Quarto verò die conoeniẽtes omnes, rurſus mouebaut cum contẽtione ſermones. Inter qoos Acacius his verbis ſuam ſententiam patefecit: Si ſemel Nicçna fides mutata eſt, nihil prohibet etiam nunc aliã dictare fidẽ.

Acacius & eius doctrina. Eleuſius Cyzicenſis.

G Ad hæc Eleuſius Cyzici hæc verba reſpondit: Præſens cõcilium celebratũ eſt, nõ vt anathema diſcat, neque vt fidei explanationem ſuſcipiat, tanquã nõ habens eam, ſed poſſidens patrum fidẽ, haoc vſque ad vitã mortẽmque cuſtodiet. His ergo verbis Eleuſius ſententiæ occurrit Acacij, fidẽ patrum vocans, Antiochiæ declaratã. Cui rectè quilibet poterit obuiare, dicens: Quomodo patres hos nominans, ô Eleuſi, cum illorum nõ recipias patres? Hi uamque qui in Nicæa conuenerunt cõcordantes in Cõſubſtantialitatis verbo pro fide ſancito, propriè dicuntur patres, eò qood & tẽpore præceſſerunt: & qui poſtea Antiochiæ cõuenerunt, ab illis ſacerdotij iura ſuſceperuut. Si autem hi qoi Antiochiæ coogregati ſunt, patres proprios negauerunt, conſequenter iſtorũ poſteri patrũ deſtructores ſecuti ſunt. Quomodo H ergo & quorum illi fidem velut improbam reſpuerunt, iſti quaſi probabilẽ ſuſceperunt? Si autem illi non habueruot Spiritum ſanctũ, qui per officiũ mauus impoſitionis accipitur, neque iſti ſacerdotium perceperuut. Quomodo enim acciperent à nou habentibus quod dabatur? Hæc obiicere ergo reſpõſa poterit quilibet Eleuſio. Cùm hæc ita gererentur, ad aliam veoêre quæſtionem. Quod enim Acacius io fide quæ lecta eſt, ſimilem dixit filium patri, conſulebant alter alterum, ſecundum quid eſſet ſimilis filius patri. Et qui circa Acacium erant, dicebant, ſecundum voluntatem ſolummodo, noo ſecundũ ſubſtantiam patri ſimilem filium eſſe. Alij verò omues etiã ſecundum ſubſtantiã declarabãt. In hac ergo cootentione toto manſerunt die. Et Acacium arguerũt, qui in ſuis ſermouibus quos conſcripſit, ſimilẽ per omnia patri filium dixit, nũc aotẽ

ſecundum ſubſtantiam ſimilem denegauit. Quibus multum contendentibus, & ad nullam concordiam venientibus, ſurgens Leonas conciliũ ſoluit. Et iſte fuit terminus ſynodi Seleuciæ cõgregatæ. Altera namque die rogatus vt intereſſet, noluit, dicens: Miſſus ſum ad concordiã cõcilij: vobis diſcordãtibus adeſſe nõ poſſum. Quo facto, nec qui circa Acacium erant, ad ſynodum cõcurrere voluerunt. Altera verò pars in eccleſiam veniens, Acacium & qui erant cũ eo vocauit, vt de Cyrillo Hieroſolymorũ epiſcopo haberetur examinatio.

Cyrillo Hieroſolymitani cauſa diſcutitur Seleuciæ. Libellus appellationis.

Sciendum itaque quod Cyrillus iam pridem fuerat accuſatus atque damnatus, quoniam ſæpe euocatus ad iudiciũ, duobus annis iugiter declinauerat, metuens accuſantes. Cõdemnatus autem, appellationis libellũ cõdemnatoribus deſtinauit, iudicium maius appellans. Cui appellationi conſenſit etiam Conſtantius Imperator. Hoc itaque ſolus & primus præter eccleſiaſticam conſuetudinem atque regulam Cyrillus fecit epiſcopus, vt ſicut in publicis iudiciis libellis vteretur appellatoriis. Tunc ergo in Seleucia adfuit iudicandus. Et ob hoc epiſcopi Acacium eiuſque conſentaneos euocabant, vt de accuſationibus cognoſcentes decretum commune proferrent. Euocabant etiã alios quoſdam qui fuerant accuſati, & ſemetipſos cõtulerant ad Acacium. Quos poſt crebrã citationem nolentes occurrere, dãnauerunt. Et ipſum

Epiſcopi damnati.

Acacium, Georgium Alexandrinum, Vranium Tyri, Theodulum Cherapenum Phrygiæ, Theodoſium Philadelphiæ Lydiæ, Euagrium inſulæ Mitylenæ, Leõtium Tripoleos, Lydiæ, & Eudoxium, qui primò quidẽ Germaniciæ fuit, poſtea verò Antiochiæ Syriæ inuaſit epiſcopatum, dãnauerunt pariter & Patrophilum, quia & ipſe à Dorotheo presbytero accuſatus, euocatus noluerat obedire. Hos itaque damnauerunt.

Excommunicati.

Eacõmunicauerunt autem Aſterium, Euſebium, Abgatum, Baſilium, Phœbum, Fidelem, Eutychiũ, Magnum & Euſtathium, ſi eos manere decernentes, donec habita ſatiſfactione, accuſationibus ſemetipſos exuerẽt. His actis, damnationem celebratam eorum parœciis indicarunt. Inque locum Eudoxij Anianum conſtituerunt epiſcopum. Quem comprehendentes qui circa Acacium erant, Leonæ & Lauritio tradiderunt, à quibus in exilium deſtinatus eſt.

Anianus.

Quo facto epiſcopi qui ordinauerant Anianum conteſtationẽ obtulerunt Leonæ & Lauritio contra Acacium & conſentaneos eius, dicentes ſynodi iudicium fuiſſe violatum. Cumq; nihil agerent, Conſtantinopolim ſunt profecti, vti quæ geſta fuerant, panderentur Imperatori.

SOZOMENVS.

De legatis concilij Seleuciæ, & de examinatione Aetij, & geſtis Ariminenſium. Caput 35.

Acta concilij Seleuciæ.

HVnc terminum habuit ſynodus in Seleucia conſtituta. Qui verè voluerit ſubtiliter vniuerſa cognoſcere, Exceptorum debet Acta relegere. Poſt hæc ergo talia geſta ſunt. Conſentientes quidem Acacio, ad imperatorem quàm propere peruenerunt.

Decẽ epiſcopi ad Conſtantiũ

Alterius verò partis epiſcopi ſinguli ad propria ſunt reuerſi. Decem tantummodo eorum communi decreto miſſi, venientes ad principem, inuenerunt miſſos decem ab Ariminenſi concilio.

Mittuntur tãquam legati concilij.

Porrò ſequaces Acacij iam agebãt, vt potentes Palatij ipſorum tuerentur partes: & per eos fauor illis accidebat Imperatoris.

Acaciani. Acacius Cæſarienſis.

Dicebant enim alios quidem cõſentire, alios autẽ eccleſiaſticis pecuniis eſſe corruptos, alios incongruis falli ſeductionibus. Hęc agebat Acacius natura verſutus, & paratus ad intelligẽdum atque dicẽdum, cum etiam inſignem haberet eccleſiam, id eſt, Euſebij Pãphili, poſt quem eius tenebat epiſcopatum, & gloriabatur eum ſe habuiſſe doctorem. Et cùm talis eſſet, perſuadebat facile quod volebat. Cum igitur Conſtãtinopoli ex vtroque concilio eſſent epiſcopi viginti, & alij qui caſu præſentes erãt, primò quidem iubentur vt de Aëtij quæſtione iudicarent præſentibus maximis proceribus Honorato, quẽ non ante multum temporis Imperator ab vrbe Roma reuertens, primũ Præfectum vrbis Conſtantinopolitanæ conſtituerat.

Honoratus Præfectus vrbis Conſtantinopolitanæ.

Poſtea verò etiã ipſo Conſtantio cum Iudicibus audiẽte, deprehenderunt circa fidem Aëtium ægrotare, ita vt etiã Imperator & alij quaſi circa blaſphema eius verba commouerentur. Fertur autem Acacium eique conſentientes primum ſe hanc hæreſim ignorare finxiſſe, & ſub velamento quodã egiſſe cum Principe, vt ipſe cum ſuis Proceribus iudicaret, credens Aëtium nõ poſſe vinci verbis, & magis neceſſario capi iudicantis auditu, ac ſine cõtentione prævalere conamen hereſeos. Cũmque hoc perfici nequiuiſſet, proferri ſcripturam prolatã ab Arimino, & à Seleuciæ ſynodo miſſos hanc ſuſcipere, depoſcebãt. Et cùm quæſtio eſſet de ſubſtantiæ nomine, iureiurando firmabant, quod nullatenus diſſimilem ſecundũ ſubſtantiam filium faterentur, ſeque paratos hanc hæreſim abdicare dicebant. Et quoniam inopinate Occidentales nomen ſubſtantiæ in Arimino reliquerant, neceſſariam huiuſmodi ſcripturam eſſe fatebãtur. Dicebant autem, quod ſi nomen ſubſtantiæ taceatur, cum nomine ſubſtãtiæ etiam illud quod de Conſubſtantialitate decretum eſt, ſine dubitatione tacebitur: quod plurimi Occidentalium ſacerdotum pro reuerentia Nicænæ concilij valde amplectebantur. Hãc autem etiam Imperator inductus eſt vt laudaret conſcriptionem, conſiderans multitudinẽ Arimini congregatam: & quia non peccaret, qui ſimilem patri filium diceret, idem eſſe virtute credens, Conſubſtantialem, & ſimilis ſubſtantiæ profeſſionem: nihilque intellectu differens, niſi nominibus, quæ ſcriptura diuina neſciret.

Similis ſubſtãtia.

Hanc ergo ſententiam habens, epiſcopos concordare præcepit in Ariminenſis fide concilij. Cumque ſe altero die pararet ad Conſulatũ (quod prima die menſis Ianuarij Romanorum more celebrabatur) totam diem & maximam noctis partem impendit, inter epiſcopos certamen habens, donec ſcripturæ ex Arimino allatæ ſubſcriberent epiſcopi ex Seleucia venientes.

Nouus Conſulatus initur calend. Ianuarij.

Quomodo affirmauerint fidem Ariminenſis concilij, & Aetium depoſuerint ſimul & alios. Caput 36.

Ad ſynodum Conſtantinop.

ACacius autẽ & qui cum eo erant aliquantũ temporis Conſtantinopoli commorantes,

Acarius epiſcopos è Bithynia euocat. Vlphilas epiſcopus Gotthorum.

euocauerunt epiſcopos ex Bithynia, inter quos E erat & Macarius Macedonienſis, & Vlphilas Gotthorũ epiſcopus. Qui omoes numero quinquaginta conuenientes confirmarunt Arimini lectam conſcriptiooem, adiicientes vt deinceps nequaquam ſubſtantia vel eſſentia nominaretur in Deo. Et præter hanc ſcripturam omnes alias aut ſactas aut faciendas penitus abdicari. Quo facto Aëtiũ de Diaconatus ordine depoſuerũt, tanquam hæreticè ſapientem. & qui contra eccleſiaſticam conſuetudinem, quædam humanæ ſapientiæ facta conſcriberet, & dialogos plenos blaſphemia dictaret, atque turbarum eccleſiaſticarum & ſeditionis autor extaret. Fertur autẽ à quibuſdam, quod non eum integro corde depoſuerint, ſed volentes ſe principi commendare, eo quod dicerent eum ſimilia ſapere. Videntes autem Imperatoris indignationem quam circa Macedonium tunc habebat, etiam eum depoſuerunt, & Eleuſium Cyzici, & Baſilium Ancyræ, & Ortaſium Sardicorum, Dracontium Pergami. Et cum in dogmate viderentur habere diſcordiam, tamen tempore depoſitionis memoriam eorum fidei non fecerunt, ſed culpas eis omnibus inſerebant ſingulariter, per quas eos aſſerebant in eccleſiaſticis regulis deliquiſſe.

Epiſcopi abdicati.

Pro qua cauſſa ſit Cyrillus Hieroſolymorum depoſitus. Caput 37.

Cyrillus vendidit ſuppellectilem eccleſiaſticam donatam à Conſtantio.

INter quos Cyrillum quoque Hieroſolymorũ depoſuerunt, tanquam Euſtathio Elpidióque communicantem. Hi enim contraria ſapuerant eis qui in Militene fuerant cógregati. Inter quos etiam ipſe conuenerant, & tãquam poſt depoſitionem in Palęſtina factam, communione participatus fuerat cum Baſilio & Georgio Laodicęę ciuitatis epiſcopis. Cũ enim Cyrillus Hieroſolymorum ſuſcepiſſet epiſcopatum, de iure Metropolitæ contendebat cum Acacio Cæſareæ Palęſtinæ, tanquam ſedis Apoſtolicæ pontifex. Hinc ergo in Antiochia cõſtituti, derogabant alterutris tanquam non ſaperẽt rectè de deo. Nam & prius vterque ſibimet in ſuſpitione eſſe videbatur. Alter quidem Arij dogma laudabat, Cyrillus autem prædicantes Conſubſtantialem patri filium, ſequebatur. Inueniens ergo tempus Acacius cum conſentientibus ipſi epiſcopis, Cyrillum pro huiuſmodi cauſſa depoſuit. Cum fames Hieroſolymorum prouinciam occupaſſet, tanquam in epiſcopum neceſſitate ciborum turba reſpiciebat egentium. Cumque pecuniæ ad conſulendum penuriæ non eſſent, vaſa ſacratáque vela diſtraxit, & populi neceſſitati ſubuenit.

THEODORITVS.

Imperatoris igitur animum hoc commonit, & maximè quod Acacius cõtra Cyrillum noſcitur machinatus. Sacrã namque veſtem quam inclytus Imperator Cõſtantinus ad honorẽ Hieroſolymorum eccleſię dederat Macario illius ciuitatis pontifici, vt ea circũamictus, miniſteriũ ſacri baptiſmatis adimpleret, quoniam erat auro ſericóq; cõtexta, Cyrillũ aſſeruit vendidiſſe, eámq; veſtem emiſſe quendam Thymelicum ſaltatorẽ: & dum ea fuiſſet indutus, in ipſa ſaltatione cecidiſſe, atque contritum morti contraditum.

SOZOMENVS.

Epiſcopi condẽnati pelluntur ex vrbe Conſtant.

Hanc ergo cauſationem Acacius habens, Cyrillum epiſcopatu depoſuit. Damnatos igitur epiſcos ex vrbe Conſtantinopolitana fugauerũt ſectatores Acacij. Ipſis autem conſentientes, in depoſitionibus tamen illorum nolẽtes ſubſcribere, cùm eſſent numero decẽ, apud ſemetipſos interim habitare præceperunt, & neque miniſterio fungi, neque eccleſias gubernare, donec ſubſcriberent. Et ſi non agerent pœnitentiã intra menſes ſex, & omnibus placitis atque geſtis in illo concilio præberent ſcripto conſenſum, etiam ipſi deponerẽtur, quo facto conſentiẽtes ipſis epiſcopi per ſingulas prouincias alios ordinarent. Cumque talia cogitaſſent, cunctis epiſcopis atque clericis ſcripſerunt, vt hæc obſeruarent atque perficerent. F Ex hoc ergo non poſt multum temporis Macedonio ſuccedit Eudoxius, Baſilio Athanaſius Eleuſio Eunomius, qui poſtea Eunomianæ princeps fuit hæreſeos. Porrò pro Euſtathio Melitius eccleſiæ Sebaſteoæ ſuſcepit epiſcopatum.

Epiſcopi ſubſtituti.

SOCRATES.

Lecta eſt etiam in Conſtantinopolitana vrbe cum adiectione expoſitio fidei. Sed nos labyrinthum expoſitionum vix aliquando repetentes, eorum numerum quoque digerimus.

Enumeratio expoſitionum hæreticarum poſt Nicænum concilium. Caput 38.

Nouem expoſitiones fidei.

G POſt Nicænum nanque concilium in dedicatione Antiochena, expoſitionem geminã dictauerunt. Tertia verò eſt, quæ à Narciſſo apud Gallias Conſtantio Imperatori oblata dinoſcitur. Quarta Eudoxij, quæ in Italiã deſtinata eſt. In Sirmio tres dictatæ ſunt, quarum vna in Arimino cum Conſulatu relicta eſt. Porrò octaua in Seleucia ab Acacij ſociis ædita eſt, vltima Cõſtantinopoli cum adiectione recitata eſt. Erat enim additum, vt neque ſubſtantia neque ſubſiſtentia diceretur in Deo. In hac Vlphilas Gotthorum epiſcopus tunc primum cõſenſit. Nam tempore præcedenti Nicænam amplectebatur fidem, ſequens Theophilum Gothorum epiſcopum, qui præſens in Concilio Nicæno ſubſcripſerat. Acacius igitur & Eudoxius cum ſuis Cõſtantinopoli de quibuſdã alterius partis epiſcopis condemnandis certamen habebant, Vidẽtes H indignati contra Macedonium principem, primum condemnauerunt eum, tãquam plurimorum necis autorem, & quia diaconum in fornicatione captum in communionem ſuſceperat.

Vlphilas Gothorum epiſcopus. Theophilus.

Macedonius condemnatur. An. do. 363.

Quòd Eudoxius Arianus poſt Antiochenum Conſtantinopoleos inuaſerit epiſcopatum, & de praua Aetij doctrina. Caput 39.

Eudoxius Cõſtantinopolitanam ſedem vſurpat.

EXpulſo ſiquidẽ Macedonio, Eudoxius ſpernens Antiochiæ ſedẽ, Conſtantinopolitanã inuaſit eccleſiam, ſtudio iutus Acacij. qui obliti ſuorum, ſuis iudiciis cõtraria ſanciuerunt. Nam cùm prius Dracõtium depoſuiſſent, eò quod ex Galatia tranſiſſet in Pergamum, non cogitantes

quod actum fuerat, Eudoxium ad ſedem aliam A tranſtulerunt. Quo facto, lectam fidem Arimini cum augmento quod ipſi in Conſtantinopolitana vrbe adiecerãt, vndiquaque miſerunt, mãdantes vt qui non ſubſcriberent, iuſſione Imperatoris in exilium mitterentur. Aperuerúntque ſua geſta & alijs Orientalibus ſibi concordibus, & Patrophilo Scytholeos epiſcopo, qui de Seleucia ad propriam iam redierat ciuitatem. Eudoxio porrò conſtituto Conſtantinopoli, tunc etiam maior eccleſia, quæ dicitur Sophia, dedicatur Conſulatu Conſtantij decimo, & Iuliani Cæſaris tertio, quintadecima die Februarij mẽſis. Eudoxius autem cùm ſediſſet in ſedem, illam prius vocem, quæ vbique vulgata eſt, protulit, dicẽs: Pater ἀσεβὴς, filius εὐσεβὴς. Iſta duo Græca verba, diuerſos habent apud Græcos intellectus. ἀσεβὴς enim dicitur & impius & ſine cultu: εὐσεβὴς dicitur & pius & bene colens. Cumque dixiſſet hæc verba, turba generatur in populo, quaſi patrem dixiſſet impium, filiũ verò piũ. Quo facto, Nolite, inquit, turbari ad ea quæ dixi: Pater enim ἀσεβὴς eſt, quia nullũ colit: filius autem εὐσεβὴς, quia colit patrem. Hæc cùm dixiſſet Eudoxius, turba quidem ſedata eſt: multus verò riſus compleuit eccleſiam. Et hactenus illud dictũ cũ deriſione permanſit. His enim Hæreſiarchæ ſeductionibus ſermonibúſq; vacãtes, eccleſiam lacerarunt. Huiuſmodi ergo termino etiã ſynodus Conſtantinopolitana concluſa eſt.

Sophia templum Conſtãtinopolitanũ dedicatur.
An do. 362.
Eudoxij de Conſtantio Magno & Conſtantio filio opinio.

SOZOMENVS.

Igitur Acacius & eius ſocij non ceſſabant, ſed congregati apud Antiochiã quæ ipſis dudũ placuerant, deſtruebant: & ex conſcriptione, quæ Arimini & Conſtantinopoli fuerat lecta, nomẽ ſimilitudinis abſcindere nitebantur, & per omnia ſubſtantiam atque voluntatem diſſimilẽ eſſe patri apud filium, & ea non exiſtentibus factum introducebant, ſicut Ario primò placuerat, quibus Aëtiani conſentiebant. Is enim Aëtius poſt Ariũ primus apertè his nominibus vti præſumpſit. Quapropter etiã ἄθεος, id eſt, ſine Deo, vocabatur: eiuſque ſequaces propterea Diſſimiles & non exiſtentiales ſunt dicti ab his, qui Antiochiæ Conſubſtantialitati conſentiebant. Hos ergo cùm requirerent cultores Nicæni concilij, cur in expoſitione fidei ſuæ Deum ex Deo filiũ dicentes, Diſſimilem, & ea non extãtibus nominare præſumerent, his verbis reſpondebant: Sic C dictum eſt Deum ex Deo, ſicut habetur apud D Apoſtolum: Omnia autem ex Deo, vnus ergo omnium etiam filius Dei: & propterea poſitum eſt in expoſitionibus, Secundum ſcripturas.

Aëtius Diſſimiles, Non exiſtentiales.

SOCRATES.

Gregorius Laodicenus.

Huius verbi princeps fuit Gregorius Laodicenus epiſcopus: qui cùm talia doceret, ignorauit quemadmodum Apoſtoli proprietates ſuperiori tempore Origenes latius examinarit, atq; interpretatus ſit.

SOZOMENVS.

De crudelitate Georgij apud Alexandriam, & qui poſt Cyrillum Hieroſolymorum tenuit epiſcopatum. Caput 40.

Georgius Alexandrinus.

INterea dum adhuc Athanaſius celaretur, Georgius Alexandriæ crudeliter Paganos afficiebat, & aduerſantes ipſi Chriſtianos: vtroſque enim cogebat ad ipſius venire ſententiam, & reſpuentes affiiciebat. Erat enim apud ſapiẽtes exoſus, quaſi deſpiciẽs eos, & Iudicibus imperans. Apud populum verò quaſi tyrannus, & vltra potentes elatus: præcipuè tamen Paganos opprimebat, quos ſacrificare & paternos feſtiuitates agere prohibebat. Tunc enim milites & Ægypti ducem, armatos in ciuitatem introduxit, imagines ornamẽta templorũ abſtulit: quod ei poſtea cauſam necis adduxit. Cyrillo verò depoſito (ſicut prædictum eſt) occupauit Hieroſolymorũ eccleſiam Herennius, & poſt illũ Heraclius, poſt quem Hilarius. Hos enim tunc illã eccleſiam gubernaſſe percepimus vſque ad imB perium Theodoſij principis, quãdo rurſus Cyrillus ad proprium reuerſus eſt epiſcopatum.

Templa Gentilium ſpoliãtur opera Georgii.
Cyrillus.
Herennius.
Heraclius.
Hilarius.

SOCRATES.

De Macedonio & Macedonianis. Cap. 41.

An. do. 363.
Macedonius ſimilis ſubſtãtiæ adſertor.

IGitur Macedonius Conſtantinopolitana pulſus eccleſia, damnationem non ferens, quieſcere reſpuebat. Declinauit enim ad eorum partem, qui apud Seleuciã Acacium cum ſocijs depoſuerant. Miſitque legationem ad Sophroniũ & Eleuſium, vt defenderent expoſitam prius in Antiochia fidem & poſtea Seleuciæ roboratã, & ſimilis ſubſtantiæ fidem diuulgãdam eſſe cõmonuit. Ad quem cõcurrunt multi familiarium, qui nunc ab eo Macedoniani vocantur. Quicũque enim in Seleuceno concilio Acacium declinauerunt, apertè verbum ſimilis ſubſtantiæ ſancierunt, cùm prius hoc non manifeſto indicio declaraſſent. Eſt enim opinio apud multos, quòd non inuentum ſit Macedonij, ſed magis Maratonij Nicomedienſis epiſcopi: vnde etiam Maratonij vocitantur: ad quos Euſtathius expulſus de Sebaſtia confugit. Cumque Macedonius ſanctum ſpiritum comprehendere in tractatu diuinæ trinitatis declinaret, tunc & Euſtathius: Ego, inquit, neque Deum nominare ſpiritum ſanctum patior, neque creaturam vocare præſumo. Propter hanc ergo cauſam ſpiritui repugnantes appellãt huiuſmodi perſonas, hi qui in Conſubſtantialitati expoſitione concordant.

Macedoniani.
Maratonius.
Maratonii.
πνευματόμαχοι.

SOZOMENVS.

Cum itaque Macedonius de eccleſia Conſtãtinopolitana fuiſſet expulſus, non ea quæ Acacius atque Eudoxius ſapiebat, ſed tradebat magis filium Deum, per omnia & ſecundum ſubſtantiam ſimilem eſſe patri. Sanctum verò ſpiritum non earum rerum eſſe participem, ſed miniſtrum, & exhibentem officium, & quæcunque de ſanctis angelis dici poſſunt.

SOCRATES.

De his quæ rurſum ab Arianis contra ipſos Arianos geſta ſunt, & quomodo Euſtathius nequitiã patefecerit Eudoxij. Et epiſtola Conſtantinopolitani cõcilij ad Georgiũ Alexãdrinum condemnantis Aetiũ cum ſcriptis ſuis. Caput 42.

An.do.363. Acaciani Antiochiæ conueniunt.

IGitur ſequaces Acacij In Antiochiam magno ſtudio conuenerunt, acti pœnitentia quòd ſimilem dixerant filium patri. Et conſulatu ſequẽti id eſt, Taori & Florentij, cùm Euzoius eã gubernaret eccleſiam, Imperatore ibidem cooſtituto, pauci quidem rurſus mouebãt ea, quæ dudum placuerant, diceotes, oportere ſermonem ſimilis ſubſtantiæ auferri ab expoſitione fidei traditæ, tam in Arimino quàm Conſtãtinopoli: non celantes, ſed apertè dicentes, quòd per omnia diſſimilis filius eſt patri: oon ſolùm ſecundũ ſubſtaotiam, ſed etiam ſecuodum voluntatem, & ex non extantibus eſſet, ſicuti prædicauerat Arius. Cum quibus erant ſectatores Aëtij.

THEODORITVS.

Ea quidem tempeſtate, cùm perfidia accuſaretur Eudoxij, inter alios Euſtathius, quoniam de fide, inquit, examinationem vis fieri ô Imperator, Eudoxij conſydera blaſphemias. Obtulitque ei expoſitionem inter alia ſic habentem.

Quæ diſſimiliter proferuotur, diſſimilia ſecũdum ſubſtantiam ſunt.

Vous Deus pater, ex quo omnia, & vnus dominus Ieſùs Chriſtus, per quem omnia.

Aëtius in exilium.

Diſſimile autem eſt, ex quo, & per quem, diſſimilis igitur filius Deo & patri. Hac lectione cõmotus Imperator requiſiuit Eodoxium, an fateretur ſuam. At ille negauit, dicẽs, eſſe Aëtij. Quẽ dum iuſſiſſe Imperator adduci, requiſitus, licet eius non fuerit, ſuam eſſe profeſſus eſt: & ideo io exilium miſſus. Euſtathius tamen etiam Eudoxiom ita ſapere proclamabat, exigens vt ſcripturã anathematizaret Aëtij. Quod licet tardè, fecit tamen: & damnauit quod prius & poſtea prædicabat. Deiode etiam ipſe exigebat, vt ille ὁμοούσιον anathematizaret, quod ſcripturæ non haberent. Tunc Syluanus, & ex non exiſtẽtibus, inquit, & Creatura, & Alterius ſubſtantiæ, ſcripta nuſquam ſunt. Iuſtum ergo eſt hæc abrogari, Quod Imperator quoque decreuit vt fieret: quod (licet cum difficultate) fecerũt. Quo facto, exigebant vt ipſi & ὁμοούσιον abrogarent. Tunc diſputatiuè atque veraciter Syluanus ait: Si ex non exiſtentibus non eſt, neque creatura nec ex alia ſubſtantia Deus verbum, igitur conſubſtantialis eſt genitori patri ſicut Deus ex Deo, & lumen ex lumine, eandémque habet cum genitore naturam. Tunc Imperator iratus, exilium interminatus eſt eis. At illi: Poteſtatem, inquiunt, habes puoiendi, oõ tamen nos patrum ſtatuta deſtruimus. Tunc Imperator illos pelli iuſſit eccleſiis, & pro eis alios ordinari. Tunc Eudoxius cùm tyranoicè Cooſtaotinopoleos teneret eccleſiam, pulſo Eleuſio Cyzici, Eunomiuin ordioauit epiſcopum. Et Aëtium io ſcriptis abdicauerüot: cuius videbantur eſſe conſortes: ſcripſeruntque Georgio, quod fuerat geſtum.

SANCTA SYNODVS CONſtantinopoli congregata, domino honorabili Alexandrinæ ciuitatis epiſcopo Georgio S.

Synodo reprehendente Aëtiom propter nephaodas eius & plenas ſcandalis ſcripturas, ſecundum conſequentiam eccleſiaſticarũ ſaoctionum ſuper eo ab epiſcopis actũ eſt quod decebat, Diaconatu namque depoſitus eſt, & ab eccleſia factus extraneus. Et à oobis hæc monita proceſſerunt, vt oeque ad lectiooẽ cuiuſpiã veniant nephandæ eius epiſtolæ, ſed abiiciãtur, eò quòd vehementer inutiles ſunt. His adiicimus etiam anathematizãdom eum, ſi permaneat in eo propoſito, com ſequacibus ſuis. Conſeqoens enim erat, vt omnes in ſynodo conuenientes epiſcopi deponerent autorem ſcandalorum & ſchiſmatũ in omni terrarũ orbe factorũ ioter eccleſias, & concordarent in ſententia cõtra eum iuſtè prolata. Sed præter vota ſpémque noſtram, Serras & Stephanus, Heliodorus & Theophilus, in oo ſtra ſententia concordare noluerunt, neque in eius depoſitione ſubſcribere, cùm ſcilicet Serras etiam aliam veſanam arrogantiam eiuſdẽ accuſaret Aëtij. Dicebat eoim eum aſperiora præſumere atque dixiſſe: qooniam ea quę Deus hactenus celaſſet Apoſtolis, reuelata ſibimet affirmaret. Poſt huiuſmodi veſanos ſuperbóſq; ſermones à memorato Serrade Aëtio proteſtatos flecti precibus nequiuerunt, vt io noſtra fierẽt determinatione concordes. Veruntameo oos longaoimitate detenti, multo tempore ſuſtinuimus eos, nũc indigoantes, nunc rogaotes, ounc interminantes, nunc iterũ ſupplicantes vt cooueniren nobiſcum, & conſona omni cõcilio definirent. Suſtinebamus ergo ſi forſitan audirẽt, ſi forſitã intelligerẽt, ſi fortè proſpicerẽt. Cumque multo tempore nobis perdurãtibus oon flecterentur, ſequi ſententiã ſuper prædicto viro prolatã eccleſiæ honorabilius eſſe, quàm horũ virorum amicitias iudicantes, finiuimus cõtra eos excommunicationẽ tẽpus ſex menſiom ad agẽdum pœniteotiam eis dãtes inducias, vt ſi intra hoc tempus conuerterentur & conſentirent definitionibus fratrum ſuorũ, ſuſciperentur in eccleſiam & propriam fiduciam charitatémq; repararent. Si veiò ſine pœnitentia permanerent, amicitiáſque hominum regulis eccleſiæ & concordiæ noſtræ præpouerent, tunc eos epiſcopatus dignitate eſſe iudicamus extraneos. Quibus depoſitis, neceſſarium erit vt io eorũ locis alij conſtituantur epiſcopi, vt legalis eccleſia cõpetentem ſumens ordioem, ſibiipſi cõcordet, epiſcopis videlicet vniuerſis ſeruantibus vinculum charitatis, eadémque cum perfectione diceodo in vno Intellectu vnâque eſſentia. Vt ergo cognoſcas, quæ concilio placuerint, hæc tuæ reuerentiæ ſcripta tranſmiſimus, orantes vt gratia Chriſti ita cuſtodieos, pacificè & legitimè regas ſub te conſtitutas eccleſias.

Serras. Stephanus. Heliodorus.

Aëtij vox ſuperba.

De Eunomio, & quomodo in Cyzico fuerit ordinatus, & inde rurſus expulſus hæreſeos autor extiterit. *Caput 43.*

HVnc porrò Aëtium Eonomius in ſuis libris extollit, & hominem Dei vocat, multiſque fauoribus honorat. Sed tunc & abdicantiũ eum numero interſuit, & ab illis epiſcopalem ordinationem ipſe ſuſcepit. Eudoxius igitur & Acacius cum ſuis præbentes conſeoſum his quæ in Nicęa Thracię geſta ſunt, pro Baſilio & Eleuſio alios cõſtituerunt epiſcopos: de quibus ſuperius

Eunomius epiſcopus Cyzicenus. Eudoxius Conſtantinopolitanus quod conſuluerit Eunomio.

câneum loqui nunc cenſeo. De Ennomio ſolum A habito ſermone narrabo. Igitur cùm Eleuſio vino Cyzicenam eccleſiam accepiſſet Euoomius, & populi ſanitatem videret Eudoxius, atq; Impetarotem conſpiceret ſæuientem contra eos, qui crestum profitebãtur vnigenitum Dei filiũ, eum cnmpulit vt celaret hunc ſenſum, nec eum aperiret inueſtigantibus accuſatoribus: dicens Eunomio quoque, quoniã opportuno tempore prædicabimus quæ modò celamus & ignorãtes docebimus, & contradicẽres aut flectemus, aut cogemus, aut puniemus. His promiſſionibus perſuaſus Eunomius, obumbratam proſerebat impietatẽ. Sed qui diuinis ſnnt enutriti lireris, vidẽtes dictorum calliditatem moleſtè quidem ferebant. Apertè verò courradicere temeritaris opus eſſe & non ſapientiæ iudicabant. Circumponentes ergo ſpeciem ſibimet hæreticæ praui- B taris, & hoc ſe eſſe fingentes, acceſſeruot ad domum eius, togantes vt eis exponeret apertè dogmatis veritatem: nec pateretur huc & illuc eos diuerſiſque ferri doctrinis. Tum ille factus audacior ſenſum quẽ celabat, aperuit. Quibus dicenribus valde eſſe iniquũ, vt non omnes ſub eo conſtimri veritate fruerenmr, his & huiuſmodi ſeductus verbis, in conuenm eccleſiæ ſuã blaſphemiam reuelauit. At ille zelo ſuas animas accendentes, Conſtantiuopolim profecti ſunt. Et primùm quidem apud Eodoxium accuſarũt Eunomium: quo eos nõ ſuſcipiente adeuntes principem peſtem illius cum gemitu panderunt. Dicebant enim magis iſtius dicta impia eſſe, quàm Arij. Pro his indignatus Imperator, præcepit Eudoxio, vt deduceretur Eunomius, & conuictus ſacerdotio priuaretur. Cumq́ne frequenter ab accuſatoribus importuniratẽ paſſus Eudoxius declinaret, adierunt rurſum Imperatorem, ingemiſcentes, quòd nihil eorum qnæ præceperat, feciſſet Eudoxius, ſed tantam contemneret ciuitatẽ blaſphemiis Eunomij pereuntẽ. Tunc Cõſtantius expulſurũ ſe interminatus Eudoxiũ eſt, niſi Ennomium iudicandum dednceret, & conuictũ in accuſatione puniret. Hoc metuens Eudoxius ſcripſit Eunomio, vt de Cyzico fugeret, ſibíque id imputaret, qui nequaquam ipſius mooitionibus obediſſet. Verũ Eunomius metuans abſceſſit quidem: ſed contumeliam non ferens, proditionis accuſabat Eudoxiũ, læſnoſq́ue ſe & Aëtium aſſerebat, ac deinde gregem propriç cohortis inſtituit. Quicunque enim eius dogmaris concordiam ſequebantur ab Eudoxio receſſeruot proditionẽ accuſantes eius, ſociãtes ſemetipſos Eunomio, qui hactenus ab illo nomẽ ha- D bere noſcuotur. Hinc ergo hæreſiarches factus Eunomius, impietatis cumulo auxit Arij blaſphemias. Quod verò ambitionis ſeruiẽs paſſioni, proprium probetur feciſſe collegiũ, ipſa quæ ſunt geſta clamant. Nam cùm abdicatus Aëtius fuiſſet & expulſus, cùm eo regreſſus nõ eſt, licet doctorem eum & Dei huminem nominaret, ſed manſit cõiunctus Eudoxio. Cùm autem impietatis pœnas exigeretur, ratum non habuit concilij decremm, ſed ordinauit epiſcopos atque preſbyteros epiſcopali dignitate priuatus.

Eunomius accuſatur apud Imp.

Eunomius fugit

Eunomiani. ἀιρετος ἀρχηγὸς.

SOCRATES.

De Apollinare patre ſimul & filio & eorum hæreſi. Caput 44.

PEr idem tempus io Laodicia Syriæ duo erãt A viri, eodẽ nomine nuncupati, pater & filius: vterque dicebatur Apollinaris. Pater preſbyteri dignitate fungebatnr, filius autem habebat Lectoris officium, Græcarum ambo doctores literarum. Pater Grammaticus, filius erat Rhetor. Pater ſanè cùm fuiſſet Alexandrinus genere, & prius docuiſſet Beryti, poſtea venit Laodiciam: & veniẽs duxit vxorem, & filium habuit Apollinarem. Tnm igitur ambo exercebãtur cum Epiphanio Sophiſta: & cùm eſſent eius amici, valde fouebant eum. Hoc metuens Theodotus Laudicenſis epiſcopus, ne frequenti confabulatione Sophiſtæ laberentur in Paganiſmum, prohibuit ne ad eius ſcholas accederent. Qui paruipendentes epiſcopum Epiphanij amicitiã magis amplectebantur. Poſtea Georgius Theodoti B ſucceſſor, cùm eos prohibere nõ potuiſſet, àmbos communione priuauit. Tum Apollinaris filius putans eſſe iniuriam. & fretus eloquij tumore Sophiſtici, nouitatem & ipſe introdnxit, hæreſeos, quæ ounc fertur nomen ab iouentore gerens. Aiunt enim quidam excitatos eos aduerſus Georgium, non tantum propter prædictam cauſam, ſed quòd viderent eum varia dogmata proferentem: & nunc quidem profitentẽ ſimilẽ patri filium, ſicut erat Seleuciæ conſtitutũ: nunc autem in Arianam declinare ſententiam. Quapropter velut opportunam ſumẽtes occaſionẽ, abſcedunt. Cúmque nullus de eis curaret, ſnb ſchemate religionis peſtem hæreſeos introducuot. Et primum quidem dicebant, animam à Deo verbu in diſpenſatione incarnationis non aſſumptam. Deinde quaſi pœnitentia ducti corrigentes ſemetipſos adiecerunt: Animã quidem C aſſumptam, quæ tamen non haberet mẽtem, ſed Deum verbum eſſe pro mẽte in homine aſſumptum. Circa hoc itaque ſolùm dicũtur eſſe corrupti, qui nunc illorum nomine vocitantur. Nã trinitatem conſubſtantialem eſſe profitentur.

Apollinaris Grãmaticus.

Apollinaris, Rhetor.

Epiphanius Sophiſta gentilis.

Dogma. An. do. 379. Apollinariſta.

THEODORITVS.

Quomodo Iacobi epiſcopi orationibus, Perſarum rex nõ valuerit præualere Romanis. Caput 45.

CVm inter hæc Sapores rex Perſarum cõtra Romanos expeditionem mouiſſet. Conſtantius cum magno exercitu veniens Antiochiam, fugauit hoſtes. Quod non militia Romanorũ egit, ſed Deus qui colitur à Romanis. Modum autem enarrabo victoriæ. Niſibis quã quidam Antiochiã Mygdoniam vocant, in conD finio poſita eſt Perſicarum Romanarúmq; terrarũ. Huius erat epiſcopus atque rector & dux Iacobus Apoſtolicæ gratiæ radijs illuſtratus. Cuius admirabilia notáque miracula alibi proſecutus hic rurſum enumerare ſuperuacaneum iudicauit. Sed vnũ tantúmodo eius opus, iſtius cauſa narrationis exponã. Huius igitur ciuitatem Romanis ſubditã Perſarum exercitus obſidebat. Et cùm ſeptuaginta dies iugiter obſeruaret, & multas quidẽ cepiſſet ciuitates, plurimáq; circa hãc molimina poſuiſſet, & vallos atq; foſſas pro capienda vrbe feciſſet, eã nequaquã valuit obtinere. Poſtea verò Perſæ impetũ Mygdonij fluminis ciuitatẽ mediã diuidẽtis à lõgè retinentes & vtraſque ripas eius faciẽtes celſiores, vt aqua in

An. do. 357. Sapores rex aduerſus Ro.

Niſibis quæ & Antiochia Mygdonia.

Iacobus epiſcopus Niſibenus.

Sapores rex obſidet Niſibin.

Mygdonius fluuius.

tur Vetus, conueniebat. Annis namque triginta A poſtquàm magnos Euſtathius fuerat expulſus, orthodoxi Arianorum onera ſuot perpeſſi, rerũ mutationem vtilem ſuſtinentes.

SOZOMENVS.

Schiſma.

Seqoacibus enim Melitij cõmunicare noluerunt hi qui ab ioitio Nicænum dógma ſeruauerant, dicentes, quod ex Ariano decreto Melitius fuiſſet ordinatus; & ſequaces eius ab illo eſſent baptizati: ob quam rem Antiochena eccleſia in aliam diuiditur partem.

THEODORITVS.

Ariani triũphant.

Cumque viderent orthodoxi, hæreticorum creſcere magis impietatẽ, & Apoſtolici dogmatis defenſores apertè debellari, ſanctúmque Me- B litium pulſum, & Euzoium hæreticum ordinatum verborũ meminerunt, quę dicta ſuot Loth:

Geneſ. 19. c
Matth. 5. e

Salua (inquit) ſalua animam tuam. Ad hæc etiam Euangelici verbi dicentis: Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, aufer eum & protice abs te. Idem & de manu & pede domioo ſancitie, qui etiam adiecit, dicens: Melius eſt enim tibi, vt pereat vnum membrum tuum, quàm totum corpus in gehennam mittatur.

De conſtantia Euſebij propter Melitium. Capus 49.

Decretum Melitij repetunt ab Euſebio Samoſatenſi.
Ariani.

POrrò mirabilis Euſebius, cui modo memini decretum fuiſſe commendatum, videos præuaricationem pactorum circa Melitium meditatam, ad ſuam reuerſus eſt ciuitatem. Ariani verò C ſcriptum teſtimonium metuentes Conſtantio ſuaſerunt, vt mitteret qui decretum de Melitio factum, ab Euſebio reuocaret. Tuoe miſſus eſt veredarius, qui hæc velociter adimpleret. Quũque veniſſet, & Imperatoris verba nuotiaſſet, tunc Euſebius admirandus, commune, inquit, depoſitum non reſtituam, niſi omnes qui tradiderunt, dicant. Quod dum qui fuerat miſſus renunciaſſet, indignatus Imperator, denuo miſit vt redderet quod acceperat, adiiciens ſcripto, vt ſi reddere nollet, dexteram manum eius abſcinderet: verbo tamen iubens illi quem miſit, ne faceret quod habebatur in literis. Quomque epiſtolam legiſſet Euſebius, & inueniſſet pœnã ab Imperatore dictatam, eum dextera manu obtulit & ſiniſtram, ambas incidi petens. Nam decretum, inquit, non dabo clarum Arianæ peſtis indiciũ. Hanc eius firmitatem Conſtantius videns, lau- D dauit egregiè. Mirantur enim & impij reſiſtentium ſibi laudes, cùm geſtorum magnitudine ſuperantur.

Euſebij conſtãtia.

SOZOMENVS.

Quomodò Iulianus negata Chriſtiana religione bellum contra Conſtantium parabat, & de morte Conſtantij. Cap. 50.

An. do. 363.
Victoria Iuliani aduerſum Alemãnos circa Argentoratum.
Iulianus appellatur Auguſtus.

HÆc igitur apud Orientales agebantur eccleſias. Interea Iulianus Cæſar bello deuincens Barbaros apud Rhenum fluuium reſidentes, alios quidem peremit, alios cepit: claráque victoria decoratus, cum medioeritate vitæ atq; mãſuetudine militibus gratus eſſet, ab eis appellatur Auguſtus. Hoc facto, nihil de Conſtantio cogitans, Iudices ab illo factos honoribus mulcebat: & ad illius inuidiã literas proferebat, quibus oſtẽderet eum propter bellum contra Magnẽtium geſtum, in Italiam Barbaros induxiſſe. Repẽte verò religione mutata, cùm prius Chriſtianus eſſe putaretur, ſemetipſum Pontificẽ nominauit: & veniẽs ad templa Paganorum, ſacri- B ficabat, ſubiectiſq; talia colere ſuadebat. Cumq; Conſtãtius propter bellum Perſicum apud Antiochiam moraretur, ſperãs ille quod hoc bello poſſet Illyricum occupare, ad eos agebat iter, dicens ſe velle Conſtantio ſatisfacere tanquã non ſponte ſed voluntate militum inſulas imperij ſuſcepiſſet. Fertur itaque cùm ad hos terminos acceſſiſſet, vindemia iam collecta, circa occaſum Pleiadum vuas denuò fuiſſe prolatas. Inſuper etiam imbre ex aëre deſcẽdente, in eius veſte ſimul & cæterorum guttas ſingulas crucis formaſſe ſignacula. Hoc facto, videbatur & ipſi & alijs, quod botris extra tẽpus illatis, bonum rei panderetur indicium: imber autem cadens veſtẽ ſupra quam ceciderat, roboraret. Alij verò dicebant, vuarum ſignum, quod præter tempus ſit, ſignificare perditionem Imperatoris inſtar huiuſmodi botrorum, & parui temporis fore eius C imperium. Porrò de cruce dicebant prænunciare hoc ſignum, quod ſit cœleſte dogma Chriſtianorũ, & oporteat ſignari cunctos crucis indicio. Vnde cognoſcitur quod † diuerſius interpretati quã dixerat Imperator, veritate fraudati non ſunt: vtrunque enim opportunè dictum ſequens tempus oſtendit. Cum audiret itaq; Cõſtãtius cõtra ſe venire Iulianũ, inſtructione belli Parthici omiſſa, Conſtantinopolim veniebat.

Vocat ſe Pontificem Gentilium.
Prodigia.
Nota crucis in veſtibus.
† Diuerſa.

SOCRATES.

Mopſi fons Conſtantius Aug. moritur.
An. do. 363.

Et apud Mopſucrenem inter Cilicas atque Cappadocas, nimia cogitatione, apoplexiæ paſſione defunctus eſt. Conſulatu Tauri & Florentij, tertio die Nouembris menſis, anno vitæ ſuæ quadrageſimo & quinto: ex quibus tredecim regnauit, viginti quinque poſt illum. D

SOZOMENVS.

Iulianus Imperator fit.
An. do. 364.

Quo defuncto, Iulianus quidẽ iam Thracias obtinebat. Et non poſt multum Conſtantinopolim veniens, appellatus eſt Imperator.

HISTORIÆ ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER SEXTVS.

SOCRATES.

De Iuliani genere ac diſciplinis, & quomodo peruenerit ad imperium.

CAPVT PRIMVM.

NVnc igitur de Iuliano pauca dicẽda ſunt, cuiúſq; genere, ac eruditione; & quomodo venerit ad imperium. Conſtantinus, qui Byzantiũ ſuo nomine Conſtantinopolim appellauit, duos habuit ex eodem patre, non ex eadem matre, germanos, quorũ vnus Dalmatius, alter Conſtantius vocabatur. Et Dalmatius quidẽ habuit ſui nominis filium: Conſtantius autẽ duos habuit natos, Gallum, & Iulianum. Poſt mortẽ Conſtantini conditoris Conſtantinopolitanæ ciuitatis, quum milites iuniorem Dalmatiũ peremiſſent, tũ & iſti, defuncto iam patre, penè mortis periculum cum Dalmatio ſuſtinuerant, niſi Gallum quidẽ ægritudo, quæ putabatur ineuitabilis, liberaſſet: Iulianum verò ætas infantilis: erat enim annorum octo. Cumq; ab eis feruor Imperatoris quieuiſſet, Gallus circa Epheſum apud doctores erat, vbi etiam à progenitoribus poſſeſſiones habebat. Porrò Iulianus creſcẽs, in auditoriis Conſtãtinopolitanæ vrbis exercebatur in Baſilica vbi doctores erant, habitu priuato procedens. Habebátque pædagogum eunuchum nomine Mardonium, Grammaticũ Nicoclem Laconem, Rhetoricã verò legebat apud Ecebolum Sophiſtã tũc Chriſtianũ. Quod prouidentia ſanè Conſtantij factum eſt, ne apud Paganum Sophiſtam legens, ad eius ſuperſtitionis dogma declinaret. Erat enim Iulianus ab initio Chriſtianus. Cumque lectione proficeret, fama per populum volitabat, quod poſſet etiam Romanam gubernare rempublicam. Quod dum latius pãderetur, æſtuationem induxit Imperatori Conſtantio. Quamobrem amouit eum ab vrbe regia, & miſit Nicomediam, præcipiens ne accederet Libanium Sophiſtam, Syrum. Tũc enim Libanius à pædagogis Conſtantinopolitanis expulſus, Nicomediæ degebat. Prohibebatur autem Iulianus apud Libaniũ legere, eo quod Paganus eſſet: veruntamen librorum eius lectionibus vtebatur. Cumque proficeret in Rhetorica, ſuperuenit Nicomediã Maximus philoſophus, non ille Byzantius pater Euclidis, ſed Epheſius, quẽ poſtea quaſi artes Magicas exercẽtem, Valentinianus Imperator præcepit occidi. Tũ igitur nõ ob aliam cauſſam Nicomediam venerat, niſi

Conſtantinopolis vnde dicta.

Dalmatius Conſtantius Gallus Iulianus.

Gallus Epheſi inſtituitur, Iulianus Conſtantinopoli.

Mardonius. Nicocles. Ecebolus.

Libanius Sophiſta.

Maximus philoſophus.

E Iuliani fama pertractus. Apud quem Iulianus cũ ſtudia philoſophica prægustaſſet, cœpit etiã doctoris imitari religionem. Is enim etiam imperij cupidinem animo eius immiſerat. Quum hęc non laterent aures Imperatoris, inter ſpem metúmque conſtitutus, ſuſpicionem celare volens (quia qui dudũ integer fuerat Chriſtianus, poſtea proditor eſt effectus) tonſus monachicam ſimulabat vitam: & latenter exercebatur in philoſophia, in manifeſto autem ſacros Chriſtianorum legebat libros. Denique in eccleſia Nicomediæ Lector eſt conſtitutus: & ſub hoc habitu furorem declinauit Imperatoris. Hæc equidem ex timore faciebat, nequaquam à ſpe recedens quam mente conceperat. Dicebátque plurimis amicorum ſuorum fœlicia fore tempora, quibus ipſe rerum potiretur imperio. Dum hæc F itaque contra eum ſic agerentur, Gallus germanus eius Cæſar conſtitutus venit Nicomediam viſurus ipſum, eum proficiſceretur ad Oriẽtem. Paulò poſt verò perempto Gallo, repente Iulianus quoque fit ſuſpectus Imperatori qui etiã eũ cuſtodiri præcepit: & cùm fuga elapſus fuiſſet, diuerſa loca circũeundo, ſeruatus eſt. Vixque tandem vxor Imperatoris Euſebia cælatum inueniens, ſupplicauit Imperatori vt nihil mali pateretur, ſed vt potius ad philoſophandum mitteretur Athenas.

Iulianus fingit ſe Chriſtianum.

Iuliani fuga. Euſebia vxor Conſtantij.

THEODORITVS.

Cœpit igitur Iulianus Imperialia ſceptra deſiderare. Quamobrem diſcurrens per vniuerſam G Hellada, vates quęrebat reſponſa reddentes, cõſulens an ad ſuum imperium perueniret: inuenítque virum qui illi deſiderata ſe dicere fateretur. Is eum perducens ad quendam idolorũ locum, & introducens in adytum, ſeductores dæmones euocauit. Quibus ſolenniter apparentibus, terrore compellitur Iulianus in fronte ſua crucis formare ſignaculũ. Tunc dæmones trophæi dominici figuram reſpicientes, & ſuæ recordati deiectionis, repente diſparuerũt. Quod cognoſcens Magus, cœpit inculpare Iulianum. At ille & terrorẽ ſignificauit, & de crucis ſe dixit obſtupuiſſe virtute, eo quod videntes hoc ſignum dæmones euanuiſſent. Porrò Magus Nõ H hoc ſuſpiceris, inquit, ô bone vir, eos timuiſſe ſicut ais, ſed abominati hoc ſignum potius abſceſſerunt. Et ita capiens miſerum odio repleuit Chriſtiani ſignaculi Iulianum.

Conſulit vates.

Miraculum.

SOCRATES.

Poſt hęc igitur Imperator euocauit Iulianũ & cõſtituit Cæſarẽ: danſq́ue ei coniugem Helenã ſororẽ ſuã, cõtra Barbaros eũ deſtinauit ad Gallias. Hi nanq; Barbari, quorũ Imperator Cõſtã-

An. de. 360.

Helena vxor Iuliani Alemanni.

tius contra Magnentium auxilia petierat, cũ nihil profuiſſent contra tyrãnum, Romanorũ vaſtabant vrbes. Quum eſſet ergo adoleſcent Iulianus, iuſſit Imperator vt præter conſiliũ Ducũ nihil moliri præſumeret. Quumq́ue illi accepta poteſtate neglıgẽtiur agerent, & proprerea Barbari ſuperarent, tunc Iulianus Duces quidẽ delitiir vacare permiſit. Sumenr autẽ milites, eiſq́; ſpolia peremptorum hoſtium compromittens, initium vincendi Barbaros ſecit, & amorem ſui militibur inſeruit. Fertur itaque cum iu quandã ciuitatem ſuiſſer ingreſſus, quod corona aurea, quibus ſolent ciuitates ornari, inter columnas pendent, rupto fune ſuper eius caput deciderit, cumq́ue aptiſſimè coronauerit. Quo facto, cuncti clamanerunr id ei ſignum fore imperij. Aiunt verò quidã, Conſtantiũ proprerea eum contra Barbaros miſiſſe, vt ibi interiret. Sed neſcio au B vera ſuſpitio ſit: nã qui ei germanam dedit vxorem, ſi hoc cogitaſſet, contra ſe magis iuſidias excitaret. Quum igitur Iulianus apud Imperatorem de Ducum negligẽtia quereretur, alter mittitur magiſter armorum, eiur alacritati conueniens. Cuius miniſterio cum barbaris confidenter eſt congreſſus: & quum illi per Legator literas Imperatorir eos ad prouinciar inuitãtir oſtẽderent, tunc ille Legatos eorum coniecit in vincula: factáque congreſſione vicir, ita vt etiã captum regem Conſtãtio mitteret. Hac fœlicitate prouectus, à militibus appellatur Augnſtus. Quumq́ue corona deeſſet Imperialir, vnus ſigniſerorum torquem quem habebat in collo ſumẽs, Iuliani capiti circumpoſuit. Hoc ergo modo Iulianur Imperator eſt factus. Quæ verò poſtea geſſerit ille Philoſophus, indicẽt audienter.

Alemanni profligati à Iuliano.

C In ipſo namque principio non miſſa Legatione ad Conſtaotiũ, nec animũ benefactoris placans, quicqoid ſibi viſum eſſet, agebar, modo Iudices immutando Prouinciales, modo derogãdo Cõſtantio, & per vrber ſingular pnblicè relegendo ab illir Barbaris definitas epiſtolar. Quãobrem plurimi eum ſeqnebãtur, à Conſtãtio tecedẽtes. Tunc igitur etiã figmentũ Chriſtianiſmi quod habebat, abiecit. Et quum circũiret diuerſas vrbes aperiens templa idolir offerebat, & ſeipſum Paganorũ Põtificem nominabat. Cumq́ue talia gereret, inteſtinum bellum contra Conſtantium quæſita occaſione parabat: & quantũ ad eũ perfici potuit. Non enim ſine multo ſaoguine ſtudium eiur philoſophiæ poterat adimpleri, niſi Deur conſiliorũ iudex, alterũ ſine alterius concertatione ſuſtuliſſet. Nã cũ veniſſet Iulianus ad D Thracias, ountiatũ eſt mortuũ eſſe Cooſtantiũ. Et hoc modo inteſtioo bello Romanũ liberatur imperiũ. Veniens aotẽ Iulianus Cõſtantinopolim cogitare cœpit qnemadmudũ ſibi populum cõplacaret, & illius fauorẽ decenter acquireret. Quod hac arte fecit. Bene namque ſciebat Conſtantiũ ab omnibur populis nomen Conſubſtantialitatis amplectẽtibus odio haberi: ob quã rem ab eccleſiis videbantur excluſi, & epiſcopi cõfiſcati, inque exiliũ relegati. Simul etiam nouerat & Paganos fuiſſe contriſtatos prohibitione ſacrificiorũ, & deſiderare adipiſci tẽpus quo ipſorũ aperirẽtur tẽpla, & haberent idolis immolandi poteſtatẽ. Sic igitur vtrunq; populũ mœroribus exulceratũ à defuncto cognoſcens,

Iulianus populi fauorem conatur ſibi comparare. Anno 363.

A & communiter omnes de Eunuchorũ violẽtia, & præcipuè Euſebij rapinis ingemiſcenter, apud omner ſeipſum artificioſo velamine cõmendauit: & aliir quidem fingebat, aliis autem per vanam gloriam largus erat. Omnibus tamẽ in cõmuni qualis eſſet religione monſtrabat. Et primùm quidem crudelitati Conſtãtij circa ſubiector derugans, & eum coram populo vniuerſo redarguens, iubet epiſcopos in exilium deportator reuocari, & confiſcatar eorũ reddi ſubſtãtias. Templa quoque Paganorũ velociter ſuos neceſſarior præcepit aperire. Eos autem qui fuerant ab Eunuchir oppreſſi, recipere quæ malè ab eis fuerant abrepta ſanciuit. Euſebium verò præſidentem Imperiali cubiculo morte damnauit, non ſolùm quia multos oppreſſerat, ſed quia Gallum quoque fratrem ſuum eius accuſatione B audierat interemptum. Et corpur quidem Conſtantij regio honore ſepeliuit. Expulítque palatio Eunuchos, tõſores, & cocos. Eunuchos quidem quia eius vxor obierat, poſtquã non duxit aliam. Cocos autem, eo qnod cibis ſimplicibns vteretur. Tonſores autem, vnus (inquit) ſufficit multis. Scriptorũ autem plurimor fortunæ antiquæ reſtituens, reliquis ſuam mercedẽ ſcripturæ dari præcepit. Abſcidir quoque etiam Publicũ curſum mularum & caballorum, quos publicis iuſſir vtilitatibus miniſtrari. Hæc eius opera laudant pauci, plurimi vituperant, quod remoto faſtu Palatij contemptibile videretur Imperiũ. Is etiam noctu vigilans cooſcribebat libror. Et deſcendens in Senatu publicè recitabat. Solus enim Imperatorum à Iulio Cæſare in curia Senatur recitauit orationer. Honorabat quoque diſciplinarum cultorer, maximèq́; philoſophãtes. C Quamobrem vndique fama cõgregabat huiuſmodi viros confluenter circa Palatia, qui circũamicti pallijr magis habitu quàm magiſterio agnoſcebantur. Erantq́ue graues vniuerſis Chriſtianis, ſeductorer viri, & Imperatorir ſemper religioni fauentes. Habens itaque Iulianus immodicũ vanæ gloriæ vitiũ, cunctos ante ſe principes lacerauit io libro quẽ de Cæſaribus ſcripſit. Hac ergo arrogantia motus, etiã cõtra Chriſtianor conſcripſit libros. Vt ergo cocor atque tõſores expelleret, opus philoſophi, oon tamen Imperatoris fecit: vt autẽ detraheret atque laceraret, neque Philoſophi, neque principis fuit.

Euſebius eunuchus.

Iuliani geſta & ſcripta.

SOZOMENVS.

Quomodo Iulianus ad ritum deuenerit Paganorum, & de ſacrificiis Idolorum. Caput 2.

D FErunt itaque mox in ipſo principio Iulianũ adeò apertè & impudenter negaſſe Chriſtianam fidem, vt quibuſdam ſacrificiis & inuocationibus, quas expeditiones Pagani vocant, & ſanguine immolationũ, noſtrũ baptiſma ſtuderet ablui, & abrenũtiare eccleſiaſticæ profeſſioni. Ex illo enim tẽpore tã ſecretè quàm publicè & in tẽplis, licenter Pagani ſacrificia celebrabãt. Fertur verò, quod cùm aliquãdo ſacrificaretur, oſtẽſum ſit ei in viſceribus pecoris immolati, ſignaculum crucis corona circundatũ. Quo viſo, alior quidẽ ſacrificij miniſtros fuiſſe perterritos, reputãtes videlicet huiuſmodi religionis virtutẽ & Chriſtiani dogmatir æternitatẽ: eo quod co-

Iulianus Auguſt. abluit baptiſmam.

Prodigium coronatæ crucis in extis viſæ.

rona quæ circundabat crucem, victoriæ eſſet indicium: & quia ambitus circuli à ſuo principio nuſquam terminaretur, ſed magis reuerteretur in ſemetipſum. Cumq́ue cæteri mirarêtur, princeps huius ſcientiæ confortauit eos, dicés, proſpera & vtilia ſibi indicia fuiſſe monſtrata, & quod magis ſignum dogmatis Chriſtiani coerceretur, nec ei quò vellet dilatari, liceret, termino circuli circumſepto.

THEODORITVS.

Iulianus lector eſt ordinatus ob metum.

Iulianus enim metuens Conſtantium, quod genere proximos tyrannidis formidine perimeret, Lectorum ſociatus eſt choro, & diuinos codices in eccleſia populo audiente legebat. Nam & Baſilicam martyrum ædificauit, quam diuina prouidentia non ſuſcepit.

SOZOMENVS.

Quomodo etiam ante Imperiũ latenter fuerit Paganus. Caput 3.

Iulianus & Gallus templũ Mamæ erigẽdum locant. Prodigium.

CVm adhuc pueri Gallus & Iulianus in Cappadocia agerent, aiunt, habuiſſe eos tunc ſtudium, vt maximam Baſilicam ad ſepulturam martyris Mamæ extruerent: & inter ſe diuiſerût opus. Cumq́ue ambo certarent in ędificio, vt alter alterum ſuperaret, fertur quoddã proueniſſe miraculum: & niſi hactenus ſupereſſent, qui hęc ſe audiuiſſe ab inſpicientibus narrarent, videretur forſitan incredibile. Galli nanque pars augebatur & omninò creſcebat: Iuliani verò labores, alij quidẽ fodiebantur, alij terra ipſa vomẽte ruderibus implebãtur. Aliquando depoſita fundamenta terræ copulari non poterãt, perinde ac ſi quædam violenta virtus ea loco inferiore ea repercutiẽdo depelleret. Quæ cauſa cunctis apparabat eſſe prodigioſa. Ex illo nanq; colligebãt non eſſe virũ illũ in religione Chriſtiana ſanum.

Quàm fuerit Iulianus Chriſtianis infenſus. Caput 4.

An. do. 364.

CVm igitur ſolus tenuiſſet imperium, templáque reſeraſſet, & alia repararet, omnem deuotionem etiam miniſtris templorum affluẽtius impendebat. Sæpe verò ciuibus in cõmune reſcripſit, vt ad paganos accederent ritus, & eius donatione fruerentur, Chriſtianis ſe inimicum apertè deſignans, ita vt neque venire ad ſe eos vellet, neq; Legationes eorũ ſuſciperet. Deniq; cum Perſæ mouiſſent bellũ, Legationem mittẽtibus Niſibinis tanquam omnibus Chriſtianis, & neque templa reſerantibus, neque ad eorũ ſacra venire volentibus, interminatus eſt, non ſe auxilium præbiturum, nec legationẽ quaſi pollutæ ciuitatis eſſe ſuſcepturũ, neque ad eos prius acceſſurum, niſi cognoſceret in Paganiſmũ eſſe mutatos. Hoc etiam apud Palæſtinam queſtus de Conſtantienſibus delegauit. Hic enim locus cùm eſſet Gazæ portus, & Maioma vocaretur, eſſetq́ue Chriſtianis plenus, à Conſtantino dignitatem meruit ciuitatis, & ea filij eius nomine Conſtantia nuncupata eſt. Iniuſtum enim arbitratus eſt Conſtantinus, vt Paganis ſubdita videretur eſſe Gaſenſibus. Tunc ergo Iuliano regnante, litem Gazæi Conſtantienſibus intulerunt. Quo Iudice reſidente, Conſtãtiam rurſum eis ſubdidit, diſtantem propemodum ſtadiis viginti. Et ex illo, ſublato priori nomine Gazæ Maritimæ vocabulo nuncupatur. Habebat enim cõmunes Iudices atque Duces: ſola verò intra eccleſiæ duas videntur oſtendere ciuitates: vtraq; enim ſuum epiſcopum habet & clerum. Et Vigiliæ martyrum atque Collectarũ apud eos ſeorſum fiunt, & termini vtriuſq; epiſcopatus eccleſiæq́ue conſtituti ſunt. Quodam tempore defuncto Maiomeno pontifice, quidam pręſulum eccleſiæ Gazæorum ſtuduit vtrumque clerũ ſuæ ditioni ſubmittere, fas non eſſe dicens, vt vni ciuitati duo epiſcopi præſiderent. Reſiſtẽtibus Maiomenis, deliberauit prouinciæ ſynodus, vt eis proprium ordinaret epiſcopũ, oportere credens eos qui ſub Conſtantino pro pietatis religione ciuitatis habere priuilegia meruiſſent, & Pagani Principis iudicio hæc amiſiſſent, in ſacerdotiis & ordine eccleſiarum nequaquã dato antiquitus honore priuari. Ea quoque tempeſtate Cæſaream Cappadociæ maximam ac fœliciſſimam ciuitatem ita vocari prohibuit, eiq́ue appellationem antiquam Cæſaris abrogauit, quã à Claudio Cæſare promeruerat. Nam prius Mazaca vocabatur. Habebat enim odium eius antiquitùs, eò quòd omnis eius eſſet popul⁹ Chriſtianus, & templum apud ſe Iouis & patrij deſtruxiſſet Apollinis. Nam cũ etiam eo regnante, Fortunæ ſacellum quod ſolum remanſerat, à Chriſtianis fuiſſet euerſum, ciuitati crudeliter erat infeſtus: & Paganorum populos illic habitantes, valde culpabat, qui ſemetipſos vlti nõ eſſent, & quidlibet pro Fortuna ſuſtinuiſſent. Omnes verò poſſeſſiones atque pecunias Cęſarienſium eccleſiarum cum verberibus exquirens, in medium iuſſit afferri. Moxq́ue ex eis trecentas auri libras in ærario publico collocauit. Clericos autem vniuerſos aggregari inter milites iuſſit, Duci prouinciæ ſeruituros, quod eſt nimis graue & vehemẽter iniurioſum. Populum verò Chriſtianorum cum vxoribus ac filiis inſcribi præcepit, & tanquam vicaneos tributa perſoluere, cum interminatione iurãs, quod niſi templum rurſus feſtinanter ædificarẽt, & ciuitatem valde affligeret, & ne quidam capita ſua Galilæos habere permitteret. Sic enim ſolebat vocare Chriſtianos. Quod fortè eueniſſet, niſi fine celeri defeciſſet.

Conſtantienſes à Conſtantino libertate donati, Gazæis iterum ſubijciũtur à Iuliano. Gaza Maritima.

Maioma. Conſtantia.

Mazaca. Tẽpla idolorum à Chriſtianis deſtructa. Theſaurus eccleſiaſticus Cæſarienſibus ademptus. Clerici coguntur militare. Galilæos Iulianus vocat chriſtianos.

Quod initio Imperij ſui magis pepercerit Chriſtianis. Caput 5.

INitio namque parcens Chriſtianis, clemẽtior viſus eſt, ſciẽs priores perſecutores nihil profeciſſe ad augmentum Paganiſmi, quod puniuiſſent Chriſtianos: qui magis hinc creuerint, & facti ſint glorioſi pro vero dogmate morientes. Inuidens igitur illorum gloriæ, à tormentis abſtinuit, iudicans eſſe neceſſarium, vt ſermone potius & admonitione Paganiſmum colendum populo ſuaderet, credens etiam hinc ſe monſtrare clementem.

Quomodo Mares, epiſcopus Chalcedonis in faciem redarguerit Iulianum. Caput 6.

Iulianus ob iurgatur à Marete.

FErtur enim, quum Conſtantinopoli apud Fortunam ſacrificaret vrbis, acceſſiſſe ad eũ Mares epiſcopus Chalcedonis, & publicè impiũ & ἄθεον, id eſt, ſine Deo, apoſtatamq́ue vocitaſſe illum, verò ſolam ei improperaſſe cæcitatẽ: erat enim ſenex, & propter imbecillitatem oculorũ manu alterius agebatur. Super hæc volẽs etiam lacerare Deum, conſuetè dixit: Neque Gallilæus Deus tuus curare te poteſt. Reſpondens verò Mares dixit. Ego, inquit, Deo meo pro cæcitate gratias ago: quia hoc ideò factum eſt, ne te videã pietate nudatum. Imperator autem nihil reſpondens abſceſſit. Sic enim putabat potius roborari Paganiſmum, ſi ſe patientem ac mitem Chriſtiano populo demonſtraſſet.

Maretis reſponſum.

Quod eos qui fuerant deportati à Conſtantio, reuocarit. Caput 7. B

ſubdola Iuliani in Chriſtianos clementia.

HÆc itaque faciens, eos qui fuerant à Cõſtantio fugati propter religionem reuocauit, & confiſcatis patrimonia ſua reſtituit, præcipiens populo vt nullum læderent Chriſtianum, neque nolentem ſacrificare compellerent: ſponte verò accedentes ad aras, prius expiari apud dæmones, purgariq́ue ſolitis eorum ſacrificiis præparabat. Clericis autem omnia priuilegia, honores, conſuetudineſq́ue ſubtraxit, & leges poſitas pro eis ſoluit, ipſoſq́ue Curiæ tradidit: ſimul & à virginibus & viduis quę pro penuria inter clericos alebantur, iuſſit exigi ea quę pridem à publico accepiſſe videbantur. Conſtantinus enim Imperator diſponens res eccleſiarum vnicuique ciuitati proſpexit, vt clerus ſufficientia emolumẽta perciperet, & hoc lege firmauit: quod hacten[9] mortuo Iuliano ſeruatur. Hanc exactionẽ aiunt valde fuiſſe crudelem. Auferebat enim ſubinde pecunias, & ornamenta ſacra templáque ſub Cõſtantino & Conſtantio fundata deſtruebantur: datæ ad ædificia pecuniæ rurſus exigebantur. rurſus exigebantur. Hac occaſione ſacerdotes, & clerici, & populus Chriſtianus crudeliter vexabantur.

Virgines & viduæ pauperculæ ex publico alebantur. Clericorũ priuilegia & honores.

SOCRATES.

De ſeditione apud Alexandriam orta contra paganos. Caput 8.

Pugna inter Gentiles & Chriſtianos apud Alexãdriam.

PEr idem tempus in Alexandrinorum maxima ciuitate contigit ex huiuſmodi cauſſa ſeditio. Erat locus quidam in ciuitate antiquis tẽporibus deſolatus atque neglectus, multáq; ſorde completus: hic Pagani olim Deo Mithræ ſacrificantes, homines immolabant: quem locum Conſtantius quaſi vacantem eccleſiæ Alexãdrinæ conceſſerat. Hic Georgius volens oratorium extruere, locum repurgari faciebat. Quod dũ fieret inuentum eſt illic adytum in multa profunditate conſtructum, in quo paganorũ myſteria celebrabantur. Erãt ibi caluariæ hominũ plurimæ, maiorum pariter & infantium qui perhibebãtur illic extincti, vt ex eorũ viſceribus artes Magicas exercerent. Hæc igitur Chriſtiani reperientes in adyto Mithræ, ſtuduerunt ad irriſionem paganorum vniuerſis hęc facinora reſerare, diuulgabãtque capita hominum quæ compererant. Hęc Alexandriæ pagani videntes, & opprobrium non ferentes, ira ſuccenſi ſunt, & omne quod ad præſens inuenerunt arma iudicantes, impetu contra

A Chriſtianos facto, multos interemerunt, alios gladiis, alios fuſtibus aut lapidibus, alios funibus ſtrangulantes, quoſdam etiam crucifigentes ad ſacrę crucis iniuriam, plurimos diuerſis vulneribus affligentes. Et ita factum eſt, vt neq; proximis parceretur, ſed philoſophus philoſophum percuſſit, & frater fratrẽ, parentes filios: & inuicem in mutua nece graſſati ſunt. Quãobrẽ Chriſtiani eundem locum purgare quieuerunt.

SOZOMENUS.

Quomodo Alexandrinus Georgius ſit extinctus. Caput 9.

INterea cum Iudices denuntiaſſent mortuum fuiſſe Cõſtãtium, & imperare Iulianum, ſeditionem fecit in Alexãdreia populus paganorum B & impetu facto contra Georgiũ, vinculis eum alligauerunt. Quem paulò poſt venientes ad carcerem peremerunt, eiúſque cadauer imponẽtes camelo, à mane vſque ad veſperam per totã traduxerunt ciuitatem, & circa ſerum diei concremauerunt. Multi ferunt Arianorum, quod à fautoribus Athanaſij id factum ſit: ſed ego reor indubitanter hoc feciſſe Gentiles, cùm vtique & querelas haberent aduerſus eum propter idola & templorum iniurias, prohibitionemq́ue ſolennitatum. Quod etiam Iulianus ſic ſe habuiſſe teſtatur per literas ad Alexãdrinos miſſas in quibus culpat eos, pœnamq́ue relaxat, quaſi propter reuerentiam Serapis, quem ciuitatis conſer- C uatorem dicit, & Alexandri conditoris eius nec non Iuliani auunculi ſui, qui in paganiſmo ſtrenuus fuit, & Chriſtianos ſupra modum oderat.

Georgius Alexandrinus occiditur.

Quomodo Iulianus eccleſias clauſerit, & eccleſiæ ornamenta diripuerit. Caput 10.

DIcitur enim is ſtudium habuiſſe, vt in theſauros Imperatorios plurima & precioſa eccleſiæ Antiochenæ vaſa recõderet, & clauſiſſe eccleſias, & vniuerſos clericos effugaſſe, & ſolum tunc Theodoritum ſteriſſe preſbyterum. Quem cùm tanquã vaſorum cuſtodẽ comprehenſum crudeliter fauciaſſet, nouiſſimè gladio præcepit occidi. Qui fortiter inter vniuerſa tormenta reſpondit, & pro dogmatis cõfeſſione deuicit. Quũq; vniuerſa Deo dicata vaſa & pallia D collegiſſet, proiciẽs hęc in terrã, cõtumeliis & iniuriis vt voluit afficiẽs Chriſtũ, ſuper ea etiam ſedit, & cumulũ auxit iniuriarũ. Moxque verẽda eius & loca fœmoribus circũpoſita ferũtur eſſe percuſſa, & ad tantã peruenit putredinẽ, vt vermes procrearentur, medicis laborantibus nec valentibus vincere affectionẽ. Conficiebantur enim omnimoda pretioſáq; medicamina ex pinguibus volatilibus, vt eorum pinguedine corrupta & putria membra linirentur. Hoc facto, vermes ad ſuperficiem prouocabãt, quia in profundo ebullientes, per viuas ſerpebant carnes. Et donec moreretur, non fuit ab hac affectione ſecurus. Hoc itaque claruit diuina indignatione factum, cum etiam cuſtodes Imperialium theſaurorum, & alij plurimi aduerſus eccleſias inſurgentes inopinata & miſeranda morte defuncti ſint, quaſi ſuperna indignatione damnati.

Iulianus auunculus Iuliani Aug. templa Chriſtianorũ ſpoliat.

Pœna.

De Euſebio, Nectario & Zenone martyribus. *Cap. 11.*

Euſebius Nectarius Zenõ.

HIs dictis tempus eſt vt mentioné faciamus
Euſebij, Nectarij & Zenonis frarrum Chri
ſtianorum, coutra quos odiom eaercentes
populi Gazæornm, domi celatos, & compreheſos,
vinculiſque traditos, atq; flagellatos poſtea
conuenientes in Theattum, aduerſus eos clamare
cœperunt, quaſi eorum templa deſtruxiſſent,
& in iniuriam paganorum præterito tempore
multa geſſiſſent, Cumque ſe mutuo (vt vulgus
ſolet) eacitarent concurrentes ad carcerem, &
educentes eos crudeliter occiderũt, nuuc in terra
pronos, nunc ſupinos trahentes, atque percutieutes,
& vulneratos lignis, lapidibus, atq; fuſtibus.
Audiui nanque etiam mulieres egreſſas, &
cum radiis telarum eorum corpora vulneraſſe:
& cocos publicos, alios aquam, alios feruentes
Coci publici. ollas fudiſſe ſuper eos, alios ſubulis eorum membra
perſoraſſe. Cumque eos dilacetaſſent, capitáque
fregiſſeut, ita vt cerebrum iu terra iaceret,
deduxerũt extra vrbẽ, qno ſolebãt mortua iumẽta
proiicere: ibique eorũ corpora concremantes,
oſſa quæ remanſerant, inter cadauera camelorum
& aſinorum permiſcuerunt, ne poſſent facilè
reperiri: quod non diu latuit. Quædam nanque
mulier Chriſtiana, non tamen de Gaza, diuino
præcepto per noctem ea colligens, & in vrnã
recondens, Zenoni eorum conſobrino ſeruãda
Zenon epiſcopus Gazæ. contradidit. Deus enim per viſionem mulieri reuelauit
houc virum: ei nanque erat ignotus, &
nuper habita perſecutione celabatur. Hoc ergo
modo per mulierem reliquias eorum accepit, &
interim domi ſeruabat. Quumque is eiuſdẽ eccleſiæ
ſuſcepiſſet epiſcopatum, imperante Theodoſio
fabricata Baſilica ante ciuitatem, & altari
ſuo oſſa martyrum collocauit iuxta confeſſorẽ
Neſtor. Neſtorem. Qui dum in vita ſua cum iſtis ſuis pro
aimis habitaret, cum martytibus comprehenſus
à populo, vinculis eorum flagelliſque participatus
eſt. Is enim cum traheretur habens pulcherrimum
corpus, ad miſerationẽ perſequentes adduxit.
Quẽ extra portas ſemiuiuum, morti tamẽ
proximum proiecerunt. Hunc colligẽtes quidã,
ad Zenonem adduxerunt. Apud quem dũ curaretur,
defunctus eſt.

De Hilarione monacho, & crudelitate Heliopolitanorũ & Arethuſiorum contra chriſtianos, & de Marco epiſcopo, eiúſque martyrio. *Caput 12.*

Hilarion. INter hæc autem dum Hilarionem monachũ
Gazæi requirerent, fugit in Siciliam, vbi ligna
de montibus colligens, & in ciuitate vẽdens, ſic
victum quotidianum parabat. Cumque eius illic
virtus fuiſſet patefacta per dæmones, venit in
Dalmatias: ibiq; virtute diuina plurima miracula
faciebat, ita vt etiã mare, quod quædam occupauerat
loca, ſua oratione repelleret. Sed etiam
hinc rurſus abſceſſit: quia vbi laudabatur, habitare
declinabat: demutando loca cunctis eſſe ſtudebat
incertus, vt opinionem ſuã crebra migratione
deſtrueret. Nouiſſimè verò quum nauigaret
in Cyprum, venit in Paphum: inuitatuſque
ab epiſcopo Paphi, amabat locum, & circa prædium
Charybdim nuncupatum, philoſophatus
eſt: quem vt martyr non eſſet, fuga prohibuit. Fu

E giebat enim, quia præceptum diuinum eſt, nõ expectare
perſecutores. Nam qui in perſecutione
comprehenduntur, ſortiter ferre iubentur. Gazæi
itaque & Alexandrini contra Chriſtianos talia
geſſiſſe noſcuntur. Sed Heliopolitani & Arethuſij *Heliopolitanorum crudelitas in ſacras virgines.*
Syriam habitantes, ad tantam venere crudelitatem
(ſicut illorum temporũ homines explanauerunt)
vt ſacras virgines inſolitas à populo
videri, publicè nudatas ſtare cogerent in Theatro.
Quas primò irriſerunt, poſtea totonderunt,
nouiſſimè per medium ſectas, porcos vt eas deuorarent
prouocabãt. Vt ergo reor Heliopolitas
ad crudelitatem ſacrarum virginum res illa perduxit,
eo quod paterna conſuetudo qua fornicabantur
eorum virgines antequam nuberẽt, prohibita
videretur. Conſtantius enim deſtructo in
ea ciuitate Veneris templo, prius apud eos conſtruxit
eccleſiã, & conſuetas fornicationes lege
F prohibuit exerceri. Arethuſij verò Marcum ſuæ *Arethuſij Marco epiſcopo ſuo infenſi.*
ciuitatis epiſcopum, ſenem, vita & conuerſatione
reuerendũ, mirabili morte peremerũt. Hunc
enim etiam prius habuerunt exoſum, eò quod
Conſtantij temporibus vt paganos ad Chriſtianiſmum
adduceret, templum illorum ornatiſſimum
pretioſiſſimúmque deſtruxiſſet. Cúmque
Iulianus imperaret, motus in eum eſt, & præcepit,
vt aut æſtimationem templi redderet, aut id
rurſus ædificaret. Et cũ vtrunique impoſſibile foret
chriſtianis ſimul & ſacerdoti, primo fugit ſecundum
Euangelicam legẽ: poſtea verò cũ multi
eum periculis & neceſſitatibus ſubderentur, de
fuga reuerſus eſt, & ſponte ſemetipſum populo,
vt quod vellent, in ſe exercerent, cõtradidit. Qui *Marcus epiſcopus Arethuſiorum.*
dum laudare philoſophum debuiſſent, credentes
potius contemptorem, irruentes in eum, &
per ſingulas plateas trahentes, eius capillos &
G mẽbra dilacerabant viri ſimul & fœminæ, ita vt
tenuibus reſtibus eius aures abſcinderent. Ac
pueri apud magiſtros poſiti, illudebant ei, alapis
cędentes, & graphiis ſine aliqua miſeratione pũgentes.
Quem etiã in cuniculos depoſuere fœtẽtes.
Cúmque adhuc reſpiraret, eũ melle & liquamine
perungentes, & in ſportã immittentes ſuſpenderunt
in aëre. Fertur ergo tunc veſpis & apibus
ipſum contingentibus, & carne eius veſcentibus
dixiſſe Arethuſiis, quod ipſe quidem
eſſet excelſus, illos verò videret in humili conſtitutos,
ſed poſtea etiam ipſos fore paſſuros.

THEODORITVS.

Hoc igitur agentes, cogebant eum vt templũ
H reædificaret, aut daret impenſas. Quod dũ non
faceret, putantes pauperem, vel medietatem petebant
pecuniarum: nouiſſimè vel paucũ aliquid
exigebant. Quibus ait: Nec vnum obulum pro
omnibus dabo. Sic igitur ſuperati, ab eius ſuperſedere
ſuppliciis.

SOZOMENVS.

Sermo fertur, quòd tunc præfectus præcipuè
paganus fuerit admiratus Marci coſtantiã, & ad
principem veniens quereretur, dicens eſſe pudẽdum,
vt in vno ſene tanta tormenta peragerentur:
Et Chriſtianos cùm talia paterẽtur, fieri glorioſos,
ſe verò magis eſſe opprobrio. Marcus ergo
tali eſt fine coronatus.

De Macedonio, Theodulo & Tatiano martyribus. Caput 13.

Theodulus, Tatianus. *† Miſa.*

EOdem tempore Macedonius quoq́;, Theodulus, & Tatianus Phryges martyrij pignora conſecuti ſunt. Nam quum in † Meroe ciuitate Phrygiæ templū aperuiſſet prouinciæ Iudex, & longo tempore plenum ruderibus emundaret, ingredientes iſti per noctem, idola contriuerūt. Quumq́ue propter hoc multi comprehenſi ad ſupplicium ducerentur, illi ſemetipſos exhibuerunt. Quos dum Iudex quaſi habita ſatisfactione delictorum, nollet occidere, populis clamantibus vario tormentorum genere caſtigauit. Nouiſſimè verò in craticula ſuperpoſitos ardere præcepit. Cumq́ue cremarētur, Si aſſis, inquiūt, carnibus ô Amati delectaris (ſic enim vocabatur Iudex) altera latera ignibus obiice, ne cùm comedere cœperis, carnes ſemicrudas inuenias. Et iſti ergo fortiſſimo certamine deuicerunt.

Amatius, Iudex, Buſyris martyr.

Aiunt autem Buſyrim in Ancyra Galatiæ, chariſſimam fortiſſimamq́ue habuiſſe confeſſionem, cū fuiſſet in hæreſi quę vocatur τῶν ἐγκρατιτῶν, id eſt, abſtinentium. Hunc enim cùm Iudex cōprehendiſſet quaſi paganis inſultantem, torquere volebat in publico, iuſſitq́; vt appenderetur in ligno. Tunc Buſyris extenſis citò manibus ſupra caput denudauit latera, dicens non opus eſſe vt miniſtri appendendo ſe deponēdoque laborarent, quū eſſet ipſe paratus ad pœnam quam vellent exercere, & latera ſua tortoribus præpararet. Miratuſq́ue eius promiſſionem Iudex, rei experimento magis obſtupuit. Nā cùm vngulæ ferreę vehemētius latera eius exararent: quandiu iudici placuiſſet, ſuſtinuit manus extenſas, & plagas cum alacritate ſuſcepit. Poſt hæc autem reductus in vincula quieſcebat. Porrò paulò poſt morte nunciata Iuliani vſque ad Theodoſij principatū vixit, & in eccleſia catholica acta pœnitentia prioris hæreſeus, conuerſatus eſt.

Encratitæ.

De Baſilio martyre, & Eupſychio. Cap. 14.

Baſilius Ancyranus. Eupſychius Cæſarienſis.

IN illo porrò tempore ferūt vitam finiſſe martyrio Baſilium eccleſiæ Ancyranæ presbyterū & Eupſychium Cæſarienſem Cappadociæ ducta nuper vxore, cùm adhuc ſponſus eſſe videretur. Eupſychius enim peremptus eſt propter Fortunæ templum, quod (ſicuti iam diximus) dirutum fuerat, & in communi Cæſarieſes iram principis ſunt experti, & alij quidem morte, alij fuga mulctati ſūt. Baſilius autē ſtudioſus vir, circa dogma probatus, dū vixit Conſtantius, reſtitit Arianis. Et propterea Eudoxij decreto ab ordine eſt remotus eccleſiaſtico. Cùm verò Iulianus tenuiſſet Imperium, Chriſtianos publicè cōmonebat, vt propriū dogma ſeruarent, nec paganorū ſuperſtitione macularentur, honoreſq́ue collatos à Principe pro nihilo iudicarent, temporales vtiq́; & perpetuæ damnationis authores. Propterea ergo in ſuſpicionem & odium veniens paganorum, quoniam publicè ſacrificantes inſpiciens ſtabat, & ingemiſcens orabat atque clamabat, ne vllus Chriſtianorum huiuſmodi errore teneretur obnoxius, comprehenſus & traditus prouinciæ Iudici, multáque tormenta fortiter ſuſtinens, martyrio coronatus eſt. Hæc colligens A in vnum retuli, licet diuerſi anni vel dies eorum videantur eſſe martyrij.

Baſilius occiditur.

THEODORITVS.

Quæ in Gaza contra Chriſtianos crudeliter ſint cōmiſſa, atque Sebaſtiæ, necnon & in Phœnice. Cap. 15.

QVæ enim idolorum ſeductionibus ſubditi tempore illo commiſerunt, multa quidem ſunt & proprijs libris egentia: ſed ego ex multis pauca narrabo. In Aſcalone ſiquidem & Gaza, virorum ſacerdotio dignorum, & mulierum virginitatis conuerſatione pollentium, diuidentes ventres, & hordeo cumulantes expoſuerunt deuorationi porcorū. In Sebaſtia verò quę eſt eiuſdē prouinciæ ciuitas, Ioannis Baptiſtæ loculum B aperuerunt, ignique tradiderunt oſſa, ac puluerē diſperſerunt. Porrò ſcelus quod in Phœnice cōmiſerunt quis poterit vel dicere ſine lachrymis, vel audire? In Helio poli enim quæ eſt circa Libanum, erat quidam diaconus nomine Cyrillus. Is imperante Conſtantio, ſuccenſus zelo diuino multa idola quæ ibi adorabantur contriuit, & igni cremauit. Cuius facti memores viri nefandi, non ſolùm peremerunt eum, ſed etiam ſecantes ventrem, ex eius iecore comederunt. Qui tamen omnium inſpectorem oculum non potuerunt effugere, ſed dignas dederunt ſuæ temeritate pœnas. Quicunq́; enim illo ſcelere participati ſunt, dentibus omnibus priuati ſunt. Sed & ipſæ linguæ pariter defluxerunt, conſumptæ putredine. Perdiderunt etiam viſum, & affectionibus ſuis virtutem prædicauerunt omnibus pietatis. C

Cyrillus diaconus Hieroſolymitanus martyr.

De ſimulachro ἀνδρογύνου à paganis in eccleſia conſtituto. Caput 16.

IN Emeſa verò, quę eſt in eius confinio ciuitatis, Dionyſio γυνίδι, id eſt, Baccho muliebri, eccleſiam quę Deo nuper fuerat ædificata, dedicauerunt, ad deriſionem ſimulachrū iſtud ſtatuentes ἀνδρόγυνον, id eſt quod virum monſtraret ac fœminā. In Doroſtolo verò inſigni Thraciæ ciuitate, Æmilianus inuictiſſimus decertator, à Capitolino vniuerſæ Thraciæ iudice igni traditus eſt. Porrò Marci Arethuſij epiſcopi geſta vel paſſio, Æſchyli & Sophoclis magniloquentia noſcitur indigere, vt dignè actu illius Tragœdiæ ordine recitentur.

ἀνδρόγυνον ἄγαλμα.

Æmilianus martyr.

D *De legibus, quas Iulianus contra Chriſtianos poſuit. Caput 17.*

INnumera quoque alia in omni terra & mari ab impiis contra pios illo tempore ſunt commiſſa. Tunc igitur apertè Deo exoſus Imperator, contra pietatem ponebat leges: & primum quidem interdixit Galilæorū filijs (ſic enim Saluatoris noſtri cultores nominabat) Poëtarū & & Rhetorum atque philoſophorum legere diſciplinas. Proprijs, inquit, pennis, ſecundum prouerbium, vulneramur. Ex noſtris enim armati conſcriptionibus contra nos bella ſuſcipiunt: τοῖς οἰκείοις γάρ φησι πτεροῖς, κατὰ τὴν παροιμίαν βαλλόμεθα· ἐκ γὰρ τῶν ἡμετέρων συγγραμμάτων καθοπλιζόμενοι τὸν καθ' ἡμῶν ἀναδέχονται πόλεμον. Poſt hāc aliam poſuit legem, præcipiens Galilęos expelli militiis.

Prouerbium, Noſtris ipſorū pennis impetimur.

SOCRATES.

De reditu Athanaſii ad Alexandriam. Cap. 18.

An.do. 360. Athanaſius redit Alexandriam.

IGitur Athanaſium de fuga remeantem, Alexandrinorum populus libenter excepit. Expuleruntque eccleſiis Arianos, & Athanaſio ſceptra venerabilia tradiderunt. Verùm Ariani in domibus ignobilibus ſe colligentes, loco Georgij Lucium habuerunt.

De Lucifero & Euſebio. Caput 19.

EA ſiquidem tempeſtate Lucifer Calaritanus, & Euſebius Vercellenſis epiſcopi, Imperatoris iuſſione ab exilio reuocantur. Vtriq; enim vltra Thebaidos terminos ab exilio remeantes, tractabant, quemadmodum corruptam eccleſiæ regulam repararent. Placuit igitur vt Lucifer F quidem ad Antiochiam Syriæ perueniret, Euſebius Alexandriam, vt vnà cum Athanaſio facto concilio eccleſiæ dogmata roborarent. Lucifer tamen miſit in locum ſuum diaconum, per quem profeſſus eſt tantum ſe habiturum, quod eſſet concilio ordinàte conſtitutum. Ipſe autem veniens Antiochiã, fluctuantẽ inuenit eccleſiam: erat enim inter ſe turba diuiſa, & non tantù hæreſis Ariana, quæ erat ſub Euzoio, diuidebat eccleſiam: ſed etiam Melitij ſequaces, ſtudium habentes circa ſuum præſulem, à ſuis conſortibus receſſerunt. Tunc ergo Lucifer ordinans ei Paulinum epiſcopum, rurſum abſceſſit. Euſebius autem veniens Alexandriam cum Athanaſio concilium celebrauit.

Lucifer. Euſebius.

Melitiani.

De concilio apud Alexandriam cum Athanaſio celebrato. Caput 20.

COnuenerùntque ex diuerſis ciuitatibus epiſcopi, & de maximis neceſſariiſque rebus habuere tractatum. Vbi etiam de ſancti ſpiritus diuinitate tractantes, eum in conſubſtantiali trinitate comprehenderunt. Et verbum homo natum nõ ſolùm carne, ſed etiam anima declararũt, ſicut olim viris eccleſiaſticis complacuerat. Non enim nouam religionem in eccleſiam introduxerunt, ſed quã ab initio eccleſiaſtica traditio docuit Chriſtianos. Sic enim omnes antiqui ex hoc habita huius diſputatione ſermonis ſcripturam nobis probatiſſimam reliquerunt. Nam Irenæus, & Clemens, & Apollinarius Hierapolites, & Serapio Antiochenæ præſul eccleſię, animatum eum qui humanatus eſt, in ſuis ſer- H monibus ſunt profeſſi. Nec non per Beryllum epiſcopum Philadelphiæ in Arabia conſtitutæ facta ſynodus, ſcribens ad eundem Beryllũ hæc ipſa contradidit. Sed etiã Origenes vbiq; in ſuis libris animatũ nouit eũ, qui eſt humanatus: propriè tamen nonus Tomus eius in Geneſim hoc ſacramentum congruenter exponit, vbi Adam quidem Chriſtum, Euam verò eccleſiam latius explanauit. Horum itaque dictorum digni ſunt teſtes ſanctus Pamphilus, & qui ex eo habebat cognomen, Euſebius. Ambo nanque & communites Origenis vitã cõmendantes, & eius aduerſariis reſiſtentes, inſignibuſque libris ſatisfactionem pro eo componentes: non primum Origenem ad hanc diſputationem veniſſe dicunt, ſed myſticam eccleſiæ interpretatum fuiſſe traditio-

Beryllus synodus Philadelphina.

Apologia pro Origene.

E nẽ. At illi qui Alexandriæ conuenerunt, non ſine ſubtili inueſtigatione quæſtionẽ de ὀυσία, id eſt, ſubſtantia, & ὑποςάσει, id eſt, ſubſiſtẽtia reliquę ſunt. Oſius nanque Cordubæ Hiſpaniæ præſul (de quo iã ſermo prẹlatus eſt) præmiſſus ab Imperatore Conſtantino, vt flammam tũc ab Ario excitatam extingueret, etiam Sabellij Libyenſis dogma deſtruxit, de ſubſtantia ac ſubſiſtentia habuit quæſtionem.

Oſius Cordubenſis.

Sabellius Libycus.

SOZOMENUS.

Interea plurimi epiſcopi in Alexandria congregati cum Athanaſio & Euſebio Nicæni concilij decreta roborauerunt: & conſubſtantialem patri ac filio ſpiritum ſanctum ſunt profeſſi, Trinitatemque nominauerunt. Et quoniam de ſubſtantia & ſubſiſtentia quæſtio turbabat eccleſias ſapienter decretum eſt, vt his nominibus contra Sabellianos ſolos vtamur, ne vocabulorum inopia idem putetur eſſe ſubſtãtia quod ſubſiſtẽtia.

Trinitas.

Sabelliani.

SOCRATES.

De differentia ſubſtantiæ & ſubſiſtentiæ. Cap. 21.

HÆc quidem nunc ſynodus. Nos autẽ de ὀυσία id eſt, ſubſtantiã: & ὑποςάσει, id eſt, ſubſiſtentia, ſi quid nouimus, abſurdum nõ eſt breuiter indicare; Igitur qui Græcanicã explanauere prudentiã ὀυσίαν, id eſt, ſubſtantiã quidem diuerſo modo definierũt, ὑποςάσεως, id eſt, ſubſiſtentiæ verò ne ſermonẽ quidem fecerunt vllum. Irenæus autem Grammaticus in libro, vbi verba ſecundum ordinẽ elementorum colligit: etiam G Barbarum vocat hoc verbũ neque apud aliquos antiquorũ vſurpatũ, quod etiamſi alicubi ſit inuentũ, nõ tamen hoc indicare quod nũc intelligitur. Nã apud Sophoclẽ in Phœnicia locũ inſidiatũ ſignificare ὑποςάσιν id eſt, ſubſiſtentiã meminit. Apud Menãdrũ veluti fæces quæ ex vino colligũtur in dolio, ὑποςάσι, id eſt, ſubſiſtentiã deſignare dicit. Sciendũ tamen, quod licet antiqui philoſophi hoc modo loquuti non fuerint: tamen iuniores philoſophi pro ὀυσία, id eſt, ſubſtantia, ὑποςάσεως id eſt ſubſiſtentiæ vocabulo ſunt vſi. Subſiſtentię verò definitionem diuerſis modis explanauerũt. ſi ergo definitione ſubſtãtia circumſcribitur, quomodo in Deo qui non poteſt comprehendi propriè hoc vti ſermone poterimus? Verũ Euagrius in monachico libro temerè quidem & inconſideratè de Deo diſputandum eſſe prohibuit. Definire verò diuinitatẽ modis omnibus interdicit. Ait enim rerũ cõpoſitarũ eſſe definitiones. Is itaque ſic ait: Omnis, inquit, propoſito aut genus habet quod prædicatur, aut ſpeciem, aut differẽtiam, aut propriũ, aut accidens, aut ex his compoſitam orationem. Sed nihil in ſancta Trinitate horum quæ dicta ſunt, poterit comprehendi: igitur quod ineffabile eſt, ratione ſilentij adoretur. Hæc quidẽ Euagrius. Nos autem licet facta digreſſione hæc dixiſſe videamur, tamen tanquam vtilem hiſtoriæ cauſſam nos retuliſſe non pœnitet.

Pars libri Athanaſii de ſatisfactione fugæ. Cap. 22.

VErùm Athanaſius librũ de ſatisfactione fugę olim à ſe conſcriptum tunc eis præſenti-

bus legit: cuius partes vtiles, & quæ proſint hic intexens, totũ librum multorum verſuum quærere & legere ſtudioſos admoneo. Ait enim: Ecce huiuſmodi ſunt præſumptiones impiorũ hæc agentes, nec erubeſcentes. In quibus primùm cõtra nos mala ſunt machinati. hactenus accuſant quòd manus eorum paratas ad necem declinare potuerimos, & amariſſimè potius ingemiſcunt quòd nos penitus extinguere nequiuerunt: &

excuſat fugã ſuam Athanaſius.

improperant timoris cauſſam, ignorantes quòd dum hoc ſubmurmurant, in ſemetipſos magis retorquent culpam. Nam ſi fugere malũ eſt, perſequi multò deterius. Hic quidem ne moriatur, abſconditur: hic autem perſequitur, vt occidat. Et vt fugiatur quidem, ſcriptum eſt, qui autem quærit occidere, præuaricatur legẽ & magis ipſe fugiendi præbet occaſionem. Si ergo fugã improperant perſequentes, pudeat eos potius ſui ipſorum. Quieſcant inſidiari, & quieſcunt continuò fugientes. Sed à malitia non deſinunt ſua & comprehẽdere omni virtute feſtinãt ſcientes quia fuga perſecutionem patiẽtium, iudicium eſt maximũ perſequẽtium. Nullus enim mitem atq; clementem fugit aliquando, ſed magis ferocẽ ſimul & callidũ. Omnis enim qui gemebat & vexabatur à Saul, fugiebat & veniebat ad Dauid. Sed iſti propterea eos qui abſconſi ſunt, interimere ſtudent, ne ipſorũ malitiã videantur arguere. Qui etiam in hac parte cæcantur. Nã quantò fuga manifeſtior eſt, tantò amplius eorum inſidiis, neces, exiliáque commiſſa omnibus ſunt aperta. Nã ſiue perimant, mors contra eos ſemper exclamat: ſiue rurſus exilia minentur, vndiquaque ipſi cõtra ſe mali memoriam deſtinare noſcuntur. Et ſi quidem ſanã haberent mentem, viderent ſemet ipſos in his eſſe conſtrictos, ſeque in conſiliis ſuis offendere. Sed quoniam mentem amiſerunt, propterea perſequutione decipiuntur: & quærẽtes occidere, ſuam non contemplantur impietatem. Nam ſi derogant eis qui fugiunt quærẽtes occidere, quid faciant cùm vident Iacob fugientem Eſau fratrem ſuum, & Moſen in Madian deſcendiſſe propter Pharaonis timorem? Quomodo ſatisfacient fugienti Dauid Saul, qui in domũ miſit, vt interimeret eum, dum abſconſus eſſet in

Helias.

ſpelunca, & mutaſſet vultum ſuum donec declinaret ab Abimelech? ob quam cauſſam inimicorum euaſit inſidias. Quid dicant iſti, qui omnia proferunt temerè, videntes maximum Heliã in oratione quidem mortuum ſuſcitaſſe, tamen abſconſum propter Achab, & fugiſſe propter inſidias Hiezabel? Tunc etiam quæſiti filij prophetarum celati ſunt latẽtes in ſpeluncis apud Abdiã.

Achab Hiezabel.
Abdias.

Sed ſi hæc tanquam vetera non legerunt, ſaltem memoriam habeant euangeliorum. Nam & diſcipuli propter metum Iudæorum receſſerunt, celãtes ſemetipſos: & Paulus in Damaſco à principe gentis quæſitus, de muro in ſporta demiſſus eſt, & manus quærẽtis effugit. Hæc igitur de ſanctis viris ſcriptura dicente, quam putas excuſationem ſuæ petulantiæ poterunt inuenire? Siue ergo timorem improperent, contra ſemetipſos tanquam væſani loquuntur: ſiue contra voluntatem Dei hoc dicant fieri, ſcripturarum diuinarũ videntur penitus expertes. Nam in lege præceptum fuit, vt deputarentur etiam ciuitates ad fugã vt hi qui quærebantur ad mortem, quoquo mo-

2. Cor. 11 g
Act. 9. c

A do liberari poſſent. In nouiſſimo verò tempore ſeculorum veniens ipſum, quod Moſi loquutũ eſt, patris verbum, rurſus hoc dedit mandatum, dicens: Cùm perſecuti vos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam. Et poſt pauca dicit: Cùm ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt per Danielem prophetam, ſtantem in loco ſancto, qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant in mõtana: qui in tecto eſt, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua. qui in agro non reuertatur tollere veſtes ſuas. Hæc enim ſcientes ſancti, huiuſmodi habuerunt conuerſationis modum. Quæ enim tunc præcepit dominus, hæc etiam ante incarnatam ſui præſentiam in ſanctis loquutus eſt. Et hic eſt hominum terminus ad perfectionem docens, vt quòd Deus iubet, hoc faciant. Propterea & ipſum Verbum

Matt. 10. Chriſtus in euangelio

B propter nos humanatum, cùm quæreretur (ſicut nos ipſi) abſcondi, dignatum eſt: & iterum cùm perſequutionem pateretur, fugit & inſidias declinauit. Decebat enim eum ſicuti famem & ſitim, ita etiam hoc pati, & hoc modo oſtendere ſeipſum humanatum. Ab initio ſiquidem mox vt homo factus eſt, cum eſſet paruulus ipſe per angelum mandauit Ioſeph: Surgens ſume puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum. Futurum eſt enim, vt Herodes quærat animam pueri. Mortuo quoque Herode videtur propter Archelaum filius eius in Nazareth fugiſſe: & quando iam etiam Deum ſeipſum oſtendebat, & manum aridam reſtituerat ſanam Phariſæi quidem egredientes concilium fecerunt aduerſus eum vt eum occiderent: Ieſus autem ſciens

Chriſtus. Ioan. 8. g
Ioan. 12. f
Matth. 2. c
Matth. 2. d
Matth. 12. a
Marci. 3. a
Luc. 6. b
Mat. 26. a
Ioan. 11. g

C diſceſſit inde. Nam & quando Lazarum ſuſcitauit à mortuis: Ab illo, inquit, die cogitauerũt vt occiderent eum. Ieſus ergo iam non palàm ambulabat inter Iudæos, ſed abiit inde regionem iuxta deſertum. Deinde Saluatore dicente: Antequam Abraham fieret, ego ſum, Iudæi quidem tulerunt lapides, vt mitterent ſuper eum. Ieſus autem abſconſus eſt, & exiit de templo. Et tranſiens per medium eorum ibat, & ita diſceſſit. Potas hæc videntes, magis autem audientes, cum non videant, quomodo ſecundum quod ſcriptum eſt, non debeant igne comburi: quoniam contraria his quæ dominus facit & docet, cogitant & loquuntur? Nam quando Ioannes martyrium ſuſtinuit eiuſque corpus ſepeliêre diſcipuli, audiens Ieſus diſceſſit inde in nauem ad de-

Ioan. 8 g
Luc. 4. c
Ioannes Baptiſta.
Mat. 14. b

D ſerti locum ſeorſum. Dominus itaque hæc faciens, ita docebat. Sed vtinam iſti vel ſic erubeſcerent, & vſque ad homines ſuam petulantiam declararent, & non magis ac magis, inſanientes viderentur etiam ipſum arguere Saluatorem, contra eum vtique blaſphemias meditantes. Sed neq; væſanorũ quiſquam eos poterit ſuſtinere, cum arguãtur ne Euangelia quidẽ ipſa noſſe. Eſt enim occaſio noſtræ diſceſſionis & fugæ rationabilis atq; vera, quàm in Saluatore quidẽ Euangeliſtæ poſitam memorarunt. Nos autem etiam in ſanctis viris oportet talia cogitare. Nam ea quæ de Saluatore humano modo conſcripta ſunt, eadem cõmuniter humano generi deputãrut. Quæ noſtra ſunt, ille ſuſcepit, & paſſiones noſtræ infirmitatis oſtẽdit. Quod Ioãnes ita cõſcripſit: Quærebant ergo eum tenere, & nullus miſit in eum manus, quia nondum venerat hora eius. Nã an-

Ioan. 7. d
Ioan. 2. a.

tequam hęc veniret, dicebat ipſe mari: Nundum E venit hora mea. Et eis qui fratres eius appellabātur ait: Meum tempus nondum venit. *Ioan. 7. a* Rurſus autem tēpore paſſionis diſcipulis dicebat: Dormite iam & requieſcite: Ecce enim appropinquabit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. *Matt. 27. e* Sed neque antequam veniret tempus, teneri ſe paſſus eſt: neque cùm veniſſet tempus, abſconſus eſt, ſed etiam ſemetipſum tradidit aduerſariis. Sic & beati martyres in perſequutionibus temporalibus cuſtodiebant ſemetipſos, & dum quærerentur per latibula fugiebant. cùm verò inuenirentur, martyrio ſe ſubdebant. Hæc Athanaſio retuliſſe ſufficiat.

Quòd Euſebius veniens Antiochiam propter Paulinum, & diuiſum videns populum, fugerit indignatus. Caput 23.

An. do. 364. Euſeb. Vercellenſis.

EVſebius interea Vercellenſis epiſcopus repentè poſtmodum ab Alexaodria venit Antiochiam, & inueniens Paulinum à Lucifero cōſecratum, plebemq́; diuiſam, Melitiiq́ue ſequaces miſſas facientes ſeorſum, valde commotus eſt, quod factæ ordinationi nō vniuerſi conſenſiſſent: reprehenditq́ue apud ſemetipſum quod actum erat. & pro reuerentia Luciferi, habito ſilentio diſceſſit, promittens in conuentu epiſcoporum, quæ geſta fuerant emendanda: habens tamen curam maximā, eos vnire non potuit. Inter hæc etiā Melitius ab exilio rediit, inueniēſq́; ſeorſum celebrare collectas ſocios ſuos præſidebat eis, ſed eccleſias quidem obtinebat Euzoius Ariani dogmatis præſul. Porrò Paulinus vnam tantummodo paruam intra ciuitatem tenebat eccleſiam, ex qua eum Euzoius pro ſui reuerentia nō eiecit. Melitius autem extra ciuitatis portas ſolennia celebrabat. Tūc igitur hoc modo de Antiochia diſceſſit Euſebius. Verùm Lucifer ſentiens non ſuſcipere Euſebium ipſius ordinationem, hoc putauit iniuriosum, ac vehementer iraſcebatur, & communicare declinabat Euſebio. Sed etiam quæ ſynodo placuerant, per cōtentionem reprobare nitebatur. Hæc cùm inter eos triſtitiæ tempore gerteētut, multos ab eccleſia remouerunt, & denuò altera Luciferianorum hæreſis eſt exorta. Sed Lucifer iram ſuam nequaquam complere præualuit. Erat enim confeſſionibus ſuis obſtrictus, dum per ſuum diaconum promiſiſſet ratum ſe habiturum, quod fuiſſet à concilio definitum. Quapropter ipſe quidem eccleſię tenens fidem, in Sardiniam ad propriū remeauit thronum. Hi verò qui prius cum eo contriſtati fuerant, hactenus ab eccleſia ſegregantur. Verùm Euſebius inſtar optimi medici iter D faciens per Orientem, infirmos fide recreabat, imbuens atque docens prædicationibus eccleſiaſticis vniuerſos. Hinc tranſiens venit in Illyricū, & inde rurſus Italiam peragrans, hæc ipſa pronuntiabat.

Melitius de exilio reuertitur.

Luciferiani.

De Hilario Pictauienſi, Cap. 24.

An. do. 364. Hilarius Pictauorum antiſtes.

VErùm Hilarius Pictauienſis ſecundæ Aquitaniæ pontifex, rectè fidei dogmata pridem præſeminauerat tam Italis quàm Gallicanis epiſcopis, quippè cum primus ab exilio remeaſſet. Vtrique ergo fortiter in fide laborauerunt. Sed Hilarius tanquam diſertus, ſuis libris ſatisfactionem de Trinitatis conſubſtantialitate conſcripſit. Quibus hoc ſufficienter expoſuit, & vehemēter Arianorum dogma deſtruxit. Hęc itaque poſt breue eorum exilij tempus celebrata noſcuntur.

De Macedonianis. Capnt 25.

An. do. 366. Macedoniani

EA porrò tēpeſtate Macedonij ſectatores, & Eleuſij, Euſtathij, atque Sophronij, omnes ab vno Macedonio nuncupati ſunt, conciliáque frequentia faciebant. Et conuocantes eos qui in Seleucia ipſos ſequuti fuerant, anathematizauerunt alterius partis epiſcopos, id eſt, conſentientes Acacio, fidémque Ariminenſis concilij reſpuentes, ea magis quæ fuerant recitata Seleuciæ & Antiochiæ expoſita, firmauerunt. Qui dum requiſiti fuiſſent à quibuſdam dicētibus: Vos qui nunc Macedoniani vocamini, ſi aliud ſapitis quàm ſectatores Acacij, cur eorum hactenus tanquam eadem ſapientium eſtis communione B participati? Ita venenoſè reſponderunt per Sophroneum Pompeiopoleos Paphlagonenſem epiſcopum. Occidentales, inquit, in conſubſtantialitate languebant. Aëtius autem per Oriētem ſecundum ſubſtantiam diſſimilitudinem prædicabat: & erant vtraque praua, cùm hi quidem inordinatè diuiſas ſubſtantias patris & filij conſubſtantialitatis nomine copularent: ille verò à natura patris naturam filij apertè diuideret, credēs ſemetipſum piè prædicare diſſimilem eſſe patri filium per ſubſtantiam. His ergo ita cenſentibus media via nobis veritatem pietatis habere complacuit. Hoc itaque modo quærentibus ſatisfacere nitebantur.

Macedoniani hæretici.

SOZOMENVS.

Quòd Iulianus quoque perſequutus ſit Athanaſium. Caput 26.

Athanaſius in exilium. An. do. 365.

C IGitur Imperator audiens Athanaſium in Alexandrinorum eccleſia conſtitutum, licitè populo prædicare, multóſque paganorum ad Chriſtianiſmum fuiſſe conuerſos, eum iuſſit exire de ciuitate. Quòd ſi maneret, damna maxima eum ſuſtinere præcepit, occaſionem criminis in eum inueniens, quòd dum prioris principis tempore fuiſſet fuga mulctatus, non eius iuſſione Epiſcopalem recepiſſet ſedem. Quamobrem ſecundum Imperatoris præcepta cùm ſe pararet ad fugam, videns circa ſe Chriſtianorum populum lachrymantem: Habetote, inquit, filioli fiduciā: nubes eſt, & citò pertranſiet. Hoc dicto valefecit: & degentibus illic amicis commendauit eccleſiam, atque ab Alexandrioa ciuitate diſceſſit.

Quomodo Iulianus fouerit Cyzicum, propter paganiſmi cultum. cap. 27.

An. do. 365. Cyziceni à Iuliano quod petunt impetrant. Eleuſius relegatus.

INterea Cyzicenis legatione fungentibus apud principem Iulianum de proprijs rebus, & paganorum reſtitutione templorum, laudans eos propter ſacrorum curam, quæ poſtulauerant, vniuerſa conceſſit. Eleuſium autē eius ciuitatis remouit epiſcopum, veluti vaſtatorem templorū: & quia viduarum pabula, ſacrarúmque virginū monaſteria conſtituerat, Paganíſque ſuaſerat vt paternam religionem relinquentes, ad Chriſtiania

Monetarij Cyzicum translati à Iuliano.

na dogmata ſe conferrent. Interdixit enĩ Chriſtianis peregrinis, ne venirent Cyzicum, credens quòd religionis cauſſa excitarẽt ſeditiones, eóſque alij eius ciuitatis Chriſtiani fouerent. Et publici ſimul opifices artificeſq́ue monetæ, qui in duas erãt diuiſi partes: principũ pręcepto priorũ, cum vxoribus atq; liberis Cyzicũ habitare ſunt iuſſi. Hi enim ſingulis annis certam oblationem publico conferebant: alij quidem militum chlamyde, alij verò pecunias nouas. Cùm igitur modis omnibus placuiſſet Iuliano ritum cõſtituere Paganorum, vim quidẽ inferre, atque tormenta populis ſacrificare nolẽtibus fatuum iudicauit. Sed hoc tantummodo præcepit, vt per ſingulas ciuitates numerus eorum conſcriberetur: quos tamẽ nequáquam aut adorare prohibuit.† Sciebat enim, quia non poſſet vlla neceſſitas ſuſpendere, quod voluntas ſpõtanea ſuggeſſiſſet. Porrò clericos & eccleſiarum præſules, à ciuitatibus ſubmouere feſtinabat: ſtudẽs vt eorum àbſentia B paulatim ſolueretur eccleſia, neque ſacrorũ miniſtri nec qui docerent, vel qui miniſteriis participarentur, exiſterent: & per hoc longo tẽpore paterentur, propriæ religionis obliuionem.

† Græcus codex ita legit: Sciebat enim & neceſſitatem & coactionem aliquando adimplere ea quæ ad conuentum faciendum animum ſpontaneum requirunt.

De Tito Boſtrenſi epiſcopo. *Caput* 28.

An. do. 365.

Iulianus Titũ Boſtrenſem epiſcopũ eiicit.

BOſtrenſibus itaque publica voce præcepit, vt Titum ſuæ tunc ciuitatis epiſcopum procul expellerent. Cumq́ue iuſſiſſet hoc, clericiſq; miraretur quaſi ipſi facerent turbas in populo, tunc Titus libellum deſtinauit imperatori, conteſtans eum ac dicens, quod inimica inter ſe eſſet turba Paganorum atque Chriſtianorum: & ſua ſuaſione Chriſtiani magis à ſeditione quieſcerent. Quo facto niſus eſt Imperator ex huiuſmodi verbis Tito inimicitias populi concitare, ſcribens Boſtrenſibus, Titum eorum accuſatorem C fuiſſe, dicendo ipſius monitis, non ſua voluntate populum à ſeditione ceſſaſſe: eumq́ue velut hoſtem, populo ſuadebat expellere. Nõ enim quod iuſtum erat, aut legitimum iubebat agi, ſed odio religionis, verbis quidem culpare, operibus autẽ mala perficere contendebat. Quapropter per ciuitates & prouincias Chriſtiani diffugiebant.

Sozomeni progenitores.

Huius participes plurimi meorum fuere progenitorum. Simul & auus, qui de patre Pagano natus, ipſe eum tota domo, & qui erant ex genere Alaphionis, Chriſtiani primo ſunt facti in Bethlea vico Gazenſium valde populoſo, habentiq́ue templa antiqua: ædificiáque pulcherrima, & maximè Pantheon in ciuitatis arce locatum, eminens ſuper omnem vicum. Quem locum arbitror ex voce Syra & Græca deorum habitaculum nominatum. D

Pantheon.

Hilarion monachus.

Fertur autẽ his omnibus fuiſſe Chriſtianiſmi autorem Hilarionem monachũ. Cùm enim dæmonio vexaretur Alaphion, diu Pagani atque Iudæi incantationibus & lnſtrationibus apud eum vſi, nihil illi prodeſſe potuerũt. Verum Hilarion ſolũmodo Chriſti nomen inuocans, dæmonium effugauit, eumq́ue in religionem Chriſtianam repente tranſportauit. Floruit itaque meus auus in expoſitionibus & interpretationibus ſcripturarum noſtrarum: quoniam erat ingenioſus, ſcientiaq; fultus, ita vt nec Arithmeticæ artis eſſet expers. ac propterea Aſcalonitis & Gazẽſibus, & in circuitu Chriſtianis valde A gratus, tanquam religioni neceſſarius, & ad ſoluendas dubitationes ſcripturæ diuinæ vtilis. Primi ſiquidẽm iſti in eo loco eccleſias & monáſteria conſtruxerunt, eáſque honeſtare atque hoſpitalitate peregrinorum & indigentium pariter ornauerunt. Ex quo genere vſque ad noſtram ętatem fuerunt viri optimi, quos grandæuos iuuenis ipſe perſpexi.

Quod Iulianus præceperit, vt ſecundum Chriſtianorum ritum, etiam Pagani orationes & eleemoſynas facerent, & decimas templis offerrent, & c. quæ Chriſtianus facere moris eſt, adimplerent.

Caput 29.

An. do. 365.

IGitur Imperator iam pridem dans operam, vt Paganiſmũ in omni ſua ditione dilataret, grauiter ferebat, videns Chriſtianos magis approbari. Et templa quidem erant aperta, ſacrificiáq; Paganorum per ciuitates ſecundum voluntatem B illius procedebant. Ipſe autem ſollicitus erat, ne ſeruor ipſius ob Chriſtianorum multitudinem fruſtraretur. Et maximè angebatur quod multorum ſacerdotum ſuorum Chriſtianas audiret eſſe vxores, & filios, atque ſeruos. Conſyderans autẽm Chriſtianiſmum ex vita bona & conuerſatione conſiſtere, ſtuduit vbique templa Paganorum conſtructione & ordine Chriſtianę religionis ornare, ſedibus atque proceſſionibus, Paganõrumq́ue dogmatibus atq; monitionibus. Lectores ſuæ ſuperſtitionis inſtituit inſtar clericorum, vt & horas certas, & dies orationum ſolenniter obſeruarent, præcipiens pariter habere curam virorum, atque mulieres philoſophari ſcientes, habitaculis peregrinorum, & pauperum, aliáque prouidentia circa egenos exhibita, Paganorum religionem componere, & pietatis habere nomẽ. Si quis autem ſponte vel inuitè peccaret, C ſecundum traditionem Chriſtianorum inſtituit, vt poſt pœnitentiam, mediocrem ſuſtineret correctionem. Præcipuè verò imitatus dicitur notas literarum Epiſcopalium, quibus ſolent alter alteri ſcribentes commẽdare peregrinos, & quò proficiſcantur, & à quibus veniant, modis omnibus indicare: & ſolatia promereri, tanquam noti & amici ſint teſtimonio miſſi ſignaculi. Hæc cõſyderans dabat operam: vt Pagani Chriſtianorũ aſſueſcerent officiis. Sed quoniam multis incredibile eſt eum ſtudia Chriſtianorum ſequi voluiſſe, non aliunde quàm ex ipſius Imperatoria ſermonibus eſt probandum. Huiuſmodi enim Arſacio pontifici Galatiæ ſcripta miſit.

De huiuſmodi litteris extat Canõ Niceni concilij, ipſi formatas vocans.

Iuliani Aug. epiſtola ad Arſacium pont.

Paganorum ritus nondum agitur ſecundum D ſententiam noſtram, propter cultores eius in negligentia poſitos. Nam deorum claritas, magnitudo atque ſublimitas, omni oratione, omniq́ueſpe maior eſt. Sed propitij ſint noſtris mentibus dij propter negligentiam quam habemus, cum illorum prouidentia in paruo tẽpore tanta mutatio facta ſit, quantam ne petere quidẽ quiſquam auſus fuiſſet. Cur ergo credimus hoc poſſe ſufficere, neque reſpicimus quemadmodum ſuperſtitionem Chriſtianorum auxerit cura peregrinorum, & circa ſepulturas & mortuos multa officia, honeſtáque conuerſationis ſtudia, nõ vera ſed ficta? Quas res arbitror apud nos debere ſub veritate geri. Non itaque ſatis eſt te talem eſſe, ſed omnes abſolutè circa Galatiam ſacer-

Chriſtianorũ hoſpitalitas & officia erga mortuos.

dotes:quos aut deprecare,aut ratione flecte,aut E certè feſtinanter à ſacerdotali miniſterio remoue, niſi dijs cum coniugibus & filiis atque ſeruis colla ſubmiſerint:non ferentes vlterius ſuos ſeruos aut filios,hoc facere contemnentes,aut Galilæos impiè contra deos agentes,& impietatem pietati præponentes. Deinde cunctos admone, vt ſacerdos neque ad ſpectacula procedat, neq; in tabernis bibat,aut cuiquam arti, operibúſve turpibus aut pudendis præſit. Qui obediũt,honorentur:inobedientes expelle. Xenodochia cõſtitue per ſingulas ciuitates, vt noſtra peregrini clementia perfruantur:non tantum noſtri,ſed etiam extranei pecuniis indigentes. Et vt habeas vnde fiat,interim decreui ſingulis annis triginta millia modiorum tritici per vniuerſam dari Galatiam,& † ſexaginta millia ſextariorũ vini. Horum quinta pars pauperibus templa obſeruantibus debet expendi,reliqua peregrinis egentibus diſtribui: Turpe nanque eſt, vt Iudæos quidem non abiiciant, ſed potius nutriant impij Galilæi & ſuos pariter, necnon etiam noſtros:noſtri verò noſtrorum ſolatio deſerantur. Quapropter doce etiam collationes facere Paganos ad talia miniſteria,paganorumque vicos offerre diis primitias frugum eóſque huiuſmodi benefactis inſtitue, docens eos hoc opus olim fuiſſe noſtrorum. Homerus enim hoc probat, introducens Eumæum talia facientẽ. Nos ergo nè bona quidem noſtrorum imitamur, ſed aliis permittimus negligentia non confuſi, magis autem deorum reuerentiam reſpuentes. Si igitur hæc te facientem ego cognouero,lætitia plenus ero. Præſides prouinciarum raros in domum ſuſcipe:frequenter eis ſcripta tranſmitte. Ingredientibus eis ciuitatem ſacerdotum nullus occurrat: Cumque ad templa venerint deorum,intra ianuas eos nemo præcedat militum ſortè aut præcedentium officiorum:ſed qui voluerit ſubſequatur. Cùm ad ipſum limen templi peruenerit, priuatus exiſtat. Tu enim, ſicuti noſti,intus es iudex. Hoc enim etiam ſacra ſanctio videtur exigere. Obedientes igitur pro veritate pij ſunt:reluctantes vanæ gloriæ cõprobantur. Quid enim patiatur,aut quod mereatur auxilium,qui matrem Deorum propitiam habere noluerit? Qui ergo eam neglexerint,non ſolùm ſine querela non erũt, ſed etiam noſtræ indignationis impetum ſuſtinebunt. Neque enim fas eſt vt illi parcatur, qui deos habuerit inimicos. Suade igitur eis, vt ſi mea volũt frui tuitione,omnes matri deorum ſtudeant offerre culturam.

† quadraginta.

Hinc coniicere potes quàm officioſi fuerint olim chriſtiani,non ſolùm in ſuos ſed etiam in gentiles & Iudæos

Eumæus Homericus.

Præſides in templo tanquam priuati.

Quibus modis conatus ſit Paganiſmum extollere, & milites ad cultum idolorum inclinare.

Caput 30.

Iulianus abolet crucem in vexillo.

HÆc itaque faciens Imperator ad abolitionẽ Chriſtianorũ, perſuadere hoc ſubditis non potuit,& apertè vim inferre erubuit. Inter hæc vt ad Paganiſmũ milites inſueſcerent, ſtuduit ad priſcum ſchema reformare ſignũ illud ſublimius Romanorũ,quod Conſtantinus (ſicut prædictũ eſt) in crucis formã mutauerat. Verùm in publicis imaginibus depingebat Iouẽ, quaſi de cœlo illi coronam & purpuram deferentem: Mercurium & Martẽ in ſe reſpicientes,velut pro teſtimonio ſapientis & fortis. Et hoc agebat imaginibus, vt ſub occaſione imperij latenter adorarentur Dij:& hoc modo ſubditi clanculum fallerentur. Arbitrabatur enim quod ſi hoc volentibus imponeret,poſtea quæ vellet impleret. Si verò reſpuentes agnoſceret,venia adempta torqueret, tanquam circa Romanorum ſolennia reluctantes & in rempublicam atque ipſum imperiũ delinquentes. Pauci verò etiam pœnis ſubditi cognouerunt dolum:quia ſicut moris erat,adorare noluerant. Turba verò (vt fieri ſolet) per ignorantiã ſimpliciter imagines adorabat. Quod tamen imperatori nil profuit. Cumque multa excogitaret quibus Paganorum ritus extolleret, inuenit modum qui cõpluribus militibus Chriſtianis claræ virtutis coronam dedit. Quum veniſſet enim tempus, quo imperialia milites F ſolent dona accipere (hoc enim agitur plerunque die kalendarum Ianuariarum, & natali principum,& vrbium regiarum) exquiſiuit vt eos ſimpliciter & ex priſca conſuetudine fallere poſſet, iuſſitque vt vnuſquiſque ad manum imperatoris accedentiũ,admonitus ab officiis, primo incenſum offerret. Erat enim ante eum poſitum thus & ara,ſecundum antiquam Romanorũ ſolennitatem. Tunc quidem alij libere ſuam fortitudinem oſtenderunt, & neque incenſum offerre, neque donum accipere ab Imperatore ſuſtinuerunt. Alij verò occaſione legis & antiquitatis,ne mente quidem perceperunt quod commiſere peccatum. Alij propter lucrum capti,aut timore turbati,ſeu iuſſione repentina concluſi,licet intellexerint, tamen Paganiſmum declinare G nequiuerunt. Plurimi ſiquidem per ignorãtiam decepti cum inter cibos,(vt fieri ſolet) & pocula inuocarent inter ſe Chriſtum,reſpondens quidã dixit:Quid patimini inuocãtes Chriſtum, quem paulò antè denegaſtis, cùm donũ ab Imperatore percipientes thus in ignem mitteretis? Cumque hoc milites audiſſent, & quod geſſerãt agnouiſſent, ſtatim exilientes per publicum currebant, atque impetu facto proclamabant Deum ſuum, & cunctis hominibus teſtabantur ſe eſſe chriſtianos, & in eo nomine permanere,atque per ignorantiam ſe feciſſe, & (ſi dici poſſet) ſolam manũ Paganam eſſe: conſciẽtia verò nihil ſimul egiſſe. Quumque veniſſent ad principem, proiecerunt aurũ quod acceperant, & forti voce poſcebant, vt reciperet quod dediſſet, & illos occideret. Se H enim pœnitentiã agere fatebantur,eo quòd improuide eorũ dextera peccaſſet: & ſtudere propter Chriſtum totum corpus pœnæ contradere.

Iupiter Mercurius Mars.

Donatiua principũ quãdo ſolita dari

Milites chriſtiani reſtituunt donatiua ſua.

THEODORITVS.

Hęc igitur furorem mouerunt Imperatoris. Et primo quidem eorum capita iuſſit amputari. Quumque deducerentur ad mortem, ſequente populo mirantéq; virtutem eorum pro pietate ſuſceptam,venerunt ad locum vbi rei puniri ſolent. Tunc ſpiculatorem rogauit ſenior omniũ, vt primo cuiuſdã caput nomine Romani adhuc adoleſcentis abſcinderet: ne dũ alios reſpiceret, frãgeretur. Quumq; ille genua fixiſſet in terra,& gladiũ ſpiculator euaginaſſet,venit repẽte nũtius clamore prohibens necẽ. Porrò iuuenis ille ait, morte fruſtratus: Non fuit Romanus dignus,vt

Romanus miles.

Chriſti

Milites chriſtiani in exiliũ mittũtur.

Chriſti martyr appellaretur. Et licet ſanguinem ſceleratus Imperator fundi prohibuiſſet, ductus inuidia, non tamen eos in ciuitatibus habitare permiſit, ſed ad vltima Romanorum loca in exilium miſit.

SOZOMENVS.

Poſtea verò præcepit, vt qui ſactificare nollēt, in palatium non intrarent, & neq; collegio, neque foro eos, neq; arbitrio, neque vlla dignitate, nec aliqua adminiſtratione participare iuſſit.

THEODORITVS.

De corpore martyris Babylæ, & de ſimulachro Apollinis, fulmine concremato.

Cap. 31.

An.do.365.

Pythius Apollo incuſat Babylam ademptæ vim ſu fatidicæ.

CVm igitur Iulianus apud Pythiũ Daphnæũ peteret reſponſa de Parthici belli victoria, & ille viciniã corporis Babylæ martyris accuſaret, iuſſit eius corpus auferri. Ob quam rem cùm Chriſtiani feſtiuitatem deducto corpore pſallētes agerēt, & indignatione principis quidē Theodorus iuuenis multa paſſionũ tormenta pertuliſſet, hoc quidem facto, fallax dæmon martyris gloriam auxit, ſuum verò mendaciũ clarius detexit. Fulmen nanque cœlitus miſſum, omne templum accendit, & ipſum Pythij Apollinis ſimulacrum redegit in puluerē. Erat enim ligneũ, ſed foris deauratum. Quod noctu Præfectus Oriētis tunc nomine Iulianus Iuliani θεῖος, id eſt, auũculus, cognoſcens, feſtinanter venit Daphnen, volēs ſuccurrere Deo, qui ibi colebatur: vidénſque eum redactum in cinerem, νεωκόρους, id eſt, æditouos verberibus affligebat, credens hoc ab aliquo Chriſtiano fuiſſe commiſſum. Qui licet torquerentur, tamen mentiri noluerunt, clamātes incendium non ex infernis, ſed è ſupernis habuiſſe principium. Adhæc etiam ruſtici vicinorũ venientes locorum, dixerunt ſe vidiſſe fulmen cœlitus fuiſſe delapſum.

Iulianus. Iuliani Aug. auunculus.

De publicatione vaſorum eccleſiaſticorum, & quomodo Iulianus præfectus & Felix violantes eccleſiam diuinitus ſint puniti.

Caput. 32.

An.do.365.

Vaſa eccleſiarum confiſcantur.

Templum chriſtianorum prophanatur

Iulianus Præfectus Orientis Felix.

ἐλπίδιος δὲ τῶν ἰδίων τοῦ βασιλέως χρημάτων ἡγεμονίαν πεπιστευμένος, κόμητα δὲ πριβάτων

INterea iubentur vaſa eccleſiarũ ſacra fiſci ærario deputari. Sublatiſq; ianuis eccleſiæ maioris, quã Conſtantinus ædificauerat, fit cunctis acceſſibile ſanctuarium. Ingrediente ſiquidē Iuliano Præfecto Orientis eccleſiam, felix Præpoſitus regalium theſaurorũ pariter introiuit, & ſimul Elpidius Comes rerũ priuatarũ. Aiunt enim & Felicem & Elpidium prius Chriſtianos, tũc à pietate receſſiſſe, impio Principi parere cupientes. Iulianus itaque Præfectus impudenter contra ſacrũ altare minxit. Quem cũ Euzoius prohibere tentaret, eum ille percuſſit in capite. Fertur autem dixiſſe, Chriſtianorũ inuentiones cœleſtium cura non vacare. Porrò Felix videns vaſorũ ornamenta, quæ Conſtantinus & Cōſtantius frequenter obtulerāt: Ecce in quibus, inquit, vaſis Mariæ filio miniſtratur? Sed pro his impietatibus væſaniſq; præſumptionibus nō pōſt multum pœnas exacti ſunt. Nam repēte Iulianus ſæ-

A uo morbo correptis viſceribus putrefactis interiit. Et excrementa non per meatus egeſtiuos emittebat, ſed ſceleſtũ os, quod blaſphemiis miniſtrauerat, organum huius excretionis eſt factũ. Aiunt autem illius vxorem fide fuiſſe clariſſimã, eamque dixiſſe: Decet te marite laudare ſaluatorem Chriſtum: quoniam tibi per hanc correptionem magnitudinem propriæ virtutis oſtendit. Non enim agnoueras contra quem pugnare voluiſti, niſi conſueta longanimitate hæc tibi flagella diuinitus intuliſſet. His ergo verbis & paſſionibus imminentibus cauſſam languoris cognoſcens, rogabat Imperatorem, vt eccleſia quibus fuerat ablata, redderetur. Sed nec illum flexit, & ipſe terminum vitæ ſuſcepit. Porrò Felix & ipſe repente flagellum virtute diuina ſuſcipiēs ſanguine toto die, ſimul & nocte ex ore fuſo, & venis corporis vndique vacuatis, omníſque virtute ſimul expenſa, & ipſe celeriter eſt extinctus, B æternæque morti contraditus.

τὸν τοῦ ταμιείου προστατεύειν εἰώθασι Ῥωμαῖοι. Hæc verba Theodorito idcirco appoſui vt intelligas quid ſit Comes rerum priuatarũ, & quid priuata, qua dictione etiam Græci vtũtur, ve Iulianus Aug. ad Acebolum.

Quomodo apud Antiochiam ſacerdotis filius ſit conuerſus.

Cap. 33.

HIs ita geſtis, adoleſcens quidam, ſacerdotis filius, in Paganiſmo nutritus ea tēpeſtate ad Chriſtianorum tranſlatus eſt chorũ. Erat enim tunc quædam inſignis reuerentiæ mulier, & diaconiſſæ honore fulgebat. Hæc cùm huius matre habuit amicitiam, quæ ſæpius cùm huius mater ad ipſam veniret, hunc infantem amplectebatur, & ad cultũ Chriſtiani nominis inuitabat. Porrò matre defuncta veniebat adoleſcens ad eã, & do- C ctrina conſueta fruebatur. Cúmque firmiſſimè eius conſilium percepiſſet, interrogauit Doctricem, quo poſſet argumento, & patris ſuperſtitionem declinare, & prædicationem veritatis adipiſci. Quæ dixit, vt patrem fugeret, & creatorem ſuum atque illius potius ſequeretur, atque ad aliam iret vrbem, in qua latenter Imperatoris impij manus effugeret, ipſam ſe eius curam habere promittens. Ad quam adoleſcens: Reuertar, inquit, poſtea, & animam meam tibi contradam. Quum verò pauci tranſiſſent dies, Iulianus venit ad Daphnen, celebraturus publica ſacrificia. Cũ quo etiam huius pater. Erat enim ſacerdos, & ſequi ſolitus Imperatorem. Cum quo erat & iſte puer, eiúſque frater, habentes officium, vt cibos imperatori apponerent. Solebāt enim ſeptē diebus in Daphne feſta celebrari. Primo ſiquidem die, quũ ſtaret iſte ante Imperatoris accubitum, D & epulas ſolēniter aſperſiſſet, replens horrore, cũ celeritate Antiochenã venit ad ciuitatē, ad illam mirãdam mulierem. Quo facto ego, inquit, nequaquã tibi de promiſſione mentitus: tu verò vtriuſq; ſaluti conſulens, promiſſa cōple. At illa repente ſurgens ad Dei virũ Melitium perduxit adoleſcentem: verùm ille in ſuperiori habitaculo interim eum habitare præcepit. Pater interea filium requirens, & Daphneo circuibat omnem: & ad vrbem veniens, plateas cunctas perambulabat, & vicos oculis vndiquaq; currentibus, & eum inueſtigari deſiderantibus. Cúmque perueniſſet ad locum vbi habitaculũ ſanctus Melitius habebat, ſuſpiciens, vidit illũ de feneſtra proſpicientem. Et currens traxit ac depoſuit, atque do-

καὶ τὰ κτήματα τοῖς ὑμετέροις στρατιώταις ὀρφανοῖς. De chriſtianorum poſſeſſionibus loquens.

Filius ſacerdotis ethnici, ad Chriſtum conuerſus.

An do. 365.

Melitius.

ſiret racere præcepit. Quæ eius legem paruipendentes, chorum maiori otdine compleuerunt. Rurſúſque illo tranſeunre pſallebaor: Exurgat Deus, & diſſipentut inimici eius. Tunc ille ſæuiens, magiſtrã chori præcepir adduci. Quam cùm videtet ſenectute maceratam, nec corporis canitiem miſeratus eſt, nec animi ſtuduit honorare virtutes: ſed quibuſdam Spatariorum iuſſit vt eã alapis cæderent. Quæ velut ſummum honorem contumelias illas excipiens, domum reuerſa eſt, eumque ſolitis melodus ſpiritalibus notabat. Sicut autor illius Cantici malignum ſpiritum effugauerat à Saul. Nam & Iuliaons erroneos dæmones ſibimet applicans, cõtra donum pietatis inſaniebat.

Pſal. 67. a
δορυφόρος.

SOZOMENVS.

De Baſilio atque Gregorio. Caput 37.

An. do. 366
Apollinaris
Baſilius.
Gregorius.

COntriſtabat porrò eum nõ mediocriter Apollinaris Syrus, omni ſciẽtia inſigniter inſtructus, ſimulqne Baſilius & Gregorius, Cappadoces, illius temporis Rhetores Chriſtiani, aliíque plurimi eloquentes viri. Quorum alij quidẽ æmulati ſunt veram gloriam, alij Arianæ hæreſeos habuere væſaniam. Quamobrem arbitratus hinc armari Chriſtianos, prohibuit eos Grecorom doctrinis imbui, & eorum lectionibus erudiri. Tunc Apollioaris cùm eſſet doctus & ſimul iugenioſus, pro Homeri Poëmate verſibus Heroicis Hebraicam conſcripſit antiquitatem vſque ad imperium Saul, & viginriqoatuor libris opus omoe diuiſit, vnicuique libro nomeo literæ ponens, ſecundum Homericam lectionem. Fecit autem & aliud opus ſecundum Menandri fabulas. Comœdiæ ſimilitudine comparatas, imitatus etiã Euripidis Tragœdias, & Lyram Pindari. Et (vt abſolutè dicã) ex diuinis ſcripturis argumenta ſumens, omnes Eocyclias lectiones rempore paroo compoſuit, numero, virtute, moribus, conſcriptiooe, charactêre, & diſpoſitione, Græcis valde pares. Et oiſi vetuſtatem homines honotarent, & quæ ſunt in vſu grata credetent, vt ego reor, æqua vereribus Apollinaris opuſcula decreuiſſent. Fecit etiã oon ignobilem ad ipſum Imperatorem, ſiue cootra Paganos Philoſophos librum cui titulum poſuit, pro veritate. In quo de ſacris teſtimonus tacens, probauit illos quidem fuiſſe deceptos, ſe autem ſapere vera de Deo. Hæc autem conſyderans Imperaror, claris tunc epiſcopis ſcripſit: legi, & repreheodi. Cui reſcripſerunt. Etſi legiſti, non tamen cognouiſti. Si enim cogoouiſſes, nequaquã reprehendiſſes. Quidam dicuot hanc epiſtolam Præſulis eccleſiæ Cappadocenæ fuiſſe Baſilij, quod incredibile non eſt. Siue autem eius, ſiue ſit alterius, iuſtum eſt virtutis laudare doctrinã.

Apollinaris Syrus.

SOCRATES.

De his qui amore pecunia à fide declinauerunt. Cap. 38.

An. do. 366.
Ecebolus Sophiſta.

PLurimi verò non recta mente Chriſtianum habenres nomen, quippe qui pecunias & honorem præſentem felicitati veræ fidei præponesent, ad ſacrificiorũ ſcelera deſcenderunt. Quorum vnus fuit ſophiſta Conſtantinopolitanus A Ecebulus. Is enim mores Imperatorum ſequẽs, ſub Conſtantio quidem feruentiſſimum ſe finxit Chriſtianum, ſub Iuliano Paganus celeriter eſt effectus; & rurſus poſt Iulianum volebat eſſe Chriſtianus. Proſternẽs etenim ſemetipſum ante ianuas eccleſiæ pronum, magna voce clamabat: Conculcate me ſal inſenſatum.

Quomodo pecunias Iulianus abſtulerit chriſtianis. cap. 39.

An. do. 365.

IGitur cùm Iulianus iret ad Perſas, volẽs in eis vlciſci, eò quòd ſub Conſtãtio Romanorum terminos inuaſiſſent, & ſciens in prælijs euenire frequenter aduerſa, & plurimis pecuniis opus eſſe, adinuenit modum vt auferret pecunias B Chriſtianorum. Nolentibus ergo ſacrificare, pecuniam multam impoſuit, exigebanturque verè Chriſtiani. Singuli nanque eorum pro ſua ſubſtantia offerebant, & Imperator ex iniuſta collectione, iniuſtè factus idoneus eſt. Vbi enim oon erat, illuc hanc mittebat legem: vbi erat, vtebatur ipſe. Tunc ergo pagani chriſtianos grauiter oppreſſerunt, interdum etiam tormentis corporalibus affligebant eos. Quod Imperator audiẽs, Chriſtianis videlicet adeuntibus eum, defendere contẽnebat, diceos: Veſtrũ eſt vt patieores mala ſuſtineatis, hoc enim eſt præceptum veſtri Dei.

Chriſtiani ſpoliantur à Iuliano.

SOZOMENVS.

Quomodo ab Antiochenis irriſus ſit. Cap. 40.

An. do. 365.
Iulianus imminuit pretia rerũ venaliũ.

C IGitur Imperator pugnaturus contra Perſas venit Antiochiam. Cúmque populus quereretur venalia quidem abundare, ſed carius vẽdi, volens magoitudinem ſuæ largitatis oſtendere, minora quàm debuit precia in foro rerum venalium cooſtituit. Et cùm fugiſſeot tabernarij negotiatoréſque diuerſi, res neceſſariæ defecerunt. Antiocheni verò grauiter hoc ferentes, cõtumelias irrogarunt Imperatori.

SOCRATES.

Iuliani & Antiochenorum contẽtiones.
Symbolum in nomiſmatis.
Libanius Sophiſta pro Antiochenſibus.

Querebantur enim aduerſus eum, facetias de illius barba proferentes, erat enim eius barba valde promiſſa. Dicebant ergo: Tondatur, vt ad funes eius proficiat barba. Et quoniam ſuperſtitionis ſuæ cauſſa Taurum idolis frequẽtius im- D molabat, aram vel taurum in ſolido ſuo formari præcepit. Ob quam rem proſcindentes eum dicebant: Iſte taurus euertet moodum. His iniurijs prouocatus ad iram, ioterminatus eſt ſe Antiochenam afflicturum ciuitatem. Quamobrem Terſum Ciliciæ reuerti volens, iuſſit neceſſaria præparari. A quo propoſito eum Sophiſta Libanius auocauit, ſcribeos pro Antiochenis interceſſioois librum, & rurſus ad Antiochenos de principis ira: quos tamen libros non ædidit. Verùm Imperator reſpueos ſe operibus vindicare, reciprocis iniurijs iram ſuæ indignationis ãmonit. Librum enim aduerſos Antiocheoos fecit lepidum & ſatis vrbanum, quem Antiochicũ nominauit. Verùm contra Chriſtianos multa mala etiam in ea ciuitate commiſit.

SOZOMENVS.

De ſimulachro Chriſti quod depoſuit Iulianus. Caput. 41.

Statuam Chriſti fuſilem Iulianus deiecit.

ILlud quoque quod ſub Iuliano accidit, non ſilebo. Fuit enim ſignum quidē virtutis Chriſti, & indicium contra principem iræ Dei. Cum enim cognouiſſet in Cæſarea Philippi, ciuitate Phœniciæ, quā Paneada vocabant, inſigne Chriſti eſſe ſimulachrum, quod mulier illa ſanguinis liberata profluuio conſtruerat, eo depoſito ſuā ibi ſtatuam collocauit. Quæ violento igne de cœlo cadente, circa eius pectus diuiſa eſt, & caput cum ceruice vna parte deiectum atque in terra fixum: reliqua verò pars hactenus ſuperfuit, & fulminis indicium reſeruauit. Statuā verò Chriſti tunc quidem pagani trahentes confregerunt. Poſtea verò Chriſtiani colligentes in eccleſiam recondiderunt, vbi hactenus reſeruatur. F Huc itaque ſimulachrum (ſicuti refert Euſebius) omnium paſſionum & ægritudinum noſcitur eſſe medicamentum. Iuxta quod quædā herba germinauit, cuius ſpeciem nullus noſtræ terræ medicus licet expertus cognouit.

Lege Euſebiū lib. 8. cap. 4.

De beneficio herbæ quæ naſcebatur iuxta ſimulachrum Chriſti, & de miraculis, quæ per loca diuerſa pro nomine Chriſti fiebant. Cap. 42.

MIhi ſanè videtur, quod adueniente Deo nullum miraculum, nullúmque beneficiū debeat non credi. Nam & alia plurima miracula per ciuitates & vicos plerunque apud multos prouinciales antiquitus tradita ſunt, habentia G veritatem: quod ſtatim monſtrabo. Eſt itaque ciuitas Paleſtinæ Nicopolis nomine, hanc cū adhuc vicus eſſet, Emaus ſacer Euāgeliorum liber appellat, Quam Romani poſt vaſtationem Hieroſolymorum Iudaicámque victoriam. Nicopolim ex euentu vtique victoriæ vocauerunt. Ante hanc vrbem in triuio vbi Chriſtus cum Cleopa poſt reſurrectionem noſcitur ambulaſſe, tanquā ad alium vicum iturus fons quidam eſt ſalutaris, in quo morbi hominum abluuntur, & alia pariter animalia diuerſis detenta languoribus emūdantur. Quod vt ita contingat, traditur ex quodam itinere viſum eſſe Chriſtum apud fontem cum diſcipulis ſuis & lauiſſe pedes, ex quo aqua facta eſt diuerſarum curatrix paſſionum. Fertur etiā quod in Hermopoli Thebaidos, arbor quæ vocatur Perſeis, multorum morbos abegerit, ſi H fructus, aut folium, aut pars eius corticis collo ægrotantium ligaretur. De hac enim arbore ferunt, quod cùm apud Ægyptum Ioſeph cum Chriſto & Maria virgine ſancta fugiſſet Herodē, veniſſétque ad Hermopolim ciuitatē, mox vt ingrediebatur vrbem, non ferens hæc arbor maximum Chriſti ſalutaris aduentum, inclinata eſt vſque ad terram, & eum ſuppliciter adorauit. Hæc ego de iſta arbore à multis audiés narraui. Reor autem hoc ſignum fuiſſe factum ciuibus diuinæ præſentiæ: aut certè quia ritu paganorū hæc arbor propter magnitudinem atque pulchritudinē colebatur, mota eſt, non ferens Chriſti diuinitatem, dæmonibus vtique contremiſcētibus, cum viderent rerum talium deſtructorē (necnon omnibus ſimulacris Ægyptiorum ſecundum Eſaiæ prophetiam) fugatóque dæmonio pro teſtimo-

Nicopolis Emaus.

Fons apud Nicopolim morborum depulſor.

Perſeu arbor.

E nio Chriſti vacuum remanſiſſe. Igitur apud Ægyptios & Palæſtinos geſtorum teſtimonia conſeruantur.

THEODORITVS.

Quomodo Iulianus Iudæos armauerit contra Chriſtianos, & de templo Hieroſolymorum. Cap. 43.

An. dn. 363.

Iulianus autor Iudæis vt templum Hieroſolymitanū reparent.

IGitur Iulianus etiam Iudæos contra Chriſtianos armauit. Primúmque conuocans requiſiuit, quur cū ipſis præcipiat lex ſacrificare, nequaquam immolationibus vterentur. Cúmque reſpondiſſent, vno tantūmodo loco ſibi offerre ſacrificium fuiſſe permiſſum, repentè iuſſit Deo exoſus deſtructum † reparari templum, credens infelix dominicum verbum ſe poſſe deſtruere: cuius per hoc veritatem magis oſtendit. Hęc itaque verba Iudæi libenter accipientes, cūctis per diuerſum terrarum orbem mandauere Iudæis. Qui vndiq; concurrētes, pecunias ad ædificium alacriter offerebant: miniſtrauítque plurimum etiam Imperator, non largitatis gratia, ſed vt veritatem oppugnaret. Miſitque pariter præſidem impiorum executorem digniſſimum præceptorum. Aiunt enim, quod ad repurgationem faciēdam argenteos hamos & cophinos, & ſcaphas habuerint. Cúmque fodere iam cœpiſſent, ſtatuto quidem die hoc multitudo plurima faciebat: nocte verò, ſpontanea terra de valle creſcebat. Solutis itaque prioris etiā fundamenti reliquiis, noua omnia præparabant. Cúmque gypſi & calcis multa modiorum millia congregaſſent, vis magna ventorum repentè reſpirans, tempeſtates atque procellæ ſubito factæ, quicquid congregatum fuerat, diſperſerunt. Adhuc autē inſanientibus eis, & nequaquam diuina longanimitate correptis, maximus primo terræmotus eſt factus. Et quiſquis nō fuerat myſteriis diuinis imbutus, vehementer attritus eſt. Quum verò neq; hoc terrerentur indicio, ignis ex fundamētis quę ſuffodiebantur egrediens: plurimos fodientium concremauit, aliorum membra diſſoluit. Nocte quoq; plurimis in vicina porticu dormientibus, cadens ſubito cum tecto ipſa porticus, dormientes oppreſſit. Alio verò die in cœlo ſignū ſplendens crucis ſalutaris apparuit. Sed etiam Iudæorum veſtes crucis ſignaculo ſunt impletæ, nō tamen ſplendenti, ſed nigro colore ſignatæ. Hæc itaque Deo rebelles conſyderantes, & diuina flagella expaueſcentes, ad propria ſunt reuerſi, cōfitentes eſſe Deum, qui ab illorum progenitoribus ligno fuerit adfixus. Quod audiens Iulianus, quum vtique caneretur ab omnibus, tanquam Pharao indurato corde non timuit.

† excitari.

De bello Parthico, & quomodo Iulianus illuc profectus ſit. Cap. 44.

An. dn. 364.

Perſæ aduerſus Romanos

IGitur cùm Perſæ mortuū cognouiſſent Conſtantiū, ſumpta fiducia venerunt ad terminos Romanorū denuntiantes bellū. Ob quā rem collecto exercitu Iulianus miſit in Delphos, & Delum, atq; Dodonē, ad percipienda reſpōſa, an expediret ipſi bella ſuſcipere. Tūc vniuerſi Vates & pugnādi, fiduciā dabant, & victoriā promittebant. Vnū verò reſponſum pro exēplo mendacij ac ſeductionis inſerere non pigebit: eſt enim huiuſmodi: Nunc omnes aggredimur dij, victoriæ

trophæa

trophæa referentes circa fluuium Thiren. Horū A ego dux ero belligerator Mars. Νῦν πάντες ὑπεσχόμεθα μὲν θεοὶ, νίκης τρόπαια κομίσσασθαι παρὰ θηρὶ ποταμῷ· τῶν δ' ἐγὼ ἡγεμονεύσω θοῦρος πολεμόκλονος ἄρης. Horum itaque carminum ridiculū eos conuenit diuulgare, qui ſapientem deū Muſarúmque principem Pythium vocant. Ego autē mendacium ſeductionis eius inueniens ingemiſco. Thiren namque fluuium Tigrim voluit appellare, quoniam Thiris eius nomini ſimilis eſt. Is enim fluuius ex Armeniæ redundans mōtibus, & per Aſſyriorum arua diſcurrens, ſinum deſcendit in Perſicum. Per hæc ergo reſponſa deceptus infelix, & victoriā mente ſomniabat, & poſt Parthicum prælium pugnam Galilæis inferre parabat: ſic enim vocabat Chriſtianos, contumeliam nominis ſe eis inferre putans, quū magis debuiſſet eorum cōſiderare virtutem. Nō enim Socrates etiam ſi Critias fuerit appellatus B & Pythagoras, Phalaris, ea mutatione nominis aliquam labem cōtraxerint: neq; Nireus, Therſites vocatus, pulchritudinem quam habebat, amiſerit. Horum nihil mente percipiens, ex hac appellatione aliquid læſionis ſe nobis putauit inferre. Et fallaci reſponſo credens, interminabatur per eccleſias dæmonum ſe ſtatuere ſimulachra. Poſt has igitur minas, ab vno viro in Berœa debellatus eſt. Is enim nobilis erat, eiuſque ciuitatis Curiæ præſidebat, quem zelus Chriſti reddidit clariorem. Vidēs namque filium in impietatem, quæ tunc vigebat, fuiſſe demerſum, expulit ſua domo, & corā omnibus abdicauit. Qui in viciniæ ciuitatis itinere aggreſſus Imperatorē, ſuam voluntatē & abdicationem patris aperuit. At ille quieſcere iuuenem imperauit, placandum promittens patrem. Quumque veniſſet in Berœam, nobiles & honoratos cōuocauit ad prādium: inter quos erat & huius pater, quem cum C filio in ſuo prandere iuſſit accubitu. Tunc circa medias epulas dixit ad patrem: Non mihi videtur iuſtum vim facere voluntati ad aliud declinanti, & animum ad alia mutare quæ non vult. Noli itaque eſſe filio violentus, ſequi tua dogmata reſpuenti. Neque enim ego tibi vim facio vt mea ſequaris, licet cogere valde poſſim. Ille cauſſam diuinæ religionis mente percipiens: De iſto, inquit, ô Imperator, erroneo dicis, & Deo exoſo, & veritati præponēte mendacium? Tum ille rurſus manſuetudinis induēs vultum: Ceſſa, inquit, detrahere. Et declinans ab eo vultū, adoleſcenti dixit: Ego tui curam habebo, quoniam patri tuo vt hoc faciat ſuadere nō poſſum. Hæc itaque non fruſtra retuli, ſed volens oſtendere non ſolū illius admirabilis viri fiduciā, ſed quod D contēpta Iuliani à plurimis ſit poteſtas. In Antiochia autē vir quidā optimus pædagogus adoleſcentiū habitabat. Eratq; illic nobilis ille Sophiſta Libanius, impius, expectánſq; Iuliani victoriā, habēs præ oculis eius minas. Ergo interrogauit pædagogum, quaſi noſtram deridēdo religionē: Nūc, inquit, fabri filius quid putas agit? At ille quod paulò poſt contigit: repletus gratia diuina prædixit. Reſpōdit enim: O Sophiſta, creator omniū, quē tu fabri filium nominaſti, loculū Iuliano concinnat. Poſt paucos verò dies mors illius nunciatur, & in loculo poſitus adductus eſt, minarúmque tumor euacuatus eſt.

Tigris.

Galilæi.

Præſes Berœēſis filium ob chriſtianiſmū abdicat.

Libanius ſophiſta.

Quomodo Iulianus monachus, eius mortem antequam audiret prænuntiauit. *Capus 45.*

EO porrò tempore religioſiſſimus Iulianus cognomento Saba, qui angelorum incorporalium vitam corporali conuerſatione videbatur imitari, cuius etiam vitam conſcripſimus, prolixiores offerebat Deo preces, cùm illius impij minas audiſſet. Et ea hora qua ille percuſſus eſt orans, mortem eius iſte cognouit, licet pluſquam viginti mutationes ab eo loco vſque ad illius exercitum eſſe viderētur. Aiunt enim cùm continuè ingemiſceret, & clemēti domino ſupplicaret, ſubitò lachrymarum eius fluuium reſtitiſſe, fuiſſeque alacritate repletum, & eius vultū exhilaratum. Hanc animi perturbationem eius miniſtri reſpicientes, rogauerunt vt eis cauſam repentini gaudij patefaceret. Tunc ille dixit: Ferus ſacræ vineæ deuaſtator pœnas exactus eſt vaſtationis ſuæ, iacetque mortuus, terroribus miniſque fruſtratus. Hæc cognoſcentes exultauerunt omnes, Deóque hymnos gratificos obtulerunt. Poſtea verò à nuntiis eſt compertū, eundem fuiſſe diem ſimul & horam necis Iuliani, quam ille ſacratiſſimus ſenex cognouerat atque prædixerat.

An.do.365.

Iulianus ſaba.

πλειόνων ἢ εἴκοσι σταθμῶν.

De inconſulto Iuliani ducatu. *Capus 46.*

ILlum itaque ſemper incōſultè egiſſe, mortis demonſtrauit euentus. Tranſiens enim cum exercitu fluuium qui Perſarum Romanorumque regna diuidit, repentè naues incēdit, nō ſuadens rebus aut verbis, ſed cogēs milites prę- C liari. Porrò duces alacritate repleti, animabant milites, & eos ſpe varia cōfortabant, quam Imperator absciderat, cùm eorum reuerſionem incenſis nauibus abnegaſſet. Super hæc autē cùm debuiſſet cibos militibus congregare, neque de propriis finibus præcepit afferri, neque de inimicorum abundantia iuſſit aliquid deprædari. Relinquentes ergo habitabilem viam, pergebat per ſolitudinis loca, vbi & cibo & potu milites defraudati, & duces itineris non habentes, ſed errantes in deſerta prouincia, ſapientiſſimi principis cognouere imprudentiam.

SOCRATES.

Multos itaque vicos caſtraque detinens, iam etiā ciuitates capiebat. Cumque veniſſet Cteſiphontem, in tantū obſedit regē, vt crebris Legationibus vteretur, offerens dare ſuæ patriæ D partem, ſi ſolum is bello diſcedere poſſet. Quod ille noluit, neque ſupplicantium eſt miſertus: neque mente percepit, quod vincere quidē bonū eſt, ſuperuincere nimis inuidioſum: credens præcipuè magicis artibus, quas ei Maximus philoſophus exhibebat, & arbitratus Alexādri Macedonis ſe gloriā percepturum, aut etiam maiorem. Putabat enim ſecundū Pythagoræam Platoniſq; ſententiam, ex mutatione corporū Alexandri animam ſe poſſidere, aut eſſe potius in alio corpore alter Alexander. Ob hanc itaque cauſam Perſarum regis noluit preces admittere.

Iulianus obſidet regem Perſarum apud Cteſiphontem.

Maximus philoſophus.

Iulianus putabat ſe alterum Alexādrum.

SOZOMENVS.

Quum igitur in deſerti loca primò captinorũ E habuiſſet ducatum, poſtea quidã ſenex ſub ſchemate proditoris ſe ei compendioſum iter oſtẽdere cnmpromiſit. Cumque tribus diebus ambolantes ad maiorem ſolitudinem veniſſent, illum quidem fuſtibus occidernnt, confitentem hoc ſe feciſſe pro patriæ liberatione & libenter torméta omnia ſoſtioere Eaercitus interea Perſarum, ea itinere fatigato eaercitui Romannrũ, commoms occurrit, ſéqne ad congreſſionem prælij parauit.

SOCRATES.

Qnerebantur enim Romani de priocipe, cur F noluerit bellum cum lncri promiſſione finire. Veruntamen Perſis inſtantibus reſiſtebãt, ita vt frequenter verterentnr hoſtes in fugam. Porrò Iulianus erat præſens in equo, & eaercitum cõfortabat, inermis quidem, ſpe felicitatis ſuæ audacior factus.

THEODORITVS.

De peremptione Iuliani. Caput 47.

COntra quem iaculum repentè delatũ, diſcurrens per brachium, in eius latus immerſum eſt. Ex hoc vnlnere ſuſcepit finẽ vitæ. Quis verò iuſtiſſimũ intulerit vulnns, hactenus ignoratur. Sed alij qoendam inuiſibilium hoc intuliſſe ſeruot: alij verò vnum paſtorum Iſmahelitarum. alij militem fama & itinere fatigatũ. Sed ſiue bomo ſiue angelus fuerit, palàm eſt quòd diuinæ iuſſiooi miniſtrauit. Aiuot autem quòd cùm fuiſſet vuloeratus, mox manum ſanguine ſuo compleuerit, & in aërem proiecerit, dicens: Galilæe viciſti. Et io eo ipſo confeſſus eſt cum blaſphemia victoriam.

SOCRATES.

Calliſtus.

Calliſtus autem qui inter familiares Imperatoris tunc militabat, & Heroico verſu eius cõſcri- H pſit hiſtoriam, ait enim à dæmonio vulneratum, fuiſſe defunctum. Iuliannſ ergo quarto Conſulatu ſuo quẽ ędiderat cum Saluſtio, ſeato die Iunij mẽſis, io Perſica regione defunctus eſt, anno tertio imperij ſui, ſeptimo verò ea quo Cæſar à Conſtantio fuerat ordinatus, vitæ anno. aaxi.

Iuliani Aug. mors.

An.do.366.

Quæ Magiæ poſt mortem eius inuenta ſint. Caput 48.

Carræ.

POſt cuius mortẽ eius Magię compertæ ſunt. Carræ oamqoe ciuitas eſt, hactenus impietatis eios reliquias habens. Per hanc iter agens, quoniam per Edeſſam propter piæ religionis cultnm tranſire noluerat, in templum quod à Paganis colitnr, eſt ingreſſus. Vbi cùm quædam cum ſuis conſortibus ſacrilegia celebraſſet, ianuas & clauſtra diſpoſoit, & quoſdam ibi milites obſeruare præcepit, vt ioter hoc nullus accederet donec ipſe rediret. Cumque mortuns fuiſſet, & impio pium ſucceſſiſſet imperium, ingredientes in templum inuenernnt mira principis ſimulacra. eiuſque ſapientiam & famoſiſſimã pietatem. Viderũt enim mulierem à capillis appenſam, extenſas habẽtem manus, cuius vterum aperuerat, vt Perſarum victoriam in iecore eius inſpiceret. Hoc ergo ſcelus in Carris inuentum eſt. Verùm in Antiochia plurimas arcas in Pala- G tio humanis aiunt capitibus plenas fuiſſe repertas, & innumera in puteis demerſa corpora moetuorum. Io qua vrbe cùm eius nuntiatus fuiſſet interitus, publicã cuncti habuẽre feſtiuitatẽ, & non ſolum in eccleſiis & ſepulturis martyrum ſaltabant, ſed etiam in Theatris Crucis victoriã prædicabant, illius Magiæ inſultantes. Ego autẽ etiã clamorem fauoſis eorũ bic ponere neceſſarinm iudicaui, vt etiam apnd poſteros hęc memoria reſeruetur. Communiter enim clamabãt omoes: Maxime fatue, vbi ſunt tua vaticinia? Vicit Deus, & Chriſtus eius. Hic ergo libri terminus eſt habendus, ne pio Imperio impietatis potentia copuletur.

Magica quædam portenta Carris reperta.

Antiochenſiũ publicũ gaudium de morte Iuliani.

HISTORIÆ ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER SEPTIMVS.

SOCRATES.

De Ioniani Imperatoris auſpiciis, & quemadmodum à Perſidis finibus ſit egreſſus.

CAPVT PRIMVM.

Ionianus Auguſt. An. do. 366. Tribunus militum. Cingulum militare.

MILITES IGITUR in maximis ſullicitudine conueniétes, omiſſa omni dilatione, altero die Iouiano inſulas Imperatoris imponunt. Erat enim vir fortis & nobilis, & illo tẽpore χιλίαρχος, id eſt, Millenarius, quo Iulianus electionem militibus lege propoſuit, vt aut ſacrificarent, aut militia cederent. Qui cingulum magis eligit amittere, quàm Imperatoris præceptis impiis obedire. Hunc ergo tũc Iulianus propter belli neceſſitatem inter viros militares habebat. Qui cùm violẽter à militibus ad imperium traheretur, clamabat, dicens, non ſe velle Paganis hominibus imperare, cùm ipſe Chriſtianus exiſteret. Cumque vox omnium communiter proclamaſſet, dicentium, ſe quoque Chriſtianos, ſuſcepit imperium.

THEODORITVS.

Cogitabat itaque Iouianus de communi ſalute, & quomodo poſſet de medio hoſtium illęſum exercitũ liberare. Nec indiguit magno conſilio, ſed ſeminibus pietatis vtiliſſimum vindemiauit fructum. Repentè namque ſuam prouidentiam Deus oſtendit, & fluctuationem eius ad portum tranquillitatis adduxit. Dum enim huius anguſtiam Perſarum rex agnouiſſet, miſſa Legatione petiuit pacem, deinde cibaria militibus deſtinauit, & forum venalium eis præparari in deſerto præcepit. Celebratiſque fœderibus, exercitum reduxit incolumem.

SOCRATES.

Fœdus Romanorum cum Perſis.

Quæ pacta, quãtum ad gloriam quidem pertinebat Romanorum, turpia erant, ſed tempori congruebant. Amiſſa namque Syria, & tradita Perſia Niſibi Meſopotamiæ ciuitate diſceſſit. Hæc itaque nunciata Chriſtianos confortauerunt, Paganis intulerunt luctum. Porrò milites incautum Iuliani feruorem valde culpabãt, cauſamque damni finium Romanorũ ei potius imputabant, quòd à Perſarum veluti proditore ſeductus, naues quæ per fluuiũ frumenta deueherent incendiſſet, & famem militibus accerſiſſet.

A *Quid Sophiſta Libanius contra Chriſtianos ſcripſerit, & quomodo Socrates hiſtoriographus eius dicta confutarit.* Caput 2.

Libanij opus de morte Iuliani.

TVm itaque Sophiſta Libanius Lamentationis librum in Iulianum conſcripſit, quẽ Iulianum denominauit, faſciatum ſanè laudibus illius: in quo etiam meminit librorum quos cõtra Chriſtianos ædiderat Iulianus. Et ſi quidem laudes Imperatoris Sophiſta dixiſſet, ego quieſcerem, veſtigia hiſtoriæ ſequens. Sed quia tanquam callidus Rhetor mentione Iuliani librorum Chriſtianã videtur lacerare religionẽ, propterea contra eũ poſitis primùm verbis ipſius, pauca dicenda ſunt. Hyemis inquit, noctes amB pliùs Imperator extendẽs, incũbendo libris, Palæſtinenſem hominem Deum, Deique filiũ referentibus, prælibatur edixius, & redarguendo præualuit, vt riſum & quandã inanitatẽ oſtẽderet eorum quæ coluntur à talibus. In quibus laboribus ſene Tyrio ſapientior eſt inuẽtus. Propitius autẽ ſit iſte Tyrius, & placidè verba mea ſuſcipiat, tanquã à filio victus eſt. Hæc quidem Sophiſtæ Libanij ſunt. Verùm ego Sophiſtã eũ optimum fuiſſe noui: quanquam ſi non eius religionis fuiſſet cuius Imperator erat, omnia quę de Iuliano Chriſtiani dicunt, etiam iſte tunc diceret, & forſitan tanquam Rhetor augeret. Nã & viuo Conſtantio laudes, & eo defuncto iniurias plenas criminibus eius effudit. Et ſi ſenex Porphyrius fuiſſet Imperator, libros eius Iuliani præpoſuiſſet operibus. Sed & Iulianus, ſi Sophiſta fuiſſet, dixiſſet forſitan etiã ipſum malum, ſicut Ecebolũ. Quia ergo ille tanquã eius ſectæ, & tanquã Sophiſta & amicus Imperatoris, quæ ei ſunt viſa dixit, ei nos vt poſſumus obuiemus. Primùm itaque dixit, quòd libris incumberet, hyemis noctes extẽdens. Incũbere namq; ſignificat, quòd intentionem habuerit, vt vituperationem cõſcriberet, ſicut conſuetudo Sophiſtis eſt. Nã olim hos libros ſcierat, ſed tunc incumbebat, & maximo prælio contẽdebat. Vnde palàm eſt quod non (ſicuti Libanius putat) redarguẽdo præualuerit, ſed infirmitate ſuæ veritatis æſtuabat, & quæ benè illic cautęq; ſunt poſita, tanquã detractor lacerare laborabat. Omnis eD nim qui reſiſtit alicui, nunc vertẽdo, nunc celãdo veritatem, mentitur aduerſus eũ cõtra quem litigat. Et qui infenſus alicui eſt, omnia ſicuti hoſtis non ſolùm agit, ſed etiam loqui cõtendit. Quòd verò Iulianus atque Porphyrius, quẽ Tyriũ ſenem vocat, detractores ambo fuerint, ſuis ipſorũ ſermonibus arguuntur. Nam Porphyrius ſummi philoſophorũ Socratis vitã † lacerauit in hiſtoria Philoſophica, quã ipſe conſcripſit: & talia de eo retulit, qualia ſoliti derogationibus occupati. Et hæc de illo Socrate, qui apud Græcos mirabilis caſtitate, iuſtitia aliiſq; virtutibus

Libanius viuũ Conſtãtium laudauit, vituperauit mortuum.

Porphyrius.

† dilacerauit. Ξενοφῶν, ἀττικὰ μέλιττα ἐπωνομαζόμενος.

primus ſcripſit vitas philoſophorum.

habebatur. Quem Plato mirabilis eorum philoſophus, & Xenophon, alter philoſophorum Thiaſus θίασος, non ſolum tanquã Deo amabiles honorât, ſed etiam vltra hominem ſapuiſſe pronunciant. Porrò Iulianus æmulatus. pati ẽ,† paſſionem propriã in Cæſaribus denudauit, & omnium ante ſe regnantiũ vitas carpens, ne philoſopho quidẽ Marco pepercit. Igitur ambò detractores fuerũt. Non opus habeo pluribus vti ſermonibus. Ego namque ea vtrorunque verbis mores eorum conijciens hæc dixi. Quid autem de Iuliano Gregorius Nazanzenus retulerit audiamus. Ait enim in ſecondo libro contra Paganos hæc verba poſt alia: Hæc ęquidẽ de Iuliano alijs ipſa experimẽta tradiderũt, & aſſumpta poteſtas imperij: mihi autem eius mores comperti ſunt, cùm hũc virũ Athenis clarius agnouiſſem. Venerat enim illuc, cùm frater eius Imperatori videretur inimicus. Fuitque aduentus eius ratio duplex: vna quidẽ quaſi decentior, qua dicebat ſe veniſſe vt viſeret Hellada atque doceretur: altera verò ſecretior & non nota plurimis, vt immolatores dæmonũ & viros fallaces inquireret, quia nondũ habebat impietatis ſuæ licentiam.

† animi ſui affectionem.

Gregorius Nazanzenus de Iuliano.

Depingit Iulianũ Nazanzenus.

Tunc igitur nõ fruſtra conſideraui virum. Non enim fortuitò iſta cõſpexi, ſed faciebat me cautũ inconſtantia morũ eius, & exceſſus vberior. Vates ſiquidẽ egregius eſt, qui bene cõſiderat. Nullum enim ſignũ in eo mihi vtile videbatur. Ceruix inflexibilis, humeri iactabiles, oculi currentes, huc illúcque directi, & furioſè reſpicientes. Pedes impatiẽtes, nares ſpirantes iniurias atque contẽptus, ſchemata riſibilia, & hoc ipſum ſemper habentia. Riſus incõtinens, & quaſi ſubbulliens. Conſenſus & negatio ſimul, ratio nulla ratione conſiſtens, interrogatio inordinata, atque reſponſio nulla congruẽtia ſibi conueniẽs. Sed quid per vniuerſa diſcurro? Hũc ante opera vidi, & operibus ipſis agnoui. Et ſiquidem eſſent mihi præſentes, qui tunc aderât, teſtarẽtur quòd cùm hæc vidiſſem, repentè dixi: O quale malum nutrit Reſpublica Romanorũ! Et cùm hæc prędixiſſem, optaui me inueniri debere mendacem. Melius enim fuerat hoc, quàm vt tãtis terra ſceleribus impleretur. Nunquã arbitror talia fuiſſe prodigia, cùm multa diluuia, multa incẽdia, multæ peſtes, & hiatus terræ prouenerint, licet homines inhumani & feroces, compoſitiſq; diſſimilibus naturis fuiſſe referantur. Ob quam rem digno ſua ſuperbia fine concluſus eſt. Hæc Gregorius de Iuliano narrauit. Quia verò contra Chriſtianos multa proferentes, niſi ſunt vim facere veritati, quędã ex ſacris literis peruertẽtes, alia permutantes, omnia tamen ſecundũ ſuã ſumentes intentionem, multi eis obuiãtes iſta patefecerunt, deſtruẽtes & redarguẽtes eorũ vana ſophiſmata, & ante omnes Origenes, licet ante multa fuiſſet tempora Iuliani. Is enim quæ videbantur turbare legentes ſacratiſſimas lectiones, obiciẽs ſibiipſi & interpretatus ea, detractorũ ſophiſticas adinuẽtiones exclufit. Quæ ſi ſæpius legiſſent Iulianus atque Porphyrius, ea libenter accipiẽtes, in aliud fortè ſua verba mutaſſent, & nõ ad blaſphemię ſophiſmata verterẽtur. Quod verò lacerare ſtuduerit Imperator apud idiotas & ſimplices verba faciens, & non apud eos, qui ſcripturarum diuinarum obtinent veritatem, ex

Origenes.

E his palàm eſt: ſumens enim ea verba, quæ diſpẽſationis cauſa humanius poſita ſunt, cùm multa huiuſmodi collegiſſet exẽpla, hæc nouiſſimè dicit: Horũ igitur ſingula ſi nõ aliquam habẽt ineffabilem contemplationẽ, maxima de Deo blaſphemia ſunt plena. Hæc ergo Iulianus in tertio contra Chriſtianos libro dixit. In libro autẽ ſuo quem de Cyniſmo ſcripſit, docẽs quomodo ſacras fabulas deceat fingi, dicit oportere harũ veritatẽ abſcondi. Sic enim ait: Amat enim natura celari, & abdita Deorũ ſubſtantia nõ patitur nudis verbis in aures introire pollutas. Apparet ergo per hæc Imperatorem ſuſpicionẽ habuiſſe de diuinis ſcripturis, quòd eſſent verba myſtica ineffabilem quendam modum contemplationis habentia. Sed indignatur quòd non omnes eandem ſententiã habuerint, & inceſſit hos qui inter Chriſtianos diuina ſimpliciter ſuſcipere videntur eloquia. F Non igitur oportebat eũ contra ſimplices inſurgere, nec propter illos contra ſacras literas intumeſcere, neque odio habere, aut auerſari quæ magis bene intellexerant: quod nõ omnes tunc ita ſentirent, ſicut ipſe voluerat. Similis ergo Porphyrio factus eſt. Ille namque in Cæſarea Palæſtina à quibuſdam Chriſtianis cæſus, iram non ferens, Chriſtianiſmũ deſeruit per furorẽ: & odio inimicorũ ſcribẽdo blaſphemias Chriſtianiſmo priuatus eſt: ſicut eum Euſebius Pamphili redarguit, & eius verba deſtruxit. Imperator autẽ apud idiotas ſuperbus inter Chriſtianos exiſtit, ea paſſione in blaſphemias Porphyrij declinauit. Ambo ſiquidẽ ſpõte deliquerunt, & ſcienter peccãdo digniſſima pœna multari ſunt. Cùm igitur ſophiſta Libanius velut irridens dixiſſet, hominẽ ex Palæſtina Deum & G Dei filiũ faciunt, oblitus ſuorũ videtur eſſe verborum: ad finem nanque eius libri Iulianũ deificauit, ſic inter alia dicens: Primum namq; nuncium eius mortis penè peremerant, quòd putaretur de Deo mentitus. Deinde paululũ deſcendens, ait: O dæmonum alumne, dæmonúmque diſcipule & dæmonũ obſeruator. Qui licet hoc aliter intelligeret, veruntamen hæc eadem de Iuliano dixit, quæ Chriſtiani approbãtes affirmãt. Si ergo eum laudare cogitabat, oportebat eum hoc nomen effugere: nec eum deditum dæmonibus iudicare: ſicut ſermonẽ alium declinauit, quẽ cùm reprehẽderetur, de ſuis libris abſcidit. Quomodo enim homo Chriſti deificetur, & quemadmodũ in aperto homo fuerit, inuiſibiliter autẽ Deus, & quemadmodũ vtraq; ſint vera, Chriſtianorũ ratio ſacra nouit: Pagani verò antequàm credãt intelligere nequeunt. Dicit enim H ſermo diuinus: Niſi credideritis, nõ intelligetis. Quapropter non erubeſcunt multos homines deificando: & vtinam bonis moribus inſtitutos, aut iuſtos, aut caſtos, & nõ potius lubricos, iniquos, & ebrioſos, id eſt, Hercules, Dioniyſos, & Aſclepios, ſicuti frequẽter in ſuis libris Iulianũ iurare nõ pudet. Quorum maſculos fœmináſq; Cupidines ſi enumerare voluero, lõga digreſſio generatur. Sed ſufficit hæc ſcire volẽtibus Ariſtotelis Palliũ, & Corona Dionyſij, & liber Rhegini multæ memoriæ, turbáque Poëtarũ, qui de talibus ſcribentes, verè ridiculum & inauitatem Theologię oſtẽdẽre Paganorũ. Quod verò proprium Paganorũ ſit, homines ſumma facilitate

Liber Iuliani Auguſt. πρὸς τὸν κύνα Ἡράκλειον, πῶς κυνιστέον.

Iuliani verba ex tertio libro contra Chriſtianos.

Iulianus reprehenditur.

Quid Porphyrium mouerit, vt aduerſus Chriſtianos ſcriberet.

Eſa. 6. a.

Ariſtotelis pallium.

Corona Dionyſij.

Attin Rhodij in Deos retulerunt.

deificare, monſtremus. Rhodiis quadã calamitate detentis, reſponſum eſt datũ, vt Phrygium Attin ſacerdotẽ væſanæ Phrygum celebritatis placarent. Tale namque reſpõſum eſt: Attin placate Deum magnũ, purum Adonem, bonæ vitę, diuitiarum datorem, comatúmq; Dionyſium. Hoc itaque reſpõſo Attin qui amore vęſano ſemetipſum occidit, euodẽ Adonem Dionyſiúmq; nominauit.

Amphictiones de Alexandro.

Cumque Alexãder Macedonũ rex trãſiſſet in Aſiam, Amphictyones Alexandro fauẽtes, carmina iſta finxerũt, Iouem deorum Cõſulem, & Mineruã tritogeniã honorate, qui corpore mortali ſupernum abſcondis regem, quem Iupiter Heroum ſeminauit gentibus adiutorem, bonæ legis lætitiæ Alexandrũ ſtatuere regẽ. Hęc in Pythia pronunciauit dęmon: qui cùm potẽtibus adularetur, deificabat eos. Quid enim dicamus cùm etiã Cleomedem athletam deificauerint, ita dicentes:

Cleomedes athleta.

B Vltimus Heroũ Cleomedes Aſtypalæos, quẽ ſacrificiis honorate, quia mortalis iã non eſt. Propter hoc ergo reſponſum Diogenes Cynicus & OEnomaus philoſophus Pythiũ reprehenderunt Apollinem.

Adrianus Antinous Amaſius Adriani.

Cyziceni verò tertiumdecimum deum Adrianũ appellauerunt. Sed etiam ipſe Adrianus amatam ſuũ Antinoum deificauit. Et hæc ridiculam inanitatem nõ dicit eſſe Libanius? Hæc ergo à nobis propter eius detractionem, per digreſſionem dicta ſufficiant.

THEODORITVS.

De rectitudine fidei Iouiani, & quid Athanaſius Alexandrinus ſcripſerit. Caput 3.

Iouianus Aug. epiſcopos exules reſtituit.

Iouianus Aug. ab Athanaſio cupit orthodoxam religionem edoceri.

IOuianus ergo Imperator, mox vt imperij ſui terras ingreſſus eſt, primùm ſcripſit legem, vt epiſcopi de exilio redirent, & eccleſias eis reddẽdas eſſe profeſſus eſt, qui expoſitam in Nicæa fidem inuiolabiliter ſeruaſſent. Scripſit etiam Athanaſio, qui præcipuus erat horum dogmatũ propugnator, petens vt ei reſcriberet perfectam diuinorum dogmatũ diſciplinam. Qui eloquentiores epiſcopos congregans reſcripſit, rogans vt fidem Nicææ expoſitam cuſtodiret, tanquam Apoſtólicis dogmatibus congruentem. Cuius epiſtolæ verba ſunt hæc:

PIISSIMO ATQVE CLEMENTISſimo victori Auguſto Iouiano Athanaſius, & reliqui epiſcopi cõuenientes ex perſona omnium epiſcoporũ Ægyptiorum, Thebaidos, & Libyę.

DECET Deo amabilem principẽ diſcendi habere voluntatẽ, deſideriúmque cœleſtium. Sic enim verè & cor habes in manu Dei, & imperium cum pace multis annorum curriculis gubernabis. Volente igitur à nobis tua diſcere pietate catholicæ eccleſiæ fidẽ, gratias ob hoc domino referentes, curauimus vt prolatam ab omnibus patribus in Nicæa tuæ pietati inſinuaremus fidem. Hanc enim repudiãtes quidã, nobis quidem frequenter inſidiati ſunt, eò quòd Arianæ non cõſentiremus inſaniæ. Autores verò facti ſunt hęreſis & ſchiſmatum vniuerſalis eccleſiæ. Vera ergo & pia in dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum fides eſt omnibus manifeſta, & ex diuinis literis agnita atque lecta. In hac enim etiã ſancti martyrio conſummati ſunt, & requieſcẽ-

A tes in domino nunc conſiſtunt. Manſerat itaque ſemper fides illæſa, nihil calliditas quorundam hæreticorum eam violare præſumeret. Arius enim quidam, eiuſque ſectatores erumpere & impietatem aduerſus eam introducere tentauerũt, dicentes, ex non extantibus: & creaturam, atque facturam, cõuertibilémque eſſe filium Dei. Plurimóſque per talia ſeduxerunt, ita vt etiã qui aliquid eſſe videbãtur, blaſphemia huiuſmodi traherentur. Verùm ſancti patres noſtri olim cõuenientes (ſicuti prædiximus) in Nicæno concilio, Arianam quidẽ ſectam anathematizauerunt, catholicæ verò eccleſiæ fidẽ (ſcriptura teſte) profeſſi ſunt. Eaque prædicatione hæreſis extincta eſt, quæ vbique videbatur accenſa. Hæc itaque fides per omnes eccleſias legebatur & prædica-

B batur. Sed quoniã Arianam hæreſim quidam renouare volentes, ipſam fidem à patribus in Nicæa prolatam anathematizare præſumpſerunt: aliqui verò fingunt ſe eã profiteri, ſed ipſam veritatem negare noſcuntur, aliter interpretantes Conſubſtantialitatẽ, & ſancto ſpiritui blaſphemantes, cùm dicunt eum creaturam eſſe atq; facturam per filium celebratam: neceſſario conſiderantes læſionem ex huiuſmodi cauſa contra populũ generatam offerre tuę pietati confeſſionem concilij Nicæni curauimus, vt pia religio tua cognoſcat, cum quanta ſcrupuloſitate conſcripta ſit: & quantum errent, qui extra eã volũt aliquid edocere. Cognoſce Deo amabilis Imperator, quoniam hæc quidẽ prædicatur à ſeculo, & hanc profeſſi ſunt patres in Nicæa cõuenientes. In hac quoque fide concordãt omnes eccleſiæ in Hiſpania, & Britannia, necnon in Galliis,

C Italiis, & in Dalmatiis conſtitutæ: in Cappadocia, Myſia, & Macedonia & vniuerſa ſimul Hellade, ſed etiã in vniuerſa Africa, Sardinia, Cypro, Creta, Pãphilia, Lycia, Iſauria, & in omni Ægypto & Lybia, Ponto & Cappadocia, partibúſq; vicinis, & Orientales eccleſiæ præter paucos Arij ſectatores. Omniũ nanque prædictorũ ſententiam experimẽto cognouimus, literas habemus, eóſque nouimus Deo amabilis Imperator, quia cùm pauci quidam huic fidei contradicant, præiudicium facere nõ poterunt in toto orbe terrarum. Multo enim tempore ab hæreſi Ariana pulſati, nunc etiam pietati contentione maxima contradicunt. Vt verò hæc pietas tua cognoſcat, licet ſciat, tamen ſtuduimus fidem Nicæno concilio profeſſam ab epiſcopis trecẽtis decem & octo, ſubiungere. Eſt autem hæc

D Nicæni concilij fides.

Profeſſio fidei in concilio Niceno.

CREDIMVS in vnum Deum patrem omnipotẽtem, omnium viſibilium, inuiſibiliúmq; factorem. Et in vnum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei, natum ex patre, vnigenitũ: hoc eſt, de ſubſtantia patris, Deũ de Deo, lumen de lumine, Deũ verum de Deo vero: natum non factum, conſubſtãtialem patri. per quem omnia facta ſunt, quę in cœlo, & quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter noſtrã ſalutẽ deſcẽdit de cœlis, incarnatus, humanat⁹, paſſus eſt, & die tertia reſurrexit. Aſcẽdit in cœlos, venturus iudicare viuos & mortuos, Et in ſpiritũ ſanctum. Eos antẽ qui dicunt, Erat, quãdo nõ erat: & antequam naſceretur non erat: & quia ex nõ extantibus factus eſt, aut ex altera ſubſtantia vel

De non ducẽdis ſacris virginibus, Iouiani lex.

Igitur Imperator tũc etiam Secundo nomine Præfecturam gubernanti Prætorianam legẽ dedit, vt capitali ſententia plecterentur, qui vel ſacram virginem nuptiali thoro violare auderet, vel impudico aſpectu aſpiceret, ne dicam abripere forte tentaret. Quam legem ideo poſuit, eò quòd Iuliani temporibus quidam huiuſmodi virgines vxores ducere auſi fuerant.

Quod Athanaſius venerit ad Iouianum, & ab eo decenter ſit honoratus. Caput 5.

Athanaſius Iouianũ adit.

INter hæc Athanaſius Alexandrinæ ſedis epiſcopus, cum paucis ſuorum communicato cõſilio neceſſarium iudicauit, vt Chriſtianum videret Imperatorem. Veniẽſque Antiochiam, Principem, de quibus oportebat, edocuit. Quidam aiunt, quod eum ipſe magis euocauerit Imperator, vt quæ neceſſaria pro religione & recta fide viderentur, exponeret: diſponẽſque, vt decebat, cauſas eccleſiæ de reditu cogitabat. Verũ Euzoius Arianę ſectæ Antiochenę ciuitatis epiſcopus, ſtudebat vt Probatianus quidam Eunuchus, in Alexandrina vrbe ordinaretur epiſcopus. Cumq; hoc ageretur, Lucius Alexandrinus à Georgio preſbyter ordinatus, adiit Imperatorem, & maledicens Athanaſio, quaſi temporibus epiſcopatus illius fuiſſet accuſatus, & plurima exilia ſub præcedentibus ſuſtinuiſſet Imperatoribus, eſſetq; circa ſacra per eũ cauſa diſcordiæ, ſupplicabat vt alius in Alexandrina ciuitate ordinaretur epiſcopus. Verum Imperator ſciens, quãtæ Athanaſio inimicorũ inſidię factæ fuiſſent, detractiones huiuſmodi non reſpexit, ſed Lucium quidem cum multa interminatione tacere iuſſit, Probatianum verò eiuſque ſequaces Eunuchus, autores huiuſmodi ſcelerum atque turbarum caſtigandos eſſe præcepit. Porrò Athanaſium amicum ſibi maximum factum deſtinauit in Ægyptum, vt ſicut ei videretur cauſas eccleſiarum populoſque diſponeret. Fertur enim, quod eum pro maxima virtute conuerſationis ſapientiæque laudauerit. Aiunt quidem antequam ſub Conſtantio imperatore Ariani tenerent eccleſias, ſomnium vidiſſe Antonium monachum quaſi † burdones altare ſacrum calcibus euertiſſent, experrectumque diſiſſe: Ab adulteris & permiſtis hominibus eccleſiam calcari. Quæ non fuiſſe mendacia poſterior monſtrauit euentus.

Euzoius Antiochenus.

Lucius Alexandrinus accuſat Athanaſium.

Probatianus. Eunuchi.

† Mulos Antonij monachi ſomnium.

SOCRATES.

De conſulatu & fine Iouiani. Caput 6.

Iouianus Iulianum Tarſi ſepelit.

Dadaſtana Themiſtius philoſophus Iouianus moritur.

An. do. 366.

† oppilationis.

Varronianus.

TVnc igitur Imperator imperium retinens hæreticorũ diſceſſit ab Antiochia, & venit ad Tarſum Ciliciæ, ibique corpus Iuliani ſepeliuit. Et cùm cuncta ſolemnia funeri eius exhibuiſſet, Cos. eſt deſignatus. Cumque Conſtantinopolim feſtinaret, venit ad prædium nomine Dadaſtana inter Galatiam & Bithyniam vbi philoſophus Themiſtius cum aliis Senatoribus occurrens, Conſularem recitauit orationem. Feliciter tunc agi poterãt res Romanæ publicæ, & ſimul eccleſiaſticę ſub principe benigno diſpoſitę, niſi repentina mors talem virum ab hominibus abſtuliſſet. In prædicto nanque prædio hyemis tẽpore in † phraxis languore conſtrictus eſt mortuus. Cõſulatu ſuo & Varroniani filij, ſeptimo-

E decimo die Februarij menſis, qui regnauit menſibus ſeptem, vixit annis triginta tribus.

SOZOMENVS.

De ortu principis Valentiniani. & quemadmodum fratrem Valentem ipſe fecerit Imperatorem. Caput 7.

CVmque in Nicæam Bithynię veniſſet exercitus, Valentinianũ ordinauit imperatorẽ, virũ optimum & apice Principali digniſſimum.

An. do. 367. Valentinianus.

SOCRATES.

Valẽtinianus igitur ordinatur viceſimoquinto die eiuſdem Februarij menſis, Pannonius genere, de Cibala ciuitate: cui tunc erat militium cura commiſſa, quoniam probatiſſimè militarẽ nouerat diſciplinam. Fuit etiã vir magnanimus,
F & ſemper præſenti fortuna melior apparebat.

THEODORITVS.

Is enim non modo fortitudine, ſed etiam prudentia, tẽperantia atque iuſtitia & corporis magnitudine præſulgebat. Adeo enim fuit regalis pariter & vrbanus, vt quum exercitus tentaſſet ei alium ſociare conſortem, ille reſponderit, quod cantatur ab omnibus: Veſtrum, inquit, fuit ô milites Imperatore nõ exiſtente mihi dare regimen Imperij. Verum vbi hoc ego ſuſcepi, meum iam & non veſtrum eſt de rebus cogitare cõmunibus. Cuius verba admirati milites, eius ſequuti ſunt voluntatem. At ille fratrem de Pannonia vocans, quod certe non debuit, ſocium fecit Imperij.

Valentinianus ad milites.

SOCRATES.

G Poſt triginta dies auſpicij ſui.

THEODORITVS.

Cui Aſiæ ſceptra contradens pariter & Ægypti, Europam ſibi diſtribuit. Et veniens ad Heſperiam, omnem ilico docuit æquitatem, à prædicationibus impietatis incipiens.

De Ambroſij Mediolanenſis epiſcopatu atque libertate loquendi. Caput 8.

Auxentius epiſcopus moritur.

Obteſtatio Valentiniani Aug. ad epiſcopos, de præficiendo Mediolanenſibus epiſcopo.

AVxentio namque defuncto, qui Mediolanenſem præſulatum tenuerat, multiſque fuerat conciliis abdicatus, euocans Epiſcopos Imperator huiuſmodi apud eos verba loquutus
H eſt: Noſtis apertè, eruditi vtique diuinis eloquiis, qualem oporteat eſſe Põtificem, & quod non deceat eum verbo ſolum, ſed etiam vita gubernare ſubiectos, & totius ſemetipſum imitatorem virtutis oſtendere, teſtẽmque doctrinæ conuerſationem bonam habere. Talem itaque in Pontificali conſtituite ſede, cui & nos qui gubernamus Imperiũ ſyncerè noſtra capita ſubmittamus, & eius monita dum tanquã homines deliquerimus neceſſario, veluti curãtis medicamenta ſuſpiciamus. Hæc quum diſiſſet Imperator, petit ſynodus vt magis ipſe decerneret, ſapiens & pius exiſtẽs. At ille ſupra nos eſt, inquit, talis electio. Vos enim gratia diuina potiti, & illo ſplẽdore fulgẽtes, meliꝰ poteritis eligere. Tũc ſacerdotes egreſſi, de epiſcopali ſede tractabant. Verum ciuitatis habitatores (vt fieri aſſolet) tu-

multus faciebát, alij hunc, alij illum ordinare pe-
rentes. Qui enim erant de Ariani Auxentij ſecta
ſimilem ſibi fieri concertabant. Rurſum ortho-
doxi, ſui dogmatis nitebantur habere epiſcopú.
Hanc ſeditioné Ambroſios, cui tunc Præſidialis
fuerat cura commiſſa, vbi cognouiſſet, metuens
ne quid turbę conſurgeret, ad eccleſiam feſtinus
acceſſit. At illi, ceſſante ſeditione commuoé de-
derunt vocé, petétes vt paſtor gregis ordinare-
An.do.377. Ambroſius præſes tumultum cõpeſcit. tur Ambroſius, qui nondum fuerat baptizatus.
Hoc Imperator cognoſcens, repéte iuſſit & ba-
ptizari, & tanquam dignum virum ordinari pó-
tificem. Nouerat enim eius rectiorem omni li-
Ambroſius nondũ baptizatus eligitur in epiſcopum. Baptizatur. Fit epiſcopus. bra ſententiá, & omni regula certiora ſuffragia.
Arbitratus etiam diuinum in eo eſſe decretum,
quum in eius electione etiam pars contrária cõ-
ſonaret: Is ergo ſacri baptiſmatis dono potitus,
gratiam quoq; ſimul ſuſcepit Epiſcopatus. Quo
facto huoc hymnum optimus Imperator Salua-
tori & domino obtuliſſe fertur (his enim quæ
gerebãtur intererat) Gratias, inquit, ago tibi Do-
mine omnipotens & ſaluator noſter, quoniam
huic viro ego quidem commiſi corpora tu auté
animas, & meas electioné oſtendiſti tuæ iuſtitiæ
conuenire. Cumque poſt paucos dies ſanctus
Ambroſius cum multa fiducia apud Imperatoré
quereretur, quod malè à Iudicibus ageretur, túc
Audaciam & libertatem loquendi. Imperator ait: Hanc, inquit, † παῤῥησίαν tuá pri-
dem noui, & apertè probás non ſolum non re-
ſtiti, ſed etiam in electione ordinationis tuæ ſo-
cius fui. Feſtina itaque ſanare, ſicut diuina lege
præcipitur, animarum delicta noſtrarũ. Hæc igi-
tur Imperator Mediolani & dixit & fecit. Co-
gnoſcens autem quoſdam in Aſia & Phrygia de
An.do.377. Synodus in Illyrico celebratur iuſſu Valentiniani Aug. diuinis dubitare dogmatibus, in Illyrico quidé
præcepit ſynodum celebrari, & quæ de illis de-
creta atque firmata ſunt, dubitantibus deſtina-
uit. Porrò qui illic conuenerant, decreuerunt fi-
dem expoſitam in Nicæna vrbe ſeruandá. Scri-
pſit autem & ipſe, ſocium adhibens in ſuis lite-
ris fratrem, vt in his quæ placuerant, duraretur.
Nunc ergo etiam legem ipſam ponere neceſſa-
rium eſt, quæ apertè & eius pietatem prædicat,
& Valentis tunc ſynceritatem ſine dubitatione
demonſtrat.

Edictum Valentiniani & Valentis de Conſubſtantiali Trinitate. Caput 9.

IMP. MAXIMI PII, VICTORES, Auguſti, Valentinianus, Valés, & Gratianus, epiſcopis diœceſeos Aſiæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in Domino S.

TAnto concilio in Illyrico celebrato, & ſub-
tiliter habita quæſtione de ſalutari Verbo,
oſtenderunt beatiſſimi Pontifices Trinitatem
conſubſtantialem Patris & filij & Spiritus ſan-
cti. Quam nequaquam declinantes, iusta mini-
ſteria religionis magni regis exercent. Hác ergo
prædicare decreuit noſtra quoque potentia: ita
tamen vt nó dicát aliqui: Sequimur religionem
Matth 22. b Mar. 12. b Luca 20. e Imperatoris hanc patriam gubernantis, & non
illi potius obedientes, qui nobis ſalutis mádata
contradidit, Euágelium náque Chriſti noſtri ſic
habet: Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ
ſunt Dei Deo. Quid ergo dicitis vos Epiſcopi
& Præſules ſalutaris Verbi? Si ita ſe habet veſtra
E probatio, diligentes adulteros Imperiali abuti
dignitate quieſcite: & nolite perſequi eos, qui
Deo perfectè miniſtrant: quorũ orationibus &
terrena bella ſedãtur, & recedentiũ à Deo ange-
lorum repelluntur incurſus: quique omnes dæ-
mones corruptores precum aſſiduitate confun-
dunt: tributa ſecundũ leges inferre nó reſpuunt,
poteſtatique regiæ non reſiſtunt: ſed ſyncera vo-
luntate & ſuperni mandata Dei cuſtodiunt, &
noſtris legibus ſubiungãtur. Vos autem inobe-
dientes eſſe monſtramini. Et nos quidé ſubiici-
mur ei, qui primus eſt & nouiſſimus: vos auté vo
biſmet arrogatis. Nos itaque puros noſipſos à
vobis eſſe deſideramus. Et ſicut Pilatus in exa-
minatione noſtri Chriſti, quũ nollet eũ perime-
re, cõuerſuſque ad Oriẽtis partes & petẽs aquã, *Matth. 27. e*
abluit manus ſuas dicens: Innocens ego ſum à
F ſanguine huius iuſti: Sic etiã noſtra maieſtas ſem-
per mãdauit perſequutioné non fieri, neque flu-
ctuationes inſerri, nec inuidere laborantibus in
agro dominico, neque diſpẽſatores magni regis
expellere: vt non ad præſens & ſub Imperio no-
ſtro creſcere videamini, & poſtea teſtamentum
domini ſubdere paſſioni, ſicut in ſanguine Za-
chariæ. Sed illi poſt aduentũ ſuperni regis noſtri *Interpres non intellexit, vide Græca.*
Chriſti Ieſu diſrupti ſunt, contraditi morti cum
adiutore ſuo dæmone corruptore. Hoc præce-
pimus in Megetio, & Ciceronio, & Damaſeo,
& Lampone, & Brintiſio, qui auditores fuerũt.
Sed etiã ipſa vobis Acta miſimus, vt cognoſca-
tis ea, quę in eximio ſunt concilio celebrata. His
ergo literis ſubdidit etiã dogmata concilij, hæc
ſummatim habentia: Profitemur ſequentes ma-
gnum orthodoxúmque concilium, conſubſtan-
G tialem eſſe patri Filium: & non ſic intelligimus
conſubſtantialem, ſicuti pridem quidã expoſue-
runt, non verò ſubſcribentes, & nunc alij illos
vocantes patres, virtutem ſermonis reſpuunt, &
ſequuntur eos, qui per conſubſtantialé ſimilitu-
dinem ſignificatam eſſe cóſcripſerunt, eo quod
nulli reliquarum creaturarum per eum factarũ
ſimilis ſit filius, niſi tantummodo patri. Sed qui
hæc exponunt, creaturam præcipuã Dei filium
impiè dogmatizant. Nos itaque ſapimus (ſicut
etiam concilia nuper Romæ & in Galliis cele-
brata) vnam eſſe eádémque ſubſtantiã patris &
filij & ſpiritus ſancti, in tribus perſonis, quod
eſt in tribus perfectis ſubſiſtentiis. Confitemur
autem ſecundũ Nicænam expoſitioné, & incar-
natum filium Dei conſubſtantialem ex virgine
ſancta Maria, & in hominibus habitaſſe, & cõ-
H pleſſe diſpẽſationem pro nobis omnem in nati-
uitate, & paſſione, & reſurrectione, & in cœlos
aſcenſione: & iterum venturum vt reddat nobis
ſimilitudinem diuinam: à ſemetipſo, Deum exi-
ſtentem carnigerum, & hominem deiferum. His
ergo quæ prædicta ſunt contraria ſapientes ana-
thematizamus, & eos ſimul qui nó verè anathe-
matizant, eum qui dixit, Antequam naſceretur,
nó fuit filius: ſed ſcripſit, quod & antequã opere
naſceretur, virtute erat in patre. Hoc enim & in
omnibus creaturis eſt, quę non ſemper extiterunt,
ſicut Deus. Filius enim ſemper cum patre eſt,
ſempiterna natiuitate progenitus.

Hæc igitur Imperator ſummatim ſignificauit,
ego verò etiam ipſas concilij literas ponendas
exiſtimo.

Epiſtola

810

Epiſtola Illyricianorum epiſcoporum ad Orientales epiſcopos profitentium Conſubſtantialem Trinitatem. Caput 10.

EPISCOPI ILLYRICI, EPISCOPIS Eccleſiarũ Dei, Diœceſeos Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ in Domino S.

CONuenientibus nobis in vnum, & habita maxima quæſtione de ſalutari Verbo, probauimus conſubſtantialem eſſe patri Trinitatẽ patris & filij & ſpiritus ſancti. Quamobrem iuſtum fuit vobis literas deſtinare, nõ quibuſdam argumentationibus religionem Trinitatis ſcribentes, ſed in humilitate rogantes. Has noſtras literas deſtinauimus per dulciſſimum fratrem & conſacerdotem noſtrum Elpidium presbyterũ. In præſentibus itaque noſtris literis quaſi illud refertur, quod in ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti libris aſcriptum eſt. (1. Corint. 1 b) Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ. Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Et hæc quidem ſufficiebãt humilitati noſtræ, etiam ſi non vobis vniuerſales literas mitteremus, propter timorem tantum, quem ibi prædicatis cuncta veſtræ prouinciæ, à patre & filio ſpiritum ſanctum diuidentes. Quãobrem neceſſarium habuimus ad vos deſtinare dominum noſtrum & comminiſtrum Elpidium à regio principatu Romanorum has literas deferentem, vt ſi fortè talis eſt prędicatio veſtra, cognoſcat: qui enim conſubſtantialem Trinitatem non prędicant, anathema ſint. Et ſi quis his cõmunicans inuenitur, anathema ſit. His autem qui conſubſtantialem prædicant Trinitatẽ, præparata ſunt regna cœlorum. Rogamus ergo vos fratres, vt non aliud doceatis, non aliud innouetis, ſed cõſubſtantialem ſemper & vbique prædicantes trinitatẽ, poſſidebitis regnum Dei. Ob hoc ſcribentes & commemorantes, has literas deſtinauimus. De epiſcopis autem conſtituendis vel comminiſtris iam conſtitutis, ſi permanſerint vſque ad finem ſani, bene: alioquin ex ipſo presbyterio repellantur. Similiter presbyteros atque diaconos in ſacerdotali ordine definiuimus, vt ſint irreprehenſibiles vndique, & à Curia, & ob officio militari. Propterea ergo hoc noluimus pluribus verbis ſcribere, cò quòd miſerimus vnũ ex omnibus dominũ noſtrũ, & cõminiſtrum Elpidium, ſtudioſe prædicationẽ veſtram cogniturum an ita ſe habeat, ſicut audiuimus à domino noſtro & conſacerdote Euſtathio. Poſthac licet aliquando in errore fueritis, deponẽtes veterẽ hominẽ, induimini nouo. Nã & ipſe frater & comminiſter Elpidius docebit vos veram prædicare fidẽ: quia ſancta Trinitas conſubſtantialis Deo & patri & filio cũ ſpiritu ſancto ſanctificata, glorificata, manifeſtata eſt: pater in filio, filius in patre, cum ſancto ſpiritu in ſecula. Hoc itaq; declarato apertè poterimus ſanctam Trinitatẽ confiteri conſubſtantialem eſſe ſecundum fidem olim in Nicæa expoſitam, quam patres cõfirmauerunt. Qua fide prædicata, poterimus erroneũ dæmonẽ declinare. Quo extincto, pacificos nosmetipſos literis degentes in pace ſalutabimus. Scripſimus itaque vobis, vt noueritis Arianos eſſe condẽnatos, nolentes confiteri ex patris ſubſtantia filium & ſpiritum

A ſanctum, quorum nomina ſunt ſubiecta. Polychronius, Telemachus, Fauſtus, Aſclepiades, Amantius, Cleopater. Hæc ergo ita ſe habent, in gloria patris & filij & ſpiritus ſancti, in ſecula ſeculorum, Amen. Valere vos optamus patri & filio Saluatori Chriſto, cum ſancto ſpiritu, multis annorum curriculis.

De hæreſi Audæanorum. Caput 11.

INclytus igitur Imperator tanquam Apoſtolicis dogmatibus cum omni cura vacabat. (*Audæus hæreticus.*) Interea Syrus quidam & genere & lingua, Audæus nomine, illo tempore fuit dogmatum nouorum repertor: qui pridem quidẽ malignos habere conceptus cœperat, tunc autem cognitus eſt. Prius namque ſtultè intelligens quod (*Geneſ. 1 c*) ſcriptum eſt: Faciamus hominẽ ad imaginem & ſimilitudinem noſtrã, humanam formam putauit, B habere diuinitatem & corporis circumiacere partes cõiecit, diuinæ ſcripturæ nequaquam ſenſum perſpiciens, quæ ſæpe diuinis operationibus humanorũ membrorũ nomina circumponit: quandoquidẽ qui facilè ſubtiliora intelligere nequeunt, per hæc Dei prouidentiã magis agnoſcunt. Adiecit autem huic impietati & alia his vicina. Ex væſania namq; Manetis aſperſus, neque ignis, neque tenebrarũ Deũ aſſeruit creatorẽ. Sed hæc quidem, & quæcunque his ſimilia celant Manetis væſaniæ participes, & iſte prædicabat. Aiunt autem hos ab eccleſiaſtico ſeiunctos eſſe conuentu, quando hic reperiãtur quidam, qui vſuras centenas exigant, nec deſint qui abſque legitimis nuptiis mulieribus cohabitantes indecentem agant vitam. Atque horum cauſa aiunt ſeorſum ſe viuere, celantes dogmatum C blaſphemiã. Eſt tamen hic prætextus arrogantiæ plenus, & Phariſaicę propago doctrinę. Nam & illi animarum & corporum medicũ accuſabant in templo, dicentes Apoſtolis: Vt quid cum publicanis & peccatoribus manducat magiſter veſter? (*Luc. 5 f*) Et per Prophetam de talibus dicit Deus: Qui dicunt mundus ſum, noli me tãgere, (*Iſa. 45 f*) iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Sed horum ſtultitiam redarguere præſentis tẽporis non eſt: quapropter ad narrationẽ reliquam procedamos. Ea tẽpeſtate Meſſalianorũ, (*Meſſaliani An. do. 371.*) quos εὐχίτας id eſt, Orantes appellant, hæreſis eſt exorta. Vocantur autem & alia appellatione ἐνθουσιασταί, (*ἐνθουσιασταί, id eſt, afflati & diuini.*) id eſt, ſacrificatores. Hi enim cuiuſdã dæmonis operationẽ expectant, & hãc ſancti ſpiritus præſentiã arbitrantur. Qui verò integro huius rei languore participãtur, auerſantur operationem manuũ velut malã, ſomnoque ſemet D ipſos tradũt, & ſomniorũ phãtaſias, Prophetias appellãt. Huius hæreſeos fuerunt principes, Dadoes, & Sabbas, & Adelphius, Hermas, & Symeones, & alij. qui ab eccleſiaſtica quidẽ nequaquàm cõmunione receſſerũt, dicẽtes diuinũ cibũ nihil nec prodeſſe nec lædere, de quo Dominus dixit Chriſtus: Qui comedit carnẽ meã, & bibit (*Ioan. 6. f*) ſanguinẽ meũ, viuet in ęternũ. Cumq; voluerint (*Error authorum.*) celare hunc languorẽ, etiam cõuicti impudẽter negãt, & alios hæc ſapiẽtes quæ ipſi animo retinẽt, prorſos abdicãt. Letoius itaq; Præſul Melitinẽſis eccleſię, diuino zelo decẽter ornatus, videns eo quod hic lãguor multa monaſteria, magis (*Letoius Melitenus.*) autẽ latronũ (vt ita dixerim) ſpelũcas inuaderet,

eas inceodit,& lupos ab ouibus ſegregauit. Similiter etiã Amphilochius famigeratos ille Lycaonenſis Anniſtes, dnm hæc peſtis illic creſceret,eam valde repreſſit, & oues quæ tali contagione vexabãtur,eripuit. Porrò Flauianus vbiq; laudabilis Præſul Antiochenus, audiens hos in Edeſſa degere & venenum propriũ vrbibus vicinis aſpergere, turbam monachorum deduxit Antiochiam,& negãtes eam peſtem, hoc modo redarguit: accuſatores quidẽ dixit calomnioſos eſſe,teſtes verò mẽdaces. Adelphium autẽ valde ſenem cum manſuetudine vocans, & iuxta ſe ſedere præcipiens,ait: Nos ô ſenex,qui iam magnã partem vitæ tranſiuimus,humanam quidẽ didicimus diligenter naturam, & aduerſariorũ dæmoniorum machinamẽta cognouimus: ipſo experimento gratiæ miniſtrationes edocti ſumus, iſti verò cùm ſint iuuenes, nihil horũ perfectius cognoſcentes,ſpiritalia audire verba nõ ferunt. Quapropter dicito mihi,quomodo creditis ſpiritum cõtrarium recedere,& gratiam ſancti ſpiritus aduenire? His verbis ſenex ille delinitus, omne venenum quod celabat euomuit atq; dixit: Nullam quidem vtilitatem ex ſancto baptiſmate baptizatis accedere, ſed ſolam ſtudioſam orationem inhabitantem dæmonem effugare dicebat. Inſuper vnumquenque naſcentium à progenitore ſuo ſicuti naturam, ſic etiam dæmonũ trahere famulatum. Et his expulſis per illã orationem ſtudioſam ſanctum ſpiritũ aduenire, & ſenſibiliter ac viſibiliter ſuam deſignare præſentiam, atq; corpus paſſionibus motus cuiuſlibet eripere, & animam a mala voluntate penitus liberare,ita vt nequaquam deinceps egeat,neque ieiunio macerante corpus, neque doctrina refrenante, & progredi ordinatè edocente. Non ſolum autẽ qui hoc impetrauerit, corporis, inquit,exultationibus liberatur,ſed apertè etiã futura præuidet,& ſanctam Trinitatem oculis cernit. Hunc itaque Flauianus fœtidiſſimum fodiẽs fontem,& eius pocula cunctis examinanda producens, infœliciſſimo ait ſeni: Vetuſtiſſime malorum dierum increpauit te os tuum & nõ ego: labia enim tua teſtantur aduerſum te. Quumque hic languor cunctis innotuiſſet, de Syria quidã expulſi,& ad Pamphiliam ſunt progreſſi,eámq; huiuſmodi peſte repleuerunt.

Hæreſis negãtium gratia in baptiſmo conferri.

SOZOMENVS.
De Lampſaceno concilio. Caput 12.

Ad Valentinianum Aug. legatio epiſcoporum.

IGitur Valentinianus cùm ita ſaperet ſicut Nicæni patres,ſimilia profitẽtibus proderat, aliter verò ſapientibus non erat importunus. Qui cùm initio regni de vrbe Conſtantinopolitana per Thracias properaret Romam,epiſcopi Helleſponti,Bithyniæ,& quicunque conſubſtantialem patrem ac filiũ prædicabãt, Legatũ miſerũt Hypatianum Heracleæ Perinthi præſulem, vt dignaretur ad emẽdationem dogmatis intereſſe. Is cũ adiſſet Imperatorem,& epiſcoporum legationem intimaſſet, reſpondens Valentinianus, ait: Mihi quidẽ cùm vnus de populo ſim, fas nõ eſt talia perſcrutari. Verùm ſacerdotes quibus hæc cura eſt, apud ſemetipſos congregẽtur vbi voluerint. Cùm hæc itaq; reſpõdiſſet princeps, in Lampſacum conuenerunt epiſcopi. Cumque E duos tractaſſent menſes,nouiſſimè decreuerunt vt ea quæ Conſtantinopoli geſta fuerant ſtudio Eudoxij & Acacij,abolerentur. Similiter autem vt irritaretur etiam expoſitio fidei, quam velut Occidẽtalium epiſcoporum proferẽtes,quoſdã ſubſcribere in ea,ſub ea promiſſione fecerunt,vt quod fuerat conſtitutum de diſſimilis ſubſtãtiæ nomine,penitus abdicarent,quod etiã ſunt mẽtiti. Similem verò patri filium per ſubſtantiam aſſerebant,dicẽtes neceſſariam ſimilis adiectionem propter ſignificationem ſubſtantiarum. Fidem verò illam eſſe præcipiẽdam per omnes eccleſias,quæ Seleuciæ fuerat promulgata, & expoſita in dedicatione Antiochenæ probatur eccleſiæ. Depoſitos autem ab eis qui diſſimilẽ patri filium aſſerebant,ſedes proprias recipere decreuerũt. Si quis autẽ eos accuſare vellet, æquo hoc periculo ſanciuerunt, iudices eſſe decernẽtes epiſcopos rectè ſapientes, & de vicinis prouinciis in eccleſia conuenientes, vbi teſtes eſſent F ſingulorum qui dicerentur oppreſſi. Hæc decernentes, cùm euocaſſent Eudoxium, & qui cum eo erant,locum eis pœnitentiæ tribuerunt. Quibus obedire nolẽtibus,quæ fuerant placita cunctis eccleſiis intimarunt. Cumque crederẽt ſtudere Eudoxium, vt vniuerſa regalia ſuæ partia faceret, & illis ſine dubio derogaret, neceſſariũ putauerunt vt præcurrerent,& quæ fuiſſent Lãpſaci geſta,nuntiarent. Remeantẽ itaque Valentem Imperatorem de Thracia in Heraclea adierunt. Fuerat enim cũ fratre ſuo digreſſus vſque ad quendam locum. Tunc enim Eudoxius tam apud principem quàm apud proceres præcipuus habebatur. Adeũtibus ergo Legatis à Lampſaco miſſis, iuſſit Imperator ne ſeipſos ab Eudoxio G ſepararent. Qui cùm reſiſterent, & de geſtis Cõſtantinopolitanis apud Seleucenum concilium habitis aduerſus Eudoxium quererentur, commotus ad iram Princeps, illos quidem deputauit exilio,eccleſias autem tradi iuſſit Eudoxio.

An do. 372. ſynodus apud Lampſacum.

Eudoxius gratioſus in aula Valẽtis.

THEODORITVS.
Quemadmodum Valens factus fuerit Arianus. Caput 13.

TEmpore quo Valens ſuſcepit Imperium Apoſtolicis dogmatibus ornabatur. Cũ verò Gothi trãſiſſent Hiſtrum, & Thraciam peragrarent, collecta militia pugnare cogitabat aduerſus eos. Cui placuit vt non nudus facta gratia pugnaret, ſed ſancti baptiſmatis munitus armis H & hoc quidem bene placuit & valde ſapienter. Quod verò poſtea geſſit magnam animi mollitiem,& proditionẽ ſignificat veritatis. Ea namque infœlix paſſus eſt, quæ progenitor Adã. Cõiugia enim eſt ſeductus alloquio,& muliebribus verbis illaqueatus. Illa namque primitus Arianæ fallaciæ captionib⁹ irretita etiã iſtũ ſecũ corruere in blaſphemiæ foueã perſuaſit: cuius ſeditionis autor fuit Eudoxius. Is enim adhuc Cõſtãtinopolitanæ gubernacula tenebat eccleſiæ,nõ regẽs,ſed ſuã potius mergẽs nauẽ. Tũc ergo in baptiſmatis tẽpore, iureiurãdo miſerrimũ obligauit, & vt in impietate dogmatis pmaneret,& vndiq; cõtraria ſapiẽtes expelleret. Sic itaq; ille doctrinã Apoſtolicã derelinquẽs, cõtrarias partes ſumpſit,& paulò poſt quæ iurauerat adimpleuit.

An do. 378. Valens baptizatur pugnaturus contra Gothos.

An. do 378. Valens ad Arianas partes trahitur uxoris blandiloquentia.

SOZO-

SOZOMENVS.

Qua crudelitate Valens ſit vſus aduerſus orthodoxos. Capus 14.

† Syriam.

INterea venit in † Euræam: metuebat enim ne fortè Perſæ pacta ſub Iouiano triginta annorum facta, ſoluerent. Qui cum nihil mouerent, degebat in Antiochia. Quo tempore Melitium quidem epiſcopum deſtinauit in exilium, Paulinum verò reueritus, illius vitæ pepercit. Eos autem qui Eudoxio communicare nolebãt, eccleſiis expulit, pecuniis condemnauit, verberibus & aliis rebus afflixit.

Melitius in exilium.

SOCRATES.

Fertur enim etiam multos in Oronte flumine ſuffocaſſe.

B

THEODORITVS.

Euſebius Samoſatenus Pelagius Laodicenus.

De Samoſata autem ſanctum Euſebium expulit, Pelagium admirabilem paſtorem Laodicenſium, vrbe priuauit: qui quum in iuuentute duxiſſet vxorem, in ipſo thalamo primo die nuptiarum ſponte perſuaſit, vt puritatem communi voluptati præponeret, atque vt charitatẽ fraternam adipiſceretur pro copulis nuptialibus, erudiuit.

SOCRATES.

De tyrannide & perditione Procopij. Cap. 15.

An. do. 367. Procopius tyrannus.

CVm hæc autem in Syria fierent, exortus eſt Conſtantinopoli tyrannus nomine Procopius: qui paruo tempore multam ſibi militiam coacetuans, ſe deſtinabat aduerſus Imperatorẽ. Quod cùm nuntiatum fuiſſet, conturbatus Valens paululum ſuum impetũ remoratur. Cumq; belli euentus interea parturiret, terræmotus factus multas diruit ciuitates. Sed etiam mare terminos proprios mutauit, & in quibuſdam locis intantum influxit, vt loca quæ pridem ambulari poterant remigarentur: ab aliis verò locis tantũ receſſit, vt arida tellus inueniretur. Hoc ergo factum eſt primo duorum principum Conſulatu.

Terræmotus.

C

An do. 368. Pugna inter Valentem & Procopium.

Sequenti autem anno, Gratiani & Dagalaiphi Conſulatu, bella parabantur. Cumque tyrannus Procopius de Conſtantinopoli digreſſus, caſtra moueret aduerſus Imperatorem, & hoc audiſſet Valens, venit ab Antiochia, & eum eo congreſſus eſt circa ciuitatem Phrygiæ Nacoliam. Et prima quidem pugna deuictus eſt. Poſt paululũ verò Procopium cepit, tradentibus eum Agelone Gomarióque militibus, quos etiam poſtea inopinatis quibuſdam ſuppliciis iuſſit expendi. Contamuens enim iuſiurandum quòd eis præbuerat, ſerris diuiſos crudeliter interemit. Tyrãnum verò duabus vicinis arboribus flexis, ſingulos in eis pedes eius ligari fecit, quæ demiſſæ aërem repetẽtes, Procopium diuiſerunt. Et hoc modo tyrannus interiit.

Agelon Gomarius Procopij ſupplicium.

D

THEODORITVS.

De exilio ſancti Euſebij Samoſateni pontificis, & quod ciues eius, amore fidei, alij epiſcopo ſe ſubdere noluerint. Capus 16.

A

EVſebius interea Samoſatenus epiſcopus in Thraciam in exilium deportatus, Apoſtolicis laboribus deſudabat. Is enim multas eccleſias deſolatas paſtoribus eſſe conſpiciens, habitu militari ſumpto, † τιάρᾳ caput operiens, Syriam peragrabat, & Phœnicen, pariter & Palæſtinam, presbyteros ordinans atque diaconos, aliáq; eccleſiæ peragebat officia. Sicubi autem inueniret ſibi cõcordes epiſcopos, eos Præſules indigẽtibus conſtituebat eccleſiis. Quantã verò fortitudinẽ ſapientiámque monſtrarit, Imperialẽ ſuſcipiens iuſſionẽ, qua eum præcipiebat in Thracus habitare, neceſſarium arbitror neſciẽtes cognoſcere. Venerat enim baiulus huius præceptionis circa veſperam, quẽ Euſebius ſilentiũ habere, & aduẽtum ſuum celare iuſſit, dicens: Si cognouerit hoc turba ſacri zeli amore inflãmata, te quidem interimet: ego autem pro tua morte apud Deũ pœnas cogar exoluere. Quum hæc dixiſſet veſpertino conſueto miniſterio celebrato, circa ipſa ſomni primordia vni famulorum ſecretum pandens, ſolus egreſſus eſt ſenex: ſequebatur famulus, puluillum tantummodo & codicem gerens. Cumque veniſſet ad Euphratis fluminis ripã, iuxta ipſos muros ciuitatis expoſitã, aſcendit in nauem, vt Zeugma nauigaret, iuſſitq; nautis vt remigarent. Et facto die ille quidem peruenit ad Zeugmatis locũ: Samoſateni verò gemitibus & lamẽtatione repleti ſunt. Nam cùm ille ſeruus eius proximis, quæ iuſſa fuerãt, indicaſſet, & qui cum eo proficiſcerentur, & quos codices detuliſſet, ingemiſcebant vniuerſi, paſtore videlicet priuati. Fluuiúſque nauigantibus atque ſequẽtibus eſt impletus. Cumq; veniſſent & deſideratũ paſtorẽ cernerent, amplius eiulabãt: ac ſuſpitãtes fundentéſque lachrymarũ fontes, eum retinere nitebãtur, ne in lupos oues eius inciderẽt. Quẽ cũ flectare non valuiſſent, audierunt eo legente Apoſtolicã legem, quæ apertè iubet nos Principibus & poteſtatibus eſſe ſubiectos. Quo facto, alij quidem ei obtulerunt aurũ, alij argentum, alij veſtes, alij famulos, tanquã ad peregrinam & exteram properanti terrã. At ille pauca quædã à valde notis accipiens, doctriníſq; cunctos & orationibus armans, & pro Apoſtolicis dogmatibus pugnare præcipiẽs, ad Hiſtrũ profectus eſt. Illi verò ad vrbẽ propriã remeãtes, & mutuo ſe exhortantes, luporũ circumſpiciebant prudenter inſidias. Nunc verò narrãdus eſt horum fidei calor & puritas. Puto enim me delinquere, niſi per hanc relationem illi ſemper memorabiles habeãtur. Quum ergo Arianorũ participes egregio paſtore priuaſſent gregẽ, aliúmq; pro eo Eunomium nomine feciſſent epiſcopũ, nullus illic habitantium, non pauper, nõ diues, nõ famulus, nõ opifex, nõ agricola, non hortulanus, nõ vir, non mulier, nõ iuuenis, nõ ſenex, ad eccleſiaſticũ acceſſit conſuetè collegium. Solus itaque degebat epiſcopus, tum nullo eum neq; vidẽte, neque penitus appellante, licet feratur cũ multa vixiſſe mãſuetudine: cuius rei hoc probatur indicium. Cum enim voluiſſet lauare, & eius famuli balnei ianuas obſeraſſent, volentéſq; ingredi prohiberẽt, ipſe populũ ante ianuas vidẽs, eas aperire præcepit, & libẽter ſecũ omnes lauacro participari. Hoc idẽ etiã in balnei ſolio fecit. Nã quum lauãti ſibi quoſdã videret aſtare, iuſſit

Euſebius Samoſatenus in exilio quid egerit.

† calamato, id eſt, arcto mitræ generẽ, ita habẽt vniuerſa, & vetuſtiſſ. exemplaria.

Euſebius nauigat Zeugma Syria.

Roma. 13. a

Euſebius ad Hiſtrum.

Samoſateni. Eunomius Arianus in Euſebii loco obtruſus.

Eunomij Samoſateni humilitas.

vt cum ipſo commonitet aqua calida fruerétur, E qui tacentes aſtabanr. At ille honoria cauſſa hoc fieri putaus, velocitet aſcendens egreſſus eſt. Illi verò nequiſſimæ hæreſeus immunditia, etiam aquam iudicantes eſſe pollutam, eam repeute cuniculorum egeſtionibus tradiderũt, & aliud fecerunt ſolium temperari. Quod ille cognoſcẽs, relicta ciuitate diſceſſit, inimicam habitare ciuitatem, & horrorem habentem aduerſum ſe cõmunem, arbitratus eſſe ſtultum. Quo de Samoſata abeunte, Lucium pro eo apette lupũ, & ouibus inimicum conſtituerunt. Sed oues licet deſolatæ paſtore, tamen quæ ſunt paſtoris operabantur. Permanſerunt enim doctrinam apoſtolicam inuiolabiliter obſeruantes. Quomodo enim etiam Lucium omnes habuerint odio, aliis narrationibus explanabo. Adoleſcẽtes in platea ſphæram alter alteri porrigentes, luſu delectabantur. Iſto autem tranſeunte, cõtigit vt ſphæra F cadens, per aſini eius tranſiret pedes: tum pueri vehementer eiulauerunt, arbitrati ſphæram pollutione repletam. At ille hoc intelligens, præcepit cuidam ſequentiũ vt expectaret, & quod gereretur cognoſceret. Pueri verò accedẽtes ignẽ, & ſphæram iaculantes per mediam flammã, hoc modo eam arbitrati ſunt expiatam. Et hoc quidem eſſe noui iuuenile, & cõſuetudinis antiquæ reliquias. Veruntamen indicium eſt, quo poſſit oſtendi quale odium circa Arianam væſaniam ciuitas habuerit vniuerſa. At Lucius manſuetudine non eſt imitatus Eunomiũ, ſed multos quidem ſacerdotum fecit per Iudices in exilium deportari, eos præcipuè qui viriliter pro ſacris dogmatibus dimicabanr, vſque ad nouiſſimos Romani fines imperij, Euolcium Diaconij miniſterio functum in eremum Oaſin, Antiochũ verò Euſebij maximi generatione decoratum (erat enim conſobrinus eius) & multis virtutibus coruſcantem, necnon ſacerdotij dignitate fulgentem, in Armeniæ terminos mitti ſuaſit, cuius opera pro diuinis dogmatibus celebrata quis explanare ſufficiat? Quum itaque vir ſanctus Euſebius poſt multa certamina, innumeráſque victorias etiam coronam martyrij ſuſcepiſſet, cõuenit ſolenni modo prouinciæ ſynodus pariter & Iouianus Pergenæ tunc ciuitatis epiſcopus, qui pauco tempore Arianorum fuerat communione maculatus. Quumque vniuerſi Antiochũ elegiſſent, auunculo proprio ſucceſſorem, & ad ſactum perduxiſſent altare, & genua ad ordinationem inclinare compellerent, conuerſus & videns Iouianum ſuo capiti dexteram imponentem, manum eius repulit, dicens, non eſſe ferendam dexteram, quæ aliquando ſacramenta blaſ- H phemiis celebrata ſuſcepiſſet. Sed hæc quidem non poſt multum temporis euenerunt. Tunc enim in interiorem eſt (vt dixi) ductus Armeniã. Qua tempeſtate vir ſanctus Euſebius morabatur apud Hiſtrum, Celtis Thraciam deuaſtantibus & obſidentibus ciuitates, ſicut eius ſcripta commemorant.

Eunomius diſcedit Samoſata. *Lucius obtruditur.* *Purgatio per ignem.* *Euolcius in exilium.* *Euſebius in exilium.* *Euſebius martyrio coronatus.* *Antiochus nepos ſuccedit.* *Iouianus Pergenus.* *Celtæ. Germani.*

De exilio Barſa epiſcopi. Caput 16

Barſes Edeſſenus.

BArſen quoque, cuius etiamnũ maxima gloria eſt, non ſolùm in Edeſſa quam regebat viciniſque prouincus, ſed etiam in Phœnice & Ægypto, necnon Thebaide, quas gentes cũ maximo virtutis ſuæ ſplendore tranſierat, primùm quidem Valens inſulam Aradon habitare præcepit. Cúmque cognouiſſet innumeros ad eum concurrere populos (quia cùm plenus eſſet gratia, verbo ægritudines effugabat) in Oxyrynchũ Ægypti vrbem eum in exiliũ deſtinauit. Cúmq; etiam illic eius gloria omnes accenderet, in quoddam caſtrum extremum Barbaris vicinò, cui nomen eſt Pheno, ſenex dignus cœleſti vrbe deductus eſt. Aiunt quidam in Arado hactenus eius extare lectum eximia celebritate dignum: multi enim ægrotantium, cùm in illo collocantur, ſalutem fide percipiunt.

Aradus inſula.

SOZOMENVS.

Item de crudelitate Valentis quam geſſit aduerſus orthodoxos extincto Procopio.

Caput 18.

Valens pro Arianis.

IGitur Imperator extincto Procopio, fœlicitate prouectus, denuò contra Chriſtianos bella commouebat, omnem religionẽ in Ariano dogmate cupiens concordare. Præcipuè tamẽ eum ad furorem prouocabat ſynodus in Lampſaco celebrata, non ſolùm quia Arianorum abdicaret epiſcopos, ſed quòd promulgationem fidei Ariminenſis anathematizauerat. Veniens igitur Nicomediam Bithyniæ, conuocauit Eleuſium Cyzici, is enim ſectam Macedonij magis ſequebatur, ſicut iam dixi. Et faciens concilium Arianorum epiſcoporum, cogebat Eleuſium vt illorũ dogmati conſentiret. Qui primùm quidem negauit. Poſtea verò cùm ei minaretur exiliũ, formidans in Arianum dogma conſenſit. Quo per- G petrato, mox pœnitentia tractus veniens Cyzicum, corã omni populo de violentia querebatur, dicens conſenſum violentia non voluntate factum. Et vt quærerent ſibi alium epiſcopum hortabatur, quoniam ipſe per neceſſitatem dogma proprium denegaſſet. Porrò Cyziceni propter amicitiã eius alij epiſcopo ſubdi noluerunt, manſerúntque ſub eo, non tamen à propria hęreſi abducti ſunt. Hoc audiens Conſtantinopolitanus epiſcopus, Eunomium in Cyzico ordinauit epiſcopum, tanquam qui poſſet populum calliditate verborum ad ſuum circumuenire cõſenſum. Deſcendente vero Eunomio, Sacris pręceptionibus expelli iubetur Eleuſius, & in ſede Eunomius collocari. Quo factu amatores Eleuſij extra vrbem oratorium fabricantes, Collectas ibi faciebãt. Hæc ergo de Eleuſio dicta ſufficiant. Nunc de Eunomio referendum eſt.

Eleuſius Cyzicenus. *Eudoxius.* *Sacræ literæ principis.* *Eunomius in Cyzicum.*

SOCRATES.

De Eunomio hæreſiarcha. Caput 19.

Eunomius & eius ſcripta.

EVnomius notarius fuit Aëtij, qui ἄθεος, id eſt, ſine Deo, vocabatur: cuius mentionem fecimus. Cum quo dum eſſet, modum eius ſophiſticum imitatus eſt, & ſermonibus quibuſdam vacans, facienſque ſibi ſophiſmata, non ſentiebat, ex his inflatus, in blaſphemias ſe incidere: quippè qui dogma imitaretur Arij, & multis modis repugnaret dogmatibus veritatis. Enimuerò parum edoctus ex literis ſacris, & eas minimè intelligere valẽs circa

verba

verba frequenter occupabatur, eáque conuertẽs ſemper non poterat intentionis ſuę propoſitum adimplere: ſicut ſeptem eius demonſtrant Tomi in quibus vaniſſimè laborauit, quos in epiſtolã Apoſtoli ad Romanos fecit: multa enim illic verba profundens, intentionem epiſtolæ nõ potuit inuenire. Sunt etiam alij eius ſimiles libri, quos qui legere voluerit, eorum contemptum experimentis cognoſcet. Huncigitur Eunomium Eudoxius in Cyzico fecit epiſcopum expellere niſus Eleuſium. Cumque illuc veniſſet, vtẽs more ſolito Dialectica, quaſi peregrinum aliquid auditoribus inſerebat. Quamobrẽ Cyzici tumultus exortus eſt, eumque vrbe pepulerunt, non ferẽtes eius verborum faſtum. Qui Conſtantinopolim veniens cum Eudoxio morabatur, epiſcopatu vacans. Sed ne detrahere videamur, audi vocem ipſius Eunomij, quæ tentat contra Deum ſophiſmatibus loqui. Sic enim ait: Deus de ſubſtantia ſua nihil nouit amplius quàm nos, neque eſt illi magis, nobis autẽ agnita minus, ſed quodcunque de illa nouimus nos, hoc modis omnibus etiam ille nouit. Quod autem rurſus ille, hoc inuenies immutabiliter in nobis. Hæc quidem aliáque ſimilia Eunomius ſophiſmata, id eſt, circumuentiones faciens, nõ ſentiebat occumbere. Quomodo autem ab Arianis paulò poſt ſegregatus ſit, proprio loco narrabimus.

Cizicani eiiciunt Eunomium.

Eunomij teme raria ſubtilitas.

SOZOMENVS.

De ſæuitia Valentis contra Conſtantinopolitanos orthodoxos. Cap. 20.

Nouatiani apud Conſtantinopolim.
Agelius Nouatianorum epiſcopus.

VExabantur enim etiam Conſtantinopoli habitantes, qui Nicænum dogma profitebantur, quos omnes Imperator expelli ciuitate præcepit, Nouatianorum verò etiã eccleſias claudi, aliorum verò hæreticorum quod clauderet non inuenit. Pridem enim ſub Conſtantio principe probantur ablatæ. Sed etiam Agelium Nouatianorum epiſcopũ eccleſiæ Conſtantinopoli conſtitutæ, exilij deportatione damnauit. Dicebatur enim mirabiliter viuere ſecundum eccleſiaſticas ſanctiones, cuius vita erat philoſophica, & à pecuniarum poſſeſſione ſegregata. Quod etiã conuerſationis eius modis oſtendebat. Vna enim tunica vtebatur, & ſemper ambulabat excalciatus. Qui non longo poſt tempore reuocatus eſt, eccleſiáſque recepit. Cuius rei fuit autor quidam Martianos, vita, ſcientiáque admirabilis, pridem quidem in Regalibus militans: tunc autem preſbyter Nouatianus artem Grammaticam Imperatoris filias edocebat Anaſtaſiam atq; Caroſam. Ex quarum nominibus hactenus Anaſtaſianę & Caroſianæ Thermæ publicæ Conſtantinopoli noncupantur.

Agelius reuocatur de exilio.
Anaſtaſia & Caroſia filiæ Valentiniani.

SOCRATES.

De *deſtructione murorum Chalcedonenſium.*
Cap. 21.

Valens Aug. muros Chalcedonis diruit.

IGitur Imperator Valens Chalcedonenſis vrbis contra Byzantium poſitæ muros deſtrui iuſſit. Iurauerat enim hoc ſe facturum tyranno victo, quòd Chalcedonenſes fauore tyranni ei turpes contumelias intuliſſent, & portas clauſiſſent ciuitatis. Murus autẽ iuſſione deſtruebatur Imperatoris, & ſaxa ad ædificium Thermarum, quæ Conſtantianæ vocantur, Conſtantinopolim vehebantur. Inter quæ ſaxa vnum inuentum eſt, in quo reſponſum habebatur inſcriptum, olim quidem abſconſum, tunc verò manifeſtum. Significabat enim, quòd cùm proueniret aquarum abundantia ciuitati, tunc murus quidem lauacro ſeruiret, innumeræ verò Barbarorum nationes, Romanorum fines incurrentes, cùm crudelia multa committerent, nouiſſimè etiam ipſæ perirent. Poſt aliquantum itaque temporis euenit, vt Valens Aquæductum ædificaret, & abundantiam Conſtantinopoli præberet aquarum, tunc etiam Barbaræ morę ſunt nationes. Reſpõſum tamen etiam alio modo contigit adimpleri. Cùm enim Aquæductus in ciuitatem fuiſſet inductus, Præfectus vrbis tunc Clearchus Nymphæum maximũ ædificauit in platea, quæ Theodoſij nunc vocatur, vbi aquæ affluentia eſt emiſſa: in quo maximam feſtiuitatem ciuitas habuit. Sed hoc reſponſum paulò poſt eſt impletum. Porrò cùm ſolueretur murus, Principem Conſtantinopolitani rogauerũt, vt à muri deſtructione ceſſaret. Cum quibus etiam ſupplicabãt poſſeſſores Bithyniæ, Nicomedieſes, atque Nicæni. Verùm Imperator furore plenus, vix quidẽ ſupplicantium ſuſcepit preces. Volens tamen iuſiurandum implere, murũ deſtruebat, eúmque ſubinde minoribus lapidibus rurſus ædificabat. Quod nunc etiam in quibuſdam muri partibus inuenitur, vbi maximis mirabilibuſq; lapidibus, vilis nunc fabrica ſuperpoſita demonſtratur.

Thermæ Conſtantianæ.
Epigramma futura prædicens.
Valens aquæductus extruit.
Clearchus Nymphæum ædificat.

De natiuitate Valentiniani minoris, & de immenſitate grandinis, & de ortu principis Gratiani.
Caput. 22.

HOc itaque tempore talia gerebantur. Sciẽdum tamen quòd bellum contra Procopiũ tyrannum geſtum eſt Conſulatu Gratiani & Dagalaiphi, circa finẽ Maij menſis. Poſt paululũ verò tẽporis eodem Conſulatu, Valẽtiniano principi in Occidentis partibus conſtituto, natus eſt filius nomẽ referẽs patris. Verùm Gratianus ante eius fuerat natus imperiũ. Et ſequenti Conſulatu Lupicini & Iouiniatũ grãdinis multitudo in Conſtantinopolitana vrbe ſecundo Iunij mẽſis die, ſaxorum gerens ſimilitudinẽ vehementer effunditur. Quod multi dicebãt propter motũ Imperatoris accidere, qui plurimos ſacerdotum in exiliũ deportauerat, Eudoxio cõmunicare fugiẽtes. Poſt paululum verò temporis eodẽ Conſulatu Valentinianus Princeps filium Gratianũ Imperatorẽ conſtituit, viceſimo quarto die menſis Auguſti. Sequẽti verò Cõſulatu Valentiniani ſecundo, & Valentis itẽ ſecundo, terræmotus circa Bithyniam maximus Nicęam ſubuertit vrbẽ, vndecimo die menſis Octobris. Agebatur autẽ annus duodecimus poſt Nicomedię caſum. Poſt modicum verò tẽpus alio terręmotu multæ partes Germæ ciuitatis in Helleſpõto cõſtitutæ, deſtructę ſunt. His ergo ita prouenientibus, nulla reuerentia terruit, neque Eudoxiũ Arianorum epiſcopum, neque Valentẽ Imperatorẽ. Non enim à perſecutione ceſſabãt. Porrò terræmotus, turbarum eccleſiaſticarũ indicium eſſe videbatur. Cùm ergo multi ſacerdotum in exilium depor-

An. do. 365.
Grando Conſtantinopoli.
An. do. 369.
An. do. 370.
Germa.

tarentur, ſoli diuina prouidentia propter eminẽtem ſui reuerentiam exilium non ſunt paſſi Baſilius atque Gregorius. Quorum alter quidẽ Cæſareę Cappadociæ fuit epiſcopus, Gregorius autem Nazianzenę ciuitatis omnino viliſſimę, quę eſt poſita vicina Cæſareę. De Baſilio atque Gregorio procedenti ſermone narrabimus.

Quomodo Ariani Macedonianos fuerint perſecuti & illi ſe contulerint ad Liberium.
Caput 23.

CVmque eo tempore Conſubſtantialitatis dogma profitentes vehementer affligerentur, rurſus perſecutores contra Macedonianos inſurrexerunt: qui terrore magis violentiáq; cõſtricti, per ſingulas ciuitates Legationibus fungebantur apud alterutros, iudicantes optimum, ſi per neceſſitatem confugerent ad fratrem Imperatoris, & ad Liberium Romanæ vrbis epiſcopum, cuius fidem amplectebantur potius quàm communionem Eudoxij. Miſerunt ergo Euſtathium Sebaſtiæ, qui fuerat ſæpe depoſitus, Syluanum Tarſi Ciliciæ atque Theophilum, mandantes, ne declinarent fidei cauſſa Liberium, ſed Romanæ communicarent eccleſiæ, & fidẽ de conſubſtantialitate roborarent. Itaque cum his literis in Seleucia diſpoſitis, ad Italiam peruenerũt. Et Imperatorem quidem videre non potuerũt: erat enim occupatus in Galliis, & contra Sauromatas pugnabat. Liberio tamen epiſtolas obtulerunt: qui eos ſuſcipere nullatenus voluit, dicẽs eos Arianos eſſe: nec ab eccleſia ſuſcipi poſſe, qui Nicænã non ſuſciperent fidẽ. At illi reſpõderunt, per pœnitentiã ſe cognouiſſe veritatem, & dudum abnegaſſe Diſſimilitudinis fidẽ, & ſimilẽ profeſſos per omnia filium patri, nihilque diſferre à conſubſtantiali per omnia ſimilem. Hæc dicentes exegit Liberius ſcriptam ſuæ ſententiæ dare profeſſionem. At illi libellum porrexerunt, in quo etiam propoſuerunt verba fidei Nicæni concilij. Epiſtolas autem à Smyrna in Aſia conſtituta, & Piſidia Iſauriæ, atque Pamphylia, necnon Lycia miſſas, hic propter prolixitatem non ſubſcripſi. Verba verò libelli ab Euſtathio & reliquis Liberio dati hæc eſſe noſcuntur.

Macedoniani confugiũt ad Valentinianũ & Liberium. An. do. 367.

Sauromatæ.

Libellus Macedonianorũ, Liberio Romano datus epiſcopo.
Caput 24.

DOMINO FRATRI ET CONſacerdoti Liberio, Euſtathius, Theophilus, & Syluanus, in domino S.

Libellus Macedonianorũ exhibitus Liberio pôt. Ro.

PRopter hæreticorũ væſanas ſuſpiciones qui nõ ceſſant catholicis eccleſiis ſcandala generare, ea gratia omnẽ occaſionem eorũ perimentes, profitemur ſynodũ Lampſaci celebratam, & Smyrnæ, aliiſq; diuerſis locis orthodoxorũ epiſcoporum. Pro qua ſynodo legatione fungentes apud tuam paternitatẽ, & vniuerſos Italiæ cunctóſq; Occidẽtis epiſcopos, literas deportamus, catholicam fidem tenere atq; ſeruare, quæ in ſancto Nicæno cõcilio ſub beatæ memoriæ Cõſtãtino à trecentis decẽ & octo epiſcopis cõfirmata, perfecto & immobili ſtatu hactenus & in perpetuũ permanebit, in qua Cõſubſtantialitas ſan-

E ctè pièque definita eſt cõtra Arij prauitatem. Similitérque nos cum prædictis eandem fidem tenuiſſe atque tenere, & vſque ad terminũ vitæ cuſtodire manu propria profitemur, condẽnantes Arium impiámque doctrinam eius cum diſcipulis ipſius, eiúque ſimilia ſapientibus, necnon omnem hæreſim, Sabellianos, Patripaſſianos, Marcioniſtas, Photinianos, Marcellianos, ſimul etiã Paulosamoſatenos, eorúmque doctrinam, omnéſque his ſimilia ſapientes, & vniuerſas hęreſes ſanctæ fidei prædictæ contrarias, quæ piè catholicéque eſt in Nicæa à ſanctis patribus explanata, anathematizantes præcipuè explanationem lectam in Ariminenſi concilio, tanquã contrariã prædictæ fidei ſancti concilij in Nicæa vrbe celebrati, cuius lectione prolata in vrbe Thraciæ Nicæa dolo atque periurio capti, Conſtantino-
F poli ſubſcripſerunt. Eſt autem fides noſtra & eorum pro quibus legatione fungimur hęc: Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium viſibilium inuiſibiliumque factorem, & in vnum vnigenitum Deum dominum Ieſum Chriſtum filium Dei, natum ex patre, hoc eſt, ex ſubſtantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factũ, conſubſtantialem patri, per quem omnia ſacta ſunt quæ in cœlo & quæ in terra. Qui propter nos homines propter noſtram ſalutem deſcẽdit de cœlis, & incarnatus eſt, & homo factus, paſſus, & reſurrexit tertia die, aſcendit ad cœlos, & vẽturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt: Fuit quãdo non fuit, & ante quàm naſceretur nõ fuit, &
G quòd ex non exiſtentibus factus eſt, aut ex altera eſſentia vel ſubſtantia dicentes eſſe, aut conuertibilem aut mutabilem filium Dei, anathematizat catholica & apoſtolica eccleſia.

Euſtathius epiſc. Sebaſtiæ ciuitatis, & Theophilus & Syluanus Legati conciliorũ Lampſaci, Smyrnæ, & reliquorũ, hanc profeſſionem manibus noſtris & propria voluntate ſubſcripſimus.

Subſcriptio.

Si quis autẽ præter expoſitam à nobis fidem, cõtra nos vel eos à quibus miſſi ſumus, aliquod crimen inferre voluerit, cũ literis ad nos tuæ ſanctitatis ad quos probaueris orthodoxos epiſc. mitte, & apud eos nobiſcũ cauſſam dicant. Et ſi quid criminis fuerit approbatum, in autore proculdubiò vindicetur. Hoc itaq; libello Legatos obligans Liberius, eos in cõmunionem ſuſcepit.
H Quibus dans huiuſmodi literas, abire præcepit.

Epiſtola Liberij & Sicilienſis concilij ad Macedonianos epiſcopos poſt pœnitentiam. *Cap. 25.*

Epiſtola Liberii pont. Rom.

DIlectiſſimis fratribus & cõſacerdotibus, Euſtathio, Cyrillo, Hypericio, Heroni, Elpidio, Maximo, Euſebio, Eucarpio, & Ortaſio, Neoni, Eumathio, Fauſtino, Proclo, Paſſinico, Arſenio, Seuero, Didymioni, Britanio, Callicrati, Damabio, Ædeſio, Eutochio, Ambroſio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adulio, Martiano, Sthenelo, Ioanni, Maceri, Caiſio, Syluano, Photino, Autho, Antonio, Celſo, Euphranori, Mileſio, Patricio, Seueriano, Euſebio, Eumolphio, Athanaſio, Diophanto, Minodoro, Diocli, Chryſampelo, Eugenio, Euſtathio, Callicrati, Arſenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leontio, Philagrio,

grio, Lucio & vniuerſis Orientalibus orthodoxis, Liberius epiſcopus, & Occidentales epiſcopi in domino ſalutem.

OPtabile nobis pacis atque concordiæ gaudium veſtræ literæ attulerunt, fidei lumine reſplendentes, fratres chariſſimi, oblatæ nobis per chariſſimos fratres & coepiſcopos, Euſtathium, Syluanum atque Theophilum, & maximè quia veſtram ſententiam veſtróſque ſenſus concordare & conſonare cum mea humilitate, & Italis, atque Occidentalibus vniuerſis affirmauerunt atq; demonſtrauerunt. Et hanc eſſe cognoſcimus catholicam & apoſtolicam fidem, quæ vſque ad Nicænum concilium integra immobiliſque ſeruata eſt: & hanc ipſi retinere profeſſi ſunt, gaudióque repleti, & omne veſtigiũ ac nebulas ineptæ ſuſpicionis abijcientes, non ſolùm ſermone eam, ſed etiam ſcriptura currente profeſſi ſunt. Cuius exemplar his literis ſubdere neceſſarium iudicauimus, ne vllam occaſionẽ hæreticis ad exercendas inſidias denuò relinquamus: quibus iterum flammas propriæ malitiæ commouentes, incendia diſcordiarum conſuetè reſuſcitent. Hæc inſuper ſunt profeſſi chariſſimi fratres noſtri, Euſtathius, Syluanus, atque Theophilus, veſtram charitatem ſemper hanc fidẽ habuiſſe & hanc vſque ad terminum cuſtodire, id eſt, in Nicæna vrbe à trecentis decem & octo epiſcopis orthodoxis approbatam, quæ perfectã continet veritatem, & os totius hæreticæ multitudinis obſtruit atq; diſſoluit. Non enim ſpontaneo motu, ſed nutu diuino tantorũ epiſcoporum numerus aggregatus eſt contra væſaniã Arij, quanto numero beatus Abraam tot hoſtium millia fide deſtruxit. Quę fides dum in ſubſiſtentia & nomine Conſubſtantialitatis continetur, velut quoddam muniti ſſimum & inexpugnabile caſtrum omnia iacula & molitiones Arianæ incredulitatis decenter euitat. Cùm igitur omnes Occidentales epiſcopi in Arimino congregati, quando eos Arianorum collegit væſania, quadam ſuaſione, aut (vt veriùs dicam) mũdana potentia, hoc quod cautius erat in fide poſitum, auferre, aut obliquè denegare conati ſunt: tamen nihil eorum calliditas profuit. Nam penè omnes conuenientes Arimini tunc terrore permoti atque decepti, nunc reſipiſcentes atque anathematizantes eos qui ibi conuenerunt, aut ſubſcribẽtes catholicæ fidei quæ in Nicæna vrbe ſancita eſt, nobiſq́ue communicantes, feruentius contra Arij dogma eiuſque diſcipulos inflãmantur. Cuius rei indicium etiam ipſi legati veſtræ ciuitatis agnoſcentes, voſipſos in ſua ſubſcriptione iunxerunt, anathematizantes Arium, & quæ ab eius ſequacibus Arimini geſta noſcuntur contra fidẽ in Nicæna vrbe ſancitam. In quibus etiam vos capti periurio ſubſcripſiſtis. Vnde conſequens nobis viſum eſt ſcribere charitati veſtræ, & adiuuare iuſta poſcentes, maximè quia per profeſſionem veſtrorum Legatorum reſipiſcentes Orientales cum orthodoxis Occidentalibus concordare cognouimus, & ſignificamus, vt noueritis blaſphemos Ariminenſes, qui tunc videbantur per ſurreptionem maculati, nunc anathematizaros, & vniuerſos ad Nicænam reſpiraſſe fidem. Quod oportet per vôs omnibus indicari, vt poſſint qui violenter læſi ſunt, aliquando ab A hæreticis tenebris ad diuinũ lumen catholicæ libertatis accedere. Qui poſt hanc ſynodũ niſi voluerint reſpuere venenũ perfidię, & blaſphemias Arij vniuerſas abijcere, eaſq; anathematizare cognoſcunt ſe cum Ario eiúſque diſcipulis ceteriſque ſerpentibus ſiue Sabellianis vel Patripaſſianis, aut cuiuſlibet alterius hæreſeos ſocios eſſe, & communione priuatos ab eccleſiaſtica ſynodo, quæ ad ſe filios adulterij non admittit. Deus vos incolumes cuſtodiat fratres chariſſimi. Has literas Euſtathius cæteriſque percipientes, rurſus ad Siciliam deuenerunt, ibique facientes ſynodũ Siculorum epiſcoporũ coram ipſis Conſubſtantialitatis fidem profeſſi ſunt. Cumq́ue Nicænam fidem roboraſſent, conſonas ab eis quoque percipiẽtes epiſtolas, ad eos à quibus fuerant deſtinati reuerſi ſunt. Qui Liberij pręcepta ſuſcipientes, Legationes mittebant per ciuitates ad Pręſules, & conſubſtantialitatem fidei prædicabant, B inuitantes eos vt in Tarſum Ciliciæ pariter cõuenirent, vt Nicænam roborantes fidem, deinceps ſoluerent omnem contentionem. Quæ fieri potuerũt, niſi Eudoxius Arianæ religionis Præſul, tunc apud Imperatorem eminens valde prohibuiſſet. Qui amplius propter indictum iter ad Tarſum acceſſus, plus illis malorũ intulit. Quòd verò Macedoniani per Legatos quos miſerant communicantes Liberio, Nicænam confirmauerint fidem, ipſe Sabinus in collectione ſynodalium eſt atteſtatus.

Cur Eunomius ab Eudoxio ſegregatus ſit. cap. 26.

Eunomius cur ab Eudoxio ſeparatus.

CIrca hæc itaque tempora Eunomius ab Eudoxio ſeparatus, ſeorſum agebat miſſas, propterea quòd cùm ſæpe rogaſſes vt ſuſciperetur præceptor ipſius Aëtius, Eudoxius non exC audiſſet. Hoc autem non ideo refutauit, quòd ſectam declinaret Aëtij, cùm eam ſcilicet prædicaret: ſed quoniam omnes vnanimes illius, eum ſectæ alterius fatebãtur. Iſta ergo cauſſa fuit, vt ab Eudoxio ſepararetur Eunomius. Hęc igitur Cõſtantinopoli gerebantur.

De latebris Athanaſii. Caput 27.

Alexandriæ ſeditio, cuius autor Eudoxius.

An. do. 371.

DEinde Alexandriæ præceptum Præfectorũ, ſtudio Eudoxij deſtinatum, conturbauit eccleſiam. Verùm Athanaſius irrationabilem furorem populi metuens, atque timens ne malorum faciendorum ipſe cauſſa eſſe videretur, quatuor menſibus ſeipſum in ſepulchro patris abſcõdit. Cumq́ue propter eius abſentiam ſeditionẽ deſiD derio ipſius populus excitaſſet, cognoſcens Imperator propter hoc Alexãdriam eſſe turbatam, literis indicauit vt Athanaſius licitè teneret eccleſias. Et hæc fuit cauſſa vt vſque ad Athanaſij mortem Alexandrina non turbaretur eccleſia. Quod verò poſt eius mortem rurſus Ariani eas eccleſias inuaſerint, paulò poſt narrabo.

SOZOMENVS.

De concilio Tyanenſi vbi literæ Liberij & Occidentalium ſunt receptæ. Caput 28.

Synodus apud Tyanam.

ILlo ſiquidẽ tempore celebrabatur concilium in Tyanis ab Euſebio epiſcopo Cæſareę Cap-

padociæ, Athanaſio Ancyræ, Pelagio Laodiciæ, Zenone Tarſi, Paulo Emeſeno, Oſtreſio Melitinenſe, & Gregorio Nazianzeno, aliſque multis, qui verbum Conſubſtantialitatis ſeruandum eſſe apud Antiochiam Iouiano imperãte decreuerant. Releguntur ibi Liberij & Occidẽtalium literæ ſacerdotum. Quamobrem gaudio repleti ſcripſerunt vniuerſis eccleſiis vt legerent decreta epiſcoporum apud Aſiam celebrata, & Liberij literas, Italorúmque, Aphrorum, atque Gallicanorum necnon Siculorum. Attulerant enim horum literas Legati de Lampſaco deſtinati, vt conſiderarent omnium numerum ipſis concordantium. Plurima nanque multitudo concilium Ariminenſe vincebat: pariterque ſcripſerunt vt in Tarſum Ciliciæ conuenirent certo die: & illi quidem hoc modo ſe inuitabant. Cúmque ſynodus pararetur in Tarſum, conuenientes in Antiochia Cariæ, fermè 34. Aſiani pontifices ſtudium concordiæ eccleſiaſticæ collaudabant. Conſubſtantialitatis verò nomen reſpuentes, fidem in Antiochia & Seleucia prolatam robore nitebantur, tanquam Luciani martyris exiſtentem, & multorum ſudoribus à progenitoribus ipſorum approbatam. Verùm Imperator ſtudio Eudoxij ſynodum in Cilicia celebrari prohibuit.

SOCRATES.

De Eudoxio Ariano qui fuerat Conſtantinopolitanus epiſcopus, & de perſecutione Valẽtis propter Euagriũ orthodoxum epiſcopum. Cap. 29.

Eudoxius moritur.
An. do. 372.

IGitur Imperator Valens feſtinans Antiochiã, de Conſtantinopoli digreſſus, venit in Nicomediã, & illic huiuſmodi de cauſſa moratus eſt. Eudoxius enim Arianæ religionis, mox poſt egreſſum Imperatoris defunctus eſt Conſulatu Valentiniani & Valentis tertio, cùm vndecim annis ſedem Conſtantinopolitanæ tenuiſſet eccleſiæ. Quamobrem Ariani in locum eius ordinauerunt Demophilum. Verùm prædicatores conſubſtantialitatis opportunum iudicantes inueniſſe ſe tempus, Euagrium quendam ſuæ fidei conſtituerunt epiſcopum. Quem ordinarat Euſtathius pridẽ Antiochenus epiſcopus, qui prius quidem à Iouiano fuerat de exilio reuocatus: tunc autem aderat in vrbe Conſtantinopoli latenter degens, vt Conſubſtantialitatis prædicatores ſua præſentia roboraret. Hoc facto, ex alio rurſus initio perſecutionem Ariani mouebant. Hæc geſta cùm perueniſſent ad principem, metuens ne ſeditione ciuitas turbaretur, militarem manum à Nicomedia Conſtantinopolim deſtinauit, præcipiens vt teneretur & ordinator & ordinatus, & alius aliò mitteretur in exiliũ. Euſtathius igitur in Biſam Thraciæ ciuitatem mittitur, Euagrius in locum aliũ deſtinatur. His ita geſtis Ariani amplius efferati, vexabant vehemẽter orthodoxos, cædentes, contumeliis affligentes, carceribus recludẽtes, pecuniiſque ſæpe ſpoliantes, & omnia contra eos facientes non ferendis modis. Quæ cùm illi ferre non poſſent, vt deprecarentur principem veniebant, ſi quo modo mererentur violentias euitare. Sed hoc cogitantes valde fruſtrati ſunt, ab iniuſto ſe arbitrati iuſtitiam promereri. Cumque viri electi ex eccleſiaſtico collegio octoginta numero, quibus præ erant Vrbaſus, Theodorus, & Menedemus, in Nicomediam perueniſſent, preces obtulerunt Imperatori, violentiam proclamantes, & ea quæ videbantur eſſe perpeſſi.

Demophilus.

Euagrius.

Ariani in orthodoxos.

Quod octuaginta orthodoxorum à Valente in naue cremati ſunt. Cap. 30.

INdignans igitur Imperator, ad præſens celauit iram, latenter autem Modeſto Præfecto præcepit, vt eos comprehenſos occideret. Modus autem mortis erat quodammodo peregrinus quapropter memoriæ contraditus. Metuens enim Præfectus ne ſeditio naſceretur in populo, ſi eos palàm perimeret, ſimulauit ſe eos viros in exilium deſtinare. Illis autem ſimpliciter acquieſcentibus, iuſſit eos Præfectus mitti in nauem, velut in exilium deuehendos, præcipiens nautis vt cum ad mare medium perueniſſent, eos demergerent & hoc modo morerentur. Quo facto perductis eis in medium ſinum qui vocatur Aſtacenus, quod iuſſerat præfectus imperatoris impletum eſt, & in alia ſequenti nauicula nautæ tranſeũtes concremauerũt nauem. Contigit autem ventum Subſolanum valde flare, & ita nauis velociter eſt accenſa. Cuius reliquiæ peruenerunt ad locum qui Acidiza nũcupatur, vbi ad plenum cũ viris religioſis abſumptæ ſunt. Quod tamen aiunt non ſine vltione tranſiſſe. Fames nãque repentè ſecuta eſt circa Phrygias gentes, ita vt neceſſitatem haberẽt habitatores patriam relinquere, & ad Conſtantinopolim diuerſáſque prouincias properare.

Modeſtus Præfectus. 80 legati ad principem merguntur.

Pœna.

SOZOMENVS.

Quid Valens geſſerit in Cappadocia & Antiochia. Cap. 31.

An. do. 373.

VAlens itaque Nicomedia relicta proficiſcebatur Antiochiam. Interea cùm veniſſet ad Cappadociam, more ſuo eius loci turbabat eccleſias, Arianis eas tradere volens. Quod ſe ſperabat citò effecturum, eò quòd pro quibuſdam inimicitiis Baſilius Euſebio, qui tunc Cæſarienſem regebat eccleſiam, videretur infenſus, & abſcedens in Pontum, cum monachis habitaret ibi philoſophantibus. Porrò populus, & maximè nobilium ac ſapientium, Euſebium in ſuſpicione habebant, quaſi ipſe fuiſſet autor fugæ viri philoſophi, vita verbóque perfecti. Volebántq; eum deſerere, & apud ſeipſos miſſarum celebrare ſolennia. Sed Baſilius quidem ne turba naſceretur in populo per ſeditiones hæreticorum, agebat in Ponto ſilentium cum ſuis epiſcopis, qui ſemper aderant illi. Contigit ergo vt in Euſebiũ odium populi naſceretur. Cúmque Baſilio fuiſſet nuntiatum, quod Valens veniret in Cappadociam, relicto Ponto Cæſaream venit, & pactis cum Euſebio celebratis, eccleſiam pro tempore ſuis adhortationibus roborabat. Valens autem cum ſuam intentionem non valuiſſet implere, cum epiſcopis ſecum profectis tunc abſceſſit.

Baſilius.

SOCRATES.

Igitur Imperator Valẽs pamipẽdens famis inuaſionẽ, venit Antiochiã Syriæ, Cúmq; ibi moraretur,

rstetut, nolentes Arianis conſentire affligebat, A vehementérque τῶ ὁμοούσιον prædicatoribus imminebat. Quos cum eccleſiis peuè omnium ciuitatom Orientalium expuliſſet, non ei hoc ſuffecit, ſed etiã eos diuerſis ſupplicijs ſubdidit: multóſque diuerſa morte contradiros interemit, plurimos etiam necabat in flumine.

Quomodo in Edeſſa mulier cum filio ſuo currens ad martyrium, & Præfectum & imperatorem ſtupore factis à crudelitate remouerit. Cap. 32.

An. do. 378. Valens apud Edeſſam ſæuit in orthodoxos.

DIcendum quoque eſt, quod in Edeſſa Meſopotamiæ geſtũ eſſe dignoſcitur. In hac vrbe eſt Thomæ apoſtoli baſilica, clara valde pariter & ornata. In qua propter loci reuerentiam Collectæ ſæpius celebraotur. Quam volens Impera- B tor inſpicere, & cognoſcens ſibi omnes exoſos ibidem conuenire, fertur manu percuſſiſſe Præfectum, qood inde orthodoxos non expuliſſet vniuerſos. Cúmque præfectus iniuriam paſſus, inuitus indignationi principis miniſtrare conté- deret (non enim volebat tot hominibus cædem inferre) latenter mandauit, vt nullus in illa Baſilica remaneret. Sed nemo reſpexit, neque conſilium, neque terrorem eius. Omnes enim altero die ad locum orationis pariter confluxerunt.

Orthodoxi intrepidi.

Cumque Præfectus cum multa militum manu ad baſilicam feſtinaret, vt Imperatoris perficeret iuſſionem, quædam muliercula io paupertate degens, ſuum filium manu trahens, curſúque ad illam baſilicam properans, Præfecti interrupit officium.

Conſtantia mulieris orthodoxæ.

Indignatus verò Præfectus, mulierem ſibi iuſſit adduci, dixitque ad eam: O infelix mu- C lier, quò ſic indecenter curris? At illa: Quò & alij, inquit, ire feſtinant. Tunc ille: Non audiſti quod Præfectus illic occiſurus eſt vniuerſos quoſcunque reperertt? Et mulier: Audiui, inquit, ideóq; feſtino, vt illic inueniar inter eos. Et quò hunc paruulum trahis infantẽ? Tum mulier ait: vt & iſte martyriũ ſuſcipere mereatur. Hæc cùm audiſſet vir ille, conſyderauit concurrentium animum. Et mox recurrens ad principem, ſuggeſſit ei, quod eſſent omnes mortem pro ſua fide ſuſcipere parati, irrationabile dicens breui tempore tantam multitudinem occidere. Quo dicto ab ira auocauit imperatorem. Hoc ergo modo Edeſſeni furorem Imperatoris effugiunt.

THEODORITVS.

De examinatione & exilio plurimorũ orthodoxorum. Caput 33.

An. do. 379. Valens Aug. cogere orthodoxos conatur apud Edeſſã.

ET hæc quidem cũ Præfectus imperatori dixiſſet populum quidem quod expectabat, nõ pertulit experiri. Verùm duces eorum, id eſt, preſbyteros atque diaconos interrogari præceptum eſt, vt vnum è duobus eligerent, aut communicare Lupo, aut vrbe pelli, & in quaſdam extremas partes deſtinari. Cumque congregaſſet vniuerſos, mitibus vtebatur verbis, perſuadere nitens vt leges ſequerentur Imperatoris, indiciũ veſaniæ dicens eſſe, quod tanto imperatori pauci homines repugnarent. Cumque cuncti tacerent, ad horum ducem Eulogium virum valde laudandum Præfectus ait: Cur non reſpondes his quæ dicuntur à nobis? At ille: Non, inquit, oportet nihil interrogatũ reſpondere. Tunc Præfectus: Multa itaque verba locutus ſum, monens vos quæ ſatis expediunt. Porrò Eulogius vniuerſis hæc dicta fuiſſe reſpõdit, & incongruum eſſe vt ſolus alios contemnens reſponderet. Si verò me ſolum, inquit, interrogas, meam declarabo ſententiam. Præfectus ait: Communica poſſidẽti regnum. At ille pacificè & valdè benigne ait: Et mihi regni quoque ſacerdotiſque conſortium eſt. Tunc Præfectus irriſionem ſentiens ſæuiebat, & iniurijs contra ſenem vſus, etiam hæc adiecit: Non hoc locutus ſum fulminande, ſed quibus communicat Imperator, communicare vos monui.

Eulogius.

Modeſtus Præfectus.

Cumque dixiſſet ſenes paſtorẽ ſe habere, & illius nutibus obedire, octoginta eodem tempore comprehendens deſtinauit in Thraciã: B qui cùm ducerentur, plurimo pariter apparatu fruebantur. Ciuitates enim occurrebant & vici, victores athletas honorantes. Sed hoſtes armauit inuidia, vt imperatori dicerẽt, plurimum honorem viris illis decretam exilij contumeliam afferre. Hæc cognoſcens imperator, iuſſit vt bini & bini ſepararentur, & alios quidem in Thracias, alios in extremam Arabiam, alios verò in Thebaidos diſperſit vrbes. Aiunt enim quod etiam fratres quos natura iunxit, crudeliſſimus corpore ſepararit. Porrò Eulogium Præſulem illorum, & Protogenem qui poſt eum fuit, in Antinoum vſque tranſmiſit. Quorum virtutem non patior obliuioni contradere. Quum enim concordem viderent ciuitatis epiſcopum, eccleſiaſticoque collegio qui communicarent viderent paucos eſſe, ad eccleſias concurrebant. De C quo conſulentes cognouerunt habitatores ciuitatis eſſe Paganos, vnde dolentes de eorum incredulitate lamentati ſunt: non tamen eſſe deo lugendum arbitrati ſunt, ſed omni virtute de medicina curauerunt.

Protogenes.

De miraculis confeſſorum. Cap. 34.

SAcratiſſimus igitur Eulogius in habitaculo ſuo conſiſtens, toto die totáque nocte omnium deprecabatur Deum. Protogenes autem valde digniſſimus, Encomij literis eruditus, ad ſcribendum velociter prõptus, inueniens importunum locum, cumque ſibi ſegregans ad docendum, adoleſcentium magiſter effectus eſt, quos & ſcribere velociter edocebat, & diuina erudiebat eloquia. Dictabat eis Dauidicas melodias: & apoſtolicæ doctrinæ congruas lectiones medi- D tari præcipiebat. Cúmque vnus adoleſcentium incidiſſet in morbum, venit ad domum eius, & tenens ægroti dexteram, morbum orationibus effugauit. Hoc cognoſcentes aliorum parentes infantium, duxerunt eum ad domos ſuas, & ægrotis auxiliari precabantur. At ille non antè ſe dixit Deum, vt expellerentur morbi, rogaturum, niſi prius ægroti ſacri baptiſmatis munere potirentur: quod illi cum gaudio impleuerunt. Cogebat enim eos ſalutis deſiderium, & ſimul animæ corporiſque ſanitate fruebantur. Si quando verò alicui ſuaſiſſet vt ſacram gratiã mereretur accipere, ducebat eum ad Eulogium, & concutiens ianuam, rogabat vt aperiret, ac ſignũ Dominicũ ei qui fuerat renatus, imponeret. Cumq; ille difficiliùs aperiret, ne intercideret orationẽ, dicebat potius eſſe neceſſariam ſalutem errantium. Mirabantur igitur vniuerſi videntes Protogenem ta-

Ludimagiſter factus Protogenes.

Mos initiãdi Chriſtianos.

lia facere, qui licet tot bominibus lumen diuinæ cognitionis impartiret, tamen Eulogio primatum per omnia reſeruaret, vt eos quos lucrabatur, illi magis offerret. Vnde conijciebant multo magis virtutem illius eminere. Quum igitur fluctuatio quieuiſſet, tranquillitate facta, remeare iuſſos deduxerunt omnes, ingemiſcentes & lachrymantes, maximè verò præſul eccleſiæ corũ, primatus affectum. Cumque ad propria remeaſſent, ſanctus quidem Enlogius Barſe maximo ad vitam feliciſſimam tranſeunte, eius ſuſcepit regimen eccleſiæ. Porrò mirabilis Protogenes colere iuſſus eſt vrbem Carrẽſium deſolatam, & ſpinis gentilium plenam, qnæ vtique pluribus laboribus indigebat.

Redeunt Eulogius & Protogenes de exilio.

SOCRATES.

De reſponſo dæmonis quis poſt Valentem imperaturus eſſet, & quod ob hoc Valens multos occiderit.

Caput 35.

EOdem tempore dæmon quidam erroneus crudelitate Valentis abnſus ei perſnaſit vt ſcrutaretur quiſnam poſt eum ſuſcepturus eſſet imperium. Quamobrem necromantiam fecit. Quibus artibus adimpletis, plurimos ille dæmõ non quidem aperta, ſed obliqua ſolite reſponſa proferens interemit. Nam quũ de imperio conſuleretur, quatuor literas demonſtrauit, θ, ε, ο, δ, dicens hoc nomen poſt Valentem imperij nulmen accipere. Quod cùm ad aures perueniſſet imperatoris, zelo ductus, multos peremit quos tyrannidem ambire iudicauit. Occidebantur itaque Theodoti, Theodoti, Theoduli, & qnicunque has literas in capite ſui nominis habuiſſent. Inter qnos etiam Theodoſius, quidam vir fortis ex Hiſpania prouincia genns ducens, occiſus eſt. Hoc ergo timore plnrimi ſua nomina mutauerunt, negantes quæ prius habuiſſent cum iuramento, vt pericula declinarent.

Theodoſius.

THEODORITVS.

De Baſilio epiſcopo Cappadociæ, & quomodo exilij minas euaſerit. *Cap. 36.*

VAlens igitur Imperator cùm vniuerſas (vt ita dicam) eccleſias paſtore nudaſſet, in Cęſareã Cappadociæ venit, cuius tunc præſul erat Baſilius, lumen totius orbis. Præmiſitq; Præfectum, præcipiens, vt aut flecteret Baſilium, vt dogmati communicaret Eudoxij, aut hoc facere nollens expelleretur. Audiens enim gloriã tanti viri, noluit ei prius inferre certamen, ne cùm fortiter Baſilius eius iacula deuitaret, fieret cæteris clarior imago virtutis. Huius machinamenta velut tela aranæa facta ſunt: ſuffecerunt enim cæteris ſacerdotibus ad vtilitatem ſui antiquę patrũ narrationes, & velut quædam turres murum fidei indeclinabilẽ ſeruauerunt. Porrò Præfectus Cæſaream veniens, & euocans magnũ Baſilium, honorauit, & mãſuetis apud eum ſermonibus vſus eſt, monens vt tempori pareret, & non tot eccleſias propter prauam dogmatum ſubtilitatem vexari pateretur. Promittebat etiam imperatoriam amicitiam, multáque beneficia propter hæc plurimis offerenda. Verùm ille vir ſacratiſſimus ait adoleſcentibus hæc verba congruere: illi, inquit, & illorum ſimiles talia promiſſa reſpiciũt. Nam qui diuinis innutriti ſunt eloquiis, corrũpere de diuinis dogmatibns ne vnam quidem ſyllabam patiuntur, ſed pro his (ſi cõtingat) etiam omnes mortis ſpecies amplectuntur. Amicitiam autem imperatoris magnam quidem cũ pietate iudico, ſine qua perniciem potius hanc appello. Cumq; Præfectus ſæuiret in eum, ſtultumq; vocaret, ſanctus Baſilius ait: Hanc ſtultitiam ſemper habere exopto. Quem cùm egredi tunc iuberet, vt quid deberet facere cogitaret, ſententiamq; ſuã altero die depromeret, fertur vir ille inclytus hoc dixiſſe: Ego quidem etiã cras ipſe regrediar, dũmodo tu ſententiam nõ permutes, ſed vtere minis tuis. Poſt hæc verba Præfectus occurrẽs, imperatori quæ dicta fuerant, & virtutẽ viri huius, animæq; fortitudinem & fiduciã nuntiauit. Tunc ergo tacens imperator ingreſſus eſt. Poſthæc contigit, vt diuinitus ſibi plagas videret immiſſas. Filius enim eius ægrotãs, circa ipſius mortis metas agebatur. Sed & coniugẽ diuerſę occupauerant paſſiones. Cognoſcens ergo cauſſam ſuæ triſtitiæ, virum ſacratiſſimũ qnem punire minabatur, venire ad palatium deprecatus eſt. Duces antẽ pręceptis imperialibus miniſtrabant. Tum itaq; magnus Baſilius veniens ad Palatiũ, vidẽſq; principis filium circa mortem, ad vitam eum remeaturũ eſſe promiſit, ſi per pios viros ſacro baptiſmate potiretur. Hæc quum dixiſſet egreſſus eſt. At ille iuriſiurãdi quod baptiſmatis tẽpore promiſerat memor, ſecundũ ſtultum errorẽ præſentibus Arianis filiũ baptizare præcepit. Quo geſto, mox infans finem vitæ ſortitus eſt. Pœnitẽtia verò ductus Valens, & noxiã iuriſiurãdi iudicãs veritatem, in ſacrũ templũ ingreſſus, magni Baſilij magiſterio fretus eſt, & altari obtulit dona ſolennia. Quẽ intra aulæa vbi ipſe reſidebat, venire præcipiens, multa apud eũ de diuinis dogmatibus verba locutus eſt, & docentẽ libenter audiuit. Vbi tunc aderat quidã nomine Demoſthenes ſuper Imperiales epulas cõſtitutus, qui cùm doctorẽ mundi culparet, Barbariſmũ fecit. Tum ſanctus Baſilius ſubridens: Vidimus, inquit, ſine literis Demoſthenẽ. Quũ verò magis ille minaretur, ſanctus ait Baſilius: Tuũ eſt de pulmentariis cogitare, nõ dogmata diuina decoquere. Poſthęc imperator ita dilexit virum, vt etiã optima prædia quæ illic habebat, pauperibus qui ab eo gubernabatur offerret, ex quibus leproſis pręcipuè neceſſaria miniſtrantur. Primum ergo Valentis impetũ hoc modo magnus Baſilius declinauit. Quũ verò poſtea reuerſus illuc fuiſſet, priorũ oblitus, quoniã à ſeductoribus eius voluntas obſidebatur, rurſum eum mouebat, vt ad partes inclinaretur hæreticas. Cui nõ perſuadens, legẽ de eius ſcribi præcepit exilio, quã volẽs manus ſnæ ſubſcriptione roborare, nullũ apicẽ cõplere valuit: calamus enim cõtritus eſt. Cumq; ſecũdus & tertius calamus hoc pertuliſſet, & adhuc legem impiã firmare contenderet, cõmota eſt eius dextra eamque ſubito tremor inuaſit. Tũc eius animo terrore impleto, ambabus manibus chartam rupit. Oſtenditq; prouiſor omnium Deus, quod & alios ipſe permiſerit pati, & hũc ab inſidiis liberarit: & per ea quæ in iſto cõtigere, ſignũ proprię virtutis oſtendens, & per alia diſpenſationis fortitudinem virorum prædicans optimorum.

Baſilius.

Præfectus ad Baſilium.

Valens Imp. Baſilium acerſit.

Filius Valentis ab Arianis baptizatur.

So crates.

SOCRATES.

Sciendum verò quod cùm viueret Athanaſius Alexandrinus epiſcopus, diuina quidem prouidentia Alexandriam vel Ægyptum diſtulit commouere, audiẽs Athanaſium à cuncta diligi plebe, & metuens ne forte ſeditione facta reſpublica vexaretur. Verùm Athanaſius Conſulatu Gratiani ſecundo, & Probi, poſt crebra pro eccleſiæ ſtatu certamina hac priuatus eſt vita, quum quadraginta & ſex annis per multa pericula ſedem rexiſſet epiſcopalem.

Athanaſij mors. An. do. 373.

THEODORITVS.

De fine Athanaſij Alexandrini, & ſucceſſione Petri, & ſeditione contra eum facta, & quod Romam profectus ſit. Caput 37.

Petrus Athanaſio ſuccedit. An. do. 374.

CVm igitur in Alexandria victor Athanaſius poſt multa certamina innumeraſque coro- B nas, vitæ finẽ ſuſcepiſſet, & ad laborũ ſuorũ præmia demigraſſet; ſuſcepit Petrus vir optimus Præſulatũ, quẽ dudũ ille beatus elegerat, cunctis conſentientibus & ſacerdotibus, & nobilibus, cũctaque plebe, & fauore ſuo propriã oſtendentibus voluntatem. Is enim Athanaſij ſudorũ particeps fuit, & quũ eſſet in ciuitate, & cùm diuerſa latibula peragraret: multifariáque pericula cum eo ſuſtinuit. Quapropter cuncti ſacerdotum cõcurrentes, dignũ hæredem Petrũ Athanaſij clamauerunt. Cumq; eũ in Pontificali ſede conſtituiſſent, repentè Iudex prouinciæ, Paganorũ populum congregans, & pariter Iudæorũ, eccleſiæ ſepta circumdedit, Petrum exire præcipiens, nolentémq; interminatus eſt abſtrahere. Faciebat hoc Imperatori placere volens, quũ ei contraria ſapientes calamitati ſubmitteret. Quod autẽ ve- C rum eſt, impietatis ira cõpletur idolis potius placere nitebatur, & tempeſtatẽ eccleſię claram putabat eſſe feſtiuitatẽ. Petrus itaq; vir admirãdus, inſperatum reſpiciens bellũ, latẽter egreſſus eſt, & conſcendens nauem, profectus eſt Romam.

Iudex Aegypti aduerſus Petrum.

Petrus Romã vadit.

Qua crudelitate Lucius Alexandriã fuerit introductus. Caput 38.

Lucius obtruditur ab Alexandrinis.

TRanſactis verò diebus paucis, Euzoius ab Antiochia venit cum Lucio & eccleſias ei contradidit: cuius etiam impietatem Samoſata noſcitur experta. Populus autem doctrinis primum Athanaſij ſatiatus, deinde faſtidiens cibum ſibi offerri cõtrarium, ab eccleſiaſticis collegijs ſe ſubtraxit. Porrò Lucius armigeris vtens cultoribus idolorum, alios verberauit, alios ſuſpen- D debat, alios cogebat effugere, aliorum verò inſtar Barbarorum vaſtabat domos. Sed hæc melius vir mirabilis Petrus in ſua narrabit epiſtola. Ego tamen vnum è ſceleribus Lucij prius referens, epiſtolam Petri ponam. Viri quidã in Ægypto conuerſationem imitantes angelorum, & ciuitatis euitantes turbas, vitam agere in eremo potius elegerunt, arenoſámque terram & ſterilem frugiferam reddiderunt, fructum videlicet Deo ſuauiſſimum virtutis eorum & optimum referentem. Cuius vitæ multi quidem videntur eſſe autores. Sed à puero ille creuit, Antonius ille celeberrimus, monachis virtutem luctaminis ſpiritualis oſtendens.

A *Quæ miracula geſſerint eremitæ in exilium à Lucio deſtinati. Cap. 39.*

Lucius Macario & Iſidorum in exiliũ relegat.

HVius ergo loci tunc incolas ſequaces Antonij infelix Lucius expulit, eorumq; ſanctiſſimos Præſules, Macarium venerabilẽ, aliumque Macarium, Iſidorũ & cæteros ſpeluncis ſuis eijciens, in quandam inſulã quæ ab impijs inhabitabatur hominibus deſtinauit: quippe quæ nunquam magiſtrũ ſuſceperat pietatis. Cumq; nauis ad littus inſulæ perueniſſet, dæmõ qui ab illis honorabatur, relinquens idolũ vbi dudũ habitare cõſueuerat, filiã ſui ſacerdotis inuaſit, & bacchãtem illuc vſq; perduxit, vbi nauis aduenerat monachorũ. Tunc dæmon vtens lingua puellæ clamabat, ſicut in Philippis per Pythoniſſam. Audiebántq; cuncti viri ſimul & mulieres dæmone proclamante: O potentiam veſtram, ô miniſtri B Chriſti: vndiq; à vobis expellimur, à ciuitatibus atq; vicis, à mõtibus ſimul atq; collibus, ab eremo quæ priuata † probatur hominibus. Sperabamus in hac inſula cõmorantes, à veſtris iaculis liberari; qua ſpe noſcimur eſſe fruſtrati. Huc vos perſecutores miſerũt, non vt vos vexarẽt, ſed vt nos per vos expellerent. Ecce recedimus ab hac inſula: virtutis enim veſtræ radijs iaculamur. Hęc dicẽtes & his ſimilia, puellámq; in terrã proſternentes, ipſi quoq; omnino diſparuerunt. Tunc ille ſacratiſſimus chorus oratione facta ſuſcitauit puellã, & ſuo patri ſanã valentemq; reſtituit. Verùm illi qui miraculum conſpexerant, ad ſanctorum prouoluti pedes, ſalutis viaticũ ſe percipere ſupplicabant. Et templũ quidem dæmonũ deſtruxerũt: doctrinę verò radijs illuminati, ſacri baptiſmatis gratiã ſunt potiti. His in vrbe nũtia- C tis, omnes populi cõgregati, Lucio detrahebãt, dicentes irã ſibi imminere diuinitus, niſi ſanctorum reuerteretur chorus. Sic itaque metuẽs tumultũ Lucius ciuitatis, ſacratiſſimos viros ad ſuas ſpelũcas redire pręcepit. Et hęc quidẽ ſunt digna quæ abominationẽ illius impietatis aperiãt.

Dæmon queritur de ſanctis viris.

† putabatur.

Literæ Petri Alexandrini Pontificis, in quibus Lucij mala referuntur. Cap. 40.

VEruntamẽ temeritatis eius ſcelera literæ Petri illius admirabilis edocebunt: Quarũ ego prolixitatem fugiens quæ in medio poſita ſunt, ponere non omittam.

Prouinciæ, inquit, iudex Palladius cũ eſſet religione Paganus, & idola ſemper adoraret, contra D Chriſtũ ſæpius pugnare conabatur, & colligens prædictũ populũ, impetũ fecit aduerſus eccleſiã, perinde, ac ſi Barbaros ſubdere niteretur. Tũc itaque multa crudelia geſta ſunt, quæ ſolũ dictare volẽs, ipſa rei memoria dolore maximo ſum cõmotus, & fluxũ protuli lachrymarũ, diuque hoc potueram pati, niſi diuina ratione animum releuaſſem. In eccleſia enim, quæ Theone vocatur, ingreſſa multitudo pro verbis honorabilibus idolorũ fauoribus exultabãt. Pro ſacrarũ lectione ſcripturarũ turpes manuum plauſus agebantur. Infractæque cum turpitudine voces contra Chriſti virgines contumelias dicũt, quas lingua hominũ proferre nõ patitur. Audiẽs enim vnuſquiſque ſapiẽtium talia, claudebat aures: & ma-

gis optabat eſſe ſurdus, ne huiuſmodi verba audire cogeretur. Sed vtinã verbis peccando quieuiſſent, & non actu verborum turpitudinem ſuperarent. Tolerabilis nanque detractio eſt huiuſmodi, apud quos Chriſti ſapientiæ & doctrinæ cultus inhabitat. Hi ſiquidem iræ vaſa ad perditionem facta, ſubſannãtes & horribilem ſonum de naribus emittentes, & vt ita dicam, fœtorem velut de quodam cuniculo profundẽtes, veſtes ſanctarum Chriſti virginum dirumpebant, quarum continentia formam ſanctorum imitabatur angelorum. Et ſicut habet natura, nudas per totã circunſcientes vrbem, ſicuti volebant eas cũ turpitudine illudebant. Si quis autem eos tunc cõpatiendo prohibuiſſet, vulneribus maceratus agebatur. Væ illis cladibus. Multæ ſiquidem violentia corporis ſuſtinuere corruptionẽ: plurimæ F virginũ vectibus in capite cæſæ, ſine voce manſerunt: quarum etiam funera ſolennis ſepulturæ tradi prohibita ſunt. Multa denique corpora hactenus à parentibus ingemiſcentibus inquiſita reperiri non poſſunt. Sed quæ parua de magnis loquor? Quur in iſtis † moror, & non potius ad neceſſaria iã recurro: in quibus bene noui, quod mirabitur quilibet nobiſcum obſtupeſcens patientiam domini, eò quòd non repente vniuerſa concluſerit. Quæ enim nunquam facta ſunt, neque per ſcripturas patrum noſtrorum diebus audita, hæc ſuper ipſum altare impij committebãt. Velut enim in ſcena turpi conſiſterent, puerum quendam naturam maſculi denegantẽ, & vtentẽ veſte fœminea, inũctis oculis & vultu ſerico colore depicto, & vt apud prophetam ſcriptũ eſt, G idolum fœminei ſchematis ſuper ipſum altare, vbi aduentũ ſancti ſpiritus inuocamus, circuitus huc & illuc agere, & manibus ſaltationẽ celebrare fecerunt, ridentes, nephandáſq; mittentes voces. Qui rurſus hoc paruũ iudicantes, & præterita decora quàm turpia magis exiſtimantes, quẽdam ex ſuis turpitudine notiſſimũ, veſte genitalibuſque nudatum in ſede ponentes eccleſiæ concionatorem turpem contra Chriſtũ impudenter eleuauerunt. Pro ſacris enim verbis, ille ſcelera proferebat, pro honeſtis laudabat luxuriã, pro pietate impietatẽ, pro continẽtia fornicationem & adulterium, maſculorũ concubitum, furtũ, cibos, potum, vitę huic vtilia proclamabat. His ita geſtis, & me ab eccleſia recedente: quippe quũ illic ſtare non poſſem, vbi miluũ inuaſiones, vbi populus pro ſeditione redemptus largitate pecu H niarũ, & gẽtilium multitudo magnis promiſſionibus adetat: noſter quidem ſucceſſor miſſus eſt, epiſcopatum velut mundanam cõparans dignitatem quidam Lucius lupi nequitiã & actus haberes ſeſunãs, nõ orthodoxorũ epiſcoporũ concilio, non decreto veraciũ clericorum, non petitione populorũ electus, ſicuti concionantur eccleſiaſticę ſanctiones. Non quiſquã epiſcoporũ, non presbyterorum, non diaconorum, non populi multitudo. non præcedebant eum monachi hymnos decantantes ſcripturarũ, ſed Euzoius erat cum eo pridem quidem damnatus cũ Ario in ſancto Nicæno maximóq; concilio: nunc autem per patrocinia Antiochenſiũ vaſtator eccleſiæ, & comes larginonũ ac militũ Dux in omni impietate notiſſimus, nomine Magnus, qui Iuliani temporibus Berytiorũ incendens eccleſiã, beatæ memoriæ Iouiani temporibus ex propriis facultatibus eam reparare coactus eſt, ita vt penè caput tunc amitteret, niſi multorum labore imperialem clementiã meruiſſet. Conſyderare quidem hæc veſtrum zelum, & ad vindictam excitari depoſco, quanta & qualia ſint cõmiſſa contra Dei eccleſiam, cũ talis aduerſum nos fuerit Tyrannus excitatus. Is enim Lucius, qui per veſtram religionem & omnes orthodoxos epiſcopos frequenter abdicatus eſt pro rationabilibus cauſſis, nunc adſtitit ciuitati: & non ſolùm ſicut blaſphemus & inſipiens, dicit in pſalmis: nõ eſt Deus verus Chriſtus, ſed etiam in opportunitatibus eſt corruptus, atque corrupit, gaudens in blaſphemiis contra eos, qui ſaluatorem colere comprobantur. Quum enim Paganorũ ſenſibus ſit vicinus, recentem præſumit erroneus colere Deum. Nam alij corã eo laudes huiuſmodi proclamabant: Bene veniſti epiſcope, † qui filiũ non defendis. Alij dicebant: Te Serapis amat, & huc introduxit: ſimulacrum vtique Paganorum nominantes. Inter hæc eodem momẽto prædictus Magnus impietans eius ſocius indiuiſus, armiger amariſſimus, & miniſter crudelitatis eius collecta multitudine populorũ, presbyteros atque diaconos decem & nouem numero cõprehendens, quorum quidam octogeſimũ tranſcenderant annum, tanquam captos in quodam ſcelere & Romanorũ inimicos, legibus coartabat, neſciens virtutem Chriſtianorũ legis, & apoſtolorum fidem per patres traditam nobis: hæc etiam clementiſſimũ principem Valentem grata habere pronuntians: Flectimini, inquit miſerrimi, & Arianorum cõcordate dogmatibus. Flectimini, ignoſcet enim vobis diuinitas, licet verę religionis cultũ exhibeatis, non ſponte, ſed violẽter hoc faciẽtes. Neceſſitati nanq; † ſatisfactio adeſt: ſpõtaneam verò voluntatem accuſatio digna ſubſequitur. Quapropter huiuſmodi rationes præ oculis habentes, promptè ſequimini, & dogmati Ariano ſubſcribite, quod nunc prædicat Lucius: bene ſcientes, quod ſi obediatis, pecunias, quæſtus, honores ab Imperatore percipietis. Reſiſtẽtes verò, carceres, ſupplicia, tormẽta, flagella, vincula ſuſtinebitis. Pecuniis ſimul, poſſeſſionibúſque priuati, & poſtea pulſi, loca crudelia inhabitare dãnabimini. Sic iſte ſortiſſimus ſeductor humanas ſeductioni contẽperãs, inuitabat atq; cogebat vt omnes à pia ſentẽtia declinarẽt: At illi nihil æſtimantes, quàm pietatis proditionẽ, huiuſmodi reſponderunt verbis, virtute fortiq; ſenſu ſeductionẽ minaſq; ſubdentes. Quieſce iã quieſce his nos terrere ſermonibus, ceſſa verba vana proferre. Nos neq; nouũ, neq; recentẽ colimus Deum. Et licet inaniter ſurias, teq; cõcutias ſicut vehemens vẽtus, in dogmatibus pietatis ad mortem vſq; conſiſtimus: non impotentem, nõ inſipientem, nõ ſine veritate aliquãdo fatẽtes Deũ: non aliquando quidem exiſtẽtem, ſicut impietas Arij temporalem prędicat filiũ. Si enim creatura eſt ſecundum eius væſaniam Filius non exiſtens cum Patre, etiam Pater aliquando nõ fuit, quippe filio non extante ſecundum eos aliquando. Si vero ſemper eſt pater, exiſtente videlicet ex eo vero Filio, & non ſecundum generationis fluxũ (Deus enim impaſſibilis eſt) quomodo non eſt inſipiens atque væſarius, qui hoc de filio profitemr

† immoror.

Lucius.

† qui filium negas.

Magnus ad orthodoxos.

† relinquitur defenſio.

Orthodoxi ad Arianos.

Magnus comes ſacrarum largitionum militum Dux.

tetur, dicens: Erat quando non erat, per quem omnia vt ſint, per gratiam cõſtitura ſunt? Noſtri ſiquidem patres (à quibus iſti cadentes, iuſtè ſine patre ſunt facti) in Nicęam venientes, & anathematizantes Arij ſectã, cuius nunc iſte iuuenis patronus exiſtit, non alterius ſubſtantiæ, quod tu fateri nos cogis, ex natura patris eſſe dixerunt, ſed ex eius eſſentia. Quod bene & cum pia mẽte intelligentes, ex plurima ſacrorum verborũ collectione conſubſtantialem eſſe profeſſi ſunt. Talia autem & his ſimilia dicentes, per multos dies coërcuit, putans à pia eos ſentẽtia poſſe mutari. Qui magis velut in ſtadio fortiores, effecti, terroremque conculcantes, & ſeipſos patrũ rationibus coarmantes, validiorem habuerunt de pietate ſenſum, virtutis exercitium ſua pericula iudicantes. Sic igitur illis decertantibus & ſpectaculũ factis, ſicut beatus ſcribit Apoſtolus, angelis & hominibus, vniuerſa ciuitas concurrebat, athletas contemplatura Chriſti, ſuáque conſtantia verbera Iudicis & flagella ſuperantes, triumphúmque piè contra Arianos per patientiã poſſidentes, quos ille vtique credebat ſe vincere, & illorum impietati contradere. Cùm ergo defeciſſet eos tormentis afficere, cunctis flentibus atq; lugentibus, rurſus collecta incõpoſita multitudine ad iudicium eos, imò magis ad damnationẽ circa portam fecit adduci. Et cum illic conſuetè contra eos clamores emitterentur à Paganis atque Iudæis, & illi nollent Arianorum impietatibus conſentire, ſententiã protulit vniuerſis ante tribunal eius ingemiſcentibus, vt ab Alexandria ſublati in Heliopolim Phœniciæ ducerẽtur: cuius habitatores ne nomen quidẽ Chriſti audire ſuſtinent, ſunt nanque Pagani. Quo facto iubẽs eos nauem conſcendere, ipſe ſtabat in portu, nudum gladium vibrans, & hoc modo illos terreri putans, qui bis acuto gladio hoſtiles dæmones crebrius vulnerauerant. Sic ergo dimiſit eos abſque ſumptibus, & abſq; aliquo ſolatio, nauigare præcipiens mari ſpumante, & (vt ita dicam) nolente per ſuſceptionem virorum iniquæ iuſſioni communicare. Ingemuit enim ciuitas vniuerſa, & hactenus lamentatur: & alij quidem ſuis manibus pectora percutiebant, alij verò manus & oculos tendebant ad cœlum, violentiam proteſtantes, & veluti dicentes: Audi cœlum, & auribus percipe terra, quoniam iniuſta ſunt quæ geruntur. Cunctáque ſimul gemitu complebãtur, & veluti cantus quidã erat in ciuitate luctificus, currebatq; fluuius lachrymarum. Cùm igitur iudex ille præcepiſſet, vt vela nauis tollerentur, tũc gemitus ingens vniuerſorum virginum & mulierum, ſeniorum & iuuenum permixtus lachrymis eſt emiſſus. Quum illi ergo Heliopolim nauigarent, vbi diabolica ſuperſtitio celebratur, omnes in media ciuitate communiter & ſinguli ingemiſcentes, atque lugentes agebãtur. Quibus tamẽ nec apertè licebat flere iuſſione vrbis præfecti Palladij: erat enim & ipſe Paganus. Multi denique flentium arrepti, & in carcerem ducti, deinde caſtigati, lacerati, verberati, nouiſſimè in metalla ſunt traditi: viri vtique eccleſiæ, & propter diuinum zelũ valde pugnantes. Erant enim plurimi eorum monachi eremum incolentes, & deuotè in illo cõuerſantes, numero viginti tres; cum quibus paulò pòſt Diaconus à dilectiſſimo

Pagani. Iudæi.

Heliopolis.

A fratre noſtro Damaſo, Romanæ ciuitatis epiſcopo deferens nobis conſolatorias communicationis epiſtolas, manibus poſt tergum vinctis, publicè ab ipſis ſpiculatoribus ducebatur: veluti aliquis reus inſignis, & homicidarũ, verberibus coęquandus lapidibúſque ſimul & plumbo eius ceruicibus laceratis, ad mare ductus eſt: & ſicut illi ſine ſumptibus, ſine vllo ſolatio in metallicũ deportatus exilium. Cúmque Iudex ille multos quoque infantium cruciaſſet, quidam eorũ morientes, neque parẽtum, neque fratrum exequijs ſolennibus ſunt potiti. O multam inhumanitatẽ iudicantis, magis verò condemnantis. Qui enim propter pietatem decertarunt, homicidis compararari potuerunt, quorum vtique corpora inſepulta relicta ſunt: piè laborantes eſcis beſtiarũ volatiliúmque proiecti ſunt. Quiſque patribus necatorum naturalium conſcientia compati voB luerunt, veluti iniqui capite ſecti ſunt. Quæ lex Romanorum, quæ Barbarorum ſentẽtia, quoſlibet patribus condolentes punit? quando quiſpiam veterum huiuſmodi geſſit iniquitatem? Iuſſit itaque Pharao, vt maſculi interficerentur Hebræorum, ſed inuidia & timor tunc protulit hoc præceptum. Quanto tamen illa quæ tunc geſta ſunt, humaniora modernis exiſtunt, quanto deſiderabiliora ad diſcretionem iniquitatis huius? Et licet malitia nequaquam ſeparentur alterutris, ſunt tamen incredibilia quę dicuntur, inhumana, crudelia, ſæua, barbara, amara, ſine miſericordia, in quibus exultabant Ariani, choros agentes, quum vniuerſa ciuitas ingemiſceret. Nõ fuit enim domus, in qua non eſſet mortuus, ſicut in Exodo ſcribitur. Et quum hæc ita ſint geC ſta (non enim quieuerunt iniquitatis autores, ſed ad peiora profecti) vſque ad epiſcopos prouinciarum venena propria diſperſa ſunt, habentes iniquitatis ſuæ ſolatium Comitem largitionum, quem prædiximus Magnum: Alios etenim epiſcoporum Curiæ tradiderunt, alios diuerſis machinationibus affecerũt, volentes vniuerſos impietatibus obligari, & ſecundum patrem ipſorũ diabolum quærentes, quem ſua rabie deuorarent. Super hæc autem vndecim Ægyptiorum epiſcopos, viros penè ab infantia vſque ad ſenectutem erémum incolentes, verbóque ſuperantes & actu libidinem, piámque fidem ſine confuſione prędicantes, & dogma pietatis edocentes, multaſque victorias de dæmonibus exercentes, & Arianam ſectam ſapientiſſima ratione denotantes, in exilium miſerunt in ciuitatem IudæoD rum, nomine Diocæſareã. Et velut infernus crudeliſſimus nunquam morte ſatiari fratrum, ſuæ ſæuitiæ memoriam relinquere voluerũt. Nuper enim eccleſiæ catholicæ clericos, degẽtes in Antiochia cum fidelibus monachis, volẽteſque eorum ſcelera denotare, aures imperatorias inflãmantes in Neocæſaream Ponti mittendos eſſe ſubornarunt. Qui puto propter inclementiam locorum, etiam vita priuati ſunt. Tales itaque tẽpus illud tragœdias exercuit, ſilentio quidem & obliuione dignas, ſed literis memorandas ad obiurgationem eorum, qui contra vnigenitum linguas ſuas exacuerunt. Hi nanque rabie coarmati blaſphemiæ, non ſolùm dominum omnium iaculari nituntur, ſed etiam contra eius famulos bellum ſine vllo fœdere ſuſceperunt.

Exod. 12. e

Magnus, Comes largitionum.

Vndecim epiſcopi Ægypty in Diocæſareã relegati.

HISTORIÆ ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER OCTAVVS.

SOCRATES.

De conuerſatione, miraculis & reſponſionibus, vel ſcriptis diuerſorum monachorum, necnon epiſcoporum.

CAPVT PRIMVM.

† Arſenius An.do. 374. Arſius. † Arſenius.

EO tempore fuit † Arſius Monaſterij preſul. Is delinquẽtes iuuenes nõ excõmunicabat, ſed magis ætate prouectos: dicebat enim: Iuuenis excõmunicatus ſpernit, prouectus verò velociter excõmunicationis dolore corrigitur. Alius nomine † Prior ambulans comedebat Cõſultus autem cur ita comederet: nõ, inquit, volo velut neceſſariè vti cibo, ſed tanquam extraneũ aliquid agere. Pro qua re etiam ab alio togatus ait: vt ne dum comedo, anima voluptatem ſentiat corporalem. Iſidorus dicebat quadrageſimum ſe annum habere, ex quo ſentiret quidem mente peccatum, non tamen conſentiret vel concupiſcentiæ vel furori. Pambus autem cùm ſine literis eſſet, acceſſit ad quendam vt doceretur pſalmum: Qui cùm audiſſet primum verſum triceſim octaui pſalmi: Dixi, cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea: Secũdum verſũm non paſſus eſt audire, dicens: Si potuero opere hoc implere: hic verſus tantummodo mihi ſufficiet. Cumq́; doctor qui ei tradiderat verſum culparet quur per ſex menſes ad ſe minimè veniſſet, reſpondit: Quia verſum illum adhuc opere non impleui. Poſtea verò quum multos ſuperuixiſſet annos, à quodam noto rogatus an didiciſſet verſum: Quadraginta & nouẽ, inquit, annis vix eũ implere valui. Huic itaq́; quodam aurum dante ad cibaria pauperum, & dicente: numera. Ille reſpondit: Quod dediſti non eget numero, ſed bono affectu. Is Pambos Athanaſio epiſcopo precante, ab eremo deſcendit in Alexandriã. Cúmque vidiſſet ibi mulierem Theatralem, fleuit: & à præſentibus rogatus quare ploraret: Duæ, inquit, me res mouerunt: vna, quæ eſt illius perditio: altera verò, quod ego non tantum ſtudeo placere Deo, quantum hæc vt turpibus placere poſſit hominibus. Alter quidam dicebat: Monachus niſi operatus fuerit, violento iudicatur æqualis. Piterius multas expoſitiones naturales adhibebat, & frequenter aliis alia requirentibus enarrabat. Per ſingulas autem explanationes orabat. Id temporis inter monachos fuerunt duo viri Deo amabiles, nomine vterque Macarius: vnus ex Ægypto ſuperiore, alter Alexandrinus. Ambo de multis rebus inſignes, propter abſti-

† Prior.

Iſidorus.

Pambus.

Pſal. 38.

Piterius.

E nentiam, conuerſationem, mores atque miracula, quæ eorum manibus agebantur. Ægyptius itaque Macarius tantum morborum depulit, & tantum dæmonum effugauit, vt ex eius operibus liber proprius expleatur. Erat autem reuerendus, & circa delinquentes ſeuerus. Porrò Macarius Alexandrinus quum ſimilis eſſet Ægyptio per omnia, in hoc variabat, quod circa conſulentes hilarior apparebat, & vultu lætifico ad conuerſionem iuuenes inducebat. Horum diſcipulos Euagrius philoſophiam opere rebúsq́; poſſedit, prius ſermone ſolummodo philoſophatus, & in vrbe Conſtantinopoli à Gregorio Nazianzeno Diaconus ordinatus: deinde cum eo deſcendens in Ægyptum, & prædictos viros inſpiciens, conuerſationem eorum æmulatus F eſt: tantáq́; miracula in eius manibus facta ſunt, quanta in præceptorum eius. Conſcripſitque libros valde neceſſarios, quorum vnus quidem μοναχικὸς inſcribitur: & eſt de Actuali. Alius cognitionalis, ſecundum quod quiſpiam cognitione fit dignus: huic † capita ſunt quinquaginta. Alius verò Contradictorius, ex diuinis ſcripturis collectus, contra dæmones tentatores: partibus octo diuiſus eſt, ſecundum numerum octo cogitationum. Et ſexcentæ propoſitiones ad contemplationem pertinentes, quas γνωστικὰ προβλήματα id eſt, Cognitionales propoſitiones denominauit. Inſuper & verſuum opera duo: vnum quidem ad monachos in cœnobiis G vel itineribus conſtitutos: & vnum ad virgines, quæ quàm mira, quámque neceſſaria ſint, legentes intelligunt. Sed opportunum eſt, ſicut arbitror, pauca eius dicta de monachis ac ſcriptura referri. Sic enim ait: Neceſſarium eſt enim vias inquirere rectè præcedentium monachorum, & ſecundum eas exerceri. Multa enim inueniuntur ab eis dicta bene ſimul & acta. Inter quos etiam hoc ait quidam: Quòd ſicca & non inæqualis diæta charitati coniuncta, citò perducit monachum ad impaſſibilem portum. Is autem cùm vidiſſet quendam fratrem phantaſiis nocte turbari, hoc modo curauit eum, præcipiens, vt languentibus cibos ieiunans miniſtraret. Vnde H interrogatus: Nihil, inquit, ſicuti miſericordia huiuſmodi paſſiones extinguit. Quidam tunc philoſophorum acceſſit ad iuſtum Antonium, dicens: Quomodo ſufficis, ô pater, codicum conſolatione priuatus? Ad quem Antonius: O, inquit, Philoſophe, meus codex natura creaturarum eſt, & adeſt cùm voluero, verbáque mihi relegit Dei. Interrogauit me vas electionis Macarius ſenex Ægyptius, dicens: Quaſe mali memoriam aduerſus homines retinentes memorabilem virtutem animæ diſſipamus? Contra dæmones autem habentes mali memoriam, innoxij permanemus? Cumque in quæſtione huius interrogationis hæſiſſem, rogaui

Macarij duo.

Euagrius.

Antonius.

gaui eum explanare ſermonem At ille:Prima inquit,paſſio furoris contra naturā eſt, conſequēs verò ſecundum naturam.In ipſo feruēti meridie perueni ad ſanctum patrem Macarium,& ſin vehementer accēſus, aquam vt biberem poſtulaui. At ille: Vmbra,inquit,nbi ſufficiat, multi nāque nnnc iter agentium aut nauigantium etiam hac releuatione priuantur.Deinde cùm apud eū verba de abſtinētia exercerem, confide , inquit, fili: per viginti annos neque pane,neque aqua , neq; ſomno ſum ſatiatus. Panem nanq; meum in pōdere comedebam , aquam verò bibebam cum menſura parietibus autem inclinatus ſomni paululum capiebam. Cuidam monachorū nunciata mors patris eſt:at ille nuncianti, ceſſa, inqnit, & blaſphemare noli : meus enim pater immortalis exiſtit. Quidam fratrum Euangeliū ſolummodo poſſidebat,quod vendens pauperibus eroganit, dignum proferens memorandumq́ue ſermonē: Ipſum,inquit,verbum vendidi, quod mihi ſemper dicit:Vende omnia tua & da pauperibus.Eſt quædam inſula circa Alexandriā ctans paludem Mariæ,in qua habitabat monachus contemplātibus approbatiſſimus,qui dixit:Omnia quæ geruntur à monachis,agi propter cauſſas quinque, id eſt,propter Deum, propter naturam,propter conſuetudinem , propter neceſſitatem , propter opus manuum . Idem dicebat vnam quidem naturæ eſſe virtutem,ſed eā diuerſas ſpecies ſumere per animæ qualitates.Nam & lumen,inquit,ſolis cùm ſine ſpecie ſit diuerſa, feneſtris tamē per quas ingreditur,ſchema quoddam varium facere videtur. Alius porrò monachus , propterea, inquit,abſcindo libidines , vt auferam furoris occaſiones.Noui enim furorem ſemper pro libidinibus litigare,mentem meam turbare,ſcientiam perſequentem.Quidam ſeorum dicebat: charitas depoſitum ciborum aut pecuniarum ſeruare nō nouit.Idem dicebat : Neſcio me in eadē re à dæmonibus fuiſſe deceptum. Hæc igitur Euagrius in libro ſuo Actuali commemorauit.In contemplatiuo autem hæc dicit : Quatuor virtutes & contemplationes earum à Gregorio iuſto eſſe didicimus,prudentiam,fortitudinem , temperātiam,atque iuſtitiam.Prudentiæ quidē opus eſſe dicebat , contemplari intellectuales ſanctáſque poteſtates abſque ſermonibus, quippe quos ſapientia ſignificari contradidit.Fortitudinis autē, perdurare in veritate, licet quiſpiam debelletur, & non accedere ad ea quę nihil ſunt.Temperantiæ verò proprium hoc eſſe reſpondæ, ſuſcipere præmia agricolæ ſemina ,́ & ea plantare conuenienter.Porrò Iuſtitiæ opus , vt pro merito ſingula cuique verba reddantur:alia quidē obſcurè pronuntiata,alia ænigmatibus indicata,quędam verò propter vtilitatē ſimplicium apertè diſpoſita. Columna itaq; veritatis Cappadox Baſilius ait:Humanam ſcientiam reddit crebra meditatio & exercitatio meliorem : eam verò quæ gratia Dei conceditur, iuſtitia patientia, atque miſericordia. Et humanam quidem etiam paſſibiles ſuſcipere poterunt diuinæ impaſſibiles tantummodo ſunt capaces:qui etiam orationis tempore proprio mentis lumine reſplendentes ſeipſos inſpiciunt. Ægyptiorum verò ſacratiſſima lux Athanaſius ait:Præcepit Moyſes menſam contra Aquilonis conſtitui partem . Quamobrem

Baſilij Magni memoranda ſententia.

Athanaſij.

A cognoſcant contemplatiui, quis contra eos ſpiret,& omnem tentationem forti mente ſuſtineant,& cum alacritate ad ſe accedentes enutriant. Thmuitanorum eccleſiæ Angelus Serapion dicebat:Mens quidem ſpirituali intellectu poſita, perfectè purgatur . Charitas autem curat membra furore tumentia: iniquitas concupiſcētias & influentias continentia retinet.Maximus contēplationum doctur Didymus ait:De prouidentia atque iudicio apud temetipſum ſemper exerce ſermones, & ſtudiorum materiam memoria retine . Penè enim omnes in his peccamus : rationémque iudicij in corporum differentia, in qua etiam eſt mundus,inuenies:prouidentię verò,iþ modis quibus à malitia vel ignorantia ad virtutes atque ſcientiæ culmen euehitur . Hæc itaque

Serapionis.

Didymi.

B ex Euagrij dictis retulimus . Fuit autem & alius vir mirabilis inter monachos,cui nomē Ammonius,qui adeò ſine vlla curioſitate fuit , vt cū Athanaſio Romam veniens, nullum opus ciuitatis inſpiceret,niſi tantū vt videret Petri & Pauli baſilicas.Is Ammonius ad epiſcopatum tractus, atque diffugiens, dexteram ſibi amputauit aurē, vt mutilo corpore ordinationis opus effugeret. Cumq́ue poſteriori tempore etiam Euagrius à Theophilo Alexandrino pontifice ad epiſcopatum vocatus,nihil amputans de corpore ſuo fugiſſet,veniēs ad Ammonium cum ioco dicebat, malè eum feciſſe aurem amputando,& de eo reū exiſtere.Ad quem Ammonius: Tu,inquit, Euagri,ignoras te puniendum quòd abſcideris linguam . Et ne tibi arrogare videaris , non vteris

Ammonius. infr.fo.815.

C gratia Dei.Plurimi porrò eo tempore digni fuerunt viri,quorum ſi quis velit verba miraculaq́; cognoſcere, & quemadmodum illis fuerint etiā beſtiæ ſubiugatæ , librū legat Palladij monachi, qui diſcipulus fuit Euagrij. Omnia nanque de iſtis ſubtiliter explanauit, in quo etiam fœminarum imitationem conuerſationemq́ue commemorauit.Euagrius verò atque Palladius mortuo Valente paulò poſt floruerunt.

Palladius vitas monachorum ſcripſit.

SOZOMENVS.

Huius temporis eſt, vt quos potero cōmemorem , qui ſunt in illo tempore inter Chriſtianos philoſophati . Quorum vnus quidē in Ægypto Ioannes,cui futura & aliis incerta, Deus nō minus quàm antiquis Prophetis reuelauit,donúmque dedit vt curaret inſanabiles morbos.Is à in-

An.do.374.

Ioannes Ægyptius.

D uentute laudans Deum , degebat in ſolitudine, comedebátq; herbas & radices , bibebátque aquam ſi comperiſſet. Cumq́ue veniſſet ad ſenectutem,diuina iuſſione migrauit ad Thebaida, & multorum monaſteriorū factus eſt Præſul . Qui oratione tantummodo morbos & dæmones effugabat & cùm literas nō didiciſſet, ad rememorandū aliquid codicibus non egebat: quia quicquid ſemel mente percepiſſet ſub veritate retinebat.In hac quoq; regione philoſophabatur Ammon Tabenenſium præſul,circiter tria millia diſcipulorum habens.Non minus quoq; & Theonas:multorum Præſides fuêre monachorū: ambo operatores ſtupendarum rerū,& diuina prouidentia prophetiáque compleri . Fertur autem Theonam eruditum Ægyptiarum , Græcarum, Latinarúmque literarum fuiſſe, & triginta annis habuiſſe ſilentium . Porrò à nullo hominum

Ammon.

Theon.

viſum iraſcentem, aut iurantem, aut mentiẽtem, E
aut vanum aliquid, aut aſperũ vel infirmũ pro-
tuliſſe ſermonem. Ea tempeſtate fuerũt Copras
Copras. & Hellen, necnõ Helias. Copras quidẽ, vt aiunt,
Hellen. diuinum habuit donum, ſanitatẽ conferendi de-
pulſis morbis, & dæmones expellendi. Hellẽ ve-
rò à paruulo nutritus in monaſterio, plurima in-
ſolitè miracula faciebat, ita vt etiam ignẽ in ſinu
portaret, & nequaquã eius veſtis arderet. Verùm
Helias. Helias tunc quidem non procul ab Antinoo ci-
uitate degebat in erẽmo, agens annũ ætatis circi-
ter centeſimũ atq; decimũ. Antea tamẽ penè ſep-
tuaginta annis ſolus vixerat in ſolitudine: & ad
Apelles hanc ætatem ieiunando & viriliter cõuerſando
Aegyptius. peruenit. Fuit etiam Apelles in Ægypto ex fabro
ferrario, qui cùm aliquando per noctẽ hoc opus
exerceret, vmbra dęmonica veluti mulier ſpecio
ſa eũ de caſtitate tentabat. At ille ferrum quod e-
laborabat ex fornace trahens, eã percuſſit in fa- F
ciem. Tunc ille ſtridens & ingemiſcẽs procul ef-
Iſidorus. fugit. Inter hos etiã Iſidorus fuit, qui vndiq; mo-
Serapion. naſteriũ muniẽs, curabat vt nullus egrederetur,
ſed omnia neceſſaria haberet intus. Necnõ Sera-
pion circiter decem millia ſub ſe monachorum
habens, quos omnes ſic educabat, vt ex propriis
ſudoribus neceſſaria cõpararet, & aliis miniſtra-
Dioſcorus. ret egentibus. Dioſcorus quoque non amplius
centũ monachis præſidebat. Qui cùm presbyter
eſſet ſacrificia faciens, omnem perfectionem ad-
hibebat examinando & diligenter diiudicando
accedẽtes ad ſacra myſteria, ita vt expiarent mẽ-
tem, & mali cuiuſpiam conſcientiã non haberẽt.
Eulogius preſbyter. Eulogius presbyter fertur pręſciẽtiã habuiſſe co-
gitationũ quorumlibet ad ſe venientiũ: eorúmq;
delicta palàm redarguebat, & quæcunq; latẽter G
cogitaſſent, ſibi reuelata manifeſtabat. Qui verò
aliquid mali geſſiſſent, vel prauũ conſiliũ habuiſ-
ſent, ab altari ſuſpendebat, manifeſtans eis pecca
† reſipiſcẽtia. tum quod egerant, & † diligentia purgatos rur-
Apollo. ſus ſuſcipiebat. His itaque ſimilis erat Apollo in
Thebaide, qui quadraginta annis in interiore
morabatur ſolitudine, ſpeluncã paruulã in mon-
te vicino habẽs: ſed pro multitudine miraculo-
rum paruo tempore inſignis effectus, plurimorũ
Præſul extitit monachorum. Eo nanque tempo-
re multi & optimi ſtudioſè philoſophabantur in
Alexandria propemodum duo millia virorum:
quorum alij in ſolitudine morabantur, alij circa
Mareoten degebant. Excellenter autẽ inter alios
Dorotheus. emicabat Dorotheus genere Thebæus: cuius
hæc fuit vita, vt quotidie lapides à mari collige-
ret, & annis ſingulis hoſpitium ædificaret, & fa-
bricare ſibi non valentibus daret. Noctu autem
propter eorum cibum faciebat ſportas, vt ven-
deret. Cuius cibus erat panis vnciæ ſex, & olerũ
minutorum faſciculus vnus, & ad bibendum a-
qua. Hic à iuuentute ſic viuens, ne in ſenectute
quidem defecit. Nunquã viſus eſt in lectulo ob-
dormiſſe, vel pedes pro requie terẽdiſſe, aut dor-
mire pro voluntate, niſi quantum operando aut
comedendo natura compreſſus oculos claudere
potuiſſet, ita vt ſæpe dum comedẽdo dormiret,
cibus ex eius ore laberetur. Aliquãdo ergo ſom-
no valde grauatus, cùm in ſterquilinium cecidiſ-
ſet, obdormiuit. Expergefactus autem & contri-
ſtatus, ſub ſilentio dixit: Si angelis dormire ſua-
ſeris, & mihi vlterius ſuadebis. Quod fortè dice

bat ad ſomnum aut ad dæmonem, qui eum nite-
batur à bonis actionibus impedire. Huic labo-
ranti quidam dixit: Cur ita conficis corpus tuũ?
At ille: Quia me, inquit, illud occidit. Piamonem *Piamon.*
verò presbyterũ ferunt, cùm ſacrificaret aliquã-
do ſanctum angelum circa ſacrum vidiſſe altare
ſtantem, præſentes monachos in codice conſcri
bentem, abſenteſque delentem. Ioanni quoque *Ioannes.*
tantã Deus noſcitur donaſſe virtutẽ contra paſ-
ſiones ac languores, vt plurimos podagricos &
articulos habentes ſolutos curaret. Inter hos
Beniamin ſenior valde clarus habebatur, dono *Beniamin.*
Dei potitus, vt ſine medicamine, tactu manus
aut olei, facta oratione, ſanaret ægrotos. Hunc
ferunt incidiſſe in hydropem morbum, & tantũ
eius corpus intumuiſſe, vt non poſſet per ianuas
cellulæ ſuę in qua habitabat efferri, niſi ianuæ cũ
tabulis antepoſitis ſublatæ fuiſſent. Is ergo ægro
F tationis ſuæ tempore penè octo menſibus ante
mortem in ſella latiſſima ſedens, curabat ſolenni-
ter ægrotantes, non grauiter ferens quòd ſuæ æ-
gritudini non prodeſſet, ſed etiã ſe videntes cõ-
ſolabatur, & deprecabatur vt rogarent Deum
pro anima ipſius, & de corpore nõ curarẽt. quia
etiam cùm ſanũ, inquit, eſſet, nihil profuit mihi.
Marcum in Scethi degentem, ferunt etiam in iu- *Marcus.*
uentute valde fuiſſe manſuetũ & ſapientem, me-
moriáque ſcripturarum diuinarum ſatis idoneũ,
& adeò Deo amabilẽ, vt cùm ad dominicũ cor-
pus accederet, angelus ei ſacramenta præberet,
cuius manũ vſque ad iuncturam brachij tãtum-
modo ſe dicebat inſpicere. Macario verò datum *Macarius.*
eſt, vt ſaperet vltra dæmones. Huic occaſio con-
uerſionis cõmiſſum homicidiũ fuit. Nã cùm pu-
G er eſſet, & oues paſceret circa Marian paludem,
ludens quendam coætaneũ interemit, & metuẽs
fugit in ſolitudinẽ. Qui cùm tribus annis ſub di-
uo moraretur, poſtea paruũ hoſpitiũ fecit ſibi,
in quo annis vigintiquinq; moratus eſt. Equidẽ
plurimi ſe eũ audiſſe dicebãt, gratias illi calami-
tati referentem, & ſalutiferum vocantẽ illud ho-
micidiũ non ſponte cõmiſſum, quod ei beatitu-
dinis cauſſa extitiſſet. Apollonius antẽ cùm per *Apollonius.*
omne tẽpus vitæ nihil vitæ monachicæ didiciſ-
ſet, ſciẽs quia nec ſcribere, nec artem iã exercere
poſſet propter ætatẽ, omnia medicamina & ciba
ria opportuna laborãtibus ex propriis pecuniis
cõparabat, ſingulaſq; ianuas monaſteriorũ à ma
tutino circumibat vſque ad horã nonã viſitãdo
languentes, & miniſtrando quo indigerent. Qui
moriturus, alteri tradidit quod habebat, iubens
H vt talia vota ſeruaret. Moſes antẽ quã ſeruus eſ- *Moſes.*
ſet, propter culpã expulſus è domo eſt: qui latro-
cinio deditus, homicidia multa cõmiſit. Poſtea
verò conuerſus, repẽtè huiuſmodi philoſophiæ
virtute repletus eſt. Cúmq; pro prioris vitæ fer-
uore phãtaſiis adhuc libidinũ moueretur, multa
abſtinentia domabat corpus ſuum, panẽ ſolum-
modo comedens, & multũ operis efficiens. Sex
autem annis per totam noctẽ ſtans orauit, neque
genibus inclinans, neque oculis ſomno clauſis.
Inſuper etiã noctu circuibat cellulas monacho-
rum, & lagenas ſingulorum aqua implebat, cùm
procul aut decem, aut viginti, aut triginta ſtadiis
aqua manaret. Qui licet ita domaret corpus,
priorẽ tamẽ valetudinẽ non amiſit. Fertur enim
cùm quatuor latrones eius inuaſiſſent hoſpi-
tium,

rium, cóprehendiſſe omnes atq; ligaſſe ſuiſque humeris impoſitos ad eccleſiá perduxiſſe, in volumine monachorum ponens, quid de illis facere vellent. Fuit ergo in ſumma philoſophia & terribilis dæmonibus, & preſbyter in Scethi cóſtitut⁹. Vixit annis penè ſeptuagintaquinq;. Sub hoc igitur imperio fuit Paulus de Lybia in Scethi, nó pauciores quingétis monachos habens. Nihil autem operabatur neque percipiebat, niſi quod cómederet tantú. Orabat auté ſolummodò: & velut quoddá tributú habés impoſitum, trecétas orationes Deo vnoquoque die reddebat. Et ne numero fortè delinqueret, trecétos lapides ponebat, & ſingulis orationibus lapidem mittebat in ſinum. Expéſis verò lapidibus, orationes ſciebat eſſe cópletas. Tú etiá Pachomius abbas in Scethi florebat, à iuuétuta vſque ad ſenium optimè cóuerſatus. Quem neq; circa corporis ſanitaté, neque circa animæ paſſionem dæmon aliquando decepit. Stephanus autem circa Mareotem habitauit, perfectè degens & integra continentia. Qui circa ſexaginta annos probatiſſimus monachus fuit & Antonio magno notiſſimus. Fuit itaque máſuetus & ſapiens, loquutione ſuauis & vtilis, triſtantiú cóſolabatur animos, & ad alacritaté reuocabat, licet neceſſaria tribulatio accideret. Talis etiá erat in cladibus propriis. Denique quum infirmitaté incurabilé incurriſſet, & medici putria membra eius inciidiſſent, ille manibus tamen operabatur, palmarú plectens folia, & præſentibus perſuadens, vt de rebus huiuſmodi non dolerent, neq; aliud cogitarent niſi de bono fine: Deus, inquit, quæ fecit, cuncta vtilia ſunt. Ego autem noui huiuſmodi morbos propter peccata accidere. Et melius eſt hic pœnas ſoluere, quàm poſt morté perpetua ſupplicia ſuſtinere. Pior auté quum de domo patris ad philoſophiá cóuerſionis exiret, promiſit denuò nullum ſe propinquorú ſure viſurú. Poſt quinquaginta verò annos quú eius ſoror ipſum videre vellet, & habitare in eremo cognouiſſet, non ceſſabat donec eum inſpiceret. Quam dum Epiſcopus loci iam grandæuam propterea videret affligi, ſcripſit Præſulibus eremi vt Piorem mitterét. At ille quoniá reluctari nephas eſt iuſſionibus ſeniorum, obediés, & aſſumens quendam venit ad patriam. Quúmque ad ianuam domus ſuæ acceſſiſſet, & ſuum non [illegible] aduentú, veniente germana clauſis oculis dixit: Ecce ego ſum Pior: quantumuis aſpectu ſatiare. Tum illa gratiis actis laudauit Deú. At ille oratione facta rediit ad eremum, vbi ſodiés aquá, inuenit amaram, eáq; vſus eſt vſq; ad vltimum vitæ ſuæ diá. Poſt cuius obitum nullus illic habitare potuit. Ego auté reor, quòd per orationé, eam ad ſuos vſque fecerit dulcem, quum etiam alibi non extantem oratione meruerit elicere. Nam quum Moyſes & eius monachi puteum aliquando foderent, & nec venam aliquá reperirent, nec amplius fodere altitudo permittaret, medio die ſuperuenit Pior, & oratione facta deſcendit in foueam. Quúmque tertiò percuſſiſſet terram, mox emanauit aqua. Quú verò oratione facta diſcederet illis eú petentibus vt vel ex aqua guſtaret: Ad illud, inquit, miſſus ſum, & propter quod veni peractú eſt. Ammoniú autem ferunt valde eruditú, Origenis Didymíque diſcipulú à iuuéte vſque ad nouiſſimum diem præter panem aſſum nihil aliud comediſſe. Hunc dum voluiſſent quidam ad epiſcopatú pertrahere, nec ille poſſet eos ſermonibus auertere, abſcidit propriá auré, dicens: Iam ne volentem quidé me quiſquá patitur ordinari, quum eccleſiaſtica regula corpore perfectus exquirat. Proinde diſcedentibus illis & denuò redeuntibus atque dicétibus, quòd morum perfectioné potius eccleſia quàm corpus exquirat, iurauit etiá linguá ſuam abſciſſurum, ſi ei vim niterétur inferre. Quo audito, qui venerát receſſerunt. Eo porrò tépore fuit Euagrius vir eloquétiſſimus atq; mitiſſimus, à Gregorio epiſcopo Nazianzeno decéter eruditus, cuius etiam fuit Archidiaconus. Ferunt enim eú aſpectu pulcherrimum, & circa cultum veſtitus ornatú. Quúmque eum quidam Senator Zelotypus vxori ſuæ cognouiſſet eſſe notiſſimum, ei mortis parabat inſidias: quæ ad effectum peruenire potuiſſent, niſi eú quædá terribilis & ſalutatis viſio præmunuiſſent. Vidit enim in ſomnis quaſi pro crimine fuiſſet comprehenſus, ferróq; vinctis pedibus manibúſque ad ſuppliciú duceretur. Quod quum fieret, quidam protulit euangelium, & promiſit eum de vinculis eſſe ſoluendum, ſi ab vrbe Conſtátinopolitana diſcederet, idque cópulit ſibi iureiurando promitti. At ille tactis euangeliis, hoc ſe completurú promiſit: & vinculis ſolutis experrectus eſt, ac ſacræ credés viſioni pericula declinauit. Tum ab vrbe Conſtantinopolitana venit in Hieroſolymá. Fuerunt etiam in Rhinocurara nó peregrini, ſed Prouinciales viri philoſophiáque florentes. Inter quos fertur Melas epiſcopus huiuſmodi fuiſſe benignitatis. Quum miſſi fuiſſent qui epiſcopos reſiſtentes Ario, deportarent in exilium, venerunt ad huius eccleſiam. Qué cùm inueniſſent veluti vltimum miniſtrum candelas eccleſiæ præparátem, interrogauerút vbi eſſet epiſcopus. At ille: Ego, inquit, vobis de epiſcopo nuntiabo. Tum ex itinere fatigatos ad epiſcopum duxit, & appoſita menſa pauit, vt valuit. Poſtea miniſterio completo ciborum, dixit ſe eſſe epiſcopú. At illi mirati virum, cauſas aperuerunt: & reddita reuerentia ei, dederút fugá. Tum ille: Non, inquit, declinabo quod mei ſimiles libétiſſimè ſuſceperunt, ſed volens exilij præcepta ſuſcipio. Huius frater Salomon ex negotiatura cóuerſus, ad magnum philoſophiæ culmen euectus eſt. Hoc tépore Epiphanius, qui poſtea Cypri fuit epiſcopus, inter Eremitas maximus habebatur. Fuit etiá in Carris Protogenes epiſcopus poſt Vitú, qui (vt ferunt) ſibi profeſſus eſt in domini Epiphania reuelatú, quòd vidiſſet Imperatoré Cóſtantinum, quemadmodú ei Deus futura monſtraret, & iuberet vt quod ei diceret, obediret. Apud hos itaq; tanta abſtinétia vigebat, vt propter multa ieiunia dentes corú vermibus ebullirent. Alium verò quédam vſque ad octoginta annos panem ferunt penitus nó guſtaſſe: Heliodorum plurimas inſomnes duxiſſe noctes, ieiunióque ſeptenos continuaſſe dies. Multi quoq; apud Palæſtiná & Syriá atque Perſas fuére monachorum, quorum ſi vel nomina conſcribere quiſquam voluerit, multos libros implebit.

Paulus Libycus. *Pachomius.* *Stephanus monachus.* *Pior.* *Moſes.* *Ammonius. ſuprà fol. 113.* *Euagrius.* *Melas.* *Salomon.* *Epiphanius.* *Protogenes. Vitus.* *Heliodorus.*

THEODORITVS.

Quod Ariani Conſtantinopoli comprehendentes orthodoxos, multos in naui concremauerint. Caput 2.

Ariani orthodoxos exurunt.

EO verò tempore in Conſtantinopolitana vrbe comprehendentes Ariani quuſdã religionis piæ preſbyteros, eóſque mittentes in nauim inermes,& trahentes in pelagus, aliis videlicet in altera naue ſequentibus, immiſſo igne cremauerunt. Quu facto, ſancti viri cum igne atque mari pugnantes, nouiſſimè ſunt abſorpti, & trium pbo martyrij coronati.

Quòd Valens paganis, Iudæis & hæreticis tribuerit poteſtatem ſuas feſtiuitates agendi, & orthodoxos vbique prohibuerit, de Flauiani Diodoríque virtutibus. Caput 3.

An. do. 379. Valentis Aug. impietas. Gentiles apud Antiochiam.

IN Antiuchia verò Valens plurimo tempore commoratus, omnibus licentiam dedit Gentilibus atque Iudæis, necnon hæreticis. Nam & Gentiles feſtiuitates agebant dæmonibus miniſtrantes,& poſt Iulianum à Iouiano idololatriæ vanitates extinctas, florere rurſus iſte permiſit: & Iouis cultum atque Diunyſij, ſacráque Cereris iam non in occulto tanquam ſub pio Imperatore celebrabant, ſed per mediam plateã bacchantes vbique currebant. Illis tantummodo tunc princeps erat inimicus, qui Apoſtolicã doctrinam prædicare videbantur, & eos primum quidem à ſacris baſilicis fecit expelli: quibus Iouianus inclytus Imperator nouam dederat eccleſiam. Cúmque in monte ſacra celebrarent, hymnis laudãtes Deum, & diuinis illic eloquiis perfruentes, licet aëris aduerſitatem ſæpius ſuſtinerent, aliquando pluuiis, aliquando niuibus, aliquando gelu, frequenter ignis ardore macerati, ne in huiuſmodi quidem locis laudibus diuinis eos frui permiſit, ſed miſſis militibus affugauit.

Flauianus Diodorus. Melitius Antiochenus.

Tunc Flauianus atque Diodorus, veluti quædam propugnacula, iaculis imminẽtibus teſiſtebant. Nam cùm Melitius ipſorum paſtor ſeurſum degere cugeretur, iſti curam gregibus adhibebant: lupis quidem obiicientes propriam fortitudinem & ſapientiam ſuam, ouibus autem curam congruam iugiter afferentes. De montanis autem lucis expulſi, contra ripas vicini fluminis paſcebant oues. Non enim patiebantur ſecundum Iſraëlitas captiuos in Babylune organa ſua ſuſpendere, ſed laudabãt creatorem & largitorem Deum in omni loco dominationis eius. Sed neque in hoc loco concilium piurum quietum eſſe permiſit hoſtis ſeruurum Chriſti. Veruntamen concordia illorum mirabilium paſtoris magni diſcipulorum ad exercitiũ ſanctas oues enutriẽs, ſpiritualia paſcua miniſtrabat.

Diodorus.

Et Diodorus quidem ſapientiſſimus atque fortiſſimus, velut quidam fluuius perſpicuus atq; torrens, oues quidem proprias irrigabat, luporum verò blaſphemias penitus abluebat: & generis ſui nobilitatem ſpernens, libenter ſuſtinebat quamlibet pro fide calamitatem.

Flauianus.

Flauianus vir optimus, & ipſe genere nobiliſſimus, honeſtatẽ ſolam iudicabat eſſe pietatẽ, & velut puer exercitatus, maximum Diodorum quaſi quendã infinitorum certaminum vngebat athletam. Illo namque tempore non concionabatur inter eccleſiaſtica cullegia, ſed hoc agẽtibus multa ſubſidia conferebat cõſiliorum, & ſcripturarum & expoſitionum. Et doctores quidem cõtra Arianas blaſphemias tendebãt arcus: iſte verò velut ex quibuſdam pharetris ſuæ mentis ſagittas cõgruas offerebat, & non ſolùm domi, ſed etiam publicè hæreticis reſiſtens, retia eorum facilius perrumpebat, & illurum argumenta oſtendebat eſſe telas aranearum.

De laudibus Aphraata monachi, & qua fiducia Valenti reſponderit. Caput 4.

An. do. 379. Aphraates.

CVm his etiam laburabat Aphraates, cuius conuerſationem aliu loco prudidimus. Is enim ouium ſalutem ſuæ quieti præponens, & ſpeluncam deſerens propriam, paſtorales ſudores aggreſſus eſt. Quantas verò virtutis diuitias cõgregarit, nũc referre ſuperfluũ eſt. Vnũ tantũmodo eius debet dici, quod huic hiſtoriæ valde congruit.

Orontes fluuius.

A Boreæ parte fluuius currit Orontes circa palatium: à meridie verò eſt maxima porticus, vndique turres excelſas habens. Inter palatium verò & flumen platea eſt, quæ egredientes ex vrbe mittit ad ſuburbanos agros. Per hãc plateam quum tranſiſſet Aphraates, ad hoſtilia certamina properabat vt ſacris ouibus curã neceſſariã exhiberet. Hunc de palatio reſpiciẽs Imperator, viliſſimo pallio vidit indutum & in longæua ſenecta celeriter properantem.

Valens Aug. ad Aphraatem.

Quúmque dixiſſet quidam iſtum eſſe Aphraatem, à quo ciuitas vniuerſa penderet, dicit ei Imperator: Dic mihi quò vadis? At ille ſapiẽter reſpondit & cõgruè: Pro tuo, inquit, oraturus Imperio. Tunc Imperator: Oportebat te domi, inquit, orare ſecundũ † monadicũ morem. At ille ſanctiſſimus: Optime, inquit, dicis: ſi ſic quoque permitteres, hoc me facere oportebat. Et hoc hactenus egi, quandiu Chriſti oues pace priſtina fruebantur. Quia verò tumultu maximo commouentur, & periculi onus impendet, ne captiuæ teneantur, neceſſe eſt quomis diſcurrere, eáſque à † neceſſitate ſaluare. Sed dic mihi sereniſſime Imperatur: Si puella eſſem in cubiculo reſidens, & lanæ vacans, viderẽmque paternam domũ ignibus concremari, quid me facere deceret? ſedere intus & ardentem contemnere domum, an certè diſcurrere vbi aquam ferrem, & flammas extinguerẽ? credo te dicere hoc potius fuiſſe faciendum: id enim puellæ ſapientis eſt opus. Hoc ergu nunc agitur Imperator. Te namque in paternam domum noſtram mittente flammas, diſcurrimus vt eas velociter extinguamus. Hæc illo dicente interminatus eſt quidem, ſed tacuit Imperator.

† *Monachicũ.*
† *Captiuitate.*

Vnus verò cubicularius Imperatoris aſperè reſpondens viro ſanctiſſimo huiuſmodi cladem noſcitur pertuliſſe. Is enim habebat balnei curã: quò poſt hæc verba deſcendens, vt Imperatori pararet ingreſſum, & mente perculſus in aquam feruentem deſcendit, ibíque defunctus eſt. Sedebat Imperator expectans, vt eo renunciante lauaret: eóque tardãte, miſit alios viros quur moraretur. At illi ingreſſi, viderunt eum in ſolio feruente defunctum atque ſolutum. Quod cùm nuntiatum fuiſſet Imperatori, cognouerunt virtutem orationis Aphraatę, non tamen ab impiis dogmatibus receſſerunt, ſed ſecundum Pharaonem induratum eſt cor eorum.

De

De Iuliano monacho. *capur 5.*

An.do.379. Iulianus anachoreta. HAc tempeſtare Iulianus ille famigeratus ſolitudine relicta venit Antiocheiam. Nam cum hæretici ſoliti facilè ſarcire mēdacia, hunc virum ſuæ dicerent eſſe pranitatis, miſerunr ad eum lumē veriratis Flanianus atque Diodorus, pariter & Aphraates Acacium virtute florentē, qui poſtea Berœæ fuit epiſcopus, roganres vt multis hnminuum millrbus ſubneniret, & aduerſarinrum fallaciam redargueret, veritatíſq; dogmara confiımaret. Is ergo vir ſanctiſſimus, & veniendn & reuertendn, & in ipſa maaima ciuitare, quanta miracula fecerit, in hiſtoria † Den amabılı à nobis cnnſcripta retulimus. *† philotheo.* Quod verò totius populus ciuitatis ad collegia noſtra conuenerit, nullum ſeculum dnbirare confido. Res enim inopinabiles ad ſe probantur vniuerſos attrahere. Sed quod maxima miracula ille vir operatus ſit, etiam veritatis hoſtes nequeunr denegare. Hoc enim in Alexandreia tempnribus Conſtantij fecit magnus Antonius. *Antonius.* Deſerens enim ſolitudinem, totas circumibar vrbes, ſatisfaciēs vniuerſis, quod Athanaſios dnctrinæ Apoſtolicæ prædicaror extaret, & hoſtes eſſent veritatis paricipes Arij. Sic igitur ſciebanr illi ſacratiſſimi viri, quid tempori vnicuique cōgrueret, & quando opus eſſet frui quiete, quando neceſſarium ſolitudini præpouere ciuitares.

De Acepſema, & aliis. *Caput 6.*

An.do.379. Acepſemas. Zeugmatius. FVit porrò illo tēpore in Cyreſtēſium eremo famigeratus ılle Acepſemas in cella reclusus, & ſexaginta annis neque viſus neque locutus. Zeugmatius quoque ille admirabilis, qui licet oculnrum acie priuaretur, omnia tamen circūibar, confortans oues, lupíſque reſiſtēs. Propter qnam cauſam monachicam eius cellulā concremauerunt: ſed Traianus magiſter militum fideliſſimus aliam ei extruxit, multóque eum ſunit auailio. Hoc quoque tempore fuit Ephræm in Edeſſa, in Alexandreia verò Didymus. *Ephram.* Et Ephrē Syra vſus lingua, ſpiritalis gratiæ radios emittebar. Qui licet neſciret dnctrinam Græcam multos Græcorum erudítóſque redarguit, & totius hæreticæ prauitatis infirmitarem nudauir. Et quoniam tunc Harmonius Bardiſanæ quædam canrica compnnens, & impietarem melodicæ ſuauitati permiſcens illiciebar audıenres, & ad perniciem venabatur: iſte ſumens inde harmoniam, pietarem cantilenæ permiſcuit, & audientibus ſuaue admodū & vtile medicamen appoſuit: quæ cantica triumpharorum Martyrum feſtns dies etiamnum efficiunt clariores. *Armonius. Bardiſanæ F. Ephram Syrus.*

SOCRATES.

De malis, quæ ſub Valente in Alexandria & per Aegyptum geſta ſunt. *Caput 7.*

CVm igitur Imperator Valens, lege præcepiſſet perſequendns eſſe in Alexandreia & Ægypro eunctos orthndoxos, omnia vaſtabantur. Alij namque ad iudicia trahebātur, alij mittebantur in vincula, alij verberibus agebantur: plurimáque ſupplicia aduerſus quietis amatores ingerebātur. Et cùm hæc in Alerandreia fie-A rent ſecundum Lucij vnluntatem, fuiſſetque in Antiochiam reuerſus Euzoius, mox ad monaſteria per Ægyptum cōſtituta prnceſſerunt Magiſter militum cum multitudine armatorum, & Lucius Arianus. *Orthodoxi vexantur.* Cumque plurima viris ſanctis mala facerent, nec eos vllo modo ſuperarent, perſuaſione Lucij patres monachorum mittuntur in exilium. Inter quos erant, Macarius Ægyptius, & alter Alexādrinus. *Macarij duo.* Quumque veniſſent in inſulam quandam, atreptam cuiuſdam filiam ſacerdotis à dęmone, clamantémque ad illos viros: Cur veniſtis etiam hinc nos eapellere? ſuis orationibus liberatā patri reſtituūt, & ad Chriſtianiſmum ſacerdotem ſimnl & reliquos habitantes in inſula perduxeruut. Qui mox ſimulacra proiicientes, formā templi in eccleſiam mutauerunt. Baptizabantur enim, & officia Chriſtianiſmi cupidiſſimè dncebātur. Sic igitur propter Conſubſtantialitatis fidem, viri admirabiB les probabiliores effecti ſunt, alioſque ſanantes firmiorem operibus oſteuderuut fidem.

De Didymo & ſcriptis eius, de Gregorio Pontico, eiuſque miraculis. *Caput 8.*

Didymus. An.do.376. EO quoq; tempore virum alium fidelē produxit Deus, vt per eum fidei teſtimonium perhiberet, Didymum admirabilem virum, qui omni tunc doctrina florebat. Is cum paruus adhuc prima literarum elemēta doceretur morbo oculorum perdidit viſum. Cui Deus pro viſibilibus oculis intelligibiles condonauit. Nā quod per oculos doceri non potuit, auditu vigilanti cognouit: qui cum à puero fuiſſet ingenioſus, vincebar etiam acuta conſpicientes. Facilè nanC que regulas Grammaticæ atque Rhetoricę artis didicit. Cumque veniſſet ad Philoſophiam, mirabiliter Dialecticam, Arithmeticam, Muſicam, aliáſq; Philoſophiæ diſciplinas didicit, animóq; recondidit, ita vt celeriter obuiaret eis qui oculis inſpectoribus talia didiciſſent. Sed etiam vetus nouumque Teſtamentum adeo perfectè cognouit, vt multos ederet libros. Qui & de Trinitare tres libros fecit, & Origenis opus de principiis, id eſt, περὶ ἀρχῶν interpretatus, id eſt explanationes reliquit eximias. Fertur verò Antonius cùm Valentis tempore propter Arianos veniſſet in Alexandreiam, vidiſſe Didymum, eique dixiſſe: Non te conturbet ô Didyme, amiſſio ſenſibilium oculorum, tales enim oculi tibi D deſunt, quibus & muſcæ & pulices frui vtique poſſunt. Sed gaude potius te habere oculos, quibus etiam angeli coutuntur, per quos videtur Deus & eius lumen inſpicitur.

THEODORITVS.

An.do.376. Didymus ab infantia priuatus oculis, Grāmaticam, Rhetoricam, Arithmeticam, Geometriā, & Aſtronomiam, & ſyllogiſmos Ariſtotelis, & eloquentiam Platonis auditu didicit, non quod hæc veritatem erudirent, ſed quod aduerſus mēdacium arma veritatis exiſterent.

SOCRATES.

Et quoniā aliqui ex nominis ſimilitudine noſcuntur errare, neceſſarium eſt oſtēdere aliū eſſe

Gregorius Pōticus diſcipulus Origenis.

Gregorium Ponticum ortum ex Cæſarea Ponti admodum vetuſtum & diſcipulū Origenis. De hoc nanq; Gsegotio multus eſt ſetmo in Athenis,& Berytο,necnon & Ponto, & (vt ita dicatur)in vniuerſo osbe terrarum.Is enim quū diſceſſiſſet ab Athenis,venit Berythū, ibíque iuralegebat. Cúmq; cognouiſſet in Cæſareia libros ſactos Origenem exponere, venit illuc,expoſitiones magniloqui illius auditurus. A quo verá philoſophiam eruditus , euocantibus parētibus semeanit ad patriam. Vbi primò quidem quum eſſet adhuc laicus,plurima ſigna fecit,languotes cutando,dæmones per epiſtolas expellēdo, Paganoſq́ue ſermouibus & operibus ſibi ſubiugando.Hnius meminit & Pamphilus matyr, & Euſebius in libris quos de Origene conſcripſit. Fuit ergo Gregorius antiqnus iſte, diſcipulus Origenis,& alter Naziãzenus fraterq́ue Baſilij. Fuit alius Gtegorius Alexandtiuus,Arianus. F

Quod Nouatiani feſtiuitatem Paſchæ mutauerint, & de ſchiſmate inter Cornelium Romanorum epiſcopum,& Nouatum facto pro recipiendis errantibus. Caput 9.

Nouatus Presbyter.

EA tempeſtate Nouatiani habitātes in Phrygia,feſtiuitatem Paſchæ mutauerunt. Quomodo autem geſtum ſit,dicam,primò tamen referens cuins rei gratia circa Phrygum Paphlagoniorúmq; gentes ſeuerius eccleſiaſtica segula conſeruetur. Nouatus preſbyter ſe ab eccleſiæ Romanæ communione ſubtraxit,quod Cornelius epiſcopus, fideles qui ſacrificauerāt tempore factæ perſequutionis à Decio,in communionem tecepiſſet. Pro hac itaq; cauſſa ſegregatus, & ad epiſcopatum à conſortibus ſuis epiſcopis G euocatus, ſcribebat eccleſiis, ne eos qui dæmonibus immolanerant, ad ſacramēta ſuſciperent, ſed inuitarent quidem ad pœnitentiam, remiſſionem verò Dei relinquerēt poteſtati,cuius ſolius eſt peccata temittere. Tales epiſtolas ſuſcipientes, in vnaquaque prouincia ſecundū proprios ſenſus teſponſa reddebant. Cùm ergo ille mandaret nō oportese ſactis intereſſe myſteriis eos,qui poſt baptiſma peccatum commiſiſſent quod ducit ad mortem, quibuſdam quidē videbatur amara nimis & dura huinſmodi regula, alij verò velut iuſtam rectámque ſuſcipiebāt.Inter hæc mota quęſtione venerunt literę Cornelij Romani præſulis,quæ temiſſionē peccātibus etiam poſt baptiſma promittebant.Sic ergo ambobus diuerſa ſcribētibus,& ex diuinis eloquiis ſua ſenſa firmantibus,ſinguli Prouincialium diuerſas ſunt ſequuti ſententias. † Sanantes namque ſanare promiſſa remiſſione , etiam reliquo tempore deliquerunt. Vnde gentes Phrygū caſtiores quàm aliæ eſſe noſcuntur.Nouatus itaq; licet propter conuerſationem ſubtiliſſimam ſegregauerit ſeipſum , non tamen mutauit Paſchæ feſtiuitatem. Nam ſecundum partes Heſperias etiam iſte celebrabat. Agitus enim apud illos Paſcha poſt equinoctium iam olim , & ex quo Chriſtiani eſſe cœperunt. Sed iſte quidē poſtea ſub perſequutione Valeriani principis martyrio finiuit vitam. Hi verò qui es eo nomen habuesunt,eiuſq́; fuete participes,facto concilio paucorum epiſcoporum in vico Pazeno, vbi ſunt

† ſana repromiſſa.

Cornelius Pont. Rom.

E fontes Sagarij fluminis,regulam protulerunt,vt Iudæos obſeruent azyma facientes , & cum eis agant Paſchæ celebritatem.Poſtea tamen etiam Nouatianorum eccleſia propter illud cōcilium noſcitur eſſe diuiſa.

Nouatianorū concilium.

De Damaſo & Vrſino,qui Romæ epiſcopi pariter ordinati ſunt. Caput 10.

An.do.368. Damaſus. Ro. Pont. Vrſinus.

EO tempose quum Valentinianus Imperator nullam hæreſim perturbaret, poſt Liberium Romæ Damaſus ordinatus epiſcopus, ſimul & Vrſinus ex diacono eius eccleſiæ in Baſilica Siciniensi latēter.Ob quam rem multis ſeditione, vel Præfecti Maximini animadnerſione punitus,semoto Vrſino Damaſus semāſit epiſcopus.

THEODORITVS.

An.do.378. Damaſus. Ambroſius.

Tunc itaque apud Heſperiam Damaſus Romanus & Ambroſius Mediolanēſis ſpititalibus iaculis ferie bant hoſtes. Cum quibus etiam illi qui ad longa fuerant exilia deſtinati,literis confortabant ſuos,& aduerſarios deſtruebāt. Qoos diuina prouidentia gubernatores in fluctuatione præparauerat & militum ſapientiſſimos duces in prælus.

SOCRATES.

De fine Valentiniani maioris,& auſpiciis Valentiniani minoris: & quomodo Iuſtinam matrem eius. Valentinianus viua priore coniuge duxerit vxorem. Caput 11.

Legati Sauromatarum. Valētinianus Aug. moritur. An.do.377. † Decimotertio. Scilicet Gratianus & Valēt. Valentinianus iunior. Iuſtus Piceni iudex.

G INter hęc igitus Valērinianus Imperatos Heſperiæ,contra legatos Sauromatarum vehemēti furore commotus , eruptione venarum fluxu ſanguinis expirauit , poſt Conſulatū Gratiani ternum , & Equitij , ſeptimodecimo die menſis Nouembris,anno vitæ quinquageſimoquarto,imperij vndecimo.Quo moriente Italię milites ſexto die poſt eius mortem Valentinianum puerum eius filium ad imperij culmina prouexerunt.Cuius imperium frater,& patruus licet inuitè (quod eis ignorātibus factum eſſet) tamen poſtea ſuſceperunt. Hoc itaque modo Valentinianus iunior in paternum ſucceſſit imperium.Is enim natus eſt de Iuſtina, quam viuēte Seuera ptiore cōiuge Valētinianos hoc modo duxiſſe probatur vxorem. Iuſtus Iuſtinæ pater quum eſſet Picem iudex. Conſtātij temporibus vidit in ſomnis, quod ex dextro fœmore Imperialem purpuram genuiſſet.Quumq́ue viſio per H multos recitaretur,ad Cōſtantij aures vſq; peruenit.At ille conſyderans ſomnium tanquam ei Imperator ex ea naſceretur , mittens occidit Iuſtum. Cuius filia Iuſtina quum orphana remanſiſſet à patre,virgo permanſit. Poſteriore verò tempore peruenit ad Seueræ notitiā,ad quā frequentius veniebat & amabatur, ita vt etiā cum ea balneis vteretur,Quumq́; Seuera ſecū lauanſē Iuſtinā diutius inſpexiſſet , pulchritudine virginis obligata eſt , & dixit Imperatori adeo eſſe ſpecioſam virginem Iuſtinam , vt etiā ipſa licet eſſet mulier,eius tamē amore ſit capta. Itaq; Imperator eius ſermone cōcepto, Iuſtinam ducere tractabat vxorem, nō tamen Seueram abiicere:

Iuſtina.

Seuera cōiunx Valentiniani.

ex qua

Lex Valentiniani Aug. de duabus uxoribus ducendis & liberis.

ex qua Gratianus fuerat natus, quem paulò ante firmarat Imperatorem. Legem itaque protulit publicè per ciuitates propoſitam, ſancientem vt liceret ſi quis vellet habere duas vxores. Cumq́; lex poſita haberetur, Iuſtinæ ipſe cōiunctus eſt: ex qua natus eſt Valentinianus iunior, & filiæ tres, Iuſta, Grata, & Galla: quarum duæ quidem in virginitate manſerunt. Gallam verò poſteà maior Theodoſius Imperator duxit vxorem, ex qua Placidia filia noſcitur ei eſſe progenita. Nā Arcadium & Honorium ex Placidia priore coniuge habuiſſe cognoſcitur.

SOZOMENVS.

Quod Themiſtius philoſophus Valentem ab orthodoxorum nece auocarit. Caput 12.

An. do. 278. Valens aduerſus orthodoxos.

B IN terea Valens in Antiochia Syriæ degens, Conſubſtātialitatis cultores vehementer fuiſſet perſequutus, niſi eum liber Themiſtij philoſophi reuocaſſet, in quo perorauerat eum eſſe non oportere crudelem propter diſcordiam eccleſiaſticorum dogmatum, quando etiam apud Paganos plus quàm trecentarum ſectarum diſſerentia videretur, & vnuſquiſque pro dogmate proprio in ſententia diuerſa conſiſteret. Et fortè hoc Deo gratum magis eſſet, dum nō facilè cognoſcitur, & diuerſo modo glorificatur: vt vnuſquiſque amplius timeat, dum integritatem eius ſciētia vel quomodo aut qualis quātuſque ſit magis ignorat. His ergo Themiſtij ratiocinationibus aliquantulum mitior factus eſt Imperator.

SOCRATES.

Quemadmodum ſe Gothi contulerint ad Valentem, & quomodo ad Gothos peſtis Ariana peruenerit. Caput 13.

An. do. 378. Exilia orthodoxorum. Gothi. Fridigernus. Athalaricus. An. do. 379.

NOn tamen omnino ab indignatione abſtinuit, ſed pro morte infligenda ſacratiſſimis viris decernebat exilia, donec eius impetū cauſſa huiuſmodi reipublicæ cohibuiſſet. Barbari trans Hiſtrum conſtituti, qui vocantur Gothi, ciuile bellum inter ſe duabus partibus commouerunt: vni præerat Fridigernus, alteri Athalaricus. Cúmque præualuiſſet Athalaricus, Fridigernus confugit ad Rom. eorúmque poſtulauit auxilium. Quo cognito Valens præcepit Thraciæ militibus, vt Barbaris auxilia commodarēt. Hoc ſubſidio victus Athalaricus eſt, & in fugā verſus. Ob hanc ergo cauſſam Fridigernus volens aliquod beneficium repenſare Valenti, cum ſuis omnibus dogmata eius religionis amplexus eſt. Vnde hactenus Gothi Ariani eſſe noſcūtur. Tum etiam Vulphilas Gothorum epiſcopus literas Gothicas adinuenit, & ſcripturas diuinas in eam conuertit linguam. Cum igitur non ſolū Fridigerni Gothos, ſed etiam Athalarici Vulphilas edoceret, tunc Athalaricus videns religionem patriam violari, multos Arianorū ſupplicus tradidit, quos Ariani martyres nunc appellant. Nō verò poſt multum temporis denuo inter ſe Barbaris compacatis, à vicinis gentibus Hunnorum deprædabantur. Expulſique de propriis, ad Romanorum loca confugiunt, ſeruire potius volentes Imperatori. Hoc quum

Martyres Arianorum. Hunni in Gothos.

A cognouiſſet Valens, nihil futuri prouidens, terras eis tribuit Thraciarum, arbitratus paratū ſe contra omnes Barbaros habere auxiliū: ac propterea milites deinceps negligebat, & eos qui pridem contra hoſtes laborauerāt contemnēs, etiam à Collatoribus prouinciæ per vicos & ciuitates pro vnoquoque milite octuaginta ſolidos exigebat. qui dudum eorum tributa releuarat. Hoc ergo fuit initium, vt illo tempore Romanorum reſpublica calamitatibus ſubderetur. Barbari namque quum Thraciam tenuiſſent, licenter Romanorum prouinciam deuaſtabant. Hæc audiens Valens, quum ab orthodoxorum exiliis non quieſceret, tunc tamen hac neceſſitate abſtinuit. Turbatus enim, ab Antiochia Cōſtātinopolim venit: vnde etiam aliquantū Chriſtianorum perſequutio tunc ceſſauit.

Grauitas exactionum. Gothi in Romanos.

THEODORITVS.

Valens petit auxilium à fratre contra Gothos.

Interea Valens Imperator cùm Gothorū gentem commouiſſet ad bellum apud Boſphorum, tum ſuarum vires ſuæ infirmitatis agnoſcens, miſit ad fratrem, ſuppetias petens. At ille reſcripſit, religioſum nō eſſe, talem virum iuuare, qui Deo rebellis exiſteret: ſed magis eſſe iuſtum vt eius ſuperbia ſedaretur. Quod cùm ille miſerrimus cognouiſſet, licet maiori neceſſitate cōſtrictus, non tamen à ſua vehementia ceſſauit, ſed fuit veritati rebellis. Terentius igitur inter hæc victor reuerſus eſt ab Armenia vir optimus, & pietate decenter ornatus. Tunc ei iuſſit Valens poſcere dona quæ vellet. At ille, quod decebat pium virum cogitare, reſpondit: Petiit enim non aurū,
C non argentum, non prædium, non cingulum, neque donum, ſed vt eis qui pro Apoſtolica doctrina pericula ſuſtinuerant, vna præberetur eccleſia. At ille petitionem ex ſcripto ſuſceptā cognoſcens, quæ illic tenebātur adſcripta dirupit, eumq́ue alia poſtulare præcepit. Verum ille colligens verba precum: Suſcipe, inquit, ô Imperator & habeto donum. Aliud verò non poſtulo: intentionis meæ iudex eſt vniuerſorum iudex. Cum ergo Valēs tranſmiſſo Boſphoro veniſſet in Thraciam, primum quidem Conſtantinopoli commoratus eſt, pręparans bellum: deinde Traianum cum expeditione contra Barbaros deſtinauit. Cumq́; remeaſſet ille deuictus, derogabat Valens ei mollitiem & timorē adſcribēs. At ille vſus fiducia viro fortiſſimo congruēti: Non, inquit, Imperator ego ſum victus, ſed tu victoriā
D perdidiſti, cum Deo reſiſtis, & illius auxilia Barbaris facis potius opportuna. Cùm enim à te impugnetur, pro illis pugnat: & neceſſe eſt, Deum ſequi victoriam. An neſcis quos ab eccleſiis expuleris, vel quibus eas contradideris? Hæc eadē Arātheus & Victor magiſtri militū ſunt profeſſi, & Imperatorem ne tūc indignaretur, admonuerunt. Aiunt verò Iſaac monachum habentē cellulam illic, cùm videret eum egredientem ad pugnam cū clamore dixiſſe: Quo vadis Imperator qui pugnas aduerſus Deū, quē nō habes adiutorē? Ipſe enim contra te Barbaros mouit, quoniā & tu aduerſus eū blaſphemas linguas plurimas incitaſti, & qui ei pſallunt ſacra, domibus expuliſti. Quieſce ergo rebellare, & ille faciet bella ceſſare. Redde gregibus paſtores eximios, & vi-

Terentius, magiſter militū orthodoxus.

Traianus magiſter militū.

Arantheus, Victor. Iſaacus monachus.

ctoriam ſine bello percipies. Si verò nihil horũ E ſic agens pugnare contendis, experimento cognoſces, quam durum ſit contra ſtimulum calcitrare. Nam neque reuerteris, & exercitum vehementer perdes. *Betranion.* Betranion autem omni virtute clarus vniuerſæ Scythiæ præſul, habens zelo fidei cor accenſum, pro corruptione dogmatũ & iniquitatibus quas contra ſanctos agebat, Valentem ſæpe redarguit, clamãs cum ſacratiſſimo Dauid: Loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu regum, & non confundebar. *Gothi quando Ariani facti.* Qua tamẽ gratia Barbari Ariano ſint vitiati languore, narrabo. Tempore quo tranſeuntes Hiſtrum, pacem cum Valente fecerunt, tunc præſens Eudoxius ſuggeſſit Imperatori, vt ei Gothi communicarent. pridem enim diuinæ ſcientiæ radiis imbuti, F Apoſtolicis dogmatibus paſcebantur. Communio, inquit, vnius dogmatis firmiorem faciet pacem. *Gothi Chriſtiani.* Hoc Valens laudans à ducibus Gothorum exegit, vt dogmatum quoque concordiam retinerent. Illi verò dicebant, paternam ſe mutare non poſſe doctrinam. *Vulphilas Gothorum epiſcopus corrumpitur à Valẽte.* Et cum illo tempore Vulphilas eſſet eorũ epiſcopus (quem valde ſequebantur, eiuſque verba quaſi leges immobiles exiſtimabant) hunc verbis, pecuniiſque flectens Eudoxius, egit, vt Barbari communionem amplecterentur Imperatoris, ſic decipiens eos ac dicens, certamen eſſe verborum, non differentiã dogmatum. Quamobrem hactenus Gothi maiorem quidem patrem filio dicũt: creaturã verò G filium nequaquam dicere ſuſtinent, licet hoc aſſerentibus communicare videantur.

SOCRATES.

De reuerſione Petri epiſcopi in Alexandriam, & de eius morte, & de ſucceſſione Timothei. *Caput 14.*

Alexãdrini. HOc itaque tempore, cùm Imperator ab Antiochia diſceſſiſſet cõfortati ſunt qui ab eo perſecutionem patiebantur, & maximè Alexandrini Petro videlicet reuerſo de Roma cum literis Damaſi Romanæ vrbis antiſtitis confirmantis Conſubſtantialitatis fidem, & Petri epiſcopi roborantis ordinationem. *Petrus moritur.* Quo facto populus ſumpta fiducia, Lucium expulit, & reduxit Petrum. Sed Lucius Conſtantinopolim nauigauit: Petrus cùm modicum vixiſſet tempus, reliquit fratrem ſuum Timotheum ſucceſſorem. *Timotheus ſuccedit.*

Quomodo Valens contra Gothos pugnando ſit deuictus, ac mortuus. *Caput 15.*

Anno 380. POrrò Valens Imp. cum trigeſimo die Maij menſis ſexto Conſulatu ſuo, & Valentiniani iunioris ſecundo Conſtantinopolim veniſſet, inuenit populum in mœſtitia conſtitutum. Barbari namque per Thracias diſcurrentes etiam Conſtantinopoleos ſuburbana vaſtabant, non exiſtente qui eis reſiſtere fortiter valeret. Qui cũ vſque ad muros veniſſent vrbis, afflicta ciuitas murmurabat, quaſi eos Imperator illic inuocaſſet, qnũ nec reſiſteret, & magis bella protraheret. Circẽſes ludi igitur agebantur, & illic Imperatori clamabant: Da arma & nos pugnabimus.

Hinc accenſus Imperator, vndecimo die Iunij menſis egreditur, interminatus pœnas ſe pro iniuriis cum rediret à Conſtantinopolitanis ciuibus exacturum, & quia prius videbantur Procopio præbuiſſe auxilium, ita vt ciuitatem aratro vertere minaretur. Deduxit ciues igitur vſq; ad vrbem Hadrianopolim, quæ eſt in confinio Macedoniæ.

THEODORITVS.

Et exercitu quidem præmiſſo ipſe in quodam vico victoriam expectabat. Porrò milites Barbarorum impetum non ferentes, alij fugiebant, G alij necabantur. Barbari autem venientes ad vicum vbi Valẽs cognita proditione ſe celare nitebatur, immiſſo igne cõcremauerunt cum vico etiam pietatis inimicum. *Valens Aug. combuſtus eſt. Anno 381.*

SOCRATES.

Qui finem vitæ ſortitus eſt nono die menſis Auguſti, eodem Conſulatu, id eſt, quarto anno ducenteſimæ octuageſimæ nonæ Olimpiadis. Aiunt aliqui eum igne conſumptum cum in vicum fugiſſet, quem Barbari concremauerunt. Alij verò ferunt, quod mutato Imperiali habitu ad pedeſtrium venerit exercitum: & cum equeH ſtres ſe dedidiſſent pugnare nolentes, in congreſſione vniuerſos pedeſtres repentè confoſſos: vnde dicunt ipſum quoque ignoti vulnere fuiſſe proſtratum. Defunctus eſt anno vitę quinquageſimo. Qui cum fratre regnauit annos tredecim, poſt fratrem verò tres. Taliq; ſorte defunctus eſt.

HISTORIÆ ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER NONVS.

SOCRATES.

Quod Mortuo Valente Conſtantinopolim Barbari deuaſtarint. A

CAPVT PRIMVM.

Barbari ſub vrbia Conſtãtinopolitana diripiunt.

IGITVR defuncto Valẽte, denuò Barbari vſq; ad muros Conſtãtinopoleos venientes eius ſuburbana vaſtabãt. Quapropter ciues quæ inueniſſent arma geſtantes, hoſtibus vt poterant reſiſtebant. Vxor enim Valẽtis Imperatnris nomine Dominica præmia ex ærario publico bene pugnantibus, ſecundum conſuetudinem militum miniſtrabat. Quibus etiam Saraceni tulere ſuppetias, quas eorum regina nomine Mauia Romanis fœderata miſerat.

Dominica Aug. Mauia regina Saracenorum.

THEODORITVS.

De benignitate Gratiani & fidei rectitudine. caput 2.

An do. 381. Gratianus reuocat epiſcopos orthodoxos de exilio.

PORrò Gratianus Valẽtiniani filius, cùm pridem patre defuncto Europæ ſceptra tenuiſſet, defuncto Valente ſine ſobole, Aſiæ quoque Lybiæque regna ſuſcepit. Moxque pietatem quã mente perceperat, operibus demonſtrabat, initiáque ſui regni rerum omnium domino dedicauit. Scripſit itaque Legem, præcipiens, vt expulſi paſtores ad ſua ouilia redirent, ſacræque baſilicæ eis redderentur, qui communionẽ Damaſi ſequerentur. Is enim Damaſus Romanæ vrbis epiſcopus laude dignus, vir mirabilis, ſemper ornatus, dicere faceréque pro Apoſtolicis dogmatibus cuncta feſtinus poſt Liberium gubernacula ſuſceperat eccleſiæ. Miſit igitur Imperator cum huiuſmodi lege etiã Saporẽ quendam tunc nominatiſſimum militiæ principem: & Arianæ quidem blaſphemiæ prædicatores, veluti quaſdã beſtias diuinis ſeptis iuſſit expelli: optimis verò paſtoribus & ſacris ouilibus vniuerſa reſtitui. Hoc ergo in vniuerſis prouinciis decreuit obſeruari.

Damaſus Põt. Rom.

SOCRATES.

An. do. 381. Libertas religionis vnicuiſque.

Gratianus itaque cum iuniore Valentiniano regno potitus ab exilio reuocatis omnibus, lege ſanciuit, vt vnaquæque religio licitè ſacra celebraret, ſolos verò ab eccleſiis prohibuit Eunomianos, Photinianos, Manichæos.

THEODORITVS.

De contentione apud Antiochiam inter Paulinum & Melitium facta, & de Apollinare Laodiceno eiuſq; ſecta. Caput 3.

TVnc igitur in Antiochia, quæ præſidet Orienti, contentio huiuſmodi cauſa prouenit, Pro Apoſtolicis dogmatibus laborantes (ſicut iam dictum eſt) erant diuiſi, & alij poſt calumnias irrogatas Euſtathio Arianam abominati væſaniam, apud ſeipſos ſacra celebrantes, Paulinum habebant antiſtitem. Alij verò poſt ordinationem Euzoij, cum Melitio conuenientes eius doctrina ſtuebãtur. B Ad hæc autẽ Apollinaris Laodicenus alterius partis ſibi præſulatũ aſſumpſit. Qui cum pietatis indueret vultum, & Apoſtolica ſe fingeret dogmata cõſeruare, paulò poſt manifeſtus hoſtis apparuit. De diuina namque natura adulterinis rationibus vtebatur, gradus quoſdam generans dignitatum, & ſacramentum diſpenſationis imperfectum explanare præſumens, animámque rationalem quę corpus regit, priuatam ſalute confirmans. Si enim animam nun aſſumpſit ſecundum illius rationem Deus verbum, neque medicinam præbuit, neq; honorem dedit: ſed corpus quidem terrenum ab inuiſibilibus virtutibus adoratur: anima verò ſecundum diuinam imaginem facta inferre permanſit, cõtumeliis induta peccati. Qui plurima C ſuper hæc væſanus aſſeruit. Aliquando etenim pariter confitebatur & ipſe ex ſancta virgine aſſumptam carnem: aliquando verò eam cũ Deo verbo cœlitus deſcendiſſe: aliquãdo eum ipſum factũ carnem, ſumpſiſſe nihil ex nobis. Aliáſque plurimas & inanes fabulas ſacris promiſſionibus copulabat, quas in præſenti dicere ſuperfluũ iudicaui. Talia quidẽ ille dicens, nõ ſolũ ſuos peſte repleuit, ſed etiã quoſdã noſtrórum fecit huiuſmodi lepra participari. Poſt modicũ verò tẽporis cum ſuũ viderent opprobriũ & eccleſiæ claritatẽ, penè cuncti reuerſi ſunt, & communionẽ eccleſiaſticam percipere meruerunt, non tamen priorem depoſuere lãguorem, ſed magis cõplures Conſtantiũ latenter ſauciauerũt. Ex hàc ergo radice in eccleſiis germinauit, vna carnis deitatiſq; D natura, & vt diuinitati vnigeniti paſſio copuletur: & alia, quæcunq; populis & ſacerdotibus certamina genuerũt. Sed hæc quidẽ poſtea facta ſunt. Tum igitur veniente Sapore magiſtro militię, & oſtendente Principis legem, Paulinus quidem fatebatur ſe Damaſi eſſe participẽ. Promittebat etiã Apollinaris, hoc ipſo lãnguore celato. Sacratiſſimus verò Melitius ſub quiete degẽs, illorũ certamina deuitabat. Porrò Flauianus ſapientiſſimus tũc in ordine preſbyterij cõſtitutus, primo quidem veniente magiſtro militũ, ita ad Paulinum loquutus eſt: Si communionẽ Da-

Schiſmata chriſtianorũ. Apollinaris Laodicenus. An. do. 380.

Flauianus, Paulinus.

maſi ô amice ſectaris, oſtende nobis dogmatum E tuotum aperte concordiam. Ille namq; vnã Trinitaris ſubſtãtiam cõfitẽs, tres ſubſiſtẽtias prædicat in apetto: verũ tu è diuerſo ſubſiſtẽtias perimis Trinitatis, oſtende itaque dogmatum concordiam, & ſuſcipe ſecundum legem eccleſias. Quum ergo illum his ſermonibus obiurgaſſet, cõuerſus, Apollinari dixit: Admitor te amice ſic impudentet veritati reſiſtere, cum aperte noneris, quod laudabilis Damaſus perfecte naturam noſtram à Deo verbo dicat aſſumptam, tu verò contraria fateatis. Mentem nanque noſtrã ſalnre ſtaudas. Si autẽ falſè loquimur, te ſorſitan accuſantes, vel nũc nouitatẽ à te natã denega, & Damaſi amplexus doctrinã, ſectam ſuſcipe venerãdam veritatis. His rationibus ſapiẽtiſſimus Flauianus illorũ fiduciam ita redarguit.

Melitius ad Paulinum.

Porrò Melirius omniũ manſuetiſſimus hominũ, benigne atque ſuauiter Paulino dixit: Quoniam & mihi harum ouium curam cõmiſit dominus, & tibi ſimiliter aliarum, ſuſcipe hanc ſollicitudinẽ, & communicemus inter nos ſub dogmare pietatis. Iungamus amiee greges, & ſoluamus de Præſulatu contentionẽ: cõmuniter paſcẽtes oues, curã eis cõmuniter exhibeamus. Si autẽ de ſede certamen eſt, ego etiã hanc contẽtionem conabor diſſoluere. In ſede ſacrum ponarur Euãgelium, & ex vtraque parte nos ſedeamus. Et ſi quidem prius ego finem vitæ ſuſcepero, ſolus eris Antiſtes: ſi verò hoc tibi prius euenerit, ego rurſus gregis habebo curã. Quum hæc ergo Melitius cum omni manſuetudine protuliſſet, Paulinus acquieſcere nõ cõſenſit. Tum magiſter militiæ, iudex vtriuſq; verborũ eccleſias Melitio tradidit. Paulinus autẽ aliarũ ouiũ permãſit Antiſtes.

Apollinaris priuatus epiſcopatu.

Verum Apollinaris Præſulatu nudatus eccleſię, nouitatẽ doctrinæ ſuæ aperta impudentia prædicabat, & ducem ſemetipſum oſtẽdit hæreſeos, & ipſe quidẽ in Laodicia crebro morabarur.

Vitalis.

In Antiochia verò pridem Vitalẽ ordinauerat, vita quidem optima decoratum, & Apoſtolicis dogmatibus innutritũ, poſtea tamen hoc languore putrefactam.

Diodorus.

Porrò ſacratiſſimus Melitius Diodorum illũ (cuius iam meminimus) qui ſub tẽpeſtate oppido quàm aſpera eccleſiæ nauem à ſubuerſione ſeruauerat, Tarſenſium paſtorẽ cõſtituit, eique Cilicum gentis curam commiſit.

Ioannes.

Apamiæ verò Põtificalem curam Ioanni dedit. Qui licet genere ac nobilitate fulgeret, tamen progenitores propriis virtutibus adornabat. Hunc ergo & ſermo decorabat & vita.

Stephanus ſodalis Ioannis Apamenſis.

Is itaque tempore tempeſtatis confidelium ſuorũ numerum gubernauit, cooperatorẽ habens laudabilẽ Stephanum, quem ſacratiſſimus Melitius ad alia certamina deſtinauit.

Germanicia.

Nã cùm cognouiſſet Germaniciam Eudoxij peſte corruptam, hunc eò tãquam ſapientiſſimum medicum deſtinauit. Erat enim omni Græcorum doctrina plenus, & diuinis dogmatibus innutritus. Quamobrẽ ſpe ſua ſraudatus nõ eſt. Vſus nanq; dono ſpiritalis doctrinæ, lupos mutauit in oues.

Euſebius rediux.
Acacius
Theodotus.

Porrò magnus Euſebius de exilio remeans Acaciũ ſummæ claritatis virum in Berœa ordinauit epiſcopum, in Hierapoli Theodotũ, cuius mira cõuerſatio hactenus decãtatur, Euſebiũ in Chalcide, in Cyro noſtra Iſidorum. Aiunt verò quod etiã Eulogiũ, qui pro Apoſtolicis dogmatibus decertarat, & E in Antinò cum Protogene miſſus in exilium, Edeſſæ ordinauerit, epiſcopum.

Barſes.
Maret.

Barſes enim ſacratiſſimus, iam de hac luce migrauerat. Sanctus verò Euſebius vltimum epiſcopũ Marin in ciuitate Dolicha fecit. Hæc enim parua ciuitas vęſaniam tunc obtinuerat Arianam.

Euſebius à muliere Ariana occiditur.

Quò quum acceſſiſſet Euſebius, vt Marin virũ plurimis virturibus decoratũ, in ſede collocaret epiſcopali, quædam mulier Ariana peſte repleta, tegulã de tecto demiſit, qua eius caput valde cõtriuit. Iſq; paulò poſt ad vitam meliorem de hac luce migrauit. Qui moriens, præſentes iureiurando cõſtrinxit, vt ab ea quæ hoc feciſſet, nullo modo pœnas exigerent, imitatus dominum ſuũ qui de crucifigentibus ait: Pater, remitte eis: non enim ſciunt quid faciunt. Simul & cõſeruum Stephanum, qui poſt multos lapidum iactus clamabat: F Domine ne eis ſtatuas hoc peccatum. Hoc ergo modo magnus Euſebius eſt defunctus. Et qui Thraciæ Barbaros effugit, impiorum hæreticorum manus declinare non potuit, ſed martyrij coronam illorum ferocitate ſuſcepit. Hæc ergo geſta ſunt poſt reuerſionem epiſcoporum.

De Theodoſij ducatu, quomodo à Gratiano Imperatore fuerit ordinatus & ad Orientale miſſus imperium Orthodoxis præfuerit, & retruſerit hæreticos. Caput 4.

παιονία regio quam Pannoniã vocamus.
Theodoſius in Heſpaniam patriam ſuam ſeceſſit.

POrrò Gratianus Thraciam Barbaros vaſtare cognoſcens. Italia relicta, in Pæoniam venit. Ea tempeſtate Theodoſius tam propter parentum nobilitatem, quàm propter fortitudinem propriam nominatiſſimus habebatur: & ob hãc G cauſſam inuidia parium Iudicũ fatigatus, in Hiſpania morabatur, vbi & ortus fuerat, & nutritus. Cumque Imperator quid faceret hæſitaret, quippe cùm barbari eleuati victoria inexpugnabiles eſſe viderentur, ducatu Theodoſij pugnã credidit finiri. Repente ſiquidem eum ab Hiſpaniis euocans, & magiſtrum militum eſſe denuntians, cum expeditione ad Barbaros deſtinauit. At ille fide munitus, confidenter ad Thracias eſt profectus.

Theodoſius Dux militum Barbaros profligauit.

Quò cum veniſſet, vidiſſetque Barbaros, exercitum ordinauit ad pugnam. Congreſſione verò facta, imperum Barbari non ferẽtes ſuas acies reliquerunt. Et illi quidem fugiebant, hi verò fortiter ſequebantur. Immenſaque cædes tunc facta eſt Barbarorum. Plurimis igitur interemptis, pauciſque latenter tranſeuntibus Hiſtrum, mox Dux optimus exercitu di- H ſperſo per vicinas vrbes, velociter rediit ad Principem, ita vt ipſe triumphorum ſuorum nuntius exiſteret. Quod tamen nec ipſi Imperatori quũ miraretur factum, credibile videbatur. Æmuli ſiquidem & fugiſſe eum dicebant, & exercitum perdidiſſe. At ille propter derogantes ſibi, petiit mitti qui viderent hoſtium multitudinẽ peremptorum. His verbis Imperator flexus, miſit qui res actas inſpicerent, ſibique renunciarent.

Theodoſij ſomnium.
† amicorum.

Porrò Dux optimus inter hæc diuinã viſionẽ vidit, & ab ipſo Deo aperte ſibi monſtratã. Cõſpexit enim in ſomnis, quod ſanctus Melitius Antiochenæ ciuitatis Antiſtes chlamyde ipſum veſtiret Imperiali, & corona caput ornaret. Hæc quũ nocte vidiſſet, cuidam mane retulit † clericorũ. At ille clarum eſſe ſomnium dixit, & nihil ænigmaticum,

A maticum, nihil dubium cõtinere. Quumq́; pauci omnino tranſiſſent dies, qui pro victoriæ inſpectione miſſi fuerant, redierunt, peremptáque hoſtiũ multa millia narrauerũt. Quamobrẽ lætatus Princeps, Theodoſium fecit Imperatorem.

Theodoſius fit Cæſar. An.do 382.

SOCRATES.

Conſulatu Auſonij & Olibrij ſextodecimo die Ianuarij menſis.

THEODORITUS.

An.do.381. Theodoſius epiſcopos Cõſtantinopolim conuocat.

Tradita ei ſceptrorum parte Valẽtis, ipſe rurſus ad Italiam rediit, & illum ad regna collata tranſmiſit. Mox igitur vt imperium ſumpſit, præ omnibus de concordia eccleſiæ cogitauit, & vniuſcuiuſque Præſulatus epiſcopos Conſtantinopoli cõuenire præcepit. Hæc ſola erat Ariano B plena contagio. Nam Occidens liber ab huiuſmodi languore permanſit. Conſtantinus enim ſenior filius Conſtantini maioris, & Conſtans iunior paternã fidem integram ſeruauerũt. Rurſus Valentinianus Imperator Heſperiæ, inuiolatam cuſtodiuit fidei pietatem. Orientis autẽ tractus, multifariam huiuſmodi labe repletus eſt. Arius enim Alexandrinæ presbyter ciuitatis hãc ibi genuit blaſphemiam. Poſt quem Euſebius, Patrophilus, & Aëtius Palæſtini, & Paulinus atque Gregorius Phœnices, & Laodicẽſis Theodotus, cumq́ue his Georgius, poſt quos etiam Athanaſius & Narciſſus Cilices, & alij plurimi malè iacta ſemina nutriuerũt. His igitur nequiſſimis cultoribus fuit cooperator Conſtantius atque Valens. Pro hac ergo ſolummodo cauſa, Theodoſius ſuo ſubiacentes imperio Conſtantinopoli congregari præcepit epiſcopos.

SOCRATES.

Quomodo Macedoniani denuo ab Orthodoxis diuiſi ſint. Caput 5.

INterea Macedoniani poſt legationem ad Liberium deſtinatam aliquanto tempore ſine diſcretione communicabant, & ipſi iis qui ab initio definitionem fidei Nicænæ ſuſceperant. Cumq́ue lex Principis Gratiani Poteſtatem religionibus ſicuti vellent communicare præbuiſſet, denuo ſunt diuiſi: congregatíſque in Antiochia, ſtatuerunt vocem Conſubſtantialitatis amouendam, & venerantibus Nicænam fidem non eſſe communicandum. Sed plurimi videntes eorum varietatem, receſſerunt ab eis & Cõſubſtantialitatis ſectatoribus ſunt vniti.

SOZOMENUS.

Quomodo Theodoſius Imperator Theſſalonicæ baptizatus ſit. Caput 6.

CVmq́ue Theodoſius bello Barbaros ſuperaſſet, & illi Romanos amicos habere precarẽtur cauſa fœderis, acceptis obſidibus Theſſalonicam venit. Vbi cùm in ægritudinem incurriſſet, ab † Acholio eius ciuitatis epiſcopo baptizatus eſt, licet à progenitoribus Chriſtianum dogma & fidem Nicæni cõcilij ſequeretur.

† Aſcholio.

SOCRATES.

Tùm igitur baptizari cupiẽs propter morbũ, Theſſalonicẽſium interrogauit epiſcopum, cuius nam fidei eſſet. Quo reſpondẽte, quòd Ariana peſtis in Illyricum non valuiſſet accedere, ſed inuiolatam ab initio fidem Nicęnúmque concilium ſeruarent, ille libenter eius verba ſuſcipiens, baptizatus atque ægritudine liberatus eſt.

An.do.381.

SOZOMENUS.

Profeſſio Theodoſij de fide. Caput 7.

Lex Impp. de fide orthodoxã

COgitans igitur Imperator, melius eſſe pronunciare ſubiectis, cuiuſnam eſſet fidei, ne videretur vim facere, ſi quenquam ſubitò inuitũ B ad cultum religionis impelleret, legem è Theſſalonica populo Conſtantinopolitano propoſuit. Hoc enim viſum eſt, vt veluti de quadam ciuitatis arce omnibus ſubiectis aliiſq́ue ciuitatibus iudicante ſcriptura, fieret manifeſta. Cuius legis verba ſunt hæc:

IMPPP. GRATIANVS, VALENtinianus, & Theodoſius Auggg. populo vrbis Conſtantinopolitanæ.

Cunctos populos, quos clementiæ noſtrę regit temperamentum, in ea volumus religione verſari, quam diuinum Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio vſque nunc ab ipſo inſinuata declarat: quámque põtificem Damaſum ſequi claret, & Petrum Alexandriæ epiſcopum, virum Apoſtolicæ ſanctitatis: hoc eſt, vt ſecunC dum Apoſtolicam diſciplinam, euãgelicámque doctrinam patris & filij & ſpiritus ſancti vnam deitatem, ſub pia maieſtate, & ſub pia Trinitate credamus. Hanc legem ſequentes, Chriſtianorũ catholicorum nomen iubemus amplecti: reliquos verò dementes væſanóſque iudicãtes, hæretici dogmatis infamiam ſuſtinere, diuina primùm vindicta, poſt etiam motus noſtri quem ex cœleſti arbitrio ſumpſerimus, vltione plectẽdos. Data.iii. Kalẽd. Martias, Theſſalonicæ. Gratiano quinto, & Theodoſio Aug. coss. Hęc ſanciens paulò poſt Conſtantinopolim venit.

Petrus. Damaſus Pont. Rom. Petrus Alexandrinus. An.do.382.

De Gregorio Nazianzeno Conſtantinopolim translato. Caput 8.

TVm igitur Gregorius Naziãzenus communi decreto multorum epiſcoporum in CõD ſtantinopolim tranſmutatus, intra ciuitatem in paruo oratorio ſacra celebrabat. Cui loco poſtea principis baſilicam maximam copulantes, eam vocauerant Anaſtaſiam.

Gregorius Naziãzenus Conſtantinopolim aſcitus Anaſtaſia.

De Baſilica ſancta Anaſtaſia. Caput 9.

QVę ſanè nõ ſolùm pulchritudine & magnitudine, verùmetiã apertiſſima apparitione Dei noſcitur illuſtrari. Illic enim diuina virtus in ſomnis, & apertè, plurimis & frequẽter multiſq́; languentibus & in rerũ periculis cõſtitutis ſubueniſſe dinoſcitur, ita vt crederetur ab aliquibus ſanctã Mariam, Chriſti matrem virginem hanc eſſe. Cum tali namque habitu multis oſtẽditur.

Quam Baſilicam ideò Anaſtaſiam vocant, ſicuti E reor, eò quòd dogma Nicæni concilij in Conſtãtinopoli, velut iam mortuum, eo loco expoſitionibus Gregorij reſurrexerit. Ego tamen audiui quoſdam veriloquos referẽtes, cùm populus illic congregaretur ad miſſas, mulierem prægnantem de ſuperiori portiru cadentem defunctam fuiſſe, túmque communi oratione facta ſuper eam, reuixiſſe, & cum partu ſeruatam eſſe. Quamobrem valde inopinatum Anaſtaſiæ nomen, id eſt reſurrectionis, accepit.

SOCRATES.

Quomodo Theodoſius ab eccleſia Conſtantinopolitana Arianos expulerit. Caput 10.

Gregorius Nazianzenus cupit abire Conſtantinopoli.
Theodoſius Aug. ad Demophilum Arianæ religionis antiſtitem.

GRegorius itaque vir eloquentiſſimus ac venerandus, cognoſcens aliquos murmurare F eò quòd eſſet ex alia ciuitate, aduenìente principe Conſtantinopoli habitare declinabat. Imperator tamen cùm in tali ſtatu inueniſſet eccleſias, cogitabat quemadmodum pacificaret omnes, & cunctas augeret eccleſias. Mandauit ergo repentè Demophilo, qui tunc Arianæ religioni præſidebat: Si vis, inquit, credere ſecundum Nicæni dogma concilij, vniatur populus & ſuſcipiat pacem. Cumque ille propoſitionem huiuſmodi refugiſſet, tunc Imperator, Si pacẽ, inquit, concordiámque declinas, fugere te etiam à ſacris baſilicis ego præcipio. Hęc audiens Demophilus, & cogitans graue eſſe potioribus reſiſtere, conuocans in eccleſiam plebẽ, & ſurgens in medio cunctorum, hæc per ſe ſubiectis verba loquutus eſt: Fratres, ſcriptum eſt in euangelio:

Matthæo.

Si perſequuti vos fuerint, ex iſta ciuitate fugite in aliam. Quia igitur Imperator eccleſiis opus habet, ſcitote craſtina nos Collectam extra vrbẽ celebraturos. Hæc cùm dixiſſet, egreſſus eſt. Non tamen ſic intelligens euangelij verba, quẽadmodum dicta ſunt. Illic enim præcipitur, vt fugientes habitationem mũdanam, Hieruſalem requirant ſupernam. Egreſſus ergo ciuitate ante portas conciliabula celebrabat. Cum quo ſimul exiit. Lucius Alexandria pulſus, quia tunc Conſtantinopoli morabatur. Sic itaque Theodoſij concordiam non ferentes poſt quadraginta annos eccleſias, quas vi tenuerant, reliquerunt. Egreſſi de ciuitate quinto Conſulatu Gratiani, & Theodoſij primo, mẽſe Nouembri. Quo facto, Nicænæ fidei ſectatores eccleſias receperunt.

Lucius exul.
Ariani relinquunt eccleſias quas XL. annis tenuerant.
An. dn. 382.

H

SOZOMENUS.

De Eunomij calliditate. Caput 11.

IGitur cum Eunomius Valentis temporibus à ſuis clericis receſſiſſet, apud ſeipſum in Bithynia morabatur vir callidus & dicendi peritus, multúſque populus concurrebat ad eum: alij hominem experiri volẽtes: alij audire quæ diceret: Horum fama peruenit ad Principem: Cum quo ipſe quoque voluit habere ſermonem: ſed Auguſta Placilla precibus eum retinuit. Erat enim fidelisſima, & Nicæni dogmatis iura ſub integritate ſeruabat, timuitq; ne (vt fieri ſolet) eloquio viri callidi captus Imperator, facilè in ſectã eius incideret.

THEODORITUS.

De Conſtantinopolitano concilio contra Macedonianos. Caput 12.

An. do. 383.

INterea cùm epiſcopi cẽtum & quinquaginta fuiſſent Conſtantinopoli congregati, præcepit Imperator vt nullus proderet quiſnam eſſet maximus ille Melitius. Volebat enim ex memoria ſui ſomnij virũ illum ſibi ipſi indicari. Cùm ergo omnis illa multitudo Pontificum regiam introiſſet domum, relictis omnibus ad magnum cõcurrit Melitium, & veluti quiſpiam filius patris amator, poſt multum temporis paterna viſione potitus, complectebatur eum, & ſimul oſculabatur oculos, labia, pectus, & caput, dextrámque quæ ipſum in ſomnis coronauerat, inſinuauitq; illi quam viderat viſionem. Cúmq; etiam cæteros congruè ſalutaſſet, rogauit tanquã patres, vt de rebus præſentibus cogitarent.

Theodoſius Melitium agnoſcit nunquam antea viſum à ſe niſi per inſomnium.

SOCRATES.

Et vt in vrbe Conſtantinopolitana ordinaretur epiſcopus. Et cùm ſperaret poſſe Macedonianos vniri, etiam eorum conuocauit epiſcopos. Conuenerunt ergo de Conſubſtantialitatis fide, Timotheus Alexandrinus, Cyrillus Hieroſolymitanus, poſt pœnitentiam in Conſubſtantialitatis dogma conſentiens, Melitius Antiochiæ, & Acholius Theſſalonicę, aliíque plurimi, ita vt centum & quinquaginta numerus cõpleretur. Macedonianis verò præerat Eleuſius Cyzici & Lampſaci Martianus: erantque ſimul triginta ſex, quorum plurimi eſſe videbantur de ciuitatibus Helleſponti. Conuenerunt itaq; Conſulatu Eucharij & Euagrij menſe Maio. Igitur Imperator & Epiſcopi partis ipſius laborabant, vt Eleuſius eiuſque ſequaces vnirentur eccleſię, commemorantes eis legationem, quam miſerãt ad Liberium tunc Romanæ vrbis epiſcopũ per Euſtathium, & quia pridem ſponte ei communicaſſent, nec eſſet ſine pudore vt ſubitò bene prius placita mutarent. At illi eius monita aperta que conuiria paruipendentes, elegerunt ſequi potius Arianam peſtem, quàm Conſubſtantialem dicere Trinitatem. Hæc fatentes de Conſtantinopoli ſunt egreſſi, & ſcribebant alteri alteris, ne quis ipſorum in Nicæni concilij dogma conſentiret.

G

Macedonianorũ epiſcopi & pertinacia.
An. dn 383.

THEODORITUS.

De ordinatione Maximi Cynici eiuſque depoſitione, & ordinatione recta Nectarij, & de canonibus in ea ſynodo conſtitutis. Caput 13.

GRegorius verò qui tunc Cõſtantinopolitanã regebat eccleſiam, Nazianzũ redire parabat. Pro quo cùm epiſcopatus Conſtãtinopolitanæ vacaret eccleſię, Timotheus Alexãdrinus Petri ſucceſſor, Maximũ quendã Cynicum ordinauit epiſcopũ, cùm nuper totondiſſet eum. Is verò erat Apollinaris væſania refertus. Sed non pertulerunt hoc malũ viri ſanctiſſimi Conſtantinopoli congregati. Et cùm Ægyptij maximè ſe pro eius ordinatione ſeparaſſent, ſacra officia cum Gregorio celebrabant. At ille grauiter ferens

Gregorius Nazianzenus Conſtãtinop. reliquit.
Maximus Cynicus.

rens rurſus factam diuiſionē, exorabat vniuerſos, vt laude dignum virum quærerent quem Pontificem ordinarent. Tooc illi eius verbis acquieſcentes, Nectarium generis nobilitate decoratum cooſtituerunt Conſtātinopolitanæ ciuitatis epiſcopum, Maximom verò Apollinaris cootagio laboranrem, nudatum Pontificali dignitate eiecerunt.

Nectarius.

SOCRATES.

Tum etiam regulam protulerunt, vt Conſtantinopolitanus epiſcopus haberet hoooris priuilegia poſt Pontificem Romanum, eò quòd ſit noua Roma. Firmauerúntque rurſus Nicænam fidem, & Patriarchas cooſtituerunt, diſtribuentes prouincias, vt epiſcopi vniuſcuiuſque diœceſeos ad eccleſias nō irent extraneas. Hoc enim olim propter perſecutionis tempus indifferēter B agebatur. Diſtriboerunt itaque Nectario quidē maximam ciuitatem & Thraciam. Ponticā verò diœceſim Helladio, qui poſt Baſilium foit. Cæſaream. Cappadociæ Gregorio Nyſſeno, Baſilij germano: Troilo quoque Melitenæ, Armeoiæ ius Patriarchæ dederunt. Aſianam verò diœceſim, Iconij Amphilochius eſt ſortitus. Optimus autem Antiochiæ, Piſidiæ. Aegyptum quoque Timotheo Alexandrino diſtribuerunt. Porrò eccleſiarum Orientalium gubernationem eius præſulibus commiſerunt, Pelagio Laodiceno, & Diodoro Tarſi, Antiochenæ eccleſiæ priuilegia reſeruantes, quę tuoc Melitio præſenti dederunt. Definieruot pariter, vt ſi quid in prouincia qualibet emergeret, prouinciæ concilio finiretur. In his omoibos ſuum prębuit etiam Imperator aſſeoſum.

Prouincialiū conciliorum inſtitutio.

THEODORITVS.

Paruo porrò tempore tranſeunte, ſanctus quidem Melitius eſt defunctus, & ab omnibus ſapiētibus cum præconiis maximis eſt ſepultus.

Æſtate verò ſequenti rurſus plures epiſcopi Conſtātinopolim pro cauſis eccleſiaſticis ſunt reuerſi, vbi Occidentalium epiſcoporum ſynodicam ſuſceperunt epiſtolā, inuitantem eos Romam, vt illic maximum celebraretur concilium. Sed illi quidem profectionem quaſi nihil habiturum lucri refugerunt, verùm literas miſerunt Damaſo cæteriſq; præſulibus quas pro clariori notitia ſubdere neceſſarium iudicaui.

An do. 384. Synodus Conſtantinopolitana.

Epiſtola Conſtantinopolitani concilij ad papam Damaſum & Occidentales epiſcopos.
caput 14.

Epiſtola ſynodi Conſtantinopolitanæ miſſa Occidētalibus.

DOMINIS HONORABILIBVS atque Venerādis fratribus & commiuiſtris, Damaſo, Ambroſio, Britonio, Valeriano, Acholio, Baſilio, & reliqois ſanctis epiſcopis in maxima Roma collectis, ſaocta ſynodus orthodoxorum epiſcoporum congregatorum io maxima ciuitate Conſtantinopoli io domino S.

VElut nonc ignoranti veſtræ reuerentiæ inſinuare, atq; oarrare multitudinē paſſionū ab Ariana perēria nobis ſæpius illatarū, forſitan ſuperuacuum eſt. Non eoim ita negligere veſtram credimus ſaoctitatem, vt adhuc egeatis diſcere A quos certom eſt condolere. Sed neque tales nos conſtrinxere tempeſtates, vt pro ſui paruitate latere potuerint. Neq; tempus perſequutionis eſt nooum, ſed adhuc memoriam ſeruat antiquam, non ſolùm in his qui paſſi ſunt, ſed etiam in eis, qui participes ſont illorum, qoorū proprias iodicant paſſiones. Heri enim (vt ita dicā) aut hodie exiliorū vioculis reſoluti, poſt innumeras tribolationes ad eccleſias proprias ſuot reuerſi. Aliorū verò in exilio defunctorū funera reuocata ſunt. Quidā verò etiam ab exilio remeantes, & feruenti hæreticorum furore deterri, amariora quàm in exilio propriis ſuut perpeſſi, lapidibos ab eis obruri, ſicuri bearus Stephanus. Alij diuerſis macerati ſunt ſupplicijs, adhuc ſtigmata Chriſti & vulnera in ſuo corpore circumferre noſcuntur. Pecuniarum verò diſpēdia, honoris B ademptiooes, ſioguloiúmque confiſcationes, & machinamina, iniorias atq; vincula, quis numerare valebit per ſingula? Omnes enim tribolationes verè ſuper nos moltiplicatæ ſuot vltra oumerum. Iuſtè quidem quoniā valde peccauimus. Aut certè clemens dominus paſſiooum multitudine nos voluit exercere. Propter hæc itaque gratias Deo referimus, qoi & per taotas tribulationes ſeruos corripit ſuos, & ſecuodū multitudinem miſerationum ſuarū deduxit nos rurſus ad refrigerium. Nobis itaque tēpus & labor maximus neceſſarius fuit, vt emēdatio ita proueniret eccleſiarum, vt tanquam pro longa ægritudine diligētia paulatim adhibita, priſcam pietatis redderet ſanitatem. Hoc ercoim putabimur modo perſecotionibos acerrimis liberari, & eccleſias longo tempore ab hęreticis detentas, deC nuò repeterte. Verooramen graues adhuc oobis ſunt lupi, qui poſtquā de caulis expulſi ſuot, ex ipſis paſcuis oues abripioot, collectas facere cōteodentes, populos commouentes, & in nullo ſegnes ad eccleſiæ læſionē. Erat itaq; (ſicut diximus) neceſſariū huic operi tempos. Quia tamen fraternam circa nos charitatem miniſtrantes, ſynodum in Romana vrbe Dei voluntate feciſtis: & nos illuc ranquam mēbra propria, literis Deo amabilis Principis euocaſtis: vt qooniam tunc ad tribulationes ſoli ſumus addicti, nunc ſub Imperatorum pia cōcordia oon ſine nobis regnaretis, ſed etiā nos vobiſcū ſecundum Apoſtolicā vocem cōregnaremus: oratio quidē noſtra fuit, ſi eſſet poſſibile, vt omnes ooſtras ſimul relioquēres eccleſias, deſiderio vtili iūgeremur. Quis D enim nobis dabit penna, ſicut colūbæ, vt volemos & apud vos reqoieſcamus? Sed quoniā hoc omnino nodabat eccleſias, reqoie nuper iochoāre, reſque nimis erat plurimis impoſſibilis, quia conueneramus in vrbem Conſtantinopolitanam, cauſa literarum ad oos miſſarum à veſtra charitate poſt Aqoileienſe concilium ad Deo amabilem Imperatorem Theodoſium, propter hanc ſolummodo cauſam vſqoe ad Cooſtantinopolim præparati, & de hac tantummodò ſynodo ferentes conſenſum Epiſcoporum, qui per prouincias permanſere: maioris verò profectionis neque ſperauimus opus, neque prǫao diuimus omnino, antequā Conſtaotinopolim veniremus. Super hæc autem induciarum anguſto tēpore faciente, neque præparare nos valētes ad longā profectiooem, neque vniuerſos cōmuni

Pſal. 45. b

catores noſtros in prouinciis poſitos cõmouere, & eorũ cõſenſum ſumere pręualuimus. Quoniam igitur hæc & alia multa plurimorũ aduentum prohibere videbantur, quod erat ſecundũ, ad effectum rerum, & veſtrę circa nos charitatis oſtenſionem, hoc egimus. Reuerendiſſimos atque chariſſimos fratres, & cõminiſtros noſtros epiſcopos, Cyriacum, Euſebium, & Priſcianũ, vſque ad vos laborare alacriter exorantes, per quos & noſtram voluntatem pacificam, & intẽtionem habentem vnitatis oſtendimus, zelúmq; noſtrum quem pro ſaluberrima fide gerimus, indicauimus: nos etenim perſecutiones, ſiue tribulationes, ſiue minas Imperiales, ſiue crudelitates Iudicum, ſiue quaſlibet alias tentationes hæreticorum, libenter ſuſtinuimus pro euangelica fide, quæ in Nicæa Bithyniæ à trecentis decẽ & octo patribus roborata dignoſcũtur. Hæc enim & vobis & nobis & omnibus qui nõ ſub- F uertunt verbum veræ fidei, complacere confidimus, quam ſcimus antiquiſſimam exiſtere, & ſequacem baptiſmatis, docentémque nos credere. In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Diuinitatem quippè & virtutẽ atque ſubſtantiam vnam Patris & Filij & Spiritus ſancti credimus, & ęqualem honorem ac dignitatem & imperiũ coæternum, in tribus perfectiſſimis ſubſiſtẽtiis, ſeu tribus perfectis perſonis: vt neque Sabellij languor habeat locum confuſione ſubſiſtentiarum, aut peremptione proprietatum: neq; Eunomianorum & Arianorum πνευματομάχων, id eſt, ſpiritui reſiſtẽtium blaſphemia præualeat: ſubſtantia videlicet ſecundum illos, aut natura, aut diuinitate diuiſa, aut vt increatæ conſubſtãtiali & coæternæ Trinitati poſterior aliqua vel creata, vel alterius ſubſtantiæ natura detur. Inhumanationis verò Chriſti ſermonẽ ſine aliqua violatione ſeruamus, neque ſine anima neque ſine mente aut imperfectam carnis diſpenſationem ſuſcipientes: ſed totum ſcientes perfectum quidem ante ſecula exiſtere domini verbũ, perfectum verò hominẽ in nouiſſimis diebus propter noſtram ſalutẽ factum. Igitur quæ de fide à nobis apertè prædicantur, velut in ſumma hæc eſſe noſcuntur: de quibus amplius inſtrui poteritis, ſi & Tomũ in Antiochia factum à ſynodo ibi conſtituta, dignemini legere. Et quid anno ſuperiori in Cõſtantinopoli ab vniuerſali ſynodo cognoſcitur eſſe prolatum: in quibus latius fidẽ profeſſi ſumus, & cõtra nouitates hæreſeon nuper exortas, anathema ex ſcripto protulimus. De diſpenſationibus autem particularibus eccleſiarum antiqua (ſicuti noſtis) ſanctio tenuit, & definitio ſanctorum patrũ in Nicæa conuenientiũ, ſecundum vnamquamque prouinciã, & ſi Põtifices voluerint vt cum eis vicini propter vtilitatem celebrẽt ordinationes. Quibus rebus conſequenter & cæteras eccleſias apud nos gubernari cognoſcite, & inſignium eccleſiarũ hæc approbaſſe ſacerdotes. Porrò Conſtantinopolitanæ vrbis nouellam (vt ita dicamus) eccleſiam, velut ex ore leonis hæreticis ſuffoſſam blaſphemus abſtraximus, & per miſericordiã Dei & reuerendiſſimũ & Deo amabilẽ Nectariũ epiſcopum ordinauimus, corã vniuerſali cõcilio cum cõmuni concordia, ſub aſpectu etiã Deo amabilis Imperatoris Theodoſij, vniuerſique cleri

Euſebius. Cyriacus. Priſcianus.

Tomus decretorum Antiochia.

Conſtantinopolitana eccleſia recens.

E cuncta decernẽte pariter ciuitate. In ſeniore autẽ & verè Apoſtolica eccleſia Antiochiæ Syriæ, in qua primũ venerabile Chriſtianorũ appellatum eſt nomen, reuerendiſſimũ & Deo amabilẽ epiſcopum Flauianum de vniuerſa prouincia & oriẽtali diœceſi concurrẽtes regulariter ordinauerunt, omni eccleſia pariter decernẽte, & quaſi ſub vna voce hunc honorante virũ. Quam ordinationem tanquam legalem ſuſcepit commune conciliũ. In matre verò cunctarũ eccleſiarũ Hieroſolymis conſtituta, reuerendiſſimum & Deo amabilẹ Cyrillũ epiſcopũ eſſe ſignificamus, qui regulariter olim à prouincialibus ordinatus, plurima propter Arianos diuerſis temporibus certamina paſſus eſt. His igitur tam legaliter & canonicè apud nos geſtis, etiam veſtrã reuerentiã congaudere depoſcimus, ſpirituali intercedente dilectione, & timore dominico, per quæ humana remouetur offenſio, & eccleſiarũ ædificatio pręponitur vniuerſis. Sic etenim verbo fidei cõcordante, & Chriſtiana in nobis charitate firmata, ceſſauimus dicere, quod reprehẽdebat Apoſtolus, Ego quidẽ ſum Pauli, ego verò Apollo, ego autem Cephę, dũ omnes videlicet appareamus Chriſti, qui in nobis diuiſus non eſt. Et ſi ſine ſchiſmate corpus eccleſiæ, Deo adiuuãte, ſeruemus, cũ fiducia ante domini tribunal aſtabimus. Hæc contra Arij & Aëtij Eunomiiq; vęſaniam, necnon cõtra Sabellij, Photini Marcelli, Pauli Samoſateni & Macedonij conſcripſerunt. Similiter autem & Apollinaris nouitatem palàm abdicauerunt, dicentes, Inhumanationis verò domini verbum ſine violatione ſeruamus, neque ſine anima, neque ſine mente, aut imperfectam carnis diſpenſationem ſuſcipientes.

Hieroſolymitana eccleſia.

1. Cor. 1. b

G Porrò Damaſus omni laude digniſſim⁹ agnoſcens hanc hæreſim exortam fuiſſe, non ſolum Apollinarem, ſed etiam Timotheum diſcipulũ illius abdicauit. Et hoc orientem gubernãtibus epiſcopis, literis proprus indicauit, quas curauimus infra annectere.

Epiſtola Damaſi de damnatione Apollinaris ad Timotheum. *caput 15.*

QVoniam Apoſtolicæ ſedi reuerentiam debitam charitas veſtra diſtribuit, vobis plurimum chariſſimi filij præſtitiſtis. Nam licet eccleſiæ, in qua ſanctus Apoſtolus reſidẽs docuit, quodammodo nos gubernacula quæ ſuſcepimus, teneamus: tamen profitemur nos honore minores eſſe, & propterea omni modo feſtinamus, vt ad gloriam eius beatitudinis peruenire H poſſimus. Scitote igitur quòd pridem Timotheum prophanum, ineruditum, Apollinaris hęretici diſcipulũ, cum impio ipſius dogmate condemnauimus, nec vltra concedimus eius reliquias qualibet ratione de cætero præualere. Si autem adhuc ille ſerpens antiquus ſemel & ſecundo percuſſus, ad pœnam propriam reuiuiſcit: quiq́ue extraneus ab eccleſia eſt, mortiferis venenis ſuis quoſdam fideliũ tentare non ceſſat, hanc tanquam peſtiferam declinate corruptionẽ, vt vos memores Apoſtolicæ fidei, quæ præcipuè in vrbe Nicæna à patribus eſt ſcriptis prolata eſt, firmo gradu ſtabiles in fide & immutabiles perduretis: & nõ vaniloquia & exterminabiles

les quæſtiones ab iſto audite patiamini clericos veſtros, aut plebem. Iam enim ſemel formam dedimus, vt qui ſeipſum cognouerit Chriſtianum, illud ſeruet, quod ab Apoſtolis noſcitur eſſe cōtraditum, dicēte ſancto Paulo, Si quis vobis annuntiauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Chriſtus enim filius Dei, dominus noſter, humano generi per propriam paſſionem ſalutē plenisſimam condonauit, vt totum hominē delictis obnoxium, peccatis omnibus liberaret. Huoc ſi quis in deitate, ſiue in humanitate minus aliquid dixerit habuiſſe, plenus ſpiritu diaboli, Gehēnæ ſe ipſum filium demonſtrauit. Cur itaque rurſus à me quæritis damnationē Timothæi, qoi & bic de iudicio Apoſtolicæ ſedis, præſente quoq; Petro Aleaādrioæ ciuitatis epiſcopo cū Apollinari ſuo doctore damnatus eſt, & in die iudicij tormenta debita & ſupplicia ſuſtinebit? Si verò quibuſdam leuioribus ille ſuadet, veluti quandam ſpem habens, qui verām ſpem in Chriſti confeſſione mutauit, ſciant ſe cum iſto ſimiliter perituros, cùm eccleſiaſticam regulam impugnabunt. Deus vos incolumes cuſtodiat filij chariſſimi.

Galat. 1. b

Statuta ſedis Apoſtolicæ contra diuerſas hæreſes. Caput 16.

Profeſſio catholicæ fidei, quam Damaſus miſit ad Paulinum.

SEd etiam alia quædam in eminentiſſima Roma colligentes contra diuerſas hæreſes conſcripſerunt, quæ huic operi neceſſarium ſubdere iudicaui.

1 Quooiam poſt Nicænom concilium talis error exortus eſt, vt quidam dicere prophaoo ore præſumant, Sanctum ſpiritum per Filium fuiſſe factum, anathematizamus eos, qui nō eum omni prædicant libertate cum Patre & Filio ſanctū Spiritum vnius eiuſdemque ſubſtātiæ atque poteſtatis exiſtere.

2 Similiter autem anathematizamus & eos, qoi errorem Sabellij ſunt ſequuti, eundem dicentes Patrem eſſe, qoem Filium.

3 Anathematizamus Arium & Eunomium, qui ſimili impietate, licet verbis diſcrepent, Filium tameo & Spiritum ſanctum creaturam eſſe confirmant.

4 Anathematizamus Macedonianos, qui ea Ariana radice deriuati, non impietatem ſed vocabulum mutauerunt.

5 Anathematizamus Photinum qui Hebioois hæreſim renouans, dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſolum ex Maria confiterur.

6 Anathematizamus etiam eos, qui duos filios eſſe profitentur: vnum ante ſecula, & alium poſt carnis aſſumptionem ex Virgine.

7 Anathematizamus & hos, qui pro rationali anima confirmant, quod Dei verbum in humanam carnem conuerſum eſt? ipſe nanque Filius verbom Dei, non pro rationali anima & intelligibili in ſuo corpore factus eſt, ſed noſtram, hoc eſt rationalem & intelligibilem animā ſioe peccato aſſumpſit atque ſaluauit.

8 Anathematizamos & eos, qui dicunt Verbū Dei productiooe & correptione à patre ſeparatum, & ſine ſubſtantia eum aut terminandum eſſe blaſphemaot. Eos autem qui ab eccleſiis ad alias eccleſias migraueruut, tamdiu à noſtra communione alieoos habemus, donec ad eas redeāt

A ciuitates, in quibus primitus ordinari ſont.

9 Si quis autem alio de loco ad locū migrante, in locū viuentis ordinatus eſt, tādiu vacet ſacerdotij dignitate, qui propriam deſeruit ciuitatem, donec ſucceſſor eius requieſcat in domino.

10 Si quis non diaerit ſemper patrem & filium & ſemper Spiritum ſanctum eſſe, anathema ſit.

11 Si quis non diaerit filium natū ea patre, hoc eſt, ex eius diuina ſubſtantia, anathema ſit.

12 Si quis non diaerit verum Deum filium Dei, ſicut verum patrē eius & omnia poſſe. & omnia noſſe, & patri æqualem eſſe, anathema ſit.

13 Si quis diaerit, quod in carne degens filius Dei, cum eſſet in terra, in cœlis & cum Patre nō fuerit, anathema ſit.

14 Si quis dixerit, quod in paſſione crucis dolorem paſſus ſit filius Dei Deus, noo caro cū anima, quæ induta eſt formā ſerui, quā ſibi aſſum-
B pſit, ſicut ſancta ſcriptura diait, anathema ſit.

15 Si quis non diaerit, quod in carne, quā aſſumpſit: ſedeat io dextera patris, in qua etiam venturus eſt iudicare viuos & mortuos, aoathema ſit.

16 Si quis non dixerit ſanctum Spiritū ea patre eſſe verè & propriè, ſicut & filium ea diuina ſubſtantia, & Deum Dei verbum, anathema ſit.

17 Si quis oon diaerit omnia poſſe Spiritū ſanctum, & omnia noſſe, & vbique adeſſe, ſicut filium & patrem, anathema ſit.

18 Si quis dixerit Spiritum ſanctum facturam, aut per filium factum, anathema ſit.

19 Si quis oon diaerit omnia per filium & per Spiritum ſanctum feciſſe patrem, hoc eſt, viſibilia & inuiſibilia anathema ſit.

20 Si quis non diaerit Patris & Filij & Spiritus
C ſancti vnam deitatem, poteſtatem, diuinitatē, virtutem, vnam gloriam, dominationem, imperiū, vnam voluntatem & veritatem, anathema ſit.

21 Si quis tres perſonas non diaerit veras patris & filij & ſpiritus ſancti æquales, ſemper viuentes, omnia continentes, viſibilia & inuiſibilia, omnia potentes, omnia iudicantes, omnia viuificantes, omnia creantes, omniaque ſaluantes, anathema ſit.

22 Si quis non dixerit adorandum ſanctum Spiritum ab vniuerſa creatura, ſicut & filium atque patrem, anathema ſit.

23 Si quis de patre & filio bene ſapuerit, de ſancto autē Spiritu non rectè crediderit, hæreticus eſt: quia omnes hęretici de filio Dei, & de ſancto Spiritu malè ſapientes, in Iudæorum atque Gentilium incredulitate conſiſtere conuincuntur.

D 24 Si quis autem diuiſerit, Deum patrē dicens: & Deum filium, & Deum ſpiritum ſanctum, affirmans deos dici, & uoo Deom, propter vnā deitatem ac poteſtatem, quam eſſe credimus & nouimus, Patris & Filij & Spiritus ſancti Deū vnum: ſubtrahens verò filium & ſpiritum ſanctum, tao quam ſolum opinatus patrem Deum, anathema ſit. Nomeo enim deorum & angelis & omnibus ſanctis à Deo poſitū eſt atque donatum. De Patre verò & Filio & Spiritu ſancto propter vnam æqualemq; diuinitatem, non deorū nomina, ſed Dei noſtri traditur atque ſignificatur, vt eredamus qoia in Patre & Filio & Spiritu ſancto ſolummodo baptizamur, & oon in archangelorū & angelorū nominibus, ſicut hæretici, aut ſicut Iudæi, Gentileſque inſaniunt. Hæc igitur Chri-

ſtianorum ſalos eſt, vt credentes Trinitati, hoc E eſt, Parri & Filio & Spiritui ſancto, & in eam baptizati, vnam deitatem, & poteſtatem, & diuinitatem & ſubſtantiam in eum credamus. Hæc itaque Gratiano viuente facta ſunt.

SOCRATES.

Quod corpus Pauli Conſtantinopolitani pontificis, de Ancyra fecerit referri Theodoſius. Caput 17.

INterea Theodoſius imperator corpus epiſcopi Pauli de Ancyra tũ reuocari fecit, quẽ Philippus Pręfectos propter Macedonium in exiliũ deſtinatũ in Cucuſo Armeniæ ſecerat ſuffocari. Quod funus cũ honore maximo atque veneratione ſuſcipiens, in eccleſia recõdidit, qoæ nunc F ex eius nomine noſcitur appellari, quã tunc Macedoniani tenuerant ab Arianis diuiſi, & expulſi ab imperatore, quod eius noluiſſent ſequi fidẽ.

SOZOMENVS.

Melitij corpus Antiochiam.

Io qua baſilica plurimi neſcientes veritatem, Paulum Apoſtolom iacere credunt, & maximè mulieres ac populus. Hoc itaqoe tempore etiam Melitij teliquiæ in Antiuchiam relatæ, & iuxta ſepulchrum Babylæ martyris noſcuutur eſſe reconditæ. Fertur verò quod per totam viam iuſſu ptincipis, miniſtrantibus cunctis ciuitatibus, cũ pſalmodia & honore debito ſuous eius vſq; ad Aotiochiam fuerit deportatum.

SOCRATES.

De auſpiciis imperatoris Arcadij. Cap. 18.

An. do. 385.

INter hæc Theodoſius imperator filium ſuũ Arcadium deſignauit Auguſtum, Conſulatu Merobaudis ſecundo, & Saturnini, ſextodecimo Ianuarij menſis die. Non longo poſt tempore aderant vtique rotius religionis epiſcopi eodem Conſulatu, Iunio menſe.

Quomodo Theodoſius examinatione facta hæreticorum, omnes expulerit, & fouerit ſolos orthodoxos. Caput 19.

Theodoſius laborabat pro concordia eccleſiarum. Nectarius. Agelius Nouatianorum epiſcopus. Siſinnius. Diſputatio.

INter hæc euocans imperator Nectarium, tractabat cũ eo quid fieret vt non Chriſtiani diſcordarẽt, ſed tota vniretur eccleſia. Dicebat au- H tem: Oportet examinari quæſtionẽ eccleſias ſegregantem, vt cum diſcordia recederet, coucordia eccleſias congregaret. Hoc audiens Nectarius, cogitabat: & euocans Agelium tunc Nouatianorum epiſcopom tanquam in fide conſortẽ, indicauit ei votum imperatoris. At ille cùm eſſet rebus aliis venerandus, de dogmate non valebat reddere rationem, ſed lectorem ſuum Siſinnium nomine, ſtatuit qui pro ipſo deberet proferte ſermonem, virum eloquentem & rebus expertum, optimeque ſcientem ſacrarum profundiſſima literarum, ſed & philoſophica dogmata. Is ergo dixit, quod diſputatio non ſolùm ſchiſmata non vniret, ſed etiam hæreſes ad contentiones maiores adduceret, & propterea Nectario dedit tale conſilium. Bene nanque ſciebat, quod veteres patres principium ſubſtantiæ filio Dei dare vitabant, quoniam percepiſſent eſſe patri coæternum. Quapropter dedit cooſilium, vt diſputatiuas fugeret intentiones, & teſtimonium ex traditioue veterum adhiberet, vtque Præſules hæreſeon interrogaret Imperator, an ſermonem vellent facere de antiqois eccleſiæ doctoribus, qui ante diuiſionẽ floruiſſent, an certè illos velut alienos à Chriſtianiſmo reſpuerent. Et ſi quidem eos abnegarent, obiiceretur eis. Ergò eos anathematizare præſumite. Et ſi hoc facere non auderent, à populo pellerentur. Quo facto apertam fore victoriam veritatis. Si verò de antiquis ooo offenderẽtur doctoribus: Noſtrum, inquit, eſt præbere veterum libros, per quos noſtrum dogma illorum teſtimonio roboretur. Inter hæc cum Nectarios Siſinnium dicentem libẽter audiſſet, feſtinus ad palatium properauit, dixitque Principi concilium ſibi datum. At ille conſyderata ſententia, cauſſam ſapiẽter inſtituebat. Deinde conuocatis hæreſiarchis, ioterrogauit an ſuſciperent Magiſtros eccleſiæ, qui ante tempora diuiſionis extitiſſent. Illis verò non aboegantibus, ſed tanquam præceptores hooorantibus: rurſum Imperator interrogauit, an eis horũ teſtimonia de Chriſtiano dogmate complacerent. Hæc audientes præſules hæreſeon atque diſputatores eorum (erant enim plurimi ad diſputationis certamina parati) in reſponſo vehemẽter hęſerunt. Irruit enim in omnes magna diſcordia, aliis dicentibus bonum Imperaturis eſſe propoſitum: aliis verò cogitantibus, quod non ipſorũ expediret propoſitio, dum alij aliter de libris veterum ſentire viderentur. Et nequaquam inter ſe G conſpirabant, ſed erant diuiſi, non ſolùm aduerſus alias hæreſes, ſed etiam inter ſeipſos, qui pridem vnius hæreſeos eſſe videbantur. Quamobrẽ conſors malitia, ſicut linguę Gigantum veterum eſt diuiſa, & turris eorum funditos eſt ſobuerſa. Cognoſcens igitur Imperator eorum coofuſionem, & quod in diſputatione ſolũmodo, & non in antiquis expuſitionibus confidebãt alio properauit itinere, eiſque declaraoit, vt ex ſcripto vuaquæque religio definitionem ſuæ fidei declararet. Tunc callidi viri ſingulariũ hæreſeon ſubtiliter ſua verba tractantes, dogma propriũ conſcripſerunt. Erat enim definitus dies, quo ſinguli epiſcoporum ad palatium conuenirent. Aderaot ergo Nectarius & Agelius τῦ ὁμοȣσίȣ fidei pręſideutes, Arianorũ verò Demophilus, Eunomianorum ipſe Euuomius, Macedonianorũ Eleuſius Cyzici. Igitur Imperator eos qui conuenerant & vniuſcuiuſq; dogmatis ſcripta ſuſcipiẽs, ſeorſumque recedens orauit intentè, vt ſibi cooperaretur Deus ad veritatis electionem. Deinde vniuſcuiuſqoe dogmatis relegens ſcripturã, alia quidem omnia tanquam diuiſionem Trinitatis introducentia culpans, repentè diſrupit, & ſolum τῦ ὁμοȣσίȣ dogma cum laode ſuſcepit. Hæc autem occaſio fuit, vt Nouatiani bene agẽtes, intra ciuitatem haberent rurſus eccleſias. Admiratus nanque ptinceps eorum concordiã circa fidem, lege præcepit, vt propria oratoria tenerent, & priuilegia ſuæ eccleſiæ atqoe fidei poſſiderent. Verùm aliarum religiounm Antiſtites propter diſcordiam ſuam in reprehenſionem ſui populi venientes æſtuabant, triſtitiaque confuſi diſcedebant, & literis conſolabantur alteri alteros,

An. do. 385. Concilium Siſinnij de concordandis hæreticis.

Diſputatores.

Antiqui interpretes.

Nectarius, Agelius, Demophilus Eunomius. Eleuſius, Theodoſius dogma Cõſubſtantialitatis amplectitur.

alteros, vt non cruciarentur qood plurimi deficientes ad fidem τῦ ὁμιοΐσ accederent, dicentes: Multos quidem vocatos, paucos autem electos. Quod certè tum noo dicebant, cùm multũ populum per poteſtatem ſibiipſis aggregarent.

SOZOMENVS.

Imperator interea lege ſanciuit, vt hæretici neqoe eccleſias haberent, neque de fide docerent, neque epiſcopos aut alios ordinarent: & alios quidem è ciuitatibos expelli, alios ſine hooore eſſe. Neque frui communi ciuitate permiſit. Ioſoper crudeles pœnas aduerſus eos in lege conſcripſit, quas tamen executos ooo eſt. Huc enim ſpectabat vt per hoc concordes exiſterent, noo verò ſupplicio ſubiacerent.

SOCRATES.

De ſchiſmate facto inter Orientales & Aegyptios propter Flauianum Antiochenum. Cap. 20.

Orthodoxi inquieti inter ſe.

SEd neque hi qui tuebantur fidem Niceni concilij, penitus à triſtitia vacabant. Nam Antiocheni eos qui io concilio præſentes fuerât declinabant. Ægyptij & Arabes, & Cyprij, Flauianum ab Antiochia expellendum eſſe dicebant. Palæſtini verò & Phœnices, atque Syri, pro Flauiano laborabât. Quarum rerum finem proprio loco narrabimus. Eo porrò tempore quo Conſtantinopoli de ſynodis agebatur, talia circa Heſperiam acciderunt. Maximus de Britannorũ partibus contra Romanorum ſurrexit imperium, & laboranti Gratiano cootra Alamannos intulit bellum. In Italia verò puero admodum exiſtente Valentiniano, rerum curam Probus Exconſul atque Præfectus habebat. Iuſtina verò Valentiniani mater quum eſſet Ariana, viuo quidem marito lædere non valuit Orthodoxos: eo mortuo & filio valde iuuene, Mediolanum veniens Ambroſio epiſcopo erat infeſta, ita vt eum mitti iuberet io exilium.

An. do. 386. Maximus tyrannus.

Alamanni. Probus, præfectus. Iuſtina.

Ambroſius in exilium.

THEODORITVS.

Comque de eccleſia iuberetur exire Ambroſius, ait: Egò, inquit, hoc ſponte non faciam, ne lupis ouium ſepta contradere videar, aut blaſphemantibus Deum: hic ſi placet occide: hoc loco mortem prona ſuſcipiam volũtate.

SOZOMENVS.

Cumque populus ſingulariter diligẽs Ambroſium repugnaret, & trahentibus eum ad exilium valde reſiſteret, magis indignata Iuſtina vocauit Beniuolum tunc Quæſturem, iubens vt velociter proponeret legem, quæ fidem prolatam Arimini confirmaret. Cumque ille hoc agere declinaret (erat enim Orthodoxus) maioribus eum cingulis inuitabat. Beniuolus autem diſcingens ſe, balteum ante pedes Auguſtæ proiecit, dicens, nõ illum honorem neque maiorem velle ſe pro impietatis habere mercede. Cumque ille hoc facere omnibus modis refutaſſet, inuenti ſunt alij qui nequitiæ iuſſionibus miniſtrarent.

Beniuolus quæſtor.

SOCRATES.

Quomodo Iuſtina Ambroſium fuerit perſecuta, & de Gratiani nece, & inuaſione Maximi. Cap. 21.

An. do. 386. Gratianus Cæſar, quo pacto caſus.

INter hæc nuntiatur Gratianum dolo tyranni Masimi fuiſſe occiſum. Andragarius enim dux Maximi, in lecticæ portaos vt occideret Gratianum, huiuſmodi opinionẽ miſit in vulgus, quod vxor Gratiani ſuo viro feſtinaret occurrere in Lugduno Galliæ ciuitate fluuiom tranſeunti. Gratianos autem credens cooiugem re vera venire quam nuper acceperat, non præcauit eius inſidias, & veluti cæcus in foueam, in manus hoſtis incurrit. Cum ergo veniſſet Gratianus veluti ad vxoris vehiculum, ex improuiſo exiliens Andragatius Gratianũ callidus interemit. Mortuus ergo eſt Conſulatu Merobaudis & Saturnini, anno Imperij decimoquinto, vitæ viceſimo & quarto. Hoc itaq; facto, ad præſens contra Ambroſium ita Iuſtinæ quieuit. Porrò Valentinianus, licet iooitus, tempore neceſſitatis flexus in Maximi conſenſit imperium. Tunc Probus metuens Maximi poteſtatem, ab Italia in Illyricum venit, & in Theſſalonica Macedoniæ morabatur.

Andragatius trucidarius.

THEODORITVS.

Maximus tyrannus pro orthodoxis.

Cumque audiſſet Maximus quæ contra Ambroſium rurſus magniloquum prædicatorẽ veritatis agerentur, ſcripſit Valẽtiniano, vt bellum quod agebatur cootra eccleſias, solueretur, monens vt paternam non amitteret pietatem: adiecitque etiam minas belli: & niſi quieſceret, verba operibus adimpleret. Quamobrem ſumens exercitum venit Mediolanum, vbi tum ille degebat. Porrò Valentinianus cognoſcens eius inuaſionem, fugit in Illyricum, experimento cognoſcẽs quę matris conſilio ſuſtineret. Porrò Theodoſius audiens quæ à Iuſtina fuerant geſta, & à tyranno ſcripta, fugienti Valentiniano reſcripſit, non eſſe mirandum ſi imperatori quidem teſtori, Tyranno verò poteſtas accreſceret, cùm Imperator pietati rebellis extitiſſet, Tyrannus autem ei auxilia cõmodaret: & propterea ille quidem fugeret nudus, iſte verò armaretur aduerſus nudum.

Theodoſius ad Valentinianum.

SOCRATES.

An. do. 386. Theodoſius aduerſus Maximũ tyrannũ. Honor. Theodoſij filius. Agelij mors.

Tum igitur Theodoſius Imperator in maxima ſollicitudine conſtitutus, contra Tyrannum parabat exercitum, metuens ne quid etiam cootra iuniorem Valentinianum inſidiæ tyranni præualerent. Ea tempeſtate etiam Legatio Perſarum aderat, pacem petens. Quo tempore filius quoq; Honorius ei natus eſt de vxore Placilla, Conſulatu Richomeri & Clearchi, nono die Septembris menſis: quo Conſulatu Agelius quoq; Nouatianorum epiſcopus eſt defunctus.

De morte Timothei Alexandrini, & ordinatione Theophili. caput 22.

An. do. 387. Timotheus Alex. moritur, Theophilus ſuccedit.

SEquenti verò Conſulatu Arcadij Auguſti primo, & Baudonis, defuncto Timotheo Alexãdrinę ciuitatis epiſcopo, Theophilus ſuſcepit

nefactorem habere ſemper odio. Hoc intelligẽs Imperator, & geſta ſimul dictaque miratus, legem ſtatim protulit, vt hæreticorum concilia prohiberentur.

SOCRATES.

De morte Paulini Antiocheni epiſcopi & ordinatione Euagrij, & quomodo Flauianus ſit Damaſo recõciliatus. Cap. 26.

Paulinus. Flauianus. Euagrius.

CIrca hæc tempora in Antiochia Syriæ, Paulino epiſcopo moriente plebs eius declinabat omni modo Flauianum. Et propter hoc Euagrium ordinauerunt ſuæ partis epiſcopum. Quo in breui tempore mortuo, alter quidem in eius loco factus iam non eſt: Flauiano vtique renitẽte. B Verùm hi qui declinabãt Flauianum propter iuriſiurandi præuaricationem, ſeorſum ſolennia celebrabãt. Porrò Flauianus omni virtute curabat, vt eos ſibiipſi aggregaret. Quod paulò poſt hoc modo cognoſcitur euenisse. Cùm Damaſus Romanus pontif. & Theophilus Alexandrinus indignarentur circa Flauianum, non ſolùm propter periurium, ſed etiam quod ipſe fuiſſet occaſio, vt populus fideliũ diſcordaret, poſtea Theophilus à Flauiano rogatus miſit Iſidorum presbyterum, vt ſuccenſentem Damaſum Flauiano conciliaret epiſcopo, dicens vtilem fore populi concordiam, ſi culpa iam facta Flauiano remitteretur. Hoc itaque modo communione reddita Flauiano, Antiochenus populus paulatim concordiã reparauit. Ariani verò ab eccleſiis pulſi, C in ſuburbanis Antiochenis Collectas agebant. Inter hæc autem mortuo Cyrillo Hieroſolymorum epiſcopo, Ioannes in eius ſede ſuccedit.

Damaſus põt. Rom. Theophilus Alexãd.

Cyrilli mors.

Quomodo apud Alexandream Paganorũ templa deſtructa ſint. Cap. 27.

EO porrò tempore etiam in Alexandreia huiuſmodi ſeditio generata eſt. Præceperat Imperator, vt opera Theophili in Alexandreia Paganorum templa deſtruerentur. Theophilus poteſtate percepta, ſtuduit Paganorum deſtruere myſteria, & templum quidem Mithræ purgauit, Serapidis verò ſubuertit. Verum Mithræ ſacra vbi homicidia perpetrabant, publicè patefecit. Serapidis autem & aliorum riſu plena monſtrauit, iubens per mediam plateam portari verenda, D quæ Pagani cum maximo honore venerabãtur. Hæc Pagani videntes, maximè Philoſophi, iniuriam ferre nequiuerunt. Vno nanq; impetu contra Chriſtianos facto, neces innumeras perpetrarunt: reſiſtentibuſq; Chriſtianis clades hæc vſq; ad immenſum bellum proceſſit. Mortui deniq; ſunt in ea congreſſione Paganorum pauci, Chriſtianorum verò plurimi: ex vtraque parte innumeri vulnerati. Porrò Pagani metu principis poſtquam cæde fuerant ſatiati, per loca ſingula celabantur: multi quoque etiam de ciuitate fugerunt. Inter quos Helladius Ammoniuſque Grãmatici, apud quos ego valde puer Conſtantinopoli legi. Et Helladius quidẽ ſacerdos Iouis eſſe dicebatur, Ammonius verò † Simiæ. His ita geſtis, Theophilo in deſtructione templorum auxilia ſubminiſtrabãt Præfectus Alexãdreiæ & dux A ordinis militaris. Idola autem deorũ conflabantur ad faciendas ollas, & ad Alexandrinæ eccleſiæ diuerſos vſus, cui ab Imperatore donati fuerant dij ad expenſas egentium. Cũ igitur Theophilus omnes contriuiſſet deos, vnum tantũmodo reliquit Simiæ ſimulachrum, iubẽs id publicè proponi atque ſeruari, ne ſequenti tempore Pagani negarent tales ſe adoraſſe deos. Quam rem noui ego grauiter tuliſſe Ammoniũ Grammaticum, dicẽtem Paganos nihil tam graue perpeſſos, niſi quod non conflatum eſt & ipſum, ſed pro deriſione vnum illud idolum ſeruaretur. Helladius autem gloriabatur, dicens quod in congreſſione Chriſtianorum nouem ipſe peremiſſet.

Templa gentilium deſtruuntur.

φάλλος.

Helladius & Ammonius Grammatici præceptores Socratis Conſtantinopolitani hiſtorici.

† Apollinis

Theodoſius idola Alexandrina donauit chriſtianis, in vſus pauperum.

Simiæ ſimulachrum.

SOZOMENUS.

B Igitur Imperator audiens quæ Alexãdreiæ fuerant perpetrata, beatificauit quidẽ Chriſtianos, martyrũ eis palmas attribuens, eo quòd pro dogmate tanta pericula pertuliſſent. Paganis autem veniam dedit, vt eis Chriſtianiſmum facilè ſuaderet. Iuſſitque vt templa funditus, quæ fuerant cędis cauſſa, deſtruerentur. Cuius literæ cũ publicè lectæ fuiſſent, & Chriſtiani Paganos impeterẽt, terrore ducti cuſtodes Serapidis, fugerunt: & ex illo tẽpore Chriſtiani ea loca tenuiſſe noſcũtur. Olympius antẽ philoſophus (ſicuti audiui non ante multũ temporis) luceſcẽte die quo hoc euenit, audiuit quendã in templo Serapidis, alleluia pſallentẽ. Cumq; ianuis clauſis adhuc quietis tẽpore nullũ ibi conſpiceret, ſed tantũmodo vocẽ pſallẽris audiret, cognouit ſigno quod eſſet futurum, & latenter egreſſus, inuenta naue diſceſſit. C

Cuſtodes Serapidis fugerũt.

Olympius philoſophus.

THEODORITUS.

De fraudibus quas per templa ſua pagani faciebant. Caput. 28.

THeophilus igitur Alexandrinam vrbem idolorum errore purgauit, & non ſolùm à fundamentis templa ſubuertit, ſed etiam fallaciã ſacerdotum his qui ſeducebantur aperuit. Erant enim ſimulachra ærea ligneaque intus vacua, & dorſum copulatũ ad parietes habentia vbi quædam foramina relinquebant, & per adyta aſcendentes & intrantes in ſimulachra, quæ volebant per eorum ora loquebantur, & hoc modo ſeducebantur iugiter audientes. In Serapidis autem D aſcendens templum, vidit ſimulachrũ quod magnitudine ſua terrebat conſpicientes. Ferebatur etiam ſermo fallax, quod ſi quis ad illud accederet, mox terra commoueretur, & peſtis cunctos inuaderet. Sed hæc verba fabulis anilibus plena eſſe confidens, magnitudinem contempſit velut exanimem, iuſſitque cuidam habenti ſecurim, vt Serapim forti percuſſione concideret. Cúmque cecidiſſet, clamauerunt omnes, propter illam ſenilem fabulam ſibi formidantes. Porrò Serapis neque doluit, nempe ligneus: neque vocẽ emiſit, velut exanimis. Cũ verò eius abſtuliſſent caput, greges ſoricum inde procurrerunt. Erat enim nidus ſoricum, Ægyptiorum deus. Tunc eum per partes incidentes igne concremauerunt, caput autem per totam traxerunt vrbem.

Impoſturæ Gentilium.

Serapis deiicitur.

SOCRATES.

De characteribus ſub crucis figura factis qui in templo Serapidis ſunt inuenti. *caput 29.*

ἱερογλυφικά.

Symbolum crucis.

CVmque templum Serapis ſpoliaretur, inuētę ſunt literę in lapidibus ſculptæ, quę apud Ægyptios vocantur ſacræ. habebántq; ipſi characteres figuram crucis. Hoc Chriſtiani vidētes atque Pagani, ſinguli eorum hoc ſignū religioni proprię deputabant. Chriſtiani dicebant ſignum eſſe ſalutiferæ paſſionis Chriſti, Pagani verò aliquam communionem Chriſto & Serapidi per hoc ſignum aſſerebant. Interpretes autem ſignū crucis inſinuare dicebant vitam superuenturam. Quam ob cauſſam Chriſtiani ad ſummum faſtigium ſunt euecti. Cúmq; & per alias literas, quæ apud eos ſacræ dicuntur, indicaretur finem habiturum Serapidis templū, quando character crucis apparuiſſet, qui vitam ſuperuēturam ſine dubio declararet, longè plurimi ad Chriſtianiſmū F feſtinabant, & peccata confitentes, baptizabantur. Sed ego non arbitror ſacerdotes Ægyptiorū aduentum præſciſſe Chriſti, & crucis ſignaculū deſignaſſe. Nam ſi ſacramentum aduentus domini à ſeculis & à generationibus fuit abſconditū, ſicut dicit Apoſtolus, & latuit principem nequitiæ diabolum, multò magis ſamulos eius ſacerdotes Ægyptiorum. Sed diuina prouidentia hoc præſtruxit, vt in literarum fieret quęſtione, quod etiam in Apoſtolo Paulo monſtratum eſt. Nam & ille ſancto Spiritu ditatus, multos Athenienſium adduxit ad fidē, quando ea quæ in ara erāt, ſcripta, ſenſu propriæ narrationis expoſuit. Niſi fortè quis dicat, quod etiā in ſacerdotibus Ægyptiorū operatus fuerit Deus, ſicut in Balaā & in Caipha: etenim & illi quoq; ꝓphetaſſe referūtur.

THEODORITVS.

De cæde quæ ſub Theodoſio Theſſalonicæ facta eſt, & de pœnitentia eiuſdem Theodoſii, Ambroſiiq; conſtātia. *Caput 30.*

NOn eſt facilè hominibus, vniuerſas vitare hoſtis inſidias. Nam vbi quiſpiam libidinis effugerit paſſionem, incurrit in auaritiā. Qua declinata, inuidiæ ſouea paratur. Hanc ſi tranſcendat, vitium furoris incurrit. Atq; alios plurimos ponit laqueos inimicus, quo capere poſſit incautos. Et corporis quidem paſſiones habet facilè miniſtrātes, vt animam poſſit occidere. Sola autem mens eius qui vigilarit, diuinis vacando victoriam reportat, machinationum imperium diſſoluens. Humana itaque natura participatus H Theodoſius imperator, habuit paſſionum quoque communionem, iuſtoque furori immenſam permiſcens crudelitatem, iniuſtam operatus eſt paſſionem. Quam rem narrare neceſſarium eſt & pro vtilitate legentium, & pro memorabili virtutum opinione. Theſſalonica ciuitas eſt grandis & populoſa, in qua cùm fuiſſet orta ſeditio, quidam iudicum lapidati ſunt atque trucidati. Hoc indignatus Theodoſius, iracundiæ non refrenauit impetum, ſed iuſſit iniuſtos gladios ſuper omnes euaginari, & vna cum nocentibus innocētes interimi. Septem millia etenim hominum (ſicut fertur) occiſa ſunt, non præcedente iudicio, ſed tanquā in meſſibus omnes ſimul cōciſi ſunt.

An. do. 390. Magiſtratus Imperiales occiſi apud Theſſalonic. 7. hominum millia occiſſa Theſſalonicæ iuſſu Theodoſii.

E Huiuſmodi cladem plenam valde gemitibus, audiens Ambroſius, cum princeps Mediolanū veniſſet, & ſolenniter in ſacrum voluiſſet intrare templum, occurrit foris ad ianuas. & ingredientem his ſermonibus à ſacri liminis ingreſſu prohibuit. Neſcis imperator perpetratæ à te cædis quanta ſit magnitudo, neque poſt cauſſam tanti furoris mens tua molem præſumptionis agnoſcit, ſed fortè recognitionē peccati prohibet poteſtas imperij. Decet tamen vt vincat ratio poteſtatem. Scienda quippe natura eſt, eiuſque mortalitas atque reſolutio, & puluis progenitorum ex quo facti, & in quem redigendi ſumus, & non flore purpureo confidentem infirmitates operti corporis ignorare. Coæqualium hominū princeps es ô Imperator, & conſeruorum. Vnus eſt enim omnium dominus, rex omnium & creator. Quibus igitur oculis aſpicies communis domi- F ni templum? quibus calcabis pedibus ſanctū illius pauimentum? quomodo manus extendes, de quibus adhuc ſanguis ſtillat iniuſtus? quomodo huiuſmodi manibus ſuſcipies ſanctum domini corpus? qua temeritate ore tuo poculum ſanguinis precioſi percipies, quando furore verborum tuorum tātus iniuſtè eſt ſanguis effuſus? Recede igitur recede, nec altero peccato priora crimina augere contēdas. Suſcipe vinculum, quo te omnium dominus nūc ligat: eſt enim medicina maxima ſanitatis. His ſermonibus Imperator obediēs (erat enim diuinis eruditionibus innutritus, & apertè ſciēs quæ ſint propria ſacerdotum, quę regum) gemens & flens ad Regalia reuerſus eſt. Quumque octo menſium continuorum tranſiſſet tempus, propinquauit Natiuitatis Saluatoris noſtri feſtiuitas. Imperator autem lamentationi- G bus aſſiduis in palatio reſidēs, continuas lachrymas inceſſabiliter expēdebat. Ingreſſus itaq; Ruffinus tunc magiſter, & ſingulare apud principem habens loquendi libertatē, & videns principem in lamentatione proſtratū, acceſſit vt lachrymarum cauſſam inquireret. At ille amariſſimè ingemiſcens, & vehementiùs lachrymas fundēs: Tu inquit, Ruffine ludis, & mea mala nō ſentis. Ego autem lamentor & gemo calamitatē meam: quia ſeruis quidem & mendicantibus aperta ſunt tēpla Dei, & proprium dominū ingredientes licitè exorant, mihi verò ingreſſus ad eū non eſt. Inſuper etiā cœli ſunt mihi clauſi. Hæc dicens, verba ſingula ſingultibus interrūpebat. Ruffinus verò: Curtā, inquit, ſi tibi placet, pontificiq; precibus perſuadebo vt ſoluatur vinculū quod illigauit. Ait Imperator: Nō ſuadebis Ambroſio. Noui e- H go decretū illius eſſe iuſtū, neq; reuerebitur imperialem potentiam vt legē præuaricetur diuinā. Cumque Ruffinus verbis plurimis vteretur, & promitteret Ambroſium eſſe flectendū, imperator eum proficiſci cū feſtinatione præcepit. Ipſe verò ſpe data paulò poſt eſt ſequutus, credēs Ruffini promiſſionibus. Porrò vir mirādus Ambroſ. mox vt vidit Ruffinum, ait: impudentiam canum imitatus es ô Ruffine. tātæ videlicet cædis autor exiſtens, pudorē ex fronte detergens, nec erubeſcis, nec metuis contra imaginē latrare diuinam. Cumq; Ruffinus ſupplicaret, & imperatorē diceret eſſe venturū, ſuperno zelo accēſus Ambroſius ait: Ego verò, inquit, Ruffine prædico, quod eum ingredi ſacra limina prohibebo: ſi verò imperium

Olim euchariſtia dabatur laicis in manus.

Excommunicatur Theodoſius.

Pœnitet.

Ambroſ. ad Ruffinum.

periium in tyrannidem mutabit, necẽ libenter & A ego ſuſcipiam. Hæc & alia plurima Ruffinus audiens, nuntiauit imperatori votũ Antiſtitis, monens ne de palatio fortè procederet. At Imperator hæc in media iam platea cognoſcens, pergã, inquit, & iuſtas ſuſcipiã contumelias. Cumq́; ad ſacra limina perueniſſet, in ſanctã quidem baſilicam non intrauit, ſed veniens ad Antiſtitẽ, & inueniens eũ in Salutatorio reſidentẽ, ſupplicabat vt ipſi ſua vincula reſolueret. At ille tyrannicã dicebat eius eſſe præſentiã, & contra Deũ inſanire Theodoſiũ, eiuſq́; calcare leges. Verùm Imperator: Non, inquit, inſurgo aduerſus eccleſiaſticas ſanctiones, nec iniquè ingredi limina ſacra contendo, ſed te ſoluere mea vincula depoſco, & cõmunis domini pro me exorare clementiam, nec mihi ianuam claudi, quam cunctis pœnitentiam agentibus dominus noſter aperuit. Tũ Antiſtes: Quam, inqoit, pœnitentiam oſtendiſti poſt tanta ſcelera? B Quibus medicaminibus incurabilia vulnera plagaſq́; curaſti? At Imperator, Tuũ, inquit, opus eſt & docere, & medicamina tẽperare: meum verò oblata ſuſcipere. Tũ ſanctus Ambroſius: Quoniam furori, inquit, tuum indicium commiſiſti, & non ratio protulit ſententiam, ſed protinus iracundia, ſcribe legem quę decreta furoris euacuet, vt triginta diebus ſententia necis atque proſcriptionis in literis tantũmodo maneat, & iudicium rationis expectet: quibus tranſactis diebus ira videlicet iã ceſſante, ratio cauſſam iudicans, apud ſeipſam quæ cognouerit ſub veritate diſponat. In his enim diebus cognoſcetur an iuſta ſit quã protuleris an iniuſta ſentẽtia. Et ſi quidem ratio probauerit, iniuſta quæ ſunt prolata abolebit: ſi verò iuſta, firmabit. Dierum verò numerus ad hæc examinanda ſufficiet. C Hãc admonitionem Imperatot animo lubenti ſuſcipiens, & optimam eſſe confidens, legẽ conſcribi repente præcepit, & propriæ manus literis cõfirmauit. Quo facto vinculũ eius ſoluit Amb. Quę lex hactenus obſeruatur. Eſt enim huiuſmodi.

Theodoſius ad Ambroſium.

Ambroſ. ad Theodoſium.

IMPPP. GRATIANVS. VALENtinianus, & Theodoſius Auggg. Flauiano Præfecto Prætori Illyrici.

Lex de dilatione vindictæ.

Si vindicari in aliquos ſeuerius contra noſtrã conſuetudinẽ pro cauſſæ intuitu iuſſerimus, nolumus ſtatim eos aut ſubire pœnã, aut excipere ſententiam, ſed per dies triginta ſuper ſtatu eorum ſors & fortuna ſuſpenſa ſit. Reos ſanè accipiat vinciatq́ue cuſtodia, & excubũs ſolertibus vigilanter obſeruet.

An. do. 391. Theodoſius in templo.

D Sic igitur ſacratiſſimus imperator ingredi limina tentans, nõ ſtans domino ſupplicauit, neq; genua flexit, ſed pronos in pauimento iacẽs, Dauidicam proclamauit vocem: Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me ſecundum verbum tuũ. Manibus antẽ capillos euellens, frontemq́; percutiens, & pauimento lachrymarũ guttas aſpergens, veniam impetrare poſcebat. Cumq́; tempus accederet quo munus ad altare ſolebat offerre, ſurgens cum lachrymia eſt ingreſſus. Cùm verò obtuliſſet, ſicut ſolitus erat, intra cancellos ſtetit. Rurſus autem Ambr. non quieuit, ſed differentiam locorum edocuit. Et primo quidẽ interrogauit, quid ibidẽ expectaret: Imperatore di-cente, expectare ſe ſacrorũ perceptionem myſteriorum, per Archidiaconum remandauit: O Imperator, interiora loca tãtum ſacerdotibus ſunt collata, quæ cæteri nec ingredi, nec contingere permittũtur. Egredere igitur, & hãc expectationem cum cæteris habe communẽ. Purpura nanque imperatores, nõ ſacerdotes facit. Tum fideliſſimus Imperator etiam hanc traditionem animo lubenti ſuſcipiens remandauit: Non temeritatis cauſſa intra cancellos manſi, ſed in Conſtãtinopolitana vrbe hanc conſuetudinem eſſe cognoui. Vnde ago gratias pro huiuſmodi medicina. Tali ergo tantaque & Præſul & Imperator virtute clarebant. Ego ſanè vtriuſq; opus admiror, illius libertatem, huius autem obedientiam: illius zeli feruorẽ, huius fidei puritatem. Porrò regulas pietatis quas à magno ſacerdote percepit, etiam reuerſus in Conſtantinopolitana vrbe ſeruauit. Nam cùm feſtiuitatis tẽpore ad eccleſiã proceſſiſſet, oblatis ad altare muneribus, mox egreſſus eſt. Cumq́; Nectarius tum Præſul eccleſiæ rogaſſet, cur intus ſtare noluiſſet, mandauit princeps: Vix, inquit, potui diſcere quæ differẽtia ſit imperatoris & ſacerdotis, via enim inueni veritatis magiſtrum. Ambroſium nanque ſolum noui digne vocari pontificẽ. Tantũ itaq; profuit increpatio à viro virtutibus florente profecto.

De virtutibus vxoris Theodoſij. Caput 31.

HAbebat igitur imperatot & aliam vtilitatis occaſionem, per quam de bonis operibus triumpharet. Coniunx enim eius de diuinis legibus eum ſæpius admonebat, ſeipſam tamen perfectè prius erudiens. Non enim regni faſtigiis eleuata eſt, ſed potius diuino amore ſuccenſa. Beneficij nanque magnitudo maiorem ei amorem benefactoris excitabat. Repente ergo vt venit ad purpuram, claudorum atque debilium maximã habebat curam, non ſeruis, non aliis miniſtris vtens, ſed per ſeipſam agens, & ad eorum habitacula veniens, & vnicuique quod opus haberet præbens. Sic etiam per eccleſiarum Xenodochia diſcurrens, ſuis manibus miniſtrabat infirmis, ollas eorum tergens, ius guſtans, offerens coclearia, panẽ frangens, cibóſq́; miniſtrans, calices abluens, & alia cũcta faciens, quæ ſeruis & ancillis mos eſt ſolenniter operari. Illis autẽ qui ei tales res nitebãtur prohibere, dicebat: Aurũ diſtribuere opus imperij eſt: ego autem pro ipſo imperio hoc opus offero, bona mihi omnia conferenti. Nam viro ſuo ſæpe dicebat: Oportet te ſemper marite cogitare, quid pridem fueris, quid modò ſis. Hæc ſi ſemper cogitaueris, ingratus benefactori non eris: ſed imperiũ quod ſuſcepiſti, legitimè gubernabis, & harum rerũ placabis autorẽ. His ergo ſermonibus ſemper vſa velut optimam quandam vtilitatem, virtutiſq́ue abundantiam cõiugi ſuo alioqui ad optima propẽſo offerebat.

Xenodochia eccleſiarum.

De indignatione & reconciliatione Theodoſij propter Antiochenos ſtatuam coniugis illius deponentes. Cap. 32.

HÆc verò ante maritũ defuncta eſt. Poſt aliquantũ verò tẽpus mortis eius aliquid tale accidit, quod maximũ amorem quẽ habuit erga

An. do. 395. Seditio Antiochiæ.

eam Imp erator, oſtendit. Coactus ſiquidē Theo E doſius plurimorum cōtinuatione bellorū quandam exactionem nouam impoſuit ciuitatibus. Antiochena verò ciuitas nouum vectigal ferre non potuit: ſed videns populus ſuſpendi eos à quibus fuerat exacta pecunia, cū alia egit (vt vulgus ſolet) occaſionem ſeditionis inueniens, tum deiicientes æneam ſtatuam laudariſſimæ Placillæ (ſic enim Auguſta fuerat vocata) etiā diu per omnem traxêre ciuitatem. Hæc vbi Imperator cognouiſſet, ęgerrimè quidem tulit, vt ęquum erat, ac priuilegia ciuitati ademit, vtbiq; vicinæ primatum tribuit, putans hoc illis maximo dolori futurum. Inuidebat enim iā olim Antiochiæ Laodicia. Poſt hæc autē & incendiū & deuaſtationē minabatur, & in vici formā ſe vrbem redacturū. Porrò magiſtratus ipſi quoſdam in ipſo facinore F comprehenſos ſuppliciis affecerant, priuſquā de hac Tragœdia Auguſtus fuiſſet certior redditus. Hæc autē omnia Imperator quidē præcipiebat, non tamen fiebant, prohibente id lege quā proferri fecerat Ambroſius. Cū igitur veniſſent qui ferebant minas Imperatoris, † Allebichus Magiſter militum & Cæſarius Magiſter officiorum, erant omnes ſub formidine conſtituti. Porrò viri eremū habitantes virtutis propugnatores, multi ſancti & optimi viri plurima monita ſimul & preces eis qui à principe miſſi fuerant, offerebāt. Macedonius autem vir ſanctus, nihil huius vitæ ſciens, ſed etiam diuinorū librorum penitus expers, in ſummitatibus habitans montiū, diu noctuq; Saluatori omnium puras offerēs preces, non Imperatoris indignatione permotus, nō iudicum ab eo miſſorum, in media ciuitate vtriuſque chlamydem apprehendens, ab equis ſuis vt G deſcenderēt imperabat. At illi ſeniculum pannis obſitum viliſſimis intuentes, primùm indignati ſunt. Cùm verò quidam obſequia exhibentium, virtutem viri illius indicaſſent, repentè ab equis deſilientes & genua tenentes, eius veniam ſuppliciter implorabant. At ille ſapientia diuina repletus, hæc eis verba loquutus eſt: O amici, dicite Imperatori: Non es Imperator ſolummodo, ſed etiam homo. Noli itaque reſpicere ſolum imperium, ſed cōſidera quoq; naturam. Nam cum ſis homo eiuſdem naturæ hominibus cognoſceris imperare, & ſecundū imaginē diuinā atq; ſimilitudinē hominū creata natura eſt. Noli igitur crudeliter atque ſæuiſſimè Dei imaginem occidere. Irritas enim creatorē cùm illius punis imaginē. Illud quoque conſidera, quod tu ipſe tantū propter æreā contriſtaris imaginem. Quantum verò H differat inanimata res ab animata, viuenti atque rationali, cunctis ſenſum habentibus eſt apertū. Inſuper etiam illud cōſideret, nobis quidē facilè eſſe pro vna imagine complures æreas reparare, at illi omnino difficilè vel vnum capillum reſtituere peremptorum. Hęc audientes illi, principique referentes, flammam iracundiæ penitus extinxerunt. Qui pro terroribus ſatisfactionem reſcripſit, & cauſſam indignationis aperuit. Non, inquit, oportebat me peccante, mulierem omni fauore digniſſimam, poſt mortem tantam contumeliam ſuſtinere. Aduerſum meum namque furorem indignantes decebat armare. Adiecit etiam, quòd doleret & ingemiſceret, eò quòd audiſſet quoſdam à Iudicibus peremptos.

Placilla.

Videlicet Laodiciæ.

† Ellebichus.

Quomodo Theodoſius fuerit paganis infenſus. Cap. 33.

FIdeliſſimus igitur Imperator, tunc contra errorem Paganorum ſuum tranſtulit ſtudium, legeſque conſcripſit, præcipiens idolorum templa ſubuerti. Conſtantinus enim maximus omni fauore laudādus, qui primus pietate ornauit imperium, dæmonibus quidē ſacrificare omnibus interdixit, non tamē eorum templa deſtruxit, ſed inacceſſa eſſe præcepit. Cuius filij paterna veſtigia ſunt ſequuti. Iulianus autē renouauit impietatem, & flammam veteris ſeductionis reaccendit. Porrò Iouianus imperio aſſumpto, rurſus immolationes prohibuit idolorum. Valentinianus autē maior, huiuſmodi legibus vſus gubernauit Europam. Porrò Valēs omnibus quidem aliis conceſſit, vt religiones ſuas colerent ſicut vellent, eos ſolos impugnās, qui apoſtolica dogmata propugnabant. Omni ſiquidem tempore eius imperij, ad aras ignis accendebatur, & libamina atque ſacrificia idolis offerebantur. Sed & publicas feſtiuitates per plateas agebant, & Orgia Dionyſij celebrabant, & cū ſcutis currebant, canes euiſcerantes, furentes atque bacchātes, & agentes omnia quæ nequitiam proprij doctoris inſinuant. Hæc omnia Theodoſius inueniens fideliſſimus Imperator, radicitus euulſit, & obliuioni contradidit.

An. do. 395. Prohibitus idolorum cultus per Theodoſium.

Conſtantinus.

Iulianus.

Iouianus.

Valētinianus.

Valens.

Quomodo Marcellus epiſc. Apameiæ templa deſtruxit. Caput. 34.

PRimus igitur aliorū Marcellus epiſcopus lege principis pro armis vſus, proprię ciuitatis templa deſtruxit, de fiducia diuina, non de hominum virtute præſumens. Quod opus dignū memoria narrare non prætermittam. Defuncto Ioanne Apameiæ ciuitatis epiſcopo Marcellus vir ſanctiſſimus ordinatus eſt, feruens ſpiritu ſecundum Apoſtolum. Inter hæc venit Præfectus Orientis Apamian duos χιλιάρχυς cum ſubiectis habens. Quo facto populus militari timore perterritus eſt. Vbi cum eſſet templum Iouis valde inſigne, & ornamentis plurimis variatū, id Præfectus deſtruere nitebatur. Vidans autē forte admodū ædificium ac robuſtum, impoſſibile iudicauit hominibus, lapidū iuncturas & cōmiſſiones poſſe diſſoluere. Erant enim ingētes & inter ſe † inligati, inſuper & ferro plumbóq; coniuncti. Porrò Marcellus puſillanimitatem Præfecti videns, eum quidem miſit ad alias ciuitates: ipſe verò ſupplicabat Deo vt templi deſtruendi præberet ſucceſſum. Inter hæc venit quidam ſuapte ſponte diluculo, nō ſtructor, non lapidū ſector, neque alterius cuiuſquam peritus artis, ſed lapides ferre & ligna in humeris conſuetus. Is ergo accedēs promiſit facilè templū eſſe ſoluendum: duorum autem mercedem poſcebat artificum. Cumque hoc ſanctus pontifex promiſiſſet, hoc ille machinatus eſt. Cohærebat enim templo in altitudine conſtituto ex quatuor lateribus porticus: erantque columnæ ingentes, & altitudinem templo habentes æqualē. Singularū verò circulus columnarum erat ſedecim cubitorū. Porrò natura lapidis duriſſima erat, quæ nō facilè quibuſlibet ferramentorū generibus rumperetur. Harum itaq; tres per circuitū ſuffodiens, & ſub earum

Templū Iouis apud Apameian.

† Illigati.

rum baſibus ſortia ligna ſuppooeus, immiſit ignem. Quo facto noo poterat ligna naturaliter ignis accendere. Dæmon etenim quidam teterrimus apparuit, qui flammam ſecũdum vires ſuas prohibebat operari. Cumque frequentet hoc facerent, & molitionem ſuam explete nõ poſſent, ountiauerunt hoc poutifici meridie dormienti. At ille repentè ad eccleſiam concurrens, & aquã in vaſculo portari præcipiens, aquam poſuit ſub altari. Ipſe verò in pauimento poſita froute clementi domino ſupplicabat, oe amplius tyrannidem dęmoni vllam permitteret, ſed vt infirmitatem illius denudaret, & ſignum propriæ virtutis oſtenderet, ne magis ex hoc infidelibus exultationis occaſio naſceretor. Hæc cùm dixiſſet, facto ſignaculo crucis in aqua, quendam diaconũ ſuum Equitium, fide & zelo muuitum, ſomere iuſſit aquam, & velociter currere & cum fide aſpergere, ignemque ſupponete. Quod cùm fuiſſet factum, dæmou effugit non ferens aquæ virtutẽ. Ignis autem velut oleum habuit illius aquæ naturam, cõprehenſaque ſuut ligoa & repentè conſumpta. Columnæ verò ſuffulturæ ſubſidio uudatæ, & ipſæ ceciderunt, & alias duodecim vnà traxerunt. Tum latus quod cohærebat templo, violeutia ruinæ detractum eſt. Sonus autem totam concuriens ciuitatẽ, cunctos fecit illuc concurrete. Et cùm inimici dæmonis apertè cognouiſſent fugam, in diuinas laudes ora ſoluebãt. Sic verò & alia templa ſacratiſſimus põtifex ille deſtruxit. Qui & victoribus ſcribebat martyribus, & reſcripta ſuſcipiebat, & nouiſſimè etiam ipſe martyrio corooatus eſt.

Equitius.

C

SOCRATES.

Ob quam cauſam presbyteri ſuper pœnitentes poſiti, ſint remoti. Cap. 35.

An. do. 394. Poſt ſchiſmata Nouatiano rum inſtituti ſunt qui pœnitentibus præeſſent presbyteri.

HOc porrò tẽpore placuit, vt presbyteri qui erant ſuper pœnitentes conſtituti, remouerentur propter huiuſmodi cauſſam. Ex quo Nouatiaui ab eccleſia ſunt diuiſi, cum his qui deliquerant ſub perſecutionibus imperatoris Decij communicare uolentes, ex illo epiſcopi pro eccleſiaſtica regula presbyterum ſuper pœnitentes eſſe cooſtituerunt.

SOZOMENVS.

Quoniam omuino non peccare, diuinũ & vltra humanã naturã eſſe cognoſcitur, peccãtibus autem & pœniteutiã agentibus, & veniam Deus dari præcepit: qui verò confiteri refugiũt, maius peccatorũ onus acquirunt: propterea viſum eſt antiquis Põtificibus, vt velut in Theatro ſub teſtimonio eccleſiaſtici populi delicta pãdãtur. Et ad hanc rẽ presbyterũ booæ conuerſationis ſeruantemq; ſecretum ac ſapientem virum ſtatuerunt: ad quẽ accedentes hi, qui deliquerant, delicta propria fatebantur. At ille ſecundũ vniuſcuiuſque culpam indicebat & mulctam. Quod etiã hactenos diligentet in Occidentalibus ſeruatur eccleſiis, & maximè apud Romam, vbi etiam locus eſt certos pœnitentiũ: Stant enim rei, & velut in lamẽtationibus cooſtituti. Quũ enim ſacra celebratio ſoerit adimpleta, illi cõmunionem nõ percipieotes, cũ gemitu & lamentatione ſeipſos

Confeſſio.

Publica pœnitentia modus apud veteres.

A in terram proſternunt. Ad quos concurrens epiſcopus, & ipſe cũ lachrymis & gemitu ſpirituali proſternitur, & omnis eccleſię plebs fletibus inundatur. Poſt hoc autem prior ſurgit epiſcopus, & eleuat iaceutes è terra. Tum competenter pro pœnitentibus facta oratione, dimittit omoes. At illi afflictionibus ſponte vacãtes, aut ieiuniis, aut abſtinentia lauacri, aut ſuſpeoſiooe ciborum, aut aliis rebus quæ iobentur, expectant cõmune tẽpus qood decernit epiſcopus. Conſtituto verò tempore velut quoddam debitum exoluẽtes, afflictioue de peccato curati, cum popolo commuoione participãtur. Hæc ergo aotiquitus Romani Pontifices vſq; ad ooſtrum conſeruauot tẽpus. Porrò Conſtãtiuopoli presbyter ſuper pœnitentes fuit vſque ad illud tempus, quo quædã mulier nobiliſſima, cùm peccata ſua fuiſſet con-
B feſſa, & ei à presbytero fuiſſet pręceptum vt ieiunaret, & Deo operibus ſupplicaret: cum hoc obſeruaret, crebriùs io eccleſia cũ Diacono ſe coocubuiſſe confeſſa eſt. Hoc cùm populus cognouiſſet, ſæuiebat in ſacerdotes, quaſi per eos facta fuiſſet iniuria eccleſię. Tum Nectarius epiſcopus remouit diaconum ſceleratum, & quibuſdã ſuadentibus vt ſingulos ad communicandum iudicio conſcientiæ ſuæ relinqueret, etiam presbyterum ue quaquã ſuper pœnitentes eſſe præcepit. Et ex illo antiquitatis conſuetudo ſublata eſt, cùm (vt arbitror) miuora peccata pro podore cõfeſſionis, & ſubtilitate eaaminantiũ patrarentur.

SOCRATES.

De diuiſione hæreticorum inter ſeipſos. Capat 36.

DIgnum verò iudico non tacere quæ apud alios geſta ſunt, id eſt, apud Arianos, Nooatianos, Macedoniauos, & Eunomianos. Eccleſiã nanque diuiſa erat, & apud ſeipſos ſinguli congregabantur. Quemadmodum verò & pro quibus cauſis diuiſi ſint, ſermone procedente narrabimus. Hoc autem ſciẽdum eſt, quod imperator Theodoſius uollom horom perſeqoebatur pręter Eunomium, qui Conſtãtinopoli collectas io domo faciebat, & conſcriptos à ſe libros recitabat, ita vt eius doctrina oulti corrumperentur. Pro qua cauſſa eum mulctauit exilio, nullumque alium fatigauit, neque ſibi communicare compulit, ſed ſingulos per loca propria Collectas celebrare permiſit & cultum tenete Chriſtianiſmi
D ſicut præcipere potuit. Et alios qoidem permiſit extra ciuitatem Oratoria fabricare: Nouatianis autem concordibus ſuæ fidei, intra vrbem eccleſias habere conceſſit. De quibus pauca dicenda ſunt. Quadraginta annis Agelius pręſul fuit à tẽporibus Conſtantini vſq; ad annum ſextũ Theodoſij. Qui cùm vicinus eſſet morti, Siſinniũ presbyterum ordinauit epiſcopum, virum eloquentiſſimum, & à Maximo philoſopho vnà cum Iuliano imperatore literis eruditum. Cumque populus Nouatianorũ culparet ordinationẽ quòd non Martiaoum potius ordinaſſet, per quem ſub Valente Nouatiani ſine perſecutione manſiſſent: tum Agelius populi volens placare triſtitiam, etiam Martianum ordinauit epiſcopum. Et cùm melius habuiſſet, io eccleſiam proceſſit,

An. do. 394. Schiſmata hæreticorum.

Eunomius in exilium.

Nouatiani.

An. do. 393.

Martianus.

& ſermonem fecit, dicens: Martianum habetis poſt me, poſt Martianom verò Siſinoium. Poſt paocos itaque dies defunctus eſt. Sub epiſcopatu verò Martiani etiam eorum eccleſia ex huiuſmodi cauſa diuiſa eſt.

De Sabbatio hæreſiarcha. capur 37.

Sabbatius.

SAbbatius quidam ex Iudæo factus Chriſtianus, & à Martiano ad preſbyreratus hoootem prouectus, oihilominus ſectę Iudaicę ſeruiebat, cum quo ſcelere ambiebat epiſcopatum. Aſſumens ergo ſui deſiderij conſcios duos pteſbyteros, Theoctiſtum & Macarium, nouitatem feſtiuitatis paſchalis ſub Valente imperatore cooſtitutam in vico Phrygiæ Pazo, defendere nitebarur. Et plurimum quidem quaſi pro eccleſiæ integritare cuſtodienda, dicebat non eſſe dignos quoſdam participatiooe ſacramētorum. Procedēti verò tempore manifeſtarus eſt, cùm Collectas proprias celebraret. Inter hęc Martiaous cognoſcens illius errorem, & ordinarionis ſuæ culpaio, quia vanæ gloriæ bomines preſbyteros ordinauerat, cum gemiru dicebat: Melius fuiſſe ſuper ſpinas ponere manus ſuas, quàm Sabbatium ordinaſſe preſbyterum. Proinde Synodū in Sangario Birhyniæ Nouatianorum fecit epiſcoporū: Quò congregari euocauerunt eos, vt coràm ſynodo cauſas diſſenſionis ſuæ proponerent. Cumq́ue Sabbatius diſcordiam feſtiuitaiis paſchalis ſuam diceret eſſe triſtitiā, & oportere ſecundum Iudæorum obſeruationem eā celebrari, ſicut in Pazo fuiſſet conſtirutum: exiſtimantes epiſcopi quòd propter ambitum Sabbatius talia faceret, ioſiurandum ei impoſuerunt, vt nunquā peteret epiſcopatum. Quo iurante regulam de Paſchæ feſtioitate protulerunt, qua ſingulis liceret cùm vellēt celebtare paſcha, nec propter diſcotdiam feſtiuitatis diuiderent eccleſiam, cùm antiqui & Apoſtolis proximi, licer diſcotdantes de tali feſtiuitate, communicarint tamē inter ſe, & Nouatiani in regia vrbe Roma cōſtituti, nunquam fuerint ſequuti Iudæos, ſed ſemper poſt æquinoctium celebrarint paſcha. Cùm hæc ab eis tunc fuiſſer regula definira, Sabbarius iuramētis obſtrictus, ſi quando paſchalis feſtiuitas diſcordaret, ille apud ſeipſum prius ieiunabat, & noctu ſolennē diem paſchæ in ſabbato celebrabat, & rurſus cum omnibus in eccleſia conueniebat, & myſteriis fruebatut. Hoc ergo multis annis faciens, latere nō potuit. Quapropter qnidā ſimplicium, & maximè Phrygū & Galatarum ex bac re iuſtificati credentes, imitabaotur eum, & paſcha cū illo celebrabant. Sed Sabbaiios poſteà etiam ſeorſim collectas faciebat, paruiq́; pendens iuſiurandum, ſuorū ſequaciū ordinatur epiſcopus.

Martianus.

Nouatianorū ſynodus apud Sangarium.

Sabbatius iudaizat.

De paſcha vel diuerſitate inſtitutionum ſeu obſeruationum, quæ per diuerſas eccleſias celebrantur. cap. 38.

SEd mihi non videtur buiuſmodi viros de feſtiuitate paſchæ rationabiliter cootendiſſe, neq́; iſtos qui nunc ſequuntur Iudæos. Noo enim mente perceperūt Iudaiſmo io Chriſtianiſmum mutato, illa ſubtilia & figuratiua legis Moſaicæ ceſſaſſe: quod hioc apparet. Vt Iudaizer enim nulla geus Chriſtiana accepit legem: è diuerſo autē

E etiam apoſtolus contradixit non ſolùm circunciſionem prohibens, ſed etiam de feſtiuitatibus contentiones abiiciēdas mooens. Scribens enim ad Galatas ait: Dicite mihi, qui ſub lege vulns eſſe, legē non audiſtis? Et hinc pauca loquens ſeruom oſtendit populum Iudæorum, & in libertatem vocatos qui accedunt ad Chriſtum. Monet etiam nullatenus obſeruandos dies, & mēſes, & aonos. Coloſſenſibus autem ſcribēs, magna voce clamabat, vmbram fuiſſe obſeruationes antiquas. Quapropter, inquit, nullus vos iudicet in cibo aut potu, aut in parte feſtiuitatis, aut initio mēſis, aut Sabbato, quæ ſunt vmbra ſututi. Et ad Hebtæos idem apoſtolus dicit: Mutato enim ſacerdotio, neceſſario legis muratio fuit. Igirut nec apoſtolus, nec euangelia accedentibus ad prædicationem ingum ſeruitutis impoſuerunt, ſed feſtiuitatem Paſchæ & alias celebritates hoooran- F das eſſe dixerunt. Itaque quoniā amant homioes huiuſmodi celebtitates, eò quòd in eis à laboribus quieſcunt, ſinguli per prouincias ſicuti voluerūt memoriam ſalutaris paſſionis antiquitus ex quadam conſuetudine celebtabant. Nō enim hoc Saluator aut noſtri Apoſtoli lege prædicauerunt, nec pœnam, aut ſupplicium, aut maledictū, ſicut lex Moſaica Iudæis, nobis euangelia aut Apoſtoli ſunt minati, ſed ſolummodo in derogationem Iudæorum, quòd in feſtiuitaribus homicidium commiſerint, in tempore Azymorum Saluatotem paſſum in euāgeliis eſt relatū. Mens nanque fuit Apoſtolorum noo de diebus ſancire feſtiuitatem, ſed conuerſationem rectam, & Dei prædicare culturam. Mihi ergo videtur, quòd ſicut multa alia per prouincias ad cooſuerudinem venerant, ſic & Paſchæ feſtiuitas tradita ſit, eò G quòd nullus Apoſtolorū aliquid hinc ſanxiſſet. Nam plurimi circa mioorem Aſiam antiquitus qoartum decimum diem obſeruauere, nō reſpicientes Sabbati diem. Et quanquam hoc facerēt, non tamen ſegregabantur ab illis qui aliter celebrabant, donec Romanæ eccleſiæ Victor epiſcopus excommunicatiooem Quartodecimanis miſiſſet in Aſiam. Quo facto Irenæus Lugdonenſis Gallicanus epiſcopus Victorem epiſtola ſua colpauit, dicēs etiam veteres ita celebraſſe: & quòd Polycarpus Smyrnæ ciuitatis epiſcop. qui poſtea ſub Gordiaoo priocipe martyrio coronarus eſt, Aniceto epiſcopo Romaoo commuoicauerit, nihil diſcernens de Paſcbali feſtiuitate, cùm ipſe Quartodecimanus eſſet: ſicut Euſebius in quinro Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libto docet. Quidam igirur (ſicuti dixi) io Aſia minore qoartum- H decimum obſeruabant diem. Quidam verò etiā circa Orieotales partes Sabbarum cuſtodiebāt, diſſonabant autem circa menſem. Nam alij Iudæos licet integritarem nooſeruatent, ſeqoeodos eſſe in ſacra feſtiuitate dicebant. Alij verò poſt æquinoctium celebtabant, declinantes ſe qui Iudæos, & dicētes, quòd dum ſol eſſet io Ariete, Paſcha celebrari deberet. Secūdum Antiocbenos autem Xanthico menſe, ſecūdum Rom. Aprili. Et boc faciendū noo ſequendo recentiores Iudæos, qui per omnia errare noſcuntur, ſed magis antiquos & Ioſephom. Sic enim ille in tertio Antiquitatis libto ſcripſit. His itaqne cootendentibus omnes occidentales vſque ad oceanū, poſt æquinoctium ex antiqua traditione Paſcha celebraſſe

Galat. 4. c

Sententia Socratis Conſtantinopolitani de feſtis Chriſtian. diebus.

Coloſſ. 2. c

Heb. 7. d

Paſſionis chriſti dies feſtus.

Apoſtolorum propoſitum.

Irenæus.

Polycarpus.

Xanthico, id eſt, martio.

celebraſſe comperimus, nec aliquando habuiſſe diſcordiam. Non enim (ſicuti quidam dicũt) celebratum ſub Conſtantino conciliũ, feſtiuitatem paſchæ mutauit. Nã ipſe Conſtantinus diſcordãtibus ſcribẽs, monet vt iſti cùm pauci eſſent, imitarentur plures. Cuius epiſtolæ partẽ ponere nõ omiſi. Sic enim poſt alia dixit: Eſt enim ordo dīnorum, quẽ omnes eccleſiæ in vniuerſo orbe apud Occidentẽ & Meridiẽ & Arcton poſitę ſeruare noſcuntur, necnõ etiã quidam Orientaliũ. Quapropter in præſenti bene ſe habere omnes exiſtimauerunt, & ego ipſe veſtræ quoq; ſapientiæ placere promiſi, vt quod in Romana ciuitate, Italia, Aphrica, & vniuerſa Ægypto, Hiſpania, Gallijs, Britannijs, Libya, tota Hellade, Aſiana diœceſi, Ponto & Cilicia libẽter ſub vna cõcordia cuſtoditur, hoc etiã ſapientia veſtra ſuſcipiat, conſiderantes non ſolùm multitudinẽ prędictorum locorũ & eccleſiarũ numerum: ſed etiã quia hoc maximè debetis omnes cõmuniter celebrare, quod ratio ſubtilis videtur exigere, nullã cum Iudæorum periurio habere communionẽ. Talia quidẽ Conſtantinus. Sed aiunt Quartodecimanis hanc obſeruationem Ioannem Apoſtolũ tradidiſſe. Alij verò Petrũ & Paulũ apoſtolos Romanis & Occidentalibus dicũt paſchę tradidiſſe ſolennitatem. Sed nullus ſcriptam probationem horum habere dinoſcitur. Quod verò ex conſuetudine quadã per prouincias celebretur paſcha, hinc exiſtimo, quòd nulla regio eaſdem videatur ſeruare ſolẽnitates. Nã cùm vnius ſint fidei plurimi, tamẽ diſſonãt circa paſchæ legitima. Vnde pauca dicenda ſunt. Nam in ipſis ieiunijs, aliter apud alios inuenimus obſeruari. Romani enim tres ante paſcha ſeptimanas, præter Sabbatũ & Dominicã, ſub cõtinuatione ieiunãt. Illyrici verò & tota Hellas, Alexandria quoq; ante ſex ſeptimanas ieiunant. Eaq; ieiunia quadrageſimam vocant. Alij verò ante ſeptẽ paſchæ ſeptimanas ieiuniorum facere noſcuntur initia, & tres tantũmodo ſeptimanas: hoc eſt, quinis diebus per intermiſſionem aliarum duarum ſeptimanarũ ieiunantes, nihilominus quadrageſimam vocãt. Vnde miror, cùm numerum ipſum non habeant, quomodo quadrageſimã vocẽt. Sed etiam ciborum abſtinentiã non ſimilem habent: nã alij omnino ab animatis abſtinẽt: alij ex animãtibus piſces ſolummodò comedunt: quidã cum piſcibus veſcuntur & volatilibus, dicentes, hæc ſecundũ Moſen ex aqua habere ſubſtantiã. Alij verò etiã † caulibus, & ouis abſtinere noſcuntur: quidam ſicco tantũmodo pane veſcuntur: alij neq; hoc: alij vſque ad nonam ieiunantes horam, ſine diſcretione ciborum reficiuntur, & innumeræ cõſuetudines apud diuerſos inueniuntur. Et quia lectio nulla ex hoc inuenitur antiqua, puto Apoſtolos, ſingulorum hoc reliquiſſe ſententiæ, vt vnuſquiſque operetur non timore, non neceſſitate, quod bonum eſt. Sed etiam circa celebritatem Collectarum quædam diuerſitas inuenitur. Nam cùm per eccleſias in vniuerſo terrarũ orbe conſtitutas die Sabbatorum per ſingulas hebdomadas ſacrificia celebrentur, hoc in Alexandria & in Roma, quadam priſca traditione faciunt. Ægyptij verò Alexandriæ vicini, & Thebaidos habitatores Sabbato quidem Collectas agunt, ſed non ſicut moris eſt, ſacramenta percipiunt: nam poſtquam fuerint epulati, & cibis omnibus adimpleti, circa veſperam oblatione ſacta communicant. Rurſus autem in Alexandria quarta & ſexta feria ſcripturæ leguntur, eaſq; doctores interpretantur, & omnia fiunt præter ſolennem oblationis morem. Origenes enim plurima in his diebus videtur edocuiſſe. Qui quum ſapiẽs eſſet magiſter, & cõſideraret quod impoſſibilitas Moſaicæ legis ad literam eſſet infirma, rationẽ Paſchę ad modum cõtemplationis euexit, vnũ Paſcha ſolummodo verum fieri dicens, quod Saluator celebrauit aduerſus contrarias poteſtates, dũ crucem ſuſciperet, & hoc tropæo vteretur cõtra diabolum. In eadem Alexandreia Lectores & pſalmi pronunciatores indifferenter fiunt ſiue catechumeni, ſiue iam Chriſtiani, cũ omnes eccleſiæ iam fideles in his ordinibus habere videantur. Ego quoque cognoui in Theſſalia cõſuetudinem aliam, cum quidam clericus ante clericatum legitimè duxiſſet vxorem quia cum ea mixtus fuiſſet, abdicatus eſt, cum in Oriente cuncti ſpontanea voluntate, & non aliqua neceſſitate etiam epiſcopi ſeipſos abſtineant. Plurimi enim eorum etiam epiſcopatus tẽpore ex legitima vxore filios habuerunt. Hoc quoq; in Theſſalia ſeruari cognoui, quod apud eos in diebus paſchę tãtummodo baptizatur. Quapropter plurimi ſine baptiſmate moriuntur. In Antiochia verò Syriæ altare non ad Orientẽ eccleſię, ſed magis ad Occidentem habent. In Hellade, Hieroſolymis, & Theſſalia, ad tempus veſpertinũ orationes ſimiles Nouatianis Conſtantinopoli degentibus agunt. In Cæſaria Cappadocię & Cypro die Sabbati & Dominico, circa veſperam cũ lucernarijs epiſcopi atque preſbyteri ſcripturas interpretãtur. In Alexandreia preſbyter non facit ſermonẽ. Et hæc res initium accepit, ex quo Arius eccleſiam conturbauit. Romæ ſabbata vniuerſa ieiunant. In Cæſaria Cappadociæ, eos qui poſt baptiſma delinquunt, à communione ſuſpendunt, ſicut Nouatiani & Macedoniani in Helleſponto faciunt, & in Aſia Quartodecimani. Nouatiani circa Phrygiam binubos non recipiunt. Conſtãtinopoli verò neque apertè recipiunt: neque palam remouere noſcuntur. In Occidentalibus verò partibus apertè recipiunt.

Conſtantinus Aug. de Paſcha. — *Quartodecimani.* — *Ieiuniorum diuerſitas.* — *Quadrageſima.* — *† vaſcis, baccis.* — *Sabbatis olim ſacrificabatur.* — *Oblatio.* — *Origenes.* — *Exponũt ſcripturas ad lucernam.* — *Sabbati ieiunium.* — *Digami.*

SOZOMENVS.

De paſcha Montaniſtarum. *Caput 39.*

MOntani porrò, quos Pepuzitas & Phrygas nominant, peregrinam quandã adinuentionem introducentes, ſecũdum eam paſcha celebrant. Culpant enim eos, qui curſum lunæ requirunt, & dicunt ſolares tantũmodo circulos ſequendos. Et mẽſes quidẽ ſingulos eſſe dierum triginta definiunt, & inchoare primũ ab æquinoctio vernali, quod eſt ſecundũ Romanos octauo kalend. Aprilis. Tum, inquiunt, duo luminaria facta ſunt, quibus tempora, & anni manifeſtantur. Et hoc indicari eo quòd luna per octo annos cũ ſole concurrat, & ambo iidem nouum habeant menſem. Eo quòd octo annorum curſus lunæ compleatur, & tanquam principiũ ſit primi mẽſis, reputant prædictum diem in ſcripturis quartumdecimum, & hunc eſſe dicunt octauo idus Aprilis, ſecundũ quam ſemper celebrant Paſcha. Si contingat etiam concurrere reſurrectionis, id eſt, Dominicũ diem, alioqui dominica ſuperue-

Montani. — *Quartusdecimus dies.* — *Exod. 12. c*

ipſi ſimul Imperatori, ſacrum hoc caput recondierũt in vico appellato Coſilai. Erat enim poſſeſſio ipſa Mardonij. Illo quidem tẽpore aut deo aut ipſo propheta monente in hunc locum vſque perductum eſt. Cumq́ue poſtea Theodoſius Imperator has Baptiſtæ reliquias voluiſſet auferre, ſolam referunt reſtitiſſe matronam virginem ſacrã, quæ eius cuſtodiam capitis exhibebat. Cui cùm ſæpius Imperator non violenter, ſed cum lachrymis ſupplicaret, vt eum permitteret ſua vota complere: hæc putans quod ſicut tempore Valentis, etiam tunc non pateretur vlterius Baptiſta portari, ceſſit. At Imperator amplectens ſua purpura thecam in qua caput Baptiſtæ iacebat, eámque portans venit, & ante ciuitatem Conſtantinopolitanam secondidit ad ſeptimum miliarium: ibiq; magnam & pulcherrimam deo ædificauit eccleſiam: crebroq́ue deprecatus eſt matronam, promiſitq́; dona gratiſſima ſi recõciliari vellet. Nec paſſa eſt: erat enim Macedoniana hæreſi corrupta, licet preſbyter Vincentius conſectator eius, qui prophetæ ſepulchrum æqualiter obſeruabat, cõuerſus fuiſſet, & catholicæ communicaſſet eccleſiæ. Ferunt enim quod coniurationem habeant Macedoniani, nunquam ſe à ſua ſecta recedere. Verum is preſbyter dum ageretur de tranſlatione ſacri capitis, apud ſe definiuit, quod ſi ſequeretur Baptiſta Imperatorem, & ipſe communicaret ei. Quo facto, conuerſus eſt.

Macedonianorum pertinacia.

THEODORITVS.

Quemadmodum Flauianus Antiochenum ſolus acceperit epiſcopatum. Caput 44.

Flauianus Melitij ſucceſſor.
† Theodoto

IGitur in Antiochia Melitij maximi ſucceſſionem Flauianus accepit, qui cũ † Diodoro plurima pro omnibus certamina paſſus eſt. Voluerat enim Paulinus eccleſiæ ſuſcipere præſulatũ, ſed pontificum reſtitit chorus, dicens nõ oportere eum qui Melitij conſilium non recepiſſet, poſt illius mortem in eius ſede conſiſtere, ſed eũ potius qui plurimia laboribus effulſerat, & pro omnium cunta pericula ſuſtinuerat. Hoc factum Romanos & Ægyptios fecit infeſtos Oriẽtalibus. Sed neque morte Paulini inimicitiæ ſunt deſtructæ. Nam & poſt illum quum Euagrius eius accepiſſet ſedem, perſtiterunt Flauiano vehemẽter infenſi, licet Euagrius præter eccleſiaſticam regulam fuerit ordinatus. Solus enim Paulinus eũ inſtituerat, plurimas regulas præuaricatus eccleſiaſticas. Non enim præcipiũt vt per ſe quilibet ordinare poſſit, ſed conuocare vniuerſos prouinciæ ſacerdotes, & præter tres pontifices ordinationem fieri penitus interdicunt. Veruntamen nihil horum reſpicientes. Euagrij ſunt amplexi communionem, & aduerſus Flauianum aures principis commouerunt. Qui freqũẽter impulſus, deduxit eum ad vrbem Conſtantinopolim, & Romam proficiſci præcepit. Porrò Flauianus excuſatione hyemis, promiſſione facta quod tẽpore opportuno proficiſceretur Romã, tum eſt reuerſus ad propria. Quumq́ue Romani pontifices, non ſolũ mirabilis Damaſus, ſed etiã poſt eũ Siricius & Anaſtaſius apud Imperatorẽ vehementer inſtarent, dicentes, quod tyrannos quidem proprios debellaret: qui verò Chriſti

Euagrius.

Damaſus. Siricius. Anaſtaſius.

A reſiſterent legibus, eos fineret impunitos, rurſus eũ euocans, Romam proficiſci cogebat. Tunc Flauianus ſapiẽtiſſimus digna libertate vſus ait, Siquidem fidem meam ô Imperator quaſi non rectam accuſant quidam, aut vitam dicũt ſacerdotio non eſſe dignam, etiam ipſos accuſatores habere iudices non recuſo, eorúmque ſententiã lubenter accipiam. Si verò de ſede & præſulatu contendunt, nec litigabo nec hæc volẽtibus habere reſiſtam: ſed abſcedam, & ab iſta præeminentia abſtinebo. Da igitur Antiochenam ſedẽ cuicunque volueris Imperator. Hanc eius fortitudinem ſapientiámque miratus princeps, redire ad patriam, & commiſſam ſibi regere præcepit eccleſiam. Poſt aliquantum temporis Romã denuo veniens Imperator, eaſdem ab epiſcopis patiebatur querelas, quaſi Flauiani tyrannidem B premere noluiſſet. At ille ſpeciẽ tyrannidis ceſſari præcepit, dicens ſe eſſe Flauianũ. Illis verò dicentibus quod non poſſent cum Imperatore contendere, monuit vt deinceps eccleſiæ concordiam haberent, deponerentq́ue certamen, & ſtultas contentiones extinguerent. Paulinus, inquit, olim eſt mortuus: Euagrius contra regulas ordinatus: Orientales autem eccleſiæ præſulatũ Flauiano deferentes, & Aſia, Pontus & Thracia, eius communioni coniunctæ ſunt: Omnis Illyria illum nouit per Orientem epiſcopis præſidere. His flexi monitionibus Heſperiæ ſacerdotes ſoluturos ſe inimicitias promiſerunt, & Legatos mittendos ab eo ſe ſuſcepturos. Hoc cognoſcẽs ſacratiſſimus Flauianus, miſit Romam quoſdam laude dignos epiſcopos, & Antiochenos preſbyteros atque diaconos, quibus præerat Acacius Berœæ in omni terra pelagóque cantatus. C Is cum aliis Romam veniens, longámq; ſanans odij paſſionem, poſt decem & ſeptẽ annos eccleſiis reſtituit pacem. Quod cognoſcentes Ægyptij, inimicitias extinguentes, concordiam ſunt amplexi. Tum igitur eccleſiæ Romanæ Innocentius ſucceſſor Anaſtaſij præſidebat, vir prudentia & intellectu decenter ornatus, Alexandrinæ verò Theophilus.

Flauianus ad Imp.

Innocentius Pont. Rom.
Theophilus Alexandrinus.

SOCRATES.

De Eugenio tyranno, & quemadmodum fuerit ſuperatus. Caput 45.

REſpublica autem eo tempore ex huiuſmodi cauſa turbabatur, in Occidentis partibus Grammaticus quidam nomine Eugenius, literarum Latinarum Doctor relinquens Scholas D ſuas, in palatio militabat. Eratq́ue Imperatoris ἀντιγραφεύς, & propter eloquentiam à multis honorabatur. Tum ergo (vt fertur) non mediocriter cogitans, cooperatorem aſſumpſit Arbogaſten de minoribus Galliis ortum, militaris ordinis Ducem, virũ ſæuum & ad cædes paratum. Quo facto declinauit ad tyrannidẽ. Igitur vterq; contra Imperatorem Valẽtinianum necem machinabatur, Cubicularios corrumpentes eunuchos. At illi dormientem principem ſuffocarũt. Hoc Eugenius repẽte cognoſcens, Imperio potitur Heſperiæ, agebátque quod tyrãno poterat conuenire. Hæc audiẽs Theodoſius Imperator, rurſus ſollicitudinibus obſtrictus, ſecunda certamina poſt Maximum præparabat. Congre-

An. do. 394.
Eugenius ex ludi magiſtro tyrannus.

Arbogaſtes

An. do. 398.
Honorius fit Cæſar.

dæmones eapelluntur. Is enim cùm ſubſtantiam A propriam, neceſſitatem ſuſtineotibus erogaſſet, & multis quoque offerẽtibus ei pecunias manu largiſſima diſpenſarer, contigit vt pecunias deficientihus œconomus eccleſiæ murmoraret. Quo ſacto aſſiſtens quidam in domo in qua babitabat œconomus, ſacculum multarum pecuniarũ dedit, & ita diſparuit, vt nec qui dediſſet, nec qui miſiſſet cognoſceretur. Quod ſactũ omoes diuinom eſſe iudicauerunt. Aliod quoque eius libet referre miraculum. Quidam pauperes ſtudeotes Epiphanium arte deludere vt ſibi aliquid daret: cùm iter ageret, vnus eorum ſupinũ ſe proſtranit in terram, alter ſtabat quaſi mortuum deflens, nec habẽs vnde eum ſepelire potuiſſet. Epiphanius autem ſuperueniens, orauit B vt ſub qoiete dormiret. Et ſepulturæ neceſſaria præbuit, ſimulq́ue coolatus eſt flentem, dicẽs: Quieſre fili à lachrymis. Non enim fletu reſuſcitari poterit. Eſt enim ineuitabile quod euenit. Cumq́ue diſceſſiſſet Epiphanius, cœpit ille pulſare ſocium vt reſurgeret. Et cùm boc ſemel & ſecundo ſeciſſet, dicens: Snrge, vt bodie de tuis laboribus epulemur: & ille penitus nõ ſentiret, cognoſcens verè mortuum, cucurrit ad Epiphanium flens, & petens vt ſuum ſocium ſuſcitaret. At ille cõſolatus eſt, ne grauiter ſerret qnod euenisset. Non tamen defunctum denuo ſuſcitauit. Hoc enim credo prouidè factum, vt non facilè Dei miniſtri deludantur. Eo tempore ſuit Æas & Zeno io Palæſtinæ Gaza philoſophantes. Et Æas fertur cum pulcberrimam duaiſſet vaorẽ, ter cum ipſa ſolùm concubuiſſe, & tres filios ge C noiſſe, poſtea vitam monachicam apprimè eſſe ſectatum. Zeno verò epiſcopus ſermè aunorum centum habens ætatem, nunquam ſolennibus mioor fuit aut quieuit officiis.

Æas.
Zeno.

Quomodo Abacuc & Michea Prophetarum corpora oſtenſa ſint. *Caput 49.*

NOn ſolùm autem religiooem hæc tuoc nobilitabant, ſed etiã Abacuc & Micheæ prophetarum corpora (ſicnti audiui) hoc tempore ſunt oſtenſa reuelatione diuina, cum Zebennus tunc Eleutheropolitanam gubernaret eccleſiam in vico qui prius vocabatur Ceila, in Beretbaſia prædio quod diſtat ab vrbe ſermè ſtadiis decẽ. Circa hunc locum ſepultura Micheæ fuit, quam oeſcientes quid dicerent, prouinciales, ô fidelrm memoriam vocitabant.

An. do. 400.
Abacus & Michea prophetarum corpora reperta.

SOCRATES.

De fine Theodoſij principis. *Caput 50.*

IGitur Theodoſius Imperator poſt laborem poblicum corpore fatigatus, & ſperans ſe eo morbo noo moriturũ, potius de Republica cogitabat, conſyderans quæ ſoleãt hominibus accidere, Imperatore moriente. Filium itaque Hooorium de Conſtãtinopoli velociter euocauit, ordinare volens partes Heſperias. Cumq́; filius Mediolanum veniſſet, ex ægritudine reuelatus, Circum de victoria celebrabat. Et ante prandiũ quidem ſpectaculum qoaſi ſanua exhibuit. Poſt prandinm repentè prægrauatua ad ſpectaculum venire oon potuit, filiũ tamen Ludis adeſſe pręcepit. Superueniente verò nocte defunctus eſt, Conſulam Olibrij & Probini, ſeptimodecimo C die Ianuarij menſis, anno primo ducenteſimæ nonageſimæ quartæ Olympiadis. Vixit autem Imperator Theodoſius anoos ſexaginta, ex quibus ſedecim imperauit.

Theodoſius ægrotat. An. do. 397.
Moritur.

HISTORIÆ ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER DECIMVS.

SOCRATES.

De ſucceſſione Arcadij & Honorij.

CAPVT PRIMVM.

DEfuncto Theodoſio, io Imperium filij ſucceſſerunt, Arcadius in Oriente, Honorius antem in Occidente. Hoc tempore in Romana Damaſus pręſidebat eccleſia: in Alexãdreia Theophilus, Hieroſolymis Ioaones, Flauian⁹ Anthiochenam tenebat ſedem, Cooſtãtinopolitã D namq́ue Nectarius. Igitur circa octauum diem Nonembris menſis eodem Cooſulatu, corpus Theodoſij delatum cum ſolenni booore ab Arcadio filio ſepulturæ contraditnr. Poſt paocos verò dies, id eſt, viceſimoſeptimo eiuſdem meoſis die etiam exercitus qui cũ Imperatore Theodoſio fuerat contra tyrannum, reuerſus eſt. Et cum Imperator Arcadius ſecundum cooſuetudinem ad portas occurriſſet eaercitui redeunti, tunc milites Ruffinum Præfectum Imperatoris peremerunt. Erat enim ſuſpectus quaſi tyrannidem poſſet aſſumere. Dicebatur autem Honos ipſe io Romanorũ prouincias euocaſſe, qui tunc Armeniam & partes Orientis valde vaſtabant.

An. do. 398.
apiſcopi Apoſtolicarum eccleſiarum.

THEODORITVS.

Quomodo Honorius ludum gladiatorum remouerit.
Caput 2.

Telemachus. monomachia ſublata.

HOnorius itaque ſuſcipiens Occidẽtis Imperium, monomachias, quæ iam olim Romæ celebrabãtur, huiuſmodi de cauſa remouit. Quidã Telemachus conuerſationis monaſticæ, hac de cauſa ab Oriente venit Romam. Cumq; nephandum illud ſpectaculum ageretur, etiam ipſe intrauit in ſtadium, & deſcendens nitebatur pugnantes inter ſe gladus, ſeparare. Cumq; ſpectatores aduerſus eum ſæuirent, & in effuſione ſanguinis graſſarentur, prouiſorem pacis lapidibus occiderunt. Hoc vbi cognouiſſet mirabilis Imperator, illum quidem inter victores martyres numerauit, nephandum verò ſpectaculum prorſus ſuſtulit.

SOCRATES.

De morte Nectarij Conſtantinopolitani & ordinatione actibúſque Ioannis. Caput 3.

An. do. 399. Nectarii Conſtãtinopo. epiſcopi mors.

CVm verò modicum tempus tranſiſſet, etiã Nectarius Conſtantinopolitanus epiſcopus defunctus eſt, Conſulatu Cæſarij & Attici, ſeptimo & viceſimo die Septẽbris menſis. Mox ergo ſtudia generantur in epiſcopatum, aliis aliũ ordinare cupientibus. Nouiſſimè verò placuit,

Ioan. Chryſoſtomus.

vt ab Antiochia Ioannes euocaretur, eccleſiæ presbyter. Erat enim eius doctrinæ ſama mirabilis. Intra modicum ergo tẽpus communi decreto omniũ clericorũ & laicorũ Imperator Arcadius euocauit eum. Et propter dignitatem ordinis cùm adeſſent ex Imperiali iuſſione plurimi epiſcopi, etiam Theophilus venit Aleſãdrinus,

Theophilus Ioan. Chryſoſtomo parum fauens.

qui ſtudebat quidem Ioannem detrahere, & Iſidorum ſuũ presbyterũ ordinare. Diligebat enim eum, quod aliquando ſuſtinuiſſet pro ipſo tale periculũ. Cùm Imperator Theodoſius aduerſus Maximum tyrannũ decertaret, Theophilus per Iſidorũ xenia miſit Imperatori, & duplices miſit epiſtolas, mandans vt alteras literas non vincẽti

Iſidorus. Mira Theophili vafricies.

daret: porrò victori & munera & alteras porrigeret literas. Has cùm Iſidorus portaſſet, Romã veniens victoriam expectabat. Sed non diu latuit. Quidam enim lector rapiens epiſtolas, demonſtrauit Imperatori. Quamobrem Iſidorus terrore correptus, in Alexandriam fugit, celare volens quod fuerat ei mandatum. Ob quã cauſam Iſidorum Theophilus diligebat. Verũ palatij iudices præpoſuere Ioannem. Cumque multi Theophilum accuſarent, libellos aduerſus eum pro diuerſis cauſis præſentibus epiſcopis obtulerunt. Tunc Præpoſitus Palatij Eutropius nomine, ſumẽs accuſationes ſcriptas oſtẽdit Theophilo, dicẽs aut ordina Ioannẽ aut accuſationes iſtæ venient ad examen. Hinc perterritus Theophilus, Ioãnem ordinauit epiſcopum, qui ſuſcepit epiſcopatum ſextodecimo die Februarij mẽſis, Conſulatu Honorij Imperatoris, & Eutychiani Præfecti.

An. do 400.

Quod verò Ioannes vir fuerit omnino præclarus, ex libris quos reliquit, cognoſcitur. Cuius vitam, genus, conuerſationem, & quemadmodum ſit depoſitus, & poſt mortẽ magis honoratus, exponam. Ioãnes itaque fuit Antiochenus, filius Secundi & Anthuſæ nobilium perſonarum, diſcipulus Sophiſtæ Libanij, & auditor Andragatij Philoſophi. Cumque ſe ad aduocationem prępararet, conſyderans moleſtias litigantium, iniuſtumque vitæ propoſitũ,

Io. Chryſoſtomus amplectitur vitã chriſtianam.

E potius elegit quietẽ. Et hoc fecit æmulatus Euagrium, quoniam & ille quum uſdẽ ſtudiis eſſet vſus, quietam magis ſequutus eſt vitã. Mox ergo mutato cultu pariter & inceſſu, diuinis lectionibus incumbebat, & freqventius ad ſanctã concurrebat eccleſiam. Hæc agens perſuaſit etiam

Theodorus. Maximus.

Theodoro & Maſimo qui fuerant condiſcipuli ipſius apud Sophiſtam Libanium, vt pompoſam relinquerent vitam, & ſimplicem ſequerentur. Quorũ Theodorus poſtea epiſcopus Mopſueſtienſis ordinatur eccleſiæ, Maximus autem Seleuciæ Iſauriæ. Tum itaque iſti fiebant diſcipuli in lectione diuina Diodori atq; Carterij, qui eo tẽpore ſacris monaſteriis præſidebant. Sed Diodorus poſtea Tarſi ordinarus epiſcopus, multos conſcripſit libros ſacras ad literam intuens ſcripturas. Porrò Ioannẽ degẽtem cum Baſilio, qui tunc à Melitio factus erat diaconus, & poſtea

Io. chryſoſtomus fit lector in eccleſia Antiochena.

F Cæſareiæ Cappadociæ præſule cõſtituto, Zeno epiſcopus ab Hieroſolymis reuertẽs, Lectorẽ in eccleſia Antiochena cõſtituit. In quo adhuc officio poſitus librum ædidit contra Iudæos. Poſt modicum verò tempus etiam Diaconatũ à Melitio promerẽs, De ſacerdotio alium fecit librũ, aliósque plurimos explanauit. Poſtea verò Melitio in Conſtantinopolitana vrbe defuncto, recedens Ioannes à Melitianis, & neque Paulino communicans, tribus annis continuè ſub quiete degebat. Mortuo verò Paulino, ab Euagrio eius

Fit presbyter.

ſucceſſore presbyter ordinatur. Ante epiſcopatũ itaque hoc modo conuerſatus eſt. Fuit enim vir (vt aiunt) propter zelum caſtitatis ſeuerior, & amplius quàm † habebat, à iuuentute ſua furori magis quam reuerentiæ ſe præbebat, & propter

† debebat.

G vitæ rectitudinem incautus proſpicere de futuris. Propter ſimplicitatẽ verò, oris libertate profuſus apud colloquẽtes non mediocriter vtebatur. Docendo præcipuus erat, vtilis ad corrigẽdos audientium mores. In confabulatione verò arrogans à neſcientibus putabatur. Cùm ergo

Libera lingua Chryſoſtomus emendatur cleri.

talis moribus eſſet, epiſcopatu ſuſcepto, maiori faſtu quàm debuerat vtebatur, clericorum ſuorum corrigere vitam volens. Mox igitur in ipſo initio quũ clericis aſper videretur eccleſiæ, erat plurimis exoſus, & veluti furioſum vniuerſi declinabant. Compellebat enim eum vt velut omnes offenderet Serapio diaconus eius, qui aliquando præſentibus clericis hunc protulit magna voce ſermonẽ: Nunquã poteris, ô epiſcope, hos corrigere, niſi vno baculo percuſſeris vniuerſos. Quo dicto maiora contra eum odia cõcitata ſunt.

Serapio diaconus Chryſoſtomi.

Sacerdotes aduerſus Chryſoſtomum conſpirant.

H Non poſt multum verò tẽporis plurimos clericorum pro diuerſis exemit cauſis. At illi conſpirãtes aduerſus eum: etiam derogationibus apud populum vtebantur: quarum rerum faciebant maximam fidem, eo quod nec vllum ſecum comedere pateretur, nec ipſe ad alium inuitatus accederet. Dicunt enim quidam propterea noluiſſe eum cum quoquam comedere, eò quod turpiter manducaret eſcáſque perciperet. Alij verò propter excellẽtem ciborum abſtinẽtiam hoc eum facere prædicabant.

SOZOMENVS.

Ego tamen, quodã viro veraci referẽte, audiui quòd propter abſtinentiam capite & ſtomacho ſępe dolebat, & ideò prandiorũ epulas euitabat.

SOCRA-

SOCRATES.

Porrò populus propter ſermones quos in eccleſia faciebat, diligebat eum paruipendens accuſatorum voces. Quales verò ſint eius libri, nõ † oportet nunc dici: quoniam legentibus poteruot indicari. Igitur cùm clero tantummodo eſſet exoſus, machinationes contra eum non omnino valuerunt. Quum verò etiã plurimos Procerum obiurgare cœpiſſet, tunc inuidia contra eum maior accenſa eſt. Et plurima quidem adoerſus eum dicebantur: multa quoque faciebant audientibus fidem.

† attinet iam dicere.

Quomodo Eutropius Præpoſitus Imperatoris fuerit interemptus. *Caput 4.*

Eutropius Eunuchus præpoſitus cubiculi.

Eius detogationibus dedit augmẽtum homilia contra Euttopium tunc prolata. Eutropius enim Eunuchus Præpoſitus Imperatoris, & babens Conſulis dignitatem, volens in quoſdam qui ad eccleſiam confugerant, aoimaduertere, operam dedit vt ab Imperatoribus lex poneretur, iubens vt oullus ad eccleſias confugeret, imò qui dudum cõfugerant, traherentur. Sed Dei ſequutum eſt repentè iudicium. Erat ergo propoſita lex. Poſt paucos verò dies quum ipſe Euttopius offendiſſet Imperatorem, inter refugas erat apud eccleſiam. Epiſcopus verò Eutropio ſub altari iacẽte, nimióque percuſſo timore, reſidens ſuper ambouem, vbi ſolebat prius facere conſuetè ſermonẽ, homiliam increpatoriã fecit aduerſus eũ. Vude plurimos magis offendebat, eo quod hominem in infelicitate poſitũ, oon ſolum non miſeraretur, ſed etiam ne obiurgare quidẽ deſiſteret. Igitur Eutropij tunc Conſulatus dignitatem habentir, propter quædam crimiua caput Imperator iuſſit amputari, & ex ordine Conſulum eiur nomen penitus aboleri. Quamobrem Theodori ſolummodo, qui cum eo Conſul fuit, oomen adſcriptum eſt. Pro diuerſis igitur cauſſis multos ſæpius liberè obiurgahat, & plurimis erat exoſus. Vnde Theophilus Alexandrinæ ciuitatis epiſcopus, mox poſt ordinationem cauſſas eius deiectioois quęſiuit, & quibuſdam præſentibus de eo latenter obloquebatur, multis etiam longè poſitis ſcribebat. Contriſtabatur enim noo ſolum propter libertatem illam, ſed quod etiam Iſidorum preſbyterum ſuum epiſcopum Conſtantiuopoleos ordinare non valuiſſet.

Ioan. Chryſoſtomus declamat publicè in Eutropium.

An. do. 401.

THEODORITVS.

Ioan. Chryſoſtomus cleri reformator.

Sacerdotibus igitur Ioannes epiſcopus ſupplicabat, vt ſecuudũ eccleſiaſticas viuerent ſanctioner, quas quicunque præuaricari præſumerent, eos ad templum prohibebat accedere. Dicebat enim, quod oec deberent frui bouore ſacerdotij, qui eorũ vitã contemnerẽt imirari. Nõ ſolùm aotem promidentiam vrbis Couſtantinopoleor habebat, ſed etiam totius Tbraciæ, quæ ſex præfecturis eſt diuiſa, & Aſiæ totius quæ ab vndecim Præſidibus regitur. His legibus ornabat etiã Ponticã regionẽ, quę totidem Iudicibus gubernari dignoſcitur. Comq́ue coguouiſſet in Phœnice adhuc dæmonibus ſacrificia miniſtrari, electos monachos & Imperialibus ſanctionibus coarmatos aduerſus cultores deſtinauit ido-

Pontus Phœnicia

A lorum dans pecunias templorum, deſtructoribus erogandas, uon ex ærario publico, ſed quas à fideliſſimis mulieribos oblatas liberaliter excipiebat ſic ab ipſo perſuaſis.

De conuerſione Celticorum per Ioannem. *Caput 5.*

Vidẽs verò etiam cohortem Scythicam Ariauis retibus illaqueatam, & cogitans de eorum capienda ſalute. cõſilium huiuſmodi veoationis inuenit. Eiuſdem namque linguæ preſbyteros, diaconos, atque Lectores fecit, & vnam eis eccleſiam dedit. Qua occaſione multos eorum cepit, cùm & frequẽter illuc iret, & per interpretem Scythicum diuinas lectioues exponeret. Hæc ergo intra ciuitatem crebro facieus, plurimos eius gentis Ariauorum ad Apoſtolica B dogmata reuocauit. Apud Scythas autem accolas Iſtri quidam eraot deſiderium ſalutis habentes, quò ooo poterant peruenire. Quod Ioanoes cognoſcens, quęſiuit viros Apoſtolico zelo ferueutes, eóſque miſit, & deſiderantibus ſalutis gratiam miniſtrauit. Ego autem etiã literas eiua legi ad Leontium Aocyræ Præſulem, quibus indicauit Scythas fuiſſe conuerſos in noſtra prouincia. Et cognoſcens in quibuſdam vicis Marcionis creuiſſe languotem, ſcripſit eius loci paſtoribus, vt eos pellerent. Inſuper etiam Priocipis pro bac cauſſa proferri petiit ſanctiouem. Quod igitor eccleſiarum curam in animo habuerit, ſecundum diuinum Apoſtolum, ſatis hęc docuerint. Lioet autem etiam aliunde illius libertatem intelligere.

Schytha.

Aduerſus Marcioniſtas.

C

De Gaina magiſtro militum, eiúſq́ue rebellione. *Caput 6.*

Gainas magiſter militum Scytha.

Gainas quidam genere Scythicus, conſilio Barbarus, ſtudio tyrannico vehemẽter elatus, eo tempore quum eſſet magiſter militum, multos ſuæ geutis, multos etiam Romanorum ſub ſuo magiſterio habens, terrorem plurimis, etiam ipſi Principi meditatione tyrannidis inferebat. Eratq́ue Arianus. Is ergo rogauit Imperatorem, vt intra ciuitatem ei vnam daret eccleſiã. At ille eum ſe placare promiſit. Tum eoocans Ioannem, eiq́ue potentiam illius meditatamq́ue tyrannidem dicens, petebat vt dara eccleſia, eius refrenaret intentiooem. At ille virtute fortiſſimus: Noli, inquit, ô Imperator hæc promittere, D neque ſanctum canibus dare. Non enim potero Deo beuedicentes expellere, neque ſanctũ templum blaſphemantibus iniuſtè cootradere. Neque huuc Barbarum metuas Imperator, ſed ambos nos iube vocari, & ſub ſileutio inter nos quæ dicuntur audi. Ego namque lioguam illius ſic freoabo, vt non præſumat petere quæ dari non expedit. Hoc audiẽs Imperator gauiſus eſt, & vtrunque altero die vocauit. Tũc Gainas petitiooem ſuam poſcebat, Ioannes cõtra dicebat, dicens: Non licet Imperatori pietatẽ cuſtodiẽti, aliquid contra mãdata diuioa tentare. Cumq́ue reſponderet ille, quod oratorium & ipſe habere deberet, Ioannes ait: Vbique tibi diuina domus aperta eſt, & oollus te vetat orare. At ille: ego, inquit, alterius ſectæ ſum, & cum meis vnum templum habere depoſco. Multos enim pro Romana republica labores aſſumpſi, & nõ

Ioan. Chryſoſtomus aduerſus Gainam.

debeo in mea petitione contemni. Cui Ioannes: E Plurima, inquit, præmia, & quæ tranſcendunt tus certamina percepiſti, magiſter militum factus. Cóſulari toga inſuper exornatus. Et oportet te conſyderare quis pridem fueris, & qoalis modo conſpiciaris, & quæ priſca psupertas, & quæ præſens ſubſtantia. Quibus veſtibus vſus fueris antequam Hiſtrum tranſiſſes, & quibus nunc vtaris. Conſydera igitur paucos labores maxima tibi præmia contuliſſe, & circa honorantem te non ſis ingratus. His ſermonibus tsotus ille doctor obſtruxit os Gainæ, eumq; compulit vt tsceret.

SOZOMENUS.

Igitur quum Gainas adipiſci deſideraret Imperium, qui pridem de ſua fide spud beatam martyrem Euphemiam in Chalcedone Imperatori F Arcadio promiſiſſet, diuerſa cóſilia ſeuoluebat, & in ſua intentione ſemper inſtabat. Cumque per dié nihil in vrbe Cóſtantioopolitana agere potuiſſet, mschinatus eſt vt noctu Barbaros mitteret qui Palatium cócremareot. Tunc vero spertè mouſtratum eſt, quomodo Deus cuſtodisr ciuitstem. Miſſis eoim ab eo Barbaris ad iocendium atque prædas, angelorum turba apparuit armatorum ingentia corpora habentium. Illi verò putsnies eſſe milites, abſceſſerunt. Cumque hoc Gainæ fuiſſet nuntiatum, incredibile viſum eſt Nouerat enim omnem exercitú per ciuitates conſtitutum. Quapropter denuo ſequenti nocte alios deſtinauit. Comque idem ei renuntiatum fuiſſet (denuo enim angeli eaodem viſionem Barbsris oſtendebant) oouiſſime G ipſe egreſſus cum multitudioe, miraculi ſumpſit experiméntum, srbitratus reuera, quod per diem quidem lateret exercitus, noctu verò pro eius cuſtodia poneretur. Et ita quum intra vrbé nihil poſſet implere, egreſſus ad Thraciam, sperte hoſtilem mouſtrauit intentionem.

Gainas conatur incendere palatiú Conſtantinop.

THEODORITUS.

Quum igitur aliquantum tranſiſſet tempus, diu meditatam tyránidem Gainas patefecit. Collecto namque exercitu, per Thracias vniuerſs vaſtabat. Hoc cognoſcétes & iudices & populi, terrebantur: & neque repugnare illi quiſquam audebat, neque apud eum legatione fungi, dum H aſperitatem Barbaricam formidarét: Tum ergo alios omnes tanquam metuentes relioqués Imperator, Ioanni viro ſanctiſſimo onus Legationis impoſuit: At ille neque illius inſultationis memor, neque inimicitiarum quæ hioc exortæ videbátur, alacriter eſt profectus ad Thraciam. At ille cognoſcens Legatum eiuſque fiduciam pro pietate animoſè sſſumptam, occurrit ei longo itinere, eiuſque dexteram ſuis oculis circumpoſuit, inſuper etiam ſuos filios ſacra eius genua oſculari præcepit. Huius ergo virtutis Ioannes fuit, vt etiam valde terribiles humiliari cogeret, & timere.

Gainæ aperta tyrannis.

Io. Chryſoſtomus Legatus ad Gainam.

Oſcula genuú.

SOCRATES.

De quæſtione inter Ægyptios monachos exorta, An Deus corporeus ſit, an incorporeus.

Caput 7.

EA tempeſtate quæſtio mota fuerat: An Deus corporeus eſſet, & hominis hsberet figurá, an certè incorpoteus & à figura humana omnino alienus. Ex qua quæſtiooe contentiones & certamina plurima ſurrexerunt, aliis hoc affirmantibus, aliud sliis. Maximè tamen ſimplices inter monachos corporeum & humanæ formæ Deú eſſe iudicabant. Plurimi verò reprobantes illos, Deú incorporeú eſſe dicebant, & à forma corporea ſegregatum. Cum quibus Theophilus quuque Alexandrinus cóſonabat epiſcopus, ita vt in eccleſia corá populo cótra eos qui humsnæ formæ Deum aſſeuersbant contenderet, & Deú iocorporeum ſuo dogmate definiret. Hæc cognoſcentes Ægypriorum monachi, venerunt Alexandreiam, & ſeditionem contra Theophilú F velut impium excitarent, ita vt eum occidere niterentur. Hoc ille cogooſcens, cogitauit quemadmodú euitaret morté. Quos ſub blandimento ſuſcipiens, hæc eis loquutus eſt: Sic, inquit, vos video ſicut Dei vultum. Hoc dicto monachos à ſuo impetu reuocauit. At illi: Si verè, inquiunt, dicis, quòd Dei vultus eſt ſicut & noſter aosthematiza libros Origenis. Et ipſis enim quidam aduerſantur opinioni ooſtræ. Si verò hoc nó feceris, quæ impiorum & Deo rebelliú ſunt, à nobis ſine dubio ſuſtinebis. Ego, inquit Theophilus, quæ vobis placeor faciam: nolite in me ſæuire. Nam & ego inimicus ſum librorum Origenis, & culpo ſuſcipiétes. Sic ergo monachos declinauit: & forſitan ideo hæc quæſtio hactenus eſt ablata. Poſt hæc huiuſmodi res accidit. Ægy- G pti monaſteriis quatuor venersbiles præſidebát viri, Dioſcorus, Ammonius, Euſebius, Euthymius, germani, qui pro corporis msgnitudine Longi vocabantur, ſermone vitáque fulgétes, & propterea apud Alexandrinos egregij. Sed & Theophilus eos honorabat epiſcopus. Quamobré Dioſcorú violéter trsctum Hermopoleos fecit epiſcopú: duos auté eorú togauit vt habitarét cú eo, & vix vt epiſcopus imperauit, factos clericos eccleſiæ œconomos inſtituit. Cumque illi æſtuarét quòd minus propoſitú ſuæ cóuerſationis implerent, & procedéti tempore videreor animas ſuas lædi, cùm epiſcopus pecuniam haberet multá, & multum auri congregandi ſtudium, repudiabsnt eſſe cum eo, & deſerti potius habitaculum diligebát. Cumq; ille oeſciens eo- H rú voluntaté, ſibi eos adeſſe depoſceret: poſtea videns quòd eum ipſi potius deſpicerent, iratus interminabatur eis. At illi hoc paruipendentes abſcedunt. Porrò Theophilus cùm animo feruens eſſet, niſus eſt vt viros illos qua poſſet arte vexaret. Et fratré interim eorú Dioſcorú habebat exoſum. Cótriſtabatur enim quòd eos turba diligeret & coleret monachorú, & ſciebst quòd eis aliter nocere non poſſet, niſi monachos debellaret. Expertus erat quoque, quòd crebro cú eis habito ſermone, faterétur iocorporeum eſſe Deum, & noo humanæ formæ, ne ſorte neceſſitate humanæ formæ, humana quoque paſſio ſequeretur. Et cùm ſic Theophilus ſaperet, tamen vt ſe viodicaret, quod bene prius prædicauerat immutauit. Mittens enim in eremum, plurimos monachorú ſimplicium & ſpiritsli exercitatione carentium eſt venatus, dicés, nó oportere ſequi Dioſcorú, neque fratres eius dicentes incorporeum

An. do. 401.

An Deus corporeus.

Theophilus Alexandrinus.

Monachi Ægyptij.

Dioſcorus.

Ammonius.

Euſebius.

Euthymius.

Dioſcorus. Hermopoleos epiſcopus.

Theophili animus elatus & doloſus.

A poreum eſſe Deum. Deus enim ſecũdum diuinã ſcripturam & oculos habet, & aures, & maous, & pedes, ſicut & homines. Dioſcorus autem eiuſque ſequaces, ſequentes Origenem dogma blaſphemum introducunt, quaſi Deus nec oculos, nec aures, nec manus habeat, neque pedes. Hac ſeductione monachorum plurimi ſunt decepti, & ſeditio feruentiſſima monachorũ ſuſcitatur. Sed exercitati viri ſeducti non ſunt, ſimplices autem ardore fidei repentè contra fratres inſurgunt. Et facta ſeditioue alteri alteros impetebant. Theophili ſequaces Origeniſtas & impios appellebãt fratres. Iſti verò ſequaces Theophili Humaoiſormianos vocabant. Ob quam rem orta immani ſeditione, Tbsophilus cum armatorum multitudine venit io Nitriam coutra Dioſcorum eiuſque fratres. B At illi vix fuga valuerunt declinare pericula.

Quomodo hymni nocturni à Ioanne ſint incœpti. Caput 8.

Io. Chryſoſtomus orationes addidit hymnis nocturnis. Ariani Sabbatu & Dominica.

CVm hæc in Ægypto fierent, Ioannes Conſtãtinopolitanus doctrina florebat, & apud cunctos fauorabilis habebatur. Auxitq́; primus in nocturnis hymnis orationes ob huiuſmodi cauſam. Ariani (ſicuti dictum eſt) extra ciuitatem collectas agebant. Sabbato autem atque Dominica intra portas & porticus coogregati, bymnos & antiphonas ex Ariano dogmate compoſitas decantabant. Et hoc maxima noctis parte faciẽtes, diluculo cum ipſis antiphonis per mediam ciuitatem egreſſi portam, ad ſuã eccleſiam C concurrebant. Cumq́ue hoc crebrò quaſi ad vituperationem orthodoxorum facere noo ceſſareot frequenter enim etiam hoc cantabant: Vbi ſunt qui dicũt tria virtute vuum? Tum Ioannes metuens ne ſimplices huiuſmodi cantibus traherẽtur, inſtituit ſuũ populum, vt & ipſi nocturnis occuparentur bymnis, vt & illorũ obſcuraretur opus, & fideliũ profeſſio firmaretur. Studium ergo Ioanois valde vtile, cũ turba periculiſq́ue finitũ eſt. Nam cùm clariores hymni homouſianorũ noctu apparerẽt (fecerat enim etiã cruces argenteas, quæ cũ argenteis cereis portabantur, expenſas ad bæc Eudoxia Auguſta præbente) tum Ariani zelo tracti, vſque ad cædẽ inſurgunt. Vna ergo oocte, facta congreſſione, lapide in fronte percuſſus eſt † Briſon euuuchus D Auguſtæ, qui ad hymnos exerceodos fuerat deputatus. Sed etiam quidam ex populo vtriuſque partis extincti ſunt. In his motus Imperator, prohibuit Ariauos hymnos publicè decantare.

Homouſiani.

† Criſon.

† Briſon eunuchus Auguſtæ.

Quod epiſcopo Ignatio angelorum Deum laudantium viſio ſit oſtenſa. Caput 9.

Antiphonarum origo.

DIcendom autem eſt vnde ſumpſerit initium, vt iu eccleſia Antipbonæ decãtentur. Ignatius Antiochiæ Syriæ tertius poſt apoſtolũ Petrum epiſcopus, qui etiam cum ipſis vixerat Apoſtolis, vidit angelorum viſionem, quomodo per Antiphonas ſanctæ Thrinitati dicerãt hymnos. Iſq́ue modum viſionis Autiochenæ tradiſſe probatur eccleſiæ: & ex boc ad cunctas trãſiuit eccleſias.

SOZOMENVS.

De inimicis Ioannis. Caput 10.

Io. Chryſoſtomus quo pacto odiũ Auguſtæ ſibi conflarit.

FErtur verò quòd inter alia Ioannes etiã propter Seuerianum Gabalenſem epiſcopnm, odium Auguſtæ ſibi conflauerit. Is enim Seueriaous & Antiochus Ptolemaidos, ambo eloquentiſſimi erant, & coram eccleſia docere inſtructi. Veniens ergo prius Antiochus Conſtãtinopolim eloquẽtia promotus, atque pecuniis ditatus, in ſuam reuerſus eſt ciuitatẽ. Quẽ æmulatus Seuerianus poſtea venit, videns quòd Ioãnes frequenter in eccleſia ſermone facto mirabilis apparebat. Eratq́ue honorabilis apud multos Proceres. & apud ipſum Imperatorẽ pariter & Auguſtam. Itaque cùm Ioãnes profectus fuiſſet in Aſiam, huic commendauit eccleſiam. B Credebat enim eius blandimẽtis, quòd ſe reuera diligeret. At ille magis ſe auditoribus commendabat. Quod cùm Ioãnes audiſſet, Serapione nunciaote, æmulari cœpit. Reuerſoq́; ab Aſia Ioãne, coutigit trauſeunte Seueriano, vt ſtudio non aſſurgeret Serapio. At ille exaſperatus clamauit: Si Serapio clericus mortuus fuerit, Cbriſtus inhumanatus non eſt. Ob hanc rem accuſatus à Serapione velut iniurioſus & in Deũ blaſphemus, ciuitate pulſus eſt à Ioanne. Quod Auguſta cognoſcens per familiares Seueriani, mox eum à Chalcedone fecit reuocari. Porrò Ioannes multis rogantibus, eum videre reſugiebat, donec in Apoſtolorum eccleſia in eius genibus poneret Auguſta Theodoſiom filium ſuum, ſupplicãs & ſępe adiurans, vt Seuerianum ipſius coociliaret C affectui.

Antiochus.

Seuerianus. pulſus Conſtãtinopoli.

SOCRATES.

Interea monachi ab eremo Cõſtantinopolim veniũt cum Dioſcoro & fratribus, cum quibos Iſidorus qui Theophilo amiciſſimus pridẽ, ob huiuſmodi cauſam poſtea fuerat inimicus. Petrus quidam archipreſbyter Alexandrioæ fuit ecclaſiæ. Hunc Theopbilus ab accleſia ex odio proiecit, culpans eum quaſi mulierem quandam Manichæam, non prius abrenunciantem hæreſim, in communionem ſacram ſuſcepiſſet. Cumq́ue Petrus diceret ſe eam iuſſu Theophili ſuſcepiſſe, illo negante, Iſidori teſtimonium Petrus implorabat, quòd boc actum uoo ignoraſſet epiſcopus. Eo tempore Iſidorus Romæ agebat, a Theophilo miſſus ad Damaſum, vt ei Flauianum D Antiochiæ reconciliaret epiſcopũ. Verùm reuerſus Iſidorus Petri reſponſionẽ veram eſſe firmauit, diceos quòd mulier Manicbæa cũ epiſcopi fuiſſet iuſſione ſuſcepta. Hinc accenſus Theophilus, ambos expulit ab eccleſia. Ob hãc ergo cauſam Iſidorus cum Dioſcoro & reliquis Conſtantinopolim venit, vt Priocipi & Ioanui eius facta narraret. Hæc Ioannes cognoſcẽs honorabat priucipio viros, eorúmque fruebatur orariooibus. Communione verò ſacra cum eis ante cauſæ cognitiooem participare nõ voluit. His ita geſtis, peruenit ad Tbeophilũ ſermo falſus, tanquam Ioannes illis communicaſſet, vt eis ferret auxiliũ. Parabátque vt nõ ſolùm de Dioſcoro & Iſidoro ſeſe vlciſcerentur, ſed etiã Ioannem epiſcopatu deponeret. Miſit ergo ad ſingularum epiſcopos ciuitatum epiſtolas, celans inteotionem ſuam, culpans tamen Origenis libros. Deinde Epiphanium Cypri fecit amicum,

Petrus archipreſbyter Alexandrinus.

Iſidorus pulſus Alexandria.

Io. Chryſoſtomus recipit Petrum & Iſidorum.

ſo. Chryſoſtomus aduerſus Eudoxiã Aug.

Ioannẽ armaſſet:& hinc accenſus, linguæ vbertate ſermonem fecit ad populum cunctarũ mulierum vituperatione plenum. Hunc ſermonem populus omnis arripuit quaſi contra Auguſtam prolatus eſſet,& ita peruenit ad aures Imperatoris. Quod Auguſta cognoſcens, velut iniuriam ſuam narrauit Imperatori,dicẽs illius magis eſſe cõtumeliam quæ ipſius vxori fieret. Quamobrẽ factũ eſt vt Theophilus contra eum perquã velociter ſynodum celebraret. Quod etiam Seuerianus ſimul agebat: erat enim adhuc inimicus. Inter hæc Theophilus venit, multos ſimul epiſcoporum mouens. Confluebant igitur plurimi

An. do. 403. Conciliũ in Chalcedone contra Ioan. Chryſoſtomũ. Cyrini mors.

Ioannis inimici. Aderant etiam quos ab epiſcopatu remouerat. Omnes ergo concorditer in Chalcedone conuenerunt,vbi tunc erat epiſcopus Cyrinus multa contra Ioannem loquens, impium eum ſuperbúmque vocans. Epiſcopi verò delectabantur talibus. Porrò Maruthas Meſopotamenus epiſcopus, inuitus Cyrini calcauit tunc pedẽ. At ille dolere conſtrictus Conſtantinopolim cum epiſcopis tranſire non potuit:alij verò ſunt tranſuecti.

SOZOMENVS.

An. do. 404. Poſtea verò cùm dolore laboraret eius crus cõtinuò eſt abſciſſum: quia putredo penè omne corpus eius inuaſerat, & in pedẽ aliũ iam ſerpebat. Is ergo poſt paululũ temporis eſt defunctus.

SOCRATES.

Theophilo autem ab Alexandria veniẽti nullus occurrit,nec ſolenni honore potitus eſt. Erat enim apertiſſimus inimic⁹. Sed Alexãdrini nautæ,qui tunc venerant cum frumentis,occurrentes eum fauorabiliter ſuſceperunt. Cumque veniſſet Conſtantinopolim, refutauit in eccleſiam introire,ſed in vna domo Auguſtarum,vocabulo Placidonia tunc habitauit. Hinc ergo cœperunt contra Ioannem mouere cauſas:& nõ iam de libris Origenis mentio ferebatur, ſed has accuſationes illicitas excitabãt. His ita præparatis, conuenientes epiſcopi in ſuburbano Chalcedonenſi, quod Rufini nomine vocitatur, vbi eſt in honore Petri & Pauli Apoſtolorũ baſilica cõſtituta, euocauerũt Ioannem ſatisfacturum pro quibus accuſabatur:iuſſeruntque vt cum eo venirent Serapion,& Tigrius eunuchus preſbyter, & Paulus lector. Iſti enim ſimul accuſabantur. Cumque Ioannes euocantes velut inimicos refugeret, vniuerſalem ſynodum fieri proclamauit. At illi nihil morati quater eum euocauerunt.

Domus Placidiæ Auguſtæ. Accuſatur Chryſoſtomus.

Condẽnatur. Qui cùm noluiſſet occurrere,ſed ſynodum fieri proclamaret,damnauerunt eum:in nullo culpãtes,niſi quòd vocatus noluiſſet obedire. Cumq; hoc fuiſſet circa veſperam nunciatum, populus ad ſeditionem maximam excitatus eſt: & noctu concurrentes, eum trahi ab eccleſia non ſinebant, ſed clamabant, vt apud maius concilium de eo agitaretur examen. Porrò iuſſio Principis vrgebat, velociter eum eiici, & in exilium deportari. Hoc cognoſcens Ioannes tertio damnationis die circa meridiẽ ſeipſum populo ignorante contradidit. Cogitabat enim ne vlla propter ipſum ſeditio naſceretur. Et ille quidem in exilium ducebatur. In populo autẽ ſeditio enormis eſt exorta, ita vt etiam multi inimicorũ eius

Mittitur in exilium.

A miſericordia mouerẽtur, dicẽtes eum calumniã paſſum,quem paulò ante deſiderabãt videre depoſitum. Quamobrẽ clamabant omnes contra Principem atque conciliũ ſacerdotũ,& maximè contra Theophilum. Nõ enim eius machinatio iam poterat latere, quæ multis quidem indiciis apparebat,maximè quòd Dioſcoro eiuſq; fratribus mox poſt Ioannis deiectionẽ communicauerat. Tum igitur etiam Seuerianus in eccleſia docẽs Ioanni derogabat,dicens: Et ſi in nullo alio vituperãdus Ioannes eſt, eius tamẽ ſuperbia crimen eſt ad damnationẽ ſufficiẽs. Omnia namque peccata remittũtur hominibus,ſuperbis autem Deus reſiſtit,ſicut ſanctæ ſcripturę docent.

Seuerianus de de Io. Chryſoſtomo.

Iacob. 4. b
1. Pet. 5. b

Quomodo ſit reuerſus, & denuò à calumniatoribus impetitus. Caput 14.

B ORta igitur immẽſa ſeditione, populo diſcurrẽte,& ad ipſa regalia proclamante, Auguſta permota rogauit Imperatorẽ, vt eum reuerti præciperet. Miſſo igitur tunc eunucho † Breſone, etiam neceſſitas Ioanni inuito, vt in ciuitatẽ ingrederetur impoſita eſt. Cũ verò rediſſet,cum multo eius honore ad eccleſiam plebs occurrit. Et mox vt Ioannes ingreſſus eſt, rogabant vt in epiſcopali ſede reſideret, & populo orationem pacis impenderet. Quod cùm refutaret atq; diceret,quòd hoc oporteret iudicio fieri ſynodali, & eos qui damnauerant,ſuam ſententiã reuocare, accendebantur omnes eum videre in loco proprio reſidentem, & verba doctoris audire. Qui licet diu tardaret, præualuit tamẽ populus, & eum in ſede reſidere epiſcopali coëgit, & cõ-

Seditio Conſtantinopoli propter Chryſoſtomũ in exilium abductum.

† Briſone

C ſuetæ orationem præbere pacis. Coactus etiam ſermonem fecit ad populum. Hęc cauſa aliã prębuit inimicis occaſionem. Et primũ quidem de Heraclidæ ordinatione contra eũ mouere dicebatur Theophilus quęſtionẽ, vt Ioannem huius rei occaſione deponeret. Verùm Heraclides nõ aderat, iudicabatur autem veluti præſens, quaſi quoſdam iniuſtè cæcidiſſet, cateniſque vinctos miſiſſet in pompam Epheſi per mediã ciuitatẽ. Cumque pars Ioannis diceret auditoriũ debere iuſtè conſtitui. Alexandrini contendebãt vt Heraclidis accuſatores ſuſciperentur. Hinc ergo ſeditio & cędes inter Conſtãtinopolitanum populum & Alexandrinum vehemens eſt exorta. Ob quã rem plurimi vulnerati, pauci etiã mortui ſunt. Hæc videns Theophilus, repentè diffugit Alexandriam. Quod etiam alij fecerunt epi-

Heraclides à Chryſoſtomo ordinatus, accuſatur.

Seditio.

D ſcopi, pręter paucos, qui perſonam Ioannis amplectebantur. His ita geſtis, reprehẽſibilis Theophilus eſt inuentus. Cuius auxit inuidiam, quòd rurſus Origenis libris incumberet. Qui cùm à quodam fuiſſet interrogatus, quomodo ea quæ damnauerat rurſus amplecteretur, ita reſpõdit: Origenis libri ſimiles ſunt prato floribus vniuerſis pleno: quicquid ergo in eis bonũ inuenero, hoc decerpo. Si quid verò mihi ſpinoſum occurrerit, hoc quaſi pungat, omitto. Hæc ergo Theophilus ait, nõ cõſyderans Salomonis ſapiẽtiſſimi verba dicentis, quòd verba ſapientũ ſicut aculei ſunt. Ob hãc ergo cauſam apud oẽs Theophilus reprehẽſibilis videbatur. Porrò Dioſcorus Hermopoleos epiſcopus paulò poſt fugam Theophili mortu⁹ eſt, claráq; ſepult⁹ in baſilica

Theophilus recurrit Alexandriã.

apud ilicem conſtituta. Vbi propter Ioannẽ ſynodus fuerat celebrata.

THEODORITVS.

An. do. 405.
Locus exily Chryſoſtomi.

Miſſus ergo tunc Ioannes in exiliũ, apud oſtiũ habitabat Ponti, quod vocatur Hieron. Quumque per noctem terræmotus ciuitatem regiã inuaſiſſet, Legati manè mittebantur ad eum, rogãtes vt velociter reuerteretur ad ciuitatem, & orationibus ſuis pericula remoueret. Sed & alij poſt illos, & rurſus alij deſtinati ſunt, ita vt Legatis Boſphorus repleretur. Quod quum fideliſſimus populus cognouiſſet, fluctus Propontidos nauibus eſt opertus. Omnes enim occurrerunt cæreos & lampades accendentes pro reuerſione paſtoris.

Occurrunt Chryſoſtomo.

SOZOMENVS.

Nilammon.

Interea cùm Theophilus nauigio Hierapolim aduenìſſet, mortuo eius ciuitatis epiſcopo, Nilãmonem monachum elegerunt ciues. At ille cùm crebrò refugeret, ei Theophilus ſuadebat, ne ſacerdotium refutaret. Tum ille promiſit, dicens: Cras quod domino placet, implebitur. Altero verò die venientes ad cellam eius cogebant eum. Tum Nilammon, prius, inquit, oremus. Quod cùm Theophilus laudaſſet, ſimul orabat. Nilammon autem repentè finem vitæ cum illa oratione ſuſcepit.

SOCRATES.

Qualiter Ioannes tractauerit Auguſtam. Caput 15.

Serapion.

IOannes itaque doctrinis occupabatur, ordinauitque Serapion Heracliæ Thracenſis epiſcopum. Vnde contra eum maius odium excitatur. Nam paulò poſt hæc contigiſſe noſcuntur. Auguſtæ Eudoxiæ ſtatua argentea conſtituta eſt in colũna Porphyretica chlamyde circumamicta: eratque poſita nec proximè nec longè ab eccleſia Sophia, quam plateæ tantummodo diuidebat iter. Illic ergo conſuetè Ludus publicus occurrebat. Porrò Ioannes iniuriam hoc arbitratus eſſe eccleſię, conſueta fiducia rurſus ſuam armauit linguam. Et cùm oporteret principes ſupplicationis verbo deflectere, vt à tali Ludo recederetur, hoc non fecit, ſed impetu ſuæ vſus eloquentiæ, iubentes fieri talia obiurgabat. Auguſta verò rurſus ad ſuam hæc trahebat iniuriã, & denuò præparabat, vt aduerſus eum ſynodus celebraretur epiſcoporum. Hoc ſentiens Ioannes illam notiſſimam in eccleſia protulit homiliam, cuius initium eſt: Rurſus Herodias inſanit, rurſusq; turbatur denuò ſaltat, denuò caput Ioannis in diſco concupiſcit accipere. Quod factum amplius ad iram accendit Auguſtam.

Statua Eudoxiæ Aug.
Ludus circa ſtatuam Aug.

SOZOMENVS.

De inſidiis quæ Ioanni fiebant. Caput 16.

Subornati ſunt, qui Chryſoſtomũ occiderent.

INterea quidam homo comprehenſus eſt, qui Ioannem volebat occidere, traditusq; ad ſupplicium Præfecto, à Ioãne ne perimeretur ereptus eſt. Poſtea verò Elpidij presbyteri ſeruus,

E curſu in epiſcopum irruens, eum interimere nitebatur. Et dum à quodam teneretur, & ipſum repentè percuſſit, ſimul & alium adſtantem, & tertiũ. Tum clamore facto & multis conuenientibus plurimos interemit, nouiſſimè tentus & traditus eſt. Ex illo tempore Ioannem populus cuſtodiebat die noctuque eius circumcidentes domum.

SOCRATES.

De ſecunda depoſitione Ioannis, & de ſchiſmate facto propter eum. Caput 17.

Altera ſynodus propter Chryſoſt.
† Briſon.

PAulò pòſt aderãt epiſcopi, Leontius Ancyræ Galatiæ, Ammonius Laodiciæ, † Breſon Thraciæ Philippenſis Acacius Berœæ Syriæ, & alij quidam. His præſentibus accuſatores prio- F res denuò mouebantur. Ioannes itaque cõſidebat in talibus, rogans vt accuſatio decenter flagitaretur. Cumque ſuperueniſſet feſtiuitas Natalis Saluatoris, Imperator ſolenniter ad eccleſiã non venit, ſed mandauit Ioanni, quod ei non communicaret niſi criminibus prius exueretur. Cumq; pro ſecuritate Ioannis accuſatores eius valde terrerentur, præſentes epiſcopi nihil aliud requirebant, niſi quod poſt depoſitionẽ nõ decreto conſilij reſediſſet in ſede. Cumque ille reſponderet, quod ſexagintaquinque epiſcopi cõmunicantes ei decreuiſſent, Leontius & alij reclamabant dicentes: Sed plurimi te ô Ioannes depoſuerunt. Cumque denuò Ioannes hanc regulam nõ orthodoxorũ eccleſiæ, ſed eſſe firmaret Arianorũ: nam in Antiochia congregati pro G dãnatione fidei de Conſubſtantialitate prolatæ, odio Athanaſij hanc regulam protulerunt: Tũ illi non recta ſatisfactione condemnauerunt eũ, non intelligentes quod dum hac regula vterentur, Athanaſium quoque deponerent. Hæc acta ſunt circa feſtiuitatem Paſchæ. Mandauitq; Imperator Ioanni, nõ ſe poſſe ad eccleſiam venire, quod eum duo concilia condemnaſſent. Vacabat ergo Ioannes, & nequaquam in eccleſiam deſcendebat. Moxque omnes ei fauentes ab eccleſia recedentes, Paſcha quidẽ in Thermis quæ Conſtantinianæ vocantur, celebrauerunt. Cum quibus plurimi epiſcoporũ, presbyterorum, & ſacri ordinis clericorũ commoti ſunt, collectiones ſeorſum per loca diuerſa celebrantes: vnde etiam Ioannitę vocati ſunt. Porrò Ioannes duo- H bus menſibus nuſquã proceſſit, donec Princeps eum duci iuberet in exilium. Et ille quidem tractus ab eccleſia, ducebatur. Quidã verò Ioannitarum eo die eccleſiam incenderunt. Qua ardẽte flans ventus etiam baſilicam Senatus pariter cõprehendit. Quod actum eſt viceſimo Ianuarij mẽſis, Cõſulatu Honorij ſexto & Ariſthenis. Ob quam rem Optatus Præfectus vrbis cũ Paganus eſſet, odio Chriſtianorũ plurimos Ioannitarum diuerſis tormentorum generibus laniauit.

Ioãnitæ vocati, qui erãt à patre Ioanne Chryſoſtomo.
An. do. 406.

THEODORITVS.

De exilio & morte Ioannis. Caput 18.

Chryſoſtomus vbi exularit. Cucuſus.

IOannes igitur nõ ſolũ è ciuitate pulſus eſt, ſed etiam in quoddã exiguũ oppidũ atque deſertũ Armeniæ Cucuſon deſtinatus eſt. Inde rurſus ad Pityuntem vbi fines ſunt Ponti Imperijq; Romani, quæ loco crudelibus Barbaris ſunt vicina

Sed

Sed clemens dominus oou permiſit victorem athletam per loca talia diu morari.

SOZOMENVS.

Innocentius Rom. Pont. pro Chryſoſtomo.

Inter hæc Iuuocentius Romanus antiſtes aodiens de Ioanne, & moleſtè ferens, volenſq; generale celebrari concilium, ſcripſit Ioanni & clero Conſtantinopoleoa quod non oporteret Ioanni ſucceſſorem dari, nec eius clerũ alij paterẽ pontifici, qoas prolixitatis cauſa non tranſtuli. Aiuot verò Ioaunem cùm in exilium duceretur per viſionem cognouiſſe diem quo moriturua eſſet; oſteuſum ſibi à Baſilico martyre io Comanis: vbi cum eſſet itinere fatigatus, dolorem capitis uoo ferena & ardorem ſolis, vitam languore finiuit.

Chryſoſtomus moritur.

SOCRATES.

An. do. 405. Quartodecimo die Septembris menſis, Conſulatu Honorij ſeptimo, & Theodoſij ſecundo.

THEODORITVS.

Quomodo Illyricum & occidens propter Ioannem ab Orientalibus ſe ſuſpenderint epiſcopis. Caput 19.

HVius igitur iniuſtitię cauſas abominati ſunt præcipuè Europæ Pontifices: ab eorũ namque ſe ſuſpenderunt, communioue: pariter omnes Illyrici eius partis effecti ſunt. Oriẽtales autem plurimi quidẽ iniuſtitiam declinauerunt, corpus tamen eccleſię diuidere noluerunt. Verũ mortuo illo omniũ doctore terrarum, nõ prius Occidentales epiſcopi Ægyptiorum & Oriẽtalium, Boſphronenſium atque Thracẽſium ſunt amplexi cõmuoionem, quàm illius ſacratiſſimi viri oomen inter prædeceſſores poneretur epiſcopos. Et Arſacium quidem, qui poſt eum ordinatus eſt, ne alloqoio quidem dignati ſunt. Atticum verò Arſacij ſucceſſorem, legationẽ crebro mittentẽ, & pacis pignora poſtulantẽ, in δυπλύχοις ſcripto Ioannis nomiue, poſtea ſuſceperũt.

SOCRATES.

De ordinatione Arſacij Conſtantinopolitani, & eius odio propter Ioannem. Caput 20.

An. do. 406. Conſtantinop. epiſcopus.

TRauſactis itaque diebus paucis, Arſacius Conſtantinopoleos ordinatur epiſcopus, Nectarij frater, valde longæuus, & pluſquam octuaginta annos babens, qui mãſuetiſſimè admodum regebat epiſcopatum

SOZOMENVS.

Cuius opinioni derogauit poſtea, quod cum Ioanms fautoribus agebatur. Nam cùm Arſacio commouicare nollent, uec orationem habere commonem, ſed (ſicuti dictum eſt) ſeorſum per loca ſecreta vltima ciuitatis, ſacra celebrarent, hæc ille renunciauit Imperatori. Cumque iuſſiſſet vt eos manu militari turbaret, lapidibus atq; fuſtibus populum conuertit in fugam. Nobiliores autem & magis propenſos in amorem Ioannis conięcit in carcerem. Porrò milites (vt fieri ſolet) accepta licentia, prædã circa mulierũ ornamenta faciebant, Zonas aureas, dextralia, monilia, † lauatoria, annulos, diademata, & cum ipſis auribus earum auferẽtes inaures. Ob quam rem turbatio maxima & gemitus in ciuitate prouenit. Nec ſic tamen illi affectum depoſuere Ioannis: verum publicè plurimi cõuenire, nec in platea, nec in balueo præſumebãt. Quibuſdã etiam erat domi quoque manere periculoſum, ita vt ciuitatem declinarent. Multi ſiquidem viri, plurimæq; mulieres nobili genere procreatæ, virginitate atque virtute vitæ laudabiles fugerunt.

† Libatoria.

SOCRATES.

An. do. 406. Grando Conſtantinopoli.

Eo tempore etiã grando vehemens Conſtantinopoli & circa eius ſuburbana deſcẽdit. Quod B factum eſt Conſulatu eodẽ Honorij ſexto, & Ariſtenæti, die triceſimo Septẽbris menſis, quod dicebant dei ira factũ, eo quod ſine iudicio Ioannes fuiſſet coodẽnatus. Quibos verbis incremẽtum dedit mors Auguſtæ continuò ſubſequuta. Quarto nanq; die poſt grandinem eſt defuncta.

SOZOMENVS.

Tum verò Cyrinus Chalchedonenſis epiſcopus, qui Ioannem crebro lacerauerat; ſecto pede defunctos eſt.

SOCRATES.

Alij tamẽ dicebãt, Ioannẽ hoc iuſtè perpeſſum, eo quod multas eccleſias Nouatianorũ, Quartodecimanorum, & aliorum tuliſſet hæreticorum. C

Chryſoſtomus Nouatianis fauit.

SOZOMENVS.

De Eutropio lectore propter Ioannem in carcerem coniecto. Caput 21.

Eutropius lector in carcerem.

EO tempore quidã lector Eutropius eſt detẽtus, quaſi & ipſe in eccleſiam miſiſſet ignẽ. Qui cùm multa fuiſſet tormenta perpeſſus, coniectus in carcerẽ, paolò pòſt eſt defunctus. Quid autem de eo contigerit exiſtimo eſſe memorandum. Quidam vidit in ſomnis adſtitiſſe altari virum pulchritudine & magnitudine decoratum, qoaſi in honore martyris Stephani cõſiſtentem & quaſi cogitantẽ eo qood boni viri ouſquã inuenirẽtur, atq; totã ſe circumire ciuitatẽ, & niſi D Eutropiũ nullũ penitus inueniſſe. Cumq; is qui viderat, experrectus fuiſſet, ſomniũ retulit fidelibus viris. Deinde requirens eos qui à Pręfecto comprehenſi fuerãt & verberibus macerati, inuenit Eutropiũ, eique retulit viſionẽ. At ille flẽs, orationem ſibi dari ab eo qui viderat, implorauit. Quumq; diuerſos Præfectus torqueret, nec perſonas incẽdij reperiret, etiã mulieres quaſdã tenens ſuadebat vt epiſcopi communionẽ amplecterentur Arſacij, & multæ quidem declinauerunt: Olympias antè iniuſtum credẽs malitiæ ſatisfacere dixit: Aduce mihi calũniatores & violentiam maiorem impone: mihi verò fas non eſt cõmunicare, & ea facere, quæ pius non licet perpetrare. Quam cùm nequiſſet flectere præfectus vt cõmunicaret Arſacio, tum dimiſſam & paulò pòſt tẽtã, multo nudauit auro, hoc modo credẽs

Chryſoſtomiani torquẽtur propter factum incendium.

Olympias.

ipſius frangi conſtantiam. Eo tempore Tigrius presbyter veſte nudatus, & dorſo cæſus, ita læſus eſt, vt pedũ eius ac manuum articuli ſoluerẽtur. E

SOCRATES.

De morte Arſacij & ordinatione pontificis Attici. Caput 22.

Arſacius moritur.
An. do. 407.

ARſacius itaque quom modicum vixiſſet tẽpus, defunctus eſt, Conſulatu ſequenti Stiliconis ſecũdo, & Anthemij, vndecimo die Nouembris menſis. Quo mortuo, de epiſcopatu Conſtantinopolitano magna cœpit eſſe contentio. Et propterea quum quatuor vacaſſent menſes, ſequenti Conſulatu Arcadij ſexto, & Probi, Atticus ordinatur epiſcopus, genere Armenius, habitu monachus, à iuuentute ſua naturali ſapientia decoratus.

Atticus ſuccedit.
An. do 408.

SOZOMENVS.

De ſucceſſione diuerſorum patriarcharum. Caput 23.

Siricius.
An. do. 401.
Anaſtaſius.
An. do. 404.
Innocentius. Rom. Pont.
Flauianus. Antiochenus. Porphyrius ſuccedit.

INterea quum Siricius quinque annis Romanorum rexiſſet epiſcopatũ, Anaſtaſius ei ſucceſſit. Poſt quem Innocentius Pontificatus iura ſuſcepit. Defunctus quoq; eſt etiam Flauianus, non conſentiens in damnationem Ioannis. Flauiano moriente, Porphyrius Antiochenũ ſuſcepit epiſcopatum. Et quoniam plurimi contra Ioannem conſenſerant, propterea in Conſtantinopolitana vrbe multa diuiſio facta eſt, ita vt miſſas apud ſeipſos plurimi celebrarent, & ſcandala prouenirent: quoniam propter gratiam Arſacij atque Porphyrij: necnon Theophili Alexãdrinæ ciuitatis epiſcopi, pridẽ ſtudio Procerum poſita lex fuerat, iubens omnes in eccleſiam cõuenire, & qui nõ cõmunicarent, procul expelli.

De concuſſionibus quas Barbari reipublicæ inferebant. Caput 24.

Huni in Thraciam.
Latrones Iſauriæ.
Stilicon.
An. do. 412.

EO tempore cum diſcordia ſacerdotum, etiã Reſpublica magnis concuſſionibus turbabatur. Huni namque trãſeuntes Hiſtrum, Thraciam deuaſtabant. Iſauriæ quoque latrones maxima multitudine congregata vſque ad Carenos & Phœniciam venientes, vrbes & vicos in medio poſitos populati ſunt. Per idem tempus Stilicon magiſter armorum erat apud Honorium magna præditus poteſtate, habebátque ſub ſe Romanorum plurimos atque Gentilium. Qui contractis inimicitiis cum Arcadij ducibus, cogitabat congredi contra eos. Tunc ergo agens cum Honorio Alaricum regẽ Gothorum fecit ordinari magiſtrum militũ, & acceſſit aduerſus Illyricum, eíque Iouium Præfectum conſtituit, vt arma contra Romanos attolleret, ac prouinciales Honorij ſubderet ditioni. Et quum Alaricus Barbaros ſub ſe conſtitutos & per Dalmatias habitantes congregaſſet, venit ad Epirũ vbi multo tempore commoratus, reuerſus eſt in Italiam: quia quum diſcedere voluiſſet Honorij literis eſt detentus, ſicut ipſe confeſſus eſt.

Alaricus rex Gothorum.

THEODORITVS.

Quomodo Alexander Antiochenus epiſcopus diſcordantem populum ad vnitatem reuocarit eccleſiæ. Caput 25.

Cyrillus Alexandrinus
Ioannes Hieroſolymitanus.

EA tempeſtate Cyrillus Theophili conſobrinus, Alexandrinum ſuſcepit epiſcopatum. Hieroſolymorum eccleſiæ præſidebat Ioannes vir mirabilis ſucceſſor Cyrilli, Antiochiç autem Alexander, vir ſermone doctus, & virtutẽ oſtẽdens magnus operibus. Is enim Porphyrio ſuccedẽs, qui poſt Flauianũ fuerat ordinatus, multa reliquit monimenta clementiæ. Flauianus equidem ſapientiæ ſubtilitate florebat. Porrò ſacratiſſimus Alexander conuerſatione ſummoque philoſophiæ eloquio, & plurima donorum copia abundabat. Is namque etiam partẽ Euſtathij (quam pridem Paulinus flectere nõ potuit, nec poſt illum Euagrius) precibus vſos reliquo corpori copulauit: F egítque feſtiuitatem, cuius ſimilẽ nemo potuit aliquando videre. Nam quum omnes fideles ſumpſiſſet ſacerdotes ſimul & populum, venit ad locum, vbi Euſtathiani congregabantur. Apprehendenſque pſallentes & vnum canticum ſub quadam congruentia prædicãtes, à porta vltima ciuitatis vſque ad maiorẽ eccleſiam totam plateam compleuit hominibus, & oſtendit fluuium rationalem ad inſtar fluminis decurrentis. Hæc Iudæi videntes & Ariani, & paruæ reliquiæ Paganorum, ingemuerunt, vidẽtes alios fluuios in mare eccleſiæ concurrentes. Is ergo Pontifex Ioannis magni vocabulum eccleſiaſticis δισπτύχοις primus inſeruit.

Euſtathianos vnit orthodoxis.

Quomodo corpus Ioannis Conſtantinopolim fuerit reuocatum. Caput 26. G

Ioan. Chryſoſtomi reliquiæ Conſtantinopolim delatæ.

HVius doctoris reliquiæ ſequẽti tempore in regiam deuectæ ſunt ciuitatem. Ruſumq; fideliſſimus populus per pelagus quaſi per terram currens, vndas Boſphori lampadibus & cereis obnubilauit. Hunc ergo theſaurum in illa ciuitate recondidit Imperator. Qui ſui aui & vocabulum ſortitus eſt, & pietatem ſeruat inuiolabilem. Is in eius loculum defigens oculos atque frontem, pro Arcadio & Eudoxia genitoribus ſupplicauit vt ignoranter delinquentibus veniã condonaret. Pridem enim mortui ſunt eius parentes hunc orphanum relinquentes. Sed patrum & progenitorum Deus, experientiam pupilli eum ſentire non pertulit. Nam & pie nutriri fecit, & ſine concuſſionis metu cuſtodiuit H eius imperium, atque tyrannorum conſilia refrenauit.

De laudibus Theodoſij iunioris. Caput 27.

IS enim beneficiorum ſemper memor honorabat beneficij largitorẽ, habebátque participes hymnorũ ſorores ſeruantes cõuerſatione virginitatem, & delitias maximas iudicantes ſacrorũ meditationes eloquiorum, theſaurum inauferibilem exiſtimantes manus egẽtium. Verũ ipſe Princeps multis etiam aliis adornatur, maximè verò clemẽtia, mãſuetudine, animi tranquillitate nunquam recipiente tempeſtatem fide vera atq; probabili. Cuius indiciũ nos conuenit oſtendere manifeſtum. Quidã vir cõuerſationis quidem

An. do. 418.
Theodoſij iunioris laus.

monacbicæ, ſed aſperior conſilio, adiit Imperatorem pro quadã cauſſa rngans. Quum hnc crebro feciſſet, uec ea quæ pnſtulaueras imperraſſet, eum ab eccleſiaſtica cõmnnin ue prnhibuit, & impo ſito ei vinculo, diſceſſit. Verum fideliſſimus Imperator ad palatium reuerſus, tempore prandij præſentibus cnnuiuis ait, non ſe ſumpturum cibum, niſi prius eius vinculum ſolueretur. Ob quam rem miſit ad ciuitatis apiſcnpum rogans vt iuberet ei qui ligauerat vt ipſius vincula ſolueret. Cúmque dixiſſet epiſcopus, non debe ſe à qunlibet obligationem recipi, & mandaſſet quod ſolutus eſſet: ille tamen eius non ſuſcepit ſolntionem, donec qui ligauerat mnlto labore requiſitus ei cnmmunionẽ quam prohibuerar, reddidiſſet. Idolorum igitur templa quæ fuerant derelicta, à fundamenris dirui fecit, vt poſteri ne veſtigium quidẽ erroris pristini reperirẽt. Hnnc enim ſenſum etiã in ſua lege conſcripſit. Quãdo igitur Roilas dux Scythiæ rranſiuit Hiſtrum, & cum innumero exercitu vehementer Thracias pnpulatus eſt, ipſamq́ue regiam ciuitatem nbſidere ſe & ſubuertere minabatur, ſupernis iaculis arque fulminibus eũ maieſtas diuina percutiens, & ipſum & omnem ſimul cõcremauit exercitũ.

Templa Gentiliũ à fundamentis euerſa.

Roilas Scytharum Nomadũ dux fulmine profligatus cũ exercitu.

De miraculis contra Perſas geſtis. Capus 28.

Perſæ contra Theodoſium iuniorem.

TAle aliquid à domino eius co nſolatore etiã Perſico prælio geſtum eſt. Nam quũ illi Romanos vacare cognouiſſenr, & ciuirates in confinio conſtitutas debellarent, paciſq́; pacta tranſcenderẽt vaſtatis finibus, nemo ferebat auxiliũ. Imperaror nauque de pace præſumens, duces & milires ad alia bella miſerat. Tunc ergo imbre vehementiſſimo, & grãdine demiſſa, vlterius eoa deus accedere nõ permiſit, eorumq́; ligauit curſum, ita vt viginti diebus totidem ambulare ſtadia nou valerent. Duces verò venientes congregaruut exercitum, & in priori bello obſidenres vrbem Imperaroris vocabulo nnminatam, ridiculos oſtendit. Quum enim pluſquam triginta diebus Gororanes, rex prædictã vndiq́; nbſideret ciuitatem, & multa machinamenta conſtrueret, & turres cnntra muros ciuitatis excelſas ædificaret, ſolus Eunomius ſacratiſſimus eius ciuitatis epiſcopus reſtitit, & impetum moliminis eorum machináſq́; deſtruxit. Et licet duces noſtri hoſtibus bellando ceſſiſſent, & obſeſſi ciues reſiſtere nou anderent, iſte ſnlus pugnando à vaſtatione præſeruauit ciuitatem. Vnns itaque partis hoſtilis vir dum conſuerè blaſphemaret, & Rapſacis atque Sennacberib verba profunderet, & cum væſania minaretur, ſacrum ſe coucrematurum templum: ille vir ſanctiſſimus nnn ferens huius inſaniam, iuſſit baliam poni iuxta propugnaculũ, quæ Apoſtoli Thomæ habebat vocabulum: & maximo in eam lapide coaptato, in nnmine, inquit, eius qui eſt blaſphematus, lapidem tenſo arcu dimittite. Tum lapis emiſſus veniens vſq́; ad faciẽ nephandiſſimè blaſphemantis, vultũ eius valde corrupit, capur cõtriuit, cerebrúmq́; in terram diſperſit. Hoc quũ Dux exercitus cngnouiſſet, qui ſe ciuitatem capturum eſſe minabatur ſiluit, & rebus ipſis victũ ſe eſſe prnfeſſus eſt, & meruens quęſiuit pacẽ. Sic ergn Rex omnium fideliſſimũ hunc principem con-

Gororanes.

Eunomius epiſcopus.

A ſeruauit, quum & iſte ſeruitutem profiteatur, & competeus offerat domino miniſterium.

De ſucceſſione pontificum. Cap. 29.

INter hæc Innocẽtio optimo Romanæ vrbis antiſtiti ſucceſſit Zoſimus, Zoſimn Bnnifacius, Bnnifacin Cœleſtinus. Hieroſolymis verò pnſt Ioannem Praylius ſuſcepit eccleſiæ præſulatum. Verùm in Anrinchia poſt ſaerum Alexandrum Thendotus caſtitatis ſpeculum, eccleſiæ pontifex nidinatur mãſuetudine & puritate cõuerſationis ornatus. Is enim cohortem Apollinaris aliis ouibus miſcnit, rogans eos vt vnirentur nuili. Ea quidem tempeſtate Iſdigerdes Perſarum rex contra eccleſias huiuſmodi de cauſſa bella commouit.

An. do. 418.
An. do. 420.
An. do. 426.
Zoſimus.
Bonifacius.
Cœleſtinus.
Praylius.
Theodotus
Apollinariſtæ vniti orthodoxis.

B *De virtutibus Abdæ apud Perſas epiſcopi. cap. 30.*

ABdas quidam etas epiſcopus plnrimis virtutibus adornatus. Is nõ mediocriter vſus aeln diuino. πυρεῖον, id eſt, ſncum eorum ſeu Veſtã deſtruxit. πυρεῖα nanque illi vocant tẽpla, in quibus ignem ſeruant. Deum enim arbitrãtur ignẽ. Hoc cũ rex cognnuiſſet à Magis, euncauit Abdam: & primo quidm mãſuetè culpauit factum, præcipiens vt πυρεῖον rurſus ædificaret. Illo reſiſtente, & hoc nequaquã facere confirmante, vniuerſas ſe rex deſtructurũ interminarut eccleſias: cuius interminationẽ cnmpletio ſubſecuta eſt. Nam prius illum virũ occidi præcipiens, deſtrui qnoq́; eccleſias imperauit. Ego ſanè deſtructionem τῦ πυρείυ nõ reor opportunè commiſſam: C neque enim ſanctus Apoſtolus cùm veuiſſet Athenas, & ciuitatem repletam idnlis conſpexiſſet, aras ab illis honoratas deſtruxit, ſed ratinne ignorantiam redarguit, & veritatis iura mnnſtrauit. Quod verò deſtructum templum reędificare noluerit, ſed necem magis elegerit, valde admirnr, & plurimis eum hunorandum coronis exiſtimn. Tale eſt enim ignẽ adorare, quale ius ædificare templum. Hiuc ergo ſumeus tempeſtas initium, ſæuiſſimè atq́; ferociter circa pietatis alũnns intumuit, & triginta iugiter annis fluctuatio † duta permanſit, à Magis veluti quibuſdã procellis agitara. Magos enim appellant Perſæ ens, qui elementa deificant. Quorum ſabulas in alia conſcriptione monſtrauimus, in qua horum interrogatinnibus dignas ſnlutiones obtulimus. Gororanes itaque filius Iſdegerdis, poſt patris D mortem cum Imperio etiam cõtra Chriſtianam pietatem bella ſuſcepit. Quas enim tormentorũ ſpecies, & ſupplicinrum adinuenriones piis inrulerit, non eſt facilè nunc narrare. Alinrũ nanque manus excoriauerunt, aliorum dorſa, aliorũ capita, à frnute inchoantes vſq́; ad ceruices nuda cute reliquerunt Alios ſectis per mediũ calamis, nudos operiẽtes, & ipſas ſectinnes calamorũ carnibus aptantes, à capite vſque ad pedes funibus ſtringẽtes, poſtea calamns ex eorũ mẽbris violẽter trahebant, vt acutæ ſectiones calamorũ cùm traherentur eorũ carnes ſecarent, & tormentum amariſſimi doloris inferrẽt. Deinde fodientes lacus, & eos vndique obrurantes, † ſoricum maiorum greges in eos immiſerunt, eiſq́ue pabulum athletas dederunt, impiè ligantes manus eorũ &

An. do. 410.
Abdas epiſcopus, Perſarum πυρεῖον deſtruxit.
Perſecutio Chriſtianorũ apud Perſas.
† dira.
† glirium.

pedes,ne poſſent à ſe beſtias remouere.Sed & alia tormenta ſæuiora valde exercuerunt, habentes doctorem veritatis inimicũ: Sed non potuerunt athletarum deuincere fortitudinem. Spõte nanque currebant, vt occaſione huius mortis incorruptibilis vitæ dona perciperent.Duorum tamen aut trium faciam mentionem, vt per hos reliqoorum fortitudo monſtretur.

De Hormiſda apud Perſas nobiliſſimo confeſſore. caput 31.

Hormiſdes Perſa.

HOrmiſdes quidam valde nobilis apud Perſas erat,qui patrem Pręfectũ habuerat.Hũc cùm rex cognouiſſet eſſe Chriſtianũ , deduci fecit,& imperauit vt ſalutarem negaret Deum . At ille:Nec iuſtum,inquit,nec vtile præcipis Imperator . Nam qui docetur vt Deum omniũ facilè contemnat ac neget,facillimè quoq; ſpernit Imperatorem,cum & ipſe ſit particeps naturę mortalis . Et ſi ſummo ſupplicio dignus eſt, qui tua ſceptra contempſerit Imperator , multiplicibus tormentis ſubdendus eſt, qui cunctorum negauerit creatorem.At Imperator cum debuiſſet mirari prudentiam,fortiſſimum diuitiis & dignitate nudauit athletam, iuſſitq́ue vt nudus traheret camelos exercitus. Quumq́ue plurimi trãſiſſent dies,reſpiciens de ſuperioribus Imperator,vidit illum eminentiſſimum virum ſolis radiis inflammatum,& pulueris ſqualore repletum, patriæq; oobilitatis memor,eum ad ſe iuſſit adduci, & lineis veſtibus operiri . Deinde putans quod tam præcedenti afflictione , quàm ex iſta clementia mollitetur, vel nunc,ioquit,illa obſtinatione exutus,nega filium ſabri. At ille Dei zelo repletus, dirupit veſtem & proiecit, dicẽs: Si propter hoc me putas à pietate recedere,habe donum cũ impietate,quam poſſides . Hanc eius fortitudinem contemplatus,nudũ eum è ſuo expulit imperio.

De Sanne apud Perſas confeſſore. Cap. 32.

Suenes.
† Suenem.

S† Annen quoque mille famulorũm dominũ, reſiſtẽtem ſibi,& negare creatorem omnium oolentem,requirẽns quiſnam ſeruorum eius eſſet ſęuiſſimus,illi aliorum ſeruorum tradidit dominatum. Cui ipſum quoque dominum ſeruire præcepit,ſimul & eius vxorem . Per hoc putans propugnatorem ſe flectere veritatis. Sed ſpe ſua deceptus eſt.Habebat enim ille domum in petra conſtructam.

De Beniamin Perſico diacono,eiúſque martyrio. Caput 33.

BEniamin etiam diaconum comprehendens, clauſit in carcere . Cumq́ue duo tranſiſſent anni,ſuperuenit Legatus Romanorum pro aliis cauſſis acturus.Et cùm hęc cognouiſſet,poſtulauit à rege vt dimitteretur Diaconus . Porrò rex iuſſit vt promitteret Beniamin quod nulli Magorum doctrinam Chriſtianam prædicare tẽtaret, & dimitteretur exire. Tum Legatus quidem cuſtodire Beniamin quæ rex præceperat compromiſit . Beniamin autem audiens monita legati: Impoſſibile eſt,inquit,non me participare lumẽ aliis,quod ipſe percepi . Quanto enim ſupplicio

E dignus ſit qui talentum abſconderit,ſacra euangeliorum reſtatur hiſtoria . Sed rex horum tum nihil cognoſcens , iuſſit eum abſolui à vinculis. At ille prædicare nullatenus ceſſabat: & capiens eos qui ignoraotiæ caligine tenebantur,intelligibili luci iugiter offerebat. Dumq́ue tranſiſſet annus,regi geſta illius nunciantur. Tum dedoctum ad ſe,negare iuſſit qoem adorabat Deum verum. Ille quæſiuit à rege dicens: Quo dignus honore eſt,qui ſuum derelinquẽs regnum inuadere ſtuduerit alienum?Cumq́ue dixiſſet rex:Morte vltimoq́ue ſupplicio:Sapientiſſimus vir ille reſpondit:Quid ergo ooo iuſtè patiatur homo , qui factorem mundiq́ue creatorem, nutritorẽ,ac Saluatorem deſereos, vnum conſeruorum ſuorum deificare voluerit.& debitum illi cultum iſti magis obtulerit?His ſermonibus rex accẽſus, viginti calamos acui,& totidem vnguibus digitorum
F eius manuum atque pedom præcepit infigi. Cũq́ue hoc ſupplicium ab eo derideri conſpiceret, alium ruſus calamum acutũ in eius femur vnde humana origo deſcendit,iuſſit immitti . Cumq; crebro euceretur & ruſus induceretur,ineffabiles ei dolores excitabat.Poſt hoc verò ſuppliciũ impius atque ferox virgam grandem ſpinis vndique plenam,per eius meatũ iuſſit induci , & hoc modo ſpiritũ fortiſſimus decertator emiſit. Sed & alia multa ab illis impiis ſunt tentata. Nec tamen mirandum, quòd illorum ferocitatẽ & impietatem longanimiter Deus omnium patiatur quando ante imperiũ Maximi Conſtantini quicunque fuerunt Romanorum Imperatores, cõtra veritatis miniſtros vehementer inſanierint. Diocletiaous oanque paſſionis ſalutatis die io omni imperio Romanorum,deſtruxit eccleſias.
G Sed nouem tranſactis annis illæ quidem denuò refloruerunt, & multiplicem magnitudinem ſuſceperunt . Ille verò poſt rabiem ſuæ impietatis extinctus eſt. Nã & bella huiuſmodi futura Dominus prædixit & eccleſiæ victoriã prædicauit. Nos tamen ipſæ quoque res edocent,quòd magis nobis vtilia ſunt bella quàm pax : quia pax delicatos nos facit, temiſſos & timidos : porrò bellum & mentem acuit,& præſentia quaſi tranſeuntia contemnere perſuadet. Sed hæc quidem etiam in aliis operibus crebro diximus.

Diocletianus in die paſſionis Domini, omnes eccleſias chriſtianorum euertit.

De Theodoro Antiocheno epiſcopo, & Theodoro Mopſueſtiate pontifice. Cap. 34.

Theodorus Mopſueſtiates epiſcopus.

EO autem tempore quo ſacratiſſimus Theodorus Antiochenam regebat eccleſiã, Theo-
H dorus μόψυ ἑςίας quidem epiſcopus, ſed totius doctor eccleſiæ,cum contra vniuerſam cohortẽ hæreticorum fortiter pugnaſſet, finem vitæ ſortitus eſt. Is enim Diodori quidẽ magoi doctrina potitus eſt . Ioannis verò ſacratiſſimi fuit ſocius atque cooperator . Communiter enim Diodori pocula ſpiritalia ſuot adepti : qui ſex & triginta annis manſit in Præſulatu,& contra Arij Eunomiiq́ue acies fortiſſimè præliatus eſt,inſidiaſq́ue latronis Apollinaris extinxit, optimáque paſcua diuinis ouibus præparauit. Cuius frater Polychronius Apamienſium rexit eccleſiam,& gratia ſermonis,& claritate vitæ ornatus.

Polychronius.

SOCRATES.

De

De fine imperatoris Arcadij. Caput 35.

Arcadij Augusti mores, An. do. 410.

NOn multò poſt tempore quàm Ioannes defunctus eſt, moritur & Arcadius imperator, vir miris & quietus. Et circa finem vitæ pro huiuſmodi cauſſa venerabilis exiſtimabatur. In vrbe Conſtantinopoli domus eſt maxima, habens cognomen χαρύας, id eſt, nucis. Eſt enim in eius domus veſtibulo arbor nucis, in qua ſermo eſt

Acacius martyr.

fuiſſe appenſum martyrem Acacium & defunctum. Ob quam rem etiam Oratorium illic eſt ædificatum. Hunc Arcadius videre volens, ad orationem venit, votoq́; completo reuertebatur. Proinde cuncti circa Oratorium habitantes, volentes Imperatorem videre accurrebant, & alij quidem extra domum præceſſerant, vt melius A aſpectum principis & ordinem viderent obſequij, alij verò ſequebantur. Cumque omnes cum mulieribus atque filiis ſimul & mancipiis extra domum fuiſſent egreſſi, repentè maxima domus Oratorio cohærens, ſubito tota corruit, clamorque cum admiratione ſequutus eſt, quod oratio principis tot homines à ruinæ imminentis periculo liberaſſet. Arcadius itaque relicto annorum octo filio Theodoſio (de quo iam complora ſunt narrata) defunctus eſt. Conſulatu Baſſi & Philippi, primo die Maij menſis, anno ſecundo ducenteſimæ nonageſimæſeptimæ Olympiadis. Is ergo cum patre quidem Theodoſio tredecim regnauit annis, poſt mortẽ verò patris quatuordecim. Vixit annis triginta & vno.

Domus τ̃ χαρύας apud Conſtantinopolim corruit.

B

HISTORIÆ ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER VNDECIMVS.

SOCRATES.

Quod Theodoſij iunioris Imperium Præfectus regebat Anthemius.

CAPVT PRIMVM.

An. do. 411. Honorius Aug.

ARcadio Imperatore defũcto, Honorius quidem e- C ius frater regebat Heſperias, Orientales autem prouinciæ ſub ditione manebãt Theodoſij iunioris, cũ eſſet annorum octo, Anthemio Præfecto omnia diſponente. Erat

Anthemius Præfectus.

enim iſte nepos Philippi, qui Paulum epiſcopũ ſub Conſtantio ab eccleſia expulerat, & Macedonium introduxerat. Is muro maximo vrbem Conſtantinopolim circundedit. Qui vir ſapientiſſimos inter illius temporis homines & putabatur & erat, & nihil inconſultè faciebat, ſed cũ

Troilus Sophiſta.

multorum conſilio quę erant agenda tractabat, D & maximè Sophiſtæ Troilo ſe credebat.

De Attico epiſcopo eiuſque moribus. Cap. 2.

Atticus Conſtantinop.

IMperatore porrò Honorio octauum annum agente, iam tribus annis Atticus habebat epiſcopatum, vir clarus & eruditus, venerabilis atque prudens. Vnde etiam eccleſias ſub eo magnum ſumere contigit incrementum. Non enim ſolis propriæ fidei perſonis munificus erat, ſed etiam hæreticis miraculum ſuæ ſapientię demõſtrabat, quos vexare quidem nolebat. Cum verò eos terrere tentaſſet denuò manſuetudinẽ oſtẽdebat. Et inter hæc non negligebat eloquẽtiam. Laborabat enim circa veterum lectiones, noctu eis incumbens. Quapropter non eum mouebãt Philoſophicæ aut Sophiſticæ lectiones. Erat enim & cõfabulãtibus gratus, & cũ triſtibus mœſtus, & abſolutè (ſecundũ Apoſtolũ) omnibus omnia factus eſt. Primo quidẽ cũ preſbyter eſſet, libros faciebat, & meditatos corã eccleſia recitabat. Poſtea verò etiã fiduciam cũ labore ſortitus, ſub oculos doctrinã laudabilem proferebat. Nõ tamen tales erant eius ſermones, vt etiã ab auditoribus ſcripturæ traderentur. Quę verò eius tẽporibus memoranda acciderint † narrabo.

1. Cor. 9. d

† enarrabo.

De Theodoſio epiſcopo Synnada, & quemadmodum illic Macedoniani conuerſi ſint. Cap. 3.

Theodoſius Synnadenſis perſecutor Macedonianorũ.

IN Synnada Pacatianę Phrygię ciuitate, Theodoſius quidã erat epiſc. & Macedonianus cũ illic plures eſſent, inſequebatur, & nõ ſolùm eis è ciuitate, ſed etiã ab agris nimia crudelitate pellebat, cũ Orthodoxorũ eccleſia perſequutiones inferre nõ ſoleat. Quod ille nõ zelo rectæ fidei, ſed pro pecuniarũ amore faciebat. Contra quos vniuerſos tam clericos quàm Iudices prouinciales armabat, & præcipuè Agapitum eorum turbabat epiſcopũ. Quumq́; iudices prouinciæ ad D inferẽda tormẽta, ſibi ſufficere nõ putaret. Conſtantinopolim eſt profectus, vt Pręfectorũ auxilia mereretur. Ibiq́; poſito Theodoſio propter huiuſmodi cauſſam Agapitus Macedonianorũ epiſc. ad meliorẽ ſe contulit partem, habitoque tractatu cũ omni clero, & euocans totum populum ſibi ſubiacentẽ, ſuaſit eis, vt Conſubſtantialitaris ſuſciperent fidem. Hoc facto, repentè cum maxima multitudine, imò cum omni (vt ita dixerim) ciuitate ad Orthodoxorũ eccleſiã venit, & oratione facta, ſedẽ in qua Theodoſius præſidere ſolebat, obtinuit. Tum vniẽs populum, & deinceps fidem Conſubſtantialitatis docẽs, eccleſiam tenuit Synnadenſem. His itaque geſtis, non poſt multum temporis Theodoſius cum Præfectianorũ venit auxilio, & nihil ſciens horũ quæ

Agapitus τὸν ὁμοούσιον amplectitur, & fit epiſcop. Synnadenſis.

Theodoſius epiſcopus non recipitur à ſuis.

fuerant geſta, ad eccleſiam properauit. Ex qua ab E omnibus expulſus, rurſus Conſtantinopolim remeauit, & apud epiſcopum Atticum quæ fuerát contra eum geſta depoſuit, quemadmodum iniuſtè epiſcopato fuiſſet expulſus. Atticus autem cognoſceos vtilem cauſſam eccleſiæ accidiſſe, Theodoſium quidem verbo conſolatus eſt, vt patienter ferret. Præponens autem cauſſis perſonalibus generalem vtilitatem ſcripſit Agapito, vt teneret epiſcopatum, nihilque de inimicitiis Theodoſij cogitaret.

Quomodo Iudæus paralyticus per baptiſmū ſit curatus.
Caput. 4.

Iudæus paralyticus ſanitati reſtitutus.

HOc igitur vnum eſt rerum vtilium, quæ Attici temporibus in eccleſia acciderunt. Sed neque miraculorum aut ſanitatē his defuit cauſſa temporibus. Quidam nanque Iudæus quom F paralyticus eſſet, plurimis annis in lecto iacebat. Cumque omnis medicina ei fuiſſet adhibita, & cunctorum Iudæorum nihil oratio prævaleret: nouiſſimè ad baptiſmatis Chriſtiani gratiam cōfugit, huic ſoli veritatis medicamini ſe committens. Hoc velociter epiſcopo Attico nuntiatur. Quem catechumenum factum, & ſpem Chriſti promittens deportari cū lecto præcepit ad baptiſmum. Verum Iudæus paralyticus baptiſmum vera fide ſuſcipiēs, cùm de fonte fuiſſet leuatus, ſtatim morbo caruit, & deinceps ſanus fuit. Hāc igitur curam virtus Chriſti etiam noſtris temporibus demonſtrauit. Qua ex cauſſa plurimi Paganorum credentes baptizati ſunt. Iudæos autem licet ſigna quærentes, hæc tamen non prouocauerūt ad fidem. His ita apud Chriſtianos geſtis, G plurimi paruipendentes, in ſua nequitia permanſeruot. Et nō ſolùm Iudæi tantis prodigiis repugnabant, ſed etiam ſeqoaces eorum ſimilia ſapuiſſe coouicti ſunt.

De Sabbatio hæreſiarcha, eiuſque ſequacibus. cap. 5.

Sabbatius.

SAbbatius itaqoe (cuius ante fecimus mentionem) nolens in ſuo ordine manere preſbyteratus, deſiderabat epiſcopatum. Iiſdemque temporibus receſſit ab eccleſia Nouatianorum, occaſionem habens quaſi propter obſeruationem Paſchæ Iudaici. Faciebátque collectas cōtra Siſinnium ſuum epiſcopum in loco ciuitatis qui Ξηρόλοφος appellatur in Arcadij foro. Illic enim rem commiſit valde periculoſam. Die nāque feſtiuitatis in euāgelica lectione, vbi ſcriptum eſt: H Erat enim Paſcha Iudæorum, verba quę nuſquā ſcripta neq; audita ſunt auſus eſt adiicere, id eſt: Maledictus qui præter azyma celebrauerit Paſcha. Hoc auditum manauit in populum, & ſimplices decepti Nouatianorum laicorum conuenerunt ad illum. Quod tale malum non remanſit inultum, ſed in finem peſſima eius falſitas eſt conuerſa. Paulò pòſt enim quum ad quandam feſtiuitatem multi concurrerēt, vt vigilias ſolitè celebrarent, formido ſubito dæmoniaca irruit ſuper eos, quaſi Siſinnius eorum epiſcopus veniret cum maxima multitudine. Factáque turba videlicet noctu, & in anguſtię loco comperti ſemetipſos contriuerunt, ita vt vltra ſeptuaginta homines morereotur. Hoc factum plurimos à

Ξηρόλοφος

Marc.14.4
Luc.22.4

Sabbatianorum ſecta prohibuit: quidam verò in eius ruſticitate manſerunt.

Sabbatiani.

De morte Dorothei Arianorū epiſcopi, & ordinatione Barbæ, & quæ ſub eo ſint geſta.
Caput 6.

An. do. 409.
Dorotheus Arianorum epiſcopus. Barbas Arianorum epiſcopus. Timotheus Georgius Ariani.

EO tempore Dorotheus Arianorum Præſul, quem ab Antiochia Conſtantinopolim trāſtulerant cùm centum & nouemdecim vixiſſet annos defunctus eſt, Conſulatu Honorij ſeptimo, & Theodoſij ſecundo, ſexto die Nouembris menſis. Poſt quem Arianę ſuperſtitionis Barbas ordinatur epiſcopus. Sub hoc itaqoe Barba, per duos preſbyteros eloqueotiſſimos Arianorum ſchiſgio floruit, quorum alter Timotheus, alter Georgius dicebatur. Sed Georgius doctrina Helladica eruditus erat, Timotheus ſacris literis incumbebat. F Et Georgius quidem ſemper Ariſtotelem & Platooem habebat in manibus, Timotheus Origenem, ita vt etiam lingua Hebraica loqueretur. Timotheus pridem Pſathyrianorū fuerat hæreſeos, Georgium Barbas preſbyterum ordioauit. Timotheum itaque ego ipſe vidi, & cognoui quemadmodum interrogantibus fuerit reſpoodere paratus, ſoluens obſcuriſſimas quæſtiooes, quæ in diuinis inueniuntur eloquiis teſtem vocans veraciſſimum Origenem. Mihi tameo videtur admirabile, quomodo tales viri in Arianorum lege manſerint, quorum vnus quidem Platonem ſemper habebat in manibus, alter ſpirabat iugiter Origenem: quum nuſquam Plato ſecundam vel tertiam cauſſam (ſicuti ipſe nominare ſolet) initium ſubſiſteotię aſ- G ſerat percepiſſe, & Origenes coæternum vbique fateatur filium patri. Qui licet in ſua ſententia manſerint, religionem tamen Arianam perduxerunt latenter ad Meliora. Multas nanque Arij blaſphemias doctrinis propriis expulerunt.

Origenes veraciſſimus teſtis.

De ordinatione Cyrilli Alexandrini pontificis.
Caput 7.

An. do. 414.
Theophilus Alexandrinus moritur. Cyrillus ſuccedit. Nouatiani ſpoliantur per Cyrillum.

INter hæc defūcto Theophilo morbo lethargico, Cōſulatu Honorij, nono, & Theodoſij quinto, facta contentione propter epiſcopatum inter Timotheum & Cyrillum, die tertio mortis Theophili Cyrillus ordinatur epiſcopus, & maiori faſtu quàm Theophilus tenebat epiſcopatum: Qui mox epiſcopatus ſui principio Nouatianorum claudens eccleſias, omnia vaſa eorum H ſacra abſtulit, epiſcopumque eorum Theopompum rebus quas habebat omnibus ſpoliauit.

Quomodo apud Perſas per Maruthā epiſcopum ſit Chriſtianiſmus dilatatus. *Caput* 8.

Maruthas epiſcopus ad Perſas Legatus mittitur.

EO tēpore apud Perſas eſt Chriſtianiſmus dilatatus. Inter Romanos enim & Perſas ſemper propter diuerſas cauſas mittūtur Legationes. Tum ergo cauſas attulit, vt Maruthas Meſopotamenus epiſcopus (cuius dudū meminimus) à Romanorū imperatore ad Perſarū deſtinaretur regem. Qui multam reuerentiam apud Marutham inueniens, eum decenter honorabat, & tāquam diuinum reſpiciebat virū. Hoc factū mordebat Magos, metuētes ne regem Chriſtianū fieri ſua-

A deret. Nam cùm dolore capitis multo tempore
torqueretur, Magis eum curare non valentibus,
Maruthas orationibus fecit incolumem: ob hāc
Magorum dolus. ergo cauſſam moliti ſunt qoandam Magi fallaciam.
Et quoniam Perſæ ignem coluot, conſueuitque
Rex in quadam domo iguem ardentem
perpetuò ſuppliciter adorare: Magi ſub terra hominem
quendam abſcoodentes tēpore quo Rex
ſolebat adorare, eū talia clamare fecerunt. Mitte
† agit vel regit. foras Regem: impiè enim † egit, qoòd ſacerdotē
Chriſtianorum iudicat eſſe venerandū. Hæc audiens
Iſdigerdes Perſarum rex, licet reuerentiam
haberet, tamen Marutham abiicere cogitabat.
Porrò Maruthas verè Deo venerabilis homo,
vacabat orationibus, per quas inuenit dolū Magicis
artibos fabricatum. Veniénſque ad Regem:
Noli, inquit, illudi Rex, ſed ingreſſus cùm audieris
vocem, fodi iube, & doli cauſſas inoenies. Nō
B enim ignis loqoitur, ſed hominū molimina huiuſmodi
Iſdigerdes Perſarum rex incipit fauere chriſtianis. eſſe noſcuntur. Hoc dicto flexus eſt Perſarum
rex: & rurſos ingreſſus vbi ignis inextinguibilis
ſeruabatur, cùm audiſſet vocē, ioſſit fodi
locum. Tum qui mittebat quaſi diuinam vocem,
inuentus arguitor. Iratus itaq; rex, Magorū
genus vſq; ad decimam iuſſit imminui portionē.
Hoc facto, Maruthæ dixit vt templa quæ vellet
ædificaret. Ex hoc apud Perſas ſumpſit Chriſtianiſmos
incrementum. Tum igitur Maruthas à
Perſis Conſtantinopolim remeaoit. Et noo longo
poſt tempore rurſum deſtinatus eſt. Iterumq;
Magi machinabantur ne eum ſuſciperet Rex. Feceruntque
ſœtorem quendam in loco vnde Rex
tranſire ſolebat, & qoaſi à Chriſtianis id factum
fuiſſet derogabant. Cumq; rex ſuſpectos iam habens
Magos, hoc cum ſtudio requiſiſſet, denuò
C ab eis coocinnatū eſſe cognouit. Quamobrem
plurimos eorum ſuppliciis tradidit. Marutham
verò potiori honore coluit, & Romanos valdè
dilexit, eorumque amplexus eſt pacem. Qui penè
Chriſtianus fieri potuit, cùm aliud miraculū
per Marutham & Ablatem Perſidos epiſcopum
prouenſſet. Amho nanq; moleſtum dæmonem
à regis filio propulerunt, orationibos vacantes
atque ieiuniis. Poſt hæc Iſdigerde defuncto antequam
fieret Chriſtianus, ad eius filium peruenit
imperium. Cuius tempore inter Perſas atq;
Romanos pacta ſoluta ſunt.

Quemadmodum Italiam vaſtarit Alaricus. Cap. 9.

An. do. 412. Innocentius Pont. Rom. aduerſus Nouatianos.

PEr idem tempos Innocentius, primus Ro-
D mæ Nouatianos perſequi cœpit, multáſque
eorum abſtulit eccleſias. Quo tempore Roma
eſt à Barbaris deprædata. Alaricus enim qoidam
Barbarus ditioni Romanorum & Theodoſij
imperatoris ſubiectus, atque contra Eugenium
tyrannum auxilia largitus, & propterea Romanis
dignitatibus honoratus, felicitatem ſuam nō
ferens, imperare quidem non elegit, ſed diſcedens
ab vrbe Cōſtantinopolitana, venit ad partes
Heſperias. Cumque veniſſet in Illyricum,
omnia ſubuertebat, & tranſiens Theſſaliam, habita
congreſſioue circa fluuiū Pinum apud Nicopolim
Epiri, penè tria millia virorum eius
Alaricus Romam venit. An. do. 413. Theſſali peremerunt. Poſthæc autem quicquid
eis occurreret deſtruentes, nooiſſimè Romā venerunt.
Qoam vaſtantes, plurima quidem miraculorum
eius igne concremauerūt, pecunias autem
abripueruot, multoſq; Senatorij ordiois diuerſis
ſubdidere ſuppliciis. Deridenteſq; Romanorum
regnum, Imperatorem fecerunt quēdam
nomine Attalum, quem vno die tanquā Imperatorem
fecerunt procedere, altero verò ſerui ſchemate
miniſtrare. Hæc cùm egiſſet Alaricus, repētè
in fugam conuerſus eſt, fama procedēte quòd
Theodoſios imperator cōtra eum miſiſſet exercitum,
quæ fama non fuit ficta, ſed vera: nā exercitus
veniebat. Fertur itaq; cùm Alaricus proficiſceretur
Romā, vir quidam venerabilis, conuerſatione
monachos, eum monuiſſe, ne mala talia
facere tentaret, neque cædibus gauderet aut ſanguine.
At ille: Non (inquit) ego volens Romam
proficiſcor, ſed qoidam quotidie mihi moleſtus
eſt, torquens & dicens: Perge, & Romā deſtrue
ciuitatem. Hæc etiam de his dicta ſufficiant.

De Celeſtino Romano pontifice, & quomodo Nouatianos fuerit inſequutus, & de Sabbatio. Cap. 10.

INter hæc Celeſtious Romæ ordinatus epiſ- *An. do. 426. Celeſtinus pont. Rom. Nouatians Romæ in occulto.*
copus, qui etiam Nooatianorum abſtraxit eccleſias,
& eorum epiſcoporum nomioe Ruſticulum,
in occulto coēgit celebrare Collectas. Vſq;
ad illud nanque tempos plurimas Nouatiani habent
eccleſias. Porrò Conſtantioopoli non talia
pertulerunt, ſed cùm eos diligerent etiam intra
vrbem eos Collectas facere permiſerunt. Mortuo
verò Siſinnio Nooatianorū epiſcopo, Chryſantus
ad epiſcopatum trahebatur, vir multis Ro *Chryſantus.*
manorum dignitatibus honoratus. Quo fugiē-
te, Sabbatius ſe tempus opportunum ad epiſco- *Sabbatius.*
patum inueniſſe credeos, fecit quoſdam ignobiles
ſibi manus imponere, iuſiurandum qood præbuerat
parui pendens. Cuius mores cùm populus
abhorruiſſet, Chryſantū per loca omnia requirebant.
Quem inuenientes in Bithynia, inuitum
ſacerdotium ſuſcipere coēgerunt. Qui nihil
percipiebat de eccleſia, niſi dominico die duos
panes.

De ſeditione & nece chriſtianorum quæ per Iudæos apud Alexandreiam acciderunt. Caput 11.

EA porrò tempeſtate Iudæorum genus ab *An. do. 431.*
Alexandreia eſt huiuſmodi de cauſſa eiectū. *Alexandrini ſeditioſi.*
Alexandrinorum populus plus quàm aliæ generationes
ſeditiooibos deditus eſt: qui ſi occaſionem
acceperit, intoleranda mala cōmittit. Nam *Chriſtiani dabant operā ſpectaculis apud Alexandriam.*
circa ſanguinem non ceſſat à lite. Contigit itaq;
tuoc vt inter ſe contentiones haberent, non propter
neceſſariam cauſſam, ſed propter ſtudium
Pantomimorum: quia enim is qui die Sabbatorum
ſaltabat, plorimum habebat populum Iudæorum,
dum vacantes non auditioni Legis, ſed
Theatris occuparentur, ea dies litigioſa extitit
inter partes. Cumq; hoc aliquatenus fuiſſet ab
Alexandreiæ Præfecto correctum, nihilominus
manſere Iudæi partis alterius inimici. Et cùm eſſent
ſemper Chriſtianis infenſi, contra Pantomimos
eorum amplius pugnabāt. Tunc igitur Horeſtes
Præfectus Alexaudreiæ feſtiuitatem quan- *Horeſtes præfectus Alexandrinus.*
dam quam Politiam vocant, in Theatro celebrabat,
vbi & aderant quidam fautorum Cyrilli,

Hierax ludimagiſter.

diſpoſitiones Præfecti volentes cognoſcere. Inter quos, quidam nomine Hierax doctor puerilium literarum, & Cyrilli feruétiſſimus auditor, ac ſolitus plauſus in eius expoſitionibus excitare. Hunc itaque Hieracem cùm vidiſſet in Theatro Iudæorum turba, clamabat aduerſus eum, quòd propter nil aliud veniſſet, niſi vt in Theatro ſeditiones inter populos excitaret. Verùm Horeſtes pridem habens odium contra Cyrilli ſuperbiam, arreptum Hieracem publicè fecit in Theatro agi verberibus. Hoc Cyrillus cognoſcens, conuocatis primoribus Iudæorum (vt decebat) admonuit, ne contra Chriſtianos ſeditiones vlterius excitarent. Porrò turba Iudæorum hoc paruipendens, maiora contra Chriſtianos tractauit molimina. Dantes itaque ſibiipſis ſignum, vt annulum factum ex palma, omnes haberent in digito, contra Chriſtianos hoc modo F pugnauerunt.

Iudæi chriſtianos occidunt.

Fecerunt enim quoſdã de ſuis vna nocte per omnes ciuitatis decurrere regiones, clamantes Alexandrinum ardere eccleſiam. Ob quam rem Chriſtiani vndique concurrebant, vt eccleſiæ flãmas extinguerent. Porrò Iudæi ignorantes interimebãt ſeipſos per ſignum annuli agnoſcentes, ac parcentes ſibi mutuo. Facto autẽ die latere nequiuerunt. Ob hanc rem permotus Cyrillus, cum maxima multitudine irruit in ſynagogas Iudæorũ, & illas quidem abſtulit, Iudæos autem expulit ciuitate, eorumq́; ſubſtantiam diripere populo imperauit.

Iudæi pulſi Alexandria.

Hoc ergo modo Iudæi tẽporibus Alexandri Macedonis illam habitantes vrbem, tunc nudi prorſus expulſi ſunt, & per ſingula loca diſperſi.

Adamantius medicus.

Adamantius verò medicinæ ſophiſta Cõſtantinopolim veniens, & Chriſtianũ ſe fore promittens, poſtea reuerſus eſt Ale G xandriam. Igitur Alexandreiæ præfectus Horeſtes valdè triſtabatur, eò quòd populoſam vrbẽ ita deſolatam repentè conſpiceret. Vnde etiam Principi retulit quod acciderat. Sed & Cyrillus † ſcelera Iudæorum Imperatori non tacuit, & Horeſtis amicitiam cogente populo poſtulauit.

† delicta.

Cumq́; Præfectus amicitiæ verba refutaret, euãgelia obtulit ei Cyrillus. Et cùm nec ſic eius corda ſubigerentur, hæc denuò acciderunt.

Monachi Aegyptij pro Cyrillo aduerſus Præfectum.

Monachorum quidam in monte Nitria conſtituti, fautores Theophili, ex illo quo contra Dioſcorum iniuſtè fuerat coarmatus, etiam pro Cyrillo libẽter prælia ſuſceperunt. Relictiſq; monaſteriis viri penè quingenti venientes ad ciuitatẽ, procedẽtem in carpento Præfectum, immolatorem idolorum Paganumq́; inclamabant. At ille putans immiſſione Cyrilli factum, clamare cœpit: Chriſtianus ſum, & ab Attico Conſtantinopoli baptizatus. Illis hæc verba contemnentibus, Ammonius quidam eorum Præfectum lapide percuſſit in capite. Qui repentè repletus eſt ſanguine, & recedentibus Officiis, atque lapidum impetum declinantibus, cum paucis remanſit.

Horeſtes Præfectus lapide petitur.

Inter hæc populus concurrebat, vt Præfecti vindicaret iniuriam, detentumque Ammonium tamdiu verberibus caſtigauit, donec traderet morti.

Ammonius occiditur à populo.

Non multò poſt hæc nunciantur Imperatori. Corpus autem Ammonij ſumens Cyrillus in quadam eccleſia ſepeliuit, eique aliud nomen † impoſuit, vt non pro ſua culpa, ſed pro Chriſto mortuus crederetur, cui laudes velut martyribus offerebat.

Thaumaſius, qui prius Ammonius.

Sed qui verè nouerãt quòd dignas ſuſcepiſ E ſet pro ſuo ſcelere pœnas, Cyrillum valde culpabant. Sed neque in hoc ſolummodo Cyrilli & Horeſtis aduerſitas conquieuit, quãdo poſt hæc aliud eſt exortum.

De Hypatia philoſopha quomodo in Alexandreia fuerit interempta. Cap. 12.

An. do. 417.
Hypatia.
De hac vide Suidam.

ERat in Alexãdreia quædam mulier Hypatia nomine, filia Theonis philoſophi, adeò erudita, vt ſupra Philoſophos eius temporis emineret, & in Platonicam ſcholam à Plotino venientem, ſuſciperet ipſa ſucceſſionem, atque omnes philoſophicas lectiones exponeret. Quapropter omnes currebant ad eam propter honeſtam doctrinæ fiduciam. Veniebat verò etiã ad Iudices, nec habebat vllam verecundiã, pudicè permixta viris, quum eam cuncti pro ipſius caſtitate vene F rarentur. Tum ergo inuidia contra hanc fœminã eſt accenſa. Quum enim crebrò proficiſceretur ad Horeſtem, eccleſiaſticus populus motus aduerſus eam eſt, tanquam ipſa illum ab amicitia prohiberet epiſcopi.

Chriſtiani Hypatiã occidũt.

Quamobrem conſpirantes viri, acerrimo furore commoti, quorũ dux erat quidam Petrus Lector, obſeruauerunt mulierẽ ad propria redeuntem, eamq́ue de vehiculo deponentes, ad eccleſiam quæ vocatur Cæſaris traxerunt, & veſtibus exutam lapidibus peremerũt. Quam poſtea membratim dilacerantes, in loco qui dicitur Cinarus igne concremauerunt. Hæc res non mediocrem inuidiam Cyrillo & Alexãdrinæ concitauit eccleſiæ. Alienæ nanque ſunt à Chriſtianis cædes & pugnæ. Hęc igitur acta ſunt quarto anno epiſcopatus Cyrilli, Cõſulatu Honorij decimo, & Theodoſij ſexto, mẽſe Martio, G ieiuniis exiſtentibus.

Quomodo Iudæi temeritatis ſuæ pœnas exoluerint. Caput 13.

POſt modicum verò tempus Iudæi rurſus illicitè contra Chriſtianos agẽtes, puniti ſunt in loco qui dicitur Meſtar, poſito inter Chalcidem & Ancyram Syriæ. Hic itaq; Iudæi cõſueta quædam ludicra celebrantes, per ebrietatem acceoſi, inter alia Chriſtianis ipſiq; Chriſto derogare cœperunt, illudentes cruci, & ſpem in eo qui eſt crucifixus habentibus. Comprehendentes enim infantulum Chriſtianum, alligatum cruci ſuſpẽderunt. Et primùm quidẽ deludebant & irridebant eum: poſtea verò correpti væſania ipſum infantulum verberibus peremerunt. Ob hoc ergo dira congreſſio inter eos atq; Chriſtianos exorta H eſt.

Iudæi in chriſtianos.

Quod cùm princeps cognouiſſet, prouinciarum iudicibus mandatum eſt, vt huiuſmodi quę rerentur autores & punirentur. Et hoc modo dignam vltionem ſuæ † malitiæ receperunt.

† nequitiæ.

De Iudæo qui cùm ſæpè baptizaretur aqua fontis abſceſſit. Caput 14.

Iudæus ſæpè baptizatus.

EA porrò tẽpeſtate Iudæus quidã ſeductor, ficto chriſtianiſmo crebrò baptizabatur, & hac arte pecunias cõgregabat. Cũq́; multis hęreſibus illuſiſſet Arianorũ atque Macedonianorũ, poſtremò ad eccleſiã venit orthodoxorum.

Ieiunium ante baptiſmum.

Cui cùm tempus ieiuniorum fuiſſet impoſitũ, multiſq; adhuc diebus occuparetur, cœpit feſtinare, vt quaſi in feruẽti ſtudio baptiſmatis dona perciperet.

peret. Præparabatur baptiſma; & veſtis candida conuenienter baptizato. Cumque fons fuiſſet impletus, deducitur Iudæus ad baptizandū. Tum Dei quędam inuiſibilis virtus aquam diſparere pręcepit. Cumque præſentes non cogitantes Dei virtutē, aquam per cuniculum proprium defluxiſſe ſuſpicarentur, diligenter vndique clauſum rurſus impleuerunt fontem. Denuò deducto Iudæo aqua diſparuit. Tum ſacerdos: Quid mali, inquit, feciſti ô homo? An certè neſciens baptiſmo iam potitus es? Ob hanc rem cùm diuerſi concurrerent, quidam Iudæum agnouit, quem baptizatū ab Attico epiſcopo ipſe ſuſceperat, & hoc modo illius fraus vniuerſis apparuit.

Quomodo Iſdigerdes rex perſarū Chriſtianos fuerit perſequutus, & à Romanis deuictus. Cap. 15.

An. do. 421. INterea defuncto Iſdigerde rege Perſarum, eius filius † Barbaraoes ei ſucceſſit. Hic inſtigatus à Magis, crudelibus torquebat ſupplicijs Chriſtianos. Cumq; Chriſtiani apud Perſas opprimerentur, confugiunt ad Romanos eorū petentes auxilium. Quos Atticus epiſcopus libenter accipiens, eoſque quantum erat poſſibile fouens, quæ geſta fuerant Theodoſio nūtiauit imperatori. Eo quoque tempore etiā alia cauſſa acciderat, quæ Romanos Perſis faciebat infenſos: Quoniā Perſæ auri foſſores quos à Romanis ad mercedem acceperant, reddere contemnebant: & quòd onera negociatorum Romanorū violenter abſtuliſſent. Cum illa ergo ingratitudine, etiam Chriſtianorum ad Romanos confugientium cauſſa eſt adiecta. Mox ergo Perſarum rex Legatos mittit, repetens fugiētes. Porrò Romani nequaquam ad ſe confugientes reddere voluerunt, non ſolùm ſupplices liberare ſtudentes, ſed pro chriſtianiſmo libēter omnia ſuſtinere. Quābrē pugnare quàm perituros Chriſtianos tradere, potius elegerūt. Solutis igitur propter hoc pactis, bellum crudele cōmiſſum eſt. De quo abſurdum non eſt pauca narrare. Romanorū igitur imperator miſit exercitū cui præfuit militiæ magiſter Ardaburius. Is enim Perſicam regionē per Armeniæ fines ingrediens, vnam eius prouinciā Azamenſem valde vaſtauit, cui cum plurimo exercitu Narſeus dux Parthorū regis occurrit. Factáque congreſſione deuictus eſt. Quo facto cogitauit Meſopotamiam Romanorum prouinciā ſine cuſtodia conſiſtentem inuadere, & hoc modo de Romanis vlciſci. Sed Romanorum ducem Narſei conſilium latere non potuit. Deprædatus enim Azazenam velociter regionem, & ipſe in Meſopotamiam venit. Et ideo Narſeus licet ingentem haberet exercitum, Romanorum terras introire non potuit, ſed veniens ad Niſibin Perſarum ciuitatē in confinio conſtitutam, Ardaburio mandauit vt diem & locum ſtatueret pręliorum. At ille venientibus: Nunciate, inquit, Narſeo, quod non quādo tu volueris, Romanorum pugnabūt imperatores. Verùm Imperator Deo ſoli ſpem committens deſtinauit exercitum. Et quod fideliter Deo ſupplicans, repentè impetrauerit auxilium, hinc datur cognoſci. Cùm enim Conſtantinopoli pro euentu bellorum æſtuatio magna conſurgeret, angeli Dei iter agentibus per Bithyniam ad vrbem Conſtantinopolim, ſe demonſtrauerunt, iubentes vt confiderent & orarent, & Deo crederent quòd Romanos victoria ſequeretur, dicentes ſe mediatores belli miſſos à Deo. Hoc auditum, non ſolùm ciuitatem, ſed etiam milites conſortauit. Cumque ad Meſopotamiam bellum fuiſſet de Armeniæ regione tranſlatum, Romani Perſas Niſibi clauſos fortiter obſidebant, ligneas turres facientes aduerſus eos, eaſque contra muros applicantes, & plurimos de muris contra ſe pugnantium perimentes. Porrò † Barabaoes Perſarum rex, audiens Azazenam regionem ab eis fuiſſe vaſtatam, & eos qui in Niſibi clauſi videbantur obſeſſos, ſeipſum cum magno exercitu præparauit vt occurreret. Miratúſque Romanorum virtutem, Saracenorum auxilia poſtulauit. Quorum tunc erat rex Alamundarus vir fortis & præliator: qui cùm multa millia Saracenorum haberet, Perſarum regi victoriam promittebat, ſeſque ei Antiochiam Syriæ traditurum: ſed non contigit quod putauit. Deus enim omnibus Saracenis quendam † enormem metum latenter iniecit, ita vt putarent ſibiipſis Romanos inſiſtere. Turbatique nec habentes quò fugerēt, in fluuium Euphratem ſeipſos armati proijciebant, vbi pluſquàm centum millia virorum necata atque conſumpta ſunt. Cùm hæc ita euenirent, Niſibin obſidentes cùm audirent Perſarum regem plurimos elephantos adducere, perterriti cuncta quidem obſidionis machinamenta concremauerunt, & ad propria loca reuerſi ſunt. Quæ verò congreſſiones poſtea acciderint, & quomodo Ariobindas alter Romanorum magiſter militum, fortiſſimum Perſarum monomachum interemerit: Aut quomodo Ardaburius ſeptem fortiſſimos Perſarum duces inſidijs captos occiderit: vel quomodo † Beatianus alter dux Romanorum reliquos Saracenos extinxerit, prætereūdum eſt, ne videar multum à propoſita relatione digreſſus. Quæ tunc igitur gerebantur, velociter Imperatori Theodoſio nunciata ſunt. Quomodo autem hæc citò cognouerit, indicare non piget. Inuenit quendam virum animi corporiſque habitu fortiſſimum nomine Palladiū, qui tāta velocitate veredos agebat, vt tribus diebus perueniret ad terminos Romanorum atq; Perſarum, & rurſus totidem remearet ad Conſtantinopolim ciuitatem. Is verò etiam alios Romani imperij terminos velociter tranſibat. De quo quidam eloquentiſſimus ſic ait: Iſte vir cùm ſit lata Romana reſpublica eam paruā ſua velocitate demōſtrat. Quem etiam Perſarum rex ſæpius admiratus eſt. Romanorum igitur Imperator licet videret apertè ſibi collatam à Deo victoriam proueniſſe, tamen pacem non diſſimulauit expetere, miſitque Helionem virum prudentē & honoratum, vt cum Perſis de pace loqueretur. Qui cum veniſſet in Meſopotamiam, vbi erant foſſæ Romanorum, miſit pro pace petenda Legatum quendam Maximum, virum eloquentiſſimum, Ardaburij militiæ magiſtri conſiliarium qui pro pace veniens ad Perſarum regem miſſum ſe non, non ab Imperatore, ſed à ducibus aſſerebat, dicens, quòd hoc bellum pro ſui contemptu ne perueniſſet quidem ad principem. Cumque Perſa paratus eſſet vt Legati verba ſuſciperet, quòd fame ipſius laboraret exercitus, veniens

Barabanes rex Perſarū.
† Bararanes.
An. do. 424. Ardaburius.
† Bararanes.
Saraceni pro Perſis.
† inanem.
Ariobindas. Ardaburius.
† Beatianus. Vitianus.
Palladius curſor.
Helion ab imperatore mittitur ad Perſas tractaturus de pace.

Numerus immortalium.

Numerus, qui apud ipſos Immortalium appellatur (eſt enim decem millium viroıú fortiſſimorum) non prius dixeruut pacem cum Romanis eſſe faciendam, quàm ipſi eos ſine cuſtodia conſtirmios inuaderēt. Quibus verbis perſuaſum eſt Regi, vt à pace abſtineret. Tum Legatum quidē clauſum ſeruari fecit, & miſit Numerum immortalinm vt pugnaret eoutra Romanos. Qni venientes in duas acies diuiſi, medios habuēre Romanos. Portò Romani vnam Perſarum vidētes aciem, contra eam ſe pręparabant, aliam non videbani: quæ paulatim acceſſit ad pugnam. Qnūque ergo iam cōgreſſio penè eſſet in opere, Dei prouidentia ex quodam colle exercitus alter apparuit Romanorum cum duce Procopio: Qui eùm videret ſocios in periculo, inſtabat à dorſo Perſarum. Tum in medio concluſi qni circūdedetant primò Romanos, in momento ab eis extincti ſuni. Quo facto, Romani ad alios qui erāt in ſubſidiis poſiti concurrerunt, eoſque fortiter iaculati ſunt. Sic igitur qui immortales appellabantur, omnes mortales apparuetūr, pœnas exigente Christo de gente Perſarum, eò quòd plurimos eius famulos occidiſſent. Portò rex Perſarum infortunij ſui cauſſam eognoſcens, ſimulabat ſe neſcire quod geſtum eſſet: Suſcepitque Legationem dicens Legato Romanorum: Non bello cedens pacem amplector, ſed tibi præſtare volens, quòd omnium Rumanorum te ſapientiſſimnm eſſe cognoſcam. Et hoc modo bellum propter Chriſtianos exortum de Parthorum regione ceſſauit. Contigit autem Conſulatu Honorij tertiodecimo & Theodoſij decimo.

Procopius dux.

Romani vincunt Perſas. Numerus immortaliū morti traditur.

Quomodo Acacius epiſcopus Amidæ, captiuos redemerit à Romanis militibus, venditis vaſis eccleſiæ, & refectos eum ſumptibus ad propria deſtinarit.
Caput 16.

TVm verò Acaciam Amidæ ciuitatis epiſcopum facinus optimum reddidit clariorem. Cùm enim Romani milites captiuos Perſarum de Azazena regione vaſtata, reddere regi Parthorum nullo modo vellent, captiui fame conſumebantur, cum eſſent circa ſeptē millia: quod Perſarum regem non mediocriter contriſtabat. Tū igitur Acacius conuocans clericos ſibi ſubiectos: Viri, inquit, fratres, Deus noſter nec diſcis nec calicibus opus habet: nam neque comedit, neque bibit. Et quia mnlta vaſa aurea & argentea, eccleſia noſtra ex oblatione Chriſtianorum habet, conuenit ex his liberari exercitum captiuorum, egentibuſque cibos offerri. Hęc & his ſimilia cùm diſiſſet, conflauit vaſa, & militibus dedit precium captiuorū. Quos cùm recreaſſet cibis, datis ſumptibus ad regem proprium deſtinauit. Ad hoc mirabile opus Acacij Perſarum rex magis obſtupuit, quod & bello Romani, & beneficus ſe viciſſent. Aiunt enim, quòd etiam deſiderium habuerit Perſarum rex vt videret Acacium, ſed hoc Theodoſius prohibuerit Imperator.

De Eudocia vxore Theodoſii, & de laudibus ipſius Theodoſij. *Caput 17.*

OB victoriam verò auxilio Dei collatam, Romanorū plurimi pollentes eloquentia, cō-

E ſcribebant laudes Imperatoris. Cuius vxor Heroico metro poëmata multa confecit. Erat enim eloquēs filia Leontij Sophiſtæ Athenienſis, à patre omnibus lectionibus erudita. Quam cùm Imperator ducturus eſſet vxorem, Chriſtianam Atticus fecit epiſcopus, & in baptiſmate cùm prius vocaretur Athenais, Eudociæ nomen impoſuit. Multi ergo (ſicuti dixi) volentes innoteſcere, alij ſuam facundiam demonſtrare, præconia imperatoria conſcripſerunt. Ego verò nec innoteſcere cupiens, nec facundiam ſermonis oſtendere, cum veritate Imperatoris bona memorare ſtudebo, quod ſit damnoſum ſi taceantur. Primùm itaque regaliter natus atque nutritus, nihil habuit tepidum, ſed adeò fuit ſapiens, vt inter confabulanteis experimentum omnium crederetur habere cauſſarum. Perdurabat in frigore, ſimiliter & in æſtu. Plerunque ieiunabat, & maximè quarta feria & ſexta ſtudio Chriſtianiſmi, nec aliud quàm monaſterium Regalia videbantur. Ipſe nanque manè ad ſuas ſorores proficiſcens, diuinas dicebat laudes. Quamobrem etiam ſacras literas ſine codice recitabat. Loquētibus epiſcopis velut olim ſacerdos factus, ex diuina lectione reſpondebat. Congregabātque ſacros codices, & quoſcunque illorum interpretes ſeu expoſitores cōſcripſiſſe videbantur, pluſquàm Ptolemæus ſtuduerat Philadelphus. Patientia atque clementia vniuerſis hominibus eminebat. Nam Iulianus imperator licet philoſophus diceretur, non tamen Antiochenſium tulit iniuriam, ſed maxima Theodoro tormenta indignatus impoſuit. Porrò Theodoſius multum gaudens ſyllogiſmis Ariſtotelis, philoſophiam exercebat operibus, iram, triſtitiam, libidinemque deuinceus, & in nullo ſe vlciſci deſiderans. Cùm igitur à quodam familiarium interrogaretur, cur nullum ſe lædentium morti ſubiiceret: Vtinam, inquit, eſſet mihi poſſibile ad vitam etiam mortuos reuocare. Quem cum alius pro ea cauſſa interrogaret: Non eſt, inquit, magnum, neque difficile hominem mori, quia neque Deo ſoli ſemel mortuum ex pœnitentia ſuſcitare. Adeò enim fuit clemēs, vt ſi quando quiſpiam dignum aliquid morte committeret, ne vſque ad ciuitatis quidem portas moriturus perueniret, ſed ex eius clementia continuò reuocatio ſequeretur. Cum quodam tempore ipſe in Amphitheatro Conſtantinopoleos ſpectaret, cœpit clamare populus: Crudelis beſtiæ artifex παράβαλος pugnet. At ille, Neſcitis, inquit, quod conſueuimus nos ſpectare clementer? Tanta verò pietate præcelluit, vt omnes quidem Deo conſecratos honoraret, præcipuè tamen quos audiebat veneranda actione pollere. Fertur autem, quod cum Conſtātinopoli epiſcopus Chebronenſis fuiſſet mortuus, ſacrum eius valdè ſordidum quæſierit, eóque circumamictus ſit, credēs ſe aliquid ex defuncti ſanctitate promereri. Cum aliquando aëris tēpeſtas eſſet, & ille Circū ꝓpter populū † expectaret, pleno Circo tempeſtas vehemētius agebatur multo imbre diffuſo. Cúmq; hoc fieret, ſuā voluntatē Imperator aperuit, fecitq; per præconē clamari, quod melius eſſet ſpectaculum contemnere. & omnes rogare Deū, vt illæſi ab imminente tempeſtate ſeruarētur. Quo dicto cūcti Deo magno gaudio ſupplicātes hymnos

An. do. 414. Panegyrici in laudem Theodoſij iunioris.

Athenais Eudocia.

Theodoſij iunioris vita & mores.

παράβολος audax.

Theodoſius iunior.

Ludi Circenſes.

† exhiberet.

nos concorditer offerebant, & tota ciuitas velut vna pſallebat eccleſia. In medio autem horũ imperator eaiſteua prioato cultu properabat. Nec ſpe ſua fruſtratus eſt. Repeotè uanque aër ad ſeteoitatem diuina clementia reuocatus, annum præbuit frugibus voiuerſis vberrimum. Si quãdo bella mouerentur, ſecundum Dauid confugiebat ad Deum, ſciens eum præliorum autorẽ inimicos orationibus ſuperabat.

Quomodo Ioannes tyrannus in Occidente fuerit ſuperatus. cap 18.

An. do. 425. POſt modicum itaque tẽpus Perſici belli defuncto imperatore Honorio, Conſulatu Aſclepiodoti & Mariani Auguſto menſe, quomodo Ioannem tyrannum Deo ſe committens ſuperauerit, enarrabo. Sicut enim tunc ſub Moyſe Hebræis contigit rubrum tranſire mare, talia etiam eius ducibus euenerunt, cùm eos mitteret contra tyrannum. Defuncto ſiquidem (ſicuti diximus) Honorio principe, coguoſcens Theodoſius celauit factum, & alia dicendo diuerſorum ſuſpicionibus obuiauit. *Ioãnes ex ſcriba tyrannus.* Inter hæc mittit magiſtrum militum in Salonaa ciuitatem Dalmatiarum, vt ſi qua bellorum commotio proueniret, circa partes Heſperias vicinus adiutor eſſet. Quo facto, mortem patrui patefecit. Inter hæc Ioannes primus Imperialium conſcriptorum, non ferens ſuam fœlicitatem imperium contendit arripere. Miſitque Legatos ad imperatorem Theodoſium, petens vt eius ſuſciperet imperium. At ille Legatos quidem retruſit in carcerem, miſitque magiſtrum militum Ardaburium qui multum laborauerat apud Perſas: hic Salonam veniens, inde nauigauit Aquileiam. Contigitq; vẽtum aduerſum flare, ita vt in tyranni manus incideret. Quo capto ſperabat ad neceſſitatem peruenire Theodoſium, vt per hoc ipſum decerneret imperatorem, ſi vellet magiſtrum militum liberare. Imperator tamẽ vt audiuit factum, æſtuabat ne quid mali Ardaburius ſuſtineret. Aſpar verò Ardaburij filius cognoſcens patrem à Tyranoo teneri, & multa millia Barbarorũ in præſidio tyranni conſiſtere, quidnam faceret, ignorabat. Qui tunc imperatoris oratione prçualuit. *Rauenna.* Angelus enim Dei ſub figura paſtoris educebat Aſparem, & omnes qui cum eo erant: ac per paludem adiacentem Rauẽnæ, ad loca ſperata peruenerunt. In ea nanque ciuitate tyrannus degens habebat exercitum, vnde nullus aliquando tranſiſſe fertur. Tum ergo Deus inadibilem terram fecit adibilem. Tranſeuntes nanque per ſiccam paludis aquam, apertaſque inuenientes ciuitatis portas, Tyrãnum quoq; detinuerunt. Tum ergo piiſſimus Imperator reuerentiam quam circa diuinitatem habebat, oſtendit. Cùm enim Circum populo exhiberet, nunciatum eſt, ei tyrannum fuiſſe peremptum. Quamobrem ſermonem fecit ad populum dicens: Venite, ſi placet, relinquẽtes hoc propoſitum, & proficiſcẽtes ad eccleſiam, gratificos Deo ſoluamus hymnos, cuius manus tyranni præſumptionibus obuiauit. Quo dicto, ſpectaculo ceſſante, per medium circum cuncti cum eo concorditer gratias agẽtes, ad eccleſiam conuenerũt, ita vt tota ciuitas vna videretur eccleſia. Veniẽteſque ad locum orationis, iugi die gratias domino retulerunt.

HISTORIÆ ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER DVODECIMVS.

De ortu Valentiniani principis filij Placidiæ.

CAPVT PRIMVM.

An. do. 420. OCciſo tyrãoo cogitabat Theodoſius imperator, cui nam deberet Heſperiatũ regna cõmittere. Tum Valẽtinianus erat valde puer, natus ex matre Placidia, eius quidem amita, filia verò maioris Theodoſij, Arcadij & Honorij ſorore, de patre Conſtãtio, qui ab Hooorio Imperij iura ſuſceperat: paruóque tempore cum eo regnauerat. *Valẽtinianus Cæſar.* Hunc ergo Valentinianum conſobrinum ſuum Cæſarem factum, mittit ad partes Italiæ, cum quo matrẽ pariter Placidiam, eíque vniuerſam diſpoſitionẽ commiſit imperij. Cúmque voluiſſet ipſe quoque in Italiam proficiſci, vt conſobrinum ad Imperij culmen eueheret, vt ſui vigore tyrãnorum remoueret audaciam: veniens vſque ad Theſſalonicam, languore prohibitus eſt. Quamobrem coronam imperialem poſtea conſobrino per patricium † Stiliconem mitteos, Conſtantinopolim redijt. Hæc de talibus retuliſſe ſufficiat. *Helionem.*

De egregijs factis Attici Conſtãtinopolitani Pontificis. Caput 2.

Atticus Chryſoſtomiani. ATticus porrò epiſcopus cauſſas eccleſiæ ſapiẽtia mirabiliter diſponebat, doctriníſque populum ad virtutis ſtudium prouocabat. Cúmque videret diuiſam eccleſiam, cum Ioannitæ ſeorſum apud ſeipſos ſacra ſolennia celebrarent, iuſſit vt in orationibus memoria Ioannis haberetur, ſicut aliorum dormientium epiſcoporum fieri conſueuit: per hoc ſperans plurimos ad eccleſiam reuocari. Adeo autem largus erat, vt nõ ſolùm pauperibus ſuarũ parœciarum, ſed etiã in vicinas ciuitates multas pecunias pro egentium

ſubſidio tranſmitteret. Calliopio nanque preſby- E reto eccleſiæ Nicænæ trecentos aureos mittens hæc ſcripſit.

CALLIOPIO ATTICVS IN Domino ſalutem.

Cognoui decem millia eſurientium in ciuitate, à piis exhibenda egere miſericordia. Decē millia verò cum dico, multitudinē intelligo, non perfectum numerum cōmprehendo. Quia igitur ego quidem habeo perceptū numerū datum ab eo qui manum habet munificā, & præbet congruis diſpenſationibus, & cōrigit aliquos indigere nō habētes, nec acquirere ſcientes, ſuſcipiens ô chariſſimum mihi caput hos trecentos † ſolidos expeode ſicuti volueris: & maximè illis quos petere pudet, & non eis qui propter vitæ ventrē magis negotiātur ex talibus. Noli igitur vel religio- F nem in hac parte conſyderare, ſed vná tantúmodo rem obſerua, vt nutrias indigentes: nec cogites ſi quæ noſtra ſunt, ſapere non videntur. Sic igitur Atticus etiam procul indigētium habebat curam. Sed & ſuperſtitionem quorundā ſtudebat abſcindere. Audiens etenim Nouatianos Iudaicum paſcha ſequentes propter Sabbatiū fuiſſe diuiſos, eiuſque corpus ab inſula Rhodi vbi mortuus fuerat trāſlatum, & plurimos ad tumulum eius orare, noctu mittens in aliud ſepulcbrū corpus Sabbatij iuſſit abſcondi. At illi conſuetè venientes, effoſſumque reperientes tumulū, deinceps eum locum colere quieuerunt. Erat verò circa nomina locorū ſtudioſus. Nam cum quidā portus in ore ponti Euxini conſtitutus, ex antiquo φαρμακὸς appellaretur .i. venenarius, mu- G tato nomine eum locum Senatoriū nominauit, ne dū ibi Collectæ prædicarentur, nomine blaſphemo locus ipſe deſignaretur. Sed & aliū locū ἀργυρόπολιν pro huiuſmodi cauſſa nominauit. Χρυσόπολις item in capite Boſphori conſtituta eſt. Huius multi antiquorū faciunt mentionē. De qua ciuitate Xenophon in primo libro Helladicorum dicit, quòd eā muro cinxerit Alcibiades, & in ea conſtituerit, vt qui nauigarēt de Ponto, decimas ibi præberent. Videns ergo Atticus locum in contraria ripa χρυσοπόλεως poſitū delectabilē & decorū, ait: ἀργυρόπολις nominetur: qui locus eius repentè cognomen obtinuit. Igitur quibuſdam dicentibus ei, non debere Nouatianos intra ciuitatem miſſas facere: Neſciris, inquit, quantum nobiſcum in perſecutione Conſtantij atque Valentis fuerint paſſi, qui etiam re- H ſtes ſunt noſtræ fidei. Nam quum pridē eccleſia fuiſſet diuiſa, iſti circa fidem nihil innouauerūt. Pro epiſcopi ordinatione aliquando veniens in Nicæam, Aſclepiadem Nouatianorum vidit epiſcopum valdè ſenem, interrogauitq́; quot in epiſcopatu annos haberet. Quo reſpōdente: Quinquaginta: Fœlix, inquit, homo es, tanto tempore boni operis curam † habens. Super hæc ait: Ego quidem Nouatum laudo, Nouatianos non approbo. Tum Aſclepiades: Quomodo hoc dicis epiſcope? Verùm Atticus: illum, inquit, laudo, quoniam his qui ſacrificauerant, communicare noluit, hoc etiam ego ipſe feciſſem. Nouatianos autem non laudo, quod pro leuibus vitiis laicos à gratia communicationis excludunt. Aſclepiades dixit: Extra ſacrificandi peccatum etiam alia plurima ſunt delicta ſecundum ſcripturas quæ ducunt ad mortem, propter quę vos quidem clericos, nos autem communicare etiam laicos prohibemus, Deo ſoli eorum remiſſionis iudicium cōmmittentes. Atticus verò etiam ſuam præſciuit mortem. Nam quū à Nicæa diſcederet, Calliopio preſbytero dixit: Ante autumnū Conſtātinopolim venire feſtina, ſi viuum me denuò videre deſideras. Si tardaueris, nō videbis. Quo dicto, mentitus non eſt. Anno nanque viceſimo primo ſui epiſcopatus, decimo die mēſis Octobris eſt mortuus, Conſulatu Theodoſij vndecimo, & Valentiniani Cęſaris primo.

† *aureos.*

φαρμακὸς.

Chryſopolis Xenophontis ἑλληνικῶν.

Argyropolis.

Nouatiani minimè mali.

† *agens. Nouatum laudo, Nouatianos non approbo.*

Attici mors. An. do. 427.

De ordinatione Siſinnij, & moribus ipſius, & quod Proclus ordinatus Cyzici non ſit ſuſceptus. cap. 3.

F PORrò Theodoſius imperator à Theſſalonica reuertens, eius exequias non inuenit. Ante vnum nanque diem quàm ingrederetur, ille ſepultus eſt. Poſt paucos verò dies, id eſt, viginti tres, menſis Octobris nuntiatum eſt, quod Valentinianus inſulas ſuſcepiſſet imperij. Poſt obitum igitur Attici fit maxima de epiſcopi ordinatione contentio, aliis alium poſtulantibus, quidam Philippum preſbyterū quærebant, alij Proclum item preſbyterum. Sed omnis populus cōmuniter deſiderabat ordinari Siſinnium, qui & ipſe preſbyter quidem erat. In nulla tamen ciuitate ordinatus, ſed in ſuburbano Conſtantinopoleos, cui nomen † Oliua eſt, miniſtrabat: hoc ſuburbanum eſt poſitum cōtra faciem ciuitatis, vbi dies aſcenſionis Saluatoris ſolenniter cele- G bratur. Hunc ergo virum omnes laici diligebāt propter ipſius reuerentiam, & maximè quia fouebat pauperes vltra ſui menſuram. Præualuit ergo votum laicorum, & Siſinnius ordinatus eſt viceſimo octauo die Februarij menſis, Conſulatu ſequenti Theodoſij duodecimo, & Valentiniani iunioris ſecūdo. Philippus autē preſbyter, cui prælatus fuerat Siſinnius, in hiſtoria Chriſtiana quam triginta ſex libris ipſe conſcripſit, ordinationem Siſinnij valdè lacerauit, derogās ordinato & pariter ordinantibus, & maximè laicis. Is enim Philippus à Ioanne epiſcopo diaconus ordinatus, multa quoque conſcripſit contra Iulianum imperatorem: cuius tamen hiſtoria mihi multam videtur habere confuſionem, & non ſatis prodeſſe legētibus. Siſinnio igitur ordinato, contigit epiſcopum obire Cyzicenum. Tunc Si- H ſinnius, Proclum in Cyzico conſecrauit, qui antequam proficiſceretur Cyzicum, ciues præcedentes, Dalmatiū monachum epiſcopū ſibimet ordinarunt, paruipendentes regulā qua iubetur, præter Conſtantinopolitanū pont. ordinationē fieri non debere. Quod ideo Cyziceni neglexerunt, quod Attico ſoli hæc lex perſonaliter præſtita videbatur. Māſit ergo Proclus non habens eccleſiam propriā, qui tamē in doctrina eccleſiarum Conſtantinopoleos valde florebat. Igitur Siſinnius cùm duos in epiſcopatu compleuiſſet annos, defunctus eſt Conſulatu Hierij & Ardaburij 24. die Decembris mēſis, vir celeberrimus caſtitate & ſectitudine vitæ ſuæ, manſuetus moribus ſine vllo figmēto, remotus à cauſſis. Quamobrē curioſis viris, triſtis & inefficax videbatur.

† *Elga. Oliua.*

Siſinnius Conſtātinop. epiſc. An. do. 428.

Philippi Conſtantinop. Hiſtoria Chriſtianæ libri. 36.

Proclus.

Dalmatius monachus.

An. do. 430.

De

De ordinatione Neſtorij, & quæ ſub eo in eccleſiis mala acciderint. Caput 4.

DEfuncto Siſinnio, Imperatoribus viſum eſt nullum ex eccleſia Conſtātinopolitana ordinare pontificē, eo quòd eſſent vanæ gloriæ & ſibimet arrogantes: quū vtique multi Philippū, plurimi Proclum habere deſiderarēt. Interea ab Antiochia viſum eſt aduenam euocari debere. Erat enim ibi quidā Neſtorius nomine, genere Germanicienſis, bonæ vocis & ſimul eloquētię. Ideóque eum velut idoneū ad docendū euocauerunt. Quumque tranſiſſent tres menſes, venit Neſtorius ab Antiochia, qui caſtitate inter plurimos pręcipuus habebatur. Quibus autem fuerit moribus inſtitutus, ſapiētes à primo eius ſermone non latuit. Ordinatus enim decimo die menſis Aprilis Conſulatu Felicis & Tauri, mox illā vulgatam corā omni populo protulit vocē, faciens ſermonē ad Principē: Da mihi, inquit, ô Imperator, terrā purgatam ab hæreticis, & ego cœlū tribuam. Debella mecū hæreticos, & ego tecū debellabo Perſas. Hæc quum dixiſſet, licet quidam odio haberent hæreticos, tamen leuitas ſenſus eius, & indignationis initiū, vanæ gloriæ tumor, eis valde diſplicuit, quod ne modicum quidem tempus expectans ad talia verba deſcēdiſſet, & ſecundū Prouerbiū vt dicam, cùm necdum ciuitatis guſtaſſet aquam, perſecutor feruētiſſimus appareret. Quinto verò ordinationis die Oratorium Arianorum, in quo latenter cōueniebant, auferre volens, eos ad tantum furorē perduxit, vt idem Oratoriū concremarent. Quę cauſſa etiam vicinas conſumpſit ædes turbáque vehemens in ciuitate accidit. Verùm Ariani ſeipſos defendere parabant: ſed eorum conſilium cuſtos ciuitatis dominus impediuit. Poſtea autē ipſum Neſtorium vocabant incendiariū, nō ſolùm hæretici, ſed etiā qui eius fidei concordabant. Nō enim ſilere poterat, ſed ſemper contra hæreſes machinatus quantō ad ſe, ſubuertit funditus ciuitatē. Nouatianos autē depopulari tentabat, eo quòd Paulus eorū epiſcopus præditus eſſe reuerētia diceretur: ſed proceres eius impetum refrenarunt. Quanta verò circa Aſiam, Lydiā, Cariam, contra Quartodecimanos mala cōmiſerit, & quod propter eum circa Miletum & Sardis facta ſeditione ſint mortui, nunc omitto. Quam verò propter hæc & propter infrenatam linguam receperit vltionē, poſt pauca narrabo.

Neſtorius ex Antiochia ad epiſcopatum Conſtantinopolitanum vocatus.

An. do. 430.

Neſtorij arrogantia.

Prouerbium.

Neſtorius, incendiarius.

An. do. 430.

Burgundi.

Huni.

Nunc verò res memorabilis indicanda eſt. Quędam gens vltra Rhenum fluuium eſt, Burgundionum. Iſti vitam quietā agunt, & penè omnes fabri lignorum ſunt, ex qua mercede paſcuntur: quorum regionem Huni crebra inuaſione vaſtabant, & plurimos occidebant. At illi licet anxietate conſtricti, ad nullum ſe tamen hominem contulerunt, ſed alicui Deo ſe committere cogitabant. Tum audiētes quod Romanorum Deus fortiter adiuuat ſe timentes, omnes cōmuni cōſilio ad credulitatē Chriſti confugiunt. Venientéſque in vnam ciuitatē Galliarum, rogabant vt ab epiſcopo Chriſtianorum baptiſma mererentur. At ille eos ſeptem diebus faciens ieiunare, & imbuens fide, baptizatos octauo die abire præcepit. Qui ſumpta fiducia contra tyrannos alacriter feſtinabāt, & ſpe ſua fruſtrati non ſunt. Nā

Ieiunium ante baptiſmum.

A quum rex Hunorū nomine † Suptarus per noctem fuiſſet ciborū nimia voracitate corruptus, Burgundiones gentem inimicā ſine duce reperiētes, & pauci plurimis reſiſtentes, facta cōgreſſione vicerunt. Nā quum eſſent iſtorū tria millia, circa decem millia peremerūt, & ex illo tota gens feruētiſſimè in Chriſtianiſmo permāſit. Eo tempore Barbas Arianorū epiſcopus, eſt defunctus, Cōſulatu Theodoſij tertiodecimo, & Valētiniani tertio, viceſimoquarto die Iunij mēſis, in cuius locum Sabbatius ordinatur. Neſtorius itaq; agens pręter conſuetudinē eccleſiæ, contra ſe plurimos incitabat, ſicut eius facta oſtēdunt. In Germēſi etenim Helleſponti ciuitate Antonius erat epiſcopus, qui cognoſcēs inſtantiā Neſtorij aduerſus hęreticos, Macedonianos & ipſe perſequi feſtinabat, quaſi patriarchæ imitatus B imaginē. Porrò Macedoniani aliquantulū ſunt perpeſſi. Quúmq; Antonius vehemēter inſiſteret, iā moleſtiā nō ferentes, ad ſcelus ſe duriſſimū contulerūt. Mittentes etenim quoſdam viros, & quod rectū eſt ſecundo loco ponētes, interemerunt eum. Hoc factū Macedonianorū, Neſtorio maioris perſecutionis dedit occaſionē. Perſuaſit enim imperatoribus, vt eorum eccleſiæ tollerētur. Quamobrem Conſtantinopoli eis eccleſia ablata eſt, ante murum veterem poſita ciuitatis, & Cyzici, & aliæ plurimæ quas habebāt in Helleſponto: quorū aliqui ad eccleſiam confugerūt, in Conſubſtantialitatis fide conſentientes. Sed, ſicut ait ſcriptura, Ebrioſis vinum non deeſt, neque contentioſo lites: ſic quoq; Neſtorio amāti perſecutiones, euenit vt perſequeretur ſemper eccleſiam Dei. Erat cum eo Anaſtaſius presbyC ter ab Antiochia pariter deſtinatus, quem nimis honorabat, & veluti conſiliarium habebat in cauſſis. Aliquādo igitur corā eccleſia Anaſtaſius docens, ait: Dei genitricē Mariā nullus appellet. Maria enim homo fuit, & Deum ab homine generari prorſus impoſſibile eſt. Hoc quum auditum fuiſſet, plurimos clericorum & laicorū pariter cōturbabat. Olim namq; didicerant Deum fateri Chriſtū, & nullatenus eū per diſpenſationem velut hominē à diuinitate ſeparari, credentes Apoſtolicæ voci, dicit: Et ſi cognouimus ſecundū carnē Chriſtū, ſed nūc nequaquā cognoſcimus. Quapropter relinquētes de Chriſto ſermonē, ad perfectionē procedamus. Tumultu ſiquidem (ſicut dixi) in eccleſia facto, Neſtorius Anaſtaſij ſermonem firmare volens, & nō redarguere velut blaſphemū, qui videbatur ab eo hoD norati, frequēter ex hoc coram eccleſia docuit. Et cū maiori cōtentione quæſtionē hanc agitabat, ſermonē Dei genitricis reiiciēs. Vnde diuiſio nata eſt in eccleſia, & velut in nocturno bello diuerſi, nūc his, nūc aliis cōſentiebant & verba propria denegabāt. Neſtorius autē apud multos in ea erat opinione, quòd purū hominē diceret Chriſtū, & tanquā Pauli Samoſateni atq; Photini dogma in eccleſias introduceret. Sed de his maxima quęſtio mota eſt, & tumultus, ita vt vniuerſalis ſynodus ageretur. Ego verò legēs Neſtorij libros, quæ intellexiſſe comperi hunc virum, & cum veritate cōſpexi, neque pro eius inimicitiis, neque pro gratia alterius explanabo. Nō mihi videtur Neſtorius neque Samoſatenū ſecutus Paulum, neque Photinum neq; omni-

† Vptarus.

Barbæ mors.

An. do. 438.

Sabbatius.

Antonius Germenſis epiſcopus contra Macedonianos.

Macedonianis eccleſiæ ademptæ.

Anaſtaſius presbyter.

2. Cor. 5.

An. do. 431.

Neſtorij ſententia.

no purum hominē dixiſſe Chriſtum, ſed ſermonem tantummodo quaſi meruendum expauiſſe. E

Antiqui interpretes.

Et hoc paſſum quod decenter nō eſſet eruditus. Qui dum naturaliter eloquēs fuiſſet, ſe putabat doctum, & libris Antiquorum interpretum dedignabatur incumbere, omnibúſq; ſe meliorem putabat eſſe, ignorans quod in catholica Ioannis epiſtola in antiquis exemplaribus habeatur: Omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum, à Deo non eſt. Hunc enim ſenſum ex veteribus exemplaribus abſtulerunt, qui ſeparare volunt ab hominis diſpēſatione diuinitatem. Quapropter veteres interpretes hoc ipſum deſignauerūt, quod aliqui adulterarint hanc epiſtolā, ſoluere hominem à Deo volentes. Eſt enim humanitas copulata diuinitati, & iā non ſunt duo, ſed vnū. Hac ratione confidētes antiqui, Mariam Dei non timuerunt dicere genitricem. Euſebius Pamphili enim tertio libro de vita Cōſtantini, dixit: Etenim & generationem ſuſtinere, qui nobiſcū eſt Deus propter nos voluit: & locus eius in carne generationis nominatus eſt apud Hebræos Bethlehē. Quamobrem & Helena Auguſta Deo amabilis, locū amplum vbi Dei genitrix peperit, memoriis mirabilibus adornauit, hanc ſacratiſſimam ſpeluncam decenter illuſtrans. Sed & Origenes in primo Tomo de epiſtola Pauli ad Romanos, ait: Quomodo Dei genitrix dicatur, latius animaduerte. Apparet igitur Neſtorium ignoraſſe lectiones antiquorū. Quapropter (ſicut dixi) in ſermone ſolo moratus eſt, & nō ſolùm eum ſermonē ex animo dedit, ſed etiā omnino Deū eſſe qui nat⁹ eſt denegauit. Nos enim fatemur quod qui de ſancta Virgine natus eſt, crucifixus eſt, Dominus eſt gloriæ, ſicut dixit Apoſtolus: Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Porrò Neſtorius dicit: Noli gloriari Iudæe, non crucifixiſti Deum: tanquā ipſe Dominus gloriæ idem non ſit Deus. Nam quod purum nō dicat hominē Chriſtum, ſicut Photinus, aut Paulus Samoſatenus, etiā homiliæ quas fecit oſtendunt. Nuſquam enim Dei verbi ſubſiſtentiam perimit, ſed vbique id ſubſiſtere confitetur, & habere ſubſtātiam, non ſicut Photinus & Samoſatenus eius exiſtentiā perimentes. Hoc enim & Manichæi à Montano dogmatizare audent. Sic igitur Neſtoriū inuenio ſapuiſſe ex eius libris. Non ergo mediocrem cōcuſſionem orbi terrarum tepidiſſima Neſtorij ratiocinatio concitauit.

1. Ioan. 4. 4.

Euſeb. Pamphili in vita Conſtantini.

Serui confugiūt ad tēplū.

Interea contigit ſcelus quoddam graue in eccleſia prouenire. Serui quidam potentium genere Barbari, dominum crudelem experti, ad eccleſiam confugerunt, & portantes gladios ingreſſi ſunt ad altare. Cumq́ue rogarentur, exire nullo modo voluerunt, ſed impediebāt ſolennia celebrari, plurimis diebus gladios tenentes euaginatos, & parati ſe vindicare: & omnibus ad eos accedentibus inſiſtebāt. Qui poſtremò vnū clericum perimentes, & alium vulnerantes, etiā ſeipſos interemerūt. Quo facto quidā tranſeuntium hoc ſcelus nihil boni eccleſiæ ſignificare prædixit: nec veritate fruſtratus eſt. Significabat enim populi diuiſionem, & deiectionem eius, qui fuerat cauſſa diuiſionis.

De Epheſino concilio contra Neſtorium.
Caput 5.

An. do. 433. concilium Epheſinum.

NOn multo poſt tempore, iuſſio principis epiſcopos vndiq; Epheſum cōuenire præcepit. Mox ergo poſt Paſchalē feſtiuitatem, Neſtorius cū maxima multitudine venit Epheſum, inuenitq́ue plurimos epiſcoporū ibi fuiſſe collectos. Porrò Cyrillus Alexandrinus modicum cunctatus, circa Pentecoſten occurrit. Quinto verò die poſt Pentecoſten, Iuuenalis etiam Hieroſolymorum venit. Porrò Ioanne Antiocheno cunctāte, monebāt præſentes epiſcopi quæſtionem. Cyrillus autem Alexādrinus epiſcopus, deflorationes quaſdā librorum Neſtorij faciebat, eum turbare volens. Etenim erat inimicus eius. Et quum plurimi Deū confiteantur eſſe Ieſum: ego, inquit Neſtorius, bimeſtrem & trimeſtrem nequaquam confiteor Deū. Quapropter mundus ſum à ſanguine veſtro, & poſthac ad vos nō veniā. Quum hæc dixiſſet, cum reliquis congregabatur epiſcopis, qui ipſius ſententiam ſequebantur: præſentes ergo in duos ordines ſunt diuiſi. F Porrò Cyrillus cum ſuis facto concilio Neſtorium vocauerunt. At ille non obediuit, differens in præſentiā Ioannis Antiocheni. Qui verò circa Cyrillum erant, homilias Neſtorij quas de hac quæſtione protulerat ſæpius relegentes, & ex ipſis iudicantes, eum velut blaſphemantē Dei filium, damnauerunt. Hoc facto, qui circa Neſtorium erant, aliud apud ſe concilium facientes damnauere Cyrillum, & cum eo Memnonem Epheſinæ ciuitatis epiſcopum. Non verò multo poſt venit etiā Ioannes Antiochenus epiſcopus, & cognoſcens quæ geſta eſſent, indignabatur contra Cyrillum tanquam ſeditionis autorē, eò quòd adeò feruēter Neſtorij feciſſet damnationem. G Porrò Cyrillus cum Iuuenale volens ſe vlciſci contra Ioānem damnauit etiam ipſum. His tali mixtione confuſis, cognoſcēs Neſtorius contentionem ad quandam perniciem perueniſſe, Dei genitricem Mariam vocabat, dicens: Dicatur, inquit, etiam Dei genitrix Maria, & ea quæ afferunt diſſidium conquieſcāt. Sed nullus eum ex pœnitentia talia dicentem, ſuſcepit. Quapropter hactenus dānatus & in exiliū miſſus Oaſin habitare dinoſcitur. Hunc ergo terminum ſynodus habuit: quæ geſta ſunt Conſulatu Baſſi & Antiochi, triceſima octaua die Iunij menſis.

Neſtorius damnatur.

Oaſis eremus.

Quomodo Ioannes Antiochenus Cyrillum damnauerit.
caput 6.

H

Ioan. Antiochenus damnat Cyrillum Alexandrinum.

Anathema.

POrrò Ioannes veniēs Antiochiam, & plurimos epiſcoporum colligens, damnauit Cyrillum cùm iam eſſet in Alexandria. Paulo poſt verò inimicitias reſoluentes, in gratiam redierunt, & ſedes alterutris reddiderunt. Poſt damnationem verò Neſtorij, dura Conſtantinopli turba contra eccleſiam facta eſt. Diuiſus eſt namque populus propter tepidum eius, ſicut dixi, tractatum. Cleri tamen omnes communi decreto eum anathematizauerunt. Sic enim nos Chriſtiani contra blaſphemos prolatum ſolemus appellare decretum, quando id veluti in marmore ſcriptum, manifeſtum cunctis oſtēdimus.

De ordinatione Maximiani Conſtantinopoli.
caput 7.

His

HIs ita pruuenieutihus de electione epiſcopi quæſtio rurſus exorta eſt,& multi Philippú (cuius iam ſeci mentionẽ) plurimi Proclum eligebant. Potuitq; Proclus tenere pontificatum, oiſi quidā procerum prohibuiſſent, dicentes, regulam eccleſiaſticam nó permittere eú, qui alterius ciuitatis epiſcopus oominatus eſt, ad alterā migrare ciuitatē: quod dictum populú reuocauit. Cumq; quatuor tranſiſſent māſes, poſt Neſtorij damuationé Maximianus ordinatur epiſcopus, in monachica quidem vita, presbyterorum tamen collegio cōſtitutus. Is enim opiuionem reuerédi viri olim habuerat, eò quòd proprijs ſumptibus mooumēta fabricaret, vt in eis religioſorú corpora ſepeliret. Erat enim idiota ſermone,& ſub quiete viuere potius eligebat.

Proclus.

Maximianus Conſtantinop.

Quod epiſcopi ex alijs ad alias eccleſias ſint mutati. Caput 8.

QVia verò quidam dicebant eccleſiaſticam regulam prohibere, ne Proclus Coustantinopolitanā teneret eccleſiam, cum Cyzici fuiſſet ordinatus, volo pro hac re pauca narrare. Non enim hoc verè dixiſſe videntur, ſed aut inuidia faciente, aut ignotaores eccleſiaſticam ſanctionem prohibueruot, quæ frequenter in eccleſiis vtiliter facta noſcuntur. Euſebius itaque Pamphili io ſexto Eccleſiaſticæ hiſturiæ libro, Alexandtum vuius Cappadociæ ciuitatis epiſcopú refert, quum vaniſſet cauſſa orationis Hieroſolymam, detentum fuiſſe ab eius ciuibus,& iu locum Narciſſi epiſcopi couſtitutum,& deinceps omni vita ſua ipſi eccleſiæ præſediſſe. Sic igitur apud veteres ſine vlla differeutia, de ciuitate ad aliam migrabat epiſcopus, cùm vtilitas euocaret. Oportet autem etiam regulam huic operi copulari, vt oſtendatur mentitos eſſe, qui Proclum inthronizare prohiboeruut.

Regula XVIII. Si qois epiſcopus ordinatus ad parœciam, in qua ordinatus eſt, minimè proficiſcitut, non ſua culpa, ſed ſiue populo reſpuẽte, aut propter quamlibet aliam cauſſam nó neceſſitate factā, hunc honore miniſterióq; participari tātum, oec eum miſceri rebus, in qua collectas celebrat. eccleſiæ, ſed ſuſtinere quòd prouinciæ ſynodus ſuo iudicio definierit. Hæc itaq; regula eſt. Quod verò plurimi epiſcopotum ex alijs ciuitatibus ad alias propter vtilitates tēporū migratint, oomioa eorū qui ſunt mutari ſubdidimus. Perigenes iu Petris ordinatur epiſcopus: & quuniā ciues eius eum ſuſcipere noluerunt, Romanæ ciuitatis epiſcopus iuſſit eum inthronizari in Corintho metropoli, defuocto eius epiſcopo: eiſque donec vixit, eccleſiæ pręfuit. Gregorius Nazianzenus prius vuius Cappadociæ ciuitatis fuit epiſcopus, deinde in Naaianzo conſtitutus eſt. Melitius prius Sebaſtenæ eccleſiæ præfuit,& poſtea Antiochiæ præſul eſt conſtitutus. Doſitheum Seleuciæ epiſcopú, Alexander Antiochenus epiſcupus in Tarſum Ciliciæ tranſtulit † Reuerentius ab Arcis Phœniciæ, in Tyrum tranſlatus eſt. Iuannes de Gordo Lydiæ mutatus eſt io Proconeſum,& in ea præſidet ecclaſia. Palladius ab Helenopoli mutatur in Aſponam. Alexāder ab Helenopoli in Adrianos mutatos eſt. Theoſebius ab Apamia Aſiæ transfertur iu Eudoxiopulim, quæ prius Salābria vocabamr. Polycarpus de vrbe Antapriſtena Myſię, in Nicopolim Thraciæ motatus eſt. Herophilus de Trapezapoli Phrygiæ, tranſlatus eſt in Plotinopolim Thracię. Optimus ab Argdamia Phrygiæ, in Antiochiā Piſidię traosfertur. Syluanus à Philippopoli Thraciæ mutatur io Troada. Tot igitur quot ad pręſens inuenim⁹ ex proprijs ciuitatib⁹ ad alias migraſſe, nos memoraſſe ſufficiat. De Syluano tamē, qui ex Philippopoli Thraciæ in Troada migrauit, vtile iudico pauca oarrare. Syluanus quidē Rhetor fuit prius Troili Sophiſtæ filius, & ad perfectū Chriſtianus, vitámque monachicam diligēs. Is eoim doctoris pallio vti deſpexit quē poſt hæc Atticus epiſcopus cōprehendés, epiſcopum Philippopoleos ordinauit. At ille tribus aonis in Thracia degēs, nec frigora ferre valens, cū haberet corpus valde debile atq; ſubtile, rogauit Atucū, vt eū io loco alio conſtitueret, dicēs, uó ob aliā cauſſam niſi propter frigus ea ſe loca vitare. Cumq; alius pro eo fuiſſet ordinatus, māſit Syluanus Cooſtātinopoli, vitā monachicam perfectè cuſtodiens. Adeóque ſine vlla fuit arrogātia, vt plerunque in tāta multitudine ciuitatis cū ſoleis de ſparto procederet. Cū vero aliquaotum tēporis præteriſſet, Troianæ præſul eccleſiæ moritur: Troianíq; venerūt, petentes epiſcopū. Cumque cugitaret Atticus quē ordinare deberet, ſubitò contigit ad ipſum ſalutandum venire Syluanū. At ille vidēs eum, mux cogitare ceſſauit. Tum ad Syluanū. Non habes, inquit, vlterius occaſionem, pro qua eccleſiaſticas curas poſſis effugere. Troia namque oó habet frigus, ſed ecce apparatus eſt tuo corpori opportun⁹ à Deo locus. Prępara ergo teipſum, & ad Troiā continuò proficiſcere. Migrat ergo Syluanus. Quo facto miraculú quod inter eius mautus accidit, enarrabo. Nauis maxima quę grādes colúnas deuexerat nuper, in littore Troiano fabricabatur. Cumq; eā ad mare voluiſſent deducere multis funibus, atq; populo trabēte, nullateous mouebatur. Quod cū plurimis dieb⁹ ageretur, ſuſpicati ſunt nauem à dæmonio retineri. Tom ad Syloanū venientes epiſcopum, rogaoeruut eū vt in eo loco daret orationem, credātes hoc modo trahi naueio. At ille humili ſermoue dicebat ſe eſſe peccatorem, aſſerēs boc opus alicuius eſſe iuſti, nó tamen ſuū. Quē cū rogaſſent, veoit ad littus. Factáque oratione reiigit vuum funem, iubens vt iuſiſtereot operi cum labore. Tum illis † breuiter impellentibus curſim oauis ad mare proceſſit: hoc miraculum reuerentiā illius viri cunctos fecit habere Prouinciales. Qui quum eſſet etiam io alijs rebus eximius, videus clericus etiam de contentione litigārium oegocia ſacientes, nullum clericum vnquam iudicare præcepit. Sed petitiones poſtulautiū ipſe ſuſcepit: rogabat vnum fideliū laicorū amatorémque iuſtitiæ, vt ipſe litigāubus intereſſet, & terminū iuſtitiæ definiret. Ob quam rem maximam apud omnes gloriam conſequutus eſt. Quum igitur Maximianus in vrbe Conſtantinopolitana ordinatus fuiſſet epiſcopus Cōſulatu Baſſi & Aotouij, quinto & viceſimo die menſis Octobris, cauſſæ eccleſiaſticæ quieuerunt.

† Reuentius.

Hermopolis.

Acamāsium.

Syluanus.

Miraculum.

† leuiter.

Quomodo apud Cretam quodam Iudæo dicente ſe eſſe Moſen, plurimi iudæorum deceptione ſint mortui, & reliqui facti ſint Chriſtiani. Caput 9.

doxiæ. Hanc Valentinianus conſobrinus eius, Heſperiarum partium ab eo factus Imperator, petiit vxorem. Cumque Theodoſius annuiſſet, cogitabat in medio itineris, quodam loco nuptias celebrare. Placueratque vt Theſſalonicam ambo venirent. Inter hæc nunciauit Valentinianus ne fatigaretur Theodoſius: ipſe enim venturum ſe Conſtantinopolim compromiſit. Quum ergo partes muniſſet Heſperias, Conſtantinopolim venit ad nuptias. Quibus celebratis Conſulatu Iſidori & Senatoris, vxore ſumpta reuerſus eſt.

Quomodo corpus Ioannis epiſcopi ſit Conſtantinopolim reuocatum. CAPVT XIIII.

NOn multo poſt Epiſcopus Proclus eos qui propter Ioannis depoſitionem ſegregabantur, eccleſiæ reſtituit. Sapientiaque ſua eorũ triſtitiam mitigauit hoc modo. Corpus enim Ioannis in Comanis ſepultum, triceſimoquinto anno poſt depoſitionẽ Conſtantinopolim iubente Imperatore reuocauit, & publice diuulgatum in eccleſia Apoſtolorum multo honore recondidit. Quod actum eſt 16. Conſulatu Theodoſij 17. Ianuarij menſis die. Paulus quoque Nouatianorum epiſcopus eodem conſulatu 20. Iulii menſis die defunctus eſt. Qui cùm ægrotaret, nec dietam conſuetam tranſgreſſus eſt, nec orationes ſolitas prætermiſit. Quumque eſſet morti vicinus, euocauit omnes clericos ſuos dicens: Cogitate epiſcopum eligere dum viuo, ne poſt hac turbas eccleſiæ noſtræ ſuſtineant. illis verò ei potius electionem dãtibus, Paulus ait: Ergo ſcripturam mihi huiuſmodi date profeſſionem, quod ipſum eligetis, quẽ ego decreuero. Quibus hoc facientibus atque ſubſcribentibus, Marciani preſbyteri nomen in charta conſcripſit atque ſignauit. Fecitque priores ſimiliter ſignare preſbiteros, eamque chartam apud Marcum depoſuit Scytharum eccleſiæ Nouatianorum epiſcopum, dicẽs: Si vixero, mihi redde, ſi mortuus fuero hic inuenies quis debeat ordinari. Poſt cuius obitum tertio die reſignantes, & Marciani nomen inuenientes, eiuſque laudantes electionẽ, ſine vlla mora miſerunt in Tiberiada Phrygiæ, vbi tunc habitabat. Et comprehenſum deduxerunt viceſimoprimo die eius menſis, & ordinarunt epiſcopum.

An. do. 441.

Paulus Nouatianorum epiſcopus.

Marcianus ſuccedit Paulo.

Quomodo Eudoxia vxor Imperatoris Hieroſolymam ſit profecta. CAP. XV.

THeodoſius igitur Imperator pro beneficiis à deo ſibi collatis, gratias agebat, plurimis honoribus Chriſto ſua vota compenſans, coniugemque ſuam Eudociam Hieroſolymam deſtinauit. Hoc enim & ipſa votum habuerat, ſi filiam videret nuptam. Quæ tam Hieroſolymis eccleſias conſtitutas quàm per ſingulas ciuitates poſitas, honorauit: & quum illuc proficiſceretur, & cùm inde rediret.

Quod Proclus Thalaſſium ſenatorem authoritate ſua Cæſareæ Cappadociæ fecerit epiſcopum.

CAPVT XVI.

PRoclus autem Epiſcopus eodem tempore ſeptimodecimo Imperatoris Theodoſii Conſulatu, rem mirabilem operatus eſt, quam nullus priorum fecit Epiſcoporum. Quum enim Firmus Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ mortuus fuiſſet, aderant Cæſarienſes, petentes Epiſcopum. Quumque cogitaret, quem eis ordinare deberet, contigit vt ad eum ſalutandum die ſabato Senatores vniuerſi venirent, inter quos Thalaſſius qui præfecturæ Illyrici adminiſtrauerat dignitatem. Quumque futurum eſſet (ſicut habebat fama) vt Orientalem regeret præfecturã. miſſa manu Proclus pro præfecturæ dignitate epiſcopatum ei Cæſarianæ ciuitatis impoſuit. Hæc quidem in eccleſia illo tempore gerebãtur. Nos autem hic terminum faciamus hiſtoriæ in pace gubernãtẽ cunctas eccleſias exorantes. Nos ergo ô ſacratiſſime homo dei Theodore, tuam compleuimus iuſſionẽ, finem facientes hiſtoriæ, in anno ſecundo treceteſimoquintæ Olympiadis, Conſulatu 17. Imperatoris Theodoſij.

An. do. 442.

Peroratio Socratis Cõſtantinopolitani ad Theodorum.

An do. 442

Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ quam Tripartitam vocãt, libri duodecimi, Epiphanio Sholaſtico interprete,

FINIS.

EVSEBII CAESARIENSIS
VITA EX D. HIERONYMI CATALOGO
de Viris illuſtribus.

Euſebius, Cæſareæ Palæſtinę epiſcopus, in ſcripturis diuinis ſtudioſiſſimus, & bibliothecę diuinę cum Pamphilo martyre diligentiſſimus peruestigator, ædidit infinita volumina, de quibus hæc ſunt:

Εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως, hoc eſt Euangelicæ demonſtrationis, Libri 20.

Εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς, hoc eſt Euangelicæ præparationis, Libri 15.

Θεοφανεί † Θεοφανείας hoc eſt diuinæ apparitionis, Libri 5.

ας Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, Libri 10.

Chronicorum canonum omnimodo hiſtoria, & eorum ἐπιτομήν. Et

De Euangeliorum diaphonia.

In Eſaiam Libri 10. Et

Contra Porphyrium, qui eodem tempore ſcribebat in Sicilia, vt quidam putant, Libri 30. De quibus ad me viginti tantum peruenerunt.

Τοπικῶν, Liber vnus.

Ἀπολογίας pro Origene, Libri 6.

De vita Pamphili, Libri 3.

De martyribus alia opuſcula. Et

In centum quinquaginta Pſalmos, eruditiſſimi cõmentarij. Et multa alia Floruit maxime ſub Cõſtantino imperatore & Conſtantio. Et ob amicitiam Pamphili martyris ab eo cognomentum ſortitus eſt.

Theodoritus Ciri fuit Epiſcopus, quam Stephanus κύρου πόλιν appellat, Vocant illã Perſę Cyrecbatam, & ſita eſt in extremis Perſię finibus. Meminit eius in quinto libro, quum inquit, κύρου δ' ἡ μετέρας ἰσίδωρον Scripſit Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libr. quinque, quos Græci nunc λόγους, nunc τόμους vocãt. Præterea opus quod inſcripſit De curatione Græcarum affectionum, verſum ſuperioribus annis à Zenobio Acciaiolo Florẽtino ordinis Prędicatorum. Meminit ipſe paſſim in hiſtoria ſua de aliis quoque libris à ſe conſcriptis, vt reſponſionũ ad Magos Perſarum, & Hiſtoriæ de Martyribus.

DE SOZOMENO.

Sozomenus indicat ſe verſatũ in actionibus forenſibus apud Cõſtantinopolim, cùm Aquilini ſodalis ſui meminit à febre liberati. Meminit alicubi progenitorum ſuorum, & aui ſui, quem ad Chriſtum conuerſum refert in agro Gazenſi. q· om fuiſſet patre ethnico prognatus, tribuens illi ſacrarũ literarum peritiam. Scripſit autem hiſtoriam nouem tomis ſectam, ad Theodoſiũ iuniorem, exorſus à tertio Conſulatu Criſpi & Conſtantini Cæſſ vſque ad ſeptimumdecimum Theodoſij iunioris. Extat autẽm huius hiſtoriæ volumen Græcum in bibliotheca Xyſti Romæ.

DE SOCRATE

Et hic Cõſtãtinopolitanus fuit, diſcipulus Helladij & Ammonij Grammaticorum. Scripſit hiſtoriam ad preces Theodori Sozomenicæ ſimillimam, quantum ad tempus attinet.

Index Rerum ac materiarum memorabilium in Hiſtoriam Eccleſiaſticam, quam Tripartitam vocant.

A

Abcoc corpus repertum 141 a.
Abdas epiſcopus Perſarũ. 111 b
Abdias. 83.d
Abedecalla martyr. 36.h
Abraham hebræorum pater. 6.h.
Acaciani 69. a conueniunt apud Antiochiam. 96 h 72.a
Acacianorum epiſtola ex ſynodo Antiochena ad Iouianum auguſt. 96.n
Acacij doctrina. 68 e
Acacius cauſat è Bithynia ad ſynodũ cõſtantinop. 69.d 70 c conqueritur. 68.c
Acacius dicit filium Dei ſimilem patri ſecundum voluntatem tantũ. ibid.h
Acacius martyr. 153.a
Acamantium. 163 a
Accuſatur Chryſoſtomus 147. b condemnatur, mittitur in exilium. 147 d
Acepſemas epiſcopus.36.h augmatiens. 117.b
Achab. 83 d
Achilas Alexandriæ epiſc.15.b 11.g Apoſtata 16. a Arianus. 17.c 19.c
Achius diaconus. 51. b e
Acta ſynodi Seleuciæ. 69.d.
Acta conciliorum. 2 b
Adamantius medicus. 156.g
Adrianus. 95 b
Adulterarũ pœna Romæ ſublata. 130.e
AEas. 14 g
AEgyptij poſt cœnã ſacrificabãt. 157 .c
AEliam hoc eſt, hieroſolyma ſynodus transfertur. 38.c
AEmilianus iudex. 61.d
AEmona ciuitas. 9 d
AEſculapij templum. 33.a
AEthalis excommunicatur. 10.g
Aëtij vox ſuperba. 71 g
Aëtio interdicitur vti diaconi officio. 66.f
Aëtius Lydde epiſcopus. 11. c mittitur in exilium. 72.f
Agapitus ὁμόουσιον amplectitur & fit epiſcopus Syonadenſis. 137 d
Agapius.138 c epiſc.& eius ſcripta.42.h
Agelius Nouatianorũ epiſcopus.103 d reuocatur de exilio. ibid. eius mors. 129.d
Agelon Gomarus. 101.d
Aracis tumulus. 31 b
Alamanni. 119 b
Aithalis martyrium. 57 b 77.b
Alarichus rex Gothorum. 150.h
Alaricus Romam venit. 155 d
Alemanni profligati à Iuliano 77 b
Alexander antiochenis 150 d
Alexander magnus.6. f Alexandriæ epiſcopus. 8 f 15.c
Alexander inexorabilis. 11 c Conſtantinopoli eccleſiæ epiſ.15.c Apoſtolic. dogmatum prædicator. 15. d melior quam doctior. 13.b
Alexander totam noctẽ Deum orauit. 40 d
Alexander philoſopho ſilentium imponit. ibidem.
Alexãdria vrbs multarum Gentiũ. 15 b
Alexandri mors. 38 a
Alexãder Alexandrinæ eccleſiæ præſul ex literæ. 15 e d
Alexandrinæ ſeditionis autor Eudoxius. 103 c
Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopi. 15.b
Alleluia Romæ. 138 a
Alexandri perſecutur. 120 h
Alexandri ſeditioſi. 155.d
Amantius epiſcopus 39 c
Altera ſynodus propter Chryſoſt.148 f
Amauus iudex 81 b
Ambroſius ad Theodoſium.133 b præſul tumultum compeſcit. 98 f
Ambroſius in exilium. 129.c baptizatur, eligitur in epiſcopum. 98 f
Ambroſius ad Ruffinum. 132 h
Ammoniar. 113.b 115.a
Ammonius occiditur à populo quod lapidem petulanter in præfectũ iceciſſet. 156 h
Ammõ 113.c eius miracula, mors.14 g
Amphictyones de Alexandro. 21 a
Amphilochius Lycaonenſis. 100.e
Amphilochius ad Theodoſium. 130.h
Amphion Epiphaniæ Ciliciæ epiſc 11.c
Ananiæ martyrium. 36 g
Anaſtaſia baſilica. 115 d
Anaſtaſia & Caroſa filiæ Valentiniani auguſt. 103 e
Anaſtaſius presbyter. 161 e
Auaſtaſius. 130.f
Anathema. 161.f
Andragatius trucidatur 119. b ſe in aquam præcipitat. 1.0.c
Anianus epiſcopus. 69.d
Anima Chriſti. 82.h
Ante ſecula. 20 f
Anthemius præfectus. 155 c
Antinous amaſius Adriani. 95 f
Antiochenæ ſynodi fides. 67 b c
Antiocheni conuiciantur in barbam Iuliani. 89.d
Antiocheni concilij diuiſio propter fidem. 53.d
Antiochenſium gaudium de morte Iuliani. 91 g
Antiochia Mygdonica Niſibis dicta. 14 fg
Antiochia Orientis caput. 111 a
Antiochus. 145.a
Antiochi nepos ſuccedit liberio.101.g
Antiphonarum origo. 141 d
Antiquus mos. 29.b
Antiqui interpretes. 162 e
Antonij vigiliæ.13.d mors. 14.g frugalitas. 13 a
Antonij monachi ſomnium. 97 g
Antonius Germenſis epiſcopus contra Macedonianos 161 h
Antonius Aegyptius monachus Conſtantium Imperatorem amicus. 11.d
Anto Magnus.113.h 117.a literarũ ignarus.13 d præfectus. 151 c
Anubion epiſcopus. 39 d
Apelles Aegyptius. 114 c
Aper fidei intius. 58 f
Aphaca. 33 d
Aphraates. 115 e
Aphricanos.7.d eius ſcripta. 59 d
Apollinaris rhetor 73 a Syrus 89.c grammaticus. 73 a
Apollinaris Laodicenus.121.b priuatur epiſcopatu. 121 c
Apollinares duo. 7 a
Apollinariſtæ. 73 a
Apollinariſtæ contra orthodoxis. 111.a
Apollo eremita. 114 f
Apollo Didymeus.10.b Publius. 31.a
Apollonij vita. 114.fg
Apologia de Origene.82. c de fuga Athanaſij. 83 a
Apoſtaſeos Arij, facij. 16 c
Apoſtolica ſedes Antiochiæ.24 c Hieroſolymis. ibidem
Appion Nicomediæ epiſcopos. 14 c
Aquila locus ad quẽ ducta eſt argo 2 d
Aquilinus cauſidicus Sozomeni ſoci[?]. 31 f ardentiſſima febre correptus diuinitus ſanatur. ibidem.
Ariobindas. 137.c
Arantheus. 119.d
Aradus Inſula. 102 n
Arbathion epiſcopus. 59.
Arcadij Auguſti mors. 153 a
Ardaburius. 137 c
Arethuſij Maren epiſcopi ſua infenſi. 80 c
Argyropolis. 160 g
Ariani captũt habere vnam eccleſiam oppidanam.12 c aſſerunt Chriſtũ eſſe naturæ mutabilis.17 d concitãt Cõſtantium contra Athanaſium. 55 a
Ariani quidam apud Alexandriã ſuffocati. 45 b
Ariani Interdictum Arij anathematizauerunt. 26.c
Ariani Porphyriani dicti. 30.f
Ariani metu literis Nicæni concilij ſubſcribunt. 26 c
Ariani epiſcopi qui non admiſerunt ὁμοούσιον. 2 a
Arria in orthodoxos. 106.h
Ariani exuunt orthodoxos. 119.c
Ariani in ſuburbiis Alexandrinis 131.a domum Nectarij incendunt. 130.b
Ariani relinquũt eccleſias quas.40. annis tenuerant. 114 g
Ariani Sabbato & dominica. 145 b
Ariani cõueniunt Antiochiæ 34.g triũphant 74 c damnati. 82.f
Arianorũ conuentus apud Bythiniam. 22 b Maxentem 18. h ſchiſma. 138.f
Arianorum impiiſſimum dogma 17 c f encæſtra decem. 65.b c
Arij Impium dogma 10 h 21. a mors. 40 g epiſtola ad Euſebium 20 f Doctrina. 16 c
Arij profeſſio mittitur ſynodo hieroſolymitanæ examinanda. 39.a
Ariſtoteles In quem viſum ſcripſerat ſophiſmata. 59 c
Arius cõtra eccleſiam exoritur.15.a b c excommunicatur. 20 g
Arius Alexandrinus. 21 f ſubſcribit decretis Niceni concilij. 40 c
Arius ruſſus iudi delusus.40 c ordine cecidit ſacerdotali. 15 a
Arius & Achelas ſpeluncas latronum ſibi ædificant 19 c ad Paulum Tyri epiſcopum legatus. 21 c
Arius alexãdrinæ ſcholæ præficitur 15.c
Arius & eius ſectatores mittuntur in exiliũ 25 b ab exilio reuocatur 38.c
Arius & Achillas tunicam Chriſti utrũ. publicẽ diuidere nõ erubuerunt. 17.a
Armenij Chriſti fidem ſectantur. 55 a
Armenius bardiſanæ. 117.d
Arſatius Cõſtantinop epiſcopus. 149.d moritur. 150.e
Arſenius. 48.f
Arſinus abbas. 112 n
Artemius. 88 h
Artemon. 19.b
Aſclepas Gazæ epiſcopus.47.d Romã

proficiſcitur. 44 g
Aſclepam Gazei ſuſcipiunt. 12 f
Aſterius rhetor 42 e eius libris Arianorum dogma firmatur ibid e
Aſtmum Flamani concilium. 100 e
Athalaricus 119.d
Athanaſij teſtimoniũ de Origene 148 e
Athanaſij Inimici. 59 a Vaticiniom. 64 f g mors. 109.a
Athanaſius Græcos vocat Gẽtiles 25 e Anazarbi epiſcopus 21 e Diſputator. 25 e ſuam recipit eccleſiam.51. a f cõſtituit ſacerdotes in alijs eccleſijs 54.d
Athanaſius Imperat Syrorũ & Paleſtinorũ ſynodũ 51 b e petit Dari Chriſtianis vnã eccleſiam oppidatim 52 f
Athanaſius apud Treuiros Galliarum metropo'im degebat.39. h fit Alexãdriæ epiſcopus. 38. f g ad iudicium euocatur. 42 h
Athanaſius cooſtaotinop. venit ad Cõſtantium 39 b iubetur redire in Alexandriam.41 a 82 e fauore Conſtãtini iunioris Alexan reuertitur 42 e
Athanaſius ve magus accuſatur. 38 h 64 f Euſebij opera Alexandria pel litur 42 h accuſatur ab Arianis 41 a fugit Romam 42 e accuſatur apud Cæſarem 42 g concilium eũ vocat apud Alexandriam 54 h
Athanaſius Conſtantij furorem declinat 64 h exulat.84.f mittit quinque epiſcopos ad Conſtan Impera vt ſe ipſum excuſent. 64 h
Athanaſius accuſatus ab Arianis 41. a aduerſus ſynodũ Ariminenſem 85. a vocatur ad Conſtantiũ.64 h alter Iouianũ 67 a ſemper odio habitus ab Arianis 59 a ſuã recipit eccleſiã.55 h
Athanaſius Alexandrinus. 51.a
Attici ſermones non excipiebantur à ſcribẽtibus ſicut olim Origenis. 153 b
Atticus Conſtantinop. 151 d
Atticus ſuccedit Arſacio. 150.
Attici Rhodij in Deum retulerunt 91.a
Audæus hæreticus. 92 a
Authoritas Rom. Pontificis. 43 a 61.d
Auxentius epiſcopus moritur. 92 f
Azanes Eunuchus. 35.a

B

Bacurius magiſter militum. 140.h
Barbanes rex Perſarum. 157 a
Barbas Anſoorũ epiſcopus. 114.e
Barbæ mors 161.a
Barbari Contra Romanos. 164 g
Barbari ſuburbia Conſtantinop depiunt. 121 a
Baſilij magni memorãda ſentẽtia 113.d
Baſilius Cappadoa. 89.b
Baſilius iua b Ancyran' occiditur 81 e
Beatitudo vera in cultura Dei eſt 33.b
Bellum Perſicum. 53 a
Beniamin in oratione ſola ægros ſanabat. 114.e
Beoiuolus quæſtor 119.d
Beryllus Philadelphiæ epiſcopus 82 h
Biehni epiſcopus martyr. 37.b
Biſa Thraciæ Ciuitas. 104.h
Buisnus 117 c
Blanditijs magis quàm tormẽtis cenſet Iulianus expugnandos Chriſtianos. 78.a
Britanniæ ſcoca in Imperatorem electiuus. 38.h
Britannio tyrannus. 34.f
Britannio priuatur Imperio. 56 h
Burgundiones. 162.d
Buſyris martyr. 81.a
Byzantium, 35 d

C

Calumnia adulterij ab Arianis Euſtathio imponitur. 34 h
Calydonius aper. 7.h
Calyſtus. 91. h
Candelabrum Theodoſii. 5 d
Canones Nicani concilij 90 b
Canones ſynodi Syrmienſis. 57 b
Caput Ioannis baptiſtæ. 138 h
Carræ Ciuitas. 95.a
Cauſa ſeceſſus. 11 e
Celeſtinus Pontifex Romanus. 155 b
Celtæ. 101 h
Centum Chriſtiani interfecti. 36.f
Chreſtus Niceæ epiſcopus. 34 e
Chriſtiani dabant operam ſpectaculis apud Alexandriam 155.d
Chriſtiani à Licinio perſequontur.10 b ſuis opibus ſpoliantur. 89 d
Chriſtiani in militiam recipiuntur.10 a exulãtes reuocãtur ibid infamia liberantur 10.g honorifice habẽtur.10 g
Chriſtiani hominis libertas. 12.e
Chriſtianorum dogma cœpit ex Gentilium perſecutione 10.b
Chriſtianorum hoſpitalitas & officiũ erga mortuos. 85 d
Chriſti mater poſt partum virgo permanſit. 6.h
Chriſtus in euangelio. 83 a
Chryſaorus 155 e f
Chryſopolis. 160 b
Chryſoſtomiani. 150 h
Chryſoſtomiani inſequuntur propter factum Incendium. 149 d
Chryſoſtomus Nouatianis fauit 149.e
Chryſoſtomus vbi exulauit 148 e annumeratur prædeceſſoribus ſuis epiſcopis ſmotus 149 d
Chryſoſtomus accuſatus appellat ſynodum vniuerſalem.
Cingulum militare. 9.f 91.a
Circenſes ludi. 180 e
Clearchus Nymphæum ædificat 101 a
Clemens Alexand.7 a eius opera. 59 d
Cleomedes Athleta 91 a
Clerici coguntur militare. 78.f
Coci publici. 80.a
Cœlibibus licet cõdere teſtamentũ 11 a
Collecta Chriſtianorum. 18.d h
Communionis ſignum. 34 a
Cõcilia hæreticorũ.31 a prohibita 131.a
Concilia partialia Orientalium & Occidentalium epiſcoporum 46 h
Concilia non celebranda citra ſententiam ſummi pontificis 43 a
Concilij Nicæni ſeſſiones 16.e
Cõciliũ Epheſi propter Neſtoriũ 162 e
Conciliũ in chalcedone propter Ioan. Chryſoſtomum. 147.a
Concilium a in Nicea Bithiniæ 67 a
Concilium Antiochiæ nonaginta epiſcoporum. 43.d a
Conciliũ apud Nicæam Thraciæ 67.d a
Concilium Nicomediæ pro Orientalibus 60 g
Concilium Mediolani. 56 h
Concilium Ariminenſe pro Occidentalibus. 60 g
Conciliũ Sirmij aduerſus Photinũ 56 f
Conciliũ Hieroſol ſub Athanaſio.81 e
Concilium Siſinnij de concordandis hæreticis. 128.d
Confeſſorum conuerſatio. 10. h
Conflictus 140 b
Conſcriptoris eſt omnia veritati poſtponere 7 d
Conſtãs in tricẽnalibus ordinatur. 41 a
Conſtans partes Athanaſij tuetur 42.h
Conſtans pro Athanaſio. 41 a
Conſtantia mulieris orthodoxæ.107 b
Conſtantienſes cur à Conſtan. libertate donati. 78 d
Conſtantij in Gothos bellum. 10 h
Conſtantij leones 54 e
Conſtantij cum Gothis fœdus 10.h
Conſtantij in Illyricum profectio 56 g
Conſtantij & Licinij bellum. 10.f
Conſtantij Concilium de exploranda Chriſtianorum conſtantia 9 b
Conſtantij epiſtola ad Alexandrinos qua recipitur Athanaſius 58.f
Conſtantini ſectoris in pauperes liberalitas. 39 e
Conſtantini epiſtola de Arie. 30.e
Conſtantini forum. 40 e
Conſtantini miraculum. 11 e
Conſtantini de vnanimitate & concordia ſermones. 16 f
Conſtantini principis epiſtola ad Alexandrum pontif. Alexãdrinum. 22 g
Conſtantinopolis vnde dicta 78 f
Conſtantinopolis Romæ ſimilis. 32 h olim Byzantium dicta. 31 c 35 h
Cõſtantinopolitana hæreſis recẽs 116 g
Conſtantinopolitani priuantur ſtipendijs frumentarijs 44.d
Cõſtãtinus myſteria fidei edocetur 8 h
Conſtantinus necis filij ſui cooperator. 9.e
Conſtantinus epiſcopis certum vectigal diſtribuit. 11 a
Conſtantinus quomodo Chriſtianum dogma cognouerit. 8 g
Conſtantinus Baptizatur. 9 d
Conſtantinus religionem Chriſtianam commendat. 10.d
Conſtãtinus perſequitur Chriſtianos. ibidem & 8 b
Conſtantinus Sarmatas vincit. 10 h
Conſtãtinus arma militum ſigno crucis ſignabat 11 a
Conſtantinus Eutichiano amicus 14 h
Conſtãtinus nolebat iudicare de cauſis ſacerdotum. 15 a
Conſtantinus non ſolum cum Ario & Alexandro expoſtulat. 12 a
Conſtãtinus ſuppeditat victum patribus Nicæni concilij 24 f g
Conſtantinus Auguſt filios ſuos Cæſares facit. 41.c
Conſtantinus moritur. 41.b
Conſtantinus iunior Heſperiis partibus præficitur. 41 e
Conſtantinus occiditur. ibid e
Conſtantinus Auguſt de paſcha 157 a
Conſtãtinus iunior 41 e inuadit partes fratris ſui Conſtantis. 42 e
Conſtãtinus partem crucis Chriſti ſtatuæ ſuæ incluſit. 35 e
Conſtantinus Cæſar. 41 a
Conſtantinus iuber hunc locum. demons creatũ me & populo interpretari. 70.f
Conſtantinus voluit eſſe Romæ duos pontifices 61 b
Conſtantinus baptizatur 41 a
Conſtantinus iterum Arianizat. 84 g
Conſtantinus Arianam ſectam diſſeminare nititur. 84 e f
Conſtantius cupit vt Orientales ſubſcribant Arianis. 56.b
Conſtãtinus Athanaſium perſequitur. 54 e
Conſtantius Romam venit. 69 a
Conſtãtinus ſuccẽſet Macedonio. 68 d
Conſtantinus aug moritur. 75 d
Conſubſtantiale quomodo Ariani interpretantur. 28 f
Conſultatur de epiſcopo Antiochenis præficiendo 74 e
Conuentus Chriſtianorum. 12.f
Copres monachus. 11 a
Cornelius Pont Romanus. 118 g
Corona Dionyſij. 94.h
Corpus Ioannis Chryſoſtomi Conſtãtinop. poſt trigeſimum quintum annum aduectum. 165 a
C C. epiſcopi Ariminẽſis ſynodi Arianis aduerſi. 65.d

INDEX.

Corpus eccleſiæ viuum. 15 d
Cras. 64 f
Crucis ſignum Conſtantino oſtēſum. 8. g
Cobrus. 32 g 10 e
Cucuſum Cappadociæ ciuitas. 48 g
Cyriacus. 136. e
Cyrilli mors. 131 c
Cyrilli Hieroſolym. cauſa Seleuciæ diſcutitur. 69 a
Cyrillus Hieroſolym. abdicatur ab Acacio Cæſarienſi. 70 e
Cyrillus Hieroſoly. primus inter eccleſiaſticos appellatione viſus. 69 a
Cyrillus & Acacius contēdunt de iure metropolitæ 70 f
Cyrillus Hieroſoly. Diaconus martyr. 81 b
Cyrillus vendidit ſuppellectilem eccleſiæ donatam à Conſtantio. 70 f
Cyrillus Alexandrinus 150 e 154 g
Cyrinus in pede læſus à Marutha mouetur. 147 b
Cyziceni quod petunt à Iuliano impetrant. 84. h
Cyziceni eiiciunt Eunomium. 103 a

D

DAEmon qoeritur de ſanctis viris. 109 a
Dalmatius Cæſar. 53. d 76 f
Dalmatius monachus. 160. h
Damaſus pontifex Romanus. 118. d e 101. e 119 b
Decennium imperatorum. 30 e
Dei ſubſtantia. 26 f
Demophilus epiſc. 68 e 106. f 118. h
Derogatio valet quando derogator creditur bonæ fidei. 39. d
Deus an ſit corporeus. 144. e
Dialectica. 13 g
Dialogus Conſtantij & Liberij pontif. Romani. 60. d
Dictum argutum. 53. e
Didymi memorabile dictum. 113 a
Didymus. 117 b
Diem veneris cur Conſtantinus honorarit. 32 h
Dies paſſionis paraſceue. 36 f
Digami. 117 b
Diocletianus omnes eccleſias Chryſtianorum euertit. 151 g
Diodorus diaconus. 66 a 116 f
Dionyſius Albæ metropolis Italorum epiſcopus. 56 h
Dionyſius in exilium mittitur. 60. e
Dioſcorus hermopoleos epiſc. 144 g
Dioſpolis olim Lydda dicta. 21 c
Diripiuntur domus eorum qui Chryſoſtomo fauebant. 149. a
Diſputatores. 128. g
Diſſentiunt de Arij dogmate. 26 c
Diſſidium eccleſiarum. 28 a
Diſſimiles 71. d
Diſſimilitudinis fides. 104 f
Diuerſitas cleri & populi. 66. h
Diuerſitas pſallentium in templo. 55 a
Diuinitas pſalmis & hymnis placatur. 13 e
Dogma Niceni concilij iterū in quæſtionem venit. 41 d
Dominica Auguſta. 121. b
Dominicus dies orationi dicatus 31. b
Domitianus Orientis præfectus. 58. b
Domus Placidiæ Auguſtæ. 147 c
Domus τῆς κανάς apud Conſtātī. 151 a
Donatiua principum quando dati ſolita. 86 e
Donatus. 140 e
Dorotheus Theſeus. 114 g 138. f
Dorotheus Arianorū epiſcopus apud Conſtantinopolim. 154 e
Duplex ſpectatorum color. 61. b

E

ECcleſia Romana. 44 h
Eccleſia duas Conſtan. Conſtantinop. ædificauit. 31. g h
Ecebolus ſophiſta. 76. f e 82 d
Edeſſa. 51. b
Egeſippus. 7 a
Elebacbus. 134. f
Eleuſius Cizici epiſcopus. 65 d
Eleuſius Cizicenus. 8 f. 128. h
Emaus vicus. 20 f
Ἐνθουσιασμοὶ id eſt, diuini ſeu afflati 99 d
Encæniæ. 81. a
Ephrem Syrus. 74. f
Ephrem cantica compoſuit de martyribus. 117 h e
Epigramma ſortem prædicens. 103. a
Epinicia Theodoſij & Valentiniani. 130 h
Epiphanius ſophiſta Gentilis. 73. a
Epiphanius epiſcopus. 115 d
Epiphanius Origenis libros damnat & diſſectum. 146. f
Epiphanius Cyprius Conſtantinop. 146. g
Epiſcopi Orientales reſcribunt Iulio pontifici. 44 h
Epiſcopi potentia ea loca. 21 d
Epiſcopi excommunicati. 69 b
Epiſcopi abdicati. 70 e 64. e
Epiſcopi decem ad Conſtantium mittuntur. 69 d
Epiſcopi mittūt legationem ad Valentinianum Auguſtum 100 h
Epiſcopi apoſtolicarū eccleſiarū. 141 d
Epiſcopi condemnati pelluntur vrbe Conſtantinop 70. e
Epiſcopi ſubſtituti ibid.
Epiſcopi Aegyptij in diocæſareā miſſi. 131. c
Epiſcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt. 28 c
Epiſtola Conſtantij ad Iuſtinum Cæſarienſem de paraodis libris. 30. h
Epiſtola Conſtantij ad Perſarum Regē pro Chriſtianis. 37 d
Epiſtola Liberij pontificis Rom 104. b
Epiſtola Athanaſij & aliorum epiſcoporum Occidentalium ad Iouianū Auguſtum. 95 d
Epiſtola ſynodi Conſtantinop. miſſa Occidentalibus. 115. d
Ecat. 10 e
Etnca virtus magna. 16. c
Euagrius. 115 e 112. e 106. c 120 a
Euāgelici, Apoſtolici, prophetici libri. 26 h
Eucharistia olim laicis dabatur in manus. 121 f
Eucheſtarū error qui dicūt euchariſtiā neque obeſſe neque prodeſſe 42. d
Eudoxia filia Theodoſij nubit Valentiniano 164. h 165. a
Eudnaij de Cōſtantino magno & eius filio opinio. 71 a
Eudoxius nititur Ariū reſtituere 61 d
Eudoxius ſedē Conſtan vſurpat 70 h
Eudoxi⁹ gratioſus in aula Valētis. 100 f
Eudoxius Germaniæ epiſcopus 46 h conſulit Eunomio vt ad tēpus opus ſuum premat. 73 d
Eudoxius occupat ſedem Antiochenam. 66. h 62. d
Eudoxius accuſatur apud Conſtantiū. 66 h
Eugeni⁹ ex ludimagiſtro tyrānus 130. d
Eugenius ſupplex Theodoſio. 140 g
Eulogius presbyter. 107. a 114 f
Eulogius & Protogenes redeunt ab exilio. 10. e
Eumæus homericus. 86. f
Eunomiani. 73. d
Eunomij temeraria ſubtilitas. 103. a
Eunomius epiſcopus Cyzicenus. 73. d
Eunomi⁹ accuſatur apud imperat. 73 d
Eunomius cur ab Eudoxio ſeparatus. 103. b
Eunomius it in exilium. 104 h
Eunomius ad tempus opus ſuum premit. 73. a
Eunomij ſcripta. 103. h 118. h
Eunomius diſcedit Samoſata. 103. e
Eunomius Arianus in Euſebij locum obtruſus 103. d
Eunomianorum ſchiſma. 138 f
Eunomiotheophroniani. ibid. e
Eunomio eutychiani. 138. a
Eunuchi. 27. e
Euoleius exoiat. 108. g
Euphronius epiſc. Antiochiæ 34. b 43. e
Eupſychius Cæſarienſis. 81 d
Euſebia vxor Conſtantij. 76 f
Euſebij martyrium. 80. e 112. g
Euſebij Samoſateni humilitas. 101 d
Euſebij epiſtola ad Paulinum epiſcopum. 21. d
Euſebij verba de cōcilio Niceno. 27. c d
Euſebij Cæſarienſis vocabuli ὁμόουσ. interpretatio. 28. h
Euſebij conſtantia. 75. d
Euſebij Pamphili de fide concilij Niceni ad Paleſtinos epiſtola 28. g b
Euſebij & Theognij pœnitentiæ libellus. 31. h
Euſebius ad Hyſtrum. 103. d
Euſebius vercellenſis. 59 d 82. e f g
Euſebius mitigat zeugma Syriæ. 101. d
Euſebius presbyter præpoſitus cubiculi. 60 f
Euſebius Nicomedienſis Arianorum fautor. 41 d
Euſebius Samoſatenus in exilio quid egerit. 101. a
Euſebius dolet de ſchiſmate Antiochēſium. 84. e f
Euſebius redit. 128 h
Euſebius de vita Conſtantini. 162. e
Euſebius in exilium. 103. f
Euſebius Eunuchus. 77. a
Euſebius Cæſarienſis. 7. a
Euſebius Cæſariæ epiſcopus. 21 b
Euſebius Emiſenus. 41. b c
Euſebius moritur. 44. b
Euſeb à muliere Ariana occiditur 112. e
Euſebius Nicomedienſis Conſtantinop præficitur. 34. h
Euſtathius Antiochiæ epiſc. 8 f 36 f g
Euſtathiani. 34. e
Eutropius lector in carcere. 149. c
Eutropius Eunuchus præpoſitus cubiculi. 143 a
Eutychianus philoſophus. 14. f
Euzoius epiſcopus Arianus. 16. e
Euzoius excommunicatur. 20 g
Euzoius Arij ſodalis. 84. f
Ex aliis Gētib⁹ cur creuerit eccleſia 7. b
Ex apologia Athanaſij de fuga. 81. a
Exceptores notarij. 58 g 67 a b
Ex deo, id eſt, ex ſubſtantia. 27. b
Expoſitio fidei apud Sirmium. 56 b

F

FActio Melitianorum. 81 f
Factiones Arianorum & homouſianorum. 43 b
Felix loco Liberij Pōtifex creatur. 61. a
Fidei maior authoritas in populo quā in clero. 66. g
Fidei expoſitio apud Sirmium Præſente Conſtantino Auguſto. 56. h
Fides Niceni concilij. 27 d
Fides Acacij Cæſarienſis. 68 e
Fides Antiochenæ ſynodi. 67. d
Fides lecta Arimini. 62. b
Fides Arij quam apud Conſtantium Auguſt. profeſſus eſt. 38. f
Filius conſubſtantialis patri & coæter-

nus. 15 a
Filius ex non exiſtentibus factus. 18.e
Filius ſacerdotis ethnici ad Chriſtum conuerſus 87.e
Filius Valentis baptizatur ab Arianis. 108 b
Flacillus Antiochiæ epiſc. 43 a
Flauian' Antiochen'. 100.e 116 g 150 f
Flauianus Antiochenus Meletij ſucceſſor. 139.e
Fœdus Romanorum cum Perſis. 93 a
Fornicaria mulier. 50 f
Fons apud Nicopolim martyrum depulſos. 90.f
Fortunę templum à Chriſtianis deſtructum 78 f
Forum Conſtantini. 40.g
Franci Imperio Romano ſubiiciuntur. 44 f
Franci Romanis infeſti. 43.d
Fridigernus. 119 e
Frumentorum reditus reddit eccleſiis Iouianus. 96.e f

G

GAinæ Tyrannis. 144.f
Gainas magiſter militũ Scytha. 143 e
Gainas conatur incendere Palatium Conſtantinop. 144.e
Gaius epiſcopus. 61 e
Galilæos vocat Iulianus Chriſtianos. 78 g
Galli Cæſaris tyrannis. 58 b
Gallus inſtruunt Epheſi. 76 f
Gallus Cæſar Iudæos compeſcit. 58 h
Gaza maritima. 78 e
Gentiles cur potius quam Iudæi fidẽ receperint. 6 f
Gentiles apud Antiochiam. 116.f
Georgius in ſede Alexandrina propulſo Athanaſio. 84 h
Georgius Alexandrinus. 71.a
Georgius à Gentilibus capitur & occiditur 79.e
Georgius fugere cogitur. 64 h
Georgius Laodicenus. 74.f
Germa. 103.d
Germani. 112 g 44 g
Germinius epiſcopus. 61.e
Gororancs. 151.e
Gothi. 119.d
Gothi cum Theodoſio. 140.e
Gothi quando Ariani facti. 120.e
Gothi quando Chriſtiani. ibid.
Gothi in bello propi. 11 a
Gothi in Romanos. 119 a
Grando Conſtantinopoli. 101 e 149 a
Gratian' Cæſar quo pacto cæſus. 139.a
Gratianus reuocat epiſcopos de exilio. 131.e
Grauitas exactionum multorum malorum cauſſa. 119 a
Gregorius Cappadox. 89 b
Gregorius Alexandria pellitur. 44 e
Gregorius Ponticus diſcipulus Origenis. 118 e
Gregorius Cappadox recipitur 44 e
Gregorius Laodicenus. 71 e
Gregorius Beryti epiſcopus. 21 b
Gregorius Nazianz de Iuliano. 94.e
Gregorius Conſtantinopolim relinquit. 124 h
Gregorius Conſtantinop. electus 121 d
Gregorius Nazanzenus cupit abire Conſtantinopolim. 124 h

H

HAeretici Chriſtianos expugnant. 45.e
Hæreſis de inæquali ſubſtantia. 46 b
Hæreſis negantium gratiam conferri in baptiſma. 100.f
Hæretici vt cameleontes mutãtur. 16 f
Hæretici Tunicam Chriſti diuidere non erubeſcunt. 17 a
Hæretici eccleſiis ab orthodoxis pelluntur. 52 e
Hæreticis iuſſu Cæſaris adimuntur eccleſiæ. 41 a
Hæreticis oẽ aut quidem dicendũ 17 a
Hebron. 19 b
Helena clauos Galeæ & fræno equi filij ſui incluſit. 32 e
Helena Hieroſolyma vadit. 31.d
Helenæ mors. 32 g
Helenopolis. 31 d
Helias monachus. 83 c
Heliodorus 71.e 114 e 115 d
Helion ab Imperatore mittitur ad Perſas tractaturus de pace. 157.d
Heliopolitæ olim ſuas virgines proſtituebant. 80 e
Heliopolis. 111.b
Heliopolitanorum in ſacras virgines crudelitas. 80 a
Helladius & Ammonius Socratis hiſtorici Conſtantinop. præceptores 131.d
Helladius excommunicatur. 10 f
Hellanicus Tripoleos epiſcopus. 21 b
Hellem monachus. 114.e
Heraclea ciuitas. 6 f
Heraclidis à Chryſoſtom. ordinatus accuſatur. 147.e
Heraclius Hieroſoly. epiſcopus. 71.b
Herennius Hieroſoly epiſcopus. 71.a
Hermogenes magiſter militum occiditur. 44 h
Herman Hieroſoly. epiſcopus 15 d
Hermopolis. 163.d
Herodes Idumæus. 6 h
Hierax Ludi magiſter. 156.e
Hieroſolymitana eccleſia. 126.e
Hieroſolymorum epiſcopi. 15 b
Hiezabel. 83 d
Hilarij libri de trinitate duodecim. 84 h
Hilarion monachus. 80.h 85.d
Hilarius Imperialis nuncios 64 e
Hilarius Pictauorum epiſcopus. 84.h
Hiſtoriæ huius, tempus. 6 e
Honoratus præfectus vrbis Hieroſoly. 69 a
Honorius Auguſt. 153 b Theodoſij filius. 129
Honorius fit Cæſar. Ibid.
Horeſtes præfectus reſpuit eſſe amicus Cyrilli. 155 d
Horeſtes lapide petitus eſt. 156.b
Hormiſdas Perſa. 152 e
Hunni aduerſus Gothos. 119.d
Hunni in Thraciam. 150 g
Hypatia. 158 e

I

IAcob. 6 h
Iacobi epiſcopi miracula. 84 g
Iacobus epiſcopus Niſibenſis. 71 d
Iacobus epiſcopus Antiochię Mygdonicæ. 84 g
Iacobus presbyter Ponticus. 32 h
Ianuæ clauſæ ſponte reſerantur. 14 b
Iberi Chriſtiani. 36 e
Idolorum cultus prohibitus à Theodoſio. 134 e
Ieiuniorum diuerſitas. 137 e
Ieiunium ante baptiſmum 156.h 161.g
Imperatoria dignitas minor ſacerdotali. 26 b
Impoſtura Gentilium. 131.e
Incendium Conſtantinopoli 7 h 163.d
Indi ad fidem Chriſti conuerſi. 35.a
Innocentius Põtifex Romanus aduerſus Nouatianos. 155 d
Innocentius Pontifex Romanus pro Chryſoſt. 146.e
Innocentius Pontif. Rom. 139. e 150.f
Inquiſitio in Marcellum. 40.f
Inſidiæ Arianorum aduerſus Athanaſium. 48 g 54 b
Inſtitutio pſalmodiæ 68 e
Intentio Sozomeni ad hiſtoriam conſcribendam. 7.e
Ioannes Baptiſta. 83 e
Ioannes Antiochenus. 88.b
Ioannes Hieroſolymitanus. 150 a
Ioannes Chryſoſtomus aduerſus Gainam. 43 d
Ioannes Chryſoſt legatus ad Gainam. 144.g h
Ioannes Chryſoſtomus cleri reformator. 143.d
Ioannes declamat publice in Eutropium. 143.h
Ioannes Chryſoſtomus orationes addit hymnis nocturnis 145.b
Ioannes Chryſoſtomus recipit Petrum & Iſidorum. ibid f
Ioannes Chryſoſt non vult conſentire in dãnationẽ librorũ Origenis 146 f
Ioannes Chryſoſtomus ad Epiphaniũ aduerſus Eudoxiam Auguſt. 147 a
Ioannis Chryſoſtomi nomen in catalogum epiſcoporum relatum 170.f
Ioannis Chryſoſtomi reliquiæ Conſtantinop delatæ. 150 f
Ioannes ex ſcriba tyrannus. 159 b
Ioannes quo pacto odium Auguſtæ ſibi excitarit. 145 d
Ioannes Antiochenus damnat Cyrillũ Alexandrinum. 161.h
Ioannes futurorum præſcius. 140.e
Ioannes Aegyptius. 83 d
Ioannitæ. 148.h
Ioannis virtutes. 114.f
Iouianus Auguſt. cupit ab Athanaſio fidem orthodoxam edoceri. 96 f
Iouianus peregenos. 102.g
Iouianus Auguſt. epiſcopos exules reſtituit. 95.e
Iouianus Auguſt Cæſar creatur. 93 a
Iouianus Auguſt. Iulianum Tarſi ſepelit 97.d
Iouis fulmina 33 a
Irene 45 e eccleſia. 43 e
Ireneus Grammaticus. 81.g
Iſaac Chriſti Typus. 6.h
Iſchyræ mendaciũ cõtra Athanaſium. 48 g
Iſdigerdes Perſarũ Rex incipit fauere Chriſtianis. 155 b
Iſidorus 111 b monachus. 114.f
Iſidorus pulſus Alexandria. 145 d
Iudæi. 55 d 111 b
Iudæi per pſeudomoyſem decepti in Creta. 124.e
Iudæi pulſi Alexandria. 156.f
Iudęi Chriſtianos perſequuntur ibid.a
Iudæus ſæpe baptizatus. 110.h
Iudæus paralyticus ſanitati reſtitutus. 154 e
Iudea Aegypti aduerſus petrum 109 b
Iulianus fit Cæſar. 59 a ob metum lector ordinatur. 78.e
Iulianus in Gallias mittitur. 59.a
Iulianus abluit baptiſmum. 77.d
Iulianus & Gallus templum Mamæ erigendum locant. 78 f
Iulianus Orientis præfectus 87.d
Iulianus Cæſaream Cappadociæ priuat ſuo nomine. 78.a
Iulianus obiurgatur à Matere Chalcedonenſe epiſcopo 79.a
Iulianus fontes publicos & cibaria ſacrificiis prophanavit. 81 f
Iulianus iubet Chriſtianos ſacrificaturos priuari. 79 b
Iulianus Gentilibus amicus, Chriſtianis infeſtus. 78 g
Iulian' Iuliani Auguſt auunculus 87.b
Iulian' tẽpla Chriſtianorũ ſpoliat. 79.e

INDEX.

Iulianus populi fauorem conatur ſibi parare. 77.d
Iulianus appellatur Auguſt. 75.a
Iulianus ſe pótificem Paganorum nominat. 77.d
Iulianus Chriſtianum ſe fingit. 76.e
Iulianus creatur Imperator. 75.f Conſtantinopoli inſtituitur 76.g
Iulianus obſidet regem Perſarū apud Cteſiphontem. 91.e
Iuliani fuga. 76.f
Iuliani mora. 91.e
Iulianus conſulis vices. 76.g
Iulian. ſtatuā Chriſti fuſilē deiicit. 90.e
Iulianus rector fit Nicomediæ. 76.e
Iulianus autor Iudæis vt templū hieroſoly reparent. 90.e
Iulianus ſe alterum Alexādrum putabat. 91.d
Iulianus abolet crucem in vexillo 86.h
Iulianus nolebat Chriſtianos cogi vt ſacrificarent. 85.a
Iulianus iunior precia rerum venaliū Antiochiæ minuit. 89.e
Iulianus Titum Boſtrenſem epiſcopū eiicit. 85.b
Iulianus excommunicatur. 10.f
Iulianus quibuſdā officiis paganiſmū propagari cupit. 85.a
Iulian⁹ iubet ſacerdotes Gentiliū imitari vitā ſacerdotū Chriſtia 85.d 86.e
Iulianus reprehenditur. 94.e
Iulianus cupit conſultum dignitati ſacerdotum. 86.e
Iulianus iuſſit conſcribi Chriſtianorū numerum per ſingulas ciuitates. 85.a
Iulianus Anachorita 117.a
Iuliani liber quo vlciſcitur in Antiochenos 89.d
Iuliani epiſtola ad Arſacium Pont 85.d
Iuliani & Antiochenorum contentiones. 89.b
Iulianus Saba vir religioſiſſimus. 91.a
Iulianus ad Chriſtianos. 89.a
Iulius Pont. Rom. 44.f 47.d 48.f
Iulij epiſtola ad Orientales. 44.f
Iulius Pōt. Rom Athanaſiū vocat. 45.e
Iulius in Athanaſij cauſa iudex. 44.f
Iulius moritur. 56.e
Iulij ſucceſſor Liberius. ibid e
Iupiter 86.e
Iura Romanæ ciuitatis. 11 b
Iuſtina. 118.h
Iuſtina Ariana. 119.b
Iuſtus Piceni iudex. 118.g
Iuuenalis epiſcopus Arianus. 16.e
Iuuentius & Maximus. 88.e

L

Abarum belli ſignum inter cætera precioſum. 9.a
Lacius ſimplex virum Dialecticū vincit. 25 e d
Laodicia Antiochiæ æmula. 114.e
Lauritius dux Iſauriæ. 67 a 68 g
Laus Conſtantinopolitanorum à religione. 32.f
Legati Orientalium mittuntur in Italiam ad Conſtantem. 46.a
Legatio Conſtantis ad fratrem Conſtantium pro Athanaſio. 50 f
Leonas Comes Auguſt vicar. 67.a 68 g
Leontij epiſcopi argutū dictum. 53 e
Leōtius ordine ſacerdotiū excidit. 54.e
Leontius Antiochiæ epiſcopus. 50 e f
Leontius Macedonius tacitus ſuas orationes legebat. 66 g
Letoius Meliten9. 97.d
Lex Conſtantij contra Arianos. 30 f
Lex Iouiani de duobus vxoribus ducēdis. 119.a
Lex Imperatoris de fide Orthodoxa. 123.a
Lex Theod. de dilatione vindictæ. 133.a
Libanius ſophiſta. 91.e
Libanius pro Antiochenſibus. 89 d
Libanius pulſus conſtantinopoli venit Nicomediam. 76.g
Libanius Conſtantinum viuum laudauit, mortuum vituperauit. 91.b
Libanij opus de morte Iuliani. ibid. a
Libellus appellationis. 69.a
Libellus Macedonianorum exhibitus Liberio Pontifici Rom. 104.h
Liberalitas Theodoſij in homines doctos. 5 a
Liber Iuliani Auguſti. 94.e
Liberius Pont. Rom. 59 a
Liberius exulat. 60.f 61.e d
Liberius primum nō recipit Macedonianos. 104.f
Libertas Religionis vniuſcuiuſq. 125.d
Libertas olim ſub teſtimonio ſacerdotum conferebatur. 11.a
Libri Hilarij de trinitate. 84.e
Licinius ſpe victoriæ amplectitur paganitatem. 10.f
Licinij contra Conſtantiū bellū. ibid f
Licini⁹ fugatur, vincitur, occiditur. 10.f
Literæ epiſcopales. 85 b
Literæ Nicænæ ſynodi ad Alexandrinos & Aegyptios. 29.b
Literæ Sardicenſis concilij ad vniuerſos epiſcopos. 47.b
Literæ ſynodi Sirmienſis. 63.d
Literæ à ſynodo Romana ad Illyricū. 65.b
Literæ Conſtantij diuerſa iubētes. 67.b
Literæ exponuntur ad lucernam. 137 d
Litibus finiendis laicum præfecit Syluanus. 161.d
Locus Arij deteſtabilis. 40.h
Locus exilij Chryſoſtomi. 148.e
Locuſta virtus magna. 86.f
Longi fratres. 144.g
Lucianus. 19 b
Lucifer contra Euſebium. 84.f
Lucifer metropolitanus inſularū Sardiniæ exulat. 60.e
Luciferiani. 64 f
Lucius epiſcopus Arianus. 16.e
Lucius Anathematizatur 20 g
Lucius in carcere moritur. 14.e
Lucius obtruditur. 103.e
Lucius Alexandrinus. 110.e
Lucius exul. 124 g
Lucius Macarios & Iſidorum in exiliū relegat. 109.a
Lugdunēſem vrbē venit Maguēti⁹. 58 f
Lycus flumen. 14.e

M

Macarius. 114.f
Macarius hieroſol. epiſc 8 f 15.b
Macarij duo. 117 a 118 e
Macedoniani 84 e 71 b
Macedoniani interrogati reddūt cauſam ſuæ hæreſeos. 84 e
Macedonius diaconus. 43 b
Macedon in eccleſiā deducitur. 45.a
Macedonius Arianus infert bellū orthodoxis. 54.f
Macedonius hæreſiarches. 45 b
Macedonius eccleſia Conſtantinop pellitur 46 f
Macedoni⁹ apud Omnes odioſus 66.f
Macedonij tumultus, ſæuitia & odiū. 65 d
Macedonius ſimilis ſubſtantiæ aſſertor. 71.b
Macedonius condemnatur. 70 h
Macedoniani confugiunt ad Valentinianum & Liberium. 104.f
Macedonianis eccleſiæ ademptæ. 161 b
Macedonianorum epiſcoporum pertinacia. 184.g
Macedonianorum ſchiſma. 138.e
Magi Perſarum ſacerdotes. 35.d
Magi ad ſeducendum valent. 17 b
Magica quædam portenta Carris reperta 92 e
Magiſtratus imperiales necisi apud Theſſalonicam. 132.g
Magnentius Romæ ſæuit. 58 e
Magnentius tyrannus. 54 e
Magnētius victus in Galliā fugit. 58.e
Magnentius mortē ſibi cōciſcit. ibid a
Magnus Comes Largitionum militū dus. 110 g
Magnrum dolus. 135.a
Maioma Conſtantia. 78.h
Marathonij. 71.e
Marathonius Nicomediæ epiſc. 65.d
Marathonius Taurus. 7.d
Marcellus Ancyræ Galatiæ epiſc. 41.d
Marcellus abdicatur 40 e 54.e
Marcellus in errorē Samoſateni Pauli incidit. 40.f
Marcellus ſua ſede Ancyrana potitur. 52.b 48 e
Marcianus ſuccedit Paulo. 165.e
Marcus epiſcopus Arethuſiorum. 80.f
Marcus Anthonius philoſop. 94 a 114 f
Mardonius. 138 h
Mardonius Iuliani pædagogus. 76.f
Mareas martyr. 33.b
Maretis reſponſum. 79.a
Maria mater Dei. 161.f
Marinus. 138 f
Mars. 86.e
Martyres apud Aſcalonē & Gazā. 81.a
Martyres Arianorum. 119 e
Martyrius literarum bxinlus. 46.f
Maruthas epiſcopus ad Perſas mittitur 154 h
Matronæ Romanæ ſolicitæ de reditu Liberij. 61.a
Mauia Regina Saracenorum. 111.b
Maxentius Imperator. Rom. 8 f
Maxentij interitus. 9.d
Maximiani epiſcopi Conſtantinopol. mors. 164.h
Maximianus Conſtantinop. 163.a
Maximi Galeni cædes. 8 f
Maximus philoſophus. 76.a
Maximus Cynicus. 19.b
Maximus hieroſoly epiſcopus. 21.d
Maximus Tyrānus pro orthodo. 129 b
Mazaca 78.f
Melas epiſcopus. 115.b
Melitiani diu ab eccleſia ſegregati. 21.f 22.h
Melitiani Arianis miſti. ibid.e
Melitio poteſtas epiſcopalis adempta. 29.a 12.f
Melitius in exilium. 101.a 74.h
Melitius ab exilio reuertitur. 84.h
Melitius quod ore eloqui non ſinit manu deſignat. 74.b
Melitius vir dei. 87 d
Melitij doctrina. 74 e
Melitij corpus Antiochiā relatum. 128 f
Menas epiſcopus Arianus. 16.e
Menas excommunicatur. 20.f
Mercurius. 86.e
Meſſaliani. 99.d
Metatum dicitur diuerſorium à merando 50. e
Michaelis archan apparitio. 12.e
Michaelis locus apud Conſtātin. ibid.e
Mileſius circumfert peram operis euāgelici. 17.d
Mileſius martyrio coronatur. ibid.d
Milites Chriſtianos explorat Iulia 86.f
Miltiades Alexandrinus epiſcopus. 13.a
Miraculum de dæmonibus ob ſignum crucis fugientibus. 76.h
Miraculum. 163.b
Murſa Galliæ oppidum. 58 f
Modeſtus præfectus. 106 d 107.a
Monachi Aegyptij. 64 b 144 e

Monachi Aegyptij pro Cyrillo aduerſus præfectum. 156 g
Monachi ne per vrbes vagentur. 13.d
Monachorum hoc eſt eremitarũ philoſophia. 81.e
Monachorum frugalitas. 13 b
Monachorum officium. 12 g
Monomachia Romæ vetita. 10.h
Monetarij Cizicum à Iuliano tranſlati. 58.e
Montani. 138 g
Montius Quæſtor. ibidem h
Mopſi fons. 75 d
Mos inuiſendi Chriſtianos. 107.d
Moſes ſeruus. 114 h
Moyſes monachus. 115.d
Mulcta Cœlibatus remiſſa. 11.d
Mulier mercede conducta Euſtathio adulterium imponit. 34 h
Multæ hæreſes fuere ante Arium. 16 e f
Mygdonius fluuius. 73 d

N

NAreyſſus Legatus. 46.e
Nazarzenus depingit Iulianum. 94 f
Nectarius. 128 g
Nectarij martyrium. 80.e
Nepotianus Imperator. 54.f
Neſtorij verba ad principem ſuperba. 161 a
Neſtorij ſententia. ibid.d
Neſtorius ex Antiochia ad epiſcopatũ Conſtantinop vocatus. 161 a
Neſtorius Incendiarius. ibid.a
Neſtorius damnatus. 162.f
Neſtor confeſſor 80.f
Nicæa ſynod⁹ Thraciæ celebrata 64.f
Nicæa Thraciæ. ibid g
Nicæa Bithyniæ. 64.f g
Nicænæ ſynodi patres & eorum numerus. 24 c e
Nicænum concilium. 33.b 24.e
Nicocles grammaticus. 76 f
Nicomedia concidit. 103.d
Nicopolis olim Emaus. 90 f
Nilus retrocedit. 138 g
Nilammon. 148.f
Niſibenis Iulianus opem denegat 78.h
Niſibis Antiochia Mygdoniæ. 73.d
Notæ crucis in veſtibus. 75.e
Nouatiani apud conſtantinop. 105.b
Nouatiani minime mali. 160 g
Nouatiani in occulto Romæ. 155 e
Nouatiani ſpoliati per Cyrillũ. 154 h
Nouatianorum concilium. 118 e
Nouatum laudo, Nouatianos nõ approbo. 160 h
Nouatus presbyter. ibid f
Nouem fidei expoſitiones. 70 g
Numeri olim cohortes dicti. 21 b
Numerus immortalium morti traditus. 158.e
Numerus immortalium. 157.d

O

OAſis erẽmus. 102 f 162 h
Oblatio. 157. a
Obſeruatio paſchæ. 82.e
Obteſtatio Valentiniani de præficiẽdo epiſcopo Mediolanenſibus. 97 d
Occaſio quæ tempub turbauit. 53.d
Octuaginta legati ad Imperatorem mittuntur. 106.a
Olius. 160 g
Olympus philoſophus. 132. b
Olympias. 149.d
Onager homo conductitius. 50 f
Onagri machinatum concilium. ibid.f
Oppiani verſus ſingulos Seuerus Cæſar aureis ſingulis remunerauit. 5.a
Opus Euſebij Pamphili de vita Conſtantini. 25.g
Orientales hoc eſt, Ariani aduerſus Athanaſium. 58.d
Orientales conſubſtantialitatem negant. 46 f
Origenes. 94 h 157.a
Origenis ſcripta. 78 d
Origenes veraciſſimus teſtis. 114 g
Orontes fluuius. 116 a
Orthodoxi exulant. 60 a
Orthodoxi vexantur. 117.a
Orthodoxi ad Arianos. 110 h
Orthodoxi intrepidi. 107 d
Orthodoxi inquieto inter ſe. 129 d
Oſcula genuum. 144.h
Oſcula veterum. 130 h
Oſius Cordubæ epiſc. 11.c 13.d 24.a 47.a 46.e 60. f 81.a
Oſius Cordubenſis vi adigitur vt ſubſcribat ſynodu Sirmienſi. 58 f
Oſroeni fiunt Chriſtiani. 35 a

P

PAchomius. 115 a
Pagani. 111 h
Panegyrici in laudem Theodoſij iunioris. 158.c
Pambus. 112 f
Pannonia regio. 121 g
Paphnutij martyrium. 84 g
Paphnutius Aegyptius ad metalla dãnatus. 11. d
Paraſceue. 36 e
Pars epiſtolæ Cõſtantini ad Nicomedienſes. 33 a
Paſchalis diei obſeruationis diuerſitas. 23.e
Paſchæ obſeruatio 29 e
Pauli Neocæſarienſis martyrium 14 g
Pauli Conſtantinop. Pont mors. 46 a
Paulinus Dionyſius, Lucifer, Euſebius epiſcopi exulant. 60 a
Paulinus. 84 f
Paulinus Tyri epiſcopus. 21 b
Paulini ſimplicis vxor. 14 f
Paulus apud Cucuſum ſuffocatur 54 a
Paulus occiditur. 46 g
Paulus exulat. 45 c d
Paulus Conſtantinop. deportatur. 54 g 44 g 45 d
Paulus presbyter. 43 h
Paulus Romam proficiſcitur. 44 f
Paulus monachus factus. 14 f
Paulus præfectus hæreſeos patronus 46 e
Paulus ſimplex Antonij Aegyptij diſcipulus. 14.f
Paulus Nouatianorũ epiſcopus. 165 h
Paulus Samoſatenus. 18 h
Paulus Lybicus. 115 a
Pelagius Laodicenſis. 121 h
Perotatio Socratis Conſtantinopolitani ad Theodorum. 165 h
Perſæ aduerſus Romanos. 90 h
Perſæ fiunt Chriſtiani. 35 d
Perſæ contra Theodoſium iuniorem.
Perſici arbor. 90 f
Petrus Alexandriæ epiſcopus. 28.e
Petrus ſub Maximiano & Diocletiano martyr 15.h 22 f
Petrus Archipresbyter Alexandrinus. 145 e
Petrus Athanaſio ſuccedit. 103 a
Petrus Romam proficiſcitur. ibidem
Petrus moritur. 110 h
Petri epiſtola de paganorum impius geſtis aduerſus Chriſtianos 105 c d
Philippi Conſtantinop. hiſtoriæ Chriſtianæ libri triginta quinque. 160.g
Philippus præfectus 45.e
Philogonius Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus. 15.e 21.b
Philo Hebræus. 83.a
Philoſophia hominibus vtiliſſima. 18 g
Philoſophiæ laudes. 83.a 12.d
Photinus Sirmij epiſcopus. 56 a
Photinus diſputat, damnatur, libros conſcribit. 58 b c
Photinus hæreſiarcha. 56.g
Phœnicia. 143.d
Piamon presbyter. 114 e
Pior Philoſophus. 111.f 115.b
Piſtrinum ſubterraneũ Romæ à Theodoſio ſublatum. 130.e
Piterius. 112 .g
Placilla. 134.a
Placilla Augusta egenorum amatrix. 133 f Placillæ virtutes. ibid. f
Pœnitentia Theodoſij publica. 131.e f
Polychronius. 152 g
Pons Miluius. 9.d
Pontus. 143 d
Porphyretica columna. 40.f
Porphyrium quid mouerit vt aduerſus Chriſtianos ſcriberet. 94 f
Porphyrius. 93.h
Porphyrius ſuccedit Flauiano. 150.f
Potentia epiſcopi ex loco. 22.d
Præfectus ad Baſilium. 108 g
Præparatus domus pro conuentu patrum Nicæni Concilij. 16 f
Præſentes pro abſentibus ſubſcribunt. 68 e
Præſes Beroenſis filium ob Chriſtianiſmum abdicat. 91 b
Praylius 151 a
Præter Conſtantinop. epiſcopum ordinatio fieri non debet. 158.f
Preces Athanaſij apud Conſtantium. 19 d
Presbyteri teſtamentarius. 41.d
Presbyterum Conſtan ſuum commendat teſtamentum. 41 e
Principalia ſacra ſacræ literæ principis. 52 f
Priſcianus. 122.b
Priuata nobis magis curæ ſunt quàm publica. 24 g
Probatianus ſanctam crucem nolebat adorare. 38 g
Probus præfectus 129 b
Proclus Maximiano ſuccedit 164 c
Procopius dux. 138 e
Procopius tyrannus. 101 b
Procopij ſupplicium. ibid d
Prodigia. 71.c 78.f
Prodigium Coronatæ crucis in extis viſæ. 77.d
Profeſſio fidei in cõcilio Nicæno. 95.d
Protogenes. 115 d
Protogenes ludimagiſter factus. 107.d
Protogenes Sardicẽſis epiſcopus. 46 b
Prouerbium, omnem mouere animũ. 20.g
Prouerbium. 161.a
Prouincialium conciliorum inſtitutio. 12
Prouocatur ad epiſcopos. 31.e
Pruſas Bithyniæ oppidum. 56 f
Pſalmodia. 46 c
Pſatyriani. 138 f
Pudicitiæ conſeruandæ memorabile exemplum. 84 f
Puella mortua locuta. 12 e
Puer ſanatur bone reſtituto. 14 .f
Pugna inter Valentem & Procopium. 101 d
Purgatio per ignem. 101 f
Puſicij filia martyr. 36.a

Q

QVadrageſima. 157 b
Quatuordecimani. ibid.
Quartus decimus dies. 157.f

Quidam monachus Theodoſium iuniorem excommunicauit. 140.h
Quintianus Gazæorum Pontifex. 44.e
Quod epiſcopus nauigâſie ad aliã ciuitatem non poteſt in qua non eſt ordinatus. 16.a

R

RAoenea. 159.b
Reliquiæ magicorũ Iuliani Carris repertæ. 92.e
Rhodij Attim inter Deos retulerunt. 95 a
Rosias Scytharum Nomadũ dux fulmine profligatus cum exercitu 161.a
Ruffinus præfectus cæditur. 141 d
Rugas. 164.f

S

SAbbatianl. 144 e
Sabbatis olim ſacrificabatur. 147 d
Sabbatis ieiunorum. ibid b
Sabbatios. 155.b 124. f
Sabelliani. 82.e
Sabellius 10.d
Sabellius Lybicus. 82.e
Sabtor ſynodalia. 96.h
Sabinus Macedonianæ hæreſeos dux. 45.b
Sabinus conciliorũ acta deſcribit 67.b
Sabinus Macedonianorum epiſc. 27 b
Sabinus Arbacaſium traducit. 45 b
Sabinus Antagoniſtes Photini 58 g
Sabinus culpat fidem Nicenam. 27.b
Sacerdotes Gẽtiles pudet propter cultus apud Iouianum Auguſt 94.f
Sacerdotum Orientalium libertas 147 b
Sacerdotum Cælibatus. 10 f
Sacerdotibus abunde prouiſum à Cõſtantino. 77 b
Sacræ literæ principis. 102 h
Salianus magiſter militum Cõſtantis. 10 e
Salomonis & Theodoſij iunioris comparatio. 6 e
Salumõ ex negotiatore philoſophus. 115 d
Semoſateni 101.d
Samoſateni nolebant lauare in aqua in qua lauerat Eunomius. 102.e
Saones. 152 g
Sapores Perſarum rex. 35.g
Sapores aduerſus Romanos. 71.d
Sapores Niſibin obſidet. ibid.d
Saraceni pro Perſis. 117 e
Sardicis Concilium indicitur. 46.e f
Sardicenſis vrbs 42.e
Sarmatus epiſcopus Arianus. 16.e
Sarmatus excommunicatus. 10 e
Sauromatarum legati. 118 f g
Sauromatæ 104.f
Schiſma Chriſtianorum. 144 b
Schiſma in eccleſia. 62 a
Scythæ. 141 a
Sebaſtianus Manichæus. 13 d
Sebaſtianus dux mittitur ad occidendum Athanaſium. ibid b
Secunda Roma 31.b
Secundus epiſcopus. 16 e
Sedecim millia martyrum in Perſis. 37.d
Sedes Imperatoria Nicomediæ. 22 d
Sedes Romana, Antiochena, Alexandrina. 29 e
Seditio Conſtantinop propter Chryſoſt. in exilium deductum. 147.a
Seditio Antiochiæ. 54.d 133.d
Seditioſi iubentur puniri. 52.h
Selenas Gothorum epiſcopus. 128.f
Seleucus mons. 38.g
Semper. 10.e
Senex ſimplex philoſopho dogma Chriſtianum pandit. 25 d
Sepulchrum domini prophanatũ deinde repurgatum. 32 n
Serapion decem millium monachorũ abbas 114.b
Serapionis ſententia 113 n
Serapis deſtruitur 131.d
Serapidis cuſtodes fugantur. ibid e
Seuerianus pulſus Conſtantinop 145 e
Serras epiſcopus. 72.e
Seuerianus de Ioanne Chryſoſtomo. 147.a
Serui confugiunt ad templum. 165 h
Seueta coniunx Valentiniani. 118 h
Seuerus proditione militum moritur. 8.f
Signum Crucis in prælijs auxiliũ. 8 g
Signum communionis. 23 a
Sibyllæ vaticiniũ de ligno crucis. 11.d
Sibæ cõtra Miphiboſet mẽdaciũ. 39 d
Simiæ templum. 131 a
Similis ſubſtantiæ. 69.d
Sericius. 139.d 140.f
Sirmienſium ſynodum pœnitet ſuæ definitionis de fide. 58 g
Siſinnius Conſtãtinop epiſcopus.160 f
Solitudo nonnunquam prudenter relinquenda 117.a
Sopater in ſede photini præerat. 9 e
Sophiæ templum Conſtantinopo dedicatur. 71.e
Sophiæ templum Conſtãtij opus. 45 b
Sophronius Pompeiopolitanus. 68 g
Sozomeni progenitores. 84 d
Spiritus ſanctus veteris & noui teſtamenti ſacros patres repleuit. 50 f
Spiridion ad incutiendum timorẽ idoneus. 11 e
Spiridionis miracula. 11 d
Spiridionis in fures humanitas. 12 e
Spiridion Thremithuntis Cypriorum epiſcopus. 11 d
Spiridion comedit carnes tempore quadrageſimæ. 12 e
Stagnum maris. 7.b 24 e
Statuam Chriſti deiicit Iulianus. 93 a
Statuæ precioſæ conflatæ 33 a
Statua Eudoxiæ Auguſtæ. 142 g
Stephanus 72 e
Stephanus homo doloſus. 40 f
Stephanus Lacitus. 66 g
Stilicum. 150 g
Stipendia ordinat Iulianus. 86.e
Subdola Iuliani in Chriſtianos clementie. 79.a
Subornati trucidarij qui Chryſoſt. occiderent. 142 g
Subſcriptiones Euſtathij & aliorum epiſcoporum. 104 f
Supplicium crucis ſublatum. 11 b
Syluanus Tyrannus. 52.b
Syluanus. 164.a
Syluester Miltiadis eccleſiæ Alexand. ſucceſſor. 15.e
Syluester Rom epiſcopus. 8 f
Symbolum crucis in nummis. 13 b 89.d
Symeon ad perſarum regẽ educitur. 35 d
Symeonis ad martyres confortandos oratio. 36 g
Symeon archiepiſcopus Seleuciæ & Cteſiphontis. 35.d
Symmachus læſæ maieſtatis reus confugit ad eccleſiam. 140 g
Synodus Mediolani celebrata. 50.b
Synodus Conſtantinop. 135.d
Synodus celebratur in Illyrico iuſſu Valentiniani Auguſti. 98.f
Synodus apud Lampſacum. 100.e
Synodus apud Tyanam. 104 d
Syrianus militari præſidio Gregorium Alexandriam producit. 44.a

T

TAtiani martyrium. 81.e
Templa Gentilium ſpoliantur opera Gregorij. 71.a
Templa Gentilium deſtruuntur. 131.d
Templum Chriſtianorum prophanatur. 87.e d
Templum Iouis & Apollinis è Chriſtianis exciſum. 78.f
Templũ Iouis apud Apameiam 134.h
Terentius magiſter militum orthodoxus 119.b
Terræmot⁹ Antiochiæ 43.d 121 b 103.d
Terræmotus dirimit concilium apud Nicæam. 67.a
Terterus Alexander. 131.f
Tarbua Symeonis epiſcopi ſoror. 38.h
Thalaſſius Illyrici præfectus. 165 b
Themiſtius philoſophus. 97.d
Themiſtij oratio panegyrica. 96.h
Theodoſij ad Alexand. Conſtan. epiſtola. 17.b
Theodorus Ammonius Aegypti diſcipulus. 14.e
Theodorus Laodiciæ epiſcopus. 11.b
Theodorus legatus in Italiam. 46 n
Theodoſius. 106.f
Theodoſius Cæſar. 123.a
Theodoſius Meletium per ſomnium agnoſcit. 124.a
Theodoſius epiſcopos Conſtantinop. conuocat. 123.a
Theodoſius laborabat pro eccleſiarũ concordia. 128 f
Theodoſius ad Valentinianum 129.g
Theodoſij iuſſu ſeptem millia hominum cæſa Theſſalonicæ. 132 f
Theodoſij Iunioris laus. 154 e
Theodoſius in Hiſpaniam patriã ſuam ſeceſſit. 132.f
Theodoſius epiſcopos non recipitur à ſuis 114.e
Theodoſius idola Alexand. donauit Chriſtianis in vſus pauperum. 31.d
Theodoſius barbaros profligauit. 113 g
Theodoſius excommunicatur. 131.g
Theodoſius transfert caput Ioannis baptiſtæ 139.a
Theodoſius dogma conſubſtantialitatis amplectitur. 128.f
Theodoſius aduerſus maximum Tyrannum. 129.b
Theodoſius venit Mediolanum. 130.e
Theodoſius vicit omnes ſacerdotes manſuetudine. 164.e
Theodoſius iunior nocturnam operã literis impendebat 5.d
Theodoſius ad Ambroſium. 131.a
Theodoſius in templo. ibid.d
Theodoſius ægrotat. moritur 141.b
Theodoſius Auguſt. ad Theophilum Arianæ religionis Antiſtitem 124.f
Theodoſius Eudoxiam coniugẽ ſuam Hieroſolymam mittit. 165.a
Theodorus Mopſueſtienſis epiſcopus. 152.h
Theoduli martyrium. 81.e
Theodulus ſacerdos. 47.d
Theognius Arianorum princeps 71.d
Theognij literæ cõtra ſacerdotes 47.d
Theon 113 d
Theonas Arianus. 16.e
Theophilus Alexandrinus 131 b 139 b 144.e
Theophilus Timotheo ſuccedit in eccleſie Alexandrina. 139.d
Theophilus fugatus. 2.
Theophilus recurrit Alexandriã. 147.d
Theophilus Alexand moritur 154 g
Theophili dolus aliter loquẽtis quam ſentientis. 144.b 146.a

Theophili animus elatus & ſuperbus. 144 h
Theophili ſubdola vafricies. 146. e
Theophronios. 138 f
Theotimos Tomitanorum epiſcopus. 140 g
Theotimi memoranda ſententia 146.f
Thermæ zeuxippi. 45.c d
Thermæ Conſtantianæ. 103 a
Tigrius presbyter Chryſoſt. 150.e
Timotheus Petro ſuccedit. 120 b
Timotheus Alexan moritur. 129.d
Timotheus & Georgius Ariani.154.e f
Tiridates rex. 55 h
Tomus decretorum Antiochiæ. 116 g
Traianus magiſter militum. 119 b
Tres Cruces. 31.d
Tribonus militum. 95 a
Trinitas. 81.e
Triphylus Ledrenſis epiſcopus. 12.f
Tripodes Apollinis delphici. 33 a
Troilus ſophiſta. 153 d
Trophæum victoriæ crucis ſignū. 8.b

V

Valens Auguſt ad Aphraatem.116 f
Valens quoſdam occidit tāquam imperium occupaturos ex indicio dæmonis adiurati. 108.e
Valēs muros Chalcedonis diruit.103. a
Valens pro Arianis. 101.f
Valens ad Arianas partes trahitur vxoris blandiloquentia. 100.h
Valens Baſilium accerſit. 108 f
Valēs cogere conatus orthodoxos ad Edeſſam. 127.d
Valens aduerſus orthodoxos 119 a
Valens pugnaturus contra Gothos baptizatur. 110.h
Valens aquæ ductum extruit 103 a
Valens pro Arianis à conſortio fidelium tollitur. 65.a
Valens Arianus reſipiſcit. 53 b
Valens hæreticus 44 g
Valens petit auxilium à fratre contra Gothos. 119 b
Valens combuſtus moritur. 120 e f
Valentis Auguſti impietas. 116 e
Valentinianus ad milites. 97 b
Valentinianus moritur. 118.g
Valentinianus Cæſar. 159.d
Valentinianus iunior. 118 h 119.a 88.e
Valerianus punitur. 37.d
Varronianus. 97 d
Vaſa eccleſiarum confiſcantur. 87.d
Vehicula publica. 31 a
Venus illicita. 11 c d
Verba Libanij de Iuliano. 93 b
Veredi. 44 g
Veteres hæreſes omnes extinctæ ſub Conſtantino. 103.b
Vicennalia Conſtantini. 31.a
Victoria Iuliani aduerſus Alemannos apud Argentoratum. 75 e
Vigiliæ. 44 e
Vigiliæ apud ſepulchra martyrū. 66.g
Vigiliæ Cuſtantinoru conuentus.55.c d
Viginti epiſcopi legati. 63 e
Vincentius presbyter Romanus. 24 f
Virgines ſacræ obiectæ porcis dilaniandæ. 80 e
Virgines & viduæ pauperculæ ſumptu publico alebantur. 79.b
Vitalis Antiochiæ epiſcopus. 15 b
Vitus presbyter Romanus. 24 f 11. d
Vlphilas Gothorum epiſcopus. 70 e g
Vox populi Romani. 61.b
Vrſatius hæreticus. 44 f
Vrſatius Arianus reſipiſcit. 53 b
Vrſati⁹ Arianū dogmatis particeps. 63.a
Vrſatios vir ſanctus miracula patrauit. 67 e
Vrſatius terræmotum prædicit. 67. b
Vſthazares Eunuchus. 35.b
Vulphilas Gothicarum literarum inuentor. 119.d
Vulphilas Gothorum epiſcopus à Valente corrumpitur. 119.d

X

Xenodochia à Iuliano inſtituta. 86.e
Xenodochia eccleſiarum. 113.a
Xenophontis ἰδλωνικά. 160.f

Z

Zenonis martyrium. 80.e
Zeno. 141.b
Zenon epiſcopus Gazæ. 80.f
Zeugma Syriæ. 101.b

FINIS.

FINE.

R. SALVA E ZA
RESTAURO
Via Val Sassina, 68
Digitized by Google